D.D. EMANVELIS
GONZALEZ
T E L L E Z,
COMMENTARIA PERPETVA
IN DECRETALES
GREGORII IX.

D. D. EMANVELIS GONZALEZ TELLEZ,

IN INCLYTA SALMANTICENSI ACADEMIA
Collegij Maioris Conchensis Alumni, & antiquioris vespertinæ sacrorum Canonum Cathedræ proprietarij Interpretis; in Pinciano Sanctæ Inquisitionis Tribunali Inquisitoris Apostolici, & in supremo S. Inquisitionis Senatu Consiliarij;

COMMENTARIA PERPETVA
In singulos Textus quinque Librorum
DECRETALIVM
GREGORII IX.
TOMVS PRIMVS.

COMPLECTENS LIBRVM PRIMVM,
Additis Notis vberioribus ab Historia, & Chorographia.

NVNC PRIMVM IN LVCEM PRODIT.

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII ARNAVD, & PETRI BORDE.
M. DC. LXXIII.
CVM APPROBATIONE, ET PERMISSV.

DEIPARÆ VIRGINIS IMAGINI,

Cui à multijugis REMEDIORVM beneficiis in Vrbe Salmantina numen, & NOMEN, quod Inclyta Schola adorans per Orbem diffundit;

TVTELARI, PATRONÆ, OPTIMÆ, PIENTISSIMÆ.

Ab ineunte ætate, auspicalique Studiorum die gratus animi, voti compos, zeli flagrans, amoris ardens, clientum minimus EMANVEL GONZALEZ, *in Ius Canonicum Commentaria dico, voueo, consec. D. N. M. Q. tantæ.*

APPENDO Aris tuis (Sacratissimæ Virginis Matris Dei ô viuissimum EXEMPLAR! *Numen in loco præsentissimum*) Vigilias meas, quas in quinque Decretalium Gregorij IX. libros paraui, consarcinaui, congessi, digessi, & publicas facio. Meritò, si fides sit meis dictis; inchoatæ quippè sunt, CHARTA DIVINISSIMA, STVDIOSORVM LVMEN, sub numine, & munimine tuo; & sub eodem absolutæ; dicerem perfectæ, si quidquam perfectum homuncio posset exhibere. A teneris quippè annis, quando Parens meus eiusdem Scholæ Alumnus, Professor, Doctor, insinuauit cum præcepto discendi desiderium, MARIANÆ Militiæ nomen dedi in frequentissimo Sodalitio, quòd impensè colit Iuuentus Salmantina, procurantibus Religiosissimis Societatis IESV Patribus, & in auctoramentum admirandæ Ducis meæ transiui animo, & corpore; quasi conceptâ formulâ, VRI VIRGIS, FERROQVE NECARI. Te

Sic Deiparam appellat S. Ephr. in oratione de laudibus Mariæ.

Abbas Rupertus lib. 8 in Cantic.

agnoſcens *Sanctæ Religionis Magiſtram Magiſtrorum*, Parthenica deuotio ſciendi concitauit amorem: luſtróque ſtudiorum permenſo, haud ſegniter in abdita paternæ domus me refero, recludo, agoni, & prælijs literarijs vires facturus & refecturus. Norunt, qui Salmanticæ literis operati ſunt, quanto certamina illa conſtent experimentorum, & aſſidui laboris. Tu verò piiſſima virgo, *Liber es incomprehenſus, qui Verbum Patris Mundo legendum exhibuit.* Toto ergo pectore incumbentes addiſcendo Canonico Iuri, ſimúlque Ciuili,

S. Epiphanius ſermone de laudib. Virginis.

Te Duce vela damus portus habitura ſecundos.

Ioan. Bapt. Mantuan. 1. Parthenic.

Propè Genitoris mei domum ædes tuæ rutilant, immaculata, intemerata, Glorioſiſſima Virgo; natus quippe fui felici ſydere horâ ferè ipsâ, quâ LVX ab intacto ventre tuo mundo affulſit, intra Cannas (agnoſce venerandæ profeſſionis meæ Verbum) Sancti Iuliani Parochiæ, in qua per Baptiſmum regeneratus Athleta Chriſti perunctus fui; illâ, inquam, in Eccleſia, cuius præcipuum, maiúſque Altare tenet religio huius Sanctiſſimæ Imaginis. Quò & Miſſarum opportuna frequentia, mira deuotio populi concurrentis, & iuuenilis animus à domeſtico exemplo non malè educatus, ſingulis me aduocabant diebus, vt Sacris, quæ in Sacratiſſimo Altari tuo offerebantur, adeſſem, à quibus mente paſtus & refectus ſtudium meum repeterem. Serò à ſodalibus domum rediens, & per ſacrarium hoc iter faciens, aduolutos ſacris pedibus tuis orantes, precéſque ad te fundentes cernebam Præceptores meos. O quales, quantos! Virtutibus ſublimes, Scientia præclaros, Vrbis Salmanticæ delicium, inclytæ Vniuerſitatis ocellos: quos imitandos mihi in omnibus proponebam, quorum vita viuendi norma fuit, quorum nutus præcepta fuerunt ad progrediendum, & quorum ſcripta in hiſce Commentarijs frequenter laudata, operæpretium faciunt, & ſi quid in eo dignum lectu eſt, ſuppeditant. Siſtebam gradum, & admixtus orabam: ſenſimque ſentiebam, affectum deuotionis Sanctiſſimæ Imaginis corporali præſentia menti inſtillari meæ. O! quam miſerè errant blaterones iſti Iconoclaſtæ, qui in his religionis noſtræ fulcris impugnandis malè operas ſuas locant, malè perdunt. Videte, & guſtate, quàm ſuauis, quàm mirabilis eſt Deus non tantùm in Sanctis ſuis, ſed & in Imaginibus eorum. Exemplum conſuetudinem fecit, & frequentati actus in habitum abierunt. Te ergo ſeriò, ex animo Patronam adſciſco, & teſſeram tui Numinis, & nominis inuocandi deinceps hanc colendiſſimam Imaginem ſumo. Hæc vna REMEDIATRIX mea, conſolatrix mea, fotrix mea; ſub hoc clypeo prælia ineo, decerto, dimico: & ad literarium pulueren prodeo, & prouoco.

Ecce primum, acerrimúmque illud, quod mihi obtigit ephebo in prima adhuc iuuenta, ex vmbra ad iubar ſolis aduolanti, & anhelanti; cùm ſupellectilis literariæ cenſum profeſſus fui in illuſtri, tremendóque ſacello Diuæ Barbaræ: in quo Patres Academici, Præceptores nuper, & ſemper mei appenſo examine excutiunt, rimantur, ponderant Genium, Ingeniúmque cum tota re literaria, & de ſpe mei ſpecimen capiunt ſeriò intenti, perſpicaciter ſagaces à vigilia prima vſque ad intempeſtam, cum iam nox humida cœlo præcipitat, ſuadéntque cadentia ſydera ſomnos. Sed quæ nulli tuorum dees, mihi adſtitiſti, Virgo potentiſſima, nec paſſa fuiſti

fuiſti inglorium exire, qui glorioſæ Virginis auxilio fretus periculum aggreſſus fuit. Perfunctus ergo examine, concordi Patrum ſuffragio RENVNTIOR IDONEVS, donorque LICENTIA nobiliſſimum Doctoratus Salmantini Gradum in ſacro iure Pontificio ſuſcipiendi. Quem propè diem ſuſcepi; eiuſdémque iuris Cathedras è veſtigio petere cœpi, quas ampliſſimè dotatas, præ cæteris aliarum facultatum, Academia habet Canonicæ prudentiæ altrix.

In competitionibus Cathedrarum nemo eſt, qui neſciat, ſi expertus tantillum ſit, ambientium zelotypiam, inuidorum rabiem, fauentium affectus. Iuuentus ipſa, quæ ſolet de Magiſtris ſinceriùs cenſere, ſcinditur: iam huic, iam illi competenti ſeſe præſtat: interim aſſiduus labor, quotidianæ prælectiones, & reliqua ad docendum, & diſcendum experimenta, vel fauore attolluntur plus iuſto; vel arte, inuidiâ, odio conculcantur & peſſundantur. *Ei, qui pendet à rebus leuiſſimis, qui rumore, & vt ipſi loquuntur, fauore Populi tenetur, & ducitur, plauſum immortalitatem, ſibilum mortem videri neceſſe eſt.* O! quot, & quantos optimæ ſpei adoleſcentes pericula, & mala hæc transverſos egerunt, & à præclaro deterruerunt, deterréntque inſtituto. Robore opus eſt, & obfirmato pectore; ad templum quippe Honoris pergitur, ad quod nemini via patet, niſi per atrium Virtutis.

Cicero in Sextiana.

At durum Virtutis iter ſudoris anheli
Impleuere Dij: via longa eſt, ardua eunti,
Ingreſſúque riget primo; ſed vertice in ipſo
Fit facilis, nullumque ſinit ſupereſſe laborem.

Heſiodi pulcherrima Carmina; quem Latinis verbis, & rithmo expreſſit Puteanus in limine ſui Bla VII.

Tangebant, & angebant me iuuenem, & iuueniliter ſapientem bilances iſtæ trutinationes: ſed quid remedij, aut cautionis? Amicos quæſitare, fautores ambire? Non hoc mihi negabam: verùm altius conſilium mentem inuadere meam ſentiebam, & quaſi ab alto edici.

Inde petes arcem, & delubra fauentia votis.

Ouid. lib. 4. triſtium, eleg. 2.

Tu Arx mea, tu votis meis fauens delubrum, *O! totius Trinitatis vinum Tabernaculum*, vt inquit D. Auguſtinus, vel vt Laurentius Iuſtinianus, *Sapientiæ Thronum*.

Obtinui tandem, at non tardè, inclytæ Academiæ Salmantinæ Cathedram, quam minorem Decretalium vocant, anno 1655. cui incumbens, & profeſſoris munus pro viribus explens aliâ, atque aliâ donatus fui ſupremi Senatus non communi, ſed ſpeciali cenſurâ (de quo tacebo, ne mea amplificare videar) Et poſt minora illa Magiſteria, quæ Academia habet approbandis Profeſſoribus, & dignatione augendis ad maiora, Proprietarius Sexti Anteceſſor renuntior: mox collocor in ampliſſima Præfectura Veſpertinæ Cathedræ Iuris Canonici; quam cum per tres annos rexerim ſtipatiſſimâ ſtudentium frequentiâ, euocor ad Vallis-Oletani Senatus Sanctæ Inquiſitionis FISCALE MVNVS.

Quod prius quàm ſubeam, è re viſum fuit mea, prenſare nobiliſſimam & ampliſſimam Togam Maioris Conchenſis Collegij, munitiſſimæ Virtutis, & literarum Arcis; Theologiæ, & vtriuſque iuris Emporij; Virorum, qui habenas moderentur Eccleſiæ, & Regni, Armamentarij. Cuius elogia charta hæc non capit, nec poteſt repræſentare vulgaris fa-

cundia, qualis mea. Probatus literis, & integritate puritatéque natalium approbatus (quibus approbantur idemtidem qui sanctum Inquisitionis Officium profitentur, siue Inquisitorum potestate, siue Ministrorum munere) decentissimam Togam induo, tantóque Sodalitio ovans, Collegarúmque exemplo incitatus, impulsus, vix transacto semestri venerandum Tribunal Vallis-Oletanum adeo. Fiscalis munus est, vt leuidensia alia prætermittam, arma Iudicibus subministrare contra hostes Fidei Filij tui D. N. IESV CHRISTI, Maxima Dei Mater. Quid in eius exercitio præstiterim, non meum est profiteri. Vtinam Dei gloriam auctam, mactámque voluerim. Tibíque refundam laudes, si benè quid cesserit, quæ das virtutem contra hostes tuos piè, & humiliter efflagitantibus. Biennio vix transacto ad sanctum iudicandi munus in eodem Tribunali evehor, quod per octo annos gessi. In quibus multi errones, apostatæ, refugi à fide, & alij nequissimi, vel reconciliati sunt gremio Sanctæ Matris Ecclesiæ, signa doloris, & pœnitentiæ præstantes; vel condignis sunt affecti suppliciis. Ille enim mos, illud fas tremendi simul, & benignissimi Tribunalis, vt eorum qui resipiscunt resculas, famámque minuat, breui carcere, nec graui exilio mulctet: Tertulliani verbo vtar, non sine duce quopiam ad rem hanc: *Mauult suffundere sanguinem, quàm effundere.* [*In apologetico, cap. 4.*] Illos verò, qui refractarij, peruicacésque obdurant, Curiæ sæculari consignat, ignibus statim tradendos. [*Verba sunt D. Augustini epistol. 1. ad Bonifacium.*] *Melius quidem esse, quis dubitauerit? ad Deum colendum homines doctrinâ duci, quàm timore pœnæ, vel dolore compelli. Sed non quia isti meliores sunt, ideò illi qui tales non sunt, negligendi sunt. Multis enim profuit, prius dolore, vel timore cogi.*

Quæ omnia palam, & in conspectu omnium, Dei gratiâ & Sanctissimæ Dei Matris suffragio, & Principum nostrorum inuicto tutamine, quorum seriem in hoc, quo fruimur bellissimo, benignissimóque Carolo, Diuina Maiestas, & PATROCINATRIX VIRGO ad ætatum finem perennare velint, & faciant. Nec arcanum illud audimus, quod bonâ mente, sed non Nobis, prætexuit Politicus, alioquin sapientissimus, & in aliis forsitan regionibus obseruandus. [*Lipsium intelligo, cuius in Libello expuncto de vna religione, verba hæc.*] *Reliqua scelera, cum castigantur, ostendi expedit; hoc flagitium occuli, & tegi. Caussa in promptu. Vt miserationem detrahas, & minuas sermones. Caterùm illud imbibe:* Exquisitior quæque crudelitas illecebra est magis sectæ. *Simul, & hoc scito, &c.* Scimus enim veræ orthodoxæ Christianæ Religionis tyrannorum acerbitatem Sanctis Martyribus illecebram fuisse, foréque quod his miserè seductis eueniturum, nec metuimus, nec vnquam fuimus experti. [*Verba Tertull. in apolog. cap. vlt.*] Sermones apud Nos nulli; quin omnes pietate feruent, & in fide fundantur magis Dei præeunte gratiâ, visis suppliciis peruersorum. Anno 1667. centum rei acti sunt; ex quibus duo præfocati & cadauera igni tradita, vidente & præ gaudio lachrymas vix sustinente refertissimo Christiano Populo, qui à Castella vetere, & longinquis magis prouinciis nedum pulcherrimum, & spatiosissimum forum Vallis-Oletanum complebat, spectaculi locum; sed Vrbem ipsam. Non memoro exhibitiones alias, quæ frequenter in publicis Ecclesiis peraguntur, traductis per calles & compita reis. Sic palea à grano ope diuina separatur;

tur; sic sarcta tecta conseruatur Religio; sic cultus procuratur diuinus; sic salus, honorque Regni quæritur; sic triumphat de inimicis Crux; in quibus non paucas horas manè, vesperéque Inquisitores collocamus. Quod felix, faustúmque sit, & Christiano Populo salutare, per eum, in quo viuimus, mouemur, & sumus.

Horis ergo succisiuis, tam Salmanticæ, quàm Vallis-Oleti cœpi viginti ab hinc annis tradere me iuri Canonico addiscendo, docendo, commentando sub tuis maximè auspiciis, *ô Domina mea, Dominatrix mea, Dominans mihi:* parcens somno, & quieti; non parcens labori, & vigiliis. Libros ab extrariis regionibus, chartásque Præceptorum Salmanticensium comparo, operi me accingo; nec deterreor mole, aut copiâ, quia tuo innixus gradior patrocinio. Toti sunt Præceptores Salmantini dies totos in hoc excolendo agro: alij tractatus, alij quas vocant repetitiones: sed vix vnus, aut alter quidquam magis publicum cogitat, quàm erudire iuuentutem ex suggestu; quare tantorum Virorum scholia, relectiones, commentaria plerumque in priuatis schedulis, & forulis delitescunt: & aqua, quæ ab illo fonte fluens, per totam posset Europam & Americam decurrere, restagnat, & fertile tantùm reddit solum Salmantinum. Non diffiteor labores istos magno mihi adiumento fuisse; quod in singulis locis palàm testor, & profiteor: sed aliud sibi postulat priuata docendi, aliud publica commentandi ratio: lac pueris, viris paranda esca est: quod respuit priuata, appetit publica; Magistri breuitati student, non ita Scriptores: perpolita, & exquisita materies frustra discentibus adfertur, quæ doctis in pretio est. Epistolæ integræ Decretales, loci Sanctorum Patrum autographi labor censeretur ineptus in Magistro; qui Scriptori necessarius est rerum gestarum historiæ. Loca chorographica, propria nomina Monasteriorum, Episcopatuum, & lite contendentium, quæ nihili censentur à discentibus, quapropter nec ipsis panduntur; commentantes quærere, & perquirere debent: nam ab his lux vera sacris Canonibus insinuatur. Hæc omnia, si assequutus non fui, certè procuraui. Ecce Piissima Mater post exacta quinque lustra prodit Opus Decretalium absolutum, si non perfectum. Tuere, & gratanter accipe, quod tuum est, vt signum in fronte libri præsefert. Non minus miraculum est Diuinæ Maiestatis, & Potentiæ tuæ hominem tardi ingenij, nullius sapientiæ, negotiosum, totum Tribunalibus tentum, detentúmque tam alta aggredi, & consummare; quàm cætera, quibus Sanctissima hæc IMAGO sibi venerationem, & nomini tuo honorem, & gloriam conciliauit. Hoc ergo clientelæ tuæ primum miraculum prædico.

Ex D. Ildephonsi præfatione.

Perge, calme, perge laudes Virginis diffundere
Illius, qua peperit Orbi Seruatorem gentium;
Illius, qua pergit Orbi dare, donare munera.
Sanat ægros animi, sanat ægros etiam corporis.
Quàm benigna in his, voléntque; quàm potens, & efficax.

Ex Lipsio, cap. 1. Virginis Sichimiensis.

Et quamuis aliis abstineam quæ docent plurimæ tabellæ pictæ, & appensæ Templo tuo, non tacebo quod in eius reædificatione accidit, & simul, quod in solenni pompâ translationis tuæ à prudentibus hominibus fuit obseruatum.

Arbitris

Idem eod. cap.

——— *Arbitris ipſis ſenſibus,*
Nos videmus, nos audimus: quis profeſtus abnuet,
Niſi profeſſus Scepticam ipſam, & hæreſim Pyrrhoniam?

Templum erat terrenum, carioſum, vetuſtate collapſum, anguſtum, & ſubobſcurum, & auguſtiore in Vrbis parte poſitum. Ciuium publica vota ſplendidius templum efflagitare; parochianos ſymbola conferre, ſtipem populum: ſed, vt ſunt humana conamina, omnes nihil agere. Sacerdos, qui & Capellanus tuus, ſibi iniungit opus aggredi: & cum fortunis prorſus deſtitueretur, Indos cogitat, Peruuiam properat: & rebus operatus ſacris, genio ſuo ſubtrahens, eleemoſynarumque auidus, quibus minimè fraudatus eſt, à Gente pia non paruam vim argenti infecti, & ſignati proſpero vento Salmanticam reportat poſt duodecim annos, paulò plus, minuſve temporis. Iacit fundamenta Templi; diducit lapideos parietes; proſequitur inchoatum opus: & cum cerneret, tantæ rei, quam ſecum attulerat pecuniam, non eſſe ſatis; iterùm ſe nauigationi accingit: quam non minùs felicem expertus repetit Peruuiam; ſacris ſuis artibus vtitur, parat Diuæ Virgini argentum, fit diues, & poſt ſex, ſeptemve annos repedat Salmanticam: & quidquid apud Indos quæſiuit, perficiendo, perpoliendo, & ornando Templo tuo impendit in tantùm largus, vt ſibi retineret nihil, reſiduumque vitæ tranſegerit (egit verò non paucos annos) ex parochianorum ſumptibus. Cuius Sancti Sacerdotis pietatem commendatam, teſtatamque voluerunt loco Sepulturæ dato Deputatorum decreto ad pedes Sanctiſſimæ Aræ tuæ cum epitaphio rem loquente. Et ipſe miſericordiam tuam fuit proteſtatus appenſa tolo Templi nauiculâ velis, & omni inſtrumento conſtante, in memoriam nauis, quæ eum bis vexit, reuexitque ſoſpitem & diuitem ab Indis, quam poſt ſexaginta annos vident quotquot templum ingrediuntur. Elegans hodiè, & lapideum templum donariis, lampadibus, ſupellectili inſtructum eſt piis fidelium collationibus. Sanctuarium ipſum fulget depictum, deauratum, & pulcherrimè fabrefactum. Ipſum Tabernaculum auro, argentoque coruſcat, vt nullum magis.

Cum ergo Sanctiſſima hæc IMAGO ſedem teneret in dextro collaterali, octo ab hinc annis viſum fuit eam ſiſtere in præcipuo decentiſſimo loco. De tranſlatione agunt: an ſolenniter, & circunductâ per compita Imagine ipſâ: an in eius locum traductioni alia ſubſtituenda ſit? Stas quippe de marmore alabaſtrino humanæ ferè magnitudinis, vlnis Filium tuum D. N. geſtans, & à multis annis medio fiſſa, ſciſſaque; fractionem metuebant cum maximo detrimento populi deuotionis. Conſuluntur periti, trepidant, abnuunt, diſcordant: ſed multitudini placet, ipſiſſimam Imaginem tenſis imponi, & per Vrbem comportari pietatis, lætitiæ, & publicæ ſalutis ergò. Dictum factum. Et ſudo die ab octaua ad occaſum ſolis (octauam dico ſecundam poſt meridiem) Clericorum, Religioſorum, Sæcularium omnis ſtatus ingenti procedente multitudine, circunfertur, & illæſa IMAGO in hoc maiori Altari reponitur, fixâ iam ſede, nec de facili aliò tranſmutandâ. Nec mihi ſuggerat Cenſor propriiſſimè hæc miracula non appellari: hîc enim *miraculum voco, quid*

Cum D. Aug. de vtilit. cred. cap. 16.

quidquid arduum, aut insolitum supra spem, aut facultatem miranti apparet.

Ex throno eminenti Gentem Salmantinam aspicis numini tuo amicissimam, & respicis, ne ingruant mala, vel ingruentibus præsentia exhibeas REMEDIA. Multi sunt anni, quibus fidelis gleba non fallit agricolarum spem. Iamdudum pestes, & epidemiæ exulant. Et nuper imminentia bellorum pericula auertisti. Omnes tuum patrocinium sentiunt, quia singuli impensè te colunt in hac Sanctissima Imagine. O inclyta, & nobilissima Ciuitas, quæ me terrâ cadentem suscepisti, sinúque tuo fouisti: perge de MARIA benemereri, ipsam in hac Sanctissima IMAGINE venerari, frequenter eius ædes inuisere, hinc REMEDIA cunctorum malorum præstolari.

Et tu Sanctissima Virgo, perfunctum me Inquisitoris Vallis-Oletani Officio, & ad Regiam aduocatum, vt Supremo Sanctæ Inquisitionis Consilio assideam iterum Fiscalis munere, eo tamen ampliore, & dignatiore, rege, dirige, guberna linguam, mentem, calamum; vt digna cogitem, digna loquar, digna scribam Maiestatis tuæ honore, gloria Filij tui D. N. IESV CHRISTI, qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuit, & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Hæc vita redeat, mihi sit hæc voto, ô Dea!
Vt numen, atque te colam,
Expers ab alia cura: & in LIBRIS SACRIS
Aut COGITATIONIBVS,
Quod temporis erit reliqui, fallam, & teram:
Dum Parca me fallens mea
Obrepat, atque abducat ad cœlestium,
Praeunte DIVA TE, *choros.*

Lipsius *in eadem Virgine Sichimiensi, c.5.* loquens de beata vita.

LECTORI

LECTORI.

PRÆFARI pauca in ingressu operis, vt Authores alij æquum sibi esse, sic mihi ego propè necessarium duxi. Nam ipsa Operis inscriptio magnificum quiddam, & sublime præseferr, & propter quod vadimonium deseri possit; ac scribenti fortasse inuidiam mouet. Hanc vt mittam, & tuam gratiam comparem (Lector beneuole) profiteor nolle me hac quasi venditatione ingenij gloriam aucupari; sed communi vtilitati, commodoque inseruire: neque tam speciosa sectari studio iactantiæ, quàm honesta, & vtilia officij, & obsequij voluntate. Hac igitur ductus cum in commune bonum quicquid ex ptiuaris studiis collegeram conferre vellem, nihilo me magis profuturum putaui, quàm hoc Opere suscepto ac emisso in vulgus. Hi fuerunt ad aggrediendum Opus aculei: vnus in eo mihi scopus, & studium præcipuum, non rem literariam iuuandi; nec enim credo tanti erit; sed nostros iuris Professores ad eiusmodi scriptionis genus, si placeret, excitandi, quorum permultos noueram me ipso longè peritiores, magisque industrios.

In hoc Opere nouum genus scribendi reperies: nec enim in Decretalium expositione tantùm, sed etiam historica narratione operam insumpsi, quia & vtrumque maximè prodesse visum fuit. Quippe antiquas lectiones, epistolas Pontificum, è quibus hæc compilatio emanauit, illorum temporum res, vrbium, Ecclesiarum quoque, & Monasteriorum origines diligenter conquisiui, & vsque ad superstitionem retinui. Ita factum, vt in hac elucidatione ad euoluendos variæ historiæ libros, non parum laboris impendere necesse fuerit. Arduum opus aggredior, in quo plura forsan, quàm optauerim, digna erunt tuâ censurâ, & castigatione, quæ libenrer, & æquo animo examini tuo emendanda, & expungenda relinquo; præter ea, quæ inter Typographi manus iniuriam passa sint.

Piaculum verò ingens mihi foret silere, quantum mihi profuerunt Opera tam typis data, quàm manuscripta Præceptorum meorum, immò totius Hispaniæ, illustrissimi videlicet, & eruditissimi D. D. D. Francisci Ramos de el Manzano, scientiarum omnium, & artium conuentu mirè conspicui, Primarij Iuris Ciuilis nostræ Academiæ, Mediolani Præsidis, in supremo Consilio iustitiâ, & gratiâ Consiliarij, nostri Catholici Regis Caroli Secundi doctrinæ & morum Magistri: & D.D.D. Iosephi Fernandez de Retes, eiusdem Salmantini Lycei Iuris Cæsarei Primarij, in Pinciana Cancellaria Senatoris integerrimi, in supremo Gazæ Senatu vigilantissimi Fisci Patroni, cuius egregias laudes verecundo magis obseruasse silentio, quàm vt decerpamus carptim, satius est; qui, vt sunt studiorum amatores, & studiosorum amantissimi, ea mihi communicarunt, ex qua diuite penu tenuitatem meam auxi, & vberiùs ad exitum perduxi.

Hæc tibi, mi Lector, offero prono, libentique animo, quo Reipublicæ literariæ inseruire volui; absit precor malignitas, & alieno libro ingeniosus vt sis. *Nulli sine venia placuit ingenium*; ex Pliniano scito. Parce, faueque nostro, & vale feliciter.

TABELLA

TABELLA
TITVLOS OMNES
Quinque Librorum Decretalium Gregorij IX. ordine Alphabetico indicans.

Prior numerus Librum, posterior Titulum, postremus verò paginam cuiusque Libri indicat.

Index Titulorum

Obseruan

INDEX

INDEX
CAPITVLORVM OMNIVM,
Quæ in primo Libro Decretalium Gregorij IX. continentur.

Prior numerus titulo adiunctus ordinem capituli, secundus titulum, tertius tandem paginam designat.

A

B.

C.

Miramur,

Quia

Tua

APPROBATIO

APPROBATIO DOCTORVM.

NIHIL vidimus in Commentariis in Librum primum Decretalium Gregorij Noni, à D. D. EMANVELE GONZALEZ TELLEZ scriptis ac elaboratis, quod ipsorum editionem impedire valeat; cum vbique sanam doctrinam redoleant. Ita testamur nos infrà scripti Doctores Theologi Facultatis Parisiensis. Lugduni die Maij decima, anni reparatæ salutis 1673.

F. PAVLVS LOMBARD,
Prior Carmel. Lugdun.

F. E. VIAL.

LICENTIA ORDINARII.

VIsis Doctorum Approbationibus, editionem dicti Commentarij D. D. GONZALEZ in Librum primum Decretalium Gregorij noni vtilem admodum iudicamus. Lugduni die Maij octodecima 1673.

MORANGE Provicarius Generalis.

CONSENSVS PROCVRATORIS REGII.

VIsa Approbatione DD. Facultatis Parisiensis, Ego pro Rege assentior, vt liber inscriptus *Commentarij in Decretales*, à D. D. GONZALEZ, prælo mandetur à LAVRENTIO ARNAVD, & PETRO BORDE sociis Bibliopolis Lugdunensibus, cum inhibitionibus consuetis. Datum Lugduni die 18. Maij 1673.

VAGINAY.

PERMISSIO.

FIat iuxtà Conclusiones Procuratoris Regij. Lugduni, die & anno vt suprà.

DESEVE.

D.D. EMA

D. D. EMANVELIS
GONZALEZ
TELLEZ
COMMENTARIA
IN LIBRVM PRIMVM
DECRETALIVM
GREGORII IX.

APPARATVS,

In quo de origine & progressu Iuris Canonici agitur.

I. Ivris etymon. QVONIAM de iure Pontificio in hoc opere agere statui, ideo necessarium censui ipsius originem, & progressum repetere. Si enim in foro causas dicentibus nefas esse videtur, nullâ præfatione habitâ Iudici rem exponere; quantò magis Ius interpretantibus inconueniens erit, omissis initiis, & origine non repetitâ, protinùs materiam interpretationis aggredi? namque, ni fallor, apparatus iste, & libentiùs ad lectionem præpositi operis perducet, & cum eò venerimus, euidentiorem præstabit intellectum, vt simili exordio aiebat Gaius *in l.1.ff. de orig. iuris*; & vt inde exordiamur, vnde initium fecit Domitius Vlpianus, & ab eo compositores Pandectarum *in leg.1. de iustitia & iure*, ibi: *Iuri operam daturum priùs nosce oportet, vnde iuris nomen descendat*, & quid sit ius; quem morem Iureconsulti retinuerunt in plerisque tractatibus. Ius ergo, vt significat iustum, quod à recto non deuiat, vel obiectum est iustitiæ, vel ipsius iustitiæ est quasi idea: in hoc sensu non definitur à Consultis, nec per allusionem deriuatur, vt agnouit sapientissimus Pater Ludouicus Molina *de iustit. & iure tract.1. disp.2.* & licèt aliis terminis, eodem planè sensu, cultissimus Salmanticensis noster Orosius *in dict. l.1. n.4.* aliique. Itaque de iure in hoc sensu accepto noster sermo non est. Ergo ius accipitur pro arte, seu pro quadam completissima collectione præceptorum, ex naturalibus præceptis gentium, aut ciuilibus, vt Iustinianus dixit *in fine tituli Instit. de iustitia & iur.* vt cùm dicimus Ius Romanorum, significamus omnia præcepta rectæ, & prouidæ gubernationis, & administrationis iustitiæ, quæ in corpus, siue in libros Iuris Romani redacta fuerunt: similiter Ius Pontificium omnes Canones Ecclesiastici regiminis, qui à Summis Ecclesiæ Præsulibus statuti fuerunt: vel cùm dicimus Ius in communi, significamus quidquid in communi pro iure obseruatur; cui arti adipiscendæ totis viribus incumbimus, & incubamus. In hoc ergo sensu ius à iustitia deriuatur, vt docent I. Dartis *in dissert. de iure natur. ad finem.* Fortunius Garcia, Petrus Velleius de Gueuara, & Marius Salomonius *in dict. l.1. in principio*, melius quàm Antonius Faber *in eius textum rationali, & in principio Papin.* Ius itaque in hac acceptione est medium, per quod intendimus consequi iustitiam: discimus enim suum cuique tribuere per artem iuris, vt passim profitentur Plato & Cicero *in lib. de legibus.* Sed in intentione prior est finis quàm media, quia finis appetitur propter seipsum, media autem propter finem, iuxta Philosophi doctrinam, quam tradit D. Thomas *1. p. q. 5. art. 6.* & sæpe Collegium Salmant. Carmelit. *in 1.2. q.1. à principio.* Tapia *1. tomo catenæ moral. lib.1. quæst.4. art.2.* Ergo intentione prior est iustitia quàm ius. Deinde

iustitia est voluntas, quæ est potentia animæ; ex potentia animæ nascitur sapientia, quæ docet iuris artem, quia prius est posse, quàm sapere: ergo etiam ex hac parte prior est iustitia, quàm ius, provt sumitur pro arte. Item ius est iustitiæ executio, & sic prius est illud quod exequendum est, quàm id quod exeqoitur illud. Cuiacius *in dicta l.* 1. & Orosius *num.* 4. Cùm igitur Stoici inspexerint ad deductiooes oominum & prioritates rerum, non ad nominum syllabas, quod faciunt Grammatici, vt post alios docet Gregorius Lopez Madera *lib. singular. animaduersionum cap.*1. Bronchorst. *cent.* 2. *assert.* 2. consequens est vt ius prout est ars boni & æqui, à iustitia deriuetur, non è contra, vt & deduxit Diuus Isidorus *in cap. forus, de v. s.* Cùm enim ius, seu iuris nomen significet artem iostitiæ, & ars sit posterior suo obiecto, seqoitur artem, vtpote posteriorem iustitià, ab ea descendere. Quod confirmatur ex Cicer. 5. *de finibus*, qui artem dicit descendere à re, cuius est àrs. *Carneades*, ait, *negabat vllam esse artem, quæ ipsa à se proficisceretur; est enim perspicuum, nullam artem in se versari, sed esse aliud artem ipsam, aliud quod propositum sit arti.* Et Quintil. *lib.* 2. *cap.* 17. *Illud admonere satis est, omniaque ars consummauerit, à natura initium sumpsisse.* Et *cap.* 19. *Nil ars sine materia: materia sine arte pretium est.* Nam quod aiunt dici, ius ex iustitiæ fontibus emanare, ex Scipione apud Tullium 3. *de Rep.* ex Diuo Augustino *lib.* 5. *de ciuit. Deò*, puto ibi ius non sumi pro arte boni & æqui, sed modo supradicto. Neque etiam facit ad rem, quod afferunt pactum à pactione dici; donum à douatione, *in l. Senatus, ff. de mortis causâ donat.* Quia donum non est ars donandi, nec pactum ars paciscendi. Et hæc de allusione dixisse sufficiat, de qua videndi sunt laudati ab Osualdo *ad Donellum lib.* 1. *comment. cap.* 4. & communiter Repetentes *ad principium Instit. de iustitia & iur.* nouissimè Gibalinus *tom.* 1. *scient. can. lib.* 3. *cap.* 1.

2. De lege æterna.

De iuris origine acturo; vt pollicemur, primò, vt par est, occurrit ius æternum, quod lex æterna frequentiùs appellatur, quæ est radix, & origo omnium aliarum legum; & ipsa talis est per essentiam, exteræ omnes tales sunt per participationem illius, de qua IC. vix, aut parum curarunt; sed de ea ex professo egit Angelicus Præceptor 1. 2. *quæst.* 93. *per totam*, vbi omnes Interpretes. Sotus *de instit. lib.* 1. *quæst.* 3. *per totam.* Suarez *lib.* 2. *de legibus, cap.* 1. Tapia, aliis relatis, *tomo* 1. *caten. mor. lib.* 4. *quæst.* 1. *art.* 1. & de ea loquens Diuus Augustinus *lib.* 1. *de liber. arbitrio, cap.* 6. *circa medium*, docet esse summam rationem in Deo existentem, cui semper obtemperandum est: quod testimonium exponens Diuus Thomas *art.* 1. considerat Deum per suam sapientiam conditorem esse vniuersarum rerum, ad easque comparari, sicut comparatur artifex ad artificiata. Considerat etiam esse omnium gubernatorem, id est omnium actuum, & motionum, quæ inueniuntur in creaturis. Vnde concludit rationem diuinam in ordine ad creationem habere rationem artis exemplaris, vel ideæ; sed in ordine ad gubernationem habere rationem legis, per quam omnia mouet ad debitum finem: nam in quocumque gubernatore requiritur regula practica gubernationis, quæ est lex. Deus est supremus, & æternus gubernator, iuxta illud Boëtij 3. *de consider. O qui perpetuà mundum ratione gubernas.* Ergo in Deo est lex æterna, tanquam regula practica, quæ est directiua omnium actuum, & motionum creaturarum. Est verò vna sola, & simplicissima, vt docet ibi Diuus Thomas *ad* 1. quamuis diuersas motiones, & diuersos actus dirigat: quia quæ sunt diuersa inter se, considerantur vt vnum, secundum quod ordinantur ad aliquid cunctis commune: sed cuncta creata aguntur, vel mouentur ad vltimum finem, quod intendit lex æterna, videlicet quod omnia sint ordinatissima, vt ij SS. PP. deducunt ex illo *Prouerb. cap.* 8. *Ab æterna ordinata sum*: ideo breui volumine simplicissimum, & diuinissimum hoc ius omnibus se insinuat creaturis. Est hæc lex immutabilis, & inuariabilis, nullique derogationi subiecta: quo etiam sensu æterna dicitur, quia in futurum sæculum non desinet, vt dicitur *eodem cap.* 8. *Prouerb.* Sicut in naturalibus primus motor immobilis est, & est causa motuum sub se longè differentium: ita lex æterna est immutabilis, quamuis omnes leges humanæ positiuæ, quæ per rationis participationem ab ea deriuantur, mutationi, & variationi obnoxiæ sint. Ita comparat Sotus *dicta quæst.* 3. *art.* 3. Fit etiam inde, vt notio æternæ legis omnibus impressa sit, ex Diuo Augustino *eodem capite, non procul à fine.* Cùm enim sit veritas ipsa incommutabilis, in mente diuina existens; veritatem autem cognoscant aliqualiter, ad minùs quantùm ad communia præcepta iuris naturalis: consequens est, vt omnibus aliqualiter sit nota, aliis plus, aliis verò minùs, ex creaturis rationalibus, quæ sunt huius cognitionis capaces, provt maiori pollent acumine intellectus, aut scientiis sunt expolitæ: vel forsan apud nonnullos igniculi isti prorsus extincti sunt, propter obscuritatem intellectus, causatam ex assidua consuetudine peccandi, & deuiandi à recto, quod à vitiis hominum prouenit potiùs quàm à vitio humanæ naturæ. Nemo tamen nec in se, nec in effectibus comprehendere potest legem æternam, cùm sit ratio in mente diuina existens, æquè ac ipse Deus, incomprehensibilis: & ideò vt omnibus nota dicatur, non requiritur, vt quicunque cognoscit legem æternam, cognoscat pariter totum ordinem rerum, iuxta quem omnia sunt ordinatissima; sed sufficit adipisci aliqualem cognitionem veritatis eo modo, quo nuper dixi. Ita ex Diuo Thoma *art.* 2. *dict. quæstion.* 93.

Sed huic doctrinæ obiici potest, quod lex esse non potest nisi sit alicuis, cui imponatur. Est enim lex actus imperij: at repugnat esse imperium, nisi sit aliquis, cui imperetur; ab æterno autem non fuit aliquis capax legis, cùm fuerit solus Deus: ergo ab æterno non potuit esse lex, sicut neque imperium. Respondetur autem duplicem esse legis statum; alius est, quem habet in æterna dispositione legislatoris, quatenus in mente eius absoluto eius decreto stabilita est; alius verò est legis status, quem habet exteriùs constituta & subditis proposita. Priori modo certum est dici in eo statu legem æternam; posteriori verò modo certum est hanc legem hunc statum non habuisse ab æterno; vnde rectè dicitur, legem, & imperium esse ab æterno in Deo, iuxta priorem sensum; non verò iuxta posteriorem. Et si adhuc instes, de ratione legis esse eius promulgationem, vt dicemus *in capite* 1. *de postul. Prælat.* & ab æterno non potuisse dari promulgationem, cùm non esset cui promulgaretur. Respondeo, omissis variis solutionibus, quas congerit 3. Expenditur quædam difficultas.

Suarez

Suarez *de legibus lib. 2. cap. 1.* promulgationem actu factam subditis non esse de ratione legis æternæ; nam censetur consummata, & perfecta eo ipso, quòd in mente legislatoris stabilita est. Aliæ verò leges non consummantur donec promulgentur. Ratio est, nam decretum Dei æternum immutabile est, secus autem decretum hominis. Vnde quandiu non promulgatur, solùm habetur per modum legis ferendæ.

4. LEX ÆTERNA COMPREHENDIT OMNES CREATVRAS.

Lex æterna comprehendit, & extenditur ad omnes creaturas, tam rationales, quàm irrationales, & ad eas, quæ sensûs expertes sunt, vt docet idem Angelicus Magister *art. 5. sub eadem quæstion.* & probat *ex eodem cap. 8. Prouerb.* hanc sententiam illis verbis: *Quando circumdabat mari terminum suum, & LEGEM ponebat aquis, ne transirent fines suos.* Et *ex Psalmo 148. Præceptum posuit, & non præteribit.* Non tamen eodem modo comprehendit cæteras creaturas ac homines. Disponit enim actus hominum, & Angelorum per regulas, quibus ipsimet se moueant ad finem, quem intendunt, & debent intendere. Reliquæ verò creaturæ mouentur per virtutes, & instinctus impressos ipsis ex æternæ prouidentiæ legis, vt ad finem debitum agantur; quia creaturæ rationales à semetipsis mouentur, & ipsæ agunt per cognitionem finis: expertes verò sensûs, & rationis non habent hanc cognitionem, sed ab alio impulsæ mouentur. Itaque Deus non tantùm imprimit hominibus regulam directiuam rationis, quâ ad finem mouentur, sed etiam omnibus creaturis suos indit instinctus, & stimulos, quibus, & per quos in suos agantur fines. Sotus *art. 4.* Et hæc est potissima differentia inter hanc legem Dei, & inter legem hominis, quòd lex hominis dirigit per viam præcepti actus humanos subditorum: quare aliis ferri, aut imponi non potest, quàm illis, qui præcepti & obedientiæ capaces sunt; insipidè enim brutis, aut cæteris rebus directè imponeretur. Lex verò æterna & regulam dat, & imprimit; sub hac tamen distinctione, quod homines ligat per modum præcepti, cuius capaces sunt; cæteras verò creaturas per modum simplicis obedientiæ, & naturalis propensionis, inclinationisque ad finem. Ex quo Dominus Tapia *dict. q. 2. art. 1. num. 8.* docuit legem hanc æternam propriè ita appellari respectu rationalium, respectu verò cæterarum creaturarum impropriè: in illis formaliter; in istis materialiter, quod ad inferiùs dicenda vtilissimum erit.

5. CÆTERÆ LEGES AB HAC DERIVANTVR.

Ab hac lege æterna in mente diuina ab æterno existenti, cæteræ leges, cætera iura, naturalia, positiua, diuina, humanaque deriuantur, cùm non sit lata, sed ferens; non tam impressa, quàm imprimens; & in summa, fons, & origo legum cæterarum. Sotus *dict. quæst. 3. art. 1.* Hoc expressè docuit etiam D. Augustinus *lib. 1. de libero arbitrio, cap. 5. & 6. In temporali,* inquit, *lege nihil est iustum, quod non ex lege æterna homines sibi deriuauerint.* Quæ verba exponens idem Angelicus Præceptor *art. 3.* docet in omnibus mouentibus bene ordinatis oportere, quod virtus secundi mouentis deriuetur à virtute primi: sicut in omnibus gubernantibus ratio gubernationis omnium à primo sumitur, veluti in Regno potestas, & ratio gubernandi, quæ apud Ministros residet, deriuatur à Rege, vel ab eo, quod summum est in Republica. Sed lex æterna est regula, & ratio gubernandi in summo Deo, qui est omnium gubernatorum summus, primus, supremus. Ergo omnes leges, in quantùm participant de ratione, & iustæ sunt, ab hac prima regula debent deriuari. Quod probat Diuus Thomas *ex eodem cap. 8. Prouerb.* ibi: *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.* Dixi esse legem æternam primam regulam practicam omnium actuum, & motionum: proxima verò est dictamen nostræ rationis practicæ, secundum quod, qui participes sunt rationis, participant vt regulam præceptumque legem æternam; nam in hominibus per rationis dictamen intimatur, vt docent doctissimi, & religiosissimi PP. Excalceati de Monte Carmelo, Collegij Salmanticensis, *tomo 3. sui Cursûs Theologici, tract. 11. disput. 1. dubio 5. & §. 1. pag. mihi 443.* Prado *tom. 1. Theolog. Mor. cap. 3. quæst. 3. §. 2.* Non est opus hirispetitis, & forte excedit terminos nostræ artis inuestigare de promulgatione legis æternæ, aut quomodo promulgetur; sufficit enim scire, scribi in cordibus nostris, & in omnibus creaturis vim eius imprimi, iuxta illud Ieremiæ Prophetæ *cap. 31. Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam.* Quam promulgationem ita animosè extulit Septimius Florens, Tertullianus *in lib. de Corona Militis*, ibi: *Lex communis in publico mundi, & in naturalibus tabulis scripta.* Quæ conciseè dixisse de lege æterna ex SS. PP. Theologis, & veritate catholica satis sit. Videamus modò quatenus gentes eius vim agnouerint per rationem naturalem, sine vllo fidei lumine. Cicero non minùs eloquentiâ, quàm sæculi sapientiâ clarus, *lib. 2. de legibus*, ita, ni fallor, de lege æterna agens, nobis scriptum reliquit: *Hanc video sapientissimorum hominum esse sententiam,* LEGEM, *nec hominum ingeniis excogitatam, nec scitum esse aliquod populorum; sed* ÆTERNVM QVIDDAM, *quod vniuersum mundum regeret,* IMPERANDI, PROHIBENDIQVE SAPIENTIA. *Ita principem legem illam, & vltimam mentem esse dicebant, omnia ratione, aut cogentis, aut vetantis Dei. Ex qua illa lex, quam Dij humano generi dederunt, rectè est laudata.* Ecce ab illo æterno, quod vniuersum mundum regit sapientiâ imperandi, prohibendique, deriuauit legem, quæ data est soli generi humano per viam præcepti; quæ est ius, siue lex naturalis: sed non potest idem esse deriuatum, & id à quo deriuatur. Ergo præter legem naturalem, agnouit simpliciorem, & vniuersaliorem aliam Cicero, quæ est æterna.

6. DE LEGE ÆTERNA QVID GENTES.

Sed cùm sapientissimorum virorum testimonia adducet Orator & Philosophus, aperiamus expressiùs qui fuerint illi, qui pridem ita senserunt. Diogenes Laërtius *lib. 7. de vitis Philosophorum, in principio*, siue *in Zenone Citiæo*, in eandem sententiam laudat hos omnes, quorum hodie scriptis non fruimur. Zenonem primò, siue Eleatem, *in lib. de natura hominis*: Possidonium & Hecatonem, *in lib. 6. de finibus*: Crysippum etiam *lib. 1. de finib.* his verbis: *Idcirco finis dicitur consentaneè secundùm naturam viuere: secundùm suam ac vniuersam naturam: nihil eorum faciendo, quæ à communi lege prohibentur, quæ est* RECTA RATIO IN OMNES *perueniens. Eademque* IN IOVE HOC PRINCIPE GVBERNATIONIS OMNIVM QVÆ SVNT. Nota existimasse ex ratione gubernationis existente in Deo, fieri vt consentaneè viuamus ad naturam, & ad finem moueamur. Quod etiam aliis verbis, sed non alio sensu expressit Sapientissimus Stoicorum Seneca *epist. 66. Vna inducitur*, inquit, *humanis virtutibus regula. Vna enim est ratio recta, simplexque. Nihil est diuino* diui

diuinius, cœleſti cæleſtius: mortalia euiaent, cadunt, deteruntur, creſcunt, exhauriuntur, implentur. Itaque in illis in tam diuerſa ſorte inæqualitas eſt. Diuinorum vna eſt natura. Ratio autem nihil aliud eſt, quàm in corpus humanum pars diuini ſpiritus merſa. Si ratio diuina eſt, nullum autem bonum ſine ratione eſt, bonum omne diuinum eſt. Ecce rationem diuinam aſſignat tanquam regulam practicam virtutibus; quod propriè de lege æterna dicitur, per quam tendimus ad conſequutionem boni, ſiue vltimi finis: hanc non variabilem, non defectibilem appellat, quamuis mutentur humana, quæ dirigit. Dicitque hanc rationem vnam, ſimplicemque eſſe; quæ omnes ſunt notæ legis æternæ. Nec minùs diſcitè alloſit Manilius *lib.1. Aſtronom.*

> *Hoc opus immenſi conſtructum corpore mundi,*
> *Membraque natura diuerſa condita, forma*
> *Aeris, atque ignis, terræ, pelagique iacentis;*
> VIS ANIMÆ DIVINA REGIT, *ſacroque meatu*
> CONSPIRAT DEVS, ET TACITA RATIONE
> GVBERNAT.

Poſſem hîc alia ſimilia teſtimonia adnectere, quæ adducit egregius Virgilij explicator & illuſtrator Ludouicus de la Zerda *ad lib.6. Æneidos, verſ.7.2.7.* ad illum: *Totamque infuſa per artus mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.* Sed abſtineo, locum indicaſſe contentus, quem morem ſemper tenebo.

7. LEVITER EXPONITVR LEX 2. DE LEGIBVS.

Etiam in noſtro Iure Ciuili aliqua, etſi leuis, & ferè extincta ſcintilla de lege æterna lucet; refert enim Marcianus *in lib. 2. de legib.* verba Demoſthenis; in oratione contra Ariſtogitonem ſic inquit: *Lex eſt, cui omnes obtemperare conuenit.* Quod de æterna enuntiauit D. Auguſt. in definitione ſuprà, *numer.* 2. relata. Reddunt rationem Orator, & Conſultus, tum ob alia multa, tum etiam, *quòd omnis lex inuentum ac munus Dei eſt.* Non poſſunt autem cæteræ leges humanæ appellari nec inuentum, nec munus Dei, cùm ſint inuentionis Principum, & ſcita populorum; niſi quatenus rationem, iuſtitiam, bonamque gubernandi artem à lege æterna participant, ex qua omnes deriuantur, vt dixi. Ergo, licèt confusè, agnouit poſt Demoſthenem Marcianus noſter in Deo æternam hanc rationem, cui omnes debent obtemperare. Quod hinc Authores noſtri notant cum Hiſtoricis, Legiſlatores non paucos leges ſuas Diis acceptas tuliſſe, vt ad obſeruantiam earum populos arctiùs deuincirent, eruditè dicitur; ſed non ex mente Conſulti, vt exiſtimo. Vide poſt Tiraquellum, quem laudat Gothofredus *in dict. l.2.* Oſuald. *lib.1. ad Donel. cap.6.* Lypſ. *lib.1. diſſert.11.*

8. DE IVRE NATVRALI.

Prima & proxima deriuatio à lege æterna, eſt ius naturale, quod eſt ratio inſita ſecundùm naturam, quæ iubet ea quæ facienda ſunt, prohibetque contraria. Sic illud videtur Cicero definiiſſe *lib.1. de legib.* ex quo Ariſtoteles *lib.5. Moralium ad Nicomachum, cap.7.* rectè docuit, apud omnes gentes peræquè eandem vim habere; quia imperat quæ hominum naturæ ſunt conformia, ſecundùm rationem, quæ nulli genti deficit. Alij etiam Philoſophi idèm ſentiunt apud Laërtium *lib.7. de vitis Philoſophorum, in Zenone Citico,* qui ſuprà manet relatus. Nihil enim eſt ſecundùm naturam, niſi quod honeſtum eſt, & à virtute proficiſcitur. Ergo bonum facere, à vitioque abſtinere, tam ſecundùm naturam eſt, quàm ſecundùm rationem naturalem. Pulchrè Seneca *ad ſuum Lucilium epiſt. 66. Eſt ergo à Deo tanquam natura Authore impreſſum, inditumque cordibus noſtris, per quod ſecundùm dictamen rationis practicæ actus humanos liberos ad bonum iuſtumque dirigimus.* Quod innuit Regius Pſaltes *Pſalmo 4.* vbi ſe ad Deum per interrogationem conuertens, ita inquirit: *Quis oſtendit nobis bona?* diuinoque afflatus ſpiritu, & Deo plenus, ſic reſpondet: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui.* Hoc ſignaculum eſt interna vis rationi inſita ad diſcernendum, & operandum bonum, & ad prauum vitandum. Vnde Diuus Paulus *in epiſt. ad Romanos, cap. vlt.* ita intulit: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt.* Serenus Abbas apud Caſſianum *collatione* 8. *cap.* 23. *paulò poſt initium: Nam quia ſit homini omnis ſcientia legis ab initio creationis infuſa, hinc manifeſtè probatur, quod mandata legis abſque literæ lectione, ante legem, imò ante diluuium, omnes Sanctos obſeruaſſe cognoſcimus.* Quod multis exemplis à ſacra Scriptura petitis confirmat, & illuſtrat. Addendi etiam D. Thomas, & Gloſſa *ad dict. cap.2. epiſt. ad Romanos,* & cum aliis P. Alardus Gazæus *in notis ad locum Caſſiani.*

9. SYNDERESIS SVBSERVIT OPERATIONI SECVNDVM RATIONEM NATVRALEM.

Huic ſignaculo luminique naturalis rationis ſubſeruit ſynderesis, quæ eſt virtus, vel mentis noſtræ habitus, quo inducimur ad conſequenda imperata per ius naturale, & ad fugienda quæ ipſa prohibet. Vno verbo ſynderesis eſt velut incentiuum igniculi, qui in nobis eſt, rationis naturalis, adquiſitum ex frequentatione actuum, quibus aſſueſcimus operari ſecundùm rationem. Damaſcenus *lib.4. de fide, cap.23.* Hieronymus *epiſt.151. ad Algaſiam:* docent Expoſitores D. Thomæ *1.p. quæſt.79.* Et de hac doctrina adeundi ſunt eximius Pater Franciſcus Suarez *lib.2. de legib. cap.5. & 6.* Illuſtriſſimus Primatius noſter, & Segobienſis Præſul D. Araujo *in 1.2. tom. 1. quæſtion.94. diſput.2. ſect.1. difficult.1. ex num. 43.* Sapientiſſimi Salmanticenſes *3. tomo ſui Curſus Theologici, tract.11. diſput.1. dub.5. §.2.* Quare malè nonnulli putarunt, ius naturale nihil aliud eſſe, quàm ipſam rationem naturalem, vt fecerunt Albert. Bolom. *de iure & æquitate cap.3. num.29.* Vazquez 1.2. *diſput.150. cap.3.* qui meritò reiiciuntur ab omnibus, vt teſtatur Salas, pluribus relatis, *de legibus tract.14. diſput.5. ſect.1. num.2.* Omiſſis enim variis opinionibus duo diſtinguenda ſunt in natura rationali: vnum eſt ipſa natura, quatenus eſt fundamentum conuenientiæ, vel diſconuenientiæ actionum humanarum ad ipſam naturam rationalem: aliud eſt virtus quædam ipſius naturæ, ad diſcernendum inter operationes conuenientes, aut diſconuenientes naturæ. Priori modo natura rationalis fundamentum eſt legis naturalis; poſteriori verò modo eſt ipſa lex naturalis, quæ humanæ voluntati præcipit, vel prohibet quod agendum eſt, vt docent D. Thomas 1.2. *quæſt.94. art.1. & 2. & in 4. diſt.33. quæſt.1. art.1.* Abulenſis *in cap.19. Matthæi, quæſt.30.* Sotus *lib.1. de iuſt. quæſt. 4. art.1.* Firmatur hæc ſententia ex verbis Apoſtoli *ad Rom. cap.2.* vbi cùm dixiſſet, *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt: eiuſmodi leges non habentes, ipſi ſibi ſunt lex;* ſtatim ait: *Oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum.* Conſcientia enim nihil aliud eſt, quàm dictamen rationis naturalis in cordibus ſcriptum, vim legis naturalis habens, vt ex D. Baſilio docuit D. Thomas 1. 2. *quæſt.4. art.1. ad 2.* vbi legem naturalem

turalem vocat synderesin, id est dictamen rationis: & D. Hieronymus *vbi suprà*, appellat legem intelligentiæ: Augustinus *lib.2. de serm. Dom. in monte*, Ambrosius *lib.3. epist.41.* tandem Lactantius *lib.6. de vero fructo, cap.8.* sic ait: *Est quidem vera lex recta ratio naturæ congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna.*

10 De Deo Authore Naturæ.

Deus etiam naturæ Author statim à principio singulis rebus suos dedit stimulos & instinctus, quibus in suos agerentur fines ex naturali inclinatione, vt suprà admonui: quare cùm dicitur, ius istud naturam omnia animalia docuisse, per naturam intelligunt aliqui Deum, more Stoicorum, apud quos natura dicitur Deus, teste Seneca *lib.4. de benef. cap.7.* his verbis: *Quid aliud est natura, quàm Deus, & diuina ratio, toti mundo & partibus eius inserta.* Et 2. *quæst. natural. cap.45.* ait: *Vis Deum naturam vocare? non peccabis; est enim ex quo nata sunt omnia.* Et declarauit Lactantius *lib.7. cap.3. Stoici naturæ nomine res diuersissimas comprehenderunt; Deum, & mundum; artificem, & opus: dicuntque, alterum sine altero nihil posse, tanquam natura sit Deus mundo permixtus.* Quod quidem hoc sensu accipiendum est, quatenus Deus est immediatum principium huius iuris, illudque omnibus animalibus instillauit, vt rectè Oppianus *de venatione lib.3.* ait:

Nimirum tantum liberorum, & recèns editæ sobolis
Amorem in corde instillauit Deus, neque sanè solis
Hominibus, qui cuncto ratione inuenerunt,
Verùm etiam reptilibus, & piscibus, atque etiam ipsis
Feris.

Nam vt rectè Lactantius *lib. 3. cap.28.* ait: *Quam vim potuit habere rerum materia, nullo dante, quam naturam, nullo generante; si habuit vim, ab aliquo eam assumpsit; à quo autem assumere, nisi à Deo potuit?* Vnde ipsi Stoici, qui non prorsus malè de natura censuerunt, docebant apud Laërtium *in Zenone Citico*, in animalibus etiam brutis naturali quadam ratione, nempe à natura indita, disponi appetitionem boni, & fugam mali. Et Seneca *lib.2. de ira, cap.16.* in eandem rem intentus dicebat ad idem faciendum, quod secundùm naturam est brutis esse impetum pro ratione; hominibus verò pro impetu rationem esse. Distinctiùs verò Polybius *lib.6. histor. in princip.* communionem hanc iuris inter omnia animalia expressit. Egit priùs de exemplo quod à brutis sumunt homines in forma gubernationis sibi deligenda, & posteà sic subdit: *Etenim quoniam mutuas conuentiones cuncti secundùm naturam appetunt, indeque prolis procreatio perficitur, vbi quisquam eorum, qui iam sunt educati, & adultam ætatem consequuti, nullam gratiam rependit, nec vices reddit illis, à quibus est enutritus; sed per contrarium malè illis vel dicere, vel facere præsumit; manifestum est ægrè ferre hoc illos, atque offendi.* Vt & inferiùs: *Quoniam enim genus humanum hactenus reliquis præstantius est animantibus, quatenus ipsi soli concessum est, vt mentis ac rationis particeps existat; par non esse liquet, vt dictum hanc corruptionem perinde atque in cæteris animantibus, fusque deque faciant.* Vnde totus excursus exscribendus esset, sed nimis latè excurrit. Ex eo constat nonnulla, quæ secundùm naturam sunt, hominibus cum brutis esse communia, & ab istis ad homines argumentum sumi, vel exemplum: exempla præbent Plut. *in Camillo. Lex*, ait, *est natura, cuius & bestiæ sunt participes, vt imbecillior cedat ac pareat potentiori.* Quo pacto & Gregor. Nazianz. *Apologet. 1.* ait: *legem esse naturæ, vt corpus animæ pareat, tanquam præstantiori.* Ita & Xiphil. *in Augusto. Blanditiis*, ait, *placari, & dolore perturbari, esse naturale, quòd & in bruta animalia cadat.* Ita & Demosth. *in Arist.1. Parentes*, ait, *colere, est lex naturæ, & hominibus, & bestiis posita.* Ita denique Cassiodorus: Et *hominibus*, ait, *& brutis ingeneratum est desiderium adulteria vindicandi.* Quare, vt rectè Seneca *lib.9. controuers. 5. Habet sua iura natura.* De quo iure Libanius *declam.44. Reuerentur & feræ naturam.* Sed comparationem expressiùs facit Angelicus Præceptor 1. 2. *quæst.94. art.2. in corpore*, de hac ipsa re agens. *Secundùm igitur ordinem inclinationum naturalium est ordo præceptorum legis naturæ. Inest enim primò inclinatio homini ad bonum secundùm naturam, in qua communicat cum omnibus substantiis; prout scilicet quælibet substantia appetit conseruationem sui esse, secundùm naturam; & secundùm hanc inclinationem pertinent ad legem naturalem ea, per quæ vita hominis conseruatur, & contrarium impeditur. Secundò inest homini inclinatio ad aliqua magis specialia, in quæ communicat cum cæteris animantibus; & secundùm hoc dicuntur ea esse de lege naturali*, Qvæ Natvra Omnia Animalia Docvit, *vt est commixtio maris & fæminæ, & educatio liberorum, & similia. Tertiò modo inest inclinatio homini ad bonum secundùm naturam rationis, quæ est sibi propria, &c.* De commixtione maris & fœminæ Aristot. *lib.1. de Rep. cap.2. Oportet*, ait, *coniungi marem & fæminam procreationis causâ; atque hoc non ex consilio proficiscitur, sed vt & in aliis animantibus, & stirpibus naturale est, sole alterum, quale ipsum sit, cupere relinquere.* Qui ideo *lib. de generat. animal. c.20.* vocat generationis principia marem & fœminam; & hoc est quod voluit dicere Virg. *in Georg.*

Omne adeo genus in terris hominumque, ferarumque,
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres,
In furias, ignemque ruunt; amor omnibus idem.

Hinc animalium pugnæ propter fœminas. Oppian.1. *Laient.* Apollon.2. *Argon.* Ouid.9. *Metamorph.* De educatione verò ita Libanius *declam.26.* quæ est Calasehri actio. *Sunt*, ait, *parentibus de liberis latæ leges, multò his quæ scriptæ sunt, venerabiliores, ab ipsa natura insixæ, ac stabilitæ, quæ volunt procreatores suis liberis maximè fouere, & omnes pro ipsis labores iucundè subire.* Et Tullius *lib.4. de finibus. Naturâ*, ait, *tributum esse docuerunt, vt hi qui procreati essent, à procreatoribus amarentur.* Et 2. *de nat. Deor. Quid dicam, quantus amor bestiarum in educandis, custodiendisque iis, quæ procrearunt vsque ad eum finem, dum possint seipsa defendere.* Addidi ad hæc iura, sui, & fœtus tuitionem; nam vt ait Tul. *lib. 4. de finibus bon. & mal. Omnis natura vult esse conseruatrix sui, vt & salua sit, & in genere conseruetur suo.* Et *in Topic. Natura partes habet duas, tuitionem sui, & vlciscendi ius.* Quare Origenes *in Psalmos*, dixit animas brutorum habere propriam, & peculiarem conseruandi sui rationem; & consequenter partus sui, in quo vnumquodque per generationem conseruatur: idcircò Tull.1. *Tuscul. Quid bestiæ non pro suo partu ita propugnant, vt vulnera excipiant, nullos impetus, nullos ictus reformident.*

Igitur negari non potest, nisi omnibus Scriptoribus fidem subtrahamus, ius naturale commune esse hominibus & brutis. Quod ex nostro iure probant diserti textus *in l.1.§.ius naturale, de iustitia & iure, princip. Instit. de iure naturali*: & pro Theologis probat D. Thomas nuper relatus, & *quæst.95.seq.art.4. ad primum*, vbi ita inquit: *Ad primum ergo dicendum, quod ius gentium est aliquo modo naturale homini, secundùm quod est rationale, in quantùm deriuatur à lege naturali per modum conclusionis, quæ non est multùm remota à principiis; vnde de facili in huiusmodi homines consenserunt. Distinguitur tamen à lege naturali, maximè ab eo iure, quod est omnibus animalibus commune.* Ergo qui inuehunt in nostros Iurecconsultos, eo quòd commune ius naturale fecerint omnibus animalibus, necesse est vt pariter ab Angelico Præceptore recedant, qui idem non obscurè docuit: quod ego non faciam.

11 EXPONITVR COMMVNIS DIFFICVLTAS.

Illud verò solet opponi; ius naturale à ratione naturali dictari; applicari nobis secundùm dictamen nostræ rationis naturalis practicæ, per quod actus humanos regimus, & ad bonum honestumque dirigimus: quæ omnia vt certa sunt, ita constat ad animalia irrationalia non pertinere. Ergo iuris naturalis non participant. Hoc tamen argumentum valde debile videbitur illis, qui legerunt numeros præcedentes; si enim probaret, propter defectum rationis non conuenire ius naturale brutis, probaret etiam ex eadem causa legem æternam comprehendere omnes creaturas, vt comprehendit etiam expertes sensûs. Itaque, vt ibi Philosophabamur cum Diuo Augustino, & D. Thoma, hîc philosophandum est. Ratio in mente diuina existens, quæ est lex æterna per viam præcepti, dirigit genus humanum ad finem debitum; & cæteras creaturas expertes rationis agit ad proprium finem, imprimendo illis instinctus, seu inclinationes necessarias ad consequutionem illius. Ergo pariformiter ratio naturalis immediatè participata à lege æterna mouet genus humanum ad bonum secundùm naturam, per viam præcepti, secundùm dictamen practicum rationis naturalis, quod docet bonestum eligere. Cætera verò animantia agit, & adigit ad particulare bonum sui, & commune bonum totius speciei per viam simplicis obedientiæ, & naturalis inclinationis inditæ à Deo Authore naturæ. Ergo bruta non participant iuris naturalis per rationem, vt homines; sed per instinctum, vel impetum, vt dicebat Seneca suprà laudatus; siue vt dixerunt eximius noster Præses Couarr. *in regul. Peccatum, 2.p. relection. §.11. num. 4.* Antonius Faber *in rationali ad l.4. de inst. & iur.* & *in Papinianea, tit.2. principio* 1. Osualdus *ad Donellum lib.1.cap.6.lit.G.* ius naturale conuenit hominibus formaliter; brutis verò materialiter. Quem modum dicendi præfero, quamuis Gregorius Lopez Madera *animaduers. iuris cap.2.* quem laudant, sequunturque Mareus Lyclama *lib.7. membran. eclog.30.* Osuald. *vbi proximè*, & nullo laudato pro more Mareus Aurelius Galbanus, vir in disputando acer, & in eloquendo alacer, *de vsufructu cap.5.ex num.8.* existimauerint rationem iuris naturalis non esse inspiciendam in obedientibus, sed in Legislatore, qui est Deus. Homo enim secundùm ius naturale etiam per rationem operatur. Et quamuis Antonius Clarus Siluius *in præfatione ad lib. de legib. cap.1.* posuerit tantùm in sensu, non in ratione ius naturale; & illud, cui per rationem obedimus, ius gentium primarium appellauerit; excludit enim à iure naturali hominea, vt homines sunt: & licèt Petrus Faber *lib.2. semest. cap.1. in princ.* existimauerit figuratè, & per quandam auxesin loquutum fuisse Vulpianum, cum dixit naturam docuisse etiam bruta ius naturale; hic enim docendi modus tollit iuris naturalis peritiam brutis, quâ censentur: alij etiam aliter. Tamen eorum discordantes sententiæ secundùm hæc ad concordiam reduci possunt. Videndi sunt ex Theologis Sotus *de iust. & iur. lib.1. quæst.3. art.4. & 5.* Suarez *de legib. lib.2. cap.1. & sequenti.* Alphonsus de Castro *de potest. legis pœn. lib.1. cap.4.* Azor *tomo 1. Instit. moral. lib.6. cap.1. & 2.* Tapia *tomo 1. caten. mor. lib.4. quæst.2.* Ex Iurisperitis Morla *in empor. iuris, titulo 1. in præludiis, ex num.27.* Barbosa & I. Dartis *in cap. ius naturale, 1. dist.* Hugo Grotius *de iure belli lib.1. cap.1. & 2.* I. Seldenus *in Mari cl-uso lib.1.c.3.* Antonius Goueanus *lib.1. var. cap.9* Lyclama *dict. lib.6. eclog. vlt.* Spondanus *de cæmiter. sacris lib.1. part.4. cap.4. num.2.* & *cap. sequenti.* Turturetus *in suis parallelis dissert.34.* & alij quos tædij euitandi causâ omitto.

12 IVS NATVRALE QVALITER SIT IN BRVTIS ET HOMINIBVS.

Alio ergo modo se habet ius naturale in brutis, alio in hominibus. Bruta inclinantur per illud ad conseruationem sui, sese ab oppressoribus, etiam per impetum defendendo, *leg.1. §.cùm arietes, ff. si quadrupes*: quia naturalis iuris est vim vi repellere; nam, vt est *in l. sciendum, §. qui cum, ff. ad leg. Aquil. Vim vi defendere omnes leges, omniaque iura permittunt.* Est insitum animantibus, quocumque modo id fiat, non autem hominibus, nisi intra modum. Quâ ratione intelligendum est quod dicitur *in l.4. ff. ad leg. Aquil. Aduersùs periculum naturalis ratio permittit se defendere*: & illud Ouidij *5. de arte amandi.*

Armaque in armatos sumere iura sinunt.

Quia hi non simpliciter iniuriam, & vim propellere debent, sed cum moderamine inculpatæ tutelæ, *leg.1. C. vnde vi*: quod moderamen à ratione, quâ carent animalia, deducitur; & ideo ius naturale hoc casu in homine facilè transit in ius gentium: quo pacto vim vi propellere, dicitur esse iuris gentium *in l.2 ff. de inst. & iur.* Ratio enim dictauit, vt cum moderamine iam dicto propelleretur; natura verò tantùm dictabat, vt propelleretur, teste Cicer. 1. *offic.* cum ait: *Omni generi animantium à natura tributum esse, vt se, vitam, corpusque tueatur.* Item ad conseruationem speciei per coniunctionem maris & fœminæ, & per liberorum procreationem, in quibus tamen si errant, vel deficiunt, non tamen puniuntur, vt dixit Polybius *dict. lib.6. historiar.* Quia non sunt capacia præcepti, sed tantùm simplicis obedientiæ, & inclinationis: homines verò peccant, cùm à recto deuient, transgrediantùrque præceptum, & operentur contra dictamen rationis naturalis; in quo positiuo præcepto non est opus, vt latè, & eleganter edisserit Serenus Abbas apud Cassianum *dict. collat.8. cap.23. per totum.* Ex quo concludimus, per hoc dictamen practicum nostræ rationis naturalis humanos actus nostros, qui sunt liberi, regi, & dirigi ad bonum, honestumque, qui est finis iuris naturalis.

13 DIFFERENTIA LEGIS ÆTERNÆ ET IVRIS NATVRALIS.

Sed nunc meritò quæres: Si lex æterna dirigit cuncta creata in suos fines, & homines dirigit per viam præcepti, cæteras creaturas per modum simplicis obedientiæ, quod tantùm facit ius naturale; ad quid post legem æternam ius naturale constituitur, tanquam ab illa deriuatum? superfluum

fiuum quippe videtur. Sed vt respondeam, primò obseruo, legem æternam latiùs se extendere, quàm ius naturale; illa enim extenditur ad cuncta creata, etiam expertia sensûs: hoc tantùm animalibus constitutum est. Deinde obseruo, per legem æternam simplicissimam creaturas ad suos fines moueri, & agi eo præcepto, quod omnia sunt ordinatissima: per ius verò naturale imperari bonum honestum conueniens, quod scilicet est medium ad consequutionem finis. Ergo lex æterna est principium iuris, per quod petimus finem; ius naturale est prima deriuatio, per quam curamus de mediis congruentibus ad illius consequutionem. Bruta sese defendunt, miscentur inter se, liberos, aut si velis, filios procreant; & sic suum finem consequuntur: hæc tamen media non legi æternæ accepta feruntur, sed iuri naturali. Homines assequuntur finem naturalem eadem faciendo, sed finem supernaturalem, cui sunt creati, non aliter assequi possunt, quàm bene, & conformiter iuri naturali, legibus fidei, & gratiæ operando. Idcircò ius naturale plura præcepta iniungit hominibus, quàm ingerit brutis. Referamus nunc verba D. Thomæ *dict. quæst. 94. art. 2. in corpore*, quæ suprà non retulimus. *Tertio modo inest homini inclinatio ad bonum secundùm naturam rationis, quæ est sibi propria: sicut homo habet naturalem inclinationem ad hoc, quod veritatem cognoscat de Deo, & ad hoc, quod in societate viuat; & secundùm hoc ad legem naturalem pertinent ea, quæ ad huiusmodi inclinationem spectant: vtpote, quod homo ignorantiam vitet, quod alios non offendat, cum quibus debet conuersari, & cætera huiusmodi, quæ ad hoc spectant.* Itaque in homine propriè est iuris naturalis viuere, tam secundùm suam naturam, quàm secundùm communem generis humani, vt suprà dixi.

14. DE PRÆCEPTIS IVRIS NATVRALIS.

Primum, & communissimum præceptum est secundùm eundem Angelicum Præceptorem *dicta quæst. 94. art. 4.* quem etiam sequitur doctissimus noster Vasquez Menchaca *de success. creat. §. 1. ex num. 2.* hoc, BONVM FACIENDVM; & per contrarium, MALVM VITANDVM. Diuus Basilius *in principio Prouerb.* ibi: *Monet ipsos habere iudicium quoddam naturale, per quod ab iniquis bonos discernimus, & facimus agendorum optionem, rectaque rerum discrimina; & fauemus virtuti, damnamus vitium.* Quo sensu Tertullianus *in Apologet.* dixit, animam esse naturaliter Christianam; quod non conuenit brutis, quia nihil appetunt sub ratione bonitatis formalis, sed suæ vtilitatis. Tantùm ergo conuenit hominibus, qui per dictamen rationis naturalis sciunt discernere bonum à malo; & quidquid appetunt, est sub ratione boni, vel veri in se, vel apparentis, vt tradit Aristoteles *in principio lib. 1. politicor.* Hoc communissimum præceptum pertinet ad hominem, quatenus seipsum respicit. Sequitur aliud, quod tendit in hoc, vt in societate viuat, quia homo est animal naturà sociabile, vt dixit Aristoteles *d. lib. 1. cap. 1. Quod tibi fieri non vis, alteri non facias.* Matthæi 7. & Lucæ 6. quod acceptum à Christianis in ore habuit frequentissimè Imperator Al. Seuerus, ex Æl. Lamprid. & multa sunt ad quæ ius istud porrigi potest, vt constat ex D. Aug. qui explicans locum hunc Psalmi 57. *Si verè vtique iustitiam loquimini, recta iudicate, filij hominum*, ait: *Quòd nullus est, qui solà naturà duce non asserat, nolle. acerdi ab altero ad vxorem suam, sibi furtum fieri; & qui velit iniuriam pati, cui non displiceat, panem sibi negare esurienti, peregrinum non suscipi; dictareque rationem naturalem, vt eadem aliis vel non faciamus mala, vel bona præstemus.* Additque sic naturà comparatum esse, vt ex abundantia quisque cordis loquatur; bonus bona, malus mala; nec sibi aliud dici velit, aliud sentiri. Et ad hoc iuris istius præceptum etiam referri debet illud Ciceronis 3. *offic.* cùm ait: *Vt sibi quisque malit quod ad vsum vitæ pertineat, quàm alteri acquiri, concessum est non repugnante naturâ: illud natura non patitur, vt aliorum spoliis nostras facultates, copias augeamus; neque verò hoc solùm naturâ, id est iure gentium; sed etiam legibus populorum, quibus in singulis ciuitatibus Respub. continentur, eodem modo constitutum est, vt non liceat suì commodi causâ nocere alteri.* Cùm enim inter nos cognitionem quandam natura constituerit, consequens est, nefas esse hominem homini insidiari, vt deduxit Florentin. *in l. vt vim 3. de iust. & iure.* Plus ausus fuit ingeniosissimus Papinianus *in l. seruus 7. de seruis export.* nempe hominis interesse hominem beneficio afficere: quod potuit sumere à Cicerone *lib. 3. offic.* illis verbis: *Hoc natura præscribit, vt homo homini, quicumque sit, ob eam ipsam causam tantùm, quod is homo sit, consultum velit.* Animose Seneca ad suum Lucillium *epist. 28. Non potest*, ait, *quisquam beatè degere, qui se tantùm intuetur; qui omnia ad suas vtilitates conuertit. Alteri viuas oportet, si vis tibi viuere.* Quod ad dogma christianæ fidei reduxit D. Leo *epist. 8. ad Athanasium Thessalonicens. Episcopum. Nemo*, inquit, *quod suum est, quærat, sed quod alterius*: sicut Apostolus ait *ad Philippenses 2. Vnusquisque vestrûm proximo suo placeat in bono ad ædificationem, nec enim poterit vnitatis nostræ firma esse compago, nisi nos ad inseparabilem soliditatem vinculum charitatis adstrinxerit.* Addendus erit pro eiusdem sententiæ illustratione Merilius *lib. 1. prior. obseruat. cap. 12.* De iisdemque mutuis officiis, præsertim erga mortuos, multa adducit Petrus Faber *lib. 2. semest. cap. 1.*

Præcepta huius iuris à Consultis indicata, non alia in effectu sunt, quam quæ recensentur *in l. iustitiam 10. §. 1. ff. de iustitia & iure, §. Iuris præcepta, Instit. eodem titulo*, de quibus varia sentit Meril. *lib. 1. prior. obseruat. cap* 11. Honestè viuere, continet decentiam naturalem erga se, tam famæ, quàm corporis intuitu; quia per incontinentes mores, & dissolutam vitam vtrumque læditur, contra proprij dictaminis rationem, *l. probrum 42. ff. de v. s. Adulterium naturà turpe est.* Alterum, non lædere proximum, est iustitiæ, quæ est ad alios; ergo contra naturalem rationem est alterum damno afficere; vel in rebus, per furtum; vel in vita, aut persona, per vulnus illatum, *dict. l. probrum 42* vbi naturà furtum probrum censetur, *l. 1. ff. de furtis: l. vt vim 3. ff. de iustit. & iur.* vbi docemur inter nos cognationem quandam naturam constituisse: vnde deducit Florentinus, nefas esse hominem homini insidiari: per contrarium Papinianus *in l. seruus 7. ff. de seruis exportandis*, eadem cognationis ratione nixus docuit interesse hominis hominem beneficio affici. Vide pro hac eleganti sententia Merilium *lib. 1. prior. obseruat. cap. 12.* Postremum est, ius suum cuique tribuere, quod ad pactiones, restitutiones, & solutiones rerum debitarum propriè spectat, quarum implementum meritò rationi, & æquitati naturali assignatur, siue attribuitur *in l. 1. ff. de pactis, l. 1. ff. de constituta pecunia, l. Sticum 95. § naturalis, ff. de solutionibus.* Hæc omnia præcepta respectu omnium hominum hoc vno clausit diuina

15. DE EISDEM PRÆCEPTIS A CONSVLTIS RELATIS.

sapientia Christi Domini apud Matthæum *cap. 7. Omnia quæcumque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex, & Prophetæ.* Hæc etiam præcepta ita distinxit Galbanus *de vsufructu cap. 5. num. 5.* Honestè viuere refertur ad se viuere, secundùm virtutem; solùm enim est bonum, quod est honestum. Senec. *epist.* 71. Alterum non lædere, refertur ad alios in bonis corporis, veluti non occidere, vulnus non infligere. Suum cuique tribuere, ad alios etiam, sed respectu fortunarum. Alij aliter exponunt hæc præcepta, quos non motamus. Videndus est Velleius *ad legem 1. de iust. & iure, lib. 2. ex n. 10.*

16. **De materia iuris naturalis.** Materia iuris naturalis alia fuit pro diuersitate temporum, atque alia in initio. In initio non versabatur circa commercia, cùm nondum essent inuenta, *l. ex hoc iure 5. ff. de iust. & iur.* nec circa restitutionem rerum malè partarum, cùm nondum esset dominium priuatarum rerum in speciali: quæ meritò attribuuntur iuri gentium; sed positâ materiâ, & factâ dominiorum distinctione, ad ius naturale reducitur prohibitio furti, & probrum naturâ est furtum committere, *dicta l. 1. ff. de furtis, l. probrum 42. ff. de v. s.* vt explicat D. Iosephus de Retes *lib. 7. opuscul. cap. 2.* præceptor meus, à quo plurima in vtroque iure singularia me didicisse, nisi lubens & bona fide agnoscerem, ingratissimus forem, immò furti reus; quia, vt ait Theodoretus *in præfat. ad Cantica: Ne fortè nos insimulent, si quid quod à Patribus dictum sit, in iis commentariis offenderint; fatemur & nos ab illis explanationis occasionem accepisse: hoc autem non furtum appellari debet, sed paterna hæreditas.* Sic etiam implere fidem datam, ad ius naturale reducitur, licèt commercia à iure gentium sint; quia hæc est materia, circa quam; non ius, quia hoc prouenit ab illa naturali ratione, *Omnia quæcumque vultis, vt vobis faciant homines, & vos facite illis*: quod humanæ fidei est fundamentum. Deinde rerum status non erat ius naturale, sed materia circa quam tunc versabatur ius illud, veluti in libertate, in qua homines naturaliter nascebantur, iniuria est naturalis, si quis alium vi opprimat, *l. 2. ff. de liber. hom. exhib.* Communio omnium rerum à singulis non occupatarum, non erat ius naturale, sed in tempore, quo vigebat ius naturale, erat materia circa quam in illa prima ætate ius naturale versabatur: quapropter tunc similiter iniustitia naturalis fuit hominem arcere, interdicere à communi rerum fruitione, *l. iniuriarum, 13. §. vlt. cum leg. seq. ff. de iniuriis.* Sed postquam vsus hominum exegit vt res communes diuiderentur inter singulos, quia propagata gente communio afferebat multas incommoditates, vel propter euitandam segnitiem eorum, qui victitare volebant ex alienis laboribus, vel propter tollendas discordias, quæ ex communione arcebantur, vt vidit Aristoteles *lib. 2. polit. cap. 3.* post quem Papinian. *in l. cùm pater 77. §. dulcissimis, de legatis 2. l. 2. C. quando & quibus 4. pars, lib. 10.* Lactantius *lib. 3. diuin. instit. cap. 21.* non fuit mutatum ius naturale, sed status, qui primis illis temporibus vigebat; & incepit alia materia noua esse circa quam iuris naturalis præcepta exercerentur. Antonius Clarus Siluius *in præfatione ad lib. de legib.* materiam mutatam fuisse dicit, non formam, quia etiam seruitus positis bellis consentanea est rationi naturali. Videndi sanè D. Thomas *1. 2. quæst. 94. art. 5. ad 3.* Azor *p. 1. instit. lib. 6. cap. 1.* Grotius *de iure belli lib. 1. cap. 1. §. 10.*

17. Iurisconsulti consequenter his, quæ de iure naturali, communi etiam brutis censuerunt, appellarunt hoc, quod prouenit ex dictamine rationis naturalis, ius gentium, siue ius omnium hominum: cùm tamen negare non possent, omnia, quæ iuri gentium attribuuntur, illis imputari non posse, distinxerunt inter ipsum ius gentium: primum appellarunt, quod cum ipso genere humano rerum natura prodidit, id est Deus, vt ex Stoicorum disciplina probatum est: secundum dixerunt, quod vsu exigente, & humanis necessitatibus, gentes humanæ sibi constituerunt. **De iure gentium.** Ita colligitur *ex l. 1. §. vlt. l. ex hoc iure 5. leg. omnes 9. in fine, de iust. & iur.* & *ex §. 1. & 2. Instit. de iure naturali, l. 1. ff. de acquir. rerum dominio, l. penultima, ff. de legibus*: quod ius humanum dixerunt Seneca *lib. 3. de benef. cap. 18.* & Lybius *lib. 5.* qui violatores iuris gentium vocat violatores iuris humani. Vnde DD. faciliotis explicationis causâ primum appellant primarium ius gentium; secundum appellant secundarium: quæ voces placuerunt duobus castigatissimis Authoribus, nostro D. Petro Velez de Gueuara *ad l. 1. de instit. & iur. lib. 1. n. 21.* Marco Aurelio Galbano *de vsufructu cap. 5. n. 2.* Displicuerunt pridem doctissimo nostro Fortunio Garciæ *in l. 1. §. ius naturale, eodem tit.* & ibi Antonio Vaccæ Connano *lib. 1. comment. c. 5. n. 3.* & 8. Pinello *in rubrica C. de rescindenda vendit. 1. part. c. 1. num. 11.* & aliis apud Barbosam *in cap. ius gentium, 1. dist. num. 1.* Cognosco ego quoque voces insolitas Iureconsultis; sed audeo dicere propriissimas esse rei explicandæ, si retinendum est ius naturale etiam brutis esse commune cum hominibus, vt affectauit summa vi Gregorius Lopez Madera *animaduers. lib. singulari, cap. 1.* Ius enim illud quod cum ipso genere humano rerum natura prodidit, si non est ius naturale, sed gentium, quibus solis attributum est, debet distingui ab eo quod ex postfacto à gentibus fuit constitutum: atqui specificè non distinguitur, cùm vtrumque sit ius gentium secundùm Romanos Iureconsultos: ergo debet distingui per prius & posterius. Lyclama *lib. 7. membran. ecloga 31.* Non tamen sic omnes Iureconsulti: ecce Paulus *in l. ius pluribus 11. de iustit. & iur.* quod semper bonum & æquum est, ius naturale appellauit. Immò Vlpianus ipse ius naturale à iure gentium distinxit *in l. manumissiones 4. ff. de instit. & iur.* & Tryphoninus *in l. si quod dominus 64. de condict. indebiti*, libertatis statum iure naturali contineri dixit; seruitutem ex iure gentium introductam; iustitiamque naturalis, & gentium iuris, à ciuili separauit *in l. bona fides 31. ff. depositi*, agnoscens naturale ius gentium, & ciuile, vt compositores Institutionum *lib. 1. titulo 2.* Melius ergo sic dicemus adhuc ex ipsis Consultis: Naturale ius est, quod cum ipso genere humano rerum natura prodidit. Ius gentium est, quod sibi constituerunt posteà gentes humanæ, exigentibus necessitatibus communibus; quod meritò positiuum dicitur, & variabile, cùm à necessitatibus hominum pendeat, & ab eorum consensu, quæ variabilia sunt. Illud, quia continet præcepta absolutæ bonitatis dicitur inuariabile, quod agnoscit Consultus *in l. 1. circa finem, ff. de instit. & iur.* & Iustinian. *in §. penult. Instit. de iure naturali*: Ius verò gentium cœpit ab hominibus in tempore, & quotidie introducitur, & expolitur, non quidem aliquo edicto, vel præcepto imperantis; quia nulla humana potestas est, quæ gentibus diuersorum Regnorum leges politicas præscribere possit; sed moribus, & approbatione vtentium.

Idcirco

Idcirco Iurisperiti Romani multoties appellant mores ius ipsum gentium, *l. postliminium 19. de captiuis, l. libertinus 8. l. vlt. ff. de ritu nuptiarum*, notarunt D. Iosephus de Retes *lib. 6. opusc. cap. a. num. 19.* D. Ioannes Duran. *in dissertatione ad legem Non dubito, de captiuis, 2. part. cap. 1. num. 1.* & ita etiam ius gentium quoudie multiplicari in dies nouis inoentis, ex plutibus probat Solorzanus *lib. 3. de iure Indiarum, tomo 1. cap. 5. ex num. 12.* Prosequuntur prædictam distinctionem iutis naturalis, & gentium cum Diuo Thoma *1. 1. quæst. 93. & 94.* communiter Theologi, Suarez *de legibus lib. 2. cap. 1. & seqq.* Sotus *de iustit. lib. 1. quæst. 3. art. 4. & 5.* Alphunsus de Castro *de potestate legis pœnalis lib. 4. cap 4.* Tapia *tomo a. catena moralis, lib. 4. quæst. a.* Azor *tomo 1. institut. moral. lib. 6. cap. 1. & a.* & molti alij, quos nolo recensere. Ex Iurisperitis Couarr. *in regula peccatum, a.p. §. 11. num. 4.* Motla *in emporio titulo 1. in præludiis, ex num. 27.* Augustinus Barbosa *in cap. ius naturale, prima dist.* doctissimè & latè Petrus Faber *lib. 2. semestr. cap. 1.* & *in l. 1. de iustit. & iur.* Grotius *lib. 1. de iure belli, cap. 1. & 2. per totum*, breuiter, nec satis expressè Iacobus Vvander Græphius *ad legem non dubito, cap. 1. de captiuis.* I. Datis *in dissert. de iur natur. cap. a.*

18. DIFFERT A IVRE CIVILI.

Itaque tenendum est Ius gentium non vno instanti, non ab initio orbis nascentis, aut post diluuium restaurati, totum totaliter fuisse constitutum, sed successu temporis creuisse, & in dies crescere, vt humani vsus, & hominum necessitates expostulant. Est enim causa iutis gentium vtilitas hominum, vt causa iutis ciuilis est vtilitas vnius Regni, aut Reipublicæ: itaque non differt alterum ab altero per prius & posterius. Forsan enim prius ius ciuile ortum habuit, quàm ius gentium, si velimus ortum iuris ciuilis traducere à Caino, qui enochiam primus fundauit, terminisque agros diuisit: & saltem dubitari non potest, quin multa sint instituta ciuilia, quæ postea approbatione facta fuerunt iutis gentium. Non etiam distat circa materiam, nam tam ius gentium, quàm ciuile in id tendunt, vt prouideant hominum necessitatibus circa res quarum auxilio vita humana indiget in commutationibus, commerciis, punitionibusque; eo enim fine bella introducta sunt ad propulsandam iniuriam, puniendosque iniustè tumultuantes. Differt ergo in extensione, quia ius gentium tanquam vtile omnibus, & ab omnibus vsu receptum, omnes obligat. Ius verò ciuile tanquam à supremo Principe in subditos latum, tantùm obligat Regnum illud, cui Rex Princepsque legem dicere potest.

19. IVS GENTIVM EST IMMVTABILE.

Itaque tenendum est, ius gentium positiuum esse, In eoque cum iure ciuili conuenire; sanctius tamen est, & minùs variationi subiectum: tum qoia magis immediatam deriuationem habet à iure naturali: tum quia vtilius esse à posteriori probatur; siquidem pluribus placuit, Petrus Faber *lib. 2. semest. cap. 1.* vnde difficiliùs abrogatur, vel ei derogatur, quia opus est, vt in derogatione, vel abrogatione conueniant etiam gentes, quod non faciunt, nisi motata vtilitate, aut diminuta. De eo sic explicans D. Isidorum D. Thomas *1. a. quæst. 95. art. 4. in principio. Videtur, quod inconuenienter Isidorus lib. 5. cap. 4. diuisionem legum humanarum ponat, siue iuris humani; hoc enim iure comprehendit ius gentium, quod ideò sic nominatur, vt ipse dicit eodem lib. cap. 6. quia eo omnes ferè gentes vtuntur; sed sic ipse dicit eodem lib. cap. 4. in princip. Ius naturale, commune omnium nationum. Ergò ius gentium non continetur sub iure positiuo humano, sed magis sub iure naturali.* Ad cuius difficultatis explicationem Ita supponit Angelicus Magister *in corpore articuli.* Sunt multa de ratione legis humanæ, secundùm quorum quodlibet humana lex propriè, & per se diuidi potest; est enim primò de ratione legis humanæ, quod sit deriuata à lege naturæ, & secundùm hoc diuiditur ius positiuum in ius gentium, & ciuile; nam ad ius gentium pertinent ea, quæ deriuantur ex lege naturæ, sicut conclusiones ex principiis, vt iustæ emptiones, venditiones, & alia huiusmodi, sine quibus homines ad inuicem conuiuere non possunt; quod est de lege naturæ, quia homo est animal sociabile, vt *primo politic. cap. a.* ait Arist. Quæ verò deriuantur à lege naturæ per modum particularis determinationis, pertinent ad ius ciuile, secundùm quod quælibet ciuitas aliquid sibi accommodè determinet; & posteà ita concludit: *Ad primum ergo dicendum est, quod ius gentium est quidem aliquo modo naturale homini, secundum quod est rationale, in quantum deriuatur à lege naturali per modum conclusionis, quæ non est multùm remota à principiis; vnde de facili in huiusmodi homines consenserunt; distinguitur tamen à iure naturali, maximè ab eo, quod est omnibus animalibus commune.* Sequuntur hanc sententiam, & conuenientiam, quam facimus inter vtrumque ius, ciuile & gentium, Vazquez Menchaca *lib. 2. controuers. cap. 54. num. 4.* quam adducit, & sequitur Grotius *lib. 1. de iure belli, cap. 1. §. 14.* Patet Molina *de iustitia & iure tract. 1. disput. 5.* Sotus *lib. 1. de iustit. quæst. 5. art. 4.* Gibalin. *scient. can. lib. 4. cap. 7.*

Ius naturale, vt ab eodem dictamine eiusdem rationis naturalis proueniens, semper idem est, sed ratione materiæ circa quam versatur, bifariam dici potest, aliud ius naturale diuinum, humanum aliud: religionem erga Deum Consulti nostri iuri gentium attribuerunt, *l. 2. de iust. & iur.* & cicero *lib. 4. de fin.* ait: *Porrò firmissimum hoc adferri videtur, cur Deos esse credamus, quòd nulla gens tam fera, nemo omnium tam sit immanis, cuius mentem non imbuerit Deorum opinio: multi de Diis praua sentiunt, id enim vitioso more effici solet; & omnes tamen, etsi vim, & naturam diuinam arbitramur, nec verò id collocutio hominum, aut consensus efficit; non institutis opinio est confirmata, non legibus; omni autem in re consensio omnium gentium lex naturæ putanda est.* Et *a. de inuentione. Ac natura*, ait, *quidem ius est, quod nobis non opinio, sed quadam innata vis afferat, vt religionem, pietatem, gratiam, vindicationem.* Et similiter D. Aug. *lib. 83. quæstionum, quæst. 31.* Idque ius gentium, quod ratio solo lumine naturali ita dictat, & vniuersaliter, omnique casu, dicitur potiori ratione ius naturale, quàm aliud ius gentium, quod ratio tantùm in quibusdam casibus, & ob rerum necessitatem dictaret: & hoc sensu Tertullianus *in Apolog.* probat naturalem esse Dei cognitionem, & D. Augustinus *loco citato*, ait: *Natura ius est, quod non opinio genuit, sed quadam innata vis inserit, vt religionem, pietatem, gratiam, vindicationem. per quam scilicet vis, aut iniuria, aut omnino omne quod offuturum est, defendendo, aut vlciscendo propulsatur.* Illud nempe, quod cum ipso genere humano rerum natura prodidit, quod ratione temporis primatum posse appellari suprà dixi. Ex aliorum etiam Consultorum

20. DE IVRE NATVRALI DIVINO.

placito

placito hoc ipsum D. Isidorus, & post eum Gratianus noster, appellant ius diuinum; sed in nostro sensu, quia est debitum proueniens ex dictamine rationis circa materiam diuinam. Adeò quidem, vt eadem ratio debiti, si circa rem humanam versetur, faciat ius naturale, quod possis appellare humanum: si verò versetur circa materiam diuinam, faciat ius naturale diuinum. V.g. si quæramus, quo iure stipendia militibus, salaria Magistris, aut Magistratibus, demensa famuliatibus debeantur; respondendum est, deberi ex iure naturali, cuius obligatio etiam ex sacris litteris colligitur, vt notauit Gratianus *in princip. dist.* 1. Extat Leuitici cap. 19. *Non morabitur opus mercenarij tui vsque ad mane*. Deuteron. cap. 24. *Non negabis mercedem*: & Ecclesiastici 34. *Qui mercedem subtrahit mercenario, effundit sanguinem*. Tobiæ cap. 4. *Merces mercenarij tui apud te omnino non remaneat*. Christus Dominus apud Lucam, *cap.* 10. *Dignus est Mercenarius mercede sua*: apud Matthæum *cap.* 20. *Voca operarios, & redde singulis mercedem suam*. Quæ omnia testimonia mirificè comprobant conuenientiam, quam hoc debitum habet cum ratione naturali: nemo enim debet alienis operis vti, & mercedem non soluere, siue meritam ex labore, siue nominatim pactam; nam hoc esset locupletari cum alterius iniuria, & iactura, quod contra naturam, eiusque rationem esse probat textus *in l. nam hoc 14. de condict. indeb.* non tamen est diuinum, quia non est à Deo in tempore imperatum, vt attingens finem supernaturalem. Quare non consentio Menochio *consilio* 228. *num.* 11. & *consil.* 570. aliisque apud Gabrielem Aluarez de Velasco *de priuileg. paup.* 1. *part. quæst.* 6. *ex num.* 45. & Siluam *in suo tractatu de salariis famil. à principio*, qui censebant, prouenire à iure etiam diuino hanc obligationem, quasi omnia, quæ sacris in litteris fundamentum habent, iuris diuini dicenda sint; quod non est per se verum ita simpliciter prolatum. E conuerso, si quæratur, quo iure decimæ debeantur in nouo testamento Ministris Ecclesiæ qui metunt carnalia, quia seminant spiritualia; & debent de altari viuere, qui altari seruiunt, quia boui trituranti non est alligandum os? Dicendum est, deberi iure naturali, propter compensationem laboris, quem impendunt; sed hoc ius diuinum appellatur, quia materia circa quam versatur, diuina est. Vnde ex multis testimoniis probat Gratianus 15. *quæst.* 6. & 16. *quæst.* 1. *cap. Parochianos*, *de decimis*, vbi dicemus, *cap.* 1. *eodem tit. in 6. Clement. vltim. de pœnis*, vt cum iudicio censuit Couarr. *lib.* 1. *variar. cap.* 17. ad cuius mentem reducendi sunt, qui postea scripserunt, quorum magnum agmen conducens Augustinus Barbosa *de iure Ecclesiast. lib.* 3. *cap.* 26. *in princip. ex num.* 5. Academiæ nostræ decus D. Ioannes Solorzanus 4. *tomo de iure Indiarum, lib.* 1. *cap.* 21. *ex num.* 44.

21. Exponitur cap. quo iure 8. dist. Ferè per eandem analogiam D. Augustinus *tract.* 6. *in Ioann.* relatus à Gratiano *in cap. quo iure*, 1. 8. *dist.* in quæstione contra Donatistas, qui querebantur de ademptis sibi villis per Imperatoris rescriptum; causabanturque sibi ius quæsitum tolli contra ius gentium: vt eorum audaciam compescat sanctus Doctor, primò docet, à iure humano dominia ortum habuisse, quod à Consultis habuit, *l. ex hoc iure* 5. *de instit. & iur. cap. ius gentium* 9. *prima dist.* ibi: *Sedium occupatio*. Deinde ostendit hoc ius gentium immutari aliquando posse per ius ciuile, *l. ius ciuile* 6. *ff. eodem tit.* Vnde multoties in pœnam malemeritis dominium rerum per leges ciuiles adimitos, quos expedit inopiâ laborare, vt dixit Triphoninus *in l. bona fides* 31. *ff. depositi*. Vnde deducit, si dominium vestrarum possessionum à iure humano introductum est, iure humano tolli potest, stante in vobis iustâ causâ, quæ est impietas. Quæ Cæsareum rescriptum iustificat, eosque inobedientes per hoc meritò appellat, qui prætextu iuris gentium rescripto Imperiali obsistebant. Quod facillimè probare posset Sanctus, à iure humano dominia priuata prouenire, si vellet iuris ciuilis testimoniis vti, aut illis fideret; probat à sacris litteris magis operosè, sed magis solidè per hoc argumentum. A iure diuino non est vestrum dominium: ergo est à iure humano. Quod non sit à iure diuino probat ex illo Psalmi 23. *Domini est terra & plenitudo eius*. Ita infert, si Domini est terra ex illo iure: ergo ex eodem vestra non est. Rectè procedit consequentia; sed antecedens non adeò rectè; omnes enim rationes, quæ Deo adstruunt hoc dominium, naturales sunt. Prima est ratio creationis de nihilo, *Genesis cap.* 1. Secunda gubernationis, iuxta illud Sapientiæ *cap.* 14. *Tu Pater gubernas omnia prouidentia*. Tertia superioritatis, ex notatis vulgò *in leg. deprecatio* 9. *ad legem Rhodiam de iacta*. Ergo ex ratione naturali, iureque naturæ, dominium vniuersale, & singularium rerum Dei est, vt ex eiusdem Psalmi testimonio colligit Sotus *lib.* 1. *de instit. quæst.* 3. *art.* 4. prout est lex naturalis immediatè participata à lege æterna, per quam omnia creata subordinantur Creatori. Planè ita est, sed Sanctus Doctor ratione Dei ad quem refertur hæc subordinatio, appellauit hoc ius diuinum, quasi ius Dei, quod proprium est naturale cum æterno coniunctum. Denique asseruit ius diuinum ex sacris litteris petendum esse, quod per se patet; sed inde non est colligendum, quidquid ex sacris litteris possit deduci, iuri diuino esse attribuendum; inde enim etiam ius naturale colligitur, vt docuit Gratianus *dict. dist.* 1. *in principio*, quod etiam notauit ibi Barbosa *num.* 4.

Analogicè etiam ius sacrum positiuum Ecclesiasticum, quia de rebus diuinis tractat, diuinum soles appellari, quod etiam publicum appellatur, quia sacra non priuati, sed publici iuris sunt, *l.* 1. *§. huius studij*, *ff. de instit. & iur. c. ius publicum*, 11. *dist.* 1. ab vtroque tamen distinxerunt Cicero *lib.* 1. *de legibus*, & Ausonius vulgò laudatus in Grypho ternarij numeri, his versibus: 22. De iure sacro publico.

Ius triplex, tabula quod ter sanxere quaternæ:
Sacrum, priuatum, & populi commune, quod vsquam est.

Dicitur, inquam, hoc ius diuinum, non prout opponitur humano positiuo, sed prout opponitur iuri de rebus profanis disponenti: quo in sensu Iustinianus *in l. vt inter* 23. *Cod. de sacros. Eccles.* quæ in vulgari Codice est vltima, distinxit ius diuinum à publico, & priuato, sanciens, vt ea, quæ piis locis relinquuntur, nulla temporum præscriptione coarctarentur, vt aliàs *in §. nullius, Instit. de rerum diuisione*, post Gaium *lib.* 7. *Instit. titulo* 1. *§.* 2. & *in l.* 1. *ff. de rerum diuisione*, notauit Glossa verbo *diuinum*, *in dict. l.* 23. ibi: *Duobus modis dicitur ius diuinum; à Deo constitutum, vt Euangelia; & ipsi Deo constitutum, vt super rebus Ecclesiasticis factum, & hoc secundo modo accipitur hic*. Couarr. licèt huius textus, glossæque immemor, *in practicis cap.* 31. *num.* 2. *versic. tertia verò*, Petrus Gudelinus *de iure nouissimo lib.* 5. *cap.* 1. Marcus Ly-

clama

clama *lib.7.membran. ecloga* 40.§.1.Cuiacius etiam *lib.15.obseruat.c.*53. eundem sensum agnouit, licèt non ita expresserit. Ex eadem etiam ratione, & per eandem analogiam Ius Canonicum, quod humanum est, & positiuum, *cap.non debet*, 8 *de consang.& affin.* & à diuino seu Euangelico distinguitur, *in cap.* 1.10.*dist.* solet diuinum appellari, vt infrà dicemus.

23. **De ivre divino.** Omne igitur ius quod propriè diuinum appellamus, positiuum est, datum à Deo in tempore hominibus: quod cum Illustrissimo Tapia *tomo* 1. *Caten. Moral.lib.*4.*quæst.*26.*art.vnico*, in communi ita potest diffiniri: *Lex à Deo legislatore per se, & immediatè lata ad finem supernaturalem.* Requirit ergo quod à Deo sit immediatè latum, vt dicatur diuinum in hoc sensu proprio, quod omnes cum D.Thoma agnoscunt. Hoc ius diuinum diuiditur in vetus, & nouum. Ius vetus est, quod fuit datum à Deo per Angelos,& Moysem soli populo Iudaïco, vt disponeret ad finem æternæ beatitudinis consequendæ per IESVM CHRISTVM venturum. Dicitur datum à Deo; præfero enim sententiam existimantium, omne ius Iudaïcum, siue ad præcepta moralia pertinuerit,siue ad iudicialia,sut cæremonialia, datum fuisse à Deo immediatè, promulgatumque tantùm fuisse à Moyse, tanquam proximo promulgatore, non verò legislatore; quia non fuit legislator nisi impropriè, & propter promulgationis ministerium; quo in sensu accipiendi sunt, qui illum legislatorem appellant. Sic docuerunt Primarius noster F.Bartholomeus à Medina 1.2. *quæst.*98. *art.*2. scitè Prosper *lib.*1.*de promissis*, *cap.*40. Gabriel Vazquez *art.*2. Gregorius de Valentia *disputat.* 7.*quæst.* 7. *puncto* 1. *probat.*1. Ioannes Arboreus *lib.*10. *Theosoph. cap.*9. Gregorius Martinez *in* 1.2.*quæst.*98. *art.*2.*dubio singulari.* Maldonatus *in Matthæum cap.* 19. Bellarminus *lib.*1.*de verbo Dei scripto*, *cap.*5. Raphaël Aueisa *ad quæst.*98.*art.*1. Iacobus Gordonus *tomo* 1. *Theolog.moral. lib.*2.*quæst.*7. *cap.*2.*ex num.*4. & in hanc propendens,quamuis euasionem, aut concordiam contrariæ quærens, Pater Salas *de legibus disput.*22. *num.*11. maximè *num.* 14. & eximius Franciscus Suarez *de legibus lib.*9 *cap.*2. quia si à Moyse aliqua præcepta fuissent data, essent Ecclesiastica, & humana; & maxima confusio fuisset in distinguendis præceptis iudicialibus, & cæremonialibus datis à Deo, à datis per Moysem; quidquid piissimus, & perdoctus Alphonsus Salmeron *in Acta tract.*61.*&* 62.& 1. *ad Corinth. cap.*7. *quæst.* 12. existimauerit, nonnulla, vel pleraque præcepta ex iudicialibus, & cæremonialibus immediatè fuisse data per Moysem diuino instinctu, & afflatu, quod præcitati non sustinent, vt nec illod, quod post aliquos PP. docuit Canus *lib.*2. *de locis, cap.*16. permissionem liberi repudij factam fuisse à Moyse, non à Deo: contra quem disputant Suarez, Maldonatus, & Salas suprà laudati. Dixi soli populo Iudaïco, quia Philo Iudæus *in lib. de Ioseph*, siue *de Viro ciuili*, hoc ius diuinum vetus, appellauit ius ciuile Iudaïci populi; non enim obligabat alios præter illum populum, iuxta illud *Deuteron. cap.*4. *Quæ est alia gens sic inclyta, vt habeat cæremonias, iustaque iudicia, & vniuersam legem.*

24. **De variis legislatoribus.** Hactenus egimus de lege æterna, & de iure naturali; & vt ad ius diuinum & positiuum Ecclesiasticum perueniamus, sciendum est, aureo illo sæculo, quo penes sapientes Regnum erat; isque habebatur summus, qui optimus mortalium fuerat, testante Seneca *epist.* 90. aliis legibus opus non fuisse; namque ex illis geniti incorrupti naturam sequebantur, eamdem habebant & ducem, & legem, commissi melioris arbitrio; neque erat cuiquam, aut animus in iniuriam, aut causa, cùm bene imperanti bene pareretur. Frustra ergo esset tunc lex, vbi nulla adhuc mala libidine; sine probro, & scelere; eoque sine coërcitionibus agebatur, vt eleganter expressit Ouidius 1. *Metamorph.*

Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo,
Sponte sua, sine lege fidem, rectumque colebat.
Pœna metusque aberant; neque vincla minantia, fixo
Ære ligabantur: nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui, sed erant sine iudice tuti.

Nec multò aliter Tibullus *lib.*1.*elegia* 3. Iuuenalis *Satyra* 6. Horatius *lib.*1. *satyra* 3. Lucretius Carus *lib.*5. *de natura rerum.* Sed postquam irrepentibus vitiis cogitationes hominum ad malum naturâ pronas libido inuasit; postquam (vt loquitur Tacitus *lib.*3.*annal.*) *exui cœpit æqualitas, & pro modestia, ac pudore ambitio, & vis incedebat*; opus esse cœpit legibus, iuxta D. Isidorum *in cap.* 1. *dist.*4. quas illis temporibus sanxere, dederuntque Sapientes; Solon Atheniensibus; Lycurgus Lacedæmoniis, Phoroneus Græcis; Hercules Celtis; Zoroaster Persis; Minos Cretensibus; Mercurius Ægyptiis; Numa & successores Romanis, & aliis alij, quos referunt Thomas Garzonius *in theat. vit. hum. titul. de Iurisconsultis*, Georgius Schonbor. *lib.*3. *polit. cap.*1. Hunnius *in encyclop. lib.*1.*cap.*3. Samuel Petitus *in præfat.ad Ius Atticum*, D. Ioannes de Solorzano, magnus noster Prolyta & Professor, Cathedræ & Togæ decus, *emblem.*66. Sed de his legibus & iure ciuili aliquid præfati institutum non patitur.

Vt ad ius diuinum vetus, & nouum regrediamur, scire oportet, Deum Optimum Maximum ad populi Iudaici regimen legem Moysi dedisse, vt eam promulgaret cum præceptis iudicialibus, moralibus, & cæremonialibus, anno mundi 2544. quartæ ætatis primo, die 6. mensis tertij, in monte Sinaï, vt accuratè traditur *Exodi cap.*24. *vers.*12. referturque apud Iosue *cap.* 1. *vers.* 4. Malachiam c.4.*vers.*4.& ex Iacobo Saliano & Tornelio epitomauit Spondanus *in annal. sacris*, *dicto anno* 2544. *num.*44. Iudicialia & cæremonialia præcepta huius legis neminem obligarunt præter illum populum Iudaïcum: moralia verò, quatenus præcisè naturalia sunt, & hodie obligant, & olim omnes obligarunt. D.Basilius *in epist. ad Diodorum*, apud Balsamonem *pag.* 1019. Probant Grotius *lib.*1. *de iure belli*, *cap.*1. §.16. & in notis Tapia *lib.*4. *Caten.Moral. quæst* 27. *art.*7. *& sequen.* non ex eo quod populo Iudaico per Dominum data fuerunt; imò quidquid maioris obligationis, aut pœnæ inde contraxerunt, cessauit cessante lege,vt docent Gordonus *vbi proximè*, Granados *in* 1. 2. *controu.*7.*de legibus*, *tract.*4. *disput.*5. *sect.*2.*ex numer.*12. sed ex sua natura, & quia continent præcepta, & iussiones conformes dictamini rationis naturalis, cuius moralia præcepta inter homines obscura erant, per consuetudinem peccandi; cùm ferè vniuersa caro corrupisset viam suam, extinxissetque rationis naturalis igniculos,qui excitant ad bene, & conformiter operandum. Quam etiam causam condendarum legum in Heroibus cognouerunt Lucretius *lib.*5. *de natura rerum.* Horatius

*lib.*1.

*lib.*1. *sermonum*, *satyra* 3. Tacitus *lib.* 3. *annal.* Grarianus *in princip.* 4. *dist.* nullus tamen meliùs expressit quàm Cassianus *collat.* 8. *cap.* 23. vbi copiosè Alardus Gaxcus. Quæ omnia præcepta moralia, vel expresè, vel tacitè reducuntur ad decem præcepta Decalogi, vt cum cura reduxit Angelicus Præceptor *dict. quæst.* 100. *art.* 3. 5. 6. & 7. Cætera verò iudicialia, œconomica, cæremonialia ad classes operosè redoeit, & explicat vsque ad quæstionem 105. inclusiuè, vbi commentatores, & alij suprà laudati. Durauit hæc lex vetus vsque ad legis nouæ, seu gratiæ tempora; nam translato Sacerdotio, necesse fuit, vt legis translatio fieret, vt docuit Apostolus *in epist. ad Roman. cap.* 6. 7. & 8. *ad Ephesios cap.* 2. *ad Hebraos cap.* 7. *versu* 12. ibi: *Translato Sacerdotio necesse est vt legis translatio fiat.* Quæ verba referuntur *in cap. translatio, de constit.* vbi ea exponemus: docent Pater Suarex *lib.* 9. *de legibus*, *cap.* 10. & 11. Couat. *lib.* 1. *variar. cap.* 17. Monera *de commutatione vltim. volunt.* 1. *part. cap.* 3. Georgius Ambianas *ad Tertullianum de pudicitia*, *cap.* 6. *obseru.* 1. Pater Serlogus *tomo* 2. *in Cantica*, *in fine cap.* 2. *vers.* 3. Volduc. *de Ecclesia post legem*, *cap.* 5. 8. & 9.

26. De lege gratiæ.

Cessante igitur lege veteri, cœpit obligare lex noua, siue gratiæ, quæ variis nominibus oppellatur à sanctis PP. Lex libertatis, ob Apostolo *ad Corinth. epist.* 2. *cap.* 3. Lex fidei, ab ipso *ad Romanos cap.* 3. Spiritus vitæ, ibidem *cap.* 8. Lex noua, à D. August. *tract.* 65. *in Ioannem.* Notauit P. Suarex *lib.* 10. *de legibus*, *in principio*, ius diuinum nouum, siue legem Euangelicam propriè in rigoroso sensu esse, quod datum fuit per Christum D. immediatè ad finem supernaturalem hominum; conuenit enim in fine cum lege veteri, & magis commoni, ex veriori sententia Theologorum, vt homines subdantur Deo, & illo fruantur. Differt verò ab ea secundùm rationem perfecti, & imperfecti, quia vetus, tanquam puerorum pædagogus erat. D. Paulus *in epist. ad Galatas*, *cap.* 3. lex verò noua dicitur lex perfectionis, *ad Colossenses cap.* 3. Rursus, quæ veteribus in vmbra occidebant, per aduentum, mortem, & resurrectionem Domini impleta fuerunt. Hæc & alia D. Thomas 1. 2. *quæstion.* 107. *art.* 1. & 2. Itaque necesse est fateri in Christo potestatem legislatiuam, & præceptiuam, & de facto illâ vsum fuisse, esseque verum & diuinum legislatorem legis gratiæ, vt de fide definitum fuit *in Trident. sessione* 6. *canon.* 2. contra Luterum, & Bezam.

27. De potestate legislativa Ecclesiæ.

Quid hæc lex gratiæ determinasset, disco ab Angelico Præceptore *quæst.* 108. *art.* 1 & 2. in cuius corpore hæc verba scribit: *Sic igitur lex noua nulla alia exteriora opera determinare debuit, præcipiendo, vel prohibendo, nisi Sacramenta, & moralia præcepta, quæ de se pertinent ad rationem virtutis.* Ecce ad compendium sapienter, breuiterque redactam totam diuinam legem nouam. Dominus enim tantùm ordinauit tanquam legislator ea, per quæ in gratiam introducimur, & quæ sunt de necessitate medij, aut præcepti ad consequendam vitam æternam, vt præceptum de profitenda fide, *Matthæi cap.* 10. Sacramenta, per quæ gratiam consequimur: in quantum verò obliget susceptio Sacramentorum, vide P. Salas *de legibus disput.* 24. *sectione* 1. ordinem ministrorum, instituendo duodecim Apostolos, septuaginta & duos discipulos; intimauitque, & ad perfectiorem statum reduxit præcepta moralia Decalogi, quæ omni statui & tempori communia, & necessaria sunt ad salutem: non tamen omnia iussit, vetauit, aut permisit, nec per illam legem à se latam ita in particulari Christus Dominus de omnibus, quæ ad spirituale Ecclesiæ regimen necessaria erant, prouidit; sed solùm quædam substantialia fundamenta huius spiritualis Reipublicæ instituit; reliqua verò disponenda commisit suis Apostolis, & eorum successoribus Ecclesiæ Pastoribus, quorum consilio & legibus institutam à se Ecclesiam regendam tradidit: tum vt suauiter, & modo hominibus congruo omnia ordinarentur: tum quia non poterant omnia in particulari ita statui, vt essent immutabilia. Hæc igitur determinatio fit per leges Ecclesiasticas, quæ ita necessariæ fuerunt in spirituali Republica, sicut ciuiles in temporali, vt probat Carolus Bouius *in præfat. ad constitut. Clement.* Alphonsus à Castro *aduersus hæreses verbo Ecclesia*, *hæresi* 3. Boërius Epon. *tomo* 3. *quæst. heroscar. lib.* 1. *de iure sacro*, *cap.* 2. Rouselius *lib.* 1. *hist. Pontif. iurisdict. cap.* 3. Accedit, nam cùm Dominus ita se misisse Apostolos testetur apud Ioannem *cap.* 20. *versu* 21. quemadmodum à Patre ipse missus fuerat; constet autem à Patre fuisse missum cum legislatoris officio, vt suprà probaui, & latè firmat Theophilus Raynand. *tomo* 2. *tract. Christus legislator*, *cap.* 7. *per totum*, necesse est Apostolos, & eorum successores eandem potestatem legislatiuam à Domino obtinuisse; hæc autem potestas legislatiua in vniuersali Ecclesia residet penes Pontificem, tanquam Christi Vicarium, & Diui Petri successorem, vt probat Michael Rouselius *lib.* 1. *hist. Pontif. iurisdict. cap.* 3. *per totum.*

Vnde nemo ignorare potest quid sit ius diuinum, quo hodie vtimur ex lege gratiæ, nempe quod habemus à Christo Domino constitutum, extatque in nouo Testamento, vel per traditionem acceptum est, vt à Domino præceptum, & ordinatum. Marius Cutelius, multis relatis, quibus parcimus, *lib.* 2. *de prisca & recenti Ecclesia libert. quæst.* 1. *num.* 6. Quod verò Apostoli statuerunt, & successores, Ecclesiasticum est, iuxta distinctionem D. Pauli *epist.* 1. *ad Corinth. cap.* 7. *Præcipio ego, non Dominus*: hoc est ecclesiasticum. *Præcipit Dominus, non ego*: hoc est diuinum. Molina *de iustit. & iur. tract.* 1. *disput.* 5. addendi sunt latè Sotus *eodem tract. lib.* 2. *quæst.* 7. & 8. *per totas*, & *quæst.* 9. *art.* 1. *vers.* 4. *conclus.* Tapia *tomo* 1. *caten. moral. lib.* 4. *quæst.* 28. *per totam*, Suarez *de legibus lib.* 10. *cap.* 1. & 2. *per totum*, Salas *eodem tract. disput.* 24. *sectione* 1. & 2. Azor 1. *tomo institut. moral. lib.* 5. *cap.* 2. & 59. Lessius *de iustitia lib.* 2. *cap.* 2. *dubio* 2. Auersa *in primam* 2. *quæst.* 98. *sectione* 6. breuiter, & more historico Petrus Gregorius *lib.* 1. *partit. Iuris Canonici*, *tit.* 1. Marius Cutelius *dict. lib.* 2. *quæst.* 1. *num.* 6. & alij, quos non moror. In lege autem Euangelica nullum continetur præceptum, quod non sit naturale, exceptis his, quæ pertinent ad fidem, & Sacramenta. D. Thomas 1. 2. *quæst.* 108. *art.* 1. Couarr. *de matrim.* 2. *part. cap.* 6. § 10. *num.* 2. Barbosa *in cap. cùm esses*, *num.* 3. *de testam.* Christus enim tantùm determinauit ea per quæ in gratiam introducimur, vt Sacramenta, & opera charitatis. D. Thomas vbi proximè, qui articulo sequenti docet cæremonialia præcepta, quæ pertinent ad exteriorem cultum Dei, & iudicialia, quæ referuntur ad proximum, non cadere sub præcepto nouæ legis, quia istæ determinationes non sunt secundùm se de necessitate interioris gratiæ, in qua lex consistit; ideircò humano arbitrio relicta fuisse, vnde *ad* 4. hæc verba adiecit: *Ad* 4. *dicendum,*

28. Quid ius divinum.

dum, quod iudicialia etiam secundùm se considerata non sunt de necessitate virtutis, quantum ad talem determinationem; sed solùm quantum ad communem rationem iustitiæ; & ideò iudicialia præcepta reliquit Dominus disponenda his qui curam aliorum erant habituri, vel spiritualem, vel temporalem. Ex veteri etiam testamento non potest deduci aliquam rem esse de iure diuino propriè, ex eo solùm quod ibi præcepta reperiatur, vel inde probetur per suppositionem aut relationem; quia translato Sacerdotio, necesse fuit, vt legis translatio fieret, ex D.Paulo *ad Hebræos cap.* 7. relato *in cap. translato*, 3. *de constit.* Ergo quod secundùm vetus tempus, legemque veterem fuit iuris diuini, cessauit per implementum legis ea cessante, vt post D. Thomam notant Soto latissimè *lib.2. de iustit. & iur. quæst.* 5. *vsque ad* 7. Tiraquellus *in præfat. de retract.* Cutellius *dict. lib.2. quæst.1. ex num.1.* Barbosa *in principio* 4. *dict.*

29. Ivs Canonicvm dicitvr divinvm.

Ius leges istas Ecclesiasticas complectens, aliquando appellatur Diuinum, frequentiùs Canonicum. Diuinum dicitur *in cap. de quibus*, 4. 32. *dist. cap. suscipitis* 6. *dist.* 10. *cap. nimis* 30. *de iureiur. cap.1. de iuram. calum. cap. qualiter, el segundo, de accusat. cap. de diuersis* 2. *de priuileg. lib.6.* & aliis congestis à Tiber. Deciano *lib.2. tract. crimin. cap.* 18. *num.* 1. & ita docuerunt Couarr. *in practicis cap.* 31. *num.2. vers. tertia verò.* Petrus Gudelinus *de iure nouissimo, lib.5. cap.1.* & *lib.6. cap.1.* Thomas Campegius *in tract. de resident. n.7.* qui inuenitur *tomo* 15. *tract. Doctorum, fol.* 538. Marius Cutellius *de prisca immunit. Eccles. lib.2. quæst.1. num.7.* Canus *lib.5. de locis, cap.5. vers.3.* P.Salmeron *in Acta, tract.61. & in epist. ad Corinth. cap.7.* Suarez *lib.1. de legibus, cap.3. num.20.* Gregorius Martinez *in* 1.2. *quæst.98. art.2. vers. inter Catholicos*; P.Salas *lib* 2. *de legibus, disput.* 22. *num.*2. Ratio huius nominis est, tum quia ex ipsis sacris litteris, tanquam ex veritatis diuinæ fontibus sacri Canones dimanarunt; tum quia authoritate & potestate à Christo Domino concessa, à Vicario eius, Ecclesiaque proferuntur, & in eius nomine statuuntur, *cap.* 15. *Actuum Apost. Visum est Spiritui sancto & nobis.* D.Paulus *epist.1. ad Corinth. cap.14. Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, agnoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.* Illustrat Melchior Canus *lib.2. de locis, cap.* 56. Accedit quia de rebus ad Deum, eiusque cultum pertinentibus, statuitur in hoc iure; vt etiam diuinum accipitur *in §. nullius, Instit. de rer. diuis. leg. vt inter*, 13. aliàs finali, *Cod. de sacros. Eccles.* vbi Glossa verbo *diuinum*, quam sequuntur Marcus Lyclama *lib.7. membran. ecloga* 40. §.1. Gudelinus *supra*, Cuiacius *lib.15. obseru. cap.33.* Georgius Obrecht *de princip. iur. cap.7. num.7.* hoc tamen nomen per analogiam datur; non quia propriè ius hoc sit diuinum; nec vllum lego apud Authores citatos testimonium, quod hanc sententiam ex terminis confirmet, nisi fortè illud Petri Cluniacensis Abbatis, D. Bernardo coætanei, *lib.4. epist.28.* quem laudat Salas. Ego verò non vidi, verba sunt: *Diuina mandata diximus, non solum ea, quæ per se ipsa diuinitus apparens in carne hominibus tradidit, aut ea, quæ per Apostolicos teneri constituit, siue illa, quæ ante susceptam carnem per Patriarchas, aut Prophetas mandauit; sed illa etiam, quæ per Apostolos Apostolici viri Apostolica vestigia secuti, vnanimiter in multorum Catholicorum consensu seruari præceperunt.*

30. Ivris Ca-

Frequentiùs ius hoc appellatur Canonicum, vt *in cap. Nicæna*, 12. *dist.* 31. *leg. omnis* 6. *l. priuilegia* 12. *Cod. de sacros. Eccles.* & aliis collectis à P.Franc. Valente *in concord. Iuris Pontif. cum Theolog. rat. in cap.1. dist.3.* diciturque à canone. Canon autem apud Græcos idem significat ac apud Latinos regula; sic dictus, quia ducit homines ad regulatè, rectèque viuendum. D. Isidorus *in cap. canon, dist.* 3. vbi probarunt Turrecremat. Acuna, Barbosa & Ioannes Dartis. Turrianus *pro canonibus Apost. lib.1. cap.16. & 27.* Salas *de legibus disput.1. sect.5. num.15.* Azor *part.3. instit. lib.1. cap.6.* Gibalin. *tom 1. scient. can. lib.1. cap.2. per totum.* ideò artium præcepta, ad quæ veluti ad certæ normæ artis rationes referuntur, canones appellantur. Sic Plinius *lib.34. cap.8.* tabellam Polycleti, quam pictores sibi imitandam proponebant, Canonem Polycleti appellauit. Inde etiam tributum, siue anniuersaria pensitatio, quæ à Prouincialibus quotannis Populo Romano pendebatur, canon appellabatur, vt constat ex titulis tam Codicis Iustinianei, quàm Theodosiani, *de canone frumentario vrbis Romanæ: de canone frumentario Constantinop.* & *ex l.1. Cod. de prædiis tamiacis, lib.11. l.1. C. Theodos. de indictionibus, leg.3. eodem, C. sine censu vel reliquiis, l.11. tit.1. lib.10. legum Vvisigoth* Asconio 4. *in Verrem: Omne genus pensitationis in hoc capite positum, canonis, oblationis & indictionis.* Sidonio *lib.6. cap.10. Debitum glebæ canonem non petatis.* Cælio Rodigin. *lib.5. antiq. lection. cap.11.* notarunt Brissonius & alij Lexicographi verbo *Canon.* Pancirola *lib.2. variar. cap.247.* Petrus Greg. *lib.3. syntag. cap 5.* & *lib.1. partit. tit.2. cap.1.* Cæsar Bulengerus *de Imperatore lib.6. cap.11.* vel quia regula maximè in tributis seruari debet, vt doctè, & eruditè probat Solorzanus *Regio-polit. emblem.82.* vel quia eorum exactio iuxta regulam & consuetudinem facienda est, vt explicat eruditus collega noster D.Franciscus de Amaya *ad titulum Cod. de canone largit. lib.10. num.1.* Etiam pro aliis pensitationibus canon accipitur *in l. finali, §. sin autem, Cod. de iure emphyt. cap. potuit, de locato*; vnde occasionem sumit Canonicos arguendi Vvolkuinus Abbas *homilia de Zizania*, docendo eos non à canone vitæ dici canonicos, sed à canone pecuniæ, & pensionis, quam percipiunt. *Rara*, ait, *auis in terra hodie, Canonicus à canone vitæ; vnde ergo? audi vnde: est namque canon vitæ, vt dictum est; & est canon pecuniæ, videlicet alicuius pensionis certæ: vnde solet dici, solue mihi canonem meum, id est pensionem meam, hoc est statutam pecuniam meam. Eia ergo, ô Canonice! inueniamus canonem tuum, à quo deriuaris; id est à canone pecuniæ, non à canone vitæ; à canone regionis, non à canone religionis.* In eodem sensu canonem pro regula apposuerunt Cicero *ad Tyronem lib.16. epist.19. Heus tu, qui canon esse meorum soles scriptorum.* Et *in Pancratio*, saltandi mensura, siue regula, canon dicebatur. Cælius Rodigin. *lib.13. antiq. lection. cap.30.* ex Iulio Polluce notauit Petrus Faber *lib.2. Agon. cap.1.* Canon etiam accipitur pro charta illa, quâ omnium clericorum nomina descripta legebantur, vt in canone 2. Concilij Antiocheni; *Ex Episcopis, Presbyteris, vel Diaconis, vel quemvis ex canone*: canone 16. & 17. Synod. Nicænæ, obseruauit Albaspinus *in notis ad d. can.* 2. Cùm ergo canon apud nos sumatur pro regula, à Græcis denominatione acceptâ, rectè à fidelibus illæ regulæ, quas ipsis pro legibus Apostoli, & eius successores tradiderunt ad veram iusti, & iniusti scientiam, Canones appellantur, & ius ex eis conflatum Canonicum dicitur; quâ significa- nonici etymon.

tione aptissimè vtitur D. Paulus *ad Philip. 3. ad Galatas 6.* & *2. ad Corinth. cap.* 10. vbi enim in Vulgata Latina habetur, *vt in eadem permaneamus regula*; Græca verba ad litteram vertes, *vt eodem dirigamur canone.* Sed & D. Petrus, vt est apud Clement. *epist.* 1. *ad Iacobum*; *Canones*, inquit, *Ecclesiæ deligendo, & soluendo rectè nouit.* Quod ideò libentiùs refero, quòd hæretici nostri temporis impudenter asseuerant, in hac significatione canones nostros assumi, recentiorum esse commentum, cùm ex proximè traditis constet, ab ipso Apostolorum tempore receptam esse hanc vocem in hac significatione. Et hæc de iure naturali, gentium, ciuili & canonico præiacienda necessarium duxi. Vnde constat, quod cùm homo quadrupliciter considerari possit, videlicet in genere, vt animal; aut in sua specie, id est, vt homo, vel vt subditus Romano Imperio, vel denique vt subiectus Ecclesiæ Romanæ; si primo modo consideretur, vtitur iure naturali; si secundo, vtitur iure gentium; si tertio, vtitur iure ciuili; si quarto modo spectetur homo, vtitur iure Canonico, regulisque Ecclesiasticis. Itaque ius hoc alia omnia iura, eorumque fines, ac qualitates considerat, complectitur, ac dirigit, atque perficit; & in summa eatenus modificat, vt æternæ salutis dispendium afferri minimè patiatur; indeque patet differentia, quæ versatur inter finem iuris ciuilis, & canonici; quia licèt vtrumque ius intendat inducere homines ad bonum commune, differunt tamen in modo inducendi: nam ius ciuile intendit hominem inducere in bonum commune, secundùm quod congruit humanæ societati ciuiliter, ac temporaliter viuenti, eaque ratione ad finem suum promoueri potest per legalem iustitiam, & amicitiam ciuilem. Ius verò canonicum intendit dirigere hominem ad bonum commune, secundum quod congruit humanæ societati, non solùm ciuiliter, sed etiam christianè viuenti, & vitam aliam æternam expectanti; quem finem non possunt homines assequi per solam legalem iustitiam, & amicitiam ciuilem.

31. PRIMVM CONCILIVM HIEROSOLYMITANVM. Sacri Canones initium habuerunt post Christi ad cœlos ascensionem, ipsis temporibus Apostolorum, dum illi varia Concilia congregarunt ad Ecclesiæ regimen, veramque & catholicam doctrinam adstruendam, vt diuinum cultum statuerent & Euangelicas leges stabilirent. Primum referunt Glossa ordinaria *in cap. 1. Actorum Apostolorum*, Baronius *anno* 34. *n.* 236. Hincmarus Rhemensis *in opusc. 55. capitulorum, cap.* 44. Aloix *ad vitas SS. Ecclesiæ Orient. in principio, fol.* 21. celebratum esse cùm Apostoli conuenerunt in domo Mariæ Matris Ioannis, vt eligerent duodecimum Apostolum loco Iudæ proditoris. Cùm enim ibi orassent, statuerunt duos; Iosephum, qui vocabatur Barnabas; & Mathiam: dederuntque sortes, & cecidit sors super Mathiam, enumeratusque est cum Apostolis vndecim. Narrant huius Concilij historiam D. Lucas *in Actibus à se euulgatis, cap.* 1. *vers.* 26. & ibi Chrysostomus Alexandrinus, & Oecumenius; Dionysius *de Ecclesiast. hierar. cap.* 5. *lib.* 3. D. Clemens *lib.* 8. *constit. cap.* 5. relatus *in cap.* 2. 26. *quæst.* 2. & ex eis Baronius *vbi supra*, Binius & Corjolanus *in notis ad ipsum Concil.* Cabassutius *in notitia Concil. in princip.* Quid tamen per sortes in eo intelligatur, & an electio ecclesiastica sorte fieri possit, latiùs exponemus *in cap. finali, de sortilegiis.*

32. Secundum Hierosolymitanum Concilium eodem anno, & loco habitum est ante martyrium Sancti Stephani: & refertur *Actuum Apost. cap.* 6. SECVNDVM CONCILIVM APOSTOLORVM. Crescente enim numero fidelium, ortum est murmur Græcorum, hoc est discipulorum, qui ex Iudæis conuersi, in Græcia commorabantur, aduersùs Hebræos Palæstinam habitantes, eo quod despicerentur viduæ eorum in ministerio quotidiano, videlicet in seruitio mensarum communium, vbi propositæ erant. Placuit ergo, cùm æquum non esset Apostolos derelinquere Verbum Dei, & ministrare mensis, vt eligerentur septem Diaconi, quibus manus imposuerunt, id est eos ordinarunt, vt exponunt Patres Concilij Neocæsariensis, relati *in cap. Diaconi,* 12. *dist.* 93. Aquisgranensis *can.* 7. Dionysius *de Ecclesiast. hierar. cap.* 3. Cyprianus *lib.* 2. *epist.* 65. *ad Rogatianum. Diaconos autem post ascensum Domini in cælos Apostolos sibi constituerunt, Episcopatus sui, & Ecclesiæ ministros.* D. Isidorus *lib* 2. *de ecclesiasticis officiis, cap.* 8. ex his & aliis Ecclesiæ Patribus narrarunt Salmeron & Cornelius à Lapide *in dicto cap.* 6. *Actorum*, Seuerinus Binius & Corjolanus *in dicto Concilio Hierosolymitano.* Baronius *anno* 39. *n.* 243. & *anno* 35. *n.* [illegible] & *anno* 224. *n.* 7. & *anno* 37. *n.* 31. & *anno* 112. *n. final.* Aloix *vbi supra*, Rabanus Maurus *lib.* 1. *instit. cap.* 7. Per manus enim impositionem Diaconi ordinantur. Concilium Carthag. 4. *cap.* 1. *de sacram. non iterand.* vbi latiùs probabimus. Franciscus Hallerius *de sacris electionibus* 2. *p. sect.* 2. *cap.* 1. Bellarm. *de Sacram. Ordinis lib.* 1. *cap.* 6. Iodocus Coccius *lib.* 8. *thesauri fidei Cathol. art.* 3. Iosephus Vicecomes *de Missæ ritibus vol.* 3. *lib.* 1 *cap* 16. Facessat ergo sententia existimantium Diaconos ab Apostolis tantùm mensis communibus, non etiam ministerio altaris fuisse præfectos, vt docuerunt Sebast. Cæsar *de Ecclesiast. hierar. disput.* 9. §. 1. ex Theologis Lindanus *lib* 4. *Panoplia, cap* 9. Medina *lib* 2. *de continent. cap.* 26. Gab. Vasquez 3. *p. in* 3. *partem, disput.* 236. *cap.* 4. Nam hæc sententia refellitur primò ex forma præscripta electioni Diaconorum; quid enim ad cibaria curanda, esculenta ad mensas deferenda, opus fuit ministris tam accuratâ [illegible] electis, tam sacris ritibus initiatis, vt notauit Cabassutius *in notis ad hoc Concilium.* Secundò ex eff[illegible] ipsius electionis; statim enim post hanc ordinationem ex eis Stephanus cœpit prædicare, *dicto cap.* 6. *Actuum*: quod munus Diaconorum est, *cap. perlectis*, §. *ad Diaconum*, 25. *dist.* probant Ferrarius *de ritu concionandi lib.* 2. *cap.* 2. Claudius Espenceus *ad epist. D. Pauli, lib* 1. *digressionum cap.* 5. & nos *in cap. inter cætera, de officio Ordin.*

Initiati autem fuerunt in dicto Concilio Hierosolymitano secundo Diaconi ab Apostolis, vt ministrarent mensis, tam communibus, quàm sacris: communibus non vt cæteris fidelibus laïcis accumbentibus ipsi quæ ad cibum, potumque pertinent, deferrent; sed vt eleemosynas inter egenos pro singulorum necessitatibus diuiderent, & hoc munus etiam sequentibus sæculis Diaconos obiisse in Ecclesia testantur D. Hieronymus *in Ezechielem cap.* 48. D. Ambrosius *de officiis Ecclesiasticis cap. vlt.* S. Leo *serm. de S. Laurentio*; patetque ex actis Sanctorum Cyriaci, & Smaragdi. Quamplura in hac parte congesserunt Baronius *dicto anno* 34. Vasquez *disput.* 236. *cap.* 6. *n.* 69. Espenceus *dicto lib.* 2. *digressionum, cap.* 4. 33. VARIA DIACONORVM MVNIA.
Mensis sacris, id est altaribus, vt Apostolis sacrificantibus ministrarent. Vnde in Ecclesia vsus inoleuit, vt Sacerdotibus sacrificantibus omnia dis-

puterent,

ponerent, id est locum, in quo offerendum est sacrificium, necnon Hostiam, & Calicem præpararent, atque illis ministrantibus adessent, *cap. perlectis*, §. *ad Diaconum*, 25. *dist.* Concilium Aquisgran. *can.* 7. D. Ambrosius *lib.* 1. *de officiis*, *cap.* 41. vbi ita introducit B. Laurentium Diaconum alloquentem sanctum Sixtum Pontificem: *Quò pergis sine filio Pater? quo Sacerdos sancte sine Diacono?* D. Clemens *lib.* 8. *constit. cap.* 34. Amalarius Fortunatus *de Ecclesiast. officiis lib.* 1. *cap.* 12. imò constituti etiam fuerunt Diaconi, vt Eucharistiam, si Presbyter abfuisset, dispensarent, *c. Diaconis* 13. *cap. præsente* 18 *dist.* 93. *cap. Presbyteros* 32. *dist.* 50. vbi loco illorum verborum, *Calicem offerant*, legendum est, *calicem deferant*, vt notauit Morinus *lib.* 2. *exercit. cap.* 12. *cap. nullus* 10. *quæst.* 1. Concilium Nicænum *can.* 14. Vasense 2. *can.* 2. plura Ant. Aug. *in epitome Iuris Can. lib.* 7. *tit.* 2. Landtmeter. *lib.* 2 *de veteri clerico*, *cap.* 75. Bulengerus *diatribe* 1. *inc.* 51. *Casauboni*, *fol.* 227. Azor *tomo* 1. *instit. lib.* 10. *c.* 13. & Calicem sanguinis Domini, vigente consuetudine communicandi sub vtraque specie, ministrarent, Concilium Aquisgranense *can.* 7. Carthag. 4. *can.* 38. D. Clemens *epist.* 2. ad Iacobum. D. Cyprianus *serm.* 5. *de lapsis.* Arator *lib.* 1. Historia Apostolica *ibi:*

Vera ministerij sacris Altaribus apti
In septis sequere viros, quos vndique lectos
Leuitas vocitare placet, quàm splendida cœpit
Ecclesia fulgere, munus, quæ pocula vitæ
Misceat, & corpus cum sanguine porrigat Agni.

Latiùs illustrat Cerda *in aduersariis cap.* 94. Pamelius *ad epist.* 65. *D. Cypriani*, Cæsar *dict. disput.* 9. §. 2. Espenceus *vbi suprà*, Iosephus Vicecomes *de antiquis Missæ ritibus volum.* 3. *lib.* 1. *cap.* 16. Etiam initiati fuerunt vt legerent publicè in Ecclesia Euangelium. Concilium Rhemense *can.* 5. Vasense sub Leone I. *can.* 4. Probant Fortunatus *lib.* 2. *de Ecclesiast. officiis*, *cap.* 12. & 18. Guillelmus Durandus *in rat. diuin. officij*, *lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 10. & finito Euangelio eijcerent energumenos, catechumenos, & hæreticos ab Ecclesia. D. August. *sermone* 237. *ad mensam*, Concilium Laodicense *can.* 19. D. Clemens *lib.* 8. *constit. cap.* 8. & 9. Rabanus Maurus *lib.* 1. *instit. cap.* 32. Plura obseruant Ferrara de antiquo concionandi ritu *lib.* 2. *cap* 3. & 43. Vicecomes *vbi proximè lib.* 1. *cap* 5. & *lib.* 2. *de Baptismi ritibus*, *cap.* 10. Durantius *lib.* 2. *de ritibus*, *cap.* 1. Corjolanus *in Breuiario*, *anno* 423. *fol.* 135. Brissonius *in l. die dominico*, *fol.* 129. *Cod. de spectaculis*, Loaysa *in notis ad can.* 1. *Concilij Valentini*, Landtmeter. *dicto lib.* 2. *cap.* 81. etiam vt ex delegatione Episcoporum baptizarent solenniter, *cap. Diaconos*, 93. *dist.* & habetur in Pontificali Romano, Titulo *de ordinatione Diaconorum.* Tertullianus de Baptismo. *Ius dandi Baptismum Summus Sacerdos habet; dehinc etiam Presbyter, Diaconus:* dicemus *in cap.* 1. *de clerico non ordin.* vt publicè pœnitentes reconciliarent. Cyprianus *epist.* 13. Concilium Illiber. *can.* 32. vbi notaui, & *in cap.* 2. *de furtis*, Albaspinus *lib.* 2. *obseru. cap.* 33. aliaque munia obirent, quæ enumerant Doctores suprà laudati, & Quintanadueñas *lib.* 4. *Ecclesiasticon*, Zerda *in aduersariis*, *c.* 34. Pamelius *ad D. Cyprianum*, *epist.* 65. Ambianas *ad Tertullianum*, *de fuga cap.* 11. *obs.* 2. aliique de Hierarchia Ecclesiastica agentes.

34. TERTIVM CONCILIVM

Tertium Concilium (vbi plena Synodorum forma tradita fuit) celebrarunt Apostoli Hierosolymis, anno Christi 51. Claudij Imperij 9. & refertur *Actuum Apost. cap.* 15. meminerunt eius Synodi Apost. *ad Galatas cap.* 2. Patres Concilij Generalis 5. in definitione contra alia capitula. *Ad memoriam Vigilij Papæ perduximus magna illa Apostolorum exempla, & Patrum traditiones: licet enim Spiritus sancti gratia & circa singulos Apostolos abundaret, vt non indigerent alieno consilio ad ea quæ agenda erant; non tamen aliter voluerunt de eo, quod mouebatur, si oporteret Gentes circumcidi, definire priusquam communiter congregati diuinarum Scripturarum testimoniis vnusquisque sua dicta confirmarent, vnde de eo communiter sententiam protulerunt, ad Gentes scribentes: Visum est*, &c. SS. PP. & Theologi positiui *in dict. cap.* 15. *Actuum.* Binius & Corjolanus *in notis ad idem Concilium*, Baronius *anno* 51. Ioannes Dartis *in cap.* 1. *dist.* 15. Caballinus *vbi suprà.* Ansam huic Concilio dederunt Iudæi fideles, prædicantes, Gentiles ad Christum accedentes non posse saluari nisi per circumcisionem secundùm legem Moysis; quorum antesignanum fuisse Cerinthum hæresiarcham, tradit Epiphanius *hæresi* 28. Huius controuersiæ definiendæ causâ cum Presbyteris & plebe Christiana Apostoli per orbem terrarum latè diffusi Hierosolymis conuenerunt, vbi interfuerunt Apostoli tanquam legislatores, & Iudices; plebs autem, vt leges ab eis latas susciperet. Post huius causæ disceptationem, suffragio Apostolorum statutum fuit, neminem Christianorum lege circumcisionis, vel alia cæremoniali Iudaïca teneri, in hæc verba: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.* Sed in eorum paraphrastica expositione parumper subsistamus.

35. EXPOSITIO RATATI CONCILII PARAPHRASTICA.

Aiunt Apostoli, *visum est*; & in eodem capite, *placuit vobis:* verba ad solennem pronunciandi formulam, tam in comitiis ecclesiasticis, quàm in iudiciis, & Senatusconsultis valde vsitata. Synodus Ephesina *can* 3. & 4. Concilium Salegunad. *can.* 3. *Ita visum est.* Capitulum *fures* 2. *de furtis: Visum est pro eis non esse orandum.* Concilium Carthag. 1. *can* 1. & 10. Africanum *can.* 58. & 59. passim in Conciliis Hispaniæ, præcipuè Illiberitano, Toletano 1. & Barchinonensi. Mendoza *lib* 2. *pro confirmando Concilio*, *cap.* 2. In iudiciis etiam obseruatam fuisse, probatur ex Mar. Tullio *Verrina* 2. *Cùm iste pronunciat Sthenium, litteras publicas eò rapisse videri.* Asconius *in argumento Cornelianæ. Senatus decreuit satisfactum videri.* Ex his & aliis probant Fornerius, Gentilis, & Cuiacius *in l.* 2 *ff. de verbor signific.* idem Cui. *lib.* 3. *obseru. c.* 26. Sabarus *ad Sidonium lib.* 3. *epist.* 12. verbo *videri.* Mattanus *de æquitate cap.* 1. *fol.* 51. *Spiritui sancto & nobis*, rectè; nam cùm Ecclesiæ gubernatio per Spiritum sanctum peragatur, vt docet S. Basilius *lib. de Spiritu sancto*, *cap.* 16. in Conciliisque, præcipuè Ecclesiasticis, inueniatur, vbi coniuncti maiorem gratiæ plenitudinem obtinent, quàm singuli, iuxta promissionem à Christo factam apud Matthæum *cap.* 18. *Vbi sunt enim duo aut tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum:* qua authoritate ad adstruendam Conciliorum authoritatem, & probandam eorum infallibilitatem vtuntur Patres Concilij Chalcedonensis sub Leone Papa *post medium*, *actione* 3. Synodus 6. contra Monoth. *actione* 17. Vnde quæ in Conciliis statuuntur, dicuntur à Deo statuta, *cap. igitur* 5. 25. *quæst.* 2. Spiritu sancto cum Angelis præeunte, Concilium Arelat. *in epistola synodica ad Syluestrum:*

alia cumulant Boëtius Epon. *lib.* 1. *de iure sacro, tomo* 3. *quæstionum c.* 3. *num.* 223. Dartis *in c.* 1. 15. *dist.* Corjolan. *de origin Concil. Nihil vltra imponere vobis*, prosequuntur Apostoli. Constat ergo huius Concilij Apostolici veram fuisse definitionem. Quare B. Lucas præceptum illud appellat ibi, & *cap. sequenti* Apostoli ipsi, *in canone* 62. D. Ioannes Chrysostomus *homil.* 33. *in Matthæum*, ibi: *Vides breuem epistolam, nec epichiremata, atque syllogismos habentem; sed in pretium, erit enim legislatio spiritus.* Tria tamen à Gentibus non obseruata, in lege autem Mosaica præscripta, adhuc à fidelibus esse custodienda, docent Apostoli. *Quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum*; id est idolothytis, siue rebus idolis immolatis, tanquam à contaminationibus; idolothytum enim est idolo datum, vel immolatum. Origenes *in epist.* 1. *ad Romanos.* Suidas *verbo Aliis geminatos.* Quod præceptum sequentibus sæculis Ecclesiæ variis Conciliorum canonibus, & Sanctorum Patrum decretis confirmatum fuit; semper enim valdè execranda fuerunt idolothyta. D. Chrysostomus *ad D. Paulum* 1. *ad Corinthios*, *cap.* 8. & 9. Iustinus *in dialogo cum Tryphone*, vbi ait; *Eos qui comedunt idolothyta, esse seductores, non verò Christianos.* Et in Concilio Ancyrano *can.* 4. & 5. puniuntur variis pœnis: in Concilioque Aurelian. 2. *can.* 20. à communione fidelium suspenduntur, & pœnitentiæ tempus exsoluere coguntur: in Concilio Rhemensi *in can.* 14. idem docetur *in epist. D. Basilij ad Amphiloch. cap.* 8. & in Concilio Illiber. *can.* 4. statuitur ne quod idolis datum est, Dominus ab œconomis acceptum ferat, vbi notaui: & *in cap. sicut* 32. *q.* 4. D. August. docet, *satius esse mori fame, quàm idolothytis vesci.* Idolothytorum nomine intelligitur quidquid comestione, aut potabile idolo sacrificatum, aut oblatum fuit in honorem idoli, quod posteà manducare non licet, ne ita participantes videantur ipsius sacrificij. Plura de idolothytis omninò arcendis cumularunt Thomas Hurtado *de vero Martyrio, resol.* 29. §. 4. Dorleans *ad Tacitum lib.* 1. *fol.* 291. Mancinus *de triplici iure*, *cap.* 93. Dartis *in decreto, dicto cap.* 1. 15. *dist.*

36. Explicatur prædictum Concilium.

Secundum præceptum ab Apostolis in eodem Concilio impositum, continet abstinentiam à sanguine & suffocato, quod repetitum inuenitur *in can.* 67. *Apostolorum*, apud D. Clementem *lib.* 6. *constitut. cap.* 12. Concilio Gangrensi relato *in cap. si quis carnem*, 30. *dist.* Arelat. 2. *can.* 2. Synodo 6. *cap.* 67. Vormatiensi *can.* 65. Nouella Leonis 58. apud Burchard. *lib.* 19 *decreti, titulo de illicitis cibis, can.* 61. Codicis Ecclesiæ Africanæ; apud Gregorium III. *in pœnitentiali*, *cap.* 29. & aliis canonibus congestis ab Ant. Aug. *in epitome lib.* 21. *tit.* 29. & eius præcepti meminerunt Tertullianus *in Apolog.* Cyrillus *catechesi* 4. Iustinus Martyr *in q.* 45. Greg. Nazianz. *in sermone in sanctum Pascha.* Sed hoc præceptum Mosaicum esse nemo ambigit, *Deuteron.* enim *cap.* 21. *vers.* 16. cauetur: *Tantummodo sanguinem non comedetis, super terram effundetis illum, instar aquæ.* Et *vers.* 23. *Attende valde, vt non comedas sanguinem, quia sanguis est anima, & non manducabitur anima cum carnibus.* Et *Leuit. cap.* 7. *vers.* 27. *Omnis anima, quæ edet sanguinem, peribit.* Et *cap.* 17. *Omnis anima ex vobis non edet sanguinem.* Et *Genesis cap.* 9. *Verumtamen carnem in sanguine animæ non comedetis.* Et 1. *Regum cap.* 14. *vers.* 33. Quomodo ergo in lege gratiæ obseruari iubetur ab Apostolis, & Ecclesiæ Patribus hoc præceptum cæremoniale, præcipuè cùm ciborum delectus Christianis vetitus sit, vt probant Baronius *anno* 179. *n.* 32. & *anno* 196. *n. final.* & *anno* 263. *n.* 25. Turrianus *lib.* 3. *pro can. cap.* 16. & *lib.* 8. *cap.* 6. & 7. & de sancto Quadrato refert Beda *in Martyr.* 7. *calend. Iun. Apud Athenas B. Quadrati Episcopi, discipuli Apostolorum. Hic firmauit, vt nulla esca à christianis repudiaretur.*

Oppressus hac difficultate Irenæus *lib.* 3. *cap.* 12. eundem locum referens, prætermittit hoc præceptum de suffocato: eius loco addit illud præceptum: *Quod tibi fieri non vis, alteri non facias.* Tertullianus *de pudicitia cap.* 12. D. Cyprianus *lib.* 3. *ad Quirinum, in fine*, Pacianus *de pœnitentiis*, eundem locum absque mentione suffocati expendunt, quasi ab Apostolis tale præceptum non sit appositum. Gaudentius *de Machabæis*, D. Aug. *lib.* 32. *contra Faustum*, *cap.* 13. existimant ea verba adiecta esse per interpretationem præcepti de sanguine. D. Ambrosius *in epist. ad Galatas*, *cap.* 2. asserit mandatum illud à Sophistis Græcorum fuisse additum. Sed cùm certum sit, illa verba reperiri *Actuum Apost. cap.* 15. *vers.* 29. & *cap.* 21. *vers.* 25. & *in dict. can.* 62. *Apostol.* apud Græcos, sicut apud Latinos; & ex sequenti vsu Ecclesiæ satis constat, præceptum illud, tam in Græca, quàm in Latina Ecclesia receptum esse; hæc interpretatio sustineri nequit. Alio modo huic difficultati satisfacere intendunt Corjolanus *in Breuiario, anno* 50. & *in summa, in dicto Concilio Hierosolymitano*, vbi etiam Binius, & Baronius *anno* 51. Alo.x *ad vitam S. Quadrati*, *cap.* 5. & *S. Irenæi cap.* 5. Balsamon *in can.* 67. *Synodi sextæ*, Turrianus *pro Canonibus lib.* 1. *cap.* 5. asserunt enim præceptum illud abstinendi à sanguine, & suffocato, ab Apostolis impositum fuisse, vt aliquo, licèt in se leuissimo, remanente vsu legalium, Iudæi, ac Gentiles in vnum Christum lapidem angularem necterentur, vt ait D. Aug. contra Faustum *dict. cap.* 13. vt sic faciliùs Christianorum, Iudæorum, & Gentilium simul habitantium animi conglutinati, in vnum populum coalescerent: plerumque enim Ecclesia mitiùs longè se habet cum recenter conuersis, quàm cum adultis in fide. Exempla extant *in cap. quadam* 20. 35 *q.* 2. & *in cap. fin. de diuortiis.* Postea verò cessante causa infirmitatis Iudæorum, præceptum illud exoleuisse, sed non apud omnes nationes eodem tempore; apud Orientales vim eius remansisse vsque ad explorationem Latinorum.

Sed licèt hæc interpretatio vera sit dicti Concilij Hierosolymitani, tamen non adaptatur sequentibus Ecclesiæ decretis, 6. Synodi. Concil. Arelat. & aliorum, quorum temporibus ratio à dictis Interpretibus allata cessauerat. Quare vt rectam interpretationem afferamus, sciendum est, illis primis Ecclesiæ temporibus Gentiles frequenter incusare, criminareque Christianos, quia infantes occiderent, eorumque sanguinem haurirent, eo quòd audissent in sacrificio Missæ sub speciebus panis, & vini carnem edi, & sanguinem sumi; quod materialiter accipiebant de carne & sanguine, veritate mysterij neglectâ. Sanctus Iustinus *in apolog. ad Antonium Pium*: *An & vos de nobis credidistis nos vorare homines.* Athenagoras *in legatione pro Christianis*: *Tria nobis obiiciunt crimina, impietatem*, &c. Saluianus *de prouid. cap.* 4. *Siquidem initia ipsa nostræ religionis non nisi à duobus maximè facinoribus oriri arbitrantur: primum scilicet homicidio; deinde, quod est homicidio grauius, incestu*; 37. Prosequitur explicatio.

cestu; sed quod est sceleratius incestu & homicidio, incestu matrum sacrosanctarum, & homicidio innocentium paruulorum, quos non occidi tantum à christianis, sed & quod magis est abominandum, etiam vorari. Eorum, & aliorum hæreticorum imposturas, & calumniaa in hoc ineffabili Sacrificio referunt Baronius *anno* 210. *ibi*, Spondanus *num.* 55. & *anno* 179. *num.* 1. Theophilus Raynaud. *in oplotheca sect.* 2. *serie* 2. *cap.* 3. Vicecomes *de Missæ ritibus lib.* 1. *cap.* 18. Balduinus *de edictis pro Christianis.* Vnde vt religionia christianæ Patres ab omni crudelitatis suspicione fideles alienos esse ostenderent, cibum sanguinis & suffocati prohibuerunt. Quæ interpretatio depromitur ex Tertulliano *in Apolog. cap.* 9. *Erubescat error vester Christianis, qui ne animalium quidem sanguinem in epulis esculentis habemus, qui propterea quoque suffocatis, & morticiniis abstinemus, ne quo modo sanguine contaminemur, vel intra viscera sepulto.* Minutio *in Octauio*: *Nobis homicidium nec videre fas est, neque audire; tantum ab humano sanguine cauemus, vt neque edulium pecorum in cibis sanguinem nouerimus.* Eandem interpretationem suadet responsum Bibliæ martyris, relatum ab Eusebio *lib.* 5. *histor. Ecclesiast. cap.* 1. Nicephoro Calixto *lib.* 4. *cap.* 17. Illa quippe cùm ob Christi confessionem in tormentis vrgeretur, vt aliquod aduersùs Christianos vi coacta proderet, quasi humanis carnibus vescerentur, dixit: *Quomodo infantes ederem illi, quibus ne irrationalium quidem pecudum sanguine vesci licet.* Docent, & observant Rodulphus Fornerius *lib.* 1. *rerum quotid. cap. vlt.* Sauarus ad Sidonium *lib.* 8. *epist.* 11. *fol* 535. Barthius *lib.* 13. *aduers. cap.* 17. Iustel. *in notis ad canones Ecclesiæ vniuersalis, fol.* 175. Cessante autem causa huius prohibitionis, & præceptum ipsum cessauit, non quidem aliqua Ecclesiæ constitutione, sed vsu tantùm, cessante ratione prohibitionis; idque serò admodum & difficulter, saltem vniuersè: nam apud Græcos quidem generatim needum sublatam fuisse illam à sanguine & suffocato abstinendi legem, anno 1191. Theodosij, Balsamonis verba, qui tum viuebat, *ad can.* 63. *sextæ Synodi*, inouunt, vbi ait: *Nota igitur canonem propter Latinos, qui suffocata indiscriminatim comedunt.* Alia pro ipsius Concilij expositione adducunt Radulphus Fornerius *lib.* 2 *rer. quotid. cap.* 30. Victoria *in relect. de temper.* Theophilus Raynaud. *tomo* 17. *de religioso loricato, fol.* 203. & nos dabimus *in cap. translato, de constit.*

38. *Quartum Concilium, et alii conuentus Apostolorum.* Ad propositum instituutum redeamus. Quartum Concilium sanctorum etiam Apostolorum refertur in ipsorum actia *cap.* 21. *vers.* 18. celebratumque fuit anno 58. circa festum Pentecostes, vt referunt Binius *in eo*, Baronius *anno* 58. *num.* 118. adfuit D. Paulus cum Nazaræia votum exsoluentibus. In eo statutum fuit, ne Iudæi credentes legalibus vti prohiberentur, dum durater templum, figuraque veteris Synagogæ, vt illa paulatim cum honore sepeliretur, non statim vt impia & mortifera damnaretur; de quo latiùs agam *in cap. translato, de constit.* etsi hoc Concilium propriè non fuisse, credat Cornelius *in dict. cap.* 18. Præter hæc quatuor Concilia, alij etiam duo conuentus Apostolorum recensentur in eorum actis. Primus habitus anno 44. vbi Symbolum, quod vocatur Apostolorum, compositum fuit, vt testantur D. Cyprianus *in expositione Symboli.* Rufinus *in eius præfatione.* D. Ambrosius *Sermone de ieiunio Eliæ*, & *epist.* 1. *ad Syricium.* D. Clemens *epist.* 1. Epiphanius *heresi* 71. D. August. *sermone* 21. *de*

passione, & *epist.* 13. *ad Pulcheriam Augustam.* Symbolum appellatum fuit à *Sym*, & *Bolos*, quæ verba idem significant ac *simul*, & *particula*: quasi Apostoli simul vnusquisque particulam apposuerint, vnde conoiuia ex symbolis dicuntur *in cap. non oportet* 4. 42. *dist.* iuncta lectione Gentiani Herbeti, & Harmenopuli, vbi quilibet partem confert. D. Hieronymus *in cap.* 23. *Prouerb.* in expositione illorum verborum, *Et dantes symbola*, ita ait: *Symbolum, græcum nomen est, & interpretatur collatio, cùm vnusquisque solet pro sua parte cibos conferre ad vescendum: cap. non oportet*, 44. *dist.* Rufinus Presbyter Aquileiensis *in expositione Symboli*, ad Laurentium Papam: *In vno loco positi, & Spiritu sancto repleti, breue istud futuræ sibi prædicationis indicium in vnum conferendo, quod sentiebat vnusquisque, componunt; atque hanc credentibus dandam esse regulam statuunt. Symbolum autem hoc multis, & iustissimis ex causis appellari voluerunt; symbolum enim Græcè, & indicium dici potest, & collatio; hoc est, quòd plures in vnum conferunt. Idenim fecerunt Apostoli in his sermonibus in vnum conferendo, quod vnusquisque sensit.* Plura Salmasius *ad ius Atticum cap.* 3. Dorleans *ad Tacitum lib.* 11. *fol.* 41. Ramirez *in Pentecontarcho, cap.* 11. Cochier *in face historiar. cap.* 9. Adstipulatur huic sententiæ sapiens Rex Alphonsus *in l.* 1. *tit.* 3 *partita* 1. *El Credo in Deum, que en latin llaman Symbolum, quiere tanto dezir como vocados, é esto es porque cada vno de los Apostoles por si dijo su palabra cierta.* Quam autem partem quisque apposuisset, dixissetque, prosequitur idem Rex *in dict. l.* 1. & referunt D. August. *serm.* 115. Herrera *de origine Missæ lib.* 2. *cap.* 18. Vicecomes *de Missæ ritibus lib.* 3. *cap.* 13. Durantius *de ritibus lib* 2. *cap.* 24. Menardus *ad D. Gregorium fol.* 115. Hoc autem Symbolum Ecclesia adeò professa est, & amplexa, vt in omnibus Conciliis conoenerit in initio illud recitare, vt patet ex Concilio Ephesino, Chalcedonensi, Toletano 11. & aliis complurimis. Alius conuentus Apostolorum contigit cùm Deipara Virgo Maria vltimum diem clausit, & in cælos assumpta est; tunc enim è longinquis orbis partibus diuinitùs vocati Apostoli, illuc conuenerunt, vt testes essent illius gloriosæ assumptionis. Ex Eusebio, Nicephoro, & Antonino referunt Baronius *anno* 48. Binius *tom.* 1. *Conciliorum, fol.* 4. & hi, aliique Apostolorum conuentus non videntur ita Conciliorum mereri nomen, quemadmodum illa quatuor, quæ in sacria litteris expressa sunt.

Etiam pro comperto est apud omnes Ecclesiasticæ historiæ Scriptores, aliud Concilium Apostolos celebrasse Antiochiæ ad sedandas controuersias illic exortas anno Christi 53. cuius Concilij meminerunt Innocentius I. *epist.* 18. *ad Alexandrum*, vbi de Ecclesia Antiochena agens, inquit: *Vbi & nomen accepit religio Christiana; & quæ conuentum Apostolorum apud se celeberrimum meruit.* Concilium Nicænum 4 *act.* 1. *In Antiochena Synodo Sanctorum Apostolorum dictum est.* Et eius canones inuentos à Pamphilo in bibliotheca Origenis referunt Turrianus *lib.* 1. *aduersus Magdeburgenses, cap.* 25. Binius *tom.* 1. *Conciliorum*. Corjolanus *pag.* 147. *in summa*, & *in breuiario fol.* 16. Illud tamen ab omnibus iustè animaduertitur, quod *in can.* 8. ipsius Concilij statutum fuit, videlicet imagines esse depingendas, & adorandas; vnde sacrarum imaginum vsus commeodatur, & antiquitas earum probatur contra Iconomachos, videlicet Leonem, Constantinum Copronymum, 39. *Synodus Antiochena Apostolorum.*

Mahometum, Vviclephum, & Caluinum, qui non solùm imaginum vsum reprehendebant, verùm eas repertas abradebant, & comburebant, vt refert Castro aduersùs hæreses, verbo *imago.* Bellarm. *tom.1. controu. lib.2. de imaginibus, cap.6.* Prædictum canonem confirmarunt Synodus 5. generalis sub Iust. Imperat. *collect.7.* & 6. Synodus *can.* 82. Synodus Romana sub Gregorio III. *anno* 733. Synodus Romana pro imaginum cultu celebrata sub Stephano III. *anno* 788. 7. Synodus *actione* 4. 8. Synodus *passim.* Varia Conciliorum decreta, & Pontificum responsa in huius canonis confirmationem adducunt Iodocus Coccius *lib.7. thesauri, per totum.* Bellarm. *suprà*, Sanderus & Miyolus *in tractatibus de imaginum veneratione*, Antonius August. *in epitome lib.16. titulo* 16. Crespetius *in summa, verbo Imaginum*, Vasquez *3. parte in 3. quæst.75. art.2.* Turrianus *lib. 4. de dogmatibus*, Suarez *aduersùs Regem Angliæ, lib.2. cap.* 10. *&* 11. Torreblanca *lib.1. de iure spirituali*, Ambianas *ad Tertullianum de idololatria, cap. 4. & 4. obs.1.* Bulengerus *aduersùs Casaubonem diatrib.1.* Loaysa *in can.6. Concilij Bracharensis* 3. Baronius *anno* 57. & *anno* 110. *n.* 10. & *anno* 224. *n. vlt.* Nec huic Apostolico canoni aduersatur textus *in can.* 36. *Concilij Illiberitani*, cuius interpretationem in eius notis adduxi, & videndi sunt vltra Loaysam, proximè laudati, Binius, Mendoza, Corjolanus, Zerda *in aduersariis cap.* 143. Hurtado *de Martyrio per pestem, resolut.54. sect.5.*

40. Istæ autem leges, & aliæ Apostolorum sanctiones non statim scriptæ fuerunt, imò tantùm in cordibus fidelium seruabantur vt traditiones Apostolicæ, sicut aliæ traditiones Domini nostri IESV CHRISTI. Chrysost. *homilia 4. in epist 2. ad Thessalonicenses: Vnde*, inquit, *perspicuum est non omnia Apostolos tradidisse per epistolam, sed multa etiam sine scriptis, & ea quoque esse fide digna: quamobrem Ecclesiæ quoque traditionem censeamus esse fide dignam.* Expressiùs Epiphanius *hæresi* 61. *Oportet traditione vti, quia non omnia à diuina scriptura accipi possunt; quandoquidem aliqua in scripturis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt.* Basilius *ad Amphilochium cap.* 27. apud Balsamonem *pag.1035. cap. cùm Marthæ, de celebratione Missarum.* Clemens Alexandrinus *lib.1. stromatum:* plura Baronius *anno* 32. Aiala *de ecclesiasticis traditionibus, assertione* 2. Primis enim illis temporibus, cùm Ecclesia hæreticos non nouisset, traditionibus regebatur; nam vt ait Tertullianus *de anima cap.5. Prior fuit anima, quàm littera; & sermo prior, quàm liber; & prior sensus, quàm stylus.* Traditionibus obseruabantur, ieiunium quadragesimale, Sanctus Leo *serm.1. de ieiunio*: suffragia pro Defunctis, D. Chrysost. *homil.60. ad populum*: ritus aquæ benedictæ, Clemens *lib.7. cap.* 29. Pascha quotannis celebrandum, Euseb. *lib.5. histor. cap.21. &* 23. & alia quæ hîc enumerare suscepti operis ratio non sinit. Postea aliqua præcepta scribi cæperunt, & sic Christiana respublica, vt alia quælibet benè fundata, partim iure scripto, partim non scripto regebatur; quid enim est aliud traditio, nisi ius non scriptum? Cironius *ad titulum de Consuetudine.* Vnde colligitur, quanti ponderis & authoritatis sint Ecclesiæ traditiones, quas omni ariete moto Hæretici impugnant. Videndi sunt pro earum defensione Aiala *suprà*, Baronius *in apparatu, numero* 38. & *anno* 35. *numero* 13. *anno* 53. *n.*3. & *anno* 57. *n.* 153. *anno* 109. *numero* 21. *anno* 118. *n* 3. *anno* 145. *n.* 10. *anno* 165. *n.*8. & *anno* 167. *n.*13. Turrianus *lib.2. pro canonibus Apostolorum, cap.16.* Suarez *aduersùs Regem Angliæ lib.1. cap. 9.* Viuar. *in apologia pro Flauio Dextro, §. 2.* Saussay *in Panoplia Clericali, parte 1. lib.2. §.2.* Carrier *tomo 2. Digesti fidei, titulo de traditionibus Ecclesiæ*: & nos agemus infrà *in titulo de consuetudine.*

DE TRADITIONIBUS ECCLESIASTICIS.

Ex his traditionibus adhuc non scriptis, ab Apostolis tamen conditis, & statutis, D. Clemens eorum coætaneus, sancti Petri successor, & discipulus, regulas, vulgò canones Apostolorum appellatas, græcè scripsit, & postea temporibus Iustini Imperatoris, Dionysius, cognomento Exiguus, easdem latinè accuratè, & feliciter transtulit; & sic ex traditionibus Apostolicis canones manasse sancti Patres & Concilia exploratum haberi testantur. Baronius *anno* 102. Turrianus *integro libro pro canonibus Apostolorum*, Corjolanus, Binius, & Balsamon *in notis ad eosdem canones.* Vnde audiendus non est Sophronius *in agone Petri & Pauli*, qui asserit in dicto Concilio 3. Hierosolymitano conditos fuisse; nondum enim illis primis Ecclesiæ cunabulis tot causas emersisse credi potest, vt tot legibus Ecclesia egeret. Nec rectiùs existimauit Albaspinus *lib.1. obs. cap.* 13. prædictos canones fuisse collectos ex variis Conciliis Ecclesiæ Orientalis, & dictos fuisse primò canones Apostolicos; etsi huius collectionis vsum maximè viguisse in Orientali Ecclesia post Concilium Nicænum probet Petrus Marcha *lib.3. concord. cap.2.* 41.

DE CANONIBUS APOSTOLORUM.

Sed circa authoritatem istorum canonum non leuis hæsitatio est inter Theologos, ac Iurisperitos. Omni authoritate carere, Magdeburgenses impiè asseruerunt, pro quorum sententia faciunt Gelasius Pontifex *in cap. sancta, 15. dist.* vbi inter apocryphos libros enumerat canones Apostololorum. Zephirinus Pontifex relatus à Gratiano *in cap. sexaginta, 16. dist.* tantùm agnouit sexaginta canones authenticos: & Leo Pontifex *in cap. Clementis 3. dist.* 16. omnes apocryphos declarat, exceptis quinquaginta; & ita vt authenticos agnouerunt tantùm quinquagintaduos Michaël Roussellius *lib.1. historiæ iurisdict. Pontif. cap.46.* Baronius *anno* 102. quinquaginta Antonius August. *de emendat. Gratiani dialogo* 6. & D. Isidorus relatus *in cap. 1. 16. dist.* ait: *Canones qui dicuntur Apostolorum, seu quia eosdem nec Sedes Apostolica recepit, nec sancti Patres illis assensum præbuerunt, pro eo quod ab hæreticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscuntur, quamvis in eis vtilia inueniantur, tamen ab authoritate canonica, ac Apostolica eorum gesta constat esse remota, atque inter apocrypha deputata.* Verùm prædictos canones authenticos esse, tanquam ex Apostolicis traditionibus à Diuo Clemente collectos, docuerunt & probarunt vltra suprà relatos Acuña, Dartis, & Barbosa *in cap.1. dist.16.* Cooarr. *lib.4. var. cap.17. n.6.* Posseuinus *in apparatu, tomo 1. verbo Apostolorum acta.* Bellarm. *tomo 1. controu. lib. de verbo Dei, cap.* 20. Grethserus *in defens. Bellarm. tomo 1. lib.1. cap.* 20. idem Bellarm. *de Script. Ecclesiast.* Canus *de locis lib.5. cap.5.* Pro ipsorum enim canonum authoritate faciunt textus *in cap. placuit 4. cap. quoniam 16. dist.* vbi ab Ecclesia recipiuntur canones illi, & approbantur tanquam authentici. Faciunt etiam quamplura Conciliorum & Pontificum decreta, in quibus generaliter & specialiter approbantur, & recensentur. Generaliter approbarunt Telesphorus *epist.1. in princip.* Victor *epist.1. post. princip.* 42.

DE AUTHORITATE EORUM.

cip. Zephirinos *epist.* 1. *circa medium*, Fabianus *epist.* 1. *ante finem*, Nicolaus *ad consulta Bulgar. cap.* 72. Specialiter meminerunt Canonum primi & secundi Innocentius I. *epist. vnica ad Vitricum, cap.* 1. PP. Concil. Afric. *can.* 16. Canonis tertij Eutychianus Pontifex *epist.* 1. Canonis quarti textus *in cap.* 1. *de consec. dist.* 2. Canonis quinti Synodus Carthag. 2. *in canone* 2. & 3. Canonis sexti Concilium Nicænum primum *can.* 56. & Nicænum 2. *can.* 10. Canonis septimi Cyrillus *homilia* 10. Canonis octaui Anacletus Papa *epist.* 1. Canonum noni & decimi Concilium Antioch. *can.* 2. Brachar. 2. *can.* 83. Canonis vndecimi Concilium Nicænum 1. *can.* 5. capitulum *sicut Apostoli* 11. *quæst.* 3. duodecimi Canonis Innocentius I. *dict. epist. vnica, cap.* 8. Concilium Nicænum *can.* 15. & eius mentio fit *in epist. Constantini*, apud Eusebium *lib* 3. *de vita Constan. cap.* 9. Canonum decimiquinti & decimisexti Synodus Antioch. *can.* 3. Theodoretus *lib.* 1. *cap.* 4. Nicæna Synodus *can.* 15. Decimiseptimi Innocentius *dict. epist. ad Vitricum, can.* 6. caput *debitum, de bigamis.* Theodosius *in leg.* 2. *C. de summa Trinit.* Canonis decimioctaui Leo I. *epist* 87. Constitutio 6. Iustini Imperatoris: Canonis vigesimi Clemens *epist.* 1. *in principio*, relatus *in cap.* 1. *de fideiussoribus*, Canonis vigesimiprimi Concilium Nicænum *can.* 1. Canonis vigesimisecundi Synodus 8. Constantinop. *can.* 8. Canonis vigesimitertij & vigesimiquarti Synodus Africana *can.* 53. Canonum vigesimiquinti & vigesimisexti Synodus Romana sub Gregorio VII. *can.* 1. Leo Pontifex *epist.* 92. *ad Rusticum*: Canonis vigesimiseptimi *cap. quoniam*, 32. *dist.* D Basilius *ad Amphiloch cap* 3. Canonis vigesimioctaui Synodus Africana *can.* 32. Canonis vigesiminoni Synodus Nicæna 2. *can.* 5. Canonis trigesimi Concilium Chalcedon. *can.* 12. Canonis trigesimiprimi Synodus Carthag. 2 *can.* 8. Athanasius *epist. ad Orthodoxos.* Canonis trigesimisecundi Concilium Nicænum *can.* 5. Canonis 33. Synodus Antioch. *can.* 6. Canonis trigesimiquarti Concilium Illiber. *can.* 24. Synodus Antioch. *can.* 9. Innocentius I. *dict. epist. vnica, cap.* 1. Canonum trigesimiquinti, & trigesimisexti Concilium Nicænum *can.* 6. & 23. Canonis trigesimiseptimi Concilium Antioch. *can.* 18. Innocentius *dicta epist. vnic.* Canonis trigesimioctaui Concilium Antioch. *canon.* 20. Innocentius I. *vbi suprà*, & Anacletus *epist.* 1. Canonis trigesiminoni Concilium Nicæn. 2. *can.* 12. Paris. 3. *lib.* 1. *cap.* 25. Canonis quadragesimi Concilium Chalcedon. *can.* 22. Canonis quadragesimiprimi caput *præcipimus*, 12 *q.* 1. quem canonem & antecedentem transcripsit Synodus Antioch. *in can.* 24 & 25. Canonis quadragesimisecundi & quadragesimitertij Synodus Constantinop. 6. *can* 50. Canonis quadragesimiquarti Concilium Nicænum *can.* 18. caput *Episcopi*, *dist.* 41. 6. Synodus *can.* 10. Arelat 2. *can.* 14. Aquisgran. 1. *can.* 40. Canonis quadragesimiquinti Concilium Nicænum *can.* 56. Canonum quadragesimisexti & quadragesimiseptimi Concilium Nicænum *can.* 19. Innocentius I. *dict. epist. ad Vitricum*: Canonis quadragesimioctaui caput *placuit* 32. *quæst.* 7. Canonis quadragesiminoni caput *multi*, *de consec. dist.* 4 Canonis quinquagesimi caput *si quis Episcopus, de consec. dist.* 4. Canonis quinquagesimiprimi Concilium Gangrens. *can* 1. & 2. Canonis quinquagesimisecundi Dionysius *in epist. ad Demof.* Origenes *lib.* 3. *contra Celsum*: Canonis quinquagesimiquarti caput *nulli*, 44. *dist.* Canonum quinquagesimiquinti & quinquagesimisexti Cyprianus *epist* 9. *ad Rogatianum*, caput *si quis* 15. *quæst.* 7. Canonis quinquagesimiseptimi Iustinianus *constitutione* 7. *ad Epiphanium*: Canonis quinquagesimioctaui caput *inferiorum*, *dist.* 86. Canonis quinquagesiminoni Basilius *ad Amphilochium can.* 27. Canonis sexagesimi Clemens *lib* 1. *constitutionum, cap.* 6. & 7. Canonis sexagesimiprimi Origenes *lib.* 8. dum Celso respondit. Canonis sexagesimisecundi Concilium Nicænum *can.* 10. Canonis sexagesimitertij tertia Synodus Hierosolymitana supra adducta: Canonis sexagesimiquarti Aug. *in epist. ad Casulanum.* Canonem sexagesimumquintum esse appositititum docet Baronius *anno* 102. *num.* 15. sed posteà pro viribus eum vindicabimus. Canonis sexagesimioctaui meminit Concilium Nicænum 1. *can.* 19. Canonis sexagesiminoni Alexandrinus Martyr *serm.* 15. Canonis septuagesimi Concilium Nicænum *can* 5. Canonis septuagesimiprimi & septuagesimisecundi Anacletus *epist.* 1. Canonis septuagesimitertij Alexander *epist.* 2. Canonis septuagesimiquarti Victor *epist.* 1. Synodus CP. sub Nectario. Canonis septuagesimiquinti Anacletus *epist.* 1. Damasus *epist.* 3. Canonis septuagesimisexti Concilium Antiochen. *canon.* 23. Canonis septuagesimiseptimi, & septuagesimioctaui Clemens *lib.* 1. *constitut. c.* 5. 6. & 9. Nicænum 2. *can.* 5. Canonis septuagesiminoni caput *clerici*, caput *communiter*, 33. *dist.* Canonis octogesimi Nicænum *can.* 2. Origenes *libro* 8. *contra Celsum*: Canonis octogesimiprimi Concilium Sardicense *canon.* 8. Ergo Canones prædicti Apostolorum, etsi non sint canonici, cùm non referantur in Concilio Trident. *sessione* 4 in decreto de libris canonicis; authentici tamen sunt, vt docent, & defendunt Turrianus, & Barbosa *vbi suprà*, Ioannes Dartis *in cap.* 1. 15. *dist.*

43. Respondetur fundamentis contrariæ sententiæ.

Nec obstant fundamenta contrariæ sententiæ. Non authoritas Gelasij, cui vt Glossa *in cap. Clemens, verb. Apocrypha*, 16. *dist.* satisfaciat, Gelasium appellare Canones Apostolorum apocryphos existimat, non quia de veritate eorum dubitetur, sed quia authorem eorum ignorant: eam sequuntur Couarr. *lib.* 4. *variarum, cap.* 17. Albertinus *de agnoscendis libris, quæst.* 22. *num* 51. sed licèt eam verbi apocryphi acceptionem inficiari non possim, tamen secundùm communem vsum loquendi, illa decreta in Ecclesia dicuntur apocrypha, quæ nullam authoritatem obtinent, vt ex D. August. *lib.* 5. *de ciuitate Dei, cap.* 23. notant ibi Viues, & Coqueus. Vnde prædictam refellunt solutionem Bellarm. *lib.* 1. *de verbo Dei, cap* 10. Gretheserus *vbi suprà*, *cap.* 20. Quare eâ omissâ, & aliâ P. Marchæ *lib.* 3. *concord. cap.* 2. veriùs dicendum est, Gelasium in eo textu agere non de his canonibus, sed de quodam libro canonum Apostolorum, qui confictus fuit, & suppositus à Priscillianistis, qui etiam multa alia sub Apostolorum nomine falsa ediderunt, vt probat Turrianus *dicto lib.* 1. *pro Canonibus*, *cap.* 15. Neque obstant textus *in dicto cap. sexaginta*; cui vt satisfaciamus, sciendum est, quod cùm dicti canones nô fuissent ab Apostolis scripti, sed tantùm traditi, diuersimodè fuerunt relati, & congesti; quandoque enim vnus duas, aut tres sententias continebat; vnde aliquando sub numero 50. approbantur in dicta epistola Clementis; aliquando sub numero 60. cùm ad tot capita reducerentur: & octogintaquinque recenseot Græci in collectionibus suis, iuxta definitionem Synodi Trull. *can.* 2. Theodoretus *in synop. Cano-*

num, eundem numerum retinet: probat latè Turrianus *dict. lib.1. cap. 23.* vbi expendit canonem, qui in vulgata editione ponitur ordine 9. à Nicolao primum in ordine citari, & sic de aliis; quare lectorem libenter moneo, vt si in authoritatibus proximo numero relatis, aliqua non conueniat suo canoni, legat antecedentem, aut sequentem. Omnis enim hæc variatio prouenit ex diuersitate editionum dictorum canonum. In Biblioth. Regis Christianissimi extare veterem collectionem istorum canonum refert Fabror. *ad tit. de vita & honest. Clericor.* vbi sub nomine Facundi Hermianensis referuntur hæc verba: *Sancti Domini Discipuli, & Apostoli* LXXXV. *Can. per Clementem ediderunt.* Probat P. Marcha *lib. 3. concord. cap. 2.* Apparet ergo prædictos Apostolorum canones authenticos esse, iuxta textum *in dicto cap. placuit*, rectéque circumferri in fine Decreti.

44. De legibus Ecclesiasticis.

Sublatis ab hac luce Apostolis, & ad capessenda meritorum præmia in cœlum euectis, non ideò patrocinio firmo destituta est Ecclesia; nam pro patribus nati sunt filij, vt ait Psalmista *Psalmo 44. vers. 17.* & B. August. explicauit: *Id est pro Apostolis Episcopi constituti fuerunt, qui ideò Apostolorum successores dicuntur*, vt *cap. quanto, de consuetudine*, notat Sauarus *ad Synodum lib. 4. epist. 11. verbo Antistites*; & aliquando Apostoli, Paulinus *epist. ad Alethum, cap. Dominus, 93. dist.* & vice mutuâ Apostoli dicti sunt Episcopi. Psalmus 108. *Episcopatum eius accipiet alter*, id est Apostolatum, Cassiodoro interprete: D. Ambrosius *sermon. 50.* ibi: *Prodit Pseudoepiscopus Saluatorem*, id est Iudas. Plura Bignonius *in notis ad Marculfum lib. 1. c. 11.* Halliet *de instit. Episc. in principio*, ipse *cap. quantò, de consuetudine.* Illi ergo eorum vestigiis inhærendo, doctrinam veram, quam ab eisdem acceperunt, populo Christiano tradiderunt, facem præferente ipso Romano Pontifice, tam in Conciliis generalibus, prouincialibus, nationalibus, quàm in epistolis decretalibus ad diuersas personas Ecclesiasticas pro causarum diuersitate missis. Certum enim est, Romanum Pontificem posse vniuersali Ecclesiæ Catholicæ leges ecclesiasticas indicere, vt eius caput, atque supremus Præsul; licèt in contrarium hæreticorum impia conspiret caterua, dum ex omni hominum memoria sacros canones delere conantur, quia apud omnes gentes ius constituendarum legum penes eos semper fuit, penes quos suprema Reipublicæ potestas est. Bodinus *lib. 1. de repub. cap. 10.* Sixtinus *de regalibus lib. 1. cap. 2. num. 8.* Accedit, nam R. P. ab ipso Christo potestatem habet, *cap. nouit, de iudiciis*, vbi Nauarrus, *cap. quamuis, dist. 21. cap. 1. de translatione Episcopi.* docent Turrecremata *lib. 3. de Ecclesia, cap. 53.* Salas *de legibus cap. 7. sect. 4.* Suarez *eodem tract. lib. 9. cap. 7.* Bellarm. *lib. 4. de Romano Pontifice, cap. 16.* Diana *1. parte tract. 10. resol. 8.* & *parte 11. tractatu vltimo, per totum*; Pontius de Leon. *ad Vvaramundum cap. 2.* P. Marcha *p. 1. concord. lib. 1. c. 9. per totum.* Quod iam à multis dilucidè explicatum inuenio, quare in re tritissima non licet lectorem diutiùs remorari. Similiter verum est, Archiepiscopos, & Episcopos posse in suis Archiepiscopatibus, & Diœcesibus leges promulgare, *cap. 2. de maioritate, & ob. cap. 2. de locato, cap. cùm omnes, cap. cùm accessissent, de constitutionibus, cap. Catholica 11. dist. cap. nullus 6. 3. q. 4. cap. 1 de consecratione, dist. 3.* Beriachinus *de Episcopo 2. parte, lib. 4.* Barb. *eodem tract. 2. parte, in compendio, numero 49.* ipse *in cap. 1. de constit.* Eam tamen potestatem, an immediatè à Christo, vt R. Pontifex; an ab ipso Pontifice habeant, latè pertractant Salas *vbi suprà, disp. 8. sect. 4.* Suarez vbi proximè *lib. 4. cap. 5. & 6.* Layman *in summa, titulo de legibus, cap. 3. per plures §§.* Illustrissimus Tapia *tomo 1. catena, lib. 4. de legibus, quæst. 8. art. 3. & 4.*

45. De variis Conciliis.

Igitur adhuc primo sæculo Ecclesiæ, & sequentibus variæ fuerunt pro temporum opportunitate promulgatæ constitutiones, & epistolæ decretales; primò enim Clemens Pontifex ordine tertius, plures edidit constitutiones, quas referunt Carolus Bouius, & Seuerinus Binius *tomo 1. Conciliorum*: eas vt canonicas agnouerunt Athanasius *in synopsi*, Ignatius Episcopus Antiochenus *in suis duodecim epistolis*, Epiphanius *hæresi 45. & 70.* plura pro earum defensione contra Magdeburgenses, & alios Ecclesiæ hostes, qui omnem mouerunt arietem, vt primas Pontificum constitutiones euerterent, adduxerunt Baronius *anno 102.* Turrianus *integro libro pro epistolis Clementis.* Successerunt aliæ decretales epistolæ Anacleti, Euaristi, Alexandri, & successorum, variaque Concilia, vt Nicænum celebratum anno Christi 327. vbi Ariana perfidia condemnata fuit, & varij canones statuti fuerunt, de quorum numero agit Cabassutius *in notitia Concil. diatriba de numero canonum*: deinde Constantinopolitanum anno 381. aduersùs Macedonium negantem Spiritus sancti diuinitatem. Deinde Concilium Ephesinum anno 431. contra Nestorium, duas personas in Christo asserentem. Chalcedonense anno 451. contra Eutycheten, qui tantùm in Christo vnam naturam agnoscebat: de cuius Concilij authoritate agunt Bellarm. *lib. 2 de Pontif. cap. 22.* Petrus Marcha *lib. 3. concord. Sacerd. & Imper. cap. 3.* Quinta Synodus generalis, seu Constantinop. 2. habita anno 553. contra eos, qui vnam tantùm voluntatem in Christo esse volebant. Sexta Synodus Constantinop. anno 660. aduersùs Monothelitas, cui Synodo vulgò tribuuntur canones Trullani, editi tempore Sergij Papæ, & Iustiniani Imperatoris, anno 692. vt *in cap. Iacobus 46. de consec. dist. 1. cap. placuit 4. cap. habeo 6. cum sequent. 16. dist. cap. quoniam 13. dist. 31. cap. si quis eorum, 32. dist. cap. præcipimus, 26. dist. 93. cap. si quis Episcopus, 37. q. 1. cap. didicimus, de consec. dist. 1.* de quorum authoritate latè agunt Canus *lib. 5. de locis, cap. finali*, Baronius *anno 892.* Bellarm. *lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 18.* Turrianus *in opusculo pro ipsa Synodo sexta*, Posseuinus *in apparatu sacro, verbo Trullanum*, & nos *in cap. à multis, de ætate & qualit.* Deinde septima Synodus Constantinop. siue Nicæna 2. celebrata anno 787. sub Adriano Papa, contra Iconomachos, qui sacras Christi & Sanctorum imagines respuebant. Octaua Synodus, siue Constantinop. quarta, habita anno 869. sub Adriano 2. aduersùs Photium intrusum, qui depositus fuit, & Ignatius restitutus. Plurima etiam nationalia, & prouincialia Concilia celebrata fuerunt, quæ nec per indicem referre breuitas huius Apparatus sinit; ea congesserunt, & notis illustrarunt Seuerinus Binius, & Coriolanus. Hispaniæ nostræ Concilia collegit doctus vir D. Garcias à Loaysa: Galliæ verò Pater Iacobus Sirmundus, & omnia viginti tomis collecta habemus ex editione Parisiensi, iussu Christianissimi Regis facta. Et licèt de quatuor tantùm prioribus Conciliis generalibus dicatur *in cap sicut, 16. dist.*

dist. & aliis authoritatibus congestis ab Antonio Augustino *in epit. iuris Pontif. lib. 5. tit.* 15. eandem fidem esse illis tribuendam, ac quatuor Euangeliis; non inde deducitur minoris authoritatis esse reliqua generalia Concilia ab Ecclesia approbata.

45. DE VARIIS CANONUM COLLECTIONIBUS.

Cùm iam plures fuissent Pontificum sanctiones, & varia Concilia, tam generalia, quàm prouincialia reperirentur celebrata, fieri cœperunt variæ collectiones à doctissimis viris, tam latinè, quàm græcè, ad Ecclesiæ regimen, & Fidelium vtilitatem; quarum meminerunt Turrisciemata *ad princ. Decreti, n.*25. Baronius *tom.7.fol.*137. Petrus Gregorius *lib.* 15. *syntag. cap.*2. Antonius August. *lib.*1. *de emendatione Gratiani, dialogo* 10. & *in princip. tomi* 2. *epitomes iuris Pontif.* Gibalin. *tom.* 2. *de scient. can. lib.* 5. *cap.* 10. *q. vnica*, Franc. Florens *dissert.* 2. *cap.* 2. *in præfat. ad hunc librum*, & alij infrà referendi. Primus ergo (ita existimo) collectionem veterum canonum fecit Dionysius, patriâ Scytha, cognomento Exiguus, vir in diuinis Scripturis valde peritus, in sæcularibus admodum eruditus; de quo Cassiodorus *de diuinis Scripturis cap.* 22. ait: *Fuit nostris temporibus Dionysius Monachus, Scytha natione, sed moribus omnino Romanus, in vtraque lingua valdè doctissimus, qui petitus à Stephano Episcopo Salonitano ex Græcis exemplaribus canones Ecclesiasticos composuit, quos hodie vsu celeberrimos Ecclesia Romana complectitur.* Trithemius *de viris illustribus lib.*2. *cap.*4. *verbo Dionysius*: Otho Frisingensis *lib.*5. *chronici, cap.*4. Bellarm. *de scriptoribus Ecclesiast. anno* 500. ille enim floruit temporibus Theodorici circa annum 527. Collectionem Canonum fecit Græcis in Latinum sermonem translatis, incipiens à Siricio vsque ad Hormisdam; & ducentis & quinque articulis constat, quibus deinde addita fuerunt Gregorij secundi decreta, decem & septem capitibus comprehensa, vt notauit Petrus Marcha *lib.*3. *concord. cap.*5. Quam collectionem credo fuisse illam, quæ Codex Canonum appellatur à Nicolao *in cap. si Romanorum*, 19. *dist.* & ex quo citatur textus *in cap.*2. *de præbendis*, & approbatur in Concilio Bracharensi 1. *can.*18. Tolet. 4. *can.*3. *cap. de libellis*, 20. *dist.* à Iustiniano *in nouella* 131. Hunc codicem Canonum Adrianus primus Carolo Magno dono dedit circa annum 787. vt probat P. Sirmundus *tom.*2. *Concil. Galliæ, ad annum* 787. Atque statim Carolus Episcopos Galliæ admonuit, vt Canonum executioni inuigilarent, atque ipsa decretorum capita in capitulari Aquisgranensi dato anno 789. retulit. De hac collectione plura adduxerunt Iustelus *in præfatione ad ipsum Codicem Ecclesiæ vniuersalis*, Cironius *ad tit. de constit.* Indicem huius Codicis refert Antonius August. *in epitome Iuris Pontif.* 2. *parte, in principio cap.*21. Eodem ferè tempore Fulgentius Ferrandus, Diaconus Carthaginensis, cuius mentio fit *in cap. sacrorum*, 63. *dist.* & meminit Cuiacius *in cap.* 1. *de cohabit. clericorum*, aliam collectionem elaborauit, diuerso tamen ordine, dum citando, non recitando, sub vnoquoque capite collegit omnes Canones diuersorum Conciliorum; quod opus Cresconius in sua collectione Breuiarium appellat: de ea Baronius *anno* 527. *num.*87. Perronius *contra Reg. Mag. Brit. lib.*1. *cap.*48. Successit Martinus Monachus Benedictinus, Bracharensis Episcopus, cuius vitam & gesta referunt Yepes *tomo* 1. *chron. D. Benedicti, anno* 563. *fol.* 251. Ille anno 752. collectionem edidit Synodorum Græcarum, & in Latinum sermonem transtulit, ad vtilitatem Ecclesiæ Hispanæ. Alios etiam canones ex Latinis Conciliis compilauit, præcipuè ex Toletanis; quæ collectio reperitur in tomis Conciliorum post secundam Synodum Bracharensem, & approbata fuit in Concilio Lucensi celebrato anno 571. De ea collectione agit Antonius August. *dicta* 2. *parte, cap.*15. & *in Gratianum dial.* 10. 11. & 12. Illud circa eandem collectionem prænotandum est, apud Gratianum plerumque citari sub nomine Martini Papæ canones omnes, qui transcripti sunt in dicta collectione Martini Bracharensis, vt textus *in cap. Episcopum*, 64. *cap. non debet*, 65. *dist. cap.*19. *quæst.* 3. *c. Episcopo*, 4.8. *quæst.* 1. *cap. si quis Presbyter, cap. non licet* 92. *dist. cap. si quis Episcopus*, 6. *quæst.* 4. & alij congesti ab Antonio August. *in dictis dialogis*, qui referendi sunt ad dictam Collectionem Episcopi Bracharensis, vt iam notarunt Germonius *lib.*2. *animadu. cap.*1. Iustelus *ad canones Ecclesiæ vniuersæ, fol.* 187. Couarr. *in cap.*1. *de testamentis, num.*1. Quartam collectionem fecit Isidorus. Sed an Hispalensis, an Mercator, sub lite est. Hispalensem fuisse, docent Iuo Carnot. *lib.*2. *decreti, tit.*11. *cap.*22. Gratianus *in c.*1. *dist.*15. Innocentius *in historia de Iuone Carnotensi*, Ioannes Gerson, & Genebrardus *ad annum* 618. videturque ipsum Isidorum innuere *lib.*6. *etymol. cap.*16. & expressè refert Hincmarus Rhemensis *epist.*7. *cap.*12. *Isidorus Hispalensis Episcopus collegit cum epistolis Romanæ Sedis Pontificum à sancto Clemente vsque ad B. Gregorium.* Verùm Isidoro Hispalensi non esse tribuendam collectionem constat, quia & Concilij Toletani vndecimi, celebrati anno 675. & Concilij generalis sexti, habiti anno 681. meminit, quadraginta & ampliùs annis post obitum Isidori, qui decessit anno 636. imò verò & Gregorij secundi & tertij, & Zachariæ Summorum Pontificum, qui post annos 700. vixerunt, epistolas author ille collectioni suæ inseruit. Accedit, nam cùm Sancti Braulius & Ildephonsus, necnon Sigibertus Gemblacensis recenseant omnia opera Isidori Hispalensis, nihil de illa collectione adducunt, & cùm eius opera ex vetustis exemplaribus emendata per Grialium & Loaysam habeamus, nunquam legimus collectionem istam canonum; neque eam recenset Viuar. *In notis ad Chron. Marci Maximi, anno* 617. dum eius vitam & opera describit. Quare alij censuerunt huius collectionis authorem fuisse Isidorum Mercatorem, seu Peccatorem (vtroque enim nomine illum appellant Posseuinus *in apparatu sacro, littera B. fol.*244. Acuña *in proœmio decreti, fol.*40.) ita docuerunt Baronius *anno* 865. *num.*5. & *anno* 102. *num.*11. Boërius Epon. *tomo* 3. *lib.*4. *de iure sacro, cap.*2. Mariana *lib.*6. *de rebus Hisp. cap.*5. Tamaio de Vargas *in notis ad Luitprandum fol.* 83. Ambrosius *Moral. lib.* 12. Coron. Hisp. *cap.*21. Padilla *hist. Hisp. centuria* 7. *cap.*22. Pro quibus facit authoritas Iuliani *in chron.* vbi refert quod Isidorus Mercator Episcopus Setubensis, ope monachi cuiusdam huic compilationi operam dedit. Sed facile sententiæ hæ & authoritates pro his adductæ conciliari possunt, si obseruemus Isidorum Hispalensem Episcopum dictam collectionem, quam corpus canonum diximus, edidisse titulis distinctè additis, & indice composito, qui præfixus est ipsi collectioni eâ arte, vt vnicuique titulo certam aliquam materiam complectenti adiunxerit numeros canonum eò pertinentium. Eum indicem veteri cuidam collectioni manuscriptæ præfixum

testatur

testatur Aotonius Augustinos, licèt dubitet, an tribuendus sit Isidoro ob quotumdam versuum, qui illis subiiciuntur ineptiam. Sed expunctis versiculis illis, quos sctiptor de suo addidit, titulorum ordo & verba eruditionem & sæculum Isidori sapiunt. Inde factum est, vt à posteris integra collectio diligentiæ Isidori facilè tributa sit, non tamen inter eius opera recenseatur. Hæc eadem collectio postea aucta est accessione canonum Apostolorum, quos Isidorus Hispalensis in libris originum inter apocryphos recenset, iuxta Gelasij definitionem. Creuit quoque collectio adiectis Conciliis Toletanis, à quinto vsque ad duodecimum, aliisque Hispanicis post obitum Isidori celebratis: necnon epistolis Gregotij secundi, & tertij, atque Zachariæ vberior ista collectio facta fuit ab Isidoro Mercatore, sed publicata fuit sub antiquo Isidori Hispalensis nomine, ad conciliandam authoritatem nouis illis epistolis, quæ tunc præfixis veterum Pontificum titulis interpolatæ sunt; quia non ita authoritate pollerent, si sub nomine noui collectoris prodiissent: quare attentâ primâ huius collectionis compositione, Isidorus Hispalensis eius author est; inspectâ verò secundâ editione author est Isidorus Mercator; & ideò rectè illi attribuitur à Iuliano *vbi suprà*, & Luitprando *in chronico*, *anno Christi* 719. his verbis: *Isidorus Setabitanus, qui interfuit Concilio XVI. Toletano composuit ordinem Concilij, & collectionem Conciliorum, quæ dicitur Isidori Peccatoris, vel Mercatoris; quo cognomento vocatus est super Isidori nomen.* Et codex MS. huius collectionis eximiæ vetustatis in bibliotheca Regia S. Laurentij apud Scoriacum reperitur: & minùs piè Matthæus Raderus *in præfat. analect. ad Martialem Scriptorem*, hunc insulsissimum fabrum decretalium epistol. RR. PP. dixit, cùm illum eruditæ pietatis insignem iudicet Baronius *in notis ad Martyrol. die 4. Aprilis*, dum de eo iudicium profert his verbis: *In antiquis*, inquiens, *manuscript. cod. hunc Isidorum collectorem Conciliorum, Mercatorem cognomento dictum inuenimus, vt in his, quæ in nostra bibliotheca habentur, at in nuper impressis non Mercator, sed Peccator inscriptus reperitur, secundum morem nonnullorum antiquorum Patrum, qui humilitatis ergò se sic inscribere, & subscribere consueuerunt. Irrepsit, puto error, vt Mercator, pro Peccator sit scriptus. Cùm autem eiusdem collectionis author recensendo in sua præfatione Synodos vniuersales, sextam vltimo loco ponat, manifestum est, post dictam sextam Synodum vixisse, nec ad septimæ tempora peruenisse, quam ob causam cùm collectores sacrorum canonum recensemus, quintum hunc ordine numeramus, primoque loco ponimus Dionysium Exiguum, inde Ferrandum Diaconum, tertio Martinum Bracharensem Episcopum, quartò Cresconium, ac demùm post hos omnes Isidorum.*

47. DE ALIIS COLLECTIONIBVS.

Aliam collectionem vberiorem, & locupletiorem fecit Cresconius, cuius meminerunt Baronius *anno* 527. Bellarminus *anno* 500. *fol.* 130. Successit alia collectio canonum, quam edidit Burchardus Monachus S. Benedicti, Episcopus Vormatiensis; compilauit enim, ac composuit decretum sub Henrico Imperatore, anno 1020. ex variis Conciliorum Canonibus, Pontificum epistolis, Sanctorum Patrum sententiis, & Imperatorum sanctionibus, & in viginti libros diuisit, & in eo superior fuit aliis compilatoribus, quòd ante iuris ciuilis promulgationem, quæ post obitum Lotharij secundi, studio Mathildis Comitissæ procurata est, quamplurima ex Digestis, Codice, & Nouellis transcripta, in collectionem suam retulerit; ita vt exemplo Ioannis Scholastici, & Photij Patriarcharum Constantinop. ius ciuile cum canonico coniunxerit. De eo Antonius Augustinus *vbi suprà*, *cap.* 27. Bellarminus *de Scriptoribus*, *anno* 900. Posseuinus *in apparatu sacro*, *fol.* 254. plerumque hoc decretum citatur, tam in decreto Gratiani, quàm in decretalibus, vt *in cap.* 1. 73. *dist. cap.* 2. *de sortilegiis*. Post istas collectiones aliam fecit Deusdedit Cardinalis, temporibus Victoris Papæ, quam Polycarpus scripsit, non tamen in eadem methodo ac Burchardus, videlicet colligendo tantùm dicta Patrum, vel Conciliorum; sed pluribus vtitur argumentis, alia confutat & acriùs in causa versatur: eius meminerunt Baronius *tomo* 11. *anno* 1086. Antonius Augustinus *vbi supra*, *cap.* 28. & *in collectione ad Decretales*, *in præfatione*. Ferè eodem tempore Anselmus Episcopus Lucensis, qui floruit temporibus Gregorij VII. per annum 1088. aliam collectionem edidit. Bellarminus *de scriptoribus anno* 1000. Cathalogum eius refert Boëtius Epon. *supra num.* 217. Octauus decretorum compilator fuit Iuo Episcopus Carnotensis; floruit temporibus Vrbani II. vsque ad annum 1114. cuius compilationem in compendio retulit Hugo Catalaunensis. & Pannoniam, siue Panormiam appellauit: illam sub nomine Decreti in 17. partes diuisam obtinemus operâ, & beneficio Ioannis Molinei, & notis Iureti illustratam, Parisiis editam anno 1647. Iuonis meminerunt plures congesti in principio ipsius decreti, Baronius *tomo* 12. *anno* 1100. Bellarminus *de scriptoribus Ecclesiast. eodem anno*, Ant. August. suprà *cap.* 30. Posseuinus *fol.* 587. Petrus Marcha *lib.* 3. *concord. cap.* 6.

Omnibus istis collectionibus, & omissis aliis Photij, Harmenopuli, Siagrij, & aliorum, accuratior compilatio Gratiani secuta fuit; Gratianus enim patria Hetruscus, S. Proculi apud Bononienses Ordinis Diui Benedicti Monachus, vir quidem verè religiosus, decreti volumen sub nomine *Concordia discordantium Canonum*, ex Scripturis sacris, Conciliorum canonibus, Pontificum responsis, legum sanctionibus, & aliis Interpretum fragmentis collegit; & decretorum corpus noua quidem methodo adornauit, vt post Archidiaconum, Turrecrematam, Acuñam, & Barbosam docent Carolus Sigonius *lib.* 1. *de Episcopis Bononiens.* Forsterus *in historia iuris lib.* 2. *cap.* 7. Sarmiento *de redditibus* 3. *parte*, *cap.* 1. *num.* 1. Andreas Valensis, & Henricus Zoesius *in paratitl. ad Decretales*, Vincentius *lib.* 23. *speculi histor. cap.* 31. & *lib.* 25. *cap.* 84. quod volumen librum Decretorum appellauit Cæpola *de libris iuris can. num.* 1. Collectanea decretorum Antonius de Mocaro, relatus ab Antonio August. *de emendatione Gratiani lib.* 1. Edidit illud anno 1059. vt refert Genebrardus *lib.* 4. *Chronograph.* licèt Baptista à sancto Blasio, & alij congesti à Thoma Connano existimauerint compositum esse anno 1105. Illud elaborauit in æde S. Felicis, vt constat ex saxo peruetusto, quod in sacrario ipsius Ecclesiæ reconditur, vbi ita legitur. 48. DE DECRETO GRATIANI.

Hanc habe partem lector, venerentur adito;
Namque loci Monachus decretum hic condidit huius;
Diuinum Gratianus opus, quantumlibet arcto
Contentus septo, quod reparando caducum,
Et vetus hoc claustrum, tolli fuit inde necesse.

Sed

49. Sed an hoc decreti volumen approbatum sit, omniaque in eo compilata maiorem authoritatem habeant, quàm in suis autographis, magnæ hæsitationis est? Esse à Pontifice approbatum, docuerunt Abbas *in cap. 2. de rescriptis*, *num. 9. versiculo sed dico*, Felinus ibi, *num. 44.* Cæpolla *de libris iuris canonici*, Tuschus *littera D. conclus. 110. n. 2.* Motla *de iurisdict. 1. parte, quæst. 10. num. 9.* Maranta *in praxi 3. parte q. vnica*, *num. 36.* Medicis *de legibus parte 1. q. 1. n. 9.* Medina *de continentia lib. 2. cap. 33.* nouiter Franciscus Valens *in concordia Iuris cum Theologica ratione, in proœmio cap. 7. num. 25.* Martha *de iurisdictione 1. parte, cap. 30. n. 37.* Pro quorum sententia faciunt sequentia fundamenta. Primum, nam fuisse confirmatum ab Eunio III. & Sixto III. referunt Tuschus, & Motla *vbi suprà.* Secundum, quia si in eo repeterentur contradictiones, aut perplexitates, ob errores, qui in illud volumen irrepserunt, iam sublati fuerunt per Gregorium XIII. qui illud tradidit purgandum viris doctis ab omnibus mendis, vt constat ex epistola eius in principio decreti apposita, & refert Antonius Augustinus *dialogo 1.* Ergo hæsitati non potest volumen esse ab ipso Pontifice approbatum, cùm omnia nostra faciamus, quibus nostram impartimur authoritatem, *l. 1. C. de veteri iure.* Tertiò, nam volumen hoc cum scientia, & tolerantis Pontificis quotidie allegatur, & in Scholis publicè exponitur; imò & ipsi Romani Præsules illud sæpiùs citarunt, vt *in cap. continebatur, de desponsatione impuberum*, *cap. nobis, de iurepatronatus*, *cap. relatum 4. de testamentis*, *Clementina 1. de iureiurando.* Ergo nullatenus ambigi debet eius decreta esse approbata. Ità tenuerunt vltra suprà relatos plures congesti à Diana *parte 3. tract. 6. resol. 26.* & *parte 5. tract. 14. resol. 68.*

50. Contraria sententia. Sed contrariam sententiam, imò authoritates Conciliorum, Romanorum Pontificum, Sanctorum Patrum, Imperatorum, & Interconsultorum responsa in eo cõpilata eandem vim obtinere ac per se obtinent, nec leges ciuiles per collectionem in hoc volumine esse canonizatas, vt loquuntur Doctores, defendunt Vselius *in notis ad Couarr. lib. 4. variar. c. 11.* Sanchez *lib. 9. de matrim. disp. 12. n. 5.* Salas *de legib. tractat. 14. d. sp. 18. sect. 13.* Diana *5. parte, tract. 14. resolutione 68.* Suarez *de legibus lib. 4. cap. 5. num 6.* Layman *in summa, eodem tract. tomo 1. lib. 1. tract. 4. cap. 6. §. 3. n. 12.* Pater Mendo *de iure Academico lib. 1. q. 28.* Rota apud Peñam decisione 480. *n. 18.* plures quos refert, & sequitur Barbosa *in proœmio decreti*, *num. 6.* Martinez à Prado *tom. 1. Theolog. Mor. cap. 3. de legibus*, *q. 8. §. 3.* Aleiatus *lib. 4. parerg. cap. 23.* Petrus Gregorius *lib. 1. partit. tit. 1. cap. 1. num. 12.* Granados *in 1. 2. contron. 3. disput. 3. sect. 7. num. 17.* Machado *tom. 1. summa, parte 4. tract. 2. documento 3.* Anguianus *de legibus lib. 1. contron. 29. num. 4.* Grethserus *tomo 2. in defens. Bellarmini*, *lib. 2. de Roman. Pontif. c. finali, pag. 816.* P. Magdalenus *de numero testium, parte 2. cap. 6. n. 27.* nouissimè Frat. Antonius à Matre Dei *in præludiis sacræ Script. prælud. 1. digres. 6. sect. 9.* Gibalinus *suprà*, Franc. Florens *in præfat. ad hunc librum*, *fol. 7.* In hoc Interpretum dissidio, vt certa ab incertis separemus, affirmo volumen hoc continere aut Conciliorum decreta, aut Romanorum Pontificum constitutiones, ex quibus quæ inueniuntur in suis autographis, vim legis ecclesiasticæ habebant; secus verò si non reperiantur. Vnde cognoscitur magnum discrimen inter hanc collectionem decreti, & compilationem Raymundi; nam licèt aliquæ decretales epistolæ in collectione sexta Decretalium compilatæ non reperiantur inter epistolas Innocentij III. aut Alexandri III. quia tamen corpus hoc Decretalium est approbatum à Gregorio IX. in dubium reuocari non debet earum authoritas. Etiam in hoc Gratiani volumine reperiuntur quamplures leges ex Pandectis Iuris Ciuilis transcriptæ, quæ eandem authoritatem habent, ac si in libris Pandectarum essent. Etiam aliquæ inueniuntur transcriptæ authoritates, cum hac inscriptione, *Palea.* Circa quorum authoritatem non conueniunt Interpretes. *Paleam* significare Canones antiquos, docet Cujacius *in cap. 1. de sponsa duorum*: putarunt alij congesti à Datte *in can. 1. dist. 5.* & Barbosa *vbi supra*, *num. 9.* *Paleam*, *Protopaleam*, *seu Quotopaleam*, fuisse Cardinalem Ecclesiæ Romanæ, qui alia decreta collectioni Gratiani adiecit; qui ne suam esse collectionem intendebat Cæpolla de libris Iuris Canonici. Sed mihi communis opinio placet, quæ affirmat, *Paleam*, esse proprium nomen cuiusdam discipuli Gratiani, qui operi sui magistri aliqua etiam adiecit; quæ eandem authoritatem habent, ac aliæ authoritates compilatæ in eodem volumine. Ità docent Layman *vbi suprà*, *num. 11.* Cenedus *ad decretum*, *collectana 16. num. 7. in fine*, Senensis *in proœmio decreti*, *n. 33.* Cæsar. Costa *lib. 1. ambiguit. cap. 7.* Besoldus *tom. 2. in delibata iuris differt. de libris iuris*, *capite 8.* Nec obstant fundamenta existimantium decreti volumen approbatum esse, quibus satisfaciunt sacræ Rotæ Auditores in dicta decisione 480. in hæc verba: *Nec refert, illos canones recenseri in decreto à Gratiano compilato, quia cùm Gratianus non publica authoritate infinita quæque illa canonum Ecclesiasticorum, & legum etiam sæcularium capitula in suum librum contulerit, nec legis condendæ authoritatem habuerit, nec ab aliquo Romano Pontifice liber ille, tanquam authenticus, & legalis approbatus fuerit, inde fit, vt quilibet Canon in libro relatus, ex eo tantùm, quod ibi referatur, non habeat maiorem authoritatem, quàm in proprio loco consistens de sui natura esset habiturus: nec Gregorius XIII. Gratiani librum, tanquam legalem authenticauit, sed cum solùm emendari iusserit, & emendationes siue additionibus, aut detractionibus mandauerit obseruari.* Ergo cùm ab vllo Ecclesiæ Romanæ Præsule non sit confirmatum, aut approbatũ, etsi publicè in Scholis exponatur, & illustretur, decreta in eo compilata non maiorem authoritatem habebunt, quàm in suis autographis obtinent, vt latiùs prosequentes docent Alber. Gentilis *de libris iuris can. cap. 2. per totum*, Alciatus *lib. 3. parerg. cap. 23.* Menochius *de adipiscenda, remedio 4. n. 841.* Maranta *in speculo, 3. parte, n. 36.* Federicus de Senis *consilio 76.* Tot tamen scatet liber is mendis iniuriâ temporum, vt sit de re publica, ac te litteraria benemeritissimus censendus, qui huic libro emendando, ac corrigendo, totque maculis expurgandis operam dederit; Gratianus enim fuit nimis credulus, vt refert Baronius *anno 664. n. 4.* & *anno 774. n. 4.*

Post hanc decreti Gratiani collectionem quamplures constitutiones & decretales epistolæ emanarunt, præsertim post Concilium generale Lateranense, celebratum sub Alexandro III. anno 1179. cùmque Gratianus multa omisisset, tum ex Conciliorum veterum Canonibus, tum ex epistolis Pontificum, & assidua Sedis Apostolicæ iurisdictio, & audientia nouas quotidie parere constitu- 51. De variis decretalium collectionibus.

constitutiones, aliæ collectiones decretalium fieri cœperunt. Primus enim S. Bernardus Balbus, Papiensis Ecclesiæ Præpositus, posteà Episcopus Fauentinus, demùm ad Papiensem Ecclesiam translatus, in canonica peritia valde doctus, collectionem fecit epistolarum decretalium Alexandri III. Cœlestini III. & aliorum Pontificum prædecessorum, necnon diuersorum canonum Conciliorum, tam generalium quàm prouincialium, vt referunt Philippus Steinhaussent. *in summa Iuris Can.* Vvolfang. Sigismund. à Vorbux *in Trismegisto canonicali*, *fol.* 18. Besoldus *in differt. de libris Iuris Can. cap.* 8. Antonius August. *in proœmio collectionum*, Gentilis *suprà*, *cap.* 1. Valens *in concordia cap.* 1. Posseuinus in apparatu sacro, verbo *Bernardus*. Gibalinus, & Florens *vbi supra*. Hanc collectionem, *Breuiarium Extrauagantium*, appellant Hostiensis, Henricus, Ioannes Andreas, Bellameta *in proœmio Decretalium*, id est breuiarium decisiunum, quæ extra corpus decreti vagabantur; aliquæ tamen decisiones à Gratiano compilatæ, in suo decreto reperiuntur sub eisdem verbis in ipsa collectione Bernardi, vt textus *in cap.* 1. *de censibus*, qui est apud Gratianum textus *in cap. sancitum* 25. 25. *q.* 8. caput 8. *de purgatione canonica*, qui reperitur *in cap. nobiles* 15. 2. *q.* 5. forsan per obliuionem, quod frequenter contingit, vt in iure Cæsareo, vbi constitutiones eisdem verbis reperiuntur, vt *in l.* 1. *C. de authoritate præstanda*, *in l. neque tutores*, 7. *C. de contrahenda stipulatione*, *ex l. ex conuentione* 11. *C. de pactis*, *l.* 1. *C. sine censu vel reliquis*, *ex l. si dicet* 37. *ff. de iudiciis*, *l. qui cœtus* 5. §. 1. *ff. ad legem Iuliam de vi*, notauit Fornerius *lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 17. Eam collectionem approbauit Alexander III. vt referunt Ioannes Andreas, & Gentilis vbi suprà, post Bernardum Papiensem Gilbertus Abbas, atque etiam Alanus Episcopus Altissiodorensis, alias duas collectiones fecerunt, sed vsu non receptas: quare Ioannes Valensis, siue Galensis, post duodecim annos elapsus à prima collectione, aliam fecit, quam Alexander approbauit, & fuit secunda compilatio approbata. Platina *in vita Alexandri III.* Ioannes Andreas *in proœmio Speculatoris*, Gentilis, & Boëtius Epon. *vbi suprà*, Hunnius *in encyclopadia lib.* 1. *cap.* 3. Post eam temporibus Innocentij III. Bernardus Archidiaconus Compostellanus, Romæ degens, ex eiusdem Innocentij III. prioribus registris compilauit aliud volumen decretalium, quintam collectionem, si collectiones omnes attendas; & dicta fuit compilatio Romana, quia ipse Bernardus Romæ eam edidit. Sed cùm in ea collectione nonnulla reperirentur inserta, quæ in Romana Curia probarentur parum, ipsius Pontificis iussu Petrus Beneuentanus compilationem tertiam edidit, publicè approbatam, vt referunt Cujacius *in cap.* 2. *de sponsalibus*, Valens, Boëtius Epon. & Gentilis *vbi suprà*. Successit quarta compilatio approbata ab ipso Innocentio III. in qua varij Concilij Lateranensis sub eo celebrati canones, necnon plures epistolæ ipsius compilatæ fuerunt. Eam notis illustrauit Ioannes. Theutonicus, & quartam compilationem Innocentius III. appellauit, vt suprà citati referunt. His collectionibus operâ, & studio Ant. August. viri clarissimi fruimur, cum notis ipsius ad primam collectionem; & notis Ioannis ad quartam. Hoc totum breuiter expressit Tancredus *in præfatione ad* 3. *compilationem*, quam ex fide manuscripti ita transcripsit Bosquetus in notis ad Innocentium III. *lib.* 1. *epist.* 71. à quo & nos libenter accepimus, cum mirè probet hucusque tradita. *Post compilationem decretorum factam à Gratiano multæ à Romana Curia decretales epistolæ emanauerunt. Quas magister Bernardus tunc Præpositus, postmodum Episcopus Papiensis, ad studentium vtilitatem sub competentibus titulis compilauit; quædam antiqua iura interserendo, & vocatur compilatio prima. Post illarum compilationem quædam aliæ Decretales a diuersis Apostolicis emanauerunt, quas Magister Gilbertus ad instar primæ compilationis sub titulis collocauit. Post illum Magister Alanus suam similiter compilationem effecit. Tandem Magister Bernardus, Compostellanus Archidiaconus, in Romana Curia moram faciens, aliquantam de registris Domini Papæ Innocentij III. vnam fecit decretalium compilationem, quam Bononiæ studentes Romanam compilationem aliquando vocauerunt. Verùm quia in ipsa compilatione quædam reperiebantur Decretales, quas Romana Curia refutarat; sicut hodie quædam sunt, quas Curia ipsa non recipit: idcircò felicis recordationis Dominus Innocentius Papa III. suas decretales vsque ad annum duodecimum editas, per Magistrum Petrum Beneuentanum, Notarium suum, in præsenti opere compilatas, Bononiæ studentibus destinauit. Post illarum receptionem Magister Galensis decretales omnium Apostolicorum, qui præcesserunt Innocentium, de ruinis compilationis Gilberti, & Alani extrahens, quamdam compilationem ordinauit, quæ hodie mediæ, siue secundæ Decretales dicuntur, super quarum expositionibus plures Doctores Bononiæ Glossas scripserunt. Et quia de dictis apparatibus opiniones studentium erant diuersæ, sententiæque confusæ; idcircò ego Tancredus Bononiensis Canonicus sancti Petri, qualiscumque decretorum Magister, ad multam instantiam sociorum meorum meliora, & vtiliora de dictis apparatibus colligens, ex ingenio meo quædam interserendo, sicut ex signis glossularum singularum demonstratur, primas, & secundas Decretales, prout meliùs potui, glossulaui, sed super præsenti tertia compilatione non apparatum feci; sed audiendo, atque legendo, quædam in libro notaui, quæ scholares quidem absque conscientia mea de libro meo extraxerunt, & pro apparatu tertiarum illum mihi intitulauerunt. Nunc autem docendi officio ad multorum instantiam reassumpto, præsentem tertiam compilationem cum diligentia, Domino fauente, glossabo, & constitutiones Concilij proximè celebrati, & iura à Domino Innocentio Papa III. post duodecimum annum edita, tam in apparatibus à me factis, quàm in hoc, quem indicare dispono, diligentissimè collocabo.*

Post has quatuor collectiones fuit & alia quinta epistolarum Honorij III. cùm enim ipse decem 52.
libros epistolarum scripsisset, iuxta seriem, & methodum aliarum collectionum, suorum prædecessorum, quintam compilationem fecit, non operâ Tancredi Bononiensis, vt voluit Antonius Augustinus, quem refellit Cironius *in cap.* 1. *de constitutionibus, in ipsa quinta collectione*: sed eam ab Antonio Augustino, Cencio, & Cujacio desideratam hodie habemus studio Innocentij Cironij in vtraque iuris peritia viri disertissimi; licèt enim plures decretales ipsius collectionis transcriptæ reperiantur à Raymundo in decretalium volumine; plurimas tamen, non cum paruo Professorum compendio edidit Innocentius Cironius. Post omnes istas compilationes sequitur nostra sexta compilatio iussu Gregorij IX. facta; ipse enim tot parum constantium voluminum decretalium

De aliis collectionibus decretalium.

lium pertæsus, multis relictis, & reiectis, aliis nouiter additis constitutionibus eam approbauit. Matthæus Paris. *in Henrico III. His quoque temporibus Gregorius IX. videns tædiosam Decretalium prolixitatem, sub quodam compendio eas eleganter abbreuiatas, & collectas solenniter per totius mundi latitudinem legi præcepit, & publicari.* Et adiectis suis constitutionibus Gregorius IX. publicè edi iussit sextam hanc collectionem, anno 1230. elaboratam à S. Raymundo de Peñaforte, Capellano, & Pœnitentiario ipsius Ordinis Prædicatorum, viro sanctitate, & doctrinâ celebri, de cuius vita, actis, & canonizatione post plures plura Eymericus *in directorio Inquisitorum, 2. part. comment. 25.* Tamayo de Salazar *die sexta January, tomo 2. martyrology, fol. 80. à num. 6.* Collectionem hanc vulgò decretales Gregorij appellamus, quia nostra facimus, quibus nostram impartimur authoritatem, *cap. si Apostolica, de præbendis in 6.* ideò Decretales Gregorij nuncupantur; & hæc sexta compilatio breuiter omnia quæ intra octoginta plusminusve annos ab aliis Pontificibus Romanis decreta sunt, complectitur, vt notauit Elricus Elfricus Hunoius *in encyclopedia lib. 1. cap. 3.* Collectio hæc Decretalium solet etiam appellari corpus Iuris Canonici, nec barbarè; nam corpus plerumque accipitur pro opere scripto. Cicero *lib. 2. ad Atticum*, ibi: *Hoc totum corpus curabo, vt habeas.* Hinc corpus Homeri dicitur *in l. librorum 52. §. 2. ff. de legatis 3.* notauit Ioan. Bertrandus *de Iurisperitis, in vita Labeonis, fol. 44.* Misit autem hanc compilationem Doctoribus, & Scholaribus Bononiæ commorantibus, vt fecit Honorius III. *in cap. 1. de constitutionibus*; erat enim illis temporibus florentissima Academia Bononiensis à Theodosio creata, cuius laudes referunt Hieronymus Osorio *lib. 1. de Gloria*, Papirius Masonius, & alij, quos congerit perdoctus P. Andreas Mendo *lib. 1. de Iure Academico, quæst. 2. num. 16.* Exorsus est Gregorius suam compilationem à professione fidei, iuxta Concilium Nicænum, & mores Conciliorum; quare non erat necessaria inuocatio diuini Numinis, vt alij Principes sæculares ab ea exordiuntur suas constitutiones, *l. 2. Cod. de officio Præfect. Africæ:* principium Codicis Iustinianei, *l. 1. & 2. de veteri iure.* Nouella 85. Iustiniani: obseruarunt ex sacris, & prophanis litteris Lælius Mancinus *lib. 3. de triplici iure, cap. 225.* Fornerius *lib. 6. rerum quotidianarum, cap. 1.* iuxta morem ergo Ecclesiasticarum sanctionum à professione fidei inchoauit suam compilationem Gregorius IX. non ob alias rationes hæresis veneno plenas, quas stultè Vvesembec. *thesi 1. in principio*, somniauit.

53. De collectionibus antiquis. Sed antequam progrediamur ad nostræ Historiæ Pontificiæ seriem, aliqua de illis collectionibus antiquis non antiquatis prænotanda sunt. Et primò sciendum est, earum vsum Iurisprudentiæ Canonicæ Professoribus valdè vtilem, imò necessarium esse, cùm ex fontibus ipsarum decisionum rectiùs veritatis cognitio hauriatur, assequaturque. Certè dum cœpi huius Iuris professioni operam dare, statim ad fontes digitum intendi, regesta Gregorij Magni, Alexandri III. Innocentij III. perquisiui, & his assiduè vsus fui; nec adhuc eius consilij, & studij pœnitet, imò in ea sententia adhuc persisto, veram perfectamque cognitionem insalutatis antiquis integris Pontificum, Conciliorumque monumentis, assequi non posse. Alij existimant pueriles, inanes, ac otiosas esse has elucubrationes; sed non sine magno eruditorum hominum risu. Perquirendi igitur sunt, & consulendi antiquarum collectionum libri, cùm ex eis non rarò mens vera, & genuina decisionis proueniat, vt passim in hoc nostro opere notauimus, & iam docuerunt Antonius Augustinus *in anteloquio ad collectiones Decretalium*, Cuiacius *in cap. 1. qui clerici, vel volentes.* Cùm enim vt breuitati consuleret Raymund. in hac collectione truncaret antiquas epistolas decretales, & aliquando tantùm conclusiones transcriberet, subiungendo ea verba, *& cætera, & infra, in præmissis: cap. vnico, vt ecclesiastica beneficia, prædicto cap. cum in Ecclesia 9. de simonia*; quæ denotant supplendam esse decisionem ex ipsa integra, quæ extat aut in antiquis compilationibus, aut in regestris Pontificum; in ipso etiam initio sunt diminutæ epistolæ decretales, cùm alia pars ipsius textus omittitur, & tunc aliunde repetenda est, vt in illis, quæ incipiunt *ad hæc; præterea; nunc autem; de illis; tertiò*, & similibus; apparet enim esse partem alterius decisionis. Semper ergo dum discipulis è suggestu ios hoc exponebam, magnopere commendabam, vt integras decisiones perquirerent, legerent, & perlegerent, vt rectiùs, & faciliùs verum sensum perciperent, quod & fecerunt doctissimi viri Antonius Augustinus *in cap. 1. de probationibus*, vbi ait: *Si quis legerit ipsam epistolam in registro, rectiùs hæc interpretabitur, quam aly fecerunt:* Albericus Gentilis *de libris Iuris Canonici, cap. 3. per totum*, Petrus Gregorius *in c. 2. num. 3. de constitutionibus.*

Deinde pro vsu ipsarum collectionum sciendum est, aliquas decisiones in eis compilatas non reperiri in libris, ex quibus citantur, vt textus *in cap. translato, cap. ne innitaris, de constitutionibus*, & aliæ; non tamen inde authoritate carere, cùm approbatæ reperiantur per Gregorium IX. in præsenti: aliæ etiam decisiones in nullis Pontificum, aut Conciliorum libris reperiuntur, vt textus *in cap. nullus, cap. miramur, de seruis non ordinandis: cap. de prudentia, de donationibus inter*, & similes, quæ etiam authoritate non destituuntur propter eandem rationem; quia cùm in hoc volumine Decretalium authoritate Gregorij IX. compilatæ reperiantur, approbatæ ab ipso existunt. Circa decisiones verò in quinque collectionibus transcriptas, in sexta autem omissas, maior hæsitatio est; & Gentilis *dicto cap. 4. per totum*, & *lib. 6. de nuptiis, cap. 23.* contendit nullam authoritatem habere. Sed ego contrarium existimo; non enim per secundam compilationem derogatum fuit iuri primæ, nec per tertiam secundæ. Ergo nec per sextam derogatum præsumitur iuri præcedentium. Deinde, nam authoritates compilatæ in eis, aut sunt Conciliorum canones, aut Pontificum epistolæ decretales, quæ per se, vt iacent in regestris Pontificum, & tomis Conciliorum, ius faciunt: Ergo etsi reperiantur compilatæ in illis collectionibus, non ideo authoritate destituuntur. Tandem, nam quis dicat hodie Codicem Theodosianum, Vlpiani fragmenta, Pauli sententias in Scholis interpretari non posse, etiamsi in Digestis, aut codice Iustinianeo non reperiantur. Similiter ergo authoritates compilatæ in dictis quinque collectionibus admitti, interpretarique debent, quidquid Albericus Gentilis sentiat. 54. Amplius de prædictis compilationibus.

Sed iam ad intermissam historiam librorum Iuris nostri redeo. Post sextam ergo collectionem secuta est compilatio libri sexti. Bonifacius enim VIII. 55. Prosequitur.

IVRIS NOSTRAS HISTORIA.

anno 1294. seu vt alij volunt, anno 1300. nouam collectionem facere curauit, partim epistolarum prædecessorum Pontificum, qui inter ipsum & Gregorium IX. floruerunt, videlicet Gregorij X. Innocentij IV. Clementis IV. & aliorum, & partim, & præcipuè duorum Conciliorum generalium Lugdunensium, primi sub Innoc. IV. anno Domini 1245. Secundi sub Greg. X. anno 1273. celebrati. Et quia quinque libris Decretalium addebatur hæc collectio, sub nomine Sexti, Bonifacius edi iussit per Guillermum Archiepiscopum Ebrudunensem, Berengarium Episcopum Biterrensem, & Richardum de Senis, siue vt alij, Malambrum S. R. E. Vicecancellarium, vt constat ex proœmio ipsius libri, & referunt Maximus Polonus *anno* 1279. Gibalinus, & Florens *vbi supra*, Boëtius Epon. *tomo* 1. *de iure sacro*, *cap.* 1. Albericus Gentilis *de libris Iuris Canonici*, *cap.* 1. Franciscus Valens *vbi supra*, *cap.* 8. Defuncto Bonifacio VIII. successit in Sede Pontificali Clemens V. qui Ecclesiam rexit ab anno 1305. vsque ad annum 1314. Celebrauit Concilium Viennense generale anno 1311. & cùm eius constitutiones compilare curasset sub nomine Clementinarum, morte præuentus publicare nequiuit, quare Ioannes XXII. eius successor anno 1317. eam compilationem promulgauit, vt refert Spondanus eo anno, in continuatione Baronij, *tom.* 1. *num.* 2. *eo anno*. Postea accesserunt ipsius Ioannis XXII. constitutiones, & aliorum Pontificum, quæ communes extrauagantes appellantur, & aliæ ipsius tantùm Ioannis, quæ sub nomine extrauagantium circumferuntur; dicunturque extrauagantes, quasi extra corpus Iuris existentes. Gentilis, Boëtius, & Valensis *vbi suprà*: de earum authoritate latè Franciscus Valens *vbi suprà*, *cap.* 6.

56. DE CONCILIIS GENERALIBUS POSTERIORIBUS.

Post istas Sacrorum Canonum & Pontificum decretalium epistolarum collectiones non est alia, licèt varia Concilia generalia, tam approbata, quàm reprobata; & partim approbata, & partim reprobata ab illis temporibus ad nostra vsque in Ecclesia celebrata sint. Ex approbatis, Florentinum celebratum temporibus Eugenij IV. anno 1438. contra errores Græcorum: Lateranense, quod indictum fuit à Iulio II. anno 1511. contra Concilium Pisanum; & absolutum fuit à Leone X. anno 1517. & Concilium Tridentinum inchoatum sub Paulo III. anno salutis 1545. contra Lutheranos, & alios hæreticos; continuatum sub Iulio III. & absolutum sub Pio IV. anno 1572. temporibus Caroli V. ac Ferdinandi Imperatorum: quod percelebre Concilium à fabulis & falsis imposturis Petri Suauis Polani doctè & feliciter vindicauit Cardinalis Sfortia *in historia ipsius Concily*. Ex reprobatis, Concilium Pisanum congregatum anno 1511. ab Imperatore, & Rege Galliæ, aliquotque Cardinalibus contra Iulium II. reprobatum posteà in Concilio Lateranensi sub Iulio III. *sess.* 2. & 3. Et reprobatis partim, & approbatis Concilium Pisanum indictum ab aliquibus Cardinalibus anno 1409. Concilium Constantiense indictum à Ioanne XXIII. anno 1414. quod quantùm ad primas sessiones, vbi definitur Concilium esse supra Papam, reprobatur in Concilio Florentino & Lateranensi vltimo: quantum verò ad vltimas sessiones, & ea omnia, quæ probauit Martinus V. ab omnibus catholicis recipitur. Tandem Concilium Basileense anno 1439. in quo nihil est ratum, & approbatum, nisi quædam constitutiones circa beneficia, quas pacis, & vnitatis gratiâ Nicolaus Papa approbauit; Concilium verò ipsum reprobauit in Concilio Lateranensi *sess.* 2. vt referunt Spondanus, & Cotjolanus in prædictis annis.

Pro coronide huius apparatus agendum est de constitutionibus extrauagantibus, de regulis Cancellariæ, declarationibus Cardinalium ad Concilium factis, & decisionibus Rotæ. Et quoad constitutiones Pontificias extrauagantes, si dubitetur in iudicio circa aliquam extrauagantem, attendi debet vtrum sit antiqua ante compilationem, & editionem libri 6. si antiquior fuerit, admittenda non est, vt docent Ioannes Andreas, & Anania *in proœmio libri* 6. & repetentes communiter *in c. finali, de hæreticis, lib.* 6. Si tamen aliqua constitutio extrauagans emanauit post libri 6. editionem, & nihilominus dubitetur an sit Pontificis, vel super verbis, & eius substantiali disputatione quæstio emerserit, consulendus est Pontifex, iuxta doctrinam textus *in cap. pastoralis, de fide instrum.* vbi si reperiatur talis constitutio in archiuio publico in forma certa, & authentica, seruari iubetur, aliàs non obseruabitur: extrauagantes autem cum à parte allegantur, debent sub authentica forma plumbatæ exhiberi, si extra Romanam Curiam; si verò in eadem Curia, sufficit quod sub signo Vicecancellarij edantur, vt docent latè Peña *in fine directory Inquisit. tract. de authoritate Extrauagantium*, Franciscus Valens 2. *tomo concordiæ*, *sect.* 3. *fol.* 128. Secundum dubium vertitur circa regulas Cancellariæ, vtrum videlicet ius contineant generale, & absolutum? Negant continere ius vniuersale Decius *in cap.* 1. *de constitutionibus*, *numero* 4. plures congesti à Gomezio *in regulas Cancellariæ*, *q.* 2. Salas *de legibus tract.* 14. *disput.* 22. *sect.* 1. eorum fundamenta refert Franciscus Valens *dicto tomo* 1. *cap.* 3. *num.* 5. *fol.* 150. Affirmant ius generale obtinere Nicolaus Mils. *in repertorio*, *verbo Lex*. Felinus *in cap.* 2. *de rescriptis*, Ioannes Andreas *in regula Nemo potest*, *de regulis iuris lib.* 6. Cassaneus *consilio* 10. Alij ita distingunt: pro foro exteriori obligant, pro foro verò conscientiæ neutiquam. Ita Valens *de differentiis vtriusque fori*, *verbo Domatio*, *differentia* 6. *numero* 2. quem sequuntur Diana *parte* 1. *tractatu* 10. *resolutione* 43. Illustrissimus Tapia *in catena morali* 1. *parte*, *lib.* 4. *de legibus*, *quæstione* 8. *art.* 9. Gomezius etiam *vbi supra*, distinguit inter regulas Cancellariæ, quæ præscribuntur tantùm ipsi Cancellariæ; & inter regulas generales. Primas non continere vniuersale ius affirmat; secundas verò pro sanctionibus generalibus obseruandas esse. In hac tamen opinionum contrarietate dicendum est, dictas regulas Cancellariæ obseruari debere, & allegari in forensibus disceptationibus, vt sæpè allegari video; quia licèt non sint prolatæ in formam legis vniuersalis, cùm nulla earum promulgario præcesserit; tamen ex intentione Romani Pontificis omnes ligant, vt latè probat, & exponit Franciscus Valens *vbi supra*, *folio* 130. Quoad declarationes Cardinalium sciendum est, Romæ esse plures Congregationes pro diuersitate causarum, quas refert Cohelius *in notitia Cardinalat. cap.* 15. inter quas est Congregatio ad executionem, & interpretationem Concilij Tridentini, & eius declarationes vim legis obtinere docuerunt F. Emanuel Rodriguez *quæst. regul. tomo* 1. *quæst.* 11. *art.* 2. Cherubinus *in Bullario*, *in Sixtum V. constitutione* 74 *scholio* 1. Cohelius *vbi supra*,

57. DE ALIIS CONSTITUTIONIBUS.

prà, *cap.* 15. *congregat.* 6. Salas *de legib. tract.* 14. *disput.* 21. *sect.* 12. Cochier *de permutat. benef. tomo* 1. *in præfat.* Diana *parte* 1. *tract.* 10. *resol.* 20. Sed tantùm doctrinales esse, non verò in vim legis obligare defenduot plures congesti à Valeote *dicto* 2. *tomo concord. sect.* 4. Bruno Chassaing *de priuilegiis Regularium*, 2. *parte*, *cap.* 1. *propositione* 3. Sanchez *de matrim. tom.* 3. *lib.* 8. *disput.* 2. *n.* 10. Villalobos *tom.* 1. *summæ*, *tract.* 2. *dub.* 7. *num.* 5. I. Sanchez *in select. disp.* 48. Bonacina *de legibus disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 8. Sed cum iudicio rem hanc temperauit Illustrissimus Tapia *dicto lib.* 4. *de legibus*, *quæst.* 8. *art.* 8. affirmans generaliter, & iodistinctè vim legum has declarationes nou obtinere, veneraodas tamen esse tanquam grauissimi Seoatus placita; & tunc vim legis obtinere, cùm certæ conditiooes concorrunt, videlicet vt comprehendatur in ipsa declaratiooe, fuisse factam summo Pontifice consulto: ita cauetur in Bulla 74. Sixti V. quæ extat *tomo* 2. *Bullary magni*; & vt constet verè eas declarationes fuisse editas, & sigillo, & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Præfecti, & Secretarij Congregatioois muoitas. Ita præscripsit Vrbanus VIII. referente Barbosa *in summa verbo Congregatio*, *n.* 8. deinde vt io ea declaratione noo exeedatur declarandi facultas, nec per eam amplietur, seu restringatur Concilij decretum, sed tantùm interpretetur. Tandem vt similes declarationes publicè promulgentur, cùm sit de essentia legis promulgatio. Latiùs has conditiones prosequuntur Torreblanca *in praxi lib.* 14. *cap.* 3. alij congesti ab Illustrissimo Tapia *vbi suprà*, nunquam satis laudato, P. Mendo *in Bullam disp.* 5. *cap.* 6. *n.* 160. Diana *parte* 11. *tract.* 2. *resolut.* 42. Hurtado *de residentia tomo* 1. *resolut.* 3. *pagina* 206. Prado *tom.* 1. *Theolog. Moral. cap.* 3. *q.* 7. Ferro Manriq. *de different. q.* 104. Restat vt quid de decisionibus Rotæ Doctores sentiant, exprimamus, & comiouniter docetur, in Curia Romana ad instar styli ius facere. Moneta *de commutatione cap.* 5. *n.* 146. extra Curiam verò tanquam responsa prudentum habere, facereque commonem opinionem, à qua nisi in contrarium validissimæ rationes faciant, non esse recedendum. Ita latè probant Ceuallos *tomo* 1. *communium*, *in præfatione*, *n.* 25. Tuschos *littera R. conclusione* 368. *numero* 4. Saraiua *de iurisdictione ad. inctorum c.* 35. §. 9. Garcia *in summa tract.* 1. *dub.* 4. *difficultate* 5. *fol.* 179. Prado *tom.* 1. *Theolog. Moral. cap.* 3. *de legibus*, *quæst.* 7. §. 7. Hæc prælibanda duxi de origine & progressu Iuris Caoonici; longa quidem, si apparatus aot præfatioois modum attendas; breuia tamen, si quàm multa, quæ pro Conciliorum notitia afferri poterant, de queis docti censeaot: alij probent, aut improbent, nos ad commentaria singulorum capitum iam accingamur.

TITVLVS PRIMVS.

De Summa Trinitate & Fide Catholica.

CAPVT PRIMVM.

[a] Innocentius III. *in Concilio* [b] *Generali.*

FIRMITER credimus, & simpliciter confitemur, quòd vnus solus est verus [c] Deus, æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem personæ, sed vna [d] essentia, substantia, seu natura simplex omnino: Pater à nullo, Filius à Patre solo, ac Spiritus sanctus pariter ab vtroque: absque initio semper ac sine fine: Pater generans, Filius nascens, & Spiritus sanctus procedens: consubstantiales, & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni: vnum vniuersorum principium: creator omnium visibilium & inuisibilium, spiritualium & corporalium: qui sua omnipotenti virtute ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam, quasi communem, ex spiritu & corpore constitutam. Diabolns enim, & alij dæmones à Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo verò diaboli suggestione peccauit. Hæc sancta Trinitas secundùm communem essentiam indiuidua, & secundùm personales proprietates discreta: primò per Mosen, & sanctos Prophetas, aliosque famulos suos, iuxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem. Et tandem vnigenitus Dei Filius Iesus Christus à tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria semper Virgine Spiritus sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne [e] compositus, vna in duabus naturis

persona, viam vitæ manifestiùs demonstrauit. Qui cùm secundum diuinitatem sit immortalis, & impassibilis, idem ipse secundùm humanitatem factus est mortalis, & passibilis. Qui etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus, & mortuus, descendit ad inferos, surrexit à mortuis, & ascendit in cœlum: sed descendit in anima, & resurrexit in carne: ascenditque pariter in vtroque: venturus in fine sæculi iudicaturus viuos & mortuos, & redditurus singulis secundùm opera sua, tam reprobis, quàm electis: qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus, quæ nunc [f] gestant, vt recipiant secundùm opera sua, siue bona fuerint, siue mala: illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam. [g] Vna verò est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur. In qua idem ipse sacerdos est sacrificium Iesus Christus: cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter [h] continentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate diuina: vt ad perficiendum mysterium vnitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc vtique sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui ritè fuerit ordinatus secundùm claues Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, eorumque successoribus Iesus Christus. Sacramentum verò [i] baptismi (quod ad Dei inuocationem & indiuiduæ Trinitatis, videlicet Patris & Filij & Spiritus sancti consecratur in aqua) tam paruulis, quàm adultis in forma Ecclesiæ à quocumque ritè collatum proficit ad salutem. Et si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pœnitentiam [k] reparari. Non solùm autem virgines, & continentes, verùm etiam [l] coniugati per rectam fidem, & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem peruenire.

NOTÆ.

1. INNOCENTII III. ELECTIO.

a INnocentius.] Defuncto Cœlestino III. anno Christi Domini 1198. Innocentius, antea Lotharius dictus, patriâ Anagninus, Comes Signinus, Diaconus Cardinalis tituli SS. Sergij, & Bacchi, creatus fuit Pontifex prædicto anno, & Ecclesiam rexit vsque ad annum 1216. vt post Platinam, Blondum, Papirium, Massonium, & alios referunt Spondanus, Odoricus Raynaldus *in continuat. Baronij, dicto anno* 1198. Fuit in vtroque iure apprimè doctus, vt eius epistolæ testantur: varia opera edidit, quorum catalogum refert Ludouicus à Sancto Carolo *in bibliotheca Pontif. lib.* 1. *littera I.* Eius gesta edidit Bosquetus cum regestro epistolarum ipsius, ex anno 15. sui Pontificatus: aliæ etiam epistolæ editæ fuerunt Coloniæ, & correctæ à Cardinale Guillermo Sirleto; ex quibus & aliis sequentium annorum, factæ sunt collectiones tertia, & quarta, vt suprà in apparatu retuli: & epistolas in hoc volumine compilatas nouissimè illustrauit Altesserra.

2. CONCILII LATERANENSIS HISTORIA.

b *Generali.*] Celebrato sub ipso Innocentio III. Anno enim 1215. Concilium œcumenicum celebratum fuit Romæ, omnium vtique, quæ in Europa habita fuerant celeberrimum. Præfuit in eo Innocentius III. interfuerunt duo Patriarchæ Orientales, Constantinopolitanus videlicet, & Hierosolymitanus, 400. Episcopi, & alij Ecclesiæ Prælati vsque ad numerum 2212. cùm enim Innocentius magnoperè optaret, tum Hierosolymitanæ vrbis recuperationem, tum vniuersæ Ecclesiæ reformationem, generale indixit Concilium, in quo & deprauati mores corrigerentur, & hæretici damnarentur, Principésque ac Populi ad sacram hanc expeditionem adducerentur, vt referunt Abbas Vspergensis, qui eo tempore floruit, per hæc verba: *Anno ab incarnatione Verbi* 1215. *celebrata est sancta vniuersalis Synodus Romæ in Ecclesia Saluatoris, quæ Constantiniana vocatur, mense Nouembri, præsidente Domino Innocentio Papa III. Pontificatus eius anno* 18. *in qua fuerunt Episcopi* 412. *inter quos extiterunt de præcipuis Patriarchis duo, Constantinop. & Hierosolym. Antiochenus verò graui languore detentus venire non potuit, sed misit pro se Vicarium Anteradensem Episcopum. Alexandrinus verò sub Sarracenorum dominio constitutus fecit quod potuit, mittens pro se Diaconum suum Germanum. Primates autem & Metropolitani* 71. *& Priores vltra octingentos.* Mattheus Paris. *in eodem anno*, Spondanus & Odoricus Raynaldus *anno* 1215. Corjolanus & Seuerinus Binius *in notis ad ipsum Concilium.* Dictum fuit Lateranense, quia celebratum fuit in Ecclesia Lateranensi constructa anno 315. in edibus egregiis Lateranensibus, de qua plura refert Gabriel Pennotus *lib* 3. *hist. Canonic. regul. cap.* 1. *&* 2. In hoc Concilio approbata fuit vox *Transsubstantiationis*, vt ex hoc textu constat, & refert Corjolanus *in Breuiario, anno* 1215. etsi iam cognita esset, & à Patribus vsitata, vt probabimus *in cap. cum Marthæ, de celeb. Miss.* In hoc Concilio reperitur præsens fidei professio, & in quarta collectione, vbi Innocentius III. apposuit titulum hunc *de Summa Trinitate*, qui in aliis collectionibus desiderabatur; & huius textus meminit Paul. Æmilius *in Philip. Hug.*

Pro huius & similium inscriptionum explicatione sciendum est, constitutiones à Raymundo ex Conciliis in hoc Decretalium corpore transcriptas aliquando proponi sub nomine Romani Pontificis, vt nostra, quæ deducta est ex Concilio Lateranensi 3. & tamen Innocentius III. vt eius author proponitur, & *in cap. licet*, 6. *cap. ne pro defectu*, 41. *de electione, cap. nonnulli*, 27. *de rescriptis, cap. Episcopus* 4. *cap. de multa* 28. *de præbendis, cap. cum ex eo, de pœnitentiis*, & passim: quandoque transcribuntur sub ipso Concilio, ex quo deductæ sunt, vt *in cap.* 1. *de electione, cap.* 1. *de pactis, cap.* 1. *de Bigamis non ordinandis, cap.* 1. *de sponsalibus*; & in aliis nulla Pontificis, cuius authoritate congregatum fuit 3. EXPONITVR PRÆSENS INSCRIPTIO.

Concilium

Conuum, mentione factâ. Circa cuius diuersitatis rationem reddendam varij varia dixerunt. Abbas normitanus, & Felinus *in cap. 1. de pactis*, asserunt discriminis rationem in eo consistere, vt si proponatur decisio, quæ à Concilio habet originem & progressum, edatur sub nomine Concilij, nunquam ex eo dimanans: si verò res de qua agebatur habuit originem à Pontifice, cum assensu tamen, & suffragiis Concilij decisa fuit, nomine ipsius Pontificis circumferatur. Ita componunt & exponunt prædicta iura, & alia similia. Sed ea reiectâ ratione diuersimodè exponere intendit Germonius *lib. 2. animadu. cap. 1.* asserens, tunc constitutionem conciliarem edi sub nomine Pontificis, licèt ex Concilio dimanauerit, cùm Concilium œcumenicum generale congregatum fuerit, vt in nostro textu, & *in dicto cap. licèt*, cum aliis. Tunc verò constitutionem Concilij nomine transcribi, cùm Concilium est prouinciale, vt *in dicto cap. 1. de pactis*, & aliis. Sed hæc sententia refellitur ex eo, nam Concilium Sardicense generale fuit, vt aliqui tenent relati *in cap. 2. de electione*: sed decisiones ex eo deductæ, vt sunt textus *in dicto cap. 2. & in cap. 1. de clericis non residentibus*, eduntur sub nomine Concilij: ergo prima pars distinctionis sustineri nequit. Deinde, nam Concilium Turonense temporibus Alexandri III. celebratum, anno 1624. prouinciale fuit, & tamen textus *in cap. maioribus 8. de prabendis*, Alexandro III. tribuitur. Itaque ex vtroque latere prædicta distinctio clauditur. His & aliis omissis reor aliunde petendam esse discriminis rationem; videlicet, aut edi constitutionem ex Concilio, in quo interfuit Romanus Pontifex; & tunc edi sub nomine ipsius Pontificis, non verò Concilij: aut decisionem transcribi ex Concilio in quo Pontifex non adfuit; & tunc nomine ipsius Concilij constitutiones in hoc Decretalium corpore proponi. Vnde cùm in Concilio Lateranensi, de quo in nostro textu, & Concilio generali, cuius mentio fit *in dicto cap. licèt, cap. ne pro defectu*, adfuisset R. Pontifex, ideo eius nomine eduntur illius Concilij decreta: at cùm in Conciliis Sardicensi Africano, Aurelianensi, de quibus *in dicto cap. 1. de pactis, cap. 2. de electione, cap. 1. de bigamis*, non interfuisset R. Pontifex, Concilij nomine transcribuntur. Quæ discriminis ratio accuratè obseruanda est; magna enim huius animaduersionis vtilitas sequitur ad resolutiones, tum scholasticas, tum forenses, quas prosequitur noster Primarius Balboa *in cap. 1. de iudiciis, n. 2.* Barbosa *in cap. dilectus, 19. num. 4. de prabendis, & dignit.*

4. c *Deus.*] Quod & plures Gentiles adhuc suâ tenebrosâ caligine opacati censuerunt, & approbarunt, vt latè illustrat Elias Æschedius *de Diis Germanorum, cap. 12.*

5. d *Essentia.*] Quod Sabelliani, Patri-Passiani, & Priscillianistæ negabant, docendo personas diuinas non essentiâ distinctas esse, quos Hispaniæ nostræ sacri Proceres damnarunt in Concilio Toletano I. in assertione fidei: *Si quis dixerit, atque crediderit, Deum Patrem eundem esse Filium, vel Paracletum, anathema sit. Si quis dixerit, vel crediderit, Filium eundem esse Patrem, vel Paracletum, anathema sit. Si quis dixerit, vel crediderit, Paracletum esse vel Patrem, vel Filium, anathema sit.* Bracharensi I. *cap. 1. Si quis Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum non confitetur tres personas vnius substantia, & virtutis, ac potestatis, sicut Catholica, & Apostolica Ecclesia docet; sed vnam tantùm, ac solitariam dicit esse personam, ita vt ipse sit Pater, qui Filius, ipse etiam sit Paracletus Spiritus, sicut Sabellius & Priscillianus dixerunt, anathema sit.* Toletanum 3. ante canones: Toletanum 11. in confessione fidei: refert Anton. Augustinus *in epitome iuris, lib. 11. titulo 27.*

e *Compositus.*] Hoc negabant Photiniani, Apollinaristæ, & alij, quorum errores damnarunt Patres in V. Synodo CP. *collectione 8. cap. 11.* VII. Synod. *in epistola ad Constantinum, & Irenem*, Leo, Damasus, Caius, & alij relati ab Antonio Augustino *in epitome lib. 11. titulo 35.* 6.

f *Gestant.*] Hoc totum negabant Manichæi, & Priscillianistæ, quorum hæreses damnarunt Leo Papa *epist. 91. cap. 8.* his verbis: *Plasmationem humanorum corporum, figmentum esse diaboli, error Manichæorum & Priscillianistarum: qui item heretici, omnis resurrectionem negabant.* PP Concilij Carthag. relati *in cap. Episcopus, 2. 23. dist. Quærendum si credat huius, quam gestamus, & non alterius carnis resurrectionem.* Concilij Tolet. 11. *in prolog. Hoc exemplo Capitis nostri confitemur vera fide resurrectionem carnis omnium mortuorum; neque in aëre, vel alia qualibet carne, vt quidam delirant, resurrecturos nos credimus; sed in ista, qua viuimus, consistimus, & mouemur.* Alij SS. quorum sacra testimonia collegit Antonius Augustinus *in epitome Iuris lib. 11. titulo 38.* 7.

g *Vna verò.*] Vnitatem Ecclesiæ non tantùm vnitate ordinis, verùm & vnitate formæ, ex variis SS. PP. testimoniis probant Petrus Gregorius, & Prosper Fagnanus in præsenti; P. Suarez *aduersus Regem Angliæ, in principio.* Becanus *lib. 3. opusc. vlt.* Coriolanus *in summa Concil. prælud. 9.* Frat. Antonius Perez *in Pentatheuco fidei, cap. 1. dubio 19.* 8.

h *Continentur.*] Corpus Christi verè & realiter esse in sacramento Eucharistiæ, negarunt Berengarius, & reliqui Sacramentarij, *cap. ego 42. de consec. dist. 2.* quos variis authoritatibus SS PP. & Conciliorum refellit Gratianus *integra dist. 2. de consecr.* 9.

i *Baptismi.*] Pelagius, & Cœlestius impugnarunt baptismum paruulorum: sed necessarium esse ad salutem iam docuerunt, & statuerunt R. Pontifices, Clemens *epist. 4. post medium*, Gelasius *epist. 1. cap. 12.* Leo Magnus *epist. 84. & 91. cap. 9.* Gregorius Magnus *lib. 5. epist. 14. & lib. 7. epist. 47. & 53.* quorum, & aliorum verba refert Antonius August. *in epitome iuris lib. 11. titulo 12.* 10.

k *Reparari.*] Ideo dicitur secunda tabula post naufragium, *cap. 72. de pœnitentia dist. 1.* Tridentinum *sessione 6. canone 14. & sessione 14. de pœnitentia, can. 2.* Moguntinum sub Paulo III. *can. 10.* D. Hieronymus *tomo 1. epist. 8.* qui de pœnitentia loquens ait: *Illa quasi secunda post naufragium miseris tabula sit.* Notarunt Viualdus *in candelabro, titulo de pœnitentia, numero 4.* Medina *eodem tractatu, in principio*, Valentia *tomo 4. eodem tract. disput. 7. quæst. 1. puncto 4.* Suarez *de pœnitentia disput. 1. numero 4.* Becanus *de sacramentis, cap. 29. de pœnitent. q. 2.* Martinon *eodem tract. in principio.* 11.

l *Coniugati.*] Iam à vernantis Ecclesiæ temporibus fuerunt hæretici, qui nuptias & procreationem damnarunt, de quibus in vniuersum Tertullianus *in principio libri de monog. Hæretici*, inquit, *nuptias auferunt, Psychici ingerunt.* Eos diuino Spiritu præmonente damnauit 12.

NVPTIAS QVI DAMNARVNT.

Apostolus 1. *ad Timoth. cap.* 4. vbi post Chrysostomum & Ambrosium nouiores. Tales autem post Tacianum, Ebionem, Saturninum, & alios, Marcion, Apellesque, & eius sectatores, de quibus Tertullianus *lib.* 1. *ad vxorem, c.* 3. & *de præscrip. aduersus hæreses, cap.* 33. *Paulus*, inquit, *Timotheum instruens, nuptiarum quoque interdictorem sugillat: ita instituunt Marcion, & Secutor Appelles.* In eosdem inuehitur *lib.* 4. *aduersus Marcionem, cap.* 11. & 34. & *lib.* 5. *cap.* 15. & plenissimè *lib.* 1. *cap.* 29. vbi inter alia ait: *Iam verò sementem generis humani compescere totum, nescio an hoc quoque optimo Deo congruat.* De eisdem ex Diuo Irenæo 1. *contra hæreses, cap.* 22. & 30. latè Eusebius *lib.* 4. *hist. Eccles. cap.* 27. Nicephorus *lib.* 4. *historia, cap.* 3. & 11. Clemens Alex. *lib.* 3. *stromat.* quem non nominatim contra Marcionem scribere inconspectè negat vir aliàs doctus Pamelius. Verba latinè reddita à Gentiano Herboto: *Iam verò, si & ipse Plato, & Pythagoras, sicut etiam postea Marcionistæ, malam existimarunt esse generationem, longè abfuit vt communes ipse poneret vxores: sed Marcionistæ quidem dicunt, malam esse naturam, ex mala materia, & à iusto factam opifice, & creatore; qua quidem ratione nolentes implere mundum, qui factus est a creatore, volunt abstinere nuptiis.* D. Ambrosius *lib. de Virginibus*, ibi: *Dicet aliquis; Ergo dissuades nuptias? Ego verè suadeo, & eos damno qui dissuadere consueuerunt.* Et paulò post: *Qui enim copulam damnat, damnat & filios, & debitam per successionem seriem, generis societatem damnat humani.* Atque inibi tandem: *Vnum sanè, licèt sacrilegi nomines habent, quod in iis etiam a sapientissimis probatur, qui coniugia damnando, profitentur quod ipsi non debuissent nasci.* Tales etiam Manichæus & Priscillianus, quorum error damnatur à S. Leone *epist.* 91. *cap.* 9. *Priscillianistæ nuptias damnant, & procreationem nascentium perhorrescunt; in quo, sicut penè in omnibus, cum Manichæorum profanitate concordant: quia non est illic libertas turpitudinis, vbi pudor matrimonij seruatur, & spes sobolis.* PP. Concilij Brachatensis 1. *can.* 11. *Si quis coniugia humana damnat, & procreationem nascentium perhorrescit, sicut Manichæus, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.* Tolet. 12. *can.* 8. Damnarunt etiam in vniuersum Apostoli *can.* 61. PP. Concilij Gangrensis *can.* 1. 9 & 10. quos Gratianus transcripsit *in cap. si quis* 1. *cap. si quis nuptias* 12. 30. *dist. cap. quicunque* 9. *dist.* Sed hæc aliis relinquamus alias etiam hæreses referentibus & refellentibus: videndi sunt Photius *in nomocanone, tit.* 13. *cap.* 11. Baronius *tom.* 1. *anno* 57. *num.* 191. Bellarm. *lib. vnico de matrim. cap.* 1. Seuerinus Binius *in notis ad can.* 50. *Apostolicos.* Anton. Crespetius *in summa, verbo Nuptiæ.* Anton. August. *in epitome lib.* 11. *tit.* 30. & *c.* 28. *tit.* 1. Franciscus Valens *in concordia, fol.* [illegible]

CAPVT SECVNDVM.

Idem in [a] *eodem.*

Damnamus ergo, & reprobamus [b] libellum, seu tractatum, quem Abbas [c] Ioachim edidit contra Magistrum Petrum [d] Lombardum de vnitate, seu essentia Trinitatis, appellans ipsum hæreticum, & insanum; pro eo quod in suis dixit sententiis, quoniam quædam summa res est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; & illa non est generans, nec genita, nec procedens: vnde asserit, quod ille non tam Trinitatem, quàm quaternitatem adstruebat in Deo, videlicet tres personas, & illam communem essentiam, quasi quartam: manifestè protestans, quod nulla res est, quæ sit Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, nec est essentia, nec substantia, nec natura; quamuis concedat, quod Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt vna essentia, vna substantia, vnaque natura. Verùm vnitatem huiusmodi, non veram & propriam, sed quasi collectiuam, & similitudinariam esse fatetur; quemadmodum dicuntur multi homines vnus populus, & multi fideles vna Ecclesia; iuxta illud, Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna: &, Qui Deo adhæret, vnus spiritus est cum illo. Item, Ille qui plantat, & qui rigat, vnum sunt: &, Omnes vnum corpus sumus in Christo. Rursus in lib. Regum, Populus meus, & populus tuus, vnum sunt. Ad hanc autem suam sententiam adstruendam, illud potissimùm verbum inducit, quod Christus de fidelibus inquit in Euangelio: Volo pater, vt sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus: vt sint consummati in vnum. Non enim (vt ait) fideles Christi sunt vnum, id est quædam vna res, quæ communis sit omnibus; sed hoc modo sunt vnum, id est vna Ecclesia, propter Catholicæ fidei vnitatem; & tandem vnum regnum, propter vnionem indissolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Ioannis Apostoli epistola legitur: Quia tres sunt, qui testimonium dant in cœlo: Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt. Statimque subiungitur: Et tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres vnum sunt, sicut in quibusdam codicibus inuenitur. Nos autem, sacro approbante Concilio, credimus & confitemur cum Petro Lombardo, quòd vna quædam summa res est, incomprehensibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus; tres simul personæ, ac sigillatim

ſigillatim quælibet earumdem: & ideo in Deo ſolummodo Trinitas eſt, non quaternitas; quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſeu natura diuina: quæ ſola eſt vniuerſorum principium, præter quod aliud inueniri non poteſt: & illa res non eſt generans, neque genita, nec procedens: ſed eſt Pater, qui generat: & Filius, qui gignitur: & Spiritus ſanctus, qui procedit: vt diſtinctiones ſint in perſonis, & vnitas in natura. Licèt igitur alius ſit Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus, non tamen aliud: ſed id, quod eſt Pater, eſt Filius, & Spiritus ſanctus idem omnino: vt ſecundùm orthodoxam, & catholicam fidem conſubſtantiales eſſe credantur. Pater enim ab æterno filium generando, ſuam ſubſtantiam ei dedit, iuxta quod ipſe teſtatur: Pater quod dedit mihi, maius omnibus eſt. Ac dici non poteſt, quod partem ſubſtantiæ ſuæ illi dederit, & partem ipſe ſibi retinuerit: cùm ſubſtantia Patris indiuiſibilis ſit, vtpote ſimplex omnino. Sed nec dici poteſt, quod Pater in Filium tranſtulerit ſuam ſubſtantiam generando, quaſi ſic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipſam ſibi: alioquin deſiiſſet eſſe ſubſtantia. Patet ergo, quòd ſine vlla diminutione Filius naſcendo ſubſtantiam Patris accepit; & ita Pater & Filius habent eandem ſubſtantiam; & ſic eadem res eſt Pater & Filius, necnon & Spiritus ſanctus ab vtroque procedens. Cùm ergo veritas pro fidelibus ſuis orat ad Patrem: Volo (inquiens) vt ipſi ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſumus: hoc nomen vnum, pro fidelibus quidem accipitur, vt intelligatur vnio charitatis in gratia: pro perſonis verò diuinis, vt attendatur identitatis vnitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait: Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt: ac ſi diceret manifeſtiùs, Eſtote perfecti perfectione gratiæ, ſicut pater veſter cæleſtis perfectus eſt perfectione naturæ, vtraque videlicet ſuo modo: quia inter creaturam & creaturam non poteſt tanta ſimilitudo notari, quin inter eos maior ſit diſſimilitudo notanda. Si quis igitur ſententiam, vel doctrinam præfati Ioachim in hac parte defendere, vel approbare præſumpſerit, tanquam hæreticus ab omnibus euitetur. In nullo tamen propter hoc [e] Florenſi monaſterio (cuius ipſe Ioachim extitit inſtitutor) volumus derogari: quoniam ibi & regularis eſt inſtitutio, & obſeruantia ſalutaris: maximè cùm ipſe Ioachim omnia ſcripta ſua nobis adſignari mandauerit, Apoſtolicæ Sedis iudicio adprobanda, ſeu etiam corrigenda, dictans epiſtulam, quam propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter confitetur, ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet Eccleſia, quæ (diſponente Domino) cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra Reprobamus etiam, & condemnamus peruerſiſſimum dogma impij [f] Almarici, cuius mentem ſic pater mendacij excæcauit, vt eius doctrina non tam hæretica, quàm inſana ſit cenſenda.

NOTÆ.

1. a EOdem.] Ita etiam legitur in quarta collectione ſub hoc titulo, *cap.2.* id eſt, Innocentius tertius in eodem Concilio Lateranenſi, *cap.2.*

2. b *Libellum.*] non fuit damnatus author, Abbas videlicet Ioachim, ſed eius libellus principaliter: damnato enim authore, & eius ſcripta damnata videntur, *cap. fraternitatis 4. de hæreticis*, vbi dicemus.

3. c *Ioachim.*] Monachus Benedictinus, qui conſtruxit monaſterium Florenſe, vir in Sacris Scripturis perdoctus, ſcripſit commentaria in Iſaiam, Hieremiam, & Apocalypſin; circumferuntur etiam eius nomine vaticinia de futuris Religionibus, aliiſque rebus, vt eximiis laudibus illum extollentes tradunt Iacobus Græcus *in eius vita*, Viuar. *in apologia pro Flauio Dextro, num.* 12. Gabriel Pennotus *lib.* 1. *hiſt. Canonic. Regul. cap.* 51. Bellarm. *de Scriptoribus Eccleſ. ſæculo* 12. *pag. mihi* 241. Peña *in addit. ad direct. Inquiſit.* 1. *parte, pag.* 4.

4. d *Petrum Lombardum.*] Patriâ Nouarienſem, Epiſcopum Pariſienſem, vulgò Magiſtrum ſententiarum appellatum, qui librum I. Sentent. de Trinitate & Vnitate Dei ſcripſit, quam partem, præcipuè diſtinctionem quintam, impugnauit prædictus Abbas Ioachim, adſtruens in Trinitate vnitatem, non illam quidem propriam & eſſentialem, quam Catholici profitemur, ſed collectitiam, & ſimilitudinariam, ſicut multi homines dicuntur vnus populus; idque probabat loco peruersè intellecto Ioannis *cap.* 17. vt referunt Baronius *anno* 1164. Cabaſſutius *in notitia huius Concilij*, Primarius noſter Illuſtriſſimus Manrique, Epiſcopus Pacenſis, *tomo* 4. *annal. Ciſterc. anno* 1215. *cap.* 5. De Petro Lombardo, & eius ſcriptis vltra illius expoſitores plura tradunt Bellarminus *de Scriptoribus, pag.* 231. Franciſcus Valeus, & 5.
Petrus Gregorius in præſenti.

e *Florenſi monaſterio.*] Cùm in Concilio Lateranenſi non Ioachim Abbas, ſed libellus ipſius damnatus eſſet, ne eius detractores in ipſum, atque eius monaſterium inueherentur, Innocentius declarauit, Florenſi monaſterio prædictam libelli damnationem non obeſſe, & Honorius III Innocentij ſucceſſor intra ſexennium ſimilem expediuit declarationem in gratiam vtriuſque, Abbatis videlicet, & monaſterij: cuius declarationis verba ex Bibliotheca Vaticana refert Peña *vbi ſuprà*, quæ ſic ſe habent: *Honorius, & cætera Conſentino Archiepiſcopo Biſinacenſi. Ex parte dilectorum filiorum Abbatum, & Conuentuum de ordine*

Floris, tam capitis, quàm membrorum, fuit propositum coram nobis, quod is, qui saluti hominum inuidet, & quieti, occasione assumpta ex eo, quod libellus, quem Abbas Ioachim contra bonæ memoriæ Magistrum Petrum Lombardum edidit, in generali fuit Concilio condemnatus, contra eos nonnullos, tam clericos, quàm laicos, Prælatos, & subditos concitauit: qui, vt ipsos ab otio contemplationis auertant, & funes extendentes in laqueum pedibus eorumdem, ponant eis scandalum iuxta iter, ipsis obiiciunt exprobrando, quod idem Abbas, qui pater, & institutor fuit Ordinis eorumdem, hæreticus ab Ecclesia Dei habetur: propter quod non solùm simplices lactis participes à consortio eiusdem Ordinis auertuntur, sed etiam fortes, qui vti cibo solido didicerunt, & ad discretionem boni, & mali exercitatos pro consuetudine habent sensus, circa instituta eiusdem Ordinis incipiunt fluctuare. Licèt igitur prædictus libellus, siue tractatus, condemnatus fuerit in Concilio memorato; quia tamen ipse Ioachim omnia scripta sua Romano mandauit Pontifici assignari, Apostolico iudicio approbanda, seu corrigenda, & dictam epistolam, cui propria manu subscripsit, in qua firmiter confessus se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ (disponente Domino) cunctorum fidelium mater est & magistra; F. T. per Apostolica scripta mandamus, quatenus per totam Calabriam faciatis publicè nuntiari, quod eum virum catholicum reputamus, & regularem obseruantiam, quam instituit, salutarem. Eos qui Ordini memorato ex hoc detrahere, vel insultare præsumpserint, mo. præm. sub. Apost. ob. castig. dat. Lateran. XIII. Kalendas Ianuary, anno 5.

6. f *Almarici*] Almaricus hic, siue Amoricus (hoc duplici nomine vocat eum Gualterus *seculo* 13. *cap.* 1.) natione Gallus, patriâ Carnotensis, Theologus Parisiensis, cùm apud Parisios non paruam doctrinæ opinionem obtineret, in varios errores incidit, quos referunt Eymericus *in direct. Inquisit. parte* 2 *num.* 3. Prateolus *verbo Almaricus*, Bzouius *anno* 1215. *n.* 2. Sallelles *lib.* 3. *de materiis tribun. cap.* 15. *regula* 274. Inter quos illum magnoperè fouebat, videlicet, verum Christi corpus non esse magis sub Eucharistia, quàm in alia qualibet re. Vnde hanc propositionem non tam hæreticam, quàm insanam esse censuerunt PP. Concilij Later. in præsenti; ille tamen, ac eius sequaces refossis ossibus Lutetiæ vsti sunt, vt referunt Ganguinus *lib.* 6. *sub Philippo*, Sanderus *lib.* 7. *de visibili Monarch.* Genebrardus *lib.* 4. *chronograph.* & ex eis Sallelles *vbi suprà*. Rigordus, & Robertus Polonus, quos referunt Altesserra & Floreus *vbi suprà*.

Huius textus historiam, & occasionem libelli scripti à Ioachimo Abbate ex eo repetit Seuerinus Binius in notis ad hoc Concilium Lateranense, quòd cùm Alexander III. aliquorum relatu accepisset Magistrum Petrum Lombardum in quibusdam scriptis suis à fidei articulis recedere, ad Vvilhelmum Senonensem Archiepiscopum sub hac forma litteras direxit.

ALEXANDER EPISCOPVS,
Seruus seruorum Dei. Vvilhelmo Senonensi Archiepiscopo, salutem.

„ CVm in nostra olim esses præsentia constitu-
„ tus, tibi viua voce iniunximus, vt suffra-
„ ganeis tuis Parisiis tibi adscitum ad abrogatio-
„ nem prauæ doctrinæ Petri quondam Parisiensis
„ Episcopi, quâ dicitur: Quod Christus secundùm
„ quod est homo, non est aliquid, omnino in-
„ tenderes, & efficacem operam adhiberes. Inde
„ siquidem est, quod fraternitati tuæ per Aposto-
„ lica scripta mandamus, quatenus, quod tibi
„ cùm præsens præcepimus, suffraganeos tuos Pa-
„ risios conuoces, & vnà cum aliis viris religio-
„ sis, & prudentibus, præscriptam doctrinam
„ studeas penitus abrogare, & à Magistris Scho-
„ laribus ibidem in Theologia studentibus, Chri-
„ stum, sicut perfectum Deum, sic & perfectum
„ hominem, ac verum hominem, ex anima
„ & corpore consistentem, præcipias edoceri:
„ vniuersis firmiter, & districtè iniungens, quod
„ doctrinam de cætero illam nequaquam docere
„ præsumant, sed ipsam penitus detestentur.]

Hactenus Alexander. Coniectatur ergo Binius Ioachimum Abbatem inuitatum, & exhortatum à Præsule Senonensi, impugnasse Petrum Lombardum, non solùm in his, quæ refellenda erant, verùm in aliis articulis veris, & orthodoxis. Ioachimus autem omnia correctioni sanctæ Matris Ecclesiæ subiecit; vnde propter hanc pronam ad corrigendum voluntatem, non ipse, sed eius libellus damnatus fuit.

Commentarium huius tituli omitto, quia interioris Philosophiæ est; vltrà non licèt attingere, nam & præstat alioqui multa securè prætermittere, quàm cum periculo dicere. Videndi sunt D. Thomas *opusculo* 2. 3. & 24. Canus *lib.* 12. *de locis*, *cap.* 7. Peña *ad directorium Inquisitorum*, Prosperus Fagnanos *in præsenti*.

TITVLVS SECVNDVS.
De Constitutionibus.

CAPVT PRIMVM.
Ex Concilio [a] Meldensi.

VT [b] canonum statuta sine præiudicio ab omnibus custodiantur, & nemo in [c] actionibus vel iudiciis Ecclesiasticis suo sensu, sed eorum authoritate ducatur. In exponendis etiam sacris Scripturis Sanctorum, Catholicorum, & probatissimorum Patrum sensum quisque sequatur, in quorum scriptis, vt Beatus dicit

dicit Hieronymus, fidei veritas non vacillet. Sed & qui in ſuis monaſteriis religiosè reſidere debent, & vocum nouitates, vt innoteſcant, ſtudio proferre ſatagunt, acerrimè vt præſumptores arguantur, & comprimantur.

NOTÆ.

1. Meldinsis Concilii hi-storia.

a **M**Eldenſi.] Ita etiam legitur in 1. collectione, ſub hoc titulo, *cap.* 1. & apud Burchardum *lib.* 2. *decreti, cap.* 61. Carnotenſem *parte* 5. *decreti*, *cap.* 171. & apud Antonium Auguſt. *in epitome iuris lib.* 5. *titulo* 10. *cap.* 49. Meldis vulgò dicta *Meaux*, nobilis ciuitas eſt Galliæ Celticæ, cuius meminerunt Turonenſis *lib.* 5. *cap.* 1. Ptolomeus *lib.* 2. *cap.* 8. Plinius *lib* 4. *cap.* 18. in qua celebratum fuit hoc Concilium Meldenſe anno 845. 15. kalendis Iulij, vt teſtantur Binius, & Sirmundus *in notis ad illud.* Congregatum fuit ad reformationem morum, & Regis Lotharij, qui facilè Eccleſiaſticas res laicis poſſidendas tradebat; in eoque petierunt Patres ab ipſo Rege, vt capitula à Carolo Magno, & Ludouico Pio prædeceſſoribus facta promulgare, & obſeruare faceret, vt refert Baronius *in dicto anno*, *n.* 52. & conſtat ex canone 78. ipſius Concilij. Canones enim Galliæ, de quibus *in cap. ſi quis Diaconus*, 50. *diſt.* tanquam inutiles, quoſdam Romanos reieciſſe conqueritur Agobardus Lugdun. Epiſc. contra legem Gundevaldi: ſed melius eſt horum canonum ſequi authoritatem, quàm proprium ſenſum. Eius Concilij fragmenta extant *in cap. precaria*, 4. 10. *quæſt.* 2. *cap.* 1. 28. *quæſt.* 2 *cap. de illis* 6. *quæſt.* 3. *cap. cauendum* 3. *cap. quod* 7. 1. *quæſt.* 7. *cap. nemo* 41. 11. *quæſt.* 3. *cap quicumque* 6. 23. *quæſt.* 8. *cap. ſi autem* 36. *quæſt.* 2. *cap. Eccleſia* 18. *de conſecratione diſt.* 1. *cap. vt Epiſcopi* 7. *de conſecratione diſt.* 5. & præſens textus reperitur *in can.* 11. ipſius Concilij: in editionibus verò Binij, & Regia Pariſienſi, *in can.* 34. ex quo integrum reſtituo.

2. b *Canonum ſtatuta.*] Generalia, interpretatur Gloſſa, quam ſequuntur in præſenti Baldus *columna* 1. Ferretus *num.* 3. Burgos *num.* 22. Mandoſius *num.* 9. Sed contrarium, videlicet, tam ſtatuta generalia, quàm prouincialia comprehendi in hoc texto, docuerunt in præſenti Decius, Panormitanus, Immola, Cardinalis Veronius, Riminaldus Lælius, Mancinus *genialium cap.* 224. quorum ſententia verior eſt, iuxta ea, quæ in ſolutione ſecundæ difficultatis dicemus. Et licèt ſtatuta plerumque ius peculiare ciuitatis, ſeu municipij ſignificent, *cap.* 1. *hoc tit. in* 6. *cap. ſtatutum* 9. *de hæreticis lib.* 6. tamen ius commune, & generale ſæpius demonſtrant, *cap. ſtatum* 22. *de electione in* 6. *cap. ſtatutum, de reſcriptis*, *eodem lib. cap. ſtatutum* 15. *cap. ſtatuta* 20. *de hæreticis*, *eodem lib. cap.* 1. §. *vlt. de appellat. eodem lib. cap. regula*, §. *porrò* 3. *diſt.* notauit Mancinus *dict. cap.* 224.

3. c *Actionibus.*] Criminalibus, exponit Gloſſa; ita vt actio ad criminales, iudicium ad ciuiles referantur. Sed cum actionis acceptio non ſemper ad ius perſequendi, ſeu agendi in iudicio referatur, vt probant Petrus Gregorius 3. *parte ſyntagmatum*, *lib.* 21. *cap.* 8. *num.* 9. Briſſonius, Othomanus, & Pratcius verbo *actio*, rectiùs credo actiones in hoc textu referri ad extraiudiciales actiones, quod & docuit Ferretus hîc, & infrà explicabimus.

COMMENTARIUM.

EX hoc Meldenſis Concilij canone communiter talis deducitur aſſertio. *Canonum ſtatuta ab omnibus (tam in actionibus, quam in iudiciis) debent cuſtodiri.* Eam probant textus *in cap. Eccleſiaſticarum, diſt.* 11. *cap. finali*, *diſt.* 14. *cap. quoniam* 7. *diſt.* 16. *cap.* 1. *diſt.* 14. *cap. de libellis* 20. *diſt. cap. relatum*, 14. *diſt.* 37. *cap. nulli* 4. *cap. placuit* 7. 38. *diſt. cap. iudicet* 4. 3. *quæſt.* 7. *cap. etſi illa* 23. 1. *quæſt.* 7. *cap.* 2. 12. *quæſt.* 1. *cap. nulli, cap. violatores* 5. *cap. contra* 7. *cap hac* 13. *cap ideo* 16. 25. *quæſt.* 1. *cap. ne imitaris* 5. *hoc titulo.* Concilium Cabilonenſe 2. *can.* 9. *Canonum ſtatuta ab omnibus intemerata ſeruentur.* Chalcedonenſe *canon.* 1. ibi: *Canones a ſanctis Patribus in vnaquaque Synodo hucuſque poſiti ſeruentur.* Nicænum 2. *can.* 1. Synodus 8. ſub Adriano, *cap.* 1. & 2. Lateranenſis ſub Martino I. *can.* 17. 18. & 20. Carthag. 2. *can.* 13. *Omnia, quæ a veſtro cœtu glorioſiſſimo ſtatuta ſunt, placet ab omnibus cuſtodiri.* Aurelian. 3. *can.* 32. *Nec ignorare quemquam, nec diſſimulare, id eſt prætermittere permittitur.* Aurelian. 4. *can.* 16. Bracharenſe I. *can.* 40. *Præcepta antiquorum canonum, quæ modò in Concilio recitata ſunt, nullus audeat præterire.* Bracharenſe 2. *in fine.* Toletanum 3. *can.* 1. Matiſconenſe *can.* 9. Toletanum 8. *can.* 11. & 12. Toletanum 12. *can.* 9. Trident. *ſeſſione* 25. *de reformat. can.* 18. *l. omni* 6. *Cod. de ſacroſanctis Eccleſiis*, *l. ſacris* 45. *Cod. de Epiſcopis*, & *clericis.* Conſonat lex 15. *titulo* 16. *partita* 1. Alia iuris teſtimonia congerit Antonius Auguſt. *in epitome lib.* 1. *tit.* 17. & *lib.* 5. *tit.* 10. Illuſtrant prædictam concluſionem Petrus de Anchatano, Baptiſta Ferrerius, Ant. de Burgos, Andreas ab Exea, Franciſcus Coccius *in repetitionibus ad noſtrum textum*, extant *tomo* 1. *repetitionum iuris canonici*, Martinus Vranius, Millianus, Riminaldus, Fagnanus *hic*, & noſter Primatius D Roque de Bergas *in hoc textu*: plures relati à Cenedo *ad Decretales collectione* 84. Barboſ. *in præſenti*, Suarez de legibus *lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 5. Balſamon *in nomocanone*, *tit.* 1. *cap.* 2. Cironius *ad titulum de regulis iuris*, Franciſcus Valens 2. *tomo concordiæ, in præſent.* Pater Azor *tomo* 1. *inſtitutionum*, *lib.* 4. *cap.* 5. 4. Conclusio deducitur, et probatur.

Sed in hanc aſſertionem ita iuribus roboratam, & authorum fulcro munitam inſurgi poteſt ſequenti conſideratione: Si omnes tenerentur, & ligarentur ſtatutis ſacrorum Canonum, tam fideles iuſti, quàm alij viatores; tam Eccleſiaſtici, quàm laici; tam ſubditi, quàm extranei deberent ea obſeruare: Sed prædictæ perſonæ non ligantur legibus Eccleſiaſticis: Ergo prædicta aſſertio generaliter, & indiſtinctè ſuſtineri nequit. Probatur minor. Primò ex eo, nam fideles liberati ſunt à legibus hominum per Chriſtum, vt docet D. Paulus 1. *ad Corinthios cap.* 6. Vnde Dominus apud Matthæum *cap.* 23. reprehendit ſcrutantes mandata hominum: & Apoſtol. 1. *ad Timoth.* 6. *cap.* 1. ait: *Iuſto non eſt lex poſita, cap.* 2. 19. *quæſt.* 2 & ad Galatas *cap.* 5. inquit: *Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege*: & *cap.* 7. *ad Rom. Nunc autem ſoluti ſumus à lege, in qua detinebamur*: Ergo fideles iuſti non tenentur Canonum ſtatutis. Secundò probatur; nam laici legibus, ſeu ſtatutis temporalibus Conciliorum 5. Impugnatur tradita assertio.

ciliorum non obstringuntur, vt probant Turrecremata in summa Ecclesiæ *lib. 2. 2. parte, cap. 103.* Victoria *in relectione de potestate Ecclesiæ, quæst. penult.* Bellarminus, & alij quos refert Salas *de legibus disput. 7. sectione 4. num. 30.* Suarez *eodem tract. lib. 4. cap. 17.* Diana *1. parte, tract. 1. resolut. 1. & 2.* In orbe enim Christiano duæ sunt potestates distinctæ; scilicet spiritualis, quæ residet penes Summum Pontificem, & Ecclesiæ Prælatos; & sæcularis, competens Regibus, & sæcularibus Magistratibus, *cap. 2. 96. dist. cap. conuenior, 23. quæst. 8. cap. solitæ, de maioris. & obed. extrauag. vnam sanctam, eodem titulo*; nec altera alteri præiudicare debet, *cap. Imperium, cap. quoniam, dist. 10. cap. si Imperator 96 dist.* Elsticus Hunnius *in Encyclop. de legibus, cap. 3.* Igitur sicut Principis sæcularis legibus, aut statutis laicorum non ligantur Ecclesiastici, *cap. Ecclesia, c. cum 8. hoc titulo*; ita nec laici Episcoporum statutis obstringi debent. Tertiò probatur ipsa minor; nam subditi alieni constitutionibus alieni Pastoris non tenentur, *cap. 2. de constit. lib. 6.* plures enim sunt constitutiones locales, quibus non omnes ligantur, *cap. sciendum, 29 dist. cap. statuimus, §. his, 61 dist. cap. cum longè, 63. dist.* Igitur non rectè in Concilio prouinciali Meldensi absolutè statutum fuit, Canonum statuta ab omnibus esse custodienda.

6. Ecclesia habet potestatem legislatiuam. Hac tamen dubitandi ratione non obstante, vera est suprà relata conclusio, videlicet canonum statuta ab omnibus esse custodienda. Pro cuius exactiori expositione sciendum est, in Ecclesia esse potestatem legislatiuam, & Romanum Pontificem tanquam eius caput, posse vniuersali Catholicæ Ecclesiæ leges indicere, ex potestate sibi à Christo Domino concessa, per illa verba; *Quodcumque ligaueris super terram*: & illa, *Tu es Petrus*; quæ referuntur *in cap. 16. D. Matthei, in cap. in nouo, 21. dist. cap. quodcumque, 24. quæst. 1. cap. nouit, de iudiciis*: & probatur ex definitionibus Ecclesiæ, in quibus hæc veritas stabilitur. Concilio Constantiensi *sessione 8. & 15.* in Bulla Leonis: etsi fremant hæretici, qui tantùm in Deo agnoscunt potestatem legislatiuam, non verò in hominibus, vt VValdenses, Lutherus, & alij, quos refellunt D. Thomas *lib. 1. de regim. Principum, cap. 1.* Victoria *in relectione de potestate ciuili,* Bellarm. *lib. 3. de laicis, cap 2. & lib. 4. de Rom. Pontifice, cap. 15. vsque ad 22.* Castro *lib. 1 de lege pœnali, cap. 4.* Azor *tomo 1. instit. lib. 5. cap. 6. quæst. 1.* Alarus Pelagius *de planctu Ecclesiæ, cap. 68.* Salas *de legibus disput. 8. sect. 2.* Suarez *eodem tract. lib. 4. c. 1.* Paulus Layman *in summa tract. 4. de legib. c. 4. §. 1.* Gretserus *pro Bellarmino lib. 4. cap. 5.* Mathias Bredembachius *lib. 4. antiperapisthus, cap. 5.* Mancinus *genialium cap. 164.* Imò in hoc sensu diuina mandata dicuntur, quæ iniunguntur ab Ecclesia. Petrus Cluniacensis *lib. 4. epist. 18.* & ea ratione probatur: Regimen enim perfectum communitatis necessariò fieri debet legibus, vt post Politicos docent de legibus agentes Garzonus *in theatro, titulo de Iureconsultis,* Solorzano *emblemate 66.* Sconbornerius *lib. 3 politicæ, cap. 1.* Hunnius *in encyclop. tit. 2.* Ergo Ecclesia gubernari alio modo non poterat, nisi legibus promulgatis. An autem Ecclesia, vel eius Magistratus habeant potestatem ferendi leges canonicas ecclesiasticas, non solùm ad res spirituales, verùm etiam ciuiles, & politicas; quæstio est apud Interpretes? Affirmant Pelagius *de planctu Ecclesiæ, cap. 41.* Hostiensis *in cap. super his, de voto,* Abbas *in cap. nouit, de iudiciis,* Nauarr. *ibi, notabili 3. à num. 9.* pro quibus facit illud Lucæ *cap. 22.* ibi: *Ecce duo gladij.* Ex quibus verbis deducit Bonifacius VIII. in dicta extrauaganti *Vnam sanctam*, Romanum Pontificem habere duas potestates, vnam spiritualem, aliam temporalem. Sed negatiuam sententiam, vt veriorem tenet Turrecremata *in summa Ecclesiæ lib. 2. c. 103.* Victoria *de potestate Ecclesiæ, quæst. penultima,* Bellarminus & alij, quos referunt Salas *de legibus disp. 7. sect. 4.* Suarez *eodem tract. lib. 3. cap. 7.* Diana *1. p. tract. 2. resolut. 122.* qui satisfaciunt prædictæ authoritati. Semper tamen obseruandum est, in terris subiectis Ecclesiæ Romanæ, Romanum Pontificem posse ciuiles leges proferre, vti spirituales, *cap. si duo, §. denique, de appellat. lib. 6.* in terris verò Principum sæcularium indirectè, etiam circa res temporales, in ordine ad finem spiritualem, posse etiam leges indicere, *cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi*; quomodo accipiendi sunt textus *in cap. Vigilanti, cap. finali, de præscriptionibus, c. cum haberet, de eo qui duxit in vxorem, cap. finali, de secundis nuptiis.*

Sicut Pontifex in vniuersa Ecclesia, ita & Episcopi in suis diœcesibus possunt constitutiones facere, exceptis rebus Romano Pontifici reseruatis, aut iam iure communi decisis, *cap. Catholica, 11. dist. cap. nullus 3. quæst. 4. cap. cum omnes, cap. cum accessissent, de constitutionibus, cap. 1. de consecratione, dist. 3. cap. 2. de maiorit. & ob. cap. final. de feriis, cap. 2. de locato.* Barbos. *de potestate Episcopi 2. parte, in compendio, num. 44.* Suarez *dicto lib. 4. cap. 4.* Salas *disp. 8. sect. 4.* Nec solùm Pontifex, & Episcopi per se leges condendi potestatem habent; verùm etiam concilia, tam generalia, quàm nationalia, prouincialia, seu diœcesana. Generalia, si coram Romano Pontifice, aut eius Legatis celebrata sint, aliàs si approbata non reperiantur, non obligant generaliter omnes fideles. Iacobatius *de Conciliis art. 10.* Suarez *vbi supra, cap. 6.* Cætera verò absque vlla confirmatione Pontificis circa materiam proportionatam canones possunt condere, quibus subditi obstringantur, non verò generaliter omnes fideles, nec de maioribus causis aliquid in eis statui valet, *cap. Concilia, dist. 17.* & in praxi quidem veteris Ecclesiæ dubitari non potest, quin Concilia prouincialia potestatem condendi canones haberent, modò ea decreta contraria non essent canonibus Conciliorum generalium. Exempla erunt varia concilia Hispana, necnon aliarum prouinciarum: vnde Author apologet. pro decretis Gregorij VII. *cap. 2. & 4.* docet decreta Conciliorum œcumenicorum obseruanda esse velut leges Euangelicas; deinde rationem etiam habendam canunum in Synodis prouincialibus editorum, dummodo contrarij non sint canonibus Conciliorum. Quapropter meritò reprehendendus est Gratianus, qui nouum ius introducere conatus est *in dist. 18.* posse quidem Concilia hæc causas iudicare, & criminibus debitas pœnas irrogare, non tamen nouos canones condere: itaque Glossa eum spertè redarguit, quæ ita scribit ad eum locum. *Illud non est verum, quia Episcopi bene condere possunt canones Episcopales, & Archiepiscopi prouinciales; sed de maioribus causis non possunt aliquid statuere.* Exceptio Glossæ aperit genuinum sensum dicti capitis *Concilia,* ex quo Gratianus sententiæ suæ fundamentum mutuatus est, quodque descriptum est ex Apolog. Ennodij Ticinensis, vt notauit P. Marcha *lib. 6. concord. cap. 14. in fine.* Prosequuntur Hostiensis *in summa* huius

7. De Conciliis Prouincialibus Diœcesanis.

huius tituli, Suarez, & Salas vbi suprà, & Illustrissimus Tapia *dicto tractatu de legibus*, qui latè agunt de aliis communitatibus inferioribus legis condendæ potestatem habentibus; istæ verò Episcoporum, seu Conciliorum constitutiones etiam appellantur Canones, & vt canonum statuta seruantur. *Clement. 1. de priuilegiis*, Nicæna Synodus 2. *in epistola ad Theodorum: Suscipimus, & ex animo amplectimur sextas sacras vniuersales Synodos, locales autem Synodos non auersamur, sed magis amamus, & amplectimur.*

8. Secundò animaduertendum est regulariter legem sancitam, & publicatam ad sui obseruantiam obligare vniuersos subditos eius, qui eam condidit, quod probatur ex D. Paulo *ad Romanos cap. 3. vers. 19. Scimus quoniam quæcumque lex loquitur, his qui in lege sunt, loquitur. l. leges, vt generales 3. C. de legibus.* Hunnius *in notis ad Treutlerum vol. 1. disp. 4. q. 36.* & indefinitè omnes subditos, cuiuscumque sint conditionis, & dignitatis: vnde lex dicitur commune præceptum, communis sponsio, cui omnes obtemperare debemus, *l. 1. & 2. ff. de legibus*, Osualdus *ad Donellum lib. 1. cap. 16. littera D.* Plura, vt solet, adducit Solorzanus *emblem. 66.* & pactum publicum dicitur ab Aristotele *lib. 1. Rhetor.* notat post Menchacam Osualdus *lib. 12. comment Donelli, cap. 4. littera A.* Eò pertinet lex duodecim Tabularum: *Priuilegia ne irroganto*; de qua Cicero *lib. 3. de legibus, & pro domo sua*, ibi: *Vetant leges sacræ, vetant duodecim Tabulæ, leges priuatis hominibus irrogari.* Notant Gothofredus *in quatuor fontibus ad ipsas leges, tabula 9.* Samuel Petitus *ad leges Atticas lib. 2. titulo 1.* nisi in ipsis legibus certæ personæ excipiantur, vt in ea lege, quâ Peregrini ab vrbe eiici iubebantur, nominatim Glaucippus excipiebatur, vt scribit Cicero *de lege agraria*. & in lege Pompei, quâ absentes à petitione Magistratus arcebantur, exceptus fuit Caius Cæsar, testante Suetonio *in Caio Cæsare, cap. 28.* An verò leges debeant obseruari cum periculo vitæ, disputant latè de legibus agentes, tam Iuristæ, quàm Theologi: nos tamen vt minùs proprium præsentis commentarij omittimus; id tamen sine piaculo omitti non valet, videlicet legibus Ecclesiasticis, id est sacrorum Canonum statutis non ligari Iudæos, & Gentiles nondum baptizatos, *cap. de infidelibus, de consanguinit. & affinitate: cap. final. de diuortiis*, quia de his qui foris sunt quid ad Ecclesiam? *cap. multi, 2. q. 1. cap. gaudemus, de diuortiis*, Petrus Gregorius *in præfenti, num. 5.* Fideles verò adulti, cuiuscumque status, seu conditionis sint, vbicumque degentes, Pontificiis legibus Ecclesiasticis, aut Concilij generalis ligantur; & hac in parte est magnum discrimen inter leges Ecclesiasticas, & ciuiles; nam ciuiles nullæ sunt, quæ vniuersum orbem obligent, nec etiam omnes hominum conditiones; statuta verò Canonum ex suo genere vtriusque effectus habent capacitatem, vt latè probat, & considerat Suarez *lib. 4 de legibus, cap. 19.*

LIGIS REGVLARITER OMNES LIGANT.

9. Tertiò sciendum est, legis ritè constitutæ varios effectus esse, quos refert post alios Hunnius *in Encyclop. titulo de legibus, cap. 4.* inter eos autem præcipuus, & primarius est formam dare negotiis, *l. lege 7. C. de legibus*, vt sic homines viuant, & negotientur: quod adeò procedit, vt si aliqua contra leges irritantes gesta sint, pro nullis habeantur, atque infectis, *l. non dubium, 5. C. de legibus*, Arnoldus Vinius *lib. 1. selectarum, q. 1.*

DE EFFECTIBVS LEGVM.

Caldeira *lib. 2. de erroribus Pragmaticorum, cap. 1.* Hunnius *ad Treutlerum volumine 1. disp. 6. q. 54. & disp. 11. q. 28.* nec solùm hoc procedit in actionibus conuentionalibus, siue extraiudicialibus; nam ad effectum legum, tam ciuilium, quàm Ecclesiasticarum pertinet, quod ex illis causarum decisiones petantur; siquidem omnes iudices tenentur secundùm veritatem, & legum obseruantiam iudicare, *l. nemo 13. C. de sententiis, & interl.* Nouella 82. *cap. 2. & 25. §. vlt. & 79. cap. 1.* Authentica *iubemus, C. de iudiciis*; principium Institut. *de officio Iudicis, cap. 1. de re iudicata lib. 6.* Clementina 1. § *Verùm, de hæreticis.* Christinus *tom. 1. decis. 9.* ita enim iudicari oportet, vt lex ipsa, si loqui posset, iudicaret; vt sit lex quasi anima iudicis; iudex quasi vox legis. Donellus *lib. 26. commentariorum, cap. 2.* Frustrà enim leges scriberentur, si iudices ab eis recedere, & suo sensu, & arbitrio lites decidere possent. Plura Bodinus *lib. 3. de republica, cap. 4. num. 289.* Tiraquel. *de retractu § 35. n. 31.* Hinc iudices in leges iurabant, omnia ex legibus se constituturos, & iudicaturos, *l. rem 14. authent. sed hodie, C. de iudiciis*, vbi Giphanius, Donell. *lib. 26. cap. 2.* & in singulis causis in leges iurabant: cuius iuramenti forma refertur *in nouella 14. cap. 6.* & de eo plura adducunt Polletus *lib. 5. historiæ fori, cap. 7.* Reuardus *lib. 5. Variarum, cap. 8.* Ritterusius *in notis ad Saluianum, fol. 388.* Petrus Faber *ad titulum de origine iuris*, Ansenius *de iureiurando c. 7.* Osualdus *ad Donell. lib. 24. cap. 3. littera E.*

Ex his iam apparet decisiua ratio nostræ conclusionis; nam cùm Pontifici omnes fideles subsint, & Episcopis sui subditi, *cap. omnis, de maioritate, & obedient. extrauaganti vnam sanctam, eodem titulo*, & quicumque potestati subiecti sunt, subdantur legi, quam fert illa potestas, *cap. 2. de maiorit. & obedient. l. vnica, ff. si quis ius dicenti*, docet D. Thomas 1. 2. *q. 96. art. 5.* ideò in nostro textu deciditur, canonum statuta ab omnibus esse custodienda; si Concilij generalis, ab vniuersis fidelibus; si Concilij nationalis, ab vna natione; si prouincialis, à tota prouincia; si synodalis, ab integra diœcesi: & cùm per constitutiones forma præscribatur negotiis, tam iudicialibus, quàm extraiudicialibus, rectè affirmatur in nostro textu, seruantes canonum statuta, non suo sensu, aut arbitrio, sed canonum statutis vti debere, & eorum authoritate duci, cùm omnes iudices, tam sæculares, quàm Ecclesiastici, teneantur leges, & statuta in iudiciis, & aliis actionibus obseruare; docent Vulteios, Vinius, & Pichardus *in § 1. Instituta de officio iudicis.* 10.

TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, ex qua dicebamus fideles liberatos esse à seruitute per Christi passionem, & sic non teneri seruare leges. Nam leges, etsi plura prohibeant, non derogant aliquid libertati, vt docet Donellus *lib. 2. comment. cap. 9.* imò potiùs, qui sub legibus viuunt, liberi sunt: pulchrè Plutarchus *in initio libri de audit. Qui rationi parent, soli digni sunt, qui liberi vocentur; soli enim hi viuunt vt volunt, qui quod velle debeant, didicerunt.* Cicero pro Cluentio: *Ideo legum serui sumus, vt liberi esse possimus.* Cùm enim homines custodiunt leges, canonumque statuta, non tam hominum, quàm ministrorum Dei mandata seruant: nec obstant Apostoli fragmenta, quibus suffulti Beguardi inter alia nefanda dogmata asseruerunt, hominem perfectum legibus non teneri; quorum hæreses damnarunt 11.

DISOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Patres

Pattes in Concilio Viennensi relato in Clementina *Ad nostram, de hereticis*; refert Spondanus *anno* 1311. quæ fragmenta vt exponant, plura adducunt Suarez *lib.1. de legibus*, *cap.19.* Salas *eodem tractatu*, *disput.14. sect.1.* Azor *tomo 1. moralium*, *lib.5.cap.6. quæst.1.* Ea tamen plausibilior interpretatio mihi videtur, quæ asserit illis in locis non docere Apostolum iustos non teneri legibus, vel non peccare, si leges non seruent; sed eas authoritates esse accipiendas de vi coactiua, non directiua; licèt enim omnis lex posita sit ad obligandos etiam iustos, Trident. *sessione 6. canone* 11. *&* 19. non tamen ad cogendos illos, quia non indigent coactione; non enim habent legem supra se, quasi ceruicibus suis imminentem, flagello terrentem, & minantem, vt habent iniusti, qui timore tantummodò pœnæ legibus obtemperant: operantur enim bonum iusti amore iustitiæ, quod Poëta eleganter expressit illis versibus:

Oderunt peccare boni virtutis amore;
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Quocirca iusti in lege potiùs esse dicuntur, quàm sub lege; quomodo exponunt. Apostolum in dictis locis D. Thomas 1. 2. *quæst.93. art.6.* Gaxeus *ad Cassianum collatione* 21. *cap.* 2. Valentia *tom.3. controu. disput. 7. quæst.5. punct.4.* *Aliud est*, inquit D. August. super Psalmos, *esse in lege, aliud sub lege: qui est in lege, secundùm legem agit: qui est sub lege, secundùm legem agitur. Ille ergo liber est, iste seruus.* Hac interpretatione retenta apparet, non rectè Donellum *lib.12. comment. c.5.* prædictum locum Apostoli obiicere Modestino *in lege obligamur*, §.1 *ff de obligationibus & actionibus*, vbi ait Iurisconsultus: *Lege obligamur, cùm obtemperantes legibus, aliquid secundùm præcepta legum facimus, vel contra facimus.* Nam eius textus verus sensus est, nos lege obligari, quando leges aliquid præcipiunt, aut prohibent, quibus obtemperare necesse est: tunc enim sumus lege obligati, cùm aliquid secundùm præceptum legis facimus, vt cùm testamentum iuxta leges condimus, aut è contra, id est è conuerso, ob eius prohibitionem non facimus; dictio enim *contra*, ibi non est propositio, aliàs idem decideretur, quod *in §. ex peccato*, sequenti; sed extat aduerbialiter sine casu, pro è conuerso, vt *in l. si duobus* 28. *§. vlt. ff. de iureiurando*, *l. quod iussit* 14 *l. si duo* 39. *ff. de re iudicata*, *l.2. §. vlt. ff. de verbor. obligat.* ex Cicerone, & aliis probat Turselinus *de particulis*, *cap.39.* docuit magnus Præceptor meus Doctor Hontiberos *in suo tractatu de legibus*, *cap.1 num.2.* & alia tradiderunt pro eius textus expositione Giphanius *ibi*, Cuiacius *lib.17. obseruat. cap.18.* nec obstant etiam D. Pauli testimonia, *ad Galatas cap.5. Si spiritu ducimini*, & cætera: *ad Romanos cap.7. Nunc autem soluti sumus.* Nam ibi Apostolus loquitur de lege veteri, sub qua fideles non sunt; Apostolus enim docere volebat, nunc non esse fidelibus necessariam legem Moysis, nec ab eis esse seruandam, vt constat ex ipsa integra epistola 5. esse tamen sub lege naturali *honestè viuendi*, non secundùm concupiscentiam, vnde ait: *Si spiritu ducimini, non estis sub lege*; ac si diceret, quamuis necessarium sit spiritu vincere concupiscentiam, non ideò estis sub lege scripta. Latiùs prosequitur *dicto lib.1. cap.19.* Nec augmentum dubitandi rationis obstat; nam, vt suprà diximus, loquuntur Patres in præsenti de statutis canonum ad ecclesiasticas res pertinentibus, non verò ad ciuiles, quas directè iudicare Ecclesia non valet, vt suprà dixi. Nec vltimum argumentum refragatur, in quo dicebamus, tantùm subditos teneri legibus suæ Ecclesiæ; nam nostri textus verba cum distinctione commoda accipienda sunt, scilicet canonum statuta esse ab omnibus seruanda, cum quibus loquuntur, vel quibus imponuntur; vt si à Concilio generali, omnes, & vniuersi fideles; si à nationali, incolæ illius nationis; si à Prouinciali, prouinciales; si à synodali, diœcesani vicini, teneantur vt docet Francisc. Valens *tom.2. concord. iuris*, *fol.126. in præsenti.*

Ex his infertur interpretatio ad textum *in cap. contra 7. 25. quæst.1.* vbi ait Zosimus Papa: *Contra statuta Patrum condere aliquid, vel mutare, nec huius quidem Sedis potest authoritas; apud nos enim inconuulsis radicibus viuit antiquitas, cui decreta Patrum sanxere reuerentiam.* Ex quibus verbis colligitur statuta Patrum, vel Conciliorum magna cum reuerentia ab omnibus esse custodienda: sed difficilis est textus ille, dum innuit Romanum etiam Pontificem illis canonum statutis ligari, adeò vt neque in eis dispensare valeat; quod verum non est, siquidem Romanum Pontificem in statutis Conciliorum, etiam generalium, dispensare posse, dicitur *in cap 2. de translatione Episcopi*, *cap. proposuit*, *de concessione prabenda:* docent Iacobatius *de Conciliis lib.1. cap.15.* Couarr. *in 4. 2. parte*, *cap.6. §.9. num.6.* Morla *in emporio*, *titulo de legibus*, *quæst.2.* Victoria *3. parte de potestate Papæ*, *pag.227.* agnouerunt eam difficultatem Glossa, Turrecremata, & Archidiaconus *ibi:* qui vt illi satisfaciant, asserunt, textum illum procedere in statutis pertinentibus ad fidem catholicam, vel ius naturale, aut diuinum continentibus; tunc enim R. Pontifex debet statuta Patrum obseruare, & tueri, *cap. violatores*, *cap. prima salus*, *cap. quæ ad perpetuam*, *cap. nulli*, *cap. à sanctis*, *25. quæst.1.* Eos sequuntur Couarr. *vbi suprà*, Morla *dicta quæst.2.* Azor. *1. parte institutionum*, *lib.5. cap.14. quæst.4.* Roa *de iudicibus principalibus*, *quæst.2. numer. 30.* Rousselius *lib. 1. historia Pontif. iurisdict. cap.6. num.8.* — 12. EXPONITVR CAP. CONTRA, 25 Q. 1.

Sed prædictæ conclusioni aduersatur textus in authentica *hodie*, *Cod. de iudiciis*, vbi postquam Iustinianus *in l. rem 14 Cod. eodem titulo*, docuerat, iudices debere iurare in leges, videlicet se secundùm eas iudicaturos, subiungit hæc verba: *Hodie iurant se facturos secundùm quod eis visum fuerat iustius, & melius, exceptis defensoribus ciuitatum, qui iurant omnia secundum leges, & iura facturos.* Ex quibus verbis colligitur, non omnes teneri statutis legum in iudiciis duci, sed suo arbitrio posse causas decidere. Cui difficultati aliqui satisfaciunt asserendo, Magistratus maiores iudicare, non secundùm leges, sed prout eis æquum visum fuerit, etiam contra ius. Damhouderius *in praxi*, *cap.228. num.13.* Sed hæc solutio refellitur ex nouella 8. *cap.12.* & nouella 82. *cap.13.* & traditis à Donello *lib.26. comment. c.2* Alij asserunt per verba illa, *secundùm quod eis visum fuerit iustius, & melius*; nihil aliud iurare, quàm ius seruaturum; & verba illa, *exceptis defensoribus*, accipi, id est comprehensis etiam defensoribus; cùm aliquando verbum, *excipere*, significet, *includere*; *l.1. §.2. ff de postulando*, *l.2. §. quod si mancipium*, *l.4 §. idem*, *ff. de adilitio edicto*, *l. tutelas*, *ff. de capite minutis*, Petrus Faber *lib.3. semestrium*, *cap.24.* Sed ne plus temporis in referendis, refellendisque solutionibus, quàm in veris adstruendis consumamus, dicendum est, prædicta verba authenticæ *hodie*, non rectè traducta, transcriptaque esse ex ipsa Græca constitutione, — 13. INTELLIGITVR AVTHENTICA HODIE C. DE IVDICIIS.

tutione, vbi iis verba vertenda erant: *Conseruabo vt ius, & aequum esse videbitur:* quibus verbis nihil aliud Magistratus iurat, quàm se seruaturum ius; addit, quod rectè videbitur, id est non aliud se facturum, quàm quod ius esse sciet, & intelliget, vt plerumqoe Iudices iurant, *cap. videntes 19. de iureiurando:* docet pro eius textus interpretatione Donellus *lib. 26. comment. cap.2.*. Sensus ergo Iustiniani est, Magistratus maiores iurare se iudicaturos secundùm quod iustius & melius illis visum fuerit, quia illi ex circumstantiis à legibus recedere possunt, *l. hodie 14. ff. de pœnis.* Magistratus verò inferiores, vt defensores ciuitatum, iurant se omnia secundùm leges iudicaturos, & iustiùs, ac meliùs, & secundùm leges examinari, & decidi debet, vt patet ex ipsa iuramenti formula relata in dicta nouella 8. his verbis: *Neutri parti præter ius, & fas addictus ero.* Notauit Broochorst. *centuria 3. assert. 7.* etsi aliter textum illum accipiant Gilkenius *in dicta lege rem 12.* Richierius *in dicta authent. hodie.*

CAPVT SECVNDVM.

a Gregorius *in* b *regestro lib. 7. indictione secunda, epist. 35. ad* c *Fortunatum Episcopum* d *Neapolitanum.*

COgnoscentes qualis fraternitatem vestram zelus pro christianis mancipiis, quæ Iudæi de Galliarum finibus emunt, accenderit, adeo nobis solicitudinem vestram placuisse signamus, vt inhibendo eos ab huiusmodi e negotiatione, nostra etiam deliberatio iudicaret. Sed Basilio Iudæo cum aliis Hebræis veniente comperimus, hanc illis à diuersis iudicibus Reipublicæ emptionem iniungi, atque euenire, vt inter f paganos, & Christiani pariter comparentur. Vnde necesse fuit ita causam cauta ordinatione disponi, vt nec mandantes frustrari, nec hi qui contra voluntatem suam se inquiunt obedire, aliqua sustineant iniustè dispendia. Proinde fraternitas vestra hoc vigilanti solicitudine obseruari, ac custodiri prouideat, vt reuertentibus eis à præfata prouincia, christiana mancipia, quæ ab ipsis adduci contigerit, aut mandatoribus contradantur, aut certè christianis emptoribus intra diem quadragesimum venundentur; & transacto hoc dierum numero, nullus apud eos quolibet modo remaneat. Si autem quædam ex eisdem mancipiis talem ægritudinem fortassis incurrerint, vt intra statutos dies vendi non valeant, adhibenda solicitudo est, vt dum saluti fuerint pristinæ restituta, similiter modis omnibus distrahantur: quia rem quæ culpa caret, ad damnum vocare non conuenit. Quoniam verò quotiens nouum quid statuitur, ita solet futuris formam imponere, vt multis dispendiis præterita non commodent, si qua apud eos mancipia ab emptione anni præteriti remanseruut, vel à vobis nuper ablata sunt, dum apud vos sunt posita, ea habeant alienandi licentiam, ne detrimentum ante prohibitionem possiut ignorantes incurrere, quod eos dignum est postmodùm vetitos sustinere.

NOTÆ.

1. GREGORII MAGNI TEMPVS. a Gregorius.] Ita etiam legitur in prima collectione sub hoc titulo, *cap.2.* & in ipso regestro epistolarum, ex quo literam præsentis textus restituo. Gregorius cognomento *Magnus*, natione Romanus, vrbanam Præfecturam gessit; vnde nouerat ius ciuile Romanorum, cuius in epistolarum libris crebrò mentionem facit. Monachus fuit Ordinis Diui Benedicti, vt contra Baronium defendunt Gregorius Lopez Madera *de reliquiis Montis sancti, cap. 5.* Yepes *tomo 1. chron. D. Benedicti, centuria 1. anno Christi 576.* varia opera eruditione plena scripsit, quorum catalogum refert Ludouicus à sancto Carolo *in Biblioth. Pontificia, lib.1. littera G.* & plura de eius mira sanctimonia, & gestis congesserunt Baronius & Corjolanus anno Christi 590. Ioannes Diaconus in eius vita, Platina, Papirius, Masonius, Luitprandus, & alij de viris Pontificum scribentes. Creatus fuit Pontifex anno 590. & Ecclesiam rexit vsque ad annum 604. Plures epistolæ ex ipsius regestro transcriptæ sunt in hac decretalium collectione, quæ reperiuntur aliquando mendosè sub nomine Gregorij IX vt *in cap. 1. de testamentis*, & aliis, vbi notabimus.

2. REGESTRVM QVID. h *Regestro.*] Regesta, siue Registra vocauit sequioris sæculi Barbaries scrinia, in quibus tum chartæ, & rescripta; tum thesauri Regij condebantur. Gregorius Turon. ærarij publici regestum dixit *lib. 9. cap. 5.* & crebrò vsurpat *eodem libro cap. 10. & cap.40.* & *lib.10. cap.19.* Prudentius *lib. peristephanon*, pro scriniis chartarum accepit.

Hic in regestis liber est cælestibus,
Monimenta seruans laudis indelebilis.

Quæ tandem acceptio in Ecclesia Romana viguit. Nam quemadmodum Imperatorum constitutiones, & rescripta in scriniis seruabantur; ita Romanorum Pontificum epistolæ in scriniis, archiuis, & regestis reconditæ fuerunt. In chartario Ecclesiæ Romanæ epistolam requirendam esse, ait Diuus Hieronymus *in apolog. aduersus Rufin.* Et Nicolaus Papa *in epistola ad Episcopos Galliæ, in causa Rotaldi Suessionensis*, Romanam

Ecclesiam decretalia in suis archiuis, & vetustis monumentis habere recondita refert. Hæc Pontificum regesta per annos Pontificatus digesta erant, vt patet ex hoc regesto Gregorij, & ex aliis Gregorij VII. Alexandri III. Innocentij III. & aliorum Pontificum. Epistolas ex huiusmodi regestis desumptas pro canonicis sanctionibus haberi probat Parexa *de instrum. edit. titulo 5. resol. 2. num.* 8. vt apud nos instrumentum in archiuo publico repertum fidem facit, *ex l.* 8. *titulo* 19. *partita* 3. vbi Gregorius *glossa* 3.

3. c *Fortunatum.*] Secundum videlicet, qui floruit temporibus Gregorij Magni; nam sanctus Fortunatus primus Episcopus Neapolit. floruit circa annum 300. vt refert Carraciolus *in monum. Eccles. Neapolit. cap.* 22.

4. Neapolis descriptio. d *Neapolitanum.*] Neapolis vrbs percelebris est Campaniæ, imò totius Regni caput, in cuius sinum felicia omnia videntur à Deo congesta, vt refert Flores *lib.* 1. *cap.* 16. dum de ea agens inquit: *Omnium, non modò Italia, sed toto orbe terrarum pulcherrima Campaniæ plaga est*; olim Parthenope dicta. Claudianus *lib.* 3. *ad Claudiam vxorem.*

Nostra quoque, & propriis tenuis, nec rara colonis
Parthenope, cui mite solum, trans æquora vecta.

Virgilius *lib.* 4. *Georg.*

Parthenope studiis florentem ignobilis otij.

Silius Italicus *lib.* 12. Solinus *cap.* 2. *Parthenope, à Parthenopea Syrenis sepulchro, quam Augustus postea Neapolim esse maluit*: ex Plinij historia, Chalcidenses habuit conditores; ex Strabonis verò sententia, Cumanos. A Syrenis conditam refert Antonius Monachus in *sua Campania*; & quid verum, examinat eruditus D. Garsias Coronel. *in notis ad Gongoram, tomo* 2. *sonet.* 56. Habuit Ecclesiam Cathedralem iam à temporibus Beati Petri Apostoli, vt eius originem repetens tradit Carraciolus *vbi supra.*

5. e *Negotiatione.*] De iustitia huius negotiationis apud nos, & an licitum sit commercium mancipiorum, quæ ex Brasilia, Æthiopia, & Indiis in Europam transuehuntur, dubitant Molina *de iustitia, disput.* 34. 35. & 36. Rebellus *eodem tract.* 1. *part. lib.* 1. *quæst.* 10. Azor 3. *part. lib.* 8. *cap.* 6. *quæst.* 5. Sanchez *lib.* 1. *consil. cap.* 1. *dubio* 4. Gibalinus *de negotiat. lib.* 1. *cap.* 4. *art.* 3. *consect.* 3. quos consulas, qui ferè damnant similem emptionem in eiusmodi locis.

6. Pagani qui. f *Paganos.*] Pagani ex eo dicti sunt apud priscos scriptores, quia in pagis habitarent. Pagus autem à fontibus simul confluentibus dictus est. Festus Pompeius *verbo Pagus*, ibi: *Pagus, fons græcè dicitur; vnde simul plures domus rusticæ, hoc est plures villæ, pagus vocantur, quod circa fontes condi huiusmodi pagi consueuerint.* Inde Præpositi pagorum *in leg.* 3. *C. Theodos. de erogatione milit. annon.* Quare pro *Præpositi pacis*, restituendum est, *Præpositi pagis, in l.* 1. *C. Theodos. de pignor. l.* 49. *eodem Codice de decur. l.* 2. *C. de susceptoribus lib.* 10. apud Eusebium *lib.* 4. *cap.* 1. Hinc etiam Pagani dicti ibi habitantes, quasi in eodem fonte potantes. Postea tamen in Imperatorum sanctionibus & Authorum scriptis pagani dici cœperunt Gentiles, qui adhuc Idolorum cultui dediti erant. D. Augustinus *lib.* 1. *retract. cap.* 43. *Deorum falsorum cultores vsitato nomine paganos vocamus*; & *l.* 1. & *per totum titulum de paganis, in Theodos. & Iustin.* Vnde autem pagani Idolorum cultores dicti sint, non liquet apud Doctores, vt constat ex traditis à Philastrio *de hæresibus cap.* 3. Beda *in Cantica lib.* 6. *cap.* 30. Baronio *die* 11. *January*, & *anno* 351. Vvetitio *in notis ad Prudentium, fol.* 614. Arnisæo *lib.* 1. *de repub. cap.* 5. *sect.* 1. Connano *lib.* 9. *comment. cap.* 5. Osualdo *lib.* 18. *Donelli, cap.* 7. Solorzano *tomo* 1. *de iure Ind. lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 76. Salmasio *in notis ad Vopiscum in Saturnino*, Steubechio *in notis ad Vegetium de re milit. lib.* 2. *cap.* 23. Ex quibus placet sententia Baronij *dicto anno* 351. qui refert quod cùm Constantinus Imperator aduersùs Maxentium expeditionem publicè pararet, indixit, ne quis nisi Christianus militiæ nomen daret: imò si quis Gentilis ausus esset militiæ adscribi, cingulo exueretur, & ad propria redire cogeretur; vnde frequenter pagani militibus opponuntur, *leg. quadam, ff. de pœnis, l.* 3. *Cod. de milit. testam.* Facit lex 21. *C. Theodos. de paganis*, ibi: *Qui profano pagani ritus errore, seu crimine polluuntur, hoc est Gentiles, nec ad militiam admittantur.* Vnde ab his temporibus idolorum cultores pagani dici cœperunt. Non me latet, alios non inferioris eruditionis existimasse, paganos dictos fuisse Idolorum cultores à temporibus Christianorum Imperatorum, quia clausis idolorum delubris, sacrificiisque vetitis, Gentiles sic publicè ab idolorum cultu exclusi pagos adirent, vt clandestina sacra peragerent. Videndus Gothofredus *ad titulum C. Theodos. de paganis.*

g *Comparentur.*] Quod pluribus sacris canonibus & Imperatorum legibus prohibitum fuit, quas dabimus *in cap.* 1. *de Iudæis.* 7.

COMMENTARIVM.

EX hoc fragmento epistolæ Diui Gregorij illa communiter deducitur ab Interpretibus conclusio: *Constitutio futura respicit, non præterita, nisi in ea specialiter aliud caueatur.* Probant textus *in cap. ante triennium*, 31. *dist. cap.* 2. 42. *dist. cap. si quidem*, 2. 10. *quæst.* 1. *cap. dixit*, 3. 32. *quæst.* 4. *cap. ex tua, de filiis Presbyterorum, cap. aqua, de consecratione Ecclesiæ, cap. per tuas, qui filij sint legitimi, cap. dilectus, vt lite pendente, cap.* 2. *de constitutionibus, lib.* 6. *cap. vnico, de postulatione Prælatorum, eod. lib. cap. cùm singulis, de præbendis, in* 6. Clementina *Vt hi qui, de ætate, & qualitate, cap. vlt. eod. titulo, in* 1. *collectione, cap.* 2. *de decimis, in* 5. *collectione, l.* 3. *l. leges* 7. *Cod. de legibus, l. penult. & vlt. Cod. de sacrosanctis Ecclesiis, l. Iubemus, Cod. de testamentis, l. vlt. in fine, Cod. de curatore furiosi, l. vnica, §.* 15. *de caducis tollendis, l. vlt. §. vlt. Cod. de suis & legitimis, l. vnica, Cod. de contractibus Iudicum, l. per diuersas* 22. *Cod. mandati, l.* 3. *Cod. Theodosiano de constitutionibus Principum, l. Diuo* 65. *Cod. de Decurionibus.* Nouella 7. *cap.* 1. *in fine*, Tridentinum *sessione* 27. *cap.* 12. 18. & 20. Authentica *Vt cum, de appellatione, in principio, collatione* 8. *l. de variis* 27. *Cod. de vsuris*, Authentica *de hæredibus ab intestato, §. finali, collatione* 9. *l. final. in fine, titulo* 14. *partita* 3. *l.* 6. *tit.* 1. *lib.* 2. *recopilationis*: illustrant vltra relatos à Cenedo *in collect.* 1. *ad Decretales*, & Barbosa *in præsenti*, Vranius & Petrus Gregorius *in repetitionibus ad hoc iura*, Suarez *de legibus lib.* 3. *cap.* 14. Molla *eodem tractatu, quæst.* 6. Augnianus *lib.* 5. *de legibus, cap.* 1. & 8. Conclusio probatur.

& sequenti, Germonius *lib.* 1. *animadu. cap.* 2. Donellus *lib.* 1. *commentariorum*, *cap.* 5. vbi Osualdus *litera F.* Mornacius *in dicta l. leges*, Hothomanus *lib.* 1. *obseruat. cap.* 1. Moneta *de commutat. cap.* 6. *num.* 264. Acuña *in cap. ex antiquis*, 54. *dist.* Salas *de legibus tract.* 14. *disput.* 21. *quæst.* 97. Paz *ad leges styli*, *rubrica* 2. *num.* 157. Azeuedo *in dict. l.* 6. *recopil.* Pheb. *tom.* 2. *decis.* 151. Franciscus Valens & Prosperus Fagnanus *in præsenti*, Barbosa *in select. tomo* 6. *ad hunc textum*, & *voto* 26. Gothofredus *in dicta l.* 3. *Cod. Theodos. de constitut. Princip.* Diana *parte* 6. *tract.* 3. *per totum*, Menchaca *de success. creat.* §. 18. *num.* 280. Besoldus *in delibat. iuris ex lib.* 1. *Pandect.* §. 14. *fol.* 103. Albericus Gentilis *lib.* 2. *lect. cap.* 11. Borrelus *tom.* 1. *decis. titulo de legibus*, *à num.* 47. Castillo *lib.* 4. *controu. cap.* 6. *num.* 88. Valeton *de transact. lib.* 1. *quæst.* 1. *num.* 12. Solorzanos *tom.* 2. *lib.* 3. *de iure Indiar. cap.* 9. *num.* 51. Schonbornerius *lib.* 3. *polit. cap.* 6. Hunnius *in encyclop. tit. de legibus*, *cap* 4. D.Ioannes Bapt. de Larrea *tom.* 1. *decis. Granat. disput.* 11. Cuiacius *in dict. l. vnica*, §. *vlt. Cod. de caducis toll.* Deckerus *dissert.* 2. *lib.* 1. *num.* 19. Heringius *de fideiussoribus cap.* 6. *num.* 226. Nathen. *in instit. vulner. titulo* 10. *cap.* 9.

Sed in præsentem assertionem pro ratione dubitandi ita insurgo. Constitutio nihil aliud est
9. Impugnatur tradita assertio. quàm dictamen rationis, *cap. consuetudo* 1. *dist.* D.Thomas 1. 2. *quæst.* 31. *art.* 6. Sed eodem dictamine rationis adduci debet Legislator ad corrigenda præterita, quàm futura mala, cùm corrigendum sit quidquid illicite admittitur, aut à Prædecessoribus admissum reperitur, *cap. quod quis commisit*, *cap. graue* 35. *cap.* 9. Ergo constitutiones non minùs præterita, quàm futura respicere debent. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo; nam priuilegium priuata lex est, *cap. Abbate*, *de verb. signif.* Sed certi iuris est, priuilegium præterita quoque respicere, *cap. ad audientiam*, *de Ecclesiis ædificandis*: similiter & rescripta ad præterita extenduntur, *cap. ex litteris*, *cap. vlt. de rescriptis*, & etiam sententiæ dicuntur particulares leges, *cap.* 2. § *statuto*, *de constitutionibus*, *lib.* 6. Desiderius Heraldus *de authoritate rei iudicatæ*, *lib.* 1. *cap.* 1. *&* 6. Sed certum est, sententiam præterita respicere, *cap.* 2. *de re iudicata*, *l. dicere* 27. *ff. de arbitris.* Igitur leges etiam ad præterita extendi debent. Secundò in eam partem, in qua asseritur ex nostro capite finali, leges ad præterita extendi, si id à Legislatoribus expressè caueatur, ita argumentatur: Constitutio est regula actus, & ideò canon appellatur, *cap. canon*, *dist.* 1. *cap regula* 3. *dist.* Sed materia alicuius regulæ non est effectus iam præteritus, iuxta illud vulgare, *Ad præteritum non datur potentia*, *cap. Paulus* 32. *quæst.* 5. Ergo nunquam constitutio potest habere pro materia actum præteritum.

Adhuc tamen defendenda est prædicta assertio,
10. De promulgatione legis. ad cuius expositionem aliqua prælibanda duxi: Et primò sciendum est, de ratione cuiuscumque legis esse eius promulgationem, & publicationem; nam cùm sit commune præceptum, & communis regula viuendi, debet omnibus patefieri, vt secundùm eam actiones suas dirigant, *cap. erit autem*, *cap. in istis*, §. *leges*, *dist.* 4. *l. finali*, *C. de decretis ab ordine faciendis*, *l. leges* 9. *C. de legibus*, Garcia *de beneficiis parte* 5. *cap.* 8. *num.* 14. Gratianus *decis.* 200. *num.* 10. Burrelus *dict. titulo* 13. *de legibus*, *num.* 22. Suarez *de legibus lib.* 1. *cap.* 11. & *lib.* 4. *cap.* 14. Salas *eodem tract. disput.* 1. *sect.* 10. & *disp.* 12. *per totam*, Anguianus *lib.* 4. *de legibus*, *cap.* 1. Morla *eodem tract. in emporio*, *quæstione* 5. Diana *prima parte*, *tract.* 10. *resol.* 8 *&* 9. Petrus Marcha *lib.* 2. *concordiæ*, *cap.* 15. Martinez à Prado *tom.* 1. *Theolog. Moral. cap.* 3. *quæst.* 5. §. 1. *&* 2. Gibalinus *tom.* 2. *scient. can. lib.* 7. *c.* 1. Vnde non sufficit ab habente potestatem legem sapienter esse statutam, & scriptam, sed vt illos quibus lata est, obliget, desideratur promulgatio, *cap. cùm infirmitas*, *de pœnitentiis.* Trident. *session.* 24. *de reform. cap.* 1. Nouella 66. Iustin. *cap.* 1. §. 1. Nec contrarium docet Innocentius III. *in cap.* 1. *de postul. Prælat.* in illis verbis: *Necessarium sit*, *cùm constitutio solemniter editur*, *aut publicè promulgatur*, *ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum*, *vel litteras inculcare.* Ergo non semper, & in omni lege promulgatio desideratur; nam dictio illa, *aut*, in eo textu accipitur pro, *&*, vt in nonnullis Codicibus legitur, accipiturque expositiuè, pro *seu*, vt denotet ad legis essentiam, & necessitatem illi parcodi desiderari, quod solemniter edatur, seu publicè promulgetur: quo modo etiam eadem dictio accipitur *in l. si seruus*, iuncta Glossa 1. *ff. de rebus authorit. iudicis*, & aliis congestis à Barbosa *de diction. dictione* 46. docet Germonius *lib.* 1. *animaduers. cap.* 3.

Apud Romanos priusquam leges conditæ vim obligandi sortirentur priscis temporibus, populus centuriatis comitiis, consulto priùs Senatu, rogabatur, velletne legem sibi propositam excipere, & posteà lex illa scripta trinis nundinis pro rostris proponebatur, vt si alicui iniusta videretur, eam improbaret: & hanc publicam legis editionem, promulgationem veteres appellarunt, vt testatur Macrobius *lib.* 1. *Saturn. cap.* 16. & constat ex Cicerone *Philippic.* 5. & *in oratione pro Flacco*: ex quo & aliis probarunt Connanus *lib.* 1. *comment. cap.* 13. P. Azor *tomo* 1. *instit. lib.* 5. *cap.* 3. *quæst.* 1. Et postquam Populus omne imperium & potestatem in Principem transtulit, hæc promulgationis forma penitus aboleuit, vnde mos in vsu esse cœpit leges, edictaque per Populos & Prouincias omnes, Iudicum programmatibus publicate, & Præfectorum curâ in celeberrimis locis proponi, Nouella 48. Iustin. obseruat Cuiacius *lib.* 19. *qq. Papin. in l. Iuris*, 7. *ff. de iuris & facti ignor.* Edictalem legem Constantini, in foro Trajani propositam constat ex subscriptionibus, *l.* 2. *C. Theodos. de petit. & impetrat. sublat. l.* 1. *C. de officio Magist. offic. l.* 2. *eodem Codice de iure fisci.* Proposita etiam fuit in foro Trajani nouella Theodosij de testamentis, & nouella 8. eiusdem, & Valentin. *de præscriptione triginta annorum*: sicut Romæ in Atrio Mineruæ constitutio Valent. Theodos. & Arcadij, relata *in l.* 6. *C. Theodos. ad legem Iul. de adult.* & alia eorumdem Imperatorum apud P. Pitheum *in collat. leg. Mosaic.* §. *vlt.* & in Bibliotheca Regis Galliæ antiquæ legis fragmentum vetus in æs incisæ se vidisse testatur Cujacius *lib.* 7. *obseru. cap.* 29. his verbis: *Apud forum palam*, *vnde de plano rectè legi possit*, *præscriptam habuerint.* Quam formulam fuisse edictorum comprobat Ausonius *in gratiar. act. Has ergo litteras*, ait, *tuas in omnibus pilis atque porticibus*, *vnde de plano legi possint*, *instar edicti pendere mandauero.* Et Iosephus *lib.* 19. *antiquit. cap.* 4. idem testatur de edicto Tiberij Claudij Cæsaris. Edicta ad populum Romanum emissa

11. De eadem promulgatione in iure ciuili.

Præfectus Vrbis vulgare debeat, *nouella* 48. Iustin. *nouella* 25. Theodoſ. & Valent. Aliquando tamen Magiſter vtriuſque militiæ, *nouella* 40. *&* 45. Necnon Iudices per omnes populos, *l.* 3. *Cod. de legibus*. Qua de cauſa in Metropolibus edicta, decretaque Principum proponebantur, vt faciliùs omnibus innoteſcerent, *nouella* 17. *&* 66. *l. quidam* 63. *Cod. Theodoſ. de Decur.* & ſi in Metropolibus dabantur, in principalioribus earum vrbibus proponebantur, *l. quiſque* 11. *Cod. Theodoſ. de tyronibus*, *l.* 54. *Cod. Theodoſ. de Decur. l.* 1. *Cod. Theodoſ. de gladiat.* vnde reſtituenda eſt ſubſcriptio legis decimæ, *Cod. de curſu publico*, *ex l.* 41. *Cod. Theodoſ. eodem.* Hac ratione puto quod edicta, tituli vocantur apud Metellum *in Quirinalibus*, his verſibus.

Interea Tiranus
Dat titulos per orbem
Abſque reſponſo, ſine ius, ratione captos
Nemora ſaluat vllum.
Iſtud edictum procul euulgat.

Licèt hanc etiam promulgationis formulam non ſolùm edictis, verùm etiam conſtitutionibus deſignatam videamus aliquando, vt apud Plinium *lib.* 34. *cap.* 4. *Vſus*, ait, *ad perpetuitatem monumentorum iam pridem tranſlatus eſt tabulis æreis, in quibus publicè conſtitutiones inciduntur.* Huc pertinet quod Imperatores reſcribunt *in l.* 2. *Cod. Theodoſ. de conſtit. Princip.* ipſos non permittere quemquam conſtitutiones Principum ignorare, aut diſſimulare; quæ tranſcripta eſt *in l. conſtitutiones* 12. *Cod. de iuris & facti ignor.* importuno tamen loco, cùm eius ſententia non de omnibus legibus, ſiue conſtitutionibus Imperialibus ſit accipienda, ſed de illis, quæ perpensâ, & longâ deliberatione fuerint editæ; ſiue de edictis, quæ prædictâ publicationis formulâ, ſiue programmate vulgata fuiſſent. Hæc enim nec ignorare, nec diſſimulare fas eſt, vt obſeruo ex nouella *de tyronibus*, vbi in fine legitur: *Legem ne quis ſe ignorare confingat, per omnes Prouinciarum ciuitates edictis ſolemnibus diuulgetis.* Sed cùm ad generalem regulam hoc traducere Tribonianus vellet, verba illa ſuſtulit: *Perpensâ Serenitatis noſtræ longa deliberatione.* Quæ ad curam, & etiam ad formulam condendæ legis ſpectant, quæ deſcribitur *in l. humanum*, 8. *Cod. de legibus*, & exornatur à Samuele Petito *ad ius Atticum lib.* 2. *titulo* 1. Locus autem, in quo conſtitutiones præcipuè figebantur Romæ, erat forum Trajani, vt conſtat *ex l.* 4. *Cod. Theodoſ. ad SC. Claudianum*, *l.* 2. *Cod. de falſis*, *l.* 2. *Cod. ad leg. Corn. de falſis*, *l.* 6. *Cod. Theodoſ. de adulc. l.* 3. *Cod. de ſepulch. violato*, *l.* 4. *eodem Cod. de iure fiſci*, *l.* 4. *Cod. de collatione donat. l.* 1. *de priuilegiis corporat. l.* 2. *eodem Cod. de habitu quo vti*, *l. vnica*, *eodem C.* de campo Martio notauit Iacobus Gothofr. *ad titulum Cod. Theodoſ. de conſtit.*

12. A QVO TEMPORE LEX OBLIGET.

Sed licèt promulgatio legis neceſſaria ſit ex eius natura, non tamen deſideratur, vt omnibus ſingulis denuncietur, aut nota fiat, *cap.* 1. *de poſtulat. Prælat.* aliàs nullus vnquam lege teneretur, etiamſi ſciret illam eſſe latam & promulgatam, cùm ſemper dentur aliqui illam inuincibiliter ignorantes. Sufficit ergo promulgationem legis fieri in Curia Principis, vel Pontificis, vt expreſsè decreuit Pius IV. circa tempus obligationis Concil. Trident. dum ait Tridentinum omnes obligare poſt tres menſes publicationis factæ in Curia, niſi expreſsè à Principe cautum ſit, vt per ſingulas prouincias promulgetur, vt *in dicto cap. cùm infirmitas.* Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 1. & ſi lex ſit Epiſcopi, vel alicuius Prælati, vnam ſolam Prouinciam ſubiectam habentis, ſufficit publicationem in illa factam fuiſſe, nec deſideratur in ſingulis locis Prouinciæ publicari. Sotus *de iuſt. lib.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 4. aliis relatis Saytus *in Claui Regia*, *lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 7. Nec ſtatim à die promulgationis incipit conſtitutio obligare, imò regulariter deſideratur lapſus duorum menſium à die promulgationis, *cap.* 2. *& vlt. ne clerici vel monachi*, *cap. noueris*, *de ſentem. excom. cap.* 1. *de conceſſ. prabend. in* 6. nouella 66. Iuſtin. *cap.* 1. Ex quibus iuribus hanc regulam deducunt plures congeſti à D. Vela *tom.* 2. *differt. cap.* 45. ſed puto malè hoc tempus pro regula conſtitui, cùm id tempus ex legiſlatoris arbitrio pendeat; nam in nouella Iuſtin. 58. non duo, ſed tres menſes aſſignantur; aliquando ſolùm triginta dies, vt in nouella 116. *cap.* 1. & ſi prædicta regula admittatur, non procedet niſi in ipſa conſtitutione exprimatur tempus ad obligandum, vt *in cap. ſingula*, *de prabendis in* 6. extrauaganti *Execrabilis*, *eodem titulo.* Trident. *ſeſſ.* 7. *de reform. cap.* 2. vel niſi ita concipiatur lex, vt ſtatim effectum ſortiatur, vt ſi adiiciatur clauſula, *Ex nunc.* Clementina 2. *de hæreticis*, vt obſeruabatur apud Athenienſes, apud quos ex lege, quam refert Demoſthenes *in Timocrat.* à die quo ferebatur lex, obligabat, lex erat: *Leges quæ ſcriptæ ſunt, & in poſterum feruntur, rata ſunto ab ea die, quâ vnaquaque earum lata eſt, præterquam ſi cui adſcriptum eſt tempus, in quo debet incipere.* Quam eruditè illuſtrat Samuel Petitus *ad ius Atticum lib.* 2. *titulo* 1. Aliquando etiam longior terminus à legiſlatore præſcribitur, vt in caſibus congeſtis à Sayro *in Claui Regia lib.* 3. *cap.* 5. Farinacio *in fragmentis crim. verbo Conſtitutio*, *num.* 656. Diana *parte* 1. *tractatu* 10. *reſolut.* 8. *&* 9. Vnde obiter infertur, minimè peccare non obtemperantem legi humanæ ante promulgationem, etiamſi Legiſlator intendat obligare ſtatim: poſt promulgationem autem etiam ante lapſum duorum menſium, ex probabiliori opinione, qui ſcit legis promulgationem, tenetur in conſcientia ad eius obſeruationem, *cap.* 1. *de poſtul. Prælat.* tempus enim duorum menſium datur ignorantibus, & ignoranter ante illius lapſum non obligat, niſi in ea apponatur clauſula irritans, nam eius clauſulæ natura eſt ligare etiam ignorantes quoad nullitatem actus, non quoad pœnam, *cap. ſi eo tempore*, *de electione lib.* 6. *cap.* 1. *de conceſſione prabend. eodem lib.* reſoluit Barboſa *in noſtro cap.* 2. *num.* 8.

Secundò ſciendum eſt, negotia alia præterita dici, alia pendentia, & alia futura. Præterita dicuntur, quæ tranſierunt, & fluxerunt; vnde tempus præteritum pro elapſo ponitur, *l. veluti* 27. §. *vltimo*, *l. eum qui* 41. *ff. de verb. oblig. l. Antæus* 14 *ff. de aqua pluuia*, *l. ſi ita fuerit* 41. *ff. de manumiſſis teſtamento*, *l.* 2. *ff. de bonis libertorum*, *l.* 1. §. *item ſi quis*, *ff. de iuris*, *& facti ignorantia*, *l.* 1. §. *ſi penſio*, *ff. de migrando*, notat Albericus Gentilis *de diuerſis temporum appellationibus*, *cap.* 13. 13. DE PRÆTERITO ET FVTVRO.

Pendentia ſunt, quæ adhuc ſtant, & in ſuſpenſo ſunt; ita vt nec dici poſſint præterita, nec futura. Cicer. *in paradoxis*: *Cui ſpes omnis, & cogitatio pendet ex fortuna, huic nihil poteſt eſſe certi*; vnde pendere fructus dicuntur quamdiu ſolo cohærent, nec ſeparati ſunt, *l. fructus*, *ff. de rei vindic. l. & quæ nondum*, *ff. de pignoribus*: pendere vindemia, id

eſt

est nondum lecta, *l. qui pendentem, ff. de actionibus empti*; opera pendentia, apud Virgilium, *lib. 6. Æneidos*, ibi: *Pendent opera interrupta, minaque*. Plura Brissonius *de verb. significat. verbo Pendere*. Vnde pendentia negotia dicimus, quæ adhuc pacto, transactione, vel sententia non sunt finita. Bartolus *in l. omnes 5. num. 50. ff. de iustitia & iure*: futura nuncupantur, quæ nondum euenerunt, *l. 1. ff. de noui operis nunciat.* hinc futura alimenta, quæ adhuc non sunt consumpta, *l. de alimentis, Cod. de transactionibus*: futurus vir, seu maritus, qui nondum contraxit matrimonium, *l. 7. § 1. ff. de iure dotium, l. 2. Cod. de donat. inter*: futurus hæres, qui nondum adiuit hæreditatem, *l. si seruus 18. § si seruus, ff. de stipul. seruorum*: casus futuros, qui tantùm sperantur, *l. 1. § si Magistratus, ff. de Magistratibus conueniendis*: semper tamen futura opponuntur præteritis, *l. verbum 23. ff. de v. s. l. redhibere 22. § idem, ff. de ædilitio edicto.* Matrimonia futura opponuntur iam contractis, *l. Titia 134. ff. de verbor. obligat.* & in hoc sensu præterita, & futura accipiuntur in nostro textu.

14. IN LEGE ATTENDITVR MENS LEGISLATORIS.

Tertiò præmittendum est, quod sicut in quolibet actu mens agentis primum locum obtinet, *l. 1. § si conueniat, ff. depositi, l. in conditionibus, ff. de conditionibus & demonstrat.* ita legislatorum mens in legibus, seu constitutionibus est inspicienda, *l. scire 13. § aliud, ff. de excusationibus tutorum.* Vnde scire leges non est verba earum tenere, sed vim, & mentem, *l. scire 17. ff. de legibus, l. penultima, ff. ad exhibendum*; mens enim legislatoris est anima legis, & lex essentialiter in suo esse pendet ab intentione legislatoris, *l. non dubium, Cod. de legibus*, vnde dicitur in legem peccare, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem: mens autem legislatoris circa duo considerari potest. Primò, quod velit legem ferre, & per illam subditos obligare. Secundò, quod velit eos obligare ad hoc, vel illud, iuxta hunc vel illum modum. Primum commune est omni constitutioni, secundum non ita, nisi determinetur in ipsa; propriè enim consistit in voluntate legislatoris de tali actu à subditis exhibendo: ita & hæc dicitur propriè mens legislatoris, quia illa est, quæ immediatè insinuatur per talia verba: atque hoc docent textus dum dicunt, legem non obligare, nisi secundùm mentem legislatoris, *cap. si postquam, de electione in 6. l. cum mulier, ff. soluto matrimonio*, explicat Suarez *dicto lib. 3. cap. 20.*

15. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Quibus ita prælibatis ratio nostræ conclusionis ex eo prouenit; nam cùm leges non obligent ignorantes, nec ante promulgationem, sed tantùm transacto bimestri, perquam iniquum esset si constitutione noua eius rei periculum quis incurreret, quod ante præcauere non poterat. Quid enim peccauit antiquitas, quæ nouæ constitutionis inscia pristinam sequuta est obseruationem? Vnde Cicero *3. in Verrem*, ipsum reprehendit, quòd edicto suo præteritum tempus comprehendisset, his verbis, *fecerit, fecit*: & Aulus Gellius *lib. 17. noctium, cap. 17.* increpat Sceuolam, & Nigidium, existimantes verba legis Atiniæ referri ad præteritas res furtiuas; notauit Ruget. *lib. 3. var. pag. 263.* Turbarentur enim omnia, si quis lege nondum lata ligaretur. Plinius *lib. 10. epist. 116.* ibi: *Mihi hoc temperamentum eius placuit, vt ex præterito nihil nouaremus, si in futurum lex Pompeia obseruaretur: cuius vim si retro quoque velimus custodire, multa necesse esset perturbari.* Facit Cato Vticensis relatus à Gothofredo *in dict. l. 3.* his verbis: *Neque enim definiri facilè, quousque extendere se debeat in præterita inquisitio: & si nouæ statuantur antè commissorum pœnæ, fore, vt iniquè cum his agatur, qui punientur ex lege, quam nec violarunt, nec ex parte læserunt.* Accedit, nam legislator sua constitutione nunquam intendit alteri præiudicium inferre, *cap. super eo 15. de officio delegati, l. 2. § meritò, ff. ne quid in loco publico*: Sed si constitutio noua ad præterita extenderetur, præiudicium contrahentibus fieret; siquidem contractus legitimè celebrati irritarentur, innocentes punirentur, & alia incommoda sequerentur, *dicto cap. 2. hoc titulo*; qui enim ante constitutionem aliquid gesserunt, iustam ignorantiæ causam habuerunt, cùm diuinare non poterant quid statuendum esset, *l. iubemus 29. Cod. de testam.* argumento textus *in cap. vnico, vt ecclesiastica beneficia*: quod enim nondum est in rerum natura, sciri nequit, *cap. bonæ 1. de electione, cap. ad dissoluendum, de desponsatione impuberum*: quod si in præteritum leges ferre liceret, non prouideret, sed calumniosè Princeps ageret, vt occultis in futurum laqueis insontes irretiret; hocque ostendunt verba illa legis tertiæ C. Theodos. de constitutionibus Principum: *Non præteritis calumniam faciunt*; & optimè in legibus Vvisigoth. *lib. 1. titulo 2. l. 4. Lex erit manifesta, nequaquam in captionem ciuium deuocabit.* Accedit etiam, nam quælibet constitutio ponitur vt regula humanorum actuum, statuens nouam regulam, *cap. regula 3. dist. cap. erit 4. dist.* Ergo ex natura sua lex fertur pro actibus futuris, quia præteriti nec indigent regula, nec eius capaces sunt. Confirmatur etiam hæc ratio; nam lex præceptum est, vt vulgò fatetur: sed præceptum non potest dari de re præterita: ergo constitutio respicere non potest præterita. Iustè igitur in præsenti capite secundo deciditur constitutiones futura, non præterita respicere: sed cùm in constitutionibus totum faciat voluntas legislatoris, si ipse ad præterita constitutionem extendi velit, præterita etiam constitutio respiciet; cùm constitutio vires capiat à potestate constituentis, *cap. nobis 1. de sent. excom.* docent Viuianus, & Vranius *in dicto cap. final.* An autem inferiores legislatores possint etiam leges ad præterita extendere, latè examinat Anguianus *lib. 5. de legibus, cap. 4.*

16. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec obstat iam dubitandi ratio suprà adducta, ex qua dicebamus legem esse dictamen rationis, & sic præterita etiam respicere debere; nam illa ratio tantùm concludit legem posse ex iusta causa pro præteritis causis ferri, quod nos non negamus; sed tantùm asserimus legem indefinitè promulgatam ad præterita non referri. Nec primum argumentum deductum ex æquiparatione legis, & priuilegij refragatur; licèt enim priuilegium sit priuata lex, & conueniat cum ipsa, non solùm quia ille, qui potest condere legem, potest concedere priuilegium, *l. 1. § plane, ff. de constitut. Principium, l. ius singulare, ff. de legibus*, verùm quia priuilegium etiam sicut lex, futura respicit, nec contrarium euincitur ex dicto cap. *ad audientiam*; nam si rectè perpendatur, tantùm probat debere prius considerari ius commune, quàm priuilegium, nec debere priuilegium ad præterita concedi non tamen negat posse indulgere in præteritum. Nec etiam argumentum deductum à sententia aliquid probat; nam natura sententiæ est finem præteritis controuersiis imponere, *l. dicere, ff. de receptis*: & sententia

 non

non est lex, nec legem introducit, sed tantùm ius facit inter eos, qui in iudicio contenderunt, *cap. cùm inter* 13. *de re iudicata*, *l. vlt. in princip. Cod. de legibus.* Maranta *in speculo*, 6. *parte*, *tit. de sentent. num.* 129. lex enim pro communitate fertur, sententia particulari negotio finem imponit. Vnde rectè aiebat Cicero: *Iudex statuit de præteritis, lex de futuris*; licèt aliquando ad futura iudicia trahatur, *l. Antæus*, §. *vlt. ff. de aqua pluuia*, notauit Cuiacius *ad titulum Cod. de iudiciis, in principio.* Tandem non obstat vltima difficultas; nam licèt constitutiones ad præterita respicientes, non possint habere plenam rationem regulæ respectu actuum practicorum, tamen negari non potest, quin effectus eorum irritando possint regulare præteritas actiones, non quoad ipsas, sed quoad effectus earum, qui adhuc subsunt iurisdictioni legislatoris.

17. EXPONITVR CAP. CVM TV, DE VSVRIS.

Verùm superiori assertioni opponitur textus *in cap. cùm tu, de vsuris*, vbi refertur quod cùm in Concilio Lateranensi, celebrato sub Alexandro III. statutum esset, vt vsurarij manifesti communione ecclesiastica priuarentur, & vsuras restituere compellerentur, Archiepiscopus Salernitanus vsurarios sui Archiepiscopatus communione ecclesiastica priuauit, donec vsuras restituerent. Ipsi verò ab earum restitutione excusari intendebant, eo quòd illa Concilij constitutio futuros vsurarios tantùm respiciebat, præteritos verò nullo modo damnabat. Super iis, & aliis, quæ in textu recensentur, dictus Archiepiscopus consuluit Alexandum III. qui decreuit, quod siue ante constitutionem, siue pòst vsurarij vsuras extorserint, cogendi sunt eas restituere Ex qua decisione expressè deducitur, constitutionem non solùm futura, verùm & præterita respicere; cui difficultati communiter Interpretes in præsenti satisfaciunt, asserendo, quod quando lex noua nititur iure diuino, aut naturali, tunc ad præterita extenditur; quare cùm vsura sit prohibita iure diuino, *cap.* 25. *Leuitici*, *cap.* 23. *Deuteron. cap.* 19. *D. Matthæi*, & naturali, pecunia enim suâ naturâ sterilis est, nec generat pecuniam, *c. sicut* 8. 47. *dist. cap. plerique* 14. *quæst.* 3. D. Thomas 2. 2. *quæst.* 28. *art.* 1. ideò in eo textu lex etiam præterita respicit; ita Hostiensis, Butrius, Beroius *in nostro cap.* 2. pro quibus etiam facit, quod cùm legis naturalis, aut diuinæ nulla promulgatio desideretur, Suarez *de legibus lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 8. mentibus enim hominum, dum primùm veniunt ad vsum rationis, inscribitur lex naturalis, vt docet D. Thomas 2. 2. *quæst.* 9. *art.* 4. *ad primum*: Ergo lex vsuram prohibens, etiam ante Concilium Lateranense obligabat. Sed licèt hæc doctrina vera sit, decisioni textus *in dicto cap. cùm tu*, non adaptatur; nam licèt constitutio illa protraheretur ad præterita, quia consona erat iuri naturali, aut diuino, quoad prohibitionem; si tamen pœnæ nouiter statuantur, quoad pœnas constitutio non extenditur ad præterita, *c. quoniam* 47. *dist. cap. quoniam, de simonia*, *cap. cùm singula* 32. *vers. circa eos*; *de electione lib.* 6. Concilio Valentino I. *can.* 1. post Menochium, & Couarr. docet Morla *in emporio*, *titulo de legibus*, *quæst.* 6. *num.* 11. Ergo in eo textu quoad pœnam priuationis communionis constitutio non debebat ad præterita extendi. Hac solutione omissa, dicendum est *in dicto cap. cùm tu*, constitutionem Concilij Lateranensis extendi ad præterita, quoad prohibitionem vsurarum, ex eo, quia iuri naturali, & diuino consentanea erat; quoad pœnam verò priuationis communionis extendi, quia indurato, & pertinaci animo vsurarij persistebant in retentione vsurarum, absque eo quod eas restituerent; & cùm non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum; regula *peccatum, de regulis iuris lib.* 6. ideò nouis etiam plectebantur pœnis, exemplo furis, qui rem furtiuam non restituit, sed de loco in locum defert: potest enim vbicumque puniri, *l.* 1. *C. vbi de criminibus*, *cap.* 1. *de raptoribus*; quia idem est scienter rem iniustam detinere, ac eam inuadere, *cap. sæpe, de restitutione spoliatorum.* Inde in eo textu vsurarij antiqui ratione retentionis, & nouæ contrectationis possunt nouis pœnis puniri. Morla *vbi suprà*, *quæst.* 6.

18. EXPLICATVR CLEMENT. 2. DE ÆTATE ET QVALIT.

Secundò obiici solet textus *in Clementina* 2. *de ætate & qualitate*: vbi à Patribus Concilij Viennensis statuitur, vt de cætero, tam in Ecclesiis sæcularibus, quàm regularibus, nemo deinceps suffragium in Capitulo haberet, nisi saltem in Subdiaconatùs gradu fuisset constitutus, quo decreto etiam asseritur comprehendi eos, qui antea in Canonicos erant recepti, vel dignitatem fuerant consequuti. Igitur constitutio respicit tam futura, quàm præterita. Huic difficultati vt satisfaciant Doctores, asserunt constitutionem disponentem aliquid circa executionem, seu perfectionem alicuius actus, qui non potest exequi sine præiudicio præteritorum, ad præterita extendi: quæ solutio refellitur ab Immola, & Decio *in nostro cap. vltimo*, Anguiano *lib.* 5. *de legibus*, *cap.* 5. quem transcripsit Barbosa *tomo* 6. *in nostro cap.* 2. & conuincitur ex textu *in cap. vlt. de electione in* 6. vbi constitutio agens de executione futuri actus, non extenditur ad præteritos: quare ea solutione omissa, verius asserendum est, textum illum ex eo extendi ad præterita, quia expressum fuit in ipsa constitutione, & nominatim cautum per illa verba: *Sunt mancipati, vel mancipabuntur in posterum.* Quo in casu ex suprà dictis constitutio respicit præterita & futura; quo modo intelliguntur textus *in cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora, de electione*, *cap. si quidam* 10. *quæst.* 1. *cap. ad audientiam, de rescriptis*, *cap.* 1. *de consuetudine*, *lib.* 6. *cap. penult. in fine, de officio Delegati*, *eod. lib. l. vnica, Cod. de contractibus iudicum*, *l. finali*, *Cod. de pactis pignorum*, *l. vnica C. Theodos. de commiss. rescind. l.* 3. *in fine*, *eodem Cod. de incertis nuptiis*, *l.* 1. *ad Claud. l.* 1. *de ell. certo temp. l.* 4. *de bonis vacant. l.* 7. *&* 17. *de hæreticis*, *l.* 5. *de can. frum. Vrb. Rom. in Theodos. Clem. vnica de probat. Clem. vnica de immunit. Ecclesiarum.*

19. EXPONITVR CAP. QVONIAM DE SIMONIA.

Tertiò euerti videtur dicta conclusio *ex cap. quoniam* 40. *de simonia*, vbi proponitur, temporibus Innocentij III. simoniæ labem adeo in plerisque Monasteriis inualuisse, vt nullo modo moniales admitterentur ad religionem, nisi magno pretio præstito; quem abusum vt corrigeret Innocentius, statuit, ne de cætero pro ingressu religionis Moniales aliquid reciperent; & si recepissent, tam admittentes, quàm admissæ, ex ipso Monasterio pellerentur, & in arctius Monasterium pœnitentiæ peragendæ causâ detruderentur. Prosequitur Pontifex, & agit de his, quæ ante illam constitutionem receptæ, & professæ erant; & respondit ipse Pontifex, eas remouendas esse, & in aliis eiusdem ordinis Monasteriis detrudendas. Ex quo textu facilè depromitur, constitutionem nouam non solùm futura, verùm etiam præterita respicere; siquidem eâ Innocentij constitutione ligantur Moniales, quæ antea erant professæ. Huic difficultati, vt satisfaciam, suppono legem declaratiuam

ratiuam legis antiquæ comprehendete non tantùm futura, ſed etiam præterita: *authemica de filiis ante dotalia' inſtrumenta natis*, *collatione 3. l. final. Cod. de pactis*, *l. final. Cod. de tranſactionibus*, *l. penult. Cod. de vſuris*, *Clement. 1. eodem titulo*, *Clementina 2. de iudiciis*; nam lex declaratiua, ſeu interpretatioa, non eſt tegula actionis, ſed ſupponit, & interpretatur illam. Ergo antea etat lex inducens obligationem, & ſic noua veretem declatando, nihil denuò ſtatuit, *l. heredes 21. §. 1. ff. qui teſtamenta*, authentica de raptoribus mulierum, ibi: *Tanquam ſi lex noſtra ab initio cum tali interpretatione promulgata fuiſſet.* Vnde cùm *in dicto cap. quoniam*, declaretur ius antiquum prohibens aliquid recipere pto ingreſſu religionis, *cap. non ſatis 8. cap. de regularibus 25. de ſimonia*; mirum non eſt ſi extendatur ad præterita: ſi tamen in lege declatante, aut interpretante ius antiquum, ſint verba, quibus reſtringatur ad ſutura, tantùm in illis locum habebit: quo modo intelligendi ſunt textus *in cap. aqua, de conſecratione Eccleſia, cap. 3. de inſtitutionibus, cap. cùm Magiſtrum, de electione, cap. final. de ſponſa duorum, cap. vnico, de poſtulat. Prælatorum, lib. 6. cap. licèt canon, de electione, eodem lib. cap. vnico, in fine, de clericis non reſidentibus, eod. lib.* Clementina 1. vbi Gloſſa *verbo De catero*, de vſuris, iuncto Anguiano *dicto cap. 5.* Pro coronide huius commentarij ſciendum eſt, conſtitutionem nouiter editam reſpicere negotia pendentia, & iuxta illam, non iuxta veterem eſſe decidenda, *cap. vlt. de officio Legati, in 6. l. 7. de legitim. hæred. in Theodoſ. l. vnica de bonis cleric. in eod. C. l. 6. vnde vi, in eodem Codice*; niſi lis pendeat, quia per appellationem ſententia ſuſpenſa eſt: tunc enim iuxta veterem legem cauſa definienda eſt, authentica *vt cùm*, de appellatione, *in princip.* latè proſequuntur Germonius *dict. cap. 2.* Cuiacius *in l. vnica, §. vlt. C. de caducis tollendis*, Donellus *lib. 1. comment. cap. 5.* vbi Oſualdus *littera F.* Franciſcus Valens *tom. 2. concord. fol. 176. in præſenti.*

[a] CAPVT III.

[b] Auguſtinus *ſuper illud Apoſtoli ad Hebræos.*

TRanſlato ſacerdotio neceſſe eſt vt legis tranſlatio fiat. [c] Quia enim ſimul, & ab eodem, & ſub eadem [d] ſponſione vtraque data ſunt: quod de vno dicitur, neceſſe eſt, vt de altero [e] intelligatur.

NOTÆ.

1. a *CApnt tertium.*] Cùm in prima collectione Decretalium tertiò loco compilaretur textus *in cap. peruenit*, qui extat apud Gratianum *in cap. peruenit, de conſec. diſt. 3.* & poſt eum præſens textus ſtatim apponeretur, Raymundus huius ſextæ collectionis author, eius textus rationem non habuit. Tum quia apud Gratianum reperiebatur; tum quia in præſenti breuiùs eadem doctrina ſtatueretur: vnde conſtat in præſenti textu agi de abrogatione legis veteris per legem gratiæ, vt facilè ex textu antecedenti, videlicet dicto *cap. peruenit*, colligitur: non verò Auguſtinus, ſeu quivis author eius eſt, tractat de poteſtate legiſlatiua, quæ extat penes Pontificem, vt omnes repentes hic ſupponunt, & exponunt. Apertè enim ex infrà dicendis apparebit, in præſenti textu tam Apoſtolum, quàm eius ſcholiaſten docere Catholicos iam non eſſe ſub lege Moſaica, ſed viuere ſub lege gratiæ; mirot tamen hoc à nemine ex repetentibus fuiſſe animaduerſum.

2. b *Auguſtinus.*] Ita etiam legitur in prima collectione ſub hoc titulo, *cap. 4.* non tamen reperiuntur verba huius textus inter opera D. Auguſtini, ſed tantùm inueniuntur in Gloſſa ordinaria *ad cap. 7. D. Pauli ad Hebræos.* Priora autem verba ſunt ipſius Apoſtoli, *dict. cap. 7.* vbi agit de excellentia Sacerdotij Chriſti, & quomodo abrogatum eſt Sacerdotium Leuiticum per Sacerdotium Chriſti; atque neceſſariò abrogari debuit lex vetus Moyſis ſimul cum Sacerdotio data. Cuius connexionis, ſeu conſequentiæ rationes varias aſſignant Sancti Patres, & Expoſitores in eo textu. Prima, quia ſacerdotium proportionatum fuit legi, & cum ea indiſſolubiliter connexum; non enim poteſt eſſe ſacerdotium ſine certis & congruentibus legibus, ac cæremoniis: ita docuerunt Chryſoſtomus, Theodoretus, & Theophylactus, quos refert Cornelius à Lapide ibi, *n. 46.* Secunda, quia lex illa erat ſub adminiſtratione ſacerdotij, cùm apud Iudæos ſummus Sacerdos habuiſſet poteſtatem ferendi leges. *Exodi cap. 18. verſ. 13.* Igitur mutato ſacerdotio, neceſſe erat, vt lex mutaretur. Quam illuſtrat D. Thomas *lect. 3. in dicto cap. 7.* Tertia, quia tranſlato ſacerdotio de vna tribu ad aliam, neceſſe erat legem transferri, quia dum lex manebat, nullo modo ſacerdotium mutari poterat de tribu Leui, vt probat Ribera *in dict. cap. 7. num 42.*

c *Quia.*] Verba quæ ſequuntur, ſunt Gloſſæ 3.
ordinariæ exponentis ſententiam Apoſtoli, quæ ait: *Quia enim ſimul, & ab eodem, ſub eadem ſponſione vtraque data ſunt*; videlicet lex, & ſacerdotium; in monte enim Synai Populus legem accepit, & pariter ſacerdotium; ſiquidem in eo conſtitutus eſt à Deo Sacerdos Aaron; vnde ex hac connexione legis, & ſacerdotij infert Apoſtolus, factâ tranſlatione ſacerdotij, neceſſariò & legis tranſlationem fieri debuiſſe. Et ſi dicas priùs datam fuiſſe legem, quàm inſtitueretur ſacerdotium, ſiquidem lex data eſt Moyſi in monte Synai, *Exodi cap. 20.* ſacerdotium verò poſtea inſtitutum, *Exodi cap. 28.* Reſpondeo Gloſſam appellaſſe legem non tantùm ea præcepta, quæ ante ſacerdotij inſtitutionem tradita ſunt, ſed quidquid Moyſes illis quinque libris comprehendit, quos Hebræi legem vocabant; multa enim Dominus præcepit ſeorſim, quæ ad legem etiam ſpectabant: docet Ribera *in dict. cap. 7. D. Pauli ad Hebræos.*

d *Sponſione.*] Id eſt promiſſione; licèt enim 4.
ſponſio aliquando accipiatur pro pignore depoſito à certantibus vt cui ex illis vicerit, tradatur, *l. 3. l. penult. ff. de aleatoribus*, *l. ſi rem 19. § vlt. ff. de præſcriptis verbis*, Salluſtius *in Iugurtha*: *Per inducias* (inquit) *ſponſionem faciunt, vti certo die legati domo proficiſcerentur: quo in loco inter ſe*

obuij fuissent, is communis vtriusque populi finis haberetur. Macobrius *lib. 3. Saturn. cap.* 17. *Nec moratos sponsione contendit*; quæ sponsio in spectaculis magnopetè vsitabatur. Tertullianus *de spectaculis cap.* 16. *Aspice populum ad id spectaculum iam cum furore venientem, iam tumultuosum, iam cæcum, iam de sponsionibus concitatum.* Cassiodor. *lib. 3. variarum, cap.* 51. *Et ad inanes contentiones sic descenditur, tanquam de statu periclitantis patriæ laboretur.* Illustrant Bulengerus *de Circo cap.* 48. Petrus Pitheus *lib. 1. aduers. cap.* 18. Pantoxa *in dicta lege 3. de aleatoribus, num.* 9. Etiam hæc sponsio in iudiciis Romæ olim vsitabatur; nam à litigatoribus se inuicem prouocantibus in æde sacra certa pecunia deponebatur ea lege, vt qui non ex bona fide ageret, aut inficiaretur, aut fugeret, eà pecuniâ mulctaretur. De qua sponsione accipiendus est textus *in l. 1. § proinde, 5. ff. de extraordinariis cognit.* vt obseruarunt Pitheus *dicto cap.* 18. Cuiacius *in l. peto 69. ff. de legatis 2.* Germonius *lib. 3. de sacrorum immunit. cap. finali, num.* 26. Vasconeclos *ad titulum de sacramentis non iterandis*, Paneirola *lib. 1. variar. cap.* 34. Dauid Argent. *de interdictis, in principio.* In hoc textu accipitur pro promissione à Deo facta sine vlla interrogatione; nam licèt regulariter sponsio supponat stipulationem, *l. vnica, C. de suffragio, l. 7. C. communia vtriusque,* vnde ex sponsu agere, est ex stipulatu, *l. sponsio 7. ff. de v. s. l. sciendum 19. § dictum, ff. de adilitio edicto, l. si super 9. C. de traditionibus,* plura Iacobus Gothofredus *in l. si Barsatorem 18. C. de fideiuss.* tamen aliquando promissionem tantùm continet, Brissonius *de v. s. verbo Sponsio:* vnde cùm Dominus tempore quo sacerdotium, & legem populo dedisset, illi promisisset, vt si mandata in corde suo seruaret, in terram promissam eum introduceret, hanc promissionem Glossa ordinaria sponsionem appellat, nisi Glossam accipiamus de promissione illa, quam populus fecit seruandi legem à Deo datam *Exodi cap 24. vers. 3. Responditque omnis populus vna voce: Omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus.* Et rectè Glossa sponsionem dixit iuxta morem antiquum rogandi, & promulgandi legem à populo. Per stipulationem enim apud Romanos lex ferebatur, vt constat *ex §. lex, Institut. de iure naturali,* ibi: *Senatorio Magistratu interrogante.* A. Gellius *lib. 10. noctium, cap.* 20. Festus Pompeius *verbo Scita plebs:* notant Antonius August. *de legibus cap. 7. & 8.* Brissonius *lib. 2. de formulis, pag.* 137. Osualdus *ad Donellum lib. 1. comment. cap. 8. littera C.* quo modo explicant dictam legem primam de legibus Gifanius *in l. stipulationum, 5. num.* 45. Osuald. *dicto lib. 1. Donelli, c. 16. littera D.* Cuiacius *lib. definitionum Papin.* & Faber ibi, quamvis eam aliter accipiant Forcatulus *dial. 2. num.* 8. Pantoxa *in l. 3. de aleatoribus, num* 5. Vnde lex dicitur communis sponsio *in d. l. 1. ff. de legibus:* obseruarunt etiam Gothofredus, & Pantoxa *vbi suprà.* D. Ioannes de Solorzano *emblemate 66. num.* 3. & varia de ritibus ferendi leges adducentes Forcatulus *dialog. 2. num.* 7. Osualdus *ad Donellum lib. 1. comment. cap. 8. littera C.* Connanus *lib. 1. comment. cap.* 13. Rosinus *lib. 8. antiquit. cap.* 2. noster D. Franciscus de Amaya *lib. 1. obseru. cap 3. in fine,* Robertus *lib. 3. sentent. cap.* 2.

5. e *Intelligatur.*] Id est, quod dicimus, sacerdotio translato, translatam etiam esse legem, ex quibus verbis notat Glossa in præsenti, quod vbi est eadem ratio, idem ius statui debet; quod probant textus *in cap. ad eius, 5. dist. cap. denique 4. dist. cap. si quis obiecerit 7. 1. q. 3. cap. inter, de translatione Episcopi, l. illud, ff. ad legem Aquil. l. cùm autem, ff. de negotiis gestis, l. 3. §. iudicio, ff. de tutela & rationibus, l. illud, C. de sacrosanctis Ecclesiis, l. quidam, ff. de edendo:* plures congerit Barbosa *in præsenti, & axiomat.* 197. pleraque tradit de connexis Franciscus Valens *in præsenti, notatione* 1.

COMMENTARIVM.

QVibus prælibatis pro nostri textus vera interpretatione, conclusio ex eo ita deduci debet: *Præcepta legis veteris, translato sacerdotio eius, iam cessarunt, nec hodie obligant.* Probant eam varia sacræ Paginæ testimonia. D. Matthæus *cap. 11. vers.* 13. ibi: *Omnes prophetæ, & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt:* & *cap. 13. vers.* 38. & caput 15. Actuum Apostolorum: vaticinia Hieremiæ *cap. 31. vers.* 31. Malachiæ *cap. 3. vers.* 11. Apostoli *ad Romanos cap. 15. vers.* 14. ibi: *Non enim sub lege estis, sed sub gratia:* & *cap. 7. vers.* 4. ibi: *Iesus liberauit me à lege:* & ad Galatas *cap. 3. vers.* 13. ibi: *Christus nos redemit de maledicto legis;* ad Ephesios *cap. 2. vers.* 15. *Legem mandatorum decretis euacuans;* & ad Colossenses *cap. 2 vers. 14. cap. peruenit 3. cap. 5. hoc titulo, in 1. collect. cap. vnico de purificat. post partum.* Ex Patribus Cypriano, Ambrosio, Damasceno, & aliis probat Franciscus Valens in præsenti, *sect.* 7. Illustrant ex Theologis positiuis Ribera, Thena, & Salmeron, Cornelius à Lapide *in dicto cap. 7. ad Hebræos,* Serlogus *tomo 1. in Cantica, antiloquio 3. sect. 4. pag.* 103. & *tomo 3. vestigatione 10. sect. 1. c. 1. pag.* 342. Ex Scholasticis D. Thomas 1. 2 *q. 104. art.* 3. Bonauentura, Scotus, & alij Sententiarij *in 4. dist.* 3. Vasquez *tomo 2. in 2. partem, disp. 181. c.* 9. Suarez *de legibus lib. 9. cap.* 10. Ex Canonistis & aliis Couarr. *lib. 1. variar. cap. 17. num.* 1. Moneta *de commutatione cap. 3. num.* 47. Baronius *anno 58. num.* 81. Binius *tomo 1. Conciliorum, in initio 1. partis,* Becanus *in analogia, cap. 5. q.* 8. Ambianas ad Tertullianum *de pudicitia cap. 6. obseru.* 1. Castro *de lege pœnali lib. 1. cap.* 15. Salas *de legibus disput. 23. sect. 5. & disp. 24. sect.* 4. Voldue. *de Ecclesia post legem, cap. 5. & 8.* Cellotius *de hierarchia lib. 3. cap. 3. §. 4.* Gibalinus *tom. 1. scient. can. lib. 4. cap.* 4.

6. Conclusio proponitur.

Sed supradicta conclusio difficilis redditur sequenti consideratione; nam lex antiqua nihil aliud erat, quàm Dei voluntas data per diuinam prudentiam: sed voluntas Dei est immutabilis: ergo nec per translationem sacerdotij potuit abrogari, præcipuè quia lex illa data fuit à Deo, vt in æternum duraret, vt probatur *ex cap. 17. Genesis,* ibi: *Erit pactum hoc meum in carne vestra in fœdus æternum:* & *cap. 12. vers. 14. Exodi,* ibi: *Habebitis hanc diem solemnem Domino in gubernationibus vestris cultu sempiterno.* Et ibi: *Custodietis diem ipsam ritu perpetuo.* Et *Psalmo 104. vers.* 10. ibi: *Statuit illud Iacob in præceptum, & Israel in testamentum æternum.* Deuteron. *cap.* 29. *In sempiternum vt faciatis vniuersa verba legis.* Et *cap. 11. vers.* 1. *Obserua præcepta eius, & cæremonias, iudicia atque mandata omni tempore.* Deuter. *cap. 12. vers.* 28. *Obserua, & audi omnia, quæ ego præcipio tibi, & filiis tuis post te in sempiternum.* Leuit. *cap. 10. vers.* 9. *Quia præceptum sempiternum est in generationes vestras.* Leuit. *cap. 17. vers.* 7. Iterem. *cap. 11. vers.* 3. *Psal. 118. vers.* 96. ibi: *In æternum mihi est.* Et *vers.* 111. *Testimonia tua in æternum.* Et præcepta tam cære-

7. Traditur ratio dubitandi.

nionia

monialia, quàm moralia in perpetuum data dicuntur, vt de Phase dicitur *Exodi cap.12. vers.14.* ibi: *Habebitis autem hunc diem in monumentum, & celebrabitis eum solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno.* Et *vers. 17. Custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo.* De festiuitate Sabbathi dicitur *Exodi cap.31. vers.16. Custodiant filij Israel Sabbathum, & celebrent illud in generationibus suis; pactum est sempiternum inter me, & filios Israel, signumque perpetuum.* De solemnitate hebdomadarum legitur *Leuit. cap.23. vers. 21. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus vestris.* De tempore expiationum *Leuit. cap. 23. vers. 31.* cauetur: *Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus vestris.* De sacrificio legitur *Leuit.cap.6. vers.18. Legitimum, ac sempiternum erit in generationibus vestris.* De Sacerdote *Deuteron. cap. 18. vers.5.* ita cauetur: *Ipsum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, vt stet, & ministret nomini Domini ipse, & filij eius in sempiternum.* Ergo si lex illa perpetuò data erat, non potuit vllo modo abrogari, seu transferri. Augetur, nam si aliquod præceptum cessaret, maximè præceptum circumcisionis, vtpote typicum cæremoniale, vt probant Turrianus *pro canonibus lib.1.cap.25.* Baronius *anno 102. num. 19. & anno 138.num. 1.* Sed circumcisionis præceptum adhuc in lege gratiæ prædicatur ab Apostolo, *1. ad Corinthios c. 7. vers. 18.* ibi: *Sicut vocauit Deus, ita ambulet; & sicut omnibus Ecclesiis doceo, circumcisus aliquis vocatus est, non adducat præputium; in præputio aliquis vocatus est, non circumcidatur: circumcisio nihil est, & præputium nihil, sed obseruatio mandatorum Dei.* Ergo præcepta legis veteris etiam cæremonialia, in lege gratiæ durant. Augetur tandem hæc difficultas ex eo, nam sæpe legimus Romanos Pontifices ex lege veteri, & eius præceptis decreta desumpsisse, vt constat *ex cap.1. de homicidio, c. 1. de adulteriis, c.1.* cum aliis quatuor sequentibus, *de iniuriis*, vbi tam ex præceptis iudicialibus, quàm moralibus decreta referuntur. Ergo quia adhuc in lege gratiæ præcepta legis veteris obligant.

8. De lege veteri.

Qua dubitandi ratione sic fulcita, non obstante, defendenda est præsens assertio, pro cuius illustratione præmittendum primò est, Populum Dei tam ad regimen Reipublicæ temporalis, quàm ad assecutionem æternæ salutis, finemque supernaturalem peculiare ius, priuataque statuta habuisse ab ipso Deo data, & lata per Moysem, vt suprà retuli in apparatu. Hoc ius Hebraïci populi ius ciuile Hebræorum appellauit Philo Iudæus *in lib. de Ioseph*, siue *de Viro ciuili*; sic enim illi genti datum est, vt alteri minimè conueniret, nisi in quantùm de lege æterna, naturalique participabat, vt communiter Theologi docent cum D. Thom. *1.2.q.98. & sequen.* & tunc non obligabat gentes ob vinculum legis Mosaïcæ, sed propter dictamen iuris naturalis, æquitatisque, cui omnes homines debent obedire ex vi præcepti naturæ, iuxta illud *ad Rom. cap.2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt.* Ex quo apparet, Hebraicum populum selectiorem fuisse Deo cæteris gentibus, vtpote qui selectus fuit vt ipsi incarnationis filij sui secreta panderet, & à quo humanam carnem susciperet: quare ipsum decuit perfectio, & sanctitudo, iuxta illud Deuteron. cap.18. *Perfectus eris, & absque macula coram Domino Deo tuo.* Illustrat, qui ignorauit nil, D. Iosephus de Retes *lib 5. opuscul. cap.1.* nec existimandum est, deteriorem fuisse conditionem populi Hebraïci, quàm cæterarum nationum: multitudo ergo præceptorum quamvis libertatem operandi adstrinxisset; libertatem tamen circa benè operandum minimè minuit, iuxta illud Pauli *ad Galatas cap.3. Itaque lex, pædagogus noster, fuit in Christo.* Vnde cùm Deum optimum maximum pædagogum habere meruissent, meritò gloriantur *Deuteron. cap.4. Quæ est alia gens sic inclyta, vt habeat cæremonias, iustaque iudicia.* Vniuersus igitur orbis præter Iudaïcum populum in lege naturali per mediam gratiam Dei saluabatur: quod si ex gentibus esset, qui in religionem, populumque Iudaïcum transire vellet, circumcisus ad illam legem admittebatur, fiebatque Proselytus, iuxta cautiones, & cæremonias textus *in cap. 12. Exodi*, quas explicant Tostatus, Liranus, & reliqui PP. per quod ad vniuersæ legis Iudaicæ obseruantiam obligabatur vnà cum circumcisione, alioquin profitenti non proficiebat ad salutem, iuxta testimonium Pauli *ad Galat. cap.5.* ibi: *Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ.* Quæ ideò diximus, vt semel moneamus, ad obseruantiam legis idem censendum esse de Proselytis, ac de propriis Iudæis, quibus peculiariter lex data fuit. De queis curiosè Grotius *lib.2. de iure belli, cap 1. §.16.*

Reipublicæ autem forma ex præscripto legum, quibus fundatur, desumenda est: quare Arist. 9. De eadem re.
lib.2. Polit. per tot. Plato *in libris de legibus*, & *de Repub.* Cicero *in fragm. de Repub.* itidemque *in lib. de leg.* Plutarch. *in lib. de Rep.* & alij veteres de eodem instituto scriptores, à legibus denominationes rerum publicas faciunt. Aliæ quippe leges Regno feruntur, aliæ Aristocratiæ, aliæ Reip. aut multitudinis iusto imperio accommodantur. Ex quibus de forma regiminis Hebraïci populi facilè censeri posset, si pateretur nostrum institutum. Missam tamen facimus hanc inuestigationem, quam post sacros Scriptores ex professo instituerunt Carolus Sigonius, Petr. Cunæus, Pat. Stephan. Menoch. *in libris*, quos *de repub. Hebræor.* scripserunt, inscripseruntque, apud quos legi possunt obligationes, munia, successio, redditus, & stipendia sacerdotij Hebraïci, simulque Leuitarum ministeria; item sacrificia, holocausta, victimæ, sanctificationes, festiuitates, & reliqua, quæ illi legi conueniebant, erantque propria illius sacerdotij, de quibus non pauca in toto hoc opere libabimus in suis titulis.

Sed vt de lege Hebraïca, quæ necessaria sunt, 10. De fine ipsius legis.
breuiter decerpamus, notandum est cum D.Thom. *1.2. q. 99. per tot.* quod licèt homines alliceret ad cultum Dei per terrenorum repromissionem; tamen principalius intentum habuisse ad infundendum amorem erga Deum, bonosque faciendos cultores per fidem, & charitatem, spemque in Deo repositam, iuxta illud *ad Rom.cap.13. Si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Et *1. ad Timoth. cap.1. Finis præcepti charitas.* Itaque tota compages mandatorum moralium ad Deum & proximum cum debita ordinatione referebatur. Cæremonialia verò Christum venturum prædicabant, qui erat vltimus finis, quem intendit lex populi Hebraïci. Petauius *tom.1 dogmat. theolog lib.10. c.224.* & disponere, & præparare populum ad Christi aduentum, *cap. finali, §.his, 6. dist. cap. vnico, §. vnde, de sacra vnct.* D. Ambros. *lib. 1. de officiis, cap.18.*

*cap.*48. vnde lex illa data fuit habitâ relatione ad Christum venturum; vnde ait Apost. 1. *ad Corinth.cap.*10.*Omnia in figura illis contingebant.* Quare præcepta cæremonialia præfiguratiua erant, & instituta ad præfigurandum.D.Thomas 1.2.*q.*102. *art.*2. Azor. *lib.* 6. *instit. moral. cap.*3. Suarez *lib.*9. *de legib. cap.*3. Sed per iudicialia, & leges politicas quies, tranquillitas, & pax illi populo quæsita fuit, vt mores eorum, & naturalis inclinatio regionis ferebant. Inde deducitur aliud fuisse intentum, aliud præceptum tendens ad consequendum intentum: intentum enim supernaturale fuit iustificare populum,ipsumque ad vnigenitum Dei suscipiendum præparare. Præceptum verò fuit multiplex, provt condecebat Remp. à Deo institutam, sacrisque & politicis documentis ordinatam. Quæ omnia percurrere cùm operæ, aut facultatis nostræ non sit, (breuiter retulit Beyerlinch *tom.*2 *in theat. vitæ humanæ, verbo Cæremonia*; & *tom.*4. *verbo Lex*) ad classes tamen cum eodem D. Thoma vbi nuper,breuiter deducemus. Quædam enim præcepta moralia sunt, quædam iudicialia, quædam cæremonialia. Moralia dicuntur à moribus, quia per illa mores reformantur, & homo reducitur ad operandum secundùm rectum dictamen rationis: iudicialia sunt, quæ ad leges, iudicia & administrationem iustitiæ in ciuilibus, & criminalibus spectant, & optimum Reipublicæ regimen, veluti ad Principem, ad Magistratus, aliosve Iudices, ad seruos, ad ciues, ad peregrinos, ad successiones, contractus & similia, de quibus Seldenus *de legib. Hebræor.* P. Cunæus, & Pater Menochius. Cæremonialia tandem quæ determinant ritus, modos, cæremonias, quibus decenter sacris operandum sit, ne alioquin si pro libito hominibus liceret Deum inuocare, placare, rogare priuato quodam cultu, & pro vniuscuiusque libito, superstitio irrueret pro religione, vt Gentiles ipsi viderunt apud Ciceronem *lib.* 1. *de legib.* quam partem illustrauit Antonius Clarus Siluius *ad leges Regias cap.* 1. multis adductis sacris, profanisque testimoniis, quæ aduersùs Nouatores huius sæculi rem adstruunt. Ad cæremonialia pertinebant sacrificia, quæ multiplici genere hostiarum fiebant; dies festi, vt Sabbathi, *Genesis cap.*2. Paschæ, *Leuitici cap.* 23. Neomeniæ, *cap.* 10. *Numer.* Azimorum, *Leuitici cap.* 23. Pentecostes, *Leuitici cap.* 22. Tubarum, *Leuitici cap.*23. & alia quæ refert Azor *p.*1.*instit.lib.*6.*cap.*30.

11. Dissoluitur quædam instantia.

Sed videtur dicendum, moralia præcepta minimè necessariò data fuisse populo Hebraïco, cùm legislatio hæc in tempore fuerit quingentis post Abrahamum annis; sed præcepta hæc homini ipsi ab initio indita esse per Deum, vt disputat Seren. Abbas apud Cassian. *collat.*8. *cap.* 23. ex illis verbis: *Nam quia sit homini omnis scientia legis ab initio creationis infusa, hinc manifestè probatur, quod mandata legis absque litteræ lectione ante legem, imò ante diluuium omnes Sanctos obseruasse cognoscimus*, &c. Quod multis exemplis illustrat à sacra Scriptura petitis, & cum aliis Patribus confirmat Alard. Gazæus *in notis ad eum locum*: ergo sine necessitate inculcata fuerunt Hebraïco populo prædicta præcepta moralia. Verùm enim verò, cùm per consuetudinem peccandi vniuersus ferè orbis obcæcatus viueret, amisissetque rectæ rationis dictamen, necesse fuit, vt Author naturæ Deus tanquam supremus Legislator, & Doctor iniungeret, & exponeret populo suo, à quo vniuersæ gentes mutuarentur,quid esset iustum naturaliter, & ad quid homo teneretur ex lege ipsa naturali; quod fecit *cap.* 20. *Exodi*; & hanc causam reperendi præcepta moralia præbuit D. Thomas *dict. q.* 98. *art.*4.5. & 6.& *q.* 99. *art.*2. & *quæst.* 100. *art.*1. & satis copiosè Cassian. *d. collat.* 8. *cap.* 23. noster Gratianus *in princip.*4. *distinctionis.* Aliquid verò diuini acceperunt respectu populi Hebraïci præcepta moralia ex promulgatione Dei; nec enim negari potest, illi populo non solùm naturalia fuisse, sed etiam diuina positiua, quia à Deo nedum tanquam Doctore, sed etiam tanquam Legislatore lata fuerunt. Sed translato sacerdotio, & lege, cessauit quidquid de maiore religione acceperunt respectu populi illius, retinueruntque, vt semper retinent, absolutam vim ex ratione naturali, quæ in mente diuina existit, vt docent Iacobus Iordanus *tom.*1.*Theolog.moral.lib.*2 *q.*7.*cap.*2. *ex num.* 4. P. Granadus *in* 1. 2. *controu.* 7. *de legib. tract.*4. *disput.*5. *sect.*2. *ex num.* 12. Franciscus Valens *d.q.*4 *ad tit. de constit. sect.*6.*ex num.*3. Quo in sensu communiter dicitur, hæc moralia præcepta non cessare per aduentum Christi, & legem gratiæ; sed viua, & viuificantia permansisse. Quod de obligatione naturali, quæ diuina in mente diuina est, intelligendum est, non de superaddita qualitate iuris positiui diuini, respectu populi Hebraici, vt enim hoc moderamine accipiamus communem doctrinam apud Tiraquell. *in præfat. ad lib. retract.* Couar. *lib.*1. *variar cap.* 17.*ex num* 2. qui plurimos veteres adducunt, & ex neotericis non pauciores modernus additionator Couarr. à quorum recensione abstineo.

Sequuntur iudicialia præcepta, quæ Paulus ad Romanos *cap.*7. appellauit *mandatum iustum*, quæ 12.

De præceptis iudicialibus.

ad pacem, & tranquillitatem ciuium referuntur, quâ homines politici sunt, siue in ciuitate, regnoque viuentes, D. Thomas 1.2.*tota quæst.*104. de quibus latè Azor 1. *tom. lib.*6. *cap.*30. & *seqq.* vbi post Angelicum Præceptorem ad classes præcepta hæc reducit appositissimè. Ad hanc partem spectant omnes leges de rebus publicis, & priuatis latæ, tam ad causas ciuiles, quàm ad criminales; de commerciis, & successionibus, reuersionibusque bonorum ad cippum, siue ad tribus. Quo de iure nouissimè egerunt Politici suprà relati, & Ioannes Seldenus *in lib. de successionib. Hebræorum*, & si qui sunt alij. In quibus ferendis legibus etiam reluxit benignitas & bonitas Dei erga populum; neque enim ipsis permittere voluit sanctiunem; sed ios, tanque peculiares, & accommodas leges illis dictauit, quibus fundati vitam beatam possent transigere. Vidit quippe æterna prouidentia populum illum rudem adhuc, parumque ad rempublicam fundandam capacem fore, vt nesciret leges sibi condere, & formam regiminis stabilire. Itaque quod Deus immediatè Synagogæ præstitit, Ecclesiæ permisit per medios suos ministros,quos ad id aptos recognouit: quare de his iudiciis ad postremum tempus, siue ad tempus legis gratiæ nihil determinauit, vt docuit post D. Thomam Sotus *de iustitia & iure lib.*2.*q.*3.*art.*3. Cessauit ergo hæc lex quoad iudicialia præcepta Iudæorum respectu simul ac Iudaismus, & Synagoga cessauit per aduentum Christi, & complementum legis; quia illi soli populo, & statui data est: respectu verò nostri, qui ex Gentibus ad Ecclesiam venimus, nunquam propriè dicitur cessasse, quia nunquam Gentes timuit, quibus alia forma Reip. permissa fuit, vt doctè considerauit Hugo Grotius

*lib.*1.

lib. 1. *de iure belli & pacis*, *cap.* 1. §. 16. vbi alios dat in notis, quem laudo fidenter, cùm audierim amplexatum orthodoxam fidem, & iusto fine defunctum.

13. DE EISDEM PRÆCEPTIS. Hac de causa à nostris communiter dicitur pro hac parte, quoad iudicialia lex mortua, quia populum Christianum non obligat ex vi præcepti positiui; sed non mortifera, cùm eius præcepta tanquam politica, & ad rectam gubernationem conducentia possint à Principibus habentibus potestatem suscitari, siue ecclesiastici sint, siue sæculares: de ecclesiasticis Principibus præcepta de decimis (si hæc iudicialia sint, & non moralia, de quo alibi disputabimus) Ecclesia ad sustentationem ministrorum excitauit, vt post Irenæum, & Chrysostomum in hunc sensum docuit Grotius *d.lib.* 1.*cap.* 1.§.17. aliaque permulta inueniuntur ab hoc facto iure traducta in libros Pontificij iuris *in cap.* 1. *de homicidio*, & *sub titulo de iniuriis & damno dato*, quæ adducit Valens *d.quæst.*4.*sect.*3. *ex num.*7. quâ occasione de hac potestate disputat Albericus Gentilis *in disp.de libris iuris can.c.*5. Et de Principibus sæcularibus sufficiat exemplum tetractus, quod deductum *ex cap.* 25. *Leuitici*, *Ruth. cap.*4. *Hieremiæ cap.* 32. nationes omnes ferè arripuerunt, vt de nostra ab initio cautum fuit *in l.* 13. *tit.* 10. *lib.*3. *fori legum*, *l.*230. *styli*, *l.*70. *cum seqq. Tauri*, & in aliis. De Gallia fundat latè Tiraquel. *in præfat. ad libros de retractu*, *num.* 7. nisi quædam leges tam peculiariter datæ fuissent illi populo propter duritiam cordis eorum, vt pro tempore æquitatem habuissent à Deo participatam; quæ in statu Ecclesiæ à nullo Principe possent suscitari, quia à supremo Legislatore gratiæ reprobatæ sunt, veluti lex, quæ iubebat oculum pro oculo dare, & dentem pro dente. *Exodi cap.* 21. *Deuteron. cap.* 19. quæ reprobata est per Christum *Matthæi cap.* 5. Item lex repudij, de qua *in Deuteron. cap.* 24. abrogata est *eodem cap.* 5. *Matthæi*, *& cap.*9. & *Marci*, *cap.*10. & *Lucæ cap.* 16. quas nemo Christianus iustè & ex charitate poterit suscitare, nec præceptiuè, nec permissiuè. Docent Grotius *d.*§.17. Tiraquel.*in dict.præfat.num.*10.

14. DE MOYSIS LEGISLATURA. Ex quo multi sibi persuaserunt, non omnes leges populo Iudaico datas, à Deo ipso immediatè latas fuisse, sed præter decem præcepta, & principaliores sanctiones, reliquas leges iudiciales, & cæremoniales latas fuisse à Moyse spiritu diuino afflato; quam opinionem sustinuit olim Marsil. Ticinus *in lib. de relig. Christ.cap.*34. Paulus Ricus *in lib. de christ. veritate*, *tract.* 2. 3.*p. cap.*3. innixi quorumdam Patrum non rectè forsan perpensis sententiis, quos secutus fuit Tiraquellus *in dicta præfatione*, *num.*8. & doctissimus Alphonsus Salmeton *in acta Apostolorum tract.* 61. *& sequenti*; quem tamen excusare intendit Valens infrà referendus; & de libello repudij agens Primarius Scholæ nostræ doctissimus Canus *lib.*2. *de locis*, *cap.*16. Cæterùm hæc sententia communiter improbatur, quia omnes leges Hebraicæ sub vno eodemque contextu, & scriptura continentur, & tanquam ab vno, eodemque Legislatore datæ accipiuntur: quare omnes respectu illius populi leges diuinæ positiuæ fuerunt, indispensabiliterque obligantes vsque ad vltimum apicem, aut iota, tanquam à diuina prouidentia prouenientes; at leges, quæ darentur per Moysem, humanæ positiuæ forent, non adeò adstrictè, & indispensabiliter obligantes: ergo fieri non potest prædicta Legislatorum distinctio; faciliúsque dicitur, leges illas prouidentiâ diuinâ accommodatas fuisse illi populo, gentisque genio & inclinationi pro statu Synagogæ, antequam abundaret gratia, non tanquam perpetuò valituras, sed pro tempore. Quæ communior sententia est, quam sequuntur Bartholomeus à Medina *in* 1. 2. *D. Thomæ*, *q.* 98. *art.*2. Gabriel Vasquez *art.etiam* 2.Greg. de Valentia *disput.*7.*q.*7. *puncto* 1. *probat.* 1. Greg. Martinez *d.q.*98. *art.*2. *dubio singulari*; Raphaël Auersa *q.* 1. Eximius Pater Franciscus Suarez *de legibus lib.*9. *cap.*2. Ioannes de Salas *eod. tract. disput.*22. *ex n.*11. maximè *num.*14. Ioannes Arboreus *lib.* 10. *Theosophiæ*, *cap.*9. Bellarminus *lib.* 1. *de Verbo Dei scripto*, *cap.*5. Iacobus Gordonus *tom.*1. *Theolog. moralis*,*lib.*2.*q.*7.*cap.*2. *ex num.*4. Maldonatus *in Euangelium Matthæi*, *cap.*19. Franciscus Valens *in concordia*, *tit.de const.q.*4.*sect.*4.

Sequitur vt de cæremonialibus dispiciamus, quæ ad virtutem religionis, & cultûs Dei referuntur: cum verò ritus, quo Deus deceuter placandus sit, ab ipsa ratione naturali non dictetur, necessaria est aliqua peculiaris, & priuata determinatio ab habente potestatem; hanc Ecclesiæ suæ permisit Christus Dominus propter abundantiam gratiæ, quâ sponsam exornauit; populo verò Iudaico permittere noluit, tanquam rudi, & carnali, & quem cernebat in idololatriam, & superstitionem pronum; sed ipse curam gessit minutissimorum quorumcunque, sub interminatione quæ extat *in cap.* 5. *&* 8. *Deuter.* Cæremoniæ docebant cultum, & decentiam tractandi sacra; simul tamen manu ducebant populum per ritus sacrificiorum, festiuitatum, vestimentorum, & similium, ad veritatem cognoscendam, & sperandum Christum ex se venturum, vt post D. Thomam docent præcitati Authores, maximè Soto *d. lib.*2. *q.*3. *art.* 2. *cum sequentibus.* Quare ex cæremoniis, quædam tantùm erant religiosæ, quædam religiosæ simul & typicæ,siue præfiguratiuæ venturæ veritatis, veluti purificatio post partum,quæ tantùm ad decentiam templi spectabat, & ad puritatem naturalem fœminæ, quæ in templum erat ingressura sine vlla repræsentatione Christi venturi per se: è conuerso Paschalium obseruatio, sacrificia & holocausta, aliaque quamplurima figuram præseferebant venturæ veritatis illæ cæremoniæ ab Ecclesia suscitari potuerunt, vt vidimus suscitatas *in cap.* 1. *de purificatione post partum*, vbi diximus; istæ verò non tantùm mortuæ sunt, sed & mortiferæ, nec vlla prorsus lege ecclesiastica, aut sæculari possunt ad vsum reduci, quia coniungeretur vmbra cum sole, Synagoga cum Ecclesia, & Christiani sic Deum colentes, iudaizarent. D. Thomas *q.*104. Tapia post relatos, *t.tom. catenæ moralis*, *lib.*4.*q.*27. *art.*8. *& sequenti*, Franciscus Valens *in concordia iuris Pontificij*, *ad titulum de constitutionibus*, *q.*4.*sect.*8.*per totam*, maximè *num.* 12. aliis relatis, quibus parcimus. Non est opus in præsenti disquirere de controuersia exorta inter Paulum, Petrumque super obseruatione legalium, quæ extat *in epist.ad Galatas*, *cap.*2. quam posteà suscitarunt Hieronymus, & Augustinus, Augustinoque accedens D. Thomas 1. 2. *q.* 103. *art.*4. & Recentiores, Suarez *lib.*9.*de legibus*, *c.* 16. *num.* 4. Salas *eodem tract.* 14. *disput.* 23. Vasquez *in* 1.2.*disput.*182.*cap.*2. *num.*9. Franciscus Valens *vbi proximè*, *sect.*9.Tapia *d.lib.* 4.*q.* 27.*art.*9. Illud tamen in re præsenti prætermittere non licet, in Concilio Hierosolym. 2. relato *Actuum Apost. cap.*15. iniunctum fuisse Gentibus conuersis, siue ad

ad Ecclesiam venientibus, vt abstinerent à fornicatione, idolothyto, sanguine & suffocato, à quo Iudæi abstinebant à tempore Noëmi, *Genesis cap.*9. Quæ pars videtur ad præcepta cæremonialia veteris legis pertinuisse; & nihilominus tam in prædicto Concilio Hierosolym. quàm in aliis canonibus, quos retuli in apparatu ad hæc commentaria, cernimus suscitatum; igitur quia præcepta cæremonialia veteris legis non cessarunt. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, præceptum hoc de abstinendo à sanguine, & suffocato, quamvis Iudæis datum, seu repetitum sit *Leuitici cap.*17. pro qua parte sanguinem & suffocatum edere prohibebat, non fuisse typicum, aut præfiguratiuum Christi venturi; potius verò respexisse obsequium, & reuerentiam quam Deo tanquam auctori naturæ exhibere debemus; cùm enim vita animalis in sanguine sit, proiicientes in terram eius sanguinem, Authorem vitæ recognoscere videmur; per consequens abstinentes à suffocato, censentur eandem reuerentiam præstare Authori naturæ, cùm carnes nolint attingere animalis illius, cuius sanguis Deo libatus non sit. Non ergo habuit cæremonia hæc aliud ex Iudaïco populo signum, quàm quod eidem populo data fuit, & in illius mores pertransiit, in tantùm, vt prophanos existimarent Iudæi, qui sanguine & suffocato vescebantur, non minùs quàm eos, qui manducabant idolothyta, siue de carnibus idolo mactatis: ne itaque scandalum oriretur Iudæis baptizatis à Gentilibus ad Ecclesiam venientibus, si viderent illos vesci cibis, quos ipsi valdè abhorrebant, suscitata fuit, seu nouiter condita lex vetus, non quia cibi prædicti per se immundi haberentur; nullus etenim cibus immundus est, nec interdictus Christianis, sepositâ ecclesiasticâ constitutione, vt constat ex D. Paulo 1. *ad Corinth.cap.*8. & *epist. ad Rom. cap.* 14. sed quia visum fuit ita Gentilium, & Iudæorum animos in concordiam reducere, si prohiberentur cibi Gentilibus, quos horrebant Iudæi. Qua de causa vbi hoc periculum non cernitur, rectè potuit permitti, vel vsu; vel expressa constitutione esus prædictorum ciborum, ne coincidamus cum hæreticis, qui quasdam carnes immundas putant, vt prohibitum fuit in Concilio Brachar. 1. *can.*14. *Immundos putaret cibos carnium, quas Deus in vsum hominum dedit.* Consuetudo etiam idem potest efficere, vt in toto Christianismo iam effecit; non verò damnatur constitutio 68. Leonis Philosophi, qui eosdem cibos vetuit suo imperio, insistens prohibitioni Apostolorum, quos vocat Præcones gratiæ. Itaque non omnis lex cæremonialis Iudæis data mortifera est, sed ea tantùm, quæ præfigurabat Christum venturum. Ita de hac lege censuerunt Baronius *anno* 51. Victoria *de potestate Papæ & Concilij, versic. Quarta propositio.* Ioannes Antonius Delphinus *de potestate Ecclesiæ, titulo de delectu ciborum, pag.* 147. Tapia *q.*24.*art* 9. *in fine.* Quare autem nouioribus Ecclesiæ canonibus hoc præceptum suscitatum fuisset, exposui in dicto apparatu.

15. De cessatione legis veteris. Tandem sciendum est, communem & veram sententiam Theologorum esse cum D. Hieronymo & Augustino, nullum præceptum legis veteris cessasse antè mortem Christi; nam etsi ferè omnia præcepta cæremonialia fuissent præfiguratiua Christi venturi, & ministeriorum eius; erant tamen præcipuè præfiguratiua mortis, & passionis illius, & ideo vsque ad mortem ipsius lex Moysis omnino perseuerauit: quare Christus dum vixit, legem obseruauit, & cæteros omnes ad eius obseruationem exhortabat, vt constat *ex cap.* 5. *&* 17. *Lucæ, cap.* 23. *Matthæi.* Cessauit ergo lex vetus in ipso momento mortis Christi Domini, vt probatur ex D. Paulo in præsenti textu, relatu ibi: *Translato sacerdotio*; nam cùm in ipso momento mortis Christi confirmatum fuerit nouum Testamentum, sequitur hinc fuisse reuocatum antiquum; & translato sacerdotio, translatam quoque fuisse legem antiquam in nouam: etiam aliqui idem probant ex eodem Apostolo ad Ephesios *cap.* 2. ibi: *Legem mandatorum decretis euacuans.* Idem dicendum est de præceptis iudicialibus; nam cùm morte Christi fuisset vetus Testamentum translatum, consequens erat, vt non solùm cæremoniæ, sed etiam Respublica illa omninò mutaretur, quatenus à Deo constituta erat. Poterant enim Hebræi propria authoritate suam eandem conseruare Rempublicam, & sibi hoc modo eligere Regem, vt conseruarent legem iudicialem, quam à Deo per Moysen acceperant, sicut & hodie Ecclesia multa ex illis præceptis iudicialibus tenuerunt; illa tamen lex quatenus à Deo lata, & quatenus diuina, post mortem Christi cessauit; nam quemadmodum tulit illam, non pro omnibus gentibus, sed solùm pro populo Iudaïco, qui signo circumcisionis à reliquis distinguebatur, ita cessante circumcisione, lex iudicialis quatenus à Deo lata fuit, cessare debuit. Circa præcepta moralia à Deo lata acerrimè defendit P. Vasquez 1.2. *q.*103.*disput* 168.*cap.*3.*num.*17. obligationem eorum post mortem Christi non cessare, sed semper manere; verùm placet sententia Suar. *lib.*2.*de iustit. q.*5. *art.*4. *conclus.* 2. quem sequuntur Recentiores Thomistæ, dum ait, præcepta moralia post mortem Christi cessasse, non quatenus erant præcepta naturalia, sed quatenus à Deo lata fuerant per Moysen; & ita hodie durare quatenus naturalia sunt. Facit pro hac sententia D. Thomas 1.2.*q.*98. *art.*5. dum docet præceptis naturalibus expressis in lege Moysi data omnes nationes teneri, non quia expressa erant in lege veteri, sed quia proueniebant à lege naturali, quæ omnes, & omni tempore obligat.

Ex quibus iam apparet vera decidendi ratio nostri textus, quæ multiplex est. Prima, voluntas Dei, quæ manifesta fuit abrogandi legem veterem: & quis possit destruere legem, nisi qui eam statuit? Secunda, quia cùm contineret figuras, quæ per aduentum Christi adimpletæ sunt, D. August. *lib.*19. *contra Faustum, cap.* 13. statim cessare debuit, Ambianas *ad Tertullianum de pudicitia cap.*6. *obseruatione* 1. Tertia, quia lex imperfecta erat, cùm permitteret, non daret; repræsentaret, non exhiberet. Cyrillus *in Ioannem lib.*9. *cap.* 23. ibi: *Nec enim legem Mosaicam inutilem fuisse putamus, sed non consummatè. Inde bonum nobis allatum contendimus: præparatio enim quædam fuit ad Euangelium, figurisque ac vmbris ad veram nos pietatem instruens.* Deinde quia, teste Apostolo *ad Ephesios cap.*2. *vers.*14. *Dominus noster fecit ex vtroque populo vnum*; id est, ex duobus populis, Iudaïco, & Gentilitio fecit vnum ouile, ac proinde debuit dissoluere medium parietem legis Mosaicæ, qui separabat vnum populum ab alio, & ambos vnâ, euangelicaque lege includere: deinceps, quia lex antiqua continebat graue iugum, quod vix Iudæi poterant ferre, *cap.* 15. *Actuum Apostolorum, vers* 10. quod per legem gratiæ dissolui 16.

Traditur ratio decidendi.

cap. 15. *Actuum Apostolorum*, *vers.* 10. quod per legem gratiæ dissolui debuit. Manet ergo legem veterem abrogatam esse, quoad cæremonialia & iudicialia; quoad moralia verò, quæ in Decalogo continentur, durare. D. Clemens *lib. 6. constitutionum*, *cap.* 22. & 23. quatenus illa sunt iuris naturalis: lex enim moralis Decalogo comprehensa, nihil aliud est, quàm interpretatio legis naturæ, quæ cùm esset peccatorum tenebris opacata, per Moysem reparata fuit; & sicut gratia naturam non destruit, sed perficit; ita lex gratiæ moralem legem non infirmauit, sed confirmauit. Apostolus *ad Romanos cap.* 3. ibi: *Legem ergo destruimus per fidem, absit? sed legem statuimus.* Latiùs prosequuntur Couarr. *dict. cap.* 17. *numer.* 1. Moneta *dicto cap.* 3. *num.* 53. Suarez *dicto cap.* 11. Franciscus Valens *in præsenti, sect.* 8. *per totam*, Tiraquell. *de retractu*, suprà.

17. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec obstat dubitandi ratio suprà allata, vbi dicebamus, legem antiquam datam esse ex prouidentia Dei, & sic perpetuam esse debere; nam dicendum est secundum D. August. suprà *contra Faustum*, quod sicut sapiens dispensator vnâ, & eadem dispensatione, & prouidentiâ, secundùm diuersitatem temporum dat alia, atque alia præcepta; ita diuina prouidentia propter mutationem temporum varia dedit præcepta, quia alia ante aduentum debuerunt dari, quæ præfigurarent Christum venturum; alia postea, quæ significarent iam venisse. Nec obstat quod dicebamus, legem veterem perpetuam, & æternam appellari; nam sciendum est, quod licèt rigorosè, & propriè æternitas, vel æternum significet durationem, quam Theologi dicunt totam simul; quæ æternitas formaliter dicit durationem carentem principio, & fine, seu termino, iuxta quam acceptionem tantùm Deus est æternus, iuxta illud *Exodi cap.* 15. ibi: *Dominus regnabit in æternum:* tamen sæpiùs æternum accipitur pro longa duratione, & hoc sensu lex dicitur æterna, sacerdotium sempiternum, & cæremoniæ æternæ, vt accipitur possessio æterna terræ promissionis filiis Israël, quæ etiam cessauit, *Genes. cap.* 17. *vers.* 4. ibi: *Dabo tibi terram Chanaam in possessionem æternam.* Et *cap.* 13. *Genes. vers.* 5. dicitur sempiterna possessio data Abrahæ, his verbis: *Terram, quam conspicis, tibi dabo, & semini tuo vsque in sempiternum.* Et *lib.* 1. *Reg. cap.* 1. *num.* 6. dicitur vita hominis æterna: & *cap.* 15. *Deuter. vers.* 7. vbi de seruo, qui non admisit libertatem à Domino datam, dicitur quod seruiat in æternum, cùm tantùm seruitus duratura esset vsque ad Iubilæum. Et *eodem lib. cap.* 27. *num.* 8. dixit Achis: *Erit mihi Dauid seruus sempiternus*; cùm casu, quo seruiturus esset Dauid, tantùm per vitam seruiturus esset. Et apud Ezechielem *cap.* 26. *vers.* 21. ait Dominus de ciuitate Tyri: *In nihilum redigam te, & non eris, & requisita non inuenieris vltra in sempiternum*; cùm tantùm per 70. annos peritura erat, iuxta illud capitis 23. Isaiæ, *vers.* 15. ibi: *In obliuione eris, ô Tyre, septuaginta annis:* & *vers.* 17. *Post 70. annos visitabit Dominus Tyrum.* Et *cap.* 15. *vers.* 18. dicitur: *Dominus regnauit in æternum, & vltra*; vbi si per *æternum*, significaretur sempiterna duratio, ad quid adderetur, *& vltra*: vnde cùm æternum semper in sacris litteris dicat durationem longam, inde lex Moysi data dicitur æterna, quia duratura erat per mille, & quingentos annos, vsque ad legis gratiæ aduentum. Nec etiam obstat, quod de circumcisione expendebamus: verum est enim, circumcisionem in lege veteri fuisse à Deo institutam, vt esset signum fœderis inter Deum, & Abrahamum cum suis posteris, vt esset typus baptismi, D. Paulus *ad Colossenses cap.* 2. *vers.* 11. vnde nullo modo hoc præceptum suscitari valet. D. Thomas *in 4. dist.* 1. *q.* 2. *art.* 5. Salmeron *ad D. Paulum ad Galatas cap.* 5. *q.* 3. Suarez *de legibus lib.* 9. *cap.* 15. Franciscus Valens 2. *parte concordiæ*, *sect.* 8. & 9. vbi latè exponit locum D. Pauli *ad Galatas cap.* 2. in illis verbis: *Cùm autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restitit, quia reprehensibilis erat.* Nec refragatur authoritas Diui Pauli *ad Corinthios cap.* 7. nam ibi Apostolus agit de Iudæis iam circumcisis, vel non ad fidem conuersis, vt docent Caietanus, Anselmus, & Cornelius à Lapide *ibi:* vt enim Apostolus doceret, vnumquemque seruum, seu coniugatum ad fidem venientem debere permanere in qua vocatione vocatus est, agit similiter de iudæo circumciso ad fidem veniente, & docet vt si seruus coniugatus venerit ad fidem catholicam, non inde statum mutet, sed maneat circumcisus seruus coniugatus, vt vocatus fuit; non tamen permittit Apostolus baptizatum circumcidi post fidem susceptam. Sed rectiùs Baronius in apparatu, vt verba illa Apostoli exponat, supponit apud Iudæos à prauis hominibus eam excogitatam fuisse malis artibus perfidiam, vt ad libitum cùm vellent, à patriis legibus ad Gentiles transirent, præputium super circumcisionem induxisse, vt sic Iudæos se esse negarent, quod liquet ex *lib.* 1. *Machab. cap.* 1. Ioseph. *lib.* 12. *antiquit. cap.* 6. ibi: *Adduxerunt sibi præputia, vt nudi quoque non essent Græcis dissimiles, & contemptis omnibus patriis ritibus, imitabantur mores externarum gentium.* Epiphanius vbi de Symmacho agit. Medica ergo arte circumcisi cutem attrahebant, seu crescere faciebant, vt iterum glans operiretur, & incircumcisi viderentur. Vnde D. Paulus, vt eos reprehenderet, ait quod si Iudæus circumcisus conuertitur, secum afferat præputium; si autem Gentilis conuertitur, non afferat præputium. Sensus ergo verborum Pauli est; circumcisus non adducat, id est arte medica non extendat præputium, vt incircumcisus videatur. Gentilis etiam, siue incircumcisus, non circumcidatur; quia postquam morte Christi circumcisionis præceptum euacuatum est, circumcisio nihil est, & Iudæo circumciso non obest præputium non habere; nec Gentili incircumciso obest præputium trahere. Nec tandem obstant textus *in dicto cap.* 1. *de homicidio*, *cap.* 1. *de iniuriis*, & similes, vbi præcepta iudicialia videntur suscitari, & obseruari; nam licèt præcepta, tam cæremonialia, quàm iudicialia post legem gratiæ cessassent, tamen diuerso modo; cæremonialia enim, quæ Christum venturum præfigurabant, non solùm mortua, verùm & mortifera sunt, vt ab Ecclesia nullo modo suscitari possint, *cap. maiores*, *de baptismo:* plura Franciscus Valens *dicta sect.* 8. *per totam*; iudicialia verò, licèt mortua, non tamen mortifera fuerunt; vnde possunt, sicut & cæremonialia præcepta, quæ non præfigurabant tanquam præcepta, denuò suscitari, quia non ordinabantur per se ad significandum, sed ad politicam vtilitatem, & inde possunt ad eundem vsum acceptari. D. Thom. 1. 2 *quæst.* 104. *art.* 3. vbi ait in corpore: *Præcepta iudicialia, sunt quidem*

mortua, quia non habent vim obligandi; non tamen sunt mortifera, quia si quis Princeps ordinaret in regno suo illa iudicialia obseruari, non peccaret, nisi fortè hoc modo obseruarentur, vel obseruari mandarentur, tanquam habentia vim obligandi ex veteris legis institutione; talis enim intentio obseruanda esset mortifera. Vnde textus suprà citati obligant tanquam ex iure ecclesiastico, non verò ex lege veteri prouenientes, vt docent Couarr. *lib. 1. variar. cap. 17. n. 1.* Suarez *de legibus lib. 9. cap. 14.* Moneta *de commutatione cap. 13. ex num. 55.* sicut plures cæremoniæ ex ritibus Iudæorum, & Gentilium acceptæ hodie in Ecclesia sunt in vsu, non quia illis consentiat, sed tanquam à iure ecclesiastico introductæ: eas referunt, & eruditè illustrant Filesaeus *lib. 1. selectorum, per totum,* Franciscus Hallier *de sacris electionibus sect. 8. de cæremoniis, cap. 1.*

18. EXPLICATVR CAPVT VNICO, DE PVRIFIC.

Ex his infertur interpretatio ad textum *in cap. vnico, de purificatione post partum,* vbi agitur de præcepto legis veteris abstinendi ab ingressu templi per quadraginta dies, mulieribus iniuncto *Leuitici cap. 12 per totum.* Et ait Innocentius III. quod licèt mulieres post partum non cogantur ab ingressu templi se abstinere propter legem Moysi datam; si tamen abstinere voluerint, deuotionem earum non esse improbandam: ex quibus verbis expresè deducitur, præcepta cæremonialia non adeò esse mortifera vt ab Ecclesia suscitari non possint: pro cuius textus expositione dicendum est, abstinentiam illam ab ingressu Ecclesiæ propter corporalem immunditiam, non pertinere ad prædicta cæremonialia præcepta typica, sed ad honestam, & moralem prouidentiam; nam præceptum legis veteris non consistebat in sola separatione, seu abstensione à templo, sed in obseruatione dierum, in oblatione pulli columbæ, seu turturis, vt refert Becanus *in analogia cap. 14. q. 5.* quæ cæremoniæ nec præcipiuntur, nec permittuntur ab Innocentio, sed tantùm approbatur abstensio ab ingressu templi ex deuotione: quo modo accipiendus etiam est Leo Imperator *in nouella 17. de puerperis.* Similiter ex deuotione & honestate mulieres tempore profluuij menstrui iubentur arceri à templo *in can. 2.* sancti Dionysij Archiepiscopi Alexandrini, apud Balsamonem: *De mulieribus autem, quæ sunt in abscessu, an eas sic affectas oporteat domum Dei ingredi, superuacaneum vel interrogare existimo. Neque enim eas existimo, si sint piæ & fideles, sic affectas, ausuras vel ad sanctam mensam accedere, vel corpus & sanguinem Domini attingere; nec enim quomodocumque se habeat aliquis, & vtcumque sit affectus, Domini meminisse, & auxilium implorare, non est reprehendendum. Ad sancta autem sanctorum, qui non animâ, & corpore purus est, accedere prohibebitur.* Aliquando tamen ex Ecclesiæ præcepto fœminas in vtroque casu, profluuij videlicet, & partus, arceri ab ingressu Ecclesiæ depromitur ex pœnitentiali Theodori apud Carnotensem *parte 15. Decreti, cap. 150. & 151.* vbi ait: *Vt mulieres menstrui tempore non offerant, nec sanctimoniales, nec laica. Si præsumpserint, tres hebdomadas pœniteant. Mulier, quæ intrat in Ecclesiam ante mundum sanguinem post partum, si masculum genuerit, XXXIII. dies pœniteat; si fœminam, LVI. Si qua autem præsumpserit ante tempus præfinitum Ecclesiam intrare, tot dies pœniteat in pane, & aqua, quot Ecclesià carere debuerat. Qui autem concubuerit cum ea his diebus, decem dies pœniteat in pane & aqua.* Refert Baronius *anno 266. num. 11.* Cùm enim hoc præceptum non ingrediendi Ecclesiam non esset typicum, seu præfiguratiuum, sed tantùm cæremoniale, potuit ab Ecclesia ex eadem ratione, videlicet honestatis, suscitari, iuxta suprà tradita.

Secundò, præsenti assertioni obstat textus parum notus *in can. vlt. Concilij Tolet. 9.* vbi Hispaniæ nostræ Patres ita sanxerunt: *Baptizati Iudæi quocumque loco, cætero tempore conuersentur; festis tamen præcipuis noui Testamenti feriis consecratis, ac diebus illis, qui olim sanctione veteris legis sibimet censebantur esse solemnes; in ciuitatibus, publicisque conuentibus, cum summis Dei Sacerdotibus celebrare præcipimus, vt eorum conuersationem ac fidem & Pontifex approbet, & veritas seruet. Huius verò temeratores edicti, prout ætas permiserit, aut flagris, aut abstinentiæ subiacebit.* Ex quibus difficillimis verbis deducitur, Iudæos conuersos, & baptizatos posse festiuitates lege veteri Mosaïca introductas obseruare: ergo quia præcepta etiam cæremonialia legis veteris post legem gratiæ vigent. In huius canonis expositione ducem, quem sequamur, non habemus; si quid tamen proprij ingenij est, existimabam in eo canone non permitti Iudæis baptizatis obseruare festiuitates veteris legis; imò potiùs illis hoc prohiberi: illud enim in eo canone statuunt Patres, videlicet vt Iudæi baptizati adsint, & conueniant cum Episcopo, aut Sacerdotibus in festiuitatibus lege gratiæ introductis, & etiam illis, quas lex vetus statuerat, propter diuersos tamen fines; in festiuitatibus lege gratiæ consecratis, vt eas celebrent cum suis Sacerdotibus, ac custodiant; in festiuitatibus verò legis veteris, vt cognoscant Sacerdotes, eos similes dies non obseruare, imò potiùs in eis laborare, tanquam fideles iam liberati ab obseruantia legis veteris; vt tamen hoc rectum testimonium suæ fidei possint præstare Episcopi, & Sacerdotes, debent cum eis in prædictis festiuitatibus conuenire. Quæ interpretatio suadetur *ex l. 21. tit. 3. lib. 12. legum Vuisigothorum,* ibi: *Omnis Iudæorum conuentus, in quibuscumque locis, vel territoriis habitare videntur, ad Episcopum loci, vel Sacerdotem, diebus Sabbathorum, vel cæterarum festiuitatum, quas celebrare solent, concurrere, & conuenire debebit: nec in his, & talibus diebus con essa sibi licentia vacatione vsuri sunt; sed quamdiu excursus dierum ipsorum pertranseat, quorum de celebritate suspiciones verentur; alibi citra Sacerdotis sui conniuentiam nullo modo mouebuntur. Diebus tamen Sabbathorum concursus eorum, & lauacro nitidus, & perceptione benedictionis deuotus, ad Episcopum, vel Sacerdotem semper est peruenturus. Sanè in locis illis vbi sacerdotalis præsentia defuerit, concursus eorum omnis, vel conuersatio, aut cum Iudicibus, aut cum Christianis honestissimus erit; qualiter sic eorum societati inhæreant, vt audenter de eorum conuersatione bonum perquisiti testimonium dicant. Mulieres sanè Iudæorum, coniuges scilicet, atque etiam filiæ, in præmemoratis omnibus festiuis diebus, quibus errore proprio abutuntur, nec vllius erroris, nec peruersitatis reperiant locum. Id omni modo obseruabitur, vt viris earum præsentibus prouida in eis Episcoporum, vel Sacerdotum ordinatio fiat: vt quemadmodum viri earum de præsentia se sacerdotali non differunt, ita & ipsæ per excursum omnium dierum ipsorum, electione Sacerdotum, atque Pontificum, cum quibus, vel qualibus honestissimis fœminis commorari debeant, ordinentur.*

19. EXPONITVR CAN. FIN. CONCILII TOLET 9.

ordinentur. Si quis autem huic praeceptioni visus fuerit euenire contrarius, publica decaluatione turpatus, centenorum flagellorum erit suppliciis feriendus. Id tantum praecipuè obseruandum est, ne quorumdam Sacerdotum carnalium corda, dum eis libidinis execrabili contaminatione exagitat, occasiones quaslibet inquirant, per quas libidinis suæ votum efficiant. Vnde id artiori sanctione decernimus, vt sic omnis Sacerdos hæc instituta legum nostrarum in iam dictis fæminis Hebræorum adimpleat, vt nullius peculiaritatis locum cum eisdem mulieribus habeat, per quod se ordinare intendat. Quod si quemlibet Sacerdotum contigerit, vt zelum, quo pro Christi nomine vti debet, frequenter ad libidinis suæ sibimet occasiones vsurpet; tunc Sacerdos ipse ab hoc honore depositus, exilio erit perpetuo mancipandus.

20. EXPONITVR CAN. 65. APOST. Deinde adoerfatur textus *in can.* 65. *Apost.* in illis verbis: *Si quis Dominicum diem, aut Sabbathum, vno solo dempto, ieiunare deprehendatur, deponitur; sin laicus, à communione eiicitur.* In quibus verbis vno verborum ictu, & ob eandem rationem, videlicet festiuitatis Dominicæ, & Sabbathi, Apostoli inhibent ieiunium eisdem diebus: sed Sabbathi custodia ad præcepta cæremonialia legis veteris spectat, *Exodi cap.* 31. *verſ.* 15. *Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Videte, vt Sabbathum meum custodiatis.* Et ibi: *Qui polluerit illud, morte morietur. cap.* 15. *Numerorum, verſ.* 32. Menochius *de repub. Hebræorum lib.* 3. *cap.* 1. Georgios Ambianas *ad Tertullian.de Idolol.cap.* 14.*obſ.* 3. Igitur præcepta legis veteris etiam cæremonialia, post legem gratiæ non cessarunt. Pro huius canonis expositione sciendum est, circa ieiunium Sabbathi, & eius custodiam, non consensisse Ecclesiam Latinam cum Orientali, imò & in Ecclesia Latina non vnam, eandemque fuisse Ecclesiarum consuetudinem: primis enim Ecclesiæ sæculis in Ecclesia Orientali Sabbatha vt dies festiui colebantur. D. Clemens *lib.*8. *constit. cap.* 33. *Serui quinque dierum opus faciant, Sabbatho autem, & Dominica die vacent in Ecclesia.* Synodus Laodicena *can.* 5. vbi cauetur ne aliis Quadragesimæ diebus, quàm Dominicis, & Sabbathis Sanctorum natalia celebrentur. Synodus 6. *can.* 8. ex Nysseno, Anasthasio, & aliis Ecclesiæ Orientalis Patribus, probat Baronius *anno* 57. *num.* 205. & Gentiles illum diem tanquam Saturno dicatum coluisse refert Tibullus *lib.* 1. *eleg.* 5.

Saturni sacram me tenuisse diem.

In Ecclesia Occidentali, primis etiam Ecclesiæ cunabulis, Sabbatho non ieiunari colligitur ex Tertulliano *de ieiun. cap.* 15. in illis verbis: *Quamquam vos etiam Sabbathum, si quando continuatis nunquam nisi in Pascha ieiunandum, secundum rationem alibi traditam.* Ex quibus depromitor, Tertulliani æuo adhuc Romæ eo die ieiunatum non fuisse; vnde refellitur fabella illa, quæ vulgò narratur de certamine Sancti Petri cum Simone Mago, quasi die Dominico cum aduersario præliaturus, Sabbatho ipsum ieiunium commendasse; partà autem victoriâ, deinceps illud indixisse ieiunium. Eam refellit D. Augustinus *epist.* 86o. Sequentibus verò sæculis ieiunium Sabbathi in Ecclesia Occidentali obseruatum fuisse, constat ex Concilio Illiber. *canon.* 26. Gerundensi *can.* 3. Cæsaraugust. *can.* 3. Brachar. 1. *can.* 4. Innocentio *epist.* 4. *ad Decentium.* August. *epist.* 86. notarunt Sauarus ad Sidonium *lib.* 1. *epist.* 2. *verbo Luxu Sabbathario*; Ambianas *in dicto cap.* 15. *Tertull. obseruat.* 2. Vtriusque consuetudinis ratio redditur à Sanctis Patribus. In Ecclesia Occidentali ob memoriam Dominicæ sepulturæ ieiunari, tradunt Innocentius I. *epist.* 1. Siluester Pontifex, apud Eusebium *in eius vita*, his verbis: *Cum omnis Dominicus dies colendus sit, in gaudium Christianorum: Ergo omnis dies Sabbathi deputandus est sepulturæ, ad execrationem Iudæorum. Omnes enim discipuli die Sabbathi fletum habuerunt, sepultum suspirantes; & Iudæis epulantibus lætitia inhærebat, Apostolis autem ieiunantibus imperabat: Tristemur itaque cum tristantibus de sepultura, si volumus cum eisdem de resurrectione Dominica gaudere.* Refert Balsamon *in canon.* 55. 6. *Synodi*: Ecclesia verò Orientalis Sabbathum colebat, & in eo ieiunium damnabat in derestationem Hæreticorum Simonis Magi, Saturnini, Menandri, Cerdonis, Marcionis, eorumque sectariorum, qui Deum authorem mundi cum omnibus à se creatis rebus malum esse asserebant, atque ideò à carnis esu, & propagatione per matrimonium abstinentes, die Sabbathi ieiunabant, ne mundi creator, qui die 7. requieuit, honorari videretur. Epiphanius *hæresi* 22. Sanctus Ignatius *epist.* 55. *ad Philippenses: Si quis Dominicum diem, aut Sabbathum, vno excepto, nempe Paschali, ieiunauerit, hic Christi interfector est.* Notarunt Benedictos Efienus *disquisit. monastic. tractat.* 7. *disquisition.* 2. Primarius, Præceptorque noster D. Antonius de Garaña, *nitro in cap.* 1. *de feriis*; nos latiùs *in dicto can.* 26. Illiberitani Concilij.

21. IMPVGNATVR DISCRIMEN ADDVCTVM. Nec contrarium Ecclesiæ Orientalis vsum suadent textus *in canone* 29. Synodi Laodic in illis verbis: *Non oportet Christianos iudaizare, & in Sabbatho vacare; sed operari eos in eadem die, Dominicam præponendo eidem diei. Si hoc eis placet, vacent tanquam Christiani. Quod si inuenti fuerint iudaizare, anathema sint.* Ex quibus deducitur, in Orientali Ecclesia diem Sabbathi vt festiuum non coli. Nam huic difficultati satisfaciendum est asserendo, canonem illum aduersùs eos fuisse sancitum, qui non tantùm colebant sabbata, vt festiua, verùm ritu Iudæorum ea obseruabant, & more eorum, vt Iudæi ab omni opere vacabant. Itaque PP. non prohibent Sabbathum colere, vt diem Dominicum ritu christianorum, sed illud obseruare Iudæorum more: docent Albaspinus *lib.* 1. *obser. cap.* 15. Instellus *in notis ad dictum can.* 29. nec Latinorum morem improbat textus *in can.* 55. Sextæ Synodi: *Quoniam intelleximus in Romanorum ciuitate, in sanctis Quadragesimæ ieiuniis, in eius Sabbathis ieiunare præter ecclesiasticam traditam consequentiam, sancta Synodo visum est, vt in Romanorum quoque Ecclesia inconcussè vires habeat canon, qui dicit: Si quis Clericus inuentus fuerit in sancto Dominico, vel Sabbatho ieiunans, præter vnum, & solum, deponatur: sin autem Clericus, segregetur.* Ex quo textu constat, nec in Ecclesia Latina Sabbatho ieiunare licere, aduersùs ea, quæ suprà adduxi. Pro huius textus interpretatione sciendum est, temporibus Agathonis, & Constantini fuisse Constantinopoli sextam Synodum celebratam contra Sergium, Cyrum, Monothelitas; & tunc nullos fuisse editos canones, postea tamen temporibus Iustiniani Imperatoris statutos fuisse canones 102. qui vt apochryphi obseruari non sunt in illis rebus, quæ repugnant disciplinæ Ecclesiasticæ, vt probabimus *in c.a multis, de ætate, & qualit.* vnde canonem illum authoritate carere docent Turrian. pro canonibus dictæ Synodi, Mendoza *lib.* 2 *Concilij Illiber. cap* 52.

cap. 52. Balsamon *in dicto can.* 55. qui etiam exponunt canonem *sextam Synodum*, 16. *dist.* qui falsò tribuitur Adriano Pontifici, cùm sit Tharasij Patriarchæ Constantinopolitani.

22. VERA INTERPRETATIO PRÆDICTI CANONIS. His sic animaduersis, omissâ solutione eorum qui existimarunt canonem illum non esse Apostolorum, vt in eius notis docuerunt Seuerinus Biuius, & Corjolanus, Bellarm. *tom.* 3. *controu. lib.* 2. *de bonis operibus*, *cap.* 8. Baronius *anno* 102. *num.* 15. Dicendum est, temporibus Apostolorum Sabbathis ieiunare non licere, imò vt festiua Sabbatha à fidelibus coli; quia cùm Euangelium prædicare cœpissent, noluerunt statim omnes Iudæorum cæremonias extirpare, vt de præcepto abstinendi à sanguine, & suffocato, in apparatu latè notaui. Igitur cùm Apostoli non auderent Sabbathi custodiam statim prohibere, eam tolerarunt, vt pro ipsius canonis expositione obseruauit Albaspinus vbi proximè. Etiam expendi potest Concil. Hierosolym. 2. in præcepto de sanguine & suffocato, iunctis traditis in apparatu.

CAPVT IV.

a Idem *super epistolam ad Romanos.*

NAm b concupiscentiam nesciebam, & cætera: hoc c enim elegit Apostolus generale, vnde omnia mala oriuntur. Bona est ergo lex, quæ dum huc prohibet, omnia mala prohibet.

NOTÆ.

1. a IDem.] Etiam in hac inscriptione mendum reperitur, ac in textu antecedenti; nam cùm deductus sit ex glossa ordinaria ad epistolam Pauli *ad Romanos cap.* 7. tribuitur D. Augustino, apud quem hæc verba non reperiuntur, licèt alia non dissimilia legantur in eius operibus, *tomo* 6. *lib.* 15. *contra Faustum*, *cap.* 8. ibi: *Ergo lex semper est bona, siue obsit inanibus gratiâ, siue prosit plenis gratiâ, semper est bona.* Et *tomo* 7. *de perfectione iustitiæ*, *cap.* 5. *ratiocinat.* 11. vbi ait: *Et fortè generalis prohibitio est: Non concupisces; & generalis iussio: Diliges.* In glossa ordinaria reperitur præsens textus, & etiam apud Antunium August. *in* 1. *collectione cap.* 7.

2. b *Concupiscentiam.*] Hæc verba sunt D. Pauli *ad Romanos cap.* 7. vbi agit de excusanda lege veteri, cùm *cap.* 3. 5. 6. & 7. docuisset, quod vbi subintrauit lex, superabundauit delictum; & quod per gratiæ legem liberati sumus ab illa lege; respiciens futuros hæreticos, qui legem veterem accusare, & damnare poterant; doctrinam suam exponens, & aduersùs hæreticos præmuniens, asserit legem veterem non solùm malam, & reprehensibilem non esse, verùm esse bonam, licèt non perfectam; quod contendit ex eo, quia non solùm lex vetus magistra peccati non fuit, verùm eius accusatrix. Vnde ait Apostolus, *Concupiscentiam nesciebam esse peccatum, nisi lex diceret: Non concupisces.* Expresè enim concupiscentiam lex vetus prohibuit *Exodi cap.* 20. & in nono Decalogi præcepto.

3. c *Hoc enim.*] Licèt apud Patres relatos à Cornelio à Lapide *in dicto cap.* 7. *ad Romanos*, satis sit controuersum, quid nomine concupiscentiæ in eo textu comprehendatur, D. Augustinus, ex quo sumpsit glossa ordinaria verba nostri textus (licèt inter eius opera non reperiantur) existimauit nomine concupiscentiæ, eam concupiscentiam designari, quæ est generale peccatum, vnde concludit: *Hoc enim elegit Apostolus generale peccatum, vnde omnia mala oriuntur. Bona est ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.* Quasi diceret, prohibuit concupiscentiam, quæ iuxta Apostolum 1. *ad Timoth. cap.* 6. *vers.* 10. radix est omnium malorum, vt omnia peccata prohiberet.

COMMENTARIVM.

SEd huic Augustini sententiæ obstare videntur duo principia. Primum, quod lex vetus non prohibuit generaliter concupiscentiam, sed concupiscentiam rei proximi. *Exodi c.* 20. ibi: *Non concupisces rem proximi tui.* Ergo non fuit generale præceptum, vt D. Augustinus docuit. Secundum, non ex concupiscentia, tanquam ex radice, omnia mala oriuntur; sed ex superbia, iuxta illud Ecclesiastici *cap.* 10. *Initium omnis peccati est superbia.* Ergo non rectè elegit Apostolus præceptum non concupiscendi, cùm potiùs exemplum superbiæ, vt magis generale, eligere deberet. Sed adhuc asserendum est, rectè D. Augustinum asseruisse, Apostolum concupiscentiæ præceptum elegisse, quia generale peccatum est; non enim hîc accipitur, vt vulgò sumi solet, pro libidine tantùm, sed pro inordinato animi motu ad auaritiam, iactantiam, & alia mala: quare radicem omnium malorum eam appellarunt Apostolus 1. *Timoth. cap.* 6. *vers.* 10. D. Ioannes *epist.* 1. *cap.* 2. D. Iacobus *epist.* 4. *vers.* 1. ibi: *Vnde bella, & lites in vobis, nonne ex concupiscentiis vestris?* Vnde concupiscentiam, vt fomitem omnium malorum damnant sacræ litteræ, *cap.* 20. *Exodi*, *vers.* 17. *Deuteron. cap.* 5. *vers.* 21. *Prouerbiorum cap* 23. *vers.* 5. *Matth. cap.* 5. *vers.* 27. Apostolus 1. *ad Corinthios*, *cap.* 10. *vers.* 6. *ad Coloss. epist.* 3. *cap.* 5. D. Ioannes *epist.* 1. *cap.* 2. & eam frænare, & mortificare iubemur *Ecclesiast. cap.* 18. *vers.* 30. D. Paul. ad Romanos *cap.* 6 *vers.* 12. & *cap.* 8. *vers.* 8. & *ad Galatas c.* 5. *vers.* 16. *ad Ephesios cap.* 4. *vers.* 22. *ad Titum cap.* 2. *vers.* 12. *ad Hebræos cap.* 2. *vers.* 1. D. August. *de perfectione iustitiæ cap.* 16. ibi: *Si quis impleuerit præceptum, Non concupisces, nullum habebit peccatum.* Plura Bellarm. *tomo* 3. *controu. lib.* 5. *de amissione gratiæ, cap.* 10. Ambianas *ad Tertull. de anima c.* 4. *obseru.* 2. Petauius *tit.* 1. *dogmat. theolog. lib.* 10. *cap.* 12. 4.

Nec obstant principia in contrarium adducta; nam licèt præceptum non concupiscendi versetur præcipuè circa furtum, & adulterium, per hoc tamen præceptum omnia mala, quæ ex concupiscentia oriri possunt, censentur prohibita; vnde concupiscentia est generale malum,

non

non communitate generis, vel speciei, sed communiooe causaliratis: & licèt coneupiscentia rei alienæ, & vxoris, potiùs quam aliorum peccatorum prohiberetur, fuit, quia ista peccata in ipsa coocupiscentia habent quandam delectationem, quæ non contingit in aliis peccatis. Docent D. Thom. & Pererius *vbi supra*. Nec obstat quod de superbia dicebatur: nam superbia est initium omnis peccati, quantum ad contrarietatem eum incommutabili bono, qui est Christus; coneupiscentia autem improba, de qua Apostolus loquitur, radix est omnis peccati, quantum ad conuersinnem peccantis ad bonum ereatum, vt explicant D. Thomas, & Pererius *vbi supra*.

5. His suppositis pro vera huius textus expositione, ex eo deducunt Interpretes, legem obligare cum peccato, cùm dicat Apostolus, ob prohibitionem concupiscentiæ factam à lege, eam habentem peccare lethaliter; quod & in lege humana, ecclesiastica, seu ciuili affirmant Theologi cum D. Thoma 1. 2. *quæst. 95. art. 2. & quæst. 96. art. 4.* Bellarminus *anno 1. lib. 3. de laicis, cap. 11.* Suarez *de legibus cap. 21. & 22. lib. 3.* Salas *eodem tract. disput. 10. sect. 1.* Castro *de lege pœnali cap. 4.* illustrissimus Tapia *in catena tom. 1. lib. 4. quæst. 9. art. 3.* plures Barbosa *in cap. quæ 7. num. 5. hoc titulo*, Escobar *de vtroque foro, in principio*: etiam deducunt glossa, & antiquiotes ex hoc textu, *Vno prohibito, omnia prohibita censeri, quæ ex illo sequuntur.* Quod principium probant textus *in cap. denique 4. dist. cap. pœnale 13. quæst. 5. cap. inter, de fide instrum. cap. pastoralis, §. finali, de appellat. cap. quod prohibetur, de regulis iuris in 6. l. oratio, ff. de sponsalibus, l. pupillus, §. sed si, ff. de authoritate tutorum, l. legem, in fine, C. de naturalibus liberis.* Plura pro eius illustratione Petrus Pekius *in dicto cap. cum quod prohibetur*, Barbosa *axiomat. 193.*

CAPVT V.

[a] Hieronymus *in Parabolis*.

NE innitaris prudentiæ tuæ. Prudentiæ suæ innititur, qui ea, quæ sibi agenda, vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit.

NOTÆ.

1. a HIeronymus.] Ita etiam legitur *in cap. 6. eod. titulo, in 1. collectione.* Priora verba videlicet, *ne innitaris prudentiæ tuæ*, sunt Salomonis *cap. 3. Prouerbiorum*, & illis vtitur Concil. Tridentinum *sess. 4.* ibi: *Innixus prudentiæ suæ.* Quæ seqoontur, sunt Diui Hieronymi, vt coostat ex glossa ordinaria *in dict. cap. 3.* vbi reperiuntur verba, quæ sequuntur. Ex illis deducunt communiter Doctores, constitutiones Decretorum opinionibus singulorum hominum esse præferendas; quod etiam probatur *ex cap. relatum 37. distinct. c. 1. dist. 84. cap. sunt nonnulli, 16. quæst. 1. cap. cum Apostolica, de his quæ fiunt à Prælatis*; & neminem proprio arbitrio niti, sed secundùm canonum statuta iudicare debere, docent Petrus Gregorius, & Vranius *in præsenti*, & nos diximus *in c. 1. hoc titulo.*

CAPVT VI.

Innocentius III. [a] *Senonensi Archiepiscopo & Episcopo* [b] *Trecensi.*

CVm omnes voum [c] corpus simus in Christo, singuli autem alter alterius membra, oon debent maiores minoribus, aut [d] seniores iunioribus inuidere, si omoes qui in Ecclesia vni Domino famulantur, pari gaudeant libertate: cùm pondus, & pondus; mensura, & meosura, vtrumque abominabile sit apud Deum: & euangelicus paterfamilias pari mercede primos vineæ suæ operarios remunerauerit, & extremos. Verùm ad audientiam Apostolatus nostri peruenit, quòd dilecti filij Trecen. Canonici propriis inhiantes commodis, & aliorum profectibus inuideotes, nouum fecerunt in Trecensi Ecclesia [e] constitutum, vt eis tam in præsentia sua, quàm absentia redditus suos ex integro percepturis, qui in eadem Ecclesia post illam institutionem fuerunt, vel de cætero fuerint instituti, redditus ex ea in absentia non percipiant, sed tunc solùm, cùm in ea fuerint residentes: cùm secundum Treceo. Ecclesiæ [f] consuetudinem omnes in hoc consueuerint esse pares. Statueruot etiam, vt (cùm singulis præbendis annexæ sint [g] vineæ, ipsis suas dum vixerint possidentibus, vineæ decedentium ad [h] successores non transeant, sed prouentus earum inter singulos diuidantur. Cùm igitur, quod [i] quisque iuris in alterum statuit, ipse debeat vti eodem; & Sapientis dicat authoritas: Patere legem, quam [k] tuleris: Fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus aotiquos Canonicos iunioribus, & iuniores in perceptione fructuum, tam præbendarum, quàm vinearum coæquetis antiquis, [l] secuodùm priorem consuetudinem, vsque ad tempus prædictæ iostitutionis seruatam, vel secundùm rationabilem institutionem deinceps

obseruandam, illos per districtionem Eccles. percellentes, si quid duxerint renitendum. Nullis litteris, &c. Harum tenore, &c. quod si ambo, &c. alter vestrûm, &c.

NOTÆ.

1. SENONENSIS VRBIS DESCRIPTIO. a *Senonensi.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titulo*, *cap.* 1. & in ipso registro epistolar. Innocentij III. edito Coloniæ anno 1543. correcto à Cardinali Guillermo Sirleto *lib.* 1. *pagina* 89. ex quo litteram huius textus restituo. Senonensis Metropolis est Galliæ, cuius meminerunt Cæsar *lib.* 6. *&* 7. Ptolomeus *lib.* 2. *cap.* 8. Ipsa ciuitas Senonum sita est ad Vennam in Ionam influentem, cuius originem & conditores referunt fratres Sarmatani *tom.* 1. *Gallia Christiana*, *folio* 613. Habet Ecclesiam Cathedralem D. Stephano dicatam, quam nobilem appellat S. Bernardus *epist.* 202. iam à temporibus Apostolorum, siquidem B. Paulus S. Saluianum in ea primum Præsulem instituit, vt refert Baronius *anno* 69. Inter Præsoles huius Ecclesiæ, & Metropolitanum Lugdunensem vetus fuit de Primatu controuersia, cuius meminit Iuo Carnotensis *epist.* 18. *&* 65. Plura de hac Metropoli congesserunt Franciscus Hallierius *de hier. iurisdict. lib.* 4. §. 6. *folio* 568. Chenu *in chronolog. Gallia*, *folio* 164. In præsenti rescribit Innocentius Petro de Corbel. Archipræsuli ipsius Ecclesiæ, qui postquam Parisiis claruerat in Theologiæ professione, quare Innocentius ipse *lib.* 1. *epistola* 198. se eius discipulum gloriatur, his verbis: *De cuius litteratura, & scientia in longinquis & remotis partibus prædicatur, sub cuius magisterio nos aliquando fuisse, in memoriam reducimus, & ab eo diuinarum audiuisse paginam Scripturarum; quod volumus reputare gloriosum:* inde electus fuit Episcopus Cameracensis, & anno 1201. translatus ad Ecclesiam Senonensem, cuius postulatio approbata fuit ab Innocentio *in cap.* 1. *de postulat. Prælat.* De eo egerunt S. Antoninus *titulo* 17. *cap.* 4. Thomas Cantipratensis *lib.* 2. *cap.* 51. *&* 75. Sixtus Senensis *lib.* 4. *chron.* Constitutiones quoque edidit, quarum fragmentum extat ad finem Concilij Lateran. 4. *tom.* 28. *Conciliorum.*

2. TRECENSIS VRBIS SITVS. b *Trecensi.*] Trecensis, seu Tricasis, vel Augusta Tricasinorum, nobilis vrbs est Galliæ, amplissimi Comitatus caput, mercaturæ in primis dedita, cuius Ecclesia suffraganea est Archiepiscopi Senonensis, à qua Metropoli abest supra tredecim millibus passuum Gallicorum, vt referunt Petrus Pitheus *in eius historia*, Nicolaus Camuzatus *in prompt. antiquit. Tricasinorum*, fratres Sarmatani *tomo* 2. *Gallia Christ. folio* 1075. Garnerro de Trainel, eius Ecclesiæ Præsuli ex anno 1193. vsque ad annum 1205. rescribit in præsenti Innocentius, & Ecclesiæ Trecensis etiam mentio extat *in cap. olim*, 32. *de officio delegati*, *cap. dilecti* 35. *de appellat.*

3. c *Corpus sumus.*] Verba sunt Diui Pauli 1. *ad Corinth. cap* 3. Transcripta *in cap. quæris*, *de consec. dist.* 4. *cap.* 2. *de summa Trinitate.*

4. d *Seniores.*] Qui in Ecclesia dicantur seniores, exponam *in cap.* 1. *de censibus.*

5. CAPITVLVM STATVTA CONDERE VALET. e *Constitutum.*] Certum est, Capitulum non solùm Sede vacante, verùm & superstite Episcopo posse statuta noua condere, *cap. cùm accessissent*, *cap. ex litteris*, *cap. ex parte*, hoc titulo, *cap. constitutus*, *de rescriptis*, *cap. cùm Ecclesia*, *de elect. cap. cùm dilectus*, *de clericis non resid. cap.* 1. *de constitut. lib.* 6. *cap.* 2. *de v. s. lib.* 6. P. Suarez *de legibus lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 14. Nec contrarium docetur *in cap. cùm consuetudinis*, *de consuet. cap. nobis*, *de his quæ fiunt à Prælatis*, vbi asseritur, Episcopi consensum desiderari in statutis faciendis, quia Capitulum per se non habet potestatem legislatiuam, præcipuè cùm Capitulum aliquid statuit circa cultum diuinum, vt est residere, vel non, *cap. ex parte*, *el* 2. *de rescriptis*, *cap. finali*, *eodem titulo*, *lib.* 6. ergo Canonici Ecclesiæ Trecensis statutum, de quo in præsenti textu agitur, facere non poterant irrequisito Episcopo. Quâ difficultate oppressi aliqui ex repetentibus in præsenti, docuerunt hoc in casu consensum Episcopi præcessisse: ita Beroius *num.* 26. Decius *num.* 2. Franciscus Valens *in concord. iuris in præsenti*, *num.* 10. quibus ferè consentiunt Innocentius, & Hostiensis, qui affirmant Innocentium ideò irritasse præsens statutum Ecclesiæ Trecensis, quia sine consensu Episcopi factum fuerat. Verùm hac solutione omissa, dicendum est, Capitulum sine Episcopi consensu posse statuta facere circa res spectantes ad regimen proprium politicum, seu œconomicum; non verò circa eas res, quæ sine iurisdictione disponi nequeunt. Fatendum etiam est, super residentia, vtpote super re graui, non posse Capitulum statutum facere, cuius ratione absentes beneficiorum fructus percipiant. Garcia *de beneficiis* 3. *part. cap.* 2. Hurtado *tomo* 1. *de residentia*, *resolutione* 6. *per totam:* in præsenti autem casu statutum super residentia validum esset, si ex alio capite non vitiaretur, quia statutum hoc Capitulum fecerat in confirmationem iuris communis, videlicet vt Canonici deinceps instituendi tenerentur residere, non obstante antiqua consuetudine in ipsa Ecclesia præscripta, alioquin fructus suarum præbendarum non lucrarentur; tunc enim validum est tale statutum, etiam Episcopo inconsulto, quia quælibet res de facili reuertitur ad suam naturam, *l. si vnus*, §. *pactus*, *ff. de pactis.* Docuerunt in præsenti Beroius *num.* 39. Franciscus Valens *num.* 8. quæ solutio illustrari potest exemplis deductis *ex cap. ab exordio* 35. *dist. cap. statuimus*, *de transact. cap. cùm Apostolica*, *de his quæ fiunt à Prælatis*, *cap. ad audientiam*, *de Clericis non resident.* Cùm ergo in præsenti casu Canonici Trecenses intenderent statutum facere iuxta ius commune, ex eo quod Episcopo inconsulto illud conderent, inualidum non erat: quo modo etiam accipiendi, & intelligendi sunt textus *in cap. cùm dilectus*, *de clericis non resid. cap. cùm consuetudinis*, *de consuetudine.*

f *Consuetudinem.*] Quænam tamen fuisset hæc consuetudo, classici repetentes in præsenti meritò examinant, cùm ex eius cognitione non modicam lucem præsens Decretalis accipiat. Aliqui putarunt consuetudinem hanc fuisse iuri communi consonam, videlicet quod omnes Canonici ipsius Ecclesiæ absentes fructus suarum præbendarum non perciperent: in primo autem statuto Canonicos statuisse, vt ipsi, tam præsentes, quàm absentes lucrarentur fructus suarum præbendarum; Canonici verò de cætero recipiendi non aliter eos adquirerent, quàm si in ipsa Ecclesia residerent. Contrarium tamen, videlicet in Ecclesia Trecensi consuetudinem præscriptam fuisse, vt Canonici, tam absentes, quàm præ- 6. DE CONSVETVDINE PERCIPIENDI FRVCTVS IN ABSENTIA.

sentes

sentes redditus suarum præbendarum perciperent, docuerunt in præsenti Panormitanus, Zabarella, Bellamera, Innocentius, Anania, Decius, Felinus, Baldus, Ferretus, Exea, quos refert, & sequitur Franciscus Valens *num.* 3. Quorum sententia probatur ex eo, nam si consuetudo esset iuri communi conformis, non assereret Innocentius III. Canonicos seniores coæquandos esse iunioribus, aut veterem consuetudinem retinendo, aut nouum rationabile statutum custodiendo; hoc enim decretum supponit consuetudinem præscriptam esse circa exemptionem obligationis residendi; statutum verò suscitasse obligationem iuris communis per similem consuetudinem præscribi posse, vt absentes per aliquod tempus fructus præbendarum percipiant: fusè probat Thomas Hurtado *de residentia part.* 1. *resol.* 3. *subresol.* 13. §. 1. licèt circa distributiones quotidianas nulla consuetudine introduci possit, vt absentes eas lucrentur, *cap. vnico, de clericis non resid. lib* 6. Cuius differentiæ rationes varias assignarunt Selua *de beneficiis* 4. *part. quæst.*2. *num.*1. Couarr. *lib.*3. *var. cap.*13. *num.*9. Garcia *de beneficiis* 3.*part.c.*2. *num* 3. Rebuffus *in repetit.sextus in cap.extirpanda*, *§ qui verò, de præbendis.* Curtius *de consuet.num.*500. Ea tamen receptior videtur, quia videlicet etsi tam fructus præbendarum, quàm distributiones quotidianæ designentur in stipendium Canonicorum; fructus tamen deferuntur mediante titulo beneficij, quo ius competit ad eos percipiendos pro sustentatione, & alimonia, eo quod seruitio Ecclesiæ mancipati sunt, *ex cap. cùm secundum, de præbendis, cap. finali, de rescriptis in* 6. ducet Nauarrus *de horis canonicis cap.* 7. *num.* 31. ac proinde non sequitur, fructus ipsos inspectâ primæuâ naturâ suâ, & ipsorum deputatione, ob hæc, vel illa onera sustinenda fuisse principaliter institutos, quamuis prædicta onera veluti illis annexa subire teneantur, & legitimè puniri in ipsorum fructuum priuatione, vel aliis pœnis, si illa non impleuerint, vt ex Concilio Lateran. & Extrauaganti Pij V. tradit Nauarrus *vbi proximè.* Secus verò distributiones, quia tales sunt specialiter, & inspectâ primæuâ naturâ, institutæ fuerunt, vt actualiter diuinis officiis assistentibus quotidie tribuantur; quo fit, vt consuetudo in hac specie tanquam contra naturam seu substantiam actus improbetur, *dicto cap.vnico*: secus verò quoad alios fructus, iuxta præsentem textum.

7. g *Vineæ.*] Præbendæ enim habent fructus distinctos, & separatos; sed quia aliquando tenues sunt prouentus, prædia, vel alia immobilia fructifera illis annectuntur, *cap. exposuisti, de præbendis, clem.*2.*de rebus Ecclesiæ.*

8. h *Ad successores.*] Appellat Innocentius successores Cannnicos de cætero instituendos in præbendis per electionem, & institutionem canonicam, non quia iure hæreditario in præbendis, aut beneficiis succedatur, quomodo etiam successores accipiuntur *in cap.*1.*de solutionibus, cap. finali, ne Prælati vices suas*; lato enim modo ille dicitur successor alicuius, qui in locum illius ponitur, licèt non sit hæres, *l.meminisse, ff. de officio Proconf. l.*1. *ff. de officio Præfecti August. l.edictum, ff.de iudiciis.*

9. i *Quod quisque iuris.*] Quod præceptum continens summam legum & Propherarum expressit Christus Dominus *Matthei cap.*7.*vers.*12. his verbis: *Omnia ergo, quæcumque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis; hæc est enim lex, & Prophetæ*: & *Luc.c.*6.*vers.*38. Facit illud Tobiæ *cap.*4. *vers.*16. *Quod ab alio oderis tibi fieri, vide ne tu aliquando alteri facias.* Quod præceptum in cordibus nostris Dominum scripsisse ait D. Augustinus *in Psalmo* 57. ibi: *Quandoquidem manus formatoris nostri, in ipsis cordibus nostris veritas scripsit, quod tibi non vis, alteri non facias.* Et hoc præceptum esse breuiarium totius iustitiæ dixit D. Hieronymus, seu, vt alij volunt, Paulinus *epist.*14. *ad Zelantiam*, his verbis: *Sed quasi ad compendiosum quoddam commonitorium illa tibi Euangelij eligenda sententia, & superscribenda cordi tuo, quæ ad totius iustitiæ breuiarium dominico ore profertur: omnia quæcumque vultis, vt faciant vobis homines, hæc & vos facite illis.* Et post pauca: *Quoties ergo talis erga alterum fueris, qualem in te vis neminem, iter iustitiæ dereliquisti.* Commendarunt præceptum hoc SS. Irenæus *lib.*3. *cap.*1. Cyprianus *lib.*3. *ad Quirinum, contra Iudæos.* Clemens *epist.*1. Anacletus *epist.*1. & 2. Callistus *epist.*2. facit Tertullianus *lib.*4. *aduersus Marcionem, cap.*16. ibi: *Proinde & alij facere, quod ab alio mihi fieri nolim, iniuriam, contumeliam, fraudem & eiusmodi mala; & de hac inconuenientia voluntatis & facti agunt Ethnici nondum à Deo instructi.* Hæc autem verba, *quod quisque iuris*, & cætera, sunt edicti Prætorij, cuius verba referuntur *in l.*1.*ff.quod quisque iuris*, & eius meminerunt Consulti *in l.sed & partus* 12. §.1. *ff.quod metus causâ, l.*3. §.1. *ff. mandati, l.cùm in eo* 44. *ff. de pactis, l.cùm hereditas* 59.*ff. de administ. tut.* Imperatores *in l.vlt. Cod. de fruct. & litium expensis, l.rata,* 7.*Cod.de rescind.lib.*1. *feudorum, titulo* 13. *cap.*1. *vers. Ecclesia*, & *lib.*2. *cap.*33. §.2. De cuius edicti æquitate plura tradunt Cotrasius *lib.*4.*miscel.cap.*4. Duarenus *lib.*1.*disput. cap.*49. Donellus *lib.*28. *comment. cap.*2. Bartol. Chesius *interpret. iuris cap.*35. Franciscus Valens *in præsenti.*

EDICTVM QVOD QVISQVE IVRIS CONMIN. DATVR.

i *Sapientis.*] Id est, Catonis; inter eius enim dicta refertur sententia, quæ in præsenti textu citatur, licèt Aleiatus neget prædictam sententiam Catonis esse, ex eo quod apud Romanos sententia cuiuslibet viri sapientis, Catonis sententia dicebatur, teste Plutarcho *in vita M. Catonis.* Ex his autem verbis illud deducitur, nouum non esse, Philosophorum aut Poëtarum testimonia in decisionibus etiam Pontificiis citari, & laudari, vt etiam constat *ex cap. Ferus, §. turgium, de v.s.* vbi Virgilij locus adducitur: *cap.satyra,*7. *dist.cap. si quid veri* 27.*dist.cap. Dominus, §.dixit,* 1.*quæst.*1. *cap.legimus* 30.*de consec. dist.*5. Concilio Turon. 2. *can.*15. ibi: *Sicut ait Seneca.* In iure Cæsareo passim id vsitatum inuenio, *in l.non tantùm, §.vltimo, ff. de rerum diuisione, l.septimo, ff. de statu hominum, l.proponebatur, ff.de iudiciis, l.antiqui* 3.*ff.si pars hereditatis, l.finali, ff.finium regund.l.si pater* 36. *ff. soluto matrimonio, l. legatis* 65. §. *pecoribus, ff. de legatis* 3. *l.non facilè* 4. §.*gradus, ff.de gradibus, l* 1. *ff.de donat.causâ mort.l.si vxori* 13.§.1. *ff.ad legem Iuliam de adult.l.Cicero, l.aut facta* 8. §.*euentus, ff.de pœnis, l.*1.§.1.*de contrahenda emptione, l.verum* 7. *ff.de rebus dubiis*; nam vt ait D. Augustinus *lib.*2. *de ciuitate Dei, cap.*14. *Veritas vbicumque est, Domini nostri est; & proinde à Gentilibus, tanquam ab iniustis possessoribus in vsum nostrum vindicanda est.* Et S.Ioannes Damascenus *lib* 4 *de fide, cap.*18. ait: *Quod si quid in quo vtilitatis quidpiam insit, ab exteris authoribus sumere possimus, quominus id faciamus, nihil vetat.* Latè illustrat omni genere eruditionis Patrens D. L. Ramirez de Prado *in suo schediasmate.* 10.

DE AVA-TORIBVS GENTILIVM.

11. LEGISLATOR PAREAT LEGIBUS. k *Tuleris.*] Sancta, & salubris sententia, ab omnibus Principibus obseruanda, frequenter vsurpata ab Alexandro Seuero, referente Lampridio *in eius vita*, & eam refert Ausonius *in septem Sapientibus*, his verbis: *Pareto legi quisquis legem sanxeris.* Consonant textus *in cap. pro illorum 22. cap. cum nobis, de prabendis, l. sed si hac, §. 1. ff. de in ius vocando, l. lege, C. de pactis, l. 4. C. de legibus, l. 15. & 16. tit. 1. partita 1.* Seneca *epist. 91. Legem statuens legi se subiicere debet.* Quod præceptum etsi ad inferiores Legislatores in præsenti textu referatur, tamen ad supremos Principes Legumlatores spectare constat *ex l. digna vox, C. de legibus: cap. iustum 9. dist.* variis authoritatibus, & exemplis illustrant Corrasius *lib. 4. miscel. cap. 4.* Cochier *lib. 2. Thesauri Polit. cap. 2.* Mendoza *in viridario, lib. 8. cap. 10.* Marquez *in Gubernatore Christiano, lib. 2. cap. 2.* Amaia *lib. 1. obseru. cap. 1.* Mornacius *in d. l. digna vox*, Bernegerus *ad Tacitum q. 35.* Solorzanus *emblem. 69.* P. Pinto *in Esaiam cap. 14. nota 4. num. 223.* & alij *in cap. 1. de prob. laudand.*

12. EXPONITUR PRÆSENS TEXTUS. l *Vel secundùm.*] Quibus verbis loquitur Innocentius cum ipsis iudicibus delegatis, non verò cum Canonicis Trecensibus, decernendo disiunctiuè, vt Canonicos æquales faciant, iuxta consuetudinem iam in ea Ecclesia præscriptam, iuxta quam etiam non residentes lucrabantur fructus suarum præbendarum; vel secundùm rationabile statutum nouiter factum coæquarentur, ita vt omnes Canonici, tam seniores, quàm iuniores tantùm residentes fructus perciperent: vnde quærunt repetentes in præsenti, an in hac alternatiua electio sit Canonicorum, vel potiùs Iudicum, qui eos cogere possent ad obseruandum statutum per eos factum, insuper habitâ pristinâ consuetudine; vel ad seruandam consuetudinem legitimè præscriptam? Et Iudices ipsos electionem habere, docuerunt hîc Cardinalis Alexander de Neuo *num. 12.* pro quibus faciunt sequentia iuris principia. Primum, nam in alternatiuis ille habet electionem, ad quem verba alternatiua diriguntur, *cap. sicut, de Iudaeis, l. Lucio 23. ff. de legatis 2. l. quicumque, C. de seruis fugitiuis:* probat Madera *animadu. iuris cap. 23. num. 4.* Sed in præsenti Innocentius loquitur cum ipsis iudicibus: igitur ipsis competit electio. Secundò, nam Iudices delegati per sententiam procedere debebant contra Canonicos, sed sententia alternatiuè ferri non potest, cùm certum debeat continere, *l. in sententiis 59. ff. de re iudicata, l. penult. & vlt. de sententiis & interl. §. curare, Instit. de actionibus:* ergo non poterant iudices delegati in præsenti casu alternatiuè pronuntiare sententiam contra Canonicos. Tertiò, nam Innocentius vt suam adstruat sententiam, vtitur edicto Prætoris, *quod quisque iuris:* sed iuxta illud qui ius nouum statuit, tenetur illo præcisè vti: ergo Canonici Trecenses, qui nouum statutum fecerant, tenebantur illud obseruare. Sed his fundamentis non obstantibus, verius est in præsenti casu Canonicos posse vel antiquam consuetudinem conseruare, vel nouum statutum amplectentes, seniores iunioribus coæquare, vt probat Franciscus Valens *in præsenti, notatione 3.* Et hæc sententia valde consona est menti Innocentij III. qui tantùm intendit coæquare seniores iunioribus: quæ exæquatio duobus modis contingere poterat, vel si iuniores consuetudine præscripta de percipiendis fructibus in absentia vterentur, vel si seniores Canonici velint nouum statutum, quod pro iunioribus fecerant, obseruare; vnde verè electio in præsenti casu Canonicis competebat. Nec tunc obstant fundamenta contrariæ sententiæ: non primum, nam principium in eo adductum non procedit, quando verba alternatiua priuatam partis vtilitatem concernunt, quia tunc non iudici, sed parti competit electio. Abbas *in cap. prout, n. 22. de dolo & contum.* Antonius de Burgos *in cap. pastoralis, num. 54. de rescriptis:* sed præsens Decretalis alternatiua priuatam partis, hoc est Canonicorum vtilitatem respiciebat: ergo etsi verba dirigerentur iudicibus delegatis, tamen electio Canonicis competebat. Vnde concludit Abbas *vbi supra*, quod quando plura remedia à iure introducuntur alternatiuè, licèt verba non dirigantur in partem, sed in iudicem, nihilominus ex quo respiciunt vtilitatem priuatam, electio non datur iudici, sed parti; quo modo etiam intelligendus est textus *in cap. per vestras, de donat.* interiuncto Scipione Gentili *lib. 4. de donat. inter, cap. 23.* Nec obstat secundum contrariæ sententiæ fundamentum, nam iudices curare debent in quantum possunt, certam sententiam proferre: sed si natura rei non patiatur, vel certam sententiam non admittat, etsi sententiam certam non proferant, sententia vires habet, vt cùm iudex condemnat aliquem, qui alternatiuè promisit Stichum, aut Pamphilum, non potest specificè damnare, vt soluat Pamphilum, sed tantùm vnum aut alium; ita etiam in iudicio noxali iudex debet damnare dominum serui, qui noxam dedit, vt damnum soluat, vel seruum tradat, *l. 1. per totum ff. de noxalibus, l. miles 6. §. 1. de re iudicata.* Vnde cùm natura negotij, de quo in præsenti textu, non admitteret certam sententiam, ideò iudices delegati validè sub alternatiua eam proferre poterant. Nec obstat vltimum fundamentum, nam illud procedit, quando ius ab aliquo statutum validè conditum fuit: at in præsenti casu statutum conditum à Canonicis Trecensibus nullum fuit, ex rationibus suprà adductis; vnde præcisè Canonici non coguntur eo vti.

COMMENTARIVM.

13. CONCLUSIO PROBATUR. EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Statutum factum à Canonicis inæqualitatem continens respectu prouentuum præbendarum, inualidum est.* Probant eam textus *in cap. cum M, hoc titulo, cap. cognouimus, 12. q. 2. cap. finali, de maiorit. & obed. cap. cum in tua 30. de decimis, cap. nouit, de his quæ fiunt à Prælatis, cap. finali, de his quæ fiunt à maiori parte, cap. in nostra 8. de iniuriis:* faciunt textus *in l. 3. §. societas, l. cùm duobus 42. §. Papinianus, ff. pro socio, l. cùm pater 77. §. emitus, ff. de legatis 2. l. eum qui ædes, ff. de vsucapionibus, l. finali, in fine princ. C. de fideicommissis.* Illustrant vltra ordinarios & congestos à Barbosa in præsenti, Antonius de Burgos, Andreas ab Exea, Martinus Vranius, Millianus, Franciscus Valens, & Prosperus Fagnanus *in repetit. ad hunc textum.* Suarez *de legibus lib. 4. cap. 6. num. 11.* Lælius Mancinus *genialium cap. 122.* Altesserra *hic.*

14. IMPUGNATUR TRADITA ASSERTIO. Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Quod maior pars Capituli statuit, tanquam ab omnibus statutum obseruari debet, *cap. 2. 10. q. 1. cap. cum in cunctis, de his quæ fiunt à maiori parte, l. quod maior, ff. ad municipalem, l. aliud, §. refertur, ff. de reg. iur. l. nominatim 9.*

tim 9. C. de Decur. lib. 50. quia cùm Capitulum sit vnum corpus, non debet duplici iure censeri, *cap. nouimus 52. quæst. 2.* præcipuè cùm maior pars Capituli aliquid statuit secundùm ius commune; tunc enim nec absentium suffragia exiguntur, *cap. factus 7. quæst. 1.* docet Vranius *in præsenti num. 8.* sed in præsenti textu statutum factum fuit, vt Canonici tenerentur residere, quod est secundum ius commune, *cap. inter, cap. finali, de clericis non resident.* igitur cùm fuisset factum à maiori parte Capituli, ab omnibus Canonicis debebat obseruari. Accedit, nam nouum non est, vt iure communi, consuetudine, seu statuto speciali Canonici seniores in eadem Ecclesia iunioribus præferantur, aliquaque præcipua obtineant, vt præcedentiam in Sede, *cap. 1. de maioritate & obed.* ius ad portionem percipiendam, *cap. statuimus, eodem titulo*; optionem ad præbendam maiorem, si vacauerit, *cap. 2. de consuet. lib. 6.* ergo & Canonici Trecenses statuto cauere poterant, vt seniores perciperent fructus præbendarum in absentia, iuniores verò tantùm si residerent.

15. TRADITVR DECIDENDI RATIO. Hac dubitandi ratione ita fulcita non obstante, vera est præsentis textus decisio, cuius varias rationes adducunt repetentes *in præsenti*. Aliqui asserunt, ideò statutum à Canonicis factum in præsenti casu non valere; quia contra antiquam Ecclesiæ consuetudinem factum fuerat, & contra consuetudinem legitimè præscriptam Canonici aliquid nouum statuere non valent, *cap. cùm consuetudinis 9. de consuet.* Sed hæc ratio facilè conuincitur ex eo, quia Canonici possunt noua statuta condere, quando per ea reducitur ad vsum ius commune, vt in præsenti casu contingit. Alij affirmant, ideò statutum in præsenti casu nullum esse, quia successores prædecessoribus in eo reddebantur inæquales. Sed etiam hæc ratio refellitur primò, quia in præbendis ecclesiasticis non attenditur successio; secundò quia nouum non est, vt successores plus minúsve iuris habeant, quàm antecessores, *l. reperitur 10. ff. ad legem Falcidiam.* Quare his & aliis rationibus omissis, verius dicendum est, iniustitiam præsentis statuti prouenire ex eius inæqualitate; cùm enim statutum sit legis species, *cap. 2. vbi probant, hoc titulo*, & lex debeat esse iusta, æqualis, & honesta, *cap. erit autem 4. distinct.* ideò statutum de quo in præsenti, inæqualitatem continens, nullum erat. Illud enim factum erat in vtilitatem seniorum, & damnum iuniorum, non in commune bonum, sed potiùs ex zelo auaritiæ, & cupiditatis, cùm Canonici deberent esse in fructuum perceptione æquales; nam cùm faciant vnum corpus, diuerso iure censeri non debent, *cap. cognouimus 12. quæst. 2. cap. quia circa, de priuilegiis, l. semper, 5. ff. de iure immunit.* facit Cassiodorus *lib. 1. epist. 9. Iniquum est, vt de eadem substantia, quibus competit æqua successio, alij abundanter affluant, alij paupertatis incommodis ingemiscant.* Illustrat perdoctus Vir Academiæ nostræ decus D. Ioannes Solorzanus *tom. 2. de iure Ind. lib. 2. cap. 5. num. 82.* & licèt seniores à iunioribus sint honorandi, non tamen iuniores à senioribus sunt contemnendi, vel vtilitatis commodo priuandi Concilium Tolet. 6. *can. 13.* ibi: *Qui Primatum dignitate, atque reuerentiâ, vel gratiâ ob meritum in palatium honorabiles habentur, his à iunioribus modestius honor per omnia deferatur, qui etiam iuniores à senioribus, & dilectionis amplectantur affectu, & vtilitatis imbuantur exemplo.* Iustè ergo Innocentius in præsenti decreuit, Canonicos iuniores Ecclesiæ Trecensis coæquandos esse senioribus, aut iuxta antiquam ipsius Ecclesiæ consuetudinem, vel iuxta nouum statutum, tam in lucrandis in absentia fructibus præbendarum, quàm in vinearum annexione.

16. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO. Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, videlicet factum à maiori parte Capituli, tanquam ab omnibus statutum obseruari debere; nam id procedit quando negotium pertinet ad omnes de Capitulo vt vniuersos, non verò vt singulos, quia hoc casu factum Capituli debet ab omnibus approbari, ex vulgari illa iuris regula, *quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari: cap. quod omnes, de reg. iur. lib. 6.* & in causa communi pluribus vt singulis, potiùs habetur ratio dissentientium, *l. Sabinus, ff. communi diuidundo, l. per fundum, ff. de seruitutibus rustic. l. receptum, ff. communia prædiorum*; imò vnus contemptus reddit actum, statutumve in sui præiudicium factum, nullum, *cap. quod sicut, cap. bonæ, de electione:* vnde cùm in præsenti casu facultas lucrandi fructus præbendæ, & vtilitatis vinearum respiceret omnes Canonicos vt singulos, inde statutum factum à maiori parte in minoris præiudicium non sustinetur. Ita docent omnes repetentes *in præsenti*, qui latiùs prosequuntur quando negotium ad singulos vt singulos, vel vt vniuersos spectat. Nec obstat argumentum ipsius dubitandi rationis; nam licèt in fructuum perceptione coæquandi sint Canonici seniores iunioribus, & iuniores senioribus; tamen in honore exhibendo, & aliis prærogatiuis possunt, & debent seniores iunioribus præferri, *dict. cap. statuimus*, vbi dicemus; & si præbendæ non sint diuisæ in portionibus, præferuntur antiquiores; si autem sint diuisæ, vt erant in Ecclesia Trecensi, quilibet Canonicus habet propriam portionem, licèt consuetudine etiam eo casu introduci possit, vt respectu distributionum melioris conditionis sint antiquiores, quàm iuniores, vt docuit Glossa *in dict. cap. statuimus:* iuxta quæ iuris principia rectè docuit Innocentius *in præsenti*, Canonicos Trecenses iuniores esse coæquandos senioribus quoad fructus præbendarum.

17. EXPONITVR CAP. CVM DILECTVS, DE CLERICIS NON RESID. Sed adhuc præsenti assertioni obstare videtur textus *in cap. cùm dilectus, de Clericis non resident.* vbi cùm Canonici Ecclesiæ Metensis statutum conderent, vt non nisi præsentes fructus suarum præbendarum perciperent, & quidam Canonicus esset in seruitio Romani Pontificis, quæsitum fuit vtrum ipse fructus suæ præbendæ non obstante statuto percipere possit? Et respondit Honorius III. quod cùm familiares, & obsequiales Romanæ Sedis non minùs sint in seruitio Ecclesiæ, quàm actualiter in ea residentes, ideò prædicto Canonico fructus integrè esse præstandos: quem textum sic expendo. En vbi tantùm ex indulgentia Cannnicus absens lucratur fructus, quos aliàs propter statutum ab aliis Canonicis factum amitteret: ergo in præsenti casu Canonici iuniores statuto à senioribus facto ligabantur. Cui difficultati respondendum est, in eo textu statutum factum fuisse iuxta ius commune, videlicet vt tantùm Cannoici residentes fructus præbendarum perciperent, aliàs eos amitterent; quo casu omnes Canonici tali statuto tenentur, vnde *in d. cap. cùm dilectus*, Canonicus existens in seruitio Pontificis, fructus præbendæ suæ lucratur, quia pro residenti habetur, cùm extet in seruitio Romani Pontificis. Etiam opponi potest textus *in cap. consuetudinis 9. de consuetudine*, iunctis ibi adductis.

CAPVT

CAPVT VII.

Idem *Matthæo* [a] *Cenetensi Episcopo.*

QVÆ in [b] Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum virorum præiudicium attentantur, firmitatem fortiri non decet, sed ad Ecclesiarum indemnitatem debent potiùs infirmari. Sanè peruenit ad audientiam nostram, quòd [c] Teruisin. & Coneglanen. constituendi sibi, & vtinam sibi tantùm, iurisdictionem temerè vsurpantes, impietatem palliant sub nomine pietatis: & dum quibusdam ex alieno gratiam exhibere nituntur, Ecclesiis sunt, & viris Ecclesiasticis onerosi. [d] Constituerunt siquidem, sicut accepimus, quod si quis se ad inopiam vergere probabiliter allegarit, alienandi feudum, quod ab Ecclesia, vel aliis tenet, officiales, adhuc à Teruisinis ciuibus, & Coneglanen. deputatis, liberam habeant facultatem, ne emptor priori teneatur domino respondere, nisi tantummodo in sexta [e] parte pretij, quam ipsi, si recipere voluerit, exhibebit: ex quo ecclesiastica non modicùm iura læduntur. Volentes igitur Ecclesiarum indemnitati consulere, & huiusmodi grauaminibus prouidere, constitutionem huiusmodi, & venditiones feudorum ecclesiasticorum factas sine legitimo ecclesiasticarum personarum assensu, occasione constitutionis, immò veriùs destitutionis, vel destructionis istius, præsentium auctoritate cassamus, & vires decernimus non habere. Nulli ergo, &c. Hanc paginam nostræ cassationis, &c. Datum Lateran. x. Cal. Aprilis.

NOTÆ.

1. CENETA VRBS VALI [a] *Cenetensi.*] In hac sexta collectione legitur Tridentino, in tertia verò sub hoc titulo, *cap.*1. habetur Treensi: sed tam inscriptionem, quàm litteram restituo ex regesto epistolarum Innocentij III. Coloniæ edito, & correcto à Cardinali Sirleto, vbi *fol.* 281. reperitur hic textus. Ceneta vulgò, *Ceneda*, est ciuitas Venetiæ, prouinciæ Aquileiensis, cuius Episcopus Vrsinus subscripsit epistolæ Synod. Concilij occidentalis, sub Agathone, vt refert Carolus à Sancto Paulo *lib.*1. *geograph. sacra, fol.*65. cuius Ecclesiæ historiam scripsit Venantius Fortunatus eius Præsul.

2. [b] *In Ecclesiarum.*] Idem Innocentius *lib.*1. *in dicto regesto, fol.*49. *Quæ in monasteriorum, & religiosorum locorum praiudicium attentantur, in statum conuenit debitum reuocari; nec firmitatem debent aliquam obtinere, quæ in enorme damnum ipsorum minus licitè præsumuntur.*

3. DE TERVISINA VRBE. [c] *Teruisini.*] Teruisium vrbs Venetiæ est, vulgò dicta *Treniso*, cuius ciues statutum fecerunt, vt si ad inopiam aliquis eorum vergeret, posset feuda etiam Ecclesiæ propriâ authoritate alienare: cuius statuti meminit idem Innocentius *lib.*3. *regest.*14.*epist.*160. & *lib.*4.*epist.*19.

4. [d] *Constituerunt.*] Frequenter enim Italiæ ciuitates excusso Imperij iugo Consules, seu Senatores constituebant, & cum ipsis statuta ad regimen proprium faciebant, vt de Patauina ciuitate constat *ex cap. sicut* 7. *hoc titulo, in* 5. *compil.* de Ianuensi *in cap. per vestras, de donat. inter*, de Florentina *ex cap. finali, de iudiciis*, & etiam de Cenomanensi *ex cap. cum inter, de consuetudine.*

5. [e] *Sexta parte pretij.*] Ex quibus verbis deducitur, ciues Teruisinos inter alia statuta suæ Reip. vtilia illud etiam fecisse, videlicet, vt si aliquis ex eis ad inopiam vergere probabiliter allegasset, alienandi feudum, quod ab Ecclesia, vel aliis personis obtineret, liberam haberet facultatem; ita vt nouus vassallus non teneretur pristino Domino soluere nisi sextam partem pretij. Quo statuto Ecclesiæ patrimonium grauiter lædebatur; nam feudum irrequisito Domino à vassallo alienari non potest, *§. callidis*, *§. habita*, *§. nos autem, de prohibita feudi alienatione*; aliàs vassallus, qui feudum Domino illaudato alienauit, illud amittit, *cap.*2. *de feudis*, vbi probaui, *verbo Alienare*, & docent Altesserra *de feudis cap.*15. Pater Gibalinus *de vsuris lib.*4.*cap.*3. *art.*6. Deinde grauiter lædebatur Ecclesia; nam vt annuente Domino ritè feudum alienetur, tenetur nouus vassallus recognoscere priorem Dominum eum eadem præstatione, quam persoluebat primus vassallus, vt cauetur *lib.*2. *feudorum, titulo* 9. Vnde apparet ex præsenti Taruisinorum statuto admodum lædi patrimonium Ecclesiæ, Ecclesiasticarumque personarum.

COMMENTARIVM.

EX hoc textu, & *ex cap. Ecclesia* 10. *hoc titulo*, communiter sequens deducitur assertio: *Leges, seu statuta laicorum non ligant Ecclesiasticos, seu Ecclesiæ bona.* Probant eam textus *in cap.*1. *dist.*10. *cap. bene*, *cap. cum ad verum*, 96. *dist. cap. placuit* 2. *cap. nullus iudicum*, *cap. clericum* 11. *quæst.*1. *cap. non placuit* 23. 16. *quæst.*7. *cap. inter hæc* 33. *quæst.*2. *cap. finali, de rebus Ecclesiæ*, *cap. non minus*, *cap. aduersus, de immunit. Eccles. cap. clericis*, *§. nos igitur*, *cap. finali, eodem titulo, lib.*6. *cap. nouerit*, *cap. graue, de sentent. excom. cap. series, de testibus*, *cap. statutum, de hæreticis in* 6. *cap. ad honorem*, *cap. sicut, hoc titulo, in* 5. *compil. authent. cassa, Cod. de sacros. Eccles.* consonat lex 57. *titulo* 6. *partis.* 1. Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti, & *voto* 26. Valenzuela, Gueuara, & Zumel *integris tractatibus pro monit. Pauli V. aduersus Venetos*, Castillo *lib.*6. *controu. cap.*8. & 9. Frances *de competentiis quæst.*99. Villaroel. *part.*1. *regim. Ecclesiæ, quæst.*12. *art.*5. Christineus *tomo* 1. *decisione* 203. Marinis *lib.*2. *resol. cap.*213. Diana *parte* 5. *tractatu* 1. *resol.*4. & *parte* 6. *tract.*3. *resol.*7. Bellarminus *tomo* 1. *controu. lib.*1. *de clericis*, *cap.*28. *versiculo* 6. CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR.

ficulo Secunda propositio, Victoria *in relectione de potestate Ecclesiæ, quæst. vltima, n.*4. Mulina *de iustitia tom.* 1. *disput.* 73. *articulo* 1. Vazquez *in* 1. 2. *disput.*167. *cap.*4. Franecs *part* 3. *Pastor.regul. voto* 9. Suarez *lib.*3. *de legibus, cap.*34. & *aduersus Regem Angliæ lib.*4. *cap.*16. & *de censuris disput.*29. *sect.*2. Morla *in emporio, tit. de legibus, quæst.*16. Antonius Augustinus *in epitome iuris Pont. lib.* 4. *tit.* 60. Couarr. *practicarum cap.* 31. Vigbelius *in methodo iuris Can. cap.*2. *excep.*1. Aldetan. Mascard. *de interpret. stat. conclus.*1. Marta *de iurisdict. casu* 5. *num.*26. & *casu* 52. *num.*8. Salas *de legibus disp.*4. *sect.*8. *numer.*92. Gutierrez *practic. lib.*4. *quæst.*38. Germonius *de sacrorum immunit. lib.*2. *cap.*11. *num. vltimo,* Cancerius *lib.*2. *var. cap.*2. *num.*94. pluribus relatis Carleual. *tom.*1. *de iudiciis, disp.*2. *quæst.*6. *sect.*1. Selua *de salariis famil. quæst.*10. & 17. Mancinus *genialium cap.*266. Sesse *tom.*2. *decisione* 13. *num.*40. Hunoius *de statutis cap.*5. Thomas Benus *de immunit. Eccles. part.*1. *cap.*8. *dubio* 2. & *parte* 2. *c.*14. *dubio* 5. Hermosilla *in l.*3. *glossa* 1. *titulo* 5. *lib.*5. *recopil.* Viccus *ad leges Sardiniæ, titulo* 5. *cap.*4. Germonius *lib.*3. *de sacrorum immunit. cap.*15. *num.*103. & *lib.*1. *animadu. cap.*12. Gibal. *tom.*2. *scient. can. lib.*5. *cap.*9. *quæst.*2. Altesserra *hic.*

7. IMPVGNATVR TRADITA SENTENTIA.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo. Licèt iniusta statuta laicorum repugnantia directè, vel indirectè immunitati ecclesiasticæ, non ligent Ecclesiasticus, ecclesiasticaque bona, tamen statuta ciuilia iusta, quæ pro tota populi vtilitate feruntur, quorum materia communis est clericis & aliis ciuibus, omnes obligant; vnde passim legimus, leges ciuiles ab ecclesiasticis personis amplecti & obseruari, *cap. in adiutorium* 10. *dist. cap. cùm ad verum, dist.*96. *cap.*1. 3. *quæst.*8. *cap. in legibus* 12. *quæst.*2. *cap. finali* 16. *quæst.*3. *cap. ita diligere* 30. *quæst.*3. *cap. innotuit, de arbitris, cap.*1. *de noui operis, cap. super specula, de priuilegiis:* & Romani Pontifices in decidendis causis Ecclesiarum, & Clericorum sæpe sæpius vtuntur legibus ciuilibus, *cap. ex antiquis,* 54. *dist. cap. accusatores* 3. *quæst.*8. *cap. cùm deuotissimam,* 12. *quæst.*2. *cap. id constituimus,* 17. *quæst.*4. *cap.*2. *de alienatione iudicij; cap.*1. *de iuramento calumniæ, cap.*1. *de confessis, cap. Pastoralis, de causa possess. cap.*1. *de re iudicata, cap. venientes, de iureiurando, cap. secundo requiris, de appellationibus, cap. cùm dilecta, de confirmatione vtili, cap.*2. *de concess. præbend. cap. cùm ab omni, de vita, & honest. clericorum, cap. inter alia, de immunit. eccles. cap.*2. *de sponsal. cap. ex diligenti, de simonia, cap. calumnia, de pœnis, cap. quid per nouale, de v. s. cap. authoritate, cap. dudum, de concess. præbendæ, lib.* 6. Similibus enim legibus, seu statutis tenentur ecclesiasticæ personæ, ex ratione naturali, iuxta quam obligantur ad ea seruanda, quæ ad pacem & publicam vtilitatem sunt constituta, vtpote membra ipsius reipublicæ, *l. iubemus, Cod. de sacros. Eccles.* quam illustrat Pancirola *lib.*1. *var. cap.*164. nam ex Clero & populo vna respublica coalescit, & ideo clerici de temporali districtu dicuntur *in cap. finali, de officio deleg. lib.*6. Docuerunt Bartolus *in l.*1. *ff. ad municip. n.*11. Valascus *consultatione* 10. *num.*2. & tanquam vni de populo reputantur, vt probarunt Gregorius Lopez *in l.*5. *titulo* 2. *glossa* 2. *partita* 1. Cabedo *de patron. cap.*36. *num.*1. Marta *de iurisdict.* 4. *part. casu* 1. *num.*27. quam doctrinam ad varios casus forenses notarunt Lapus *allegat.*10. vbi plura Mendosius y Salzedo *in praxi cap.*55. Paz *in l.*3. *styli, num* 338. ergo ecclesiasticæ personæ ligantur statutis ciuilibus laicorum, quæ pro communi reipublicæ bono facta sunt. Et generaliter teneri clericos edictis, mandatisque supremi Principis obedire, tenuerunt Bellarminus *lib.*1. *de Rom. Pontif. cap.*7. & *de clericis cap.*28. Farinacius *de inquisit. quæst.*8. *num.*30. Marta *de iurisdict. dicto casu* 1. *nu-num.*27. P. Molina *tomo* 1. *de iustit. disput.*31. Couarr. *in reg. possessor,* 2. *part.* § 4. *num.*9. Menochius *lib.*8. *consil.*800. *num.*21. & *lib.*10. *consil.*1000. Auendaño *de exequendis* 2. *part. cap.*14. Bobadilla *lib.*2. *polit. cap.*28. *num.*122. Sarmiento *lib.*7. *select. cap.*13. Solorzanus *tom.*2. *de iure Indiarum, lib.*3. *cap.*27. *num.*26. Vnde clerici tenentur legibus, & statutis ciuilibus taxantibus pretia rerum, vt apud nos *l.*1. *tit.* 24. *lib.*5. *recopil.* vbi continetur pragmatica taxæ panis, quâ clerici tenentur. Mexia *in eadem pragmat. conclus.*5. *num.*3. Sotus, Matienzo, & alij relati à Barbosa *in præsenti, num.*3. Similiter tenentur statutis prohibentibus venationem, seu piscationem certis temporibus. Morla *de legibus quæst.*16. *num.*16. item statutis, in quibus agitur de puniendis damnis in prædia aliena à pecudibus admissis. Azeuedo *in l.*13. *titulo* 12. *lib.*1. *recopil.* Item statutis imponentibus certam collectam ad reparationem Pontium, & murorum cum authoritate Ecclesiæ factis. Auendaño *de exequendis* 2. *part. cap.*14. Gutierrez *allegat.*10. *num.*2. Item statutis tempore sterilitatis factis, quibus prohibetur extra territorium vinum, seu frumentum extrahere. Diana *part.*1. *tract.*2. *resol.*70. & *part.*6. *tract.*8. *resol.*4. Bobadilla *lib.*2. *polit. cap.*17. & 18. Ergo & statutis, de quibus in præsenti agitur, Ecclesiastici, Ecclesiæque bona ligabantur. Non parum fulcitur hæc dubitandi ratio, si perpendamus iustitiam & rationem statutorum, tam vrbis Teruisinæ, de quibus in præsenti textu, quàm statuti vrbis Romæ, de quo *in dicto cap. Ecclesia.* Statuta enim Teruisina id continebant, videlicet, vt ciuibus ad inopiam vergentibus, liceret feudum alienare, ita vt pretij sextâ parte domino solutâ, feudum allodium remaneret penes emptorem, id est ab omni clientela liberum, vt refert ipse Innocentius III. *lib.*4. *epist* 19. ibi: *Cùm Teruisinensis ciuitas statuisset, vt de feudis venditis sexta pars pretij ad feudorum Dominos solueretur, & sic feudum fieret emptoris allodium.* Et *epist.* 160. ibi: *Iuxta Teruisinensis ciuitatis statutum, pretij sextâ parte,* &c. Sed hoc statutum ab Ecclesia seruandum & fouendum erat, cùm per illud consuleretur ciuium egestati, ne eâ laborantes fame perirent, quod præcipuè ad curam Ecclesiæ, clericorumque spectabat, *cap. non satis, cap. pasce,* 83. *dist.* ergo vt ita ciuibus egenis subueniretur, Ecclesia, ecclesiasticique debebant illud custodire, & obseruare; præcipuè cùm per illud æquè consuleretur clericis ac laicis, videlicet vt clericis ad inopiam vergentibus liceret vti prædicto statuto: ergo si illis eo vti licebat, & tali statuto ligari debebant. Similiter statuto vrbis Romæ cauebatur, vt si quis post litem contestatam rem à se petitam in alium transferret, daretur possessio petitori, & alter fieret de possessore petitor: sed hoc statutum conforme est dispositioni, tam iuris canonici, quàm ciuilis; siquidem vtroque iure cauetur rei litigiosæ alienationem non valere, adeò vt qui eam acquisierit, pretio amisso rem restituere teneatur, *l. finali, Cod. de litigiosis, cap. fin. de alienatione iudicij:* ergo tale statutum vt iuri canonico consonum, ab ecclesiasticis personis etiam obseruari debebat. Deinde insurgi etiam potest in eam partem conclusionis,

sionis, vbi asseritur, statuta laicorum adeo inualida esse respectu Ecclesiæ, ecclesiasticarúmque personarum, vt etsi earum vtilitatem respiciant, nulla sint; nam priuilegium alicui concessum, non debet adeò latè extendi, vt in eius damnum retorqueatur; sed si huiusmodi statuta sint nulla, etiamsi Ecclesiæ vtilia, in damnum Ecclesiæ id prouenit: ergo sustineri debent, præcipuè cùm laici possint priuilegia concedere Ecclesiæ, Ecclesiasticisque personis.

8. DVO SVNT GENERA CHRISTIANORVM.

Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, duo esse genera Christianorum, *cap. duo*, 12. *quæst.* 1. quorum aliud à Græco verbo *Laos*, quod latinè populum significat, laici appellantur, siue populares, quibus nulla functio ecclesiastica commissa est: cùm enim non sint aliquo gradu ordinis insigniti, non habent aliquam in Ecclesia potestatem. Bellarminus *lib.* 1. *de clericis, cap.* 1. vnde prouenit, quod illis quantumvis religiosis nulla est attributa potestas disponendi de rebus Ecclesiæ, *cap. bene*, 96. *dist. cap. non placuit* 23. *cap. laicus* 24. *quæst. finali*, *cap. finali, de rebus Ecclesiæ:* & ita Principem, seu Magistratus sæculares non posse de rebus Ecclesiæ, seu de ecclesiasticis personis leges proferre, probat latè Petrus Marcha *lib.* 2. *concord. cap.* 9. *cum sequenti.* Aliud verò genus hominum à Græco verbo *Cleros*, quod latinè interpretatur *sors*, Clerici dicuntur, quasi sorte, vel in sortem electi, quia S. Mathias, qui primò per Apostolos legitimè ordinatus fuit, sorte electus est; vel quia de sorte Domini sunt, vt ait D. Isidorus *in cap. cleros*, 21. *dist.* vel quia sunt sors, & hæreditas Domini, vt inquit idem sanctus Doctor *in cap. cleros*, 12. *quæst.* 1. Illustrant Bellarm. *lib.* 1. *de clericis*, *cap.* 1. Alciatus *lib.* 2. *parerg. cap.* 22. Tiraquel. *de primog. quæst.* 17. *opposit.* 1. Clerici autem, quasi Domini sors, & hæreditas, diuino cultui consecrati, curandæ religionis, ac rerum sacrarum solicitudinem susceperunt, & omnino diuinis officiis mancipati, inseruiunt Ecclesiæ, & propterea populi appellatione strictè sumpta non comprehenduntur, *cap.* 1. *de præbendis*, & pro illorum regimine distinctæ sunt potestates, laica videlicet, siue ciuilis; ecclesiastica, siue spiritualis, *cap. quoniam*, 10. *dist. cap. cùm aduersus*, *cap. si Imperator*, 96. *dist. cap. solitæ*, *de maiorit. & obed.* Et licèt vtraque potestas diuinitus sit instituta, D. Paulus *ad Romanos cap.* 13. ibi: *Non est potestas nisi à Deo*, Ioannes c. 19. *cap. quod iure*, 81. *dist. cap. quoniam*, *de iudiciis*; tamen ecclesiastica potestas maior est quàm sæcularis, *dict. cap. solitæ*, vbi probaui; & non solùm clerici sunt exempti à laica iurisdictione, *cap. denique*, 96. *dist. cap. nullus* 6. *cap. Christianis*, *cap. Sylvester*, *cap. relatum*, *cap. placuit*, *& per totam* 11. *quæst.* 1. *cap. clericus*, *cap. at si clerici*, vbi diximus, *de iudiciis*; verùm & bona ecclesiastica exempta sunt ab omni politica potestate, *cap.* 1. 96. *dist. cap. præcipimus* 12. *quæst.* 1. *cap.* 1. *de immunit. eccles. lib.* 6. & in Concilio Lateranensi sub Leone X. *in Bulla de reformatione*, §. *& cum*, prohibetur laicis non solùm dispositio, verùm & administratio bonorum Ecclesiæ.

9. STATVTA QVI FACERE POSSINT.

Deinde sciendum est, statutum appellari illud ius, quod quisque populus intra Prouinciam suam, ac territorium seruandum sanxit, vt docent de statutis agentes Albericus Rosat. Alderanus Mascardus, & Hunnius *vbi suprà*, Nicolaus Berhsius *de statutis cap.* 1. Inter præcipua autem requisita, quæ desiderantur ad statuta condenda, est iurisdictio in statuentibus, ita vt illi demùm statuta condere possint, qui iurisdictionem habent, ac imperium, *l. omnes*, *ff. de instit. & iure: nouella de defensor. ciuitatum*, §. 1. *collat.* 3. Gutierrez *lib.* 1. *canonic. cap.* 4. *num.* 7. Mysingerus *responsorum cap.* 31. quippe facultas hæc condendi statuta, iurisdictionalis est, Martha *de iurisdict. part.* 4. *centuria* 1. *casu* 52. *num.* 9. quare statuta facere possunt Respublicæ, *l.* 1. *Cod. de emancipatione liberorum*, *l. Antiochensium*, *ff. de priuilegiis credit.* plura Gregor. Lopez *in l.* 12. *tit.* 1. *partita* 1. Legati Romanæ Sedis, *cap. finali*, *de officio Legati*, *lib.* 6. Nec obstat quod vniuersitates & collegia, etiam illa, quæ nullâ iurisdictione decorata sunt, super administratione rerum suarum statuta facere possunt, vt probant communiter repetentes *in l. omnes populi*, *ff. de iustitia & iure.* Zasius *in l. de quibus*, *ff. de legibus*, Hunnius *de statutis cap.* 2. *num.* 5. Pater Mendo *de iure academ. lib.* 1. *quæst.* 36. nam huiusmodi statuta, seu dissipationes, cùm ad causarum decisionem non pertineant, sed tantùm ad publicorum munerum, aut negotiorum gestionem, pecuniæ, vel annonæ collectionem, & erogationem, rerumque ciuitatis defensionem, & conseruationem; propriè statuta, vel ius municipale dici nequeunt, sed tanquam communia vniuersitatis, aut collegij placita, licèt abusiuè publica dicantur, cùm ipsæ ciuitates priuatorum loco habeantur, *l. bona* 5. *cum sequenti*, *ff. de v. s.* Vnde huiusmodi statuta non leges, sed conuentiones appellantur, *l.* 4. *& finali*, *ff. de collegiis.* Statutis ergo ab habente potestatem legitimè factis, illi tantùm ligantur, qui iurisdictioni, & imperio statuentium subduntur; non verò ligantur superiores, *l. est receptum* 14. *ff. de iurisdictione:* quod adeò procedit, vt etsi superior statuentium simul ciuis sit, non ligetur ipsius ciuitatis statutis. Mascardus vbi suprà, *conclusione* 5. *num.* 176. nec statutis obligantur illi, qui imperio statuentium non parent. Gailus *obseru. cap.* 52. vnde statutum extra territorium statuentium non extenditur, *l. finali*, vbi Alexander *num.* 13. *ff. de iurisdictione*, Valenzuela *consilio* 55. *num.* 28. prosequitur latiùs Hunnius *de statutis cap.* 2.

Quibus suppositis apparet ratio præsentis assertionis; nam cùm ecclesiasticæ personæ, ecclesiasticaque bona exempta sint ab omni iurisdictione laicali, & vt aliquis ligetur statutis municipalibus, desideretur iurisdictio ex parte statuentis, *cap. à nobis*, *el primero*, *de sentent. excom.* quia statuta facere est de lege iurisdictionis, *l. omnes*, *ff. de iustit. & iure*, *authent. de defensor. ciuit.* §. 1. *collat.* 3. probat Gutierrez *libro* 1. *canonicarum*, *capite* 7. iustè Innocentius III. decreuit statutis laicorum, nec ecclesiastica bona, nec ecclesiasticas personas teneri: præcipuè, nam statuta communiter pro populo conduntur: sed clerici in stricta populi acceptione non veniunt, *cap.* 1. *de præbendis*, Felinus *in cap. Ecclesia*, *hoc titulo*, Didacus Perez *in l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *ordin.* licèt iuxta latam significationem, & subiectam materiam sæpiùs clerici sub appellatione populi comprehendantur, *l.* 1. *Cod. de summa Trinit.* Carleual. *de iudiciis disp.* 2. *quæst.* 2. *num.* 38. Valascus *consult.* 100. *num.* 5. Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 18. *num.* 87. Vnde ex defectu iurisdictionis similia statuta nulla sunt, *cap. ita Dominus* 19. *dist. cap. bene*, *cap. Imperator*, 96. *dist.* Secundæ etiam partis huius conclusionis ratio in eo consistit; nam si statutum etiàm fauorabile admitteretur ab Ecclesia, prout statutum erat; quædam potestas denotaretur 10. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

notaretur

notatetur in laicis disponendi aliquo modo de rebus ecclesiasticis, & personis; sed laicis nulla competit super his disponendi facultas, *dict. cap. bene*: igitur etsi statutum à laicis factum, sit Ecclesiæ, vel ecclesiasticis personis fauorabile, non ideò sustineri debet, nisi ab Ecclesia recipiatur, & approbetur. Diana *part. 4. tract. 1. resol. 14. & part. 6. tract. 3. resol. 5.*

11. VARIÆ ILLATIONES. Ex qua decisiua ratione prouenit, non valere statutum, quo prohibetur Ecclesiæ, vel ecclesiasticis personis de nouo aliquid adquirere, vel quo obstringuntur titulo oneroso, vel lucratiuo iam adquisita alienare, vt latè defendunt Barbosa *voto 76.* Gueuara & Valenzuela contra Venetos *vbi suprà*. Similiter non sostinetur statutum prohibens ædificare Ecclesiam absque licentia Principis. Diana *parte 1. tract. 2. resol. 29.* neque statutum excludens ingredientem monasterium à successione parentum, Mascardus *dicta conclusione 1. n. 14.* Item disponens, vt Ecclesia teneatur vendere singulis annis tot amphoras ex suo vino, vel oleo. Mascardus *vbi supra, num 17.* Item prohibens legate ad pias causas, aut aliquid statuens circa funera defunctorum, videlicet circa numerum clericorum, seo Missarum; circa pompam verò, & impensas funeris potest statutum per laicos fieri, vt pro illustratione legis 2. *titulo 5. lib. 5. recopil.* docet Barbosa *dicto voto 76.* Etiam nullum est statutum prohibens ecclesiasticis apprehendere possessionem absque licentia potestatis temporalis: Decius *in cap. Ecclesia, hoc titulo, num. 185.* vel disponens quod exceptio excommunicationis non possit opponi in iudicio sæculari. Mascardus *vbi supra num. 24.* aut obstringens litigantes ad compromittendum. Mascardus *supra n. 34.* vel vt vtantur in iudicio chartâ sigillatâ, vulgò *papel sellado.* Barbosa *voto 120.* Circa statuta prohibentia extractionem vel asportationem certæ mercis intra, vel extra prouinciam, distinguendum est; vel enim similia statuta respiciunt vtilitatem publicam, & omnes ligant; vel vtilitatem priuatam eorum qui similem mercem vendunt, & tunc ecclesiastici non tenentur ea obseruare, vt circa varios casus resoluunt Marinis *lib. 1. resol. 31.* Bursatus *lib. 1. consil. 18.* Sperellus *decis. 12.* Genuensis *in praxi, c. 75.* Trullench *in Decalogum lib. 7. cap. 12. dubio 5.* Ciarlinius *lib. 1. controu. cap. 51.* Barbos. *voto 26.* inualida etiam sunt omnia statuta, quibus aliqua gabellæ species imponitur Ecclesiæ bonis, *cap. quamquam, de censibus in 6.* & tandem omnia, per quæ clerici redduntur timidiores, laici verò audaciores efficiuntur, vt resoluit Mascardus *vbi suprà, num 88.* hæc enim, & similia statuta immunitati ecclesiasticæ contraria, quæ congerunt Hermosilla, & Mascardus vbi suprà, inualida sunt, & eorum authores, Consules, Potestates, Barones, quorum consilio & authoritate facta fuerint, ipso iure excommunicationem incurrunt, *cap. nouerint, cap. grauem, de sentent. excom. cap. eos, de immunitate Eccles. lib. 6.* & in censuram Bullæ cœnæ Domini incidunt, vt pluribus relatis docet Leander *de censures tract. 3. disp. 16.*

12. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO. Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, pro cuius solutione dicendum est, clericos subiici legibus ciuilibus, quæ nec eorum statui, nec sacris canonibus aduersantur, sed ab omnibus sine vlla indecentia, aut iniquo grauamine possunt obseruari, vt constat *ex cap. quis autem, 10. dist. cap. magnum 11. quæst. 1.* ex epistola Valentiniani ad Episcopos Asiæ, quam refert Theodoretus *lib 4. historiæ, cap. 8.* vbi ait Episcopos solùm Dei & Regis legibus obtemperare: probat Bellarminus *lib. 1. de clericis, cap. 28.* Victoria *in relectione 1. de potestate Ecclesiæ, quæst. vltima, num. 4.* Molina *de iustitia 1. tomo, disput. 77. art. 1.* Suarez *de legibus lib 3. quæst. 84. per totam*, Salas *eodem tract. quæst. 96. tract. 14. disput. 14. sect. 8. num. 94.* & in eleganti specie Vazquez *in 1. 2. D. Thomæ, tomo 2. disput. 167. cap. 4.* & pro constanti supponit Gutierez 1. *part. cap. 16. num. 73.* Et ita nouâ pragmaticâ, quâ cauetur, vt census antea impositi ad rationem de viginti milliaribus pro vno milliari, eleuentur ad rationem de triginta milliaribus pro vno soluendo, teneri Ecclesias, ecclesiasticasque personas, probat Araujo *tract. 2. de statu ciuili, quæst. 14. morali, per totam*: sed in modo, quo obligantur ecclesiastici his legibus, non consentiunt Doctores; alij enim existimant clericos nullo modo directè legibus sæcularibus obligari; sed solùm vi naturalis rationis, quæ in eo consistat, quod cùm clerici sint membra reipublicæ ciuilis, naturali ratione obligantur ad ea obseruanda, quæ ad quietem, & bonum reipublicæ regimen conducunt, vt notat Suarez *lib. 3. de legibus, cap. 34. num. 7.* atque vniformis legum obseruantia tam in clericis, quàm in laicis ad rectum reipublicæ regimen est necessaria, vt probat Vazquez *vbi proximè*; quo fit clericos ad earum legum obseruantiam non teneri ex vi præcepti, sed vt pax reipublicæ seruetur, vt concludunt Azor *tomo 1. institutionum, lib. 1. cap. 12. quæst. 3. & 2. tomo lib. 9. cap. 7. quæst. 8.* alij congesti à P. Salas *de legibus quæst. 96. tract. 14. disp. 14 sect. 8. numer. 101.* qui inde deducunt rationem propter quam Iudex sæcularis non potest exequi pœnam lege ciuili statutam aduersus personas ecclesiasticas. Sed hæc sententia ex eo displicet; nam quod dicitur, partem corporis politici deberi cum aliis membris se conformare, verum est, si in omnibus par ratio vigeat; tunc enim ratio naturalis in pari causa paria iura desiderat, argumento textus *in l. illud, ff. ad legem Aquiliam*: cæterùm clerici sunt membra alterius rationis, seu conditionis, in quibus illa vniformitas non videtur esse necessaria: quemadmodum enim nobiles propter vniformitatem non tenentur obseruare leges, à quibus propter nobilitatis priuilegia exempti sunt; ita etiam clerici ex vi solius rationis naturalis propter seruandam vniformitatem ad obseruantiam legum ciuilium obstringi non debent, eo maximè, quia à politica iurisdictione exempti sint; deinde quia si clericus ex vi præcepti non teneretur, sed solùm propter vniformitatem, ad harum legum obseruantiam, earum transgressio non induceret peccatum mortale, secluso scandalo, vt probat Suarez *lib. 3. de legibus, cap. 34 num 8.* quod tamen apertè falsum est, vt constat ex his, quæ tradit Medina *in 1. 2. quæst. 96. art. 5.* Salas *de legibus quæst. 96. tract. 14. disput. 14. sect. 8. numer. 29.* Quare verior videtur sententia existimantium, leges politicas iustas, etiam quod attineat ad ecclesiasticas personas, vim directiuam habere, vt docent Bartolus *in l. cunctos, Cod. de summa Trinit.* Panormit. *in cap. Ecclesia, num. 13. hoc titulo*, Rebuffus *in procœmio regul. glossa 1. num 55.* Valascus *consultat. 100.* & ita eis ligari clericos vi directiua, non verò coactiua, dummodo non tendant in præiudicium libertatis ecclesiasticæ, docuerunt Salgado *de protect. Regia part. 1. cap. 1. num. 66.* Solorzanus *lib. 3. de iure Indiarum, cap. 27. num. 33.* Montesinos

in 2. partem D. Thomæ, disput. 13 *quæst.* 1. *difficult.* 4. *num.* 201. Salcedo *de lege polit. lib.* 1 *cap.* 4. *num.* 18. Pereyra *de manu Regia p.* 2. *tit.* 1. *cap.* 38. *num.* 31. Vazquez *in* 1. 2. *disput.* 176. *cap.* 4. Suarez *de legibus lib.* 3. *cap.* 34. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *de legibus, cap.* 13. *num.* 4. Gutierrez *lib.* 4. *practic. quæst.* 38. Ferro Manrrique *p.* 1. *quæst. moral. q.* 11. *n.* 10. Thomas Benus *de Parlamentis dub.* 30. *sect.* 2. *num.* 2. Ciarlinius *lib.* 1. *controu. for. cap.* 31. *num.* 11. Cutellus *de prisca Ecclesiæ libertate, p.* 5. *tractat.* 1. *resol.* 6. Quo modo accipiendi sunt textus *in leg.* 52. *&* 54. *titulo* 6. *partita* 1. lex 3. & 14. *titulo* 13. *partita* 2. lex 1. *titulo* 25. *lib.* 5. *recopil.* vbi Azeuedo. Sed vnde legibus ciuilibus proueniat hæc vis directiua, non satis liquet: mihi valde placet sententia Decij *in cap. Ecclesia, num.* 27. *de constit.* existimantis ideò clericos ad harum legum obseruantiam teneri, quia cùm sint vtiles Reipublicæ, & ad eius quietem, & tranquillitatem conueniant, & statum clericalem non dedeceant, per sacros canones approbantur, *cap.* 1. *de noui operis nunt.* vbi sine noua extensione, aut approbatione casus de quo ibi, iuxta legis ciuilis dispositionem deciditur; atque ita pro constanti habetur tales leges iustas esse, eo ipso quod non reprobantur, ac approbatas censeri; vnde leges ciuiles hanc vim directiuam in clericos à potestate Principis sæcularis eam proferentis non habent, sed ab approbatione, quæ fit per sacros canones, vt notant cum Decio Manrica *in d. cap. Ecclesia, n.* 23. & Petr. Gregor. *ibi, n.* 16. Fortonios Garcia *de vltimo fine, illatione* 10. *princip. n.* 155. Rebuffus *in d. glossa* 1. *n.* 62. Suarez *de legibus in lib.* 3. *cap.* 34. *num.* 13. Nec tunc obstat præsens textus; nam tunc statutum debet per clericos obseruari, si immunitatem Ecclesiæ directè, aut indirectè non lædat, quia tunc præsumitur ab Ecclesia approbatum: at verò si tale statutum repugnet sacris canonibus, aut respiciat bonum singulorum laicorum, ecclesiasticas personas, vel Ecclesiæ bona non ligat, vt defendit Suarez *lib.* 3. *de legibus, cap.* 34. Vnde cùm statuta de quibus in præsenti, iuri Pontificio repugnarent, & tantùm singulorum ciuium vtilitatem respicerent, ideo inualida sunt: statutum enim Vrbis Taruisinæ priuabat Ecclesiam dominio suo, quod habebat in feuda, & cedebat in vtilitatem cuiusvis ciuis. Similiter statutum vrbis Romæ priuabat monasterium rei litigiosæ possessione in pœnam alienationis; cuius statuti effectus pertinet ad vim coactiuam, quâ clerici non tenentur respectu statutorum sæcularium: vnde rectè docent, tam in hoc textu, quàm *in dict. cap. Ecclesia*, clericos, vel ecclesiastica bona non ligari prædictis statutis. Nec primum augmentum ipsius difficultatis refragatur; nam licèt Ecclesia possit, & debeat alienare bona sua in pauperum alimoniam, *cap. Apostolicos, cap. quisquis*, cum aliis, 12. *quæst.* 2. non tamen licet laicis possidentibus illa bona ratione feudi propria auctoritate retinere, aut distrahere: nec etiam hoc respectu omnium pauperum generaliter procedit, sed tantùm respectu miserabilium, qui non propriâ culpâ, sed casu in egestatem inciderunt: vnde cùm statutum vrbis Taruisinæ concederet bona Ecclesiæ propria auctoritate distrahere, & generaliter sine distinctione omnibus ad inopiam vergentibus permitteret feudi alienationem; ideo tale statutum Ecclesiæ bona non obstringit. Nec augmentum secundum refragatur; nam statutum vrbis Romæ, de quo *in dicto cap. Ecclesia*, non erat contrarium sacris canonibus, siquidem iuxta eos tantùm rei litigiosæ alienatio irritatur, *cap. finali, vt lite pendente*; non verò possessor possessione priuatur, & in alium transfertur, quod prædicto statuto cauebatur; ideoque inualidum ab Innocentio declaratum fuit. Nec tandem obstat secunda difficultas: nam statutum in vtilitatem Ecclesiæ à laicis factum, quantumvis fauorabile videatur, reuerà non est. Eo enim ipso quod prohibet, vel præcipit clericis aliquid in particulari, supponit iurisdictionem in ipsos, quam statuentes non habent; vnde vsurpando iurisdictionem, magis nocent Ecclesiæ, quàm illi fauent. Nec argumentum à concessione priuilegij deductum obstat; nam aliud ius consideratur in statuto laicorum, aliud in priuilegio ab eis concesso; siquidem priuilegij concessio non est actus iurisdictionis, sed liberalitas, quæ exerceri potest in non subditum; atque ita priuilegium à Principe sæculari Ecclesiæ, ecclesiasticisque personis concedi potest: docet Suarez aduersus Regem Angliæ *lib.* 4. *cap.* 16. *num.* 9.

13. Exponitur cap. cum causa, de re iudic.

Sed suprà traditæ assertioni obstat textus *in cap. cùm causa* 8. *de re iudicata*, vbi refertur, litem disceptatam fuisse inter quosdam ciues vrbis Veronensis, & Clericos S. Anastasiæ, aduersus quos laici actione ex empto agebant ob rem sibi venditam ab Archipresbytero ipsorum clericorum sine Capituli consensu: quâ consuetudine attentâ, legatus Pontificis iuxta eam sententiam pronuntiauit, & laicis rem emptam adiudicauit; sed R. Pontifex sententiam ipsam cassauit, ac nullam declarauit, quia iuxta consuetudinem prolata fuerat. Qui textus difficilis valde visus est Interpretibus ex eo, quia licèt ecclesiastici, bonaque Ecclesiæ statutis laicorum non ligentur, tamen consuetudines laicorum, etiam in causis ecclesiasticis attenduntur, *cap. constitutus, de in integrum restit. cap. cùm venissem, de eo qui mittit. in possess. cap. ad nostram* 12. *de prob.* probant Felicianus, & Vega *in cap. clericus* 9. *de for. compet.* Marinis *lib.* 1. *resolutionum, cap.* 55. Pro cuius difficultatis solutione communiter repetentes affirmant, distinguendum esse inter consuetudines contrarias sacris canonibus, & illis consonas; & priores ab ecclesiasticis seruandas non esse, posteriores verò esse attendendas etiam in causis ecclesiasticis, quia sicut statuta laicorum immunitati ecclesiasticæ contraria non sustinentur, ita nec consuetudines. Verùm hac omissâ solutione, veriùs dicendum est, consuetudinem legitimè præscriptam etiam in causis ecclesiasticis procedere; at verò *in d. cap. cùm contra*, 8. consuetudo non erat legitimè præscripta, & ideo iuxta eam sententia proferri non potuit, vt in eius commentario latiùs dicemus.

14. Explicatur cap. de capitulis, dist. 10.

Deinde suprà traditæ assertioni obstat textus *in cap. de capitulis* 10 *dist.* vbi Leo IV. Lothario Galliarum Regi ita scribit: *De capitulis, vel præceptis Imperialibus vestris, vestrorumque Pontificum prædecessorum irrefragabiliter custodiendis & conseruandis, quantùm valuimus, & valemus, Christo propitio, & nunc, & in futurum modis omnibus profitemur.* Ex quibus verbis expressè deducitur leges sæculares, & capitula statutorum sæcularium ligare ecclesiasticas personas. Pro cuius textus expositione sciendum est, Reges Galliæ non solùm sacrorum canonum custodiam omnibus iniunxisse, vt constat ex edicto Clotarij I. anno 615. ibi: *Definitionis*

nitionis nostræ est, vt canonum statuta in omnibus conseruentur, & quod per tempora ex hoc prætermissum, vel dehinc perpetualiter obseruetur; verùm etiam ipsos canones suis capitularibus inseruisse, vt constat ex capitulari Aquisgranensi anni 789. quod capitulare postea Lotharius filius Ludouici Pij in constitutionem suam retulit, quæ dicitur capitulare Lotharij, & in edito à Goldasto ita legitur: *Placuit nobis, vt hæc capitula, quæ excerpsimus de capitulis sanctæ memoriæ aui nostri Caroli, ac Domini nostri Ludouici Imperatoris, ab omnibus Sanctæ Dei Ecclesiæ, seu nostris fidelibus in Regno Italiæ consistentibus pro lege teneantur, & conseruentur, & quicumque huius capitularis contemptor extiterit, sexaginta solidos componat, sicut in capitulis prædicti aui Domini nostri.* Quod capitulare se obseruaturum pollicetur Leo *in dict. cap. de capitulis*, & etiam PP. Synodi Meldensis *can. 78.* ita statuerunt: *Vt capitula ecclesiastica à Domino Carolo Magno Imperatore, necnon & à Domino Ludouico Pio Augusto promulgata, obnixè obseruari præcipiantur, sicut & legalia obseruanda esse noscuntur.* Retulerunt Baron. *tomo 10. anno* 847. Marcha *lib. 2. concord. Sacerd. & Imp. cap. 12* nam cùm prædicta capitularia facta essent cum authoritate & consensu Episcoporum ad faciliorem exequutionem sacrorum canonum, rectè Leo IV. *in dict. cap. de capitulis*, & PP. in dicto Concilio Meldensi statuunt capitula Ludouici & Caroli seruanda esse: notauit Binius *ad dict. Concil. Meld.* & docuit P. Marcha *lib 2. concord. cap. 12. num. 5.*

15. EXPENDITVR CAN. 1 SYNOD. CP. Tertiò supradictæ assertioni obstat textus *in can. 1. Synodi CP. 1.* vbi Imperatoris constitutio approbatur, quâ permittitur patronis laicis statuta condere, ita vt pro suo arbitrio bona Ecclesiarum administrentur: igitur quia statuta facta circa Ecclesiarum bona à laicis, valida & firma sunt, viresque obtinent. Cui difficultati post Balsamonem ad illum textum satisfacit Citon. *in apparat. ad hunc tit.* asserens canonem illum procedere casu illo, in quo Ecclesiarum patroni tempore constructionis, & erectionis Ecclesiæ sibi reseruarunt iura disponendi de rebus ab ipsis Ecclesiæ collatis; nam sicut olim patroni plerumque sibi reseruare solebant ius præsentandi capellanos in eadem Ecclesia, Innocent. III. *lib 3. regest. 14. epist.* 194. ita & ius statuendi, seu disponendi de rebus ipsis Ecclesiæ donatis; quo casu dum secundùm iura commune, & sacros canones disponerent, eorum statuta circa Ecclesiæ bona facta valere meritò docetur *in dict. can.* 5.

Tandem supradictæ assertioni obstat textus *in cap. fin. de vita & honest. cleric.* in illis verbis: *Gaudere volentes priuilegio clericali, nolunt statutis patriæ (quibus quoties expedit, sicut laici se tuentur) in negotiationum suarum quæstibus subiacere.* Quibus in verbis Honorius III. indignum iudicat, vt clerici vtentes statutis laicorum, & secundùm ea negotium gerentes, nolint etiam secundùm ea conueniri, & iudicari: igitur quia clerici statutis laicorum ligantur. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, clericum negotiatorem ligari statutis laicorum circa ipsa negotia factis; cùm iniquum esset negotiando eorum commodum percipere, & damnum respuere: non tamen vt ea obseruent, possunt conueniri coram iudice sæculari, nisi præcesserit trina monitio: tunc verò post trinam monitionem clerici negotiis sæcularium se immiscentes, priuantur fori priuilegio, vt pro ipsius textus expositione docuerunt Boerius Epon. *ibi.* D. Iosephus Vela *tom. 2. dissert. 45. num. 53.* Præsens autem conclusio procedit in ecclesiasticis negotiationi sæculari non deditis, qui non ligantur statutis laicorum. 16. INTELLIGITVR CAP. FINALE, DE VITA ET HONEST. CLERIC.

CAPVT VIII.

[a] Idem.

CVm accessissent ad Apostolicam Sedem Archidiaconus [b] Tullensis, & G. Tullensis Capituli procurator; Archidiaconus proposuit memoratus, quod cùm olim quidam Canonici Tullenses nostris auribus intimassent, quod [c] Primiceriatus in Tullensi Ecclesia tanto tempore [d] vacauisset, quod ad nostras manus illius personatus esset donatio deuoluta. Dilectis filiis Altæsyluæ, & Belliprati [e] Abbatibus Cisterciensis Ordinis dedimus in mandatis, vt super hoc inquirerent veritatem; & si personatum illum tanto tempore vacauisse constaret, quod iuxta Lateranensis statuta [f] Concilij, ad nos ipsius esset donatio [g] deuoluta, ipsi personam idoneam de Tullensi [h] Ecclesia, vel aliunde, in ipso personatu [i] instituerent vice nostrâ, & eundem facerent ab illa pacificè [j] possideri. Fuit insuper ex parte Capituli allegatum, quod de communi assensu Canonicorum Tullensium fuerit [k] constitutum, ne Primiceriatus dignitas esset vlteriùs memorata, inter Canonicos ipsos Primiceriatus prouentibus, & possessionibus distributis. Et eadem constitutio à bonæ memoriæ Alexandro Papa prædecessore nostro fuit postmodùm confirmata. Propter quod euidenter apparet, quod Primiceriatus ipse tanto tempore non vacauerit, sicut nobis fuerat falsa insinuatione suggestum. Quocirca mandamus quatenus si constiterit Tullenses Canonicos, ne vlterius in Tullensi Ecclesia Primiceriatus esset officium, communiter statuisse, ac statutum illud authoritate Sedis Apostolicæ fuisse postmodùm, sicut dicitur, confirmatum, vos illud faciatis in suo robore permanere, nisi postea dicti Canonici [l] contrauenerint, aliquem videlicet in Primicerium eligendo.

NOTÆ.

I. SPECIES TEXTVS REFERTVR.

a Idem.] Integram litteram huius textus restituo ex tertia collectione, vbi sub hoc titulo, *cap.* 4. extat, & apud Illustriss. Mantrique *tomo 4 annalium Cisterc. anno* 1216. *cap.* 3. licèt nullibi exprimatur Prælatus cui rescribit in præsenti Innocentius. Casus autem ita contigit: Decreuerant Canonici Tullenses dignitatem Primiceriatus in sua Ecclesia supprimere, quam suppressionem authoritate Alexandri III. confirmauerant. Hinc Primicerio defuncto nullus suffectus in eius locum fuerat: & nisi suppressio vires obtineret, ius eligendi per lapsum temporis ad summum Pontificem deuoluebatur: adfuerunt quidam Canonici ex ipsa Ecclesia, qui dignitatem suppressam impetrarent, suppressionem ipsam celantes. Innocentius III. nolens Canonicis Tullensibus præiudicare, sed nec suæ Sedis iuri cedere, duos Cisterciensis Ordinis Abbates misit, Altæsyluæ nimirum, & Belliprati, qui de vacante, & vacantis tempore inquirerent, nec vt referrent tantùm, verùm vt ipsi procederent etiam ad Primicerij pro suo arbitrio institutionem. Adfuerunt Abbates, & dum lapsum temporis cognouerunt, & simul suppressionem ipsius dignitatis, omnia Innocentio III. retulerunt, qui in præsenti rescribit, quod si verum est statuto Ecclesiæ suppressam esse eam dignitatem, tale statutum omninò seruetur.

2. TVLLVM VBI.

b *Tullensi.*] Tullum Leucorum ciuitas est, in prouincia Treuerensi, in Gallia Belgica, vt referunt Fratres Sarmatani *tom.* 3. *Gallia christ. fol.* 1094. & notauit Bosquetus *ad Innocent. III. lib.* 1. *epist.* 45. Habet Ecclesiam Cathedralem D. Stephano dicatam, cuius mentio fit *in c. dilectus, de officio delegati, cap. in nostra, de Procur. c. ex litteris* 31. *de iureiur.*

3. c *Primiceriatus.*] De dignitate, & officio Primicerij latiùs agemus *in c. vnico, de officio Primicery.*

4. d *Vacauisset.*] Id est, per annum & dimidium; nam Capitulo negligente in collatione præbendæ, seu dignitatis, ius conferendi eam deuoluitur ad Episcopum, *cap.* 2. *de concess. prabend.* & Episcopo per alios sex menses in collatione cessante, ad Archiepiscopum deuoluitur collatio, *dict. cap.* 2. *cap. postulasti, eodem tit.* Demùm negligente Archiepiscopo, Romanus Pontifex conferre debet præbendam. Barbosa *lib.* 3. *iur. eccles. cap.* 13. *num.* 111. latiùs dicemus infrà *in cap.* 3. *de suppl. neglig.*

5. e *Abbatibus.*] Sunt hæc duo monasteria Ordinis Cisterciensis; primum dictum Altæsyluæ, in diœcesi Tullensi, cuius mentio fit *in cap. cùm Bertholdus, de re iudic.* de quo agit Mantrique *annal. Cisterc. anno* 1140. *cap.* 11. *num.* 6. Aliud dictum Belliprati, est etiam in Gallia, de quo Claudius Robertus *in sua Gallia*, ait: *Bellumpratum Cisterciensis Ordinis, Tullensis diœcesis, fundatum anno* 1134. *tertio Kalend. Martij à Simone Lotharingia Duce.* Plura de eo Mantrique *d. anno* 1134. *c.* 8. *n.* 6. Fratres Sarmatani *tomo* 4. *Gallia Christ. verb. Bellumpratum.*

6. f *Concily.*] *Cap.* 8. quod extat *in cap. nulla* 2. *de concess. prab.*

7. g *Deuoluta.* [Cap. *licèt, de suppl.* ibi: *Donatio deuoluta.* Collatio enim beneficij, aut præbendæ dicitur donatio, *cap. eam te* 7. *de rescript. cap. proposuit, cap. quia diuersitatem, cap. penult. de concess. prab. cap. finali, de officio Vicary in* 6. non quia liberè cui voluerit, collator potest conferre; debet enim digniorem eligere, *cap. graue, de prab.* sed quia sine vlla mercede, aut pretio debet conferre.

8. h *Ecclesia.*] Potest enim Canonicus similiter in eadem Ecclesia habere dignitatem, quia licèt prohibitum sit sub eodem tecto habere duos Canonicatus, aut dignitates, *cap. de multa, de prab. Clem. vlt. eod. tit. cap. litteras* 9. *de concess. prab. cap.* 1. *de consuet. in* 6. Quintanadueñas Ecclesiast. *cap.* 2. dicemus *in d. c. de multa.* Attamen duo beneficia difformia, vt sunt Dignitas cum Canonicatu, vel cum Personatu; beneficium curatum cum simplici, vel cum capellania, etiam sub eodem tecto obtinere possunt, *c. super eo* 6. *de prab.* quia non sunt incompatibilia. Gonzal. *in reg.* 8. *Cancell. gloss.* 10. *n.* 41. Lara *de capel. lib.* 2. *c.* 7. *n.* 17. Genuens. *in praxi, c.* 64. *n.* 5.

i *Instituerent.*] Id est, illum conferrent: verbum enim, *instituo*, generale est: aliquando significat facultatem conferendi, tam iure proprio, quàm alieno, ex delegatione, aut priuilegio, vt in nostro textu, & *in cap. ex tua, de fil. Presbyt. c.* 2. *cap. ad decorem, de instit.* aliquando pro possessione collata ipsius præbendæ accipitur, *cap. visis* 16. *q.* 2. 9.

j *Possideri.*] Id est, vt possessione obtenta per inuestituram, *cap. ad hac, cap. vt nostrum, de offic. Archid.* facerent pacificè conseruari. 10.

k *Constitutum.*] An Canonici simile statutum facere possint, dicemus *in cap. ex parte, hoc tit.* 11.

l *Nisi postea dicti Canonici contrauenerint.*] 12. PRIVILEGIVM NON VSV AMITTITVR.
Aliquem videlicet in Primicerium eligendo. Ex his verbis communiter deducunt Interpretes, priuilegium amitti per non vsum etiam vno actu, quod & probari videtur *ex l.* 2. *l. fin. ff. de veteran. l.* 2. *l. semper, §. final. ff. de iure immunit. l.* 2. *§. final. ff. de Decur. l.* 2. *Cod. de tabul. l.* 1. *C. qui sponte publ. munera, l.* 3. *Cod. de Decur. lib.* 10. *l.* 2. *Cod. de iure dominy, c. pro illorum* 22. *de prab. cap. si de terra, cap. accendentibus, de priuileg.* Cùm enim Canonici possint omittere Primiceriatus collationem, & non fecerint, videntur suo priuilegio renunciasse, *l. Campanus* 47. *ff. de operis libert. l. si quis delegauerit*, 12. *ff. de nouat. l.* 4. *C. de pactis inter, l. ad solutionem* 5. *C. de re indicata*; quia nihil interest, voluntatem quis declaret verbis, aut factis, immò plus facto ostenditur, *l. si tamen* 48. *§. ei qui, de adilitio edict.* Docent Antonius de Borg. *in prasenti*, Azor 2. *p. instit. lib.* 6. *c.* 30. *q.* 10. Bartol. Platea, Lucas de Peña *in d. l.* 1. *C. qui sponte*, Suarez *de legibus lib.* 8. *c.* 35. Barbosa *de potest. Episcopi alleg.* 26. *n.* 5. & in præsenti *n.* 6. Garcia *de nobilit. gloss.* 6. *n.* 33. alij apud Amayam *in dict. l.* 1. *n.* 14. Sed contrariæ sententiæ, videlicet priuilegium non amitti vnico actu in contrarium habito, non desunt fundamenta: facit enim textus *in l. voluntaria* 12. *C. de excus. tutor.* vbi non opponens excusationem à tutelis, non ex eo priuilegium amittit, quod sponte semel tutelam susceperit. Facit etiam lex *creditore* 7. *Cod. de vsur.* & expressè probatur *in l.* 2. & 3. *C. quisponte, lib.* 10. Docent Bobadilla *lib.* 5. *polit. c.* 10. *n.* 12. Fontanel. *de pact. nupt. clausul.* 3. *gloss.* 2. *n.* 18. Sed hanc quæstionem examinabimus latiùs *in d. c. si de terra*: nunc pro præsentis textus interpretatione, omisso Amayà vbi suprà, *n.* 27. dicendum est, in nostro texto non agi de vllo priuilegio, sed de statuto à Canonicis Ecclesiæ Tullensis facto, ne ampliùs Primiceriatus dignitas esset in ea Ecclesia: quod statutum irritare poterant ipsi per contrarium actum, cùm in eorum fauorem tantùm confirmatum esset, & ipsi Primiceriatum conferendo, illud reducerent ad ius commune; vnde cùm quælibet res de facili reddatur ad sui naturam, vt diximus *in cap. cùm omnes, hoc titulo*, ideo per contrauentionem Canonicorum Primiceriatus dignitas potuit instaurari. Dicemus *in cap.* 1. *de confirm. vtil.*

CAPVT

CAPVT IX.

Idem [a] *Clugiensi Episcopo.*

CVm M. [b] Ferratiensis Canonic. F. Presbyteri, B. & B. & G. Canonicorum, Ferrarienf. & Magister G. Ferrarienf. Capituli procuratores ad Sedem Apostolicam accessissent super quæstione, quam de præbendis, & redditibus habebant adinuicem, dilectum filium nostrum N. S. Mariæ in [c] Cosmedin, Diaconum Card. eis concessimus auditorem: coram quo dictus M. prò se, & quatuor sociis suis proposuit, quòd Ferrarienf. Canonici, vt eo ampliùs suos redditus augmentarent, quo prouentus Ferrarienf. Ecclesiæ, qui diuidi consueuerant inter plures, in vsus cederent pauciorum; quatuordecim præbendas tantùm, præter id, quod mensæ communiter deputarunt, in eadem Ecclesia contra antiquam consuetudinem statuêre. Postmodùm verò contra constitutionem ipsam voluntariè venientes dictos quinque in Canonicos recepêre, nullis præbendis assignatis eisdem: & licèt eorum redditus non modicùm fuerint augmentati, nondum tamen eis voluerent ex superexcrescentibus redditibus prouidere. Verùm dictus Magister G. procurator partis aduersæ asseruit, quod olim de communi, tam Canonicorum, quàm tunc Ferrarienf. Episcopi consilio prouidâ fuerat deliberatione statutum, & Apostolicæ protectionis præsidio roboratum. Tandem verò cùm vna in eadem Ecclesia vacasset præbenda, ad multam quorumdam instantiam duos ad eam; ac postmodùm ad preces venerabilis Fratris nostri V. Ferrarienf. Episcopi dictum M. & quemdam alium sine præiudicio dictæ constitutionis in Canonicos recepere; ita quod ipsi de Canonia nihil perciperent; donec primò duo præbendas essent integrè assecuti. Cumque per Canonicorum industriam procuratum fuerit, vt ex possessionibus, quas eadem Ecclesia tempore longo possedit, plures eis redditus soluerentur, superexcrescentes redditus communi mensæ, quæ minùs sufficiens fuerat, communiter deputauêre, quos dicti quinque postmodum petiere contra Capituli constitutionem in beneficium assignari. Quia verò super his plena nobis, sicut idem Card. asseruit, exhiberi non poterat certitudo, causam ipsam tuo duximus examini committendam: mandantes, quatenus cùm in constitutione prædicta, & confirmatione Sedis Apost. vel fuerit, vel esse debuerit (sicut consuetum) expressum, nisi in tantùm excrescerent Ecclesiæ facultates, quod pluribus possint sufficere competenter: & cùm iidem Canonici in derogationem suæ constitutionis ad vacaturas præbendas quatuor recepêre, vltra numerum constitutum, antiquis Canonicis præbendas cum integritate percipientibus consuetas, superexcrescentes redditus prædictis Canonicis appellatione remotâ facias assignari: ita tamen quod si ex eis partes cum aliis potuerint sortiri præbendas, quod superfuerit, in communes Canonicorum vsus, siue vt priùs statuerant, siue aliter, prout melius videbitur, conuertatur: reuocatis in irritum omnibus, quæcumque ab alterutra partium in præiudicium alterius post motam quæstionem coram Episcopo Ferrarienf. circa præbendas, vel possessiones fuerint innouata. Nullis litteris obstantibus præter assensum partium, &c. Datum Romæ apud S. Petrum, XII. Calend. Maij.

NOTÆ.

1. a *Clugiensi.*] In tertia collectione sub hoc titulo, *cap.*4. legitur Flugiensi; sed inscriptionem, & litteram restituo ex ipso Regestro Epistolar. Innocentij; edito Coloniæ, & correcto à Cardinali Sirleto, vbi *pag.* 48. reperitur textus hic. Clugium, siue Clugia, est ciuitas Venetorum, in quam translata fuit Cathedra Episcopalis anno 1100. à ciuitate Malamocco, Sede Ducum venetorum, propter maris inundationem, vt refert Sansoninus *in historia Venetorum*, & ex eo tradit Cironius *in cap.*3. *de cleric. coniug. in* 5. *compil.*

2. b *Ferrariensis.*] Ferraria ciuitas est Italiæ, supra Padum sita, cuius conditores refert Vighellius *tom.*2. *Italiæ sacræ*, *fol.* 540. Fasces olim Imperatoris CP. Longobardorum, Caroli Magni, & Othonis venerata est. Quandoque Venetis tanquam potentioribus paruit: habet Ecclesiam cathedralem ab anno 657. suffraganeam Archiepiscopi Rauennat. & adhuc in ea floret studium à Federico II. Imperatore illic inuectum. Latè de ea egerunt vltra congestos ab Vighellio *vbi supra*, Carolus Sigonius *lib.*2. *de Regno Italiæ*, Corouel. *in notis ad Gongor. tom.*3. *fol.*307. De præbendis ipsius Ecclesiæ in hoc textu agitur, & de Vgone, siue Vguccio, qui in ea præfuit ex anno 1196. vsque ad annum 1212.

c *In Cosmedin.*] sunt varij tituli Diaconorum Cardinalium, quos referunt Germon *de indultis Cardin.* Cohelius *in notit. Cardin. cap.*7. inter quos refertur præsens titulus in Ecclesia S. Mariæ in Cosmedin, vt tradunt Cohelius *suprà*, *cap.*6 Ger- 3.

monius *vbi proximè*, §. *tituli*, *num.* 10. Ciaconius *in historia Cardinalium huius tituli: Ecclesia S. Mariæ in Cosmedin*; fertur enim secundam Ecclesiam esse B. Virgini Mariæ in Vrbe dicatam: appellatur etiam Ecclesia S. Mariæ Scholæ Græcæ, quia in ea lingua Græca docebatur: vocatur etiam S. Mariæ Oris Veritatis, ex eo quia in ore Ecclesiæ etat altare, vbi aliquo crimine infamati, purgabantur præstito iuramento. Dicitur vulgò *in Cosmedin*, quæ vox Græca est, apud nos idem significans ac ornamentum, ex eo quia Adrianus Pontifex eam variis, ornamentis ditauit, vt refert P. Martyr *in sua Roma*, *fol.* 151. Huius textus commentarium dabimus infrà *in cap.* 12. *hoc titulo.*

CAPVT X.

Idem *Abbati & Conuentui Sancti* [a] *Syluestri.*

ECclesia Sanctæ Mariæ in Via [b] Lata contra I. de Alteia, qui quasdam possessiones ipsius dicebatur contra iustitiam detinere, mouit tempore B. Corosonei dicti [c] Senatoris sub L. iudice quæstionem. In ipso autem iudicio præfato I. de Alteia syndicus [d] monasterij vestri astitit, & ab eo testes producti quidam de monachis [e] extiterunt. Iudex verò auditis rationibus partium, pro eodem Ioanne absolutionis sententiam promulgauit: à cuius sententia pars altera vocem appellationis emisit. Super hæc igitur quæstione suborta, proponente parte victrice, quòd non potuerit appellari, cùm dictus L. non vt iudex, sed tanquam arbiter fuisset [f] electus: victâ è contrario asserente, quoniam cùm arbitrio fuerit contradictum, quod partes non nisi metu pœnæ constringit, quæ in præmisso arbitrio non fuerat comprehensa, meritò potuit appellari, & fortiùs, si iudicium extitisset. De hoc igitur ad iam dictum B. Corosoneum quæstione perlatâ, causam appellationis S. g Primicerio iudicum delegauit: in cuius præsentia partibus constitutis, dictus Ioannes de Alteia proposuit se conueniendum non esse, cùm non possideret id, quod pars altera requirebat, sed monasterium Sancti Syluestri possidens rem petitam. Dictus autem B. Corosoneus quoniam [h] statutum quoddam emiserat, à populo Romano approbatum, pariter & acceptum, quod si quis post litem contestatam rem à se petitam transferret in alium, daretur possessio petitori, & alter fieret de possessore petitor: & idem I. post litem contestatam rem ipsam in monasterium transferre præsumpsit, possessionem rei petitæ assignauit Ecclesiæ memoratæ. Verùm quoniam dictus I. de possessionibus ipsis monasterio S. Syluestri annuam reddiderat pensionem, adiecit, vt hoc ipsum ab Ecclesia sanctæ Mariæ fieret, donec de proprietate fundi cognosceretur: sed solutio, quæ fieret pensionis Ecclesiæ sanctæ Mariæ in Via Lata, in iure suo penitus non noceret. Hanc autem possessionem Ecclesia sanctæ Mariæ vsque ad tempora Ioannis Petri Leonis, Senatoris vrbis inconcussè possedit: qui supplicatione monasterij vestri clementer admissa, R. iudici causam commisit eandem: qui auditis hinc inde propositis, pro monasterio ipso sententiam promulgauit, reuocans quod præfatus B. Corosoneus statuerat contra ipsum. Per quam sanè sententiam, quoniam Ecclesia sanctæ Mariæ se læsam enormiter querebatur, & ipsa Senatori supplicauit prædicto, qui causam commisit R. iudici cognoscendam. Et quoniam eius iurisdictio erat in proximo desitura, supplicatum fuit ob eandem causam successoribus eius Senatoribus iam electis, & ab eis causa ipsa eidem iudici delegata. Iudex verò ex veteris, & nouorum pariter Senatorum delegatione cognoscens, quod à iam dicto B. statutum fuerat, approbans, Ecclesiæ sanctæ Mariæ possessionem restituit antedictam: & cùm nouem Consiliarios haberet Senatus, per octo ipsorum executioni fuit sententia demandata: sed vnus ex eis, qui & nepos erat Abbatis sancti Syluestri, quorumdam Senatorum fauore suffultus, Ecclesiæ sanctæ Mariæ possessionem violenter ablatam, monasterio tribuit nominato. Ex hoc ergo rixâ crescente, vsque ad armorum strepitum est processum. Ne verò deterius quid contingeret, bonæ memoriæ C. Papa prædecessor noster totum negotium ad suam solicitudinem reuocauit. Et quoniam tempus colligendorum fructuum imminebat, fructus præcepit apud colonos in sequestro deponi: circa quos, si qua partium violentiam inferre præsumeret, causæ suæ dispendium pateretur: Venerabilibus Fratribus nostris G. Portuens. & I. nunc Albanens. tunc verò Tusculan. Episcopis tituli sancti Clementis; & dilecto filio nostro G. sancti Angeli Diacono Card. causam committens eandem. In quorum præsentia partibus constitutis, pro Ecclesia sanctæ Mariæ fuit contra monasterum vestrum obiectum, quod violentiam pars vestra commiserat in fructibus sequestrandis; & cùm

super

super hoc testes fuissent vtrinque producti, quia violentia liquidò probata non fuit, & in dimidio ruglo hordei dicebatur admissa; Abbate nihilominus prohibente, ne delictum personæ redundaret in damnum Ecclesiæ, factâ hordei restitutione prouisum est, vt ad quæstionem possessionis fieret in causa processus: de qua coram eisdem productis testibus, & attestationibus publicatis, fuit diutius disceptatum. Consequenter verò post decessum præfati prædecessoris nostri, partibus in nostra præsentia constitutis, Ecclesia beatæ Mariæ possessionem, quâ fuerat prætermisso iuris ordine spoliata, sibi restitui postulabat. Et quoniam alij Senatorum sententiam pro monasterio, alij latam pro Ecclesia processu temporis confirmarant, nos quicquid ab eis factum fuit, postquam dictus prædecessor noster ad curam suam idem negotium reuocauit, de consilio Fratrum nostrorum irritum decernimus, & inane. Cùm ergo nobis constiterit, & ex ipsa confessione partium tenuerimus, quòd vnus Consiliariorum contra sententiam de voluntate octo executioni mandatam, de facto, quia de iure non poterat, veniens, Ecclesiam ipsam possessione sua spoliauerit violenter; & nihilominus attendentes, quod etiam iniusto possessori violenter eiecto, restitutionis sit beneficio succurrendum, spoliatam Ecclesiam in eo statu decreuimus reponendam, in quo fuerat tempore violentiæ perpetratæ. Verùm quoniam præfatam possessionem post restitutionem factam ab I. de Alteia, monasterium alij locationis titulo assignarat, neque restituere poterat Ecclesiæ spoliatæ, loco illius tantumdem possessionum æquiualentium, secundum arbitrium dilectorum filiorum I. Tincosi Capellani, & G. Hostiarij nostrorum, eidem Ecclesiæ fecimus assignari: quæ, quoniam alij fuerant iure pignoris obligatæ, à creditoribus eas fecimus liberari, qui nobis instrumentum pignoris postea resignarunt. Et quia sæpesatum monasterium vestrum se querebatur à præmisso B. Corosoneo contra iustitiam spoliatum, & ipsum per officium nostrum restitui suppliciter postulabat, quod statutum eius nullius valoris extiterit multipliciter asseuerans: sæpesatus enim B. cùm seipsum intrusetit in Senatoriam dignitatem, nec Apostolicæ Sedis fauorem habuerit, ad quam institutio pertinet Senatorum, statutum non potuit emittere, quod valeret: qui etiamsi fuisset legitimè institutus, ipsius statutum, quamuis sibi subiectos, Ecclesias tamen nullatenus obligaret: præsertim cùm iuri ciuili esset aduersum, quod aliam pœnam litigiosas res transferentibus statuit imponendam. Illa distinctione inter contrahentes adhibita, vt si quis sciens ad donationes, venditiones, seu alios contractus accesserit, non solùm redimere rem compellatur, sed etiam pretium eius amittat, non vt lucro cedat alienantis, à quo etiam alia tanta quantitas est fisci iuribus inferenda: sin autem ignorans rem litigiosam emerit, vel per aliam speciem contractus acceperit, tunc alienatione rei factâ irritâ, pretium eius cum alia tertia parte recipiet, instrumentis etiam nullam vim obtinentibus, quæ super contractibus huiusmodi statuuntur. Verùm eos, qui dotis nomine, vel ante nuptias donationis, transactionis, vel diuisionis rerum hæreditariarum factæ, vel per legati, vel fideicommissi causam huiusmodi dederint, vel acceperint, à præmissis pœnis eadem constitutio excipit nominatim. Quòd si etiam obligare posset Ecclesias, monasterium in illa constitutione nequaquam inciderat; cùm antedictus I. nullam in aliud penitus possessionem transtulisset, qui tanquam colonus terras illas tenuerat, & eas non suo, sed monasterij nomine possidebat: quod etiamsi fecisset, quoniam priùs conuentus à monasterio, quàm ab Ecclesia fuerat, & per arbitrium; & nihilominus iure transactionis, per quam citra pœnam litigiosi contractus res potest in alium lite contestata transferri, res restituit antedictas, in statutum præmissum nullatenus incidisset: quin potiùs, etsi contra illud fecisset statutum, quoniam nec conuentum, nec confessum in iudicio, vel conuictum possessione sua monasterium fuerat spoliatum, instanter eam sibi restitui postulabat, quam ex nulla, vel saltem iniusta causa pars altera detinebat. Has autem rationes œconomus sanctæ Mariæ nitebatur multifariam infirmare. Quamuis enim dictus B. circa prælationis suæ primordia gratiam Sedis Apostolicæ non habuerit; quia tamen ab ea fuit tempore procedente receptus, & ratihabitio retrotrahitur, perinde habendus erat, tanquam ab initio fuerit institutus: qui tanquam alienus iudex non poterat à monasterio euitari, cùm nec nouum sit, nec insolitum, quòd vbi Clerici sunt actor, & reus, causas ciuiles in Vrbe coram Iudicibus per Sedem Apostolicam institutis, ex delegatione Senatorum ab ea iurisdictionem habentium prosequantur. Vnde nec in alieno foro intelliguntur, sed in proprio Rom. Pontificis litigare, cuius authoritate sortiri videntur effectum quæ ab huius-

F 4 modi

modi Senatoribus, vel Iudicibus statuuntur. Quod si forum Senatorium fuisset monasterio penitus alienum, quia tamen œconomus dicti monasterij sub L. Iudice à præfato B. inter Ecclesiam sanctæ Mariæ, & dictum I. de Alteia delegato, ipsi I. astitit, & eum in iure defendit, iudicium eius non potuit vlterius declinare. Statutum autem ipsius B. de quo sæpius est præmissum, & quod non iuri aduersum, sed consonum potiùs existebat, cùm etiam in iure canonico caueatur, quod res in litigio posita non sit in personam aliam transferenda, non ad possessores solos, sed etiam ad illos decebat extendi, qui tempore saltem detentionis cuiusque poterant conueniri, quales constat esse colonos etiam temporales: perpetui namque vtilem saltem possessionem habentes, & conueniri possunt, & in alium transferre quod habent: sicut I. fecerat antedictus, cuius factum, neque præmissum arbitrium poterat, nec transactio excusare: cùm in dolum, & fraudem fuerint attentata. Iudex namque, in quem fuit à partibus compromissum, consanguineus ipsius I. & infeudatus monasterij dicitur extitisse; nihilque fecisse in publicum, sed omnia in secreto, quamvis instar iudiciorum sint arbitria introducta. Coegit quoque partes ad transigendum, sicut ex rescripto transactionis apparet: & cùm de transactione non fuerit cumpromissum, quæ non est necessitatis, sed liberæ potiùs voluntatis, dolo quasi ex perspicuis insidiis iam probato, transactionem inefficacem penitus asserebat. Illa quoque ratione dicebat Ecclesia petitionem monasterij repellendam, quòd cùm possessionem ipsam sine dolo, & culpa sua obtinuerit authoritate Prætoris, & per hoc ius sibi fuerit acquisitum, monasterium vestrum super possessorio audiri vlterius non debebat, cui parata erat in petitorio respondere. His ergo, & similibus in nostra, & Fratrum nostrorum præsentia prudenter à partibus allegatis: nos attendentes, quòd laicis etiam religiosis super Ecclesiis, & personis ecclesiasticis nulla sit attributa potestas, quos obsequendi manet necessitas, non authoritas imperandi, à quibus, si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum respiciat etiam commodum, & fauorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum: vnde statutum Basilij, de non alienandis prædiis rusticis, vel vrbanis, ministeriis, & ornamentis Ecclesiarum, illá reprobatum fuit potissimùm ratione, quòd authoritate Romani Pontificis non fuit roboratum; ne in exemplum transeat similia præsumendi, quod à sæpè dicto B. factum fuerat in præiudicium monasterij, non conuenti, nec confessi etiam, vel conuicti, prorsus in irritum reuocantes, possessiones easdem restituendas sibi sententialiter diffinimus, nec ipsas, quæ in locum, & ius illarum, quas ab I. de Alteia Ecclesia sanctæ Mariæ petierat, successerunt, interim alienare valeat: prohibentes, vt si Ecclesia sanctæ Mariæ, vel de vitio litigiosi contractus, vel de proprietate forsitan voluerit experiri; ne si obtinuerit in iudicio, in vanum laburet, monasterio minimè possidente, sit quod euincere valeat, & habere. Datum Lateran. V. Cal. Decembris.

NOTÆ.

1. a *Sancti Syluestri.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc titulo, *cap.* 5. & in ipso regesto epistolarum Coloniæ edito, *fol.* 412. ex quo ita integram huius textus seriem restituo. Romæ est Ecclesia sancti Syluestri, & sancti Martini, quæ constructa fuit à Constantino Magno: licèt apud historicos non liqueat cui Sancto fuisset dicata, posteà tamen eam Symmachus consecrauit Diuo Martino, tandem Sergius II. eam reparauit, & reliquias sancti Syluestri in ea apposuit, atque monasterium ædificauit, quod hodie est Societatis Diuæ Mariæ Carmelitarum. Huius ergo monasterij Abbati missa est præsens decretalis, cuius partes extant *in cap.* 1. *de foro compet.* in secunda collectione, *cap.* 3. & 4. *vt lite pendente*, *cap.* 1. *de restit. spol.* in tertia collect. in quibus capitibus, quæ ex vna constitutione manarunt, eadem est inscriptio, & vt aptissimè coniungantur, casum referamus, qui ita contigit. Romæ Ecclesia sanctæ Mariæ egit apud iudicem Laurentium contra Ioannem de Alteia laïcum ciuem Romanum, possessorem quorumdam prædiorum ipsius Ecclesiæ: Laurentius Ioannem de Alteia à prædicta petitione absoluit, à qua sententia Ecclesia appellauit ad Senatorem Vrbis Romæ: Ioannes opposuit, Laurentium non tanquam iudicem, sed tanquam arbitrum pronunciasse; ideò ab eius sententia tanquam ab arbitro prolata appellari non posse, iuxta tradita *in cap. causam, de re iudic.* sed replicauit Ecclesia, Ioannem arbitrum fuisse iuris, non compromissarium; vnde ab eius sententia ritè appellare valebat; quare reiectâ hac exceptione, Senator ipse hanc secundæ instantiæ cognitionem delegauit Primicerio, apud quem Ioannes allegauit non rectè secum agi rei vindicatione, eo quod prædia super quibus lis vertebatur, non possidebat, sed ea detinebat monasterium sancti Syluestri per alienationem factam lite pendente, iuxta statutum Vrbis Romæ, quo cauebatur, vt possessio rei litigiosæ, quam reus alienasset, auferretur ei in quem translata fuisset, & adiiceretur petitori; ideò Senator ipse possessionem prædiorum monasterio non citato, Ecclesiæ sanctæ Mariæ addixit. Post hæc actum fuit apud successorem ipsius Senatoris de nullitate illius sententiæ, qui sententiam

tentiam pro monasterio pronunciauit. Sed his duabus sententiis contrariis prolatis, quidam temerè vi deiecit Ecclesiam de possessione prædiorum, eamque tradidit monasterio; quod cùm accidisset, totius causæ cognitionem ad se auocauit Cœlestinus III. Innocentij III. prædecessor; sed antequam sententiam proferret, decessit. Innocentius negotium terminauit, & licèt Ecclesia spoliata ante omnia esset restituenda, tamen quia certis ex causis restitutio fieri non poterat, iussit vt alia prædia eiusdem valoris monasterium Ecclesiæ restitueret. Verùm monasterium priorem spoliationem repetendo, allegabat virtute statuti Romani spoliari non potuisse, cùm statuta laicorum quoad res Ecclesiæ non attendantur, & Senator eo statuto tantum motus ipsum spoliauerat. Quibus perpensis Innocentius III. iussit omnia acta à Senatore virtute illius statuti, cassari & irritari, ac pro monasterio sententiam dixit, videlicet ipsum virtute dicti statuti spoliatum esse restituendum, quia statuta laicorum Ecclesiæ bona, seu ecclesiasticas personas non comprehendunt, vt probaui *in cap. quæ 7. hoc titulo*, vbi commentarium huius textus dedi.

2. b *In Via Lata.*] In qua vnus ex Presbyteris Cardinalibus titulum suum habet, vt referunt Anast. Germonius *de indultis Cardin. §. tituli*, Cohelius *in notitia Cardin. cap. 6.*

c *Senatoris.*] De Senatoris Romani officio & dignitate temporibus Syluestri, & eius successorum pro temporum distinctione plura adducerunt Petrus Gregor. *in scholiis ad hunc textum*, Cotjolanus *in Breuiario, anno 752.* 3.

d *Monastery vestri.* Monasterium enim debet per syndicum causas suas in iudicio pertractare, *cap. vnic. de syndic.* vbi dicemus. 4.

e *Extiterunt.*] Quia monachi, qui causam ipsam in iudicio non prosequuntur, ii ea vt testes plerumque admittuntur, *cap. insuper 6. de testibus*, vbi dicemus, & probant Balboa *in cap. tertio loco, de probat.* Farinac. *de testibus q. 6.* Bronchorst Eantioph. *centur. 2. assert. 99.* 5.

f *Electus.* A sententia enim arbitrorum appellari non potest, vt probaui *in cap. 2. de arbitris.* 6.

g *Primicerio.*] Id est primo iudicum, vt aliàs Primicerius accipitur *in cap. vnico, de officio Primicerij*, vbi notabimus. 7.

h *Statutum Basilij.*] Cuius mentio fit *in cap. bene 1. 96. dist.* Cuius historiam referunt Carolus Sigonius *lib. 15. de Imper. Occid. anno 478.* Nauclerus *generat. 17.* Baronius *tom. 6. anno 483.* & explicat Iacobus Valdes *de dignit. Reg. Hisp. c. 1. n. 19.* 8.

CAPVT XI.

Idem *Vniuersis Doctoribus* a *Parisiis commorantibus.*

EX litteris vestræ b deuotionis accepimus, quòd cùm quidam, moderni videlicet Doctores liberalium c Artium à maiorum suorum vestigiis in tribus præsertim articulis deuiarent, habitu videlicet inhonesto, in lectionum & disputationum ordine non seruato, & pio vsu in celebrandis exequiis decedentium clericorum iam quasi penitus negligenter omisso: vos cupientes vestræ consulere honestati, octo ex vobis iuratos ad hoc vnanimiter elegistis, vt super dictis articulis de prudentium virorum consilio bona fide d statuerent quod foret expediens, & honestum ad illud in posterum obseruandum, vos e iuramento interposito communiter constringendo, excepto dumtaxat Magistro G. qui iurare renuens, & formidans, fideiussoriam pro se tantùm obtulit f cautionem. Fuit etiam insuper ad cautelam à vobis fide interposita protinus constitutum, vt si quisquam Magistrorum aduersus alios duceret resistendum, & primo, & secundo, tertióve commonitus infra triduum Vniuersitati parère contemneret Magistrorum, ex tunc beneficio societatis eorum in Magistralibus g priuaretur: & quidem hoc vltimum quidam ex vobis simpliciter, quidam verò nisi satisfaceret, & nonnulli, nisi per vos se admitti ab aliis obtineret, se intellexisse fatentur. Cùm autem supradictus magister G. infra triduum Vniuersitati non paruerit, requisitus iuxta conditionem, ex tunc à vobis habitus est exclusus. Qui cùm satisfactioni condignæ postmodùm se h obtulisset, in iiij. Magistros iuramento interposito compromisit, illorum dictum pro bono pacis se gratum, & ratum pariter habiturum. Illi verò vsi Consilio sapientum, dictum suum communiter promulgarunt, memorato Magistro in virtute iuramenti præstiti prohibentes, ne deinceps in licitis Vniuersitati resisteret Magistrorum; & iniungentes eidem, vt tamdiu in eodem statu persisteret, quo tunc erat, donec per se, vel per procuratorem se posse ab aliis Magistris admitti per Sedem Apostol. obtineret, saluâ in omnibus honestate. Vnde nobis humiliter supplicastis, vt eumdem Magistrum, virum vtique prouidum, & honestum, & discretum, qui tanquam obedientiæ filius, quod sibi prædicti quatuor iniunxerunt, suscepit humiliter, & patienter obseruat, ex benignitate Sedis Apostol. faceremus communioni restitui Magistrorum. Nos igitur ex præmissis intelligentes eidem Magistro fuisse mandatum, vt tamdiu persisteret in eo statu, quo tunc erat, donec Magistrorum communioni de mandato Sed. Apost. redderetur, & paratus

ratus sit super præmissis satisfactionem congruam exhibere. Licèt à vobis fide præstita fuerit constitutum, vt si quis Magistrorum ordinationi Vniuersitatis ipsorum duceret resistendum; & primò, secundò, tertióve commonitus, intra triduum Vniuersitati parêre contemneret Magistrorum, ex tunc beneficio societatis eorum in Magistralibus priuaretur; & ob hoc Magister G. fuit eorum communione priuatus. Quia tamen constitutum non fuit vt in perpetuum huiusmodi priuatio perduraret; cùm tam iuris canonici, quàm nostri moris existat, vt is, qui propter contumaciam communione priuatur, cùm satisfactionem congruam exhibuerit, restitutionem obtineat: mandamus quatenus supradictum Magistrum statutis vestris nunc humiliter parêre curantem, ad communionis vestræ consortium in Magistralibus admittatis.

NOTÆ.

1. De Parisiensi vrbe, et eius Academia.

a *Parisiis.*] Ita etiam legitur in tertia collectione *sub titulo de iureiur. cap.* 12. Parisiensis vrbs, quam Lutetiam Parisiorum appellant Cæsar *lib.* 7. Strabo *lib* 4. est totius Galliæ primaria, & Regni caput: nobilem Galliarum ciuitatem dixit D. Bernardus: totius regni Metropolin appellauit Suggerius, quos referunt plura de eius origine & magnitudine adducentes Fratres Sammatani *tomo* 1. *Galliæ Christ. fol.* 395. in qua florentissimam Academiam, præcipuam totius Galliæ, consilio, & authoritate Alcuini, & Venerabilis Bedæ erexit Carolus Magnus anno 791. vt refert Yepes *tom.* 3. *chron. D. Benedicti, fol.* 310. etsi aliunde eius originem repetat Marquez *in orig. Eremit. cap.* 15. §. 5. Eam instaurauit Ludouicus etiam Rex Galliæ: florentissimi illius studij mentio extat *in cap. in causis, de procurat. cap. super specula, cap. quamò, de Magistr. Clem.* 1. *eodem titulo.* Eam debitis extollunt laudibus Polydorus Virgilius *lib.* 4. *historiæ Angliæ*, Iacobus Meyerus *lib.* 14. *annalium Flandriæ*, Midendorpius *tomo* 2. *de Academiis.* Tuanus *tomo* 5. *historiæ*, & alij, quos refert P. Andreas Mendo *de iure academico q.* 3. In ea Academia florent omnium scientiarum Professores, etiam iuris Cæsarei, licèt olim temporibus Honorij III. huius iuris studium in ea non permitteretur, *cap. super specula, de Magistris*, ex ratione ibi assignanda. Vigent etiam in ea liberalium Artium studia, quarum scientiarum Professoribus Innocentius III. præsentem scripsit epistolam.

2. b *Deuotioni.*] Ita alloquitur Pontifex Capitula Ecclesiarum, aut Vniuersitates, cùm illis rescribit, & eorum Professores dilectos filios appellat, vt notarunt Gemmonius *de indultis Cardin.* §. *Dilectus*, P. Franciscus Valens *in concordia iuris in proœm. decret.* dicemus infrà *in cap. quàm sit graue, de crim. falsi.*

3. c *Artium.*] Licèt iuris scientia aliquando liberalis ars, seu studium liberale dicatur, *l.* 1. *C. qui ætate, lib.* 10. *l. Medicos, C. de Professoribus, eodem libro, l. vnica, C. de studiis, lib.* 11. *l. vnica, C. de Professoribus, qui in vrbe CP. eodem lib.* tamen liberales artes strictè & propriè sumptæ, sunt Grammatica, Rhetorica, Logica, Geometria, Musica, Astrologia, & Arithmetica, vt probant de eis agentes Chassaneus *in catalogo p.* 10. *consider.* 9. Ioannes Bossius *in speciali tractatu de illis artibus.*

4. d *Statuerunt.*] Academiæ enim statuta proprio regimini ac suæ gubernationi congrua, & vtilia facere possunt, vt constat *ex l. finali, C. de iurisdict. l. finali, C. de colleg. illicit. l.* 1. *ff. quod cuiusque vniuers.* Docent Hunnius *in encyclop. tit. de statutis*, collega noster D. I. de Escobar *de Pontif. iurisdict. cap.* 23. Loseus *de iure vniuers. p.* 3. *cap.* 5. *num.* 3. & de statutis ipsis Academiæ Parisiensis latè agit eruditus Ioannes Filesacus *lib.* 1. *select. tract. de orig. stat. Theol. Paris.*

e *Iuramento.*] Quo voluerunt Doctores firmare obligationem statutorum, & strictiùs ad eorum obseruationem obstringi; non quia illa non obseruantes maiorem sustinerent pœnam, quàm si tantùm statutum infringerent. Cùm enim quis iurat seruare statuta, obligatur eo genere obligationis, quo ipsa statuta obligant, vt docet Salas *de legibus disput.* 15. *sect.* 1. *num.* 26. P. Mendo *de iure academ.* vbi suprà, *q.* 13. Sed illud difficile videtur, quod his statutis obligentur illi, qui ea non condiderunt, sed tantùm in Academia successerunt, diuersi omnino ab illis, qui statuta fecerunt, quamvis disiunctum corpus semper idem censeatur, *l. proponebatur* 16. *ff. de iudiciis*, *l.* 5. *tit.* 15. *p.* 2. Franciscus Zypæus *lib.* 2. *contra Casanum*, *cap.* 12. Ioannes Seldenus *in mari clauso, lib.* 1. *cap.* 21. pluribus relatis noster Valentia *lib.* 2. *illustr. tract.* 4. *cap.* 2. Hæc enim fictio est, & reuerà non sunt eædem personæ statuentium, & per consequens non poterant obligari ex aliena promissione, *l. inter* 83 cum vulgatis, *ff. de verb. obl.* quod & in voto à Decurionibus ciuitatis facto hæsitari potest; pro cuius difficultatis solutione dicendum est cum D. Thoma 2. 2. *q.* 98. *art.* 2. nouos ciues, Decuriones, seu Doctores, qui in locum veterem succedunt, non obligari ex eorum voto, quia voti obligatio personalis est, vt etiam probant Bartholomeus Brixiensis in quadam quæstione, quæ incipit, *Bononienses iurauerunt*, Auendaño *lib.* 2. *de exequendis mandat. cap.* 27. *n.* 12. Gutierrez *in authentica Sacramenta*, *num.* 12. Doctor Pisa *lib.* 4. *suæ Curiæ*, *cap.* 5. & ibi Azeuedo, & *in l.* 1 *num.* 24. *tit.* 17. *lib.* 8. *recopil.* Marquez *lib.* 2. *Gubernat. Christ. cap.* 22. Azorius *lib.* 11. *instit cap.* 8. *versu* 5. ideoque in Concilio Trident. *session.* 25. *de reform. cap.* 2. decernitur, vt singulis annis DD. Magistrique Academiarum solemniter iurent, se interpretaturos, & docturos ea quæ sunt Catholicæ Fidei, propter denuò in eodem gradu cooptatos, quamvis aliam huius textus rationem adduxerint relati à Barbosa ibi *littera B.* Quod de voto dixi, idem dicendum est de contractu; quoniam si omnes Decuriones, seu DD. aliquid promiserint, veloti si aliquem annuum redditum super suis personis, & bonis imposuerint, successores minimè obligantur in officio, quia ex pactione alterius alter obligari non potest, *l. multum*, 6. *C. si quis alteri*, nisi quatenus ex prædecessorum contractu ad eos peruenit, argumento *ex l. ciuitas* 27. *de rebus creditis*; notauit Bobadilla *lib.* 3. *polit. cap.* 8. *n.* 87. vnde quod antecessores 5.

promise

promiserunt, nisi in prædicto casu successores ex obligatione iustitiæ minimè præstare tenentur, sed ex quadam vrbanitate, vt inquit D. Thomas vbi suprà, siue se obligauerint ad dandum, siue ad faciendum, veluti ad custodiendos aliquos dies festos, vel ieiunandum; quia reuerà hoc est alienum factum, & extranearum personarum, quas aliæ minimè obligare potuerunt: in his tamen duobus exemplis aliquando iustitiæ obligatio nascitur; scilicet si legitimo tempore præscriptum sit, vt dies illi festi custodiantur, vel ieiunia fiant, quia est quasi lex consuetudo, quæ omnem populum obligat, etiam ciues de nouo natos. Marquez & Azor vbi suprà: cum his non sunt temerè confundenda statuta facta ad regimen ipsius communitatis, vel negotia quæ Decuriones contrahunt nomine ipsius Curiæ, seu Academiæ; hæc enim semel facta, aut contracta perpetuò durant, quia Decuriones, seu Doctores sunt legitimi administratores, & gubernatores ipsius communitatis, vt docent Bobadilla *lib. 5. polit. cap. 4. & 5.* Doctor Pisa vbi suprà *lib. 2. cap. 8.* Amaya *in rubric. C. de decurionibus, num. 23. & in l. vnica, de præbendo salario, ex num. 17.* & cùm statuta, de quibus in præsenti, facta fuissent pro bono regimine Academiæ Parisiensis; ideò etiam successores eorum qui statutum fecerunt, illud seruare tenentur.

6. f *Cautionem.*] Idonea cautio est, quæ fideiussoribus præstitis fit, *l. 1. §. iubet 4. ff. de collatione bonorum, l. si mandatum 59. ff. mandati, l. prætoria 7. ff. de prætoriis stipul. l. 3. C. de v. s.* Et licèt qui tenetur cautionem fideiussoriam dare, non adimpleat obligationem cautionem iuratoriam præstando, *authent. cui relictum, C. de indicta viduitate*; tamen qui tenetur iuratoriam cautionem præstare, sufficit vt fideiussoriam præstet, vt in præsenti textu supponitur, & docet Paladorus *different. 61. num 4.*

7. g *Priuaretur.*] Hæc pœna postea appellatur priuatio communionis, non quia excommunicatio sit, priuans à perceptione Sacramentorum; sed quia priuat à communione aliorum Professorũ in actibus, & functionibus propriis Academiæ. Plerumque enim legimus aliquem communione Christiana gaudere, denegari tamen illi communionem aliorum sociorum, seu collegarum, vt in Concilio Arelat. 2. *can. 30.* Aurelian. 5. *can. 17.* & aliis, vbi Episcopi priuantur tantùm communione Coëpiscoporum: cuius priuationis communionis effectus referunt Gibalinus *de censuris disquisit. 7. q. 12.* Morinus *lib. 2. exercit cap. 5.* Vnde cognoscitur in præsenti casu, excommunicationem tanquam censuram appositam non fuisse violanti statuta, sed quia priuabatur communione cæterorum Doctorum; ideo talis pœna latè excommunicatio dici poterat.

8. h *Obtulisset.*] Purgat enim contumax contumaciam per satisfactionem, quam præstare potest per cautionem de obediendo mandatis Ecclesiæ, *vt in cap. ex parte 33. versiculo in primo, de v. s. cap. quâ fronte 25. versiculo Sane, de appellat. cap. cùm desideres, cap. per tuas, de sentent. excom.* cautionem illam dare valet, aut fideiussoriam, pignoratitiam, seu iuratoriam.

COMMENTARIVM.

9. CONCLVSIO ASSERTA. EX hoc textu sequens communiter deducitur disputanda assertio: ***Contumax communione priuatus, aut ordine motus, si paruerit mandatis, absoluendus, & restituendus est ordini.*** Probant eam textus in cap. si quis, 81. dist. cap. presbyter 2. q. 4. cap. nos autem 15. q. 7. cap. si quis deinceps 16. quæst. 7. cap. ex litteris, 29. vbi Glossa verbo Satisfacta, de officio delegati, cap. significauit, de officio Ordinarij, cap. cùm in Ecclesiis 10. de maiorit. & obed. cap. non est vobis, de sponsal. cap. finali, de matrim. contracto, cap. cùm desideres, cap. à nobis, cap. per tuas, de sentent. excom. cap. cùm olim, cap. ex parte, de v. s. Clement. 1. de decimis, cap. quamquam, in fine, de censibus in 6. Clementina 2. post principium, de decimis, Clementina 2. de hæreticis.* Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti Robertus *lib. 1. rerum iudicatarum, cap. 20.* Petrus Greg. M. Vianius, Prosperus Fagnanus *in præsenti*, Balboa *in cap. 1. de iudiciis, num. 66.* Tiraquel. *in tract. cessante causa, 1. p. num. 60.* Marius Alterius *lib. 4. de censuris, disp. 1.* Gibalinus *eodem tract. disquisit. 9. quæst. 2. fol. 407. & quæst 3. consectario 15.* Sayrus *lib. 4. thesauri, cap. 17. num. 4.* Gutierrez *lib. 1. canonic. q. 5. num. 7.* Couarr. *in cap. alma, 2 p. cap. 6. num. 16.* G. de Valentia *tom. 4. controu. disp. 7. q. 18.* Suarez *de censuris disp. 7. sect. 1. num. 12.* Carena *de officio Inquisit. 1. part. tit. 5. §. 12. num 86* Aliesera in præsenti. SERTVR ET PROBATVR.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti iuris consideratione; nam priuatio communionis aut fertur per modum pœnæ, aut per modum censuræ: profertur per modum pœnæ, quando imponitur ad vindictam delicti perpetrati, *cap. si quis Episcopus 11. quæst. 3.* per modum censuræ infligitur, quando tantùm ob contumaciam imponitur. Couarr. *d. 2. p. cap. 6. in initio, num. 15.* Cùm profertur per modum pœnæ, durat perpetuò, nisi ex indulgentia ita ligatus absoluatur: quando verò per modum censuræ, contumacia cessante post satisfactionem reus absoluitur. Ita omnes Doctores de censuris agentes; sed in præsenti casu priuatio communionis fuit imposita per modum pœnæ ob delictum admissum in violatione statuti academici: igitur etiam post satisfactionem durare debebat talis priuatio. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam etiam contumacia cessante in easu, quo tantùm propter contumaciam inflicta fuit excommunicatio, non statim contumacia cessante, reus communioni Ecclesiæ restituitur, sed post satisfactionem absolutio desideratur, *cap. si quis Episcopus 22. 1. q. 6. cap. ad aures 24. de simon. cap. finali, de sepulturis, cap. quamquam, in fine, de censibus in 6.* Couarr. *in cap. alma, 1. p. §. 11. num. 11.* Genuensis *practicab. quæst. 709.* Salgado *de Regia protect. 2. p. cap. 4. num. 202.* Ergo in præsenti casu etiam post satisfactionem restituendus non erat Magister communioni cæterorum ante absolutionem. Tandem fulcitur hæc dubitandi ratio ex eo; nam hæc priuatio communionis lege ipsius Academiæ statuta, & approbata fuerat; sed similia statuta, & quæ in eis continentur, perpetua sunt, *cap. 1. 50. dist. cap. reperiuntur 79. dist. cap. si quis ex Episcopis 10. quæst. 3.* Igitur in præsenti specie Doctores statutum propriæ Academiæ violantes, in perpetuum priuati manebant communione cæterorum. 10. TRADITVR DVBITANDI RATIO.

Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius decisiua ratione percipiendâ sciendum est, priuatum communione Ecclesiæ, seu fidelium, ob contumaciam absoluendum esse cessante contumacia, & communioni restituendum, *cap. per tuas, de sentent. excom. cap. cùm olim, cap. ex parte, de v. s.* cùm cessante 11. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

fante causa priuationis, cessare debeat ipsa priuatio, *cap. cùm cessante, de appellat*; cùm pœna debeat commensurari delicto, *cap. disciplinæ 45. dist.* inde contumacia naturâ suâ non patitur, vt censura ob eam inflicta protrahatur vltra quàm ipsa carenditur, *cap. si quis, cap. si Episcopus*, 18. *dist.* Vt autem contumax à censura liberetur, duo desiderantur. Primum, vt cum resipiscit, satisfaciat, *cap. quamquam, de censibus lib.6.* Clementina 1. *de decimis*, ibi: *Ante satisfactionem condignam nullatenus absoluantur.* Clementina 2. *de hæreticis*, ibi: *A qua non possint absolui, donec plenè satisfecerint.* Et hæc satisfactio datur saltem præstito iuramento de parendo mandatis Ecclesiæ, *cap. ex tenore, cap. de cetero, cap. cùm desideres, de sententia excom.* Secundum, vt absolnatur; nam post satisfactionem habilis redditur excommunicatus ad absolutionem, non tamen absolutus manet, *d. cap. cùm desideres* 15. *cap. à nobis*, 28. *cap. quamuis* 58. *de sentent. excom.* Celebri exemplo firmat Illescas 2. *p. hist. Pontif. lib.6. cap.* 14. *fol.* 126. quod procedit siue excommunicatio simpliciter feratur, siue hac adiectâ clausulâ, donec satisfeceris; nam per hanc adiectionem nihil amplius exprimitur, quàm quod à iure tacitè inest, & sic in vtroque casu debet pariter absolui. Contrarium tamen procedit, si suspensio imposita sit sub hac formula, *donec satisfeceris*; nam tunc per solam satisfactionem cessat, & relaxatur suspensio, *cap. presbyter* 13.2. 9.5. *cap. si quis* 16.81. *dist.* quod etiam procedit in interdicti censura, *cap. non est vobis, de sponsalibus.* Discriminis ratio in eo consistit, quia nullo Ecclesiæ canone cautum legitur, vt interdictum, seu suspensio egeant expressa absolutione. Vnde sufficiet tacita, quæ prouenit ex satisfactione, iuxta mentem iudicis imponentis interdictum, seu suspensionem sub hac forma, *donec satisfeceris*: in excommunicatione verò expressè cautum reperitur, vt post satisfactionem absolutio sequatur, *d. cap. cùm desideres, d. cap. à nobis.* Et si adhuc rationem huius discriminis exscisciteris, ea petenda est ex grauitate excommunicationis, vt docent Panormitanus *in cap.* 1. *de iudiciis, num.6.* Marius Alterius *lib.* 1. *de censuris, cap.* 1. *num.*1. Etiam sciendum est, statuta à qualibet communitate condita, recipere interpretationem à iure communi, vt cum eo in quantum fieri possit, conueniant, *cap. cùm dilectis, §. quia, de consuetudine,* Tondutus *resol. canonic. cap.* 51 *num.* 20. Aldetanus Mascardus *de interpret. statut. conclus.* 2. *num.* 70. & *conclus.* 12. *per totam*, vbi in praxi varias huius doctrinæ ampliationes, & limitationes adducit. Vnde deducitur vera ratio præsentis decisionis; nam cùm statuta accipere debeant interpretationem à iure communi, & iure communi inspecto excommunicatus ob contumaciam, post satisfactionem sit communioni restituendus, ex dictis iuribus; inde Innocentius III. in præsenti specie decidit Doctores Academiæ Parisiensis communione aliorum non censeri priuatos in perpetuum, sed donec satisfecerint. Accedit, nam pœnæ molliendæ potiùs sunt, quàm exasperandæ, *l. penult. ff. de pœnis, l. factum* 155. §. *vltimo, ff. de reg. iur.* vbi plura Petrus Faber, & Gothofredus: & in pœnis ea interpretatio facienda est, vt potiùs restringantur, quàm amplientur, *cap. in pœnis, de reg. iur. lib.* 6. Vnde rectè pœna priuationis communionis in præsenti specie ita accipitur, vt potiùs temporalis sit, quàm perpetua.

12. Nec obstat dubitandi ratio suprà *num.* 3. expensa, in qua dicebamus, priuationem communionis appositam per modum pœnæ perpetuò durare; nam dicendum est potiùs, quamcumque pœnam censeri appositam ad mensuram delicti; vnde si illud consistat in contumacia, quæ tantùm temporalis est, erit etiam & pœna temporalis; vnde cùm in præsenti specie contumacia non transiret in aliud genus delicti, sed tantùm contumacia maneret; inde & pœna temporalis est iuxta naturam ipsius delicti. Nec augmentum primum ipsius difficultatis obstat; nam licèt controuersum sit apud Interpretes, an communione ecclesiastica priuatus, donec satisfecerit, ipso iure satisfactione præmissâ sit absolutus; verior sententia est, necessariam esse post satisfactionem adhuc absolutionem; nec contrarium probatur in hoc textu, nam in eo non asseritur absque vlla absolutione, priuatum communione sociorum illi restitui; nam subintelligendum est, vt non solâ ipsâ satisfactione priuatus communione illi restituatur, sed præcedente absolutione, iuxta formam iuris tot canonibus præscriptam: quo etiam modo intelligendi sunt textus *in cap. nos* 4. 15. *q.* 6. *cap. finali, de matrimonio contracto contra interdictum,* iuncto Balboa *in d.c.*1. *de iudiciis, n.*66. Nec obstat augmentum vltimum ipsius difficultatis; nam procedit cùm statuta aliquid continent ex natura sua perpetuum, non verò si temporale, vt cùm in præsenti textu pœna temporalis est propter causam temporalem, videlicet contumaciam, cessat & pœna, cessante contumaciâ.

Dissoluitur dubitandi ratio.

Sed suprà traditæ assertioni obstat textus *in cap.* 1. 50. *dist.* in illis verbis: *Si lapsis ad suum ordinem reuertendi licentia concedatur, vigor canonicæ disciplinæ proculdubio frangitur, dum pro reuersionis spe praua actionis desideria quisque accipere non formidat. Illud igitur præ omnibus studete, vt lapsos in sacrum ordinem nullius vobis supplicatio aliqua modo reuocare studeat, ne huiusmodi non statuta, sed temporaliter dilata credatur vindicta.* Ex quibus verbis manifestè probatur, ordine motum, ac communione priuatum, etiam post pœnitentiam, & satisfactionem restituendum non esse. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, in eo textu non agi de excommunicatione lapsis inflicta, sed potiùs de depositione ob adulterium, vel aliud simile scelus facta; tunc enim etiam post pœnitentiam non restituitur, quia depositio est perpetua pœna, nec in modum censuræ infligitur, quare necessariò perpetua esse debet. 13.

Exponitur cap. 1. 50. dist.

Secundò præsenti assertioni obstat textus *in can.* 11. *Concily Tolet.* 11. in illis verbis: *Quod si ingenuorum personæ his erroribus fuerint implicatæ, & perpetua excommunicationis sententia feriantur, & artiori exilio vlciscentur.* Ex quibus expressè deducitur, communione Ecclesiastica pulsum & priuatum, in perpetuum excommunicatum esse, nec ampliùs communioni esse restituendum. Igitur non rectè in præsenti docetur communione ecclesiastica priuatum post satisfactionem esse communioni restituendum. Pro cuius canonis expositione sciendum est, olim ob grauiora scelera plerumque fideles priuari communione Ecclesiæ, & fidelium in perpetuum, id est, pro toto vitæ tempore, vsque ad mortem; imò & pro grauissimis delictis, nec in fine illis communionem concedebatur, vt passim cauetur in Concilio Illiber. & probaui latè in eius cannone primo, quibus in casibus patratores similium scelerum communione Eucharistica, & fidelium in perpetuum priuabantur, 14.

Explicantur varii textus.

bantur, vt constat *ex cap. quia Sacerdotes* 11. *q.* 1. *cap. si quis* 4. 2. *q.* 3. Concilio Cæsaraugust. 1. *can.* 4. ibi: *Item legit vigesimo & vno die, quo ii* 16. *calend. Ianuary vsque in diem Epiphaniæ, quæ est* 8. *idus Ianuary, continuis diebus nulli liceat de Ecclesia se absentare, nec latère in domibus, nec secedere ad villam, nec montes petere, nec nudis pedibus incedere, sed concurrere ad Ecclesiam: quod qui non obseruaverit, his decretis anathema sit in perpetuum.* Concilium Paris. 1. *can.* 2. & Parisiense 3. *can.* 5. *cap. ego Berengarius, de consecr. dist.* 2. Trosleianum *can.* 13. quo in sensu excommunicatio perpetua imponitur in *d. can.* 11. Concilij Tolet. II. in aliis verò leuioribus criminibus priuatio communionis inflicta, intelligitur de temporali, donec reus satisfecerit.

15. INTELLIGITVR CAP. EX PARTE, 23. DE V. S. Tandem supradictæ assertioni obstat textus *in cap. ex parte* 23. *de v. s.* vbi cùm proponatur quemdam fuisse excommunicatum propter iniuriam Capitulo Carnotensis Ecclesiæ illatam, asseritur non posse eum absolui à tali excommunicatione ante satisfactionem, ob speciale priuilegium Capitulo Carnotensi concessum. Igitur quia iure communi attento, excommunicatus etiam ante satisfactionem absolui potest; siquidem frustra precibus impetraretur à Capitulo Carnotensi, quod illi communi iure competebat, argumento textus *in l. unica, C. de thesaur. lib.* 10. *cap. in his* 30. *de priuil. cap. si Papa, eod. tit. lib.* 6. Agnouit difficultatem Glossa ibi, *verbo Contumacia*; & vt illi satisfaciat, asserit priuilegium in illius textus specie fuisse concessum ad cautelam, quia strictiùs solet obseruari quod specialiter cauetur, quàm quod generaliter disponitur, *cap. quamquam* 23. *d. cap. si aduersus, de heret.* & aliquando specialiter conceduntur, quæ iure communi competunt, *cap. in causis, de procurat. cap. etsi Christus, in fine, de iureiur. cap. permittimus, de sentent. excom. cap. quod in te, de pœnit. cap. facus, in fine,* 24 *q.* 2. *cap. admonere* 33. *q.* 3. Vnde licèt iure communi quilibet excommunicatus post satisfactionem esset absoluendus, tamen priuilegium speciale ad cautelam Capitulo Carnotensi concessum fuit, vt excommunicatus ob iniuriam illatam, absolui non posset, nisi post satisfactionem. Sed licèt hæc Glossæ solutio sustineri posset, verius dicendum est, priuilegium de quo in eo textu, duas partes continere; in priori cauebatur vt Capitulum Carnotense posset excommunicare, aut interdicto subiicere malefactores pro iniuria sibi illata, in qua parte gratiam continebat, siquidem Capitulum Ecclesiæ Cathedralis potestatem ferendi excommunicationem, aut similes censuras non habet, *cap. quæsiuit, de his quæ fiunt à maiori parte*, nisi ratione consuetudinis, *cap. irrefragabili*, §. *cæterum, de officio ordin.* aut Sede vacante, *cap. cum olim, de maiorit. & obed. cap. vnico, eod. titulo in* 6. *cap. Albericus, de testibus, cap. illa, ne Sede vac.* In secunda concedebatur quod nemo auderet absoluere excommunicatum pro iniuria illata Capitulo Carnotensi, nisi præmissa satisfactione; qua in parte consonum erat prædictum priuilegium iuri communi, nec gratiam specialem continebat, vnde virtute iuris communis ex præsenti textu, & similibus excommunicatus absolui poterat.

CAPVT XII.

[a] Honorius III. *Episcopo, &* [b] *Cantori* [c] *Cabilonensi, & Abbati de* [d] *Firmitate, Cabilonensis diœcesis.*

EX parte Venerabilis Fratris nostri Episcopi [e] Eduensis fuit propositum coram nobis, quod Canonici Eduenses propriis commodis inhiantes, præbendarum numerum ab antiquo in Ecclesia Eduensi statutum, licèt non sint eius diminuti redditus, restrinxerunt, vt sic in temporalibus magis abundent, dum ea, de quibus valet sustentari Canonicorum numerus consuetus, tali prætextu nituntur in augmentum conuertere præbendarum: & in facti sui tuitionem super hoc confirmationis à nobis dicuntur litteras impetrasse in communi forma. Nolentes igitur diuini numinis cultum huiusmodi occasione in Ecclesia ipsa diminui, sed potiùs augmentari, discretioni vestræ mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragatur, antiquum numerum facientes authoritate nostra seruari, præbendas, quas à tempore vltimi statuti inueneritis in Ecclesia memorata vacantes, non obstante aliqua constitutione super hoc à Canonicis ipsis facta, vel confirmatione huius à nobis ab eisdem [f] obtenta, personis idoneis cum consilio eiusdem Episcopi, sublato appellationis obstaculo, conferatis,

NOTÆ.

1. HONORII III. GESTA. [a] HOnorius III.] Honorius antea Centius Sabellus dictus, patriâ Romanus, creatus fuit Pontifex die 18. Iulij anno 1216. & floruit vsque ad annum 1227. vt referunt Spondanus *in continuat. Barony*, Cotjolanus *in Breuiario, dicto anno*, & alij Scriptores de vitis Pontificum. Inter alia quæ illustrem illius Pontificatum faciunt, potissima sunt confirmatio præclarissimarum Religionum SS.] Dominici & Francisci, & Coronatio Federici Imperatoris II. Fecit suarum Decretalium quintam compilationem quam diu considetatam à perdoctis viris, edidit Innocent. Cironius, ex qua collectione aliquæ decisiones compilatæ fuerunt à Raymundo in hac sexta compilatione, inter quas primum in ordine obtinet locum præsens decretalis.

[b] *Cantori.*] Id est, Præsuli chori canentium; qui enim simili choro præest, Cantor, Præcentor, seu Protopsaltes appellatur, *cap. cleros,* 21. *dist.* & in Ecclesia Cabilonensi sunt septem Dignitates, inter quas Cantor recensetur. Nec nouum est Romanum Pontificem causarum cognitionem committere Cantori, vt constat *ex cap. dudum, el segundo, de electione*, ibi: *Parisiensi Succentori, cap.* 2. CANTOR QVIS?

dilectus, *de appellat.* ibi: *Cantori Trecensi. cap. significauit, eodem titulo*, ibi: *Pracentori Herefordiensi, cap. cùm iam dudum, de prabendis*, ibi: *Cantori Tornacensi.cap. 3. de censibus*, ibi: *Stephano Cantori. cap. 2. de donat. inter*, ibi: *Cantori Lexouiensi. cap. Abbate, de v. s.* ibi: *Cantori Atrebatensi. cap. cùm pro causa, de sentent. excom.* ibi: *Pracentori Lugdunensi.* De dignitate Cantoris plura Valenzuela *consil.* 33. Barb. *de Canonicis*, *cap.* 9.

3. CABILONIS DESCRIPTIO. c *Cabilonensi.*] Cabilo, seu Cabilonum, est ciuitas Galliæ ad Araris ripam, sita in prima Lugdunensi Prouincia, cuius meminerunt Cæsar *in comment. lib.* 7. Strabo *lib.* 4. Ammianus Marcellinus *lib.* 5. Sedes quondam fuit Regia Principum Burgundiæ, vt referunt Fratres Sammatani *tom.* 2. *Gallia Christ. fol.* 437. Habet Ecclesiam Cathedralem D. Vincentio dicatam, cuius mentio fit *in cap.* 12. *de rescriptis*, *cap.* 27. *de sentent. excom. cap. in nostra, de procurat.* Plura de eius origine congesserunt Chenu *in chron. Ecclesia Cabilon.* Sabarus *in notis ad Sidonium*, *lib.* 4. *epist.* 25. eius Præsuli Duranno dicto, qui eam Ecclesiam rexit ex anno 1213. vsque ad annum 1215. missa est præsens epistola.

4. d *De Firmitate.*] Firmitas prima Cistercij filia, monasterium est in diœcesi Cabilonensi constructum anno 1113. cuius exordium, & nominis rationem reddunt tabulæ ipsius monasterij, ibi: *Fundata est Firmitas primogenita filia domus Cistercij, & pulchra significatione sua titulo firmitatem & stabilitatem Ordinis præsignauit.* Plura de eo monasterio retulit Manrique *annalium Cisterc. anno* 1113. *cap.* 3. huius monasterij Abbati Hugoni rescribit Honorius *in præsenti.*

5. ÆDVENSIS VRBIS NOTITIA. e *Æduensis.*] Ædua, quam alij Augostodunum appellant, celebris vrbs est Galliæ, cuius meminerunt Cæsar *lib. 6. de bello Gallico*, Mela *lib. 3. de situ orbis*, *cap.* 2. Tacitus *lib.* 11. *annalium*, Guillelmus Brito *lib.* 1. *Philip.* 2.

Ædua quos mittit, vrbs antiquissima plena.

Habet Ecclesiam Cathedralem D. Lazaro dicatam, cuius originem, & progressum referunt Authores Galliæ Christianæ *tom.* 2. *fol.* 27. cuius Præsul Galterus secundus præsentem quæstionem Honorio III. proposuit.

6. f *Obtenta.*] Confirmatio ista facta fuit in forma communi, vt ex ipsis verbis textûs constat; quæ confirmatio nihil nouum tribuit, *cap. cùm dilecta*, §. *nos igitur*, *de confirmatione vtili*, *cap. quia diuersitatem*, *de concessione prabenda*, *cap. ex parte*, *de priuilegiis*, *cap. dudum* 39. *de decimis*: nec talis confirmatio tribuit ius nouum, *cap. examinata*, *cap. finali*, *de confirm. vtili.*

COMMENTARIVM.

7. CONCLVSIO REFERTVR, ET PROBATVR. EX hoc texto sequens communiter deducitur assertio: *Canonici non possunt proprio statuto minuere numerum prabendarum, nisi tale statutum in forma speciali confirmetur à Romano Pontifice.* Probant eam textus *in cap. cùm M. hoc titulo*, *cap. consuetudinis* 9. *de consuet. cap. quoniam*, *de vita & honest. cleric. cap. dilecto*, *de prabendis*, *cap. finali*, *de v. s.* nouella 3. & 6. Iustiniani, *cap.* 8. & 16. §. *sed neque.* Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti Petrus Greg. Martinus Huranus, & Fagnanus *in repetit. ad hunc textum*, idem Petrus Gregorius *de beneficiis cap.* 19. Nicolaus Garcia *eodem tract. p.* 12. *cap.* 1 Lotherius *de re benefic. lib.* 1. *q.* 14. Lælius Cæcus *de rep. christiana*, *tit. de Canonicis*, *cap.* 24. *num.* 4. Azor *p.* 2. *instit. lib.* 3. *cap.* 11. *q.* 10. Moneta *de commut. cap.* 12. *n.* 113. & *de distribut. p.* 1. *q.* 5. *num.* 27. Lælius Mancinna *genialium c.* 257. Barbosa *de Canonicis cap.* 3. & *de potest. Episcopi* 3. *p. allegatione* 87.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Capitulum Ecclesiæ Cathedralis non solùm Sede vacante, verùm & superstite Episcopo statuta regimini Ecclesiæ congrua, & vtilia facere potest, *cap. cùm dilectus*, *de clericis non resid. cap. cùm Ecclesia*, *de electione*, *cap.* 1. *hoc titulo*, *lib.* 6. *cap.* 2. *de v. s. eodem lib.* Probant Suarez *de legibus lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 34. Tapia *tom.* 1. *catena moralis*, *lib.* 4. *q.* 8. *art.* 7. igitur potest facere statuta, quibus minuatur numerus præbendarum. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam quod operatur propositum in proposito, idem operatur oppositum in opposito, *l. vltima*, *in fine*, *ff. de legat.* 3. *l. etsi contra*, *in fine*, *ff. de vulgari*; quia contrariorum eadem est ratio & disciplina, *l. penultima*, §. *finali*, *ff. qui satisdare*: sed Canonici possunt statuto facere, vt maior sit Canonicorum numerus, *cap. cùm M. hoc titulo.* Igitur poterunt statuto disponere, vt restringatur ipse numerus. Augetur deinde hæc difficultas, nam multitudine ministrorum non augetur cultus diuinus, sed potiùs paucitate Deus honoratur, *cap. legimus*, 24. 93. *dist.* ibi: *Diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba contemptibiles facit*: & multi sacerdotes nomine non laudantur, sed pauci re, *c. multi*, *fin.* 40. *dist.* Ergo non solùm validè, verùm etiam rationabiliter Canonici possunt Canonicorum multitudinem proprio statuto restringere. 8. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Adhuc tamen vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, numerum præbendarum in aliquibus Ecclesiis Cathedralibus non esse determinatum, nec certum, vt in Ecclesiia, de quibus *in cap. ex parte* 10. *de concess. prab. cap. vacante*, *cap. dilecto*, *de prab.* In aliquibus autem esse numerum determinatum, sed absque vlla distinctione prouentuum, vt *in cap. fin.* § *si autem*, *de concess. prab. in* 6. *cap. dilecto* 63. *de appellat.* in aliisque non solùm numerum esse determinatum, & præfixum, verùm & prouentus realiter esse distinctos, *cap. litteras*, *de concess. prab. Clem. fin. de prab.* docet Moneta *de optione canonica*, *cap.* 2. *q* 2. *num.* 16. & 17. Licèt temporibus Ecclesiæ nascentis omnes Presbyteri in communem mensam aduocarentur, & sub vna matricula, seu pyctatio continerentur, quotidieque suas portiones, & sportulas acciperent, quæ dicebantur canonicæ portiones. Iuo Carnot. *epist.* 219. ibi: *Deliberaui, vt darem illis dimidiam præpositurам, vt fieret inde quotidianus panis, quamuis eorum annua prabenda eis sufficiens esse deberet.* Et ab hac præbenda Canonici præbendarij dicebantur, *c. sanctorum* 70. *dist.* & Ecclesiæ, in quibus erant, præbendales: & quia nomina eorum ex pyctatio legebantur, portio illa vulgò, *pitanza*, dicitur: post diuisionem tamen bonorum Ecclesiæ certi fuerunt assignati redditus beneficiis & dignitaribus ecclesiasticis, vt dicemus *ad tit. de prab. & dignit.* 9. PRÆBENDARVM NVMERVS CERTVS.

Secundò sciendum est, quod si numerus Canonicorum incertus sit, siue certus, non tamen plures institui debent, quàm commodè ex redditibus ali possint, *c. cùm M. hoc titulo*, *c. quoniam*, *de vit. & honest. c.* 1. *c. authorit. de instit.* Trid. *sess.* 24. *de reform. c.* 15. nouella 3. Iustin. vbi Cuiacius: & deficientibus Ecclesiæ facultatibus, possunt Canonici simul cū Episcopo supprimere aliquas præbendas, 10. TALIS NVMERVS RESTRINGI POTEST.

vt

vt inde debitis fructibus sustententur, *c. cùm accessissent, hoc titulo*, ne ad inopiam, & mendicitatem in opprobrium status clericalis redigantur, *cap. Diaconi, 93. dist.* Petrus Gregorius *de benef. cap. 19.* Barb. *d. cap. 3. de Canonicis.* Alij verò non possunt restringere prædictum numerum, vt Vicarius Episcopi cum Capitulo Sede vacante, Garcia *de beneficiis, p. 12. cap. 1.* quod adeò verum est, vt etiamsi numerus Canonicorum confirmatus sit à Pontifice, nihilominus ex defectu redditruum restringi poterit, vt resoluit Garcia *vbi supra*: sine diminutione verò fructuum, aut alia simili causa nequeunt Canonici supprimere aliquam præbendam, ex nostro textu docent Barb. & Petrus Greg. *vbi suprà.*

11. TRADITVR RATIO DECIDENDI. Ex quibus profluit vera decidendi ratio ad nostrum textum *in cap. ex parte*; nam cùm in Ecclesia Æduensi certus, & determinatus fuisset Canonicorum numerus, & redditus non fuissent diminuti, non potuerunt Canonici illum restringere, & coarctare, præcipuè cùm diuinus cultus minueretur, qui diminui non debet, *cap. ad hæc, de præb.* & sic rectè Honorius III. iubet prædictum statutum, etiam confirmatum à Sede Apostolica in forma communi, irritari. Si verò ex iusta causa suppressa esset aliqua dignitas, vel præbenda, & confirmatio Pontificis in forma speciali sequeretur, tale statutum restrictionis, seu suppressionis obseruandum esset, vt *in cap. cùm accessissent*, docetur.

Nec obstat difficultas suprà adducta; nam licèt capitulum Ecclesiæ Cathedralis possit statuta facere ad suum regimen, si hæc sint iuri canonico contraria, minimè condere valet: vnde cùm restringere numerum præbendarum, & sic cultum diuinum minuere, iuri nostro contrarium sit, ideò statuta per quæ restringuntur præbendæ, seu canonicatus, inualida sunt. Nec augmentum primum refragatur; nam Canonici possunt augere numerum præbendarum, cùm Ecclesiæ facultates suppetunt; restringere autem non possunt, cùm diuinus cultus augeri debeat, diminui autem non valeat: quod adeò verum est, vt etsi numerus confirmatus sit à Pontifice, nihilominus possit augeri, quia confirmatio à Pontifice facta præsumitur fauore Canonicorum, & sic illi renunciare possunt numerum augendo. Nec etiam aliud augmentum obstat; nam illud principium procedit, quando multitudo est tantùm nomine, non re; at semper præsumitur Canonicos magnis virtutibus pollere, & sic ex eorum assidua residentia cultum diuinum magnoperè augeri. 12. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS ADDVCTA.

CAPVT XIII.

[a] Gregorius IX. *Archipresbytero* [b] *sanctæ Mariæ Maioris de Vrbe.*

QVoniam constitutio Apostolicæ Sedis omnes adstringit, & nihil debet obscurum, vel ambiguum continere: Declaramus [d] constitutionem, quam nuper super præferendis in perceptione portionis maioribus, & consuetis seruitiis à minoribus exhibendis, edidimus, non ad præterita, sed ad futura tantùm extendi. Cùm leges & constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi, nisi nominatim in eis de præteritis caueatur.

NOTÆ.

1. GREGORII IX. TEMPVS. a GRegorius.] Antea Hugolinus dictus, natione Hernius, patriâ Anagninus, euectus ad Pontificatus culmen anno 1227. floruit vsque ad annum 1241. vt referunt Spondanus, & Cotjolanus in eisdem annis: & cùm eius authoritate hoc volumen Decretalium prodiisset, vt in apparatu dixi, & de rebus gestis ab ipso Gregorio agentes, referunt Gregorius Polydorus *in Gregoriano*, Gerardus Vossius *de rebus Siculis*, Iacobus à Sancto Carolo *in Bibliotheca Pontif. lib. 1. in ipso Gregorio.* Ideo vltimo loco sub quolibet titulo Gregorij IX. constitutiones, vtpote posteriores tempore, vt sic series temporum seruetur, complantur.

2. b *Archipresbytero.*] De Archipresbytero, & eius dignitate agam *titulo de officio Archipresb.*

3. c *De vrbe.*] Sunt enim in vrbe Romana plures Ecclesiæ Diuæ Mariæ dicatæ sub diuersis titulis; alia dicitur Ecclesia sanctæ Mariæ in Via Lata, de qua *in cap. Ecclesia, hoc titulo, cap. Ecclesia, vt lite pendente.* Ecclesia sanctæ Mariæ in Porticu: S. Maria in Cosmedin, S. Maria in Dominica, S. Maria trans Tyberim, & aliæ, de quibus agunt Victor *de Vrbis Romæ regionibus.* Frater Alphonsus Muñoz *de rebus mirabilibus Romæ*: ex quibus Cardinales, tam Presbyteri, quàm Diaconi, titulos suos acceperunt, Gemonius *de indultis Cardinalium, §. tituli.* Inter eas præcipua est Ecclesia S. Mariæ Maioris de Vrbe, creata temporibus Liberij Pontificis, præcedente miraculo Niuium, quod Ecclesia die 5. Augusti celebrat. Illa autem Ecclesia est vna ex quinque Ecclesiis Patriarchalibus existentibus in Vrbe, habetque Archipresbyterum, & certum numerum Canonicorum: imò frequenter vnus ex Cardinalibus est Archipresbyter illius Ecclesiæ. Cohelius *in notitia Cardinalatus cap. 5.* & cùm ad Archipresbyterum spectet presbyterorum cura, ac regimen, *cap. 5. de officio Archipresbyteri*, & in hoc capite finali ageretur de iuribus Presbyterorum, & de prælatione inter eos seruanda, idcircò hæc decretalis epistola mittitur Archipresbytero illius Ecclesiæ.

d *Constitutionem.*] Cùm enim Gregorius IX. constitutionem edidisset, vt maioribus ordinibus insigniris in minoribus constituti obsequium, & obedientiam præstarent, de qua *in cap. statuimus, de maiorit. & obedientia*; dubium ortum fuit, vtrum ea constitutione tenerentur, qui iam illis temporibus sacris initiati erant Ordinibus, & in Canonicos admissi? Cui respondet Gregorius IX. quòd cùm lex nihil debeat continere ambiguum, præsenti decretali declarat tantùm post prædictam constitutionem in Canonicos admissos comprehendi, quia lex tantùm respicit futura, non præterita, vt probaui suprà *in c. 2.* vbi hoc commentarium dedi. 4.

TITVLVS TERTIVS.

De Rescriptis.

CAPVT PRIMVM.

[a] Alexander III. *Senonensi* [b] *Archiepiscopo.*

SICVT Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum, disponente Domino, mater est, & [c] magistra; ita & nos, qui eidem Ecclesiæ, licèt immeriti, diuinæ dispositionis prouidentiâ præsidemus, prout Dominus nobis ministrauerit, consultationibus respondere cogimur singulorum, & quæ videntur dubia, Apostolicæ circumspectionis prouidentiâ [d] declarare. Sanè quæsitum est à nobis ex parte tua: Si alicuius causa delegatis iudicibus, sublato remedio appellationis committitur; & litteris Apostolicis altera pars munita (quibus ei generaliter est indultum, vt liberè sibi liceat appellare,) in vocem [e] appellationis prorupetit, an eius in eadem causa debeat appellationi deferri? Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod eius in hac parte appellatio non debet admitti, postquam est causa iudicibus appellatione remotâ commissa, quia speciale mandatum derogat generali.

NOTÆ.

1. [a] A*Lexander III.*] Rolandus antea dictus, natione Tuscus, patriâ Senensis, qui cùm esset Presbyter Cardinalis tituli S. Marci, & Apostolicæ Sedis Cancellarius, Romanus Pontifex electus fuit mense Septembri, anno 1159. Vir prudentissimus, omnibus virtutibus pollens, diuinis, humanisque litteris valdè instructus, quem D. Bernardus miris extollit laudibus, & plura de eius vita & gestis referunt Baronius *anno* 1158. Corjolanus *anno* 1156. Platina, & alij de vitis Pontificum, *in eius vita.* Huius Pontificis plura extant decreta in hoc volumine, quæ Raymundus tam ex prima, & secunda collectione transcripsit, quàm ex Concilio Lateranensi, ipsius Pontificis æuo celebrato. Præsens decretum transcripsit ipse Raymundus *ex cap.* 1. *hoc titulo, in* 1 *collect.* ex Concilio Lateranensi, seu eius appendice, *p.* 10. *cap.* 11. & *ex cap.* 12. *de appellat. in d.* 1. *collect.* sub quo rubro aptiùs collocari, non sine ratione putauit Antonius August. *in notis ad hunc textum.* Alia pars huius textus reperitur *in cap. si verò* 8. *de iureiur.* Et quia plures decisiones in hoc volumine compilatæ, transcriptæ sunt ex dicta appendice ad Concilium Lateran. præmittendam duxi admonitionem, quam ad principium ipsius appendicis lectori fecit Bartholomeus Laurens, cognomento vulgari *Poien*, in hæc verba. [Sy-
„ nodus Lateran. sub Alexando III. habita, cum
„ indice sibi præfixo, itemque cum iis, quæ ad-
„ iecta habet, ad quæ præfixus hic index specia-
„ tim respicit, sicut paulò post videbis, excerpta
„ est è volumine pergamenico, non illo, cuius
„ suprà sub Alexandro I. & Nicolao II. mentio-
„ nem fecimus; sed alio, ac diuerso, nihil præter
„ ea quæ hîc sequuntur, aliud comprehendente.
„ Ideoque totum hoc integrè, non diuisum, ex-
„ hibere placuit: quamquam pars ea quæ hîc
„ prima asseritur, & in archetypo ita vocatur,
„ seorsim ac specialiter ipsum tantummodò Late-
„ ranense Concilium videri potest, cùm & ar-
„ chetypi titulus eâ tantùm in parte hoc præfe-
„ rat, nec omnia quæ deinceps ex ordine sequun-
„ tur, Alexandri III. sint, sed aliquorum etiam,
„ qui post eum Apostolicæ Sedi præfuerunt. Ve-
„ rùm quia totus ille archetypi, de quo loqui-
„ mur, codex eorumdem prope characterum erat,
„ & maximè, quia pars prima, secunda, tertia,
„ & cæteræ deinceps cohærebant; & super om-
„ nia, quòd Dominus Petrus Crab. ordinis S.
„ Francisci de Obseruantia, vnicus, ac sedulus
„ archetyporum, quibus in editione Concilio-
„ rum anno Domini 1551. vsi fuimus, procura-
„ tor, istud nobis exemplar vnicè commendauit,
„ omittere quidquam ex illo, præsertim quod de
„ textu, vt vocant, esset, nec voluimus, nec ausi
„ sumus. Nam annotationum, quæ in archetypo
„ ob marginis capacitatem, plurimæ sunt, non
„ potuit in editione hac ob marginis exiguitatem
„ passim haberi ratio. Cæterùm quanto labore con-
„ stiterit archetypi huius, quod propter breuia-
„ tiones insuetas, ac nimias, non tam lectore,
„ quàm conlectore indiguit, transcriptio; quo-
„ niam neminem, nisi quem hoc ipsum archety-
„ pon videre contigerit, crediturum putamus,
„ nullum hîc verbum facimus; Deum tantùm
„ hoc nostræ, quidquid est, opellæ commenda-
„ tum volentes.] Et ad calcem ipsius appendicis, iterum per hæc verba admonet lecto-
„ rem: [Hæc sunt quæ ex archetypo illo,
„ cuius supra mentio fit, lectu adeò difficili,
„ summo labore descripsimus. Quæ si cui gra-
„ ta, & vtilia fuerint, primùm gratias agat Deo,
„ qui horum qualecumque exemplar hucusque
„ seruauit: deinde F. Petro Crab. qui hoc ipsum,
„ vt inter Concilia ederetur, procurauit: postre-
„ mò & nobis, quos non piguit, quamquam non
deerant,

„ deerant, qui dehortarentur, & absterrerent vtilitatis publicæ gratiâ molestiæ tantùm perferre, „ vt quæ antehac difficillimè legi poterant, iam „ huius lectu facilia redderentur. Cæterùm si quibus in his locus aliquis intricatior, mutilus, „ aut minùs absolutus videtur, ij nouerint, difficultatem eam sibi esse nobiscum communem. „ Neque enim archetypon ipsum adeò tersum „ fuit, quin & nos aliquoties hæsitare cogeremur. „ Maluimus autem & te subinde nobiscum hærere, quàm coniecisse, ac mutasse quidvis temerè „ videri. Certè in editione hac postrema permoltis locis mendæ sublatæ sunt operâ F. Laurentij „ Surij, & plurima suæ integritati restituta.]

2. b *Archiepiscopo.*] Guillelmo videlicet, qui Theobaldi Comitis Campaniæ filius, primò fuit Episcopus Carnotensis, postmodùm Senonensis Archipræsul, anno 1169. & ab Alexandro III. per Galliam Legatus missus fuit, cùm illi adhæsisset aduersus Pseudo-Pontifices, vt referunt Fratres Sarmatani *tom. 1. Galliæ, in Ecclesia Senon. n. 68.* Huic & aliis eius successoribus missæ sunt decretales relatæ *in cap. sedes 15. hoc tit. cap. 1. de postulat. Prælat. cap. præterea 5. cap. cùm olim 32. de officio Ordin. cap. causam 11. de probat. cap. si verò 8. de iureiur.* & aliæ. De ipsa Senonensi Metropoli, nonnulla adduxi suprà *in cap. cùm omne 6. de constit.*

3. c *Magistra.*] Cap. fin. *de iudiciis*, ibi: *Quia tamen omnium Ecclesiarum mater est eadem, & magistra.* Cap. *cuncta 18. 9. quæst. 3.* ibi: *Cuncta per mundum nouit Ecclesia, quoniam quorumlibet sententiis ligata Pontificum Sedes B. Petri Apostoli ius habeat resoluendi, vtpote quæ de omni Ecclesia ius habeat iudicandi.* Concilium Florent. sub Eugenio IV. pro Græcorum vnione celebratum, ibi: *Definimus Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem vniuersi orbis tenere primatum, ipsumque Romanum Pontificem successorem esse D. Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem, ac Doctorem existere.* Turrecremata *in summa lib. 2. cap. 36.* Canus *de locis lib. 2. cap. 4.* Bellarminus *de R. Pontifice cap. 22.* plures Barb. *in cap. 2. de summ. Trinit. num. 6.* Fragoso *p. 2. de regim. Christ. Reipub. lib. 1. disp. 1. §. 2.* Theophilus Raynaud. *tom. 10. in corona aurea R. Pontificis*, & nos *in cap. finali, de foro compet.*

4. d *Declarare.*] Consonat Petrus Damianus *opusc. 7. ad S. Leonem IX.* ibi: *Quoniam Apostolica Sedes omnium Ecclesiarum mater esse ex ipso veritatis ore cognoscitur, dignum est, vt si quid vspiam dubitationis emerserit, quod ad animarum videatur pertinere negotium, ad ipsam, velut ad magistram, & quodammodo fontem cælestis sapientiæ recurratur.* Et *opusc. 5. in fine.* Petrus Cellensis *epist. 1. ad Alexandrum Papam*, ibi: *In grauissimis, sicut olim ad Moysen, sic nunc Pater venerande, ab omni Ecclesia Dei recurritur ad S. Petri, & vestram Sedem.* Hanc praxim consulendi Romanam Sedem in rebus arduis, & ambiguis, probant Canus *lib. 5. de locis, cap. 7.* M. Antonius Capella *disp. de R. P. cap. 2. sect. 7.* Onuphrius *de Primatu S. Petri*, Bozius *lib. 5. de signis Ecclesiæ, cap. 3. & lib. 18. cap. 4. & 5.* Bzouius *de R. Pontifice cap. 17.* Theophilus *vbi suprà, fructu 5. per totum.*

5. e *Iudicibus.*] Signanter dixit Alexander delegatis, non ordinariis iudicibus; nam quoties Pontifex causam committit sub clausula, *appellatione remotâ*, etsi committatur iudici ordinario, eius iurisdictio non excitatur, sed in delegatam conuertitur, si modò in ea causa ponatur, in qua iure ordinario appellare licebat; tunc enim cùm per hanc clausulam ab Ordinario appellatio inhibeatur, quia aliquid additur iurisdictioni ordinariæ, quod antea non habebat, mutatur, & fit delegata, vt argumento textus *in cap. cum aliquibus, hoc tit. in 6. cap. si quis 12. in fine, de præbendis, eodem lib. c. si soli, de conces. præb. eod. lib. l. 3. ff. de offic. eius, l. 1. §. si quis simpliciter, ff. de verb. obl.* docent Abbas *in cap. licet 12. de offic. ordin.* vbi nos latiùs dicemus, Parlad. *lib. 2. quotid. cap. vlt.* Diuersum tamen obseruandum est, cùm clausula, *appellatione remotâ*, adiicitur in ea causa, in qua appellatio de iure non admittitur, iuxta textus ita accipiendos *in d. cap. licet, de offic. Ordin. cap. cum aliquibus, hoc titulo in 6.*

f *Appellationis.*] Potest enim Pontifex causam committere appellatione remotâ, *cap. super 27. §. si verò, de offic. deleg. cap. Pastoralis 52. de appellat. cap. bona, de confirmat. vtili*, Alexander post Concil. Lateran. *p. 7. cap. vlt. p. 10. cap. 8. p. 47. capite 3.* sicut alij supremi Principes, *l. 1. §. vlt. ff. à quibus appellare, l. 13. tit. 23. partit. 3.* 6.
Vnde sæpissimè in iure nostro mentio fit huius clausulæ, vt *in cap. causam 18. hoc titulo, cap. secundò 41. cap. Pastoralis 53. cap. vt debitus 59. de appellat. cap. super eo 15. cap. Pastoralis 28. cap. ex parte 47. de offic. deleg. cap. dilecti 4. de arbitr. cap. accepimus 5. de pactis, cap. ex tua, de filiis presbyterorum, cap. licet 6. de for. compet. cap. 2. de mutuis petit. cap. ex conquestione 10. de restit. spol.* Eam exponunt plures congesti à Barbosa *in præsenti*, & *de clausul. cap. 9.* quibus addendi sunt Donellus *lib. 18. comment. cap. 6.* vbi Osualdus *littera R.* Carleual. *de iudiciis tom. 2. titulo 2. disp. 8.* Fragos. *de regim. Christiana Reip. tom. 1. p. 2. lib. 8. disp. 24. §. 12.* Pichardus *in manuduct. p. 4. prælud. 1.* P. Gregorius *in dict. cap. causam, hoc titulo.* Cicon. *ad tit. de appellat.* Hunnius *ad Treutler. volum. 2. disp. 33. thesi 4. quæst. 31.* Diana *p. 9. tract. 7. resol. 28.* Salgado *de protect. 1. p. prælud. 3. num. 81. & p. 2. cap. 6. num. 16. & p. 3. cap. 8. num. 27.* Germonius *lib. 1. animadu. cap. 13.* Clezelius *de appellat. cap. 1. num. 16. & cap. 4. num. 23. & cap. 6. num. 203.* Vtuntur hac clausula Principes, non verò Magistratus inferiores, *dict. l. 1. §. fin.* sicut enim soli Principes possunt Magistratibus, prout placuerit, iurisdictionem definire, *l. quidam 57. de re iudic. l. 1. ff. ad l. Iul. de ambitu:* ita decernere possunt, ne liceat ab eorum sententiis appellare, *l. 1. §. de qua, ff. de postul. l. quominus, ff. de fluminibus*: nec contrarium probat Iustinianus *in l. finali, C. de de sentent. & interl.* vt aliqui putarunt, quorum solutiones, & veram illius textus interpretationem tradit Germonius *d. c. 13.*

Nec obstat communis difficultas, quæ contra suprà tradita ab Interpretibus adducitur; videlicet defensionem omnibus oppressis iure naturali fuisse concessam, *l. vt vim, ff. de iustitia & iure, l. 4. ff. ad leg. Aquil. cap. cùm inter, de except.* Inde appellationis remedium cùm sit oppressorum defensio, ab ipso naturali iure prouenire probatur *ex cap. cum speciali 62. § porrò, de appellat. cap. cùm in his, cap. significarunt 11. de except. l. 1. l. si tantùm, 6. ff. de appellat. cap. omnis oppressus 2. q. 6.* Sed Principis rescriptum iniquitatem continens, vel aliquid contra ius naturale disponens, nullum est, *l. ex facto 43. ff. de vulgari, l. rescripta, Cod.* 7. DISSOLVITVR COMMVNIS DIFFICVLTAS.

de precib. cùm à iure naturali prouenientia, immutabilia sint, *cap. fin. de consuet. Clement. Pastoralis*, §. *cæterùm*, *de re iudic.* §. *sed naturalia, Instit. de iure naturali.* Ergo appellatio à Principe tolli non potest. Nam omissâ solutione Milliani *in præsenti cap. 1 num.* 23. & aliorum qui affirmant appellationem prohiberi per prædictam clausulam, quoad effectum suspensiuum, non verò quoad deuolutiuum, dicendum est, appellationem generaliter sumptam defensionem esse iuris humani, & positiui, vt probabimus *in cap. Pastoralis* 53. *de appellat.* atque ita per Principem tolli posse; cùm enim per hanc clausulam appellatio inhibetur, non omnia defensio denegatur, sed modus defensionis à lege humana positiua inductus restringitur, & limitatur, vt docent ordinarij, & Canisius *in præsenti.* Deinde quia tunc appellatio & defensio iure naturali permissa erit, quoties omnino perpensis negotiis, circumstantiis, & qualitatibus necessaria est ad iustitiam consequendam, & tunc à Principe tolli non poterit. Couarr. *practic. cap.* 23. *num.* 6. Vnde etiamsi commissa sit causa appellatione remotâ, qui grauatus reperitur, potest superiorem adire per viam querelæ, *cap. consultationi*, *de appellat. in* 6. vel per supplicationem, vt *in l. vnica*, *C. de sentent. Præf. Prætor.* docent Franchis *decis.* 148. vel per viam recusationis, Couarr. *vbi proximè*, *cap. postremò*, *in fin. de appellat.* Fragos. *d.* §. 12. *num.* 218. Barbosa *in collect. ad nostrum textum*, & ad Pontificem immediatè appellare, *cap. 1. de offic. Leg. in* 5. *collect.* imò si grauamen sit notorium, aut ex dolo prolata sit sententia, appellatio non censetur denegata. Glossa *in d. cap. ex conquestione*, Didac. Perez *in l.* 1. *tit.* 9. *lib.* 3. *ordin.* Barb. *suprà num.* 20. *&* 21. prosequuntur alia remedia Paz *in praxi* 2. *tom. cap.* 1. 5. *p. num.* 1. Arniseus *de iure maiest. cap.* 4. *num.* 5.

8. EFFECTVS HVIVS CLAVSVLÆ.

Sed circa effectus huius clausulæ Interpretes adhuc non consentiunt. Aliqui existimant per clausulam, *appellatione remota*, tantùm denegari appellationem friuolam, ideoque parum operari quando non est adiecta cum causæ cognitione. Ita docent Lancellotus, Scaccia, Menochius, & alij congesti à Barbos. *vbi proximè*, *num.* 15. & *in cap. Pastoralis*, *num* 53. *de appellat.* Alij verò indistinctè affirmant, clausulam istam omnem appellationem, etiam legitimam tollere: ita Hunnius *in Treutl. volum.* 2. *disput.* 33. *thesi* 4 *quæst.* 31. Diana *p.* 4. *tractat.* 7. *resolut.* 28. Mouentur ex eo: nam si prædicta clausula ad legitimas appellationes non extenderetur, otiosa & superuacanea esset, cùm friuolæ, & frustratoriæ appellationes ipso iure non admittantur, *l. final. C. appellat. recip. l. libertus* 31. *de negotiis gestis*, *l.* 8. §. *si ignorantes*, *ff. mandati.* Deinde quia sicut verba legum cum effectu sunt accipienda, *l.* 5. §. 2. *de in ius vocand.* ita & verba rescriptorum; & sicut verba in qualibet dispositione adiecta, ita accipienda sunt, vt aliquid operentur, *l. si quando* 109. *in princip. de leg.* 1. ita & verba huius clausulæ. In quo Interpretum dissidio placet opinio Petri Gregorij *in dict. cap. causam* 18. *de rescriptis*, *num.* 12. & Fragos. *d. cap.* 12. *num.* 225. distinctionem dantium inter ius Canonicum, & ciuile, ita vt hoc inspecto, clausula, *appellatione remotâ*, tollat appellationem, non solùm friuolam, verùm & legitimam, *l.* 1. §. *interdum*, & ibi Glossa *verbo Ab eo*, *ff. à quibus appellare*: illo autem attento, tantùm extendatur ad friuolam & frustratoriam appellationem, *cap. meminimus*, *cap. Pastoralis*, *cap. vt debitus*, *de appellat.* non verò si legitima sit, *dict. cap. ex conquestione*, *cap. postremo* 36. *cap. ex parte* 47. *de appellat.* alioquin enim si non fuisset clausula posita, omissa appellatio, siue iusta, siue friuola, siue ante, siue post sententiam, admitteretur saltem ad effectum deuolutiuum, *cap. super eo* 10. *cap. de appellat.* 11. *cap. super* 12. *de appellat.* ita Borell. & Scaccia citati à Fragoso *vbi suprà.* Facit Arnulf. Lexou. ad Hadrianum Pap. *Priuata communis causa præponderat: quoniam de Ecclesiæ Dei libertate tractatur, nec iam spes vlla restat refugiis, si in irritum deducta fuerit Apostolicæ protectionis authoritas.* Illud etiam notandum est, clausulam istam in vna parte rescripti appositam ad omnes eius partes extendi, *cap. præterea*, 46. *cap. secundò requiris* 41. *de appellat.* vbi latè dicemus; docet Scaccia *de appellat. q.* 16. *limit.* 2.

g *Appellare.*] Meritò in præsentium verborum expositione laborant Interpretes, inquirentes quam vtilitatem hoc rescriptum impetratori afferre poterat, & quare vt superfluum non resecatur; nam certum est omnibus oppressis licitum esse in appellationis vocem prorumpere, 9.
cap. Omnis oppressus, *cap. ad Roman.* 6. 2. *quæst.* 6. *cap. cum speciali*, §. *porrò de appellat. l. non tamen*, *ff. eod. l. litigatoribus*, *l. ex maioribus*, *C. eod. titulo.* Couarr. *practic. quæst.* 23. Scaccia *de appellat. quæst* 5. Lancellot. *de attentatis quæst.* 12. *limit.* 5. Sed frustra precibus impetratur, quod iure communi conceditur, *l.* 1. §. *vlt. ff. ad municip. l. quæ* 8. §. *vlt. ff. de condit. institut. l. vnica*, *C. de thesauris*, *lib.* 10. Ergo rescriptum in quo ius commune continetur, inutile & superfluum est. Torsit nimis Interpretum ingenia difficultas adducta; & in varias sententias distracti, nouas quærunt solutiones. Glossa *hic*, Bellamera *num.* 1. Ripa *num.* 32. Mantua *num.* 13. quos sequitur Sahagun *in præsenti*, existimant, eum qui impetrauit rescriptum, vt liceret appellare, prius perpetrasse delictum, in cuius pœnam appellandi facultate priuatus erat; & sic indulgentiâ Principis indigere, vt sibi liceret appellare. Sed hæc solutio diuinationis vitio laborat; siquidem ex textu non constat delictum aliquod ab impetrante fuisse perpetratum. Aliter Hostiensis *in nostro textu*, *num.* 8. Anton. de Burg. *num.* 77. quos reiiciunt Panormitan. *num.* 9. Beroius *num.* 34. qui ausi sunt asserere, in specie huius textus rescriptum speciale cum clausula, *appellatione remotâ*, prius impetratum fuisse post rescriptum generale cum clausula, *vt liberè liceret appellare*; & cùm certum sit secundum rescriptum prioris non fecisse mentionem, ideo rescriptum generale non potuit subsistere, imò virtute prioris rescripti sublatum fuit, Millianus *in præsenti*, *nouer.* 3. Aliter Anastasius Germonius *lib.* 1. *animadu. cap.* 10. dum affirmat rescriptum, in quo conceditur facultas appellandi, inducere in eo qui aliàs appellare poterat, vt possit appellare sine solemnitate à iure præscripta, tam respectu temporis, quàm modi in appellatione seruandi, vt contingit in casu textûs *in l. si quando*, *C. de inofficios. testament.* & si ille qui rescriptum impetrauit aliàs impeditus erat, veluti quia excommunicatus reperiebatur, *ex cap. per tuas*, *de sentent. excom. cap. quæsitum*, *de offic. ordin. in* 1. *collect.* tunc appellatio interponi possit, seruatis iuris solemnitatibus. Verùm his, & aliis solutionibus omissis,

alij

alij docent, litigatorem, de quo in præsenti, per imperitiam, seu iniquitatem iudicis sæpè ab eo vexatum fuisse, quare dum ipse futura grauamina timeret, à Romano Pontifice litteras protectionis impetrauit, quibus illi concedabatur, vt in omnibus casibus præmissis possit liberè & generaliter appellare. Item Pontifex sub Sedis Apostolicæ protectione ipsum recipiebat ad hoc, vt quodlibet damnum illi illatum per Sedem Apostolicam vindicaretur, vt in casibus relatis *in cap. ad audientiam* 34. *de appellat. cap. recepimus* 8. *cap. ex parte* 18. *de priuilegiis*; quod rescriptum singularem vtilitatem continebat. Tum quia magis timeretur speciale Pontificis rescriptum, quàm iuris communis generalis dispositio, *cap. quamcumque* 23. *dist. cap.* 2. *de donat.* Tum quia specialiter in protectionem Sedis Apostolicæ recipiebatur; quæ facti species satis probatur ex nostro textu, ibi: *Litteris Apostolicis munita.* Quid enim aliud significat se munire, quàm ad imminentia damna se tueri, *l.* 1. *§. fin. ff. de aqua pluuia, l.* 5. *§. si quis, de dam. infect.* id etiam ostendit Pontifex in illis verbis: *Vt liberò possit appellare*; non enim poterat Alexander apertiùs ostendere oppressionem, quàm concedendo parti liberam appellationem; verbum enim *liberè*, magnam retrò oppressionem præcessisse denotat, *l.* 3. *ff. de statu hominum*, docet Barbos. *in select. ad hunc textum, num.* 7. Sed veriùs Franc. Florens, & Ioann. Acosta textum hunc accipiunt iuxta vsum Ecclesiæ, cuius Senon. Archiep. in eo scribitur. Ecclesia enim Gallicana iusto licentiùs non admittebat appellationes ad R. P. vt constat ex epistolis Arnulf. Lexou. & Nicolai I. ad Episcopos Galliæ, *cap. arguta* 2. *quæst.* 6.

COMMENTARIVM.

10. CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR. EX hac Alexandri Decretali sequens deducitur assertio: *Priuilegio generali rescriptum derogat speciale, etiamsi eius mentionem non faciat.* Probant textus *in cap. Pastoralis* 14. *§. quoniam*, ibi: *Cum generali per speciale proculdubio derogetur, hoc tit. cap.* 2. *de offic. Legati*, ibi: *Quod cùm mandatum speciale deroget generali. cap. dudum* 14. *§. nos igitur*. ibi: *Præsertim quod secundum canones, & legitimas sanctiones, per speciem generi derogetur, quamquam de genere in derogante specie mentio nulla fiat. cap. quamuis* 38. *de præb. in* 6. ibi: *Nam primæ generali gratiæ tibi factæ derogat posterior specialis, licèt de illa non feceris mentionem. cap. quoniam, cap. prudentiam, eod. tit. cap.* 1. *de constitut. eod. lib.* Per argumentum etiam probat lex *cohæredi* 41. *§. quod patrem, ff. de vulg.* lex *vxori* 41. *§. felicissimo*, lex *seruus* 99. *ff. de legatis* 3. lex *doli* 119. *ff. de v. s.* lex *sanctio* 41. *ff. de pœnis*, lex *quæsitum* 12. *§. finali, in princip. ff. de fundo instructo*: lex *proinde* 33. lex *cum eiusdem* 34. *ff. de ædilitio edicto*, iuncto Fabro *lib.* 1. *coniect. cap.* 7. *in fine.* Illustrant plures laudati à Barb. *in præsenti*, Millianus, Canus, Vranius, Petrus Gregorius, Fagnanus, & Sahagun *ad nostrum textum*, Germonius *lib.* 1. *animadu. cap.* 10. Hotomanus *lib.* 4. *obseru. cap.* 7. Mantic. *de coniect. vltim. lib.* 9. *tit.* 6. Pechius *in reg. generali, de reg. iuris in* 6. Surd. 1. *tomo, consil.* 56. Suarez *de legibus lib.* 8. *cap.* 39. *num.* 7. Salas *eod. tract. disput.* 14. *sect.* 7. Basil. *lib.* 8. *de matrim. cap.* 19. *§.* 2. *num.* 21. Gregorius Lopez *l.* 37. *&* 39. *tit.* 18. *partit.* 3.

11. IMPVGNATVR. Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti consideratione; nam notissima iuris regula est, rescriptum speciale nullius momenti esse, nisi expressam iuris communis mentionem, & eius derogationem faciat, *l. rescripta, Cod. de precib.* transcripta à Gratiano *in cap. rescripta* 25. *quæst.* 1. Accedit, nam nunquam creditur Pontificem rescriptum concedere cum damno & præiudicio tertij, *cap. super eo* 15. *de offic. deleg.* sed ex rescripto speciali, vt liceret appellare, damnum irrogabatur tertio, qui habebat priuilegium, vt appellatione remota audiretur in causa: ergo speciale rescriptum non debet illi priuilegio derogare cum eius præiudicio. Fulcitur etiam dicta consideratio, quia si Pontifex in rescripto secundo, cum clausula, *appellatione remotâ*, concesso, certior fieret de rescripto priori, quo appellatio permittebatur, minimè appellationem remoueret, *cap. super* 20. *hoc titulo, cap. super*, 12. *de offic. deleg.* igitur secundum rescriptum non debebat subsistere. Tandem roboratur dicta dubitandi ratio ex eo; nam Princeps præsumitur ignorare prius priuilegium generale concessum, cùm non sit intra corpus iuris clausum: igitur priuilegium in nostro textu concessum, vt liceret appellare, non potuit per speciale rescriptum tolli, cùm nec virtualem priori derogandi voluntatem contineat. TRADITA ASSERTIO.

Hac dubitandi ratione non obstante, vera est tradita assertio, ad cuius expositionem sciendum est, in iure nostro genus illud vocari, quod plures sub se continet species, *l.* 3. *§. genera, ff. de acquir. possessione, l. non videtur* 33. *ff. de iudiciis, l. Mæuius* 66. *§. duorum, ff. de leg.* 2. *l.* 2. *§. mutui, ff. de rebus credit.* vbi Donellus & Barclaius in generis acceptione consulti cum Dialecticis non conueniunt. In iure enim genus dicitur promissum cùm aliquid indefinitè, & generaliter promittitur, quamuis non in omnibus, sed in vno tantùm ex omnibus promissio impleatur. Exemplum est homo generaliter legatus, in quo Dialectici omnem hominum speciem legatam esse, nec impleri ipsorum obligationem nisi per vniuersorum hominum solutionem, si fieri posset, affirmant: Consulti verò non speciei, sed generis legatum; nec per vniuersorum, sed per vnius ex genere præstationem obligationi satisfactum communiter asseruerunt, *l. in executione* 88. *§. pro parte, ff. de verb. obl. l. cum incertus, ff. de leg.* 1. non quia verè genus, aut vniuersæ & singulæ species legatæ sint; nam generis, aut vniuersarum rerum promissio solummodo in toto genere, aut vniuersis speciebus implementum acciperet, *princip. Instit. de oblig.* sed quia homo ille indefinitè debitus vnus numero est, & certificandus solutione quoad personam, tamen quia ante solutionem demonstratio eius incerta est, & prædicari potest de singulis indiuiduis, attentà hac vagâ generis qualitate, illud nomen sortitum est: textus ita intelligendus *in l.* 2. *in princip. ff. de reb. credit.* vbi cùm dicitur: *Mutuum damus, recepturi non eandem speciem, sed idem genus*; certum est Consultum non asserere vniuersum genus, sed alteram tantùm summam parem receptæ quantitati ex eodem genere ab eodem indeterminatam ad omnes solutiones, solutione determinandam reddendam esse, vt docent ibi Donel. & Barclaius. Eoque sensu pariter accipiendi sunt textus *in dict. l.* 2. *§. & harum, in dict. l. in executione, §. pro parte*: quod cùm non satis percalluisset Hothom. *de verb. iur. verbo Genus*, ausus est IC. reprehendere, & impropria significatione eum vsum fuisse asserere; ex eoque grauiùs reprehendendus est, quòd errauit post inuentam certam veritatis viam à Bartolo *in dict. §. sed harum, num.* 10. 12. GENVS IN IVRE QVID?

*num.*10. Iasone *num.*39. quos sequutus est Donellus *in dict. l. in stipulationibus*, *num.*14.

13. QVID SPECIES. Secundò sciendum est, speciem dici illam, quam Dialectici vocant indiuiduum, in se continentem certa corpora, seu res, *l. talis* 30. *§. item*, *l. cùm res* 47. *§.*1. *ff. de leg.*1. *l. in stipulationibus* 54. *ff. de verb. obl.* vbi Cuiacius & Donellus *n.*15. Qua ratione rectè speciale rescriptum illud in præsenti vocatur, quo certa causa, appellatione remotâ, committitur; non quia sub tali clausula non soleat rescriptum, nisi ex speciali causa concedi, vt voluit Abbas hîc *num.*9. sed magis quia cum hâc clausula non solet genus causarum, sed tantùm certa causa mandari: nec in alio sensu dicuntur speciales litteræ *in cap. Pastoralis* 14. *§. vlt. hoc tit.* nec speciale mandatum, *in cap. nonnulli* 18. *§ vlt. hoc tit. cap. vlt. de procurat. in* 6. *cap. dudum* 14. *cap. nobis* 38. *de prebend. in* 6. Sed etiam specialis substitutio illa dicitur, quæ certis tantùm personis fit, *l. coheredi* 41. *§. qui patrem*, *ff. de vulgar.* Specialis obligatio, quæ certo corpore sustinetur, *l.*2. *Cod. de pignor.* Speciale iudicium, quo rès singularia petitur actione in personam, vel in rem, *l. si in rem*, *l. in speciali* 73. *ff. de rei vindic. l. pro socio* 38. *ff. pro socio.* Specialis iudex, cui incerta causa addicitur, *l. vlt. Cod. de iudiciis.*

14. GENERI PER SPECIEM DEROGATVR. Tertiò illud sciendum est, quod quoties in vno, eodemque negotio concurrunt genus & species, & ambo simul consistere nequeunt, generi per speciem derogatur, non quia vniuersum genus pereat propter speciem, sed tantùm quia à toto genere species illa eximitur: nam derogare propriè loquendo, nihil aliud est, quàm ex toto partem aliquam detrahere, reliquo manente; vnde legi derogare dicitur, *in l. seruus* 99. *§ vlt. ff. de leg.*3. id est detrahi: regulæ derogari, *in l. si peculium* 10. *ff. de manum. testam.* id est exeipi, seu minui. Igitur in toto iure generi per speciem derogatur: inde est in omnibus iuris partibus, & negotiis, vt in vltimis voluntatibus, in institutione hæredum, *l. coheredi* 41. *§. qui patrem*, *ff. de vulgar.* in legatis, *l. si peculium* 10. *ff. de peculio legato*, *l.*4. *§. codicilli*, *l. vxorem* 41. *§. felicissimo*, *l. seruus* 99. *§. vlt. de legat.*3. *l.*1. *de aur. & arg. leg. l.*2. *ff. de penu leg. l. alimenta* 16. *§. penult. l. Stichus* 10. *in princ. de alim. leg.* & aliis congestis a P. Fabro & Gothofredo *in dict. l. in toto* 80. Castillo *lib.*5. *controu. c.*95. *num.*34. Cuiacio *in dict. l. coheredi*, *§. qui patrem.* Nec huic principio obstant textus *in l. vlt. §. vlt. ff. de aur. & arg.* de cuius expositione videndus est Couar. *in rubric. de testam.*2 *part num.*29. Cuiac. 8. *resp.* Papin. *in l. libertus*, *§. pater*, *ff. de alim. leg.* Nec textus *in l. si aliy* 19. *l. Sempronius* 16. *§. vlt. ff. de vsufruct. legat. l. si proprietas* 9. *de vsufruct. accresc. l. si tibi* 6. *de vsufruct. earum rerum*: de quarum interpretatione agunt Cuiac. *in dict. §. si aly*, Castillo *de vsufruct. cap.*47. *à num.*3. Nec textus *in l. heres* 10. *§.*1. *de leg.*3. *l.*1. *§. item si duo*, *ff. de aur. & arg. l. legatum* 9. *§. si enim*, *de suppel. legat. l. vxorem*, *§. felicissimo*, *ff. de leg.*2. *l. Domino* 99. *de leg.*1. *l. si Heres* 11. *ff. de optione leg. l. quæsitum*, *§. finali*, *ff. de fundo instructo*: quas exponunt Cuiacius *lib.*1. *obseru. cap.*27. Ant. Faber *lib.*1. *coniect. cap.*1. Donellus *lib.*8. *comment. cap.*19. vbi Osualdus *littera E*, textus *in l. periculis* 32. *§. Labeo*, *ff. de aur. & argent.* de qua Cuiacius ad Paulum *lib.*3. *sentent. tit.*6. *§. Lana*, Hothomanus *lib.*4. *obseru. cap.*2.

15. AMPLIATVR RA... Deinde prædicta regula in præsenti textu transcripta procedit, & locum habet in sanctionibus, legibus, & statutis, *l. sanctio* 41. *ff. de pœnis*, *cap.*1. *de constit. lib.*6. ad quam speciem referendam esse dictam regulam in toto iure existimauit Gothofredus, *ibi*: igitur si vna lex sit generalis, alia specialis, & inter se pugnent, vtique specialis generali derogabit, *dict. cap.*1. Nec aliud placuit in illis verbis legis Aquiliæ, de quibus in eius tertio capite, quæ extant *in l. si seruus* 27. *§. tertio autem*, *ff. ad leg. Aquil.* vbi licèt verbum, *ruperit*, generale sit, per speciale, *fregerit*, non derogatur; quia aliquando solent iuris conditores verbum generale subiicere, quo specialia complectantur, vt docent Pichardus *in dict. § tertio capite*, *num.*20. *Instit. ad leg. Aquil.* Suarez *ad ipsam leg. lib.*2. *cap.*3. DICTA REGVLA. Habet etiam regula dicta locum in contractibus priuatorum; exempli gratiâ doli clausula, quæ stipulationibus subiici solet, non pertinet ad ea capita stipulationis, de quibus nominatim, seu in specie cauetur, vt Papinianus scripsit *in l. doli* 119. *ff. de verb. obl.* & *in l. stipulationes* 53. *eod. tit.* Exemplum quoque peti potest ex pignoris remissione, *l. vlt. Cod. de remis. pignor.* ex hypotheca speciali, *l.*2. *Cod. de pignor.* Nec huic doctrinæ aduersantur textus *in l.*2. *ff. qui potiores*, *l. item* 7. *§. si tibi*, *ff. eod.* Ad quorum solutionem videndi sunt Connanus *lib.*4. *comment. cap.*17. *num.*6. Cuiacius *lib.*11. *obseru. cap.*32. & *in dict. l.*2. *ff. qui potiores.* Faber *lib.*6 *coniect. cap.*13. Felicianus *de censibus lib.*3. *cap.*5. Balduin. *de pignor. cap.*12. *in fine*, Couar. *lib.*3. *var. cap.*18. Molina *lib.*4. *de primog. cap.*7. *num.*21. Salm. *lib.*2. *select. cap.*5.

16. TRADITVR RATIO DECIDENDI. Ex quibus iam appatet vera decidendi ratio ad nostrum textum, quam vt assignent Interpretes, varias adducunt. Sahagun *in præsenti*, *num.*2. existimat rationem nostræ decisionis in eo consistere, quia animi mutatio nunquam præsumitur, *l. eum qui* 22. *ff. de prob. l. cùm hic*, 32. *in princip. ff. de donat. inter*, *l. quotiens* 9. *§. tantundem*, *ff. de heredib. instituend. cap. quod semel*, *de reg. iur. in* 6. iden si quis generaliter, & specialiter disposuerit, ne specialis dispositio semel valida per generis dispositionem mutata dicatur, species consistit, & genus in reliquis casibus locum habet. Sed hæc ratio repugnat regulæ dictæ legis *in toto*, & verbis nostri textus, vbi potiùs animi mutatio supponitur; & siue genus præcedat, siue sequatur, semper illi species derogat, *dict. l. vxori*, *§ felicissimo*, *dict. l. seruus* 99. *cap.*2. *de offic. leg. cap. dudum* 14. *cap. quamuis* 38. *de preb. in* 6. vbi genus præcessit, & species sequebatur, *l. Titia* 36. *de leg.*1. *l. legatorum* 33. *§.*1. *de leg.*2. *cap. Abbate* 40. *hoc titulo*, vbi species præcessit, & genus sequebatur. Docet Millianus hîc *num.*12. Quare omissa hac ratione, dicendum est rationem nostræ decisionis ab Alexandro nostro reddi in illis verbis: *Quia mandato generali derogat speciale.* Quare non tam rationem decisionis indagare debemus, quàm rationem à Pontifice traditam ex certa rerum origine deducere, & meo videri exinde prouenit; nam apertiùs declaratur voluntas disponentis in specie, quàm disponentis in genere; potiorque habetur eius affectio in constitutione speciei, quàm in generica dispositione; nam in genere nomine collectiuo & vniuersali comprehenditur species; in specie autem nomine proprio, & aperta rei demonstratione eam designat: id autem, quod specialiter disponitur, maioris voluntatis argumentum est, quàm id quod generali contione statuitur, *cap. quamquam* 23. *dist. cap.*2. *de donat.* Vnde ad positionem generis non sequitur actualis positio speciei: in positione verò speciei, sequitur actualis positio generis;

generis; nam ſi dicat quis, *eſt animal*, non ſequitur, *ergo eſt homo*; ſin autem dicat; *eſt homo*, ſequitur quod eſt animal: *l.ſi quid* 41. §.1.*de leg.*3. & docet Euerard. *loc.* 7. Sequitur ergo diſponentem ſemper voluiſſe ſpeciem contra genus præualere, & ſic ſpeciem generi derogare: quam rationem præſenſit Papin. *in dict.l.in toto*, dum ait: *Et illud potiſſimum habetur, quod ad ſpeciem decretum eſt.* Eam illuſtrat Cicero *lib.*2.*de inuent.* vbi dum de legibus diuerſia ſermonem inſtituit, ait: *Vtra lex de genere, vtra de ſpeciali, quæ ſcripta videantur; nam quæ ad ſpeciem aliquam ſcripta eſt, propriùs ad cauſam accedere videtur, & ad iudicium magis pertinere.*

17. Diſſoluitur ratio dubitandi. Nec obſtat ratio dubitandi deducta *ex dict. l.reſcripta*, pro cuius expoſitione varia cumularunt Suarez *de legibus lib.* 8. *cap.*14. Salas *eodem tract. diſp.*13.*ſect.*14. *num.*15. Abbas *in præſenti num.* 12. Beroius *num.*27. Ripa *num.*37. quorum ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, in eo textu non generaliter decidi, in omnibus reſcriptis deſiderari mentionem iuris communis, ſed tantùm deciditur, vt conſurentur reſcripta contra ius conceſſa, non ſemper, & abſolutè, ſed eo tantùm caſu, quo in præiudicium alterius impetrantur: nam cum damno tertij non habet Princeps facultatem aliquid concedendi. Cæterùm ſi ſine præiudicio conceſſerit, valebit reſcriptum, etiam non facta iuris communis mentione. Nec augmentum difficultatis obſtat; nam illud procedit cùm ius eſt alteri quæſitum, quod per ſubſequens reſcriptum non tollitur, niſi prioris derogatione expreſsè factâ. Non enim ſolet Princeps cum læſione iuris alterius reſcribere, *cap. ex parte* 12. *de offic. deleg.* vnde priuilegio non derogatur, ſi nulla illius mentio facta ſit, *cap. veniens* 19. *de præſcrip.* at in noſtro textu nullum ius impetranti reſcriptum generale acquiſitum erat, ſed tantùm generale mandatum ad omnes iudices communicatum fuerat, vt poſſet in qualibet cauſa appellare: non mirum ergo ſi huic generali præcepto derogetur per ſpeciale. Nec obſtat ſecundum augmentum, vbi dicebamus, Pontificem non æqualiter conceſſurum, ſi ſciret reſcriptum in contrarium iam ipſum conceſſiſſe. Nam reſpondetur, illud procedere cùm reſcripta ſunt generalia, aut ſpecialia; non verò ſi vnum ſit generale, aliud ſpeciale; tunc enim cùm non tollatur in totum, ſed tantùm in vna parte, ſpeciale videlicet, creditur Pontificem etiamſi ſciret, æqualiter conceſſurum. Nec vltimum augmentum obſtat, nam reſpondetur illam ignorantiam eſſe concomitantem, quia non minùs concederetur ſpecialis gratia, etiamſi generalis præceſſiſſet, *cap.dudum*, *de præb.in* 6. vnde non fuit neceſſaria ſpecialis ſcientia.

18. Exponitur textus in cap. ex tua, de filiis Presbyterorum. Supradictæ aſſertioni obſtat textus *in c.ex tua, de filiis Preſbyt.* vbi proponuntur duo reſcripta: primum generale, quo diſpenſatio concedebatur filiis Sacerdotum circa beneficia paterna immediatè retinenda: ſecundum verò ſpeciale beneficiorum paternorum priuationis, ſi conſtaret patres eorum immediatè illa poſſediſſe; & tamen per hoc ſpeciale non derogatur priori generali: igitur non rectè defendimus reſcriptum ſpeciale generali derogare. Cui difficultati variis modis ſatisfacere intendunt Panorm. *in præſenti*, *num.*14. Ripa *num.*61. Gloſſa *in dict. cap ex tua*, *verbo Intimari*, & in præſenti, verbo *Mandatum.* Cardinal. *opp.*3. qui affirmant ideò reſcriptum ſpeciale in eo textu non derogare generali, quia ante ſecundum reſcriptum Archiepiſcopus ex vi prioris diſpenſauerat cum aliquibus clericis, quorum reſpectu primum reſcriptum generale in effectu factum fuerat ſpeciale, argumento textus *in l. cum incertus* 13. *ff.de leg.*1. Proinde non mirum, ſi in ea ſpecie regula noſtri textûs locum non habeat: pro qua interpretatione duo faciunt. Primum, quia per diſpenſationem adeò ius quæritur diſpenſatis, quod ſi de eo Pontifex certior fieret, ſine dubio in eorum præiudicium non ſecundum reſcriptum concederet, *cap.dudum* 14. § *conſiderantes*, *de præb. lib.*6. Secundum, quia ſi per poſteriores litteras *in dict.cap.ex tua*, prioribus derogaretur, non tantùm illis præiudicaretur, ſed irritarentur, vt ait textus ibi: *Nolumus irritare.* Facit etiam pro tradita ſolutione textus *in cap. paſtorales* 14. §. *vlt.* ibi: *Ante perſonarum, vel rerum expreſſionem*; hoc titulo, quibus verbis innititur, regulam noſtri textus non procedere, quoties ex vi generalis mandati exprimuntur perſonæ, & res, quibus expreſſis genus ad ſpeciem dirigitur, & perinde habetur, ac ſi reſcriptum eſſet ſpeciale: aliter hunc textum interpretatur Baſil. *lib.*8. *de matrim. cap.*17. §.2.*num.*24.

19. Intelligitur cap. cum Ordinem 6. hoc tit. Secundò etiam aduerſatur textus *in cap. cùm ordinem* 6. *hoc tit.* vbi proponitur generale priuilegium ciſtercienſium, quo eximuntur à ſolutione decimarum; cuius mentio extat *in cap.ex parte* 10. *cap.ad audientiam*, *cap. nuper*, *de decim.* & docetur, quod ſi poſtea fuerit impetratum reſcriptum ſpeciale, nullâ factâ priuilegij generalis mentione, per hoc ſpeciale non derogari generali: igitur vera non eſt præſentis textus deciſio, pro cuius interpretatione communiter Doctores diſcrimen conſtituunt inter priuilegium, & reſcriptum; aiunt enim reſcripto generali derogari per ſpeciale; priuilegio verò generali non vtique per reſcriptum. Ita Roderic. Suar. *alleg.*28. *num.*10. Menochius *conſil.*36.*num.*2. Tuſchus *littera G. concluſ.*36. *num.*99. Barb. *in l.*1.*part.*1. *num.*6. *ff. ſoluto matrim.* Caſtill. *lib.*5. *controu. cap.*45. *num.*21. Millian. *in præſent. num.*17. pro quibus faciunt textus *in cap. veniens* 19. *de præſcrip. cap. inter* 20 *de re iudic. cap. ex parte* 2. *de capell. monach. cap. dudum* 31. *de priuileg.* Sed contrariam ſententiam, videlicet priuilegio generali derogari per ſpeciale, defendunt Suarez *de legib.lib.*8. *cap.*39. *num.*7. Salas *eod. tract.diſp.*14. *ſect.*74. Hoſtienſ. Butr. Beroius *in præſenti*, Azor *lib.*5. *inſtit. cap.*22. *verſ.*12. Quorum ſententia probatur ex noſtro textu, vbi priuilegium conceſſum erat, vt liceret appellare, ibi, *indultum: cap. dudum*, *cap. quamuis*, *de præb. in* 6. Quâ ſententiâ retentâ, refellitur facile prædicta ſolutio; vnde eâ omiſſâ, & aliis traditis à Cenedo ad Decretal. *collect.*151. iam anteceſſoribus noſtris placuit ſolutio Butrij hîc *num.*2. Abbatis *num.*16. Beroij *num.*68. Ripæ *num.*74. qui affirmant ideo *in dict. cap. cùm Ordinem*, neceſſariam eſſe ſpecialem mentionem Ordinis, ſeu priuilegij Ciſtercienſibus conceſſi; quia vt conſtat ex integra illius textus littera, quæ extat in appendice Concilij Lateranenſis ſub Alexandro III. celebrati, *p.* 41. *cap.* 4. priuilegium illud Ordinis Ciſtercienſis præſcribebat formam, ne aliàs ſuper decimis, vel aliis, quæ ipſi Ordini ſpecialiter fuerant conceſſa, poſſent Monachi conueniri per reſcripta poſtea impetrata, non factâ mentione ipſius Ordinis. Nec mirum videri debet, ſi reſcriptum non ſeruatâ formâ traditâ in priuilegio inutile ſit, argumento textus *in cap. cùm dilecti*, *c.nonnulli* 28.

in

in principio, hoc titulo, l.si quis 22.de leg.3. l.3.Cod. de silentiariis. Facit etiam eius textûs vera historia. Cùm enim Alex. III. concessisset Cisterciensibus priuilegium exemptioois à solutione decimarum, quòd refert Illustrissimus Manrrique *tom.2. annal. anno* 1169. *cap.3. num.4.* quidam clerici suppresso illo priuilegio, Monachos monasterij de Cumir magnopere vexabant; quod cùm primum agnouit Alex.III. nouum indulsit priuilegium, ne ex tunc monachi per rescriptum Apostolicum conueniri valerent, nisi in eo specialis ipsorum mentio fieret; illud refert Manrrique *vbi suprà, num.* 8. & *tom.4. fol.* 350. præsensit hanc interpretationem Barb. *in dict.cap.cùm Ordinem, num.6.*

20. TRADVNTVR ALIA IVRA. Tertiò opponi solent nostræ decisioni textus *in l.1.Cod.de offic.Praefect. vrb.cap.per hoc 17.de heretic.in 6.l.fin.Cod.de iurisdiction.* in quibus prubatur, per iurisdictionem specialiter concessam non subtrabi aliquid de iurisdictione generali, imò potiùs cumulatiuè concurrere. Igitur non est verum, speciem generi derogare. Quorum iurium autboritate receptum à pluribus est, nostrum textum locum non habere in iurisdictiooe fauore iudiciorum: ita Barb. *in dict. l.1.* Couarr. *in cap. alma,* 1. *part.* §.12. *num.*8. Menochius *lib.2. praesumpt.*16. *num.*28. Surdus *consil.*56. *num.*19. Osuald. *lib.*17. *comment. cap.9. littera N.* Sed eorum sententia refellitur à Donello *dict. cap.9.* Garcia *de nobilit. gloss.1.num.6.* Pro quibus faciunt textus *in cap. pastoral.§.vlt. hoc tit.cap.2.cap. studuisti, de offic.leg.l.2. Cod.vbi causae fiscales, l.cùm Praetor* 12. *l.solemus* 41. *§.latrunculator, ff.de iudic. l.4. ff.de offic. Praesid.* Nec câ opiniune retentâ obstant prædicta iura, quia dicendum est, per concessionem iurisdictionis specialis induci derogationem generalis, nec tunc cumulatiuè procedi, nisi expressè contrarium cautum sit, vt in dictis iuribus; tunc enim cumulatio datur, *dict. l.fin.* ibi: *Vt ipsis nihilominus iudicibus, sub quorum iurisdictione sunt, respondeant: dict. l.1.* ibi: *Eidem praefectura sollicitudinem mandamus: dict.cap. per hoc,* ibi: *Concedimus quod perpetuò.* Vnde cùm expressa cumulatio permissa sit, ideo per speciem aliquid à genere non detrahitur.

Solet etiam opponi textus *in cap. ex parte 12. de offic.delegat.* vbi in concursu duplicis rescripti, generalis, & specialis ad beneficia conferenda, potiùs generale derogat speciali, quàm è contra. Pro cuius difficultatis solutione semper placuit doctrina Glossæ vltimæ *in dict. cap. ex parte,* communiter receptæ à Beioio *hic, num.*67. Decio *in cap.pastoralis, §. vlt. num.2. hoc tit.* Valasco *consult.* 72. *num.*14. Milliano *hic, num.*11. dum ducet *in dict. cap.ex parte,* non dari rescriptum generale, & speciale, sed vtrumque esse speciale; nam licet prius rescriptum quoad verba generale videatur, re tamen, & effectu speciale est, dum dirigitur ad primum Archidiaconarum proximè vacaturum: vnde cùm in specie certa verificetur, speciale est, *l.si domino 99.de legat.*1. Proinde cùm posterius rescriptum similiter esset speciale, non mirum, si alteri per aliud non derogetor; non enim ibi conferri iubetur Archidiaconatus indistinctè, quia tunc esset rescriptum generale, *cap. Abbate 40.hoc tit.* sed Archidiaconatus primò vacaturus, & sic rescriptum est speciale. Barb. *in praesenti 6.num.* Solorzanus *de iure Indiar.lib.2. cap.9.num.15.* 21. EXPLICATVR CAP. EX PARTE 12.DE OFFIC. DELEG.

CAPVT II.

Idem [a] *Cantuariensi Archiepiscopo.*

EX parte [b] Conuentrensis Episcopi nostris est auribus intimatum, quòd cùm de causa, quæ inter G. & F. Clericos vertitur super præbenda de [c] Noualis cognoscens, legitimè eidem F. (secundum tenorem litterarum nostrarum, continentium, quod si constaret ipsum F. de periurio esse [d] conuictum, [e] & perpetuò illi renunciasse præbendæ, [f] amoueretur ab ea, eo cognito, & probato) præbendam [g] adiudicasset eandem, ipse in vocem appellationis prorupit: & ad te, quòd ei præbendam [h] præcisè, & absque causæ cognitione restitueres, litteras nostras reportauit: & [i] Episcopum, qui post appellationem eum præbenda spoliauerat, authoritate Ap. alicui beneficium conferendi [k] potestate, ap. cessante priuares, donec per se, vel per nuncium, aut per litteras suas de tanto excessu satisfacturus, ad Sedem Ap. accederet: & prænominatum G. si eundem F. in iam dicta præbenda præsumeret molestare, vinculo excommunicationis vsque ad condignam satisfactionem constringeres. Verùm quoniam non credimus ita præcisè [l] scripsisse, & in huiusmodi litteris intelligenda est hæc conditio, etiamsi non adponatur, (si preces veritate nitantur:) mandamus quatenus inspectis litteris, quas Episcopo prædicto direximus, si inueneris, quod secundùm prædictum modum ei scripserimus, & in litteris, quas præfatus F. reportauit, non fuerit habita mentio priorum [m] litterarum: sententiam præfati Episcopi confirmes, & sæpedictum F. cum litteris nostris, quas tibi detulit, ad præsentiam nostram, tanquam falsarium venire compellas.

NOTÆ.

1. CANTVARA VAI. [a] CAntuariensi.] Atchiepiscopatus est præcipuus in regno Angliæ, habens qoatuordecim Suffraganeos iam à temporibus Gregorij Magni, circa annum 605. Archiepiscopali Cathedrâ decoratus. Plura de ipso Polydor. Vergil. *lib.4. historia Angliae.* Præsulum ipsius Ecclesiæ seriem, & catalogum refert Richardus Smitheus *in floribus Angliae,* vbi *cap.6.* narrat B. Thomæ gesta & miracula, coi missa est hæc epistola ab Alexandro III. quæ etiam reperitur *in cap.2. de rescriptis,* in

n 1. *collect.* & in Concilio Lateran. ſub eodem Alex. III. celebrato, *p.7.cap.*18.

2. b *Conuentrenſis.*] Conuentrenſis Epiſcopatus eſt in Anglia, Suffraganeus Archiepiſcopi Cantuarienſis, vt proponitur in Angliæ deſcriptione, & refert Polyd. Vergil. *in principio Hiſt. Angliæ, fol.*5.

3. c *Nouali.*] Sed malè; legendum enim eſt, Noruicenſis, vel Nordouicenſis: eſt verò in Anglia ſimiliter ſub Cantuarienſi Archiepiſcopo Epiſcopatus Nordouicenſis, de quo Polyd. *lib.4. hiſt.fol.*65. & *lib.*10.*fol.*175. Ciron. *in* 5.*collect. ad textum in cap.*2.*de præbend.* Circa vnam præbendam huius Eccleſiæ controuerſia orta fuit, de qua in præſenti agitur.

4. d *Conuictum.*] Vnde beneficio priuandus erat, *cap.*2.*de fideiuſſor. cap.accedens, de accuſat.cap. querelam* 10.*de iureiur.* vbi dicemus.

5. e *Et.*] Ex hac coniunctione deduci videtur, non ſufficere clericum de periurio conuictum eſſe, vt à præbenda amoueatur; ſed etiam deſiderari, vt idem perpetuò præbendæ renunciaſſet; quare & periurium, & renunciatio ſimul priuationem inducunt, non verò ſeparatim. Hunc enim ſenſum neceſſariò expoſtulat illa copulatiua, *&*, cuius vis & natura eſt, vt omnia ſub ipſa copulatiuè comprehenſa, exiſtere, & adimpleri debeant, *l. ſi hæredi* 5. *Cod. de condit. inſtit. l. ſi quis ita* 129. *ff. de verb. obl. l. quod vulgò* 45. *ff.de manumiſſ.teſt. l.ſi ambo* 70. *ff.de fideiuſſ.* §. *ſi plures, Inſtit. de hæred. inſtit.* Cuiac. Fornet. & Gentilis *in dict. l.ſæpe* 35.*ff.de v.ſ.* plures Barb. *de dictionib. in dict. Et.* Sed periurium per ſe, & renunciatio ſeparatim ſufficit, vt quis priuetur beneficio: ergo non rectè Alexander III. ſimul requirit periurium, & renunciationem. Agnouit difficultatem quidam perdoctus veſpertinus Anteceſſor noſter, qui exiſtimauit renunciationem in præſenti non fuiſſe ſpontaneè, & liberè factam, ſed coactè, quæ nullius momenti eſt, *c.Abbas, cap ad aures, de his quæ vi*, Petrus Gregorius *in præſenti, num.*4. dicemus latè *in dict. cap. Abbas.* Vnde cùm renunciatio nullius momenti eſſet, ideò ratione periurij tantùm priuandus beneficio erat. Mouebatur Anteceſſor noſter eo fundamento, quia Iudices ob periurium ſolebant priuare clericos beneficiis Eccleſiaſticis, *cap. tuæ* 11. *de iureiur.* quod faciebant cogendo ipſos beneficiis perpetuò renunciare; vnde hæc renunciatio vt facta metu, non ſuſtinebatur. Mouebatur etiam ex eo, quia vt renunciatio vires habeat, debet fieri coram legitimo ſuperiore, & in illius manibus, *cap.admonet* 4. *de renunc.* Sed in hoc textu nulla ſuperioris mentio fit: ergo renunciatio non valebat. Sed hæc interpretatio, quæ ingenij acumine, & tanti viri authoritate pollet, ſuſtineri non poteſt; nam non probatur ob periurium in noſtro caſu renunciationem factam fuiſſe, nec etiam Iudices conſueuiſſe priuare clericos periuros ſuis beneficiis per renunciationis modum: & ſi à Iudicibus intenderetur prædicta renunciatio, ſuperflua eſſet; ſiquidem poſt ſententiam prolatam de periurio, ſtatim clerici priuantur ſuis beneficiis; & ſi iudex cogeret eos renunciare, facta eſſet renunciatio metu iuſto, valorem actus minimè impediente, vt dicemus *in cap.*1.*de his quæ vi.* Nec quod aſſerit, renunciationem non valuiſſe ex defectu authoritatis Superioris, aliquid facit: nam cùm in noſtro textu quæſtio principalis non eſſet, an renunciatio valeret, necne, ſupponitur renunciationem factam fuiſſe in manibus ſuperioris. Hac igitur ſolutione omiſſâ, veriùs dicendum eſt, quod etſi in noſtro textu, & periurium, & renunciatio copulatiuè ſcripta ſint, ad hoc vt à dicta præbenda amoueretur, vnum tamen ſufficit probare; quoniam periurium per ſe, aut renunciatio ſufficit ad priuationem præbendæ; & quando in iudicialibus ad rem, de qua agitur, ſatis eſt alterum probari, etiamſi duo concipiantur dictione copulatiua, neceſſe non eſt illa duo probare, ne quis ſuperuacua probatione oneretur, argumento textus *in cap.exhibita* 19.*de iudiciis, cap.ſignificante* 69. *de appellat. cap.cùm iam dudum* 18.*de præb.in* 6. *l.ſtipulatio*, §. *vlt. ff.vt legatorum*: in aliis verò extraiudicialibus actibus, cùm pendeant à priuatorum voluntate, natura dictionis copulatiuæ ſeruatur, vt in iuribus ſuprà adductis docent, licèt non ita exponant in præſenti, Felinus *num.*11. Decius *num.*8. Ripa *num.*35. Sahagun *in fine*: & ſi hæc non placeant, reſponderi poteſt, copulatiuam in noſtro textu poni pro disiunctiua, ex regula textus *in l.ſæpe* 35.*ff de v.ſ.*

f *Amouerentur.*] Inde deducit Balboa *in cap. cùm non ab homine, num.*13. *de iudiciis*, periurum in noſtro textu ipſo iure priuari beneficio obtento, quòd etiam probat *ex cap. querelam* 10. *de iureiur.* ibi: *Remouentes ab ipſo.* Quæ verba nudam executionem denotant, argumento textus *in cap. Abbate* 25.*de v.ſ.* ibi: *Petat adiudicari eidem monaſterio, & vos exinde amoueri.* Mouetur etiam ex eo, quod renunciatio & iuramentum æquiparantur in præſenti: ſed renunciatione ipſo iure amittitur beneficium: ergo & periurio; cùm in æquiparatis diſpoſitum in vno, cenſeatur diſpoſitum in alio, *cap. de multa, de præb.* Sed contraria ſententia, videlicet, in noſtro textu priuationem, & ſententiam faciendam eſſe, probatur *ex cap. in noſtra, de procurator.* vbi cùm agatur de periuro, deciditur ipſum à Tullenſi Eccleſia per ſententiam eſſe remouendum, *cap. ad petitionem, de accuſat.* ibi: *Per ſententiam amouentes, cap. poſt electionem, de conceſ. præb.* ibi: *Poterit iudiciario ordine experiri.cap. fin. de iureiur. in* 6. Accedit nam priuationis pœna non incurritur, niſi in caſibus à iure expreſſis, *authent. de non eligendis*, §. *ſin autem, collatione* 2. Docent Suarez *lib.*1. *de legib. cap.*20. & *de cenſ. diſput.*40. *ſect.*2. ſed ex nulla lege eccleſiaſtica colligitur in hoc caſu priuationem incurri ipſo iure, ſed per ſententiam, *cap. ex litteris, de exceſſib. Prælat. cap. cùm noſtris, de conceſ. præb.* igitur nec periurus, cùm hæc delicta æquiparentur, *cap. cùm non ab homine, de iudiciis*: quare ſuſtineri non poteſt ſententia Primarij noſtri, nec eius fundamenta obſtant. Non primum deductum ex verbo, *amoueatur*; quod, vt probatum manet, potiùs importat priuationem per ſententiam, quàm ipſo iure. Nec ſecundum refragatur; nam æquiparatio periurij & renunciationis in noſtro textu, eſt quoad effectum; inſpecto enim effectu, certum eſt idem operari periurium, & renunciationem; alterutrum enim ſufficit, vt Clericus priuetur beneficio, diuerſo tamen modo; periurus per ſententiam; renuncians ipſo iure: vnde in praxi periurum non priuari beneficiis niſi per ſententiam, docet Balboa *vbi ſuprà.* 6.

g *Adiudicaſſet.*] Eidem Gregorio adiudicaſſet, legitur *in* 1. *collect.* in Concilio, *Eidem F. adiudicaſſet*; ſed perperam, nam implicat præcipere Alexandrum F. præbendam adiudicari, ſi conſtaret ipſum de periurio eſſe conuictum, & per- 7.

perpetuò

peroò illi renunciasse; cùm cognito, & probato periurio iubeat ipse Alexander ab ea amoueri: quare aut terentâ eâ lectione legendum est, *abiudicasset*, vt *in cap. inter cæteras 4. hoc tit.* legitur, vt sensit Decius *in præsenti, num.2.* aut legendum est iuxta veriorem, & magis castigatam lectionem, *eidem G.* iuxta Antonium August. *in notis ad 1. collect.*

8. h *Præcisè.*] Id est, sine vllo iuris remedio restituatur præbenda, vt docet Barb. in nostro textu *num.7.* licèt Butrius *hic, num.7.* Panorm. *num.5.* Decius *num.42.* existiment idem significare, *præcisè*, ac sine causæ cognitione.

9. i *Episcopum.*] Scilicet Conuentrensem.

10. k *Potestate.*] Vt puniatur, in quo deliquit, *cap nemo, de temper. ordin. lib.6.*

11. l *Scripsisse.*] In aliis codicibus adiicitur, *& si scripsimus taliter, hoc ex nimia occupatione contigit.* Cum quibus verbis consonant textus *in cap. si aliquando, 41. de sentent. excom.* ibi: *Cùm per ignorantiam aut occupationem nimiam, vel etiam surreptionem. cap.2. de filiis presbyter. cap. ex parte 12. cum seq. de offic. Legati, cap.3. de Capellis monachor.* Cùm enim Pontifex non concedenda concedit, magis per importunitatem, aut nimiam occupationem, quàm ex mera voluntate concessisse intelligitur, *cap. fin. hoc tit. in 6.* cum adductis à Glossa, *cap. cùm in iuuentute 12. de purg. can.* notant Innocentius *in cap. petitio, de iureiur.* Afflictis *decis.69. num.4.* quòd iure ciuili & Regio admissum est, *l.2. C. de summ. Trinit. l.1. & 2. Cod. si nuptiæ ex rescripto petantur, l.1. Cod. de fund. limitroph. lib.11. l.1. §. sed quoniam, de petit bonorum, lib.10. l.1. tit.14. lib.4. l.17. tit.10. lib.5. Recop.* Illustrant Sanchez *de matrim. lib.4. disp.7.* Basil. *eod. tract. lib.4. cap.5. num.17.* Amaya *in l. vnica, Cod. de oblat. votor. lib.10. num.65.* & *in l.2. Cod. de bonis vacantibus, num.16.* Cabreros *de metu lib.2. cap.3. num.34.* Nauarrette *discurs.24.*

12. m *Litterarum.*] Vnde præsumuntur falsæ, vt dicemus *in cap.3. hoc tit.*

COMMENTARIVM.

13. CONCLVSIO TRADITVR, ET PROBATVR.

COmmuniter à repetentibus ex hoc textu sequens deducitur assertio: *In rescriptis subintelligitur clausula; Si preces veritate nitantur. Et si rescriptum prohibeat causæ cognitionem, de falsitate suspectum est.* Primam partem conclusionis probant textus *in cap. certum 3. cap. ad aures 8. cap. sedes 15. cap. adeo 17. cap. constitutus 19. cap. super 20. cap. dilecta 22. cap. dilectus 26. hoc tit. cap. graue, de offic. Ordin. cap. dicenti, § etsi 25. quæst.1. cap. super eo 5. de cohabit. cleric. cap. inter dilectos, in fin. de fid. instrum. cap. quia circa, de consanguin. l. fin. Cod. de diuers. rescrip. l.4. Cod. Theodos. eod. tit. l. penult. & fin. Cod. si contra ius, vel vtilit. l.3. Cod. de in integrum restit. l. interpositas 13. Cod. de transact. l.2. Cod de reuocand. donat. l.1. Cod. de natalib. rest. l.5. Cod. de fide instrum. l.48. tit.18. l.6. titulo 19. l.57. tit.8. partit.3.* Illustrant eandem partem Martha, Tuschus, Mascardus, & alij relati à Barb. *de clausul. claus.166.* Trentacinq. *tit. de rescript. cap.59. & 60.* Faber *in suo codice, tit. de diuersis rescriptis, defin.1.* Basil. *de matrim. lib.8. cap.16.* Vighel. *in meth. iuris can. fol.17.* Fornerius *in not. ad Cassiodor. lib.2. epist.12. num.1.* Rebuf. *ad ll. Galliæ, tit. de rescript. in præfat. num.125.* Valenzuel. *consil.69. num.90.* Mornacius *in dict. l. vlt. Cod. de diuers.* Solorzano *tom.2. de iur. Indiar. lib.2. cap.8. num.55.* Hunnius *in encyclop. part.1. tit.5. cap.1.* Gutherus *lib.1. de officiis domus Augustæ, cap.28.* Valascus *consultat.163.* Secundam partem nostræ assertionis probant textus *in l.4. cum seq. Cod. si contra ius, l. meminerint 6. Cod. vnde vi, l. prohibitum, l. defensionis 7. Cod. de iure fisci, lib.10. l.3. & vlt. Cod. de bonis vacant. eod. lib. l. quoniam 21. Cod. de appellat. l.1. Cod. quando hic vnicuique.* Illustrant Menochius *lib.1. a præsump.9.* Tiber. Decian. *consil.49. num.14.* Sahagun & Canus *in præsenti*, Mancin. *genial. cap.166.*

14. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed relatæ assertionis primæ parti obstat sequens consideratio: nam si in omnibus rescriptis subintelligeretur clausula, *Si preces, &c.* sequeretur æqualiter vires non habere rescriptum impetratum per obreptionem, dolo, vel simplicitate: sed hoc est absurdum, vt latè tradennus *in cap. super 20. hoc tit.* igitur prædicta clausula non subintelligitur. Secunda etiam pars nostræ conclusionis difficilis redditur ex eo; nam non potuit reddi de falsitate suspectum rescriptum in nostro textu, ex eo quod per illud causæ cognitio inhiberetur, cùm Pontifex vt iuris formam seruaret, deberet prædicto modo rescribere; nam cùm F. R. Pontifici proposuisset, se iniustè fuisse spoliatum à præbenda, necessariò ante omnia eum restituere præcipere debebat, siue F. ageret remedio spoliatorum, *cap.1. cap. ex conquestione 10. de restit. spol. cap. consultationi 69. de offic. deleg. cap. fin. de ord. cognit.* siue remedio attentatorum, *cap. non solum*, ibi: *Ante omnia, de appellat. in 6.* hoc est absque iuris ordine, & causæ cognitione. Gloss. 1. *in Clement.2. vt lite pendent.* Igitur prohibitio cognitionis causæ non potuit reddere rescriptum de falsitate suspectum.

15. DE PARTIBVS RESCRIPTI.

Vt prædicta assertio ab his, & aliis difficultatibus liberetur, sciendum est, rescripta communiter quinque partes obtinere. Primam appellant Pragmatici Corpus signaturæ; secondam Responsionem, siue concessionem; tertiam Clausulas; quartam Datam; quintam Signaturam. In prima parte, hoc est in corpore signaturæ, continetur narratio eius, quod postulatur, quod communiter preces dicimus, *l.2. Cod. de instit. & substit. l.3. Cod. de duob. reis, l. cùm precibus 18. Cod. de probat. l. precibus, Cod. de impuber.* nomina etiam debent explicari, tam supplicantis, quàm vltimi possessoris beneficij, si de beneficio obtinendo agatur, *cap. cùm adeò, hoc tit.* qualitas personæ supplicantis, si clericus, si regularis, laicusve sit, *cap. porrecta, de confirm. vtili*; si in dignitate constitutus, *cap. ad aures 17. de rescript. cap. ex litteris, de transact.* Formam supplicationis in ipsis libellis comprehensam apud Romanos legimus *in l. Diuus 33. de re iudic. l. solent 3. de alim. legat. l. deprecatio, ff. ad leg. Rhodiam de iactu*, iuncto D. Iosepho de Retes *in l.6. §. relegati, de interdictis*, & aliis congestis à Brissonio *fol.344.* Hodie preces legitimè propositæ proponuntur coram Referendariis Signaturæ vel Gratiæ, vel Iustitiæ, iuxta qualitatem negotij: de quibus signaturis plura Gomezius *ad regul. Cancellariæ, in proœmio*, Octauianus Vestr. *in praxi lib.1. per totum*, Cohelius *in notit. Card. cap.15. congr.12.* Vt ad secundam partem, videlicet responsionem, seu concessionem perueniamus; sciendum est, supplices libellos tres ex Referendariis eiusdem Signaturæ, aut Iustitiæ, aut Gratiæ eos referre R. Pontifici; & tunc si preces gratiam contineant, respondet per verba, *placet*, aut *fiat*; quibus statim fit gratia, *cap. qui bona, §. sicut 17. quæst.1.* Gomezius *in compendio vtriusque signaturæ, quæst.16.* si verò iustitiam

postulant,

postulant, rescribit: *Audiat talis Episcopus, & iustitiam faciat.* P. Gregorius *de rescript. cap.* 41. quam formam dandi Iudices, ab Imperatoribus vsitatam inuenio *in l.1. Cod. qui petant tutores, l.1. C.si tutor, vel curator, l.1.C.de liber.causa, l.Præses 5. C.de pignor.l.si quis 5.§.idem, ff. de liber. agnoscend.* quod Pontificis responsum Regens Magnæ Cancellariæ scribit, & tunc Abbreuiatores, qui existunt in parco maiori, aut minori, hæc rescripta breui verborum compendio impetrata in ipsis rescriptis extendunt. P.Greg. *lib.15.syntagm.cap.42. num.* 3. Octauian. *dict.lib.1. cap.4. num.2.* Cohel. *cap.*24. Isti Scriptores, & Abbreuiatores ad solicitatores litteras deferunt, quorum alter nomen suum paulò inferius à nomine ipsius scriptoris in dicta Bulla apponit; & si annata soluenda sit ex ipsis, qui vocantur Ianiceri, pro fide sui officij apponunt illa verba: *Pro annata soluitur tot*; de quorum officiis agunt Vergil. *lib.8.de inuent.cap.2.* Pauinus *in vita Sixti IV.* Cohel. *in notit.cap.25.* postea litteræ deferuntur ad Registratores, de quibus Cohel. *suprà cap.26.*

16. De clausulis.

In tertia parte rescripti apponuntur clausulæ, quæ modò restringunt, modò exponunt dictam concessionem: eas recensuerunt, & cumularunt Martha & Barb. *in suis tractatibus de clausulis*, Bayo *in praxi lib.1. cap.3. per tot.* Ex eis, etsi non apponantur, aliquæ insunt, & tacitè veniunt, vt clausula: *Si ita est, cap.ex parte* 12. *hoc tit.* vbi dicemus: &, *Si preces veritate nitantur*; de qua in nostro textu. Aliæ expressè apponuntur, vt clausula: *Appellatione remotâ*; de qua *in cap.1. hoc tit.* &, *Quod si non omnes*; de qua *in cap. sciscitatus, hoc titulo.* Sequuntur post clausulas *data*, & *signatura*, de quibus agemus *in cap. plerumque, hoc titulo.*

17. Traditur decidendi ratio.

Cùm ergo clausula, *Si preces veritate nitantur*, his verbis, vel æquipollentibus apponi soleat in rescriptis, *l. interpositas* 13. *Cod. de transact.* ibi: *Si vera sunt, quæ precibus complexus est*; *l.2. Cod. de transact.* ibi: *Si apparuerit*; *l. 5. Cod. de fid. instrum.* ibi: *Intelligere debetis, probari debere fidem vestris precibus adesse*; *l.2. Cod. res inter alios acta*, ibi: *Adito Præsidem prouinciæ*; & probat Brissonius *de formul. fol.*331. etsi non apponatur, habetur pro adiecta, ex regula textus *in l. quod si nolit* 31. *§.qui assidua* 20. *ff.de ædilit. edict. l.vlt. Cod. de fideiussor. cap. accepimus* 13. *de ætat. & qualit. l.4. ff. de lege commissoria*; clausulæ enim quæ frequenter apponuntur, etsi omittantur, habentur pro appositis, vt docent Cuiac. *lib.3. Pauli ad Edict. in l. 4. ff. de pact.* & *lib.15. in l.2. de public. iudic.* plures relati à Barbosa *de clausul. cap.1.* & si preces veritate careant, rescriptum nullum est. Rescripta enim à supplicationis forma, & supplicantis veritate vires accipiunt, *cap. super* 20. *hoc tit. cap. inter, §.cæterùm, de fide instrum. l.etsi legibus* 5. *Cod. si contra ius*: nec creditur Pontificem illa rescripta concessurum, vbi preces veritate destituuntur; cùm enim Pontifex rescripta concedit, si preces falsæ sint, creditur ex propria voluntate non concessisse, *cap. fin. hoc tit. in* 6. sed ex nimia occupatione, vt in nostro textu docetur, & *in cap.1. hoc tit.* ibi: *Et si taliter scripsimus, hoc ex nimia occupatione contigit.* Et ita veritas precum à iudice inquiri debet, etsi non cognitio, sed sola ei executio mandetur, *l. 4. Cod. Theodos. de diuers. rescript.* transcripta *in l. 4. Cod. si contra ius.* Cassiodor. *lib.2. var. cap.*18. *Vnde prouidentia vestra pro integritatis suæ proposito examinatâ veritate discutiat, quæ veniunt in querelam, & si desideria petitorum veritate subsistunt.* Et apud Romanos hoc proprium erat Rectorum prouinciæ, *l.cùm propria, Cod. si quis alteri*, quod *in dict. l. 4.* Consularibus Campaniæ committitur, & eandem formam Prætores videntur secuti *in l.3. ff.de in integ. restit.* Pro secundæ partis præsentis conclusionis ratione sciendum est, causæ cognitionem à Principibus adimi non solere, ne inaudita parte proferatur sententia, *cap. nos 1. cap. iudex 22. quæst.1. cap. Episcopus 1. cap. placuit 3. 2. quæst.6. cap. conquerente, de restit. spol.* quò pertinent textus *in l.1. de execut. rei iudic. l. 6. Cod. vnde vi, l.4. cum sequens. Cod. si contra ius*: ex quibus deducitur, rescriptum impetratum, quod causæ cognitionem adimat, falsò extortum esse, impunéque contemni posse. In quam etiam partem post antiquiores, Canisius *in nostro cap. num.9.* commendat textum *in l. prohibitum, Cod. de iure fisci, lib.* 10. cui adiungendi sunt textus *in l. defensione 7. Cod. eod. tit. l. 3. & vlt. Cod. de bonis vacant. lib.10. l. 1. Cod. quando liceat vnicuique.* Vnde cùm Pontifex causæ cognitionem non soleat adimere, imò in negotiis forensibus cognitionis ordinem seruet, *cap. cùm dilectus 6. de for. compet. cap. in causis 19. de re iudic.* non creditur Pontificem suo rescripto velle prohibere causæ cognitionem. Accedit, nam vtriusque iuris notissimum principium est, inauditâ parte sententiam proferendam non esse, ne inde absens, & irrequisitus prægrauetur, *cap.1. de caus. possess. dict. l.6. Cod. vnde vi*: sed non creditur Pontificem rescripto suo velle alicui præiudicium inferre, *l. 2. §. si quis à Principe, ff.ne quid in loco publico, cap. super eo 15. de offic. delegati, cap. ad aures, hoc tit. cap. licèt, de offic. Ordin. l. nec auus, Cod. de emancipat. liber. l.si quis sepulchrum, ff. de relig.* igitur non præsumitur rescripto suo velle causæ cognitionem inhibere. Accedit etiam; nam clausulæ, quæ sunt prorsus alienæ ab stylo, & fori consuetudine, etsi de facto inueniantur in rescriptis, non creditur ex voluntate concedentis adiectas esse, & sic de falsitate redduntur suspectæ, *cap. licèt 10. cap. quoniam 11. de crim. falsi, l. 2. Cod. de precibus.* Farinac. *de falsitate quæst.163. à num.159.* Menochius *lib.5. præsumpt.5. à num.103.* Mascard. *de prob. conclus.780. num.37.*

Nec obstat difficultas suprà expensa; nam etsi in rescripto subintelligatur clausula, si preces veritate, &c. id procedit, vt iudex, cui missum est rescriptum, possit inquirere de veritate precum, non tamen vt rescriptum sit conditionale, vel nullum ipso iure per obreptionem, vt dicam *in cap. super eo*, & docet Mancinus *dict. cap. 266.* 18. Dissoluitur dubitandi ratio.

Nec obstat augmentum difficultatis, quod tanti fuit ponderis, vt doctissimum virum cogeret affirmare rescriptum in nostro textu falsitatis suspectum esse, non quia sub clausula, vt sine causæ cognitione procederetur, fuisset impetratum; sed quia non factâ mentione priorum litterarum impetratum fuit: & tunc vt falsum præsumitur *ex cap. cæterùm, hoc tit.* Sed hæc solutio nostræ, & communi interpretum explicationi aduersatur; quare eâ omissâ dicendum est, rescriptum in nostro textu, non solùm de falsitate esse suspectum, quia impetratum fuerat non factâ mentione prioris, sed quia impetratum fuerat cum prædicta clausula, *præcisè, & sine causæ cognitione.* Cùm enim qui coram Pontifice conqueritur se spoliatum esse, & rescriptum petit,

tit, vt restituatur absque vlla causæ cognitione, adbuc probare coram delegato debeat veras fuisse preces Pontifici factas, *dict.cap.super* 20.*vers. Nisi fortè*, *cap.ex parte* 33.*vers. His igitur*, *hoc titulo*, *cap. significantibus*, *de offic. deleg.* docent Glossa *in c.*1. *eod.tit. lib.*6. Gaillus *lib.*1.*obs. cap.*13. quæ probatio excludebatur per dictam clausulam, *præcisè*, *& sine causa cognitione*; cuius clausulæ ea est vis, vt nulla dilatione statim restituatur; non creditur Pontificem ita rescripsisse, vt examen & probationem precum inhiberet, vt in nostro textu docetur.

19. INTELLIGITVR CAP. DICENTI, §. VNIVERSA, 25. Q.2.

Nostræ assertioni aperto marte opponitur textus *in cap. dicenti*, §.*vniuersa* 25. *quæst.*2. vbi deciditur expresſè, in rescriptis Principum esse exprimendam clausulam: *Si preces veritate nitantur*; & si omittatur prædicta clausula, tam litteratum impetratores, quàm magistros scriniorum amissione ciuguli puniri. Ex qua decisione colligitur, dictam clausulam, *Si preces*, *&c.* non inesse tacitè in ipso rescripto, aliàs ad quid tam diligens emendatio in eos, qui illam omiserunt? Cui difficultati vt satisfaciat Basil. *de matrimonio lib.* 8. *cap.*16. *num.*3. existimat *in dict.* §. *vniuersa*, qui deductus est *ex l.vniuersa*, *Cod. de diuers. rescript.* non præcipi, quod exprimatur ea clausula in quolibet rescripto, sed quod omne rescriptum censeatur concessum sub ea clausula, licèt non exprimatur; & rationem ex eo deducit, quia in iure paria sunt, quod subintelligatur, & quod exprimatur, quando eodem modo exprimitur quod inest, *cap. significasti*, *de elect. l.*3.*ff. de leg.*1. Sed hæc solutio non placet; nam si ibi decideretur, clausulam inesse, ad quid ita graui pœna plectuntur magistri scriniorum? siquidem iure nostro ex eo, quod prædicta clausula inest, nullam pœnam incurrunt Abbreuiatores, vel Referendarij Apostolici. Hac solutione & aliis traditis à Sahagun *in dict. cap.*2. omissis, dicendum est cum communi Interpretum plausu, discrimen constituendum esse inter ius canonicum & ciuile; iure enim canonico clausula illa, *Si preces*, *&c.* tacitè inest, etsi non exprimatur; iure verò ciuili necesse est vt exprimatur; & sic iure Cæsareo attento, procedit textus *in dict.* §.*qui vniuersas*, qui cùm deductus sit *ex dict. l.qui vniuersas*, etsi reperiatur apud Gratianum, tamen eandem authoritatem habet, ac si in Codice Iustinianeo esset, vt dixi latè in Apparatu: quam solutionem tradunt ordinarij in nostro textu, Canisius *num.*7. Didac. Perez *in l.*1. *tit.*12. *lib.*3. *ordin. quæst.*14. Gaill. *lib.*10. *obs. cap.*14. Sanchez *lib.*1. *de matrim. disp.*18. *num.*21. Gothofred. *in dict. l.qui vniuersas.*

Secundò nostræ assertioni aduersatur textus *in cap. quoniam* 10. *de filiis presbyter.* vbi Archiepiscopo Cantuariensi rescribitur sub illa formula: *Nolumus enim vt causa in iudicium deducatur, vel testes etiam admittantur.* Quibus verbis docetur, rescriptum, per quod causæ cognitio inhibetur, validum esse, contra præsentem Alexandri decisionem. Pro cuius textus interpretatione sciendum est, in aliquibus negotiis causæ cognitionem non desiderari, & tunc posse inhiberi per rescriptum absque vitio falsitatis, quia consonum est iuri communi, & in eis negotiis ab executione incipitur, vt in casibus, qui moram non patiuntur, veluti in noui operis nunciatione, *cap.*1. *de nou. oper. nunciat. l. Prætor* 20. §. *ait Prætor*, *ff. eod. tit.* vel quando timetur periculum, ne partes ad arma veniant, *l. æquissimum*, aliàs, *si vsusfructus* 6. §.*sed inter*, *ff. de vsufructu*, *l.*1. §.*illud autem*, *ff. vti possidetis*, si super re notoria causa disceptetur; statim enim sententia ferri potest, *cap. licèt*, *de sim. cap. euidentia*, *de accusat.* quare cùm *in dict. cap. quoniam*, ageretur de re notoria, & manifesta, ideo causæ cognitio potuit inhiberi, quia causa per se eam non exigebat: docent Sahagun & Canisius *in præsenti.* 20.

EXPONITVR CAP. QVONIAM 10. DE FILIIS PRESBYT.

CAPVT III.

Idem [a] *Vvintoniensi Episcopo.*

CÆterùm si aliquis super aliqua causa ab Apostolica Sede impetrauerit literas, & aduersarius eius eandem causam postmodùm obtinuerit committi aliis, de commissione priore non habita mentione, priores Iudices ad decisionem causæ possunt procedere, nec secundæ literæ obtinent alicuius roboris firmitatem. Si verò in secundis literis habeatur mentio de commissione priori, prædicta causa à priorum est exempta iudicio; cùm eædem literæ non sint veritate tacitâ impetratæ. Verùm si de adsensu partium causa committitur, & processu temporis, vel etiam continuò alterutra pars, altera nesciente, causam ipsam, tacito de commissione priori, alij iudici obtinuerit delegari, non immeritò is, qui tali dolo, vel fraude aduersarium suum laborare coegit, in expensis condemnari debet eidem.

NOTÆ.

1. VVINTONIA VBI.

a *VVintonensi.*] Ita etiam legitur *in* 1. *collect.* *sub hoc tit. cap.*3. vbi additur pars capitis *quamuis*, vt cognoscatur in præsenti referri partem textus *in cap.quamuis*, *de officio deleg. cap.quamuis*, aliàs *illud*, *de iurepatron. cap. quamuis*, *de testibus*, *in* 1.*collect. cap. quamuis de testibus cogendis*, *in eadem collect.* Vvintonia est ciuitas Angliæ, cuius Episcopus suffraganeus est Archiepiscopi Cantuariensis, vt refert Vergil. *lib.*4. *hist. Angliæ*, *fol.*85. cuius Ecclesiæ Cathedralis mentio fit *in cap. Vvintoniensis* 25. *de elect. cap.*3.*de offic. Vicarij*, *cap.*3. *de dolo*, *cap.per tuas*, *de appellat.* & aliis.

COMMEN

COMMENTARIVM.

2. Concluſio probatur.

EX hac epiſtnla ſequens deducitnr communiter aſſertin: *Si in ſecundo reſcripto per aduerſarium impetrato, non fiat mentio primi, non ſecundum, ſed primum ſuſtinetur.* Probant textus *in cap. ſi autem 9. cap. ex parte 12. cap. cùm dilecta 22. cap. plerumque 23. cap. cùm contingat 24. cap. ex tenore, hoc titulo: cap. cauſam quæ 2. de iudiciis, cap. ex tua, de filiis presbyt. cap. paſtoralis 28. cap. ex litteris 29. cap. coram 34. de offic. deleg. cap. ſicut nobis, de offic. Vicary, cap. 2. de dolo & contum. cap. audita 4. de reſtit. ſpol. cap. penult. de præſcript. cap. inter 2n. de re iudic. cap. cùm teneamur 20. de præb. cap. cum noſtri 6. de conceſ. præb. cap. 2. hoc titulo, lib. 6. cap. dudum 31. de priuileg.* Conſnnant lex 27. & 39. *tit. 18. partit. 3.* Illnſtrant Sancbez *lib. 8. de matrim. diſp. 21. num. 3.* Baſil. *eodem tract. lib. 8. cap. 17. §. 2.* Gutierrez *lib. canonic. cap. 15.* Mnlina *lib. 2. de primog. cap. 4. numer. 5.* Salas *de legibus diſp. 17. ſect. 14. numer. 71.* Suarez *eod. tract. lib. 8. cap. 39. num. 5.* Petrus Gregnrius, M. Vranius, Antonius de Burgns, Proſpetus Fagnanus *ad hunc textum:* plures quos cnngerunt Luna & Arellanus *lib. 1. antinom. 1.*

3. Adducitur dubitandi ratio.

Hæc tamen concluſio ita illuſtrata ingentes patitur dubitandi ratinnes. Prima ex eo naſcitur; nam reſcripta inter partes, à quibus, & contra quas impetrantur, pro legibus habentur, & vim legum obtinent, *l. vlt. Cod. de legibus, cap. in cauſis 19. de re iudic. cap. licèt 15. 16. quæſt. 3. cap. licet 3. de ſponſa duorum:* & ideo poſt titulum *de conſtitutionibus*, ſtatim ſequi præſentem de reſcriptis, omnes antiquiores in hac rubrica nntarunt, & Valenſis, Honorius, Caniſius, Legaufre, Chaſſaneus, Gofredus, Vaſconcellos, & Cirnnius *in paratitl. ad hunc titul.* Petrus Gregorius *ad hunc titulum c. 1.* ſed leges poſteriores, etſi de priorihus mentinnem nnn faciant, valent, & iſtæ ab illis derngantur, *l. ſed & poſteriores, ff. de legibus, c. 1. de conſtit. lib. 6.* vbi probat D. Michael Moez; ſicut contingit in pactis, quæ inter paciſcentes pro legibus obſeruantur, *l. ſi vnus 27. § pactus, ff. de pactis, l. pacta 12. Cod. eod. tit.* & in iudiciis, vbi noua voluntas potinr eſt, *l. in duobus 28. §. vlt. ff. de iureiurand.* in conſtitutinne Prncuratoris, *l. ſi quis 31. §. Iulianus, ff. de procurat.* in teſtamentis, *l. ſi quis, in principio, ff. de legat. 1. l. ſi quis priore 29. ff. ad Trebel.* in codicillis, *l. Diui 6. §. licèt, ff. de iure codicill.* ergo etiam reſcripta pnſteriora, etiam nullâ mentione factâ priorum, valida ſunt, cùm nouiſſimam cnntineant vnluntatem. Augetur primò hæc difficultas *ex cap. ſicut 9. cap. plerumque 23. hoc tit.* vbi apertè deciditur, quod ſi ille, qui primò impetrauit reſcriptum, cnnueniatur authnritate poſterinris ab aduerſa parte impetrati, & poſtquam cnnuentus eſt, intra annum ſuo primo reſcripto, aut ob malitiam, aut ob ignorantiam nnn vtatur, poteſt per ſecundas litteras conueniri, etſi in eis de prioribus mentin non fiat. Nec difficultatem effugiet, qui dixerit, qund ius primis reſcripti per non vſum fuerat amiſſum, & ſic ſecundum vires habere; nam tunc obſtabit, qund ſecundum reſcriptum primis mentinnem non faciens fuit ab initin nullum, ex ſuprà traditis prn illuſtratinne concluſionis: ergo tractu temporis, videlicet per lapſum vnius anni, conualeſcere non poterat, ex regula legis *quod ab initio, ff. de reg. iur.* & in ſpecie prnbat textus *in cap. paſtoralis 14. §. 2. hoc tit.* Augetur ſecundò dicta difficultas ex illis verbis præſentis textus: *In expenſis condemnari debet eidem*; in quibus docetur, partem impetrantem ſecundum reſcriptum omiſsâ primi mentinne, cnndemnari in expenſas litis occaſinne ſecundi reſcripti motæ: ergo non ita nullum eſt ſecundum reſcriptum, vt nihil operetur; ſiquidem eo cnnuenire poteſt cum effectu aduerſarios. Secunda difficultas militat aduerſus poſteriorem partem præſentis aſſertinnis, vbi docetur primum reſcriptum poſt ſecundi impetratinnem, nulla eius facta mentinne, validum, & vtile manere; & naſcitur *ex cap. ſanè 2. de offic. deleg.* vbi ſtatuitur, quod ſi duo reſcripta fuerint impetrata, & in ſecundo nnn fiat prioris mentio, nec primum, nec ſecundum præualere, ſed cnnſulendum eſſe R. Pontificem, & interim in vtriuſque executinne ſuperſedendum. Igitur quia primum nnn præualet neglecto ſecundo.

4. Reſcripti etymon.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt præſens aſſertin; pro cuius expoſitinne ſciendum eſt, *reſcribere*, variè accipi in iure, & apud bonæ notæ Authores, vt videre eſt apud Briſſnnium, Prateium & alios Lexicographos. Plerumque accipitur pro reſponſione ad conſultationem, ſeu deſiderinm alterius, vt apud Ouidium *lib. 1. epiſt. 1. Nihil mihi reſcribas.* Martial. *lib. 2. epig. 9. Scripſi, reſcripſit Mania.* Ideo Iureconſulti, cùm de iure reſpondebant, reſcribere dicebantur, *l. ex contractu 44.* ibi: *Reſcripſit. ff. de re iudic. l. Ariſto 46. ff. de manumiſſ. teſtam. l. 3. § 1. ff. de bonor poſſeſſ. §. ſacra, Inſtit. de rerum diuiſ.* ibi: *Papinianus reſcripſit*; vbi reſpnnſum Papiniani intelligitur, quod extat *in l. ædes ſacra 73. ff. de contrahend. emptione:* qua etiam in ſignificatione reſcripta accipiuntur pro reſpnnſis Principum factis ad deſideria ſubditorum aliquid implorantium. Moris namque fuit apud veteres, vt aliquid à Principe impetraturi, præſentem etiam Principem ſcripto adirent. Suetonius *in Auguſt. cap. 53.* Tacitus *lib. 4. annal.* Briſſonius *lib. 3. ſelect. cap. 7.* Reuardus *in l. omni 71. ff. de reg. iur.* quò reſpiciunt textus *in l. libertum 15. ff. de in ius vocando, l. item 15 § ſi quis libello, ff. de iniuriis, l. quæſitum 5. ff. ad Turpil.* Princeps verò lectis libellis ſubſcribebat, *l. non diſtinguemus 32. §. cum quidam, ff. de recept. arbit.* quæ ſubſcriptin ad libellos ſupplices facta reſcriptum dicebatur, *dict. l. libertus 15. l. eius 4. ff. de appellat. l. licet 23. de vſufruct. legato*; reſcribebantque Imperatores, vel vt ſatisfacerent deſiderio priuatorum, vt *in dict. l. non diſtinguemus, §. cum quidam, l. cætera 41. § hoc, de legat. 1.* vel vt reſponſum darent conſultationi eorum, qui iuri dicendo præerant, *l. ſi quis filio 6. ff. de iniuſto rupto, in §. quid tamen:* vnde in iure ciuili frequens eſt reſcriptorum mentio, *in l. penult. ff. de in integr. reſtit. l. 3. ff. de bonis libert. l. 7. ff. de cuſtodia reorum, l. finali, ff. de teſtam. milit. l. à Diuo Pio, in principio, ff. de re iudic. l. 1. §. cui, l. is à quo 3. §. vlt. l. is cui 5. §. Imperator, ff. vt in poſſeſſ. legat.* & aliis congeſtis à Briſſonin *de v. ſ. verbo Reſcriptum.* Quo etiam in ſenſu reſcripta in præſenti tituln accipiuntur pro literis Pontificis, quibus ad deſideria ſupplicantium aliquid reſcribit.

5. De reſcriptis nullis.

Deinde ſciendum eſt, reſcripta Pontificia impetrantibus aliquando inutilia eſſe, & ſine effectu, veluti nb falſi ſuſpicinnem; *cap. inter, de fide inſtrum. cap. licet 5. de crimine falſi*; propter inſoli-

tum idioma, *cap. ad audientiam* 11. *hoc tit.* propter omiſſum ſtylum Curiæ, *cap. quàm graui* 6. *de crimino falſi*; ſi ſine die & Conſule ſcripta ſint, *l. ſi qua* 4. *Cod. de diuerſ. reſcriptis*; ſi quid contineat reſcriptum in iniuriam alterius, *l. ſocium*, *l. nec damnoſa*, *l. reſcripta*, *Cod. de precib. Imperat. offer. l. nec auus*, *Cod. de emancip. liber.* aut ſi per obreptionem, vel ſubreptionem impetretur, *c. ſuper* 20. *hoc titulo*; vel ſi impetrans inhabilis ſit, veluti excommunicatus, *cap. dilectus* 27. *hoc titulo*; vel ſi alieno nomine impetretur ſine ſpeciali mandato, *cap. nonnulli* 28. *§. finali*, *hoc tit.* Aliquando etiam reſcriptum ineſſicax eſt, veluti ſi quis plures literas ad diuerſos iudices impetraret, non factâ priorum mentione, *cap. ex tenore* 16. *hoc tit.* vel ſi per ſecundum reſcriptum primum reuocetur, vt in præſenti textu: quos & alios caſus proſequuntur repetentes ad hunc titulum.

6. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Quibus ſuppoſitis ratio præſentis deciſionis ex eo prouenit, nam cùm reſcripta à petitionis forma effectum, & intellectum accipiant, *cap. ſedes* 15. *cap. ſuper* 20. *hoc tit. cap. inter* 6. *§. cæterùm*, *de fide inſtrum. l. etſi legibus*, *l. finali*, *Cod. de diuerſ. reſcript.* inde qui reſcriptum impetrat, tenetur Pontifici proponere omnia ea, quæ ad cauſæ iuſtitiam ſpectant, quæque ipſum ad reſcribendum, vel non, mouere poſſunt; & ſi veritatem ſuppreſſit, vel falſitatem expreſſit, vitiatur reſcriptum, *c. ſuper* 20. vbi dicemus, *hoc tit.* Quare cùm ille, qui impetrauit ſecundum reſcriptum, tacuiſſet primum iam in ipſo negotio præceſſiſſe, quod ſi ſciret Pontifex, ſecundum non concederet, *cap. ſanè* 2. ibi: *Si memores fuiſſemus*; *de offic. deleg.* ideo per iſtam ſuppreſſionem veritatis reſcriptum vt ſubreptitium nullius momenti eſt, *ex dicto cap. ſuper litteris*: & cùm ille, qui ſecundum impetrauit reſcriptum mentione primi non factâ, eo animo faceret, vt aduerſarium diuerſis ſumptibus vexaret, *cap. coram* 34. *de offic. deleg. cap. inter* 20. *de re iudic.* meritò punitur in expenſis, & ſumptibus litis, vt in eo puniatur, in quo deliquit, iuxta textum *in c. nemo*, *de tempor. ordin. lib.* 6. Si verò in ſecundo reſcripto fiat mentio prioris, præualet ſecundum, quia cùm non fuiſſet tacitâ veritate impetratum, & non poſſint in vno eodemque negotio, tam primum, quàm ſecundum reſcriptum obſeruari, neceſſarium eſt, vt poſterius deroget priori, ex vulgatis principiis textus *in l. non eſt nouum* 26. *ff. de legibus*, *l.* 1. *§. ſeruus*, *ff. de quæſtionibus*, *l. ſi quis*, *in principio*, *ff. de legat.* 1.

7. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta; nam omiſſâ quæſtione, an reſcripta vim legis habeant inter ipſos impetrantes, dicendum eſt magnum diſcrimen verſari inter reuocationem legis & reſcripti; nam lex poſterior derogat priori, datâ ſcientiâ prioris legis in legiſlatore; tunc enim per poſteriorem abrogatur prior: at in dubio cùm ignorat priorem legem, eius reuocatio nullatenus præſumitur, argumento textus *in cap. ex litteris*, *de officio deleg. l. cum qui*, *ff. de probat.* quod faciliùs procedit in reſcripto; nam etſi credatur Principem notitiam habere omnium legum, *l. omnium*, *Cod. de teſtam. cap.* 1. *de conſtit. lib.* 6. tamen quia reſcripta ad priuata negotia ſpectant, nec creditur Principem eorum notitiam habere, maiori ratione non præſumitur derogatio prioris per poſterius, niſi factâ expreſſâ primi mentione. Nec obſtat primum augmentum ipſius difficultatis, deductum *ex dict. cap. ſi autem* 9. *cap. plerumque*, *hoc titulo*; quia licèt reſcriptum ſecundum non facta prioris mentione, vires non habeat; non tamen eſt ipſo iure nullum, ſed ita demùm, ſi exceptio aduerſario opponatur: vnde ſi aduerſarius negligens ſit per annum, & non vtatur priori reſcripto, quia in pœnam negligentiæ priuatur iure quæſito ex priori reſcripto, non poteſt opponere amplius exceptionem contra ſecundum; & ſic ſecundum non coaleſcit tantùm lapſu temporis, quantùm virtute legis canonicæ, quæ diſponit, vt ita demùm priuetur Impetrator commodo reſcripti, ſi per annum eo non vtatur. Ita prædicta iura accipiunt poſt antiquiores, Maſcard. *de prob. concluſ.* 110. Menochius *de arbitr. caſu* 202. *num.* 76. & *caſu* 204. Germon. *lib.* 1. *animaduerſ. cap.* 14. Fachineus *lib.* 8. *contron. cap.* 65. Nec ſecundum augmentum deductum ex illis verbis noſtri textus, *In expenſis condemnari*, aduerſatur, cui, omiſſis traditis à Buttio *in præſenti*, *num.* 13. Hoſtienſi *numer.* 3. reſpondendum eſt ex ſuprà tradito principio, videlicet, quod cùm reſcriptum ſecundum impetratum nullâ factâ prioris mentione, non ſit ipſo iure nullum, imò ſubſiſtat donec per exceptionem elidatur, ideò iudices in eo deſignati iuriſdictionem habent: quare ſi pars, quæ impetrauit ſecundum reſcriptum, coram iudicibus in eo deſignatis illud præſentauerit, & aduerſarius comparuerit ad exceptionem elidendam, iuſtè damnatur in expenſis. Nec contrarium probant illa verba noſtri textus: *Nec ſecunda litera alicuius roboris obtinent firmitatem*; nam ea verba non ſignificant, ſtatim reſcriptum nullum eſſe, ſed quoad effectum pro inualido haberi, oppoſitâ exceptione, vt contingit in his quæ metu fiunt, *cap. ad audientiam* 4. ibi: *Carere debeant robore firmitatis*; *de his quæ vi*: docent Antonius de Burg. *in præſenti*, Arellanus *dict. antin. num.* 1.

8. EXPONITVR CAP. SANE 2. DE OFFICIO DELEGATI.

Nec ſecunda difficultas, deducta *ex dict. cap. ſanè* 2. *de officio deleg.* refragatur, pro cuius vera interpretatione varia adducunt Abbas, Felin. Decius, & Zabarella *in eo textu*, qui exiſtimant, ibi reſcripta fuiſſe eiuſdem datæ: & cùm conſtare non poſſit quod primum, quod ſecundum eſſet, ideo R. Pontificem eſſe conſulendum, vt cognoſceretur cuius virtute eſſet in iudicio procedendum. Sed hæc ſolutio licèt communi antiquiorum calculo approbata ſit, refellitur ex ipſo textu in illis verbis: *Non facta mentione priorum litterarum*; vbi ſupponitur iam tempore datæ ſecundi reſcripti, præceſſiſſe priores literas. Omiſſa ergo hac ſolutione, communiter placuit Anteceſſoribus noſtris illa interpretatio, videlicet *in dict. cap. ſanè*, tam primum, quàm ſecundum reſcriptum impetratum fuiſſe ad vnos, eoſdemque Iudices, tantùm variatâ formulâ; quo caſu cùm tantùm in forma dubium emergat, non verò in iudicibus, valebit ſecundum reſcriptum, cùm deficiat ratio noſtræ concluſionis; nullis enim ſumptibus aduerſarius vexatur, ſiquidem coram ipſis iudicibus ſemper conuenitur: nec diuerſitas tantùm formæ inducit falſitatis ſuſpicionem; forſan enim Pontifex æquè concederet ſecundum reſcriptum ſub diuerſa forma, iiſdem tamen iudicibus committeret, vt pro illius textus expoſitione conſiderant Barboſa ibi, P. Gregorius *in præſenti*. Baſil. *lib.* 8. *de matrim. cap.* 16. *§.* 2. *num.* 14. Menochius *de arbitr. caſu* 438. Anguianus *lib.* 1. *de legibus*, *cap.* 5. Arellanus *dict. antin.* 1.

9. INTELLIGITVR CAP. PASTORALIS 14. HOC TIT.

Secundò noſtræ concluſioni obſtat textus *in cap. Paſtoralis* 14. *in principio*, *hoc titulo*; vbi proponitur ſecundum reſcriptum fuiſſe impetratum, cùm iam aduerſarius primum impetrauerat. Quæ-

ſtionis

stionis fuit, vtrum Iudices assignati, tam in primo, quàm in secundo rescripto, possint de causa cognoscere? Et respondet Pontifex, tam vnos, quàm alios iudicare, & cognoscere de meritis causæ; ita vt si inter eos aliquod dubium emergat, arbitri ex consensu partium eligantur, per quos possit terminari. Ex qua decisione deducitur, rescriptum secundum non facta primi mentione impetratum, vires obtinere, contra suprà tradita. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo ideò iudices in eo textu, tam primi, quàm secundi rescripti cognoscere posse, quia nec iure, nec facto cognosci valebat reuocatio literarum; alioquin si appareret, vel ex iure, vel ex facto aliquod ex eis rescriptis affectum esse vitio subreptionis, vel obreptionis, ambigua causa non esset, vt *in d. cap.* erat, ibi: *Ambigitur*; quo casu omnes cognoscunt, quia quilibet habens iurisdictionem, siue ordinariam, siue delegatam, eam exercere, defendereque potest, *cap. cùm persona, de priuileg. in 6.* & si iudices in sententia proferenda non consenserint, tunc eligendi erunt arbitri, à quibus dissidium componatur. Ita illum textum accipiunt Iacobus de Zochis *in repetit. ad hunc textum*, & alij congesti à Sahagun *hic, num.* 12. Martha *de iurisdict. 2. p. cap. 4. per totum.*

10. Explicatur cap. audita, 3. de restit. spol. — Tertiò opponitur textus *in cap. audita 3. de restit. spol.* vbi proponitur, post primum rescriptum, secundum factà prioris mentione fuisse impetratum ab aduersario sub diuersa forma: & deciditur, priores literas per secundas non reuocari, nec acta virtute prioris rescripti irritari. Igitur licèt secundum rescriptum primi mentionem faciat, primum sustinetur. Pro cuius textus expositione dicendum est, quod licèt per rescriptum secundum prioris expressam mentionem faciens, primum irritetur, non tamen statim, sed ita demùm si secundum præsentatum fuerit, & eius virtute procedatur. Cùm enim secundum rescriptum illam habeat conditionem: *Si eo vtatur pars, quæ illud impetrauit*; & ipsa possit eo non vti, interim processus factus virtute prioris rescripti vires habet, nisi rescriptum secundum, non solùm expressam mentionem primi habeat, verùm & clausulam reuocatoriam, in hunc, vel similem modum conceptam: *Reuocamus commissionem factam, & decernimus irritum, & inane quidquid ex nunc fuerit gestum virtute dictæ commissionis.* Tunc enim omnia virtute primi rescripti gesta irritantur, *cap. 1. de concess. preb. in 6. Clement. 1. eod. tit.* docet post antiquiores ibi Couarr. *practic. cap. 9.* Mancin. *genial. cap. 256.*

11. Opponitur cap. vt debitus, de appell. — Quartò, superiori assertioni aduersatur textus *in cap. vt debitus, de appellat.* ex cuius serie deducitur, in concursu prioris, & posterioris rescripti, illud præualere, quod priùs coram iudicibus fuerit præsentatum. Ergo secundum rescriptum vires habet, etiam non factâ primi mentione, aut eâ factâ, adhuc primum sustinetur; siquidem tantùm inspicitur tempus præsentationis literarum. Pro cuius textus explicatione, omissis traditis à Beroio *in cap. 1. hoc tit. num. 57.* Narbona *in l. 59. gloss. 1. tit. 4. lib. 2. Recopil.* dicendum est, ibi vnum ex litigatoribus conuentum fuisse coram ordinario, & ante diffinitiuæ sententiæ prolationem ab aliquo grauamine appellasse: vnde ex eo, quod appellationis interpositæ nuncium ad Pontificem destinauerat, vel literas ab eo impetrauerat, contendebat non teneri coram iudice ordinario iustitiam suam prosequi; & deciditur, excusari non posse ex eo, quod dicat se prius rescriptum impetrasse, quo assignabatur Iudex de ea causa cogniturus, nisi illud præsentauerit coram iudice delegato, ex ratione adducta in principio textus, videlicet vt honor iudicibus deferatur, & expensis ac laboribus partium exponatur; quæ interpretatio colligitur, tum ex illis verbis: *Coram idoneo iudice*; quæ communiter ad ordinarium iudicem referuntur, *cap. 1. de offic. Ordin. cap significasti, de for. compet.* tum etiam ex illis, *Ad superiorem iudicem*; in quibus prohibetur appellatio ad superiorem iudicem ante diffinitiuam sententiam, absque iusta, & rationabili causa. Manifestè ergo ostenditur, non agi de citatione coram iudice delegato facta, quia si de ea ageretur, & ipse citatus haberet rescriptum prius impetratum, non diceretur appellare ad superiorem, sed declinare iudicis citantis iurisdictionem, opposito suo rescripto. Etiam suadetur hæc solutio ex illo versiculo, *Cùm autem*; in quo agitur de appellatione interposita à iudice ordinario ante diffinitiuam sententiam; quia dictio illa, *autem*, aduersatiua est, & casum contrarium demonstrat, vt ex pluribus notat Barbos. *de dictionibus, verbo Autem.* Cum ergo textus ille non loquatur de duobus rescriptis, non refragatur nostræ assertioni. Pro coronide huius commentarij notare liceat duas exceptiones, quas præsens assertio patitur. Prima est, si vnum rescriptum sit generale, aliud verò speciale: tunc enim necessarium non est, in secundo prioris mentionem facere, *cap. 1. cap. pastoralis 14. §. vltim. hoc titulo, cap. dudum 14. §. nos, cap. quamuis 38. de preb. lib. 6.* Secunda tunc procedit, quando rescriptum primum ex aliquo vitio nullum est; tunc enim in secundo prioris mentio non desideratur, *cap. ex parte 12. hoc tit.* non enim præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum, vt vulgò decantatur, & docent Menochius *lib. 2. de arbit. casu 202. numero 44.* Basil. Legion. *lib. 8. de matrimon. capite 16.*

Opponi etiam potest præsenti assertioni textus *in cap. tenor, de re iudic.* cuius interpretationem in eius notis assignabimus.

CAPVT IV.

Idem [a] *Eboracensi Archiepiscopo.*

INter [b] cæteras constitutiones tuas, fuit propositum coram nobis, quid tenere debeas, cùm aliqua sub disiunctione mandantur, quorum vnum verum est, alterum falsum: vtputà si proponatur, quod si talis sit sacerdotis filius, & in sacerdotio genitus, qui [c] proximo in tali Ecclesia ministrauit; vel quod illicitè Ecclesiam occupauit [d] eandem. Huic ergo quæstioni taliter respondetur (iudici quodcumque istorum constiterit) illi prælibatam Ecclesiam [e] adiudicari debere, & idem in similibus obseruandum est.

NOTÆ.

1. EBORACENSIS METROPOLIS VBI.

a *EBoracensi.*] Ita etiam legitur *in 1. collect. sub hoc tit. cap.4.* & post Concilium Lateran. *p.41. cap.* 1. Eboracum antiqua, & nobilis ciuitas est in Britannia: eius meminerunt Ptolemeus *lib.2. cap.3.* Eutropius *lib.10.* & Candeous, qui eam secundam vrbem Angliæ appellat, Archiepiscopali Sede præclaram, & in ea erat Gentilium Archiflamen, vt refert Polydor. Vergil. *lib.2. histor. Angliæ, fol.39.* Quomodo autem eius Ecclesiæ Præsul Metropolitæ Ecclesiastici authoritatem obtinuerit, discere licet ex Gregorio Magno apud Bedam *lib.1. cap.25.* dum hæc Augustino, quem in Britanniam Apostolum miserat, præcipit: *Ad Eboracum ciuitatem te volumus Episcopum mittere, quem ipse iudicaueris ordinare: ita duntaxat, vt si eadem ciuitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque duodecim Episcopos ordinet, & Metropolitani honore perfruatur: quia ei ego quoque (si vita comes fuerit) pallium tribuere, Domino fauente, disponimus; quem tamen tuæ fraternitatis volumus dispositioni subiacere.* Ipso Augustino prædicante, gens illa cum Rege suo Vvino verbum Dei suscepit, & ita ordinatus est Paulinus in ea Ecclesia cum Metropolitico iure, vt refert Carolus à Sancto Paulo *in Geographia sacra lib.6.* Huius Ecclesiæ mentio extat *in cap. ad supplicationem 9. de renunc. cap. ex tua, de filiis presbyt. cap.2. cap. ex parte 12. cum sequent. de offic. deleg. cap. accepimus 5. de pactis, cap.2. de arbitris, cap.2. de eo qui mittitur, cap.1. vt lite pend. cap. de cætero 5. de re iudic. cap. accepimus 4. de fid. instrum. cap. ad præsentiam 16. cap. proposuit 24. cap. ex insinuatione 50. de appellat.* In præsenti rescribit Alexander Rogerio, qui Ecclesiam illam rexit vsque ad annum 1181. vt refert Beyerlinck *in theat. vit. hum. tom.3. verbo Episcopus, fol.289.*

2. b *Cæteras.*] Varias enim quæstiones Alexandro III. proposuit Rogerius, vt constat *ex dict. cap. ex tua, dict. cap. ex parte, cap.2. de arbitris, cap.5. de pactis*: aliæ verò partes huius epistolæ extant *in cap. inter cæteras, de re iudic. cap. sanè 2. de offic. deleg.* & integra epistola reperitur post Concilium Lateran. *p.41. cap.* 1. & præsens fragmentum spectat ad secundam partem huius rubricæ, quæ in prima collectione ita concipitur: *De rescriptis, & eorum interpretatione.* Et, ni fallor, ansam dedit præsenti consultationi indulgentia Alexandri, quæ reperitur *in c. ex tua, de filiis presbyt.*

3. c *Genitus qui proximo.*] Non omnia hæc vna oratione complectuntur, quia simul necessaria sint, vt quis priuetur beneficio; sufficit vnum verum esse, videlicet, quod sit sacerdotis filius, aut quod pater immediatè ministrasset, ad hoc vt quis reddatur incapax illius beneficij, vt dicemus *in cap.2. de filiis presbyt.* tantùm in præsenti coniunguntur, quia agitur de interpretatione illorum verborum, cùm in rescripto apponuntur, vt *in cap. ex parte 7. de testibus*: non verò quæstio est in præsenti, an debeant concurrere illegitimitas, & immediata successio, vt quis à beneficio arceatur. Ita Decius *hîc, num.6.* Barb. *vot.98. num.68.* Obseruandum tamen est, ex illis verbis: *Sacerdotis filius, & in Sacerdotio genitus*, omnem filium in Sacerdotio susceptum, non vt illegitimum declarari; aliquando enim filius susceptus in Sacerdotio, nascitur legitimus, veluti si nascatur ex Sacerdote orientali, cui licet matrimonium contrahere, textus formalis *in cap. quæsitum 7. de pœnit.* vel ex Sacerdote, cum quo mulier ignoranter in facie Ecclesiæ matrimonium contraxit, *cap.2. cap. ex tenore, qui filij sint legit.* vel ducta vxore ex dispensatione Pontificis, *cap. de Syracusana, 28. dist.* vel ab eo, qui furtiuè ordinatus fuit, *extrauag. Antiquæ*, Ioann. XXII. *de voto*: vel ex eo Sacerdote, qui de consensu vxoris ordinatus fuit, ipsâ religionem professâ; si enim posteà filium procreauerit, nascitur legitimus, quia per conuersionem non fuit matrimonium dissolutum quoad vinculum, vt dicemus *in cap. coniugatus, de conuers. coniug.*

d *Eandem.*] Exemplum sit, si per manum 4.
laicalem illam occupauit, *cap. quisquis 43. de elect. cap. per laicos 16. quæst.7.* post Glossam *in præsenti*: probant Hostiensis *hic num.* 1. Ioann. Andreas *num.5.* P. Gregorius *num. 6.* vel si alio possidente, ipse propriâ authoritate nactus est eius possessionem, iuxta textum *in cap. eum qui, de præb. in 6. l. extat, ff. quod metus caus.* Cardin. *hic, num.4.* Alia exempla peti possunt, cùm videlicet quis erat incapax, & nihilominus præbendam occupauit, iuxta textum *in cap. per inquisitionem, 26. de elect.* vel cùm generaliter quis contra iuris constitutionem præbendam adeptus est, vt in terminis textus *in cap. cum iam dudum 18. de præb. cap. ex frequentibus, de institut. cap.1. de conces. præb. cap. auaritiæ 5. de elect. in 6.* vel per simoniam, seu à non habente potestatem, per vim, vel metum, vel aliam institutionem non canonicam, sine qua beneficium obtineri nequit, *reg.1. de reg. iur. in 6.* namque verbum, *occupauit*, quo Pontifex noster vtitur, ex sui natura in malam partem accipitur, *L.1. ff. quorum legat. l. decernimus, Cod. de Episcopis, & cleric. cap. illud 8. quæst.1. cap. ex litteris, de probat. cap. præsenti, de offic. Ordin.* Notant Glossa *verbo Occupare, in cap. generali, de elect. in 6.* & eodem verbo *in cap. vlt. de restit. spol. eodem lib.* & *eodem verbo in Clement.1. §. si quis autem, de sequestratione possessionis.* Decius hîc *num.2.* Ripa *num.68.* Sed quia aliquando accipitur in bonam partem, *cap. factus 5. 7. quæst.1.* ideo Alexander noster adiecit verbum, *illicitè*, vt *in dict. cap. vlt. de restit. spol.* In his ergo, & superioribus verbis duæ causæ inhabilitatis continentur, vt quis à præbenda deponatur. Prima, si sit filius Sacerdotis in Ecclesia ministrantis: secunda, si eam illicitè occupauit, vt notant in præsenti Panormit. *num.1.* Decius *num.6.* Vranius *num.4.* Burg. *num.13.*

e *Adiudicari.*] Ita legitur in vulgatis, & in 5.
excusis libris Lugduni, & apud Hugonem à Porta, & Vincentium, teste P. Gregorio *hîc, num.7.* Sed in Concil. Lateran. *dict. cap.1.* legitur, *Ecclesiam abiudicari*; & in prima collectione, pluribusque exemplaribus: quam lectionem probant Hostiensis *num.1.* Ioannes Andreas *num.9.* P. Gregorius *num.7.* Ant. August. *in notis ad 1. collect.* & eâ retentâ sensus erit, quod si iudici delegato constiterit, possessorem esse filium Sacerdotis in Sacerdotio genitum, qui proximo in Ecclesia ministrauit, & qui illicitè Ecclesiam occupauit, illi videlicet, contra quem literæ sunt impetratæ, prælibatam Ecclesiam abiudicare debet, hoc est iudicio auferre, quod significat verbum, *abiudicare*; quo in sensu accipitur *cap. ex parte 7. de testibus*, vbi similis huic species proponitur, *cap.2. hoc tit. cap.2. de patrib. qui fil.* apud Ciceronem *de lege agraria*, ibi: *A populo Romano abiudicarit.* Sed adhuc vulgata lectio defendi potest ex textus decisione

in

in cap. ex tua, 9. de filiis Presbyt. ex qua, iuncta inscriptione, coostat, quod ad consulrationem Eboracensis Archiepiscopi Alexander III. super filiis Sacerdotum tales illi literas concessit, vt eos posset in Ecclesiis, quas patres eorum nullo mediante possederaot, sustinere, quos probatæ & sanæ coouersationis agnosceret, vel quos longo tempore eas possedisse constaret; qui duo casus io nostro textu propoouotur. Circa quas Alexandri litteras vltra dubium, de quo *in d. cap. ex tua*, aliud emersit, quod io nostro textu deciditur; scilicet verum oporteret de vtroque iudici constare, vt filio Sacerdotis Ecclesiam adiudicet ad formam rescripti, quæ semper seruanda est, *cap. cùm dilecta 22. hoc tit.* cui dubio respondet Alexander, non oportere vtrumque verum esse; sed si alterum tantùm verum constiterit esse, illi, hoc est filio Sacerdotis, debere Archiepiscopum prædictam Ecclesiam virtute illius dispensationis adiudicare, id est in iudicio addicere, vel dare. Adiudicare enim est, alicui petenti io iudicio rem dare, addiceréve, *l. si idem, in fine, ff. de iurisdict. l. 2. ff. fin. regund.* Quâ explicatione retentâ, io præsenti declaratur textus *in d. cap. ex tua.*

COMMENTARIVM.

6. Conclusio traditur et probatur.

EX hac decretall ita deduci potest assertio: *Si per rescriptum aliquid disiunctiuè iubetur, sufficit alterum adimpleri*; vel ita, *Vbi in rescripto duo alternatiuè proponuntur, sufficit vt in quocunque verificetur.* Eam probant textus, in quibus docetur, in alternatiuis sufficere alterum adimpleri, *l. si quis ita 63. l. si quis ita 129. de verb. oblig. l. si heredi 5. ff. de condit. instit. l. illi aut illi, ff. de leg. 3. l. cùm hic 32. l. cùm pupillus 78. §. 1. ff. de condit. & demonst. l. si is qui, §. verùm, ff. de reb. dub. l. si ita 25. l. si in emptione 34. §. si emptio, ff. de act. empt. l. plerumque 10. §. vlt. ff. de iur. dot. l. quod ait 7. §. si maritus, ff. de donat. inter, l. si ita relictum 43. §. vlt. de leg. 2. l. hac verba 124. ff. de v. s. l. in eo 110. §. vbi verba, ff. de reg. iur. l. cùm quærebatur 13. ff. iudicatum solui, l. penult. C. de v. s. §. penult. Instit. de hered. instituend. l. penult. C. de condict. indeb.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *hic*, Greg. Lopez *in l. 3. tit. 4. part. 6. gloss. 3.* Surd. *de alim. tit. 4. q. 15. num. 59.* Euerard. *in argum. à natura alternatiui, ex num.* 8. Gratianus *lib. 2. discept. c. 288. num. 3.* Castillo *lib... controuers. cap. 136. num. 6.* Anton. Gomez *in l. 70. Tauri, num. 7.* Matienxo *in l. 7. tit. 11. gloss. 1. num. 50. lib. 1. Recopil.* Petrus Pechius *in regul. In alternatiuis, de reg. iur. in 6.* Cuiacius *lib. 5. obseru. cap. 35.* & *lib. 26. cap. 34.* & *in d. l. hac verba*, Hotom. *lib... obseru. cap. 2.* Robertus *lib. 2. receptar. cap. 22.* Madera *lib. 2. animadu. cap. 6.* Valentia *tom. 2. illustrium, cap. 5. tract. 4.* plures referens Olanus *lib. 1. Paralip. cap. 4. cum sequent.*

7. Impugnatur præsens assertio.

Suprà tradita assertio difficilis redditur ex eo; nam rescripta, præcipuè iustitiæ, strictè sunt interpretanda, ita vt in eis nulla admittatur extensio, *cap. significasti 36. hoc tit.* vbi ootat Gloss. 1. Gloss. vlt. *in cap. olim 16. de v. s.* Rescripta enim priuilegiis æquiparantur, quæ strictè interpretaorur, *l. si qua 35. in princip. de inoffic. testam. cap. quod verò 14. de offic. deleg. cap. 1. §. vlt. de filiis presbyt. in 6.* docet Rebuffus *in praxi, tit. de different. inter rescripta, num. 6.* Molina *de primog. lib. 1. cap. 4. à num. 48. & lib. 3. cap. 2. num. 24.* Sed in rescripto vbi diuersa proponuntur, si tantùm ad vnum illa reducimus, latè interpretamur mentem concedentis; siquidem vbi ipse plura excogitauit, vnum tantùm optamus. Ergo nullo modo rescripta disiunctiuè concessa possunt in vno verificari. Augetur hæc dubitandi ratio primò ex eo: nam plerumque dispositiones, quæ fiunt sub disiunctione, non adimplentur in altero, sed necesse est vtrumque fieri; vt si testator dicat, *Ille aut ille mihi hæres esto*; vel, *Illi, aut illi centum do, lego: Illum, aut illum tutorem esse volo*; oon sufficit vnum admitti, sed vterque concurrit ad legatum, hæreditatem, vel tutelam, *l. penult. C. de v. s.* igitur in disiunctiuis dispositiooibus dispositiones non verificaotur in vno. Similiter, si pater ita dicat: *Si filius meus sine liberis, vel intestatus decesserit, Titium substituo*; si tantùm sioe liberis moriatur, substitutus non admittitur, nisi vtrumque concurrat, *l. generaliter, C. de institut.* Deinde si maritua ita legauerit vxori suæ, mundus muliebris, ornamenta, seu quæ eius causâ parauit, omnia debentur, nec hæres liberatur præstando vnum, *l. si quis ita legauerit, l. Quintus, ff. de auro, & arg. legat.* Quod etiam io aliis casibus docent textus *in l. si is qui ducenta, §. finali, ff. de rebus dubiis, l. donationes, §. penult. ff. de donat.* Ergo idem in rescriptis dicendum est. Augetur secundò hæc difficultas; nam rescripta pro legibus obseruantur, & partes legum dicuntur, vt probaui in textu antecedenti: sed in legibus disiunctiua pro coniunctiua sumitur; imò si lex aliquid disiunctiuè constituat, coniunctiuè disposuisse præsumitur, *l. cùm quidam, C. de v. s. l. si quis in puteum, §. hoc interdictum, ff. quod vi, aut clam, l. vbicumque 60. ff. de fideiussoribus, l. Quintus 10. ff. de aur. & argent.* & in lege duodecim Tabularum, cuius fragmentum extat *in l. sæpe 53. ff. de v. s.* & *in l. actione 65. §. si post, ff. pro socio*, & in aliis, quas expendit Cuiacius *in l. alienationis 123. §. vlt. ff. de v. s.* idem probatur, ex quibus ita tenent Bartolus *in l. si is qui ducenta, §. verum, de rebus dubiis.* Texera *in l. 1. columna penult. ff. eodem tit.* Ergo in rescriptis disiunctio habetur pro coniunctione, & per consequens in nostro textu ooo sufficiebat alterum esse verum.

Adhuc tamen Alexander noster defendendus est, cuius decisio vtriusque iuris principiis mirè congruit. Ad eius expositionem præmittendum est, disiunctiuam esse dictionem, quæ quamuis aliàs coniungat, sensum tamen disiunctiuum habet, vt hæ, *aut, vel, siue*; quas explicant Alphonsus Palentinus *de synonymis*, Alciatus *in l. sæpe 53. ff. de v. s.* Gilkenius *in l. generaliter 6 C. de institutionibus*, Albericus Gentilis *in l. alienationis 28. §. 1. ff. de v. s.* latè Olanus *lib. 1. paralip. cap. 2.* Disiunctiuarum autem varia sunt genera; est enim disiunctiua temporum, personarum, rerum, locorum, pœnarum, conditionum, item rerum & locorum simul, rerum & personarum mixtim. Disiunctiua temporum ita concipitur, *Kalendiis Ianuariis vel Februariis dare spondes. l. si ita relictum, §. finali, ff. de leg. 2. l. si ita 109. ff. de verb. obl.* Alternatiua personarum est, *Promittis mihi aut Titio. l. cùm quidam, C. de v. s. l. si ex toto, §. 1. ff. de leg. 1. l. si Titio aut Seio, ff. de leg. 2. l. item 9. §. vlt. cum l. sequenti, ff. de stipulat. seruor. l. Gaius 46. ff. solut. matrim.* Rerum, vt *Stichum, aut Pamphilum lego, aut promitto. l. cùm res 48. §. sed si, ff. de leg. 1. l. vbi autem 75. §. qui illud, ff. de verb. obl.* Locorum, vt *dabis mihi centum Romæ, aut Capuæ. l. 3. §. nusquam, ff. de eo quod certo loco, l. ei qui, §. in sequestrum, ff. depositi.* Pœnarum, vt

8. De vera vis alternatiuis.

Qui tale delictum admiserit, seruum, aut centum soluat. l. quicumque, ff. de seruis fugitiuis. Conditionum, vt *Si nauis ex Asia venerit, aut Titius Consul factus fuerit. l. generaliter 6. C. de condit. instit. l. si heredes 5. ff. eodem titul. l. cùm pupillus 76. §. 1. ff. de condit. & demonst. §. si plures, Instit. de hered. instituend.* Rerum & locorum simul, vt *Dabis mihi centum Romæ, vel seruum Capuæ* : tandem rerum & personarum, vt *Dabis mihi seruum, vel centum Sempronio.*

9. IN DISIVNCTIVIS SVFFICIT VNVM ADIMPLERI.

Deinde sciendum est, in disiunctiuis rerum, quas vulgò alternatiuas dicimus, sufficere vnum adimplere, id est alterum dare: itaque debitor alternatiuus vnam rem dando, liberatur, *l. si ita 25. l. si in emptione 34. §. si emptio, ff. de contrahend. emptione, l. plerumque 10. §. vlt. ff. de iure dotium, l. quod autem 7. §. si maritus, ff. de donat. inter, l. si ita relictum 43. §. vltim. ff. de leg. 2. l. penult. C. de condict. indeb. l. si hominem 32. ff. de noxalibus, cap. de raptorib. 36. q. 1. cap. referente, de preb.* Docent Petrus Pechius *in reg. In alternatiuis, de reg. iur. lib. 6.* Caldas Pereyra *de nominatione, quæst. 10. numero 32.* Anton. Faber *lib. 3. coniect. cap. 3.* D. Melchior de Valentia *tom. 2. illustr. tract. 4. cap. 2. n. 7.* Licèt enim in obligatione alternatiua vtrumque sit in obligatione, *l. si Stichum 16. l. si duo 128.* vbi Corrasius, *ff. de verb. obl. l. Stichum 96. §. 1. ff. de solution.* nihilominus tamen alterum tantùm est in solutione, *d. l. si duo, l. illud 25. ff. de constit. pecun. l. ex toto 8. §. 1. ff. de leg. 1. l. si illud 27. ff. de legat. 2. l. cùm illud 25. ff. quando dies legati, l. adigere 6. §. vltim. ff. de iurepatronat. iuncta l. vlt. §. secundo, ff. qui, & a quibus, l. si quis ita 119. ff. de verb. obl. l. Stichum 8. §. qui decem, l. si is cui 26. l. qui hominem 32. ff. de nouationibus, l. Stichum 95. de solut.* Et quamuis aliàs tot sint obligationes, quot res in legato, vel stipulatione deductæ, *l. 2. ff. de legat. 2. l. sine 29. ff. de verb. obl.* idque ex ratione legis *non ita 34. §. vltimo, ff. eodem tit.* nihilominus legatum alternatiuum vnum, & stipulatio alternatiua vna est, quia tantùm vna res est in solutione deducta, *d. l. si illud 27. ff. de legat. 2.* vnde est, quod in alternatiua obligatione vnum tantùm in effectu consequitur, nec requiritur, quod omnia concurrant; quia hoc ita postulat natura, & proprietas verborum, à qua recedi non oportet, *l. non aliter, ff. de legat. 3.* Quare in disiunctiuis sufficit alterum probari, vel alterum verum esse, seu quod alterum adimpleatur, vt in præsenti textu docetur: & in hac parte alternatiuæ obligationis obseruandi sunt textus *in l. hac scriptura 26. ff. de condit. & demonst.* iuncto Fabro *lib. 17. coniect. cap. 2. l. 1. §. sed si mihi, ff. de verb. obl. l. vlt. vers. prohibetur, & §. is qui, ff. qui & à quibus, l. si quando 109. §. 5. ff. de legat. 1. l. cùm vnus 10. ff. de aur. & argent.* iuncto Costa *1. select. cap. 4. l. si vnus 27. §. si stipulatus 6. ff. de pactis, l. si quis 43. ff. ex quibus causis maiores,* iunctis Cuiacio *ad Africanum ibi,* & *in d. l. si quando 109.* Larreategui *lib. 5. select. cap. 5. num. 1. l. 5. §. 1. ff. depositi, l. si marito 9. l. quod si fundus 11. ff. de fund. dotali,* iuncto Cuiacio *ad Africanum ibi, l. tutor 23. ff. de testament. tutel. l. illud 25. ff. de constit. pecun.* iuncto Cuiacio ad Papinianum ibi, *l. cùm illud 25. ff. quando dies legati, l. Stichum 95. in princip. de solut.* iuncto Cuiacio ibi, ad Papinianum, *l. Stichum 55. ff. ad leg. Aquil. l. & per 13. §. si Stichum, ff. de acceptil. l. si id quod 15. ff. de duobus reis, l. 1. § si fructuarius, l. item 9. §. finali, cum l. sequenti, l. si ex re 28. ff. de stipul. seruor. l. cùm ita 9. ff. de opt. legata.*

10. DE ALTERNATIVIS PERSONARVM.

Hactenus egimus de alternatiuis rerum; in alternatiua verò personarum, quam magis propriè adiunctiuam dicemus, non idem docent Interpretes, sed potiùs affirmant disiunctiuam in coniunctiuam resolui: ita tenuerunt in præsenti Ripa & Burgos *num. 23. & 29.* Rebuffus *in l. sæpe, ff. de v. s.* Euerardus *loco à natura alternatiuarum, limit. 1.* Grassus *de successión. §. legatum, q. 6. num. vltimo*: sed hoc indistinctè in omnibus alternatiuis personarum verum non est, sed in illis tantùm casibus, in quibus hoc ius nouiter statuit Iustinianus, *in d. l. cùm quidam 4.* ne dispositiones illæ fauorabiles propter incertitudinem vitiarentur, ex regula legis *item si, §. vlt.* cum *l. sequent. ff. de stipul. seruor.* vt rectè docuit Madera *suprà cap. 34.* namque extra illos casus aliquando alternatiua inter personas posita propriam naturam retinet, vt *in l. si ex toto 8. §. 1. ff. de legat. 1. l. si Titio 16. ff. de leg. 2.* & aliis congestis à Grasso *dict. num. finali.* Aliquando alternatiua personarum inutilem reddit actum, vt *in d. l. item, §. vlt.* quæ nequaquam corrigitur ex finalibus verbis, *d. l. cùm quidam*; quia vt rectè notauit Barbosa *in l. Gaius 46. num. 20. ff. solut. matrim.* non ad principalem decisionem, nec principium legis referuntur ea verba, sed ad versiculum, *sin autem*; quod immediatè antecedit, vt sensus sit, quod in contractibus ius antiquum in alternatiuis personarum remaneat illibatum, quamuis contrarium intendat probare Gomez *2. tom. var. cap. 11. num. 20.* in fauorem autem dotis admittunt omnes, quod alternatiua posita inter personas, inutilem non reddit dispositionem.

11. DE ALTERNATIVIS CONDITIONVM.

In pluribus etiam conditionibus appositis disiunctiuè, sufficit alterum adimplere, siue sint casuales, siue potestatiuæ, *l. si heredi 5. ff. de condit. instit. l. cùm pupillus 78. §. 1. ff. de condit. & demonst. l. generaliter 6. C. de instit. & substit. l. Lucius 85. ff. de hered. instit.* Faber *lib. 5. coniect. cap. 19. & lib. 17. cap. 18.* Idem erit dicendum si diuersæ conditiones super eadem re non disiunctim, sed separatim in diuersis partibus apponantur, veluti si ex eadem parte Titius hæres instituatur sub conditione, si nauis ex Asia venerit; & iterum in diuersa parte testamenti ex eadem parte hæres nominetur, si Mæuius Capitolium ascenderit: quia tunc ad exemplum disiunctiuæ satis erit alteram conditionem existere, *l. si plures 17. ff. de condit. instit. l. si ita solum 27. §. vlt. ff. de hered. instituend.* quas sic accipiunt Viglius *in d. §. penult. Instit. de hered. instit.* Cuiacius *in dict. l. si heredi 5.* Ideoque cùm eo casu plures institutiones censeantur, existente conditione vnius, tam idem hæres purè, & sub conditione ex eadem parte reperitur; ideoque præualet institutio pura tanquam plenior, & conditionalis non attenditur: docent Cumanus, & Castrensis *in dict. l. si plures*, Peralta *in l. 3. §. vlt. num. 40. ff. de hered. instit.* nec obstant textus *in l. sub diuersis 51. l. quod traditum 56. cum duabus sequent. ff. de condit. & demonst.* quibus satisfaciunt Cuiacius *in d. l. si heredi*, Viglius, & Pichardus *in d. §. penult.*

12. DE ALTERNATIVA NEGATIVA.

Ex his velut manuducimur ad resolutionem illius quæstionis satis vexatæ apud Interpretes, vtrum videlicet in disiunctiua negatiuè concepta sufficiat alterum adimpleri, quemadmodum in affirmatiua? Et nonnulli docent in negatiua necessarium esse neutrum fieri, per textum *in l. si ij qui 13. §. cùm ita, ff. de reb. dubiis*, vbi affirmatur, ita conceptâ stipulatione, *Si hominem, seu fundum*

non

non dederis, centum dabis; necessariò vtrumque faciendum esse, & ideò siue alterum, siue neutrum factum sit, committi stipulationem; quod & affirmatur *in vers.* 1. eiusdem legis. Expendi etiam potest pro ea sententia textus *in l. si ita quis* 135. §. *ea lege, ff. de verb. obl.* Ita tenent in præsenti Ioannes Andreas *num.* 18. Butrius *num.* 8. Panormitanus *num.* 2. Cardinalis *num.* 4. Sahagun *n.* 10. Barbosa *num.* 5. Rebuffus *in d. l. sæpe*, Baldus *in l. generaliter, C. de institut.* Cuiacius *in d. l. si is qui* 13. §. *cùm ita*, & *lib.* 5. *obseru. cap.* 3. Goueanus *lib.* 2. *variar. cap.* 22. Osualdus *ad Donellum lib.* 15. *cap.* 12. *littera K*, Faber *lib.* 17. *coniecturar. cap.* 18. Contrarium, videlicet sufficere etiam in negatiua disiunctiua vnum adimpleri, docent Decius *hic, num.* 26. Felinus *num.* 16. Vranius *num.* 3. Burgus *num.* 23. plures laudati à Sahagun *num.* 1n. Barbosa *in præsenti, num.* 5. & *de dictionibus, dictione* 46. *num.* 3. Donellus *in d. l. si ita quis* 63. *ff. de verb. obl.* Madera *animadu. cap.* 24. Facit pro eorum sententia textus *in d. l. si quis ita* 129. necnon & illa ratio, quia quemadmodum vt verificetur disiunctiua affirmatiuè concepta, sufficit vnum fieri, quamvis alterum factum non sit, quia verum est dicere illud, aut illud factum esse; ita ad veritatem negatiuæ sufficiet alterum non fieri, quamvis alterum factum non sit. Alij in hac quæstione distinguendum putant inter eum casum, in quo agitur de obligatione inducenda, & stipulatione committenda, & inter eum casum, in quo agitur de obligatione inducenda, nec committenda stipulatione. Priori casu affirmant, quod quemadmodum in affirmatiuis sufficit alterum fieri, ita in negatiuis sufficit alterum non fieri; & ita accipiunt textum *in d. l. si quis ita.* Posteriore verò casu, sicut in affirmatiuis requiritur, quod vtrumque non fiat, ita in negatiuis vtrumque fieri oportet, ne obligatio inducatur, vt in exemplis propositis *in d. §. cùm ita.* Sed in hoc Interpretum dissidio ego negatiuæ sententiæ adhæreo, quam nouiter defendit Olanus *d. lib.* 1. *paral. cap.* 5. qui contrariæ sententiæ fundamentis satisfacit: videndus est, nam nobis omnia prosequi nec vacat, nec libet.

13. In alternativis cuius sit electio.

Cùm ergo debitor alternatiuè obligatus, teneatur tantùm vnam rem præstare, aut vnum facere ex deducta in obligatione, sequitur, ipsum posse eligere quod maluerit præstare; quod pro regula traditum est, videlicet, in alternatiuis, debitoris esse electionem, & sufficere alterum adimplere, quam exponunt prædicti Interpretes: nos autem prosequi nec licèt, nec libet. Obseruandi tamen sunt textus *in l. si id quod* 15. *ff. de duobus reis, l. cùm hereditas* 5. §. *vlt. ff. qui & à quibus*, iuncto Fabro *lib.* 2. *coniecturar. cap.* 5. *l. te hominem* 32. *ff. de nouationib.* iuncto ipso *lib.* 3. *coniecturar. cap.* 3. *l. adigere* 6. §. 1. *ff. de iurepatronatus*, iuncto etiam ipso *lib.* 24. *coniecturar. cap.* 18. *l. pater, ff. de pactis dotalibus*, adhibito Costa *lib.* 1. *selectar. cap.* 16. *l. inter* 51. *ff. de fideiussorib.* cum Fabro *lib.* 1. *coniecturar. cap.* 4. *l. & ius* 13. §. *si Stichum, ff. de acceptilat. l. si vnus* 27. §. *sed si Stichus, ff. de pactis, l. non solùm* 7. §. 1. *ff. de liberat. legata, l. Lucius* 85. *ff. de hered. instituend.* Fabro *lib.* 17. *coniecturar. cap.* 19. *l. vlt.* §. *vlt. ff. qui & à quibus, l. cùm vnus* 1n. *ff. de aur. & argent.* cum Costa *lib.* 1. *select. cap.* 4. *l. si quis stipulatus* 43. *ff. ex quib. caus. maiores*, iuncto Cuiacio 7. *ad Africanum* ibi, *l. si quando* 109. §. 1. *ff. de legat.* 1. iuncto D. Martino de Larreatigui *lib.* 5. *selectar. cap.* 5. *l. quod si fundus* 11. *ff. de fundo dotali, l. illud* 25. *ff. de constituta pecunia, l. Stichum* 55. *ad leg. Aquil. l. quotiens*, §. 1. *ff. de optione legata, l. heredes* 25. §. *sin autem* 7. *ff. familiæ erciscundæ, l. si quis argentum* 35. *C. de donationib.*

14. Traditur ratio decidendi.

Quibus sic animaduersis, ratio præsentis decisionis ex eo prouenit; nam cùm natura disiunctinæ sit disiungere vnam rem ab alia, & facere & vnum sufficiat adimpleri, vt verificetur dispositio, ex suprà traditis; inde cùm in rescripto aliquid iubetur sub disiunctione alternatinam inducente, sufficit vnum adimpleri, nec necessum est, vt vtrumque in rescripto comprehensum verificetur: vnde in nostro textu rescriptum, quod continebat illas disiunctinas partes sub disiunctione, videlicet, si constasset esse sacerdotis filium, vel Ecclesiam illicitè occupasse, cùm sit alternatiuum, vnum tantùm sufficit, videlicet, quod sit sacerdotis filius, vel illicitè occupasset Ecclesiam; tunc enim altero probato, seu verificato, remouendus est ab Ecclesia; cùm rescriptum alternatiuum esset sub disiunctione expeditum, vt docent in præsenti Viuianus, Sahagun, & Vranius.

15. Respondetur difficultati.

Nec difficultas suprà adducta obstat; nam omissâ illâ satis diffusâ quæstione, vtrum rescripta sint strictè, an latè interpretanda; dicimus, rescripta strictè accipi, vel latè, cùm sumus in dubio, nec ex verbis, aut intentione concedentis aliud appatet; quia tunc interpretatio fit iuxta id quod verosimilius est, & secundùm materiam, & qualitatem dispositionis, ad quam disponens magis attendere videtur, regulâ *inspicimus* 45. *de reg. iuris in* 6. vnde cùm in rescripto, vbi alternatiuè, id est sub disiunctione aliquid iubetur, expressa sit voluntas concedentis rescribere volentis, vt alterum tantùm adimpleatur, ideò asserimus in tali rescripto sufficere alterum adimplere, aut esse verum. Nec obstat difficultatis augmentum deductum *ex d. l. penult. C. de v. s.* nam cùm apud veteres dubitaretur, an legatum, hæredis institutio, seu tutoris datio propter nimiam incertitudinem in ea specie vitiarentur, *l. duo* 30. *ff. de testam. tutela*; an verò potior esset conditio occupantis, iuxta legem *si pluribus, ff. de procuratorib.* vel is præferri deberet, qui priori loco nominatus est. Tandem Iustinianus explosis veterum sententiis, statuit melius visum esse, disiunctionem, *aut*, pro copulatiua, *&*, accipi, vt coniunctiuo modo dispositio testatoris procedat. Alia plura circa eius textus interpretationem adducunt Raguellus, Linglois, & Merillius *ibi*, Olanus *dict. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 5. & *cap.* 8. Nec obstat dicta lex *generaliter* 6. fauore enim filiorum iam temporibus mediæ Iurisprudentiæ receptum erat, vt disiunctiua resolueretur in copulatiuam, *l. Lucius* 85. *ff. de hered. instit. l. ex facto* 43. *ff. de vulgari, l. cùm auus* 102. *ff. de condit. & demonstrat. dicta l. si is qui ducenta*: latè & alia prosequens docet Olanus *dict. lib.* 1. *cap.* 8. & 9. Nec maiorem difficultatem continet textus *in dicta l.* 30. ibi enim dictio, *seu*, alternatiuam non inducit, quia fuit adiecta à testatore, non animo disiungendi res legatas, sed potiùs ampliandi legatum; cùm enim legasset mundum muliebrem vxori, adiecit, *seu quæ eius causâ parari*, ampliandi animo, vt quæ appellatione mundi muliebris, & in eo continebantur, expressis verbis relinqueret. Docuerunt Cuiacius *lib.* 26. *obseru. cap.* 34. Costa *lib.* 1. *select. cap.* 4. Cnuarr. *lib.* 2. *var. cap.* 5. Eadem ratione *in dict. l. si is*

qui

qui ducenta, §. *finali*, ſubſtitutio ita concepta, *Si quis mihi filius gignetur* (ſeu *genitum*, vt vult Fornerius *lib. 5. rerum quotid. cap.* 20.) *heres mihi eſto*; *ſi mihi filius aut filia heres non erit*, *Seius heres eſto*, non verificatur ſi filius non ſit hæres, licèt filia ſit; ſed deſideratur vt tam filius, quàm filia hæredes non ſint. Id enim procedit, quia ex tacita voluntate teſtatoris diſiunctiua filiorum reſoluitur in coniunctiuam, ne videatur teſtatorem voluiſſe propriæ poſteritati extraneum ſubſtitutum præferre, vt Donellus & Gothof. ibi animaduertunt. Nec vltimum augmentum difficultatis refragatur, nam licèt Madera *animadu. cap.* 11. intendat etiam in alternatiua legis diſiunctiuam conſeruari, verius tamen eſt, in diſiunctiuam reſolui, & præſentem regulam limitari in alternatiuis legis. Nec tunc obſtat difficultas ſuprà perpenſa; nam reſcripta non ſunt leges generales, licèt quoad partes pro legibus obſeruentur; vnde diſiunctiua in eis non conuertitur in coniunctiuam, vt in legibus generalibus.

16. Exponitur cap. olim 25. hoc titulo.

Sed adhuc præſenti aſſertioni obſtat textus *in cap. olim 25. hoc tit.* vbi proponitur, Petrum Clericum detinuiſſe Parochiam de Salice, quam R. dicebat ſe canonicè adeptum fuiſſe: ipſe impetrauit literas ad Abbates Saginenſem & Vallis Regiæ. Qui iudices delegati cùm partes ter citarent, Petrus nec per ſe, nec per reſponſalem, hoc eſt, procuratorem, *cap. cùm olim*, *cap. ex parte*, *de priuil. l. ſed etſi*, *ff. de pactis*, comparere voluit; quare ipſum excommunicarunt propter contumaciam, & fructus beneficij ſequeſtrarunt. Demùm Petrus comparuit, & abſolutus fuit; & cùm iudices illi aſſignarent diem, & locum in quo ſtaret promiſſis; ipſe ex litteris à iudicibus datis abraſit diem & locum, & in raſuræ loco appoſuit, quod illi fructus ſequeſtrati reſtituerentur, quo facto falſitatem commiſit; nam falſum committitur, quando amouendo aliquid per raſuram, aliud ibi ſcribitur, *cap. licèt*, *de crimine falſi*; & hoc confeſſus fuit coram iudicibus, qui totam facti ſeriem R. Pontifici retulerunt. Quibus cognitis Pontifex reſcripſit dictis iudicibus, vt ſi ita eſſet, Petro perpetuum ſilentium imponerent, & R. Eccleſiam adiudicarent. Sed cùm iudices delegati adhuc dubitaſſent, vtrum non ſolùm falſitas, verùm etiam detentio Eccleſiæ, & alia ſuprà relata eſſent probanda, vt ab Eccleſia Petrus amoueretur, conſuluerunt iterum R. Pontificem, qui decreuit omnia eſſe probanda, nec ſufficere vnum verum eſſe. Ex quo textu expreſsè deducitur, in reſcriptis diſiunctiuè conceptis non ſufficere vnum verum eſſe, ſed omnia probari debere. Pro cuius difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu non ſufficere vnum verum eſſe, ſed omnia eſſe probanda; quia cùm clauſula, *ſi ita eſt*, in ipſo reſcripto adiecta fuiſſet, ad omnia in eo contenta referri debuit, quod proprium eſſe ipſius clauſulæ docent plures congeſti à Barboſa in eo textu. Accedit, nam in reſcripto ibi relato Pontifex non fuit vſus dictione diſiunctiua, imò potiùs generali clauſula, *ſi ita eſt*; quæ ad omnia refertur: quare rectè Pontifex decreuit omnia probanda eſſe, nec ſufficere vnum verum fuiſſe.

17. Exponitur cap. mandato 10. de præb. lib. 6.

Deinde præſenti aſſertioni opponitur textus *in cap. mandato 10. de præb. lib. 6.* vbi proponitur reſcriptum Apoſtolicum gratiæ conceſſum fuiſſe, vt certus Prælatus conferret beneficium Petro, cuius beneficij collatio ad ipſum, vel ad alium pertineret. Simul vacarunt duo beneficia, quorum vnius collatio ſpectabat ad ipſum executorem literarum, alterius verò ad alium; quæſtio fuit, an executor literarum poſſit adimplere Pontificis iuſſum conferendo beneficium, cuius collatio ad alium ſpectabat? Et reſpondet Bonifacius VIII. ſcripturæ ordinem in ipſo reſcripto eſſe ſeruandum, & non poſſe executorem literarum adimplere Pontificis præceptum conferendo beneficium, cuius collatio ad alium ſpectabat: ex quo textu expreſsè deducitur, in reſcripto diſiunctiuè concepto non ſufficere alterum adimpleri, vel tantùm aliud verum eſſe. Pro cuius textus expoſitione ſciendum eſt, quod quamvis generaliter verum ſit, diſiunctiuam non conuerti in coniunctiuam, nec ſcripturæ ordinem ſeruari; hoc tamen procedit, niſi mens diſponentis, ſeu materia ſubiecta contrarium ſuadeant, aut iniquitas non ſequatur, ſi alternatiua ſuam naturam retineat; tunc enim reſoluitur in coniunctiuam, vt docent Bartolus *in l. Gallus*, §. *quidam rectè*, *num.* 4. & 6. Iaſon *ibi num.* 23. *ff. de liberis & poſthumis*, Tiraquell. *in l. ſi vnquam*, *verbo Suſceperit*, *num.* 42. *C. de reuocandis*, Suarez *alleg.* 27. Menchaca *de ſucceſſion. progreſſ.* §. 4. *num.* 7. & 8. Madera *ſuprà*, *cap.* 33. Exempla peti poſſunt, primum *ex l. cùm pater*, §. *à te peto*, *ff. de legat.* 2. *l. heredes mei*, §. *vlt. ff. ad Trebel.* vbi quamvis aliàs alternatiua poſita inter perſonas honoratas reſoluatur in coniunctiuam, *l. penult. C. de v. ſ.* nihilominus ſeruatur ordo ſcripturæ, quia inter perſonas nominatas diſpar affectionis ratio erat, ob quam alternatiua, de qua ibi, dicitur alternatiua ordinis; quia inter eas perſonas apponitur, inter quas cadit ordinata affectio. Ita docuerunt in præſenti Felinus *num.* 4. Decius *num.* 39. Ripa *num.* 50. Burgos *num.* 30. Molina *de primog. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 7. Peregrinus *de fideicommiſſ. art.* 18. *num.* 24. inde reſoluentes, quod ſi in maioratûs fundatione caueatur, vt ſuccedat filius, vel filia maior, adhuc præferendus eſt filius etiam minor, quamvis filia maior exiſtat; quod etiam tenent Antonius Gomez *in l.* 40. *Tauri*, *num.* 62. Couarr. *lib.* 3. *var. cap.* 5. *num.* 5. Gamma *deciſ.* 337. *ex num.* 11. Secundum exemplum proponitur *in d. cap. mandato*, in cuius ſpecie in diſiunctiua ordo ſcripturæ ſeruatur, quia ratio grauaminis poſtulabat, vt Epiſcopus grauatus beneficium conferre, potiùs illud, cuius collatio ad eum ſpectabat, conferret, quàm illud cuius collatio ad alium pertinebat; & ſic in eo reſcripto ſeruatur ordo ſcripturæ, vt docuerunt Gloſſa ibi, & in præſenti textu, vbi Felinus *num.* 4. *verſic. fallitur* 1. Decius *num.* 39. Burgos *num.* 30. Additionator Panormit. *litera G.* Etiam expendi poteſt textus *in cap.* 2. *hoc titulo*, iunctis ibi notatis.

CAPVT

CAPVT V.

Idem [a] *Rauennati* [b] *Archiepiscopo.*

SI quando aliqua tuæ fraternitatis dirigimus, quæ animum tuum exasperare videntur, turbari non debes, neque moueri, aut credere quod personam tuam contemptibilem velimus reddere, vel despectam: quia te sicut charissimum fratrem nostrum, & immobilem columnam Ecclesiæ affluentissimâ charitate diligimus, & honoris, & exaltationis tuæ desideramus modis omnibus incrementum. Nam etsi sæpe fratribus, & Coepiscopis nostris secundùm varietatem eorum, quæ nobis suggeruntur, asperè, & durè scripsimus; hoc tamen non ex minori affectione contigit, sed vt clamoribus querelantium secundùm Deum, & officij nostri debitum satisfacere comprobemur. Quapropter monemus prudentiam tuam, & exhortamur attentiùs, quatenus de cætero non mouearis, neque turberis, nec tuus animus deiiciatur, si tibi durum, vel asperum scripsimus; sed sicut vir prouidus & discretus, qualitatem negotij, pro quo tibi scribitur, diligenter considerans, aut mandatum nostrum [b] reuerenter adimpleas, aut per litteras tuas, quare adimplere non possis, rationabilem causam prætendas: quia patienter substinebimus, si non feceris quod pranâ nobis fuerit insinuatione suggestum.

NOTÆ.

1. RAVENNÆ DESCRIPTIO. [a] RAuennati.] Ita etiam legitur *in 1. collect. sub hoc titulo, cap. 5.* Rauenna inter nobiliores Italiæ ciuitates numeratur apud veteres Authores, ob veterrimum portum vbi Augustus classem ad tutelam maris collocauit, Suetonius *in eo, cap. 49.* Tacitus *lib. 4. annalium*, Vegetius *lib. 4. de re milit. cap. 31.* ex eis & aliis notauit Sauarus *ad Sidonium lib. 1. epist. 4* Strabo *lib. 5.* in paludibus priùs sitam fuisse refert, & fundatam à Tesanis, à quibus Sabini acceperont: Augustus eam muris circumdedit: Alaricus Logobardorum Rex illam exornauit: Theodoricus in ea Regiam sedem fixit. Variorum experta est dominatum; Romanorum, Eurorum, Ostrogothorum. Iustinianus supremum in ea iostituit Magistratum, cuius munere fungebantur Exarchi ab Oriente missi; quod munus durauit vsque ad tempora Imperatoris Leonis III. Astulphus Rex Longobardorum eam occupauit, sed compellente Pepino Gallorum Rege R. Pontifici restituit, cœpitque censorâ Pontificiâ administrari; posteà à Longobardis occupata, iterum in ditionem Ecclesiasticam rediit, vt refert Vghellius *tom. 2. Italiæ, fol. 325.* Iam à temporibus S. Apollinaris Ecclesiâ Cathedrali decorata est, quæ postea in Metropolin erecta fuit. Zosimos *lib. 3. Rauenna Metropolis, Flaminiæ vrbs primaria.* Et Hieronymus Rubeus *lib. 2. histor. Rauennat.* refert à Valentiniano III. huoc honorem accepisse, tradens priuilegium ipsom ex vetustis membranis: sed meritò de eius fide post Baronium dubitat Carolus à S. Paulo *lib. 1. Geograph. sacræ, fol. 44.* qui probabile esse tradit, Raoennatensem Ecclesiam iam tempore Leonis Magni à Mediolanensi iurisdictione abstractam, Metropolin fuisse. Illud non omittam, primis eius temporibus columbam è cœlo delapsam, eius Ecclesiæ Præsules diuinitus monstrasse, vt refert Vghellius *vbi suprà.* Gerardo eios Ecclesiæ Præsuli ex anno 1172. vsque ad annum 1182. missa est præsens epistola: & quia sæuissimis illis temporibus pro Alexandro III. acriter pugnauit contra Antipapas, Columna Ecclesiæ in præsenti appellatur. Eius Ecclesiæ mentio fit *in cap. 3. de postulat. Prælat. cap. causa 8. de elect. cap. 4. de corp. vitiat.*

2. [b] *Reuerenter adimpleas.*] Alioqoin punitur rescripto non obediens, *l. 5. C. de diuersis rescriptis*, iure ciuili, vel ad arbitrium Præfecti Prætorio, vel ipsius Principis, vt colligitur *ex l. aliud 131. §. 1. ff. de v. s.* aut mulctâ triginta librarum auri, *ex l. 2. C. de legib.* Si ex contemptu sit inobediens, maior esse debet pœna, iuxta illud Prudentij *in Rom. mart.*

—— Solue pœnam sanguinis:
Spreuisse leges, respuere est Principem.

COMMENTARIVM.

3. CONCLVSIO ILLVSTRATVA. EX præsenti textu sequens communiter deducitur assertio: *Si rescriptum Principis contineat aliquid contra ius expressum, aut ex cuius executione scandalum sequatur, reuerenter est accipiendum, in eius tamen executione supersedendum, donec Princeps consulatur.* Probant eam textus *in cap. memoriam 3. 14. dist. cap. 1. 31. dist. cap. 1. 40. dist. cap. nomen 2. q. 5. cap. contra mores 3. 100. dist. cap. quid ergo, 49. 11. q. 3. cap. quid culpatur 4. 23. q. 1. cap. cùm apud 11. q. 1. cap. manet 24. q. 1. cap. sententiam 35. q. 9. cap. cùm contingat, hoc tit. cap. nisi, §. pro graui, de renunc. cap. 2. de offic. delegat. cap. ex litteris 4.* iuncta glossa, *verbo Supplicauit, de in integ. restit. cap. licèt, de for. compet. cap. pastoralis, de fide instrum. cap. cùm teneamur 6. de præb. cap. litteras, de restit. spol. l. omnes, finali, C. si contra ius, l. si quis aduersùs, authent. quæ supplicatio, C. de precibus Imperatori, l. vnica, C. de offic. Præfect. Prætor. authent. de mandatis Principum, §. deinde competens, authent. vt nulli iudicum, §. & hoc verò iubemus.* Consonant de iure nostro patrio lex 17. & 19. *tit. 23.* lex 6. *tit. 24. partit. 3.* lex 5. *tit. 12. lib. 3. ordinamenti*, lex 1. *tit. 14.* lex 1. & 2. *tit. 19. lib 4. recopilat.* lex 11. *tit. 14. lib. 2. recopilat.* Illustrant plures ex antiquioribus, congesti à Couarr. *in practicis cap. 35. num. vlt.* & in regula *peccatum, in principio, num. 5.*

num. 5. de regul. iuris lib. 6. & *lib. 2. variar. cap. 8. num. 1.* Ex practicis plures laudati à Cenedo *collectanea 30. ad Decretales*, quibus addendi sunt Anguianus *lib. 1. de legibus, cap. 5.* Salgado *de supplicatione, p. 1. cap. 1.* Salcedo *lib. 2. de leg. politic. cap. 3.* Roa *de iuribus principalibus, q. 1. num. 20. & 30.* Vranins & Petrus Gregorius *in præsenti*, idem *lib. 2. de rescriptis, cap. 51.* Fragoso *de regimine 1. p. disput. 2. §. 4.* Solorzano *tom. 2. de iure Indiar. lib. 2. cap. 8. num. 51.* & *lib. 4. cap. 10. num. 41.* Marquez *in Gubernator. lib. 1. cap. 10.* Mancinus *genialium cap. 246.* Cochier *lib. 2. thesauri, cap. 2. in notis*, Cironius *lib. 1. obseruat. cap. 14.* Arias de Mesa *lib. 2. variar. cap. 36. num. 2.*

4. TRADITVR RATIO DVBITANDI.

Sed in hanc assertionem ita illustratam, pro ratione dubitandi ita insurgi potest: Principis mandatis rescriptis comprehensis omninò parendum est, *cap. in memoriam, 3. 14. dist. cap. 1. dist. 31.* Probant latè Fragoso *dict. lib. 1. disput. 2. §. 4.* Solorzanus *dict. cap. 19. num. 41.* ita vt de eius potestate dubitare proximum sit sacrilegio, vel de eius præcepto, prætextu supplicationis, tergiuersari, *l. 1. C. vt ordo dignit. lib. 12. l. sacrilegy 5. C. de diuers. rescript. l. 3. C. de crim. sacril.* Rojas *de successión. cap. 23. num. 66.* Padilla *in l. 3. C. de diuersis rescriptis*; à quibus hæc lex tertia barbarè allegatur ad hoc probandum; emissa enim fuit super electionibus à Principe factis non taxandis, cui occasionem præbuit Symmachus *in epist. 30. lib. 16.* vt notauit Mendoza *de pactis lib. 1. cap. 5. q. 1.* Nec interest, quod rescriptum quid durum, aut à ratione alienum contineat, quia sufficit, quod ita scriptum sit, *l. prospexit, ff. qui & a quibus*: igitur non rectè asserimus, licere in executione rescripti Principis supersedere. Augetur hæc difficultas ex eo; nam si rescripta contra ius concessa, non mandarentur executioni, frustrà impetrarentur; siquidem rescripta iuri consona necessaria non sunt, ex illa vulgari regula, *Frustra precibus impetratur, quod iure communi conceditur*; *l. quæ, 8. §. vlt. ff. de condition. instit. l. vnica, C. de thesauris, lib. 10. cap. in his 30. de priuilegiis*: vnde passim in Pandectis reperiuntur contra ius impetrata, vt *in l. Imperator 8. ff. de postulando*, iuncta lege *ad tempus 5. ff. de decur. l. 4. ff. de iurepatron. l. 3 ff. de interd. & releg. l. rescriptum 10. ff. de pactis*, iuncta lege *si præcedente 58. §. Lucius, ff. mandati, l. 2. ff. de bonis eorum*, iuncta lege *eius 29. ff. de iure fisci, l. constitutionib. 33.* iuncta lege *omne, ff. de oblig. & act. l. 1. §. si coheredi, l. 3. §. quamuis, ff. ad leg. Falcid. l. moris 9. §. vlt. ff. de pœnis, l. qui pœna 8. ff. de manumiss.* notauit Arias à Mesa *lib. 1. var. cap. 39. num. 33.* Igitur cùm proprium sit rescriptorum aliquid contra ius inducere, non debet in eorum executione supersederi, quia aliquid à iure alienum contineant. Augetur secundò hæc dubitandi ratio ex eo; nam si liceret in executione rescripti supersedere eo prætextu, quòd contra ius aliquid contineret, liceret etiam executionem differre secundi rescripti post factam supplicationem primi, cùm detur eadem ratio; sed non licèt supersedere in secundi rescripti executione post supplicationem à primo interpositam, *authent. vt determinatus sit numerus, §. vltimo, versicul. Contradicere, leg. 29. tit. 18. partit. 3.* Anguianus *lib. 1. de legibus, cap. 5.* ergo nec à primo rescripto licet supplicationem interponere, suspensa eius executione.

5. Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ, non obstante, vera est præsens assertio, videlicet Principum rescripta reuerenter esse suscipienda, tam à partibus, qui ea impetrarunt, quàm à iudicibus, quibus diriguntur, ex præsenti textu ibi, *reuerenter: cap. sciscitatus 13. cap. edoceri, 21. cap. Abbatem 40. hoc titulo.* Concil. Romanum sub Gelas. I. ibi: *Decretales epistolas, quas B. Papa diuersis temporibus ab vrbe Roma pro diuersorum Patrum consultatione dederunt, venerabiliter esse custodiendas.* Quare rescripta Principum, Sacræ Litteræ vocantur *in l. vnica, C. Theodos. de mandat. Princip. leg. 5. C. de iure fisci, l. vltim. C. de longi temp. præscript. leg. 10. C. Theodos. de his qui super rel. l. 20. C. Theodos. de hæreticis.* Sacri affatus, *in l. 6. C. Theodos. de diuers. rescript.* Cælestia Oracula, *in l. iubemus, C. de sacros. Eccles. l. 4. C. de legibus.* Qui verò irreuerenter, & sine honore debito rescriptum Principis suscipit, amissione bonorum mulctatur, & verberibus castigatur in legibus Longobard. *lib. 7. tit. 1. in capitul. Caroli, lib. 4. cap. 3.* apud nos amissione bonorum, & exilio plectitur, *l. 11. tit. 13. partit. 2.* Honor autem etiam consistit in osculatione ipsarum litterarum; rescripta enim Principum, pro salutatione, & reuerentia moris fuit omni tempore labris admouere. Paulus Diaconus *lib. 16. Cum autem susciperet Imperatoris sacrum, osculatus est signaculum.* Quod ea ratione factum credi potest, quia cùm in bulla, quâ signatæ sunt litteræ Imperatorum, vultus & icones ipsorum expressi essent, religionis causâ, quam in ipsis simulachris inesse existimabant, ea osculabantur. Vnde sacri vultus, quos populus salutare & osculari solebat, labrata dicebantur, *l. 1. C. publicæ lætitiæ vel consul.* obseruauit Cironius *lib. 1. obseruat. cap. 14.* sed potiùs legendum est in eo textu, *laurata*; nam Imperatores imagines suas laureatas ad Prouincias mittebant, *eclog. 56. Basilic.* Gregorius Dialogus *in epist. 1. ad Leonem Isaurum*: ita emendauit Meursius *in glossario, verbo Lauratum*: videndi sunt Cuiac. & Gothof. *in d. l. 1.* Bulengerus *lib. 2. de Imperat. cap. 5.* Accedit, nam adorare propriè est ad os admouere, iustus Lypsius *in elect.* Baronius *in martyrolog. die 17. February*: vnde adorare purpuram dicitur, qui eam osculatur, *leg. 1. C. de apparit. Præf. Prætor. lib. 11. l. si quis seruum 7. C. qui milit. possunt, eod. libro, l. fin. C. de Principibus agentium in rebus, eodem libro, l. 2. C. de Primipilo, eod. lib.* Pancirol. *lib. 1. memorab. tit. 46.* vbi plura Salmut. Inde cùm antiqui adorarent imagines & simulachra Imperatorum, eorum rescripta bullis signata osculabantur, quod maiori cum ratione obseruatur in rescriptis Pontificiis, in quibus sacri vultus SS. Apostolorum Petri & Pauli exprimuntur. Innocentius III. *lib. 1. epist. 133.* illustrarunt Cironius *dict. cap. 14.* Salgado *de retentione bullarum, 1. parte, cap. 3. à principio.*

TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Sed si rescripta Principis contineant aliquid à ratione alienum, aut ex quo scandalum sequatur, debent reuerenter suscipi; sed personæ quibus diriguntur, supersedere in eorum executione debent, & ipsum consulere; nam Princeps rescriptum concedendo, tacitè complectitur eam conditionem, *Nisi iusta adsit causa supersedendi in eius executione*: quare similes iudices supersedentes, licèt verbis Principis non obediant, menti tamen eius obtemperant. Abbas *in præsenti, num. 2.* Ripa *num. 2.* Cardinalis *quæst. 1.* Accedit, nam quando Princeps aliquid in rescripto 6.

6. PROSEQVITVR EADEM RATIO.

complectitur

complectitur contra bonus mores, aut ius tertij, per importunitatem, aut mendacium, magis quàm ex propria voluntate rescripsisse intelligitur, *cap. finali, hoc titulo in 6.* aut per nimiam occupationem, extra voluntatem in ipsis litteris irrepsisse, *cap. 2. hoc titulo, cap. cùm ex litteris, de in integrum restitut. cap. cùm olim,* ibi: *Sicut creditur circumuentus. hoc tit.* Quod agnoscentes quamplures Principes, statuerunt, ne subditi parêrent eorum præceptis, si quid in litteris, quæ ipsorum nomine scriberentur, esset quod ipsorum legibus aduersari videretur, crederentque ipsis ignaris huiusmodi litteras emanasse: & Reges Ægyptiorum Iudices suos iureiurando adigebant, vt si quid iuberent, quod iniustum esset, nullo modo iuxta illud ius dicerent. De Antiocho Rege Asiæ, & aliis idem referunt Cochier *lib. 2. thesauri, cap. 2.* Vselius *in notis ad Couarr. lib. 1. cap. finali,* vnde praxim supplicandi Romanum Pontificem cùm bullæ expediuntur contra Concilium Trident. & interim supersedendi in executione ipsarum bullarum, probant Salgado *dicta 1. p. de supplicatione, per totam.* Salcedo *lib. 2. de lege politica, cap. 3.* Caueant tamen qui hoc prætextu intendunt retentionem bullarum ex priuatis commodis, quando in eis contra ius, aut vnde scandalum oriri possit, aliquid conceditur, aut disponitur. De obligatione autem supplicandi, & quando sit ex lege charitatis, vel ex lege iustitiæ, agunt Marquez *in suo gubernat. lib. 1. cap. 10.* Primarius noster Balboa *in libello supplici contra pragmaticos, conclus. 1. & 2.*

7. Dissolvitur dubitandi ratio.

Nec dubitandi ratio suprà proposita refragatur; licèt enim verum sit, Principi esse obediendum, id procedit dum iusta, & legibus consona præcipit, & tunc illi non parêre, graue nefas est, *l. 2. Cod. de desertor. lib. 11.* secus si expressè iniustum præcipiat, *l. omnes, Cod. de appellat.* non enim Principi aut Magistratibus iniustum præcipientibus parendum est, *l. nec Magistratibus, ff. de iniuriis:* pluribus relatis probat Fragoso *dict. disput. 2. §. 4.* sed reuerenter similia præcepta suscipienda sunt, & suspensâ eorum executione, Princeps ipse consulendus est, vt in præsenti textu docetur. Nec primum augmentum ipsius difficultatis obstat; pro cuius solutione sciendum est, Principes de iure rescribere in dubio credi, *l. 2. Cod. de diuers. rescript. l. rescripta 7. C. de precibus Imperat. l. vltima, Cod. de edendo,* & ab ipso iure communi rescripta interpretationem accipere, *cap. causam 18. hoc titulo, cap. licèt 32. de præb. cap. super eo 15. de offic. deleg. l. si quando 35. Cod. de inofficios.* Salgado *de supplicat. p. 4. cap. 14. num. 183.* Menochius *lib. 2. de præsumpt. cap. 9.* Tuschus *littera R. conclus. 201.* imò & rescripta cum ipso iure communi coniunguntur, *l. falsa 33. ff. de condit. & demonstrat. l. 4. §. contra, de doli except. l. 1. §. ergo, ff. nihil innouar. appellat. pend. l. ab executore 5. Cod. quorum appellationes.* Quare vt rescripta secundùm ius Imperatores ederent, cum consilio Iureconsultorum plerumque rescribebant, vt constat ex *l. si debitor 7. l. ait Prætor 10. §. 1. ff. quæ in fraud. l. Plautius 49. ff. ad leg. Falcid. l. rescriptum 10. ff. de distract. pignor.* Plura Bertrandus *de Iurisperitis, in vita Papiniani & Vulpiani,* Petrus Gregorius *lib. 6. syntagm. cap. 8. numer. 5.* Guterus *lib. 1. de officiis domus, capit. 17.* Cuiacius *ad titulum Cod. de comitib. consist.* Gothofredus *in l. finali, Cod. de officiis diuers.* Si autem rescripta contra ius impetrentur, tanquam contra Principis voluntatem impetrata, executioni mandari non debent, *cap. rescripta 25. quæst. 2. l. iubemus, Cod. de Præposit. sacr. cubicul. lib. 12. l. omnes 6. Cod. si contra ius, l. præscriptio 6. Cod. de operibus public. l. vnica, Cod. de senatusconsult. l. 2. Cod. de canone frum.* Facit Tiberij Cæsaris sententia apud Nicephorum Callist. *lib. 1. histor. sacr. cap. 17.* his verbis: *Si quid contrarium legibus per epistolam iussero, nolite parêre, sed me ignoratione lapsum credit ote.* Conueniunt maximè Theodorici verba apud Cassiodorum *lib. 2. epistol. 17.* Non solùm ergo rescripta damnosa fisco, sed quocumque modo publicis legibus contraria, viribus non subsistunt, *l. nec damnosa 3. Cod. de precibus Imperat. nouella 82. Iustin. cap. 13.* nam quoties contra ius rescriptum impetratur, subreptio impetrantis arguitur, *l. iubemus 10. Cod. de sacros. Eccles. l. petentibus 43. Cod. Theodos. de operib. public. l. si quis 47. Cod. Theodos. de hæretic.* nouella Valentiniani, quæ desideratur sub titulo Codicis Theodos. *in damnum public. non val. rescript.* idque indicant illa verba dictæ legis *rescripta 7. Damnabili subreptione rescriptum, & fraudulentum intelligitur;* quapropter authoritate caret, *l. 6. Cod. Theodos. de hæret.* Nec obstat, quod ex variis iuris locis probabamus, frequenter rescripta aduersus leges concedi, & valere; nam dicendum est, tunc rescripta contra ius concessa non valere, quando alium lædunt; secus verò si prosint petenti sine alterius damno, vt quando reis supplicantibus gratia indulgetur, *dict. l. rescripta, l. 7. titul. 5. lib. 2. Basilic.* ibi: *Valet rescriptum contra ius elicitum, si non lædat alium, vel si crimen supplicantibus indulgeat.* Potest enim & boni Principis esse legem abrogare, aut suspendere, non verò in iniuriam beneficia tribuere, *l. 4. Cod. de emancip. liber. l. si donationem, Cod. de reuoc. donat.* sicuti nec in damnum vtilitatis publicæ, *l. 7. Cod. de procurat.* Disertissimè hac de causa Symmachus *lib. 10. epist. 40.* Cùm in causa Iouij viri Patricij, qui rescriptum speciale Imperatoris Theodosij impetrabat aduersus iura Medicis concessa ab Imperatore Valent. *in l. si quis 10. Cod. de profess. & med. l. 9. Cod. Theodos. eodem;* negotium ipsi Imperatori distiniendum tam ipse, quàm Medicorum collegium curarunt: *Quoniam potissimè, ait, inter venerationem legis, & noui beneficij reuerentiam indicare non ausi.* Et infrà: *Quare motus ambiguis, & neque D. genitoris vestri ausus rumpere sanctionem, neque obuiam specialibus venire præceptis, diuino arbitrio numinis vestri, subditis allegationibus partium, summam negotij reseruaui.* Nec augmentum secundum obstat, pro cuius solutione disputant Interpretes, vtrum post secundum rescriptum iterum locus sit supplicationi, vt videre est apud Anguianum *lib. 1. de legib. cap. 5.* qui latè quæstionem pertractat, & prædictæ difficultati satisfacit.

Sed suprà traditæ assertioni apertè opponitur textus *in cap. Pastoralis 28. §. quia verò, de* 8.

Exponitur textus in cap. pastoralis, §. quia vero, de offic. deleg.

offic. deleg. in illis verbis: *Etsi sciat sententiam illam iniustam, exequi nihilominus tenetur eandem.* Ex quibus verbis depromitur, ordinarium iudicem iussum per litteras iudicis delegari exequi sententiam à se prolatam, teneri eam executioni mandare, etsi sciat iniustam esse: ergo & rescriptum, quamvis iniquitatem contineat, debet exequi. Pro huius textus expositione plura cumularunt Couarr. *lib.1. variar. cap.1.* Suarez *de censuris disput. 3. sect. 5. num. 1.* Anguianus *dict. cap. 5.* Balboa *in cap. 5. de iudiciis,* Hottomanus *illustrium quæst. 27.* Babadilla *lib. 2. politic. cap. 10.* Bronchorst. *centuria 1. assertione 14.* & nos plura dicemus, Deo annuente, in eius commentario. Nunc pro solutione difficultatis dupliciter responderi potest: primò si attentè perpendamus diuersos casus decidi in præsenti textu, ac in dicto §. *quia verò*; etenim cùm plerumque accidat, multa à Pontifice extorqueri propter nimias petentium suggestiones, quæ ob negotiorum molem, timari non possunt, indeque prouenoiat plura concedi non concedenda, *cap. si aliquando 41. de sentent. excom.* meritò eo casu executor dubitans, quænam fuerit voluntas concedentis, si agnoscat superiorem re maturiùs consideratâ oppositum eius, quod iussit, & rescripsit, responsurum, vt plerumque contingit, *cap. finali, in principio, de rescriptis in 6. l. 1. Cod. de petit. bonor. lib. 10.* tunc debet executor supersedere in rescripti executione, superioremque consulere, ex præsenti textu; diuersum autem est quod docetur *in dict. §. quia verò,* vbi sententia, de qua agebatur, iusta erat, inspectâ publicâ actorum fide; iniusta verò secundùm priuatam executoris scientiam; quo casu cùm is, vtpote publicus minister, hanc deponere, & illam sequi teneatur, vt probant Caietanus 2. 2. *quæst. 67. art. 2.* Couarr. *lib. 1. variar. cap. 1. num. 10.* quibus adstipulatur sententia communi calculo recepta, videlicet, iudicem teneri iudicare secundum ea, quæ in iudicio allegantur & probantur, *l. illicitas, §. veritas, ff. de offic. Præsidis, cap. iudicet 3. quæst. 7. l. 10. tit. 17. lib. 4. recop.* probant latè Couarr. *dict. cap. 1.* vbi plures referunt, Vselius, & Farias, Alber. Gentilis *in notis ad apolog. Apulei, fol. 4.* Cuiacius *lib. 12. obseru. cap. 19.* Donellus *lib. 26. comment. cap. 3.* Cenedus *ad decretales collect. 101. num. 11.* non immeritò *in dict. § quia verò,* docetur iudicem ordinarium omninò esse cogendum sententiam delegati exequi, etiamsi iuxta priuatam scientiam credat esse iniustam. Secundò responderi potest, quod etsi *in dict. §. quia verò,* priuata executoris scientia sententiæ executionem non impediat, attamen si probabiliter in executione magnum scandalum timeatur, cui non aliter consuli potest, quàm supersedendo in executione, teneri executorem supersedere, iuxta præsentem textum, quod satis patet ex vltimis verbis ipsius §. *quia verò,* ibi: *Nisi apud eum efficere potest, &c.* quæ sunt referenda ad eum casum, in quo negotij qualitate perpensâ causa rationabilis subest, quare exequi mandatum non possit; non verò quando sola interuenit iniustitiæ priuatæ scientia, hæc enim non sufficit, vt in executione supersedeatur, vt in principali decisione ipsius §. docetur.

9. Sed adhuc obstat suprà traditæ assertioni textus *in cap. cùm teneamur 6. de præbendis,* vbi in hac eadem specie sufficit, vt iudex, qui rescriptum suscepit, & iniustum agnouit, supersedeat in eius executione, nec desideratur, vt Pontifici rescribat: igitur non rectè in præsenti textu iniongitur iudici ordinario, vt supersedeat, & statim rescribat superiori. Cui difficultati satisfaciendum est, dicendo quod licèt *in dict. cap. cùm teneamur,* non exprimatur, teneri iudicem inferiorem rescribere superiori, tamen id supponendum, & supplendum est ex præsenti textu, & *ex l. rescripta 7. Cod. de precibus Imperatori, cap. rescripta 25. quæst. 2.* quod in iure insolens non est, cùm omnia exprimi facilè non possint, vt obseruat Cuiacius *lib. 6. qq. Papiniani, in l. 2. ff. de vsuris,* vbi ait Papinianus, fructus postea captos restitui à possessore post litem contestatam; quod idem scribitur *in l. si fundum 17. Cod. de rei vendicatione*; cùm tamen explorati iuris sit, non tantùm perceptorum, sed etiam percipiendorum, quos scilicet actor percepturus fuisset, si ei possidere licuisset, rationem haberi, *l. & fructus 34. l. si nauis 62. §. vlt. ff. de rei vindicat. l. donum 5. Cod. eod. tit. l. cùm seruus 39. §. fructus, ff. de legat. 1.* Illustrant Sanchez *lib. 2. summa, cap. 23. num. 97.* Pichardus *in §. 1. numer. 15. Instit. de officio iudicis*: aliud etiam exemplum sumi potest *ex l. si rogatus 20. §. vltim. ff. de manumiss. vindicta,* vbi ait Vlpianus, Consulem apud se manumittere posse, etiamsi euenerit, vt minor annis 20. sit; quod tamen posterius falsum apparet *ex l. vnica, versiculo Sed si euenerit, ff. de officio Consulis* nisi suppleatur, & declaretur, *ex eadem l. vnica*; scilicet, si causam apud collegam probauerit, quo casu apud se, non apud collegam manumittere potest; quo in casu accipienda sunt verba vltima dictæ legis vnicæ, iuxta legem *apud 18. ff. de manumiss. vindicta, l. apud 14. ff. de manumiss.* Notarunt Cuiacius *lib. 7. obseruat. cap. 17.* Antonius Faber *in eadem l. vnica,* & *in iurisprudent. titul. 6. principio 7. illat. 11.* Iulius Pacius *centur. 1. quæstione 41.* alij congesti ab Osualdo *lib. 2. comment. cap. 15. littera C.*

Exponitur cap. 6. de præbendis.

10. Manet ergo, non semper teneri Inferiorem exequi mandatum superioris. Inde exponenda venit celebris constitutio Theodosij *in l. si vindicari 20. Cod. de pœnis,* vbi iubetur executio sententiæ capitalis per 30. dies differri: quam constitutionem edidit Theodosius ob cladem Thessalonicam; nam cùm ipse atrocitate cuiusdam sceleris commotus iussisset sine discrimine nocentes, atque innocentes capite obtruncari, Diuus Ambrosius eum ab Ecclesiæ communione separauit, donec pœnitentiâ humiliter peractâ, ad communionem admisit, factâ prædictâ constitutione, quam referunt Diuus Augustinus *lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 26.* Diuus Ambrosius *epist. 28.* Theodoretus *lib. 5. cap. 17. & 19.* Sozomenus *lib. 7. cap. 24.* Nicephorus Callist. *lib. 12. historia, cap. 40. & 41.* & ex eo Gratianus *in cap. cùm apud Thessalonicam 69. 11. quæst. 3.* & illustrant Cuiacius *lib. 5. obseru. cap. 9.* & *lib. 26. cap. 32.* Petrus Greg. *lib. 2. syntagm. cap. 8. num. 10.* Sauarus ad Sidonium *lib. 1. epist. 7.* Pancitola *lib. 1. variar. c. 41.* Langleus *lib. 11. semestrium, cap. 2.* Anonymos *contra Machiauel. fol. 274.* Arias à Mesa *lib. 2. variar. cap. 36.*

Illustratur l. si vindicari, C. de pœnis.

Robertus

Robertus *lib. 1. rerum indic. cap.* 4. Solotzanus *emblem.* 74. Couarr. *lib.* 2. *variar. cap.* 8. *num.* 1. *versic.* 2. Menochius *de arbit. casu* 334. *num.* 6. Batonius *tom.* 4. *annal. anno* 390. *num.* 25. Pettus Faber *lib.* 3. *semest. cap.* 17. Gothofredus *in eod. textu*, *in C. Theodos.* quæ constitutio lucem accipit ex suprà traditis; nam cùm executor mandati Principis possit in eius executione supersedere, si scandalum timeatur, vt agnoscat Principem per importunas preces ita rescripsisse, meritò in eo textu Theodosius statuit pœnam vltimi supplicij à Principe decretam differendam esse per triginta dies; nam cùm Princeps proclinior credatur ad pietatem, quàm ad seueritatem, vt de Augusto testatur Seneca *lib.* 1. *de clementia*, *cap.* 9. & *lib.* 2. *cap.* 1. atque aliis exemplis illustrant Petrus Faber *lib.* 2. *semestrium*, *cap.* 2. & *lib.* 3. *cap.* 17. hinc prouenit, vt si aliquando ab ipsis vindicta in reos exerceatur, id contra consuetudinem fecisse credantur. Quare meritò talis sententia statim exequenda non est, cùm sæpe modicâ dilatione emolliri possit, vt ait Paulus *in l. quidquid* 48. *ff. de reg. iur.* & malè aliqui existimarunt, constitutionem illam non esse Theodosij: nec etiam alij rectè docuerunt, idem iam olim cautum fuisse SC. Tyberiano, teste Sidonio *lib.* 1. *epist.* 7. ibi: *Ex vetere Senatusconsulto Tyberiano triginta dierum vitam post sententiam trahit.* Faciunt Quintilianus *declamatione* 303. Calfurnius Flaccus *declamatione* 25. qui floruerunt ante Theodosium; nam vt obseruarunt Cuiacius *lib.* 5. *obseru. cap* 9. Iustus Lypsius *in annotat. ad Tacitum*, *lib.* 3. *annal. num.* 113. hac in re variarunt Auctores; nam nuper citati triginta dies adscribunt illi Senatusconsulto, à quibus dissentiunt Tacitus *dict. lib.* 3. ibi: *Igitur factum Senatusconsultum, ne decreta Patrum ante diem decimum ad ærarium deferrentur, idque vitæ spatium damnatis prorogaretur.* Suetonius *in Tyberio*, *cap.* 75. ibi: *Nam cùm Senatusconsulto cautum esset, vt pœna damnatorum in decimum semper diem differretur.* Seneca *lib.* 1. *de tranquillit. cap.* 14. Vnde si placet illo SC. indultum fuisse spatium triginta dierum, fatendum est, Theodosium non statuisse nouiter spatium illud, sed potiùs repetiisse, aut instaurasse, vt in pluribus aliis casibus id contigisse obseruat Paneirol. *lib.* 5. *variar. cap.* 78. Verùm hæc solutio meritò displicet Iusto Lypsio *vbi suprà*, *dict. num.* 113. quare eâ solutione omissâ, & aliâ Baronij *anno* 390. *num.* 27. dicendum est cum Cuiacio *lib.* 5. *obseru. cap.* 4. verè Tyberiano SC. tantùm decem dierum spatium præscriptum fuisse, iuxta Suetonium, Tacitum, Senecam, & Dionem *lib.* 57. & 58. *in fine libri*; sed Sidonium scienter, prudenterque id spatium dierum, quod Theodosius adiecit, SC. Tyberiano deputasse, vt sæpe quod legibus Iuliis additum est posterioribus constitutionibus, nihilominus Iustinianus ipsis legibus Iuliis multis in locis adscribit, *l. vnica*, §. *cùm igitur*, *Cod. de caducis tollendis*: obseruarunt Hotomanus *lib.* 4. *obseru. cap.* 9. Balduinus *ad legem Iuliam & Papiam*, *pagina* 159. Illud tandem notandum est pro expositione dictæ legis *si vindicari*, eam constitutionem procedere in extraordinariis Principum iussionibus, vbi speratur per dilationem mutatio voluntatis, iuxta illud Senecæ *lib.* 2. *de ira*, *cap.* 23. ibi: *In suspenso ira retinenda; potest enim pœna dilata exigi, non potest exacta reuocari*: & alterius Senecæ *in Agamemnone.*

—— Da tempus ac spatium tibi:
Quod ratio nequit, sæpe sanauit mora.

Non verò procedit in ordinariis iudicum sententiis, quæ etsi capitales sint, statim sunt exequendæ, *l. penult. Cod. de custodia reorum*, *l. cum reis* 18. *Cod. de pœnis*, *l. si quis fortè*, *eod. titulo*: nisi suggerente iusta causa differri contingat, vt in casibus relatis *in l.* 3. *l.* 10. & 13. *ff. de pœnis*, *l.* 1. *Cod. de bonis proscriptorum*, quos & alios exponunt Couarr. *lib.* 2. *variar. cap.* 9. Tiraquel. *de pœnis delictorum*, *cap.* 33. Iulius Clarus *in praxi*, §. 60. *num.* 26. Alciatus *lib.* 2. *parergon*, *cap.* 28. Iacobus Gothofredus *in l.* 4. *C. Theodos. de pœnis.*

CAPVT VI.

Idem [a] *Fratribus, & Abbati monastery de Cumir.*

CVm Ordinem [b] Cisterciensem professi, eo [c] priuilegio, quo Fratres alij (eiusdem Ordinis) gaudeatis; inter vos & Clericos alios sæculares, super decimis quæstione subortâ, tacito, quod sitis Cisterciensis Ordinis, contra vos, veluti contra Monachos alterius Ordinis, litteras à Sede Apostolica impetrantes, deinde iuramentis, & litigiis, sicut à vobis significantibus accepimus, & expensis difficilibus vos inquietant. Volentes ergo vobis sollicitè prouidere, ne contra tenorem [d] priuilegiorum vestrorum possitis quorumlibet temeritate vexari, authoritate Apostolica vobis mandamus, vt si contra vos super decimis, vel aliis quæ ordini vestro specialiter Sedes Apostolica indulsit, non factâ mentione Cisterciensis Ordinis litteræ fuerint à Sede Apostolica impetratæ, per eas minimè teneamini respondere, &c.

NOTÆ.

1. [a] *Fratribus.*] Ita legendum est, non Fratribus Cisterciensibus, vt legitur in hac sexta compilatione; nec Cisterciensibus, & fratribus de Cuman, vt legitur in prima collectione: nec Abbati & Fratribus de Ribol,

vt legitur in Concilio Lateranensi *parte* 41. *cap.* 4. non enim præsens priuilegium Alexander concessit omnibus Cisterciensibus Fratribus, sed monachis Cisterciensibus monasterij de Cumir, vt refert Illust. Manrique *annal. Cisterc. tom.* 2. *anno* 1169. *cap.* 3. *num. vltim.* vbi præsentem textum refert. Monasterium hoc de Cumir, est ipsius Ordinis Cisterciensis in Hibernia, cuius initium refert prædictus Manrique *tom.* 3. *anno* 1176. *cap.* 5. *num.* 1.

2. b *Cisterciensem.*] Iam institutum anno 1098. temporibus Vrbani II. & Henrici III. Imperatoris, vt mittis, sed semper debitis laudibus præclarum hunc Ordinem extollentes referunt Henriquez *in Menolog. Cisterc.* Aubertus Mireus *in suo chron. Cisterc.* Bernardus Britto *in sua hist.* Yepez *tom.* 7. *chron. D. Benedicti, centuria* 7. Illustrissimus Manrique *tom.* 1. *annal. ipsius Ordinis,* Theophilus Raynaud. *tom.* 17. *de benenol. in relig. fol.* 409. Chopinus *lib.* 2. *sacræ pol. tit.* 3. *num.* 6. Mentio extat in hoc corpore decretalium passim huius inclytæ Religionis, vt *in cap. nuper, cap. ex parte, de decimis, cap. non est vobis, de sponsalibus, cap.* 2. *de transact. cap. dilecto, cap. venerabili, de testibus, cap. per inquisitionem, de electione,* & alibi.

3. c *Priuilegio.*] Videlicet non soluendi decimas, ab Innocentio II. concesso, quod referunt Oldradus *consilio* 300. Manrique *tom.* 1. *annal. Cisterc. anno* 1132. *cap.* 1. *num.* 5. cuius mentio extat *in cap. nuper, de decimis.*

4. d *Priuilegiorum.*] Varia enim priuilegia monachis Cisterciensibus concesserunt Innocent. II. Alexand. III. & eorum successores, quæ referunt Ioannes Abbas, & plura tradit Manrique *tom.* 2. *anno* 1162. *cap.* 1. *num.* 12. & *anno* 1169. *cap.* 5. & *anno* 1228. *cap.* 1.

COMMENTARIVM.

CVm monachis Cisterciensibus priuilegium ab Innocentio II. concessum esset non soluendi decimas, de quo *in cap. nuper, de decimis,* 5.
& ita monachi monasterij de Cumir non possent palam ad solutionem ipsarum cogi, Parochi & Clerici sæculares occultè, & per fraudem eos molestare & inquietare nitebantur, impetrantes litteras à Sede Apostolica contra ipsos, suppresso Cisterciensium nomine, vt sic ab illis decimas extorquerent: quare Alexander III. huius Ordinis valde deuotus, dum Clericorum dolum agnouit, præsens Cisterciensibus concessit priuilegium, ne videlicet per rescriptum Apostolicum conueniri valerent, non factâ speciali mentione ipsius Ordinis; quod priuilegium per contrarium vsum iam obsoletum instaurauit Gregorius IX. dum in hæc verba rescripsit Abbati Cisterciensi, & vniuersis Abbatibus & monachis „ Cisterciensis Ordinis. [Cùm Cisterciensis Or„dinis titulus per Dei gratiam adeò sit insignis, „ quod vix credatur ab his, qui contra vos litteras „ impetrant, sine malitia procedere valuisse: nos „ & illorum fraudibus obuiare, ac innocentiam „ vestram volentes fauorabiliter confouere, au„thoritate vobis præsentium indulgemus, vt ne„queatis per litteras Apostolicas conueniri, quæ „ de Cisterciensi Ordine non fecerint mentio„nem. Nulli ergo, &c. Datis Laterani VIII. „ idus Ianuarij.] Ex regesto ipsius Gregorij refert „ Manrique *tom.* 4. *anno* 1228. *cap.* 1. *num.* 5.

CAPVT VII.

Idem [a] *Tornacensi Episcopo.*

EAm [b] te. *Et infrà.* Dudum siquidem ante tuam [c] promotionem litteræ à nobis (si benè meminimus) emanarunt, quibus [d] Decano, & Ecclesiæ tibi commissæ (te adhuc in eodem Capitulo existente) mandatum dedimus, & [e] præceptum, vt P. (qui de gente Iudæorum originem duxit, & diuinâ gratiâ fidem Christi suscepit) in Canonicum reciperent, & præbendam sibi conferre deberent. *Et infrà.* Ipsi verò (quia donatio præbendarum ad te spectabat) præceptum nostrum executioni non potuerunt mandare. Cùm itaque præscriptus P. te super hoc ex parte nostra requireret, respondisti, quod nullum inde mandatum receperas, & sic eum à te, infecto negotio, remisisti. Quod nullatenus fecisse deberes, si data litterarum diligentiùs attendisses, cùm tempore, quo litteræ ipsæ datæ fuerunt, de Capitulo ipso esses, sicut qui eras [f] Archidiaconus, & Canonicus eiusdem Ecclesiæ, nec esses adhuc in Episcopum consecratus. *Et infrà.* Pro eo verò, quòd Iudæus [g] extiterit, ipsum dedignari non debes. F. T. mandamus, quat. eum in Canonicum Ecclesiæ tuæ recipias, & ei [h] stallum in choro, & locum in Capitulo assignes.

NOTÆ.

1. TORNACVM VBI. a TOrnacensi.] Tornacensis ciuitas est in prouincia Belgica, vetus Flandriæ vrbs, cuius meminerunt Antoninus *in itiner.* D. Hieronymus *epist.* 11. Armonicus *Philippidos libro* 10. & Sedem Episcopalem habet à temporibus Eugenij III. anno 1146. ad petitionem Ludouici VII. Regis Galliæ, vt referunt Chenu *in chronologia, fol.* 24. Bucherus *in Belgio Romano, lib.* 8. *cap.* 14. Citonius *in cap.* 1. *de rescriptis, in* 5. *compilatione:* nunquam Archiepiscopali dignitate fuit condecorata, vnde *in cap. Capitulum, hoc titulo,* vbi legitur Archiepiscopum Tornacensem, legendum est Archidiaconum: olim Ecclesia Tornacensis suffraganea erat Archiepiscopi Rhemensis, posteà tamen post comitia habita Matriti inter Inuictissimum Carolum V. & Franciscum I. Regem Galliæ, hæc Ecclesia spectat ad Archiducem Austriacum, & est suffraganea Cameracensis Archiepiscopi.

Archiepiscopi. Fratres Sarmatani *tom. 3. Gallia Christ. fol.* 1062. De Gerardo eius Præsule, qui floruit vsque ad annum 1171. in præsenti agitur.

2. b *Eam te.*] Principium huius textus suppleri debet *ex cap. eam te, de iureparronatus*, & alia fragmenta huius epistolæ extant *in cap. eam te, de atat. & qualit. cap. caterùm 5. de iudiciis, cap. ad hac 27. de appellat.*

3. EPISCOPUS AN TANTUM ELECTUS DICATUR. c *Tuam promotionem.*] Ex his verbis, iunctis illis: *Nec esses in Episcopum consecratus*; deducunt Classici referentes ad hunc textum, Episcopum electum, & confirmatum, ante consecrationem non dici promotum in Episcopum; quorum sententia etiam confirmari solet *ex cap. tua, de his, qua fiunt à Pralat.* in illis verbis: *Episcope, vel electo*; iuncta rubrica *de translatione Episcopi, vel electi*: ita tenuerunt in præsenti Abbas, & Felinus, Selua *de beneficiis 1. parte, quast. 2. num.* 46. Hæc tamen doctrina meritò displicuit Doctoribus communiter asserentibus electum, & confirmatum, non tantùm promotum in Episcopum dici, *cap. super his 16. de accusat. cap. cùm in cunctis 7. §. inferiora, de electione*, vbi Glossa verbo *Promoti*; verùm etiam Episcopum appellari, *Clement. 1. de for. compet.* vbi Glossa verbo *Promoti. Clement. 2. hoc titulo*, vbi Glossa verbo *Episcopi.* Azor. 2. *tom. moral. lib. 3. cap.29. quast. 5.* Sanchez *lib.8. de matrim. disp. 27. num.* 35. Ricciolus *in praxi resol.* 136. Et Pontifex ipse nondum coronatus, Episcopus vocatur, *extrauag. vltima, de sentent. excom.* Vnde Episcopus, qui electionis suæ confirmationem accepit, quoad ea, quæ sunt iurisdictionis plenam potestatem habet, *cap. nosti 9. cap. transmissa 15. de elect.* licèt adhuc possessionem actualem non sit adeptus, dummodo litteras suæ confirmationis coram Capitulo præsentauerit, *extrauag. iniuncta*, inter communes, *de elect.* Probant latè Garcia *de beneficiis 5. p. cap. 4. num.* 242. Barbos. *de potest. Episcop. 1. parte, tit.1. cap.4. num.* 7. Et ideò dispositio loquens de Episcopo, ad electum, & confirmatum referri solet. *Clement. 1. de pœnis, Clement. 2. de celebrat. Miss. cap. quia 4. de sentent. excom. in 6.* Docent Cenedus *collectanea 4. ad 6.* Suarez *de pœnit. disp. 3. sect. 2. num. 4.* & *de censuris disp. 28. sect. 2. num. 7.* Sanchez *lib.8. de matrim. disp. 2. num.* 11. quinimò aliquando Episcopus consecratus vocatur etiam ille, qui tantùm confirmatus est, quo modo accipiendus est textus *in cap. verùm 7. de for. compet.* cum glossa ibi verbo *Consecratus*, vbi Zosimus *num.*8. Felinus *num.* 5. Hac ergo sententiâ retentâ pro expositione prædictorum verborum huius textus, dicendum est, illa verba, *ante tuam promotionem*, solùm significare Episcopum tempore priorum literarum non esse in Episcopum electum, & confirmatum, sed tantùm Archidiaconum, & Canonicum ipsius Ecclesiæ Tornacensis: ita Decius & Felinus hîc; neque hæc expositio refellitur ex illis verbis, *nec esses in Episcopum consecratus*; in quibus innui videtur, Episcopum nondum consecratum promotum non dici; nam omissis interpretationibus traditis à Cardinali *in præsenti, num.* 1. Decio *num* 1. dici potest, consecratum in hoc textu latè poni pro electo & cooptato ad Episcopatum. Nec etiam fauet contrariæ sententiæ textus *in dict. cap. tua*; licèt enim in eo, & in dicta rubrica *de translation. Episcop.* aperta proponatur differentia inter Episcopum, & electum; vt tamen ea procedat, debet accipi de electo tantùm, non confirmato. Nec obstabit si dicas, quod Episcopo electo non confirmato interdicitur administratio bonorum, & iurium Episcopalium, *dicto cap. nosti, cap. qualiter 17. de elect.* vnde si Episcopus *in dict. cap. tua*, tantùm esset electus, non confirmatus, non posset administrationi bonorum se ingerere: ergo dum refertur se ingessisse, supponitur confirmatum esse; nam textus ille referendus est ad casum textus *in cap. nihil 44. de electione, vers. Ita quod*, vbi ex dispensatione Episcopo electo, non confirmato conceditur vsus iurisdictionis Episcopalis.

4. DECANI DIGNITAS. d *Decano.*] Decani apud Romanos in militia dicebantur illi, qui decem militibus præerant, D. Isidorus *lib. 3. orig. cap. 3. Decani eo quòd decem militibus praficiuntur.* Vegetius *lib. 2. de re milit. cap.* 14. notarunt Steubechius *ad ipsum lib. 2. cap. 6.* Loaysa *in notis ad Concil. Toletan.* 8. referentes ad rubricam *de Decanis, lib.* 11. A Decanis ipsis militiæ terrestris etiam in militia cœlesti Decani dicti fuerunt, qui præerant decem monachis. D. Hieronymus *epist.* 22. *ad Eustochium: Prima apud eos confœderatio est obedire maioribus, & quidquid iusserint, facere: diuisi sunt per decurias, ita vt nouem hominibus decimus prasit.* Diuus Augustinus *de moribus Ecclesia lib. 1. cap.* 31. *Opus autem suum tradunt eis, quos decanos vocant, eo quod sint denis prapositi.* Illustrarunt Brauo *in notis ad regulam Diui Benedicti, capite* 21. Hugo Menard. *in concord. regularum, capite 38. §.* 1. Benedictus Heftenus *lib. 3. disquisit. monast. tract. 6. disquisit.* 4. quorum exemplo suspicari licet institutos fuisse in Ecclesiis Cathedralibus Decanos, & ita dictos eos, qui Canonicis præsunt; nam Decani dicuntur omnes illi, qui in collegio præsunt, & ratione muneris, aut temporis eam dignitatem obtinent, *l. 1. Cod. de collegiatis, lib.11. l. 4. C. de sacros. Eccles.* notarunt Pancirol. *lib. 1. variar. cap.* 163. Alciatus *lib.1. parerg. cap. vltimo*, Cuiacius *in nouella* 43. Durantius *lib. 1. de ritibus Eccles. cap.* 23. Renat. Chopinus *lib.1. de sacra pol. cap.* 2. Valenzuela *consilio* 149. Et licèt inspecto iure antiquo Archidiaconatus maior esset dignitas, quàm Decanatus, *cap. ad hac, de offic. Archid.* postea consuetudine introduci cœpit, vt præstantior esset dignitas Decanatus: atque plerumque legimus maiores causas per Sedem Apostolicam illis committi, vt Decano Parisiensi *in cap. cùm dilectus, de elect.* Cenomanensi *in cap. cùm inter, eod. tit.* Bellouacensi *in cap. tua nos, de simonia.* Andegauensi *in cap. inter, de translat. Episcop.* Lingonensi *in cap. significauit, de conuers. coniug.* Rhemensi *in cap. proposuit, de concess. preb.* Engolismensi *in cap. transmissa, de v. s.* Morinensi *in cap. 1. de solut.* Tulleoli *in cap. Odoardus, eod. tit.* alia de Decano dabimus *in cap. cùm in cunctis, 7. §. inferiora, de elect.*

e *Praceptum.* Rectissimè Abbas hîc, *num.* 4. & alij antiquiores acceperunt verba hæc, *mandatum dedimus, & praceptum*, de illis rescriptis, quæ iure communi attento dari solebant ad beneficia vacatura, quæ literæ dicebantur monitoriæ, & præceptoriæ, de quibus agemus *in cap. constitutus 19. hoc tit.* vnde detegitur inutilis labor Felini *num. 9.* qui inter hæc verba *manda-* 5.

tum, & *præceptum*, plures adfert differentias à rescriptis, & eorum materia prorsus alienas.

6. f *Archidiaconus.*] Certum enim est in eadem Ecclesia posse aliquem obtinere duo beneficia, si modò difformia sint, vt Dignitas, & Canonicatus; non verò si vniformia, vt duas præbendas, vel duas dignitates; in illis enim incompatibilitas adeò datur, vt nec ratione consuetudinis admitti possit, *cap. litteras, de concess. præbend. cap.1. de consuetud. lib.6.* Docent Garcia *de beneficiis p. 11. cap.5.* Barbos. *de potest Episcop. allegat.61 num.17.*

7. g *Iudæus extiterit.*] Ex his verbis, iuncto huius textus initio, plures deducunt, in Ecclesiis Cathedralibus ad præbendas, & alia beneficia admitti posse nouiter ad fidem conuersos, & ex eis descendentes; quod etiam probari potest *ex cap. officium 2.* cum sequenti, *cap. nunquam 4. cap. nasci, 5. 56. dist. cap. venerabilis 37.* ibi: *Quia non generis, sed virtutis nobilitas. de præbendis, cap. ad decorem*, ibi: *Vndecumque originem duxerint. de institut. cap. quod autem 33. quæst.7.* Concilio Basileensi *sess.* 19. vbi statuitur, vt ad officia, dignitates, & honores admittantur, qui ex Iudæia catholicam amplexi fuerint fidem. Tolet. 16. *can.* 1. relato à Marisna *lib. 6. historiæ, cap.* 18. vbi statuitur, ex Iudaïsmo conuersos gaudere omnibus immunitatibus, quibus cæteri nobiles gaudent. Quibus consonat lex 6. *tit.* 24. *partit.* 7. Faciunt plura Sanctorum Patrum testimonia congesta à Barbosa *voto* 93. *per totum:* docent Otalora *de nobilit. 2. p. tertia partis, num.* 7. Salcedo *in praxi, cap. 22. num.* 8. Torreblanca *de iure spirit. lib. 13. cap.* 22. Solorzanus *tom. 2. de iure Indiar. lib. 1. cap. 28. num. 49. & lib. 4. polit. cap.* 19. Tutturetus *de capellis cap* 5. Salcedo *de lege polit. lib. 1. cap.* 5. Gutierrez *de delictis lib. 1. quæst.* 26. Lara *de capell. lib. 2. cap. 4. num.* 16. Valensis *de beneficiis lib. 2. tit. 3.* Zapata *de iustitia cap.8.* Villar. *responso* 12. Fragoso *de regimine p.1. lib. 1. disp. 2. §. 8.* Selua *de benef. lib. 3. quæst.* 26. Garcia *eodem tractatu 7. p. cap. 9. num.* 4. Corrasius *de Sacerdot. 3. p. cap. 5. num.* 9. Lambertinus *de iurepatron. 1. p. lib. 2. quæst.7. art.* 24. Melchior Iunius *quæst.7. polit.* alij relati à Barbosa *de Canonicis, cap.13. & de potest. Episc. alleg.* 72.

8. Verùm hæc communis doctrina difficilis redditur ex sequenti consideratione. Nun potest beneficium ecclesiasticum obtineri ab eo, qui inhabilis est ad officium exercendum, *cap. ex litteris, de excessib. Prælat.* sed Iudæi ad fidem conuersi sunt inhabiles ad officium, si quidem irregulares reperiuntur, *cap. cognoscamus, 34. dist. cap. 1. & per totam 48. dist.* Concilium Sardicense *can.* 13. Arelat. 2. *can.* 1. Laodicæn. *can.* 3. quæ & alia refert Anton. August. *in epitom. iuris Pontif. lib. 4. tit. 6. & lib. 27. tit.* 32. Salcedo *in praxi cap.* 22. Iustellus *in notis ad Concil. Nicænum can.* 2. Ricciulus *de iure person. titulo de Neophytis, per totum:* ergo præbendarum ac beneficiorum incapaces sunt. Accedit, nam filij hæreticorum, quamvis catholicam fidem amplectantur, incapaces sunt præbendarum & beneficiorum, *cap. 2. §. hæretici, de hæreticis lib. 6.* Ergo similiter Iudæi, atque eorum filij, quamvis Catholicam susceperint fidem, non sunt admittendi ad præbendas & beneficia ecclesiastica. Deinde, nam nouiter conuersi plerumque sunt parum constantes in fide, imò facilè reuertuntur ad vomitum, *cap. Iudæi, 4. dist.* malis moribus assueti, & seditiosi reperiuntur; quare Dominus apud Matthæum *cap.* 12. progeniem viperarum eos appellauit: ergo non debent ad beneficia ecclesiastica admitti. Quas & alias rationes latè expendunt Escobar *de puritate sanguin. 1. p. quæst. 3. §. 3. num.* 84. Cruz *in defensione statut.* Valenzuela *consil.* 90. alij plures congesti à Barbosa *voto 93. num.* 74. Solorzano *lib. 3. de iure Indiar. cap. 19. num.4.* qui defendunt statuta puritatis tot in Ecclesiis nostræ Hispaniæ præscripta, & obseruata.

IMPVGNATVR TRADITA DOCTRINA.

9. Verùm adhuc seclusis statutis puritatis, dicendum est Iudæos ad fidem conuersos, ex eisque descendentes, iure communi inspecto admitti posse ad officia, seu beneficia ecclesiastica, dummodo bonis moribus sint imbuti, & litteris reperiantur instructi, *cap. venerabili 37. de præb.* vbi ea ratio assignatur: *Quia non generis, sed virtutum nobilitas, vitæ quoque honestas gratum Deo facitum, & idoneum seruitorem.* Alias cumularunt Montaluus *in l. 2. verbo Tornadizo, tit. 3. lib. 4. fori*, Barbosa *dict. voto 93. num.* 70. vnde iuxta sacros canones rectè Alexander in præsenti asserit, Iudæum nouiter ad fidem conuersum, non ideo esse repellendum à præbenda Ecclesiæ Tornacensis. Nec obstat difficultas proximè adducta, quam dissoluunt Felinus *in præsenti, num.* 12. Decius *num.* 6. Ripa *num.* 31. Simancas *de Catholicis cap. 47. num.* 87. Ojeda *de incompatib. cap. 23. & 24.* Villar. *dicto responso 12. num.* 37. Sanchez *lib. 2. summæ, cap. 28. num.* 11. Barbosa *dicto voto* 93. ex quorum mente tres casus distinguendi sunt. Primus est de illis conuersis, qui iam diu in catholica religione sunt conuersati, & ij ad sacros ordines, & præbendas, dignitatesque admitti possunt, *cap. 1. versiculo. Nisi, 57. dist.* & hoc casu accipiendus est noster textus, & procedit textus *in l. 6. tit. 24. partit.* 7. iunctis Villar. *vbi suprà, num.* 38. Secundus casus est de conuersis recenter ad fidem, & in ea non satis probatis; illi enim ab ordinibus & beneficiis ecclesiasticis arcentur; quo casu accipiendi sunt textus *in cap. Neophytos 63. 61. dist.* & alij suprà adducti. Tertius casus est de descendentibus à Iudæis, Mauris, vel aliâ radice infectâ; illi enim si à natiuitate moribus christianis sint imbuti, repellendi non sunt à sacris ordinibus, beneficiisque ecclesiasticis. Couarr. *in Clementina si furiosus, p. 2. §. 2. num.* 8. Ojeda *dict. cap. 23. num* 54. Nec argumentum deductum à filiis hæreticorum obstat; nam tale argumentum non admittitur. Tum quia semper ab Ecclesia, vt magis exosi, damnati fuerunt hæretici, & eorum filij, quàm Iudæi, & illorum descendentes. Tum quia pœna statuta aduersus hæreticorum filios, non debet extendi ad Iudæorum progeniem, cùm in pœnalibus non sit extensio facienda. Couarr. *lib. 2. variar. cap. 8. num.* 4. Villadiego *de hæreticis quæst.* 23. nec pœnæ vltra casus expressos protrahantur, Sayrus *in claui regia lib. 3. cap. 8. num.* 9. Suarez *de legib. lib. 6. cap. 3. num.* 4.

EXPLICATVR DICTA SENTENTIA.

10. Obstat superiori sententiæ textus *in cap. constituit 17. quæst.4.* vbi refertur constitutio Concilij Toletani 4. quâ Iudæis, & his, qui ex Iudæis sunt, prohibetur officia publica exercere, quia sub hac occasione Christianis infesti sunt. Cuius Concilij decisio, quatenus Iudæos publicis officiis præfici vetat, consona est capiti penultimo *de Iudæis*; sed dum idem statuit de iis, qui ex Iudæis sunt,

EXPONITVR CAP. CONSTITVIT 13. 17. Q.4.

ſunt, vt ſi apud Chriſtianos degant, beneficia & officia Eccleſiaſtica non obtineant, ſummè aduerſatur doctrinæ ſuprà traditæ. Agnouit difficultatem Gloſſa ibi, verbo *Iudæi*; & aſſerit Patres Concilij Toletani 4. loqui de his, qui ex gente Iudaïca deſcendunt, & nouiter ſunt ad fidem conuerſi, vt nedum Iudæi, ſed neque illi admitti poſſint ad officia publica, à quibus non arcentur, quia filij Iudæorum ſint, ſed quia neophyti exiſtunt, id eſt nouiter conuerſi, nondum ſatis in fide inſtructi ſunt. Sed hæc ſolutio non congruit verbis ipſius textus, in quibus hi, qui ex Iudæis ſunt, diſtinguuntur à Chriſtianis, ibi: *Qui ſub hac occaſione Chriſtianis iniurias faciunt*: ergo ſub illis verbis, *qui ex Iudæis ſunt*, non poſſunt comprehendi qui ex Iudæorum gente ſunt ad fidem conuerſi. Aliter difficultatem ſoluit Turrecremata ibi, qui affirmat ex Iudæis eos appellari, *in dict. cap. conſtituit*, qui Iudaiſmum profitebantur, & eiuſdem erroris participes erant, licèt ex eorum origine non eſſent. Sequitur ipſum Barboſa *dict. voto* 93. *num.* 115. ſed verior mihi videtur alia eiuſdem Gloſſæ interpretatio, quæ prædictum canonem accipit de familiaribus, & domeſticis Iudæorum, qui ex familia, & domo eorum ſunt, quia & ipſi Iudæi ſunt, & ideò repelluntur ab officiis publicis, quæ pertinent ad iuriſdictionem exercendam circa Chriſtianos, vt ex ipſo Concilio Toletano 4. *can.* 64. conſtat: quam Gloſſæ ſolutionem amplectuntur Sanchez *dict. diſp.* 28. *num.* 28. Barboſa *vbi ſuprà*.

11. INTELLIGITVR CAP. QVANDO, 24. DIST. Secundò etiam aduerſatur textus *in cap. quando*, 24. *diſt.* vbi præcipitur Epiſcopis, vt in ordinationibus faciendis genus eorum, qui promouendi ſunt, perſonam, ætatem, mores, & doctrinam diligenter inquirant, & examinent: quod innouatum fuit in Concilio Tridentino, *ſeſſ.* 23. *de reformat. cap.* 7. Igitur ſi genus inſpiciendum eſt, non rectè aſſerimus Iudæos conuerſos, & etiam ex eis deſcendentes admitti ad beneficia, ordineſque eccleſiaſticos. Huic difficultati reſpondendum eſt, *in dict. cap. quando*, ſub generis appellatione illos tantùm ſignificari, qui deſcendunt ex hæreticis, eorum fautoribus, ſeu defenſoribus, qui arcentur à ſacris Ordinibus vſque ad ſecundum gradum. Ita verbum illud accipiunt Archidiaconus, & Turrecremata ibi, Salcedo *in praxi*, *cap.* 22. *num.* 22. Auila *de cenſuris*, *part.* 7. *diſp.* 4. *dub.* 4. Barboſa *ad Concil. Trident. in dict. cap.* 7. quæ interpretatio ſuadetur ex ipſo Concilio Trident. *ſeſſ.* 22. *de reform. cap.* 2. & *ſeſſ.* 23. *cap.* 5. Hodie tamen deſcendentes ex Iudæis, vel Sarracenis vſque ad quartum gradum, non poſſe ad ſacros Ordines aſcendere, ex Bullis Pauli IV. & Gregorij XIII. probat Nauarrus *conſil.* 1. *ad titul. de Iudæis*, etſi contrarium teneat Thomas Sanchez *lib.* 2. *ſumma*, *cap.* 28.

12. STALLVM QVID? h *Stallum.*] Id eſt ſedem; ſtallum enim, ſiue ſtallus, eſt ſedes vnius Canonici in choro. Cæſarios *lib.* 1. *cap.* 35. *Sicque intra Abbatis, & Prioris ſtallum exiens.* Et *lib.* 4. *cap.* 35. *Sedem ſtalli ſui ſic parauit.* Matthæus Pariſius *in Henrico III. Clanculò intrantes inquiſierunt à quodam ibidem orante, quodnam eſſet ſtallum Decani.* Innocentius III. *lib.* 3. *epiſt.* 1. *Ipſe ante confirmationem obtentam ſtallum Præpoſiti ſibi vſurpauit.* Petrus Valliſarn. *hiſt. Albig. cap.* 16. *Ipſa etiam ſtalla Eccleſiæ, quod execrabilius eſt, deſtruxerunt.* Quo modo accipitur *in cap. ne Dei* 43. *de ſimonia*; notarunt Boſquetus *ad Innocent. III. lib.* 1. *epiſt.* 44. Cerda *in aduerſ. cap.* 44 *num.* 2. Ioannes Boſſius *lib.* 2. *de vitiis ſermon. cap.* 17. etſi aliter accipiatur ſtallus *in cap. ſignificante*, *de appellat.* Igitur iuxta communem acceptionem in præſenti iubetur, vt Petrus recipiatur in Canonicum Tornacenſem, aſſignatâ ei præbendâ, & ita in choro ſedes ei deputetur, & in capitulo locus; cùm enim poſſeſſio ſit ſedis poſitio, vel pedum, iuxta Paulum *in l.* 1. *ff. de acquir. poſſeſſ. cap. ius gentium* 1. *diſt. l.* 1. *tit.* 3. *partit.* 3. ibi: *Vn ponimiento de pies*, Cicero *in oratione pro Cæcinna*, ibi: *Pedem cùm intulero, atque in poſſeſſionem veſtigium fecero.* Quam lectionem à pedibus *in d. l.* 1. amplexi fuerunt veteres, qui lectionem Florentinam non habuerunt præ manibus; & ex nouioribus Cuiacius, & Giphanius, Petrus Gregor. Laurentium Balam carpens *lib.* 1. *ſyntagm. cap.* 13. *num.* 9. vbi ab vtroque idiomate, Græco, & Latino probat notationem hanc; in Pandectis verò Florentinis legitur à ſedibus, quaſi poſſeſſio ſit ſedium poſitio: quò etiam alluditur *in l.* 3. *§. ex contrario*, *ff. eod. tit.* ibi: *Vel in quo ego ſedeo, in ſedere videaris.* Quam etymologiam videtur prætuliſſe D. Iſidorus *in dict. cap. ius gentium*: & quamuis hac in re digladientur Forcatulus *in Necyom. dialog.* 73. Alexand. Turamin. *de vera ſubſtantia poſſeſſionis*, *cap.* 4. *num.* 3. Antonius Merenda *lib.* 2. *controu. cap.* 17. Lælius Mancin. *diſquiſit. genial. centuria* 1. *cap.* 65. alij congeſti à Barboſa *in collect. & addit. ad rubric. de cauſa poſſeſſ. & de ſequeſtr. poſſeſſ. ex num.* 8. & nuper à Don Hieronymo de Oroz *lib.* 4. *de apicibus iuris*, *cap* 1. Tamen vtramque rationem admitti poſſe, & defendi, verum eſt, & notarunt Pichardus *ad titul. Inſtit. de interdictis*, *in princip. art.* 1. *num.* 6. Valentia *lib.* 1. *illuſtr. tract.* 2. *cap.* 1. *num.* 6. Inde rectè Eccleſiæ more receptum eſt, vt ſedes, ſella, aut ſtallum in choro, ſymbolum ſit adeptæ poſſeſſionis, *cap. vt noſtrum*, *de offic. Archidiac. cap. dilectus* 19. *cap. pro illorum* 22. *in fine*, *cap. dilecto* 25. *de præbendis*: obſeruat cum Hothomano *lib.* 10. *obſeru. cap.* 1. Gothofredus *in dict. l.* 1. addendiſque Petrus Faber *in dodecameno*, *pag.* 275. *in addit.* Multa adducit de hoc ſymbolo, aut alluſione Briſſonius *lib* 17. *de v. ſ. verſic. Sedes pro domicilio*; cui adnectè Ciceronis locum in oratione pro Archia Poëta. *Is*, inquit, *ſedem omnium rerum, & fortunarum ſuarum Romæ collocauit.*

COMMENTARIVM.

His ſuppoſitis pro præſentis textus expoſitione, caſus in eo deciſus ita contigit. Quidam recenter ad fidem catholicam conuerſus litteras monitorias, & præceptorias ad Decanum, & Capitulum Eccleſiæ Tornacenſis, Sede vacante impetrauit, vt eum in Canonicum reciperent, præbendamque ei aſſignarent, qui litteras in Capitulo præſentauit; Canonici verò eas exequi renuebant ex eo, quia præbendarum collatio ad Epiſcopum pertinebat; quia quamuis Capitulum Sede vacante in omnem iuriſdictionem ſuccedat, *cap. is cui* 11. *cap. cùm olim* 14. *de maioric. & obed. cap. vnico*, *eod. tit. in* 6. *c. ad abolendam* 9. *de hæreticis*, *cap. penult. & vlt. de ſupplend. neglig. in* 6. *cap.* 1. *de conſtit. eod. lib.* in collatione tamen beneficiorum non ſuccedit, *cap.* 2. *ne Sede vacante*, *cap. vnico*, *§. cùm vero*, *eod. tit. in* 6. quia collatio beneficiorum inter fructus Epiſcopatus numeratur, qui futuro ſucceſſori reſeruantur, *cap quia ſæpe* 40. *de elect. in* 6. Clementina *ſtatutum* 7. *eod. tit.* Docent Garcia *de beneficiis part.* 5 *cap.* 7. Diana 8 *p. tract.* 4. 13.

resol.15. Solorzanus de iure Ind.lib.3. cap.13. n.31. Lotherius de re benef. quaest.2.& 45. Sed quamuis haec doctrina facile procedat in collatione beneficiorum inferiorum, tamen non idem seruatur in collatione praebendarum, & dignitatum; in his enim magis obtinuit, iure communi inspecto, ad Episcopum & Capitulum simul pertinere earum collationem, cap. vlt. de supplend. neglig. cap. postulasti, de concess. preb. cap. quia, §.verum, de Magistris, cap. à collatione 21.de appellat. lib.6. latè docent Gonzales ad regulam 8. Cancell. Glossa 45. num.36. Garcia de benef. dict.5.part.cap.4. Quorum sententia illa nititur ratione, quia cùm Episcopus simul cum Capitulo vnum corpus constituat, non debet Episcopus sine suo Capitulo praebendas propriae Ecclesiae conferre, cap. nouit, cap. ea noscitur, de his quae fiunt à Praelatis: vnde friuola erat excusatio Capitoli Tornacensis in praesenti, nisi in ea Ecclesia consuetudine, vel priuilegio introductum esset, vt collatio praebendarum ad Episcopum tantùm spectaret, vt in cap. Ecclesia 31. de elect.dict. cap.ea noscitur.

14. Praedictas ergo P.litteras praeceptorias coram Gualtero Episcopo Tornacensi praesentauit, qui cùm eas exequi neglexisset, allegabat litteras ad ipsum non fuisse missas; quae omnia proposita fuerunt Alexandro III. qui iussit praedicto Episcopo, vt praebendam faceret assignare, quia cùm tempore litterarum esset Archidiaconus, & Canonicus eiusdem Ecclesiae, excusari non poterat, quominus eas exequeretur, quia litteras non recepisset, & ita iussit Episcopo, vt ex vi prioris rescripti impetratorem reciperet in Canonicum, atque stallum in Choro, & locum in Capitulo ei assignaret. Ex quo Alexandri III. responso, Glossa, Abbas, & caeteri omnes antiquiores deducunt, Episcopum teneri exequi litteras Apostolicas ad Capitulum, Sede vacante, missas: quae sententia eam praecipuam difficultatem patitur; nam litterae, de quibus in praesenti, vel mittebantur ad Capitulum, tanquam ad ordinarium praebendarum collatorem, aut tanquam ad successorem Episcopi in eadem collatione; vel denique tanquam ad executorem delegatum Apostolicum, iuxta textum in cap. cum aliquibus 4. in principio, hoc tit. in 6. siue in primo, siue in secundo casu minimè potest Capitulum litteras exequi, cùm exploratum sit, Capitulum in collatione beneficiorum, quae tantùm ad Episcopum pertinet, non succedere, cap.2. ne Sede vacante, & in aliis suprà adductis: si verò in tertio casu textum accipiamus, tunc Capitulum non tantùm Sede vacante, verùm post Episcopum consecratum exequi teneretur, adeò vt Episcopus de eis cognoscere non posset, cap. si soli, cap. si Capitulo, de concessione praebendae, lib.6. quam difficultatem vt effugiant antiquiores hìc, varias adducunt solutiones, quibus omissis, magis obtinuit, idem mandatum ad Capitulum emissum, exequi teneri Episcopum post electum; quia Capitulum Sede vacante, eo tempore, quo litterae emanarunt, vices gerebat Episcopi; ideoque ad Capitulum, non tanquam ad ordinarium collatorem, nec tanquam ad successorem Episcopi, nec denique tanquam ad simplicem executorem, sed tanquam ad vices gerentem, executio spectabat. Vnde cùm primùm extitit Episcopus, ad quem ex Pontificis mente mandatum dirigebatur, ipse debebat litteras exequi: ita in praesenti Innocentius, & Abbas num.14. Baldus, & Cardinalis num 10. Felinus num.16. Decius num.7. Ripa num.44. Garcia de beneficiis 6. p. cap.2. num.27. Nec haec communis sententia impugnatur ex eo, quod in principio, & in versic. Nullatenus, expenditur, semel & iterum Episcopum Tornacensem tempore, quo primùm rescriptum fuit, de corpore Capituli esse; quod frustra expenderetur, si iuxta communem interpretationem idem esset dicendum in alio quolibet in Episcopum promoto, qui de Capitulo non esset; quia respondetur, Pontificem Alexandrum tum ad reiiciendam Episcopi excusationem, de qua in versiculo, itaque; tum ad significandum tempore datae non extitisse Episcopum, ad quem rescriptum dirigeretur; nec dirigi potuisse ad Episcopum iam promotum, quia eodem tempore de Capitulo erat, ea verba adiecisse.

CAPVT VIII.

[a] Lucius III. [b] *Linconiensi Episcopo.*

AD aures nostras peruenit, quod plerumque [c] Decani, [d] Archidiaconi, Praecentores, [e] vel alij ecclesiastici praediti dignitatibus, super minoribus beneficiis litteras impetrantes, nomen supprimunt dignitatis suae, & simplici nomine se appellant, tanquam non habeant aliquem [f] personatum: ideoque rescripto nostro postulas edoceri, si fraus ita tacendi praeiudicium illis debeat generare? Tuae consultationi taliter respondemus, quod cùm non sit intentionis nostrae, vt personae pluribus [g] redditibus abundantes, per litteras nostras pauperes Clericos super minoribus beneficiis inquietent, litteras, in quibus actor suae nomen Dignitatis supprimit, vires nolumus obtinere.

NOTAE.

1. [a] LVcius III.] Lucius natione Tuscus, patriâ Luca, genere quidem nobilis, post mortem Alexandri III. anno Christi 1179. suffectus fuit in eius locum, & Ecclesiam texit per quatuor annos, duos menses, dies 18. vt referunt Baronius & Ciaconius in praedicto anno, Petrus Gregorius in praesenti, & nos in cap.cùm esses, de testamentis. Et licèt ita breui tempore Ecclesiam rexerit, plures tamen edidit constitutiones, ac decisiones, quas variis sub titulis transcripsit Raymondus; inter quas primum locum obtinet praesens decretalis, quae etiam reperitur in prima collectione, sub hoc tit.cap.6. & post Concilium Lateran. p.41. cap.8. aliae etiam eius partes extant in cap.postremò, de

de appellat. cap. de Rectorib. de clerico ægrotante, cap. si vero, de iurepatron.

2. *De Lincontensi Dioecesi.* b *Lincontensi.*] Lingonum præclara ciuitas est Galliæ, prouinciæ primæ Lugdunensis, cuius meminerunt Plinius *lib.4. cap.1.* Ptolemeus *lib.2. cap.9.* Aimonius *lib.5. cap.5.* Tacitus *lib.4.* Eius situm & fines describunt Fratres Sammartani *tom.2. Gallia Christ. fol.653.* habet Ecclesiam Cathedralem, cuius Præsul Dux, & Par Galliæ est. Galtero eius Episcopo, qui eam Ecclesiam rexit vsque ad annum 1179. rescribit Lucius in præsenti, & *in cap. conquerente 6. de cleric. non resid. cap.1. de renunc. in 2. collectione*: & ipsius Ecclesiæ mentio extat *in cap. cum capella, de priuilegiis, cap.4. de his quæ vi, cap. dilecti 10. de exception. cap. dilectus, de præb. cap.18. de conuers. coniug. cap. Capitulum 30. hoc tit.* notarunt Citonius *in cap. vnic. de Clericis coniug. in 5. compil.* Sauarus *ad Sidonium lib.9. epist.10.*

3. c *Decani.*] De quibus egi *in c. antecedenti.*

4. d *Archidiaconi.*] De quibus agemus *in titulo de officio Archidiaconi.*

5. e *Præcentores.*] De quibus agemus *in cap.6. de consuetudine.*

6. f *Personatum.*] Id est, absque dignitate, & cura animarum beneficium; quæ vox primis Ecclesiæ sæculis cognita non fuit vsque dum sequentibus temporibus à Gallis fuit vsurpata, vt docent Cuiacius *in rubrica de præbendis, & dignit.* Bosquetus *in notis ad Innocentium III. lib.1. epist.154.*

7. g *Redditibus.*] Hinc deducitur rescriptum in præsenti casu impetratum fuisse ad noua beneficia obtinenda; non autem fuisse rescriptum institiæ, vt plures ex antiquioribus existimarunt.

COMMENTARIVM.

8. *Conclusio refertur et probatur.* IN hoc textu, & *in cap. cum adeo 17. cap. postulasti 27. cap. in nostra 32. cap. si proponente 42.* vna, fereque eadem hypothesis proponitur; quare sub vno commentario eos exponere decreui. Est assertio: *Rescriptum vitiatur, si qui illud impetrauit ad beneficium consequendum, mentionem non fecerit beneficij, licèt exigui, pensionis, seu vicariæ iam obtentæ.* Probatur *ex cap. litteras 31. hoc tit. cap. cum teneamur, de præbendis, cap. dilecti, el 2. cap. non potest 21. cap. si motu 23. eod. tit. in 6.* Clementina *si Romanus 4.* Clementina *1. eod. tit.* Clementina *2. de officio Ordinarij*: docent Menochius *de arbitr. lib.2. cap.201.* Flaminius *de resignat. lib.10. quæst.2.* Vighelius *in methodo iuris canonici lib.1. cap.4.* Azor *2. part. institut. lib.6. cap.10. quæst.3.* Gutierrez *lib.1. canonic. cap.15. num.22.* Selua *de beneficiis 3. part. quæst.11. num.11.* Garcia *eod. tract. part.8. cap.3.* Lotterius *de re benefic. lib.3. quæst.38.* Antonius Cucchus *lib.1. institutionum, tit.4. num.95.* Petrus Gregorius *lib.1. de rescriptis, cap.49.* Vranius *in cap. cum adeo 17. hoc tit.* Moneta *de commut. vltimarum volunt. cap.10. num.450.* Barbosa *voto 107.* Basilius Legion. *lib.8. de matrim. cap.16.* Escobar *de ratiociniis, cap.12.*

9. *Impugnatur tradita assertio.* Sed in præsentem assertionem non leuis insurgit difficultas ex sequenti iuris consideratione. Tunc rescripta vitio subreptionis laborant, & ideo nulla sunt, cùm ab impetrante ea omittuntur, quæ si expressa essent, aut omnino tollerent voluntatem rescribentis, aut difficilem redderent rescriptorum concessionem, *cap. quia circa, de consanguinitate, cap. constitutus, hoc tit. cap. si præcedentis, de præbendis, lib.6.* docet latè Sanchez *lib.8. de matrim. disput.21. num.10.* sed si qui impetrauit rescriptum secundum ad beneficium, explicaret se habere dignitatem, vicariam, aut beneficium exiguum, nihilominus Pontifex concederet prædictum secundum rescriptum: igitur etsi ab impetrante supprimatur dignitas, vicaria, vel beneficium exiguum, rescriptum vt rescriptum vitiari non debet. Probatur minor; nam iuris communis regulis inspectis potest quis habere dignitatem cum beneficio, seu Canonicatu, etiam sub eodem tecto, *cap. Ecclesia 57. de electione, cap. ad hæc 23. cap. de multa, de præbend.* Similiter iure communi inspecto potest qui habet vicariam, seu beneficium in commendam, aliud in titulum iure proprio obtinere, *cap. eam te 7. de ætat. & qualit. cap. vnico 10. quæst.3. cap. proposuisti, de præbendis*: docent Quintanadueñas *lib.4. Eccles. num.54.* Ojeda *de incompatibilitate 2. part. cap.5.* Ergo cùm simul iure communi quis possit habere dignitatem cum beneficio, vicariam, & beneficium exiguum cum alio, qui impetrauit secundum rescriptum ad beneficium, tacendo se dignitatem, vicariam, seu beneficium exiguum habere, non supprimit aliquid, quod expressum Pontificem à tali concessione remoueret. Augetur primò hæc difficultas, nam quæ modica sunt, aut exigua, non veniunt in considerationem, vt in casu simoniæ deciditur *in cap. & si quæstionis, de simonia*: in reuocatione donationis, *in cap. finali, de donationibus*: in dispositione testatoris, *in cap. requisisti, de testam.* & in aliis quamplurimis casibus probant lex *si oleum, §. vlt. ff. de dolo*; lex *in rebus, §. posuit, ff. commodati*, lex *si id quod, §. si qua, ff. de donationib.* lex *omnino*, & lex *quod dicitur, ff. de impensis*: ergo similiter ad inducendum falsitatis vitium in rescriptis Apostolicis non est sufficiens, suppressio exigui beneficij. Augetur secundò hæc difficultas, nam si beneficij exigui mentio desideratur, id prouenit ex noua Gregorij X. constitutione, de qua *in cap. si motu 23. de præbendis lib.6.* ibi: *Quantumcumque modicum beneficium taceatur in ea, ipsum velut subreptitium, vires nolumus obtinere.* Ex quibus verbis deducitur, ibi à Gregorio X. nouiter statui, vt habens beneficium, licèt exiguum, teneatur illud exprimere: ergo rectè asserimus iure Decretalium ex decisione textus *in dict. cap. si proponente*, impetrantem rescriptum debere mentionem facere beneficij etiam exigui, aliàs rescriptum vitiari. Tandem aduersus eam partem præsentis assertionis, vbi asseritur idem procedere in pensione possessa, ac in beneficio iam obtento, obstat; nam expressio, de qua in præsenti, tantùm exigitur in beneficiis, *cap. penult. hoc titulo, cap. non potest 21. cap. si motu 23. de præbendis lib.6.* Clementina *2. de officio Ordin.* sed pensio res temporalis creditur, & vt talis, nec beneficium dicitur, nec sub eius nomine comprehenditur, *cap. quamuis 4. de præbend. in 6.* pluribus relatis probat Garcia *de beneficiis, 1. part. cap.5. num.3.* igitur qui beneficium impetrare intendit, non cogitur mentionem facere pensionis iam obtentæ: quod etiam adstruitur exemplo stipendiorum ecclesiasticorum, quæ pro mercede laboris præstantur, & eorum mentionem facere non tenetur rescriptum impetrans ad beneficium, vt resoluunt Cai[illegible]tinus *consilio 6.* Felinus *in cap. nostra, num. 10. hoc titulo*, vbi adducit exemplum textus *in cap.1. de Magistris.*

Quâ dubitandi ratione non obstante, vera est 10. *Traditur*
suprà relata assertio, quæ non solùm authoritatibus

RATIO DECIDENDI. bus probatur, verùm & ea nititur ratione; nam dolosa & fraudulenta est impetratio illa rescripti gratiæ, quando quis suppressit dignitatem, vicariam, seu beneficium, licèt exiguum, cùm intendit impetrare aliud; non enim potest inficiari dolo ipsum vsum fuisse, asserendo nullum beneficium possidere, cùm haberet dignitatem, vicariam, pensionem, seu beneficium etiam exiguum: vnde cùm mendax precator carere debeat penitus gratiis impetratis, *cap. sedes* 15. *hoc tit. cap. ne damnosa* 14. *cap. rescripta* 15. *cap. dicenti* 16. 25. *quæst.* 2. *l. penult. & final. Cod. si contra ius*; quia fraus, & dolus nemini patrocinari debent, *cap. ex litteris, de dolo, cap. cùm dilectus* 28. *de religios. cap. dictum est* 30. *quæst.* 1. *l. neque ex dolo, ff. de dolo*, inde rescriptum cum hac obreptione impetratum nullum est. Accedit, nam qui falsum proponit Principi, graue crimen committit, *l. finali, Cod. de his qui à non dominis*: ergo non tantùm ex eo, quia aliud beneficium, dignitatem, seu vicariam obtinens, qui litteras ad nouum beneficium impetranit, priuatur beneficio ipsarum; verùm quia falsum Pontifici proposuit, vt nouam gratiam assequeretur, negando, aut tacendo, se aliud beneficium, vel dignitatem habere, vt considerat Basilius *lib. 8. de matrim. cap.* 16. §. 3. *num.* 17. & cùm ille, qui beneficium, licèt exiguum, obtinet, illud tacendo, mentiatur, præcipuè cùm tenuitas beneficij per se causæ cognitionem requirat, ideò rescriptum impetratum ad aliud assequendum nullius momenti est: docent Baldus & Viuianus *in dict. cap. si proponente*.

II. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO. Nec obstat difficultas suprà expensa; nam omissâ quæstione, an suppressis illis circumstantiis, quibus expressis aliter rescriberet Princeps, committatur subreptio, & per consequens rescriptum vitietur, quam examinat Sanchez vbi suprà, *dicta disput.* 21. & nos *in cap. super litteris*, adducemus; dicendum est in impetratione rescripti ad secundum beneficium, necesse fieri debere prioris mentionem, quod impetrator possidebat, aliàs subreptitium reddi, *cap. si postulasti* 27. *hoc titulo*, quia si Pontifex sciret, impetrantem aliud beneficium obtinere, non concederet gratiam ad secundum, ne pluralitas beneficiorum daretur. Nec quod dicebamus, posse quem habere Dignitatem cum beneficio, aut Canonicatu, obstat; quia id procedit cùm ratione residentiæ non datur incompatibilitas; at verò nostra assertio procedit cùm incompatibilitas datur. Nec etiam obstat habentem vicariam, seu beneficium in commendam, posse aliud in titulum perpetuum obtinere; nam illud procedit in vicaria temporali, seu commenda ad tempus, quæ beneficium non est, vt suprà probaui; at commenda, seu vicaria perpetua, beneficium est, & inducit incompatibilitatem, *cap. nemo, de elect. in* 6. Trident. *sess.* 7. *cap.* 4. vnde rectè *in dicto cap. postulasti*, signanter expenditur habentem vicariam perpetuam, teneri eam exprimere R. Pontifici, vt deducatur à contrario, habentem vicariam temporalem, non teneri eam exprimere, quia beneficium non est. Difficillius est quod in primo, & secundo augmento difficultatis dicebamus; pro quorum solutione, omissâ vulgari quæstione, quando exigua attendenda sint, de qua Boic. *in dict. cap. & si quæstionis*, Tiraquel. *in tract. de rebus exiguis*; discrimen est constituendum inter ius antiquum Decretalium, & ius nouum libri 6. Iure Decretalium tenebatur impetrator litterarum ad beneficium consequendum mentionem facere beneficij iam obtenti, aliàs rescriptum nullum erat, tum ob rationes suprà adductas, tum ob reprimendam ambitionem clericorum, qui pluribus redditibus abundantes, per nouum rescriptum pauperes clericos super beneficiis inquietare præsumebant, *cap. ad aures*, 8. *hoc tit.* quæ omnia cùm procedant in eo, qui beneficium sufficiens ad sustentationem habebat, non verò in eo, qui exiguum tantùm obtinebat, inde sacri Canones prædictam mentionem in impetratione secundi beneficij limitarunt, si sufficiens beneficium impetrator obtinebat, *dict. cap. cùm adeò* 17. *dicto cap. cùm teneamur*: sed cùm inde magnæ contentiones orirentur, siquidem aliqui ambitione seducti, & oppressi beneficia etiam ampla, vt exigua reticebant, ideò Gregorius X. vt illis fraudibus obuiam iret, & prædictas contentiones sedaret, statuit habentem beneficium etiam exiguum teneri illud exprimere in precibus Pontifici oblatis pro assequendo alio beneficio: quod nouiter ipsum Gregorium constituisse *in dict. cap. si motu*, constat ex illis verbis, *Vires nolumus obtinere*; quæ nouum ius inducunt. *Clement.* 1. iuncta Glossa *verbo Volumus*, de officio vicarij. *Clement. vnica*, vbi Glossa *eodem verbo, de rerum permut.* Nec tunc obstat textus *in dict. cap. si proponente*, vbi iam hoc constitutum fuisse videtur probari; siquidem ibi statuitur rescriptum impetratum ab eo, qui beneficium licèt exiguum habebat, cum eius suppressione, nullum esse: nam in illo casu rescriptum non fuit nullum declaratum ex eo, quod non esset facta mentio beneficij etiam exigui, sed quia fuit dolosa impetratio: cùm enim illud qualequale haberet beneficium, dixit se nullum obtinere, & cùm dolus etiam in re minima vitiet omnia rescripta, inde in eo textu vitiatur rescriptum dolo impetratum, vt docent Petrus Gregorius *dicto lib.* 1. *de rescriptis, cap.* 49. Basilius *lib.* 8. *cap.* 17. §. 3. *num.* 17. Nec obstat vltimum augmentum ipsius dubitandi rationis, pro cuius solutione sciendum est, multùm interesse, an rescriptum impetretur ad beneficium *in forma pauperum*, an simpliciter. Priori casu verum est, pensionis, & etiam stipendiorum mentionem esse faciendam, cùm ea obtinens pauper dici nequeat: docent Felinus, & alij repetentes *in cap. postulasti* 27. *hoc tit.* & *in cap. si pauper*, per textum ibi *eodem tit. in* 6. nisi pensio, seu stipendium esset ad tempus largitum; tunc enim de illo mentionem fieri non debere, argumento dicti capitis *postulasti*, docuit Petrus Gregorius *in cap. ad audientiam* 31. *num.* 3. *hoc tit.* posteriori verò casu, quando litteræ simpliciter ad beneficium impetrantur, licèt attento curiæ Romanæ stylo mentio pensionis fieri debeat, quia iuxta eundem stylum in plerisque pensio beneficio exæquatur, quare vacat ipso iure per promotionem ad Episcopatum, *ex cap. cùm in cunctis*, §. *cum verò, de electione*, docent Gigas *de pensionibus quæst.* 57. Ojeda *de incompatibilitate* 1. *part. cap.* 4 *à numero* 4. Garcia *dict.* 1. *part. cap.* 5. *à numero* 110. & similiter per contractum matrimonij pensiones, seu beneficia vacant, Gigas vbi suprà, *quæst.* 54. Couarr. 2. *part. de sponsal. cap.* 6. §. 3. *num.* 6. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disp.* 44. Garcia *dict. cap.* 5. *num.* 108. nihilominus tamen inspecto iuris rigore verius est, in præsenti casu necessariò mentionem fieri non debere pensionis, vt docuerunt plures, quos referunt Garcia *dict. cap.* 5. *num.* 75. Gonzales *ad regulam* 8. *glossa* 5. §. 5. *num.* 18. rectè aduertens aliud procedere, si de pensione in titulum

lum beneficij assignata loquamur; de hac enim mentionem fieri debere, meritò docuerunt Gigas *vbi suprà, quæst.67. conclus.3.* Menochius *de arbitrariis casu* 201. *num.* 51. & alij, quos refert, & sequitur Garcia *dict. cap.5.* nec huic solutioni obstat textus *in cap. ad audientiam* 31. *hoc tit.* vbi probari videtur, in illis verbis, *pensionem, seu alia beneficia*, sub generali beneficij nomine pensionem comprehendi, propter particulam, *alia*, quæ similia repetere solet, vt probat Glossa *in l. si fugitiui, Cod. de seruis fugitiuis*: nam respondetur, In eo textu non agi de pensione exprimenda in ipsa impetratione gratiæ ad beneficium, vel non; quo casu iuxta distinctionem proximè traditam procedit præsens assertio: sed casum illum pertractari, quo priorum litterarum est facienda mentio, vtputà si quis impetrasset litteras ad beneficia, quibus postea renunciauit in alterius fauorem, à quo pensionem, seu alia beneficia receperit; qua in specie inquit Pontifex, eum qui post priores litteras taliter venditas, alias ad beneficium impetrauit, teneri de illis prioribus mentionem facere, aliter posteriores non valere; vnde deducitur, verba illa ipsius textus, *de illis mentione non addita*; iuxta mentem Pontificis referenda non esse ad pensiones, seu alia beneficia, sed ad litteras pro pensionibus venditas, de quibus proximè agebat, quæ est vera interpretatio ipsius textus, omissis aliis traditis à Rebuffo *de pacificis possessoribus, in praxi num.* 115. sicut etiam verba illa, *seu alia beneficia*, accipienda esse, vt dumtaxat similitudinem repetant quoad beneficia, quæ per priores litteras impetrata fuerant, non verò quoad pensiones.

12. EXPONITVR CAP. DILECTVS 27. DE PRÆBENDIS.

Ex hac animaduersione lucem accipiunt textus *in cap. dilectus 27. de præb. & dignitat.* & *in cap. cum adeo* 17. *hoc tit.* Nam *in dict. cap. cùm dilectus*, proponitur R. Pontificem litteras suas ad Capitulum Nouariense misisse, vt si qua præbenda vacaret, eam Petro conferret: Capitulum litteras Pontificis exequi recusabat, imò & vacantem præbendam alij contulit; conquestus fuit Petrus coram R. Pontifice, qui iussit prædictum Petrum in Canonicum esse recipiendum, & quod si beneficium sufficiens habebat, præbenda illi adiudicaretur. Ideò enim tantùm excepit Pontifex casum in quo beneficium sufficiens Petrus haberet, quia iure Decretalium beneficium exiguum non præstabat impedimentum, vt quis possit cum eius suppressione rescriptum ad aliud impetrare. Similiter *in d. cap. cùm adeò*, proponitur Petrum in Ecclesia Modecensi præbendam congruam habentem, rescriptum Pontificium impetrasse, vt in alia Ecclesia in Canonicum reciperetur, & ei præbenda assignaretur, in cuius rescripti impetratione nullam suæ præbendæ mentionem fecit: in qua specie deciditur, litteras ita impetratas nullius momenti esse, quia præbendam sufficientem, quam habebat, tacuit impetrator; & per consequens innuitur, quod si sufficientem præbendam non habuisset, etiamsi illius mentionem non fecisset, litteras vires, & robur obtinere; quia temporibus Innocentij III. illius textus authoris non erat necessaria mentio expressa prioris beneficij, si exiguum erat, vsquedum Gregorius X. *in d. cap. si motu*, constituit cuiuslibet beneficij, etiam exigui, mentionem faciendam esse in impetratione rescripti ad aliud. Omitto alia, quæ circa illius textus interpretationem expendi solent à Cuiacio, Federico de Senis *in eo textu*, Azor. 2. *p. moralium, lib.3. cap.11.* & *lib.6. cap.32.* Petro Gregorio *lib.1. de rescriptis, cap.4.*

Sed adhuc nostræ assertioni opponitur textus *in cap. in nostra 32. hoc titulo*, vbi proponitur, quemdam diuersas litteras impetrasse, vt in diuersis Ecclesiis ad præbendam admitteretur; & cùm virtute priorum litterarum fuisset in canonicum receptus, licèt illi præbenda assignata non esset, & vellet virtute posteriorum ad aliam præbendam in alia Ecclesia admitti, statuit Gregorius IX. quod etsi nullum beneficium sit adhuc adeptus, tamen posteriores litteras de prioribus mentionem non facientes, nullo modo vires habere; ex quo decreto expressè deducitur, non solùm beneficij exigui, verùm etsi nullum beneficium sit adhuc consequutus, nihilominus posteriores litteras vires non obtinere. Cui difficultati respondendum est ex traditis in eius scholiis; videlicet, secundum rescriptum in eo textu non valere, quia licèt in Canonicum receptus in eius textus specie, nondum fuisset ecclesiasticum beneficium assequutus, hoc est præbendam, quæ communiter appellatur beneficium, *cap. tuæ, de præb. cap.1. & 2. de concess. præb.* canonicatum tamen habebat, & eius ratione ius ad præbendam proximè vacaturam; nam per receptionem in Canonicum sub expectatione præbendæ, consequitur ius ad præbendam proximè vacaturam, *cap. relatum 9. cap. dilectus 19. de præbendis, cap. cùm super 8. de concess. præb. cap. si quis obiecerit, 1. quæst.3. cap. constitutus 19.* vbi Gloss. finalis, *hoc tit.* Moneta *de optione canonica cap.1. quæst.1. num.3.* Gonzales *ad regulam 8. glossa 5. §.1. num.16. & 17.* Cenedus *collectanea 10. ad Decretales*; & ita beneficiatus reputatur, vt probant textus *in cap. dilectus 19. de præb. cap. cum M. de constitut.* quare cùm per receptionem in Canonicum in eo textu consequatur impetrator infallibiliter præbendam, iustè deciditur, in impetratione secundi rescripti fieri debere mentionem prioris, aliàs rescriptum subreptitium iudicari: ita illum textum accipiunt Cæsar *de Eccles. hierarch. 3 part. disp.12. num.44.* Ioannes Calderinus *in repetitione ad illum textum*, Basilius *lib.8. de matrim. cap.16.§.3.*

13. INTELLIGITVR TEXTVS IN CAP. IN NOSTRA 32. HOC TIT.

14. EXPONITVR CAP. GRATIA 7. HOC TIT. LIB.6.

Secundò prædictæ assertioni aduersatur textus *in cap. gratia 7. hoc tit. lib.6.* vbi Bonifacius VIII. constituit rescriptum à R. Pontifice impetratum vitiosum non esse, quamuis de alio beneficio impetrator, quod sibi absenti, & ignoranti Episcopus contulerat, mentionem non fecerit; sed tam ab Episcopo collatum, quàm à R. Pontifice impetratum posse obtinere, & retinere, si exinde incompatibilitas à iure prohibita non sequatur: quod decretum ita contra relatam assertionem expenditur: In valore rescripti æstimando, non spectatur impetrantis culpa, aut simplicitas, sed tantùm intentio Pontificis concedentis, à qua rescriptum vires sumit; vnde siue per fraudem, siue per ignorantiam subreptio contingat, vtroque casu rescriptum vitiatur, *cap. super litteris 4. §. si cui, hoc tit.* vbi cùm agatur de veritate suppressa per ignorantiam, seu simplicitatem, asseritur litteras vires non habere; quod etiam fulcitur *ex cap. constitutus 19. hoc tit. cap. significante 34. hoc tit. c. dudum 14. vers. considerantes, de præbendis*: Ergo *in d. cap. gratia 7.* si vera esset nostra assertio, rescriptum impetratum non factâ mentione beneficij etiam ignoranter adepti, vitiari debebat. Huic difficultati variis modis satisfacere intendunt Abbas *in dict. cap. super litteris, num.3.* vbi

Decius

Decius *num.* 7. Felinus *num.* 6. Beroius *lectura* 1. *num.* 40. Menochius *de arbitrariis lib.*2. *casu* 201. *num.*52. Thomas Sanchez *lib.*8. *de matrim. disp.*21. *num.* 60. quorum solutionibus omissis, respondendum est, rescriptum *in d. cap. gratia* 7. non esse subreptitium ex eo, quia cùm collatio beneficij facta esset absenti, & ignoranti ante scientiam & acceptationem, non erat quæsitum ius, nec beneficium adquisitum: per collationem enim absenti clerico factam, donec eam ratam habuerit acceptando, vel consentiendo, ius in ipso beneficio, vt suum dici valeat, non adquirit, licèt illud beneficium alij non possit conferri, *cap. si tibi absenti, de præbendis lib.* 6. iunctis traditis à Couarr. *lib.*3. *variar. cap.*16. *num.*1. Sanchez *lib.*1. *de matrim. disp.*7. *num.* 20. *&* 22. & perinde subreptio ex ista iusta ignorantiæ causa rescriptum non vitiat, quæ vt vitiet, debet esse beneficij iam obtenti, licèt ex ignorantia procedat: quare cùm in textu ignorans, & non habens adhuc ius ad beneficium, impetrasset rescriptum, ideo vt subreptitium non vitiatur: ita textum illum acceperunt Beroius *in d. cap. super literis, num.*42. *&* 43. Sanchez *dicta disp.*21. *num.* 60. Basilius *d. cap.*16. *num.*19. Moez *in eo textu.*

15. Intelligitur textus in Clement. Si Romanus de præbendis.

Tertiò obstat suprà traditis textus in Clementina *Si Romanus, de prebendis, & dignit.* vbi Clemens V. generaliter, & indistinctè statuit, rescriptum impetratum à Pontifice, non facta mentione beneficij obtenti, seu dignitatis, vires habere, etiamsi beneficium primum obtineat curam animarum: ex qua Clementis constitutione probatur apertè, non esse necessariam expressam mentionem primi beneficij in adeptione rescripti ad aliud. Sed huius textus facilis expositio est, si animaduertatur, rescriptum in ea specie fuisse concessum à Pontifice cum clausula, *motu proprio*, quæ supplet vitium subreptionis, prouenienti ex taciturnitate beneficij necessariò explicandi; atque ideò valet collatio, quia cùm ea gratia ex mera Pontificis liberalitate procedat, præsumitur ipsum conscium æqualiter fore concessurum; nec potest culpa aliqua imputari prouiso, quod de beneficio prius obtento non fecisset mentionem, *cap. si motu, de preb. lib. 6.* non tamen æqualiter clausula motu proprio supplet subreptionem ex falsitatis expressione prouenientem; quia quando tacetur veritas, ignoratur, an Pontifex rectè, aut perperam aditus gratiam motu proprio concesserit, & ideò non potest dici concessa contra eius mentem; at cùm falsitas exprimitur, cognoscitur animum concedentis in contrarium esse; & cùm hæc clausula non firmet gratiam contra concedentis intentionem, vitium hoc suppleri non potest: docent latè Menochius *lib.*2. *de arbitrariis, casu* 201. *num.* 28. Sanchez *d. disput.* 21. *num.*47.

16. Opponitur textus in Clement. 2. de officio Ordinar.

Quartò refragatur textus *in Clementina* 2. *de offic. Ordin.* vbi asseritur collationem factam ab Episcopo habenti aliud beneficium, sine expressa mentione illius robur obtinere, non obstante suppressione possessoria: igitur suppressio beneficij obtenti non vitiat rescriptum ad aliud beneficium. Augetur difficultas ex ipsomet textu, vbi contrarium decitur in collatione beneficij facta à Legato Sedis Apostolicæ; dicitur enim collatione beneficij facta à Legato Sedis Apostolicæ alicui habenti aliud, nullius esse momenti, si non exprimatur primum beneficium; quod etiam deciditur *in cap. collatio* 5. *de officio Legati, lib.* 6. sed collatio beneficij à Legato Sedis Apostolicæ facta, ordinaria censetur, cùm iure ordinario, & suæ legationis virtute possit conferre omnia beneficia, quæ potest Ordinarius in tota sua diœcesi, *cap. dilectus, de officio Legati, cap.*1. *eod. tit. lib.*6. *cap. cùm dilectus* 28. *de iurepatronatus*, Cæsar *de Eccles. hierarch. disp.*3. §.2. Azor. 2. *part. instit. lib.*5. *cap.*29. igitur quemadmodum collatio facta à Legato beneficij aliud habenti, non valet prætextu subreptionis; sic similiter collatio facta ab Episcopo aliud habenti debet viriari. Primæ difficultati respondendum est, discrimen assignado inter collationem, & impetrationem beneficij factam à Pontifice, & inter eam, quæ fit ab Episcopo; impetrans enim rescriptum ad beneficium à Pontifice, mentionem facere debet beneficij, quod iam obtinet, ex traditis in nostra conclusione: sed qui ab Ordinario illud impetrat, necesse non habet primum beneficium exprimere, vt in dicta Clementina deciditur. Cuius discriminis vera ratio est, quia Episcopus ex visitatione, & scientia, quam habere debet de statu suarum Ecclesiarum, præsumitur qualitates, & possessores suorum beneficiorum nosse meliùs quàm Pontifex, & maiorem notitiam habere clericorum suæ diœcesis, quàm Pontifex clericorum totius orbis; atque ideò taciturnitas primi beneficij, tanquam cadens super re minimè necessaria, subreptionem non inducit: docent Felinus *in cap. ad aures, num.*15. *hoc tit.* vbi Beroius *num.*18. *&* 33. Menochius *dicto casu* 201. Monera plures referens *de commutat. c.*10. *num.*434. *&* 455. Sanchez *dict. disp.*21. *num.*4.

17. Dissoluitur alia difficultas.

Augmento difficultatis satisfacere intendit Glossa *in dict. Clement.*2. *verbo Beneficio*, dum asserit, Legatos Apostolicos conferre beneficia, non potestate & authoritate ordinaria, sed Apostolica, & delegata; & ideò necessarium esse sicut in impetratione à Pontifice, facere mentionem prioris beneficij. Sed licèt hæc Glossæ doctrina vera sit, & procedat in Legatis missis, qui de iure communi non habent facultatem conferendi beneficia, sed tantùm ex speciali Pontificis commissione, iuxta textum *in cap. literas, de supplenda neglig.* iunctis laudatis à Barbosa *ad rubricam de offic. Legati, lib.*6. *num.*8. tamen non procedit in Legatis a Latere, qui maiori dignitate, & honoris prærogatiua fulgentes, *cap. volentes, cap. penult. de officio Legati, cap.*1. *eod. tit. lib.*6. *cap. si Abbatem, de elect. eod. lib.* in prouinciis sibi decretis Ordinarij censentur, non Delegati; & in bis quæ iure Legationis illis competunt, non delegatam, sed suam exercent iurisdictionem, *cap.*2. *de offic. Legati, lib.*6. *cap. si Apostolica, cap. hi qui, de prebendis lib.*6. & ordinario iure, virtuteque suæ legationis omnia beneficia conferunt, quæ possunt Ordinarij suæ diœcesis conferre, *cap. dilectus, de officio Legati, cap. cùm dilectus, de iurepatronatus, cap. venerabilis* 37. *de preb. cap. hi qui, eod. tit. lib.*6. sed de his Legatis loquitur Clemens V. igitur Glossæ solutio admitti non potest. Quare eâ omissâ dicendum est, quod licèt collatio beneficiorum facta per Legatos à Latere ordinaria censeatur, est tamen exorbitans à iure communi, & fundatur quodam iure speciali; nam de iure communi beneficiorum prouisio cuiuscumque diœcesis ad Episcopum proprium spectat, *cap. conquerente, de officio Ordinary, cap. ex frequentibus, de institutionibus, cap. omnes* 16. *quæst.*7. *cap. cùm ex iniuncto, de hæreticis*; ideò collatio beneficij per Legatos à Latere facta vitiatur, nisi prioris beneficij,

ficij, quod obtinet impetrator, specialis mentio non fiat; quod prorsus cessat in Episcopo, cuius prouisio iure communi fundatur. Episcopi enim conferendo beneficium prouident motu proprio Ecclesiis, non personis: contra verò Legati prouident personis, non Ecclesiis, vt post Menochium, Gomezium, & alios docet Barbosa *in dicta Clement.* 2, *num.*4. & in Legato non datur eadem notitia proxima status beneficiorum, & possessorum eorum, ac in Episcopo.

18. EXPONITUR CAP. 6. DE PRÆBENDIS. Tandem suprà traditæ assertioni obstat textus *in cap. cùm teneamur 6. de præbendis*; vbi cùm agatur de executione rescripti impetrati ab eo, qui aliud beneficium habebat, nulla eius facta mentione, affirmat Pontifex se æquanimiter sustinere, etiamsi tale rescriptum executioni non mandetur: igitur quia simile rescriptum nullâ factâ beneficij obtenti mentione impetratum validum erat, aliàs diceret Pontifex, *irritum omninò decernas, & nullatenus exequaris*, vt *in cap. ad aures, cap. dilectus 26. hoc tit.* Quam difficultatem vt effugiamus, scire oportet, signanter Pontificem in eo textu vsum fuisse prædictis verbis, vt significaret, se de eo casu agere, in quo rescriptum validum erat; quod iuxta suprà tradita dupliciter contingere poterat, vel quia tale rescriptum absque partis petitione, & ex mera Pontificis liberalitate processerat, iuxta textum *in cap. si motu 23. de præbendis lib. 6.* vel etiam cum partis petitione, valida tamen, & sine subreptione, propter clausulam aliquam vel modum legitimum, quo secundùm ius subreptio tollitur: quo casu si Pontifex iubeat beneficium conferri habenti aliud sufficiens, de quo mentio facta non sit, aut si non potest ei sine scandalo prouideri, meritò in vtroque casu, supposito rescripti valore, Pontifex inquit se æquanimiter sustinere, si Episcopus non exequatur tale mandatum. Cui decisioni mirè conuenit textus *in cap. si quando 5. hoc tit.* ibi: *Quia patienter sustinebimus*; quæ verba omninò euincunt, Alexandrum ibi eum casum pertractare, quo rescriptum validum erat mero iure, alioquin non patienter sustineret illud non exequi. Deinde non teneretur Episcopus in specie textus *in dict. cap. si quando*, consulere R. Pontificem, & causam illi exponere, interimque supersedere; sed mandatum esset subreptitium, vt probant textus *in cap. ad aures, cap. super litteris 20. cap. dilecti 26. capit. ad audientiam 31. hoc titulo*: quæ iura de litteris subreptitiis loquentia, non dicunt se patienter sustinere, quod eas non exequantur hi, ad quos diriguntur; imò indistinctè præcipiunt omninò reijci: vnde immeritò Glossa, & ferè omnes repetentes *in d. cap. si quando*, existimarunt Alexandrum ibi agere de mandato subreptitio, perperam accommodantes casus dicti capitis *ad aures*, capitis *cum adeò 17. hoc titul.* decisioni dicti capitis *si quando*, vbi etsi rescriptum ad partis petitionem emanasse admittamus, vt ipsi contendunt, idcircò tamen autumandum non est, ipsum subreptitium iudicari; nec contrarium probant illa verba, *praua vobis fuit insinuatione suggestum*; quæ videntur innuere rescriptum fuisse per falsitatem obtentum. Nam respondendum est, suggestum non solùm dici id, quod petitur, sed etiam id quod allegatur, vel in memoriam traditur, *l. irritum 8. C. ad legem Falcid.* notat Brissonius *de v. s. verbo Suggerere*: & ita non importat necessariò subreptionem, quemadmodum nec illam præcisè præsefert praua insinuatio; quippe non inducit falsam, sed malam significationem, quâ aliquid insinuatur, vt obseruat Ripa *num.* 16. Et si adhuc hæc interpretatio non placet, dici potest, priorem casum textus *in dict. cap. cùm teneamur*, ibi: *Qui alium, &c.* esse intelligendum de mandato subreptitio, iuxta præsentem assertionem: quo casu fatendum, ea verba, *æquanimiter sustinentes*, tantùm referenda esse ad posteriorem eiusdem textus partem, ibi, *aut si non potes*, vbi cùm agatur de mandato valido, tantùm referri possunt ad priorem casum.

CAPVT IX.

Idem [a] *Noruicensi Episcopo.*

SI autem aliquis authoritate posteriorum litterarum per aduersarium in iudicium tractus obiecerit litteras se priores habere, de quibus in posterioribus mentio non habetur; si eis dolo, vel negligentiâ vti [b] postposuerit, excusari non debet: si autem quia delegati iudicis copiam nequiuerit habere, per posteriores litteras non poterit conueniri.

NOTÆ.

1. a NOruicensi.] Ita legendum est, vt etiam habetur in prima collectione decretalium, *sub hoc titul. cap. 7. & in cap. 1. de offic. delegati, & in cap. ad hæc 37. de appellat.* vbi aliæ partes huius decretalis reperiuntur, in quibus semper legitur, *Noruicensi Episcopo*, non *Eboracensi*, vt habetur post Concilium Lateran. *p. 41. cap. 9.* Noruicensis Ecclesia est in Anglia, suffraganea Archiepiscopi Cantuariensis, cuius Episcopo Ioanni, qui priùs fuerat Archidiaconus Sarisbariensis, & floruit ex anno 1175. vsque ad annum 1200. missa est præsens decretalis.

b *Postposuerit.*] Quod tamen tempus debeat elabi, dicemus infrà *in cap. plerumque.* Commentarium huius textus dedi suprà *in cap. cæterùm 3.* 1.

CAPVT X.

a Idem.

AD hoc sumus in sede iustitiæ, disponente Domino, constituti, vt quæ contra iustitiam attentantur, nostra solicitudine ad rectitudinis tramitem reuocentur. *Et infrà*: Prouidè significatum est nobis, quosdam in prouinciæ tuæ partibus tales de Cancellaria[b] nostra litteras recepisse, per quas omnia eorum negotia vnius iudicis, vel plurium, quos sibi elegerint, arbitrio committuntur; sicque fit, vt si aliquando pulsare voluerint, examen ordinarij iudicis non requirant, sed ad iudicem vnum, vel plures delegatos sibi propitios, & exinde parti aduersæ suspectos, super examinanda quæstione decurrant. Quod quàm sit contrarium Deo, & sacris Canonibus inimicum, nemo ambigit, qui vel ad modicum notitiam canonicæ institutionis apprehendit. Tales itaque litteras à nostra Cancellaria non credimus prodiisse; vel si fortè prodierint, conscientiam nostram, quæ diuersis occupationibus[c] impedita singulis causis examinandis non sufficit, effugerunt. Vnde nos huic morbo celeri volentes obuiare remedio, F. R. tuæ per Apostolica scripta præcipimus mandantes, quatenus si litteras tales in subiecta tuæ Ordinationi prouincia, vel impetratas, vel deinceps impetrandas inueneris, eas carere viribus nostra[d] authoritate decernas, & ne ab aliquo in iudicium admittantur super quacumque quæstione, prohibeas.

NOTÆ.

1. a IDem.] Etiam Lucio III. tribuitur hæc epistola in secunda collectione, *sub hoc tit. cap.4.* ex qua litteram transcribo; nullibi tamen exprimitur cui Archiepiscopo eam miserit Pontifex, tantùm ex eius serie liquet cum Metropolitano alloqui.

2. CANCELLARIA QVID. b *Cancellaria.*] Cancellaria *hic*, & *in cap. porrecta, de confirmat. vtili*, & *in cap. vnico, vt ecclesiastica beneficia, cap.4. de crimine falsi*, accipitur pro loco vbi acta iudiciaria scribuntur, rescriptaque, tam iustitiæ, quàm gratiæ conscribuntur, vbi qui præest, Cancellarius dicitur, cuius officium valde antiquum in Ecclesia esse probat Cohelius *in notitia Cardin. cap.16. & 20.* & plura de eius dignitate, & vsu apud varias gentes congesserunt Ioannes Bossius *de vitiis sermonum lib.2. cap.3.* Lindembrogius *in glossario legum antiq. verbo Cancellarius*, Rosverius *in onomast. eodem verbo*, Corjolanus *in breuiario, anno 752.* Cuiacius *in cap. vt nostrum, de appellat.* Petrus Gregorius *in præsenti*, Gutherus *lib.2. de officiis domus, cap.13.* & nos infrà *in cap. Ecclesia, de elect.*

3. c *Impedita.*] Consonat textus *in cap.2. hoc tit.* vbi notaui.

4. d *Authoritate.*] Nam tanquam Ordinarius Archiepiscopus hoc facere non poterat, sed tantùm aut obedire, aut Pontificem consulere, iuxta tradita suprà *in cap. si quando.*

COMMENTARIVM.

5. CONCLVSIO PROBATVR. EX præsenti epistola communiter repetentes sequentem deducunt assertionem: *Inutile est rescriptum, in quo incerti iudices dantur, vel futura negotia delegantur.* Eam probant textus in *cap. studeat 50. dist. cap. peruenit 11. quæst. 3. cap. nunc verò 9. quæst. 3. cap. sedes, cap. pastoralis, cap. finali, hoc titulo, cap. cùm in multis, cap. dispendia, eod. tit. lib.6.* Illustrant vltra repetentes & congestos à Barbosa in præsenti, Acuña *in dict. cap. studeat*, Moneta *de commut. cap. 6. num. 514.* & *lib. 1. de conseruatoribus, cap. 3. num. 21.* Vighelius *in meth. iur. can. fol.25.*

Sed hæc assertio impugnari potest sequenti iuris consideratione; nam nihil in iure canonico nouiori vsitatius reperitur, quàm litteræ conseruatoriæ, quibus alicui communitati, aut certæ Religioni conceditur sibi eligere iudicem conseruatorem in quocumque negotio, tam præsenti, quàm futuro, aduersus quascumque personas, vt probant textus *in cap. 1. de officio deleg. lib.6. cap. statutum, hoc tit. eod. lib. cap. authoritate 4. de priuileg.* & constat ex aliis relatis à Moneta de conseruatoribus *cap. 3. quæst. 2.* Barbosa *de potest. Episcop. allegat. 106.* D. Michaele Moez *in dict. cap. 1. dict. cap. statutum*, quibus litteris incerti iudices dantur, & futura negotia delegantur: ergo rescripta, in quibus futura negotia committuntur, & incerti iudices dantur, valent, & vires obtinent. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam plerumque litteris Apostolicis iudices dantur ad vniuersitatem causarum, *cap.3. de offic. deleg.* sed tunc rescripto tali committuntur negotia præsentia, & futura: ergo quia rescripta in quibus futura negotia delegantur, valida sunt. Augetur secundò hæc difficultas ex eo, quia rescripta gratiæ indistinctè, & generaliter ad beneficia consequenda in iure admittuntur, *cap. Abbatem, hoc tit. cap. quamuis, de preb. lib.6.* ergo similiter rescripta iustitiæ generaliter ad quæcumque negotia admitti debent. 6. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO.

Sed hac dubitandi ratione ita fulcitâ non obstante verum est, vitiari rescriptum, si in eo dentur incerti iudices, aut ad futura negotia rescripta expediantur: quæ assertio magnâ nititur ratione; nam per tam vaga & absoluta rescripta nimis restringitur iurisdictio ordinaria, & pars, quæ illa impetrauit, cùm facultatem habeat eligendi iudices, quos maluerit, eliget suspectos aduersæ parti; vnde cùm hoc alienum sit ab æquitate canonica, similia rescripta vitiantur, & improbantur. Accedit, quia hæc facultas eligendi iudices in futuris 7. TRADITVR RATIO CONCLVSIONIS.

futuris negotiis, adimit iurisdictionem à iudice competenti, quod non facilè admittendum est, ex regula textus *in l.2. l.rescripta, Cod. de precibus Imperatori, l.nec auus, Cod. de emancip. liber.* Si autem Pontifex ex certa scientia & plenitudine potestatis concedat suis litteris facultatem eligendi iudices, qui de causa cognoscant, quia non datur præsumptio falsitatis, seu subreptionis, cùm Pontifex expressè, & deliberatè eam facultatem litteris suis concedit, tale rescriptum vires habet; quo modo intelliguntur textus *in cap. studeat 50. dist.* in illis verbis: *Ex vicinis prouinciis fratres & Coëpiscopos tuos*; iuncto Acuña *in eius commentario*, etsi textus ille verè non loquatur de iudicibus incertis ex incertis eligendis, sed de iudicibus incertis ex certis, qui rectè dari possunt, vt probat Moez *in dict. cap. dispendia*, & textus *in cap. cum R. 35. de offic. deleg.* in illis verbis, *iudicem eligant:* quem ita interpretator Barbosa *in præsenti, num.2.* etsi aliter illum accipiant Hostiensis, & & Imola *hic*.

8. *Dissolvitur ratio dubitandi.* Nec obstat ratio dubitandi suprà adducta, nam licèt inspecto iure communi ex præsenti textu, & similibus inutile sit rescriptum impetratum ad futura negotia, & in quibus incerti iudices dantur; nihilominus ex indulgentia & certa scientia Pontifex concedere solet iudices conseruatores, vt priuilegia locis piis, & religiosis personis concessa custodiri, obseruarique à iudicibus Ordinariis faciant, omnemque arceant à priuilegiatis iniuriam, seu violentiam; quorum authoritas ad casus iudicialem indaginem exigentes non pertinet, vt constat *ex cap. finali, de offic. deleg. lib.6.* & exprimitur in Concil. Trident. *sess.24. de reform. cap.5. in l.1. tit.8. lib.1. Recopil.* & agnoscunt de illis iudicibus agentes Petrus Gregorius *lib.5. part. tit.5. cap.2. & lib.47. syntagm. cap.25. num.28.* P. Barbosa *in l.cum Prætor 12. §.1. ex num.29. ff. de iudiciis*, Moneta *de conseruat. cap.3. num. 22. & cap. 7. num. 36.* Gutierrez *lib. 3. practic. quæst.9. & 10.* Ceuallos *de cognitione per viam viol. 2. part. quæst. 15. per totam*, Gratianus *tom. 1. discept. cap. 170.* in quibus cùm ratio præsentis prohibitionis cesset, meritò admittuntur. Nec augmentum primum ipsius difficultatis refragatur; nam præsens decretalis procedit in rescripto ad futura negotia generaliter, & absolutè impetrato; non verò si ad negotia præsentia detur, licèt plures sint; seu ad vniuersitatem causarum; tunc enim valet tale rescriptum, cùm cesset prædicta ratio. Nec aliud augmentum ipsius difficultatis obstat, nam principium, quod in eo expendebamus, procedit in rescriptis gratiæ, in quibus cùm desit ratio præsentis prohibitionis, ideo valent, etsi absoluta, & generalia sint; indefiniteque concedantur, vt docet Bohic. *in præsenti*, qui discriminis rationem inter vtrumque casum prosequitur.

CAPVT XI.

a Idem.

AD audientiam nostram, te significante, peruenit, quod H. de S.Stephano super b absolutione sua litteras tibi (vt primà facie videbatur) Apostolicas præsentauit: quas quoniam habuisti suspectas, nec de Cancellaria Ecclesiæ Romanæ emanasse putasti, ad nos remittere curauisti, consulens Apostolatum nostrum (vnde deuotionem tuam in Domino commendamus) vtrum occasione ipsarum litterarum præfatum virum habere debeas absolutum. Nos igitur litteris ipsis diligenter inspectis, taliter tibi duximus respondendum, quod cùm eas non credamus de prædecessoris nostri conscientia emanasse, nullam eis fidem te volumus adhibere, cùm etiam manifestum contineant in c constructione peccatum.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Etiam tribuitur textus iste Lucio III. in secunda collectione, *sub hoc tit. cap.5.* Cui tamen missa sit hæc epistola, non constat.

2. b *Absolutione.*] Plerumque enim excommunicati, vel suspensi accedunt ad Romanum Pontificem, & suppressa veritate, litteras, quas dicunt absolutorias, impetrant, vt ab inferioribus iudicibus absoluantur, quas nec exequendas, neque admittendas esse iure nostro cautum reperitur in præsenti, *in c. super eo 5. de cohabitatione cleric.* vbi cùm clericus concubinarius voluisset per obreptionem impetrare rescriptum, vt absolueretur à suspensione, & cum effectu impetrasset, asseritur rescriptum illud vires non habere: idem deciditur *in cap. quod super, 7. de fide instrum.* in illis verbis: *Quid agere debeas circa cruce signatos, qui dicentes se ab Apostolica Sede redire, super absolutione sua ignota Cardinalium sigilla reportant.* Ex qua obseruatione lucem accipit textus difficilis *in canone 72. Concily Africani*, sub Innocentio I. ibi: *Quicumque non communicans in Africa in transmarinis ad communicandum obrepserit, iacturam clericatus excipiat.* Huius canonis occasione aliqui asserunt, Ecclesiam Africanam à ceruice excutere iugum R. Pontificis; sed ex nostra obseruatione lucem accipit, ibi enim agitur de illo, qui excommunicatus in Africa, mendaciis, & dolis impetrauit communionem à Romana Sede, & in pœnam clericatu priuatur: obrepere enim idem est, quod fallaciter, & dolosè facere, vel impetrare, *l.1. §.2.* ibi: *Obreptum esse Prætori, ff. de rebus eorum, l.3. l.55.* ibi: *Licèt obreptum, ff. de administ. tutorum.* Cicero *in Pisonem*, ibi: *Obrepsisti ad honores.* Plura ad eius canonis interpretationem tradit Franciscus Marcus, Antonius Capell. *de appellat. Ecclesiæ Africanæ, cap.3.*

3. c *In constructione.*] Hoc ambitiosè traditum dicit impius & mordax Scipio Gentilis *cap.4. de errorib. testat.* eo motus, quod Pontificum scripta solæcismis, & barbarismis pleraque scateant. Sed ô impia Scipionis verba, qui ita audenter in sacras constitutiones irruis! etsi enim aliquando ex incuria typographi, aut bibliopolæ irrepsit vitium

tium latinitatis, ideóne arguendi, & increpandi sunt Religionis nostræ summi Præsules, qui statuerunt adeò vitium latinitatis alienum esse suis litteris, vt & eas viriare decreuerint? Licèt enim testamenta non vitientur, etsi in eis contra Grammaticæ regulas peccetur, *l. qui habebat, ff. de manumiss. testam.* tamen sicut rescripta Principis ob vitium grammaticale viriantur, Bartolus *in l. Plautius 9. num. 5. ff. de aur. & arg. legat.* Vvolfangus Heyenricus *disp. 3. de iure publico* (circumfertur post Clapmarium *de iure publico*;) Ita rescripta Pontificia ob vitium latinitatis vitiantur, vt si Pontifex alloquatur vni in plurali, *cap. quàm graue, de crim. falsi*, docet Azor *tom. 1. instit. lib. 5. cap. 24. vers. 5.* aut si vitium committatur in salutatione, quem casum exponemus *in d. cap. quàm sit graue.*

COMMENTARIVM.

4. DE RESCRIPTORVM IDIOMATA.

PEtrus Gregorius, & alij repetentes ad hunc textum, disputant, an rescripta, vel alia decreta Pontificia debeant necessariò latinè concipi, & expediri? In qua quæstione, vt rem ab origine repetamus, & certa ab incertis separemus, sciendum est, Romanos post Italiam, & alias prouincias subiugatas, in animos apprimè induxisse Latinam linguam, siue ad alliciendos populos eloquij suauitate, siue ad leniendam morum feritatem participatione linguæ, siue ne laborarent ipsi in discendo idiomate peculiari prouinciarum, quibus imperabant, quod variis artibus, & modis curarunt: primò statuendo ne Magistratus ad prouincias destinati aliâ linguâ quàm latinâ sententias, vel decreta dicerent, quo scilicet Latinæ vocis honos per vniuersas gentes venerabilior diffunderetur, vt tradit Valerius Maximus *lib. 2. cap. 2. §. 2.* nec aliâ linguâ vti poterant, quàm latinâ, licèt in conuentibus externorum verba facerent. Inde excusationem petit Cicero *actione 5. in Verrem*, quòd in Sicilia coactus esset græcè loqui; & cautum ante ipsius tempora fuisse, ne quis græcè oraret, refert Valerius *lib. 2. cap. 1.* Deinde in Senatu strictissima lex erat loquendi solùm latino idiomate, adeò vt Imperator Tyberius orationem faciens in Senatu, sine venia ausus non fuit aliqua verba græca proferre, teste Suetonio *in eius vita, cap. 70.* & ipse Imperator testimonium græcè dici in Senatu non permisit. Xiphilinus *in eo.* Ad iudicandi etiam munus nemo admittebatur, nisi qui latinè nosset, & posset loqui; imò Claudius Imperator virum splendidum, Græciæque Principem, è Iudicum albo erasit, & quod magis est, ad peregrinitatem redegit, quia sermonis Latini erat ignarus. Suetonius *in Claudio, cap. 16.* latè illustrant Pancirola *lib. 3. variar. cap. 15.* Renatdus *lib. 4. variar. cap. 2.* Petrus Faber *lib. 1. semestr. cap. 23. & lib. 2. cap. 24.* Osualdus *lib. 28. comment. Donelli, cap. 3. littera M.* Gutherius *lib. 2. de offic. domus, cap. 24.* Polletus *lib. 5. historia fori, cap. 15.* Solorzanus *de iure Indiar. lib. 1. cap. 25. ex num. 49.* Forcatulus *in sphær. leg.* Aldrete *de orig. ling. Castell. cap. 7. cum 8. sequentib.* Anast. Germonius *pro Merid. sess. 1.* Inde eueniebat, vt nihil esset solemne apud eos, legitimum, & à lege cum speciali formula aliqua inductum, quod non latinè peragi deberet, veluti testamentum, tutelæ, aut libertatis datio, & alij actus, quos refert Aldrete *dict. cap. 7. in fine*: & in legatis disertum testimonium habemus apud Vlpianum *in fragment. tit. 25. § item græcè*: tradunt supracitati, & Antonius Faber *in iurisprud. tit. 13. per totum.* Nec sententiæ, aut decreta, aliâ quàm Latinâ linguâ proferri poterant, *l. decreta 48. ff. de re iudic.* nec contrarium probant textus *in l. si duo 13. §. vlt. ff. de iureiur. l. verbum 17. Cod. ex quibus causis infamia*; quia *in dict. §. vlt.* superindictio illa Græcis verbis concepta, *petulanter ne iurato*; non à iudice, sed à præcone ex more recepto proferebatur, vt sic per præconem causa supplicij publicaretur. Fornerius *lib. 1. quotid. cap. 13.* Balduinus *de edictis pro Christianis, cap. 34. in dict. l. 17.* Et quamuis sycophanteseus, id est, calumniatus est, à iudice pronuntiatus sit, non fuit pro tribunali sedendo, sed extra, vt in ipso textu docetur, & notauit Renardus *lib. 4. variarum, cap. 2.* Simili modo in lege *moris 9. §. idem 8. ff. de pœnis*, verba græcè relata non sunt formalia sententiæ, aut iudicis, sed Vlpiani, qui græco sermone vsus fuit, vt commodiùs se expediret. Tandem ab Arcadio, & Honorio constitutum fuit, vt iudices tam Græcâ, quàm Latinâ linguâ sententiam proferre possint, *l. iudices 12. Cod. de sentent. ex periculo.* Circa rescripta ipsorum Imperatorum probabile est, græcè plerumque fuisse concepta, vt constat *ex l. 3. de custodia reorum, l. moris 9. §. erit 8. ff. de pœnis, l. 1. §. 1. ff. de appellat. l. deprecatio, ff. ad leg. Rhodiam, l. semper 5. §. licèt, de iure immunit.* & Iosephus *lib. 14. antiquitatum, c. 18.* refert rescriptum Iulij Cæsaris græcè scriptum, & Iustinus Martyr *lib. 2. apolog. pro Christianis*, refert aliud Imperatorum Adriani & Antonini. Hæc omnia obseruata fuerunt dum sedes imperialis apud Latinos erat, ea tamen Constantinopolim translatâ, concipi cœperunt, tam rescripta, quàm sententiæ græcè, & latinè, *l. iudices 12. l. omnes, C. de sententiis*; quamuis pars, quæ ad Imperium Latinum spectabat, vsum retinuisset, vt decreta latinè tantùm interponerentur, & ideò post dictam constitutionem legis *iudices*, Tribonianus compilauit textum *in dict. l. decret. 1, ff. de re iudic.* in corpore Pandectarum: & hoc modo sedanda est contum iurium antinomia, omissis solutionibus traditis à Genua *in conciliatione legum, fol. 769. in partus*, Osualdo *lib. 28. ad Donellum, cap. 3. littera M.* Pancirola *3. variarum cap. 15.* vt docet & eruditè tradit, prout solet, nunquam sine laude nominandus Præceptor D. Iosephus de Retes *in dict. l. decreta, ff. de re iudicata.*

Sed vt ad ecclesiasticas constitutiones, & rescripta Apostolica perueniamus, sciendum est, Ecclesiam in Conciliis, Legatis suis & Oratoribus præscripsisse, vt iuxta morem obseruatum non aliter quàm latinè loquerentur, vt ex actis Synodi Ephesinæ obseruat Barnnius *anno 325.* illud adiiciens, Marcianum Imperatorem in sacrosancto Concilio Chalcedonensi primum latinè, deinde græcè loquutum esse: & *anno 45. ex num. 38.* refert quod Orientalis Ecclesia Euangelia & Epistolas primùm latinè recitari, mox græcè consueuisset; quem morem occasione Concilij Nicæni repetit etiam Spondanus *anno 325. n. 19.* Sed quamuis hæc ita sint, dubitari non potest, quin post translatum Imperium ad Byzantium, paulatim Græcus sermo introduci cœpit, vnde in litteris commendatitiis characteres Græci apponebantur, *c. 1. & 2. 73. dist.* dicam latè *in titulo de Clericis peregrinis*: & leges ecclesiasticæ, tam latinè, quàm græcè scribebantur, vt probat Franciscus Valens *in concordia, sectione posteriori, 2. tomo*: rescripta verò etiam ad Prælatos Orientales latinè concipiebantur, *cap. quanto, de consuetudine, cap. ex parte 12.* 5. QVID PROCEDAT IVRE CANONICO.

Ioc

hoc tit. in Ecclesiis verò inferioribus vniuscuiusque prouinciæ vsus seruatur, *cap. quoniam* 14. *de offic. Ordin.* Concilium Turonense 3. celebratum temporibus Caroli Magni, ibi: *Vt easdem homilias quisque apertè transferre studeat in rusticam Romanam linguam ac Theosticam, quo facilius cuncti possint intelligere quæ dicuntur.* Plura Aldrete *de origine linguæ, lib.* 1. *cap.* 12. Albericus Gentilis *in opusculo de linguarum mixtura*, Bellarminus *de verbo Dei, lib.* 2. *cap.* 16. Germonius *vbi suprà.*

CAPVT XII.

[a] Clemens III. [b] *Abbatibus de Obsen & de Hetuer, & Priori S. Tridæ.*

EX parte S. [c] personæ Ecclesiæ de Tarento nobis innotuit, quòd cùm Capella de Empton ad prædictam Ecclesiam de iure pertineat, O. diaconus (qui iam dictam Capellam detinet) Capellaoum ipsius Ecclesiæ nomine ipsius S. in ea ministrantem, post appellationem à se factam, amouit. Quam cùm esset S. prosecutus, & ad Iudices litteras impetrasset, ipse O. appellationem suam prosequi noo curauit. Cúmque authoritate Iudicum in ius esset vocatus, dixit se litteras priores habere, de quibus nulla mentio in posterioribus habebatur, quas vsque ad tertiam citationem suppressit, eisque dolo vel negligentiâ vti postposuit, quod ex diuturnitate temporis videbatur, in quibus nulla mentio de appellatione ab ipso facta fiebat, cùm biennium à tempore appellationis iam fuisset elapsum; ideoque F. V. per A. S. mandamus, quatenus si ita constiterit, reuocatis in statum debitum omnibus, quæ post appellationem ipsius O. inucoeritis attentata, præscriptam Capellam Matrici Ecclesiæ appellatione remotâ restituatis: prædictum O. si eum appellationem suam non fuisse prosequutum constiterit, memorato S. in expensis necessariis condemnantes.

NOTÆ.

1. a CLemens.] Defuocto Gregorio VIII. creatus fuit Pontifex Clemens III. Paulinus antea dictus, Cardinalis Episcopus Prænestious, qui diligentissimus fuit circa omnia ad Ecclesiam, & Catholicam Religionem spectantia, præcipuè circa expeditionem pro tecuperanda Terra sancta. Ecclesiam rexit ex anno 1188. vsque ad anoum 1199. vt referunt Baronius, & Corjolanus *eodem anno*, Ludouicus à S. Carolo *in Clement. III.* Huius Pontificis aliqua referuotnr decreta in hac sexta compilatione, inter quæ primum in ordine obtinet locum præsens decisio, quæ reperitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap.* 8.

2. b *Abbatibus.*] Ita retinenda est inscriptio huius texms ex dicta collectione secunda; hæc autem monasteria sunt in Græcia, in Diœcesi Tarentina, Ordinis D. Basilij.

c *Persona.*] Nomen personæ iure ciuili hominem tantùm liberum significabat, ideò serui sine persona dicti sunt. Theophilus *ad titulum de stipulatione seruorum*, Cassiodorus *lib.* 6. *epist.* 8. ibi: *Quid enim prius facerent inter seruos iura publica, qui personam legibus non habebant.* Inde sequentibus sæculis vsus ioualuit, vt inter liberos homines, nobiliores, Personæ dictæ sint; & similiter qui in Clero primas sedes habebant, personæ, vt eorum dignitas, personatus, dicebantur. Concilium Aruernense, ibi: *Clericos, quos personas vocant: cap. ad aures* 8. vbi notaui, *hoc tit.* non ergo omnes clerici dicebantur personæ, sed tantùm maiores, & primi, præpositi Ecclesiis parochialibus, aut regularibus. Ioannes Sarisbariensis *epist.* 11. ibi: *Asserens Ecclesiam suam esse personam eius*: notaruot Gaspar Barthius *lib.* 17. *aduers. cap.* 32. Bosquetus *ad Innocentium tertium lib.* 1. *epist.* 54. 3.

Textum hunc exposui suprà *in cap. cæterùm* 3.

CAPVT XIII.

[a] Cælestinus III.

SCiscitatus es à nobis petitorio destinato, de qua impotentia illud intelligitur (quod in litteris nostris sæpe consueuit adponi) vt si duo, vel tres, quibus litteræ diriguntur, ipsis exequendis simul interesse nequiuerint, vnus, aut plures, quibus scribitur, nihilominus exequantur. Nos verò ita sentimus, quod tam de iure, quàm de facto illa impotentia censeatur. De iure, si aliquem illorum seruum, vel iofamem, aut alio legitimo impedimento detentum esse constiterit. De facto, si constiterit eum casu mortis occumbere, aut ineuitabilis necessitatis articulo impediri, quominus valeat interesse. Dummodo is, qui pro necessitate præsens esse non potest, collegis suis canonicè excusationem suam curet (si poterit) destinare: vt alij coniudices, vel executores nihilominus ad consummationem iniuncti mandati procedant. Nec enim ille, qui tantummodo non vult interesse, hac impossibilitatis interpretatione valeat ali-

quatenus excuſari, niſi fortè ſic in reſcripto habeatur expreſſum, ſi non omnes interfuerint, vel ſimul nequiuerint, aut noluerint intereſſe.

NOTÆ.

1. a Cælestinus III. Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.*4. Cui autem miſſa ſit hæc epiſtola, nec ex illa, neque ex hac conſtat. Cæleſtinus III. ſucceſſit Clementi III. anno 1191. & Eccleſiam rexit vſque ad annum 1198. vt referunt Baronius & Corjolanus *in eod. anno.* Papirius & alij de vitis Pontificum ſcribentes. Varias epiſtolas ſcripſit, & decreta edidit, quæ refert Ludouicus à S. Carolo *lib.*1. *in Cæleſtino* 3. Eius nonnullæ deciſiones compilatæ ſunt in hoc volumine, & in ſeconda collectione, in quibus plerumque omittitur inſcriptio, vt in præſenti contingit.

2. QVI IVDICES ESSE POSSINT. b *Tam de iure, quàm de facto.*] Plures enim arcentur à iudicandi munere propter impotentiam iuris, aut propter impotentiam facti. Ob impotentiam iuris, aut naturalis, aut poſitiui. Per naturam enim prohibentur iudicare illi, quorum nullum iudicium eſt, vt ſunt furioſi, *l. furioſi* 40. *de reg. iuris:* qui dicuntur mente alienati, *l. ſi cùm dotem* 22. §. *ſi maritus*, *ff. ſoluto matrimonio*; nec voluntatem habent, *l. qui ſeruum* 47. *ff. de adquirend. hæredit.* adeò vt abſentium, dormientiumve loco habeantur, *l.*2.§.*furioſi*, *ff. de iure codicillorum*, *l. Iulianus* 40. *ff. de diuort. l. ſed ſi vnus* 17.§ *filio*, *ff. de iniuriis.* Furioſus ergo iudex eſſe non poteſt, *l. cùm Prætor* 12. §. *natura*, *l. cùm furioſus* 39 *ff. de iudiciis.* Docent Hotthomanus *lib* 4.*obſ.c.*6. Vulteius *de iudiciis lib* 1.*cap.*4.*n.*88. quod procedit in furioſo perpetuo; ſi verò lucida interualla habeat, vt frequenter habet, *l. qui teſtamento* 20. § *maritus*, *ff. qui teſtamenta facere*, iudex dari poteſt, *dict. l. cùm furioſus* 39. *cap. his qui* 32. *q.*7. & ſi poſtquam iudex datus eſt, furere cœpit, iudicandi officio, non verò ipsâ Magiſtratus dignitate priuatur, *l. iudex datus* 46. *ff. de iudiciis*, *l. qui furere* 20. *ff. de ſtatu hominum*, *l. nec mandante* 8. §.1. *ff. de tutoribus*: deinde à natura iudicare prohibentur muti, *dicta l. cùm Prætor*, §.*non autem*: mutos autem intelligimus, non qui obſcurè, aut tardè; ſed qui omninò nihil loquuntur, iuxta legem *mutum* 9. *ff. de ædilit. edicto*, §.*nam & mutus*, *ff. quibus non eſt permiſſum facere teſtam.* Ratio aperta eſt, mutus enim ius dicere non poteſt, & minùs interdictum, aut ſententiam proferre: deinde quia in iudicio plerumque interrogationes fiunt, de quibus in titulo *de interrogat. in iure faciend.* & interloquutoriæ ſententiæ dicuntur, *l.*1. *C. de ſententiis & interloqut.* Obſeruat Vulteius *vbi ſuprà*, *num.*117. arcentur etiam à iudicum officio ſurdi, *dict. l. cùm Prætor*, §.*non autem*, illi videlicet, qui nihil penitus audiunt, quomodo ſurdi definiuntur, *l.*3.§. *ſurdus*, *ff. ad Syllanianum*: impuberes etiam ob iudicij defectum iudices eſſe non poſſunt; iure noſtro Pontificio, qui decimumoctauum agit annum, à Principe iudex delegatus dari poteſt, etiam renitentibus partibus; ipſis verò conſentientibus, maior 18. annis, *cap. cum vigeſimi* 41. *de officio delegati*: iure Regio annus 26. præſcriptus eſt ad iudicandum, *l.* 2. *tit.* 9. *lib.*3. *recopil.* abrogata lege 5. *tit.*4. *partita* 3. quid tamen iure ciuili obſeruarent pro expreſſione textus *in l. ad rem publicam* 8. *ff. de muneribus*, *l.*1. §. 3. *de poſtulando*, *l. cùm lege* 41. *ff. de receptis*, pertractant Donellus *lib.*17.*comment. cap.*24. Petrus Gregorius *lib.*47. *ſyntagm. cap.*9. *num.*16. Cuiacius *in l.*1.*Cod. qui ætate*, Petrus Faber *in l.*2. *ff. de reg. iuris*, Altamiranus *in l.*1. *Cod. de filiis officialium*, *cap.*6. *num.*48. & *in l.*3.*cap.*4. Feloaga *in cap.*1. *de his quæ vi*, *ratiocinat.*5. Narbona *anno* 20. *quæſt.*3. *num.*19. & *anno* 25. *quæſt.*10. Bronchorſt. *centuria* 1. *aſſertione* 65. Vulteius *dict. cap.*4. *num.*96.

3. PROSEQVVNTVR QVI IVDICARE NEQVEANT. Inter eos, qui à natura iudicare nequeunt, aliqui numerant cæcos. Accurſius & Bartolus *in l. cæcus* 6. *ff. de iudiciis*, Robertus *lib.*3. *ſentent. cap.*26. ſed rectiùs affirmant, cæcos poſſe iudices dari, contra Accurſium & Bartolum Donellus *lib.*17. *comment. cap.*24. Duarenus *lib.*1. *diſput. cap.*23. & ad titulum *de iudiciis*, *cap.*1. Hothomanus *illuſtrium quæſt.*26. Xammar. *de offic. iud. part.*1. *quæſt.*12. Vveſembechius *ad titulum de iudiciis*, *num.*3. Cæcus enim nunquam reperitur iudicare prohibitus, imò *ex dict. l. cæcus*, apertè conſtat, cæcum iudicandi officio fungi poſſe, quod etiam traditur *in l.*5.§.2. *loco*, *ff. de poſtulando*; quia officium iudicis non in oculis corporis, ſed mentis conſiſtit. Hactenus recenſuimus eos, qui à natura iudicare prohibentur; nunc agamus de illis, qui à iure impotentiam habent; & primò ex iuris diſpoſitione à munere iudicandi arcentur infames, *cap. infamis* 3. *quæſt.*7. *l.*2. *Cod. de dignitat. lib.*12. idque lege Iulia cautùm eſſe conſtat *ex l.*1. *ff. ad leg. Iuliam de vi*; & ex Cicerone *in oratione pro Cluentio*, ibi: *Legem eſſe hominibus turpi iudicio damnatis in perpetuum, nullum ad honores, neque in curiam aditum eſſe.* Nec tantum ſi damnatus ex crimine famoſo, verùm & ſi eo tantùm notatus ſit, iudex dari nequit, *dicta l.*2. *l. ſancimus*, *Cod. ad leg. Iuliam repetund.* plura D. Franciſcus de Amaya *in l. vnica*, *Cod. de infamibus*, *lib.*10. officium enim iudicandi honor eſt, *cap. vt debitus* 59. *de appellat.* ſed infamibus aditus ad honores non patet, *dicta l. vnica*, *Cod. de infamibus*, *cap. infamibus*, *de reg. iur. lib.*6. ergo infames ad iudicandi officium admitti non poſſunt. Similiter illiterati iudices eſſe nequeunt, *cap.*1. *cap. ſtatuimus*, 61. *diſt. nouella* 81. *Iuſtin.* & magna cum ratione, cùm iudex debeat ſententiam proferre ſecundùm canones, legeſve, *cap. iudex* 3. *quæſt.*7. *cap.*1. *de conſtit. cap.*1. *de re iudic. l. nemo*, *Cod. de ſententiis*, niſi periti ſint eius rei, de qua agitur, *l. certi* 17. *Cod. de iudiciis*, *l.*1. *ff. & Cod. de officio eius*, *l.*7. *Cod. de profeſſoribus*, *l.*2. *Cod. de poſtuland. l.*2. *C. quod quiſque iuris:* docent Corraſius *lib.*5. *miſcell. cap.*19. Robertus *lib.*3. *ſentent. cap.*3. Vulteius *diſput. iuris cap* 8. Cuiacius *lib.*13. *obſeruat. cap. vlt.* Hunnius *ad Treutl. volum.* 1. *diſp.*12. *quæſt.*33. Bronchorſt. *centuria* 1. *aſſertione* 64. Savarus *ad Sidonium*, *lib.*1. *epiſt.*2. Canonerius *in prolog. ad* 7. *aphoriſmum Hippocr.* Etiam iure, ſeu moribus prohibentur fœminæ iudices eſſe, *l. cùm Prætor* 12. §.*non autem*, *ff. de iudiciis*, *l.*2. *ff. de regulis iuris*, *cap. dilecta*, *de maiorit. & ob. cap. dilecti*, *de arbitris.* Item ſerui, *l. ſed ſi in ſeruum* 9. *l. Pedius*, §.1. *l. non diſtinguemus* 32. §. *ſi ſeruus*, *ff. de arbitris*, *l.*3. §. *Imperator*, *ff. de decurionibus*, *l. vnica*, *Cod. ad legem Viſelliam*, *cap. inſinuante*, *de officio Delegati*; ſerui enim pro mortuis habentur iure ciuili, *l. quod attinet*, *ff. de reg. iuris*, *l. ſeruus*, *l. ſeruitutem*, *ff. de reg. iuris:* ſed munus iudicandi eſt ciuile: ergo ſerui ſunt incapaces iudicandi. Cui principio non obſtat textus *in l. Barbarius*, *ff. de officio Præſidis*; pro cuius expoſitione videndi ſunt Morla *tit. de iuriſdictione*, *quæſt.*26. *num.*4. Amaya *in l.*1. & 2. *Cod. ſi ſeruus.*

seruus, *authent. debetur*, Caldeyra *lib. 2. variarum*, *cap.* 7. Iacobus Gothofredus *in eo textu*, Robertus *lib.* 1. *animaduers. cap.* 8. Maqoeda *in repetitione ad illum textum*, Heraldus *lib. vnico emend. cap.* 4. Salmasius *ad ius Atticum*, *cap.* 14. Similiter ex iuris nostri dispositione iudicare prohibentur excommunicati, *cap. prudentiam* 21. §. 6. *de officio delegati*, *cap. ad probandum*, *de re iudic. cap. is cui* 10. *de officio delegati*, *lib.* 6. *cap.* 1. *de officio Vicarij*, *eod. lib.* docent Sanchez *lib.* 3. *de matrim. disp.* 30. *n.* 6. Suarez *de censuris disput.* 7. *sect.* 2. & *disput.* 14. *sect.* 1. Gibalinus *eodem tract. fol.* 270. & hæc de illis, qui à iure impotentiam habent iudicandi: de facto iudicare nequeunt, qui causæ decisioni interesse non possunt, morte, vel inevitabili necessitate impediti.

COMMENTARIVM.

4. CONCLVSIO TRADITVR, ET PROBATVR.

EX hoc Cælestini responso talem deducunt Interpretes disputandam assertionem: *Clausula, quod si non omnes; vel, si ambo interesse non possint, duo, alterve eorum nihilominus exequatur; tam ad impotentiam iuris, quam facti referenda est.* Eam probant textus *cap. prudentiam* 21. §. *adiicimus*, *cap. cum super* 23. *cap. insinuante* 25. iunctâ Glossâ *verbo Iniquo*, *cap. quoniam Abbas* 14. vbi Glossa *verbo Prospexit*, *cap. super quæstionum* 27. §. *si verò duo*, *cap. licèt* 30. *cap. coram* 34. *cap. quamvis* 6. *cap. vno* 41. *de officio delegati*, *cap. dilecto* 40. *de testibus*, *cap. cùm dilecti* 3. *de emptione & vendit. cap. Raynaldus*, *de testam. cap. si duo*, *de procurat. lib.* 6. *cap. si contra vnum* 4. *cap. cùm plures* 8. *de offic. deleg. eod. libro*, *cap. finali*, *de testam. eod. libro*, *cap. vt commissum*, *in principio*, *de heret. eod. libro.* Consonant de iure ciuili lex *duo* 39. *ff. de re iudic.* lex *Pedius*, §. 1. lex *item si vnus* 17. §. *item si plures*, lex *si intres*, cum sequenti, lex *non distinguemus* 32. §. *cùm in pluribus*, *ff. de recept. arbitris*, lex 4. *C. quando prouocare.* Consonat lex 17. *tit.* 22. *partit.* 3. Illostrant vltra repetentes, & congestos à Barbosa hîc, & *de clausulis clausula* 125. Moneta *de commut. cap.* 8. *num.* 156. Petrus Gregorius, Canisius, Vranius, & Fagnanus *in præsenti*, idem Petrus Greg. *lib.* 1. *de rescriptis*, *cap.* 2. & *lib.* 5. *partit. tit.* 5. *cap.* 5. Guillelmus Fornerius *lib.* 1. *select. cap.* 7. eius filius Rodulphus Fornerius *lib.* 3. *rerum quotid. cap.* 3. Hermannus Vulteius *de iudiciis lib* 2. *cap* 7. *num.* 404.

5. TRADITVR DVBITANDI RATIO.

Hæc tamen assertio non leues paritur difficultates. Prima nascitur ex eo; nam in causa pluribus iudicibus à Pontifice commissa, vnus sine alio procedere nequit, imò omnes simul de ea cognoscere, & eam terminare debent, *cap. causa matrimonij*, *cap. cùm causa* 32. *de offic. deleg.* adeò vt vno ex iudicibus defuncto, alter superstes de ea cognoscere non possit, quia eius iurisdictio iam expirauit, *cap. vno* 42. *de offic. deleg.* Ergo siue impotentiâ iuris, vtpote infamiâ; aut facti, videlicet morte, vnus ex iudicibus impediatur de causa cognoscere, alter in ea procedere non valet. Secunda ex eo prouenit, quia asserimus Infamem, cui à R. Pontifice commissa est alicuius causæ cognitio, non posse in ea procedere propter impedimentum infamiæ; nam dum Pontifex infami, aut aliàs à iure impedito causam committit, censetur ipsum famæ restituere, & eum capacem facere vt possit iurisdictionem delegatam exercere; Pontifex enim infamem restituere potest, *cap. causam*, *de re iudicata.* Præcipiens enim Princeps actum, præcipit id omne sine quo ad eum perueniri non potest, *l. quidam* 57. *ff. de re iudic.* Accurs. per textum ibi, *in l. Imperiales* 23. *verbo Oportet*, *C. de nuptiis.* Rodericus Suarez *allegat.* 12. *per totam*, Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disput.* 4. Basilius *eodem tract. lib.* 8. *cap.* 13. *num.* 15. Azeuedus *in l.* 3. *tit.* 3. *lib.* 8. *recopil.* Lessius *de iustitia lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 5. Amaya *in l.* 1. *C. si seruus aut libertus*, *num.* 29. ergo Pontifex præcipiendo infami, vt in causa procedat, eum reddit habilem ad huiusmodi actum. Tertia difficultas militat aduersus id, quod in præsenti asseritur, videlicet virtute clausulæ, *quod si non omnes*, vno ex iudicibus nolente in causa procedere, alium posse eam decidere, & determinare; nam alius est casus voluntatis, alius est casus impotentiæ; siquidem primus prouenit ex defectu voluntatis, secundus ex defectu capacitatis, *l. Iulianus* 26. *ff. si quis omissâ causâ testam.* igitur licèt in casum impotentiæ vnius ex iudicibus alij concedatur in causa procedere, hæc facultas protrahi non debet ad casum noluntatis. Fulcitur hæc difficultas ex præsenti textu, in illis verbis: *Simul nequiuerint, aut non potuerint* Igitur si tantùm apponatur clausula, *non potuerit*, non comprehendetur casus noluntatis.

6. DE CAVSA PLVRIBVS COMMISSA.

Sed his difficultatibus minimè obstantibus, vera est præsens assertio, pro cuius expositione primò sciendum est, summum Pontificem, penes quem omninò residet iurisdictio ecclesiastica, *cap. decreto* 11. *cap. qui scit* 2. *q.* 6. *cap. multis* 3. *q.* 6. iunctis traditis à Hieronymo Gonzalez *ad regulam* 8. *Cancell.* §. 1. *proœmiali*, causam vni, vel pluribus solere delegare, vt videre est passim *in tit. de officio delegati*: frequenter autem duobus, aut tribus iudicibus causam committit, vt sic meliùs veritas cognosci possit, *cap. prudentiam* 21. *vers. Illa*, *de offic. deleg.*, *cap. de quibus* 20. *dist.* Facit lex vltima, *C. de fideiussorib.* cùm pluribus committitur, aut committitur coniunctim, aut separatim: quibus coniunctim committitur, per coniunctiuam *&*, vel *etiam*, competit simul iurisdictio, & omnes simul causæ cognitioni vel executioni interesse debent, quia licèt quilibet eorum habeat iurisdictionem in solidum, propter naturam ipsius, quæ vtpote res incorporalis, & indiuidua, pro parte haberi non potest, Immola *in dict. cap. prudentiam*, *num.* 14. Gratianus *discept. cap.* 396. eam tamen solus non potest exercere, nec vno defuncto, vel absente, reliqui in causa procedere possunt; *l. duo* 39. *ff. de re iudic. l. sicut* 20. *ff. de receptis*: facit textus *in cap. si duo* 6. *de procur. lib.* 6. Docet Moneta *de commut. cap.* 8. *num.* 135. vnicam enim iurisdictionem habent, & vnam personam, à qua illam obtinent, repræsentant, *cap. Pastoralis*, *hoc tit.* vnde neuter sine alio in causæ cognitione procedere valet, *cap. causam* 16. *cap. cùm causa* 31. *de offic. deleg.* Si verò disiunctim, veluti vt duo, vel vnus eorum de causa cognoscat, hoc casu cuiuis ex delegatis facultas cognoscendi competit in solidum, itavt præuentioni inter eos locus sit, nec re non integra alter causæ se immiscere potest, nisi qui cœpit cognoscere, infirmitate, vel simili causâ prosequi impediatur.

7. DE CLAVSVLA: QVOD SI NON OMNES.

Quæ omnia procedunt, nisi adiecta sit clausula, *quod si non omnes*, vel *quod si ambo interesse non possint, duo vel alter eorum procedat*; quæ frequenter apponitur in delegationibus Apostolicis, vt patet ex nostro textu *cap. prudentiam*, *cap. licèt duo*, *de officio deleg. cap. ex tenore* 35. *de testibus*,

cap. Raynaldus, in princip. de testam. cap. 3. de emptione & vendit. & aliis infrà citandis. Cui clausulæ maximè affinis est quæ sex notis apud veterea significabatur, videlicet A.A.V.S.E.V. quas sic eruditi exponunt, ambo, alterve, si eis videbitur: quæ clausula reperitur apud Ciceronem in Antonium *Philipp.* 9. aliàs 8. ibi: *Vtique C. Pansa, A. Hircius Coss. alter, ambóve si eis videbitur, quæstoribus vrbis imperent.* Apud Iulium Frontinum *lib. 2. de aquaductu*, ibi: *Q. Helius, Q. Fabius Coss. ambo, alterve, si videbitur, adhibitis Prætoribus, qui ærario præsunt.* Aulum Gellium *lib. 1. noctium, cap.* 12. ibi: *Cuius parentes alter, ambóve seruitutem seruierunt.* Facit textus *in l. 4. §. si quis, in fine, C. de aduocatis diuersorum.* Vegetius etiam *lib. 3. de re militari, cap.* 1. scribit, multitudine militum rebellante duos duces exercitus mitti solitos cum hoc præcepto: *Prouideant, ne quid respublica detrimenti capiat, Coss. alter, ambóve.* Alia adducunt Brissonius *de formulis lib.* 3. Guillelmus Fornerius *lib. 1. selectionum, cap.* 7. Rodulphus Fornerius *lib. 3. quot. cap.* 3. Hac igitur adiectâ clausulâ, licèt statim vnus sine alio in causa procedere non possit, nec eam terminare, quia licèt iurisdictionem habeant insolidum, eius tamen exercitium ita est apud omnes, vt non sit penes singulos; imò si vnus sine altero procederet, excederet iurisdictionis mandatæ terminos, & sententia corrueret, quia forma rescripti seruanda est, *d. cap. prudentiam, cap. super eo* 15. *cap. cùm contingat*, 36. *cap. venerabilis* 37. *de officio deleg.* Si verò vnus ex eis ob impotentiam iuris, aut facti adhoc in causæ cognitione procedere nequiuerit, & sententiam proferre, tunc cùm impedimentum liquidò constiterit, alter virtute prædictæ clausulæ in causa procedere, & eam terminare valet, *cap. prudentiam, cap. licèt* 30. *de officio deleg. cap. cùm plures, eod. tit.* quo casu accipio textum *in cap. 2. de eo qui mittitur in possess.* per impotentiam enim vnius non expitat iurisdictio alterius, imò purificatur quæ per dictam clausulam conditionalis erat, *dicto cap. vno* 42. Barbosa *de clausulis, clausula* 125.

8. Exponitur cap. quoniam 14. de officio deleg.

Igitur non adiectâ supradictâ clausulâ in causa pluribus commissa, si aliquis, vel vnus ex iudicibus impeditus reperiatur, alij in causa procedere non possunt: nec huic principio obstat textus *in cap. quoniam* 14. *de officio deleg.* vbi fuit causa commissa à summo Pontifice duobus Abbatibus Leicestræ, & Lileshulæ: mortuo Abbate Lileshulæ, Abbas Leicestræ eum successore defuncti in causa processit, & sententiam protulit, quam summus Pontifex approbauit, & ratam habuit. Igitur mortuo vno ex iudicibus delegatis, alter in causa procedere valet. Glossa, quam sequitur Panormitanus in eo textu, *num.* 4. existimat, causam ibi commissam esse sub clausula, *quod si non omnes*; & ideò mortuo vno, alium in causa procedere posse, nec eius iurisdictionem expirare. Sed hæc solutio diuinationis vitio laborat; siquidem ex textu non constat, clausulam, *quod si non omnes*, præcessisse. Quâ solutione omissâ, verius dicendum est, discrimen esse constituendum inter eum casum, in quo delegatur, seu committitur causa expresso nomine proprio, videlicet Petri, aut Pauli; & inter eum casum, in quo non exprimitur persona, sed dignitas, & causa committitur sub nomine appellatiuo, vt Episcopo, Decano, vel Abbati. Primo casu mortuo iudice in litteris designato, iurisdictio non transit ad successorem in dignitate, quæ extinctâ personâ consequenter & finitur, *cap. si gratiosè* 5. *de rescriptis, lib.* 6. Secundo verò casu in successorem transit iurisdictio, quia dignitas nunquam moritur, *dict. cap. si gratiosè*, & sic per mortem non extinguitur, *cap. Pastoralis*, §. *præterea, de officio Ordin. cap. si is cui, de officio deleg.* docent Canisius *in eo textu*, Sanchez *de matrim. lib. 8. disput.* 22. 27. & 28. Monera *de commut. cap. 8. num.* 114. & 134. quod procedit si rescriptum iam præsentatum est, aliàs si re integra decessit vnus ex iudicibus, etiam designatus nomine dignitatis, necesse est vt successor de nouo nominetur, aliàs in causa procedere nequit; cùm enim rescriptum est præsentatum, iam perpetua est iurisdictio, *dict. cap. Pastoralis*, §. *præterea, dict. cap. si is cui.* Notant Germonius *de indultis*, §. *Hieronymo, num.* 38. Bajo Arroyo *in cap. finali, de procur. num.* 56.

9. Explicatur cap. causam 16. de officio deleg.

Nec huic solutioni aduersatur textus *in cap. causam* 16. *de officio delegati*, vbi quædam causa commissa fuit duobus Episcopis; & cùm vnus sine alio in causa procederet, & definitiuè eam terminaret, sententia fuit cassata à Romano Pontifice, ea ratione, quia cùm causa duobus committitur, alter sine altero procedere in ea non valet: ergo siue causa committatur sub nomine dignitatis, siue sub nomine proprio, vnus sine alio nullo modo procedere valet. Augustinus Beroius *in cap. quoniam Abbas* 14. *num.* 45. *vers. Multi*, existimat in eius textus specie causam non sub nomine dignitatis, sed potiùs sub nomine proprio Episcoporum fuisse commissam, & sic vnum sine alio in causa procedere non posse. Sed hæc solutio non depromitur ex verbis textus, imò siue textum prout est in decretalibus, siue prout in prima collectione iacet sub illo titulo, *cap.* 21. & in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. *p.* 50. *cap.* 26. consulamus, constat sub nomine dignitatis causam commissam esse. Quare hac solutione reiecta, dicendum est, in eo textu vnum Episcopum sine alio in causa processisse, dum non constabat alium decessisse, aut impeditum fuisse; tunc enim dicendum est, etiam nomine dignitatis factâ delegatione, vnum iudicem sine alio in causa procedere non posse: quo modo intelligendus est etiam textus *in cap. veniens* 13. iuncta glossa, *verbo Iudices, de renunciatione*: docet Moneta *de commut. cap. 8. num.* 13.

10. Traditur ratio conclusionis.

Prædictæ conclusionis ratio ex eo prouenit; nam rescriptorum forma diligenter est obseruanda, *cap. cùm dilecta, hoc titulo, cap. prudentiam, de officio deleg.* & delegationis forma semper sequenda, *cap. super eo* 15. *cap. cùm contingat* 36. *cum sequent. de officio deleg.* & si quid iudices contra formam rescripti attentauerint, nullum erit, *cap. si cui*, & ibi glossa, *verbo Propter, de electione lib* 6. ideo cùm causa committitur sub clausula, quod si non omnes, si constet alium de causa cognoscere non posse, aut nolle, alter iuxta formam litterarum in causa seorsim procedere valet; quia ea fuit voluntas Principis delegantis, & quia verbum illud generaliter prolatum, generaliter est intelligendum, *cap. solita*, iuncta glossa finali, *de maiorit.* & paria sunt aliquid specialiter expressum esse, vel sub verborum generalitate comprehendi, *l. si duo* 51. *ff. de administ. tut. l. Prætor*, §. 2. *de noui operis nunciat.* Accursius *in l. si quis mihi* 25. §. *iussu, ff. de acquir. hered.* ideo dicta clausula, *quod si non omnes*, comprehendit tam impotentiam iuris, videlicet si ob infamiam, seruitutem,

uitutem, vel defectum ætatis iudicare nequit; aut facti, videlicet, si decessit, aut inevitabili necessitate impediatur in causa interesse: docet Moneta *vbi suprà*.

11. DISSOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Nec obstant difficultates suprà adductæ. Non prima, quæ procedit cùm causa commissa est indefinitè, non adiectâ clausulâ, *quod si non omnes*; tunc enim verum est, alium sine alio in causa procedere non posse, *dict. cap. causam 16. cap. causam 22. de leg.* at verò si non simpliciter, sed adiectâ prædictâ clausulâ committatur, tunc vnus alio impedito in causa procedere valet. Nec secunda difficultas refragatur; licèt enim Pontifex beneficium concedendo irregulari, censeatur cum ipso dispensasse, & similiter in aliis impedimentis; tamen hoc locum habet cùm Pontifex scit tale impedimentum habere personam illam: at si nesciat, non præsumitur cum ea dispensasse, vt late docent Basilius *lib. 8. de matrimonio, cap. 16.* Vnde cùm Pontifex committit alicui causam, qui habet impedimentum iuris, quod Pontifex ignorat, non præsumitur Pontificem cum eo dispensasse. Quæ tamen impedimenti scientia requiratur in Principe, vt præsumatur dispensasse, disputat Basilius *vbi suprà*. Difficilior est tertia consideratio; nam licèt verum sit, casum impotentiæ comprehendere casum noluntatis, vt probat Pichard. *in principio Instit. de vulgari, num. 20.* tamen in nostro casu dubium est, an virtute clausulæ, *quod si non omnes interesse potuerint*, casus noluntatis, videlicet cùm alter non vult interesse, comprehendatur; & sic altero renuente in causa procedere, alter nihilominus interesse possit? Et posse resoluit Zabatella *in præsenti*, qui docet textum nostrum correctum esse per textum *in d. cap. prudentiam, § adiicimus, de officio delegati*; vbi dicitur, noluntatem comprehendi sub impotentia: sequitur eum Moneta *d. cap. 8. num. 658.* Sed cùm correctio iurium de facili non sit admittenda, *cap. cùm expediat, de elect. lib. 6. l. præcipimus, C. de appellat.* dicendum est textum præsentem exponi, & suppleri ex decisione textus *in d. § adiicimus*, ita vt clausula, *quod si non omnes*, comprehendat noluntatem ad hoc, vt alius alio nolente possit in causa procedere, *d. §. adiicimus*; non autem includat ad hoc, vt qui nolit de causa cognoscere, excusetur, imò grauiter plectendus est, cùm rescriptum Apostolicum exequi teneretur, ex nostro textu: quod si clausula, *quod si non omnes*, ita concepta sit, *quod si nequiuerit*, aut *non potuerit*; tunc etiamsi vnus renuat de causa cognoscere, non punitur, sed excusatur, quia per verbum nequiuerit, facultas illis data fuit se excusandi à prædicto iudicandi munere.

12. EXPONITUR CAP. LICET 30. DE OFFIC. DELEG.

Sed superiori assertioni obstat textus *in cap. licèt 30. de officio deleg.* vbi causa commissa fuit tribus iudicibus sub clausula, *quod si non omnes*; & cùm vnus ex iudicibus decessisset, & alter vt suspensus remotus esset, quæstionis fuit, an superstes, cui cognitionem causæ defunctus commiserat, possit in causa procedere? Et respondet Innocentius III. distinguendum esse, an viuente adhuc iudice, iudex superstes vti cœperit iurisdictione, an eo defuncto? Primo casu in negotio procedere posset, quia iurisdictio delegata, morte delegantis, re non integrâ, durat. Secundo verò casu, cognoscere de causa, vt delegatus non posset, cùm re integra decessisset collega, qui illi iurisdictionem suam commisit. Ex qua facti serie deducitur, adhuc appositâ clausulâ, *quod si non omnes*, vnum ex iudicibus procedere in causa non posse, nisi alius iudex datus in ipsis litteris illi vices suas committat. Augetur eius textûs difficultas *ex cap. coram 34. de officio deleg.* vbi in eadem specie, cùm causa commissa esset tribus iudicibus, asseritur vnum ex illis non posse vices suas committere, & alteri causam subdelegare: ergo non rectè *in d. cap. licèt*, supponitur iudicem delegatum potuisse coniudici suo causam committere. Præsenserunt difficultatem Glossa, Innocentius, Hostiensis, & alij antiquiores *in commentariis ad ea iura*, qui varias assignant solutiones: illis tamen omissis, pro solutione difficultatis dicendum est, *in d. cap. licèt*, supponi iudicem delegatum potuisse duplici iure de causa cognoscere, videlicet vel vt delegatum Pontificis virtute clausulæ, *quod si non omnes*, vel vt delegatum coniudicis virtute secundæ delegationis. Vt delegatus Pontificis semper poterat in causa procedere, ex dicta clausula, *quod si non omnes*; vt delegatus verò coniudicis non, nisi re non non integrâ decessisset coniudex; quod expressè docet textus *in d. cap. licet*, ibi: *Vices suas*; &, *Ille poterit adimplere.* Igitur per se poterat de causa cognoscere absque noua delegatione; nomine autem coniudicis neutiquam procedere poterat, nisi eo adhuc superstite lis contestata esset, ex ratione textus *in cap gratum, cap. relatum, de officio deleg.* Nec tunc obstat textus *in d. cap. coram*, pro cuius conciliatione cum *dicto cap. licet*, dicendum est, quod licet regulariter iudices delegati Principis possint subdelegare, *cap. 3. cap. quamuis 6. cap. ex litteris, cap. final. de officio deleg. cap. cùm causa, de appellat.* tamen cum apposita est clausula, *quod si non omnes*, non potest vnus ex iudicibus in rescripto datis subdelegare, *d. cap. coram*, vbi docent antiquiores repetentes, nisi causam committat coniudici in ipso rescripto assignato; tunc enim subdelegatio vires habet, quia cùm omnium iudicum electa, & appellata sit industria ab ipso R. Pontifice, iudex qui committit iudici suo causæ cognitionem, quam aliàs proprio iure habebat iudex, non excedit rescripti formam, quo casu procedit textus *in dict. cap. licèt*, vt considerat Moneta *de commut. dict. cap. 8. num. 570.* quâ etiam doctrinâ accipiendi sunt textus *in cap. quamuis 6. de officio deleg.* vbi iudex delegatus potest causam subdelegare coniudici suo, cùm apposita est clausula, *quod si non omnes*; & aliter si ea clausula adiecta non sit, docet Moneta *cap. 5. num. 552.* & textus *in cap. super quæstionum 27. §. si verò, de officio deleg.* vbi iudex delegatus, cui causa commissa erat cum clausula, *quod si non omnes*, ritè, & validè subdelegauit, quia eam commisit coniudici, non extraneæ personæ. Ad hanc etiam clausulam spectant textus *in cap. super 23. de officio delegati, cap. olim 25. de rescriptis, cap. veniens 13. de renunciatione, cap. 3. de in integr. restitutione.*

CAPVT

CAPVT XIV.

Innocentius III. [a] *Eliensi Episcopo.*

PAstoralis officij. *Et infrà*: Præterea quæsiuisti (quando de reuocatione litterarum ambigitur) vtrum iudices priores, an posteriores cognoscere debeant; & vtrum per secundas sint primæ litteræ reuocatæ? Ad quod tibi respondeo, quod nisi posteriores prioribus, vel è conuerso duxerint deferendum, simul vtrique cognoscant: si fortè nequiuerint simul in vnam sententiam concordare (quamvis plures sint ex vna parte, quàm altera) per arbitros communiter electos à partibus huiusmodi concertatio sopiatur. Quoniam autem sub huiusmodi forma, videlicet (causam, quam talis aduersus talem, & quosdam alios super hoc, & quibusdam aliis se habere proponit, tibi duximus committendam,) à nobis multoties litteræ impetrantur, & sollicitè quæsiuisti, an iudex ex delegatione huiusmodi ante personarum, vel rerum expressionem, super personis, vel rebus exprimendis habeat potestatem: adiiciens, vtrum si antequam personæ vel res expressæ fuerint nominatim, super non expressis in commissione priori, sed generaliter comprehensis, speciales litteræ (quæ de priori commissione nullam faciant mentionem) ad alios iudices à Sede Apostolica emanauerint, eundem vigorem debeant obtinere. Nos igitur ad hæc duo taliter respondemus, quod (cùm generali per speciale proculdubio derogetur) iurisdictio per generales litteras attributa, per speciales (quantùm ad ea, quæ specialiter exprimuntur) penitus eneruatur, licèt de prioribus non faciant mentionem; vnde superflua relinquitur prima quæstio, etsi meritò dici possit, quod donec iurisdictio reuocetur, eam super rerum, vel personarum articulis exprimendis obtinet delegatus: sed antequam exprimantur personæ, vel res, delegatus nequit iurisdictionem huiusmodi exercere.

NOTÆ.

1. Eliensis Dioecesis vbi.

a ELiensi.] Ita legendum est, non Heliensi, vt habetur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 3. Eliensis insula est Angliæ Orientalis, statim post Augustini primi Anglorum Apostoli tempore ad fidem conuersa, in eaque Ethelbertus Canciæ Rex Ecclesiam ædificauit, quam ampliorem construxit Etheldreda Regis filia anno 678. & monasterium monialium ibi apposuit. Verùm per Danos monasterio euerso, & insulâ desertâ, vniuersum illum locum emit ab Edgaro Rege Ethelboldus Episcopus Vvintoniensis, & monasterium Ordinis D. Benedicti ibi constituit; & crescentibus opibus, cùm illud regeret Richardus eius Abbas, annuentibus Henrico I. Rege, & Episcopo Linconiensi, de R. Pontificis assensu in Episcopatum erectum fuit, vt refert Polydorus Vergilius *lib.* 11. *historiæ Angliæ, fol.* 183. Eustachius eius Episcopus variis super articulis consuluit Innocentium III. qui omnes coniungendi sunt, & colligendi in vnum fascem, *cap. Pastoralis* 28. *de officio deleg. cap. Pastoralis* 11. *de officio Ordin. cap. Pastoralis* 14. *de iudiciis*, *cap.* 1. *de sacramentis non iterandis*, *cap.* 8. *de fide instrum. cap.* 4. *de except. cap. penult. de iis quæ fiunt à Prælat. cap.* 7. *de donat. cap. Pastoralis* 28. *de decimis*, *cap. Pastoralis* 53. *de appellat. cap. Pastoralis* 29. *de iurepatron. cap. Pastoralis* 19. *de priuileg.* in quibus omnibus legendum *Eliensi*, notauit iam Cuiacius *in d. cap. Pastoralis*, *de iudiciis*.

COMMENTARIVM.

IN præsenti textu proponitur forma obseruanda in contentione iurisdictionis plurium iudicum delegatorum, cùm nec prioribus posteriores deferunt, nec constat quodnam rescriptum alteri deroget; quo casu ad officium cuiusque iudicis etiam delegati pertinet examinare, an sua sit iurisdictio, *cap. cum personæ*, *de priuileg. lib.* 6. *l. si quis ex aliena*, *ff. de iudiciis*; & statuit Innocentius, quod si in vnam sententiam omnes delegati conuenire nolint, per arbitros electos à partibus hæc contentio dirimatur. In qua constitutione duo singularia continentur: primum est, vt quamvis pluribus iudicibus de causa cognoscentibus præualeat quod maior pars decreuerit, *l. Pomponius* 36. *l. duo* 39. *ff. de re iudic.* in hoc casu omnes debeant consentire, ne quibusdam iudicibus inuitis, aliorum facto iurisdictio adimatur. Secundum, vt in hac specie non consulatur R. Pontifex, sed potiùs per arbitros contentio decidatur, qui dicuntur arbitri iuris; ideóque ab eorum sententia ad Pontificem appellatur, *cap. ab arbitris* 11. *de offic. deleg. lib.* 6. Quæ forma dirimendi contentiones iurisdictionis per arbitros etiam inter iudices ordinarios, ecclesiasticum & sæcularem, hodie obseruatur in Regno Aragonum, vt latè eam praxim exponentes probant Sesse *tom.* 2. *decis.* 113. *per totam*, Frances *de competent. q.* 22. Pareja *de instrum. edit. p.* 1. *tit.* 2. *resol.* 6. alia quæ ad hunc textum spectant, adduxi suprà *in cap.* 2.

CAPVT

CAPVT XV.

Idem [a] *Senonensi Archiepiscopo.*

SEdes Apostolica consueuit exhibere se petentibus liberalem; sed quidam eius gratiâ nequiter abutuntur, dum quod ipsa de benignitate concedit, ipsi ad malignitatem retorquent. Quidam enim malignari volentes, in commissionibus omnibus nostris minores vel viliores personas propriis nominibus exprimunt; maiores autem & digniores specialibus vocabulis non designant, sed eas sub quodam generalitatis involucro comprehendunt, vt commissiones ipsas à nobis faciliùs impetrent sub hac forma, Conqueritur talis de isto, vel illo, & aliis quibusdam propriis nominibus exprimendis, qui eis super tali negotio, & quibusdam aliis rebus iniuriosi nimis & graues existunt. Nos igitur volentes eorum malitiis obuiare, decernimus, vt cùm in commissionibus nostris minores & viliores personæ solummodò designentur, maiores & digniores sub generali clausula non intelligantur includi. Sed nec liceat occasione generalitatis huiusmodi multitudinem effrenatam in iudicium euocare. Nec super maioribus, & grauioribus negotiis audiantur, qui de minoribus, & leuioribus tantùm faciunt mentionem. Si quis verò aliquas personas expresserit, non vt velit cum eis in iudicio experiri, sed vt ad pares transire valeat, vel minores (quia fraus, & dolus ei patrocinari non debent) tanquam mendax precator, careat penitus impetratis.

NOTÆ.

1. a SEnonensi.] De Senonensi Archiepiscopo egi *in cap. cùm omnes 6. de constitutionibus*, & textum hunc exponam *in cap. Rodulphus, num. 3. hoc tit.* Et licèt textus hic reperiatur in tertia collectione. *sub hoc tit. cap.* 4. & tam in ea, quàm in hac sexta tribuatur Innocentio III. vereor tamen, ne sit Clementis III. cùm reperiatur post Concilium Laterao. sub Alexandro III. *p. 50. cap. finali*, vbi nullo modo compilantur Decretales Innocentij III. sed tantùm Alex. III. Cælestini III. Clementis III. & aliorum suorum prædecessorum.

CAPVT XVI.

[a] Idem R. *Cantori, & R. Priori de Monte Leprosorum, & L. de Sagio Canonico Rhotomagensi.*

EX tenore litterarum, quas nobis destinastis, intelleximus R. sacerdotem de Colloquilla ad alios iudices super quæstione (quæ inter ipsum & Abbatem de [b] Becco vertitur) litteras Apostolicas impetrasse, qui cùm partem citassent aduersam, dictus presbyter coram eis noluit litigare. Postmodùm verò idem presbyter super eodem negotio vobis nostras litteras præsentauit, in quibus de prioribus mentio non fiebat. Cùmque vos in causæ cognitione procedere velletis, Abbas coram vobis proposuit, quod non tenebatur per directas ad vos litteras presbytero respondere, cùm per alias ab aliis iudicibus fuisset citatus, quæ authoritate illarum non fuerant reuocatæ. Nos igitur attendentes fraudem presbyteri memorati, duas commissiones super eodem negotio impetrantis, quarum altera non faciebat mentionem de reliqua (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent) decernimus, vt ipse commodo careat vtriusque.

NOTÆ.

1. a IDem R.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 5. ex qua restituo hanc inscriptionem. Rhotomagum, seu Rhotomagus, præclara est vrbs Normaniæ, Normannorum Ducum sedes, vt ex Marcellino & Ptolomeo referunt Fratres Sarmatani *tom. 1. Gallia Christ. fol.* 554. Habet Ecclesiam Archiepiscopalem, cuius Præsulum seriem refert Chenu *in Chronolog. Gallia.* Canonici ipsius Ecclesiæ ratione dignitatum & præbendarum habent prærogatiuam maioris iustitiæ in diuersis locis, vt referunt dicti Fratres Sarmatani *vbi suprà*. Textum hunc exposui suprà *in c.* 3.

b *Becco.*] Monasterium hoc est in Normannia conditum anno 1034. in diœcesi Lexou. à Gisleberto Comite Brioniæ, de quo Horder. Vital. *lib. 3. & 5.*

C A P V T XVII.

Idem [a] *Mediolanensi Archiepiscopo.*

CVm adeò scripta Sedis Apostolicæ moderemur, vt ex certa scientia nihil in eis faciamus apponi, quod de iure debeat reprehendi: miramur non modicùm, & mouemur, quia quoties ad te, vel aliquos tibi subiectos nostras litteras destinamus, te super his mirari rescribis, ac si mandaremus aliquid inhonestum. Scripsisti etenim nobis, quod cùm P. Clericus in Ecclesia [b] Modecensi sufficientem sibi sit præbendam adeptus, mirabaris, quia pro receptione ipsius in Ecclesia de Grongonsola, Præposito, & Fratribus eiusdem Ecclesiæ litteras Apostolicas miseramus: cùm si litterarum nostrarum diligenter seriem attendisses, nihil penitus inuenisses in eis, quod tuum debuisset animum offendisse: cùm enim in litteris ipsis, nec de præbenda ipsius P. mentio haberetur, nec Modecensis canonicus, immo nec etiam clericus diceretur in eis, & in litteris ipsis hæc esset adiecta conditio, Si dignus [c] existeret ad ecclesiasticum beneficium obtinendum; etsi eadem Ecclesia ex dono parentum ipsius quandam Capellam cum dote fuisset adepta, & à consanguineis eius oblationes, & mortuaria pro tempore, & decimas perciperet annuatim; intelligere potuisses qualiter litteræ ipsæ fuerant impetratæ, in quibus de beneficio ipsius, pro quo scribebatur, mentio non fiebat. Ideoque fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus cum ad te, vel tuos litteræ Apostolicæ diriguntur, earum tenorem diligenter attendas, & quod mandatur in eis, dumtamen nec per suppressionem veritatis, aut expressionem falsitatis obtentæ fuerint, facias effectui mancipari. Datum Romæ, &c. XIII. Calend. Iulij.

N O T Æ.

1. a MEdiolanensi.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 7.* & in epistolis Innocentij Coloniæ editis, folio 522. Ex quo regesto litteram huius textus restituo. Mediolanum Metropolis est Insubrium, immò & totius Italiæ appellatur à Suida, & Procopio *lib. 2. Gothic.* à Plutarcho *in Marcello*, vrbs potentiæ, & dignitatis eximiæ: magnis quondam Imperatoribus sedes gratissima celebratur ab Ausonio his versibus.

—— Mediolani mira omnia,
Templa, Palatinaeque arces, opulensque moneta.

Tempore Gratiani Imperatoris res Mediolanenses ingenti incremento auctæ fuerunt, quæ felicitas durauit vsque ad tempora D. Ambrosij, quibus Arriana hæresis magnis calamitatibus hanc vrbem affecit. Deinde Attila Italiam ingressus Mediolanum diruit. Instauratum aliquantulum, mox à Longobardis maximis agitatum molestiis, quibus à Carolo Magno superatis, per annos 360. floruit. Deinde Federicus Barbarossa vrbem hanc solo adæquauit, sed eius incolæ eam postea restaurarunt. Habet Ecclesiam Cathedralem à temporibus S. Barnabæ Apostoli, qui eam instituit, & per septem annos rexit, vt eius vrbis clades, & triumphos referens, tradit Iosephus Ripamontius *in historia Mediolan.* Eius mentio fit *in cap. cùm contra 9. de testibus, cap. in nostra 32. hoc tit. cap. 1. de sequest. possess. cap. vlt. de præsumpt. cap. cùm inter 6. de fide instrum. cap. ut nostrum 56. de appellat.* Ipsius Ecclesiæ Præsuli Huberto III. qui Canonicus ipsius Ecclesiæ, & Cardinalis presbyter tituli B. Stephani, ab Innocentio III. Archiepiscopus creatus fuit, pacemque inter Mediolanenses, & Comenses conciliauit, rescribit Pontifex hîc.

b *Modecensi.*] Modoicum oppidum est in finibus Mediolan. vbi electus Imperator Regni diadema suscepit. Otho Frising. *lib. 7. chron. cap. 17.* 2.

c *Existeret.*] Quæ clausula subintelligitur, etsi non exprimatur, *cap. accepimus, 13. de ætat. & qualit. cap. finali, de præsumpt.* Quare gratiæ plerumque fiunt *in forma dignum: cap. cùm secundum, de præbend.* probat Barbosa *de clausulis, claus. 66.* 3.

C A P VT XVIII.

Idem *electo Decano, & Magistro Nicolao de Leuennes, Canon.* [a] *Cameracensi.*

CAusam quæ inter [b] Præmonstratens. & Prumiens. Ecclesias super possessionibus de Hanapia vertitur, discretioni vestræ commisisse meminimus sine canonico terminandam. Sed quia in litteris illis animaduertimus fuisse insertum, quod si alterutra partium legitimè citata præsentiam vestram adire, vel iudicio parère contemneret, vos nihilominus præsentis partis probationes recipere, & quantùm de iure possetis, in causæ cognitione, ac decisione procedere minimè tardaretis. Nos volentes vt

clausula

clausula illa (quantùm de iure poteritis) quæ antequam de probatione receptionum mentio fieret, fuerat inserenda, clausulam illam de probatione receptionum præcedat, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsam intelligentes ibidem, in eadem causa iuxta tenorem litterarum illarum procedere non tardetis: attentè prouisuri, vt si litterarum authoritate priorum in eodem negotio legitimè est processum, firmum, & stabile perseueret. Alioquin, si occasione clausulæ memoratæ aliquid constiterit in alterutrius partis præiudicium attentatum, id viribus decernimus cariturum: volentes nihilominus, & mandantes, vt in decisione ipsius negotij (sicut præmissum est) tam super principali, quàm super incidentibus quæstionibus, appellatione c remota canonicè procedatur. Nullis obstantibus litteris prætet assensum partium à Sede Apostolica impetratis. Quod si non omnes, &c. Datum Lateran. XIII. Calend. Aprilis.

NOTÆ.

1. CAMERACVM VBI. a *Cameracensi.*] In tettia collectione *sub hoc tit. cap.*8. legitur, *Idem Abbati de Alcobatia, E. & P. monachus de Alcobatia*; sed malè, nam mooasterium Alcobatiæ est in Lusitania prope ciuitatem Vlissiponensem, vt dicemus *in cap. cùm inter, de priuilegiis*, & notarunt Manrique *tom.*2. *annal. Cistерciens. anno* 1147.*cap.*17.*num.*9. Bosquetus *ad Innocentium III. lib.* 2. *epist.* 118. Præmonstratensis Ecclesia, necnon & Prumiensis, inter quas præsens quæstio vertebatur, sunt in Belgio, vt refert Bucherus *in Belgico-Romano, fol.*255. & 257. Quare retinenda est inscriptio, quæ habetur in hac sexta collectione, & in ipsis epistolis Innocentij Coloniæ editis, *pag.* 30. ex quo regestro litteram huius textus restituo. Cameracum vulgò, *Cambray*, à Cambro Cimbrorum Rege ita dicta, ciuitas est ad Schaldum fluuium sita, amœnitate, fortitudine, ædificiorum splendore nulli secunda: est sub ditione Magni nostri Monarchæ, vt refert Bucherus *vbi suprà*, Bucellinus *tom.*3. *Germania, littera C.* Habet Ecclesiam cathedralem iam à primis Ecclesiæ sæculis, cuius Archipræsuli Hugoni missa est præsens epistola.

2. b *Præmonstrat.*] Hoc monasterium est caput totius Ordinis in diœcesi Laudun. Prumiense est ordinis sancti Benedicti in diœcesi Treuerensi.

3. c *Appellatione remota.*] Effectus huius clausulæ exposui suprà *in cap.* 1.

COMMENTARIVM.

4. CONCLVSIO APERITVR ET PROBATVR. EX hoc textu communiter deducunt Interpretes, *Rescripta interpretationem recipere à iure communi, & cum eo concordare debere.* Quod axioma probatur *ex cap. licèt* 32. *de præbend. cap. super eo* 15. *de officio deleg. l. scire*, §. *sunt*, *ff. de excusat. tutor. l. si quando* 35. *C. de inofficioso*, *l. rescripta* 7. *C. de precibus*, *l. vlt. C. si contra ius*, *l. vt responsum, C. de transactionibus*, vbi asseritur in dubio præsumi Principem de iure rescribere. Illustrant in præsenti Vranius, Petrus Gregorius, & Sahagun, Menochius *lib.*2. *de præsumption. cap.*9. Mascardus *de probat. conclus.*1279. Larrea *tom* 2. *allegat.* 105.

5. IMPVGNATVR PRÆSENS ASSERTIO. Sed hoc commune axioma difficile redditur sequentibus difficultatibus. Prima nascitur ex eo, nam frustra precibus impetratur, quod iure communi conceditur, *l.* 1. §. *vlt. ff. ad municipalem*, *l. vnica*, *C. de thesauris lib.*10. *l. quæ sub conditione* 8. §. *vlt. ff. de condit. instit. cap. in his* 30. *de priuilegiis*: ergo non ita interpretari debent rescripta, vt iuri consona sint. Secunda nascitur ex eo, nam rescripta sæpius à Principe contra ius conceduntur, *l. Imperatoris* 8. *ff. de postulando*, iuncta lege *à temporibus* 5. *ff. de iurepatronatus*, *d. l.* 3. *ff. de interdictis*, suprà latè probaui *in cap. si quando*, *hoc tit.* accedit quod scribit Capitolinus in vita Macrini Imperatoris, qui cùm esset iurisperitissimus, & amantissimus, decreuit abolere omnes Principum constitutiones, *vt ex iure ageretur, non ex rescriptis.* Ergo rescripta præcipuè in dubio contra ius concessa esse præsumere debemus, non secundum ius; nec ab ipso iure, contra quod impetrata sunt, interpretationem accipere debent.

6. TRADITVR RATIO ASSERTIONIS. Quibus difficultatibus non obstantibus, vera est prædicta assertio; semper enim Principes de iure rescribere credimus, *l.* 2. *C. de diuersis rescriptis*, *l. vlt. C. de edendo*; immò rescripta adeò iuri conformia præsumuntur, vt cum iure ipso coniungantur, *l. falsa* 33. *ff. de condition. & demonst. l.* 1 § *ergo*, *ff. nihil innouari appellat. pendente*, *l. ab executione*, *C. quorum appellationes.* Quare vt rescripta Principes secundùm ius concederent, Iureconsultorum consilio vtebantur, *l. si debitor* 7. *l. ait Prætor* 10. §. 1. *ff. quæ in fraudem credit. l. Plautius* 49. *ff. ad leg. Falcid.* Plura Ioannes Bertrandus *in vita Papiniani*, Petrus Gregorius *lib.*6. *syntagm. cap.* 8. *num.* 5. Gutherus *de officiis domus cap.* 17. Cuiacius *ad titulum C. de comitib. consistor.* Gothofredus *in l. finali*, *C. de officiis diuersorum*, notaui suprà *in cap. si quando* 5. & rescripta contra ius impetrata, contra Principis voluntatem concessa creduntur, *l. iubemus* 10. *l. vlt. C. de sacros. Eccles. l.* 1. *C. Theodos. de diuersis rescriptis*, *l. in fraudem*, *C. de annon. & tribut. l. omnes* 6. *C. si contra ius*, *l.* 3. & 7. *C. de precib. Imperat. offer. l.* 2. *C. de canone frument. vrb. Rom. lib.* 11. *l. vnica*, *C. Theodos. de Senatusconsultis*, *cap. super* 20. *vers. Discretionem*, *hoc tit. cap. Pastoralis*, *de fide instrum.* & ideò non valent, ex eisdem iuribus, *l.* 2. *tit.* 12. *lib.* 3. *ordin. l.* 6. *tit.* 14. *lib.* 4. *recopil.* Augustinus Barbosa *in collect. ad d. l. rescripta.* Si autem scienter Princeps contra ius rescripserit, valet rescriptum, quia ita rescribendo diuersum ius inter partes constituere voluit, vnde de iure, licèt contra ius, rescripsisse dicitur; quo fit, vt rescripta ita accipiantur, vt iuri communi magis conueniant ex nostro textu: accedit, nam in dubio non creditur Principem velle per rescriptum suum alicui præiudicare, *l.* 2. §. *meritò*, & §. *si quis*, *ff. ne quid in loco publico*, *cap. ex tuarum*, *de authoritate & vsu pallij*: ergo rescripta ita interpretanda sunt, vt iuri communi magis conueniant, quàm aduersentur.

7. DISSOLVVNTVR DIFFICVLTATES. Nec difficultates suprà adductæ obstant. Non prima, nam etsi rescripta secundùm ius accipiamus, & vt iuri consona interpretemur, non inde sequitur, illa superfluò interpretari; nam per ea ius commune executioni mandatur per iudices in eis designatos. Sæpius enim statuta à iure communi non adimplentur ita diligenter, nisi rescriptis Principum ad debitum finem perducantur,

cantur; vnde non superflua, sed valdè vtilia sunt huiusmodi rescripta. Nec obstat secúnda difficultas, nam licèt regulariter rescribi secundùm ius contingat; si tamen aliquando Principes contra ius rescripserint, nihilominus de iure respondisse dicentur; verum enim est, Principem de iure rescribere, licèt non secundùm ius: idest, vt apertiùs me expediam, præcipit tale rescriptum pro lege seruari, etiamsi iuris communis regulis non conueniat. Quare rescripta ius faciunt inter partes, & vim legis obtinent, §. *sed quod Principi, Instit. de iure natur.* immò & pro lege vniuersali sæpius obseruantur, *cap. si Romanorum, versic. Decretales, 19. dist. l. Imperator 18. ff. solut. matrim. l. maiorem 8. ff. de pactis:* probant vltra repetentes ad præsentem rubricam, Salas *de legib. disp. 2. sect. 8.* Duatenus *ad tit. de condict. indeb. cap. 6. versic. Rescriptorum*, Donellus *lib. 1. comment. cap. 9.* vbi Osuald. *littera C. & D.* Reuardus *pro tribunal. c. 8.* Brissonius *lib. 3. select. cap. 7.* Quod verum credo quando rescripta emanarunt ad declarationem dubij iuris; tunc enim rescripta vim legis vniuersalis obtinent, *l. 3. §. Diuus, ff. de sepulcr. viol.* Si verò inter partes de iure priuato agatur, inter eas tantùm vim legis obtinent. Salas *dicta sect. 8. num. 46.* & regulariter ius tantùm quoad eas faciunt, *l. 2. & 3. C. de legibus*, nisi specialiter caueat Princeps, vt tale rescriptum vim legis vniuersalis habeat, vt probat Sanchez *lib. 2. de matrim. disput. 14. num. 4. ex cap. in causis 19. de re iudic. l. finali, C. de legibus.* Quare semper rescripta ita interpretanda sunt, vt iuri communi conueniant.

CAPVT XIX.

Idem *Archiepiscopo* [a] *Senonensi; & P.* [b] *S.* [c] *Mariæ in Via Lata Diac. Cardin. A. S. L.*

COnstitutus in præsentia dilecti filij nostri G. sancti Angeli Diaconi Cardinalis Petrus Clericus, quem ei concesseramus, & parti alteri auditorem, proposuit coram ipso, quod cùm olim bonæ memoriæ G. [d] Papa prædecessor noster dilectis filiis N. Dec. & [e] Capitulo Bituricen. dederit in mandatis, vt ipsum in Canonicum reciperent, & in fratrem, & præbendam ei conferrent, si qua tunc in eorum vacaret Ecclesia, vel proximò vacaturam, venerabili fratre nostro Bituricen. Archiepiscopo ei monitore concesso, & ipsi mandatum eius admittere non curassent, eis præcipiendo mandauit, vt quod eis mandauerat, adimplerent, dicto Archiepiscopo, & venerabili fratre nostro Claromont. Episcopo super hoc executoribus deputatis. Interim autem Capituli nuncius ad Apostolicam Sedem accedens, cùm suggessisset ipsum B. in pluribus Ecclesiis habere præbendas, Bituricen. Ecclesiam ab eius obtinuit impetitione absolui: indulgentiâ etiam impetratâ, ne infrà triennium aliquem recipere in fratrem cogeretur. Cúmque postmodùm idem P. ad Ecclesiam Romanam reuersus, eidem prædecessori nostro exponere curauisset, quod licèt in Claromont. Ecclesia quoddam beneficium, quod concedi etiam laïcis consueuit, & Familiaritas appellatur, fuisset adeptus, & ex ipso tamen, vel alio, quod haberet, non posset commodè sustentari, idem prædecessor noster dictis Decan. & Capitulo per suas litteras iniunxit, vt prædictâ indulgentiâ in suo robore permanente, præbendam, quæ post triennium primò vacaret, ipsi conferrent: interim autem ei stallum in choro, & locum in Capitulo assignarent, executione huius mandati dilecto filio Claromont. Præposito delegatâ: qui sicut ex eius litteris manifestè liquebat, cùm dictos Decan. & Capitulum ad implendum mandatum Apostolicum diligentiùs monuisset, nec profecisset in aliquo, dictum P. de præbenda primò post triennium vacatura authoritate curauit Apostolica inuestire, & ei stallum in Choro, & locum in Capitulo concedere. Verùm dilectus filius P. Rossignos ex aduerso respondit, quod cùm in Bituricensi Ecclesia certus esset Canonicorum numerus institutus, firmatus [f] iureiurando, & per multos Romanos Pontifices confirmatus, & de hoc memoratus P. non fecisset in suis litteris mentionem, intelligendus erat [g] circumuenisse prædecessorem nostrum, & dictas litteras veritate tacitâ impetrasse. Licèt enim cùm in aliqua Ecclesia certus statuitur numerus, hæc apponatur conditio, vel intelligatur apponi: Salua Sedis Apostolicæ authoritate; non tamen erat credendum, quod eum ex certa scientia contra iuramentum eorum recipi mandauisset, cùm de hoc in eius litteris nihil fuisset expressum. Nos igitur de prædictis per memoratum Card. instructi, discretioni vestræ per Ap. s. p. m. quatenus si legitimè vobis constiterit, numerum Canonicorum, qui nunc est in Ecclesia, esse per Decan. & Capitulum eiusdem Ecclesiæ iuramento firmatum, [h] antequam prædictus Clericus à prædecessore nostro litteras [i] executorias impetrasset: quicquid factum est occasione litterarum, quas idem

idem clericus à Sede Apostolica impetrasse dignoscitur, cassum & irritum k decernatis haberi: ali oquin ei faciatis in eadem Ecclesia præbendam (si qua vacat) sine ap. ob. assignari, contradictores, si qui fuerint, per districtionem Eccl. app. post. compescentes. Prouisuri attentiùs, quod ita super hoc mandatum nostrum adimplere curetis, quod eundem clericum non oporteat deinceps ad nos iterare laborem: quia sicut nolumus iniusta præcipere, sic cùm iusta præcipimus, volumus efficaciter exaudiri. Nullis litteris ob. harum tenore tacitu, &c. Quod si ambo, &c. Alter vestrûm, &c. Datum Spolet. 11. Caleud. Septemb.

NOTÆ.

1. a SEnonensi.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 9.* & in ipsis epistolis Innoc. III. Coloniæ editis, *fol.* 166. De hoc Archiepiscopo, & eius Ecclesia egi suprà *in c. 6. de constit.*

2. b *P.*] Petrum videlicet; anno enim 1198. Innocent. III. misit Legatum in partibus Galliæ Petrum Diaconum Cardinalem tituli S. Mariæ in Via Lata, vt prosequeretur iudicium diuortij à Philippo Francorum Rege facti cum legitima coniuge, aliâ superinducta; & cùm Petrus Legatus ad Senonas peruenisset, vt ibi Concilium celebraret, referente Spondano *anno* 1198. *num.* 9. causa, de qua in nostro textu, commissa fuit Archiepiscopo Senonensi, & simul prædicto Legato ibi degenti.

3. c *S. Mariæ.*] Est titulus Cardinalatus valde antiquus, refertur que inter titulos Diaconales à Gemonio *de indultis*, §. *tituli*, *num.* 2. Cohelio *in notitia cap.* 6.

4. d *G. Papa.*] Legendum est C. vt Cælestinum significet; in litteris enim Innocentij III. cùm legitur C. prædecessor noster, Cælestinus, non Clemens, significatur, teste Spondano *anno* 1199. *n.* 4.

5. e *Capitulo.*] Quare ita rescribatur, dixi *in cap.* 2. *hoc tit.* Specialiter hîc Decano & Capitulo rescribitur, quia in Ecclesia Bituricensi collatio præbendarum ad Decanum & Capitolum spectat, vt refert Cheno *in notitia beneficiorum illius Ecclesiæ.* De Ecclesia Bituricensi aliqua afferam *in cap. ad audientiam* 31. *hoc titulo.*

f *Iureiurando.*] Simile statutum reperitur *in cap. cum M. de constitutionibus*, vbi dixi. 6.

g *Circumuenisse.*] Quia si exprimeret certum numerum esse præscriptum in ea Ecclesia, non ita Pontifex litteras concessisset; & sic cùm deficeret veritas narratiuæ per suppressionem, deest voluntas Pontificis. Pulchrè Cassiodor. *lib. 5. variar. c.* 24. *Rogare enim in talibus causis, non fraudare Principem decet; quia negligentia virtus est præsumptiones relinquere, quæ iura præcipiunt amputari.* Notauit Solorzanus *tom. 2. de iure Indiar. lib. 2. num.* 57. 7.

h *Antequam.*] Quatenus in rescriptis tempus datæ vel præsentationis attendatur, dicam *in c.* 30. *hoc tit.* 8.

i *Executorias.*] Primò enim dantur litteræ monitoriæ, deinde præceptoriæ, & post executoriæ, quas latè exponam *in cap. ex insinuatione, hoc tit.* 9.

k *Decernatis.*] Ex his verbis, iuncta contextura huius textus, deducunt Interpretes, rescripta gratiæ per subreptionem impetrata, ipso iure nulla esse, quod sequenti textu disputabimus. 10.

CAPVT XX.

Idem *A. Canonico* a *Pictauiensi.*

SVper litteris, quæ ab aliquibus ex malitia, & à nonnullis ex ignorantia (tacitâ veritate, vel suggestâ falsitate) impetrantur à nobis, diuersos intelleximus diuersa sentire, aliis asserentibus eos debere prorsus carere omni commodo litterarum, cùm mendax precator carere debeat penitus impetratis: aliis verò dicentibus, quod etsi formâ carere debeant in litteris nostris expressâ, nihilominus iuxta rigorum iuris sit à delegato iudice in negotio procedendum. Nos igitur inter eos, qui per fraudem, vel malitiam; & illos, qui per simplicitatem, vel ignorantiam litteras à nobis impetrant; huiusmodi credimus discretionem adhibendam; vt hi, qui priori modo falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem, in suæ peruersitatis pœnam nullum ex illis litteris commodum consequantur, ita videlicet, quod delegatus (postquam sibi super hoc facta fuerit fides) nullatenus de causa cognoscat. Inter alios autem, qui posteriori modo litteras impetrant, duximus distinguendum, quæ falsitas suggesta fuerit, vel quæ veritas sit suppressa; nam si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuisset tacita, vel expressa, nos nihilominus saltem in forma communi litteras dedissemus, delegatus non sequens formam in litteris ipsis adpositam, secundùm ordinem iuris in causa procedat. Si verò per huiusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis litteræ fuerint impetratæ, quâ tacitâ vel expressâ nos nullas prorsus litteras dedissemus, à delegato non est aliquatenus procedendum, nisi forsitan eatenus, vt partibus ad suam præsentiam conuocatis, de precum qualitate cognoscat, vt sic in vtroque casu eadem ratio, quæ delegantem moueret, moueat etiam delegatum; & vbi delegans suas litteras denegaret, delegatus etiam suæ cognitionis officium nullatenus interponat.

L 2 NOTÆ.

NOTÆ.

1. Pictaviensis dioecesis vbi. a Pictauiensi.] Pictauium inter nobilissimas Aquitaniæ vrbes recensetur à Marcellino *lib.* 16. Fulberto *in vita Sancti Richardi.* Caput Pictonum, amplæ prouinciæ nomen dedit: eius meminerunt Strabo *lib.* 4. Sozomenus *lib.* 5. *cap.* 12. & alij relati à Fratrib. Sammart. *tom.* 3. *Gallia, fol.* 866. Episcopatu & Academia fulget, cuius Præsulum seriem, & catalogum refert Chenu *in chronol. Gallia.* Aymonio ipsius Ecclesiæ Canonico rescribit in præsenti Innocentius, vt exprimitur *in cap.* 10. *hoc tit.* in tertia collectione.

COMMENTARIVM.

2. Conclusio traditur ac probatur. IN hoc titulo de rescriptis, primum, præcipuumque locum obtinere præsentem decisionem, testatur Butrius *in præsenti*, & clauem totius tractatus de rescriptis esse, testatur etiam Abbas *in præsenti*: eam edidit ad conciliandas DD. sententias *ad l.* 1. 2. *&* 5. *C. si contra ius.* Vt tamen eius materiam iusto commentario absoluam, sit conclusio: *Rescriptum dolosâ obreptione, seu subreptione impetratum, irritum est ipso iure; simplici autem ignorantiâ adeptum, quatenus concessioni causam dedit, reiicitur.* Quam conclusionem probant textus *in cap.* 2. *cap. caterùm* 3. *cap. ad aures* 8. *cap. sedes* 15. *cap. ex tenore* 16. *cap. constitutus, cap. postulasti,* 27. *cap. si proponente* 42. cum aliis *hoc tit. cap. dudum* 54. *versiculo Insuper, de elect. cap. cùm teneamur* 6. *de preb. cap.* 1. iuncta glossa, *verbo de iure, vt lite pendente, lib.* 6. *cap. dicenti* 26. *versic. Et si legibus,* 25. *q.* 2. *cap. causam* 18. *hoc tit. cap. significantibus* 38. *de officio deleg. cap. bona, de confirm. vtili, cap. dudum* 14. *de prabend. lib.* 6. *cap.* 2. *de filiis presbyterorum, cap. ex parte* 5. *de officio ordinar. cap. quod super, de fide instrum. cap. eam te* 4. *de atat. & qualit. cap. penult. de officio vicarij, cap. super* 10. *de cohabitat. cleric. cap. final. de filiis presbyterorum, lib.* 6. *cap. cùm olim* 12. *de senten. & re iudic. cap. cùm dilecti, de elect. cap. sententiam* 35. *q.* 9. *cap. ex litteris, de officio deleg. cap. significauit, de appellat. cap quia circa, de consanguin. cap. cùm in nostris, de concess. preb. l.* 1. *§. quæsitum, ff. de appellationib. l.* 1. *ff. de natalibus restituendis, l. si quis* 29. *ff. ad leg. Cornel. de falsis, l. vlt. §.* 1. *C. de his qui a non dominis, l.* 2. *l. etsi legibus* 5. *C. si contra ius,* Paulus *lib.* 1. *sententiarum, tit.* 10 *l. vlt. C. de diuers. rescript. l. vlt. C. si nupt. ex rescrip. l.* 36. *tit.* 10. *partit.* 6. Faciunt etiam textus *in l. sed si* 10. *§. patronus, de in ius vocando, l. liberto* 49. *ff. de bonis libertorum, l. magis* 5. *§. manet, ff. de rebus eorum, l. cùm vno* 26. *§. sub assensu, ff. de fideicom. libertatibus, l. si nollem, ff. de adilitio edicto.* Illustrant plures congesti à Barbosa *in præsenti*, quibus addendi sunt Petrus Gregorius *lib.* 1. *de rescriptis, cap.* 49. *&* 50. & in præsenti Farinacius *de falsitate q.* 150. Trentacinquius *de rescriptis resol.* 4. *&* 5. Faber *in suo Codice, tit. de diuersis rescriptis, diffinit.* 1. Gutierrez *lib.* 2. *canonic. cap.* 5. Germonius *lib.* 1. *animadu. cap.* 15. Couarr. *lib.* 1. *variar. cap. finali*, Moneta *de commut. cap.* 16. *num.* 12. Cuiacius *ad titulum C. si contra ius*, Coquæus *contra Morneum tom.* 1. *fol.* 131. Paulus de Zoebis, Millianus, & Vranius *in nostro textu*, Balboa *in cap.* 5. *de re iudic.* Basilius *lib.* 8. *de matrim. cap.* 16. Nigrus Cyriacus *tom.* 1. *controu.* 160. Salas *de legibus disp.* 20. *sect.* 14. Suarez *lib.* 1. *de legib. cap.* 22. Arellano *annot.* 3. Lælius Mancinus *genialium cap.* 261. *cum sequentibus*, D. Ioannes de Larrea *allegat.* 91. Altelserra *hic.*

Sed hæc assertio ita illustrata, acriter impugnatur sequentibus difficultatibus. Prima insurgit aduersùs eam partem conclusionis, quæ generaliter asserit, tam in casu obreptionis, quàm subreptionis impetrantem rescriptum carere ipsius commodo: nam iniquum videtur, æqualiter puniri illum qui tacuit verum, ac eum, qui falsum dixit; cùm aliud sit falsum dicere, aliud verum omittere; ideò tanquam diuersa hæc duo separantur, *cap. ne quis* 14. *cap. queritur* 22. *q.* 2. & cui prohibetur falsum dicere, permittitur verum celare, vt in casu relato à D. Thoma 2. 2. *q.* 69. *art.* 1. Couarr. *lib.* 1. *variar. cap.* 2. Cenedo *ad decretum, collectanea* 43. *num.* 11. Igitur non rectè in nostro textu, qui verum tacuit, priuatur commodo rescripti, sicut ille qui falsum dixit. Augetur hæc difficultas *ex l. præscriptione, C. si contra ius*, relata *in cap. dicenti, §. præscriptione* 25. *q.* 2. in illis verbis: *Tacendi fraude*; vbi dolo, siue fraude impetratum rescriptum, non vitiari deciditur. Augetur secundò hæc difficultas ex eo; nam si rescriptum obreptione, aut subreptione impetratum, esset nullum, iudex in eo datus, eius virtute nullam posset exercere iurisdictionem: sed potest de obreptione & subreptione cognoscere, vt docetur in nostro textu in fine: ergo quia rescriptum vires habet. Secunda difficultas militat aduersus id quod asserimus, videlicet falsas preces simplicitate aut ignorantiâ propositas, non vitiare rescriptum, si modò non dederint principaliter causam rescripto, & Princeps illud etiam principaliter concederet. Obstat, nam ignorantia in iure æquiparatur dolo, & calliditati, *l. quod* 32. *ff. depositi, l. magna* 224. *ff. de v. s. l.* 1. *§. is quoque, ff. de obl. & act. l.* 5. *§. dolum, ff. vt in possess.* Donellus *lib.* 16. *comment. cap.* 27. Barbosa *in l. si mora, num.* 3. *&* 8. *in præludiis, ff. soluto matrim.* nec ignorantia à pœna falsi excusat, *l. Diuus* 15. *in principio, ff. ad leg. Corn. de falsis*: igitur preces falsæ etiam per ignorantiam vitiant rescripta. Augetur hæc difficultas ex eo; nam impossibilia non veniunt in considerationem: sed impossibile est cognoscere an Princeps, qui ob preces falsas ex ignorantia propositas rescriptum concessit, æquè concessurus esset, si preces veræ essent, cùm intentionis solus Deus cognitor sit, *cap. erubescant* 32. *dist. cap. in ciuitate, de vsuris, cap. a nobis* 28. *de sentent. excom. cap. dilecto* 28. *de v. s.* ergo nullâ habitâ ratione, an æque Princeps concessurus esset, necne, dicendum videbatur, rescripta per falsas preces, etiam ex ignorantia propositas, vitiari. 3. Traditur dubitandi ratio.

Quibus difficultatibus minimè refragantibus, vera est prædicta assertio, ad cuius expositionem aliqua præmittenda sunt; & primò sciendum est, duo vitia communiter in impetratione rescriptorum considerari; vnum in falsitate suggesta, & narrata; aliud in veritate celata & taciturnitate veri. Primum subreptio dicitur, cùm videlicet precatores falsitatem exprimunt, falsisque, & mendacibus supplicationibus rescripta impetrant, vt in exemplis, de quibus *in cap. ex insinuatione* 37. *hoc tit. cap. susceptum, eod. tit. lib.* 6. *cap. tam litteris* 33. *de testibus, cap. ex litteris* 6. *de transact.* Secundum obreptio dicitur, cùm veritas in precibus reticetur, *c.* 3. *c. postulasti* 21. *cap. ad audientiam* 31. *cap. penult. hoc tit.* D. Cypr. *epist.* 68 *Nec enim tam culpandus est ille, cui negligenter obreptum est, quàm hic execrandus, qui fraudulenter obrepsit.* Aut cùm aliud celatur, quod expressum Principis animum in diuersam traheret sententiam, *cap. ad aures* 8. *hoc tit. cap. cùm olim* 12. 4. Quid obreptio, ac subreptio.

cap.

cap. inter 20. *de re iudic.* docent Prateios, Caluinus, & Brissonius *verbo Obreptio*, Petrus Gregorius *lib.* 1. *de rescriptis*, *cap.* 49. & 50. qua in significatione verba *obrepere*, & *subripere*, accipienda sunt in textu *in l. sed etsi* 10. §. *Patronum* 19. *ff. de in ius vocando*, *l. liberto* 49. *ff. de bonis libertorum*, *l.* 1. §. *nepos*, *ff. si quis à parente*, *l. Diuus*, *ff. de iure aureorum*, *l. postremò* 5. *ff. de natalibus restit. l. si fideiussor* 29. §. *si cùm debitor*, *ff. mandati*, *l. si quis* 20. *ff. ad leg. Corn. de falsis*, *l.* 3. §. *puberi*, *ff. de Carboniano*, *l. magis* 5. §. *manet*, *ff. de rebus eorum*: notant Millianus *in præsenti*, 1. *p. num.* 3. Sahagun *num.* 8. quoad effectum verò nullum inter prædicta verba datur discrimen; quare tam Pontifices, quàm Iureconsulti his verbis promiscuè vtuntur, *l.* 2. *C. si nuptiæ ex rescrip.* vbi Gothofr. *littera R.* quod & apud bonæ notæ Authores receptum esse constat ex traditis à Milliano *vbi supra*.

5. VERITAS EXPRIMENDA EST.

Secundò sciendum est, adeò in precibus Superiori proponendis veritatem desiderari, vt non sufficiat generaliter, & obscurè narratiuam facere; sed ita distinctè, sine obreptione, & subreptione facti series narranda est, vt nihil per dolum reticeatur, aut per falsitatem suggeratur; siquidem Princeps facilè ex narratis & narratiuæ circunstantiis moueri potest ad concedendum, vel negandum rescriptum, *cap. super eo* 5. *de cohabit. Cleric. cap.* 2. *de dolo*, *cap. venerabili*, *de confirmat. vtili*, *l. finali*, *in fine*, *C. de dotis promissione*, argumento legis primæ, §. 1. *ff. de adilitio edicto*, iunctis traditis ab Antonio Gomez *lib.* 2. *var. cap.* 2. *num.* 49. Mosla *in emporio*, *tit.* 9. *in principio*, *n.* 41. Hermosilla *in l.* 66. *glossa* 1. *num.* 11. *tit.* 5. *partit.* 5. Amaya *lib.* 2. *obseru. cap.* 13. vnde generaliter dicendum est, tunc rescripta obreptitia, aut subreptitia appellari, quoties non expressum est, aut falsò suggestum, quod posset impedire concessionem rescripti, vt si impetretur rescriptum secundum, non factâ mentione prioris, *cap. cæterùm* 3. *hoc tit.* si non distinctè proponatur status negotij, super quo impetratur rescriptum, *cap. inter* 20. *de re iudicata*, *cap.* 1. *de confirmat. vtili*, *cap. ex litteris*, *de dolo*, *cap.* 1. *vt lite pendente*, *cap. dudum*, *de priuilegiis*: si pro electo non tonsurato impetretur beneficium, *cap. ex litteris*, *de transactionibus*: si impetrans beneficium taceat aliud, quod habet: si in mandato ad beneficium non fiat mentio rescripti in fauorem alterius concessi, *cap. mandatum*, *cap. litteris*, *cap. Abbatem*, *de rescriptis*: si non fiat mentio in impetratione beneficij pensionis in titulum beneficij obtentæ, *cap. proposuisti*, *hoc tit. cap. si pauper*, *de præb. in* 6. si quis dicat se clericum, cùm clericus non sit, *dict. cap. ex litteris*: si dicat litteras executorias præcessisse, cùm monitoriæ non præcesserint, *cap. ex insinuatione*, *de rescriptis*, vbi Petrus Gregorius: si exprimatur falsus modus vacationis beneficij, Petrus Gregorius *lib.* 1. *de rescriptis*, *cap.* 49. & 50. in quibus casibus illud notandum est, simulatorem veritatis in totum æquiparari quoad nullitatem rescripti illi, qui falsum expressit, vt in specie textus *in l.* 1. §. *venditor*, ibi: *Sed scire venditorem, & celare sic accipimus, non solùm si non admonuerit, verùm & si negauerit seruitutem istam deberi. ff. de act. empti.* Faciunt Ammian. Marcell. *lib.* 29. *Fallere non minùs videtur, qui gesta præterit sciens, quàm ille qui nunquam facta fingit.* Plinius *lib.* 2. *cap.* 20. *Præuaricationem dicit esse transigere dicendo, vel cursim & breuiter attingere, quæ sint inculcanda, infigenda, repetenda* Et eleganter Plautus *in Querulo: Peierat sæpe qui tacet.* Damnabilis ergo subreptio euenit, si quid gestorum in precibus omittatur, *l.* 1. *C. si contra ius*: si fraude quid reticeatur, *l.* 2. *C. eod.*

6. RESCRIPTVM SVBREPTITIVM NVLLVM EST.

Rescripta ergo per subreptionem, aut obreptionem impetrata, nullius sunt momenti, nullumque precatori commodum afferre possunt, *l.* 1. *ff. de natalibus*: quæ doctrina procedit, licèt in eodem rescripto diuersa proponantur; nam quoad omnia tale rescriptum vitiatur, ex nostro textu, ibi: *Nullum ex illis litteris commodum. cap. ad audientiam* 12. *cap. Sedes* 15. ibi: *Careat penitus impetratis.* Docent Canisius *in præsenti*, Basilius *dict. cap.* 16. *num.* 9. nec contrarium probatur ex textu *in cap. si eo tempore*, *hoc tit. lib.* 6. vbi valet rescriptum in secundo capitulo de beneficio simplici, etiamsi primum capitulum ad beneficium curatum esset subreptitium: nam omissis solutionibus traditis à Basilio *dicto libro* 8. *de matrim. cap.* 16. dicendum est, rescriptum per obreptionem, aut subreptionem impetratum, nullum esse quoad negotium principale, & articulos connexos; non verò quoad separatos, quos falsitas in vno non vitiat, argumento textus *in l. vlt. C. de transact. cap. dilectus*, *de præb. regula Vtile*, *de reg. iur. lib.* 6. quare si subreptio committatur in expressione valoris beneficij pro obtinenda pensione in dimidia eius parte, non vitiatur gratia, sed pensio moderatur iuxta verum valorem. Couarr. *lib.* 1. *variar. cap.* 20. *num.* 7. Garcia *de beneficiis* 6. *p. cap.* 2. *num.* 163. vnde *in dict. cap. si eo*, ætatis reticentia in beneficio curato non potuit vitiare gratiam quoad beneficium simplex, cùm hæc duo inter se valde diuersa sint, vt docent relati à Milliano *in nostro textu*, 1. *p. num.* 27. Accedit, nam in eo textu impetrans gratiam alternatiuam, ad obtinendum beneficium cum cura, vel sine ea, potest admitti ad beneficium sine cura, ex tacita concedentis voluntate, cùm concedentis animus esset, vt si ipse noluisset ex defectu voluntatis, aut non potuisset ex defectu capacitatis, curatum consequi, in altero gratia consisteret: quare mirum non est, si in eo textu ex defectu ætatis, qui capax non inuenitur ad beneficium curatum, possit admitti ad aliud, argumento textus *in l. si duo* 128. *l. si quis ita* 129. *ff. de verb. obl. l. is qui decem*, §. *Stichum*, *ff. de solution.* Manet ergo, rescriptum quo conceduntur plura ad eundem finem obtinendum, si falsitas talis in eo adfuerit, quod aliter Princeps, nisi deceptus, eam gratiam non concederet, non solùm quoad partem, verùm quoad omnia illud vitiari, *d. cap. ad audientiam*, *cap. constitutus*, *hoc tit.* Millianus *in præsenti*.

7. IDEM PROCEDIT IN RESCRIPTIS GRATIÆ ET IVSTITIÆ.

Omnia quæ de fraudulosa impetratione diximus, pariter procedunt in rescriptis, tam iustitiæ, quàm gratiæ, *cap. ad aures* 8. *cap. in nostra* 32. *cap. si proponente*, *hoc tit.* docent communi calculo Interpretes suprà relati. Illud tamen apud eos non conuenit, an rescripta iustitiæ ipso iure nulla sint, sicut rescripta gratiæ? Et apud antiquos receptum fuit, rescripta gratiæ ipso iure nulla esse; iustitiæ verò non aliter, quàm si apposita fuerit exceptio. Ita Glossa vltima *verbo Iudicas*, *in cap. ad audientiam* 31. *hoc tit.* Menochius *de arbitrariis casu* 201. *num.* 2. Antonius Cuchus *lib.* 1. *instit. tit.* 4. *num.* 16. Sanchez & alij relati à Barbosa *in præsenti*, *num.* 8. qui mouentur sequentibus fundamentis. Primò exemplo contractuum bonæ fidei, & stricti iuris; certum enim est, inter eos illam assignari differentiam,

quòd dolus dans causam contractui bonæ fidei, nullum reddit illum ipso iure, *l. eleganter 4. in princip. ff. de dolo, l. 3. §. vlt. ff. pro socio, l. in causa 16. §. item, ff. de minoribus, l. domus 57. ff. de contrahenda empt.* Si verò dolus causam præstiterit contractui stricti iuris, non ipso iure, sed opposita exceptione nullum reddit, *l. si quis 36. ff. de verb. obl. l. dolo 5. Cod. de inutilibus.* Donellus *lib. 12. comment. cap. 7.* Robertus *lib. 3. animadu. cap. 1.* Faber *lib. 14. coniect. cap. 18.* Pichard. *in §. actionum, quæst. 9. Instit. de actionibus.* Igitur similiter rescripta gratiæ ad instar contractuum bonæ fidei ipso iure vitiari debent, iustitiæ verò exemplo contractuum stricti iuris; siquidem strictæ dicuntur, *cap. sedes 15. cap. Rodulphus, hoc tit.* ideò opposità exceptione debent vitiari. Secundò expendunt textum nostrum in illis verbis: *Ita videlicet, quod delegatus postquam sibi super hoc facta fuerit fides, nullatenus de causa cognoscat.* Exigit ergo Pontifex fieri fidem falsitatis, hoc est opponi, & probari debere exceptionem falsitatis, ad hoc vt rescriptum nullum sit: quod etiam in specie exigunt Imperatores *in lege præscriptionem*, ibi: *Præscriptione opposita. l. etsi non cognitio*, ibi: *De veritate precum inquiri oportet. Cod. si contra ius:* ergo non opposità falsitatis exceptione, rescripta iustitiæ vires obtinent.

8. Sed verius est, quoad hanc partem nullum discrimen versari inter rescripta iustitiæ, & gratiæ; nam sicut rescripta gratiæ ipso iure vitiantur, *cap. ad audientiam 31. hoc tit. cap. final. de filiis presbyterorum, lib. 6. cap. si motu, de præb. eodem lib.* similiter rescripta iustitiæ, vt apertè probatur ex præsenti textu, ibi, *nullum ex litteris*; & ibi, *nullatenus de causa cognoscat*; quæ verba ipso iure inducunt nullitatem, *authem. si qua mulier*, vbi glossa, *verbo Nullatenus, Cod. ad Velleianum, Clement. 1. hoc tit.* docuerunt Glossa *in cap. innotuit, verbo Nullum, de elect.* Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo Reuertatur, num. 293.* & ex illis verbis, *careat penitus impetratis*, legis *& si legibus, Cod. si contra ius*, transcriptis *in cap. sedes, hoc tit.* vbi verbum, *penitus*, importat nullitatem ipso iure, iuxta textum *in cap. finali, de pœnis.* Probatur etiam *ex cap. ad aures*, ibi, *vires nolumus obtinere*; *cap. dilectus*, ibi, *viribus carere decernas*; *hoc tit.* vbi dubitari non potest, verba illa nullitatem exprimere ipso iure, vt ex similis locutionis genere communiter deducitur ex lege prolatam, *Cod. de sententiis, cap. quod in dubiis, de renunciatione, cap. ex his, de officio deleg.* Accedit etiam & illa ratio, quod non aliter rescripta concedantur, quàm sub illa conditione tacita, si preces veritate nitantur, *cap. 2. hoc tit.* At quoties rescripta sunt subreptitia, deest illa conditio, quâ deficiente rescripta ipsa vitiari necesse est, argumento textus *in l. item quia 4. §. 1. ff. de pactis, l. si quis 37. ff. de contrahenda empt. l. necessariò 8. §. quod si, ff. de periculo & com.* ergo rescripta iustitiæ, sicut gratiæ, ipso iure nulla sunt. Quibus, & aliis fundamentis moti ita docuerunt Abbas Siculus, Barbatia *in cap. 3. hoc tit.* Beroius *in præsenti, lectura 2. ex num. 6.* Quâ opinione receptâ contrariæ sententiæ fundamenta non obstant. Non primum deductum ex æquiparatione contractuum bonæ fidei & stricti iuris, nam licèt admittamus illam differentiam in contractibus, non tamen inde euincitur idem dicendum esse in rescriptis; nam aliud est decipere priuatum in contractibus, aliud, & quidem grauius, Principem: vnde in pœnam huius falsitatis, tam iustitiæ, quàm gratiæ rescripta nulla sunt. Neque etiam contrarium suadet præsens textus; nam licèt rescriptum dolo impetratum sit ipso iure nullum, tamen cùm dolus & fraus non præsumantur, nisi probentur, necesse est ostendere fraudem interuenisse, cùm aliter de nullitate rescripti apparere non possit; & ita accipienda sunt verba huius textus, & alia suprà relata.

Vexa sententia adstruitur.

9. Hucusque egimus de rescriptis per subreptionem impetratis, ex dolo, & fraude: nunc agamus de rescriptis impetratis ex simplicitate & ignorantia, quo casu distinguendum esse docetur in præsenti textu, *versiculo Inter alios*, inter eum casum, in quo falsitas suggesta, vel veritas suppressa illa erat, quæ quamuis fuisset tacita, vel expressa, nihilòminus Pontifex rescriptum concederet; & tunc rescriptum vires habet: & eum casum, in quo falsitas per ignorantiam suggesta, aut tacita induceret, vt nunquam Pontifex litteras concederet; & tunc rescriptum vires non habet: quod etiam docetur *in cap. constitutus 19. hoc titulo, cap. dudum 54. de elect. cap. significantibus 38. de officio deleg. cap. bonæ, de confirmat. vtili.* Tunc enim licèt non propter culpam impetrantis, propter defectum tamen voluntatis in Principe rescriptum vitiatur, vt docet Basilius *dicto lib. 8. cap. 16.*

De veritate ex ignorantia suppressa.

10. Ex quibus iam apparet præsentis decretalis vera decisiua ratio; cùm enim dolus suus nemini patrocinari debeat, *cap. sedes*, cum sequenti, *hoc tit. l. ita demùm 36. ff. de arbitris, l. iudex 12. ff. de dolo:* mendax precator carere debet litteris impetratis, *l. vniuersi 7. Cod. de diuers. rescriptis.* D. Augustinus in D. Ioannem, vbi ait, *iuris esse forensis, vt qui in precibus mentitus fuerit, non illi prosit quod impetrauit, ne ex malitia sua commodum consequatur: l. verum, §. tempus, ff. pro socio, l. in fundo, ff. de rei vindic.* qui enim aut per obreptionem, aut per subreptionem rescriptum consequitur, magnum delictum committit, aliud agendo, & aliud simulando, siue per expressionem falsitatis, siue per subreptionem veritatis; dolus enim magnum delictum est, *l. 1. ff. de fideiussoribus tutorum, l. item exigit, ff. de dolo*; quod non debet impunitum remanere, *l. si fraudetur, ff. de doli exceptione*; nec etiam mendacium, quod committit, cùm tot iuris sanctionibus inueniamus præscriptum, mendaces variis pœnis puniri, *l. sin autem 27. l. vltima, ff. de rei vind. l. qui se liti 45. ff. de petit. hered. l. inde 23. §. hac actio, ff. ad l. Aquil. l. de ætate 11. § si cùm esset, ff. de interrogat. l. 4. versic. Interdum, ff. quod cum eo, l. sed hoc 22. §. 1. ff. de re iudicata, l. computationi 68. §. vlt. ff. ad l. Falcidiam, l. si seruus 22. §. vlt. l. electio 26. §. neque, ff. de noxalibus, l. si dubitetur, §. 1. ff. de fideiussor. l. falsum 44. § si quis, ff. de furtis, l. 1. Cod. ad Macedonianum, l. 2. & 8. Cod. si minor, l. contra 4. Cod. ad leg. Aquiliam.* Plura Castillo *lib. 3. controu. cap. 18.* Etingius *de fideiussor. part. 1. cap. 27. num. 210.* Quare præter pœnam falsi, quam subit, *l. si quis 29. ff. ad leg. Corn. de falsis*, nulla pœna aptior huic delicto apponi potest, quàm vt priuetur impetrator commodo rescripti impetrati. Facit, nam generaliter obreptitia non valent, *l. 5. Cod. de prædiis, & aliis rebus, l. si quis obrepserit 29. ff. ad leg. Corn. de falsis, l. tres 55. ff. de administ. tut. l. cùm vero 26. §. 8. ff. de fideicommiss. libert. l. 3. §. pubers, ff. de Carbon. edicto.* Accedit, nam rescriptum impetratum simulatâ veritate, aut suggestâ falsitate, non creditur impetratum ex Principis voluntate, vt notarunt Decius, Felinus, & Canisius *in præsenti*, quia deficiente veritate

Traditur ratio decidendi.

veritate in narratiua, deficit voluntas in Principe, qui concedendo circumuenitur, *cap. constitutus, de concess. preb.* eleganter Cassiodorus *lib. 5. variar. epist. 24. Rogari enim in talibus causis, non fraudari Principem decet; quia negligentiæ vitium est præsumptiones relinquere, quæ iura præcipiunt amputari.* Vnde cùm rescripta pendeant à voluntate concedentis, deficiente eâ, vires non obtinent. Secundæ partis præsentis assertionis, videlicet rescripta per falsas preces, sed per ignorantiam & simplicitatem appositas, valere, ratio ex eo prouenit, quia ignorantiæ, & simplicitati est indulgendum, *cap. scripta 3. de consecrat. dist. 2. cap. 2. in fine, de translat. Episcopi, cap. cùm vniuersorum, de rerum permut. l. genere 8. ff. de his qui notant. infam. l. si fideiussor 29. ff. mandati, l. de die 9. §. si seruus, ff. qui satisdare, l. 1. §. final. ff. de edendo, l. final. C. de testam. l. 2. ff. si quis in ius vocatus, l. 3. § vlt. ff. de suspectis tutor. l. 3. §. si quis ignorans, ff. ad Sillanian. l. tutor 16. §. 1. ff. de pignorat. l. 3. C. de his qui sibi adscribunt, cap. penult. de Clerico excommunicato,* Tiraquell. *de pœnis, causa 11.* Menochius *de arbitrariis casu 193.* vnde rescriptum ita impetratum valet, & vires obtinet, si Pontifex æqualiter concessurus esset.

11. Dissolvitur dubitandi ratio. Nec obstat ratio dubitandi suprà adducta; nam quamuis celare veritatem non sit ex se mendacium, *cap. ne quis 14. 22. quæst. 2.* cùm mendacium tantùm sit falsa vocis significatio cum proposito fallendi, vt ex D. Augustino, & aliis Patribus docet Gratianus *in cap. veritas, §. ille ergo 22. quæst. 2.* D. Thomas *2. 2. quæst. 110. art. 1.* Præceptor D. Iosephus de Retes *lib. 7. opusc. cap. 3. num. 5* & veritatis celatio nullam vocis significationem habeat, sed tantum dissimulationem; tamen cùm ex dolo dissimulatio contingit, pro mendacio habetur, exceptis quibusdam casibus relatis *in cap. quæritur*, cum aliis, *22. quæst. 2.* vnde quoad inualiditatem rescripti æquale vitium est subreptionis, aut obreptionis, *cap. quisquis 80. 21. quæst. 3.* quod & *d. l. præscriptione, C. si contra ius*, clarè docetur. Similiter in ædilitio edicto dantur actiones ex reticentia, sicut ex dicto & promisso, *l. 1. l. 38. ff. de ædilit. edict.* Nec obstat augmentum deductum *ex d. l. præscriptione*, pro cuius expositione plura tradunt Cynus *in eo textu, num. 4.* Bartolus *num. 3.* Iason *num. 1.* Baldus *num. 20.* Castrensis *num. 2.* & alij relati à Barbosa ibi, Millianus *in præsenti, 2 p. num. 8.* quibus omnibus explosis, respondendum est, duplicem esse cognitionem delegati, quando ex commissione Pontificis causa committitur. Prima est de veritate aut falsitate ipsius rescripti, in quo ad instantiam partis pronunciat delegatus; & si rescriptum per falsas preces impetratum fuisse declarauerit, protinus in negotio principali supersedere debet; sin autem valere rescriptum pronuntiet, tunc incipit secunda cognitio, in qua causa principalis disceptatur: quam distinctionem præsensit Pontifex in præsenti, versiculo, *forsitan*; & de hac præambula disceptatione rescripti, cuius finis est inquirere, & pronunciare de veritate precum, Imperatores loquuntur *in d. l. præscriptione*; asserentes exceptione falsitatis opposita pro tenore veritatis, iudicem cognoscere oportere; quia iudex de qua re cognouit, de eadem pronuntiare debet, *l. de qua re, ff. de iudiciis*: prosequuntur Imperatores, iudicem proferre sententiam debere, id est pro valore, aut nullitate rescripti pronuntiare. Nec obstat secundum augmentum, cui eodem modo satisfaciendum est; iurisdictio enim, quâ delegatus vtitur, quoad precum veritatem inquirendam, non ex commissione rescripti, sed à iure communi pendet, *l. si quis 5. C. si contra ius.* Nec secunda difficultas obstat; nam generaliter verum non est, quamcunque ignorantiam excusare impetrantem à vitio falsitatis; distinguendum enim est inter ignorantiam iustam, & probabilem; & inter iniustam & affectatam: ignorantia enim iusta & probabilis excusat, vt in aliis casibus, de quibus *in cap. 3. §. 1. de clandest. despons. cap. eos, de temp. ordin. lib. 6. cap. penult. de clerico excom. l. nec supinam, ff. de iuris & facti, l. 1. §. 1. ff. si mensor falsum, l. 1. §. 1. ff. si is qui testam. liber, l. si fideiussor 29. in principio, ff. mandati, l. quæsitum 8. §. illud, ff. de precario*: affectata verò non excusat ab aliis pœnis, & sic nec à nullitate rescripti per falsas litteras impetrati. Nec augmentum huius difficultatis obstat; nam satis possibile omnibus visum est, cognoscere an Pontifex æqualiter esset concessurus, necne, cùm conceditur gratia, quæ de iure, vel Curiæ stylo solet concedi; quod secus est quando id, quod conceditur de iure vel stylo curiæ, concedi non solet; nam tali casu præsumitur subreptionem fuisse causam inductiuam. Ita post antiquiores in præsenti docet Millianus *p. 3. num. 5.*

Adhuc superiori assertioni aduersatur textus *in cap. quia circa 6. de consang. & affinit.* vbi proponitur, consanguineos intra 5. gradum (iure enim antiquo ante Concilium Lateranense prohibitum erat matrimonium inter consanguineos vsque ad septimum gradum, *cap. nullum, cap. nulli 35. q. 3. cap. ad sedem 35. q. 5.*) vt dispensationem ad contrahendum matrimonium à Pontifice consequerentur, dixisse bona fide se prolem suscepisse (vrgens enim causa est dispensationis, si proles bona fide suscepta fuit, *cap. 1. 2. quæst. 2.* sicut è contrario suscepta malâ fide, difficilem reddit dispensationem: quo modo conciliandus est textus *in cap. cùm haberet, de eo qui duxit consanguineam,* cum *d. cap. quia circa*;) per ignorantiam tamen falsò asseruerunt prolem suscepisse, cùm tempore impetrationis non esset; & cùm expressio huius falsitatis impetrationi causam dedisset, & consultus fuisset Innocentius III. circa valorem matrimonij, decreuit sustinendum esse vt remanerent in matrimonio, id est non obstante falsâ causâ, matrimonium rectè contractum esse: ergo falsa narratio per ignorantiam Pontifici facta non vitiat rescriptum, etsi causa præcipua esset concessionis. Varia pro huius textus interpretatione adduxerunt Interpretes, inter quos illa communiter recepta est solutio, videlicet in eo textu primam dispensationem nullius fuisse momenti; cæterùm ex Pontificis indulgentia, qui cognitâ inualiditate matrimonij, coniuges sustinendos esse in matrimonio respondit, induci secundam dispensationem validam, cuius virtute sustinetur matrimonium. Ita docent Speculator *tit. de dispens. §. nunc de Episcoporum, num. 27.* Bertachinus *de Episcopo lib. 4. tit. 2. quæst. 49. num. 139.* Selua *de beneficiis 4. p. quæst. 7. num. 114.* Couarr. *de sponsalib. 2. p. cap. 6. §. 10. num. 15.* Sed hæc solutio latè conuincitur à Thoma Sanchez *lib. 7. de matrim. disput. 38. num. 12.* quare eâ omissâ dicendum est, in specie illius textus, coniuges in petitione dispensationis pro causa expressisse prolem susceptam, quæ causæ expressio pro varietate temporum potuit esse falsa, & vera. Falsa, si tempus petitionis impetrationisque inspiciatur, quo tempore proles 12. Exponitur cap. Quia 6. de consanguinitate.

ſuſcepta iam ex rebus humanis exempta erat ; & in hoc ſenſu dixit Pontifex, cauſam falſam eſſe. Vera ſi inſpiceretur tempus, in quo proles ſuſcepta viuebat : & quia licèt ſtricto iuris rigore conſiderato, partes tenerentur exprimere an viueret, an deceſſiſſet ; tamen propter bonam fidem, quam habebant, exiſtimantes ſufficere in precibus narrare prolem ſuſceptam fuiſſe, quamuis nullam mortis mentionem facerent, matrimonium ſuſtinetur : vnde fit, vt cùm iuris regula doceat eos, qui bona fide matrimonium contraxerunt, admonendos non eſſe, ſi ſcandalum ex admonitione immineat, meritò Innocent. III. ob ſcandali imminentis periculum diſſimulandum eſſe præcipit in ea ſpecie. Ita docuerunt Sanchez *vbi ſuprà, num.* 12. Gutierrez *de matrim. quæſt.* 48. *n.* 1. Barboſa *in eo textu, num.* 5. licèt aliter eum accipiat Baſilius *lib.* 8. *de matrim. cap.* 16. *num.* 7.

13. INTELLIGITVR CAP. EX PARTE 13. DE PRIVILEGIIS. Secundò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. ex parte* 13. *de priuilegiis*, in illis verbis: *Quarum ipſe non erat ignarus.* Ex quibus deducit gloſſa ibi, *verbo Non erat* ; quod vt reſcriptum tanquam ſubreptitium vitietur, deſideratur vt tacitâ veritate ſcienter ſit impetratum. Igitur ſi per ignorantiam veritas ſupprimatur, quæ expreſſa in contrarium Pontificem moueret, vt in ea ſpecie eueniret expreſſis priuilegiis, quæ fuerunt ſuppreſſa, argumento textus *in cap. cùm Ordinem* 6. *hoc tit.* non vitiatur reſcriptum. Cui difficultati, omiſſis ſolutionibus traditis ab Hoſtienſi in eo textu, qui ſupplet, & reponit dictionem, *maximè* ; & Panormitano ibi, *num.* 5. Socino *num* 2. qui affirmant ideò in eo caſu reſcripta valida fuiſſe, nullâ exemptionis factâ mentione, quia priuilegia illa eius erant naturæ, vt producerent exceptionem peremptoriam, quo caſu neceſſaria non fuit eorum mentio, vt reſcriptum ſubſiſteret, *ex l.* 2. *Cod. ſi contra ius, cap.* 1. *de litis conteſt. lib.* 6. quibus omiſſis, veriùs dicendum eſt, in verbis ſuprà relatis proponi litigatoris, hoc eſt monaſterij, allegationem ; & quamuis Pontifex ſimili allegationi detulerit, non fecit quia exiſtimaret ſcientiam priuilegij neceſſariam eſſe ad reſcripti nullitatem, ſed quia falſi ſcientiâ interueniente, conſtabat apertè reſcriptum indiſtinctè nullum fuiſſe, iuxta præſentem textum. Nec argumentum ibi à contrario ſenſu per Doctores deductum, debet admitti, cùm exinde ſequatur abſurdum. Alia pro ipſius textus expoſitione adducunt P. Suarez *de legib. lib.* 8. *cap.* 20. Salgado *de protectione part.* 1. *cap.* 1. *num.* 207.

Tertiò ſuperiori aſſertioni opponi poteſt textus *in cap. ſignificante* 34. *hoc tit.* vbi docetur, quod ſi precator reſcripti errore ductus in precibus propoſuit reum eſſe diœceſis Rhemenſis, cùm eſſet Leodienſis, reſcriptum nullum eſſe: ſed nemo negabit Pontificem æqualiter conceſſurum reſcriptum, etſi verè narratum eſſet, cuius ciuitatis incola reperiretur impetrator. Igitur etſi per ignorantiam falſæ preces proponantur, & Pontifex æquè conceſſurus eſſet, reſcriptum nullius momenti eſt. Augetur hæc difficultas ex eo ; nam certum iuris principium eſt, falſam demonſtrationem non nocere, præſertim vbi de perſona, aut re conſtat, *l. demonſtratio* 17. *l. quibus* 40. *§. qui dotali, ff. de condit. & demonſtr. l.* 4. *ff. de legat.* 1. *l.* 2. *Cod. de falſa cauſa* : ergo licet erraſſet Impetrator in demonſtratione diœceſis, reſcriptum ſuſtineri debebat. Pro huius textus interpretatione varia adduxerunt Interpretes. Compoſtellanus & Innocentius *ibi*, docuerunt, ideò reſcriptum vitiari in ea ſpecie, quia propter falſam demonſtrationem loci de certa perſona non conſtabat, & ideò ob incertitudinem reſcriptum vitiari, argumento textus *in l. duo ſunt, ff. de teſtam. tut. l. legauit* 25. *ff. de liberat. legat. l. ſi ſic* 75. *§. ſi mihi, ff. de legat.* 1. eos ſequitur Barboſa *in eo textu, num.* 4. Aliter Millianua *in præſenti*, 2. *part. num.* 16. exiſtimauit litteras falſas extitiſſe, quia cùm reſcripta ſtricti iuris ſint, non debent ad locum in eis omiſſum extendi. Sed ſemper placuit doctrina Ioannis Andreæ *in dict. cap. ſignificante*, exiſtimantis multùm intereſſe, an is qui falſam demonſtrationem diœceſis adiecit, idem conſequeretur ſi veram diœceſim expreſſiſſet ; & tunc ſimilem errorem non vitiare reſcriptum, ſi conſtet de corpore : an verò certâ diœceſi expreſſâ Pontifex æqualiter reſcriptum non concederet, forſan ob nimiam diſtantiam, *ex cap. nonnulli* 27. *hoc tit.* vt eueniebat *in dict. cap. ſignificante* ; & tunc reſcriptum nullius momenti eſſe, quia ſuppreſſio veritatis reſcripto cauſam dedit, vt conſiderat Abbas in eo textu *num.* 9. Ad hoc etiam commentarium ſpectant textus *in cap. ſi motu* 22. *de præb. lib.* 6. quem expoſui ſuprà *in cap. ad aures* ; & textus *in cap. per veſtras, de donat. inter*, cuius interpretationem dabimus in eius notis. 14. EXPONITVR CAP. SIGNIFICANTE, HOC TIT.

CAPVT XXI.

Idem *Abbati & Conuentui*[a] *Præmonſtratenſi.*

EDoceri poſtulaſti à nobis, vtrum per litteras aduersùs Abbates (nulla mentione habitâ de ſuis Conuentibus) impetratas, teneantur Abbates ipſi ſuper cauſis (quæ ad Conuentus pertinent, & eoſdem) de ipſis querelantibus reſpondere : ac licèt inhibita ſit appellatio, per appellationis obiectum poſſint (ne reſpondeant) ſe tueri. Super quo duximus reſpondendum, quod (niſi alia cauſa rationabilis ſuffragetur) per appellationem ſe tueri non poſſunt, quominus debeant auctoritate litterarum huiuſmodi legitimè reſpondere : cùm ex officio ſuo teneantur congregationum ſuarum negotia procurare. Niſi fortè Abbatis & Conuentus negotia eſſent omninò diſcreta.

NOTÆ

NOTÆ.

1. a PRæmonstratensi.] Præmonstratum Diœcesis Laudunensis, caput sui Ordinis, sub regula D. Augustini, temporibus Calixti II. & Ludouici Crassi Galliarum Regis institutum, ac fundatum fuit anno 1120. vt refert Albericus Monachus *in Chron.* per hæc verba: *Ordo Præmonstratensis cœpit per virum mirabilem Dominum Norbertum, natione Teutonicum; & fundata est Ecclesia sub Episcopo Bartholomæo, in Diœcesi Laudunensi.* Plura de eius origine & progressu congesserunt Ioannes le Page *in Biblioth. Præmonstrat.* Mauritius *in annal. ipsius Ordinis*, Yepes *tom. 7. chronica D. Benedicti, fol.* 162. Gabriel.Peonot. *lib. 2. hist. Canonic. regul. cap.* 70. Chopinus *de sacra pol. tit.* 3. *num.* 7. Tamayo à Salazar *in Martyr. Hisp. die* 6. *Iunij*, Bosquetus *in notis ad Innocent. III. lib.* 1. *epist.* 4. Manrique *tom.1.annal. Cisterc. anno* 1150. c.8. Fratres Sammartani *tom.4. Galliæ Christ.fol.*753. F. Franciscus Duval *in vita S. Norberti*. Balduino eius Monasterij Abbati missa est ast præsens epistola, quæ etiam reperitur in tertia collectione *sub hoc tit. cap.*11.

COMMENTARIVM.

2. CErtum est, ad Abbatem curam, & administrationem rerum sui monasterij spectare, ideoque & sine mandato monasterij causas ipsius in Iudicio tractare valere, *cap. causam quæ* 9. *de iudiciis, cap. auditis* 15. *de præscript. cap. cùm olim* 37. *de restit. spoliat.* & si aliquando proponatur, Abbatem & Monachos in causis monasterij querelam proposuisse, vt *in cap. ex transmissa* 10. *de præscript.* inde non euincitur, Abbatem solum non posse per se in iudicio comparere, etsi quoad alios actus qui ad collegium pertineot, non nisi ex consensu monasterij maioris, & sanioris partis ipsius possit ea expedire, veluti si ad monasterium ius præsentandi pertineat; namque tunc si solus præsentare intendat ad beneficium, monachorum consensus desideratur, *cap. nobis, cap. ea noscitur, de his quæ fiunt à Prælat.* Lambertinus *de iurepatron. p.* 1. *q.*2. *a num.* 2. Sanchez *lib.* 7. *summæ, cap.* 14. *num.* 7. qui exponit textum *in cap. ex litteris* 7. *de iurepatron.* Vnde cùm quoad negotia monasterij procuranda præcipuè attendatur persona Abbatis, ideò per rescriptum impetratum contra ipsum, nullâ monasterij factâ mentione, ipse efficaciter conuenitur, nisi negotia Abbatis, & Conuentus sint distincta; quia tunc per rescriptum impetratum contra Abbatem, super negotio monasterij Abbas conueniri non potest.

CAPVT XXII.

Idem *Archiepiscopo, & Magistro W. Canonico* a *Magdeburgensi.*

CVM b dilecta in Christo filia R. c Custos Hesiensis Ecclesiæ, ac d procurator G. monialis, super electionibus in eadem Ecclesia e celebratis litigauerint aliquandiu f coram nobis. *Et infrà*: Deprehendimus litteras ad Abbatem de Remech, & suos coniudices impetratas, per subreptionem obtentas, cùm in eis illius articuli, videlicet de subtractorum g resignatione, fuerit præter conscientiam nostram cognitio demandata, qui in prioribus litteris ad h Scholasticum Hildesensem, & coniudices suos obtentis, insertus fuerat, de quibus in secundis litteris mentio non fiebat: & ideò, quod ipsarum litterarum occasione dignoscitur attentatum, duximus irritandum. Dictum insuper Scholasticum, & coniudices suos inuenimus minùs prouidè processisse. Cùm enim in litteris nostris eisdem principaliter mandaretur, vt ad prædictam Ecclesiam personaliter accedentes, personæ idoneæ administrationem committerent Abbatiæ, cui ad opus eius fieret hinc inde resignatio subtractorum, ipsi formam mandati Apostolici transponentes, illo capitulo prætermisso, de aliis articulis inordinatè plurimùm cognouerant: propter quod processum ipsorum contra nostri formam rescripti, ac iuris ordinem attentatum, irritum decernimus, & inanem. Ideóque mandamus quatenus G. & quibusdam aliis sororibus Ecclesiæ (sicut iustum fuerit) restitutis, & formâ mandati nostri exactâ diligentiâ obseruatâ, in negotio ipso ratione præuiâ procedatis.

NOTÆ.

1. a MAgdeburgensi.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 22. Magdeburgum celebris est Germaniæ Metropolis, cui subsunt quatuor Ecclesiæ Cathedrales, vt refert Acuña *de Primatu Ecclesiæ Brachar. cap.*4. *num.*10. Ydumai. *in notis ad Innocent. lib.*1. *epist.*118. Eam instaurauit Imperator Otho, & magno splendore extulit, & priuilegiis excoluit, vt referunt Bozelinus *tom.* 3. *Germaniæ sacræ, fol.*65. Alberto eius Præsuli missa est præsens epistola, & præsentis causæ mentio fit *in cap. ad probandum, de re indic.* Etiam committitur præsens causa Canonico & Magistro ipsius Ecclesiæ, qui apud nos vulgò dicitur Magister Scholæ; quæ dignitas in Ecclesiis Cathedralibus, iam à temporibus Concilij Lateranensis, de quo *in cap.* 1. *de magistris*, fuit instituta, vt sic esset in qualibet Ecclesia, qui linguam Latinam, aliasque artes doceret. De cuius institutione, & officio plura Duarenus *de sacris Ecclesiæ lib.*1. *cap.*19. Azor *lib.*3.*instit. cap.* 22. Cæsar *de de Hierarchia disput.* 12. §. 4. Barbosa *de canonicis cap.* 10. Escobar *de Pontif. cap.* 8. Chopinus *de sacra*

sacra polit. lib.2. fol. 70. Petrus Gregorius *lib.* 15. *syntagm. cap.* 19. P. Mendo *lib.* 2. *de iure academico, quæst.* 18. *num.* 202.

2. b *Dilecta.*] Ita appellantur Moniales Abbatissæ, & aliæ fœminæ dignitate præfulgentes, *cap. dilecta, de except. cap.* 2. *de testam. cap. dilecta, de maiorit. cap. noua, de pœnitentiis.*

3. c *Custos.*] Licèt temporibus nostri textûs clausura monialium non ita strictè fuisset obseruata, ac post Bonifacij constitutionem, de qua *in cap.* 1. *de statu regularium, lib.* 6. inuenitur tamen statuta iam primis Ecclesiæ sæculis, egressusque monialium à monasteriis, & ingressus externorum in ea damnati reperiuntur in Concilio Carthaginensi 3. *can.* 44. ibi: *Vt virgines sacræ cùm parentibus, à quibus custodiebantur, priuatæ fuerint, Episcopi, vel Presbyteri, vbi Episcopus absens est, prouidentiâ grauioribus fœminis commendentur, aut simul habitantes, inuicem se custodiant, ne passim vagando Ecclesiæ lædant existimationem.* Synodo Trullana *can.* 44. *Quæ vitam exercitatoriam eligunt, & in monasteriis sunt constitutæ, ne omnino exeant.* Et *can.* 47. *Ne in virorum monasterio mulier, neque in mulierum vir dormiat: si quis fecerit, clericus, siue laicus, excommunicetur.* Epaunensi *can.* 38. *Monasteria puellarum non nisi probatæ vitæ & ætatis prouectæ ad quascumque earum necessitates, vel ministrationes laici permittantur intrare.* Cabilonensi sub Carolo *can.* 63. *Nullus vassus Abbatissæ minister aliquis, nec clericus, nec laicus claustra ancillarum Dei ingrediatur, nisi fortè quando necessitas operandi incumbit.* Alia iuris testimonia congesserunt Antonius August. *in epitome iur. Pontif. lib.* 9. *tit.* 19. Gibalinus *de clausura disquisit.* 1. *cap.* 1. *num.* 5. & nos plura dabimus *in cap. monasteria* 8. *de vita & honest. cleric.* Vt ergo hæc disciplina ecclesiastica seruaretur, ne videlicet moniales è monasterio exirent, aut extranei in eum ingrederentur, omni æuo obseruatum fuit, vt vna ex illis, quæ in monasterio primæ erant, ab Abbatissa custodiæ monasterij præficeretur, quæ custos in præsenti dicitur. Cui ministerio præpositam fuisse S. Euphrasiam refert Surius *in mense Augusti*; ex quo & aliis Patribus id probat Tamburinus *de iure Abbat. disput.* 18. *q.* 2. Quo sensu custos in præsenti textu accipitur pro moniali clausuræ monasterij præposita.

4. d *Procurator.*] Cùm enim causa esset ecclesiastica, & coram R. Pontifice disceptaretur, potuit clericus in ea constitui procurator, *cap cùm M. de constit.* pro laicis enim & coram iudicibus laicis, clericis negotia procurare non licet, *cap.* 2. vbi dicemus, *ne cleric. vel monach.*

5. e *Celebratis.*] Aliæ enim moniales elegerant R. custodem in Abbatissam monasterij; aliæ verò aliam; vnde super iis electionibus præsens lis vertebatur, vt constat *ex dict. cap. ad probandum, de re iudic.*

f *Coram nobis.*] Ex his verbis deduci videtur, moniales posse iustitiæ prosequendæ causâ è monasterio exire, & R. Pontificem adire; quod illis olim licuisse facilè probatur ex Concilio Vernensi, seu in Palatio Vernis celebrato temporibus Pipini, *can.* 6. Turonensi 3. temporibus Caroli Magni *can.* 30. Cabilonensi, eodem imperante, *can.* 57. Moguntino sub Rabano *can.* 13. & 16. vbi prohibetur ne deinceps Abbatissa exeat à monasterio, nisi vrgente iussione Regia, seu hostilitate cogente. Sed adhuc crederem in præsenti casu non per se, sed per procuratores coram R. Pontifice moniales comparuisse; quod euincitur ex illis verbis, *clericus procurator*; & illis, *clerico, qui pro eodem negotio venerat.* Ex quibus deducitur, ipsos clericos, vt procuratores monialium comparuisse;
sed procurator propriè dicitur, qui absentis nego- 6.
tia curat, *l. si lite, Cod. Theodos. de cognitoribus,* Cironius *ad titulum de procurat.* ergo supponit Pontifex pro monialibus absentibus clericos vt procuratores comparuisse.

g *Resignatione.*] Resignationis vox varias ha- 7.
bet significationes: plerumque significat quod signatum est aperire, *l. si testamentum, ff. qui testamenta, l.* 2. *ff. ad leg Corn. de falsis,* Plautus *in Trinum. lib.* 1. *epist.* 7. & *in epist. ad Mæcenatem*: plerumque significat perfectè signare, Virgilius *lib.* 4. *Æneid.* ibi:

—— *Et lumina morte resignat.*

In præsenti tamen accipitur pro reddere aut restituere; quomodo etiam sumitur apud Horatium *lib.* 3. *od. penult. Resigno quæ dedit*: & *lib.* 1. *epist.* 7. *Cuncta resigno.* Quare vt iubeat Innocentius ante omnia cuncta esse restituenda, ait esse resignanda.

h *Scholasticum.*] Scholasticus in vtroque iure, 8. Scholasticus quis.
& apud politioris notæ Authores accipitur pro Aduocato. Concilium Sardic. *can.* 10. *Scholasticus de foro Episcopi fuerit postulatus.* Africanum *can.* 99. *Constituendus Scholasticus*: *l.* 2. *Cod. de lucro Aduocatorum*, quæ est lex 2. *Cod. Theodos. de concuss. Aduocat.* D. August. *tractatu* 7. *in Ioannem*: *Qui habent causam, & volunt supplicare Imperatori, quærunt aliquem Scholasticum iuris peritum.* Plinius, Palladius, & alij relati à Baronio *in martyrol. die sexta February*, Synesius, Basilius, & Theodoretus, ex quorum epistolis probat Iacob. Gothofredus *in dict. l.* 2. *Cod. Theodos.* Vnde cùm pro viro docto & litteris pollente scholasticus communiter acciperetur, ideò Canonici in Ecclesiis constituti in Magistros Scholarum, cœperunt Scholastici appellari, vt probant Cæsar *de ecclesiast. hierarch. disp.* 12. §. 3. *num.* 4. P. Herrera *in origine sacrificij Missæ, cap.* 5. Mendo *de iure Academico cap.* 18. Quare cùm Magistro Scholæ præsens causa commissa esset, dicitur delegata Scholastico. Ex hoc textu deducunt communiter Interpretes, omnia acta per litteras subreptitias, ipso iure nulla esse; quod principium exposui superiori commentario.

CAPVT XXIII.

a Idem.

PLerumque contingit, quod aliqui (nostris litteris impetratis) illis vti multo tempore postponentes, tum demùm eas exhibent, cùm aliarum authoritate ab eis, contra quos primitùs litteras impetrarunt, cœperint conueniri, dicentes posteriores litteras non valere, vtpote non facientes de prioribus mentionem: cùm enim non sit malitiis

malitiis hominum indulgendum, statuimus, vt si quis nostras litteras impetrans, infra [b] annum postquam copiam iudicum habuerit, ex malitia, vel negligentia postposuerit vti eis, authoritate posteriorum litterarum valeat conueniri, licèt in ipsis nulla de prioribus mentio habeatur.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 13. nullibi tamen exprimitur, cui Prælato rescribat Innocentius, nec inter eius epistolas hucusque editas reperitur præsens textus.

2. Da diâ, aut data rescripti ex vtroque iure.

b *Annum.*] Quare rescripta debent diem, mensem, & annum continere, aliàs suspecta de falsitate redduntur, *cap. inter, de fide instrum. l.* 4. *C. de diuers. rescript.* plurimi enim interest scire diem concessi rescripti: tum vt cognoscatur, an annus elapsus sit, vt qui illud impetrauit, eo vti non possit, ex præsenti textu: tum vt si post primum secundum expediatur, prioritas eorum ex data cognoscatur, *cap. capitulum* 30. *hoc tit.* ob quos & alios iuris effectus, de quibus *in cap. eam te, cap. constitutus, hoc tit. cap. si eo tempore, eod. tit. lib.* 6. vtriusque iuris conditores statuerunt, vt rescripta, testamenta, contractus, & alij actus humani diem & indictionem continerent; quod vt faciliùs percipiatur, obseruandum est, olim iure ciuili inspecto constitutiones generales sine die, & Consule prolatas authoritatem habuisse, vt testatur D. Augustinus *in collatione cum Donatistis, die tertia*, ibi: *Euidentissimus legibus definitum est, Imperialia constituta, etiamsi Consules non legerentur, in dubium non reuocari.* Et paulò post: *Etiamsi Consul desit, non impedit Imperialis constituti veritatem.* Quem etiam morem adeò Ecclesia olim obseruauit, vt in Summorum Pontificum decretis, Conciliisque falsitaria potiùs suspicio foret, diem aut Consulem expressum habere: idem D. Augustinus *vbi suprà, cap.* 17. Hac de causa Cirtense Concilium falsi arguebat, *quia* (inquit) *contra ecclesiasticam consuetudinem ipsum Cirtense Concilium diem & Consulem haberet*; licèt annus Domini, siue annus gratiæ, aliquando Imperatoris, ac denique Consulum nonnunquam nomen apponi consueuisset, vt obseruat Cironius *lib.* 3. *obseruat. cap.* 7. & *ad hunc titulum.* Mendoza *lib.* 1. Concil. Illiber. *cap.* 10. Idem ferè in ciuilibus Constitutionibus euenit, vt scilicet diei, aut Consulis defectus veritatem non infringeret, solemnitatémve læderet; veluti in testamentis testatur Modesti[illegible] *lib.* 3. *regul. sub tit. de bonis libert.* & *de testam.* apud Pitheum, *ante collat. legum Mosaic.* ibi: *Cum testamento dies & Consules adiecti non sunt, non nocet quominus valeat testamentum*; licèt in eis adscribi solere indicent textus *in l.* 2. §. *diem, ff. quemadmodum testam. l.* 3. *Cod. eod. tit.* Nouella Iustinian. 107. Sic leges, rescripta, pragmaticæ sanctiones, & cæteræ aliæ Diuales constitutiones postcà non sine die & Consule proponebantur, id ita curante Magistro libellorum, siue eo absente, Promagistro, qui vicem Magistri libellorum habebat, eiusque officij erat, vt rescriptis diem & Consulem adiiceret. Sic est antiqua libelli formula, quam in lapide vetusto Romæ stare testantur Brissonius *lib.* 3. *antiquit. cap.* 7. & *lib.* 3. *de formulis*, Osualdus *lib.* 1. *comment. cap.* 9. Reuardus *ad legem* 71. *ff. de regul. iur.* I. Gutherius *lib.* 1. *de officiis domus, cap.* 35. in qua postquam rescriptum esset ab Antonio Pio: *Feretrum fieri placet*; additur illa subscriptionis clausula, *Iuuentius Celsus Promagister subscripsi tertio nonas Nouembris, Antio, Polione, & Oppiano Coss.* Hæc tamen licèt eius studij essent, aliquando tamen aut negligentiâ omittebantur, vel ætatis senio in rescriptis, cæterisque constitutionibus deficere solebant, vt coniectari licet ex tot constitutionibus, quæ signanter sine die, & Consule circumferuntur, vt lex 3. *C. ad Trebell.* lex 6. *C. de vsucap. pro empt.* lex 1. *C. de heredib. instit.* lex finalis, *Cod. si per ignor.* lex 1. *Cod. qui admitti*, lex *stipendia* 9. *C. de procurat.* lex 4. & 5. *C. de iure fisci, lib.* 10. lex 2. *de decur. eod. lib.* 2. lex 2. *C. vt in possess.* lex 1. *C. de patria potest.* lex 4. & 5. *C. de iure fisci*, lex 3. *C. Theodos. de constit. Principum*: & in aliis, quæ tamen non authoritate carebant antequam relatæ essent in corpore iuris à Triboniano, nec postquam fuerunt relatæ, si in aliis Codicibus inueniantur, qui Iustinianeum præcesserunt. Hæc tamen mutata fuerunt Imperatoris Constantini constitutione, quæ refertur *in l.* 1. *C. Theodos. de diuersis rescriptis*, scripta ad Lusytanos, vt habetur in Codicibus Ioannis Tilij, Cuiacij, Pithei, licèt in Codice Iustinianeo *in l.* 4. *eodem titulo*, legatur *ad Lusitanos*, mendosè, vt etiam in subscriptione *Samariæ*, cùm non nisi *Sabariæ*, legi debeat, de qua Hispaniæ vrbe egi *in subscript. Concilij Illiber.* Hac itaque Constantini lege fuit sancitum, vt deinceps edicta, & constitutiones, quæ sine die & Consule fuissent deprehensa, authoritate carerent, Baronius *anno* 312. *num.* 15. quod & Gratianus ad suum retulit decretum *in cap. dicenti* 25. *quæst.* 2. & in ordinationibus Episcoporum, & Clericorum idem statutum fuit in Concilio Mileuit. idemque firmauit Imperator Lotharius *in legibus Longobard. lib.* 2. *tit.* 38. ibi: *In finibus Tusciæ, quæ sunt absque mense & die mensis, nullum habeant vigorem.* Iustinianus tamen idem abrogauit, statuens, non vitiari rescripta, etsi sine die & Consule referantur, si relata fuerint in corpore iuris, *l. vnica*, §. *penultim. C. de nouo Codice faciendo*: ad quod ius respiciens Tribonianus, transcribens dictam Constantini constitutionem *ex l.* 1. *C. Theodos. de diuers. rescriptis, in l.* 4. *C. eod. tit.* pro illis verbis, *si qua post hac edicta, siue constitutiones*; substituit, *si qua beneficia personalia*; quasi tantummodo de beneficiis personalibus, siue priuilegiis id dici posset, cùm non sint (vtpote quia quotidie conceduntur) relata in corpore iuris, nec die ac Consule indigeant, vt tempus computetur (per Consules enim tempus probatur, *l. si arbiter* 28. *de probat.*) intra quod ea insinuari & allegari oportet, si temporaria sint, *l.* 2. *Cod. de diuers. rescript.* vel vt intelligatur, an iam sint sub generali reuocatione contenta, quæ ab Imperatoribus initio sui Imperij frequenter fiebat, *l. priuilegia, Cod. de paganis.* Æquiùs sanè voluit Constantinus, vt omnem falsitatis suspicionem à rescriptis, & constitutionibus amoueret, quæ non faciliùs, aut euidentiùs, quàm per diei, aut Consulis adiectionem conuincitur, *l. cùm tabernam* 34. § 1. *ff. de pignor.* & eâ ratione in instrumentis apponebatur, *l.* 1. §. *editiones, ff. de edendo*: Cicero *lib.* 13. *epist.*

epist.29. D. August. *in comment. ad Lucam: Nam si consules*, ait, *adscribuntur tabulis emptionis, quantò magis redemptioni omnium debuit tempus adscribi. Habes ergo omnia, quæ in contractibus esse consueuerunt.* Ex *l.optimam, C.de contrahenda stipul. l.2.§.vlt. ad Tertyl.* Ita etiam obseruabatur in libellis accusatotiis, *l.8.Cod. Theodos. de iurisdict.* & in apochis publicis, *l.1.Cod.de apochis publicis, lib.10.* Scriptuta etiam non valebat, nisi annus & dies euidenter ostenderetur, ex legibus Aleman. *cap.43.* Vvisigoth. *lib.2. tit.5. l.1.2.& 16.* & Capitul. Caroli *lib.6. cap.146.* & apud nos falsitas inde arguitur, *l.2. tit.5. lib.4. recopil.* obseruatunt Cironius *ad hunc titulum*, D.Nicolaus de Castro *in princip. Instit.de empt.& vendit. num.77. & in l.ad reparationem, num.2. Cod. de aquaductu*, Osualdus *lib.1. ad Donel. cap.9. littera G. & lib.23. cap.6. littera H.* Couart. *practic. quæst.20. num.2.* Cuiacius *lib.10. obseru. cap.14.* Amaya *in l.2. C.de decurionib. num.4.* Petrus Burgius *lib.1. select. cap.11.* Samuel Petitus *ad ius Atticum lib.2. pag.119. & 320.* Brissonius *lib.3. select. cap.7.* Altamiranus *de filiis offic. lib.3. in principio*, Cironius *in paratitl. ad hunc titulum, & lib.3. obseru. cap.7.* Guthetus *lib.3.de offic.domus, cap.36.* Borellus *lib.2.de Magist. cap.14.* Hac ratione non semel olim Imperatores, qui Constantinum secuti sunt, diem rescriptis non solùm apponebant, sed geminabant, & dum Quæstor eorum constitutionibus subscribebat, diem etiam addebat postquàm Princeps manu subscripserat, addita etiam die, vt videre est in constitutione Iustiniani *de filiis libert.* & in alia Imperatoris Tiberij *de filiis colon. & libert.* in nouellaque Iustiani 114. *cap.15.* statuitur, vt diuinæ iussiones subscriptionem habeant gloriosissimi Quæstoris; vnde in vna, eademque constitutione quatuor diuersos dies aliquando notatos inueniri obseruauit Cuiacius *in l.finali, Cod. de petit. bonor. sublat.* Gothofredus *ad dict. constit. Tiberij*, & Guthetus *lib.1. de officiis domus, cap.35.* Brissonius *de formulis pag.326.* Et cùm post Constantinum duo Consules designarentur, vnus Romæ, alter Constantinopoli, rescripta, & constitutiones, quæ promulgabantur Romæ, antequam scirent quis Constantinopoli nunciatus esset, promulgabantur sub hac forma, A.& qui fuerit nunciatus, Consulibus, *l.finali, Cod.de bonis vacant. lib.10. l.finali, Cod. Theodos. de haret. l.vlt. eod. Cod. de petit. sublatis, l.vlt. Cod. de Princip. agent. l.1. Cod. de castrensianis, in Theodos. l.4. & 5. eod. Cod. de his qui ad Eccles. confug.* Iure etiam canon co frequentiùs rescriptis & epistolis decretalibus indictio adhibebatur, vt constat ex epistolis Gregorij Magni, & prædecessorum suorum. Tandem Innocentius III. loco indictionis annos Pontificatus apponere cœpit, cùm alij annos tantùm Domini apponerent, vt obseruauit Cironius. Ex tunc rescripta sine die & Consule vires non obtinent, *dict. cap. inter, de fide instrum.*

COMMENTARIVM.

3\. Exponitvr l.2. Cod. de diversis rescriptis.

LIcèt regulariter rescriptum secundum non factâ primi mentione, nullum sit, iuxta tradita *in cap.3. hoc tit.* tamen si ille qui primum impetrauit, dolo, & fraude intra annum vsus non sit, secundum sustinetur, quia per lapsum anni primum euanuit, & ita secundo impedimentum non præstat; quæ exceptio in præsenti textu statuitur. Cui consonaut textus *in cap.si autem, hoc tit. l.35. tit.8. partit.3.* Sed apertè opponi videtur textus *in l.2. Cod. de diuersis rescriptis*, in illis verbis: *Falsò adseueratur authoritatem rescriptorum deuoluto spatio anni obtinere firmitatem suam non oportere, cùm ea quæ ad ius rescribuntur, per omnia esse debeant, si modò tempus in quo allegari, vel audiri debent, non sit comprehensum.* Ex quibus verbis expressè deducitur, rescriptum adhuc elapso anno sustineri, & vires habere: pro cuius textus conciliatione cum præsenti Innocentij epistola, varia adduxerunt repetentes hîc. Baldus & Felinus discrimen constituunt inter ius ciuile, & canonicum. Iure ciuili inspecto asserunt rescripta esse perpetua; iure verò canonico, annalia, & temporalia: eos sequuntur Decius *in dict. cap. si autem*, Iason *in l.finali, Cod.de constit. Principum.* Sed cùm tam Innocentius *in præsenti*, quàm Lucius III. *in dict. cap. si autem*, non expressè discesserint à iure Cæsareo, non est cur inducamus dissidium inter ius canonicum, & ciuile, argumento textus *in cap.2.de noui operis nunciatione, cap. final. de secundis nuptiis.* Aliter dissidium hoc sedare intendunt Rebuffus *ad leges Galliæ, tit. de rescriptis, in præfat. num.4.* Menochius *de arbit. casu 202. num.77.* Asserunt enim textum *in dict.l.2.* accipiendum esse de rescriptis concedentibus ius parti, seu ius partium respicientibus; & ea verba, *perennia esse debent*, sic exponunt, id est, quæ ad iuris obseruationem rescribuntur; illa enim sunt perpetua, sicut & ipsum ius, *l.Diui fratres, ff.de iurepatron. l.2. Cod.de constit. Princip. cap. consuluit, de officio deleg.* quorum rescriptorum meminerunt Plinius *lib.10. epist.119.* Symmachus *lib.10. epist.42.* præsentem verò textum procedere in rescriptis iustitiæ, quæ comprobatione iudicis indigent. Sed neque hæc solutio placet, cùm nullo iuris testimonio similis distinctio probetur, neque Ecclesiæ Patres vllibi decreuerint absolutè, & generaliter rescripta facto iudicis indigentia anno expirare, vt notauit Fachineus *lib.8. controu. cap.65.* Nec feliciùs Cuiacius *ad titul. Cod. de diuers. rescript.* dum existimat, præsentem textum procedere inspecto iure antiquo, textum verò *in dict. l.2.* attento iure nouiori; quem refellit Germonius *lib.1. animadu. cap.14.* Quare his solutionibus omissis, vt verum adducamus, dicendum est, rescripta iustitiæ, ad iuris videlicet obseruationem expedita, perennia esse, sicut ius ipsum, *dict. l.2. & vlt. Cod. Theodos. eod. tit.* Item rescripta ad ius partium concessa, eo modo sunt perpetua, sicut est actio, cuius ratione, & propter quam impetrantur; id est, si decennio durat actio, per decennium durabit rescriptum, non vltra, [illegible]ut. *Cod. de præscript. 30. vel 40.* licèt ad excipiendum perpetua manere defendat Germonius vbi suprà: sed si impetrato primo rescripto, secundum super eadem causa impetretur, & qui primum impetrauit, dolo, vel ignorantiâ, eo intra annum non vtatur, euanescit primum, & conualescit secundum, non tam per lapsum anni, quàm per impetrationem secundi rescripti coniunctam cum omissione primi; quo casu rescriptum per anni lapsum finiti decidit Innocentius *in præsenti.* Vnde si secundum non fuisset impetratum, primum perpetuum esse non negaret Innocentius *in præsenti*: ita post Glossam *in dict. cap. si autem*, docent Innocentius *hic*, Castrensis & Padilla *in dict.l.2.* Cironius *in parat. ad hunc titul.* Germonius & Fachineus *vbi suprà.* Sed si rescripta habeant præfinitum tempus, finiuntur eo elapso, quia omnia rescripta expirant iuxta voluntatem concedentis, *cap.*

ad

ad aures, *hoc tit.* Rescripta autem gratiæ omni respectu perpetua sunt, ex regula *Decet*, *de reg. iur. lib. 6.* Docent Phebo *decis.* 168. vbi interpretatur textum *in l. 1. ff. de nundinis*, Padilla *vbi suprà*, qui eo modo accipit textus *in c. accedentibus*, & *cap. perpetuas*, *de priuilegiis*.

CAPVT XXIV.

Idem [a] *Rhotomagensi Archiepiscopo.*

CVm [b] contingat interdum, quòd laici ad Monasteria conuolantes, à suis Abbatibus tonsurentur, Apostolicæ Sedis oraculum requisisti, an Clericatus ordo in tonsura huiusmodi conferatur? Super quo fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd cùm in septima Synodo sit statutum, vt Lectoris manus impositionem licentia sit voicuique Abbati in proprio Monasterio solummodò faciendi, dummodo ipsi ab Episcopo secundùm morem præficiendorum Abbatum manus impositio facta noscatur, & constet eum existere Sacerdotem, per primam tonsuram à talibus Abbatibus iuxta Ecclesiæ formam datam, clericalis ordo confertur. Prætereà cùm quidam super aliquo litigantes, ad diuersos iudices litteras impetrant, quorum quidam obtenti à parte altera tibi mandant, vt partem aduersam denunties excommunicationis sententiæ subiacere; aliis iudicibus tibi postmodùm iniungentibus, vt eandem denunties absolutam. Quæris à nobis, an vtrisque, vel neutris, vel alterutris saltem obedire debeas in hac parte. Super quo tuæ prudentiæ respondentes, credimus distinguendum: an cùm primum mandatum recepisse dignosceris, tibi forsan innotuit inter illos, & alios super iurisdictione discordiam suscitatam: an super hoc nihil omnino [c] sciuisti. Et quidem si super contentione huiusmodi nihil tibi penitus innotescit, cùm primum mandatum recipere te contingit, illud debes humiliter executioni mandare. Sed si postea contrarium tibi ab aliis demandetur, tunc litterarum ad vtrosque à Sede Apostolica obtentarum copiâ postulatâ, quas auctoritate præsentium districtè præcipimus exhiberi; si ex ipsarum tenore deprehenderis euidenter, ita quòd non sit aliquatenus hæsitandum, quòd litteræ, quæ ad illos, à quibus secundum mandatum receperas, impetratæ noscuntur, expressè reuocent litteras aliorum; tu illud intrepidus exequaris, quod secundo tibi loco mandatur. Si verò ex litterarum inspectione manifestè tibi constet, quòd litteræ obtentæ ad illos qui primum dedere mandatum, per alias minimè reuocantur, secundum mandatum nullatenus exequaris. Quod si super hoc tibi fuerit meritò dubitandum, ad exequendum secundum mandatum te procedere non oportet, donec, iuxta cuiusdam nostræ constitutionis tenorem, inter eos huiusmodi contentio sopiatur: & id ipsum facere debes, si primo mandato recepto, & nondum executioni mandato, tibi forsitan innotuerit, quòd inter se, super iurisdictione videlicet demandata, cœperint disceptare. Cæterum in his omnibus puram, & prouidam te conuenit intentionem habere, ne vel ad declinandum mandatum dubitare te dicas, vbi dubitandum non est; vel ad mandatum etiam exequendum te asseras esse certum, vbi certus esse non debes. Licèt autem ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in huiusmodi debeas te habere; nulla tamen attribuitur potestas, vt inter delegatos, aut partes de iurisdictione debeas [d] iudicare. Insuper requisisti, cùm quis conqueritur in se à suo Episcopo post appellationem ad nos legitimè interpositam, vel aliàs iniustè excommunicationis sententiam promulgatam, & nos iudicibus damus nostris litteris in mandatis, vt si ita est, vel iuxta formam Ecclesiæ illis beneficium absolutionis impendant, vel eandem sententiam denuntient nullam esse, ac Episcopus paratus sit probare, se in illum antequam vocem appellationis emitteret, vel aliàs iustè huiusmodi sententiam protulisse: an probationibus non admissis, iudicibus liceat excommunicatum absoluere, vel denuntiare sententiam nullam esse. Ad quod tibi taliter respondemus, quòd suprà iam dicto casu non consueuimus, si bene meminimus, sub præscripta forma iudicibus scribere, sed sub ista, vt videlicet, si excommunicationis sententiam post appellationem ad nos legitimè interpositam inuenerint esse latam, ipsam denuntiantes penitus nullam esse, audiant si quid fuerit quæstionis; alioquin recepta iuxta formam Ecclesiæ cautione, impendant absolutionis beneficium conquerenti; & iniuncto sibi quod de iure fuerit iniungendum, audiant causam, & eandem fine debito terminare procurent. Sed si forsan appareat, nos

nos in iam dicto casu, sub prænotata quandoque forma scripsisse, & in altero vtique casuum prædictorum, cùm videlicet quis conqueritur se post appellationem ad nos legitimè interpositam, excommunicatione fuisse notatum, semper vtriuslibet partis probationes sunt admittendæ, antequam ad decernendum super hoc aliquid procedatur: per quas denique apparebit, an absolutione indigeat conquerens, vel denunciandus sit potiùs non ligatus. In reliquo verò casu, cùm videlicet excommunicatum quis se asseuerat iniustè, vix vnquam eius est, antequam absolutus fuerit, probatio admittenda, nisi tunc tantùm, cùm asserit in excommunicationis sententia intolerabilem errorem fuisse patenter expressum, ad quod probandum admittitur antequam absolutionis gratiam consequatur. Verùm si proponat, se simpliciter excommunicatum iniustè, ac Episcopus ad probandum quòd iustè ipsum excommunicauerit, suas postulet probationes admitti, non est ante absolutionem illius aliquatenus audiendus, cùm etsi pro certo constaret in illum rationabiliter excommunicationis sententiam promulgatam, nihilominus ei esset absolutio secundùm formam Ecclesiæ impendenda humiliter postulanti. Et ideò in hoc casu illum credimus iuxta formam Ecclesiæ protinus absoluendum, vt sic demùm probationibus vtriusque partis admissis, vtrum iustè, an iniustè ligatus fuerit, decernat. Datum Lateran. Kal. Septembris, anno XIII.

NOTÆ.

1. a R *Hotomagensi.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. & in ipsis epistolis editis à Bosqueto *lib.* 1. *regest.* 13. *epist.* 127. In præsenti rescribit Innocentius Roberto de Pullo, qui Ecclesiam eam rexit ab anno 1208. vsque ad annum 1221. vt referunt Fratres Sarmatani *tom.* 1. *Galliæ Christ. fol.* 584. Chenu *in Chronol. Galliæ, in ipsa Ecclesia*, Bosquetus *ad Innocentium III. lib.* 2. *epist.* 125. Præsens epistola in partes diuisa fuit à Raymundo, partim in præsenti, partim *in cap. cùm contingat, de ætat. & qualit. cap. cùm contingat* 36. *de officio deleg.* eam tamen ex collectione Bosqueti integram, & rediuiuam reddimus.

2. c *Cùm contingat.*] Vsque ad illa verba, *præterea, & cætera*; reperiuntur *in cap. cùm contingat, de ætat. & qualit.* vbi ea exponemus.

3. c *Scinisti.*] Per famam, vel alio modo, vt exponunt Glossa *in præsenti*, Antonius Augustinus *in notis ad* 4. *collectionem*, in nostro textu.

4. d *Iudicare.*] Ex his verbis deducitur, quod licèt executor possit petere vt sibi exhibeantur litteræ, vel acta iudicialia, non tamen potest iudicare, aut vllam sententiam proferre; post Zabarellam, Abbatem, Hostiensem, & alios docet Parexa *de instrumentorum editione tit.* 7. *resol.* 2. *num.* 8. Sed aliqui ausi sunt asserere Innocentium nostrum contra Iuliani regulam *in l. de qua re* 74. *ff. de re indic.* rescripsisse; siquidem ibi traditur, quod de qua re cognoscit iudex, de ea quoque pronunciare cogendus est: sed Archiepiscopo in nostro casu competit cognitio litterarum: ergo necessariò competit illi ius proferendi sententiam. Sed miserè labuntur, nam potiùs certum est, executorem merum partes iudicis assumere non posse, nec sententiam proferre, *l. si vt proponis* 7. *Cod. de except. rei iudicatæ*, latè tractabimus *in cap. Pastoralis, §. quia verò, de officio deleg.* vnde Archiepiscopus, qui tantùm executor erat, requisitus à Delegato Pontificis non poterat iudicare. Nec tunc refragatur Iuliani regula, quæ vera est; sed superest vt probetur in nostro textu, cognitionem competere Archiepiscopo, quod nos negamus, & Innocentius non affirmat: tantùm enim Archiepiscopo competit nuda inspectio litterarum, non verò cognitio aliqua; quis enim ipsam nudam inspectionem, cognitionem causæ appellauit! Competit enim Archiepiscopo ius inspiciendi ipsas litteras, non verò cognoscendi de causa, vt docet Bosquetus *dicta epist.* 125. Quæ ad huius textus expositionem spectant, petenda sunt ex commentariis textus *in cap. Pastoralis, hoc tit. cap. Pastoralis, §. quia verò, de officio deleg.*

CAPVT XXV.

Idem *G. de Vallibus, Magistro G. & P. de Fimis, Canonicis* [a] *Laudunens.*

OLim ex litteris dilectorum filiorum Sancti [b] Nicasij, Rhemen. [c] Signiani, &c... & Vallis [d] Regiæ Abbatum, nostris fuit auribus intimatum, quòd cùm ad eos semel, & iterum à nobis litteræ processissent, super eo videlicet, quod R. Clericus S. Remigij [e] Rhemen. Parochiam de Salice S. Remigij, quam R. [f] de Crun. clericus sibi per [g] interpositam personam ab Abbate S. Remigij collatam fuisse proposuit, detinebat. Ipsi partes semel, secundò, & tertiò citauerunt, & dictum R. de S. Remigio, quia citatus pluries comparere noluit per se, vel [h] responsalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes, fecerunt fructus ipsius Parochiæ [i] sequestrari. Cùmque postmodùm idem R. accedens ad eos, se iuri promiserit pariturum, ac obtinuerit

nuerit se absolui, ipsi absolutionis ei [i] litteras concedentes, diem in eis assignarunt, & [k] locum, quibus coram eis quod promiserat, adimpleret. Qui diem & locum ex litteris illis [l] radens, in loco rasuræ rescripsit, quod ipsi ei sequestratos fructus exhiberi mandabant, quod demùm coram duobus eorum, tertio sui absentiam [m] excusante, per litteras est [n] confessus. Nos igitur eùm tantæ temeritatis excessus [o] falsitatis scrupulo non careret, vobis dedimus in mandaris, vt si res taliter se haberet, Ipsi præsumptori super dicta Parochia perpetuum silentium imponentes, præfato R. de Crun. clerico assignaretis eandem cum fructibus sequestratis. Verùm sicut vos filij S. & P. per vestras nobis litteras intimastis, cùm dictus R. de Cruncio rasuram præfatam coram vobis per testes idoneos probauisset, & ob hoc postulasset sibi dictam Ecclesiam assignari: vos verum clausula illa (si est ita) de omnibus superioribus, an de articulo tantùm rasuræ deberet intelligi, dubitantes, in negotio ipso procedere vlteriùs distulistis. Eligentes secundùm hoc potiùs Apostolicæ Sedis oraculum implorare, quàm aliquid temerè diffinire. Nos ergo diligentiam vestram in Domino commendantes, taliter duximus respondendum: Quòd clausula illa debet ad omnia superiora referri, ad hoc vt ipsi præfata Ecclesia conferarur. Quia licèt vitium falsitaris ad imponendum illi perpetuum silentium super Ecclesia ipsa sufficiat, qui falsitatem huiusmodi perperrarat; non tamen propter hoc eadem Ecclesia est aduersario assignanda, nisi super aliis facta fuerit [p] plena fides. Datum Later. vj. Non. Martij, Pont. N. anno XV.

NOTÆ.

1. LAVDVNVM VRB. a *Laudunen.*] In hac sexta collectione legitur, Idem Magistro G. & P. de Firmisca, in quarta verò collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* legitur S. de Vallibus, Magistro G. & P. de Fumusca. Sed perperam, tam in vna, quàm in alia; quare restituto tam inscriptionem, quàm litteram textus ex regestro epistolarum ipsius Innoc. III. edito à Bosqueto, vbi *lib. 3. regest. 15. epist. 6.* reperitur textus hic. Laudunum, seu Lugdunum, ciuitas est prouinciæ Belgicæ secundæ, in Campaniæ, & Picardiæ confinio sita, habet Ecclesiam Cathedralem, cuius erectionem his verbis refert Sigebertus anno 500. *Collatis à Clodoueo Rege multis prædiis Ecclesiæ Rhemensi, Remigius multâ eorum parte datâ Ecclesiæ Laudunensi, Sedem Episcopatus ibi constituit.* Eius Ecclesiæ mentio fit *in cap. 14. & 16. de re iudic. cap. 17. de prab. cap. ex parte 33. hoc tit.* Eius Episcopi Duces & Pares Franciæ sunt, & Comitum titulo gaudent, propter hæreditatem D. Remigij, qui hunc Episcopatum fundauit; vt referunt Fratres Sarmatani *tom. 2. Galliæ Christ. fol. 616.* Chenu *in chronol. Galliæ, fol. 293.*

2. b *Nicasij.*] Rectè; non Remanensi, vt legitur in quarta collectione. Est enim monasterium hoc in vrbe Rhemensi, clarum origine, & progressu celebre; olim vetus Basilica sub titulo S. Agricolæ fuit, à Iouino Romanæ militiæ Præfecto constructa anno 335. vt plura de eo adducentes tradunt Fratres Sarmatani *tom. 4. Galliæ Christ. fol. 681.*

3. c *Signian.*] Ita legendum est, non Sargiensi, vt vulgò legitur. Signiacum enim est monasterium Ordinis Cisterciensis, diœcesis Rhemensis, in territorio Porciani, de quo plura Fratres Sarmatani *tom. 4. Galliæ Christianæ, fol. 831.* Mantrique *tom. 1. annal. Cisterc. anno 1134. cap. 8. numer. 2.*

4. d *Regia.*] Vallis Regia est Abbatia eiusdem Ordinis Cisterc. in eadem diœcesi Rhemensi fundata anno 1149. sub B. Bernardo, de qua agunt Fratres Sarmatani *dicto tom. 4. fol. 900.* Mantrique *annal. Cisterc. tom. 2. anno 1149. cap. 9. numer. 3.*

e *S. Remigij.*] Hæc verba desunt in hac sexta collectione, in regesto verò Bosqueti rectè adduntur; nam illa Parochia vocatur de Salice S. Remigij, & eius collatio spectat ad Abbatem S. Remigij, vt notat Bosquetus *vbi suprà.* 5.

f *De Crun.*] Non de Cliuo, vt in hac sexta collectione legitur: nec Clerin, vt legitur in quarta collectione. 6.

g *Interpositam.*] Iuxta textum *in cap. accedens, de prob.* vbi dicemus. 7.

h *Responsalem.*] Licèt responsalis aliquando dicatur Apocrisiarius, vt *in cap. frater noster 16. quæst. 1.* tamen propriè pro procuratore accipitur, *cap. cùm olim, cap. ex parte, de priuilegiis, l. sed etsi, ff. de procurat.* & meritò; nam procurator ideò constituitur à reo, vt respondeat ad ea quæ contra aliquem proponuntur; vnde rectè responsales appellantur. Hincmarus *epist. 17.* Carnotensis *epist. 274.* ibi: *Responsales tamen meos, & litteras meas monachorum obiectionibus obuiantes, eidem Legato vestro transmisi.* Petrus Cellensis ibi: *Et sufficientem responsalem in Dei iudicio contra omnes aduersarij allegationes, tam veras, quàm falsas constituere.* Docet Vossius *de vitiis sermonum lib. 3. cap. 42. verbo Responsalis.* 8.

i *Sequestrari.*] Ob contumaciam, *cap. ex litteris, de dolo.* Mitiùs cum eo agi notat hîc P. Gregorius, cùm posset missio fieri in possessionem ex primo, vel ea secundo decreto: sed licèt hoc remedium in aliis casibus admittatur, tamen in præsenti non poterat procedi ad prædictam missionem in possessionem, quia de beneficio agebatur, & in causis beneficialibus non potest dari prædicta missio, *cap. cum qui, de eo qui mittitur in possession, lib. 6.* quare in nostro casu non poterat dari possessio ex secundo decreto. Sequestrantur verò fructus, quia cùm possessor esset excommunicatus, eos lucrari non poterat, *cap. pastoralis, §. 1. de appellat.* docet Abbas *hîc, numer. 5.* 9.

j *Litteras.*] Immò statim ac comparuit, præstitâ cautione sistendi in iudicio, absolutus est, *cap. ex parte, el primero de v. s. cap. qua fronte, de appellation. cap. venerabili, §. secus, de sentent. excommun. lib. 6.* ergo necessariæ non erant litteræ 10.

absolutionis, cùm absolutus esset ipso iure. Sed huic difficultati, omissâ quæstione, vtrum excommunicatus donec satisfecerit, secutâ satisfactione egeat absolutione, quam infrà disputabimus, dicendum est, quod etsi ea quæ ad tempus prohibentur, eo elapso sine noua concessione permissa censeantur, *l. si vnus 27. §. si cum reo, ff. de pactis, l. Imperator, ff. de postul.* id tamen procedit quando tacita concessio sufficit; aliud verò obseruatur, quando expressa iuxta formam iuris necessaria est, vt contingit in maiori excommunicatione, *c. cùm desideres 15. cap. à nobis 28. de sentent. excomm.* Vgolinus *de censuris tabula 1. cap. 19.* Saytus *lib. 2. capit. 8.* tunc etiam excommunicatus si comparuerit, adhuc absolutione indiget, *cap quamquam, in fine, de censibus, lib. 6.* Clementina 1. *de decimis*, Clementina 2. *de hæreticis.* Ratio est, quia licèt contumacia à principio necessaria sit, vt sententia excommunicationis possit proferri, *cap. sacro, de sentent. excom.* vbi tamen lata est, inducitur vinculum, quod perpetuò durat, donec soluatur; quemadmodum etiam culpa est causa pœnæ, & sublatâ culpâ, potest manere pœna, vt considerat Marius Alterius *lib 4. de excom. disput. 4. q. 1.*

11. k *Diem & locum.*] Quæ pertinent ad personam, & sunt diligenter attendenda, *cap. Abbate, versic. præfatus, de sentent. & re iudicata, lib. 6.*

12. l *Radens.*] Vbi videlicet annotatio temporis recensetur, *cap. cùm venerabilis, de religiosis, in annotatione indictionis, cap. inter, §. sed contrà, de fide instrum.* inter alios enim modos perpetrandi falsitatem in litteris Apostolicis ille enumeratur, quando amouendo aliquid per rasuram, aliquid scribitur, *cap. licet, §. quinta, de crimine falsi*, docet Petrus Gregorius *hic.*

13. m *Excusante.*] Tunc si adiecta fuisset clausula, *quod si non omnes*, duo tantùm procedere possent: sed quia non fuit adiecta, ideò cognoscere de causa non poterant, *cap. penult. de officio deleg.*

14. n *Est confessus.* Sed si confessus fuit falsitatem, & suum delictum, ad quid posteà causa committitur sub clausula, *si ita est*, cùm confessus habeatur pro iudicato, *cap. 2. de confessis*; & quod magis est, ad quid postea pars R. testibus probanit ipsam falsitatem, vt priuaretur beneficio, si ipse P. confessus fuerat suum delictum, & falsitatem, ac per consequens propter confessionem eius in iudicio factam, priuandus erat à quolibet iudice, *l. 1. Cod. de confessis, cap. nos 2. quæst. 1.* Huic difficultati variis modis satisfacere intendunt Abbas, Barbatia, & Felinus; sed magnopere à vero nostri textus intellectu recesserunt; quare eorum interpretationibus omissis, dicendum est, confessionem non valuisse ad priuationem beneficij inducendam, quia non fuit iudicialis, cùm facta fuisset coram duobus tantùm iudicibus, cùm causa fuisset commissa tribus indistinctè sine clausula, *quod si non omnes*; sicut enim sententia per duos iudices lata non valebat, *cap. causam 16. de officio deleg.* ita confessio iudicialis absque vno iudice facta non valuit. Glossa 2. & ibi Baldus *in dict. cap. causam 16.* Hippolytus *singulari 309.* certum enim est confessionem coram iudice incompetenti factam vires non obtinere, *cap. at si clerici, de iudiciis*, vbi latè Vega, Balboa & Fermosinus, Anguianus *lib. 2. controu. cap. 26.* ergo cùm in nostro textu confessio facta coram duobus iudicibus, non fuisset iudicialis, nec competens, ideò sufficiens non erat, vt confessus priuaretur beneficio, nisi alio modo constaret de falsitate: docent Anguianus *vbi suprà, num. 23.* Morreta *de commun. cap. 10. num 450.*

o *Scrupulo.*] Id est suspicione; cùm enim in bullis aliquid per rasuram immutatum est, suspicio falsitatis datur, *cap. licet, cap. venerabilis, de crim. falsi.* 15.

p *Plena fides.*] Hinc manifestè deducitur, petentem beneficium vt proprium, debere probare illud ad se spectare, nec sufficere probare, ad ius diuersæ partis non pertinere, vt pluribus limitationibus, & ampliationibus illustrat Barbosa *in præsenti, num. 3. & 4.* 16.

Textum hunc exposui *in cap. inter cætera 4. de rescriptis.*

CAPVT XXVI.

Idem *Episcopo* [a] *Imolensi.*

Dilectus filius Abbas [b] sancti Stephani Bononiensis, per suas nobis litteras intimauit, quod cùm ipse (cui visitationis officium in ciuitate, ac Diœcesi Bononiensi commisimus) B. & A. presbyteros ab Ecclesiis suis (propter eorum graues, & manifestos excessus) duxerit [c] amouendos; iidem super restitutione sua nostras ad te in communi forma litteras impetrarunt, de [d] amotionis suæ causa, & excommunicationis, quâ tenentur adstricti, nullam facientes penitus mentionem. Nos igitur fraternitati tuæ mandamus, quatenus (si ita est) litteras ipsas, tanquam per veri supressionem obtentas, viribus carere decernas.

NOTÆ.

1. a *Imolensi.*] Imola antiquitùs dicta forus Cornelij, ciuitas sita est inter Æmiliam, & Bononiam, & Fauentiam, quæ distat à Rauenna sua Metropoli viginti tantùm milliaribus: habet Ecclesiam Cathedralem S. Cassiano dicatam, Episcopali Sede decoratam iam à temporibus S. Ambrosij, vt constat ex eius epistola, ad Constantinum Imperatorem missa: plura de origine huius Ecclesiæ, & eius Præsulibus tradit Vghellius *tom. 2. Italia sacra, fol. 673.* Hieronymo, qui tempore Innocentij III. eam Ecclesiam regebat, missa est præsens decisio, quæ reperitur in quarta collectione, *sub hoc tit. c. 3.*

b *S. Stephani.*] Monasterium S. Stephani, & Bartholomej, est ordinis D. Benedicti diœcesis Bononiensis, vbi magnæ reliquiæ à Diuo Petronio fuerunt conditæ. 2.

c *Amouendos.*] Visitatores enim tempore visitationis possunt amouere beneficiarios ob suos excessus, *c. cùm ita 22. de re indicata, c. ex litteris 5. de excessibus Prælat.* P. Gregorius & Barbosa *in præsenti.* 3.

4. d *Amotionis sua causa, & excommunicationis.*] Copulatiuè præscribit Innocentius excommunicationem, & causam ipsius; hoc est delictum, in cuius pœnam excommunicatio inflicta fuit, vt etiam desideratur *in cap. super eo, de cohabitatione, cap.7. de fide instrum.* explicari enim debet facti series, & causa eiusdem facti, vt absolutio impetretur, cùm notabiliter Pontifex inde moueri possit ad concedendam, vel negandam ipsam absolutionem, vt docet pro expositione huius textus Anguianus *lib.1. de legibus, cap.6. num.36.* qui ita interpretatur textum *in cap. pia, de except. lib.6.*

5. e *Super restitutione sua.*] Secus si vt appellaret, vel in causam appellationis: tunc enim non est necessaria mentio excommunicationis, *cap. dilecta 11. de exceptionibus.*

COMMENTARIVM.

6. CONCLVSIO PROBATVR.

EX hoc textu repetentes ad ipsum, & relati à Barbosa in præsenti, *num.3.* deducunt excommunicatum rescripta impetrare non posse, iuxta quorum mentem, sequentem deducimus disputandam assertionem: *Excommunicati rescripta, tam gratiæ, quàm iustitiæ impetrare non possunt, & ab eis impetrata ipso iure nulla sunt.* Probant textus *in cap. ab excommunicato, hoc tit. cap. bona, de atat. & qualit. cap. final. de procurat. cap. olim 7. cap. dilectus 8. cap. dilecta 11. cap. significauerunt, de exceptionib. cap. post 7.* vbi Glossa *verbo Excommunicatus, de probat. cap. postulasti, de clerico excomm. cap. finali, de except. cap. per tuas, de sententia excom. cap. 1. hoc tit. lib.6.* Consonat lex 38. *tit.* 18. *part.* 3. illustrant Felinus *in præsenti*, Valdes *ad R.* Suarez *allegat.* 13. *num.* 12. Conarr. *in cap. alma, 1. part. §.7. num.3.* Balboa *in cap. 2. de except. num.3.* Basilius *de matrim. lib.8. cap.17. §.2.* Gibalinus *de censuris disquisit.7. §.7. fol.252.* Suarez *eod. tract. disput.16. sect.4.* Gomez *in repetitione ad textum in cap.1. hoc tit. lib.6.* vbi etiam plures congessit Barbosa, Salgado *de protectione Regia 1. part. cap.12. num.151. & part.2. cap.8.* Antonius Ricciulus *de iure personarum, cap.38.39. & 40.* Primarius noster D. Antonius de Garaña *in cap. venerabilis, de except.* Ioannes Calderinus *in cap. ab excommunicato 41. hoc tit.* Sanchez *lib.5. consiliorum, cap. vnico, dubio 35.* Moez *in dict. cap.1. hoc tit. in 6.* Altesserra *hic.*

7. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed hæc communis assertio difficilis redditur sequenti consideratione; nam impetratio rescripti est actus extraiudicialis, *cap. ex parte Decani 33. hoc tit.* docent Crotus, & Gomez *in dict. cap. 1. hoc tit. lib.6.* Sed excommunicatus potest peragere actus extraiudiciales, *cap. veritatis, de dolo, cap. solet, in fine, de sentent. excomm. lib.6. cap. inter, de donat. cap. significasti 6. de eo, qui duxit in matrim.* tenent Gomezius *in dict. cap.1.* Ricciulius *dict. cap.38. num.52.* Ergo & rescripta valent impetrare: augetur hæc dubitandi ratio ex eo; nam faciliùs quis admittitur ad impetrandum rescriptum, quàm ad agendum in iudicio, vt vulgò traditur *in cap. causam 18. hoc tit.* notat Felinus *in cap. edoceri, num.5. hoc tit.* Sed actæ ab excommunicato in iudicio, si non opponatur exceptio excommunicationis, ipso iure subsistunt; textus disertus *in cap.1. de except. lib.6.* Ergo similiter nullâ oppositâ exceptione contra rescriptum impetratum ab excommunicato, debent ipso iure valere.

8. QVI ABSCRIPTA IMPETRARE POSSINT.

Quâ dubitandi ratione non obstante, verum est excommunicatum maiori excommunicatione ligatum rescripta impetrare non posse, nec à Principe ecclesiastico, nec à sæculari, vt docet Ricciulus *d.c.40. per totum*, licèt quoad Principem sæcularem contrarium defendat Suarez *de censuris disp.16. sect.3.* nec solùm Principum superiorum excommunicatus rescripta impetrare non valet, verùm nec inferiorum Prælatorum, qui ea concedere possunt, vt resoluit Ricciulus *dict. cap.39. per totum:* nec interest, an per se impetrauerit rescriptum, an procuratorio nomine; vel etiamsi excommunicatus non pro se, sed pro alio rescriptum impetrauerit; vtroque enim casu rescriptum nullum est, vt tenent Barbosa *in d.c.1. de rescriptis*, Ricciulus *d.c.38. n.7.* immò si excommunicatus pro se, & alio excommunicatione non ligato impetrauerit rescriptum in ea causa indiuidua, nec quoad ipsum, nec quoad socium rescriptum vires habet; si autem causa diuidua est, & socius ignorat socium esse excommunicatum, quoad eius partem rescriptum vires obtinet, quia in diuiduis incapacitas vnius socij non officit alteri, *l.1. §. siquidem, ff. quod falso tutore, l. si sponsus, §. si maritus, ff. de donat. inter, l. si mihi & Titio, de legat. 2. l. si communem, ff. quemadm. seruitutes, cap. per tuas de arbitr.* Docent Gomezius *in dict. cap.1. num.45. & 46.* Ricciulus *dict. cap.38. num.15.* Adeò autem verum est, rescriptum ab excommunicato impetratum nullum esse ipso iure, vt etsi aduersarius consentiat impetrationi, nihilominus rescriptum nullum erit ipso iure. Geminianus *in dict. cap.1. hoc tit. in 6.* Felinus *in cap. finali, de exceptionib. num.2.* immò etsi in ipso rescripto concedatur beneficium cum clausula, *motu proprio*, nihilominus vires non habet, cùm non præsumatur rescribentem excommunicatum absoluisse. Ricciulus suprà, *num.13.* Amplius rescriptum ab excommunicato impetratum, adeò nullum est, vt non inducat litis pendentiam, Gomezius *in dict. cap.1. num.31.* nec si sententia proferatur contra excommunicatum, valida erit: defendit Ricciulus *num.18.* nec si superueniat absolutio, conualescit rescriptum: Rebuffus *in cap. postulasti, n.50. de clerico excomm.* nec interest rescriptum impetratum sit gratiæ, an iustitiæ, Balboa *in dict. cap.2. n.30.* Contra *dicto §.7.* ideoque vtilissima iudicatur ab interpretibus clausula illa, quæ in rescriptis gratiæ solet apponi: *Teque à quibuscunque excommunicationibus*; per eam enim clausulam omne impedimentum ab excommunicatione proueniens tollitur, excepto eo quod per durationem in excommunicatione per annum inducitur, vt docent Rebuffus *in concordata, verbo Innodatus.* Srasileus *de litteris gratia, num.14.* Quare cùm hodie de stilo Curiæ in omnibus rescriptis præmittatur absolutio à censuria, si excommunicatus à R. Pontifice petat rescriptum, & illi concedatur, vires obtinet, vt docet cum aliis Ricciulus *vbi suprà num.22.*

Superioris assertionis ratio in eo consistit; nam impetratio rescripti præambula est ad iudicium, 9. TRADITÆ RATIO ASSERTIONIS.
& ideò cui prohibetur stare in iudicio, prohibetur etiam impetratio rescripti, *l.3. Cod. si sæpius ex rescripto:* vnde serui rescripta impetrare non poterant, *l.1. Cod. de precibus*, nec hæretici, *cap.2. §. ad hæc, de hæreticis, lib.6.* sed excommunicatus nequit in iudicio stare, nec vt iudex, *cap. sciscitatus, hoc tit. cap. ad probandum, de re iudicata, cap.1. de supplend. lib.6. cap.1. de officio vicarij, eod. lib.* nec vt actor, *cap.2. cap. exceptionem, de exceptionibus, cap.1. eod. tit. lib.6. cap. intelleximus, de iudiciis*, Suarez *de censuris disput.16. sect.3.* ergo nec rescripta impetrare, cùm ille, qui

inhabilis est ad consecutiuom, repellatur ab antecedente, *cap. final. de clerico excommunicato*, *l. oratio*, *ff. de sponsal.* inde etiam cùm excommunicatus possit esse in iudicio tanquam reus, *dict. cap. intelleximus*; meritò in omnibus eius defensionem respicientibus potest impetrare rescriptum, *cap. final. de exceptionib.* vt ad absolutionem consequendam, Salgado *de protectione 1. part. cap.* 12. *n.* 151. & *part.* 2. *cap.* 8. Et cùm excommunicato permittatur appellare, *cap. cùm inter* 5. *cap. finali*, *de except. cap. reuera* 3. *quæst.* 9. Sayrus *de censuris lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 13. potest super appellatione rescriptum impetrare, *cap. final. de except. cap.* 1. *de rescriptis, lib.* 6. Salgado vbi suprà. Hoc tamen procedit, nisi adeo sit graue delictum commissum, vt non permittatur nec etiam libellos Principi dare, & rescripta impetrare, vt constitutum est *in c. statuimus* 32. 11. *quæst.* 1. in Concilio Coloniensi sub Carolo III. *can.* 2. & aduersùs Episcopum degradatum, qui aliquid officij sui attentauit; ille enim in exilium mittitur sine spe veniæ, annullato rescripto, *l. quicumque* 14. *Cod. de Episcop. & clericis*, *l.* 35. *Cod. Theodos. eod. tit.* refertur à Photio *in Nomocanone*, *tit.* 9. *cap.* 10. quod apud Romanos obseruatum legimus; deportatis enim libellum Principi porrigere, aut rescriptum impetrare interdicebatur, *l.* 7. *§. relegati* 18. *ff. de interdictis*, *l. vnica*, *Cod. de Nili aggeribus*: licèt relegatis permitteretur, *l. Diuus* 33. *de re iudicata*, *l. deprecatio* 9. *ad leg. Rhodiam de iactu*: docent, & notarunt Petrus Faber *lib.* 2. *semestr. cap.* 13. D. Nicolaus Antonius *lib.* 3. *de exilio*, *cap.* 1. *num.* 5. & 6. & sæpius laudatus, qui ignorauit nil, Præceptor D. Iosephus de Retes *in notis ad dict. leg.* 7. *§. relegatus* 18.

10. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO. Nec obstat difficultas suprà adducta, cuius maiorem negamus; nam potiùs verum est, impetrationem rescripti spectare ad actus iudiciales potiùs quàm ad extraiudiciales, *cap. quoniam, de probat.* quamuis enim impetratio rescripti, siue iustitiæ, siue gratiæ, extra iudicium fiat, *dict. cap. ex parte*, *hoc tit.* tamen per illud datur iurisdictio in habitu, postea reducenda ad actum, & ideò iudicialis actus impetratio rescripti iudicatur: docet Gomezius *in dict. cap.* 1. *num.* 3. Nec augmentum difficultatis refragatur; nam omissis traditis ab Vranio, & Balboa *in dict. cap.* 2. *de except. num.* 9. dicendum est, acta in iudicio per excommunicatum valida esse, non oppositâ exceptione; rescripta tamen ipso iure nulla esse. Ratio discriminis est, quia tota vis rescripti pendet à voluntate concedentis, qui nunquam intendit gratiam concedere illi, cui communio ecclesiastica interdicta est, *dicto cap.* 1. *de rescript. in* 6.

11. EXPONITUR CAP. PRUDENTIAM, § SEXTA, DE OFFIC. DELEG. Nostri textus assertioni primò obstat textus *in cap. prudentiam*, *§. sexta*, *de officio delegati*, vbi proponitur Petrum contra Ioannem rescriptum impetrasse; & cùm coram iudicibus in eo designatis Ioannem conuenisset, ipse opposuit Petrum esse excommunicatum, & sic à iudicio repellendum. Quæstionis fuit coram Cælestino III. vtrum si Ioannes probauerit esse excommunicatum impetratorem rescripti, debeat repelli à iudicio? Huic hæsitationi Cælestinus III. respondet, quod si Ioannes statim non probauerit Petrum esse excommunicatum, nullo modo repellatur à iudicio; si autem probauerit censurâ ecclesiasticâ esse ligatum, tunc mittatur Iudici ordinario, vt ab eo absoluatur, vel ab ipsis iudicibus delegatis, quibus cùm concedatur principale, conceditur accessorium. Ex quo Cælestini decreto colligitur, rescriptum impetratum ab excommunicato vires habere; siquidem potest eius virtute conuenire reum, & à iudicibus in eo designatis absolui. Huic difficultati variis modis satisfacere intendunt Interpretes ibi: Glossa *in eo textu*, *verbo Vinculo*, affirmat rescriptum ibi vires habere absoluto Petro ab excommunicatione, quia per absolutionem conualescit rescriptum, & effectum obtinet. Sed hæc solutio reiicitur ex suprà dictis; nam rescriptum impetratum ab excommunicato, adeò est nullum, vt per absolutionem non conualescat, *cap.* 1. *de rescriptis in* 6. quare hac solutione omissa, Hostiensis in eo textu, & alij antiquiores, & Barbosa *num.* 14. existimant, excommunicatum in eo textu rescriptum impetrasse in causa appellationis, aut excommunicationis, & sic rescriptum valere, *ex dict. cap. finali*, *de exceptionibus*. Sed etiam hæc refellitur; nam si in causam appellationis fuisset impetratum rescriptum, excommunicatus non indigeret absolutione; siquidem potest esse in iudicio, *cap. intelleximus*, *de iudiciis*, *dicto cap. finali*, *de exceptionib.* Sed in eo textu asseritur necessariam esse absolutionem: ergo quia litteræ impetratæ non fuerunt in causam appellationis. Quare dicendum est, textum illum esse intelligendum de eo, qui nullâ censurâ ligatus impetrauit rescriptum à Sede Apostolica, & posteà antequam litteras præsentasset, incidit in excommunicationem; tunc enim & rescriptum validum est, & debet absolui antequam iudicium inchoetur. Ita Glossa *in eo textu*; latiùs prosequitur Basilius *dict. cap.* 8. *§.* 2.

Secundò opponitur textus *in cap. cùm contingat*, 36. *de officio deleg.* vbi proponitur quendam excommunicatum litteras impetrasse ad certos iudices, coram quibus proposuit se excommunicatum fuisse à suo Episcopo post appellationem. Quæstionis fuit, an esset absoluendus statim, vel potiùs iudices deberent pronuntiare excommunicationem nullam fuisse. Cui quæstioni Innocentius III. respondet sub variis distinctionibus, quas in præsenti referre nec licet, nec libet: ex traditis autem colligitur, excommunicatum validè impetrasse rescriptum, pendente ipsa excommunicatione. Pro cuius textus explicatione, omissis traditis à Lotherio *de re beneficiaria lib.* 1. *quæst.* 22. *num.* 90. Sebastiano Cæsare *de Hierarchia* 1. *part. disput.* 5. *num.* 23. dicendum est, in eo textu rescriptum impetratum fuisse ab excommunicato in causa ipsius excommunicationis; quo casu, vt suprà probaui, valida sunt rescripta ab excommunicatis impetrata. Ita communiter repetentes ad illum textum. 12. INTELLIGITUR CAP. CUM CONTINGAT 36. DE OFFIC. DELEG.

Tertiò aduersatur textus *in cap. finali, de procuratoribus*, vbi proponitur vniuersitatem (vbi Maiores, & Iurati erant excommunicationis vinculo ligati, constituisse procuratorem ad impetrandum rescriptum à R. Pontifice. Quæstionis fuit, an procurator ita ab vniuersitate constitutus, validè possit impetrare rescriptum? Cui quæstioni respondet R. Pontifex, procuratorem à prædicta communitate nominatum validè posse impetrare rescripta, si ipsi excommunicati nominatim expressi non sunt in constitutione procuratoris. Ex quo textu sequens deducitur difficultas: Gesta ab vniuersitate capiunt robur à maioribus, & regentibus ipsam; vnde ipsi sunt, qui in causis forensibus præstant iuramentum de calumnia, *l.* 2. *§. hoc etiam*, *ff. de iuramento calumniæ*, *l. municipibus*, *ff. de condition. & demonstrat.* 13. EXPONITUR CAP. FINAL. DE PROCURAT.

monstrat. Sed procurator ab ipsis constitutus potest in eorum causa rescripta impetrare: ergo excommonicati validè rescripta impetrare possunt. Cui difficultati satisfacieodum est cum Butrio in eo textu, *num.*5. qui ait, quod quidam soot actus qui respiciunt admioistrationem commissam regentibus ipsam commuoitatem, vt regimen ipsius cioitatis, & similia, quæ ab eis vires capiuot, & In ualidi erunt ipsis inhabilibos existeotibus; alij verò suot actus qui respiciunt admioistrationem, quæ tantùm competit commonitati, vt litem prosequi, vel alienare bona communitatis, quæ non singulorum, sed vnioersitatis sunt, *cap. qui manumittuntur* 12. *quæst.*2. & similes actus recipiont vires ab vniuersitare, non à singularibus etiam principaliter regentibus; quæ enim tunc geruntur ab vniuersitate robur capiunt, cùm aliqoi ex ea habiles siot, *cap. illa, de elect.* Barbosa *in eo textu:* vnde cùm *in dict. cap. finali*, licèt maiores, & iurati tanquam excommunicati rescriptum impetrare non possint; tameo cùm alij habiles essent, rectè tam coostitutio procuratoris, quàm impetratio rescripti ab illis vires capiuot.

Expendi etiam possunt textus *in cap. dilecti* 8. *de exceptionibus*, *cap. exhibita*, *de iudiciis*, iuncto Barbosa *in dict. cap.*2. *de except. cap. significauit* 6. *de offic. ordin.* cum ibi dicendis.

CAPVT XXVII.

Idem *Episcopo* [a] *Vratislauiensi.*

POstulasti per Sedem Apostolicam edoceri, vtrum alicuius Ecclesiæ [b] perpetuo Vicario, de prouentibus vicariæ [c] bonísque paternis habenti vnde valeat commodè sustentari, tenearis per illam communem formam (cum secundùm [d] Apostolum) in ecclesiastico beneficio prouidere. Ad quod sic duximus respondendum: Quod cùm per formam prædictam necessitatibus pauperum clericorum, qui nullum sunt ecclesiasticum beneficium assequuti, sicut ibidem exprimi consueuit, Sedes Apostolica duxerit succurrendum, perpetuus Vicarius, nisi de vicaria fecerit mentionem, commodum reportare non debet de huiusmodi litteris, vtpote veritate tacitâ impetratis: non enim carere beneficio ecclesiastico dici debet, cui competenter de perpetuæ vicariæ prouentibus est prouisum. Et pro habente beneficij sufficientis subsidium ex certa scientia super obtinendo alio beneficio de leui non scribimus, quin faciamus de primo in nostris litteris mentionem. Tu denique frater Episcope super te ipso, &c. Datum Lateran. VI. Idus Ianuarij. Pont. N. anno [e] XVI.

NOTÆ.

1. a *VRatislauiensi.*] In quarta collectione legitur Bratismensi; in sexta verò Veratisamensi; sed semper malè: restituenda enim est inscriptio huius textus ex ipsis epistolis Inooc. III. editis à Bosqueto, vbi *lib.* 4. *regest.* 16. *epist.*165. reperitur textus hic. Vratislauiensis Diœcesis est in Polonia, in Prouincia Silesiæ, suffraganea Archiepiscopi Geneceosis, vt notauit Bosquetus *in notis ad ipsam epistolam.* Institutus fuit Episcopatus hic à Regibus Poloniæ, teste Stanislao Lubiensko *in historia Polonia*, *fol.* 163. Bios Episcopus Leonardus Sedem transtulit io Bicioam anno 1041. sed postea anno 1062. Hierooymus restituit eam in Vratislauiam. Huius Ecclesiæ Episcopo Cyptiano in præsenti rescribit Innoc. III. nam ipse in ea floruit vsque ad annum 1217. vt refert Aubertus Miteus *de rebus Bohemia*, *cap.*9.

2. b *Perpetuo Vicario.*] Non temporali; nam commenda, seu temporalis Vicaria beneficium non est; secùs aotem Vicaria perpetua, cui conuenit ecclesiastiei beneficij diffinitio, videlicet ius perpetoum percipiendi redditus propter officium spirituale, *Clementina* 1. *de officio Vicarij*, docent Rebuffus *in praxi, tit. de Vicariis perpetuis*, Ojeda *de incompatibilit.* 1. *p. cap.* 15. Cæsar *de Ecclesiast. disput.*14. §. 8. Barbosa *de potest. Episcopi p.* 3. *allegat.*57. *num.*146. Contiogit hæc vicaria perpetua, aut quia Ecclesia aliqua vnita est alteri; cùm enim vnus Rector non possit vtrique deseruire, coostituitur perpetuus Vicarius io Ecclesia vnita, *cap. extirpandæ*, §. *qui verò*, *de preb. cap.* 1. *de Capellis monach.* vel si Ecclesia vnita sit monasterio; tunc eoim constituitur Vicarius perpetuus, qoi admioistret Sacramenta, *d. cap.*1. *de Capellis.*

c *Bonisque paternis.*] Coniuoctiuè apponit Pontifex, non disiunctiuè; nam qui habet patrimonium etiam vberrimum, potest petere beneficium ab Episcopo, cùm nemo teneatur propriis stipendiis militare: quare etsi coosequatur litteras expectatiuas ad beneficiom, non factâ mentiooe patrimonij, non ideò litteræ vitiantur. Olim autem qui patrimonium habebat, stipendiis Ecclesiæ non alebatur, *cap. Clericos* 1. *q.*3. 3.

d *Apostolum.*] Id est secundùm formam præscriptam *in cap. cùm secundum, de preb.* Quæ etiam dicitor in forma commooi, *cap.* 13. *de ætate & qualit.* & in forma pauperum, quia similia rescripta tantùm paoperibus dabantur, *cap. si pauper, de preb. in* 6. notarunt Altessetra, & Floreos *in præsenti.* 4.

e *XVI.*] Qui est Christi 1213. 5.

Textom hunc exposui *in cap. adeo, hoc tit.*

CAPVT XXVIII.

Idem *in Concilio* [a] *generali.*

NOnnulli gratia Sedis Apostolicæ abutentes, litteras eius ad remotos iudices impetrare nituntur, vt reus fatigatus laboribus & expensis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compellatur. Cùm autem per iudicium iniuriis aditus patere non debeat (quas iuris obseruantia interdicit) statuimus, ne quis vltra duas dietas extra suam diœcesim per litteras Apostolicas ad iudicium trahi possit. Nisi de assensu partium fuerint impetratæ, vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem. §. Sunt & alij, qui se ad nouum genus [a] mercimonij conuertentes, vt vel sopitas possint suscitare querelas, vel nouas immittere quæstiones, fingunt causas super quibus à Sede Apostolica litteras impetrant absque dominorum mandato: quas vel reo (ne propter eas laborum vel expensarum dispendio molestetur) aut actori (vt per ipsas aduersarium indebitâ molestatione fatiget) venales exponunt. Cùm autem [b] lites restringendæ sint potiùs, quàm laxandæ: hac generali constitutione sancimus, vt si aliquis super aliqua quæstione de cætero sine speciali mandato domini litteras Apostolicas impetrare præsumpserit, & litteræ illæ non valeant, & ipse tanquam [c] falsarius puniatur. Nisi fortè de illis personis extiterit, à quibus non debet exigi de iure mandatum.

NOTÆ.

1. a GEnerali.] Lateranensi videlicet, celebrato sub Innoc. III. vbi *can.* 37. repetitur textus hic. De hoc Concilio iam nonnulla adduxi *in cap.* 1. *de Summ. Trinit.*

COMMENTARIVM.

2. CONCLVSIO PROBATVR. EX hoc Concilij Lateranensis canone sequens communiter deducitur assertio: *Non valet rescriptum, per quod quis trahitur vltra duas dietas extra suam diœcesim.* Probant eam textus *in cap. dilectus* 29. *hoc tit. cap. statutum* 11. §. *cùm verò, eod. tit. lib.* 6. *cap. ex parte, de foro compet. cap. olim* 7. *de exceptionibus, cap. vt officium, versic. Denique, de hæreticis, lib.* 6. *cap. vlt. de officio delegati, eod. libro,* Innocentius VIII. in bulla relata ab Azeuedo *in l.* 10. *tit.* 7. *lib.* 1. *recopil.* Rota *in antiquis, tit. de rescriptis, decis.* 34. docent plures relati à Barbosa *in præsenti*, quibus addendi sunt Renatus Chopinus *lib.* 2. *de sacra politia, tit.* 4. *num.* 5. Petrus Gregorius *in præsenti*, Salgado *de protectione Regia* 1. *parte cap.* 24. *à num.* 41. & 2. *part. cap.* 1. Balboa *dict. cap. olim, num.* 7. *de exceptionibus*, Scobar. *de lege Pontificia, cap.* 40. *à num.* 1. Phœbo *tom.* 2. *decis.* 138. Parladorius *lib.* 3. *quotid. quæst.* 14. Vranius & Fagnanos *in præsenti*, Marchessanus *de commissionibus part.* 2. *num.* 33. Moez *in dict. cap. statutum, §. cùm verò, num.* 45. Altesserra *in præsenti.*

3. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO. Sed in hunc Lateranensis Concilij canonem insurgit præsens difficultas. Delegatus iudex in rescripto designatus, non suo nomine, sed authoritate Principis delegantis iurisdictionem exercet, *l.* 1. §. *qui mandata, ff. de officio eius*: sed Pontificis delegantis iurisdictio nullâ diœcesi, aut territorio limitatur, sed per vniuersum Christianum orbem patet, *cap. solitæ, de maiorit. & obed. cap. vnico*, vbi Glossa finalis, *de sacra vnctione*: ergo & delegatus iudex in rescripto Pontificio datus, vbicumque, etiam in partibus remotis, nullâ inspectâ dietarum taxatione, iurisdictionem sibi rescripto datam exercere potest, iuxta textum *in cap. finali, de rerum permut.* vbi notauit Ioannes Andreas; & per consequens rescriptum contra debitorem impetratum, etsi per illud trahatur vltra duas dietas, valet. Deinde aduersus præsentem textum, vbi asseritur valere rescriptum impetratum vt iudex cognoscat vltra duas dietas, si expressam faciat mentionem huius Concilij, sic argumentor: Ad derogationem Concilij generalis non desideratur specialis illius mentio, vt docent Glossa, & Abbas *in cap. ex parte, de Capellis Monach.* Barbosa *in præsenti, num.* 10. Couarr. & Molina, quos refert, & sequitur Balboa *in cap.* 1. *de iudiciis, num.* 4. Basilius *lib.* 8. *de matrim. cap.* 19. §. 2. *num.* 19. Sed præsens constitutio est Concilij generalis Lateran. ergo non desideratur eius expressa mentio.

Quâ difficultate minimè obstante, defendenda est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, dietam in vtroque iure diuersimodè accipi: plerumque sumitur pro cubiculo domus ad vnius vsum separato, in quo alij ex ipsa domo non versantur; quo in sensu accipitur *in l. vxorem, §.* 1. *ff. de legat.* 3. *l. codicillis* 34. *ff. de vsufruct. legat. l. si amus* 13. §. *sed si, ff. de vsufructu, l. Senatus, §.* 1. *ff. de legat.* 1. *l.* 1. §. *hoc autem, ff. ad Syllanian. l. ligni* 55. §. *lignis, ff. de legat.* 3. *l. quæsitum* 12. §. *idem, de fundo instructo, l. & per ius* 13. §. *illud, ff. de acceptil.* iunctis traditis a Pancirola *lib.* 1. *variar. cap.* 56. Marcello Donato *in notis ad Lampridium, fol.* 957. *tomo* 6. *thesauri crit.* Cotta *in memor. verbo Dieta.* 4. DIETA. QVID.
Quoad præsentem verò textum dieta accipitur pro itinere vnius diei, apud nos dicitur *jornada*; vt notant D. Sebast. Couats. *in thesauro, verbo Dieta,* Zeida *in aduers. sacr. cap.* 156. *num.* 9. quam vocem latinam esse docuit Marcus Varro *de lingua Latina,* quamuis Cuiacius barbarè vsurpatam affirmet *in cap. ex parte, de foro comp.* Qualiter tamen dieta computari debeat, aut taxari, non satis liquet apud Interpretes, vt videre est apud Menochium *de arbitr. casu* 206. Orosium & Alexandrum *in l.* 1. *ff. si quis cantion.* Ceuall. *communium opin. q.* 897. Bobadilla *lib.* 4. *polit. cap.* 19. *num.* 37. Azeuedum

in

in l.20. tit.7. lib.1. recop. illud autem constat, Romanos viginti milla passuum pro qualibet die, seu dieta constituisse, vt constat *ex l. 1. ff. si quis cantion. l. scire 13.§. aliud, ff. de excusat.tut.l.2.§. si preces, ff. quis ordo in bonorum possess. l.3. ff. de v. s.* vbi notarunt Gentilis & Fornerius; cuius moris dinumerandi itinera per milliaria, vulgò *millas*, extat exemplum *in l. omnia, §. initio 4. de officio Praf. Vrb. l. propter 21. §. nec tertio, l. platè 41. ff. de excusat. tut.* notarunt Pancirola *lib. 1. var. cap. 43.* Lypsius *de magnit. Roman. lib.3. cap. 10.* Osuald. *lib. 3. Donelli, cap.9.* Parlad. *lib.1. rerum quotid. cap. 19.* Hæc autem viginti millia passuum in singulas dietas viginti milliaria faciebant; nam milliare mille passibus constabat; & vnumquodque milliare lapide cum numero scripto distingui solebat, vt ita significarentur viarum distantiæ & locorum internalla, vt referunt Suetonius *in vita Claudij, cap. 25.* Martialis *lib. 1. epig. 13.* & *lib. 9. epig. 95.* ex illis, & aliis obseruant Fornerius, Gentilis, & Gothofredus *in l. mille 154. de v. s.* passus autem millies repetitus milliarium constituit: differt à gressu, quia gressus cùm sit spatium illud quod gradiendo pedes efficiunt, non continet nisi pedes duos, & semissem; passus verò, quia ex eo dictus est, quod extensis in quantum fieri potest pedibus panditur, quinque pedibus constat. Columella *lib. 5. de re rustica, cap.5.* & probatur *ex l. 4. tit. 13. partit.1.* pes verò debet constare quindecim digitis transuersis, vt *in eadem l.* deciditur, & docuerunt Parladorius *lib.2. quotid. cap.19. num.6.* digitus verò quatuor debet constare granis hordeaceis, vt docent proximè citati, & Germonius *lib.3. de sacror. cap.16. num. 42.* Petrus Gregorius *lib.4. syntagm. cap. 24.* Hæc procedunt in legali dieta, quando certa milliaria in regione sunt constituta. Iure tamen nostro Regio dieta non milliaribus, sed leucis constat, quam vocem gallicam esse, inspecta eius origine, & mille & quingentis passibus constare, existimarunt Couarr. *2. variar. cap.5. num. final.* Cuiacius *in d. cap. ex parte 15.* Alteserra *lib.2. rer. Aquit. cap.15.* ducti authoritate D. Isidori *lib. 15. etym. cap. 15.* Ammiani Marcellini, *lib. 19.* & probatur *in d.cap.ex parte*, vbi Ioannes Andreas, Abbas & Socinus docent, leucam duobus milliaribus constare, quibus consentiunt Rebuffus, & Cæpola *in d.l.3. de v. s.* quamvis Hostiensis *in d.cap.ex parte*, affirmet tres leucas quinque milliaria conficere, atque ideò duodecim leucas vnam dietam legalem facere; sed vt adnotauit ibidem Panormitanus, dissensus Interpretum ex eo prouenit, quòd leucæ non vbique sunt æquales; nam in Hispania tria milliaria vnam leucam duntaxat constituunt, *l.3. tit.16. part.2. l.25. tit.26. eadem partita*, ibi: *Fasta vna legua que es tres millas.* Ex quibus constat, secundùm prouinciæ, aut loci consuetudinem aliter, atque aliter dietas accipi posse, & tunc standum est dietæ vulgari, non legali, vt cùm leucarum mentio fit, non de leucis ciuilibus, sed de vulgaribus lex accipienda sit, nisi contrarium expressum fuerit, *cap. præsenti, §. loca, de preb. lib. 6. cap. statutum 11. §. cùm autem, de rescriptis lib.6. l. 18. tit.7. lib.1. recopil.* docent plurimi congesti à Ceuallos, Menochio, Bobadilla; vnde communis vsus, & recepta praxis admisit duplicem dietam concessam Cancellario nostræ inclytæ Vniuersitatis Salmantinæ, 20. leucas continere, non enim ad hoc computatio fit per milliaria legalia, quæ breuiorem terminum, & vix 14. leucas continerent, vt docent Axeuedo *in d.l.20.* Orosius *in l. 1. ff. si quis cautionibus.*

Hæc autem, siue vulgaris, siue legalis dietæ 5.
computatio, fieri debet non à loco domicilij, sed DIETÆ
à fine diœcesis, in qua habitat reus, qui conue- SPATIVM.
niendus est, ex nostro textu ibi, *Extra suam diœcesim; cap. olim 7. de except.* ibi, *Vltra duas dietas extra suam diœcesim: cap. statutum, §. cum verò, de rescriptis lib. 6. cap. final. §. conseruatores, de officio deleg. in 6. l. 18. tit.7. lib.1. recopil.* vbi Axeuedus, Escobar *de iurisd. Pontificia cap.28. num. 28.* quod ex ea ratione procedit, quia cùm reus possit trahi per totam diœcesim à iudice ordinario, *cap. Episcopus 7. de officio ordinarij lib.6. l. final. ff. de iurisd. l. pupillus 239. §. territorium, ff. de v. s.* nullum grauamen ei inferri videtur, si dietæ quoad iudicem in rescripto datum, à fine diœcesis incipiant; nam intra diœcesim nihil patitur reus, quod antea ob iurisdictionem ordinariam non pateretur; vnde supposito rescripto, nullâ iniuriâ afficitur reus hac computatione, nec damnum aliquod contra iuris rationem sentire videtur, vt docuerunt Menochius, & Axeuedus *ubi suprà*, Emanuel Rodriguez *quæst. regular. tom. 2 q.65. art.7.* Mornacius *in l. 13. §. sed si aditum, ff. de vsu & habit.* Nec hæc doctrina labefactatur *ex l. mille passus 154. ff. de v. s.* vbi asseritur, computationem passuum fieri debere, non à confinio prouinciæ, sed à continentibus ædificiis illius ciuitatis, vbi reus domicilium obtinet; quia Iureconsultus ibi, vt ex epigraphe constat, loquitur de tempore concedendo hæredi extraneo ad aperiendas testamenti tabulas ex lege Iulia Vicesimaria ab Augusto lata; de qua Plinius in panegyrico, Diocasius *lib. 55.* & Marcel. I. C. duos libros scripsit, vt constat *ex l. si mutus 7. ff. qui testamenta, l. funeris 37. ff. de religiosis, l. nulli 13. ff. de transact.* obseruant Bertrandus in vita ipsius consulti, Fornerius *in d. l. mille*, quam legem ante Iustinianum abrogatam esse constat *ex l. 3. C. de edicto D. Adriani.* Docent Cuiacius *ad Paulum lib. 4. sentent. tit. 6. §. final.* Gothofredus *in d. l. funeris*; quare cùm de itinere faciendo per hæredem agatur in eo textu, alienum à ratione esset illi non concedere dilationem temporis, tanquam ex illo loco profecturo, in quo degebat. Cæterùm iura suprà citata non loquuntur de dietis computandis, vt reus compareat intra certum terminum; sed de dietis iudici assignatis pro districtu suæ iurisdictionis: & in his rectissimè docuerunt Legislatores computationem faciendam esse à fine diœcesis, in qua reus habitat. Quâ etiam distinctione conciliandi sunt textus iuris nostri Hispani circa spatium itineris constituendum pro vnaquaque dieta, *in l.* enim 18. *titul. 7. lib. 1. recopil.* in singulas dietas decem leucæ præscribuntur; *in l.* autem 6. *tit. 22. lib.2. recopil. l. 2.* & 3. *tit. 10. lib.6. l.6. tit.11. lib. 9. recopil.* octo tantùm leucæ in singulas dietas assignantur, quæ antinomia ita componenda est, vt videlicet cùm principaliter non de itinere peragendo, sed potiùs de percipienda spatij distantia pro districtu iurisdictionis agitur, tunc decem leucas in singulos dies dinumeremus; quo casu procedit textus *in d l.18.* verùm si de itinere peragendo principaliter agatur, tunc octo leucas in singulos dies proficiscenti concedimus; quo casu accipiendi sunt textus *in d.l.6.* & *in d. l. 2.* docent Parladorius *lib. 2. rerum quotid. cap.19. num.12.* Escobar *de ratiociniis, com-*

put.

pia.12. *num.* 11. vbi testatur assiduò hoc practicari in Senatu Pinciano, cùm cursoribus soluitur salarium ad rationem octo leucarum per singulos dies.

6. EXPONITVR L. CONTINVVS 137. §. CVM ITA, DE V. O.

Sed antequam ad rationem nostræ conclusionis perueniamus, exponendus est textus *in l. continuus* 137. §. *cùm ita*, a. *de verb. obl.* vbi quidam Romæ stipulatus fuit Ephesi dare: in qua stipulatione docet Consultus, tempus inesse; sed quantum illud futurum sit, arbitrio iudicis remitti debere. Igitur dietarum computatio arbitrio iudicis relinquitur, non autem certa iuris sanctione facta est. Pro cuius textus explicatione Accursius ibi existimat, textum illum procedere in contractibus, non verò in iudiciis. Alij verò, vt Bartolus *in tractatu de insula*, *versic. Nullus*, *in principio*, Alciatus *in d. l.* 3. illum intelligi debere de via maris; nam Ephesus transmarina ciuitas est, ad quam etsi terrâ perueniri possit, frequentiùs nauigio adiri solet, iuxta textum expressum *in l. obseruare* 4. §. *ingressum*, *ff. de officio Proconsulis:* quando verò per mare iter fit, propter ventorum incertitudinem supradictæ dietarum limitationi locus esse nequit. Hæc tamen interpretatio licèt plausibilis videatur, eo vitio laborat, quia non tantùm de via maris, verùm etiam de itinere per terram faciendo, expressa sunt verba textus *in dicto* §. *cùm ita*, ibi: *Quod si diplomate vsus est*; quæ sic exponenda sunt, vt scilicet si quis vt citiùs perueniat Ephesum, diplomate, id est libello Principis vsus sit, quo equis cursoriis, & euectione posset vti, quod olim exceptis quibusdam personis interdictum fuit, *l. his tantummodò*, *C. de cursu publico*, *lib.* 12. notarunt Donellus, & Alciatus *in d.* §. *cùm ita*, Budeus *in l. eos*, *ff. ad leg. Corn. de falsis*, Paslador. *lib.* 2. *quotid. cap.* 19. *num.* 4. Quare pro vera intelligentia textus *in d.* §. *cùm ita*, animaduerto IC. ibi docuisse, stipulationem illam Ephesi dare, inspectis verbis pure factam, se ipsa dilationem accipere; tempus videlicet intra quod Ephesum possit perueniri. Verùm cùm duplici viâ, maritimâ videlicèt, & terrestri Ephesus adiri possit, vt fert commoditas, aut difficultas itineris, ideoque alij citiùs, alij tardiùs peruenire consueuerint, præcipuè cùm ex eorum distantia per milliaria certa regiones non possint computari, iuxta textum *in cap. cupientes*, §. 1. *de elect. in* 6. arbitrio iudicis iure optimo relinquitur dilatio definienda *in d.* §. *cùm ita*. Quam interpretationem præsenserunt Cumanus ibi, *num.* 4. Rebuffus *in l. mille*, *ff. de v. s.* Menochius *de arbitr. casu* 203. & alia pro ipsius textus expositione adducit Guillelmus Masius *lib.* 1. *singular. opin. cap.* 2.

7. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Ex quibus iam apparet ratio nostræ conclusionis, quam innuit Innocent. in nostro textu, ibi: *Nonnulli gratiâ Sedis Apostolicæ abutentes, litteras eius ad remotos iudices impetrare nitebantur, vt reus fatigatus laboribus, & expensis cederet liti, vel importunitatem actoris redimere compelleretur: & quia per iudicium iniuriis aditus patère non debet, quas iuris obseruantia interdicit.* Et *cap. qualiter, de accusat. Clementina vnica de renunciatione*, *l. meminerint*, *C. vnde vi*. Vt ergo his fraudibus Patres Concilij obuiam irent, in dicto Concilio Lateranensi statuerunt, ne quis vltra duas dietas extra propriam diœcesim per rescripta Pontificia trahi possit, nisi in rescripto illius constitutionis mentio fieret; tunc enim valeret rescriptum ex speciali gratia, quæ derogat iuri communi: vel nisi de consensu partium litteræ fuerint impetratæ; quia cùm hæc dietarum restrictio in fauorem rei introducta sit, ne ab actore malitiosè vexetur, huic fauori renunciare potest, *cap. ad Apostolicam*, *de regularib. l. si quis in conscribendo*, *C. de pactis:* conqueri enim non potest, si conueniatur vltra duarum dietarum metas; nam scienti & consentienti non fit iniuria, regula *Scienti*, *de reg. iur. lib.* 6. *l. nemo videtur*, *ff. de reg. iur.* tradunt Viuianus, Vranius, Petrus Gregorius, & Sagahun *in præsenti.*

Nec difficultas suprà expensa refragatur; nam licèt principiis illis iuris inspectis, per rescripta Apostolica possint iudices in eis dati ex quacumque, etiam semotissimâ regione in ius vocare; tamen ne reus malitiosè ab actore vexaretur, Patres Concilij in præsenti latissimam illam delegatorum iurisdictionem limitarunt, statuentes, ne quis vltra duas dietas per litteras Apostolicas trahi possit; & cùm postea hæc duplex dieta adhuc præstaret ansam vexandi litigatores, ius hoc dietarum ad vnam tantùm dietam restrictum fuit *in cap.* 1. *de officio deleg. lib.* 6. *cap. statutum*, §. *cùm verò*, *de rescriptis*, *eod. lib.* Sed licèt hoc generaliter in omnibus conseruatoribus procedat, tamen in causis Scholasticorum magnæ nostræ Vniuersitatis Salmantinæ adhuc viget nostra constitutio; nam licèt Cancellariis ipsius inclytæ Academiæ liceret vsque ad quatuor dietas in ius vocare, *ex l.* 28. §. 2. *tit.* 17. *lib.* 1. *recopil.* hodie tamen *ex l.* 20. eiusdem tituli, hoc ius ad duas dietas restrictum est, iuxta constitutiones Innocentij VIII. & Iulij II. quas refert Azeuedus *d. l.* 20. notarunt Moneta *de conseruatoribus cap.* 7. *a num.* 380. Escobar *de iurisdict. Pontificia*, *cap.* 40. vnde cùm personæ, quæ potiuntur priuilegiis huius Vniuersitatis, contra aliquem actionem habent, possunt illum virtute suorum priuilegiorum, contra regulam iuris, quæ docet actorem forum rei sequi debere, *c. si clericus* 6. *cap. cùm sit* 8. *de foro compet. c.* 2. *cap. neminem* 3. *quæst.* 6. *l. iuris ordinum*, *C. de iurisdictione*, trahere ad suum iudicem intra duas dietas: docet Salgado *de protect. p.* 1. *cap.* 2. §. 5. *num.* 42. Si verò Scholasticus, non actor, sed reus sit, & ob causam ciuilem, aut ob criminalem conueniatur etiam vltra prædictas dietas, potest opponere fori exceptionem, & tunc remittitur ad Cancellarium huius Studij, nec coram alio, siue sæculari, siue ecclesiastico iudice conueniri valet, *authentica Habita*, *C. ne filius pro patre:* & ita obseruari & iudicari in Senatu Pinciano testantur Salgado *dicto* §. 5. Escobar *dicto* §. 40. nouiter noster Amicus R. Pater Andreas Mendo *de iure academico lib.* 3. *q.* 2. Limitatur etiam decisio textus *in d. cap.* 1. *de officio deleg.* in causis hæreticæ prauitatis; possunt enim Inquisitores etiam extra duas dietas in ius vocare, *cap. vt officium* 12. §. *compescendi*, *de hæreticis lib.* 6. inquisitores enim licèt iudices delegati primis temporibus fuissent, *cap. ne aliquis*, *eod. tit. & libro*; tamen hodie ordinarij sunt, & certam prouinciam sibi designatam habent, vt pluribus relatis docet Parexa *de edit. instrum. tit.* 2. *resolut.* 5. *num.* 13. vnde quemadmodum iudex intra territorium, etsi plures excedat dietas, potest partes in ius vocare; ita Inquisitores qui certæ prouinciæ præpositi sunt. Nec secunda difficultas obstat, cui omissâ illâ satis vexatâ quæstione, vtrum videlicet requiratur expressa mentio, aut derogatio Concilij generalis in rescripto contra illud impetrato, de qua vltra relatos à Balboa, & Vega

8. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

in

in dict. cap. 1. de iudiciis, videndi sunt Basilius *lib.* 8. *de matrim. cap.* 19. §. 2. Barbosa *in Trident. sess.* 2. *cap.* 1. Fragoso *de regimine part.* 2. *lib.* 1. *disput.* 1. §. 7. satisfaciendum est cum Basilio *suprà num.* 10. qui asserit, quod licèt iure commoni inspecto verum sit sufficere derogationem generalem, tamen nostrum textum procedere specialiter in nostro casu, nec ad alios extendi, quia ita Patres Concilij Lateranensis statuerunt.

9. Adhuc superiori assertioni obstat textus *in c. significauerunt*, 2 2. *de iudiciis*, vbi cùm inter Abbatem & Monachos monasterij B. Mariæ, quod est Florentiæ, & vicinos cuiusdam oppidi lis disceptaretur super iure eligendi Rectorem, id est iudicem sæcularem, R. Pontifex Episcopo Bononiensi, & quibusdam Canonicis eiusdem Ecclesiæ causam commisit terminandam, vt ex inscriptione textus constat: ex quo textu manifestè depromitur, per rescriptum Apostolicum trahi quem posse vltra duas dietas; siquidem in eo textu causa disceptabatur Florentiæ in prouincia Tusciæ, & commissa fuit Episcopo, & iudicibus Bononiensibus, & sic in alia prouincia valde remota. Quam difficultatem præsenserunt Ioannes Andreas, & Abbas in eo textu: quorum solutionibus omissis, dicendum est, in eo textu commissam causam fuisse iudicibus extra prouinciam commorantibus, non tamen extra duas dietas: textus autem noster non prohibet causam committi extra prouinciam, sed extra duas dietas, vnde *in d. c.* 21. *de iudiciis*, & *in cap. significauit* 6. *de officio Ordinarij*, licèt causa Committatur iudicibus extra prouinciam degentibus, tamen cùm extra duas dietas causa non committeretur, rescriptum vires habet. Præsenserunt hanc solutionem Ancharanus ibi *num.* 7. Panormit. *num.* 2.

Huic commentario adiungenda sunt, quæ dicemus *in cap. dilectus* 29. *hoc tit.*

§. Sunt.

NOTÆ.

1. a *MErcimonij.*] Quod valde alienum est à peritiâ canonicâ, cùm in iudiciis aliquid nequeat esse venale, *cap. cum ab omni, de vita & honest.*

2. b *Lites.*] Quod expedit reipublicæ, vt probabimus *in cap. finem, de dolo & contumacia.*

3. c *Falsarius.* Non tamen est falsarius; quia aliud est esse tale, aliud haberi pro tali.

COMMENTARIVM.

4. CONCLVSIO ASSERITVR ET PROBATVR.

EX hoc §. sequens communiter deducitur assertio: *Non valent rescripta iustitiæ impetrata per procuratorem sine speciali mandato, nisi impetrentur à coniuncta persona.* Probant eam textus *in cap. ex parte* 33. *hoc titulo, cap. si motu* 23. §. *si verò, de præb. lib.* 6. Illustrant Glossa *in cap. ad aures, verbo Litteras, de ætat. & qualit. in cap. qui ad agendum, verbo Speciali, de procuratorib. lib.* 6. Mandosius, Gonzales, Didacus Perez & Flaminius, relati à Barbosa *in præsenti*, quibus addendi sunt Petrus Gregorius, Vranius, & Sahaguo in nostro textu. Couarr. *lib.* 1. *variar. cap.* 6. *num.* 6. Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disput.* 26. Basilius *eod. tract. lib.* 8. *cap.* 15. *num.* 2. Moneta *de commut. cap.* 6. *num.* 369. Nauarrus *in cap. si quando, præludio* 1. *num.* 2. *hoc tit.* Suarez *de legibus lib.* 6. *cap.* 13. *num.* 13. Salas *eod. tract. disput.* 20. *sect.* 14. Tiraquellus *de retractu lignag.* §. 1. *Glossa* 13. *num.* 34. Caldas *in l. si aratorem, verbo Implorando, num.* 8. *Cod. de in integrum restit.*

5. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed in contrarium pro ratione dubitandi sic argumentor: In rescriptis à Principe impetratis, inspiciendum non est à quo impetrentur, sed an à Principe concedantur, *l. vniuersa* 6. *Cod. de precibus Imperatori.* Ergo siue impetrator sit procurator cum mandato speciali, siue cum generali, semper rescripta vtiliter impetrantur. Accedit, nam apud omnes Interpretes liquet, & constat, ad dispensationem à Sede Apostolicâ impetrandam, non desiderari, neque mandatum generale, neque speciale, vt docent Vgolinus *de irregul. cap.* 62. *num.* 5. Azor *tom.* 1. *instit. lib.* 5. *cap.* 23. *q.* 12. Sanchez & Basilius *vbi suprà*: ergo generaliter verum non est, litteras à Pontifice impetratas sine speciali mandato, vires non habere. Secundò contra secundam partem assertionis, in qua docetur coniunctas personas pro aliis coniunctis sine speciali mandato rescripta impetrare posse, obstat, nam ea quæ desiderant speciale mandatum à coniunctis personis, vt fratribus, & similibus, si patrem excipias, peragi non possunt, vt probatur *ex l. patri* 28. *in principio, ff. de minorib. l. si hominem* 34. §. *si genero, ff. de solutionib.* docent Accursius *verbo Non cogitur, in l. exigendi, la* 2. *Cod. de procuratorib.* Couarr. *lib.* 1. *variar. cap.* 6. *num.* 5. Caldas *in l. si curatorem, verbo Implorandum, à n.* 8. *Cod. de in integrum*, & alij plures relati ab Osualdo *lib.* 18. *Donelli, cap.* 12. *littera M.* sed ad impetrationem rescripti desideratur mandatum speciale: ergo personæ coniunctæ pro aliis coniunctis rescripta impetrare non possunt.

6. TRADITVR DECIDENDI RATIO.

Quibus argumentis non obstantibus vera est hæc Concilij Lateranensis constitutio; cuius ratio ex eo prouenit, nam licèt aliquando mandatum generale idem operetur ac speciale, *l.* 1. §. 1. *ff. quod iussu*, *l.* 1. *ff. mandati*; in plurimis tamen casibus propter causæ grauitatem non sufficit mandatum generale, sed desideratur speciale; quas enumerat Glossa *in cap. qui ad agendum, verbo Speciali, de præb. in* 6. illustrat, & eas prosequitur Barbosa *ibi*; ius enim præsumit in generali mandato, mandantem non concedere ea, quæ sine speciali deliberatione concessurus non esset, *c.* 2. *cap. finali, de officio vicarij in* 6. *cap. quoad translationem, de officio legati, l.* 1. *Cod. quæ res pignori, l. obligatione, ff. de pignor.* Vnde cùm rescripti impetratio inter eas causas enumeretur, Glossa *vbi suprà*; ideò desideratur speciale mandatum. Accedit ratio nostri textus; nam lites potiùs sunt restringendæ & minuendæ, quàm laxandæ, & augendæ, *l. quidam, ff. de rebus creditis*: sed si permitteretur impetratio rescripti absque speciali mandato, facilè lites augerentur; siquidem quæstus causâ essent plures, qui litteras à Pontifice impetrarent, vt posteà actori venderent; aut ne id facerent, à reo pecunias extorquerent, vt contigisse temporibus Concilij Lateranensis in nostro textu refertur. Cui fraudi, vt obuiam irent Patres huius Concilij, statuerunt, sine speciali mandato neminem posse pro alio rescriptum impetrare; quæ ratio cùm cesset quando impetrator est persona coniuncta (nam inter consanguineos non datur fraudis præsumptio, *l. si seruus*, & ibi Glossa, *ff. de donationib.*

tionib. inter,) ideo coniunctæ personæ pro aliis coniunctis absque mandato speciali rescripta impetrare possunt. Hodie etiam rescripta, tam gratiæ, quàm iustitiæ, sine mandato speciali impetrata vires habent, vt docent Glossa *in cap. ex parte, verbo Ordine, hoc tit.* Sarmiento *lib. 1. select. cap. 8. num. 3.* cuius stili rationem tradit post Octau. Vestrium Petrus Gregorius *in præsenti, num. 3.*

7. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec nos premit ratio dubitandi suprà adducta ex textu *in d. l. vniuersas*; nam omissis solutionibus Bartoli, Iasonis, & Fulgosij *ibi*, Felini *in præsenti §. num. 50. vers. Fallit sextò*, dici potest, sententiam illius textus procedere secundùm ius ciuile; quod etiam attentis sacris canonibus obseruabatur ante Concilium Lateranense; in præsenti enim canone ius nouum statutum fuit, vt constat ex illis verbis, *Generali constitutione sancimus*; quam vtriusque iuris differentiam perperam confundit Stephanus Gratianus *discept. forens. cap. 573. num. 5. & 41.* Nec augmentum ipsius difficultatis obstat; procedit enim in litteris seu rescriptis gratiæ, aut ad beneficia, aut ad indulgentias impetratis: rescripta enim gratiæ possunt impetrari per extraneam personam, etiam secluso mandato. Licèt enim acceptatio beneficij fieri non possit per alium, cùm personalis sit, & fieri debeat ab eo cui conceditur gratia, argumento textus *in cap. si tibi absenti, de præb.* at concessio ipsius gratiæ potest fieri alij, cùm solùm pendeat ex voluntate concedentis, vt docent Thomas Sanchez, Basilius & Moneta *vbi suprà*. Difficiliorem explicatum habet aliud augmentum prædictæ difficultatis, cùm certum sit coniunctos pro coniunctis posse peragere omnia, quæ ab aliis sine speciali mandato peragi non possunt, vt docent omnes antiqui repetentes in præsenti ex hoc textu, & *ex cap. ex parte 33. hoc tit.* & ex ea ratione, quia coniunctus non obligat coniunctum pro quo negotium gessit, si ratum non habeat, *l. 3. §. 1. ff. iudicatum solui, l. 1. ff. quibus res iudicata*; & per consequens non est ratio cur arceantur coniuncti etiam in actibus petentibus speciale mandatum, præstitâ cautione de rato. Faciunt textus *in l. sed & 35. ff. de procurat. l. 10. tit. 5. part. 5.* vbi indistinctè asseritur coniunctos pro coniunctis absque vllo mandato admitti: nec tunc obstat textus *in dict. l. patri 28.* cui satisfacere intendunt Decius *in d. cap. cum M*, Vasquius Menchaca *qq. forensium cap. 23. num. 13.* Sed si verum amamus, Decij interpretatio magis subtilis est, quàm vera: quare probabilior mihi videtur sententia tradita suprà pro solutione dubitandi rationis, quam meo videri adeò confirmat textus *in d. l. patri*, vt sine violentia elidi nequeat. Nec in contrarium mouet, quod Decius expendit ex præsenti textu, & *d. cap. ex parte*: quibus respondeo speciale mandatum, quod desideratur in impetrante rescriptum iustitiæ ad lites, fuisse introductum odio impetrantium, attento iuris rigore, quem Pontifex temperauit, permittens coniunctis personis pro coniunctis rescripta impetrare.

8. DE MARITO RESPECTV VXORIS.

Hæc autem quæ modò tradidimus de coniunctis personis, locum habent in marito respectu vxoris; hic enim patri æquiparatur; atque ita sicut pater, ita & maritus sine mandato speciali admitti potest in his, quæ aliàs speciale mandatum requirunt, *l. maritus, ff. de procurat. cap. constitutus, eod. tit. cap. vlt. de confess. cap. 1. qui filij sint legitimi.* Quod adeò verum est, vt etiam inuitâ & contradicente vxore agere possit, *dicta l. maritus*, ibi: *Liberam habeat facultatem.* Sed obstare videtur textus *in l. 8. C. de pactis conuentis*, vbi cauetur maritum vxore contradicente non esse admittendum. Nam respondetur, eam constitutionem pertinere tantùm ad bona parafernalia, de quibus apertè loquitur textus: in illis enim maritus agit tanquam procurator vxoris, & ex ipsius tacito consensu eam obligat; iniquum enim esset, maritum super illis bonis inuitâ vxore admitti. Diuersa causa est in bonis dotalibus, in his enim propter dominium, & liberam administrationem, quam à iure habet, *l. doce ancillam, C. de rei vind. l. in rebus, C. de iure dotium*, poterit in iudicio maritus sine mandato, & satisdatione agere: quod si de bonis propriis vxoris tractetur, tunc si maritus sine mandato agat, eam non obligat, & ideo necessaria est cautio de iudicato soluendo, vt in quocumque alio defensore, vel sine mandato agente, *l. qui proprio 46. §. aliud, de procurat. l. vnica, C. de satisdando*; & consequenter nullum vxori imminet periculum, dum non est cur possit, vel debeat maritus ab ea prohiberi, immò illâ inuitâ erit admittendus, *d. l. maritus, in principio.* Nec contrarium suadet ipse textus *in versic. Sic autem*; vbi cauetur, maritum ab vxore mandatum suscipientem negotia tantùm in mandato præscripta exequi debere; vnde Accursius *ibi, Glossa vlt.* deducit maritum citra mandatum vxoria agere non posse: subscripserunt communiter Antiquiores, teste Iasone *ibi, num. 9.* vbi expendit verba illa textus, *licèt maritus sit*; vnde videtur probari, maritum vxore contradicente repellendum esse à iudicio. Sed respondendum est, verum esse, maritum admitti posse, quamuis mandatum susceperit in aliis, quæ mandatum excedunt: neque id negatur *in d. versic. Sin autem*; tantum enim negat Cunsultus, maritum admitti posse vt procuratorem respectu eorum negotiorum, quæ mandato comprehensa non sunt, vt docent Salicetus, quem sequitur Cardinalis *in cap. 1. num. 2. qui filij sint legitimi*: quod optima ratione confirmari potest, quia cùm mandatum susceptum sit ad ampliandam mariti potestatem, æquum non esset eam restringere, quæ aliàs à iure illi competit, argumento legis *ita inutiliter, ff. de adimend. legatis.*

9. EXPONITVR CAP. CONSTITVTVS, DE IN INTEGR. RESTIT.

Superiori assertioni opponitur textus *in capit. constitutus, de in integrum restitut.* in illis verbis, *pro se, ac fratre suo*; vbi sine vllo mandato rescriptum impetratum fuit à R. Pontifice, & asseritur, seu potiùs supponitur, validè, & cum effectu fuisse impetratum: ergo quia ad impetranda rescripta Pontificia, nec generale, nec speciale mandatum desiderauit. Pro cuius difficultatis solutione Panormitanus *ibi, num. 6.* asserit in specie illius textus fratres ipsos fuisse consortes eiusdem litis; quo casu sine speciali mandato consors potuit admitti ad impetrandum rescriptum, iuxta textum in Clementina *Religiosus, de procurat.* Sed hanc solutionem meritò refellunt Couarr. *lib. 1. variar. cap. 6. num. 6.* Caldas *in l. si procuratorem, verbo Implorandum, Cod. de in integrum restit. num. 9.* quare placet alia solutio eiusdem Abbatis ibidem, dum affirmat, in specie fratrem impetrasse rescriptum pro fratre, & in causam communem; vnde cùm ex suprà traditis coniunctæ personæ possint pro coniunctis admitti sine speciali mandato, ideò in eo textu validè impetratum fuit rescriptum. Quâ solutione interpretandi sunt textus *in cap. cum pridem, de pactis, cap. ex parte 33. hoc tit.* cum adductis in eorum notis.

Suprà

Supra traditis etiam, videlicet rescripta gratiæ
10. impetrari posse sine mandato speciali, obstat textus *in cap. innotuit* 20. *de elect.* vbi petita fuit à R. Pontifice quædam dispensatio ad confirmandam electionem cuiusdam illegitimi, quæ fuerat ob defectum natalium nulla; & tamen ait textus, nuntios fuisse ad id specialiter destinatos: atque ita probare videtur, desiderari speciale mandatum ad obtinendam gratiam à Sede Apostolicâ. Cui difficultati vt satisfaciant Abbas *ibi, num.* 10. Rebuffus *in prati, tit. de dispensatione, à num.* 23. existimant, id specialiter procedere in filiis illegitimis, qui valdè exosi per sacros canones sunt, *cap.* 1. *de filiis presbyt. lib.* 6. Quæ solutio ex eo displicet, quia & verba, & ratio præsentis textus conuenire nequeunt dispensationibus, quantumcumque odiosæ sint; neque enim odium inspicitur in præsenti §. vt proinde appareat, standum esse iuri antiquo, vt de stylo receptum esse testatur Bellamera *in dicto cap. innotuit, num.* 26. quare verius dicendum est, in specie dicti capitis *innotuit*, non agi de simplici dispensatione ab eo petitâ, qui natalium defectum patiebatur; sed de illa, quæ nomine Capituli pro ipso illegitimo petebatur, ad confirmandam eius electionem: quare Capitulum nuncios misit ad eam consequendam. Ita Sanchez *d. disp.*26. *n.*4. Basilius *in dict. cap.*15.*n.*13.

EXPONITVR CAP. INNOTVIT 20. DE ELECT.

CAPVT XXIX.

[a] Honorius III. *Cant. Archiep. Sanctæ R. Eccles. Card. & Coniudicibus suis.*

Dilectus f. I. [b] Sarracenus clericus exposuit coram nobis, quod cùm Iordanus clericus [c] Dunelmensem Episcopum super Ecclesia S. Nicolai Dunelm. coram vobis authoritate litterarum nostrarum traxisset in causam, ex parte ipsius Ioannis in præsentia nostra fuit excipiendo propositum, quod authoritate litterarum illarum non debebat, nec poterat conueniri, eò quod vltra duas dietas à diœcesi, vbi prædicta erat [d] sita Ecclesia, contra statuta Concilij generalis, de quo in eisdem litteris non fiebat mentio, distabatis: & quia huiusmodi eius exceptionem admittere denegantes, nihilominus procedebatis in causa, pro eo duntaxat quod idem Ioannes in Roffensi, & Heliensi [e] diœcesi [f] beneficia obtinet, quasi ex hoc ibi domicilium intelligeretur [g] habere, ipse nostram audientiam appellauit: sed eius appellatione contemptâ partem alteram mittendam in possessionem eiusdem causâ [h] custodiæ decreuistis. Cumque idem Ioannes appellationem prosequutus emissam ad Ven. fr. n. [i] Eborac. Archiepiscopum, & eius collegas, nostras super præmissis litteras impetrasset, vos in causa ipsa nihilominus procedentes, eisdem iudicibus, ne in commisso sibi procedant negotio, inhibetis: quocirca disc. vestræ mandamus, vt si est ita, causæ supersedeatis eidem, cùm non vos, sed dicti iudices cognoscere habeant, ad quos iurisdictio [k] debeat pertinere.

NOTÆ.

1. a *Honorius III.*] In sexta compilatione apud Raymundum, legitur tantùm, Honorius III. Cantuariensi Archiepiscopo, & coniudicibus suis; sed diminutè, suppleri enim debet hæc inscriptio ex quinta collectione Honorij III. edita ab Innocentio Ciron, quæ inscriptio ita restituta magnoperè congruit cum historia illius temporis; nam Stephanus Langtonus, natione Anglus, publicus Professor Philosophiæ, & Theologiæ fuit, cui si fidem adhibemus Baleo 3.*centur.*87.& Spondano in continuatione *anno* 1240. *num.* 10. distinctionem sacræ Bibliæ per capita debemus. Cùm esset Cancellarius ipsius Vniuersitatis, ob morum probitatem, & scientiarum peritiam, creatus fuit ab Innocentio III. presbyter Cardinalis tituli S. Chrysogoni anno 1212. & anno 1217. Archiepiscopus Cantuariensis electus fuit, vt referunt Spondanus *in eo anno*, Smitheus *in serie Præsulum Cantuariensium.* Huic enim varias Honorius III. misit epistolas, inter quas primum locum obtinet præsens, quæ compilata fuit sub titulo *de officio deleg.* in quinta compilatione, quia in ea agitur de iurisdictione iudicum delegatorum. De Honorio III. & Cantuar. Archiepisc. egi *in cap. penult. de constitut. cap.*2. *de rescriptis.*

2. b *Sarracenus.* Idest, ex Sarracenis conuersus, aut descendens, qui nomen conseruauit.

3. c *Dunelmensem.* Dunelmensis Episcopatus suffraganeus est Archiepiscopi Eboracensis, in Anglia, translatus ex Lindisfarna insula. Polydorus Vergilius *lib.* 4. *historiæ Angliæ*, Cironius *in præsenti.*

4. d *Sita Ecclesia.* Sed quomodo dietæ computantur à loco rei sitæ, cùm earum computatio debeat fieri à fine diœcesis, in qua reus commoratur, vt probaui suprà *in cap. nonnulli, hoc tit.* igitur non rectè hîc supponitur à loco rei sitæ computationem fieri debere. Glossa in hoc textu, verbo *Domicilium*, difficultatem agnouit, & discrimen constituit inter casum, in quo reus actione personali coram iudicibus delegatis conuenitur; & inter casum, in quo reali actione pulsatur: atque in primo casu in computandis dietis respectum haberi ad diœcesim domicilij rei conuentæ, iuxta tradita *in dict. cap. nonnulli*; in secundo autem casu computari dietas à loco rei sitæ, cuius ratione conuenitur, quia quemadmodum reus ratione

ratione rei sitæ sortitur forum in eo loco, vbi res est, *cap. fane* 3. *cap. finali, de foro competenti, l. forma*, §. *si verò*, *ff. de censibus*, *l. quando legatur*, *ff. de iudiciis*, *l. finali*, *Cod. vbi in rem actio*, *l. si prædium*, *Cod. de prædiis minorum*, Osualdus *lib.* 17. *Donelli*, *cap.* 7. ita & in impetratione rescripti extra locum debet haberi respectus ad diœcesim vbi res sita est, super qua lis vertitur, & non vbi est domicilium personæ, iuxta nostrum textum. Glossam sequuntur Felinus, Zabarel. & Innocentius *in præsenti*, Petrus Gregorius *in dict. cap. nonnulli*, *num* 9. Sed hanc distinctionem impugnarunt Hostiensis, & plerique alij in nostro textu, moti ex eo; nam constitutio Concilij generalis relata *in dict. cap. nonnulli*, prohibet reum vltra duas dietas extra suam diœcesim à iudice delegato extrahi, vt constat ex illis verbis, *extra suam diœcesim*. Diœcesis autem sua dicitur illa, in qua res sita est, nec reus efficitur subditus illius iudicis, licèt ratione rei litigiosæ sortiatur illius forum, vt post Glossam *in Clementina* 1. *verbo Subditos*, *in fine*, *de foro compet.* probauit Panormitanos *hic num.* 5. & quia prædicta constitutio, vt prohiberet extractionem rei extra duas dietas, rationem habuit laboris in itinere peragendo, & sumptuum, quos ipse facere debetet. Hæc verò attenduntur habito respectu ad diœcesim vbi persona residet, non vbi res sita est: ergo à diœcesi propria dietarum computatio fieri debet, nec contrarium suadent verba suprà relata præsentis textus; nam tantùm continent allegationem partis, non verò Pontificis responsum; pars enim intendebat dietas esse computandas à fine diœcesis vbi res petita existebat: nec Pontifex appellationem partis approbauit, sed tantùm causam commisit Archiepiscopo Eboracensi.

5. *Expontur cap. ex parte, de foro compet.* Sed antequam hinc abeamus, exponendus est textus *in cap. ex parte* 15. *de foro compet.* vbi cùm Regina Angliæ Nobilem virum detentorem cuiusdam castri ad ipsam ratione donationis propter nuptias spectantis, quo fuerat per ipsum iniustè spoliata, coram delegatis iudicibus, authoritate litterarum Innocentij III. in iudicium vocasset, Nobilis eam exceptionem opposuit, videlicet litteras Apostolicas vires non habere, ex eo quod castrum, vbi erat eius domicilium principale, existebat in diœcesi Rodonensi, quæ vltra duas dietas remota erat à diœcesi Turonensi, vbi conueniebatur. Regina replicauit, Nobilem posse ibi conueniri, eo quod non solùm in diœcesi Rodonensi, verùm in Andegauensi existeret, & castra, pluresque redditus ibi obtineret simul cum castro, de quo disceptabatur; & eadem diœcesis à Turonensi nequaquam vltra duodecim leucas distabat. Plures alias exceptiones Nobilis obiecit ad elidendam vim litterarum; sed eis reseruatis ad petitorium iudicium, Pontifex iudicibus delegatis iussit, vt si constaret Nobilem habere castra, & mansiones in Andegauensi diœcesi, ipsamque vltra duas dietas à Turonensi non distare, in eaque castrum litigiosum reperiretur, ratione præuiâ in negotio procederent. Cuius textus decisio difficilis est ex eo, quod si computatio dietarum fit à fine diœcesis vbi reus habitat, frustra exigitur ibi, quod in diœcesi sit res super qua quæstio vertitur: ergo quia dietarum computatio à loco rei sitæ fieri debet. Cui difficultati, omissis solutionibus, quas refert & refellit Panormitanus *ibi*, *num.* 4. respondendum est, quod si reus conueniatur coram iudice ordinario loci, in quo res litigiosa sita est, quamuis vltra duas dietas ab eo loco distet, non potest opponere exceptionem dietarum, sed ibi debet respondere, quia iure cautum est, posse quem conueniri vbi res est, *dict. cap. final. de foro compet.* nec tunc locum habet exceptio duarum dietarum, si coram iudice delegato conueniatur reus in loco rei litigiosæ; quia cùm sortiatur ibi forum, & possit coram Ordinario conueniri, eodem modo & coram delegato; quippe deterior eius conditio hoc casu non redditor, nec propriè extrahi dicitur: si verò extra diœcesim, vbi res petita est, existit, causa à Pontifice committitur: tum quia cùm causa agitur, computatio dietarum fieri debet à loco domicilij rei conuenti; & si plura habet domicilia, prout habere potest, *l. assumptio*, § *iuris*, *ff. ad municipalem*, debet fieri à principaliori loco habitationis, & domicilij; nam inde propriè trahitur, vbi pro maiori parte se collocat, & habet domicilium principale: & constitutio de duabus dietis edita, sumptus & labores rei, qui trahitur, præ oculis habuit, nisi in diœcesi vbi reus minùs principale domicilium habet, res sita sit; tunc enim ab eo loco dietæ computari debent, quia illis duobus concurrentibus simul videtur suum domicilium principale quoad causam subiectam; nam duæ causæ vincunt vnam, *cap.* 1. *de tregua & pace*, *l.* 3. *in fine principij*, *de liberat. legat.* Cùm ergo in specie textus *in dict. cap. ex parte*, extra diœcesim rei causa delegaretur, computatio dietarum fieri debebat à diœcesi Rodonensi, vbi domicilium principale vir Nobilis habebat, quæ à Turonensi vltra duas dietas remota est. Sed cùm in diœcesi Andegauensi minùs principale haberet domicilium, quia interdum ibi habitabat, non semper, vt ex littera constat; & res litigiosa simul ibi esset, ex dicta ratione computantur inde dietæ, & iudices delegati iuxta seriem priorum litterarum in causa procedunt, cùm vltra duas dietas à diœcesi Turonensi ipsa non distaret. Tradit Panormitanos in eo textu, *numer.* 9. & in nostro, *numer.* 3. *in fine*, & latiùs eius textus materiam prosequuntur Couarr. *practic. cap.* 6. *num.* 1. Barbosa *in l.* 1. 1. *part. ff. soluto matrimonio*, *à numer.* 46.

e *Heliensi.*] Sunt duo Episcopatus suffraganei Cantuariensis Archiepiscopi, de quibus dixi *in cap. Pastoralis*, *hoc tit.* 6.

f *Beneficia.*] Compatibilia, simplicia, vel minùs congrua ad sustentationem, aliàs nemo potest duo beneficia possidere, *cap. de multa*, cum aliis, *de prebendis.* 7.

g *Haberc.*] Non solùm enim ratione beneficij, quod quis obtinet, sortitur forum Episcopi vbi beneficium est institutum, vt omnes de litteris dimissoriis scribentes docent; verùm quoad iurisdictionem contentiosam efficitur de eius iurisdictione, cum hac distinctione, vt si beneficium postulet residentiam, censeatur ibi domicilium habere, & eius ratione ibi conueniri valeat. Felinus hic *num.* 2. & *in cap. ex ore*, *de priuilegiis*, Bernardus Diaz *in praxi*, *cap.* 10. vbi Salcedo, Corrasius *in l. Senatore*, *n.* 5. *ff. de Senator.* Si verò beneficium non postulet residentiam, tunc ratione beneficij sortitur forum, & potest conueniri; etsi duo habeat beneficia, in quolibet loco, vbi beneficium habet, conueniri potest, Carleual *de iudiciis tomo* 1. *disp.* 2. *num.* 146. Petrus Gregorius *hic*, *cap. postulasti* 14. *de foro compet.* Vnde in præsenti si 8.

si beneficium postulabat tesideo tiam, rectè Iotdanus allegabat, ob beoeficium, domiciliarium illius loci censeri.

9. h *Custodia.*] Quia agebatur de proprietate ipsius Ecclesiæ; nam si de possessione tantùm ageretur, ob contumaciam rei actor oon poterat mitti in possessiooem; quia missio tam ex primo, quàm secundo decreto, io beneficiis locum non habet. *c.1. de eo qui mittitur, lib.6.* dicemus latè *in cap.2. de sequestratione possessionis.*

10. i *Eborac.*] De ea Ecclesia egi *in cap. inter 4. hoc tit.*

11. k *Debeat.*] Postquam enim causa commissa fuit Archiepiscopo Eborac. & aliis coniudicibos, suspensa est iurisdictio priorum iudicum, *cap. Pastoralis, §. præterea, de officio ordin.* & isti secundi iudiees possunt inhibere iudicibus, à quibus appellatum fuit, oe io eadem eausa procedant, *cap. Romana, §. ne pro eo, de officio ordin. lib.6. cap. Romana, §. si autem, de appellat. in §.* & cognoscere debent, ao sit legitimè appellatum; & si legitima est appellatio, ipsi cognoscunt de causa, aliàs ad priores iudices remittuntur partes, io expensis condemnando appellantem, *cap. vt debitus 59. cap. cum speciali 61. de appellat.* Vnde iudices priores non poterunt inhibere iudices ad quos, cùm è contra ipsi inhiberi per eos possint. Petrus Gregorius *in præsenti*, dicemus *in dicto capit. vt debitus*, ex cuius commeotario, & traditis *in capit. nonnulli, hoc titulo*, petenda est præsens repetitio.

CAPVT XXX.

Idem *Abbati, & Priori S.*[a] *Proiecti, & I. de Villa Vuad. Canonico S.*[b] *Quintini, Nouiomensis.*

CApituli sanctæ Crucis [c] Cameracensis exhibita nobis petitio declarauit, quod [d] Reuardo Clerico [e] Nouiomensis Diœcesis super præbendali beneficio in eorum Ecclesia obtinendo, nostras ad eos [f] monitorias, & demùm præceptorias litteras impetrante, Balduinus Clericus Tornacensis Diœcesis contra eos super consimili beueficio in eadem sibi Ecclesia conferendo ad I. [g] Archidiaconum Tornacens. & eius collegas, de prædictis litteris non habitâ [h] mentione, executorias à nobis litteras impetrauit, qui post appellationem ad nos interpositam, in eos suspensionis sententias protulerunt: ac dictus R. super executione mandati nostri pro eo facti, ad [i] Scholasticum S. Quintini Nouiomensis Diœces. & coniudices eius obtinuit scripta nostra, qui tulerunt [j] suspensionis & [k] excommunicationis sententias in eosdem. Vnde nobis humiliter supplicarunt, vt quum in eadem Ecclesia duodecim tantummodò sint [l] præbendæ, & ob hoc non sine magno grauamine simul prouidere possent, vtque faceremus easdem sententias relaxari, & prouideri eorum alteri in eadem Ecclesia de præbenda; præsertim cùm in vtriusque litteris clausula illa contineretur inserta (nisi eadem Ecclesia de mandato nostro foret in alterius receptione grauata.) Quocirca disc. v. m. quatenus eo recepto in Canonicum & in fratrem, assignatoque sibi beneficio [m] præbendali, qui ad eos priùs Apostolicum mandatum reportauit, præfatas sententias iuxta formam Ecclesiæ, sublato appellationis obstaculo relaxetis, alteri super præbendali beneficio in eadem Ecclesia silentium imponentes.

NOTÆ.

1. a S. Proiecti.] In sexta collectione perperam legitur, Episcopo, & Archidiaeono Legionensi; quare literam eum inscriptione restituo ex quinta collectione edita à Cironio, vbi *sub hoc titulo cap.1.* repetitur præsens textus. Monasterium S. Proiecti est Ordinis D. Benedicti, diœcesis Nouiomensis, in vrbe S. Quintini Veromanduorum, de quo agunt Yepes *tom. 2. chron. D. Benedicti, anno 672.* Fratres Sarmatani *tom. 4. Gallia Christ. fol. 753.* eius Abbati Raynaldu II. missa est præsens decretalis.

2. b *S. Quintini.*] Antiqua Eeelesia Cathedralis in Gallia, cuius Sedes translata fuit in Noniomens. vt tefert ex aliis Citonius in nostro textu.

3. c *Cameracensis.*] De ea egi *in cap. causam 18. hoc titulo.*

d *Reuardo.*] Ita legendum est, nuo *Calimaco,* 4.
vt legitur apud Raymundum.

e *Noniomens.*] Nouiodunum, nunc Nouionus, 5.
est in Gallia Belgica, Picardiæ nobilis eiuitas, suffraganea Atchiepiscopi Cameracensis, vt referunt Fratres Sarmatani *tom. 3. Gallia Christ. fol. 809.* eam Eeelesiam vnitam fuisse cum Tornacensi, refert Petrus Marcha *lib. 4. concordia sacerdot. capite 13.*

f *Monitorias.*] De his litteris agemus *in cap.* 6.
ex insinuatione, hoc tit.

g *Archidiaconum.*] Ita legendum est, noo Ar- 7.
chiepiscopum, vt etiam notaui *in capit. eam 7. hoc titulo.*

h *Non habita mentione.*] Sed tunc obstat textus 8.
in cap. cæterum 3. hoc tit. vbi expressè statuitur, secundum rescriptum absque mentione prioris impetratum, nullum esse: ergo & in præsenti casu secuodum rescriptom oullum erat. Cui difficultati

satisfaciendum est ex traditis *in dict. cap. ceterùm*, asserendo illum textum procedere, quando super vna, eademque re duo rescripta impetrantur; secus verò super diuersis, vt in præsenti casu impetratum fuit, videlicet ad simile beneficium, non ad idem; quia simile non est idem. Quintilianus *instit. lib.* 10. *cap.* 2.

9. i *Ad Scholasticum.*] De eo egi *in cap. cum dilecta* 22. *hoc tit.*

10. j *Suspensionis.*] Certum est, Capitulum, seu aliam communitatem, corpus collectiuum constituentem, suspendi posse, *cap. quia sæpe, de elect. in* 6. *extrauag.* 1. *eod. tit. circa finem*, Tridentinum *sess.* 24. *de reformat. cap.* 16. docent Suarez *de censuris disput.* 28. *sect.* 3. *num.* 4. Marius Alterius *eod. tract. disput.* 7. *cap.* 5. Gibalinus *eod. tract. disput.* 4. *quæst.* 5. Leander *disput.* 1. *de suspensione, quæst.* 5. Sed talis suspensio dupliciter considerari potest, primò quatenus per eam tantùm suspendatur Capitulum, seu communitas ab illis actibus, qui competunt Capitulo collectiuè vt Capitulo; plerumque enim Capitulo competit aliqua iurisdictio, seu beneficiorum collatio, quæ per suspensionem in Capitulum latam suspenduntur, *dict. cap. quia sæpe*; tunc enim talis suspensio cadit formaliter in ipsum Capitulum, non verò in singulos Capituli. Secundo modo suspensio fertur in Capitulum, ita vt per eam singuli ex corpore Capituli suspendantur ab officio, aut beneficio, *dict. cap. quia sæpe*: possunt enim ita singuli imperare vnam actionem, vt propter eam valeant vt singuli suspendi, docet Gibalinus *vbi suprà*: sed si suspensio simpliciter, & absolutè feratur, credimus suspensionem cadere in Capitulum collectiuè vt vnum corpus est, non autem in singulas personas distributiuè, nisi aliud ex materiæ circunstantiis deducatur, vt in præsenti; nam cùm dicatur suspensionem latam esse in eos, credendum est suspensionem non in Capitulum collectiuè, sed in singulos distributiuè latam esse. Ex his verbis notandum est, quod quoties occurrunt diuersæ causæ per se sufficientes ad ferendam censuram, eam multiplicari posse, vel à pluribus iudicibus, vel ab eodem, *cap. ita quorundam, de Iudæis*: ita Garcia *de beneficiis part.* 8. *cap.* 3. *num.* 86. Couarr. Molina & alij relati à Gibalino *de censuris sect.* 5. *quæst.* 4. *fol.* 157. Leander *eod. tract. disput.* 3. *quæst.* 33. Ratio perspicua est; quamuis enim subiectum priuatum aliquâ formâ, non possit ampliùs illâ priuari, ad hoc enim necesse est formam tolli à subiecto, à quo tolli non potest si in illo non est; in illo autem non est, si priuatio ipsi opposita sit: & sanè non esse, non potest augeri, aut minui, nisi posito aut sublato esse; tamen censuræ non sunt formaliter priuationes, sed causaliter; tantùm enim priuant subiectum vsu legitimo bonorum spiritualium, constringuntque manus excommunicati, aut suspensi, ne liberè & licitè exequatur officium suum, vt notat Gibalinus suprà: vnde ob eas causas formaliter diuersas non est dubium à diuersis iudicibus diuersas censuras in eundem subiectum ferri posse, cùm sint contumaciæ distinctæ; & sic in præsenti Clerici Cameracenses potuerunt à diuersis iudicibus suspendi.

11. k *Excommunicationis.*] Sed quomodo excommunicari poterat Capitulum, cùm excommunicatio in vniuersitatem, collegiumve, seu aliam communitatem prolata, sit inualida, *cap. Romana, de sentent. excom. lib.* 6. Couar. Suarez, & alij congesti à Gibalino *de censuris disquisit.* 2. *quæst.* 5. P. Mendo *de iure academico lib.* 1. *quæst.* 35. Richerutsius *in notis ad Saluianum, fol.* 221. ex defectu capacitatis in subiecto; si enim excommunicatur communitas vt est vnum corpus collectiuum, & persona quædam ficta, ita vt excommunicatio non feratur in singulos, communitas incapax est, cùm per se committere peccatum lethale nequeat, quod ad excommunicationem desideratur, *cap. nemo, cap. nullus* 11. *quæst.* 3. Si excommunicatur communitas vt censura transfundatur in singulos communitatis, etiam tunc neutiquam sustinetur, cùm non omnes communitatis nocentes reperiantur; aliqui enim innocentes erunt. Quare cùm hæc omnia vera sint, respondendum est, in præsenti textu non fuisse prolatam excommunicationem in ipsum Capitulum, sed tantùm in clericos ipsius Capituli; licèt enim communitas ipsa non possit excommunicari, tamen omnes, & singuli clerici ipsius communitatis excommunicari valent. Leander *de censuris dict. disput.* 3. *quæst.* 27. quo modo etiam procedunt, & accipiendi sunt textus *in cap. significauit, de exceptionib. cap. clerici* 8. *de immunit. Eccles.*

12. l *Præbendæ.*] Plerumque enim ex statuto Ecclesiæ certus, & determinatus est numerus præbendarum, vt notaui *in cap. cùm accessissent, de constit.* vt etiam eueniebat in Ecclesia Cameracensi; sed tunc non leuis nascitur difficultas *ex cap. constitutus* 19. *hoc tit.* vbi in non dissimili specie asseritur, quod si impetretur rescriptum ad præbendam, vbi certus est præbendarum numerus, non aliter rescriptum vires habet, quàm si mentio fiat in eo numeri statuto Ecclesiæ determinati, aliàs rescriptum nullum esse: igitur idem dicendum erat in præsenti casu. Pro cuius difficultatis solutione, donec alius meliora attulerit, credebam responderi posse, in Ecclesia Cameracensi numerum præbendarum fuisse certum, & statuto determinatum; sed tale statutum non fuisse à Pontifice approbatum, & confirmatum; quare absque illius expressâ derogatione, seu mentione rescriptum in præsenti impetratum sustineri poterat.

13. m *Præbendali.*] Canonico enim in numero Canonicorum recepto, debet assignari præbenda, vt notaui *in cap. cum M. de constit.*

14. n *Mandatum reportauit.*] Aliqui accipiunt hæc verba de eo, qui primus litteras suas coram iudicibus delegatis præsentauit, ita vt verbum *reportare*, pro *præsentare* accipiatur, vt *in cap. ex parte* 2. *hoc tit. cap. suggestum, eod. tit.* in prima collectione. Ita post plures Barbosa *in præsenti, num.* 2. Gonzales *ad regulam* 8. *Glossa* 3. *proœmiali, num.* 18. Antecessor noster Arias à Mesa *lib.* 3. *var. cap.* 41. *num.* 3. Sed verius est verbum *reportare*, in præsenti accipi pro obtinere, vt *in l. etiamsi, Cod. mandati*, ibi: *Contrariam sententiam reportauerunt*; id est acceperunt: *l. vlt. Cod. ad Turpil.* ibi, *reportare vindictam*, id est obtinere sententiam: vnde sensus Honorij III. in præsenti est, vt ille admittatur ad præbendam, qui prior tempore fuit, & ita data rescripti, non oblatio, seu præsentatio attendatur, vt probat Cironius *in notis ad hunc textum, in fine.*

COMMEN

COMMENTARIUM.

15. Conclusio probativa. Ex hac Honorij III. decretali ita exposita, sequens deducitur assertio: *In concursu rescriptorum non attenditur præsentatio, sed data.* Probant eam textus *in cap. mandatum*, *cap. litteras*; *cap. eam te 7. versic. Nullatenus*, *cap. constitutus 19. versic. Antequam*, *cap. Abbatem 40. cap. finali*, *hoc tit. cap. si eodem tempore 9. cap. si duobus*, *cap. si pro te*, *cap. tibi qui*, *eodem tit. lib. 6. cap. eum qui*, *de præbendis*, *eodem lib. cap. 2. in principio*, & *in §. 1. de decimis in 6. cap. proposuit*, *de concess. præb. cap. dilectus*, el 2. *de præb. cap. constitutus*, *cap. si aliquando*, *de senten. excom. Clement. vnica*, *hoc tit. cap. qui prior*, *de reg. iur. lib. 6.* Consonant lex 27. & 29. *tit. 3. partita 5.* Faciunt textus *in l. si ita 7. ff. de auro & argent. l. si vsusfructus 26. ff. de stipul. seruor.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, Marcus Antonius *lib. 1. instit. tit. 4. num. 26.* Didacus Perez *in l. 1. tit. 12. lib. 3. Ordin.* Castillo *lib. 7. controu. cap. 41. num. 62.* Valenzuela *consilio 34. ex num. 31.* Solorzanus *tom. 2. de iure Indiar. lib. 2. cap. 8. num. 20.* plures congesti ab Atias de Mesa *lib. 3. variar. cap. 41.* Petrus Pecchius *in dict. regula Qui prior*, D. Michael Moez *in dict. cap. tibi qui*, *hoc tit. in 6.* Petrus Gregorius, Cironius & Fagoanus *ad hunc textum.*

16. Traditur ratio dubitandi. Sed in præsentem assertionem pro ratione dubitandi ita insurgo: ex gratiâ alicuius beneficij à R. Pontifice factâ per rescriptum, tantùm competere potest parti actio personalis: sed in iuribus personalibus qualitas prælationis non est attendenda ex tempore, sed ex causa, *l. priuilegia*, *ff. quæ in fraud. credit.* vt causa fauorabilis posterior præferatur alteri priori non æquè fauorabili, Glossa *in cap. his qui*, *de præb. lib. 6.* Ergo in præsenti specie non debebat attendi data rescripti, sed causa eius concessionis. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam si aliquod tempus in rescriptis attendi deberet, maximè tempus præsentationis, vt in specie probatur *in cap. plerumque 23. hoc tit. cap. super eo 12. de appel.* & à simili ex eo, nam si duobus eadem res vendatur, non primus in venditione, sed qui adeptus fuit rei possessionem præfertur, *l. quoties 15. Cod. de rei vind. l. sine autem 9. §. si duobus*, *ff. de public.* similiter in duobus concurrentibus ad iudicium, ille præfertur, qui primò libellum dedit, *l. qui prior*, *ff. de iudiciis*: similiter in duobus collitigantibus, qui priùs litem contestatus est, *l. amplius*, *ff. rem ratam haberi*, *l. si ex duobus*, *ff. de duob. reis*: ergo similiter in rescriptorum concursu, non qui priùs illud impetrauit, sed qui priùs præsentauit, præfertur. Secundò fulcitur hæc dubitandi ratio ex eo; nam si tempus præsentationis non attenderetur, deberet inspici tempus ipsius gratiæ, id est, in quo Pontifex beneficij gratiam fecit, non verò tempus datæ, hoc est expeditionis rescripti; siquidem solo verbo Principis gratia perficitur, vt probat Barbosa *in præsenti*, *num. 4.* Ergo tempus datæ nunquam attendi debet.

17. Traditur ratio decidendi. Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ minimè obstante, vera est præsens assertio, cuius ratio, præmissis quæ de data, seu die adiiciendo in rescriptis adduxi *in cap. 23.* suprà *hoc tit.* ex eo prouenit; nam cùm in gratiis faciendis gratia ex parte concedentis, non verò ex exequentis mediatur, *cap. eum qui*, *de præb. lib. 6.* ideò qui priùs gratiam adeptus fuit, non qui præsentauit priùs litteras, præferendus est. Accedit, nam qui prior est tempore, potior est iure: regula *Qui prior*, *de reg. iuris in 6.* diecmus *in cap. 1. de maioris. & obed.* ergo qui priùs gratiam adeptus fuit, debet præferri in concursu rescriptorum. Accedit vulgare illud pragmaticorum axioma, Priùs vocatum suo nominatum, censeri magis dilectum: ergo debet præferri in concursu duplicis rescripti ad beneficium, qui priùs gratiam Pontificis meruit, non verò qui priùs præsentauit rescriptum; cùm ex eo quòd fuit priùs vocatus, præsumatur magis dilectus. Meritò ergo hìc deciditur, ex duobus concurrentibus ad beneficium virtute rescripti, illum præferendum esse, qui priùs gratiam reportauit. Nostra tamen assertio aliquas patitur limitationes. Prima si rescriptum secundum contineat clausulam retrotractiuam, videlicet *anteferri aliis*, de qua *in cap. penult. de præb. in 6.* tunc enim secundus in gratia præfertur priori: item si primus, qui impetrauit rescriptum, sit incapax illius, vt si tunc non sit Clericus, *cap. ex litteris 6. de transactionib.* quæ qualitas requiritur in impetrante beneficium, vt in nostro textu notant omnes antiquiores; vel si beneficium, quod vacauit, non possit obtineri à primo impetratore, veluti si vacauit per obitum patris eius, quod immediatè à filio occupari non potest, *cap. 2. cap. ex transmissa*, *de filiis presbyt.* Deinde præfertur secundus Impetrator, si primus dolo, negligentiâue non sit prosequutus iussum, vel si gratiæ suæ renunciauerit, *cap. querela 4. de restit. spol. cap. ad audientiam 31. hoc tit. dict. cap. tibi*, *hoc tit. in 6.* vel si sententia lata aduersus primum, ab ea appellatum sit, Glossa *in cap. 1. verbo Repellendi*, *de concess. præb.* & etiam si ob negligentiam vacante præbendâ, ad quam ius habebat, non petierit collationem; tunc enim in pœnam negligentiæ priuatur iure prioritatis, quod habebat, vt probat Petrus Gregorius hìc *num. 9.* Etiam limitatur noster textus in casibus propositis *in cap. tibi qui*, *de rescriptis lib. 6. cap. super te 41. eod. tit. cap. quia sæpe*, *de præb. eod. lib.* & aliis infrà referendis.

18. Dissoluitur dubitandi ratio. Nec iam obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam sententia Pauli *in dict. l. priuilegia*, procedit cùm agitur de priuilegiis personalibus, non verò in realibus priuilegiis, in quibus non causa, sed tempus spectatur: quare cùm in præsenti specie agatur de concursu duarum gratiarum realium, seu ad rem pertinentium, videlicet ad beneficium, non ea causa, sed ex tempore prioritas earum æstimatur. Nec obstat augmentum primum difficultatis deductum *ex dict. cap. plerumque 23.* cum similibus, de cuius solutione numero sequenti agemus. Neque exempla ibi adducta in contrarium nos mouent; procedunt enim in actibus in quibus absque traditione nullum acquiritur ius, vt ait Moez *vbi suprà*, *n. 14.* in concursu verò rescriptorum ante præsentationem quilibet habet ius ad beneficium; quare non datur eadem ratio. Nec obstat vltimum augmentum ipsius difficultatis; nam idem est tempus datæ, & tempus gratiæ: siquidem non credimus gratiam factam fuisse à Principe donec litteræ expeditæ sint à Cancellario, & aliis Abbreuiatoribus, vt aliis relatis probat Barbosa *in præsenti*: quare dum Pontifex in hoc textu, & aliis suprà adductis, affirmat in concursu rescriptorum attendi tempus datæ, accipiendum est, ac si decreuisset expectandum esse tempus gratiæ factæ.

19. Intelligitur. Suprà traditæ assertioni opponitur textus *in cap. vt debitus 59. de appellat.* in illis verbis: *Priusquam*

CAP. VT DEBITVS, DE APPELLAT.

quam delegato fuerit assignata; in quibus probari videtur, oon attendi tempus datæ in rescriptis, sed tempus assignationis, siue præsentationis factæ coram iudicibus delegatis executoribus in ipso rescripto designatis. Pro cuius textus expositione, & conciliatione cum præsenti textu, discrimen constituendum est inter casus, in quibus agitur de substantia, & valore rescripti, veluti si de habilitate, aut inhabilitate imperraotis agatur; & inter casus, in quibus tantùm tractatur de modo exequendi ipsum rescriptum. In primo casu dato concursu rescriptorum tempus datæ attenditur; in secundo verò tempus præsentatioois: vnde cùm quæstio esset in præsenti specie eirca obreptionem, seu subreptionem secundi rescripti impetrati ad simile beneficium io eadem Ecclesia, quia agebatur de valore rescripti æstimando ex prælatione inter duo rescripta, tempus datæ attenditur, quo casu etiam procedunt textus *in cap. constitutus* 19. *hoc tit. cap. gratia* 7. *cap. si ex tempore* 9. *hoc tit. lib.* 6. *cap. quia circa, de consang. & affin. cap.* 2. *de decimis in* 6. Docent Decius *in cap. eam te* 7. *num.* 5. *hoc tit.* Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disput.* 30. *num.* 41. Ideoque *in Clementina vlt. hoc tit.* attenditur similiter tempus datæ, non præsentationis; quia de validitate rescripti agebatur, vt pro ipsius textus conciliatione cum capite *quia circa* 22. *de priuilegiis*, tradit Arias de Mesa *dict. cap.* 41. *num.* 23. In secundo verò casu inspicitur tempus præsentationis, veluti in computatione termini in rescripto assignati, *cap. super eo, de appellat.* vel in computando anno, de quo *in cap. plerumque* 23. *hoc tit.* vnde cùm *in dict. cap. vt debitus*, non agatur de valore rescripti, sed de iurisdictione exereenda à iudicibus designatis in rescripto, & per consequens de eius executione, non tempus datæ, sed præsentationis attendi debet, iuxta tradita ab Arias de Mesa *dict. c.* 41. *n.* 5.

20. EXPONITVR CAP. SI CVI 29. DE PRÆBENDIS IN 6.

Sed adhuc obstat textus *in cap. si cui* 29. *de præb. in* 6. vbi cùm agatur de habilitate impetraotis rescriptum, vtrum videlicet habuisset ætatem legitimam, necne, non tempus datæ, sed præsentationis attenditur; qood etiam probatur *in cap. si qui clerici* 8. *cap. is cui* 19. *eod. tit. & lib.* igitur quia non attenditur tempus datæ, sed præsentationis. Augetur difficultas *ex cap. si eo tempore* 9. *de rescriptis, lib.* 6. vbi in eadem specie contrarium decidirur, vidilicet quoad ætatem legitimam attendi tempus datæ. Pro istorum iurium expositione varia tradiderunt Glossa *in cap. ei cui* 29. *verbo Nondum.* Francus *num.* 9. quibus omissis dicendum est, verum esse, habilitatem impetrantis desiderari tempore datæ, non autem sufficere tempore præsentationis: nec cootrarium probatur *ex dict. cap. ei cui* 29. nam ex eo potius suadetur, ætatem esse spectandam tempore datæ; nam illa verba, *si nondum in ætate*, referenda sunt non ad proximè immediata, sed ad tempus collationis, vt sensus illius textus sit, quod cui confertur præbenda, debet esse in ætate legitima tempore collationis. Minùs obstat textus *in dict. cap. is cui* 19. nam ibi non agitur de casu quem disputamus. Nec tandem refragatur textus *in dict. cap.* 8. quia in eo non agitur de defectu ætatis, sed de defectu gradus sacerdotalis: & magnum discrimen est ioter vtrumque defectum; oam defectus ætatis vitiat rescriptum, si tempore datæ adsit: defectus verò sacerdotij potest suppleri ante præsentationem, *cap. licet* 14. *de elect. lib.* 6. nisi contrarium in ipsa iuris dispositione specialiter caueatur, *cap. nemo* 15. *de elect. in* 6. Nec etiam obstat textus *in cap. si pauper* 30. *de præb. lib.* 6. vbi videtur probari idoneitatem requiri tempore præsentationis; nam ibi oon agitur de habilitate irritante, vel annullante rescriptum, sed de meritis ipsius impetrantis, quæ dari possuot tempore præsentationis, & sic illud tempus spectatur. Arias de Mesa *dict. cap.* 41. *num.* 21.

EXPONITVR CAP. QVAMVIS, DE PRÆB. IN 6.

Etiam aduersatur præsenti assertioni textus *in* 21.
cap. quamuis 38. *de præb. in* 6. vbi in concursu duorum rescriptorum ad beneficium, seu præbendam non præfertur qoi priùs litteras impetrauit, nec tempus datæ attenditur: igitur quia non ex data, sed ex præsentatione rescripti prioritas æstimatur. Cui difficultati satisfaciendum est ex traditis suprà *in cap.* 1. videlicet præsentem textum non procedere in concursu duorum rescriptorum, quorum aliud est generale, aliud speciale; quia tunc generali derogatur per speciale, *ex dict. cap.* 1. quare tunc non attenditur tempus datæ, nec prioritas æstimatur ex tempore, sed ex forma, an videlicet generalis sit, an specialis: quo modo etiam intelliguntur textos *in cap. dudum, §. nos igitur, de præb. in* 6. *cap. pastoralis, §. quoniam, de officio deleg.* Nec tunc obstat textus difficilis *in cap. ex parte* 12. *de officio deleg.* vbi in concursu duorum rescriptorum, generalis, & specialis, attenditur tempus datæ: cuius ioterpretationem adduxi *in dict. cap.* 1.

CAPVT XXXI.

Idem [a] *Bituricensi Archiepiscopo, Ap. S. Leg.*

AD audientiam nostram, te significante, peruenit, quod quidam [b] laici clerici obtentis à Sede Apostolica litteris super prouisione sua in aliquibus Ecclesiis tibi lege diœcesana subiectis, ab Ecclesiis recipiunt annuas pensiones, seu alia [c] beneficia; & sic ab earum impetitione desistunt [d] renuntiantes nostrarum beneficio litterarum: deinde ad S. Apostolicam accedentes super prouisione sua obtinent alias litteras ab eadem, de litteris antea impetratis non habitâ mentione, & sic gratiâ benignitatis Apostolicæ abutentes, Ecclesias multipliciter inquietant. Ne ergo tales de suæ circumuentionis astutia glorientur, f. t. mandamus, quatenus eos qui post litteras nostras taliter [e] venditas, alias, de illis mentione non habitâ, impetrabunt de cætero, vel hactenus impetrarunt, [f] carere decernens commodo earundem, Ecclesias contra quas fuerint impetratæ, non permittas earum occasione vexari, reuocando in irritum, si quid earum prætextu inueneris esse factum.

NOTÆ

NOTÆ.

1. BITURI-GVM VAL? a *Bituricensi.*] Ita etiam legitur in quinta compilatione Honorij III. vbi *sub tit. de prebendis*, *cap.* 4. reperitur textus hic, prout in præsenti transcribitur. Biturigum Archiepiscopalis Galliæ Celticæ ciuitas est, Metropolis Aquitaniæ, cuius meminerunt Plinius *lib.* 4. *cap.* 17. Strabo *lib.* 4. Ptolemeus *lib.* 2. *cap.* 7. Cæsar *lib.* 7. *comment.* Ex quibus eius situm & originem repetunt Fratres Sammartani *tom.* 1. *Galliæ christ. fol.* 140. Chenu *in serie Præsulum ipsius Ecclesiæ*, Philippus Bertherios *diatrib.* 2. *cap.* 5. Tamayo à Salazar *in martyr. Hisp. die* 17. *Ianuary*. Eius Præsul Patriarcha appellatur *in cap. conquestus* 9. *q.* 3. Controuersiam super Primato Aquitaniæ cum Andegauensi Ecclesia referam *in cap. finali, de maiorit. & obed.* Eius Archipræsuli Simoni de Soyliaco rescribit in præsenti Honorius, à quo vt Legatus missus fuit in Regnum Franciæ, vt Philippum, cognomento *Augustum*, inuitaret ad subsidium Terræ Sanctæ; & creatus fuit Cardinalis tituli S. Cæciliæ, à Gregorio IX. anno 1232. vt de ipso referentes tradunt Cheon & Fratres Sammartani *suprà*.

2. b *Laici Clerici.*] Sed nonne duo sunt genera christianorum, alij Clerici, alij Laici, *cap. duo*, 96. *dist. cap. cleros*, 21. *dist.* quomodo ergo confunduntur hic, & simul appellantur Clerici laici? Innocentius Cironius in præsenti duplici modo difficultatem dissoluit: primò asserendo in præsenti, Clericos laicos appellari Canonicos illos, qui in Ecclesiis Cathedralibus deseruiunt, ad differentiam Canonicorum Regularium, qui Clerici Regulares dicebantur, vt docuit Bosquetus *ad Innoc. pag.* 85. Secundò affirmat, laicos Clericos dici eos fideles, qui licèt in sacris constituti non essent, tamen adscripti erant seruitio Ecclesiæ, seque, & sua Ecclesiæ deuouerant, de quibus in Concilio Tolet. 4. *can.* 22. Cironius 1. *obseru. cap.* 20.

3. c *Alia beneficia.*] Ex his verbis deducunt antiquiores, pensionem beneficium ecclesiasticum non esse: sed contrarium meo videri deducitur ex hoc textu; dictio enim, *alia*, implicatiua similium est, & in præcedentibus eandem repetit qualitatem: docent & defendunt Gigas *de pensionibus cap.* 1. Nicolaus *de beneficiis lib.* 1. *cap. final.* Cæsar *de ecclesiast. disp.* 14. 3. *p.* §. 7. & nos diximus *ad titulum de præbendis*, *in cap. nisi essent.* Sed si pensio appellatione beneficij comprehenditur, quare qui consequitur gratiam, vt ei de beneficio in Ecclesia prouideatur, non potest eius virtute consequi pensionem, *cap. quamuis* 5. *hoc tit. in* 6. Cui difficultati vt satisfaciat Petrus Gregorius *in præsenti, num.* 3. asserit quod si expectans beneficium pensionem posset obtinere, commodo temporali gratiam beneficij commutare videretur, & crimen simoniæ committeret. Quæ sententia ex eo displicet, quòd pensio non est ius merè temporale; quare in præsenti casu non intelligitur facta commutatio rei temporalis pro spirituali, sed ecclesiasticæ pro ecclesiastica. Quapropter dicendum est, pensionem non posse concedi expectanti beneficium, quia licèt pro beneficio ecclesiastico habeatur, tamen id procedit in pensione iam constituta, & in esse deducta, non verò in pensione nondum constituta, quæ strictè accipitur, nec rationem beneficij ecclesiastici habet: & ita in ea non potest verificari gratia expectatiua beneficij.

d *Renunciantes.*] Potest enim qui habet litteras ad beneficium illis propria authoritate renunciare, *cap. fané*, *cap. veniens*, *de. renunciatione*, Clementina *Gratia*, *eod. tit.* 4.

e *Venditas.*] In hoc casu non dari simoniam docuerunt Flaminius *lib.* 14. *q.* 25. *de resig.* Barbosa *in præsenti*. Sed rectiùs affirmat dari simoniæ crimen Gibalinus *de simonia quæst.* 14. *consect.* 7. *fol.* 197. & dicemus *in cap. insinuatum*, *de simonia*. 5.

f *Carere.*] Nam sicut qui possidet beneficium, tenetur illius mentionem facere in impetratione ad aliud, *cap. ad aures*, *cap. cùm adeò*, *cap. si proponente*, *hoc tit.* dixi latè *in d. cap. ad aures*, ex cuius commentatio repetenda sunt quæ huc spectant: sic etiam debet de litteris impetratis ad beneficium obtinendum mentionem facere, licèt illis renunciasset, pensione sibi constituta. Ratio est, quia omne suppressum, quo expresso difficilis esset concessio Pontificia, inducit subreptionem, & reddit gratiam inualidam, *cap. postulasti* 27. *hoc tit.* sed si Pontifex sciisset impetratorem habuisse litteras, & eis renunciasse, non ita facilè secundas concederet, cùm per primas posset consequi beneficium; & cùm per eum stetisset quominùs consequeretur, perinde habetur, ac si illud obtinuisset, argumento legis *nemo videtur*, *ff. de in integ. rest.* tum etiam quia per illam renunciationem constitutâ pensione, gratia impleta videtur, & per eam beneficium consequutum; subrogatâ enim pensione in locum beneficij, recipit naturam illius, in quo subrogatur, argumento legis *si eius*, §. *qui iniuriarum*, *ff. si quis cautionibus*, §. *fuerat*, *Instituta de actionibus*. 6.

CAPVT XXXII.

Gregorius IX. a *Mediolanensi Archiepiscopo.*

IN nostra proposuisti præsentia, quod nonnulli Clerici à S. Ap. plures litteras (non tamen alias de aliis mentionem facientes) impetrant fraudulenter, quòd in pluribus Ecclesiis admittantur: sicque aliquando in aliis recepti, licèt nondum in eis b ecclesiasticum beneficium sint adsecuti, alias Ecclesias super receptione sua nihilominus impetunt, & molestant. *Et infrà*: Mandamus quatenus eos Clericos Ecclesiis, in quibus recepti sunt, faciens esse contentos, non permittas alias ab eis occasione litterarum huiusmodi c molestari, nisi de receptione fortè sua expressam fecerint mentionem.

NOTÆ.

1. a *Mediolanensi.*] Huius Ecclesiæ originem retuli *in cap. cùm adeò 17. hoc tit.*

2. b *Ecclesiasticum.*] Ex his verbis deducunt Abbas hîc *notabili* 2. Barbatia *num.*28. Felinus *in principio*, Antonius Fabricius *in praxi benef. tit. de intitulat. num.* 21. *&* 34. canonicatum per se non esse beneficium ecclesiasticum, nec titulum ecclesiasticum sufficientem ad lucrandos fructus; cùm in præsenti asserat Gregorius IX. Canonicum præbendam non habentem, non obtinere beneficium ecclesiasticum. Sed eorum sententia refellitur *ex cap. dilecti* 19. *in fine de præbendis*, vbi apertè docetur, recepto in Canonicum, etiamsi præbenda illi non fuerit assignata, distributiones quotidianas esse præstandas; quod etiam probatur *ex cap. cùm M. de constit.* quare Canonicum adhuc ei non assignatâ præbendâ, verè beneficiarium esse, rectè probant Archidiaconus & alij antiquiores, quos referunt Flaminius Paris. *de resig. lib.*2.*q.*1.*num.* 102. Nec contrarium docet Gregorius *in præsenti*, in illis verbis, *ecclesiasticum beneficium*; nam omissis distinctionibus traditis à Fabricio *vbi proximè*, *num.* 24. quas refert, & refellit Cæsar *de ecclesiast. hierarch. disp.*12.3. *p. n.*44. dicendum est, Gregorium in præsenti non negare receptum in Canonicum verè esse beneficiarium, sed tantùm asserere non habere beneficium, id est præbendam; vtitur enim verbo beneficij pro præbenda; quia præbendæ appellatione comprehenditur, *cap.* 1. *&* 2. *de concess. præb. cap. tua, de v. s.* ac si dicat, receptum in Canonicum, adhuc non fuisse assecutum præbendam, vt apertiùs explicatur *in cap. dilectus*, ibi: *Receptus in Canonicum præbendæ beneficio fraudatur: cap. relatum, eod. tit. cap. cùm super, de concess. præb.* explicat Sebastianus Cæsar *vbi proximè.*

c *Huiusmodi molestari.*] In his verbis deciditur, quod Clericus virtute rescripti Apostolici receptus in Ecclesia Cathedrali, licèt nondum in ea præbendam sit assecutus, aliud rescriptum à Pontifice impetrans de receptione sua nullam faciens mentionem, vt in alia Ecclesiâ ei de beneficio prouideatur, non potest occasione secundi rescripti aliam molestare Ecclesiam, beneficium in ea petendo. Quæ decisionis pars difficilis ex eo redditur, nam cùm sufficiens tantùm beneficium ab impetrante possessum exprimi debeat in impetratione secundi rescripti pro alio beneficio obtinendo, & is qui virtute primi rescripti tantùm receptus est, nullam sit ecclesiasticam præbendam adeptus, vt ex nostro textu constat, non debebat cogi in rescripto pro alia præbenda impetrato de receptione sua vllam mentionem facere. Difficultatem agnouit Glossa in præsenti, verbo *Beneficium*, ex cuius sententia dicendum est, secundum rescriptum non valere in nostro textu, nisi de receptione in Canonicum mentio fiat; quia licèt in Canonicum receptus ex vi rescripti primi non sit præbendam assecutus, quia tamen Canonicus est, ius habet ad præbendam proximè vacaturam, quia non est congruum, vt præbenda careat, qui in Canonicum noscitur esse receptus, *cap. relatum, cap. dilectus* 19. *de præb. cap. cùm super* 8. *de concessione.* Monera *de optione canonica, cap.*1. *q.*1 *num.* 3. & ita beneficiatus reputatur: inde cùm per receptionem in Canonicum beneficium obtineat, in impetratione secundi rescripti debet mentionem facere suæ receptionis. 3.

CAPVT XXXIII.

Idem *Episcopo* [a] *Siluanectensi, & Abbati* [b] *Caroliloci.*

EX parte Decani & Capituli [c] Laudunensis fuit propositum, quòd cùm ipsi authoritate Ap. [d] indulgentiæ in nobilem [e] virum I. excommunicationis sententiam protulissent, procuratoribus partium propter hoc ad S. Apost. [f] accedentibus, & lite super diuersis [g] articulis contestatâ, nos causam vobis commisimus terminandam, hoc adiecto, vt non obstarent litteræ præter adsensum partium [h] impetratæ. Dictus autem nobilis citatus proposuit, quòd per litteras illas procedendum non erat, ex eo, quod V. qui easdem litteras impetrauerat, [i] falsus extiterat procurator, cùm ipse ante impetrationem litterarum ipsarum propter ; suspicionem, quam contra eundem conceperat, mandatum sibi traditum reuocasset. Eis igitur proponentibus ex aduerso, quod ad nos, vel ad ipsos huiusmodi [k] reuocatio non peruenit, vos quod deberetis per litteras ipsas procedere, per quandam [l] interlocutionem protulistis. *Et infrà:* Petente itaque procuratore ipsorum, vt inspiceretis prædictam indulgentiam, procurator ipsius Nobilis ex aduerso respondit, quod non erat per iam dictas litteras [m] procedendum, exhibens alias quasdam posteriùs impetratas, inter alia continentes, vt si de partium voluntate procederet, causam terminaretis eandem: alioquin ipsam sufficienter instructam remitteretis ad Sed. Apost. & examen, cum indulgentia memorata. Quas litteras ipsi ex eo non valere dicebant, quia per eundem V. & post reuocationem mandati fuerant impetratæ. Quia verò iuxta generalis statuta [n] Concilij valere non debent, nisi sit de illis personis, à quibus non est exigendum de iure mandatum: [o] mandamus quatenus si reuocatio mandati ad procuratorem peruenit (cùm minus valere debeant litteræ, quæ impetrantur ab illo, à quo mandatum dominus reuocauit,) in negotio iuxta priorum continentiam litterarum, non obstantibus posterioribus, procedatis.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a *Siluan.*] Siluanectum à Silua Rezia dicitur: Svrbs Episcopalis est in Metropoli Rhemensi, ob syluam eam ciuitatem circumdantem & cingentem, sic appellata. Patronum habuit S. Regulum; nunc est dicata B. Mariæ, vt referunt Fratres Sarmatani *tom. 3. Galliæ, fol.* 1016. cuius Episcopo Guarino secundo rescribit in præsenti Pontifex, de quo Rigordus ad annum 1213. ibi: *Guarinus Siluanectensis Episcopus, sentiens se tam ætate, quàm corpulentia ponderosa insufficientem oneri, quod iam per 30. annos portauerat, impetratâ à Summo Pontifice, sicut in iure cautum est, licentiâ, renunciauit Episcopatui, & transtulit se ad Monachos Caroliloci, Cisterciensis Ordinis.* Alia prosequuntur de hac Ecclesia Chenu *in ea*, Bosquetus *ad Innocent. lib. 1. epist. 1. & 2.*

2. b *Caroliloci.*] Quatuor Abbatiæ, seu Prioratus huius nominis sunt in Gallia; tamen in præsenti scribit Gregorius Abbati Caroliloci, aliàs Carliloci, Ordinis Cisterc. diœcesis Siluanectensis; cui etiam rescribunt Alexander III. *in cap. cùm dilecti 3. de empt. & vendit.* & Innocentius III. *in cap. ex parte 10. de temporibus ordin.* Huius monasterij initium & situm refert Robertus Claudius *in catalogo monast. Cisterc.* per hæc verba: *Carlilocus, vel Carolilocus, Cisterc. Ordinis, Siluanectensis diœcesis, filia Pontigniaty, ab vrbe Siluanecto duabus leucis distans, fundatur anno 1126. 5. Idus Ianuary, à Ludouico VI. Crasso, eaque fundatio confirmatur à Ludouico VII. Rege Francorum, & Duce Aquitanorum, anno Regni sui primo.* Alia de ipso monasterio adducunt Manrique *tom. 1. annal. Cisterc. anno 1136. cap. 6. num. 6.* Fratres Sarmatani *tom. 4. Galliæ Christ. fol. 219.* Eius Abbati Ioanni Cadomensi rescribit in præsenti Gregorius.

3. c *Laudunensis.* Hæc Ecclesia est Cathedralis suffraganea Archiepiscopi Rhemensis, de qua egi *in cap. 25. hoc tit.*

4. d *Indulgentia.*] Ex his verbis deducunt omnes antiquiores in præsenti, quod licèt iure communi Episcopis competat ius excommunicandi, censurasque ecclesiasticas imponendi, *cap. conquerente 16. de officio Ordin. cap. corripiantur 24. q. 3.* & aliis Prælatis inferioribus, si modò ecclesiasticam iurisdictionem exerceant: textus sic accipiendi *in cap. Sacerdos 3. de offic. ordin. cap. 1. de empt. & vendit. cap. sicut 33. de simonia, cap. cùm in Ecclesiis 10. de maiorit. & ob.* Couarr. *in cap. alma, 1. p. §. 11. num. 11.* Singularibus tamen personis, seu aliis, qui nullà iurisdictione vtuntur, excommunicandi facultas denegatur: vnde fit, quod Capitulum Ecclesiæ Cathedralis non potest de iure communi excommunicationem, seu aliam censuram inferre, nisi de speciali Sedis Apostolicæ indulgentia, *cap. quæsiui, de his quæ fiunt à Prælatis, cap. ex parte 23. de v. s.* cuius doctrinæ ratio illa est, quod iurisdictio ordinaria de iure communi ad Episcopum pertinet, licèt illam debeat explicare cum consensu Capituli, *cap. Episcopus 15. q. 7. cap. nouit, cap. quando, de his quæ fiunt à Prælatis, cap. 3. de consuetudine, lib. 6.* Vnde cùm Capitulum iurisdictione ecclesiasticà careat, excommunicandi, aut interdicendi potestatem non poterit exercere, nisi priuilegio Pontificis, vel consuetudine legitimè præscripta talem facultatem obtineat, *cap. irrefragabili 13. §. excessus, & §. cæterùm, de offic. ordin.* docent Sayrus *de censuris lib. 5. cap. 10. num. 13.* plures relati à Gibalino *de censuris disput. 3. q. vlt. fol. 110.*

5. e *Virum.*] Non expressit Pontifex causam censuræ, ob quam videlicet Capitulum nobilem illum excommunicatione ligasset. Suspicor tamen latam fuisse excommunicationem ex causa manifestæ iniuriæ, vt in textu *in cap. ex parte 23. de v. s.* quæri tamen non inutiliter posset, an in his Hispaniæ Regnis nobiles excommunicari possint ob causam meri debiti ciuilis. Ansam dubitationi præbent lex 3. cum sequenti, lex 14. *tit. 2. lib. 6. recopil.* quibus cauetur, nobiles propter debitum ciuile in carcerem detrudi non posse, quo argumento idem dicendum esse contendunt in excommunicatione, cùm excommunicatio non modica seruitutis sit species, Gomez de Leon responso 14. Ceuallos *communium q. 701. num. 1.* Felicianus *lib. 2. de censibus, cap. 3. num. 9.* Latè probant Narbona *in d. l. 14. glossa 1.* Collantes *lib. 2. pragmat. cap. 14.* sed eorum sententia communiter reiicitur, atque contraria communi praxi recepta est, tam circa nobiles mulieres, quàm circa agricolas, qui certis anni temporibus pro debito ciuili carceri mancipari nequeunt.

6. f *Accedentibus.*] Hinc apertè intelligimus, tam Capitulum, quàm nobilem virum constituisse procuratores, vt ad S. Apostolicam accederent: vnde deducunt Cardinalis *in præsenti*, Barbosa *num. 22.* excommunicatum procuratorem in iudicio constituere posse, immò & necessariò illum constituere teneri, *ex cap. intelleximus, de iudiciis:* docent plures, quos refert & sequitur Balboa *ibi, num. 70.* licèt contrarium defendant alij ab eo citati *num. 69.*

7. g *Articulis.*] Hinc etiam colligitur, posse in vno, eodemque iudicio simul plures quæstiones agitari; quod etiam docetur *in l. heredes 25. §. de pluribus, ff. familiæ erciscl. l. cùm duobus 52. §. si plures, ff. pro socio, cap. 2. de capel. monach.* idque receptum est causâ finiendarum litium; quod tamen ita accipiendum est, si modò in vno, eodemque iudicio proponantur diuersæ actiones, non eiusdem rei, sed ex diuersis causis, & ad diuersas res, *l. si idem 11. ff. de iurisdict. l. vlt. in principio, C. de annal. except.* & quamvis non satis conster inter Doctores, an vnus in hoc casu libellus sit, an plures; frequentiùs tamen obtinuit vnicum esse, licèt actiones sint diuersæ: docent *in l. edita, C. de edendo*, Castrensis & Alexander, Cagnolus *num. 247.* vnde ad praxim noto, sententiam super tali libello latam, vnicam esse, ex eaque vnam tantùm decimam deberi. Cagnolus *vbi suprà, num. 254.*

8. h *Impetratæ.*] Regulariter enim rescripta ad lites impetrata valent etiam sine consensu vtriusque litigatoris: à qua regula duo casus excipiuntur. Primus est, quando Pontifex nominatim adiecit, vt non valeat absque consensu vtriusque partis; tunc enim formam rescripti seruari oportet, adeò vt rectè existimet Glossa hîc, quod licèt Nobilis iste non reuocasset mandatum procuratorium, adhuc posteriores litteræ sine consensu partium impetratæ non valerent, ex vi huius adiectionis. Secundus casus proponitur *in cap. cæterùm 3. hoc tit.* quando scilicet primum rescriptum fuit impetratum de communi litigantium consensu; quo casu secundum obtineri non potest, nisi habita mentione prioris, & promiscui consensus: explicat Barbosa hîc *num. 34.*

i *Falsus.*]

9. i *Falsus.*] Ex quibus verbis colligitur, post reuocationem mandati procuratorem falsum dici; quare nobilis iste intendebat rescriptum impetratum à procuratore reuocato, tanquam à falso procuratore, non valere. Planè illud sciendum est, illum dici propriè procuratorem falsum, qui procurator non est, sed se negotiis alienis offert, simulando se mandatum habere, decipiendi animo, *l. falsus* 44. *§.* 1. *l. si vendidero* 80. *§. si Titius*, & *§. vlt. ff. de furtis*, *l. falsus* 19. *C. eod. l. si quis* 18. *in fine*, *ff. de solutionibus*, *l.* 1. *§. quotiens*, *ff. de vi & vi armata*, *l.* 3. *§. vlt. ff. rem ratam haberi*, *l. si procuratorem* 54. *ff. de condict. causa*, *l.* 1. *§. vlt. ff. quod iussu*, *l. licèt* 56. *ff. de iudiciis*, *l. licet* 24. *C. de procuratoribus.* Dicitur item falsus procurator ille, qui cùm mandatum haberet, postea dominus reuocauit, & scienter perseuerat, simulatque se esse procuratorem, *cap. in nostra* 4. *de procuratorib.* & quamvis in nostro textu falsus procurator dicatur ille, qui reuocatus erat, & non certior factus, vt docet Glossa verbo *Falsus*; tamen vt rectè considerat Barbosa *n.* 37. in his verbis continetur partis allegatio, non Pontificis responsum. Notandum etiam est, gesta per falsum procuratorem posse à domino rata haberi, *d. l. licet* 56. *d. l. si procurator* 14. *l. si pupilli* 6. *§. item*, *ff. de negotiis gestis*, nullâ habitâ differentiâ inter falsum procuratorem, & reuocatum: sed hoc ita accipiendum est, dummodò ante ratihabitionem aduersa pars non opposuerit falsitatem mandati. Azeuedo *in l. vlt. num.* 7. *tit.* 21. *lib.* 4. *recop.* Barbosa *in l. alia*, *§. eleganter*, *num.* 5. *ff. soluto matrim.* Gutierrez *consilio* 9. *num.* 4. Farinacius *decis.* 1. *in nouissimis.* Quod verò Glossa in præsenti, verbo *Procurator*, discrimen constituit inter falsum procuratorem, & reuocatum, procedere debet cùm agimus de procuratore reuocato, & non certiorato; nam procurator falsus, seu denuntiatus de reuocatione, nec dominum obligat, nec soluentem liberat: procurator verò reuocatus, si ignoret reuocationem, & dominum obligat, & soluentem liberat ipso iure, si modò vterque, procurator & debitor, ignorans sit, *l. si seruus* 32. *l. qui hominem* 34. *§. si Titium*, *l. cùm quis* 38. *§.* 1. *ff. de solutionib. l. eius qui* 41. *§. placebat*, *ff. de rebus creditis.* Planè si debitor ignorans soluat procuratori scienti reuocationem, & simulanti, debitor non ipso iure, sed ope exceptionis liberatur, si modò paratus sit cedere condictionem furtiuam, quam habuit contra procuratorem, *d. l. cùm quis* 38. *§. is cui.* Nec obstat lex *si quis* 28. *in fine*, *ff. de solutionibus*, dum ait in hac specie debitorem simpliciter liberari. Cui respondet Cuiacius *tract.* 7. *ad Africanum*, *in d. §.* 1. textum illum exponendum esse de liberatione per exceptionem: nec nouum est in iure, vt liberati dicatur, qui per exceptionem liberatur, *l. qui hominem* 34. *§. stipulatus*, *ff. de solution.* iunctâ lege vltimâ, *§. cùm mihi*, *ff. de v. s.* docet Osuald. *lib.* 16. *Donelli*, *cap.* 10. *littera P.*

10. j *Suspicionem.*] Licèt enim regulariter post litem contestatam dominus non possit sine causa procuratorem reuocare, vt ante litis ingressum, *l. ante* 16. *cum l. sequent. ff. de procurat. l. procuratoribus* 22. *C. eod. tit. cap.* 2. *eod. tit. in* 6. *l.* 23. & 24. *tit.* 5. *partita* 3. Donellus *lib.* 18. *commem. cap.* 17. vbi Osuald. *littera B.* si tamen iusta causa interueniat, poterit etiam post litem contestatam eum reuocare. Iustæ autem causæ recensentur *in leg. post* 19. cum sequenti, *ff. de procurat.* In quarum numero refertur suspicionis causa, cuius meminit Gregorius in præsenti. Differentiæ ratio inter istos casus ex eo prouenit, quia ante litem contestatam res integra est, *l.* 3. *C. mandati*; & ideò mandatum potest reuocari, *§. rectè*, *Instit. mandati*: post litem verò contestatam procurator litis eius dominus fit, vnde sine causa reuocari non valet. Nec differentiam hanc euertit textus *in l. is cuius* 64. *ff. de procurat.* vbi etiam ante litem contestatam causæ cognitio necessaria est, vt remoto procuratore dominus iudicium per se suscipere possit. Quæ difficultas adeò pressit Cuiacium *lib.* 22. *obseru. cap.* 10. vt coactus sit asserere, illa verba, *causâ cognitâ*, in eo textu abundare. Sed eâ, & aliis solutionibus omissis, traditis ab Accursio *ibi*, Iulio Pacio *centur.* 2. *q.* 32. dicendum est cum Alberico, quem sequitur Osualdus *dict. cap.* 17. *littera B.* textum illum accipiendum esse non de procuratore, sed de defensore, qui se liti obtulit sine mandato, qui cùm effectu solus ad iudicatum faciendum & soluendum teneatur, æquum non est sine causæ cognitione à domino reuocari.

k *Reuocatio.*] Quæ quomodo fieri debeat, dicemus latè, Deo annuente, *in cap. mandato*, *de procuratoribus.* 11.

l *Interloquutoriam.*] Propria fuit interloquutoria sententia, quæ ex eo dicta est, quia interim dum iudex sententiam definitiuam profert, loquitur aliquid iubendo, *l. ex stipulatione* 7. *C. de sentent. & interl. l. id ergo*, *§. quantum*, *ff. de his qui notantur.* Docent Donellus *lib.* 27. *comment. cap.* 1. vbi Osuald. *littera B.* Treutlerus *volumine* 2. *select. disp.* 23. *thesi* 1. Valentia *lib.* 2. *illustr. tract.* 2. *cap.* 7. *num.* 4. licèt aliquando interloquutio significet vocem iudicis admonentis, vt *in l. in testamento* 38. *ff. de fideicommiss. libert.* & aliquando sententiam definitiuam importet, *l.* 3. *§.* 1. *ff. de offic. Præfect. vig.* dicemus fusè *in cap. super eo* 12. *de appellat.* 12.

m *Procedendum.*] Quod verum erat, si cum mandato procurator non reuocatus impetrasset secundas litteras, priorum factâ mentione, vt exponit Moneta *de commut. cap.* 6. *num.* 369. & nos diximus suprà *in cap. si autem* 9. 13.

n *Concily.*] Lateranensis videlicet, relati *in cap. nonnulli*, *§. sunt*, vbi notaui, *hoc tit.* 14.

o *Mandamus.*] Concludit Pontifex, priores litteras, non verò posteriores ab eodem procuratore impetratas, valuisse: sed cur magis primæ quàm secundæ sustineantur, quandoquidem ambæ ab eodem procuratore reuocato impetratæ fuerunt, difficilis inspectionis est, & quæ antiquorum Interpretum ingenia torsit, in variasque traxit sententias, vt videre est apud Glossam hic, verbo *Propter*, Innocentium, Ioannem Andream, Cardinalem *opposit.* 3. Barbat. *num.* 97. Ex quibus illa frequentior resolutio est, quod priores litteræ fuerunt in iudicio impetratæ, posteriores verò extra iudicium: quo fit vt priores valuissent, quia procuratoris reuocati notitia ad iudicem, aut aduersarium non peruenerat, quæ necessaria erat, ex adducendis *in d. cap. mandato*; posteriores verò inutiles fuerunt, quia satis erat ad illarum inualiditatem, quod solus procurator de reuocatione certior fieret. Sed hæc communis interpretatio displicuit Buttio *in præsenti*, *num.* 29. ex eo, quod in præsenti quæstione non potest constitui vlla differentia inter iudicialia rescripta, & extraiudicialia; & quia admissâ etiam hac differentiâ, tam 15.

priores,

priores, quàm posteriores litteræ iudiciales dici debebant, vt docet Abbas *hic, num.* 10. Barbatia *num.96.* Quare hac, & aliis explosis solutionibus, probabilior videtur expositio Abbatis *hic, num.* 11. qui ait, in præsenti casu ideò prævalere priores litteras, quia procurator reuocans illas impetrauit, ignorante alio Capituli procuratore reuocationem; cùm enim Ille procurator distinctus esset ad prosequendam litem cum Capitulo, seu eius procuratore, gesta per Capitulum cum falso procuratore tenuerunt antequam de eius reuocatione certior haberetur, *l. si fideiussor* 29. §.1. *ff. mandati*: planè secundum rescriptum à procuratore fuit impetratum in vtilitatem domini reuocantis, ideoque ad eius nullitatem necesse non fuit, nisi vt solus ipse procurator certior fieret, cùm alterius non interstit: & hinc prouenit ratio, quare in præsenti textu signanter expendatur, circa primum rescriptum reuocationis notitiam ad aduersarium non peruenisse, non ita circa secundum, quia in secundo rescripto aduersarius in nullam captionem incidebat, quæ in primo casu sine dubio contigeret, si reuocatio vtilis esset: Abbatem sequitur Barbosa *in præsenti.*

CAPVT XXXIV.

Idem *Decano & Magist. G. Canonic.* [a] *Leodiensi.*

Significante V. nos noueris accepisse, quod cùm R. contra V. [b] Rhemensis diœcesis super quibusdam [c] pannis, & aliis, ad iudices litteras impetrasset, idem V. excipiendo proposuit, quod cùm idem, non de Rhemensi, sed de Leodiensi diœcesi existeret, per huiusmodi litteras (cùm de diœcesi Leodiensi non facerent aliquam mentionem) conuenire de iure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionem huiusmodi admittere denegarunt, nostram audientiam appellauit. Ideoque mandamus quatenus si est ita, reuocato in irritum, &c.

NOTÆ.

1. a Leodiensi.] Leodium ciuitas est antiqua Eburorum, totius principatus Leodiensis caput, cuius situm & antiquitatem referunt Bucherus *in Belgico Romano, fol.* 589. Fratres Sammart. *tom.2. Gallia Christ. fol.* 638. In ea sunt duæ Ecclesiæ æquè Cathedrales; alia S. Ioannis Euangelistæ, alia S. Dionysij, quarum mentio extat *in cap. veniens, de remunt.* vbi notauit Cironius. De dignitatibus Decani & Magistri Scholæ egi *in cap.2. cap. cùm dilecta* 22. *hoc tit.*

b *Rhemensis.*] Quæ est Metropolis Galliæ, vt probaui *in cap. olim* 25. *hoc tit.* 2.

c *Pannis.*] Apud nos, *paños*; vnde Pannifex dicitur qui pannos texit, vt probat Ioannes Vossius *de vitiis serm. verbo Pannifer.* Textum hunc exposui suprà *in cap. super* 20. *num. finali.* 3.

CAPVT XXXV.

Idem *Priori* [a] *S. Laudinensis, &* [b] *Succentori Rhotomagensi.*

Rodulphus Clericus Rector Ecclesiæ S. Christophori de ciuitate [c] Sagiensi, suâ nobis insinuatione monstrauit, quod cùm Magister R. eum per quasdam litteras contra Episcopum Sagiensem, & quosdam alios Sagiensis diœcesis, super redditibus & rebus aliis impetratas à nobis coram iudicibus super eadem Ecclesia per generalem clausulam (quidam alij) conuenisset, idem Rector proposuit excipiendo, quod cùm esset de ciuitate Sagiensi, & sub eadem clausula nullus de ciuitate ipsa intelligatur inclusus, conueniri non poterat per eandem: & quia dicti indices exceptionem huiusmodi recusarunt admittere, nostram audientiam appellauit. Ideoque mandamus quatenus si est ita, reuocetis in irritum, &c.

NOTÆ.

1. a S. Laudinensis.] Cùm nulla reperiatur Ecclesia huius nominis in Metropoli Rhotomagensi, aut diœcesi Sagiensi; reperiatur autem monasterium S. Audoeni in Rhotomagensi diœcesi, de quo plura Fratres Sammarani *tom.* 4. *Gallia Christ. fol.* 101. credebam in præsenti legendum esse S. Audoeni. De diœcesi Rhotomagensi iam nonnulla adduxi suprà *in cap. cùm contingat.*

2. b *Succentori.*] Succentor est, qui præcentori canenti canendo respondet. D. Isidorus *lib.7. etymolog.* D. Basilius *epist.63.* ibi: *Cùm id muneris datur, vt quid canendum est, prior ordinatus; qui succinat*: cuius officium spectabat ad scholam Cantorum, vt dicemus *in tit. de officio Primicerij.*

c *Sagiensi.* Sagiensis, siue Saiorum ciuitas, est prouinciæ secundæ Lugdunensis, sub Archiepiscopatu Rhotomagensi, cuius etiam mentio fit *in cap. ex insinuatione, de procurat.* Eius situm, & originem referunt Fratres Sam. *tom.* 3. *Gallia Christ. fol.*971. Chenu *in Chronol. Gallia, in ipsa Ecclesia.* In præsenti agitur de Geruasio 1. qui eam Ecclesiam rexit vsque ad annum 1228. 3.

CAPVT

CAPVT XXXVI.

Idem *Abbati* [a] *S. Iacobi.*

SIgnificauit nobis Comitissa Namurensis, quod cùm mortuo Comite fratre suo, ipsa in eius successerit [b] Comitatu, G. & B. per quasdam litteras Apostolicas contra [c] Tullens. Episcopum, & quosdam aliquos Clericos impetratas, eam coram iudicibus (ad quos obtentæ fuerant) super quadam summa pecuniæ, quam eidem fratri suo se mutuasse dicebant, per illam generalem clausulam (quidam alij) quia in prædicto Comitatu successerat, conuenerunt. Excipiente itaque procuratore suo, quod cùm adhuc frater eiusdem mulieris viueret, quando eædem litteræ impetratæ fuerunt, nec per ipsasdum viueret, fuerat ad iudicium euocatus, earum authoritate non poterat conueniri. Et quia iudices exceptionem non admittebant ipsius, nostram audientiam appellauit. *Et infrà*: Ideoque mandamus, quatenus si est ita, reuocato in irritum, &c.

NOTÆ.

1. a S. *Iacobi.*] Monasterium S. Iacobi, & Christophori in Episcopatu Tullensi est, Ordinis S. Benedicti, vt refert Tamburinus *in serie Abbatiarum, verbo Tullensis.*

2. b *Comitatu.*] In Gallia enim, vbi est Namur, fœminæ non excluduntur à feudis, *cap.* 18. *de consuet. cap. finali, de concess. preb. cap. Abbate* 25. *de v. s.* & succedunt in eis, vt probat Arniseus 2. *p. de iure reipub. sect.* 12. *num.* 2. Præfertur autem filius fœminæ, vt sine controuersia ab omnibus scribentibus admittitur.

3. c Tullensem.] De Ecclesia Tullensi egi *in cap. cùm accessissent, de constitut.*

COMMENTARIVM.

4. *Conclusio traditur et probatur.* EX his tribus decisionibus sequens deducitur disputanda assertio: *Rescriptum iustitiæ impetratum contra Petrum ciuem vnius diœcesis, non extenditur contra Petrum incolam alterius ciuitatis, aut diœcesis, aut eo defuncto contra eius hæredem.* Probant eam textus *in cap. pastoralis, in fine, cap. vlt. hoc tit. cap. cùm olim* 31. *cap. licèt, cap. P. & G. de officio deleg. cap. ex parte, cap. compromissum, de arbitris, cap.* 2. *cap. susceptis* 6. *hoc tit. in* 6. *cap. finali, de prebendis, eod. lib. cap. accusator, §. si verò, de hæreticis, eod. lib. l.* 2. *C. de diuersis rescriptis.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, Petrus Gregorius *in præsenti*, & *lib.* 74. *syntagm. cap.* 3. Osualdus *lib.* 17. *Donelli, c.* 10. *littera P.* Sahagun *in cap.* 1. *de alienat. iudicij.* Cuiacius, Alciatus, Vega, & Balboa *in cap. quia* 11. *de iudiciis*, Morla *in emporio, tit.* 2. *de iurisdict. q.* 21. Moneta *de commut. cap.* 6. *num.* 363. & *cap.* 8. *num.* 305. & *de conseruatoribus cap.* 10. *num.* 199. Tuschus *littera R. conclusione* 213. *num.* 13. Fachineus *lib.* 6. *controu. cap.* 66. plurimi relati à Salgado *de retent. Bullarum lib.* 2. *cap.* 12. *per totum*, Atellano *in antinom. antinomia* 3. Fermosinus *in cap. quia, de iudiciis, q.* 1. Basilius *de matrim. lib.* 8. *cap.* 17. *§.* 2. *num.* 21. Alexander Ludouisius *decis.* 34. Ioannes Andreas *in regula Qui in ius, de reg. iuris lib.* 6. Gothofredus *in l. finali, C. Theodos. de diuersis rescriptis.*

5. *Traditur ratio dubitandi.* Sed hæc assertio difficilis redditur sequentibus argumentis. Primum ex eo nascitur, nam demonstratio falsa non viriat dispositionem, *l. cum tale, §. falsa, ff. de condit. & demonst. §. falsa, Instit. de legatis, l. demonstratio* 17. *ff. eod. tit.* quia dum de corpore constat, de demonstratione non curatur, *l. falsa, l. nominatim* 34. cum aliis, *ff. de condit. & demonst.* Igitur si de persona Petri constat, quamuis erretur in demonstratione diœcesis, vel ciuitatis, rescriptum vires obtinet, & per illud potest conueniri. Secundum aduersus secundam nostri partem, vbi asserimus, aduersus hæredem, seu successorem non transire rescriptum impetratum contra prædecessorem, ex eo prouenit, nam certum est hæredem vniuersalem repræsentare defunctum, cum suis causis, vitiis & obligationibus, *l. hæres* 22. *ff. de vsucap. authent. de iureiurando, in principio, collat.* 5. Hothomanus *illustrium quæst.* 25. ideoque omnibus obligationibus, & actionibus ex contractibus, vel quasi prouenientibus, quibus tenebatur defunctus, & ipse hæres tenetur, *l. ex contractibus* 48. *l. ex depositi, ff. de obl. & act.* latè Pichardus *in §.* 1. *Instit. de perpetuis & temp.* Sed rescriptum iustitiæ tantùm conceditur ad exercitium actionum, quæ oriuntur ex dictis obligationibus: ergo sicut actiones transeunt ad hæredem, ita & rescriptum; & per consequens eo rescripto, quo conueniri poterat defunctus, & eius hæres conueniri valet. Augetur primò hoc argumentum ex satis vulgari principio, quo docetur, hæredem conueniendum esse coram eodem iudice, coram quo testator conueniri poterat, *l. hæres* 19. vbi plura Petrus Barbosa, *ff. de iudiciis, l.* 32. *tit.* 2. *part.* 3. quia quoad forum nullam ex persona hæredis obligatio defuncti accipit diuersitatem, vt pluribus ampliationibus, & limitationibus latè illustrantes docent Carleual. *de iudiciis disput.* 2. 2. *tom. q.* 5. Fermosinus *in d. cap. quia, de iudiciis, q.* 8. ergo si prædecessor virtute rescripti poterat conueniri coram indice designato in rescripto, & successor poterit coram eodem iudice similiter conueniri. Secundò augetur hæc difficultas, nam certum est, lite contestatâ instantiam iam inceptam transire in successorem, *l. in hoc iudicio, ff. familiæ erciscundæ, cap. penult. de officio deleg.* docent Castillo *lib.* 2. *controu. cap.* 9. *per totum*, Fermosinus *in d. cap. quia* 11. *q.* 7. sed oblatio precum, & concessio Principis, quæ concurrunt in rescripto, pro lite contestata habentur, *l.* 1. *C. quando libellus Principi datus*, quæ pars est legis *post celebratam, C. Theodos. de demonstr. illam* 33. *Codice de donationibus, l. non dubium, C. Theodos. de diuersis rescriptis*: ergo post rescriptum

rescriptum impetratum conueniri potest, non solùm qui in eo nominatus est, verùm & eius successor, cùm per litis contestationem iam non sit res integra, vt expreßè docetur *in l. final. Cod. Theodos. de diuersis rescriptis*.

6. RESCRIPTA STRICTA SVNT.

Quibus argumentis minimè obstantibus verum est, rescripta non extendi ad alias personas præter designatas in ipsis, ita vt si rescriptum impetretur contra vnum, alius etiam eiusdem nominis conueniri non possit; vt si impetretur rescriptum contra Petrum diœcesis Salmantinæ, non potest conueniri eo rescripto Petrus diœcesis Zamorensis, ex præsenti capite *significante*; nec Petrus incola ipsius ciuitatis, *dict. cap. Rodulphus*: similiter si rescriptum impetretur contra aliquod monasterium super re ad monasterium spectante, non poterit conueniri Abbas ipsius monasterij: vel è contra, si rescriptum concedatur contra Abbatem, non poterit conueniri monasterium, cùm distinctæ sint res monasterij, & Abbatis, *cap. edoceri* 22. *hoc tit.* Nec solùm aliæ personæ extraneæ in rescripto non designatæ conueniri non possunt, verùm nec successores, vel hæredes illius personæ, quæ expressa fuerat in rescripto, *cap. significauit* 36. *hoc tit.* Sicut enim morte aut delegantis, aut delegati re integrâ expirat iurisdictio delegata, *cap. gratum*, *cap. relatum*, *cap. licèt*, *de offic. deleg.* ita mortuo eo aduersùs quem rescriptum impetratur, expirat, quia rescriptum non extenditur ad personas incognitas, *cap. finali*, *hoc tit.* faciunt lex *si decesserit* 4. *ff. qui satisdare*, lex *Paulus* 2. *ff. quæ sententia sine appellat.* Moez *in cap. 2. hoc tit. lib. 6. num.* 16.

7. DE CLAVSVLA, QVIDAM ALII.

Quæ omnia licèt procedant in rescriptis generaliter & indistinctè impetratis, tamen si in illis adiecta sit clausula illa, *Quidam alij, omnesque alios sua interesse putantes*; tunc alij non designati in rescripto, coram iudicibus in eo datis conueniri possunt, *cap. sedes*, *hoc tit. cap. cùm in multis* 2. *eod. tit. lib.* 6. Martha *de clausulis p.* 1. *clausula* 86. Barbosa *eod. tract. claus.* 94. Moneta *de conseruat. cap. 6. num.* 367. plures relati à Salgado *de supplic. ad sanctissim. 2. p. cap. 12. per totum*: sed licèt virtute huius clausulæ possent conueniri omnes alij quorum interesse vertebatur in ipso negotio, tamen hodie post constitutionem textus *in dict. cap. cùm in multis*, *hoc tit. lib.* 6. vltra tres, aut quatuor conueniri nequeunt, vt sic fraudi occurratur, vt ait Pontifex in eo textu: & debet impetrator rescripti illorum nomina expreßè demonstrare, adeò quod ante citationem debeat fieri hæc nominatio eorum, qui conueniendi sunt virtute prædictæ clausulæ: nec iudex datus in eo rescripto habet antè iurisdictionem, quæ interim est incerta, Barbosa *vbi supra*, *num.* 7. Salgado *num.* 9. nec vigore dictæ clausulæ possunt conueniri personæ priuilegiatæ, nisi factâ speciali earum mentione, *cap. sedes*, *hoc tit.* nec comprehendit prædicta clausula personas maiores, vt Principes, nec alias qualificatas, *dict. cap. sedes*, nec vniuersitates, Ecclesiarum Capitula, aut Collegia, seu similes communitates, quas enumerat Moneta *dict. cap. 6. num.* 362.

8. TRADITVR RATIO DECISIONIS.

His suppositis ratio præsentis conclusionis, videlicet rescripto generaliter impetrato, conueniri non posse nisi personas in eo designatas, non alias, nec earum hæredes, ex eo prouenit; nam iurisdictio, quæ per rescriptum iustitiæ committitur, ac delegatur, est odiosa, & stricta, *cap. causam* 16. *cap. prudentiam* 23. *cum tribus sequent. de officio deleg. cap. ad aures* 8. *cap. ad hæc* 10. *cap. pastoralis* 14. *cap. sedes* 15. *hoc tit.* Marcus Antonius *lib. 1. institut. tit. 4. n.* 10. Petrus Greg. *lib. 24. syntagm. cap.* 3. & *in cap. ex parte*, *hoc tit.* Morla *dict. quæst.* 21. ergo protrahi non debet vltra personas in rescripto designatas. Accedit, nam rescripta contra personas incertas iure expediri non possunt, *cap. finali*, *hoc tit. cap. P. & G. de officio deleg.* Igitur personæ non designatæ in rescripto, eo conueniri non possunt. Deinde, nam iurisdictio in rescripto concessa pendet à voluntate & intentione delegantis, *cap. gratum*, cum aliis, *de officio deleg.* sed voluntas delegantis fuit, vt vi illius rescripti possent conueniri in eo designati: igitur ad alios extendi non potest. Quæ quidem ratio procedit in successore eius, qui rescripto designatus est; nam mortuo eo contra quem rescriptum impetratur, necesse illud corruit, cùm non constitisset in persona conuenienda in rescripto designata, *l. 2. ff. quæ sententia sine appellat.* vnde audiendi non sunt Abbas, Innocentius, Ioannes Andreas, & Butrius, omnesque ferè antiquiores, quos sequuntur Vega *in dict. cap. quæ* 11. *num.* 31. Moneta *dicto cap. 6. num.* 306. asserentes, per rescriptum impetratum contra certam personam, conueniri posse eius hæredem, etiamsi persona designata decesserit re integrâ; qui accipiunt textum *in dict. cap. significauit*, eo casu, quo rescriptum impetratum fuit cum clausula, *& quidam alij*, tunc enim aiunt dicti Interpretes, quod si ex personis non designatis aliqua decesserit, hæres eius non potest conueniri. Sed hæc sententia ex suprà dictis facilè conuincitur; verius enim est, siue cum clausula, *& quidam alij*, siue sine ea specialis persona designetur, si ea tamen decedat re integrâ, eius hæredem conueniri prædicto rescripto non posse, sed necessarium esse nouum impetrare contra ipsum, vt ex pluribus defendit Salgado *d. cap. 12. num.* 24.

9. DISSOLVVNTVR ARGVMENTA.

Nec obstant argumenta in contrarium adducta. Non primum deductum *ex dict. l. falsa demonstratio*; nam licèt principium illud procedat in legatis, & vltimis voluntatibus, non tamen admittitur in rescriptis, quorum natura odiosa, & stricta est; nec potest extendi vltra ea, quæ expressa sunt, tantumque videtur dispositum, quantum expressum, vt suprà probaui. Nec secundum argumentum assertionem nostram euertit; nam licèt hæredes succedant in vniuersum ius defuncti, ita vt obligationibus, & actionibus, quibus defunctus tenebatur, & ipsi obstringantur; tamen non tenentur rescripto contra defunctum impetrato, potest enim conueniri hæres, aut coram eius iudice ordinario, aut coram delegato, virtute alterius rescripti; & sic coram eo conuentus, & damnatus soluere cogitur. Nec argumentum primum ipsius difficultatis refragatur; nam procedit cùm defunctus re non integrâ, sed lite cum eo contestatâ decessit; ad huc enim vt successor conueniri posset coram iudice alieno, coram quo defunctus conueniri poterat, necesse est, vt iudicium sit cœptum cum defuncto, ita vt si in eius vita iurisdictio non fuerit fundata, non coram eo iudice, sed coram suo, ordinario videlicet, conueniendus erit, *l. si constante*, §. *finali*, *ff. solut. matrim. l. si is qui Romæ*, *l. si petitor* 31. *ff. de iudiciis*: illustrant varias

inde in praxi quæstiones resoluentes Carleual. *suprà*, Salgado *vbi suprà*, *num.* 30. Fermosinus *in dict. cap. quia, vers. de iudiciis*, *quæst.* 11. Nec vltimum augmentum difficultatis obstat, quia procedit iure ciuili attento, quo inspecto, rescripta perpetua erant; vnde ab hæredibus, & contra hæredes allegari posse docetur *in l. finali*, *C. Theodos. de diuersis rescriptis*, vbi legendum esse, *nec aboleri casibus impetrantium*, placuit Fornerio *in l. 162. §. si quis, ff. de v. s.* 000, *impetratum*, vt communiter legitur. Quod antea constitutum lego à Constantino *in l. 2. C. Theodos. de diuersis rescriptis.* At verò iure canonico rescripta perpetua non sunt, vnde contra hæredes non dantur. Nec obstat, quod oblatio precum, & responsum Principis pro litis contestatione habetur, *l. 1. C. quando libellus*; nam id procedit ex ipso iure ciuili, ob causam præscriptionis, vt ita perituris actionibus succurreretur; quare non quoad omnia oblatio precum pro litis contestatione habetur; & cùm iure hoc Pontificio attento litis contestatio non inducatur ex solà rescripti impetratione, sed ex conquestione vnius partis, & alterius responsione, *cap. relatum*, *de officio deleg. cap. 1. de litis contest.* ideò rescriptum impetratum contra prædecessorem non datur in successorem, nisi lis fuerit contestata cum defuncto; tunc enim quia res integra non est, iudicium transit in hæredem: docet Cironius *in paratit. ad hunc titulum.*

10. Exponitur cap. dilecti 11. de foro compet.

Sed præsenti assertioni primò obstat textus *in cap. dilecti*, *de foro compet.* vbi proponitur, quosdam ciues Romanos mutuam pecuniam credidisse Episcopo Dunelmensi, tunc negotia suæ Ecclesiæ Romæ procuranti, quam pecuniam Episcopus promisit se certo loco soluturum; sed in solutione eo cessante, ciues Romani litteras impetrarunt ad Abbatem S. Genouefæ, vt coram eo possent conuenire prædictum Episcopum; sed cùm re integrà adhuc non citatus Episcopus decessisset, Romani ciues intendebant conuenire ratione ipsius rescripti eius successorem in Ecclesia Dunelmensi: successor opposuit, quod cùm Anglus esset, habebat priuilegium, ne extra prouinciam, & trans mare conueniri posset. Consultus fuit Gregorius IX. qui rescripsit, successorem Episcopi conueniri potuisse litteris prædictis contra prædecessorem impetratis, & compelli ab ipso Abbate pecuniam mutuò acceptam à prædecessore soluere: ex quo textu expressè colligitur, & deducit Glossa in eo, successorem conueniri posse litteris impetratis contra prædecessorem. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo, ideò in ea specie successorem potuisse conueniri per rescriptum contra Episcopum Dunelmensem eius prædecessorem impetratum, & cogi pecuniam mutuò acceptam soluere, quia rescriptum impetratum fuit non sub nomine proprio, sed potiùs dignitatis, videlicet contra Episcopum Dunelmensem; & quia mutuum contractum fuerat intuitu dignitatis; & quoties debitum contrahitur ratione dignitatis, potest ille qui in dignitate successit, conueniri, & ad illius solutionem cogi, *cap. 1. de solut. cap. 1. de deposito*, *cap. 2. de precario.* Plura Fermosinus *in cap. quia*, *vers. de iudiciis*, *q.* 11. 12. 16. & 18. quia dignitas nunquam moritur, *cap. quoniam*, *de offic. deleg. cap. si gratiosè*, *de rescriptis in 6.* Molina *de primogeniis lib* 1. *cap.* 10. *num.* 15. Luna, & Arellanus *dicta antinom.* 3. *num.* 5. Vnde cùm Episcopus Dunelmensis semper idem crederetur, ideò rescripto impetrato contra prædecessorem successor conueniri valet.

11. Explicatur cap. quia, de iudiciis.

Secundò præsenti assertioni obstat textus difficilis, licèt vulgò notus, *in cap. quia, vers.* 11. *de iudiciis*, vbi proponitur Petrum certam Ecclesiam per violentiam occupasse, & cùm Ioannes spoliatus rescriptum impetraret, vt restitueretur illi sua Ecclesia, Petrus decessit: quæsitum fuit à Cælestino III. vtrum Episcopus Vvintoniensis, & Abbas S. Albani, iudices dati in rescripto, possent procedere aduersùs successorem Petri, qui successit in prædicta Ecclesia? Et Cælestinus III. decreuit virtute talis rescripti, contra Petrum impetrati, conueniri posse successorem in ipsa Ecclesia: igitur quia rescriptum transit ad successorem. Quam difficultatem vt effugiat Glossa *in d. cap. quia*, quam sequuntur antiquiores ibi, docet, textum illum accipiendum esse de successore vitioso sciente; quo casu eùm vna & eadem persona credatur cum defuncto, vt docet Glossa *in verbo Quod idem*, *in cap. denique* 7. *q.* 1. non immeritò per rescriptum obtentum contra antecessorem successor conuenitur: quæ interpretatio adstruitur *ex cap. sæpè* 18. *de restit. spol.* vbi contra vitiosum successorem competit remedium possessorium personale proinde ac contra ipsum spoliantem, ex ratione ibi adducta, quæ ad casum textus *in dict. cap. quia*, protrahenda est, quo modo etiam intelligitur textus *in cap.* 1. *de alienatione iudicij.* Quæ interpretatio probatur ex ipso textu, prout iacet post Concilium Lateran. *titulo de spoliat. cap. 9.* vbi loco verbi, *Ingressus*, quod vulgò habetur, legitur, *intrusus*; quod significat vitiosam possessionem, *cap. cùm iam dudum* 18. *de præbendis*, *cap. veniens* 15. *de accusat. cap.* 3. *de excessibus Prælat.* Verùm hæc interpretatio admitti non debet, quia non constat in iure, successorem scienter in vitio eandem personam censeri cum antecessore; & fictio sine lege introduci non potest, *l. si fortè* 8 *ff. de castrens. peculio:* vbi Bartolus, Menochius *lib.* 1. *de præsumpt. cap.* 9. *num.* 18. Castillo *lib.* 3. *controu. cap.* 19 Immò si sedulò perpendamus textum *in d. cap. sæpè*, contrarium ex eo deducitur: siquidem frustra nouum remedium Pontifex indulgeret, si vitiosus successor eadem persona cum antecessore crederetur; tunc enim certum est, interdictum *vnde vi*, contra eum competere, quemadmodum contra hæredem, & similes successores, *l.* 1. §. *vlt. ff. vnde vi:* deinde vria non constat *in dict. cap. quia*, agi de vitioso successore, cùm id necessariò non euincat verbum, *intrusus*; immò aliquando intrusus dicitur is, qui cum bona fide, sed sine iusto titulo possessionem ingreditur, *cap. finali*, *de excessibus Prælat. cap. quia* 5. *de concess. præb. cap.* 2. *de in integr. restit.* probant Menochius *de recuper. remedio* 15. *num.* 469. Frances *de intrusione cap.* 1. Nec fauet traditæ interpretationi textus *in d. cap. sæpè*; nam verius est rationem ibi ab Innocentio adductam subiici causâ probandi ius nouum, quod ipse statuebat; quæ ratio ante illam constitutionem sufficiens non erat ad abrogandum ius ciuile. Nec etiam facit pro ea interpretatione textus *in d. cap.* 1. *de alienatione iudicij*; quoniam dicendum est cùm Glossa ibi, verbo *commutationem*, quam sequuntur Cardinalis *q.* 5. ibi, Abbas *num.* 5. Bellamera *num.* 12. Antonius *in cap. P. & G. n.* 19. *de officio deleg.* textum illum accipiendum esse ex speciali prohibitione Pontificis

causâ

causâ coercendi fraudem illius, qui vt eliderec rescriptum Pontificis, in alium transtulit rem, de qua coram delegato futura erat controuersia: quare mirum non est, rescriptum in eo casu ad successorem, contra hucusque tradita in hoc commentario, protrahi. Cui interpretationi mirè conueniunt verba illa, *Nos igitur contra prædictam calliditatem*, &c. Qua etiam interpretatione accipi possunt textus *in cap. 1. cap. super eo, de officio deleg. cap. veniens, de testibus, cap. proposuit, de concess. preb. cap. cum vniversorum, de rerum permut. cap. pastoralis, cap. sedes, hoc tit.* in quibus ex specialibus rationibus cauetur delegati iurisdictionem ad alias personas vltra expressas in rescripto extendi. Quare hac interpretatione, & aliis in eius commentario adductis, omissis, dicendum est, multùm interesse, an rescriptum concipiatur in rem, an in personam? Primum non solùm locum habet in persona rei, contra quam impetratur, verùm & contra eius successorem, ex vi verborum, & mente concedentis, veluti si rescriptum ita concipiatur, vt Ecclesia restituatur; in qua specie loquitur Cælestinus *in dict. cap. quia*: secundum verò non datur in successore. Neque hæc distinctio insolens in iure est, siquidem frequenter occurrit in actionibus, *l. actionum 24. ff. de obl. & act. §. omnium, Instit. de actionibus.* Sic exceptiones aliæ sunt in rem, aliæ in personam, *l. 4. §. vltimo, ff. de doli except.* & pacta alia sunt realia, alia personalia, *l. iuris gentium, §. pactum, ff. de pactis*; & etiam restitutio interdum in rem, interdum in personam datur, *l. in causa 13. §. finali, ff. de minoribus*: vnde rescriptum in rem ad successorem transit, *cap. dilecti, de foro compet.* non verò in personam conceptum. Nec hæc interpretatio refellitur ex eo, quod *in dict. cap. quia*, mentio fiat personæ antecessoris, vt patet ex illis verbis; *Quia V. qui dicebatur in rescripto Ecclesiam detinere violenter*: vnde deduci videtur, rescriptum potiùs personale, quàm reale fuisse: nam huic difficultati, quam expendebam in commentario ipsius textus, responderi potest ex doctrina textus *in l. iuris gentium, §. pactorum, ff. de pactis*, vbi dicitur, plerumque euenire, personam pacto inseri, non vt personale pactum reddatur, sed vt demonstretur cum quo pactum initum est; cuius argumento idem in rescripto relato *in dict. cap. quia V.* dici oportet, quod etsi persona in rescripto exprimatur, tamen eius effectus non in personam, sed in restitutionem dirigitur, & ita reale potiùs creditur, quàm personale.

12. Etiam opponi potest textus *in l. cum quasi 30. ff. de fideicom. libert.* vbi asserit Vlpianus, decretum interpositum à Principe ad hæredem defuncti transire: igitur similiter rescriptum impetratum aduersùs Titium, ad eius hæredem transit. Pro cuius textus expositione varia adducunt repetentes *ibi*, & *in l. si decesserit 4. ff. qui satisdare cogantur*; qui communiter asserunt, ideo in eius textus specie decretum interpositum, videlicet ex iusta causa abesse eum qui libertatem erat præstiturus, & si is iam decessisset, in hæredis personam transire, vt iuspatronatus eidem conseruetur ex SC. Dasumiano, *l. neque infames 36. versiculo Quid, l. non tantum 51. §. 4. ff. de fideicom. libert.* quia illud decretum magis rem, quàm defuncti personam respiciebat; exemplo decreti interpositi super alienatione rerum minorum; quod in rem magis quàm in personam concipitur: vnde cùm sit reale, non immeritò in hæredem transit. Diuersa causa est cùm quis promittit Titium in iudicio sistere; nam cùm hoc personæ cohæreat, non potest ad hæredem transire, ex regula legis *non solùm, §. tale, ff. de liberat. legata*: quo casu procedit textus *in d. l. si decesserit 4.* Nec obstabit si dicas, decretum interpositum in specie legis *cum quasi*, ex eo nullum esse, quia iam decesserat is qui libertatem erat præstiturus, argomento legis *de qua re 74. §. cum absentem, ff. de iudiciis, l. penultima, ff. quæ sententiæ sine appellat.* Nam respondeo, magnum discrimen versari inter sententiam, præceptum, & decretum; priora enim duo si contra defunctum ferantur, non valent, *dicto §. cum absentem, d. l. penult.* cæterùm decretum, ex iusta causa abesse, interpositum, ideo sustinetur contra defunctum *in d. l. cum quasi*, quia mortuus, iustâ causâ abesse dicitur, *l. mulieri 13. § abesse, ff. de v. s.* notauit Albericus *in d. l. si decesserit, num. 2.*

EXPOSITIO L. CUM QUASI, ff. DE FIDEICOM. LIBERT.

CAPVT XXXVII.

Idem *Abbati* [a] *S. Victoris*.

EX insinuatione Episcopi [b] Ambianensis accepimus, quod I. Clericus super eius prouisione ad ipsum præceptorias, & postmodùm ad vos executorias contra eum litteras impetrauit. *Et infrà*: Quocirca mandamus, quatenus si nullæ monitoriæ super hoc præcesserint, executoriis supersedeatis eisdem, dummodo eædem executoriæ de monitoriis fecerint [c] mentionem: alioquin in executionis negotio iuxta directum ad vos pro ipso mandatum, ratione præuiâ procedatis.

NOTÆ.

1. a *S. Victoris.*] Parisiis est monasterium S. Victoris, Canonicorum Regularium D. Augustini, à Ludouico VI. Crasso Rege Francorum anno 1113. constructum, non longè ab vrbe, de quo plura Fratres Sarmatani *tom. 4. Galliæ Christ. fol. 924.* Renatus Choppinus *lib. 1. de sacra pol. tit. 8. num. 5.* Chronius *in cap. 2. de statu monac. in 5. compil.* Bosquetus *in notis ad Innoc. lib. 2. epist. 122.* Eius Abbati Petro primo huius nominis, rescribit Pontifex *in præsenti*, & huius monasterij mentio fit *in cap. significauerunt; de testibus, cap. cum dilectus, de elect. d. cap. 2. de stat. monach.*

2. b *Ambianensis.*] Gaufridi videlicet, qui floruit in ipsa Ecclesia temporibus Gregorij IX. vt referunt Chenu *in chronolog. ipsius Ecclesiæ*, Cironius *in cap. ex litteris, de vita & honest. cleric. in 5. collect.* Ambianensis ciuitas, vulgò *Amiens*, dicta est totius Picardiæ Primaria, Rhemensis Metropolis suffraganea, vbi iuxta Hieronymum *in chron.* Gratianus Valentiniani filius fasces Imperij accepit: quare in C. Theodosiano plures constitutiones Valentiniani & Gratiani Ambiani datæ leguntur. Eius meminerunt Plinius *lib. 5. cap.* 32. Solinus *cap.* 43. Cæsar *lib.* 8. *cap.* 2. Marcellinus *lib.* 25. & alij, quos congerunt Fratres Sarmatani *tom. 2. Galliæ christ. fol.* 90. Habet Ecclesiam Cathedralem D. Mariæ dicatam, cuius mentio fit *in cap. significantibus, de offic. deleg. cap. vnico, de clericis peregrin. d. cap. ex litteris.*

3. c Mentionem.] Nam instrumentum referens non valet, nisi relatum reperiatur, vt plura afferens docet Parexa *de instrument. edit. tit. 1. §. 3. resol.* 3.

COMMENTARIVM.

4. LIcèt generalem huius textus decisionem omnes exponant *in cap. super* 20. *hoc tit.* pro peculiari tamen eius explicatione sciendum est, vsum litterarum Apostolicarum ad beneficia paulatim in Ecclesia cœpisse, & progressu temporis maximè inoleuisse, quibus iustis ex causis Romanis Præsulibus iustum, æquumque visum fuit necessitatem conferendi beneficia ordinariis collatoribus imponere. Quamdiu enim Episcopi diligentes admodùm in munere sibi commisso fuerunt, singulis fuit seruata sua iurisdictio, *cap. peruenit* 11. *q.* 3. sed cùm postea cœpissent abuti potestate conferendi beneficia, quam ex Pontificis concessione in suis Episcopatibus habebant, *cap. ad honorem, de authoritate & vsu pallij, cap. inaudita, de præsumpt. cap. qui se scit* 2. *q.* 6. *cap. conquerente, de officio ordinarij, cap. ex frequentibus, de instit.* eorum negligentia circa collationem in personas non idoneas, omissis dignioribus, fuit punita, *cap. licèt, de supplend. cap. 2. cap. quia 5. cap. dilectus* 12. *de conceß. præb. cap. graue, eod. tit.* Cœperunt ergo clerici conqueri apud R. Pontificem, qui in gratiam ipsorum cœpit etiam excitare Episcoporum negligentiam, suis litteris ad beneficia vacantia, seu vacatura concessis. Petrus Greg. *lib. 1. de rescript. cap. 6. num.* 7. & in præsenti Iuannes Dartis *de beneficiis fol.* 79. Similes reseruationes Apostolicas ante Alexandrum III. notas fuisse, probat Altesserra *de Ducibus cap.* 7. & constat; siquidem Innocentius II. præbendam proximè vacaturam in Ecclesia Trecensi Guarino concessit. Petrus Cluniacensis *lib. 2. epist.* 33. *cum duabus sequent.* ibi: *Pro Guarino clerico monachum nostrum præcurrente, satis sobrium nobis Dominus Papa mandatum imposuit, vt si libera præbenda pateret, ei daretur; si non, prima quæ occurreret, præberetur.* Sanè ab Alexandro III. id genus prouisionum valde frequentatum fuisse, satis superque notum est, ex variis epistolis in hoc volumine compilatis, & ex epistola 43. apud Sirmundum *in calce epist. Petri Cellensis*, vbi ita scribit: *Pastoralis cura & solicitudo, quam licèt immeriti, disponente Domino, gerimus, nos admonet propensius, & hortatur pro viris ecclesiasticis, & præsertim pro his qui nullum habent ecclesiasticum beneficium, & sunt bonæ opinionis, & famæ, solicitos semper & studiosos existere, & Ecclesiarum Prælatos, vt eis in competentibus beneficiis prouideant, propensius inuitare. Hac itaque ratione inducti, &c.* Obseruarunt Florens, & Ioannes Acosta *ad hunc titulum.*

Etiam sciendum est, litteras à R. Pontifice ante Tridentinum impetratas ad beneficium, triplicis generis fuisse, monitorias, præceptorias, & executurias. Monitoriæ erant quibus Pontifex ordinariis collatoribus iubebat, seu admonebat, vt his, pro quibus scribebat, beneficia conferrent, si quæ tunc vacarent, vel proximè vacatura ad eorum collationem spectantia; primò enim Pontifex verbis mitioribus vtebatur, & primum rescriptum admonitionem potiùs, quàm iussum continebat: vnde litteræ illæ dicebantur monitoriæ, suasuriæ, exhortatoriæ, vt probat Cironius hîc *circa finem.* Sequebantur deinde præceptoriæ, quæ strictiùs obligabant; illis Pontifex præcipiebat iisdem Ordinariis, ad quos antea monitorias direxerat, vt conferrent beneficium vacans, vel vacaturum, *cap. dilectus 27. de præb.* dicebanturque præceptoriæ, ad similitudinem præceptorum Regiorum, de quibus passim in formulis veteribus, & in Capitularibus Caroli Magni; aliquando tamen Pontifex vtebatur verbo, *Hortamur*, & præceptum significabat, iuxta tenorem materiæ super qua rescribebatur, *cap. dudum*, vbi Glossa, 18. *quæst.* 2. istæ tamen litteræ non omninò obligabant ordinarios collatores; vnde inuentum fuit tertium genus litterarum executorialium. Executoriæ enim erant, quibus mandabatur executoribus in ipsis litteris designatis, vt ordinarios collatores cogerent ad conferendum beneficium ei, qui gratiam impetrauerat, de quibus *in cap. eam te 7. cap. constitutus 19. cap. postulasti 27. cap. in nostra 32. cap. capitulum 30. cap. mandatum 38. cap. litteris 39. cap. Abbatem 40. cap. si proponente 42. hoc tit. cap. postquam 13. de præb. lib. 6. cap. si soli, de conceß. præbendæ, eod. lib.* Inter eas autem litteras hic ordo seruatur, vt monitoriæ, & præceptoriæ præcedant, executoriæ verò sequantur, licèt aliquando ex speciali gratia ab executoriis incipiatur, *cap. capitulum 30. hoc tit.* notat Glossa *in præsenti*: quare in hoc textu litteræ executoriæ, vt falsæ reiiciuntur, si in eis dicatur monitorias, aut præceptorias præcessisse. 5. De diversis litteris ad beneficia.

Sed cùm ordinarij collatores his litteris ægrè obtemperarent, & aliis quàm impetratoribus, pro quibus scriptum erat, beneficia conferrent; nam illæ litteræ non ita ordinarios ligabant, vt in contrarium facta collatio, irrita, vel nulla esset, *cap. dilectus* 27. vbi Glossa verbo *duxerunt, de præb. cap. proposuit, de conceß. præb.* nisi clausula irritans fuisset apposita, *cap. inter cætera, cap. dilecto, de præb.* vel nisi impetrator in Ecclesia, in qua expectabat præbendam, fuisset iam in Canonicum receptus, *d. cap. si postquam* 3. Innocentius III. *lib. 1. epist.* 113. aut executor litteris datus ante collationem inhibuisset, ne alij conferret beneficium, quo casu executor virtute suæ commissionis, beneficium suæ collationi reseruat, *cap. tibi quidem, de præb. lib. 6. cap. si soli, de conceß. præb. eod. lib.* successit in locum harum litterarum vsus mandatorum, quæ strictiùs obstringunt ipsos Ordinarios, adhibitis etiam executoribus, quibus potestatem concedit Pontifex conferendi beneficium, si Ordinarius negligat, vel

reouat

renuat conferre post præsentationem mandati legitimè, & suo tempore factam; beneficiumque adeò est impetranti affectum, vt alij non possit conferri, *cap. Apostolica* 22. *de preb. in* 6. *cap. si Capitulo* 5. *de conceß. preb. in* 6. docent Petrus Greg. *in c. Capitulum, hoc tit.* Azor 2. *p. institutionum lib.* 6. *c.* 32.

CAPVT XXXVIII.

Idem [a] *Nouiensi Episcopo.*

Mandatum [b] Apostolicum ad te [c] directum, vt Magistrum S. faceres in Canonicum recipi, & in fratrem Nouiens. Ecclesiæ, si [d] pro alio ibidem non scripsimus, qui huiusmodi gratiam prosequatur, alio iam beneficium per nostras litteras obtinente, prosequi non teneris. Cùm super receptione duorum grauandi Ecclesiam antedictam non fuit intentio mandatoris.

NOTÆ.

1. a *Nouiensi.*] Nouiensis Ecclesia à Vaseo in chronico Hispaniæ ponitur in Regno Galleciæ, vbi etiam à Ptolomeo describitur: sed esse in Tarraconensi prouincia, in ciuitate Nouionis, docet Petrus Gregorius *in præsenti.* Eius mentio fit *in c.* 1. *de litis contest. cap. ad petitionem* 22. *de accusat. cap. Pastoralis* 7. *de causa possessionis.*

2. b *Mandatum.*] Idest rescriptum; licet enim mandatum dicatur de quocumque alio negotio, vt in iure ciuili, quoties mandatur alicui iudicium, cognitio, seu iurisdictio, *l.* 4. *ff. de officio eius*; propriè tamen rescriptum mandatum vocatur, vnde litteræ Principum dicuntur mandata & rescripta, *l.* 5. *§.* 1. *ff. de censibus.*

3. c *Directum.*] Vt ordinarium collatorem, aliquando enim rescribitur ipsi collatori, vt conferat; aliquando verò alteri, vt faciat exequi litteras monitorias, vt dixi in textu antecedenti. Episcopo etiam aliquando istæ litteræ mittuntur, vt *in cap. si soli, de conceß. preb. lib.* 6. aliquando Episcopo & Capitulo, *cap. litteris, hoc tit. cap. final. de preb. lib.* 6. *cap. nonnumquam, cap. tantum, cap. eam te* 7. *hoc tit. cap. si Capitulo, de conceß. preb.* secundùm naturam beneficij, de cuius collatione agitur, Petrus Gregorius *hic.*

d *Si pro alio.*] Hæc clausula hodie inest in rescriptis Apostolicis: & licèt apponatur in numero plurali, sufficit quod verificetur in singulari, vt secundæ litteræ vires non habeant. Plura de hac clausula adducens docet Barbosa *de clausulis cap.* 167. Et nos textum hunc exposuimus *in cap. Capitulum, hoc tit.* 4.

CAPVT XXXIX.

Idem.

[a] Litteris Apostolicis ad vos directis, vt G. Clericum reciperetis in Canonicum, & in fratrem, nisi pro alio fuisset per nos Ecclesia vestra grauata, mandatum nostrum vos exequi volumus, & mandamus. Non obstante, quod T. Subdiaconum per nostras litteras executorias recepistis, qui à bonæ memoriæ [b] H. prædecessore nostro monitorias impetrauit. Cùm factum prædecessoris nostri potiùs, quàm nostrum fuerimus [c] prosecuti.

NOTÆ.

1. a *Litteris.*] Videlicet monitoriis, præceptoriis, & executoriis, de quibus latè Staphileus, Gomez, & Rebuffus *tit. de mandatis Apostolicis*, Azor *tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 32. Moneta *de commut. cap.* 6. *num.* 264. Petrus Greg. *lib.* 1. *de rescriptis, cap.* 4. & nos *in cap. ex insinuatione, hoc tit.*

b *H.*] Honorio videlicet III.

c *Prosecuti.*] In clausula enim, *si pro alio non scripsimus*, continentur promissi ab eo Pontifice, non verò promissi à prædecessoribus. Barbosa *de clausulis, claus.* 167. 2.

CAPVT XL.

Idem.

Abbatem, [a] qui mandatum Apostolicum iam recepit, vt S. Clerico in [b] aliqua Ecclesiarum sui monasterij prouideret, & per litteras generales ad diœcesanum Episcopum obtentas, vt in diœcesi sua (vbi pro alio scriptum non esset) faceret prouideri, cogi iuris ratio non permittit, nec superconferendis Ecclesiis, aut beneficiis aggrauari, etiamsi facultatem habeat diœcesanus per easdem litteras prouidendi.

NOTÆ.

1. a *ABbatem.*] Ad quem ſpectabat collatio beneficiorum, aut virtute priuilegij, præſcriptionis, aut conſuetudiois, vt hîc Ioterpretes ſupponunt, & exponunt.

2. b *In aliqua.*] Quæ conſueuit regi per clericum ſæcularem, aliàs per regularem non poſſet conferri Clerico ſæculari, niſi expreſsè in ipſis litteris Apoſtolicis hoc præſcriberetur, *cap. cùm de beneficio, de preb. lib. 6.* iunctis traditis à Barboſa ibi; noo enim quodlibet beneficium poteſt obtioeri virtute mandati Apoſtolici; nam litteræ expectatiuæ non extenduntur ad dignitates eccleſiaſticas, *cap. cùm in cunctis, de preb. in 6.* Clementina 1. *eod. tit.* nec ad beneficia iuriſpatronatus, *cap. dilectus, de iurepatronatus*: nec ad beneficia quibus cura animatum ineſt, Clementina vltima *de reſcriptis*, nec ad iam ſuppreſſa & extincta, *cap. cùm acceſſiſſent, de conſtitut.* vel iam vnita, Clementina 1. §. *quadam, de exceſſibus Prælat.* & alia de quibus Azor *d. lib. 6. 2. p. cap. 32.* vnde hîc debebat Abbas conferre beneficium ſæculare ſæculari. Quæ ad hunc textum ſpectaot, expoſuimus *in cap. Capitulum, hoc tit.*

CAPVT XLI.

Idem.

AB excommunicato, qui contra ſtatuta Concilij a generalis aſſerit ſe ligatum, litteris ad b excommunicatorem obtentis, vt ſi eſt ita, ſine difficultate abſoluat eundem, & c aliis deputatis iudicibus, qui (eo non parente) mandatum Apoſtolicum exequantur; non excommunicatori (qui de facto ſuo certus eſſe debet, licèt hoc deferatur eidem) ſed illis cognitio demandatur.

NOTÆ.

1. a *COncilij generalis.*] De quo *in cap. ſacro, de ſentent. excomm.* Sed cùm ſententia excommunicationis monitione præmiſsâ, licèt iniuſta, valida tamen ſit, vt probat latè Gibalinus *de cenſuris fol.* 183. inde hîc agitur de abſolutione illius; quod admodum difficile putarunt antiqoiores, & Petrus Gregorius *hîc.*

2. b *Ad excommunicatorem.*] Plerumque enim iodex ſuperior remittit reum abſoluendum ad inferiorem, à quo fuit prolata ſententia, quia iudex inferior etiam poſt appellationem interpoſitam habet poteſtatem reuocandi grauamen, & ſic abſolueodi ab ipſa cenſura, *cap. ſi à iudice, de appellat.* Quod enim dicitur *in cap. cùm appellationibus, de appellat. lib. 6.* iudicem videlicet inferiorem poſt appellationem abdicaſſe omnem iuriſdictionem, accipiendum eſt ita, vt ſemper retineat poteſtatem abſoluendi à cenſura à ſe inflicta, vt docet Gibalinus *de cenſuris fol.* 416. & ſic iuxta iuris regulas rectè Gregorius *in præſenti* ait, reum remiſſum fuiſſe iudici inferiori, vt ab eo abſolueretur.

c *Aliis.*] Non ſolùm ipſe iudex, qui excommunicationem protulit, poteſt ab ea abſoluere, verùm & ſuperior, & ab eo delegatus, ſeu datus, vt probat Gibalinus *de cenſur. fol.* 412. & nos dicemus *in cap. 8. de officio ordinary.* 3.

Textum hunc expoſui ſuprà *in cap. dilectus 26.* vbi de excommunicatis reſcriptum impetrantibus validè, vel iovalidè egi.

CAPVT XLII.

a Idem.

SI proponente aliquo nondum ſe beneficium eccleſiaſticum aſſecutum, ſuper proviſione ipſius (licèt minùs competens obtinentis) reſcriptum Apoſtolicum de hoc mentionem non faciens impetretur, illud veluti fraudulenter obtentum dicimus non valere.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Gregorius videlicet IX. qui motu proprio, & à nemine conſultus præſentem conſtitutionem edidit. Pro explicatione doctrinæ quam diſputaui *in cap. ad aures* 8. *hoc tit.* vide ibi, ex quo commentario præſens ſupplendum eſt.

CAPVT XLIII.

Idem *Epiſcopo* a *Pariſienſi.*

QVia nonnulli diuerſis modis litteris Apoſtolicis abutuntur, ſtatuimus, vt quicumque obtentas ſub nomine ſuo litteras aliis eiuſdem nominis b tradunt, qui quos volunt, fatigant indebitè per eaſdem; & qui eas tali modo recipiunt, quique illos contra quos nihil habent quæſtionis, faciunt in iudicium euocari, aut litteras ipſas

ipsas ad [c] futuras trahunt controuersias, quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ; seu quemquam super vno negotio, vel etiam malitiosè super pluribus personalibus actionibus, quæ sub vno [d] iudice possent tractari commodiùs, per varias litteras coram diuersis iudicibus trahunt, vt laboribus fatigatus, & sumptibus, vel compellatur componere, vel cedere iuri suo: aut reus actorem eodem tempore ad diuersa loca, vel indeterminatè ad villam, quæ commune cum pluribus eiusdem prouinciæ villis habet vocabulum, citari procurat, vt dum non comparuerit, excommunicetur quasi contumax, & sic eum à sua intentione repellat: earundem litterarum commodo careant, & aduersariis in moderatis [e] expensis, ac damnis, quæ propter hoc eos pertulisse constiterit, condemnentur.

NOTÆ.

1. [a] *Parisiensi.*] Parisiensis vrbs Galliarum primaria, Regni caput, de qua Ludouicus Calcondillas *lib.2. historia*, sic ait: *Vrbs maxima est ciuitas Parisiorum; sedes est, & caput totius Regni, siue pulchritudinem, siue multitudinem populi, mores ciuiles, atque humanitates consideres.* Lutetia dicitur à Cæsare *lib.7.* Strabone *lib.4. Regis Galliæ,* & Principum sedes est: plura de eius origine & magnitudine tradunt Fratres Sammartani *tom. 1. Galliæ Christ. fol.396.* Chenu *in chronol. ipsius Ecclesiæ.* Cathedralem eius Ecclesiam construxit, & B. Virgini dicauit Childebertus, vt referunt Fortunatus *lib.2.cap.11.* Aymonius *de gestis Francorum lib.3. cap.37.* Temporibus Gregorij IX. tantùm Episcopali Cathedrâ decorata erat, postea à Gregorio decimoquinto, postulante Ludouico XIII. anno 1623. in Metropolim erecta fuit. Eius Episcopo Guillelmo, qui ex Ecclesia Autissidiorensi translatus fuit, rescribit in præsenti Gregorius.

[b] *Tradunt.*] Hanc partem exposui *in cap. nonnulli 28. §.sunt, hoc tit.* 2:

[c] *Ad futuras.*] Nisi per eas litteras conseruatores concedantur, qui pro iniuriis coercendis ad futura negotia dari solent, vt probaui *in cap. ad hec 16. hoc tit.* 3,

[d] *Sub vno iudice.*] Omnia enim quæ ad eandem causam pertinent, coram eodem iudice sunt tractanda, *l.non cogitur 22. ff. de iudiciis, l.nulli 10. Cod. eodem, l.final. ff. rem pupilli, l.omnes 5. Cod. arbitrium tutelæ, cap. dispendia, hoc tit. in 6. l.12. tit.1. lib.8. recopil.* explicant Carleual *de iudiciis, tit.1. disp. 2. num. 899. & tom.2. tit.1. disput.2. num.5.* P. Barbosa *in l. si quis postquam, num.90. ff.de iudiciis.* 4:

[e] *Expensis.*] Si contradicta fuerit cum effectu, *cap.ex tenore, hoc tit. cap. dispendia, hoc tit. in 6. Clemem.1. eod. tit.* id est si duplicibus litteris vtatur, non si plura rescripta impetrauit, & eis non vtatur; nam tunc impetrator propter affectum tantùm non punitur, vt probat Anguianos *lib.3. de legibus, cap.8. num.46.* 5:

TITVLVS IV.
De Consuetudine.

CAPVT PRIMVM.

Gregorius in Regestro, ad Felic. Episc. [a] *Messan.*

Consuetudines, quæ Ecclesiis grauamen noscuntur [b] inducere, nostrâ nos decet consideratione remittere, ne illuc aliqua cogantur inferre, vnde sibi inferenda debent potiùs expectare. Clericorum siquidem aliorum consuetudinem te oportet illibatam seruare, eisque annis singulis, quæ sunt consueta, [c] transmittere. Nobis autem de cætero, ne quid transmittere debeas, [d] inhibemus. Et quoniam non delectamur [e] xeniis, [f] palmatianas, quas tua direxit fraternitas, cum gratiarum actione suscepimus: sed eas, ne quod exinde potuisses sentire dispendium, digno fecimus pretio [g] venundari, & id fraternitati tuæ transmisimus singillatim. Sed quia charitatem tuam ad nos venire velle cognouimus, scriptis præsentibus admonemus, vt ad veniendum non debeas laborem assumere, sed ora pro nobis, vt quantò nos itineris interualla dissocient, tantò animis nostris ad inuicem Christo adiuuante simus in charitate coniuncti: quatenus nos alternâ obsecratione iuuantes, susceptum officium venturo integrum iudici resignemus.

NOTÆ.

1. a MEssanensi. *Ita etiam legitur in prima collectione*, *sub hoc tit. cap.*1. in ipso regestro D. Gregorij, vbi *lib.*1. *epist.*64. reperitur textus hic. Massana peruntiqua, & præclara Siciliæ ciuitas est, cuius meminerunt Strabo *lib.*6. Polybius *lib.*2. relati ab Abbate D. Rocho Pirro *tom.*1. *Siciliæ sacra*, *notitia* 2. Habet Ecclesiam Cathedralem à temporibus Apostolorum; siquidem vt aliqui volunt, à D. Paulo primus Messanæ Episcopus Bachirius fuit consecratus; seu, vt alij volunt, D. Petrus primum ibi Episcopum constituit, quas opiniones examinat D. Rochus Pirro *dict. notitia* 2. vbi de veritate epistolæ missæ à Deipara Virgine Messanensibus agitur. In præsenti rescribit Gregorius Felici eius Ecclesiæ Episcopo, cui & alias epistolas misit, vt constat *ex lib.*1. *indictione* 9. & *lib.*12. *indictione* 7. *epist.*10. & 32. Eiusque mentio fit *in cap. quadam* 35. *quæst.*3. *cap. ad Sedem* 35. *quæst.*5. & de eo plura D. Rochus Pirro *vbi suprà*.

2. b *Inducere dignoscuntur.*] Horum verborum occasione omnes repetentes in præsenti agunt de consuetudinibus à laicis introductis, per quas grauamen Ecclesiis infertur: sed si rectè huius textus integra littera perpendatur, prout eam damus ex dicta epistola 64. à D. Gregorio non improbantur consuetudines laicorum, sed Episcoporum, clericorumque, qui eas cum magno Ecclesiarum dispendio introducere intendebant.

3. c *Transmittere.*] Iubet Gregorius piam consuetudinem grauamen non inferentem Ecclesiis obseruari. Illis enim sæculis in vsu erat, vt clericis quotidie vltra præbendam aliqua distributio daretur. Iuo Carnotensis *epist.* 219. Ampliùs & Clerici, vt suos Episcopos colerent, ac debito honore prosequerentur, certis temporibus eulogias illis mittebant. Concil. Meldense *can.*45. *Presbyteros cum voluntariis eulogiis tempore congruo visitare & venerari Episcopos suos.* Leo IV. *epist.*2. *ad Episcopos Britanniæ: De eulogiis ad sacra Concilia deferendis nihil inuenimus a maioribus terminatum; sed sicut vnicuique presbytero placuerit.* Hincmarus Rhemensis: *Nolite quasi pro aliquo adiutorio ad quamcumque rem denarios apud presbyteros postulare, nec eulogias exigatis; sed sicut forte commodum fuerit aliquid offerre, cum gratiarum actione suscipite.* Nec solùm Clerici Episcopis propriis eulogias mittebant, verùm & ipsi Episcopi Clericis, cæterisque fidelibus per vicos & pagos dispersis, vt sic in vnius orthodoxæ religionis Christianæ communionem viuere crederetur, vt obseruarunt Albaspinus *lib.*1. *obseru. cap.*8. Benedictus Ephtenus *lib.*4. *disquisit. monast. tract.*4. *disquisit.*4. & illis sæculis cœpit vice eulogiarum panis benedictus mitti, quod de cætero prohibet Synodus Laodic. *can.*14. *Sanctas oblationes ad vicem eulogiarum per festiuitatem paschalem ad alias parochias mitti minimè oportere.* Pius Pontifex in suo decreto, quod extat *tom.*1. *concil.* & explicat Baronius *anno* 313. *num.*52. Istas autem eulogias ab excommunicatis, & extra gremium Ecclesiæ existentibus accipere non licebat. Concilium Laodic. *can.*52. *Quod non oporteat hæreticorum eulogias accipere.* Aliæ etiam erant eulogiæ, quas amici inter se ad inuicem mittebant, quarum plura exempla extant apud Paulinum *epist.*1. *ad Seuerum*, & *epist.*4. *ad Augustinum*: & esculenta, aliaque munuscula vice eulogiarum mittebantur, vt constat ex vita Frontoni, quæ extat *tomo* 1. *in vitis Patrum*, vbi quidam diues vice eulogiarum illi misit camelos, & alias res. Munera etiam S. Antonium suis benefactoribus mittere consueuisse, refert S. Athanasius *in eius vita*, *cap.* 26. Similiter Eustachius mittebat D. Hieronymo armillas, columbas, canistrum fructibus plenum, vt ipse Sanctus testatur *epist.* 19. & etiam Marcella eidem Sancto mittebat saccum, calices, & similes res pro quibus illi gratias agit *epist.*20. Etiam nomine eulogiarum reliquiæ Sanctorum mittebantur. Gregorius Magnus *lib.*11. *epist.*49. *Eulogias verò S. Marci à Beatissima fraternitate vestra transmissas, cum ea charitate, quâ transmissæ sunt, secundum notitiam earum suscepimus.* Et *lib.*2. *epist.*13. & 47. & *lib.*7. *epist.*34. & 128. Hanc igitur consuetudinem transmittendi aliquid ad inuicem iubet Gregorius illibatam seruari, cùm per illam grauamen Ecclesiis non inferatur, sed tantum communio fidelium conseruetur, & demonstretur.

4. d *Inhibemus.*] Non solùm Clerici vt honorarent Episcopos, munera illis mittebant, verùm & ipsi Episcopi R. Pontificem vltroneis muneribus, & largitionibus debito honore prosequebantur, vt constat ex pluribus epistolis ipsius Gregorij Magni, præcipuè ex dicta epistola 49. & aliis, quas illustrat Nicolaus Lemaistre *lib.*2. *de iuribus Episcop. cap.*3.

5. e *Xeniis.*] Xenia, siue encenia, sunt munera, seu munuscula, quæ inter consanguineos aliasque personas mitti solent. Apud Romanos à prouincialibus prouinciarum Rectoribus xenia mittebantur, *l. solent* 6. §. 3. *ff. de officio Proconsf.* quæ deinceps offerri, seu mitti vetarunt Imperatores *in l. vnica Cod. Theodos.* ne damna prouincialibus infligantur. Plinius *lib.*5. *epist. ad Valeriam: Quàm iuuat, quod in causis agendis non modo pactione, & munere, verùm etiam xeniis semper abstinui.* Etiam Principibus mittebantur xenia, *l. laudabile* 4. *Cod. de officio diuersorum.* Esculenta etiam & poculenta pro xeniis mitti solebant, de quibus *in cap. si diligenti, de decimis, in* 5. *compil. Nisi forsan aliqua xenia sint.* Et generaliter pro muneribus xenia ponuntur in Concilio Aurelian. 1. *can.*10. *Vt nullus presbyter ad introitum Ecclesiæ xenia donet.* Plura de xeniis Demsterus ad Rosinum *lib.*1. *fol.*39. & 40. Claudius Minoia *in emblem.*45. *Alciati*, Citonius *in dict. cap. si diligenti*, Cuiacius *in l. & quia* 6. *ff. de iurisdict.* Ritterhusius *in notis ad Saluianum*, *fol.*562. Bartolinus *in annotat. tom.*6. *thesauri*, Tamayus à Salazar *in martyr. Hisp. tom.*1. *fol.*7. Prateius, Brissonius & alij *de verbis iuris*, *verbo Xenia.* Brumerus ad legem Cinciam, *cap.*7.

6. f *Palmatianas.*] Earum meminit Imperator *in l.*1. *Cod. de grege dominic. lib.*11. Palmatianæ sunt fructus palmæ, quos nos vulgò appellamus, *datiles*, Zerda *in aduers. cap.*176. *num.*19. Meursius *in glossario*, *verbo Palmatiana.*

7. g *Venundari.*] Gregorius vendere iussit palmatianas, & pretium Episcopo Messanensi misit, quia Romæ magnæ æstimationis erant, cùm solùm asportarentur ex Africa, vbi dantur; tantùm enim in illis partibus Africæ, propter nimium calorem producuntur, vt notat Laguna *ad Dioscoridem lib.*1. *cap.*126. vnde cùm Gregorius respuisset xenia, multò magis palmatianas, quæ non sine magno dispendio Ecclesiæ Messanensis illi mittebantur.

COMMENTARIUM.

8. CONCLUSIO TRADITUR ET PROBATUR. EX fragmento huius epistulæ à Raymundo in præsenti transcripto, sequens communiter deducitur conclusio. Consuetudines, quæ grauamen Ecclesiæ inferunt, obseruari non debent. Probant eam textus in cap. mala 8. dist. cap. vsus, cap. consequens 11. dist. cap. omnia 12. dist. cap. ad nostram, cap. cùm venerabili, cap. finali, hoc tit. cap. cùm causa 8. de re iudic. cap. cùm terra, de elect. cap. ex frequentibus, de instit. cap. 1. de his quæ fiunt à maiori parte, cap. clerici 8. de iudiciis, cap. quantò, de censibus, cap. nouerit 5. de sentent. excomm. cap. 1. hoc tit. in 6. cap. vnico, de clericis non resid. eod. lib. cap. 2. de pœnit. & remis. eod. lib. Clement. 2. de rebus Ecclesiæ, Concilium Salisburgense tempore Martini V. can. 3. Consuetudines, quæ grauamen Ecclesiis inducere dignoscuntur, inualidas publicamus. Authentica cassa, Cod. de sacros. Eccles. Illustrant vltra relatos à Barbosa in nostro textu, Azor tom. 1. institut. lib. 9. cap. 19. Suarez de legibus lib. 7. cap. 18. & 19. in defens. fidei, lib. 4. cap. 32. Martha de iurisdict. 4. part. centuria 1. casu 63. Sanchez de matrim. disput. 4. per totam, Basilius eodem tract. lib. 6. cap. 5. & 6. Rochus de Curte & Sahagun in cap. finali, hoc tit. Hallier. de sacris elect. art. 4. sect. 7. cap. 1. Canisius in dict. cap. vltimo, Sichardus in rubrica Cod. quæ sit longa consuetudo, num. 13. Gratianus tom. 5. discept. cap. 894. num. 27. Alij relati ab Hunnio in encyclop. tit. 4. quæst. 2. de consuetudine, Lælius Mancinus genialium centuria 2. cap. 107. & 108. Bocerus tom. 1. clas. 1. disput. 4.

9. IMPUGNATUR PRÆSENS ASSERTIO. Sed hæc assertio difficilis redditur ex sequenti consideratione: nam consuetudinis non leuis authoritas est, l. 2. Cod. quæ sit longa consuetudo, vtpotè ipsis legibus antiquior, vt ex l. 1. ff. de curatore furiosi, probat Gouveanus in l. 2. de vulgari: immò consuetudinem esse alteram naturam, probat Philo Iudæus lib. de Abrahamo, ibi: Inueterata consuetudo plerumque tantùm potest, quantùm natura. Philosophus lib. 7. de moribus, & in hoc sensu consuetudinem pro natura, & è contra, accipi in l. si quis posthumus 9. ff. de liberis & posthumis, l. sed si damnum 9. §. si ipse seruus, ff. de peculio, l. in causa, §. idem Pomponius, ff. de minoribus, l. item, §. quemadmodum, ff. locati, l. 2. §. ex his legibus, ff. de origine iuris, notat Vasconcellus ad nostrum titulum. Consuetudo enim est ius moribus vtentium introductum, habens vim legis, l. de quibus, ff. de legib. l. 1. ff. de aqua pluuia, cap. consuetudo, 1. dist. §. sine scripto, Instit. de iure naturali, Seneca lib. 5. de beneficiis, cap. 21. ibi: Multa legem non habent, nec rationem, ad quæ consuetudo vitæ humanæ lege omni valentior dat habitum. Cuiacius lib. 20. obseru. cap. 1. Reuardus de authoritate prudentum, cap. 16. Donellus lib. 1. comment. cap. 10. immò laudabilior est sæpius consuetudo, quàm lex, cùm lex coactum ius, consuetudo verò voluntarium; lex in tabulis, consuetudo in animis custodiatur: & vera legis interpres est, cap. cùm dilectus, hoc tit. l. si de interpretatione, ff. de legibus: superat legem, siquidem destruit, abrogat, emendat, dict. l. de quibus, cap. finali, hoc tit. §. finali, Instit. de excep. Cuiacius lib. 2. feudorum, cap. 1. Duarenus lib. 1. disput. cap. 32. Petrus Faber lib. 2. semest. cap. 22. & certum principium iuris est consuetudinem legitimè præscriptam esse seruandam, l. cùm de lanionis, §. asinam, ff. de fundo instructo, l. si seruus plurium, §. finali, ff. de legat. 1. l. si publicanus, in fine, l. licitatio, §. eadem, ff. de publicanis, l. non tamen, ff. de donat. l. 3. Cod. de Episcop. audientia, l. si quis donaturus, ff. de vsufructu, l. venditor, §. si constat, ff. communia prædiorum, l. quod si nolit, §. qui assidua, ff. de ædilit. edicto, l. si fundus, ff. de euictionibus, l. 3. §. vlt. ff. de testibus, l. sine herede, §. Lucius, ff. de administ. tut. l. cùm alimenta, ff. de alimentis, l. nummus, ff. de pollicit. l. semper, ff. de leg. 3. l. 1. ff. de decur. l. 1. §. 1. ff. de albo scribendo, l. vt gradatim, §. etsi lege, l. honor, l. munerum, §. mixta, ff. de muner. & honor. l. 1. Cod. de pascuis publicis, l. vsum aquæ, Cod. de aquæductu, l. si non speciali, Cod. de testam. l. in totum, Cod. de ædificiis priuatis, l. ob metallum, Cod. de metallis, lib. 12. l. super, C. de iure fisci, & veteres consuetudines fidei non contrarias obseruandas esse docent in cap. 2. de frigidis, & Gregorius in epist. ad Episcopos Angliæ, ibi: Mihi placet, vt siue in Romana, siue in Gallicana, siue in qualibet Ecclesia inuenisti, quod plus omnipotenti Deo placere possit, sollicitè eligas. Et prouinciarum priuilegia ex consuetudine metienda esse statuit Synodus Nicæna can. 6. ibi: Antiqui mores obtineant. Idemque postea Synodus Ephesina constituit can. 7. Igitur consuetudo, si legitimè præscripta est, etsi grauamen exinde Ecclesiæ sequatur, obseruanda est. Augetur hæc dubitandi ratio ex variis iuris testimoniis, in quibus consuetudo cum Ecclesiæ grauamine admittitur, & approbatur; nam quis negabit consuetudinem non soluendi decimas, Ecclesiæ grauamen inferre, & tamen approbatur in cap. cùm sint homines, cap. Apostolicæ, cap. in aliquibus, de decimis. Similiter consuetudo percipiendi fructus præbendarum Ecclesiæ valde damnosa est, cùm per eam minuatur cultus diuinus; & tamen approbatur, cap. peruit. de constit. Similiter consuetudo permittens clericis testamentum facere de bonis intuitu Ecclesiæ acquisitis, non leue grauamen infert Ecclesiæ, quæ succedere in eis debebat, ex cap. 1. cap. cùm in officiis, de testam. & tamen talis consuetudo obseruatur, cap. relatum, el 2. de testam. l. 13. tit. 6. part. 1. dicemus in dict. cap. cùm in officiis: ergo consuetudo, quantumcunque grauamen Ecclesiæ inferens, obse[…]nda est.

10. DE IURE NON SCRIPTO. Sed antequam huic, & aliis difficultatibus satisfaciamus, aliqua præmittenda sunt: & primò sciendum est, ius ecclesiasticum, sicut & ius ciuile, constare iure scripto, & non scripto, cap. Catholica 12. dist. vnde iudices cognitores in Concilio Chalcedonensi rectè petierunt ab Anastasio Episcopo Nicæno, quâ ratione probare vellet Ecclesiam Basilinopoleos subiectam esse Nicænæ, an secundùm canones, an ex consuetudine aliqua, in actione 13. & annis aliquot superioribus Faustinus Legatus Romanæ Ecclesiæ dixerat in præfatione Concilij Africani, aliqua teneri canone, aliqua verò consuetudine: quare Photius in Nomocan. tit. 1. cap. 3. rectè adnotauit ecclesiasticam consuetudinem non scriptam, perinde ac legem seruari. Quidquid enim sacris Scripturis, Conciliorum Canonibus, Pontificum decretis definitum est, ius scriptum dicitur: quod verò à maioribus acceptum per manus traditum, seu generali consuetudine receptum est, ius non scriptum appellatur; & hoc duplex est, publicum videlicet, & priuatum: publicum circa res sacras, quod traditionibus ecclesiasticis constat; priuatum circa res humanas ex vsu hominum proueniens, quod dicimus consuetudo, cap. consuetudo 1. dist. cap. consuetudinis, 12. dist. Et sicut ius non scriptum apud Romanos præcessit omnes leges,

etiam

etiam duodecim Tabularum, *l.* 1. *ff. de curat. furiosi*, Goueanus *in l.* 2. *num.* 1. *ff. de vulgari*: ita traditiones ecclesiasticæ, omnia Concilia, & Pontificum decreta præcesserunt. Primis etiim illis temporibus Ecclesiæ nascentis fideles traditiones ecclesiasticas obseruabant absque vlla scriptura, D. Chrysostomus *homil.* 4. *in epist.* 2. *ad Thessalon. Vnde perspicuum est, non omnia Apostolos tradidisse per epistolam, sed multa etiam sine scriptis, & ea esse fide digna, quamobrem Ecclesiæ quoque traditionem censeamus esse fide dignam.* Et de hoc iure non scripto expenditur illud D. Pauli *ad Timoth. cap.* 6. *Depositum custodi*: id est traditiones Ecclesiæ. Irenæus *lib.* 3. *cap.* 3. Triplex genus est traditionum, primum iuris diuini, de quibus in Synodo 5. Constantinopol. *actione* 10. in 7. Synodo, *actione* 1. Trident. *sess.* 4. & intelligitur D. Paulus ad Hebræos, *quod non habemus scriptum in Euangelio*: & 1. *ad Corinth. cap.* 15. 16. & 20. ideo dicitur Euangelium datum esse in corde Ecclesiæ, quia constat datum esse per traditionem ab ipso Christo Domino, & ab eo accepisse Apostolos, & ab iis traditum Gentibus. D. Paulus 2. *ad Timoth. cap.* 2. & *ad Thessalon. cap.* 2. Exempla harum traditionum extant *in cap. ecclesiasticarum*, 11. *dist. cap. cum Marthæ, de celebrat. miss.* Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. & *sess.* 22. *cap.* 2. & aliis congestis à Fr. Antonio Perez *in pentat. fidei, integro volum. de tradit.* Suario *lib.* 7. *de legibus, cap.* 4. *a num.* 9. & *de fide disp.* 5. *sect.* 4. Ideo in his traditionibus Ecclesia non potest dispensare. Trident. *sess.* 21. *cap.* 2. Secundum genus traditionum est earum, quæ ab Apostolis institutæ sunt propriâ Apostolicâ authoritate: quasdam referunt ipsi Apostoli, 1. *ad Timoth. cap.* 2. & 5. & *ad Corinth. cap.* 7. & SS. PP. relati à Couarr. *lib.* 4. *var. cap.* 19. & 20. Bargas *de iurisdict. Episcop. axiom.* 10. Soto *lib.* 2. *de iustitia, quæst.* 5. *art. vlt.* In hoc secundo genere traditionum potest Pontifex dispensare, *cap. proposuit, de concess. præb.* Glossa *verbo Apostoli, in cap. sunt quidam* 25. *quæst.* 1. Couarr. 2. *part. de spons. cap.* 9. §. 6. Sotus *de iustitia lib.* 5. *quæst.* 1. *art.* 4. Ad tertium genus spectant traditiones institutæ per Episcopos in sua prouincia vel diœcesi, in qua tantùm vigent, & obligant, *cap. sicut sancta, cap. illud, cap. ridiculum, cap. illa, cap. nouit, cap. omnia, dist.* 12. Omnes traditiones circa res diuinas ex vsu Ecclesiæ, & consuetudine gentium dicuntur ritus, vt probat Carolus Sigonius *de iure Romano lib.* 1. *cap.* 8. in quo differunt à consuetudine, quæ potest esse circa res humanas, & ex vsu hominum; & cùm traditiones ad ius publicum ecclesiasticum spectent, de eis in præsenti non agitur, quare earum tractationem omittimus. Videndi sunt pro earum authoritate scribentes, Baronius *in apparatu, numer.* 38. & *anno* 53. & *anno* 169. *num.* 19. & *anno* 173. *num.* 11. 175. *num.* 4. 196. *num. vlt.* 214. *numer.* 2. 217. *num.* 3. 225. *num.* 7. 258. *num.* 38. 259. *num.* 1. 266. *num.* 4. Carrier. *tom.* 2. *digesti fidei, tit. de tradit. ecclesiast.* Castro *lib.* 1. *contra hæreses, cap.* 5. & *lib. de hæreticorum punit. cap.* 4. Simanchas *de catholicis cap.* 23. Canus *lib.* 2. *de locis, cap.* 7. Bellarminus *tom.* 1. *controu. de verbo Dei, cap.* 4. Sausay *in panoplia Cleric. part.* 1. *lib.* 2. *cap. finali.* Viuar *in apolog. pro Flauio Dextro*, §. 2. Gibal. *tom.* 2. *scient. can. lib.* 6. *cap.* 1. *cum sequent.*

II. De consuetudine.

In præsenti ergo titulo agitur tantùm de iure non scripto circa res humanas, quod consuetudinem dicimus; nam licèt aliquando ius scriptum appelletur consuetudo, *cap. consuetudo, dist.* 1. *cap. cum dilectus, hoc tit.* & in Gallia lex Salica appelletur consuetudo, Marculfus *in formulis cap.* 12. tamen consuetudo propriè accepta est ius non scriptum, §. *ex non scripto, Instit. de iure natur.* adeo vt si postea scribatur, semper consuetudo maneat, *cap.* 1. *de iureiur. lib.* 6. docent Sahagun *in cap. finali, hoc tit.* Osuald. *ad Donel. lib.* 1. *cap.* 10. Consuetudo ergo est *ius quoddam moribus introductum, quod pro lege obseruatur*: *cap. consuetudo*, 1. *dist.* docent repetentes *ad leg. de quibus, ff. de legibus.* Donellus *dict. cap.* 10. Bocerus *tom.* 1. *clas.* 1. *disput.* 4. & alij infrà laudandi: loco generis ponitur, *ius*, prout significat regulam iusti, vt probat textus *in cap. ius generale*, 1. *dist.* Adiicitur, *moribus introductum*, quia mores hominum introducunt consuetudinem, & illam faciunt; eaque de causa respectu eiusdem consuetudinis mos habet se per modum causæ ad causatum; & licet aliquando pro eodem vsurpentur mos, vsus, & obseruantia; nihilominus tamen in se maximè differunt, siquidem mos propriè sumptus, consuetudo est imperfecta; textus ita intelligendus *in cap. mos*, 1. *dist.* idque in vsu dicendum est, qui quidem propriè importat actus illos ex quibus consuetudo conficitur, vt docent Decius *in præsenti rubrica, num.* 2. Cabreros de Auendaño *de metu lib.* 2. *cap.* 36. Lælius Mancinus *genialium cap.* 107. & 108. & *de triplici iuris collat. cap.* 226. Tandem dicitur quod pro lege obseruatur, vt agnoscantur effectus consuetudinis, de quibus agemus *in cap. finali, hoc tit.* Vt autem consuetudo vim & authoritatem legis habeat, tria concurrere debent; videlicet, vsus longæuus, Principis consensus, & rationabilis causa: docent DD. *in dict. l. de quibus*, & de consuetudine agentes. Vsum longæuum desideramus, id est diuturnitatem temporis, vnde inueterata dicitur consuetudo *in l. de quibus* 32. *ff. de legibus*, & diuturna *in l.* 33. *eod. tit.* Longa *in l. sed ea, ff. eod. cap. finali, hoc tit.* Cæterùm quot anni desiderentur ad inducendam consuetudinem vim legis habentem, non constat apud DD. Glossa, & Bartolus *in d. l. de quibus, num.* 14. Iason *num.* 43. docent decem vel viginti annis induci perfectissimam consuetudinem. Hothomanus *in dict.* §. *sine scripto*, & Mela *miscel. c.* 5. existimant tantum tempus desiderari, quantum superstitum hominum nec ætas, nec memoria comprehendere possit, *argumento l.* 1. §. *vlt. iuncta l. sequenti, ff. de aqua & aquæ pluuiæ.* Iudicis arbitrio hoc definiendum pro negotij qualitate relinquunt Corrasius *in dict. l. de quibus*, Duarenus *ad tit. de legibus, cap.* 11. A. Faber *in ration. ad l.* 38 *de legibus*, Menochius *de arbitr. casu* 32. *num.* 8. Osuald. *ad Donel. lib.* 1. *cap.* 10. *littera F*, Basilius *lib.* 6. *de matrim. cap.* 5. Martinez de Prado *tom.* 1. *Theolog. moral. cap.* 3. *de legibus, quæst.* 13. per textum *in l.* 1. *ff. de iure deliber.* Alij, quos sequitur Lessius *lib.* 7. *de inst. cap.* 6. *dubit.* 14 distinguunt inter consuetudinem, quæ introducitur ignorante Principe, & quæ inducitur eo sciente. Sed receptior opinio est eorum, qui discrimen constituunt inter consuetudinem, quæ est præter ius, & contra ius; ita vt si sit præter ius scriptum, desiderentur tantùm decem anni; si verò contra ius, desiderentur quadraginta, vt ex *cap. vt litigantes, de officio ordin. in* 6. *cap. cum de beneficio, de præbend. eod. lib.* docent Suarez *lib.* 7. *de legib. cap.* 15. Gratianus *discept. forens. cap.* 395. Hunnius *in encyclop. tit. de consuetudine, num.* 25. Per illud tempus debent actus populi interuenire, quia non verbis, sed factis consuetudo introducitur *dict. l. de quibus*: & debent esse voluntarij,

tarij, non coacti, pluribus relatis defendit Anendaño *de metu lib.2. cap.36.* vbi expendit textus *in l.si primatus 17. ff. qui & à quibus, cap. quia cognouimus 10. quæst.3.* cùm enim in consuetudine consensus sit causa præcipua, *dict. §.sine scripto*, & per coactionem deficiat consensus, *l.nihil 116. §.1. de reg. iuris*; consequens est, consuetudinem induci his actibus non posse. Debent etiam esse vniformes, cùm ex difformibus consensus colligi non possit. Desideratur & actuum, frequentia; verum verò debeant esse iudiciales, vel sufficiant extraiudiciales, disputant Suarez *suprà cap.11.* Hunnius *num.16.* qui resoluunt sufficere actus extraiudiciales. Gibalinus *tom.2. scient. can.lib.6. cap.2. per tot.*

12. De requisitis consuetudinis. Secundò desideratur Principis consensus, *dict. § sine scripto*, Suarez *suprà, cap.13.* Tuschus *littera C. conclus. 795.* quia populus nequit consuetudinem authoritatem legis habentem inducere, nisi mediante tacita, vel expressa approbatione Principis, penes quem residet authoritas legislatiua, postquam populus in eum illam transtulit, *cap. cùm consuetudinis 9. hoc tit. l.finali, C. de testam.* D.Thomas 2.2 *quæst.97. art.3. ad 3.* Besoldus *tom.1. polit. de iure maiest. sect.3. cap.2. num.3.* Quare improbatur consuetudo introducta in casu textus *in cap. illud, 99. dist.* quod præcipuè procedit iure canonico attento, quia ad leges canonicas ferendas nulla est potestas in populo, nec in ipso sine capite; non tamen desideratur consensus personalis, vt communi sententiâ Interpretum receptum est; nec expressus, vel positiuus; sufficit enim interpretatiuus, vel tacitus ex ipsa tolerantia præsumptus, vt ex D.Thoma docet Suarez *vbi suprà, num.10.* Si tamen per errorem Princeps consentiat, non sufficit talis consensus, quia consentire non intelligitur, qui errat, *l.si per errorem, ff. de iurisdict.* tandem desideratur vt consensus sit rationabilis, id est iusta ratione nitatur, vt rationi non repugnet, quæ lege statui potuit, siue quæ iusta censeretur, & obligaret, si lege statuta esset; eadem enim est materia legis, iustitiæ, & consuetudinis; nam consuetudo est tacita quædam lex, *l.3. Cod. quæ sit longa consuetudo:* irrationabilis enim consuetudo corruptela est, *cap. mala 8. dist.* quæ nec immemorabili tempore præscribi potest. Quæ tamen dicatur rationabilis, ab Interpretibus disputatur. Aliqui affirmant eam esse irrationabilem, quæ iuri diuino, aut naturali aduersatur. Ita post Nauarrum Suarez *vbi suprà, cap.6.* sed iudicis arbitrio relinquendum esse, docent Gaillus *obs. cap.31.* Hunnius *de consuetudine cap.4.* Canisius & Sahagun *in cap. finali, hoc tit.* Barbosa *in selectis ad textum in dict. cap. finali, numer.3.* Illud indubitatum est, consuetudinem aliquid introducentem contra immunitatem ecclesiasticam, vel ex qua grauamen Ecclesiæ inferatur, irrationabilem esse. Gaillus *obseru. cap.32.* Barbosa *in cap.finali, num.12. hoc tit.*

13. Traditur ratio decidendi. Ex quibus iam apparet vera decidendi ratio; nam cùm de essentia consuetudinis desideretur, vt sit rationabilis, & ea quæ grauamen Ecclesiæ infert, irrationabilis sit; inde in nostro textu à Pontifice remittitur, & nulla declaratur, quæ grauamen Ecclesiæ Messanensi inferebat; nam cùm Episcopus tantùm sit administrator rerum Ecclesiæ, *cap. expedit 12. quæst.1.* non verò habeat plenam dispositionem, si præiudicium Ecclesiæ sequatur; vnde ex xeniis, & aliis muneribus, quæ R.Pontifici mittebantur ab Episcopo, & Ecclesia Messanensi, Ecclesia lædebatur; inde iustè ait Gregorius illa munera se remittere, & dictam consuetudinem, iniungendo ne deinceps talia sibi mitterentur, cùm auaritia ab omnibus Ecclesiæ Prælatis debeat esse aliena: vnde sæpè prohibitum legimus, ne ab Episcopis nouis exactionibus, aut præstationibus Ecclesiæ grauentur, *cap. quia cognouit 20. quæst.3. cap. prohibemus*, cum aliis, *de censibus.*

14. Dissoluitur dubitandi ratio. Nec obstat ratio dubitandi: nam licèt consuetudinis authoritas leuis non sit, illa tamen procedit, cùm veritas, & ratio illi suffragantur, aliàs non consuetudo, sed corruptela erit, cùm rationem non vincat, *dict. l.2. Cod. quæ sit longa consuetudo:* vnde cùm in nostro textu ratione careret consuetudo, cum grauamen Ecclesiæ inferret, ideo non obseruatur, vt in aliis quamplurimis casibus ob defectum rationis nullam authoritatem habet; vt consuetudo vt ecclesiasticus coram iudice sæculari conueniatur, *cap. clerici 8. de iudiciis*; de quo videndus est Suarez *aduersus Regem Angliæ lib.4. cap.32. per totum.* Nec augmentum obstat, vbi dicebamus consuetudinem non soluendi integras decimas posse præscribi, & admitti; nam illud procedit, quia remanet semper congrua sustentatio Parocho, & tunc rationabilis est consuetudo; aliàs si Parochus integris decimis egeret, parochiani nullâ consuetudine, quantumvis immemoriali, excusari possent; cùm enim virtute consuetudinis rationabilis parochiani detinent decimas, erogantur in eum finem, in quem destinatæ sunt; & ita ex tali consuetudine nullum grauamen Ecclesiæ infertur, vt probat Lemaistré *de decimis cap.2. & 3.* Nec obstat augmentum deductum *ex dict. cap. relatum, de testam.* nam verum est, & apud nos obseruatur, clericos testamentum facere posse de bonis intuitu Ecclesiæ acquisitis, quia quamuis hæc consuetudo Ecclesiæ grauamen inferat, quæ aliàs successura erat, tamen quia per Summum Pontificem reprobata non est, dum non improbatur, obseruari debet, quia ex tacita Pontificis dispensatione derogatum videtur dicto capiti *cùm in officiis*, & similibus. Nec tandem obstat argumentum deductum *ex dict. cap. cùm omnes 6. de constit.* nam respondendum est, consuetudine introduci posse, vt Canonici in absentia percipiant fructus suarum præbendarum, cùm rationabilis est consuetudo, veluti cùm absunt ob negotia Ecclesiæ, vel ob similem causam; non tamen consuetudine introduci potest, vt Canonici in absentia percipiant distributiones quotidianas, *cap. vnico, de cleric. non resid. lib.6.* Ratio discriminis in eo consistit, nam licèt tam fructus beneficiorum, quàm distributiones designentur in stipendium officij clericalis, fructus tamen deferuntur ex eo, quod ratione beneficij ius conceditur ad eos percipiendos ex eo, quod officio clericali se deputarunt, iuxta regulam textus *in cap. cùm secundùm, de præb. cap. vlt. de rescriptis in 6.* docet Nauarrus *de horis canonicis cap.7. num.3.* ac proinde non sequitur, fructus ipsos inspectâ primæuâ naturâ suâ, & eorum deputatione, ad hæc, vel illa onera sustinenda fuisse institutos; at verò distributiones inspectâ naturâ suâ institutæ sunt, vt actualiter diuinis officiis interessentibus quotidie distribuantur: quo fit vt consuetudo in distributionibus tanquam contra naturam, & substantiam actus reprobetur, iuxta textum *in dict. cap. vnico*; secus verò quoad fructus, *ex dict. cap. cùm omnes 6.* de cuius exactiori expositione videndus est nouissimè

ſimè Franciſcus Valens *in repetitione ad ipſum textum.*

15. Ex ſuprà traditis lucem accipit textus *in cap. ſcientes, de cenſibus*, in illis verbis: *Aſſeruit autem prædictus Abbas, presbyterum prædictæ Maſſæ nouas monaſterio ipſi velle ponere conſuetudines, quæ ex tempore conditionis monaſterij per triennale tempus hactenus non fuerunt; ſiquidem ſi quid munificentiæ gratiâ à fidelibus viris oblatum fuerit, portionem ſibi vult percipere, quod Magnitudo veſtra ſtudeat diligenter agnoſcere, etſi hoc ab initio non fuit: etenim labentibus temporibus aliquid imponi nouiter non concedas, quia maximè exiguæ ſubſtantiæ, & monaſterium pauper eſſe didicimus, & Abbatem ipſum hoſpitalem eſſe omninò didicimus.* In quibus verbis proponitur, quod cùm Parochus S. Mariæ in quodam monaſterio vellet nouas introducere conſuetudines cum grauamine monaſterij, videlicet vt de oblationibus factis in ipſo monaſterio certam portionem ſibi præſtarent monachi, reſpondet Gregorius Magnus, & reſcribit Stephano Chartulario, vt faciat antiquas conſuetudines obſeruare, nouas autem introducere non permittat: ergo conſuetudines præſcriptæ, etſi Eccleſiis grauamen inferant, obſeruari debent. Innocentius Cironius *in parat. ad titulum de cenſibus*, aſſerit, ibi conſuetudines accipi pro quantitate cathedratici, vel ſynodatici, quæ ſoluebatur Epiſcopis: & cùm quantitas non eſſet expreſſa, conſuetudinem appellari, vt *in c. 15. de ſimon. in 1. compil. nouella 123. Iuſtin. cap. 3.* Sed ea ſolutio ſuſtineri non poteſt, ſiquidem in eo textu agitur non de Epiſcopis, ſed de Parochis, quibus nulla quantitas cathedratici, ſeu ſynodatici nomine debetur: quare eâ omiſſâ verius dicendum credo, in eius textus ſpecie Parochum introducere voluiſſe conſuetudinem Eccleſiæ valdè oneroſam, vt videlicet ex omnibus oblationibus certa portio ipſi præſtaretur; quæ quia grauamen inferebat monaſterio, ex ſuprà traditis, reiicitur & repellitur: ſi autem fuiſſet introducta ex iuſta cauſa, vt rationabilis defenderetur, vt in eius textus commentatio dicemus.

EXPONITVR CAP. SCIENTES, DE CENSIBVS.

CAPVT II.

[a] Innocentius III. *A. Archiepiſcopo, & Capitulo* [b] *Lundenſi.*

EX litteris, quas tu nobis frater Archiepiſcope deſtinaſti, intelleximus manifeſtè, quòd regnum [c] Daciæ, quantum ad ea quæ ius fori contingunt, conſuetudinibus ſuis, & inſtitutionibus Regum ſuorum omnino regatur: vnde nullum [d] vſum teſtamentorum illius prouinciæ haberi contingit, qui alibi in vltimis decedentium voluntatibus ſecundùm legalem obſeruantiam cuſtoditur. Si verò aliquis poſſeſſiones aliquas clauſtris, vel aliis religioſis locis in bona valetudine, vel voluntate vltima [e] conſtitutus vult pro ſuorum remedio peccatorum [f] conferre, hanc Eccleſiæ conferendi formam eſſe proponis, quòd in huiuſmodi donationibus modicùm terræ conſueuit aſſumere, aut in extremitate pallij, quod manu Epiſcopi, vel cuiuſlibet alterius Prælati Eccleſiæ [g] ſuſtinetur, aut ſuper ipſum altare aliquo inuolutum panniculo cum debita humilitate [h] ponendum, ſub teſtimonio videntium, & audientium, formâ donationis huiuſmodi [i] ſubſequente, quæ [j] Scotatio vulgariter appellatur. Verùm quia huiuſmodi donatio malitioſè à quibuſdam cauillatoribus (ſicut aſſeris) [k] impeditur, à nobis humiliter poſtulaſti, ne loca religioſa, & Eccleſiæ, quibus multæ poſſeſſiones ſub ſcotatione huiuſmodi ſunt [l] collatæ, ab aliquibus poſſint, vel debeant temerè perturbari, paternâ debemus ſolicitudine prouidere. Nolentes igitur, vt tales conſtitutiones, quas diuturnitas temporis (vt aſſeris) obſeruauit, & vſus conſuetudinis hactenus approbatæ retinuit, temeritate qualibet infirmentur, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus donationes eorum, quæ ſub obtentu conſuetudinis clauſtris, Eccleſiis, vel quibuſlibet locis religioſis piè, ac prouidè conferuntur, vel etiam ſunt collatæ, faciatis irreuocabiles obſeruari; cùm huiuſmodi ſignum, quod ſcotatio dicitur, non tam factæ donationis, quàm traditæ poſſeſſionis ſit euidens argumentum: ſi quos contradictores inueneritis, aut rebelles, authoritate freti Apoſtolica, per cenſuram eccleſiaſticam, monitione præmiſſâ, ſublato appellationis obſtaculo [m] compeſcentes. Datum Lateran. XVI. Cal. Decembris.

NOTÆ.

1. a *INnocentius.*] Ita legitur in tertia collectione *ſub hoc tit. cap. 1.* in hac verò ſexta legitur Innoc. III. Archiepiſcopo & Capitulo Lugdunenſi. Gloſſa autem marginalis ita emendat. *Honorius III. Archidiacono & Capitulo Lundenſi.* Sed perperam, tam in vna quàm in alia collectione: legendum enim eſt, Archiepiſcopo & Capitulo Lundenſi, vt habetur in ipſo regeſtro epiſtolarum Innocentij III. edito Coloniæ, vbi *fol. 209.* legitur præſens textus prout in præſenti tranſcribitur, & ita etiam legendum eſt *in cap. cùm poſt, de elect. cap. ad noſtram, de probat.* vbi eidem Prælato reſcribit Innocentius.

b *Lundenſi.*] Non eſt legendum Lugdunenſi, vt in ſexta collectione legitur; ſed Lundenſi, ſiue Londenſi; nam cùm conſuetudo, de qua in præſenti textu agitur, inoleuiſſet in Regno Daniæ, vt ex integra ipſius textus ſerie conſtat, quomodo Archiepiſcopo Lugdunenſi, qui eſt in Gallia, committi poterat, vt obſeruare faceret prædictam 2.

dictam consuetudinem? Legendum ergo est, *Lundensi Archiepiscopo*, cui etiam rescribit ipse Innocentius *in cap. cum Marthæ, de celeb. Missæ*: & *lib.3.epist.*14. & *lib.4.epist.*16. & *epist.*181. Lundensis ciuitas, siue Londonia, præcipua est Regni Daniæ, caput Ecclesiasticæ iurisdictionis, sicut politicæ & Regiæ est Hafnia, de qua plura Kranzius *lib.1. rerum Daniæ, cap.*1. Olim tantùm Cathedrâ Episcopali decorabatur, vt refert Bosquetus *in notis ad Innoc.III. dictâ epist.*14. posteà pactum fecit Archiepiscopus Amborgensis cum Rege Danorum, vt Lundensis Ecclesia Metropolitanæ titulo decoraretur si Amburgensis Ecclesia Patriarchalis ipsius Regni crearetur. Quod cùm assecutum fuisset, ex tunc Lundensis Ecclesia quæ semper Amburgensi vt suffraganea subertr, Archiepiscopalis facta est ab Vrbano II. anno 1092. vt refert Leopoldus *in compendio historiæ Daniæ, in Henrico*, qui sceptrum illius Regni tenuit per annos 1095. ibi: *Huius temporibus factus est Azeras quidam clarissimus, primus Archiepiscopus Lundensis; prius enim parebant omnes Danici Episcopatus Archiepiscopatui Amburgensi.* Latiùs prosequitur Franc. Florens *ad hunc tit.* Posteà Ecclesia hæc Lundensis ab Innocentio III. Primatus totius Sueciæ honore decorata fuit, vt testantur Kranzius, & Saxonius Grammaticus *in historia Daniæ*. Archiepiscopus, cui missa fuit hæc decisio, ni fallor, fuit Andreas Sunonis pronepos ex fratre Absalonis eius prædecessoris, quem Legatum Sedis Apostolicæ constituit Innocentius noster, vt constat ex epistola 14. *lib.*3. eumque posteà increpauit, quia ad Concilium generale venire distulit, *epist.*181. *lib.*3. referunt Bosquetus *in dict. epistola* 14. Spondanus *in continuatione, anno* 1201. *num.*4.

3. c *Dacia.*] Legendum est Daniæ; qui error ferè in omnibus libris reperitur, vt *in c. ad nostram, de probat.* confunduntur enim plerumque à Recentioribus Scriptoribus gentes istæ, vt notauit Abrahamus Hortelius *in thesauro geograph. in voce Dani*; siue quòd processu temporis permixtæ fuerint, siue ob nuncupationis affinitatem; cùm certum sit antiquas earum sedes longè sepositas esse; siquidem Dacia non longè distat à Dalmatia, propè Danobium, vt de ea agentes referunt Vvolfangus Lazius *de Repub. Rom. lib.*12. *sect.* 2. *cap.*1. Pancirola in notitia Imperij Orientalis, *cap.*138. D.Rochus Pyrro *tom.*1. *Siciliæ sacræ, notitia* 1. *fol.*84. & Dacorum memoriam vetustiorem esse tradit Spondanus post Baronium *anno* 1221. *num.*1. Regnum igitur Daniæ diuersas leges pro diuersitate temporum à suis Regibus accepit, quas refert Saxo Grammaticus in historia Daniæ, & in iure nostro canonico mentio ipsarum extat *in cap. ad nostram* 12. *de probat.* vbi refertur in Regno Daniæ negatiuam probari. Dani etiam vtebantur consuetudine in rebus profanis, in ecclesiasticis verò sacris canonibus, *cap. cum Ecclesia, de elect. cap. super eo, de cognat. spirit.*

4. d *Vsum testamentorum.*] In his verbis non solùm inuenitur diuersam esse solennitatem testamentorum in regno Daniæ, ac in aliis prouinciis, quod sæpe contingit, *cap. cum esses, de testam.* verùm, nullum esse testamentorum vsum in ea prouincia. Licèt enim ex communi sententia testamenta fiant quoad originem iuris gentium; quoad formam verò, & solennitatem iuris ciuilis sunt, vt docent Viglius *in §.2. Inst. de testam.* Ægidius *in præfatione ad l.*1. *Cod. de sacros.* Lælius Mancinus *lib.*1. *de triplici iuris collat. cap.*47. Guibertus Costanus *qq. iuris cap.*6. Gibalinus *de negot. tom.*2. *lib.*5. *cap.*6. Binnehorst. *centur.* 3. *enantioph. assert.* 20. Theophilus *in princip. Instit. de iure natur.* Couar. 3. *variar.* 6. *num.* 6. Osualdus ad Donellum *lib.*6. *cap.*5. *littera A*, Cuiacius, Duarenus, & alij relati à Gilkenio *in l.* 1. *Cod. de testam. num.*7. & 32. Pinello *lib.*2. *selectarum, cap.*10. *per totum.* Verius tamen credo, testamentum inuentione esse iuris ciuilis alicuius populi, qui cùm primos testamentum facere cœpisset, postea eius vsus communi consensu approbatus fuit, vt inde fieret iuris gentium approbatione, vt docent Menchaca *de succes. creat.* §.1. *num.*1. & probat Faber *in iurisprud. tit.*2. *principio* 5. *illatione* 1. & tunc ius ciuile confirmauit, non permisit testamenti factionem; de qua confirmatione accipiendi sunt textus *in l. verbis* 120. *ff. de v. s. l.* 1. *ff. de testament. manumiss.* Vlpianus *in fragmentis, tit.* 12. §. *testamento* 13. nec hoc nouum est, nam plerumque iuris ciuilis constitutiones, & consuetudines transeunt in ius gentium, vt ex multis illustrat Solorzanus *tom.* 1. *de iure Ind. lib.*3. *cap.*5 *ex num.*12. exemplum extat in acceptilatione, de qua Consultus *in l. an inutilis*, 8. §. *finali, ff. de acceptilat.* ait: *Et hoc iure vtimur, vt iuris gentium sit acceptilatio, & ideò puto, & græcè posse acceptum fieri*; non enim ambigi potest, inuentum fuisse Romanorum, cùm ad contractus iuris ciuilis (qualis est stipulatio, §. *de constituta, Instit. de actionibus*) referatur, cùm requirat solennia, & concepta verba, *l.* 1. *Cod. de acceptil. dict. l. an inutilis*, §. *acceptum*, *l. & vno* 18. *ff. eodem tit.* §.3. *Instit. quibus modis tol. oblig.* in qua omnes gentes conuenire non poterant tacito consensu, vt initium acceptilationi darent: sed postquam à Romanis introducta fuit, recepta fuit à plerisque gentibus, quarum præcipuè commercio gaudebant, tanquam res summè facilis ad dissoluendas obligationes: & sic nouâ approbatione accedente, ad gentes extendi cœpit, quæ in vrbe Romana nata fuit, vt ferè exponit noster Valentia *lib.*2. *illustrium, tract.*3. *de verb. oblig. cap.*1. *ex num.*36. quidquid impropriè iuris gentium esse dixerit Faber *in iurisprud. tit.*2. *princip.*5. *illat.*4. & licèt Grotius *lib.* 2. *de iure belli, cap.*4. §. 4. tantùm iuris gentium esse censuerit, quatenus tollit obligationem ex consensu creditoris, non quatenus constat solennibus verbis; & Galbanus *de vsufructu cap.* 16. *ad finem*, existimarit esse iuris gentium, eo quod tollat obligationes natas ex iuramento liberti, quæ erat species verborum obligationis, Gaius *lib.*2. *Instit. tit.*1. aliter tamen exponit textum illum D. Hieronymus Oroz *lib.*2. *de apicibus iuris, cap.*2. & vt propiùs accedamus, certum est codicillorum vsum inuentum esse à iure ciuili, & quidem Romanorum, si fides est Iustiniano ex professo initium, progressumque codicillorum narranti *in principio Instit. de codicillis*; cùm verò eorum vsus percrebuerit apud omnes ferè gentes, consequens est, vt facti sint iuris gentium, quia non est maior ratio, vt ad ius gentium reducatur hodiernum institutum, quàm societas, mandatum, & alia negotia, quæ iuris gentium sic effecta fuisse tradit Hermogenianus *in l. ex hoc iure* 5. *ff. de iustit. & iur.* licèt Vulteius, Albericus Gentilis, & Connanus relati ab Osualdo *lib.* 1. *Donelli, cap.* 6. *littera F*, tenuerint non desinere esse iuris ciuilis, quæ ab aliqua ciuitate inuenta fuerint, quamuis apud alias gentes incipiant custodiri; quod verum crederem si ab vna, vel altera gente reciperentur.

Cæterùm si consensu, & conspiratione communi omnium ferè gentium, Rerumpublicarumque benè institutarum approbetur, iuris gentium rectè dicitur: quare etsi ita sit iuris gentium testamenti factio, mirum non est, vt vna, vel alia gens, vt Dani, de quibus in præsenti; & Germani, de quibus Cornelius Tacitus *de moribus German.* testamenti vsum non recepissent, aut retinuissent.

e *Constituitur.*] Oblationes enim fiebant olim à fidelibus, tam in vita, quàm in morte, *cap. clerici 11.* ibi: *Aut donatas, aut testamento relictas; cap.*
5. *qui oblationes 13. quæst. 2.* Concilium Matiscon. *can. 4.* Aurelian. 5. *can. 16. cap. 1. de success. ab intest. in 3. collect.*

f *Conferro.*] Oblationes à fidelibus fiunt ob læsam Dei Maiestatem; nam cùm eius clementiam
6. continuo scelere lacessimus, modum aliquem inuenire oportuit, quo placaretur, & eius misericordia impetraretur. Vrbanus Pontifex II. *epist. vnica, cap. 2. Oblationes sunt vota fidelium, & pretia peccatorum.* Concilium Aquisgran. *can. 116 Fideles namque fidei ardore, & Christi amore succensi, ob animarum suarum remedium, & cœlestis patriæ desiderium suis propriis facultatibus sanctam locupletem fecerunt Ecclesiam.* Concilium Turonense 2. *can. 26. Quia nonnulli immemores sui per quaslibet scripturas pro captu animi de facultatibus suis Ecclesiis aliquid contulisse probantur.* Omnes quippe donationes, fundationes, & priuilegia Ecclesiis concessa his, atque superioribus sæculis, hanc remedij animæ causam continent, vt fallatur Falectus, qui *antiqua. lib. 5. c. 10.* non ante Dagoberti Regis tempora Ecclesiis bona in animæ remedium, aut remissionem peccatorum data existimat; sed tantùm ad opus, in vsum luminum, & vt sarta tecta seruarentur. Gregorius Turonensis *lib. 6. c. 20.* ibi: *Sint hæc Ecclesiæ data, dum vt de his pauperes reficiuntur, mihi veniam obtineam apud Deum.* Et *lib. 9. c. 42.* in Radegundis epistola, ibi: *Quæ alij pro animarum suarum remedio, vel sororis ibidem de rebus propriis contulerunt.* Quâ ratione postea eò vsque progressum est, vt plerique de industria peccarent, quòd crederent se donationibus in Ecclesiam factis posse crimina quæcumque aboleri: quæ corruptela damnata fuit in Synodo Cabilonensi, sub Carolo Magno, ibi: *Non enim idcircò quis peccare debet, vt eleemosynam faciat, sed ideò eleemosynam facere debet, quia peccauit.*

g *Sustinetur.*] Ponebatur enim modica terra in
7. extremitate pallij ipsius Episcopi, vel Parochi, & sic per ipsum acquirebatur possessio Ecclesiæ: aliquando etiam per pallium Altaris tradebatur Episcopo dominium dotis ipsius Ecclesiæ, cùm fundator pallium, quod ab altari sumebat, Episcopo tradebat; quâ cæremoniâ significabatur fundatorem nullum ius in ipsa Ecclesia habere: cuius ritus extat nobile monumentum in notitia donationum Ecclesiæ Salisburg. *cap. 9.* apud Henricum Canisium *tom. 6. lection.* ibi: *Quo facto Guntherus tradidit per pallium Altaris Vigilio Episcopo ipsam Ecclesiam cum omnibus quæ antea perdonauerat.*

8. h *Ponendum.*] Frequens ritus fuit apud veteres apponendi in Altare res donatas, aut saltem earum instrumenta, vt ipsarum possessionem traderent. Anastasius Bibliot. agens de donatione Caroli Regis factâ Ecclesiæ Romanæ, ait: *Super Altare S. Petri.* Et postmodum: *Intus in sancta eius confessione posuit.* Et *lib. 6. capitul 285.* ait: *Ipsam scripturam coram Altari, aut supra tenet, dicens eiusdem loci Sacerdotibus atque custodibus: Offero Deo, atque dedico omnes res quæ in hac carthula tenentur scriptæ.* In legibus Baiubar. *tit. 1.* legitur: *Et tunc ipsam epistolam ponat super Altare, & sic tradat pecuniam.* Illustrant morem hunc Bignonius *ad formulas Marculfi, fol. 430.* Hugo Menardus *in notis ad concordiam regul. fol. 966.* Nouarinus *lib. 12. schedias, cap. 19.* & iure communi attento, instrumento vel scripturâ traditâ, rei donatæ, aut venditæ censetur translata possessio, *l. 1. Cod. de donat. l. 8. tit. 30. partit. 3. l. 2. tit. 12. lib. 3. fori, l. 17. Tauri,* quæ est lex 1. *tit. 6. lib. 5. recopil. l. 44. Tauri,* quæ est lex 4. *tit. 7. lib. 5. recopil.* Probant Valenzuela *consilio 23. num. 10.* Azeuedo *in d. l. 4.* Molina *de primogeniis lib. 4. c. 2. n. 11.* Mascard. *de probat. vol. 3. concl. 1184.* Oroz *lib. 4. de apicib. iuris, cap. 12. num. 9.* dum eo animo instrumentum tradatur, vt transferatur possessio, resque sit præsens, & possessore vacua.

i *Subsequente.*] Non solùm donationes in scri-
pturam redigebantur, vel super altare ponebantur, 9.
verùm & testibus firmabantur, vt constat ex donationibus suprà relatis. Huiusmodi autem testes debebant esse homines liberi & ingenui, vt constat *ex tit. 1. legum Baiubar.* cuius verba in præsenti referam, quia ex eis non modicùm illustratur præsens Daniæ mos: *Si quis liber persona voluerit, & dederit res suas ad Ecclesiam pro redemptione animæ suæ, licentiam habeat de portione sua, postquam cum filiis partiuit; nullus eum prohibeat, non Rex, non Dux, nec alia persona habeat potestatem prohibendi, & quidquid donauerit, villas, mancipia, vel aliquam pecuniam, omnia quæcumque donauerit pro redemptione animæ suæ, hoc per epistolam confirmet propria manu suâ ipse, & testes adhibeat sex, vel amplius si voluerit; imponat manus in epistola, & nomine eorum notentur ibi, quos ipse rogauerit, & tunc ipsam epistolam ponat super Altare, & sic tradat ipsam pecuniam coram Sacerdote, qui ibidem seruit.*

j *Scotatio.*] Vnde tamen hæc forma donatio-
nis scotatio dicatur, non facilè constat apud Inter- 10.
pretes. Gibalinus *de negotiatione tom. 2. lib. 4. cap. 2. art. 1.* ex Olibano exponit scotationem, id est quotæ dationem, quasi per hunc modum certa res aut quota donetur. Prateus, Caluinus, & alij Lexicographi tantùm asserunt scotationem esse genus donationis in Dacia vsitatum. Innocentius Cironius *lib. 1. obseru. cap. 8.* postquam varias huius vocis etymologias adduxit, tandem asserit scotationem dictam esse à verbo, *scoto*, quod significat censum, seu tributum, aut quidquid ex diuersis rebus in vnum aceruum aggregatur, quod apud nos dicitur *scotar*, cùm vel ad conuiuium, vel quid simile diuersæ res conferuntur: quem vsum eruditè, vt solet, illustrat Ramirez de Prado *in pentecont. cap. 12.* Consentit huic expositioni Altesserra *in præsenti.* Etiam dici potest, quod sicut apud nos vulgari idiomate dicitur *scotar*, ex aliqua veste partem reuellere, Couarr. *in thesauro, verbo Scotar*; ita quia ex fundo gleba reuellebatur, & vt me exponam, prædium scotabatur, inde portio illa scotatio dicebatur.

k *Impeditur.*] Ex eo, quia res in vita donantis 11.
realiter traditæ non fuerant, sed tantùm promissæ; & ex eo, quia oblatæ fuerunt in vltima voluntate, sine vlla testamenti solennitate: quæ rationes facilè refelluntur ex suprà traditis.

l *Collatæ.*] Extenditur ad præterita hæc deci- 12.
sio, quia in ea agitur de declaratione iuris antiqui, quo casu constitutio etiam præterita respicit, vt dixi *in cap. 2. de constitutionibus.*

m Compes

13. m *Compescentes.*] Consonant Concilium Romanum sub Calixto II. *cap.* 14. ibi: *Sub districtione anathematis.* Aurelianense 3. *can.* 22. ibi: *A communione ecclesiastica suspendatur quisquis ille ex quolibet ordine, qui quod pro deuotione sua Ecclesiis dedit, reuocare præsumpserit.* Aurelian. 4. *can.* 19. *A communione ecclesiastica suspendatur.* Et quintum *cap.* 16. *Vt necator pauperum communione priuetur.* Matisicon *can.* 4. *Ab Ecclesiæ liminibus arceantur.* Turonense 2. *can.* 26. *Ab omnibus Ecclesiis segregatus, à sancta communione habeatur immunis.*

COMMENTARIVM.

14. CONCLVSIO TRADITVR, ET PROBATVR.

CVm in Regno Daniæ consuetudo legitimo tempore præscripta esset, vt si aliquis in vita, vel morte vellet pro redemptione animæ suæ aliqua prædia Ecclesiæ offerre, seu donare, acciperet modicum ex prædio donato, & in extremitate pallij, aut super Altare illud poneret, seu in manu Prælati Ecclesiæ, vt hac symbolica traditione possessionem transferret; quidam post donationes prædicto ritu factas malitiosè asserebant, donationes non valuisse, & posse reuocari, cùm adhibitæ non fuissent solennitates legales, nec rerum ipsarum adhuc possessio fuisset translata. Consuluit Archiepiscopus Lundonensis super id Innocentium III. vigilantissimum rerum Daniæ conseruatorem, qui rescripsit, vt huiusmodi donationes faceret inuiolabiliter custodiri prætextu consuetudinis; quia dictum signum, quod *scotatio*, dicitur apud Danos, non est tam argumentum donationis factæ, quàm signum traditæ possessionis. Ex qua specie sequens deducitur assertio: *Consuetudine potest introduci, vt signo, seu symbolo aliquo acquiratur possessio rei absentis.* Quæ conclusio singularis est in vtroque iure, nec est alia similis decisio ab specie. Per argumentum tamen probari potest *ex cap. contingit, de dolo & contumacia, cap. ex ore, de his, quæ fiunt à maiori parte; cap. vel tuis, de donat. cap. propositit, de conces. præb. l. cùm ibiis 74. ff. de contrahenda empt. l. quà ratione, § item si merces, ff. de acquir. rer. dom. l. 1. §. si iusserim, l. 3. §. 1. l. quod meo 38. § si venditorem, l. quorundam 51. ff. de acquir. possess. §. item si quis merces, Instit. de rerum diuis.* Illustrant præter ordinarios in præsenti, & relatos à Barbosa in collectaneis ad hunc textum, Osualdus ad Donellum *lib. 5. comment. cap. 9. littera D.* Ciriacus *lib. 19. obseruat. cap.* 18. Antonius Gomez *in l. 45. Tauri*, Parladorius *in sesquicentenaria, different.* 26. §. 1. Balsamon *in nomocan. Photij, tit. 1. cap.* 3. Cironius *in paratit. ad tit. de præsumpt. & de donat.* & *lib. 1. obseru. cap.* 8. Lemaittre *de bonis Ecclesiæ lib. 2. cap.* 7. Hieronymus Bignonius in notis ad Marculfum *lib. 1. cap. 2. & cap.* 13. Bosquetus *in notis ad Innocent. III. lib. 1. epist.* 47. Vulsembac. *disp. 10. num.* 36. Ansegisus *in glos. ad capitularia, verbo Libertatem.* Matienzo, & Azeuedo *in dict. l. 8. tit. 7. lib. 5. recopil.*

15. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed præsens Innocentij decisio difficilis valde redditur sequentibus iuris considerationibus. Prima nascitur ex eo; nam consuetudo contraria, seu quæ opponitur naturæ ipsius actus & essentiæ, non admittitur, *cap. vnico, de cleric. non resid. lib.* 6. Sed consuetudo Regni Daniæ, quæ in præsenti ab Innocentio approbatur, repugnat naturæ & substantiæ possessionis, seu eius adquisitioni: ergo validè introduci non potest. Probatur minor; primò ex eo, nam possessio à pedibus, quasi pedum positio dicta est, *l. 1. l. 3. l. quod si meo, § si venditorem, ff. de acquirenda possess.* Cuiacius *lib. 54. Pauli ad edictum, in dict. l. 1.* Petrus Gregorius *lib. 1. syntagm. cap.* 13. Antonius Gomez *l. 54. Tauri, num.* 18. vel a sedibus, quasi sedium positio, *dicta l. 1.* secundùm lecturam Florentinam, vt vtramque notationem illustrans docet Valentia *tomo 1. tract. 2. c.* 1. Sed in possessione, quæ ex consuetudine Regni Daniæ introducitur, nec datur pedum, aut sedium positio: igitur non datur natura, seu substantia possessionis. Secundò, nam certum est, de essentia possessionis desiderari ad adquirendam eam, non solùm animum, verùm etiam corpus, scilicet affectionem possidendi, & factum apprehensionis externum, *l. 3. §. 1. l. quemadmodum 8. ff. de adquir. possess.* sed in casu dictæ consuetudinis, nec datur affectio vel animus, nec datur factum apprehendendi totam ipsam rem: ergo non potest adquiri possessio. Non animus, quia cùm Ecclesia, siue communitas ecclesiastica, regularis, aut sæcularis, sit nomen iuris, & corpus fictum, ex clericis, monachis, & aliis fidelibus constans, argumento textus *in l. 1. § quibus, l. sicut, § final. ff. quod cuiusque vniuersitatis, l. an vsusfructus 56. ff. de vsufructu*; consentire non potest, nec affectionem habere, Vlpianus *in fragmentis tit. qui hæredes instituti possint*; ideo nec etiam factum apprehensionis datur. Nec satisfacies si dicas, adesse signum, seu symbolum ipsum, scotationem appellatum, per quod fingitur factum apprehensionis ipsius fundi: nam cùm possessio sit facti, *l. possessorem 29. ff. de acquirenda possess. l. denique, ff. ex quibus caus. maiores, l. in bello 12. §. facti, ff. de captiuis, l. bonæ fidei, § in contrarium, ff. de acquir. rerum dom.* post Valentiam & alios docet Præceptor meus, & communis, doctissimus D. Iosephus de Retes *in repetita tractatione de aquir. possess. cap. 2. consectario* 1. & factum fingi non posse, *dict. l. in bello 12. §. facti*: ergo fingi non potest adesse corpus, aut factum exterius ordinatum ad acquisitionem possessionis. Tertiò præsens decisio difficilis videtur ex eo, nam Ecclesia non eget aliquo facto ad acquirendam possessionem rei sibi donatæ; vt constat *ex l. raptores 54. Cod. de Episc. & Cleric.* vbi possessio bonorum sine apprehensione vera, vel ficta Ecclesiæ adquiritur: ergo etsi in præsenti casu non adfuisset consuetudo in Regno Daniæ capiendi possessionem per signum, seu symbolum scotationis, possessio rerum donatarum Ecclesiæ statim illi acquirebatur.

16. DE TRADITIONIBVS SYMBOLICIS POSSESSIONIS.

His tamen difficultatibus non obstantibus vera est, & vtriusque iuris principiis consona præsens Innocentij decisio: quod vt faciliùs cognoscatur, sciendum est, quod licèt animus & corpus desiderentur ad acquirendam possessionem, *d. l. 3. § 1. dict. l. quemadmodum*; tamen vt circuitus vitarentur, & esset facilior acquisitio possessionis, quia ius cupit amputare superflua facta, *l. qua ratione 9. §. interdum, ff. de acquir. rer. dominio*, propter commercij, & negotiorum facilitatem introductum fuit, vt per aliqua signa, seu symbola possessio rerum acquireretur; vnde qui vult apprehendere possessionem prædij, non debet totum prædium peragrando occupare, sed tantùm glebam aut cespitem pertingere, *l. 3. §. 1. ff. de acquir. possess.* vel oculos immittere in ipsum prædium, *l. 1. §. si iusserim, l. quod meo, §. si venditorem, ff. eod. tit.* vt pro facto sit immissio oculorum in rem præsentem, & ad quam possit sine impedimento accedere, *l. si pecuniam 79. ff. de solut.* vbi Iauolenus ait, sic possessionem adipisci *longa manu.* Longa manus est, quæ à longinquo rem consequitur; tales tribuuntur

Principibus propter eorum summam potestatem. Ouidius adductus & expositus à Solorzano *emblem.* 54. nam vt ait Xenocrates relatus à Donello *lib.* 11. *cap.* 5. *Nihil interest vtrum oculos, an pedes in alienum prædium immittamus.* Quod procedit si res est præsens, potestque apprehendi, aliàs ius non fingit impossibilia: quo modo accipiendi sunt textus *in l. si ego* 9. *§. cæterum, ff. de fundo dot. l. donationes* 31. *l. si pater* 34. *l. quod* 41. *in fine, l. finali, §. finali, ff. de donat. l. falsus* 43. *§. si is qui, ff. de furtis, l. scire* 29. *ff. de verb. obl.* iunctis Valentia *tom.* 2. *illustr. tract.* 2. *cap.* 14. D. Hieronymo Oroz *de apicibus iuris lib.* 4. *cap.* 12. *num.* 7. Sic etiam clauibus traditis transfertur possessio domus, vel horrei, si in præsentia domus traditio fiat, *l. clauibus* 74. *ff. de contrahenda empt. dict. l.* 1. *§. si insserim, l. quà ratione, §. item, ff. de aquir. rer. dom. l.* 2. *Cod. de periculo & comm. rei vendita, l.* 1. *Cod. de crimine expil. hæredit. §. item si merces, Instit. de rerum diuis.* Ant. Faber *de erroribus decade* 75. *errore* 1. 6. & 7. & vnâ re ex vniuersitate apprehensâ, veluti ex maioratu, aut Capellaniâ, cæterarum rerum censetur apprehensa possessio, Parladorius *in sesquicenturia, different.* 26. §. 1. Molina *de primog. lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 23. Couarr. *lib.* 3. *variar. cap.* 16. *num.* 13. Gomezius *in l.* 45. *Tauri, num.* 35. Orox *lib.* 4. *de apicibus, cap.* 12. *num.* 3. etiam custodem apponendo in ipsa re, eius possessio acquiritur, *l. quando* 51. *ff. de acquir. possess.* Gomez *vbi proximè, num.* 74. Merillius *lib.* 3. *var.* ex Cuiacio *cap.* 36. vel si sigillum impressum sit trabibus, aut rebus emptis, aliterve comparatis per emptorem, *l. quod si neque* 14. *§.* 1. *de periculo & commodo:* si animo acquirendi possessionem signum imponatur; qui animus tum ex rei qualitate, tum ex proposito contrahentium cognoscendus est, & iudicandum, an animo acquirendi possessionem, an securitatis, aut custodiæ causa res signetur, cùm frequentiùs ad securitatem tantùm signum apponatur, *l. iniuria* 22. *ff. de iniuriis.* Illustrant Fornerius *lib.* 4. *rerum quotid. cap.* 8. Theophilus Raynaud. *in tract. de stygmatismo sacro, & profano:* tale enim signaculum non tribuit possessionem, *l.* 1. *§. si dolium, ff. de periculo, & comm.* Docent Classici, & Faber *in ration. ipsius textus,* quod in sacris litteris ignotum non fuit: sic enim legitur *Cantic. cap.* 8. *vers.* 6. *Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum.* Et *Isaiæ cap.* 44. *vers.* 5. Illustrant Pinto Ramirez *in Cantica cap.* 86. *num.* 518. Paulus Scelogus *in eodem loco,* Theophilus *vbi suprà,* Gibalinus *de negot. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 5. *art.* 2. Idem obseruarunt Cæsares in hydrophilacis, qui deputati erant custodiæ aquarum Constantinopoli, *l. penultima, C. de aquæductu, lib.* 11. vt huiusmodi annotatione manifesti essent omnibus, nec à procuratoribus domorum, nec quolibet alio ad alios vsus auellerentur: & in fabricensibus idem obseruatum lego *in l.* 3. *Cod. de fabric. lib.* 12. ne à militia fugerent. Vegetius *de re milit. lib.* 4. *cap.* 5. Vbi Steubechius Lypsius *de militia Romana lib.* 1. *dialogo* 9. Turnebus *lib.* 24. *aduers. cap.* 12. Itidem in seruis fugitiuis, vt à fuga retraherentur, *l.* 1. *§. finali, ff. de seruis fugitiuis.* Latè probant Laurentius Pignorius *de seruis pag.* 17. Ramirez de Prado *ad Luitprandum pag.* 364. Henricus Salmut. *ad memor. Pancirola lib.* 2. *tit.* 2. *pag.* 85. Raphael Villosa *de seruis fugitiuis cap.* 14. Illud tamen necessariò exigitur in acquisitione possessionis per hoc symbolum clauium, seu sigilli appositi, vt titulus præcedat, cuius virtute res possit accipientis fieri, & quo possit dignosci in accipiente animus possidendi, sibique habendi, alioquin per annuli obsignatorij, vel clauium traditionem potiùs commissa custodia, quàm res translata, aut dominij, possessionisve causâ tradita censetur, argumento ex lege *cum pater* 77. *§. pater, ff. de leg.* 2. Docet pluribus relatis Orox *dict. lib.* 4. *cap.* 12. *num.* 8. & 9.

17. *De aliis symbolicis traditionibus.*

Ampliùs, etsi sit vacua possessio rei, de cuius traditione agitur, & præsens qui accipere vult, etsi non apprehendat eam, transfertur possessio longâ manu, vt rectè aiunt Consulti, quasi prolongata manus iniecta sit in ipsam rem, *l. si ego, §. non puto, ff. de iure dotium, l. si pecuniam* 79. *ff. de solut.* in quo casu loquuntur textus *in l. donationes* 31. *l. si pater* 34. *§. vlt. ff. de donat. l. si procuratore* 79. *ff. de verb. oblig. l. falsus* 43. *§. si is qui* 2. *de furtis,* iunctis Cuiacio *lib.* 12. *resp. Papin. in dict. l.* 31. *§. species,* Donellus *lib.* 5. *commem. cap.* 10. Valentia *dict. tom.* 1. *tract.* 2. *quæst.* 14. Scripturâ similiter traditâ, rei emptæ, vel donatæ censetur translata possessio, *l.* 1. *C. de donat. l. penult. §.* 1. *ff. de leg.* 3. *l.* 2. *Cod. quæ res pignori,* Cuiacius 1. *diffinit. Papin. dict. l. clauibus,* & *ad titul. Cod. si quis alteri, vel sibi.* Couarr. *lib.* 3. *var. cap.* 15. imò sine vlla traditione possessio transfertur, cùm datur fictio breuis manus, de qua postea in explicatione legis *quidam* 77. *ff. de verb. oblig.* etsi rei, cuius causâ instrumentum confectum est, ipsum tradatur, *l.* 8. *tit.* 30. *partit.* 3. *l.* 1. *tit.* 12. *lib.* 3. *fori, l.* 17. *Tauri,* quæ est lex 4. *tit.* 7. *lib.* 5. *recopil.* Docent Gregorius Lopez, & Antonius Gomez *in dictis legibus.* Tandem possessio transfertur per constitutum, seu clausulam constituti, quando qui vendit, aut donat rem, etsi non tradat emptori, vel donatario, constituit tamen se eius nomine possidere, de quo acquisitionis modo plura doctè cumularunt Barbosa *in cap. fine, de renunciat. num. vlt.* Præceptor D. Iosephus de Retes vbi supra, *n.* 6. Iure etiam nostro canonico possessio per symbola, seu per signa plerumque traditur, & alij actus celebrantur; nam per annulum datur inuestitura præbendæ, seu beneficij, *cap. cum olim, de re iudicata, cap. ex ore* 3. *de his quæ fiunt à maiori part.* per patrem, vt constat ex formula relata à Chono *ad tit. de præbendis;* non tamen illa inuestitura tribuit possessionem actualem & corporalem, sed tantùm collationem, & institutionem canonicam cum facultate apprehendendi possessionem, *cap. ad hæc, vers. in quadam, cap. ex nostri can.* 9. *de officio Archidiaconi,* Couarr. *lib.* 3. *var. cap.* 16. *num.* 10. Faber *in suo C. lib.* 7. *tit.* 7. *diffinit.* 9. quod symbolum tradendi annulum etiam olim vsitatum fuit in institutione hæredum, ita vt tradendo annulum testator alicui ipsum hæredem instituere censeretur, vt de Alexandro refert Trogus Pompeius *lib.* 22. *hist.* de aliis Valerius *lib.* 7. *cap.* 9. & *lib.* 3. *c.* 5. Ex his & aliis plura obseruauit Fornerius *lib.* 1. *selection. c.* 3.

18. *De traditionibus symbolicis mediæ ætatis.*

Sed vt ad speciem nostri textus contrahamus animaduersionem, sciendum est, tempore mediæ ætatis varia symbola etiam fuisse recepta apud varias gentes pro tradenda possessione rerum donatarum Ecclesiis, vel priuatis personis; & inter symbola hæc inferioris sæculi legimus adeptam possessionem rei donatæ per traditionem instrumenti donationis, per glebæ iniectionem, festucam, guantonem, ramum arboris, per ostium & annaticulam, per gramen, per calceos, & similia. De traditione per scripturam, aut instrumentum donationis obuia mentio extat in formulis Marculfi, & in Codice donationum Augberti Miræi Bruxellensis Professoris. Aliorum etiam symbolorum mentio fit in

veteri

veteri formula incerti Authoris, *cap.* 43. In illis verbis: *Nomine illi per ostium de ipsa casa, per terram, vel herbam, sicut lex est ad partem Sancti illius, visus est tradidisse, & per suam festucam ipsum missum, vel ipsam fœminam de ipsis rebus se exutos ex omnibus esse dixisse.* Et apud Marculfum *lib.* 1. *cap.* 13. & 21. ibi: *Quod in præsenti per festucam eas eidem visus est commendasse.* Et *lib.* 2. *c.* 14. *Et pars parti tradidisse, & per festucam omnia partitum esse dixisse.* Frequens fuit hoc traditionis symbolum apud Gallos, vt probant & illustrant Bignonius *in notis ad Marculf. lib.* 1. *cap.* 3. Osualdus *lib.* 5. *Donelli*, *cap.* 9. *littera D.* Potest verò ex antiquitate symbolum tale intelligi & exponi per quandam vim festucariam, vt accepta festuca, qui possessurus erat, tradentem deiiceret, & à possessione pristina deturbaret: ad quod possunt alludere illa verba formulæ 29. *Et per suam festucam contra ipsum illum inde exitum fecisse.* Etiam per guantonem possessio tradebatur, vt referunt Anonymus *lib. de miraculis S. Benedicti*, *cap.* 4. ibi: *Acceptis huiusmodi præceptis cum guantis ipsius auro ornatis, per quos donationes memoratarum rerum sacris imponerent Altaribus.* Robertus Comes, & Abbas S. Martini anno 7. Regni Hodonis, ibi: *Redimus Dociacum admoniti, ad eius sepulchrum veniens per guantum nostrum.* Traditionis etiam per ramum arboris factæ mentio extat in donatione facta à Cumitissa Matilde Romanæ Ecclesiæ tempore Gregorij VII. cùm enim donasset siluam, per ramum arboris decerptum possessionem tradidit, vt refert ex quodam Codice Vaticano Baronius *tom.* 11. *anno* 1102. & per traditionem viridi scirpi Guidonem Comitem Pictauorum res donatione comprehensas tradidisse, constat ex ipso instrumento donationis Latinè reddito à Bignonio *in dict. cap.* 13. *lib.* 1. *formul. Marculfi*, & Zerda *in aduers. cap.* 99. *num.* 18. in hæc verba: *Tunc inclinauit se Comes, & accepit viridem scirpum; nam domus recenter erat iuncata, sicut solemus facere quando aliquem personæ potentis, vel Dominum suscipimus, vel amicum. Tunc iunco ipso non tam donum faciens, quàm restaurationem dedit.* Per ostium & annatiedlam, id est per ostij & cardinum ipsius contactum possessionem tradi constat ex dicta formula 43. incerti Authoris, & ex alia Matenlsi relata à Lemaistre *lib.* 2. *de bonis Ecclesiæ, cap.* 7. Per gramen, aut cespitem possessio tradebatur, cùm donator ex agro donato cespitem reuellebat, & reuulsum tradebat aduocato Ecclesiæ, vel Prælato: cuius symboli celebre exemplum habemus *in chronic. Vvindocinensi, lib.* 1. *cap.* 18. Similiter in Codice donationum monasterij Absiensis constat matronam donationem confirmasse per traditionem flocci capillorum: & in eodem codice refertur quendam nobilem confirmasse donationem traditione calcei: & in archiuis Ecclesiæ sancti Hilarij Pictauiensis refertur quædam donatio per traditionem cinguli perfectam: & tradit Lemaistre *dict. cap* 7. & olim se, suaque tradens monasterio, coronam in capite ferebat in signum ipsius oblationis, *cap.* 1. *de succes. ab intest. in* 3. *collect.* ibi: *Cùm Archipresbyter de Alerio se & sua ad participationem orationum monasterio de Brunseria obtulisset, de manu cuiusdam fratris eiusdem cœnoby augmentationem coronæ in signum oblationis accèpit.* Per fustem, & baculum possessionem etiam olim tradi probatur ex veteri testimonio relato à Brissonio *lib.* 6. *de formulis, pag.* 502. Illustrat Lindembrogius *in glossario legum antiq. verbo Traditio.*

19. Traditur decidendi ratio.

Ex quibus prouenit vera decisiua ratio præsentis textus; nam cùm omne, quod potest fieri lege, possit fieri consuetudine, *cap. consuetudo,* 1. *dist.* diximus suprà *in cap.* 1. & legibus admissa sit adquisitio per symbola, consuetudine etiam introduci potest, præcipuè in casu nostræ consuetudinis, vbi symbolum illud accipiendi partem terræ fundi donati in extremitate pallij, & deferendi ad Ecclesiam, imponendique in Altare, valdè consonum est disciplinæ Romanæ, & Ecclesiasticæ Romanæ, quia apud Romanos, cùm vindicabatur fundus, qui tradi non poterat, coram Prætore, vel Iudice glebam ipsius litigantes afferebant, & ibi in ea, tanquam in toto fundo præsenti, Prætor formulam vindicationis proferebat, Authore Gellio *lib.* 2 *noctium*, *cap.* 9. quæ formula ex iure *manu consertum*, vocabatur. Gellius *ibi*: Festus Pompeius *verbo Vindiciæ*, vbi ait: *Vindiciæ olim dicebantur glebæ* (sic enim legendum putat Reuardus *ad leges duodecim Tabul. cap.* 6. non verò *illæ*, vt passim legitur,) *quæ ex fundo sumptæ in ius allatæ erant.* Illustrant Brodeus *in supplemento historiæ Polleti lib.* 5. *cap.* 4. Cuiac. *lib.* 19. *obseru cap.* 18. Dionys. Gothofr. *in l. quisquis* 18. *Cod. de donat.* & *ad leges duodecim Tabul. cap.* 22. §. 1. Ecclesiasticæ, quia priscis Ecclesiæ sæculis omnes ferè actus coram Altari, & in ipsius cornu fiebant; vnde libertas ibi dabatur, Burchardus *lib.* 2. *Decreti*, *cap.* 88. ibi: *Ego Burchardus, Deo annuente, Vormatiensis Ecclesiæ Episcopus, quendam Ecclesiæ nostræ famulum nomine Ebeardum, sacris Ordinibus oblatum, ad Altaris cornu in nobilium Virorum præsentia per hunc authoritatis titulum statuo ita, vt ab hodierno die verò ingenuus ab omni seruitutis vinculo securus permaneat.* Capitulari 88. *lib.* 1. Caroli Magni, ibi: *Coram Sacerdotibus, vel coram fidelibus laicis ante cornu Altaris, sicut in nostra authoritate continetur, remotâ qualibet calliditate, libertatem consequatur.* Et passim in capitularibus Caroli Magni. Extat etiam celebre fragmentum instrumenti vetustissimi cuiusdam monasterij apud Anseguisum, *in glossario capitularium, verbo Libertatem*, ibi: *Et fecerunt in Capitulo nostro coercitionem calumniæ, & donum authorizationis de his omnibus, quæ de more sub Altari posuissent.* Iustè ergo Innocentius III. dictam Daniæ consuetudinem, scotationem dictam, obseruare præcepit, cùm rationi, & omni disciplinæ ecclesiasticæ consona sit: & licèt traditio symbolica possessionis debeat fieri in præsentia ipsius rei, *l.* 1. §. *si iusserim, ff. de acquirenda possess. dict. l. clauibus*; tamen fauore Ecclesiæ introductum est, vt etiam in absentia rei eius possessio transferri possit.

20. Dissoluuntur rationes dubitandi.

Nec obstant rationes dubitandi. Non prima deducta ex natura possessionis; nam non est præcisè necessaria pedum positio ad possessionem, sed sufficit qualiscumque actus, vel symbolum quodlibet, vt probatum est; appellatur tamen possessio à pedibus, vel à sedibus, quia hæc instrumenta frequentiora fuerunt ad adquirendam possessionem, vt aduertit Couarr. *in reg. possessor*, 2. *part. in principio*, *num.* 1. vnde cùm nomen possessionis non sumatur ex natura essentiali, sed ex eo, quod frequentiùs contingit, argumentum ab etymologia parum mouet. Nec argumentum obstat, vbi dicebamus non dari animum, seu affectum in Ecclesia, monasterio, vel alia communitate; nam licèt stricto iure monasterium, collegium, seu municipium, non possint adquirere possessionem ex defectu animi; tamen vtilitatis causâ, cùm plura circa posses-

 sionem

sionem recepta sint, *l. peregrè 44. d. §. quæsitum, ff. de acquir. possess.* receptum est, vt possidere possint, possessioque illis per seruos, vel liberas personas acquiratur, *l. 2. ff. de acquir. possess. l. sine 9. §. vlt. cum l. sequenti, ff. de publiciana.* Docet Valentia *dict. tract. 2. cap. 15.* vnde sic similiter sicut possessio acquiritur communitati sæculari per liberam personam; ita Ecclesiæ per Aduocatum, vel Prælatum ipsius acquiri potest. Nec aliud membrum argumenti refragatur, vbi dicebamus factum fingi non posse: nam ius in acquisitione possessionis non fingit factum, sed etiam factum illud per symbolum explicatum habetur pro facto sufficienti ad acquirendam possessionem, ac si emptor vel donatarius totum fundum peragarent & occuparent; nam cùm detur facultas in eis occupandi totam possessionem, quæ vacua est, & capax apprehensionis, fingi potest occupatam esse. Vnde euenit vt ius supplere hoc non possit, vbi possidens rem occupare non potest, *l. Nerua 36. l. Pomponius 15. §. si id quod, ff. de acquir. possess.* Gifanius *in dict. l. 3. num.* 82 Faber *decade 75. errore* 1. Nec obstat secundum argumentum deductum *ex l. raptores 53. Cod. de Episcop. & cleric.* nam ibi non agitur de acquirenda possessione, sed de iusto titulo Ecclesiæ, vel monasterio competente, ad obtinendam possessionem bonorum illius, qui virginem rapuit, vt post Gifanium *in dict. l. 3.* docet Valentia *de acquirend. possess. cap. 2. num. 30.*

21. Exponitur l. vt inter, Cod. de sacros. eccles. Sed superioribus acriter obstat textus *in l. vt inter diuinum 23. vers. itaque, Cod. de sacros. Ecclesiis*; vbi Imperator Iustinianus postquam concessit Ecclesiis, Xenodochiis, & aliis locis piis, vt in illis quæ ipsis venduntur, aut donantur, siue sint mobilia, siue immobilia, non esset locus præscriptioni, nisi centum annorum; statim ait, vt ad ipsas res datas, vel donatas absque vlla apprehensione adhuc non occupatas competat rei vindicatio. Tunc sic: Rei vindicatio supponit dominium, *l. in rem 23. ff. de rei vindicatione*; sed dominium sine possessione adquiri non potest, *l. 2. §. vacuam, l. emptorem, §. Neratius, ff. de action. empti, l. si pacto 8. Cod. eodem, l. traditio 20. §. vlt. ff. de acquir. rer. domin. l. cum res 12. Cod. de probat. l. quibusdam 13. Cod. de distract. pignor.* Hothomanus *illustr. quæst.* 11. Bronchorst. *lib. 3. cap.* 81. Valentia *vbi suprà, cap.* 4. Timeus, & Faber *disp.* 14. *thesi* 12. ergo Ecclesiæ possessio sine vlla apprehensione, verâ, vel fictâ adquiritur, & per consequens superuacua expenditur consuetudo Regni Daniæ in nostro textu ad confirmandam possessionem rerum donatarum. Cui difficultati, omissâ controuersiâ, an dominium sine possessione adquiratur, quam disputant DD. suprà citati, Donel. *lib. 4. comment. cap.* 19. Vvisemb. *disp.* 10. *num.* 34. variè satisfaciunt Interpretes. Osualdus *lib. 20. comment. cap. 4. littera B*, asserit vindicationem ibi esse extraiudicialem: Vvisemb. *dict. numer.* 35. affirmat verbum *vindicationem*, ibi accipi impropriè pro exactione, vt *in l. ex imperfecto 23. ff. de leg. 3.* iuncta lege 178. *§. 2. de v. s.* Sed his omissis verius dicendum est, in eo textu nihil respectu dominij nuuiter à Iustiniano constitui; tantùm enim illam edidit constitutionem ad introducendam præscriptionem centenariam, propter falsitates cuiusdam Emiseni, vt ex Suida refert Caldeita *lib. 3. de errorib. cap.* 10. & cùm obiter dicitur, Ecclesiæ dari vindicationem, id referendum est ad casum hæreditatis, vel legati, de quibus antea egerat, & ad res donatas, cùm donator retinuerit vsumfructum rei, *l. data 28. Cod. de donat. l. 42. ff. de donat. causa mortis, l. 2. Cod. Theodos. de donat.* cùm enim in his dominium transferatur ipso iure, *l. à Titio, ff. de furtis*, inde conceditur vindicatio rei, vel aliarum rerum exactio. Ita Azo, & Gifanius *in eo textu*, Hunnius *ad Treutlerum volum. 2. disp. 27. quæst. 26.*

22. Intelligitur lex quædam, ff de rei vind. Secundò expendi potest contra suprà dicta, textus *in l. quædam 77. ff. de rei vindicatione*, vbi quædam mulier, quæ Titio prædium donare volebat, ipsi epistolam misit, dum erat in ipso fundo: quæstionis est, an si mulier conduxerit ipsum prædium, censeatur possessio translata? Et respondet Consultus, possessionem traditam censeri per constitutum. Prosequitur, quid si tantùm Titio existenti in prædio mittatur donationis scriptura? Et respondet Consultus, possessionem adquiri absque vlla apprehensione. Tunc sic expendo: En textum vbi rei donatæ adquiritur possessio absque vlla apprehensione: ergo & in nostro textu adquiri poterat absque signo scotationis. Cui difficultati satisfaciunt Faber *de error. decade 75. errore* 10. Cumanus *in l. 3. ff. de acquir. possess num. 2.* dicendo, ibi transferri possessionem per fictionem, quam Consulti appellant, *Breuis manus*, de qua *in l. sine autem 9. § 1. ff. de publiciana, l. certi 9. §. vlt. l. singularia, ff. de reb. creditis, l. si rem 61. ff. de euictionibus, l. 3. §. vlt. ff. de donat. inter, l. qua ratione, §. interdum, de acquir. rer. dom.* Plura Valentia *de acquir. possess. cap.* 14. Matteacius *in dict. l. singularia*: fingitur enim *in dict. l.* quandam possessionem fundi ad mulierem peruenisse, & statim Titio tradidisse; & cùm in nostra specie Ecclesia non possideret res donatas, ex alia causa necessaria fuit traditio per signum scotationis.

23. Explicatur can. 19. Concilii Aurel. 4. Tertiò suprà traditæ assertioni obstat textus *in can. 19. Concilij Aurelian.* 4. relatus ab Antonio Augustino *in epitome lib. 15. tit. 36. cap. 9.* ibi: *Quicumque pro sua deuotione oblationis studio aliquid in campellis, vel vineolis etiam absque scriptura probatur Ecclesiis contulisse, si postmodum ipse, vel hæredes eius quacumque occasione auferre hoc à iure Ecclesiæ, vel alienare voluerint, quousque à tali intentione discedant, aut ablata restituant, à communione ecclesiasticâ suspendantur.* Ex quo textu constat, sine vlla scriptura vel signo possessionem adquiri posse. Cui difficultati respondendum, in eo textu supponendam esse traditionem rei, cùm dicant Patres, donatorem auferre intendere, & prædia contulisse; quæ omnia supponunt ipsas res donatas traditas fuisse; & tunc licèt non adsit scriptura donationis, parum refert, vt suprà diximus: nam si tradita sit, aut realiter, aut symbolicè, sufficit hæc traditio, vt possessio adquiratur, & vt auferre volens puniatur grauibus pœnis, de quibus in Concilio Parisiensi *cap.* 1. Aurelianensi 5. *cap.* 16.

CAPVT

CAPVT III.

Idem *Episcopo* [a] *Patauiensi.*

AD nostram noueris audientiam peruenisse, quòd in tua diœcesi, [b] etiam in causis [c] ecclesiasticis consuetudo minus rationabilis habeatur, quod cùm aliqua causa tractatur, ibidem [d] allegationibus, & [e] querelis vtriusque partis auditis, à præsentibus literatis, & illiteratis, sapientibus, & [f] insipientibus, quid iuris sit, quæritur: & quod illi dictauerint, vel aliquis eorum præsentium, consilio requisito pro sententia teneatur. Nos igitur attendentes, quod consuetudo, quæ canonicis obuiat [g] institutis, nullius debeat esse momenti; cùm sententia à non suo iudice lata [h] nullam obtineat firmitatem: vt in causis ecclesiasticis subiectorum tuorum, postquam tibi de meritis earum constiterit, sententiam proferre valeas, sicut ordo postulat rationis, authoritate tibi præsentium, præmissâ consuetudine non obstante, concedimus [i] facultatem. Nulli ergo, &c. Datum Lateran. XII. Calendis Martij.

NOTÆ.

1. PATAVIUM VBI. a *PAtauiensi.*] Tam in tertia, quàm in sexta collectione legitur *Pictauiensi*; sed ex ipso regestro epistolarum Innocentij edito Coloniæ, vbi *fol.* 275. reperitur textus hic, tam litteram, quàm inscriptionem restituo. Patauium vulgò Padua, vetustissima est Italiæ vrbs, à Padi vicinitate, quasi Padauium, dicta, vt sentit Serarius. Ciuitas est ampla & amœna; habet ius, & dignitatem municipalem supra insignia septem oppida; eam sæpius inexpugnabilem reddiderunt Veneti, vt de ea plura adducens tradit Franciscus Schotus *in itiner. Italiæ*, *fol.* 56. Habet Ecclesiam Cathedralem S. Sophiæ dicatam à temporibus S. Prosdocimi, discipoli S. Petri: cuius Ecclesiæ Episcopo, Gerardo de Ponte dicto, rescribit in præsenti Innocentius; nam eam rexit ex anno 1159. vsque ad annum. 1214.

2. b *Etiam.*] Id est non solùm in causis sæcularibus & profanis, verùm etiam ecclesiasticis; coniunctio enim *etiam*, non solùm importat assertionem, verùm & exprimit casum magis difficilem, & implicat minùs dubitabilem, *l. etiam*, *C. si tutor*, *l. conuenticula*, *Cod. de Episcopis*, *l. etiam*, *ff. de v. s.* vbi Fornerius & Gentilis, Barbosa *de dictionibus*, *dictione* 112.

3. c *Ecclesiasticis.*] Meris videlicet, vel de rebus, vel de personis: de rebus, partim diuinis, vt sunt res sacræ; partim temporalibus, vt iuspatronatus, decimæ & similes; de personis, quæ ecclesiasticæ sunt, iuxta distinctionem causarum, quam dabimus *in cap. 2. de iudiciis.*

4. d *Allegationibus.*] Id est, petitionibus, & responsionibus; allegationes enim, seu allegata, sunt ea, quæ à litigantibus in facto sunt proposita, & deducta, ex quibus deinde ius sumitur: hinc allegare causas, *l. 1. §. 1. ad leg. Iul. de adult.* allegare absentiam, *l. 3. §. litem*, *ff. de negotiis gestis*; excusationem, *l. 31. ff. de excusat. tutor.* plura Brissonius *verbo Allegare.*

5. e *Querelis.*] Siue criminalibus, siue ciuilibus; sicut enim querela potest proponi ad publicam delicti vindictam, *l. 1. ff. de officio Præf. vrb.* ita & ciuiliter potest proponi ad priuatam vtilitatem, *l. 3. ff. de his qui sunt sui*, *l. qui post 58. ad Trebell.* *l. 5. de manumissionibus.*

6. f *Insipientibus.*] Hinc huius consuetudinis irrationabilitas, cùm illi, qui iudicandi muneri præponuntur, debeant maximè litteris pollere, vt plurimis sacræ Scripturæ locis probat D. Thomas *de regimin. Princip. lib. 1 cap. 2.* & Philosophorum, Oratorumque innumeris sententiis illustrat Carleual *de iudiciis tom. 1. lib. 1. disp. 1. quæst. 1 n. 18.* annotaui suprà *in cap. sciscitatus, de rescriptis*; nam cùm debeant sententiam proferre secundùm leges, quomodo imperiti earum iudicare valebunt? Vnde illiterati iudices dari non possunt, *nouella 82. Iustiniani*, cui adstipulantur textus *in cap. 1. cap. statuimus, 61. dist.* Inscitia enim in iudice pro crimine habetur, *l. finali*, *ff. de variis & extraord.* Petrus Herodius *lib. 2. Pandect. tit. 9 cap. 29.* Besoldus, Canonerius, & alij apud Altamiranum *de filiis officialium lib. 4. cap. 4. num. 3.* An autem ante Iustinianum potuissent illiterati iudices assignari, itavt consilio Assessorum iudicarent, disputant Corrasius *lib. 5. miscel. cap. 19.* Vulteius *disp. cap. 8.* & *de iudiciis lib. 1. cap. 4. num. 128.* Cuiac. *lib. 23. obs. cap. vlt.* Tuldenus *ad tit. C. de officio iudicis*, *cap. 4.* Hunnius *ad Treutlerum volum. 1. disput. 12. quæst. 33.* Bronchorst. *centur. 1. assert. 64.* Sauarus *ad Sidonium lib. 1. epist. 2.* Mornacius *in l. 4 ff. familiæ erciscundæ*, Vvisembac. *disp. 52. num. 21.* in qua quæstione notandi sunt textus *in l. 1. ff. de officio eius*, *l. 7. C. de professor.* *l. 2. C. de postulando*, *l. 2. ff. quod quisque iuris*, *l. vnica*, *C. vt quæ desunt Aduocatis*, *l. vlt. C. de iurisdict.* cum Hothomano *illustrium q. 28.*

g *Institutis.*] Vt dixi *in cap. 1. hoc titulo.* 7.

h *Lata.*] Consonant textus *in cap. in primis 2. q. 1. cap. at si Clerici*, *de iudiciis*, *cap. nullus*, *de parochiis*, *l. 2. & 3. C. si à non compet.* plures huius regulæ exceptiones, & ampliationes referunt Glossa & antiquiores *in præsenti.* 8.

i *Facultatem.*] Id est, à iure concessam esse ostendimus; non enim Pontifex concedit de nouo, sed declarat ius commune; vtitur tamen his verbis forsan ad cautelam, vt ita securior maneret Episcopus cum populo: ita Abbas, & Zabarella *in nostro textu.* 9.

COMMENTARIVM.

COnclusio in præsenti disputanda ita se habet: *Non valet consuetudo, vt in causis ecclesiasticis placitum populi pro sententiis teneatur.* Probari potest ex *cap. cùm inter*, *hoc titul. cap. clerici 8. de iudiciis*, *cap. quod clerici*, *de foro compet. cap. nouerit*, *de sen-* 10. TRADITVR, ET PROBATVR CONCLVSIO.

tentia excomm. & aliis iuribus, quæ à Doctoribus expenduntur *in cap. decernimus, de iudiciis.* Illustrant vltra relatos à Barbosa *in collect. ad hunc textum*, & *in d. cap. clerici* 8. Borellus *in summa decis. p.* 1. *tit.* 4. *num.* 143. Marta *de iurisdict.* 4. *p. centur.* 1. *casu* 63. Azorius *tomo* 1. *instit. lib.* 5. *cap.* 12. *q.* 1. Vega & Balboa *in d. cap. clerici* 8. Suarez *in defens. fidei lib.* 4. *cap.* 32. *per totum*, Rochus de Curte *in cap. finali, hoc tit. num.* 52. Azeuedo *in Curia Pisana lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 3.

11. Impugnatur præsens assertio.

Sed hæc assertio impugnari potest sequenti iuris consideratione. Consuetudo potest tribuere iurisdictionem eam non habenti, *cap. auditis* 15. *de præscript. cap. finali, de officio Archidiac. cap. irrefragabile* 13. *de officio ordin. cap. cùm contingat, de foro compet. cap. Romana* 3. §. *debet, de appellat. lib.* 6. *l.* 1. *ff. de albo scribendo, l.* 1. & *finali, C. de emancip. liber.* Probant Narbona *in l.* 20. *glossa* 22. *tit.* 1. *lib.* 4. *recopil.* & *in l.* 59. *glossa* 1. *tit.* 4. *lib.* 2. Valenzuela *consilio* 26. *num.* 17. Decianus *tom.* 1. *tract. crimin. lib.* 4. *cap.* 27. Petrus Marcha *lib.* 3. *concord. Sacerd. & Imper. cap.* 9. vnde fœminæ, quæ iure communi à iudicandi munere arcentur, *l.* 2. *ff. de reg. iur.* consuetudine interueniente iudicare valent, *cap. dilecti, de arbitris*, Citonius *in parat. ad hunc titulum:* & populum consuetudine acquirere posse iurisdictionem, probant Immola, Panormitanus, & Socinus *in cap. cùm contingat, de foro compet.* quos sequitur Morla *in emporio, tit.* 6. *q.* 4. *num.* 39. Igitur populus Patauiensis virtute consuetudinis legitimè præscriptæ poterat sententiam proferre in omnibus causis, tam sæcularibus, quàm ecclesiasticis. Augetur primò hæc difficultas; nam quælibet res de facili reuertitur ad suam naturam, vt diximus *in cap. cùm omnes, de constit.* sed ante legem Regiam omnis iurisdictio penes populum erat, §. *sed quod Principi, Instit. de iure natur.* & eius erat cognoscere de capite ciuis; immò & publica iudicia frequenter per populum exercebantur vsque ad annum 604. vrbis conditæ, teste Dionysio Halicar. & ex eo, & Cicerone obseruat P. Gregorius *lib.* 4. *syntag. cap.* 5. *num.* 12. Igitur populus per consuetudinem potest hanc iurisdictionem recuperare. Augetur secundò hæc difficultas; nam si veteres Ecclesiæ mores repetamus, nihil vsitatius, aut frequentius inueniemus, quàm iudicium populi in causis omninò ecclesiasticis adhiberi, veluti in Conciliis, in electionibus, & ordinationibus ministrorum Ecclesiæ. Populus enim in eis suffragium adhibebat, approbando, vel reprobando, ita vt qui dignus à populo acclamabatur, ordinaretur, qui verò indignus, reiiceretur, *cap. nullus* 14. *dist. Nullus ordinetur clericus, nisi probatus vel Episcoporum examine, vel populi testimonio, cap. Episcopus* 24. *dist.* D. Cyprianus *epist.* 68. *ad clerum. Ordinationes non nisi sub æquali adsistentis conscientia fieri oportere, vt plebe præsente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur.* Plura Franciscus Hallierius *de sacris elect. fol.* 41. & 81. Ergo consuetudo præscripta in populo Patauiensi, cùm secundùm iuris rationem, & non contraria Ecclesiæ disciplinæ esset, obseruari debebat.

12. Iudex debet esse competens.

Quâ difficultate ita fulcitâ non obstante defendenda est præsens Innocentij decisio, pro cuius vera ratione capessenda sciendum est, quod etsi principales personæ sint iudicij, iudex, actor, & reus, *cap. forus, de v. s. l. inter litigantes* 62. *ff. de iudiciis*; iudex tamen rectè à Baldo *in rubrica C. si à non compet. num.* 2. iudicij dux, & imperator appellatur; & Vantius *de nullitatib. ex defectu iurisdict. num.* 2. Gaillus *lib.* 1. *obseru. cap.* 42. *num.* 9. iudicem Basim & fundamentum iudicij appellant; nam ipse est, qui processum iudiciarium dirigit, & inter litigantes se interponit, atque quod ab ipsis faciendum est, præscribit, iubet, mandat, denique authoritate publica fungitur. Osualdus *lib.* 6. *Donelli, cap.* 6. *littera B.* non autem quilibet iudex hæc facere potest, sed tantùm qui est competens, qui in præsenti textu appellatur suus; nam iudices respectu causarum sunt competentes, vel incompetentes; & si incompetens sententiam proferat, sententia nullius momenti est, *l.* 2. & 3. *C. si à non compet. l.* 6. §. *si quis, ff. de iniusto rupto*, adeò vt nulla necessaria sit appellatio, nec ex ea actio iudicati oriatur. Cuiacius *ad titul. C. si à non compet.* vnde iudex datus in causa proprietatis, si iudicauerit de possessione, sententia nulla est, *l.* 1. *C. si à non compet. l. post* 9. *C. de sententiis:* quia alia est causa possessionis, alia proprietatis, *l. naturaliter*, §. 1. *l. penult. ff. de acquir. possess.* inde etiam si iudex militaris cognouerit de aliqua causa inter paganos, iudicium nullum est, *l.* 2. *C. si à non compet.* Similiter de procuratore Cæsaris ratiocinandum est, *ex l.* 1. *C. de pedan. iudic.* & generaliter illud verum est, sententiam prolatam à non competenti iudice, nullam esse. Secundò præmittendum est, laicos non solùm tanquam incompetentes, verùm & tanquam incapaces de causis ecclesiasticis cognoscere non posse, & sententiam ab eis prolatam ipso iure nullam esse, *cap. decernimus*, vbi probabimus, *de iudiciis, authent. statuimus, C. de Episcop. & cler.* Similiter de personis ecclesiasticis cognoscere nequeunt, *cap. at si clerici* 4. *cap. clerici* 8. *cap. cum non* 10. *de iudiciis, cap. placuit, cap. clericum, & ferè per totam* 11. *q.* 1. adeò vt nec ratione incidentiæ, prorogationis, aut consuetudinis laicus iudex capax fieri possit, *cap. si diligenti, cap. significasti, de foro compet.* in quo magnum versatur discrimen inter iudicem ecclesiasticum & sæcularem; nam ecclesiasticus ratione incidentiæ, prorogationis, aut consuetudinis potest reddi competens, laicus verò, cùm sit incapax, nec ratione incidentiæ, prorogationis, seu consuetudinis potest fieri capax, vt docent Balboa, Vega & omnes primatij nostri, *dict. cap.* 2. *de iudiciis.*

13. Traditur decidendi ratio.

Ex quibus profluit ratio nostræ decisionis; nam cùm laici populi sint incapaces iurisdictionis in causis ecclesiasticis, & inter ecclesiasticas personas, nec prætextu consuetudinis possunt fieri capaces, nec talis consuetudo introduci; nam consuetudo populi plus operari non potest, quàm constitutio ipsius populi: sed constitutio populi non potest derogare immunitati ecclesiasticæ, *cap. Ecclesia, cap. quæ in Ecclesiarum, de constit. cap. Clerici, de iudiciis, cap. cùm terra, de elect. cap. causam, de præscript.* ergo nec consuetudo potest introduci, per quam immunitati ecclesiasticæ derogetur, aut grauamen Ecclesiæ inferatur. Accedit & illa ratio, quæ iniustitiam huius consuetudinis etiam respectu causarum sæcularium satis adstruit; nam populus docendus est, non verò sequendus, *cap. docendus* 62. *dist.* nec vanæ eius voces sunt audiendæ, *l. ad bestias* 31. *ff. de pœnis, l. decurionum* 12. *C. eod. cap. vnusquisque* 22. *q.* 4. idque disertè probatur *ex l. si priuatus* 17. *ff. qui & a quibus*, vbi si priuatus coactus à

populo

populo seruum manumiserit, libertas non competit, adeò vt constitutione D. Marci cautum fuerit, vt seruus actor, id est qui in scenis partes fabulæ agebat, non posset manumitti, quia plerumque talis manumissio cogente populo per acclamationem fiebat: quo modo exponenda etiam est lex 3. *C. qui manumitti non possunt*; obseruauit Coiacius *lib. 2. obseru. cap. 22.* scitum enim est, ab Augusto in spectaculis populum extorsisse, vt Comœdum seruum manumitteret, referente Suetonio *in Tiberium cap.* 47. quod cùm populus intentaret, imperaote Hadriano, qui pertinacior, tenaciorque erat, repulsus fuit, contemptasque eius voces fuisse tradit Diocasius *in Hadrianum.* Eandem Athenis viguisse legem, testatum reliquit Æschines *contra Esiphontem.* Quæ omnia suadent, rectè in præsenti ab Innocentio decretum fuisse populum Patauinum non esse consulendum in causarum decisione, nec eius iudicium pro sententia sequendum. Deinde, nam populus vix probat quæ probanda sunt, vt docent Ælianus *de vera histor. cap. 6.* Seneca *de vita beata, cap. 12.* ib: *Non tam bene cum rebus humanis agitur, vt meliora pluribus placeant; argumentum pessimi turba est.* Clemens Alexandrinus *lib. 5. stromatum*, ibi:

Ne spectes famam dum vis sophos esse repente,
Terreat amentis nec te sententia vulgi:
Iudicium sapiens, & iustum non habet vllum
Vulgus, & in paucis vix hoc reperire licebit.

Iudicium enim eius inconstans, & varium est; vnde Socrates ait, vulgum motui cedere vt ligna securi; neque cuiquam est incognitum iudicium populi Iudæi aduersus Christum Dominum nostrum; primò enim eum excepit vt Regem, & paucis pòst diebus clamauit *Crucifige*, vt refertur *cap. 21. Matth.* Charondas, qui leges Atheniensibus dedit, de populo dicebat: *Qui se populo committit, fortunam, non rationem sequitur.* Tacitus *lib. 2. histor.* ait: *Plebi non iudicium, nec veritas est: populus precio, acclamationibus, & leuitate mouetur.* D. Hieronymus *epist. 22.* ita vulgum describit: *Vulgus habet os barbarum, procax, & in comitia semper armatum.* Et Ioannes XXIII. relatus à Solorzano *emblem. 97.* populi iudicium ita definit: *Quicquid laudat, vituperatione dignum est; quidquid cogitat, vanum; quidquid loquitur, falsum; quod improbat, bonum est; quodque approbat, malum; & quidquid denique extollit, infame.* Alia dabimus *in cap. 2. de elect. cap. ex litteris, de excess. Prælat.* Rectè ergo in præsenti Innocentius decidit iniustam esse consuetudinem, per quam decisio causarum ecclesiasticarum iudicio populi Patauini committebatur.

14. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO. Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam licèt consuetudine acquiri possit iurisdictio eam non habenti, vt probant Petrus Marcha *in concord. Sacerd. & Imper. lib. 3. cap. 9.* Thomas Delbene *de immunit. eccles. tom. 1. cap. 1. dubit. 15. sect. 5. & 6.* id tamen procedit, & locum habet quando qui eam non habebat, erat tantùm incompetens, non verò si erat incapax, vt populus est, vel iudex laicus, de quo agit P. Suarez *in defens. fidei lib. 3. cap. 34.* nam tunc nullâ consuetudine, quæ rationabilis esse nequit, tolli potest incapacitas: & iura pro dubitandi ratione adducta procedunt in illis iudicibus, qui incompetentes erant, qui ratione consuetudinis legitimè præscriptæ reddi possunt competentes: quare fœmina in regno Galliæ virtute consuetudinis iurisdictionem exercere valet, & populus etiam consuetudine acquirere potest, vt sibi liceat de quibusdam causis temporalibus iudicium proferre. Nec obstat primum augmentum ipsius dubitandi rationis, ex quo dicebamus, populum per consuetudinem recuperare iurisdictionem, quam in Principem transtulerat per legem Regiam; & sic non de nouo acquirere, sed amissam restaurare: nam illud procedit in iurisdictione sæculari, & temporali; sæcularis enim iurisdictio communi populi consensu fuit in Principem translata, *l. 1. ff. de constitut. Princip. l. 51. cum sequentib. tit. 1. part. 2.* at verò iurisdictio ecclesiastica nunquam fuit penes Rempublicam, sed à iure diuino originem sumit; vnde nunquam populus potuit eam transferre in Pontificem. Couar. *practic. cap. 31.* Cùm enim huius iurisdictionis incapaces sint laici, *cap. ita Dominus, 19. dist. cap. si Imperator, 96. dist. cap. 2. cum sequentib. 11. q. 1.* nec consuetudine poterit populus eam adquirere. Nec augmentum vltimum aliquid probat; nam cùm populus aderat in Conciliis, id fiebat non vt iudicium ferret, sed potiùs vt leges ecclesiasticas ibi factas acciperet, & sustineret: similiter cùm populus consilium præstabat in ordinationibus ministrorum Ecclesiæ, non ex eo habere iurisdictionem arguebatur, nec Episcopi tenebantur populi suffragium in ordinandis presbyteris petere; sed cùm illis temporibus esset omnium fidelium vnum cor, & quicumque nominis erant christiani, magis charitate copulati, quàm potestatum diuersitate segregati viderentur; nihil mirum si Episcopi populum consulerent, non tamen vt exinde aliquam sibi iurisdictionem populus arrogaret, vt latè dicemus *in cap. 2. de elect.*

Superiori assertioni obstat textus *in cap. querelam 24. de elect.* in illis verbis: *Per electionem populi, ad quem de antiqua consuetudine pertinet electio.* 15. EXPONITVR CAP. QVERELAM, DE ELECTIONE. Ex quibus verbis depromitur, populum consuetudine acquirere posse iurisdictionem in beneficiis & aliis præbendis ecclesiasticis conferendis, siue in earum electione: igitur similiter consuetudine introduci valet, vt iudicium populi in causis ecclesiasticis pro sententia habeatur. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo, in eo textu populum consuetudine non adquisiuisse iurisdictionem aliquam, aut potestatem in rebus ecclesiasticis, aut electione, sed tantùm præsentationem propter iuspatronatus, quia cùm ius hoc à laicis obtineri possit, *cap. 1. & per totum, de iurepatronatus*; sic consuetudine acquiri valet, *cap. cùm Ecclesia, de causa possessionis, cap. ea noscitur, de his quæ fiunt a Prælatis*, licèt per præscriptionem adquiri non valeat, vt docent Fachineus *lib. 8. controu. cap. 24.* Lambertinus *de iurepatronatus lib. 1. p. 1. q. 8. art. 1. & lib. 2. p. 1. q. 7. art. 19. num. 13.* Balbus *in cap. ad aures, de præscript. num. 37.* vnde cùm consuetudine in eo textu nulla iurisdictio acquiratur, sed tantùm ius præsentandi, ideo consuetudo obseruatur.

Secundò opponi potest textus *in cap. Romana, §. debet, de appellat. lib. 6.* 16. INTELLIGITVR CAP. ROMANA, § DEBET, DE APPELLAT. IN 6. vbi cùm agatur de sententiis prolatis ab Episcopo, quomodo ab eis, & ad quem appellandum sit, asserit Innocentius IV. appellandum esse ad Archiepiscopum, nisi contrarium consuetudine introductum fuerit, videlicet, vt ad iudicem laicum, aut populum appelletur. Ex qua decisione expressè deducitur, consuetudine introduci posse, vt populus, aut alia persona sæcularis de causis ecclesiasticis per viam appellationis cognoscat: ergo & in nostro textu

consuetu

consuetudine introduci poterat, vt iudicium populi Pictauiensis pro sententia haberetur. Cui difficultati satisfaciendum est dicendo, quod quamvis in illius textus specie acquiri posset iurisdictio à laico per consuetudinem; hoc tamen procedit ex eo, quod iurisdictio erat sæcularis in sui principio, & in Episcopum fuerat translata; vnde consuetudine potuit tolli obex, siue impedimentum, per quod non poterat alius quàm Metropolitanus de causis appellationis cognoscere. Tum quia quælibet res de facili reuertitur ad sui naturam, *cap. ab exordio*, 35. *dist. l. si vnus* 27. *§. pactus*, *ff. de pactis.* Tum etiam, quia cùm ipsa iurisdictio fuisset sæcularis, & ex accidenti fuisset translata in Episcopum, non est ratio, cur sicut in sui principio non excluderet talem consuetudinem, idem non procedat postquam est penes Episcopum; cùm qualitas, siue conditio rei non recipiat variationem ex personæ mutatione, *l. 2. §. ex his*, *ff. de verb. obl.* præcipuè cùm origo cuiusque rei regulariter in omni dispositione debeat attendi, *l. quidquid* 34. *ff. de donat. l. clam* 6. *ff. de acquirenda possess. l. tutor* 70. *ff. de fideiussor.* Ita illum textum explicant, & exponunt Anguianus *de legibus lib.* 2. *cap.* 17. plures relati ab Escobar *de Pontificia cap.* 21. §. 9. Vega *in cap. clerici* 8. *de iudiciis*, *num.* 33.

17. Tertiò aduersari videtur textus *in cap. cùm venisset* 3. *de eo qui mittitur in possessionem*, in illis verbis: *Secundùm ius, & honestam consuetudinem terminandam.* Ex quibus verbis colligitur, consuetudinem populi circa causarum ecclesiasticarum decisionem esse obseruandam, & attendendam: igitur illà introduci potest, vt iudicium populi pro sententia seruetur, etiam in causis ecclesiasticis. Cui decisioni aperto marte pugnat textus *in cap. cùm causa*, *de sententia & re iudic.* vbi expressè deciditur, consuetudinem Veronensis populi in causis ecclesiasticis terminandis attendendam non esse. Pro quorum iurium conciliatione cum communi Interpretum schola, distinguendum est inter consuetudinem iustam, & consuetudinem iniquam; nam consuetudo populi recta, est admittenda, etiam in causis ecclesiasticis terminandis, cùm sit recepta & introducta non solùm à laicis, verùm etiam à Clericis, qui populi appellatione comprehenduntur, *l.* 1. *C. de summa Trinit.* Valascus *consultat.* 100. at verò si consuetudo sit iniqua, ex traditis suprà nullo modo valet obseruari; quo casu procedit textus *in d. cap. cùm causa*, cùm consuetudo ratione carnis, corruptela potiùs, quàm consuetudo sit: ita Balboa *in cap.* 2. *de iudiciis*, *num.* 89. vnde cùm in nostro textu agatur non de consuetudine iusta, sed iniqua, atque à ratione aliena, ideo statuit Innocentius eam nullo modo obseruari debere.

Explicatur cap. 3. de eo qui mittitur.

CAPVT IV.

Idem *Lucio* [a] *Vicario apud* [b] *Constantinopolin constituto.*

QVantò de benignitate Sedis Apostolicæ locum obtines celsiorem, tantò tibi est solicitiùs procurandum, vt te talem exhibeas in agendis, non declinans ad dexteram, vel ad sinistram, quod non minùs re, quàm nomine vices Apostolicas gerere videatis. Peruenit sanè ad audientiam nostram, quod quidam simplices sacerdotes apud Constantinopolin ea sacramenta præsumunt fidelibus exhibere, quæ ab Apostolorum tempore ritè fuerunt solis [c] Pontificibus reseruata, vt est sacramentum [d] Confirmationis, quod chrismandu renatos soli debent Episcopi per manus impositionem conferre, ad excusandas excusationes in peccatis, & sui erroris fomentum solam consuetudinem prætendentes: cùm diuturnitas temporis peccata non minuat, sed augmentet; quæ tantò grauiora existunt, quantò infelicem animam diutiùs detinent alligatam. Volentes igitur hæc, & alia, quæ oculos diuinæ Maiestatis offendunt, de agro dominico extirpari, discretioni tuæ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus omnibus Latinis presbyteris apud Constantinop. constitutis districtè prohibeas, ne talia de cætero suâ temeritate præsumant, quæ licèt non sint à fidelibus contemnenda, tutius tamen est ea sine periculo ex [e] necessitate, quæ legem non habet, omittere, quàm vt ab his, quibus ea conferre non licet, ex temeritate, quæ lege damnatur, non sine graui periculo inaniter conferantur: cùm alios quosque subiectos tuos, & ab illicitis reuocare satagas, & ad facienda bona verbo, & exemplo pariter inuitare: quibus quales pro te [f] litteras destinemus, ex rescripti nostri serie perpendere poteris euidenter. Dat. Lateran. XVI. Cal. Decembris.

NOTÆ.

1. [a] VIcario.] Ita etiam habetur *in cap.* 3 *hoc tit. in* 3. *collect.* & in epistolis editis à Suleto, *pag.* 388. ex quo codice supplenda est hæc decisio. Vicarius Romani Pontificis, cui Innocentius rescribit in præsenti, licèt habeat tantùm iurisdictionem extra Vrbem, & in his quæ circa Vrbem sunt, vsque ad quadraginta milliaria, vt de eius officio & iurisdictione plura adducentes tradunt Flaminius Parisius *de resign. benef. lib.* 7. *cap.* 24. *num.* 5. Octauianus Vest. *in praxi lib.* 2. *cap.* 16. Petrus Gregorius *p.* 3. *syntagm. lib.* 47. *cap.* 35. *num.* 8. Cohelius *in notitia Cardin. cap.* 55. tamen plerumque mittitur in aliam prouinciam suffultus authoritate litterarum Apostolic. Cohelius

helius *vbi suprà*, *cap.* 15. *congreg.* 8. vt missus fuit Lucius ab Innocentio III. Constantinopolin eo tempore, quo ipsa ciuitas à Latinis occupata erat. Romani enim Pontifices vsu ipso edocti, quantùm conferret ad disciplinam ecclesiasticam conseruandam, in dissitis longè prouinciis Vicarios constituebant, vt probat Petrus Marcha *de Primatu Lugdunensi*; quæ dissertatio extat in appendice Concilij Claromont. & ita in Gallicana diœcesi Vicarium constituit Zosimus anno 417. Arelatensem Episcopum, & posteà Hormisdas Remigium Episcopum Rhemensem, & Gregorius primus Leandrum Hispalensem Episcopum in Hispaniis Vicarium constituit, & ita per Constantinopolin Vicarius hic, cui rescribit Innocentius, designatus fuerat. Idem Gregorius *lib.* 4. *indict.* 13. *epist.* 52. Vigilius *epist.* 7. & Ioannes VIII. *epist.* 93. 94. 95. eodem penè stylo delegauerunt Vicarios suos, vt adhibito competenti sacerdotum numero, causas canonica & Apostolica authoritate discuterent, vt referunt varia de his Vicariis congerentes, Roussellius *lib.* 4. *histor. iurisd. Pontif. cap.* 6. Cabassutius *in notit. Concil. fol.* 54. & 234. vt aliqua corrigerent, emendarentque, & vices ipsius per omnia gererent, vt ex litteris infrà referendis, quibus Innocentius iubet tam clericis, quàm laicis Latinis Constantinopoli commorantibus, vt illum tanquam Vicarium Sedis Apostolicæ recipiant, constat: notauit Cironius *in cap. vnico*, *de transact. in cap.* 2. *de confirmat. vtili*, *in* 5. *compil.*

2. CONSTANTINOPOLIS ANTIQVITAS.

b *Constantinopolin.*] Constantinopolis olim dicta Byzantium, non ignobilis ciuitas fuit, vt ex Cicerone & aliis probat Angelus Petrica *de appellat. disp.* 3. sed postea multis cladibus exagitatam, & pluribus naufragiis iactatam, Imperator Caracalla restituit, teste Spartiano *in ipso*; sed iterum sub Gallieno oppressa & deuastata fuit: tandem Constantinus eam mirificè auxit & illustrauit, atque non tantùm nomine, sed reipsa illam alteram Romam fecit, vnde caput ciuitatum dicitur *in* §. *vlt. Instituta de satisdat.* & priuilegia Vrbis Romæ illi communicata fuerunt, *l.* 1. *C. de priuilegiis vrbis Constant. l.* 1. *C. Theodos. de iure Italico vrbis Constantinop. can.* 28. *Concily Chalcedon.* Reuardus *lib.* 3. *coniect. cap.* 17. Bulengerus *diatribe* 3. *ad Casaubon.* demùm diuiso Imperio Sedes Imperatoris Orientis fuit, Reginaque totius Græciæ, iuxta Sidonium.

Salue sceptrorum Columen, Regina Orientis,
Orbis Roma tui.

Plura de eius magnitudine, & laudibus post scriptores Byzantinæ historiæ tradunt Bertetius *diatrib.* 1. *cap.* 1. Rabi Moyses Almosinus *de magnit. Constantinop.* Bulengerus *de Imperat. lib.* 1. *cap.* 8. Ipsa imperialis ciuitas temporibus Innocentij III. capta, occupataque fuit à Gallis, & Venetianis, atque Henricus Flandr. Imperator renunciatus, Patriarcha verò electus fuit Thomas Maurocenus, iuxta pacta & conditiones, dequibus nonnulla adducam *in cap. scriptum* 40. *de elect.* vnde Latini permixtim habitabant cum Græcis, & à Latinis iuxta ritus Ecclesiæ Latinæ sacramenta accipiebant, Græci verò à Græcis iuxta mores Græcanicos, *cap. quoniam* 14. vbi notabimus, *de offic. ordin.* vnde cùm Latini presbyteri præsumerent Latinis fidelibus confirmationis sacramentum administrare, vt Græci presbyteri fidelibus Græcis, ratione consuetudinis Græcanicæ conferebant, Innocentius III. in præsenti Lucio Vicatio suo Constantinopoli degenti iubet, vt inhibeat presbyteris Latinis, ne virtute prædictæ consuetudinis audeant conferre sacramentum Confirmationis, cùm diuturnitas temporis eos non valeat excusare, & tutius sit hoc sacramentum omittere ex necessitate, quàm ab eis qui conferre non possunt, inaniter suscipere.

c *Pontificibus.*] Episcopis videlicet, qui plerumque in iure nostro dicuntur Pontifices, *cap. bonæ*, *el* 2. *de postul. Prælat.* vbi notabimus; dicunturque Apostolorum successores, Leo *epist.* 66. probant Cellotius *de hierarchia lib.* 6. *cap.* 7. Basilius Legion. *q.* 3. *scholast. cap.* 9. *pag.* 183. Villarroel. *tom.* 1. *regim. eccles. cap.* 1. immò & aliquando Apostoli, *cap. dominus*, 93. *dist.* notarunt Sauarus *ad Sidonium lib.* 6. *epist.* 7. Bigoonius *ad lib.* 1. *formul. Marculfi*, *cap.* 2. *fol.* 434. 3.

d *Confirmationis.*] Ita appellatur sacramentum hoc ab effecto, Melchiades Papa in epistola decretali ad Episcopos Hispaniæ: *Confirmatio armat, & instruit nos ad agonem vitæ istius.* D. Clemens *lib.* 3. *constit. cap.* 17. ibi: *Vnguentum est confirmatio confessionis, seu professionis, scilicet fidei.* Et *cap. vt ieiunium*, *de consecrat. dist.* 5. Concilium Arausicanum 1. *can.* 1. expressit Innocentius noster *in cap. vnico*, §. *per frontis*, *de sacra vnctione*, ibi: *Per frontis chrismationem manus impositio designatur, quæ alio nomine dicitur confirmatio, quia per eam Spiritus sanctus ad augmentum datur, & robur:* per hoc enim sacramentum gratia cumulatior, & fidei acceptæ in baptismo robur præstatur: & hoc sensu per confirmationem sacramentum baptismi perfici docuerunt D. Clemens *epist.* 4. *decretali*, ibi: *Omnibus festinandum est sine mora renasci Deo, & demùm consignari ab Episcopo, id est septiformem gratiam Spiritus sancti percipere, quia aliter perfectus Christianus esse non poterit, si non necessitate, sed iniuria, vel voluntate sic remanserit.* Et rursus ibidem: *Nisi regeneratus fuerit ab Episcopo confirmatus, perfectus esse Christianus nequaquam potest.* Melchiades *in d. epist. Ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta, vt ad inuicem, nisi morte præueniente, nullatenus possint segregari; & vnum sine altero ritè perfici non potest.* Vrbanus, & Melchiades relati à Gratiano *in cap.* 1. & 2. *de consecr. dist.* 5. Concil. Illiberit. *can.* 38. Laodic. *cap.* 48. notarunt Vicecomes *lib.* 1. *de ritibus confirm. cap.* 2. Diana *tom.* 5. *tract.* 3. *resol.* 30. Narbona *de ætate anno* 7. *q.* 4. Barbos. *de potest. Episcop. alleg.* 30. Lemaistre *de Sorbonic. prop. cap.* 4. Hallierius *in vindiciis Facult. Theolog. lib.* 2. *cap.* 1. & *sequentib. pag.* 123. Explicat latè necessitatem huius sacramenti in fidelibus Theophilus Raynaud. *tom.* 16. *in heterocl. spirit. punct.* 11. Etiam hoc sacramentum à materia remota appellatur *chrisma.* D. August. *lib.* 2. *contra Petil. cap.* 104. Baronius *anno* 35. *num.* 15. Albaspinus *lib.* 1. *obseru. cap.* 25. Turrianus *lib.* 2. *aduersus Magdeburg. cap.* 18. *per totum*, Dartis *ad* 5. *dist. de consec.* aut oleum, seu vnguentum. Dionysius *lib.* 4. *de ecclesiast. hierarch. cap.* 4. D. Cyprianus *lib.* 1. *epist.* 12. Augustinus *lib.* 5. *contra Donatistas*, *cap.* 20. & à Græcis appellant vnguentum perenne, cuius nomenclaturæ rationem tradit Baronius, & ex eo refert Basilius Legion. *p.* 1. *de hoc sacramento*, *cap* 1. *num.* 4. A materia proxima appellatur vnctio: Synodus Laodic. *can* 48. *Vnctio supercalestis chrismatis.* A forma ipsius vnctionis appellant signaculum spirituale, sigillum, & obsignatio Domini, vt ex pluribus Ecclesiæ Patribus probant Baronius *anno Christi* 34. 4.

num. 14.

num. 14. & 15. Ioseph Vicecomes *de ritibus confirmationis lib.* 1. *cap.* 2. à ritibus in eius collatione receptis, dicitur *Benedictio.* Concilium Illiber. *can.* 77. ibi: *Si quis diaconus regens plebem sine Episcopo, vel presbytero aliquos baptizauerit, Episcopus eos per benedictionem perficere debebit.* Etiam hoc sacramentum appellatur manus impositio in eodem Concilio Illiber. *can.* 38. Matiscon. 2. *can.* 3. à D. Cypriano *epist.* 73. Hieronymo *contra Luciferianos*, ibi: *Vt baptizatis postea manus imponatur, & ita inuocetur Spiritus sanctus.* Quia apud antiquos ritus ille in consignandis baptizandis seruabatur, vt Episcopus, & manus illis imponeret, & eorum frontes chrismate signaret. Tertullianus *de baptismo cap.* 7. & *de resurrectione carnis cap.* 8. *Caro signatur, vt & anima muniatur. Caro manus impositione vmbratur, vt & anima spiritu illuminetur.* Cœpit posteà pro manus impositione chrismatis vnctio adhiberi, cuius ritus rationem expresserunt PP. Concilij Mogunt. tempore Pauli III. *anno* 1549. his verbis: *Nam cùm in initio Spiritus sanctus ad euidentiorem recentis adhuc fidei commendationem signo visibili influeret confirmatis, externa vnctione, quæ illam designaret tunc non erat opus, postea verò adultâ Ecclesiâ, & stabilitâ fide, cùm signa externa apparere cessarunt, nec iam amplius Spiritus visibiliter descenderet, mox in locum visibilis signi vnctio chrismatis adhiberi cœpit.*

5. e *Ex necessitate.*] Licèt enim Innocentius III. intenderet Græcos ad ritus Ecclesiæ Romanæ in conferendis sacramentis, & diuinis officiis celebrandis trahere, ad hunc effectum misso Pelagio Albanensi Episcopo Constantinopolin, id assequi non potuit, vt refert Besoldus *in historia Constantinop. cap.* 37. *a num.* 1206. vnde ait in præsenti, tutius esse sacramentum confirmationis omittere, quàm iuxta ritus Græcanicos ex necessitate retentos, & toleratos, à presbyteris simplicibus Latinis illud inaniter accipere; apud Græcos verò iam consuetudo inualuerat ante tempora Photij, vt presbyteri Græci hoc sacramentum conferrent, quæ nec à R. Pontifice, nec in Concilio Florentino damnata est, quia grauissimis de causis introduci potuit, conniuente saltem Apostolicâ Sede.

6. f *Litteras.*] Quas huc referre & transcribere ex epistolis Innocentij III. Coloniæ editis iniucundum non erit: in eo regestro *pag.* 389. ita legitur.

Omnibus Latinis, tam Clericis, quàm laicis apud Constantinopolin constitutis.

QVàm magnum sit bonum obedientiæ, quantumque ab omnibus fidelibus appetendum, ex contrario eius euidenter apparet: cùm teste Propheta peccatum ariolandi sit repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere; sitque in illos grauiter vindicatum, qui schisma in populo facientes, inobedientes extitere suis superioribus, & rebelles. Ad huius autem virtutis eminentiam nullus attingere poterit subditorum, nisi Prælatis suis curauerit humiliter obedire. Sanè quoniam præsentiam suam non potest Romanus Pontifex omnibus exhibere, dilecto filio Magistro L. cuius virtutes, & merita pleniùs cognouistis, vices suas apud Constantinopolin duxit Sedes Apostolica committendas, vt absens corpore, præsens Spiritu, per ipsum, quem tanto deputauit oneri, & honori, vos tanquam membra sibi capiti firmiter coüniret. Vt igitur ei, qui factus est Deo patri obediens vsque ad mortem, per obedientiam placere possitis, monemus vniuersitatem vestram, & attentiùs exhortamur in Domino, per Apostolica scripta præcipiendo mandantes, quatenus pro reuerentia beati Petri, & nostra præfato Magistro humiliter intendentes, salutaria ipsius monita & præcepta teneatis firmiter, & seruetis: scituri quòd nos illi concessimus, vt quia communis deposcit vtilitas, non obstante rescripto, si quod à bonæ memoriæ C. Papa prædecessore nostro proponitur impetratum, ad eum quoties necesse fuerit, liberè appelletur; & ipse causas, super quibus ad eum fuerit appellatum, canonico fine decidat: enormes etiam, & graues excessus per censuram ecclesiasticam corrigat, & castiget. Circa quem, cùm sine vestra non posset iniuria mendicare, in subsidiis etiam corporalibus conferendis, qui vobis spiritualia subministret, vos esse conuenit liberales: vt de bonis vobis à Deo collatis eidem in vita, & morte hilariter conferentes, orationum illius sitis participes, qui Vicarius noster existit. Et per hæc & alia bona, quæ in terris, Domino inspirante, feceritis, ad æterna gaudia peruenire possitis. Datum Lateran. L X V. Cal. Decembris.

COMMENTARIVM.

EX præsenti Innocentij epistola ea deducitur communiter assertio: *Consuetudine introduci non potest, vt simplex sacerdos validè conferat sacramentum Confirmationis.* Quæ assertio ab specie consuetudinis probatur ex Concilio Senonensi celebrato anno 1527. *can.* 38. in illis verbis: *Quoniam Abbates nonnunquam attentant munus confirmationis conferre, idque vindicant ex consuetudine præscripta, ad se pertinere. Nos attendentes hanc impositionem manuum a Christo primùm institutam, & ab Apostolis receptam, solis Episcopis (qui Apostolorum sunt successores) reseruatam, consuetudinem huiusmodi, quæ potiùs corruptela dicenda est, reprobamus.* Generalibus tamen probari potest ex omnibus illis Ecclesiæ canonibus, Pontificum, & SS. PP. testimoniis, in quibus presbyteris negatur huius sacramenti collatio, vt *in cap. quamuis*, 68. *dist. cap. presbyteros* 98. *dist. cap. cauendum* 7. *vers. obseruandum* 10. *q.* 3. *cap. presbyteri* 119. *de consecr. dist.* 4. *cap.* 1. 3. & 4. *de consec. dist.* 5. *cap. vnico*, §. *per frontis, de sacra vnctione.* Concil. Paris. sub Ludouico *lib.* 1. *cap.* 33. Meldensi *can.* 28. & 44. Vormat. sub Hadriano II. *can.* 8. Hispal. 2. *can.* 5. Constantiensi *sess.* 8. Coloniensi 1. sub Hermano, *p.* 7. *cap.* 8. Tridentino *sess.* 7. *de Confirm. can.* 3. & *sess.* 23. *cap.* 4. Ex Pontificibus Ioanne III. *epist. vnica, in principio: Donum sancti Spiritus per impositionem manuum Corepiscopi non tradant, nec Presbyteri, sed Episcopi, quia non LXX. sed Apostoli tantùm manus imponebant.* Damas. *epist.* 4. *post princip. Quod solis Apostolis, eorumque successoribus proprij sit officij tradere Spiritum sanctum, liber actuum Apostolorum docet, præsertim cùm nullus ex LXX. discipulis, quorum isti (Corepiscopi) in Ecclesia speciem gerunt, legatur donum sancti Spiritus per manus impositionem tradidisse.* Innocentio I. *epist.* 1. *cap.* 3. *De consignandis infantibus manifestum est ab alio fieri quam ab Episcopo non licere; nam Presbyteri licèt sint sacerdotes, Pon-*

7. CONCLVSIO TRADITVR, ET PROBATVR.

tificatus

tificatus tamen apicem non habent. Hæc autem Pontificibus solis deberi, vt vel consignent, vel Paracletum Spiritum tradant, non solùm consuetudo ecclesiastica demonstrat, verùm illa lectio actuum Apostolorum, quæ asserit, Petrum & Ioannem esse directos, qui iam baptizatis traderent Spiritum sanctum. Leo Magnus *epist.* 88. cuius pars extat apud Gratianum *in cap. quamvis*, 68. *dist.* D. Clemens *lib.* 3. *constit. cap.* 16. & *epist.* 4. Nicolaus I. *epist.* 70. Gelasius *epist.* 1. *cap.* 8. Isidorus *lib.* 7. *etymol. cap.* 12. Cyprianus *epist. ad Iouin.* D. Chrysostomus *homilia* 18. *in acta Apost.* Epiphanius *hæresi* 21. Beda *in cap.* 18. *actuum.* Alia iuris testimonia cumularunt Antonius Augnst. *in epit. iuris, libro* 4. *tit.* 45. Iodocus Coccius *tom.* 2. *thesauri, lib.* 5. *art.* 20. Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, & *de potest. Episcop. allegat.* 30. & *in remiss. ad Trident. decl. can.* 3. Sahagun *in cap. finali, hoc tit. num.* 31. Sebast. Cæsar *de Eccles. hierarch.* 1. *p. disp.* 6. §. 3. *num.* 5. Bellarminus *de confirm. cap.* 12. Petrus Gregor. *lib.* 1. *partit. tit.* 8. *cap.* 3. *num.* 3. & *lib.* 2. *syntagm. cap.* 5. *num.* 2. Diana *p.* 8. *tract.* 1. *resol.* 1. Basilius Legion. *de confirm.* 4. *p. cap.* 1. 2. & 3. Vicecomes *de ritibus Confirm. lib.* 1. *cap.* 8. Mendoza *lib.* 3. *Concily Illibert. cap.* 8. Suarez *tom.* 3. *de sacram. in* 3. *part. disput.* 36. *sect.* 1. Lorinus *in cap.* 8. *actuum, vers.* 17. Salmeron *tract.* 26. *in acta.* Tamburinus 2. *tom. de iure Abbat. disp.* 4. Fragoso *de regim. Christ. Reipub. part.* 2. *lib.* 1. *disput.* 1. §. 9. & *lib.* 8. *disput.* 18. §. 7. Torreblanca *de iure spirit. lib.* 2. *cap.* 6. Saussay *in panopl. sacerd.* 2. *p. lib.* 5. *cap.* 13. Franciscus Hallierius *in vindiciis*. Pacil. *lib.* 2. *cap.* 4. §. 4. Baronius *anno* 58. *num.* 4. Ioannes Dartis *ad distinct.* 5. *de consecr.* Cellotius *de hierarchia lib.* 6. *cap.* 10. §. 1. Martinez de Prado *tom.* 1. *de sacram. quæst.* 72. *dub.* 3. & 11. Claudat agmen vnus pro cunctis omnigenæ eruditionis parens, Academiæ nostræ, immò Hispaniæ decus, Illustrissimus D. Franciscus Ramos *in memor. ad Alexand. VII. pro Episcop. Lusitaniæ, propos.* 4. §. 4.

8. TRADITVR RATIO DVBITANDI.

Sed aduersus hanc assertionem non leues insurgunt difficultates. Prima oritur ex eo, nam tempore Apostolorum pari cum Episcopis Presbyteri vtebantur potestate. D. Paulus *ad Philippenses* 1. *Omnibus sanctis, qui sunt Philippis, cum Episcopis, & Diaconibus*; id est cum Presbyteris: idem *epist.* 1. *ad Titum.* D. Petrus *epist.* 1. *cap.* 5. *actuum Apost. cap.* 20. *vers.* 17. quas & alias authoritates ad id probandum congerit & expendit D. Hieronymus *in cap. legimus*, 93. *dist. Quemdam audio in tantam erupisse vecordiam, vt Diaconos Presbyteris, id est Episcopis anteferret; nam cùm Apostolus præcipuè doceat eosdem esse Presbyteros, quos Episcopos, &c.* Et *cap. ecce*, 95. *dist.* Illustrant Bellarminus *de Clericis cap.* 14. & 15. Villaroel. *part.* 1. *regim. eccles. quæst.* 4. *art.* 2. Baronius *anno Christi* 58. *num.* 5. plures congesti à Barbosa *de potest. episcop.* 1. *part. cap.* 2. immò sequentibus Ecclesiæ sæculis potiùs consuetudine, quàm dominica institutione distinctio Episcoporum & Presbyterorum introducta est, *cap. olim* §. 95. *dist. Sicut Presbyteri sciunt ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos; ita Episcopi nouerint se magis consuetudine, quàm dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris esse maiores, & in commune debere Ecclesiam regere.* Vnde vsu & consuetudine introductum fuisse, vt Episcopi conferrent sacramentum confirmationis, probatur *ex cap. peruenit*, 91. *dist. Secundum veterem vsum Ecclesiæ nostræ.* Dionysius *de eccles. hierarch. cap.* 8. *versic. Itaque diuinus mos.* Sed non solùm lex scripta, verùm consuetudo contrariâ consuetudine abrogari potest, vt probant latè Osualdus *lib.* 1. *comment. Donel. cap.* 10. *littera I.* Salcedo *de leg. polit. lib.* 1. *cap.* 8. Vighellius *in methodo iuris ciuilis, p.* 1. *lib.* 1. *cap.* 4. igitur consuetudine Constantinopoli præscripta introduci poterat, vt Presbyteri Latini sacramentum Confirmationis administrarent. Augetur primò hæc difficultas ex eo, nam consuetudine apud Græcos receptum est, vt Presbyteri simplices sacramentum Confirmationis ritè conferant. D. Ambrosius *in epist. ad Ephesios, cap.* 4. *Apud Ægyptum Presbyteri consignant, si præsens non sit Episcopus.* Dionysius *de eccles. hierarch. cap.* 5. Latè illustrant Petrus Arcudius *lib.* 2. *de concord. Ecclesiæ Occident. cap.* 10. *vsque ad* 16. Iacobus Sirmundus *antirrhetico de canone Arausicano contra Petrum Aurelium*, Basilius *de confirmat. cap.* 5. Vicecomes *lib.* 1. *de ritibus confirm. cap.* 8. igitur etiam Presbyteri Latini virtute consuetudinis poterant conferre sacramentum Confirmationis. Augetur secundò hæc difficultas ex eo, nam quod potest fieri priuilegio, potest introduci consuetudine, *l.* 1. *l. in summa, ff. de aqua pluuia, l. nemo* 123. §. 1. *ff. de reg. iur. cap. duo, de officio ordin.* docent Fontanella *de pactis nuptialibus tom.* 1. *claus.* 3. *gloss.* 2. *num.* 28. Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 6. *num.* 12. Morla *in emporio, p.* 1. *tit.* 2. *num.* 5. Amaya *in l.* 3. *C. de annonis, lib.* 10. *num.* 17. sed priuilegio concedi potest simplici sacerdoti, vt sacramentum Confirmationis conferat, *cap. peruenit* 2. 95. *dist.* vt Innocentius VIII. concessit Generali, & Abbatibus Cistercienfibus, vt referunt F. Emanuel Roderic. *tom.* 1. *regul. quæst.* 18. *art.* 3. Vasquez *in* 3. *p. disp.* 234. *cap.* 4. *num.* 39. & Fratribus Regularibus sancti Francisci, vt testantur Barbos. 2. *p. de potest. Episcop. alleg.* 30. *num.* 5. Lucas Vvadingus *in annalibus Francisc. tom.* 5. *anno* 1444. *num.* 45. & *anno* 1447. *num.* 15. & Patribus Societatis Iesu in Brasilia, testantibus Petro Arcudio *lib.* 2. *de concord. Eccles. Occid. & Orient. cap.* 15. Sfortia Pallauic. *lib.* 9. *histor. Concil. Tridem. cap.* 7. Solorzanus *de iure Indiar. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 18. *num.* 33. & *in polit. lib.* 4. *cap.* 18. igitur similiter ratione consuetudinis poterant Presbyteri Latini Constantinopoli degentes ritè conferre sacramentum Confirmationis.

His difficultatibus minimè refragantibus, ve- 9. DE EPISCOPORVM ORDINE, ET POTESTATE.
ra est præsens decisio, pro cuius illustratione sciendum est, Episcopos per consecrationem Episcopalem recipere à Christo immediatè nouam Ordinis potestatem indelebilem, secundùm quam superiores sunt Presbyteris; & quædam Ordinis ministeria exercere posse, quæ Presbyteris omninò denegantur, vt expressè docet Tridentinum *sess.* 23. *de reform. cap.* 4. & probant Vasquez *tom.* 3. *in* 3 *part. disp.* 243. Bellarminus *lib.* 4. *de R. Pontif. cap.* 10. Sayrus *de sacram. lib.* 1. *cap.* 2. *q.* 3. *art.* 5. Vnde necessitatem Episcoporum ad ministeria eis specialiter incumbentia sfliciter propugnarunt Nicolaus Lemaistre *de instaurat. Episc. integro lib.* Francisc. Hallierius *de diuin. instit. Episc. per duos libros*, Petrus Aurelius, aut quisquis est, qui eo sub nomine latère voluit, *in vindiciis censuræ Sorbonicæ aduersus spongiam Lemellij.*

D. Emanuel Sarmiento & Mendoza *in libello hispanicè scripto, Militia Euangelica, cap. 10. cum sequent.* Ex his autem ministeriis, quæ ratione ordinis Episcopalis solummodò Episcopis reseruantur, aliqua referunt Isidorus *in cap. perlectis, vers. Ad Episcopum, 25. dist. cap. quamuis, 68. dist.* Trident. *vbi proximè*, inter quæ alia sunt sacramenta, vt Confirmatio & Ordo; alia verò solùm sacramentalia, vt consecrationes Ecclesiarum, Altarium, Vasorum, Virginum, & similia. De sacramento Ordinis latè probaui *in cap. 1. de ordinatis ab Episcopo*: de consecratione Chrismatis, Altarium, & Ecclesiæ, constat *ex cap. penult. vers. Chrisma, de præscript. cap. illud, 95. dist. cap. 1. 2. & 3. 26. q. 6. cap. penult. de consecr. Eccles.* & aliis. De consecratione etiam Virginum eam probaui *in cap. 1. de temp. ordin.* quæ omnia ministeria Episcopis ratione ordinis reseruata, non ita ab ipso Christo fuerunt distincta, sed hæc determinationi Ecclesiæ reliquit, ex cuius institutione, & more reseruatio hæc, & distinctio initium habuit. Apostoli enim Episcopis ea ministeria reseruarunt, quæ consona erant statui Episcopali, prout à Christo noscitur institutus, vt generaliter sunt omnes consecrationes ad rerum sacrarum perfectionem institutæ.

10. De ministro Confirmationis.

Inter hæc ministeria vsu Ecclesiæ, & institutione Apostolorum, primum, præcipuumque est sacramentum Confirmationis, cuius administratio iam à temporibus Apostolorum solis Episcopis vt ordinariis ministris competit, vt constat *ex cap. 8. actuum Apost.* vbi refertur, Petrum & Ioannem missos fuisse in Samariam, vt baptizatis manus imponerent, ex D. Cypriano *epist. 73. ad Iubaianum*: *Quod nunc quoque apud nos geritur, vt qui in Ecclesia baptizantur, Præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem & manus impositionem Spiritum sanctum consequantur.* D. Hieronymo *in dialog. aduersus Luciferianos*: *Non abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, vt ad eos qui longè in minoribus vrbibus per Presbyteros, vel Diaconos baptizati sunt, Episcopus ad inuocationem sancti Spiritus manum impositurus excurrat.* Ex Eusebio *epist. 3. ad Episcopos Tusciæ & Campaniæ*: *Manus quoque impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quòd ab aliis perfici non potest, nisi à summis Sacerdotibus; nec tempore Apostolorum ab aliis, quam ab ipsis legitur peractum.* Concilio Hispal. 2. Vormatiensi *can* 8. Florentino *in decreto Eugenij IV. de sacrament. §. secundum. Ordinarius minister est Episcopus, vt cùm cæteras vnctiones simplex sacerdos valet exhibere, hanc non nisi Episcopus debet conferre; quia de solis Apostolis legitur, quorum vicem tenent Episcopi, quod per manus impositionem Spiritum sanctum traderent.* Et ita ex institutione diuina explicata per Apostolos, & vsu Ecclesiæ Episcopi ordinarij ministri sunt sacramenti Confirmationis. Docent, & latè probant hanc institutionem diuinam Franciscus Hallierius *in vindiciis*, Paris. *lib. 2. cap. 2. §. 4.* Suarez *de sacrament. vbi supra*, Basilius *de confirm. cap. 6. p. 4.* Christ. Lupus *ad 8. Syn. calumniat. 4. fol.* 1422.

11. De errore hæreticorum.

Sed hanc Catholicam veritatem, tot Conciliorum, & SS. PP. decretis definitam negarunt Caluinus *lib. 4. instit. cap. 19. §. 10.* Vvicleph. *lib. 4. Trialog. cap. 14.* Armachanus *lib. 11. Armenic. quæst. cap. 4.* relati à Bellarmino *tom. 2. lib. 2. de Confirm. cap. 12.* Phocius Patriarcha CP. relatus à Basilio *dict. p. 4. cap. 1.* qui leuibus nituntur fundamentis. Primò adducunt factum Ananiæ, quod refertur *actorum cap. 9.* Ananiam videlicet (qui non erat Episcopus, sed Diaconus tantùm, vel Presbyter) manus imposuisse Saulo: igitur non solùm Episcopi sunt ministri Confirmationis. Sed facilè respondetur, manuum illam impositionem non fuisse confirmatoriam, sed tantùm curatiuam, vt docet Basilius *dict. cap. 1. num. 4.* Secundò adducunt authoritatem D. Pauli 1. *ad Timoth. cap. 4.* in illis verbis: *Noli contemnere gratiam, quæ data est tibi per impositionem manuum Presbyteri.* Igitur Timotheus confirmationem acceperat à Presbytero. Sed neque hæc authoritas pro eis facit; nam per illam manus impositionem, non Confirmatio, sed sacramentum Ordinis significatur, & in correctis Codicibus legitur: *Per impositionem manuum Presbyterij*, vt etiam latè probauit Hallierius *de sacris elect. in principio.* Tertiò etiam expendunt pro sua sententia D. Ignatium *epist. 13.* & D. Ambrosium *lib. 3. de sacrament. cap. 2.* vbi inquit: *Spirituale signaculum, & septiformem Spiritum sanctum dari ad inuocationem Sacerdotis.* Quibus in locis Ignatius & Ambrosius inter sacerdotis munera recensent sacramenti Confirmationis collationem. Sed his & similibus authoritatibus facilè respondetur, si obseruetur sacerdotis appellatione Episcopum plerumque venire, vt constat ex Sidonio *lib. 9. epist. 3.* vbi de Fausto Abbate Lyrinensi in Episcopum assumpto ait: *Nihil ab Abbate mutatus per sacerdotem.* Tandem arguit Phocius à sacramento Eucharistiæ, quod administrare possunt Presbyteri, etsi præcellens sacramentum sit ratione contenti. Sed hoc argumentum nihil probat, siquidem Eucharistia conficitur, & administratur à quocumque Presbytero, tanquam proprio ministro, à quo non rectè arguitur ad sacramentum Confirmationis; aliàs inde etiam deduceretur, sacramentum Ordinis ab eis administrari posse.

12. Traditur ratio decidendi.

Manet ergo, Apostolos tantùm administrasse sacramentum Confirmationis, & per consequens Episcopos tantùm, qui in eorum locum successerunt, vt latè probant Sauarus ad Sidonium *lib. 6. epist. 7.* Bignonius *ad Marculfum lib. 1. cap. 2. fol.* 434. Pamelius *ad D. Cyprianum epist. 64.* Seuerinus Binius *in notis ad epist. 1. Anacleti*, Ambianas *ad Tertull. de fuga cap. 11. obseru. 1. & cap. 12. obseru. 2.* esse ministros ordinarios sacramenti Confirmationis: vnde cognoscitur ratio huius decisionis; nam cùm consuetudo iuri diuino derogare non possit, *cap. fin. hoc tit.* vbi Sahagun, & nos plura adducemus, non poterat consuetudine introduci, vt simplices Presbyteri Latini Constantinopoli degentes hoc sacramentum validè conferrent. Quæ ratio illustratur *ex cap. aqua, de consecrat. Ecclesiæ, vel Alt.* vbi in non dissimili specie cùm proponerent in prouincia Bracharensi vsum inoleuisse, vt simplices sacerdotes Ecclesias sanguinis effusione pollutas, aquâ per Episcopum benedicta reconciliarent, decreuit Pontifex de cætero huiusmodi reconciliationem non esse faciendam prætextu consuetudinis, quæ potiùs corruptela appellanda erat. Vnde cùm ex eadem ratione competat Episcopis ministerium consecrandi Ecclesias, ac administrandi sacramentum Confirmationis,

rectè

rectè deciditur in præsenti, prætexto consuetudinis non posse Presbyteros Latinos administrare sacramentum coofirmationis.

13. RESPONDETVR PRIMÆ DIFFICVLTATI. Nec difficultas suprà expensa pro ratione dubitandi aduersatur, quâ dicebamus Episcoporum & Presbyterorum idem esse nomen, æqualeque officium, *ex cap. olim, 95. dist. cap. legimus, dist. 93.* Nam omissâ solutione Michaelis à Metina *in tractat. de continentia, lib. 1. cap. 1.* qui ausus fuit affirmare D. Hieronymum, Augustinum, & Ambrosium relatos *in dict. cap. legimus, cap. olim*, & à Bellarmino *tom. 1. controu. tit. de clericis, cap. 14. & 15.* in Arij errorem incidisse, & aliorum qui tenuerunt inter Episcopos & Presbyteros nullum esse discrimen; apage enim his Ecclesiæ Doctoribus talem irrogare iniuriam: omissâ etiam aliâ solutione Pauli Laymán *tom. 1. summæ, lib. 5, tit. 9. cap. 3. num. 5.* dicendum est, quod quamvis verum sit, Episcopos à iure diuino institutos, à Presbyteris reuerà differre, atque ordine esse maiores, dignitate, ac iurisdictioue præstantiores, vt contra errores nostrorum temporum, præcipuè Salmasij, & Putianorum defendunt Franciscus Hallierius *de Episcoper instit.* Lemaistre *eod. tract.* Petauius *de eccles. hierarc. lib. 1. & 2.* Cellotius *eod. tract. obs. 4. cap. 16. per totum*; tamen primis Ecclesiæ sæculis Presbyteri nomen, & aliqua ministeria Episcoporum retinebant; sicut enim Episcopi tanquam seniores Presbyteri dicebantur, ita & Presbyteri à cura animarum, quam in Ecclesia exercebant, Episcopi appellabantur, & Episcopi Presbyteri primi ordinis dicebantur: & qoia aliqua ministeria ordinis, & iurisdictionis omnibus communia Presbyteri exercebant, ideò illis sæculis legimus aliquando confundi Episcopom cum Presbytero, & è contra; non tamen inde rectè infertur, quia Episcopi nomen Presbyteris commune erat, æqualem esse ordiois potestatem: nam apud Romanos Prætoris nomen commune erat aliis Magistratibus, *l. patri pro filio, §. 1. ff. de minoribus, l. in heredem, ff. de dolo malo*; & tamen omnium æqualis potestas non erat. Primis ergo sæcolis Ecclesiæ Presbyteri à cura animarum, quam exercebant, Episcopi appellabantur; sed officia & ministeria propria Episcoporum non exercebant, vt latè docent Baronius *anno 58. num. 5.* & *anno 60. num. 2.* & 166. *num 3.* & 205. *num. 27.* Turrianus *lib. 1. pro can. cap. 13.* Bellarminus *tom. 1. lib. 1 de clericis, cap. 14.* Lantdmeter. *de veteri mon. lib. 2. cap. 96.* Cæsar *de Eccles. hierarch. disp. 6. §. 2.* Acuña *in d. cap. legimus*, Lemaistre *lib. 2. de restaurat. Episc. cap. 3.* Ayala *de eccles. trad. 3. p. pag. 214.* Espenceus *ad epist. D. Pauli, lib. 1. digress. cap. 1. & 2.* Messana *in D. Hieronymum, verbo Episcopus*, Corjolanus *in breuiar. anno 53. & 58.* Hallierius, & Petauius *vbi suprà*. Nec etiam obstant illa verba: *Magis consuetudine, quàm dispensationis dominicæ veritate Presbyteris esse maiores*; quæ reperiuntur *in dict. cap. olim*; nam omissa interpretatione Dominici Soto *in 4. dist. 24. quæst. 2. art. 2.* qui existimat verba illa stare relatiuè, non assertiuè, dicendum est, discrimen inter Episcopum & Presbyterum à D. Hieronymo ibi relatum referendum esse post schisma exortum inter Christianos, qui tempore Apostolorum baptismum recipientes, existimantes gratiam à ministris accipere, aiebant; *Ego sum Cepha, ego sum Pauli*; quos reprehendit Apostolus *1. ad Corinth. cap. 1.* his verbis: *Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis?* Ad quod schisma sedandum Ecclesia statuit, vt in ciuitatibus, in quibus Episcopalia cura communis erat, Episcopus ordinaretur; vt ita sicut diuino iure diuersa inter se erant officia Episcopi & Presbyteri, sic etiam per diuersas personas obirentur: cùm itaque ait D. Hieronymus, consuetudine Ecclesiæ introductum fuisse, vt Episcopi Presbyteris maiores essent, non negat maioritatem prouenire à iure diuino, sed dumtaxat ostendit, quod licèt potestas Episcopalis in genere iostituta sit à iure diuino, tamen in particulari, & in actu accipitur immediatè ab Ecclesia, & eius summo Pastore. Præsenserunt Baronius *anno 58. num. 11.* Cæsar *de Eccles. hierarch. disp. 6. n. 13.* Nec obstat augmentum difficultatis deductum ex more apod Græcos recepto, apud quos Presbyteri absente Episcopo hoc sacramentum conferunt, vt constat ex D. Augustino *quæst. 101. vtriusque Testamenti*, illic: *Nam in Alexandria, & per totam Ægyptum, si desit Episcopus, consignat Presbyter*; ex Nicolao I. & Dionysio latè probat Basilius Legionensis *de Confirm. p. 4. cap. 5.* Nam omissa solutione Vualdensis *de sacrament. cap. 104.* P. Suarez *eodem tract. disp. 36. sect. 1.* qui affirmant Armenos, atque Ægyptios non errasse in ministro confirmationis, sed confirmationem ipsam negasse, atque D. Augustioum, Ambrosium, & Dionysium exaudiendos esse de alia vnctione, quæ fit à Presbyteris statim post baptismum, quos refellit Basilius *dict. cap. 5.* dicendum est, prædictam consuetudinem ab Ecclesia tolerari, quia non eius ratione Presbyteri propria authoritate sacramentum hoc administrant, sed potiùs ex tacita delegatione Pontificis, & expressa Episcoporum Orientalium, quibus absentibus, non verò præsentibus, Presbyteri consignant: vnde ex commissione Pontificis, & Episcoporum, accedente ipsa consuetudine Græcanica, presbyteri licitè conferunt confirmationis sacramentom: nec hanc consuetudinem in Presbyteris Græcis improbauit Innocentius in præsenti, sed tantùm in Presbyteris Latinis, apud quos cùm delegatio tacita Pontificia, aut expressa Episcoporum non daretur, ideo consuetudine introduci non poterat, vt licitè & validè hoc sacramentum conferretur.

Nec obstat vltimum difficultatis augmentum, quo dicebamus, ex delegatione, seu commissione Pontificis, posse presbyterum simplicem sacramentum hoc conferre: pro cuius solutione sciendum est, valdè controuersum esse apud Interpretes, an ex delegatione Pontificis possit simplex sacerdos sacramentum hoc administrare. Negarunt Durandus, Maior, & Adrianus *in 4. dist. 7. de confirmat. q. vlt.* Castro *de heresibus, verbo Confirmatio*, & *de punit. heretic. lib. 2. c. 21.* Henriquez *lib. 3. summæ, c. 6. §. 4 littera L.* Moure *in exam. Theolog. p. 3. cap. 2. §. 3.* Petrus Suauis Polanus *in Concil. Tridem. histor. lib. 2. pag. 279.* qui ex eo mouentur, nam quæ ratione ordinis Episcopis competunt, delegari non possunt, *c. aqua, de consecratione Ecclesiæ*: sed collatio sacramenti confirmationis spectat ad Episcopum ratione ordinis, vt suprà probaui: igitur hæc facultas administrandi hoc sacramentum Presbyteris delegari non potest. Contrariam tamen sententiam, quam vt probabilem, tutamque defendimus, tenent post D. Thomam *3. p. q. 72. art. 11.* plures à Barbosa congesti *de potest. Episcop. 2. p. allegat. 30.* 14. EXPONITVR CAP. PERVENIT, 95. DIST.

num. 4. & in præsenti *num.* 7. & *in cap. vnico, num.* 12. *de sacra vnctione*, Diana 8. *p. tract.* 1. *resol.* 3. Leander *de sacram. tract.* 3. *disput.* 2. *quæst.* 2. Tamburinus *de iure Abbat.* 2. *tom. disp.* 3. *quæst.* 1. *numer.* 5. Fragoso *de regim. reipub. lib.* 1. *cap.* 1. § 9. Card. Lugo *in consiliis, pag.* 12. P. Hurtado *de confirm. difficult.* 3. Basilius Legion. *eod. tract. p.* 3. *cap.* 3. Hurtado *de resident. tom.* 1. *resol.* 5. *subresol.* 6. *pag.* 259. Ex eruditioribus Anton. August. *in Gratianum lib.* 1. *dialog.* 17. Vicecomes *lib.* 1. *de ritibus Confirm. obseru.* 8. *&* 22. & *lib.* 5. *de Baptism. cap.* 3. Laurentius Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri cleric. cap.* 72. Baptista Casalius *de veter. Christ. ritib. cap.* 23. Zerda *ad Tertull. lib.* 2. *de Baptism. cap.* 8 *num.* 108. Seuerinus Binius, Petrus Arcudius, Sfortia Pallauic. Sirmundus, & P. Aurelius, quos laudat & sequitur Præceptor eximius noster D. Franciscus Ramos *vbi suprà*, §. 4. *numer.* 152. P. Mendo *in statera, dissertat.* 12. *in appendic.* §. 1. Martinez à Prado *tom.* 1. *de sacram. q.* 72. *dub.* 11. §. 3. Fr. Antonius Perez *in pentateuc. fidei, volum.* 4. *cap.* 3. *num.* 63. Nicolaus Romeus *in effig. Caluini, color.* 33. Solorzanus *tom.* 2. *de iure Ind. lib.* 3. *cap.* 18. *num.* 34. Caballitios *in notis. Concil. in can.* 1. *Concilij Arausic.* Ioannes Datris *ad addit. ad consec. dist.* 5. quorum sententia probatur apertè *ex dict. cap. peruenit*, 95. *dist.* vbi Gregorius Magnus permisit vt vbi Episcopi deessent, Presbyteri baptizatos sacro chrismate in frontibus signarent; cuius facti meminerunt Patres Concilij Florentini *in decreto Eugeny*, §. *secundum*, illic: *Legitur tamen aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem ex rationabili, & vrgente admodum causa simplicem sacerdotem chrismate per Episcopum confecto hoc administrasse confirmationis sacramentum.* Et D. Gregorium egisse de simplicibus sacerdotibus, & de sacramento confirmationis, agnouit Concilium Florentinum vbi suprà, quamvis aliqui apud Vvidifordum *ad sextum articulum Vviclefi*, variè circa hoc senserint, & perperam voluerint S. Pontificem, vel egisse de sacerdotibus Episcopis, vel de alia vnctione, quàm confirmatiua: & Gregorij successores plerumque concessisse priuilegia monasteriis, vt simplices presbyteri possent hoc sacramentum administrare, iam suprà retuli. Accedit Concilij Florentini decretum *in dict.* §. *secundum*, vbi de confirmatione aiunt Patres: *Ordinarius minister est Episcopus.* Consentit Concilium Trident. *sess.* 7. *de confirm. cap.* 3. ex quibus rectè colligitur, siue intelligitur, alium posse vt ministrum extraordinarium confirmationem administrare. Facit tandem Concilium Senonense *in decretis morum*, *cap.* 38. vbi cùm Patres supponerent, Abbates non habere potestatem confirmandi, hæc verba subiungunt: *Quod si qui sint, qui contendant, sibi competere hanc facultatem ex priuilegio, volumus, quod cùm primum fuerint requisiti à suffraganeis nostris, de priuilegio fidem facere teneantur.* In quibus apertè supponitur, ex priuilegio posse confirmandi facultatem Episcopis competere. Quâ opinione retentâ, non obstat contrariæ fundamentum; nam licèt ratione Ordinis Episcopalis Episcopus sit ordinarius minister, tamen Presbyter extraordinarius esse potest, quia habet eum ordinem, saltem inchoatum, & imperfectum. Vnde virtute huius consecrationis remotæ, accedente delegatione, potest presbyter validè conferre hoc sacramentum.

Sed adhuc suprà dictis aduersatur textus *in can.* 2. *Concily Barchinonensis* 2. temporibus Recaredi Regis celebrati, in illis verbis: *Simili etiam statutum conditione est, vt cùm chrisma Presbyteris diœcesanis pro neophytis confirmandis datur, nihil pro liquoris pretio accipiatur, ne gratia Dei pretio benedictionis affecta simoniacum interitum ementibus, vendentibusque adsociet.* Ex quibus deduci videtur, presbyteros chrisma accipere, vt neophytis confirmationis sacramentum conferant. Pro huius Canonis interpretatione dicendum est, in eo tantùm prohiberi à patribus, ne prætextu liquoris pretium accipiatur pro chrismate ab Episcopis, à quibus presbyteri quotannis chrisma petere debent. Concilium Carthag. 4. *can.* 36. *Presbyteri, qui per diœceses Ecclesias regunt, à suis Episcopis omni anno ante pascha solennitatem chrisma petant.* Et *cap. omni* 124 *cap. Presbyteri, de consecrat. dist.* 4. *cap. non videtur, de offic. ordin. in* 5. *collect.* Antonius August. *in epit. iuris lib.* 23. *tit.* 2. Seuerinus Binius *in notis ad epist.* 2. *Fabiani*: quod chrisma à proprio Episcopo acceptom sub fideli custodia presbyteri seruare debebant, *cap.* 1. *de custod. Eucharist.* Concil. Arelat. *can.* 18. *Presbyteri sub sigillo custodiant chrisma, & nulli sub prætextu medicinæ, vel cuiuslibet rei donare præsumant.* Tuton. *can.* 20. *Presbyteris iniungendum est, ne sacrum chrisma foras conclaue dimittant, vbi à quolibet attingi possit.* Metense *can.* 3. *Vt Episcopi diœcesim visitantes, neophytos confirmare possint.* Et *cap. cauendum* 7. 10. *q.* 3. Concil. Meldense *can.* 28. vnde *in dict. can.* 2. *Concily Barchin.* non traditur chrisma presbyteris, vt ipsi neophytos cum eo signent, sed tantùm vt custodiant, ad hoc vt Episcopi diœcesim peragrantes eos confirmare possint.

15. Explicatur Concilium Barchinonense can. 2.

16. Exponitur can. 2. Concilij Arausic.

Secundò aduersatur textus *in can.* 2. *Concily Arausic.* in illis verbis: *Hæreticos in mortis discrimine positos, si catholici esse desiderent, si desit Episcopus, à Presbyteris cum chrismate, & benedictione consignari placet.* Ex quibus apertè probatur, presbyteros simplices posse sacramentum confirmationis administrare. Pro cuius canonis vera expositione sciendum est, primis Ecclesiæ temporibus in vsu fuisse, vt simul cum baptismo confirmationis sacramentum ministraretur; verùm cùm sequentibus sæculis Presbyteris baptizantibus Episcopi non facilè adessent, qui chrismate baptizatos signarent, plurésque sine chrismatia vnctione decederent, Syluester Papa constituit, vt absente Episcopo presbyteri chrismate baptizatos linirent. Damasus Pontifex *in Pontificali*, vbi de Syluestro ita ait: *Hic & hoc constituit, vt baptizatum liniat presbyter chrismate, leuatum de aqua, propter occasionem transitus mortis.* Fortunatus *lib.* 1. *de eccles. offic. cap.* 17. ibi: *In gestis Pontificalibus legitur, Syluester Papa instituit, vt a Presbytero vngeretur neophytus in cerebro.* Et statim: *Si quis sine chrismate migrauerit de sæculo, periculosum iter arripit. Hoc prævidens Syluester Papa, in quantum potuit, subuenit, & propter absentiam Episcoporum, necessitatem addidit, vt à Presbytero vngerentur.* Rupertus *lib.* 5. *de diuinis officiis, cap.* 16. *Legitur autem in gestis Pontificalibus, quod Syluester Papa constituit, vt baptizatum liniat Presbyter chrismate, leuatum de aqua, propter occasionem transitus mortis, ne propter absentiam Episcopi, & difficultatem eum consequendi, sine manus impositione baptizati migrent.* Hugo à Sancto Victore *lib.* 2. *de sacram. p.* 7. *cap.* 3.

Primis

Primis temporibus omnis vnctio chrismatis per solos Pontifices fiebat; sed postea institutum est, vt baptizatum sacerdos in vertice liniat, consignatio tamen frontis solis Pontificibus reseruatur. Latè illustrant banc vnctionis cæremoniam F. Ioseph. à S. Maria *de ritibus baptismi, cap.* 23. Iosephos Vicecomes *eod. tract. lib.* 5. *cap.* 3. *&* 4. Hanc igitur vnctionem cum chrismate in vertice baptizati presbyteri faciebant absente Episcopo. Leo I. *epist.* 88. *Sed neque coram Episcopo licet presbyteris in baptisterium introire, nec præsente Antistite infantem tingere, aut signare.* Concil. Tolet. 1. *can.* 20. *Statutum verò est, Diaconum non chrismare, sed presbyterum absente Episcopo, præsente verò, si ab ipso fuerit præceptum.* Cùm enim hæc vnctio chrismatis à B. Syluestro fuisset instituta vt vicaria, in subsidium & locum Confirmationis, quam Episcopi absentes, & multis curis præpediti statim post baptismum conferre non poterant, ideo nisi illis absentibus, aut præsentibus de eorum licentia presbyteri chrismate vnctionem facere in vertice baptizati non poterant. Quibus ita animaduersis cognoscitur vera interpretatio prædicti Concilij Arausicani; nam cùm hæretici ad fidem conuersi, perperam antea baptizati, per baptismum recipi deberent, *cap. de Arrianis* 109. *de consec. dist.* 4. & statim confirmandi essent, aut saltem absente Episcopo per presbyterum chrismate vngendi; ideò aiunt PP. Concil. Arausic. in mortis discrimine hæreticos positos, si catholici esse desiderent, & desit Episcopus, à presbyteris cum chrismate & benedictione consignandus esse. Quæ verba non sunt accipienda de confirmatione, sed de prædicta vnctione cum chrismate: quæ interpretatio apertè probatur ex canone antecedenti ipsius Concilij Arausic. qui reperitur apud Gratianum *in cap. nullus* 125. *de consec. dist.* 4. vbi hæc vnctio appellatur tantùm *benedictio*. De hac etiam vnctione cum chrismate, non verò de Confirmationis sacramento accipiendi sunt textus *in cap. presbyteris* 119. *cap. presbyteri* 120. *cap. omni tempore* 124. *de consec. dist.* 4. vbi presbyteris permittitur hæc vnctio cum chrismate in vertice baptizati.

17. Exponitur D. Chrysostomus.

Etiam suprà traditis aduersari videtur D. Chrysostomus *homil.* 11. *in epist.* 1. *D. Pauli ad Timoth. cap.* 3. in illis verbis: *Cur istud? quia scilicet inter Episcopum atque Presbyterum interest fermè nil; quippe & Presbyteris Ecclesiæ cura permissa est, & quæ de Episcopis dixit, ea etiam Presbyteris congruunt; sola quippe ordinatione superiores illis sunt; atque hoc tantùm plusquam Presbyteri habere videntur.* Quæ verba ita expendit Hallierius *de diuina Episcop. instit. lib.* 1. *art.* 7. solâ ordinatione, id est ordinandi potestate Episcopi Presbyteris maiores sunt; igitur quoad confirmandi facultatem, æqualem habent Episcopi, ac Presbyteri. Cui difficultati, omissâ solutione ipsius Hallierij, qui existimat ordinandi potestatem tantùm à B. Chrysostomo fuisse expressam, quia hæc Episcopi Prærogatiua, ordinandi videlicet facultas, difficiliùs presbyteris communicatur: dicendum existimo, verba illa, *solâ ordinatione*, non esse referenda ad ordinandi potestatem, Episcoporum propriam; sed ad gradum ordinis Episcopalis, quo distinguuntur Presbyteri ab Episcopis, & cuius virtute competit Episcopis facultas administrandi Sacramenta Confirmationis, & Ordinis: vnde rectè ait D. Chrysostomus, curam animarum æqualiter competere Presbyteris ac Episcopis, inter eosque nullam dari differentiam, exceptâ solâ ordinatione, id est Episcopali gradu, cuius virtute Episcopus minister est ordinarius Confirmationis, & Ordinis.

18. Exponitur can. 4 Concilii Regiensis.

Rursus suprà traditis opponi potest canon 4. Concilij Regiensis, in illis verbis: *Et inter minutas has discussiones, & indefinitas, visum est omni presbytero per familias, per agros, per priuatas domos pro desiderio fidelium habere facultatem benedictiones aperire, quod nonnullas iam prouincias habere occurrit. Huic autem etiam in Ecclesiarum plebibus, per loca tamen magis, quàm per vrbes hoc idem visum est tribuendum. In Ecclesia quoque, in qua ordinatus fuerit, consecrandi virginem, sicut confirmandi neophytum, ius habebit, & per omnia, vt sit multa indulgentiæ testimonium, semper se inferiorem Episcopo, superiorem Presbytero agat.* Ex quibus verbis expressè deducitur, presbyteros posse sacramentum confirmationis administrare. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, in eo canone agi non de simplici presbytero, sed de Chorepiscopo: olim enim in pagis & minoribus ciuitatibus consecrabantur Chorepiscopi, qui vt Vicarij Episcoporum in eis sacramenta administrarent. Concilium Antioch. *can.* 10. *&* 18. Sardicense *can.* 6. de quorum potestate, & conditione agemus *cap.* 1. *de priuileg.* Illi ergo, præcipuè in Gallia, superbiâ elati, non solùm in Ecclesiis propriis, verùm in aliis baptizatis Confirmationem ministrare, chrisma benedicere, virgines consecrare audebant, vt probat P. Marcha *lib.* 2. *concord. Sacerd. & Imper. cap.* 13. *&* 14. & *lib.* 6. *cap.* 26. vnde in dicto Concilio Regiensi modus præscriptus fuit Chorepiscopis, videlicet vt in propriis Ecclesiis tantùm fideles benedicerent, neophytos confirmarent, virginesque consecrarent; quod & cautum fuit *in can.* 1. *ipsius Concilij*, in illis verbis: *Ex constitutione permissu benedicere, & vt supra definitum est, in vna & eadem Ecclesia neophytos confirmare, in castellis ac vicis totum illis ante presbyteros (sicut venerit) liceat, quod in ciuitatibus omnino præscribitur.* Et tandem temporibus Caroli Magni cùm eorum ambitio comprimi nequiret, per Leonem IV. in Synodo Romana amoti fuerunt, & in exilium missi, vt constat *ex lib.* 7. *capitul. cap.* 187. ibi: *Prædictos autem Chorepiscopos omnes præcipit damnari, & in exilium detrudi. Istâ verò omnes, maximè Regni nobis à Deo commissi Episcopi, cum eodem Arnone, permittente præfato Apostolico mitiùs tractantes, iam dictos villanos Episcopos inter Presbyteros statuerunt.* Latiùs prosequitur Marcha *d. cap.* 12. & nos plura dabimus *in cap.* 1. *de priuileg.*

19. Exponitur cap. nullus, de consecr. D. 4.

Ex eadem etiam obseruatione exponendus est canon Concilij Ancyrani, relatus à Gratiano *in cap. nullus* 125. *de consecr. distinct.* 4. quem adiectâ negatione ita edidit Iacobus Sirmundus in editione Conciliorum Galliæ: *Nullum ministrorum, qui baptizandi recepit officium, sine chrismate vsquam debere progredi, quia inter nos placuit semel chrismari. De eo autem, qui in baptismate, quacumque necessitate faciente non chrismatus fuerit, in Confirmatione sacerdos commonebitur. Nam inter quoslibet chrismatis ipsius non nisi vna benedictio est, non vt præiudicans quidquam, sed vt non necessaria habeatur repetita chrismatio.* Qui quidem textus valdè difficilis est, siquidem in eo docetur, simplicem sacerdotem posse sacramentum Confirmationis conferre, ideoque dum

baptiſmum adminiſtrat, non debere progredi ſine chriſmate. Caoni huic negationem illam, *non*, adiecit Sirmondus, quem contra Petrum Aurelium defendit Petrus Marcha *in notis ad can.* 2. *Concily Claromont.* ita vt ſenſus præſentis canonis ſit; videlicet PP. præcipere, vnicam, eamque in fronte, chriſmatis vnctionem fieri; ideoque miniſtrum Baptiſmi chriſma in promptu habere debere, vt mox baptizatum liniat. Si quis verò caſu chriſmatus in baptiſmate quiſquam non fuerit, commonendum Epiſcopum in Confirmatione, nempe vt baptizatus, cui chriſma adminiſtratum non ſit in baptiſmo, tunc ab Epiſcopo chriſmetur; inde chriſmatis vnam eſſe benedictionem, vel in Baptiſmo, vel in Confirmatione; neceſſariam autem non eſſe repetitam chriſmationem, ſemel ſcilicet à Presbytero in baptiſmo, & iterum ab Epiſcopo in confirmatione, quæ ſolâ manuum impoſitione confertur. Affirmatiuè legentes canonem illum Petrus Aurelius, & Seuerinus Binius, eius ſenſum ita eliciunt: Nullus presbyterorum, aut Diaconorum, qui ad ægros, vel laborantes accedunt, baptiſmi gratiâ, abſque chriſmate progrediatur, quia id conſtitutum eſt, vt baptiſma ab iis non adminiſtretur ſine chriſmatis vnctione, quam ſemel tantùm conferant, nullâ aliâ, ſcilicet extra baptiſmum, chriſmatione illis permiſsâ, quæ tunc ab Epiſcopis adminiſtrari debet. Si quis autem in baptiſmo chriſmatus non fuerit, Epiſcopus ea de re tempore Confirmationis admonendus eſt, nempe vt baptizatum arceat à confirmatione, & ad presbyterum remittat priùs chriſmandum in vertice; ipſe enim Epiſcopus eiuſmodi chriſmationem præbere non poteſt, quia chriſmatis ipſius non niſi vna benedictio eſt, id eſt chriſmatis Epiſcopalis. Eſſet autem duplex benedictio illius chriſmatis, ſi Epiſcopus priùs vicem eius, quæ à presbytero petenda erat, deinde ſuam expleret. Cæterùm à presbytero expetenda eſt prima chriſmatio omiſſa, quia neceſſaria eſt repetita chriſmatio, nempe prima illa baptiſmalis, & ſecunda, quæ ab Epiſcopo adhibetur in Confirmatione. Quod eò non pertinet, vt chriſmatis baptiſmalis omiſſionem ſolâ neceſſitate contractam cuiquam obeſſe, aut chriſmationis Epiſcopalis vim minuere PP. velint, ſed ſine vllo huiuſmodi præiudicio, repetita chriſmatio, ſeu chriſmatio duplex, neceſſaria habeatur. Verùm hæc interpretatio ſuſtineri nequit, cùm aliena ſit à verbis ipſius canonis, & illius ſententiam potiùs obtrudat, & inextricabilem reddat, quàm explicet: quare eâ omiſsâ dicendum eſt, in eo canone duplicem caſum proponi: in primo agitur de vnctione baptizati in vertice, quæ presbyteris permiſſa eſt, ex iuribus ſuprà traditis; quam inſtitutam fuiſſe à D. Syluestro referunt Amalaricus, & Rabanus relati ab Hallierio *in vindiciis*, *obſ.* 5. *cap.* 1. §. 3. & in dicto canone eius neceſſitas iniungitur, ideoque iubetur, vt qui baptizare intendit, ſine chriſmate non progrediatur. Secundus caſus proponitur, cùm omiſſa fuit hæc vnctio à baptizante ob neceſſitatem emergentem; & ſtatuitur, vt tunc tempore Confirmationis miniſtrandæ ab Epiſcopo ipſe commoneatur, non vt baptizatum mittat presbytero ad præmittendam verticis vnctionem, ſed vt ipſum chriſmate vngat tantùm, ſi illi viſum fuerit; aliàs ſi duplici chriſmatis vnctione illum linire velit, nihil obeſſe myſterio, quia ſuperflua non nocent; attamen repetitam chriſmationem neceſſariam non eſſe: *Quoniam*, aiunt, PP. *chriſmatis ipſius inter quoſlibet non niſi vna eſt benedictio*; id eſt vnâ, eademque benedictione conſecratum eſt chriſma, quâ vtuntur Epiſcopi, & Presbyteri; adeoque licèt vnctio in baptiſmate omiſſa fuerit, ex eo nullum ſequitur damnum, cùm reſarciatur copioſè in chriſmate confirmationis: & ita primus caſus, in quo de presbytero baptizante agitur, referendus eſt ad vnctionem verticis; in ſecundo verò, vbi de confirmatione per ſacerdotem, intelligendus eſt Epiſcopus, non ſimplex Presbyter.

CAPVT V.

Idem *Decano & Capitulo*[a] *Cenomanenſi.*

CVm inter vos ex vna parte, & Canonicos S. P. de [b] Curie ex altera, ſuper eo, quod dicti Canonici S. P. generale [c] interdictum à Ven. fratre noſtro Epiſcopo [d] veſtro, vel [e] vobis in ciuitate Cenoman. poſitum non ſeruant, quæſtio verteretur, vtraque pars, vt eadem cauſa poſſet ſine debito terminari, ſuum nuntium ad Sedem Apoſtolicam deſtinauit. Partibus igitur in noſtra præſentia conſtitutis, per procuratores idoneos audientiam præbuimus liberam, & benignam. Et quidam Eccleſiæ veſtræ propoſuit procurator, quod cùm Cenoman. Eccleſia ſuo loco, & tempore pro exceſſibus ſæcularis [f] poteſtatis interdicto voluit ſupponere [g] ciuitatem Eccleſiæ S.P. de Curie, tanquam membrum ſuo Capiti non adhærens,[h] campanis pulſatis, apertis [i] ianuis, *i* diuina officia celebrare, aliis ceſſantibus non omiſit. Cùm autem Ven. f. noſter Hoſtienſis [k] Epiſcopus tunc in partibus illis legationis officio fungeretur, iidem ad eius præſentiam accedentes, ſuam ei ſuper hoc querimoniam exponere [l] curauerunt, qui partibus conuocatis, & rationibus vtriuſque diligenter auditis & cognitis, cùm pars Eccleſiæ S.P. per priuilegia S. Apoſt. non poſſet oſtendere ſe munitam, immò ei firmum conſtaret, quod ex ſuperbia potiùs, quàm ex cauſa rationabili duceretur, ſententialiter diffiniuit, quod cùm in ciuitate Cenomanen. poſitum fuerit interdictum, illud eadem Eccleſia obſeruaret, vinculo quoque excommunicationis, ac pœnæ ordinis, ac [m] beneficij eos ſupponens, qui ſuæ ducerent ſententiæ reſiſtendum. Poſtmodum verò cùm

propter

propter quoſdam exceſſus ſæcularis [f] poteſtatis tota Cenomanen. ciuitas ſupponeretur eccleſiaſtico interdicto, & ipſis Canonicis S. P. denuntiatum fuiſſet, vt à diuinorum celebratione ceſſarent, & obſeruarent, ſicut aliæ Eccleſiæ illius ciuitatis, interdictum, ipſi maiorem temeritatem ſuæ audaciæ adiungentes, cum maiore ſolemnitate ſuum ſunt officium executi, venire contra Legati ſententiam non verentes. Procurator verò ipſorum propoſuit ex aduerſo, quod ipſa Eccleſia S.P. ab ipſa ſui fundatione [n] libera extitit, & exempta, & de bonis progenitorum Chariſſimi in Chriſto filij N.I. Anglorum Regis illic fundata fuerat, & dotata: firmiter aſſeuerans, & ex hoc ſuam credens intentionem fundare, quod Decanatum, & præbendas illius Eccleſiæ Rex & progenitores ſui conferebant, diœceſano Epiſcopo inconſulto. Propoſuit etiam, quod ex conſuetudine tali hactenus eadem Eccleſia gauiſa fuerat libertate, & hoc idem multotiens veſter Epiſcopus recognouit, quod ſuos parochiales poteſt is interdicere & Capellanum, qui extra chorum celebrat Eccleſiæ antedictæ; allegans de conſuetudine antedicta, quod in generali etiam interdicto licitum erat eis, pulſatis campanis, altâ voce, interdictis tamen & excommunicatis excluſis, diuina officia celebrare. Nos igitur auditis hinc inde propoſitis, & cognito quod ex tali conſuetudine, ſi qua foret, diſrumperetur neruus eccleſiaſticæ diſciplinæ, ipſam de [o] conſilio f. noſtr. penitùs duximus [p] irritandam: cùm non conſuetudo, ſed corruptela potiùs ſit cenſenda.

NOTÆ.

1. a *CEnomanenſi.*] Cenomanenſis ciuitas eſt in Gallia Celtica, tertiæ prouinciæ Lugdunenſis, caput Cenomanorum. Plinius *lib. 4. hiſt. cap.* 18. Fratres Sam. *tom.2.Gallia, fol.*512. Habet Eccleſiam Cathedralem dicatam S.Iuliano, ſuffraganeam Archiepiſcopi Turonenſis: eius mentio fit *in cap. mulieres, de iureiur. cap.*1. *de cleric. pereg. cap. is qui fidem, de ſponſ. cap.*2. *qui clerici vel vou. cap. venerabili* 52. *de ſentent. excom. cap.*4. *eod. tit. in* 5. *compil. cap.*1. *de offic.deleg. in eadem collect.* Eius Eccleſiæ Præſuli Hamelino, qui eam rexit ex anno 1191. vſque ad annum 1209. ſiue vt alij volunt 1218. reſcribit in præſenti Innocentius; cui etiam ſcribit *lib.*2. *epiſt.* 85. vbi notauit Boſquetus.

2. b *De Curie.*] Eſt Eccleſia Collegialis in ipſa ciuitate Cenomanenſi, quæ intendebat interdicto generali non ligari, vt ſimiliter contendebat Eccleſia Collegialis S.Aniani, de qua Innocentius noſter *lib.*3.*epiſt.*12. Alia eſt etiam Eccleſia S.P. de Cultura, in ſuburbiis Cenomanenſibus, Ordinis S.Benedicti, de qua *in cap. venerabile, de cenſibus:* einſdem meminit Orderic.Vital. ad annum 1098. *Is iam dudum in Cenomannico Conſulatu caſtra violenter in alieno iure conſtruxit, in poſſeſſionibus ſcilicet S. Petri de Cultura, & ſancti Vicentij Martyris, quibus colonos grauiter oppreſſit.* Arnulf. Lexou. *ad Alex.III.*Cironius *dict.cap.venerabili* 52.

3. c *Interdictum.*] Interdictum diuiditur ab Interpretibus in locale, & perſonale. Locale dicitur, quod principaliter fertur in locum, vt ibi diuina officia non peragantur, *cap. præſenti, cap. ſi ſententia, cap.ſi ciuitas, de ſentent. excom. lib.*6. Hoc interdictum locale ſubdiuiditur in generale, & particulare: generale eſt cùm tota diœceſis, aut tota ciuitas interdicitur, de quo agitur in præſenti textu, & *in cap. cùm in partibus, de v. ſ. cap. præſenti, de ſentent. excom. in* 6. particulare eſt cùm tantùm interdictum apponitur in hac, vel illa Eccleſia. Perſonale interdictum eſt, quod in perſonas profertur, non inſpectis locis, ſed tantùm ipſis perſonis: ſubdiuiditur in generale, & particulare. Generale eſt cùm interdicitur populus, *cap. ſi ſententia, de ſentent. excom. in* 6. particulare eſt, quod in aliquam perſonam ſpecialiter profertur, vel in plures, *dict. cap. ſi ſententia.* Leand. *de interdicto diſp.*1.*quæſt.*2. Gibalinus *de cenſuris diſp.*7. *quæſt.*14. Suarez *eod.tract. diſp.* 32.*quæſt.*2.

4. d *Epiſcopo.*] Epiſcopi enim, vt iudices Ordinarij, ſententiam interdicti proferre poſſunt, *cap. tranſmiſſam, de elect. cap. cùm ab Eccleſiarum, de officio ordin.cap. auditis, de præſcript. cap. cùm & plantare,* §.1. *cap. Epiſcopum, de priuileg.* Etiam abſque conſenſu Capituli, licèt iure communi attento, ſi in clericos interdictum apponendum erat, conſenſus Capituli deſiderabatur, *cap.*1. *de exceſſibus Prælat.* etſi hodie conſuetudine introductum ſit, vt talis conſenſus non deſideretur. Leander *dict.tract.de interdicto, diſp.*2.*quæſt.*2.

5. e *Vel vobis.*] Licèt Canonici iure communi inſpecto non poſſint ſine conſenſu Epiſcopi interdicti ſententiam proferre, *cap. quæſiuit, de his quæ fiunt à Prælatis*; attamen ſi conſuetudine introductum ſit contrarium, poterunt tam Eccleſias, quàm perſonas interdicere: quo modo intelligendi ſunt textus noſter, & textus *in cap.cùm dilecti* 55. *de appellat. cap.ex parte, de v. ſ. cap. ſi Canonici, de offic. ordin. in* 6. *cap. ſtatutum, de ſentent. excom. eod. lib.* Docent Petrus Greg. *lib.*4. *partition. tit.*16. *cap.*5. & nos dicemus *in dict. cap.*2. *de his quæ fiunt*

6. f. *Poteſtatis.*] Id eſt magiſtratus ſæcularis, *cap. penult.* vbi latiùs dicemus, *de iudiciis*; plerumque enim interdictum apponitur pro delicto, contumaciáve Magiſtratus, Principiſve ſæcularis, *cap. non eſt vobis, de ſponſ. cap. ſi ſententia, de ſentent. excom. in* 6. Concilium Lemouic. *act.*2. ibi: *Niſi de pace acquieuerint, ligate omnem terram.* Ob Epiſcopi etiam contumaciam interdictum poni poteſt, *cap. ſanè, el* 2. *de officio deleg.* ſemper tamen deſideratur culpa grauis, Gibalinus ſuprà, Leander *diſp.*2.*quæſt.*15. Ob debitum pecuniarium poni non poteſt, *c.quæſiuit, de his quæ fiunt à Prælat.cap. licèt* 3. *de pœnis,extrauag. prouidè, de ſentent. excom.* Nauarrus, Syluester, Couarr. apud Suarez *de cenſ. dict.ſect.*3. alij apud Leandrum *quæſt.*15.

7. g *Ciuitatem.*] Tunc non ſolùm Eccleſiæ vrbicariæ, verùm etiam ſuburbicariæ, & aliæ comprehenduntur, vt infrà dicemus.

8. h *Campanis.*] Campanarum etiam pulſatio

adeò prohibita est tempore interdicti, vt etsi concedatur alicui diuina officia celebrare, semper tamen campanarum pulsatio excipitur, *cap. quod in te, de pœnit.* & licèt per Alexandrum III. Innocentium III. Bonifacium VIII. quamplurimùm de rigore interdicti mitigatum fuisset *in cap. non est vobis, de sponsalib. cap. quod in te, de pœnit. cap. alma, de sentent. excom.* nunquam tamen circa pulsationem campanarum aliquid permissum inuenitur; immò eius tempore tabulâ, tubâ, aut cursore debent Canonici conuocare ad horas canonicas; manè tamen, meridie ac serò, & ad conuocandum populum ad verbum Dei, possunt pulsari, vt pluribus relatis docet Barbosa *lib.3. voto 102. num.33.* nouiter Gibalinus *disquisit.7. quæst.14. consect.17. de censuris.*

9. i *Ianuis.*] Ianuas Ecclesiæ aperire tempore interdicti prohibitum est, *dict. cap. quod in te:* nec circa eas aperiendas aliquid dispositum est in prædictis iuribus, nisi in festiuitatibus, de quibus *in dict. cap. alma mater:* vnde nisi in prædictis festiuitatibus non licebit eas aperire, adeò vt qui eo tempore eas perforauerit, aut in eis fenestras fecerit, excommunicetur. *Clement. 1. de sentent. excom.* Leander *d.tract.de interdicto, disput.4.quæst.11. cum sequentibus.*

10. j *Diuina officia.*] Sacrificium enim Missæ, & diuina officia celebrari tempore interdicti non licet. Gibalinus *vbi suprà, quæst.14.* Leander *de interdicto disput 4.* Sed licèt primis sæculis, quibus hac censurâ Ecclesia vti cœpit, officia diuina vniuersa, exceptis morientium pœnitentiis, & baptismo interdicerentur, etiam temporibus Alexandri III. *cap.non est vobis, de spons.* refert Oldericus monachus in Concilio Bituricensi; tamen Innocentius noster concessit sacramentum confirmationis administrare, *cap. responso, de sentent. excom.* & semel in anno Missam celebrare in Ecclesia interdicta, *cap. cùm & plantare, §. quod etsi, de priuileg.* Permisit etiam clericis interdictum seruantibus ius sepulturæ sine vllo diuino officio, aut pulsatione campanarum, *dict. cap. quod in te.* Et in Ecclesiis conuentualibus horas canonicas recitare bini, & bini, clausis ianuis, exclusis excommunicatis, non pulsatis campanis; & ita cantare, vt exteriùs audiri non possint, *dict. cap. quod in te.* Idem Pontifex concessit viaticum decedentibus dari, deferrique cum omni solennitate, & campanarum pulsatione, *dict. cap. quod in te.* Bonifacius VIII. & alij Innocentij successores alia concesserunt, quæ suis locis exponemus.

11. k *Episcopus.*] Theobaldus dictus, monachus Cisterciensis, à Lucio III. electus Episcopus Hostiensis anno 1184. qui legatione functus est in Germaniam per annos 1186. decessitque Romæ anno 1188. vt refert Vghellius *tom.1. Italia sacra, in Hostiensi Ecclesia, num.42.*

12. l *Curauerunt.*] Legati enim dati, vel à latere, possunt adiri non solùm per viam appellationis, verùm etiam per simplicem querimoniam, *c.3. 2. quæst.5. cap. conquestus 9. quæst.3. cap.3. 25. quæst.2. cap.1.de officio deleg.* vbi Deo annuente dicam.

13. m *Ac beneficij.*] Has pœnas Legatus apposuit, vt cogeret prædictos Canonicos seruare interdictum; iure verò communi inspecto omnes clerici, tam in maioribus, quàm in minoribus Ordinibus constituti, actum proprium sui Ordinis exercendo eo modo, quo à laicis exerceri non potest, vt Episcopus ordines conferendo, sacerdos administrando sacramenta, diuina officia celebrando, præter peccatum lethale, quod incurrunt, irregulares fiunt, *cap.clerici, de clerico excomm. cap. vlt. de excessib. Prælat. cap.1. de sentent. excom. lib.6. cap.1. cap.is cui, de sentent.excom. eod.lib.cap. Episcoporum, de priuileg.* nec eligi possunt, aut postulari ad beneficium ecclesiasticum, *cap.1.de postulat. Prælat.* Nauarrus, Conar. Suarez & alij apud Dianam *part.5. tract.5. resol.59.* Gibalinus *de censuris disquisit.8. quæst.1.* Leander *disput.8.de interdicto, q.2.*

n *Libera.*] Aliquando enim, dum Principes Ecclesias construebant, & prædiis, ac magnis dotibus ditabant, petebant, vt exemptæ essent à iurisdictione Episcopi, immediateque R. Pontifici parêrent: quæ exemptio illis concedebatur, in grati animi significationem, immò & aliquando pars decimarum ipsius Ecclesiæ illis assignabatur. 14.
Innocentius noster *lib.1. epist.6.* vbi de Marchione Brandeburgensi ita scribit: *Nobis humiliter supplicauit, vt cùm pro ampliatione diuini cultus conuentualem Ecclesiam decidere, & in terra ipsa construere licentiam super hoc ei concedere dignaremur, & ipsam ab omni onere Pontificalis iurisdictionis exemptam, in ius & proprietatem Sedis Apostolicæ retinere, ita profectò, quod duæ partes decimarum eiusdem terræ ad Marchionem ipsum, & hæredes ipsius pro Ecclesiæ fabrica deuoluantur, & cætera.* Ita Ecclesia S.P. à progenitoribus Regis Angliæ constructa, exempta fuit à iurisdictione Episcopali.

o *De consilio.*] Quia hæc verba sæpiùs occurrunt in decisionibus hoc volumine compilatis, 15.
sciendum est, ferè per priura octo sæcula ad grauiora negotia decidenda frequenter R. Pontificem Concilia nationalia congregasse, sed auctis Ecclesiæ bonis, & insuper accessione temporalis Principatus, cœpit Pontifex in singulos dies consiliariis, & adiutoribus indigere: & quia Episcopi ita frequentiùs conuocari non poterant, prædicta Concilia paulatim omissa fuerunt, & tota causarum cognitio ad Senatum Cardinalium redacta est, postquam iurare cœperunt Pontifices tempore inaugurationis iuxta veterem formulam, quæ extat in collectione canonum Deusdedit, & in libro diurno Bibliothecæ Vaticanæ, se ministerium suum cum consilio Cardinalium gesturos. Vnde factum est, vt quamplures constitutiones de consilio Cardinalium factæ dicantur, vt *in cap. licèt, cap. Ecclesia, de elect. cap. cùm inter, de consuet. cap.1. de schismat. cap. Apostolicæ, de re iudic. lib.6. cap.1. de renunt. eod. lib. Clement. ne Roman. Clement. plerumque, de electione,* & aliis: referunt Platina *de officio Cardin. cap.6.* Manfredus *lib.4. cap.881.* Vnde Pontifex in arduis negotiis consilium adhibet Cardinalium, non quia præcisè teneatur illud petere, aut petitum sequi, sed vt negotia ardua cum eorum consilio decidantur. Anast. Germonius *de indultis Cardin. §.quod in Romana,* Paleotus *de sacri consist. consultat.* Tiberius Decianus *tom.1. tract. crimin. lib.4. cap.24. num.4.* Bermondus *de concub. fol.149.* Cohelius *in notitia Cardin. cap.13.* nam in rebus arduis consilium virorum prudentum adhibendum est, *l. nuam 3. Cod.de ingenuis manum.* ibi: *Si cum peritioribus tractatum habuisses, facilè cognosceres.* Et *l.2. §.fin. l. ff.quis ordo in bonorum possess. l.5. Cod.de his qui accusare:* probat Solorzanus *tom.1.de iure Indiar.lib.3. cap.2.* quare Principes olim nullâ de re ferè cognoscebant, nisi adhibitâ prudentum authoritate, qui consilij causâ ipsis assidebant, *l. 1. ff. de officio assess. l.rescriptum, in princip. ff.de distract.pignor.l.an apud 5.ff.de manumiss. vindicta, l.omnium 19. Cod.de testam.*

testam. l.vlt. ff. de iure fisci: sic legimus Augustum non antè codicillorum vsum approbasse, quàm conuocatis prudentibus, *princip. Instit. de codicillis*, quò pertinet singularis epigraphe legis 6. *C. de vsucap. pro empt.* illustrat Fornerius *lib.4. rerum quotid. cap.10.*

16. p *Irritanda.*] Sed quomodo R. Pontifex irritat consuetudinem, cùm lis super ea non disceptaretur, & iudex tàntùm de re in iudicium deducta pronuntiare debeat, *cap. qualiter, de accusat. cap. licèt, de simonia.* Ioannes Andreas, Hostiensis, Zabarella, & Butrius *hic*, affirmant Pontificem consuetudinem corruptelam declarasse, quia exceptio Canonicorum S. Petri eâ nitebatur; ampliùs quia ad Pontificem spectat vitia extirpare, *cap. quoniam, de filiis presbyt. cap. ad petitionem, de accusationibus.*

COMMENTARIVM.

17. CONCLVSIO TRADITVR ET PROBATVR.

EX hoc textu communiter talis deducitur assertio. *Consuetudine introduci non potest, vt tempore generalis interdicti licitum sit in loco exempto publicè diuina officia celebrare.* Probatur ab specie ex *Clementina 1. de sepultur. Clementina 1. de sentent. excommunic.* nostro Innocent. *lib. 3. regest. 15. epist. 12.* Probari etiam potest per argumentum ex *cap. quod in te, de pœnitent. cap. cùm & plantare 6. cap. cùm capella, cap. petiisti 20. cap. vt priuilegia 24. de priuileg. cap. ne aliquis, cap. Episcopum, de priuileg. in 6.* Trident. *sess. 25. de regularib. cap. 11. & 12.* Illustrant præter relatos à Barbosa in præsenti, Petrus Gregorius *in cap. conquerente, cap. 10. num. 2. de offic. Ordin.* Suarez de censuris *disp. 36. sect. 1.* Moneta *de commut. cap. 11. num. 238.* Bosquetus ad Innocentium *in dict. epist. 12.* Barbosa *ad Concilium in dict. cap. 12.* Auila, Marius Alterius, Filliuclus, & alij relati à Leandro *de interdicto disp. 1. quæst. 10.* Altesserra *hic.*

18. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed aduersùs hanc assertionem illa se offert dubitandi ratio; nam Episcopi nullam habent iurisdictionem in personas exemptas, *cap. licèt, cap. irrefragabili, de officio ordin.* Trident. *sess. 7. de reform. cap. 14.* & *sess. 14. cap. 11.* Cochier *integro tractatu de iurisdict. in exemptos*, plures, & plura adducit Carleual *de iudiciis tom. 1. disput. 2. sect. 2. quæst. 6.* ita vt eorum Ecclesias non possint interdicere, ipsos excommunicare, aut aliis censuris ligare, *cap. cùm capella, de priuileg. cap. 1. de v. s. lib. 6.* Leander *de interdicto disp. 1. quæst. 11. & quæst. 25.* Sed Ecclesia S. P. de Curte exempta erat, vt ex nostro textu constat: ergo interdicto subiici ab Episcopo non poterat, & per consequens non tenebatur illud obseruare. Accedit, nam contrariorum eadem est ratio, & disciplina, *l. 1. ff. de his qui sunt sui, l. final. ff. de leg. 3. l. in fundo, ff. de rei vind.* plura Barbosa *axiomat. 58.* sed consuetudine potest introduci, vt qui non habebat iurisdictionem ad proferendam interdicti sententiam, eam proferat, *cap. auditis 55. de appellat. cap. ex parte 23. de v. s.* ergo poterit similiter consuetudine introduci, vt qui alicui subiectus est, eximatur ab eius iurisdictione, & non teneatur obseruare interdictum à se positum. Augetur etiam prædicta difficultas, nam certum est, illud omne introduci consuetudine, quod potest concedi priuilegio, vt suprà probauimus. Barbosa *axiomat. 57.* sed priuilegio potest fieri, vt vna Ecclesia, aut monasterium non teneatur seruare interdictum generale, vel locale ab Episcopo positum, *cap. cùm & plantare, §. quod si, cap. vt priuilegia, de priuilegiis, cap. vlt. eod. tit. in 6.* Auctor vitæ S. Abbonis Floriacensis Abbatis refert in quodam priuilegio ita contineri: *Néve vnquam quilibet Pontificum eidem monasterio diuinum interdicat officium, etiamsi tota Gallia ob populi peccata anathematis feriatur censurâ.* Refert Bosquetus ad Innocentium *dicta epist. 12.* ergo & consuetudine poterit introduci, vt certa Ecclesia non teneatur seruare interdictum, sed pulsatis campanis diuina officia possit celebrare.

19. INTERDICTI ORIGO.

Hac dubitandi ratione non obstante, verissima est suprà tradita assertio; pro cuius exactiori expositione primò sciendum est, interdicti censuram introductam esse ad compescendam Principis, aut superioris contumaciam, vt vniuersa plebs, quæ eius malitiam non ignorat, & cui illius iniquitas magnopere displicet, hinc occasione arreptâ proclamet in eum, & sic qui ob Dei amorem ab iniusta actione non vult desistere, clamore plebis ab ea recedat, vt ex Gofrido refert Iuretus *in notis ad Carnotensem epist. 266.* Sed à quo tempore vsus huius censuræ in Ecclesia inualuisset, adhuc non liquet, vt constat ex traditis à Roussellio *lib. 8. Pont. iurisd. cap. 1. num. 31.* Aliqui existimarunt ante tempora Alexandri III. qui Ecclesiam rexit per annos 1160. interdicti vsum non viguisse, eo argumento moti, quia apud Gratianum nulla interdicti mentio inueniatur. Alij ab anno 1304. huius censuræ originem repetunt ex Synodo Lemouicensi, quam refert Baronius in prædicto anno. Alij paulò antiquiùs initium sumunt, videlicet à temporibus Lotharij, & Ludouici, moti verbis Ademari monachi, qui anno 994. Balduino Episcopo Lemouicensi ita scribit: *Sæpè idem Alduinus pro nequitia populi nouam obseruantiam constituit, scilicet Ecclesias & monasteria cessare à diuino cultu, & sancto sacrificio, & populum quasi paganum à diuinis laudibus cessare.* Eos sequitur Morinus *lib. 2. exercit. cap. final.* adiiciens, quod Carolouingiæ familiæ potentia alio modo compesci non poterat. Sed hæc sententia facilè refellitur, cùm multis antea retrò annis huius censuræ vestigia reperiantur; nam Episcopi Galliæ passim per nonum sæculum ea vsi fuerunt: testis est Iuo Carnotensis *epistola 50.* ibi: *Præcepit itaque Stampensi Archipresbytero, vt vel eos ad satisfactionem adducat, vel ipsis excommunicatis, & locis, in quibus morantur, diuinum officium interdicat.* Et *epist. 62. 264. & 266.* vt in interdicto ciuitatis Rhotomag. relato à Gregorio Turon. *lib. 8. cap. 31.* & in interdicto à Ioanne VIII. indicto, de quo annales Franc. *ad annum* 878. Quare verius credo, ante tempora Alduini Episcopi, iam interdicti censuram in Ecclesia viguisse; id constat ex Concilio Cabilonensi sub Carolo, *cap. 26.* vbi propter quandam dissensionem circa diuisionem rerum Ecclesiæ, iubetur Episcopo, vt prohibeat in ea Ecclesia Missarum solemnia celebrari. Et in Concilio Triburiensi, *can. 32.* iubetur ianuas Ecclesiæ claudi, vt diuina officia non celebrentur. Pro qua sententia adduci possunt alia testimonia congesta à Bosqueto in notis *ad Innocent. III. lib. 2. epist. 72.* qui nostram tuetur sententiam: eam etiam amplectuntur Gibalinus *de censuris, disquisit. 7. quæst. 14.* Gretheserus *de immunit. eccles. lib. 3. cap. vlt.* Vnde immeritò Michael Roussellus *histor. Pontif. iurisdict. lib. 8. cap. 1. num. 31.* displicuisse D. Augustino *in epist. 75.* vsum interdicti ecclesiastici sibi persuasit, cùm huius censuræ formalem vsum non nisi aliquot ab Augustino sæculis recepisset Ecclesia;

clesia; & in ea epistola non improbat S. Doctor nisi excommunicationem, vel anathema in totam familiam ob peccatum domini, vt constat ex illa epistola, prout transcribitur à Gratiano *in cap. si habes 24. quæst. 3. cap. non imputantur 1. quæst. 4.* & notauit magnus Præceptor Illostriss. Ramos *in syntagm. de Episcop. Lusit. propos. vlt. num. 221.* Apud Gentiles etiam adumbratam legimus hanc censuram; nam Iulius Cæsar dum Druidum mores & ritus refert, ita ait: *Si quis, vel publicus, vel priuatus, eorum decreto non stetit, sacrificiis interdicunt; hæc pœna apud eos est grauissima: quibus ita est interdictum, hi numero impiorum, ac sceleratorum habentur; hi omnes decedunt, aditumque, sermonemque defugiunt, ne quid ex contagio incommodi accipiant; nec his petentibus ius redditur, neque honos vllus communicatur.* Videndus Budeus *ad legem penult. ff. de donat. inter.*

20. Interdicti effectus.

Secundò sciendum est, interdictum generale ab omnibus esse obseruandum, vt sic Ecclesiæ claues non contemnantur; vnde passim in chronicis legimus interdicta à monasteriis, & aliis locis exemptis obseruari. Chronici Altissiodorenses *ad annum* 1200. dum recensent generale illud interdictum ob superinductam pellicem à Rege Christianissimo, ita aiunt: *Nec modò in Ecclesiis, sed & monasteriis cessatum est à diuinis.* Et de alio interdicto Angliæ ita referunt: *Tota Anglia grauissimo subiicitur interdicto, & tam in monasteriis, quam in Ecclesiis, cessantibus priuilegiis, organa lætitiæ diuinæ sunt suspensa silentio.* Nisi ipsa monasteria priuilegiis specialibus fuerint exempta, vt *in dict. cap. cum & plantare*, & aliis, *de priuileg.* quæ priuilegia illis iuris locis comprehensa, an sint sublata per Concilium Tridentinum *sess. 25. de reform. cap. 12.* disputant plures congesti à Barbosa *ibi*, Gibalinus *de censur. disquisit. 4. quæst. 6. consect. 3.* P. Andreas Mendo *in Bullam disp. 15. cap. 1.*

21. Traduntur ratio decidendi, et solutio difficultatis.

Ex quibus ita præmissis prouenit vera decidendi ratio præsentis textus; nam cùm consuetudo non seruandi interdictum sit contra sacros canones, & bonos mores, vtpotè per quam neruus ecclesiasticæ disciplinæ disrumpitur, vt ait Innocentius *in præsenti*, & potestas clauium Ecclesiæ contemnitur, vt corruptela obseruanda non est, ex vulgatis iuribus *in cap. mala 8. dist. cap. cùm decorem, de vita & honest. cleric.* Iustè ergo, & rectè Pontifex in præsenti eam cassauit, & irritauit tanquam irrationabilem, & iniustam. Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam verum est, monasteria, & alia loca exempta teneri obseruare interdictum generale locale, licèt Episcopus non possit interdictum speciale in ipsis Ecclesiis apponere, quia nullam iurisdictionem in eas habet. Tenentur autem monachi interdictum generale seruare, *cap. tuarum, de priuil. cap. ex frequentibus, de sent. excom.* Chron. Altissiod. anno 1200. *Nec modò in Ecclesiis, sed & monasteriis cessatum est à diuinis.* Quia ita sacris canonibus cautum est, ne inutiliter, & vanè apponeretur; cùm in eis Ecclesiis facilè diuina officia celebrarentur, & ita interdictum inane redderetur. Nec quod dicebamus de priuilegiis, aliquid facit; nam procedit argumentum illud quando non militat diuersa ratio, sed eadem datur, vt in præsenti specie militabat; siquidem ex eo quod Canonici virtute consuetudinis possint interdicti sententiam proferre, aut ob priuilegium illis concessum illud ab Episcopo positum non seruare, non disrumpitur neruus ecclesiasticæ disciplinæ, sicut ex consuetudine in præsenti textu improbata. Similiter neque in casu priuilegij, cùm ex iustis causis illud R. Pontifex concesserit.

CAPVT VI.

Idem [a] *Heliensi Episcopo.*

CVm olim ven. f. noster [b] Londonien. Episcopus nostris auribus intimasset, quod in sua Ecclesia proposuerat statuere Præcentorem, certum redditum assignaturus eidem sine læsione cuiusquam: nos eius precibus inclinati [c] licentiam ei concessimus, [d] Præcentorem huiusmodi [e] ordinandi, dummodò in conferendis sibi redditibus nulli præiudicium inferretur. Nihilominus statuentes, vt Præcentor taliter institutus, in sessionibus, processionibus, & aliis illam haberet in Londonien. Ecclesia dignitatem, quam habent alij Præcentores in aliis Ecclesiis [f] Anglicanis. Postmodùm autem nostris fuit auribus intimatum, quod licèt idem Episcopus dil. f. B. in eadem instituisset Ecclesia Præcentorem, quod tamen à nobis fuerat de prælibata dignitate statutum, biennio iam elapso exequi non [g] curarat. Quapropter tibi dedimus in mandatis, vt illud, sub. cuiusl. contradict. & ap. ob. exequi non postponeres, contradictores per cens. ecclesiasticam compescendo. Nouiter verò dil. f. Decanus, & quidam alij [h] personatus habentes in Ecclesia memorata, suam nobis transmisere querelam; quod cùm per Anglicanas Ecclesias consuetudines sint diuersæ, ac quidam Cantorum minorem, quidam verò maiorem habeant dignitatem, nec possint dignitates eorum, cùm sint vel variæ, vel repugnantes, conuenire simul in vnam, is, qui nouiter est institutus in Ecclesia Londonien. Præcentor, non contentus eo quod habere potest sine præiudicio aliorum, occasione litterarum nostrarum, quasdam ipsius Decani & aliarum personarum eiusdem Ecclesiæ dignitates sibi nititur in eorum præiudicium arrogare. Quocirca f. t. p. A. s. m. quat. si secundùm diuersas consuetudines locorum, diuersas noueris habere Præcentores in Anglicanis Ecclesiis dignitates,

tates, iam dictum Præcentorem illam habere facias in Londonien. Ecclesia dignitatem, eaque ap. rem. permanere contentum, quam rationabilibus, & approbatis consuetudinibus eius saluis, sine alio præiudicio poterit obtinere.

NOTÆ.

1. a *Heliensi.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 5.* De Heliensi Ecclesia Angliæ egi *in c. pastoralis, de rescriptis*; & mentio fit *in cap. 3. de in integrum. restit. in cap. cæterùm 5. de iuramento calum. cap. auditis 4. de restit. spoliat. cap. 2. de dolo, cap. constitutus 30. cap. in nostra 32. de testibus.*

2. Londinum vrb. b *Londoniensi.*] Londinum ciuitas Regia est in Anglia, Regni caput, vulgò *Londres*, ciuibus præcipuè alienigenis frequentissima, diuitiis, atque opibus affluens; in ea Reges diademate insigniuntur, Parlamentum ibi celebratur, administratur antiquo Britannorum Regum priuilegio à 24. ciuibus, quos *Aldermanes*, quasi seniores Angliæ vocant. Polydorus Vergilius *lib. 5. histor. Angliæ. Anno 604. ordinatur Mellitus Episcopus, & sic facta est Ecclesia Cathedralis suffraganea Archiepiscopi Cantuar.* Eius mentio extat *in cap. 1. de renunc. cap. 1. de tempor. ordin. cap. veniens 5. de filiis presbyt. cap. 1. de officio deleg. cap. in nostra 32. de testibus, cap. G. 11. de fide instrum. cap. querelam 10. de iureiurando, cap. 1. de sequestrat. possess. in 5. compilat.* vbi Cironius.

3. c *Licentiam.*] Hic disputant Interpretes, an Episcopus inconsulto R. Pontifice, possit nouam erigere dignitatem in sua Ecclesia. Negant Glossa *verbo Omnes, in cap. 1. dist. 22.* & *verbo Concessimus*, in præsenti, Immola *in cap. cùm accessissent, num. 4. de constit.* Mandosius, Romanus, & Felinus apud Barbosam *de dignit. cap. 4. num. 2.* Affirmant Buttius, Zabarella, & Abbas *in præsenti*, Selua *de benefic. part. 1. quæst. 4. num. 18. & part. 4. quæst. 7. num. 120.* Azor *2. part. instit. lib. 6. cap. 30. quæst. 10.* Lotherius *de re benefic. lib. 1. quæst. 5. num. 16.* Zerola *in praxi, verbo Beneficium, num. 36.* Valenzuela *tom. 1. consilio 33. num. 87.* quorum sententiam vt veriorem sequitur Barbosa *dict. cap. 4. num. 2.* Nec contrarium probat præsens textus, nam in eius specie nulla adest mentio consensus Capituli, vnde creditur Episcopum solum nouam dignitatem statuere intendisse, & sic confirmationem Sedis Apostolicæ postulare. Vel dici potest, ad cautelam tantùm petitam fuisse; quæ interpretatio suadari potest *ex epistola 70. lib. 2. regestri 14.* ibi: *Cùm præter decem & octo præbendas, quæ in Ecclesia tua esse noscuntur, duas de nouo de redditibus mensæ tuæ creare disponas, & de tuorum Canonicorum assensu statuere, vt vigesimo Canonicorum numero eadem Ecclesia sit contenta: fraternitati tua, de cuius discretione plenam fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta mandamus, quatenus id supra his, sublato cuiuslibet appellationis, & contradictionis obstaculo, de tuorum Canonicorum assensu constituas, quod animarum saluti, & eiusdem Ecclesiæ vtilitati videris expedire.*

4. d *Præcentorem.*] Quisnam verò sit Præcentor, à paucis animaduersum inueniò; credo tamen eundem esse, ac Cantorem, *cap. cleros, cap. Præcentor, 21. dist.* & tantùm pro locorum diuersitate diuersimodè appellatur, aliquando Cantor, aliquando Primicerius, vt docent Manrique *de præcedentiis quæst. 30. num. 1.* Azor, Reginaldus & alij apud Barbosam *de dignit. cap. 9. num. 10.* In Ecclesiis Lugdunensi etiam Præcentor appellatur, *cap. cùm pro causa, de sentent. excom.* & in Ecclesia Senonensi *cap. 1. de postul. Prælat.* in Ambianensi, *cap. significantibus 38. de testib.* in Herfordiensi, *cap. significauit 48. de appellat.* Præcentoris vicarius dicitur Succentor, *cap. cleros, cap. inter dilectos, de excessibus Prælat.* De eo egi *in cap. cùm accessissent, de constitutionibus.* 5.

e *Ordinandi.*] Id est eligendi, siue instituendi, *cap. si tibi absenti, de præb. in 6.* Ordinationis enim in iure nostro ampla est significatio, cùm non solùm ordinationem, verùm etiam electionem personæ, eiusque in aliqua Ecclesia institutionem & descriptionem significet; quare illustria exempla peti possunt ex Concilio Arelat. 1. *can. 2. & 21.* Arelat. 2. *can. 54.* Carthagin. 3. *can. 46.* Cùm enim, vt ait Budeus *in l. honores, ff. de decurionib.* ordinare nihil aliud sit, quàm aliquem ad honorem, vel magistratum promouere, seu, vt loquitur Cicero, *ornare, honoribusque augere*; ordinatio ecclesiastica nihil aliud est, quàm ad ecclesiasticam dignitatem promotio; vnde passim in iure nostro legimus, quem in aliqua Ecclesia Ordinari, id est eligi. Flora Hallier. *de sacris electionib. cap. 4. fol. 17.* 6.

f *Anglicanis.*] Anglia enim habet duas Ecclesias Archiepiscopales, Cantuariensem videlicet, & Eboracensem: primæ parent vt suffraganei viginti duo Episcopi: secundæ tres subsunt. Eos referunt Candenius *in descriptione Angliæ*, Barbosa *de potest. Episcopi, tit. 1. cap. 7.* Carolus à S. Paulo *in Geogr. sacra.* 7.

g *Non curarat.*] Videlicet assignando prouentus, & locum in Choro, & Capitulo, sine præiudicio aliorum Canonicorum, secundùm consuetudinem Ecclesiarum vicinarum. 8.

h *Personatus.*] Sunt personatus in Ecclesiis Cathedralibus tantùm quædam prærogatiuæ, seu dignitates, quæ præcedunt Canonicos, habentque locum honorabiliorem in sessionibus, & processionibus, vt docent vltra congestos *in c. 8. de rescriptis*, Barb. *de dignit. cap. 4. num. 19.* Cæsar *de ecclesiast. disput. 12 §. 3. num. 10.* & præcentorem, de quo in nostro textu, tantùm personatum esse, sentit Rebuffus *in praxi, tit. Beneficium quotuplex*; licet contrarium sentiat Petrus Gregorius *lib. 15. syntagm. cap. 22.* vnde cùm Præcentor nouiter institutus voluisset maiorem dignitatem obtinere, quàm alij personatus, inde tam Decanus, quàm alij Canonici coram Pontifice comparuerunt.

COMMENTARIVM.

9. Conclusio adducitur et probatur. Ex hoc textu talis deducitur conclusio: *In tribuendis honoribus nouæ dignitati consuetudo vicinarum Ecclesiarum attenditur; & si diuersæ sint, quæ magis rationabilis videtur, & aliis minùs præiudicat.* Quæ conclusio singularis est, per argumentum tamen probari potest *ex cap. super eo, de censib. c. cùm Ecclesia, de electione, cap. super eo, de cognat. spiritual. l. cùm de lanionis, §. 3. ff. de fundo instructo, cap. 1. de supplend. lib. 1. l. tutor 7. §. 10. ff. de administ. tutor. l. quod si nolis. 31. § qui assidua, ff. de ædilit. edicto, l. si seruus 56. ff. de legat. 1. l. nummis 75. de legat. 3.* Illustrant Gutierrez *lib. 3. practic. quæst. 17. num. 25.* Alij plures congesti à Barbosa in præsenti, & in selectis

selectis ad nostrum textum, & *allegat.*78. *num.*17. Salgado *de protect.reg.2.part.cap.*9.*num.*18. Escobar *de Reg.& Pontific. cap.*24. Bobadilla *lib.*2. *polit.c.*10. *num.*48. Solorzanus *in allegat. pro praecedent. Consil. num.*31. *&* 55. Manrrique *de praeced. quaest.*18. Castillo *de tertiis*, *cap.*41. *num.*64. Altesserra *in praesenti.*

10. TRADITVR DVBITANDI RATIO. Hæc tamen assertio impugnari potest sequenti consideratione; nam in rebus ecclesiasticis, nun vnius aut alterius Ecclesiæ consuetudo attenditur, sed tantùm Romanæ Ecclesiæ, *cap.in causis*, *de re iudicata*, *cap.quis nescit* 11. *dist. cap.2.de temp.ordinat. cap.ad abolendam*, *de haeret.cap.consilium*, *de obseruatione ieiunior.* aut saltem Ecclesiæ Metropolitanæ consuetudo requirenda est, *cap.de his*, 12. *dist.cap.vlt. de sponsa duorum*: igitur vicinarum Ecclesiarum consuetudo attendi non debet. Deinde cùm diuersæ sunt, quæ minor est, attendi debet, argumento textus *in l. in stipulationibus*, *ff. de reg. iuris.*

11. TRADITVR RATIO DECIDENDI. Hac dubitandi ratione non obstante, vera est dicta assertio, pro cuius expositione primò obseruo, consuetudinem præcipuè attendendam esse in præcedentiis, & assignando loco dignitati: vnde assignare tribunalia dicitur *in l.penult. ff.de iust. & iur.* sedem in prouincia, *l.1.ff.de offic.Praef. August.* & per eam dignitatem agnosci, docent Salgado *de protect. part.2. cap.9. num.*18. Mastrillus *de magistrat. lib.5.cap.4. num.*30. & consuetudo totum facit in materia præcedentiæ, *l. Primicery*, *C.de offic.Praefect. Vrb.l.5 tit.6. part.*1. Ferro Manrrique *de praecedent.quaest.*18 *num.*2. Larrea *allegat.*51. *num.*8. Sperellus *decis.*76. *num.*3. Gregorius XV. *decis.*124. *num.*2. Solorzanus *in allegat. pro Consil. Indiarum*, *num.*31. *&* 32. Valenzuela *tom.2. consilio* 201 *num.*42. plures congesti à Barbosa *in select. ad nostrum textum*, *num.* 2. Deinde sciendum est, dignitatem, quæ de nouo creatur, ita erigi debere, vt quamminimum, aut nullum præiudicium inferat antiquioribus dignitatibus; sicut cùm Ecclesia de nouo ædificatur, ita construi debet, vt vicina nullum damnum sentiat, *cap. ad audientiam*, *de Ecclesiis aedificandis*; præcipuè cùm non credatur Pontificem voluisse confirmare aliquid cum præiudicio aliorum, Valascus *consult.* 72. *numer.*23. Ex quibus apparet decidendi ratio ad nostrum textum; nam cùm in assignando loco dignitati nouiter erectæ, attendatur consuetudo, quæ assignat ipsum locum; meritò in præsenti textu iubetur in ea parte, attendendam esse consuetudinem Ecclesiarum Angliæ; nam in dubiis, si non apparet quod actum est, erit consequens, vt id sequamur, quod in regione, in qua actum est, frequentatur, *l. in stipulationibus*, *ff. de regul. iuris.* Vnde in iudiciis bonæ fidei illæ vsuræ debentur, de quibus actum est; & si id non appareat, tunc illæ veniunt, quæ in regione, in qua contrahitur, frequentantur, *l.1. l.& in contraria* 37. *ff. de vsuris*, *l.tutor* 7. §. 10. *ff.de administr. tut.* in euictionibus rerum venditarum attenditur consuetudo regionis, vbi contracta emptio est, *l. si fundus*, *ff. de euictionibus*: in nummis legatis regionis testatoris consuetudo attenditur, *l. si seruus* 50. *in fine*, *ff.de leg.*1. *l.num* 75. *de legat.*3. & in aliis contractibus, & actibus semper consuetudo regionis, vbi actum est, attenditur, *l.* 31. §. 19. *ff. de aedilit. edicto*, *l.1. in fine*, *ff.de ventre inspiciendo*, *l.1. Cod. quae sit longa consuet. l.si de interpretatione* 37. *ff.de legibus*, Mascardus *de probat. conclus.* 423. *num.*11. Valenzuela *consilio* 33. *ex num.*228. & *cons.*34. *ex num.*161. Rota apud Farinac. *in nouis*, *decis.* 362. *num.*4. Cyriacus *controu.*23. *num.*22. Solorzanus *de iure Ind. lib.1. cap.*23. *num.*20. Meritò ergo cùm Londoniensis Ecclesia sit in Angliæ regno, iubetur ab Innocentio III. in dignitate Præcentoris statuenda inspiciendam esse consuetudinem Angliæ Ecclesiarum. Accedit, nam quemadmodum cùm lex deficit in causis nouiter emergentibus, ad vicinorum leges recurritur, *cap. super eo*, *de censibus*, & id custoditur, quod proximum est, *l. de quibus*, *ff. de legib.* Quintilianus *declamatione* 331. ibi: *Si quid vltione dignum non habet lex, manifestum indicium proximum sequi debere*; ita ad consuetudines proximas recurrendum est. Sed si consuetudines diuersæ sint, & dubium, quænam sequenda sit, emergat, quæ minimùm habet iniquitatis, eligenda est, argumento textus *in l.*56. *l.*155. *l.*200. *ff.de reg. iuris*: inde iubetur in nostro textu, eam consuetudinem esse sequendam, quæ magis rationabilis sit, & minùs præiudicij inferat.

Nec obstat dubitandi ratio, nam distinguendum est inter consuetudinem seruandam in sacramentis administrandis, & ieiuniis Ecclesiæ; & consuetudinem seruandam in sedibus & præcedentiis: in primis casibus consuetudo Sedis Apostolicæ sequenda est, quomodo intelliguntur iura in argumento adducta, aut Metropolitanæ Ecclesiæ: secundo verò casu vicinarum Ecclesiarum consuetudo sequenda est: ita Bohic. *in praesenti*, Cironius *in parat. ad hunc titulum.* 12. RESPONDETVR DIFFICVLTATI.

CAPVT VII.

Idem *Conuentui* [a] *Coruiensis Monasterij.*

CVm v.f.n. Episcopus [b] Hostien. & dilectus filius [c] L.tituli S.Crucis Presbyter Cardinalis olim in partibus Alemaniæ [d] legationis officio fungerentur, inuenerunt dilectum f. Abbatem de monasterio Hermion, quod ad Romanam Ecclesiam nullo mediante noscitur pertinere, ad monasterium Corbien. quod est etiam [e] Romanæ Ecclesiæ speciale, propriâ temeritate migrasse, licentiâ illud deserendi, vel confirmatione à nobis, vel ab ipsis, qui vices nostras in illis partibus tunc [f] gerebant, nec habitâ, nec petitâ. *Et infrà*: Postmodùm autem nuncij eius, ad defensionem ipsius, generalem illius terræ consuetudinem allegarunt. Cùm igitur hæc non tam consuetudo, quàm corruptela meritò sit censenda, quæ profectò sacris est canonibus inimica, ipsam mandamus de cætero non seruari.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. Coaviense monasterium vbi. a *COruiensi.*] Ita legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 6.* Monasterium Coruiense duplex est, vnum in Gallia inter Ambianom, & Peronam, ab ipsa Ambianensi per septem leucas distans; illud construxit S. Batbildis, Clodouei secundi Francorum Regis vxor, in honorem Sanctorum Apostolorum, vt constat ex decretali epistola Nicolai I. relata à F. Antonio Yepes *in chronic. D. Benedicti, tom. 2. in append. fol. 2.* ibi: *Nos igitur considerantes religiosam esse petitionem tuam, & nihil noui nos constituros, si prædecessorum nostrorum decreta sequamur; pastoralis quoque pariter esse officij seruorum Dei iugiter vtilitati, commodisque prospicere, decernimus, vt monasterium Corueia, quod ad laudem Dei, in honorem sanctorum Apostolorum Petri & Pauli constructum esse dignoscitur, & à Bathilde Regina Francorum, filioque eius Lothario à principio fundatum, & donariis, rebusque necessariis locupletatum, quod est in pago Ambianensi, super fluuium Summa situm, rerum suarum in omnibus habeat disponendi regulariter potestatem.* Alia quæ spectant ad hoc monasterium, prosequuntur Yepes *vbi suprà*, Busquetus *ad Innocentium epist. 1.* Renatus Chopinus *de sacra politia fol. 90.* Tamayo à Salazar *tom. 1. martyrolog. Hisp. fol. 47. die 2. Ianuarij.* De hoc monasterio agitur *in cap. ad petitionem 22. de accusat.* Aliud est Curueiense, Nouum dictum, ad differentiam alterius veteris, in Saxonia, prope Bisurgin fluuium, diœcesis Paderuornensis, constructum à S. Aderardo monacho Coruiensi, vt referunt Yepes *vbi suprà*, Fratres Sarmat. *tom. 4. Galliæ, fol. 292.* De quo agitur *in præsenti*, non verò de monasterio veteri, vt notauit Chopinus *vbi suprà.*

b *Hostiensis.*] Hugolinus cognominatus, Anagninus Comes, Patruelis fratris Innocentij III. Diaconus Cardinalis S. Eustachij, posteà R. Pontifex electus, Gregorius IX. appellatus, Vghellius *tom. 1. Italiæ, in serie Episcop. Hostien.* & nos *in cap. 2. de post. Prælat.*

2. c *L.*] Leo dictus, tituli S. Crucis Presbyter Cardinalis. Septem sunt presbyteri Cardinales Basilicæ S. Laurentij extra muros; inter eos vnus est presbyter tituli S. Crucis in Hierusalem, vt refert Cohelius *in notitia, cap. 6.*

3. d *Legationis.*] Ad varias legationes misit Innocentius noster prædictum Leonem, sed præcipua fuit in Alemaniam; nam cùm Germania continuis affligeretur cladibus Imperatorum, Othonis, & Philippi factionibus, Innocentius Legatos misit Leonem & Hugolinum, vt præstito iuramento Philippum absoluerent à nexu excommunicationis. Cuius legationis mentio extat *in cap. 2. de postulat. Prælat.* eam fusè narrat Spondanus *anno* 1107.

4. e *Romanæ Ecclesiæ.*] Monasterium Corniense, siue Corueiense, est immediatè subiectum R. Pontifici. Innocentius III. *lib. 2. epist. 1. regest. 14.* ibi: *Quanto amplius Corueiense monasterium ad ius & proprietatem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ noscitur pertinere, & specialius ad eius curam respicit, & tutelam; tanto ad defensionem, & consuetudinem ipsius propensiori curâ nos oportet intendere.* Idem *lib. 1. regest. 13. epistola 1.*

f *Gerebant.*] Licet enim Legati non possint transferre Episcopos de vna Ecclesia ad aliam, 5. *cap. quoad translationem, de officio Legati*, Cironius *ad titul. de translatione Episcoporum*; Abbates tamen transferre possunt, *cap. si Abbatem, §. final. de electione, lib. 6.* Vnde in præsenti Legatus Pontificis potuit translationi authoritatem præstare.

COMMENTARIVM.

EX hac Innocentij III. decisione sequens vulgò deducitur assertio: *Consuetudine introduci non potest, vt Abbas exemptus sine licentia Pontificis possit transferri in aliam Abbatiam.* Probant eam textus *in cap. finali, de renunciat. cap. licèt, de regul.* illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti, Cironius *in 5. compil. in dict. cap. vlt. de renunc. & in parat. ad titulum de translat. Episcop.* Azor *part. 1. instit. lib. 5. cap. 18.* Tamburinus *tom. 1. de iure Abbat. disput. 13.* Layman *in summa, tit. de Prælat. elect. cap. 19.* Petrus Gregorius *lib. 2. de elect. cap. 19.* Lambertinus *de iurepatron. quæst. 5. princip. art. 2.* 6. Conclusio tradita, & probatur.

In hanc tamen assertionem pro dubitandi ratione ita insurgi valet. Prohibitio translationis Prælatorum de vna Ecclesia in aliam, vel de vno monasterio in aliud, tantùm est iuris Ecclesiastici, *cap. 1. de clericis non resid. cap. 1. & per totum*, vbi illustrabimus, *de translat. Episcop.* sed passim admittuntur consuetudines iuri ecclesiastico contrariæ, *cap. super eo, de cognat. spirit.* probaui suprà *in cap. 1. hoc tit.* ergo & in casu huius textus consuetudo obseruanda erat, per quam licebat translatio Abbatis de vno monasterio in aliud. Augetur hæc difficultas, nam in electionibus ecclesiasticis admittitur & attenditur consuetudo, *cap. nos, 12. dist. cap. pudenda, 24. quæst. 1. cap. cùm olim, de cleric. coniug. cap. cùm Ecclesia, de causa possess.* igitur & in translationibus Prælatorum Ecclesiæ. Augetur tandem hæc difficultas, nam si in præsenti specie Abbas contra ius translatus esset de vno monasterio in aliud, priuaretur tam primâ, quàm secundâ Abbatiæ dignitate, iuxta textus *in cap. quantò, de translat. Episcop. cap. literas, de conces. præbend.* sed non priuatur primâ Abbatiâ: ergo quia contra ius translatus non fuit. 7. Impugnatur tradita assertio.

Quâ difficultate sic fulcitâ minimè refragante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione scire oportet, translationem Prælatorum de vna Ecclesia in aliam iam diu in Ecclesia prohibitam fuisse; Presbyterorum, & Abbatum sine licentia suorum Prælatorum; Episcoporum verò sine licentia Romani Pontificis, *can. 15. Apost.* latè dicemus *in titul. de translat. Episcop.* immò adeò exosæ erant translationes Prælatorum, vt earum prohibitio cum rebaptizatione coniungatur *in cap. non liceat, de consecr. dist. 4.* Circa Abbates autem sequens obseruantia viguit; nam si immediatè subiecti erant Episcopis, eorum licentia desiderabatur, *cap. Abbas 18. quæst. 2.* si tamen exempti erant, R. Pontificis consensus petebatur, *cap. vlt. de renunc.* In Gallia tamen translationem Abbatum Sedi Apostolicæ reseruatam esse, testatur Cironius *ad titulum de translat. Episc.* Vnde apparet vera ratio præsentis decisionis; nam cùm prohibita sit tot Ecclesiæ canonibus translatio Prælato- 8. Traditur decidendi ratio.

rum de vna Ecclesia in aliam, ex rationibus, quas illustrabimus *in tit. de translat. Episcopi*, inde consuetudo translationem Abbatis absque superioris licentia permittens, non potest vt rationabilis iudicari, & ita tanquam corruptela, iustè improbatur in præsenti textu. Accedit, nam petere licentiam à superiore, spectat ad obedientiam superioribus debitam, vt ex citatis iuribus constat: sed contra obedientiam superiori debitam nulla præscribitur consuetudo, *cap. cùm ex officio, de præscript.* Glossa *verbo de consuetudine, in cap. cùm inter, hoc tit.* ergo consuetudine introduci non valet, vt non obtentâ superioris licentiâ, Abbas se transferat in aliud monasterium. Ampliùs, nam nihil tam naturale est, quàm eo genere quidquid dissolui, quo colligatum est, *cap. 1. de reg. iuris, l. nihil tam naturale, ff. eodem*: sed Abbas immediatè subiectus R. Pontifici, ab eo confirmationem petit, *dict. cap. vlt. de renunc.* ergo eius licentiâ, & absolutione indiget, vt in aliud monasterium se transferat, quam consuetudo supplere non valet.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, cui facilè satisfaciendum est ex sæpius repetitis *in hoc tit.* videlicet præsentem consuetudinem, & similes non improbari, quia sacris canonibus contrariæ sunt, aliàs nunquam daretur consuetudo contra sacros canones; sed quia ratione destituuntur, vt contingit *in cap. inter, de excessibus Prælat. cap. cùm decorem, de vita & honest. cleric. cap. si Episcopus, de pænitent. cap. 1. de consuet. lib. 6.* tales enim consuetudines vt corruptelæ improbantur, licèt illæ, quæ rationabiles sunt, in electionibus, & aliis actibus ecclesiasticis admittantur. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, nam præterquam quod in præsenti textu non deciditur, an Abbas translatus inconsulto Pontifice sustinendus sit in prima Abbatia, an verò vtraque priuandus; etsi demus tolerari in prima, id procedit propter iustam ignorantiam, quam ob prædictam consuetudinem Abbas habuit. 9. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

CAPVT VIII.

[a] Idem *Decano Salesbrien. A. Archidiacono, & Magistro P. Pulverel. Canonico Parisiensi.*

CVm dilectus filius [b] Andren. Ecclesiæ monachus, qui pro [c] electo eiusdem Ecclesiæ se gerebat, & G. Daubis monachus, ac procurator monasterij [d] Karroffen. super iure eligendi [e] Abbatem Andren. monasterio, & de electione eiusdem inuicem in nostra præsentia litigarent: idem electionem suam à Fratribus Andren. concorditer celebratam, auctoritate petiit Apostolicâ [f] confirmari, asserens tam de iure communi, quàm [g] priuilegio speciali eis à Ser. Alexandro Papa [h] prædecessore nostro concesso, & à nobis postmodùm confirmato, liberam eligendi auctoritatem ad eosdem Fratres tantummodo pertinere. Nam de iure communi omnis congregatio monachorum eligere sibi debet [i] Abbatem: & in cuiusdam Alexandri priuilegio continetur, vt obeunte monasterij Andren. Abbate, nullus ibi qualibet subreptionis astutiâ, seu violentiâ præponatur, nisi quem Fratres, vel eorum pars consilij sanioris secundùm Deum, & B. Benedicti regulam duxerint eligendum. A nobis quoque prædictis Fratribus dignoscitur esse concessum, vt licitum sit eisdem cùm Ecclesiam Abbate vacare contigerit, personam idoneam de gremio eiusdem Ecclesiæ, vel aliunde per regularem electionem sibi præficere in Pastorem, Karroffen. monasterio præsentandam, vt ab ipso confirmationem accipiat, & reuerentiam ei, quam debet, impendat. Dictus verò [j] G. procurator proposuit ex aduerso, quod cùm olim ad petitionem Comitis Balduini, vxoris, & filiorum eius, Andren. Ecclesiæ patronorum, à bonæ memoriæ G. Morin. Episcopo fuerit [k] constitutum, quod si præfatus locus, diuino more adeò [l] pullularet, vt Prior, aut Abbas constitueretur ibidem, electio eius penes Fratres eiusdem loci, & Capitulum Karroffen. penderet; & huius obtentu statuti sic fuerit longè retroactis temporibus obseruatum, vt monasterio Andren. vacante, Andren. fratres Karroffen. Capitulo aliquem de gremio monasterij Karroffensis sibi eligerent in Abbatem, electio prædicti G. tam contra statuti tenorem, quàm etiam contra consuetudinem approbatam, quæ optima est legum [m] interpres, minùs canonicè a tentata, meritò cassari debeat, & mandari Fratribus antedictis, vt iuxta quod est hactenus obtentum, procederent ad electionem Abbatis. *Et infrà*: His igitur, & aliis, quæ coram nobis vtrinque fuerunt proposita, perspicaciter intellectis, quia nobis constitit electionem ipsam à suspensis, & de suspenso etiam esse [n] celebratam, ipsam de confratrum nostrorum consilio, iustitiâ cassauimus exigente. Cæterùm cùm supradictum statutum, videlicet quod penes Fratres eiusdem loci, & Capitulum Karroffen. pendeat Abbatis, electio, ita sanè posset intelligi,

intelligi, quod per illud neque inrl communi, nec priuilegio derogetur, vt videlicet ad sæpedictos Fratres electio spectet Abbatis, ad Karoffen. Capitulum confirmatio: deuotioni vestræ pr. auctoritate m. quat. auditis hinc inde propositis, si ex parte Karoffen. cœnobij talis fuerit consuetudo probata, quæ iuri communi præiudicet, in hac parte vos secundùm illam consuetudinem decernatis electionem Andren. Abbatis de cætero faciendam; quod si talis consuetudo probata non fuerit, per quam in hoc casu præiudicetur iuri communi, vos Andren. monachis ius eligendi Abbatem sub. ap.ob. adiudicare curetis, vt sic de cætero liberam habeat facultatem, de gremio Ecclesiæ suæ, vel aliunde per electionem canonicam, eligendi personam idoneam in Abbatem præsentandnm Karoffen. Capitulo, vt ab eo, si fuerit canonica, confirmetur.

N O T Æ.

1. a *IDem.*] Ita legitur in hac sexta collectione, & in tertia *sub hoc tit.c.7.* sed emendenda est inscriptio in hunc modum. Idem *Decano Saresbariensi, & Archidiac. & Magist. P. Puluerel. canonico Parisiensi*; ita enim eam restituo *ex lib.2. epist. Innoc. III. regest.14. epist.19.* Vbi casus præsens refertur; quare ad huius textus illustrationem eam transcribere ex editione Bosqueri operæpretium duxi.

Hugoni Abbati, & conuentui Karroffen.

INter Ecclesiam vestram, & Andren. cœnobium super iure eligendi Abbatem Andren. dudum quæstione suborta, postquam super ea fuit in nostra præsentia diutiùs disceptatum, dil. fil. Decan. Saresbarien. & Archid. & Magistro P. Puluerel. Canonico Parisiensi dedimns in mandatis, vt auditis hinc inde propositis, si ex parte vestra talis foret consuetudo probata, quæ iuri communi præiudicaret, meritò in hac parte ipsi secundùm consuetudinem eandem decernerent electionem Andren. Abbatis vlteriùs faciendam. Quod si talia consuetudo, per quam in hoc casu præiudicaretur iuri communi, minimè probaretur, ipsi Andren. Monachis ius aligendi Abbatem, sublato appellationis obstaculo, adiudicare curarent. Vt sic postmodùm obtinerent liberam facultatem, vel de Ecclesiæ suæ gremio, vel etiam aliundè, per electionem canonicam, eligendi personam idoneam io Abbatem, præsentandam Capitulo Karroffen. vt si esset canonica, confirmaretur ab ipsis. Quod si forsitan partes mallent, vt nobis sententia seruaretur; ipsi causam instructam ad nostrum examen remittere procurarent, præfigentibus partibus terminum competentem, quo in nostra comparerent præsentia, recepturæ iudicium æquitatis. Quod si omnes his exequendis interesse non possent, duo eorum ea nihilominus exequi procurarent. Qui postmodùm testibus vtriusque partis receptis, & tam instrumentis, & rationibus, quàm confessionibus, & allegationibus etiam diligenter inspectis; cùm iudices super sententiâ proferendâ tractarent, & vnus eorum, videlicet Decanus, adstrueret, sibi de causæ meritis non liquere, quam ad nostrum cupiebat examen remitti, reliqui duo iudices, sicut ex litteris intelleximus eorundem, cupientes negotium expedire, prout partes pluries instanter petierant; postquam in causa renunciatum fuerat, & conclusum, auditis specialiter postea quæ fuerunt à partibus proposita coram eis, cùm iam sententiam, quam de consilio peritorum conscripserant, intenderent promulgare: Andren. monasterij procurator quasdam suspicionis causas proposuit contra eos, de quibus antè nullam fecerat mentionem; & ad cognoscendum de ipsis, arbitris non petitis recessit ab eis. Sed dicti iudices nihilominus sententialiter decreuerunt, cùm in Andren. cœnobio immineret Abbatis electio facienda, & Andren. monachi ab Abbate & Capitulo Karroffen. eligendi Abbatem licentiam peterent, & eligerent postmodùm personam idoneam de gremio, & professis Ecclesiæ Karroffen. ita quod in capitulo Karroffen. eligere minimè tenerentur. Cùm autem nuper dil. fil. G. Dsubis monachus vester, & Vv. Andren. Ecclesiæ procuratores propter hoc ad Sedem Apostolicam accessissent, & super antedicta sententia litigassent aliquando coram nobis, nos qui ex officij nostri debito his, quæ pacis sunt, tenemur insistere, compositionem amicabilem, & vtrique monasterio vtilem fecimus inter eos, quam ipsi demùm pariter acceptarunt, vt videlicet Andren. monachi, qui nunc sunt, & qui pro tempore fuerint, Karroffen. Abbati professionem faciant apud Andren. cœnobium, promittendo eidem obedientiam, & reuerentiam regularem. Cùm autem in Andren. Ecclesia occurrerit electio facienda, Andren. monachi de professis monasterij Karroffen. siue de suo, siue de monasterij Karroffen. collegio personam idoneam liberè sibi eligant in Abbatem. Electos verò Karroffen. præsentetur Abbati, qui electionem de illo factam confirmare, vel infirmare procuret, sicut de iure fuerit faciendum. Confirmatus autem à Diœcesano benedicatur Episcopo, & singulis trienniis monasterium visitet Karroffen. ac census nomine viginti solidos sterlinguorum annuatim persoluat eidem. Præterea Karroffen. Abbas annis singulis, si voluerit, per seipsum, vel per duos ex suis monachis Andren. monasterium visitet, cui Andren. Abbas in Choro, Capitulo, refectorio, & aliis locis, vtpote Patri Abbati cedat. Qui cum consilio Andren. Abbatis corrigat, si quid in membris Andren. cœnobij fuerit corrigendum. Quod si quidquam corrigendum fuerit in Abbate, id cum seniorum & saniorum Fratrum ipsius loci consilio Abbas corrigat Karroffen. Nos igitur compositionem eandem à præfatis procuratoribus approbatam, de communi fratrum nostrorum consilio auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Statuentes eandem perpetuis temporibus inuiolabiliter obseruandam. Nulli ergo, &c. hanc paginam nostræ confirmationis & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem, &c. vsque, incursurum. Datum Lateran. X. Cal. Aprilis, Pontificatus nostri anno quatuordecimo.] De diœcesi Parisiensi iam suprà egi *in cap. fin. de rescriptis*: de Saresbariensi agam *in cap. 28. de appellat.*

2. b *Andren.*] Malè in aliis compilationibus legitur *Mandrensis.* Andrense enim monasterium fundatum fuit inter alia à Comite Flandriæ Balduino, vt refert Iperius *in chronic. S. Bertini*, ibi: *Ioannes Bertinensis Abbas 39. consecratus est anno Domini* 1081. *Huius Abbatis anno 3. Balduinus Ghisnarum Comes, & Ingelramnus Lilariensis à peregrinatione S. Iacobi redeuntes per Pictauiam, hospitati sunt in monasterio Karrosen. & videntes ibi religionem bene vigere, de monachis Karrosensibus secum ad has partes duxerunt, & quidem Balduinus Andrense, Ingelramnus verò Hamense monasterium in honorem S. Saluatoris fundauerunt anno Domini* 1084. Meyerus *in annalibus Flandriæ*: ex eis notarunt Bosquetus *in notis ad Innocentium lib.2. epist.*18. *regest.*14. Yepes *tom.6. chronica, centuria 7. cap.3.*

3. c *Pro electo.*] Perperam in decretalibus legitur *pro clerico*; electus enim fuit Abbas monasterij Andrensis, & simul procurator designatus ad electionis causam prosequendam coram R.Pontifice, vt constat ex dicta epist.19. vnde non solùm vt electus electionem suam prosequebatur, quod facere poterat, *cap. cùm dilecta, de electione*, verùm etiam vt procurator.

4. d *Karrosen.*] Karrosum monasterium est S. Saluatoris, ordinis D.Benedicti, diœcesis Pictauiensis, quod construxit Rotgarius Comes Lemouicensis cum Eufrasia eius vxore, cuius meminerunt Theodulphus Aurelian. *lib. 3. carminum, cap.8.* & de eo egerunt Fratres Sammat. *tom.4. Gallia christ. fol.* 220. Bosquetus *ad Innoc. III. in dict. epist.*18.

5. e *Abbatem.*] Frequens controuersia inter monachos oriebatur ob prælationem, quam vnum monasterium supra aliud habere intendebat.

f *Confirmari.*] Abbates enim electi debent petere confirmationem, si exempti sunt, à R.Pontifice, aliàs à proprio Episcopo, *cap. cùm venerabilis, hoc tit.cap. Abbate, de elect.lib.6.*

6. g *Priuilegio speciali.*] Sæpius enim confirmationis gratiæ priuilegium idem continet, ac ius commune, *cap veniens, de elect. cap.*1. iuxta vulgarem intellectum, *de rescriptis*; quia quod priuilegio speciali cautum est, & singulariter promittitur, plus solet timeri, vt de voto dicitur *in cap. quamquam, dist.*23. Docent Cironius *ad 5. compil. in cap.3.de elect.* & tunc priuilegium ius, quod antea competebat, non mutat, sed firmat, *cap. post electionem, de conces. preb. cap. auditis, de præscript. cap. cùm persona, §.quod si, de priuil. in 6. l.forma, §.finali, ff.de censibus*; & ideò qui illud impetrauit, non creditur à iure sibi competente recessisse, vt probat Solorzanus *de iure Ind.lib.3.tom.1.c.1.n.*58.

7. h *Prædecessore nostro.*] Varia enim priuilegia concesserunt his monasteriis Alexander II. Vrbanus II. Lucius II. Alex.III. vt constat ex dicta epistola 19. Alexandri III.

i *Abbatem.*] *Cap. vlt.16. quæst.1. cap. Abbate, cap.quàm sit 18. quæst.2. cap.1. de electione*, vbi latè probabimus.

8. j *G.*] Gerardo videlicet, vt constat ex Meyero *in annalib. Flandriæ.* Morinum est ciuitas dicta *Terouana*, & Morinorum retinet nomen, quamuis euersa à nostro inuictissimo Carolo V. & eius Episcopalis Sedes in Bononiam translata esset. Vghellius *in descriptione Bononiæ.* Morinensis Ecclesiæ mentio extat *in cap.2. de alienatione iudicij, cap. ex parte 67. cap. insinuasti 68. de appellat. cap.1. de solutionib. in cap. vltimo de confirm. vtili*, vbi Cironius *in 5.compil.*

k *Constitutum.*] Licèt enim Episcopus per se 9.
non possit vnam Ecclesiam alij subiicere, nec quid statuere in præiudicium eorum, qui iam instituti sunt in ea, *cap.cùm olim, hoc tit.cap.3.de Ecclesiis ædificandis*; tamen tempore fundationis potest ad petitionem patroni statuere, vt Prælatus electus confirmetur ab alio monasterio, *cap.nobis, de iurepatron. cap. Abbati, de v. s. cap.1.18. quæst.2.* tunc enim valet tale statutum, quia ante fundationem non irrogatur præiudicium alicui. Anguianus *lib.2.de legibus, cap.2.num.*21.

l *Pullularet.*] Id est, religiosis & prouentibus 10.
augeretur; tunc enim eligendus est proprius Prælatus, cùm quælibet congregatio debeat habere suum Prælatum, *cap.1.de elect.*

m *Interpres.*] Inter alios consuetudinis effe- 11.
ctus præcipuus est interpretari ius scriptum, *l.si de interpretatione, ff.de legibus, cap.certificari, de sepult.* Docent Duarenus *ad titulum de legibus, c.*12. Donel. *lib.1.comment.cap.*25. Suarez *lib.7.de legibus, cap.*17. Molina *lib.2.de primog.cap.6. num.*58.

n *Celebratam.*] Hic duo sunt notanda. Pri- 12.
mum, suspensum non posse eligi, nec eligere ad dignitatem ecclesiasticam, *cap cùm inter R.de elect. cap.cùm bona, de ætat. & qualit.* Suarez *de censuris disput.37. sect.1.num.34.& tom.4.de relig.lib.2.cap.4. & 6.* Barbosa *de potest Episc. tom.1. cap.3. num.24. & de dignit.cap.*41. latè diximus *in dict. cap.cùm bona.* Secundò, quod Pontifex pronunciauit non solùm super consuetudine, de qua principaliter agebatur, verùm super suspensione; quod duplici ex causa facere potuit. Prima, quia deducta suspensionis causa fortassis fuerat in ipso processo: secunda, quia tùm confirmatio peteretur à R. Pontifice, poterat inquirere super electione, & persona electi, *cap nihil, de electione.*

o *Electio.*] Hoc enim verbum *electio*, diuersi- 13.
modè potest interpretari: si illud vniformiter sumatur, sequitur absurdum; licèt enim electio strictè sumpta tantùm cooptationem inducat, tamen pro confirmatione hic sumitur. Ita post plurea Vela *tomo 2. dissert.28. num.*44.

COMMENTARIVM.

EX hoc textu, prout iacet apud Raymundum, 14. Conclusio traditur et probatur.
talis deducitur assertio: *Consuetudine induci potest, vt vna Ecclesia de gremio alterius sibi eligat Prælatum.* Probat textus *in c. Albate, de v. s.* Illustrant Gonzales *in regul.8. glossa 8.num.*109. Syluester *in summa, verbo Electio 1.quæst.*1. Petrus Gregorius *de elect.c.6. num 9.* Iulius Lauorus *eod.tract. tit.4.c.*16. Suarez *de religione tom.4.lib.2.cap.3.n.*11. Tamburinus *de iure Abbatum disp.5.quæst.*1. Layman *in summa de elect.tit.de elect.q.19.cap.*2. Duarenus *de sacris lib.5.c.*1. Bosquetus *in dicta epist.*17. Fragoso *p.2.de regimine, disput.24.§.1.* Ballamon *in can.4. Synodi Constantinopolitanæ.* Altesserra *hic*, Gibalinus *tom.2. scient. can. lib.6. cap 4. quæst.2.*

Sed aduersùs istam assertionem pro ratione du- 15. Traditur ratio dubitandi.
bitandi ita insurgi potest. Consuetudo sacris canonibus contraria, vt corruptela debet cassari, *cap.1.cap.cùm venerabilis., hoc tit.* sed hæc consuetudo, vt eligatur Abbas prælatus de alio monasterio, repugnat sacris canonibus, de quibus *in cap. Abbatem 18. quæst.1.cap.nullus, de elect.lib.6. Clementina Vt rationi, de elect.* ergo consuetudine induci non potest, vt Prælatus de alterius monasterij congregatione eligatur. Augetur hæc consideratio, nam hæc consuetudo erat irrationabilis, siquidem

quidem ratio naturalis dictat, vt homines dispari professionis simul non socientur. *Clementina 1. de elect.* præcipuè cùm non omnes monachi conueniant in regula, & viuendi norma, *cap. sanè, de regularibus*; & sic monachus alterius monasterij non rectè degit cum aliis, *cap. in nouo 26. quæst. 7.* Deinde, nam non debet in magistrum eligi, qui adhuc in eo monasterio discipuli officium non assumpsit, *cap. cùm magistrum, cap. cùm monasterium, de elect.* nec præficiendus vt superior est, qui vt inferior subesse non nouit, extrauaganti *cùm in magistrum, de elect.* ergo consuetudo, de qua in præsenti, tanquam iuri & rationi contraria, sustineri non poterat.

16. TRADITVR RATIO DVBITANDI. Adhuc iuri & rationi congrua est nostra decisio, ad cuius expositionem sciendum est primò, illo aureo quidem religiosæ vetustatis æuo, dum monasteria vnius ordinis vnum superiorem non habebant, & quodlibet suum Prælatum agnoscebat, illum debuisse eligi ex monachis ipsius congregationis, *cap. Abbas, cap. quàm sit, §. defuncto, cap. Abbatem 18. quæst. 2. cap. congregatio 16. quæst. vlt.* & ab ipsa congregatione electionem esse faciendam, *cap. nec emeritus, cap. nullus inuitus, cap. obitum, 61. dist. cap. 64. regulæ S. Benedicti.* Carolus Caluus *in priuilegio Stradensi monasterio dato*, vt habetur *lib. 2. vitæ S. Genulphi, cap. 12.* ibi: *In clausula demum præscripti decreti statutum est, vt per succedentia tempora locum ipsum inhabitantes, è suis, non aliunde petitis personis, eligerent semper quibus sacra prælatio loci committeretur, a quibus cœnobij totius gubernatio æquo iure tractetur.* Idque non cuiusquam mortalium vi, sed fratrum cœnobialium voto fieri quammaximè decreuit Carnotensis *epist. 47. & 120.* Postquam tamen monasteria non sunt ita diuisa, sed vnum corpus faciunt, & ab vno superiore, Prouinciali videlicet, vel Generali gubernantur, non desideratur, nisi vt electus in Prælatum sit eiusdem Ordinis, licèt non professus in eodem monasterio, *Clement. 1. de elect.* Suarez *suprà cap. 3.* Quid tamen in Gallia procedat, latè refert Renat. Chopinus *lib. 1. monast. tit. 1. per totum.* Secundò sciendum est, consuetudinem quamplurimùm posse circa electiones Prælatorum, tam in Ecclesiis regularibus, quàm sæcularibus, *cap. querelam, de elect. cap. cùm Ecclesia, de causa possess.* vt consuetudo quâ introducitur, vt Canonici Pastorem non eligant, nisi priùs Princeps certior factus sit de morte prædecessoris; quoniam hæc consuetudo præiudicium Ecclesiæ non infert. Abbas *in cap. cùm terra, num. 4. de elect.* item vt Canonici sibi eligant inferiores Prælatos irrequisito Episcopo, *cap. cùm Ecclesia, de elect.* vel Episcopus solus eligat, *cap. ea noscitur, de his quæ fiunt à Prælat.* item vt absentes non vocentur ad electionem, vt obseruari in Tuscia refert Glossa *in cap. finali, hoc tit.* item potest consuetudo aliàs habilem ad eligendum, reddere inhabilem, Glossa *verbo Repugnet, in cap. olim, de clericis coniugat.* cùm antiquæ consuetudinis magna auctoritas sit, *cap. cùm consuetudinis, hoc tit.* Ex quibus profluit vera nostri textus ratio, nam cùm constitutio, vt Abbates eligantur ex propria congregatione, sit iuris positiui, & consuetudo vincere possit ius positiuum, *cap. finali, hoc tit.* atque in electionibus plurimùm faciat; inde Innocentius decreuit in præsenti, consuetudine induci posse, vt de congregatione Karrofensi Andrenses monachi teneantur sibi eligere Abbatem. Accedit, nam quod consuetudine introductum est pro interpretatione legis, perinde est, atque si in ipsa lege cautum esset, *cap. cùm venissent, de instit.* Latè illustrat Solorzanus *tom. 2. de iure Indiar. lib. 2. cap. 21. num. 24.* igitur sicut lege caueri poterat, vt Abbas eligeretur de alterio monasterio, ita & consuetudine id introduci poterat.

17. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS. Nec obstat ratio dubitandi suprà adducta; nam licet consuetudo, de qua in nostro textu, deroget legibus ecclesiasticis, cùm tamen rationabilis sit, sustinetur, aliàs nunquam daretur consuetudo sacris canonibus contraria. Nec augmentum difficultatis aliquid facit, nam rationes in eo expensæ tantùm sunt congruentiæ, non verò simpliciter, & necessariò obseruandæ, præcipuè cùm Abbas in nostro textu eligatur ex eadem religione, licèt non ex eadem congregatione, aut monasterio; quia in eo datur obseruantia regulæ, disciplinæ monasticæ, & aliorum, quæ in propriis monachis desideratur.

18. EXPONITVR CAP. ABBATE, DE V. S. Ex quibus lucem accipit textus *in cap. Abbate, de v. s.* vbi proponitur, quod vacante monasterio S. Siluani Monachi elegerunt in Abbatem vnum ex proprio monasterio, & confirmationem à Moriensi Episcopo petierunt, vt in nostro textu: Monachi S. Bertini prædictam confirmationem contradixerunt, & procuratores ipsorum coram Innocentio nostro comparuerunt: Monachi S. Bertini proposuerunt & probarunt, iam per 40. annos Abbates eligi de congregatione S. Bertini, & priuilegium Paschalis Pontificis exhibebant, quo prædicta possessio fundata erat: ex aduerso verò monachi S. Siluani asserebant, nullam præscriptam fuisse consuetudinem, sed tantùm aliquando pro bono pacis permissum, vt monachi S. Bertini eligerentur in Abbates. Quibus & aliis auditis Innocentius III. decreuit, vt deinceps Abbas monasterio S. Siluani præficeretur ex congregatione S. Bertini, si personæ idoneæ inueniantur in ipso; quæ decisio ex nostra lucem accipit, nam cùm consuetudo per 40. annos fuisset præscripta, necnon priuilegium Pontificium adesset, iustè ait Pontifex, Abbatem eligendum esse ex monachis S. Bertini: nobilem tamen proponit Pontifex exceptionem, videlicet cùm persona idonea adesset; nam cùm præcipua causa priuilegij esset, quia magis frequenter personæ idoneæ reperiebantur in monasterio S. Bertini, & cessante causa priuilegij, cesset priuilegium, plures relati à Suarez *lib. 8. de legib. cap. 30.* necessariò deficiente causa deficere debebat facultas eligendi; quæ exceptio etiam subintelligenda est in nostra specie, cùm idem casus sit, & eadem decisio.

19. INTELLIGITVR CAP. CVM CAVSAM 18 DE ELECT. Sed superiori doctrinæ aduersatur textus *in cap. cùm causam 28. de elect.* vbi proponitur, vacante priotatu Ecclesiæ S. Petri Lucanensis, Ordinis D. Augustini, Canonicos ipsius Ecclesiæ quendam presbyterum nomine Bonum in Priorem elegisse, alios autem Canonicos electioni se opposuisse, asserendo prædictum Bonum non esse in ea religione professum, & iure communi non professum eligi in Prælatum non posse, *c. nullus, de elect. lib. 6. Clementina 1. de elect. c. cùm in Magistrum, eod. tit.* Couar. *in c. 2. de testam. n. 1.* Antonius Augustinus *in epitome lib. 9. tit. 45.* Tamburinus *de iure Abbatum disp. 5. q. 10.* Barbosa *lib. 1. de iure ecclesiastico, c. 17. n. 31.* Aduersarij verò asserebant, iam per longum tempus consuetudinem in ea Ecclesia inoleuisse, vt non professi in Abbates eligerentur. Consultus fuit R. Pontif. qui decreuit, quod non debemus attendere quid factum, sed quid faciendum sit; & cùm homines disparis status non sint associandi, In-

de prædictam consuetudinem tanquam corruptelam esse improbandam. Ex quo texta sic iosurgo : Iisdem decisioolbus, quibus prohibetur, ne alterius congregationis monachus in Prælatum eligatur, eisdem prohibetur, ne qui adhuc professus non est, in Abbatem eligatur, *dict.cap. nullus*, 61. *dist. dict. Clemen.* 1. *de elect.* sed consuetudioe introduci non potest, vt non professus eligatur in Abbatem, quia repugnat prædictis canonibus : ergo similiter consuetudine non valebit induci vt monachus alieous præficiatur alieno monasterio. Cui difficultati satisfaciendum est, dicendo coosuetudinem, de qua *in dict. cap. cùm causam*, non solùm repugnare dictis sacris canonibus, verùm irrationabilem esse, & cootra bonos mores, *cap. nemo* 16. *quæst.* 1. *cap. peruenit* 18. *quæst.*2. non enim sub eodem tecto dispar debet esse professio, *cap. in noua* 16. *quæst.*7. *cap. cognouimus* 12. *quæst.*2. cùm inexpertus in disciplina monastica non debeat præesse monachis, *cap. quam Episcopus*, 24. *dist. cap. cùm monastery* 19. *quæst.*3. *cap. cùm ad nostram*, *cap. cùm Magistrum*, *de elect.* Vnde cùm consuetudo irrationabilis, non coosuetudo, sed corruptela sit, *c. ad nostram, hoc tit.* ideo ibi coosuetudo oon sustinetur, nec eà valet iotroduci, vt non professus eligatur in Abbatem.

CAPVT IX.

Honorius III. [a] *Parisiensi Capitulo.*

CVm consuetudinis, vsusque longæui non sit leuis [b] auctoritas, & plerumque discordiam pariant [c] nouirares, auctoritate præsentium vobis inhibemus, ne absque veo. f. n. Episcopi [d] consilio, & consensu immutetis Ecclesiæ [e] vestræ constitutiones, & consuetudines vestras approbatas, vel etiam nouas inducatis; irritas decernentes, si quas fortè fecistis in ipsius Episcopi præiudicium [f] postquàm est regimen Parisiensis Ecclesiæ adeptus.

NOTÆ.

1. a PArisiensi.] De Honotio III. & eius compilatione egimus *in cap.ex parte*, *de constitutionibus.* De Parisiensi Ecclesia *in cap.finali*, *de rescriptis.* Verba nostri textus reperiuntur in quiota compilatione edita ab Ionocentio Citooio, *in cap. vnico*, *hoc tit.*

2. b *Auctoritas.*] Verba sunt textos *in l.*2. *Cod. quæ sit longa consuet.* & reperiuotur *in cap finali*, *hoc tit.* consuetudinis enim magna authoritas est, vt passim *in hoc tit.* diximus; siquidem potest legem abrogare, corrigere, & mutare, vt dicemus *in cap finali, hoc tit.* & probant Duarenus *ad titulum de legibus*, *cap.*12. Madera *animad. cap* 5. Bronchorst. *centuria* 1. *assert.* 9. Amaia *in l.* 1. *Cod. de annonis*, *num.*56. Tuldenus & Perez *ad tit. Cod. quæ sit longa*, Suarez *de legib. integro libro de consuet.*

3. c *Nouitates.*] *Cap. quis nesciat* 11. *dist. l.*2. *de constit. princip. l.* 18. *tit.*1. *partit.*1. D. Augustinus *epist.*128. *Ipsa mutatio consuetudinis, etiam quæ adiuuat, vtilitatem nouitate perturbat.* Diocasius *lib.*52. *Optimum esse inimicitias omnes, & ambitiosa certamina prorsus scindere, atque adeò nec nomina noua, aut aliud quid permittere, ex quo possint oriri discordiæ.* Tacitus *lib.*14. *annal. Non quia dubitarem super omnibus negotiis meliùs, atque rectiùs prouisum, & quæ conuertuntur, in deterius mutari.* Ælianus *lib.*1. *de varia historia. Sæpenumerò etiam mutatio in melius maiorum malorum solet esse principium.* Et nouitatis ineuitabilis effectus est discordias seminare, & Rempublicam turbare. Cæsar *lib.*6. *de bello Gallico*, ibi : *Nemo est tam fortis, qui rei nouitate non turbetur:* ex Aristotele refert Patricius *lib.*3. *tit.*1. *de repub.* hæc verba : *Ciuitatis statum diligant, contentique eo nihil moliantur, nihil agitent quod alienum, nouumque sit, sed eam viam ire pergant, quam maiores instituerunt, quæque aliorum vestigiis attrita sunt; nouarum enim rerum studium semper rempublicam labefactare solet.* Nimis enim periculosæ sunt in quacumque Republica aot communitate nouitates, vt eas impugnantes probant Lypsius *lib.*7.*polit. c.*11. & *lib.*4.*cap.*9. & *lib.*6. *cap.*3. I. Cochier *in thesauro polit. lib.* 3. *cap.*4. Sahabedra *emblem.*19. Valeouela *consilio* 24. *ex num.*2. & *cons.*52. *ex num.* 50. & *cons.*4. *num.*35. & *cons.*70. *ex num.*70. Pinellus *in l.* 1. *part.*2. *num.*2. *Cod. de rescind.* Menchaca *de success. creat.* §.30. *num.*312. Solorzanus *de iure Indiarum tom.*2. *lib.*1. *cap.*4. *num.*73. Salgado *de supplic.*1. *part. cap.*6. *num.*1. & 146. & *cap.*18. *num.*4.

d *Consilio.*] Raymundus omisit hoc verbum, *forsan*, vt superfluum; nam minus est consilium alicuius desiderari, quàm coosensum : qui enim tenetur aliquid facere de consilio alterius, adimplet si petat, etsi illud non sequatur, *cap. cùm olim*, vbi Doctores, *de arbitris*; qui verò consensum alterius tenetur expectare, non solùm illum petere, verùm & sequi tenetur, *cap. cùm in veteri*, *de elect.* aliàs eo omisso inutiliter actus agitur, *cap. vltimo*, *de iudiciis in* 6. vnde plus erat in præsenti casu expectare consensum, quàm consilium Episcopi; in aliis verò vtrumque, consilium, & consensum. 4.

e *Vestra.*] Signanter dixit Honorius, non Capituli vestri; nam Canonici per se non constituunt 5. Ecclesiam, sed cum suo Capite, videlicet Episcopo, *cap. requisisti*, *de testam. cap. irrefragabile*, §. *excessus*, *de officio ordin.* Capitulum verò per se Canonici absque Episcopo faciunt, *cap. Capitulum*, *de rescriptis*, *cap. dilecta*, *de excessibus Prælat.* docet Angoianus *lib.*2. *de legibus*, *cap.*4. *num.*4. vnde cùm hîc agatur de consuetudinibus simul spectantibus ad Canonicos, & Episcopum, appellat eas Honorius consuetudines Ecclesiæ, non Capituli.

f *Postquam.*] Non tamen inde ioferas, Sede vacante posse Capitulum statuta facere in præiu- 6. dicium Episcopi, contra textus *in cap. si qua*, *de rebus*, 12. *quæst.*2. *cap.*1. *ne Sede vacante* : potest tamen statuta facere pro tota diœcesi, quæ poterat facere simul cum Episcopo; nam cùm Capitulum Sede vacante succedat in ea omnia, quæ sunt iurisdictionis, *cap. cùm olim*, *de maiorit. & obed. cap. si Episcopus*, §. *vlt. de supplend. neglig. lib.*6. *cap. vnico*, *ne Sede vacante*, *eod. lib.* potest ea statuta facere:

facere : ducet Suarez *de legibus lib. 4. cap. 6. numer. 17.*

COMMENTARIVM.

7. CONCLVSIO DEDVCITVR, ET PROBATVR. EX hoc textu communiter à repetentibus talis deducitur assertio : *Capitulum sine consensu Episcopi nouas consuetudines Ecclesiæ mutare non potest.* Probant eam textus *in cap. si qua 12. q. 2. cap. cùm accessissent, cap. cùm M. de constit.* Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti Beroius *in cap. cùm omnes, num. 3. de constit.* Suarez *de legibus lib. 4. cap. 6. num. 11.* Anguianus *lib. 2. de legib. c. 4.* ferè *per totum*, Citonius *in notis adhunc textum*, Hugo Grotius *in flor. spars. in l. minimè, ff. de legib.*

8. ADDVCITVR DVBITANDI RATIO. Sed hæc assertio impugnari potest sequenti iuris consideratione. Certum est consuetudinem, quantumvis longæuam, & legitimè præscriptam, posse tolli lege scriptâ, vel aliâ consuetudine in contrarium introductâ, vt probat Suarez *de legib. lib. 7. cap. finali*; & ita Principem posse abrogare quamcumque consuetudinem, constat *ex cap. 1. de constit. lib. 6. l. 1. §. sed & hoc, C. de veteri iure enucl.* Sicut enim lex tollitur consuetudine, *cap. vlt. hoc tit.* ita & consuetudo tollitur contraria lege: sed Capitulum potest condere statuta, & sibi leges statuere, non solùm Sede vacante, verùm etiam viuente Episcopo, absque eius consensu, *cap. constitutus, de rescriptis, cap. cùm dilectus, de clericis non resid.* igitur poterit illis statutis mutare, & abrogare antiquas consuetudines, etiam sine consensu Episcopi. Secundò contra rationem, quam adducit Honorius in præsenti, videlicet nouitates non esse inducendas, ita insurgi potest: Si vtilitas adest, nouæ leges condendæ, sunt, etsi nouitatem inducant, quin iniustum, aut illicitum sit aliquid ex maiorum moribus innouare, *l. penult. C. de constit. Princip.* nam vt ait Innocentius *in cap. non debet, de consang. & affinit. Non debet irreprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta quoque quandoque varientur humana.* Illustrant Iuretus ad Symmachum *epist. 2.* Sarmiento *lib. 1. select. cap. 4. n. 9.* Simanchas *de cathol. tit. 31. num. 28.* Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 1. num. 9.* cùm ob mutationem temporum & morum quotidie videamus leges mutari, & reipublicæ regimen, *l. 1. C. de veteri iure*, ibi: *Æqualis æquitas est, vel promulgare quæ iusta sunt, vel antiquare quæ grauia.* Tempore enim consenescunt, & moriuntur leges, Claudianus ibi:

— *Priscamque resumunt*
Canitiem leges, emendanturque vetustæ,
Acceduntque nouæ.

Igitur si in præsenti specie aderat vtilitas, etsi nouitas sequeretur, Capitulum poterat nouis statutis veteres consuetudines abrogare.

9. TRADITVR DECIDENDI RATIO. Adhuc tamen defendenda est præsens assertio, pro cuius vera ratione capessenda scire oportet, Capitulum cum Episcopo efficere vnum corpus, cuius caput Episcopus est, Canonici verò membra sunt, *cap. nouit, de his, quæ fiunt à Prælat.* vnde Episcopus vtitur Canonicis ad consilium, & sine eorum assensu aliquid de Ecclesia disponere non potest, *cap. 1. & per totum, de his quæ fiunt à Prælat.* Hoc ius præstandi assensum, canonicum honorem appellat Innocentius III. *in cap. proposuit, de concessione præb.* & ideò Canonici ab Episcopis fratres appellantur, *cap. 2. de his quæ fiunt à Prælat.* & apud Græcos *proëdorantes*, Episcopi vocantur, idest Senatus Ecclesiastici Præsides, ab exedris, siue peristiliis, & claustris Ecclesiarum, in quibus omnes conuentus fiebant : Canonici verò apud eos dicuntur *Symponoi*, id est assidentes & consiliarij; vnde cùm gubernatio Ecclesiæ spectet ad caput ipsius, hoc est Episcopum, non debent Canonici sine eius consensu veteres consuetudines immutare, cùm membra non debeant recedere à capite, & sibi assumere officium illius, *cap. cùm non liceat, de præscriptionibus*; & cùm inferiores sint Canonici, Episcopo parêre debent, *cap. cùm inferior, de maiorit. & ob.* Accedit, nam consuetudines antiquæ nouitatibus non sunt abrogandæ. D. Augustinus *epist. 118. cap. 5.* ibi : *Ipsa quippe mutatio consuetudinis, etiam quæ adiuuat vtilitate, nouitate perturbat.* Lucianus *lib. 1. cap. dilecto, de consang. & affin.* ibi : *Vnde in hac parte consultius duximus multitudini, & obseruatæ consuetudini deferendum, quàm aliud in dissensionem, & scandalum populi statuendum, quadam adhibitâ nouitate.* Faciunt textus *in l. testamenta 18.* ibi : *Mos namque retinendus est fidelissimæ vetustatis.* In rebus enim nouis constituendis euidens esse vtilitas debet, vt recedatur ab eo iure, quod diu æquum visum est : verba sunt textus *in l. 2. ff. de constit. Princip. l. minimè, ff. de legib.* & generaliter quæ ab antiquioribus suor constituta & obseruata, facilè non debent nouitate mutari, *cap. Ecclesiastica 12. 25. q. 2. cap. 1. 35. q. 9. cap. an puto 25. q. 1.* Cassiodorus *lib. 12. epist. 25. Plerumque soliciti sunt qui mutatos rerum ordines inueniunt, quia sæpe prætendunt aliqua, quæ consuetudini probantur aduersa.* Alia plura politè, & politicè congessit noster Solorzanus *embl. 51.* Iustè ergo Honorius in præsenti, ne nouitates facilè inducerentur, quas magnoperè cauendas, tam Philosophi, quàm Consulti docuerunt, decreuit, consuetudines antiquas, à Capitulo sine Episcopi consensu non esse mutandas.

Nec obstat difficultas pro ratione dubitandi suprà adducta; nam omissâ quæstione, vtrum Capitulum sine Episcopi consensu noua statuta facere possit, quam examinant Suarez *d. lib. 4. de legib. cap. 11.* Anguianus *d. cap. 4.* & nos, etsi leuiter, *in cap. cùm omnes, de constit.* discrimen est constituendum inter res, quæ spectant simul ad Capitulum, & Episcopum, & inter eas, quæ tantùm ad Capitulum : quod discrimen agnouit Innocentius *in cap. edoceri, de rescriptis.* Quando agitur de rebus, quæ spectant tantùm ad Capitulum, Canonici per se tantùm possunt statuta facere independenter ab Episcopo; cùm verò agitur de re vtrique communi, neutiquam, cùm facilè Episcopo præiudicium irrogaretur : vnde cùm Honorius in præsenti ageret de rebus, quæ spectabant simul ad Capitulum, & Episcopum, vt constat ex illis verbis, *Ecclesiæ*, & *præiudicium Episcopi*; inde consensus Episcopi desideratur. 10. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO. Nec etiam secunda difficultas obstat; nam ratio adducta ab Honorio non ita strictè est accipienda, quin exigente temporum, rerumve ratione, iustum non sit aliquid innouare, cùm id euidens vtilitas postulat. Benedictus XI. *in extrauag. 1. de priuileg.* ibi : *Nec mirum, quia plerumque pariunt nouitates discordiam, præsertim dum ab eo, quod diu æquum visum est, per nouam constitutionem receditur; nec quare recedatur, euidens vtilitas, vel alia causa subest, & simul adest potestas instituente.* Vnde cùm vtilitas & potestas deficerent in præsenti casu Capituli Parisiensis, ideò Honorius III. ait, nouitatem esse cauendam, cùm pariat discordias.

Sed superiori assertioni aduersatur textus *in cap. cum omnes, de constit.* vbi proponitur, Canonicos Trecenses ex antiqua suæ Ecclesiæ consuetudine suorum beneficiorum redditus, tam in absentia, quàm præsentia percepisse; sed ea consuetudine non obstante, ipsos sine Episcopi assensu, aut consilio statuisse, vt Canonici in posterum recipiendi, non nisi in præsentia prouentus præbendarum suos facerent, & sic consuetudinem antiquam nouo statuto mutasse; quod cùm ex relatione proprij Episcopi Pontifex agnouisset, iussit vt pares Canonici, tam præsentes, quàm absentes essent, aut iuxta antiquam consuetudinem in absentia fructus percipiendo, aut iuxta nouum statutum solùm in præsentia; & sic statutum à Capitulo factum esse sustinendum. Ex qua facti specie deducitur, Canonicos sine Episcopi consensu consuetudinem veterem in re graui, vt est residere, vel non, statuto nouo potuisse immutare, cùm Pontifex iubeat statutum de nouo obseruari. Agnouerunt difficultatem ordinarij ibi, qui asserunt, ideò statutum in totum confirmatum non esse, quia sine assensu Episcopi factum erat, ita Innocentius, & Hostiensis *ibi*. Sed hæc sententia refellitur ex eo, quia Pontifex non ideò statutum improbat, quia factum erat sine Episcopi consensu, sed quia æqualitatem non continebat; quare dum ad æqualitatem reducitur, ipsum confirmat: alij verò existimant, coosensum Episcopi ibi præcessisse. Ita Decius *ibi, num.* 2. Beroius *num.* 25. Ex ea *num.* 2. Sed hæc interpretatio, præterquam quod diuinationis vitio laborat, ex eo refellitur, nam si Episcopus assensum præstaret, non posset prædictum statutum improbare, vt fecit coram R. Pontifice. His igitur omissis, dicendum est, Canonicos in eo textu statuta fecisse sine Episcopi assensu in re graui, & sustineri, quia non intendebant per illud eximere Canonicos à residentiæ obligatione, sed potiùs in ioris confirmationem statuebant, ne absentes fructus suos facerent: vnde cùm quælibet res de facili redeat ad suam naturam, *cap. ab exordio, 25. dist. l. si vnus, §. pactus, ff. de pactis*, rectè potuerunt Canonici etiam irrequisito Episcopo facere prædictum statutum.

II. Expon. tur cap. cum omnes, de constit. Secundò apertu maiore nostræ decisioni opponitur textus *in cap.* 1. *de his quæ fiunt à maior. parte*, vbi ex Concilio Lateran. refertur, quod cùm in quadam Ecclesia consuetudine iuramento firmata esset introductum, vt ordinationes, & alia negotia ab omnibus essent tractanda, & approbanda; nihilominus maior pars consuetudinis iuratæ immemor, statuta condebat, neglectâ minori capituli parte: minor pars opponebat similia statuta obtineri non posse contra prædictam consuetudinem; quibus auditis Patres Concilij Lateranensis decreuerunt, prædicta statuta esse obseruanda, non obstante contrariâ consuetudine, etiam à Capitulo iuratâ. Ex quo textu deducitur, maiorem Capituli partem posse immutare consuetudines antiquas, etiam iuratas, irrequisito Episcopo, neglectaque minori parte, contra ea quæ hucusque adduximus. Huic difficultati satisfaciendum est ex verbis sequentibus ipsius textus, ex quibus apparet, consuetudinem in ea specie iuratam, nec ratione iuuari, nec sacris congruere statutis; siquidem factum à maiori & saniori parte, contra tot iuris sanctiones, ratum non habebat; vnde Canonici potuerunt eam proprio facto abrogare, etiam sine Episcopi consensu: at verò præsens textus loquitur de consuetudinibus rationalibus, & legitimè ab ipso Capitulo præscriptis; vnde non poterant eas Canonici sine Episcopi consensu mutare.

CAPVT X.

Idem [a] *Maiori* & [b] *Burgensibus de* [c] *Rupella.*

EX parte vestra fuit propositum coram nobis, quod in terra vestra seruatæ sunt hactenus duæ [d] consuetudines abusiuæ; vna siquidem hæc est, quod si fortè [e] indigena, vel extraneus [f] prodigalitatis vitio, vel incuriâ, seu quocumque casu alio dissipauerit, vel amiserit omnia [g] bona sua, bona vxoris suæ, quantumcumque laudabilis & honestæ vitæ, tam [h] mobilia, quàm immobilia, pro suæ voluntatis arbitrio alienat: quare fit interdum, vt viro defuncto vxor remaneat [i] indotata, & superstites filij extremæ subiaceant incommodis paupertatis. Alia quoque consuetudo est non impariter reprobanda, scilicet quod si vir ducat vxorem, quæ fide coniugij violatâ committat adulterium manifestè, nihilominus medietatem omnium [j] bonorum, quæ fuerit vir adeptus, impudenter exigit, & improbè apprehendit; quæ potiùs [k] priuanda esset omnibus viri bonis. Quare super his prouidere vobis per Sedem Apostolicam suppliciter postulatis. Nos itaque saluti, & vtilitati vestræ prouidè [l] consulere cupientes, tenore præsentium [m] declaramus, vos non teneri ad huiusmodi consuetudines, tanquam iuri contrarias, obseruandas.

NOTÆ.

1\. [a] MAiori.] Ita etiam legitur in quinta compilatione, *sub tit. de adulteriis, cap.* 1. ex qua textum transcribo. Maioritatis nomen nihil aliud significat, quàm imperium ab aliquo exerceri solitum, siue altioris, siue inferioris gradus: & Maiores dicuntur qui primum locum obtinent. In constitutionibus Canonicorum regularium S. Augustini, *in cap. de forma, & habitu*, dicitur: *In Cathedralibus Ecclesiis Abbates, Præpositi, Priores, seu alij Maiores*. In Gallia Missi Dominici, Maiores dicuntur, *capit. vlt. Capitul. Caroli.* In legibus Vvisigothorum *lib.* 9. *tit.* 1. *l.* 6. legitur: *Illius, qui in loco Maior est*: & Maiores dicuntur illustriores, & nobiliores in lege. Salica, &

& in legibus Burgundionum *cap. 1. tit. 38.* Hinc nomen Maioris factum eſt nomen officij & dignitatis eorum, qui alicui loco præſunt, *lib. 5. Capitul. cap.* 107. ibi : *Vt Preſbyteri curas ſæculares nullatenus exerceant, id eſt vt neque iudices, nec Maiores villarum fiant.* Apud Græcos nomen eſt curationis, ſeu villicationis. Sexta Synodus *can.* 10. *&* 11. notarunt Boſquetus *ad Innocentium III. lib. 2. regeſt. 14. epiſt.* 62. Citonius *ad titul. de maiorit. & ob.* Ioannes Voſſius *de vitiis ſerm. cap.* 27. In præſenti Maior accipitur pro primario Magiſtratu, cui obediunt Conſules, Iurati, & alij inferiores, vt apud Innocentium III. *lib. 4. epiſt.* 63. Anonymum Floriacenſem *lib. 4. cap.* 4. ibi : *Conuocato Gautherio eiuſdem loci Maiore.* Et quia temporibus Honorij III. Rupella regebatur Maiori, ac ſocietate ciuium, qui vrbem adminiſtrabant, vt referunt Fratres Sam. *tom. 3. Galliæ Chriſt. fol.* 951. ideo Honorius in præſenti reſcribit Maiori, & Burgenſibus ipſius vrbis.

2. b *Burgenſibus.*] Burgenſes ſunt nobiliores ciuitatis, de quibus agemus *in cap. Abbas, de his quæ vi.*

3. c *Rupella.*] Rupella vulgò *la Rochelle*, famoſa ciuitas eſt Santonum Galliæ in territorio Alnienſi, quæ pro varietate temporum varia eſt experta Dominos, tum Duces, tum Comites, vt referunt Fratres Sammat. *dicto fol.* 950. Gutherus *in ſua Rupella.*

4. d *Conſuetudines.*] In Gallia enim labente Carolini Principatus robore, Duces, & Comites prouinciales cœperunt leges, ac conſuetudines prouincialibus dare, vt pro lege eis vterentur, vt conſtat *ex cap. conſtitutus, de in integrum reſtit.* vbi mentio fit conſuetudinis Pariſienſis : vnde redeunte pago Vvaſtinenſi ad Philippum Regem, non priùs ciues redierunt, quàm Rex conſuetudines iuraſſet ſeruaturum. Aymonius *lib. 5. hiſt. cap.* 47. *Inuadens igitur Fulco fratrem ſuum, per auxilium Andegauenſium, & Turonenſium Baronum, hominum multa ſtrage facta, eum in campo deuicit, cepit, & vſque ad finem vitæ ſuæ in carcere tenuit; quâ peractâ expeditione, Vvaſtinenſe, ſicut promiſerat Regi, werpiuit. Rex autem iurauit ſe ſeruaturum conſuetudines terræ illius, aliter enim nolebant milites ei facere ſua hominia.* Illuſtrant Alteſerra *lib. 2. de Ducibus, cap.* 3. idem *lib. 3. rer. Aquitanic. cap.* 18.

5. e *Indigena, vel extraneus.*] Id eſt, vel in ciuitate genitus, vel aliunde natus. Omnes enim illi poterant vti prædictis conſuetudinibus, vt ſtatutis ciuitatis vtuntur *in cap. quæ in Eccleſiarum, de conſtitut.*

6. f *Prodigalitatis vitio.*] Prodigus enim eſt, qui neque finem, nec modum in expenſis habet, ſed bona ſua diſſipando, & dilapidando profudit, *l. 1. ff. de curatore furioſi*; nihil enim miſerabilius accidere poteſt homini, quàm prodigalitatis vitium; ſiquidem quod diu, & magno forſan labore acquiſiuit, ſæpe ſæpius vnius tantùm diei ſpatio diſſipat, quod mirè deſcribit Euripides apud Stobeum *ſerm.* 13. vnde cùm Romani rectiùs quàm Rupellani cenſuerint reipublicæ intereſſe, ne quis re ſua malè vtatur, *§. ſed hoc tempore, Inſtit. de his qui ſunt ſui*; prodigo bonorum ſuorum adminiſtrationem vt furioſo interdicebant, eique curatorem aſſignabant, eâ formulâ verborum à Prætore vſitatâ : *Quando bona paterna nequitiâ tuâ diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi commercio interdico.*

Et *l. 1. l. Iulianus 10. l. ſæpe iam, l. ſi furioſo 16. §. 1. ff. de curat. furioſi, l. 1. & 3. C. eod. l. 1. & 3. §. finali, l. hic 12. §. finali, ff. de tutorib. l. is cui 18. ff. qui teſtam. l. 5. §. 1. ff. de acquir. hæred.* ad quam prodigorum materiam ſpectant textus *in l. vlt. ff. quarum rerum, l. Amiſſius, §. 1. ff. de adquir. hæred. l. 9. §. quoniam, ff. de reb. credit. l. 1. §. exigit, ff. de bonorum poſſ. ſecundum tabulas, l. Fulcinius, §. planè, ff. ex quib. cauſ. l. 28. §. ſi curator, ff. de pactis, l. ſi quis cùm ſciret, ff. pro emptore, l. 3. C. de in integ. reſtit. l. 3. de nouat. l. 1. ff. de ſuis & legit. l. certi 9. §. ſed ſi eius, ff. de rebus credit. l. Fulcinius, §. idem, ff. ex quibus cauſis in poſſeſſionem, l. debimus, §. 1. ff. de authoritate iudicis, l. ſi cùm dotem 22. §. nunc, ff. ſolut. matrim. l. 3. l. 55. §. vlt. ff. de adminiſtr. tut. l. 1. §. ſi quis autem, de bonor. poſſeſſ. ſecund. tabul. l. pacti 27. ff. de minoribus, l. tutor. 35. §. 1. ff. de iureiurando, l. interdum 29. ff. de condict. indebiti, l. ex caſtrenſi 18. ff. de Caſtrenſ. pecul. l. ſi non remunerandi, §. adoloſcens, ff. mandati, l. ſi quis cùm ſciſſet, ff. pro emptore, l. ſi furioſi 16. ff. de curat. furioſi, l. 1. §. quod ſi delegatus, & §. ſi mutuam, ff. ſi quid in fraudem, l. 2. ff. quarum rerum, l. ſi ſciens 26. ff. de contrahenda emptione*; quæ in materia huius interdictionis exponenda ſunt, iunctis Alberico, Cumano, Caſtrenſi, Alexandro, Iaſone, Alciato, Duareno, Ferrero, Cuiacio, Donello, & Gifanio *in l. is cui bonis, ff. de verb. obl.* Cuiacius 21. *ff. Iuliani, in l. 7. ff. de curatore furioſi,* & *ad Digeſta, & Codicem, in eod. tit.* Fabro *in Papin. tit. 7. princip. 6. illat. 4.* & *tit. 12. princip. 3. in princip.* & *illat. 8. cum ſequentib.* Petro Gregorio *lib. 16. ſyntagm. cap.* 6. Reuardo *ad ll. 12. Tabul. cap.* 13. Donello 3. *comment. cap.* 18. & *lib. 12. cap.* 22. vbi Oſuald. Petro Fabro *in l. furioſi 40. de regul. iuris*, Bolchort. *in tractat. de verb. obl. cap. 3. num. 52. Gedeo de contrahenda ſtipul. cap. 7. num.* 34. Antonio Gomez *lib. 2. variar. cap.* 14. Caldas *in l. ſi curatorem, verbo Cum non abſimilis, C. de in integrum*, Gutierrez *lib. 1. de tutelis, cap.* 12. Amaia *lib. 1. obſeru. cap.* 8. & plura de hoc vitio prodigalitatis Theophilus Raynaud. *tom. 4. lib. 3. ſect. 3. cap.* 20.

g *Bona.*] Scilicet dotalia, vt conſtat ex verbis 7.
ſequentibus, *maneat indotata*; & communiter ita Interpretes ſentiunt. Quæ conſuetudo erat contra ius ſcriptum, ex lege Iulia, *de fundo dotali* : lege enim Iulia maritis inhibita eſt fundi dotalis alienatio, non ſimpliciter cuiuſcumque, & quomodocumque; ſed ita ſi prædia Italica eſſent, & mulier renueret; eâ enim conſentiente, illa alienare poterat, non autem hypothecæ dare, *l. lex 4. cum aliis, ff. de fundo dotali, principio Inſtit. quibus alienare liceat.* Iuſtinianus autem, nec conſentiente vxore prædium dotale alienare permiſit, *l. vnica, §. 15. de rei vxoriæ actione.* Docent latè D. Nilaus de Caſtro *in l. 1. C. de fundo dot.* Balduinus *lib. 2. de iure nouiſſimo, pag.* 230. Petrus Barboſa *in l. 1. ff. ſolut. matrim.* Amaia *in l. 1. C. de prædiis decurion.* & nos iura huius materiæ dabimus *in cap. mulieres, de iureiur.*

h *Mobilia.*] Mobilia alienare lex Iulia non 8.
prohibebat, *l. ſeruum 21. ff. de manumiſſ. l. doce 9. C. de rei vindicat. l. 3. C. de iure dotium.* Docent Perez *ad tit. C. de fundo dot.* Corraſius *lib. 5. miſcell. cap.* 1.

i *Indotata.*] Quod vitandum eſſe, tam ſacri, 9.
quàm Cæſarei iuris conditores curarunt, cùm magnoperè reipublicæ interſit, mulieres dotes habere, vt ſic nuptiis contractis, liberis ciuitas

repleatur,

repleatur, *l. 1. ff. solut. matrim. l. 2. ff. de iure dotium, l. pater 71. ff. de euictionib. cap. ex litteris, de pig. cap. per vestras, de donat. inter.*

10. j *Omnium bonorum.*] Consuetudine enim Galliæ receptum est, vt ex coniugali acquæstu dimidia pars viro debeatur, alia verò dimidia vxori, *cap. 2. de donat. inter,* vbi Cuiacius. Quod primò consuetudine, postcà verò variis legibus apud nos statutum fuisse, latè probabimus *in d. cap. 2.*

11. k *Priuanda esset.*] Non solùm enim dotem, verùm etiam bona constante matrimonio acquisita per adulterium vxor amittit, vt latè dicemus *in cap. plerumque, de donat. inter.*

12. l *Prouidè consulere.*] Ex quibus verbis cognoscimt, Rupellanos consuluisse immediatè R. Pontificem super prædictis consuetudinibus, quæ ad iudicem sæcularem pertinebant; non quia vt feudatarij R. Ecclesiæ subiecti erant R. Pontifici, sed quia ratione peccati consultus fuit R. Pontifex à Rupellanis, qui in perniciem suarum animarum eas consuetudines obligare existimabant. Vnde sæpe sæpius Pontifices cognoscunt, ratione peccati, de rebus merè temporalibus, *cap. nouit, de iudiciis, cap. zelatum, de testam. authentica vt clerici, §. si verò, collat. 6.* ideò Honorius III. in præsenti, ratione peccati, quod ex obseruantia dictarum consuetudinum nascebatur, de rebus merè temporalibus cognouit.

13. m *Declaramus.*] Necessaria enim est declaratio, vel irritatio, cùm dubium contingit circa consuetudinem, virum videlicet rationabilis, an iniusta sit, *cap. cùm inter, de consuetudine,* Suarez *lib. 7. de legibus, cap. 7.*

COMMENTARIVM.

14. Conclusio traditur, et probatur. Ex hac decisione talis deducitur ab Interpretibus assertio: *Non valet consuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, & ad bona dissipanda.* Probant textus *in cap. denique, 4. dist. cap. mala, dist. 8. cap. vlt. de præscript. cap. ex frequentibus, de institut.* Illustrant Suarez *de legib. lib. 7. cap. 7.* Antonius Gomez *in l. 80. Tauri, num. 47. & 63.* Chassaneus *in consuet. Burgund. rubric. 4. §. 23.* Sahagun *in cap. finali, hoc tit. num. 24.* Rochus de Curte *in eod. textu,* Couar. *in 4. 2. p. cap. 8. §. 1.* Cironius *in nostro textu,* Ant. Matthæus *de criminib. fol. 361.* Valascus *de priuilegiis pauperum, p. 1. quæst. 54.* Peña *tom. 1. decis. 147.* Sixtinus *consilio 14.*

15. Impugnatur tradita assertio. Sed hæc decisio difficilis redditur sequenti consideratione. Nam certum est, consuetudine non solùm interpretari, verùm mittari, & abrogari posse ius positiuum, vt etiam sæpe sæpius in hoc titulo probatum est: sed prohibitiones ne prodigus, vel maritus possit alienare bona sua, & dotalia, sunt iuris positiui, *l. lex, ff. de fundo dotali:* & similiter acquisitio bonorum constante matrimonio est iuris positiui; siquidem consuetudine introducta est, & consuetudo circa eam, & dotem plurimùm potest, vt probat Peña *dicta decis. 147.* ergo contrariâ consuetudine potest fieri, vt prodigus sua bona, & maritus dotalia alienent, & mulier adultera retineat partem coniugalis acquæstus. Accedit, nam consuetudine excusatur à pœna qui aliquod delictum perpetrauit, ex eo solùm, quia talis coosuetudo introducta est, *cap. denique 6. 4. dist. cap. obiiciuntur 33. q. 4. cap. sanè, de temporib. ordin.* vnde DD. affirmant, quod licèt consuetudo non excuset à pœna gehennæ, excusat à pœna temporali, vt latè probant Alexander *consilio 1. num. 7. volum. 2.* Betoius *in cap. quia in omnibus, num. 8.* Nauarrus *in cap. 1. §. tanta, de pœnit. dist. 5.* Tiraquell. *de pœnis temperandis, causa 43.* ergo consuetudine in ciuitate Rupellana introduci poterat, vt mulier adultera non priuaretur bonis constante matrimonio adquisitis. Augetur secundò, nam prima consuetudo, quæ in nostro textu recensetur, admodum rationabilis videtur, cùm maritus constante matrimonio dominus dotis sit, *l. doce, C. de rei vindicatione, l. quamuis 75. ff. de iure dotium:* huius dominij ratione potest maritus prout sibi libuerit res dotales alienare, *l. si ex lapidicinis, ff. de iure dotium, l. 3. C. eod. tit. l. 1. C. de seruo pignori dato:* ergo si ad inopiam vergebat maritus, vxoris bona alienare poterat, vt potest in Frisia cessante lege Iulia. Vuisenbac. *disp. 15. num. 4.*

16. Traditur decidendi ratio. Quæ difficultate ita fulcita non obstante, vera est nostra assertio, quæ Auctoribus iam illustrata, ratione non destituitur; nam omissis quæ in detestationem prodigalitatis hîc facilè afferre poteram, cùm prodigus non solùm sua disperdat, verùm & statim aliena appetat, vt ait Saluianus *de Ecclesia Cath.* consuetudo Rupellanorum iniqua erat, siquidem inuitabat ad peccandum propria dilapidantibus, sinendo non solùm aliena appetere, verùm & perdere: & cùm reipublicæ intersit, ne quis re sua malè vtatur, *§. sed hoc, Instit. de his qui sunt sui;* & vt dotes conseruentur, *l. 1. ff. solut. matrim.* non minùs corruptela secunda consuetudo erat, & omni iudicio carebat, & ratione; siquidem cùm intersit reipublicæ, ne delicta maneant impunita, *l. ita vulneratus 15. ff. ad legem Aquil.* & publicæ saluti expediat insontes puniri, & peccatores coerceri, *l. 3. l. congruit, ff. de officio Præsidis, l. locatio 9. §. quod illicita, ff. de publicanis, cap. vt famæ, de sentent. excom.* iustè Honorius III. prædictas consuetudines irritas declarauit, cùm inuitarent ad peccandum, mulieri adulterij impunitatem concedendo, prodigisque aliena appetendi consilium præstando.

17. Dissoluitur difficultas. Nec obstat ratio dubitandi suprà adducta; nam licèt consuetudine tolli possit ius positiuum, id tamen procedit cùm consuetudo rationabilis est, vt sæpè in hoc titulo inculcaui; vnde cùm consuetudines, de quibus in præsenti, fuissent à ratione prorsus alienæ, non poterant sustineri, aut iuri communi derogare. Nec augmentum obstat, in quo dicebamus rationabilem esse consuetudinem, ex eo, quia maritus habet dominium dotis; nam totum negatur. Et licèt daremus, dominium rerum dotalium habere, tamen est diminutum, & delibatum, cùm careat primario effectu, qui consistit in alienandi facultate. Difficilius est quod in vltimo argumento dicebamus, videlicet consuetudine introduci posse, vt delinquens ad pœnam non teneatur, *dicto cap. denique;* nam licèt consuetudo, quæ omnium consensu inducta est, excuset à pœna; id tamen procedit modò non sit contra ius diuinum, aut naturale, aut versetur circa rem grauem, *cap. non satis, cap. cùm Ecclesia, cap. ea quæ, de simonia, cap. inter, de excessib. Prælat.* docet Tiraquel. *vbi suprà,* vnde cùm in nostro textu versaretur consuetudo circa adulterium, quod est delictum maximum, *cap. quid in omnibus 32. q. 7.* consuetudine introduci non poterat, vt vxor adultera lucraretur bona constante matrimonio adquisita.

Sed nostræ decisioni opponitur textus *in cap. finali,*

EXPONITVR CAP. FINALE DE DONAT. INTER.

final. de donat. inter, vbi postquam Gregorius IX. docuit dotem soluto mattimonio vxori esse restituendam, & donationem propter nuptias à marito, eam apponit exceptionem, nisi consuetodine, aut pacto contrarium inductum sit: ergo consuetudine introduci potest, vt vxor maneat indotata, & maritus dotem retineat; aut eam alienet; & per consequens nostri textus consuetudo instineri potetst. Cui difficoltati respondendum est, negando Gregotium IX. in eo textu asserere, consuetudioe, aut pacto fieri posse, vt superstite vxore, soluto mattimonio dos illi non restituatur; nulla enim consuetudo hoc facere potest, vt mulier superstes dotem non recuperet; *l. Attilicinus, l. si liberis* 17. *ff. de pactis dotalibus*; Gregorius enim loquitur casu, quo mulier decessisset: tunc enim aut hæredibus, aut quibus pacto, consuetudinéve competit actio rei vxoriæ, dos restituenda est virtute pacti, aut consuetudinis; ita tamen vt pacto fieri non possit, quin vxor maneat indotata. Docet Cironius in quinta compilatione ad nostrum textum.

CAPVT XI.

[a] Gregorius IX.

CVm tantò sint grauiora peccata, quantò diutiùs infelicem animam detinent [b] alligatam, nemo sanæ mentis intelligit [c] naturali iuri (cuius transgressio periculum salutis inducit) quacumque consuetudine (quæ dicenda est veriùs in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari. Licèt etiam longæve consuetudinis non sit vilis [d] authoritas, non tamen est vsque adeò valitura, vt vel iuri positiuo debeat præiudicium generare, nisi fuerit [e] rationabilis, & legitimè præscripta.

NOTÆ.

1\. [a] GRegorius IX. De eo egi *in cap. finali, de constitutionibus*, qui præsentem constitutionem motu proprio edidit, à nemine consultus.

2\. [b] *Alligatam.*] Consonant textus *in cap. cùm haberet* 5. *de eo qui duxit in matrim. cap. schisma* 24. *quæst.* 1. *cap. non satis* 8. *de simonia*; eo enim longiùs Deum sibi offensum tenet, vnde peccatum augetur, *cap.* 1. *de pœnit. dist.* 5. Concilium Moguntinum 4. *can.* 87. ibi: *Non obstantibus quibuscumque consuetudinibus, cùm iniquitati longinquitas temporis patrocinari non debeat.* Plura Simon Maiolus *dierum canicul. fol.* 637. Sed huic principio obstare videtor textus *in l. si diutino, ff. de pœnis*, vbi ait Modestinus: *Quod si diutino tempore aliquis in reatu fuerit aliquatenus, pœna eius subleuanda erit. Sic enim constitutum est, non eo modo puniendos eos, qui tempore longo egunt, quàm eos qui recenti sententia excipiunt.* Ex quibus verbis Accursius ibi deducit, in crimine persistentem mitiùs esse puniendum: & Iulius Claros *lib.* 5. *sement.* §. *vlt. quæstion.* 6. ex eo textu probat, delicta post decennium non puniri: igitur diuturnitas temporis peccatum non auget, sed minuit, aut tollit: quem textum vt exponamus, sciendum est, *in reatu esse*, in eo textu non accipi pro eo, qui durat in peccato, vt plerumque reatos accipitur, *l.* 1. §. *qui operas, ff. ad Tertyl.* quia etiam iure ciuili, qui diutiùs in delicto perseuerauit, grauiùs punitur, *l. inficiando* 6. §. *infans, ff. de furtis*: sed accipi ibi reatum pro carcere, statuque misero & squallido reorum, vt apud Martialem *lib.* 2. *epigram.* 24.

Si det iniqua tibi tristem fortuna reatum,
Squallidus herebo, pallidiorque reo.

Com sordida veste, vt ait Consultus *in l. finali, ff. ad leg. Iul. maiest.* & notauit Budeus *in l. rem* 39. *ff. de iniuriis.* Reatus enim apud Romanos dicebatur tempus illud, cùm die dictâ, & accusatione propositâ, reus io Tribuoali compatebat, vt se defenderet, ore mœstus, habitu sordidus, squallore, & signis tristitiæ notabilis, vt describit Sidonius *lib.* 1. *epist.* 7. vbi Sauarus: de quo tempore accipiendus est textus *in l.* 3. §. *quod pater, ff. de muner. & honorib.* Addendi sunt cultissimus Ramirez de Prado *in d. epigram.* 44. Martialis Raderus *ad epigram.* 22. Salmut. *ad Pancirol. lib.* 1. *tit.* 44. *pag.* 186. Lypsius *lib.* 1. *elector. cap.* 13. Petrus Faber *lib.* 2. *semestr. cap.* 7. Ruginellus *practicar. q.* 39. *num.* 6. Nicolaus Romeus *in effigie Caluini, color.* 70. *de iustific.* §. 5. *fol.* 517. In eo enim squallore & reatu, si diu reus iacuerit, delictum minuitur, & ideò mitiùs punitur, *l. omne, ff. de pœnis, l. finali*, §. *fraudis, ff. de bonis damnat. l. aufertur*, §. *in reatu, ff. de iure fisci, l.* 2. *de his qui notant. infam. l.* 6. §. *hoc, ff. si quis omissâ causâ testam.* quo modo textum illum accipiunt Aleiatus *lib.* 2. *parerg. cap.* 10. Corrasius *lib.* 2. *miscel. cap.* 20. Caldeira *lib.* 3. *variar. cap.* 2. Couar. 2. *variar. cap.* 9. Parladorius *lib.* 3. *different. cap.* 51. Suarez *in addit. ad Gomezium lib.* 3. *cap.* 1. *littera C.*

[c] *Naturali.*] Ius naturale hîc accipitur pro eo, quod diuinâ quadam prouidentiâ apod omnes gentes obseruatum est, quo aliqui actus vetantur, præcipionturve, aliaque præcepta continentur, seu principia moralia, quæ euidentem habent honestatem necessariam ad rectitudinem morum: Grotius *de iure belli, lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 10. Suarez *de legibus lib.* 2. *cap.* 7. Salcedo *de lege polit. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 8. & nos in apparatu ad hæc commentaria. Et transgressionem huius iuris naturalis peccatum inducere, rectè ait Gregorius IX. in præsenti; nam lex naturalis semper obligat in conscientia, vt taoquam de fide certum docent Theologi ex illo Pauli *ad Roman.* 2. *Quicumque sine lege peccauerint, sine lege peribunt, quia videlicet legem naturalem transgressi sunt.* Ratio est, nam lex naturalis lex Dei est: ergo omnes homines obligat. Sed difficile illud est, qualiter sola lex naturalis obliget in foro conscientiæ, & sufficiat ad æternam damnatiooem, etiamsi omnis lex supernaturalis ignoretur, præcipuè cùm naturalis ratio non cognoscat æternam pœnam: ergo nec lex naturalis poterit obligare sub reatu pœnæ æternæ, & consequenter nec sub culpa mortali: culpa enim mortalis est, quæ pœnæ æternæ 3.

æternæ reatum inducit: at lex non potest obligare ad illam pœnam, quam non potest manifestare: ergo lex naturalis non obligat cum discrimine salutis æternæ. Sed respondendum est, quod licèt lex naturalis in nobis sit ipsa ratio, in Deo tamen est ratio & voluntas diuina: satis ergo est, quod Deus legis naturalis conditor cognoscat pœnam transgressoribus illius debitam; ad incurrendum enim alicuius pœnæ reatum non est necesse, quod transgressor legis cognoscat pœnam debitam, sed satis est, quod faciat actum tali pœnâ dignum.

4. d *Non sit vilis authoritas.*] Hæc verba etiam reperiuntur *in cap. cùm causa* 8. *de re iudic. l.* 2. *C. quæ sit longa consuet. l. eos* 26. §. 1. *versic. non liceat, C. de vsuris, cap. consuetudinis* 1. *dist. nouella* 106. *Iustiniani, cap.* 1. sed semper difficilia ab Interpretibus iudicantur, vt infrà dicemus *num. finali.*

5. c *Rationabilis, & legitimè.*] Ex his verbis videtur deduci, consuetudinem irrationabilem, nec legitimè præscriptam aliquid roboris obtinere, quod valde absurdum esset; quare notandum est Gregorium IX. differentiam constituere inter consuetudinem iuri contrariam, & nulli iuri aduersam. In consuetudine iuri contraria iudicium habendum est, an rationem contineat, sitque legitimè præscripta, vt legem iustam, & eius rationem tollat, argumento legis *nihil, ff. de instit. & iure, iuncto cap. erit autem,* 4. *dist.* In alia verò consuetudine legibus non contraria, non est inquirendum, an ratione nitatur, vel non, quia huiusmodi præsumptionem rationis habet vt ipsa lex; & ideo non de ipsa, licèt secundùm ipsam, iudicandum reliquit D. Augustinus *in cap. consuetudinis,* 11. *dist.*

COMMENTARIVM.

6. CONCLVSIO TRADITVR, ET PROBATVR.

EX hac Gregorij constitutione talis deducitur exponenda assertio: *Consuetudo non derogat iuri naturali, aut diuino, nec positiuo, nisi sit rationabilis & præscripta.* Probatur *cap. mala, cap. veritatem, cap. consuetudinem,* cum aliis, 8. *dist. cap. vsus,* cum aliis, 11. *dist. cap. cùm contingat, de foro compet. c. cùm Ecclesia, de causa possess. cap.* 1. *de his quæ fiunt a maiori, cap. ad nostram, cap. ex parte, hoc tit. l.* 1. *ff. de vsuris, l. idem* 10. §. *si procurator, ff. mandati, l. venditor,* 13. §. *si constat, ff. communia prædiorum, l. item,* §. 1. *ff. quod cuiusque,* Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 20. *l. finali, tit.* 2. *partita* 1. *l.* 5. *tit.* 3. *part.* 3. *l.* 9. *tit.* 7. *part.* 5. Iustinian. *nouel.* 134. ibi: *Quæ improbè excogitata sunt, ea nec longa consuetudine confirmari volumus.* Illustrant plures congesti à Barbosa *in nostro textu, & tom.* 6. *in præsenti,* Rochus de Curte, Sahagun, Otero, & Canisius *in relectionib. nostri textus,* Suarez *lib.* 7. *de legibus, cap.* 19. Basilius *de matrim. lib.* 6. *cap.* 4. Hallier. *de sacris, sect.* 7. *cap.* 1. *art.* 4. Arellano *antinomia* 4. Prado *tom.* 1. *Theolog. mor. cap.* 3. *de legib. q.* 15. Gibalinus *tom.* 2. *scient. can. lib.* 6. *cap.* 3.

7. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed aduersùs primam conclusionis partem sic argumentor: omne quod potest lege statui, id consuetudine valet introduci: sed lege statui potest, quod iuri naturali diuino repugnat: igitur & consuetudine introduci potest. Probatur minor; nam non occidere, non furari, præcepta sunt moralia iuris naturalis diuini, *l. iustitia, ff. de iustitia & iure, cap.* 1. 50. *dist. cap.* 1. 23. *q.* 5. Docent Fagundez, Sanchez, & alij in illis præceptis scribentes: sed lege permittitur occidere furem nocturnum, *l.* 2. *C. ad leg. Corn. de sicariis, cap.* 2. *cap. significasti* 18. *cap. finali, de homicidio, l.* 1. *& per totum C. quando liceat*: itemque hostem in bello, *cap. homicidium* 23. *q.* 5. & furari tempore necessitatis, *cap. discipulos, de consecrat. dist.* 5. *cap. si quis propter, de furtis*: ergo & consuetudine ius naturale mutari potest. Secundò contra secundam nostri textus partem, vbi asseritur, consuetudinem rationabilem, & legitimè præscriptam, posse iuri positiuo derogare, obstat sequens consideratio: nam consuetudo contra legem non potest esse rationabilis. Tum quia eo ipso, quod est contra legem, est contra rationem, quia lex nititur ratione, *cap. erit autem,* 4. *dist. l. quod non ratione, ff. de legib.* Tum quia actus talis consuetudinis sunt praui, qui non possunt peccatoribus prodesse, nec eos à legis iugo liberare, vnde Hostiensis *in cap.* 1. *de tregua & pace,* docuit legem positiuam præceptiuam, non posse desuetudine abrogari: ergo consuetudo nunquam iuri positiuo derogare valet. Deinde, nam non semper desideratur, vt consuetudo sit legitimè præscripta ad hoc, vt deroget iuri positiuo; siquidem si Princeps sciat consuetudinem, & ipsa talis sit, vt moraliter sufficiat ad indicandum Principis consensum, sufficit tempus breuius, licèt adhuc præscripta non sit. Ita D. Thomas 1. 2. *q.* 97. *art.* 3. *ad* 3. quem sequuntur Soto *lib.* 1. *de iustit. q.* 2. *art.* 2. Suarez *de legib. lib.* 2. *c.* 18. *num.* 17. igitur non semper desideratur quod sit præscripta.

Sed his minimè refragantibus vera est tradita assertio, pro cuius expositione sciendum est primò, naturalia quidem iura diuinâ quadam prouidentiâ constituta immobilia esse, *l.* 2. *ff. de vsufructu earum, l.* 2. *ff. ad Tertyl. l. eas* 8 *ff. de captiuis,* §. *sed naturalia, Instit. de iure natur. Clementina Pastoralis, de re iudic.* D. Thomas 1. 2. *q.* 94. *art.* 4. *&* 5. Sotus, Suarez, Salas, & alij innumeri Theologi congesti à Valente *in concord. iuris Pontif. fol.* 283. & 286. Connanus 1. *comment. cap.* 6. *n.* 5. Reuardus 2. *variar. cap.* 1. Cuiacius *in l.* 1. *ff. de iust. & iure,* Donellus 1. *comment. cap.* 12. Ex Philosophis, & Poëtis probat Gothofredus *in dict.* §. *sed naturalia*: ex practicis plures congerunt Salgado *de supplicat.* 2. *p. cap.* 20. *num.* 84. Salcedo *de lege polit. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 10. Nulla enim lex per se deficit, siue imminuitur, antequam per oppositum vsum, seu per legislatorem reuocetur, nisi quia perpetua non erat, sed pro certo tempore data, quo finito desinit obligare; vel quia in eius materia est aliqua mutatio, ratione cuius aut cessat eius adæquata ratio finalis, aut irrationabilis fit, & iniusta: sed lex naturalis non fuit statuta pro definito tempore, nec potest reddi iniusta, & irrationabilis: ergo mutari non potest. Accedit, nam cùm lex naturæ sit veluti proprietas naturæ rationalis, si hæc natura de medio tolleretur, lex etiam naturalis quoad existentiam suam deficeret, & solùm per essentiam in mente Dei maneret, vt docet D. Thomas 1. 2. *q.* 94. *art.* 4. lex enim naturalis, aut consideratur prout est in Deo, & sic certum est esse immutabilem; vel prout est in homine, & sic manente naturâ humanâ, deficere non potest: quod apertiùs ostenditur factâ distinctione inter præcepta negatiua, & affirmatiua; nam negatiua cùm res prohibeant intrinsecè malas, deficere non possunt, nunquam enim bonum esse potest, quod per essentiam malum 8. LEX NATVRALIS EST IMMVTABILIS.

malum eſt; & ideò hæc ſemper obligant, & pro ſemper. Affirmatiua verò, licèt ſemper obligent, non tamen pro ſemper; & ideo quamvis naturalia ſint, vno tempore obligant, & alio non; ſed non ideò recipiunt mutationem. Hæc enim eſt illorum natura, quæ ſolùm obligat pro illis occaſionibus, in quibus omiſſio talis actus eſſet intrinſecè mala. Nec contrarium docet D. Thomas *dict. q.94. art.5.* dum ait, legem naturalem quoad prima principia eſſe immutabilem; at verò quoad concluſiones illorum in aliquibus propter cauſas occurrentes mutari poſſe Exempla ſunt præcepti naturalis reddendi depoſitum domino petenti; quod non obligat quando petitur ad damnum reipublicæ: item ſeruandi ſecretum, quod negatiuum eſt non reuelandi; & tamen violari poteſt, ſi ad defenſionem reipublicæ neceſſe ſit: item præceptum non occidendi, quod ceſſat in caſu defenſionis, vt ſuprà probaui. Nam ſciendum eſt, legem dupliciter poſſe mutari, aut deficere; vno modo per mutationem ſui ipſius intrinſecè, alio modo extrinſecè tantùm per mutationem alterius. Exempli gratià, pater deſinit eſſe pater priori modo, ſi moriatur; poſteriori modo abſque aliqua ſui mutatione, ſi moriatur filius. Priori ergo modo mutatio contingere poteſt in lege poſitiua; ſecus verò in lege naturali, quæ ſolùm mutari poteſt extrinſecè per mutationem materiæ, quando hic, vel ille caſus non cadit ſub obligatione naturali, ex aliqua cauſa peculiari; & in hoc ſenſu docet D. Thomas, aliqua præcepta naturalia mutari poſſe; loquitur enim de mutatione extrinſeca ex parte materiæ; quo caſu naturaliter præceptum non mutatur, quod pro illo caſu nunquam impoſitum fuit, vt in ſpecie textus *in cap. quemadmodum; de iureiurando:* qui non implet promiſſionem, quia res non manet in eodem ſtatu, non videtur fidem fallere; nam caſus ille non videtur ſub eadem promiſſione comprehenſus, quo modo procedunt exempla proximè adducta. Et ſi aliquando legimus legem naturalem mutari, ſimul ſupponere debemus id fieri aliâ ratione naturali fortiori, & validiori, vt *in l. bona fides, ff. depoſiti, l. ius ciuile 6. ff. de iuſt. & iure, l. Stichum 95. §. naturalis, de ſolutionib.* Quomodo diſſoluenda ſunt argumenta, quæ de ſeruitute contra libertatem naturalem, vſucapione, alimentis filiis inceſtuoſis denegatis, & alia, quæ ab Interpretibus vulgò opponuntur, & referunt Faber *in Iuriſprud. tit.2. princip.3. per totum*, Donellus *lib.1. comment. cap.8.* Connanus *lib. 1. comment. cap.4.* Inde etiam infertur, neminem poſſe diſpenſare in lege naturali, *cap. ſunt quidam 25. q. 1.* Probant latè Sotus *lib.2. de iuſt. q.7. art.3.* Franciſcus Valens *vbi ſuprà, num.5.* Molina *de iuſt. tract. 1. diſput.4.* Salas *de legib. diſput.5. ſect.7 num.32.*

9. De conſuetudine iuri contraria.

Deinde ſciendum eſt, proprium conſuetudinis eſſe iuri poſitiuo derogare, ſi legitimè præſcripta ſit, cum requiſitis relatis ſuprà *in cap.1.* vt docetur *in l. de quibus 31. ff. de legibus, l. venditor 13. §. ſi conſtat, ff. communia prædiorum, cap. relatum, el 2. de teſtam. cap. in his 3. §. leges, 4. diſt. cap. cùm contingat, de foro compet. cap. cùm olim 6. hoc tit. l. 6. tit.2. part.1.* Mela *miſcel. p.3. cap.5.* non quia potentior conſuetudo ſit, ſed quia poſterior; nam ſicut lex anterior poſteriore aboletur, *l.26. cum ſequent. ff. de legibus:* ſic & deſuetudine quaſi poſteriore lege, ſcriptæ tolluntur leges, non quia conſuetudo ſit fortior lege, vt inquit Oſualdus *lib.1. Donelli, cap. 10.* ſed quia poſterior; nam & lex poſterior priorem conſuetudinem æquè tolleret; & tamen non maiorem vim conſuetudinè; ſed æqualem habet.

10. Traditur decidendi ratio.

Ex quibus iam apparet vera decidendi ratiò præſentis textus; nam cùm naturalia iura diuinâ prouidentiâ conſtituta ſint immutabilia, nec aliquâ lege poſitiuâ, ſimiliter nec conſuetudine mutari poterunt; cùm enim Ius naturale dicatur, quod bonum, & æquum eſt, *l. penult. ff. de iuſtit. & iure*, neceſſariò quod illi aduerſatur, debet eſſe iniquum, & iniuſtum: ſed conſuetudo iniquitatem continens nulla eſt, *cap. mala, 8. diſt.* ergo conſuetudo repugnans iuri naturali nulla eſt, neque effectum vllum obtinet. Secundæ verò partis præſentis textus ratio ex eo prouenit, nam cùm humanæ conſtitutiones poſteriori lege poſitiuâ tolli poſſint, *l. ſed & poſteriores 28. ff. de legibus*, quia lex poſitiua adaptari debet loco, tempori, & perſonis, quæ ſæpè mutari ſolent, conſequenter mutatâ ratione legis, mutari lex ipſa valet; & ita ſic ſimiliter contrariâ conſuetudine lex poſitiua tolli poterit, quia poſterior lex non ſcripta eſt, vt docet & illuſtrat Arellano *lib.1. antinom. 4. cap.9. num. 5:* facit Tertull. *de cor. milit. Conſuetudo etiam in ciuilibus rebus pro lege ſuſcipitur cùm deficit lex: nec differt ſcriptura an ratione conſiſtat, quando & legem ratio commendat.* Vnde rectè in præſenti docet Gregorius IX. quod licèt conſuetudine mutari non poſſit lex naturalis, poſitiua tamen conſuetudine legitimè præſcriptâ abrogari in totum, vel in partem valet.

11. Diſſoluitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, ex qua dicebamus, contra præcepta naturalia non occidendi, ſeu furandi, lege poſitiuâ homicidium, & furtum permitti poſſe: igitur & conſuetudine præcepta illa naturalia mutari valent. Quia reſpondetur, præceptum illud non occidendi, generaliter accipiendum eſſe, niſi ſpeciales circunſtantiæ homicidium licitum reddant; nam ſi præceptum in illa amplitudine accipiatur, errorem continebit in fide, in quem lapſi ſunt Vualdenſes. Semper igitur limitanda eſt generalitas illorum præceptorum, in caſibus, in quibus eadem naturalis lex, vel particularis ad eos reuelata contrarium non ſuadeat, *cap. non eſt noſtrum 23. q.5.* vnde cùm in caſibus pro ratione dubitandi expenſis naturalis lex contrarium dictet, vt ſuis locis dicemus, ideò in eis permittuntur homicidium, & furtum. Docet latè Franciſcus Valens *vbi ſuprà, fol.287.* Nec ſecunda difficultas obſtat; nam verum eſt in conſuetudine rationem deſiderari ad hoc, vt tanquam legitimè præſcripta poſſit vincere ius poſitiuum; ſed non eo ipſo, quod contra legem poſitiuam præſcribatur, irrationabilis eſt; ſiquidem lex, quæ pro futuris cauſis profertur, *cap.2. de conſtit.* poteſt iniuſta reddi ex temporis & rerum mutatione; quare tunc conſuetudo contra ipſam legitimè præſcribitur. Nec tandem obſtat augmentum ipſius difficultatis; nam retentâ ſententiâ eorum, qui aſſerunt, non deſiderari integrum tempus ad præſcribendam conſuetudinem, cùm datur Principis ſcientia, & ſic ſufficiens ſignificatio conſenſus illius; non obſtat noſter textus, qui debet accipi de conſuetudine independenter à ſcientia Principis præſcribenda ſuâ ratione, & per propriam vim, & efficaciam; tunc enim deſideratur, vt præſcripta ſit per legitimum tempus, quomodo interpretatur noſtrum textum P. Suarez *lib.7. de legib. c.18. n.20.*

12. Exponitur cap. in aliq.

Sed ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in cap. in aliquibus, §. vlt. de decimis*, vbi proponitur decimas deberi ex iure diuino, præſtandas autem

esse iuxta loci consuetudinem. Quem textum sic expendo: Ex ipso constat obligationem præstandi decimas esse iuris naturalis, & diuini: sed consuetudine potest eius præstatio mutari, & alterari: ergo qoia consuetudo contra ius diuinum introduci potest. Cui difficultati respondendum est, omissâ eorum solutione, qui asserunt consuetudinem circa substantiam decimarum admitti posse, consuetudine quotam decimarum tolli posse; nam tunc non per eam mutatur ius diuinum, sed ioterpretatur. Accedit, nam decimæ præstantur sacerdotibus in eorum & pauperum alimoniam: sed consuetudine rationabili introduci potest, vt decimæ remaneant penes ipsus pauperes; nam tunc finis præstationis decimatum non tollitur, sed tantùm modus exactionis interpretatur: igitur talis consuetudo vt non repognans iuri diuino præscribi potest: Docet Lemaistre *de decimis cap. 5. & 6.*

QVIBVS, §. VLT. DE DECIMIS.

13\. EXPONITVR CAP. AD APOSTOLICAM DE SIMONIA.

Secundò refragatur textus *in cap. ad Apostolicam, de simonia*, vbi cùm agatur de simonia, quæ committitur in pretij receptione pro collatione sacrameotorum, statim ea exceptio annectitur, *Nisi contrarium consuetudine introductum fuerit*: tunc sic argumentor. Iuri diuino repugnat, vt pretium, vel aliquid loco pretij pro conferendis sacramentis recipiatur, vt probat Hallier. *de sacris elect. sect. 2. art. 4. per totum*: sed nihilominus consuetudine introduci valet, vt aliquid præstetur in illis casibus: igitur quia consuetudine potest mutari ius dioinum. Cui difficultati, omissâ celebri quæstione, an consuetudo contra simoniam præscribi possit, dicendum est, quod licèt iuri diuino repugnet, vt aliquid tanquam pretium exigatur pro administratione sacramentorum; tamen in eo textu, qood exigitur ratione consuetudinis, non exigitur vt pretium, siue pro pretio rei spiritualis, nec eum intentione vendendi, vel emendi; sed exigebantur veluti quædam stipendia in vim eleemosynæ accepta per consuetudinem approbatæ; tunc enim laudabilis consuetodu dicitur, vt probat Hallierius *vbi suprà*.

14\. INTELLIGITVR L. 2. C. QVÆ SIT LONGA CONSVETVDO.

Tertiò præsenti assertioni obstat textus *in l. 2. C. quæ sit longa consuetudo*, vbi Constantinus Imperator disertè scribit, non tantam esse consuetudinis authoritatem, vt possit vincere rationem aut legem: igitur quia consuetudo, quantumvis rationabilis, & legitimè præscripta, non potest iuri positiuo derogare. Cui difficultati vt satisfaciat Cuiacius *in parat. ad illum tit. & lib. 2. feudor tit. 1.* existimat in eo textu agi de consuetudine, quæ nullâ, aut paruâ ratione constat. Mela *p. 3. miscel. cap. 5.* accipit Constantinum de consuetudine breuis temporis, decem scilicet, vel viginti annorum; quam seruati, ac custodiri debere in rebus parui momenti, rescribit Alexander *in l. 1. C. eod. tit.* & eius consuetudinis non eam esse authoritatem asserit Constantinus, vt rationem vincat, aut lelegem. Glossa & Bartolus *ibidem*, textum illum accipiunt de consuetudine speciali, quæ legem generalem vincere non potest, iuxta textum *in l. venditor, § si constat, ff. communia prædiorum*, P. Vasquez *in 1. 2. q. 97. art. 3. disput. 277. cap. 7. num. 62.* verum sensum dictæ legis secundæ desumendum esse credit ex illis verbis, *sui momento*; vt sensus sit consuetudinem sui momento, id est, propriâ virtute non vincere legem; nam is effectus non prouenit ex propria virtute consuetudinis, quatenus solus populi vsus est, sed quatenus voluntate Principis tacitè confirmantis fulcitur; & ideò dum ait Constantinos, consuetudioem & vsum non esse vilis authoritatis, loquitur de consuetudine consensu Principis confirmata, & hoc modo ait habere authoritatem vincendi legem, non virtute sui, quatenus est solus vsus populi, sed ex consensu Principis. Alij docent, Constantinum minimè loqui de consuetudine iam formata, sed de longo vsu, seu assuefactione plurium personarum, quatenus factum est, & ex ea ius scriptum resultat: quam consuetudinem docet Constantinus non esse leuis authoritatis, quippe ex ea ius scriptum oritur, sed non adeò graue, vt vincat rationem, aut legem. Sed his omissis placet alia communior interpretatio, quæ asserit, Constantinom in ea lege non negare consuetudinem vincere legem positiuam, sed tantùm affirmare, non esse maioris authoritatis quàm ipsa lex separatim, spectatâ vtriusque vi; quod enim fieri potest per legem, potest fieri per consuetudinem, & è contra; sed non ampliùs, nec maiori vi per consuetudinem, quàm per legem; itavt sicut lex vincit consuetudinem, ita consuetudo vincat legem; sed non maiori authoritate, quàm ipsa vincitur à lege. Alia prosequuntur pro ipsius textus expositione Matheacius *lib. 1. de ratione iuris, cap. 33. à num. 29.* Osualdus *lib. 1. Donelli, cap. 10. litera L* Suarez *de legib. lib. 7. cap. 18. & 19.* Robertus *lib. 2. rerum iudicat. in principio*, Menochius *lib. 1. de arbitr. q. 71. per totum*, Pichardus *in §. ex non scripto, Instit. de iure natur.* Canisius *in nostro textu, num. 4.* Basilius *lib. 6. de matrim. cap. 5. & 6.* Madera *animadu. cap. 5. num. 8.* Cuiacius *lib. 2. quæstion. Papin. in l. 1. ff. de vsuris*, Hotbomanus *ad Pandectas, tit. de legib. num. 10.* Duarenus *eod. tract. cap. 8.* & *1. disput. cap. 31.* Tuldenus *ad titul. C. quæ sit longa.* Amaya *in l. 2. C. de annon. num. 5.* Carrasco *ad leges recopil. de constit. cap. 8.* Bronehorst. *centuria 1. assert. 9.* Hanc interpretationem firmat textus *in cap. 1. de feudi cognit. in vsibus feudorum*, in illis verbis: *Legum autem Romanorum non vilis est authoritas; sed non adeo vim suam ostendunt, vt vsum vincant, aut mores.* Ex quibus deducitur, æqualem vim esse legis, ac consuetudinis.

Tandem superiori assertioni obstat textus *in l. 3. §. Diuus Adrianus, ff. de sepulchro violato*, vbi Vlpianus docet, consuetudinem municipalem non posse tollere rescriptum Principis: ergo quia consuetudine lex positiua tolli non potest. Cui difficultati vt satisfaciant Bartulus *in d. l. de quibus, num. 53. opposit. 7.* Iason *ibi*, Couarr. *lib. 3. variar. cap. 13. num. 4.* asserunt rescriptum Principis ibidem emanasse post consuetudinem; quare mirum non esse, quod lex posterior consuetudine anteriori non derogetur: quæ interpretatio vltraquàm litteræ repugnat, refellitur *ex cap. 1. de constit. lib. 6.* Quare eâ omissâ verius dicendum est, in eo §. non agi de consuetudine generali, sed de constitutione municipali alicuios populi, quâ prohibitio generalis non sepeliendi mortuum intra vrbem, confirmata pœnali rescripto D. Adriani, abrogari non poterat, cùm prohibitio esset generalis Imperatoris, & constitutio municipalis iniusta, quæ iuri communi non derogat.

15\. OPPONITVR L. 3. § DIVVS, ff. DE SEPVLC. VIOLATO.

TITVLVS

TITVLVS V.
De postulatione Prælatorum.

CAPVT PRIMVM.

[a] Innocentius III. *Decano, & Capitulo Senon.*

AD hæc in B. Petro. *Et infrà:* Sanè cùm Ecclesia Senonens. semper fuerit Ecclesiæ Romanæ deuota, non immeritò ipsius Ecclesiæ passioni compatimur, & doloribus condolemus, cùm eo sit viduata Pastore, qui etsi nobilis esset,[b] nobilior tamen fuit, sicut credimus, sanctitate. *Et infrà:* Dolemus insuper quod dolori nimio, quem de tanti Patris obitu conceperat Eccl. Senonens. dolor alius superuenit, cùm eâ vix surgente ab officio [c] funeris tam funesti, vix dignè celebratis exequiis tanti Patris, Rex ipse iniustè commotus, possessiones ipsius, tam ad mensam Archiepiscopi, quàm Canonicorum pertinentes, non vt debuit; vel vt decuit, sed vt voluit, & valuit, occupauit, & personas etiam quæ de mandato nostro suspenderant organa sua, compulit exulare. *Et infrà:* Cúmque propter persecutionem instantem, & diffidentiam animorum, quam in talibus & zelus mouet interdum, & vsus excusat, de facili non possetis in [d] vnum locum & propositum conuenire, sed ad nos fuisset ab aliquibus [e] appellatum: tandem non sine difficultate conuenientes in vnum, Altissiodorens. [f] Episcopum in Archiepiscopum vnanimiter postulastis, postulationem vestram per Magistrum R. Præcentorem vestrum, virum in vtroque iure peritum, honestum, prouidum, & discretum, qui apud nos super assumpti promotione negotij fideliter institit, & de contingentibus nihil omisit: & per Abbatem [g] S. Petri, & per vestras etiam litteras exponentes, ac petentes humiliter, vt faciendæ translationi fauorem Apostolicum, & pium præberemus assensum, consideratâ præsertim persecutione, quæ communiter instat Ecclesiæ Gallicanæ, ac necessitate quæ incumbit specialiter [h] Ecclesiæ Senonens. Verùm quoniam antequam idem Magister ad Sedem Apostolicam accessisset, audieramus à multis, immò etiam nobis quasi pro certo [i] constabat, quoniam idem Episcopus interdicti sententiam non seruasset, quod & idem Magister non negauit, à nobis in nostra, & fratrum nostrorum præsentia requisitus, in ipsius Episcopi excusationem allegans, quod sententiam illam seruare nullatenus tenebatur, quæ ad eius notitiam, nec per nostras litteras, nec per dil. filium P. S. M. in Via Lata Diaconum Cardinalem, tunc Ap. Sedis Legatum, qui eandem sententiam promulgauerat, nec per deputati ad hæc executoris mandatum, vel litteras peruenisset; & quod in Altissiodorens. [k] diœcesi Rex ipsam terram propriam non haberet; & quod eadem Altissiodorens. diœcesis ex alia causa fuerat [l] interdicta. *Et infrà:* Nec sufficit, immò nec profuit ad excusationem prædicti Altissidoren. Episcopi, & aliorum similium, quod mandatum nostrum, & Card. eiusdem, vel executoris, etiam ad se per speciales litteras ad ipsos directas, vel speciale mandatum non peruenisse proponunt. Cùm Card. idem sententiam interdicti præsentibus multis Archiepiscopis, & [m] Episcopis solenniter ac publicè promulgauit, & eadem interdicti sententia in regno Francorum iam à multis cœpit obseruari, nec sit necessarium, cùm constitutio solenniter editur,[n] aut publicè promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum, vel litteras inculcare; sed id solùm sufficit, vt ad eius obseruantiam teneatur, quod nouerit eam solenniter editam, aut publicè promulgatam; cùm etiam contra quosdam qui [o] Sardicense Concilium non seruabant, tanquam illud non habuerint, aut receperint, canonica tradat authoritas, quod eis non facilè facultas credendi tribuitur, cùm idem penes illos in suis regionibus actum fuerit & receptum. Nec valet quod in Altissiodorens. diœcesi dictus Rex propriam terram dicitur non habere; cùm nos totam terram Regis ipsius subiici mandauerimus inter-

dicto, & Cardinalis nostrum [p] mandatum interpretatus, in terram illam sententiam promulgauerit, quæ Regi [q] tunc temporis adhærebat. Quod si Episcopatus eius ex alia causa fuerat interdictus, interdicti sententiam & tenebatur fortiùs, & poterat faciliùs obseruare: sed inde liquidò constat, præpedictum Episcopum sufficienter excusari non posse, quòd suam [r] Metropol. Ecclesiam generalis interdicti sententiam, & recepisse nouerat, & seruare. Ideoque vnus eorum extiterat, qui deliberantes super eadem sententia, communi consilio decreuerunt, sed errauerunt, vt ipsam sententiam non seruarent. Cùm si verbum Apostoli P. de Clemente dicentis diligentiùs attendissent, commonitionem super hoc non debuerint expectare, sed obsecundare prudenter, & humiliter obedire. Nos igitur qui secundùm Apostolum prompti sumus inobedientiam omnem vlcisci, eiusdem Altissiodor. inobedientiam attendentes, ne nihil obedientia prodesse videretur humilibus, si contemptus contumacibus non obesset, cùm iuxta canonicas sanctiones, quædam sint culpæ, in quibus culpa est relaxare vindictam, habito cum fratribus super hoc diligenti tractatu, quantumcunque vobis, tanquam obedientiæ filiis deferre vellemus; postulationem tamen huiusmodi, non propter postulantem Ecclesiam, sed propter postulatam personam repulimus vt indignam. Licèt autem ex eo quod hominem, qui vestro non conueniebat proposito, postulastis, cùm vos interdicti sententiam seruaretis, ipse tamen eam contemneret obseruare, permissâ vobis abusi fueritis potestate, ac ideò vos ea non immeritò priuare possemus, cùm iuxta diuinæ legis edictum non liceat vestem induere de lana, linoque contextam: ne tamen vestræ videamur deuotionis ingrati, de solita Apost. Sed. benignitate concedimus, vt vobis, & eidem Ecclesiæ, vel per postulationem idoneam, vel per electionem canonicam de persona congrua consulatis.

NOTÆ.

1\. a INnocentius.] Ita etiam legitur *in cap. 1. hoc tit. in 3. collectione.* De Senonensi Metropoli Galliæ nonnulla adduxi *in cap. cum omnes 6. de constit.* vt autem præsens textus rectè perpendatur, eius historia repetenda est ex historicis Franciæ, Rigordo videlicet *in vita Philippi, anno* 1199. Spondano *in continuat. Baronij, anno* 1198. *num.* 8. & ex gestis ipsius Innocentij editis à Bosqueto, vbi *fol.* 31. ita sententiæ interdicti, de qua in præsenti, & *in cap. nouit, de officio Legat. cap. nouit, de appellat.* ac præsentis textus, & sequentis historia refertur, quam etsi diffusam, transcribere necessarium duxi pro dictorum iurium illustratione. [Præfatum verò Petrum Diaconum Cardinalem, quem ipse postmodùm in Presbyterum ad titulum S. Marcelli promouit, direxit in Gallias, tria sibi præcipiens & iniungens. Videlicet, exhortaretur, & induceret populos ad Terræ sanctæ succursum: vt pacem vel treguas inter Francorum & Anglicorum Reges componeret, & firmaret: & vt ipsum Regem Francorum ad dimittendam superinductam, & recipiendam vxorem propriam, quam iniustè dimiserat, commoueret, & cogeret, si necessitas postularet. Ipse verò profectus, circa primum capitulum vsque adeò diuinâ gratiâ fauente profecit, quod innumera tam militum, quàm peditum multitudo ad verbum exhortationis ipsius signum Crucis suscepit ad obsequium Crucifixi. Cum quibus & quidam Episcopi, & Abbates, ac alij multi Clerici peregrinationis propositum assumpserunt, inter quos principales fuerunt Theobaldus Comes Trecensis, Ludouicus Comes Blesensis, Balduinus Comes Flandriæ ac Hannoniæ, & Comes de S. Paulo, Suessionensis, & Trecensis Episcopi, & quidam Ordinis Cisterciensis Abbates. Circa secundum quoque capitulum idem Legatus ita processit, quod Philippus Franciæ in manu eius datâ fide promisit se ad mandatum ipsius pacem, vel treguas cum Rege Angliæ initurum. Richardus autem Rex Angliæ se difficilem ostendebat: sed cùm idem Legatus ei cœpit rigorem ecclesiasticum intentare, saniori ductus consilio acquieuit, & quinquennales treguas composuit inter Reges, faciens quædam castella, quæ firmauerat contra alium, demoliri. Circa tertium verò capitulum, ad pleniorem intelligentiam est notandum, quod defunctâ primâ vxore mandato præfati Philippi Regis Francorum, filiâ Balduini Comitis Hannoniæ, nepte videlicet Philippi Comitis Flandriæ, de qua susceperat vnum filium nomine Ludouicum, tractatum est inter ipsum, & Canutum Regem Danorum, vt Ingeburgim sororem ipsius Rex Franciæ duceret in vxorem: missoque Stephano Nouiomensi Episcopo cum Regio apparatu, vt eam adduceret, ille Rex eam cum multo desiderio expetebat. Cùm de ipsa suscipienda in coniugem, & tenenda præstitæ fuissent sufficientes, & idoneæ cautiones, frater eius transmisit cum ea Petrum Bucchideum Episcopum cum idoneo comitatu: quæ cùm transuecta per mare peruenisset Ambianis, vbi Rex Franciæ ipsius præstolabatur aduentum, dilationis impatiens, ipso die desponsauit eandem, & congregatis Principibus, tam Ecclesiasticis, quàm mundanis, sequenti die per manum Guillelmi Rhemensis Archiepiscopi fecit eam secum solenniter coronari. Sed inter ipsa coronationis solennia, suggerente diabolo, ad aspectum illius cœpit vehementer horrescere, tremere, ac pallere, vt nimium perturbatus vix sustinere posset finem solennitatis inceptæ. Statimque motum est verbum diuortij celebrandi, propter affinitatis obstaculum, quod inter eos quidam existere mussitabant dicentes, quod secunda contingat primam vxorem in gradu consanguinitatis quarto, vel quinto: sed aliis asserentibus, quod id sine turpi nota subitò fieri non valeret, aliquantulum est dilatum; & interim suggestum est Regi, vt ad illam accederet, si forsan affectu mutato illam

cognoscere

cognoscere posset. Accessit igitur Rex ad illam apud Fossatum propè Parisios, quò fecerat illam addoci, & thorum eius ingressus est. Post paululum ab illa recessit, in tantùm habens ipsam exosam, vt vix sustineret coram se de illa fieri mentionem. Asserebat autem Regina, quod Rex carnaliter illam cognouerat, Rex verò è contra asserebat quod ei non potuerat carnaliter commisceri. Conuocatis igitur præfato Rhemensi Archiepiscopo in sua prouincia tunc Apostolicæ Sedis Legato, & aliis quibusdam Episcopis, coram eis accusatum est matrimonium, ipsâ Reginâ quid ageretur, penitùs ignorante, vtpote, quæ compatriotis remissis ad propria, quasi sola remanserat, linguæ Francorum prorsus ignara: & affinitate per quosdam testes incontinenti iurata, mox idem Archiepiscopus sententiam diuortij promulgauit, quæ cùm Reginæ per quendam exponeretur interpretem, illa vltra quam dici posset admirans, flens, & eiulans, exclamauit: Mala Francia, Mala Francia: & adiecit, Roma, Roma. Non enim aliter nouerat Gallicis verbis talem exprobrare sententiam, aut Sedem Apostolicam appellare. Protinus ergo Rex illam à Regno Francorum emisit, & in quodam cœnobio monialium extra Regni fines fecit vtcumque deponi. Turbati sunt multi, quin & omnes qui Deum timebant, & iustitiam diligebant, super sententia tanquam iniqua. Peruenitque fama, vel magis infamia huius facti ad Cœlestinum tunc temporis Papam, qui cùm per Magistrum Meliorem, tituli Sanctorum Ioannis & Pauli Presbyterum Cardinalem de Francia redeuntem, veritatem pleniùs & certiùs cognouisset, quia factum erat notorium, quod nullâ poterat tergiuersatione celari, sententiam illam diuortij contra ignaram, & indefensam inordinatè ac impetuosè prolatam, authoritate Apostolica irritauit. Interdicens Regi per nuncios, & apices suos, ne aliam sibi præsumeret copulare. Verùm quantò idem Papa feruentior circa hoc apparuit in principio, tantò tepidor est inuentus in fine, quia licèt Rex Danorum, germanus præfatæ Reginæ, per honorabiles nuncios imploraret, vt compelleret Regem Francorum ad recipiendum eandem Reginam sororem suam, quam iniustè dimiserat, sicut iuris ratio postulabat, nunquam tamen apud eum hoc potuit obtinere; quin etiam tolerauit vt idem Rex post interdictum ipsius, filiam Ducis Meraniæ, puellam vtique pulchram nimia, non sine multo scandalo superduceret, & teneret. Præfatus autem Innocentius Cœlestino succedens, statim per litteras suas, & per Parisiensem Episcopum, sæpedictum Regem studuit commonere, vt eam remoueret à se, quam contra interdictum Ecclesiæ superduxerat; & reciperet illam in gratiam coniugalem, quam legitimè ductam, illegitimè duxerat amouendam, iuris ei licentiâ non negatâ, quominus factâ restitutione postmodùm audiretur, si quid duceret proponendum. Contestans eidem, quòd quantumcunque sibi molestum existeret eum aliquo molestare; quia tamen oportebat eum plus cælesti, quam terreno deferre Regi, & sine personarum acceptione, sicut ratio postularet. Quia verò idem Rex sæpè commonitus noluit acquiescere, sæpedicto Legato per Apostolica scripta præcepit, quatenus sublato appellationis obstaculo, totam terrâ ipsius ecclesiastico subiiceret interdicto, vt nullum in ea, præter Baptismum paruulorum, & pœnitentiam morientium, diuinum celebraretur officium, si forsan eis vexatio tribueret intellectum.

Congregato igitur apud Diuionem Archiepiscoporum, necnon Abbatum, & aliorum multorum Concilio, Rex præsentiens quod idem Legatus vellet procedere contra ipsum, per nuncios suos fecit ad Sedem Apostolicam appellari. Legatus verò non vt appellationi deferret, sed vt differret ad tempus, quatenus alibi mandatum Apostolicum commodiùs adimpleret, tandem apud Viennam multis Archiepiscopis conuocatis, inter quos quidam de Regno Franciæ fuerunt præsentes, interdicti sententiam promulgauit; mandans per litteras suas, quibus etiam tenorem Apostolicarum inseruit litterarum, vniuersis Ecclesiarum Prælatis in terra Regis Franciæ constitutis, vt eam & ipsi seruarent, & facerent per suas litteras obseruari. Quod si forsan Episcoporum aliqui contra eam venire præsumerent, scirent se ab officio Pontificali suspensos. Cæteris verò cuiuscumque dignitatis, vel ordinis officiorum & beneficiorum administrationem penitus interdicit. Omnes autem ad festum Ascensionis Domini proximè tunc futurum de inobedientia responsuros, ad Sedem appellauit. Receptis igitur litteris, quidam in auditu auris obedire cœperunt: sicut Canonici Senonenses, Parisienses, Episcopus Siluanectensis, Suessionensis, Ambianensis, Atrebatensis, & quidam alij, sententiam interdicti firmiter obseruantes. Alij verò distulerunt obseruare sententiam; sicut Rhemensis Archiepiscopus, Laudunensis, Nouiomensis, Antissiodorensis, Beluacensis, Morinensis, Meldensis, Carnotensis, Aurelianensis, & alij fortè perpauci, nuncios suos ad Sedem Apostolicam destinantes, per quos quasdam excusationes, licèt friuolas, prætendebant; sed promittebant, quod illis expositis, si demùm placeret summo Pontifici, sententiam obseruarent. Cùm igitur summus Pontifex excusationes illas euidentissimis rationibus improbaret, præcepit eisdem, vt ipsi pariter obseruarent sententiam interdicti, qui audito præcepto, humiliter paruerunt: sicque tota terra Regis Francorum arctissimo est interdicto conclusa; ita vt clausis Ecclesiis nusquam in cæmeteriis sepelirêtur corpora mortuorum, quin etiam super terram seruabantur vbilibet insepulta. Rex autem in tantam indignationem excanduit, vt Episcopos & alios Clericos, qui primò seruauerunt interdictum, ab Ecclesiis suis faceret violenter expelli, & bona omnia occupari. Sed cùm plebs vniuersa clamaret, Rex iámque non valens ecclesiasticæ seueritatis sustinere vigorem, nuncios suos, quosdam inde Clericos, & quosdam Milites ad summum Pontificem destinauit, conquerens de Legato multipliciter, sed tamen offerens per eosdem iuratoriam cautionem, quod coram Legatis, vel Delegatis iudicibus staret iuri. Quibus ipse prudentissimus Papa respondit, quod distinguendum erat, vtrum stare vellet iuri dictato, vel iuri dictando: si iuri dictato, videlicet secundùm ius quod dictauerat, vt superinductam à suo remoueret consortio, & Reginam antedictam reciperet, libenter cautionem, immò sine cautione qualibet, si hoc faceret, relaxaret sententiam interdicti; dummodo priùs Episcopi, & clerici destituti plenam fuissent restitutionem adepti. Si verò iuri dictando, videlicet secundùm ius quod dictaret, vt affinitatis decideretur articulus, cautionem oblatam reciperet ad cautelam, dummodò superinductâ remotâ, Reginam reciperet memoratam. Hoc autem cùm Rex per nuncios suos à Sede Apostolica reuertentes audisset, spiritus eius cœpit multipliciter anxiari; quia

nec illam volebat recipere, quam habebat vehementer exosam; nec istam dimittere, quam habebat nimis acceptam. Verùm conuocatis quibusdam Principibus, tam ecclesiasticis, quàm mundanis, cœpit deliberare cum illis, quid ei foret in hoc articulo faciendum: quibus vnanimiter respondentibus, quod erat parendum Apostolicæ Sedis mandatis, quæ fuit à Rhemensi Archiepiscopo, qui sententiam diuortij promulgauerat, vtrum verum esset, quod Dominus Papa scripserat, videlicet quod illa non erat diuortij dicenda sententia, sed ludibrij fabula nominanda. Qui cùm respondisset, verum esse quod scripserat Summus Pontifex, non enim audebat aliud respondere; statim Rex intulit dicens: Ergo tu es stultus, & fatuus, qui talem sententiam protulisti. Remissis igitur nunciis instabat vt priùs, quòd videlicet relaxato interdicto, cognosceretur de iure: sed cùm nec minis, nec precibus, nec promissis animus Summi Pontificis flecti posset in fundamento iustitiæ solidatus, ipsius arbitrio se submisit: qui Octauianum Ostiensem Episcopum Legatum in Franciam destinauit, talem ei formam præfigens, vt ante omnia satisfactionem plenariam de damnis & iniuriis Clericis irrogatis faceret exhiberi. Ita quod ij, qui propter obedientiam, & reuerentiam Apostolicæ Sedis graues perpessi fuerant contumelias, & iacturas, per Apostolicam Sedem sibi sentirent, & gauderent congruè satisfactum. Deinde superinductam præciperet à Regis consortio, tam localiter, quàm carnaliter remoueri; vt non solùm Regis amplexibus, verùm etiam à Regni finibus faceret illam excludi, & præfatam Reginam ab ipso Rege solenniter recipi, & regaliter pertractari; recepta publicè iuratoria cautione, quod eam sine iudicio Ecclesiæ non dimitteret; & sic relaxaret sententiam interdicti, reseruata sibi correctione illorum, qui ab initio non seruauerunt interdictum. Et si post frequentes, & diligentes admonitiones, & exhortationes idem Rex præfatam Reginam sicut legitimam habere nollet vxorem; sed mallet matrimonium accusare, præcepit eidem Legato, vt pro termino peremptorio ad inchoandum causam spatium sex mensium assignaret. Infra quod, si præfata vellet, commoueretur Rex Danorum germanus ipsius, vt ad defensionem eiusdem viros prudentes cum Aduocatis, & testibus aliis quibuslibet necessariis, sub Apostolica, & Regia securitate dirigeret, competenti loco de libera voluntate partium assignato. Associauit Ostiensi Episcopo ad examinationem & defensionem causæ eiusdem, Ioannem tituli sanctæ Priscæ Presbyterum Cardinalem, iniungens eisdem, vt assidentibus sibi viris religiosis, litteratis, & prouidis, causam ipsam sufficienter, diligenter, ac patienter examinare curarent, taliter in verbis, & operibus, & aliis circumstantiis se habentes, vt nulla de ipsis posset suspicio suboriri, sed iuris ordine per omnia obseruato, securitatem & libertatem parti sæpedictæ Reginæ per omnia prouidentes, causam ipsam mediante iustitiâ terminarent. Profectus est Episcopus secundùm hanc formam ad Regem Francorum: & tam ab ipso, quàm ab eius Magnatibus honorificè, & deuotè receptus, fecit imprimis Ecclesiis, & Ecclesiasticis viris de damnis & iniuriis satisfieri congruenter; ac deinde Reginam de loco, in quo fuerat, ad quoddam regale castrum adduci fecit, vbi præsentibus tam Archiepiscopis, & Episcopis, quàm Magnatibus; & tam Cleri, quàm multitudine populi copiosâ, Rex ad mandatum Legati Reginam recepit, faciens in animam suam iuramento firmari, quòd honorificè ipsam vt Reginam tractaret, & absque iudicio Ecclesiæ non dimitteret: & sic ipse Legatus sententiam interdicti, quæ per octo menses durauerat, relaxauit cum multo gaudio, & applausu. Etsi nonnulli sibi detraxerint, quòd Apostolici mandati formâ neglectâ, in quibusdam superficialiter processisset. Superinductam autem Rex à suis separauit amplexibus, sed à regni finibus non exclusit, quia grauida erat, & partui iam vicina. Porrò causam ipsius Dominus iudicauit, quia post partum grauiter infirmata, debitum carnis exsoluit. Cùm igitur idem Rex non posset induci vt ipsam Reginam maritali vellet affectione tractare, assignati sunt certi dies, & certus locus ad causam, in quo apud Suessionem, præsentibus partibus ambo interfuere Legati, coram quibus causa cœpit suo more tractari. Et licèt Rex plures, & maiores Aduocatos haberet, non tamen defuit qui propter Deum verbum faceret intrepidus pro Regina: videns verò Rex quòd parum proficeret, cùm diebus aliquot litigasset, indignatus recessit, nolens coram ipsis Legatis vlteriùs litigare. Summus autem Pontifex, etsi nunquam potuerat Regem inducere, vt ipsam Reginam diligeret, nunquam tamen cessabat, nec blandis, nec asperis agere apud ipsum, vt eam faceret regaliter honorari, consolatorias, & confortatorias ei litteras sæpe transmittens, & per proprios nuncios eam faciens visitari, de contingentibus nihil obmittens, etsi Regi plurimùm displiceret. Nam eadem Regina conquerebatur se magis esse incarceratam, quàm restitutam. Cùm etsi Rex in victu & vestitu competenter ei faceret prouideri, adeò tamen arctè faciebat eam apud Stampas in regio palatio custodiri, quòd nec ipsa permittebatur exire, nec quisquam ad eam, nisi raro permittebatur intrare; sicque manebat omni solatio destituta. Interea vacante Metropoli Senonensi, Antissiodorensis ab vniuerso Capitulo vnanimiter est electus, Rege summo præbente consensum: missique sunt nuncij honorabiles & solennes ad obtinendam translationem, & pallium impetrandum. Porrò Summus Pōtifex prudenter attendens, quod idem Antissiodorensis Episcopus vnus fuerat ex illis, qui ab initio interdicti sententiam non seruarunt, & Senonensis Ecclesia eam obseruauerat ab initio; vt discerneret inter inobedientes, & indeuotos, postulationem ipsius in publico consistorio reprobauit, cùm secundùm legem diuinam nōn sit arandum in boue, & asino; nec quisquam debeat vestem induere de lana, linoque contextam. Vnde quidam protinus clamauit; Nunquam Antissiodorensis Episcopus de benè cantando tantùm acquiret, quantùm de malè cantando iam perdidit. Vniuersis exaltantibus, & laudantibus Deum, præfecit eidem Magistrum Petrum de Corbolio, cuius Parisius in sacra Theologia fuerat auditor, quem iampridem in Cameracensem Episcopum fecerat promoueri.] Ex Rigordo & aliis referunt Altesserra *hic*, Franc. Florens & Acosta *ad hunc tit.*

b *Nobilis esset genere.*] Michael videlicet de 2.
Corbel, Patriarcha Ierosolymitanus, Theologus Parisiensis: apud Vincentium *lib.* 30. *c.* 63. dicitur vir bonus & Deo plenus: à nostro Innocentio *in cap. inter, de purgat.* nuncupatur vir prouidus & discretus, veri Pastoris adimplens officium: referunt fratres Sarmat. *tom.* 1. *Gallia christ. fol.* 635.

c *Funeris*

3. c *Funeris.* Antea enim non poterat eligi successor, *cap. nullus, 79. dist. cap. 3. in fine 8. quæst. 1. cap. bonæ, el 2. de elect.* Docent Petrus Gregorius *de elect. cap. 13. num. 5.* Iulius Lauorus *lucubr. eod. tract. cap. 18. num. 20.*

4. d *Vnum locum.*] Certum, nam electiones debent fieri in loco certo, solito & consueto, *cap. cùm terra, de elect. cap. quâ fronte, de appellat.* vt in Capitulo, Choro, vel simili, *cap. cùm nobis, de elect.* aut in Ecclesia, *cap. sicut, eod. tit.* Docet Iulius Lauorus *dict. cap. 18. num. 4.* Nec interest, quod locus sit interdicto suppositus, *cap. Ecclesia, cap. Cumana, de elect.* Abbas *in præsenti, num. 33.* licèt in electione Romani Pontificis contrarium obseruetur, *cap. vbi periculum, §. porrò, de elect. lib. 6.* Castellious *de elect. cap. 5. num. 40.* Lauorus *suprà, num. 9.*

5. e *Appellatum.*] Sed quomodo si appellatum fuit ab electione, proceditur ad ipsam? contra textum *in cap. adhibita, de elect.* Sed respondetur adhibitâ distinctione: aut enim appellatur, ne fiat electio, vt in nostro textu; & tunc non obstante appellatione proceditur ad electionem; aut ne fiat electio nisi canonicè, & assignatur causa cum iuramento; tunc enim si fiat electio, non valet, *dict. cap. cùm inter, cap. considerabimus, hoc tit. cap. vlt. de supplend. cap. constitutus, de appellat. cap. ex ore, de his quæ fiunt a maiori parte,* Hostiensis *hîc, num. 1.*

6. f *Episcopum.*] Hugonem videlicet de Noyers, qui electus fuit Episcopus Altissiodorensis anno 1183. genere, litteris, & facundiâ clarus dicitur in chronico Altissiodorensi. Varia de eo congesserunt Fratres Sammar. *tom. 2. Galliæ Christ. fol. 282.* Chenu *in serie Præsulum Autissiod.* Ciuitas Autissiodorum, quæ olim Autricus dicebatur, est Galliæ, suffraganea Archiepiscopi Senonensis, vt referunt Fratres Sammar. *vbi suprà.*

7. g *S. Petri.*] Monasterium S. Petri Viui, Ordinis est D. Benedicti, fundatum à Theodeuilde, anno 507. de eo plura Mireus *cap. 25.* Yepes *centuria 6.* Cironius *in cap. 2. de simonia.* Hîc etiam notandum est, Abbatem posse designari procuratorem ab Ecclesia Cathedrali; quod etiam probatur *ex cap. sopitæ, de censibus,* notauit Abbas *in cap. cum I, & A, de re iudicata.*

8. h *Ecclesiæ.*] Ob duritiam Philippi Regis, & expulsionem Episcoporum.

9. i *Pro certo constabat.*] Sed si constabat vt priuato, non autem ex actis postulationis, Pontifex secundum propriam conscientiam sententiam proferre non poterat, cùm iudex teneatur secundùm allegata & probata, non verò secundùm ea, quæ vt priuatus scit, sententiam proferre, *cap. 2. de officio Ordinary, cap. pastoralis, §. quia verò, de officio deleg. cap. cùm dilectus, de fide instrum. cap. 1. 3. 9. 7.* pluribus relatis docent Couar. *lib. 1. variar. cap. 1.* Osualdus *lib. 26. cap. 1. littera K,* & *cap. 3. littera B.* Sed licèt hoc verum sit, tamen cùm in præsenti textu Pontifex procederet ad inquisitionem, vt postulatum confirmaret, quia confirmationem præcedit inquisitio, inde Pontifex vtitur illis, quæ vt priuatus sciebat, *cap. 3. & penult. hoc tit. c. 3. de elect. cap. scriptum, cap. nihil est, 47. dist.*

10. j *P.*] Petrum videlicet, vt suprà retolimus. Titulus autem huius Cardinalatus vnus est ex quattuordecim titulis Diaconorum Cardinalium, vt post Germonium, & alios refert Cohelius *in notitia Cardin. cap. 6.*

11. k *Diœcesi.*] Diœcesis enim Altissiodorensis spectat ad comitatum Altissiodorensem, vt refertur *tom. 1. Biblioth. nouiss.* vnde putabat Episcopus, neque quoad iurisdictionem, neque quoad dominium spectare ad Philippum Regem: sed cùm quoad iurisdictionem spectasset ad Regem, poterat interdicto supponi; sufficit enim vt alicuius terra interdicatur, quod spectet ad aliquem ratione iurisdictionis, aut dominij, licèt contrarium defendat Gibalinus *de censuris fol. 135.*

l *Interdicta.*] Videlicet propter excessus Comitis Altissiodorensis, Petri scilicet fratris, patruelis ipsius Regis, qui ab Hugone Episcopo Altissiodorensi ob varia facinora excommunicatus fuit, & ciuitas interdicto supposita, cuius celebrem pœnitentiam narrat Spondanus *anno 1204. num. 20.* Iterum anno 1209. ipsa ciuitas simul cum Aurelianensi interdicto supposita est, ob certas discordias cum prædicto Philippo Rege, vt ex pluribus Innocentij nostri epistolis referuntur Bosquetus *ad Innocentium lib. 3. epist. 39. & 40.* Spondanus *in prædicto anno, num. 6.* 12.

m *Episcopis.*] Diximus suprà promulgatam fuisse interdicti sententiam primò in Concilio Senonensi, apud Senones habitum; & in Concilio à plurimis Archiepiscopis, & Episcopis apud Diuionem congregato. Acta Concilij Senonensis reperiuntur in gestis nostri Innocentij, & refert Spondanus *anno 1198. num. 21.* 13.

n *Aut.*] Particula, *aut*, in præsenti extat expositiuè, pro *seu*, vel pro *idem*; vt sensus sit, ad legis sententiam, & parendi necessitatem requiri quod solenniter edatur, seu publicè promulgetur, vt accipitur hæc dictio *in l. si seruus*, iuncta Glossa 1. *ff. de reb. auctoris iudic.* Barbosa *de dictionibus, dict. 46. num. 8.* Docet Germonius *lib. 1. animad. cap. 3.* probaui *in cap 2. de constitutionibus.* 14.

o *Sardicense.*] Clerici enim Constantinopolitani intendebant se non teneri seruare canones Concilij Sardicensis, eo quod Constantinopoli promulgatum non esset Concilium illud, sed condemnati fuerunt à Nicolao Papa *in cap. finali, 18. dist.* De Concilio Sardicensi agemus infrà *in cap 2. de electione.* 15.

p *Mandatum.*] Et rectè, nam ciuitates Autissiodorensis, & Aurelianensis Regi parebant, illique ad bellum proficiscenti suppetias, & auxilium præstabant, vt patet ex pluribus Innocentij III. epistolis. 16.

q *Tunc.*] Si postea adquisiisset ipsam, non censeretur interdicta, vt docet Gibalinus *vbi suprà, de censuris fol. 134. consect. 4.* 17.

r *Metropolitanam.*] Id est Senonensem. Archiepiscopalis enim Ecclesiæ leges & consuetudines obseruari debent à suffraganeis, *cap. de his 12. dist. cap. tua, de sponsa duorum*: probaui *in c. cùm olim, de consuetudine.* 18.

COMMENTARIVM.

Ex hoc textu à repetentibus hæc deducitur assertio: *Impostulabilis est ad dignitatem ecclesiasticam qui violauit interdictum.* Quæ conclusio singularis est in iure canonico; per argumentum tamen probari potest *ex cap. 11, dist. 61. cap. miramur 24. quæst. 1. cap. finali 9. quæst. 3. cap. cùm in monasterium, cap. innotuit 20. §. habito, cap. bonæ 23. cap. cùm inter 28. cap. 30. 46. & 48. de elect. cap. vlt. de translat. Episc. cap. postulasti, §. quæsiuisti, de clerico excom. cap. à nobis, de iurepatron. cap. constitutus, de appellat. cap. cùm dilectus, de consuet. preb. cap. is qui, de sentent.* 19. CONCLVSIO TRADITVR, ET PROBATVR.

sement. excom. lib.6. cap. cùm in eo , de elect. eod.lib. Illustrant Iulius Lauorus *de elect. cap. 16. num.6.* Rebuffus *in dict. cap. postulasti , num.95.* Suarex *de censuris disput.33. sect.4. num.14. & 16.* Auila *eod. tract.dub.4. conclus.3.* Marius Alterius *de interdicto, cap.4.* Hurtado , Filliucins , & alij apud Leandrum *de censuris tract.5.quæst.16.* Azor *tom.2.lib.6.cap.17.* Corrasius *de beneficiis 3. part.cap.2.* Ioannea Daris *eod. tract. sect.5. cap.2. fol.63.* Valensis *eod. tract. lib.1. tit.3.* Duarenus *lib.5. de sacris Eccles. minist. cap.2.* Coruinus Legausre , & Cironius *in paratit. ad hunc titulum.* F. florens , I. Acosta & Altesserra *hic.*

20. RATIO DVBITANDI TRADITVR. Verùm hæc assertio dubia redditur ea Iuris consideratione ; nam illud discrimen communiter assignatur inter electionem , & postulationem, quòd postulatio fieri possit illius , qui iure eligi non potest ; electio verò neutiquam , *cap. bona 4. cap. vlt. hoc tit. cap. cùm monasterium 13. cap. innotuit 40. de election.* ergo licèt qui violauit interdictum , non possit eligi , ex iuribus pro illustratione conelusionis adductis , potest tamen postulari. Accedit , nam si ille qui violauit interdictum, tanquam indignus , seu incapax dignitatis ecclesiasticæ , non posset postulari,sequeretur postulantem ipsum in Episcopum priuari facultate alium postulandi : sicut qui elegit incapacem, priuatur potestate alium eligendi , ex Concilio Lateranensi relato *in cap. cùm in cunctis , cap.bone , de elect.* sed postulantes violantem interdictum , non priuantur facultate postulandi alium , vt constat ex vltimis verbis huius textus , & capite sequenti , vbi refertur , in hoc casu Capitulum Senonense cum effectu postulasse in Archiepiscopum Petrum Episcopum Cameracensem : igitur quia violans interdictum non redditur inde impostulabilis ad dignitatem ecclesiasticam. Augetur tandem hæc difficultas ex eo , nam Episcopus Autissiodorensis non violauit Interdictum à Legato in Gallia appositum , eo quod ignorauit appositum fuisse ; quia factum præsumitur ignorari , nisi contrarium probetur , *l.verius , ff de probat. cap.ex tenore, de testibus, cap. cùm in tua , qui matrim accusare :* sed in præsenti casu probatum non fuit Episcopum sciuisse in regno Galliæ interdictum appositum fuisse : ergo licèt in sua Ecclesia diuina officia celebrasset, non ideò interdictum violauit , & per consequens postulari poterat.

21. POSTVLATIONIS ETYMON ET DEFINITIO. Quâ dubitandi ratione sic fulcitâ minimè obstante , vera est præsens assertio , pro cuius expositione sciendum est , postulare nihil aliud esse, quàm poscere , seu petere : vnde postulationes fieri dicuntur apud profanos auctores Diis atque hominibus. De postulationibus Diis factis plura tradunt Cælius Rhodigin. *lib.10.lection. antiq.cap.19.* Turnebus *lib.9. aduers. cap.20.* Atque in hac significatione postulandi verbum accipitur in vtroque iure , in rubrica *de postulando.* In præsenti tamen titulo agitur de quadam postulatione , quæ idem ferè significat in sacris canonibus , ac electio ; vnde sæpiùs in eis confunduntur , *cap. litteras, cap. Valentinianus , 63. dist.* & electus dicitur postulatus & è contra , *cap.statuimus , § his , c.Osius, dist.61. cap.1. & 2. hoc tit.* Sed propriè postulatio accipitur pro precibus eligentium eum , quem vel alius nexus , vel clericalis vitæ dispar conditio ab electione remouebant. Quæ postulatio non temerè , nec nisi vrgente necessitate audiebatur , vt si Præsul Ecclesiæ ab alia Ecclesia postularetur , in Concilio , pensatâ Ecclesiæ vtilitate , postulatio vel admittebatur , vel reiicebatur. Concilium Carthagin. apud Gratianum *in cap. placuit 21.7.q.1.* notauit Bosquetus *ad Innocentium III. lib.1.regest.3. epist.13.* Omissis autem pluribus postulationis definitionibus traditis à Gosredo , Canisio , Vasconcellos , Coruino , Legausre , & Honorio *in parat. ad hunc titulum* , placet communis definitio, vt postulatio *sit eius , qui eligi non potest , concors Capituli facta superiori petitio* ; quæ deducitur *ex cap.innotuit 20. cap. bone 23. de elect. cap.bone , hoc tit.* Explicant Petrus Greg. *de elect. cap 3. num.11.* Iulius Lauorus *eod. tract. cap.13. num.29.* Cironius *ad hunc titulum.* Postulatio hoc modo sumpta duplex est , alia solennis , alia simplex. Solennis est, quæ per scrutinium fit , seruatâ formâ constitutionis Innocentij , de qua *in cap.quia propter , de elect.* per eam postulatur is , in quem maior , & sanior pars Capituli consentit , quam si admittat superior , habet vim electionis , *cap. scriptum , de elect.* Simplex dicitur , cùm ab aliquo superiore , ad quem spectat munus confirmationis , petitur vt super aliquo defectu dispenset , & in hac non seruatur aliqua forma , nec etsi superior dispenset, habet vim electionis ; sed tantùm postulatus redditur habilis ad electionem. Petrus Gregorius & Iulius Lauorus *vbi suprà.* A quibus verò , & de quibus postulatio fieri possit , dicemus commentario sequenti.

22. POSTVLATIO QVATENVS DIFFERAT AB ELECTIONE. Dixi postulationem ab electione in pluribus distare ; in aliis verò cum ea conuenire. Differt primò,quia electio nititur iure communi , postulatio verò tantùm gratiâ , *cap. postulationem 5. hoc tit.* ita vt si ob impedimentum , vel defectum electio, quæ stricti iuris est , fieri non possit , recurratur ad postulationis remedium. Vno verbo me expediam; eligitur dignus & habilis,qui nullum impedimentum patitur ; postulatur verò qui est dignus , sed inhabilis , licèt non omninò. Secundò differunt, quia per electionem acquiritur ius Prælaturæ , & vinculum matrimonij spiritualis initiatur ; per postulationem verò tantùm eligentium vota superiori offeruntur , & diriguntur ; atque ideò nullum ius postulato quæritur antequam postulatio admissa fuerit , *cap.3. cum sequent. §. obstabit , hoc tit.* Antonius Chueus *lib.4.instit.tit.2.num.28.* Garcia *de beneficiis 4. part. cap.3. num.7.* Tertiò differunt electio & postulatio in eo, quod electione factâ , & publicato scrutinio , non licet ab ea resilire , immò necessariò collatio facienda est , *cap. publicato 58. de elect.* In postulatione verò secus procedit, quia licet recedere ab ea quousque superiori præsentetur , vt nullum ius postulato adquisitum sit. Docent repetentes *in dict. cap. publicato.* Tandem differunt , quia in electione , si plures sint electi , is potior habetur , qui à maiori parte, & saniori Capituli eligitur , nisi aliud impediat, *cap. dudum , de elect. cap. quia propter , eodem :* in postulatione verò si postulatus concurrat cum electo , non obtinet , nisi habeat duas ex tribus partibus Capituli , *cap. scriptum, de elect.* Coruinus *ad hunc titul. num.4.* Conuenit postulatio cum electione in eo, quod forma electionis præscripta *in dict. cap.quia propter* , seruatur in postulatione. Deinde quia sicut non valet electio illius qui delictum commisit , alióve corporis , aut animi vitio indignus iudicatur ; ita nec postulatio , *cap. scriptum 40. cum aliis , de electione :* vnde postulari non possunt , sicut nec eligi , homicidæ , periuri , notorij excommunicati , & alij irregulares. Rebuffus *in dict. cap. postulasti , num. 95.* Iulius Lauorus *de elect.*

elect. cap. 14. num. 3, Valensis & Ioannes Datis *vbi supra.*

23. TRADITVR DECIDENDI RATIO. Ex quibus profluit vera decidendi ratio præsentia textus; nam cùm violans interdictum ecclesiasticum, etiamsi sit Episcopus, claues Ecclesiæ contemnat, & ecclesiasticæ disciplinæ neruum disrumpat, *cap. finali, de excessib. Pralat.* atque ideò vt irregularis ad dignitates ecclesiasticas eligi non valeat, *dict. cap. cùm inter, de elect.* Suarez & Leander *vbi suprà*, & postulatio conueniat adeò cum electione, vt qui eligi non potest ob delictum, nec postulari valeat, ex suprà traditis; ideò in præsenti deciditur ab Innocentio III. violantem interdicti censuram esse impostulabilem ad dignitatem ecclesiasticam, cùm ad eam eligi non possit, etiamsi sit Episcopus, qui non seruanit interdictum; cùm non minùs Episcopi, quàm alij teneantur censuras ecclesiasticas seruare, *dict. cap. final. de excessib. Pralat.*

24. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS. Nec obstat ratio dubitandi suprà adducta, verum enim est, postulari posse illum, qui eligi non valet; immò si eligibilis postularetur, postulatio non valeret, *cap. vnico, hoc tit. lib. 6.* Abbas & Cardinalis *in cap. finali, hoc tit.* non tamen omnis, qui eligi non potest, postulari valet; nam qui ob delictum est ineligibilis, similiter impostulabilis est: ille tamen qui ob defectum natalium, ætatis, aut ordinis, siue quia alteri Ecclesiæ adscriptus est, inhabilis est, postulari potest, licèt eligi non valeat, vt dicemus *in cap. finali, hoc tit.* Vnde cùm in nostro textu impedimentum oritetur ex delicto, non verò ex defectu; inde sicut electio non potest admitti, ita nec postulatio. Nec primum augmentum aduersatur, nam licèt certum similiter sit, postulantem indignum priuari potestate postulandi, *cap. 2.* vbi Abbas *hoc tit.* Azor *2. part. instit. lib. 6. cap. 17. quæst. 9.* tamen ex benignitate conseruatur Canonicis Senonensibus facultas postulandi, vt constat ex illis verbis: *Solitâ tamen benignitate*; quam potestatem posteà per abusum amiserunt. Nec vltimum augmentum obstat, cuius difficultatis occasione Bohic. & antiquiores in præsenti illam prolixam satis exagitant quæstionem, quando quis præsumatur scire factum alienum, aut proprium: sed eâ quæstione omissa, ex suprà dictis respondendum est, Episcopum in præsenti ignorantiam allegare non posse, cùm sententia interdicti publicè in Concilio plurimorum Episcoporum esset promulgata, vt suprà retulimus. Vnde certum erat, ipsum agnouisse interdictum appositum esse, sed in gratiam ipsius Philippi Regis, vt alij fecerunt, illud non seruasse; & sic iustè tanquam contemptor clauium Ecclesiæ punitur.

CAPVT II.

Idem [a] *Hostiensi Episcopo Ap. S. Legato.*

GRatum gerimus & acceptum, & fraternitatem tuam plurimùm commendamus, quòd ad promotionem venerabilis f. nostri [b] P. quondam Cameracen. Episcopi, nunc autem Senonen. Archiepiscopi, prudenter, & efficaciter intendisti. Accepimus etiam ex litteris tuis, quod Canonici Senonen. cùm postulatio, quam fecerunt, nostrâ fuisset auctoritate cassata, licèt cassationis litteras suppressissent in fraudem, vt concorditer, & canonicè ad electionem procederent mandauisti, addens etiam, quod nisi forsitan in talem personam concorditer sua vota transferrent, pro qua meritò tuum obtinere deberent assensum, de prouisione ipsius Ecclesiæ postmodùm faceres quod crederes expedire. Cúmque plures eorum postulationem cassatam à nobis innouare denuò niterentur; quidam verò prædictum Cameracen. in Archiepiscopum postularent, tu intelligens eos qui cassationem nostram quodammodo reuocare volebant, eligendi priuilegium amisisse, quia concessâ sibi ex Apostolicæ Sedis benignitate abuterentur temerè potestate, & ideò ad alios, licèt pauciores numero, quantùm tamen ad hoc pertinet, consilio saniores, eligendi, vel postulandi deuolutam esse licentiam, prædictum Cameracensem ad eorum instantiam in Pastorem auctoritate Ap. prouidisti, & deputasti ad regimen Ecclesiæ Senon. Nos igitur tantò id magis gratum & ratum habentes, quantò in eius promotione de mandato nostro, & beneplacito potiùs processisti, à solicitudine Cameracensis Ecclesiæ ipsum reddimus absolutum, vt liberiùs gerat curam Metropolis Senonensis, quod à te factum est, auctoritate Apostolica confirmantes.

NOTÆ.

1. a HOstiensi.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* Hostia perantiqua vrbs est Italiæ, à Roma quatuordecim milliaribus distans, quam Ancus Martios Romanorum Rex in ore Tyberis condidit, vt referunt Sextus Aurelios, ibi: *Ancus Martius Rex Romanorum Hostiam coloniam maritimis commeatibus opportunam in ostia Tyberis deduxit.* Isidorus *lib. 15. orig. cap. 1. Ancus Martius vrbem in exitu Tyberis condidit, quæ & peregrinas merces exciperet, & hostem terreret*; quam ab ipso situ Hostiam appellauit Ouidius.

Hostia contigerat, quà se Tyberinus in altum
Diuidit, & campo liberiore natat.

Habet Ecclesiam Cathedralem, cuius Antistites quodammodo naturâ Cardinales sunt, Purpuratorumque habentur Decani, ac omnes orbis Episcopos dignitate superant. Huius Ecclesiæ Præsuli Hugolino, qui ex Diacono Cardinali tituli S Eustachij ab Innocentio III. ad Episcopatum Hostiensem euectus fuit anno 1206. ipse Pontifex rescribit,

scribit, qui post trepidas legationes, qoas retuli *in c. cum venerabilis, de consuet.* ad Pontificatus fastigium peruenit anno 1227. Gregorius IX. felicissimo omine appellatus, vt plura de Ecce sia Hostiensi adducens refert Vghellius *tom. 1 Italia, pag. 83.*

b *P.*] Petrus de Corbelio, de quo egi *in cap. cùm omnes 6. de constit.* & de Ecclesia Cameracensi aliqua notaui *in cap. causam 17. de rescriptis.* 2.

CAPVT III.

Idem [a] *Clericis Rauen. Ecclesiæ.*

Bonæ mem. Archiepiscopo vestro, viam vniuersæ carnis ingresso, eius nobis obitum per vestras litteras intimastis. Nos autem vobis dedimus in mandatis, vt personam idoneam, quæ in nostra deuotione persisteret, vobis eligeretis canonicè in Pastorem. Cùmque vos postmodùm receptis litteris, super electione substituendi [b] Pontificis tractaretis, vota vestra fuerunt in diuersa diuisa. Nam quidam vestrûm dil. f. n. [c] S. tit. Sanctæ Praxedis Presbyterum Cardinalem; quidam verò ven. f. nostrum [d] Imolen. Episcopum postulauerunt. Cùmque partes postulationes suas per suos nuncios præsentassent, proponebatur ab his, qui Cardinalem postulauerant memoratum, quod plures quàm duæ partes vestrûm conuenerant in eundem. Verùm pars altera proponebat, quod digniores personæ postularant Episcopum Imolen. & quod in postulatione ipsius, & forma canonica, & tenor [e] fuerat obseruatus; cùm tanquam suffraganeus Rauennatis Ecclesiæ postulatus de ipsius gremio extitisset. Fuerat enim compromissum, vt de corpore Rauennat. Ecclesiæ, vel Archiepiscopatus personam eligerent congruentem: quod pars altera friuolum asserebat, cùm etsi talis conditio fuisset adiecta, poterat tamen de Romanæ Sedis collegio propter ipsius priuilegium præfata postulari persona, cùm membra capitis à membris corporis censeri non debeant aliena. Nos igitur auditis quæ de facto fuerant hinc inde proposita, & de iure insuper allegata, deliberauimus cum fratribus nostris, & pleniùs etiam pro vtralibet partium curauimus [f] allegare. Considerauimus verò quod eiusdem Cardinalis persona vtilior sit, non solùm Romanæ, sed etiam Ecclesiæ [g] generali, tam apud Ap. Sedem, quàm apud Rauennatum Ecclesiam; & quod maioris meriti sit in huiusmodi necessitatis articulo præire in Terræ Sanctæ [h] subsidium, exercitui Iesu Christi, quàm suscipere pondus officij Pastoralis. Vnde non immeritò præferentes speciali vtilitati communem, & minori maiorem, prædictum Cardinalem postulationi vestræ non duximus concedendum: attendentes autem ex altera parte, quod prædictus Episcopus Imolen. à minori quàm tertia parte fuerit postulatus, & quod Ap. Sed. postulationes huiusmodi non consueuerit in tanta [i] diuisione, ac contradictione recipere, cùm quando etiam aliquis ab aliis vnanimiter postulatur, ad admittendam [k] postulationem eorum, non tam ex iustitia, quàm gratia moueatur, postulationem ipsius non duximus admittendam. Monemus igitur dil. v. & exhort. at. & per Ap. s. m. quat. infra mensem post susceptionem præsentium, cum iis qui vocem in electione habere noscuntur, per electionem, postulationem, seu nominationem canonicam, in personam idoneam, quæ in Ecclesiæ Romanæ deuotione persistat, concorditer conuenire curetis, & electionem, & postulationem vestram, seu nominationem per idoneos nuncios Sed. Ap. præsentetis. Venient autem iidem nuncij parati, vt si fortè (quod absit) factum vestrum fuerit exigente iustitiâ reprobandum, illum recipiant, quem nos vobis prouidebimus in Pastorem. Alioquin cùm eidem Ecclesiæ cupiamus sollicitiùs prouidere, nullatenus omittemus, quin ei authoritate Ap. Pastorem idoneum assignare curemus.

NOTÆ.

1. a *Clericis.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 3.* sed quomodo, cùm temporibus Innocentij III. electio Episcoporum ad proprium Capitulum, id est Canonicos, spectaret, *cap. cùm in Ecclesia*, vbi probat Balboa, *de causa possess. & propriet.* & nos *in cap. 2. de electione*, rescribit Innocentius Clericis, inuens ab ipsis electionem Episcopi factam fuisse? Antiquiores repetentes in præsenti asserunt, Canonicis rescriptum videri, quia Clericorum appellatione Canonici continentur, *cap. cùm in cunctis, §. clerici, de elect. cap. cùm clerici, de v. s. cap. per exceptionem, de priuil. lib. 6.* Sed licèt hoc principium verum sit, tamen maius mysterium latet in hac inscriptione. Sciendum enim est, Canonicos Ecclesiæ Rauen. inter alia plurima priuilegia, quibus à Sede Apost. sunt decorati, illud etiam habere, vt appellentur Clerici Cardinales, *cap. illud, 93. dist.* Glossa *in cap. pudor, 32. quæst. 2.* sicut quidam Canonici Compostellanæ Ecclesiæ dicuntur Cardinales

nales Clerici; vnde tanquam Cardinales mapullis vti volebant, vt constat *ex d. cap. illud*: quare Innocentius eis rescribit sub appellatione Clericorum. De Rauennatensi Ecclesia egi *in cap. si quando, 5. de rescriptis.* & præsentem casum refert Rubeus *lib.6. Hist. Rauen.*

2. b *Pontificis.*] Pontifex propriè dicitur Summus Episcopus, id est Papa, vt probant huius nomenclaturæ rationem reddentes Morinus *lib.1. exercit. cap.1.* Alciatus *lib. 2. parerg. cap. 7.* Theophilus *tom. 10. in corona aurea Rom. Pontif. verbo Pontifex Maximus, & Pontifex Summus.* Sed primis, immò & sequentibus Ecclesiæ sæculis nomen hoc communicatum fuit Episcopis, qui Summi Pontifices plerumque appellantur, *cap. mirum, 61. dist. cap. legum, 2. quæst.1.* Concilium Agat. 2. *can.35.* Tauritanense *can.1.* Leo I. *epistola* 84. probarunt Sauarus *ad Sidonium lib. 4. epist. 11.* Ambianas *ad Tertull. de pudicitia, cap.13. obseru. 1.* Roussellus *lib. 8. hist. Pontif. iurisd. cap. 2. num.8.* I. Filesacus *in cap. 9. §.5. de officio ordin.* Mendoza *lib. 2. Concily Illeber. cap. 30.* Basilius Legion. *lib.7. de matrim. cap.10. & quæst.3. schol.cap.9.*

3. c *S.*] Sofredum, licèt nonnulli Gofredum eum appellent. Titulus S. Praxedis est Presbyteri Cardinalis, ad Basilicam S. Laurentij extra muros cum aliis adscriptos, vt refert Cohelios *in notitia Cardin. cap.6.*

4. d *Immolen.*] Maynardinum dictum, quem Rubeus Maldinum appellat, de quo Vghellius *tom.2. Italia, pag.684. num.23.* De Ecclesia Immolensi aliqua adduxi *in cap. dilectus, 26. de rescriptis.*

5. e *Compromissiones.*] De electione per compromissum, & eius forma agemus *in cap. causam, de electione.*

6. f *Alligare.*] Iudex enim potest supplere quæ desunt Aduocatis, & partibus, in his, quæ spectant ad ius partium, *l.vnica, C. vt quæ desunt Aduocatis*: notant communiter Interpretes.

7. g *Ecclesia generali.*] Cardinales enim in negotiis Ecclesiæ vniuersalis terminandis assistunt R. Pontifici; vnde licèt ratione Ordinis Episcopi illis maiores sint, tamen ratione administrationis maiores sunt Cardinales, *cap. quamquam 2. quæst.7.* ibi: *Quamquam secundum honorum vocabula, quæ iam Ecclesia vsus obtinuit, Episcopatus maior Presbyterio sit, tamen Augustinus in multis rebus Hieronymo minor est.* Plura Cohelius *in notit. cap.8.*

8. h *Subsidium.*] Innocentius enim noster valdè solicitus de subsidio Terræ sanctæ, destinauit Sofredum Presbyterum Cardinalem tituli S. Praxedis, qui prædictam expeditionem in terram sanctam promoueret, & exercitum comitaretur, vt refert Spondanus *anno 1199. num. 1.*

9. i *Dissensione.*] Similia refert Honorius III. *in cap.2. hoc tit.in 5.* ibi: *Duabus postulationibus, vna videlicet de ven. f.n. Cenad. reliqua vero de ven. f.n. Nitrien. Episcopis in Strigon. Ecclesia celebratis, cùm nullam earum inuenerimus esse canonicam, & in tanta contradictione non consueuerit fieri postulatio, quæ si etiam concorditer fieret, plus gratia, quàm ius, requirit admitti, neutram de f. n. cons. duximus admittendam.*

10. k *Postulationem.*] Superiori capite differentiam inter electionem, & postulationem tradidimus; nunc quid inter postulationem, & nominationem intersit, videamus? Et præcipua differentia in eo consistit: nam nominatio est quæ fit duorum, pluriumve; electio verò, seu postulatio, vnius, *cap. congregatio 16. quæst.7.* vnde in Episcopo Neapolitano nominando tres sibi nominari iubet Gregorius Magnus *lib.2. epist.15.* Notant Citonius *in nostro tit.* Petrus Gregorius *de elect. cap.3.* Iulius Lauorus *de elect. cap.13. num.33.* licèt propter vocum promiscuam significationem nominatio accipiatur pro electione, *in cap. cùm olim, de elect.* Deinde, nam cùm vnus postulatur, is solus dignior censetur; in nominatione, primò nominatus, *cap. quorundam, de elect. in 6.* Deinceps, nam postulatio pendet ex mera gratia, & liberalitate; nominatio autem non ita: magis enim adstringitur superior eam prosequi. Vnde Patronorum nominationes admittere tenentur Superiores, *cap. pastoralis, de iurepatronat.* si nominatus sit idoneus; ideò nominatores creatores dicuntur, *l. si quos 59. Cod. de decurionibus, lib.10.* Docet Citonius *ad nostrum titulum.*

COMMENTARIUM.

Ex hoc textu talis deducitur disputanda assertio: *Postulatio facta à minori, quàm tertia parte, non debet admitti.* Probant textus *in cap.1. cap. bonæ, el 2. hoc tit. cap. scriptum, de elect. cap.2. hoc tit. in 5. compil.* Illustrant Syluester *in summa, verbo Postulatio, quæst.2.* Azor *1. part. moralium, lib.4. cap.17. quæst.3.* Castellinus *de elect. cap.2. num.8.* Petrus Gregorius *de elect. cap.3. eod. tract. cap.14. num.7.* Layman *de Prælator. electione cap.1. quæst.1.* Barbosa *tom.1. voto 33.* Dartis *de beneficiis cap.2. fol.63.* Valensis *de beneficiis lib.1. tit.3.* Garcia *tom.2. polit. regularis, fol.9.* 11. CONCLVSIO PROPONITVR, ET PROBATVR.

Sed aduersus hanc conclusionem illa expendi potest difficultas; nam licèt admittere postulationem pendeat à potestate superioris, *cap. postulationem, hoc tit.* tamen iniuria fit postulantibus, si sine causa non admittatur, argumento legis 1. *§. penult. ff. de aqua pluuia.* Docent Lauorus *dicto cap.14. num.9.* & Petrus Gregorius *dict. cap.3.* sed in præsenti non erat causa, ob quam postulatio non admitteretur: ergo reiici non debebat. Probatur minor, nam cùm pars minor, & sanior Capituli iustè, & rationabiliter aliquid statuit, non minùs ratum habetur, quàm si à maiori parte fiat, *cap. 1. de his, quæ fiunt à maiori*: sed in præsenti minor pars rationabiliter maiori se opponens, postulauit Episcopum Immolensem: ergo eius postulatio admitti debebat. 12. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Quâ difficultate minimè refragante, vera est præsens assertio, pro cuius illustratione sciendum est, omnes illos posse postulare aliquem in Prælatum, qui possunt illum eligere. Hostiensis *in præsenti, & in summa huius tituli*: vnde mandatum ad eligendum datum, censetur datum ad postulandum, *cap. in causis 36. de elect.* Iulius Lauorus *c.14 num.1.* an omnes postulantes debeant consentire, ab Interpretibus hæsitatur? Et omnes debere consentire, docet Citonius *in 5. compil. in cap. 1. hoc tit.* motus eo fundamento, quia cùm iuri communi aduersetur, & ex gratia quodammodo fieri dicatur, *ex nostro cap. bonæ*, incongruum est aliquibus ex Capitulo renuentibus, alios collegij benignitatem velle impartire, inuitosque ad gratiam faciendam compellere, cùm iuris præceptum sit, vno contradicente gratiam fieri non posse, *cap. precaria*, vbi Glossa, *verbo Si quam gratiam 10. q.2.* Sed verius est, sufficere maiorem partem Capituli, vt in aliis actibus desideratur, & obseruatur, vt docent Iulius Lauorus *dict. cap.14.* Cortasius *de benef.* 13. QVI POSTVLARE POSSINT.

benef.3. part. cap.2. nec obstat Cironij fundamentum, nam procedit quando Capitulum gratiam facit; non verò quando eam petit, vt docuit Corrasius suprà *num.7.* Deinde sciendum est, non sufficere eligentium concordem postulationem, sed desiderari causam, siue vtilitatem Ecclesiæ, in ipsa postulatione; vnde olim in Synodis, vbi approbatio postulationum fiebat, vtilitas Ecclesiæ attendebatur, & inspiciebatur, & sic postulatio reiiciebatur, vel admittebatur, *c. Episcopus 37. 7. quæst.1.* & ideò Eug. III. R. P. relatus à Baronio *tom.12. anno* 1145. contradixit postulationem factam de Gulemaoo Cycensi Episcopo, in Archiepiscopum Magdeburgensem; quia nulla euidens vtilitas eam postulasset: idem de Archiepiscopo Thessalonicensi refertur ab Innocentio III. *lib.1. epist.3.*

14. TRADITVR RATIO DECIDENDI. Ex quibus proficiscitur vera decidendi ratio huius textus. Nam cùm postulatio debeat fieri à maiori parte Capituli, & ex eo, quia regulariter quod fit à maiori parte Capituli, præsumitur factum à saniori, *cap.1. de his quæ fiunt à maiori parte*; ideo postulatio facta à maiori quàm tertia Capituli parte, non admittitur; & cùm vtilitas Ecclesiæ desideretur, nullaque in præsenti casu adesset, ideò postulatio admissa non fuit. Vtilitas autem non aderat, quia in contrarium vrgebat bonum publicum, quod priuato præferendum est, iuxta Philosophum *lib.3. polit. cap.4.* quod superiores præcipuè respicere debent, *cap. scias 7. q.1.* Cardinalis enim præerat exercitui in expeditione Terræ sanctæ, vbi vniuersalis Ecclesiæ commodis deseruiebat: quare eius postulatio admitti non debuit, vtpote facta absque vlla vtilitate. Nec tunc obstat difficultas suprà adducta; nam postulatio in præsenti casu admissa non fuit ob prædictas causas, ob quas Ecclesia Romana non consueuit similes admittere postulationes, vt docent Honorius III. *in cap.2. hoc tit.* Innocentius III. *lib.1. epist. 138. regest.13.* ibi: *Postulationem de memorato Episcopo tantummodo factam à tribus, quamquam persona commendabilis haberetur, non duximus admittendam.* Vnde rectè, & consequenter idem Innocentius in præsenti postulationem ita cum contradictione factam reiicit.

Sed superiori assertioni obstat textus *in c. scriptum, de elect.* vbi cùm disceptetur causa inter quendam electum, & alium postulatum, deciditur, vt si duplo maior fuerit inuentus numerus postulantium, quàm eligentium, postulatus admittatur. Ex qua decisione ita conficitur argumentum: Eo textum, vbi ad postulationem desideratur, vt postulatus habeat duplo maiorem partem Capituli: ergo non sufficit pars maior Capituli. Cui difficultati respondendum est asserendo, in eo textu non agi de postulato vtcumque, sed de postulato concurrente cum electo; tunc enim non pars maior, sed pars duplo maior desideratur, *cap. bona 3. hoc tit.* Docet Bosquetus *ad Innocentium lib. 3. epist. 44. regest.15.* Vnde cùm in hoc textu postulatus non concurreret cum electo, sufficit maior pars Capituli, vt electio admittatur. 15. INTELLIGITVR CAP. SCRIPTVM, DE ELECTIONE.

Secundò aduersatur textus *in cap. Ecclesia vestra 55. de elect.* vbi vacante quadam Ecclesia Canonici elegerunt sibi in Episcopum Cardinalem quendam; & talis electio non cassatur à Pontifice, immò supponitur Cardinalem eligi posse in Episcopum: ergo non rectè in nostro textu deciditur, Cardinalem in Episcopum postulari, non verò eligi debere; quod ex nostro textu docuerunt Azor *2. p. instit. lib.4. cap. 3. quæst.13.* Gonzalez *in regul. 8. glossa 44. num. 123.* Borellus *in summa decis. tit.10. num.8.* Lauorus *de elect. cap.16. num. 67.* Huic difficultati duplici modo Doctores satisfaciunt. Primò asserendo, Cardinalem ibi in Episcopum electum non esse Cardinalem vrbis Romæ, sed tantùm Canonicum Cardinalem ipsius Ecclesiæ, quia vt in inscriptione huius textus obseruaui, in aliquibus Ecclesiis Canonici priuilegio Pontificis appellantur Cardinales, & sic eligi, non postulari. Moneta *de decimis cap.9. quæst.3. num. 114.* Secundò asserunt, ibi electionem accipi pro postulatione, vt in aliis passim vsurpatur. Ita post Azorium, & Iulium Lauorum docet Barbosa *in nostro textu, num.8.* 16. EXPONITVR CAP. ECCLESIA DE ELECT.

CAPVT IV.

Idem *Præposito & Cap.* [a] *Strigon.*

BOnæ memoriæ Guil. Archiepiscopo vestro viam vniuersæ carnis ingresso, cùm in ven. f. nostrum [b] Colocen. Archiepiscopum postulandum à nobis contulissetis vnanimiter vota vestra, & regium super hoc obtinuissetis assensum, suffraganei Strigonen. Ecclesiæ, [c] Quinque-Ecclesien. videlicet, Atien. Pruen. & Nitrien. Episcopi, postulationi vestræ se opponere curauerunt, asserentes quod eis contemptis, qui ius habebant [d] eligendi vobiscum, postulatio eadem fuerat attentata; licèt nuncij vestri proponerent ex aduerso, quod super præficiendo vobis Pontifice de gratia multotiens suffraganeorum fuerat requisitus assensus, sed Episcopi vobis consilium denegauerunt. Nunciis igitur in nostra præsentiâ constitutis, & proponentibus aduersariis quædam alia contra postulationis vestræ processum, quæ in prioribus litteris meminimus nos pleniùs expressisse, quia nobis de propositis non constabat, ita duximus prouidendum, vt si suffraganeis persistentibus in contradictione sua, vos postulationi vestræ volentes instare vsque ad Septuagesimam tunc primò venturam, per procuratores idoneos ad omnia sufficienter instructos ad Sed. Apost. veniretis, vt statueremus vtraque parte præsente, quid iustitia suaderet. Si autem illi à contradictione cessarent, & vos proposito vestro instaretis, mitteretis ad præsentiam nostram

personas

personas idoneas infra terminum supradictum: qui super his, quæ opportuna forent, nos redderent certiores. Quod si contradicentibus Episcopis memoratis, vos contingeret de iure vestro diffidere, ne laborem & dolorem subiretis in cassum, aliam personam idoneam prouideretis vobis canonicè in Pastorem. Cæterùm cùm inclytæ recordationis [e] Rex Vngariæ viam fuisset vniuersæ carnis ingressus, quidam vestrûm à postulatione, quam nobis præsentaueratis communiter, temerè recedentes, aliis persistentibus in eadem, & ad Sed. Ap. appellantibus, prædictum Quinque-Ecclesiensem Episcopum in Archiepiscopum postulauerunt, quorum votis nullus Suffraganeorum assensit, excepto dumtaxat Episcopo [f] Nitrien. Et licèt charissimus in Christo filius noster A. Vngariæ Rex Illust. tunc Dux Regni Vngariæ, L. nepotis sui Regis nomine, cuius tutelam & regni curam ipsi frater eius commiserat Gubernator, precum suarum primicias ad nos ad prædicti Colocen. postulationem transmiserit, postmodùm tamen pro Quinque-Ecclesiensi Episcopo ad Strigonen. Metropolim transferendo nobis per litteras suas humiliter supplicauit. Nos igitur super postulatione ipsa cum fratribus nostris habito diligenti tractatu, quoniam inuenimus eam post appellationes interpositas, in multa discordia non solùm Suffraganeorum, verùm etiam Canonicorum Strigonen. Ecclesiæ, contra formam mandati nostri, regulari ordine prætermisso, temerè celebratam, illam exigente iustitiâ non duximus admittendam; sed vobis dedimus in mandatis, vt ad prouidendum vobis Pastorem idoneum, per electionem canonicam, vel postulationem concordem, requisito Suffraganeorum assensu, si esset de antiqua, & approbata [g] consuetudine requirendus, infrà mensem post susceptionem litterarum nostrarum procedere curaretis; alioquin ex tunc, ne gregi Dominico deesset diutiùs cura pastoralis, nos ipsi prouideremus Ecclesiæ viduatæ, secundùm officij nostri debitum, ex plenitudine Apostolicæ potestatis. Verùm antequam ad vos nostræ litteræ peruenirent, innitentes mandato priori, Suffraganeos qui erant in Regno præsentes, præter prædictum Quinque-Ecclesiensem Episcopum, ad concordiam reuocastis, ita quod Atrien. & Esprumen. & Iacien. Episcopi, pro translatione Colocen. Archiepiscopi, suo iure saluo in posterum, cui propter afflictionem & necessitatem Strigonen. Ecclesiæ supersedebant ad præsens, nos humiliter rogauerunt, prædicto Nitrien. scribente, quod si non placeret nobis electionem factam de Quinque-Ecclesien. admittere, postulationem alterius, sine præiudicio iuris sui, suppliciter exorabant. Post hæc autem mandato nostro suscepto, ij qui conuenerant in Archiepiscopum Colocen. ab eius postulatione, sicut fuit propositum coram nobis, recedere noluerunt; sed innouantes eandem, quibusdam Canonicorum, qui in partem alteram declinauerant, reuersis ad eos, cum prædicti Regis & Suffraganeorum litteris dil. f. A. Magistrum Scholarum, M. Thesaurarium, Archid. & I. & N. Canonicos Strigon. Ecclesiæ ad Sed. Apostolicam destinauerunt, super postulatione sua dispensationis gratiam petituros. Cæteri verò qui Quinque-Ecclesien. Episcopum postulauerant, sicut ex eorum parte fuit propositum coram nobis, conuenientes in vnum, cæteros Canonicos ad Capitulum conuocarunt, ad postulationem concordem, vel electionem canonicam, iuxta mandatum Apostolicum infrà terminum præfixum procedere cupientes; sed illis nolentibus conuenire, intelligentes penes se tantùm remansisse facultatem liberam eligendi, quia reliqui ius suum prosequi negligebant, prædictum Quinque-Ecclesien. Episcopum, licèt ne id fieret, fuisset ab aliis appellatum, denuò postularunt. Cùm ergo vtriusque partis nuncij ad Sed. Apost. peruenissent, ij qui pro Quinque-Ecclesiensi Episcopo venerant, proponebant partem suam iuxta mandatum Apostolicum processisse, non obstante discordiâ, vel contradictione eorum, qui iuxta formam mandati nostri procedere contemnentes, illo recepto nec elegerant quemquam canonicè, nec concorditer postularant: vnde concors debebat eorum postulatio reputari, cùm cæteri, tanquam iussionis Apostolicæ contemptores, eligendi & postulandi se iure priuassent; dum nec postulare, nec eligere voluerunt, immò etiam nec ad Capitulum conuenire. Ad hoc autem poterat responderi, quod illi, qui Colocen. Archiepiscopum postulauerant, formam sequuti fuerant per nostras litteras sibi datam; quoniam innitentes postulationi priori, iuxta tenorem litterarum priorum nostrarum concordè fecerant, quæ fuerat priùs discors, dum suffraganeos ad concordiam reuocauerant. Nec nocebat eorum discordia qui alium postulauerunt, cùm prius in postulatione Archiepiscopi supradicti conuenissetis pariter vni-

uersi, & consensum vestrum annotatum litteris, & subscriptionibus propriis roboratum petiissetis à nobis per communes nuncios confirmari, nosque vestram recepissemus postulationem diiudicandam, si Suffraganei forsitan in contradictione persisterent; aut si concederent, approbandam. Si enim postquam postulatio subscriptionibus postulantium roboratur, & præsentatur Romano Pontifici approbanda, possent ab ea recedere postulantes, nobis frequenter illuderent, & iudicium nostrum penderet ex eorum arbitrio videretur. Poterat quoque addi, quod pars altera mandatum Ap. non seruarat, vtpotè quæ nec postulationem concordem, nec electionem canonicam celebrarat, cùm in maiori contradictione quàm priùs, non solùm Canonicorum, sed Suffraganeorum, etiam ipso Rege aduersæ parti fauente, prædictum Quinque-Ecclesiensem Episcopum postulasset. Auditis igitur his & aliis, quæ fuerunt hinc inde proposita, & habito super his cum fratribus nostris diligenti tractatu, intelleximus quod etsi neutra esset postulatio approbanda; iuxta tenorem tamen posterioris rescripti ad nos de cætero Strigonen. Ecclesiæ prouisio pertineret. Quia verò non plenam de personis illius Regni notitiam habebamus, ideò non poteramus saluâ conscientiâ nostra eidem Ecclesiæ in alia persona, quæ de Regno h Vngariæ originem duceret, congruè prouidere: nec vellemus ei præficere alienum, quamuis & honestius videretur, si Suffraganeus ad Metropolim suam accederet, quàm Archiepiscopus ad Metropolim transferretur; partem tamen eligimus potiorem. Et eundem Archiepiscopum, in quem omnes, quorum consensus in electione, vel postulatione Pastoris requiritur, licèt diuersis temporibus, conuenerant, à vinculo quo tenebatur Colocen. Ecclesiæ absoluentes, ad Metropolim Strigon. transferimus, & ei licentiam tribuimus transeundi, pallium ei ad nomen & vsum eiusdem Ecclesiæ transmissuri.

NOTÆ.

1. a *Strigonen.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap* 4. Ex qua textum transcribo. Strigonensis Archiepiscopatus est in Regno Vngariæ, cuius Archipræsul, Primas est totius Regni, à quo Reges Vngariæ coronam accipiunt; & etiam Legatus natus est Sedis Apostolicæ, vt notauit Bosquetus *ad Innocentium III. lib.2. epist.*155.

2. Collecia urbi. b *Colocen.*] In Vngaria est ciuitas Collecia, vel Kaloquia, à Collecianis ita dicta. Bonfinus *in rebus Vngaria, decade* 1. *lib.*1. Habet Ecclesiam Metropolitanam nullo iure subiectam Strigonensi, vnde tot controuersias legimus disceptatas inter Colocensem, & Strigonensem Archipræsules apud Innocentium III. *lib.*2. *epist.* 155. vbi notauit Bosquetus. Mentio Colocensis Ecclesiæ fit *in cap. dudum*, 22. *de elect. cap. cùm inferior, de maiorit. & obed. cap. ex parte, de arbitris, cap. exhibita, de iudiciis, cap intellecto* 33. *de iureiurando:* & de ea aliqua notarunt Cironius *in eod. textu, in* 5. *compil.* Chopinus *de sacra polit. tit.*1. *fol.*84.

3. c *Quinque-Eccles.*] Sunt Ecclesiæ Cathedrales in Vngaria, suffraganeæ Strigonensis, vt constat ex Vngariæ descriptione, & Episcopatuum serie relata à Barbosa *part.*1. *de potest. Episcopi.*

4. d *Eligendi.*] Olim enim in electione Episcopi tres eiusdem prouinciæ Episcopi saltem interesse debebant, reliquorum Suffraganeorum consensu accedente, *cap. non licet*, 63. *distinct. canon.* 4. *Synod. Nicena, canon.* 5. *Synod. septima.* D. Cyprianus *epist.* 68. *Episcopi eiusdem prouinciæ proximè quoque conueniant, & Episcopus eligatur.* Dicemus *in cap. si Archiepiscopus, de tempor. ordin.*

5. e *Rex.*] Andreas videlicet II. cui rescribitur *in cap. intellecto* 33. *de iureiurando.*

f *Nitriensi.*] Vel Litriensi, qui est Vngariæ Regni Cancellarius, Suffraganeos Strigonensis. 6.

g *Consuetudine.*] Ex consuetudine enim potest ad aliquos spectare electio, *cap. querelam, de elect. cap. cùm dilectus, de consuet.* Iulius Lauorus *de elect. cap.* 15. *num.* 9. 7.

h *Vngaria originem.*] Hæc verba illustrabimus *in cap. finali, de clericis peregrinis.* 8.

COMMENTARIVM.

IN hoc textu expressè deciditur, postulantes à postulatione recedere non posse, ex quo ipsa postulatio præsentata est superiori; & ita ex hoc textu docuerunt Iulius Lauorus *de elect. cap.* 15. *num.* 8. Syluester *verbo Postulatio, quæstion.* 8. Petrus Gregorius *de elect. cap.* 3. Iacobus de Zecchis *in repetit. ad hunc textum*, Layman *in summa de elect. lib.* 1. *cap.* 1. Nec obstat, per postulationem postulatum aliquod ius non adquirere, *cap. per postulationem*, ibi, *nullum ius:* vnde postulatus non potest exercere aliqua quæ sint iurisdictionis, aut ordinis. Iulius Lauorus *suprà:* ergo cùm nullum ius postulato acquisitum sit, poterunt postulantes à postulatione recedere, & alium postulare. Nam respondetur, verius esse postulantes non posse variare, postulatione coram superiore præsentatâ, ne illudatur superioris auctoritas, & videatur eius iudicium ex varietate postulantium pendere: præcipuè cùm per eam satis voluntatem suam superiori demonstrauerint, & sic eam postea mutare non possunt: & licèt ius adquisitum non sit postulato, tamen id procedit, quia totum ex gratia superioris pendet, qui potest confirmare, vel respuere: at quoad postulantes iam perfecta est actio, dum postulatio superiori 9.

præsentata

præsentata est; vnde ante præsentationem variate poterunt, postea verò neutiquam. Ad hanc etiam decisionem spectat sequens textus, qui etiam repetitur in tertia collectione, *sub hoc titulo cap. 5.*

CAPVT V.

Idem *Capitulo Strigoniensi.*

POstulationem, quam celebratis. *Et infrà*: Licèt ergo per postulationem huiusmodi nullum ius sit alicui acquisitum, ideoque sine præiudicio alicuius postulationem potuissemus repellere memoratam; vt tamen vobis de speciali gratia consulamus, ita duximus prouidendum, quòd per procuratores idoneos, ad omnia sufficienter instructos, nostro vos conspectui præsentetis, quatenus vtraque parte præsente, quod iustum fuerit, decernamus.

CAPVT VI.

Honorius III. *Archiepiscopo*[a] *Calaritano.*

ETsi vnanimiter vota vestra concurrerint ad ven. f. n. Suellen.[b] Episcopum in Ecclesiæ vestræ Archiepiscopum eligendum, quum suæ alligatus Ecclesiæ liberum non habeat sine nostra permissione[c] volatum, electionem de ipso factam, tanquam contra canones minùs licitè attentatam, de consilio fratrum nostrorum duximus irritandam; quum eligi nullo iure potuerit, sed potiùs postulari. Volentes tamen, quantùm cum Deo possumus, desideriis vestris benigno fauore occurrere, dil. filiis H. Subd. & R.[d] Capellanis nostris, Ap. Sed. Leg. duximus iniungendum, vt & vota vestra circa ipsum exquirant, & personæ merita vice nostrâ examinent diligenter, eundem ad nos cum litteris suis rei veritatem continentibus destinando, vt si idoneus repertus fuerit, disponente Domino, & ipsi, & Ecclesiæ vestræ vtiliter prouideatur.

NOTÆ.

1. a CAlaritano.] Ita etiam legitur in quinta compilatione, *sub hoc tit. cap.* 1. Calaris, vulgò *Caller*, non tantùm Metropolis ciuilis fuit totius Regni Sardiniæ, verùm & ecclesiastica. Vnde & illam primariam vrbem Sardiniæ vocat Theodoretus *lib. 2. histor. eccles. cap.* 15. & Ianuarius eiusdem Ecclesiæ Archiepiscopus dicitur à D. Gregorio *lib. 1. indict. 9. epist.* 60. qui ad eum multas scripsit epistolas, eique præcepit *lib. 3. epist. 9.* vt bis in anno Concilia prouinciæ suæ celebraret. Immò Præsulem Calaritanum Metropolitanum fuisse Insularum Balearium, probat Carolus à S. Paulo *lib. 1. Geograph. sacr. fol.* 49. & plura de origine & magnitudine ipsius vrbis congesserunt Dionysius Bonfant. *in historia Sardinia, lib. 1. cap. 1. lib. 12. cap. 1. lib. 13. cap. finali*, D. Franciscus Vicus *part. 1. histor. Sardin. cap.* 13. & de eius primatu plura congessit Barbosa *in cap. si diligenti, de for. compet, n. 17. & de potest. Episcop. titul. 3. cap.* 7. Eius mentio fit *in cap. nisi* 10. *de renunc. cap. eam te* 22. *de iureiurando, cap. 3. de offic. ordin. in 5. compil. cap. vlt. de sentent. excomm. in eadem*, vbi notauit Cironius.

2. b *Suellenen.*] Perperam Raymundus legit *Suerinensi.* Suellis enim ciuitas erat in Sardinia, Episcopali Cathedrâ decorata, posteà tamen translata fuit Sedes, & vnita in Calaritanam.

3. c *Volatum.*] Simili verbo vsus fuit Pontifex *in cap. nisi, de renunc.* qui enim de vno Episcopatu in alium se transfert, inuasor, & raptor dicitur, *canon. 16. Synodi Antiochena.* Volare, & Inuolare, importat idem ac eripere, *l. expugnatur 6. ff. de incendio.* Ex Lucano & Sidonio probat Cironius *in præsenti.*

d *Capellanis nostris.*] Qui hodie Clerici Cameræ Apostolicæ nuncupantur, quorum munia, iura, & dignitates refert Cohelius *in notit. Cardin. cap.* 47. 4.

COMMENTARIVM.

EX hoc textu talis deducitur assertio: *Episcopus non est eligendus, & promouendus ad aliam Ecclesiam, sed postulandus.* Probant eam textus *in cap. 10. & 11. 61. dist. cap. bonæ 4. cap. vnico, hoc tit. in 6. cap. bonæ 23. cap. in causis 30. cap. scriptum 40. de elect. cap. vlt. de translat. Episc. cap. post translationem, de renunciat. extrauaganti vnica, hoc tit.* Illustrant Antonius Chucius *lib. 2. de instit. cap.* 4. Acuña *in cap. Osius, 61. dist.* Corrasius *de beneficiis part. 3. cap.* 2. Bosquetus *ad Innocentium lib. 1. epist.* 23. Doarenus *lib. 5. de sacris, cap.* 2. Iulius Lauorus *de elect. dist. cap.* 14. Petrus Gregorius, & alij relati à Barbosa *de iure eccles. lib. 1. cap. 19. num.* 3. Cironius *in nostro textu*; Dartis *de beneficiis sect. 6. cap. 2. fol.* 63. Valensis *de beneficiis lib. 1. titul.* 3. Hieronymus Garcia *tom. 2. polit. regul. fol.* 9. Layman *in summa, tit. de elect. cap. 1. quæstion.* 1. Anguianus *lib. 5. de legib. cap.* 5. 5.

CONCLVSIO TRADITVR, ET PROBATVR.

6. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed præsens assertio difficilis valdè redditur ex ea iuris consideratione; nam si Episcopos non posset eligi, sed postulari, maxime quia nexus, & alligatus est alteri Ecclesiæ, vt in præsenti docet Honorius: sed hæc ratio non est sufficiens, vt postulatio desideretur: igitur Episcopus eligi debet ad aliam Ecclesiam. Probatur minor: nam clericus alligatus est Ecclesiæ parochiali, adeò vt inconsulto Episcopo eam dimittere non valeat, *cap. admonet, de renunc.* & potest eligi ad aliam dignitatem, *cap. inter canonicos, de elect.* similiter Abbas immediatè subiectos Romano Pontifici, qui sine eius, vel Legati licentia dimittere eam dignitatem non valet, *cap. cùm venerabili, de consuet.* tamen potest eligi in Prælatum alterius monasterij, *c. Abbatem, de elect. in 6.* ergo vt Prælatus vnius Ecclesiæ transferatur ad aliam, non est necessaria postulatio, sed sufficit electio. Augetur hæc difficultas ex eo, nam electio Canonicorum in præsenti specie debebat à Pontifice admitti ex eo, nam sine postulandum se eligere, siue eligendum se postulare dixissent, nihil contra Canones fecisse viderentur, cùm constaret eos gratiam à Pontifice petere voluisse, dum illi Episcopum Snellenensem proposuerunt confirmandum, quem iure suo eligere non posse fatebantur, *cap. post translationem, de renunc.* ergo admittenda erat electio ab Honorio III.

7. POSTVLARI QVI POSSINT.

Quâ dubitandi ratione minimè refragante, defendenda est præsens assertio, pro cuius expositione scire oportet, antiquis, recentioribusque Ecclesiæ canonibus accuratè prospectum esse, vt Prælatorum Ecclesiæ ambitio tollatur, & vt indignus aliquo modo, qui dignitates ambit, ab eis arceatur, vt dicemus *ad tit. de translat. Episcopi.* Verùm hæc disciplina absque aliqua interpretatione, & modificatione obseruari non potuit; quid enim si vir magnæ eruditionis, & sanctimoniæ reperiatur, qui adhuc sacris non sit initiatus ordinibus, aut ætatem à iure præscriptam non sit adeptus? quid, si Ecclesiæ magna vtilitas suadeat Episcopum in aliam Ecclesiam æquè Cathedralem, seu Archiepiscopalem transferri. Visum itaque est Ecclesiæ Patribus huius iuris conditoribus, ita disciplinam illam veterem temperare, vt summum ius æquitati cederet, & nihilominùs salua sit priscarum constitutionum reuerentia; non enim electoribus permittitur hominem sæcularem, aut non legitimæ ætatis, vel alterius ciuitatis Episcopum eligere; sed superiorem adire, veniamque petere, & gratiam postulare, *cap. innotuit, cap. cùm olim, de elect.* Non autem postulari possunt qui ob animi, aut corporis vitium eligi nequeunt, *cap. scriptum 40. de elect.* veluti criminosi, homicidæ, periuri notorij, bigami, corpore vitiati, & alij irregulares; immò eos postulantes priuantur potestate postulandi & eligendi, *dict. cap. scriptum.* Azor *part. 2. instit. lib. 6. cap. 17. quæst. 9.* Sed ij demùm postulari possunt, quorum dispensabilis est defectus, quique alioquin digni essent, vt laici, non iustæ ætatis, illegitimè nati, aut qui in Abbatem professus est, *cap. bonæ 4. hoc tit. cap. cùm monasterium, cap. innotuit 20. de elect. cap. statuimus, §. è contra, cum sequent. eod. tit. lib. 6.* & plerumque Episcopus alterius Ecclesiæ, *cap. 1. 2. & 3. hoc tit.* cuius postulationis rarum apud veteres extat exemplum, nisi fortè in promotione D. Ioannis Chrysostomi, cuius mentio extat *lib. 10. historiæ tripart. cap. 3.* sed neque ea huic postulationi similis est, vt probat Duarenus *lib. 5. de sacris Ecclesiæ, cap. 2.* Si autem qui eligibilis est, postuletur, postulatio non sustinetur, quia eius forma non seruatur, *cap. vnico, hoc tit. lib. 6.* vbi Mocz, Lauorus *dict. cap. 14. num. 2.*

8. GRATIA SVPERIORIS DESIDERATVR.

Secundò sciendum est, in hac postulatione consentire debere ipsum postulatum, si laicus postuletur in Episcopum, aut sacerdotem, cùm nemo cogendus sit vouere castitatem, *cap. vbi ita, cap. gesta, 74. dist.* Consentire etiam debet Episcopus, cuius iurisdictioni subiicitur, *cap. 2. & 3. dist. 71.* & si monachus in Episcopum postuletur, Abbatis consensus desideratur, argumento textus *in cap. si quis monachus 16. quæst. 1. cap. quam sit 18. quæst. 2.* vt contigit in postulatione magni Hincmari, vt ex Flodoardo refert Citonius *in parat. ad hunc titulum.* Tandem superioris auctoritas ad gratiam postulationis desideratur, citra quam postulatio sustineri non potest. Ille autem superior est adeundus, qui confirmandi electionem ius habet, vt olim in Synodis prouincialibus, in quibus de Episcoporum electionibus, & translationibus agebatur, *cap. si Episcopus 7. quæstion. 1.* Sed postquam R. Pontifici facultas confirmandi Episcopos tantùm competit, illi postulatio præsentanda est, & magnâ cum ratione; nam cùm matrimonij vinculum spirituale detur inter Episcopum, & Ecclesiam, *cap. inter, de translat. Episcop.* ab alio quàm à Pontifice dissolui nequit, præcipuè cùm hæc causa vna sit ex maioribus: quare ab alio quàm à Pontifice iudicari non valet. Docet Bosquetus *in notis ad Innocentium, lib. 1. epist. 13.*

9. TRADVNTVR RATIO DECISIONIS ET SOLVTIO DIFFICVLTATIS.

Quibus ita prælibatis, dignoscitur iam vera ratio præsentis decisionis. Cùm enim per matrimonium, quod extat celebratum inter Episcopum & Ecclesiam, sit Episcopus alligatus eidem, & eam vt coniugem habeat, *dict. cap. inter*, non poterit propria auctoritate eam dimittere, & in aliam se transferre, *cap. sicut 7. quæst. 1.* Necessariò ergo est primò absoluendus ab illo priori vinculo; quæ absolutio fieri debet mediante postulatione, non electione; & sic licet eligi non possit, tamen postulari valet: tunc enim ipse non se transfert, sed transfertur à superiore in aliam Ecclesiam: quare vtilitate Ecclesiæ suadente, asserit Viuianus *in rationali ad hunc textum*, posse Episcopum cogi transire de vna Ecclesia in aliam. Nec tunc obstat ratio dubitandi suprà adducta; nam verum est, parochum alligatum Ecclesiæ posse eligi, non verò postulari in Prælatum, *dict. cap. si Abbatem:* docent Turrisctemata, & Acuña *in cap. Osius, 61. dist.* Abbas *in præsenti, num. 6. & 8.* Ratio est, quia inter parochum, & Ecclesiam non datur verum matrimonium spirituale, quia parochus non habet perfectum pastorale officium, nec vinculum perpetuum, quod est de substantia matrimonij: vnde fit, quod licèt Episcopus non possit ingredi religionem sine consensu Pontificis, *cap. nisi cùm pridem, de renunciat.* parochus tamen potest sine consensu Episcopi religionem profiteri, *cap. duæ 19. quæst. 2.* D. Thomas *2. 2. quæst. 184. art. 9. in corpore:* vnde eligi potest in Prælatum, non verò postulari necesse est. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, quia in præsenti casu Canonici Calaritani tantùm elegerunt, non verò postularunt; aliàs enim si vterentur eâ formâ, *Eligimus postulandum*, postulatio sustineretur, *cap. post*

translatio

translationem 11. *de transl. Episcopi*; licèt hodie, vt omnis ambiguitas tollatur, talis forma postulationis improbata sit, *cap. vnico, hoc tit. lib.* 6. vbi Moez.

TITVLVS VI.

De electione & electi potestate.

CAPVT PRIMVM.

* Lucius Papa.

NVllus in Ecclesia, vbi duo, vel tres fratres in congregatione fuerint, eligatur presbyter, nisi eorum electione, & conuocatis eisdem etiam parochianis, atque in vnum consentientibus. Si verò aliter quis Ecclesiam adeptus fuerit, eo quod per cupiditatem illam adquisierit, atque contra canonicæ regulæ disciplinam egerit, expellatur.

NOTÆ.

1\. a LVcius.] Aliàs legitur *Pius*, aliàs *Alexander*, alibi etiam *Gregorius*, & huius textus auctorem penitus ignorari, testantur Antonius August. *in notis ad primam collectionem, in hoc textu*; Barbosa *in præsenti*, & *de potestate Episcopi* 1. *part. tit.* 1. *cap.* 15. *num.* 3. Ego existimabam auctorem huius textus esse Lucium, non vt aliqui voluerunt tertium, sed primum, qui Ecclesiæ Romanæ præfuit ex anno 255. vsque ad annum 257. in quo post multa omni laude dignè gesta, sub Imperatoribus Gallo, & Volusiano in martyrio diem vltimum clausit. Eius constitutiones extant primo tomo Conciliorum, & aliæ iniuriâ temporum perierunt: ex quibus hanc decretalem deductam esse, & sic Lucio I. esse tribuendam, facilè suadetur sequenti argumento: nam iuxta seriem temporum, quæ maximè in hac sexta decretalium compilatione seruatur, hic textus non potest tribui Lucio III. Alexandro, aut Gregorio, qui omnes floruerunt post Concilium Sardicense, ex quo sequens decisio compilata fuit; vnde necessariò hæc decisio tribuenda est Lucio I. qui multis retrò annis ante Concilium Sardicense vitâ functus fuit. Deinde pro nostro opinamento illud facit; nam noster textus continet veteris ecclesiasticæ disciplinæ obseruantiam circa congregationes monachorum, quæ iam æuo Lucij III. inualuerant; quod vt manifestum fiat, & verâ luce præsens textus donetur, eius verum intellectum ex veteri disciplina repetamus; nam temporum ignoratione in nostro textu Doctores sæpius peccant. Sciendum igitur est, monachos priscis Ecclesiæ temporibus labori rustico, & aliis artificiis assiduè deditos, ad sacerdotij culmen non ascendisse, quin immò in hierarchia ecclesiastica post Cantores, & Ostiarios gradum obtinuisse, *cap. à subdiacono*, 93. *dist. cap. alia causa, cap. Ecclesia* 16. *quæst.* 1. *cap. quidam*, §. *clerici* 18. *quæst.* 3. *l. generaliter, Cod. de sacros. Eccles.* plura Benedictus Ephtenus *in vita S. Benedicti, prologo* 18. § 3. Gibalinus *de claus. disquisit.* 2. *cap.* 2. §. 3. Quintanadueñas *lib.* 3. *ecclesiast. num.* 11. Bignonius *ad Marculfum lib.* 1. *cap.* 2. Cuiacius *in nouella* 5. *Iustiniani*, Chopinus *lib.* 2. *monast. tit.* 3. Antonius August. *in epitom. lib.* 3. *tit.* 32. Hallier, *de hierarch. fol.* 379. igitur cùm monachi nullis essent sacris ordinibus initiati, sed potiùs laici, sacerdos ex clericorum corpore accersitus in monasterio ordinabatur, vt Missæ sacrificium, aliaque ecclesiastica munia obiret. Epiphanius *epist.* 60. Concilium Chalcedon. 4. *can.* 8. *Clerici in ptochis, & in monasteriis, aut martyriis constituti, sub potestate sint eius, qui in ea est ciuitate Episcopus.* Textus ita intelligendus *in cap. neminem*, 70. *dist.* Posteà tamen cœperunt ipsæ congregationes vnum ex monachis eligere, qui ab Episcopo presbyter ordinatus, in monasterio diuina officia celebraret, *c.* 1. *cap. sunt, cap. nonnulli* 16. *quæst.* 1. qui eligebatur ab ipsa congregatione, atque Abbas ab Episcopo petebat, vt illum sacris initiaret, *cap. presbyteri, dist.* 14. Gregorius Magnus *lib.* 5. *epist.* 41. ibi: *Cum sua congregatione magnopere à nobis postulauit, in eodem monasterio presbyterum, qui sacra Missarum solemnia celebrare debeat, ordinari.* Expressiùs idem *lib.* 7. *epist.* 94. *Vt in congregatione monachorum, quæ in monasterio Pracoritano consistit, eum, quem sibi de congregatione sua vnanimiter duxerint eligendum, in prædicto monasterio sine mora, vel excusatione aliqua presbyterum debeat Episcopus ordinare.* Huius presbyteri meminit D. Augustinus *in sua regula, cap.* 9. *Præposito tanquam patri obediatur, multò magis presbytero, qui omnium vestrûm curam gerit.* Et *cap.* 24. *Conuictus verò secundùm Præpositi, vel etiam Presbyteri, ad cuius dispensationem pertinet, arbitrium, debet emendatoriam subire vindictam.* Cassianus *lib.* 4. *collation. c.* 34. vbi notauit Gazeus. Omitto alia quæ pro temporum varietate circa monachorum ordinationem obseruata fuerunt, cùm dicta sufficiant ad nostri textus veram expositionem. Iubetur enim in eo, vt congregatio, vbi duo, aut tres fuerint (priscis enim his temporibus monachi in locis desertis, laribulis, seu cellulis secedebant) presbyterum eligant simul cum parochianis; nam in eius presbyteri electione populi consensus desiderabatur, *c. obeuntibus* 63. *dist. c. Abbatem* 18. *q.* 2. & qui præter electionem prædictã occupauerit Ecclesiam, expellebatur: quæ expulsionis pœna tantùm in monacho cadere poterat. Vnde si hæc omnia rectè perpendantur, apparebit nostram decisionẽ temporibus Lucij I. magnopere

conuenire, cùm illic prædicta vigeret monasticæ disciplinæ obseruantia. Hæc ex proprio captu pro textus huius expositione addoxisse sufficiat, nunc iuxta mentem Raymundi, & omnium interpretum acceptionem conclusionem deducamus, & ad examen reducamus.

COMMENTARIVM.

2. Conclusio traditur, et probatur.

Sit conclusio: *Prælatus in qualibet congregatione ab ipsa debet eligi, non verò alio modo Prælaturam occupare.* Probant textus *in cap. Adrianus*, 63. *dist. cap. in nomine, dist.* 23. *cap. miramur, cap. à multis*, 61. *dist. cap. cùm scriptura* 83. s. *quæst.* 1. *cap. Abbatem, cap. nullus, cap. hoc, cap. quàm sit*, §. *defuncto* 18. *quæst.* 2. *cap. congregatio* 16. *quæst. vlt. c. cùm terra* 14. *cap. cùm Ecclesia* 31. *cap. si gens* 55. *hoc tit. cap. cùm dilectus, de consuet. cap. nobis* 29. *de iurepatronatus*, *l.* 46. *Cod. de sacros. Eccles. nouella* 5. *Iustiniani, cap.* 8. varia Galliæ Concilia, & religionum statuta cumulat Chopinus *lib.* 1. *monast. tit.* s. Illustrant Crespetius *in summa, verbo Abbas*, el 1. Petrus Gregorius *de elect. cap.* 4. *in principio*, Valascus *alleg.* 40. Nouus Notator Petri Blesensis *ad epist.* 48. Suarez *de relig. tom.* 4. *lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 8. Duarenus *lib.* 5. *de sacris, cap.* 1. Garcia *de beneficiis* 5. *part. cap.* 4. *num.* 9. Tamburinus *de iure Abbatum tom.* 1. *disput.* 5. *quæsit.* 1. & 8. Paulus de Eleazar. *in hoc textu*, Bellarminus *lib.* 1. *de clericis, cap.* 7. Azor 2. *tomo mor. lib.* 3. *c.* 28. *quæst.* 4. Chucus *lib.* 4. *instit. tit.* 1. *num.* 2. Vighellius *in met. iuris can. fol.* 329. Menardus *ad concord. regul. cap.* 4.

3. Traditur ratio dubitandi.

Sed hæc assertio difficilis redditur ex sequenti consideratione: nam Prælatos Ecclesiarum potiùs successione, aut optione, quàm electione admitti, politiæ ecclesiasticæ congruum est, ita vt defuncto Prælato antiquior in ipsa dignitate succedat: ergo non rectè in præsenti deciditur, tantùm per electionem esse admittendos. Antecedens probatur; nam vt ex nostro textu, & vulgaris constat, summa Ecclesiæ cura fuit semper repellere cupiditatem, & ambitum in officiis & dignitatibus ecclesiasticis: sed quis nescit, ab ipsis incunabulis ingenitam esse hominibus dominandi cupiditatem? vnde fit, vt viuente etiam Prælato, sæpe de eius successione tractetur; inde instruuntur insidiæ, factiones oriuntur, vt non sine magno dolore nostris temporibus contingit. Quid autem mali afferant factiones istæ pro dignitatis ambitu, testantur abundè miserrima Romanorum bella ciuilia, Marci, Sillæ, Lepidi, Cæsaris, & Pompeij, Antonij, & Augusti; quæ quidem cessant, cùm per successionem, aut optionem certus successor designatur, vt considerat Petrus Gregorius *lib.* 7. *de republica, cap.* 4. & politè, sc politicè monuit Lipsius *lib.* 2. *Monit. cap.* 5. vnde apud tot nationes innaluit, vt potiùs successione, quàm electione Principes admitterentur, quas refert Cochier *in thesaur. polit. lib.* 1. *cap.* 2. igitur non per electionem, sed per successionem aut optionem Prælatos est designandus. Accedit, nam aut congregatio nostri textus erat sæcularis, Canonicorum videlicet; aut regularis, scilicet monachorum: si sæcularis, ad Pontificem spectabat Episcopi electio, *cap* 1. & 2. 22. *dist.* si regularis, Episcopus instituit Prælatum, *cap.* 1. *de supplenda*: igitur nunquam ad congregationem ipsam sui Prælati electio spectare poterat.

4. Hac dubitandi ratione minimè obstante, præsens assertio defensanda est, ad cuius expositionem obseruandum est, omnem politicam gubernationem secundùm receptam prudentum sententiam, vel vnius esse, quæ dicitur monarchia; vel optimatum, quæ Aristocratia appellatur; vel populi, quæ democratia dicitur. Docent Plato *in polit.* Aristoteles *lib.* 3. *polit. cap.* 5. Tacitus *lib.* 4. *annalium, cap.* 33. fusè Arniseus *tom.* 1. *lib.* 1. *de repub.* & *lib.* 2. *cap.* 2. *sect.* 4. Inter has regiminis species optimam esse monarchiam, ex Aristotele, Platone, & Socrate docent Cochier *in thesauro polit. lib.* 1. *cap.* 3. Bodinus *de repub. lib.* 2. *cap.* 2. *cum sequent.* Petrus Gregorius *eod. tract. suprà*, Bellarminus *lib.* 1. *de Romano Pontif. cap.* 4. Bernegerus *in Tacitum c.* 55. Salcedo *de regim. Princip. lib.* 1. *cap.* 4. Marquez *in suo gubernatore lib.* 2. *cap.* 3. Nam vt in vniuerso ordine vnus Deus; in homine, vnum cor; ita vnum imperium vnius animo est regendum. Et certè vnius principatum ipsa commendat antiquitas; nam vt ait Cicero *lib.* 3. *de legibus*: *Omnes antiquas nationes Regibus quondam paruisse, magis enim tranquillitati concordiaque ita consulitur.* Cornelius Tacitus *lib.* 1. *annal. cap.* 9. *Non aliud discordantis patriæ remedium, quam vt ab vno regatur.* Et *lib.* 1. *histor. cap.* 1. *Pacis interest omnem potestatem ad vnum conferri.* Meritò ergo Ecclesia eâ formâ regiminis, vt præstantiori vtitur, videlicet, vt vno capite gubernetur, Pontifice videlicet in vniuersa Ecclesia, Archiepiscopis, & Episcopis in suis prouinciis & diœcesibus, Abbate in sua congregatione, seu monasterio.

De Monarchia.

5. Electio præstantior est.

Secundò sciendum est, ad dignitatum culmen perueniri, aut per successionem, aut per electionem: per successionem perueniunt Imperatores, Principesque sæculares: per electionem Principes & Prælati ecclesiastici; semper enim Ecclesia autumauit electionem successioni esse præferendam. Iulius Lauorus *de elect. cap.* 1. Dartis *de beneficiis sect.* 6. *cap.* 1. Cabreros *de metu lib.* 2. *cap.* 5. Garcia *tom.* 2. *politia regular. tit. de elect.* Immò & aliquando ipsi Principes sæculares electionem successioni prætulerunt. *Imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus*; dicebat Plinius *in paneg. cap.* 7. agnouit etiam Galba in celebri oratione, quæ apud Tacitum extat *lib.* 1. *histor. cap.* 16. ibi: *Optimum quemque*, inquit, *adoptio* (quæ species electionis est) *inuenit*; *nam generari, & nasci à Principibus, fortuitum, nec vltra æstimatur; adoptandi iudicium, & si velis eligere, consensu monstratur.* Cui testimonio adiungendum est aliud Cassiodori *lib.* 3. *variar. cap.* 2. *Per arma fieri posse filium, grande inter gentes constat esse præconium, quia non est dignus adoptari, nisi qui fortissimus meretur agnosci; in sobole frequenter fallimur, ignaui esse nesciunt, quos iudicia pepererunt: hi enim gratiam non de natura, sed de solis meritis habent.* Cùm ergo per electionem admittatur ille, cuius præclara virtus cognita est, iustè electio nostris sacris canonibus commendatur, & vt successione præstantior, præfertur.

6. Traditur ratio decisiua.

Ex quibus profluit vera decidendi ratio nostri textus; nam cùm in qualibet congregatione vnus debeat regimen, principatumque obtinere, vt sic concordiæ fratrum consulatur, & ipse non per alium quàm electionis modum sit admittendus; vt sic cognoscatur, an illi debita suffragentur merita, iustè ait noster Lucius I. esse eum eligendum ab ipsius congregationis fratribus, cùm rectiùs illi, quàm alij de meritis ipsius, & Ecclesiæ necessitatibus valeant informari; *cap. quotiens, de testibus*; & cùm ipsi sint membra capitis, id est Prælati,

Prælati, non ad alios, quàm ad ipsa membra debet electio capitis spectare, *cap. ea noscitur, de his qua fiunt à Prælatis*: & qui per alium modum ipsam dignitatem ocenpauit, tanquam in ea intrusus per ambitum, & eupiditatem, noo solùm ipsà priuari debet, verùm à congregatione expelli, vt noster Pontifex decteuit.

7. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS. Nec obstat dubitaodi ratio suprà adducta, quâ moti plurimi existimarunt, sueeessionem in Regnis & aliis dignitatibus sæcularibus electioni esse præferendam, quoad offieia verò & dignitates ecclesiastieas, non est dubium electionem esse præferendam, & suecessionem omninò repelli, vt latè dicemus *in cap. 1. de prabendis*: non tamen inde suspicari debet, in viris religiosis regendi eupiditas, eùm in eis præsumatur, prorsus omnem ambitionem abesse, *cap. cùm ab omni, de vita & honest.* Nee augmentum difficultatis refragatur, nam noster textus ptoeedit primis tempotibus, quibua Pontifiees, aut Reges electiones, siue nominationes Episeopotum & Abbatum sibi non reseruarant; nam sequentibus temporibus pto eorum varietate electiones prædictæ, seu nominationes ad varias petsonas cœperunt spectare, vt passim in huius tituli commentariis dicemus, & refert Chopinus *tit. 1. monast.* Nee quod de Episcopo dieebamus, contrarium suadet; nam lieèt ratione subiectionis, seu legia diœeesanæ Episcopus ius fundatum haberet in omnibus monasteriis suæ diœeesis, *cap. omnes 16 quæst. 1.* & ideò deberet Abbates benedieere; non tamen vnquam legimus ad ipsum spectaie Prælatorum regulatium electionem, immò ex præsenti textu, & aliis suprà citatis eontrarium deducitur.

8. EXPONITVR CAP. ABBATEM 4.18. Q.2. Sed primò præsenti assertioni nbstat textua *in cap. Abbatem* 4. 18. *quæst. 2.* vbi Pelagius Pontifex ita scribit: *Abbatem in monasterio illum volumus ordinare, quem sibi de sua congregatione, & monachorum electio, & possessionis dominus (& quod magis est obseruandum) ordo vita ac meritum proposuerit ordinari.* Ex quibus verbia apparet, non solùm ad congregationis fratres, verùm & ad possessionis dominum spectare electionem Prælati, & dominum possessionia suffragium in ea habere: ergo non rectè in præsenti statuitur, tantùm ad ipsius eongregationis fratrea spectare Prælati electionem. Huius testus diffieultas in eo præeipuè consistit, quisnam videlicet sit dominus possessionis, qui eius ratione suffragium habet in electione Abbatis? Et seiendum est, verbum *possessionis*, in eo textu accipi pro Eeelesia ipsius monasterij, aut loco, in quo monasterium ipsum constiuctum est; quo modo accipitur *in l. Ecclesiis qua in possessionibus 33. Cod. Theodos. de Episcop. & cleric. cap. neminem, 70. dist. cap. qui vere 16. quæst. 1.* Doeet Quintanaduenas *lib. 3. ecclesiast. num. 30.* Vnde dominus possessioois in eo textu est fuodator, qui possessionem dedit ad construendum monasterium; & eùm patronus sit, rectè asserit Pelagius, eius desiderari assensum in electione Abbatis, eùm patronus debeat consentire electioni Prælati Ecclesiæ, in qua ius habet patronatus, *c. nonit 29. de iurepatron.* qua etiam solutiooe aceipiendus est textus *in cap. sacrosancta 51. hoc tit.*

Secundò præsenti assertioni opponitur textus *in cap. 2. de in integrum restit.* vbi post longam diseeptationem inter monasterium quoddam, & proprium Episcopum, deciditur, Episeopum debere eligere Abbatem in eo monasterio, eùm contigerit Abbatem decedere: igitur non semper electio Prælati spectat ad ipsam congregationem. Cui difficultati satisfaciendum est, asserendo præsentem Lucij constitutionem illam pati exceptionem, videlieet, nisi consuetudine, aut priuilegio contrarium introductum sit, scilicet, vt ad aliam personam, aut communitatem electio Prælati spectet, *cap. cùm dilectus, de consuet.* quia tunc talis consuetudo est obseruanda: quo modo etiam intelligendi sunt textus *in cap. ea noscitur, de his qua fiunt à Prælatis, cap. accedentibus 12. de excessibus Prælat. cap. cùm contingat 13. in fine, de foro compet.* Docent post repetentes *in præsenti*, Tamburinus *de iure Abbat. disput. 7. quæsit. 5. & 6.* Antonius Chucus *vbi supra*. 9. OPPONITVR CAP. 2. DE IN INTEGRVM RESTIT.

Tertiò præsenti assertioni aduersatur Coneilium Toletanum relatum *in cap. 1. 18. quæst. 2.* vbi statuitur, in monasterio illud tantùm sibi vindicare presbyteros (hoe est Episeopos, *cap. olim 95. dist.*) quod sacri canones præeipiunt, videlicet monachos ad sanctam eonuersationem perducere, Abbates, aliaque officia instituere. Ex quo Toletani Cuncilij eanone deducitur, Abbatum electionem non ad ipsam congregationem, sed potiùs ad propriom Episcopum spectare. Pro euius textus interpretatione Glossa ibi, *verbo Instituere*, tres affert solutiones. Primò, inquit, Abbates in monasteriis sibi subiectis instituere posse, quando monachi, ad quos ius pertinet eligendi, fuerunt negligentes in Prælati electione, vt *in cap. cùm simus 9. quæst. 2.* Secundò asserit Patres Concilij Toletani non absolutè tribuere eligendi facultatem Episcopo, sed tantùm eo easu, quo monachi minùs idoneum Prælatum eligant, iuxta textum *in cap. si quis alibi 18. quæst. 1.* Tertiò, & meo videri rectiùs, respondet, institutionis verbum in eo textu non electionem, sed confirmationem significare, vt sensus sit, in monasteriis sibi subiectis, posse Episcopum electionem à monaehis factam confirmare, quia olim solebant Episeopi Abbates tantùm electos confirmare, & instituere, *cap. cùm monasterium, hoc tit.* dicemus *in cap. 1. de supplend.* Quâ etiam solutione exponendi sunt textus *in cap. exposuisti, de corpore vitiatis*, & *in can. 54. Concilij Nicæni*, vbi asseritur, Episcopum solete creare Abbates, id est confirmare & instituere. Doeeot Suarez *tom. 4. de religione, dict. lib. 2. cap. 6. num. 1.* 10. INTELLIGITVR CAP. 1. 18. Q. 2.

CAPVT II.

Ex Concilio [a] Sardicensi.

Osius [b] Episcopus dixit: Si quis ita temerarius extiterit, vel talem excusationem afferens asseueret, quod litteras populi acceperit, cùm manifestum sit, potuisse plures eorum, qui sinceram fidem non habent, præmio & mercede corrumpi, vt

clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur; omninò fraudes has damnandas esse arbitror, ita vt nec [c] laicam in fine communionem (nisi de hoc pœnituerit) talis accipiat. Si verò omnibus placet, statuite. Synodus respondet: [d] Placet.

NOTÆ.

1. a *Sardicensi.*] Sardicense Concilium ita dictum est a Sardica vrbe, quæ vt ait Theodoretus *lib.2. quæst.* 3. est inter Traciam, & inferiorem Misiam, confinis Illyrici, in qua Constantinus Magnus aliquando deguit, vt quamplura eius rescripta illic data testantur. Ad hanc Synodum celebrandam designata fuit ea vrbs ex Imperatorum Constantij & Constantis consilio, vtpotè confinis inter Orientale, atque Occidentale Imperium, secundùm diuisionem à Constantino magno inter prædictos filios factam, vt referunt Baronius *anno* 397. Morinus *lib.* 1. *exercit. cap.* 2. Christ. Lupus *ad hoc Concil.* Hæc Synodus dicitur vniuersalis à Socrate *lib.2. cap.*10. & in excerptis de martyrio Pauli Episcopi apud Phocium, & probatur Binius & Corjolanus *in eius notis*: sed inter particulares Synodos refertur ab Harmenopulo, Zonara, & Balsamone, vel quia Episcopi præcipui Occidentales, qui in Concilio Nicæno interfuerunt, similiter in hoc interfuerunt; & cùm paulò post ipsum Nicænum congregatum fuisset; propter Arrianos fidem Nicænam conuellentes, & Episcopos Athanasium & Paulum deponentes in Concilio Antiocheno, potiùs pars ipsius Concilij Nicæni, quàm secundum œcumenicum iudicatum fuit, vt docuit Coqueus *in Antimor. fol.* 128. vel quia licèt eâ mente congregatum fuit, vt œcumenicum esset, tamen quia absentibus Prælatis Orientalibus celebratum fuit, ideò inter œcumenicas Synodos non numeratur, vt docuit Petrus Marcha *lib.7. concord.cap.*3. Illud etiam notandum est, non videri numerandum inter Concilia Græca, vt præsefert editio Romana Græcorum Conciliorum. Tum quia Sardica Illyrici vrbs, ad Occidentale Imperium pertinebat, vt testantur Socrates *lib. 2. historiæ, cap.*16. Nicephorus *lib.9. cap.*22. Tum quia eius canones Latinè editi sunt, vt ostendit præfatio Dionysij Exigui in illis verbis: *Ne quid præterea notitia vestra videamur velle subtrahere, statuta quoque Sardicensis Concilij atque Africani, quæ Latinè sunt edita, suis à nobis numeris ponuntur esse distincta.* Hadrianus I. *in epit. canonum, in præfatione Sardic.* ait: *viginti regulæ, quæ per Osium Cordubensem Episcopum currunt, quæ titulantur tanquam quadraginta Episcoporum, apud Sardicam; quæ tamen non apud Græcos, sed magis apud Latinos inueniuntur.* Quare *in can.* 5. *Synodi Constantinop.* 1. Concilium Sardicense, vocatur *Tomus Occidentalium.* Notarunt Ioannes Dartis *in* 15. *dist. fol.*89. Filesacus *de origine paroch. cap.*3. In eo Concilio editi fuerunt viginti & vnus Canones, non ad fidem, sed ad disciplinam ecclesiasticam: & quia in eo Concilio damnantur translationes Episcoporum, editus fuit canon hic primus, maximè factus contra Eusebium, priùs Beryti, tum Nicomediæ, & Constantinopolis Episcopum, vt apparet ex epistola Synodali Alexandrinorum, apud Athanasium *apol.* 2. ex quo canone præsens textus transcriptus est, qui etiam reperitur apud Ivonem Carnotensem *part.*15.*decreti, cap.* 73. Burchardum *lib.*1. *decreti, cap.* 19. Antonium Augustinum *in prima collectione Decretalium, sub hoc titulo capit.* 2.

2. b *Osius.*] Magnus Episcopus Cordubensis, mirâ sanctitate conspicuus, qui vt Legatus Sedis Apostolicæ in Concilio Nicæno fidei formulam concepit, in Sardicensi, & Illiberitano adfuit: & licèt aliqui hunc egregium virum miserè lapsum senectutis suæ tempore affirment, feliciter tamen pro eo dimicarunt Baronius *anno* 356. Mendoza *lib.*1.*pro confirmando Concilio Illiber. c.*11. Morinus *lib.*1. *exercit. cap.*20. Coqueus *in Morneum, fol.*163. Ambrosius de Morales *tom.*1.*historiæ Hispaniæ*, Aldrete *in antiquitatibus Hispaniæ, cap.*2. Raynaud. *de calumnia sect.*2. *serie* 3. *cap.*26. Valdes *de dignit. Reg. Hispan. cap.*7. *num.*20. & nos *in notis ad Concilium Illiber. in canone* 76.

3. Laica communio quæ? c *Laicam.*] Quid sit communio laica, & quis tam huius, quàm aliorum veterum canonum sensus sit, in quibus communio laica aut conceditur, aut negatur; aliquando in vitæ exitu, nonnunquam nec in fine, Episcopis, & Presbyteris? non leuis hæsitationis est apud veteris disciplinæ ecclesiasticæ indagatores. Alij existimant, à materia communionis laicam ita dictam esse; alij à loco, alij tandem à tempore ita appellatam existimant. A materia, quia licèt sacerdotes communicarent sub vtraque specie, tamen ob aliqua scelera perpetrata illis, vt laicis tantùm, sub vnica specie communio concedebatur, ita Vazquez 3.*part. in* 3. *disput.*216. *num* 23. Bellarminus *de Eucharistia lib.* 4. *cap.*24 § *quintus ritus*, Valentia *tom.*4. *disput.*6. *quæst.*8. *punct.*5. Salmeron *tom.*9. *in euang. tract.*35. *fol.*369. & alij apud Lindanum *lib.*4. *Panopliæ, cap.*58. Sed hæc sententia facilè refellitur ex eo, quia nostri textus temporibus, & aliorum veterum canonum, vbi mentio fit communionis laicæ, adhuc laici communicabant sub vtraque specie. Cyrillus *catechesi* 5. ibi: *Sanctificeris eo sanguine Christi, quem assumis; & cùm adhuc humiditas est in labiis tuis, manibus attingens, & oculos, & frontem, & reliqua sensuum organa consecra.* Plura adducentes probant Suarez *aduersus Regem Angliæ lib.*1.*c.*5. Bosquetus *ad Innocentium lib.*1. *epist.*149. Claudius Espencæus *de ador. u. Eucharistiæ lib.*2. *cap.*13. Pamelius *ad D. Cyprianum epist.*63. *num.*2. Massana *ad D.Hieronymum, verbo Eucharistia.* Igitur communio laica non potest accipi pro communione more laicali sumpta. Alij existimarunt, communionem laicam dictam esse ex eo, quia extra cancellos, vbi laici communicabant, Episcopi, & Presbyteri damnati ad communionem laicam, ibi cum eis communionem accipiebant: ita Baronius *tom.*2. *annal. anno* 154. *num.*91. & *tom* 5. *anno* 400. *pag.*119. & *anno* 407. *pag.*263. Pamelius *ad epist.*52. *D.Cypriani, nota* 37. Mendoza *lib.* 3.*ad Illiberit. cap.* 76. Zerda *in aduersariis, cap.*145. Durantius *lib.*2.*de ritibus Ecclesiæ, cap.*55.*num.*7. Loaysa & Binius *in can.*16.*Concilij Illerd.* Herrera *lib.* 3. *de origine Missæ, cap.*22. Albaspin. *lib.*2. *obs. cap.*4. Sed licèt verum sit, diuersum locum præscriptum fuisse in Ecclesia sacerdotibus, ac laicis, vt latè dicemus *in cap.*1. *de vita & honest.* tamen hæc sententia conuincitur ex nostro textu & similibus, vbi communio laica in fine vitæ interdicitur, & ex *epist.*7. *Felicis III. cap.*2. vbi tantùm in fine conceditur

ceditur communio laica. Quomodo autem communio laica conceditur in vitæ exitu existenti, si ratio communionis laicæ sumatur ex certo loco? nam Episcopus, Presbyterve, siue intra claustrum Ecclesiæ, siue extra degeret, non poterat ad Ecclesiam venire in vitæ exitu, & in laicorum loco ad communicandum se constituere? A tempore deriuationem communionis laicæ aliqui petunt, asserentes ita dictam esse, quia Clerici damnati ob facinora, temporibus Paschæ, quibus laici communicabant, post eos communionem sumebant: ita Turrecremata *in dist.* 55. Sed etiam hæc opinio ex adductis pro refellendis aliorum sententiis facilè conuincitur. Vnde manet, neque à tempore, neque à modo, neque à materia communionis laicæ rationem peti posse. Quare his sententiis omissis, veriùs alij docuerunt, laicam communionem non consistere in Eucharistiæ perceptione isto, vel illo loco; illo, vel illo modo; sed ita dictam esse à communione prohibita, non tantùm cum Clericis, verùm cum laicis personis: ita docuerunt Lindanus *lib.* 4. *Panopliæ, cap.* 58. Morinus *lib.* 2. *exercit. cap.* 4. 8. *&* 9. Theophilus Raynaud. *de litteris monit. cap.* 1 *num.* 1. Gibalinus *de censuris disquisit.* 7. *q.* 12. *consect.* 7. Zerda *in aduersariis cap.* 145. Ioannes Philippeus *in cap.* 4. *Oseæ, versu* 9. Cellotius *de hierarch. lib.* 6. *cap.* 16. §. 1. Pater Henao *tom.* 3. *de sacrif. Missæ, disp.* 18. *sect.* 36. Eruditi D. Ildephonsus de Auila *in cap. transmissa, num.* 16. *de electione*, D. Ioannes Antonius de Otalora *in tract. de irregul. ex pœnit.* 2. *p. excursa* 3. *num.* 12. quorum sententia vt rectiùs perpendatur, sciendum est, quod licèt communio antonomasticè sumpta accipiatur pro communione Eucharistica, vt probant Albaspinus *lib.* 1. *obseru. cap.* 1. Morinus *lib.* 2. *exercit. cap.* 1. tamen in sacris Canonibus aliquando sumitur pro illa societate, quæ inter fideles in rerum sacrarum, & vitæ christianæ communione datur, vt probant latè Albaspinus, & Gibalinus *vbi supra*. Ea duplex est, aut generalis, cum omnibus fidelibus, tam laicis, quàm ecclesiasticis; aut specialis, quæ inter ecclesiasticas personas tantùm datur, vt Episcoporum cum Episcopis, & Presbyterorum cum aliis Clericis: vnde sæpe sæpius occurrit in sacris canonibus Episcopum priuari communione aliorum Episcoporum, & Presbyterorum tantùm: similiter etiam Presbyteros prohiberi communicare cum aliis Presbyteris. Concilium Arelat. 2. *can.* 30. Aurelian. 5. *can.* 17. Notat Morinus *lib.* 2. *exercit. cap.* 6. *&* 7. Et si adeò graue scelus eorum erat, vt depositione dignum iudicaretur, tunc omni communione Coepiscoporum, & Sacerdotum Episcopi priuabantur, tantùm cum laicis communione illis concessâ: & hæc pœna nunquam nisi post depositionem infligebatur, vt probant Morinus, Gibalinus, & Otalora *vbi proximè*. Vnde cognoscitur, communionem laicam concedi tantùm, in præsenti Canone, & similibus idem esse, ac Episcopum communione Coepiscoporum, & sacerdotum priuari, & illi ab ordine excluso, tantùm cum laicis communionem permitti: è contrario ipsis communionem laicam denegari, esse nec communionem cum laicis permitti; quæ communio aliquando in fine vitæ concedebatur, sæpius nec in vitæ exitu permittebatur; & si adhuc Episcopus, Presbyterve, cui communio laica prohibita erat, pergeret in suis sceleribus, communio Eucharistica illi denegabatur. Igitur in præsenti Canone non agitur de communione Eucharistica deneganda, vel concedenda; sed de communione cum laicis prohibita, quæ à personis communicantibus, vel non, laica dicitur. De qua communione ita accepta exaudiendi sunt textus *in can.* 14. *Apostolor.* Concil. Agat. *can.* 50. *Qui quamdiu vixerit, tantùm laicam communionem accipiat.* Toletan. 4. *can.* 4. *Inter laicos reconciliatus per pœnitentiam communicet.* Aurelian. 3. *can.* 2. *Quod si fecerit, laica communione contentus, iuxta priorum canonum statuta, ab officio deponatur.* Turon. 2. *can.* 26. Illiberit. *can.* 76. vbi notaui, Cornelius Papa *epist. ad Fabium*, D. Cyprianus *epist.* 52. *Vt laicus communicet.* Et *epist.* 56. Siricius *epist.* 2. *Laicâ tantùm sibi communione concessâ.* Innocentius IV. *cap.* 22. *Laicam tantùm tribuere communionem.* Felix III. *epist.* 7. *cap.* 2. *Quibus communio laica in fine reddenda.* Basilius *epist. ad Amphiloch. cap.* 3. *&* 32. *Qui peccatum ad mortem peccant, Clerici quidem à gradu deponantur, à laica autem communione non arceantur.* Prosequuntur Bosquetus *ad Innocentium III. lib.* 1. *epist.* 174. Landmeter. *de veteri clerico lib.* 2. *cap* 40. 56. *&* 60. Notator Capitul. Caroli, *verbo Communio*, Ioannes Dartis post Decretum, *de disciplin. can. circa pœnit. cap.* 34. Cabassutius *in notit. Concil. ad Concil. Agat. fol.* 36. *&* 373. Franc. Florens *ad hunc text.* Christ. Lupus *ad hunc can.*

d *De hoc pœnituerit.*] Hæc verba adiecit Raymundus, nec reperiuntur in ipso Concilio, quia existimauit in hoc Canone denegari communionem Eucharisticam; ne videretur, Ecclesiam eam denegasse pœnitenti. 4.

e *Placet.* Vetus mos rogandi, & decernendi leges, tam ciuiles, quàm ecclesiasticas; in habendis etiam Senatusconsultis, illum morem obseruatum esse facilè constat ex epistolis Cælij Frontini *lib.* 2. *de aquaductu*; & in Pandectis exempla transcripta satis suadent, quod in illis rogandis, istis singularibus literis Romani vti solebant: Q.D.E.R.F.P.D.E.R.V.I.C. quas sic interpretatur Valerius Probus, *Quid de ea re fieri placeret, de ea re vniuersi ita censuerunt.* Frequenter Senatus eâ formulâ vtebatur, *Placere Senatui.* Cicero. *in oratione pro Cornelio*, ibi: *Quatuor omninò genera sunt, iudices, in quibus per Senatum more maiorum statuatur aliquid de legibus; vnum eiusmodi, placere legem abrogari.* Sic in duobus Senatusconsultis, quæ à Frontino *lib.* 2. *de aquaductu*, referuntur, ita legitur: *Placere huic ordini*; & ita: *Neque augeri placere, nec minui numerum*; & in *l.* 1. *ff. ad Macedon. Placere.* In Senatusconsulto *de petitione heredit.* apud Vlpianum *in l. item* 22. §. *Prætor, ff. de petitione hered. Quod fieri placeret, deque ea re ita censuerunt.* Lucius *lib.* 31. de quodam Senatusconsulto refert: *De auxilio mittendo, tunc respondere, placere.* Et *eodem lib. Senatui placere quæstionem de expilatis thesauris.* Cicero variis in locis congestis à Brissonio *lib.* 2. *de formulis, fol.* 215. Nec solùm formulam dictam seruabat Senatus, verùm & quilibet Senator in sua sententia proferenda. Valerius *lib.* 6. *cap.* 4. *Neutrum mitti placet.* Sed sicut quæ probabat Senatus, decernebat per verbum *placet*; ita quæ negabat, reprobabat eâ formulâ, *non placere.* Cicero pro Cornelio, *Senatui non placere*: idem *oratione* 4. *in Verrem: De absente iudicium nullum fieri placere.* Titus Liuius pluribus in locis congestis à Brissonio *vbi proximè.* In legibus etiam ecclesiasticis decernendis ipsos Apostolos eadem formulâ vsos fuisse, 5.

notaui

notaui suprà *in apparatu.* Vnde Ecclesia ab ipsis Apostolis eam formulam accepit. Concilium Carthag. 1. *can.* 1. vbi cùm Gratus Episcopus proposuisset, *Si videtur vestræ dilectioni*; in fine canonis legitur, *Et vniuersi dixerunt, Placet.* Concilium African. *can.* 58. *&* 59. Ritè ergo, & secundùm Ecclesiasticum morem Osius Pater Conciliorum in præsenti canone Patrum rogauit sententias prædictis verbis: *Si omnibus placet*; & Patres more solito responderunt, *Placet.*

COMMENTARIVM.

6. CONCLVSIO PROBATVR. EX hoc textu omnes repetentes deducunt, electionem ad clamorem populi factam, non valere: sed si hic canon secundus cooferatur cum primo eiusdem Concilij, iunctâ eius historiâ suprà relatâ, Patres nullo modo id statuere intendunt; in eo enim agitur de translatione Episcopi de vna Ecclesia ad aliam neutiquam admittenda, *cap.* 1. *de Clericis non resid.* vbi extat canon primus; non verò de electione per populum facta. Sed licèt hoc verum sit, & menti Patrum valdè consonum; quia tamen à compilatoribus primæ collectionis, & huius sextæ, sub titulo *de electione*, compilatus fuit canon hic, ad probandum populi acclamatiooes in electionibus Episcoporum attendi non debere, ideò iuxta illorum mentem, & antiquorum receptam interpretationem illum exponemus. Sit conclusio: *Electio ad clamorem populi facta non subsistit.* Probatur *cap.* 1. *&* 2. 62. *dist. cap. miramur*, 61. *dist. cap. non est permittendum*, 6. *cap. non licet*, 8. *cap. nosse*, 63. *dist. cap. si ego* 8. *q.* 1. *cap. si deinceps* 16. *q.* 7. *cap. licet* 15 *cum sequenti*, 18. *q.* 1. *cap. is qui opes*, iuncta Glossa, *verbo In iudicio*, 17. *q.* 4. *cap. vnusquisque* 20. *q.* 4. *cap. innotuit* 20. §. *multa*, *cap. querelam* 24. *cap. quod sicut* 28. *cap. sacrosancta*, *cap. Massana*, *hoc tit. cap. tuæ fraternitati*, *de præbendis*. Synodus Nicæna *can.* 4. Laodicensis *can.* 12. Parisiensis 1. *can.* 8. Brachatensis 2. *can.* 1. & alij congesti ab Iuone *p.* 15. *Decreti*, Antonio August. *in epitome lib.* 4. *tit.* 4. Illustrant plures congesti à Barbosa *in præsenti*, quibus addendi sunt Acuña, & Ioannes Dartis *in dicta* 63. *dist.* Barbosa *de potest. Episcopi* 1. *p. tit.* 1. *cap.* 3. Landmeter *lib.* 1. *de veteri clerico*, *cap.* 26. Bellarminus *tom.* 1. *tit. de clericis*, *lib.* 1. *cap.* 7. Ambianas *ad Tertull. cap.* 29. *obseru.* 2. Coquens *in Morneum fol.* 313. *tom* 1. Boetius Epon. *tom.* 1. *quæst. heroic. tit. de Regalib. quæst.* 89. Iulius Lanorus *de elect. tit.* 4 *cap.* 4. Petrus Gregorius *eod. tract. cap.* 5. Pamelius *ad D. Cyprianum epist.* 68. Corjolanus *in Breuiario*, *anno* 71. Sanderus *de visibili monarchia*, *lib.* 1. *cap* 8. Franciscus Hallier. *de sacris electionibus sect.* 1. *cap.* 3. §. 3. Quintanadueñas *lib.* 3. *ecclesiast. in principio*, Menardus *ad D. Gregorium*, *fol.* 302. Herodius *lib.* 1. *Pandect. tit.* 4. *cap.* 19. Turrianus *in notis paruis ad lib.* 8. *constit. Clementis*, *cap.* 2. Vasquez *tom.* 3. *in* 3. *p. disput.* 244. *cap.* 5. Diana *p.* 10. *tract.* 1. *resol.* 3. Michael Rousselius *lib.* 2. *histor. Pontif. iurisd. cap.* 1. Dartis *de beneficiis sect.* 6. *fol.* 37. Petauius *de hierarchia lib.* 1. *cap.* 18. Chopinus *de sacra polit. lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 4. Notator Capitularium Caroli, *verbo Episcopus*, Ferratius *de veteri acclamandi ritu lib.* 2. *cap.* 3. Mancinus *lib.* 1. *de triplici iure*, *cap.* 30. Cochier *in face hist. centur.* 2. *c.* 11. Cellotius *de hierarch. obser.* 4. *cap.* 17. *per totum*, Baluzius *in notis ad Concil. Monspeliense*, *fol.* 33.

7. Sed hæc assertio ita illustrata difficilis redditur sequenti ratiocinio: Nihil magis congruum est rationi, & disciplinæ ecclesiasticæ consentaneum, quàm vt Episcopi à populis eligantur, & vt eorum acclamationes in electionibus attendantur; quod probatur primò. Nam populorum maximè interest eligere à quo regantur, ne improbi Prælati commixtione maculentur: sed quod ad omnes spectat, ab omnibus debet approbari, regula *Quod omnes, de regulis iuris in* 6. igitur Prælati electio à populis fieri debet: vnde toties statutum legimus, ne populo inuito detur Episcopus, *cap. nullus*, 61. *dist. cap. illud*, *dist.* 23. *cap. fortè*, 63. *dist.* Secundò probatur; nam si populus eligat Episcopos, viri integri, fide præstantes, moribus incorrupti Ecclesiis præficientur; siquidem tunc licebit omnibus crimina, aut criminum suspiciones eligendo obiicere. D. Cyprianus *lib.* 1. *epist.* 4. *Vt plebe præsente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur.* Quam rationem expressit Alexander Seuerus, referente Lampridio *in eius vita*, his verbis: *Vbi aliquos Imperator Alexander Seuerus voluisset vel Rectores prouinciis dare, vel Præpositos facere, vel Procuratores, id est Rationales ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum, vt si quis quid haberet criminis, probaret manifestis rebus; & si non probaret, subiret pœnam capitis: dicebatque graue esse, cùm id Christiani & Iudæi facerent in prædicandis sacerdotibus, qui ordinandi sunt, non fieri in prouinciarum Rectoribus.* Sed hunc generalem morem eligendi Prælatos à propriis populis, authoritatibus diuersarum nationum illustremus. Apud Hebræos etiamsi hæreditaria esset sacerdotij dignitas, aliqui tamèn sacerdotes electi fuerunt à populo, vt de Iuda, & Ionatha refert Iosephus *lib.* 12. *antiquit. cap.* 17. & *lib.* 13. *cap.* 8. *&* 19. Idem obseruasse Ægyptios refert Heliodorus *in Æthiopica historia* Apud Romanos satis notum est, præcipuas sacerdotij dignitates popularis electionis fuisse, vt Pontificis Maximi, qui in Comitiis Tribunitiis eligebatur: Regis sacrificuli, qui in Centuriatis; Flaminum, qui in Curiatis creabantur. Cicero 2. *de lege Agraria.* Liuius *lib.* 5. *decade* 3. *in initio*, Carolus Sigonius *lib.* 1. *de antiquo iure*, *cap.* 19. Sed ad tempora nostræ legis gratiæ perueniamus. Et in Ecclesia Orientali prædictum morem obseruatum fuisse, constat ex Concilio Nicæno *in epist. ad Ecclesias Ægypti, & Pentapol.* quæ extat apud Socratem *lib.* 1. *histor. eccles.* & in Ecclesia Africana, ex D. Augustino *epist.* 110. alias 120. vbi referuntur populi acclamationes in actis ordinationis Eradij; Augustino ipsum populo proponente vt sibi succederet, & à populo acclamatum esse: *Trigesies sexies Deo gratias Christo; laudes exaudi Christe. Augustino ita dictum est: Tredecies te Patrem, te Episcopum. Dictum est octies, Dignus est, iustus est. Dictum est vicies, Benemeritus, bene dignus.* Ex Concilio Afric. *can.* 45. ex Metaphastre *in vita S. Eutichij*, *cap.* 19. apud Surium *die* 6. *Aprilis*; vbi in ordinatione S. Eutichij Patriarchæ Constantinop. de populo refertur, omnes vno animo, eademque mente, & coniunctis suffragiis atque vna voce, ante tempus proclamasse, *dignus est.* Variis exemplis probat Menardus *ad D. Gregorij sacramem fol.* 303. In Hispania faciliùs hic mos probatur ex Concilio Toletano relato *in cap. qui in aliquo* 5. *dist.* 51. Barchinonensi *can.* 3. *Duobus aut tribus, qui tamen digni sint, quos consensus Cleri & plebis selegerit.* Isidorus *lib.* 2. *de eccles. offic.* ex celebri Hormisdæ Pontificis epistola

IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

epistola 4. *cap.* 2. ad Episcopos Hispaniæ: *Istam in sacerdotibus ordinandis seruet electionem, vt in grati murmure populorum diuinum credatur esse iudicium; ibi enim Deus, vbi simplex sine prauitate consensus.* In Ecclesia Gallicana etiam populum elegisse Prælatos, patet ex Concilio Valent. 3. *can.* 7. Leone 1. *epist.* 3. *ad Episcop. Vien.* Concilio Aurelian. 1. *can.* 7. Aurelian. 2. *can.* 6. Aurelian. 5. *can.* 11. Cabilon. *cap.* 10. Parisiensi *can.* 8. ibi: *Nullus ciuibus inuitis ordinetur Episcopus, nisi quem populi, & clericorum electio plenissimâ quæsierit voluntate.* Aurelian. 3. *can.* 3. ibi: *De comprouincialibus ordinandis cum consensu Metropolitani, Cleri & ciuium, iuxta priorum Canonum statuta voluntas & electio requiratur.* In Anglia etiam hoc obseruatum fuisse facilè constat ex Concilio Atuern. *can.* 2. ibi: *Episcopatum desiderans electione Clericorum, vel ciuium Pontifex ordinetur.* Tandem in Italia, & ipsa vrbe Romana populum elegisse Episcopos, liquet ex Synodo Romana sub Gregorio VII. *can.* 6. *Clerus & populus remotâ omni sæculari ambitione, timore, & gratiâ, & Apostolicæ Sedis, vel Metropolitanæ consensu, Pastorem sibi secundùm Deum eligat.* Vnde Gregorius Magnus noluit confirmare Constantinum, quem Clerus Sedi Mediolanensi præfecerat, antequam populi comitiis approbaretur, referente Rousselio *vbi suprà, cap.* 1. *dist.* 62. *cap. vota,* 63. *dist.* Idem de aliis referunt Theodoretus *lib.* 1. *cap.* 9. Herbertus *obseru.* 2. Gregorius Nazianzenus *orat.* 11. *de S. Athanasio*, ex Hieronymo 1. *aduersus Iouin.* Leone *epist.* 87. *seu* 89. quos refert Iacobus Gothofr. *in l.* 49. *C. Theodos. de decur.* ergo non rectè, nec iuxta antiquam Ecclesiæ disciplinam in præsenti asseritur Episcoporum electionem populis non esse committendam, neque eorum acclamationes attendendas.

8. *De electione Episcoporum.* Adhuc tamen defendenda est præsens assertio, pro cuius vera expositione, & prædictæ difficultatis solutione præmittendum est, iuxta temporum varietatem, immò & pro regionum diuersitate, variam etiam fuisse electionum Episcoporum formam, vt vltra suprà relatos fusè probant Petrus Marcha *lib.* 8. *concord. Sacerd. & Imperij, per totum*, Michael Rousselius, seu vt veriùs creditur, idem Petrus Marcha *lib.* 2. *histor. Pontif. iurisdict. cap.* 5. 6. & 7. Dadinus Altesserra *de Ducibus, cap.* 7. idem *in cap. cùm inter* 18. *hoc tit.* Florens *ad hunc tit.* I. Dattis *de beneficiis sect.* 3. *cap.* 1. & *cap.* 12. & 13. Primis enim Ecclesiæ temporibus Apostoli ipsos Episcopos eligebant, & designabant; sed illis in cœlum elatis, successit secundum tempus, in quo Episcopi comprouinciales, Metropolitanos, & Episcopos eligebant cum testimonio atque consensu Cleri & populi. Anacletus Pontifex, qui floruit per annos 102. relatus *in cap. finali,* 79. *dist.* quam electionis formam firmarunt eius successores, quorum epistolæ extant *in cap. in nomine,* 23. *dist. cap. plebs; cum sequentib.* 63. *dist.* ad quod tempus referendus est D. Cyprianus *lib.* 4. *epist.* 2. vbi de Cornelio inquit: *Factus est à pluribus collegis nostris, qui tunc in vrbe Roma aderant; factus est de Dei, & Christi eius iudicio, de clericorum ferè omnium testimonio.* Adeò hæc forma eo æuo obseruabatur, vt plebi inuitæ non daretur Episcopus; non quia Episcopi comprouinciales tenerentur à populo postulatum consecrare, *cap. nosse,* 63. *dist. can.* 1. & 2. *collect. Martini Brachar.* immò si quem petiisset populus contra statuta canonum, reiiciebatur, & denuò conuocabantur Clerus & populus, *cap. plebs,* 63. *dist.* si verò nec tunc in vnum conuenissent, quem Archiepiscopus eligebat, is pro Episcopo habebatur, vt probat Pamelius *ad D. Cyprianum epist.* 68. vnde manifestè depromitur, populum in electionibus Episcoporum adfuisse ex permissione Ecclesiæ, vt eo præsente, vel detegerentur malorum crimina, vel bonorum merita prædicarentur; atque ita nemo ad Episcopatus apicem indignus accederet, *cap. Metropolitano,* 63. *dist.* non quia iure diuino populo Episcoporum electio competeret, vt falsò existimabant Caluinus & Lutherus, quos refellit Bellarminus *lib.* 1. *de cleric. cap.* 7. Posteà verò ius electionis in Occidente clero cum populi consensu communicatum fuit, vt probant Bellarminus *d. cap.* 7. Azor *lib.* 3. *instit. c.* 28. *q.* 4. itavt electio fieret per Clerum populo annuente, & consentiente, non verò suffragante. Hinc apparet, quomodo accipiendum sit quod Patres Ecclesiæ docent, plures electos fuisse à populo, vt D. Cyprianus *epist.* 68. Nicolaus relatus *in cap. Episcopos,* 63. *dist.* D. Hieronymus *in cap. licèt* 8. *q.* 1. quem electionis modum vsitatum legimus in Africa, vt constat ex electione Eradij successoris D. Augustini, vt constat ex eius epistola 110. Io Græcia, vt liquet ex Diuo Chrysostomo *lib.* 3. *de sacerdot.* In Hispania ex epistola 68. D. Cypriani. In Gallia, ex epistola Cœlestini Papæ II. & aliis congestis à Petro Marcha *dicto lib.* 8. *per totum.* Sed hoc ius electionis penes populum residens, translatum fuit in Principem, à Sedeque Apostolica concessum fuit Regibus, vt in suis Regnis Episcopos eligerent. De Christianissimis Regibus Galliæ, constat *ex cap. Adrianus*, cum sequentibus, 63. *dist.* plura Duarenus *lib.* 5. *de sacris eccles. cap.* 1. Baronius *anno* 816. Filesacus *de authoritate Episcopi, fol.* 75. De inuictissimis nostris Hispaniæ Monarchis, *ex cap. cùm longè,* 63. *dist.* & variis Romanæ Sedis priuilegiis, quæ referunt Boetius Epon. *tom.* 1. *quæstionum, tit. de Regalibus, num.* 163. Cuimus & calamus extant apud Præceptorem meum Illustrissimum D. Franciscum Ramos *in memoriali ad Alexandrum VII. pro Episcopatibus Lusitaniæ, propositi.* 1. *fol.* 28. Solorzan. *tom.* 2. *de iure Indiar. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 30.

Successit tertium tempus, in quo Episcopi eligebantur à Canonicis ipsius Ecclesiæ, & religiosis ipsius ciuitatis, *cap. pro obeuntibus* 35. 63. *dist.* sed statim electio Episcoporum ad Capitulum propriæ Ecclesiæ fuit deuoluta, *cap. cùm terra* 14. *cap. cùm inter* 18. *cap. cùm in Ecclesia* 31. *cap. quia propter* 42. *cap. Cumana* 50. *cap. in Genesi* 51. *de elect. cap. cùm in Ecclesia, de causa possess.* vbi plura Primarius noster D. Ioannes de Balboa. Et hic electionis modus iuri communi conseruaueus dicitur *in cap.* 1. *hoc tit.* & notauit Cironius *in præsenti.* Sed cùm Canonici ea eligendi facultate abuterentur, & ea eligendi forma plures seminaret discordias, ablata est ab illis facultas eligendi Episcopos, & R. Pontifici reseruata in regula 2. Cancellariæ; & licèt istæ reseruationes sublatæ fuissent in Concilio Basileensi, nihilominus in quamplurimis prouinciis Pontifex retinuit hanc eligendi potestatem. Nostri tamen inuictissimi Reges ex priuilegiis huic Regiæ Coronæ specialiter concessis obtinent ius præsentandi Episcopos in omnibus suis regnis, vt pro expositione legis primæ, *tit.* 6. *lib.* 1. *recopil.* referunt, & probant Balboa *vbi suprà*, Diana *d. p.* 10. *tract.* 2. *resolu.* 70. Salcedo *de lege polit. lib.* 2. *cap.* 11. innumeri laudati & con- 9. *Prosequitur temporum series.*

gesti

gesti à Præceptore D. Francisco Ramos *vbi proximè*, Parexa *de instrum. edition. tom. 2. tract. 7. resolut. 9.* Ramirez de Prado *ad Luitprandum num. 97.*

10. TRADITVR DECIDENDI RATIO. Quibus ita præiactis, in medium afferamus iam rationes quibus moti fuerunt Patres Concilij Sardicensis, vt statuerent populi acclamationes in electionibus Episcoporum non esse attendendas. Et primam, præcipuamque deducamus ex illis verbis nostri textus, *præmio & mercede corrumpi*; ideò enim acclamationibus populi iudicium deferendum non est, quia facilè, magnaque cum leuitate mouetur pretio, & præmio corrumpitur. Horatius *lib. 1. epist. 19.*

Non ego ventosæ plebis suffragia venor
Impensis cœnarum, & trita munere vestis.

Vbi notauit Lembinus. Quare Tertullianus *in apolog. cap. 39.* pungit ethnicos, quia pecuniâ populi suffragia sacerdotes emebant, vt eos ad sacerdotium eligerent: & Christianos è contrario laudat, dum de his ait, *præsident probati quique seniores, non pretio, sed testimonio adepti.* Ethnici enim non solùm plura simul ambiebant sacerdotia; sed & numeratâ pecuniâ populi suffragia non minùs in sacerdotiis, quàm in aliis officiis redimebant, adeò vt apud ipsos reperirentur non solùm nummarij iudices, sed & sacerdotes. Seneca *lib.. de beneficiis, cap. vlt.* ibi: *Vt circa Consularia occupato Comitia, aut Sacerdotiorum candidato quæstura suffragator excideret.* Tertullianus *de spectaculis cap. 30. Vt talibus exultes, qui tibi Prætor, aut Consul, aut Quæstor, aut Sacerdos de sua liberalitate præstanit.* Alia adducit Grotius *in floribus ad legem primam, ff. ad leg. Iuliam de ambitu.* Vnde eueniebat, vt impares oneri ferendo eligerentur, cùm populus non attenderet quantùm valeret sacerdos, sed quantùm daret. Vt ergo simile in Ecclesia absurdum non contingeret, prohibitum fuit tot sacrorum canonum decretis, ne populi acclamationes in electionibus Episcoporum admitterentur, aut aliquis populi acclamatione eligeretur; immò si aliquis hoc modo Ecclesiam consequatur, communione laicâ priuetur, cùm tot damna & incommoda ex his electionibus cognoscerentur, vt exemplis & historiis probat Lantdmeter. *lib. 1. de veteri monach. cap. 27.* Alias rationes huius decisionis omittimus, quia eas adduximus *in cap. 2. de consuet.*

11. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO. Nec ratio dubitandi suprà adducta refragatur; verum enim est, populi consensu, & coram eo olim electos fuisse Episcopos, vt omnibus dicendi in electum esset facultas, & liceret vnicuique palam vitia & virtutes eligendi proferre: at vbi cœpit ambitio eligendorum animos clericorum ad dignitates properantium obsidere, & populos largitionibus ad suffragia danda corrumpere, necessaria fuit nostra prohibitio, ne indigni ad Episcopatus infulas peruenirent. Sed vtrum populus ipse olim eligeret, an verò tantùm consensum, & testimonium præstaret, dubium est apud Interpretes? Et populum ius electionis habuisse, docent Pamelius *ad D. Cyprianum epist. 68.* Vazquez *3. p. in tertiam partem, disp. 244. cap. 5.* Bellarminus *lib. 1. de clericis cap. 7.* pluribus relatis probat Michael Roussellus *in hist. Pontif. iurisdict. lib. 2. cap. 1. n. 10.* Diana *p. 10. tractatu 1. resolut. 4.* Negant Andreas Duualius *de potestate Pontif. cap. 3. quæst. 6.* Ambianas *ad Tertull. in Apolog. cap. 39. obseru. 2.* Lantdmeter. *lib. 9. de veteri clerico, cap. 27.* Quorum opinionem veriorem iudico, cùm textus suprà citati tantùm exigant consensum, aut præsentiam populi; non verò necessariò postulent populi electionem, vt suprà dixi. Et quia hanc quæstionem fusè examinat Diana *vbi suprà*, cuius opera præ manibus habentur, ideò in eius examine supersedeo. Manet ergo populi consensum desiderari antiquitus in electionibus Prælatorum, vt attenderetur, non vt sequeretur, vt in electione Abbatis docetur *in cap. si quis monachus, 16. quæstione prima.*

12. EXPONITVR D. CYPRIANI LOCVS. Sed superiori assertioni primò aduersatur D. Cypriani testimonium *lib. 1. epist. 4.* in hæc verba: *Propter quod plebs obsequens præceptis dominicis, Deum metuens, a peccatore proposito separare se debet, nec se ad sacrilegi sacerdotis sacrificia miscere, quando ipsa maximam habet potestatem, vel eligendi dignos sacerdotes, vel indignos recusandi; quod & ipsum videmus de diuina descendere potestate, vt sacerdos plebe præsente sub omnium oculis eligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio ac testimonio probetur.* Ex quibus verbis apertè deducitur, populo competere ius eligendi Episcopos ab ipso iure diuino. Igitur præsenti Concilio hæc facultas auferri non potuit, & in contrarium statui, vt populi acclamationes in electionibus Episcoporum, contra iuris diuini regulas non attenderentur. Hoc, & aliis testimoniis moti impij Kimnitius, & Illyricus, ausi sunt affirmare electionem Episcoporum competere populo ab ipso iure diuino; quod & nostris temporibus quosdam Doctores Parisienses typis dedisse refert Diana *d. p. 10. tract. 1. resolut. 8.* Petauius *de hierarchia lib. 1. cap. 13.* Sed eos refellunt feliciter Bellarminus *lib. 1. de clericis, cap. 7.* Bouetius *contra remp. Marci Antonij de Dominicis, lib. 3. cap. 3. per totum*, qui respondit, D. Cyprianum nullo modo asserere, hoc ius electionis populo à iure diuino competere, sed tantùm ex auctoritate diuina descendere; id est, ex exemplo diuino ex sacra Scriptura deprompto, instar cuius ait D. Cyprianus, debere fieri electionem: nam probare volens hoc descendere ex diuina auctoritate, adducit tria exempla, videlicet Eleazari, qui vt refertur *Numerorum cap. 20.* coram populo ordinatus fuit; & similiter Mathiæ, & Septem Diaconorum, de quibus *actuum Apostolor. c. 1. & 6.* Sed exempla ex sacra Scriptura petita non inducunt ius diuinum, sed præcepta Dei sunt, quæ hoc statuunt. Amplius, etsi admitteremus verba illa, *ex auctoritate diuina*, accipi pro præcepto; tamen adhuc Sanctus non concludit populum eligere debere, sed tantùm testimonium perhibere posse, quod illius sancti æuo in Ecclesia obseruatum fuisse, iam suprà retulimus.

13. INTELLIGITVR CONCILIVM CABILON. CAN. 10. Secundò refragatur textus *in can. 10. Concilij Cabilonensis*, in illis verbis: *Nullus ciuibus inuitus ordinetur Episcopus, nisi quem populi & clericorum electio plenissimâ quæsierit voluntate.* Ex quibus verbis expressè constat, electionem Episcopi competere populo simul & Clero. Igitur, sicut Clero competit ius, non solùm ferendi testimonium, verùm etiam eligendi, ita similiter populo. Pro cuius canonis expositione dicendum est, populum nullo modo elegisse Episcopos, si propriè, & strictè electionem accipiamus; sed tantùm illi interfuisse, vt proponeret, & postularet, testimoniumque perhiberet de vita & meritis ipsius. Et licet in dicto Canone Concilij Cabilon. & aliis referatur, populum elegisse, verbum *electio*, respectu Cleri propriè sumitur; respectu verò plebis impropriè, & diuersimodè: sicut etiam, dum in sacris litteris legimus, Pilatum, Turbas, Sacerdotes, & Milites,

Christum

Christum cruci affixisse, non intelligitur, omnes eodem modo ipsum crucifixisse: sic etiam *in dict. can.* 10. accipimus Clerum & populum interfuisse electioni Episcopi, sed non eodem modo, immò diuerso, videlicet, Clerus eligendo, populus electioni consentiendo. Quo modo accipiendi sunt textus in ratione dubitandi adducti, qui sigillatim expendi possunt.

CAPVT III.

Gregorius [a] Magnus *Anthemio Subdiacono Campaniæ.*

POstquam is, qui ad Episcopatum [b] Surentinæ ciuitatis electus fuerat, aptus nobis visus non est, Amandum Presbyterum Oratorij sancti Seuerini, quod in castro Luculano situm est, elegerunt. Ea propter experientiæ tuæ præcipimus, vt eundem presbyterum, excusatione postpositâ, sub omni ad nos studeas festinatione transmittere, quatenus petentium desideria eum Christi auxilio, si nihil est, quod eum impediat, impleantur. Cuius vita, vel actus, quia meliùs possunt illic, vbi diu est conuersatus, agnosci, curæ tuæ sit cum fratre, & Coepiscopo nostro [c] Fortunato de eo diligenter inquirere: & si nulla sint, quæ ad sacrum ordinem obsistere valeant, ad nos debet omni postpositâ tarditate transmitti.

NOTÆ.

1. a GRegorius.] Perperam in Decretalibus tribuitur hæc decisio Gregorio III. vel Gregorio IX. cùm desumpta sit ex regestro epistolarum Gregorij Magni *lib.* 8. *epist.* 18. ad Anthemium Subdiaconum missa. De ipso Gregorio egi *in cap.* 2. *de constit.* & *cap.* 1. *de consuetud.* Ex ipsa epistola ita restituo nostrum textum, qui etiam reperitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 11.

2. SVRENTVM VOI? b *Surentina.*] Surentina ciuitas est in Campania, *Sorrento*, vel *Surriemo*, nunc dicta. Habet Ecclesiam Cathedralem iam à primis Ecclesiæ sæculis, cuius Præsul Rosarius subscripsit in prima Synodo Romana, sub Symmacho celebrata. Carolus à S. Paulo *in Geographia sacra, fol.* 54. postcà Archiepiscopali dignitate decorata fuit, vt constat *ex cap. constitutis*, 45. *de testibus.*

3. c *Fortunato.*] Archiepiscopo Neapolitano, de quo vide dicta *in cap.* 2. *de constitutionibus.*

COMMENTARIVM.

4. CONCLVSIO PROPATVR. EX hac decretali epistola sequentem deducunt Doctores assertionem: *Electio canonicè facta debet confirmari; & superior confirmans inquiret de vita electi, vbi conuersatus est.* Probant textus *in cap. illud*, 23. *dist. cap. priusquam*, 28. *dist. cap. de Petro*, 47. *dist. cap. nosti* 9. *cap. suffraganei* 11. *cap. transmissa* 15. *cap. nihil est* 44. *cap. cùm inter, hoc tit. cap. quàm sit, cap. cupientes, cap. si confirmationem, cap. cùm constitutionem, §. final. cap. vt circa* 4. *§. quamuis, cap. ab eo* 31. *hoc tit. in* 6. *cap. cùm dilecti, de consuetudine, cap. licèt, de officio Legati, cap. cùm iam dudum, de præbendis, cap. qua fronte, de appellat. cap. ad probandum, de re iudic.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *hic*, Petrus Gregorius *de elect. cap.* 19. Antonius Chucus *lib.* 4. *instit. tit.* 5. Iulius Lauorus *de elect. cap.* 15. Tamburinus *de iure Abbatum disput.* 6. Rousselius *lib.* 2. *histor. Pontif. cap.* 2. *per totum.* Hallier. *de hierarchia, fol.* 728. Garcia *tomo* 2. *polit. regul. fol.* 127. Diana *part.* 12. *tractat.* 1. *resolut.* 58. Barbosa *de potestate Episcopi* 1. *p. tit.* 1. *cap.* 4. & *voto* 35. & 36. Dattis *de beneficiis, sect.* 6. *cap.* 1. Tondutus *tom.* 3. *var. cap.* 125.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti consideratione; nam cùm electio vnanimiter, & canonicè est celebrata, confirmatio nihil operatur: ergo superfluè in nostro textu desideratur. Probatur antecedens: nam confirmatio in forma communi facta, non plus iuris tribuit actui præter id, quod iam habebat, *cap.* 1. cum vulgatis, *de confirmat. vtili*: ergo confirmatio, de qua in nostro textu, nihil operatur. Accedit, nam plerumque electio ipsa continet in se confirmationem, Glossa *in cap.* 1. *verbo Prouisionem.* Et *in cap. vt circa, verbo Electiones, de electione lib.* 6. Nicolaus Milis. *verbo Electio, quæst.* 1. Compostellanus *in cap. inter canonicos, hoc tit.* igitur indistinctè verum non est, in omni electione confirmationem desiderari. Deinde contra eam partem assertionis, vbi docetur electi inquisitionem faciendam esse in loco, vbi conuersatus est, obstat, nam talis inquisitio ad confirmandam electionem debet fieri vbi electio celebrata est, *cap. scriptum, §. finali, de elect. cap. finali, eod. tit. lib.* 6. ergo non rectè hic asserimus, inquisitionem ad confirmationem faciendam esse vbi conuersatus est. 5. IMPVGNATVR ASSERTIO.

Adhuc tamen præsens assertio defensanda est, videlicet electionem factam canonicè, esse confirmandam à superiore ipsorum eligentium: ad cuius expositionem sciendum est, electionem canonicè celebratam, & in scripturam redactam, & ab ipso electo acceptatam (cius enim consensus peti debet ante omnia, *cap. cupientes, in principio, § cæterùm, hoc tit. lib.* 6.) confirmari debere ab iis, quibus competit potestas confirmandi; & olim plerumque fiebat in Conciliis ad id peculiariter congregatis, vt fusè probat Petrus Marcha *lib.* 6. *concordiæ, cap.* 3. Posteà ea disciplina viguit, vt si electio esset Episcopi, à Metropolitano, *cap. cùm dilecti* 64. *de elect.* si Metropolitani, à Patriarcha, *cap. quia*, 63. *dist.* si Patriarchæ, à Pontifice fieret, *cap. scriptum, hoc tit.* latè cum temporum varietate & distinctione illustrat Rousselius *dicto lib.* 2. *cap.* 2. *per totum*, nisi talis confirmatio peculiariter Summo Pontifici reseruata fuerit, *cap. nihil est* 44. *hoc tit.* vt confirmatio Archiepiscopi Capuani, *cap. cùm nobis, hoc tit.* Rhemensis Synodus *apud S. Medardum in causa Hincmari*: Imperatoris, *cap. venerabilem*, 34. *hoc tit.* Pontifex cùm superiorem non agnoscat, non habet à quo 6. CONFIRMATIO A QVIBVS FIAT.

confirmetur, *cap.1.23. dist.* Si electio fit ad beneficia inferiora, confirmat Episcopus diœcesanus, ad quem institutio, & destitutio spectat, *cap. nullus 16. quæst.7.* & defuncto Episcopo, Capitulum, Sede vacante, *cap. cùm olim 14. de maiorit. & obed. cap.1.ne sede vacante,in 6.* Circa Abbatum electiones discrimen est constituendum inter exemptos immediatè subiectos R. Pontifici, & non exemptos: exempti confirmantur à R. Pontifice, vel eius Legato, *cap. si Abbatem, hoc tit. in 6.* Tamburinus & Garcia *vbi supra:* non exempti ab Episcopo diœcesano, *cap. 1. de supplend. neglig.* Rectè in hac parte reprehendit Duarenum *lib. 5. de sacris eccles. cap.2.* I. Dartis *de beneficiis sect. 6. cap. 1.* eo quod existimauerit olim consecrationem non fuisse distinctam à confirmatione.

7. A QVIBVS ET QVOMODO PETATVR.

Confirmatio petenda est ab ipso electo, vel eius electoribus, per se, vel per procuratorem: & si amicus electi petierit confirmationem, dum intra tempus à iure præscriptum electus ratam habuerit, confirmatio vtilis est. Barbosa *dicto cap.4. numer.4.* Peti autem debet confirmatio intra tres menses, alioquin à iure per electionem quæsito cadit electus, nec opus est sententiâ, sed vacat Sedes, & secundæ electioni locus fit, *c.quoniam, 75. dist.cap. quoniam 100. dist.* vbi Ioannes Dartis, *cap. si Episcopus, de supplenda neglig.* Nisi legitimum adsit impedimentum eam non petendi, *cap. quam sit, hoc tit.* In Cathedralibus verò, & Regularibus Ecclesiis, quæ à Sede Apost. confirmationem petunt, tempus hoc laxatum est à Nicolao Pontifice *in cap. cupientes, hoc tit. in 6.* ex rationibus, quas considerat Petrus Gregorius *dict.cap.19.num.9.* Petitâ autem confirmatione à legitimo superiore, ipse, si non adest impedimentum, eam denegare non potest; est enim necessaria, & per eam non beneficium, sed debitum impendit, *cap. finali, de elect. in 6.* Iulius Lauorus *dict.cap.25.* Debet tamen superior non temerè electionem confirmare, sed priùs electum dignum iudicare, vel per viam iudicij cum causæ cognitione sententiâ prolatâ, aut extraiudicialiter. Iulius Lauorus *dict.c.25. num.49.* Debet etiam priùs inquirere de forma electionis, an sit canonicè celebrata; de persona etiam electi, an sit idonea; & si sint contradictores, qui aliqua opponant, debet peremptorium terminum præscribere illis, intra quem opposita probent; & si nemo elapso termino probauerit opposita, debet ex officio diligenter inquirere personam electi, eiusque mores, scientiam, ac vitam, *cap. cùm nobis, cap. nihil est 44. hoc tit.* Iulius Lauorus *vbi supra, num.57.* & si dignum inueniat, confirmare; si verò indignum, reiicere, *dict. cap. cùm nobis;* aliàs ipse confirmator grauiter punitur, *cap. cùm inter, hoc tit. cap. prouida 44. eod. tit. lib.6. cap. quâ fronte, de appellat.*

8. CONFIRMATIONIS EFFECTVS.

Nec hæc confirmatio leuis momenti est, immò magnos præbet effectus, cùm per eam concilietur matrimonium inter electum & Ecclesiam, *cap. inter, de translat. Episcopi:* electus gradum episcopalem consequitur, ita vt administrationem bonorum Ecclesiæ consequatur, & quæ sunt iurisdictionis, vtpote potestatem iudicandi, excommunicandi, corrigendi, à vassallis iuramenta accipiendi, instituendi in beneficiis propriæ diœcesis; non tamen quæ sunt maioris disquisitionis, Cuiacius *in cap. verum, de foro compet.* nec quæ sunt ordinis, quæ tantùm per consecrationem adquiruntur, *cap.transmissa 15. cap.quod sicut, §.præterea, hoc tit. cap. quamuis 78. dist.* ante confirmationem verò electus se immiscere administrationi non potest, *dict.cap.transmissa, cap.nosti 9.cap.qualiter 17. hoc tit. cap. cùm iam dudum, de prabendis.* Plura Franciscus Hallierius *de hierarch. iurisdict. fol. 728.* Illud enim discrimen versatur inter electionem & confirmationem, quod electio confert dignitatem in habitu, confirmatio verò in actu; electio ius præstat, confirmatio exercitium: vnde aduersùs electum accusator potest proponere accusationem sine pœna inscriptionis; post confirmationem verò contrarium obseruatur, *c.super his 16. de accusat.* & si ante confirmationem electus administrauerit, eo ipso priuatus est iure quæsito per electionem, *c.auaritia 5. hoc tit. lib.6.* latè probant Iulius Lauorus *dict.cap.45. num.6.* Lotherius *lib.2. de re benefic. cap.13.* Intrusus enim censetur, qui ita se immiscet administrationi, & ideò redditur inhabilis ad eam dignitatem, *dict. cap. cùm iam dudum,* Tamburinus *de iure Abbat. tom.1. disput.6. quæst.1.* Solorzanus *lib.4.polit.cap.4.* vnde tanquam propriâ authoritate inuadens Episcopatum, eo priuatur, *cap. eum qui, de prabendis:* excusatur tamen ab his pœnis, si eum eis dispensetur, *dict. cap. nosti, hoc tit.* si vnanimiter ab omni congregatione fuerint electi, & sint valdè remoti à Curia, ita vt facilè non possint confirmationem obtinere, dum non sint negligentes in ea petenda. Petrus Gregorius *vbi supra, num.6.* item Abbatissa electa à duabus partibus ex tribus monialium administrare potest, dummodò nihil alienet, aut moniales recipiat, *cap. indemnitatibus 43. §. si verò, de elect. in 6.* Lauorus suprà *num. 5.* & hodiè Abbates, & alij Prælati regulares electi à Capitulo, seu Definitorio, ob priuilegia specialia Religionibus concessa, quæ referunt Garcia *vbi suprà,* Tamburinus *dict. tom. 1. disput.6. quæst.2.*

9. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Quibus sic constitutis pro præsentis textus expositione, eius decisiua ratio ex eo prouenit; nam cùm electio ritè, & canonicè celebrata est, iustè confirmatio postulatur, iuxta illud Cassiodori *lib.1. epist.14. Libenter omnibus prabeamus assensum, quotiens est iusta vox poscentium:* & cùm electus sine confirmatione administrare non possit, & Ecclesia defectu Pastoris plerumque grauia patiatur damna, *cap. cùm in cunctis, cap. ne pro defectu, hoc tit.* ideò canonicè electus debet confirmari, vt sic Ecclesiæ deseruire possit, & ius quod per electionem tantùm in habitu habet, per confirmationem reducatur ad actum. Rectè ergo in præsenti textu statuit Gregorius confirmationem à superiore fieri debere, & cùm inquisitio fieri debeat de scientia, & moribus electi, & non aliunde congruentiùs fieri possit, quàm in loco, in quo conuersatus est, cùm præsumatur vicinum scire facta vicini, *cap. quosdam, de præsumpt.* notant Scipio Gentilis *de donat. inter, lib.1. cap.8.* ideò iubetur in nostro textu, inquisitionem ibi fieri debere. Faciunt ad rem Innocentij III. verba relata *in cap. scriptum, §. pro Apostolica, de electione,* ibi: *Quatenus super his & aliis inquirat diligentissimè veritatem de meritis electi, & postulati, apud Venetias, vbi nati sunt, & diutiùs conuersati. De studiis autem eligentium & postulantium, & omnibus generaliter, quæ causam possunt instruere, apud Constantinopolim, vbi huiusmodi electio & postulatio celebratæ fuerunt. Et in cap. cùm dilectus, de purgat. canonica,* ibi: *Vt tales ad purgationem*

tionem admittantur personæ, quæ vicinæ sunt. Et ad probationem motum ordinaodi in parochia vbi conuersatus est, inquisitio fit, vt latè probat Hallier. *de sacris electionib. fol.* 59. rectè ergo in præsenti iobetor inqoisitionem fieri io eo loco vbi electus est eoouersatus.

Nec obstat prima difficultas suprà allata; nam
10. magnom discrimen adest ioter confirmatiooem in forma commoni factam, & in forma speciali. Quæ fit in forma communi, nihil actui addit, ex iuribus suprà adductis; quæ verò fit io forma speciali, multùm operatur: vnde cùm confirmatio electi fiat in forma speciali, cum causæ cognitione, & electi inquisitione, plures effectus operatur, quos suprà retuli. Nec augmentum difficultatis obstat; verum enim est, confirmatiooem, non desiderari io ea electione, quæ fit à superiore, qui etiam eligendi habet facultatem: sed ooster textus loquitur cùm electio fit ab inferiore; quo casu confirmatio petenda est à superiore. Nec obstat alia secunda difficultas, vbi dicebamus inquisitionem faciendam esse in loco electioois, non vbi electus conuersatus est: nam discrimen est coostitueodum ioter eum casum, in qoo inquiritur de viribus electionis; & inter eum casum, in quo inquiritur de vita, & scientia electi. Primo casu inquisitio est facienda in loco electioois; secundo verò casu in loco vbi conuersatos est. Primo casu procedunt textus suprà adducti, secundo verò casu textos noster. Docet latè Henricus Bohic. *in præsenti.*

Solvvntvr difficultates.

CAPVT IV.

[a] Paschalis [b] *Panorm. Archiepiscopo.*

Significasti, [c] frater charissime, [d] Regem, & [e] regni Maiores admiratione permotos, quòd pallium tibi ab [f] apocrisiariis nostris tali [g] conditione [h] oblatum fuerit, si [i] sacramentum, quod à nobis scriptum detulerant, iurares. In pallio frater quippe plenitudo conceditur Pontificalis officij, quia iuxta Sedis Ap. & totius Europæ consuetudinem, ante acceptum pallium Metropolitanis minimè licet, aut Episcopos [k] consecrare, aut synodum celebrare. Imitentur in hac causa Dominum Iesum Christum; cùm enim Dominus Iesus, vt Dominus ouium suarum, curam Simoni Petro committeret, conditionem posuit dicens: Si diligis [l] me, Simon Petre, pasce oues meas. Si conscientiarum factor & cognitor conditione hac vsus est, nec semel tantùm, sed & secundò, & vsque ad contristationem; qua nos solicitudine, qua prouisione oportet tantam Ecclesiæ prælationem, tantam Christi ouium curam imponere fratribus, quorum conscientias non videmus; illis maximè, quos nullo vsu nouimus, quorum dilectionem penitus ignoramus? Aiunt omne iusiurandum in Euangelio à Domino Deo esse prohibitum, nec ab Apostolis post Dominum, nec in Conciliis pòst inueniri posse statutum. Quid est ergo, quod idem Dominus subsecutus ait: Quod amplius est, à malo est? hoc enim amplius, vt exigamus, malum nos illo permittente compellit. Non-ne malum est ab Ecclesiæ vnitate, à Sedis Apost. obedientia resilire? Non-ne malum est contra canonum statuta prorumpere? quod multi etiam post sacramentum præstitum præsumpserunt? Non-ne prædecessor tuus præter R. Pontificis conscientiam damnauit Episcopum? quibus hoc canonibus, quibus Conciliis legitur esse permissum? Quid super Episcoporum translationibus loquar, quæ apud vos non auctoritate Apostolicâ, sed [m] nutu Regio præsumuntur? Propter hæc mala, & alia euitanda, huiusmodi iuramentum exigitur. Cur autem iuramentum Dominus prohibuit, Apostolus Iacobus manifestat, adiiciens: Vt non sub iudicium incidatis, neq; quisquam, sicut beatus August. exponit, assiduitate iurandi ad periurij consuetudinem dilabatur. Quapropter iuratione non vtatur, nisi necessitate, cùm pigros videt esse homines ad credendum, quod eis vtile est credere, nisi iuratione firmetur. Hoc nimirum malo, hac necessitate compellimur iuramentum pro fide, pro obedientia, pro veritate requirere. Porrò prò auditorum diffidentia Apostolum P. iurasse, ipsius epistolæ protestantur. Aiunt Regestum, in Conciliis statutum non inueniri: quasi Romanæ Ecclesiæ legem Concilia vlla præfixerint, cùm omnia Concilia per Ecclesiæ Romanæ auctoritatem, & facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Romana patenter [n] excipiatur auctoritas. *Et infrà:* Possunt Apostolicam Sedem contemnere? possunt apud nos calcaneum eleuare? datum à Deo priuilegium euertere, vel auferre non possunt, quo Petro dictum est: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cælorum. Quibus tandem Conciliorum decretis dandi pallij modus præscriptus est, & professionis, vel obedientiæ ordo sancitus? Cùm igitur à Sede Apostolica vestræ insignia dignitatis exigitis, quæ à beati Petri tantùm [o] corpore assumuntur, iustùm est, vt vos quoque

quoque Sedi Apoſtolicæ ſubiectionis debitæ ſigna ſoluatis, quæ vos cum beato Petro, tanquam membra de membro habere, & catholici Capitis vnitatem ſeruare declarant, in quibus à prædeceſſoribus noſtris ea eſt adhibita moderatio, vt nil iniurioſum, nil difficile ſit appoſitum, quod non etiam præter exactionem noſtram debeat ab omnibus Epiſcopis obſeruari, qui ſub Apoſtoli Petri & Pauli obedientia decreuerint in vnitate perſiſtere. Numquid non vltra vos [p] Daci conſiſtunt? & tamen eorum Metropolitani & idem iuramentum aſſerunt, & Legatos Apoſtolicæ Sedis honorificè tractant, & in ſuis neceſſitatibus adiuuant, & Apoſtolorum limina per Legatos ſuos non tantùm per triennium, ſed ſingulis [q] annis viſitant.

NOTÆ.

1. a *Paſchalis.*] Primus-ne, an ſecundus, ſub lite eſt. Baronius *anno* 1102. Paſchali II. tribuit hanc deciſionem, qui Eccleſiam Romanam rexit ex anno 1100. vſque ad annum 1117. Baronium ſequuntur & defendunt Piccolus 2.*part. hiſt. cap.*17. P. Marcha *lib.*6.*concord.cap.*7.*ad finem*: mouentur eo argumento, quia in noſtro textu fit mentio Regis Siciliæ; & tamen temporibus Paſchalis I. non erat in Sicilia Rex, vſquedum Rogerius coronatus fuit per annum 1117. igitur Paſchalis II. auctor eſt huius deciſionis. Contrarium tamen, videlicet Paſchalis I. eſſe hanc decretalem, probant Vincentius Litara *in orat.de Primate Eccleſiæ Panorm* D. Rochus Pirro *tom.*1. *Siciliæ*, *in notit. Eccleſiæ Panorm. fol.* 77. quorum opinio verior eſt. Contrariæ autem fundamento infrà ſatisfaciam. Paſchalis iſte primus Eccleſiam rexit ab anno 817. vſque ad annum 823. teſtantibus Baronio, Coriolano & aliis. *Collocenſi*, legendum eſſe, & ita ad Regnum Hungariæ referendam eſſe hanc Decretalem, probat Franc. Florens *ad titulum de vſu pallij*; ſed vt Abbati Pirro conſentiam, mouet quod lego *in collect.hiſt.* quam Auctor inſcripſit, *Flores hiſtoriarum*, ibi: *Tempore Paſchalis fuerunt Reges Siciliæ Rogerius & Bernardus fratres; & cùm miſiſſet Paſchalis Archiepiſcopo Panormitano pallium, & fidelitatis iuramentum exigeret, offendit ea res Archiepiſcopum, & Reges, atque optimates Regni: dicebant enim rem eſſe nouam, & habere ſpeciem tyrannidis.*

2. b *Panormit.*] Nec in hac parte conueniunt codices; alij legunt *Colonenſi*, *Toletano*; alij *Polonienſi*, vel *Poluerienſi*. Sed retinenda eſt vulgaris lectura *Panormit.* quia ita habetur in codice Vaticano, vbi ſe legiſſe teſtatur Alexander Renaldus, relatus à Pirro vbi ſuprà, *num.*6.

3. c *Significaſti.*] Huius textus ſeriem & hiſtoriam Baronius *dicto anno* 1102. *num* 6. ex eo petit, quod tertio anno ſui Pontificatus Paſchalis II. Concilium generale Romæ celebrauit, vt conciliaret Henricum Imperatorem; & cùm ipſe comparere noluiſſet, immò antipapam introduceret, Patres Concilij eius ſchiſma cum fautoribus damnarunt, fideique profeſſionem fecerunt, atque obedientiam Pontifici promiſerunt. Accidit eodem anno, vt ab Archiepiſcopo Panormitano iuramentum obedientiæ Sedis Apoſtolicæ apocriſiarij exigerent; ille autem facere detrectauit: vnde eum Paſchalis corripuit præſenti deciſione, quam refert Baronius *prædicto anno*, *num.*6. Eodem etiam anno, & ob eandem cauſam ſimilem miſit epiſtolam Paſchalis II. Archiepiſcopo Poloniæ, quam ex codice Vaticano tranſcripſit Baronius *dicto anno*, *num.*8. Sed hæc Baronij ſententia admitti non poteſt; tum quia vt ſuprà retuli, hæc decretalis non eſt Paſchalis ſecundi, ſed primi: tum quia ſi Archiepiſcopus Panormitanus renuiſſet obedientiam præſtare, ipſum incuſaret, increparetque R. P. ſed Regem Siciliæ, Regnique proceres arguit Pontifex: ergo quia Archiepiſcopus non renuebat obedientiam præſtare.

Hac igitur opinione omiſſâ, placet Abbatis D. Rochi de Pirro ſententia *vbi ſuprà*, qui refert electo noſtro Paſchali primo, pſeudo-Patriarcham Conſtantinopolitanum Legatos miſiſſe ad ipſum Pontificem, quos tanquam turpiſſimæ legationis miniſtros reiecit: quare Præfecti Orientis, qui totam Siciliam regebant, deſiderabant vt Siciliæ Præſules potiùs Patriarchæ Orientis, quàm R. Pontifici obedientiam præſtarent; & ſi forſan à R. Pontifice pallium peterent, fidei profeſſionem facerent: quos Præfectos, & Regni Proceres arguit Paſchalis, probans, tam auctoritatibus ſacræ Paginæ, quàm exemplis Dacorum, ipſos mirari non debere ex eo, quod Siciliæ Præſules fidem, & obedientiam R. Pontifici promittant. Hæc facti ſeries facilè conſtabit, ſi huius decretalis verba paraphraſticè percurramus. 4. TEXTVS HISTORIA REFERTVR.

d *Regem.*] Sed quomodo Rex memoratur in Sicilia tempore Paſchalis primi, cuius æuo vſque ad annum 1129. quo inuaſit illud regnum Rogerius, aut ſub Sarracenis, aut ſub Græcis erat tota Sicilia, vt probant Facelus *in hiſtoria Siciliæ*, *decade* 2. *lib.*2.*anno* 812. Pirro *vbi ſuprà*, *num.*6. De quo ergo Rege accipiendus eſt Paſchalis in præſenti? 5.
Huius difficultatis neruum vt abſcinderet Vincentius Litara, ſupponit Præfectos Siciliæ, qui pro Conſtantino Imperatore Siculam prouinciam adminiſtrabant, Regum nomine inſignitos fuiſſe, & Præfectum Panormiæ inde Regem appellari, quod probat ex Nicephoro Gregora *lib.*7. *de Irene Imperatrice*, vbi ait: *Magni autem Conſtantini temporibus Roſicus locum & dignitatem Papiſeri, Peloponneſiacus Principis, Atticus & Athenarum* (ſcilicet Principes) *magni Ducis, Bœtiæ, & Thebarum magni Primicerij; magnæ verò inſulæ Siciliæ Regis, alij demùm alia nomina obtinuerunt.* Id etiam probari poteſt ex D. Gregorio *lib.*12.*epiſt.*32. ibi: *Cæterùm ſuper vexatione, de quo nos conſulere voluiſti, ſcimus quia a nullis vita Præſulum perturbari debet exceſſibus, quia valde indignum eſt, vt hi qui throni Dei vocantur, aliqua motione à Regibus, vel ſubditis turbentur.* Et vt ad viciniora tempora Paſchalis accedamus, de Carolo Magno, qui filium Regis Panormitani de ſacro fonte leuauit, ità cecinit Gothefridus Viterbienſis.

Dum rate feſtinâ Regem vehit vnda marina,
Vrbe Panormita portum capit abſque ruina,
Omne ſolum Siculi munera ſoluit ei.
Carolus hic Siculum recreat baptiſmate Regem,
Quem iubet Eccleſia Romana ſumere legem.

Rectè ergo aſſerit Litara, in præſenti textu Regem accipi pro Præfecto Panormitano, eo nomine fungente. Regnum autem Siciliæ olim, tam in ſpiritualibus, quàm temporalibus ad

ad Ecclesiæ Romanæ patrimonium spectasse constat *ex cap. ad Apostolica, de re indic. lib.6. Clement. Pastoralis, eod. tit.* & probant Carolus Sigonius *de regno Italiæ lib.5. 6. & 7.* Botellus *de præstantia Regis, cap. 46. & 47.* pluribus relatis Solorzanus *tom.1. lib.3. de iure Indiar. cap.1. numer.69.*

6. e *Regni Maiores.*] Proceres videlicet ciuitatis, maiores, illustriores, & nobiliores, *homines boni generis* dicuntur in lege Salica. Maiores personæ in legibus Burgundionum, dicuntur *optimates* communiter, de quibus aliqua adduxi *in cap. ex parte, de consuet.*

7. f *Apocrisiarius.*] Apocrisiarij, vel apocrisarij sunt qui Ecclesiæ negotia gerunt, *nouella 6. Iustin.* qui dicuntur etiam Adresponsi *in nouella 25. cap. 1.* ibi: *Habeat item Adresponsium, seu Apocrisiarium.* Item capellani Pontificis, Hincmarus *epist. 3.* ibi: *Apocrisarius autem, quem nostri capellanum, vel palatij custodem appellant.* Pro Legatis etiam Ecclesiæ accipiuntur passim apud Scriptores posterioris ætatis. In præsenti textu capellani missi ad pallium tradendum, & iuramentum obedientiæ recipiendum, dicuntur Apocrisiarij. De illis & eorum munere plura adduxerunt Seuerinus Binius *in notis ad epist. 2. Zephirini*, Bosquetus *ad Innocentium III. lib. 3. epist. 139.* Zerda *in aduers. cap. 141.* Rosuetius *in Onomast. verbo Apocrisiarios*, I. Vossius *de vitiis sermonum lib. 3. cap. 1.* Petrus Pitheus *lib. 1. aduers. cap. 12.* fusè & doctè Petrus Marcha *lib. 5. concord. Sacerd. & Imper. cap. 16. cum sequent.*

8. g *Tali conditione.*] Licet superior non possit nouas addere conditiones, vel grauamina tempore collationis beneficij, aut inuestituræ, *cap. prohibemus, de censibus, cap. ne Dei, de simonia;* tamen quæ tacitè insunt, possunt exprimi, cùm quid noui non addant, vt in præsenti fidei professio, & iuramentum obedientiæ in pallij susceptione. Eleganter Carnot. *epist. 73. Quæ culpa est si exigitur quod debetur, & quod debetur, exhibetur.*

9. h *Oblatum.*] Non quia motu proprio Pontifex obtulisset, sed prius postulanti concessit. Pallium enim peti debet ab Archiepiscopis, *cap. prisca, 100. dist.*

10. i *Sacramentum.*] Tam in iure canonico, quàm Cæsareo, necnon apud bonæ notæ auctores iuramentum appellatur sacramentum, *cap. vidua, de regul. authent. sacramenta, Cod. si aduersus vendit.* probabimus *in cap. 1. de feriis.*

11. j *Plenitudo.*] *Cap. 3. & finali, de authorit. & vsu pallij*, vbi dicemus.

12. k *Consecrare.*] *Cap. 28. §. vlt. hoc tit.* notaui *in cap. suffraganeis, infra eodem.*

13. l *Diligis me.*] *Ioannis cap. 21.* D. Iacobus *epistol. 5.* plerumque enim Romani Pontifices in suis decisionibus adstruendis & illustrandis vtuntur auctoritatibus sacræ Paginæ, vt *in cap. facientes, 86. dist. cap. error 63. dist. cap. cùm secundum, cap. extirpanda, de præb.* & passim in hoc volumine.

14. m *Nutu regio.*] Eò enim audaciæ per ea tempora Græci Imperatores deuenerunt, vt ipsi, & eorum Præfecti transferrent Episcopos de vna Ecclesia in aliam, vt refert Gretheserus *in præfatione ad indicem. Codini, fol. 11a.* ibi: *Imperator Græcorum Papa videretur, adeò licentiosè Metropolitanos, Archiepiscopos, Episcopos ponebat, ac deponebat arbitratu suo, & quasi pilas modò in hunc, modò in illum iactabat locum:* ac Demetrius Chomatianus *in responsis ad Cauasilam*, relatus ab eodem Grethesero, ait: *Imperator, vt communis in Ecclesiis sapientum Princeps, & re, & nomine Synodorum placitis præsidet, & auctoritatem ipsis largitur, ecclesiasticas ordinationes disponit, & legem ponit vitæ atque officio eorum, qui altari inseruiunt; quin & iudiciis Episcoporum, & clericorum, & electionum Ecclesiarum vacantium; promouet insuper à minori dignitate ad maiorem.*

n *Excipiatur auctoritas.*] Grauis iam diu con- 15.
trouersia fuit apud iuris Doctores & Theologos, vtrum videlicet Romanus Pontifex sit infra Concilium generale, illique subsit; an verò supra ipsum? Et Concilio generali subesse docuerunt F. Duarenus *lib. 8. de sacris eccles. cap. 11. in princip.* post Parisienses Theologos in Basileensibus & Constantiensibus decretis. P. Marcha *lib. 3. concord. cap. 7. num. 1.* memorat Gramondus *in Ludouico XII. lib. 1.* temperatè disquirens Roussel*lus* a *lib. 3. hist. iurisd. Pont. cap. 3. num. 10. & 16.* Qui ni-
tuntur sequentibus fundamentis: Primò Ecclesia 16.
est corpus, in quo singuli fideles membra existunt: sed totum corpus maius est quacumque eius parte: igitur maius erit vno R. Pontifice, qui membrum est. Adducunt in comprobationem illud Hieronymi à Gratiano relatum *in cap. legimus, 93. dist.* in illis verbis: *Si auctoritas quæritur orbis, maior est vrbe; id est Ecclesia vniuersalis, quàm Papa.* Secundò Ecclesia vniuersalis dicitur mater omnium fidelium, iuxta illud Ecclesiastici *cap. 24. Mater pulchræ dilectionis:* & Apostoli ad Galatas *cap. 4. Illa autem, quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ mater nostra est.* Ergo Pontifex filius Ecclesiæ dicitur: sed absurdum est, vt filius sit supra matrem: ergo Ecclesia, quæ mater est, supra Papam est, tanquam supra filium. Fulcitur consequentia ex D. Bernardi testimonio *lib. 4. de considerat. ad Eugenium, circa finem*, vbi Pontificem ita alloquitur: *Consideres autem super omnia sanctam Romanam Ecclesiam, cui Deo auctore præes, matrem esse, non dominam; te non dominum Episcoporum, sed vnum ex eis.* Tertiò ille superior est, ad quem in extremo casu reus iudicandus mittitur, vt patet in appellationibus, & probabo *in cap. 7. de appellat.* Maius enim tribunal vltimum est: sed in extremo casu reus ad Ecclesiam remittitur, non ad Pontificem: ergo Ecclesia maior est Pontifice. Probatur minor ex verbo Christi Domini *Matthæi cap. 18.* vbi inquit Petro, qui futurus erat Summus Pontifex: *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum:* & post pauca, *Si te non audierit, dic Ecclesiæ; si Ecclesiam non audieris, sit tibi tanquam Ethnicus & publicanus:* ergo ex hoc testimonio apparet, à Petro ad Ecclesiam recurrendum esse, tanquam ad vltimum tribunal. Quod agnouerunt Innocentius IV. *in cap. ad Apostolica, de re indic. lib. 6.* vbi ait, quod si Fredericus II. queratur ab Ecclesia, contra se, id est, à Pontifice iniustam esse prolatam sententiam, paratam esse eandem Ecclesiam accuratè, & de consilio Concilij satisfacere: & D. August. *epist. 126.* dum querentibus Donatistis absolutum ab Episcopo Romano Melchiade Cæcilianum, respondebat: *Si putemus illos Episcopos, qui Romæ iudicauerunt, non bonos iudices fuisse, restabat adhuc plenarium vniuersæ Ecclesiæ Concilium, vbi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari, vt si malè iudicasse conuicti essent, eorum sententia*

folueretur. Vbi ex ſerie totius epiſtolæ conſtat, poſt ſententiam Melchiadis Papæ, Epiſcopum Arelatenſem eandem cauſam iterùm iudicaſſe. Et ita ſæpeſæpiùs legimus ad futurum Concilium appellatum, vt de D. Ioanne Chryſoſtomo referunt Nicephorus *lib.6. cap.55.* Sozomenus *lib.8. cap. 57.* Similiter à Pontifice ad futurum Concilium appellaſſe Gualterum Pictauienſem Epiſcopum, refert D. Antoninus, & ex eo Rouſſelius *lib. 3. hiſtor. Pontif. dict. cap.3. num.10.* qui idem de Philippo Pulchro Galliæ Rege narrat. Quartò id expreſsè definitum legimus in Concilio Conſtant.generali, *ſeſſ.4.5 & primò*, per hæc verba: *Hæc ſancta Synodus Conſtantienſis generale Concilium faciens, &c. Et primò declarat, quod ipſa Synodus in Spiritu ſancto congregata, legitimè generale Concilium faciens, Eccleſiam Catholicam militantem repræſentans, poteſtatem à Chriſto immediatè habet, cui quilibet cuiuſcumque ſtatus, vel dignitatis, etſi Papalis exiſtat, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti ſchiſmatis, & reformationem generalem Eccleſiæ Dei, in capite & in membris.* Quod confirmauit Martinus V. in ſua bulla, quæ extat inter acta vltimæ ſeſſionis, per illa verba: *Credendum eſt, & approbandum, quod in fauorem fidei, & ſalutem animarum Concilium Conſtantienſe vniuerſalem Eccleſiam repræſentans approbauit, & approbat.* Ergo quia agnouit Martinus V. Concilium ſupra Pontificem eſſe. Quod poſtea confirmatum fuit eiſdem verbis in Concilio Baſileenſi, *ſeſſ.33.* Deinde in Concilio Sinueſſano Marcellinus Papa depoſitus fuit, vt in eius actis refertur: & epiſtolam Leonis Papæ Epiſcopi in Concilio Chalcedonenſi congregati examinarunt, vt refert Euagrius *lib.2. hiſtoriæ Eccleſ. cap.18.* & ipſe gloriatur, epiſtolam ſuam à Concilio approbatam fuiſſe: & Liberius Papa, quem Imperator Conſtantius depoſuit, vt ſimul cum Felice Eccleſiam regeret iuſſit Concilium Smirnenſe, literis datis ad Felicem, vt refert Sozomenus *lib 4. hiſt. cap.24.* Tandem facit textus *in cap. ſanè, verſiculo Romanorum, 24. quæſt.2.* vbi Dioſcorus Romanorum Papa etiam poſt mortem ab Eccleſia damnatus fuit: ergo quia Concilium eſt ſupra Pontificem.

17. **Contraria ſententia probatur.** Verùm contrariam ſententiam, videlicet Pontificem eſſe ſupra Concilium, non è contra, & Summum Pontificem caput eſſe totius Eccleſiæ, & poteſtatem illam à Deo D. Petro conceſſam immediatè in Pontificis perſona radicari, & ideò Concilium in eo nullam iuriſdictionam exercere poſſe, docuerunt D. Thomas *in 4. diſt.19.* & D. Bonauentura, Paludanus, & alij. Caietanus *in tract. de comparatione Papæ, & Concil.* Albertus Phigius *de hierarch. eccleſ.* Nicolaus Anderus *lib.7. de viſibili monarch. pag.540.* Turricrem. *lib.2. ſummæ, de Eccleſia cap. 93. & 104.* Campegius *in tract. de Rom. Pontif. cap.22. cum ſequent.* Nauarrus *lib.1. conſil. tit. de conſtitut. conſilio 1. num.4.* Carrier. *tomo 2. ff. fidei, tit. 38. de Conciliis, quæſt. 10.* Baronius *anno 33. num.17. & anno 39. num.7. & anno 51. num. 12.* Franciſcus Turrianus in tribus libris, quos de hac quæſtione ſcripſit, Martha *de iuriſdict. 3. part. cap.17.* Salas *de legibus quæſt.95. tract.14. diſput.8. ſect. 14. num.70.* Valenzuela *in monit. contra Venetos, cap.6. per totum*, Theophilus Raynaud. *tom. 10. in corona aurea R. P. veritate 6. in fine*, Anonymus, qui notas ſcripſit ad conſtitutionem Eugenij IV. quæ extat *tomo 35. Conciliorum Regiæ editionis, pag.535.* Grauina *de catholic. præſcript. tom.4. part.2. diſput 1. art. vlt. dubio 1.* Victoria *in relectione de poteſtate Papæ*; Canus *lib.6. de locis, cap.1.* Bellarminus *tom. 1. controu. lib.4. de Roman. Pontif. cap.1.* Suarez *de fide diſput.5. ſect.8.* Caietanus *de poteſtate Papæ, 2. part. cap.13. cum ſequent.* Carranza *in ſumma Concil. 3. controu.* Barboſa *in præſenti, & de iure eccleſiaſtico lib.1. cap.2. ex num.38. & in dict. cap. ad Apoſtolicæ*, Valentia *tom.3. controu. quæſt.1. puncto 7. § 4.* Dominicus Bañez *2. 2. quæſt. 1. art.10. dubit.2.* Thomas Boxius *de ſignis Eccleſiæ, lib.16. cap.8. & lib.18. cap.6.* & poſt noſtros Salmanticenſes, Diana *in peculiari tract. de hac re edito*, qui aſt primus in appendice partis vndecimæ, Solorzanus *tom.1. de iure Indiar. lib.3. cap.7. num.37.* Duualius Profeſſor Sorbonicus *in tractatu de Pontifice, 2. part. quæſt.1.* Ioannes Leycet *de auctoritate Pontificis lib.2. per totum*, Brunus Chaſſaing. *de priuilegiis regni. part.1. tract.1. propoſit.2.* Quorum ſententia probatur ex ſequentibus iuris fundamentis: nam Pontifex eſt vicarius Chriſti, *cap. omnes, 22. diſt.* & Eccleſia Romana mater eſt & magiſtra fidei, vt probaui *in cap.1. de ſumma. Trinit.* ſed eſſet abſurdum, vt mater filiis ſubeſſet: igitur abſurdum eſt dicere Pontificem Romanum Concilio ſubeſſe. Facit textus *in cap. ita dominus, 19. diſt.* Deinde quia prima Sedes à nemine iudicatur, *cap nemo, cap. aliorum, cap. facta 9. quæſt.3. extrauagantis Vnam ſanctam, de maiorit. & obed.* plura Antonius Auguſt. *in epit. lib.1. tit.13.* Petrus Marcha *tom.1. concord. lib.1. cap.11. per totum*, Coriolanus *in breuiario, anno 1150. & 1155.* Vnde non ab eo ad Concilium appellatur, *cap. cuncta. 9. quæſt.3.* ſed potiùs à Concilio ad ipſum, *cap. patet, cap. ipſi ſunt 9. quæſt. 3.* vt ex variis hiſtoriis Eccleſiæ conſtat: ex Sozomeno *lib.3. hiſt. cap.7.* vbi refertur Athanaſium Epiſcopum Alexandrinum, & Paulum Epiſcopum Conſtantinopolitanum, à Concilio depoſitos, ad Iulium Papam appellaſſe, & ab eo in ſuas Sedes reſtitutos fuiſſe: ex Leone Papa *epiſt.25. ad Theodoſium Auguſtum*, vbi affirmat Flauianum Epiſcopum Conſtantinopolitanum appellaſſe à Concilio Epheſino 2. generali ad Leonem Papam: ex Liberato *in breuiario cap.12.* vbi affirmat, Theodoretum Epiſcopum Cyri appellaſſe à Concilio eodem Epheſino 2. ad eundem Leonem; quod & conſtat ex epiſtola ipſius Theodoreti, quæ extat ad finem operum Leonis. Denique Ioannes Chryſoſtomus à Concilio depoſitus, appellauit ad Innocentium Papam, vt conſtat ex epiſtola ipſius ad Innocentium, & probat Gelaſius I. *epiſt.13. ad Epiſcopos Dardaniæ*, vnde idem Gelaſius *columna 4. eiuſdem epiſt.* à Sede Apoſtolica appellationem permiſſam non eſſe affirmat in his verbis: *Sedes Beati Petri Apoſtoli ius habeat reſoluendi, vtpotè quod de omni Eccleſia fas habeat iudicandi, neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio, ſi quid ad illam de quolibet mundi parte canones appellari voluerint; ab illa autem nemo ſit appellare permiſſus.* Accedit, quia Concilia valent, roburque accipiunt, quatenus confirmantur à Pontifice, *cap. multi, 17. diſt. cap. in nomine, 24. diſt. cap. ad Apoſtolicæ, de re iudic. lib.6.* Sed omne, quod tribuit eſſe, & formam alteri, eſt ſuperius illo, cui eſſe tribuit: ergo Pontifex ſuperior eſt Concilio generali. Item Sedes Apoſtolica ligat, & damnat quidquid Concilia generalia decernunt, vel abſoluunt ſine eius authoritate congregata, vt patet in Ariminenſi, & Epheſino 2. igitur maior eſt authoritas Pontificis,

ficis, quàm Concilij Generalis. Accedit, quia Pontifex sæpesæpiùs motat, quæ à Concilio generali statuta fuerunt, *cap. non debet, de consang. & affinit. cap. statutum, de rescriptis in 6.* Quod si inferior esset, facere nequiret, *cap. cum inferior, de maiorit. & obed.* Faciunt etiam exempla Concilij Chalcedonensis, in quo Dioscorus, qui contra Leonem Papam excommunicationem dictauit, sine vlla restitutionis spe condemnatus fuit, vt habetur *in cap. in tantum, 21. dist.* & Synodus 8. vniuersalis, in qua Photius Patriarcha, quia Concilium generale absque consensu Romani Pontificis congregare præsumpsit, condemnatus fuit, vt ex eiusdem Synodi gestis constat. Tandem facit, nam Pontifex est caput Ecclesiæ, *cap. fundamenta, de elect. lib. 6.* & Pastor, nedum Ecclesiarum particulatium, sed etiam vniuersalis Ecclesiæ, *cap. Petrus 2. q. 7. cap. fideiussor, 50. dist. cap. in istis, 80. dist. cap. non licet, cap. preceptis 12. dist. cap. quis nesciat, dist. 11. cap. rogamus, cap. cùm beatissimus 24. q. 1. cap. antiqua, de priuileg. cap. vnico, de renunciat. lib. 6. cap. vbi maius, §. cæterum, de elect. eod. lib. cap. licèt, de constit. eod. lib.* & ipse solus habet potestatem sine vlla limitatione, in cuius signum non vtitur baculo pastorali curuato, vt cæteri Episcopi, vt probabimus *in cap. vnico, §. final. de sacra vnctione*; & notauit D. Thomas *in 4. dist. 24. art. 1.* Igitur Pontifex non est infra, sed supra Concilium generale.

18. **Responditur fundamentis contrariis.** Quâ catholicâ sententiâ retentâ, non obstant argumenta in contrarium adducta: non primum, quia non valet consequentia: Papa est membrum Ecclesiæ; ergo sequitur quod potestate iurisdictionis non possit esse maior toto residuo corpore Ecclesiæ; quia cùm habeat excellentiam, & potestatem concessam à Christo Domino, nihil impedit, quod membrum superius sit, quàm totum residuum corpus. Confirmatur hoc naturali ratione, ex D. Ambrosio *lib. 6. in hexam. c. 29.* ab exemplo capitis corporis naturalis, quod cum cæteris membris totum corpus facit, & nihilominus præstantius est cæteris, & maius in virtute sensitiua, totoque residuo corpore; cùm in eo solo sit plenitudo sensuum. Deinde totius Ecclesiæ Christus Dominus membrum dicitur ab Apostolo 1. *ad Corinth. cap. 12.* ibi: *Vos estis corpus, & membra de membro.* Sed hæreticum esset asseuerare Christum D. non esse supra Ecclesiam, ex eo, quod membrum Ecclesiæ sit: igitur idem erit dicendum & de Vicario ipsius. Pontifex enim quoad potestatem iurisdictionis non est membrum Ecclesiæ, prout importat partialitatem, quia potestas in eo non est limitata, sed plena & integra. Dicitur autem membrum prout importat distinctionem à cæteris. Distinguitur enim ab aliis membris Ecclesiæ in duobus, nempe perfectione, & officio; perfectione, non gratiæ, sed plenitudinis potestatis: officio, in quantum ipse influit in totum corpus Ecclesiæ potestatem iurisdictionis in eos, qui participes eius esse possunt, vt habetur *in cap. ita Dominus, 19. dist.* Nec obstat authoritas D. Hieronymi; nam S. Doctor non agit de authoritate potestatis, aut iurisdictionis totius orbis, aut Ecclesiæ respectu Papæ; sed tantùm improbat consuetudinem, iuxta quam quidam Diaconi in vrbe Romana præferebantur Presbyteris; vnde alij Diaconi per orbem intendebant Presbyteris antecerri, vt iam notaui *in cap. statuimus 15. de maiorit. & obed.* & in eo sensu dixit, maiorem esse vim consuetudinis totius orbis, quàm vnius vrbis. Nec obstat Pontificem esse filium Ecclesiæ, Ecclesiam autem matrem; nam dicendum est Pontificem filium Ecclesiæ dici quodam in sensu, in alioque appellari Patrem Ecclesiæ: filius Ecclesiæ dicitur, tanquam regeneratus in baptismate, quia vt inquit D. Augustinus *in Psalmo 127.* Ecclesia per baptismum continuò dicitur parere christianos, hoc est, quod per baptismum dicantur generati filij Dei, & per consequens consortes naturæ diuinitatis, vt inquit D. Petrus *epist. 1.* & hoc etiam sensu Christus fuit dictus filius Synagogæ, ex sententia Glossæ *ad cap. 1. Iob*: & etiam dicitur Ecclesiæ filius à D. Augustino *in Psalmo 127.* ibi: *Quomodo mater eius Ecclesia est, nisi quia ipse Christus est in Christianis, quos per baptismum parit Ecclesia.* Dicitur etiam Pontifex pater, non tantùm quia Apostoli sic appellati fuerunt, vt habetur *in cap. quorum vices, 68. dist.* sed specialissimè, ex testimonio D. Bernardi *in epist. ad ciuitatem Pisanam*, vbi Innocentium appellat honoratum, & vniuersitatis Patrem. Ecclesiaque Romana per consequens mater omnium fidelium dicitur in Glossa ordinaria *cap. 7. D. Marci*, quia est omnium Ecclesiarum mater, vt docet Calixtus Papa *in cap. non decet, 12. dist.* igitur non potest sumi argumentum in maioritate potestatis, & iurisdictionis in Ecclesia, ex eo quod mater Pontificis in prædicto textu Ecclesia appelletur, cùm ex aduerso Pontifex etiam Pater Ecclesiæ dicatur. Deinde quia improba est consequentia: Est mater: Ergo est superior. Christus enim Dominus filius fuit sanctissimæ, & intemeratæ Virginis Mariæ; & nemo, nisi impius, & blasphemus hæreticus, asserere auderet, superiorem esse matrem filio. Cùm igitur potestas vicaria Christi residet in R. Pontifice, eadem analogiâ dicendum erit, hunc maiorem esse sua matre. Quo argumentandi genere vsus fuit Turriscremata *d. lib. 2. summæ, cap. 86.* Nec etiam fauet contrariæ sententiæ D. Bernardus, dum negat Ecclesiam dominam, & Pontificem dominum dici posse: nam omisso Archidiacono *in cap. fideli, de summ. Trinit. lib. 6.* qui insuper habito eo testimonio, ait: *Quidquid Bernardus, Ecclesia Romana Domina nuncupatur in canone oportebat, 72. dist.* quem sequitur Turrisicremata *d. lib. 2. c. 87.* veriùs respondendum est distinguendo [illegible] significationem *dominatus*; si enim illum accipiamus pro authoritate, & maioritate iurisdictionis, & potestatis in ordine ad regimen temporale indirectè, & directè in ordine ad regimen spirituale, hæreticum est dicere in hoc sensu dominatum penes Romanum Pontificem non esse; quod probatur *ex cap. nolite errare, 11. dist. cap. oportebat, 79. dist.* quâ in significatione, & analogiâ Summus Pontifex dominus est: alio sensu dicitur dominatus, & dominatio respectu dominij totalis, quod habet dominus in seruos, præcipiendi, & disponendi ad libitum; quod dominium nec in personas, nec in res fidelium competit Ecclesiæ Romanæ, nec eius sponso Summo Pontifici, vt docuit D. Thomas *1. p. q. 96. art. 4.* & agnouerunt Turrisicremata *vbi suprà*, Victoria *de potestate Papæ, relect. 1.* in quo sensu testimonium D. Bernardi accipiendum est, nempe vt dominium totale, quod Græci despoticum dicunt, non dicatur residere in Ecclesia, nec in Pontifice, quem Deus non instituit ad elationem, & superbiam, sed ad curam & ministerium, iuxta illud Christi Domini Matthæi *cap. 20. Scitis quia Principes gentium dominantur*

V 4

dominantur eorum ? & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos ? Et *in eodem cap.* ibi : *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* Quæ verba arripiens idem mellifluus Doctor in epistola ad Eugenium, ait : *Si Christus te misit, æstimabis te non ministrari, sed ministrare venisse ; & ministrare non solùm substantiam, sed ipsam quoque animam : verus successor Pauli dicet cum Paulo, non quia dominamur fidei vestræ, sed auditores sumus gaudij vestri : Petri hæres audiet Petrum dicentem, nec vt dominantes in Clero, sed forma facti gregis.* Hactenus D. Bernardus, ex quibus verbis apparet, qualis eius præcedentium verborum sensus sit.

19. Respondetur aliud fundamentis. Nec obstat argumentum deductum *ex cap.* 18. *D. Matthei*, ibi : *Vade, dic Ecclesiæ*, &c. quod vt dissoluamus, obseruandum est, in eo textu agi de correctione fraterna, contineri que præceptum datum D. Petro, tanquam cuilibet fideli, vel discipulo, antequam ei Christus Dominus vniuersum gregem committeret. Et supponendum est, verbum *Ecclesia*, ibi non sumi per antonomasiam de vniuersali Ecclesia per orbem diffusa, nec in vniuersali Concilio congregata : primum enim illud impossibile est, vt reus fieret peccator coram tota Ecclesia, per quam obiurgationem fraternam non audiuit : secundum verò esset valde difficile, expectare Concilium vniuersale, vel totius Ecclesiæ congregationem, vt censendum esset, & iudicandum de peccatore obdurato. Quare illa verba, *dic Ecclesiæ*, accipiunt de Ecclesia particulari, Episcopo, aut Prælato ordinario, qui illi præest, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, & alij sancti Patres, quos sequitur & refert Glossa ordinaria ibi. Verba Hieronymi sunt : *Hic potestatem tribuit Apostolis : Prælati ergo vniuersitatum sunt, ad quos tanquam ad iudices, fideles remittuntur, non ipsæ vniuersitates.* Chrysostomus sic habet : *Dic Ecclesiæ, id est his qui Ecclesiæ præsunt.* Quem sensum, alium etiam præbens, aptissimum agnouit D. Thomas *in tractatu de correctione fraterna*, & Glossa *in cap. si peccauerit* 2. *q.* 1. Ex his apparet, hoc argumentum, si probaret, multùm probaturum ; conuinceret enim, Petrum vt Summum Ecclesiæ Pastorem, inferiorem esse quovis Ecclesiæ particulari Prælato : igitur satis apparet, iniunctum fuisse dictum præceptum de correctione fraterna Petro vt discipulo, non vt vniuersali Ecclesiæ Præsuli, vt latiùs docuit Turrisicremata *d. lib.* 2. *cap.* 92. Nec interest à nonnullis appellationem interpositam fuisse ad futurum Concilium ; nam huiusmodi appellationes, vt iniustas semper Ecclesia execrata est vt dicemus *in cap.* 7. *de appellat.* Nec obstat, quod de Concilio Constantiensi expendebamus, nam decretum Concilij Constantiensis, vtpote tempore schismatis factum, nullam authoritatem habet. Nec obstat, quod de confirmatione ipsius Concilij expendebamus ; nam confirmatio Martini V. refertur ad ea, quæ gesta sunt respectu hæreticorum, & hæresum Ioannis Vviclefi, & aliorum ; non verò ad sessiones 4. & 5. in quibus decretum potestatis Concilij editum fuit. Non autem in prædictis litteris confirmationis Martinus mentionem fecit de præfato decreto potestatis Concilij supra Papam : quare confirmatio ipsa referenda est ad damnationem in materia fidei contra hæreses tunc insurgentes, & damnatas in Concilio conciliariter, vt patet ex illis verbis, *Conciliariter, non aliter, nec alio modo.* Ex quibus constat, Martinum ea tantùm approbasse, quæ in Concilio conciliariter, præuio scilicet diligenti examine, & inquisitione fuerant approbata, vel damnata more Conciliorum, nimirum à sessione 8. & deinceps, vt latiùs docent Ioannes Leyau *de Pontificis authoritate lib.* 3. *fol. mihi* 112. Caietanus *in opusc. de potestat. Papæ & Concilij, cap.* 8. Bellarminus *de Romano Pontifice lib.* 4. *cap.* 6. Turrisicremata *lib.* 2. *cap.* 98. Alio modo decretum illud Concilij Constantiensis exponit Sfortia *in historia Concilij Trident.* videlicet decretum illud Concilij Constantiensis iustum fuisse pro tempore illo, & occasione schismatum trium Pontificum, Ioannis videlicet XXIII. Gregorij XII. & Benedicti XIII. qui pro Pontificibus se gerebant ; tunc enim, quia legitimus Pontifex non erat certus, Concilium de illis non certis, sed dubiis Pontificibus sententiam tulit ; quia Concilium generale habet auctoritatem iure diuino concessam ad tollendum schisma, legitimumque Pontificem declarandum, vt explicat Turrisicremata *lib.* 2. *summæ de Ecclesia, cap.* 99. Caietanus *tom.* 1. *opusc.* 1. *de auctorit. Papæ, cap.* 16. §. *Concilium perfectum*, Valentia 2.2. *disput.* 2. *q.* 1. *punct.* 7. §. 45. *ad* 6. *argum.* Suarez *lib.* 3. *aduersus Regem Angliæ, cap.* 28 *num.* 8. Marcha *de iurisdict.* 3. *p. cap.* 17. *num.* 7. Salas *de legibus q.* 95. *tract.* 14. *disput.* 8. *sect.* 14. *num.* 73. Vnde deducit Theophilus *d. tom.* 10. *de aurea corona R. P. verit.* 6. *ad finem*, idoneam excusationem viri optimi & doctissimi Ioannis Charlierij, cognomento Gersonis, cui passim tribuitur, quod statuerit Concilium suprà Pontificem, & quod censuerit Pontificem subesse Concilij iudicio, ita vt possit per Concilium deturbari, & redigi in ordinem. Scribebat enim Gerso tempore Concilij Constantiensis, quo Ecclesia trium simul Pontificum dubiorum multiplicitate fœdè excisa erat, in quo euentu rectè Gerso scripsit de Concilij authoritate suprà Pontificem, quamvis extra illum euentum ea Gersonis doctrina nullo modo esset probanda.

Nec obstat etiam quod ex Concilio Basileensi expendebamus ; nam respondendum est, Concilium illud, dum Eugenium IV. indubitatum Pontificem deposuit, & Felicem elegit, schismaticum, seditiosum, & nullius momenti fuisse, vt definitum est in Concilio Lateran. vltimo, *sess.* 11. nam licèt fuisset legitimè congregatum à Martino V. eo tamen tempore, quo sententiam in Pontificem protulit, iam à Sedis Apostolicæ obedientia recesserat, vt notat Suarez *lib.* 3. *aduersus Reg. Angliæ, cap.* 18. *num.* 9. vbi subiungit, Pontificem pro nihilo eam sententiam habuisse, vt traditur in eodem Concilio, *sess.* 38. & vniuersam Ecclesiam eum tanquam verum Pastorem coluisse, & Felicem, cognito errore, Eugenio obtemperasse, & demùm ipsum Concilium Nicolao V. Eugenij successori se subiecisse, vt constat ex epistola eiusdem Nicolai Concilio affixa, in qua Pontifex solùm confirmauit ea, quæ circa beneficia, & censuras ecclesiasticas Concilium definierat ; ea verò, quæ de sua authoritate supra Pontificem decreuerat, nullus vnquam Pontifex probauit, vt notat Bellarminus *lib.* 2. *de Conciliis, cap. finali, versiculo vltimo* ; qui *lib.* 3. *de Ecclesia, cap.* 16. plura de hoc Concilio adducit. Nec obstat exemplum Marcellini à Concilio Sinuessano depositi ; nam vt omittam, ea acta ab aliquo Donatista conficta, & edita videri post tempora Augustini, vt suspicantur Baronius 2. *tom. anno* 302. *num.* 95. Iacobus Gordonus *in chronol. anno* 303. 20. Prosequitur eadem solutio.

quia

quia cùm ea historia communiter in Ecclesia recepta sit, non debet in dubium reuocari, vt & ipse Baronius admonuit, præsertim cùm Nicolaus Papa *in cap. nunc autem*, 21. *dist.* eius meminerit; dicendum credo, ideò potuisse Concilium de ea causa cognoscere, quia Marcellinus de actu infidelitatis accusabatur, cuius rei discussio atque examen ad Concilium spectat, *cap. si Papa*, 40. *dist.* sed quoniam omnibus constabat Marcellinum metu compulsum Idolis sacrificasse, neque ipsum hæreticum fuisse, aut à fide deuiasse, nullus ausus est in eum sententiam proferre, quia prima Sedes non iudicatur à quoquam, vt dicitur *in d. cap. nunc autem:* verùm quia Marcellinus, qui postea fuit insignis martyr, seipsum damnasse videtur, dicens: *Peccaui coram vobis, & non possum esse in ordine sacerdotum* (per quæ verba existimat Bellarminus *tom. 2. de Conciliis*, *cap.* 19. Marcellinum Pontificatui renunciasse,) Concilium acceptauit renunciationem, & condemnationem; atque ita Marcellinus non fuit iudicatus à Concilio, dum Pontifex mansit; sed postquam se Pontificatu abdicauit. Aliter factum illud exponit Suarez *aduersus Regem Angliæ*, *cap.* 18. *num.* 1.

21. SOLVVNTVR VLTIMA FVNDAMENTA. Nec quod de epistola Leonis dicebamus, obstat; nam epistolam illam, non vt continentem vltimam definitiuam sententiam, sed instructionem quà adiuti Episcopi meliùs iudicarent, examinarunt Episcopi Concilij Chalced. Nec etiam obstat, quod de Liberio Papa expendebamus; nam factum illud in argumentum trahi non potest, quia Imperator Constantius, qui eum deposuit, Arrianus erat, & Concilium Smirnense similiter Arrianorum: nec Concilium iussit, sed tantùm litteras exhortatorias misit ad Liberium, vt secum pateretur simul Felicem sedere. Tandem non obstat textus *in d. cap. sanè*; quoniam Dioscorus non fuit B. Petri successor, neque Summus Pontifex, sed Patriarcha Constantinop. vt suprà retuli: ideò autem appellatur Romanorum Papa, quia ciuitas Constantinopolitana noua Roma dicta est, *l. 1. C. de priuileg. vrbis Constantinop. cap. Constantinopolitana*, 21. *dist.* notat Petrus Gregorius *lib.* 15. *syntagm. cap.* 5. *num.* 4. & Papæ nomen apud Græcos non solùm Patriarchis, sed etiam Episcopis commune erat, vt colligitur ex Gregorio Turon. *lib. 2. histor. Franc. cap.* 27. notauit Petrus Greg. *d. lib.* 15. *cap.* 2. *num. finali.* Hactenus de potestate Pontificis supra Concilium, non è contra, pro illustratione nostri Paschalis; nec inutilis digressio lectori videbitur, cùm in nullo alio huius voluminis textu nostra catholica sententia expressiùs doceatur, & decidatur.

o *Corpore.*] Dicemus in titulo *de authoritate & vsu pallij*.

22. p *Daci.*] Plures confundunt Dacos cum Danis, vt notaui *in cap. 2. de consuet.* quod cùm fecisset Piccolus *vbi suprà*, affirmat hanc decretalem missam non esse Panormitano Archiepiscopo; nam si esset, frustra Pontifex adduceret exemplum Romanorum ad conuincendam Regis & Procerum perfidiam. Legendum igitur est Daci, qui diuersi sunt à Danis, vt notaui *in cap. 2. de consuetudine*; & tunc rectè vtitur noster Pontifex eorum exemplo; nam cùm longiùs abessent, quàm Panormitani à Romana Curia, & nihilominus, vt iurarent obedientiam, Romæ veniebant: quantò ergo magis ipsi Siculi venire recusare non debebant.

q *Singulis annis.*] Inter capita iuramenti præstandi ab Archiepiscopis tempore receptionis pallij, illud erat, vt limina Apostolorum visitarent, *cap. ego*, §. *vlt. de iureiurando*, vbi dicemus: & Episcopi Siculi in hac peregrinatione admodùm deuoti erant; siquidem singulis annis limina Apostolorum adibant. D. Gregorius *lib. 6. indictione* 15. *epist.* 9. 23.

COMMENTARIVM.

Ex hac Paschalis decretali talis deducitur assertio: *Archiepiscopi & Episcopi debent obedientiam & fidelitatem iuramento promittere R. Pontifici.* Probant textus *in cap. quamquam*, 23. *distinct. cap.* 8. 65. *dist. cap.* 1. *& per totum*, 100. *dist. cap. de forma* 22. *q.* 5. *cap. in omnibus*, *de consecr. dist.* 5. *cap. ego* 4. *cap.* 8. 22. *&* 30. *de iureiurando*, *cap. dudum*, el 2. *hoc tit. cap. antiqua*, *de priuileg. cap. dilecta*, *de maiorit. & obed. cap. cum clerici*, *de vsu. cap.* 1. §. *verùm*, *de statu regul. lib.* 6. *nouella* 137. *Iustinian. cap.* 2. Concilium Carthaginense 4. *can.* 1. Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 12. Mediolanense *lib.* 1. *tit.* 1. Aquileiense *tit.* 1. Rhotomag. *tit. de Episcopis*, *num.* 29. Illustrant plures relati à Cenedo, & Barbosa *in præsenti*, & *de potestate Episcopi alleg.* 111. *num.* 41. Quibus addendi sunt Baronius *anno* 722. Franciscus Hallierius *de sacris elect. sect.* 6. Solorzanus *lib. 4. polit. cap.* 6. Sausay *in Panoplia Episcop. cap. vlt.* Anseguisus *in notis ad Capitularia*, *verbo Fidelitas*, Iulius Laurotus *de elect. tit.* 4. *cap.* 22. Petrus Gregorius *de elect. cap.* 19. *num.* 21. Balboa *in d. cap. ego* 4. Michael Roussellus *lib. 2. histor. cap.* 1. Bosquetus *ad Innocentium lib. 1. epist.* 91. Cironius *ad titulum de iureiurando*, *de feudis*, & *de authoritate & vsu pallij*, Garcia *de beneficiis* 3. *p. cap.* 3. Diana *p.* 12. *tractat.* 2. *resolution.* 56. Petrus Marcha *lib. 6. concord. cap.* 3. 24. CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR.

Sed in hanc assertionem insurgi potest sequenti ratiocinio, deducto ex visceribus nostri textus: nam iurare omninò à Deo prohibitum est. Ex veteri Testamento probatur *ex cap. 4. Oseæ*, ibi: *Non iurabitis, viuit Dominus.* Zachar. *epist.* 5. ibi: *Omnis fur iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur.* Ex Testamento nouo, *cap. 5. Matthæi*, ibi: *Audistis quia dictum est antiquis, non periurabis, reddes autem Domino iuramenta tua: ego autem dico vobis non iurare omninò.* Et statim: *Sit autem sermo vester, non non, est est; quod autem hoc abundantius est, à malo est.* D. Iacob. *epist.* 5. ibi: *Ante omnia fratres mei nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum.* Quibus authoritatibus probatur, omnibus fidelibus interdictum esse iuramentum; quam prohibitionem iurandi etiam firmarunt Sancti Patres. Basilius *homilia in Psalmum* 14. Chrysostomus *homilia* 19. *&* 78. *ad populum*; Clemens Alexandrinus *lib. 6. constit. cap.* 11. ibi: *Magister noster præcipit, vt neque per verum Deum iuraremus, vt sermo noster credibilior ipso iureiurando haberetur.* Tertullianus *de idololatria cap.* 11. ibi: *Taceo de periurio, quando nec iurare quidem licet.* Quæ prohibitio iurandi maximè in Archiepiscopis, Episcopis, & aliis ecclesiasticis personis adeò viget, vt nulla ex causa illis liceat iurare, *cap. sacramentum* 2. *q.* 4. Vnde legitur in actione prima Concilij Constantinop. contra Eutych. quod cùm Patres Concilij cogerentur à Magistratibus iurare, si veræ erant propositiones vtriusque partis, Basilius Episcopus respondet: *Hactenus iura-* 25. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

mentum

mentum Episcopis nescimus oblatum, sed est præceptum nobis à Domino non iurandum, nec per cælum, nec per terram. Ex *cap. legibus, de iuramento calumniæ*, Concilium Triburiense celebratum anno 868. igitur nec prætextu obedientiæ, aut fidelitatis promittendæ iurare licèt Archiepiscopis. Augetur hæc difficultas ex eo, nam Abbates monachorum tenentur obedientiam præstare Episcopis, *cap. ne Dei, de simonia.* Sed apud ipsos inualuit, vt iurare minimè cogerentur, ex eo quod regulâ D. Benedicti iurare prohibitum erat, vt refertur in chronicis Cassin. *lib. 4. cap.* 109. vbi monachi excusati fuerunt à iuramento obedientiæ præstando Innocentio secundo, quia neque per Euangelium, neque per regulam S. Benedicti fas illis erat iurare. Vnde Fulbertus Carnotensis *epist.* 4. existimat à monachis obedientiam esse exigendam, iuramenta autem relaxanda, ibi: *Igitur si Abbas Sancti Benedicti de vestro contemptu culpam suam recognouerit, & deinceps subiectionem promiserit, quæ canonicè vobis debetur, hortor & suadeo, vt recipiatis; sacramenta verò, & cætera, quæ ad mundanam legem pertinent, propter amorem Regis Domini missa faciatis, vt religionem magis, quam ambitionem vos sectari cognoscat.* Referunt Sigonius *de Regno Italiæ anno* 1137. Roussellius *dicto cap.* 1. *numero* 7.

26. DE ORIGINE HVIVS IVRAMENTI. Qua difficultate minimè obstante defendenda est Paschalis decisio, quæ vt rectiùs perpendatur, sciendum est, Archiepiscopos, & Episcopos teneri suarum consecrationum tempore, antequam manus eis imponantur, iuramentum fidelitatis, & obedientiæ facere summo Pontifici; cuius iuramenti origo à temporibus Gregorij secundi repetenda est, qui floruit per annum 723. eo enim anno legimus S. Bonifacium iuramentum hoc coram Gregorio II. sequenti verborum formâ fecisse: *Promitto ego Bonifacius Dei gratiâ Episcopus, tibi Beate Petre Apostolorum Princeps, Vicarioque tuo B. Gregorio Papæ, & successoribus eius, per Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem inseparabilem, & hoc sacratissimum corpus tuum, me omnem fidem, & puritatem S. Fidei Catholicæ exhibere, & in vnitate eiusdem fidei Deo operante persistere, in quo omnis Christianorum salus esse comprobatur sine dubio; nullo modo me contra vnitatem communis, & vniuersalis Ecclesiæ suadente quopiam consentire: sed, vt dixi, fidem & puritatem ei, & prædicto Vicario, atque successoribus eius per omnia exhibere: sed & si cognouero Antistites contra instituta Sanctorum Patrum conuersari, cum his nullam habere communionem, aut coniunctionem; sed magis si prohibere valuero, prohibebo; sin minus, fideliter statim Domino meo Apostolico renunciabo: quod si, quod absit, contra huius promissionis meæ seriem aliquid facere quolibet modo, seu ingenio, vel occasione tentauero, reus inueniar in æterno iudicio, & vltionem Ananiæ, & Sapphiræ incurram, qui vobis etiam de rebus propriis fraudem facere præsumpserunt. Hunc etiam indiculum sacramenti ego Bonifacius exiguus Episcopus manu propria scripsi, atque ponens supra sacratissimum corpus S. Petri, ita vt præsumptum est, Deo teste & iudice, feci sacramentum, quod & conseruare promitto.* Referunt Baronius *anno* 723. Surius *in vita S. Bonifacij*, Binius *tomo* 3. *Concilior. p.* 1. *in eod. anno.* Inde fluxit consuetudo promittendi fidelitatem sub iureiurando, vt obseruat Petrus Marcha *lib. 6. concord. cap. 7. ex num.* 6. Similiter temporibus Gregorij VII. legimus occasione schismatis, quod Henricus Imperator in eum excitauerat, primò ab omnibus Episcopis ab schismate redeuntibus, sacramentum prædictum exactum fuisse, & paulatim à cæteris Episcopis idem iuramentum emitti cœpit: constat ex Concilio Romano 6. sub Gregorio VII. celebrato, *tom. 3. Concil. cap.* 2. vbi Archiepiscopus Aquileiensis in hunc modum iuramentum emisit: *Ab hac hora, & in antea fidelis ero B. Petro, & Papæ Gregorio, suisque successoribus, qui per meliores Cardinales intrauerint; non ero in consilio, vt vitam, aut membra, aut Papatum perdant, aut capti sint mala exceptione: ad Synodum, ad quam me vocabunt, vel per se, vel per suos nuncios, vel per suas litteras, veniam, & canonicè obediam; aut si non potero, legatos meos mittam. Papatum Romanum, & Regalia S. Petri adiutor ero ad retinendum, & defendendum, saluo meo ordine: consilium verò, quod mihi crediderit per se, aut per nuncios suos, siue per litteras, nulli pandam, me sciente, ad eorum damnum: Legatum Romanum eundo, vel redeundo honorificè tractabo, & in ciuitatibus suis adiuuabo, cum inuitatus fuero; hæc omnia obseruabo, nisi quantum sua certa licentia remanserit.* Igitur hoc iuramentum progressu temporis ex consuetudine recepta, non solùm ab Archiepiscopis tempore susceptionis pallij, & Episcopis ab schismate redeuntibus præstari cœpit, sed præceptum fuit à Paschali II. in Concilio Romano generali, & à Gregorio VII. in dicto Concilio Romano, vt docet Hallier. vbi suprà *sect.* 7 §. 3. De capitulis huius iuramenti agemus *in dicto cap. ego.*

Secundò sciendum est, prædictum iuramentum præstare Archiepiscopos, & Episcopos R. Pontifici, licèt olim dum confirmationem petebant, illis obedientiam iuramento promitterent; Episcopi enim pollicebantur obedientiam Sedi Metropolitanæ, quod iuramentum sponsio dicitur ab Iuone Carnotensi *epist.* 61. ibi: *Timentes rei fieri sponsionis, quam Metropolitanæ Sedi fecimus.* De quo iuramento accipiendus est textus *in cap. cùm dilecti, de maiorit. & obed.* & promittebant se obseruaturos canones vsu receptos, & priuilegia Metropolitana, vt constat ex formula 12. quæ extat *tom. 12. Concil.* & exponit P. Marcha *lib. 8. concord. cap.* 3. eo verò iuramento vltra fidelitatem, & obedientiam, si à Metropolitano non consecrabatur Episcopus, sed à suffraganeis, spondebat se vt primùm posset, Metropolitanam Sedem aditurum, in signum reuerentiæ: idem obseruabatur in Episcopo à Pontifice consecrato, quia Pontifex iuri Metropolitano derogare nequibat. Concilium Toletanum 12. *cap.* 6. Tarraconense *can.* 5. Exempla extant in Iuone Carnotensi, qui ab Vrbano III. consecratus, ad Richerium Senonensem Archiepiscopum missus est, vt obedientiam promitteret, *epist.* 2. *Iuonis*, ibi: *Consecratum ergo eum, saluâ tuæ Ecclesiæ obedientiâ, remittentes, dilectionis tuæ dulcedinem postulamus, vt omnis litis fomite consopito, benignitate eum debita complectaris, & ad Ecclesiæ suæ regimen auxilium tuum ei largiaris.* Hodie tamen semper committitur viciniori Episcopo, vt à nouo electo recipiat iuramentum; quod si decesserit Episcopus ille, cui committebatur iuramenti susceptio, alius quilibet potest suscipere, quin bullis Apostolicis aduersetur. Similiter etiam fidelitatis iuramentum Imperator, Reges, cæterique Principes Catholici Summo Pontifici præstant. *Clementina* 1. *de iureiurando.* De variis Monarchis referunt Polydorus Vergilius *lib. 15. histor. Angl.* Helibloigd. *in histor.* 27. QVIBVS, ET A QVIBVS PRÆSTETVR HOC IVRAMENTVM.

histor. Sclauorum, cap. 5. & de præstantissimo nostro Rege refert Martha *de iurisdict.* 1. *part. cap.* 26. *numer.* 94. & nos dicemus *in cap. venerabilem, hoc tit.* Similiter etiam hoc iuramentum præstant Abbates, & Abbatissæ Episcopo, *cap. ne Dei, de simonia,* Innocentius III. *lib.* 15. *epist.* 227. & Clerici beneficia parochialia possidentes, *c. quamquam, dist.* 23. Concilium Tridentinum *sess.* 24. *de reformat. c.* 12. & in aliquibus religionibus, vt D. Benedicti, & Carmelitarum, Prælati inferiores suo Generali præstant hoc iuramentum, Tamburinus *de iure Abbatum tom.* 1. *disput.* 8. Garcia *tom.* 2. *politica, difficult.* 7. *dub.* 7. Cardinales verò Romanæ Ecclesiæ non tenentur hoc iuramentum facere, cùm sint membra ipsius capitis.

28. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Ex quibus apparet vera decidendi ratio ad nostrum textum; nam cùm Paschalis temporibus iam obseruatum esset, vt Archiepiscopi, & Episcopi à schismate redeuntes, vel nouiter electi, præstarent iuramentum fidelitatis, & obedientiæ Summo Pontifici, iustè Paschalis per Apocrisiarios ab Archiepiscopo Panormitano hoc iuramentum exigebat, cùm iam alij Archiepiscopi illud præstitissent temporibus Vrbani II. & Gregorij VII. Et Alexander III. initâ cum Federico pace, non antè Archiepiscopis, qui partes Imperatoris sequebantur, pallium concessit, quàm idem iuramentum præstitissent, vt refert Albertus Stad. *in chronic. anno* 1179. Accedit, nam Archiepiscopi, qui de D. Petri corpore insignia, hoc est pallium plenitudinis potestatis accipiunt, debent eo obedientiores se ipsi Sedi exhibere, vnde aiebat S. Bonifacius *epist. ad Gubertum: Maior nobis solicitudo Ecclesiarum, & cura populorum propter pallia credita, & recepta, quàm cæteris Episcopis incumbit.* Deinde facit alia ratio a Pontifice nostro perpensa; nam quælibet Domini nostri actio debet esse vitæ nostræ instructio; sed Christus, qui summam potestatem D. Petro concessit, eam conditionem apposuit, *Si diligis me, pasce oues meas:* ergo & Pontifex, cùm plenitudinem potestatis per pallium tradit, potest eam conditionem apponere, *Si fidelis & obediens Romanæ Sedi erit.*

29. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam licèt illis auctoritatibus moti Albanenses, Chatari, & alij impij Hæresiarchæ, quos refert, & refellit Castro *aduersus hereses, verbo Iuramentum, heresi* 1. asseruerint iuramentum adeò esse intrinsecè malum, vt nunquam Christianis liceat eo vti; tamen certum est, non omne iuramentum esse illicitum, aut prohibitum, quod probatur authoritatibus sacræ Paginæ. *Deuteron. cap* 6. *&* 20. ibi: *Dominum tuum timebis, & illi soli seruies, ac per nomen illius iurabis. Psalmo* 62. ibi: *Laudabuntur omnes qui iurant in eo.* Testimoniis iuris nostri probatur ex tota causa 22. *quæst.* 5. Exemplis etiam id suadetur; nam frequenter Prophetæ vtuntur illâ formulâ iuramenti, *Viuit Dominus:* & D. Paulus pluribus in locis, 1. *ad Roman.* ibi: *Testis enim mihi est Deus:* ad Corinth. *versic.* 1. ibi: *Ego autem tantùm Deum inuoco in animam meam:* & 2. *ad Timoth. cap.* 4. *Testificor coram Christo Iesu Domino nostro.* Sanctorum Patrum sententiis etiam id probatur, relatis ab Innocentio *in cap. etsi Christus, de iureiurando.* D. Augustin. *lib.* 10. *contra Faustum, cap.* 23. Isidor. *lib.* 2. *sentent. cap.* 31. ibi: *Non est contra præceptum Dei iurare; sed dum vsum iurandi facimus, periurij crimen incurrimus.* Firmatur etiam hæc sententia ex consuetudine Ecclesiæ vniuersalis, nam sæpè in sacris canonibus exiguntur iuramenta, vt in iudiciis, in testibus, *cap.* 1. *de testibus:* in actore iurante de calumnia, *cap.* 1. *de iuramento calumniæ:* in purgatione canonica, *cap.* 1. *de purgatione:* in abiuranda hæresi, & aliis actibus; quæ omnia iuramenta licita sunt, *cap. vt noueritis* 22. *quæst.* 1. Nec obstant testimonia pro ratione dubitandi adducta; nam auctoritates Testamenti veteris procedunt in iuramentis præstitis à Iudæis per Angelos, per cœlum, & terram, quæ ab illis vsitabantur: nec locus D. Matthæi refragatur, cui satisfacit Suarez *de religione tom.* 2. *tit. de iuramento, cap.* 2. qui asserit, ibi non prohiberi iuramentum vtcumque, sed frequentiam iurandi, ne ex facilitate ad consuetudinem, & ex consuetudine ad periurium descendatur. Nec locus D. Iacobi pro hæreticis facit, qui eodem modo intelligendus est. Similiter pro eis non facit locus Oseæ, nam ibi Dominus non prohibet fidelibus iurare per Deum; sed illis, qui ad cultum Idolorum deuiauerunt, prohibet ne iurent per Deum viuum, ne malus idulolatriæ crimen perpetrarent; nam ita iurando, intendebant iurare per idolum, quem colebant, & ideò profitebantur idolum esse Deum viuum: ita Theodoretus & Lyra *ibi.* Nec tandem Sanctorum Patrum, & Conciliorum decreta aduersantur; nam procedunt in iurantibus absque necessitate; prohibent enim Patres iuramentum voluntarium, cùm necessitas non exposcit; tunc enim iurari non debet: at noster textus procedit in caso, quo iuramentum necessarium est, vt docet Cironius *ad titulum de iureiurando.* Nec augmentum difficultatis obstat, deductum ex vsu, & consuetudine monachorum; nam licèt legamus in dicto chronico Cassin. eos ea friuola excusatione aliquando obedientiæ iugum auersatos fuisse, tamen eam, & alias excusationes reiecit Innocentius III. in epistola ad eos missa, quæ extat *in cap. etsi Christus, de iureiurando:* vnde cessauit superstitio, & semper iuramento obedientiam promittunt suis Prælatis, aut Episcopis diœcesanis, vt tradit Tamburinus *dicto tit.* 1. *disput.* 8.

Sed superiori assertioni primò opponitur textus *in cap. vlt. de regulis iuris,* in illis verbis: *Indignum est, & à Romana Ecclesia consuetudine alienum, vt pro spiritualibus facere quis homagium compellatur.* Ex quibus apertè constat, nec pro pallio, aut consecratione recipiendis licere homagium facere, hoc est iuramentum fidelitatis præstare; homagium enim facere, est iurare fidelitatem, & eam promittere. Verrucius *in verbis feudalibus, verbo Homagium.* Meursius *eodem verbo,* Zerda *in aduersariis, cap.* 77. Vossius *de vitiis sermonum, lib.* 3. *cap.* 14. Iuretus *ad Iuonem cap.* 35. Idumai. *ad Innocentium lib.* 3. *epist.* 77. Solorzanus *lib.* 3. *polit. cap.* 25. igitur non rectè asserimus, Archiepiscopum teneri, dum pallium recipit, obedientiam, & fidelitatem promittere. Huic difficultati satisfaciendum est asserendo, promittere fidelitatem, & obedientiam iurare R. Pontifici, non esse homagium facere; nam homagium maximum subiectionis signum est, illud enim flexis genibus vassalli faciunt Domino feudi, his verbis: *Ego N. iuro homagium tibi Domino, vt amodò sim homo ligius vester contra omnem hominem, qui potest viuere.* Vnde cùm nullus similem debeat facere subiectionem Episcopo suo, deciditur in eo textu homagium pro spiritualibus fieri non debere, quod probatur *in cap. ex diligenti,* vbi dicemus, *de simonia:* quæ solutio maximè iuuatur si obseruetur, textum *in dict. c. finali,* esse deductum *ex cap.* 2. *de excessibus Prælat. in* 2. *collect.* vbi agitur

30. EXPONITVR CAP. VLT. DE REGVLIS IVRIS.

agitur de Episcopo, qui volebat Archidiaconum Ecclesiæ facere hominem ligium; quod Cœlestinus III. decreuit fieri non debere, cùm homagium facere pro spiritualibus omni iure sit prohibitum. Aliter Cironius exponit textum illum ad titulum de feudis.

31. Explicatvr can. 13. Concilii Cabilon. 2.

Secundò refragatur Concilium Cabilonense 2. *can.* 13. in illis verbis: *Dictum est de quibusdam fratribus, quod eos, quos ordinaturi sunt, iurare cogant, quod digni sint, & contra canones non sint facturi, & obedientes sint Episcopo, qui eos ordinat, & Ecclesiæ in qua ordinantur: hoc iuramentum, quia periculosum est, inde inhibendum statuimus.* Ex quibus verbis expressè colligitur, ab ordinandis iuramentum obedientiæ, & fidelitatis exigi non debere, ne periurij occasio præstetur: igitur similiter Archiepiscopi tempore receptionis pallij non debent compelli obedientiam, & fidelitatem iurare. Difficilior redditur Cabilon. Concilij canon ex eo, quod certum est, ordinandum tempore suæ ordinationis teneri iurare, quæ in eo continentur: primò canonum obseruantiam, *cap. quamquam, 23. dist.* obedientiam Episcopo, vt constat *ex cap. quod super, de maiorit. & obed. cap. cum Clericis 19. de v. s.* vbi iurantem hac formulâ: *Ego talis ab hac hora in antea fidelis ero & obediens Placentinæ Ecclesiæ, & Domino meo Episcopo;* obstringi iuramento respondet Innocentius III. Plura in hac parte Hallierius *dicta sect. 7. fol.* 248. Huius canonis difficultati duplici modo satisfieri potest. Primò asserendo, simplicem sacerdotem beneficium parochiale non habentem, neutiquam teneri obedientiam, & fidelitatem Episcopo suo promittere, *cap. nullus, de iureiurando*, de cuius conciliatione *cum dicto cap. quamquam*, & *dict. cap. cum Clericis*, latiùs in eius commentario agemus: vnde cùm textus *in d. canone* 13. loquatur de sacerdotibus simplicibus, ideò asseritur, eos cogendos non esse prædictum iuramentum præstare. Secundo etiam modo satisfieri potest asserendo, eo canone non obedientiæ promissionem inhiberi, sed illam vniuersalem, & absolutam canonum obseruandorum pollicitationem; quod iuramentum periculosum est, cùm periuriis frequentiores præbeat occasiones. Vnde iustè Patres de cætero illud exigi prohibuerunt: videnda sunt, quæ adduximus *in d. cap. nullus*, quæ nunc omittimus, ne eadem sæpius inculcando, & molestiam lectoribus inferamus, & volumen vltra votum excrescat.

32. Addvcitvr cap. Optatvm 100. dist.

Ex nostra decisione facilè lucem accipit textus *in cap. optatum, 100. dist.* vbi Ioannes I I. ideò se pallium denegare affirmat, quia illud petens nullam fecerat, aut emiserat fidei professionem, obedientiamque promiserat; nam cùm per pallium plenitudo potestatis concedatur, iustè ab Archiepiscopis exigitur fidei, obedientiæque professio; quod magnopere conuenit nostræ decisioni. Illud autem perdifficile est, quod ex vltimis verbis ipsius textus deducitur, videlicet per procuratorem hoc iuramentum præstari posse, cùm iuramentum sit personale, & sic per alium emitti non valeat: quare Archiepiscopum, vel Episcopum non posse fidem profiteri, aut obedientiam promittere per alium, defendunt Gonzales *ad regul. 8. Cancell. §. 7. n. 169.* Gratianus *discept. forens. cap. 166. num. 22.* & ita sæpiùs decreuisse sacram Cardinalium congregationem, referunt Garcia *de beneficiis 3. p. cap. 3.* Sigismundus *de elect. dubio* 50. Solorzanus *lib. 4. polit. cap. 6.* Diana *p. 12. tract. 1. resolut. 57.* Sed adhuc contrariam sententiam, videlicet hoc iuramentum præstari posse per procuratorem, docuerunt Sanchez *lib. 2. summæ, cap. 5. n. 7.* Tamburinus *d. disp. 8. quæst. 3. num.* 11. Azor *p. 2. lib. 7. cap. 26.* Barbosa *de potest. Episcop. allegat. 51. n. 20. & in remiss. Concilij Trident. sess. 24. cap. 12.* moti authoritate textus *in d. cap. optatum*, & *in cap. vnico, §. verum, de statu regul. lib. 6.* vbi consentiente domino feudi, potest vassallus iuramentum fidelitatis per procuratorem præstare. Faciunt etiam textus *in cap. sibi domino, 63. dist.* vbi Glossa *verbo Iurare, cap. metuentes 17. q. 4.* & alij adducti à Tuscho *littera I, conclusione 530. & 537.* Feliciano Vega *in cap. Pastoralis, de iudiciis*, vbi docetur, in casibus, in quibus præstari debet iuramentum, posse præstari per procuratorem: quâ opinione retentâ, non obstant contrariæ sententiæ fundamenta; nam licèt iuramentum sit actus personalis, non tamen ita est personalissimus, vt per alium præstari non possit, cùm matrimonium sit actus personalis, & tamen per procuratorem celebrari possit, *cap finali, de procurat. lib. 6.* vbi plura D. Iosephus Vela, & Doctor Bajo-Arroyo: & sicut in coniugio celebrando procurator vicem gerit contrahentis, dum se eius nomine contrahere affirmat, ita in iuramento procurator dominum sacramento obligat, dum eius nomine iurat. Hodie tamen nullo modo potest Episcopus fidei professionem facere, aut iuramentum fidelitatis emittere per procuratorem, vt resoluit Solorzanus *vbi suprà.*

33. Opponitvr cap. Legebatvr, de maiorit. et obed.

Tandem suprà traditæ assertioni obstat Leo Magnus relatus *in cap. legebatur, de maiorit. & obed.* in illis verbis: *Legebatur in litteris tuis, quod frater Atticus chartulam de obedientia sponsione conscripserat, in qua signum prodebatur iniuria.* Ex quibus deducitur, non licere absque iniuriæ nota obedientiæ sponsionem accipere ab Episcopis, seu aliis ecclesiasticis Prælatis: ergo Episcopi non tenentur iuramento promittere fidelitatem, & obedientiam R. Pontifici. Difficultatem agnouit Glossa ibi, & varias solutiones adduxit, quibus omissis dicendum est cum Petro Marcha *lib. 6. concord cap. 3.* anno nimirum 450. tempore Leonis I. sponsionem hanc, siue iuramentum fidelitatis, vt sequens ætas vocauit, nondum fuisse vsu receptam, & posteà inualuisse adcò, vt in professione fidei, quam Episcopi tempore suæ consecrationis emittebant, in primis mentio fieret Metropolitani, cui ipsi pollicebantur se obedientiam, & reuerentiam in canonibus & decretis Sedis Apostolicæ contentam obseruaturos; & insuper priuilegia, quæ secundùm eosdem canones, & decreta Metropolitanis debebantur, nullâ mentione factâ Sedis Apostolicæ, vt probat Marcha *vbi suprà*, & deducitur ex libello quorumdam Episcoporum Aquileiensium oblato Imperatori Mauritio, quem refert Baronius *anno 590. num.* 41. ibi: *Suggerimus, pie Dominator, quia tempore ordinationis nostræ vnusquisque sacerdos in sancta Sede Aquileiensi cautionem scriptis emittimus studiosè de fide ordinatoris nostri, & nos fidem integram sanctæ Reipublicæ seruaturos.* Itaque hæc illorum professio fidei continebat, sequuturos se exemplum & authoritatem Metropolitani in damnandis hæresibus, & pro canonum executione; ac præterea seruaturos integram fidem, quæ reipublicæ, id est Imperatoribus debetur: postea tamen introductum fuit, vt cùm Episcopi fidei professionem emitterent, simul obedientiam promitterent Pontifici; iuxta quam temporũ distinctionem accipiendus est præsens textus, nec non alij suprà citati.

CAP.

CAPVT V.

Alexander III. [a] *Ioanni Presbytero Cardinali, & Apostolicæ Sedis Legato.*

QVia diligentia tua requisiuit, an electionem electi, qui [b] abiurato schismate ad vnitatem Ecclesiæ rediit, debeas confirmare: duximus respondendum, quod si à schismatico nullum [c] ordinem susceperit, & eius electio secundùm formam canonum fuerit celebrata, eum (dummodò alia non impediant) dispensatiuè permittimus [d] confirmari. Mandantes vt eum facias à Catholicis Episcopis [e] suffraganeis Aquileiensis Ecclesiæ in Episcopum [f] ordinari, saluâ debitâ iustitiâ, & reuerentiâ eiusdem Ecclesiæ, cùm ad Catholicam [g] redierit vnitatem.

NOTÆ.

1. a IOanni.] Legendum est, *Ioanni Neapolitano Presbytero Cardinali Basilicæ duodecim Apostolorum, Apost. Sedis Legato*; quo modo legitur post Concilium Lateran. *p.40. de elect. cap.2.* Ipse enim Ioannes cum aliis legationis officio fungebatur temporibus huius schismatis. Dicitur Presbyter, non alicuius tituli, sed Basilicæ Apostolorum, quia illius Basilicæ Cardinales specialiter appellantur Cardinales Basilicæ, absque titulo, vt notauit Cohelius *in notit. Cardin. cap.6.* Antequam huius textus interpretationem aggrediamur, repetenda est historia huius schismatis ex scriptoribus illius sæculi, vnde veram lucem accipiet præsens Alexandri decisio. Adriano IV. defuncto, Cardinales & Episcopi, vt illi successorem designarent, pridiè nonas Septembris, anno salutis nostræ 1150. in Ecclesia B. Petri conuenerunt, & per trium dierum spatium de electione, sicut moris erat, pertractantes, viginti-trex Cardinales Rolandum Presbyterum Cardinalem tituli S. Marci, & Apostolicæ Sedis Cancellarium, patriâ Senensem, assentientibus Clero & populo in Pontificem elegerunt, atque nomine Alexandri III. salutarunt; tres verò Cardinales Octauianum tituli S. Cæciliæ elegerunt; vnde fauente Imperatore Frederico grauissimum in Ecclesia ortum est schisma, ordine 21. licèt alij duodecimum, alij 27. appellent: durauit ferè per viginti annos; nam Octauianus confirmatus in Concilio Papiæ, sub nomine Victoris III. receptus fuit à pluribus Prælatis Galliæ, Vngariæ, & Bohemiæ; immò & defuncto Victore suffecti fuerunt Callixtus, & Innocentius, ex quibus ille spontè, iste coactè renunciauit, vt referunt Baronius & Corjolanus *in dicto anno* 1150. Petrus Gregorius *de elect. cap.*11. *num.*33. Michael Rousselius *lib. 2. historia Pontif. iurisd. cap. 9. num.* 50. Radeuicus *de gestis Freder. lib.2.cap.*50. 51. 54 56. *& 66.* alij apud Florentem *in hoc tit.* de quo schismate agitur in præsenti textu, *in cap. sequenti*, & *in cap. 1. de schismaticis.*

2. b *Abiurato schismate.*] Plures schismatici huius schismatis abiurarunt schisma in ipso Concilio Lateran. sub Alexandro III. celebrato anno 1179. sub hac forma: *Ego N. anathematizo, & recuso omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam R. Ecclesiam Catholicam, præcipuè verò schisma Octauiani, Guidonis, & Ioannis, & ordinationes eorum irritas iudico, & eis contradico, & modò, & in antea me obediturum iuro, & promitto fidelitatem S.R.E. & Domino meo Alexandro, & successoribus eius iustè intrantibus; ipsique seruiam absque omni malo ingenio contra omnem hominem, secundùm ordinem meum. Consilia eius, quæ mihi scripto certo mandauerit, vel ipse commiserit, nulli hominum prodam, nec etiam pro periculo corporis, atque membrorum. Legatum Ecclesiæ Romanæ honorabo, & ducam, & reducam, & iuuabo expensis. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Euangelia.* Referunt Baronius *in prædicto anno*, & ex eo Spondanus *num.* 4. Alia abiurationis forma refertur *in cap. quotiens 1.q.7.*

3. c *Ordinem.*] De ordinatis ab schismaticis agemus *in cap. 1. de schismaticis.* In præsenti tantùm declarantur irritæ ordinationes factæ ab Octauiano, vt etiam declarauit Concilium Lateran. sub Innocentio II. nullas à Petro Leone pseudo-Pontifice factas: idemque aliud Lateran. sub Calixto II. circa ordinationes Burdini pseudo-Papæ statuit.

4. d *Confirmari.*] Legatus enim ex speciali commissione potest electiones confirmare, *cap. si Abbatem, de elect. lib.6.*

5. e *Suffraganeis.*] Archiepiscopus debet Episcopos consecrare cum suffraganeis: sed quia in nostro casu erat schismaticus, ipsi suffraganei tantùm poterant illum consecrare. Dicemus *in cap. si Archiepiscopus 6. de temporibus ordin.*

6. f *Ordinari.*] Licèt verbum ordinari, siue vt apud Græcos χειροτονία, aliquando accipiatur pro electione Episcopi, quæ fiebat tribus Episcopis præsentibus, *cap. non licet*, 63. *dist.* Cironius *in nostro tit.* tamen in præsenti accipitur pro consecratione, vt *in d.c.6. de temporib. ordin.* Cùm enim in nostro textu iam præcederent electio & confirmatio, sequi debebat consecratio.

7. g *Redierit.*] Aquileiensis enim Patriarcha, Peregrinus dictus, subscripsit electioni Octauiani in gratiam Imperatoris, vt refert Baronius *anno* 1160. *cap.4.*

COMMENTARIVM.

8. CONCLVSIO TRADITVR ET PROBATVR.

EX hac Alexandri epistola talis depromitur assertio: *Abiurans schisma dispensatiuè potest eligi.* Probant textus *in cap. nos consuetudinem*, 12. *dist. cap. 1. c. saluberrimum 7. q. 1. cap. pudenda, cap. ipsa pietas 24. q. 1. cap. 1. & 2. de schismaticis*, Vrbanus II. *in Concilio Placentino, can.* 11. Concilium Cæsaraugust. 2. *can.* 1. Illustrant Sanchez *lib. 2. summa, cap.*36. *num.* 18. Garcia *de beneficiis p.* 11. *cap.*10. §. 1. *num.* 161. Axor *tom. 1. instit. lib.*8. *c.* 20. *q.*6. Peña *in direct. Inquisit. 2. p. cap.*48. *comment.*73. Suarez *de censuris disput.* 43. *sect.* 2. Acuña *in cap. Catinensis* 17. 61. *dist.* Petrus Gregorius *de elect. cap.*8.

cap.8.num.17. Corrasius *de beneficiis cap.6.num 17.* Lambertinus *de iurepatronatus 1.part.lib.2. quæst.9. art.8.* Maiolus *de irregularit. lib.5. cap.46. num.4.* Vgolinus *eodem tractat. cap.36.§.3. num.7.* Gibalinos *eodem tract. cap. 5. dubio 2.* Iulius Lauorus *de elect. cap.16. num.98.* Coruinus *in ius canonicum lib.2.aphorism.tit.8.*

9. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed contra hanc assertionem ita pro dubitandi ratione insurgo: certum de fide est, peccatorem per pœnitentiam exuere veterem hominem, & alium ab antiquo considerari, *cap. ferrum, 50. dist.18.* ibi: *Non ergo in eo debet despici, quod fuit, quia iam incipit esse quod non fuit*; adeò vt pristinum statum per peccatum amissum recuperet, *cap. cùm renunciatur 32. quæst.1. cap. præceptum 32. q.5. cap.cùm ex aduerso, 50. dist.* vnde clericos per pœnitentiam reconciliatos veterem gradum recuperare deciditur *in cap. contumaces, cap. si quis presbyter, cap.benè, cap. sacerdos, 50. dist.* & ad vlteriores gradus posse ascendere variis auctoritatibus & exemplis probat Gratianus *in cap. Ioannes, cum sequent.50. dist.* etiamsi in hæresim prolapsi fuerint, dum tamen eam abiurauerint, *cap. ponderet, cum sequent. 50. dist.* igitur abiurans schisma, tanquam nouus homo, absque vlla dispensatione potest non solùm ad veterem redire gradum, verùm & ad altiorem ascendere. Accedit nam cui conceditur officium, concedi etiam debet beneficium, *cap.ex litteris, de excessibus Prælat.* Sed abiurans schisma, capax est officij; siquidem pristinum gradum retinet, & ad altiorem ascendere valet, quia irregularis non manet, vt contra Speculatorem & alios, probant Sanchez *in summa lib.2. cap.36. num. finali*, Suarez *de censuris disput. 43. sect.2.num.7.* Gibalinus *vbi suprà, cap. 5. dubio 2.* igitur ipse capax est absque vlla dispensatione beneficij, Episcopatus, vel alterius dignitatis ecclesiasticæ. Tandem & illud facit, nam pœnitens peractâ pœnitentiâ dicitur dispensatus quoad omnia à iure, vt probant Tiber. Decian. *lib.5. tractat. crimin. cap.54.num.16.* Acuña *in cap. si post 12. 50. dist.* igitur si schismaticus, eo quod pœnituit, & schisma abiurauit, dispensatus est à iure, non eget nouâ hominis dispensatione ad beneficia obtinenda.

10. TRADITVR DECIDENDI RATIO.

Quâ dubitandi ratione minimè obstante, præsens assertio vera est, cuius rationem vt percipiamus, omissis schismatis etymologia, definitione, & pœnis, de quibus agemus *in cap.1. de schismaticis*, sciendum est, schismaticos, vtpote Ecclesiæ corpus lacerantes, vt appellantur *in cap. aduocauit, cap. vbi, 24.quæst.1.* omnem potestatem in rebus ecclesiasticis amittere, quia extra Ecclesiam sunt, *cap. didicimus 31.24. quæst.1 cap. alienationis 12. quæst.2. cap.1. de schismaticis*: vnde nec eligi, nec eligere ad officium ecclesiasticum posse, probatur *ex d. cap.1.* immò à gradu, & dignitate eos deiici, probatur *ex cap. subdiaconus 40. cap. qui contra 24. quæst.1.* & ipso iure excommunicantur illi, *cap. de Liguribus, 22. quæst.1.* & si non resipiscant, pœnâ depositionis puniuntur, *cap. in nomine, 23.dist.* & si laici sunt, nobilitate priuantur, atque Principibus sæcularibus traduntur puniendi, *d.cap.de Liguribus*, & aliis pœnis plectuntur, de quibus agunt Turrisceremata *in summa Ecclesia, p.1. cap.8.* Petrus Gregorius *lib.2. partit. tit.7.* Deinde sciendum est, quod ad hoc vt electio Episcopi, vel similis Prælati ecclesiastici valida sit, debet fieri de eo qui non habet impedimentum canonicum, vt sunt irregulares, *cap. is cui 15. de sentent. excommun.* falsarij litterarum Apostolicarum, *cap. ad falsariorum, de crimine falsi*; sacrilegi, *cap. venerabilem, hoc titulo*; vsurarij, *cap. inter, de excessibus Prælat.* excommunicatione maiori ligati, *cap. postulasti 7. de clerico excommunicato*; interdicti, *cap. cùm inter R. de consuet. cap.1. de postulat. Prælat.* suspensi, *capite cùm dilectus 8. de consuetud.* periuri, *cap. querelam, de iureiurando*; publici aleatores, *d. cap. inter, de excessibus Prælat.* & alij quos enumerant Petrus Gregorius *de elect. cap.9.* Iulius Lauorus *vbi suprà*: ex quibus iam cognoscimus vera nostri textus decidendi ratio; nam cùm non possit eligi ad dignitatem ecclesiasticam ille, qui impedimentum ecclesiasticum habet; & schismaticus adeò per schisma ineligibilis reddatur, vt non possit ampliùs in Ecclesia ministrare sine dispensatione, *capite final. de temporibus ordin.* ideò tam ad Episcopatum, quàm ad alias dignitates ecclesiasticas eligi non valet: sed cùm hæc prohibitio, seu pœna sit tantum iuris ecclesiastici, ab Ecclesia imposita, & in his omnibus quæ à iure ecclesiastico introducta sunt, Pontifex valeat dispensare, *capite proposuit, de concess. præbend.* ideò si cum schismatico dispensetur, poterit in Episcopum, vel Ecclesiæ Prælatum eligi.

Nec obstat ratio dubitandi suprà adducta; 11. nam procedit in peccatis occultis, vbi per pœnitentiam totum expiatur delictum: at schisma est peccatum publicum, & notorium, ex quo etiam post absolutionem, & pœnitentiam remanet quædam infamia, quæ impedit etiam per pœnitentiam reconciliatum eligi ad dignitates ecclesiasticas. Nec augmentum difficultatis obstat; nam vt suprà *in dict.cap. ex litteris*, animaduertimus, plerumque iuxta disciplinam ecclesiasticam conceditur officium denegato beneficio, nunquam tamen è contra conceditur beneficium denegato officio. Nec tandem augmentum vltimum refragatur; nam vt docet Acuña *vbi suprà*, illud procedit iure antiquo, quando multa denegabantur, quæ posteà concessa fuerunt.

DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Sed superiori assertioni aduersatur textus *in cap. nos consuetudinem 12. dist.* 12. vbi cùm Episcopi Numidiæ petiissent à prædecessore Gregorij per Hilarium Chartularium S.R.E. seruari omnes consuetudines, quæ ab ipso Phocij tempore in electionibus sacris vetustas longa seruauerat. Respondet Gregorius, omnes consuetudines, quæ fidei Catholicæ contrariæ non essent, inuiolatas permanere debere, *Exceptis*, inquit, *his qui ex Donatistis ad Episcopum perueniunt, quos prouehi ad Primatus dignitatem etiam cùm ordo eos ad locum eundem deferat, modis omnibus prohibemus: sufficiat autem illis commissæ sibi plebis tantummodo curam gerere, non autem illos Antistites, quos catholica fides in Ecclesia sinu edocuit, & genuit, ad obtinendi culmen primatus anteire.* Ex quibus verbis expressè deducitur, non licere illis, qui schisma abiurarunt ascendere ad altiorem gradum, etiamsi illis permittatur in antiquo ministrare: ergo non rectè asseritur in nostro textu, post abiurationem schismatis schismaticum posse eligi in Episcopum. Huic difficultati respondendum est, textum illum procedere non præmissâ dispensatione; nam sola abiuratio schismatis non reddit schismaticum habilem ad dignitates ecclesiasticas, sed sequuta dispensatione redditur eligibilis, vt in nostro textu docetur: notat Gibalinus *de irregul. cap.5.dub.1.*

EXPONITVR CAP. NOS, 12. DIST.

Secundò opponitur textus *in cap. pudenda 22. q.1.* 13.

EXPONITVR CAP. PVDENDA 24. Q. 1.

q. 1. vbi asseritur, consuetudinem diutiùs obseruatam fuisse inter Aquileiensem Patriarcham, & Archiepiscopum Mediolanensem, vt vnus alterum consecraret; & cùm ambo in schisma peruenissent, vnus ab alio consecrationem accepit: quæstionis fuit, vtrum ritè esset consecratus? Et respondet Pelagius Papa, illum potiùs execratum, quàm consecratum dici debere, cùm ab schismatico, & non obseruatâ veteri consuetudine esset consecratus: quod idem decreuit Pontifex in casu contrario, si non schismaticus consecretur ab schismatico. Igitur qui in schisma inciderunt, perpetuò ineligibiles manent. Huic decisioni respondendum est in eo textu, tempore consecrationis durasse schisma, nec esse abiuratum, tam à consecrante, quàm à consecrato: vnde rectè ait Pelagius, quod sicut à Catholico Catholicus ordinatus dicitur consecratus; ita ab schismatico schismaticus consecrans dicitur execratus, id est non ritè consecratus, vt notauit Marcellus Donatus *in notis ad Suetonium, in Cæsare, cap. 10. tom. 6. Thesauri Critici.*

CAPVT VI.

Idem *in Concilio* [a] *Lateranensi.*

Licèt de vitanda discordia in electione Romani Pontificis manifesta satis à prædecessoribus nostris [b] constituta manauerint; quia tamen sæpè post illa per improbæ ambitionis audaciam grauem passa est Ecclesia [c] scissuram, nos etiam ad malum hoc euitandum, de [d] consilio fratrum nostrorum, & sacri approbatione Concilij, aliquid decreuimus adiungendum. Statuimus ergo, vt si fortè (inimico homine superseminante zizaniam) inter Cardinales de substituendo Summo Pontifice non poterit esse plena concordia, & duabus [e] partibus concordantibus, pars tertia concordare noluerit, aut sibi alium præsumpserit nominare; ille absque vlla exceptione ab vniuersali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur, qui à duabus partibus electus fuerit, & receptus. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confisus (quia de ratione esse non potest) sibi [f] nomen Episcopi vsurpauerit, tam ipse, quàm hi qui eum receperint, [g] excommunicationi subiaceant, & totius sacri ordinis priuatione mulctentur, ita vt [h] viatici etiam eis (nisi tantùm in vltimis) communio denegetur: & si non resipuerint, cum Dathan, & Abiron (quos terra viuos absorbuit) accipiant portionem. Præterea si à paucioribus quàm à duabus partibus aliquis electus fuerit ad Apostolatus officium, nisi maior concordia intercesserit, nullatenus assumatur, & prædictæ pœnæ subiaceat, si humiliter noluit abstinere. Ex hoc tum nullum canonicis constitutionibus, & aliis Ecclesiis præiudicium generetur, in quibus maioris & sanioris partis debet sententia præualere; quia quod in eis in dubium venerit, superioris poterit iudicio diffiniri. In Romana verò Ecclesia speciale aliquid constituitur, quia non poterit ad superiorem recursus haberi.

NOTÆ.

1. [a] L*ateranensi.*] Generali videlicet, celebrato Romæ in Basilica Lateranensi, quæ Constantiniana dicta est, & fuit olim Lateranorum nobilium ciuium Palatium, de quo Iuuenalis *satyra* 10. Congregatum fuit ob causam schismatis Octauiani, de quo *in cap. antecedenti:* interfuerunt in eo 300. Episcopi simul cum ipso Alexandro III. & licèt circa annum non consentiant historici, quos refert Barbosa *in cap. 7. de his quæ fiunt à Prælatis*; verius tamen est celebratum fuisse die 5. mensis Martij anno 1179. cuius Concilij canon primus refertur in præsenti: de eo Concilio agunt Otho Frisingensis *lib. 7. cap. vlt. Alexander vniuersalis totius Ecclesiæ Pater canonicè confirmatus est, qui secundo confirmationis suæ anno maximum Romæ Concilium congregauit.* Robertus Sigeberti continuator *anno* 1179. Guillelmus Tyrius *lib. 21. belli sacri, cap. 26. Anno ab incarnatione Domini* 1178. *qui erat Domini Balduini IV. annus quintus, mense Octobri, cùm anno præcedente indicta esset per vniuersum orbem Latinorum Romæ Synodus generalis.* Acta huius Concilij summatim, & compendiosè Matthæus Parisiens. *histor. Angliæ anno* 1179. ita describit: *Eodem anno habitum est Concilium, generale trecentorum & decem Episcoporum, XIV. Kalendas Aprilis in Patriarchio Lateranensi, cui præsedit Dominus Papa Alexander III. cuius statuta omni laude dignissima, sub viginti & octo, quæ sequuntur, capitulis continentur. De electione Summi Pontificis: De hæreticis Albigensibus, & diuersis eorum appellationibus: De Ruptariis & Brenantiis prædonibus, qui fideles affligunt: Quod nullus promoueatur in Episcopum, vel ad aliquem ordinis gradum, nisi legitimæ sit ætatis, & de legitimo matrimonio susceptus: Ne viuentibus personis Ecclesiæ conferantur, nec illis defunctis, nisi vltra sex menses vacent: De appellationibus: Ne intra sacros ordines constituti, vel qui ecclesiasticis sustentantur stipendiis, rebus se immisceant sæcularibus: De treguis statuendis & temporibus treguarum: Quod clerici vnam tantum habeant*

nimia credendi facilitate adductus, commentitium illius Concilij decretum suæ canonum collectioni inseruit, quæ res multos incautos, ipsumque Onuphrium decepit. Sed hanc fabulam validissimis argumentis refellunt Baronius *anno* 774. *numero* 10. & *anno* 964. *num.*22. Bellarminus *in apolog. contra Regem Angliæ*, *cap.* 6. *fol.* 67. Iacobus Greihserus *in apolog. pro Baronio, cap.* 1. & 2. Iulius Lanorus *de elect. cap.* 5. Coijolanus *in breuiario anno* 774. & 817. Martha *de iurisdict. part.* 1. *cap.* 31. Quintanadueñas *lib.* 1. *ecclesiast. cap.* 1. Cenedus *ad decretum, collect.* 64. Cartier. *vbi suprà*. Suarez *aduersus Regem Angliæ, cap.* 29. Morinus *in lucubrat. de orig. & progress. temp. iurisd. R. P.* Ioannes Cabassurius *in notit. Concilior.* , *in Lugdunens. Concil. fol.* 613. Sed cùm adhuc seditiones circa populi consensum præstandum darentur, Nicolaus II. statuit, vt deinceps qui Apostolicæ Sedi sine concordia & canonica electione Cardinalium Ecclesiæ Romanæ, ac deinde sequentium Clericorum intronizaretur, non Papa, vel Apostolicus, sed apostaticus haberetur, *cap.* 1. *cap. si quis pecunia*, 79. *dist.* referunt Platina *in eius vita*, Anast. Germon. *lib.* 2. *animadu. cap.* 16. Barbosa *de iur. eccles. lib.* 1. *cap.* 1. fusè Roussellius *d. lib.* 2. *cap.* 9. *per totum*, Ioannes Dartis *ad* 63. *dist.* Ab eo ergo tempore electio Pontificis ad Cardinalium Collegium spectat; sed cùm adhuc longissimus vsus tot sæculorum docuisset, quàm turbulenta foret Summi Pontificis electio, & eam Alexander III. expertus fuisset in tam longo schismate, in Concilio Lateranen. in præsenti textu relato constitutum fuit, vt is demùm legitimus haberetur Pontifex, qui à duabus Cardinalium partibus esset electus, exempli gratiâ, si sexaginta fuerint in electione Pontificis Cardinales, desiderantur suffragia quadraginta Cardinalium; & qui paucioribus suffragiis fretus Pontificis vsurpauerit dignitatem, tam ipse, quàm omnes eum recipientes, maiori excommunicationi subiacent, atque à totius ordinis gradu deiiciuntur.

13. PROSEQVVNTVR ELECTIONIS FORMÆ. Hæc de personis eligentium sufficiant: nunc de formis in electionibus Pontificis vsitatis agamus. Primò per inspirationem electio fit quando repentè, nullo inter eligentes ordine seruato, sed vnus post alium per reuelationem diuinam continuò aliquem eligunt, *cap. quia propter*, *versiculo nisi, hoc tit.* vt contigisse Fabiano narratur; dum enim Clerus & populus conuenissent pro facienda electione & successore designando, columba de sublimi euolans, eius capiti insedit, & audita est vox: *Tu Romæ Episcopus designaberis.* Narrant Eusebius *lib.* 6. *histor. cap.* 22. Platina *in eius vita*, Baronius *anno* 238. quæ electionis forma præstantior est cæteris, *l.* 21. *tit.* 5. *partit.* 1. *Esta eleccion tienen por mas noble que las otras, porque no ay otro mouedor de las voluntades de los homes, sino solo el Espiritu Santo.* Illustrant Simon Maiolus *dierum canicul. tom.* 2. *colloq.* 6. *pag.* 465. Solorzanus *tom.* 1. *de iure Indiar. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 10. Similiter per adorationem fit electio, cùm Cardinalium duæ partes, nullo facto scrutinio, omnium consensu, & voluntate aliquem in Romanum Pontificem adorant, & salutant. Quo electionis modo electos fuisse Clementem VII. anno Christi 1523. Paulum III. anno 1534. Iulium III. anno 1550. Marcellum II. ann. 1555. Pium IV. anno 1559. Pium V. anno 1566. referunt Azor *lib.* 4. *instit. p.* 2. *c.* 5. Iulius Lauorus *de elect. c.* 9. Per viam compromissi fit electio, quando aliqui Cardinales eliguntur, in quos omnium vice eligendi potestas transfunditur cum certis clausulis, & conditionibus in ipso compromisso explicatis; de qua forma agemus *in cap. causam* 8. *hoc tit.* Accedamus iam ad viam electionis per scrutinium, quæ magis frequens & vsu recepta est: hæc autem celebratur præsentibus omnibus, qui debent, & possunt commodè interesse; & tunc tres ex ipso collegio Cardinalium electi, sigillatim, & secretè singulorum suffragia exquirunt, & in publicum proferunt; & is censetur electus, in quem vel omnes, vel duæ ex tribus partibus consentiunt: circa quam electionem plura statuit Gregorius XV. Bulla data 17. Kalendis Decembris anno 1621. de quo Lauorus *vbi suprà*, *cap.* 10. Cartier. *vbi suprà*, Diana *p.* 12. *tit. de conclaui*: nulla tamen ex his formis necessariò præscripta est in electione R. Pontificis; quocumque enim modo duæ partes consentiant, electus legitimè Pontifex erit, Lauorus *suprà*, *cap.* 6. *num.* 59. Barbosa *d. cap.* 1. *de R. Pontifice*, Bonacina *de elect. R. Pontificis*, qui ex variis Pontificum constitutionibus referunt, & describunt formam, quam hodie seruant Cardinales anteà & post electionem in conclaui. Manet ergo ex nostro textu, electionem Pontificis fieri debere à duabus partibus Cardinalium, ita vt ipsi non repellantur à suffragio, etsi sint vinculo excommunicationis ligati, *Clementina ne Romani*, §. *cæterùm*, *de elect.* variis Bullis probat Lauorus *cap.* 6. *num.* 22. ampliùs, etsi illis non sit traditus galerus, nec os apertum, ex constitutionibus Pij V. & Gregorij XV. quas refert Lauorus *vbi suprà*: nec interest quod omnes Cardinales electioni non intersint, ad præsentes tantùm spectat electio, & absentes agere contra eam non possunt, nec alteri vt eligat, votum committere. Azor *d. lib.* 4. *cap.* 2. quod ampliatur, vt procedat etiamsi duo tantùm remanserint Cardinales, cæteri verò vel absentes, vel mortui sint: illi enim tantùm debent eligere, *cap. Adrianus*, 63. *distinct. cap. non licet*, §. *his* 19. *quæst.* 7. immò etsi vnus remanserit, ad ipsum spectabit electio. Lauorus *vbi suprà*, *num.* 26. si autem omnes decessissent, Canonici Lateranenses eligerent Pontificem; & si tempore obitus Pontificis congregatum sit Concilium generale, etiam ad Cardinales spectabit electio, vt ex plurimis resoluit Lauorus *suprà*, *num.* 29.

Ex his iam apparet vera decidendi ratio ad nostrum textum; nam cùm electio Pontificis à nemine confirmetur, nec possit dari superior, qui hoc ius confirmandi habeat; ideò à duabus partibus debet celebrari, præcipuè cùm electio hæc magni momenti sit, & in his rebus, quæ magni ponderis considerantur, non maior pars sufficiat, sed duæ partes desiderentur, *l.* 3. *ff. de decretis ab ordin. faciend.* Plinius *epist.* 50. Docent Gothofredus *in d. l.* 3. Reuardus *in l.* 160. *ff. de reg. iur.* Vnde rectè Alexand. III. in Concil. Lateranensi decreuit, electionem à duobus partibus Cardinalium fieri debere, & cùm non sit superior, qui similem electionē confirmare possit, non erit qui aliquam exceptionem contra eam admittere valeat, vnde nulla exceptio aduersùs similem electionem opponi potest. 14. EX HIS IAM APPARET RATIO DECIDENDI.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, vbi dicebamus populum, & Clerum electioni Pontificis interesse posse; cui facilè fit satis ex suprà traditis. Nec primum augmentum refragatur, nam verum est, Pontificis electionem confirmari non posse, vt probat Hallier. *de sacris elect. fol.* 929. cuius rei rationem tradit Nicolaus *in cap. in nomine*, 15. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

mine, 23. *dist.* ibi: *Quia Sedes Apostolica cunctis in orbe terrarum præfertur Ecclesiis, atque ideò super se Metropolitanum habere non potest.* Cardinales Episcopi proculdubio Metropolitani vice funguntur, qui videlicet electum Episcopum ad Apostolici culminis apicem prouehunt: nec verba prædicti Episcopi Portuensis contrarium suadent, nam præterquam quod illi fides adhibenda non est, cùm schismaticus sit, & in gratiam Anacleti instrusi contra Innocentium II. scripserit, responderi potest, eam consuetudinem tunc temporis in Ecclesia viguisse, vt in electione Pontificis ea forma seruaretur, quæ in electionibus aliorum Episcoporum custodiebatur, videlicet, vt Pontifex à Clero eligeretur, populo expeteretur, & Episcopis prouincialibus confirmaretur; non quia Pontifex confirmatione egeret, sed quia cùm Episcopi propter loci distantiam electioni adesse non poterant, consensum suum eo modo præstarent; quam consuetudinem latè illustrat Hallier. *de sacris elect. tit. de tempore consecrationis Episcopi*, §.6. Nec secundum augmentum obstat, ex quo diccbamus, exceptionem hæresis opponi posse contra electionem factam etiam à duabus partibus; nam licèt noster textus affirmet, nullam exceptionem electo opponi posse, intelligitur ita, nisi exceptio eius naturæ sit, vt iure naturali, aut diuino impediat electionem, vt exceptio hæresis; quia si contra Pontificem ob hæresim agi potest, *cap. si Papa, dist.* 40. multò magis & hæresis exceptio opponi, ex regula *Quæ ad agendum, de reg. iur. lib.*6. potest etiam opponi exceptio simoniæ, *cap. si quisquam*, 75. *dist.* Iulius II. in constitotione, quæ incipit, *Cùm tam diuino*: exceptio metus; non est enim electio vbi non est libera voluntas, *cap. cùm locum, de sponsalibus.* Conciliom Constantiense *sess.* 29. Lautorus *suprà, cap.*6. *num.*38. plures dat Cabreros *de metu lib.*2. *cap.*5. *num.*59. Cùm igitur istæ exceptiones repugnent substantiæ electioois, admittuntur etiam in electione Pontificis: noster autem textus eas reiicit, quæ iuri canonico tantùm repugnant, vt si electus non sit in sacris, sit per saltum ordinatus, & similes. Azor *dicta parte* 2. *lib.* 1. *cap.*5.

CAPVT VII.

Idem in [a] eodem.

CVm in cunctis sacris [b] ordinibus, & ecclesiasticis [c] ministeriis sint ætatis maioritas, [d] grauitas morum, & litterarum scientia inquirenda; multò fortiùs in Episcopo hæc oportet inquiri, qui ad curam aliorum positus, in se ipso debet ostendere [e] qualiter alios in domo Dei oporteat conuersari. Ea propter, ne quod de [f] quibusdam pro necessitate temporis factum est, trahatur à posteris in exemplum, præsenti decreto statuimus, vt nullus in Episcopum eligatur, nisi qui iam trigesimum annum ætatis [g] exegerit, & de [h] legitimo matrimonio sit natus, qui etiam vitâ & scientiâ commendabilis demonstretur.

NOTÆ.

1. a EOdem.] Concilio videlicet Lateranensi, *cap.*2. vbi reperiuntur verba huius textus, & etiam in prima collectione, *sub hoc tit. cap.*16. ex quibus transcripsit Raymundus. Meminit huius canonis Innocentius III. *lib.*1. *in epist. Vsalensi Episcopo missa*, apud Sirletum *fol.* 220. his verbis: *Quod cùm quamplurimi Suecia clerici non sint de legitimo thoro suscepti, qui ob sua generationis erubescentiam, altioris gradus culmen appetere nullà præsumptione deberent, contra constitutionem in Lateran. Concilio prouidà deliberatione innouatam, venire nullatenus metuentes, Episcopatuum dignitates inuerecundè obtinere contendunt*, &c.

2. b *Ordinibus.*] Et in cæteris aliis ætas certa præfiuita est à sacris canonibus, tam antiquis, quàm recentioribus; nemini enim citò manus est imponenda. D. Paulus *ad Timoth. cap* 5. vt constat *ex cap. miramur*, 61. *dist. cap. subdiaconus* 4. 77. *dist. cap. presbyter*, 28. *dist. cap. vel non est compos* 14. *de temporib. ordin. cap. super* 33. *de præbendis, cap. final. de temporib. ordin. lib.*6. ætas enim vnicuique ordini assignata refertur *in cap. de his* 5. 28. *dist. cap. in singulis*, 77. *dist.* nouissimè in Tridentino *sess.*25. *cap.*5. & 6. Pro quorum iurium expositione plura adducemus *in cap. cum te, de ætate & qualitat.*

3. c *Ministeriis.*] Videlicet dignitatibus, & officiis ecclesiasticis; sæpè sæpiùs enim, tam in iure nostro, quàm Cæsareo ministeria accipiuntur pro officiis, aut dignitatibus, *cap. multi* 1. *quæst.*1. *cap. nulla ecclesiastica monasteria, de concess. præb.* §. *inferiora verò ministeria nostri textus, cap. Ioannes, de clericis coniugatis, cap. cum singula*, §. *prohibemus, de prebend. lib.*6. Concilium Parisiense 3. *can.*9. *l.*2. *ff. de officio Proconsulis, l. illicitas* 6. §. *illicita, ff. de officio Præsidis, l. in eamdem* 10. *ff. ex quibus causis, l.*2. *ff. de seruis fugitiuis*: notant vtriusque iuris Lexicographi *verbo Ministeria.*

d *Grauitas morum.*] Quæ in Episcopo, & quolibet Prælato Ecclesiæ præficiendo maximè desideratur. D. Isidorus *lib.*3. *de summo bono*, *c.*34. *Non sunt promouendi ad regimen Ecclesiæ, qui adhuc vitiis subiacent.* Saluianus *lib.*2. *ad Eccles. Quidquid enim de aliis omnibus dictum est, magis absque dubio ad eos pertinet, qui exemplo esse omnibus debent; & quos vtique tantò antestare cæteris oportet deuotione, quantò antestant omnibus dignitate.* B. Laurentius Iustin. *lib. de compunct. part.*2. D. Gregorius *homilia* 17. *in Euang.* latè illustrat Theophilus Raynaud. *tom.*12. *tract. Mala è bonis, cap.*16. 4.

e *Qualiter.*] Faciunt D. Gregorius *in Pastorali lib.*1. *cap.*10. & 11. ibi: *Episcopus debet ad exemplum viuendi protrahi.* Concilium Aquisgran. *can.*13. Turonense sub Carolo Magno *can.*4. *Episcopi vitâ, habitu, formâ, & communicatione suis sint subiectis exemplum, & viuendi norma.* Cabilon. sub eodem, *can.*2. Valentinum sub Lothario, *can.* 13. Isidorus Pelusiota *lib.*1. *epist.*319. ibi: *Cùm sacerdos gregis forma, & Ecclesiæ lumen dicatur, & sit reuera, subditos, vt ceram sigillo, sic ipsius moribus* 5.

 imprimi

imprimis necessum est. Filesacus *in cap. primo*, §. 3. *de officio ordin.* hinc Episcopus peccans, grauiùs punitur quàm cæteri fideles, *cap. cùm quædam, de iureiurando.*

6. f *Quibusdam.*] Cùm enim in electionibus Episcoporum Regis exprectabatur assensus, inter alia incommoda, quæ sequebantur, præcipuum erat, quia pueri & ignari Ecclesiis præficiebantur. Iuo Carnotensis *epist.* 6. *&* 7. ibi:

Eligimus puerum, puerorum festa colentes;
Non nostrum morem, sed Regis iussa sequentes.

Vnde refert Flodoardus *lib.4.chron.cap.*22. Oldaricum Aquensem Episcopum, præfectum Ecclesiæ Rhemensi fuisse vice Hugonis Comitis tunc paruuli: quod etiam refert Baronius *tom.*10.*anno* 925. *num.*8. ibi: *Illud planè tunc primò contigit in Ecclesia Dei videri monstrum, numquam hactenus in Orbe Christiano visum, nec auditum, immò nec puto mente conceptum, cùm videlicet puer nondum quinquennis, nondum alicuius inferioris ordinis capax, vix ferulà prima addiscens elementa, Rhemensis eligatur Archiepiscopus.* Similem casum refert Spondanus *in epitome, anno* 933. ibi: *Quo tempore res accidit, quæ nunquam in ea Ecclesia fuerat audita, vt post Stephanum non alius nisi temporaneus substitueretur Antistites, nempe Triphon monachus, qui sedit vsquedum Theophila, & filius Romani Imperatoris adolescens, tunc sexdecim annorum, legitimæ esset ætatis, vt posset fieri Patriarcha: quem tamen hoc anno reuera creatum fuisse Patriarcham ex Curopalate constat, dum numerat annos sedis eius viginti tres; sed loco ipsius Triphonem constitutum esse administratorem eius Ecclesiæ.* Cuius abusus iam conquerebatur Bernardus *epist.* 12. *post medium: Scholares, pueri, & impuberes adolescentuli, ob sanguinis dignitatem promouentur ad ecclesiasticas dignitates; & de sub ferula transferuntur ad principandum presbyteris; lætiores interim quòd virgas euaserint, quam quòd meruerint principatum.* Et *epist.* 271. Philippus Abbas *lib. de dignit. cleric. cap.*115. *Væ tibi terra*, scriptura dicit, *cuius Rex puer est. Hoc est dicere: Væ tibi Ecclesia, cuius Prælatus vitam retinet puerilem, non assumens grauitatem senilem, non fortitudinem iuuenilem.* Illustrat Theophilus Raynaud. *tom.*12. *tract. Mala è bonis, cap.*6. *ex num.*30.

7. g *Exegerit.*] Antiquiores in præsenti, & Glossa *in cap. vnico, verbo compleuerit*, existimarunt, sufficere Episcopum eligendum tetigisse trigesimum annum, non verò necessarium esse perfecisse. Sed licet hoc in terminis iuris communis defendi posset, hodie tamen non potest admitti post constitutionem Gregorij X V. editam die 15. Maij anno 1591. in illis verbis: *Annum trigesimum explicuisse.* Ex quibus constat desiderari trigesimum annum expletum: ita docent Armendariz *ad leges Nauarræ, in l.*1. *tit.*7. *lib.*1. *num.* 18. Gutierrez *lib. canonic. q.*26. *n.*39. Lessius *de iustitia lib.*2. *cap.*34. *dubio* 20. Diana *p.* 5. *tractatu* 2. *resolut.* 19. Narbona *anno* 30. *q.*5.

8. h *Legitimo.*] Quæ ad hanc textus partem spectant, petenda sunt ex traditis *in cap.*1. *de filiis presbyter.*

COMMENTARIVM.

9. CONCLVSIO TRADITVR, ET PROBATVR.

EX hoc textu sequens deducitur assertio: *Episcopus debet eligi, qui* 30. *annos habeat, ex legitimo matrimonio sit natus, & litteris polleat.* Probant textus *in cap.*2. *dist.*36. *cap. si gens, cap. presbyterum*, 56. *dist. cap.* 1. 59. *dist. cap. Episcopus*, 77. *dist. cap. qui in aliquo*, 51. *dist. cap. vlt. de ætate & qualit. cap. innotuit* 20. *cap. cum Vvintoniensis, hoc tit.* Concilium Arelatense tertium, *can.* 1. ibi: *Episcopatus, vel presbyteri honorem nullus laicus ante præmissam anni conuersionem, vel ante triginta ætatis annos accipiat.* Romanum sub Eugenio II. *can.* 4. Lateranense sub Leone X. *sess.* 9. Tridentinum *sess.* 7. *cap.*1. & *sess.* 24. *cap.*12. Aquisgran. 2. sub Ludouico, *p.*2. *cap.*2. *&* 3. Gregorius VII. *lib.*9. *regest. epist.*2. *circa medium*, Gregorius XV. in constitutione suprà relata. Illustrant Azor, Suarez, Toletus, Reginaldus, Lessius, Sayrus, Garcia, Menochius, Rebuffus, Gutierrez, Armendariz, & alij relati ab Acuña *in cap. Episcopus* 6. *num.*17. 77. *dist.* Berthachinus, & Petrus Gregorius apud ipsum, *in cap.*1. *num.*6. *dist.*60. Henriquez & Salcedo laudati ab ipso *in cap. qui in aliqua*, 51. *dist.* innumeri relati à Barbosa in præsenti, *de potestate Episcopi allegat.*1. *num.*26. & ad Concilium *sess.*7. *cap.* 1. quibus addendi sunt Narbona *de ætate, anno* 30. *q.*5. Filesacus *in cap.*1. §. 3. *de officio ordin.* Ægidius Bossius *tom.*1. *moral. tit.* 2. §. 4. Sauatus *ad Sidonium lib.*5. *epist.*5. Pirrus *tom.*1. *Siciliæ sacræ, fol.*419. Cresolius *lib.*2. *mystag. cap.*7. Yepes *tom.* 5. *chron. D. Benedicti, anno* 935. *cap.* 1. Turturetus *in paralel. cap.* 15. Anton. August. *lib.* 4. *in epitome, tit.*9. *&* 10. Salmeron *in Principe absconditio, meditatione* 18. §. 3. Garcia *tom.* 2. *polit. folio* 89. *&* 93.

Sed aduersus hanc conclusionem sequentes insurgunt difficultates; & prima aduersus eam partem in qua asseritur, minorem triginta annorum non posse in Episcopum eligi, in quam sic argumentor: Morum honestas, & mentis solertia non ita adscriptæ sunt ætati triginta annorum, vt antea obtineri non valeant; nam sicut malitia, sic prudentia supplet ætatem, *l.*1. *C. de Præpositis sacri cubiculi, lib.* 12. *cap. de illis, cap. finali, de despons. impub.* quippe vita commendabilis non nascitur ex diuturnitate annorum, aut ex numero eorum computatur; sed ex probatis moribus, quibus si polleat Episcopus, eligi debet, quamuis ætate minor sit, vt in iudice eligendo aiebat Cassiodorus *lib.* 2. *variar. epist.* 1. ibi: *Dignus planè largitatibus nostris, qui in ipso pueritiæ flore maturis moribus lubricam frænauit ætatem, & quod varum commentiæ bonum est, patre priuatus, grauitatis factus filius est, cupiditatem inimicam sapientiæ subiugauit, vitiorum blanda contempsit.* Id probemus exemplis. Timotheus enim iuuenis in Episcopum electus fuit. D. Paulus 1. *ad Timoth.*4. vbi reddit rationem D. Ambrosius, quia quantùm ad ætatem pertinet, iuuenis erat; quantum ad mores, & conuersationem, senior, & grauis. Idem de Paulo Constantinopolitano Archiepiscopo refert Socrates ibi: *Qui vt ætate admodum iuuenis, ita prouidentiâ & consilio senex erat.* Etiam id de S. Honorato refert Hilarius Arelat. *in eius vita*; & multos honoribus, & dignitatibus iuuenes decoratos referunt Bobadilla *lib.*1. *polit. cap.*7. *num.*22. Cresolius *lib.* 2. *mystag. cap.* 13. Laurentius Beyerlink *in Theatro vitæ humanæ, verbo adolescentia.* Vnde olim apud Romanos virtute pollentes, non attentâ ætate admittebantur. Tacitus *lib.*11. *annal.* vbi notauit Lessius: ergo etsi trigesimum annum quis non expleuerit, poterit in Episcopum eligi. Secundò contra eam partem, vbi docetur eligendum Episcopum litteris conspicuum esse debere, nec illitteratum eligi posse, sic insurgo: Quælibet Domini nostri actio debet esse vitæ nostræ instructio, *cap.* 4. 10. TRADITVR DVBITANDI RATIO.

de

de elect. sed Dominus noster non vocauit, aut elegit litteratos in Apostolos, sed piscatores; & Petrus, & Ioannes illiterati dicuntur *Actorum cap.4.* ergo & Ecclesia noo debet eligere litteratos, sed virtutibus pollentes. Accedit, nam plurimos sanctos omnem litteraturam parulpendisse, notum est. Rex Dauid aiebat: *Quoniam non noui literaturam, introibo in potentiam Domini.* Et D.Paulus Vas electionis aiebat: *Scientia inflat.* Et Corinthiis gratulabatur, eo quòd essent litterarum, & disciplinarum huius sæculi rudes, ac imperiti. Celebre etiam est S. Augnstini de salutari ignorantia documentum; cùm enim sibi narraretur vita S.Antonij, repentè (vt ipse fatetur *lib.8. confess. cap.8.*) exclamauit: *Quid est hoc, quod audisti? surgunt indocti, & cælum rapiunt; & nos cum doctrinis nostris sine corde sumus, vbi volutamur in carne & sanguine.* De S.Benedicto refert D. Gregorius *lib.2. dialog.* quod de domo parentum discessit scienter nesciens, & sapienter indoctus. Denique oraculum est, *littera occidit, spiritus autem viuificat:* ergo gratia sufficit in Episcopo, nec humanâ scientiâ opus est.

11. ÆTAS TRIGINTA ANNORUM NATURALIS. Sed his non obstantibus, vera est nostra assertio, quæ rationibus probatur. Primæ partis, vbi docetur in Episcopo eligendo desiderari ætatem 30. annorum, ratio ex eo prouenit, quia hæc ætas naturalis est; vnde apud Romanos ea ætas præfinita fuit in seruo manumittendo, vt iura ciuitatis Romanæ consequeretur, vt agnosceret manumissus libertatis beneficium sibi collatum. Vlpianus *in fragmentis tit.* 1. ad quod caput legis Æliæ Sentiæ spectant textus *in l.ex parte 39.§ seruo, ff. familia ercíscundæ, l. vlt. ff. de rebus dubiis, l. Aristo 46. ff.de manum. testam. l.si quis ita 13. ff.de statuliberis, l. qui filium 74. in fine, ff.ad Trebellianum:* notarunt Fornerius *lib.6.rerum quotid cap.26.* Merillus *lib.2. obseru. cap.21.* Cuellar. *de manumiss. num.54.* ipsi etiam Romani in suis legibus annalibus statuerunt, ne quis Prætor fieret ante 30.annos, quia non est concedenda administratio Reipub. ei, cui non conceditur suorum bonorum dispositio. Refert Diocasius *lib.53.* Suetonius *in Augusto, cap.* 32. Et aliâ lege latâ à Cn. Pompeio cum M. Crasso, Coss. anno vrb. cond. DCCL. cautum fuit, ne minor annis 30. Magistratum cepisset, in Senatúve esset. Apud Plinium Iuniorem *lib.10.epist.* Romani etiam constituerunt, ne ante quadragesimum annum quis Consulatum haberet: rationem reddit Cicero *Philipp.5.* in fine: *Legibus annalibus maiores nostri cùm grandiorem ætatem ad Consulatum constituebant, adolescentiæ temeritatem verebantur, & ne Ædilitatem ante 27. annum gerere possent, nec minor 25. annis in Senatorem eligeretur.* Nec etiam adstante hominum penuriâ, *l.ad rempub.8. ff.de muneribus & honorib. l.2. §.final. ff.de iure immunit. l.Lucius 21. §.penult. ff. ad municipalem.* Apud varias etiam nationes constitutum reperitur, vt non nisi prouectæ ætatis viri ad dignitates, & magistratus admitterentur; apud Hebræos enim in sacerdote ætas 20. annorum, in Pontifice 26. desiderabatur. Seldenus *de success. Hebræorum, cap.4.* licèt nullam ætatem istis ministeriis præscriptam esse doceat Pater Menochius *lib.2. de republica Hebræorum, cap. fin. circa finem.* Apud Athenienses Helicalistæ, id est qui in Helica iuri dicundo præerant, conceptis verbis iurabant, se trigesimum ætatis annum excessisse. Demosthenes *contra Timocratem.* De Spartianis idem tradit Plutarchus *in vita Licurgi:* de aliis Petrus Gregorius *lib.47. syntagm. cap.9.* cùm ergo maior & prudentia, & cura in regendis animabus, quàm in regendis corporibus requiratur, *cap. cùm sit ars, de ætat. & qualit.* meritò sacri canones in eligendo ad Episcopatum ætatem 30. annorum præscripserunt. Accedit exemplum Hebræorum, vbi nullus ante trigesimum ætatis annum ad populum concionem habere, Doctoris, Prophetæve munere fungi poterat, nisi 30. annis natus: vnde D.Ioannes Baptista ætatis annum trigesimum agens prædicare cœpit, & Christus Dominus noster triginta annis natus baptizatus fuit, & tunc prædicare cœpit, vt expendunt Patres Concilij Neocæsareensis relati *in cap. presbyter, 78. dist.* Illustrant Cresolius *mystag. cap.7.* Baronius *anno* 31. Viuar. *in notis ad Flau. Dext. anno* 31. *fol.*21. Meritò ergo in Episcopo ætas triginta annorum desideratur, in qua ætate Senatores eligendos esse, probat Langleus *lib.7. semest. cap.11.* & in his Regnis Hispaniarum Inquisitores hæreticæ prauitatis in eadem ætate eligi debere probant Carena *de officio Inquisit.1. part.§.4. num.*18. Simanchas *de catholicis inst. tit.34.* licèt iure communi attento in eis ætas quadraginta annorum desideretur, vt docent Eymericus *part.3.direct.quæst.2.comment.*51. Farinacius *de hæresi quæst.*186. *num.*46. Delbene *tom.2. de officio Inquisit. dubit.*1.

12. SECUNDÆ PARTIS CONCLUSIONIS RATIO. Secundæ etiam partis conclusionis ratio ex eo prouenit, nam Episcopi officium & munus est docere, & prædicare, *cap. inter, de officio ordin.* Synodus 6. Trullana *can.19.& 20.* vbi Balsamon, D. Ambrosius *lib.1.de officiis, cap.1.* ibi: *Cùm iam effugere non possimus officium docendi, quod nobis fugientibus imposuit sacerdotis necessitudo.* Sidonius *lib.5. epist.3.* vbi Sauarus *verbo Qui miserant:* & Apostolus 1. *ad Timoth. cap.1.* Episcopum Doctorem debere esse prædicat. D.Isidorus *lib.2. de offic. Ecclesiast. cap.5. Episcopo etiam scientia scripturarum necessaria est; quia si Episcopi tantùm sancta sit vita, sibi soli prodest sic viuens. Porrò si & doctrina, & sermone fuerit eruditus, potest cæteros quoque instruere, & docere suos, & aduersarios retinere, qui nisi refutati fuerint, atque conuicti, facilè possunt simplicium corda peruertere.* Citatur locus hic in Concilio Aquisgran. 1. sub Ludouico, *cap.9.* & sumptus est magnâ ex parte ex B. Hieronymo *in comment. ad epist. Pauli ad Titum, cap.1.* Latè probat I.Filesacus *in cap.1. de officio ordin. §. 4. per totum.* Debet etiam Episcopus causas iudicare, & criminosos pœnis à iure statutis punire, *cap.1. de officio ordin.* quomodo ergo illiteratus poterit ea exequi? Vnde ignorantiam Præsulum valde damnarunt Zosimus Pontifex *epist.1. cap.1.* Hilarius *epist.1. ad Ascanium, c.4.* Gregorius VII. *lib.9. regest. epist.2.* iustè ergo tot canonibus statutum est, in Episcopum, illiteratum eligi non posse.

13. DISSOLVUNTUR DIFFICULTATES. Nec obstant difficultates suprà expensæ: non prima, nam licèt ante trigesimum annum in vno, vel alio sacerdote possint reperiri morum honestas, mentisque solertia; non tamen id frequentiùs ita contingit; quare Ecclesia non ad ea, quæ rarò, sed quæ frequentiùs accidunt, respiciens, statuit ætatem triginta annorum in Episcopo eligendo. Adducta autem pro dubitandi ratione euincunt, posse R. Pontificem ante eam ætatem cum aliquo dispensando, eum in Episcopum eligere, seu confirmare, vt contingit in electione Rudesindi Episcopi Dumiensis, vt referunt Yepes *tom.5.chron. D.Benedicti, anno 935. cap.1.* Tamayo à Salazar *tom.2. martyrol. Hisp. die 1. Martij.* Nec secunda

secunda difficultas obstat ex variis auctoritatibus, & exemplis petita, quibus sigillatim est satisfaciendum: non exemplum deductum ex Apostolis; nam licèt quandiu Apostoli tantùm piscatores erant, litteras nescirent, tamen postquam à Domino electi fuerunt, & missi vt prædicarent in vniuersum orbem, Spiritu sancto illuminati loquebantur variis linguis magnalia Dei, vt omnes Scribas & Doctores legis veteris in stuporem raperent, vt refertur *Actuum Apost. cap.4. & 13.* Nec illud Dauidis, *quia non noui litteraturam*, ad rem facit: nam præterquam quod, vbi in vulgata legitur *litteraturam*, in alia versione legitur, *non noui numeros*, seu arithmeticam; & in alia habetur, *non noui negotiationes*, vt notarunt D. Augustin. *ibi*, D. Ambros. *lib.3. de officiis, cap.6.* Gelasius Papa *in epistola decretali*; nemo ignorat Propheram Regem non fuisse Sacerdotem, aut Leuitam; quare non illis litteris egebat, quibus ministri Ecclesiæ debent pollere, & quæ adeò ex sacra pagina in ministris desiderantur, vt apud Oseam *cap. 4. vers. 8.* illa interminatio legatur: *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* Nec auctoritates D. Pauli aduersantur; nam Apostolus non de litterarum inscitia agit, sed de minori eloquentiæ cultu; & sic loquitur *ad Corinth. 2. cap.1. vers.6. Imperitus sermone, non tamen scientiâ.* Scitè ad rem D. Augustinus *lib.4. de doctrina Christ. cap.7.* ibi: *Sicut præcepta eloquentiæ secutum fuisse non dicimus, ita, quod eius sapientiam secuta sit eloquentia, non negamus.* Ad sententiam illam Pauli, *littera occidit*, præuia est solutio, videlicet Apostolum agere de littera legis, quam accipiebant Iudæi, neglecto litteræ sensu; illa enim occidebat, vt docent latiùs prosequentes ipsius loci explicationem Fr. Antonius Perez *in pentateuc. fidei, cap.4.* Conradus Kling. *lib.3. disput. cap.28. per totam.* Facetè & acutè Thomas Morus Lusit. cum quodam ecclesiastico valde ignaro, qui suam ignorantiam defendebat, & hoc prætextu tegebat, *littera occidit.*

Magne Pater clamas, Occidit littera, in ore:
Hoc vnum semper, Littera occidit, habes.
Cauisti bene tu, ne te vlla occidere possit
Littera; nam nulla est littera nota tibi.

Manet ergo, prædicta testimonia nullo modo adstruere inscitiam in viris ecclesiasticis, in quibus eam maximè damnandam esse probant Filesacus, & alij suprà citati.

Sed superiori assertioni primò obstat textus *in cap. quorundam, 34. dist.* ex cuius verbis expressè 14.
deducitur, iuuenem, & per consequens trigesimum annum non habentem, Episcopali dignitate fungi posse, cùm de Lanfredo in eo textu referatur, iuuenem esse, & iuuenilibus ardoribus deditum. Cui difficultati satisfaciendum est dicendo, non rectè deduci, Lanfredum non habuisse ætatem naturalem in Episcopo præscriptam, ex eo, quod appelletur iuuenis; cùm latè iuuenis dicatur etiam ille, qui supra quinquagesimum annum habet; siquidem iuuentutis ætas incipit ab anno 25. & finitur in quinquagesimo, vt probat Narbona *anno 25. quæst.1. & anno 50. quæst.1.* Deinde, nam iuuenis ibi in eo textu dicitur Lanfredus, non tam ætatis ratione, quàm ob vitia, quæ ipse committerat; iuuenes enim lubrico ætatis ad venerem facilè prolabuntur. Concilium Toletanum 4. *can 23.* latè illustrat Feloaga *in cap.1. de his quæ vi, ratiocin. 5. per totam*, Cresolius *lib.2. mystag. cap.3. sect.4.* Sauatus *ad Sidonium lib. 7. epist.2.* Buseus *de statibus hominum, verbo Adolescentia.* Quare cùm Lanfredus, de quo in eo textu, veneri, & venationi deditus esset, dicitur iuuenis, quia iuuenilibus ardoribus flagrabat; non verò quia ita iuuenis existeret, vt trigesimum annum non expleuisset.

OPPOSITVA CAP. QVORVMDAM, 34. DIST.

Secundò obstat nostræ assertioni textus *in nouella 123. de Sanctissimis Episcopis, cap.1. §.1. collatione 9.* ibi: *Hoc quoque decretis oportet inferri, quia non minus quam trigintaquinque ætatis annos habeat is, qui eligitur.* Ex quibus verbis expressè deducitur, Episcopum non esse eligendum, nisi trigesimumquintum annum habentem: igitur non rectè in hoc textu docetur, ætatem triginta annorum Episcopis eligendis esse præscriptam. Cui difficultati respondendum est, illum textum procedere inspecto iure ciuili, ex Imperatoris Iustiniani constitutione; nostram verò decisionem procedere attento sacro iure canonum, cui in hac parte, tanquam merè ecclesiastica, standum est, vt docent pro illius textus interpretatione Turturetus *in paral. dict. dissert.15.* Narbona *anno 30. quæst.5.* 15.

EXPONITVR NOVELLA 123. IVSTINIANI.

§. I.

CVm verò electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit, decurso tempore de [a] consecrandis Episcopis à [b] canonibus diffinito, is ad quem [c] spectant beneficia, quæ habebat, de illis disponendi liberam habeat facultatem.

N O T Æ.

1\. a *COnsecrandis.*] Omnia enim ista quatuor desiderantur; videlicet electio, confirmatio, possessionis adeptio, & consecratio, de quibus statim agemus.

2\. b *A Canonibus.*] Tempus videlicet trium mensium, *cap. postquam 11. 50. dist. c. quoniam 75. cap. quoniam 100. dist.* Concilium Vvormatiense *can.76.* Synodus Romana III. sub Innocentio II. *can.21.* & refert Luitprandus *in chron.* Honorium I. statuisse, vt post tres menses à die electionis Episcopus consecraretur. Trident. *sess.23. de reformat. cap.2.* quod procedit, si electus in Episcopum sit presbyter; nam si electus non sit sacerdos, expectabitur tempus quatuor Temporum, *cap. dilectionis 12. 76. dist.* Gibalinus *in synopsi censurarum, fol. 453.* & si intra tres menses ob negligentiam suam Episcopus non consecretur, priuatur Episcopatu. Barbosa *de potestate Episcopi, tit.1. cap.5. num.1. & allegat.1. num. 39.* trimestre autem computatur à die confirmationis Pontificiæ in Episcopis à Regibus præsentatis; in illis verò, qui à Pontifice nominantur, à die, in quo in Consistorio præconizantur, Barbosa *dict. cap.5. numer. 2.* Hallier. *de sacris elect. titulo de tempore consecrat. Episcop. artic. 3. per totum*: aliquæ tamen causæ sunt, quæ excusant à prædicta consecratione,

secratione, quas refert Hallier. *dict. art.* 3. §. 4.

3. c *Spectant.*] Iure communi collatio beneficiorum vacantium per promotionem ad Episcopatum spectat ad eos, ad quos ex ipso iure communi pertinebat similis collatio; sed per extrauagantem *ad Regimen*, *de prabendis*, reseruantur R. Pontifici omnia vacantia beneficia per promotionem ad Archiepiscopatus, & Episcopatus: docent Mandosius *ad regul. primam Cancellaria*, *quaest.* 13. Germonina *de indultis Card.* §. *si vero*, *num.* 26. In nostra tamen Hispania, ex antiquissima consuetudine receptum est, vt præsentatus à Rege nostro Catholico renunciet beneficia antea habita, in fauorem personæ à Catholica Maiestate designatæ, cui, & non alij Pontifex tenetur conferre beneficia. Latè docent Barbosa *alleg.* 57. *num.* 76. & plura Botellus *de præstant. Regis*, *cap.* 50. Lartea *alleg.* 67. Idem Barb. *voto* 28. *num.* 6. & *voto* 43.

COMMENTARIVM.

4. **Conclvsio probatvr.** EX hoc §. talis depromitur assertio. *Beneficia electi in Episcopum vacant per confirmationem, adeptionem possessionis, & consecrationem sequutam, vel postquam tempus ad eam petendam elapsum fuerit.* Probant textus *in cap. si quis* 21. *quaest.* 2. *cap. ne pro cuiuslibet* 16. *quaest.* 1. *cap. cùm nostris* 7. *cap. post electionem*, *de concess. præb. cap. cum te* 7. *de rescriptis*, *cap. ex ore*, *de his quæ fiunt à Prælatis*, *cap cum in Ecclesia* 25. *de prabendis*, *lib.* 6. *cap. licèt Episcopus*, *de concess. præb. eod. lib. extrauagant. ad regimen*, *de probendis*, Trident. *sess.* 7. *cap.* 9. & *sess.* 23. *cap.* 2. Illustrant Gigas *de pensionibus quæstione* 56. *num.* 4. Germonius *de indultis* §. *si vero*, *num.* 20. Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disput.* 1. *num.* 24. Ojeda *de incompatibilit.* 1. *p. cap.* 3. Valenzuela *tom.* 1. *consil.* 51. *num.* 19. Balboa *in cap.* 3. *de probat. num* 2. Rufiniacus *lib.* 3. *constitut. cap.* 5. Sosa *in Episcopo religioso*, *num.* 68. & 123. Lotherius *lib* 3. *de re benef. quaest.* 26. *num.* 56. Barbosa *voto* 28. *per totum*, Salgado *de Regia protect. part.* 3. *cap.* 10. *num.* 23. Borellus *de præstantia Regis Cathol. cap.* 50. Larrea *alleg.* 67.

5. **Impvgnatvr hæc assertio.** Hæc assertio difficilis admodum redditur sequenti consideratione; nam si quis habeat beneficium, & aliud consequatur, eo ipso priuatur primo, & illud amittit, *cap. quia in tantum* 5. *cap. referente* 7. *cap. cùm ignores* 15. *cap. praterea*, *cap. ad hæc*, *cap. cùm iamdudum*, *de prabendis*: sed Episcopatus beneficium est curam animarum habens, *cap. significasti*, *de officio ordin. cap. nullus*, *de parochis*, *cap. parochiano*, *de sentent. excomm.* igitur per adeptionem Episcopatus, etiam non secutà consecratione, vacant ipso iure beneficia iam obtenta. Augetur hæc difficultas primò ex eo, nam contrariorum eadem est ratio & disciplina, *l. finali*, §. 1. *ff. de legat.* 3. sed si Episcopus adipiscatur dignitatem, & beneficia, non vacat Episcopatus, etiam post adeptam possessionem, *cap. cùm nostris*, *de conces. prabenda*: igitur similiter habens beneficia, licèt Episcopatum consequatur, non debet priuari beneficiis iam obtentis. Augetur secundò; nam per assecutionem secundi Episcopatus non vacat prior ipso iure, sed necessaria est sententia, *cap. quantò*, *in fine*, *de translat. Episcop. cap. quia frater*, §. *ambitionis* 1. *quaest.* 1. igitur per adeptionem Episcopatus, secutà consecratione, non vacant beneficia antea obtenta ipso iure.

6. Hac tamen dubitandi ratione non obstante præsens assertio defensanda est, cuius ratio prouenit ex prohibitione pluralitatis beneficiorum, tot Ecclesiæ canonibus repetita; nam cùm propter incompatibilitatem non possit quis habere duas dignitates, plurave beneficia, *cap. quia in tantum*, *cap. referente*, *cap. de multa*, *de prabendis*, *cum aliis*; ideò qui beneficia possidet, & consecratur in Episcopum, ipso iure priuatur illis beneficiis iam obtentis; & si retineantur, vsurpari dicuntur. Carnot. *epist.* 54. *Archiepiscopus*, *qui in prædicta Ecclesia adhuc sibi vsurpabat Præposituram, & Archidiaconatum.* **Traditvr decidendi ratio.** Sed cùm ante confirmationem non dicatur Episcopus propriè, nec ipse Ecclesiam plenè habeat, *cap. nisi*, *de auctorit. & vsu pallij*, *cap.* 1. §. *porrò*, *vt lite non contest. cap. super his*, *de accusat.* ideò non statim vacant beneficia post electionem, sed sequi debet confirmatio, aut consecratio; nam plura euenire possunt, quæ post electionem suspendant, & prorsus impediant confirmationem, & consecrationem; sed si Episcopus electus in mora sit non petendo ipsam consecrationem intra tempus à iure præscriptum, videlicet tres menses; tunc mora sua illi nocet, & sic punitur priuatione beneficiorum, & iuris quod ad Episcopatum habebat, *cap. quoniam* 100. *dist.* Trident. *dicta sess.* 23. *cap.* 2. Ampliatur etiam præsens assertio, vt procedat etiam in Romano Pontifice electo beneficia habente; omnia enim beneficia anteà obtenta vacant. Germonius *de indultis Card.* §. *si verò*, *num.* 34. & in Cardinalibus, qui etiam amittunt omnia beneficia anteà possessa, adeò vt non possint ea aliquo modo renunciare. Fragoso *disput.* 19. *num.* 61. Etiam ampliatur nostra decisio, vt procedat non solùm in beneficiis curatis, verùm etiam in simplicibus nullam residentiam exigentibus, vt probat Ojeda *de incompatibilitate* 1. *part. cap.* 4. *num.* 3. Circa pensionem autem dubium est apud Interpretes, vt videre licet apud Ojedam *vbi supra*, Barbosam *allegat.* 57. *num.* 67. Sed licèt hoc sub dubio esset, inspecto iure communi, quo disceptabatur, an pensiones essent beneficia ecclesiastica, tamen hodiè post constitutionem Leonis X. editam anno 1570. res prorsùs omni difficultate caret, cùm ex ea, & curiæ Romanæ stilo certum sit, per Episcopatus adeptionem vacare pensiones anteà obtentas: resoluit & alias ampliationes adducit Barbosa *allegat.* 57. *num.* 72.

Nec obstat difficultas suprà adducta; nam cùm ante consecrationem Episcopus non sit plenè Pastor ipsius Ecclesiæ, cùm adhuc contra electionem agi possit, *cap. super his*, *de accusat.* ideò non statim vacant beneficia antea obtenta: in eo verò, qui secundum beneficium consequitur, non omnia quatuor illa desiderantur tempora, quæ in nostro textu recensentur; vnde per adeptionem secundi statim vacat primum. 7. **Dissolvitvr difficvltas.** Nec obstat difficultatis augmentum primum; nam ideò per adeptionem cuiuslibet beneficij non vacat Episcopatus, quia Episcopus sine Pontificis licentia Episcopatum dimittere non valet, *cap. inter*, *cap. final. de translatione Episcopi*: vnde propria auctoritate beneficium nouum acceptando episcopatui renunciare non valet. Nec secundum augmentum obstat, pro cuius solutione discrimen constituendum est inter eum casum, in quo acceptat quis Episcopatum propriâ auctoritate; & inter eum, in quo auctoritate Romani Pontificis. Primo casu vtraque Ecclesia priuatur in pœnam tantæ temeritatis. Secundo verò casu ipso iure vacat primus Episcopatus, *cap. si quis translatus* 21. *quaest.* 1.

Docent

Docent Ioannes Andreas, & Panormit. *in præsenti.*

8. EXPONITVR CAP. EX LITTERIS, DE PROBAT.

Sed præsenti assertioni primò opponitur textus *in cap. ex litteris, de probat.* in illis verbis: *Te & Archidiaconum confines habere prabendas*; in quibus verbis supponitur, Episcopum etiam post confirmationem, & consecrationem retinuisse præbendam ecclesiasticam: igitur non rectè in præsenti asseritur, per adeptionem Episcopatus omnia beneficia antea obtenta vacare. Cui difficultati omnes reperentes ibi communiter satisfaciunt asserendo, præsentem decisionem locum non habere quando R. Pontifex dispensauit cum promoto ad Episcopatum, vt possit adhuc retinere beneficia antea possessa; quod plerumque fit quando fructus Episcopatus sunt tenues, vt fecisse Cœlestinum cum Episcopo Terdonensi refert Innocentius III. *lib. 1 epist. in editione Colonia, fol.* 88. ibi: *Cælestinus prædecessor noster, eidem per Apostolicam indulgentiam concessit, vt beneficia, quæ habebat quando fuit ad officium Pontificatus vocatus, ei liceret vsque ad triennium possidere.* Ita textum illum acceperunt Rodriquez & Lessius, quos refert & sequitur Balboa *ibi, n.* 14. Germunius, & alij, quos laudat Valenzuela *consil.* 51. *n.* 19. Sed omissâ hac solutione, verius dicendum est, verba suprà relata non esse referenda ad Episcopum Cistrensem, cui rescribit Pontifex; sed potiùs ad Decanum ipsius Ecclesiæ, qui confinem habebat præbendam cum Archidiacono, vt in eius notis latiùs dicemus.

9. INTELLEGITVR CAP. CAVSAM 9. DE IVDICIIS.

Secundò refragatur textus *in cap.* 9. *de iudiciis,* in illis verbis: *Episcopus idem Abbatem monasterij se proponens.* Ex quibus apparet, Episcopum Dunelmensem etiam post electionem, & consecrationem retinuisse Abbatiæ dignitatem, quam anteà habebat: ergo beneficia obtenta, per consecrationem in Episcopum non vacant ipso iure. Nec satisfaciet qui dicat, textum illum procedere in beneficio regulari, Abbatia videlicet; præsentem verò canonem loqui de beneficiis sæcularibus, non verò de regularibus; nam contrarium deciditur *in cap cùm nostri* 6. *de concess. prabend.* vbi asseritur, non posse Episcopum simul cum Episcopatu Præposituram retinere: & Episcopatum cum Abbatia in eodem subiecto dari non posse, probat Flaminius Parisius *de resignatione benef. lib.* 3. *q.* 1. *num.* 98. & *lib.* 5. *q.* 6. *num.* 112. Idem etiam docetur *in cap. presbyteros* 38. 16. *q.* 6. vbi cauetur, ne sæculares clerici, qui Ecclesiarum seruitio mancipati sunt, possint creari Abbates in monasteriis: ergo neque Episcopus potest simul retinere Episcopatum & Abbatiam. Hoc tamen discrimen versatur inter Episcopum electum habentem beneficium sæculare, & inter electum obtinentem dignitatem Abbatis, Præpositi, Prouincialis, seu Generalis; nam beneficium sæculare vacat tantùm per consecrationem, Prælatia verò regularis vacat per confirmationem; quia cùm per eam eximatur ab obedientia regulari, non potest regularis eam retinere, vt docet Sanchez *vbi supra,* & *tom.* 2. *summæ, lib.* 6. *cap.* 6. vera ergo interpretatio illius textus petenda est ex eius monasterij notitia & historia: sciendum enim est, monasterium Dunelmense Angliæ habere Cathedram Episcopalem, & continere Ecclesiam Cathedralem erectam in honorem S. Cudberti, & Abbatem esse simul Episcopum ipsius Ecclesiæ, vt refert Yepes *in chron. D. Benedicti, centuria* 3. *anno* 687. *cap. vlt.* huius enim monasterij Monachi Canonici erant; vnde ad eos Episcopi electio, Abbatisque Dunelmensis spectabat, vt ex Matthæo Parido *in Henrico III.* notauit Cuiacius *in d. cap. causam* 9. quare in eo monasterio vnus idemque erat Abbas monasterij, & Episcopus eiusdem: nec hoc nouum erat in monasteriis D. Benedicti; monasterium enim Dumiense in Regno Galleciæ similiter Cathedram Episcopalem obtinebat, & Abbas simul erat Episcopus ipsius Ecclesiæ, vt refert Yepes *vbi supra, centur.* 1. *anno* 563. qui & de aliis monasteriis idem tradit.

10. INTELLIGITVR CAP. SI QVIS EPISCOPVS 6. 92. DIST

Ex præsenti canone, & pro eius expositione traditis lucem accipit textus *in cap. si quis Episcopus,* 6. 92. *dist.* vbi ex Concilio Ancyrano refertur, quod si Episcopi ordinati non recipiantur in propria Ecclesia, non debent alios inquietare, sed in locum sui Presbyterij remanere, si voluerint. Ex quo canone deduci videtur, Episcopum per adeptionem Episcopatus non amittere beneficium iam obtentum. Verùm textus ille facilè ex præsenti lucem accipit; nam cùm ad hoc vt Episcopus beneficia antè obtenta amittat, non solùm desideretur, vt sit electus, & confirmatus, verùm vt consecratus obtineat possessionem Episcopatus; & in eius textus casu Episcopus nactus non esset possessionem, ob contradictionem propriæ plebis; ideò non priuatur beneficio anteà obtento. Ex qua doctrina in praxi deducitur, Episcopum titularem, cuius Ecclesia est in partibus Infidelium, non priuari beneficiis anteà obtentis, cùm non sit assecutus Episcopatus possessionem, vt resoluunt Garcia *de beneficiis p.* 11. *cap.* 6. *num.* 24. Barbosa *d. allegat.* 57. *num.* 74. Christinens *tom.* 1. *decis.* 61. Etiam præsenti assertioni opponi possunt textus *in cap. intellecto* 33. *de iureiurando, cap. ex ore* 3. *de his quæ fiunt à maiori parte*; quorum interpretationes dabimus in eorum notis.

§. II.

INferiora etiam [a] ministeria, vtputà [b] Decanatum, Archidiaconatum, & alia, quæ [c] curam animarum habent adnexam, nullus omninò suscipiat, sed nec parochialis Ecclesiæ regimen, nisi qui iam vigesimumquintum annum ætatis attigerit, & scientiâ, & moribus commendandus existat. Cùm autem assumptus fuerit, si Archidiaconus [d] in Diaconum, & Decanus & reliqui admoniti non fuerint præfixo à canonibus [e] tempore, in presbyteros ordinari, & ab isto remoueantur officio, & aliis conferatur, qui & velint, & possint illud conuenienter implere. Nec prosit eis appellationis refugium, si fortè in constitutionis istius transgressionem per appellationem voluerint se tueri. Hoc fanè [f] non solùm de promouendis, sed etiam de his qui iam promoti sunt, si canones [g] non obsistant, præcipimus obseruari.

NOTÆ

NOTÆ.

1\. a Ministeria.] Quæ sint ministeria ecclesiastica, iam suprà notaui in principio huius textus.

2\. b *Decanatus.*] Licèt Decanus ille propriè dicatur, qui decem viris præest, siue militibus, siue monachis, Vegetius *de re militari lib. 2. cap. 13.* ibi: *Ipsa centuria in contubernio diuisa sunt, vt decem militibus sub vno populione degentibus, vnus praeesset decanus, qui caput contubernij nominaretur.* Festus Pompeius, ibi: *Decani appellantur, qui denis equitibus præsunt.* D. Benedictus in sua regula, *cap. 11.* ibi: *Si maior fuerit congregatio, eligatur de ipsis frater boni testimonij, & sanctæ conuersationis, & constituantur decani;* notaui iam *in cap. eam te, de rescriptis:* inde translatione factâ denarij numeri, Decanus solet appellari omnis ille, qui alicuius ordinis, Cardinalium, Canonicorum, vel Doctorum primus & præcipuus est; vnde Archipresbyter, qui inter presbyteros primus est, solet appellari Decanus, *cap. ad hæc, de officio Archidiaconi:* in Hispania verò, & Gallia Decanatus in Ecclesiis Cathedralibus est dignitas diuersa, & separata ab aliis, videlicet ab Archidiacono, Archipresbytero, & similibus, vt notat Azor 3. *tom. instit. cap. 17.* quo in sensu accipitur Decanus in nostro textu diuersus ab Archidiacono. De dignitate Decani latè agunt Cæsar *de hierarchia disput. 12. §. 2.* Chopinus *de sacra polit. lib. 1. tit. 2.* Barbosa *de dignit. cap. 6.* Sed antequam hinc abeamus, exponendus est textus *in l. non plures 4. Cod. de sacros. Eccles.* vbi ab Imperatoribus Honorio & Theodosio prohibetur, ne in Ecclesia Constantinopolitana sint plures quàm nongenti, & quinquaginta Decani, nullique licere eos augere, mutare, seu minuere: qui textus si de supradictis Decanis accipiatur, summè difficilis est; nam quo modo seruatâ dignitatis amplitudine tot poterant esse Decani in vna Ecclesia: quare vt textus ille intelligatur, sciendum est, decanos ibi accipi pro illis hominibus, qui efferendis ad Ecclesiam cadaueribus designati erant, qui aliquando dicebantur Lecticarij, *nouella 43. Iustiniani, §. 1. nouella 69. §. 1.* à Consultis appellabantur Vespiliones, *l. 3. §. 7. ff. de sepulchro violat.* Notarunt Brissonius *de v. s. verbo Decanus*, Pancirola *lib. 2. variar. cap. 163.* & nos *in cap. 29. de simonia.*

c *Et alia quæ.*] Licèt enim Decani, & Ar-
3\. chidiaconi non habeant curam animarum principaliter per se, *cap. nullus 16. quæst. 7. cap. cùm satis, de officio Archidiaconi;* habent tamen quodammodo, vt post Glossam in præsenti, *verbo Archidiaconum*, notarunt omnes ferè antiquiores, & nos dicemus *in dicto cap. cùm satis.*

d *Archidiaconus.*] In Diaconum similiter,
4\. *cap. 1. de ætat. & qualit.*

e *Tempore.*] Quodnam tamen istud tempus
5\. sit, non facilè cognoscitur: aliqui existimant esse tempus interstitiorum à canonibus præfixum in tota ferè 77. distinctione, ita vt seruatis illis temporibus, qui beneficium parochiale, aut aliud curam animarum habens, obtinuit, teneatur ordinem beneficio annexum recipere: ita Innocentius & Zabarella *in præsenti:* sed neutiquam hoc sustineri potest; quippe qui diuturna tempora interstitiorum obseruasset, non nisi longo tempore ordinari valebat post acceptam dignitatem, vt considerat Glossa *in præsenti*, quam sequuntur Abbas, Hostiensis, & alij, qui existimarunt, Alexandrum III. respicere ad tempora ordinationibus celebrandis præscripta, de quibus *in 75. dist. & in tit. de temporibus ordin.* vt sensus sit, electum ad beneficium curam animarum habens, teneri quatuor proximis temporibus gradatim singulos ordines recipere, prout beneficio, Archidiaconatuiue sunt adscripti: ita Hallierius *de sacris elect. tit. de tempore ordin. cap. 1.* Potest etiam non improbabiliter defendi, nostrum Alexandrum respexisse ad canones Concilij Arelat. 3. *can. 6.* Aurelian. 3. *can. 6.* Aurelian. 5. *can. 9.* Brachar. 1. *can. 38.* Gelasius ad Episcopos Lucaniæ *cap. 3. & 4.* qui textus post annuam conuersionem, saltem in necessitate Presbyteratus, vel Diaconatus, ordinari dumtaxat permittebant; vnde iuxta eos canones non expectatur annus, vt ordinetur parochiale beneficium habens, si iam erat in sacris constitutus, vt exponit Hallier. *dict. cap. 1.* Hodie autem post Concilium Lugdunense, de quo *in cap. licèt canon, hoc tit. in 6.* & constitutionem Bonifacij *in cap. si is, de institutionibus, eod. lib.* Clementis *in Clementina vt ij, §. quia verò, de ætat. & qualit.* intra annum à die obtentæ dignitatis sacrum ordinem annexum Diaconatus, seu Presbyteratus recipere promoti debent.

f *Non solùm.*] Licèt lex non futura, sed 6.
præterita respiciat, *cap. 2. de constitut.* vbi latè dixi; tamen si expressè caueatur in ipsa lege contrarium, ad præterita extenditur, *cap. finali, eodem tit.* & sic ex verbis relatis hæc constitutio ad præterita extendebatur, id est ad eos, qui iam tempore Concilij Lateranensis beneficia obtinebant. Sed postea Alexander III. consultus in hac parte, contrarium decreuit, forsan motus auctoritate textus *in cap. ante triennium, 31. dist.* cuius decreti verba repetiuntur in Concilio Lateran. *parte 25. cap. 4.* ibi: *A nobis tua discretio requisiuit, vtrum is, cui ante 15. annum ætatis suæ secundùm Concilium, quod nuper Laterani fecimus celebratum, Ecclesiæ magisterium concessum fuit, occasione decreti, quo in Concilio eodem clericis minoris ætatis conferri Ecclesias prohibuimus, possit Ecclesiâ spoliari, quam ante Concilium obtinuerat; præsertim cùm ipsa concessio fuerat ab ipso diœcesano Episcopo post Concilium approbata? Super quo consultationi tuæ taliter respondemus, quod nisi alia causa rationabiliter obstet, occasione minoris ætatis, aut decreti, quod in Concilio promulgauimus, nolumus à percepto antè beneficio remoueri.*

g *Obsistant.*] Hæc verba Glossa in præsenti, 7.
& passim Doctores accipiunt, vt contineant exceptionem, ita vt qui aliqua ex causa ordinari intra tempus non potest, nullo modo priuetur beneficio; si enim sacri canones alicuius ordinationi obsistant, æquum non est, vt si sine culpa sua non ordinetur, beneficiis, aut dignitatibus priuetur: ita Hallierius *dict. cap. 1.* sed nos aliter ea verba exponemus infrà *numero penultimo.*

COMMENTARIVM.

Ex hoc §. sequens deducitur assertio: *In digni-* 8.
tatibus, & beneficiis curam animarum habentibus eligendus est is, qui 25. annos attigerit, moribus,

CONCLVSIO PROPONITVR.

bus, & scientiâ commendabilis; & si intra annum non ordinatur, beneficio priuatur. Probant textus in cap. 1. cap. quaris, cap. eam te, cap. penult. de atat. & qualit. cap. innotuit 20. cap. cùm dilectus, hoc tit. cap. licet canon, cap. commissa, cap. quàm sit, cap. institutum, eod. tit. in 6. cap. si is, de instit. eod. lib. cap. si pro clericis, de prabendis lib. 6. Clementina vt ij, §. illi verò, de atat. & qualit. Concilium Trident. sess. 7. de reform. cap. 3. & cap. 12. & sess. 22. cap. 4. & sess. 24. de reform. cap. 12. cap. 1. cap. innouamus, 60. dist. Concilium Loudinense sub Paschali II. apud Malesburgensem de gestis Pontif. Anglia: Archidiaconi sint Diaconi. Londinense 1. sub Honorio II. can. 6. ibi: Vt nullus in Decanum, nullus in Priorem, nisi presbyter; nullus in Archidiaconum, nisi diaconus, vel presbyter ordinetur. Concilium Rauennat. tempore Honorij IV. rubrica 4. Concilium Rhemense sub Eugenio III. can. 9. ibi: Illud etiam duximus annectendum, vt nullus etiam in Archidiaconum, vel Decanum, nisi Diaconus, vel Presbyter ordinetur. Vnde D. Bernardus de considerat. lib. 3. cap. 5. conqueritur hæc iuris decreta negligi. Illustrant plures congesti à Barbosa in præsenti, & de iure ecclesiast. lib. 3. cap. 14. & de canonicis cap. 3. num. 18. & de potestate Episcopi alleg. 60. numer. 65. & de officio Parochi cap. 2. & in dictis locis Concil. Trident. quibus addendi sunt Vazquez de beneficiis cap. 3. §. 1. Valensis eod. tract. lib. 1. tit. 14. & sequenti, Petrus Gregorius de beneficiis cap. 25. & de elect. cap. 11. Ægidius Bossius tom. 2. moral. tit. 2. §. 9. & 10. Fragoso de regimine Christ. reipub. 2. part. lib. 10. disput. 21. §. 3. Narbona in annalib. anno 22. quæst. 3. & anno 25. quæst. 55. & 56. Cironius in cap. 8. de constitut. Lauorus de elect. cap. 25. num. 22. Renatus Chopinus lib. 1. de sacra politia, tit. vlt. num. 17. Peña tom. 1. decis. 50. & 54. Gibalinus de censuris fol. 45. Moneta de commutat. cap. 10. num. 110. Franciscus Hallierius de sacris elect. tit. de tempore ordin. sect. 7. art. 7. §. 1. per totum.

9. Impugnatur hæc assertio.

Sed in primis Patres Concilij in nostro textu sibi ipsis aduersari videntur; asserunt enim eligendum ad beneficium curam animarum habens, debere esse in ætate vigintiquinque annorum; & statim docent intra annum esse ordinandum, cùm certum sit, neminem, quamtumvis probabilis vitæ sit, iuxta veteres canones ordinari posse, nisi post triginta annos expletos, cap. Episcopus 6. 72. dist. cap. si quis 1. cap. nemo 2. cap. presbyter 4. cap. si triginta 5. 78. dist. quibus consonat lex 27. tit. 6. part. 1. Quod receptum fuisse exemplo Christi Domini, & Ioannis Baptistæ, qui in ea ætate cœperunt docere & prædicare, traditur in Concilio Neocæsar. relato in cap. presbyter, 78. dist. cap. Estote 19. 1. quæst. 1. cap. innouari, 60. dist. igitur cùm ante eam ætatem ordinari quis non possit, nullo modo qui 25. annum habet, poterit ad beneficium parochiale promoueri. Secundò contra eam partem, vbi asseritur, habentem beneficium ecclesiasticum cogendum esse sacros ordines suscipere, sic argumentor: Certum est, sacramentum Ordinis inuito, & reluctanti collatum, nullius momenti esse, cap. maiores, §. item quæritur, de baptismo: plura Hallier. de sacris elect. tit. de consensu ordinand. igitur cogi non potest qui beneficium ecclesiasticum habet, ordines suscipere. Deinde asseritur in nostro textu, non ordinatum intra tempus à iure statutum, monitione præmissâ beneficio priuari; contra quod sic insurgo: Episcopus si negligens fuerit in petenda consecratione intra tempus à iure statutum, videlicet tres menses, ipso iure priuatur Episcopatu, cap. 1. 100. dist. igitur similiter Parochus, si negligens fuerit in recipiendis sacris ordinibus, ipso iure priuari debet beneficio.

10. Ætas ad beneficia ecclesiastica.

His argumentis non obstantibus, vera est nostra assertio, pro cuius expositione sciendum est, quibusdam præbendis assignatum esse sacerdotium, cap. dilectus, de testibus, cap. constitutus, de concess. preb. aliis Diaconatum, aut Subdiaconatum, cap. 27. de preb. Innocentius III. lib. 1. epist. 127. & lib. 14. epist. 21. & hodie post Concilium Tridentinum ex sortitione Ecclesiarum quælibet præbenda suum gradum sactum, vel non, habet; omnibus autem ferè dignitatibus, & ministeriis ecclesiasticis pro earum natura, & conditione certam ætatem esse præscriptam à iure communi, vt in Episcopatu 30 anni, suprà latè probaui in principio huius textus: de dignitatibus Episcopatu inferioribus, quibus nulla animarum cura commissa est, post Concilium Tridentinum comperta res est, videlicet desiderari 22. annos. Tridentinum sess. 24. de reformat. cap. 12. ibi: Ad cateras autem dignitates, vel personatus, quibus animarum cura nulla subest, clerici alioquin idonei viginti duobus annis non minores asciscantur. Docent plures relati à Barbosa in eo textu. Iure autem antiquo, quæ ætas præscripta esset consequendis his dignitatibus, non facilè constat. Azor 2. part. instit. lib. 6. cap. 5. versiculo tertiò quæritur, ex sententia Innocentij existimat, iure communi ad personatum, & alias dignitates Ecclesiæ Cathedralis nullam esse præscriptam ætatem: sed rectiùs docuerunt Ioannes Andreas, & Geminianus in cap. 1. de atat. & qualit. lib. 6. Garcia de beneficiis 7. part. cap. 4. num. 54. Petrus Gregorius de elect. cap. 11. vigesimumquintum annum ad eas dignitates assequendas præscriptum esse; quæ opinio probatur ex dict. cap. 1. de atat. & qualit. cap. innouamus, 60. dist. vbi statuitur, ne Decanatus, vel Archidiaconatus adolescentibus conferantur, ex cap. permittimus, de atat. & qualit. lib. 6. ibi: Permittimus, vt Episcopi cum his, qui vigesimum annum compleuerint, quo ad dignitates, & personatus, quibus animarum cura non imminet, valeant obtinere, si aliud non obstat canonicum impedimentum, liberè dispensare. Igitur si maior viginti annis indiget dispensatione ad dignitatem obtinendam, sequitur, quod maior ætas, videlicet 25. annis, desideratur: ita nouissimè censuerunt Narbona de atate ad actus humanos, ann. 25. quæst. 3. Bossius tom. 2. moral. tit. 2. §. 10. Circa ætatem etiam iure communi præscriptam ad obtinendum canonicatum, non minor hæsitatio est. Glossa & Philippus Francus in cap. ex eo 32. hoc tit. in 6. Ojeda, Flaminius Parisius, & Mandosius relati à Garcia de beneficiis part. 7. cap. 4. num. 17. Moneta de conseru. cap. 5. num. 158. existimarunt sufficere ætatem septem annorum. Alij verò tenuerunt quatuordecim annos desiderari: ita Abbas in cap. super, num. 4. de preb. Cortasius de beneficiis 3. part. cap. 3. num. 2. alij relati à Garcia suprà num. 17. Narbona dicto anno 22. quæst. 2. Bossius dicto tit. 2. §. 11. pro quibus facit textus in cap. cùm decorem, de atat. & qualitate, in illis verbis: Mandamus, quatenus nemini intra annum 14. constituto personatum cuiuslibet Ecclesia concedere prasumatis; vbi dicemus: hodie tamen post Concilium Trident. sess. 24. de reform. cap. 12. nulla manet difficultas, cùm in eo expressè caueatur, neminem deinceps ad dignitatem, canonicatum,

aut portionem posse recipi, nisi qui eo ordine sacro sit initiatus, quem talis dignitas, præbenda, seu portio petit; aut in ea ætate sit, vt infra tempus à iure communi, aut statutis synodalibus præscriptum, initiari valeat. Quapropter si ad canonicatum subdiaconatus desideretur, debet ad illum promouendus habere vigintiduos annos; si diaconatus petatur, viginti tres; si sacerdotium, vigintiquinque, vt docent Bossius & Narbona, qui varias quæstiones pro expositione dicti canonis Concilij Trident. examinant. In officiis verò, & beneficiis curam animarum habentibus ætas vigintiquinque annorum desideratur, ex præsenti textu, & aliis suprà expensis, necnon ex Concilio Trident. *sess. 24. de reform. cap. 12.* Vnde Abbates, Præpositi, & alij Prælati regulares, cùm exerceant curam animarum, & debeant esse presbyteri, *cap. 1. de ætat. & qualit.* debent habere vigintiquinque annos, *Clement. 1. §. cæterùm, de statu monach.* docent Bossius *vbi supra, §. 9. & 10.* Narbona *anno 25. quæstion. penult.*

11. De tempore præscripto ad ordines.

Deinde sciendum est, ab eo tempore, quo vagi clerici, & acephali ordinati cœperunt, cœpisse quoque electionem, contra antiquum morem, & instituta maiorum, ab ordinatione disiungi; nam sæpe eligebantur, qui gradu sacro insigniti non erant: quem abusum abolere curarunt Vrbanus II. *in cap. 1. 60. dist.* & eius successores, suprà pro illustratione conclusionis adducti, ferè per eadem verba statuentes, vt nullus in Præpositum, Priorem, vel Decanum, nisi Presbyter; nullus in Archidiaconum, nisi Diaconus eligeretur: & posteà statutum legimus, vt saltem intra breue tempus possint ad ordinem illum ascendere, quem officium, seu beneficium ecclesiasticum poscebat, vt constat ex præsenti textu, & *cap. præterea, de ætat. & qualit.* ibi: *Dummodò tales sint, quod infra breue tempus possint in presbyteros ordinari.* Quod tempus per annum intellexerunt sequentes Pontifices, vt Gregorius X. in Concilio Lugdunensi, relatus *in cap. licèt canon, hoc titul. in 6.* & Clemens V. *in Clementina Vt ij, §. illi, de ætat. & qualit.* ibi: *Se promoueri fecerint intra annum.* Quas Gregorij X. & Clementis constitutiones innouauit Tridentin. Concilium *sess. 7. de reform. cap. 3. & 12.* & *sess. 22. de reform. cap. 4.* & *sess. 24. de reform. cap. 12.*

12. Traditur decidendi ratio.

Ex quibus apparet iam ratio decisiua præsentis canonis; nam cùm Decanatus, Archidiaconatus, & beneficia parochialia curam animarum habeant, presbyteris tantùm possint conferri, qui talem curam exercere valeant; ideò Alexander II. in præsenti non minores vigintiquinque annis admittendos esse ad prædicta ministeria, & beneficia ecclesiastica, decreuit: & cùm intersit Ecclesiæ, ne populus fidelis necessario ecclesiastico pabulo priuetur, statuit Alexander in præsenti canone, promotos ad similia officia ecclesiastica, & intra annum gradu sacerdotali non ordinatos, ipsis beneficiis esse priuandos; nam cùm illi sint in mora suscipiendi gradum sacerdotalem post promotionem ad beneficium parochiale, mora sua illis nocere debet, regulâ *Mora, de reg. iuris in 6.* & per consequens iustè beneficiis illis priuantur.

13. Dissoluuntur difficultates.

Nec obstant difficultates suprà adductæ. Non prima; nam licèt prioribus Ecclesiæ sæculis diuersa ætas fuisset assignata pro sacerdotio, seu presbyterij gradu recipiendo, vt probant Sayrus *lib. 6. thesauri, cap. 12. num. 2.* Sanchez *tom. 2. consil. lib. 7. cap. 1. dub. 33.* Layman *lib. 5. summæ, tractat. 9. cap. 7. num. 1.* Bossius *dicto tit. 2. §. 1.* Narbona *de ætate anno 25. quæst. 55.* Diana *2. part. tract. 2. resol. 20.* & de sacramento Ordinis agentes relati à Leandro *de Ordine disput. 6. quæst. 2.* tamen sequentibus Ecclesiæ canonibus, & nouioribus constitutionibus ætas saltem cœpta vigintiquinque annorum præscripta fuit, *Clement. generalem, de ætat. & qualit.* Trident. *sess. 23. de reform. cap. 12.* & meritò, cùm ea ætas in iure perfecta dicatur, *l. quæro, §. finali, ff. de const. pecun. l. cum filio 50. ff. de legat. 3. l. Aurelio 20. §. Caius, de legat. 1. l. 1. ff. de fideiuss. tut. l. ex duobus, ff. de negotiis gestis:* matura ætas dicitur *in dict. l. cum filio, in fine:* plena & integra *in l. 2. ff. de excusat. muner. l. ad rempub. 8. ff. de muner. & honor.* robusta *in l. si mariti 15. § lex, ff. ad leg. Iuliam de adult.* quare Romani ante eam ætatem neminem admittebant ad regimen Reipublicæ, *dict. l. 8. l. 2. §. 1. ff. de iure immunit. l. Lucius 21. §. 1. ff. ad municip.* Petrus Gregorius *de elect. cap. 11. num. 6.* Narbona *dicto anno 25. quæst. 1.* vnde Alexander *in præsenti*, non iuxta veteres Ecclesiæ canones, sed iuxta nouos supposuit ætatem vigintiquinque annorum sufficere ad sacerdotij gradum recipiendum. Nec secunda difficultas refragatur; nam verum est, quod sicut nec baptizari, ita nec Ordinibus initiari aliquis cogi potest; in nostro tamen textu, qui ministerium ecclesiasticum obtinet, non ordinatur inuitus; nam ex eo, quod voluit vnum connexorum, videlicet ministerium ecclesiasticum curam animarum habens, videtur voluisse & aliud, videlicet suscipere ordinis gradum annexum; vnde non renuens, sed volens ordinatur. Nec tertium argumentum obstat; certum enim est, in nostro casu necessariam esse monitionem, licèt sine iuris solennitate faciendam, *cap. quæris, de ætat. & qualit. cap. cùm nostris, de concess. præb.* in Episcopo verò sufficere negligentiam, *dict. cap. 1. 100. dist.* cùm enim in Episcopo sit turpior negligentia, & eius officium valde necessarium sit in Ecclesia, ideò maiori comminatione, & cum breuiori tempore iubetur Episcopo, vt intra tres menses consecrationem accipiat, aliàs Episcopatu priuetur; quod etiam hodie ex dispositione textus *in dict. cap. licet, hoc tit. in 6.* obseruatur in habentibus beneficia parochialia: latè probat Araujo *tractat. 1. qq. moral. quæstion. 2.*

14. Exponitur cap. Nemo, hoc tit. in 6.

Sed superiori assertioni aduersatur textus *in cap. nemo deinceps, hoc tit. in 6.* in illis verbis: *Nemo deinceps parochialem Ecclesiam alicui non constituto in ætate legitima, & sacerdotio commendare præsumat.* Ex quibus verbis manifestè constat, non licere non habenti 25. annos conferri beneficium parochiale, etiam constituto in gradu presbyteri, etiamsi possit statim sacris ordinibus initiari, dum tempore electionis non sit presbyter: igitur non sufficit ea ætas, in qua statim parochus in presbyterum ordinari valet. Cui difficultati respondendum est asserendo, Gregorium in eo textu prohibere tantùm parochialem Ecclesiam non ordinato in sacerdotem commendari; non tamen vetat illi beneficium conferri; commendatur enim Ecclesia, cùm alicui eius administratio, & cura animarum committitur ad tempus; talis autem debet esse sacerdos, frustra enim non sacerdoti committeretur,

vt docent Hallier. *dict. art.2. §.1.* Fragoso *de regimine, 2. part. lib.16. disput.21. §.3.* Vnde quia eùm Ecclesia commendatur, non ad tempus, sed in perpetuum, dum vixerit commendatarius, cum facultate disponendi de fructibus sicut verus beneficiarius, est titulus canonicus, talis commenda est verum beneficium, *cap. si plura 21. quæst.1. cap. dudum, el 2. hoc tit.* parumque distat ab aliis beneficiis, vnde inducit incompatibilitatem, *cap. de multa, de præb. extrauagant. execrabili, eod. tit.* potestque permutari, & resignari, *cap. finali, de rerum permut.* docent Rebuffus *de pacificis, in praxi numer. 35.* Lambertinus *de iurepatron. lib.2. part.1. quæst.6. num.14.* & potest conferri attingenti 25. annum, & tunc habet locum nostri textus decisio, & textus *in dict. cap. licèt*; itaut commendatarius perpetuus intra annum debeat ordinari, aliàs ipsâ præbendâ priuetur; quo casu non habet locum textus *in dict. cap. nemo*, qui tantùm in commenda temporali procedit.

15. Secundò decisioni nostræ, in illis verbis, *Si canones non obsistant*, opponitur textus *in cap. quæris, de ætat. & qualit.* vbi agitur de illis, qui beneficia possident curam animarum habentia, & qui minimè valebant ad sacros ordines ascendere ex eo, quod impedimentum canonicum contraxerant, propter quod illi non poterant ad maiores ordines ascendere. Et respondet Alexander III. eos beneficiis esse priuandos, si admoniti ad sacros ordines non promoueantur. Ex quo Alexandri decreto expressè depromitur, quod etsi canones obstent alicui, ne possit ad sacros ordines ascendere; nihilominus transacto tempore à canonibus definito, beneficio eum priuari: ergo non rectè in nostro textu ea exceptio adiicitur, *nisi canones obsistant.* Pro cuius textus interpretatione, omissâ Cironij sententiâ *in cap.8. de constit. in 5. collect.* examinandum est, quænam sint impedimenta legitima, ob quæ aliquis excusetur, quin intra annum susceptâ dignitate minimè promotus est. Et certum est, irregularitates, quæ ex delicto, vtpote homicidio, vel simili, contrahuntur, non præstare excusationem, *dict. cap. quæris*: similiter nec eæ, quæ ex defectu contracto ante promotionem ortæ sunt, illi patrocinantur, *cap. exposuisti, de corpore vitiatis*: circa illum verò defectum, qui post electionem ante ordinationem contingit, vtrum excusationem præbeat, sacri canones non conueniunt, vt fatetur Alexander III. *in dict. cap. quæris*; textus enim *in cap.1. de ætat. & qualit.* ita ait: *Si aliquâ causâ impediente, Abbates, Decani, Archidiaconi, Presbyteri, aut Diaconi ordinari nequiuerint, dignitates amittant.* Ex quo textu constat, non promotum ad sacros Ordines ob impedimentum canonicum, amittere beneficium: quod etiam deciditur *in dict. cap. quæris.* Sed in contrarium faciunt D. Gregorius *in epist. ad Anatolium*, vbi asserit iniustum esse, vt si molestia corporis irruit, honore suo priuetur ægrotus: consonant textus *in c.1.2. & 3.7. q.1. cap.1. de clerico ægrotante*, Vlpianus *in l.1. §. casum, ff. de postulando*: facit expressè textus noster in illis verbis, *si canones non obsistant*; quæ verba exceptionis vim habent: vnde Glossa, & Doctores deducunt, quod si canones alicuius ordinationi obsistant, illum non esse priuandum dignitate iam obtenta. Sed in hoc iurium dissidio discrimen est constituendum inter eum casum, in quo ob culpam suam electus promoueri non potest; & inter eum, in quo sine culpa sua irregularitatem contraxit: primo casu, cùm ob culpam propriâ voluntate admissam quis ordinari intra tempus non potest, tunc priuatur beneficiò, siue antè, siue post adeptum beneficium in eam irregularitatem inciderit, *cap. quando, 24. dist. cap. exposuisti, de corpore vitiatis*: secundo verò casu, cùm sine culpa propria quis non valet promoueri, tunc ne afflictu detur afflictio, non priuatur beneficio, aut dignitate; sed si impedimentum est temporale, expectatur tempus, intra quod valeat promoueri; & si perpetuum est, illi assignantur fructus, dato coadiutore, iuxta textum *in cap.1. de clerico ægrotante.* Ita prædicta iura conciliare intendit Franciscus Hallier. *de sacris electionibus, tit. de tempore sacræ ordinationis, art.1. §.2.* qui in hoc secundo casu accipit nostrum textum. Etiam excusatur à pœnis nostri textus Parochus per septennium, dum in aliqua Vniuersitate studiorum causâ abest, *cap. cùm ex eo, de elect. in 6.* De cuius explicatione latè agit Hallier. *vbi suprà.*

16. Tertiò superiori assertioni aduersatur textus *in cap. indecorum, 3. de ætat. & qualit.* vbi Alexander III. inhibendo, ne infra 14. annum constituto personatus cuiuslibet Ecclesiæ conferatur, videtur permittere, quod post 14. annum illi conferatur, quia quod de vno prohibetur, de alio concessum videtur, *cap. qualis, dist.25.* probant Zerola *in praxi, verbo Canonia, versiculo Ad sextum*, Monera *de distribut. quotid. 2. part. quæst.19. num.16. & de commut. cap.10. num.115.* sed personatus est beneficium ecclesiasticum, & beneficiis curam animarum habentibus æquiparatur, *cap. dudum 54. hoc tit.* ergo ad beneficium parochiale, & dignitates curam animarum habentes obtinendas non desideratur ætas 25. annorum. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo, non posse illud argumentum deduci à contrario sensu, ex prædicto textu; siquidem ius commune repugnat, & sequitur absurdum: quo casu argumentum à contrario sensu deduci non potest, vt satis tritum apud omnes est: ius repugnat in præsenti textu, & similibus statutum, & sequitur absurdum, si habenti tantùm 15. annos, beneficium conferatur; vnde tale argumentum ex eo textu deduci non potest, vt post Glossam ibi, *verbo Intra*, docent Maiolus *de irregul. lib.1. cap.30. num.11.* Fachineus *lib.1. controu. cap.3.* Narbona *de ætat. anno 22. quæst.3.*

Opponitur cap. quæris, de ætat. et qualit.

Exponitur cap. indecorum 3. de ætat. et qualit.

§. III.

Clerici sanè, si contra [a] formam istam quemquam elegerint, & eligendi tunc potestate priuatos, & ab ecclesiasticis beneficiis triennio nouerint se [b] suspensos. Dignus est enim, vt quem Dei timor à malo non reuocat, ecclesiasticæ saltem coerceat seueritas disciplinæ. Episcopus autem, si [c] contrà ei fecerit, aut consenserit fieri, in conferendis prædictis officiis, & beneficiis potestatem amittat, & per Capitulum, aut per Metropolitanum (si Capitulum concordare nequiuerit,) ordinetur.

NOTÆ

NOTÆ.

1. a *Formam.*] Præscriptam *in hoc cap. cùm in cunctis.*

2. b *Se suspensos.*] Beneficiis possessis in ea Ecclesia, io qua peccaruot eligendo indigoum, non verò ab officio suspeoduotor; nam suspensus beneficio, non est suspensus officio; taotùio enim suspenditur à totali fructuum perceptiooe, & administratione; nec ipso beneficio priuatur, sed tantùm per trienoium suspenditur, *cap. cùm Vvintonien. hoc tit. cap. cupientes, de elect. lib.6.* Gibalinus *de censuris disquisit.7. quæst.11. & 12.* vbi latè de suspensione agit.

3. c *Si contra hæc fecerit.*] Io eligeodis ad inferiora beoeficia.

COMMENTARIVM.

4. *Conclusio refertur.* EX hoc §. talis deducitur cooclusio: *Eligentes indignum contra formam huius textus, priuantur potestate eligendi, & defectum Capituli supplet Episcopus; & è contra; & si Capitulum negligat eligere ob discordiam, deuoluitur electio ad superiorem.* Probant textus *in cap. innotuit 20. cap. bona 23. versic. Vnde nec ab eis, cap. scriptum 40. §. fin. cap. ne pro defectu 41. cap. quia 42. §. quia verò, cap. quisquis, 43. §. final. cap. dudum, cap. congregato 53. cap. Cumana, §. final. cap. cùm Vvintoniensis, hoc tit. cap. si compromissarius, cap. quidquam, versiculo scienti, eod. tit. in 6. cap. graue, de præbendis, cap. gratum 2. de postul. Prælat. extrauag. vnica, eod. tit.* Illustrant præter ordinarios in præseoti, & relatos à Barbosa in hoc textu, Petrus Gregorius *de elect. cap.7. num.11.* Iolius Lauorus *de elect. tit.4. cap.21. n.31.* Suarez *de censuris disput.31. sect.3. num.10.* Antonius Chucus *tit. de elect. num.159.* Corrasius *de beneficiis cap.3. num.19.* Bonacina *de censuris disput.3. quæst.4. part.1. num.8.* Marius Alterius *de censuris disput.16.* Gibalinus *eod. tract. in synopsi, littera E, num.7.* Lugo *de iustitia disput.34. sect.2.* Castropal. *tit.2. tract.13. disput.3.* Garcia *tit.2. polit. tract.9. difficul.3. dub.6.* & alij congesti *in d. c. graue.*

5. *Impugnatur tradita assersio.* Sed aduersùs hanc conclusionem illæ se offerunt dubitandi ratiooes. Primò cootra eam partem, vbi asseritur, eligentem indignum contra formam huius textus, priuari eligendi facultate, & simul suspendi beneficiis obtentis, sic argomentor: Ex eodem delicto quis duplici pœnâ puniri non potest, *c. at si clerici, §. de adulteriis, de iudiciis, can.25. Apostolorum,* vbi reddunt rationem Apostoli, ne bis idem crimen viodicetùr, contra scripturam sacram, quæ ait: *Dominus non vindicat bis in idipsum.* D. Basilius *ad Amphilochium cap.3. de Diaconis lapsis;* vbi eandeio rationem affert, propter quam clerico post depositionem noo ioiungatur excommunicatio, ne bis idem crimen puniator. Notant Turrianus & Corjolaous *in dict. can.25. Apostolor.* Gibalinus *de censuris disquisit.7. quæst.12. conséctar.5.* ergo eligentes contra formam huios textus, si suspenduntur beneficiis, non debent prioari iure eligendi. Augetur hæc difficultas; nam si eligens indignum suspenditur, eo ipso potestate eligendi est priuatus: ergo superfluò dicitur, eum suspendi, & potestate eligeodi priuari. Secundò aduersùs secundam partem conclusionis, vbi asseritur ius eligendi deuolui ad Capitulum, & è contra; non conseotiente autem Capitulo, deuolui ad Metropolitanum, obstat: oam aut omnes de Capitulo electioni contra formam huios textus factæ, aut maior pars conseoserunt: si omnes, ius electionis deuoluitur ad R. Pontificem, *cap. quia diuersitatem, §. si tamen, de concess. præb.* si maior pars deliquit, ad minorem partem electio deuoluitur, *cap. congregato 53. hoc tit. cap. bona, el 2. de postulat. Prælat. cap. cùm in cunctis, de his quæ fiunt à maiori,* Iulius Lauorus *dicto c.21. num.47.* cum minor pars iure suo eligendi sine facto proprio priuari non debeat, *c.1. de constit.* ergo nunquam ad Episcopum deuoluitur ius eligendi. Augetur hæc difficultas, nam Episcopo defuncto Capitulum non succedit in collatione beneficiorum, oec ad illud deuoluitur ius eligendi, *cap.2. ne sede vacante:* igitur oec delinquente Episcopo formâ electionis non seruatâ, deuolui debet electio ad Capitolum.

6. *Traditur ratio decidendi.* His difficultatibus non obstaotibus vera est suprà relata assertio, quæ non solùm auctoritatibus suprà expensis, verùm & ratione probatur: nam in eo debet qois puniri, in quo peccauit, *cap. litteras, de temporib. ordin. cap. vel non est compos, eod. titulo in 6.* vnde qui delinquit in collatione alicuius gradus sacramenti ordinis, priuatur potestate conferendi eum tantùm gradum, *cap. nullus 4. de temporib. ordin. lib.6.* ibi: *Qui verò contrafecerit, vt in eo, in quo peccauerat, puniatur, per vnum annum à collatione clericalis tonsuræ duntaxat nouerit se suspensum.* Ideò io nostro textu contra eligentem indignum imponitur pœna, vt pro ea vice sit eligendi facultate priuatus: & quia simul ita eligeotes peccarunt circa beneficia, beneficiis etiam suspenduntur, sicut Episcopus, qui scienter cootulit beneficium clerico excommunicato per aliquod tempus, suspenditur à collatione beneficiorum, *cap. postulasti 7. de clerico excommunicato:* & qui prohibuit, ne peregrinus testaretur, prohibetur etiam, ne de suis bonis testari possit, *authentica omnes peregrini, Cod. communia de successionib.* & qui ex voluotate testatoris habebat facultatem præstandi legatum vni ex libertis digniori, si eligat indignum, priuatur facultate eligendi, & omnes admittuntur ad legatum, *l. cùm quidam 24. §. at si ita, ff. de legat. 2.* vbi ootauit Padilla, Gomez *in l.17. Tauri, num.18. & in l.40. num.48.* Gamma *decis.2. num.3. & decis.149. num.2. & decis.377.* Facit etiam lex 2. *versic. quem ita, ff. de vacatione munerum.* Rectè ergo Patres Concilij Lateran. decreuerunt, eligentem aliquem contra formam huius textus, priuari eligendi facultate, & simul suspeodi à beneficiorum collatione: & quia Episcopus supplet negligentiam Capitoli, & è contra; & omnibus negligentibus, Metropolitanus, *cap.2. de concess. præb.* ideò io oostro textu suppletur negligentia Capituli per Episcopum, & è contra; & eorum per Metropolitanum, vt latè dicemus *in tit. de supplenda neglig.* Aliis etiam pœnis puniuntur eligentes indigoum, de quibus agemus *in cap. graue, de præbendis.*

7. *Dissoluuntur difficultates.* Nec obstant difficultates suprà adductæ. Non prima, nam procedit regolariter in delictis leuioribus; aliquando tamen si atrocia sint, propter eorum grauitatem variis pœnis puniuntur ea perpetraotes, vt depositione, simolque excommunicatione, *can. 28. 29. 30. & 64. Apostolorum;* propter grauitatem enim sceleris plores pœnæ infliguntur passim in iure nostro, vt docet Balsamon *in can.32. D. Basilij ad Amphilochium.* Nec augmentum difficultatis obstat; nam certum est, suspensum à beneficio, ooo ideò priuari facultate eligendi, aliàs superfluò in nostro textu vt diuersa pœna apponeretur priuatio facultatis

eligendi, & ſoſpenſio à beneficio, in illis verbis: *Eligendi tunc poteſtate priuatus, & ab eccleſiaſticis beneficiis triennio*, &c. Docent Gloſſa *in cap. cupientes*, §.*cæterùm*, *verbo Beneficiis*, *hoc tit.in* 6. Panormitanus *hic*, *num*.10. actus enim eligendi non ſpectat ad beneficium, ſed ad officium; vnde non quia in textu noſtro eligens indignum ſuſpenditur beneficio, ideò priuatus erat facultate eligendi, & ſic vt diuerſa pœna proponitur: docet poſt alios Gibalinus *de cenſuris fol*.344. Nec huic ſolutioni aduerſatur textus *in cap. cum dilectus, de conſuetud.* vbi caſſatur electio facta à ſuſpenſo: igitur quia per ſuſpenſionem amittitur facultas eligendi; nam textus ille accipiendus eſt de ſuſpenſo ab officio, non verò à beneficio; qui cum officij exercitium non habeter, ideò nec ſuffragium præſtare poteſt. Nec obſtat ſecunda difficultas; ſupponimus enim, in noſtro texto totum Capitulum deliquiſſe eligendo indignum, vnde ius eligendi deuoluitur ad Epiſcopum; ſicut in caſu, quo eſt negligens, & ob ſuam negligentiam Epiſcopus eligit: ſi autem maior pars Capituli deliquiſſet, ad minorem ius eligendi deuolueretur, ex iuribus ſuprà citatis. Deuoluitur autem electio ad Epiſcopum, quando ad ipſum ſimul cum Capitulo non ſpectat electio; ſecus autem ſi in prima electione cum Capitulo ſimul eligeret; tunc enim ad Metropolitanum electio deuolueretur, vt latè proſequuntur in præſenti Hoſtienſis, Abbas, & omnes antiquiores, noſque diximus *in cap. litteras, de ſupplenda negligentia.* Nec augmentum huius difficultatis obſtat, quia licèt defuncto Epiſcopo ius eligendi, ſiue collatio beneficiorum non deuoluatur ad Capitulum; tamen in noſtro textu in pœnam improbæ electionis Epiſcopus ita priuatur pro ea vice poteſtate eligendi, vt ad Capitulum ius deuoluatur, vt docent Hoſtienſis & Bohic. *in præſenti*, qui latè hanc deuolutionis partem proſequuntur.

8\. **Exponitur cap. finale de filiis presbyter.** Prædictæ aſſertioni obſtat textus *in cap. finali, de filiis presbyterorum*, vbi agitur de eligentibus ad Archidiaconatum, & alia beneficia eccleſiaſtica indignos, videlicet illegitimè natos: & iubet R.Pontifex, huiuſmodi electiones irritari, ita tamen, vt illi, quibus de iure competit electio, denuò alias perſonas idoneas eligant ad prædicta beneficia: igitur eligentes indignum nec pro ea vice ſunt priuati facultate eligendi. Huic difficultati aliqui ſatisfacere intendunt, aſſerendo conclusionem ſuprà traditam tantùm procedere in eligentibus indignum contra formam in hoc textu præſcriptam: vnde aſſerunt, quod ſi cauſa indignitatis ex alio capite proueniat, etiam eligens indignum non priuatur, nec pro ea vice, eligendi facultate. Ita Tamburinus, & alij relati à Barboſa *in præſenti*. Sed licèt hæc doctrina, attentà noſtri textus deciſione, ſuſtineri poſſit; tamen cùm *ex dict. cap. cum Vuintonienſis, cap. per inquiſitionem*, cum aliis ſuprà traditis, ſatis conſtet, generaliter eligentes indignum, ex quacumque cauſa indignitas proueniat, priuari eligendi facultate; ideò hæc ſolutio ſuſtineri non valet. Eà igitur omiſſà dicendum eſt, noſtri textus deciſionem procedere in eligentibus indignum ſcienter, non verò in eligentibus indignum per ignorantiam; tunc enim ſi appareat indignum eſſe, caſſatà eà electione, iterùm proceditur ad ſecundam; quo modo ſunt intelligendi textus *in cap veniens* 3, *eod. tit. de filiis presbyter.* textus *in cap. cum vos* 4. *de officio ordin.* vbi docetur, quod ſi eligatur indignus, & eius electio caſſetur, debet conſtitui ab Epiſcopo œconomus, donec alius eligatur ab ipſo patrono: vbi ſupponendum eſt, in prima electione electum fuiſſe indignum per ignorantiam. Etiam interpretati poſſunt in præſenti textus *in cap. graue, de præbendis, cap. ſi compromiſſarius, hoc titulo,in* 6.

CAPVT VIII.

Idem [a] *Rauennati Archiepiſcopo.*

CAuſam, quæ inter Moniales S. Margaritæ ſuper diſcordia & diſſenſione electionis, quam fecerunt, dignoſcitur agitari, experientiæ tuæ iam pridem commiſimus terminandam. Vnde quoniam cauſa ipſa in tantum protrahitur, & nondum, ſicut accepimus, proceſſiſti, & [b] periculoſum & damnoſum eſt monaſterio, eo quòd cauſa ipſa in tantùm protrahitur: F.t.p.A.ſ.m.q. infra dies XL. vel duos [c] menſes, aut plus, ſecundùm tenorem aliarum noſtrarum litterarum, in eadem cauſa procedas, ita videlicet, quod ſi ſorores in Epiſcopum electionem contulerint, promittentes quod illam, quam eis prouideret, reciperent, ipſam, quam prouiderit, facias ab eis (ſi tamen exiſtat idonea) in ſuam recipi Abbatiſſam.

NOTÆ.

1\. a RAuennat.] De hac Eccleſia egi *in cap.*2. *de poſtulat. Prælat.* & *in cap.* 5. *de reſcriptis.* Textus iſte reperitur in Concilio Lateran. ſub Alexandro III. celebrato, *parte* 40. *cap*.5. & *in prima collectione*, *ſub hoc tit. cap*.17.

2\. b *Periculoſum.*] Ita agnouerunt ſacri canones, dum omni æuo valde curauerunt, ne Eccleſia, monaſteriumve diutiùs vacaret, *cap*.2. *de conceſſ. prebendæ*, *cap. ne pro defectu,hoc tit.*

3\. c *Duos menſes.*] Semper in reſcriptis iuſtitiæ, quibus iuriſdictio delegatur, præſcribitur tempus, intra quod cauſa ipſa decidatur, *cap. de cauſis* 4. *de officio delegati.*

COMMENTARIVM.

4\. **Concluſio traditur et probatur.** EX hoc textu talis deducitur concluſio: *Compromittentes ſuper electione, tenentur recipere electum à compromiſſariis, ſi eſt idoneus.* Probant textus *in cap.cum inter* 21. *cap.cum dilectus, cap. ſcriptum, cap.cùm Vuintonienſis, cap. in cauſis, cap. quia propter, hoc tit. cap.ſi compromiſſarius, eod. tit.lib.*6.

cap.

cap. post translationem, de renunciat. cap. ex parte 10. *de arbitris.* Illustrant plures relati à Barbosa *in præsenti*, *lib. 1. de iure ecclesiastico*, *cap. 1. num. 94.* & *cap. 29. num. 158.* Vighellius *in methodo iuris canonici*, *fol. 331.* Iulius Lauorus *de elect. cap. 19. n. 30.* Ioannes Calderinus *in cap. cùm in iure*, *hoc tit.* Tamburinus *de iure Abbatum*, *tom. 1 disput. 28. quæsito* 8. Layman *tom. 1. summæ*, *tit. de Prælatorum elect. cap. 8.* Nouarius *in lucerna regul. verbo Electio*, Lezana *tom. 3. quæst. regul. tract. 9. cap. 2.* Garcia *tom. 2. politica*, *tract. 9. difficult. 5. dubio* 8.

5. *Traditur ratio dubitandi.* Sed aduersùs hanc decisionem illa se offert difficultas, nam ea est natura compromissi, vt quidquid arbitri compromissarij dixerint, statuerintve, siue æquum, siue iniquum, ratum atque firmum, & pro iudicato à partibus habeatur, *l. diem 27. §. stari*, & *§. finali*, *ff. de receptis*, *l. societatem*, *§. finali*, *ff. pro socio*, nisi dolus interueniat; *l. ita demum*, *ff. de verb. obl. l. arbitrorum*, *Cod. de arbitris*; adeò vt ab eorum sententia non possit appellari, *l. 1. C. de arbitris*, *l. arbitrio*, *ff. qui satisdare*: igitur siue compromissarij idoneam, siue minùs dignam personam elegerint, tenentur compromittentes recipere. Augent hæc difficultas, nam ideò forma compromissi in electionibus introducta est, vt sic multitudo eligentium, quæ sibi ipsi impedimentum affert, facilè ad concordiam reduceretur. Magnus Gregorius *lib. 2. epist. 15.* relatus *in cap. 10. hoc tit. in prima collectione*: sed si adhuc esset sub potestate compromittentium admittere, vel respuere ab arbitro electum, sob prætextu minoris idoneitatis, non satis succursum esset per compromissum; siquidem in eorum arbitrio remanet admittere, vel respuere electum: igitur, &c.

6. *De electione Abbatissæ.* Quâ difficultate non obstante vera est prædicta assertio, ad cuius expositionem præmittendum est, in Monialium monasteriis electionem Abbatissæ spectare ad ipsas moniales, licèt non omnes suffragium habeant in ipsa electione, *cap. indemnitatibus*, *hoc titulo*, *lib. 6.* & specialiter circa moniales S. Claræ probatur *ex cap. 4. suæ regulæ*: docent Iulius Lauorus *de electione*, *cap. 24. num. 1.* Tamburinus *de iure Abbatissæ*, *disp. 28. quæst. 1.* & in ea electione obseruari debet forma præscripta *in cap. quia propter*, *hoc tit.* vt cauetur *in d. cap. indemnitatibus*, *§. sanè*: scilicet, vt fiat per suffragia secreta. Lambertinus *de iurepatron. lib. 1. p. 1. quæst. 9. art. 5. num. 3.* & collatio votorum debet fieri numeri ad numerum, itavt Abbatissa à maiori parte eligatur, *d. cap. indemnitatibus.* Trident. *sess. 25. de regul. cap. 7.* non tamen desiderantur duæ partes suffragiorum in ipsa electione, sed sufficit, quod detur maior pars, *cap. dudum*, *hoc tit. cap. cùm in cunctis*, *de his quæ fiunt à maiori parte.* Nec contrarium suadet textus *in d. cap. indemnitatibus*, *§. sanè*; nam textus ille procedit, quando adest discordia, & duæ partes in vnam consenserunt; tunc enim minor pars non potest aliquid opponere, etiamsi de maiori zelo, & auctoritate minoris partis opponeret, nisi per superiorem inueniatur huiusmodi electio non canonica, hoc est facta de persona inhabili, seu ineligibili. Docent Tamburinus *dict. disput. 28. quæsito* 4. Iulius Lauorus *d. cap. 24. de elect. per totum*, qui latè agunt de qualitatibus Abbatissarum, & an possint eligi illegitimæ, bigamæ, aut ex Mauris descendentes.

7. *De electione per compromissum.* Deinde sciendum est, inter electionum varias formas præscriptas *in cap. quia propter*, 42. *hoc tit.* secundam recenseri, quæ fit per compromissum, quæ contingit quando aliqui idonei eliguntur, in quos omnium vice eligendi certo modo potestas & facultas transfunditur, cum aliquibus clausulis in compromisso specificandis: de qua electionis forma agitur *in cap. scriptum*, *cap. cùm Vvintoniensis*, *& aliis*, *hoc tit. cap. cùm expediat*, *cap. si compromissarius*, *eod. tit. lib. 6. cap. ex parte* 10. *de arbitris*, *cap. post translationem*, *de renunciat.* latè disserunt Petrus Gregorius *de elect. cap. 3. num. 3.* Iulius Lauorus *de electione*, *cap. 7. num. 23.* & *cap. 19. num. 29.* tunc enim electio fieri dicitur per compromissum, quando celebratur per vnum, duos, aut tres, per electores designatos, quibus commissa est omnium eligendi facultas, vt ipsi eligant quem dignum, & idoneum esse Ecclesiæ cognouerint. Et licèt hodie post Concilium Trident. *d. sess. 25. cap. 6.* vbi iubetur, vt in electionibus regularium vota secretò emittantur, hanc electionis formam per compromissum non admittant Nouarius vbi suprà, *verbo Electio*, Lezana *d. q. 3.* tamen contrarium vt verius defendunt Tamburinus & Garcia *vbi proximè*. Debet autem compromissum fieri vnanimi consensu omnium, qui ius eligendi habent, nec sufficit maior pars Capituli, ne alia minor pars priuetur iure eligendi, præcipuè cum in re communi potior sit causa prohibentis, regulâ *in re communi*, *de reg. iur. lib. 6.* Debet etiam fieri compromissum in clericum, non in laicum. Nec obstabit si dicas, laicum posse esse procuratorem in causis spiritualibus, *c. 1. de procurat. lib. 6.* nam non inde infertur, posse in eisdem causis esse arbitrum; immò contrarium probatur *in cap. contingit*, *de arbitris*: in extraneum tamen; id est in eum, qui non est de corpore Capituli, benè posse compromissum fieri, probatur ex præsenti textu, & docuerunt Abbas *hic*, *num. 2.* Lauorus *dicto cap. 19. num. 30.* etsi contrarium defendat Tuschus *conclusione 75. littera C.* Compromissum hoc ad electionem dupliciter fieri potest, seu duplici modo. Primò simpliciter, & absolutè, vt possint compromissarij eligere quem maluerint. Secundò vt eligant eum, in quem maior pars eligentium consenserit, *cap. cùm dilectus*, *hoc titul.* quam formam electionis licèt plures affirment contrariam esse decisioni textus *in dict. capit. quia propter*, *hoc tit.* tamen eam iuri consonam esse probat, & defendit Garcia *dict. tom. 2. polit. regul.* Si sint tres compromissarij, duo possunt eligere tertium, Iulius Lauorus *vbi suprà*, *num. 28.* si autem sit vnus, non potest seipsum eligere, vt docet Barbosa *in addition. 6. tomi*, *ad textum in cap. cùm in iure*, *hoc tit.* Lauorus *de elect. cap. 6. num. 17.* licèt in Cardinale seipsum eligente in Pontificem, contrarium teneat, & electionem admittat Barbosa *lib. 1. iuris ecclesf. cap. 1. n. 97.* & Ioannem XXII. ita electum fuisse, referunt D. Antoninus 3. *part. tit. 2. cap. 24.* Spondanus post Baronium *anno* 1316. Et in Rege Romanorum se eligente in Imperatorem, idem docet Garcia *vbi suprà*, *num. 9.* Facit celebre exemplum, quod post Æneam Siluium refert Roussellus *lib. 2. historia Pontif. iurisd. cap. 2. num. 11.*

Ex quibus prouenit huius decisionis vera ratio; 8. *Traditur ratio decidendi.*
nam cùm electus à compromissariis credatur electus ab ipsis, qui compromissum fecerunt, cùm ab illis eligendi facultatem acceperint, & quod quis per alium facit, censeatur facere per se ipsum, *cap. vt famæ*, *de sentent. excomm.* nec possit quis venire contra factum proprium, *l. post mortem*, *ff. de adopt.* ideò electus à compromissariis necessariò à compromittentibus est admittendus: & quia quando fit compromissum super electione, etiamsi

non apponatur specialiter quod persona eligenda sit idonea, semper intelligitur illud cautum, *cap. in causis, hoc tit. cap. cùm adeò, de rescriptis*; ideò si compromissarij eligant personam minùs idoneam, compromittentes non tenentur illam recipere; non enim creditur in ipso compromisso compromittentes sensisse, vt eligerent Prælatum minùs idoneum, *cap. si compromissarius, hoc tit. lib.6.* vnde ex defectu facultatis electio personæ non idoneæ vitiatur, quia cùm aliquid committitur arbitrio alicuius, non valet arbitrium, si iustè, & legitimè non sit prolatum, *cap. veniens* 16. *cap. Quintanalius* 23. *de iureiurand. l. quamquam, ff. de ritu nupt.* Vnde hoc casu non deuoluitur ius eligendi ad superiorem, sed ad ipsos compromittentes reuertitur, nisi elapsum sit tempus electoribus ad eligendum à iure statutum, *c. si compromissarius* 37. *hoc tit. in* 6. Iulius Lauorus *de elect. cap.* 19. *num.* 37. vel ipsi compromittentes indignum electum approbauerint, quia tunc ex decisione textus antecedentis, ad superiorem deuoluitur electio, *dict. cap. si compromissarius.* Rectè ergo Alexander III. in præsenti decreuit electionem Abbatissæ factam ab Episcopo virtute compromissi, non teneri recipere ipsas moniales, cùm minùs idonea esset regimini monasterij.

9. Dissoluitur difficultas.

Nec obstat ratio dubitandi suprà adducta, nam discrimen constituendum est inter arbitrum electum vt compromissarium, & inter electum vt virum bonum. Arbitrio compromissarij standum est, siue æquum, siue iniquum sit, *ex dict. § stari, cum aliis*, nisi contra ius scriptum, & formam compromissi sit prolatum, tunc enim non tenentur compromittentes ei stare, *cap. ei qui* 2. *quæst.* 6. in arbitro verò tanquam bono viro electo non tenet eius laudum, siue sententia, nisi æqua sit, *dict. cap. veniens, dict. cap. Quintanallus.* Vnde cùm in nostro textu Episcopus non seruaret formam, eligendo non idoneam, contra clausulam, quæ tacitè in ipso compromisso inerat; & simul eligeret, non tanquam iudex, sed tanquam vir bonus, ad sedandas discordias, quæ ob dissensum monialium oriebantur, inde electio ab eo facta non valet, si persona minùs idonea sit. Nec argumentum obstat; verum enim est, inuentam esse hanc eligendi formam, vt facilè eligentes ad concordiam reducerentur; sed non exinde quia probandum maneat, an electa persona sit idonea, remanet electio sub dubio, & lite; siquidem quælibet persona electa idonea præsumitur, nisi contrarium probetur, *l. seruus* 20. *l. testamento* 51. *ff. de manumis. testam. cap. vnico, de seruitio*: vnde compromittentes tenentur stare compromisso, & electum à compromissariis recipere, donec probetur idoneam personam non esse.

10. Exponitur cap. in causis, hoc tit.

Primò huic assertioni aduersatur textus *in cap. in causis, hoc tit.* vbi cùm compromissum super electione Episcopi factum esset in quinque, tres ex illis elegerunt Episcopum alterius ciuitatis in Episcopum Tolosanum; alij duo diuersum elegerunt: quæstionis fuit, vtrum electus à tribus compromissariis admittendus esset? Et respondet R. Pontifex, admittendum esse electum à compromissariis, si idoneus, & necessarius valdè sit Ecclesiæ Tolosanæ: ergo non solùm desideratur, vt electus à compromissariis sit idoneus, verùm etiam vt sit necessarius. Pro cuius textus solutione sciendum est, compromissarios in eo textu designatos, non elegisse, sed postulasse alium Episcopum in Episcopum Tolosanum; quo casu cùm translatio facienda esset de vna Ecclesia ad aliam, & non possit fieri sine causa, id est absque necessitate, & vtilitate Ecclesiæ, in quam transfertur, *cap. inter, & per totum tit. de translatione Episcopi*; ideò non solùm exigitur in eo textu, vt sit idoneus, sed hoc amplius, vt sit necessarius: si autem compromissarij eligerent, nec postularent, sufficeret vt electus esset idoneus.

11. Intelligitur cap. ex parte, de arbitris.

Secundò aduersari videtur textus *in cap ex parte* 10. *de arbitris*; vbi cùm electores in duas partes diuisi essent, compromissum fecerunt in Episcopum, eorum iudicem ordinarium: sed cùm neglecto compromisso ad secundam electionem procederent, hæsitatum fuit, vtrum secunda electio esset sustinenda. Et respondet R. Pontifex, secundam irritandam esse, quia primâ nondum cassatâ celebrata fuit: igitur si prima esset cassata, etiam neglecto compromissario, possent eligentes alium eligere, & per consequens non tenentur stare compromisso; siquidem post illud possunt secundam electionem celebrare. Cui difficultati satisfaciendum est dicendo, in eo textu compromissum factum non fuisse in Episcopum super electione, vt ipse eligeret, sed super lite orta inter ipsos compromittentes circa vtriusque electionis valorem; vnde Episcopus tantùm virtute compromissi poterat vnam, vel aliam electionem irritare, aliamve validam declarare; & Episcopus nunquam poterat vt compromissarius eligere.

CAPVT IX.

Idem *Episcopo* [a] *Vvigorniensi.*

NOsti, sicut vir prudens & sapiens, quomodo dilectus filius noster [b] G. dictus Lincoluiensis electus, committendi [c] honores, vel præbendam, & aliàs disponendi de rebus Ecclesiæ, cùm sua nondum sit electio confirmata, nullam habeat facultatem. Vnde est quod fratern. tuæ, &c. quatenus eidem dicto electo ex nostra parte non differas arctiùs inhibere, ne Archidiaconatum alicui conferre præsumat, vel si iam concesserit, ei auctoritate nostra præcipias, vt concessionem suam omni contradictione, & appellatione cessante studeat reuocare. Quod si distulerit, tu eandem concessionem appellationis remoto remedio auctoritate nostra non differas reuocare.

NOTÆ

NOTÆ.

1. a *Vigorniensi.*] Ita etiam legitur apud Antonium August. in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 18. sed in Concilio Lateranensi, *parte* 40. *cap.* 1. ita inscriptio huius decisionis concipitur, *Idem Exoniensi Episcopo*; & meo videri rectiùs: nam causa, quæ committitur in nostro texto, est Episcopi Linconiensis, qui est in Anglia suffraganeus Archiepiscopi Cantuariensis. Et licèt Exoniensis eius etiam sit suffraganeus, propinquior tamen est ciuitati Linconiensi (vulgò *Licelne*) Exoniensis, vnde probabilius est, causam Episcopi Linconiensis commissam fuisse propinquiori Prælato, videlicet Exoniensi.

2. b *G.*] Guillelmus videlicet, Cantor eiusdem Ecclesiæ.

3. c *Honores.*] Id est dignitates: sæpè sæplus enim, qui dignitatem habet, honores habere dicitur, *l. reus* 7. *l. honor* 14. *§. plebey* 4. & *§. ultimo*, & passim *ff. de muneribus & honoribus*, *§. Prætorum, Institutis de iure naturali.*

COMMENTARIVM.

4. CONCLVSIO PROBATVR. Ex hoc textu talis deducitur conclusio. *Electus Episcopus ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter administrare non potest.* Probant textus *in cap. transmissam* 15. *cap. qualiter* 17. *cap. nihil* 44. *cap. cùm in cunctis*, *§. cum verò, hoc titulo, cap. auaritiæ, hoc titulo in* 6. *extrauagant. iniunctæ, de elect. inter communes*, *cap. in nomine, circa finem*, 23. *dist. cap. si quis ordinatus* 4. 92. *dist. cap. inter, de translat. Episcopi*, *cap. cùm iam dudum* 18. *de præbendis*, *cap. cum dilecti, de purgat. canonica*, *cap. sicut* 33. *de simonia*, *cap. super his* 26. *de accusat. cap. quoniam*, *§. porrò, vt lite non contest. cap. finali, de clerico excomm.* Pius IV. *in bulla* 66. quæ extat in bullario Cherubini, Iulius III. in sua constitutione, quam refert Lotherius *lib.* 3. *de re benefic. quæst.* 29. Illustrant Layman. *lib.* 4. *summæ, tract.* 2. *cap.* 12. *num.* 2. Scortia *in select. constit. epitom.* 51. *theorem.* 204. Petrus Gregorius *de elect. capit.* 19. & 20. Lotherius *d. lib.* 3. *quæst.* 17. *ex numero* 262. *vsque ad* 324. & *lib.* 1. *q.* 27. Iulius Lauorus *de electione*, *cap.* 25. *num.* 2. Moez *in d. cap. auaritiæ*, Barbosa *in collect. ad ipsum textum*, & *de potest. Episcop. allegat.* 36. *num.* 6. & 7. & *lib.* 1. *iuris ecclesiast. cap.* 9. *num.* 23. Hallier. *de sacris elect.* 2. *part. cap.* 2. *art.* 3. *§.* 5. *fol.* 927. Calderinus *de de elect. tit. de reform.* Bocrius *tom.* 1. *qq. tit. de regalibus, num.* 58. Menochius *de arbitrariis, casu* 403. Tuschus *littera C. conclus.* 824. Solorzano *tom.* 2. *de iure Indiar. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 38. & *lib.* 4. *politica, cap.* 4. Parexa *tom.* 1. *de instrum. edit. tit.* 2. *resolut.* 3. Ioannes Dartis *de beneficiis sect.* 6. *cap.* 1. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. tract.* 9. *difficult.* 6. *dubio* 1.

5. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO. Sed hæc assertio difficilis valde redditur sequenti iuris consideratione: Episcopus per electionem acquirit ius dignitatis, & Episcopatus in ipsa Ecclesia, ad quam electus est, textus, & ibi Glossa *in c. cùm inter*, 21. *hoc tit. cap. cum dilectissimis* 8. *q.* 1. docet Abbas *consilio* 47. & per electionem tantùm censetur contractum coniugium inter Episcopum & Ecclesiam, *cap. quoniam*, *§. sin verò, vt lite non contest.* quod nouum non est; nam in aliis electionibus, quando quis eligitur ad aliquod officium, vel dignitatem, ex ea solùm electione acquirit ius ad officium, etiam absens, & ignorans, *l. illud*, *ff. de tutoribus & curat.* igitur Episcopus tantùm virtute electionis ante confirmationem potest beneficia conferre, & administrare bona Ecclesiæ, ad quam electus est; præcipuè cùm confirmatio nouum ius non tribuat, sed tantùm acquisitum conseruet, *c. cùm monasterium* 13. *hoc tit. c.* 5. *de concess. præb.* Accedit, nam licèt Episcopus electus ante confirmationem non possit exercere ea, quæ sunt iurisdictionis, tamen beneficia conferre valet; quod sic probo. Beneficiorum collatio Episcopo non competit ratione iurisdictionis, siquidem Capitulum Sede vacante succedens in iurisdictione Episcopi, non succedit in beneficiorum collatione, *cap.* 2. *ne sede vacante*: ergo licèt Episcopus prohibeatur exercere quæ sunt iurisdictionis, non tamen prohiberi debebat conferre beneficia. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo; nam electores Imperij, Archiepiscopi videlicet Mogontinus, Treuerensis, & Coloniensis, qui tanquam Prælati suarum Ecclesiarum eligunt Imperatores, electi tantùm, nondum confirmati suffragium præstant in electione Imperatoris, & in Collegio Electorali admittuntur, vt fecerunt anno 1555. Daniel electus Moguntinus: anno 1567. Fridericus electus Coloniensis: eodem anno Iacobus electus Treuerensis, vt refert Augustus Visquerus *de elect. Reg. Roman.* §. 8. *num.* 41. & ipse Imperator tantùm electus, ante confirmationem Pontificis iura Imperij administrat, *cap. legimus*, 93. *dist.* ergo quia electi ante confirmationem habent ius eligendi, & conferendi dignitates, & inferiora ministeria Ecclesiastica. Secundò præsens decisio imperfecta videtur ex eo, quia Pontifex in ea non irritat collationes beneficiorum factas ab Episcopo electo, nec aliquam pœnam illi irrogat, cùm Episcopus electus, qui ante confirmationem se ingerit administrationi, inhabilis reddi debeat ad ipsam dignitatem, & priuari iure quæsito, vt statutum legimus *in cap. auaritiæ, hoc tit. in* 6. & variis Rotæ decisionibus probat Iulius Lauorus *d. cap.* 25. ergo saltem in hac parte imperfecta est præsens decisio.

6. TRADITVR RATIO DECIDENDI. Quibus difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens assertio, ad cuius expositionem supponenda sunt quæ de confirmatione Episcopi electi adduximus *in cap.* 3. *hoc tit.* quibus præmissis apparet præsentis decisionis ratio; nam cùm ante confirmationem electus non habeat aliquod exercitium in rebus Episcopatus, non debet se immiscere collationi, aut administrationi beneficiorum, vel bonorum Episcopatus, ne rerum ordo confundatur, & superioris auctoritas contemnatur; aliàs de confirmatione electi non curarent, nec confirmatio aliquid operaretur, & contrarium, abusum dixit Paris. *ad annum* 1251. & 1253. Ante confirmationem enim Episcopus nullo modo pro Episcopo habetur, vnde aduersùs eum, sicut aduersùs priuatum potest accusatio proponi sine pœna inscriptionis; quod non procedit post confirmationem, *cap. super his*, *de accusat.* & nunquam Episcopus appellatur absolutè, sed tantùm electus, *cap. tam litteris, de testibus*, *cap.* 1. iuncta inscriptione, *de testibus cogendis*, *cap. tua nos, de his quæ fiunt à Prælatis*, & Glossa *in Clementina prima de pœnis*, docet illa constitutione, quâ puniuntur qui in Episcopum violentas manus iniecerint, non comprehendi Episcopos electos: & licèt Romanus Pontifex, dum rescribit Episcopis, fratres, alios verò filios appellet; dum tamen rescribit Episcopo electo, filium, non fratrem appellat, vt constat ex præsenti textu, & *ex cap. quàm*

graue

grave, de crim. falsi, necnon ex stylo Curiæ Romanæ. Iustè ergo cùm Episcopus tantùm electus ius administrandi bona Episcopatus ante confirmationē non obtineat, in præsenti asseritur, ipsum nō posse ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter administrationi se ingerere, aliàs priuatur iure quæsito, & redditur inhabilis ad illud obtinendum, *c. auaritiæ 5. de elect.* cuius textus decisio procedit non solùm in electo, verùm etiam in postulato, *cap. bona 23. hoc tit.* multis relatis docet Tamburinus *tom. 1. de iure Abbat. disput. 6. num. 5.* item in eo, qui administrat post confirmationem, sed inualidam; item in eo qui administrat post appellationem à confirmatione interpositam. Tamburinus *vbi suprà*, Glossa *verbo Confirmatur, in d. cap. auaritiæ.* Et licèt dicta decisio continere videatur canonem latæ sententiæ, ex probabiliori Interpretum sententia; est tamen sententiæ ferendæ, vt docet Tamburinus suprà, *num. 26.* Hodie etiam post extrauagātem *iniustitia, de elect.* inter communes, non solùm desideratur confirmatio, vt Episcopus possit administrare, verùm etiam vt ipsas litteras confirmationis ediderit, exhibueritque coram Capitulo: late docet Lauorus *vbi suprà.* Et in nostra Hispania debet priùs obedientiam præstare magno Regi nostro, vt fusè docet Parexa *de instrum. edit. dict. tit. 2. resolut. 3. per totam.* Et ita per præsentationem Regiam hodie Episcopi tantùm assequuntur ius ad ipsam Ecclesiam, non verò in ipsa Ecclesia. Azeuedo *consil. 14. num. 6.* magnus Præceptor Illustrissimus Ramos *in memor. ad Alex. VII. pro Episcop. propos. 3. §. 1. num. 30.* Nec audiendi sunt Tondutus *resolut. benef. 2. part. cap. 3. §. 13. num. 35.* Petrus Gregorius *lib. 17. syntagm. c. 12. n. 24.* Cironius *in parat. ad titulum de postulat. Prælat.* qui docent Episcopum ita præsentatum, saltem spiritualia statim administrare posse.

7. **Dissoluitur dubitandi ratio.** Nec obstat prima difficultas suprà adducta, verum enim est, electum per electionem ius habere ad ipsum Episcopatum, & acquirere administrationem in habitu, non in actu; adquirit enim per electionem habitum administrationis, per confirmationem exercitium. Glossa *in cap. quantò 10. 63. dist.* & illud ius quod acquirit per electionem, tantùm est ad rem, & ad electionem prosequendam, *cap. si eo tempore 45. hoc tit. cap. vt quis duas, de elect. in 6.* Vnde si contingat electum decedere, non dicitur vacasse Episcopatum per mortem ipsius, sed per obitum primi, vt resoluit Tamburinus *tom. 1. de iure Abbatum, disput. 6. quæsito 1. num. 21.* Nec quod de matrimonio contracto dicebamus, aliquid facit; nam per electionem tantùm non dicitur matrimonium contractum inter Episcopum & Ecclesiam; sed sicut in matrimonio carnali triplex consideratur status coniugij, primus per sponsalia celebrata, secundus per cōtractum matrimonij, tertius per consummationem; ita in matrimonio spirituali datur triplex status, initiati per electionem; sicut enim post spōsalia non licet contrahentibus resilire ab illis, nisi ex noua causa, *cap. ex litteris, cap. commissum, cap. requisiuit, de sponsalibus*; ita nec electoribus post electionem licet pœnitere, & ab electione recedere, *cap. cùm inter, de elect.* & sicut per contractum matrimonij contrahitur fortius vinculum, *cap. veniens, de sponsalibus*, ita per confirmationem robur adiicitur electioni, *cap. postquam, hoc titul.* tandem sicut per coniunctionem corporum redditur vinculum matrimonij indissolubile, *cap. ex publico, cum vulgatis, de conuersione coniugatorum*; ita per consecrationem vinculum matrimonij spiritualis redditur indissolubile, *cap. inter, de translat. Episcopi.* Vnde textus *in dict. cap. quoniam, §. si vero*, intelligendus est de matrimonio initiato, non verò rato, aut consummato: docet Hallier. *vbi suprà, fol. 928.* Nec secunda difficultas obstat, nam licèt beneficiorum collatio spectet ad Episcopum ratione iurisdictionis, spectat tanquam fructus ipsius Episcopatus, vt docent repetentes *in dicto cap. 2. ne Sede vacante*; vnde cùm electus aliquid attingere de fructibus Episcopatus non valeat, nec vt œconomus, ita nec conferre beneficia valet. Similiter Capitulum Sede vacante, licèt succedat in iurisdictione Episcopi; tamen quia non succedit in fructuum perceptione, ideò non potest conferre beneficia Sede vacante. Nec vltima difficultas obstat, nam præterquam quod nostri textus quæstio non vertebatur, vtrum puniendus esset Episcopus Linconiensis, qui beneficia contulit, pœna textus *in dict. cap. auaritiæ*, est nouiter statuta *in d. c. auaritiæ*, à Bonifacio VIII. Supponi etiam potest, in nostro textu excusatum fuisse Episcopum à prædicta pœna, ob ignorantiam facti, forsan quia existimauit confirmationem præcessisse, vt supponit Tamburinus *dicta disput. 6. quæsito 2. numero 9.*

8. **Exponitur cap. nihil 44. hoc tit.** Aduersatur primò huic decisioni textus *in cap. nihil 44. hoc tit.* vbi asseritur Episcopos commorantes vltra Italiam, posse ante confirmationem administrare, dum tamen aliquid non alienent de rebus Episcopatus: ergo poterunt ante confirmationem beneficia conferre, & omnia gerere ea, quæ alienationem non contineant. Cui difficultati Doctores satisfaciunt asserendo, illum textum procedere ex dispensatione Pontificis, vt constat ex eo ibi, *dispensatiuè*; vnde non proprio iure, sed ex dispensatione. Accedit etiam, quod valdè remoti erant à Curia Romana, vt in ipso textu signanter dicitur; ex qua decisione manifestè probatur praxis Episcoporum Indiarum, vbi Episcopi à Catholico nostro Rege præsentati, cum litteris ad Capitulum missis, vt sinant exercere ea, quæ sunt iurisdictionis, ritè omnia exercent, propter distantiam Regnorum, & difficultatem nauigationis, vt latè probat eximius illorum Regnorum scriptor D. Ioannes de Solorzano *lib. 4. politica, cap. 4.* quem transcripsit Diana *p. 12. tract. 1. resolut. 58.* qui etiam *cap. 7.* refert, propter eandem distantiæ rationem aliquando contigisse, vt sine editione bullarum confirmationis, habitâ tantum expeditionis notitiâ, Episcopum administrasse, & consecratum fuisse; quod supremum Indiarum Consilium ratum habuit in casu Episcopi de Paraguai.

9. **Intelligitur cap. tua nos, de his quæ fiunt.** Secundò prædictæ assertioni opponitur textus *in cap. tua nos 8. de his, quæ fiunt à Prælatis*, in illis verbis: *Episcopo, vel electo.* Ex quibus deducitur, non licere electo Episcopo conferre beneficia, seu vnire locis regularibus cum consensu Archidiaconi, sine consensu Capituli; quia illa annexio alienatio est: igitur cum consensu Capituli licebit Episcopo beneficia conferre ante confirmationem. Huic difficultati respondendum est, in eo textu Episcopum non solùm fuisse electum, verùm etiam confirmatum, vt supponunt ibi Butrius, Zabarella, & Hostiensis: sed quia confirmatus non est perfectè Episcopus, vt dicemus *in cap. transmissa 15. hoc tit.* ideò appellatur electus, non quia confirmatus non esset, sed quia per consecrationem non reperiebatur perfectè Episcopus;

copos; & cùm opponeretur Episcopo consecrato, ibi: *Episcopo, vel electo*; non poterat alio verbo appellari: & cùm verè esset confirmatus, poterat beneficia conferre. Huic commentario adiungenda sunt quæ adducemus infrà *in cap. transmissam* 15.

CAPVT X.

[a] I dem.

COnsiderauimus, quod electio Ioannis Frontini post appellationem ad nos interpositam, & contra tenorem priuilegiorum Ecclesiæ vestræ fuerit celebrata. Perpendimus etiam, quod electio post illam qualemcunque electionem non cassatam, necnon & post appellat. (per quam ad suum statum omnia debent reduci) facta fuit, & illata violentia, quamquam Rex penitùs inficietur violentiam aliquam in hoc de assensu, vel conscientia sua vnquam perpetratam fuisse. Quapropter nos electionem vtriusque de communi fratrum nostrorum consilio omninò cassauimus, & vobis in aliam personam idoneam, & honestam conueniendi liberam tribuimus facultatem; ita tamen, quod vtrique prædictorum fama sua non minùs propter hoc integrè conseruetur, & quod in aliis Ecclesiis possint, si Deus dederit, ad dignitatem promoueri. Vobis autem liceat, præter istam Ecclesiæ vestræ ordinarionem in alterutrum eorum, si voluntas fuerit, iterum conuenire, & eum vobis in Abbatem, atque Magistrum canonicè prouidere.

NOTÆ.

1. a IDem.] Alexander videlicet III. cui tameo missa sit hæc decretalis epistola, nec ex hac collectione, nec ex prima, vbi *sub hoc tit. cap.* 22. refertur, constat, nec etiam in qua prouincia præsens casus contigisset.

COMMENTARIVM.

2. CONCLVSIO DEDVCITVR ET PROBATVR.

EX hoc textu talis deducitur assertio: *Electio secunda facta primâ non cassatâ, quia appellatum est, vel contra priuilegia Ecclesiæ celebrata erat, cassanda est, licèt in prima electus denuò eligi possit.* Probant textus *in cap. super eo, cap. auditis, cap. bona, el primero, cap. innotuit, cap. cùm terra, hoc tit. cap. bonæ* 2. *de postulat. Prælat. cap. ex parte* 10. *de arbitris, cap. ad probandum, de re iudicata, cap. constituti, de appellat. cap. post electionem* 7. *de concess. preb.* Illustrant Petrus Gregorius *de elect. c.* 18. *num.* 5. Castellinus *eod. tract. cap.* 4. *num.* 52. Iulius Lauorus *in simili tract. cap.* 19. *num.* 123. Barbosa *tom.* 1. *voto* 39. *num.* 65. Cuiacius *in cap. cùm in Apostolica* 8. *de sponsalib.* Samuel *de elect. tract.* 1. *disput.* 2. *num.* 27. Acuña *in cap. quantò* 10. 63. *dist. num.* 3. Garcia *tom.* 2. *polit. tract.* 9. *difficultat.* 6. *dub.* 3.

3. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed qoia veritas disputando eruitur, *l. final. §. mixta*, & ibi Bartolus, *ff. de munerib. & honorib. cap. graue*, & ibi Glossa, *verbo Veritas, de praebendis*, Volteius *volum.* 1. *consil.* 15. ideo pro rationoe dubitandi aduersùs hanc conclusionem ita argumentor: si in hoc textu ad secundam electionem Canonici procedere non valerent, maximè quia prima cassanda erat: sed prima non poterat irritari: ergo statim sequi poterat secunda electio. Probatur minor. Quæ nulla sunt, ipso iore non egent cassatione, cùm per se non subsistant, regulâ *Non præstat, de reg. iuris in* 6. sed electio facta post appellationem, aut contra priuilegia Ecclesiæ, est nulla ipso iure: ergo non eget cassatione. Probatur prima pars minoris ex textu *in cap. bona, el primero, hoc tit.* vbi electio facta post appellationem, ipso iore non valet ex eo, quia omnia gesta post appellationem, tanquam attentata, oon valeot, *cap.* 1. *cum vulgatis, de appellat.* igitur electio post appellationem celebratam ipso iure noo subsistit. Probatur secunda pars propositionis ex eo, nam priuilegium est priuata lex, *cap. priuilegia*, 3. *dist.* sed quæ fiunt contra leges, ipso iure nulla sunt, *l. non dubium, Cod. de legibus, cap. vide*, 10. *dist. cap. quæ contra ius, de regul. iuris, lib.* 6. igitur electio facta cootra Ecclesiæ priuilegia, nulla est ipso iure, & per consequens, si cassatione non indiget, statim procedi potest ad secundam. Augetur hæc consideratio, nam valet argumentum de matrimonio carnali ad spirituale, *cap. inter, de translat. Episcopi*; & de causa matrimonij, ad causam electionis, *cap. cùm inter canonicos*, vbi Abbas, *hoc tit.* sed si quis contracto primo matrimonio nulliter ob impedimentum irritans, adhoc lite pendeote, eo non cassato, secundum celebret, validè contrahit, non expectatâ iudicis ecclesiastici sententiâ, *cap.* 2. *de matrim. contract. cap. veniens* 13. *cap. cùm in apostolica, de sponsalib.* ergo similiter post electionem primam, sed nullam, quia contra priuilegia Ecclesiæ, vel post appellationem erat celebrata, adhuc eâ non cassatâ, secunda celebrari valet.

Hac consideratione non obstante, vera est nostra decisio, quæ vt ampliori lucis vsurâ fruatur, sciendum est, quod licèt appellatio facta, ne electio celebretur, vt vaga, nulla sit, *c.* 1. *de postulat. Prælat. cap. ex ore, versic. de hoc, de his quæ fiunt à Prælatis*; valet tamen ita interposita, vt hoc modo, vel illo canonicè fiat, oc talis persona eligatur; & tunc electio appellatione pendente vt attentata reuocatur, Lancellotus *de attentatis lib.* 2. *cap.* 2. *limit.* 26. Salgado *de protect. part.* 3. *cap.* 8. sicut alia omnia post appellationem gesta, *cap.* 1. vbi dicam, *de appellat.* Similiter electio reuocanda est, si fiat contra priuilegia alicui Ecclesiæ concessa circa electionem Prælatorum; frequeoter enim Ecclesiæ habent priuilegium, ne ex alia, quàm ex ipsa Ecclesia Rector eligatur, aut similia, *cap. cùm dilectus, de consuet. cap. Abbate, de v. s.* tuoc enim 4. DE APPELLATIONE AB ELECTIONE.

similia

similia priuilegia in electionibus valdè attendenda, & custodienda sunt.

5. Ratio decidendi. Vnde profluit vera decidendi ratio ad nostrum textum; nam licèt electio facta post appellationem, & contra priuilegia Ecclesiæ, sit cassanda, tamen ipso iure non est nulla; vnde cùm per ipsam electionem sit contractum matrimonium inter ipsum electum & Ecclesiam, *cap. cùm inter, hoc tit.* ideò donec annulletur prima electio, non potest procedi ad secundam, quia sicut in matrimonio carnali non potest dari polygamia, vt vnus duabus coniunctus sit; ita nec in spirituali potest quis duabus Ecclesiis vt sponsus præesse. Rectè ergo deciditur in nostro textu, ad electionem secundam non esse procedendum, donec cassetur prima facta post appellationem interpositam, & contra priuilegia Ecclesiæ. Sed cùm in his electionibus electi exclusi non sint, tam à prima, quàm à secunda electione, propter vitium, aut defectum eorum, sed tantùm propter appellationem, aut formam non seruatam in secunda electione, ideò electi fama non minuitur, aut sugillatur, sed illibata permanet, & sic potest in alia Ecclesia, vel in ipsa, vt Prælatus præfici; vt ex nostri textus finalibus verbis constat; licèt aliqui ex antiquioribus ausi sint contrarium defendere. Si tamen non de electione, sed de beneficio inter duos lis disceptetur, vno defuncto alter subrogatur in iure vtriusque, ex regula de collitigantibus, quam exponunt Lotherius *lib. 2. de re benefic. c. 20.* Barbosa *tom. 6. in cap. 1. vt lite pendent.*

6. Dissoluitur dubitandi ratio. Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam licèt attentatum post appellationem sit ipso iure nullum, ex vulgatis principiis; hoc tamen procedit in appellatione iudiciali, non verò extraiudiciali, quia tunc post eam factum non est inualidum ipso iure, sed tantùm reuocari potest per viam attentati, Butrius, Hostiensis, & Zabarella *in præsenti.* Discriminis ratio in eo consistit, nam per appellationem iudicialem suspenditur potestas iudicis: sed per appellationem extraiudicialem non suspenditur potestas, & sic posteà gesta non sunt ipso iure nulla. Sunt tamen casus, in quibus appellatio extraiudicialis etiam inducit attentata ipso iure nulla, vt quando gesta post appellationem extraiudicialem, non solùm peraguntur post appellationem, sed etiam contra ipsam; tunc enim etiamsi appellatio sit extraiudicialis, inducit attentata, *cap. cùm nobis, hoc titul.* vbi Abbas *num.* 7. Lancellotus *2. part. de attentatis, cap. 12. limit.* 3. Valenzuela *consilio 76. num. 25.* Quando autem fiat aliquid contra appellationem, exponit Barbosa *voto 39. num. 69.* Vel si appelletur ab electionibus Cathedralium, vel Regularium Ecclesiarum, cùm exprimitur causa, quæ verificata iudicatur legitima, *cap. quoniam* 10. *cap. si postquam* 13. *de præb. lib. 6.* Lancellotus *d. cap. 12. limit.* 1. Tandem si appellationis causa probata sit coram superiore, tunc enim licèt sit extraiudicialis, inducit attentata ipso iure. Glossa *in cap. non solum, §. illa, de appellat. lib. 6.* docet & illustrat Barbosa *d. voto 39. num.* 1. sed cùm nullus ex his casibus in hoc textu præcessisset, ideò appellatio extraiudicialis non inducit attentata, quæ ipso iure nulla sint. Nec augmentum primum huius difficultatis obstat, deductum *ex d. cap. priuilegia, cum aliis*; nam licèt priuilegia sint leges, sunt tamen priuatæ, non publicæ, aut communes: quare cùm in facto consistant, facilè ignorantur, *cap. 1. de constit. in 6.* vnde facta contra priuilegia, non sunt ipso iure nulla; sicut facta contra leges publicas & communes. Nec aliud huius difficultatis augmentum testagatur, deductum *ex cap. cùm in apostolica, de sponsalib.* cui satisfacit Cuiacius in eodem textu; asserendo in nostro textu irritari electionem factam post primam non cassatam, quia vitium continebat: at verò *in d. cap. cùm in apostolica*, secundum matrimonium nullum vitium continere, & sic vt validum defendi. Sed hæc solutio ex eo non placet; nam electio facta post primam adhuc non cassatam, nullum aliud vitium continet, nisi vt vna Ecclesia duobus adhæreat; vni ratione primæ electionis, licèt inualidæ; alij virtute secundæ electionis, quod *in dict. cap. cùm in apostolica*, contingit; immò & si verum fatemur, maius vitium adest *in dict. cap. cùm in apostolica*, & debet considerari in eo, qui contraxit secundum matrimonium lite nondum sopitâ super primo, & adhuc per sententiam iudicis non irrito, quàm in nostro textu; siquidem qui contraxit matrimonium primum, & lite pendente secundum celebrauit, exposuit se periculo polygamiæ, si primum validum esse declaretur. Quare eâ sententiâ omissâ dicendum puto, in eo textu matrimonium secundum, licèt non iustum, tamen validum fuisse, cùm posteà apparuisset primum inualidè contractum fuisse, & sic secundum sine vitio, aut impedimento dirimente fuisse celebratum; non tamen irritatur, vt electio in præsenti casu, quia non ita facilis est irritatio matrimonij sicut electionis; in matrimonio enim validè, etsi iniustè celebrato, datur sacramentum, quod Ecclesia irritare non valet: quare in eo textu non irritatur secundum matrimonium, sicut electio in præsenti textu.

7. Exponitur cap. cum terra 14. hoc tit. Sed adhuc præsenti assertioni obstat textus *in cap. cùm terra, 14. hoc tit.* in illis verbis: *Quod si in persona fuerit, vel in electionis modo peccatum, tamdiu in electione diligentiam inquisitionis apponant, donec vacanti Ecclesiæ de persona idonea valeat prouideri.* Ex quibus verbis apertè deducitur, post primam electionem nondum cassatam, ad secundam procedi posse: ergo non rectè Alexander in præsenti decidit, nondum cassatâ secundâ electione, secundam celebrari non posse. Cui difficultati vt satisfaciant Glossa ibi, *verbo diligentia*, & classici repetentes *ibi*, varias solutiones adducunt. Primò asserunt in eo textu electionem iam cassatam fuisse tempore secundæ, vel secundam electionem celebrari non permitti, sed tantùm inquisitionem fieri de personis eligendis, vt primâ electione cassatâ possit rectè ad secundam procedi. Secundò, & veriùs, affirmant in eo textu electionem primam ipso iure nullam fuisse, & sic statim ad secundam procedi posse: Ita Butrius, & Abbas in eius textus expositione. Etiam ex suprà traditis exponi debent textus *in cap. sicut 28. hoc tit.* iuncta Glossa *ibi, verbo Iuris, cap. auditis* 29. cum Glossa *ibi, verbo cassatam, eodem tit. cap. ex parte, de arbitris.*

CAPVT XI.

a Idem.

SVffraganeis alicuius Metropolitani ad mandatum ipsius post confirmationem electionis suæ, etiam si pallium non receperit, licitum est electum, qui ad eius iurisdictionem pertinet, consecrare.

NOTÆ.

1. a IDem.] Simile etiam vitium continet hæc decisio, ac antecedens; licèt enim reperiatur *sub hoc tit. cap.1. in 2. collectione*; non tamen constat cui missa sit, & quâ occasione ab Alexandro III. ita decreta, adeò vt quidam asseruerint, hanc epistolam non esse decretalem, sed quandam adiectionem Ioannis Gallensis, & sic vim legis Pontificiæ non obtinere: sed cùm compilata sit in hac sexta collectione, locus non est hæsitationi, vtrum authentica sit, vel apocrypha, vt dixi in appatatu, & iam animaduertit Panormitanus hic *num.* 1. quem sequuntur Sanchez *lib. 7. consilior. cap.2. dubio 16. num.16.* Diana *p.11.tract.1.resolut.68.*

COMMENTARIVM.

2. Conclvsio traditvr. EX hoc textu talis depromitur assertio: *Metropolitanus non consecratus, licèt nondum receperit pallium, potest consecrationem sui suffraganei delegare Episcopo.* Non est similis decisio in iure, ex qua ab specie, vt vulgò dicitur, probari possit: per argumentum autem probatur *ex cap.nosti, cap.transmissam, hoc tit. cap.2.de translat. Episcopi*, vbi docetur, posse Archiepiscopum post confirmationem exercere quæ sunt iurisdictionis, etsi non receperit pallium. Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti, Azor *2. tom.instit. lib.3. cap.34.* Sanchez *tom.2.consil.lib.7.cap.1.dub.16.* Boerius *tom.2.lib.3. cap. 29. q. 7.* Pater Andreas Gerund. quem laudat Diana *p.11.tract.1.resolut.68.* Turrifcremata *in cap. Episcopo 6. dist.* 100. Hallier. *de sacris elect. 2. p.cap.4.art.1.§.9.fol.*701. Solorzano *tom. 2. lib.3. cap. 7.*

3. Impvgnatvr tradita assertio. Huius decisionis dubitandi ratio vnica, sed non leuis, ex eo nascitur; nam ille videtur facere, cuius nomine fit, *cap.mulieres, de sentent.excomm. cap. qui per alium*, vbi plures. Pechius *de reg.iur.in 6.* sed Metropolitanus, etiam confirmatus, dum pallium non recepit, non potest consecrare suffraganeum, *cap.quod sicut 28.§.super eo, hoc tit.* Nicolaus *ad consulta Bulgarorum, cap.73.* vbi de Episcopo eligendo eos admonens, inquit: *Si Christi plebi ipso crescente creuerit, Archiepiscopus priuilegia per nos accipiat; & ita demum Episcopos sibi constituat, qui ei succedenti successorem eligant.* Et paulò post: *Archiepiscopum ab Episcopis eligendum scribit, sanè interim in throno non sedentem, & præter corpus Christi non consecrantem, priusquam pallium à Sede Romana accipiat, sicut Galliarum omnes & Germaniæ, & aliarum regionum Archiepiscopi agere comprobantur.* Gregorius VII. *lib.9.epist.1.* ibi: *Te ipsum non ignorare putamus, quam districtè sanctorum Patrum censura in eos vindicandum statuerit, qui post consecrationem suam post tres continuos menses pallium, quod sui officij, obtinere tepuerint. Deinde Apostolicâ tibi præcipimus authoritate, vt quia sanctorum Patrum statuta paruipendisti, nullum deinceps Episcopum, vel Sacerdotem ordinare, seu Ecclesias præsumas consecrare, donec honoris tui supplementum, pallij videlicet vsum, ab hac Sede impetraueris.* Ioannes VIII. *epist.93.* vbi Arelat. Archiepiscopo rescribens, ita ait: *Proh dolor, cùm in Galliæ partibus essemus, inter cætera vnum valdè prohibendum inuenimus: Metropolitæ antequam à Sede Apostolica pallium receperint, consecrationem facere præsumunt, quod antecessores nostri, & nos canonico decreto, ne fieret, interdiximus; per pallium enim Pontificalis officij plenitudo cum Archiepiscopalis nominis appellatione confertur.* Igitur si ipse per se non potest consecrare Episcopum, quomodo poterit consecrandi potestatem aliis demandare.

4. Traditvr ratio decidendi. Adhuc tamen defendendum est hoc Alexandri decretum, ad cuius expositionem supponendum est, ad Archiepiscopum spectare consecrare Episcopos suffraganeos, vel eorum consecrationem Episcopo demandare, *cap. si Episcopus 7. de temporib. ordin.* vbi plura adducemus, quæ ex eo commentario petenda sunt, & huic annectenda. Etiam sciendum est, Archiepiscopum post confirmationem, etiam pallio non recepto, posse exercere quæ sunt iurisdictionis, exceptis grauioribus causis, vt congregare Concilium, & similia; quia adhuc non habent plenitudinem officij, nec nomen Archiepiscopi, *cap. nisi, de auctorit. & vsu pallij*, vbi plenè probo. Ex eius commentario præsens suppleri debet, ne bis eadem repetam: quibus suppositis facilè eruitur huius decisionis ratio; nam cùm Archiepiscopus ante pallij receptionem possit exercere ea, quæ sunt iurisdictionis, & eius ratione Archiepiscopo competat ius consecrandi Episcopos suffraganeos, vel delegandi eandem consecrationem alicui ex suffraganeis, ideò in præsenti textu deciditur, Metropolitanum, posse suffraganei consecrationem committere, & delegare ante pallij receptionem, cùm post confirmationem, quæ sunt iurisdictionis exercere valeat, *dict. cap. nosti, dict. cap. transmissam.*

5. Dissolvitvr difficvltas. Nec obstat, Archiepiscopum per se ante pallij receptionem non posse Episcopum consecrare, & per consequens nec aliis committere consecrationem; nam Archiepiscopus, dum committit suffraganeo consecrationem suffraganei, non committit potestatem ordinis, quæ est indelegabilis, *cap. aqua, de consecratione Ecclesiæ*, cùm prouéniat ex charactere; sed tantùm præstat iurisdictionem, quam habet in consecrandis Episcopis, vt Episcopus possit Episcopum ordinare, qui aliàs ex defectu iurisdictionis illum consecrare non valebat: coniunguntur ergo potestas ordinis, quæ residet in Episcopo delegato, & iurisdictio, quæ mandatur, & sic ex his duobus, iurisdictione videlicet vnius, & alterius ordine, ritè celebratur consecratio ab Episcopo suffraganeo: sicut defuncto Archiepiscopo suffraganei ritè consecrãt consuffraganeũ suum, *c.quia, 64 dist.* Nec hoc nouum, aut insolens

est in vtroque iure; nostro enim Pontificio attento, licèt Capitulum Sede vacante non possit ordines conferre, potest tamen committere subditos suos alicui Episcopo, vt ab eo ordinentur, *cap. cùm nullus, de temporibus ordin. lib.* 6. seruatâ formâ Concilij Tridentini *sess.* 8. *de reform. cap.* 10. & Archiepiscopus non consecratus, non potest altaria & Ecclesias consecrare, *d.c.* 28. §. *super, hoc tit.* & tamen potest earum consecrationem aliis demandare. Parochus similiter habens beneficium parochiale, sed non ordinatus, quia intra annum est, licèt ex opinione plurium non possit matrimonio assistere, tamen potest alij sacerdoti facultatem assistendi delegare. Basilius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 17. Barbosa *de officio parochi*, *cap.* 22. *num.* 60. Iure etiam Cæsareo Proconsul, qui ante ingressum ciuitatis iurisdictionem non habebat, *l.* 1. *ff. de officio Proconsulis*, Cuiacius *in l. Legatus* 20. *ff. de officio Præsidis*; tamen poterat iurisdictionem demandare, *l. aliquando*, *ff. de officio Proconsulis*: ita similiter Archiepiscopus ante pallij receptionem, licèt consecrare Episcopum non possit, potest tamen Episcopo demandare talem consecrationem.

6. EXPONITVR CAP. QVONIAM 100. DIST. Sed primò in hac parte adest difficilis textus *in cap. quoniam*, 100. *dist.* in illis verbis: *Metropolitanorum fidem suam secundum priscam consuetudinem sanctæ Sedi Apostolicæ exponere detrectantes, vsum pallij neque expetunt, neque percipiunt, ac per hoc Episcoporum consecratio viduatis Ecclesiis non sine periculo protelatur.* Ex quibus verbis deprimitur, Episcoporum consecrationem differri, donec Archiepiscopus pallij vsum consequatur: igitur, quia dum illud non obtinet, neque per se, neque per alium consecrare potest Episcopos. Difficultatem agnouerunt Glossa *in præsenti*, & *in d. cap. quoniam, verbo Episcoporum*; & omnes antiquiores *hic*, qui varias adducunt solutiones: quibus omissis, placet noua interpretatio Hallierij *de sacris elect. vbi suprà, fol.* 700. dum Pelagij decisionem non vniuersalem, nec perpetuam esse supponit, sed pro opportunitate temporis, & prouinciæ dimanasse: cùm enim temporibus Pelagij, Archiepiscopi, Episcopique Ligurum, Venetorum, atque Istrionum, pro defensione trium capitulorum Concilij Chalcedon. contra quintam Synodum schisma conflarent, eos valdè increpauit, immò aduersus eos dimicauit Pelagius, vt constat ex eius epistolis ad Narsetem: quare vt faciliùs, tam Archiepiscopi, quàm Episcopi ad fidem Romanæ Ecclesiæ redirent, statuit ne Archiespiscopi, non petito pallio, in cuius assecutione fidem atque obedientiam promittunt, *cap. significasti* 4. *hoc tit.* Episcopos possent consecrare, aut committere consecrandos, vt sic Episcoporum consecratione protelatâ, obedientiam Pelagio præstarent, ita Hallierius *vbi proximè*.

Secundò aduersatur textus *in cap.* 1. *de translat. Episcop. in fine*, ex cuius vltimis verbis deducitur, Archiepiscopum pallio non accepto Episcopum Valiensem confirmasse: igitur, quia Archiepiscopus per se, pallio non recepto, potest Episcopos ordinare. Cui difficultati respondendum est, textum illum procedere in Archiepiscopo confirmato Episcopum confirmante; cùm enim per confirmationem iurisdictionem consequatur, ita vt omnia quæ sunt iurisdictionis, possit exercere cõfirmatus, ideo potest Episcopos confirmare, quia in confirmatione non exercet quæ sunt ordinis, sed iurisdictionem, cuius exercitium habet post suam confirmationem, *cap. nosti*, *c. transmissam*, *hoc titulo*. 7. EXPLICATVR CAP. 1. DE TRANSLATIONE EPISCOPI.

CAPVT XII.

[a] Clemens III.

SVper eo verò, quod quærere voluisti, si alicuius electione cassatâ, idem ad alterius Ecclesiæ regimen electus fuerit, an eius electio debeat confirmari: hoc tuam volumus discretionem tenere, quod si prior electio non vitio personæ, sed modo electionis cassatur, promotionem eius in eadem etiam Ecclesia (nisi fortè simoniacæ prauitatis aliquid intercessisse constitit) non debeat impedire.

NOTÆ.

1. a *CLemens III.*] Ita legitur in hac collectione, alibi autem legitur, *Alexander III.* cui autem missa sit hæc decretalis, neque ex hac, neque ex secunda collectione, vbi *sub hoc tit. cap.* 3. reperitur hæc decisio, apparet.

COMMENTARIVM.

2. CONCLVSIO TRADITVR. EX hoc textu talis deducitur assertio: *Ille, cuius electio fuit cassata, non vitio personæ, sed formæ electionis, nisi ob vitium simoniæ, iterum eligi potest.* Probant textus *in cap. considerauimus*, *hoc tit. cap. gratum* 2. *de postulat. Prælat. cap. ad petitionem* 22. *de accusat.* Illustrant Ioannes Calderinus *in repetitione ad hunc text.* Petr. Greg. *de elect. cap.* 9. *num.* 23. Castellinus *eod. tract. cap.* 5. *num.* 35. Iulius Laurus *de elect. cap.* 5. *num.* 35. Tamburinus *de iure Abbat. tom.* 1. *disput.* 5. *quæsito* 21. *n.* 4. Laurentius Peyrinis *de subdit. relig. cap.* 31. *tom.* 1. §. 8. Layman. *de Prælat. elect. cap.* 6. *q.* 61. Alij plures relati à Barbosa *tom.* 1. *voto* 35. *num.* 22. & *voto* 36. *num.* 22. & *voto* 104. *n.* 23.

3. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO. Sed hæc assertio valdè impugnatur sequenti consideratione; nam materia & forma ad perfectionem cuiuslibet rei necessaria sunt, *c. de ætate* 1. *q.* 1. *cap. tua nos*, *de spons.* & sic cuiuslibet defectus tollit perfectionem rei, vel actus, *cap. in quadam, de celebrat. Missarum*: sed in electione vitium personæ electæ est vitium materiæ: ergo sicut vitium formæ solùm reddit ipsam electionem cassandam, non verò inhabilem reddit electum ad aliam; ita similiter & vitium materiæ, hoc est personæ, tantùm electionem debet vitiare, non autem electum reddere inhabilem ad aliam electionem. Secundò impugnatur hæc assertio; nam vt quis propter electionem cassatam reddatur inhabilis in posterum ad aliam quamlibet, repugnat iuri canonico, & rationi: iuri Pontificio, quatenus in eo docemur, ob crimen in modum exceptionis oppositum, criminosum non puniri pœnâ ordinaria, *c.* 1. *de exceptionibus, cap.* 2. *de ordine cognitionum*: nec exinde criminosus redditur infamis, *dict. cap.* 1. *l. Lucius*, *ff. de his qui notantur infamiâ*: sed cùm agitur de cassatione electionis, tantùm vitia opponuntur electo per modum exceptionis: ergo

ergo non debet inhabilis inde reddi ad alias electiones, cùm hæc fuisset pœna ordinaria, ob delictum in modum exceptionis oppositum. Rationi etiam, nam qui in vna electione vitio personæ reiectus est, potest emendari, & per pœnitentiam reddi habilis ad secundam electionem; *multos enim vidi & audiui* (inquit Cicero in oratione pro Cælio) *qui cùm totam adolescentiam voluptatibus dedissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonam recepisse, grauesque homines, & illustres fuisse.* Vnde Pericles, qui ex seducta prodiit domo, Atheniensium fuit Imperator electus, cùm emendatus esset: ergo etsi aliqua electio vitio personæ cassata sit, quia potest expectari eius pœnitentia, non quoad omnes alias electiones debet inhabilis iudicari. Accedit, nam sæpe quis est dignus minori dignitate, non tamen maiori, *c. scriptum* 12. *hoc tit. c. nos* 12. *dist.* ergo licèt indignus sit quis maiori dignitate, non debet repelli ab omnibus electionibus.

4. *Eligi qui non possint.* Quâ dubitandi ratione non obstante defendenda est præsens decisio, ad cuius expositionem sciendum est, non omnes eligi posse ad dignitates ecclesiasticas; aliqui enim vitio, seu delicto eligi prohibentur, vt sacrilegi, *cap. venerabilem, hoc tit.* qui ab aliis etiam actibus excluduntur, *cap. nulli* 3. *q.* 4. falsarij literarum Apostolicarum, *cap. ad falsariorum, de crimine falsi*; vsurarij, *cap. de Petro,* 47. *dist. cap. inter dilectos, de excessib. Prælat.* infames enim sunt, *l. improbum, C. ex quibus causis infamia*; schismatici, *cap. nos,* 12. *dist. cap. quia tua* 5. *de elect.* excommunicatione maiori ligati, *c. postulasti, de clerico excomm.* interdicti, *cap cùm inter, hoc tit. cap.* 1. *de postulat. Prælat.* suspensi, *cap. cùm dilectus* 8. *de consuet.* periuri, *cap. querelam* 10. *de iureiurando*; publici aleatores, *d. cap. inter, de excessib.* & omnes alij, qui irregularitatem contraxerunt, vel ob vitium animi, corporis, originis, ob vinculum reale, personale, aut ciuile, quos longum foret recensere. Videndi sunt Maiolus, Suarez & Gibalinus *in comment. de irregul.* P. Gregorius *de elect. cap.* 9. *per totum*, Couuinus *lib.* 1. *de iure Pontificio, tit* 25. Barbosa *allegat.* 42. & 43. & 77.

5. *De vitio simoniæ.* Secundò sciendum est, inter delicta, aut vitia à supradictis recensita, quibus aliquem eligi prohibetur, semper vt detestabilius iudicatum fuisse simoniæ vitium; simoniæ enim labes impedit electionem ad omnem dignitatem ecclesiasticam: ita notorij simoniaci, si de facto electi fuerint, à dignitate abiici, & deponi debent, *cap. insinuatum* 13. *de simonia*; nec solùm simoniaci, & per simoniam dignitatem ecclesiasticam adepti, dicuntur illi, qui pecuniam electoribus dederunt, aut illicitas pactiones inierunt, *l. si quemquam, C. de Episcop. & Clericis*; verùm & si propinqui, aut amici electi, siue eligendi, pecuniam dederint, aut prædictas pactiones fecerint, *cap. Matthæus, de simonia*; isti enim licèt propriâ personâ immediatè vitium simoniæ non contraxerint, tamen simoniacè eliguntur, & talis electio nulla est, atque electus redditur inhabilis ad beneficium, ac si vitium ipse contraxisset, vt dicemus *ad titulum de simonia.*

6. *De forma electionis.* Tertiò prænotandum est, electionem aliquando nullam esse, non ex defectu habilitatis electi, verùm ex defectu formæ, videlicet quia non fuit seruata forma præscripta *in cap. quia propter, hoc tit.* vel ex defectu eligentium, cùm propter eorum vitium cassatur electio, vt quia elegerunt conditionaliter, vel alternatiuè, *cap.* 2. *de elect. in.* 6. vel non vocatis vocandis, *cap. quod sicut, cap. bona, el* 2. *hoc tit.* vel admissis ad electionem non admittendis, vt si admittantur excommunicati maiori excommunicatione, *cap. illa, hoc tit.* vel laici, qui admitti non debent, *cap. si quis, cap. Massana, hoc tit.* vel si eligant contra priuilegia Ecclesiæ, *cap. considerauimus, hoc tit.* vel tandem neglexerint ea, quæ circa electionis formam à sacris canonibus sunt præscripta, de quibus passim *in hoc tit.* & præcipuè *in d. cap. quia propter*, agemus: in his enim casibus electio non cassatur ob vitium personæ, sed ob formæ defectum. Ex quibus apparet vera decidendi ratio ad nostrum textum; nam cùm electio cassatur vitio formæ, imputari non debet electo tale vitium, cùm nemo alterius odio prægrauetur, *l. iniquissimum, ff. de iuris & facti*; nec res quæ culpâ caret, in damnum vocari debet, *c.* 2. *de constit.* ideò cùm electus ob vitium formæ non seruatæ nullam infamiæ notam contraxerit, siquidem ob vitium suum non fuit cassata electio, inde ad alias electiones in ipsa Ecclesia, vel in alia habilis remanet: at verò cùm vitio personæ electio cassatur, electus remanet inhabilis ad alias electiones; nam ex tali vitio sugillatur electi persona, & notatur quodammodo, *cap. cito* 1. *q.* 1. sed cuius opinio est grauata, eligi interim non potest, *cap. omnipotens, de accusation.* & infamibus portæ dignitatum non patent, *cap. infamibus, de regul. iuris, lib.* 6. igitur illi manent inhabiles ad omnes dignitates ecclesiasticas. Accedit, nam semel malus, semper præsumitur malus, *reg. Semel. de regul. iuris lib.* 6. *l. si cui, §. iisdē, ff. de accusat.* vnde qui propter granatam opinionem fuit à testimonio aliquando repulsus, semper repellitur, *cap. testimonium* 54. *de testibus*: vnde fertur, M. Fiduccium Senatorem semel proscriptum fuisse à Silla, & post 36. annos proscriptum iterum ab Antonio; nec vlla alia de causa, quàm quòd anteà fuisset proscriptus, vt refert Plinius *lib.* 7. *historiæ, cap.* 44. Rectè ergo Alexander III. in præsenti decreuit, eum cuius electio vitio personæ cassata fuit, reddi inhabilem ad alias electiones, tam in ea Ecclesia, quàm in alia.

7. *Dissoluitur difficultas.* Nec prima dubitandi ratio suprà adducta obstat; nam licèt æquè defectus formæ ac materiæ vitiet electionem, hoc procedit quoad vim, & effectum ipsius electionis, non verò vt inhabilitas inde proueniat respectu electi; siquidem, vt suprà disi, cùm vitio formæ electio cassatur, factum electorum non debet nocere electo, nec ille sine dolo suo damnum sentire, vt Abbas, Butrius, & omnes antiquiores hîc defendunt. Nec secunda difficultas obstat, nam cùm electio cassatur vitio personæ, non cassatur electio quia opponitur vitium in modum exceptionis: immò potiùs cùm agitur de cassanda aliqua electione, ita proceditur, vt formetur processus, vocato priùs & audito ipso electo, vt docent Rodriguez *tom.* 2. *quæstione* 52. *art.* 12. Castellinus *vbi supra, num* 27. Valenzuela *tom.* 1. *consilio* 44. Portel. & alij laudati à Barbosa *dicto voto* 35. *num.* 22. & *voto* 38. *num.* 17. vnde cùm citatus sit electus, rectè, si probetur vitium, deciditur, manere ineligibilem quoad alias dignitates ecclesiasticas. Nec obstat augmentum difficultatis à ratione deductum; nam cùm quis semel ob vitium inhabilis declaratus est quoad vnam Ecclesiam, inhabilis censetur quoad omnes, quia semel malus semper præsumitur talis, dictâ regulâ *Semel*, vbi plura Petrus Pecchius. Distinguendum tamen est inter vitium animi, & corporis; nam vitium animi, de quo agimus, durare potest; vitium verò corporis tolli, & aboleri in totum. Vnde reiectus ab electione ob vitium corporis

temporalis, non semper manebit inhabilis, cùm deficiat causa ipsius inhabilitatis. Nec quod dicebamus de inhabilitate quoad minores dignitates, obstat; nam non attenditur quoad cassationem primæ electionis quantitas dignitatis, sed tantùm vitium personæ inspicitur: vnde siue ad maiores, siue ad minores dignitates manet inhabilis, vt docent Cardinalis *hic*, & alij suprà citati.

8. Sed adhuc superiori assertioni obstat textus *in cap. officij* 38. *hoc tit.* vbi cùm quædam electio fuisset cassata, non vitio formæ, sed personæ, deciditur ipsum inualidè electum posse ex postfacto admitti ad ipsam dignitatem: igitur reiectus ab vna electione, nec quoad ipsam Ecclesiam, immò nec quoad ipsam dignitatem manet inhabilis. Pro cuius textus expositione discrimen constituendum est inter vitium electi perpetuum, & temporale; cùm enim adest in ipso electo vitium perpetuum, nec in ipsa Ecclesia, nec in alia eligi potest; cùm autem vitium non est perpetuum, sed temporale, ex quo nulla infamia secuta fuit, tunc semel reiectus ab vna electione, potest deinceps sublato vitio eligi, *cap. cùm inter R. hoc tit.* docet Bohic. *in præsenti, num.* 4. vnde cùm defectus, seu vitium electi *in d. cap. officij* 38. esset temporale, ex eo proueniens, quod non erat professus in ipso monasterio, quod vitium lapsu temporis nouitiatus, & professione secutâ tollitur; ideò asserit Pontifex, post professionem emissam posse eligi in Abbatem ipsius monasterij: sed quia aliqua suspicio anticipatæ electionis poterat in eo considerari, iniungitur illi purgatio, vt ab hac suspicione, si qua adfuerat, liberaretur.

EXPONITVR CAP. OFFICII 38. HOC TIT.

Secundò obstat textus *in cap. considerauimus* 10. *hoc tit.* vbi cùm electio fuisset cassata quorundam, non vitio personæ, sed formæ, videlicet quia contra priuilegia Ecclesiæ, & post appellationem interpositam celebrata erat, deciditur quod licèt ipsis electis integra, & incolumis conseruetur fama, & in aliis Ecclesiis eligi possint; tamen quoad ipsam Ecclesiam, & illam ordinationem inhabiles remanere. Ex quo textu expressè deducitur, quod licèt non vitio personæ, sed formæ electio cassetur, inhabilis remanet ex tali electione reiectus. Cui difficultati respondendum est, in eo textu electum & reiectum ab electione non remanere inhabilem, quoad electiones, tam in ipsa, quàm in alia Ecclesia celebrandas; sed tantùm quoad ipsam, quæ cassata fuit; quia licèt non propter vitium personæ cassata esset, tamen magnum scandalum sequebatur, si electus post appellationem interpositam, etiam ex noua electione, in eadem tamen ordinatione admitteretur: quare ob hanc rationem specialem, scandali videlicet, quod sequi poterat, electi inhabiles redduntur tantùm quoad eam electionem. 9.

EXPONITVR CAP. CONSIDERAVIMVS, HOC TIT.

CAPVT XIII.

a Cælestinus III.

CVm monasterium de Pellicia in tuo situm Episcopatu ad eam dissolutionem deuenerit, sicut tuarum litterarum insinuatio patefecit, quod fratres eiusdem domus obseruantiam religionis, & ordinem abiecerunt; & bonis eius dilapidatis, atque consumptis, ad eligendum sibi Abbatem de ipsius Ecclesiæ gremio non potuerint hactenus conuenire: ad tuæ tamen admonitionis, & exhortationis instantiam in vnum conuenientes, in quemdam, qui cum fratribus suis in eremo est laudabiliter conuersatus, boni testimonij virum vnanimiter consenserunt, & eum in Abbatem totis desideriis postulantes, eius subiici disciplinis, & habitui postulabant. Tu verò postulationi eorum, de prudentum & discretorum virorum consilio præbuisti assensum, & humiliter supplicasti eandem ordinationem à Sede Apostolica b confirmari. Nos autem petitioni tuæ fauorem nostrum & assensum liberaliter impertientes, ordinationem ipsam, sicut canonicè facta est, confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus.

NOTÆ.

1. a CÆlestinus.] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. c.* 4. cui tamen missa sit hæc decretalis, nec ex hac, nec ex illa collectione constat: ego autem ita restituendam huius textus inscriptionem existimo, *Cælestinus III. Amelino Cenomanensi Episcopo*: quod vt notum fiat, priùs disquirendum est, de quibus monachis agatur in præsenti? Et Zabarela, Hostiensis, & Abbas accipiunt hanc decisionem de Camaldulensibus, qui simul vitam agunt eremiticam, & cœnobiticam, iuxta regulam S. Romualdi. Augustinus Florentinus *in histor. Camald.* Arnoldus Vvion. *lib.* 1. *ligni vitæ, cap.* 19. 20. *&* 21. plures relati à Barbosa *lib.* 1. *iuris eccles. c.* 41. *n.* 46. Yepes *in chron. D. Benedicti, centuria* 6. *anno Christi* 1009. Petrus Muñoz *de eremo Camald.* Sed in hoc textu agitur de monachis, & eiusdem ordinis eremitis: igitur Cælestinus de Camaldolensibus accipiendus est. Sed, ni fallor, textus iste accipiendus est de monachis D. Benedicti, quod facilè suadebitur ex sequentibus. Primò, nam monasterium B. Mariæ de Pellicia, de quo in præsenti, est ordinis D. Benedicti, in Comitatu Cenomanensi, vt tradunt Chopinus *de sacra polit. lib.* 1 *tit.* 2. *num. vlt.* Tamburinus *tom.* 1. *de iure Abbat. in serie Abbatiarum, verbo Cenomanensis.* Secundò quia, vt refert ex historicis Religionis Camaldulensis Yepes *vbi suprà, fol.* 314. eorum Prælati, Priores, non Abbates dicuntur: sed in præsenti textu agitur de Abbate eligendo: ergo non de Camaldulensibus, sed de monachis D. Benedicti est accipiendus. Cùm ergo monasterium de Pellicia sit in Comitatu Cenomanensi, & tempore Cælestini III. floruisset in ea Ecclesia Amelinus, vt refert Chenu *in serie Præsulum ipsius Ecclesiæ*, Fratres Sammat. *tom.* 2. *Galliæ Christ.* & Episcopo proprio ipsius monasterij rescribat Cælestinus ibi, *in tuo situm Episcopatu*; rectè inscriptionem restituimus ita, *Cælestinus Amelino Episcopo Cenoman.* Quæ sententia non parùm firmatur *ex cap.* 1. *de confessis*, vbi extat alia pars huius epistolæ.

b *Confirmari.*

2\. b *Confirmari.*] Non quia prædictum monasterium D. Mariæ de Pellicia, esset Sedi Apostulicæ immediatè subiectum, vt aliqui in præsenti volunt, cùm eo casu frustra Episcopus electioni, seu confirmationi Prælati se immisceret; sed ipse petiit confirmationem, & consuluit Romanum Pontificem, quia ambigebat vtrum monachus in eremo degens possit præfici vt Prælatus monasterio de Pellicia.

COMMENTARIVM.

3\. Conclusio tradita et probata.

EX hoc textu, & *ex cap. cùm causam 27. cap. ad nostram 37. cap. officij 38. cap. cùm in magistrum, hoc tit.* qui cùm eandem contineant decisionem, eodem commentario sunt exponendi, talis deducitur conclusio: *Non professus religionem, nequit eligi in Prælatum ipsius, non obstante contraria consuetudine; postulari autem valet.* Probant eam textus *in cap sicut 48. dist. cap nemo 16. q. 1. cap. congregatio 16. q. vlt. cap. in noua 16. q. 7. cap. Presbyteros, cap. Abbas, cap. Abbatem 18 q. 2. c. finali, de statu monach. cap. nullus, hoc tit. lib. 6. Clementina 1. §. cæterùm, versiculo sanè, Clement. ne in agro, §. penult. de statu monach.* Concilium Meldense sub Carolo, *can. 9.* Lateran. sub Leone X. *sess.* 9. Trosleian. *can 3. Et vt Abbates sint religiosæ personæ, & quæ religiosam agnouerint disciplinam.* Trident. *sess. 25. de regul. c. 21.* Coloniense anno 1536. *can. 7. Sacris Canonibus saluberrimè constitutum est, vt omnes Cathedrales Ecclesiæ, collegia, & conuentus, ad dignitates vacantes ex sua congregatione idoneos eligant Prælatos.* Diuus Gregorius *lib. 7. regest. epist. 9.* & *lib. 8. epist.* 23. Carnotensis *epist. 47. & 120.* Arnulphus Lexouiensis *in sermone habito in Synodo*, ibi: *Regularis conuentus accipiat Patrem regulari institutione formatum, ne statuæ aureæ caput æneum dicatur adfixum.* Alia iuris testimonia cumularunt Crespetius *in summa, verbo Abbas* 2. Anton. August. *in epitom. lib. 9. titulo* 43. Illustrant vltra congestos a Barbosa in præsenti Lauorus *de elect. tit. 4. cap. 16. num. 27.* Suarez *de relig. tom. 4. lib. 2. cap. 3. tract. 8.* Barbosa *lib. 1. iuris eccles. cap. 17. num. 32.* Acuña *in cap. 2. 47. dist.* Couarr. *in cap. 2. de testam.* Idumay *in notis ad Innocentium lib. 4. epist. 29.* Cæsar. *de ecclesiast. disp. 13. de Abbatibus, 1 tomo, disput. 5. quæsito* 10. Balsamun *in can. 4. Synodi Constantinopol.* Bruno Chassaing. *de priuileg. regul. tract. 3. cap. 2. proposit. 1.* Filesacus *de autorit. Episcopi, fol. 86.* Diana *p. 9. tract. 9. resolut. 5.* Garcia *tom. 2. polit. tract. 9. difficult. 4. dub. 5.* Chopinus *lib. 1. monast. tit. 1. num. 2.* Benedictus Capra *in Clementina ¶. de elect.*

4\. Traditur ratio dubitandi.

Sed hæc assertio ita illustrata difficilis redditur sequenti consideratione. Si non professus in Abbatem, seu Prælatum regularem, eligi non posset, maximè ideò, ne homo disparis conditionis præficiatur monasteriis, vt *in d. cap. cùm causam*, & similibus docetur: sed hæc ratio est insufficiens: ergo & cætera. Probatur minor; nam si hæc ratio esset sufficiens, sequeretur, vt professus vitam monasticam, tanquam homo disparis conditionis, non posset eligi in Episcopum, seu Prælatum Ecclesiæ sæcularis: sed potest eligi in Episcopum monachus, *cap. vnico, 18. q. 1. cap. per principalem 28. 1. q. 1. cap. ad audientiam 3. de Eccles. ædificand.* Acuña *in cap. si quis, 58. dist.* Azor 1 *tom. instit. lib. 12. cap. 7.* Germonius *lib. 3. sacrorum, cap. 4.* Couarr. *in cap. 1. de testam. num. 26.* Sosa *in Episcopo religioso, num. 4* Barbosa *de potest. Episcopi lib. 1. tit. 1. cap. 4.* igitur & non professus vitam monasticam poterit in Abbatem, seu Prælatum eligi. Augetur primò; nam si non professus eligi nequiret in Prælatum regularem, maximè propter iuris ecclesiastici prohibitionem, de qua in hoc textu, & aliis suprà citatis: sed consuetudo derogat iuri positiuo ecclesiastico, *cap. finali, de consuet.* ergo consuetudine introduci potest, vt non professus eligatur in Abbatem. Augetur secundò hæc dubitandi ratio ex eo; nam licèt regulariter non professus in aliqua religione, non possit in ea Prælatus designari, si tamen in eo monasterio negligitur obseruantia regularis, & disciplina monastica omittitur, tunc rectè potest, vel monachus alterius religionis, vel sæcularis sacerdos probæ vitæ, & integris moribus præditus, eligi in Prælatum ad reformationem illius monasterij, vbi monachi disciplinam monasticam abiecerunt, vt sæpiùs factum legimus, & temporibus Gregorij XV. admodum vsitatum refert Bruno *d. proposit.* 1. igitur si in nostro casu monachi professionem propriam contemnentes disciplinam regularem abiecerunt, vt ex textu constat, rectè absque dispensatione Pontificia poterat eremita in Prælatum eligi.

Sed ita vallatâ hac dubitandi ratione non obstante, vera est prædicta assertio, pro cuius exactiori expositione sciendum est, nullum posse in Abbatem, seu Priorem alicuius religionis præfici, nisi canonicè sit electus ab illis, qui ius eligendi habent. 5. De electione Prælati regularis. Concilium Bituricense *can.* 21. vbi expresse Patres vetant, ne quisquam Abbatiam, seu Prioratum retinere præsumat, nisi canonicè sit vocatus. Senonense *can.* 27. Trident. *sess. 25. cap.* 21. circa istam verò electionem vltra ea, quæ in aliis desiderantur, de quibus *in cap. quia propter*, aliqua specialia præscribuntur, tam quoad eligentes, quàm quoad eligendos. Et primò eligere Abbatem, seu Priorem illi tantum possunt, qui sunt ipsius congregationis, *cap. Abbas*, ibi: *Abbas in monasterio, non per Episcopum, aut per aliquem extraneum ordinetur; cap. quamsit, §. defuncto*, ibi: *Defuncto verò Abbate cuiuscumque congregationis, non extraneus eligatur, nisi de eadem congregatione, quem sibi propria voluntate concors fratrum sententia elegerit, cap. Abbatem 18. q. 2.* Facit in huius sententiæ confirmationem quod refertur *lib. 2. chronici Cassin. cap. 66.* de Conrado Imperatore, qui cùm anno 1038. Alpibus transmissis in Italiam venisset, adiit D. Benedicti cœnobium Cassinense, vbi à monachis exoratus, vt eis Abbatem constitueret, negauit electionem sibi competere, dicens, *Vos vnum ex vestris eligite monachis:* monachis verò adhuc exorantibus vt Abbatem eligeret, respondit, *Nequaquam, sed de congregatione vestra præcipuè idoneum Abbatem vobis eligite.* Id etiam constituit D. Benedictus in sua regula, *cap 24.* ibi: *In Abbatis ordinatione illa semper consideretur ratio, vt is constituatur, quem sibi concors congregatio secundum timorem Dei, siue etiam pars quavis parua congregationis saniori consilio elegerit.* Plura adduximus *in c. 1. hoc tit.* vbi simul exposuimus textum *in cap. 1. 18. q. 2.* Non omnes qui sunt eiusdem congregationis, ad electionem Prælati admittuntur; eligentes enim debent esse professi in eadem religione, in qua Prælatus est eligendus, siue expresse, siue tacitè, *cap. ex eo, §. in Ecclesiis, c. indemnitatibus, de elect. in 6.* Tamburinus, Suarez, & alij relati à Barbosa *lib. 1 iuris eccles. cap. 17 n. 20.* Debent etiam esse in sacris ordinibus constituti, *d. §. in Ecclesiis, Clement. vt ij, de ætat. & qualit.* vnde nec conuersi, nec monachi professi sacris ordinibus non initiati, admittuntur ad electionem. Suarez

tom.4. tract.8.lib.2. cap.4. num.3. si autem tempore electionis quis inueniatur in sacris, quamvis tempore vacaturæ non inueniatur, admittitur ad electionem. Tamburinus, qui alia dubia circa hoc quæsitum resoluit, *disp.5.q.8.* nec etiam admittuntur excommunicati, interdicti, suspensi, qui indignum elegerunt, & alij, qui ab aliis electionibus reiiciuntur, *cap. illa, cap. innotuit, cap. scriptum, cap. finali, hoc tit.*

6. QVALITATES ELIGENDI.

Quoad eligendos etiam in Abbates, aut Priores regulares, aliqua etiam specialia desiderantur. Primum, vt habeant ætatem vigintiquinque annorum, *cap. cùm in cunctis, §. inferiora, hoc tit.* probat Narbona *de ætate anno 25.q.57.* Secundum, vt sint Presbyteri, *cap.1. cap. tuam 3. de ætate, & qualit.* Hieronymus Garcia *vbi supra, dubio 4.n.6.* Item vt sint ex legitimo matrimonio nati, *cap.1.* vbi diximus, *de filiis Presbyter.* Deinde vt non sint alterius monasterij Abbates, non enim potest vnus, idemque duobus monasteriis præfici, *cap. vnum, 21. q.1. c. finali, de religios. dom.* Trident. *sess.25. de regul. cap.7.* nisi vnum monasterium ab alio dependeat, *cap. finali 25.q.2.* Tandem desideratur, vt sint professi in eadem religione, ex præsenti textu, & aliis pro confirmatione conclusionis adductis; ita vt non sufficiat professio emissa in alia religione, adeò vt si monachus alterius religionis eligatur in Abbatem, vel Prælatum, electio ipso iure nulla sit. Clementina 1. *hoc tit.* Barbosa *vbi supra, num.33.* Immò olim cùm monasteria etiam eiusdem ordinis erant ita diuisa, vt vnum corpus, seu congregationem vnam non efficerent, debebat Abbas eligi ex proprio monasterio. Synodus Carthag. *can.* 80. Constantinop. *can.* 4. vbi notauit Balsamon, & probaui suprà *in c.1.* Potest tamen R. Pontifex dispensare in hac prohibitione, & facere, vt monachus professus in alia religione, vel non professus, in Prælatum eligatur, vt fecit Clemens VIII. qui moniales Carmelitanas euntes ex Hispania in Galliam causâ construendi noua monasteria, subiecit iurisdictioni quorundam sacerdotum: & Gregor. XV. Fratribus conuentualibus Reformatorum S. Francisci pro tempore eas subiecit, vt refert Chassaing. *d. tract.3. cap.2. proposit.1.*

7. DE VARIIS EREMITIS.

Secundò præmittendum est, eremitas, id est in eremo solitariam vitam agentes, nullam religionem, aut certam regulam profiteri, nec castitatis aut paupertatis vota emittere, Gratianus *in §. è contra 19.q.3.* qui virum sint ecclesiasticæ personæ disputant. Suarez *tom.4. lib.1.c.2.* Gibalinus *de clausura p.3.c.1.§.7. num.23.* aliquando verò eos certam regulam profiteri, & sub Abbate & Priore vitam agere, *cap. ad nostram, de regul.* vt de eremitis D. Augustini, & aliis refert Suarez *vbi suprà.* Alij etiam in eremo degunt cùm priùs professi fuissent aliquam religionem; cùm enim vita solitudinis ad spiritus perfectionem maximè desideretur, omni æuo religiosi non longè à Cœnobiis lauras, aut eremiticas construebant cellulas, in quibus secederent Deo vacantes, vt refert Cassianus *in præfatione ad collationem* 18. vbi laudat Climacus *cap.* 14. Ioannem monachorum præsidem, his verbis: *Erat eidem laudando viro & laura subiecta, ex quo cœnobio Præsul ille omnibus numeris absolutus, ad solitudinis quietem perfectiores deducebat.* S. Romualdus Camaldulensium institutor; vbicumque loci opportunitas erat, non longè à monasteriis eremum quoque construebat, vt referunt August. Florentinus in historia Camald. & alij relati à Barbosa *d. lib.1. num* 46. Nostro etiam sæculo, tam in Lusitania, quàm in his prouinciis, reperiuntur similes eremitæ religiosi D. Benedicti, Francisci, & præcipuè Carmelitarum Discalceatorum; cùm enim hæc sacra religio ex primæua sua institutione eremum petat, vt vitam primitiuam agant, huiusmodi Patres construxerunt in vnaquaque prouincia monasterium vnum eremiticum cum diuersis cellulis in solitudine aliqua; in quo perfectionis augendæ gratiâ religiosi secederent, vt in hac prouincia est eremus D. Ioseph, vulgò *las Batuecas*, locus valdè desertus, vbi continuò huius sacrati ordinis Patres mirâ sanctitudine florent: illum describit Yepes *vbi suprà, d. centuria 6.*

8. TRADITVR DECIDENDI RATIO.

Ex quibus iam profluit vera decidendi ratio præsentis textus; nam cùm monachi non professi neutiquam sint eiusdem congregationis, & religionis, non possunt in Prælatos eligi, ne quis eligatur in magistrum antequam sit discipulus, *cap. miserum, 69. dist. cap. ordinationes, cap. si officia, 59. dist. cap. si clericatus, cap. sic viue 26. 16.q.1. cap. cùm in magistrum, hoc tit.* & quia iuxta sacram Scripturam non est arandum in boue, & asino, neque quisquam debet induere vestem ex lana linoque contextam. *Deuteron. c.22.* refertur *in d. cap. in nouis 16.q.7. cap. cùm causam, 27. hoc tit. c. 4. de apostatis*; id est, vt exponit Glossa ordinaria *in d.c.22.* homines disparis conditionis, & professionis in vno, eodemque officio non sunt sociandi; vnde laici non professi non possunt eligi in Prælatos monachorum, etiamsi habitum religiosum induerint, quia nouitij pro laicis habentur, *cap. non solum 2. cap.3. de regul. in 6. cap. religioso 21. §. quamuis, de sentent. excom. eod. lib.* & si præficiantur regimini monasterij, electio antiquitus veniebat irritanda; hodie verò ipso iure nulla est, *ex d. cap. nullus 28. hoc tit. in 6.* vbi Moez. Sed cùm postulatio fiat cùm ipse, qui postulatur, eligi non potest, propter canonicum impedimentum; inde licèt non professus nequeat eligi in superiorem regularem, potest tamen postulari à superiore, ab Episcopo videlicet, si monasterium non est exemptum: si verò exemptum sit, & immediatè subiectum R. Pontifici, ab eo postulandus est, vt docet Acuña *in d. cap.2. 48. dist.*

9. RESPONDETVR DIFFICVLTATIBVS.

Nec obstat difficultas suprà perpensa, ex qua dicebamus, monachum eligi posse Episcopum, & sic Prælatum Ecclesiæ sæcularis; nam magnum discrimen vertitur inter casum, in quo monachus eligitur in Episcopum; & inter eum, in quo non professus eligitur in Prælatum regularem. Primò casu electio admittitur; secundo verò nulla est. Ratio discriminis ex eo prouenit, nam sæculares non professi non sunt experti regulam, & vitam monasticam, nec in ea facilè imbui possunt; sed religiosus facilè potest instrui in vita, & moribus clericorum sæcularium, quia instructus in strictiori vita, facilè in laxiore instruitur, vt docent Hostiensis, & Abbas in præsenti. Nec primum argumentum aduersatur; nam licèt aliqui asseruerint hanc prohibitionem prouenire à iure diuino, contrarium tamen verius est, & tenent Garcia *vbi suprà*, Chassaing. *d. proposit.* 1. nihilominus tamen consuetudine introduci non potest, vt non professus eligatur in Prælatum regularem; quia talis consuetudo est irrationabilis, & contraria religiosæ gubernationi, quæ introduci non valet, *c.1. & 3. de consuetud.* In hac enim iuris parte attendi debet quid faciendum, non verò quid factum sit, *dict. cap. cùm causam, hoc tit.* Nec obstat vltimum argumentum, nam verum est, ad reformationem

alicuius

alicuius monasterij posse ad tempus monachum diuersæ religionis constitui, & proponi: sed hoc fieri debet non electiuè, sed dispensatiuè à superiore, vt reformetur monasterium illud. At in præsenti casu monachi ipsi volebant sibi in Prælatum eligere vnum eremitam, quod per viam electionis facere nequibant, si diuersæ professionis erat; quare necessariò adeundus erat R. Pontifex, vt in hac iuris prohibitione dispensaret.

10. Expositur Concilium Mogunt. can. 25.

Sed superiori assertioni primò obstat textus *in can. 25. Concilij Moguntini, sub Arnulpho celebrati,* in illis verbis: *De monasteriis clericorum, monachorum, atque puellarum, quæ clericis, siue laicis beneficij iure donata sunt, placuit vt tales eis preficiant prouisores, & prepositos, sicut in Cabilon. Concilio scriptum est, qui & praesse nouerint, & prodesse, & qui ad Episcopum recurrant, & secundum eius ordinationem ad conuentum Synodi occurrant, & commissum sibi gregem Canonicè, & cum magna religione custodiant, quasi rationem de animabus eorum reddituri.* Ex quibus verbis constat, non solùm extraneos monachos, verùm & laicos posse tanquam Abbates præfici monasteriis. Pro cuius canonis expositione sciendum est, in Gallia iam à temporibus Caroli Martelli, & successorum, consuetudinem, seu potiùs corruptelam innaluisse, vt Regio beneficio Comites, Milites, profanique Proceres monasteria possiderent simul cum nomine Abbatum; illique monachis duntaxat erogatent quantùm necessarium erat ad sumptus quotidianos, ex monachisque vnum eligebant, qui non Abbas (nam id nomen sibi velut amplissimum arrogabant,) sed prouisor, præpositus, seu decurio vocaretur, vt variis scriptoribus illius sæculi probant Dadinus Altesserra *lib. 1. de Ducibus, c. 13.* Ioannes Filesacus *in querela Ecclesiæ Gallic.* Yepes *tom. 4. chron. D. Benedicti, in appendice,* Renat. Chopinus *de Domanio lib. 3. tit. 28. & de sacra polit. lib. 1. tit. 1. num. 20.* De quo abusu conqueruntur Bonifacius Mogunt. Episcopus *epist. 132. ad Zachariam Papam,* his verbis: *Modò autem maximâ parte per ciuitates Episcopales Sedes traditæ sunt laicis, cupidis ad possidendum, vel adulteratis clericis, scortatoribus, & publicanis sæculariter ad perfruendum.* Hincmarus in vita S. Remigij apud Surium *die 13. Iunij,* refert Aymonius *lib. 5. cap. 1. Carolus ordinauit per totam Aquitaniam Comites, Abbatesque, necnon alios plurimos, quos vassos vulgò vocant.* Et *lib. 6. cap. 36. Ludouicus quos potuit, conciliauit sibi, dans eis Abbatias, Comitatus, & villas.* Hoc sensu Robertus, & post eum Hugo M. vterque Comes Parisiorum, cœnobij S. Germani Parisiensis Abbatem se inscribebat, Aymonius *d. lib. 5. cap. 34. Tamen vigore decedente Regum, Robertus Comes Parisiorum, qui Marchio Francorum vocabatur, frater videlicet Odonis Regis, necnon Hugo Magnus, quin etiam vsque ad tempora Roberti Regis, ea quæ Abbates accipiebant, sibi addixerunt, & statuentes Decanos monachis, sibi nomen Abbatis vsurpauerunt.* Et adeò monasterij prædia occupabant, vt tantùm relinquerent monachis modica alimenta, adhibitâ victus & vestitus ratione, vt refert Nauclerus *generat. 33.* vsque adeò innaluit hæc illius sæculi corruptela, vt Suidgerus in Dionis historia scripserit, Abbates tunc non fuisse cucullatos, sed profani ordinis Proceres, in quos Princeps monasteria beneficij titulo ad tempus, vel ad extremum vitæ calculum conferret. Concilium Trosleian. *Nunc autem in monasteriis Deo dicatis monachorum, canonicorum & sanctimonialium Abbates laici cum suis vxoribus, filiis & filiabus, cum militibus morantur, & canibus.* Vnde in Synodo Meldensi coacta anno 845. temporibus Caroli Calui, questi sunt Patres Ecclesiæ Gallicanæ, laicos vt Abbates, & Magistros in ipsis monasteriis versari, *can. 10. Peruentum est siquidem ad nos, quod auditu lugubre, & dictu nefas, actuque horribile, ac nimis triste dignoscitur, quia contra omnem authoritatem, contra Patrum decreta, & totius Christianæ religionis consuetudinem, in monasteriis regularibus laici in medio Sacerdotum, & Leuitarum, ac cæterorum religiosorum virorum, vt domini, & magistri resideant, & velut Abbates de illorum vita & conuersatione decernant.* Et *can. 41. Prouidendum est Regiæ Maiestati, vt monasteria, quæ, &c. Et nunc in allodium sunt data; quapropter omnis exinde religio funditus est euersa, qualiter vota fidelium inconuulsa permaneant.* Quare sequentibus sæculis cautum apud Gallos legimus patriis legibus in hunc modum: Abbatias nemo teneat qui infra annum habitum religionis non assumpserit. Abbatias Rex sæcularibus auferat, & reddat Religiosis eiusdem ordinis. Refert Chopinus *d. tit. 1. de sacra polit. num. 20.* vnde textus *in d. can. 25. Concilij Mogunt.* Procedit temporibus Caroli, in quibus prædicta irrepserat corruptela; non quia ex sacris canonibus liceret vnquam laicos in monachorum Abbates eligi: videndus est Filesacus *in d. opusc. querela Ecclesiæ Gallicanæ.*

11. Opponitur textus in cap. quam sit 18. q. 2.

Secundò præsenti assertioni aduersatur textus *in cap. quàm sit 5. §. defuncto 18. quæst. 2.* in illis verbis: *Quod si aptam inter se personam inuenire nequiuerint, solerter sibi de aliis monasteriis similiter eligant ordinandum.* Ex quibus verbis deducitur, eo casu, quo abiecta est monachorum disciplina, licere monachis eligere sibi Prælatum de alio monasterio: ergo non rectè in nostro capite *cùm monasterium,* etiam neglectâ disciplinâ regulari, non licere monachis ex eremitis Prælatum petere decidiitur. Cui difficultati, omissâ solutione Turrecrematæ in eo textu, qui affirmat decisionem illam procedere vrgente necessitate, cùm non est copia monachorum; dicendum existimo, D. Gregorium non asserere, non professum, vel extraneum monachum posse in Abbatem eligi; sed monachum alterius congregationis, sed eiusdem ordinis, & regulæ, posse in Abbatem illius monasterij eligi, si in ipsa Congregatione non erat qui posset Abbatiæ vacanti præfici. Illis enim temporibus, vt suprà obseruaui, non poterant eligi Abbates, nisi ex ipsa Congregatione, excepto casu necessitatis, vt in eo textu euenerat.

12. Intelligitur cap. ex transmissa, de renunciat.

Tertiò prædictæ assertioni opponitur textus *in cap. ex transmissa, de renunciat.* in illis verbis: *Prædictum Abbatem, & socios eius.* In quibus supponitur, sacerdotem sæcularem Abbatem esse, & per consequens in Præfectum monasterij eligi posse, contra nostri textus decisionem: pro cuius textus interpretatione sciendum est, aliquando in iure nostro inueniri Abbates sæculares, & similiter Priores, vt *in d. cap. ex transmissa,* & *in cap. vlt. de maiorit. & obed.* non quia Clerici sæculares præficiantur monasteriis; sed quia Ecclesia, cui inseruiunt, est Collegiata; & tunc qui ei, vt Prælatus præponitur, aliquando Abbas, non nunquam Prior dicitur. Chopinus *lib. 1. sacræ polit. tit. 1. num. 17.* vel etiam appellantur Abbates, seu Priores, quia in Ecclesiis Cathedralibus est dignitas Abbatis, seu Prioris, vt in Ecclesia Toletana, Salmantina, & aliis docet Azor *lib. 3. instit. cap. 19.* vel etiam, quia huiusmodi Ecclesiæ, qui-

bus clerici vt Abbates, aut Priores præsunt, de regularibus, & conuentualibus labente regulari disciplinâ in sæculares transierunt; tunc enim manet nomen dignitatis Abbatis, aut Prioris talis Ecclesiæ, licèt monasterium sublatum sit: quo in sensu accipiuntur Abbates sæculares, tam in Italia, Gallia, quàm Hispania, testantibus Fabricio *titulo de minoribus & maioribus beneficiis, num.57.* Zecchio *de republic. Christiana, titulo 25. num.2.* Cæsare *de hierarch. Ecclesiast. disputat. 13. num.2.*

13. EXPLICATVR EXTRAVAGANS 2. DE PRÆB. Quartò aduersatur textus in extrauaganti secunda *de prebendis*, vbi supponitur, ante tempora Clementis V. in Ecclesia vsitatum esse, vt monasteria quoad regimen & administrationem clericis sæcularibus commendarentur: ergo temporibus Cœlestini nostri textus auctoris, licebat non professos ad regimen monasterij eligere. Pro cuius textus interpretatione prænotandum est, iam à temporibus Leonis IV. obseruatum fuisse in Ecclesia, vt monasteria traderentur in commendam ecclesiasticis personis sæcularibus, non professis, vt docent Ruzeus *in tract. de commenda, cap.1.* Tamburinus *tom.1. de iure Abbatum, disput.4. q.1.* Chopinus *tit.1. monast.* quæ consuetudo durauit per tempora Vrbani VI & Pauli II.adeò vt Calixtus III. monasteria 500. commendauerit clericis, vt refert Chopinus *de sacra politia tit. 1. num.14.* Duplici autem ex causa monasteria clericis commendabantur: aut quia sæpe Prælatorum electio ob lites, & controuersias eligentium differebatur; tunc enim ne monasteria diu absque superiore, destituta Pastore aliquod detrimentum paterentur, commendabantur; aut quia decrescente monachorum numero, & cœnobiis penè destitutis, vix idonei regulares reperiebantur, qui ipsis monasteriis præficerentur. R.Pontifices ipsas Abbatias sæcularibus clericis nullâ regulâ monasticâ adstrictis, in commendam concedere cœperunt, ne dictæ Ecclesiæ sine Prælatis remanerent, vt docent suprà citati: per huiusmodi autem commendas non perpetuò consulebatur monasteriis, sed ad tempus. Commendare nihil aliud est, quàm ad tempus deponere, *l. commendare, ff. de v.s. l. Lucius, ff. depositi, l. rei commendatæ, ff. commodati, cap.1. de deposito*: sed in nostro textu agitur de non professo in perpetuum eligendo ad Prælaturam regularem; quæ electio fieri non debet, licèt commenda admitti possit; nam inhabilis ad retinendum beneficium in perpetuum titulum, non est inhabilis ad retinendum illum in commendam. Lambertinus *lib.2. de iurepatron. p.1.q.6. art.14.num.15.* Garcia *de beneficiis p.4.cap.4.num.24. & 25.* & sic clericus sæcularis inhabilis ad Prælaturam in titulum perpetuum obtinendam, est habilis ad retinendum in commendam. Plura de his commendis Chopinus & Tamburinus *vbi supra*.

Quintò opponitur textus *in cap.2. de testam.* vbi refertur Grauiniam nondum professam regulam monialium, in Abbatissam monasterij fuisse electam: ergo qui adhuc non est professus regulam monasticam, potest in Prælatum seu Abbatem eligi. Cui difficultati satisfacere intendit Couarr. in eo textu, asserendo ibi non de electione Abbatissæ, sed de postulatione agi: quare nondum professa poterat postulari, licèt non eligi, ex suprà adductis. Sed hac solutione omissâ verius dicendum est, nostri textus temporibus, vsque ad Bonifacij constitutionem, de qua *in cap. nullus, hoc titulo, lib.6.* non desiderari professionem expressam in eo, qui in Abbatem eligendus erat; sed sufficere tacitam: vnde cùm *in d.cap.2.* Grauinia tacitè professa esset, quia se immiscuit actibus professarum, vnde professio tacita inducitur, *cap. vidua, de regularib.* ideò potuit eligi in Abbatissam, quia licèt non expressè, saltem tacitè erat professa. Hodie verò necessariò desideratur expressa professio, *dict. cap. nullus*. 14. OPPONITVR CAP. 2. DE TESTAN.

CAPVT XIV.

Idem [a] Cœlestinus.

CVm terra, quæ funiculus hæreditatis Domini censebatur. *Et infrà*: Sicut autem ex quarundam litterarum tenore, & plurium relatione percepimus, quod quidam olim in electionibus faciendis prauæ consuetudinis morbus irrepsit, vt videlicet cùm alicuius Prælati debet electio confirmari, & conuentus, ad quem pertinere dignoscitur, duas personas nominet, auribus latenter [b] Patriarchæ, vel [c] Principis exprimendas, vt sic illarum, vel alterius eligendæ, vel totius electionis penitùs irritandæ idem Patriarcha, & Princeps plenariam habeant facultatem. Quia hoc igitur diabolicæ noscitur versutiæ, aut fraudis instinctu inuentum, in perniciem totius ecclesiasticæ libertatis præscriptam consuetudinis prauitatem penitus abolendam, præsentium auctoritate sancimus, statuentes, vt cùm de summi creatoris clementia in manus fidelium terra illa [d] deuenerit, vt forma electionis canonicæ in omnibus conuentualibus Ecclesiis obseruetur, videlicet, vt cùm debeat Ecclesiæ consuli Pastoris regimine destitutæ, electores in locum, in quo fuerit electio celebranda, conueniant, & inuocatâ Spiritus sancti gratiâ, personam solenniter canonicè nominent, in qua omnes, vel maior pars sanioris consilij potuerint conuenire; & ea sine vllius contradictione, dummodo persona idonea fuerit, & electio sine simoniaca prauitate celebrata, ad illius Ecclesiæ regimen admittatur. [e] Quod si in persona fuerit, vel in electionis modo peccatum, tamdiu electores in electione diligentiam inquisitionis apponant, donec secundùm præscriptam formam vacanti Ecclesiæ de persona congrua valeat prouideri. Quo facto non prohibemus,

mus, quin Regis, qui pro tempore fuerit, ſeu Patriarchæ requiratur aſſenſus: ſed propter ipſum prædictam electionis formam nolumus impediri.

NOTÆ.

1. a *COEleſtinus.*] Ita etiam legitur in ſecunda collectione Ant. Auguſtini, *ſub hoc tit. c. 6.* cui tamen miſſa ſit hæc decretalis, non conſtat; ſuſpicari autem valet, miſſam eſſe Epiſcopis Hieroſolymitanis, & eam motu proprio, non verò ad partis conſultationem edidiſſe Cœleſtinum noſtrum.

2. b *Patriarchæ.*] Hieroſolymitani, de cuius origine & progreſſu, Deo annuente dicam *in cap. 2. de clericis pereg.* Cœleſtini autem temporibus ad faſtigium huius dignitatis fuit euectus Heraclius, qui vt Legatus miſſus fuit ad Regem Francorum pro auxilio impetrando ad Hieroſolymas periclitantes, vt refert Baronius *anno 1185. num. 2.*

3. c *Principis.*] Id eſt Regis Hieroſolymitani: noſtri enim textus temporibus Imperium Occidentis obtinebat Henricus V. Orientis verò Iſaacus, & Guido Rex Hieroſolymitanus erat; quamuis iam anno 1187. eo capto, & in carcerem detruſo, Saladinus Babyloniæ Rex Hieruſalem caperet, vt cladem referens tradit Baronius *anno* 1187. & poſt eum Beſoldus *in hiſtor. Hieroſolym.* Demùm anno 1191. Rex Francorum, mortuo prædicto Guidone, pace initâ cum Saladino, regnum Ieroſolymorum nepoti ſuo tradidit, vt refert Baronius: vnde cùm non perpetuò Rex eſſet Hieroſolymitanus, ait noſter Cœleſtinus in calce textus, *Regis qui pro tempore fuerit.*

4. d *Deuenerit.*] Sæculo enim noſtri Cæleſtini Principes Chriſtiani magnoperè intendebant in expeditionem & reſtaurationem Terræ ſanctæ; Hieroſolymâ enim recuperatâ à Sarracenis anno 1180. iterum occupata fuit à prædicto Saladino anno 1187. quare iam Clemens III. quàm noſter Cœleſtinus curarunt vt Principes Catholici, cruce aſſumptâ, in prædictam expeditionem intenderent, cuius belli occaſione Pontifex decimas vulgò *Saladinas* dictas indixit. Baronius *anno* 1188. vbi Spondanus.

5. e *Quod ſi in perſonam.*] Hæc verba expoſuimus *in cap. conſiderauimus, hoc titulo.*

COMMENTARIVM.

6. TRADITVR ASSERTIO.

COncluſio communiter ex hoc textu deducta ſic ſe habet: *Non valet conſuetudo, per quam ad alterius voluntatem tenetur monaſterium eligere Prælatum.* Probant textus *in cap. 1. 2. 63. diſt. cap. cùm inter, de conſuetud. cap. ſacroſancta, capite Maſſana, hoc titulo, cap. vbi periculum, §. cæterùm, cap. quiſquis, hoc titulo in 6. cap. bonæ, el. 3. de poſtulat. Prælat. cap. Abbate, de v. ſ.* Concilium Conſtantinop. 8. Illuſtrant Caſtellinus *de elect. cap. 14 n. 60.* Fr. Manuel Rodriquez *tom. 1. quæſt. 103.* Tamburinus *de iure Abbatum tom. 1. diſput. 5. quæſt. 22.* Garcia *tom. 2. polit. difficult. 5. dubio 4.* Barboſa *voto 52.*

7. TRADITVR RATIO DVBITANDI.

Sed hæc concluſio impugnatur ſequenti conſideratione: Nil frequentius in iure noſtro obſeruatum legimus, quàm vt electio Epiſcoporum Principi ſæculari præſentetur, eiuſque expectetur aſſenſus, *cap. quia igitur 19. cap. principali 15. cap. Reatina 16. cap. lectis 18. cap. cùm longe 25. 63. diſt. cap. cùm inter 18. cap. innotuit 20. cap. quod ſicut 28. hoc tit.* plura adducunt Boëtius Epon. *tit. de regal.* Fileſacus *in cap. 7. §. 6. & 7.* Iuretus *in epiſt. 104.* Menardus *ad Sacram. D. Gregory, pag. 302.* Lauorua *de elect. cap. 15. num. 23.* ex Salcedo *lib. 2. legis polit. cap. 11 num. 8.* nouiſſimè eruditiſſimus Præceptor D. Franciſcus Ramos *in memoriali ad Alexandrum VII. fol. 46. num. 11.* ergo iuxta iuris regulas conſuetudo Hieroſolymis præſcripta erat, vt monaſterium, ſeu monachi duos eligerent, & præſentarent Patriarchæ aut Principi, vt vnum ex eis in Prælatum eligeretur. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam conſuetudinis non leuis auctoritas eſt, *cap. conſuetudinis, cap. finali, de conſuet. l. 2. C. quæ ſit longa conſuet.* immò quamplurimùm operatur circa electiones Prælatorum, tam regularium, quàm ſæcularium, *cap. querelam, cap. cùm Eccleſia, hoc tit.* vnde conſuetudine introduci valet, vt Canonici irrequiſito Epiſcopo eligant Prælatos inferiores, *d. cap. cùm Eccleſia*: vel è contra, vt ſolus Epiſcopus eos eligat, *cap. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælat.* Item vt ab aliquibus poteſtas eligendi auferatur, *cap. 2. de in integr. reſtitut. cap. finali, ne ſede vacante.* Similiter conſuetudine poteſt introduci, vt abſentes non vocentur ad electionem, Gloſſa *in cap. fin. de conſuet.* vt habilis reddatur ineligibilis, Gloſſa *in c. olim, de clericis coniug.* vt Canonici non antea ad electionem procedant, quàm Princeps de morte Prælati certioretur: ergo ſimiliter conſuetudine fieri poteſt, vt duo, vel tres Principi præſententur, ipſeque ex eis vnum eligat, vel omnes eiiciat.

Quâ difficultate ſic fulcitâ minimè obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cuius expoſitione ſciendum eſt, in electionibus eccleſiaſticis certam præſcriptam eſſe formam *in cap. quia propter, hoc titulo.* Circa quam primò deſideratur, vt electores conueniant certo in loco, in quo debent collegialiter congregari, *d. cap. quia propter, §. electiones,* exemplu Apoſtolorum in electione B. Mathiæ, vt refertur *cap. 2. Actuum*; electio enim non in latibulis, aut locis clandeſtinis, ſed in publico, & honeſto loco fieri debet, *cap. in Geneſi, d. cap. quia propter, §. electiones*, in conſueto loco, vbi totus ſit acceſſus, *cap. quæ fronte, de appellat.* vt in Eccleſia, Capitulo, Choro, Sacriſtia, aut Bibliotheca, *cap. cùm nobis, hoc titulo,* præcipuè tamen in Eccleſia, vbi eligendus præficiendus eſt, *cap. ſicut, hoc titulo,* aut vbi faciliùs facultas ſe obtulerit, *cap. in nomine, 23. diſt. cap. præceptum 22. quæſt. 2 cap. in cauſis, hoc titulo*: docent Tamburinus *tom. 1. de iure Abbat. diſput. 5. quæſt. 6. num. 3.* Hieronymus Garcia *tom. 2. polit. regul. difficult. 2. dub. 7.* Certus autem locus non eſt de ſubſtantia electionis, quia quilibet, vbi electores congregentur, dicetur Capitularis, *cap. quod ſicut, hoc titulo.* Tamburinus *d. quæſt. 6. num. 3.* in loco autem interdicto electio celebrari non debet, *cap. 1 de poſtulat. Prælat.* vbi Barboſa *num. 2.* præcipuè R. Pontificis, *cap. vbi periculum, §. porrò, hoc titulo in 6.* quamvis contrarium docuerint Abbas, Ioannes Andreas, & alij, quos refert & ſequitur Iulius Lauorius *dict. tit. 4. de elect. cap. 18.* 8. DE LOCO ELECTIONIS.

Secundò pro noſtri textus expoſitione, in illis verbis, *inuocatâ Spiritus ſancti gratiâ*, notandum eſt, congregatis electoribus in honeſto ac conſueto loco, offerendum eſſe Miſſæ ſacrificium de Spiritu ſancto, *capite cùm inter, el. 2. hoc titulo,* Concilium Baſileenſe *in pragmat. ſanctione, §. cùm* 9. DE SACRIFICIO MISSÆ PRÆMITTENDO.

humana,

humanæ, ibi: *Inuocatione factâ antequam electionis locum ingrediantur electores, Missam audiant de Spiritu sancto, cuius gratiam implorent, vt de digno Pastore inspirare dignetur.* Trident. *sess.24.de reformat.cap.1.* docent Petrus Gregorius *de elect.cap.15. num.13.* Lauorus *cap.19. num.43.* Tamburinus *d. quæst.6.num.34.* Principium omnium actionum à Deo esse auspicandum, Pontifices decreuerunt *in cap. in nomine, 23. dist.* & ipsi Gentiles neglectâ verâ religione, idem statuerunt, & obseruarunt, *l. 2. C. de officio Prætoris Africæ*, ex Platone refert Marcilius Ficinus *in argumento dialogi Platonis*: & Romani nunquam ad eligendum ingrediebantur Senatum, nisi priùs Diis sacrificarent: refert Gellius *lib.4. noctium, cap.7.* Sed vtrum de substantia electionis sit hæc sacrificij oblatio, apud Interpretes non constat? Ad essentiam canonicæ electionis desiderari docent Madagod, Petrus de Viag. F Emanuel Rodriquez, relati à Lauoro *dict. cap.19. num.43.* sed contrarium, immò ad essentiam electionis non desiderari hanc sacrificij oblationem, docuerunt Sigismundus *tit. de electione, dubio 19.* plures relati à Tamburino *vbi supra, quæst. 7. num.7. & 8.* Lezana *tom.3. verbo Electio*, Garcia *d. difficultate 2. dub. 2. in fine*, quorum sententia verior est, nisi aliter in aliqua Ecclesia sæculari, vel regulari caueatur cum clausula irritationis; aliter enim licèt non sit omittenda, aut negligenda hæc laudabilis consuetudo, tamen si de facto omittatur, adhuc electio valida est.

10. TRADITVR DECIDENDI RATIO.

His suppositis huius decisionis ratio ex eo prouenit; nam cùm cuilibet canonicorum collegio, seu regularium Capitulo competat potestas eligendi sibi Prælatum, *cap.1.* vbi dixi, *hoc titulo*, & libera illis competat electio, non potest consuetudine introduci, vt electores teneantur duos Principi præsentare, quos etiam dignos ipse possit reiicere, cùm hæc consuetudo repugnet substantiæ electionis, quæ ex sua natura libertatem petit in eligentibus: sed consuetudo repugnans substantiæ actus, & disciplinæ Ecclesiasticæ, vt corruptela à sacris canonibus reiicitur; latè probaui *in cap.1. de consuetud.* igitur consuetudo Hierosolymis introducta, vt libertati, & substantiæ electionis contraria, rectè damnatur à nostro Cœlestino. Accedit, nam cùm alicuius consensus desideratur ad confirmationem electionis, non ita ex eius nutu pendet electio, vt si nolit dignos confirmare, audiendus sit; necessariò enim tenetur assensum præstare, & legitimè electos confirmare, vt probaui *in capite postquam 3. hoc titulo*, igitur nullo modo consuetudine Hierosolymis introduci poterat, vt electio ex mera, & absoluta Principis penderet voluntate, postquam à Capitulo legitimè facta erat. Regius tamen expectatur assensus, quia Reges ius habent respuendi Episcopos, si suspecti sint, & Reipublicæ commodo suspicari valeat, Innocentius III. *lib.1.epist. ad Ædernem Pictauiens. Episcop.* ibi: *Nec ipsa persona, in quam vota electorum conuenissent, Regi ex certa ratione suspecta existeret.* Tristanus Coleus *lib.16. histor. patriæ*, vbi refert orationem Legatorum Mediolanensium coram Clemente Pontifice habitam pro respuendo Archiepiscopo Vicecomite electo, ibi: *Contradiximus, fateor, edicto Pontificio, designatumque Antistitem recusauimus, non vt Maiestati vestræ derogaremus, sed ne hic sub nomine, & potestate sacerdotij excidium patriæ moliretur.* Et statim: *Interest nimirum, Pater Beatissime, non tam sacrorum, & religionis, quàm publicæ quietis, qualem Præsulem sortiamur: quò enim se Pastor noster inclinauerit, eò imperia & opes fletere.* Hoc ius excipiendi contra Præsules, ex pluribus plura adducentes probarunt Salgado *de Regia protectione 3.part.cap.10.num.240.* Solorzanus *lib.3. de iure Indiar.cap.4.num.33.* Salcedo *de lege lib.2.cap.8.num.31.* omnia complectens eximius vir D. Franciscus Ramos in sæpe allegato memoriali, *proposit. 2. num.10.* Iustè ergo licèt Cœlestinus in præsenti damnet consuetudinem suprà traditam, decernit Regium esse expectandum assensum.

11. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS.

Nec obstat difficultas suprà proposita, pro cuius solutione sciendum est, Principes sæculares posse consensum electioni præstare, vel eligendo, seu præsentando ratione iurispatronatus, vel ratione priuilegij Apostolici, vt inuictissimi nostri Principes, quorum ius in præsentatione Episcoporum Regiæ Coronæ latè probant Salcedo *de leg. polit. lib.2.cap.11.* Rousselius *lib.2. histor. Pontif. cap.6.num.26.* ex nostris Salmanticensibus Balboa *in cap.cùm Ecclesia, num.33. de causa possess.* Solorzanus *de iure Indiar.tom.2.lib.3.cap.4. num.28.* concollega meus Escobar *de Pontif. iurisdict.cap.8.n.7.* D. Franciscus Ramos in suo non satis laudato memoriali, *proposit.1. num.1.* apud quem extant culmus, & calamus: & tunc omninò expectatur Regius assensus. Aut citra priuilegium, & iuspatronatus assensum præstant, vt Rex Hierosolymorum in præsenti, quo casu licèt olim Principes eo assensu vterentur, ita vt reiicerent, vel admitterent quos maluissent, id tamen sustinebatur, quia aliter fieri non poterat, vt ait Lucius III. *in capite 5. hoc titulo, in prima collectione.* Posteà verò sequentibus temporibus temperatus fuit rigor ille, & tantùm ad approbandam electionem expectabatur assensus, vt in nostro textu, & similibus; quem assensum esse expectandum Pontifex noster etiam decreuit. Nec augmentum difficultatis obstat; nam discrimen constituendum est inter casum, in quo consuetudo præscripta repugnat substantiæ electionis; & inter casum, in quo tantùm opponitur eius accidentalibus. Primo casu consuetudo vt corruptela reiicitur, vt in nostro textu, & similibus. Secundo verò casu, cùm tantum repugnet accidentalibus, & iuri positiuo, sustinetur, vt in iuribus pro ratione dubitandi adductis.

12. EXPONITVR CAP. AGATHO 21. DIST. 63.

Sed primò superiori assertioni aduersatur textus *in cap. Agatho 21. dist.63.* in illis verbis: *Sic tamen, vt si contigerit post eius transitum electionem fieri, non debeat ordinari qui electus fuerit, nisi priùs decretum generale introducatur in Regiam vrbem, secundum antiquam consuetudinem, vt cum eius scientia, & visione debeat ordinatio prouenire.* Ex quibus verbis expressè constat, consuetudine introduci posse, vt in electionibus omninò attendatur Imperatoris, seu Principis volontas, vt ex eius iussu institutio, seu ordinatio pendeat. Huius textus solutio in promptu est, si in memoriam reuocemus quæ historicè narrauimus *in cap. licet 6. hoc titulo.* videlicet, temporibus primis Ecclesiæ, præcipuè æuo Imperatoris Iustiniani, R. Pontificem, etiam legitimè electum, non anteà consecrari potuisse, quàm eius electio ab Imperatore, vel eius Exarcho confirmata esset; immò donec certam pecuniæ summam electus Imperatori penderet, vt narrant Lantdmeter. *lib.2. de veteri Clerico, capite 98.* Rousselius *lib.2. histor. Pontific. iurisdict. cap.9.* & *lib.5. cap.4.* quod propter schisma sedandum Imperatoribus Orientis primùm fuerat permissum,

deinde

deinde extra schisma hanc sibi vsurpauerunt facultatem Imperatores, vt *in d. cap. 2.* latius retuli, & narrant Onuphrius *in vita Pelagij*; ad quæ tempora referendus est textus *in d. cap. Agatho*, & verba illa, *iuxta consuetudinem*, accipienda sunt de prædicta corruptela.

13. INTELLIGITVR CAP. LECTIS 18. 63. DIST. Ad eadem etiam tempora, & ex suprà dicta obseruatione referendus est textus *in cap. lectis* 18. 63. *dist.* in illis verbis: *Ordinato omisimus, quòd imperialem nobis, vt mos est, absolutionis detulit epistolam.* Ipsius autem textus facti series ita contigit. Reatina Ecclesia, quæ est in Prouincia, & Ducatu Spoleti, longo tempore fuerat destituta Pastore, vsquedum precibus Leonis IV. Pontificis R. Lotharius & Ludouicus Colonum Episcopum elegerunt; cuius electionis ratio extat *in cap. Reatina* 16. 63. *dist.* sed cùm ipse Colonus è viuis excessisset, Guido Dux Spoleti alium Episcopum consensu Cleri, & populi electum, ordinandum proposuit Stephano VI. Pontifici, à quo adoptatus fuerat, vt refert Flodoardus *lib. 4. histor. Rhemens.* Sed Pontifex illum consecrare recusauit, quia consensus imperialis non præcesserat, cùm secta illorum temporum pateretur, vt Principes non solùm assensum præstarent post electionem, verùm & eligerent Ecclesiæ Prælatos: quare Pontifex *in d. cap. lectis*, scribit Duci Spoleti Imperialem assensum iuxta consuetudinem priscam expectandum esse. Cuius textus historiâ neglectâ ex eo plura deducit Germonius *lib. 3. sacrorum, cap. 12. num. 45.* Sed nos eleganter habemus narratam apud Præceptorem Illustrissim. D. Franciscum Ramos *in d. memoriali, proposit. 1. num. 23.*

14. EXPLICATVR CAP. BONÆ, EL 2. DE POSTVLAT. PRÆLAT. Opponitur etiam textus *in c. bonæ, el 2. de postul. Prælat.* in illis verbis: *Sed vobis dedimus in mandatis, vt ad prouidendum vobis Pastorem idoneum per electionem canonicam, vel postulationem concordem, requisito suffraganeorum assensu, si esset de antiqua, & approbata consuetudine requirendus, procedere curaretis.* Ex quibus verbis manifestè deducitur, ex consuetudine posse introduci, vt in electionibus ecclesiasticis aliquorum expectetur assensus, ita vt illis irrequisitis, electio celebrata nulla sit: igitur consuetudo Hierosolymis introducta, vt electiones Prælatorum Regi & Patriarchæ præsentarentur, & eorum expectaretur assensus, tanquam sacris Canonibus contraria, reiicienda erat. Cui difficultati vt satisfaciamus discrimen est constituendum inter consuetudinem, quâ introducitur, vt aliqui extranei à Capitulo suffragium habeant in electione; & inter eam, quâ præscribitur ius improbandi, & reprobandi electionem legitimè celebratam. Primo casu consuetudo obseruatur, & attenditur, *cap. cùm Ecclesia 31. hoc titulo*: consuetudo enim circa suffragia admittenda, vel respuenda maximè attenditur, *cap. in Genesi, cap. coram 35. hoc titulo.* Secundo verò consuetudo defendi non potest, nec admitti, tanquam contraria substantiæ electionis, & eius libertati. De prima loquitur textus *in dicto cap. bonæ*; & ideo in eo admittitur consuetudo: in secundo verò procedit noster textus, vt suprà dixi.

CAPVT XV.

[a] Cœlestinus III. *Heliensi Episcopo.*

TRansmissam iam dudum, sicut insinuare curasti, ad nostram peruenisse audientiam quæstionem, tua nunc deuotio replicauit, quid tibi faciendum sit super eo, quod clerici tuæ diœcesis, cùm pro suis excessibus suspensionis, vel interdicti, vel [b] excommunicationis sententiâ percelluntur, paruipendentes [c] eam, dimittunt [d] Ecclesias, & conferunt se ad mercimonia [e] laicorum. Nonnulli quoque ipsorum, habitu clericali postposito [f] vestes induunt laicales, & sicut laici mercatores, se turpibus quæstibus implicant, consimilium sibi laicorum manus associant, & correctionem ecclesiasticam per contemptum eludunt, dicentes, quod potestatem non habeas corrigendi eos, nisi tibi specialiter fuerit ab Apostolica Sede indultum. Nos autem in hoc volentes tibi certum dare responsum, tuæ deuotioni respondemus, quod si quando tales repereris, si commoniti noluerint à tam turpibus actibus reuocari, & de contemptu satisfacientes, plenariè ad clericale schema redire, tu eos auctoritate nostrâ suffultus excommunicationi appel. cess. subiicias, faciasque eos ab omnibus arctiùs euitari, donec reatum suum congrua satisfactione diluerint, præsertim si qui eorum in sacris ordinibus constituti sunt: hoc etiam sine speciali mandato exequi posses, cùm ex quo electionis tuæ confirmationem accepisti, de talibus & consimilibus, præter ea, quæ & maioris inquisitionis discussionem exigunt, & ministerium consecrationis desiderant, quod iustum est, & ecclesiasticæ conuenit vtilitati, statuendi liberam habeas facultatem.

NOTÆ.

1. a COElestinus.] In hac Raymundi compilatione tantùm legitur *Cœlestinus III.* in secunda verò, vbi *sub hoc titulo* repetitur hæc decisio, legitur, *Clemens III. Heliensi Episcopo.* Sed ex his duabus inscriptionibus vera restituenda est in hunc modum: *Cœlestinus III. Heliensi Episcopo.* Cœlestinus enim ipse auctor proponitur duarum præcedentium decisionum; vnde iuxta seriem temporum, quæ in hac collectione seruatur, non potest tribui hæc decisio Clementi III. qui prædecessor fuit Cœlestini: addimus *Heliensi Episcopo*, ex dicta collectione secunda, & meritò; nam temporibus Cœlestini III. Ecclesia Anglicana fœdissimis deturpabatur Clericorum excessibus;

vnde in Concilio Eboracensi illis temporibus celebrato, quod extat *tom. 4. pag.* 1443. in editione Binij, mercimonia, vestis laicalis delatio, & turpia lucra clericis prohibentur, quorum excessuum mentio fit in hac decisione; quare non improbabiliter existimo auctorem huius textus esse Cœlestinum III. epistolam autem esse missam Episcopo Heliensi, de qua Ecclesia egi *in cap. Pastoralis, de rescriptis.*

2. b *Excommunicationis.*] Ob quæ delicta clerici his afficiantur pœnis, longum foret etiam per indicem recensere: videndus est Antonius Augustinus *in epitome iuris, ex lib. 37. vsque ad finem operis.*

3. c *Paruipendentes.*] Cùm excommunicatio sit neruus ecclesiasticæ disciplinæ, & nulla maior pœna in Ecclesia reperiatur, *cap. nemo contemnat 31. cap. omni 32. cum sequenti* 11. *q.* 3. traditur enim satanæ excommunicatus, iuxta Apostolum 1. *ad Corinth.* quem locum exponit Morinus *lib. 2 cap.* 29. ideò non est paruipendenda hæc censura.

4. d *Dimittunt.*] Cùm sine licentia proprij Episcopi non possint dimittere titulos, quibus adscripti, & mancipati sunt, *cap. admonet*, vbi dicam, *de renunt.*

5. e *Mercimonia.*] Quod innumeris iuris nostri testimoniis illis prohibitum est, quæ Deo annuente, dabimus *in cap. 1. ne clerici vel monachi.*

6. f *Vestes.*] Quam aliena sit à professione sacerdotali hæc vestium delatio, probabo *in cap. Clerici, de vita & honestate Clericorum.*

COMMENTARIVM.

7. CONCLVSIO PROBATVR.

EX hoc textu talis deducitur assertio: *Episcopus confirmatus, licèt non consecratus, potest exercere omnia, quæ sunt iurisdictionis.* Probant textus *in c. in nomine, 23. dist. cap. si quis Ordinatus* 4. 92. *dist. cap. cùm in cunctis* 7. *§. cùm verò, cap. quod sicut, §. præterea, cap. nosti, cap. nihil* 44. *hoc tit. cap. quamuis 7. quæst. 1. cap. verùm 7. de foro compet. cap. cùm ex illo, de translat. Episcopi, cap. sicut 33. de simonia, cap. finali, de clerico excommunic. cap. cùm iam* 18. *de præbendis.* Illustrant Petrus Gregorius *de electione cap. 19. & 20. & lib. 5. partit. tit. 2. & lib. 15. symag. cap. 12. num. 33.* Duarenus *de benefic. cap. 5.* Solorzanus *tom. 2. lib. 3. c. 4. n. 56.* Franc. Hallierius *de sacris elect. 2 part. sect. 7. cap. 2. art. vlt. §. 7. & de hierarchia fol. 228. & 894.* Lothetius *de re benefic. lib. 1. q. 27.* Coruinus *lib. 1. aphorism. titul. 5.* Diana *p. 12. tract. 1. resolut. 94.*

8. TRADITVR RATIO DVBITANDI.

Sed in hanc assertionem insurgi potest eâ validissimâ ratione. Episcopi, etiam confirmati, ante consecrationem non sunt, nec appellantur Episcopi, *cap. nulla 1. 62. dist. cap. sicut 8. dist. 40. cap. super his, de accusat.* sed electi, *cap. tua nos, de his quæ fiunt à Prælat.* immò in hierarchia ecclesiastica diuersum gradum à presbyteria non obtinere, probant latè Cellotius *de hierarchia lib. 13. cap. 17.* Petrus Bollo *in œconomia, class. 3. cap. 1. §. 2.* Cæsar *de ecclesiast. q. 4 proœmiali, §. 3. & 1. part. disput. 6. §. 1. & 6.* ampliùs Ecclesia, in qua Episcopus electus & confirmatus est, dicitur viduata, *cap. quoniam 100. dist. can. 76. Concilij Vorm.* ergo ante consecrationem nec ea quæ sunt iurisdictionis Episcopus exercere valet. Augetur hæc consideratio, nam si Episcopus, quæ sunt iurisdictionis, obire possit, fructus ipsius Episcopatus percipere, & administrare valeret; sed redditus Episcopatus, quousque Episcopus consecretur, penes œconomum deponuntur, *cap. quoniam, 75. dist. cap. si quis 4. 92. dist.* & si non sint canonici in Ecclesia, qui eorum curam habeant, Archiepiscopo custodia competit, *cap. non licet 12. quæst. 2.* Gregorius Magnus *lib. 2. indict. 10. epist. 15. 26. & 27. nouella 7. Emmanuelis Comneni*: igitur ea, quæ non ratione consecrationis, sed iurisdictionis pertinent, ab Episcopo tantùm confirmato exerceri non valent.

Hac ratione dubitandi parum obstante, vera est nostra assertio, ad cuius interpretationem præmittendum est, in Episcopo perfectè, & consummatè Episcopo, tria considerari, videlicèt electionem, confirmationem, & consecrationem. Sed quia de electione egimus *in cap. 2. cap. cùm in cunctis, de elect.* de confirmatione *in cap. postquam 3. cap. nosti 9. hoc titulo*, de consecratione *in cap. si Episcopus 6. de temp. ordin.* ideò in præsenti omittimus: quibus præmissis ratio nostræ decisionis ex eo prouenit, nam licèt Episcopus confirmatus, perfectè Episcopus illius Ecclesiæ non sit, est tamen eius Prælatus, *cap. tam litteris, 33. de testibus*, vbi Innocentius scribit, vt si delicti, quo accusabatur Episcopus confirmatus, conuictus esset, à Prælatione Ecclesiæ Lucanensis amoueretur: ergo quia iam erat Prælatus ipsius Ecclesiæ ante consecrationem. Idem probatur ex eleganti decisione textus *in cap. super his 16. de accusat.* vbi asseritur, accusantem Episcopum tantùm electum, non debere subscribere, quia approbatâ accusatione non deiicit promotum, sed impedit promouendum; accusantem verò Episcopum iam confirmatum, subscribere debere, quia tunc deiicit iam promotum: igitur quia per confirmationem confirmatus efficitur Prælatus Ecclesiæ. Facit etiam pro nostro Cœlestino exemplum Apostolorum, quorum successores Episcopi sunt, *cap. quanto, de consuetud.* Apostoli enim electi, & confirmati fuerunt, cùm Dominus noster eos ab aliis segregauit, & selegit. *Lucæ cap. 6.* ibi: *Quos & Apostolos nominauerat.* Et *Matthæi cap. 10. Marci cap. 3.* Consecrati autem, & initiati fuerunt in nocte Cœnæ, dicente Domino: *Hoc facite in meam commemorationem*, vt habetur *Lucæ cap. 22.* Sed anteà prædicabant, & exercebant quæ erant iurisdictionis, vt probat Hallier. *de sacris electionibus fol. 933.* igitur & Episcopi eorum successores post confirmationem possunt ea, quæ sunt iurisdictionis exercere. Deinde facit R. Pontificis exemplum; ipse enim, quia nulla indiget confirmatione, *cap. licet 6. hoc titulo*, statim ante consecrationem, quæ sunt iurisdictionis exercet; vnde legimus Gregorium VII. ante diem suæ consecrationis Legatos in diuersas partes misisse, vt ipse testatur *lib. 1. epist. 67.* & Clementem IV. Perusiis commorantem, Pontificem renunciatum, Viterbiam Cardinales ad Curiam accersiuisse, referente Platina *in eo*; & Cœlestinum plura administrasse ante consecrationem, referunt Ciaconius & Platina *in eo.* Episcopus etiam Cato Aruernæ ciuitatis electus, & confirmatus, Cautino Archidiacono iudicialiter minas intulit: refert Gregorius Turonensis *lib. 4. histor. cap. 7.* rectè igitur asserit Cœlestinus noster, Episcopos per confirmationem consequi facultatem exercendi omnia iurisdictionalia.

9. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Nec refragatur supradicta difficultas; licèt enim Episcopus non consecratus, sed tantùm confirmatus, non dicatur perfectè, & consummatè Episcopus; siquidem post confirmationem possunt in ordinatione aliqua obiici, quæ remoueant ipsum ab Ecclesia, *cap. illud, dist. 23. nouella 63. Iustiniani*; 10. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

niani; & vt ait Innocentius *in cap. inter, de transflat. Episcopi*, detur spirituale fœdus coniugij, quod inter Episcopum & Ecclesiam intercedit, in electione initiatum, tantum in confirmatione, & in consecratione intelligitur consummatum: tamen quoad iurisdictionem exercendam non desideratur, vt perfectè, & consummatè sit Episcopus; sed sufficit vt sit confirmatus. Consecratio autem desideratur, vt exerceat ea, quæ sunt ordinis. Nec obstat Ecclesiam etiam post confirmationem electi dici viduatam, *dict. cap. quoniam, 76. dist.* Concilium Vvormat. *can. 76.* nam huic difficultati satisfacit Innocentius III. *in d. c. inter*, in illis verbis: *Cùm non intelligatur Ecclesia viduata, quasi sponsum non habeat; sed quia sponsus eius adhuc non sit consecratus*, adhuc quoad quædam quasi viri maneat solatio destituta: sicut iuxta communem modum loquendi illa dicitur Ecclesia viduata, quæ licèt Episcopum habeat, inutilem tamen habet: dici etiam potest viduata, quia matrimonium inter ipsam, & Episcopum consummatum non est, iuxta tradita *in cap. nosti, hoc tit.* exponit Hallier. *de sacris, fol. 927.* Nec augmentum difficultatis deductum *ex d. cap. quoniam, cap. non liceat*, obstat; nam licèt quæ sunt iurisdictionis Episcopo concedantur, tamen denegatur mixtio in bonis, & fructibus Ecclesiæ speciali ratione, videlicet vt ad procurandam suam consecrationem confirmatus alliciatur: & sic iura, quæ concedunt confirmato exercitium iurisdictionis, negant Episcopo immistionem in bonis, & fructibus Ecclesiæ; ideoque tantùm ea quæ adquirit Episcopus à tempore consecrationis, adquirit Ecclesiæ, non à tempore confirmationis, quia antea non implicatur fructibus, & bonis Ecclesiæ: quo modo intelligendus est textus *in cap. vt clerici 3. de peculio Clericorum*; omisso Buttrio ibi, *num. 3.*

11. Sed primò aduersatur superiori assertioni textus *in cap. verùm 7. de foro compet.* in illis verbis: *Ex quo fuerit in Ecclesia consecratus.* Ex quibus expressè probatur, de causa feudali cognoscere non posse Episcopum confirmatum, sed desiderari vt sit consecratus: at causa feudalis est iurisdictionis, *cap. cæterùm, de iudiciis*: igitur quæ sunt iurisdictionis non possunt exerceri ab Episcopo confirmato. Oppressi hac difficultate Innocentius, & Hostiensis *ibi*, & Gofredus *in summa illius tituli*, existimant addendam esse particulam *maximè*, vt sensus sit, de causis feudalibus cognoscere posse Episcopum, maximè consecratum. Glossa marginalis in eo textu testatur in codice Barbatiæ legi, *confirmatus, vel consecratus*: sed nec in secunda collectione, nec in vlla alia inueni ita legi. Quare retentâ vulgari literâ, D. Ildefonsus de Auila, apud Salmanticenses D. Bartholomæi Collegij alumnus, in præsenti, *n. 12.* affirmat in eo textu verbum *consecratus*, non sumi strictè, & rigorosè pro ordinato Episcopo, sed pro Episcopo iam deuoto, & mancipato Ecclesiæ; quia sicut res consecratæ dicuntur, quæ cultui diuino destinatæ sunt, licèt vnctione sacra non sint delinitæ, *cap. nulli 12. q. 2. § sacræ, Instit. de rer. diuisione, l. si quando 30. Cod. de bonis vacantibus, lib. 10. l. pergit 5. Cod. de sepulc. violato*; ita Episcopus deuotus & destinatus Ecclesiæ, latè potest appellari consecratus. Sed nec hanc subtilis ingenij interpretationem admittunt ea verba, *Ex quo Episcopus fuerit in Ecclesia consecratus*; quæ expressè exigunt consecrationem ipsius Episcopi. Cuiacius in eo textu affirmat, Episcopum confirmatum non posse exercere iurisdictionem in omnibus causis, sed tantùm respectu clerici contumacis, iuxta nostrum textum. Sed omnibus his omissis existimo, aliam esse mentem Pontificis; obseruo ergo ibi tractari de feudis spectantibus ad Ecclesiam vacantem, in qua confirmatus erat episcopus: sed vt suprà dixi, Episcopus non consecratus, licèt exerceat quæ sunt iurisdictionis, tamen non potest attingere, aut aliquid disponere de rebus, aut fructibus Ecclesiæ, vt suprà probaui, ideò ergo in eo textu desideratur, vt sit consecratus, nec sufficit confirmatus; quia de feudis ipsius Ecclesiæ agebatur, & per consequens de rebus ad ipsam Ecclesiam pertinentibus.

Secundò obstat textus *in c. cùm dilecti 15. de purgat. canonica*, in illis verbis: *Purgationem indictam ab electo Constantiensi curauerit exhibere.* Ex quibus depromitur, tantùm Episcopum electum potuisse punire, & animaduertere in clericum incestuosum: igitur non desideratur vt sit confirmatus, vt quæ sunt iurisdictionis, valeat exercere. Cui difficultati satisfaciendum est dicendo, in eo textu electum Episcopum accipi pro confirmato, quia Episcopus vsquedum consecretur, semper appellatur electus, *cap. vna 8. de his quæ fiunt a Prælat.* quare dum esset confirmatus, potuit iurisdictionem exercere. 12.

Tertiò suprà traditæ assertioni obstat textus *in c. cùm olim 7. de dolo & contum.* in illis verbis: *Administrationem Roscensis Ecclesiæ in spiritualibus, & temporalibus committatis.* Ex quibus deducitur, Episcopum confirmatum non ideò statim posse administrare in propria Ecclesia res temporales, aut spirituales. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, quod licèt Episcopus confirmatus possit exercere omnia quæ sunt iurisdictionis, & etiam administrare res etiam temporales ipsius Ecclesiæ; id tamen procedit quando confirmatio legitimè & quietè facta est: at verò cùm super ipsa confirmatione, seu electione lis mota est, & agitatur, non potest se immiscere Episcopus, etiam confirmatus, administrationi rerum temporalium, seu spiritualium ipsius Ecclesiæ; quo casu procedit textus *in dict. cap. cùm olim*, vt facilè ex eius serie colligitur, & notauit Abbas ibi, *num. 7.* 13.

Exponitur cap. verum, de foro compet. — *Opponitur cap. cum dilecti, de purgat.* — *Exponitur cap. cum olim 7. de dolo et contum.*

CAPVT XVI.

[a] Innocentius III. *N. de Cella S. Petri, & N. Mitren. Abbatibus, & N. Præposito Vverden.*

CVm inter dilectum filium R. seniorem, & R. iuniorem, super Abbatia Scaffusen. quæstio verteretur, eis in nostra præsentia constitutis dilectos filios G. sanctorum Cosmæ & Damiani, & G. Sanctæ Mariæ in Aquiro Diacon. [b] Cardinales dedimus auditores, in quorum præsentia pro R. seniore fuerunt proposita quæ sequuntur,

tur. Quod cùm H. quondam Abbas ipsius cœnobij, onus regiminis inuito Capitulo suo sponteneè resignasset, & ab obedientia sua monachos absoluisset, ipsi prædictum R. seniorem, dicto H. consentiente, sibique obediente cum aliis, in Abbatem vnanimiter elegerunt. Posteà verò electus diœcesano Episcopo præsentatus munus ab eo benedictiuuis accepit, Ecclesiam ipsam per bienoium,& amplius,sicut Abbas proprius administrans. Verùm quoniam moniales sanctæ Agnetis eiusdem villæ, quæ peccandi materiam iunioribus monachis ministrabant,arctiori custodiæ mancipauit, exinde occasione inuentâ, iuuenes monachi contra ipsum alios concitarunt, tanquam prædicti H. resignatio minùs canonica extitisset: quod audiens Episcopus antedictus, ad locum accessit, causam dissensionis requirens,& prædictum H. paternè redarguens, tanquam odij fomitem in Ecclesia semiuasset, accepit ab eo, quod per ipsum talia non fiebant: & cùm quidam de monachis ipso Episcopo præsente se dicerent ab obedientia præfati H. nullatenus absolutos, idem H.quod eos absoluerat, est professus: & vt omnem à se suspicionis materiam amoueret, cum iureiurando vehementer asseruit coram Episcopo antedicto, quod neque illam, nec aliam habere vellet vlteriùs Abbatiam. Monachi verò post recessum Episcopi ad artes solitas nihilominus recurrentes, coram dicto Episcopo, & Capitulo Constantiensi aduersus eundem R. controuersiam agitarunt, tanquam minùs canonicè dictus H. dimiserit Abbatiam. Cùmque dictus R. paratus esset de iustitia sua incontinenti probare, monachi defectum causæ suæ videntes, in nullo grauati Sedem Apostolicam appellarunt, & per litteras infra terminum appellationis per subreptionem obtentas, contra ipsum R. per nuncios appellantem iniquâ sententiâ promulgatâ, eius fuit aduersarius restitutus. Ipse verò R. appellationem interpositam per nuncium prosequens, & termino constituto, commissionis litteras ad certos iudices impetrauit, vt eo, quod occasione prioris commissionis contra eum iudicatum fuerat, ad statum debitum reuocato, & ei restituerent Abbatiam, & à monachis sibi facerent debitam reuerentiam exhiberi. Sed monachis obstinatis, & sibi obedire nolentibus, ambæ partes ad Sedem Apostolicam accesserunt: quibus à bonæ memoriæ Cœl. Papa [c] prædecessore nostro, nos ipsi, dum in minori eramus officio [d] constituti, & dilectus filius noster I. tit. Sancti [e] Stephani Presb. Card. dati fuimus auditores: & cùm vtrimque coram nobis esset diutiùs allegatum, & eidem prædecessori nostro per nos esset processus negotij declaratus, ipse prædictum R. sententiam cum instantia postulantem, ad [f] componendum coegit inuitum; & sic Abbatiæ renuncians, de manu eius [g] Custodiam, & etiam Prioratum ab eo dum viueret, sine quæstione qualibet accepit [h] possidendos. Huic autem ordinationi licèt inuitus consentiret, domum tamen reuersus, aduersariis compositionem ipsam in nullo volentibus obseruare, non potuit quæ sibi concessa fuerant, obtinere, quin potiùs in eum, quod deterius est, manus iniecerunt posteà violentas. Sed adiutus ab ipsius loci hominibus, & monachorum manus euadens, ad Apostolicum subsidium conuolauit. Interim verò dilectus filius noster P. [i] Sanctæ Mariæ in Via Lata Diaconus Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus, ad partes illas accedens, pro iamdictis, & aliis multis excessibus, & suspendit monachos, & monasterium [j] interdixit. Ipsi verò contemptâ sententiâ Card. diuinâ promptiùs, quàm antea [k] celebrarunt, & in hac suspensione prædictus aduersarius eius de medio est sublatus: quo comperto ad Ecclesiam venit, & cùm vellet prædictæ compositioni parere, parte alterâ hoc nolente, ne ad electionem Abbatis procederetur, quousque quæstio inter eos finiretur, obicem prouocationis obiecit. Sed monachi per omnia contumaces, & dictû R. iuniorem pariter eligentes, ipsum benedicendum diœcesano [l] Episcopo præsentarunt: qui post appellationem interpositam benedixit eum, & in Ecclesia interdicta. Vnde idem R. iteratò Sedem Apostolicam accedens, à nobis litteras impetrauit, vt eo, quod post appellationem legitimè interpositam perperam fuerat à monachis attentatum, ad statum debitum reuocato, si constaret à suspensis, & interdictis electionem factam fuisse, denunciarent eam penitus non tenere: super restitutione verò ipsius R. senioris, & aliis, quæ vtrimque ducerent proponenda, statuerent appellatione remotâ, quod ordo posceret rationis. Cæterùm iudices delegati litteris his receptis, partes ad suam præsentiam citauerunt, & cùm monachi per suggestionem falsi probare vellent litteras impetratas, iudicibus nolentibus ipsorum probationem recipere, Sedem Apostolicam appellarunt. Delegati verò, quia remota erat in litteris appellatio, in causa nihilominus procedentes, cùm per depositiones testium eis de veritate negotij constitisset, pro sæpedicto R. seniore sententiam protulerunt, adiudicantes ei Ecclesiam memoratam. Petebat itaque, quod factum erat ex delegatione

Aposto

Apostolicæ Sedis, per nos obtinere debitam firmitatem: vt repressâ contumaciâ monachorum, pacificâ ipsius Abbatiæ possessione gauderet. Cæterùm contra eundem R. feniorem fuit ex parte altera taliter allegatum, quod cùm dictus H. quondam Abbas minùs legitimè resignasset, & monachi de electione tractarent, senior R. fraude adhibitâ procurauit, quod cùm Vesperæ cantarentur, & die sequenti esset electio celebranda, homines burgi ad Ecclesiam accedentes, ipsum R. ferè omnibus monachis reclamantibus ibidem per violentiam intruserunt. Monachi verò postea cognoscentes renunciationem præfati H. minimè tenuisse; pariterque pensantes, quod sub eius conuersatione laudabili monasterium proficere posset, ipsum tanquam Abbatem proprium requirebant. Vnde factum est, quod post multas altercationes factas, tandem de vtriusque partis assensu commissio est obtenta: quod si de informi resignatione H. & inutili substitutione R. senioris constaret iudicibus delegatis, R. remoto, sæpedicto H. restituerent Abbatiam; & ita fuit effectui mancipatum. Post hæc ipso R. nihilominus murmurante, ambo pariter ad prædecessoris nostri præsentiam accesserunt: qui sicut iam præmisimus, nos, & præfatum presb. Card. eis tribuit auditores: & tandem causâ diutiùs agitatâ, per eundem prædecessorem nostrum de vtriusque partis assensu fuit compositio taliter celebrata, quòd H. Abbatiam, R. verò Prioratum, & Custodiam obtineret: propter quod ipsi H. obedientiam repromisit. Sic ergo eis reuersis ad propria, præfatam compositionem idem R. coram diœcesano Episcopo approbauit. Sed ab ipso Abbate postea requisitus tertiò, si Custodiam, & Prioratum vellet habere, post trinam citationem veniens dixit, quod non per eum, sed per Rom. Pontificem volebat habere præmissa; vnde nullam obedientiam ei voluit exhibere. Recedens igitur absque Abbatis licentia, cùm extra monasterium moram faceret longiorem, ab ipso H. de fratrum consilio fuit excommunicationis vinculo innodatus; & cùm per longum tempus non rediret ad monasterium, Abbas dicta officia, consulentibus fratribus, aliis assignauit: qui quandiu Abbas vixit, ea pacificè tenuerunt. Abbate verò defuncto, fratres conuenerunt in vnum, nonnullis Abbatibus, & aliis viris religiosis præsentibus, qui ad defuncti conuenerant sepulturam: & R. iuniorem seniore absente, in Abbatem vnanimiter elegerunt: quem præsentatum sibi diœcesanus Episcopus confirmauit, & benedixit. Consequenter verò senior R. ad præsentiam nostram accedens, litteras ad remotos per dietas quatuor iudices, & suspectos monachis, per mendacium impetrauit. Ad quos pars monachorum ante aliquam citationem accedens, copiâ commissionis obtentâ, litteras per falsi suggestionem proposuit impetratas, pro eo quod dicebatur in eis, compositionem sibi non fuisse seruatam, monasterium interdictum, & se appellasse priusquam R. iunior electus fuerit in Abbatem: quæ falsa penitus asserebat. Tacuit etiam se excommunicatum ab hoc Abbate defuncto, & alia quædam, quibus expressis, litteras ipsas nullatenus impetrasset. Cùmque omnia quæ præmisimus, sufficienter probare vellent, & iudices eorum probationes recipere, tanquam demandatum eis non fuerit, recusarent, ipsi monachi ante ingressum iudicij appellarunt, sicut ex depositionibus testium est probatum. Delegati verò nihilominus procedentes, & recipientes testes partis aduersæ, seniorem R. instituendum sententialiter decreuerunt; quorum factum tanquam iniquum irritari à nobis monachi suppliciter postulabant. Cùm autem quæ præmissa sunt, & alia quædam, præfati Cardinales nobis, & fratribus nostris prudenter, & fideliter retulissent, nos attendentes, quòd ex consensu compositionis receptæ, quam prædecessor noster etiam confirmauerat, ius (si quod sibi competierat) R. senior amisisset; ac per hoc, ne monachi ad electionem procederent, appellare de iure minimè potuisset; cùm, nisi quorum interest, audiri non soleant [m] appellantes, de consilio fratrum nostrorum appellationem illam dicimus legitimam non fuisse, vnde per eam electio non potuit impediri. Quia verò constitit nobis, monachos ante litis exordium rationabiliter appellasse, pro eo quòd super falsi suggestione probationem nolebant admittere delegati: & per consequentiam eo ipso, quod bene appellatum fuerat, iurisdictionem iudicum expirasse, quicquid ab eis est perperam attentatum, vel de recipiendis ante litem contestatam testibus, vel de sententia proferenda, denunciamus sententialiter non tenere. Sanè quamuis dilecti filij Præpositus, & Capitulum [n] Constantiense de interdicto præmisso ad Cardinalem, qui posuerat illud, suis litteris inseruerint; quia tamen per id, quod R. iuniori diœcesanus Episcopus munus benedictionis impendit, & videtur quod præmisimus obuiare: vnde vel scriptura facto, vel factum scripturæ præiudicat: nec probatum fuit, licèt obie-

ctum, quod ab interdictis electio fuerit celebrata, ipsam non potuimus irritare: præsertim cùm contra personam electi nihil fuerit intentatum. Ideoque causam ipsam sub ea forma vobis duximus de consensu partium committendam, vt si constiterit, quòd electio fuerit facta à suspensis, eâ omninò cassatâ, ipsi monasterio, post° satisfactionem condignam suspensionis, & interdicti sententiâ relaxatâ, de persona idonea consulatur. Alioquin ne vtilitas monasterij retardetur, præmissam electionem per vos appellatione remotâ volumus confirmari, & R. iuniorem Abbatiæ pacificâ possessione gaudere: alium verò Custodiam, & Prioratum, quæ sibi fuerant à suprà memorato prædecessore nostro concessa, non obstante donatione ab H. quondam Abbate facta de ipsis, volumus, & mandamus sine contradictione qualibet obtinere. Testes autem, &c. Nullis litteris præter assensum partium. Quod si omnes, &c. Datum Lateran. VII. idus Aprilis.

NOTÆ.

1. a *INnocentius III.*] In tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. vbi reperitur hic textus, legitur *Vercellensi*; sed inscriptionem, & litteram restituo ex ipso codice epistularum Innocentij III. Coloniæ edito, *pag.* 289. Monasteria, quorum Abbatibus rescribit Innocentius, sunt in Germania, vbi etiam in diœcesi Constantiensi est monasterium Scaphusien. de quo Bertholdus *in chron. ad annum* 1083. & S. Saluatoris, quod Scaphusen dicitur, id est nauium domus.

2. b *Cardinales.*] Inter titulos Cardinalium Diaconorum, præcipui sunt tituli S. Mariæ in Acquiro, & SS. Cosmæ & Damiani, vt refert Cohelius *in notitia Cardin. cap.* 6.

3. c *Prædecessore.*] In aliquibus epistolis Innocentij III. vbi reperiuntur hæc verba, *C. prædecessore nostro*, aliqui, *Clemente*, legunt, sed malè; legendum enim est, *Cælestino*, vt in præsenti textu notarunt iam Spondanus post Baronium *anno* 1198. *num* 4. Cardinalis Sirletus *ad calcem editionis epist. Innoc. III. Colonia.*

4. d *Officio constituti.*] Innocentius III. cùm in studiis Philosophiæ, ac sacræ Theologiæ valde profecisset, aliosque coætaneos superasset, à Gregorio VIII. Subdiaconus ordinatus fuit, à Clemente III. promotus est in Diaconum Cardinalem, qui posteà temporibus Cœlestini III. non solùm Cardinalis officiis intendens, verùm studiis maximè deditus, varios scripsit tractatus summâ eruditione, quos recenset Biblioth. Pontific. *in eo*; ideò asserit temporibus Cœlestini se fuisse in minori officio constitutum.

5. e *S. Stephani.*] Titulus iste adscriptus erat ad Basilicam S. Laurentij extra muros, & presbyter illo titulo decoratus, appellabatur *Presbyter Cardinalis S. Stephani in Celio monte*; notat Cohelius *in notitia Card. cap.* 6.

6. f *Ad componendum.*] Licèt nemo cogendus sit regulariter transactionem, aut compromissionem facere, sed tantùm hortandus, & suadendus, *cap. finali, de transact. authent. vt litigat. collat.* 9. docent Molina *de primog. lib.* 4. *c.* 9. *num.* 29. Osuald. *lib.* 17. *comment. cap.* 1. *littera D.* plures apud Auendañum *de metu*: sunt tamen casus, in quibus quis cogitur transigere, aut compromissum facere, veluti si supremus Princeps sic iubeat: sicut enim potest quamlibet causam auocare, *authent. quæ in prouincia, Cod. vbi de criminib.* ita & ad compromittendum partes cogere valet. Auendaño *vbi suprà, num.* 28. Iudex etiam inferior potest partes ad compromittendum cogere, cùm causa diutiùs disputanda est, aut ita dubia existit, vt facilè expediri non possit, vt in hoc textu, & *in cap. placuit* 9. *cap. discordantes*, 90. *dist. cap. nouit, de iudiciis, l. vnica, Cod. de Irenarchis*; aut causa inter magnates vertitur, & eius naturæ est, vt ex iudiciali decisione turbari posset; quos & alios casus latè prosequuntur Acoña *in dict. c. placuit*, Guillelmus Benedict. *in cap. Raynutius*, 3. *pars. n.* 27. Matienzo *in dialogo, p.* 2. *c.* 1. *n.* 8. Didacus Perez *in l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 4. *ordinamenti*, Auendaño *vbi suprà*, Mylingerus *in cap. finali, de probat.* Xamar. *de officio Aduocati part.* 1. *quæst.* 8. *num.* 19. & *quæst.* 4. Guzman *de euict. quæstion.* 41. Pereyra *qq. forens. cap.* 23. *n.* 119. Valeton *de transact. in proœmio, num.* 24.

g *Custodiam, & etiam Prioratum.*] Licèt enim aliquis duo beneficia regularia in diuersis Ecclesiis habere non possit, *cap. cum singula, de præb. lib.* 6. tamen in vno, eodemque monasterio duo beneficia obtinere quis valet, *cap.* 1. *de consuet. lib.* 6. Custodia autem est protectio ipsius monasterij, & custodes dicuntur patroni, & aduocati ipsius; quo in sensu accipiuntur in legibus Longobardorum, *tit.* 10. *cap.* 1. ibi: *Cum Pontificibus, Abbatibus, vel Custodibus Ecclesiarum, seu xenodochiorum Præpositis.* Plura adducit Bosquetus *ad Innocentium lib.* 2. *epist.* 122. in hoc tamen textu custodis nomen accipitur pro eo, qui custodiam monachorum, præcipuè puerorum habebat; olim enim in monasteriis custos eligebatur generalis omnibus monachis, & aliquando binis, aut ternis adhibebatur. Lanfrancus *in consuet. Cluniac. cap. de pueris*, ibi: *Extra loca custodia sua procedat nusquam; duo, & duas lanternas ferant, quocunque pergant.* S. Dunstanus *in concord. regul.* ibi: *Sub sui custodis vigilantia iugiter maneat, nec ipse custos cum singulo aliquo puero, sine tertio, qui testis assistat, migrandi licentiam habeat.* Obseruat Benedict. Ephtenus *lib.* 4. *disquisit. monast. tract.* 1. *disquisit.* 6. de qua custodia accipienda sunt verba supra relata. 7.

h *Possidendos.*] Sed quomodo Prioratus, & Custodia dantur in perpetuum? siquidem ad vitam concedi non valent, *cap. ad nostram, cap. porrecta, de confirmat. vtili, cap. cum ad monasterium, §. nec alicui, de statu monachorum.* Dicendum est, hoc procedere regulariter in Prioratibus electiuis, & prioribus electis ab ipso monasterio, at R. P. potest in perpetuum priores eligere, vt in præsenti fecit. 8.

i *P. S. Mariæ.*] Petrus enim Diaconus tituli S. Mariæ, nostri Pontificis tempore, videlicet per annos 1198. missus fuit Legatus in partibus Galliæ, vt prosequeretur iudicium iam cœptum super diuortio à Philippo Francorum facto cum legitima vxore, aliâ superinductâ; cuius legationis extant quamplures nostri Innocentij epistolæ, & meminit Spondanus *in continuat. anno* 1198. *num.* 9. 9.

j *Inter*

10. j *Interdixit.*] Quia vniuersitas, aut communitas non potest excommunicari, *cap. Romana, §. in vniuersitatem, de sentent. excomm. lib.6.* interdicto tamen subiici valet, vnde passim in iure nostro, dum personæ excommunicantur, communitates interdicuntur, *cap.1. de iniuriis, lib.6. cap.1. de homicidio, eodem lib.*

11 k *Celebrarunt.*] Quo facto irregularitatem contraxerunt, *cap. finali, de clerico excommunicato.*

12. l *Episcopo.*] Cui competit Abbatum benedictio, vt dicemus *in cap.1. de supplenda neglig.*

13. m *Appellantes.*] Certum est, appellatores non audiri, si illorum non intersit prouocatio; quare in præsenti Rodericum posse agere ad impediendam electionem, & etiam prouocare, quia illius intererat, docent fusè Abbas, Butrius, & Hostiensis in præsenti: videndi tamen sunt Couar. *practic. quæst.*14. Flaminius *de resignat. quæst.*13. Salgado *de protect.1. tom. lib.1. cap.13. num.*219. Lambertinus *de iurepatronat. lib.2. part.1. quæst.2. tit.3.*

14. n *Constantiense.*] Constantiæ apud Geographicos multiplex mentio extat: in iure nostro triplex reperitur: prima Constantia Metropolis Cypri; secunda in Germania; tertia in Gallia.

15. o *Satisfactione.*] Ad relaxationem censuræ debet præcedere satisfactio, *cap. ex litteris*, vbi dixi, *de constitut.*

COMMENTARIVM.

16 Conclusio probatur. Ex hoc texto illa rubro, & decisioni aptior deducitur assertio: *Electio à suspensis celebrata non sustinetur.* Probant textus *in cap. cùm dilectus, de consuetud. cap. cùm bone, de ætat. & qualit. cap. constitutis, de appellat. cap. Apostolica, de exception. cap. quia, de conces. preb. cap. vnico, ne sede vacante, lib.6 cap.1. de re iudic. eod. lib. cap.1. de postulat. Prælat. cap. postulasti, cap. finali, de clerico excomm. cap. nos in hominem 9. quæst.1. cap. quisquis, cap. per inquisitionem, hoc tit. cap. cùm in Curia, §. vlt. eod. tit. lib.6.* Illustrant Suarez *de relig. tom.4. lib.2. cap.4. num.9. & cap.6. num.*10. Barbosa *de dignitat. cap.41. num.6. & lib.1. iuris ecclesiast. cap.19. num.*59. Suarez *de censuris disput.27. sect.2. num.*34. Sayrus *eodem tract. lib.4. cap.6. n.*7. Vgolinus *eod. tract. tabula 4. c.7. §.3. & cap.8. §.9.* Gibalinus *eod. tract. fol.321. num.*7. Petrus Gregorius *de elect. cap.7. num.*7. Iulius Laurus *de elect. cap.15. num.*61. Ricciulus *de iure personar. lib.4. cap.3. num.*9. Tamburinus *de iure Abbatum tom.1. disput.5. quæst.8. num.*13. Diana 5. *parte, tractat.10. resolut.*8. Anguianus *lib.2. de legibus, cap.2. num.10. & 22.* Garcia *tom.2. polit. tractat.9. diffic.3. dub.*2. Ioannes Dartis *de beneficiis sect.6. cap.*1. Altesserra *hic.*

17. Traditur ratio dubitandi. Quæ assertio ita illustrata difficilis redditur sequenti ratiocinio; nam actus eligendi est iurisdictionis, *cap. nosti 9. hoc tit.* sed suspensus solùm priuatur illis, quæ sunt ordinis, non verò quæ sunt iurisdictionis, vt probant Suarez *de censur. disp.26. sect.4. num.*3. Alterius *eod. tract. de suspens. cap.*4. latè Gibalinus *eod. tract. fol.331. num.*33. ergo suspensus non priuatur potestate eligendi. Augetur hoc ratiocinium ex eo, nam aut suspensi in nostro textu erant suspensi à beneficio, vel ab ordine, vel ab actu particulari; neutro casu suspensi priuantur potestate eligendi: ergo. Probatur minor; nam suspensus à beneficio, priuatur tantùm fructuum perceptione, *cap. cupientes, §. cæterùm, hoc tit. in 6.* sed electio, seu facultas eligendi non imputatur inter fructus beneficij: ergo suspensus à beneficio retinet facultatem eligendi. Deinde si erant suspensi ab ordine tantùm, priuati erant potestate gerendi ea, quæ sunt ordinis: sed facultas eligendi non competit ratione ordinis; siquidem laici, quos conuersos religiosi appellant, plerumque habent ius suffragij, vt refert Garcia *vbi supra*: ergo suspensi etiam ab ordine possunt eligere. Rursus si suspensi sunt ab aliquo actu particulari, non sunt suspensi ab aliis, & per consequens nec à facultate eligendi, quia actus humani non operantur vltra agentium intentionem, vt probat in specie Gibalinus *vbi suprà, fol.331. num.*32. igitur nullo casu suspensi priuati sunt iure eligendi, & per consequens electio à suspensis celebrata valida est.

Hoc ratiocinio non obstante, vera est prædicta assertio, ad cuius expositionem sciendum est, suspensionem esse censuram impedientem, ne personæ ecclesiasticæ munia ecclesiastica obeant, actusve spirituales exerceant, seu aliquâ potestate spirituali vtantur, *cap. quærenti, de v.s.* vbi non solùm comprehenditur suspensio, quæ vt pœna ob delictum infligitur, verùm quæ vt censura ad compescendam contumaciam imponitur, de qua *in cap. ecce, quæst.4. cap. tam litteris 33. de testib. cap. cùm in cunctis, §. vlt. hoc tit. Clement.1. § vlt. de hæret. Clement.2. de pœnis*, & in aliis iuris locis congestis à Panormit. *in cap. reprehensibilis 26. de appellat. n.*16. illud tamen inter suspensionem vt pœnam, & vt censuram discrimen versatur, quòd suspensio vt pœna inflicta, elapso tempore præfixo cessat, cùm prohibitio ad tempus facta elapso tempore cesset; suspensio verò, quæ est censura, nunquam nisi absolutione præcedente cessat, vt probat Gibalinus *de censuris disput.10. sect.*3. Hæc suspensio licèt cum excommunicatione plerumque confundatur, & excommunicatio appelletur, *cap. quidquid*, iuncta Glossa ibi, *quæst.1. cap. ecclesiastica, dist.*23. nihilominus differt ab ea formaliter, & specificè. Excommunicatio enim priuat omnibus illis bonis, & ministeriis, ac functionibus, quatenus sunt quædam communicationes, & per eas communicatur cum aliis fidelibus: suspensio verò eisdem functionibus priuat, quatenus sunt exercitia alicuius potestatis ecclesiasticæ ab officio, vel beneficio prouenientis. Vnde cùm per hanc pœnam reus in eo statu constituatur, vt nec amittat officium ecclesiasticum, nec interim suspensione pendente exercere valeat, ideò suspensus dicitur, vt docent Sayrus *lib.4. thesauri, cap.*1. Marius Alterius *de suspens. disput.1. cap.*1. Aliud etiam discrimen facilius agnoscitur inter excommunicationem, & suspensionem, videlicet quòd excommunicatio in omnes personas inferatur; suspensio verò tantùm in personas ecclesiasticas, quæ ecclesiastica officia exercent. 18. Suspensio est censura.

Secundò sciendum est, suspensionem aliam esse ab officio, aliam à beneficio, vel ab vtroque; & aut fieri ad tempus, vt *in cap. cùm in cunctis 7. §. vlt. hoc tit. cap.1. de re iudicata, lib.6. cap.2. de temporib. ordin. eod. lib. cap.1. de sentent. excomm. in 6. Clementina 1. § penult. de hæret.* aut ad beneplacitum superioris, donec indulgentiam mereatur, *cap. tam litteris, 33. de testib.* Suspensio ab officio priuat omni actu spirituali ordinis, de qua *in cap.3. de vsuris, cap.2. de officio deleg. in 6. cap.1. de rebus Ecclesiæ, in Clementinis*; nisi tantùm à certo actu suspensio fiat, vt à sacerdotali, vel simili, vt in casibus congestis à Glossa, *verbo Suspensi*, in Clementina *cupientes, de pœnis.* Suspensio à be- 19. Suspensio quotuplex.

neficio incurritur cùm aliquis priuatur iure illo perpetuo percipiendi fructus ratione dignitatis, beneficiive, de qua *in dict. cap. cùm in cunctis*, *cap. nihil* 44. *hoc tit. Clement.* 2. *de vita & honest.* Suspensio ab officio & beneficio dicitur, cùm quis tam fructibus beneficij, quàm exercitio ordinis priuatur, quæ totalis, seu integra suspensio dicitur, de qua *in cap. Apostolicæ* 9. *de except. cap.* 1. *de schismaticis*, *cap. tuarum* 11. *de priuileg. Clement.* 1. *de decimis.* Suarez *disp.* 25. *de censuris*, *sect.* 3. *numer.* 11. & ita suspensus non potest quæ sunt ordinis exercere, *cap.* 2. *de clerico excomm. cap.* 1. *de re iudicata lib.* 6. nec quæ sunt iurisdictionis, vt conferre beneficia, *cap quia* 4. *de concess. præb. cap. vnico*, *§. cùm verò*, *ne sede vacante*, *lib.* 6. eligere, ex nostro textu, & *cap. cùm dilectus*, *de consuet.*

20. SVSPENSIONIS EFFECTVS. Tertiò circa effectus suspensionis sciendum est, suspensum ab officio omni vsu ordinis, iurisdictionis, & administrationis clericalis priuatum esse, simulque habilitate ad nouum beneficium consequendum; prius verò obtento non priuatur, quæ doctrina probatur ex nominibus, quibus suspensionem ab officio explicant PP. Concilij Nicæni *cap.* 2. vbi suspensionem appellant cessationem ab omni sacro ministerio; & Patres Synodi Trullanæ cessationem similiter vocant. D. Basilius *ad Amphiloch. cap.* 69. cessationem à ministerio dicit; & ex communi sententia, tam Theologorum, quàm Canonistarum, vt ex Hugolino, Mario Alterio, & aliis refert Leander *de censur. tract.* 4. *disput.* 3. *quæst.* 3. non tamen suspensus ab officio priuatur eo, sed tantùm ipsius vsu; suspensionis enim verbum non demonstrat extinctionem, seu ablationem, sed tantùm impedimentum exercitij: quo in sensu eo verbo vtuntur Felix II. R. P. *epist.* 2. Concilium Aurelian. 5. *can.* 5. & 17. vnde dum suspensionem imponunt Patres, vtuntur illis verbis: *Sequestretur*, *remoueatur*; vt constat ex Concilio Aurelian. 3. *can.* 2. Brachar. 3. *can.* 1. Tolet. 13. *can.* 11. Obseruant Morinus *lib.* 2. *exercit. cap.* 3. Gibalinus *de censuris fol.* 316. igitur suspensus ab officio, suspensus est ab integro vsu ordinis, *cap.* 1. *de re iudicata*, *lib.* 6. Et licèt Glossa *in cap. audiuimus* 24. *quæst.* 1. *verbo Qui excommunicatus*, existimauerit, suspensum ab officio non priuari iurisdictione; contrarium tamen verius est, vt probatur *ex dict. cap.* 2. & extrauaganti *ambitiosæ*, *de rebus eccles.* Docent Gibalinus *vbi supra*, *fol.* 317. Leander *dict. disput.* 3. *quæst.* 3. qui exinde varias morales resolutiones deducunt. Similiter suspensus à beneficio, licèt non priuetur ipso; priuatur tamen eius fructibus, & integrà administratione, *cap. cùm Vinton. hoc tit. cap. cupientes*, *eod. tit. in* 6. & licèt teneatur deseruire officio, si tamen fructus percipiat, restituere tenetur, *cap.* 2. *de solutionib.* Illustrant Gibalinus *suprà*, *folio* 342. Leander *vbi proximè*, *c.* 26. *cum sequentibus.*

21. TRADITVR DECIDENDI RATIO. Ex quibus iam appatet vera decidendi ratio ad nostrum textum: nam cùm electio, seu facultas ipsa eligendi spectet ad officium, quod tantùm clericis, aut personis ecclesiasticis conuenit; ideò suspensus ab officio priuatur suffragio in electione. Hugolinus *dict. tabula* 4. *cap.* 7. §. 3. & *cap.* 8. §. 9. similiter quia priuatur iurisdictione: sed potestas eligendi spectat ad iurisdictionem, *cap. nosti* 9. *hoc tit.* ergo suspensus ab officio eligere non potest, cùm enim aliquid generaliter prohibetur, species generis prohibita intelligitur. *Clement. exiuit*, *§. nam vbi*, *de v. s.* ideò electio facta à suspensis non valet, quia pro non dato habetur illud, quod datur à non habente potestatem, *cap.* 2. *cap. pastoralis*, *de donationibus*: sed si ius præstandi suffragium in electione non competat ratione officij, sed beneficij, illud ius non amittitur per suspensionem ab officio, quia suspensus ab officio non priuatur beneficio, aut eius administratione. Docet Gibalinus *vbi suprà*, *n.* 8. *fol.* 321.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, nam procedit cùm suspensio non est ab officio, sed à beneficio, tunc enim suspensus non priuatur facultate eligendi; nostra verò assertio procedit in suspensis ab officio, aut ab ordine; nam illi cùm non possint actum ordinis, vel officij exercere, vtique nec ea, quæ dependent ab ordine, aut officio, vt actus eligendi, *Clement.* 2. *de ætat. & qualit.* quare nihil interest, an à iure, aut ab homine suspensio imponatur, quidquid velit Glossa *verbo Suspensi*, *in cap. cùm dilectus*, *de consuet.* & *in cap. si celebrat*, *verbo Eligere*, *de clerico excomm.* omnia autem quæ pro ratione dubitandi adduximus, procedunt in suspenso à beneficio, qui non priuatur eis, quæ sunt ordinis, aut officij, vt suprà dixi. 2. DISSOLVITVR RATIO DVBITANDI.

Adhuc superiori assertioni obstat textus *in cap. cùm in cunctis* 7. *§. clerici*, *vlt. hoc tit.* vbi agitur de clericis, qui scienter aliquem ad Episcopatum, vel inferiora Ecclesiæ ministeria elegerunt, contra formam in eo textu præscriptam; & Alexander III. eius textus auctor, eos suspendendos esse, & potestate eligendi priuandos decreuit: ex qua decisione colligitur, priuationem iuris eligendi, & suspensionem distinctas prorsus esse pœnas, aliàs frustra Pontifex post suspensionem inflictam adderet, *& priuandos esse potestate eligendi*: igitur quia suspensio non includit in se priuationem facultatis eligendi, vt aliàs arguebat Glossa *in cap. cupientes*, *verbo Beneficiis*, *hoc tit. in* 6. Cui difficultati ex suprà dictis facile fit satis, supponendo textum illum loqui, & procedere in suspensis à beneficiis, non verò ab officiis; vnde cùm suspensus à beneficio, nisi aliunde priuatus sit, eligendi potestate non careat; ideò Alexander III. in eo textu, vt suspensum à beneficio excluderet à facultate eligendi, distinctè apponit pœnam suspensionis, & pœnam priuationis facultatis eligendi, vt docet & interpretatur illum textum Gibalinus *de censuris fol.* 343. *num.* 5. Sed huic solutioni aduersatur textus *in cap. quisquis*, *hoc tit.* in verbis vltimis, ibi: *Ab officiis & beneficiis penitus suspendantur*, *per triennium tunc eligendi potestate priuati.* Ex quibus deducitur, in suspensis ab officio necessariam esse expressionem, vt suspensus eligere non possit. Cui difficultati respondendum est, in eo textu duplicem esse pœnam; vna imponenda per iudicem, nimirum suspensio ab officiis, & beneficiis; alia quæ incurritur ipso facto, nempe priuatio potestatis eligendi pro tunc; quare ve diuersa pœna debuit exprimi: quæ interpretatio apertè suadetur ex illis verbis: *Ab officiis, & beneficiis penitus suspendantur*, *eligendi tunc potestate priuati.* Vbi notandum est, priuationem eligendi poni in præsenti, suspensionem autem in futuro: at *in dict. cap. cùm in cunctis*, vtraque pœna, suspensio videlicet, & priuatio facultatis eligendi imponitur ipso iure, ac proinde frustra distinguerentur vna ab alia, nisi diuersæ essent. Præsensit Gibalinus *vbi suprà*, *fol.* 344. *in principio.* 2. EONSTVR CAP. CVM IN CVNCTIS 7 §. CLERICI, V. HOC TIT.

CAPVT

CAPVT XVII.

Idem *Capitulo* [a] *Pennensi.*

QValiter post obitum bonæ memoriæ Pennen. Episcopi Ecclesiâ vestrâ vacante, receptis priùs super electione facienda litteris nostris, [b] Primicerium vestrum vobis elegeritis in Pastorem, vos tanquam auctores electionis ipsius pleniùs cognouistis. Verùm quoniam electus à vobis ante confirmationem obtentam, administrationi Episcopatus se irreuerenter immiscuit, & tam à Clericis, quàm à laicis iuramenta recepit, non attendens quòd secundùm Apostolum nemo sibi debeat honorem assumere, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron: nec donum scientiæ Pontifici conueniens fuerat assecutus, cùm iuxta verbum dominicum, qui fecerit & docuerit, magnus vocetur in regno cœlorum. Postquam nobis eundem præsentastis electum, sufficienti examinatione præmissâ, communicato fratrum consilio, electionem de ipso factam exigente iustitiâ duximus irritandam, quicquid ob eam, vel ex ea secutum est, denunciantes penitus non tenere. Ne autem gregi Dominico diu desit cura pastoris, & ex defectu ipsius Ecclesia vestra incurrat dispendium & iacturam, vniuersitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus conuenientes in vnum, sicut moris est, & Spiritus sancti gratiâ inuocatâ, virum idoneum, & qui vitâ, & scientiâ sit sufficiens, Pontificali oneri, & honori post receptionem præsentium infra mensem, in Patrem, & Pastorem animarum vestrarum per electionem vobis canonicam assumentes, electum ipsum nobis postcà præsentetis, à nobis, vt dignum fuerit, vice Regiâ petituri consensum, & confirmationem authoritate Apostolica recepturi. Alioquin aliquos ex vobis ad præsentiam nostram ex parte omnium transmitti volumus; & mandamus secundùm assignationem nostram Pastorem idoneum recepturos. Datum Lateran. XI. Cal. Octobris.

NOTÆ.

1. Tennensis vrbs vbi.

a PEnnensi.] Ita legendum est, vt etiam habetur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* & in ipso Codice epistolarum Innoc. III. *fol.* 379. Penna perantiqua ciuitas est Italiæ, in Aprutio, cuius meminit Ptolomeus *lib. 3. cap. 1.* illamque Paulus Diaconus *lib. 2. cap. 19.* eiicit in Picenum: à Farnesianis Principibus hodie possidetur. Habet Ecclesiam Cathedralem iam à temporibus Apostolorum, quæ immediatè paret Sedi Apostolicæ, & cui coniunxit Innocent. IV. Hadrianensem Episcopatum anno 1252. vt refert Vghellius *tom. 1. Italia sacra*, *fol.* 48. De electione successoris in locum Anastasij eius Episcopi, in præsenti agitur, & suffectus fuit Gualdericus monachus Cisterciensis.

2. b *Primicerium.*] De Primicerij officio agimus *in cap. 1. de officio Primicerij.*

COMMENTARIVM.

3. Conclusio probatur.

EX hoc textu talis deducitur assertio: *Electus ante confirmationem administrans, priuatur iure quæsito per electionem, & electio cassatur.* Probant textus *in cap. cum in cunctis*, §. *si verò*, *cap. nosti* 9. *cap. bonæ*, *cap. nihil* 44. *hoc tit. cap. cupientes*, §. *cæterùm*, *cap. auaritiæ*, *eod. tit. lib. 6. extrauaganti iniunctæ*, *hoc tit. cap. cum venerabilis* 7. *de consuet. cap. iam* 18. *de præb.* & alij citati *in cap. postulasti*, *cap. nosti*, *hoc tit.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, & *de potestate Episcopi* 1. *p. tit.* 1. *cap.* 4. & *de iure ecclesiastico lib. 1. cap. 19. num.* 146. Iulius Lauorus *tit. 4. de elect. cap.* 25. Layman *eod. tract. cap.* 19. Tamburinus *de iure Abbatum tom. 1. disput. 6. q. 1.* plures relati à Solorzano *lib. 4. polit. cap.* 14. Pellizarius *q.* 21. Garcia *tom. 2. polit. tract. 9. difficultate 6. dub.* 1. Gibalinus *in synopsi censurar. littera E. num.* 4. Lotherius *de re benef. lib. 2. cap.* 13. Michael Roussellius *lib. 2. histor. Pontif. iurisdict. cap. 2. &* 25. Moez *in d. cap. auaritiæ.*

Hæc assertio dubia redditur ex eo; nam certum est, per electionem tantùm acquiri ius dignitatis, & officij, *cap. cùm inter* 21. iunctâ ibi Glossâ, *hoc tit. cap. dilectissimi* 8. *q.* 1. *cap. quantò*, iuncta Glossa ibi, *verbo Relatio*, 63. *dist.* Abbas *consilio* 47. sed nemo delictum committit, aut fraudem facit, qui suo iure vtitur, *l. nemo*, *ff. de reg. iuris*: ergo electus, qui iure quæsito vtitur, administrans bona suæ dignitatis, puniri non debet. Accedit nam adeò verum est, per electionem ius ad dignitatem acquisitum esse, vt olim si coniugatus eligeretur in Episcopum, statim ab vxore recedere cogebatur, D. Hieronymus *epist.* 50. *ad Pammachium*; ex eo notat Cironius *in hoc tit.* igitur quia electus per electionem ita ius acquirit, vt ante confirmationem administrare possit. Augetur secundò hæc difficultas *ex cap. nosti*, *hoc tit.* vbi cùm electus ante confirmationem administrasset, priuatus non fuit quæsito iure per electionem. 4. Traditur ratio dubitandi.

Sed hac difficultate ita fulcitâ non obstante, vera est nostra decisio, ad cuius expositionem, præmissis traditis *in cap. postquam 3. cap. nosti*, *cap. transmissam*, *hoc tit.* sciendum est, confirmationem ex parte electi ita necessariam esse, vt si eâ omissâ se ingerat administrationi bonorum, siue vt Prælatus, siue vt Oeconomus, siue vt procurator, priuetur iure quæsito per electionem. Pius IV. in sua constitutione 86. quæ extat in Bullario: Alexander V. & Iulius II. in constitutionibus relatis à Gibalino *vbi supra*; & ita deci- 5. Ratio decidendi.

 sum

sum fuisse in sacra Rota refert Farinacius *tom. 2. p. 2. decis.* 641. Tamburinus *vbi supra*: imiò si absque dispensatione Pontificis promoueatur ad aliam dignitatem, talis promotio censetur subreptitia, nec præstat verum titulum, vt resoluit Abbas in præsenti, *num.* 8. quæ doctrina procedit non solùm in electo, verùm in postulato, nominato, seu præsentato. Lotherius *q.13.num.2.* Tamburinus *d.q.1.num.* 5. & in omnibus dignitatibus, & beneficiis expressis *in d. cap. Auaritiæ.* Limitatur autem nostra decisio in eo, qui per ignorantiam, & cum bona fide se ingessit administrationi, vt decisum fuisse in sacra Rota referunt Tamburinus *d.q.*1. Barbosa *in d.cap.auaritiæ*, *n.* 4. ratio autem nostræ decisionis ex eo prouenit, nam cùm iure communi attento, post electionem sequi debeat confirmatio, *cap. postquam*, *hoc tit.* cum ibi traditis; per electionem enim tantùm inchoatur spirituale coniugium inter Ecclesiam & Prælatum, quod per confirmationem perficitur, *cap. inter*, *de transl. Episcopi*; inde electus non confirmatus se immiscens administrationi Ecclesiæ, quia non vocatus, sed potiùs intrusus præsumitur, priuatur iure quæsito per electionem, & inhabilis redditur ad eandem dignitatem, vt sic puniatur in quo peccauit, *cap. nemo*, *de temporib. ordin.lib.6.* Peccauit se immiscendo administrationi dignitatis, quam non habebat: priuatur ergo & iure quæsito, & facultate obtinendi eam. Post Viuianum *in præsenti*, docent Lotherius & Lauorus *vbi supra.*

6. Dissolvitur ratio dubitandi.

Nec obstat ratio dubitandi suprà adducta; nam licèt verum sit, per electionem ius ad dignitatem acquiri; illud tamen tantùm est in habitu, non verò in actu: per electionem acquiritur ius administrandi sine exercitio, quod confirmatio præstat; & sic cùm ius illud sit sine effectu, inde administrationi se immiscens ante confirmationem, tanquam intrusus, priuatur iure quæsito: nec obstat textus *in d.cap. nosti*, *hoc tit.* suprà expensus, pro cuius interpretatione videnda sunt, quæ in eius commentatio adduximus pro rationis dubitandi solutione.

7. Exponitur cap. indemnitatibus, §. cæterum, et §. si vero, de elect. in 6.

Obstat præsenti decisioni textus *in cap. indemnitatibus*, *§. cæterùm*, & *§. si verò*, *de elect. in 6.* vbi sæpe sæpiùs deciditur, electam Abbatissam, & nondum confirmatam, posse impunè res monasterij administrare: igitur quia ante confirmationem se immiscens administrationi, non priuatur iure quæsito per electionem. Sed huius textus decisio specialiter procedit in Abbatissa, quæ non à duabus partibus, sed à maiori impugnatur, ne confirmetur, quæ interim potest administrare, non tamen aliquid ex rebus monasterij alienare, vel moniales recipere; cuius specialitatis rationem considerat Iulius Lauorus *d.cap.24.n.25.* Quæ huic commentario desunt, petenda sunt ex traditis *in cap. postquam 3.c.nosti 9.c.transmissam, hoc tit.*

CAPVT XVIII.

Idem *Capitulo* [a] *Capuano.*

CVm inter vniuersas Metropoles Capuana sit Apostolicæ Sedis vicinior, ad prouisionem ipsius specialiùs aspiramus, talem ipsi personam præfigi cupientes, quæ sicut alios Metropolitanos loci vicinitate, sic & deuotionis affectu præcellat: per quem & ipsa Metropolis, tam in spiritualibus, quàm [b] temporalibus optatum suscipiat incrementum. Intelleximus autem per dilectos filios L. & P. Canonicos vestros, & litteras, quas ad Sedem Apostolicam detulerunt, quod ad Decanum, & alios Canonicos vestros [c] Panormi manentes, cùm ex eorum parte vobis fuisset per litteras intimatum, vt Ecclesiæ Capuanæ damna pensantes, sic tractaretis super electione substituendi Pastoris, quod nullum deberetis in eorum absentia nominare, quendam socium vestrum cum [d] litteris destinatis, duodecim dierum terminum assignantes, infra quem post receptionem litterarum vestrarum iter arriperent redeundi: quamvis ecclesiastica consuetudo non exigat, vt ad electionem Pastoris Canonici tam remoti vocentur, & illi præcipuè, qui longè antequam vos Metropolitani vestri obitum præsentialiter cognouerunt, quorum aliqui post eius decessum ad Capuanam Ecclesiam sunt reuersi. Quia verò mora longior in electionibus est valdè suspecta, immò sæpè damnosa, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus inuocatâ Spiritus sancti gratiâ, personam idoneam per electionem Canonicam concorditer assumatis ad regimen Ecclesiæ Capuanæ: consequenter ad nostram præsentiam nuncios idoneos transmissuri, per quos à nobis vice [e] regia postuletis assensum, & Apostolicæ confirmationis [f] gratiam requiratis: attentiùs prouisuri, vt eo discretionis, & charitatis studio procedatis, quòd nec in electione vitium, nec in [g] electo defectus valeat inueniri. Alioquin & factum electionis reuocaremus in irritum, & personas eligentium puniremus.

NOTÆ.

1. Capuani.

[a] CApuano.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 3. & in ipso Codice epistolar. Innocentij III. lib.2.fol.* 381. ex quo litteram textus restituo. Capua ciuitas est antiquissima Campaniæ, caput aliquando Italiæ, vt refert Titus Liuius *lib. 4. historiæ*, sæpiùs diruta à Romanis, & Gothis; denuò à Longobardis ex illius ruinis reædificata, cuius nominis rationem assignat Liuius

Liuius *d. lib.*4. his verbis: *Eo anno Vulturnum Hetruscorum vrbs, quæ nunc Capua est, à Samnitibus capta, Capuaque à Duce eorum, vel quòd proprius est, à campestri agro est appellata.* Illustrat Lælius Bisciola *lib.* 11. *horarum successiu. cap.* 15. Est ciuitas Archiepiscopalis à temporibus Ioanois XIII. qui cùm in ea exularet, postcà memor beneficiorum, quæ ibi acceperat, Archiepiscopali decorauit titulo anno 968. vt refert Baronius *in eo anno.* Alia de Capua notarunt Fridericus Scotos *in itinerario Italiæ, p.3.p.*209. Tamaius à Salazar *tom.*2. *Martyrol. Hisp. die* 15. *Martij.*

2. b *Temporalibus.*] Licèt aliquo tempore Capua ad patrimonium Ecclesiæ Romanæ spectasset, ex donatione Caroli Magni, Ludouici, & Othonis, cuius verba refert Cohelius *in notitia Cardin. cap.*15. *congregat.*21. tamen labente tempore, Capuæ principatus ad Regem Siciliæ peruenit: sed quia Innocentius III. tanquam tutor Friderici II. Regnum Siciliæ, & Principatum Capuæ regebat, ideò in temporalibus etiam curam Capuæ habebat, vt infrà dicemus.

3. PANORMVS VRB. c *Panormi.*] Panormus vrbs est omnium totius Siciliæ maxima, ac splendidissima, Regni caput, vt refert Philippus Cluuerius *lib.*2. *Siciliæ, cap.*3. Colonia Romanorum, teste Strabone *lib.*6. cuius initium refert D. Rochus Pitro *tom.*1. *Sicilia Sacra, notitia* 1. Habet Ecclesiam Cathedralem D. Mariæ dicatam, & authoritate D. Gregorij consecratam, vt ipse testatur *lib.*12. *indict.*7 *epist.*4.

4. d *Litteris destinatis.*] Istarum literarum ad conuocandos electores absentes refert ex veteri formulario instrumentum Petrus Gregorius *de elect.cap.*14. in hæc verba: [Fratres N. talis Ordinis sancti (putà) Benedicti, ad R. Curiam nullo modo pertinentis, & Frater N. humilis Prior claustralis N. cuiusdam monasterij, & curam ipsius gerens sede Abbatiali vacante, dilectis correligiosis, & fratribus de N. & Prioratuum, & membrorum à monasterio dependentium respectiuè, salutem à Domino: Cùm bonæ memoriæ Domnus N. Abbas ipsius monasterij nouissimus, die 4. (putà) præsentis mensis Decemb. (quod non sine grandi mentis amaritudine referimus) naturæ soluens debitum, spiritum suum reddiderit Creatori: nos ipsius corpore tradito reuerenter (vt decuit) sepulturæ ecclesiasticæ, nolentes dictum nostrum monasterium existere Pastoris diutiùs solatio destitutum, diem Lunæ post festum D. 24. mensis Ianoarij proximè futuri, cum intimatione omnium dictum sequentium concorditer præfiximus ad electionem Pastoris & Abbatis in dicto monasterio, & Capitulo nostro celebrandam, & ad alia omnia peragenda, quæ ipsius electionis negotium contingere dignoscuntur. Vt igitur ignorantiam super hoc prætendere nequeatis aliquam, vobis, & cuilibet vestrûm, omnibus, & singulis correligiosis præfixionem huiusmodi duximus intimandam, vosque, & quemlibet vestrûm tenore præsentium citamus, & vobis mandamus, quatenus die dicta Lunæ N. manè, horâ Capituli (quam diem & horam cum omnibus sequentibus, quovsque ipsius electionis negotium fuerit expeditum, vobis harum serie assignamus, & præfigimus) ad monasterium nostrum prædictum, si volueritis, & vestra credideritis interesse, veniatis, & compareatis, vnà nobiscum de electione futuri Abbatis, dante Domino, eligendi, ac in ipso electionis negotio modo debito processuri: alioquin vobis non expectatis, nec vlteriùs, si prædictus terminus per nos fuerit prorogatus, conuocatis, in huiusmodi negotio procedemus, absentiâ vestrâ non obstante: ad istas autem litteras vobis, & cuilibet vestrûm præsentendas & intimandas, dilectos nostros D. D. duximus specialiter deputandos: & in signum mandati nostri suscepti, & nunciorum, quilibet ex præsentibus Capitulo per se manu propriâ, vel per alium subscripsit, vel sigillum suum apposuit. Datum in Capitulo nostro sub sigillo nostro communi, vnà cum sui notarij subscriptione, &c. die, anno, &c.]

e *Vice Regiâ.*] Circa huius clausulæ expositionem varie cruciantur repetentes *hic.* Abbas Siculus, Abbas Panormitanus, Hostiensis, & Buttius 5.
num. 4. ignari historiæ huius temporis Innocentij III. variè hallucinantur, quorum sententiis omissis, vt veram interpretationem assignemus, sciendum est Innocentium III. auctorem huius textus, fuisse tutorem Friderici II. pupilli, & Regis Siciliæ, & sic regnum ipsum, tam in spiritualibus propriâ authoritate, quàm in temporalibus tutoriâ rexisse, vt referunt Spondanus post Baronium *anno* 1198. *num.* 6. D. Rochus Pitro *tom.*1. *Siciliæ sacra, cap. de elect. Præsul. num.* 6. & ex eis obseruauit, qui ignorauit nihil, Illustrissimus D. Franciscus Ramos in memoriali sæpè citato, & semper laudando, *pro Episcop. Lusit. proposit. vlt.*§.5. vnde in illis electionibus, in quibus Rex Siciliæ, si adultus esset, præstaret assensum tanquam patronus Ecclesiarum Cathedralium sui Regni, Innocentius tanquam tutor præstabat assensum vice Regiâ, quod etiam constat ex alia epistola ipsius Innocentij missa ad Clerum & populum Regiensem in hæc verba: [Cùm dilectus filius G. S. Mariæ in Porticu Diaconus Cardinalis, cui vices nostras, tam super Balio Regni, quàm officio Legationis commiseramus, apud Messanam pro ipsius Regni negotiis moraretur, dilecti filij Canonici Regienses eidem obitum bonæ memoriæ Regiensis Archiepiscopi, tam per litteras, quàm per Canonicos suos nunciarunt. Postmodùm autem ad propria reuertentes, & conuenientes in vnum, Inuocatâ Spiritus sancti gratiâ, vota sua in Venerab. Frat. nost. L. tunc Regiensem Archidiaconum contulerunt, eundem sibi vnanimiter eligentes in Patrem suum pariter & Pastorem: cùmque ad prædicti Cardin. præsentiam accessissent, vt ab eo tam assensum, quàm confirmationem etiam obtinerent, ipse assensum eis regiâ vice concedens, & electionem examinans, cùm eandem inuenisset canonicè, & de persona idonea celebratam, authoritate Apostolicâ confirmauit, &c.] Idem liquet *ex epist.* 232. *lib.*2. *ad pop. Cap.* & *epist.* 244. ex gestis Innoc. III. *pag.* 10. & 20. notauit Florens *ad tit. de elect.* Huius notitiæ oblitum cerno Michaelem Rousselium *lib.* 2. *histor. Pontif. iurisd. cap.*7. *n.*40. vbi tamen meminit Constantiæ Henrici VI. viduæ, quam tutricem dicit Friderici II. pupilli, narratque in manibus Innocentij III. renunciasse iuri præsentandi Prælatos in Regno Siciliæ; quod ius repetiit tanquam iniustè extortum Fridericus iam vir, & Imperator factus. Eodem modo accipiendus est textus antecedens in illis verbis, *vice regiâ.*

f *Gratiam.*] Confirmatio electionis, tam ex parte confirmandi, quàm confirmantis, non 6.
gratia, sed iustitia est; siquidem ex necessitate prouenit: vnde qui confirmat, non beneficium,

sed

sed debitum impendit, *cap. postquam 3. hoc tit. cap. finali, hoc tit. in 6.* nec qui confirmat, donat, aut liberalitatem exercet, *cap. inter dilectos, de fide instrum.* docet Lauorus *de elect. cap. 25 num.* 28. & electus potest petere per se, aut per procuratorem ex iustitia confirmationem, argumento textus *in cap. nullus, de iurepatron.* & confirmante in confirmatione cessante, potest conqueri coram superiore. Tamburinus *tom. 1. de iure Abbat. disput. 6. q. 1. & q. 3. num. 4.* Peyrinis *de subdito cap. 3. §. 6. in fine*, Garcia *tom. 2. tract. 9. difficult. 6. dub. 2.* Barbosa *voto 97. n. 70.* igitur non rectè Innocentius confirmationem gratiam appellat. Huic difficultati respondendum est, Pontificem ex gratia electos confirmare; quia si nolit confirmare electionem, non habet superiorem, à quo cogatur: quare omnia, quæ facit Sedes Apostolica, ex gratia facere dicimr *in cap. Sedes, de rescriptis.*

7. g *Electio.*] In hoc casu electus fuit in Archiepiscopum Capuanum R. cuius mentio fit *in cap. 2. ne sede vacante.*

COMMENTARIUM.

8. CONCLUSIO REFERTUR, ET PROBATUR.

EX hoc textu talis communiter deducitur assertio. *Ad electionem vocari debent absentes, si intra prouinciam sunt; valdè autem remoti, si commode citari possint.* Probant textus *in cap. quanto, 63. dist. cap. humiles, de maiorit. & obed. cap. obeuntibus, cap. in Genesi, cap. bona, el 2. cap. quod sicut 28. cap. coram 35. cap. quia propter, §. illud, cap. venerabilem 34. hoc tit. cap. cum olim 7. de arbitris, cap. constitutis, 45. de appellat. cap. quamvis, de officio ordin. lib. 6. cap. cum in Ecclesiis, 33. de prabend. eod. lib.* Trident. *sess. 25. de regul. cap. 6.* Illustrant vltra laudatos à Barbosa *in præsenti, & lib. 1. iuris ecclesiast. tit. de elect. num. 89. & de Canonicis cap. 39. & voto 47. num.* 168. Petrus Greg. *de elect. cap.* 14. Iulius Lauorus *cap. 17. de elect.* Tamburinus *de iure Abbat. tom. 1. disput. 5.* Suarez *tomo 4. de relig. tract. 2. cap. 5.* Samuel *tract. 1. de elect. disput. 2. controu. 3.* Lugo *respons. moral. lib. 14. cap 24.* Garcia *tom. 2. tract. 9 difficult. 3. dub. 5.* Vischerus *de elect. Regis, conclus. 20. fol. 79.* Dartis *de beneficiis, sect. 6. cap. 1.* Altesserra *in præsenti.*

9. RATIO DUBITANDI.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti consideratione: Non solùm absentes intra prouinciam, verùm & valdè remoti, ad electionem sunt vocandi; nam inuitis his, quorum interest, non est dandus Episcopus, *cap. nullus, 61. dist.* & quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, *l. finali, ff. de auctorit. tutor.* & præsentibus omnibus quorum interest, de vnoquoque negotio tractandum est, *l. de vnoquoque, ff. de re iudic. l. nam ita 39. ff. de adopt. l. etiamsi 29. §. final. ff. de minoribus.* Facit textus *in l. curiales 2 C. de decurion. lib. 10.* ibi: *Vbi tractatur publica vtilitas, remoti sunt vocandi*; aliàs non vocati electores contempti videntur, & tunc potior est causa vnius prohibentis, quàm maioris partis eligentis, *l. Sabinus 20. ff. communi diuidundo:* igitur in nostro casu etiam valde remoti erant vocandi.

10. ABSENTES SUNT VOCANDI.

Sed hac difficultate minimè obstante, vera est nostri textus decisio, ad cuius expositionem sciendum est, mortuo Prælato, & eius corpore humato, electores de futuri Prælati electione agentes, congregari debere in loco honesto, & consueto, atque præfinire diem ad successorem eligendum; & tunc præsentes absentibus litteras, aut nuncium mittere debere, vt cuncti absentes sciant vacantem esse Ecclesiam, & simul diem electionis præscriptum: quæ omnia litteris comprehendenda sunt, quarum exemplar retuli suprà ex veteri formulari. Vocandi autem sunt absentes, si sint intra prouinciam, siue venire possint, siue non. Innocent. *in d. cap. quia propter, §. illud:* si verò in loco remotiori degant, & commodè vocari possint, atque expectari, vocandi sunt, ex nostro textu. Vocati etiam debent absentes causâ studij, si sint in loco, ex quo venire possint. Panorm. *in cap. bona, el 2. hoc tit.* & illi qui sunt in possessione præbendæ, quamvis illis mota sit quæstio proprietatis, *cap. in Genesi*, vbi Abbas *num. 5. hoc tit.* & si absentes vocati non comparuerint intra præfixum tempus, vt intersint electioni, præsentes ad eam procedere possunt, non obstante illorum absentia, *cap. quod sicut 28. hoc tit.* Quid tamen, si maior pars abfuerit, minor autem præsens sit? disputant Petrus Gregor. *dict. cap. 14. de elect.* Lauorus *dict. cap. 17.* sed si illis vocandis non vocatis electio facta sit, ipso iure sustinetur; cassanda autem est, dummodò absentes de contemptu agant, & non aliter; etsi vnus tantùm contemptus sit, *d. cap. quod sicut*, vbi Abbas *num. 4.* plus enim in hac specie operatur vnius contradictio, quàm plurium electio, *cap. bona 36. hoc tit. l. si in tres, ff. de arbitris:* & quia talis electio non est nulla ipso iure, sed irritanda; ideò necesse est, vt absens contemptus petat cassationem ante illius confirmationem, *cap. finali, hoc tit. in 6.* Antonius Cuchus *lib. 4. instit. tit. 5. num. 51.* Lauorus *vbi suprà, num. 14.* sed si maior pars absens vocata non sit, electio ipso iure nulla est, quia de essentia electionis desideratur, vt maior pars vocetur, *cap. audisti, hoc tit.* Illud tamen summè notandum est, electione cassata, quia vnus ex absentibus contemptus est, ideò electores non priuati facultate eligendi, nec electionem deuolui ad absentem, vel superiorem, sed posse iterum eligere electores etiam ipsum, quem iam elegerant, docet Petrus Greg. *de elect. cap.* 14.

Circa inhabiles, eos videlicet, qui propter delictum, aut censuram priuati sunt facultate eligendi, dubium est apud Interpretes. Et dicendum, quod si delictum ita est manifestum, vt nullâ possit tergiuersatione celari, tunc non esse vocandos; & quamvis vocati sint, non debent expectari, *cap. cum inter, de elect.* vnde si absentes sint excommunicati, suspensi, vel interdicti notorij, non sunt vocandi. Similiter nec illi, qui quamvis adessent, eligere non possent, propter defectum ordinis, vel ætatis, *cap. ex eo, de elect. lib. 6. Clementina 1. de regular. cap. vt hi qui, de ætat. & qualit.* quæ doctrina procedit etsi nondum sit discussum, an inhabiles priuandi sint, cùm sufficiat vt possint postea conuinci. Docent Lauorus *d. cap. 17. num. 7.* Barbosa *num.* 89. Garcia *vbi suprà, num.* 4. seruanda tamen consuetudo est illius Ecclesiæ, de cuius Pastore substituendo agitur, *cap. in Genesi, hoc tit.* Glossa *in cap. coram 35. hoc tit.* 11. INHABILES NON SUNT VOCANDI.

Ex quibus dignoscitur vera decidendi ratio ad nostrum textum: qui enim in prouincia sunt, vocari debent ad electionem faciendam, sicut vocantur ad alia negotia ardua. Felinus *in cap. cùm omnes, de constit. cap. quamvis, de officio Ordin. in 6.* Accedit, quia fructus præbendæ consistunt etiam in suffragio præstando, & iure eligendi, vt de Episcopo docetur *in cap. 2. ne sede vacante:* ergo absentes intra prouinciam vocandi sunt ad electionem; 12. RATIO DECIDENDI.

nem; qui verò remoti sunt, & commodè vocari, & expectari non possunt, vocandi non sunt, quia periculum est in mora, d. cap. in Genesi, cap. bonæ 36. hoc tit. periculum enim adest, quia absentibus extra prouinciam dilatio concedenda est iuxta distantiam locorum, à quibus sit euocatio; veluti si ex prouincia assignentur, tres menses; extra, sex; & trans mare, nouem, iuxta legem primam C. de dilationib. atque ita si absentes expectarentur, diu vacaret Ecclesia, cum graui eius damno, tempusque electionis elaberetur, cap. ne pro defectu, hoc tit. Vnde rectè in præsenti textu decidit Innocentius, absentes extra prouinciam vocandos non esse, si commodè vocari, & expectari non possunt; intra prouinciam verò degentes, vocandos, & expectandos esse. Sed si non vocandi vocentur, expectandi sunt vsque ad diem præscriptam, nisi incommodum inde Ecclesiæ sequatur, vt resoluit Lugo respons. moral. lib. 1. 4. cap. 24. & si absentes accesserint, etiam post scrutinium possunt ad electionem admitti, cap. Ecclesia, cap. sicut, hoc tit. Nec obstat dubitandi ratio suprà perpensa; nam procedit in præsentibus, & absentibus, qui commodè vocari valent; si verò ita remoti sint, vt non ita commodè vocari possint, vocari non debent, ex ratione proximè adducta, damni videlicet, quod Ecclesiæ sequitur; quæ ratio vt validior, fortiorque, vincit aliam pro dubitandi ratione expensam.

13. EXPONITVR CAP CVM OLIM DE RE IVDICATA. Sed obstat textus in cap. cum olim 1 a. de re iudic. in vltimis verbis, ibi: Archidiaconatum plenè omnium vestrùm, qui præsentes fuerint in Ecclesia, interueniente concordia ordinaueritis. Ex quibus deducitur, absentes ad electionem non esse vocandos, siue remoti sint, siue intra prouinciam: ergo non rectè asserimus, absentes intra prouinciam esse vocandos. Glossa ibi, verbo Præsentes, vt huic difficultati satisfaciat, asserit in eo textu consuetudine introductum esse, vt absentes non vocarentur; quare ratione præscriptæ consuetudinis, tantùm præsentes admitti ad eligendum. Sed hæc solutio conuincitur, quia consuetudo in hac parte tantùm attenditur circa valdè remotos vocandos, vel non, cap. coram, cap. in Genesi, hoc tit. & absentes intra prouinciam semper vocandi sunt, vt ex nostro texto, & similibus: quare hac solutione omissâ, verius dicendum est, quod cùm in ea specie collatio Archidiaconatus deuoluta esset ad R. Pontificem, restituendo eam, & denuò concedendo Capitulo, potuit coarctare eam ad præsentes, & interessentes, vt possint ipsi tantùm eligere Archidiaconum: ita Panormit. ibi, num. 29.

14. INTELLIGITVR CAP. QVOD SICVT 28. HOC TIT. Ex suprà traditis accipit lucem textus in cap. quod sicut 28. hoc tit. vbi asserit Innocentius, quod si ad electionem Præsulis Armachani vocati fuerunt absentes, qui sine periculo potuerunt vocari (quia ex nostro textu vocandi non sunt, qui commodè vocari nequeunt,) & illi venire nequiuerint, quia intra tempus designatum non venientes, ampliùs expectandi non sunt, electio à præsentibus celebrata valida est; si verò eos non fuisse vocatos constiterit per litteras, aut per testes (vocatos enim fuisse Capitulum debet probare, cap. Albericus, de testibus; quia vocatus nemo præsumitur nisi probetur, cap. sacro 48. de sentem. excomm.) electio infirmabitur, nisi absentes superuenientes, & illi consentiant: qui textus debet accipi quando non vocati fuerunt pauci, & postea superuenientes consentiont: si verò maior pars absens contempta esset, etiam ex postfacto consentiens, non ideò conualescit electio, quæ ipso iure nulla fuit, cùm de essentia electionis sit, vt maior pars electorum vocetur, vt docet Garcia vbi supra, num. 6.

CAPVT XIX.

Idem Archidiacono & Capitulo Capuano.

CVm olim nobis de obitu bonæ memoriæ Archiepiscopi Capuani, tam per vestras litteras, quàm nuncios constitisset, volentes, prout officij nostri sollicitudo deposcit, in Pastorem prouideri celeriùs Ecclesiæ viduatæ, vobis dedimus in mandatis, vt electionem canonicam de persona idonea faceretis, per quam in spiritualibus & temporalibus Capuana Ecclesiã posset congruè gubernari. Vos autem mandatum nostrum suscipientes humiliter & deuotè, statuto die in Metrop. Ecclesia conuenistis; & cùm ad tractandum de facienda electione in Capitulo sederitis, & tu fili Archidiacone hymnum ad inuocandam Spiritus sancti gratiam incepisses, dilectus filius M. Archidiac. Theat. Canonicus Capuanus silentium indicens sic ait: Dominus Papa vt faceremus canonicam electionem præcepit; & ego ne fiat nisi canonica, interdico, & ad ipsum vocem appellationis emitto. Cúmque à quibusdam vestrùm quæsitum fuisset ab Archidiacono memorato, quid intelligeret per canonicam electionem, respondit: Vt secundum decreta canonica nullus in Episcopum de aliena eligeretur Ecclesia, donec in propria posset idoneus inueniri; & sic aliquantulo facto tumultu, cùm tu fili Archidiacone hymnum iterum incepisses, ipse Archidiac. Theatinus cum quibusdam complicibus suis choro exiuit, & cœpit in quodam angulo Ecclesiæ commorari, & vos hymnum in choro solemniter compleuistis. Deinde cùm post inuocatam Spiritus S. gratiam foret de electione tractandum, vnum Presbyterum, & vnum Diaconum, & alium Acolytum vicem gerentem Subdiaconi, qui etiam est Cancellarius Eccl. siæ Capuanæ, vt vota singulorum seriatim perquirerent, elegistis: qui vniuersorum perquirentes diligentiùs voluntates, vos omnes, qui ad eligendum in Capitulo remansistis, inuenerunt in electione concordes, dilectum filium

filium R. Subdiacon. & L. Capell. nostrum, filium dilecti filij nobilis viri P. Comitis Celanen. vnanimiter nominantes. Demùm verò prædictum Archidiaconum, & qui cum eo exierant, per quosdam de vestris admonere curastis, vt ad electionem accederent faciendam: sed cùm ipsi venire penitus recusassent, & diceret idem Archidiaconus, quod non ei feceratis tantùm honoris & gratiæ, quod vobiscum vellet in electione facienda persistere, vos publicatâ electione vestrâ, cantastis Te Deum laudamus, & pulsari fecistis cum solemnitate campanas, vt quod per vos factum fuerat, innotesceret ciuitati: ad quarum sonitum cùm vniuersus populus ad Ecclesiam aduenisset, & audissent qualiter à vobis electio fuerat celebrata, factum vestrum communiter approbarunt: & quidam eorum, vt Archidiaconum, & alios, qui ab electione discordabant, ad concordiam reuocarent, multipliciter institerunt. Verùm ipse Archidiaconus, vt proponitur, se tunc ipsi electioni minimè consentire, & in nostra præsentia suum assensum ipsi velle præstare respondit; quod etiam, sicut dicitur, sæpè ac sæpiùs in multorum præsentia replicauit. Tu verò, fili Archidiacone, cum multis de Canonicis Capuanis decretum electionis afferens eligentium subscriptionibus roboratum, ad nostram præsentiam accessisti, & cùm apud nos fuissetis aliquamdiu commorati, Canonici Capuani pro parte aduersa post aliquot dies nostro se conspectui præsentarunt. Vobis igitur, & ipsis in nostra, & fratrum nostrorum præsentia constitutis, vtrique partium præcepimus dicere veritatem; & quantùm quidem erat in narratione facti, vsque ad exitum Archidiaconi prædicti de choro, neutra partium discordabat. Dicebant tamen clerici antedicti, quod multi qui exierant cum Archidiacono, minis & terroribus fuerant inducti electioni à vobis postmodùm factæ consentire. Cúmque tam à vobis, quàm à Clericis illis quæsiuerimus diligenter, quot erant Clerici Capuani, qui electioni debuerant interesse, inuenti non fuistis in responsione discordes; sed tam vos, quàm ipsi, certum super hoc numerum designastis: & cùm quæreremus solicitè, quot exierant cum Archidiacono Theatino, cùm appellationem opposuit, interpositæ appellationi fauentes; licèt in hoc à vobis præfati tres Clerici discordarent, quod duodecim vel tredecim ad plus de Canonicis ab electione facta proponerent dissentire; & vos eos esse quinque, aut sex solummodò diceretis, secundùm tamen expressum ab vobis, & ipsis Canonicorum numerum tres partes, & amplius erant in electione concordes, si etiam prædictorum Clericorum assertio vera esset, quod tredecim Canonici dissentirent. Quamquam autem, vt prædiximus, diligenter inquisiuimus publicè veritatem, ne tamen aliqua videremur omittere, de quibus fides nobis erat plenior exhibenda, per quosdam de fratribus nostris sigillatim vos, & ipsos Clericos examinari præcepimus, vt quisque vestrûm coram ipsis pleniùs, & securiùs exponerent voluntatem; qui non aliud quàm antè propositum fuerat, inuenerunt. Interrogati verò Clerici antedicti, qui quorundam Canonicorum dixerant minis, & terroribus ad consentiendum inductos, si viderunt aliquibus quamlibet coactionem inferri, taliter responderunt, quod post factam electionem audiuerunt quosdam de Canonicis aliis comminantes, & dicentes: De ciuitate trecenti vocentur armati, & tunc apparebit, quis electioni nostræ noluerit consentire. Sed licèt hoc dictum fuerit, non viderunt tamen propter hoc aliquem cum armis venientem ipsis coactionem aliquam intulisse. Cùm autem ex vtriusque partis assertione constaret, interpositam fuisse appellationem canonicam, quando ne fieret electio nisi canonica, secundùm mandati tenorem, ad nostram fuit audientiam appellatum, videri poterat quod post eam medio tempore nihil debuerit innouari: vnde talis electio iudicanda erat irrita & inanis, vt post appellationem canonicè interpositam attentata: & è contra cùm appellatum fuisset, non vt nulla fieret electio, sed vt fieret canonica, si factum electionis canonicæ fuit subsecutum, non vtique contra formam appellationis huiusmodi, sed magis secundùm eam videbatur esse processum; & ideò licèt post appellationem, tamen contrà fuit eadem electio celebrata, propter quod non erat aliquatenus irritanda. Nam cùm duæ partes, & ampliùs electioni consenserint, & consentiant, licèt cautum reperiatur in [b] canone, vt tunc alter de altera eligatur Ecclesia, cùm nullus in propria fuerit repertus idoneus; quia tamen hoc in fauorem introductum est Clericorum, & cuique licet [c] renuntiare iuri, quod pro se noscitur introductum: vos qui duæ partes eratis, & amplius, cùm quod duæ partes Capituli faciunt, totum facere doceatur, in hac parte iuri, quod pro vobis facere videbatur, renuntiare potuistis, & electionem de persona alterius Ecclesiæ celebrare: præsertim cum illud decretum locum videatur habere, quando

quando clericis renitentibus & inuitis per alicuius violentiam potestatis extraneus ingeritur ex adulterio, propter quod sequitur in decreto vt sit facultas Clericis renitendi, si se viderint prægrauari; & quos ingeri sibi viderint ex aduerso, non timeant refutare. Præterea cùm Sedes Apost. Caput omnium Ecclesiarum existat, & R. Pontifex iudex sit ordinarius singulorum, quando de ipsa quis assumitur in Prælatum alterius, ei posse obiici non videtur, propter capitis priuilegium, quod obtinet plenitudinem potestatis, quod de alia Ecclesia eligatur, cùm à capite membra reputari non debeant aliena. Item cùm post appellationem emissam vt non fieret electio, quia talis appellatio nulla furet, sed vt fieret canonica, dictus Archidiaconus Theatinus cum suis fautoribus chorum exiisset, & vos illos vt interessent electioni faciendæ vobiscum, curassetis solicitè reuocare, quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt, alienos se fecisse videntur; propter quod electioni à vobis concorditer celebratæ de iure non posse contradicere videbatur: præsertim cùm idem Archidiac. postea requisitus responderit, quod in præsentia nostra vellet suum ei præbere consensum: & ideò cùm secundùm statuta Lateran. Concilij, app. remotâ semper id debeat præualere, quod à pluribus & sanioribus fuerit ordinatum, nisi fortè à paucioribus & inferioribus aliquid rationabile obiectum fuerit & ostensum; à vobis celebrata electio, tanquam à maiori & saniori parte, non obstante contradictione, vel appellatione paucorum, debebat, & poterat rationabiliter confirmari, cùm id quod obiectum existit & ostensum, rationibus præmissis appareat rationabile non fuisse. His taliter allegatis, quamquam contra personam illius, quem elegistis, nihil vnquam dictum fuerit vel obiectum: quia tamen verbum Apostoli dicentis: Nemini citò [d] manum imponas; debemus attendere, diligenter ad ea, quæ circa personam inquirenda fuerant, duximus ex officio nostro (sicut decuit) procedendum. Et quia cùm tria sint in persona electi præcipuè requirenda, videlicet ætas legitima, morum honestas, & litteratura sufficiens; licèt de honestate morum, tanquam ei, qui nobiscum est aliquamdiu laudabiliter conuersatus, possimus ipsi laudabile testimonium perhibere: illius quoque litteraturæ, licèt non eminentis, tamen conuenientis existat, vt pro defectu scientiæ (sicut pleniùs intelleximus ab his, qui eum meliùs cognouerunt) ab electione non deberet excludi: de legitima tamen ætate plenè scire [e] non potuimus veritatem, de qua nec vos (vt accepimus) aliquid cogitatis: & cùm à multis cuius ætatis existeret, curauerimus indagare, à nemine vnquam audiuimus, quod annum trigesimum attigerit. Cùm autem secundùm prædicti statuta [f] Concilij nullus debeat in Episcopum eligi, qui trigesimum ætatis annum non egerit, licèt senectus venerabilis sit, non diuturna, nec annorum numero computata, sed cani hominis sint sensus eius, & ætas senectutis vita immaculata: quia tamen post illa tria, quæ Salomon asserit difficilia, quartum quasi reputet impossibile, viam videlicet viri in adolescentia sua, tanquam inuestigari non possit; nos Ecclesiæ pariter & personæ prouidere volentes, & tam rationes, quàm canones obseruare, habito super hoc cum fratribus nostris diligenti tractatu, quia propositum vestrum prouidum intelleximus, & ideò propter vrgentem necessitatem, & euidentem vtilitatem Ecclesiæ Capuanæ, quam in hac parte potiùs approbamus, volumus ipsum firmiter perdurare, præfatum Subdiaconum nostrum de communi fratrum consilio vobis in procuratorem concedimus, liberam administrationem ei tam in spiritualibus, quàm in [g] temporalibus committentes. Quapropter discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus eum suscipientes humiliter & deuotè, ipsi curetis plenariè de spiritualibus & temporalibus respondere, vt & ipse profectum & honorem Ecclesiæ Capuanæ valeat studiosiùs procurare, & dilectionem quam vos ad eum habere proponitis, in exhibitione operis experiri. Speramus enim in Domino, quod sicut ei dedimus in mandatis, taliter in commissa sibi procuratione proficiet, quod sibi salutem, vobis vtilitatem, & nobis comparabit honorem. Datum Lateran.

NOTÆ.

1. a *CApuano.*] Ita legitur in ipso codice epistolarum Innocentij Coloniæ edito, *pag.* 435. ex quo litteram textus restituo; sed legendum est, *Archiepiscopo*, vt habetur tam in hac, quàm in tertia collectione, vbi *sub hoc tit. cap.*4. reperitur textus hic. De Ecclesia Capuana egi in textu antecedenti.

2. b *In Canone.*] Vt tunc de altera Ecclesia eligi valeat Prælatus; iure enim communi ex propria congregatione sumi & eligi Prælatus debet, *cap.* 1. vbi probaui, *hoc tit.* Consuetudine etiam introduci potest, vt de aliena Ecclesia Prælatus eligatur, *cap. cùm dilectus* 8. *de consuet.cap.*25. *de v.s.*

3. c *Renunciare.*] Vulgare axioma deductum ex lege *si quis in conscribendo*, *C. de pactis*, *l. si quis in conscribendo*, *C. de Episcop. & Cleric.* quod variis limitationibus exponit Balboa *in cap.*1.*de foro compet.*

4. d *Manum imponas.* Verba sunt Apostoli *ad Timoth.cap.*1. quæ reperiuntur *in cap.miramur*, 6.*dist. cap. quod est manus*, 78. *dist.* ex quibus euincitur, ante legitimam ætatem nòn esse aliquem sacris ordinibus initiandum.

5. e *Scire non potuimus.*] Inde ob negligentiam diei natalis innumera iurgia, & perniciosæ mortalium seditiones sæpè eueniunt; probari autem ætas potest, vel aspectu corporis, *l. minor* 33.*ff. de minor. l. si minor*, *ff. si tutor*, *vel curat. l. si alterius*, *C. si minor se maiorem*; testibus, *l. nouissima*, *C. de liberali causa*; natali professione, etiamsi à matre fiat, *l. etiam*, *l. penult. ff. de probat. l. non nudis*, *C. de precibus*, *l.*1. *C. si minor*, *l.*2. *de excusat. tutor.* de qua professione aliqua adducunt Costanus *de spons.fol.* 74. Narbona *de ætate, anno* 1.*q.*1. & communiter fit ex libris parochialibus, vbi scribuntur regeneratorum nomina.

6. f *Statuta.*] Concilij Lateranensis, de quo *in cap. cùm in cunctis*, *supra hoc tit.*

7. g *Temporalibus.*] Hæc verba etiam occurrunt in textu antecedenti, vbi adduximus rationem quare Archiepiscopus Capuanus in temporalibus etiam administraret.

COMMENTARIVM.

8. CONCLVSIO PROBATVR. EX hac diffusa epistola sequentem communiter repetentes deducunt assertionem: *Appellatione interpositâ, ne electio nisi canonicè fiat, si sequatur electio canonica, valida est; si verò appelletur, ne hoc modo fiat, & contrà celebretur, nulla est.* Probant textus *in cap. considerauimus*, *cap. cùm inter*, *hoc tit. cap. dilecti*, *de supplend.neglig. cap.*1. *cap.circa*, *cap. quamuis* 10. *hoc tit.in* 6. *cap.*1. *de appellat.* Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti, Conar. *practic.q.*24.*num.*5. Iulius Lanotus *de elect. cap.*19. *num.*120. Lancellotus *de attentatis* 2.*p. cap.* 12. *limit.*5. Salgado *de protect. Reg.p.*3.*cap.*8. latè *de retentione bullarum* 3. *p. cap.* 8. Lizama *tom.* 3. *verbo appellare*, Fragoso *de regim. Christ. reip. p.* 1. *lib.*8. *disput.* 24. §.1. Thomas Sanchez *lib.* 3. *consil. cap. vnico*, *dub.*32. Hieronymus Garcia *tom.*2. *polit. regul. difficult.*6.*tract.*9.*dub.*3.

9. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO. Hæc tamen assertio difficilis redditur sequenti consideratione; nam ab eo quod facit maior pars Capituli non licet appellare; nec si tali appellationi deferatur, inducitur attentatum, *cap.*1. *cap. ex ore*, *de his quæ fiunt à Prælat.* immò factum à maiori parte, non obstante appellatione exequendum est, *d. cap.* 1. ibi: *Appellatione remotâ præualeat semper, & suum consequatur effectum, quod à maiori, & saniori parte Capituli fuerit statutum.* Et *d. cap. ex ore*, ibi: *Nos attendentes sibi de iure non potuisse competere, vt per appellationem ob ea interpositam communem ordinationem Ecclesiæ impediret.* Quod adeò procedit, vt etiamsi in continenti offeratur causæ probatio, non admittatur appellatio, vt docent *in d. cap.*1. Immola *colum.* 1. *num.*2. Innocentius *num.*3. quos sequuntur Azeuedo *ad Curiam Pisanam lib.*2. *cap.*4 *num.* 12. Salgado *de protect. p.* 2. *cap.* 13. *num.* 228. igitur si in præsenti textu appellatio interposita fuit à minori parte, cùm electio celebrata esset à maiori, non debebat admitti. Accedit, nam ex alio capite appellatio superfluè interposita fuit in præsenti casu; nam appellatio ne electio fiat nisi canonicè, frustratoria est, quia vel electio celebrata fuit canonicè, & cùm non sit contra appellationem facta, nihil operatur appellatio: vel fit minùs canonicè, & tunc electio nulla est ipso iure, *cap. cùm in cunctis*, *cap. quia diligentia*, *cap. quia propter*, *hoc tit.* ergo frustratoria fuit appellatio, de qua in præsenti casu. Augetur secundò hæc difficultas, nam si appellatio, de qua in præsenti, vires habuit, siue interposita ne nisi canonicè electio fieret; siue vt hoc vel illo modo celebraretur, quidquid post appellationem admissum fuerat, vt attentatum reuocari debebat, *cap. si à iudice*, *de appellat. lib.*6. quidquid enim post appellationem attentatum fuerit, nullum est ipso iure, *cap. significante*, *cap. Rodulphus*, *de rescriptis*, *cap.*1. cùm vulgatis, *de appellat.* ergo quocumque modo appellaret minor pars Capituli Capuani, quidquid posteà attentatum fuerat, nullum debebat declarari.

Quâ difficultate, etsi graui, non obstante, vera est præsens decisio, pro cuius explicatione sciendum est, appellationem duplicem esse, vnam iudicialem, aliam extraiudicialem, vt docent Abbas *in rubrica de appellat. num.*3. Petrus Greg. *lib.* 50. *syntagm. cap.*2. *num.* 5. Rebuffus *in tract. de appellat. in præfat* Paz *in praxi*, 6.*p. in proœm. num.* 8. Azeuedus & plures ab eo relati *in rubrica tit.* 18. *num.*4. *lib.*4. *recopil.* Iudicialis dicitur, quæ in iudicio interponitur, & quadrupliciter à Doctoribus consideratur, videlicet anteiudicialis, intraiudicialis, iudicialis, & postiudicialis. Anteiudicialis dicitur, quæ ante litis contestationem interponitur, *cap. significasti* 32. *cap. Rodulphus* 35. *de rescriptis.* Intraiudicialis, quæ post litem contestatam ante finem iudicij fit, *cap.* 1. *de dilat.* vt quæ ab interlocutionibus interponitur, *cap. vt debitus* 59. *de appellat.* Iudicialis dicitur quando à sententia definitiua appellatur. Postiudicialis, quæ interponitur ab executione, *l. ab executione* 4. *ff. de appellat. l. ab executore* 5. *C. quorum appellationes*, *cap. consultationi* 15. *de re iudic.* Extraiudicialis verò appellatio dicitur ea, quæ ab actibus extraiudicialibus interponitur, quotiens quis grauatur, vel grauamen sibi inferendum esse suspicatur, vt in electionibus, præsentationibus, & similibus, *cap. constitutus* 23. *in fine*, *de appellat. cap. concertationi* 8. *eod. titul. lib.* 6. quæ omnia extraiudicialia sunt, *cap. cum inter*, *hoc tit. cap. constitutio* 41. *cap. vt circa*, *eod. tit. lib.*6. Marescottus *lib.* 1. *variar. cap.* 52. *numer.* 30. Salgado, plura inde ad praxim resoluens, *de protectione Regia* 2. *part. cap.* 13. Et hæc extraiudicialis appellatio interponitur vel à iudice 10. APPELLATIO QVOTVPLEX.

extraiudicia

extraiudicialiter procedente in danda alicui possessione, vel spoliatione; vel à priuato grauamen aliquod inferente, velmi in electione non solùm facta, verùm facienda, *cap. Ecclesia* 48. *hoc tit.* vt si de persona non idonea fiat, *cap. congregato* 53. *hoc tit.* vel contempto eo, qui prouocat, *c. bona* 36. *hoc tit.* vel ne procedatur ad electionem sine consensu totius Capituli, seu vocatis absentibus, *cap. auditis* 27. *hoc tit.* ne ille, vel ille eligatur, *cap. inter* 21. *hoc tit. cap. qui contra* 20. *eod. tit. in* 6. vel nisi canonicè fiat electio, *cap. cùm nobis* 19. *hoc tit.* quibos in casibus eligentium potestas suspenditur, *cap. cùm nobis* 19. *de elect.* progressusque ipsius electionis impeditur, *cap. quod sicut* 28. *hoc tit.* Hæc autem appellatio extraiudicialis frequenter interponitur, cùm quis suspicatur aliquod grauamen sibi esse inferendum in electione seo præsentatione; quo casu fieri debet protestatio in publica forma eligenti, vel aduersario, quam nos appellamus vulgò *requirimiento*, ne videlicet ad electionem procedatur, aliquisve præsentetor, instituatur, seu in possessionem mittatur, aliter ex tunc tanquam à grauamine comminato appellari; à futuro enim grauamine appellari potest, *l. in multis* 25. *Cod. de appellationib.* cum vulgatis.

11. POST APPELLATIONEM NIHIL INNOVATVR.

Secundò præmittendum est, post appellationem interpositam nihil esse innouandum, *l. 1. & per totum Cod. nihil innouari appellat. pendent. cap.* 1. vbi latè dicam, *de appellat.* Lancellottus *integro tract. de attentatis*: quod procedit siue appellatio recepta sit, siue non sit admissa; nam si recepta est, nihil innouari potest, ex eo quia recepta est, & per consequens suspensa iurisdictio iudicis à quo, *cap. ad hæc, cap. super eo, cap. vt nostrum* 36. *de appellat.* Si verò non sit admissa, etiam non permittitur innouatio, ne præiudicium appellanti irrogetur interim dum per superiorem deciditur, an appellatio iustè interponatur, an inualidè, *l. vnica, ff. nihil innouari*, Lancellottus *de attentatis* 2. *part. cap.* 15. *num.* 58. Couar. *practic. quæst.* 25. *num.* 1. Sententia enim per appellationem inspecto præsenti statu extincta censetur, *l. 1. §. finali, ff. ad Turpillian.* & si consideremus futurum litis euentum, suspensa dicitur, *c. venientes, de iureiur.* tum etiam, nam si aliquid appellatione interposita innouaretur de iudice à quo, non solùm in præiudicium partis fieret, verùm etiam in contemptum superioris iudicis ad quem, vt docent Francus & Cardinalis *in cap. bonæ*, §. 1. *de appellat.* Vnde quia post appellationem à iudice à quo innouatur, attentatum dicitur, & ante omnia remedio attentatorum à iudice ad quem reuocari debet: quare frequens est illa clausula in rescriptis impetratis appellationis causâ: *Reuocato in irritum quidquid post appellationem inueniatis attentatum, in negotio procedatis.* Docent & illustrant Donel. *lib.* 28. *comment. cap.* 9. Gaillus *lib.* 1. *practic. cap.* 146. Gonzalez *ad regulam* 8. *glossa* 5. *num.* 176. Tuschus *littera A, conclusione* 375. & 376. Balboa & communiter repetentes *in cap.* 1. *de appellat.*

12. RATIO DECIDENDI.

Ex quibus velut manuducitur ratio nostræ conclusionis; nam si appellatio interposita sit, ne hoc, vel illo modo ad electionem electores procedant, electio contrario modo celebrata, vt attentata rescinditur, & reuocatur, ex suprà dictis; immò electores pœnam suspensionis incurrunt, *cap. si postquam, cap. prouida, hoc titulo in* 6. si verò generaliter appellatum fuit, ne electio nisi canonica admitteretur, electio canonicè celebrata sustinetur, quia non est contra appellationem, licèt sit post eam celebrata; quod non est sufficiens in extraiudiciali appellatione, vt attentatum induatur, vt dixi *in cap. considerauimus, hoc tit.* Quare rectè Pontifex in præsenti decidit electionem in præsenti specie post appellationem, non verò contrà, celebratam valere, electumque litteris pollentem, legitimamque ætatem habentem, admittendum esse ad Episcopatum.

13. RESPONSIO AD DIFFICVLTATEM.

Nec obstat difficultas supra adducta, quia quod in ea dicebamus, procedit cùm maior pars Capituli rationabiliter, & secundùm iuris tramites statuit; minor verò pars irrationabiliter, non ratione, sed propriâ voluntate ductâ, in appellationis vocem erumpit, vt electionem differat: tunc enim appellatione remotâ maior pars procedere valet ad electionem absque eo quod vt attentatum rescindatur. Nec obstat appellationem interpositam in nostro textu, ne nisi canonicè procederetur, frustra interponi. Cui difficultati, omissâ solutione Innocentij in præsenti, dicendum est, appellationem interpositam, ne nisi canonicè electio fiat, non esse frustratoriam, quia vtilius est, vt electio annulletur per viam attentati iudicis officio, quàm per viam ordinariam, agendo ad nullitatem electionis, vt docet Butrius *in præsenti, num.* 22. Nec obstat augmentum difficultatis, cui satisfaciendum est discrimen constituendo inter appellationem iudicialem, & extraiudicialem; licèt enim post appellationem iudicialem omnia quocumque modo attentata reuocentur; tamen in appellatione extraiudiciali illud tantùm reuocatur, quod contra ipsam appellationem factum est, videlicet contra expressum articulum, à quo fuit extraiudicialis appellatio interposita, iuxta textum *in cap. cùm sit Romana*, §. *verò, de appellat.* docent Lancellottus *de attentatis lib.* 3. *cap.* 12. *limit.* 3. Couar. *pract. cap.* 24. *num.* 5. extraiudicialis enim appellatio tantùm est quædam prouocatio, quæ non suspendit iurisdictionem eius, à quo interponitur, sed tantùm in eo articulo, de quo specialiter est appellatum. Vnde cùm in nostro textu agatur de appellatione extraiudiciali, rectè asseritur, quod nisi contra ipsam appellationem electio celebrata sit, vt attentata reuocari non potest, vt dixi *in cap. considerauimus, infrà.*

14. EXPOSITIO CAP. CONSTITVTIS 46. DE APPELLAT.

Obstat suprà traditis textus *in cap. constitutis* 46. *de appellat.* vbi asseritur interpositâ ab electione appellatione, posse electum possessionem acquirere, & remedio attentatorum possessionem non reuocari: igitur etiam post appellationem interpositam licet ad electionem procedere. Cui difficultati, omissis traditis à Balboa *in cap.* 1. *de appellat. n.* 47. dicendum est, possessionem in eo textu iustè adeptam fuisse, & defendi posse duplici ratione. Primâ generali, quâ docetur ab executione appellationem non admitti, *cap. nonit* 43. *hoc tit. l. ab executore, ff. de appellat. l. ab executione* 5. *Cod. quorum appellationes*; latè docet Salgado *de protect.* 4. *part. cap.* 1. *cum seqq.* Aliâ speciali ratione, quia licèt à confirmatione electionis appellari possit, *cap. cùm nobis* 19. *de elect. cap. concertationi, eod. tit. lib.* 6. pluribus relatis Garcia *tom.* 2. *polit. tract.* 9. *difficult.* 6. *dubio* 2. tamen post confirmationem ab inuestitura, seu institutione appellari non valet, *cap. vt circa, de elect. in* 6. ne diu Ecclesia pastore destituatur; vnde cùm *in dict. cap. constitutis*, appellatio esset interposita post confirmationem, appellatio postea adepta remedio attentatorum reuocari non potest. Docet Petrus Greg. *lib.* 5. *part. tit.* 15. *c.* 2. *littera V.*

CAPVT XX.

Idem [a] *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

INnotuit nobis olim, tam per tuas litteras, quàm quorundam ſuffraganeorum tuorum, & dilectorum filiorum Prioris, & Conuentus [b] Vvigornien. Eccleſiæ, quod eadem Eccleſia deſtituta [c] Paſtore, dicti Prior, & [d] Conuentus dil. fil. Magiſtrum M. Eboracen. [e] Archidiac. in Paſtorem animarum ſuarum vnanimiter elegerunt; & cùm eius tibi fuiſſet electio præſentata, [f] confirmationem vſque in aduentum ipſius, qui [g] abſens eligebatur, & inſcius, diſtuliſti; qui tandem, quod fuerat factum, audito, ad præſentiam tuam deuotus acceſſit, & præter opinionem omnium, qui nihil obſtare credebant, quin ſtatim concors, & canonica deberet electio confirmari, ſpontaneâ tibi, & [i] ſecretâ confeſſione monſtrauit, quod conſcientia eius aliquantiſper ex natalibus eſſet læſa, & quod ad tantæ dignitatis apicem præter indulgentiam Apoſtolicæ Sedis nollet aliquatenus promoueri propoſuit, etiamſi promouentem benignum, & facilem inueniret. Tu autem, ſicut vir prouidus, & diſcretus, intellectâ conſcientiâ eius, noluiſti protinus ad confirmationem procedere, ſed nobis rei ſeriem per tuas inſinuaſti litteras, & per eas ipſius Magiſtri merita, & conſcientiam [h] commendaſti. Capitulum autem eiuſdem Eccleſiæ, quare per te fuiſſet electionis confirmatio protelata, ſe ignorare per litteras ſuas nobis tranſmiſſas expoſuit, & eam petiit per Sedem Apoſtolicam confirmari, præſentato nobis decreto electionis ſubſcriptionibus eligentium roborato. Quidam tamen ſuffraganeorum tuorum, quod per tuas litteras videbaris obſcurè aliquantulum innuiſſe, per ſuas litteras in aliquibus expreſſerunt, aſſerentes eum filium fuiſſe cuiuſdam militis, & ab eo ex quadam [k] ingenua, & non coniugata ſuſceptum. Interim verò idem Magiſter ex inſperato ad præſentiam noſtram acceſſit, & quod nobis de natiuitate ipſius per litteras aliquorum ſuffraganeorum tuorum fuerat intimatum, expoſuit, & adiecit, quod nunquam pater eius habuerat vxorem, ſed matri eius virginitatis florem ſubripuerat, quaſi furtim, quo facto ipſa infra quadriennium à natiuitate ipſius matrimonium contraxit. Nos ergo cum fratribus noſtris habito ſuper hoc diligenti tractatu, relectis [l] canonibus, quoſdam inuenimus, qui non legitimè genitos promoueri vetant ad officium paſtoralem, cauſam fortè trahentes ex lege diuina, per quam ſpurij, & manzares vſque in decimam generationem in Eccleſia Dei prohibentur intrare. Inuenimus etiam [m] alios, qui vndecumque genitos non prohibent ad ſacros ordines promoueri, dummodò ſibi merita ſuffragentur; aſſerenteſque, quod culpa parentum non eſt filiis [n] imputanda. Et ad hoc probandum inducunt, quod Dominus noſter Ieſus-Chriſtus non tantùm ex alienigenis, ſed etiam [o] adulterinis voluit commixtionibus naſci, qui eſt ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedec. Hi etiam diuinæ Scripturæ videntur inniti, quâ dicitur: Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij: per quam antiquum videtur prouerbium remoueri, quod inter filios Iſraël dici ſolebat: Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt. Quidam verò ad concordiam diſcordantia reuocantes, repugnantiam canonum prædictorum quodammodò ſopire videbantur, dicentes quod illegitimè geniti, ſi [p] religioſi fuerint, aut in cœnobiis, aut in Canonicis conuerſati, à ſacris miniſteriis minimè reuocentur: & inter illegitimè genitos quidam aſſerunt, eos ſolos à ſacris officiis prohibendos, qui paternam incontinentiam imitantur: & ij quoque videntur auctoritate diuinæ legis inniti, quâ dicitur: [q] Ego ſum Deus zelotes, viſitans peccata patrum in filios vſque in tertiam, & quartam progeniem in iis, qui oderunt me gratis; quaſi dicat, in iis, qui circa me paternum odium imitantur. Verùm canon Concilij Lateran. à bon. memor. [r] Alexandro Papa prædeceſſore noſtro editus in Synodo generali, primis concordans canonibus, non ſolùm tales vetat in Epiſcopum promoueri, verùm etiam eligentibus talem perſonam, pœnam infligit, immò ipſo facto eandem pœnam aſſerit incurriſſe: vt ſecundùm hunc canonem, latæ ſententiæ eſſe videatur, cuius tenor talis eſt. Ne videlicet, quod de quibuſdam pro neceſſitatibus temporis factum eſt, in exemplum trahatur

à

à posteris, nullus in Episcopum eligatur, nisi qui de legitimo matrimonio sit natus. Circa finem subiungens: Clerici sanè, si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi tunc potestate priuatos, & ab ecclesiasticis beneficiis triennio se nouerint esse suspensos. Sanè prædictus canon, qui non per eum, qui canones non nosset antiquos, sed per illum, qui plenè nouerat canonicas sanctiones, in Concilio multorum Iurisperitorum est editus, & ipsius approbatione Concilij roboratus, natis de non legitimo matrimonio omnem videtur in Episcopos promouendi aditum præclusisse. Cùm id etiam ad consequentiam trahi prohibeat, quod pro necessitate innuit prioribus temporibus esse factum; licèt nihil ampliùs, quàm necessitas dispensantem ad dispensationem inducat. Præterea electionem talium innuit nullam esse, dum in pœnam statuit electorum, vt nunc eligendi potestate se nouerint priuatos; quod nihil esset, si tunc non occurreret electio facienda: quod fieri non posset priori electione, seu etiam nominatione durante. Ex quo patet, electionem huiusmodi per ipsum canonem irritatam. Quamuis autem etsi canon iste non legitimè genitos fortiùs prosequatur; nobis tamen per eum adempta non fuerit dispensandi facultas, cùm ea non fuerit prohibentis intentio, qui successoribus suis nullum potuit in hac parte præiudicium generare, pari post eum, immò eadem potestate functuris, cùm non habeat potestatem par in parem: sed ea tantùm fuerit mens ipsius, vt quia ex eo quod aliquando ex dispensatione pro necessitate temporis factum fuerat, quidam gratiam in licentiam extendentes, & inde sumentes exemplum, se licitè credebant eligere tales, & indifferenter huiusmodi eligebant, cùm talia fieri prohiberet, vnde grauem electoribus pœnam inflixit. Deliberauimus tamen cum fratribus nostris, vtrum in tali casu, & cum tali persona deberemus misericorditer dispensare, vel iuris potiùs seruare rigorem. Inuenimus enim à bonæ memoriæ Vrbano [a] Papa prædecessore nostro in casu multò difficiliori cum Cenomanen. dispensatum electo, qui fuerat filius sacerdotis; & Legion. Episcopo, qui post consecrationem suam humiliter fuerat, & spontè confessus, quod fuisset ex matre non legitima procreatus, quam pater viuente vxore propria cognouisset. Sed idem Vrbanus prohibuit, ne id quasi pro regula in posterum ad consequentiam traheretur. Videbatur enim, quod quia cum illegitimè natis fuisset aliquamdiu dispensatum, & ex certa causa forsitan in posterum dispensandum, in hoc casu deberet celeriùs dispensatio indulgeri, illi personæ videlicet, quæ minùs imperfectionis, plus perfectionis habeat. Multa enim in hoc casu dispensationem inducere videbantur, litterarum scientia, morum honestas, vitæ virtus, & fama personæ multipliciter à quibusdam etiam ex fratribus meis, qui eum in scholis cognouerant, approbatæ. Faciebant etiam ad id non modicùm concors Capituli Vvigornien. electio, petitio populi, assensus Principis, votum tuum, suffraganeorum suffragia, & humilis deuotio confitentis, quòd spontè, & humiliter suum maluit confiteri defectum, quàm læsâ conscientiâ thronum ascendere pastoralem. Habito ergo super hoc cum fratribus nostris diligenti tractatu, intelligentes Vvigornien. Capitulum eundem Magistrum non humiliter postulasse, sed improuidè potiùs elegisse, cùm ad obtinendum dispensationis beneficium procedendum fuisset, non per electionem inhibitam, sed per postulationem præmissam, electionem ipsam prædicti canonis auctoritate cassatam denuntiauimus irritam, & inanem, parcentes non modicùm Vvigornien. Capitulo, quòd eis nec pœnam infligimus expressam canone supradicto, nec probare cogimus ignorantiam, quam allegant: quamuis post cassationem huiusmodi nobis à multis fuerit humiliter supplicatum, vt propter causas prædictas dignaremur cum eo misericorditer dispensare, cùm ad dispensandum in talibus nullus se casus habilior possit offerre: quia tamen prædicto Capitulo liberam facultatem eligendi, vel postulandi volumus reseruare, supplicationem huiusmodi, quæ nomine Capituli non fiebat, cùm non ad postulandam dispensationem, sed petendam confirmationem ipsius Capituli [c] nuncij fuerint destinati, ad præsens non duximus admittendam, decernentes irritum & inane si quid super ordinatione ipsius Episcopatus ante susceptionem litterarum nostrarum fuerit attentatum. Volumus igitur & mandamus, quatenus per Cantuarien. prouinciam ex parte nostra facias districtiùs inhiberi, ne quod de multis in eadem prouincia (quod sine pudore non dicimus) inordinatè noscitur esse factum, de cætero contra formam præscriptam nullatenus attentetur. Sed si Vvigornien. Capitulum eundem Magistrum propter prærogatiuam meritorum ipsius duxerit postulandum, postulationem ipsius apud Sedem Apostolicam præsentare procuret.

NOTÆ.

1. a ARchiepiscopo.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.5.* idest, Stephano, qui temporibus Innocentij III. electus fuit in Archipræsulem Cantuar. Vvestmonasteriensis *anno* 1207. *Innocentius III. persuasit monachis Cantuariensibus, vt eligerent Stephanum de Langtona, natione Anglicum, virum profundi pectoris, elegantem corpore, moribus praelectum, aptum, & sufficientem, in quantùm hominus est, vniuersalem Ecclesiam gubernare: & Regi Ioanni elegantissimam epistolam direxit, vt ipsum natione Anglicum, scientiâ & moribus incomparabilem, Magistrum Stephanum de Langtona electum etiam & consecratum susciperet in Cantuariensem Archiepiscopum.* De eo plura Polyd. Vergil. *lib.15. histor. Angliæ, fol.*269. Richardus Smitheus *in floribus Angliæ, lib.7. cap.11.* De Metropoli Cantuariensi egi *in cap.2. de rescriptis.*

2. b *Vvigorniensis.*] Inter alias viginti Ecclesias, quæ vt suffraganeæ subsunt Archiepiscopo Cantuar. quas post Bedam, Vergilium, & Candenum illius Regni Scriptores enumerat Petrus Gregorius *in cap. non est nobis, num.5. de sponsal.* non inferioris dignitatis est Vvigorniensis; cuius mentio fit *in cap.4. & 8. de filiis presbyt. cap.5. de officio Archid. cap. finali, de officio vicarij, cap.6. de transact. cap.1. de dilationib. cap.10. de iureiurando, cap.9. & 47. de appellat. cap.2. de confirm. vtili.*

3. c *Pastore.*] Quia decesserat his temporibus Ioannes de Constantiis, ipsius Ecclesiæ Præsul.

4. d *Conuentus.*] Ecclesiæ enim Cathedrales olim frequenter regulares erant, atque earum Canonici regularem vitam profitebantur, vt de Ecclesiis Anglicanis refert Vergilius *vbi suprà, fol.*269. & latè de aliis Ecclesiis diuersarum prouinciarum Gabriel Penuotus *in historia Canonic. regul.*

5. e *M. Archidiaconum.*] Maugerum videlicet, qui iram metuens Ioannis Regis, in quem sententiam excommunicationis à Pontifice latam declarauerat, in Galliam profugus decessit anno 1212. & licèt fuisset Archidiaconus Eboracensis, quia Prælatus non erat, potuit eligi in Episcopum, nec necessaria fuit postulatio. De Eboracensi Ecclesia nonnulla adduxi *in cap.4. de rescriptis.*

6. f *Confirmationem.*] Olim confirmatio Episcoporum ad Metropolitanos spectabat, *cap.1. 63. dist. cap. cùm inter, hoc tit. cap. cùm inter, de translat. Episcopi*, nisi R. Pontifex confirmationem sibi reseruasset, vt *in cap.3. cap. nihil, 44. hoc tit.*

7. g *Absens.*] Certum est, absentem, & ignorantem posse eligi in Prælatum, & posteà accedente eius consensu sequi confirmationem, *cap. licèt, de translat. Episcop.* etsi aliquando statim Pontifex ipsam electionem confirmet, *cap. quantò, cap. his igitur, 63. dist.*

8. h *Commendasti.*] Ex serie, decisioneque huius textus probat Michael Rousselius *lib.2. histor. Pontif. iurisd. cap.3. num.4.* deuolutam olim fuisse ad Sedem Apostolicam controuersiam electionum Episcoporum, & variis exemplis probat.

9. i *Secreta.*] Non confessione auriculari, siue sacramentali, tunc enim non posset Archiepiscopus vti eâ notitiâ ad impediendam confirmationem, quia sciret vt Deus, non vt homo, *cap.2.* vbi dicemus, *de officio ordin. cap. omnis, § caueant, de pœnis. & remiss.* vbi plura Balboa: sed confessione secretâ extraiudiciali, quo modo accipiendi sunt textus *in cap. significauit, de adulteriis, cap.1. de clerico per saltum.*

j *Monstrauit.*] Licèt cùm agitur ad vindi- 10.
ctam delicti, nemo teneatur se prodere, aut proprium reatum fateri, etiamsi excommunicatio imposita sit, vt probant Gutierrez *lib.1. canonic. cap.11.* Diana, Suarez & alij relati à Gibalino *de censuris fol.96. consect.6.* tamen si agitur de euitando peccato, aut auertendo damno, tenetur superiori delictum aut defectum etiam occultum declarare; & si electus est, dispensationem petere. Samuelius *de elect. tract.2. disput.6. contron.3.* Peyrinis *de Prelato quest.2. cap.5. num.*128. Castro Palao *tom.6. de censur. disput.6. punct.3.* Vnde ordinandus tenetur manifestare vitium, aut defectum occultum. Glossa *in cap. non potuit, de renunc.* Maiolus *de irregul. lib.4. cap.10. & lib.5. cap.33. num.3.* & qui vitium, aut defectum huiusmodi tacuerit, deponi iubetur *in cap. ex pœnitentibus, 50. dist.* quod & ad commendatarios Ordinum Militarium extendit Pater Mendo *de Ordinibus Milit. disput.3. quest.4.*

k *Ingenua.*] Quæ in præsenti opponitur con- 11.
iugatæ, vnde non potest accipi pro ea, quæ statim à prima luce libera nata est; nam hæc opponitur ancillæ, aut libertinæ, non verò coniugatæ. Existimo ergo Pontificem ingenuam appellasse virginem solutam, non vxoratam, quia ingenuus dicitur, qui suo ingenio viuit. Osualdus *lib.2. comment. Donelli, cap.10. littera B*, Arnold. Vinius *in princip. Instit. de ingenuis*; vnde cùm mulier soluta, marito non subiecta, suo ingenio viuat, & plenâ libertate fruatur, dicitur ingenua, vt *in l.5. & 6. tit.1. lib.3. fori:* dicitur mulier innupta, *manceba en cauello*; idest, quæ caput non velauit, suâ libertate fruens, vt exponit Cabreros de Auendaño *lib.1. de metu, cap.48. num.21.*

l *Canonibus.*] Relatis *in cap.1. 56. dist. cap.1.* 12.
de filiis presbyter.

m *Alios.*] Videlicet *cap. Osius, cap. vndecumque, cap. nasci, 56. dist.*

n *Imputanda.*] *Dicto cap. vndecumque, dict. cap.* 13.
nasci, cap. non imputantur 1. quest.4.

o *Adulterinus.*] *Cap. dominus, 56. dist. cap. iam* 14.
itaque 8. 1. quest.4.

p *Si religiosi.*] Vrbanus II. *in cap.1. 56. dist.* Concilium Pictauiense relatum *in cap.1. de filiis presbyt.*

q *Ego sum Deus.*] *Exodi cap.20.* quæ verba 15.
referuntur à Gratiano *in 1. quest.4.* & exponuntur à Couarr. *lib.2. var. cap.8.*

r *Alexandro.*] Reperitur *in cap. cùm in cunctis 7. hoc tit.*

s *Vrbano Papa.*] Tam primum, quàm secundum casum inuenies *in cap. Cenomanensi, & sequenti, 56. dist.*

t *Nunc destinati.*] Hæc verba exposui *in cap. nonnulli 27. § finali, de rescriptis.*

COMMENTARIVM.

EX præsenti Innocentij epistola talis commu- 16. CONCLVSIO REFERTVR, ET ILLVSTRATVR.
niter deducitur assertio: *Illegitimus in Episcopum eligi non potest: postulari autem valet, & cum eo tantùm R. Pontifex dispensat.* Probant eam textus *in cap.1. cap. Cenomanen. cum sequenti, 56. dist. cap. cùm in cunctis, hoc tit. cap. nisi cùm pridem, de renunc. cap. vt filij, cap. penult. & finali, de filiis presbyter. cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi*, Concilium Aruernense temporibus Vrbani II. apud

Vvilelmum

Vvillelmum Malmesburgensem *lib.4. de gestis Regis Angliæ, cap.2.* Matthæum Parisium *in Vvillelmum lib.2. anno* 1095. ibi : *Quod nemo in Episcopum eligatur, nisi presbyter, aut diaconus, aut subdiaconus, & cui natalium dignitas suffragatur, nisi maximâ necessitate, & licentia Papæ.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti, & de potest. Episc. 1.p. tit. 1. cap.5.* & *2. part. allegat. 1. num.32.* Dadinus Altesserra *de Ducibus lib.2. cap.9.* Suarez *de censuris disput. 50. sect.5. numer.* 11. Petrus Gregorius *lib.4. partit. tit. 2. cap.1.* & *de beneficiis cap.35.* Gibalinus *de irregul. cap. 6.* Claudius Espenceus *ad D.Paulum lib.* 3. *digres. cap.* 11. Sausay *in Panopl. Cleric. p.1. lib. 6. cap.2. §. 1.* Tamburinus *de iure Abbatum tom. 1. disput. 5. quæst.* 14. Samuelius *de elect. tract.2. disput.6. controu.11. &* 13. Pellizarius *tract.9. cap.2. sect.3.* Garcia *tom.2. polit. regul. tract.9. dub.* 3. Lezana *tom.3. verbo Illegitimi*, Mastrill. *de Magist. lib. 2. cap. 12. num.* 37. Gambara *de officio Legati lib.7. num.69.* Chopinus *lib.1. monast. tit.3. num.7.* Altesserta *hic*.

17. IMPVGNATVR HÆC DECISIO. Omissâ generali dubitandi ratione adducendâ *in cap. 1. de filiis presbyt.* valde difficilis redditur hæc assertio sequentibus considerationibus. Prima ex eo nascitur : certum est enim tantam esse vim matrimonij, vt filij antea geniti, & ex soluto & soluta suscepti, per subsequens matrimonium efficiantur legitimi, *cap. 1. cap. tanta, qui filij sint legitimi*; vnde per totalem legitimationem habiles redduntur ad Episcopatus, & omnes dignitates obtinendas, exceptâ Cardinalitiâ : probant Suarez *vbi supra*, Couarr. *de sponsal. 2. part. cap.8. §.2.* Azor. *p.3. instit. lib.2. cap.14. quæst.*14. Lantdmeter. *lib.2. de veteri monacho, cap.*17. Garcia *de benef. 7. p. cap.2.* plures relati à Nicolao Garcia *de beneficiis 7.p. cap.2.* Sed in nostro textu matrimonium fuit subsecutum inter militem & Rufinianam virginem defloratam, vt constat ex illis verbis : *Quo facto cum ipsa infra quadriennium matrimonium fuit subsecutum.* Constat etiam tempore susceptionis filij parentes fuisse solutos, habilesque ad contrahendum matrimonium, ibi : *Nunquam pater eius habuerat vxorem*; & ibi : *Virginitatis florem præripuit:* igitur Maugerius ab illis ex tali coniunctione susceptus, legitimatus fuit per subsequens matrimonium post quadriennium contractum. Secunda difficultas ex eo prouenit ; nam ex nostro textu constat, ipsum Maugerium tempore electionis in Episcopum reperiri Archidiaconum in Ecclesia Eboracensi, ad quam dignitatem absque vlla dispensatione, quæ ex textus serie constet, admissus fuerat : igitur ad Episcopatum etiam admitti valebat. Et si dicas dispensationem præcessisse, replicabo : ergo erat à Pontifice dispensatus quoad dignitates ecclesiasticas : igitur etiam quoad Episcopatum. Tertia nascitur ex eo, nam etsi Maugerius in nostro textu aliqua egeret dispensatione, Archiepiscopus Cantuariensis, cui confirmandi facultas competebat, cum eo dispensare poterat; nam Archiepiscopus dispensat cum corpore vitiatis, *cap. 1. de corpore vitiat.* in defectu ætatis, *cap. præterea, de ætat. & qualit.* ergo similiter in defectu natalium, si necesse erat, in præsenti casu dispensare valebat.

18. TRADITVR RATIO DECIDENDI. Huius decisionis ratio in promptu erit, si animaduertamus, inter alios casus, ex quibus irregularitas contrahitur, enumerari vitium originis, siue vt alij volunt, defectum natalium. Illegitimi enim ex quocumque coitu extra matrimonium procreati irregulares sunt propter vitium originis, *cap. 1. 56. dist. cap. inter, de excess. Prælat. cap. 1.* vbi plura dabimus, *de filiis presbyt.* docent Hugolinus *de irregul. cap.44. §. 1.* Auila *eod. tract.7. p. disp.3. dub.6.* Gibalinus *eod. tract. cap.3. quæst.1.* Maiolus, Couarr. Suarez, & alij congesti à Leandro *de irregul. tractat. 2. disputat. 3.* Cuius impedimenti ratio, licet primis Ecclesiæ sæculis non attenderetur, nisi constaret in filios patris incontinentiam transisse, vt probatur *ex cap. dominus, 56. dist.* tamen Vrbanus II. qui floruit post sæculum decimum Ecclesiæ, statuit generaliter, sacerdotum filios non posse ad sacros ordines ascendere, nisi in canoniis, aut cœnobiis religiosè probati fuerint conuersari ; posteà tamen Patres Concilij Pictau. hanc prohibitionem porrexerunt ad omnes filios illegitimos, tam naturales, quàm spurios, cum eadem limitatione, videlicet nisi in monasteriis laudabiliter fuerint conuersati, *cap. 1. de filiis presbyt.* cuius prohibitionis rationes ibi afferemus. Etiam sciendum est, neminem posse ad Episcopatus apicem ascendere, nisi priùs minoribus, atque maioribus ordinibus fuerit initiatus, *cap. nullus, 61. dist. cap. sacerdotale, cap. miramur, & per tot. 62. dist. cap.1. de renunt. in secunda collect.* plura Anton. August. *lib. 4. in epitom. tit. 6.* Barb. *de potest. episc. alleg.* 14. Petrus Bollo *in œconomia, clas.1. cap. 1. § 4.* Diana *p.12. tract.1. resolut.*109. Cùm enim character Episcopalis supponat characterem sacerdotalem, necessariò ille, qui Episcopus consecrandus est, debet esse priùs sacerdos, & in presbyterali gradu constitutus, vt possit in Episcopum ordinari. Ex quibus dignoscitur vera decidendi ratio ad nostrum textum ; nam cùm illegitimus ob vitium originis sit irregularis, nec ad gradus ecclesiasticos possit admitti, consequenter nec ad Episcopatum, cum Episcopatus supponat habilitatem ad presbyteratum ; & qui non potest presbyter ordinari, quomodo poterit in Episcopum eligi ? Sed cùm hoc impedimentum ex defectu natalium proueniens, sit merè ecclesiasticum, *ex dict. cap. 1. 56. dist. cap. 1. de filiis presbyt. dict. cap. cùm in cunctis*, & R. P. sit supra ius ecclesiasticum positiuum, in eiusque omnibus decisionibus valeat disponere, *cap. post, de concess. præb.* ideo illegitimus licèt non possit eligi, postulari tamen valet à R. Pontifice, vt cum eo dispenset in prædicto defectu ; postulatur enim ille, qui propter aliquem defectum non potest eligi, vt diximus *in tit. de postulat. Prælat.* Hoc iure vrgente postulatus fuit Galfridus nothus Henrici II. Anglorum Regis, in Linconiensem Episcopum ; & Theodoricus Præpositus Turinensis Ecclesiæ, ob vitium natalium, in Episcopum eiusdem Ecclesiæ postulatus fuit apud Gregorium IX. vt referunt Albertus Crantzius *lib.8. Metrop. cap.8.* Vvestmonaster. *anno* 1183. Altesserra *de Ducibus, cap. 9.* Vnde rectè Innocentius III. in præsenti decidit, illegitimè genitum non potuisse eligi in Episcopum Vvigorn. cùm esset irregularis ex defectu natalium, & electio nitatur iure : postulari tamen eum posse, quia postulatio nititur gratiâ, & R. Pontifex, qui est supra ius ecclesiasticum, potest cum eo dispensare, & habilem reddere ad Episcopatum.

19. DISSOLVVNTVR DIFFICVLTATES. Nec obstat prima difficultas suprà perpensa, cuius principium cùm animaduerterent Glossa *verbo Coniugata*, in præsenti, Abbas, Hostiensis, & omnes antiquiores, docent in nostro textu Maugerium potuisse in Episcopum eligi, si eius parentes matrimonium contraxissent ; non enim integram nostri textus legerunt, & integrarum

ignoratione sæpè antiquiores miserè labuntur, qui ideò magis increpandi sunt, quòd suis temporibus facilè regestra, & epistolarum autographa habere potuerunt, quibus hodie temporum iniuriâ, & librorum inopiâ priuamur. Omissâ ergo antiquorum sententiâ, auicotâ integrâ huius textus dicendum reor, ex dispositione Concilij Lateranensis relata *in d. cap. cum in cunctis*, non posse in Episcopum eligi illegitimè genitum, ne ad apicem dignitatum admitteretur ex libero coitu genitus: quare licèt Maugerius per subsequens matrimonium quoad alia legitimos haberetur, tamen quoad Episcopatus apicem, vt in nostro textu dicitur, quia genitus fuit illegitimus, non poterat *ex dict. cap. cùm in cunctis*, in Episcopum eligi, vt hodie etiam illegitimi nati, licèt postea legitimati, non possunt Cardinales creari, Cohelius *in notitia Cardin. cap.9.* ideoque signanter, & sæpè sæpiùs ait Innocentius, Maugerium fuisse illegitimè genitum, quia impedimentum ex eo proueniebat, quia ex Concilio Lateran. illegitimè genitus in Episcopum eligi non poterat. Sed cùm Raymondus omisisset eam partem præfectis textus, vbi legitimatio referebatur, & non sit alia decisio in iure canonico, in qua filij legitimati per subsequens matrimonium inhabiles declarentur ad Episcopatus, ideò communiter receptum est, illegitimum, & per matrimonium subsequens legitimatum posse in Episcopum eligi. Azor *p.3.instit.lib.1.c.14.q.14.* Basilius Pontius *de matrim. lib.1. c. 11. n. 5.* Suarez *de censuris disp.50. sect.5. à num.10.* plures relati à Barbosa *in cap. tanta, qui filij sint legitimi, num.14.* & *de potest.Episcopi allegat. 1. num. 35.* qui hanc partem omissam fuisse à Raymundo credit, quia tantùm partia allegatio in ea continebatur.

Huic assertioni aduersatur textus *in cap. 2. de corpore vitiatis*, vbi Archiepiscopus Cantuariensis potest cum illegitimo in Episcopum electo dispensare, vt ad Episcopatum admittatur: igitur similiter in nostro textu poterat Archiepiscopus Cantuar.cum Maugerio dispensare, vt in Episcopum Vvigorniensem eligi posset. Huic difficultati facilè respondetur, si animaduertatur, in eo textu Archiepiscopum Cantuariensem non iure proprio, sed auctoritate Pontificia, ex potestate sibi delegata dispensare, vt constat ex ipsa textus serie: vnde cùm in nostro textu delegatio Pontificia non adesset, sed tantùm iure ordinario vt confirmaret electionem Archiepiscopus procederet; ideò affirmatur necessariam esse Pontificiam dispensationem, vt illegitimus possit in Episcopum eligi. 20. EXPONITVR CAP. 2. DE CORPORE VITIATIS.

CAPVT XXI.

[a] Idem [b] *Ianuensi Archiepiscopo*, & [c] *Placentino*, & [d] *Bobiensi Episcopis.*

CVm inter dil. fil. Canonicos [e] Saonen. super electione Pont. quæstio verteretur, eligentium votis in diuersa diuisis, ad Sed. Ap. dil. fil. G. Subd. Saonen, & I. procurator Capituli accesserunt, quibus ven. f. n. I. Alban. [f] Episcopum, & dil. fil. n. A. tituli S. [g] Marcelli Presbyterum Cardinalem dedimus auditores, in quorum præsentia Subd. proposuit memoratus, quod cùm septem essent Canonici Saonen, se in Capitulo receperunt de futura electione Pontificis tractaturi, vbi diuersi à diuersis nominati fuere: sed Archid. Archipresbytero & Præposito Astensi Præpositum nominantibus, fuit à præfato S. fortiter obuiatum, asserente ipsum electum morbo epileptico laborare, pro quo alia vice fuerat tanquam inhabilis recusatus; nec ad Ecclesiam aliam debere fieri trasitum, donec reperiretur idoneus in Ecclesia Saonen. *Et infrà*: Sed Præpositus Saon. spretis appellationibus interpositis Præpositum Astensem elegit, obiiciente parte aduersa, quod huiusmodi electio propter [h] appellationes interpositas, & alia etiam obstacula non teneret. *Et infrà*: Sed & ciuitatem idem Præpositus, & alij omnes egressi, exceptis Presbytero, & Subdiacono sæpedictis, secum [i] sigillum eis ignorantibus detulerunt, & *i* ad Mediolanum. Archiepiscopum accedentes, petierunt electionem, quam fecerant, [k] confirmari, licèt à solo Præposito, & post appellationem facta fuisset. Sed quoniam indebitus electionis processus Archiepiscopo antea innotuerat, petitioni eorum non annuens, quendam de fratrib. suis ad inuestigandum electionis processum Saonam direxit: sed cùm testes producerentur coram eo, & postularetur, vt nuntium ipsum pariter procurarent; pars aduersa iamdictum Archiepiscopum, altera verò Sedem Ap. inuocauit: sed cùm ad mandatum nuntij partes Mediolanum iuissent apostolos petituræ ab Archiepiscopo, vt ad pacem redirent fuere monitæ diligenter, cuius arbitrio Præpositus se stare velle constanter asseruit, si hoc & ipsum faceret pars aduersa; quod deliberato consilio præfatus Subdiaconus repromisit. Post hæc reuersi ad propria, & demùm ab Archiepiscopo euocati, Archipresbyter pro parte altera de rato, vt dicebat, litteris præmunitus, ipse verò S. pro parte sua Mediolanum accessit, iterum ab eo in Archiepiscopum [l] compromisso: ipse habito fratrum nostrorum consilio, Magistrum B. Medioccn. Canonicum eis dedit in Episcopum, & etiam confirmauit, quem in

Saocen.

Saonen. Ecclesia præsente Clero, & populo Ciuitatis, adhibitis solemnitatibus consuetis electum publicè nunciarunt, cui Archiepiscopus, Præposito Sed. Apostolicam prouocante, consecrationis munus distulit impertiri. *Et infrà*: Postquam igitur coram præfatis auditoribus fuit super his, & similibus disputatum, qui nobis ea sufficienter ac fideliter retulerunt; quoniam de ipsis nobis non potuit fieri plena fides, causam ipsam vestro duximus examini committendam, disc. vestræ per A. S. m. quat. cùm constet electionem de Præposito memorato à maiori, & saniori parte Capituli celebratam, fuisse publicatam etiam, & subscriptam, si dictus Præpositus eidem electioni consenserit, vt per mutuum consensum eligentium & electi quasi [m] coniugale vinculum spiritualiter sit contractum, nisi sufficienter sit ostensum eundem Præpositum morbo epileptico laborare, super quo contra ipsum dicit appellatum; vos non obstante appellationis obiectu, si qua forsan ex aliis causis superiùs memoratis proponitur interposita; cùm ex iis, quæ coram nobis allegata fuerunt, eas appellationes certâ ratione friuolas repuiemus: electionem ipsius nostra freti auctoritate, sublato cuiusc. contradict. & ap. obstaculo confirmetis, non obstante, quod post talem electionem à præfato Archiepiscopo proponitur esse factum, etiamsi à partibus in eum fuerit compromissum; cùm electores à tali electione sic nequiuerint [n] resilire. Quod si electores illius non compromiserint in Archiepiscopum memoratum, & si dictus Præpositus nondum electioni factæ consenserit, eo tamen consentire volente, dummodo à morbo sit immunis obiecto, vos electionem ipsius nihilominus confirmetis.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Ita legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 6. sed loco ipsius verbi *Placentino*, legendum est *Papiensi*; quod manifestum fit, si obseruetur Placentinam Ecclesiam esse Ecclesiam Cathedralem suffraganeam Archiepiscopi Bononiensis, cuius originem & progressum refert Vghellius *tom.* 2. *Italia sacra, fol.* 244. eius mentio fit *in cap. cùm causam* 6. *de iuramento calumnia, cap. fraternitatis* 17. *cap. cùm causam* 37. *de testibus, c.* 4. *de decimis*: quæ Ecclesia cùm admodum distet à Ianuensi, & Bobiensi, non poterat causa Episcopatus Saonensis committi Præsuli Placentino valdè remoto ab aliis duobus coniudicibus.

2. GENVA VRI. b *Ianuensi.*] Ciuitas vulgò Genua dicta, sita est in Italiæ prouincia, iuxta mare, vbi incipit Apenninus mons: aliquando dicitur Genua, aliquando etiam Ianua, vt notant Atlas Maior *in eius descriptione*, Petrus Bizarrus *in historia Genuensi lib.* 1. *in princip.* Dicitur Genua ab aliquibus à genu, quia habet recuruum, tanquam genu à latere maris; vel à Genuo Saturni filio eius conditore, vt probat Iacobus Bracelus *in Liguria descript.* Ianuam alij appellant à Iano Italorum Rege, à quo conditam esse existimant, & probant Næuicensis & Vuillelmus eius scriptores, Anonymus de Armenis, contra Spondanum pro ipsa ciuitate. Genuensem Ecclesiam Episcopalem, in Archiepiscopalem & Metropolitanam erexit Innocentius II. vt ex eius actis constat, relatis à Bosqueto *ad Innocent. III. lib.* 3. *epist.* 158. ibi: *Genuensem verò Episcopum à subiectione Mediolanensis emancipauit, & specialem de nouo Metropolitanum Sedis Apostolica Episcopum constituit, cui Bobiensem Episcopum, & Portiniacensem Abbatem, quem creauit Episcopum, obedire præcepit.* Huius Ecclesiæ mentio fit *in cap.* 3. *de testibus cogendis, cap. illud, de præsumpt. cap. quemadmodum* 25. *de iureiur. cap. ad hæc* 30. *de appellat. cap. per vestras, de donat. inter*, vbi notabimus.

3. PAPIA VRI. c *Papiensi.*] Papia Insubriæ Clarissima ciuitas, ad flumen Ticinum sita est: eius discriptionem tradunt Volaterranus *lib.* 5. *Geographia*, Hieronymus Vossius *in annal. Papiensib.* & ex illis Vghellius *tom.* 1. *Italia.* Iam à primis sæculis Cathedram Episcopalem habuit, nullius Metropol. arbitrio parentem, sed tantùm R. Sedi subiectam, variis priuilegiis decoratam. Hormisdas Pontifex vsum Pallij Papiensibus Episcopis concessit: Ioannes VIII. potestatem gestandi crucem fecit: alij Pontifices ius vocandi ad Synodum Archiepiscopos Mediolanen. & Rauennat. concesserunt, vt ex Baronio notat, & refert Vghellius *vbi suprà.* Rodouado huius Ecclesiæ Episcopo missa est præsens decisio.

4. d *Bobiensi.*] Bobium ciuitas est Liguriæ intra Apenninos montes, inter Genuam & Placentiam, cuius originem referunt Gaudentius Merula *de antiquis. Gallia lib.* 2. *cap.* 1. ex Blondo & Volaterrano Tamayo de Salazar *tom.* 1. *martyrolog. Hisp. die* 2. *Ianuary.* Episcopali Sede iam diu fuit decorata, vt refert Georg. Leander *in eius historia.*

5. e *Saonensis.*] Saona, siue Sauona, est ciuitas inter Ianuam & Mediolanum: septem milliaribus distat à Genuensi, vt refert Iacobus Bracellus *vbi suprà.* Paret Archiepiscopo Mediolan. vt suffraganea; vt constat ex subscriptionibus Conciliorum Mediolan.

6. f *I. Albanensem Episcopum.*] Ioannem videlicet, cui aliam misit epistolam Innocentius *lib.* 13. *regest. epist.* 129. cuius Episcopi vitam, patriamque refert Vghellius *tom.* 1. *Italia, de Albanens. Episcop. num.* 37. Ipse Albanensis Episcopatus immediatè subiectus est R. Ecclesiæ, vt eius originem & historiam referens tradit Vghellius *tom.* 1. *Italia.*

7. g *S. Marcelli.*] Inter alios titulos Cardinalium Presbyterales refert Cohelius *in sua notitia*, titulum S. Marcelli.

8. h *Appellationes.*] Quando electio facta, post appellationem celebrata, sustineatur, dixi *in cap. considerauimus, cap. cùm nobis, hoc tit.*

9. i *Sigillum.*] De sigillo Capitulari nonnulla dicam *in cap. dilecta, de excessibus Prælat.*

10. j *Mediolanen.*] De Mediolanensi Ecclesia egi *in cap. cùm adeo* 17. *de rescriptis.*

11. k *Confirmari.*] Iam sæpius monui *in hoc tit.* confirmationem Episcoporum olim ad Archiepiscopos spectasse.

l *Compro*

l *Compromisso.*] Super electione, & lite inde
12. subortâ compromitti posse probabimus *in cap. ex parte* 10. *de arbitris.*

13. m *Coniugale vinculum.*] Noo quia per consensum tantùm eligentium, & electi detur verum coniugium, sed tantùm initiatur, *cap. inter, de translat. Episcopi*, docet Barbosa *de iure ecclesiast. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 30. dicemus *in dict. cap. inter*

14. n *Resilire.*] Contrarium procedit in postulatione, à qua postulantes resilire possunt, quia ius postulato adquisitum non est per postulatiooem, sicut electo post electionem, vt post antiquiores in præsenti notauit Barbosa *dict. lib.* 3. *iuris ecclesiast. cap.* 15. *num.* 30.

COMMENTARIVM.

15. CONCLVSIO TRADITVR. EX hoc textu varias reperentes deducunt assertiones; ego verò vt antiquorum commentaria omittam, istam disputandam selegi: *Morbo epileptico laborans in Episcopum eligi non potest.* Probant textus *in cap. communiter, dist.* 33. quem tam Gratianus, quam Carnotensis perperam tribuunt Pio Papæ, cùm constet esse transcriptum ex Concilio Toletano 11. *can.* 13. *cap. in litteris, cap. nuper, c. illud* 7. *quæst.* 1. *cap. finali, versiculo Non enim* 15. *quæst.* 1. Illustrant Parisius *de resign. benefic. cap.* 6. *num.* 105. Duarenus *lib.* 4. *de sacris, cap.* 4. Selua *de benef.* 3. *part. quæst.* 5. *num.* 32. Corrasius *de sacerd. part.* 3. *cap.* 6. *num.* 6. Pelagius *de planctu Ecclesiæ cap.* 48. *versiculo Epilepsia*, Gregorius Lopez *in l.* 24 *tit.* 5. *part.* 1. plures relati à Valenzuela *tom.* 1. *consil.* 25. *per totum*, Maiolus *de irregul. lib.* 2. *c.* 16. Vgolinus *eod. tract. cap.* 54. §. 1. Sayrus *eod. tract. lib.* 6. *cap.* 9. Gibalinus *eod. tract. cap.* 3. *consect.* 8. Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri clerico, cap.* 14. Garcia *de beneficiis* 7. *part. cap.* 12. *num.* 20. pluribus relatis Leander *de irregul. tract.* 2. *disput.* 4. *quæst.* 77. latè Paulos Zacchias *quæst. Medicolegal. lib.* 2. *tit.* 1. *quæst.* 14. & *lib.* 8. *tit.* 1. *quæst.* 5. & *consilio* 117. & 159.

16. RATIO DVBITANDI. Sed licèt hæc assertio vndique munita in tutissima sit canonicæ sapientiæ arce constituta, & aduersantia tela despicere videatur; tamen insurgunt aliqua, quæ radicitus ipsam euertere conantur, & primum ministrat sequens consideratio. Nam si morbo epilepsiæ laburantes eligi in Episcopum non valerent, maximè quia sacra munia obire non possent, ne detur beneficium illi, qui officij exercitium non habet, iuxta textum *in cap. ex literis, de excessib. Prælat.* sed epileptico morbo laborantes possunt Missam, & alia diuina officia celebrare, *cap. illud* 7. *quæst.* 1. in illis verbis: *Vbi temporis, vel loci, siue cleri copia suffragatur, habeat quisquis illic canens Deo, atque sacrificans, post se vicini solaminis adiutorem, vt si aliquo casu ille qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram elisus, a tergo semper habeat qui eius vicem exequatur intrepidus.* Ea verba, *in terram elisus*, omnes accipiont de epilepticis: sed Patres Concilij Toletani testantur, posse eos sacrificium, & diuina officia celebrare: ergo epileptici eligi in Episcopos valent. Secundum vibrat telum illud ratiocinium: Nam licèt electus in nostra specie aliquando epileptico morbo laboraret, tamen cùm ea, quæ à morbo naturali non procedunt, perpetua non præsumantur, argumento textus *in lege spadonem* 15. §. *qui absolutus, ff. de excusat. tutor.* præsumi non valebat ipsum in eadem infirmitate permansurum, & sic ioeligibilem esse.

Hucusque Innocentio bellum indiximus, non spe victoriæ, sed vt eius oppresâ veritate dubietate 17. EPILEPSIA QVID.
concertationis, obiectionum spoliis splendidiùs postcà triumpharet: igitur vt triumpho via sternatur, aliqua sunt præiacienda. Primò sciendum est, epilepsiam dici apprehensionem, ex eo quod mentem apprehendat, corpusque possideat: fit ex humore melancholico, quoties exuberauit, & ad cerebrum conuersus est; quæ passio quamplurimis nominibus solet explicari: appellatur morbus comitialis, *l.* 53. *ff. de ædilitio edicto*, eo quod comitia interrumpebat. Alex. ab Alex. *lib.* 4. *Genialium, cap.* 3. Perotus *in cornucopia pag.* 565. ibi.

Est subita species morbi, cui nomen ab illo est,
Quod fieri a nobis suffragia iusta recusat.
Sæpe etenim membris acri languore caducis,
Concilium populi labes horrenda dirimit.
Ipse Deus memorat dubia per tempora lunæ
Conceptum talis, quem sæpè ruina profundit.

Illustrant Nicolaus Cruchius *lib.* 1. *de comitiis Romanorum, cap.* 4. Bodinus *lib.* 3. *de repub cap.* 6. Brissonius *verbo Comitialem*, Iulius Lauorus *lib. de comitiis, cap.* 7. *num.* 7. Dicitur etiam morbus caducus, quia eo affecti, sæpiùs in terram cadunt: plura Valenzuela *consil.* 25. *num.* 11. Dicitur Herculeus, quia fertur Herculem eo laborasse. Rauisius Textor *p.* 1. *officinæ, cap.* 58. Vocatur etiam lunaticus ex eo, quia singulis mensibus infirmus in morbum relabitur. Dicitur morbus sonticus à Plinio *lib.* 36. *historia, cap.* 19. *l. vlt. ff. de ædilitio edicto, l. morbus* 113. *ff. de v. s.* Et morbus magnus ab Hippocrate *lib.* 6. *epidim. sect.* 6. *textu* 7. & aliis nominibus explicatur, de quibus Zacchias *dicto tit.* 1. *quæst.* 14.

Secundò sciendum est, epilepsiam duplicem 18. EPILEPSIA DVPLEX.
esse, aliam grauiorem, aliam mitiorem: grauior epilepsia est, aut ratione assiduitatis, qoia in singulis nouiluniis & pleniluniis, & in lunæ qoadratis contingit; aut ratione durationis, aut, ratione contorsionis membrorum, cùm tanta contorsio partium contingit, vt penè impossibile videatur ita euenire, vt de quodam presbytero hac passione prehenso, qui tantâ partium faciei distorsione affligebatur, vt os ipsum ad pectoris clauiculas vsque distorqueretur, refert Paulus Zacchias *dicto lib.* 8. *tit.* 1. *quæst.* 5. Alia est epilepsia mitior, de qoa latè Zacchias *dict. quæst.* 5. Tam grauiore, quàm mitiore laborans, non valet ad sacros ordines ascendere; hoc tamen discrimine adhibito, vt qui vehementissimè corripiuntur, subitò cadunt, spumant, & colliduntur, non solùm sint omnino irregulares, verùm nec in susceptis ordinibus ministrare valeant, vt docetur *in cap. in tuis* 7. *quæst.* 1. illi verò, qui mitiùs corripiuntur, non furiosè, & quædam præbent signa aduentus illius passionis, ex dispensatione Episcopi in susceptis ministrare possunt. Docet Leander *dict. quæst.* 77. qui alia dubia moralia, quæ in hac parte adduci solent, resolnit.

Ex quibus iam apparet vera decidendi ratio ad 19. TRADITVR RATIO DECIDENDI.
nostrum textum; nam cùm ad Episcopatus, & dignitates ecclesiasticas non possint eligi, nisi qui idonei reperiuntur, *cap. cum in cunctis, hoc tit. cap. super ordinata, de præbendis, cap. significasti, de iurepatronat.* Lambertinus *de iurepatron. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 7. *art.* 27. *num.* 3. ille autem solùm dicatur ad Episcopatum idoneus, qui eius munia valet obire, *dict. cap. super ordinata, cap. ex litteris, de excessib. Prælat.* omnes enim humani actus regulantur, & vim accipiunt ab habilitate eorum, quorum con-

cursus

cursus desideratur, *l. cùm te, C. de donat. propter*, *cap. cùm super, de officio deleg. cap. ad hæc 6. de appellat.* ideo epileptico morbo laborans, ineligibilis est, quia cùm sit irregularis, propter corporis vitium, ratione illius morbi, quo affligitur, non potest ad sacros ordines ascendere, & per consequens Episcopalia munia obire. Rectè ergo in præsenti deciditur, epileptico morbo laborantem non posse in Episcopum eligi, immò si de facto eligatur, electio nullius momenti erit. Docent Valenzuela *d. consilio* 25. *num.* 8. Selua *de beneficiis* 3. *p. quæst.* 5. *num.* 32.

20. EXPONITVR CAP. ILLVD 7. QVÆST. 1. Nec dubitandi ratio suprà adducta aduersatur; negamus enim epilepticum posse Missæ sacrificium celebrare: nec contrarium probat textus *in dict. cap. illud*, quem accipiunt Maiolus *dict. lib.* 2. *cap.* 6. Sayrus *d. lib.* 6. *quæst.* 8. *num.* 11. Rosella *in summa, verbo Initiatus*, de eo epileptico, qui nec frequenter collidiur, nec spumat; illum enim asserunt celebrare posse in præsentia alterius sacerdotis. Sed eos refellunt Vgollnus *de censuris cap.* 54. §. 1. *num.* 3. Gibalinus *de irregul. cap.* 3. *consect.* 8. ex eo, quia textus ille generaliter loquitur de quocumque sacerdote, qui secum alium habere debet, vt cœptum sacrificium perficiat, si fortè immineat aliqua necessitas: quare hac solutione omissâ, alio modo textum illum esse accipiendum existimo, asserendo decisionem illam procedere in quolibet sacerdote rectâ valetudine fruente; ille enim etiamsi aduersâ valetudine captus non sit, debet secum alium habere, ob periculum imminens, quia subitò potest in terram elidi, aut alio morbo capi, itaut cœptum sacrificium perficere non possit; quem presbyterum adiutorem appellant Æthiopes, vt patet ex auctore Missæ illorum, qui reperitur 6. *tomo Bibliothecæ veterum Patrum*, in hæc verba: *Diaconus: Flectite genua, Populus: Ante te, Domine, flectimus, & te laudamus. Coadiutor sacerdotis sequitur orationem.* Igitur textus *in dict. cap. illud*, referendus est ad veterem Ecclesiæ morem, cùm antiqu. religionis christianæ cultores, ne diuinus cultus detrimentum pateretur, statuerunt, vt presbytero Missam celebranti plerumque alius presbyter adesset, qui vel defuncti, vel grauiori casu præpediti sacerdotis vicem expleret, vt docet & illustrat Vicecomes *de ritibus Missæ tom.* 3. *lib.* 1. *cap.* 21. Illud etiam omittendum non est, falsò textum illum tribui Sotero Pontifici ab Ivone 2. *part. Decreti, cap.* 126. Burchardo *lib.* 3. *decreti, cap.* 73. cùm deductus sit ex Concilio Toletano 11. *can.* 14. Nec augmentum difficultatis obstat, siue secunda consideratio; nam potiùs semel epilepticus creditur semper laborans eo morbo, donec contrarium probetur Glossa *verbo Solummodò*, in hoc textu, Valenzuela *dict. consil.* 25. *num.* 34. Vnde varij excogitantur modi, quibus cognoscatur epilepticum liberatum esse, licèt eos admodum fallibiles dicat Zacchias *dict. lib.* 8. *q.* 5. & nos infrà dicemus. Cùm ergo in præsenti casu non constaret epilepticum liberatum esse ab ea passione, rectè asseritur in Episcopum eligi non posse.

21. EXPONITVR CAP. 1. 7. Q. 2. Superiori assertioni primò opponitur textus *in cap. in tuis* 1. 7. *q.* 2. vbi cùm quidam clericus morbo epileptico laboraret, Episcopus Vvibariensis consuluit Alexandrum II. vtrum illi permittendum esset Missæ sacrificium celebrare? Cui consultationi Pontifex respondit, quòd si prædictus sacerdos eo modo laborabat, ab oblatione & Missarum celebratione modis omnibus arceatur, si frequenter eâ passione vexabatur. Ex quo textu deducitur, epilepticum, qui frequenter non vexatur eo morbo, aut collidiur, posse Missam celebrare; neque ex eo, quod in epilepsiam inciderit, priuari statim diuinorum officiorum celebratione, cùm languor in culpa non sit: igitur similiter in præsenti casu presbyter, qui adeò rarò vexabatur vt aliqui affirmarent eum sanum esse, poterat diuina officia celebrare, & per consequens eligi in Episcopum. Pro cuius textus expositione dicendum est, morbo epileptico semel laborantem, etiamsi in terram non frequenter cadat, aut collidatur, nihilominus celebrare non posse, donec appareat eum sanum esse: nec contrarium docet Alexander II. *in dict. cap.* 1. quia tantùm decidit, quod si sanus sit, quia languor in culpa non est, admittatur ad Missæ sacrificium offerendum; si autem sanus non sit, neutiquam admittatur: sanum autem esse, vel non, cognosci posse supponit Pontifex ex frequentia lapsus in morbum; & si per aliqua interualla vexatus non sit, non tamen statim dicetur eum sanum esse: Itaque nunquam Alexander decreuit, vexatum epileptico morbo, etsi rarò, Missam celebrare posse. Quod adstruitur primò ex ratione decisionis ab ipso Pontifice adductâ ibi, *Indecens enim & periculosum est, vt in consecratione Eucharistiæ morbo epileptico victus cadat.* Quæ ratio etiam militat cum rarò vexato, quia tempore sacrificij cadere potest. Secundò ex posterioribus verbis ipsius Alexandri, ibi: *Si verò conualuerit Dei misericordiâ, quandoquidem non culpa, sed infirmitas est in causa, eum sacrificare non interdicimus.* Vbi tunc sacrificare illi permittit Alexander, cùm conualuerit; supponit enim afflictum hoc morbo, siue frequenter, siue rarò, non posse Missæ sacrificium celebrare. Docuit Gibalinus *dict. cap.* 3.

Secundò præsenti assertioni opponitur textus *in cap. finali* 7. *quæst.* 2. vbi proponitur, sacerdotem & alios parochianos coram R. Pontifice comparuisse, proposuisseque suum Episcopum morbo caduco, id est epileptico, laborare, ita vt frequenter in terram collideretur: quibus auditis Gelasius Pontifex rescripsit Rustico, & Fortunato Episcopis, vt diligenter inquirerent, vtrum prædictus Episcopus aliquando in domo, vel in processione, alióve quocumque loco fuisset frequenter collapsus, vocesque dedisset confusas, & spumas ore iactasset: & si id cognosci, aut probari non posset, cum eo simul habitent per triginta dies, vtendo indistinctè omnibus alimentis vsquequò cognoscatur, verá ne, an falsa sit parochianorum conquestio. Ex quo Gelasij responso triplex insurgit difficultas contra hucusque traditia. Prima ex illis verbis, *vocesque dedisse confusas, & spumas ore iactasse.* Ex quibus depromitur, eum tantùm Episcopum, qui collidiur, & spumas iactat, ministrare in Ecclesia non posse: igitur si hæc non patiatur, tantùm ob morbum epilepsiæ non arcetur à diuinis officiis, & per consequens in præsenti textu epilepticus, qui hæc non patiebatur, poterat eligi in Episcopum. Secunda nascitur ex illis verbis, *triginta diebus tecum esse constituas.* Ex quibus deducitur, triginta dierum spatium assignari ad cognoscendum, vtrum epilepticus liberatus esset ab ea oppressione; cùm *in cap. communiter*, 33. *dist.* statuatur vnius anni tempus esse expectandum. Tertiam continent difficultatem illa verba, *Ac carnibus indifferenter vel compellas*: ad quid enim desideratur, vt omnibus 22. EXPONITVR CAP. FINALE 7. Q. 2.

carnibus

carnibus vtatur epilepticus, vt cognoscatur, an sanus sit, vel-ne? Quibus difficultatibus vt suo ordine & sigillatim satisfaciamus, primæ respondendum est negaodo consequentiam; nam præterquam quod argumentum à contrario sensu deductum, cùm sequitur absurdum, non admittitur, in eo textu tātùm proponebatur, vtrum Episcopus coram R. Pontifice denunciatus reuerà laboraret morbo epileptico, quod diligenter inquiri iubet Gelasius, & signa qoibus id cognosci valeat, refert; non autem affirmat, Episcopum confusas voces non proferentem, aut spumas non iactantem, posse diuina officia celebrare, si verè morbo epileptico laboret. Secundæ difficultati satisfaciendum est discrimen constituendo inter tempus assignatum ad cognoscendum vtrum morbus comitialis sit, an verò dæmonis vexatio; & inter tempus præscriptum ad cognoscendum, an liberatus & sanus sit, qui eo aliquandò vexatus fuit. Primo casu anni tempus præscribitur *in dict. cap. communiter*; secundo verò casu triginta dierum spatium assignatur, quo casu procedit textus *in dict. cap. finali*, docet Maiolus *dict. cap. 16. num. 5.* Tertiæ etiam difficultati respondendum est, omissâ Glossâ *in dict. cap. finali*, qoæ affirmat, io eo casu Episcopum vti debere omnibus carnibus, quia hœdinæ carnes prouocant dæmones; dicendo omnium carnium vsum Episcopo illi iniungi, quia hœdinæ carnes & similes morbum epilepticum augent, vt latè probant Maiolus *dict. cap. 16. num. 8.* Paulus Zacchias *dict. quæst. 5.* Quare vt cognoscatur, vtrum Episcopus epileptico morbo laboraret, iubet Gelasius vt omnibus carnibus indistinctè vteretur, & vesceretur.

CAPVT XXII.

Idem [a] *Prænestino Episcopo Apostolicæ Sedis Legato.*

DVdum ad audientiam nostram quæstione prolatâ, quod vacante [b] Præpositurâ [c] Colon. Ecclesiæ, in duo se vota eligentium diuisissent, causam super his dil. f. N. de Lacu, & I. de Claustro, & G. de Valle Sancti Pan. Hesterbarch. [d] Abbatib. sub eo tenore duximus committendam, vt auditis quæ proponerentur hinc inde, si de partium procederet voluntate, diffinitiuam sententiam promulgarent, alioquin causam sufficientur instructam ad nostram remitterent audientiam, statuentes partibus terminum competentem, quo per se, vel per [e] responsales idoneos ad Ap. Sed. accederent sententiam recepturæ. Ipsi verò mandatum Apostolicum fideliter exequi cupientes, partes ad suam præsentiam conuocarunt, receperunt testes hinc inde productos, examinarunt eligentium conscientias, audierunt allegationes vtrimque: & quoniam Præpositus [f] S. Georgij eorum sententiæ se tandem asseruit nolle stare, depositiones testium hinc inde receptas, & allegationes partis alterius sub sigillis suis ad Sed. Ap. destinarunt, partibus festum beati Michaelis tunc primò venturum, veniendi ad Sed. Ap. terminum præfigentes. *Et infrà*: Cumque nuntij Præpositi [g] sanctorum Apostolorum ad nostram præsentiam accessissent, Præpositus sancti Georgij nec venit, nec misit idoneum responsalem. *Et infrà*: Visis ergo attestationibus, & gestis iudicum diligenter inspectis, inuenimus, quod pro Præposito Sanctorum Apostolorum auctoritas, pro Præposito verò sancti Georgij numerus eligentium faciebat, cùm primus à XIV. tum [h] personis, tum Canonicis, qui alios dignitate, & ætate, & tempore præcedebant; secundus verò à XXIV. fuisset electus. Obiiciebatur autem Præposito sancti Georgij minor scientia, defectus ætatis, & quod in minoribus ordinibus erat constitutus. Vnde cùm Præposituræ illi esset Archidiaconatus annexus, nondum erat ei dignitas conferenda, ratione cuius cogebatur infra præfixum à canonibus [i] spatium in Diaconum promoueri. Proponebatur autem pro altero, quod erat vir ætate, scientiâ, & moribus commendandus. Vnde meliori ducti zelo propter hoc electores ipsius in eum se confessi fuerant conuenisse, & non solùm sui, sed etiam quidam alterius electores eum prudentiorem esse, præsertim in spiritualibus, asserebant; quamuis alium magis vtilem, maximè circa temporalia, propter potentiam fuerint protestati. Cùm autem allegationes pro eodem Præposito S. Georgij coram iudicibus ipsis propositæ; nobis non fuerint præsentatæ, propter quod non potuimus scire per nos quod obiecerint, vel quod responderint ad obiecta; sicque causa remissa non fuerit ad nos sufficienter instructa, ad diffinitiuam sententiam non duximus procedendum, sed decisionem ipsius causæ dil. fil. sancti [j] Gedeonis, & S. Seuerini Præpositis, & Decano [k] Bruen. sub ea forma potiùs committendam, vt vel si notorium esset, vel per ea, quæ iam dicta erant constaret, quod Præpositus S. Georgij in electionis tempore pateretur, vel in Ordinibus, vel in scientia, vel ætate defectum, qui eum iuxta sanctiones Canonum impedirent ad huiusmodi officium promoueri, ei subl. ap. ob. non obstante ipsius [l] absentiâ corporali, silentium imponentes,

tes, Præposito Sanctorum Apostolorum præposituram adiudicarent eandem, & eum in possessionem corporalem mittentes, eum pacificâ facerent possessione gaudere. Alioquin cùm in eum non solùm plures, sed duæ penè partes conuenirent, & impedimentis cessantibus appareat, quod eum bono zelo elegerunt, Præpositi sanctorum Apostolorum electione cassatâ, ap. cess. auctoritate nostra suffulti electionem confirmarent ipsius, & ei facerent Præposituram assignari prædictam, & de cætero tanquam Præposito responderi.

NOTÆ.

1. a *Prænestino.*] Ita legitur in hac sexta collectione, & in tertia *sub hoc tit. cap. 7.* sed ita supplenda est ex historia illius temporis: *Idem Guidoni Archiepiscopo Rhemensi, & Cardinali Episcopo Prænestino, Apostolicæ Sedis Legato.* Guido iste ab Innocentio III. Legatus missus fuit in Galliam, & tunc profectus in Coloniam, vbi nostri textus casus contigit, & etiam textus sequentis, qui ex his accepit lucem. De hac legatione ita refert Abraham Bzouius *anno* 1206. *num* 25. *Hoc eodem anno Innocentius Pontifex Guillelmum Comitem Blesensem, Archiepiscopum Rhemensem, Episcopum Cardinalem Prænestinum, Legatum in Germaniam in causis grauissimis destinauit, & inter alia negotia, quæ Coloniæ profectus egit, schisma post Conradi Cardinalis Sabini mortem in Ecclesia Moguntina exortum talit, cùm Leopoldum ex Vuarmatiensi Episcopatu à Philippo Rege intrusum reprobasset, & Sigofridum à minori Canonicorum parte electum confirmasset.* Eâ legatione summo cum honore perfunctus, totius Galliæ Legatus à latere factus, paulò post ex humanis excessit, vt referunt Fratres Sammat. *tom.* 1. *Galliæ Christ. fol.* 519. Plura de eius legatione Illustrissimus Manrique *tom. 3. annalium, prædicto anno* 1206. *n.* 1. huius Cardinalis mentio fit *in cap. sequenti*, & *in c. cùm dilecti* 6. *de dolo & contumacia, cap. in causis* 19. *de re iudicata.*

2. b *Præpositura.*] Adolphus de Altenao Brunonis frater, post fratris resignationem in Archiepiscopum Coloniensem assumptus est, qui posteà iussu Innocentij III. per Archiepiscopos Moguntinum, & Cameracensem depositus fuit anno 1205. vt refert Merselus *in annal. Archiep. Colon. fol.* 67. Iste Adolphus Præpositus Coloniensis erat, vnde per assecutionem Archiepiscopatus vacauit dicta Præpositura, quia vt probaui *in cap. cùm in cunctis* 7. §. 1. *hoc tit.* per adeptionem Episcopatus vacant omnia beneficia antea obtenta.

3. c *Colon.*] Malè in hac sexta collectione legitur Colocen. cùm Colocensis Ecclesia sit in Vngaria, vbi Legatus Prænestinus nunquam peruenit. De ea Ecclesia egi *in cap. bonæ* 4. *de postulat. Prælat.* Cùm ergo Coloniensis Ecclesia sit in Germania, vbi Cardinalis Prænestinus Legationis officio fungebatur, rectè retinemus *Colon.*

4. d *Abbatibus.*] Non autem delegata fuit hæc causa Archiepiscopo Coloniensi, quia his temporibus, & per duodecim annos valde turbatum erat illius Ecclesiæ regimen, deposito Adolpho.

e *Responsales.*] Id est procuratores, vt sæpè sæpiùs notaui in his Commentariis.

f *S. Georgy.*] Est Ecclesia in ipsa ciuitate Coloniensi sub titulo S. Georgii.

g *Sanctorum Apostolorum.*] Sanctus Herebertus Coloniæ erexit Basilicam sub nomine Sanctorum Apostolorum, quam Pilligrinus Coloniensis Archiepiscopus auxit, & 40. canonicatibus dotauit, de qua Ecclesia agit Merselus *vbi suprà, fol.* 45. Huius Ecclesiæ Præpositus electus fuit in Præpositum Coloniensem.

h *Personis.*] Personæ quæ dicantur in iure canonico, exposui *in cap. ad aures* 8. *de rescriptis.*

i *Spatium.*] Quod sit hoc tempus à canonibus præscriptum, exposui *in cap. cùm in cunctis,* §. *inferiora, hoc titulo.*

5. j *S. Gedeonis.*] Legendum est S. Gereonis; est enim Coloniæ celebre templum S. Gereoni primo Episcopo illius Ecclesiæ dicatum à S. Helena, vt testantur carmina quæ ante valuas ipsius Ecclesiæ insculpta sunt.

Regibus exemplum, sacroque charismate plena
Condidit hoc templum S. Gereonis Helena,
Pagana nata Iudæa fit, inde renata
Inuentrix sanctæ Crucis almo Pneumate flante
Septuaginta duo Collegia fundat amœna,
Dotans perpetuò Constantis mater Helena.

6. k *Bruen.*] Legendum *Bremensi*, quæ Ecclesia est in Germania, hodie Archiepiscopalis, olim verò suffraganea Ecclesiæ Coloniensis, vt notat Cironius *in c.* 1. *de sacramentis non iterandis, in* 5. *collect.*

l *Absentia.*] Cùm enim fuisset citatus & contumax, iustè potuit etiam absens damnari, *cap. prout, de dolo & contum. cap. quoniam,* §. *porrò, vt lite non contest. cap. per tuas* 58. *de appellat.* Docet pro nostri textus interpretatione Balboa *in cap.* 1. *num.* 89. *de causa possessionis.*

CAPVT XXIII.

Idem *Canonicis* [a] *Maguntin.*

Bonæ mem. C. [b] Maguntin. Archiepiscopo Sabin. viam vniuersæ carnis ingresso, cùm vota vestra se in varia diuisissent, quibusdam petentibus [c] Vuarmatien. Episcopum, quibusdam verò ven. f. [d] n. nunc Archiepiscopum vestrum, tunc Præpositum sancti P. Magunt. sibi eligentibus in Pastorem: dil. fil. Magister P Scholasticus Magunt. cum quibusdam aliis pro illis, qui Vuarmatien. Episcopum postularunt [e] procurator ad Ap. Sed. accessit; pro aliis verò dil. fil. E. & R. clerici venerunt, quorum alter institutus fuit procurator. Partibus igitur in nostra præsentia constitutis, & eis in consistorio nostro diligenter, & sufficienter auditis, de consensu fratrum nostrorum ven. f. n. [f] Prænestino Episcopo Ap. Sed. Leg. dedimus in mandatis, vt si eundem

dem Episcopum, quoad temporalia, siue spiritualia recepisse constaret Ecclesiam Maguntin. vel ministrasse in temporalibus, aut in spiritualibus in eadem, prout obiectum fuerat ex aduerso; postulationem factam de ipso subl. cuiusc. ap. obst. irritam nuntiaret, de gratia nostra concedens eidem, vt Vuarmatien. sibi Ecclesiam retineret. Nam de iure communi, quia præter auctoritatem nostram transire præsumpsit, vtraque erat [g] spoliandus, vt & ea careat, quam concupiuit auarè: ac ea, quam superbè despexit: quod si parère contemneret, vtraque ipsum denuntiaret Ecclesia auctoritate nostra priuatum. Deinde inquireret de electione ipsius Archiepiscopi diligentiùs veritatem; & si ei de vi, quam ipse, & sui [h] metuebant, constaret, eo non obstante, quod post appellationem ad nos interpositam in ipsius fuerat electione processum; cùm alij, qui appellationi ad nos interpositæ non duxerant deferendum, vti contra ipsum hac exceptione non possent: quoniam frustra legis auxilium inuocat, qui committit in legem: vnde nec ab eis posse obiici videbatur, quod idem esset à paucioribus secundùm eorum assertionem electus, cùm ipsi appellationem ad nos legitimè interpositam contemnentes, & præter licentiam nostram recipientes Episcopum memoratum, reddiderint se indignos, electionem Archiepiscopi, dummodò nihil obstaret de canonicis institutis, subl. ap. obst. confirmaret. Quod si nec recepisse prædictam Ecclesiam, quoad temporalia, vel spiritualia, nec in spiritualibus, vel in temporalibus ministrasse Episcopum memoratum constaret, idem Legatus audiret, quæ super postulatione ipsius, & electione Archiepiscopi proponerentur: huiusmodi testes vtrimque reciperet, & eorum depositionibus publicatis vsque ad calculum diffinitiuæ sententiæ procedens, gesta omnia sub sigillo suo ad nostram præsentiam destinaret; statuens partibus terminum competentem, quo Apostolico se conspectui repræsentarent sententiam recepturæ. Licèt autem essent notoria, quæ fuerant contra dictum Vuarmatien. Episcopum, & eius fautores obiecta, prædictus Legatus ad maiorem cautelam multos, & magnos testes recepit, ex ipsius Archiepiscopi parte productos, qui super prædictis deposuere [i] iurati. Vnde ipse iuxta mandati nostri tenorem procedens, postulationem factam de Vuarmatien. cassauit, & electionem Archiepiscopi memorati curauit auctoritate Apost. confirmare, ipsumque ordinauit in [k] Presbyterum; & tandem Episcopum consecrauit: ipse autem humiliter ad nostram præsentiam accedens, suppliciter postulauit, vt [l] pallium sibi, videlicet insigne pontificalis officij, de consueta Sed. Apost. beneuolentia conferremus. Verùm quidam nuntius ab aduersariis eius ad Sed. Apost. destinatus, ex eorum parte apertas nobis litteras cum pendente sigillo præsentauit, per quas iidem significabant Canonici, quod prædictus Legatus corruptus pecuniâ iniquam sententiam protulisset, & addebant etiam quod Maguntini ciues pariter iurauerunt, quod eum nunquam haberent in [m] Episcopum, & quod vniuersi clerici, paucis exceptis, suo fauebant electo. Cùm autem super his cœpissemus deliberare cum fratribus nostris, electioni eiusdem Archiepiscopi duo videbantur obstare, videlicet, quod à paucissimis, & post interpositam ap. à seipso diceba tur electus: nam cùm postulatio Vuarmatien. Episcopi fuerit præcedentis ap. ratione cassata, Archiepiscopi electio debebat etiam ex eadem causa cassari: sed è contra, sicut superiùs est expressum, qui in appellatione deliquerant, appellationem contra eundem Archiepiscopum non poterant allegare. Poterat quoque dici, quod etsi post appellationem, non tamen contra [n] formam appellationis fuisset electus Archiepiscopus sæpedictus, cùm appellauerit in hac forma, ne Canonici Maguntiæ residentes, siue ipso, & sociis ipsius haberent in electione processum. Nec nocet, quod posset ex parte altera replicari, quia nec ipse, nec socij sui debuerant procedere sine ipsis; quia ipsi ad nos interpositam appellationem contemnendo, reddiderant se indignos, & abusi fuerant iure suo. Vnde cùm in [o] Lateran. Concilio de iis, qui quasdam personas inhibitas eligunt, sit statutum, vt eligendi tunc potestate priuatos, & ab ecclesiasticis beneficiis triennio nouerint se suspensos, illis pro longè maiori delicto, tanquam indignis ab electionis potestate cadentibus, penes eundem, ac socios suos tantùm ius remanserat eligendi. Quia si multò pauciores in ipsum conuenissent, intelligendum est tamen, quod omnes, qui tunc eligere poterant, elegerunt eundem. Contra Legati verò processum hoc facere videbatur, quod dicebat, in loco suspecto, & non citatis Vuarmatien. Episcopo, & eius fautoribus processisse. Porrò iuxta canonicas sanctiones excessus notorius examinatione non indiget, & pro his, quæ à iudice sunt acta, præsumitur, quod omnia ritè fuerint celebrata; quamuis & quod citati non fuerint, non possent de facili comprobare, quia negantis factum secundùm rerum

rerum naturam nulla est [r] probatio. Cùm etsi quilibet de se posset asserere, quod ad eum citatio minimè peruenisset, singuli tamen vestrûm essent in suo testimonio singulares: ad ipsum quoque Legatum, si voluissent, securè potuissent procuratorem idoneum destinare, sicut nuntium destinarunt, quemadmodum ex ipsorum ad [q] nos directis litteris comprobatur, qui securè ad eundem Legatum accessit, & ad propria remeauit, cùm & ipse Legatus paratus fuerit securitatem omnimodam prouidere, nec obstet, quod idem nuntius dicitur appellasse, cùm appellationi renuntiauerit, & in commissione nostra, quam pars reportauit vtraque, obstaculum fuisset appellationis amotum. Sed nec apparebat etiam, quod contra factum Legati quidquam posset obiicere, ac probare; cùm non procurator sufficiens, sed simpliciter ad nos contra prædictum Archiepiscopum fuisset nuntius destinatus. *Et infrà*: Nos igitur, etsi propter auctoritatem iudiciariam præsumamus pro iis, quæ acta sunt à Legato, illi tamen plus innitimur rationi, quàm quod aduersarij Archiepiscopi ex tribus causis prædictis se vsqueadeò reddiderunt indignos, quod contra eum non debebant audiri. Vnde quod de ipso factum fuerat, non poterat per eos impediri, quin etiam si electores eiusdem pariter deliquissent, vt se reddidissent indignos, ad nos deuoluta fuisset hac vice ordinatio Maguntin. Eccles. quia dictum Archiepiscopum sine iuris iniuria potuissemus eidem Ecclesiæ præficere in Pastorem, præsertim cùm per I.Legatum Ap.Sed. fuisset in Maguntin. Archiepiscopum consecratus. Super his ergo cum fratribus nostris habito diligenti tractatu, de ipsorum consilio cassationem postulationis factæ de Vvormatiensi Episcopo ratam habemus, & electionem Archiepiscopi memorati auctoritate Apostolica duximus confirmandam.

NOTÆ.

1. Moguntia vbi. a *Moguntin.*] Ita etiam babetur in tertia collectinne, *sub hoc tit. cap.*8. Moguntia vt celebris Germaniæ Mettopolis refertur à Cornelio Tacito *lib.4.historia*, Ptolomeo *lib.2.cap.9.* Ammian *lib.15.* Athanasio *apologia* 2. Hieronymo *in epist. ad Gerontium.* Ecclesiâ Carhedrali decoratur à temporibus S.Crescentij Apostoli Germaniæ, à D.Paulo missi, vt refert Bucherus *lib.4.Belgij Romani, cap.1.num.14.* Inter duas Germaniæ prouincias præcipua est Moguntia, Francici Imperij inclyta Sedes. Gothofridus Viterbiensis *in chron. part.17. de Pipino*, ibi:

Inde Moguntinas patria remeauit ad oras,
Regia Francorum quæ tunc erat inclyta sedes.

Tandem S. Bonifacij temporibus Germaniæ primatum consecuta est, vt memoriæ prodidit Marianus Scotus *in Pipino*, ibi: *Pipinus in ciuitate Suessionum à S. Bonifacio Archiep. in Regem vnctus, Regni honore sublimatus est, & deinde ob id post Papam secundus habetur Moguntinus Archiepiscopus vsque in hodiernum diem.* Mariano suffragatur V. Villabaldus auctor vitæ S. Bonifacij, *cap.44.* ibi: *Decreuerunt iidem Principes (Cardo Magnus, & Pipinus) Ecclesiam Moguntiacensem, quæ priùs alteri subiecta erat, Metropolim omnium in Germania positarum Ecclesiarum efficere, moxque Legatione factâ illud à Præsule Apostolico impetrauere.* Idem etiam referunt Surius *die 5. Iunij*, Petrus Kratapolitanus *in catalog. Præsulum ipsius Ecclesiæ.* Plura de hac Metropoli adducunt Philippus Berterius *diatribe 2. fol.212.* Hallierius *de hierarc. iurisd. lib.4. §.34. fol.644.* Huius Ecclesiæ Canonicis missa est præsens decretalis, & eius Præsulibus textus *in cap.3.de translat.Episcopi.* In hac epistola, quam se habere MS. testatur Franc. Florens, sequuntur hæc verba: *Nobilem virum Philippum Ducem Sueuiæ moneatis, vt se prædicto Archiepiscopo non opponat, quominus Moguntinam Ecclesiam, tam in spiritualibus, quam in temporalibus salubriter valeat gubernare.*

2. b *C. Moguntino.*] Conrado videlicet, Comite de Vvitebachl, fratre Othonis, qui eo quod Octauianum Cardinalem tituli S. Cæciliæ nollet agnoscere pro R.Pontifice, Romæ properauit, & in eius locum suffectus fuit Sabinensis Episcopus, quo defuncto Christianus Comes de Buche electus fuit; & cùm sedisset per 18. annos, decessit anno 1182. & tunc rediit è Roma Conradus iam Episcopus Sabinensis, qui suum Archiepiscopatum gubernauit 17. annis. Vnde intelliguntur verba, quæ sequuntur in nostro textu, ibi: *Moguntin. Archiep. Salin.*

c *Vvormatien.*] Ludolphum videlicet, qui electus fuit ab vna parte Capituli Maguntini.

d *F. n.*] Sifridum, qui secundus Præsul fuit Ecclesiæ Moguntinæ.

e *Procurator.*] Clericum in causa suæ Ecclesiæ posse constitui procuratorem, iam suprà notaui.

f *Prænestino.*] Guidone videlicet, de cuius legatione egi in textu antecedenti.

g *Spoliandus.*] *Cap. Episc.12. quæst.1.cap.quantò, de translat. Episcopi.*

h *Et sui metuebant.*] Vt hæc verba percipiantur, & nostri textus historia comprehendatur, sciendum est, Sifridum Archidiaconum Moguntinum electum fuisse post mortem Conradi ab vna tantùm parte Capituli; ab alia verò parte, suffragante Philippo Imperatore, electus fuit Lupoldus Episcopus Vvormat. hoc schisma tamdiu durauit, quamdiu vixit Imperator Philippus, & ex eo magna illata sunt prouinciis Germaniæ damna. Sifridus in Italiam profectus, Romæ à Pontifice clementer exceptus, Cardinalitiaque dignitate tituli S.Sabinæ donatus, vixit donèc Philippus è viuis excessit; eo defuncto Sifridus, cùm hanc obtinuisset epistolam missam Canonicis Moguntin. Moguntiam reuersus, à suis honorificè exceptus, decessit anno 1230. vt referunt Abbas Vrsperg. & Tritemius *in chron.* Arnold. Lubecensis *in supplem.Holmoldi, lib.6.cap.3.* Petrus Kratapolit. *vbi suprà, fol.204.* 3.

i *Iurati.*] Aliàs testes producti fidem non faciunt, *cap.1.* vbi Deo annuente dicam, *de testibus.*

j *Confirmare.*] Quia confirmatio Archiepiſcoporum ad R. Pontificem immediatè ſpectat, vt dixi *in cap. 3. hoc tit.*

4. k *In presbyterum.*] Cùm antea eſſet diaconus, debuit priùs conſecrari in presbyterum; quam conſecrationem ex iure diuino ſupponit ordo Epiſcopalis, vt docent, & probant Bellarminus *lib. 1. de ſacramento Ordinis, cap. 7. § olim*, Marchinus *eod. tract. part. 2. cap. 11. num. 20.* Leander *eod. tract. 6. diſput. 1. quæſt. 13.* pluribus relatis Diana *part. 12. tract. de conſecrat. reſolut. 53.*

l *Pallium.*] Per quod conſequitur plenitudo poteſtatis, *cap. niſi 3. de auctoritate & vſu pallij.*

5. m *In Epiſcopum.*] Quia vt ſuprà retuli, non adhærebat Philippo; ſi autem ob legitimas cauſas populus eum reſpueret, non erat conſecrandus, ne inuitæ plebi præficeretur Epiſcopus, *cap. 2. 62. diſt. cap. ſi fortè, cum aliis, 63. diſt.* Prælatus enim à ſubditis amplectendus, & optandus eſt, vt probat Benedictus Ephtenus in vita S. Benedicti, *cap. 3. num. 10.*

n *Contra formam.*] Et in appellationibus extraiudicialibus non ſufficit poſt appellationem innouare, niſi contra formam appellationis fiat, vt dixi *in cap. conſiderauimus, hoc tit.*

o *Lateranenſi.*] De quo *in cap. cùm in cunctis, §. vlt. hoc tit.*

p *Eſt probatio.*] Latè dicemus *in cap. ad noſtram, de probat.*

q *Ad nos.*] Quia agebatur de electione Archiepiſcopi, qui immediatè paret Rom. Pont. à tempore, quo Bonifacius miſſus à Zacharia fidem collapſam in his partibus inſtaurauit. Vnde ſi vtraque pars Capituli in præſenti caſu indignum eligerent, electio deuolueretur ad Papam, vt notat Franc. Florens *ad hunc tit.* in aliis verò inferioribus officiis electio deuoluitur ad immediatum ſuperiorem, *dict. cap. 7. §. vltimo, hoc titulo.*

CAPVT XXIV.

Idem *Clericis Sanctæ* [a] *Agathes.*

QVerelam dil. fil. G. tit. [b] ſancti Vitalis, nunc Presbyteri, tunc S. Mariæ in Acquiro Diaconi Cardinalis, quam [c] œconomus Eccleſiæ veſtræ, cuius idem Cardinalis erit gubernator, contra P. nunc Presbyterum, tunc verò Diaconum, ſuper Eccleſia ſancti Saluatoris, [d] quæ dicitur de Cornutis, coram bon. m. præd. n. propoſuit, ipſe nobis in minori officio [e] conſtitutis audiendam & examinandam commiſit. Petebat igitur idem œconomus, vt præfatus Petrus ab Eccleſia S. Saluatoris, quam in præiudicium Eccleſiæ veſtræ, ac iniuriam Cardinalis prædicti præſumpſerat occupare, remoueretur; cùm ipſa Eccleſia ſancti Saluatoris [f] plebano iure pertineat ad Eccleſiam ſanctæ Agathes; petens etiam penſionem XVI. denar. [g] Papien. mon. debitam Eccleſiæ ſanctæ Agathes pro Eccleſia ſancti Saluatoris, & [h] Thermis, ſibi reſtitui de nouo ſubtractam. Prædictus verò P. clericus reſpondebat, quod ipſe nullam iniuriam irrogauerat Card. nec in præiudicium Eccleſiæ ſanctæ Agathes acceperat Eccleſiam ſancti Saluatoris; cùm hæc ad illam nullo iure pertineat: nec aliquam illi debebat reddere penſionem; ſed ipſe per [i] electionem populi, quæ de antiqua conſuetudine ei pertinet, ad eundem A. Card. ſanctæ Suſannæ præſentatus, cui eadem Eccleſia ſancti Saluatoris tanquam Capella ſuo titulo in ſpiritualibus eſt ſubiecta, canonicè fuerat inſtitutus. Cumque ad ſuam aſſertionem probandam vtraque pars teſtes multoties produxiſſet, nos illos recepimus, & examinauimus diligenter, quorum depoſitionibus publicatis, diſputationem audiuimus ſuper illis: ſed antequam huiuſmodi controuerſia finem accipere potuiſſet, præfatus prædeceſſor n. debitum carnis exſoluit. Demùm vero à nobis vtraque pars cum inſtantia poſtulauit, vt cauſam ipſam decidere dignaremur. Nos igitur atteſtationibus ac inſtrumentis vtriuſque partis diligenter auditis, & pleniùs intellectis, habito fratrum noſtrorum conſilio, prædictum presbyterum ab impetitione; œconomi veſtri ſuper electione, ac inſtitutione de ſe facta in Eccleſia S. Saluatoris abſoluimus, & ſuper his præfato œconomo ſilentium duximus imponendum. Cúmque per teſtes idoneos nobis conſtiterit euidenter, quod populus quaſi in [k] poſſeſſione præſentandi clericum ad illam exiſtebat, quando prædictum clericum ad illam elegit; & eadem Eccleſia ſpectat ad titulum ſanctæ Suſannæ in ſpiritualibus pleno [l] iure, ſaluâ quæſtione ſuper iurepatronatus inter Eccleſiam veſtram, & populum S. Saluatoris; quia per teſtes omni exceptione maiores fuit liquidò comprobatum, quod penſio XVI. d. Papien. mon. fuit clericis Eccleſiæ veſtræ pro Eccleſia S. Saluatoris, ac Thermis annuatim per multa [m] tempora perſoluta, ſed de nouo ſubtracta; nos in eundem ſtatum percipiendi huiuſmodi de Eccleſia S. Saluatoris, & Thermis, Eccleſiam veſtram decreuimus reducendam, & ad ſolutionem penſionis ſubtractæ condemnauimus Presbyterum antedictum, ſalua quæſtione [n] proprietatis inter Eccleſias memoratas.

NOTÆ

NOTÆ.

1. a S. *Agathes.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 9. ex qua textum transcribo. Duplex Ecclesia Romæ dicata est S. Agathæ, alia quæ in titulum Cardinalis S. Agathæ erecta est, alia trans Tyberim, iuxta Ecclesiam S. Chrysogoni, quæ dicata fuit à Gregorio III. anno 731. hodieque est collegialis Patrum Congregationis Doctrinæ Christianæ, vt refert Muñoz *de rebus memor. Romæ, pag.* 55.

b *S. Vitialis.*] Presbyter Cardinalis, qui habebat titulum ab Ecclesia S. Vitalis, quam reparauit Sixtus IV. sed Clemens VIII. eam abstulit, concessitque Patribus Societatis Iesu.

c *Oeconomum.*] De eius officio agimus *in cap. cùm vos, de officio Ordinary.*

d *Quæ dicitur de Cornutis.*] Existimo legendum esse, *de Curte*; Ecclesia enim S. Saluatoris, vulgò *de la Corte*, est iuxta Ecclesiam S. Agathæ, de qua in nostro textu agitur, Muñoz *vbi suprà, pag.* 55.

e *Officio constitutis.*] Erat enim Innocentius temporibus Cœlestini III. Presbyter Cardinalis, vt dixi *in cap. cùm inter*, 16. *hoc tit.*

2. f *Plebano iure.*] Id est Parochiali; parochi enim dicuntur Plebani; & parochia Plebania, vt dicemus in titulo *de Parochiis*, & notauit Filesacus *in tract. de orig. Parochiarum.* Cùm ecclesia S. Agathæ esset Parochia, intendebat sibi subiectam esse Ecclesiam S. Saluatoris de la Corte.

g *Papiens.*] Quotum quilibet valet tres Lucenses: hæc moneta in vsu erat Romæ, & Mediolani.

3. h *De Thermis.*] Thermæ apud Romanos dicebantur ædificia magna habentia criptas, vbi balnea frequentabantur, & sumebantur. De his thermis, tam publicis, quàm priuatis, plura adducunt Muñoz *in antiquitat. Romæ, cap.* 16. Demsterus *ad Rosinum lib.* 1. *cap.* 14. Pancirola *lib.* 1. *variar. cap.* 50. & 52. Salmutius *ad ipsum lib.* 1. *memor. titul.* 28. Chokier *in face histor. cap.* 5. Narbona *anno* 14. *quæst.* 39. Sauatus *ad Sidonium lib.* 2. *epist.* 2. Casaubon. *in Spartianum, fol.* 54. Serlogus *tom.* 3. *in Cantica, vestigat.* 30. *sect. vnica.*

4. i *Electio.*] Ex his verbis deduci videtur, iuspatronatus longâ possessione adquiri posse, quod & suadetur *ex cap. cura, de iurepatronat.* & docuerunt Cousr. *in regula Possessor*, 2. *part.* §. 10. *num.* 2. Fachineus *lib.* 8. *controu. cap.* 24. Phebo *decisione* 213. Sed contrariam sententiam docuerunt Lambertinus, & alij, quos sequitur Balboa *in cap. ad aures, num.* 34. *de præscript.* pro cuius difficultatis solutione discrimen est constituendum inter casum, in quo laicus intendit præscriptione acquirere iuspatronatus contra Ecclesiam liberam; & casum, in quo intendit præscribere contra patronum laicum. Primo casu non potest præscribere, nisi per spatium quadraginta annorum, accedente bonâ fide, & iusto titolo, argumento textus *in cap.* 1. *de præscriptionib. lib.* 6. Secundo verò casu, cùm præscriptio procedat non contra Ecclesiam liberam, sed contra patronum, tempus ordinarium sufficit, vt docet Balboa *in dict. cap. causam, num.* 34. Nec contrarium probat præsens textus, qui procedit in consuetudine, non verò in præscriptione; quo modo etiam accipiendus est textus *in cap. generali, hoc tit. in* 6. neque etiam textus *in dict. cap. cura,* aduersatur, quem vt exponit post Lambertinum Balboa *in dict. cap. causam, num.* 37. asserit in eius specie non agi de laico acquirente iuspatronatus virtute præscriptionis; sed de clerico, qui cum titulo inualido intendebat beneficium ecclesiasticum acquirere: sed eâ sententiâ omissâ veram ipsius textus interpretationem in eius commentario assignabimus.

5. j *Oeconomi.*] Licèt enim iure ciuili attento, vt sententia legitimè proferatur domino absente, debeat proferri in procuratorem, qui per litis contestationem dominus factus est, *l. penultima, ff. iudicat. solui, l.* 1. *Cod. de sentent. & interl.* iure tamen nostro canonico, vel in personam domini, aut procuratoris potest proferri. Abbas *in præsenti*, Vulteius *de iudiciis lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 20.

k *Quasi in possessione.*] Recta cum proprietate; nam incorporalia, vt sunt iura, tangi, neque apprehendi possunt, *principio Instit. de rebus corpor.* Lucretius *lib.* 1. ibi: *Tangere autem, aut tangi nisi corpus nulla potest res.* Vnde cùm possessio sit rei detentio, & factum contineat, in rebus incorporalibus non datur vera possessio, *l.* 3. *in princip. ff. de acquirenda poss. l. si ædes* 32. *ff. de seruit. vrban. l.* 4. §. *si viam, ff. de vsucap.* datur tamen in illis quasi possessio, *l. vlt. ff. de seruit.* quæ per vsum, & aduersarij patientiam acquiritur, *l.* 3. §. *dare, ff. de vsufructu, l. si ego* 11. §. 1. *ff. de publiciana*: docent Oualdus *lib.* 20. *comment. Donelli, cap.* 1. *littera F*, Valentia *tom.* 2. *illust. tract.* 2. *cap.* 2. *in fine.*

6. l *Pleno iure.*] Cardinales enim in Ecclesiis vbi titulum habent, & in capellis illis subiectis obtinent omnimodam iurisdictionem, *cap. his, de maiorit. & obed.* Habent etiam ius conferendi omnia beneficia vacantia in prædictis Ecclesiis, absque eo, quod talis collatio subiiciatur dispositioni Bonifacij VIII. de qua *in cap. qualiter, in principio, hoc tit. lib.* 6. nec regulæ secundæ Cancellariæ, vt docent Ludouicus Gomez *in regula de triennali, quæst.* 31. Flaminius Parisius *de resignat. lib.* 7. *quæst.* 12. Cohelius *in notitia Cardin. cap.* 15. *priuilegio* 14.

7. m *Per multa tempora.*] Ex iterata enim solutione præsumitur census constitutus, itavt in futurum debeatur; & qui per triennium exegit pensionem, seu redditus census, habet ius eos exigendi in futurum, *l. cùm de in rem verso* 6. *ff. de vsuris, l. creditor* 7. *Cod. eod. tit. l.* 1. *Cod. de fideicommiss.* plura ex scholasticis adducunt Cuiacius *ad tit. Cod. ne vxor pro marito*, Gifanius *in dict. l.* 1. *Cod. de fideicommiss.* Merillus *lib.* 2. *obseru. cap.* 39. Genua *in conciliatione legum, fol.* 624. *in paruis*, Amaya *in l.* 5. *Cod. de apochis, lib.* 10. Faber *lib.* 7. *coniect. cap.* 9. Hunnius *ad Treutlerum volum.* 2. *disp.* 3. *quæst.* 13. Pacius *centuria* 4. *quæst.* 44. Schifotd. *ad Fabrum tract.* 15. *quæst.* 5. Ex practicis Cencius *de censibus* 2. *part. cap.* 2. *quæst.* 4. *art.* 6. plures coegesti à Parexa *de instrum. edit. tit.* 7. *resol.* 3. vbi late probat hanc exactionem trium annorum probandam esse per tres apochas vltimas: & nos dicemus *in cap. peruenit, de censibus.*

8. n *Proprietatis.*] Ex his verbis manifestè depromitur, in exactione census, seu pensionis dati duplex iudicium, possessorium, & petitorium; quod istè docuerunt Marescotus *lib.* 1. *variar. c.* 11. *num.* 11.

num. 11. Posthius *de manutent. obseru.* 42. *num.* 34. pluribus relatis Barbosa *in praxi exig. pensionum, q.* 1. *part.* 1. *ex num.* 22. Cencius *de censib. part.* 3. *quaest.* 2. *cap.* 2. *art.* 1. & 4. licèt contrarium teneat Auendaño *de censibus*, *cap.* 26.

COMMENTARIVM.

9. Conclusio probatur. EX hoc textu talis deducitur assertio: *Sufficit electo ad obtinendum beneficium probare eligentem esse in quasi possessione eligendi tempore electionis.* Probant textus *in cap. cùm in Ecclesia*, *cap. cùm olim*, *de causa possessionis*, *cap. consultationibus*, *de iurepatronat. cap. ex litteris* 7. *eod. tit. cap. cùm Bertoldus, versiculo Licèt*, *de re iudicata*. Consonat lex 9. *tit.* 15. *partita* 1. Illustrant Selua *de benefic.* 2. *part. quaest.* 7. Corrasius *eod. tract.* 2. *part. cap.* 5. Duarenus *de sacris lib.* 3. *cap.* 9. Garcia *de benefic. part.* 5. *cap.* 5. Couar. *in pract. cap.* 14. *num.* 2. *in regul. Possessor*, 2. *part. in initio*, *num.* 6. Cabedus *de patronatu cap.* 8. *per totum*, Lotherius *de re benef. lib.* 2. *cap.* 45. *num.* 2. Posthios *de manutent. obseru.* 32. *num.* 16. Carolus Maranta *tom.* 3. *controu. respons.* 44. *num.* 34. & *respons.* 46. *num.* 6. Noguerol. *alleg.* 18. *num.* 137. Gratianus *discept. cap.* 310. *num.* 76. alios more suo adducens Praeceptor saepius laudatus D. Franciscus Ramos *in suo memoriali proposit.* 1. *n.* 5. & 2. *n.* 4.

10. Ratio dubitandi. Sed pro ratione dubitandi sic argumentor: Licèt cùm agitur iudicio possessorio possessor manutenendus sit, tamen cùm ius resistit possessori, ita vt habeat notorium defectum tituli in proprietate, manutentio non datur: docent Paz *de tenuta*, *cap.* 2. *num.* 21. Posthius *de manut. obseru.* 42. *per totam*, Menochius *de retin. rem.* 3. *num.* 18. Mindanus *de interd.* 2. *tom. tit.* 7. Valenzuela *consil.* 58. *ex num.* 13. & *consil.* 151. *num.* 70. Barbosa *voto* 42. 49. 52. 54 & 106. sed in specie huius textus dabatur notorius defectus tituli in proprietate, quia Ius resistebat possessoribus: ergo virtute possessionis electus defendi non poterat. Probatur minor, nam laicis apertè denegatum est ius eligendi, seu conferendi beneficium ecclesiasticum, *cap. si quis deinceps*, *cap. per laicos* 16. *quaest.* 7. *cap. praeterea*, *de iurepatron.* sed possessores in praesenti laici erant, parochiani videlicet S. Saluatoris: ergo nec virtute possessionis iniustae, & contra ius electio ab illis facta defendi poterat: praecipuè nam licèt praesentatio ad fructus possessionis iurispatronatus spectet, *cap. cùm* 18. *cap. consult.* 19. *de iurepatron.* tamen iniusti possessores fructus non percipiunt, *l. nemo* 22. *de acquir. rer. dom. l. si quis liberum* 20. *ff. de prob. l.* 1. *§. vlt. ff. vti possidetis*, *l. communi* 7. *§ inter, ff. communi diuid. l.* 1. *§ sed per eum* 6. *l. cùm heredes* 23. *§ vlt. cum l. sequenti*, *ff. de acquir. possessione*, *l. improba* 7. *l. nemo* 10. *Cod. eod. tit.* Ab specie probat textus *in cap. ex insinuatione* 14 iuncta eius integra, *de iurepatron.* ergo nullo ex capite electus à laicis in nostro textu defendi poterat ratione quasi possessionis eligentium. Accedit, nam consuetudine introduci non potest, vt qui ius non habet conferendi beneficium, illud conferat, *cap. ex frequentibus*, *de institut.* igitur populus in nostra specie non potuit consuetudine acquirere ius conferendi Ecclesiam, seu beneficium ecclesiasticum.

11. Ratio decidendi. Hac difficultate minimè refragante vera est tradita assertio, cuius decisiua ratio ex eo prouenit; nam qui in possessione rei est, illius verus dominus censetur, etiamsi talis non sit, *l.* 2. & 4. *Cod. de probat. l. litibus*, *Cod. de agricolis*, *lib.* 11. & qui possidet, plenius ius habet, quàm ille, qui intendit dominus esse. Vnde maximum esse possessionis commodum, deciditur *in §. commodum*, *Instit. de interdictis*; quare praesentatus ab eo, qui est in quasi possessione praesentandi, praefertur praesentato à proprietario, vt docent Rochos de Curte *de iurepatron. verbo Competentes*, *num.* 34. Gutierrez *consilio* 4. *num.* 32. Selua *de qualitat. praelatinus*, *num.* 51. Accedit nam fructus rei possessae spectant ad bonae fidei possessorem, *l. bona fidei, ff. de acquirendo rer. dom. cap. grauis*, *de restit. spol.* sed praesentatio ad beneficia enumeratur inter fructus iurispatronatus, vt suprà probaui, & docet Laelius Mancinus *Genialium cap.* 91. ergo qui est in quasi possessione eligendi, seu praesentandi ad beneficium, potest suâ possessione vti, & ab eo praesentatus tantùm tenetur docere patronum esse in quasi possessione tempore vltimae praesentationis: haec autem quasi possessio acquiritur vnicâ praesentatione, *cap. cùm olim* 7. *de causa possessionis*; & sufficit electo ad manutentionem probare vnicam praesentationem, argumento textus *in l.* 1. *§ quod autem*, ibi: *Vel vna die, vel nocte, ff. de aqua plu.* docent Posthius *de manut. obseru.* 32. Couar. *pract. cap.* 14. *num.* 2. praecipuè vltimam, quia ad manutentionem attendimus vltimum statum possessionis, quae fuit tempore turbationis, *§. retinendae* 4 *de interdictis*, *cap. licet* 9. *de probat.* textus formalis *in cap. cùm Bertholdus* 18. *versic. Licèt, de iurepatron.* docet eximius Praeceptor D. Franciscus Ramos *dict. proposit.* 1. *num.* 6. & plura de requisitis ad probationem possessionis iurispatronatus adducunt Gonzalez *ad regul.* 8. *Glossa* 18. & *num.* 86. Viuianus *in praxi iurispatron. part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2. Garcia *de benefic.* 5. *part. cap.* 5. *num.* 67. Posthius *de manut. obseru.* 32. *num.* 2. Noguerol *allegat.* 28. Accedit, nam si cùm agitur contra electum, super proprietate lis disceptaretur, Ecclesia diu vacaret, & electionis effectus protraheretur cum magno Ecclesiae damno, *cap.* 2. *de concess. praeb. cap. oblata* 57. *in fine*, *de appellat.* Igitur rectè Coelestinus in praesenti decreuit, sufficere electo docere patronum fuisse in quasi possessione praesentandi.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, cuius maiorem concedimus, minorem autem negamus: nam licèt laici non possint conferre Ecclesiae beneficia, ex iuribus suprà citatis, tamen patroni, quia iuspatronatus habent, possunt praesentare presbyteros ad eas Ecclesias, in quibus obtinent iuspatronatus, *ex toto tit. de iurepatron.* vnde cùm in praesenti parochiani essent in quasi possessione praesentandi, & iurispatronatus in Ecclesia S. Saluatoris, ideò illis ius non resistit; immò suffragatur, *cap. generalis*, *hoc tit. lib.* 6. Fachineus *lib.* 8. *controu. cap.* 24. Neque textus *in cap. ex frequentibus*, aduersatur, qui loquitur in institutione, non verò in praesentatione. Vnde licèt ius instituendi in beneficiis ecclesiasticis, consuetudine acquiri non possit, tamen ius praesentandi consuetudine acquiri valet, vt suprà probaui: docet pro interpretatione illius textus Lotherius *dict. cap.* 45. *num.* 28. 12. Dissoluitur dubitandi ratio.

Primò superiori assertioni opponitur textus *in c.* 2. *de in integrum restit.* vbi monachi erant in quasi possessione iuris eligendi Abbatem in suo monasterio, vt docent ex eo textu Glossa *verbo inhibentes*, ex Hostiensis *num.* 22. Ioannes Andreas *n.* 28. Butrius *num.* 44. quae quasi possessio iuri communi consona erat; siquidem iure nostro cautum est, vt Abbatis electio ad congregationem, seu proprium monasterium spectet, *cap. congregatio* 43. 16. *quaest.* 7. *cap. Abbas* 2. *cap. Abbatem* 3. 28. *quaest.* 2. & tamen in *dict.* 13. Intelligitur cap. 2. de in integr. restit.

dict. cap. 2. deciditur, electionem celebratam à monachis non esse confirmandam, & electus appellatur intrusus: igitur quia non sufficit electu docere eligentem esse in quasi possessione eligendi. Pro huius textus interpretatione varij casus sunt distinguendi. Primus est cùm lis agitatur super proprietate, & vnus est in possessione eligendi; & tunc etiam lite motâ possessor potest eligere virtute quasi possessionis; quo casu procedit noster textus. Secundus consideratur cùm lis disceptatur super possessione, & ambo intendunt in possessione esse, nec apparet vter ex illis possideat; & tunc neuter eligere potest, sed si periculum sit scandali, vel rixæ, sequestranda est possessio, & ne diu Ecclesia vacet, eligere interim Episcopus potest, *cap. quoniam 3. de iurepatron.* vbi plura August. Beroius. Tertius casus euenire potest cùm iudicium possessoriũ intéditur, sed constat vnum esse in possessione; & tunc etiam lite pendente potest vti sua possessione, *cap. 1. vt lite pendente.* Nec quolibet prætextu possessio sequestranda est, argumento *ex l. vlt. ff. de officio procurat. Cæsaris, l. illicitas 6. §. ne potentiores, ff. de officio Præfecti:* pluribus relatis docent Posthius *de manutentione obseru. 75. n. 16.* Castillo *lib. 8. de alimentis, c. 13. n. 17.* Quibus suppositis textus *in d. cap. 2.* procedit secundo casu, cùm lis vertitur super possessione, nec apparet vter ex contendentibus in possessione sit; tunc enim electio ab vno celebrata, nec confirmanda est, ne præiudicium colliriganti generetur, si approbetur aduersarij electio: sed appellatur intrusus in eo textu electus à monachis, non à R. Pontifice, sed ab alio collitigante. Alia pro illius textus interpretatione in eius commentario adducemus.

14. INTELLIGITVR CAP. EX LITTERIS, DE IVREPATRON.

Secundò opponitur textus *in cap. ex litteris 7. de iurepatron.* vbi deciditur præsentatum à bonæ fidei possessore, lite secutâ super proprietate instituendum non esse à superiore. Ex quo textu deducit Augustinus Beroius *ibi, & in cap. quoniam 3. de iurepatron.* præsentatum à Patrono, sed non institutum, postea instituendum non esse: igitur non sufficit electo docere eligentem esse in quasi possessione eligendi. Cui difficultati vt satisfaciam, sciendum est, nostri textus decisionem procedere, etsi controuersia mora sit super proprietate post electionem, vel præsentationem factam ab eo, qui est in quasi possessione eligendi, vt docent Rochus de Curte *de iurepatron. verbo Competens, num. 23.* Gutierrez *lib. 3 practic. quæst. 42. num 41.* ex sæpius reperita ratione, quia videlicet fructus rei possessæ ad possessorem spectant. Similiter noster textus procedit, si lis moueatur super proprietate ante electionem, vel præsentationem; nam etiam tunc potest possessor vti sua possessione, lite etiam pendente super proprietate, nec debet possessor priuari commodo suæ possessionis, nec eius fructibus, *cap. volumus 2. 16. q. 2. c. cùm verissimum 6. versiculo Nos igitur, de institut. cap. 1. vt lite pendente, cap. vel Episcopus 28. de præb. lib. 6. l. final. C. si per vim vel alio modo,* iunctis traditis à Glossa *verbo Deferre crucem, in d. c. 1. vt lite pendente:* & huiusmodi electio est confirmanda à superiore, quia cùm legitimè sit facta, iustè postulat confirmationem, *cap. illud,* vbi glossa *verbo Debeant, de iurepatron.* licèt contrariam sententiam, videlicet pendente iudicio petitorio præsentatum non esse instituendum, defendant Glossa *in d. c. illud 2. de in integ. restit.* vbi Imola *n. 19.* Abbas *n. 22.* moti ex eo, quod possessor etiam bonæ fidei tenetur restituere omnes fructus post motam litem perceptos, *l. certum 22. C. de rei vindicatione:* sed si possessor non possit eos restituere, non debet illos percipere: vnde aiunt, quod cùm electus est institutus, non potest postea remoueri, *cap. consultationibus 19. versiculo remoueri, de iurepatron.* igitur à possessore non debet confirmari. Sed huic fundamento respondetur, regulam textus *in d. l. certum,* habere locum in fructibus, quibus possessor locupletatur; non verò in fructibus honoris, quibus possessor locupletior nõ fit, quales sunt electio, seu præsentatio: nam his fructibus, etiam lite mota, sine restituendi obligatione fruitur possessor, *d. c. 1. vt lite pendente:* docet Gutierrez *d. q. 42. n. 42.* nec tunc obstat textus *in d. c. ex literis,* cui, omissis traditis à Beroio, respondendum est, in specie illius textus præsentationem non fuisse factam à possessore iurispatronatus, sed ab eo, qui intendebat ius præsentandi sibi competere, vt colligitur ex versiculo, *vel antequam;* & ideò post litem motam institutionem fieri non debere, nec electum vlla possessione eligentis defendi valere.

15. EXPONITVR CAP. CVM BERTOLDVS, DE RE IVDIC.

Tertiò aduersatur textus *in c. cùm Bertoldus 18. de re iudicata,* vbi non sufficit clerico electo docere eligentem esse in possessione præsentandi: ergo nec in nostro textu sufficere debebat electo probare quasi possessionem eligentis. Huic difficultati variis modis satisfacere intendunt August. Beroius *in d. c. ex litteris,* Duarenus & alij relati à Sahagun *in c. finali, n. 59. versic. qua ratione, de sequestrat. possessionis,* quibus illa plausibilior interpretatio visa fuit, videlicet, creditoribus præsentationem non fuisse admissam in specie, quia quamuis creditor bona fide possidere videatur pignus, *l. quicumque 13. §. interdum, ff. de publiciana, l. si seruus 22. §. si quando, ff. de pignoratitia;* tamen non possidet affectu domini, sed pro domino, *l. pignori 15. ff. de vsucap.* Sed omissâ eâ solutione, quæ supponit ad creditorem non spectare iuspatronatus, & per consequens ius præsentandi (quod an verum sit, disputat Balboa *in d. cap. cùm Bertoldus*) alij respondent in eo textu creditorem non posse præsentare, quia dominus pignoris sibi reseruauerat iuspatronatus; quam solutionem licèt diuinatoriam esse asserat Balboa in eo textu, euincunt verba integræ ibi: *Dominus fundi asserens, quod sibi retinuerat iuspatronatus expresè cùm fundum obligauerat.* Quare virtute huius reseruationis ad debitorem spectabat iuspatronatus. Sed licèt hæc solutio admitti possit, tamen pro adductæ difficultatis solutione responderi posse existimo, in eo textu electum à creditore in beneficio, illud non retinere, quia licèt creditor pignus possideat, & per consequens iuspatronatus in ipsum translatum censeatur, quasi possessionem tamen præsentandi translatam non credi; quia talis quasi possessio præsentandi solùm translata censetur per vsum præsentationis effectum sortiræ, argumento textus *in l. cùm heredes 23. ff. de acquir. possessione, l. 1. §. Scæuola, ff. si is qui testam.* Docent Viuianus *in praxi iurispatron. lib. 5. cap. 2. num. 16. & decisione 43. per totam,* Lotherius *de re benef. tom. 1. lib. 2. q. 11. num. 15.* Posthius *de manut. obseru. 65. num. 32.* Barbosa *de iure eccles. lib. 3. cap. 12. num. 39.* doctissimus D. Franciscus Ramos *d. proposit. 1. num. 14.* Vnde cùm creditor nunquam fuisset in quasi possessione præsentandi, ideò præsentatus ab eo non habet possessionem quam doceat, & cuius ratione defendi possit.

CAPVT XXV.

Idem.

CVm [a] Vvintoniensis Ecclesia Pastore vacaret, Archidiaconus eum fautoribus suis [b] Salcsbrien. Decanum: Prior autem, & complices eius [c] Præcentorem Lincon. in Episcoqum elegerunt. *Et infrà*:. Licèt igitur omnes in communi de facienda electione tractauerint, quia tamen nequiuerunt esse concordes, infecto negotio ad nos habuere recursum: & ij quidem, qui Præcentorem elegerant, asserebant, quod illi qui Decanum elegerant, erant eligendi potestate priuati, pro illa maximè causa, quòd hominem non legitimè [d] natum scienter eligere præsumpserunt; vnde secundùm Lateran. Concilium, & eligendi hac vice perdiderant potestatem, & per triennium ecclesiasticis beneficiis [e] carere debebant: suppliciter postulantes, vt super hoc interloqui dignaremur. Illi verò taliter respondebant, quòd licèt is, quem elegerant, fuisset minùs legitimè natus, per gratiam tamen Ap. Sed. legitimari [f] promeruit, & hoc asserebant se legitimè probaturos. Nos ergo attendentes, quod isti post primam electionem [g] admiserant illos ad celebrandum secundam, & quod decretum Concilij memorati decernit huiusmodi præsumptores vna vice duntaxat eligendi potestate priuatos; quoniam electio, quam coram nobis celebrare volebant, non iam secunda, sed tertia concurrebat, ad eligendum illos censuimus admittendos.

NOTÆ.

a VVinton.] De Vvintoniensi Ecclesia egi *in cap. cæterum, 3. de rescriptis.*

1. b *Salesbrien.*] Legendum est *Sarisberiensem:* Sarisberiensis Ecclesia est suffraganea Archiepiscopi Cantuariensis in Anglia, de qua Polydorus Vergilius *lib. 1. historia Angliæ, fol. 85.*

c *Præcentorem Lincon.*] De hoc Præcentore, & Ecclesia Lincon. aliqua adduxi *in cap. ad aures 8. de rescriptis.*

2. d *Non legitimè natum.*] Sed quare si illegitimus erat, ad dignitatem Præcentoris eligi potuit, cùm illegitimis aditus ad dignitates præcludatur, *cap. final. de filiis presbyter. cap. innotuit 20. hoc titulo.* Sed respondetur, Præcentorem non fuisse illegitimum, sed alium in prima electione electum, defectum natalium pati; & ideò eius electione cassata, ad electionem Præcentoris secundam processisse Canonicos.

3. e *Beneficiis carere.*] Non tamen ex eo qood suspensus esset, per consequens priuatos erat eligendi facultate; necesse enim fuit, vt id exprimeretur in dicto Concilio Lateranensi, relato *in cap. cùm in cunctis 7. §. finali*, & *in cap. quisquis, hoc tit.* ibi: *Ab officiis, & beneficiis penitus suspendantur, eligendi tunc potestate priuati.* Iam post Gibalinum *de censuris pag. 344.* notaui *in dicto §. finali.*

f *Promeruit.*] Pontifex potest illegitimè natos legitimare, & habiles reddere ad beneficia ecclesiastica, *c. per venerabilem*, vbi latè illustrabo, *qui filij sint legitimi.* 4.

g *Admiserant illos.*] Non tamen inde electio irritabitur; nam admittentes ad electioœm inhabiles in nostra specie ad eam procedere valent, cùm inhabiles non ob censuram inhabilitatem contraxerint, sed potius in fauorem aliorum in eam inciderint; & tunc etsi inhabiles admittantur, non ideò electio cassabitur: quod discrimen inter inhabilitatem ex prædicto Concilio Lateranen. prouenientem, & alias agnouit, & nostrum textum latè interpretatur Suarez *de censur. disp. 4. sect. 2. per totam.* 5.

In hoc textu explicatur decisio Concilij Lateranensis relata *in dict. cap. 7. §. final.* quâ decidirur, eligentes indignum priuari facultate eligendi: in præsenti illa decisio exponitur, ita vt procedat in prima dumtaxat electione, non verò in vlterioribus: itaque eligens indignum iuxta prædictum Concilij Lateranensis decretum, priuatur facultate eligendi in alia electione, non verò in tertia, aut sequentibus. Quæ huc spectant repetenda sunt ex traditis *in dict. §. finali.* 6.

CAPVT XXVI.

Idem *Arnoldo Abbati Cisterc. Rodulpho & Petro monachis* [a] *Fontis Frigidi*, [b] *Inquisitoribus.*

PEr inquisitionem, quam de mandato nostro fecistis, super statu Episcopatus, & [c] Episcopi [d] Tolosani, perspicaciter intelleximus, quod [e] Mascaron Cancellarius iuratus asserit se sciuisse pro certo, [f] Raymundum [g] olim Tolosanum Episcopum, & amicos ipsius ante suam electionem habuisse colloquium cum quibusdam Canonicis nominatim expressis, eosque solicitasse [h] precibus, vt ipsum eligerent

in

in Episcopum; seque vidisse pariter, & audisse, quando prædictus Episcopus existens in domo S. Petri de Coquinis, recognouit in quorumdam Canonicorum præsentia, se Canonicis illis, qui aduersati fuerant suæ primæ electioni, iuramentum in domo Actonis de Montibus præstitisse: credens pro certo, quod iuramentum illud illicitè fuerit factum, vt idem Raymundus eligeretur [l] ex pacto; & quod ipse M. post ipsius electionem cassatam, domum Episcopalem eius nomine detinebat, recipiens quosdam redditus & prouentus, quos de ipsius conscientia & consensu in eiusdem negotiis expendebat. Cùm igitur talem scienter in Episcopum eligendo, sicut ipse suo iuramento firmauit, ecclesiasticis beneficiis reddiderit se [k] indignum, graue gerimus, & molestum, quod dil. fil. Tolosano Præposito in Episcopum communiter electo, idem Mascaron in Præpositum dicitur constitutus. Quocirca disc. v. per Ap. s. m. quat. eundem Mascaronem ab officio Præpositura penitus [l] amouentes, faciatis virum idoneum ad officium illud assumi.

NOTÆ.

1. a *Fontis frigidi.*] Ita restituenda est inscriptio huius textus ex epistola Innocentij III. edita ab Illustrissimo Manrique *tom. 3. annal. Cisterc. anno* 1205. *cap.* 3. quæ ferè per eadem verba reperitur in tertia collectione, *sub hoc titulo, cap.* 11. De Abbate Cistercij nonnulla notaui *in cap. cùm ordinem 6. de rescriptis.* Monasterium autem Fontis frigidi est Ordinis Cisterciensis, in diœcesi Narbonensi, quondam sub regula D. Benedicti fundatum, sed tempore D. Bernardi eius Ordini vnitum, vt plura de eo adducentes tradunt Fratres Sammar. *tom.* 4. *Galliæ Christian. fol.* 432. Manrique *anno* 1147. *capit.* 19. Eius monasterij etiam mentio fit *in cap. litteras, de supplenda negligentia, capit. cùm dilecti, de accusat.*

2. b *Inquisitoribus.*] in tertia collectione legitur *Legatis*; sed omnia rectè conueniunt, si animaduertamus, Arnaldum Abbatem Cisterciensem, & Petrum de Castronouo Legatos Sedis Apostolicæ missos fuisse ab Innocentio III. ad conuersionem hæreticorum Albigensium, qui infestabant totam Galliam, vt refert Spondanus post Baronium *anno* 1208. *numero* 4. Ipsis etiam commisit Pontifex inquisitionem, & visitationem Ecclesiæ Tolosanæ cum omnimoda iurisdictione, vt refert Manrique *dict. capit.* 3. Vnde si primam legationem attendamus, rectè illis sub nomine Inquisitorum rescribit; nam omni tempore iudices contra hæreticos deputati, Inquisitores dicti fuerunt, *l.* 9. *Cod. Theodos. de hæreticis*, ibi: *Sublimitas itaque tua det Inquisitores.* Similia verba reperiuntur *in l.* 13. *in fine, l.* 15. 31. 32. 35. & 52. *eodem Cod. & titulo.* Si verò secundam commissionem, hoc est visitationem Ecclesiæ Tolosanæ consideremus, rectè Legati appellantur. Non omittam Spondanum *vbi supra*, asseruisse, hunc Petrum de Castronouo fuisse primum Inquisitorem, & huius S. Officij fundatorem, etsi aliter repetant eius originem Prateolus *lib.* 4. *sua historia*, Hieronym. Roman. *lib.* 5. *de republ. Christ.* Sed certum est, tempore Innocentij III. quo impiis erroribus, & blasphemiis Albigensium tota ferè Gallia infecta erat, initium habuisse hoc semper miris laudibus extollendum S. Inquisitionis officium. Innocentius enim III. prædictum Petrum de Castronouo, & alios duodecim Abbates ex familia D. Bernardi, virtute & doctrinâ præclaros, per vniuersam Galliam misit, vt Albigensium errores disputationibus, & concionibus refellerent ac damnarent. Etiam eo tempore S. Dominicus cùm Albigenses disputationibus refellere, conuincereque intenderet, & agnouisset eorum perfidiam, ac pertinaciam in dies crescere, instanter petiit ab Innocentio III. vt debitis pœnis ipsi hæretici afficerentur; quod cùm Pontifex concessisset, initium habuit S. Inquisitionis officium, constituto primo generali Inquisitore B. Dominico, vt expressè refertur in constitutione Sixti V. & referunt Peña *in* 3. *part. Directory, commentario* 32. Lucius Marinus Siculus *in sua hist. Hisp.* Ioannes Marieta *part.* 2. *lib.* 7. *capit.* 11. Ludouicus Sousa *in histor. S. Dominici, cap.* 3. Fragoso *part.* 2. *de regim. Christ. reipub. lib.* 5. *disput.* 13. §. 4. plutibus relatis Paramus *lib.* 2. *de orig. S. Inquisit. cap.* 1. Licèt enim prædicti Abbates missi fuissent ab Innocentio III. vt hæreticos disputationibus, & in concionibus refellerent, conuincerentque; tamen vt debitis pœnis, & ordine iudiciario eos compescerer, primus S. Dominicus constitutus fuit Inquisitor generalis, vt referunt proximè laudati, licèt variis rationibus & authoritatibus pro suis Cisterciensibus pugnet Manrique *dict. tertio tomo, anno* 1204. *cap.* 3. *per totum.* De origine ipsius Inquisitionis apud nos, & Lusitanos agunt Fragoso *dict. disput.* 13. §. 5. *per totum*; Paramus *dict. lib.* 2. *cap.* 2. Solorzanus *tom.* 2. *de iure Ind. lib.* 3. *cap.* 24. & sigillatim de omnibus tribunalibus agens Tamaius à Salazar *in martyrol. Hispan. die* 28. *Aprilis.*

c *Episcopi.*] An Raymundi de Rabastens; 3.
an verò Fulcandri eius antecessoris, adhuc apud historicos sub lite est. Auctores Comitatus Tolosani visitationem non tam in Raymundum, quàm in Fulcandrum factam referunt, cum eius inscitiâ ac desidiâ Albigensium pestis in Comitatum Tolosanum ingrueret. Guillelmus de Podio *cap.* 6. *chronici*, ait: *Anno* 1205. *non erat excusabilis Fulcander, quod hæreticos multùm radicatos in terra sine aduersantium sibi voluntate poterat extirpare: neque erat ad excusationem sui sufficiens, qui etsi non posset, alia ad hoc saltem sufficientia multa habere consilia, & auxilia potuisset.* Sed in Raymundum simoniacè electum, & Albigensium fautorem, visitationem decretam, & inquisitionem factam fuisse, constat ex præsentis textus serie, & probatnt Fratres Sammar. *tom.* 1. *Galliæ Christian. fol.* 686.

d *Tolosan.*

4. d *Tolosana.*] Tolosa Galliæ Narbonensis vrbs antiquissima, vt celebris recensetur à Cæsare *lib.* 8. *cap.* 5. Mela *lib.* 2. *cap.* 5. Suetonio *in Vitellio cap. vltimo*, Iustino *lib.* 32. Strabone *lib.* 4. Ptolomeo *lib.* 2. *cap.* 10. Iacet ad Garumnam fluuium, cuius originem, & progressum latè prosequuntur Fratres Sammart. *tom.* 1. *Galliæ Christ. fol.* 671. adhuc temporibus Innocentij III. Episcopali tantùm Cathedrâ decorabatur, & suffraganea erat Archiepiscopi Narbonensis; postea tamen Ioannes XXII. anno 1317. translato Archiepiscopatu Narbonensi in Tolosanam Ecclesiam, iure metropolitico eam decorauit, vt constat ex extrauaganti *Saluator*, ipsius Ioannis XXII. *de præbendis.* Docent Chenu *in serie Præsulum Tolosan.* Franciscus Hallierius *de hierarch. fol.* 633. Nec hanc euertit sententiam, & nostrum textum oppugnat in illis verbis, *Episcopatu & Episcopi*, quædam subscriptio Concilij Aurelianensis 1. celebrati anno 511. temporibus Hormisdæ Pontificis, vbi subscribit Leontius eius Ecclesiæ Præsul, hoc modo, *Leontius Episcopus Tolosana Metropolis*: ergo tam ante tempora nostri Innocentij Tolosana Ecclesia, vt Metropolis honorabatur. Hac inscriptione decepti Papirius Masonius, & Chenu *vbi supra*, existimarunt iam temporibus Concilij Aurelianensis primi Ecclesiam Tolosanam Metropolitanam Galliæ Narbonensis esse; sed eorum sententia facilè refellitur ex nostro textu, & dicta extrauaganti *Saluator*: quare eâ sententiâ omissâ, & superiore retentâ, dicendum est, prædictam subscriptionem falsò, & vitiosè irrepisse in quibusdam codicibus, cùm in correctis & castigatis à Iacobo Sirmundo ita legatur, *Leontius Episcopus Elusana Metropolis*: quod mendum satis probatur ex Concilio Agathensi 1. celebrato anno 506. vbi reperitur subscripsisse Clarum Episcopum Elosæ Metropolis, Heradianum Episcopum Tolosanæ ciuitatis: & in Concilio Matiscon. 2. congregato anno 585. mentio fit Magnolphi Episcopi Tolosani; vnde verum est, nostri Innocentij temporibus Ecclesiam Tolosanam tantùm Episcopum obtinuisse.

5. e *Mascaron.*] Mascarium legendum esse, suadetur ex traditis à Chenu *in serie Archiepiscop. Tolosan.* vbi asserit, Hugonem Mascarium eam Ecclesiam rexisse; & de eo agi in nostro capite *per inquisitionem*: sed temporum series huic sententiæ repugnat; anno enim 1201. Raymundus tertius depositus fuit ab Episcopatu Tolosano, aut illi sponte renunciauit, de quo in hoc textu, cùm iam in eius electione suffragium præstitisset, vt ex nostro textu constat: sed Hugo Mascarius Episcopus Tolosanus obiit anno 1296. vt refert ipse Chenu: igitur nullo modo potuit idem esse prædictus Mascarius, ac Mascaron, de quo in præsenti, cùm ferè impossibile esset, vt Mascaron, qui in sacris constitutus erat Ordinibus per annum 1200. peruenisset ad annum 1296. & sic plusquam per 124. annos vitam protraxisset.

f *Raymundum.*] Tertium huius nominis, de quo Guillelmus de Podio *in chron. cap.* 6. *Defuncto autem Domino Fulcandro Episcopo anno circiter* 1201. *eligitur in Episcopum Raymundus Archidiaconus Agenensis; sed quia se infestauit ab initio vitio simoniæ, benedictione caruit in fine: ipse tandem ab Episcopatu per Sedem Apostolicam ad depositionem fuit condemnatus.* Petrus Vallis Sarnensis *histor. Albig. capit.* 9. 6.

g *Olim Episcopus.*] Iam enim per annum 1201. depositus fuerat ab Episcopatu, siue voluntaria cessione, sententiam depositionis metuens, ipsi renunciauit, vt refert Manrique *dict. anno* 1205. *cap.* 3. *num.* 3. quare temporibus huius decretalis epistolæ, quæ missa fuit 2. nonas Iulij anni 1205. iam Tolosanam regebat Ecclesiam Fulco, vir apprimè doctus, & sanctus, de quo plura Chenu & Manrique *vbi proximè*, Guillelmus *in tractatu de Fratre Petro de Castronouo*, ibi: *Cum igitur terra ipsa, scilicet Tolosana, apud Sedem Apostolicam, sicut hæreticâ prauitate, quam rapinâ mirabili, & inæstimabili infamiâ laboraret; iisdem temporibus missus est Legatus à Summo Pontifice Frater Petrus de Castronouo, Ordinis Cisterciensis, vir prouidus & discretus, cui & Magister Rodulphus persona litterata, & multùm honesta adiectus est collega, qui Comitem Tolosanum ad expellendos hæreticos, ac raptarios de terra sua, & pacem conseruandam monuerunt, & adstrinxerunt etiam iuramento; factumque est eodem tempore, quod Deo inspirante, venerabilis, & religiosus vir Dominus Fulco Abbas Floresiæ, siue Toroneti, Ordinis Cisterciensis, eligitur in Episcopum Tolosanum; cuius promotionem cùm audiuit dictus Legatus, qui optimè eum nouerat, vt iacebat in lecto infirmus, eleuatis manibus in cœlum, gratias egit Deo, quod de tali persona prouidisset Ecclesiæ Tolosanæ.*

h *Precibus.*] Vnde reddebatur indignus, *cap. in scripturis*, *cap. qui Episcopatum* 8. *quæstion.* 1. post Glossam in nostro textu notant Abbas, & Syluester. An verò liceat Episcopatum optare, variis conclusionibus adductis resoluunt D. Thomas 2. 2. *quæst.* 185. *artic.* 1. Pellizarius *tract.* 9. *cap.* 1. *quæst.* 12. Peyrinis *de Prælato quæst.* 1. *cap.* 6. *numero* 4. Tamburinus *tom.* 1. *disputat.* 10. *quæsito* 1. Garcia *tom.* 2. *politica*, *tractatu* 19. *difficult.* 4. *dub.* 1. Espenceus *lib.* 3. *digress.* Barbosa *de potest. Episcopi*, 1. *part. tit.* 1. *glossa* 4. 7.

i *Ex pacto.*] Quod procul ab electionibus abesse debet, *cap. finali*, *de pactis*.

k *Indignum.*] *Cap. cùm in cunctis* 7. §. *vlt. hoc tit.* vbi quæ ad hunc textum spectant, adduxi.

l *Amouentes.*] In hac parte difficilis valdè est hic textus; nam certum iuris principium est, crimen testi per viam exceptionis obiectum, ipsum reiicere à testimonio, non verò illum puniri pœna ordinariâ ipsius delicti, *cap.* 1. *de except. cap.* 2. *vers. Verùm*, *de ordin. cogn. l. Lucius*, *ff. de his qui notantur infam. l. final. titulo primo*, *partit.* 7. Cuius ratio traditur *in dict. cap.* 2. & in eo consistit, quod sine legitimo accusatore nemo debet pœnâ ordinariâ puniri, *cap. de manifesta* 7. *quæstione* 1. *cap.* 1. *de accusat.* & iudex iuxta formam petitionis actoris debet sententiam proferre, siue ciuiliter, siue criminaliter agatur, *cap. qualiter*, *el* 2. *de accusat. cap. licet*, *de simonia*: sed vbi crimen obiicitur testi per viam exceptionis, nulla interuenit accusatio; igitur testis in nostra specie non poterat ob crimen obiectum pœnâ ordinariâ puniri. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo, etiam testem puniri posse pœnâ ordinariâ, quando crimen quod obiectum fuit, tangebat, vel concernebat negotium principales 8.

quo

quo in casu non solùm à testimonio repellitur, verùm etiam punitur, vt *in dict. cap. 1.* docent Glossa finalis, Hostiensis, Ioannes Andreas, Panorm. Cuiacius, Felinus, & Decius. Ratio est, quia cùm crimen testi obiectum tangit, & inuoluitur in negotio principali, illius accessorium creditur & accessoriè in petitionem deductum, vnde in eadem instantia puniri valet; nam de connexis, & accessoriis idem iudicium est, *cap. translatio, de constit. cap. quantò, de iudiciis, l. qua religionis, ff. de rei vind.* Vnde enim in hoc textu Mascaron à iudicibus delegatis examinatus, confessus esset, se simoniacè Raymundum in Episcopum elegisse, priuatur beneficio obtento, quia eius delictum ad principale negotium pertinebat. Innocentius enim III. commiserat iudicibus delegatis inquisitionem in Ecclesia Tolosana, tam in capite, quàm in membris, cum omni iurisdictione, vt ex integra relata constat; quà etiam animaduersione intelligendi sunt textus *in cap. cum super, de confessis, l. 2. §. si publico, ff. ad legem Iuliam de adulteriis.*

CAPVT XXVII.

Idem *A. Priori S. Frigidiani, G. & G. Canonicis* [a] *Lucanen.*

CVm causam, quæ inter Presbyterum Bonum, & Brunum Canonicum Ecclesiæ S. P. Lucan. vertitur, super eo, quod dictus Presbyter Bonus à maiori parte Canonicorum eiusdem Ecclesiæ, prædicto Bruno, & quodam alio contradicentibus in [b] Priorem, sicut dicitur, est electus, olim vobis duximus committendam; vos, sicut ex litteris vestris accepimus, partes citare curastis, vt iuxta mandatum nostrum causam ipsam sine possetis canonico terminare. Cumque essent in vestra præsentia constitutæ, dictus Presbyter Bonus cum instantia postulabat, vt electionem de se factam auctoritate curaretis Apostolica confirmare. Sed præfatus Brunus è contrario respondebat, illum non esse dignum regimine Prioratus, crimen obiiciens ei simoniæ, quodque ipsius electio non erat canonicè celebrata: & quia professus non erat, ipsum asserebat meritò repellendum. Verùm cùm de simonia nil fuisset probatum, nec aliquid contra modum electionis ostensum, mouit vos vehementer ipsius Ecclesiæ priuilegium, in quo continebatur expressum, vt nullus qualibet subreptionis astutiâ præponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilij sanioris, secundùm Dei timorem, & B. Augustini [c] regulam prouiderint eligendum. Vnde quamuis multi Priores continuè vnus post alium in ipsa Ecclesia per multa & longa [d] tempora fuerint non professi; quòd tamen præfatus Presbyter Bonus non est professus obseruantiam regularem, dubitatis, & meritò, nobis inconsultis procedere contra [e] priuilegium Sed. Apost. concessum Ecclesiæ memoratæ. Quia verò debemus attendere non solùm quod modò factum sit, sed quid sit potiùs faciendum; consultationi vestræ taliter respondemos, quod cùm secundum legem diuinam non sit in boue arandum & asino, nec quisquam debeat vestem induere de lana, linoque contextam; electionem prædictam sublato cuiuscunque appellationis obstaculo irritetis, & compellatis præfatum Presbyterum, aliosque clericos non professos, vt vel B. Augustini regulam in eadem Ecclesia constitutam profiteantur, & seruent; aut ipsam Ecclesiam omnino [f] dimittant.

NOTÆ.

1. a *LVcanensi.*] Luca Etruriæ ciuitas propè Lunenses montes sita est: eius meminerunt Ptolomeus, Plinius, Cicero, & alij relati ab Vghellio *tom. 1. Italia sacra, pag. 839.* In ea ciuitate vltra Ecclesiam Cathedralem, cuius mentio fit *in cap. Pisanis 19. de restit. spol. cap. cum olim 18. de præscript. cap. 3. de sortilegiis*, vbi notauit Cironius, est alia Ecclesia Canonicorum regularium extra muros, quam exterit S. Frigidianus Episcopus ipsius ciuitatis, vbi cum suis Canonicis regularibus degebat, à quo Canonici dicti sunt Frigidionarij, non Frisionarij, vt voluit Barbosa *in rubrica de statu monachor. & lib. 1. iuris Eccles. cap. 41. num. 150.* Plura de hac Ecclesia regulari tradit Gabriel Pennotus *lib. 3. historia Canonic. regular. cap. 41. & lib. 2. cap. 45.* Huius ergo Ecclesiæ Priori missæ sunt quamplures epistolæ decretales, adductæ à Pennoto *dict. lib. 3. cap. 41.* Inter quas præcipua est nostra, & textus *in cap. super his, de testib. cogendis.*

2. b *In Priorem est electus.*] Huiusmodi Prioratus electio spectat ad canonicos maioris Ecclesiæ Lucanensis, vt constat ex bulla Gelasij, quam refert Vghellius *vbi suprà, pag. 875.*

3. c *Regulam B. Augustini.*] Notum est, B. Augustinum non solùm ordinem eremiticum instituisse, verùm & Canonicorum regularium instituisse ordinem, vt pluribus relatis docent Marquez *in origine Fratrum eremi, cap. 5. §. 2.* Pennotus *integro lib. histor. canonic. regul.* hanc D. Augustini regulam profitentur dicti Canonici Lucanenses, vt refert Pennotus *dictis in locis.*

4. d *Longa tempora.*] Quæ consuetudo, seu potiùs corruptela non admittitur, *cap. ad nostram, de consuet.* & nos probauimus *in cap. monasterium, hoc titulo*, vbi huius textus commentarium dedimus.

5. e *Priuilegium.*] Sed ad quid hoc priuilegio opus est, cùm statutum iure communi reperiatur, ut

ne non professus eligatur in Prælatum Regularem, *cap. Abbatem* 18. *quæst.2.dist.cap.cùm monasterium.* Huic difficultati respondet Cironios *in cap.3. de elect. in 5. collect.* priuilegium hoc imperratum fuisse, quia quod priuilegio cautum est, & singulariter conceditur, plus timeti solet, & diligentiùs obseruari, *cap. quamquam* 23. *dist.cap.in omnibus, de consecr. dist.5. l.sicut certo, ff.commodati.* Sed existimo aliam esse rationem huius prioilegij; nam cùm electio Prioris Lucanensis ad Canonicos maioris Ecclesiæ spectatet, vt suprà dixi, volebant ex suo Capitulo Priorem eligere, ex ratione textus *in cap.1.hoc tit.* quare necessarium fuit priuilegium, vt Canooici maioris Ecclesiæ de Capitulo Ecclesiæ Lucaneosis Priorem eligerent.

f *Dimittant.*] *Cap.3. de electione*, in quinta compilatione, ibi: *Ad relinquendum monasterium, vel ad faciendam professionem, vt debent, monitione præmissâ, per censuras ecclesiasticas appellatione remotâ compellendos.*

CAPVT XXVIII.

Idem [a] *I. tit. Sancti* [b] *Steph. in Cælio monte Presbytero Card. Ap. Sed. Legato.*

QVod sicut ex litteris tuis. *Et infrà*: Nos igitur litterarum tuarum tenore diligenter inspecto, sex in eis perspeximus contineri, quorum tria contra prædictum [c] Armacan. electum, & alia tria contra eius [d] electionem facere videbantur. Primum nominatio facta de tribus, quam ex litteris tuis aliquotiens electionem appellas; contra quam, si electio verè fuit, antequam cassaretur, non debuerat aliquid [e] attentari. Secundum appellatio interposita, quæ si legitima fuit, sequentem electionem penitus impediuit. Tertium, quoniam [f] Miden. Episcopus, & Abbas [g] Mellisontis, qui interesse debuerant, ad electionem minimè conuenerunt: vnde si contempti fuerunt, vel ambo, vel alter, plus eorum contemptus, quàm multorum contradictio electionem prædictam debuit impedire. Quartum quia præfatus Abbas sic electus, ante confirmationem obtentam [h] administrare præsumpsit. Quintum, quia in die consecrationis suæ Ordines celebrauit, cùm nundum pallium obtineret. Sextum dilapidatio, quia tabulam argenteam alienare minimè formidauit. Verùm cùm ad primam electionem, quæ facta de tribus, dicenda videtur potiùs nominatio, non nisi quatuor de omnibus, ad quos electio pertinebat, videlicet duo suffragan. Ecclesiæ Armacanæ, & prædictus Abbas Mellisontis, & Archidiaconus Armacanus conuenerant, & ex illa tali nominatione nihil iuris acquisitum fuerit nominatis, licitè procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam, præsertim in Ecclesia Armacana, cùm iuxta canonicas institutiones, si fieri potest, in Cathedrali Ecclesia electio debeat celebrari. Nec talis appellatio interposita electionem illam potuit impedire, cùm in ea nihil attentatum fuerit in præiudicium Regiæ dignitatis, quòd non simpliciter nominatio, sed solenniùs electio debet [i] Principi præsentari, vt postulato præstet assensum, etsi secus aliquando per vsurpationem aliqui faciant abusiuè. Si autem præfati Miden. Episcopus, & Abbas Mellisontis non contempti fuerant, sed ad electionem vocati, si tamen sine periculo potuerunt conuocari, sine nequiuerint, siue noluerint ad electionem celebrandam accedere, ipsorum absentia electionem non potuit impedire. Quoniam si ad locum illum inter Hibernenses securè non poterant proficisci, nec cæteri ad alium locum inter Anglicos tutè poterant conuenire, propter, quod tibi super hoc credimus veritatem diligentiùs inquirendam, & si eos vocatos fuisse constiterit, si vocari absque periculo potuerint, & illos noluisse, vel non potuisse ad electionem celebrandam venire, propter eorum absentiam, si canonicum aliud non obsistat, electio ipsa non debet aliquatenus irritari. Quod si eos vocatos fuisse non constiterit, sed contemptos, infirmanda penitus erit electio taliter celebrata, nisi postea propter bonum pacis diligenter admoniti curauerint consentire. Cæterùm, cùm antequam tu ad partes Hibernicas peruenisses, illa fuerit electio celebrata, & electus ipse statim cœperit ministrare, tu satis id potes sub dissimulatione transire, cùm id, sicut nosti, de Metropolitanis Angliæ, & Franciæ, & Alemaniæ, & aliarum partium remotarum, qui concorditer sunt electi, Romana Ecclesia patiatur, Ecclesiarum vtilitate pensatâ: quia si tanto tempore, quousque posset electus confirmationem cum pallio à Sede Ap. obtinere, regalia non reciperet, Ecclesia, quæ interim administratione careret, non modicum incurreret detrimentum. Super eo autem, quòd in die consecrationis suæ, antequam j Missar. solemnia finirentur, [k] Acolytum ordinauit, pro tali excessu eum corripias

corripias & castiges, nisi fortè hoc esse de antiqua consuetudine cognoueris Ecclesiæ Armacanæ, de qua si tibi constiterit, quod nunc factum est propter simplicitatem, & ruditatem gentis illius, poteris misericorditer sustinere: sed districtè ei ex parte nostra prohibeas, ne de cætero aliquid simile attentetur, cùm solus Rom. Pontifex, qui sicut nosti ante [l] hymnum Angelicum consecratur, & postmodùm ipse Missar. solennia incipit, & perficit consecratus, in die consecrationis suæ valeat ordines celebrare. Cæteri verò, qui inter Epistolam, & Euangelium consecrantur, quia consecratori concelebrant principaliter celebranti, ne diuidatur mysterium vnitatis, non debent tunc ordines celebrare. Præterea cùm non liceat Archiepiscopo sine [m] pallio conuocare Concilium, conficere Chrisma, dedicare Basilicas, ordinare clericos, & Episcopos consecrare, multùm profectò præsumit, qui antequàm impetret pallium, clericos ordinare festinat, cùm idem non tanquam simplex Episcopus, sed tanquam Archiepiscopus facere videatur. Quod autem tabulam argenteam dicitur vendidisse, dummodo Ecclesiam Armacanam, sicut promisit, reddat indemnem, æquanimiter poteris præterire, cùm id de Cleri, vel populi processerit voluntate. Sanè secundùm ea, quæ nobis tuis litteris intimasti, tibi præscripto modo duximus rescribendum: sed cùm de circumstantiis eiusdem negotij valeas habere notitiam pleniorem, & nos de discretione tua plurimùm confidamus, in isto negotio, & in aliis te sic credimus auctore Domino processurum, quod tuæ solicitudinis prudentia poterit meritò commendari, & tua legatio ad honorem, & commodum Sed. Ap. multipliciter redundabit.

NOTÆ.

1. a *IDem I.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 3. id est, *Ioanni de Ferentino*, qui in partibus Hiberniæ Legatus missus fuerat ab Innocentio, cuius legationem refert Spondanus post Baronium *tom.* 1. *anno* 1206. *n.* 6.

b *S. Stephani.* Titulus hic est Presbyteri Cardinalis ad Basilicam S. Laurentij, vt refert Cohelius *in notit. Cardin. cap.* 6.

2. c *Armacanum.*] Armacum ciuitas est Archiepiscopalis Hiberniæ, cuius Præsul non solùm Archiepiscopus, verùm etiam Primas totius Hiberniæ est, cui etiam subsunt varij Episcopatus, quos referunt ex Scandeno, & aliis Acuña *de Primatu Brachar. cap.* 4. *num.* 20. Chopinus *lib.* 2. *Sacræ pol. tit.* 2. *num.* 15. Cuiacius *in cap.* 7. *de dolo & contum.* & nos *in eodem textu.*

3. d *Electionem appellas.*] Sed non rectè; aliud enim est nominatio, aliud electio; in electione vnus segregatur; in nominatione plures cooptantur: electio præstat ius electo ad ipsam Ecclesiam; nominatio nullum tribuit ius nominatis: alias differentias prosequuntur Petrus Greg. *de elect. cap.* 2. *num.* 20. Iulius Lauorus *variar. lucubr. eod. tit. cap.* 4. licèt aliquando in nominatione insit electio, *l.* 2. *l. nominatorem* 26. *C. de decurionibus, lib.* 10.

e *Attentari.*] *Cap. consideramimus* 9. *hoc tit.* vbi commentarium huius textus inuenies.

4. f *Miden.*] Midensis ciuitas est etiam in Hibernia, quæ habet Ecclesiam Cathedralem suffraganeam Archiepiscopi Armacani; vnde eius Episcopus debebat interesse electioni Archiepiscopi, iuxta ea, quæ adducimus *in cap. si Archiepiscopus, de tempor. ordin.*

5. g *Mellifontis.*] Monasterium hoc est Ordinis D. Basilij, in Midensi diœcesi, cui forsan ex priuilegio, aut consuetudine competebat, vt eius Abbas suffragium præstaret in electione Archipræsulis Armacani, vt plerumque olim eueniebat, *cap. cùm dilectus, de consuet.* vbi dixi.

h *Administrare.*] Vnde priuandus erat iure quæsito post electionem, iuxta tradita *in c. nosti, hoc tit.*

i *Principi.*] Cuius consensus frequenter in electionibus ecclesiasticis desideratur, *c. cùm terra* 14. vbi probaui, *hoc tit.* & ita olim eueniebat, tam in Gallia, vt constat ex epistolis 54. & 137. Carnotensis; quàm in Anglia, vt apparet ex epistolis 295. 297. & 298. Ioannis Sarisbariensis, & refert Matthæus Paris. *ad annum* 1215. Tunc autem eius assensus desideratur, non quia electio ad eum spectet, nec necesse est in præsenti supponere Principem patronum Ecclesiæ fuisse, vt voluit Leo Pinellus *in cap.* 2. *de regul. num.* 192. 6.

j *Missarum.*] Episcopus dum consecratur inter Missarum solennia, non potest aliquem sacris Ordinibus initiare; sed si ordines conferat, validè confert, vt docent Marchinus *de ordine tract.* 1. *lib.* 1. *cap.* 2. Diana *p.* 12. *tract. de consecr. Episcop. resol.* 44. Vnde legimus, aliquando inter Missarum solennia consecrationis Episcopalis ordines fuisse collatos. De S. Anono Coloniensi Præsule refertur apud Surium *die* 4. *Decembris*, eodem die quo ordinatus fuit Episcopus, Missæ sacrificium, & Ordines celebrasse. Idem de Ioanne Constantiensi Præsule refert Vualfridus Strabo *in vita S. Galli Abbatis, lib.* 1. *cap.* 34. & Surius *die* 16. *Octobris*, extantque litteræ Basilij Patriarchæ Bulgarorum ad nostrum Innocentium, in quibus refert eodem die, quo inauguratus est, se duos vnxisse Metropolitanos, & alios Episcopos. Idemque constat ex gestis ipsius Innocentij III. & refert Hallierius *de sacris elect. fol.* 971. 7.

k *Acolytum.*] Id est Ceroferarium, cuius officium duplex est: primum deferre cereos accensos ante Presbyterum, cùm legitur Euangelium: secundum ministrare vinum, & aquam in vrceolis, *cap. perlectis* 25. §. *ad acolytum*, 23. *dist.* Plura de de acolyti officio, & muneribus Vasquez 3. *p. in* 3. *disp.* 236. *n.* 30. Vicecomes *volum.* 3. *de ritibus Missæ, lib.* 1. *c.* 25. Menardus *ad D. Gregorium fol.* 271. Petrus Gregorius *lib.* 15. *syntagm. c.* 6. Espenceus *lib.* 1. *digress. cap.* 8. Mendoza *lib.* 2. *pro confirmat. Concilij Illiberit. lib.* 2. *cap.* 6. Zerda *in aduersar. cap.* 94. Franciscus Hallierius *de sacris elect. fol.* 381. 8.

l *Ante hymnũ.*] Ritum ordinationis Pontificis ex vetustissimo codice manuscripto refert Menard. *ad* 9.

D. Gregorium, *pag.* 311. In hæc verba: *Psallent secundùm consuetudinem; procedit electus de sacrario cum cerostatis septem, & venit ad Confessionem, & post Litaniam ascendunt ad sedem simul Episcopi, & Presbyteri. Tunc Episcopus Albanensis dat orationem primam, postmodùm adducuntur Euangelia, & aperiuntur, & tenentur super caput electi à Diaconibus. Tunc Episcopus Ostiensis consecrat eum Pontificem. Post hoc Archidiaconus mittit ei pallium, deinde ascendit ad sedem, & dat pacem omnibus sacerdotibus, & dicit: Gloria in excelsis Deo.* Vnde cùm Pontifex non solùm consecretur Episcopus, verùm & benedicatur Pontifex, licèt consecrari debeat eâ Missæ parte, quâ cæteri Episcopi; tamen benedictio debet dari ante hymnum, vt ex nostro textu cõstat, & docet Franc. Hallier. *vbi suprà, d. pag.* 971.

m *Sine pallio.*] vt dixi, & probaui latè *in cap. suffraganeis*, *hoc tit.*

CAPVT XXIX.

Idem [a] *Doln. Episcopo*, *& Samgneo*, *& de* [b] *Arden. Abbatibus.*

AVditis, & intellectis meritis causæ de duabus electionibus celebratis in Ecclesia [c] Baiocen. vna de R. Archid. & altera de Magistro R. inuenimus vtramque contra formam canonicam attentatam, cùm inquisitis voluntatibus singulorum Decanus cum paucioribus in ipsum Rob. & Cantor cum pluribus in Vv. Archid. conuenissent. Solo Cantore postmodùm Magistrum R. de Ablegiis nominante, ad nostram fuit audientiam appellatum, ne Decanus, qui primam in electione [d] vocem habebat, ad electionem procederet sine consensu totius Capituli, vel maioris, & [e] sanioris partis ipsius, vt discordiæ ianua, quæ iam videbatur aperta, per appellationis obstaculum clauderetur: ipse verò Decanus, non habito consensu maioris partis Capituli, sed longè minoris, subitò in electionem prorupit appellans, ne quis contra ipsam electionem aliquid attentaret; quamvis assereret, quod electioni factæ plures alij consenserunt, cùm tamen ex postfacto nequiuerit [f] conualescere, quod ab initio non valebat; quoniam electio, quæ fuerat irrita ipso iure, per subsequentem consensum appellatione pendente non poterat esse rata. Eis ergo ad propria recedentibus, Cantor & alij, qui remanserant in Capitulo, post illam electionem nondum [g] cassatam, & appellationem ad nos interpositam, à nominatione Vv. Archid. recedentes, de nouo Magistrum R. absque Rom. Pont. vel Metropolitani proprij conscientia, cùm Subdiaconus esset, processerunt non solùm eligere, verùm etiam pulsatis [h] Campanis cum processione solenni cantando hymnum in Ecclesia deportare. Nos igitur his, & aliis, quæ coram nobis fuere proposita, diligenter auditis, de communi fratrum nostrorum consilio electionem vtramque duximus irritandam.

NOTÆ.

1. Dolensis vrbs vai. a DOlnensi.] Ita corrupta huius textus inscriptio est, vt non facilè vera restitui possit: vulgaris autem quæ in sexta collectione habetur, retineri non valet; nam cùm causa, quæ in hoc textu disceptatur, contigisset in Ecclesia Baiocensi Prouinciæ Rhotomagensis, eius cognitio committi non poterat Archiepiscopo Toletano, Primati nostræ Hispaniæ. Legendum ergo est: *Episcopo Dolensi & Sagneo Abbati de Arden.* Dolensis ciuitas est in vltima ferè Britanniæ parte, cuius Præsul Comitis titulo honoratur, & per plures annos Archiepiscopi titulo decoratus fuit, vsquedum noster Innocentius anno 1197. Ioanni IV. Moschino dicto, Archiepiscopi titulum abstulit, & Turonensi Ecclesiæ concessit, à quo tempore Ecclesia Dolensis tantùm Episcopalis est, & Turonensis suffraganea: quare dum Innocentius III. in præsenti Ioanni IV. rescribit, eum tantùm Episcopum appellat. Seriem Præsulum ipsius Ecclesiæ referunt Fratres Sarmat. *tom.* 2. *Galliæ Christ. fol.* 565. Chenu *in chron. Galliæ.*

2. b *Arden.*] Ardense monasterium, vulgò *de Ardena*, est Ordinis Præmonstratensis, propè Cadomum, in diœcesi Baiocensi, sub patrocinio B. Mariæ constructum anno 1122. à Dynasta de Ermambille, vt referunt Fratres Sarmat. *tom.* 4. *Galliæ christ. fol.* 76.

c *Baiocensi.*] De ea diœcesi agemus *in cap. cùm in iure* 33. *hoc tit.*

d *Vocem.*] Tanquam Caput Capituli, vt probaui *in cap.* 2. *de rescriptis.*

e *Sanioris.*] Ita enim procedendum erat, *cap. Cumana*, *cap. Ecclesia*, *hoc tit.*

f *Conualescere.*] Quia consensus superuenit singulariter, non collegialiter; & Canonici nouiter accedentes cum aliis non faciebant maiorem partem Capituli, & processerunt aliis non vocatis, & post appellationem: ex quibus omnibus causis non conualescere priorem electionem, docet Moneta *de commut. vltimar. volunt. c.* 12. *n.* 236. 3.

g *Nondum cassatam.*] Vnde ad secundam procedi non poterat, ex traditis *in cap. considerauimus*, *hoc tit.* ex eius commentario, & ex traditis *in cap. Ecclesia*, *hoc tit.* præsens petendum est.

h *Pulsatis campanis.*] In receptione enim Episcoporum, & Abbatum, & cùm possessionem apprehendunt per intronizationem, pulsantur campanæ, *cap. in causa*, *de causa possess.* Inde Innocentius noster *lib.* 1. *regest. epist.* 297. ait, ruptos fuisse funes campanarum, ne Prælatus Flauiensis ad Ecclesiam duceretur, in sedeque collocaretur, ibi: *Ne possent ad Ecclesiam ducere, fores Ecclesiæ clausæ sunt, funibus ruptis campanarum.* 4.

CAP.

CAPVT XXX.

Idem *Episcopo*, & [a] *Grandisilua* & [b] *Bellepertica Abbatibus*.

IN causis, quæ ad Ap. Sedem. *Et infra*: Nimirum cùm in Ecclesia [c] Tolosana vacante duo per dissensionem Capituli sui, videlicet ven. f. n. Episcopus [d] Conuenarum, & dil. fil. R. Archid. Agenen. nominati fuissent, R. Canonicus S. Licerij, Archid. & R. Canonicus S. Stephani Tolosani pro parte dicti Episcopi; pro parte verò altera dilectus filius Magister P. de Rama, & G. socius eius, ad nostram præsentiam accesserunt, quibus ven. f. n. [e] Alban. Episcopum, & dil. filium H. tit. Sancti [f] Martini Presbyterum Cardinalem deputauimus auditores, coram quibus proposuerunt nuntij prædicti, quod cùm Capitulum Tolos. Ecclesiæ ad tractandum de [g] electione Episcopi conuenissent, duos, R. de Ponte, & M. Cellerarium elegerunt, vt quinque de eodem Capitulo eligerent electores, qui præstito iuramento de substituendi Pont. electione tractarent; & à singulis de Capitulo statutum est, & consensum, vt illum, quem illi quinque concorditer, vel tres ex illis eligerent, si persona esset idonea, pro Episcopo, sine contradictione qualibet, haberetur; & etiam statutum fuit expressè, quod si quinque electores in vnam personam conuenire non possent, tribus ex eis concordantibus, reliqui duo illorum tenerentur sequi assensum, & electionem eorum ratam habere. Postmodùm verò cùm à prædictis duobus electi quinque electores fuissent, & ad tractandum de electione secessissent in partem, & non possent omnes pariter in vnam personam concordare, tres ex eis conuenerunt in prædictum Conuenar. Episcopum, qui erat Archidiaconus Ecclesiæ Tolosanæ; & antequam præountiarent [h] nominationem ipsius, eam sub protectione Apostolica posuerunt, & demùm electionem, quam de postulando eodem Episcopo fecerant, Capitulo publicarunt; ac reliqui duo subsequenter tertia die, cum paucis de Capitulo, reliquis absentibus, elegerunt prædictum Archidiaconum Agenen. Adiecerunt insuper prædicti R. & alij nuntij memorati, quod à dilecto filio I. tit. [i] Sanctæ Priscæ Presbytero Cardinale Ap. Sed. Legato fuit ex parte illa specialis nuntius destinatus: & quoniam Episcopus ipse, postulandus erat à nobis, & Legatus nullam concedendi, vel transferendi in eum potestatem habeat; cùm huiusmodi dispensatio Sedi duntaxat Apostolicæ [k] reseruetur, ne quid contra fieret, nostram audientiam appellauit. Nuntij verò prædicti Archidiaconi coram prædictis auditoribus è contrario responderunt, quod cùm prædicti quinque electores, in quos totum Capitulum eligendi transtulerat potestatem, seorsum de electione tractantes, inter se dissiderent, ita quod contentiosæ voces eorum à fratribus, qui remanserant in Capitulo, auditæ fuerunt, Capitulum ipsos propter huiusmodi contentiones suspectos habens, ad eos duos de Canonicis destinarunt, per quos inhibuerunt eis ex parte nostra, & prædicti Legati, ne vlterius in facto procederent; & ita potestatem eligendi, quam eis commiserant, reuocarunt, mandantes eis, vt redirent ad Capitulum, & pariter cum aliis fratribus de electione tractarent; & huiusmodi reuocationi duo ex ipsis electoribus adhibentes consensum, reliquis tribus non contradicentibus, cum nuntiis Capituli ad ipsum Capitulum sunt reuersi; sed alij tres vsque ad fores Capituli subsecuti, ab eis postmodùm discesserunt. Capitulum verò illorum absentiam admirantes, cùm tota die illa ipsorum præsentiam expectassent, subsequenti die [l] campanam pulsari fecerunt, sicut moris est, ad Capitulum congregandum: & prædictis tribus cum paucis complicibus suis sese contumaciter absentantibus, Prior, Sacrista, & maior [m] Cellerarius Ecclesiæ Sancti [n] Stephani, quia speciale super hoc Præpositi absentis mandatum habebant, cum maiori, & saniori parte, conuocatis Abbatibus, [o] Prioribus, cum monachis, & aliis viris religiosis, supradictum R. in Episcopum elegerunt: exhibuerunt etiam eiusdem Archidiaconi nuntij litteras prædicti Legati, quas nobis super hoc destinauit. *Et infra*; Cùm autem prædicti auditores præmissa nobis, & fratribus nostris fideliter retulissent, nos memoratum Legatum piam intentionem in hoc facto adhibuisse pro certo credentes, ex ipso tamen tenore litterarum suarum intelleximus, eum circumuentum fuisse, & per subreptionem tacita veritate perpendimus elicitum, & extortum quidquid ab eo fuit obtentum, cùm in ipsis litteris non expresserit formam postulationis de Episcopo Conuenarum,

quæ præcesserat, & facta erat per eos, in quos totum Capitulum eligendi transtulerat potestatem, propter quod vnanimiter, de consensu totius Capituli intelligitur esse factum: quam potestatem, cùm res non [p] esset integra, quia iam in tractatu processerant electores, & tres, duobus dissidentibus, conuenerant in vnam personam, Capitulum minimè potuit reuocare, præsertim ex illa causa, quia illi quinque erant discordes, cùm in translatione potestatis illius manifestè fuisset expressum, quod si illos quinque contingeret dissidere, electionem trium ratam haberent, & firmam. Præterea liquet eundem Legatum fuisse deceptum, quoniam in commissione sua, prætermisso de electione Episcopi, qui erat à nobis solummodo postulandus, inquisitionem de sola electione Archid. sub forma superiùs expressa commisit, super quibus nequaquam taliter processissent, si omnia ex ordine, prout fuit in veritate processum, sibi enarrata fuissent; vnde communicato fratrum nostrorum consilio, electionem ipsius Archid. non ex vitio, vel culpa personæ ipsius, sed quia processum eius minùs canonicum esse cognouimus, & ipsum Legatum multipliciter circumventum, decreuimus penitus irritandam. Quocirca disc. v. per A. s. m. quat. omni gratiâ, & timore postpositis, circa personam Episcopi Conuenarum perscrutari studeatis indagatione sollicitâ veritatem, si sit vtilis & [q] necessaria ad regimen Ecclesiæ Tolosanæ, & idonea, tam scientiâ litterarum, quàm suæ conuersationis exemplo, ad hæreticorum perfidiam de Tolosana diœcesi extirpandam, quæ ibi ob negligentiam [r] Præsulum miserabiliter, & damnabiliter hactenus pullulauit; & si vobis ita constiterit, transeundi ad Ecclesiam Tolosanam propter vrgentem necessitatem, & eorundem vtilitatem auctoritate nostra, sublato cuiuscumque contradictionis & appellationis obstaculo ei licentiam tribuatis; alioquin ipsius postulatione repulsâ, Capitulo eiusdem Ecclesiæ auctoritate Ap. iniungatis, vt personam ad hoc eligant in Pastorem.

NOTÆ.

1. a *Grandisilua.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. c. 15.* Monasterium hoc est Ordini. Cistercienfis, diœcesis Tolosanæ, fundatum anno 1144. cuius mentio fit *in cap. 33. de rescriptis*, & de eo plura cumularunt Manrique *tom. 3. annal. Cisterc. anno 1147. cap. 18. num. 20.* Fratres Sarmat. *tom. 4. Gallia, fol. 506.*

2. b *Bellepertica.*] Etiam Abbatia hæc est Ordinis Cisterciensis, filia Clareuallis, diœcesis Montis Albaniæ, ad ripam Garumnæ, sub inuocatione B. Mariæ fundata anno 1143. vt referunt de ea agentes Fratres Sarmat. *tom. 4. Gallia Christ. fol. 144.* Illustris. Manrique *tom. 3. annalium Cisterciensium, anno 1143. cap. 8. num. 2.*

3. c *Tolosana.*] Morte Fulcandri, & depositione, seu renunciatione Raymundi tertij, vt dixi suprà *in cap. per inquisitionem*; ex tunc enim Ecclesia Tolosana cœpit pati diuisionem, nec facilè ad concordiam reduci poterat, diuisis Canonicis, vt in nostro textu refertur, vsquedum electus fuit Fulco, natione Massiliensis, monachus Cisterciensis; in cuius electione Canonici ad vnitatem, hæretici ad fidem, & res Ecclesiæ ad pristinum statum redactæ fuerunt. De eo agit Manrique *d. tomo 3. anno 1205. cap. 3.*

d *Episcopus Conuenarum.*] Qui antea fuerat Præpositus Ecclesiæ Tolosanæ, vt dixi *in d. cap. per inquisitionem.*

4. e *Albanensem.*] Gerardum videlicet, quem ex Nouariensi Episcopatu in Episcopum Cardinalem Albanensem elegit Innocentius III. anno 14. sui Pontificatus, vt refert Vghellius *tom. 1. Italia sacra, in Ecclesia Alban. num. 38.*

f *Tituli S. Martini.*] Titulus iste est Presbyteri Cardinalis, ad Basilicam Sancti Petri spectans. Cohelius *in notit. Card. num. 38.*

g *Electione Episcopi.*] Adhuc enim temporibus Innocentij III. Tolosa ciuitas erat tantùm Episcopalis, vt probaui *in d. cap. per inquisitionem.*

h *Nominationẽ.*] Idest electionem; sæpè enim confunduntur nominatio, & electio, *c. quod sicut, hoc tit.*

i *I. tituli S. Priscæ.*] Ioanni videlicet, qui simul cum Octauiano Hostiensi Episcopo missus fuit Legatus in partibus Galliæ, ad causam matrimonij Philippi Francorum Regis, vt refert Spondanus *tom. 1. continuat. anno 1201 num. 1.* Titulus S. Priscæ est Presbyteri Cardinalis, ad Basilicam S. Pauli pertinens, de qua Cohelius *d. cap. 6.* 5.

j *Postulando.*] Quia qui sunt compromissarij ad eligendum, habent facultatem postulandi, vt defendit Layman. *de Prælat. elect. cap. 8. per totum.*

k *Reseruetur.*] *Cap. 1. de translat. Episcopi, cap. 3. de officio Legati*, vbi latiùs probabimus.

l *Campanam.*] Vsus apud omnes receptus est, vt Capitulum congregetur pulsatione campanæ, ad actus communitatis, tam iudiciales, quàm extraiudiciales. Glossa *in l. obseruari*, Maranta *de ordine iudic. 6. p. memb. 1. num. 211.* Romani ad Comitia tubâ vocabantur, ex Sabellico, & aliis probat Iulius Lauorus *in tractat. de comit.* ad balnea verò pulsatione tintinnabuli. Iuuenalis *satyra 6.* 6.

Tot pariter pelues, & tintinnabula dicas
Pulsari, iam nemo tubas, atque æra fatigat.

Martialis:

Redde pilam, sonat æs thermarum.

An vbi consuetudo viget, vt Capitulum congregetur ad sonum campanarum, si alio modo congregetur, acta subsistant, disputat Bobadilla *tom. 2. polit. cap. 7. num. 15.* & nos plura de campanarum vsu adducemus *in cap. patentibus, de priuilegiis.*

m *Cellerarius.*] Huius officij mentio extat *in cap. dilecto, de preb. cap. cùm ad monasterium, de statu monach. l. quæsitum, ff. de instructo vel instrum. l. nominatim, ff. de manumissis testam.* Concil. Aquisgran. *can. 40.* Consistit autem in dispensanda penu, tritico, & vino; vnde qui præpositus est dispensationi panis, aut vini, dicitur Cellerarius; quod officium præcipuè in monasteriis reperitur D. Benedicti, *cap. 31. regula*, ibi: *Cellerarius monastery eligatur de congregatione.* Concil. Francoford. 7.

ford. *can.* 13. *Vt cellerarij in monasteriis auari non eligantur, sed tales electi sint, quales regula S. Benedicti docet.* Plura de his cellerariis regularibus Vossius *de vitiis sermonum lib.* 2. *cap.* 4. Benedictus Ephtenus *lib.* 3. *disquisit. tract.* 7. *disquisit.* 4. à quibus qui in Ecclesiis Cathedralibus præpositus est, aut emendis, seu custodiendis rebus esculentis, & poculentis, siue vt rationes saluæ sint, dicitur Cellerarius. Cæsar *de ecclesiast. hierarch. q.* 2. *præmiali*, §. 5. *num.* 15.

n *Stephani.*] Ecclesia Cathedralis Tolosana dicata est D. Stephano, vt refert Chenu *vbi suprà.*

o *Abbatibus & Prioribus.*] Quibus competebat temporibus nostri Innocentij electio Episcoporum, *cap. cùm Ecclesia, de causa proprietatis.*

p *Res non est integra.*] Quando res integra dicatur, vel non, dicemus *in cap. gratum, & relatum, de offic. delegati.*

q *Vtilis & necessaria.*] Istæ causæ, videlicet euidens vtilitas, & ineuitabilis necessitas, concurrere debent, vt translatio de vna Ecclesia fiat ad aliam, *cap. inter*, vbi latè dicemus, *de translat. Episcopi.* 8.

r *Præsulum.*] Fulcandri videlicet, & Raymundi tertij, ob quorum desidiam hæresis Albigensium in ipsam Ecclesiam, & Comitatum Tolosanum irrepsit, vt diximus *in d. cap. per inquisitionem*, & refert Mantique *tom.* 3. *annalium*, *anno* 1205. *cap.* 5. Quæ ad hunc textum spectant, adduxi *in cap. causam* 8. *hoc titulo.* 9.

CAPVT XXXI.

Idem [a] *Florentino Episcopo.*

CVm Ecclesia [b] Vulterana debito Canonicorum obsequio longo fuisset tempore destituta, ven. f. n. Vulteranus Episcopus volens ministrorum defectum in eadem Ecclesia restaurare, Canonicos quosdam elegit, & [c] instituit in eadem, quos residentes Canonici recipere noluerunt, asserentes, quod talis electio fuerat in eorum præiudicium attentata. Cúmque super hoc suam ad nos idem Episcopus querimoniam destinasset, causam ipsam tibi commisimus fine canonico terminandam, &c. *Et infrà*: Nos verò vtriusque partis attestationibus, & rationibus diligenter inspectis, de communi fratrum nostrorum consilio præsentium tibi authoritate mandamus, quatenus super primo articulo petitionis Episcopi, in quo postulauit à te, vt prænominatos Canonicos ab iniuria, quæ ei super electione Canonicorum Vulteranæ Ecclesiæ infertur, prohibeores, ab impetitione ipsius Episcopi sæpedictos Canonicos appellatione postpositâ absoluere non postponas: quia sicut iuris regula dicit, non videtur iniuriam facere, qui vtitur iure suo, cùm per testes longè melius sit probatum, quod Canonici supradicti hoc iure vsi fuerint, quàm Episcopus memoratus. In secundo quoque præscriptæ petitionis articulo, quo idem petebat Episcopus, vt dicti Canonici ipsum iure electionis vti liberè paterentur, absoluere studeas Canonicos sæpedictos, maximè si sit notorium, quod in Tuscia generalis consuetudo seruetur, vt in Cathedralibus Ecclesiis solum Capitulum, irrequisito Episcopo, eligendi Canonicos habeat facultatem.

NOTÆ.

1. FLORENTIA VBI. a FLorentino] Florentia Etruriæ caput, & Metropolis est, Magnorum Ducum inclyta sedes, cuius descriptionem tradit Franciscus Schotus *in itiner. Italiæ, pag.* 206. iam ab anno 56. ciuitas Episcopalis legitur, licèt aliquando grassantibus bellis destituta Pastore fuisset: posteà Martinus V. anno 1410. in Archiepiscopalem erexit, adiunxitque vt suffraganeos Pistoriensem, Fesulanum, Burgensem, Cellensem, ac Summuniatensem, vt latè eius Præsules recensens tradit Vghellius *tom.* 3. *Italia sacra.* Huius Ecclesiæ Episcopis plures decretales epistolę missæ repeiiuntur, vt *in cap.* 3. *de officio ordin. cap. per tuas* 7. *de maior. & obed. cap. causam* 19. *de testibus, cap.* 3. *de dilat. c. inter* 8. *de donation. c. quod Dei* 5. *de statu monach.* Præsens decretalis missa est Ioanni, qui ex Veriternensi Ecclesia, vbi Canonicus erat, assumptus fuit in Episcopum Florentinum anno 1205. & vixit vsque ad annum 1230. cui vt viro integerrimo varia commisit negotia Innocentius noster, vt constat ex adductis ab Vghellio *vbi suprà*, *n.* 33.

2. b *Vulterana.*] Ciuitas Vulterana, aliàs Vulteтensis dicta, est in Regno Neapolitano, in terra Samnitum, supra altissimos montes, qui Tremuli vocantur, sita; habet Ecclesiam Cathedralem suffraganeam Archiepiscopi Beneuentani: tradit Ciтonius *in cap.* 2. *de officio Archid. in* 5. *collect.* in qua Ecclesia nostri textus casus contigit. VVLTERANSIS CIVITAS VBI.

c *Et instituit.*] In hoc maximè peccauit contra receptam consuetudinem Ecclesiæ Vulteranæ, cùm in ea institutio tantùm ad Archidiaconum spectet, *c.* 2. *de offic. Archid.* vbi in simili specie Episcopo Vulterano in hæc verba rescribitur: *Quid ad Archidiaconi spectet officium, in epistola B. Isidori, & Ordinis Romani statutis, necnon & constitutionibus aliis inuenitur expressum; vnde non sine ratione miramur, quod cùm dil. f. Magister Vuido Archid. Ecclesiæ tuæ, occupatus Cancellaria nostra seruitiis, in Archidiaconatu suo personaliter ministrare non possit, ac propter hoc commiserit dilectis filiis Vulterano Capitulo vices suas: tu, sicut eodem accepimus conquerente, cùm examinatio, præsentatio, ac installatio Clericorum, siue de beneficiis, siue dignitatibus hic agatur, pertineat ad eundem, eodem, ac procuratoribus suis irrequisitis, omninò ipsos instituis pro tuæ arbitrio voluntatis, aliàs super officio suo* 3.

 grauis

grauis eidem & iniuriosus existens. Vt igitur quod per seipsum modò non potest, per alios liberè prosequatur, f.t.p. A.s. m. quatenus procuratores ipsius in his, quæ iure scripto, vel approbata consuetudine ad sui Archidiaconatus officium spectare noscuntur, beneuolo studeas fauore prosequi, attentiùs prouisurus, vt eos in præmissis, & aliis ad officium suum spectantibus non impedias, nec patiaris, quantùm inte fuerit, ab aliis impediri.

COMMENTARIVM.

4. Conclvsio probatvr. EX hoc textu talis depromitur conclusio. *Si ad Capitulum consuetudine spectat collatio præbendarum, Episcopus eas conferre non potest.* Probant textus *in cap. a collatione, de appellat. in 6. cap. finali de supplenda neglig. cap. postulasti, de concess. preb cap. fin. de institutionib. cap. innotuit, cap. ea noscitur, de his quæ fiunt à Prælatis, cap. ex frequentibus, cap. cùm venissent, de institutionib. cap. cùm ex iniuncto, de hæreticis, cap. quod quibusdam, de fideiussorib. cap.3. de excess. Prælat. cap. quia, §. verum, de magistris.* illustrant Duarenus *lib.3. de sacris, cap. 4.* Selua *de beneficiis p. 2. q. 22. casu 4.* Garcia *eod. tract. p.5. cap.4. ex num. 13.* Gonzalez *ad regul.8. glossa 45. num.5.* Quintanadueñas *lib.1. ecclesiast. cap.5. num.4.* Lotherius *lib. 2. de re benef. q. 21.* plures congesti à Barb *de canonicis cap.14.* quibus addendi sunt I. Datis *de benef cap. 6.* Michael Roussellius *lib. 3. hist. iurisd. Pontif. cap.4. & lib.2. cap. 11.* Valensis *lib. 1. de beneficiis, tit. 9. num 4.*

5. Impvgnatvr præsens decisio. Sed huius textus decisio difficilis redditur sequenti iuris consideratione: Præbendarum, & omnium beneficiorum, quæ in alicuius diœcesi consistunt, collatio ad ipsum Episcopum, in cuius Episcopatu reperiuntur, spectat, & ea conferre valet, *cap. nullus, cap. omnes 16. q. 7. cap. decretum, cum tribus sequentibus, 10. q. 1. cap. ex iniuncto 10. de hæreticis, cap. cùm olim, de maiorit. & obed.* & si Capitulum intendat collationem ad ipsum spectare, simul cum Episcopo admittitur, *d. cap. cùm olim:* igitur nunquam ad Capitulum tantùm spectat collatio præbendarum. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo, quia in præsenti casu ex alio capite, iure videlicet deuoluto, collatio præbendarum, quæ longo tempore vacauerant, vt ex textus serie constat, ad Episcopum spectabat; nam ex dispositione Concilij Lateran. cùm per sex menses præbenda collata non est à Capitulo, ad Episcopum tanquam immediatum superiorem ius conferendi deuoluitur, *cap. 2. cap. finali*, vbi dicemus, *de supplend. neglig. cap.2. de concess. preb.* post alios docet Valensis *de benef. lib.2. tit. 20.* sed in nostro textu præbendæ vacauerant per longum tempus, quod diuturnum, & decennium significat, *l. penult. de prætor. stipulat. l.1. ff. de riuis, l. si finita, §. 1. ff. de damno infecto, l. diuturna, ff. de legib. l.4. C. de præscrip. long. temp.* Cuiacius *de diuers. tempor. præscript. 2.p. cap. 26.* Albericus Gentilis *de temporum appellat. cap.10.* igitur in præsenti casu ad Episcopum iure deuoluto collatio canonicatuum spectabat. Secundò difficilis est noster textus, dum docet, Canonicos ratione consuetudinis in prouincia Tusciæ præscriptæ posse conferre præbendas in sua Ecclesia, irrequisito Episcopo; nam hæc consuetudo iuri communi expressè aduersatur, vt liquet ex suprà dictis: sed consuetudo iuri communi contraria, nisi sit legitimè præscripta, attendi non debet, *cap. cùm dilectus, de consuet.* igitur in nostro textu non sufficiebat probare consuetudinem introductam esse, nisi simul constaret eam legitimè præscriptam esse. Augetur vltimò hæc difficultas ex eo, quia consuetudo generalis non protrahitur ad loca particularia, nisi in eis obseruata fuerit, *cap. final. de officio Archid. cap. super eo, de censibus:* igitur licèt in præsenti textu consuetudo generalis Tusciæ probaretur; si tamen non constabat in Vulterana Ecclesia esse obseruatam, eius ratione Canonici eam tueri non debebant.

6. Collatio præbendarvm ad qvem spectet. Quibus difficultatibus non obstantibus, vera est præsens Innocentij decisio, pro cuius expositione sciendum est, iure communi inspecto, in Ecclesiis Cathedralibus collationem præbendarum ad Capitulum simul, & Episcopum spectare: pro qua sententia expenduntur communiter textus *in cap. fin. de supplend. neglig. cap. ea noscitur, de his quæ fiunt à Prælat. cap. postulasti, de concess. preb. cap. quia nonnulli, §. verum, de magistris, cap. à collatione, de appellat. in 6.* Sed licet prædicta doctrina vera sit ex ea ratione, quia cùm Episcopus & Capitulum vnum corpus constituant, *cap. nouit, de his quæ fiunt à Prælat.* & æquum sit vt simul concurrant ad collationem; tamen nullo ex prædictis iuribus probatur: illa enim iura loquuntur secundùm consuetudinem, ac ius speciale Ecclesiæ, de qua agebatur; & quidem narratiuè, non dispositiuè, vt defendunt Garcia *de beneficiis 5.p. cap.4.* Lotherius *d. lib.2. cap. 21.* Barbosa *d. cap.14.* Qui eam rationem expendunt, quia præbendæ Ecclesiæ Cathedralis præsumuntur dotatæ ex bonis communibus Ecclesiæ, & Episcopi; vnde siue hoc expressè constet, siue præsumatur, æquale ius vtrique competere debet; ita tamen, vt Capitulum vnam vocem habeat, Episcopus verò aliam, idest, vt æquale suffragium habeat Capitulum, siue eius maior pars, ac habet Episcopus, *cap. pastoralis, de rescriptis*, vbi Glossa *verbo Plures, cap. scriptum, §. & si partes, hoc tit.* vbi Abbas, *cap. postulastis, §. ad quod breuiter, de concess. preb.* Glossa *in Clement. plures, de iurepatron.* argumento textus *in l. liber homo, §. Titius, ff. de hæred. instit. l. pater filio, ff. de vulgari, l. si quis filio, ff. de vsufructu accrescendo.*

7. Qvid ex consvetvdine et ivre novo. Sed licèt hæc ita procedant inspectâ iuris communis ratione, tamen consuetudine, præscriptione, seu speciali Ecclesiæ statuto contrarium introduci valet, videlicet vt ad Capitulum tantùm, vel contra, ad Episcopum solum collatio præbendarum spectet, *cap. ex frequentibus, de instit.* Garcia & Barbosa *vbi proximè*, Selua *de benefic. d. q. 22. num. 32.* Vnde si consuetudine introductum sit, vt ad Capitulum tantùm spectet collatio præbendarum, Episcopus in ea collatione suffragium non habet, vt in nostro textu docetur: hodie tamen post regulam 8. aliàs 9. Cancellariæ, præbendæ, quæ vacant in mensibus ordinariis, videlicet Ianuario, Februario, Maio, Augusto, Octobri, & Nouembri, conferuntur à R. Pontifice absque eo, quod Episcopus, seu Capitulum aliquod ius in supradictis mensibus habeant: vacantes verò in reliquis mensibus debent simul à Capitulo & Episcopo conferri alternatiuè, vt vno conferente alter eligat sequenti vice. Hæc tamen procedunt, nisi Episcopus impetrauerit alternatiuam à R. Pontifice; nam tunc incipiente Pontifice à mense Ianuarij, Episcopus habet Februarium, & sic de singulis mensibus sequentibus dicendum est: plura de hac alternatiua congessit

congessit Barbosa *d. cap. 14. num. 13.* Ex quibus apparet vera ratio præsentis decisionis; nam cùm in præsenti casu constaret, ex consuetudine Tusciæ Canonicis Vulteranis competere collationem præbendarum in sua Ecclesia, nullo modo Episcopus poterat intendere ius conferendi ad ipsum spectare, & sic iustè Innocentius III. illi silentium imponit, cùm consuetudo in rebus à iure positiuo prouenientibus non leuis auctoritatis sit, *cap. finali, de consuet. l. 2. C. quæ sit longa.* Quare ius conferendi præbendas Capitulo competere potest ratione consuetudinis, *ex c. dilectus, de consuet.*

8. DISSOLVITVR DIFFICVLTATES. Nec prima difficultas suprà adducta aduersatur, quia procedit cessante consuetudine, aut simili iure speciali; præsens verò decisio locum habet adstante consuetudine, quæ valet ius positiuum abrogare, & ius conferendi præbendas Capitulo tribuere, *d. cap. cùm dilectus.* Nec augmentum ipsius difficultatis obstat, nam constitutio Concilij Lateran. locum habet in Ecclesiis, vbi certus & determinatus est numerus præbendarum, non verò si certus numerus præscriptus non sit, *cap. ex parte, de concess. præb.* Vnde cùm in hoc textu, vt rectè supponit Glossa, quam omnes sequuntur, non esset certus Canonicorum numerus, nunquam ex iure deuoluto potuit collatio præbendarum ad Episcopum pertinere. Nec obstat secunda difficultas, quia supponimus consuetudinem, de qua in hoc textu, esse legitimè præscriptam per statutum à iure tempus cum titulo, ex regula textus *in c. 1. de præscriptionibus in 6.* vt Abbas notauit in præsenti, *num. 6.* Cùm autem agatur in hoc textu de iure alteri quæsito tollendo, potiùs præscriptio, quàm consuetudo debet appellari; & cùm ad hoc vt inferior acquirat ius conferendi contra ordinarium habentem fundatam intentionem de iure communi, requiratur præscriptio quadragenaria cum titulo, ex traditis à Garcia *d. cap. 4. num. 91.* ita vt Capitulum contra Episcopum hoc ius eligendi acquirat, debet quadragenaria præscriptione muniri. Nec augmentum huius difficultatis refragatur, nam potiùs verum est, consuetudinem generalem vnius prouinciæ debere obseruari in Ecclesiis ipsius, in quibus non est alia specialis consuetudo; quia tunc specialis derogat generali; eâ autem cessante attendi debet consuetudo generalis, *d. cap. super eo:* tradit Barbosa *in præsenti, circa finem*; videndus etiam est Henricus Bohic. *in cap. innotuit, de his quæ fiunt à Prælatis.*

CAPVT. XXXII.

Idem [a] *Abbati S. Victoris, Decano Parisiensi, & Mag. R. de Coizon, Canonico Nouiomensi.*

CVm dilect. fil. H. Archidiaconus [b] Morin. & Magister H. Attebaten. Canonicus Morin. electi procuratores, & B. Morin. Canonicus ad Sed. Ap. accessissent, procuratores ipsi proponere in nostra præsentia curauerunt, quod Ecclesiâ Morin. Episcopi solatio destitutâ, Canonici eiusdem Ecclesiæ de Pastoris substitutione tractantes, in dil. fil. A. Presbyterum, G. diac. T. Subdic. Canonicos Morin. potestatem eligendi Episcopum vnanimiter [c] contulerunt, iuramento interposito promittentes, vt illum reciperent in Pastorem, quem de gremio ipsius Ecclesiæ ducerent in Episcopum eligendum: qui postmodùm examinatis voluntatibus singulorum, Ioannem Archid. eiusdem Ecclesiæ, virum litteratum, prouidum & discretum in Episcopum elegerunt, & eadem electione à Capitulo communiter approbatâ, à Metrop. suo pariter petierunt, vt electionem confirmaret eandem: qui tam electionem, ac electi personam diligenter examinans, quàm etiam super ipsius ætate, de cuius defectu fuerat ab aliquibus dubitatum, inquirens solicitè veritatem, per sententiam declarando electum ipsum minimè sustinere in ætate defectum, electionem de ipso factam, vtpotè canonicè celebratam, solemniter confirmauit, qui posteà [d] regalibus receptis à Rege, ad petitionem eiusdem Capituli à v. f. n. Attebaten. Episcopo de mandato Metropolitani prædicti fuit in Presbyterum ordinatus, & aliquamdiu nullo contradicente, liberam, & pacificam, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus administrationem obtinuit in Ecclesia Morinen. vnde procuratores ipsi à nobis humiliter petierunt, vt iis, qui post hæc omnia inuidiæ stimulis agitati, contra factum proprium temerè veniendo, aduersùs electum ipsum materiam discordiæ suscitare præsumunt, silentium imponentes, & memoratam electionem, tam concorditer celebratam & confirmatam, solemniter approbantes, eidem faceremus electo munus [e] consecrationis impendi; multorum super hoc non solùm Abbatum, & Capellanorum ciuitatis, & diœcesis Morin. sed etiam aliorum Presbyterorum nobis litteris præsentatis, qui super præmissis omnibus testimonium perhibentes, electum ipsum de litteratura, discretione, ac honestate reddiderunt apud nos multipliciter commendatum. Quin immò & electorum ipsorum super hoc nobis litteras obtulerunt, quibus erat litterarum illarum de verbo ad verbum, sicut iidem asserunt electores, tenor insertus, quæ de potestate ipsis tradita iuxta præmissam formam confictæ in

Capitulo fuerant, &[f] sigillo Capituli sigillatæ. Verùm supradictus B. qui contra electum venerat memoratum, proposuit ex aduerso, quod in supradictos tres sub hac forma, iuramento præstito, fuerit eligendi concessa potestas, vt Capitulum eum recipere teneretur, quem illi tres ab omnibus, vel maiori & saniori parte de gremio ipsius Ecclesiæ nominatum eligerent in Pastorem. Electores ipsi terminus potestatis sibi traditæ non seruantes, prædictum Archidiaconum eligere præsumpserunt, quem pauci de Capitulo nominarant. Vnde Canonici Morin. postmodùm admirantes, qualiter Archidiaconus electus fuerat memoratus, cùm plures essent in eadem Ecclesia digniores, super electionis processu inuicem colloquendo, cœperunt ferè omnes publicè profiteri, quod nullatenus Archidiac. nominauerant supradictum: & reputantes se illusos in hac parte, quod super hoc factum fuerat, per eum, cui suas litteras testimoniales assignarunt, nostro curauerunt Apostolatui referare. Qui coram nobis solicitè postulauit, vt eadem electione cassatâ faceremus ipsi Ecclesiæ de persona idonea canonicè prouideri; cùm omnes ferè Canonici Morin. sicut asseruit, sint parati præstito iuramento firmare, quod præfatum Archid. nunquam in Episcopum nominarunt; & legitimè posset ostendi, quod iuxta præmissam formam supradictis tribus collata fuerit auctoritas eligendi, vt videlicet de gremio Ecclesiæ illius eligerent eum, in quem omnes, vel maior & sanior pars Capituli consentirent; asserens idem B. se nihilominus probaturum, quod sæpedictus electus pateretur in ætate defectum. Nos verò his, & aliis, quæ fuerunt hinc inde proposita coram nobis, diligenter auditis, quòd res perniciosa esset exemplo, si per subreptionis astutiam quis ascenderet ad apicem dignitatis, de consilio fratrum nostrorum ita duximus prouidendum, vt præstito à contradictoribus iuramento, quod ipsi contra præfatum electum[g] malitiosè non moueant huiusmodi quæstionem, prædicti tres electores iuramenti vinculo astringantur dicere veritatem, quot ex Canonicis examinationis tempore in præfatum Archid. conuenerunt: & si tres simul, aut duo saltem ex ipsis iurati dixerint, maiorem Canonicorum partem in ipsum Archid. conuenisse, vos contradictoribus silentium imponatis, cùm contra hoc eorum esset probatio insufficiens, eo quod singuli essent in suis testimoniis singulares. Si verò per eorum depositiones constiterit, sæpedictum Archid. extitisse à paucioribus nominatum, tunc demùm solicitè auditis quæ vtraque pars proposuerit ad probandam formam, secundùm quam eligendi potestas præfatis tribus electoribus asseritur fuisse concessa, si fuerit sufficienter ostensum, quod illum de gremio Ecclesiæ secundùm formam sibi datam debeant eligere, in quem omnes, vel maior & sanior pars Capituli conuenirent, vos electionem ipsius Archid. omninò cassetis, & faciatis Ecclesiæ Morinen. per electionem canonicam de persona idonea in[h] Pontificem prouideri: alioquin, quod de ipsa factum est, ratum babentes, contradictores ab eius impetitione per censuras ecclesiasticas, appellatione remotâ compescatis, præfatumve B. præbendâ Morin. Ecclesiæ spoliantes, qui se ad hanc pœnam, si forsan in probatione defecerit,[i] obligauit, non obstante, quod super ætatis defectu obiectum est contra illum, cùm idem Canonicus huic obiectioni non multùm institerit, & super hoc à Metropol. fuerit[k] iudicatum; cuius sententia in rem transiit iudicatam, cùm infra[l] decendium non fuerit legitimâ prouocatione suspensa.

N O T Æ.

1. a IDem.] Ita restituenda est hæc inscriptio ex Antonio August. in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 17. De Abbate S. Victoris egi *in cap. ex insinuatione, de rescriptis*: de Parisiensi Ecclesia *in cap. final. eod. tit.* De Nouiomensi *in c. Capitulum, hoc tit.* ex quibus illustranda est hæc inscriptio.

2. b *Morin.*] Morinum, seu Morinensis ciuitas, est in Belgica Romana, Taruana dicta, vt refert Bucherus *in Belgic. Rom. pag.* 609. *cap.* 1. Habet Ecclesiam Cathedralem, cuius mentio fit *in cap.* 2. *de alienat. iudic. cap. ex parte, de appellat. cap.* 1. *de solut.* Eius Præsulum catalogum refert Henricus Huntidunensis *in annalib. Anglicis.*

3. c *Contulerunt.*] In tres enim, aut quinque super electione compromitti valet, *cap. in causis, hoc tit.* in vnum tamen compromitti non posse, *ex cap.* 4. *hoc tit. in* 5. *collectione*, probat Cironius *ibi*, licèt aliud obseruari posse in electione Imperatoris defendat Viehetus *de elect. Regis Rom p.* 94.

d *Regalibus receptis.*] Plerumque enim Reges Regalia Episcopis concedunt, iuramento fidelitatis ab eis recepto: vnde cùm Rex Regalia obtineret in Ecclesia Morinensi, vt probat Chopinus *lib.* 1. *sacra polit. tit.* 7. *num.* 1. ideo Rex potuit ea concedere Episcopo electo; ex hoc autem textu rectè probat Chopinus *vbi supra*, *num.* 22. quod licèt Rex in Ecclesia ius regaliæ habeat, non tamen ex eo electionem Prælati ad ipsum spectare. 4.

e *Consecrationis.*] A prædicto Archiepiscopo, vel tribus Episcopis, iuxta ea, quæ adducimus *in cap. si Archiepiscopus, de temp. ordin.*

f *Sigillo Capituli.*] Quælibet enim Ecclesia habet suum sigillum, de quo nonnulla dabimus *in cap. dilectus, de excessib. Prælat.*

g *Malitiosè.*]

g *Malitiosè.*] Quando in causis spiritualibus præstetur calumniæ iuramentum, dicemus *in cap. licèt, de iuramento calumniæ.*

h *Pontificem.*] Id est Episcopum; Episcopi enim plerumque in iure nostro appellantur Pontifices, vt etiam probaui *in cap. 1. de postulat. Prælat.*

i *Obligauit.*] Aliàs arbitrariâ pœnâ esset plectendus vt calumniator, *cap. 1. de calumniatorib. cap. super his, de accusat.*

5. k *Iudicatam.*] Hoc textu moti Abbas Panormit. *in cap. lator, num. 5. & in cap. cùm Bertholdus, num. 28. de re indicata*, Couarr. *in 4. 2. p. §. 12. num.* 14. existimarunt sententiam prolatam in causa beneficiali transire in rem iudicatam, itavt posteà retractari non possit. Sed contrarium, videlicet sententiam prolatam in causa beneficiali non transire in rem iudicatam, docuerunt Felinus *in d. cap. lator, num.* 14. plures relâti à Couar. *vbi suprà, num.* 12. pro quibus facit, quod valet argumentum de matrimonio carnali ad spirituale: sed in matrimonio Carnali sententia prolata non transit in rem iudicatam, *d. cap. lator, cap. tenor, de re indic. cap. causam 14. de præsumpt.* D. Ioannes de Larrea. *allegat.* 63. *num.* 12. igitur nec in beneficiali debet transire. Hoc tamen Interpretum dissidium ita componendum esse existimat Balboa *in d. cap. lator, num.* 39. videlicet sententiam in causa beneficiali latam, quoad eum, qui succubuit, & condemnatus est, transire in rem iudicatam elapso tempore appellationis; quoad alium verò, qui obtinuit, non transire in rem iudicatam. Discriminis rationem ex eo reddit, quia qui succubuit, & non appellauit, potuit renuntiare iuri suo; qui verò obtinuit iniustè, cum vitio retinet, & sic quoad eum non potest sententia in iudicatum transire.

l *Decendium.*] Vox barbara, legendum est decennium, vt notauit Cuiacius *in cap. significauerunt, de testib. & attestationibus*; quo modo etiam emendandus est textus *in cap. quoad consultationem, de re indicata*; vbi de decennio ad appellandum agemus. 6.

Pro huius textus interpretatione videnda sunt quæ adduximus *in cap. causam* 8. *hoc tit.*

CAPVT XXXIII.

Idem *Episcopo* [a] *Baiocensi.*

CVm in iure peritus existas, & copiam habeas peritorum, non possumus non mirari, quòd super quibusdam iuris articulis nos consulere voluisti, qui nihil, aut modicùm [b] dubitationis continere noscuntur. Primus siquidem tuæ consultationis articulus continebat, quod cuiusdam Ecclesiæ [c] Decano defuncto, eiusdem loci Capitulum sub hac forma in septem ex ipsis Canonicis compromisit, vt illum, quem ex se, vel ex aliis de gremio ipsius Ecclesiæ omnes pariter, vel maior eorum pars eligerent, idem Capitulum reciperet in Decanum. Verùm cùm vnus ex illis septem à tribus ipsorum; & alius, qui non erat de numero eorundem, à tribus aliis in Decanum fuerint nominati, à nobis tua fraternitas requisiuit, vter eorum assumi debeat à Capitulo in Decanum? Super quo taliter respondemus, quod is, qui de numero septem à tribus eorum dignoscitur nominatus, iuxta compromissi tenorem debet in Decanum assumi, dummodo electioni de se factæ consentiat, & aliquod canonicum non obsistat.

NOTÆ.

1. a *Baiocensi.*] Baiocensis, seu Baiocasis, ciuitas est Galliæ, cuius populi Baiocasini dicuntur à Gregorio Turon. *lib. 5. histor. cap.* 27. Habet Ecclesiam Cathedralem B. Mariæ dicatam, & in ea obtinet ius Regaliæ Galliæ Monarcha, vt refert Chopinus *de sacra polit. lib. 1. tit.* 7. est suffraganea Archiepiscopi Rhotomagensis, vt referunt Fratres Sarmat. *tom. 2. Galliæ, fol.* 332. Eius mentio fit *in cap. dilectus, de officio Ordin.* Roberto de Ablagel eius Præsuli rescribit in præsenti Innocentius, vt iam notarunt Fratres Sarmat. *vbi suprà.* Præsentis decretalis alia pars extat *in cap. cùm in iure, de offic. deleg.* & reperitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 18.

2. b *Dubitationis.*] Sed nouum non est, res certas, nec controuersas iterum Iurecconsultis proponere, & quærere, vt firmiores reddantur, vt *in l. 1. ff. ad legem Falcidiam, l. 3. §. 1. ff. nautæ, caupones, l. quoties, C. de rei vind. l. quæris, C. de natalibus restit. l. si procuratori 79. ff. de verb. obl.* docent Cuiacius, Corrasius & Reuardus laudati ab Olano *lib. 2. paralip. cap. 1. num.* 31. immò cùm de iure aperto Consultus Scæuola respondisset *in l. à testatore 169. ff. de condit. & demonstrat.* laudatur à Claudio eius notatore, vt post Cuiacium, & Fabrum notarunt Pancirola *lib. 2. variar. cap.* 103. Præceptor semper laudandus D. Iosephus de Retes *in d. l. à testatore.*

c *Decano.*] Eius dignitatem exposui *in cap. 2. de rescriptis.*

COMMENTARIVM.

EX hoc textu talis deducitur assertio: *Si ex septem compromissariis tres eligant quartum, & ille consentiat electioni de se factæ, confirmabitur electio.* 3. Conclusio probatur.

Quæ decisio non habet similem in iure nostro, per argumentum tamen probari potest *ex cap. cùm inter, cap. cùm dilectus, cap. congregato, hoc tit. l. planè, ff. quod cuiusque vniuersit. l. pater 4. §. quotiens, de manumissis vindicta, l. vbi absens, ff. de tutor. & curat.* cum aliis in ratione decidendi expendendis. Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, Ioannes Calderinus *in rep. ad hunc textum*, Vighellius *in methodo iuris canon. pag.* 336. Lambertinus *de iurepatron. lib. 2. q. 1. art.* 8. Iacobatius

de

de Conciliis lib. 3. *art.* 1. *num.* 119. Arellanus *lib.* 1. *antinom.* 5. Cuiacius *lib.* 9. *Pauli ad edictum in l.* 4. *ff. quod cuiusque vniuers.* Robertus Beneuentanus *variar. q.* 3. Vicherus *de elect. Regis Rom. pag.* 93. Silua *de qualit. prælatinus*, *num* 61.

4. IMPVGNATVR PRÆSENS ASSERTIO.

Sed non leuiter impugnatur tradita assertio sequenti consideratione; nam nemo seipsum eligere potest, *cap. final. de institutionib. cap. per vestras, de iurepatronat. cap.* 3. *de excessib. Prælat.* ne ambiendi dignitates detur occasio, contra textus *in cap. in scripturis* 8. *q.* 1. *cap. qualiter* 17. *hoc tit. l.* 1. *ff. ad legem Iuliam de ambitu*, Bartolus & Baldus *in d. l. planè* 4. Petrus Greg. *lib.* 1. *partit. tit.* 28. *cap.* 3. inter dantem enim, & accipientem debet esse distinctio, *d. cap. finali, de institut. cap. per nostras, de iurepatron.* nec vna, eademque persona diuerso iure censeri valet, videlicet eligentis, & electi, *cap. debitum, de baptismo, l. eum qui, ff. de vsucap. l.* 2. *ff. de stipulat. seruorum*; nec quis potest esse auctor in re propria, *l.* 1. *ff. de auctoritate tutor. l.* 1. *§. fuit quæsitum, ff. ad Trebellian.* nec iudex, aut testis in causa propria aliquis admittitur, *l. vnica, C. ne quis in sua causa*; electus verò dum se sua voce iuuat, videtur quasi sibi perhibere testimonium, & iudicare se dignum esse: igitur in hoc textu non poterat vnus ex compromissariis consentire electioni de se factæ ab aliis compromissariis, cùm seipsum eligat; eo enim non consentiente, electio ab aliis facta non valebat, cùm non fuisset à maiori parte celebrata; ratione autem proprij suffragij sustinetur: igitur primò & principaliter compromissarius se eligit, quod ius abhorret.

5. RATIO DECIDENDI.

Hac dubitandi ratione non obstante, iuri, & rationi consona est nostra decisio; nam vt electio rectè celebretur, tantùm desideratur vt maior pars eligentium concurrat, *cap. coram, hoc tit.* nec desideratur, vt maior pars eligendum eligat, sed vt in eo adsit maior pars: sed si ipse electus consentiat, maior pars in eius electione concurrit, & reperitur: ergo talis electio iure defenditur. Faciunt pro hac decisione textus *in l. planè* 4. *ff. quod cuiusque vniuers.* vbi cùm supponatur actorem ciuitatis decreto Ordinis, & à maiori parte Decurionum esse eligendum, *l.* 3 *ff. eod. tit.* ait Paulus: *Planè vbi duæ partes Decurionum adfuerint, is quoque quem decernunt, numerari potest*; notat Cuiacius *ibi*: igitur in nostra specie is quoque, in quem alij tres consenserunt, numerari debet. Facit etiam textus *in l. vbi absunt, ff. de tutorib. & curator.* ibi: *Non est dubium, quin vnum ex se dare possint.* Vnde in electione Imperatoris vnus ex electoribus potest consentire suæ electioni, & maiorem partem facit, ex constitutione Caroli IV. *cap.* 2. *aurea bulla*, *§. final.* & practicatum fuit in Ruperto Imperatore, qui à Moguntinensi, Treuirensi, & Coloniensi Archiepiscopis electus, suæ electioni consensit, & sic Imperator renunciatus fuit; referunt Abbas Trithemius *in chronic. anno* 1040. Paulus Langius *eod. anno*: & vnus ex patronis ab aliis præsentatus potest præsentationi consentire, Silua *vbi suprà*, *num.* 61. ergo similiter in hoc textu vnus ex compromissariis suæ electioni potest consentire, præcipuè cùm formæ compromissi non repugnet, siquidem ea fuit, vt ex se, vel ex aliis vnum in Episcopum eligerent; quare vnum ex ipsis eligendo, compromissi formam seruarunt.

6. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

In contrarium obiecta vno ictu dissolui possunt; hæc enim probant sui ipsius electionem non valere, quod non negamus; at in hoc textu, vbi tres quartum elegerunt, non quartus semetipsum elegit, sed iudicium, quod tres de ipso tulerunt, comprobauit; & aliud est eligere, aliud electioni consentire; sicut aliud est manumittere, aliud manumissioni consentire, *l.* 4. *ff. de manumiss. vindicta*; vbi qui non potest manumittere, potest manumissioni consentire; & aliud est vendere, aliud venditioni assensum præstare, *l. aliud* 160. *ff. de regulis iuris*; vbi alia adducit Petrus Faber. Quare licèt prohibitum sit iure nostro se eligere, non tamen prohibitum est electioni consentire. Nec obstat ambitionem præsumi in eo, quia cùm tantùm consentit suæ electioni, non se ingerit dignitati, sed tantùm iudicium aliorum probat.

7. EXPONITVR TEXTVS IN CAP. CVMANA, HOC TIT.

Obstat huic assertioni textus *in cap Cumana* 50. *hoc titulo*, vbi Gregorius IX. decreuit, electum à media parte Capituli, electioni de se factæ consentire non posse, nec assentiendo augere numerum eligentium; quod expressè nostræ assertioni aduersatur. Huic difficultati vt occurratur, discrimen constituendum est inter electionem, quæ fit per viam scrutinij manifesti, & quæ fit per viam scrutinij occulti. Primo casu electus electioni de se factæ assentire potest, secundo verò nequaquam. Discriminis ratio ex eo prouenit, nam ille, qui scrutinio secreto electioni sui consentit, cùm nesciat se electum ab aliis, potiùs se elegit, quàm electioni consentit, & principaliter & directè suam electionem intendit: in scrutinio verò manifesto, cùm iam sit vocatus ab aliis, non se elegit, sed tantùm vocationi consentit; vnde cùm in nostro textu agatur de scrutinio manifesto inter compromissarios, potuit vnus ex eis electioni de se factæ consentire: textus verò *in d. cap. Cumana*, loquitur in scrutinio occulto, & ideò non est cur antinomia inter eas decisiones detur. Docent Panormit. *in præsenti*, Azeuedo *ad Curiam Pisanam lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 7. Atellanus *dicta antinomia* 5.

CAPVT XXXIV.

Idem *Duci* [a] *Laringiæ*.

VEn. f. n. [b] Salesburgen. Episcopum, & dil. fil. Abbatem de [c] Sal. & nobilem virum Marchionem Orientalem, quorundam [d] Principum nuntios ad Sed. Apost. destinatos benignè recepimus, & eis beneuolam duximus audientiam indulgendam. Litteras quoque, quas per eos quidam nobis Principes destinarunt, diligenter perlegi fecimus, & quæ continebantur in eis, notauimus vniuersa. Inter cætera verò, quæ dicti Principes per easdem nobis litteras intimarunt, hac præcipuè obiectione sunt vsi, dicentes, quod ven. f. n. [e] Prænestinus Episcopus Ap. Sed. Leg. aut electoris gessit,

gessit, aut cognitoris personam; si electoris, in alienam messem miserat falcem suam, & electioni se ingerens, Ptincipum derogauerat dignitati; si cognitoris, [f] absente altera partium videtur perperam processisse, cùm citata non fuerit, & idcò non debuerit contumax iudicari. Verùm nos, qni secundùm Apostolicæ seruitutis officium sumus singulis in iustitia debitores, sicut iustitiam nostram ab aliis nolumus vsurpari, sic ius Principum nobis nolumus vindicare. Vnde illis [g] Principibus ius, & potestatem eligendi Regem in Imp. postmodùm promouendum, cognoscimus, vt debemus, ad quos de iure, ac antiqua [h] consuetudine noscitur pertinere: præsertim cùm ad eos ius, & potestas huiusmodi ab Ap. Sede peruenerit, quæ Rom. Imperium in persona Mag. Caroli à [i] Græcis transtulit in Germanos. Sed Principes recognoscere debent, & vtique recognoscunt, sicut iidem in nostra recognouerunt præsentia, quod ius, & auctoritas examinandi personam electam in Regem, & promouendam ad Imperium, ad nos spectat, qui eam [j] inungimus, consecramus, & coronamus. Est enim regulariter ac generaliter obseruatum, vt ad eum [k] examinatio personæ pertineat, ad quem impositio manus spectat. Numquid enim, si Principes non solùm in discordia, sed etiam in concordia sacrilegum quemcumque, vel excommunicatum, in Regem, [l] tyrannum, vel fatuum, & [m] hæreticum elegerint, aut paganum, nos inungere, consecrare, aut coronare hominem huiusmodi debemus? Absit omninò. Obiectioni ergo Principum respondentes asserimus, quod Legatus noster Episcopus Prænestinus [n] approbando charissimum in Christo fil. n. Regem Othonem, & reprobando Philippum Ducem Sueuiæ, neque electoris gessit personam, iuxta quod nobis per litteras suas quidam Principum opponebant; vtpotè qui neque fecit aliquem eligi, neque elegit, & sic electioni se nequaquam ingessit: neque cognitoris personam exhibuit, cùm neutrius electionem quoad factum eligentium confirmandam duxerit, aut etiam infirmandam; & sic ius sibi Principum nullatenus vsurpauit, aut venit contra illud. Exercuit autem denunciatoris officium, quia personam Ducis eiusdem denunciauit non idoneam quoad Imperium obtinendum, non tam propter studia eligentium, quàm propter merita electorum; quamvis plures ex illis, qui eligendi Regem in Imp. promouendum de iure, ac consuetudine obtinent potestatem, consensisse perhibeantur in ipsum Regem O. & ex eo quod fautores Philip. absentibus aliis, & [o] contemptis ipsum eligere præsumpserunt, pateat eos perperam processisse; cum explorati sit iuris, quod electioni plus contemptus vnius, quàm contradictio multorum obsistat; vnde priuilegium meruerunt amittere, qui permissâ sibi abusi sunt potestate; videri non immeritò potest, quod iniuria huiusmodi non obstante, cæteri vti poterant iure suo. Et quoniam Dux prædictus nec vbi debuit, nec à [p] quo debuit, coronam, & vnctionem accepit; memoratus verò Rex, & vbi debuit, videlicet [q] Aquisgrani; & à quo debuit, scilicet à ven. f. n. Coloniensi Archiepisco recepit vtrumque: Nos vtique non Ph. sed O. reputamus & nominamus Regem, iustitiâ exigente. In reprobatione verò præfati Ph. Ducis Sueuiæ, propter [r] manifesta impedimenta personæ, non accusatione, sed condemnatione potiùs fuit opus, quia non accusatione, sed condemnatione indigent manifesta. Quod autem cùm in electione vota Principum diuiduntur, post admonitionem & expectationem alteri partium fauere possimus, maximè postquam à nobis vnctio, consecratio, & coronatio postulantur, sicut vtraque pars à nobis multotiens postulauit, ex iure patet pariter, & exemplo: numquid enim si Principes admoniti, & expectati, vel non potuerint, vel noluerint conuenire, Ap. Sed. [s] aduocato & defensore carebit, eorumque culpa ipsi redundabit in pœnam? Sicut autem Principes, & tua Nobilitas non ignorat, quod cùm [t] Lotharius & Conradus in discordia fuissent electi, Rom. Pont. Loth. coronauit, & Imperium obtinuit coronatus, eodem Conrado tunc demùm ad eius gratiam redeunte: Nos ergo per nuncios Principum memoratorum eos duximus commonendos, vt sicut nos à iuris ipsorum cessamus iniuria, sic ipsi contra ius nostrum se nequaquam iniuriosos ostendant, sed à præfato Duce iusto quidem à nobis iudicio reprobato recedant, & præfato Regi O. non abnuant adhærere, nisi tunc demùm contra personam, vel factum legitimum aliquid ab eis obiectum fuerit, & ostensum. Sunt enim notoria impedimenta Ducis Sueuiæ, scilicet [v] excommunicatio publica, [x] periurium manifestum, & persecutio diuulgata, quam [y] progenitores eius, & ipse præsumpserunt in Ap. Sed. & alias Ecclesias exercere: fuit enim à bonæ mem. S. [z] Papa prædecessore nostro propter inuasionem, & deuastationem patrimonij beati P. commonitione sæpè præmissa, publicè, ac solemniter excommunicationis vinculo innodatus, cùm in Tuscia moraretur; quod ipse postmodùm recognouit, dum

pes

per nuntium suum ab ipso prædecessore nostro absolutionis beneficium [aa] postulauit, & postmodùm ab A. tunc [bb] Sutrino Episcopo, quem cum Abbate [cc] S. Anastasij pro liberatione ven.f.n. [dd] Salisniter. Archiepiscopi nos in Theutoniam miseramus, contra formam mandati nostri de facto solummodò, quia de iure non potuit, post suam electionem apud [ee] Vvarmatiam ocoultè se fecit [ff] absolui. Vnde patet, quod fuit excommunicatus electus, & videtur non immeritò, quod adhuc sit ex eadem causa excommunicationis sententiâ innodatus, cùm prædictus Episcopus cum auctoritate sua non posset absoluere; auctoritate verò nostræ delegationis, nec plus, nec aliter liceret hoc ipsi, quàm quod ei fuerit ab [gg] Ap. Sed. concessum. Ex eo etiam excommunionis sententiæ subiacere creditur manifestè, quod cùm perfidus [hh] Marcoaldus, Dei, & Ecclesiæ inimicus, cum vniuersis fautoribus, tam Theutonicis, quàm Latinis excommunicationis vulgatæ vinculis, suæ iniquitatis meritis sit adstrictus, sicut iam vobis per litteras nostras directas per P. iudicem Placen. ipsius Phil. nuntium intimasse meminimus, quas ad ipsius Phil. audientiam credimus peruenisse; nihilominus quamvis id non tantùm ex relatione ipsius iudicis, sed etiam per publicam famam ad notitiam eius deuenerit, eidem excommunicato non solùm communicat, sed eum in malitia sua fouet, & per nuntios & litteras suas exacuit furorem ipsius, vt charissimum in Christo fil. n. F. Siciliæ Regem Illustrem, nepotem eius, quem iam hæreditate paterna priuauit, adhuc priuet possessione materna. Idem etiam contra proprium iuramentum, super quo nec consilium à Sede Ap. requisiuit, ambitionis vitio Regnum sibi vsurpare præsumpsit, non alium necessitatis causâ in Regem eligere: quod vtrumque tolerabile videretur, si super illo iuramento à Sed. Ap. consilium requisiisset, quæ priùs consuli debuisset, sicut & eam quidam consuluere prudenter, apud quam ex institutione diuina plenitudo residet potestatis. Nec valet ad plenam excusationem ipsius, si iuramentum illud dicatur [ii] illicitum, cùm nihilominus super eo nos prius consulere debuisset, quàm contra ipsum propria temeritate venire, illo præsenti exemplo, quod cùm [ll] Gabaonitæ à filiis Israël per fraudem surripuerint iuramentum; ipsi tamen cognitâ fraude noluerunt contra illud suâ temeritate venire. Vtrum verò iuramentum licitum sit, an illicitum, & ideò seruandum, aut non seruandum extiterit, nemo sanæ mentis ignorat, ad [kk] nostrum iudicium pertinere. Quod autem Phil. de genere persecutorum existat, Principes non credimus dubitare, cùm Henricus, qui primus Imperium hoc de genere accepit, Paschalem PP. prædec. n. cum Episcopis & Card. multis Romanorum præsumpserit [ll] captinare. Fredericus verò pater ipsius Phil. contra fel. rec. PP. A. [mm] præd.n. longo tempore schisma fouit. Henricus frater ipsius Phil. qualiter se habuit circa interfectores sanctæ mem. A. [nn] Leodien. Episcopi, quem ipse priùs coegerat exulare ad [oo] Conradum, qui Episcopum [pp] Ostien. ceperat, satis nostis; quin etiam qualiter ven. f. n. [qq] Auximianum Episcopum [rr] alapis cædi fecerit, & pilos de barba eius auelli, & tractari eum in pluribus inhonestè; qualiter quoque quosdam familiares Ecclesiæ Rom. naso fecerit mutilari: qualiter prædictum Salernitanum Archiepiscopum [ss] captiuauerit, & quosdam viros ecclesiasticos flammis torreri fecerit; quosdam verò viros in mare submergi, ad tuam & aliorum Principum credimus audientiam peruenisse. Insuper si prædictus Dux, quod absit, Imperium obtineret, libertas Principum in electione periret; Imperij obtinendi de cætero cæteris fiducia tolleretur. Nam si, prout olim Fridericus [tt] Coorado, vel Henricus postmodùm Friderico; sic nunc vel [vv] Fridericus [xx] Phil. vel Phil. Henrico succederet, videretur Imperium non ex electione, sed ex successione deberi. Præterea cùm multi Principum ex Imperio æquè sint nobiles, & potentes, in eorum præiudicium redundaret, si non nisi de domo Ducum Sueuiæ videretur aliquis ad Imperium assumendus. Cùm ergo nos flecti à nostro proposito nullâ penitus occasione possimus; sed in eo potiùs firmissimè persistamus; & tu nobis sæpè per litteras tuas duxeris suggerendum, vt eidem Duci nullatenus faueremus: Nob. tuam admonemus & exhortamur in Domino, & per A. s.m. quat. sicut de gratia nostra confidis, & nos de tua deuotione speramus, de cætero à præfato Duce Phil. recedas omninò, non obstante iuramento, si quod ei ratione Regni fecisti; cùm eo quantùm ad obtinendum Imperium reprobato, iuramentum huiusmodi non debeat obseruari: prædicto verò Regi O. quem nos concedente Domino ad coronam Imperij disponimus euocari, patenter adhæreas, & potenter; vt cùm ei ad commonitionem nostram adhæseris, inter primos gratiam, & beneuolentiam eius obtinere præcipuè merearis, ad quod pro tuæ Nobilitatis honore dabimus operam efficacem.

NOTÆ.

N O T Æ.

1. a *LArbigia.*] Ita legitur in tertia collectione, *sub hoc tit.cap.* 19. in hac autem seata habetur, *Duci Caringia*; sed vtrobique malè, nam legendum est *Zaringia*, seu *Turingia*. Bertholdus enim Dux Zaringiæ, eum à Prineipibus, qui postea Othonem elegerunt, nominatus esset Imperator, idem moa cùm auarissimus esset, aecepta à Philippo peeunià, ei nitpitet cessit ius sibi competens, vt ex Vrspergensi & aliis refert Spondanus *tom.*1.*post Baron.anno* 1198.*num.*8. quare Bertholdo Duci Zatingiæ missa est hæe decretalis, cuius historia ea integra suprà relata satis eognoscitur, & ita eontigit. Mottuo Henrico V. Imperatore apud Messanam, schisma in Imperio ortum fuit, eo quod Principes Germaniæ in Imperatotem elegerunt Philippum Dueem Sueuiæ, fratrem Imperatoris prædefuncti; & cùm à maiori Electotum parte fuisset Imperator renunciatus, coronam aecepit, & consecrationem Moguntiæ, à Tarentasiensi Arehiepiseopo; & cùm in ea electione Coloniensis Archiepiscopus, & quidam alij Principes, tam eeclesiastici, quàm sæeulares, elegissent Othonem filium quondam Henrici Ducis Saaoniæ, Comitem Pictauiensem, qui coronatus fuit solenniter Asquigranis à Coloniensi Atehiepiseopo; Cardinalis Episcopus Prænestinus Apost. Sed. Legatus vt hoc schisma sedaret, Othonem legitimum Imperatorem esse; Philippum autem iniustum & illegitimum ptonuneiauit. Electores conquesti fuerunt coram Innocentio III. prædictum Legatum iuri suo electorali se immiscuisse; Innocentius verò Legati factum approbauit, & etiam variis rationibus roborauit; præcipuà, quia cùm Philippus esser eacommunieatus, & periurus, ex causis infrà referendis, erat ineapax, atque indignus faseium Impetialium, siue à maiori parte, siue à communi Electorum suffragio esser nominatus: quare à R. Pontifice, à quo Imperatoris petenda est confirmatio, iminò & consecratio, non valebat confirmari, nec conseerari. Referunt præsentis textus histotiam post D. Antoninum, Abbatem Vrspergensem, & alios illius sæculi seriptores, Philippus Bergomas *lib.* 3. *supplement. chronic. in principio*, Martinus Chromer. *lib.*7. *de gestis Polonorum*, Ioannes Baptista Egnatius *lib.*3. Seuerinus Binius *in notis ad Concil. Rom. celebratum anno* 996. *tempore Gregory V.* ex professo magis Abraham Bzouius *annal. tom.*1. *anno* 1198.*n.*3. & *anno* 1199. *num.*22. *& sequent.* & *anno* 1200. *num.*3. Spondanus *post Baronium tom.*2. *anno* 1198. *num.*8. Odoricus Reynaldus *anno* 1198.*num.*61.& 1199.*n.*29. & 1205. *num.* 43. & 1207. *num.*7. Carolus Sigonius *de Regno Italia lib.*15. *anno* 1198. Thomas Facellus *de rebus Sicul. decade* 2. *lib.*8.*cap.*1. *&* 2. Ex nosttatibus Petrus Mexia *in suis Casaribus, in Henrico & Philippo*, Illescas *histor. Pontif. tom.*1. *c.* 32. *in Innocentio III.* Pineda *tom.*3. *monarch. ecclesiast. lib.*21.*cap.*10. §.2. sæpiùs laudatus, etsi nunquam satis laudandus, Illustrissimus D. Franciseus Ramos *in memor. ad Alex. VII. pro Episcop. Lusit. propos.*3. §.1. *num.* 55. Auctor responsi, seu idem eximius vir, *à las pretensiones de Francia*, §.41. *num.*170. Florens *ad hunc tit.*

b *Salisburg.*] Qui Archiepiscopatus est in Germania.

c *Abbatem de Sal.*] De Salensi, siue Salomo-
2. nis villa; de quo monasterio ita Bruschius *in chron monast. Germania*, ibi: *Salomonis villam nonnulli Alemani dicunt omnium in Germania facilè pulcherrimam, atque opulentissimam; milliari vno ab Vberlinga Imperiali oppido distat: nomen hoc illi inditum volunt, quod ad templi Hierosolymitani similitudinem sit condita; aly verò a Salomone quodam pastore deriuant, qui primam ibi Ecclesiam sibi extruxerit*. Fundator extitit Gunteranus Baro, qui anno 1138. obiit, Manrique *tom.*1. *anno* 1138. *cap.*14. *num.*4. Alia dabimus *in cap final. de accusat.*

d *Principum.*] Eorum videlicet, qui vocem electoralem io electiooe Imperatoris habeut, de quibus infrà.

e *Prænestinus Episcopus.*] Guido Cardinalis, qui 3.
simul cum Octauiano Cardioali Episcopo Hostiensi missus fuit Legatus à nostro Inoocentio per annum 1200. vt Othonem confirmarent, & illi obedientiam præstari facerent. Refert Spondanus *dicto anno* 1200.*num.*1. & de eo Episcopo egi *in cap. dudum, hoc tit.*

f *Absente altera.*] Philippo videlicet.

g *Principibus.*] Electoribus scilicet, de quibus infrà.

h *Consuetudine.*] Valde difficilis inter Catholi- 4.
cos, & Protestantes disceptatur quæstio, vtrum Pontificià authoritate, vel aliquà Imperatoris constitutione, seu consuetudine institutum sit Electorum collegium? Protestantes institutionem collegij Electorum ad Othonem III. referunt, statuuntque, ipsum Othonem consilio Gregor. V. cuius cognatus erat, instituisse ipsos Electores: ita docent Marsilius Patauinus *de transl. Imper. c.*11. Leopold. *de iurib. Impery n.*12. Panuinus *de coron. Imperat.* Platina *in vita Gregory V.* Alij existimant non certo aliquo Imperatorum, Pontificumve decreto, sed tantùm Principum & ordinum Imperij consensu interueniente, temporis diuturnitate memoriam hominum superante introductum esse. Ita docent Tobias Pauimeister, *de iurisd. Imper. lib.*2 *c.*2.*n.*38. Scombornetius *lib.*5.*polit.c.*32. Arniseus *tom.*1 *lib.*2. *polit c.*6. *sect.*5. Augustus Vischerius *de elect. Regis Rom. membro* 1. pro quibus faciunt præsens textus, vbi hoc ius consuetudine introductum esse supponitur: Carolus IV. *in sua bulla aurea, tit.*1. ibi: *Iuxta antiquam, & laudabilem consuetudinem.* Et *tit.*2.§.5. ibi: *Quia de antiqua, approbata, & laudabili consuetudine.* Et *tit.*4. §. 2. ibi: *Ab antiqua.* Et *tit.*9.§.2. ibi: *Antiqua, approbatà, & laudabili consuetudine.* Igitur consuetudine potiùs, quàm aliqua iuris scripti parte collegium Electorum institutum est. Aliorum etiam historieorum testimoniis idem probat Vischerius *vbi supra*. Catholici non tantùm coosilio Gregorij V. verùm eius authoritate institutum fuisse hoc collegium defendunt: ita Nieolaus Serarius *lib.*1. *Mogunt.c.*29. D. Thomas *de regim. Princip. cap.*18. *&* 19. Baronius *tom.*10.*anno* 996.§.54. Bellarminus *de transl. Impery lib.*3.*c.*1. Seuerinus Binius *vbi supra*, Botellus *de prastant. Reg. Cathol. c.*58.*n.*6. Iacobatius *de Conciliis lib.*10.*art.*8. innumeri congesti à Diana *p.*10. *tract.*4. *resol.*3. quæ doctrina expresso nititur testimonio D. Thomæ *d. cap.* 19. in illis verbis: *Otho Imperium tenuit vsque ad tertiam generationem, quorum quilibet vocatus est Otho; & ex tunc, vt historia tradunt, per Gregorium V. genere similiter Theutonicum, prouisa est electio, vt videlicet per septem Principes Alemania fiat, qua vsque ad ista tempora perseuerat.* Facit etiam textus *in Clement. vnica, de iureiurand.* vbi id expresse deciditur, & probatur testificationibus Electo-

tum, ab ipsismet scriptis & obsignatis, quibus fatentur ex constitutione, & auctoritate Pontificia, ad eos facultatem eligendi Imperatorem spectare: eas ex codice Vaticano referunt Baronius *d. anno* 996.*num.*45. Bellarminus *d.lib.*3.*cap.*3. In hoc Historicorum, & iuris Interpretum dissidio, neque prorsus extera, si quid mei iudicij est, existimo Electorum collegium & numerum constitutione Pontificia institutum esse, vt Catholicorum sententia docet, & probat; sed cùm per hanc constitutionem, exceptis prædictis septem Electoribus alij Principes ordinis Imperialis excluderentur ab electione Imperatoris, non ita ab initio fuit admissa, & amplexa, quousque per schismata orta in electione Frederici II. & aliorum Imperatorum, ingentia mala, grassantiaque bella cognita, & experta fuerunt: quare vniuersorum Principum consensu, laudabilique, & approbata consuetudine, Pontificia constitutio vires, atque robur obtinuit. Quare si attendamus primam Gregorij V. constitutionem, iure scripto hoc collegium Electorum institutum est, quod significat noster Innocentius in præsenti, ibi *iure*: si autem communem Principum vsum & laudabilem consuetudinem perpendamus, à iure non scripto, & approbata consuetudine non impropriè originem trahere refertur in nostro textu, & in dicta bulla Caroli V. Præsensit, licèt non ita expressè, Bellarminus *d.lib.*3.*cap.*2. Videndi sunt Cardinalis Cusanus *de concordant. Catholic. lib.*3.*cap.*4. Petrus de Andlo *lib.*2. *de Imperio, cap.*1. *per totum.*

i *Græcis.*] Clement. vnica, *de iureiur.* Infrà *notabili* 1. probabimus.

j *Iniungimus.*] Vt tertio notabili latè dicemus.

k *Examinatio personæ*] Vt probaui *in c.*3 *hoc tit.*

5. l *Tyrannum.*] Tyrannus Princeps duplici modo considerari potest: primò cùm in legitimo, & proprio regno tantùm in exercitio tyrannidem committit: secundò cùm vsurpat regnum alienum, quo modo vulgò tyrannus accipitur *in cap. neque* 20.*versic. Neque* 4.*q.*5. *l.*10. *in principio, tit.*5.*part.*2. notarunt post Aristotelem *lib.*5. *polit.cap.*10. Barr. *de tyrannide, num.*12. Caietanus *ad D. Thomam* 2.2. *quæst.*64. *art.*3. Hoc secundo modo tyrannus erat Philippus in præsenti, cùm vsurpare intenderet regnum alienum; quare cùm tyranni ad honores non admittantur, *l. quisquis* 5.§.1. *C. ad leg. Iuliam maiestat. cap. si quis* 22.6.*q.*1. ideò Philippus in Imperatorem à Pontifice coronari, & vngi non poterat, ne ipse qui malleus tyrannorum dicitur à D. Bernardo *lib.*4.*cap.*7. tyrannidi assentiret.

6. m *Hæreticum.*] Eligendus enim in Imperatorem debet esse verâ religione, ac pietate imbutus, aliisque virtutibus præditus, atque ornatus, quas politici recensent, Saabedra *in suis polit.* doctissimus vir D. Ioannes de Solorzano *emblemate* 1. *cum sequentibus*, non verò debet esse hæreticus, *l. inter claram, C. de summ. Trinit.* Baronius *anno* 996. nec paganus, *cap. Apostolicæ* 2. *de re iudic. lib.*6.

7. n *Approbando.*] Per annum enim 1200. auditis nuntiis Philippi Sueui, Othonis Saxonis, necnon Rogerij Frederici Siciliæ Regis, filij Henrici postremi Imperatoris, Innocentius III. Imperium Othoni adiudicauit, misitque Legatos Octauianum, & Guidonem Prænestinum Episcopum, vt Principes ad obedientiam Othonis reuocarent, vt constat ex pluribus epistolis Innocentij III. à Bosquero editis *lib.*3. *epist.* quare nullâ ratione Episcopus Prænestinos electoris fungebatur officio, sed tantùm vt Legatus Sedis Apostolicæ, exequebatur officium sibi iniunctum.

o *Contemptis.*] Anno 1198. aliqui ex Electo- 8.
ribus, absentibus aliis, tam Ecclesiasticis, quàm sæcularibus, elegerunt in Imperatorem Philippum Ducem Sueuiæ, & vngi curarunt; absentes verò se esse contemptos agnouerunt, & elegerunt in Imperatorem Othonem filium Henrici Ducis Saxoniæ, in Anglia tunc degentem cum auunculo suo Richardo Rege Angliæ, vt pluribus refert Spondano *dicto anno* 1198 *num.*8.

p *Nec à quo debuit.*] Cùm enim Imperator vngi 9.
& coronari debeat, vt infrà dicemus, Aquisgrani, & Philippus coronatus esset Moguntiæ; similiter cùm à Coloniensi Archiepiscopo deberet vngi, & à Tarentasiensi Archiepiscopo vnctus fuerit, contra morem seruatum in Electione Imperatoris; rectè ait Innocentius, *nec vbi, nec à quo debuit*, Philippum coronatum fuisse.

q *Aquisgran.*] Vbi vocatus fuit ab Electoribus, vt à Coloniensi vngeretur.

r *Manifesta*] Iuxta textum *in cap. de euidentia, de accusat.*

ſ *Aduocato.*] Imperator dicitur aduocatus, & 10.
defensor Ecclesiæ, vt cùm opus fuerit, auxilium brachij sæcularis præstet, Lupoldus *de iuribus Regni, & Imperij, cap.*13. Ioannes Limnæus *in annotationibus ad Capitul. Imperat. art* 2.*pag.*134.

t *Lotharius & Conradus.*] Defuncto Henrico 11.
IV. Imperatore, quidam ex electoribus Conradum in Regem, & Imperatorem elegerunt, qui à Mediolanensibus honorificè exceptus, coronatus fuit in Regem Italiæ ab Anselmo Archiepiscopo Mediolanensi. Lotharius autem Dux Saxoniæ electus fuit in Imperatorem, quem Innocentius coronâ Imperiali decorauit anno 1133. vt refert Baronius *eodem anno.*

u *Excommunicatio publica*] Inuaserat enim pa- 12.
trimonium Ecclesiæ, regnumque Friderici Regis Siciliæ, vt refertur *in gestis Innoc. III. pag.*9.& 10. vnde tanquam notorius excommunicatus, eligi non poterat in Imperatorem, ex traditis ab Azorio 2.*p. instit. moral. lib.*10. *cap.*4.*q.*5. Gibalino *de censuris disp.*7.*q.*6.*n.*5. Suario *eodem tractatu disp.*16. *sect.*2. Roussello *lib.*7. *hist. iurisd. Pontif. c.*3. *n.*29.

x *Periurium.*] De quo infrà.

y *Progenitores eius*] Qui enim descendunt 13.
ex sacrilegis, & inuasoribus rerum Ecclesiæ, priuantur omni honore ab Ecclesia consequendo, *cap. ad aures* 10. *cap. in quibusdam* 12. §. *sacri, de pœnis, Clement.* 1. *vers. ipsius filij, eodem tit.* notat Tiberius Decianus *tom.*2 *tract. crim. lib.*6 *cap.*3.*n.*30.

x *C.*] Cœlestino III. dum enim Philippus esset 14.
tantùm Dux Tusciæ, inuasit patrimonium Ecclesiæ Romanæ; vnde à Cœlestino excommunicatus, in excommunicatione permansit vsquedum Innocentius III. misit Episcoqum Sutrinum, & Abbatem S. Anastasij Legatos in Germaniam pro Siculis captiuis liberandis; quibus Legatis iniunxit, vt Archiepiscopo Salernitano ad suos reuerso, ipsum Philippum absoluerent: extant huius Legationis litteræ *lib.*3. *epistolar. ipsius Innocentij, epist.*21. & 26. refertque Spondanus *d. anno* 1198 *num.*7.

aa *Postulauit.*] Vnde videtur fateri, se in excommunicationem incidisse, vt ex his verbis deducunt omnes repetentes; sed an rectè, disputat Couarr. *in cap. alma*, 1.*p.*§. 22.*n.*1. *de sent. excomm.*

bb *Sutrino Episcopo.*] Sutrinus Episcopatus erat in Tuscia, posteà vnitus fuit Nepesino, vt refert Bosquetus *ad Innocentium lib.*3. *epist.* 102.

15. ee *S. Anastasij.*] Intra ipsam ciuitatem Rom. ast Ecclesia S. Anastasij, Collegialis, habens canonicos regulares cum suo Abbate: de ea agit Muñoz *in rebus mirab. Rom. fol.* 174.

16. dd *Salisniter.*] Legendum est, *Salerniter.* Salernum enim est cioitas Archiepiscopalis in regno Neapolitano, da qua agemus *in cap.* 1. *de officio iudicis.*

ee *Vvormatiam.*] Vvormatia est etiam in Germania ciuitas Episcopalis, de qua Bucherus *lib.* 3. *Belgici Rom. cap.* 5. *num.* 4.

17. ff *Absolui.*] Contra ius, siquidem ab excommunicatione speciali sententiâ prolata tantùm potest absoluere qui illam protulit, eius superior, successor, aut ab eo delegatus, oon alius inferior, vel æqualis. Concilium Nicænum *can.* 47. ibi: *Nullus Episcopus soluat, quem alius Episcopus ligauit.* Carthag. 6. *cap.* 16. plura Panormit. & Filesacus *in cap. pastoralis*, §. *prætereà*, *de officio ordin.* Gibalinus *de censuris pag.* 413. Vnde Episcopus Vvormat. oon iure ordinario, cùm inferior esset; non iure delegationis, cùm nulla præcessisset, absoluere poterat Philippum iam à Cœlestino III. excommunicatum.

18. gg *A sede Apostolica requisiuit.*] Sed videbatur superfluò requisiisse, cùm Episcopus posset dispensare in iuramentis, *cap. super, de sent. excomm.* Sed adhuc dicendum est, non posse relaxare hoc iuramentum, nec alium quàm Pontificem posse gratiam iurisiurandi facere, vel eius vinculum remittere, cùm iuratum ast in rebus maximè arduis, & à personis illustribus, vt supremis Principibus, *cap. nouit* 13. *vers. licèt*, *de iudiciis*, *cap. quantò* 18. *cap. sicut* 29. *cap. intellecto* 33. *de iureiurando*, *cap. ad Apostolica* 2. *versic. Deierauit*, *de re indic. lib.* 6. *cap. grandi, de supplend. eodem lib.* Docent post D. Thomam 2.2. *q.* 89. *art* 9. Suarez *tom.* 2. *de relig. lib.* 2. *cap.* 33. *in fine*, Sanchez *lib.* 3. *summæ*, *cap.* 19. *num.* 7. & *cap.* 21. *num.* 2. Azor *lib.* 11. *moral.* 1. *p. c.* 9. *q.* 4. Rousselius *lib.* 1. *histor. iurisd. Pontif. cap.* 6. *n.* 2. vnde cùm iuramentum in præsenti fuisset præstitum super re ardua, videlicet electione Imperatoris, & à Principe supremo, ideò aios relaxatio spectat ad Romanom Pontificem.

19. hh *Marcoaldus.*] Ipse enim cùm esset Senescallus Imperij, ob nimiam gratiam, quâ ipsum prosequebatur Otho Imperator prædefunctus, & esset vir potens, & subdolus, arte, & armis totum Siciliæ Regnom pessundare non cessabat, in grauc Rom. Ecclesiæ, & Friderici adhuc pupilli Regis Siciliæ damnum; quare eum excommunicauit Innocentius, vt refert Spondanus *ann.* 1202. *n.* 2.

20. ii *Dicatur illicitum.*] Philippus enim iuramento promisit Henrico, eius filium Fridericum Imperatorem futurum fore; quare licèt sine animo adimplendi iurasset, adhuc iuramento obstringebatur, aliàs in periurium incideret, *l.* 2. *vers. ne ex necessitate*, *Cod. de indict. viduit. l. vltima, tit.* 11. *part.* 3. docent Suarez *d. tom.* 2. *lib.* 3. *de iuram. n.* 2. plures apud Sancium *lib.* 3. *summæ, cap.* 10. *n.* 3. Hugo Grotius *lib.* 2. *de iure belli*, *c.* 13. *num.* 3. Et licèt Philippus existimaret illicitum fuisse iuramentum cùm dubium esset an licitum, vel illicitum esset, sine dispensatione, vel relaxatione R. Pontificis contra illud venire non poterat, vt docent Suarez *de censuris lib.* 2. *disput.* 33. Basilius *de matrimonio lib.* 12. *cap.* 8. §. 2. *num.* 5. Iuramentum, de quo in præsenti, præstiterunt Philippus & alij Principes Friderico Siciliæ Regi in cunis vagienti, superstite adhuc Henrico Imperatore eius patre, promiseruntque eum in Imperio successurum, vt refert Spondanus *d. anno* 1200. *num.* 1.

jj *Gabaonita.*] De quo iuramento est textus *in cap.* 9. *Iosue*, relatus *in cap. innocens* 22. *q.* 4. & agunt Suarez *tom.* 2. *de relig. lib.* 2. *cap.* 16. *ex num.* 3. Basilius *lib.* 9. *de matrim. cap.* 17. *num.* 16.

kk *Ad nostrum iudicium.*] *Cap. quantò* 18. *cap. intellecto* 33. *de iureiurande*, *cap. nouit*, §. *licèt*, *de iudiciis*, vbi latè dicemus; & *in cap.* 2. *eod. tit.*

21. ll *Captiuare.*] Et alia facinora perpetrare, etiam post pacta ioter ipsum Henricum, & Paschalem: inita enim fuerunt anno 1110. & anoo sequenti, pridie idus Februarij Imperator Romam ingressus, solenniter receptus fuit à Clero, & populo; & cùm Paschalis coronare recusaret, nisi pactis staret, præcipuè inuestitutis Ecclesiarum renunciando, ipsum Pontificem cum Cardinalibus, & magna Clericorum, ciuiumque Romanorum parte Sabinis apud castrum quoddam captiuos duxit, & per 61. dies arctissimâ custodiâ detinuit, donec inspectis cladibus, & captiuorum calamitatibus, Paschalis illum coronauit, eique concessit, ne inquietaretur in inuestitutis Episcoporum, & Abbatum sui Regni, vt narrat Baronius *ann.* 1111.

22. mm *A præd.*] Alexandro III. videlicet; adeò enim Fridericus adhæsit Octauiano Antipapæ, vt cùm Alexander Legatos suos ad ipsum Fridericum apud Cremonam existentem misisset pro reuocando eo ad vnitatem, & concordiam Ecclesiæ; ille nimiâ superbiâ elatus non solùm litteras legere spreuit, verùm & furore accensus, nuncios ipsos suspendere nequiter intentauit; qood ad effectum perduxisset, nisi Duces Bauariæ, & Saxoniæ obstitissent. De eius proteruia plura Baronius *tom.* 12. *anno* 1159.

23. nn *Leodien.*] Alberti scilicet. Albertus enim Dux Brabantiæ, dum Romam profectus esset, & à Pontifice coronatus, in itinere inuasus, & occisus fuit iussu ipsius Imperatoris, vt refert Merseus *in annalib. Episcop. Leodiens. num.* 34.

oo *Conradum.*] Theutonicum, qui vnà cum Marcoaldo maiorem partem patrimonij Ecclesiæ occupauerat, vt refert Spondanus *anno* 1198. *num.* 5.

pp *Hostiens. Episcopo.*] Hugolino videlicet, qoi postea anno 1227. ad Pontificatus fastigium peruenit, dictusque fuit Gregorius IX. De eo plura Vghellius *tom.* 1. *Italia sacra*, *in Ecclesia Hostiensi*, *num.* 4.

qq *Auximianum.*] Ramerum videlicet, de quo, & Ecclesia Auximaneosi agit Vghellius *tom.* 1. *Italia sacra*, *pag.* 557.

rr *Alapis.*] De iniuria percussione alapæ irrogata latè agoot Villadiego *in l. finali, lib. vltimo fori.* Ant. Gomez *lib.* 3. *variar. cap.* 6. *num.* 6.

24. ss *Archiepiscopum captiuari.*] Horum scelerum detestationem prætereo, sufficiat laudasse textus *in cap. si quis deinceps* 22. 17. *q.* 4. *cap. ita nos* 25. *q.* 2. in aszceratione enim sacrilegium commisit, *cap. attendendum* 13. 17. *q.* 4. *Clement.* 1. *de pœnis*; censuram, *ex canon.* 11. *Bulla Cœnæ Domini*, & infamiam contraxit, *l. si quis hoc* 10. *C. de Episcop. & clericis.* Zonaras *in can.* 3. Concilij habiti in templo Sophiæ asserit eiusmodi sacrilegium esse intolerabilis audaciæ, & ob id Imperio, seu Regno etiam obtento priuandus erat, vt in nostra tempestate priuatus fuit Henricus Rex Galliæ ob incarcerationem Archiepiscopi Cardinalis Legionensis: referunt Spondanus *anno* 1589. *num.* 10. Iacobus Thuanus *tom.* 4. *libro* 25. Henricus

Catharin. Dauila *lib.10. de le guerre ciuil de Franc.*

25. tt *Conrado.*] Eo enim defuncto anno 1152. Fridericus Dux Sueuorum, cognomento Oenobarbus, successit, vt refert Baronius *dicto anno*: mortuo autem ipso Friderico I. anno 1190. Henricus V. eius filius creatus fuit Imperator anno 1191.

nu *Fridericus.*] Qui erat filios ipsius Henrici V.

xx *Philippus.*] Qui erat frater ipsius, vnde videbatur iure sanguinis, non verò electionis Imperium deferri: an verò vtilius sit regnum deferri iure successionis, an verò per electionem, disputant latè Politici. Cochier *lib. 1. thesauri pol. cap.*. Bernegerius *in Tacitum quæst. 32.* P. Menochius *lib. 1. polit. cap. 6.* Salcedo *de regim. Princip. lib. 4. c. 1. dissertat. 43.* & citati *in cap. 1 hoc titulo.*

COMMENTARIVM.

26. **CONCLVSIO DEDVCITVR ET PROBATVR.**

EX hac percelebri Innocentij III. epistola sequentem eliciunt Interpretes assertionem: *Ad R. Pontificem spectat electum Imperatorem confirmare, vngere & consecrare, si est dignus; vel reiicere, si est indignus.* Probant textus *in cap. si Apostolica 2. de re iudic. lib. 6. Clement. vnica, de iureiur. extrauag. vnica Ioannis XXII. cap. licet, de voto.* Probari etiam potest ex Concilio Lateran. sub Innocentio III. *cap. 3.* in illis verbis: *Si Dominus temporalis monitus ab Ecclesia terram suam purgare neglexerit, intra annum significetur hoc R. Pontifici, vt ex tunc ipse vassallos ab eius fidelitate denunciet absolutos, & terram exponat Catholicis occupandam.* Etiam probatur perpetuo vsu, & praxi Ecclesiæ. Gregorius enim Romam cum tota Italia à Leonis Imperio recedere fecit, vt refert Baronius *anno 730. num. 2. & 4.* Gregorius etiam VII. Henricum IV. & Imperio, & Regno priuauit, vt ex Sigeberto refert Suarez *aduersus Regem Angliæ lib. 3. cap. 23. num. 3.* Innocentius IV. in Concilio Lugdunensi Fridericum II. Imperatorem à Gregorio IX. excommunicatum, auctoritate Apostolica Imperio priuauit, firmiter inhibendo ne quisquam illi tanquam Imperatori parêret. Refert Platina *in vita Innocentij IV.* Clemens VI. Ludouicum Bauatum, quia iniquè Imperium occupauerat, eo priuauit, & Carolum V. elegi fecit. Hæc, & alia exempla ad Imperatorem spectant; alia autem de Regnis à Pontifice ablatis, & translatis passim apud historicos reperiuntur. Zacharias Pontifex titulum Regis à Childerico in Pipinum transtulit, vt traditur *in cap. alius 15. quæst. 6.* & refert Baronius *anno 751. in principio*; & *anno 841. num. 3.* vbi etiam tradit Lotharium ob sua scelera regno priuatum fuisse: & Bonifacius VIII. Philippum Pulchrum regno priuatum declarauit, vt refert Æmilius *in eius vita.* Alia exempla referunt Suarez *vbi supra, cap. 23. num. 16.* Salcedo *ad D. Thomam de regim. Princip. lib. 3. cap. 19. dissert. 41.* innumeri relati a Barbosa *in cap. si Papa 6. 40. dist.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, & *in dict. Clement. vnica, de iureiur.* Citomus *in parat. ad tit. ne sede vacante*, Scomboin. *lib. 4. polit. cap. 33.* Bellarminus *de translat. Imperij, lib. 3. per totum*, Gretliserus *pro Bellarmino, in eod. tract.* Ponze de Leon. contra Vvaramundum *cap. 13.* Roa *de iurib. Princip. quæst. 2. num. 11.* Panninus *integro tract. de coronat. Imperat.* Stephanus Pauimeister. *lib. 2. de iurisd. Imperij, cap. 4.* Michael Roussellius *lib. 7. hist. iurisd. Pontif. cap. 3.* Zipæus *in Cæsarum lib. 1. cap. 9.* Homagen. *in iurisprud. public. lib. 2. cap. 1.* Vischerius *de elect. Regis Roman. conclus. 31.* Ioannes Theodorus Sprengerius *in iurisprud. public.* qui latè formam electionis, coronationis, & consecrationis Imperatoris refert. Illustrissimus D. Franciscus Ramos *ad Alex. VII. pro Episcop. Lusitaniæ, proposit. 3. & 4.*

Sed hæc assertio, vt dogma à Catholicis recepta, & amplexa, difficilis redditur quorundam hæreticorum cauillationibus, qui sub politicorum larua continuò Pontificiam potestatem lacessere, & impugnare non cessant. Primam expendunt ex eo, quia Imperia, Regna, & Principatus à Deo immediatè proueniunt, nec ab vlla humana pendent potestate, vt probatur *ex lib. 1. Regum, cap. 12. vers. 1. & 16. Prouerbior. cap. 8. vers. 15. cap. 2. Danielis, vers. 25. Isaiæ cap. 45. vers. 1. & 2. Matthæi c. 22. versu 17. epist. 1. D. Petri, cap. 2.* D. Paul. *ad Rom. cap. 13. vers. 18.* Facinnt lex *deprecatio, ff. ad legem Rhodiam de iactu*, lex finalis, *Cod. de legib.* lex 3. *in fine, C. de quadrien præscript.* nouella 28. Iustiniani, *cap. 4.* & 105 *cap. 2.* vnde Imperatorem tantùm virtute electionis, absque vlla confirmatione, aut consecratione Pontificis, exercere posse iurisdictionem Imperialem, docuerunt Carolus Molineus *in consuet. Paris. tit. 1. n. 73.* Pauimeister. *lib. 2. de iurisdict. cap. 4. n. 5.* Fuluius Pacianus *lib. 2. de probat. cap. 35. n. 32.* Elias Scherius *de Diis German. cap. 1. pag. 32.* igitur non rectè in præsenti deciditur, electum in Imperatorem, confirmationem, & coronationem à Pontifice petere debere. Secundam deducunt ex exemptione Imperatorum à R. Pontificis iurisdictione temporali, quam adstruunt ex Tertulliano *ad Scapulam c. 2. Colimus ergo Imperatorem vt hominem a Deo secundum, & solo Deo minorem; sic enim omnibus maior est, dum solo Deo vero minor est.* D. Ambrosio *contra Maxentium*, ibi: *Dolere potero, potero flere, potero gemere; aduersus arma, milites, Gothosque lacrymæ meæ arma sunt, talia munimenta sunt sacerdotis, aliter neque debeo, neque possum resistere.* D. Gregorio *lib. 1. epist. 61.* aliàs 100. vbi scribit Mauritio Imperatori ob legem, quam iniustè tulerat, in hæc verba: *Ego quidem iussioni subiectus, eandem legem per diuersas terrarum partes transmitti feci; & quia lex ipsa omnipotenti Deo minimè concordat, ecce perscutionis meæ paginas Serenissimis Dominis nunciaui, vtrobique ego quæ debui, exsolui, qui & Imperatori obedientiam præbui.* Igitur Imperator electus non subest Pontifici, vt tanquam indignus reiiciatur, & Imperio priuetur. Accedit, nam Imperatoribus, etiam tyrannis, & dyscolis, esse obediendum, omnia iura testantur. D. Petrus *epist. 1. c. 2. versu 18.* illic: *Serui subditi estote in omni tempore Dominis, non tantùm bonis, & modestis, sed etiam dyscolis*; id est, iniustis, & tyrannis, vt acceperunt D. Clemens *lib. 7. const. Apostolicar. cap. 17.* Clemens Alexandrinus *lib. 3. pedagog. c. 11. c. Iulianus 94. cap. qui resistit 97. 11. q. 1. c. omnes 2. de censibus.* D. Thomas *2. 2. q. 10. art. 10. in corpore*; latè probant Suarez *aduersus Regem Angliæ lib. 3. cap. 1. & 4.* Molina *de instit. disput. 8.* Bellarminus *tom. 2. lib. 3. c. 3. §. præterea*, Benedictus Perer. *ad cap. 13. epist. ad Rom. quæst. 1. & 2.* Ioannes Lorinus *ad primam epist. Petri, c. 2. vers. 13.* Marius Curel. *in cod. ad l. Martini, c. 32. nota 32. ex num. 3. & de immunit. eccles. lib. 2. q. 20.* post multos, & post egregiam legem 15. *cum sequenti, tit. 13. p. 2.* ex nostratibus nostri olim Præceptores, & affectu, & togâ nostri, D. Ioannes de Solorzano *tom. 2. de iure Indiar. lib. 2. c. 23. n. 77.* D. Ioannes de Larrea *allegat. 63. n. 5.* Valenzuela *consilio 4. n. 79. & sequent.* Ex eruditorum subsellius Ioannes Filesacus *lib 1.* 27.

lib. 1. select. cap. 9. & de idololatr. cap 9. & 10. Antonius Augustinus *in epitome iuris lib. 10. tit. 7. & lib. 35. tit. 2.* Grotius *de iure belli lib. 1. cap. 4. num. 3. & 4.* quos, & alios laudat more solito illustrissimus D. Franciscus Ramos *in praedicto syntagmate de Episcop. Lusit. in praeludiis, num. 86.* Igitur, licet Philippus, de quo in praesenti, tyrannus esset, nihilominus cùm à maiori parte electorum electus esset in Imperatorem, tamen debebat confirmari à Pontifice, & à Duce Turingiae, aliisque Principibus Germaniae pro Imperatore haberi.

28. De translatione Imperii. His tamen politicorum cavillationibus parum obstantibus, praesens Innocentij decretalis observanda, & propugnanda est, pro cuius illustratione sciendum est, ante Constantinum Magnum Imperium tantùm ab Imperatore Romae degente, & Caesareâ dignitate praefulgente regi, & gubernari; demùm cùm Constantinus Magnus Bizantium, seu Constantinopolim in nouam Romam etexisset, Imperium diuisit inter Constantinum, Constantem, & Constantium suos filios; quare cùm ipse è viuis excederet anno 341. Constantinus iunior, & constans Imperatores Occidentis remanserunt; Constantius verò iuxta patris diuisionem Constantinopolim, & cum ea Imperium Orientale occupauit; à quo tempore vsque ad Augustuli Imperatoris tempora, annos videlicet 476. diuersi Imperatores Orientis atque Occidentis fuerunt. Augustulo verò debellato, & Imperio Occidentali à Barbaris occupato, tantùm remansit Imperator Romanus in Oriente, vsquedum Iustinus operâ Belisarij & Narsetis, hincinde victis Vandalis, & exactis Gothis, Imperium occidentale recuperauit; quo tempore ab vno tantùm Imperatore, tam orientale, quàm occidentale Imperium regebatur: sed cùm Imperatores semper Constantinopoli sedem habuissent, & tantùm per Exarchos Italiam regerent, & grauatae Ecclesiae per totam Italiam à variis gentibus Imperatores etiam interpellati auxilium non praeberent, & ita Imperatorum Orientalium absentiâ, aut ignauiâ, Occidentalium rerum statum defensoris indigere praesentiâ, & curâ expertum esset, post alios Ecclesiae Romanae Praesules, qui diuersos Franciae Reges in subsidium Ecclesiae vocarunt, Leo III. Carolum Magnum Romae vocauit, & Imperatorem coronauit, atque ei, & eius successoribus nomen, & dignitatem Imperatoris concessit; quo facto translatum fuisse Imperium à Graecis in Carolum Magnum, docetur in hoc textu, & in Clementina vnica, *de iureiur.* Neque audiendi sunt, qui hoc Imperium diuersum à Romano fuisse autumarunt. Hanc Imperij translationem referunt Pius II. *in epistola* 396. ad Regem Turcorum missa, illic: *Et sicut antecessores nostri Stephanus, Adrianus & Leo Astulphum, & Desiderium gentis Longobardicae Reges, Pipinum, & Carolum Magnum accersiuerunt, & liberati de manu tyrannica, Imperium à Graecis ad ipsos liberatores transtulerunt.* Zonaras *lib. 3. Romã Franci potiti sunt Carolo à Leone coronato, & Romanorum Imperatore appellato.* Cedren. *in vita Constantini*, ibi: *Venerunt etiam à Carolo, quem Leo Papa Romae coronauerat.* Ado Viennensis *in Chronic. aetate 6.* ibi: *In die sancto Natiuitatis Domini, ante confessionem B. Petri Apostoli, cùm gloriosus Rex Carolus ab oratione surrexisset, Leo Pontifex capiti eius coronam imposuit.* Polydorus Vergilius *lib. 4. de inuentione rerum, cap. 7.* ibi: *Quae ob res Leo III. Carolum Magnum fecit Imperatorem.* Erinnumeris SS. PP. & historicorum, praecipuè illius saeculi, testimoniis probant, & obiectionibus Illyrici, aliorumque haereticorum satisfaciunt Bellarminus *de translatione Imperij lib. 1. cap. 4.* Iacobus Grethserus *in eod. tract.* Ponze de Leon. *contra Vvaramundum cap. 13.* etsi nuper impugnet Arniseus *de translat. Imperij cap. 7.* & auctoritate Ecclesiae factam fuisse negent Rogerus Vvidringtonus *in apologia pro iure Principum, num. 413.* Barclaius *contra Bellarm.*

Carolo Magno Imperatori successit Ludouicus eius filius, quem Stephanus IV. aliàs V. Rhemis coronauit anno 801. Ludouico successit Lotharius, quem Paschalis II. Romae coronauit anno 822. Lothario successit Ludouicus eius filius, quem Sergius II. coronauit Romae anno 844. Ludouico successit Carolus Caluus eius patruus, frater Lotharij, quem Ioannes VIII. coronauit anno 874. Carolo Caluo suffectus fuit Ludouicus Balbus, quem coronauit ipse Ioan. VIII. ann. 877. Ludou. Balbo successit Carolus Crassus, coronatusque fuit à Ioanne VIII. ann. 878. Carolo Crasso successit Arnulphus, quem Formosus Papa coronauit ann. 886. Arnulpho successit Ludouicus eius filius, quem coronauit Steph. VI. ann. 899. Ludouico à Berengario tyranno oculis & Imperio orbato, occupauit Imperium Lambertus I. & defuncto Ludouico IV. anno 912. extincta fuit Caroli Magni progenies, & Conradus Dux Germaniae Imperator renunciatus fuit. Referunt latè Petrus Andlus *de Imp. lib. 1. cap. 13* Roussellius *d. lib. 7. c. 3.* Sed cùm Ecclesia illis temporibus à tyrannis vexaretur, opprimereturque, Ioannes XII. in subsidium vocauit Othonem Saxonum Regem, quem ob res tam pace, quàm bello praeclarè gestas, Imperatorem coronauit anno 962. Illi successit Otho II. & huic III. & ita Imperium à Francis in gentem Saxonum translatum fuit, vt ex variis Historicis referunt Baronius & Coriolanus *in praedictis annis*, Bellarminus *vbi suprà, lib. 2. cap. 1.* Postquam tres Othones Imperium continuò obtinuerunt; Gregorius V. Pontifex Romanus constituit, ne deinceps Imperij maiestas iure haereditario, sed potiùs electio deferretur, vt spe ipsius consequendi post obitum pro tempore imperantis, caeteri Principes ad virtutes inuitarentur, electione penes certos Electores decreta, qui in Germaniae liberis ciuitatibus congregati, Romanorum Regem eligerent, non antè Imperatoris nomine appellandum, quàm confirmationem dignitatis & Imperatorum diadema à R. Pontifice reciperet, vt suprà probaui, & narrat Baronius *anno* 996. 29. De Carolis successoribus.

Constat collegium hoc Electorum septem Principibus, quos Palmites Imperiales appellat Carolus *in bulla aurea*; columnas imperij dicunt plures relati à Vischetio *de elect. Regis Romanorum c. 6.* frequenter tamen Electores dicuntur. Septem constituti fuerunt magnâ cum ratione: missas facio quas Interpretes adducunt, potius tam ex perfectione numeri septenatij, quàm ex numeri inaequalitate, vt dissentientibus tribus ab aliis, esset qui vni parti accedens, omnem posset sedare discordiam. His ergo, & aliis omissis, in quibus nec etiam pedem figimus, verior ratio petenda est ex eo; nam cùm olim, teste Schardio *de Electoribus cap. 9.* quatuor essent Principum electorum ordines, primus Regum, secundus Ducum, tertius Marchionum, quartus Comitum; ideo ne vllus ordo, qui anteà electioni interesse consueuerat, se praeteritû conqueri posset, vnus ex quolibet ordine, videlicet ex Regibus vnus, alter ex Ducibus, alius 30. De septem electoribus.

ex Marchionibus, alterque ex Comitibus, qui eorum vice, & nomine electionem celebrarent, vocabatur. Hæc circa Principes laicos; circa ecclesiasticos verò instabis, quare ecclesiastici in collegium Electorum cooptati fuerunt? & si Principes Ecclesiastici, quare tres? Primæ hæsitationis variæ possunt reddi rationes: prima, quia cùm illi Antistites Ludouici Imperatoris tempore Imperij participes effecti essent, non immeritò sicut alij Principes sæculares designati sunt, quod expresserunt Guntherus *lib.1. in Ligurino*, de electione Friderici I. agens:

Huc sacri, celebresque viri, quos laude serenâ
Infula, vel gladius mundo facit esse verendos,
Ex omni regione fluunt ad publica Regni
Commoda.

Et Guillelm. Brito *lib.3. Philippidos.*

Est enim talis Dynastia Theutonicorum,
Vt nullus regnet super illos, ni prius illum
Eligat vnanimis Cleri, Procerumque voluntas.

Alia ratio reddi potest deducta ex aurea bulla, *tit.4. §.4.* vbi affirmatur, ecclesiasticos debere admitti, vt Imperatoris consiliis adsint. Magis tamen vera ratio prouenit ex deuotione Pontificis, & Principum Germaniæ, existimantium sine Episcopis in negotio adeò graui, & arduo, non posse rectè procedi; & omnia rectè processura credebant, si religionis Antistites electioni Imperatoris, & eius consiliis interessent: docet Stephanus Pauimeister. *lib.2. de iurisdict. cap.5. num.18.* Tres autem electores designati fuerunt, quia propter summam eorum auctoritatem ordo ecclesiasticus vno tantùm contentus non fuisset; duo verò constitui non poterant, propter suffragij æqualitatem, quæ contingere poterat: tertius ergo addi debuit, atque sic septenarius numerus est completus; adeò tamen iste numerus præscriptus & præfixus est, vt sine Pontificis auctoritate augeri, minuive non possit, vt latè defendit Diana *part.10. tract.4. per totum.*

31. Enumerantur electores.

Ecclesiastici electores sunt Archiepiscopus Moguntinus per Germaniam, Archiepiscopus Treueriensis per Galliam & prouinciam Arelatensem, Archiepiscopus Coloniensis per vniuersam Coloniam: eorum antiquitatem & officia refert, & exponit Vischerius *vbi suprà, fol.24.* Electores sæculares sunt Rex Bohemiæ, Romani Imperij Archipincerna; Comes Palatinus, Rheni Archidapifer, Dux Saxoniæ, Archimarescallus; Marchio Brandeburgensis, Archicamerarius. Circa Regem Bohemiæ, omissis traditis à Vischerio *vbi supra, pag.35.* solet dubitari, vtrum habeat vocem electoralem absolute, an tantùm suffragium dare possit, cùm cætera Electorum vota dissentiunt? Aliqui negant absolutè, Regem Bohemiæ suffragium dare posse, vt sunt Krantzius *lib 4. Saxoniæ, cap.25. & 28.* Simon Schardus *de electionis origine cap.9.* Alij tantùm in casum discordiæ vocem electoralem habere docent: ita communiter Canonistæ *in hoc textu*, Pacianus *de probat. lib.2. cap.35. num.26.* Clamarius *de arcanis Rerumpublic. cap.19.* Bellarminus *de translat. Imperij, lib.1. cap.1.* Schomborn. *lib.5. polit. cap.33.* sed rectiùs defendit, & probat Vischerius *vbi supra, pag.40.* Regem Bohemiæ purum, & absolutum habere suffragium; ipse videndus est pro huius quæstionis resolutione. Hoc ius vocis electoralis successione defertur, non tamen absolutè, sed ex iure primogenituræ. Debent etiam habere Electores decimumoctauum annum, vt admitti possint ad electionem; & si infra eos sint, eorum curatores, qui debent esse fratres seniores, admittuntur ad electionem. Debent etiam Electores imbui, & institui linguis Latina, Italica, & Sclauonica.

His suppositis circa personas vocem electoralem habentes, nunc breuiter forma electionis, confirmationis, & coronationis referenda est, vt nostri textus contexturam absoluamus; & illa tres continet partes. Prima versatur circa ea, quæ electionem præcedunt: secunda circa ea, quæ in ipsa electione contingunt: tertia circa ea, quæ electionem sequuntur. Vacante igitur Imperio Moguntinus Archiepiscopus, tanquam Collegij Decanus, litteris suis patentibus aliis Electoribus certum electioni diem, & conuentum indicit, vt ex aurea bulla probat Vischerius *conclus.20. pag.75.* omnes autem Electores vocandi sunt, ita vt si vnus contemnatur, electio nulla sit, ex regula textus *in cap. bonæ, hoc tit.* Electores ita vocati comparere debent per se, aut per suos procuratores; si personaliter adfuerint, tantùm comitatum ducentorum hominum ducere possunt: conuocati debent in ciuitate Francofordiensi; licèt enim antiquitus locus electionis incertus esset, & arbitrio electorum relictus, vnde Otho II. electus fuit Aquisgrani, testante Cuspiniano *in eius vita*; Henricus II. Moguntiæ, vt refert Marianus Schotus *in chron. lib.3.* & alibi alij; per bullam tamen auream statutum fuit, vt Francofurti electio celebraretur, vbi deinceps omnes ferè Imperatores electi fuerunt, vt probat Vischerius *vbi suprà, pag.67.* Cùm in conuentu Electores de electione tractauerint, celebrato Missæ sacrificio, & aliis tam sacris, quàm prophanis rebus peractis, quas recenset Ioannes Theod. Sprengerua *in iurisd. public.* iuramentum præstant Electores sub formula ita concepta ex aurea bulla, *cap.2. §.2. Ego N. Elector, iuro ad hæc sancta Dei Euangelia hîc præsentialiter coram me posita, quod ego per fidem, quâ Deo, & sacro Romano Imperio sum adstrictus, secundùm omnem discretionem, & intellectum meum, cum Dei adiutorio eligere volo temporale caput populo Christiano, id est Regem Romanorum in Cæsarem promouendum, qui ad hoc existat idoneus, in quantum discretio & sensus mei dirigunt, & secundùm fidem prædictam, vocemque meam, votum, seu electionem præfatam dabo, absque omni pacto, stipendio, pretio, vel promisso, seu quocumque modo talia valeant appellari. Sic me Deus iuuet, & omnes Sancti.* His peractis suffragia hoc modo præstantur. Primò suffragium dat Archiepiscopus Treuerensis, secundò Coloniensis, tertiò Rex Bohemiæ, quartò Comes Palatinus, quintò Dux Saxoniæ, sextò Marchio Brandeburg. vltimo loco Archiepiscopus Moguntinus: statim vota conferuntur, & publicantur, primò in conclaui, demùm coram populo.

32. Forma electionis.

Succedit alia pars electionis, quæ circa coronationem, inaugurationem, & alia, quæ electionem sequuntur, versatur. Electione igitur legitimè peracta, Imperium commendatur electo, & ab eo confirmantur priuilegia Electoribus concessa. Sequitur coronatio, quæ triplex est, Germanica videlicet, Lombardica, & Romana? Prima coronatio coronæ ferreæ fit Aquisgrani ab Archiepiscopo Coloniensi, licèt olim à Moguntino fieret: probant Homagen. *in iurisprudentia publica lib.2. cap.1.* Vischerius *vbi suprà, pag.109.* Ipsa coronatio peragitur primò per vnctionem; secundò per traditionem insignium, quæ sunt gladius, sceptrum, pomum: sequuntur statim pompa, elogia, præconia,

33. De tribus coronis.

præconia, missilium iactatio, & conuiuium, vbi ecclesiastici Electores mensam con secrant, & sigillum Imperatoris tenent: Marchio Brandeburg. aquam, Comes Palatinus cibum ministrant; Dux verò Saxoniæ Marescalli officium exercet: post hanc coronationem Germanicam sequitur Lombardica, quæ fit cum corona argentea Modoëtiæ propè Mediolanum, ab Archiepiscopo Mediolanensi. Demùm tertia coronatio, Romana videlicet, fit Romæ, ab ipso Pontifice, vnctione iam peractâ à Cardinale Hostiensi, licèt hæc coronatio iustis ex causis aliquando omitti soleat, vt refert Vischerius *vbi suprà*, *pag.* 117. His omnibus peractis Imperator iuramentum facit Pontifici, de quo *in cap. tibi Domino*, 93. *dist. Clement. vnica*, *de iureiurando*: eius formam refert Homagen. *d.lib.*2. quos ritus in coronatione hac Imperatoris adhibendos refert ex Gerbraodo & aliis Nouatinus *lib.* 10. *schediasm. cap.*6.

34. RATIO DECIDENDI. His animaduersis ratio eius decisionis, quare videlicet Pontifex reiicit, vel admittit Imperatorem electum, cùm dignum consecrat, & indignum respuit, ex eo prouenit, quia R. Pontifex est spiritualis pater, & pastor, tam Imperatoris, quàm cæterorum Principum, quantumcunque in suo ordine supremi sint; ac proinde ex vi suæ potestatis in his, quæ ad spirituale regimen spectant, iurisdictionem temporalem saltem indirectam obtinet; quare eùm maximè intersit totius Reipublicæ Christianæ, vt dignus, moribus integer, virtutibus elatus, & Romanæ Ecclesiæ religiosissimus, & fidei Christianæ & Apostolicæ amantissimus ad summa Imperij fastigia euehatur, iure potest Romanus Pontifex in tam arduo negotio decernere, ita vt confirmet dignum electum, reiiciat autem, Imperioque priuet indignum, *cap. cùm in memoriam*, 19. *dist. cap. nouit*, *de iudiciis*, *cap. licet* 6. *de voto*, *cap.* 2. *de re iudic. lib.* 6. plura tradimus *in dict. cap. nouit*, & latè probat Solorzanus *lib.*2. *de iure Ind. tom.* 1. *cap.* 22. *per totum*, & eruditè congessit D.D. Franciscus Ramos *in d. suo syntagmate*, *prop.*4. Vnde in præsenti potuit Innocentius III. Philippum periurum, excommunicatum, & tyrannum ab Imperio reiicere, & Othonem confirmare, & consecrare, præcipuè cum hæc Imperatorum electio à R. Pontifice proueniat, vt suprà dixi.

35. DISSOLVITUR RATIO DUBITANDI. Nec obstant politicorum considerationes. Non prima, cui facilè ex suprà relatis fit satis; imperium enim à Græcis ad Germanos auctoritate Pontificis translatum fuit; vnde Carolus Magnus non successione, aut armis illud occupauit, sed à R. Pontifice immediatè obtinuit; vnde Pontifici competit confirmatio, eùm tota hæc Imperialis electio ab eo introducta sit, vt defendit Bellarm. *d. lib.* 2. *de translat. Imperij*, *per totum*. Nec secunda consideratio aduersatur, deducta ex dictis auctoritatibus Tertulliani, Ambrosij & Gregorij, quibus facilè & sigillatim respondetur. Primò Tertulliani auctoritati, asserendo Septimiū Africanum tantùm asserere, supremam Imperatoris potestatem in temporalibus esse; potestatem verò R. Pontificis spiritualē, & temporalem indirectā in ordine ad supernaturalia; & istæ supremæ potestates diuersæ sunt, nec inter se habent oppositionem. Nec D. Ambros. negat hanc potestatem Pontificis in Imperatorem; vt enim ait in fine orationis: *Imperator bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.* Igitur tantùm D. Ambrosius ait, quod quando Ecclesiæ arma, videlicet censuræ non sufficiunt, subsidium vltimum sacerdoti est lachrymas, atque preces coram Deo effundere. Quod ad auctoritatem Magni Gregorij spectat, S. Pontifex illis verbis vtitur pro temporum calamitate; Imperatoris enim audacia cohiberi non poterat: non tamen negat Doctissimus Præsul, Ecclesiam habere potestatem transferendi Imperium, ex causis in iure expressis, & aliis iustis. Nec obstat Principi tyranno obediendùm esse; nam vt suprà dixi, dupliciter Princeps tyrannus potest considerari; primò ob vsurpationem, & inuasionem alieni regni; secundò improbo vsu & exercitio iurisdictionis. Primo casu Principi tyranno obsistendum, resistendumque est, quomodo tyrannus erat Philippus in præsenti specie. Secundo casu Principi legitimo, sed tyrannicè regenti, & gubernanti suum Principatum parendum est, ex iuribus suprà citatis; eùm adhuc regno priuatus non sit: quare legitimus dominus naturalis censetur.

Ex suprà traditis accipit lucem textus in extrauaganti vnica Ioannis XXII. *ne sede vacante*, vbi cùm post Clementis V. obitum vacasset Romana Sedes annis duobus, mensibus tribus, diebus 17. & eo tempore Henricus Imperator decessisset, Imperatores electi fuerunt à variis Ludouicus Dux Bauariæ, & Fridericus; & cùm armis superior euaderet Ludouicus, absque Pontificia confirmatione imperium occupauit, quem anathemate percussit Ioannes XXII. & constituit, ne vllus vacante Imperio regimen susciperet, nec tanquam vicarius: quæ constitutio ex suprà dictis lucem accipit; nam cùm ex Pontificia iurisdictione proueniat electio Imperatoris, & à R. Pontifice perenda sit confirmatio, iustè, & iure potuit Ioannes XXII. Ludouicum excommunicare, eùm absque confirmatione Pontificia Imperij regimini se ingessisset; & simul ratione propriæ iurisdictionis potuit Ioannes XXII. constituere, ne vacante Imperio vicarius eligeretur. 36. INTELLIGITUR EXTRAVAGANS VNICA, NE SEDE VACANTE.

CAPUT XXXV.

Idem.

COram dilecto fil. n. tit. S. Pudentianæ Presbyt. Card. *Et infrà*: Si verò vtriusque partis fuerit electio cassata, vos fratribus omnibus, qui fuerint in prouincia, conuocatis, quod maiori, & saniori parti eorum super prædictis videritis complacere, faciatis per censuras ecclesiasticas firmiter obseruari.

NOTÆ.

I. a IDem.] Licèt textus iste reperiatur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. tamen non constat cui missa sit eius decisio, & vbi præsens casus contigerit; tantùm ex eo deduci valet, de hac causa cognouisse Cardinalem tituli S. Pudentianæ, qui titulus Cardinalitius pertinet ad Basilicam S. Mariæ Maioris, vt refert Cohelius *in notitia Cardin. cap.6.* Ex hoc textu deducitur, ad electionem vocandos esse omnes ius suffragij habentes, dum tamen intra prouinciam existant: quam partem examinaui *in cap. cùm inter 18. hoc tit.* etiam ex hoc textu probatur, electionem factam à maiori, & saniori parte, esse confirmandam à superiore: quam assertionem latè exponam *in cap. Ecclesia 57. hoc titulo.*

CAPVT XXXVI.

Idem [a] *Parmensi Episcopo, & eius coniudicibus.*

BOnæ memoriæ S. Episc. [b] Cremon. in extremis agente, cùm de conualescentia desperaretur ipsius, Cremonense Capitulum H. concanonicum suum [c] Regij disciplinis scholasticis insistentem, ad certum terminum in vigilia Pentecostes pro futuri electione Pontificis citari fecerunt. Verùm secundâ feriâ post Pentecosten dicto Episcopo viam vniuersæ carnis ingresso, Capitulum antequam corpus illius esset [d] traditum sepulturæ, absente Canonico memorato in quatuor de ipso Capitulo, & [e] tres de Clero ciuitatis potestatem eligendi Pontificem contulerunt, expresso, vt minor pars illorum septem sequeretur in electione maiorem. Habito itaque post mortem, sed ante sepulturam tamen ipsius Episcopi de futuri Pastoris electione tractatu, cùm vota illorum scinderentur in partes, quatuor in Archipresbyterum, duobus in Archidiaconum, vno in alium consentientibus, tandem illo sepulto minoris partis arbitrio ad iudicium accedente maioris, eundem Archipresbyterum concorditer elegerunt; cui electioni Archid. cum Capitulo, & Clero ciuitatis, nullo contradicente consensit. Verùm adueniens postmodùm H. & asserens se fuisse contemptum, ac propter hoc electionem huiusmodi nullius fuisse momenti, quasi ius eligendi deuolutum fuisset ad ipsum, pro se, prout potuit, Archid. memoratum elegit. Constituto autem H. pro sua, & dil. fil. n. F. & N. pro electione Archipresbyteri coram nobis, electionem ab ipso H. post electionem Archipresbyteri non cassatam, licèt de viro multæ litteraturæ, honestæ vitæ, ac claræ famæ, non tamen sine multa temeritate præsumptam, cùm de priori nostrum debebat [f] expectare iudicium antequam procederet ad secundam, duximus irritandam, in pœnam interdicentes eidem contradictionis vocem, in primo consensu Capitulo perdurante. Electionem quoque Archipr. quamuis laudabile testimonium perhibeatur de ipso, iustitiâ exigente cassauimus: tum quia corpore defuncti Episcopi nondum tradito sepulturæ, habuere de ipsa electione tractatum, contra canonicas [g] sanctiones: tum quia inuentus est H. fuisse [h] contemptus, licèt vnus solus extiterit; cùm plus in talibus consueuerit vnius contemptus obesse, quàm multorum contradictio in præsenti. Nec prædicta debet dici valuisse citatio, quia cùm Episcopi mortem præuenerit, temeraria nimis extitit, & non potuit arcere citatum. Adhæc volentes Cremonen. Ecclesiæ speciali solicitudine prouidere, concedimus, & mandamus, vt si Capitulum in suo voluerit perdurare consensu, ipsum Archip. auctoritate nostra in Pastorem Cremon. Ecclesiæ concedatis, alioquin nisi fortè infra xi. dies de persona idonea in Pontificem sibi & Ecclesiæ suæ prouiderint per electionem canonicam, & concordem, vos eisdem auctoritate Sed. Apost. de ipso Archip. vel Archidic. seu de alio viro idoneo prouidere curetis.

NOTÆ.

I. PARMA VBI. a PArmensi.] Ita etiam legitur *in cap.2. hoc tit. in 4.collect.* Parmensis ciuitas Insubriæ, nobilissima vrbs, in via Æmiliana sita est: cum Imperij Romani florente fortuna floruit, postea modò arbitrio suorum, modò R. Pontificis gubernata fuit, vt referunt plura de eius origine & progressu adducentes Merula *de antiquit. Galliæ, lib.2. cap.2.* Andreas Sehotus *in itinerario Italiæ, lib.1. pag.170.* Habet Ecclesiam Cathedralem Deiparæ Assumptioni dicatam, vt vetus marmorea inscriptio eius testatur, ibi: *Templum hoc olim Dino Herculano dicatum, Paschalis secundus Pontifex Romanus ritu solenni in Parmensium gratiam Assumptæ Virgini ille ipse consecrauit 6. Kalendis Octob. anno 1106.* Eius Præsulum catalogum tradit Vghellius *tom.2. Italiæ sacræ, fol.182.* Opizoni eius Ecclesiæ Præsuli missa est hæc decisio, qui floruit temporibus nostri Innocentij, vt videre est apud Vghellium *vbi suprà*: eius etiam mentio fit *in cap. causam, 7. de præscriptionibus.*

b Cremo

2. De Cremona. b *Cremonensi.*] Sed quomodo casus Cremonensis Episcopi potuit contingere temporibus Innocentij III. cùm eam Ecclesiam in Episcopalem erexerit Gregorius XIII. anno 1580. vt constat ex bulla creationis, quam refert Vghellius *dict. tom. 2. fol.* 24. Sed dicendum est, diuersam prorsus esse ciuitatem Cremensem à Cremonensi. Crema enim, quæ est suffraganea Ecclesiæ Bononiensis, de qua Merula *vbi suprà*, Schotus *dict. lib.*1. *pag.*117. est tantùm Episcopalis à temporibus Gregorij XIII. Cremona verò, quæ est ciuitas Galliæ Cisalpinæ, non procul à Mantua, de qua plura *vbi suprà*, *cap.* 10. Bernardus Saccus *lib.*9. *hist. Ticinensis*, *cap.*6. Schotus *d.lib.*1. *pag.*216. Episcopalis erat temporibus nostri Innocentij, cùm præsens casus contigit.

3. Regium Lepidi vbi. c *Regij.*] Regium Lepidi, iuxta Parmam, pulchra ciuitas est, tametsi latiùs fines non extendat, in medio viæ Æmiliæ sita: post Imperium Romanum à Longobardis, & Gothis excidium passa est, posteà diuersorum Comitum iugum sustinuit, donec temporibus Adriani VI. Estenses sub titulo Ducatus eam administrarunt: plura de ea tradunt Merula *d.cap.*2. Schotus *d.lib.*1. Vghellus *tom.*2. *Italiæ, fol.*300.

4. d *Traditum sepulturæ.*] Cùm corpus Prælati humatum non est, immò ante eius depositionis diem tertium electio successoris fieri non debet, *cap. nullus*, *el* 2. 79. *dist.* vbi Acuña, Dartis, & Barbosa. Tamen id non seruatum in electione R. P. refert Petrus de Vineis *lib.*1. *epist.*33. & in electione Procli Patriarchæ CP. tradunt Socrates *lib.*7. *cap.*31. Nicephorus *lib.*11. *cap.*37.

5. e *Et tres de Clero.*]Compromitti enim potest, non solùm in eos, qui sunt de corpore Capituli, verùm & in extraneos; dummodò laici non sint, *cap. sacrosancta, hoc tit.* Dixi *in cap. causam, suprà.*

f *Expectare iudicium.*] Contra textum *in cap. considerauimus*, vbi aliqua adduxi, *hoc titulo.*

g *Sanctiores.*] Videlicet textus *in cap. obeuntibus*, 63. *dist. cap. nullus, el* 2. 79. *dist.* licèt tractatus consultiuus haberi possit, iuxta textum *in cap. si transitus*, 79. *dist.* Sed licèt prohibitum sit futurum Pastorem eligere ante obitum, & humationem prædecessoris; tamen si electio ante humationem de facto celebretur, valet & sustinetur, cùm plures euenire possent causæ, quæ hanc celeritatem expostulent, *cap. Episcopo* 3. 8. *q.* 1. docent Lambertinus *de iurepatron. lib.*2. *p.*2. *q.* 2. Petrus Gregorius *de elect. cap.*13. *num.*5. Vnde in nostro textu si non adfuisset contemptus vnius electoris, electio defenderetur. Neque contrarium probant verba relata nostri textus, quia hæc causa præuentæ, & acceleratæ electionis inter alias refertur, non verò asseritur eam per se sufficere ad irritandam electionem, sed tantùm coniunctam cum aliis, vt pro nostri textus expositione docent Lambertinus, & Petrus Gregorius. Nec etiam aduersatur textus *in dict. cap. nullus*, 79. *dist.* quia procedit de honestate, non verò de necessitate; itavt iuxta honestatem post depositionis diem tertium debeat electio celebrari, non verò anteà: docet Miranda relatus à Barbosa *in præsenti.* 6.

h *Contemptus.*] Contemni elector duplici modo potest: primò si non vocetur, cùm vocari debebat, *cap. quod sicut*, *hoc titul.* secundò si vocatus non admittatur ad electionem. Tamburinus *tom.*1. *disput.*5. *quæsito* 3. vtroque autem casu electio non est nulla ipso iure, sed annullanda iudicis sententiâ, si de contemptu agatur, *dict. cap. quod sicut*, Panorm. *hic*, *num.*4. Petrus Gregorius *de electione*, *cap.* 14. *num.*5. quare nullo modo dici potest, facultatem eligendi ad electorem contemptum esse deuolutam, *cap. super eo, hoc tit.* vt malè Hostiensis in nostro textu probat: vnde si contemptus consentiat electioni, tanquam ab omni vitio immunis sustinebitur, vt dixi *in cap. cùm inter*, 16. *hoc tit.* ex cuius commentario, quæ huc spectant, petenda sunt. 7.

CAPVT XXXVII.

[a] Idem.

CVm ad nostram nuper notitiam deuenisset, quod H. qui se pro Abbate [b] Luxouin. gerebat, non fuerit antè monachus quàm electus. Nos attendentes, quod contra regulares traditiones illud fuerit attentatum, cùm nullam spem, vel promissionem habens, vt Abbas fiat, debeat [c] monachari: electionem de ipso factam, de consensu fratrum nostrorum curauimus irritare. Quocirca mandamus, quatenus tam monachis, quàm aliis fidelibus monasterij memorati studeatis ex parte nostra districtiùs inhibere, ne præfato H. vllam obedientiam, vel reuerentiam propter iamdictam electionem valeant exhibere: & si quid in eodem monasterio disponendo perperam attentauit, nullum robur habere volumus firmitatis, sed penitus irritari.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam legitur in qoarta collectione, *sub hoc tit. cap.* 3. cui tamen missa fuerit præsens decisio, non constat; credo tamen ad monachos Benedictinos Lexouiensis diœcesis spectare.

2. b *Luxouin.*] Ita legendum est, nam in præsenti agitur de Monasterio Luxouiensi, quod est in Gallia, in Comitatu Burgundiæ, de quo plura tradunt Fratres Sarmat. *tom.*4. *Gall. Christ. fol.*585.

c *Monachari.*] Id est monachus fieri, vt enim canonicari ponitur, pro canonicum fieri; ita & monachari pro monasticam vitam profiteri. Gofridus Vvintoniensis *lib.* 4 *epist.* 13. ibi: *Summâ precum infirmitate monachasti.* Et *epist.*50. ibi: *Quos monasterio nostro monachandos misisti.* Notat Bosquetus *lib.*1. *ad Innoc. III. epistola* 13. Commentarium huius textus tradidi *in cap. cùm Magistrum, hoc titulo.* 3.

CAPVT

CAPVT XXXVIII.

[a] Idem *Magistro tit. S.Laurentij in Lucinia, Presbytero Card. A. S. Leg.*

OFficij tui laudabilem persequeris actionem, cùm super illis, de quibus dubitas, per nos postulas edoceri. Sanè nobis tuis litteris intimasti, quod cùm monasterium quoddam possessionibus [b] conuenienter ditatum, sed positum in medio nationis prauæ pariter & peruersæ, Pastore careret, monachi de electione Abbatis tractantes necessarium duxerunt personam eligere aliquam, cuius potentiâ valeret à persecutoribus liberari. Cùmque non possent sui Ordinis idoneam inuenire personam, in quendam virum nobilem oculos direxerunt, per quem meliùs poterat defensari; & consilio quorundam Iurisperitorum adierunt patrem ipsius, humiliter postulantes, quod filium suum [c] induceret, vt habitum susciperet monachalem, nullam patri de ipsius promotione [d] fiduciam tribuentes: & pater ad hoc induxit filium discretum, prouidum, litteratum, & vigintiquinque annorum ætatis, qui monachus est effectus, nulla spe, vt asserit, de sublimatione tributâ. Sed die, in quo monachus est effectus, fuit in Abbatem electus, cuius electio fuit per dil. fil. n. G. de Lab. Subdiaconum nostrum, Rectorem Messanæ, A.S. L. qui in omnibus prædictis interfuit, confirmata. Cùm autem idem sit paratus purgare se, quia nullâ fuit ad hoc ambitione inductus, per litteras nostras postulas edoceri, vtrum dictus Legatus potuit huiusmodi electionem confirmare, vel dispensare, vt quod factum est, stare possit: & vtrum electione ritè cassatâ, iterum valeat eligi in Abbatem. Nos autem consultationi tuæ taliter respondemus, quod licèt ex his, quæ in continenti subsecuta sunt, ostendatur, quod talis taliter eligi non possit in Abbatem, maximè ex eo, quod antequam esset discipulus, voluit esse magister, electionem illam irritam esse decernimus, & inanem. Verùm postquam fuerit in regula competenter instructus, si vrgens necessitas, & euidens vtilitas ipsius monasterij postulauerit, purgatione [e] receptâ poterit in Abbatem assumi, ne monasterium opprimatur incursibus malignorum.

NOTÆ.

1. a IDem.] Huius textus inscriptio corrigenda est ex inscriptione textus *in cap. officij, de testam. cap. officij, de pœnit. & remiss. cap. officij, de sentent. excomm.* vbi tantùm legitur, *C. Presbyt. Cardinali Ap. Sed. Legato.* Cùm enim C. Presbyt. Cardinalis tituli S.Laurentij in Lucinia (qui titulus Cardinalitius spectat ad Basilicam S.Laurentij extra muros, testante Cohelio *in notitia Cardin. cap.7.*) legationis officio fungeretur, consuluit Innocentium III. super diuersis quæstionibus, quarum prima refertur in nostro textu, secunda *in dict. cap. officij, de testam.* tertia *in d. cap. officij, de pœnitent.* vltima demùm *in dict. cap. officij, de sentent. excom.* nostra autem decisio reperitur in quarta collectione, *sub hoc titulo, cap.4.*

2. b *Conuenienter ditatum.*] Debet enim quodlibet monasterium tempore suæ fundationis competenter dotari, vt monachi congruè sustententur; quod primis Ecclesiæ temporibus obseruatum fuisse probat Nicolaus Lemaistre *lib. 2. de iuribus ecclesiast. cap.8.*

3. c *Induceret.*] Licèt parentes non possint cogere filios ingredi & profiteri religionem, possunt tamen eos inducere; nec ita inducentes hodie excommunicationem incurrunt, ex dispositione Concilij Tridentini *sess.25.cap.18.* vt refert decisum à Cardinalibus Barb. *ibi, num. 5. & de potest. Episcopi allegat. 104. num.3.*

4. d *Fiduciam tribuentes.*] Quod prohibitum est Ecclesiæ legibus, *cap. per laicos 16. q.7.* plura Anton. August. *in epitome lib.9. tit.5.*

Receptà.] Præstito videlicet iuramento, se ingressum non fuisse, vt in Abbatem eligeretur.

CAPVT XXXIX.

[a] Idem.

ILla quotidiana instantia. *Et infrà:* Quia pro certo didicimus, electionem de ipso factam canonicam extitisse, ipsam auctoritate Ap. duximus confirmandam, supplentes de plenitudine potestatis, si quis in ea ex eo fuisset defectus, quòd quidam interfuerunt electioni eidem, qui ex sola participatione in simplicis excommunicationis laqueum inciderunt.

NOTÆ

NOTÆ, ET COMMENT.

1. Conclusio traditur et probatur.

a [Dem.] In præsenti proponitur fragmentum cuiusdam epistolæ Innocentij III. cuius integra non reperitur, nec in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.5.* vbi reperitur hic textus; nec in aliqua ex epistolis editis à Bosqueto: ex ea tamen, prout hic iacet, sequentem deducunt Interpretes assertionem: *Electio canonicè celebrata, debet confirmari, licèt quidam eligentium essent minori excommunicatione ligati.* Probat textus *in cap. si celebrat, de clerico excomm.* Illustrant Couarr. *in cap. alma, 2. part. §.7.* Lambertinus *de iurepatron. part.1. lib.2. quæst.2. art.1.* Garcia *de beneficiis 5. part. cap.4. numer.314.* Marius Alterius *de censuris tom 1. lib.2. disput.5. cap.1.* Suarez *eod. tract. disput.14. sect.1. num.8.* & *disp.24. sect.3. num.13.* Lezana *tom.3. verbo Excommunicatio*, Bonacina *eod. tract. disput.2. quæst.2. puncto 5. num.3.* Auila *simili tract. part.2. disput.6. dubio 3.* Peyrinis *de Prælato, quæst.2. cap.5. num.1.* Hurtado *de excommunicatione disput.7. difficult.2.* Castro Palao, Sayrus, & alij laudati à Garcia *tom.2. polit. tract.9. difficultate 3. dub.2.* Leander *de censuris disput.10. quæst.7.*

2. Ratio dubitandi.

Hæc assertio ita illustrata difficilis redditur sequenti consideratione; nam quando actus celebratur ab excommunicatis simul cum non excommunicatis, similis actus corruit, vt probant textus expressi *in cap. ad probandum, de re iudicata,* vbi quia vnus ex iudicibus erat excommunicatus, sententia à pluribus prolata nulla est: *cap. vlt. de procurat.* vbi procurator constitutus ab vniuersitate, vbi aliquis ex iuratis erat excommunicatus, non admittitur in iudicio, nec talis constitutio sustinetur: igitur similiter in electionibus, si aliquis ex eligentibus sit excommunicatione irretitus, electio vitiabitur. Augetur hæc consideratio ex illis verbis præsentis textus, *supplentes de plenitudine potestatis*; vbi supponitur, R. Pontificem confirmasse electionem celebratam ab eis, quorum vnus erat excommunicatus, ex plenitudine potestatis, & supplendo defectum ipsius electionis: igitur quia electio mero iure non sustinebatur.

3. Excommunicatio duplex.

Sed adhuc præsens Innocentij decisio defensanda est, pro cuius expositione primò sciendum est, omissis varijs communionis speciebus, & diuersis excommunicationis definitionibus, quas tradunt & illustrant Suarez, Sayrus, Alterius, Auila, Gibalinus, & Leander *in suis tractatibus de censuris*, Morinus *lib.2. exercit. cap.1.* Albaspinus *lib.1. obseru. cap.1. cum sequent.* excommunicationem communiter diuidi in maiorem, & minorem, licèt sub his nominibus non inueniamus expressam eam diuisionem in toto Gratiani volumine; in eo enim priuatio communionis simpliciter excommunicatio dicitur, *cap. sicut Apostoli, cap. si quis 38. cap. cum excommunicato 58. 11. q.3.* aliquando anathema appellatur, *cap. Engeltrudam 3. quæst.4. cap. nemo 41. cap. quoniam 103. cum sequenti, 11. quæst.3. cap. de presbyterorum 17. quæst.4. cap. P. Guilisarius 23. quæst.4.* exponemus *in cap. cum ab homine 10. de iudiciis.* In hoc Decretalium volumine prædicta diuisio expressa reperitur, vt in præsenti textu, *cap. significauit, cap. finali, de sent. excomm.* Effectus autem maioris & minoris valde diuersi sunt; siquidem excommunicatio maior non solùm priuat perceptione actiua, & passiua sacramentorum, verùm & communione fidelium, *cap. penult. de sentent. excom. cap.2. de except. cap. cum excommunicato, cap. excommunicatos 11. quæst.3.* maiori enim excommunicatione ligatus separatur ab aliorum consortio tanquam ouis morbosa, *cap. corripiatur 24. quæst.3.* quæ priuatio communionis, atque commercij facit, vt nullus cum excommunicato habere possit communionem, nec ipse se valeat ingerere actibus societatis humanæ, *dict. cap. cum excommunicato, cap. sicut Apostoli*; veluti in actibus iudicialibus, *cap. ad probandum 24. q.3. cap.2. de except. cap. intelleximus, de iudiciis,* vbi dicemus: item in collationibus beneficiorum, *cap. vnico, ne sede vacante in 6.* quare nec electionibus ecclesiasticis interesse debent, *cap. finali, de clerico excommunicato*, Ricciulus *lib.4. de personis extra gremium, cap.3.* Illustrissimus D. Franciscus Ramos *in dict. memor. ad Alex. VII. pro Episcopat. Lusit. proposit.3. num 86.* & si talibus electionibus interfuerint, eorum suffragia non attenduntur, nec numerantur, *cap. bona, el 1. hoc tit. cap. cùm dilectus, de consuet.* Secundò sciendum est, quod cùm excommunicatus maiori excommunicatione ligatus, priuatus sit communione fidelium, si quis contemptis Ecclesiæ clauibus, cum eo communicauerit, in minorem excommunicationem incidit, *cap. sicut Apostoli, cap. excommunicatos, cap. cum excommunicato 11. quæst.3. cap. nuper, cap. significauit, de sentent. excom. cap. sacris, de his quæ vi*: vnde in præsenti textu Innocentius III. affirmat, communicantem cum excommunicato simplicem excommunicationem incurrere, id est minorem, quæ simplex dicitur. Hæc autem minor excommunicatio, quæ ob communicationem cum excommunicato, vel ob similes causas incurritur, priuat tantùm communione sacra, id est sacramentorum perceptione, *cap. penult. de sentent. excomm. cap. si celebrat, de clerico excom.* Est enim excommunicatio minor censura ecclesiastica, quâ baptizatus priuatur passiuâ participatione sacramentorum. Couarr. *in cap. alma mater, 1. part. in princip. num.4.* & *§ 8. num.1.* Gibalinus, Leander, & alij de excommunicatione agentes; non autem priuat actiuâ, aut iurisdictione propriâ; vnde eâ censurâ ligatus, potest sacramenta administrare absque eo, quod irregularitatem incurrat, *cap. si celebrat, de clerico excomm.* & per consequens omnia valet sitè peragere, quæ ad iurisdictionem, & similes actus spectant, vt dicemus *in cap.2. de except.*

Ex quibus prouenit vera decisiua ratio præsentis textus; nam cùm excommunicatus minori excommunicatione tantùm sit priuatus participatione sacramentorum, quæ in sola perceptione consistit, vt ait Pontifex *in dict. cap. si celebret*, vtique ab ea tantùm arcetur communione, per quam peruenitur ad eam perceptionem, vt est electio passiua, *dict. cap. si celebret, cap. postulasti, de clerico excomm. cap. audiuimus 4. 24. quæst.1. cap.1. de offi io Vicar. in 6. cap. veniens 38. in fine, de testibus*, Petrus Gregorius *lib.4. partit. tit.16. cap.7.* non tamen ab electione actiua, quia illa extrinsecùs se habet ad participationem sacramentorum, vt docent Glossa *in dict. cap. si celebrat, verbo Negligere,* Couarr. *in dict. cap. alma, 1. part. § 8. num.3.* Suarez *de censuris disput.24. sect.2. num.4.* Hugolinus *de censuris tabula 3. cap.6. §.4. num 4.* Nec interest, an minor excommunicatio ab homine, an à iure inflicta sit, quia in qualibet ex eis eadem ratio militat, quamuis contrarium doceri videatur *in l.6. tit.9. part.1.* Vnde cùm in præsenti textu agatur de illis, qui ex participatione cum excommunicato 4. Traditur ratio decidendi.

in

io minorem excommunicationem inciderunt, meritò deciditur electionem cum eis celebratam tanquam canonicè factam esse confirmandam, cùm per simplicem excommunicationem ius eligendi non amiserint.

5. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO. Nec obstat difficultas suprà adducta, quæ procedit in maiori excommunicatione ligatis; verum enim est, quod si ipsi maiori excommunicatione ligati cum aliis actum humanum celebrauerint, huiusmodi actus vitiatur, *dict. cap. ad probandum*, quod etiam in electione procedit; cùm enim excommunicati maiori excommunicatione eligere non valeant, *cap. cùm inter, hoc tit. cap. postulasti, cap. si celebrat, cap. finali, de clerico excomm.* pluribus relatis docet Petrus Gregorius *dict. lib. 4. part. tit. 16. cap. 7.* si alij cum eis elegerint, electio vitiatur, Ricciulus *de iurepatron. lib. 4. cap. 3.* Nec solùm hoc procedit, si plures excommunicati in ipsa electione concurrant, verùm si vnus tantùm, dum tamen eius suffragium prosit electo, quia sine eo non eligeretur; talis enim electio vitiatur, Leander *vbi supra, cap. 8.* Garcia *tom. 2. polit. vbi suprà*: quæ doctrina procedit hodie in excommunicato non tolerato, quem vitare debemus, ex extrauaganti *ad euitanda*; non verò in occulto, ille enim quamuis maiori excommunicatione ligatus sit, electionem non vitiat, vt docet pluribus adductis Garcia *vbi suprà*. Sed dubium est, an casu, quo suffragium excommunicati necessarium non est ad electionem, si admittatur, eam vitiet? Affirmant aliqui; sed rectiùs, pluribus relatis, negant Leander *vbi suprà, quæst. 10.* & Garcia *vbi proximè*: vnde si in nostro textu ad electionem admissi essent maiori excommunicatione ligati, electio nulla esset: sed cùm tantùm minori essent irretiti, ex participatione cum excommunicato contracta, ideò electio ab eis celebrata sustinetur. Nec augmentum difficultatis aduersatur; nam licèt Innocentius affirmet se supplere ex plenitudine potestatis defectus electionis; non tamen id fecit ex necessitate, sed ex superabundantia, vt inquit Glossa secunda in nostro textu, Innocentius & alij antiquiores, Suarez *de censuris dict. disput. 24. sect. 2. num. 13.*

Sed superiori assertioni opponitur textus *in Clement. ne Romani, §. cæterùm, de elect.* vbi apertè docetur, quod si in electione Rom. Pontificis aliqui ex Cardinalibus reperiantur maiori excommunicatione ligati, non ideò electio R. Pontificis vitiatur: igitur siue minori, siue maiori excommunicatione ligati cum aliis admittantur ad electionem, non ideo electio vitiatur. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo, eum textum specialiter procedere in electione R. Pontificis, ne schisma, diuisiones, aut alia similia sequantur, si Cardinales etiam maiori excommunicatione ligati non admittantur ad electionem: quam & alias specialitatis rationes illustrant Suarez *de censuris disput. 24. sect. 2. num. 19.* Petrus Greg. *dict. cap. 7.* Leander *vbi suprà, quæst. 13.* 6. EXPONITVR CLEMENT. NE ROMANI, §. CÆTERVM, DE ELECT.

Ex suprà traditis lucem accipit textus *in cap. vnico, ne Sede vacante, lib. 6.* vbi asseritur, quod si collatio beneficiorum ad Capitulum simul, & Episcopum spectet, & Capitulum in suspensionem inciderit, collatio ad Episcopum deuoluitur: idem etiam docetur cùm aliqui ex Capitulo excommunicati reperiuntur, tunc etiam ad Episcopum deuolui collationem: ex qua decisione constat, aliquibus ex Capitulo excommunicatis, electionem ab aliis celebrari non posse; qui textus procedit in maiori excommunicatione ligatis: nam si tantùm minori excommunicatione essent irretiti, tantùm electio, seu collatio non spectaret ad solum Episcopum, sed etiam ad Capitulum, admissis etiam excommunicatis, vt præsensit Ricciulus *dict. lib. 4. cap. 3.* 7. EXPLICATVR CAP. VNIC. NE SEDE VACANTE, LIB. 6.

CAPVT XL.

Innocentius III. *Magistro Maximo* [a] *Notario nostro.*

SCriptum est in Apocalypsi Ioannis, quòd in medio sedis, & in circuitu sedis erant quatuor animalia plena oculis antè & retrò. Primum animal simile leoni; secundum animal simile vitulo; tertium animal habens faciem quasi hominis; & quartum animal simile aquilæ volanti: & quatuor animalia singula eorum alas senas habebant. Sedes ista Romana Ecclesia intelligitur, quæ vsitato vocabulo Sedes Apostolica nuncupatur. Vtique sedes Agni, sedes viuentis in sæcula sæculorum. In medio cuius quasi filiæ in gremio resident, & in circuitu astant quasi famulæ in obsequio, [b] quatuor Patriarchales Ecclesiæ, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, & Constantinopolitana, quæ per illa quatuor animalia designantur. Marcus enim Alexandrinam fundauit, & rexit Ecclesiam, qui secundùm visionem Ezechielis accipitur per leonem, eo quod Euangelium inceperit à rugitu, dicendo: *Vox clamantis in deserto.* Et quia quemadmodum leo catulum suum post diem tertium suo asseritur excitare rugitu; sic Deus pater filium suum, qui leo de tribu Iuda esse describitur, de cuius resurrectione principaliter tractat Marcus, diuinitatis suæ potentiâ post triduum à mortuis suscitauit. Vnde in die resurrectionis Dominicæ ipsius Euangelium antonomasticè in Ecclesia recitatur. Lucas autem fuit natione Antiochenus, qui propterea in vituli figura describitur, in quo sacerdotalis hostia designatur, quoniam à sacerdotio inchoans Euangelium, de immolatione tractauit, præcipuè summi Sacerdotis & veri, qui est hostia salutaris, vitulus videlicet saginatus, quem pater iussit occidi pro filio prodigo redeunte. Vnde benè per ipsum Antiochena Ecclesia designatur, in qua primùm Apostolorum Princeps in summi Sacerdotij Cathedram à

fidelibus

fidelibus extitit sublimatus. Matthæus quidem fuit natione Iudæus, & Euangelium primus descripsit etiam Hebraicè in Iudæa; & ob hoc per hominis speciem designatur, quòd ab incarnatione Christi suum inchoans Euangelium, principaliter humanam eius natiuitatem ostendit, quam ipse Christus de Iudæis, & in Iudæa pro nobis assumens, Hierosolymitanam Ecclesiam Metropolim Iudæorum suâ humanâ præsentiâ consecrauit, de qua dictum fuerat per Prophetam: *Homo factus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus*. Ioannes verò Asianam fundauit Ecclesiam, & Apocalypsin septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, ipse descripsit, quibus, & cæteris Græcorum Ecclesiis Constantinopolitana tandem præferri meruit, & præpoui, per aquilam meritò designata; quia sicut aquila volatu omnes aues excellit, & oculorum eius intuitum solis radius non offendit; sic Ioannes tribus aliis animalibus in terra relictis, supra cœlos cœlorum ascendens veram lucem oculis irreuerberatis aspexit, & à diuina Verbi natiuitate suum Euangelium inchoauit; qui licèt inter vniuersos Euangelistas fuerit vltimus tempore, præcipuus tamen extitit dignitate: quoniam in cœna supra pectus Christi recumbens, fluenta doctrinæ de ipso sacri Dominici pectoris fonte potauit. Sic Constantinopolitana Ecclesia, licèt posterior tempore, postmodùm propter honorificentiam piissimi Constantini prælata est aliis dignitate; sicque facti sunt primi nouissimi, & nouissimi primi. Vt meritò ipsi dicatur: *Multæ filiæ congregauerunt diuitias, sed tu sola supergressa es vniuersas*. Ad cuius Ecclesiæ regimen talis est Pontifex assumendus, qui ad similitudinem illorum quatuor animalium, antè & retrò plenus sit oculis, vt pleno lumine veteris, & noui Testamenti mysteria contempletur, per experientiam videns præterita, & futura præuidens per cautelam. Debet etiam habere sex alas, scilicet sex legum notitiam; Naturalis, Mosaicæ, & Propheticæ, Euangelicæ, Apostolicæ & Canonicæ, quibus perfecto libramine inter cœlum volans & terram, de terris ad cœlestia, & de temporalibus transuolet ad æterna. Sanè ad hanc Ecclesiam duo quædam animalia sunt vocata, vtinam plena oculis, & alas habentia, videlicet venerabilis Frater noster [c] Heraclien. Archiepiscopus, & dilectus filius [d] Plebanus S. Pauli de Venetiis, sicut per procuratores, tam postulantium Archiepiscopum, quàm eligentium Plebanum fuit propositum coram nobis. Proposuerunt siquidem procuratores electorum Plebani, quod cùm Ecclesiâ Constantinopolitanâ vacante Canonici Ph. Decanum suum sibi elegerint in Pastorem, & nos cassauerimus electionem eandem, quia quibusdam exclusis, qui adesse debuerant, extitit celebrata: ne diu gregi fidelium deesset cura pastoris, tam Canonici, quàm quidam alij, qui se in electione Constantinopolitani Patriarchæ ius habere dicebant, vt de electione tractarent, ad inuicem conuenerunt. Cùmque septem [e] personæ, pro septem Præpositis se offerrent, & quidam alij pro cæteris Prælatis se tractatui electionis ingererent, post multam concertationem, tam illas septem personas, quàm duas alias ad vniuersitatis instantiam, quæ tamen duas tantùm voces haberent, saluo in omnibus iure suo, tam in præsenti, quàm in futuro, pro bono concordiæ receperunt. Sed factum est, quod humani generis inimico, qui vnitatem Ecclesiæ scindere nititur, superseminante zizania messi dominicæ, in duas partes sunt vota diuisa. Nouem de Canonicis, & nouem aliis prænominatis personis postulantibus Archiepiscopum memoratum; & quindecim Canonicis, & Præposito SS. Apostolorum Plebanum eligentibus supradictum, cuius electioni Cantor, qui propter vtilitatem absens erat Ecclesiæ, & ante tractatum electionis per litteras suas consensum expresserat de Plebano, si aliis complaceret.; & octo alij Canonici, qui electionis tempore non fuere præsentes, suum præstitere consensum: & sic in Plebanum prædictum vota vigintiquatuor Canonicorum, & vnius Præpositi conuenerunt. Dicebant ergo, postulantium numerum esse minorem, cùm decem & octo tantùm Archiepiscopum postularent, de quibus quosdam eorum, quos cum præfata protestatione sui iuris admiserant, excludere nitebantur; duos videlicet de Blakerna, & Buccaleone Præpositos; quia cùm per exemptionis priuilegium à Sede Apostolica impetratum se subtraxerint oneri, tacitè renunciasse videbantur honori, vt ad electionem non pertinerent illius, cui electo nullatenus subiacerent. Alij quatuor non erant Præpositi, sed aliarum Ecclesiarum Clerici, qui se tractatui electionis suorum Præpositorum nomine ingerebant, quia eorum domini adeò erant absentes, quod ad tractatum electionis vocari commodè nec poterant, nec debebant; quoniam

si absentes possent per procuratores adesse, vix iura deuoluerentur absentium ad præsentes, cùm rarò contingeret quod per se, vel per alios interesse non possent. Septimus autem qui præsens extiterat, iam [f] electus, & confirmatus in Archiepiscopum [g] Vericen. & translatus ad suam Ecclesiam, possessionem eiusdem adeptus fuerat corporalem. Et licèt vniuersitas Clericorum quatuor priùs pro se postularet admitti, quia tamen pars Canonicorum tot nolebat admittere, ne numerus aliorum nimis excresceret, ita tandem pro bono pacis extitit ordinatum, vt duo tantùm admitterentur ex illis, cum protestatione prædicta; & ideò eligentes asserebant illos duas tantùm voces, & non cæterorum habere, maximè cùm triginta Præpositurae fuerint ad septem redactæ, quæ tamen nondum fuerunt auctoritate sui iudicis approbatæ. [h] Conuentuales autem Ecclesias vltra quinque, vel sex tunc temporis esse negabant; & si plures fuissent, tempore tamen electionis prædictæ Prælatos earum dicebant non fuisse præsentes. De malo denique zelo intendebant arguere postulantes, eo quòd, vt proponebant, illiteratum & impudicum ex certa scientia postularant, cuius incontinentiam dicebant per filium in monachatu genitum, paternæ libidinis testem posse probari. Eundem etiam Archiepiscopum de ambitione notabant, eo quòd in vigilia [i] Natiuitatis Dominicæ se suæ subtraxit Ecclesiæ, vt esset in vrbe Regia, vbi tunc erat postulatio celebranda; & passus est cum hymno, *Te Deum laudamus*, se in sede locari, in qua profestis diebus residere consueuerat Patriarcha. Qui etiam auctoritate propriâ bona Patriarchatus post mortem Patriarchæ distribuens, eiusdem sigillo violenter arrepto de scrinio Camerarij, litteras quasdam, quibus illud impressit, misit Rauennam, & quandam pecuniæ summam ibi depositam auctoritate litterarum illarum sibi fecit afferri, eandemque distribuit pro suæ voluntatis arbitrio, in Ecclesiæ Constantinopolitanæ præiudicium & grauamen. Quod totum, & alia in Capitulo fuere proposita, cùm quidam de ipso postulando tractarent. Vnde petebant, vt cùm pars postulantium Archiepiscopum esset numero minor, inferior zelo, & à suo iure cecidetit postulando scienter indignum, electionem confirmare factam de dicto Plebano canonicè dignaremur. Maximè cùm ipsi vsi fuerint iure communi, personam eligibilem eligendo, quod ordinarij iuris existit: & alij iuris communis contempto beneficio, ad extraordinarium auxilium transuolarint. Ad hæc procuratores partis alterius responderunt, quod vniuersi Prælati Conuentualium Ecclesiarum apud Constantinopolim existentium, per nostram constitutionem in electione Constantinopolitani Patriarchæ ius habent. Vnde vniuersitas Prælatorum, de qua in eadem constitutione cauetur expressè, restringi non debet ad septem, cùm ratione suæ dignitatis in hoc benè fuerit Ecclesiæ memoratæ prouisum: tum vt sanior haberetur super electione tractatus, cùm integrum sit iudicium plurimorum sententiis confirmatum: tum etiam, vt per numerum Prælatorum illis posset occurri, qui Dei Sanctuarium iure volebant hæreditario possidere. Addebant etiam, quod præfatæ constitutionis beneficium duo exempti Præpositi per exemptionis priuilegium nullatenus amiserunt; cùm ea quæ in fauorem alicuius introducta sunt, in eius læsionem non debeant redundare, & per priuilegia Pontificum Romanorum addi, non subtrahi consueuerit illis, quibus specialiter indulgentur: propter prædictam maximè rationem, vt illis obsisterent prudenter, qui Domini Sanctuarium moliuntur in ius hæreditarium vsurpare. Vnde iidem excludi non poterant, nec debebant, eâ etiam ratione, quòd septem nomine septem Præpositurarum, & duo vice ac nomine vigintrium Prælatorum pro ipsa vniuersitate fuerint à Canonicis ad tractatum electionis admissi: & sic cùm in postulatum vota septem Præpositorum, & decem & octo Prælatorum præsentium, & aliorum sex absentium, quorum procuratores erant in ciuitate præsentes, consensu mediante illorum duorum concurrerint, pro parte sua vltra duplò maiorem numerum allegabant: cùm in Plebanum quindecim tantùm Canonici, & vnus Præpositus à principio consensissent, nec aliquid eis iuris accreuerit in hoc casu per subsequentem consensum nouem Canonicorum, qui electionis tempore non fuerunt præsentes, nec vocari potuerant commodè, nec deberent. Præsertim cùm octo ex illis, tanto tempore fuissent absentes, quòd secundùm constitutionem Patriarchæ ac Capituli Constantinopolitanorum, pro Canonicis nullatenus haberentur. Auctoritatem etiam introducebant pro se, cùm regulariter maioris auctoritatis Prælatus, quàm simplex canonicus habeatur. Bonum verò zelum eâ ratione probabant, quòd Venetum pro vitando scandalo, longâ conuersatione notum, laudabili administratione probatum, charum Clericis, & acceptum laicis postularant, in quem assensus Principis,

Principis, suffraganeorum vota, plebisque desiderium concurrebant, nec debebant aliquid sinistrum de illo præsumere, quem & excellentia dignitatis, & communis reddebat fama præclatum. Nec etiam erant aduersarij audiendi, qui promotionis eius tempore tacuerunt, nisi fortè aliquid nouum proponerent, vel quod postmodùm didicissent. Maximè cùm obiectam notam incontinentiæ, si qua forsitan præcessisset in ipso, quod tamen inficiabantur omninò, subsequens longæ conuersationis deleuisset honestas. Proposuerunt etiam, quòd nisi pars altera se ab iniuriis temperaret, intendebant quædam proponere, tam in personis eligentium, quàm electi. Ad excusationem verò eiusdem Archiepiscopi super obiectione ambitus proponebant, quod idem ex honesta, & probabili causa Constantinopolim venerat, & habebat necesse frequenter accedere, tum propter [k] negotia Patriarchalis Ecclesiæ, tum etiam propter executionem vltimæ voluntatis Patriarchæ defuncti, suæ discretioni commissæ; qui licèt interfuerit Vesperis & Matutinis in Patriarchali Ecclesia, ob solennitatem diei, in loco tamen [l] Decani resedit, nec aliquid de Patriarchalibus vsurpauit. Ipsum etiam litteratum, etsi non eminenter, competenter tamen esse dicebant, sufficientem intelligentiam, & eloquentiam de Scripturis, & in Scripturis habentem. Nihilominus allegantes, quòd etsi quædam conuentuales Ecclesiæ tunc vacarent, aut forsan propter pauperiem non haberent numerum clericorum, ipsum Capitulum, aut etiam vnus, qui vicem Capituli retineret, ad electionem pro Prælato deberet admitti, cùm in talibus sæpè Capitulum vicem consueuerit supplere Prælati, & nomen ac ius vniuersitatis multotiens deuoluatur ad vnum, & retineatur in vno. De malo nihilominus zelo arguebantur electores Plebani, eo quòd hominem elegerant, quem electionis tempore credebant in minoribus ordinibus constitutum, asserentes quod in vigilia Natiuitatis Dominicæ altera pars apud Constantinopolim consenserat in Plebanum, qui se paulò antè apud Venetias fecerat in Subdiaconum promoueri. Ex quo inferebatur, quod si hoc actum fuerit ex condicto, non poterat ambitione carere. Si verò præordinatum non extitit, cùm propter locorum distantiam hoc ad eligentes tam breui tempore nequiuerit peruenisse, sequitur quod secundùm conscientias suas ineligibilem eligebant: vel si error ad excusationem accusatione non vacuam allegetur, in confessionem negligentia veniet, quæ super iis non multùm distat à culpa. Adiiciebant etiam, quod magis erat extraordinarium consentire in hominem non solùm extra totum Patriarchatum, verùm etiam extra totum Imperium constitutum, quàm in vicinum & familiarem suffraganeum eiusdem Ecclesiæ, de cuius Pastoris electione tractatur. Personam quoque Plebani de vehementi ambitione notabant, dicentes quod ipse per litteras suas quosdam Constantinopolitanos canonicos expressè [m] rogauerat, vt eum in suum eligerent Patriarcham; quod pars aduersa negabat. Vnde petebant postulatores Archiepiscopi sæpedicti, vt cùm esset pars altera zelo, auctoritate, ac numero minor, cassato quod factum fuerat de Plebano, postulationem ipsorum admittere dignaremur. Verùm quia de iis quæ per assertiones partium in iudicium deducta fuerunt, nobis non potuit fieri plena fides, quamuis super iis, quæ de numero dicta sunt postulantium, per quoddam publicum instrumentum, & litteras Constantinopolitani Vicarij, necnon confessionem procuratoris partis aduersæ, in iudicio quidem factam, sed posteà reuocatam, pars altera suam intentionem assereret esse fundatam, causam ipsam discretioni tuæ duximus committendam, per Apost. scripta mandantes, quatenus super iis & aliis inquiras, sublato cuiuslibet appellationis obstaculo, diligentissimè veritatem de meritis electi & postulati apud Venetias, vbi [n] nati fuerunt, & diutiùs conuersati. De studiis autem eligentium & postulantium, & omnibus generaliter, quæ causam possint instruere, apud Constantinopolim [o], vbi huiusmodi postulatio & electio celebratæ fuerunt: & si partes consenserint, procedas hoc modo, vt si constiterit de mutuo conuenisse consensu, quod ad electionem Patriarchæ septem admitterentur Præpositi, siue per seipsos, siue per alios, & duo alij ex parte vniuersitatis pro cæteris conuentualium Ecclesiarum Prælatis; totque tunc temporis Conuentuales Ecclesias habuisse Prælatos, qui cum septem Præpositis & nouem Canonicis, quos quidem Canonicos constat in postulatione præfati Archiepiscopi conuenisse, duplò maiorem facerent numerum, quàm sexdecim electores Plebani, tu vice nostra postulationem admittas, nisi probatum fuerit postulato aliquid obuiare de canonicis institutis, quod promotionem ipsius debeat impedire: ac Plebani electione cassatâ, ipsum Archiepiscop. absoluas à vinculo, quo Heracliensi tenetur Ecclesiæ, concedendo ipsum Constantinop. Ecclesiæ in Pastorem, & faciendo ipsi per censuram ecclesiasticam appellatione remotâ reueren-

tiam, & obedientiam debitam exhiberi. Quod si ad faciendum duplò maiorem numerum simul omnes prædicti minimè suffecerunt, siue dignus, siue indignus sit postulatus, tu postulatione repulsâ, electionem Plebani auctoritate nostra ª confirmes, dummodo nihil obsistat eidem, quod ipsum tanto Præsulatu reddat indignum, ad impendendum siue reuerentiam, & obedientiam sibi debitam ac deuotam, quoslibet sibi subiectos, si necesse fuerit, sublato appellationis obstaculo canonicâ districtione compellens. Si verò numerus postulantium inuentus fuerit duplò maior, quemadmodum est prædictum, & persona postulata indigna reperta fuerit, tu tam postulationem, quàm electionem non differas reprobare; nisi forsan omnes, aut maior pars postulantium præsumptione damnabili postulauerint scienter indignum, vt hac vice meritò debeant eligendi, seu postulandi potestate priuari: & in hoc quoque casu electionem confirmes, si de persona idonea constiterit esse celebratam. Porrò si tam electionem, quàm postulationem cassari contigerit, aut altera partium postulante causam ad nos instructam referri, tu ex parte nostra districtè præcipias Canonicis & Prælatis, vt procuratores idoneos ad Apostolicam Sedem studeant destinare, per quos, aut vnum ex istis, si contigerit approbari, aut alium, quem nos eis duxerimus præferendum, aut quem ipsi fortè postulauerint, vel elegerint, si eis de benignitate nostra fuerit postulandi, vel eligendi concessa potestas, in Patriarcham recipiant; cùm tantam Ecclesiam nolimus manere diutiùs Pastoris solatio destitutam: & ad hæc & alia, quæ ipsorum consensum desiderant, eis vices suas plenè committant. Tu ergo Deum solum habens præ oculis, cum omni studio, & cautela secundùm præscriptam formam procedas in negotio memorato, nisi forsan Apostolicæ Sedis Legatus præuenerit, per quem vnà tecum ipsum negotium expediri secundùm præscriptam formam volumus & mandamus. Datum Signiæ XV. Kal. Septemb. Pont. N. anno XV.

NOTÆ.

1. ª NOtario.] Ita restituo inscriptionem, & litteram huius textus ex regestro epistolarum Innocentij III. edito à Bosqueto, vbi *lib.* 3. *epist.* 154. reperitur textus hic. De hoc officio Notarij latè agit Cohelius *in notitia Cardin. cap.* 52. Maximo Notario commissa fuit præseos causa, videlicet postulationis Heracliensis Archiepiscopi, & electionis Plebani S. Pauli: sed cùm Venetiis peruenisset, & inde Constantinopolim progredi non posset, ipsius causæ cognitio sub eadem formula, sub qua commissa fuerat Maximo, delegata fuit Pelagio Cardinali Albanensi Episcopo, vt constat ex epistola 112. *lib.* 4 *ipsius regestri*, ibi: *Cùm causam super postulatione de venerabili fratre nostro... Heraclien. Archiepiscopo, & electione de dilecto filio... Plebano S. Pauli de Venetiis in Constantinopolitana Ecclesia celebratis, dilecto filio Magistro Maximo Notario nostro duxerimus committendam; & idem proficiscens vsque Venetias, in negotio pro parte processerit; quia tamen per Venetias Constantinopol. transitum habere non potuit, causam ipsam tuæ fraternitati, de qua plenè confidimus, duximus committendam, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus in eadem secundùm formam comprehensam in litteris directis ad eundem Magistrum, appellatione remotâ procedas. Tu denique frater Episcope, super teipso, &c. Datum Signiæ XIV. Kal. Octob. Pont. N. anno XVI.* Et ex epistola 15. ibi: *Alterius absentiam exequentes, venerabilem fratrem nostrum P. Albanensem Episcopum, virum litteratum, prouidum, & honestum, quem inter fratres nostros speciali diligimus charitate, a Latere nostro Legatum in Constantinopolitanum Imperium destinamus.* Et ex epistola 106.

2. TEXTVS HISTORIA REFERTVR. Huius textus historia, tam ex scriptoribus ipsius sæculi, quàm ex regestro epistolarum ipsius Innocentij deducta, ita contigit. Defuncto Thoma Mauroceno Patriarcha Constantinopolit. qui præerat ipsi Ecclesiæ per annum 1211. & in inobedientia Sedis Apostolicæ Græcos fouebat, *cap. licèt, de baptismo*, cui etiam scribit Innocentius *lib.* 1. *regest.* 13. *epist.* 8. actum est de eligendo successore; & cùm tres fuissent postulati ad prædictam Ecclesiam, Innocentius III. iuris rationibus motus talem postulationem irritauit, seu potiùs reiecit, vt constat ex libro 2. *regest.* 14. *epist.* 97. vbi huius postulationis casus refertur: & quia non modicam lucem præsenti decisioni affert, eam ex editione Bosqueti transcribo. [Per litteras vestras, filij Prælati, nostro nuper Apostolatui reserastis, quòd bonæ memoriæ T. Patriarchâ Constantinopolitano, apud Thessalonicam extremâ ægritudine laborante, vos, ne circa Patriarchæ substituendi electionem vobis præiudicium fieret, metuentes, in Ecclesia S. Sophiæ, Decano, & Canonicis eiusdem præsentibus, nostræ constitutionis authenticum, quod super forma electionis in Constantinopolitana Ecclesia celebrandæ à nobis dudum obtentum fuerat, perlegistis. Sed cùm propter quorundam Canonicorum absentiam certum recipere nequiueritis nunc responsum, auctoritate studuistis Apostolica prohibere, ne super electione in vestrum præiudicium, siue contra mandati nostri tenorem, aliquid fieret, ad Sedem Apost. appellantes. Cúmque die tertia pro recipiendo responso, prout condictum fuerat, venissetis, multitudinem Venetorum in eadem Ecclesia inuenistis, tam in stallis, quàm circa altare irreuerenter armatam, & eis, qui electioni se Venetorum opponerent, membrorum truncationem, ac mortem, non absque multis clamoribus intentantem. Vobis autem spectantibus de foris, quædam Venetorum Canonicorum pars prosiliens subitò de conclaui, vbi fuerant obserati, nonnullis ex canonicis aliis recedentibus à consilio eorundem, Decanum eiusdem Ecclesiæ nominauit. Quod vos extrinsecùs positi sentientes, electioni huiusmodi studuistis contradicere iuxta posse, in crastino appellationem priùs ad nos interpositam

coram

coram Constantinopolitani Cleri multitudine innouando. Postmodùm verò tres personas, videlicet V.F.N. Cremonen. Episcopum, & dilectos filios P. titol. S. Marcelli Presbyt. Cardin. & Magistrum R. de Corzon Canonicum Parisiens. vnanimiter nominantes, easdem à Sed. Apost. postulastis, vt earum aliqua iuxta nostræ voluntatis arbitrium præficeretur Ecclesiæ memoratæ. Cùm autem nuper vtriusque partis procuratoribus propter hoc apud Sed. Ap. constitutis, super electione, ac postulationibus memoratis inquisiuissemus plenius veritatem, licèt ex parte vestra, filij Capitulum, propositum fuerit, quod priusquam statutum Apostolicum vobis ostensum, aut aliqua prohibitio facta fuerit, tractatus habitus fuerat super prædicti electione Decani, quæ nondum extiterat publicata. Quia nobis constitit euidenter, electionem ipsam à vobis, filij Capitulum, post statutum Apostolicum vobis ostensum, & appellationem ad nos legitimè interpositam, quibusdam exclusis atque contemptis, qui volebant, & debebant pariter interesse, minùs canonicè fuisse celebratam: vt de cæteris quæ tam contra electionis processum, quàm contra personam electi fuere proposita taceatur, & ad postulationes præfatas à vobis, filij Prælati, inconsultè processum: tam illam, quàm istas de fratrum nostrorum consilio duximus reprobandas. Deuotioni vestræ per Apostolica scripta districtè præcipiendo mandantes, quatenus omni vitio simultatis exploso, tam loco, quàm voto conuenientes in vnum, & S. Spiritus gratiâ inuocatâ, talem vobis personam eligatis canonicè in Pastorem, quæ scientiâ, vitâ & famâ præpollens, tanto congruat oneri, & honori, vt vestris parcatis laboribus, & expensis, & Apostolicum vobis fauorem ex hoc valeatis pleniùs comparare. Pro certo scientes, quia si vel persona non esset idonea, vel forma canonica, nos defectum vestrum authoritate Apostolica suppleremus. Dat. Lateran. Non. Aug. anno XIV.] Hac postulatione ita cassatâ electores iterum de electione tractantes, in duas partes diuisi fuerunt. Aliqui postularunt Præsulem Heracliensem; alij verò elegerunt Laurentium Plebanum S. Pauli: & cùm controuersia talis electionis Innocentio III. proponeretur, ipse causam terminandam commisit Maximo Notario, cuius delegationis litteræ in præsenti referuntur: & cùm Venetiis moratus causæ finem non imposuisset, iterum causa commissa fuit Pelagio Albanensi Episcopo. Exitus tamen huius controuersiæ, & quis ex ipsis electis confirmatus fuisset, non constat. Spondanus post Baronium *anno* 1215. *num.* 12. existimat præualuisse Venetos, & tertium, videlicèt Matthæum, electum fuisse. Illud liquet, Honorium III. circa expensas factas in huius litis progressu rescripsisse *in cap.* 4. *de constit. in* 5. *collect.* in hæc verba: *Vt præterita contentionis decisâ materiâ futuris litigiis occasio amputetur, præsenti authentica statuimus, vt expensa necessaria, quas Capitulum Constantinopolitanum, vel eius nunc vacante sede pro electionis negotio fecerint, de bonis Patriarchatus fiant totaliter, vel reddantur, dummodo ipsi bona decedentis Patriarchæ non occupent, vel vsurpent.* Refertur *infrà hoc tit. cap. vt præterita.*

b *Quatuor Patriarchales.*] De quarum Sedium origine, & dignitate agemus *in cap. antiqua, de priuilegiis.*

3. HERACLEA VBI. c *Heracliensis.*] Heraclea ciuitas est præclara in Thracia, antea Perinthus dicta, vt legitur apud Theodoretum *lib.* 1. *cap.* 28. ad mare sita, prope Byzantium, olim Metropolis prima Orientis, nunc secunda post Constantinopolim. Procopius *lib.* 4. *de ædificiis Iustiniani.* Ante Constantinum Patriarcha Constantinop. consecrabatur ab Heraclienfi, vt refertur in relatione Synodi Constantinop. ad Hormisdam; sed posteà Primatu translato Constantinopolim, tantùm Archiepiscopalis Heraclea remansit, vt referunt Philippus Berterius *diatribe* 2. Cruzius *in Turco-Græcia lib.* 4.

4. PLEBANVS QVIS. d *Plebanus.*] Id est Rector, seu Parochus Ecclesiæ S. Pauli; plerumque enim Rectores, seu Parochi Ecclesiarum Parochialium, appellantur Plebani, vt *in cap.* 2. *vbi lite non contest.* vbi mentio fit Plebani S. Marci: *cap. sua* 5. *de officio Vicarij*, vbi agitur de Plebano S. Petri: *cap. ex litteris* 29. *de officio deleg.* vbi mentio extat Plebani S. Sophiæ: & *in cap. ex ratione* 8. *de appellat.* mentio fit Plebani S. Macarij: & *in cap. cùm olim, de præscript. cap. ad audientiam, de Ecclesiis ædificand. cap.* 1. *ne cleric. vel monach.* notarunt Filesacus *de origine Paroch. cap.* 3. Barbosa *de officio Parochi cap.* 1. *num.* 5.

e *Septem personæ.*] Quando procurator absentis ad eligendum admittatur, dicemus *in cap. quia propter*, §. *vlt. infra hoc tit.*

f *Electus & confirmatus.*] Vnde ipso iure vacarunt præbendæ, & beneficia, si quæ habebat, *cap. cùm in cunctis*, §. *cùm verò, suprà hoc tit.*

g *Verricensis.*] Quæ diœcesis est in Prouincia Thessalonicensi, vt refert Bosquetus *in notis ad Innocent. III. lib.* 1. *epist.* 13.

5. h *Conuentual.*] Innocentij III. temporibus monachorum Prælati admittebantur ad electionem Episcopi, Archiepiscopiue diœcesani, *cap. obeuntibus*, 63. *dist. cap. cum Ecclesia, de causa possess.*

6. i *Natiuitatis Dominicæ.*] Contra canonem 64. Concilij Agathensis, vbi Patres sanxerunt, per triennium esse suspendendum Prælatum absentem à sua Ecclesia nocte sancta Natiuitatis Domini.

7. j *Tanto tempore.*] Quodnam tempus illud sit, dicemus *in cap.* 2. *de clericis non resident.*

k *Propter negotia.*] Et iure, quia cùm non esset superior in tota Orientali Ecclesia, nisi summus Pontifex, ad ipsum cura viduatæ Ecclesiæ spectabat, vt probat Bosquetus *in notis ad hanc epistolam.*

8. l *In loco Decani.*] Quia Episcorum peregrinorum sedes erat prima post Episcopalem, & rogatus frequenter episcopalia munia exercebat, & ad prædicandum inuitabatur, vt probat Bosquetus *ad Innocentium d. lib.* 1. *epist.* 13. & nos dicemus *in cap.* 2. *de Clericis pereg.*

m *Rogauerat.*] Quod sine lethali culpa an fieri possit, disputant Barbosa *de potest. Episcop. tit.* 1. *cap.* 2. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. tract.* 9. *difficult.* 4. *dub.* 2.

9. n *Vbi nati.*] Ambo enim, tam electus, quàm postulatus, Venetiis nati erant. Vt autem verum sensum horum verborum percipiamus, repetendum est quod sæpius in hoc opere notaui, videlicet, obsessâ à Gallis, & Venetianis Constantinopoli, inter alia pacta inter eos inita, quæ referuntur in gestis Innocentij III. editis à Bosqueto, illud initum fuisse, vt si imperium eius vrbis ad Francos peruenisset, Sedes Patriarchalis apud Venetos remaneret, ne vtraque potestas,

temporalis, & spiritualis penes vnam gentem resideret. Vnde cùm Balduinus ex Gallis summâ concordia Imperator renunciatus esset, Thomas Maurocenus ex Venetianis Patriarcha electus fuit; & eo defuncto, cùm de successore ageretur, tam electum, quàm postulatum natos fuisse Venetiis proponitur. Referunt prædictam conuentionem Besoldus *in histor. Constantinop. pag.376.* Philippus Berterius *diatribe 2. cap.3.* & ex ea lucem accepit textus *in cap. ad decorem 5. de instit.*

10. o *Confirmes.*] Multa enim exempla, in quibus institutio Ecclesiæ Constantinop. facta fuit à R.Pontifice, etiam sub Græcis Imperatoribus, affert Michael Rouffellius *lib.2. histor. Pontif. iurisd. cap.1. num.12.* iuxta quem vsum Thomas Maurocenus confirmationem accepit à summo Pontifice, vt refert Besoldus *vbi supra, fol.376.* Sed hæc potestas per Græcorum schisma denegata fuit; recuperatâ verò ciuitate Hierosolymorum à Gothifredo Lothatingio, & à Latinis deinceps possessâ, restituta fuit hæc potestas R. Pontifici, ad quæ tempora iuxta proximè tradita referenda est præsens decretalis. Tamen nouissimè cùm post reconciliationem factam inter Græcos & Latinos in Concilio Florentino peteret Papa à Græcis, vt eligerent Archiepiscopum CP. in locum Iosephi Florentiæ defuncti, noluerunt, dicentes Græcis semper moris fuisse, & instituere, & consecrare suum Patriarcham, nec Imperatorem passurum Romæ eligi, vel ordinari. Quo tempore Græci Imperatores consueuerant in possessionem inducere Patriarcham, dato Pedo Pastorali, vt refert Codinus *cap.20.* vbi plura Gretfserus.

Ex hac epistola, & eius satis diffusâ serie communiter deducitur, quod quoties concurrunt electio, & postulatio, duplò debet esse maior numerus postulantium, quàm eligentium: quam doctrinam examinaui *in cap.3. de postulat. Prælat.*

CAPVT XLI.

Idem *in Concil.* [a] *Lateran.*

NE pro defectu Pastoris gregem dominicum lupus [b] rapax inuadat, aut in facultatibus suis Ecclesia [c] viduata graue dispendium patiatur, volentes in hôc, & occurrere periculis animarum, & Ecclesiarum indemnitatibus prouidere, statuimus, vt vltra tres [d] menses Cathedralis Ecclesia, vel Regularis Prælato non vacet, intra quos iusto [e] impedimento cessante, si electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi potestate careant ea vice, ac ipsa eligendi potestas ad eum, qui [f] proximo præesse dignoscitur, deuoluatur. Is verò, ad quem fuerit deuoluta potestas, Deum præ oculis habens, non [g] differat vltra tres menses cum [h] consilio Capituli sui, & aliorum virorum prudentium viduatam Ecclesiam de persona idonea ipsius quidem [i] Ecclesiæ, vel alterius, si dignus non reperiatur in illa, canonicè ordinare, si canonicam voluerit effugere vltionem.

NOTÆ.

a *LAteranensi.*] Generali videlicet, celebrato sub Innocentio III. vbi *cap.23.* textus hic repetitur, & etiam in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.8.* De quo Concilio nonnulla adduxi *in cap.1. de sum. Trinit.*

1. b *Lupus rapax.*] Id est hæretici, & alij Ecclesiæ hostes; illi enim plerumque sub nomine luporum designantur, *cap. postquam 11. 50. dist. cap.20. actuum Apost.* ibi: *Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam in vos, non parcentes gregi lupi rapaces.* Et *cap. decreto 11. in fine, 2. quæst.6. cap. inquisitionis officium 11. in fine princip. de hæret. lib. 6.* Probant latè Theologi positiui *in cap.7. Matthei, versu 13.* Lorinus *in dict.cap.20. actuum Apost.* Zerda & Ambianas *ad Tertull. de præscript.* in illis verbis: *Qui lupi rapaces, nisi sensus & spiritus subdoli, ad infestandum gregem Christi.* Nicolaus Serarius *tom.3. opusc. lib.1. cap.1.* eruditè, vt solet, Illustrissimus D.Franciscus Ramos *pro Episcop. Lusit. propos. vlt. §.vlt. num.103.*

2. c *Viduata.*] Ecclesia viduata dicitur, quæ pastore caret. Concilium Chalcedon. *can.25. Redditur verò eiusdem viduata Ecclesia.* Et *can.76.* Vita Fulgentij *cap. 16. Nec viduatas plebibus prouidere Pastores liceat.* Damasus Papa *in decretis cap. 2. Episcoporum consecratio viduatas Ecclesias non sine periculo protelatur.* Collatio Carthag. *1. 185. Aliquantas etiam nunc Cathedras esse viduatas.* Et *217. Etiam Cathedras viduatas, quibus Episcopi ordinandi sunt.* Sidonius *lib.7. epist.5. Quæ nuper summo viduata Pontifice.* Notarunt Ioannes Sauarus *ibi,* Balsamon *in can.35. Synodi Trull.* Cùm enim inter Ecclesiam & eius Prælatum spirituale contrahatur coniugium, *cap. inter, de translat. Episcopi,* quemadmodum mulier vidua dicitur defuncto marito, quasi sine duritate, iuxta illud Virgilij *8. Æneid.*

Tot ferro sæuo viduasset ciuibus vrbem,
Ac multis funeratam.

Horatij *lib.1. carmin.*

Vocem dum teneat viduus vir rixit Apollo.

Ita Ecclesia Prælato orbata dicitur viduata. Faciunt textus *in l. qui fœtu 5. ff. ad leg. Iul. de vi publ. l. malum 242. §. viduam, ff. de v. s.* vbi Fornerius & Gentilis: illustrauit eruditè Episcopus Zerda *tom.1. in Iudith, cap.8. versu 5. fol.320.* nec solùm Ecclesia defuncto Pastore viduata dicitur, verùm & si habeat Episcopum electum, aut confirmatum, interim dum non est consecratus, cùm adhuc perfectus sponsus non sit, *cap. quoniam, 100. dist.* explicat Franciscus Hallierius *de sacris elect. cap. de consecr. Episcop. art.3. §.5. per totum:* vt etiam mulier quæ maritum habet, sed inutilem, dicitur vidua, *l. finali,* vbi Glossa *2. Cod. ad leg. Flau. de plag.* probat Tiraquellus *ad leges connub. glossa 6. num.12.*

d *Tres menses.*] Quod tempus iam præscriptum erat in Concilio Chalced. *can.25.* relato *in* 3.
cap.

cap. quoniam 3. 75. *dist.* & etiam hoc tempus præscriptum est ad petendam confirmationem, *in cap. quoniam* 100. *dist.* & in Concilio Tridentino *sess.*23. *de reform. cap.*4. vbi iubetur, vt Cardinales intra tres menses consecrationem accipiant: quam constitutionem exponit Gibalinus *de censuris in synopsi, pag.*453.

4. e *Iusto impedimento.*] Quæ exceptio etiam adiicitur *in dict. can.* 25. *Concilij Chalced.* relato *in dict. cap. quoniam*, ibi: *Nisi ineuitabilis necessitas coegerit ordinationis tempus amplius protelari.* Vbi Zonaras, & Balsamon illud exemplum adducunt, si fortè ipsam vrbem barbari occupauerint: pro quibus faciunt textus *in cap. fraternitatem* 5. 71. *dist. cap. prima actione* 13. 16. *quest.*3. Aliam iusti impedimenti causam adducit Honorius III. *in cap.* 2. *hoc tit. in* 5. *compil.* in hæc verba: *Sanè ne quis fortè causetur, Capitulum S. Iuliani Lemouicen. diœcesis ius eligendi Præpositum per decursum temporis amisisse, volumus quod tempus lapsum ante concessam sibi eligendi licentiam eis currat; cùm constitutio, quæ de huiusmodi lapsu temporis loquitur, contra negligentiæ vitium fuerit promulgata; & hi dici nequeant negligentes, cùm non possint eligere: præsertim cùm ex dilecti f. n. B. tituli S. Ioannis & Pauli Presbyt. Card. mandato, nostram vel eius teneretur licentiam postulare.* Cùm enim ob negligentiam electorum hæc deuolutio inducatur per lapsum temporis, & impeditis non currat tempus, *cap. finali, hoc titulo, cap. quia, de concess. preb. cap.* 1. *cap. cùm nobis, cap. ex transmissa, de præscript. l.*1. *§. finali, Cod. de annal. excepc.* ideò si ex iusto impedimento electio protelatur, non deuoluitur ius eligendi ad superiorem.

f *Proximo.*] Vt in beneficiis obseruatur, *cap.*2. *de concess. prebend.* dicam latè *in cap. licèt, de supplend. neglig.*

5. g *Non differat.*] Consonant textus *in cap. cùm propter, de iurepat.* ibi: *Non differas ordinare*; & *cap. litteras, de supplend. neglig.* ibi: *Non differatis.* Vnde ab hac electione iure deuoluto facienda non admittitur appellatio, vt probat Salgado *de protect. Regia, cap.*11. *num.*40.

6. h *Consilio.*] Cùm enim electio ex iure deuoluto competit, causæ cognitio desideratur, & præcedere debet, vt cognoscatur an scientia vacationis adfuerit, an iustum impedimentum, & tempus elapsum sit, & alia inquirenda, de quibus Salgado *de protectione d. cap.*11. *num.* 35.

7. i *Ipsius Ecclesiæ.*] Quia Canonici debebant eligere Prælatum ex corpore ipsius Capituli, iuxta adducta *in cap.*1. *hoc tit.* vnde ex his verbis deducitur, quod quando propter negligentiam patroni deuoluitur electio, seu præsentatio ad beneficium, seu capellaniam, ad ordinarium, si patronus tenebatur eligere cum aliqua qualitate, veluti consanguinitatis, gradus, vel certi ordinis, tenetur qui ex iure deuoluto eligit, seu præsentat, eligere cum eadem qualitate, vt docent Lambertinus *de iurepatron. lib.*2. 3. *p. art.*13. *q.* 7. Gutierrez *consil.*1. *num.*31. & *cons.*3. *num.*15. Petrus Gregorius *de benef. cap.* 34. Selua *eod. tract. q.* 49. Lara *lib.* 2. *de capell. cap.*6. *num.* 27. Pro qua sententia expendi potest non insubtiliter textus *in l.* 2. *§. vnde bone, ff. de suis & leg. hered.* de cuius explicatione & ratione latè agunt Cuiac. *lib.*18. *obseru. cap.*12. Anton. Faber 6. *coniect. cap.* 14. & *lib.* 18. *cap.*14. Amaya *in l.*1. *C. de bonis vacant. lib.*10. Merillus *lib.*2. *obseru. cap.*11.

COMMENTARIVM.

EX hoc textu talis deducitur conclusio: *Electio Prælati Ecclesiæ Cathedralis, vel Regularis, intra tres menses fieri debet, aliàs deuoluitur ad proximum superiorem.* Probant textus *in cap. postquam* 11. 50. *dist. cap. obeuntibus, cap. cùm longè* 25. 63. *dist. cap. de persona* 4. 65. *dist. cap. quoniam* 2. 75. *dist. cap. quoniam* 1. 100. *dist. cap. litteras, cap. quia, cap. postulasti, de concess. præb. cap. dilectus* 12. *de præbend. cap. quam sit* 6. *hoc tit. in* 6. *Clement.* 1. *de supplend. neglig.* Concil. Carthag. 5. *can.* 8. Vernense *can.* 17. Vuormatiense *can.* 75. Sexta Synodus Trullana *can.*35. Trident. *sess.*23. *de reform. cap.*2. Consonant lex 5. & 8. *tit.*16. *part.* 1. lex 10 *tit.*5. *part.*5. Illustrant Pinellus *in authent. nisi, num.* 46. *C. de bonis matern.* Flores de Mena *variar. q.*3. *numero* 22. Petr. Gregor *lib.*19. *syntag. cap.*9. Gutierez *lib.*1. *canonic. q.* 48. Spino *in speculo testam. glossa* 4. *num.*12. Solorzanus *tom.* 2. *de iure Ind. lib.*3. *cap.*13. *num.* 108. & *lib.*4. *polit. cap.*5. Sauatus *in notis ad Sidon. lib.*7. *epist.* 5. Lemaistre *de origine Episcop. lib.*9. *cap.* 9. Franciscus Halliet. *de sacris elect. cap. de tempore consecr. Episc. art.*3. *per totum,* Azor 2. *p. instit. lib.*6. *cap.* 14. *q.*13. Tamburinus *de iure Abbat. tom.* 1. *disput.* 5. *quæsit.*7. Ioannes Dartis *de benef. sect.*6. *cap.*5. Iulius Lauorus *de elect. cap.*18. *num.* 12. 8. CONCLVSIO PROBATVR.

Sed in præsentem assertionem pro ratione dubitandi sic insurgo: Si aliquâ lege ecclesiasticâ præscriptum esset certum tempus ad electionem Episcopi faciendam, maximè Concilio Lateranensi celebrato sub Innocentio III. sed hoc Concilio non trium, sed sex mensium tempus præfixum est, *cap.* 2. *cap. litteras, de supplend. neglig. cap.* 2. *cap. quia, de concess. præb.* igitur non intra tres menses, sed potiùs infra sex, electio est celebranda. Fulcitur hæc difficultas, nam si ob aliquam rationem eligentium facultas ad hoc breue tempus esset restringenda, maximè ne defectu Pastoris in spiritualibus, & temporalibus Ecclesia damnum pateretur, vt in nostro textu docetur: sed hæc ratio est insufficiens: igitur & decisio. Probatur minor primò, quia quoad spiritualia Capitulum Sede vacante succedit in omnem iurisdictionem Episcopalem, *cap. cùm olim, de maiorit. & obed. cap. vnico, eod. titul. in* 6. *cap. penult. & vlt. de supplend. neglig. lib.* 6. *cap.*1. *de institut. eod. lib. cap. cùm nullus* 3. *de tempor. ordin. eod. lib.* Concil. Trident. *sess.* 7. *de reform. cap.*10. & *sess.*23. *cap.*10. Franciscus Hallierius *de hierarch. lib.*3. *sect.* 3. *cap.*3. *art.*1. §.2. Secundò quoad temporalia, id est quoad facultates Ecclesiæ, certum est, sede vacante constitui œconomum, qui fructus, & bona administret, *cap. cùm vos, de officio ordin. cap. vt debitum, de capellis, cap.* 1. *de rebus Ecclesiæ, lib.*6. *l. omnia, § hoc, C. de Episcop. & cleric.* vel interuentores, qui interim vacantem Ecclesiam curent, præponuntur, de quibus in canone Concilij Macriensis, quem ex Ferrando recitat I. Dartis *lib.* 1. *de Episcopo, cap.*1. *pag.* 7. in hæc verba: *Vt interuentores Episcopi conueniant plebes, quæ Episcopum non habent, vt Episcopum accipiant: quod si accipere neglexerint, remoto interuentore sic remaneant, quamdiu ibi Episcopum quærant.* Concilium Carthag. 5. *cap.*8. *cap. constitutum* 22. 7. *q.*1. Igitur si nec quoad temporalia, nec quoad spiritualia Ecclesia viduata vllum damnum pati valet, frustra restringitur facultas eligendi Prælatum ad tempus trium mensium. 9. RATIO DVBITANDI.

10. RATIO DECIDENDI. Hac dubitandi ratione non obstante, vera est præsens Concilij Lateran. constitutio; & omissis quæ de supplenda negligentia electorum adduximus *in tit. de supplend. negl.* ratio præcipua præsentis constitutionis traditur in illis verbis: *Ne pro defectu Pastoris, &c.* Ne scilicet Ecclesia in spiritualibus, & temporalibus graue damnum patiatur. In spiritualibus, si ob Prælati defectum lupus rapax gregem dominicum inuadat; si enim pastorem diutiùs deesse contingat, variis incursionibus supposita est Ecclesia, cùm Prælati officium sit inuigilare super gregem sibi commissum, *cap. inter cætera, de officio ordin.* fidelibus sacramenta Confirmationis, & Ordinis administrare, quorum minister ordinarius est, vt de Confirmatione probaui *cap. quanto, de consuet.* & de sacramento Ordinis testantur PP. Concilij Hispal. 1. *can. 5. & 6.* Tolet. 8. *can. 7.* Florent. sub Eugenio IV. *de sacramentis, §. Sextum*, Trident. *sess. 23. cap. 4. & can. 7. cap. 1. §. ad Episcopum, 25. dist.* dicemus *in cap. 1. de ordinatis ab Episcopo*; etiam chrisma conficiendo, & Ecclesias consecrando, quæ munia obire tantùm possunt Episcopi, *cap. omnis 124. de consecr. dist. 4. dict. cap. 1. §. ad Episcopum, cap. 1. 2. & 3. 26. quæst 6. cap. illud 3. 95. dist. cap. penult. de consecr. Ecclesia.* Vnde necessitatem Episcoporum in Ecclesia, tam ad hierarchiæ vnitatem, quàm ad hæc munia obeunda feliciter propugnarunt Nicolaus Lemaistre *integro lib. 2. de instit. Episc.* Petrus Aurelius, seu quiuis auctor est vindiciarum censuræ Sorbonicæ aduersus spongiam Lemelij, Franciscus Hallierius *in tom. de hierarch. iurisdict.* Deinde in temporalibus etiam graue damnum timetur ex Prælati defectu, qui debet bona Ecclesiæ administrare, *cap. finali 16. quæst. 1.* vnde diutina Ecclesiæ vacatio valde damnosa est Ecclesiæ, vt probat textus *in cap. quàm sit, hoc tit. lib. 6. Quia gubernationes in quotidianus vitæ commeatibus Prælatorum adminiculo destitutæ fatiscunt.* Verba sunt Concilij Cabilon. 2. *can. 51.* refert Burchardus *lib. 15. Decreti, cap. 32.* Damasus Pontifex *in decretis, cap. 2.* ibi: *Episcoporum consecratio viduatis Ecclesiis non sine periculo protelatur.* Prælatus enim est proprius, legitimus, & immediatus defensor Ecclesiæ, *cap. edoceri, de rescriptis*, cuius industria electa est, *cap. finali, de officio Archipresbyteri.* Cùm ergo expediat Ecclesiæ diutiùs non vacare, rectè in præsenti statuitur, electores intra tres menses debere eligere Prælatum. Ideò etiam breuitatem electionis, in optando Ecclesia statuit in Clement. *Dispendiosam, de iudiciis*, Clement. *Sæpè, de v. s.* vt in causis electionum breuiter, & de plano procedatur, vt agnouit Garcia *de expensis c. 20. num. 14.* & olim in nostra Hispania in Concilio Tolet. 12. cautum fuit, vt Toletanus Primas Episcoporum electiones confirmaret, ne propter Sedis Apostolicæ distantiam Ecclesiæ diutiùs vacarent. Ampliùs in præsenti statuitur, videlicet eo tempore trium mensium elapso, ius eligendi ad superiorem deuolui, electoribus pro ea vice eligendi facultate priuatis, vt sic vtilitati Ecclesiæ consulatur, & non eligentium negligentia compescatur. Faciunt textus *in cap. 2. vers. Si autem, cap. litteras, cap. quia, cap. postulasti, de concess. præbend. cap. eam te 22. de iurepatron. cap. litteras, de supplend. neglig.* & quæ ibi adduximus. Superior tamen, ad quem deuoluitur electio, debet eligere intra eundem terminum, videlicet tres menses, ex aperta iuris ratione, quia cùm subrogetur in locum eius, qui eligere neglexit, eodem iure vti debet, ex vulgari principio, Subrogatum sapere naturam subrogati, *l. si enim, § qui iniuriarum, ff. de iniuriis, l. vnica, §. sed vt plenius, Cod. de rei vxoriæ actione.* Quare cùm Capitulum intra tres menses eligere teneretur Episcopum, superior, qui in eius locum successit, infra eundem terminum debet eum eligere.

11. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO. Nec obstat dubitandi ratio suprà expensa; nam licèt præsens constitutio tribuatur Concilio Lateran. generali, deducta tamen est ex Concilio Lateran. celebrato sub Innocentio III. quod diuersum est à Concilio Later. celebrato sub Alexandro III. & inter ea illud discrimen versatur, quod in Concilio 1. Lateran. temporibus Alexandri III. præscriptum est tempus sex mensium eligentibus tantùm circa dignitates inferiores, nec eo tempore negligente Capitulo in electione Episcopi deuoluebatur electio ad Metropolitanum, sed ad Pontificem: Concilio verò 2. Lateran. sub Innocentio III. præscriptum est tempus trium mensium electioni Episcopi, & statutum vt electio deuoluatur ob negligentiam Capituli ad Metropolitanum. Breuius autem tempus præfixum fuit electioni superioris Prælati, quàm aliarum dignitatum, quia eius defectus perniciosior est Ecclesiæ, ideoque propter maiorem Episcopi necessitatem eius electionis tempus debuit restringi, iuxta rationem textus *in cap. vbi 3. hoc tit. in 6.* Docuerunt Cuiacius *in cap. 4. de concess. præb.* Petrus Greg. *de elect. cap. 13. num. 6.* Duarenus *lib. 5. de sacris eccles. cap. 5.* Acuña *in cap. postquam, 50. dist.* Garcia *part. 10. de beneficiis, cap. 2. num. 3.* Barbosa *de potest. Episcopi, alleg. 1. num. 39.* Nec augmentum ipsius difficultatis obstat; nam licèt Capitulum succedat in iurisdictione Episcopi Sede vacante, nihilominus tamen Ecclesia Pastore destituta est, & legitimo defensore caret, *cap. finali, ne Sede vacante:* & præcipua episcopalia munera, quæ ratione ordinis exercentur, à Capitulo exerceri non valent. Nec etiam, quod de œconomo dicebamus, obstat, quia eodem modo satisfaciendum est.

12. EXPONITVR CAP. CVM DILECTVS, DE CONCES. PRÆBENDÆ. Ex suprà dictis accipit lucem textus *in cap. cùm dilectus 12. de concess. præb.* vbi asseritur, Concilium Lateran. quod præscripsit tempus electionibus, & in pœnam negligentium, ius deuolutiuum ad superiorem, non habere locum in Episcopatibus, & maioribus dignitatibus: igitur etsi Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, vel Regularis negligat eligere Prælatum, non inde electio deuoluitur ad superiorem. Cuius textus interpretatio ex dictis prouenit, nam ibi agitur de Concilio Lateran. celebrato sub Alex. III. in quo, vt suprà dixi, nihil cautum fuit circa electionem Episcopi, nec in ea ad Metropolitanum ius deuoluebatur, donec Concilio Later. de quo in hoc textu, trimestre assignatum fuit Episcopi electioni, & ius deuolutiuum ad proximum superiorem introductum.

13. INTELLIGITVR CAP. CVM NOSTRIS, DE CONCES. PRÆBENDÆ. Superiori assertioni obstat textus *in cap. cùm nostris, de concess. præb.* vbi docetur, sex mensium tempus præfixum in Concilio Lateran. celebrato sub Alex. III. habere etiam locum in Præpositurís: ex quo sic argumentor. Præpositura est dignitas maior, & Præpositus Episcopo, Abbati, seu Decano æquiparatur, *cap. 1. de ætat. & qualit.* & tamen ad eius electionem non tres menses, sed sex assignantur: igitur quia in dignitatibus etiam maioribus Concilium primum Lateran. non secundum sub Innocentio III. celebratum, locum habet. Pro cuius textus solutione dicendum est, in Præpositi electione Concilium Lateran. 2. attendi debere cùm sit maior dignitas, & caput

Collegij,

Collegij, vt post glossam *in cap. nulla, de concess. preb.* docet Cironius *in cap. 2. de electione, in 5. compilat.* Nec obstat textus *in dict. cap. cùm nostris*, qui loquitur in Præpositura, quæ non est caput Collegij, vel Ecclesiæ: vnde cùm in ea specie acciperatur pro minori dignitate, ideò tempus assignatum in primo Concilio Lateran. attenditur.

CAPVT XLII.

Idem in [a] eodem.

QVia propter diuersas electionum formas, quas quidam inuenire conantur, & multa impedimenta euenirent, & magna pericula imminent Ecclesiis [b] viduatis: statuimus, vt cùm electio fuerit celebranda, præsentibus omnibus, qui debent, & volunt, & [c] possunt commodè interesse, [d] assumantur tres de [e] Collegio fide digni, qui [f] secretè & sigillatim vota cunctorum exquirant, & in scriptis redacta, mox [g] publicent in communi, nullo prorsus obstaculo appellationis interiecto: vt is [h] collatione habitâ eligatur, in quem omnes, vel maior, vel [i] sanior pars consentit: vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium viduatæ Ecclesiæ prouideant de Pastore: aliter electio facta non [k] valeat, nisi fortè communiter esset ab omnibus, quasi per [l] inspirationem, absque vitio celebrata. Qui verò contra præscriptas formas eligere attentauerit, eligendi ea vice potestate [m] priuetur. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in loco, de quo debeat aduocari, iustoque impedimento detentus venire non [n] possit: super quo, si opus fuerit, fidem faciat [o] iuramento; & tunc si voluerit, vni committat de [p] collegio ipso vicem suam. Electiones quoque [q] clandestinas reprobamus, statuentes, vt quàm citò electio fuerit celebrata, solemniter plublicetur.

NOTÆ.

1. a EOdem.] Concilio videlicet Lateranensi sub Innocentio III. celebrato, vbi *can. 24.* reperitur textus hic, & in quarta collectione *sub hoc titul. cap. 9.* De quo Concilio egi *in cap. 1. de summa de Trinit.* In præsenti textu Innocentius III. formam electionibus ecclesiasticis præscripsit, admisso triplici eligendi modo, videlicet per inspirationem, compromissum, & scrutinium.

2. b *Ecclesiis viduatis.*] Ex his verbis deducit Glossa in præsenti, hanc constitutionem tantùm locum habere in electionibus Prælatorum Ecclesiarum, tam Cathedralium, quàm Regularium, ex quorum defectu dicitur Ecclesia viduata, vt probaui in textu antecedenti: non autem præsentem constitutionem procedere in electione dignitatum inferiorum, vel Prælatorum Collegiatarum Ecclesiarum. Glossam sequuntur Iulius Lauorus *de elect. c. 19.* Lotherius *de re benef. lib. 2. quæst. 19. num. 10.* Syluester, Miranda, & alij laudati à Barbosa *de canonic. cap. 38.* Illud etiam certum est, relatis verbis comprehendi electionem, tam regularium, quàm sæcularium Prælatorum; quod etiam suadetur ex sequentibus. Primò, nam PP. Concilij in hoc textu intendebant consulere Ecclesiis viduatis: sed æqualiter Ecclesiæ viduatæ dicuntur defectu Prælati sæcularis ac regularis, *cap. ne pro defectu, cap. officij, hoc titulo*, igitur tam Prælati sæculares, quàm regulares præsenti constitutione comprehenduntur. Deinde quia plerumque electiones Episcoporum, & Prælatorum regularium coæquantur, *cap. cupientes, hoc titul. in 6.* igitur eadem forma in eis debet obseruari. Vnde electio Prælati regularis nulla erit, si non obseruentur quæ vt essentialia formæ in hoc textu præscribuntur, licèt quoad alia accidentalia forma mutari possit. Ita docent Tamburinus *tom. 1. de iure Abbat. disput. 5. quæsit. 5.* Barbosa *de iure Eccles. lib. 2. cap. 45.* Garcia *tom. 2. polit. difficult. 1. dub. 1.* quod etiam procedit post Concilium Trident. *sess. 25. de regul. cap. 6.* quia per illud nihil immutatum est, vt docuerunt Lezana *tom. 3. regul. verbo Electio, num. 2.* Pellizarius *tract. 9. p. 2. q. 2.*

c *Et possunt commodè.*] Quando absentes vocandi sint, & ex qua regione, dixi *in cap cùm inter, hoc titulo.*

3. d *Assumantur tres.*] Ab ipso Capitulo: sed vtrum numerus iste ita præscriptus sit, vt augeri, minuíve non possit, sub lite est. Non posse augeri, vel minui, itavt aucto, vel minuto, electio nulla sit, docent Suarez *de relig. tom. 4. tract. 8. lib. 2. cap. 5.* Tamburinus *suprà, q. 7. num. 7.* Barbosa *dict. lib. 1. iuris eccles. cap. 19. num. 190.* Sed contrarium, videlicet pro opportunitate loci, & numero eligentium posse augeri, vel minui, rectiùs defendunt Pellizarius *dict. tract. 9. cap. 2. q. 4.* Portel. *in dubiis regul. verbo Electio, num. 13.* Peyrinis *in formul. littera E, cap. 3. num. 2.* latè Lezana *tom. 4. in relectione de elect.* apposita in fine libri, Garcia *dict. tom. 2. polit. difficult. 5. dub. 5.*

4. e *De Collegio.*] Hæc circumstantia, vt scrutatores sint de corpore Capituli, essentialis est; vnde si extranei eligantur, electio nulla erit. Barbosa *d. cap. 19. num. 186.* Tamburinus *vbi supra, num. 9.* Iulius Lauorus *cap. 19. num. 45.* Pellizarius *supra, num. 25.* Garcia *supra, n. 5.*

5. f *Secretè, & sigillatim.*] Quod duobus modis fieri potest. Primò cùm electores coram scrutatoribus viuâ voce eligunt, & aliqui, vel omnes scrutatores suffragia Scripturæ tradunt. Secundò si vnusquisque ex eligentibus suffragium suum scripto deferat adeò occultè, vt nec ipsis scrutatoribus notum fiat, iuxta Concilium Trident. *sess. 25. de regul. cap. 6.* & ea quæ addunt Tamburinus, Garcia & Pellizarius supra laudati: & an suffragium necessariò

cessariò voce præstandum sit, dicemus *in cap. Ecclesia 44. hoc tit.*

6. g *Publicentur statim.*] Antequam à loco electionis discedant seruatores, vel ad alios actus se conuertant, vnoque contextu; vt in testamento condendo præscribitur *in l.haredes, ff.qui testamenta.* Vota autem in communi publicari dicuntur quando integrè eorum numerus publicè congregationi propalatur, non explicando quot ex ipsis in vnam, vel in aliam personam consenserint; sed tantùm proferendo numerum personarum, quæ suffragium habuerunt: quæ solennitas essentialis est, vt certior fiat collatio suffragiorum, & vt publicato scrutinio non possint electores variare, *cap. publicato, hoc tit.* docent Petrus Gregorius *de elect. cap.* 16. *num.* 11. Tamburinus *dict. quæst.* 5. *num.* 15. Garcia vbi suprà *dubit.* 7. Iulius Lauorus *de elect. cap.* 19. *num.* 100.

7. h *Collatione facta.*] Hæc collatio fit numeri ad numerum, zeli ad zelum, meriti ad meritum, *cap.in Genesi, cap. Ecclesia, cap.Cumana, hoc tit.* vt sic possit cognosci, an sanior, an maior pars elegisset: hodiè autem cessat hæc collatio post Tridentinum *sess.* 25. *de regul.cap.* 6. vbi statuitur, vt in electionibus tantùm maior pars respectu numeri, non verò sanior attendatur.

i *Maior & sanior.*] Iuxta ea quæ adducemus *in cap. Ecclesia* 57. *hoc tit.*

j *Aliquibus viris.*] De electione per compromissum egi *in cap.causam* 8. *hoc tit.*

8. k *Facta non valeat.*] Licèt Suarez, Sanchez & alij relati à Barbosa *dict. cap.* 19. *num.* 131. tenuerint, ex his verbis non irritari ipso iure electionem, sed potiùs esse irritandam; contrarium tamen, videlicet electionem ipso iure nullam esse, meritò defendunt Iulius Lauorus *de elect. cap.* 19. *num.* 10. Tamburinus *dict. disput.* 5. *quæst.* 22. *num.* 9. Barbosa *dict. cap.* 19. *num.* 131. Garcia *dict. difficult.* 5. *dub.* 2.

9. l *Per inspirationem.*] Electio per inspirationem contingere dicitur, cùm communi consensu, Spiritu sancto vltrò impellente, concordi animo omnibus postulantibus quis eligitur; quam formam in electionibus R. Pontificum aliquando obseruatam legimus, vt retuli *in cap.* 5. *hoc tit.* in electionibus verò inferiorum Prælatorum raro contingit. De ea electionis forma latè agunt Samuelius *de elect. disput.* 1. *controu.* 3. Lauorus *eod. tract. cap.* 7. Hieronymus Garcia suprà, *dub.* 1. Cohelius *in notit. Cardin. cap.* 13.

m *Priuetur.*] Per sententiam, non ipso iure, *cap.Cumana, hoc tit.* vnde secundam electionem factam ab ipsis electoribus ante sententiam declaratoriam, defendunt Lotherius *de re benefic. lib.* 2. *quæst.* 19. *n.* 66. & 67. & *lib.* 3. *quæst.* 17. *n.* 105. Tondutus *resol.canonic. q.* 17. *num.* 6. 10.

n *Non possit.*] Cùm absens elector, qui de iure vocandus est, iusto impedimento detentus venire non potest, procuratorem ad suffragium præstandum constituere valet, *c. si quis* 46. *hoc tit. lib.* 6. Tamburinus *dict. disput.* 5. *quæst.* 4. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. difficult.* 2. *dub.* 5. Vischerius *de electione Regis Roman.pag.* 77. Petrus Gregorius *lib.* 1. *partit. tit. finali, cap.* 4. Patianus *de probat. lib.* 4. *cap.* 30. Non tamen hoc absolutè procedit, sed certis concurrentibus conditionibus. Prima, vt sit elector absens in eo loco, vbi vocari debeat, & vbi venire possit. Secunda vt iusto impedimento detineatur. Quæ si non concurrant, procurator constitutus non admittitur, *cap. scriptum*, iuncta integra, *hoc tit.* prosequitur alia de ipso procuratore Iulius Lauorus *de elect.cap.* 17. *ex num.* 32. 11.

o *Iuramento.*] Ob rationem textus *in cap. is cui, de officio deleg. lib.* 6.

p *De ipso collegio.*] Et qui aliàs per se suffragium non habeat, *cap. penult.§.porrò, hoc tit. in* 6. & si procurator extraneus constituatur, & cæteri electores consentiant, valebit electio, vt docent Tamburinus *vbi suprà, num.* 1. & 2. Hieronymus Garcia *dict. dub.* 1. *num.* 8. Non potest tamen absens mittere votum in scriptis, *dict. cap. si quis* 46. *hoc tit.in* 6. nisi contrarium consuetudine introductum sit, vt in aliquibus Religionibus obseruari testantur Garcia *vbi suprà*, *num.* 8. 12.

q *Clandestinas.*] Clandestina electio dicitur, quæ fit singulariter, & per occulta conuenticula, *cap.* 2. *dist.* 79. quando non fuit facta publicatio, *cap. vnico, vt ecclesiastica beneficia*: quæ meritò reprobatur, quia censetur fraudulenta & dolosa, *l.finali, ff. de ritu nuptiar. cap. cùm inhibitio*, §. 1. *de clandestin. despons.* explicat Iulius Lauorus *de elect. cap.* 18. *num.* 9. 13.

CAPVT XLIII.

Idem in eodem.

QVisquis electioni de se factæ per sæcularis potestatis [b] abusum consentire præsumpserit contra canonicam [c] libertatem, & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec absque dispensatione ad aliquam valeat eligi potestatem: quinimò qui electionem huiusmodi, quam irritam esse censemus, præsumpserint celebrare, ab officiis & beneficiis [d] suspendantur, eligendi tunc potestate priuati.

NOTÆ.

1. a EOdem.] Concilio videlicet Lateran. *cap.* 25. vbi extat hæc decisio, quæ etiam reperitur apud Antonium Augustinum *sub hoc tit.c.* 10.

b *Potestatis abusum.*] Vt si laicus intersit vt elector, *cap. cùm terra, cap. quod sicut, hoc tit.* aut cùm immediatè propter laicum eligitur, tunc enim per abusum potestatis laicalis electus dicitur, cùm aliàs nisi propter laicos non eligeretur: quo modo hæc verba accipiunt Petrus Gregor. *lib.* 4. *partit.tit.* 7. *cap.* 2. Tamburinus *de iure Abbat.tomo* 1. *disput.* 5. *quæst.* 22. *num.* 11. Barbosa *in præsenti.*

2. c *Libertatem.*] Verendum enim erat in hoc casu, ne laici deinceps vsurparent facultatem se ingerendi electionibus ecclesiasticis, ac per consequens cum plena libertate non fierent, contra earum naturam, *cap. dilectissimi* 8. *quæst.* 1. *cap. sacrosancta, hoc tit.*

3. d *Suspendantur eligendi.*] Ex his verbis deducitur,

citur, suspensum à beneficio non ideò esse priuatum eligendi facultate, cùm post pœnam suspensionis à beneficio inflictam vt diuersa pœna apponatur priuatio facultatis eligendi, vt etiam contingit *in cap. cùm in cunctis, §. vlt. hoc tit.* Illud autem in præsenti difficile videtur, quomodo videlicet si suspensio in hoc textu erat, non solùm à beneficio, verùm & ab officio, vt diuersa pœna ponitur priuatio eligendi, cùm in suspensione ab officio comprehensa esset? Sed respondendum est, vt diuersam pœnam poni à suspensione ab officio priuationem iuris eligendi, quia inter eas magnum dabatur discrimen; pœna enim priuationis iuris eligendi incurrebatur ipso iure, ibi, *priuati*; pœna verò suspensionis ab officio & beneficio post sententiam, ibi, *suspendantur*. Ita nostrum textum interpretatur P. Suarez *de censuris disputat. 25. sect. 1. num. 35.* Gibalinus *eod. tract. pag. 544. in principio.* Nisi dicamus, per illa verba, *eligendi potestate priuati*, non infligi pœnam priuationis facultatis eligendi vt diuersam, sed tantùm explicari effectum suspensionis contractæ, vt Patres Concilij affirmant ita electionem celebrantes esse suspendendos ab officio, & beneficio, & per consequens suspensione incursa esse priuatos facultate eligendi. Cui expositioni fauent verba relata, prout leguntur transposita *in d. cap. 25. Concilij.*

COMMENTARIVM.

4. CONCLVSIO PROBATVR. EX hoc textu talis deducitur assertio: *Electus per laicos ad beneficium ecclesiasticum, electionis commodo caret, & ineligibilis manet, donec cum eo dispensetur.* Probant textus *in cap. si quis deinceps 12. cap. quoniam 13. cap. si quis Episcopus 14. cap. sanè 15. cap. constitit 17. cap. nullus 18. cap. si quis 19. cap. per laicos 20. cap. quoniam 21. 26. quæst. 7. cap. laici 38. dist. cap. cunctis 41. 16. quæstion. 2. cap. nullus 17. cap. relatum, de iurepatron. cap. Massana, hoc titulo.* Gregorius VII. in Synodo Romana, *cap. 2.* ibi: *Nullus Presbyter ministerium Ecclesiæ, vel ipsam ab aliquo accipiat, nisi ab Episcopo, qui iniungat sibi curam & obedientiam.* Concilium Turon. sub Carolo, *can. 15.* Moguntin. sub Arnulpho, *can. 5. Interdicendum videtur clericis, siue laicis, ne quis cuilibet presbytero præsumat dare Ecclesiam sine licentia & consensu Episcopi sui.* Vvormatiense *can. 57. Nullus laicus presbyterum in Ecclesiam mittere, vel eiicere præsumat.* Nannetense *can. 16.* Salegustadiense *can. 20.* Biterrense *can. 21.* Pictauiense *can. 1. Decreuit sancta Synodus, vt nullus Episcopus, Abbas, Presbyter, vel quælibet persona de Clero accipiat de manu Regis, vel Comitis, vel cuiuslibet laicæ personæ donum Episcopatus, Abbatiæ, vel Ecclesiæ.* Lateran. sub Alex. III. *in appendice, part. 1. cap. 9. Ecclesias & decimas de manu laicorum sine consensu Episcoporum recipere prohibemus.* Lateran. sub Leone X. *sess. 9. & 10.* extrauagans *Debent, de officio ordin.* inter communes. Alia iuris testimonia congesserunt Antonius Augustinus *in epit. iuris Pontif. lib. 6. tit. 11.* Crespetius *in summa, verbo Beneficia, pag. 74.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti, & in d. cap. si quis deinceps,* Petr. Gregor. *de elect. cap. 5. & lib. 4. partis tit. 7. cap. 2.* Boërius Epon. *tom. 1. qq. heroicar. tit. de beneficiis, num. 10.* Renatus Chopinus *de sacra pol. tit. 1. cap. 1.* Lambertinus *de iurepatron. 3. p. lib. 2. art. 12.* Petrus Marcha *lib. 8. concordiæ iuris, cap. 19.* Michael Rousselius, seu ipse Archiepiscopus Marcha, *lib. 2. histor. Pontif. iurisd. cap. 1. 6. 7. & 8.* I. Dartis *in d. causa 16. q. 7. & de beneficiis sect. 6. cap. 1.* Acuña *in cap. nullus, 63. dist.* Bellarmin. *lib. 1. de clericis, cap. 7. & in Apolog. contra Regem Angliæ, cap. 6. fol. 72.* Martha *de iurisdict. 4. p. casu 47. per totum,* Salcedo *de lege polit. lib. 1. cap. 12. n. 35.* Dadinus Altesserra *de Ducibus lib. 1. cap. 8.* Theophilus Raynaud. *tom. 12. tract. Mala, ò bonis, &c. fol. 128.*

5. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO. Sed hæc assertio ista illustrata difficilis redditur ex eo; nam si veterum Patrum, & scriptorum monumenta repetamus, nihil vsitatius inueniemus, quàm Episcopos, Abbates, & similes Prælatos de manu Principum Ecclesias immediatè accepisse. Sic Ecclesiæ Aruernensi Apollinaris à Theodorico Rege Episcopus datus fuit, & post eum Quintianus Episcopus impositus, & mortuo Quintiano, ab eodem Rege datus fuit Antistes Gallus, contemptis votis Treuirensium, qui virum sanctum sibi in Episcopum expetebant. Gallo suffectus fuit Cautinus à Theodobaldo Rege, omisso Catone iam electo consensu Cleri, vt refert Gregorius Turon. *lib. 3. hist. cap. 2. & 16. & lib. 4. cap. 5. 7. & 18.* A Sigiberto Rege electus fuit Gregorius Episcopus Turonensis, teste Fortunato *lib. 5. cap. 2.*

Huic Sigibertus ouans fauet, & Brunichildis honori
Iudicio Regis nobile culmen adest.

Immò tam Episcopi, quàm Abbates inuestituram suæ dignitatis à Regibus, & Principibus sæcularibus accipiebant, fidelitate illis promissâ, Carnotensis *epist. 60. Quod autem scripsisti, prædictum electum inuestituram Episcopatus de manu Regis accepisse, nec relatum nobis ab aliquo, qui viderit, nec cognitum.* Et *epistol. 190. & 236.* D. Bernardus *epist. 170.* Quare in Germania, vacante Ecclesiâ virga Pastoralis, & annulus deferebantur ad Imperatorem, qui Episcopum, vel Abbatem per se electum per virgam, & annulum inuestiebat. Referunt Author vitæ S. Othonis Episcopi Rambergensis, *cap. 3.* ibi: *Quoties Episcopus aliquis decessisset è vita, Ecclesia, cui præfuerat, baculum & annulum ad Imperatorem transmittebat, ab eius aula petens sibi dari Episcopum.* Guillelmus Tyrius *lib. de bello sacro, cap. 13. Inoleuerat enim consuetudo, præsertim in Imperio, quod, defungentibus Ecclesiarum Prælatis, annulus & virgá Pastoralis ad Dominum Imperatorem dirigebatur; vnde postmodum vnumquemlibet de familiaribus & Capellanis suis inuestiens, ad Ecclesiam vacantem dirigebat, vbi Pastoris fungeretur officio, non expectata Cleri electione.* Sugerius Abbas *in oratione Treuirensis Archiep. ad Paschalem II. in Ludouico Crasso,* ibi: *Temporibus antecessorum nostrorum sanctorum Apostolicorum virorum Magni Gregorij, & aliorum, hoc ad vim Imperij pertinere dignoscitur, vt in maiorum electione hic ordo seruetur, antequam electio in palam proferatur, ad aures Domini Imperatoris perferre, & si personam deceat, assensum ab eo ante factam electionem assumere: deinde in conuentu secundùm canones, petitione populi, electione Cleri, assensu honoratorum præferre consecratum liberè, nec simoniacè ad Dominum Imperatorem pro Regalibus, vt annulo & virga inuestiatur.* Nec tantùm Reges, verùm etiam Duces & Comites Ecclesias ad libitum concedebant, vt de Duce Mosellanorum refert Sigibertus anno Christi 109. *Dux Mosellanorum Deodericus post fratrem suum Alberonem dato Episcopatu Metensium filio suo adhuc puero, tutorem ei substituit ipsum Deodericum.* De Ducibus Normanniæ idem refert Ordericus Vitalis *lib. 3.*

lib. 3. histor. eccles. in Guillelmo II. ibi : *Dux autem petitioni eorum acquieuit, & præfato viro, qui electus erat per Cambutam, Iuonis Episcopi Sagiensis exteriorem Abbatiæ potestatem dedit.* De Comite Cameracensi hæc refert Valericus Nouiomensis *lib. 3. cap. 21. Post obitum verò Domini Abbatis Vuerrici, duos Abbates, alterum post alterum Comes Raynerius substituit.* Et generaliter de Proceribus Galliæ refert Ordericus Vitalis *libro 4. historiæ*, hæc verba : *Sicut tyronibus suæ a Principibus erogabantur stipendia militiæ ; sic quibusdam coronatis pro famulatu suo, dabantur à laicis Episcopatus & Abbatiæ, Ecclesiarum Præpositura, Archidiaconatus, & Decania, aliæque dignitates & potestates ecclesiasticæ.* Plura referunt Theophilus *dict. tom. 12. ex fol. 128. vsque ad 130.* Altesserra *dict. cap. 7.* igitur si à laicis licet accipere inuestituram, & collationem Ecclesiarum, multò magis electioni de se factæ à laicis licebit consentire. Accedit praxis Hispaniæ & Galliæ eligendi Episcopos, ac Prælatos superiores per Reges, quam probaui *in cap 2. hoc tit.* igitur licet à Laicis Ecclesias accipere.

6. DE INVESTITVRIS.

Quâ dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, olim in Ecclesia abusum introductum fuisse accipiendi inuestituras Ecclesiarum per laicos. Ita vocabant intrusionem aliquorum in beneficiis per potestatem laicam. Nam vestitura idem sonabat ac possessio, vt ex variis locis Capitulariorum probat P. Sirmundus *ad capitul. Caroli, tit. 39.* Inuestitura ergo idem erat, quod immissio in possessionem, quæ quoad Episcopatus, & Abbatias fiebat, dato per Principem baculo & virgâ, vt referunt Iuretus *ad epist. 8. Iuonis*, Theophilus *dict. tom. 12. fol. 128.* Et licèt similes inuestituræ prohibitæ reperirentur *in can. 30. Apostolor.* & Nicæna Synodo sub Adriano II. *act. 8. & 10.* tamen postea per duo sæcula, ab anno videlicet 1077. ad annum 1169. prædictæ inuestituræ valdè vsitatæ fuerunt, non obstantibus diuturnis, & asperrimis Pontificum contentionibus cum Principibus. Demùm improbatæ & damnatæ fuerunt à Gregorio VII. in Synodo Romana, his verbis : *Quoniam inuestituras Ecclesiarum contra statuta SS. PP. à laicis personis in multis partibus cognouimus fieri, & ex eo plurimas perturbationes in Ecclesia oriri, ex quibus religio Christiana conculcatur, decernimus vt nullus inuestituras Episcopatus, vel Abbatiæ, vel Ecclesiæ de manu Imperatoris, vel Regis, vel alicuius laicæ personæ, viri vel fœminæ suscipiat. Quod si præsumpserit, recognoscat inuestituram illam Apostolica auctoritate irritam esse, & vsque ad dignam satisfactionem excommunicationi subiacere.* Vrbanus II. idem statuit in Concilio Claromont. *can. 16.* ibi : *Interdictum est, ne Reges, vel alij Principes aliquam inuestituram de ecclesiasticis honoribus faciant.* Refert Vuilielmus Malmesburiensis *de gestis Pontif. Angliæ, lib. 2. de Vrbani Concilio*, per hæc verba : *In hoc Concilio Papa cum omnibus sententiam excommunicationis vibrauit in laicos inuestitores Ecclesiarum, & inuestitos à laicis, & in taliter inuestitos consecrantes, & in illos qui pro ecclesiasticis honoribus laicorum homines fiunt.* Idem statuerunt Paschalis II. & Calixtus II. vt refert Abbas Vuindocinensis *in opusc. ad Calixtum Papam, cap. 3. & 4. Inuestituram per virgam & annulum accipere nisi à suo consecratore, manifestum est esse damnosum, quia nulli laico licet illa Ecclesiæ sacramenta dare, sicut ei non licet Episcopum consecrare.* Et cùm hæc controuersia de inuestituris agitata esset anno 1119. in Concilio Rhemensi, & anno 1122. in Concilio Lateran. semper Calixtus II. similes inuestituras damnauit : quæ Concilia edidit Baluzius *ad Marcham lib. 8. cap. 21.* Idem etiam statuerunt Alexander II. & III. Et tandem Innocentius III. *lib. 1. epist. 47.* statuit ne defuncto Episcopo annulus eius, & baculus Principi mitterentur, vt moris erat, ibi : *Cùm te, vel aliquem suffraganeorum mori contigerit, baculus pastoralis & annulus in Ecclesia remaneant propria, sub fideli custodia constituti ad successoris vsum, cùm Deo fauente consecrationem acceperit.* Et *lib. 2. epist. 87.* talem consuetudinem corruptelam appellat. Plura de his inuestituris, quæ magnas clades Ecclesiæ irrogarunt, cumulant Baronius *tom. 11. anno 1077.* & *tom. 12. anno 1116.* Boëtius Epon. Frisius *qq. heroicar. de iure sacro, lib. 1. de regalibus, num 26. & 217. cum sequentibus*, Iuretus in notis ad epistolas 60. 190. 233. & 236. *Iuonis Carnotensis*, Iacobus Gretserus *in apolog. pro Baronio contra Goldastum, cap. 1.* & *contra replicat. lib. 2. cap. 1. & sequenti*, Bosquetus *in notis ad Innocentium III. lib. 2. regest. 15. epist. 78. & 87.* Vincentius Cabotius *lib. disput. de iure publico, cap. 5.* Antoninus Diana *part. 10. tract. 1. resol. 5. & 6.* Petrus Marcha *lib. 8. concord. cap. 19. cum sequent.* Michael Roussellius, seu quiuis auctor est historiæ Pontif. iurisd. *cap. 5.* cum cautione nec sine delecto legendus; alij apud Christophorum Besoldum *tom. 1. polit. dissert. de Maiest. in genere, sect. 2. de Ecclesiæ Maiestatis iure, cap. 4. num. 1. & 2.* Ioannes Cochier *in vindiciis libert. Ecclesiæ, 2. part. cap. 4. & 5.* Theophilus Raynaud. *dict. tom. 12. tract. Mala è Bonis Ecclesiæ, sect. 2.* Altesserra *de Ducibus, cap. 7. per totum*, Franc. Florens *ad tit. de translat. in fine.*

7. RATIO DECIDENDI.

Vnde apparet vera ratio præsentis decisionis; iam enim à primis Ecclesiæ temporibus variis constitutionibus prohibitum legimus, à laicis, & per manus ipsorum Ecclesias, vel ecclesiastica beneficia accipere, vt constat ex variis canonibus congestis à Gratiano *in causa 16. quæst. 7.* Et contra accipientes Ecclesias a laicis variæ sunt statutæ pœnæ : excommunicatio *in cap. quoniam 25. 16. quæst. 7.* depositio à ministerio ecclesiastico, *cap. quia 6. de iurepatron.* inhabilitas ad beneficia ecclesiastica, in præsenti texto, & aliis suprà relatis ; & magna cum ratione, nam Ecclesia semper curauit arcere laicos ab administratione, & dispositione rerum ecclesiasticarum, *cap. 2. hoc titulo, cap. 2. de iudiciis*, ne laicis inuadentibus electionem, & prædictam dispositionem libertas ecclesiastica minueretur, laicique immiscerentur negotiis ecclesiasticis. Et quia agentes & consentientes pari pœnâ puniuntur, vt vulgò docetur *ex cap. 1. de officio deleg.* inde non solùm illi, qui à laicis eliguntur, verùm qui huiusmodi electioni consentiunt, æqualiter puniuntur. Et quis debet quis puniri in eo, in quo peccauit, *cap. nemo, de temporib. ordin. lib. 6.* ideò & clerici in electione delinquentes, & electioni consentientes, priuantur potestate eligendi, & inhabiles redduntur ad beneficia ecclesiastica.

8. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam quæ in ea expendebamus, procedunt cùm inuestituræ in vsu, seu potiùs abusu erant, cùm adhuc Romani Pontifices similem abusionem

propter

propter potentiam Principum extirpare nequibant, vsquedum Gregorius VII. & alij strenui in eo opere adiutores eam improbarunt, & damnarunt, vt referunt Iuretus & Theophilus suprà citati. Nec augmentum ipsios difficultatis refragatur; nam magni nostræ Monarchæ, vt Patroni Ecclesiarum Cathedralium præsentant R. Pontifici Episcopos ab eo confirmandos, non autem propria auctoritate Ecclesias conferunt, vt pluribus relatis probat, & vt solet, illustrat Illustrissimus D. Franciscus Ramos *in memor. ad Alex. VII. pro Episcop. Lusitaniæ, propos. 1. in principio*, & nos aliqua dedimus *in cap. 2. hoc tit.*

9. EXPONITVR CAP. DILECTO, DE TESTIBVS.

Superiori assertioni primò aduersatur textus *in cap. dilecto, de testibus*, vbi proponitur Ioannam Comitissam Flandriæ, de qua mentio fit *in cap. finali, de concess. præb.* litem disceptasse coram tribus iudicibus delegatis super donatione & collatione sex præbendarum, cum Præposito Atriensi: & cùm ex iusta causa vnus ex iudicibus reiectus esset, alius in eius locum sossectus fuit. Supponitur ergo collationem à laica persona accipi posse: igitur licet impunè de manu laici Ecclesiam accipere. Cui difficultati ex suprà traditis satisfacit Boetius Epon. *tom. 2. quæstionum, num. 2.* asserendo Ioannam Constantinopolitanam, Balduini Imperatoris filiam iuspatronatus obtinuisse in Ecclesia Atriensi; vnde ratione ipsius iurispatronatus potuisse præbendas in ea Ecclesia, & in aliis à se, vel à maioribus fundatis donare; quo casu non accipitur beneficium de manu laici, cùm eius collatio à proprio Episcopo fiat.

10. EXPONITVR CAP. CVM INTER, DE CONSVETVD.

Eodem etiam modo intelligendus est textus *in cap. cùm inter, de consuet.* in illis verbis: *Decanatum & præbendam ipsius Ecclesiæ idem Rex, & progenitores sui conferebant, diœcesano etiam Episcopo inconsulto.* Ex quibus verbis manifestè deducitur, laicum posse conferre Ecclesiam proprio iure: igitur licet à laicis Ecclesias accipere. Cui difficultati satisfaciendum est ex suprà dictis, videlicet Ecclesiam S. Petri de Curia Cenomanensis, ratione iurispatronatus spectare ad Regem Angliæ; vnde ratione ipsius iurispatronatus poterat ad Decanatum, & alias præbendas Canonicos præsentare. Nec obstat verbum illud *conferebant*; quod non nudam præsentationem, sed collationem omnimodam, etiam Episcopo inconsulto, demonstrat; nam verba suprà relata tantùm continent simplicem partis narrationem; non autem Pontificis decisionem, quæ diuersa fuit: nec Pontifex decidit collationem inconsulto Episcopo potuisse ad Regem Angliæ, vel eius progenitores spectare. Eadem solutione exponendus est textus *in cap. ad supplicationem, de renunciat.* iuncto Boetio *vbi suprà, num. 3.*

11. INTELLIGITVR CAP. 1. DE VSVRIS.

Aduersatur superiori assertioni textus singularis, & valdè difficilis *in cap. 1. de vsuris*; vbi cùm generaliter Clericis interdicatur vsuras exercere, prohibetur etiam fructus rei pignoratæ retinere, sed eos debere deductis expensis in sortem principalem imputari: & statim hæc adiiciuntur verba loco exceptionis: *Nisi fortè Ecclesiæ beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu laici videatur.* Ex quibus verbis apertè deducitur, licere non solùm beneficium, Ecclesiasque de manu laici recipere, verùm & ab eis redimere: igitur licebit liberè Ecclesias, seu beneficia accipere à laicis. Agnouerunt difficultatem Glossa in eo textu, verbo *Beneficium*, Hostiensis, Panormitanus, & omnes ferè antiquiores, qui vt eam exponant, varios casus fingunt & supponunt. Sed illis omissis altiùs repetenda est interpretatio illius textus. Obseruandum enim est, olim in Gallia ad instar beneficiorum temporalium, seu feudorum, in quibus pro mutatione Dominorum, vel vassallorum redemptiones feudorum fiebant, introductam fuisse similem redemptionem in Ecclesiis & Altaribus; nam cùm primis Ecclesiæ sæculis monachi tantùm laici essent, nec sibi, nec aliis sacramenta administrarent, & ita decimas nullo iure percipere valerent, vsu receptum fuit, vt per alios clericos decimas, & redditus Ecclesiarum perciperent, id est, vt constituerentur plebani, seu parochi, qui Sacramenta fidelibus administrarent, & monachi decimas perciperent, & mortuo ipso parocho, qui in eius locum substituebatur, decimas redimebat ab Episcopo proprio, & à monachis, qui eas percipiebant: cuius corruptelæ expressa mentio extat *in cap. quæsitum 1. q. 3.* in illis verbis: *Quia quidam simoniacæ prauitatis vsus in Galliarum partibus iam diutiùs inoleuit, vt Ecclesiæ, vel decimæ, quæ vulgari vocabulo apud eos Altaria nuncupantur, monasteriis data, sæpiùs ab Episcopis sub palliata auaritia vendantur, mortuis nimirum, seu mutatis clericis, quos Personas vocant. Nos, auctore Deo venalitatem omnium, tam ex rebus, quàm ex ministeriis ecclesiasticis propellentes, hoc vlteriùs fieri auctoritate Apostolica prohibemus, sicut etiam præbendas omnes vemundandas interdicimus. Porrò quæcumque altaria, vel decimas ab annis triginta, & suprà, super huiusmodi redemptione possedisse monasteria noscuntur, quietè deinceps & sine molestia qualibet eis possidenda firmamus, saluo vtique Episcoporum censu annuo, quem ex eisdem altaribus habere dicti sunt.* Gofridus Vindocinensis *lib. 3. epist. 12.* Ioannes Sarisbar. *lib. 7. epist. 17.* Iuo Carnot. *epist. 12.* ibi: *Maximè quod apud nos, qui altari non seruiunt, de altari viuunt: a quo sacrilegio cùm eos absterrere velint monendo, increpando, excommunicando, altaria à me redimere nolunt sub nomine personæ? sicut à prædecessoribus meis ex praua consuetudine redemerunt.* Plura de hac redemptione Ecclesiarum adducunt I. Dartis *in cap. 4. 1. q. 3.* Bosquetus *ad Innocentium lib. 1. epist. 23.* & nos *in cap. 1. de capellis monach.* Nec solùm monachi ita Ecclesias accipiebant, vt ab eis redimerentur, verùm & singulares homines laici, vt ex Carnotensi probat Ioannes Dartis *vbi suprà.* Vnde percipitur mens Alexandri III. *in d. cap. 1. de vsuris*; docet enim, Clericos mutuantes pecuniam laicis sub pignore, debere fructus ipsius rei pignoratæ in sortem imputare, nisi fortè Ecclesiam de manu laici iure pignoris acceperint, & hoc modo eam redimere curauerint; tunc enim fructus ipsius Ecclesiæ non imputantur in sortem principalem, cùm ab iniusto possessore, laico videlicet, hoc modo Ecclesia redimatur. Et hæc est, ni fallor, vera illius textus interpretatio: si alius meliorem afferat, sponte illi herbam tradam. Etiam præsenti assertioni obstat textus *in c. dilectus 94. de præb.* cuius interpretationem in eius notis dabimus.

CAPVT XLIV.

Idem *in* [a] *eodem.*

Nihil est, quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quàm quod indigni assumantur Prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo necessariam adhibere medelam, irrefragabili constitutione sancimus, quatenus cùm quisquam ad regimen animarum fuerit electus, is ad quem pertinet confirmatio, diligenter [b] examinet & electionis processum, & personam electi, vt cùm omnia ritè concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia si secus fuerit incautè præsumptum, non solùm deiiciendus est indignè promotus, verùm etiam indignè promouens [c] puniendus. Ipsumque decreuimus hac animaduersione puniri, vt cùm de ipsius constiterit negligentia, maximè si hominem insufficientis scientiæ, vel inhonestæ vitæ, aut ætatis illegitimæ approbauerit, non solùm confirmandi primum successorem illius careat potestate, verùm etiam ne aliquo casu pœnam effugiat, à perceptione proprij beneficij suspendatur, quousque si æquum fuerit, indulgentiam valeat promereri. Si verò conuictus fuerit, in hoc per maliriam excessisse, grauiori subiaceat vltioni. Episcopi quoque tales ad sacros Ordines, & ecclesiasticas dignitates promouere procurent, qui commissum officium sibi dignè valeant adimplere, si canonicam ipsi cupiunt effugere vltionem. [d] Cæterùm qui ad Romanum pertinent immediatè Pontificem, ad percipiendam sui confirmationem officij eius se conspectui, si commodè potest fieri, personaliter repræsentent, vel personas transmittant idoneas, per quas diligens inquisitio super electionibus & electis possit haberi, vt sic demùm per ipsius circumspectionem sui plenitudinem officij assequantur, cùm eis nihil obstiterit de canonicis institutis. Ita quod interim valdè remoti, videlicet vltra Italiam constituti, si electi fuerint in concordia, dispensatiuè propter necessitates Ecclesiarum, & vtilitates, in spiritualibus, & temporalibus administrent; & sic tamen, vt de rebus ecclesiasticis nihil penitus alienent. Munus verò benedictionis, seu consecrationis recipiant, sicut hactenus recipere consueuerunt.

NOTÆ.

1. a *Eodem.*] Concilio videlicet Lateranensi, *can.26.* vbi reperitur textus hic, & in quarta collectione, *sub hoc tit.cap.*11.

2. b *Examinet.*] Ad eum spectare examen electi, ad quem eius confirmatio pertinet, probaui *in cap. postquam 3. hoc tit.*

3. c *Puniendus.*] Hanc priorem textus partem de pœnis eligentium indignos ad officia, & dignitates ecclesiasticas, exposui *in cap. cùm in cunctis, §. vlt. hoc tit.*

4. d *Cæterùm.*] Hanc secundam textus partem exposui & illustraui *in c.nosti, cap.transmissam, hoc tit.*

CAPVT XLV.

Honorius III. [a] *Constantinop.*

Vt præteritæ [b] contentionis decisâ materiâ futuris litigiis occasio amputetur, præsenti authentica statuimus, vt expensæ necessariæ, quas Capitulum Constantinop. vel eius nuntij vacante Sede pro electionis negotio fecerint, de bonis Patriarchatus fiant totaliter, vel reddantur, dummodo ipsi bona decedentis Patriarchæ non [c] occupent, vel vsurpent.

NOTÆ.

1. a *Constantinop.*] Ita etiam legitur *in cap.4. de constit. in 5. compilat.* ex qua textum transcribo. De ea collectione egi *in c. penult. de constit.* de Ecclesia Constantinopolit. *in c.quantò, de consuet.*

2. b *Contentionis.*] Huius contentionis historiam retuli suprà *in cap. scriptum.*

3. c *Occupent.*] De bonis decedentis Prælati, seu spoliis Episcoporum, agemus *in cap.1. de testamentis:* de fructibus verò sede vacante perceptis, *in cap.cùm vos 4. de officio ordin.*

CAPVT

CAPVT XLVI.

Idem *electo* [a] *Lugdunensi.*

CVm post petitam [b] instanter, & demùm obtentam ven. f. n. quondam Lugdunensis Archiepiscopi cessionem vota Canonicorum Lugdun. in te tunc ipsorum Præpositum concorditer conuenissent; quia tandem examinato, sicut decuit, processu electionis tuæ, inuenimus eam post publicatum [c] consensum, & collationis tractatum aliquandiu fuisse [d] protractam, assensumque tuum, priusquam electus fuisses, requisitum, electionem eandem ex ipsius duntaxat inordinato processu iustitiâ cassauimus exigente.

NOTÆ.

1. a LVgdun.] Ita etiam legitur in quinta collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. & historiam huius textus intendit referre Iacobus Seuertius *in chronol. Lugdun. Præsulum*, ita vt in præsenti agatur de Lugdunensi Archiepiscopo Ioanne II. de quo agemus *in cap. cùm Martha, de celebrat. Miss.* Sed hæc historia temporibus Honorij III. minimè consonat: quare Innocentius Cironius *in notis ad hunc textum*, rectè existimat legendum esse, *electo Lundensi*; quod mendum in hoc Decretalium volumine plerumque repetiti iam obseruaui *in cap.* 2. *de consuet.* Quæ emendatio faciliùs suadebitur, si repetamus historiam veram huius textus. Sciendum enim est, temporibus Honorij III. anno videlicet 1222. magnum illum Archiepiscopum Andream Sunonem morbo afflictum Archiepiscopatui renunciasse, & à ciuitate Lundensi secessisse in insulam apud Escanenses, Istoa dictam; post cuius Præsulis renunciationem Pontificis consensu factam, à Capitulo Lundensi Præpositus ipsius Ecclesiæ electus fuit in Archiepiscopum: sed eius electione cassatâ ab Honorio III. in præsenti, Petrus Saxonis electus fuit solenniter, & Ecclesiæ ipsi præfuit anno 1224. vt ex chronico Henrici Regis refert Cironius *in præsenti*.

b *Instanter.*] Episcopi enim, & Archiepiscopi debent instanter licentiam cedendi petere à R. Pontifice, nec antea renunciare valent, *cap. nisi cùm pridem, de renunciatione*, vbi probabimus. 2.

c *Consensum.*] Licèt post electionem celebratam eligentes debeant electionem electo præsentare, & eius consensum petere, *cap. quàm sit* 6. *cap. nulli* 8. *hoc* tit. *in* 6. ante electionem tamen propter ambitionis suspicionem electus non debet consensum, seu voluntatem explicare. 3.

d *Protractam.*] Vnde peccatum fuit in forma electionis; siquidem factâ collatione suffragiorum, & regulato scrutinio, electio publicari debet, vt dixi *in cap. quia propter* 41. *hoc tit.* 4.

CAPVT XLVII.

Idem *P. Bolcen. Priori sanctæ* [a] *Barbaræ, Lexouiensis Diæc. & Magistro V. de Capella, Cancellario Rothomag.*

COnstitutis in præsentia nostra procuratoribus dil. f. Sancti [b] Tauricen. Ebroicen. & [c] S. Leofridi de Cruce Abbatum, ac Monasterij [d] Fiscan. dil. f. n. [e] B. Sanctorum Ioannis & Pauli Presbyterum Cardinalem dedimus auditorem, coram quo proposuerunt procuratores prædictorum Abbatum, quòd vacante præfato Monasterio, quod immediatè ad Romanam Ecclesiam pertinet, monachi eiusdem loci, contemptis præfatis Abbatibus, qui commodè poterant, & debebant de iure vocari, ad electionem Abbatis temerè procedentes, H. quondam Abbatem [f] S. Iudoci ad eiusdem regimen minùs idoneum eligere præsumpserunt: quare petebant electionem huiusmodi penitùs irritari. Quum autem procuratores ipsorum Abbatum iussi essent exprimere, [g] quo iure ipsi Abbates deberent electioni Abbatis supradicti monasterij [h] interesse; responderunt, quod olim cùm assumerentur in suorum monasteriorum Abbates, fuit specialiter indultum ab Abbate & conuentu monasterij Fiscan. vt haberent vocem in Capitulo eorundem. Nos autem rationem huiusmodi friuolam reputantes, de consilio f.n. perpetuum silentium imposuimus Abbatibus prædictis.

NOTÆ.

1. a S. *Barbaræ.*] Ita restituenda est inscriptio ex quinta collectione Honorij III. vbi *sub hoc tit. cap.* 5. reperitur textus hic. Monasterium hoc S. Barbatæ in diœcesi Lexouiensi, esse Ordinis D. Augustini refert Innocentius Ciron. *in præsenti.*

2. b *Tauricen.*] *Taurini*, legendum est, vt legitur in sexta collectione; quod monasterium est Ordinis D. Benedicti, congregationis S. Mauri, in vrbe Ebroicensi, quod construxit Richardus Dux, qui Normannos rexit anno 943. vt referunt Fratres Sarmat. *tom.* 4. *Gallia Christ. fol.* 859. De diœcesi Rothomagensi iam nonnulla adduxi *in cap.* 24. *de rescript.*

c *S. Leofredi.*] Monasterium de Cruce S. Leofredi est Ordinis D. Benedicti, diœcesis Ebroicensis, in pago Madriacensi constructum à S. Leofredo, apparitione Crucis ibidem visæ, ditatum à S. Andoeno Archiepiscopo Rothomag. quare aliquando 3.

appellatur monasterium Beatæ Crucis S. Audœni, vt referunt Yepes *tom. 2. chron. D. Benedicti, anno* 677. Fratres Sarmat. *tom. 4. Galliæ, fol.* 321. Richardus ex gremio ipsius Ecclesiæ assumptus fuit, & eius electionem confirmauit Innocentius III. *lib. 2. epist.* 89.

4. d *Fiscan.*] Fiscanum monasterium SS. Trinitati dicatum, amplissimum & opulentissimum, est ordinis D. Benedicti, quod condidit, seu potiùs restaurauit Richardus primus Dux Normanniæ, vt referunt Fratres Sarmat. *tom. 4 Galliæ, fol.* 375. Yepes *tom. 2. chron. D. Benedicti, anno* 659. & *tom. 5. anno* 990. Rodulphus Glaber *lib. 5. historiæ Galliæ, c.* 28. eius meminit Iuo Carnotensis *epist. 32. & 99.*

e *B.*] Bertrandus videlicet Cardinalis SS. Ioannis & Pauli; qui titulus Cardinalitius spectat ad Basilicam S. Laurentij, vt probat Cohelius *in notitia Cardinalium, cap. 6.*

5. f *S. Iudoci.*] In sexta collectione legitur S. Vindoci, & Cironius in præsenti existimat rectiùs legendum esse S. Vvindoci; quod est monasterium Ordinis D. Benedicti in diœcesi Morinensi; de quo Aubertus Mirens *cap.* 31. Si retineant S. Iudoci, monasterium hoc est in diœcesi Ambianensi, de quo plura Fratres Sarmat. *tom. 4. Galliæ, fol.* 539. Yepes *centuria 2. anno* 645.

g *Quo iure.*] Non vt nomen actionis exprimerent, quod iure canonico, & nouiori Cæsareo ne-
6. cessarium non est, *cap. dilecti, de iudiciis.*

h *Interesse.*] Licèt regulariter possessor non teneatur reddere causam, seu edere titulum suæ possessionis, immò interrogatus cur possideat, sufficienter respondeat, Quia possideo, *l. in speciali 63. ff. de rei vind. l. vltima, C. eod. tit. l. extat alias decretum, ff. de iure fisci, l. cogi 11. C. de petit. hereditat. l. 2. C. de probat.* plures cumulat Parexa *de instrument. edit. tit. 5. resolut. 7.* tamen si ius commune resistat possessori, tenetur edere titulum possessionis, vt docet Parexa *vbi proximè.* Vnde cùm in præsenti Abbatibus resisteret ius commune, quod dictat monachum eodem tempore duobus monasteriis præficiendum non esse, *cap. ne nimia, de religiosis domibus*, ideò si intendebant admitti ad electionem Abbatis monasterij Fiscanensis, debebant priùs edere, seu probare titulum quasi possessionis iuris eligendi.

COMMENTARIVM.

Ex hoc textu communiter deducitur, Abbatem vnius monasterij non habere ius eligendi Prælatum in alio monasterio exempto, etiamsi monachi illi ius suffragij concedant. Ita docent post antiquiores *in præsenti*, alij relati à Barbosa *in hoc textu*, Cironius *in 5. compilat. ad hunc textum*: quæ communis doctrina impugnatur eâ iuris consideratione, nam ius præstandi suffragium in alicuius electione potest concedi ab ipsis electoribus, *cap. scriptum, hoc tit.* igitur si Abbatibus SS. Taurini, & Leofredi concessum erat ius eligendi Abbatem à monachis Fiscanensibus, virtute illius concessionis ad electionem admitti valebant. Augetur difficultas hæc ex decisione textus *in cap. cùm Ecclesia, de causa possess.* vbi illi, qui iure admitti non poterant ad electionem Episcopi, admittuntur virtute quasi possessionis eligendi, in qua erant. Sed hac difficultate non obstante verum est, monachum vnius monasterij electum in Abbatem alterius, non posse ad electionem Prælati prioris monasterij admitti; quia cùm ad electionem Prælati tantùm admittantur qui ex Capitulo, propriaque congregatione sunt, *cap. 1. vbi probaui, hoc tit.* & monachus electus in Abbatem alterius monasterij, amittat gradum, & sedem in priori, quia duobus monasteriis adesse non potest, *cap. ne nimia, de religiosis domibus*, inde non admittitur tanquam extraneus ad electionem Prælati prioris monasterij. Nec difficultas suprà allata obstat, cui vt satisfaciant Interpretes in præsenti, varia adducunt, quibus omissis placet sententia Gofridi, quam sequitur Cironius *in præsenti*, videlicet hoc monasterium esse exemptum, & immediatè subiectum R. Pontifici, vt ex huius textus contextura liquet; vnde sine Pontificis licentia non poterant monachi ius præsentandi suffragium illis, qui illud non habebant, præstare. Nec obstat textus *in d. c. cùm* Ecclesia; nam in præsenti nulla erat adhuc quasi possessio adquisita Abbatibus, immò etsi fuisset quæsita, cùm illis resisteret ius commune, in ea ire non debebant, iuxta adducta *in cap. querelam 24. hoc tit.* vnde tam in iudicio possessorio, quàm petitorio ab electione exclusi fuerunt Abbates SS. Taurini, & Leofredi in præsenti. 7.

CAPVT XLVIII.

[a] *Rhotomagensi Capitulo.*

Ecclesia vestra destituta [b] Pastore, & votis vestris, cùm de futuri Prælati haberetis successione tractatum, in diuersa diuisis, quidam in Thomam, quidam in Cancellarium, & quidam singulariter in singulares personas eiusdem Ecclesiæ consensistis: vnde cùm super his in nostra, & f. n. præsentia multa fuissent hinc inde proposita, inuenimus, quod illi, qui sua in Thomam desideria direxerunt, licèt partem maiorem facerent partium comparatione minorum; non tamen ad maiorem partem Capituli peruenerunt. Considerauimus nihilominus, quod post publicationem consensuum, & collationis tractatum, ad electionem nullus habitus est processus, quamvis [c] deportationis solennitas etiam post [d] appellationem legitimam fuerit subsecuta, quod pro electione non deceret, nec expediret [e] haberi: vnde de f. n. consilio quod factum est de Thoma, cassauimus, petitione consentientium etiam in Cancellarium non admissâ.

NOTÆ.

1. a *Rhotomagensi.*] Ita etiam legitur in quinta collectione, *sub hoc tit. cap. 6.* de Ecclesia Rothomagensi egi *in cap. cùm contingat 24. de rescriptis.*

b *Pastore.*] Cironius in præsenti existimat agi de electione Theobaldi in locum Roberti Pulli, qui decesserat anno 1221. & anno 1222. Theobaldus Thesaurarius ipsius Ecclesiæ ei suffectus fuit pridie nonas Septembris, anno 1222. de cuius ordinatione hæc fatur Albericus *in chronic.*

Successit non laude minor, nec moribus impar,
Forma gregis, vitâ clarus, verboque Robertus.
Huic est scribendus THEOBALDVS, ob inde canendus,
Quòd laudare piam satagebat vbique Mariam.

Floruit ipse vsque ad annum 1229. & eo defuncto cùm duo contenderent de ipsa Ecclesia, quia Thomas de Freauila Decanus electus fuerat ab vna parte, Cancellarius verò ab alia, Dei prouidentiâ vtroque cedente Mauritius institutus fuit ab Honorio III. cassatâ vtraque electione in præsenti textu: idem refert Cheuu *in serie Præsulum Rhotomag.* Fratres Sarmat. *tom. 1. Galliæ Christ. fol. 585.* Sed falluntur omnes, qui hoc contigisse credunt anno 1231. nam cùm Honorius III. decessisset anno 1227. quomodo poterat cassare electiones Decani & Cancellarij, & Mauritium instituere. Quare credo, in præsenti agi de substituendo Pastore in locum Theobaldi, & hoc contigisse anno 1226. Mauritio etiam Præside noua lis orta fuit temporibus Gregorij IX. de qua *in cap. dudum 53. hoc tit.* vbi, ni fallor, de ipso Mauritio agitur.

2. c *Deportationis.*] Id est translationis de loco in locum; deporto enim significat mutare aliquem, seu transferre de loco in locum, teste Asconio Pediano, & Virgilio *lib. 4. Georgic.*

—— Tunc corpora luce carentum
Exportant tectis, & tristitia funera ducunt.

Vnde deportati dicuntur in iure Cæsareo, qui è ciuitate in certam insulam transferuntur, vt probat D. Iosephus de Retes *de interdictis cap. 2.*

3. d *Appellationem.*] Quæ in præsenti iustè interponi potuit, quia nullum præcesserat scrutinium, nulla collatio suffragiorum facta fuerat, vnde appellari potuit, aliàs publicato scrutinio appellatio interponi nequit, cùm iam electores ab electione discedere nequirent, *cap. publicato, hoc tit.* notauit Cironius *in præsenti.* Præsentem textum exponemus infrà *in cap. Ecclesia 57.*

e *Haberi.*] Hinc notant, & rectè repetentes, non sufficere in electionibus ecclesiasticis facto 4.
suffragium præstare, sed verbis illud explicari debere: quod ea ratione adstruunt, quia forma præscripta *in cap. quia propter 42. hoc titulo*, adamussim est seruanda. Sed ibi statuitur, vt suffragia expressis verbis præstentur: igitur non sufficit ea facto explicari. Vnde si pro forma specifica verba non desiderarentur ad suffragium dandum, sufficeret facto exprimere voluntatem, vt in Conciliis, & Comitiis sæcularibus obseruatum legimus; plerumque enim manu porrectâ, aut pedibus ibatur in sententiam propositam. Vtriusque moris exempla habemus in Concilio Chalcedon. *actione 1.* ibi: *Exurgens Reuerendissimus Episcopus Iuuenalis, simul cum ipsis transiit in alteram partem, & clamauerunt Orientales: Deus benè adduxit te, Orthodoxe, bene venisti.* Et rursus de Petro Corinthiorum Episcopo: *Exurgens ipse transiit in alteram partem.* Et postea eadem actione 1. ex 2. Ephesina Synodo Dioscorus Episcopus Alexandriæ dixit: *Quoniam voces vestras necessarias habeo, & manus, si quis non potest clamare, manum extendat.* Apud Romanos etiam eundem consentiendi morem in Senatu obseruatum fuisse constat ex Vopisco *in Aurelio*, ibi: *Deinde aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in sententiam euntibus, plerisque verbo consentientibus, conditum Senatusconsultum.* Tito Liuio *lib. 7. Quibus hæc salutaria videntur, agite-dum, in dextram partem pedibus transite.* Et *lib. 19. Cùm omnes laudibus modò prosequentes, vtrum in sententiam eius pedibus irent, paulisper intercessio est.* Et *lib. 5. In quam sententiam cum pedibus iretur, cæteri Tribuni militum nil contradixere.* Inde per discessionem fieri Senatusconsultum, dici refert Aulus Gellius *lib. 3. noctium, cap. 18.* cùm videlicet vniuersi in alienam sententiam pedibus ibant. *Hinc*, ait, *in Mimo scriptum, caput sine lingua pedaria sententia est.* Notarunt Philippus Bertterius *diatribe 1. cap. 2.* Ioannes Cochiet *in face historiæ, cap. 89.*

CAPVT XLIX.

[a] Gregorius IX.

CVm in magistrum adsumi non debeat qui formam discipuli non [b] assumpsit, nec sit præficiendus, qui subesse non nouit: nos intellecto per te, quod in quibusdam regularibus domibus iure tibi diœcesano subiectis sunt quidam in Abbates non professi ordinem regularem adsumpti, mandamus quatenus cùm Abbates tales esse non debeant, qui per professionem monachi, vel regulares canonici non fuerint, ad amotionem eorum, quos tales inueneris (sublato appellationis obstaculo) procedas.

NOTÆ.

1. a GRegorius IX.] Non exprimitur cui Episcopo rescribat Pontifex, tantúmque ex serie textus constat, cum Præsule diœcesano loqui, cui scribit, ne personæ non professæ vitam regularem præficiantur monachorum regimini; quam decisionem examinaui *in cap. cùm 13. hoc tit.*

2. b *Assumpsit.*] Quod absurdum est. Zuzimus Pontifex *in epist. Hesitio missa, cap. 1.* ibi: *Statim Dux esse desiderat, cùm tyro antè non fuerit, vt prius velit docere quàm discere.* Cœlestinus Pontifex *in epist. Galliarum Episcopis missa, cap. 31.* ibi: *Debet enim antea esse discipulus, quisquis doctor esse desiderat, vt possit docere quod didicit.* Ruricius *lib. 2. epist. 25. Apollinari filio Synodi*, ibi: *Priùs enim quilibet debet discere, quàm docere; quia praproperè Doctoris vsurpat supercilium, nisi discipuli susceperit antea famulatum.* Eucherius *lib. 3. Regum, cap. 6. in fine*, ibi: *Nam frustra sibi officium doctoris vsurpat, qui dissertionem fidei catholicæ ignorat; neque sanctuarium Domino, sed ruinam sibi ædificant, qui docere alios regulam, quam ipsi non didicerunt, conantur.* Ioannes Sarisbariensis *lib. 6. Polycratici, cap. 6.* ibi: *Quem enim inuenies, qui strenuè docere possit, quod ipse non didicit?*

CAPVT L.

Idem [a] *Cumanensi Capitulo.*

CVmanâ Ecclesiâ Pastoris solatio destitutâ, & congregatis die ad celebrandam electionem præfixâ, qui præsentes erant de Cumanis Canonicis, ac tribus Abbatibus, qui vocem in electione habere noscuntur, Capellani & Clerici ciuitatis electioni se debere interesse dicentes, sub huiusmodi [b] protestatione admissi fuerunt, quod vox eorum, qui non deberent interesse de iure, vel de [c] consuetudine, non valeret. Tandem præmisso iuxta formam Concilij generalis scrutinio, VII. de Canonicis, vnus Abbatum, VI. Capellani, & nouem Clerici in eiusdem Ecclesiæ Archipresbyterum conuenerunt: nouem Canonicis, vno de Abbatibus, vno Capellano, & XI. Clericis in ipsius Ecclesiæ Archidiaconum dirigentibus vota sua. *Et infrà*: Cùm decem & octo fuerint Canonici, tres Abbates, XX. Clerici, & XIV. Capellani, neutram electionem comperimus ad maiorem partem totius Capituli peruenisse, nec probatum fuerat, quod Clerici admitti debuerint, nec quod Capellani admissi fuerint de consuetudine, vel de iure; nam etsi Capellani [d] duabus electionibus Episcoporum interfuerint, & scrutatores dederint voluntatum; non tamen inquisita vota sua fuisse, vel ipsos aliquos elegisse probatur: sed etsi inquisita fuissent vota, vel ipsi aliquos elegissent, per hoc tamen non constitit, id eis de iore competere, vel ex consuetudine iam præscripta. Vnde nos electiones ipsas præsumptas, etiam contra formam Concilij generalis, cùm collatio omissa fuerit, quæ post publicationem scrutinij fieri debuisset, de fratrum nostrorum consilio sententialiter duximus irritandas, electores hac vice eligendi potestate priuantes.

NOTÆ.

1. a *CVmanen.*] Comana ciuitas duplex reperitur Episcopalis; alia in Ecclesia Orientali, vulgò dicta Cyme, cuius Præsul Maximus subscripsit Concilio Ephesino, & etiam Anatolius in quinta Synodo generali: alia Cumana ciuitas est in Campania, cuius originem & sitom tradit Antonius Sanfelicius *in descriptione Campaniæ.* Eius Ecclesiæ Episcopus Adeodatus subscripsit Concilio Romano sub Hilario. Sed cùm integrà huius textus careamus, agnoscere non possumus
2. cui ex his Capitulis rescribat in præsenti Gregor.

b *Protestatione.*] Licèt nulla sit electio, si admittantur ad eam, qui de iure admittendi non sunt, vt probant Cabedo 2. *p. decis.* 84. *num.* 15. Mastrillus *de Magistr. cap.* 23. *num.* 53. tamen cùm præcedit protestatio, etsi admittantur inhabiles, electio non ideò vitiatur, neque ex tali admissione aliquod ius admissi consequuntur, vt docent ex hoc texto Samuel *de elect. contron.* 11. *conclus.* 3. Toodutus Saolegerius *lib.* 1. *resol. canonic. q.* 44. Iranzo *de protest. cap.* 16.

c *Consuetudine.*] Consuetudine acquiri posse Ius eligendi, iam probaui *in cap. cùm dilectus* 8. *de consuet.*

d *Duabus electionibus.*] Si verum esset, duabus 3.
electionibus posterioribus capellanos interfuisse, admittendi vtique erant virtute quasi possessionis, vt probaui *in cap. querelam* 28. *hoc tit.*

Commentarium huius textus dabimus infrà, *in cap. Ecclesia* 55.

CAPVT LI.

Idem *Abbati* [a] *Cluniacensi.*

SAcrosancta Romana Ecclesia. *Et infrà*: Sanè proposuisti in nostra præsentia, quod super ordinatione prioris monasterij [b] S. Pancratij, ad Cluniacens. Ecclesiam pertinentis, cum Comite de Varena patrono ipsius, quidam prædecessor tuus de consensu Capituli sui compositionem quandam iniuit iuri contrariam, & Ecclesiæ ipsi damnosam, videlicet, vt in [c] optione sit ipsius Comitis assumere ad Prioratum dicti monasterij (Cluniacen. & de [d] Charitate Prioribus dumtaxat exceptis) vnum de duobus melioribus totius Cluniacen. Ordinis, quos Abbas duxerit nominandos. *Et infrà*: Attendentes itaque, quod ius eligendi in Collegiata Ecclesia non cadit in laicum, & ideò id esset perniciosum exemplo, & redundaret in dispendium ecclesiasticæ libertatis, volumus vt dictum Prioratum liberè possis (non obstante compositione ipsa) sicut alios Prioratus tibi subditos ordinare, denuntiando ordinationem factam patrono, vt suum, si voluerit, honestum impartiatur assensum.

NOTÆ

NOTÆ.

1. a *Cluniacensi.*] Cluniacum ad Graonam fluuium, diœcesis Matisconensis, in Burgundia, percelebre monasterium est Ordinis D. Benedicti, caput suæ Congregationis, à Beroone Abbate, fauente Guillelmo primo Comite Aruerniæ, & Aquitanorum Duce, conditum, seu vt alij volunt, instauratum. Nominis etymon graphicè expressit Rodulphus Glaber. *lib. 3. histor. Francorum, cap. 5.* sic: *Monasterium cognomento Cluniacum, quod ex situ eiusdem loci adcliuo, atque humili, tale sortitum est nomen; vel etiam, quod aptius illi congruit, à cluendo dictum, quoniam cluere crescere dicimus.* Aliam etymologiam adfert Petrus Damianus *lib. 6. epist. ad Hugonem Abbatem.* Hoc monasterium Gofridus Vvindocinensis appellauit Secundum Paradisum; Petrus Cellensis Hortum Domini; Hildebertus *in vita S. Hugonis*, Lauacrum animarum; Petrus Damianus *ubi supra*, Spiritualem campum; Petrus Venerabilis *lib. 1. cap. 34.* præ totius mundi Ecclesiis singularem filiam appellauit; Ioannes Sarisbariensis *lib. 2. Polycratici, cap. 7.* Cluniacenses multis prouinciis formam religionis dedisse tefert. Eius magnitudinem agnoscere libet ex his, quæ refert Arnoldus Vuion. *lib. 5. histor. cap. 4.* his verbis: *Innocentius Papa IV. hospitatus fuit in monasterio Cluniacensi, habens secum Cardinales 12. Patriarchas duos, Constantinop. & Antioch. Archiepiscopos tres, & Episcopos 15. Aderant & Imperator Constantinop. Rex Francia, cum matre, sorore, & fratre; filij Regum Castella, & Aragonia; Dux Burgundia, Comites sex, & multi alij Principes & Barones cum infinita militum multitudine: & cum tam multi essent, monachi tamen nunquam amiserunt dormitorium, refectorium, Capitulum, infirmarium, cellarium, coquinam, nec aliquam de officinis Conuentui deputatis.* Huic monasterio subdita erant alia innumera, quorum catalogum refert Yepes *tom. 5. chron. D. Benedicti*, vbi enumerat monasteria S. Pancratij, & Charitatis Angliæ, de quibus in hoc textu agitur. Vnde iustè decisio contentionis super eis ortæ commissa fuit Abbati Cluniacensi, Stephano secundo, qui Gregorij IX. temporibus illi monasterio præerat.

2. b *Sancti Pancratij.*] Monasterium hoc fundatum fuit in prouincia Subsessia Angliæ à Guillelmo Comite Vvarenniæ, vt referunt Candenus *in descript. Brit.* Houeden. *pag. 590.* Huius monasterij & præsentis compositionis meotio fit in catal. Cœnob. Cloniac.

3. c *Optione.*] Id est electiooe: licèt verbum optio in masculino genere acceptum, significet aliquando adiutorem, *l. Diui 6. ff. de bonis damnatorum, l. vlt. C. locati*, Festus Pompeius *verbo Optio*; aliquando apparitorem, seu exactorem tributorum, *l. penult. & vlt. C. de iure fisci, lib. 10. l. vlt. C. eod. tit. in Theodos. l. penult. C. de apochis publ.* plerumque carcerum custodem, vt ex D. Ambrosio, & aliis obseruat Cuiacius *lib. 6. obseru. cap. 33.* etiam significat militaris annonæ erogatorem, *l. 1. ff. de munerib. & honorib.* Bulengerus *lib. 6. de Imperatore, cap. 47.* verbum tamen optio in fœminino genere acceptum electionem significat, *l. a. §. Scæuola, ff. de eo quod certo loco, l. si pupillus 79. ff. ad Trebell. l. in Magistratibus 7. ff. de Magistr. conueniendis, l. 2. l. cum ita 8. l. heres 11. ff. de optione leg.* Plautus *in Asinaria*, ibi: *Optio hac tua est, vtram harum vis conditionem accipe.* Cicero *orat. 1. in Verrem*, ibi: *Quotiens ille tibi potestatem, optionemque facturus sit, vt eligas vtrum velis factum esse, necne.* Quintilianus *lib. 5. instit.* ibi: *Nec optio iudicis aduersario est permittenda.* Non tamen optio, & electio sunt synonoma; tanquam diuersa enim ponuntur *in l. 2.* ibi: *Quotiens serui optio, vel electio datur; ff. de optione legata, l. 3. ff. qui & à quibus.* Differt valde electio ab optione. Electio est quædam simplex voluntatis declaratio; optio verò est solennis cum aliqua solennitate voluntatis manifestatio, vt notant Pinellus *lib. 2. select. c. 16.* D. Martinus de Larreategui *lib. 5. select. cap. 1.* vnde constat, magnâ cum proprietate Gregorium IX. in præsenti appellasse optionem illam solennem electionem prioris monasterij S. Pancratij.

d *De charitate.*] Monasterium hoc subiectum est Cluniacensi, licèt aliquando eius iugum excutere voluisset, vt constat ex Innocentij III. epistola, *lib. 3. epist. 191.* notat Chopinus *lib. 1. de sacra politia, pag. 56.* 4.

COMMENTARIVM.

Ex hoc textu talis deducitur assertio: *Propter compositionem factam cum Prælato & Capitulo, non potest ius eligendi Prælatum laico competere.* 5. Conclusio probatur. Quæ assertio licèt ab specie aliquo iuris testimonio non probetur, tamen per argumentum probari potest *ex cap. cum terra, cap. quod sicut, cap. quisquis, cap. Massana, hoc tit. cap. ex eo, cap. indemnitatibus, hoc tit. lib. 6. cap. si quis deinceps, cap. quoniam, cap. per laicos 16. q. 7.* cum aliis adducta *in cap. quisquis, hoc tit.* Illustrant Azor *2. p. moral. lib. 10. cap. 7. q. 3.* Petrus Gregor. *lib. 17. syntagm. cap. 4. num. 3. & de elect. cap. 5.* Layman. *2. tom. summæ, lib. 4. tract. 3. cap. 13. n. 8.* Selua *de beneficiis 2. p. cap. 23. num. 25.* Suarez *lib. 4. de relig. cap. 28. n. 9.* Tamburinus *tom. 1. de iure Abbat. disput. 7. quæsito 6.*

Sed pro ratione dubitandi in præsentem assertioneio ita insurgi potest: Patronus laicus ratione iurispatronatus, quod spiritualibus annexum est, 6. Ratio dubitandi. *cap. quanto 3. de iudiciis, cap. de iure, de iurepatron.* ex Ecclesiæ concessione ius habet præsentandi Prælatos in omnibus Ecclesiis proprij iurispatronatus, *cap. 1. 16. q. 5. cap. pia mentis 16. q. 7. cap. quod autem, cap. nobis, de iurepatron.* Tridentin. *sess. 14. de reform. cap. 12.* igitur in præsenti casu pattono, quantumvis laico, competet ius eligendi Prælatum in monasterio, seu Ecclesia, vbi iuspatronatus obtinebat, cum nulla discriminis ratio inter præsentationem, & electionem dari possit; sicut enim per electionem plenum ius electo non acquiritur antequam à superiore electio confirmetur, *cap. nosti, cap. transmissam 15. hoc tit.* ita per præsentationem plenum ius præsentato non quæritur ante superioris, scilicet Episcopi, institutionem, *cap. si plures, cap. monasterium 16. q. 7. cap. relatum, cap. quod autem, cap. illud, de iurepatron.* & quemadmodum per electionem canonicâ tribuitur electo ius ad Prælaturam, seu dignitatem, quod per superioris confirmationem perficitur, *cap. postquam 3. hoc tit.* ita etiam per præsentationem patroni; nam si præsentatus idoneus est, necessariò debet ab Episcopo institui, *cap. cum autem, de iurepatron.* igitur si in præsenti casu patronus habebat ius præsentandi Prælatum in Ecclesia seu monasterio, non rectè affirmat Gregorius IX. illum eligere non posse Prælatum in ea Ecclesia. Augetur hæc difficultas ex

vltimis verbis præsentis textus, vbi asseritur, patroni assensum expectandum esse in electione Prælati; nam si ratione iurispatronatus, aut compositionis factæ cum Prælato, & Capitulo patronus Prælatum eligere non valet, frustrà eius expectatur assensus, cùm electionem iam celebratam reiicere aut improbare nequeat, etsi potest eam refellere, quia illi competit electio.

7. Ratio decidendi. Quâ difficultate minimè obstante vera est præsens Gregorij IX. decisio, cuius ratio præmissis quæ adduximus *in cap. 2. cap. quisquis, hoc tit.* ex eo prouenit, quia laici spiritualia possidere nequeunt, *cap. decimas 16. q. 7. cap. causam, de præscript.* vnde non possunt Ecclesias, seu ecclesiastica beneficia conferre, *cap. 1. & per totam 16. q. 7.* latè probaui *in cap. quisquis, hoc tit.* illis enim obsequendi adest necessitas, non authoritas imperandi, seu disponendi de rebus ecclesiasticis, *cap. non placuit 23. cap. laicus 24. 16. q. 7. cap. Ecclesia, de constit.* & ideò electionibus ecclesiasticis interesse nequeunt, *d. cap. cùm terra, cap. quisquis, cap. Massana, hoc tit.* neque ex vi alicuius compositionis, aut pacti hoc ius adquirere valent, quia pactiones omnes circa spiritualia initæ nullæ sunt, *cap. cùm pridem 4. cap. final. de pactis, cap. de cætero, de transact.* ergo cùm spiritualia laicorum iudicio non disponantur, *cap. 2. de iudiciis, cap. contingit, de arbitris*, iure optimo Gregorius IX. in præsenti affirmat, nec ratione compositionis ius eligendi Prælatum, laicum acquirere posse. Si enim ius eligendi obtineret, cessaret prorsus libertas, quæ in electionibus maximè attendi debet, *cap. dilectissimi 8. q. 2.* latè probaui *in d. cap. quisquis.*

8. Dissoluitur dubitandi ratio. Nec difficultas suprà adducta refragatur; nam licèt ius præsentandi Prælatum ratione iurispatronatus laicis competat ex concessione Ecclesiæ, *d. cap. pia mentis*, cum similibus; ius tamen eligendi illis non competit; valdè enim differt electio à præsentatione; & ius eligendi potentius est, & magis spirituale, quàm præsentandi: nam electio dirigitur proximè ad electum, ipsique ius tribuit, *cap. quasiuit 6. hoc tit. in 6.* Panormit. *hic, num. 4.* vnde inter electum & Ecclesiam, ad quam eligitur, spirituale matrimonium initiatur, & inchoatur, *cap. cùm inter, hoc tit.* at verò præsentatio ad Ordinarium dirigitur, à quo præsentatus omne ius per institutionem assequitur, *cap. quod autem, cap. relatum, de iurepatron.* & per præsentationem non inchoatur aliquod matrimonium spirituale inter præsentatum, & Ecclesiam, ad quam præsentatur, sed omne ius spirituale ex institutione Episcopi prouenit, & per electionem, publicato scrutinio, electo ita ius acquiritur, vt eius consensus statim requiratur, *cap. publicato, hoc tit. cap. quàm sit, eod. tit. lib. 6.* quod non contingit in præsentatione; nam patronus laicus etiam publicatâ præsentatione potest variare alium præsentando, *d. cap. quod autem*, quod in patrono Clerico non contingit, de quo intelligendi sunt textus *in cap. significasti, de iurepatron. d. cap. quod autem.* Deinde electio intimatur electo antequam à superiore confirmetur, vt cognoscatur vtrum admittere, an reiicere eam velit, *d. cap. quàm sit*; quod in præsentatione non procedit, quæ directè ad collatorem defertur: & ita nihil refert, vtrum præsentatus consenserit ante collationem, cùm per huiusmodi consensum nullum ipsi ius acquiratur. Cùm ergo ita differat præsentatio ab electione, licèt laici ratione iurispatronatus possint præsentare, tamen eligere non possunt. Nec augmentum difficultatis obstat; nam patroni expectatur assensus propter honorem illi debitum vt patrono: & si patronus legitimam causam proposuerit, quare electio admittenda non sit, superior eâ cognitâ electionem cassabit: si verò causa insufficiens, nec legitima sit, electionem confirmabit; vnde in eius arbitrio non est electionem reiicere, vel respuere.

9. Exponitur cap. Abbatem 2. 18. q. 2. Primò superiori assertioni aduersatur textus *in cap. Abbatem 2. 18. q. 2.* in illis verbis: *Et possessionis dominus proposuerit ordinandum.* Ex quibus verbis apertè liquet, in conuentuali Ecclesia electionem Prælati ad patronum simul cum monachis spectare: igitur ratione fundationis, aut compositionis potest ius eligendi ad laicum spectare. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, in eo textu possessionis dominum, videlicet patronum, non eligere, sed eligendum præsentare, & electioni honestum præstare assensum; quo modo textum illum accipiunt Suarez *de relig. d. tom. 4. lib. 2. cap. 6.* Tamburinus *dicto quæsito 6.* & nos *in cap. 1. hoc tit.* vbi etiam adduximus textum *in cap. 1. 18. q. 2.*

10. Exponitur cap. Nobis, de iurepatron. Secundò opponitur textus *in cap. nobis, de iurepatron.* in illis verbis: *Nisi aliter de sua iurisdictione obtineat.* Quæ apertè docent, in conuentuali Ecclesia virtute compositionis, aut reseruationis ius eligendi spectare ad patronum, contra ea, quæ Gregorius IX. decidit. Vt difficultatem hanc dissoluant repetentes ibi, varia adducunt. Ioannes Andreas existimat, textum illum Innocentij III. procedere ante præsentem Gregorij IX. decisionem, & per eam, vtpote tempore posteriorem, correctam esse illam Innocentij decisionem. Sed hæc solutio facilè refellitur: tum quia correctio sacrorum canonum non facilè est admittenda, præcipuè in hoc Decretalium volumine, vbi licèt decretales epistolæ à Raymundo compilatæ diuersos authores præseferant, tamen simul, & eodem tempore comprobatæ, & approbatæ fuerunt à Gregorio IX. tum quia Gregorius in præsenti nouum ius non statuit, sed tantùm iam in Ecclesia statutum declarat. Gofredus asserebat *in d. cap. nobis*, ius eligendi laico competere virtute iurisdictionis reseruatæ tempore constructionis Ecclesiæ; quia licèt post constructionem & dotationem virtute compositionis laicus etiam patronus non possit obtinere ius eligendi Prælatum, tamen tempore fundationis tale ius sibi & successoribus reseruare valet. Adducit exemplum census, qui tempore fundationis Ecclesiæ imponi potest, sed ex postfacto constitui non valet, *cap. prohibemus, cap. Ecclesiis, de censibus, cap. præterea, el 2. de iurepatron.* Sed hæc solutio similiter conuincitur, quia etiam tempore erectionis, vel fundationis Ecclesiæ nullus Prælatus Pontifice inferior potest concedere laico ius eligendi, cùm illum habilem reddere ad spiritualia obtinenda tantùm possit R. Pontifex, *cap. benè, 96. dist. cap. præterea, §. verùm, 32. dist.* igitur nec ratione reseruationis tempore fundationis monasterij factæ, potest patronus laicus acquirere ius eligendi Prælatum in eo. Aliter textum illum accipit Glossa ibi, verbo *Nisi*, asserendo textum illum non procedere in patrono laico, sed ecclesiastico: quæ interpretatio prorsus diuinatoria est; quod etiam vitium patitur alia eiusdem Glossæ solutio. Quare his omissis verus sensus illorum verborum, *nisi aliter de sua iurisdictione obtineat*, est, ex iure dicto, & lege conuenta in ipsa Ecclesiæ fundatione, patronum ius habere posse partes suas interponendi in electione,

id

id est præsentandi Prælatum in ipsa Ecclesia, non vt videatur perinde illum eligere, sed tantùm præsentare, vt instituatur, vel eligatur, vt ea verba interpretatur Bosquetus *in notis ad Innocent. III. lib. 1. regestr. 13. epist. 21.* Quæ interpretatio mirè adstruitur ex ipsa epistola 21. vbi Innocentius ita scribit: *Tertia verò pars integra persoluatur Ecclesia construenda, quam idem Marchio competenter dotauit, vt in ea duodecim Canonici commodè possint cum suo Preposito deseruire, qui pro tempore canonicè debeat præsentari per eum ac successores ipsius, & per solum R. Pontificem, aut eius mandato per alium confirmari; ac denique confirmatus gerat administrationem temporalium, quæ poterunt administrari per ipsum in Ecclesiis construendis in terra prædicta.* Qua etiam in solutione accipiendus est textus *in cap. decernimus 32. 16. q. 7.* vbi etiam permittitur patronis ius ordinandi Prælatos in Ecclesiis, vbi obtinent iuspatronatus, id est præsentandi, vt ita præsentati ab ordinariis collatoribus instituantur.

Huic etiam conclusioni opponi possunt textus *in cap. dilectus 34. de præbendis, cap. de hoc 11. de simonia*, quorum interpretationes in eorum notis dabimus.

CAPVT LII.

Idem *Decano & Capit. S. Ioannis, & S. Stephani* [a] *Bisuntinen.*

CVm in veteri lege. *Et infrà*: Porrò iamdudum vobis dedimus in mandatis, vt intra quadraginta dies post susceptionem litterarum nostrarum, cum consilio [b] S. Benigni & [c] Morismundi Abbatum, & Fratris S. de Ordine Prædicatorum, eligeretis personam idoneam canonicè in Pastorem: alioquin dicti consiliarij vobis de Archiepiscopo prouiderent. Verùm die ad eligendum præfixâ, sex ex vobis potestatem eligendi dedistis, vsque ad consumptionem cuiusdam candelæ, quæ ibidem accensa extitit, duraturam. Tandem cùm electores huiusmodi conuenissent in prædictum Abbatem S. Benigni, & super hoc sociorum eius consilium requisissent: proponente vno ex illis, quod deliberato consilio responderent, & differentibus eis festinanter dare responsum, præfati electores (cùm candela ipsa deficeret) non [d] expectato ipsorum consilio dictum Abbatem in Bisuntinen. Archiepiscopum elegerunt. *Et infrà*: Relato ergo ad Apost. Sed. negotio, Archiepiscopo [e] Vinen. & Abbati de [f] Firmitate iniunximus, vt si constaret, ab eisdem electoribus de electione tractatum fuisse habitum, & in [g] tractatu electionis prædictorum consilium requisitum, electionem ipsius Abbatis (si persona esset idonea) confirmarent. Quod si in tractatu electionis non fuisset illorum consilium requisitum, licèt posteà requisitum fuerit non competenti tempore, neque etiam expectatum responsum ipsorum, aut non esset idoneus idem Abbas, quod de ipso factum erat, tanquam inualidum irritarent. *Et infrà*: Cùm autem compertum non fuerit competenti tempore fuisse requisitum consilium de persona prædicti Abbatis, & quando extitit requisitum, nec fuit expectatum responsum, nisi modico tempore, nec debeat aliis imputari, quod in tantùm illi sibi tempus arctarant, electionem Abbatis ipsius, non personæ, sed electionis vitio duximus [h] irritandam.

NOTÆ.

1. a *Bisuntinen.*] Bisuntina ciuitas, vulgò Bezançon, vrbs est amplissima, in vmbilico Comitatus Burgundiæ, ad Dubim fluuium: Ammianus Marcellinus *lib. 15.* Eius meminerunt Ptolomeus *lib. 2. cap. 9.* Tacitus *lib. 20. annal.* Saresbariensis *epist. 234.* Cæsar. *lib. 1. de bello Gallico, cap. 9.* qui maximum Sequanorum oppidum eam appellant: plura de ea Fratres Sammat. *tom. 1. Galliæ Christ. fol. 126.* Aliquando iura Imperialia nouit, vt ex Vignerio, & Cranizio notat Idumay *ad Innocent. III. lib. 2. epist. 164.* In Bisuntina vrbe duæ sunt Ecclesiæ: alia S. Ioannis dicta; alia S. Stephani appellata. Inter eas iam temporibus Calixti III. & Paschalis II. variæ ortæ fuerunt controuersiæ circa Archiepiscopalem Cathedram: & in quodam Concilio iussu Paschalis II. celebrato definitum fuit, Præside Guidone Archiepiscopo Viennensi, Sedis Apostolicæ Legato, Ecclesiam B. Ioannis Metropolitico iure gaudere. Sed cùm posteà Honorij III. temporibus iterum controuersia esset instaurata, ipse decreuit Ecclesiam B. Ioannis Matricis habere dignitatem: quod & Gregorium IX. confirmasse ex Clifetio refert Citonius *in c. 2. de fide instrum. in 5. collect.* Huius Ecclesiæ mentio extat *in cap. tuis 39. de testibus, cap. Ecclesijs, de consecr. Ecclesiæ, cap. licèt 14. de [illegible]sat. cap. finali, de purgat. Canon.* Licèt huius textus integra careamus, eius tamen historiam ex manuscripto Ecclesiæ Bisuntinæ, & ex regestris Vaticanæ depromptam habemus apud Illustrissimum Manrique *tom. 4. annal. Cisterc. anno 1228. cap. 7.* quam pro exactiori expositione præsentis textus referam. Vacante Ecclesia Bisuntina, pro eligendo Pastore sex Canonici ex ipso Capitulo designati fuerunt, in quos cæteri compromisere, & illis ad eligendum tempus præscriptum fuit quoadvsque cereus accendendus consumeretur: cereo igitur accenso sex compromissarij designati accesserunt ad locum electioni deputatum, sed animo discordes; & consumptâ cerei maiori parte, ne residua sine effectu consumeretur, consuluerunt duos ex tribus consiliariis sibi assignatis à R. Pontifice, vt Guidonem Morismundi Abbatem in Archiepiscopum eligerent; & si forsan ille acceptare noluisset, elegerunt

Abbatem

Abbatem S. Benigni. Dum hæc referunt, & consultores deliberant, cereus consumptus fuit, & compromissarij egressi fuerunt renunciantes nibus consiliariis vnum ex illis, Abbatem videlicet S. Benigni Diuionensis. Sed prædictus Guido iustitiæ zelo accensus, atque obedientiæ Sedis Apostolicæ, quæ non modicùm læsa videbatur, cæteteris duobus collegis proposuit prædictam electionem irritam esse, aut saltem ab aliis irritandam: tum quia debito tempore consiliarij consulti non fuerunt; siquidem dum electores eos consuluerunt, iam cereus ferè consumptus erat: tum quia ex tribus consiliariis duorum tantùm consilium requisitum fuit, licèt non expectatum. Quare prædicti consiliarij eam electionem cassarunt, & in Archiepiscopum Bisuntinum Episcopum Cabilonensem elegerunt. Causâ ad Gregorium IX. perlatâ, eam commisit Archiepiscopo Viennensi, & Abbati de Firmitate, vt ex præsenti textu constat, & ex ipsa epistola Gregorij IX. quam ex libro a. regestri ipsius Pontificis transcripsit Manrique *vbi suprà, num.* 4. à quo & ego accepi.

Archiepiscopo Viennensi, & Abbati de Firmitate Cisterc. Ordinis, Cabilonensis diœcesis.

Venerabili Fratre nostro Ioanne Sabiniensi Episcopo, de Bisuntinensi Ecclesia in consortium fratrum nostrorum assumpto, nos cupientes, vt sibi succederet in eadem Ecclesia, qui eius congrueret oneri & honori, Sancti Ioannis & S. Stephani Capitulis Bisuntinis mandauimus, vt cum consilio Morismundensis, & S. Benigni Diuionensis Abbatum, atque Fratris G. Prioris de Ordine Prædicatorum Bisuntinensi, infra quadraginta dies post susceptionem literarum nostrarum sibi eligerent personam idoneam canonicè, ac concorditer in Pastorem: alioquin iidem Abbates, & Prior eis de Archiepiscopo prouiderent. Quare dicta Capitula die ad eligendum præfixâ, de prædictorum consilio, sicut procurator eiusdem Abbatis S. Benigni dicebat, sex ex ipsis potestatem eligendi dederunt, vsque ad consumptionem cuiusdam cerei, qui ad hoc accensus extitit, duraturam. Cùm igitur electores ipsi concorditer conuenissent in prædictum Abbatem S. Benigni, & sociorum eius super hoc consilium requisissent, qui iidem se velle deliberare dixerunt; dicti electores, cùm cereus ipse deficeret, & propterea tempus ad deliberandum non esset, non expectato illorum responso, præfatum Abbatem S. Benigni in Bisuntinensem Archiepiscopum elegerunt. Præfati verò Morismundensis Abbas, & Prior proponentes electionem huiuscemodi contra formam mandati nostri præsumptam, cassauerunt eandem, & venerabilem fratrem nostrum Cabilonensem Episcopum, in Bisuntinensem Archiepiscopum assignarunt. Proponebatur ergo contra electionem eandem, quod cùm responsum prædictorum expectatum non fuerit in electione, ipsa forma mandati nostri non extitit obseruata; & idcirco censenda erat irrita, vel etiam irritanda. Sed ad hoc respondebatur econtrà, quod electores ipsius cum eisdem Abbatibus, & Priore de electione tractauerant, & consilium requisierant eorundem. Propter quod, si responso ipsorum (quorum postmodùm, cùm conuenissent in Abbatem S. Benigni, requisierunt consilium) non expectato ex causa prædicta, ad electionem huiusmodi processerunt, non erat calumniæ subiiciendum, quod fecerant; sed eorum debebat electio confirmari: nos verò auditis, & intellectis, quæ fuerunt hinc inde proposita, deliberato fratrum nostrorum consilio, discretioni vestræ præsentium auctoritate mandamus, quatenus si vobis constiterit, ab eisdem electoribus tractatum de electione habitum, & requisitum consilium prædictorum, ita quod in tractatu electionis illorum fuerit consilium requisitum; & persona ipsius Abbatis S. Benigni litteraturâ, vitâ, & aliis, quæ in Archiepiscopo requiruntur, eidem Ecclesiæ congruere dignoscatur, & aliquod canonicum non obsistat; vos electionem confirmetis eandem, & sibi faciatis debitam obedientiam, & reuerentiam exhiberi. Quod si non in tractatu electionis extitit requisitum prædictorum consilium, licèt posteà requisitum fuerit non competenti tempore, nec etiam expectatum responsum ipsorum, cùm hoc eis debeat, qui sibi tempus acceperant imputari; aut si non sit idoneus idem Abbas, quod de ipso factum est, inualidum decernatis. Nos enim prædictorum duorum processum in irritum reuocamus. Datis Laterani XII. Cal. Aprilis, Pont. N. anno II.] Hactenus Gregorius IX. in litteris delegationis, quarum mentionem in præsenti facit. Ex quibus omnibus constat, electionem Abbatis S. Benigni cassatam fuisse: quis autem electus fuisset in eius locum, non apparet.

2. b *S. Benigni.*] Monasterium S. Benigni Diuionensis nobile est in Burgundia, diœcesis Lingoniensis, cuius patronus S. Benignus in Diuionensi Castro martyrio coronatus fuit, teste Gregorio Turon. *lib.* 1. *miracul. c.* 51. Huius monasterij Abbas Consiliarius est in Senatu Diuionensi, recipitque iuramentum. De Raynardo, vel Raymundo eius Abbate 61. agitur in præsenti, vt referunt Fratres Sarmat. *tom.* 4. *Gallia Christ. fol.* 166.

3. c *Morismundi.*] Monasterium hoc est Ordinis Cisterciensis, in Comitatu Burgundiæ, in diœcesi Lingoniensi, constructum anno 1115. ab Oldorico de Agrimonte, de quo plura referunt Fratres Sarmar. *tom.* 4. *Galliæ, fol.* 671. In præsenti agitur de Guidone, qui eius Abbas fuit, vt refert Manrique *in appendice ad tom.* 1. *annal. Cisterc.*

4. d *Non expectato.*] Glossa in præsenti docet, consilium in hoc casu non solùm esse petendum, verùm expectandum, & sequendum; quia cùm iussum esset Canonicis Bisuntin. eligere Archiepiscopum cum consilio prædictorum trium Prælatorum, tenebantur illud petere, expectare, & sequi; quia cùm iubetur aliquid fieri cum consilio tertij, necessariò consilium sequendum est, vt docent Bartolus *in l.* 1. *§ si plures, ff. de exercitoria actione*, Albericus, Ioannes Andreas & Lapus relati à D. Ioanne de Larrea *allegat.* 67. *num.* 10. Sed contrarium suadetur *ex cap. cùm olim, de arbitris*, vbi in casu etiam electionis deciditur, consilium necessariò esse petendum, non verò sequendum. Idem docetur *in l. cùm pater, §. mando, ff. de legat.* 2. *l. turpia* 54. *§. Titio, ff. de legat.* 1. vnde communiter discrimen constituitur inter consensum, & consilium; nam qui tenetur aliquid facere cum consensu alterius, & petere, & sequi eum debet, *cap. finali, de iudiciis in* 6. qui verò cum consilio, tantùm illud requirit, non autem sequitur: ita plures congesti à Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancellariæ, glossa* 46. Barbosa *axiomat.* 96. Thomas Sanchez *lib.* 1. *de matrim. disput.* 34. *num.* 24. qui exinde infert, mulierem posse grauari, vt nubat cum consilio alicuius, non verò cum eius consensu; quia consilium tenetur petere, non verò sequi. In hac

quæstione

quæstione placet sententia collegæ nostræ D. Ioannis de Larrea *d. alleg. 67.* qui censet, attendendam esse qualitatem illius, cuius consilium petendum est; vt si magnæ auctoritatis, dignitatisque fuerit, consilium petendum, & sequendum sit; secus verò si inferioris qualitatis, ac sunt eligentes: quia tunc affirmat perdoctus vir, sufficere consilium petere, non verò necessariò sequendum esse. Pro qua sententia faciunt textus *in cap. venerabili 37. de officio deleg. cap. vnico*, vbi Glossa *verbo Assensu, ne sede vacante, in 6.* vnde cùm in præsenti casu illi, quorum consilium petendum erat, essent magnæ dignitatis, non malè existimat Glossa, eorum consilium petendum, expectandum, & sequendum esse.

5. e *Vinen.*] Legendum esse *Viennensi*, facilè constat ex epistola suprà relata. Viennensis ciuitas Archiepiscopalis est Galliæ, ad Rhodanum posita: vetus colonia fuit iuris Italici, vt patet *ex l. vlt. ff. de censibus:* eius meminerunt Ptolomeus *lib. 2. cap. 10.* Cæsar *lib. 7. cap. 2.* Suetonius *in Augusto, cap. 9. & 19.* Plinius *lib. 3. cap. 4.* quos referunt plura de ipsa Metropoli adducentes, Fratres Sarmat. *tom. 1. Galliæ, fol. 769.*

6. f *Firmitate.*] Firmitas ad Gronam fluuium, diœcesis Cabilonensis, prima Cistercij filia, fundatores habuit Comites Cabilonenses anno Domini 1113. vt plura de ipso monasterio adducentes traduat Fratres Sarmat. *tom. 4. Gallia Christ. fol. 374.* Simoni eius Abbati missa est epistola suprà relata, vt post Manrique notarunt Fratres Sarmat. *vbi suprà.*

7. g *In tractatu.*] Ante electionem esse habendum tractatum, & de essentia electionum desiderari, *ex cap. in Genesi, hoc tit.* docent Samuelius *de electione controu. 11. num. 15.* Petrus Gregor. *eod. tract. cap. 15. in fine*, Barbosa *lib. 2. iuris ecclef. cap. 19. num 183.* Hieronymus Garcia *tom. 2. polit. regul. difficult. 2. dub. 6. puncto 4.*

8. h *Irritandam.*] Ex hoc textu expressè probatur, eum, qui tenetur eligere cum alterius consilio, debere illud congruo tempore petere, & expectare, aliàs electionem nullam esse: quam doctrinam illustrant Lambertinus *de iurepatron. 1. p. q. principali, lib. 2. art. 8. fol. 29.* Paulus de Castro, Gofredus & Classici *in l. turpia 54 §. Titia, de legat. 1.* Sanchez *lib. 1. de matrim. disput. 34. num. 24.* Gonzalez *ad regulam 8. glossa 46. n. 36.* Palacios Rubios *in cap. per vestras, §. 52 num. 8.* Couarr. *1. p. de matrim. c. 3. §. 8.* Rodericus Suarez *tit. de los casamientos, n. 23.* Molina *lib. 2. de primogeniis, cap. 3. num. 36.* Mieres *lib. 1. de maiorit q 50.* Mantica *de coniecturis lib. 11. tit. 18. num. 10.* Menochius *1. tomo, consilio 69. n. 17.* Vnde cùm in hoc textu ex mandato Pontificio deberent Canonici Bisuntini eligere cum consilio prædictorum Abbatum, & illud congruo tempore non peterent, nec expectarent, electiò tanquam contra formam mandati Apostolici celebrata irritatur. Nec huic decisioni aduersatur textus *in cap. dilectus, el 2. de præbendis & dignitatib.* vbi collatio præbendæ facta contra mandatum Apostolicum, subsistit, & vires habet, licèt Canonici ita conferentes in eo puniantur, vt cogantur alere eum, cui ex mandato Sedis Apostolicæ tenebantur præbendam conferre: igitur similiter in præsenti electio Archiepiscopi Bisuntini celebrata, non expectato consilio à Sede Apostolica præscripto, defendi debebat. Pro cuius textus interpretatione iam diu obseruaui *in cap. ex insinuatione, de rescriptis*, collationem præbendæ ab Ordinario factam, neglectis litteris monitoriis, vel præceptoriis R. Pontificis, validam esse, donec mandatorum vsus non inualuit: at verò postquam mandata Pontificia ad præbendas vacaturas ad vsum venerunt, collatio præbendæ ab Ordinario facta contra eorum tenorem nulla est, Petrus Gregorius *lib. 1. de rescriptis, cap. 4.* Quare cùm in præsenti mandatum Pontificis præcessisset, vt Canonici Bisuntini ad electionem sui Prælati procederent cum consilio prædictorum Abbatum, & Prioris, ideò electio facta non requisito congruo tempore, nec expectato prædicto consilio, nulla est.

CAPVT LIII.

Idem *Episcopo* [a] *Siluanecten.*

CONgregato [b] Niuernen. Capitulo ad electionem futuri [c] Pastoris, XIII. in Decanum, & XVIII. (computato [d] procuratore cuiusdam absentis) in [e] Cantorem ipsius Ecclesiæ conuenerunt: qui cùm plures in eum, & pauciores in alium sua desideria direxissent, à parte sua electus extitit in Pastorem Ecclesiæ Niuernen. Postmodùm credente parte [f] Decani, quod alij plurimùm deliquissent eligendo personam scientiæ litteralis expertem, propter quod illis secundùm statuta [g] Lateran. Concilij ipso iure eligendi potestate priuatis, potestas eligendi ad eos extitit deuoluta: Decanum ipsum, qui in eum sua vota direxerant, in suum Episcopum elegerunt, ad Sedem Apostolicam appellantes. *Et infrà*: Reliquis petentibus, vt irritare Decani electionem attentatam à paucioribus, & post aliam non [h] cassatam, ac confirmare reliquam, veluti canonicè celebratam à pluribus de persona idonea, dignaremur. Nos igitur mandamus quatenus, si dictus Cantor defectum in litteratura non patitur, & aliàs est idoneus ad regimen pastorale, ipsius electionem procures auctoritate nostra (infirmatâ reliquâ) confirmare: alioquin ipsius Cantoris electione irritâ nuntiatâ, prænominatum Decanum (si nihil ei de canonicis obsistat statutis) eadem auctoritate præficias Ecclesiæ memoratæ.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a *Siluanectensi.*] Roberto videlicet Episcopo Siluanectensi, de qua Ecclesia egi *in cap. ex parte 33. de rescriptis.*

2. b *Niuernensi.*] Niuernia, seu Niuernum, vulgò *Neuers*, à fluuio Niueri, qui sese ad vrbis mœnia immiscet, dicta est, sita in Lugdunensi quarta prouincia, inter Lutetiam, & Lugdunum. Habet Ecclesiam Cathedralem S. Ciricio dicatam, suffraganeam Archiepiscopi Senonensis, vt referunt Fratres Sarmat. *tom. 3. Galliæ Christ. fol.* 791. Chenn *in serie Præsulum ipsius Ecclesiæ.*

3. c *Futuri Pastoris.*] Decesserat enim Raynaldus anno 1230. in cuius locum suffectus fuit Radulphus Velbacensis, de quo in præsenti agitur, vt notarunt Fratres Sarmat. *supra, num.* 49.

d *Procuratore.*] Quando procurator absentis nomine ad electionem admittatur, dixi suprà, *in cap. quia propter.* 4.

e *Cantorem.*] De hac Ecclesiæ dignitate egi *in cap. ad aures, de rescriptis.*

f *Decani.*] De Decano, & eius officio nonnulla adduxi *in cap. 2. de rescriptis.* 5.

g *Lateran.*] Relata *in cap. cùm in cunctis, §. cùm verò, hoc tit.*

h *Non cassatam.*] *Ex cap. considerauimus*, vbi plura adduxi, *hoc tit.* ex cuius commentario, & ex adductis *in d. §. cùm verò*, illustranda est præsens decisio.

CAPVT LIV.

Idem [a] *Siluanecten. Episcopo, & Ioan. de Monte Morabili, Archidiac. & Succentori Parisiensi.*

DVdum Ecclesiâ Rothomag. Pastoris solatio [b] destitutâ, contra electionem, quæ in eadem Ecclesia fuerat celebrata, Archid. & quidam alij eiusdem Ecclesiæ Canonici ad Sed. Apost. accesserunt. Dicto verò Archid. pro se ac parte sua, & G. Archid. procuratore illorum, qui electionem celebrauerant, in nostra præsentia constitutis, inter alia quæ contra electum obiecta fuerant, Archidiac. proposuit memoratus, quod idem electus post generale [c] Concilium Archidiaconatum Ambianens. adeptus, ipsum cum pluribus partialibus Ecclesiis, quas ante idem Concilium obtinuerat, retinere præsumpsit, eoque dimisso retinuit Ecclesias memoratas. Vnde cùm in eodem Concilio sit statutum, vt quicunque receperit aliquod beneficium curam animarum habens annexam, si prius tale beneficium obtinebat, eo sit ipso iure priuatus; & si fortè illud retinere contenderit, etiam alio spolietur: prædictus electus contra huiusmodi veniens statuta, transgressionis notam, necnon [d] cupiditatis vitium (quod in aliis reprobare debuerat) ex pluralitate beneficiorum incurrit. Et retinendo beneficia, quæ non spectabant ad ipsum (cùm post receptionem alterius priora beneficia vacauerint ipso iure) rem contrectauit per consequens [e] alienam, & sic [f] furtum commisit quodammodo, vel [g] rapinam. In suæ quoque salutis, & multarum animarum dispendium prædictas parœciales Ecclesias retinebat, cùm earum cura, quia iam priuatus fuerat ipso iure, ad eum nullatenus pertineret: & sic per ipsum eædem animæ damnabiliter sunt [h] deceptæ. Verùm procurator eorum, qui elegerant ipsum, etsi pluralitatem beneficiorum huiusmodi coram nobis profiteretur in iure, per concessionem tamen Rothomag. Archiepiscopi nobis exhibitam, eundem electum nixus est multipliciter excusare. Nos igitur dictam excusationem, vtpotè friuolam, nullatenus admittentes, vobis dedimus in mandatis, vt si constaret, quod idem post receptum Archidiaconatum prædictum curam animarum habentem, præfatas parœciales Ecclesias electionis tempore retineret, nec ostenderet secum per Sed. Apost. super hoc dispensatum, electionem illius auctoritate Apostolica cassaretis. *Et infrà:* Partibus ergo propter hoc in vestra præsentia constitutis, præstito quoque [i] iuramento de veritate dicenda, & factis positionibus, & *j* responsionibus hinc inde, tandem eodem Decano prætextu quorundam grauaminum ad nostram audientiam appellante, vos electionem huiusmodi irritantes, eidem Ecclesiæ de Cenoman. Episcopo prouidistis. *Et infrà:* Licèt autem positiones, & responsiones super pluribus articulis factæ fuerint coram vobis, quia tamen contestationem litis non inuenimus esse factam (cùm non per positiones & responsiones ad eas factas, sed per petitionem in iure propositam, & responsionem factam contestatio litis fiat) eundem processum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nuntiandum. Tandem [k] Archidiaconus electionem ex premissa causa petiit irritari, electo respondente prædicto, quod non erat eius electio irritanda. Lite verò coram nobis legitimè contestata, præstitoque de veritate dicenda à partibus iuramento, idem electus etsi confiteretur se dicta beneficia electionis tempore tenuisset tamen excusare se super hoc nihilominus nitebatur, quia videlicet dictum Archidiaconatum non credebat curam animarum habere: sed cùm in iure confessus fuerit, quod Archidiac. Ambian. de consuetudine suspendit, excommunicat,

&

& absoluit Presbyteros & Priores, & Parœciales Ecclesias interdicit, nec-non Archidiacon. visitat, & inquirit quæ viderit inquirenda, & procurationes ratione visitationis recipit; euidenter apparet, quod curam habet animarum adnexam: quam si etiam non haberet, negare non potest, quin personatus existat, cùm idem de personatibus, quod & de beneficiis curam animarum habentibus iudicium sit habendum. Insuper indulgentiam, quam super hoc asserit se habere, inualidam reputanimus, cùm in ea falsitatem suggesserit, & suppresserit veritatem: quâ tacitâ vel expressâ ipsam nullatenus habuisset. Suggessit enim, quod prædictas Parœciales Ecclesias antequam fuisset in Archidiaconum assumptus, canonicè fuerat assecutus: cùm nullus potuerit plures Parœciales Ecclesias obtinere, nisi vna penderet [l] ex altera, vel vnam intitulatam, & alteram [m] commendatam haberet. Vnde cùm idem vtramque illarum intitulatam haberet, ipsas nequiuit canonicè habuisse. Item suggerens, quod redditus personatus sui erant tenues & exiles, suppressit quod alios redditus in pluribus Ecclesiis noscitur obtinere. Suppressit etiam, quod plures Parœciales Ecclesias cum pluribus aliis beneficiis in diuersis Ecclesiis obtineret: cùm intentionis nostræ non fuerit, secum in tot beneficiis (præsertim habentibus curam animarum) dispensare: nec intentionis nostræ fuerit aliquid ei de nouo concedere, sed vt per indulgentiam posset habita licitè retinere. *Et infrà*: Tandem cùm non restaret nisi proferenda sententia, idem tam iuri (si quod ei competere videbatur,) quàm liti cessit spontaneâ voluntate, cuius cessionem duximus admittendam.

N O T Æ.

a *Siluanecten.*] Roberto videlicet, de quo in textu antecedenti. De Succentore, & eius officio, pro huius inscriptionis illustratione repetenda sunt quæ adduxi *in cap. ad aures* 8. *de rescriptis*.

1. b *Destituta.*] Decesserat enim Theobaldus, & post longam disceptationem suffectus fuit in eius locum Mauricius, vt retuli suprà *in cap.* 38. de quo in præsenti, ni fallor, agitur, non verò de alia electione, vt voluit Cironius *in notis ad textum in dict. cap. Ecclesiam* 48. nam Mauricius hic fuerat priùs Archidiaconus, & inde in Cenomanensem Episcopum electus, vt referunt Fratres Sammart. *tom. 1. Gallia, Christ. fol.* 585.

c *Concilium.*] Lateranense videlicet, relatum *in cap. de multa* 28. *de præbendis*.

2. d *Nec-non cupiditatis.*] Quæ falsò de hoc Prælato iactabant; nam Ioannes Cantipratensis *lib. 1. Apum, cap. 1. & 8.* de eo agens ait: *Mirum valdè in ipso Archiepiscopo videri potuit, quod sibi tam parcus, & pauperibus tam largus fuerit; dicebat enim œconomis cùm annuos redditus ad duodecim librarum millia computarent: Duo, aut tria millia ad victum familiæ nostræ conseruate, in reliquis omnibus nihil habeo, pauperum enim sunt, & in pauperes dispensata; illis autem quæ mihi manent, dispensatoris utar loco, non domini.*

3. e *Alienam.*] Tantùm enim rei alienæ furtum committitur, *l. serui* 17. *§. cùm autem*, *l. falsus* 43. *§. qui alienum*, *l. inficiando* 67. *§. cùm seruus*, *l. si quis ex bonis* 83. *ff. de furtis*, *l. 2. §. hac actione*, *ff. de vi bonorum raptorum*, *§. aliquando*, *Institut. de obligat. quæ ex delicto*: probaturque ex diffinitione furti ab Isidoro *lib. 5. originum, cap.* 16. tradita, ibi: *Clandestina rei alienæ occupatio.* D. Thomas 2. 2. *quæstion.* 66. *art.* 3. ibi: *Occulta rei alienæ acceptio.* Latè explicant post Bonifacium, Farinacium, Iulium Clarum, & alios Criminalistas, Donellus *lib. 15. comment. cap.* 29. Pichardus, Arnoldus Vinius, Mantius, Harprectus, & alij Institutarij *in §. 1. Institut. de obligat. quæ ex delicto.* Et si aliquando legamus in re propria furtum committi, *in l. rei communis* 45. *ff. pro socio*, *l. si socius* 46. *l. si seruus* 61. *§. locaui*, *l. creditoris* 15. *§. vlt. l. si is qui* 59. *ff. de furtis*, *l.* 58. *ff. de ædilitio edicto*, tunc furtum datur in ea parte, quæ nobis abest, vt in possessione, vsu & aliis, quæ abesse possunt, vt explicat colendissimus Præceptor D. Iosephus de Retes *lib. 7. opusc. cap. 2. pag.* 208.

4. f *Furtum.*] Non rectè procurator vsurpationem, seu inuasionem beneficij furtum dixit, cùm in iure ipso, vtpotè incorporali, furtum committi non possit, cùm contrectari non valeat; nec etiam in possessionibus ipsius beneficij: abolita est enim sententia existimantis Sabini, in re immobili furtum dari, *l. quam* 28. *ff. de vsuc. §. aliquando*, *Instit. eod. l. si creta* 57. *ff. de furtis*, Aulus Gellius *lib. 11 noctium, cap.* 18. nec hæc verba referenda sunt ad Gregorium IX. abusiuè, vel impropriè vsurpationem beneficij furtum appellantem, vt existimarunt Glossa & Panormitanus *in præsenti, num.* 18. Pichard. *in dict. §. 1. Instit. de obligat. quæ ex delicto, num.* 51.

5. g *Rapinam.*] Minùs propriè vsurpationem beneficiorum procurator rapinam appellauit, cùm rapina committatur cùm quid alienum, siue alieni iuris violenter rapitur. Institutarij suprà citati, *in rubrica de vi bonorum raptorum*, Donellus *lib. 15. comment. cap.* 30. Cuiacius 12. *quæst. Papiniani*, *in l. si vendidero*, *§. cùm raptor*, *ff. de furtis*, & 11. *Pauli ad edictum*, *in l. id est*, *ff. de dolo*: in qua parte obseruandi sunt textus *in l. 2. ff. de extraord. crimin. l. bouem* 43. *§. si quis seruum*, *ff. de ædilitio edicto*, *l. 1. §. quando*, *ff. de publicanis*, *l. si rogandus*, *§. 1. ff. de præscriptis verbis*, *l. 1. §. alea*, *ff. de aleatoribus*, *l. 3. Cod. de nauiculariis, lib.* 11.

6. h *Sunt decepta.*] Hæc verba magnam continent difficultatem, quare videlicet error communis parochianorum non sufficiat, vt gesta ab ipso Parocho effectum obtinerent; cùm certum sit errorem communem populi facere, vt gesta ab eo, qui communi errore pro Iudice, aut Prælato habetur, sustineantur, *l. Barbarius*, *ff. de officio Præsidis*, quam suis commentariis illustrant Iacobus Gothofredus, & Primatius noster D. Paulus de Maqueda, & Maldeita *lib. 2. variar. cap* 7. Robertus *lib. 1. animadu. cap.* 8. Desiderius Heraldus *lib. vnico*

*emendation.cap.*4. Salmasius *ad ius Atticum*, *cap.*14. Guibertus Costanus *qq.iuris c.*1. Amaya *in l.*2. *C.si seruus aut libert.* Madera *animadu. cap.*6. Gilkenius *de praescript.p.*2. *membro* 1.*c.*7. Bronchorst. *centur.*1. *assert.*7. Concius *lib.* 1.*disput.c.*2. Paneirola *lib.*2.*variar.cap.*13. Hunnius *ad Treutlerum volum.*2.*disput* 5. *q.*6.& *disput* 6.*q.*56. Vvisembae. *disput.*17.*thesi* 20. *l.*2.*C.de sentent.& interl.c.infames* 3.*q.*7.*l.*4. *tit.*4.*partis.*3.*l.*8. *tit.*19. *lib.*3.*recopil.* docent plutibus relatis Sanchez *de matrim.lib.*3.*disput.*22.*num.*6. Martinez à Prado *tom.*2.*Theolog. moral. c.*23.*q.*1.§.4. Agnouerunt difficultatem Glossa *in praesenti*, *verbo Decepta*, & antiquiores *in praesenti*, quorum solutionibus omissis, D.Petrus Bajo-Arroyo *in cap.finali*, *de procurat. num* 40. existimat in praeseoti errorem non fuisse communem totius populi, sed tantùm vnius, vel alterius parochiae; & sic non sufficere vt gesta ab ipso parocho putatiuo effectum obtinerent. Aliter difficultatem dissoluoot, & haec verba interpretantur Sanchez *vbi suprà*, Maqueda *in dict. l.Barbarius*, *n.*64. Sed illis omissis dicendum est, verba suprà relata noo esse Gregorij IX. huius textus auctoris, sed partis referentis, vel allegantis: nec enim Gregorius IX. affirmat, sacramenta administrata ab eo, qui plures retinebat Ecclesias, effectu non carere; sed tantùm ea verba referuntur tanquam à parte proposita: ita ea accipit Basilius Legion. *lib.*5.*de matrim. cap.*10.*num.*10.

i *Iuramento.*] In causis spiritualibus, vt est electio, non praestatur iuramentum de calumnia, sed de veritate dicenda, *cap. litteras*, *de iuramento calum.*

j *Responsionem.*] Dicemus *in cap.* 1. *de litis contest.*

k *Archidiaconus.*] Archidiaconum aliquando curam animarum, iurisdictionemque exercere, probabo *in c.ad haec*, *de officio Archidiac.*

l *Pendeat ex alia.*] Vel per annexionem, seu per vnionem, vt docetur *in cap.eam te* 7.*de aetat. & qualit.cap. extirpanda*, §.*qui verò*, *cap. exposuisti* 33. *de praebendis.*

m *Commendam.*] Licèt enim non possit quis
habere duas Ecclesias in titulum perpetuum, *d.cap.* 7.
eam te, *de aetat.& qualit.c.ad haec*, *c.de multa*, vbi commentarium huius textus dabimus, *de praebendis*; tamen Leo IX. concessit vt possit quis habere vnam Ecclesiam in titulum, aliam verò in commendam, *c.qui plures* 3.21.*q.*1.ibi: *Qui plures Ecclesias retinet, vnam quidem titulatam, aliam verò sub recommendatione retinere debet.* Quia commenda non est titulus perpetuus, sed ad tempus: vnde beneficia ita commendata, commendationes dicuntur, vt *in l.*2. *tit.*44. *lib.* 11. *legum Longobard.* ibi: *Caeteri verò homines liberi, qui vel in commendationem, vel beneficium ecclesiasticum habent, sicut reliqui iustitiam faciant.* Agunt de his commendis Citonius *in cap.*1.*de eo qui mittitur*, *in* 5 *compil.* Bosquetus *ad Innoc.III. lib.*1.*regest.*13. *epist.*182. & nos alibi.

CAPVT LV.

[a] Idem.

IN Genesi legitur. *Et infrà*: Cùm in [b] Concilio caueatur, vt is collatione habitâ eligatur, in quem omnes, vel maior & [c] sanior pars Capituli consentit, & in Guil. maior pars totius Capituli non consenserit, quamquam maiorem partem habuit partium comparatione minorum: nec plenè numeri ad numerum, quia vtrum G. & H. de quibus aduersarij referunt quaestionem, in electione vocem habuerint, [d] tractatum non extitit, nec discussum: nec zeli ad zelum, nec meriti ad meritum collatio facta fuerit: nec etiam electio [e] communiter celebrata; quoniam licèt in eundem Guil. singulatiter singuli consensissent, non tamen debuit subsequi singularis electio, sed communis, ne vel idem repeti videretur, vel ex hoc sequeretur absurditas, vt tot essent electiones, quot essent numero eligentes: nec ex singulatibus, vel particularibus consensibus apparetet vniuersalis electio, vel communis, licèt quilibet singularis veritatem exptimat suae partis, quemadmodum ex singularibus propositiunibus (licèt veris) vniuersalis propositio non apparet, nisi pet signum vniuersale forsitan exprimatur: nec ptaemissi duo Canonici poterant sic excludi, cùm primus existeret in Canonicatus possessione, vel quasi, habendo [f] stallum in Choro, & locum in Capitulo, legendo & [g] cantando vt Canonicus; & ad tractatus ac electiones dignitatum & personatuum, quae occurrerunt pto tempore faciendae, canonicè sit vocatus: quanquam hac vice fuerit cum [h] protestatione admissus; secundus verò esset in tali loco, de quo erat ad electionem vocandus, cùm de toto [i] Regno Franciae vocentur absentes de consuetudine Ecclesiae Gallicanae. Nos his pleniùs intellectis, de consilio fratrum nostrorum praemissam electionem, vtpote contta formam Concilij attentatam, decernimus [k] irritam & inanem.

NOTAE.

a IDem.] Non liquet cui missa sit haec decretalis epistola; illud tantùm ex vltimis verbis deducitur, causam in praesenti textu decisam contigisse in Regno Galliae.

b *Concilio.*] Lateranensi videlicet, relato *in cap.quia propter*, *suprà hoc tit.*

c *Maior & sanior.*] Quaenam sit pars maior & sanior, exponemus infrà *in cap. Ecclesia* 57.

d *Tractatum.*] De quo egi suprà *in cap. cùm in veteri*, *eodem verbo*, *hoc tit.*

e *Communiter.*] Non enim singuli sigillatim possunt suffragia ad electionem praestare, aut in

schedulis

schedulis scripta tradere; sed in Ecclesia, Capitulo, aut alio honesto loco communiter debent congregari ad electionem faciendam, vt ex hoc textu probant Syluester *verbo Electio*, q.8. Tamburinus *de iure Abbat. tom.1. disput.5. quæst.6.* Hieronymus Garcia *tom.2. polit. regal. dub.7.*

f *Stallum in Choro, locum in Capitulo.*] Hæc verba exposui *in cap. eam te 7. de rescriptis.*

g *Cantando vt Canonicus.*] In quo consistit Canonicorum officium, vt probat Cæsar *de ecclesiast. hierarch. disput.1 a. §.6. per totum.*

2. h *Protestatione.*] Vnde ex eo ius præstandi suffragium in aliis electionibus non acquisiuit, quia admissus ad electionem cum protestatione, non acquirit ius ex tali admissione, *cap. bona, de postulat. Prælat.* Iulius Lauorus *de elect. cap.15. num.14.* Iranzo *de protestat. cap.16. num.5.*

i *In toto Regno.*] Quando absentes vocandi sint ad electionem, exposui *in cap. coram 34. hoc tit.*

k *Irritam.*] Causas cassationis huius electionis, in præsenti à Gregorio adductas, suis locis exposui, videlicet *in cap. coram, cap. quia propter, cap. Ecclesia 57. hoc tit.* ex quibus Commentariis præsens supplendum est. 3.

CAPVT LVI.

Idem *Capitulo* [a] *Massano.*

MAssanâ Ecclesiâ Pastore vacante. *Et infrà*: Edicto perpetuo prohibemus, ne per laicos cum Canonicis Pontificis electio præsumatur, quæ si fortè præsumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem, non obstante contraria consuetudine, quæ dici potiùs debet corruptela.

NOTÆ.

1. a MAssano.] Glossa Marginalis legit *Messano*, sed perperam; nam Messana Ecclesia est in Sicilia, in quo Regno temporibus Gregorij IX. & pluribus retrò annis Episcopi eligebantur à Capitulis Ecclesiarum Cathedralium, cum assensu Principis, vt probat D. Rochus Pirro *tom.1. Siciliæ sacræ, tract. de elect. Præsulum Siciliæ, pag.35.* vnde iuxta illum morem ab Ecclesia approbatum, non rectè statuebat Gregorius, in ipsa Ecclesia electionem per Canonicos & laicos factam non admitti, nullâ adiectâ exceptione consensus Principis, qui iure in ea Ecclesia desiderabatur. Retinenda ergo est communis lectio, quæ habet *Massano*. Massana vrbs est perantiqua Italiæ, maritima, cuius meminerunt Ammianus Marcellinus *lib.13.* Strabo, Aristot. & Ptolemeus, quos laudat Vghellius *tom.3. Italiæ sacræ, fol.784.* Iam ante Gregorium Magnum Cathedrali Ecclesiâ decorabatur, sed ipsius Pontificis tempore adeò desolata fuit, vt nullus minister esset, qui in ea diuina officia celebraret: posteà instaurata fuit, & eius Præsul Episcopus Populoniæ & Massæ dicebatur, vt eius Præsulum seriem tradens refert Vghellius *d. tom.3.* In ea Ecclesia tempore Gregorij IX. florebat Guillelmus ex Canonico ipsius Ecclesiæ à Canonicis electus, & à Gregorio IX confirmatus, vt constat *ex epist.109. lib.5. regestr. ipsius Pontificis*, quam refert Vghellius *vbi suprà, fol.792.*

Commentarium huius textus inuenies suprà *in cap.2. cap. quisquis, cap. sacrosancta, hoc tit.*

CAPVT LVII.

Idem *Capitulo* [a] *Cathalaun.*

ECclesiâ vestrâ destitutâ [b] Pastore, conuenientes in vnum (absente Guil. qui tunc noluit interesse) ad celebrandam electionem [c] terminum statuistis. Veniente verò termino, & Guil. dicto (cùm absens existeret) non [d] vocato, præmisso iuxta formam [e] Concilij generalis scrutinio, 14. Magistrum [f] G. presbyterum Cardinalem [g] concanonicum vestrum, & 17. R. Rhemen. Canonicum [h] elegerunt, præfato G. postmodùm electioni eiusdem R. suum præbente consensum. Tandem procuratoribus vtriusque partis in nostra præsentia constitutis, allegabatur pro electione dicti R. quod cùm in quatuor excederet aliam, computato Guil. prædicto, maiorem Capituli partem habebat, & per hoc debebat pars sua sanior reputari, cùm vbi maior numerus est, zelus melior præsumatur. Pars verò altera electionem eandem multipliciter impugnabat, proponens prænominatum R. in ætate pati defectum, nec esse sufficientis scientiæ ad Ecclesiam supradictam, cùm ætatis maturæ, & eminentis scientiæ præfatus Cardinalis existat; & cùm electores Cardinalis alios meritis, & auctoritate præcellerent, habito præsertim respectu ad personam electam, meliorem zelum eos habuisse constabat. Dicebatur præterea, quod consensus dicti Guil. (quem pars eiusdem R. confitebatur fuisse contemptum, asserente parte reliqua Capitulum potiùs contemptum ab ipso fuisse) cùm non fuerit consensus præstitus in scrutinio, sed post electionem accesserit, adiicere nil valebat. *Et infrà*: Denique statutum generalis Conc. quod electionem decernit inualidam, cùm contra eiusdem Concilij formam in electione peccatur, non debet ad contemptum, & alia, quæ non sunt de forma, referri. Vnde

Vnde quod ibi dicitur, quod aliter electio celebrata non valeat, ea respicit tantùm, quæ attentantur contra formam Concilij memorati: non autem alia, quæ ponuntur ibidem; sicut est istud, quod præsentibus omnibus, qui debent, volunt, & possunt commodè interesse, haberi debeat in electione processus: ne cætera, quæ super hoc alibi statuta noscuntur, vno verbo videantur euerti. Neque enim credendum est Roman. Pontif. (qui iura tuetur) quod aliàs excogitatum est multis vigiliis, & inuentum, vno verbo subuertere voluisse. Nos ergo quæ hinc inde fuere proposita, pleniùs intellectis (cùm ex Lateran. Concilio in ordinationibus Ecclesiarum maior, & sanior pars Capituli exigatur, & statutum generalis Concilij contineat inter cætera, vt is eligatur, in quem omnes, vel maior & sanior pars consentit) electionem dicti R. non personæ, sed potiùs electionis vitio (cùm maior & sanior pars non consenserit in eundem) de fratrum nostrorum consilio duximus sententialiter irritandam.

NOTÆ.

1. a *Cathalaun.*] Cathalaunum nobilis ciuitas est prouinciæ Belgicæ, sub Archiepiscopatu Rhemensi: habet Ecclesiam Cathedralem D. Stephano dicatam, cuius Præsul Comes & Par Franciæ est: tertium locum habet à Rhemensi Metropoli, teste Fulberto Carnotensi *epist.* 78. ibi: *Ne ciuitati, vel Ecclesiæ Cathalaunorum suum deneget honorem, meminisse vos decet, quod in antiquis inscriptionibus Belgicæ secundæ ipsa ciuitas a Rhemensi tertium locum habet.* De ea agunt Fratres Sarmat. *tom.* 2. *Galliæ Christ. fol.* 506. Chenu *in serie Præsulum ipsius Ecclesiæ*, Bosquetus *ad Innocentium III. lib.* 1. *epist.* 72.

b *Pastore.*] Decesserat enim anno 1237. Philippus de Nemours, in locum cuius suffectus legitur Gaufridus anno 1239 cuius electionem confirmatam fuisse à Gregorio IX. referunt Fratres Sarmat. *vbi suprà, num.* 63.

c *Terminum.*] Qui licèt à iure sit præscriptus tamen à Capitulo ex causa restringi valet, vt dixi *in cap. quia propter, hoc tit.*

d *Non vocato.*] Quando absentes vocari debeant, dixi *in cap. coram* 35. *hoc tit.*

e *Concilij.*] Lateranensis videlicet, relati *in cap. quia propter, hoc tit.*

f *G.*] Guillelmum videlicet de Pertica, qui in serie Episcoporum ipsius Ecclesiæ, 62. fuit, vt refert Chenu *vbi suprà.*

2. g *Cardinalem concanonicum.*] Ex his verbis aliqui deducunt, Cardinales non ligari sacris canonibus pluralitatem beneficiorum prohibentibus: mouentur etiam extrauaganti *Execrabilis, de præbendis*, in illis verbis: *Cardinalibus tamen sacræ R. Ecclesiæ duntaxat exceptis.* Sed contraria sententia verior est, & à repetentibus in præsenti recepta, quam sequuntur Ojeda *lib* 1. *de incompatib. cap.* 2. Gambara *de officio Leg. lib.* 5. *num.* 226. quæ probatur primò ex eo, quod Cardinales vnum corpus constituunt cum R. Pontifice, *cap. fundamenta, §. de cætero, de elect. lib.* 6. *cap. per venerabilem, §. rationibus, qui filij sint legitimi:* atqui incompatibile est vt prædicta exerceat Cardinalis, & resideat in sua diœcesi: igitur simul vtramque dignitatem obtinere nequit. Faciunt etiam textus *in cap. bonæ* 3. *de postulat. Prælat.* Tridentina Synodus *sess.* 24. *de reform. cap.* 3. vbi S. Synodus prohibitionem pluralitatis beneficiorum in personis quibuscumque, etiamsi Cardinalatus honore præfulgeant, iubet obseruari. Quâ sententiâ retentâ, non obstat præsens textus, qui non loquitur de Cardinali simul Episcopo, sed Canonico Cathalaunensi. Vnde cùm Canonicatus curam animarum non obtineat, immò simplex beneficium sit, potest simul cum Cardinalitia dignitate retineri. Nec etiam obstat dicta extrauagans *Execrabilis*; nam in ea non declaratur, licere Cardinalibus simul plures dignitates, pluráve obtinere beneficia; sed tantùm deciditur, in reuocatione dispensationis obtinendi plura beneficia curam animarum habentia, de quibus in eo textu agitur, non comprehendi Cardinales habentes plura beneficia ex dispensatione.

h *Elegerunt.*] Non postularunt, quia Canonici & Cardinales non contrahunt spirituale matrimonium cum Ecclesia, vnde eligi possunt, & non est necessaria postulatio, vt notauit Abbas in præsenti.

COMMENTARIVM.

Ex hac Gregorij decisione sequens deducitur assertio: *Electio vt confirmetur, debet celebrari à maiori & saniori eligentium parte.* Probant eam textus *in cap. bonæ, el* 1. *de postulat. Prælat. cap. hoc ipsum, in fine,* 33. *quæst.* 2. *cap. dudum* 22. *c. auditis, cap. coram* 35. *cap. quia propter* 42. *c. Ecclesia* 48. *cap. Cumana* 50. *cap. in Genesi, hoc tit. cap.* 1. *de his quæ fiunt à maiori parte, cap.* 1. *eod. tit. in* 5. *compil. c. quoniam* 3. *de iurepatron.* Illustrant Miranda *in manuali Prælat. tom.* 2. *q.* 23. *art.* 27. Suarez *tom.* 4. *de relig. lib.* 2. *c.* 15. *num.* 13. Castellinus *de elect. c.* 12. *num.* 17. Samuellius *eod. tract. disput.* 2. *controu.* 17. *conclus.* 9. Tamburinus *tom.* 1. *de iure Abbatum, disput.* 5. *quæsito* 6. *n.* 13. Iulius Lauorus *de elect. cap.* 19. *num.* 8. *&* 84. I. Garcia *de nobilit. glossa* 3. §. 2. *num.* 20. Barbosa *de Canonic. cap.* 38. Acuña *in cap. in ordine,* 61. *dist.* Lambertinus *part.* 2. *de iurepatron. lib.* 2. *cap.* 3. *pag.* 120. Petrus Herodius *lib.* 2 *Pandect. tit.* 9. *c.* 15. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. tract.* 9. *difficult.* 5. *dub.* 7. 3. CONCLVSIO PROBATVR.

Sed hæc assertio valdè difficilis redditur ex sequentibus; nam electio vt subsistat, sufficit maior eligentium pars, etsi non sit sanior, quia regulariter omnes actus celebrati à maiori parte Capituli, seu Curiæ, inspecto tantùm numero, non verò ponderato suffragantium zelo, sustinentur, *l.* 4. 5. *&* 6. *ff. quod cuiusque vniuers. l. quod maior* 19. *ff. ad municipale:* vnde iure ciuili attento in decretis, & aliis actibus Senatus maior pars tantùm respectu numeri consideratur, *l.* 3. *de decurionib. l. nominationes, C. eod. tit. l. vbi* 19. *ff. de tutor. & curat. l. penult. & vlt. C. de prædiis Curial. l. finali, C. de vendendis rebus ciuit. l.* 84. *&* 142. *C. Theodos. de decur.* quia quod à maiori parte fit, ab omnibus factum creditur, *l. aliud* 160. §. 1. *ff. de reg. iuris,* vbi plura Dionysius Gothof. *littera P.* Iacobus eius filius, & Petrus Faber: & hoc ius, videlicet vt maior pars Capituli tantùm inspecto numero attendatur, patrias leges appellauit Prudentius *lib.* 1. *contra Symmachum*, ibi: 4. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Seruemus

Seruemus patrias leges, infirma minoris
Vox cedat numeri.

In Senatusconsultis etiam rogandis, non sanioris, sed maioris partis consensus attendebatur, nec quàm prudentes, sed quàm multi idem censuissent, considerabatur. Symmachus *lib. 4. epist. 37.* ibi: *Lex Curia est, vt maioris partis antestet auctoritas.* Quintilianus *declam. 365. Existimo maiorem partem esse, in qua plures idem sentiunt, eandem pœnam pronuntiant, in eadem verba iurant.* Vnde Senator quilibet poterat Consulem monere, vt antequam Senatusconsultum proferretur, numeraret Senatum, vt sic cognosceretur, an expediret Senatusconsultum rogari. Festus Pompeius *lib. 12.* ibi: *Numera Senatum; quibus Senator ait Consuli, cùm impedimento vult esse, quominus faciat Senatusconsultum.* Huc respexit Cicero *lib. 5. epist. ad Atticum*, sic: *Consule, aut numera.* Et Cælius *lib. 8. epist. ad Cicer. Cùm posset rem impedire, si vt numeraretur, postularet, tacuit.* Alia adducit Dempsterus *lib. 7. ad Rosinum, cap. 5. in fine.* Accedit, nam maior pars præsumitur sanior, *cap. de quibus*, 20. *dist. cap. prudentiam* 21. *de officio deleg. cap. gratum, de postul. Prælat. cap. dudum* 22. *hoc tit.* igitur si in Senatusconsultis rogandis, & aliis actibus humanis celebrandis attenditur tantùm maior pars respectu numeri, non rectè in præsenti asseritur, maiorem, & saniorem partem in electionibus desiderari. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam iuxta formam electionibus præscriptam *in dict. cap. quia propter* 42. cognosci nequit, quænam sit pars sanior suffragantium, quia in eo canone statuitur, vt ex ipsis electoribus tres scrutatores eligantur, qui singula suffragia per schedulas præstita recipiant, & numerent; sed tunc cùm suffragia secretò præstentur, cognosci nequit sanior pars, sed tantùm maior, numeratis, non ponderatis votis: igitur tantùm maior pars respectu numeri, non verò sanior, attendi debet. Secundò impugnatur præsens assertio eo iuris principio, Quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari; regula, *Quod omnes, de reg. iuris lib 6.* vbi plura Petrus Peckhius, *l. per fundum* 11. *ff. de seruit. rustic. l. in concedendo, ff. de aqua pluuia:* sed omnes tangit electio futuri Prælati: igitur ab omnibus, non à maiori parte Capituli debet celebrari. Fulcitur hæc difficultas *ex cap. licèt 6. hoc tit.* vbi docetur, in electione R. Pontificis non sufficere maiorem, & saniorem partem Cardinalium, sed ex tribus partibus duas desiderari; quod etiam circa electiones Abbatissarum cauetur *in cap. indemnitatibus, §. sanè, hoc tit. in 6.* igitur indistinctè verum non est, in electione sufficere maiorem & saniorem partem.

5. De maiori et saniori parte. His difficultatibus minimè obstantibus vera est suprà tradita assertio, videlicet ad electionem canonicè celebrandam, non solùm maiorem partem, verùm & saniorem desiderari. Maior pars dicitur, attento numero eligentium, non verò respectu aliorum de Capitulo, Zerola *in praxi, part. 1. verbo Capitulum, num. 13.* vnde in electionibus canonicè faciendis non sufficit habere maiorem numerum suffragiorum respectu minoris partis, sed ampliùs desideratur haberi maiorem partem respectu omnium suffragantium. Miranda *d. quæst. 23. art. 24.* Lambertinus, & alij relati à Barbosa *de Canonicis cap. 38. num. 10.* Tamburinus *suprà, num. 27.* in quo numero computandi sunt tantùm illi, qui in eadem electione suffragium habuerunt, iuxta tradita à Panormit. *in præsenti, num. 1.*

nec augent numerum vota extra Capitulum, & post factum scrutinium data; Hostiensis *in c. in Genesi 55. num. 17. hoc tit.* Barbosa *vbi supra, n. 11.* nec etiam computantur vota eorum, qui recedunt à loco vbi facienda est electio, *cap. cùm nobis*, vbi Abbas *num. 5. hoc tit.* nec illorum, qui noluerunt suffragium præstare. Si autem non appareat maiorem partem eligentium in vnam partem consensisse, iterandum est scrutinium, donec constet in quam maior pars consenserit, *cap. cùm terra, hoc tit.* & hæc de maioritate respectu numeri. Minor verò pars dicitur, cùm melior zelus sit eligentibus considerabitur propter maiorem meritum, aut quia omnes agnoscunt personam ab eis electam esse doctiorem, & aptiorem ad dignitatem, de cuius electione agitur, & hæc collatio meriti ad meritum, & zeli ad zelum præfertibitur *in d. cap. quia propter.*

6. Ratio decidendi. Vnde agnoscitur ratio huius decisionis; nam cùm pro forma specifica essentiali electionis *in d. cap. quia propter*, præscribatur, vt electio fiat à maiori, & saniori parte, & ea sit natura copulatiuæ, vt tota reddatur falsa ex defectu vtriusque partis, vt dixi *in cap. inter 4. de rescriptis*, si deficiat sanioritas, licèt detur maioritas, electio non potest confirmari, cùm non sit seruata forma præscripta *in d. cap. quia propter:* vnde quia in nostro textu electio non fuit celebrata à maiori, & saniori parte Capituli, ideò confirmata non fuit; requiritur enim maior pars, & sanior in electionibus, vt sic maiori cum iudicio in eis procedatur; vt enim eleganter aiebat. Plinius *lib. 2. epist. 12.* in sententiis ferendis suffragia non numeranda sunt, sed ponderanda. Rectè igitur in præsenti, & in Concilio Lateran. statuitur, vt non tantùm numerentur suffragia, sed ponderentur; & non solùm maior, verùm etiam sanior pars concurrat in electionibus, vt debeant à superiore confirmari.

7. Dissoluitur prima difficultas. Nec obstat prima difficultas suprà adducta, cui satisfacere intendit Erasmus Roterodamus apud Guillelmum Neubrigensem *de rebus Anglicis lib. 3. cap. 3.* cuius verba refert Dempsterus ad Rosinum *d. lib. 7. cap. 5.* vbi agens de actibus, qui per maiorem partem decurionum tantùm peragebantur, ait: *Ex hoc tamen nullum Canonicis institutionibus, & aliis Ecclesiis præiudicium generetur, in quibus maioris, & sanioris partis debet sententia praualere; quia quod in eis decisum venerit, superioris iudicio poterit definiri: in Romana verò Curia, & Ecclesia speciale euenit aliquid, atque constituitur, quia non potest ad superiorem recursus facilè haberi.* Sed hæc sententia conuincitur; siquidem in electionibus facilè etiam recursus ad superiorem haberi potest; siquidem, is ad quem spectat confirmatio ipsius electionis, poterit corrigere, aut approbare electionem factam. Quare omissâ hac sententiâ dicendum est, verum esse, in omnibus aliis actibus sufficere maiorem partem Senatus, Curiæve; in electionibus verò canonicè faciendis desiderari etiam saniorem partem, propter grauitatem negotij, & vt electiones rectè cum iudicio celebrentur. Nec augmentum difficultatis obstat, quod vt dissoluat P. Suarez *d. tom 4. lib 2 cap. 5. num. 23.* varia adducit; sed illis omissis verius dicendum est, temporibus Concilij Lateranensis, de quo *in d. cap. quia propter*, suffragia non per schedulas, aut secretò fuisse præstita, sed coram tribus scrutatoribus, palam, vt ab ipsis posset fieri collatio meriti ad meritum, & zeli ad zelum, quæ in suffragiis per schedulas emissis fieri non poterat. Quare cùm

cùm post dictum concilium in aliquibus Ecclesiis vsus inualuisset, vt tam publicè, quàm secretè suffragia præstarentur, magnaque sequerentur incommoda ex prædicta collatione meriti ad meritum, Concilio Tridentino *seß.* 25. *de regul. cap.*6. statutum fuit, vt amplius non inquiratur, quænam pars suffragantium sit sanior, sed tantùm quæ sit maior: & sic hodie tantùm numerus attenditur, cùm si persona idonea electa sit, pars maior, etiam sanior præsumatur: docent Pellizarius, Barbosa & Tamburinus, quos laudat & sequitur Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. tract.*9. *difficult.*5. *dub.*7.

8. RESPONDETVR SECVNDÆ DIFFICVLTATI. Nec secunda difficultas refragatur, pro cuius solutione discrimen est constituendum inter eas res, quæ ad totum Capitulum pertinent collectiuè; & inter eas, quæ canonicis, non vt vniuersis, sed vt singulis communes sunt. Primo casu certum est, factum à maiori parte Capituli, valere, *cap.*1. *de his qua fiunt a maiori parte*, ex ea ratione, quia in his rebus factum à maiori parte, ab omnibus præsumitur factum, *dict. l.alind* 160. §.1. vnde ab omnibus debet obseruari, tanquam si omnibus placuisset: pulchrè Plinius *lib.* 6. *epist.*13. ibi: *Singulis re integra dissentire fas est; quod pluribus placuit à cunctis tenendum.* Secundo verò casu, quod priuatim, non vt vniuersis, sed vt singulis competit, ab omnibus est approbandum: quo casu procedunt iura suprà adducta, & textus *in cap. ad hac 7. de officio Archidiaconi, l.vlt. Cod. de authorit.præstand.* docet Pechius *in dict. regula Quod omnes.* Vnde cùm electio spectet, non tanquam ad singulos, sed vniuersos collectiuè, ideò à maiori, & saniori parte electus, ab omnibus electus præsumitur. Nec augmentum huius difficultatis obstat; ob specialem enim rationem in electione R. Pontificis, & Abbatissarum non sufficit maior, & sanior pars eligentium, sed duæ partes desiderantur: in electione enim R.Pontificis, propter authoritatem & grauitatem electionis, quia in ea maius est periculum, pleniùs est consulendum, *cap.vbi periculum, de electione in* 6. vt docetur *in cap. licèt, hoc tit.* quia post Pontificis electionem non est superior, qui adeatur pro confirmatione; vnde cùm eligitur, confirmatur, & statim consequitur electus administrationem; quod non euenit in electionibus aliorum Prælatorum, in quibus si aliqua difficultas emergit, debet à superiore examinari ante confirmationem, & an à maiori & saniori parte sit celebrata, *cap. postquam* 3. *hoc tit.* ideo specialiter in electione Pontificis desideratur, vt ex tribus partibus duæ in electione consentiant: in electionibus etiam Abbatissarum specialis ratio consideratur, ne si attenderetur zelus, aut meritum, moniales ob sexus fragilitatem conuitia sibi inferrent, secretaque reuelarent, vt post Ioannem Andream *in dict. cap. indemnitatib.* §.*fane*, considerat Tamburinus *dict. tom.*1. *disput.*5. *quæst.*6.

9. EXPONITVR CAP. IN ORDINE 14 61. DIST. Superiori assertioni obstat textus *in cap. in ordine* 14. 61. *dist.* in illis verbis: *In ordinatione Præpositi illa semper consideretur ratio, vt is constituatur, quem sibi omnis concors congregatio secundum timorem Dei, siue etiam pars congregationis, quamuis parua, saniori consilio elegerit.* Ex quibus vltimis verbis expressè deducitur, sufficere ad electionem partem minorem, & saniorem: igitur non maior, & sanior pars desideratur. Cui difficultati vt satisfaciamus, sciendum est, controuersum esse apud Interpretes, vtrum simul desideretur sanioritas cum maioritate, adeò vt si vnus electus sit à maiori parte, sed non saniori; alius à saniori, sed minori, neutra electio subsistat. Et electionem factam à saniori parte, valere, & alteri præferri, docuerunt Glossa *in cap. in Genesi, verbo Ad zelum, hoc tit.* Innocentius *in cap. quia propter, cap. scriptum, hoc tit.* Contrarium autem, videlicet neutram electionem valere, defendunt Panormit. *in dict. cap. quia propter, num.*7. Suarez *dict. lib.*2. *cap.*5. *num.*21. quia desideratur pro forma *in dict. cap. quia propter*, vt pars sit maior, & sanior coniunctim: vnde etsi sit sanior, non tamen maior, electio non sustinetur. Quã sententiã retentã non obstat textus *in dict. cap. in ordinatione*, qui procedit ante Concilium Lateran. de quo *in dict. cap. quia propter*: antea enim poterat confirmari electio facta à saniori parte, licèt non maiori. Chronic. Cameracense *lib.*1. *cap.*105. ibi: *In cuius electione noueritis non deesse nostram vnanimitatem, secundum nostræ regulæ institutionem, quæ præcipit, vel omnino concordem in hoc fieri congregationem, vel saniori consilio, etiam quamuis minimam partem.* Norant Menardus *ad concord. regul. cap.*4. Post Concilium tamen Lateran. nullo modo sufficit pars minor, etsi sanior sit, quia in eo pro forma substantiali desideratur, vt maior, & sanior pars eligat, vt electio confirmetur.

Secundò aduersatur præsenti assertioni textus *in cap. cum causam* 17. *hoc tit.* vbi refertur, Ecclesiam Lucanensem habere priuilegium, vt nullus in eius Priorem eligatur, nisi communi assensu fratrum, vel quem sanior pars elegerit: quem textum ita expendo. Si in electionibus canonicè faciendis maior, & sanior pars desideratur, ex iuris dispositione, frustra in eo textu impetraretur rescriptum, seu priuilegium, vt electio non nisi à maiori, & saniori parte fieret, cùm frustrà precibus impetretur quod iure communi conceditur, *l.vnica*, cum vulgatis, *Cod. de thesauris, lib.*10. igitur quia iure communi non desideratur maior, & sanior pars in electione canonicè facienda. Huic difficultati satisfaciendum est ex his, quæ pro paraphrastica expositione ibi adduximus, & in præsenti repetere superfluum esset. 10. EXPONITVR CAP. CVM CAVSAM, HOC TIT.

Tertiò opponitur textus *in cap. congregato, hoc tit.* vbi deciditur, electionem celebratam à saniori parte, licèt minor sit, valere: igitur quia non desideratur maior, & sanior pars in electionibus ecclesiasticis. Cui difficultati respondendum est asserendo, aliquando saniorem, licèt non maiorem partem, sufficere ad electionem, veluti quando maior pars elegit indignum; tunc enim deuoluitur facultas eligendi ad minorem partem: & licèt sit minor, si tamen sanior est, electio ab ea celebrata sustinetur, quo casu accipiendi sunt textus *in cap. dudum* 22. *cap. scriptum, dicto cap. congregato, hoc titulo.* 11. ADDVCITVR CAP. CONGREGATO, HOC TIT.

CAPVT

CAPVT LVIII.

Idem.

a PVblicato ſcrutinio, variare nequeunt electores ; cùm ſit facienda [b] collatio, & electio celebranda. Ad quod per ſuperiorem, ſi oportuerit, compellantur.

NOTÆ.

1. a PVblicato.] Scrutinio publicato non poſſe variare electores, ex hoc textu expreſsè conſtat, & docent Miranda, Nauarrus & alij congeſti à Barboſa *in præſenti*; quia poſt publicationem res deſinit eſſe integra, *cap. in cauſis, cap. Eccleſia veſtra, hoc tit.* Idem procedere in poſtulatione, *ex cap. penult. & finali, de poſtulat. Prælat.* docet Petrus Gregorius *de elect. cap.* 16. *num.* 12. Contrarium tamen defendit Barboſa in præſenti : pro cuius diſſidij concordia diſcrimen eſt conſtituendum, vt iam notaui *in cap.* 1. *de poſtulat. Prælat.* inter caſum, in quo poſtulatio præſentata eſt ſuperiori, & inter eum, in quo à poſtulantibus facta eſt, non verò præſentata. Primo caſu non licet poſtulantibus à poſtulatione recedere, *dict. cap. penult. & vlt.* ſecundo verò caſu poſſunt recedere ab ipſa poſtulatione.

2. b *Collatio.*] Quæ fieri debet ſtatim, *cap. quia propter, hoc tit.* & ſi omittatur, electio eſt nulla, *cap. Cumana* 50. *hoc tit.* Fit autem vt cognoſcatur, an electio celebrata ſit à maiori & ſaniori parte, iuxta tradita ſuprà *in cap. Eccleſia* 57.

CAPVT LIX.

Idem.

SI alicuius electionem propter ſimoniam, eo ignorante, ac ratum non habente commiſſam, contigerit reprobari, cum eo ſuper poſtulatione, ad quam fuerat electus taliter illa vice, non poteſt Epiſcopus diſpenſare. Quamuis circa eum qui ignoranter recepit ſimplex beneficium per ſimoniacam prauitatem, poſt liberam reſignationem Epiſcopi diſpenſatio toleretur.

COMMENTARIVM.

1. VAldè notum eſt, ſimoniam committi in electione, & collatione beneficij eccleſiaſtici, *cap.* 1. 2. 3. & 4. *cap. ſi quis obiecerit, cap. Saluator, cap. ex multis, cap. final.* 1. *quæſt.* 3. *cap. quam pio* 1. *quæſt.*2. *cap. ſicut cum aliis, de ſimonia*: docent Rebuffus *in praxi, tit. de requiſitis, num.*2. Pariſius *de reſign. lib.* 8. *quæſt.*8. *anno* 18. Hugolinus *de ſimonia, tabula* 6. Garcia *de beneficiis* 8. *part. cap.*1. *num.*123. Suarez *de relig.* 1.*tom. lib.*4. *tract.*3. *c.*57. *num.*35. Leſſius *de iuſtit. lib.* 2. *dubio* 35. *num.* 14. & pluribus modis committitur, vt nouiſſimè exponit Gibalinus *de ſimonia cap.* 20. *per totum.* Nec ſolùm committitur cùm quis pretium, aut quid pretio æſtimabile pro beneficio aſſequendo eligenti dedit, verùm etſi alius conſanguineus, vel extraneus quid pretio æſtimabile præſtiterit, *dict. cap. ſicut, de ſimonia*, vbi Binsfeldius, & nos Deo annuente latiùs dicemus. Etiam certum eſt, inter alias pœnas, quas ſimoniaci incurrunt, & enumerat Gibalinus *de ſimonia quæſt.* 25. illam conſtitutam reperiri, inhabilitatem videlicet ad illud beneficium, in quo ſimonia commiſſa fuit, obtinendum ; & hodie ex conſtitutione Pij V. inhabilis redditur ſimoniacus declaratus ad omnia beneficia. Suarez *vbi ſuprà, cap.*58. Gibalinus *dict. q.*25. *num.*6. dicemus *in d. cap. ſicut.* Prætetea ſciendum eſt, in hac pœna inhabilitatis ad idem beneficium obtinendum Epiſcopum diſpenſare poſſe, cùm hæc diſpenſatio Pontifici non ſit reſeruata ; cum hac tamen diſtinctione, vt ſi ab ignorante commiſſa ſit, & beneficium ſponte reſignatum fuerit, Epiſcopus poſſit diſpenſare, vt ad idem beneficium ſtatim eligatur : ſed ſi beneficium hoc non fuerit ſimplex, pro ea vice poteſt Epiſcopus alij conferre ; & cùm iterum vacauerit, poteſt qui ignoranter ſimoniam commiſit, ad illud admitti : cum eo verò qui ſcienter ſimoniam commiſit in beneficiis eccleſiaſticis, alius quàm R. Pontifex diſpenſare non poteſt : & hæc eſt ſententia Gregorij IX. *in præſenti*, quam ita expoſuerunt Suarez *d. cap.* 57. *num.* 15. Gibalinus *dict. quæſt.* 31. *num.* 2. & nos latiùs dicemus *in dict. cap. ſicut*, vbi exponemus textus *in cap.* 2. *de confeſſis, cap. veniens*, el 1. *de teſtibus.*

CAPVT LX.

a Idem.

HIs, quibus interdicitur, vt abſque ſuperioris [b] licentia eligere non [c] præſumant, tempus ſtatutum à [d] canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam huiuſmodi poſtulandi.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ad huius inſcriptionis, & duarum præcedentium expoſitionem repetenda ſunt quæ adduximus *in cap. finali, de conſtit.*

2. b *Licentia.*] Vt *in cap. 2. hoc tit. in quinta compilatione*, vbi Honorius III. ita ait: *Cum bonæ memoriæ.* Et infrà: *Sanè ne quis fortè cauſetur, Capitulum S. Iuliani Lemouicenſis diœceſis ius eligendi Præpoſitum per decurſum temporis amiſiſſe, nolumus quod tempus lapſum ante conceſſam ſibi eligendi licentiam eis curræt, cùm conſtitutio, quæ de huiuſmodi lapſu temporis loquitur, contra negligentiæ vitium fuerit promulgata; & hi dici nequeant negligentes, cùm non poſſint eligere, præſertim cùm ex dilecti F. N. B. tituli S. Ioannis & Pauli Presbyteri Card. mandato noſtram, vel eius teneretur licentiam poſtulare.* Ex qua Honorij III. decretali conſtat, tempus eligentibus præſcriptum in Concilio Lateran. relato *in cap. 2. de conceſſ. præbendæ*, non currere illis, qui debent eligere; petitâ licentiâ, niſi in mora eam petendi fuerint, tunc enim illis currit tempus eligendi, ex præſenti textu; quia cùm impedimentum tollere potuiſſent petendo licentiam eligendi, ſi in ea impetranda moram commiſerint, illis currit tempus præfinitum in dicto Concilio, *cap. vnico, §. quia verò, ne ſede vacante, lib. 6.* Non enim tantùm negligens eſt, qui nullo impedimento detentus non eligit, verùm & qui cùm impedimentum tollere poſſet, illud tollere non curauit, *l. quibus diebus 40. ff. de condit. & demonſtr. l. non omnes, §. qui captus, ff. de re milit.* docent Petrus Greg. *lib. 27. ſyntag. cap. 9. num. 34.* Barboſa *de poteſt. Epiſcopi alleg. 126. num. 74. & in d. cap. vnico, num. 1. & 5.*

c *Præſumant.*] Non tantùm à ſacris Canonibus, verùm & à R. Pontifice, vel eius Legato 3.
prohiberi poteſt Canonicis, ne ſine ſuperioris licentia ad electionem procedant; quod & in Religionibus Generales ſtatuere poſſe docet, & ad hoc textum hunc commendat Hieronymus Garcia *tom. 2. polit. regul. tract. 2. difficult. 2. dub. 4. pag. 22.*

d *Canone.*] Relato *in cap. ne pro defectu, hoc* 4.
tit. aut *in cap. 2. de conceſ. præbendæ*: ex quorum commentariis & ad ducendis *infra*, *in tit. de ſupplenda neglig.* præſens petendum eſt.

TITVLVS VII.

De tranſlatione Epiſcopi.

CAPVT PRIMVM.

Innocentius III. [a] *Antiocheno* [b] *Patriarchæ.*

CVM ex illo [c] generali priuilegio, quod beato Petro, & [d] per eum Eccleſiæ Romanæ Dominus noſter indulſit, canonica poſtmodùm manauerint [e] inſtituta, continentia maiores Eccleſiæ cauſas eſſe ad Sed. Apoſt. perferendas: ac per hoc tranſlationes Epiſcoporum, ſicut depoſitiones eorum, & [f] Sedium mutationes ad ſummum Apoſt. Sedis Antiſtitem de iure pertineant; nec ſuper his, præter eius aſſenſum, aliquid debeat attentari: miramur non modicùm, & mouemur, quòd tu [g] prædeceſſoris tui exempla ſecutus, qui motu propriæ voluntatis [h] Mamiſtan. in [i] Tharſen. dicitur tranſtuliſſe, L. quondam i Apamien. electum in [k] Tripulitan. Eccleſiam tranſtuliſti: nec tibi ſufficit dicti prædeceſſoris tui præſumptionem ſolummodo imitari, immò etiam in iniuriam noſtram ipſius tranſgreſſus exceſſum, nouo quodam mutationis genere paruificaſti maiorem, & magnum quodammodo minoraſti, [l] epiſcopare Archiepiſcopum, immò potiùs dearchiepiſcopare præſumens: cùm dictus prædeceſſor tuus dictum Archiepiſcopum de Tharſen. Eccleſia in Eccleſiam tranſtulerit ſimilis dignitatis. Licèt enim dictus L. nondum fuiſſet in Archiepiſcopum conſecratus, confirmationis tamen munus receperat, & Archiepiſcopalia, quantùm ei licuerat, [m] miniſtrarat, ſicut ipſius nobis relatione innotuit, qui ſe [n] Valenien. Epiſcopum, cùm in noſtra eſſet præſentia conſtitutus, aſſeruit confirmaſſe. Ne igitur perpetrandi ſimilia cæteris audacia præbeatur, ſi tantus exceſſus relictus fuerit impunitus, te ab Epiſcoporum [o] confirmatione duximus ſuſpendendum, quouſque ſuper hoc aliud ſtatuamus: ſciturum, quòd hoc nos ab exauditione petitionis, quam pro venerabili f. n. Archiepiſcopo Mamiſtan. porrexeras, reuocauit. In cæteris autem quantùm cum honeſtate potuimus, te curauimus exaudire. Datum Lateran. xvi. Cal. Aprilis.

NOTÆ

NOTÆ.

1. ANTIOCHENA VAL. a *Antiochen.*] Ita etiam legitur in tertiis collectione, *sub hoc tit. cap. 1. & lib. 1. epistol. ipsius Innocentij, fol. 25.* in regestro Coloniæ edito, ex quo textum restituo. Antiochia præcipua Orientis Metropolis appellatur ab Strabone *lib. 16.* Eam Orientis pulchrum apicem vocauit Ammianus Marcell. *lib. 22.* Metropolim absolutè dixit D. Hieronymus *in epist. ad Pammachium.* Erat Syriæ Metropolis, vbi Orientales Imperatores degebant, vt constat *ex lege actione 7. C. de numerariis, lib. 12. l. Fabricensium 4. C. de metatis, eod. lib. l. eos 22. l. si quis 24. C. de decur. lib. 10. l. nullus 2. C. de Palatinis sacr. larg.* ex Tacito *lib. 2. historia,* probat D. Ioannes Durao. *de postliminio,* vbi exponit legem *Antiochenum, ff. de priuileg. credit.* De ea D. Chrysostomus *homilia 3. ad populum Antioch.* ait: *Ciuitatum sub Oriente positarum caput, & matrem esse ciuitas nostra.* Epiphanius *epist. ad Hormisdam Pontif. Multis perturbationibus Antiochia, maximam ciuitatem, quæ est in Orientali diœcesi prima, circumstantibus.* Alia de ea tradit Philippus Bertherius *diatribe 1. cap. 2.* Huius inclytæ ciuitatis Præsul Patriarchali honore decoratus fuit ob multitudinem ciuium, qui in ea fidem catholicam susceperunt, vt refertur *in Actis Apostolor. cap. 11. 13. & 15.* Et ex eis notauit F. Angelus Pettica *de appellat. disput. 2.* vnde dum Anacletus Pontifex anno 102. *epist. 3.* Patriarchalium seriem commendat, apponit Romanam, Antiochenam, & Alexandrinam, quia eas Instituit D. Petrus, vt variis auctoritatibus & rationibus probat F. Hallierius *de hierarch. iurisd. lib. 4. cap. 2. fol. 703.* Huic Antiocheno Patriarchæ variæ fuerunt pro temporum diuersitate prouinciæ subiectæ, quas enumerat Carolus à S. Paulo *in Geographia sacra, pag. 285.* Statum huius Patriarchatus temporibus Innoc. III. refert Tyrius *lib. 14. cap. 12. 13. & 14.* & ex eo Franc. Floreos *in præsenti.*

2. b *Patriarche.*] Rodulpho videlicet secundo, qui Sedem Antiochenam rexit per 33. annos vsque ad annum 1219. de cuius erga R. Pontificem inobedientia agunt Baronius *anno 1187.* eius continuator Spondanus *anno 1215. n. 13. & anno 1219.* Illi etiam aliam misit epistolam ipse Innocentius, quæ reperitur *lib. 2. epist. 71.* Præsentis autem excessus mentio fit in gestis ipsius Pontificis editis à Bosqueto, *fol. 30.* in hæc verba: *Propter eandem causam Antiochenum Patriarcham à Pontificali suspendit officio; quia videlicet Apamiensem electum, præter Apost. Sedis licentiam in Metropolitanum Episcopum transferre præsumpsit: sed vtrosque suam ignorantiam confitentes humiliter, & indulgeri suppliciter postulantes, sine difficultate & mora restituit, & absoluit.*

3. c *Generali priuilegio.*] Dum apud Matthæum *cap. 18.* dixit Dominus: *Tu es Petrus, & super hanc petram.* Quæ verba in hunc sensum acceperunt Anacletus *epist. 1.* relatus *in cap. Omnis 3. 2. quæst. 6.* ibi: *Quoniam Apostoli hoc statuerunt iussione Saluatoris, vt difficiles quæstiones semper ad Sedem deferantur Apostolicam, super quam Christus vniuersam construxit Ecclesiam, dicente ipso ad beatum Apostolorum Principem: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam;* Alexander *epist. 2.* in illis verbis: *Apud ipsum Euangelium loco citato, ibi: Quodcumque ligaueris, &c.* quæ verba ad hoc probandum adduxit Zephirinus *epist. 1.* ibi: *Episcoporum iudicia, maioresque causæ à Sede Apostolica, & non ab alia, sicut Apostoli & Sancti successores eorum statuerunt, cum aliis Episcopis sunt terminandæ; quia licèt in alios transferantur Episcopos, B. tamen Apostolo Petro dictum est: Quodcumque ligaueris, &c. & quæcumque solueris, &c. & reliqua priuilegia quæ soli huic Sedi concessa sunt.* Alia iuris testimonia tradit Anton. August. *in epitome, lib. 1. tit. 9.* & nos *in cap. maiores, de baptismo.*

4. *Per eum Ecclesia Romana.*] Quæ enim Dominus concessit B. Petro, concessa videntur Ecclesiæ Romanæ, vbi durat Primatus, vt latè probat Bellarminus *lib. 2. de R. Pontif. cap. 12. & 13.* & omnes de Primatu Ecclesiæ agentes.

5. e *Instituta.*] Canone 18. Concilij Nicæni, ibi: *Apostolicæ Sedis dispositioni omnes maiores Ecclesiasticas causas, & Episcoporum iudicia, Apostolorum, eorumque successorum, atque canonum authoritas reseruauit.* Anacletus *epist. 3.* ibi: *Si quæ causæ difficiliores inter vos ortæ fuerint, ad huius S. Sedis apicem eas, quasi ad caput referte.* Damasus *epist. 3. circa medium,* ibi: *Sedi Apostolicæ maiores causæ reseruatæ sunt.* Pelagius II. *in cap. multis 17. dist.* ibi: *Maiores, & difficiles quæstiones, vt S. Synodus statuit, & vetus consuetudo exigit, ad Sed. Apostolicam referri.* Gregorius VII. *lib. 2. regest.* ibi: *Quod maiores causæ cuiuscumque Ecclesiæ ad Apostolicam Sedem referri debeant.* Plura Ant. Augustin. *in epitome, lib. 1. tit. 9.*

f *Et Sedium mutationes.*] Quid intersit Inter transferre Episcopum, aut Sedem mutare, dicemus infrà.

g *Prædecessoris tui.*] Aymerici videlicet, qui etiam in his translationibus peccauit.

h *Mamistan.*] Ita legendum existimo, quæ est Metropolis Antiochiæ in Cilicia. Guill. Tyrius *lib. 3. cap. 11. & 24.*

6. i *Tharsen.*] Tharsus, vulgò *Tarso* dictus, est secunda Sedes Metropol. in Cilicia, sub Antiocheno Patriarcha, cuius Metropolitani subscriptiones repetiuntur in Conciliis Ancyrano, Neocæsareensi, & Chalcedonensi.

7. j *Apamiense.*] Apamia, seu Apames, Ptolomeo teste *lib. 5. cap. 15.* est Metropolis Syriæ secundæ, sub Antiocheno Patriarcha, cuius Prælatus Thomas subscripsit in Synodo V. generali. Plura Sandoual *in apolog. pro patrono Palem. §. 2.*

k *Tripolitan.*] De hac Ecclesiâ agemus *in cap. finali, de auctorit. & vsu pallij.*

l *Episcopare.*] Cùm quis non debeat de maiori ad minorem dignitatem transferri, vt docent Classici *in cap. Ecclesia 57. de elect.*

m *Ministrarat.*] Quæ possit Archiepiscopus post confirmationem, sed ante consecrationem exercere, dixi *in cap. suffraganeis, cap. nostri, cap. transmissam, de electione.*

n *Valenien.*] Ita legitur in dicta tertia collectione, & *in d. regest. epistol.* in sexta autem collectione malè legitur *Cenalimen.*

8. o *Confirmatione.*] Vnde alios actus, tam ordinis, quàm iurisdictionis exercere valet, quia suspensus partialis ab ea tantùm officij parte suspenditur, quam expressis verbis Iudex comprehendit, vt probant Gibalinus *de censuris disquisit. 7. §. 9.* Morinus *lib. 2. exercit. cap. 2. & 3.* Ipse autem Tripolitanus Episcopus suspensus fuit ab officij executione, vt constat ex epistola sequenti ipsius Innocentij, *d. fol. 25.* vbi ita illi scribit: *Cùm ex illo* (& cætera, vt suprà vsque ad verbum illud, *monemur.*) *Quod cùm in Apamien. Ecclesia in Archiepiscop. fuisses electus, & confirmatione suscepta, quan-*

tùm

tium tibi licuerat, Archiepiscopalia manifestasset, sicut ex tua nobis relatione innotuit, qui olim apud Sed. Apost. constitutus, venerabilem fratrem nostrum Valenien. Episcopum te confessus es confirmasse, in Tripolitan. te transferri fecisti nouo quodam promotionis genere, non promotus, sed potiùs minoratus. Ne igitur perpetrandi similia cæteris audacia præbeatur, si tantus excessus relictus fuerit impunitus, te ab executione Pontificalis officij duximus suspendendum, donec super hoc aliud statuamus. Datum Lateran.

COMMENTARIVM.

9. CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR.

EX hac Innocentij epistola talis deducitur assertio. *Tantùm R. Pontifex potest transferre Episcopos de vna Ecclesia in aliam, non verò Patriarcha.* Probant eam textus *in cap. 2. cap. finali, hoc tit. cap. in causis* 30. *de elect. cap. mutationes* 34. iuxta corruptam litteram Gratiani 7. *quæst.* 1. *cap. quoad translationem, cap. nisi speciales, de officio Leg. cap. venerabilis* 7. *de consuet. cap. si Abbatem, de elect. lib.* 6. *cap. illud, de maiorit. & obed.* Gregorius VII. *lib* 2. *regest. epist.* 2. ibi: *Quod R. Pontifici liceat de sede ad sedem, necessitate cogente, Episcopos transmutare.* Innocent. III. *lib.* 3. *regest.* 15. *epist.* 175. apud Bosquetum. Alia iuris testimonia adducunt Cresperius *in summa, verbo Episcoporum translationes.* Anton. August. *in epit. iuris Pont. lib.* 1. *tit.* 12. Illustrant P. Vazquez 3. *part. disput.* 241. *cap.* 6. Suarez *tom.* 3. *de relig. lib.* 1. *cap.* 16. Petrus Gregor. *lib.* 15. *syntag. cap.* 12. *num.* 42. Germonius *lib.* 2. *adnimadu. cap.* 19. Duarenus *lib.* 5. *de sacris, cap.* 2. Cæsar *de ecclesiast. hierarch. disput.* 6. §. 2. *num.* 14. Tuschus *littera T. conclus.* 4. Valenzuela *consil.* 190. *num.* 7. Solorzanus 1. *tom. de iure Indiar. lib.* 3. *cap.* 13. Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri clerico, cap.* 98. Bosquetus *ad Innocent. lib.* 3. *epist.* 175. Iuretus *ad Ivonem epist.* 146. Seuerinus Binius *in notis ad Anterium Ponticem,* & *ad Concil. Sardicense can.* 2. Balsamon *in can.* 1. *Concilij Sardicens.* & in supplemento ad Concilium Nicæn. *can.* 15. Viuar. *ad Marcum Maximum, anno* 381. *num.* 2. Iustel. *ad can.* 9. *Ecclesiæ Africanæ,* Roussellius *lib.* 1. *histor. iuris Pontif. cap.* 4. *num.* 9. Diana *part.* 11. *tract.* 4. *resol.* 4 Ioannes Dartis *in dicto* 7. *quæst.* 1. & *de beneficiis cap. de translat. Episcopi, pag.* 64. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. pag.* 9. Menochius *de arbitr. casu* 423. *per totum,* Nauarrette *discursu* 28. *fol.* 191. Vighellius *in methodo iuris canon. pag.* 513. Petr. Gregor. *lib.* 15. *syntag. cap.* 12. *numero* 42. & *ad tit. de rescriptis cap.* 3. *num.* 12. Cabassutius *in notitia Concil. in can.* 20. *Synodi Nicæn.* Eruditus vir D. Gaspar. Ibañez, Marchio de Agropoly, *dissert.* 2. *cap.* 4 Altesserra, & Franc. Florens *hic.*

10. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Hæc assertio ita iuribus & authoritatibus illustrata, valde dubia redditur sequentibus considerationibus. Prima nascitur ex eo, nam correlatiuorum eadem est ratio, *l.* 3. *ff. de re iudic.* plura Barbosa *axiomat.* 61. vnde sæpius decantatum legimus, illum absoluere posse, qui & ligare: plura Barbosa *axiomat.* 1. & ille potest destituere, qui instituere. Sed sic est, quod Patriarchæ possunt confirmare, & consecrare Archiepiscopos, & Episcopos, vt constat ex epistola synodica Concilij Nicæni, apud Theodoretum *lib.* 1. *cap.* 9. & Cassiodorum *histor. tripart. lib.* 2. *cap.* 12. ex epistolis prima & tertia Theophili Alexandrini; 67. & 76. Synesij ad ipsum Theophilum: Athanasio *epist. ad Dracontium,* Epiphanio *hæresi* 68. Nicephoro *lib.* 13. *cap.* 17. innumeris Canonibus, & SS. PP. testimoniis relatis à Franc. Hallierio *de sacris elect. sect.* 15. *cap.* 4. *per totum,* præcipuè *art.* 4 *ex fol.* 769. ergo & ipsis Patriarchis licet Episcopos mutare, & transferre de vna Ecclesia in aliam, & à vinculo prioris matrimonij absoluere. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo, nam maiores causæ Ecclesiæ, & grauiora Episcoporum negotia ad Primates, & Patriarchas deferenda sunt. D. Clemens *epist.* 1. post medium: *Episcoporum iudicia, & maiora Ecclesiarum iudicia, ad Primates, vel Patriarchas sunt deferenda.* Anacletus Papa *epist.* 1. *Si autem difficiles causæ, aut maiora negotia orta fuerint, ad maiorem Sedem referantur; & si illic facilè discerni non poterint, aut iuste terminari, vbi fuerit summorum congregata congregatio, quæ per singulos annos fieri solet, & debet, iuste, & Deo placitè coram Patriarcha aut Primate Ecclesiastico iudicentur.* Idem *epist.* 2. *cap.* 4. *Ad Primates, vel Patriarchas post Sedem Apostolicam summa negotia conueniant, vt ibidem, quibus necesse fuerit, releuentur, & iuste restituantur.* Igitur etsi translatio Episcoporum inter maiores causas numeretur, à Patriarchis, vel Primatibus est facienda. Accedit, nam Patriarchas in suis prouinciis posse in ea omnia peragere, quæ R. Pontifex in toto orbe Christiano, probant Hallierius *dict. cap.* 4. *art.* 3. Anast. Germonius *lib.* 3. *de sacror. immunit. cap.* 7. *ex num.* 1. sed Pontifex potest transferre Patriarchas, Primates, & alios Ecclesiæ Prælatos: igitur & Patriarchæ possunt similiter transferre Archiepiscopos, & Episcopos de vna Ecclesia in aliam. Secundò fulcitur hæc difficultas ex ampla Patriarcharum potestate, & amplissima eorum iurisdictione; Patriarchalis enim Sedes vna est cum Sede D. Petri. Hincmarus Rhemensis *opusc.* 55. *cap.* 16. *Sedes Ecclesiarum Romana, Alexandrina, & Antiochena sunt vna eadem Sedes magni Apostolorum Principis Petri.* De Antiochena expressiùs Leo IX. in epistola ad Petrum Antiochenum: *Sedes Antiochena, sedes Apostolica est.* Et generaliter agens de Patriarchis Zacharias Papa *epist. ad S. Bonifacium,* ait: *De Episcopis verò Metropolitanis, quos per vnamquamque Metropolim constituisti, eos per tuum testimonium confirmamus.* Ex qua authoritate deducit Gironius *lib.* 1. *obseru. capit.* 10. Patriarchas habuisse ius constituendi Episcopos, & diuidendi Episcopatus. Secunda difficultas nascitur ex eo, nam si vinculum matrimonij spiritualis impediret quominus Patriarcha posset transferre Episcopos de vna Ecclesia in aliam, sequeretur, nec R. Pontificem posse Episcopos transferre; nam fortius est vinculum matrimonij spiritualis quàm carnalis: verba sunt textus sequentis. Sed R. Pontifex non potest dissoluere vinculum matrimonij carnalis, *cap. quos Deus, cap. an quod* 32. *quæst.* 2. Ergo nec vinculum matrimonij spiritualis, & per consequens nec R. Pontifex potest tales translationes admittere. Augetur hæc difficultas, nam si vinculum matrimonij spiritualis inter Episcopum & Ecclesiam celebrati impediret ne alius quàm Pontifex illud dissoluendo Episcopos transferret, sequeretur, quod ipse, & non alius posset Parochum de vna Ecclesia in aliam transferre, & sic dissoluere matrimonium inter ipsum & parochiam contractum: sed parochos transferre potest Episcopus proprius, *cap. Episcopus* 7. *quæst.* 1. Concilium Carthag. 4. *can.* 27. igitur Patriarcha, qui est Archiepiscoporum immediatus superior, potest transferre Archiepiscopos de vna Ecclesia in aliam.

Quibus

11. TRANSLATIO QVOTVPLEX.

Quibus difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, translationem Prælati de vna Ecclesia in aliam, appellari transmutationem, *cap. mutationes 7. quæst.* 1. Nec interest, quæ persona transferatur; nam transferri possunt Cardinales, *cap. dilectus, de præbendis*: Archiepiscopi, *cap. bonæ 4. de postulat. Prælat.* Abbates, *cap. cùm venerabilis, de consuet.* Præpositi, *cap. dudum, de elect.* Nec etiam interest, an in maiorem, parem, aut minorem Ecclesiam translatio fiat, quia licèt non facilè inueniatur qui de maiori ad minorem Ecclesiam transire velit, *cap. legimus, 93. dist. cap. 1. de cleric. non resident.* tamen si de facto transferatur, dicitur translatio. Multis autem modis translatio Episcopi euenire potest. Primò, cùm aliquis Episcopus occupatâ ab infidelibus eius sede, alteri vacanti præponitur, non in perpetuum, sed ad tempus, donec ab infidelibus liberata fuerit; quia tunc restituitur ad pristinum statum, *cap. 41. 7. quæst. 1.* & hæc non tam translatio, quàm transitio dici debet, vt notauit Balsamon *in supplement. & expositione canonis 15. Concilij Nicæni.* Secundo modo contingit translatio, quando aliquis Episcopus sedem viuentis inuadit, vel vacantem propria auctoritate occupat, *cap. 10. 31. & 32. 7. quæst.* 1. De qua translationis specie agemus infra, *in cap. 3.* Tertio modo contingit translatio, licèt impropriè, cùm quis relictâ propriâ sede, aliam recipit in commendam ad tempus; aut cùm antiquam retineat, secundam in commendam accipit, aut simul dispensatiuè retinet, *cap. 3. cap. 6. 21. q. 1.* Quarto modo translatio contingere potest, cùm Episcopus relictâ propriâ Ecclesiâ, vbi sedes Episcopalis residebat, in aliam ciuitatem eiusdem diœcesis Cathedram Episcopalem transfert; quod an Episcopo liceat, non vulgò disputatum inuenio. Et non licere Episcopo Cathedram mutare in aliam ciuitatem, etiam eiusdem diœcesis, ni fallor, apertè probatur ex canone 15. Concilij Nicæni 1. in illis verbis: *Vt à ciuitate in ciuitatem nec Episcopus, nec Presbyter, nec Diaconus transeat.* In cuius explicatione Theodotus Balsamon hæc subiungit. *Decimusquintus canon Concilij Nicæni primi prohibet, Episcopum, vel Presbyterum, vel Diaconum ab vrbe in vrbem ad suam parochiam pertinentem transmeare, ac transire, sicut Illiderci Archiepiscopus conatus est Illiderci thronum transferre in Philopopelim, & fuit synodicè prohibitus.* Hoc etiam firmat Balsamon ex eo, quia transiens Episcopus hoc modo in aliam ciuitatem, non punitur *in dict. can. 15.* sed in antiquam sedem redire cogitur; cùm tamen illi, qui in aliam diœcesim transeunt propriâ auctoritate, priuentur propriâ sede, *cap. 1. de clericis non resid.* dicemus infrà *in c. 3.* Probatur etiam hæc sententia ex Concilio Carthag. *5. can. 5.* ibi: *Placuit, vt nemini sit facultas, relictâ principali Cathedrâ, ad aliquam Ecclesiam in diœcesi constitutam se conferre.* Facit etiam textus præsens in illis verbis: *Translationes Episcoporum, & sedium mutationes.* Vbi primis verbis translationes de diœcesi in diœcesim prohibentur; secundis verò Sedium Episcopalium mutationes intra eandem diœcesim. Docent Zonaras & Balsamon *in dict. can. 15. Nicæn.* Acuña & Dartis *ad Decret. in 101. dist.* qui afferunt iustas causas, ob quas Cathedra Episcopalis de vna Ecclesia in aliam mutari potest.

12. DE TRANSLATIONE IVSTA.

Demùm alius translationis modus (de quo in præsenti titulo) contingit cùm aliquis Episcopus, vel Archiepiscopus, relictâ propriâ sede in Ecclesiam vacantem transfertur; quæ si fiat propriâ auctoritate, non sustinetur; immò ita translatus variis pœnis afficitur, de quibus infrà *in cap. 3.* Si autem auctoritate superioris, & iusta interueniente causa transferatur, talis translatio iusta & licita est, & sacris canonibus approbata, *can. 13.* aliàs 14. Apost. *Episcopo non liceat suâ relictâ parochiâ ad aliam se transferre, etiamsi à pluribus cogatur, nisi sit aliqua causa rationi consentanea, quæ eum cogat hoc facere, vtpotè ad maius lucrum.* In cuius scholiis Zonaras & Balsamon rectè accipiunt maius lucrum pro maiori populi vtilitate. Concilium Nicænum relatum *in cap. non oportet 19. 7. quæst.* 1. Antiochenum *in cap. Episcopum 25. eadem quæstione*, Sardicense *in cap. 1. de Clericis non resid.* Carthag. 4. *in cap. Episcopus 37. 7. quæst.* 1. Chalcedon. *in cap. propter 26. eadem quæst.* Calixtus relatus *in cap. sicut 39. 7. quæst. 1.* Antherus Pontifex & Martyr *in epist. ad Episcopos Bætica in cap. mutationes 7. quæst. 1.* vnde viros virtute conspicuos de vna Ecclesia in aliam translatos fuisse, ex Socrate, Sozomeno, & Nicephoro referunt I. Dartis *de beneficiis cap. 3.* Cironius *in parat. ad hunc titulum.* Semper tamen desideratur euidens vtilitas Ecclesiæ, aut vrgens necessitas, *dict. can 14. Apost. d. cap. mutationes*: quo casu licita est translatio, etsi aliquando Græci absolutè translationes improbauerint, quos arguit Balsamon vbi suprà, *pag.* 1119. in hæc verba: *Iam verò & qui hoc dicit, accusat S. Gregorium Theologum, & alios sanctissimos Patriarchas, qui ex Episcopatibus translati sunt in Sedem Constantinop. & alias Sedes Patriarchales, tanquam qui indignè in translatione sacra ministeria obeant; quod non est veniâ dignum.*

13. DA CAVSIS TRANSLATIONIS.

Causas ergo legitimas translationis duas tantùm sacri canones agnouerunt, vtilitatem videlicet Ecclesiæ, aut necessitatem, *dict. cap. mutationes*, ibi: *Sed aut vi à sede propria pulsus, aut vtilitate loci, aut populi.* Antherus Pontifex *in d. epist.* ibi: *Propter vtilitatem populi, aut necessitatem Ecclesiæ, sed non pro libito cuiusquam, aut dominatione.* Et *dict. cap. Episcopus 37. Si id vtilitas Ecclesiæ fiendum poposcerit.* Et *dict. cap. sicut 39. Si autem vtilitatis causâ mutandus, non per se hoc agat, sed fratribus inuitantibus, & auctoritate huius sanctæ Sedis faciat, non ambitus causâ, sed vtilitatis.* Dicitur autem vtilitas sufficiens, non quando quæcumque vtilitas spectatur, sed si spes sit maioris fructus, & lucri spiritualis in Ecclesia, ad quam transfertur, vt statuitur *in d. can. 14. Apostol.* quare propter parem vtilitatem prima Ecclesia non est deserenda. Vrgens necessitas dicitur, non quælibet, quæ sufficiat ad renunciationem, de quibus *in cap. nisi cum pridem, de renunciat.* illæ enim non sufficiunt ad translationem, vt probat P. Vazquez *dict. disput.* 241. *cap. vlt.* Necessitas enim debet considerari, vel ex parte Episcopi transferendi, vt si in prima Ecclesia ob aëris intemperiem viuere nequeat, vel persecutionem plebis patiatur: vel ex parte ipsius Ecclesiæ, si cogatur à secunda Ecclesia ibi transferri, *cap. sicut 7. quæst. 1. cap. quantò 3. hoc tit.* non autem facilè ex hac regula generali descendi potest ad casus particulares; quare totum hoc relinquendum prudenti arbitrio, tam Episcopi, qui transfertur, quàm eorum qui translationes faciunt, qui non facilè, & ob vtilitatem tantùm Episcopi transferendi eas facere debent; vnde cùm nostris temporibus valdè frequentes essent Episcoporum translationes, decretum emanauit Magni nostri Philipi IV. vt huiusmodi translationes maturo consilio

consilio fierent. Videndus est pro eius illustratione, & praxi Illustrissimus D.F. Ioannes Martinez, ipsius Catholici Regis confessor, ac electus Archiepiscopus Compostellanus, *discursu 1. polit. per totum.*

14. TRADITVR DECIDENDI RATIO.

Præsentis textus decisiua ratio deducitur ex illis verbis: *Maiores Ecclesiæ causas*, &c. cùm enim Ecclesiæ causæ grauiores debeant tantùm per R. Pontificem decidi, *cap. maiores*, vbi dicemus, *de baptismo*; & translatio Episcoporum inter maiores Ecclesiæ causas enumeretur, *cap. quamuis 3. quæst. 6. cap. temporis 7. quæst. 1. cap. 2. hoc tit.* alius quàm R. Pontifex transferre non potest Episcopum de vna in aliam diœcesim. Et si adhuc scisciteris rationem rationis, quare videlicet inter maiores Ecclesiæ causas translatio Episcoporum enumeretur? Respondeo, ex eo prouenire, quia cùm confirmatio Episcoporum ad Sedem Apost. spectet, & virtute confirmationis detur vinculum coniugij spiritualis inter Episcopum, & Ecclesiam, non per alium quàm per R. Pontificem, Christi Vicarium, mediante translatione dissolui valet.

15. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec obstat prima dubitandi ratio suprà expensa; nam licèt cùm olim Patriarchæ & Metropolitani per se, aut in Conciliis prouincialibus confirmabant Episcoporum electiones, vt probaui *in cap. 3. de elect.* possent etiam Episcopos transferre, vt expressè probatur in Concilio Carthag. 4. relato *in cap. Episcopus, 7. quæst. 1.* ibi: *Sane si vtilitas Ecclesiæ fiendum poposcerit, decreto per ea Clericorum & laicorum Episcopis porrecto, in præsentia Synodi transferatur.* Anth. Pontif. *in dict. epist. ad episcopos Bæticæ*, ibi: *Aut necessitate coactus, aut electione, & exhortatione Sacerdotum, & Episcoporum translatus est*; quare ea verba, *nec tamen sine sacrosanctæ Sedis Romanæ auctoritate*, *in cap. mutationes 34. 7. quæst. 1.* non esse Pontificis, sed Gratiani, notauit Cironius ad hunc titulum: tamen postquam confirmatio Episcoporum, & eorum translatio, vt potè maiores causæ, sunt reseruatæ R. Pontifici; sicut confirmatio per inferiores Prælatos non fit, ita nec Episcoporum translatio. Nec augmentum ipsius difficultatis obstat, nam procedit exceptâ R. Pontificis authoritate, vt in iuris testimoniis ibi relatis expressè cauetur. Et licèt maiores causæ ad Patriarchas referri debeant, non tamen omnes; nam translatio Episcoporum, sanctorum canonizatio, & similes, quas recenset Barbosa *de potestate Episcopi 2. part. allegat. 50.* sunt R. Pontifici reseruatæ, & ita per alium, quàm per ipsum Christi Vicarium decidi non valent: nec ritè huius reseruationis, & translationis Episcoporum, vt potè contra sacros canones factæ, conqueritur Petrus Marcha *lib. 6. concordiæ, cap. 8. num. 4.* Nec secundum augmentum deductum ex amplissima Patriacharum potestate, obstat; nam licèt ea magna sit, non tamen æqualis est Pontificiæ, sed inferior. Et licèt Antiochena Sedes dicatur Apostolica, id prouenit ex eo, quia D. Petrus Antiochiæ primam erexit Ecclesiam, & Cathedram, quam posteà Romam transtulit; vnde inspectâ illâ primâ erectione, Antiochena Sedes dicitur Apostolica; non verò quia post translationem Romæ factam auctoritas Pontificia remanserit penes Patriarcham Antiochenum, *cap. mutationem 34. cum sequenti 7. quæst. 1.* quare licèt eius, & aliorum Patriarcharum magna auctoritas sit, vt probant Franciscus Hallierius *lib. 4. de hierarch. iurisd.* Morinus *lib. 1. exercit. per totum*: tamen circa ea, quæ R. Pontifici vt Christi Vicario spectant, aut illi sunt reseruata, nihil attectare, aut statuere valent; quare in præsenti Antiochenus Patriarcha suspensus fuit, quia Episcopum transferre attentauit.

16. DISSOLVITVR SECVNDA DIFFICVLTAS.

Nec obstat secunda difficultas deducta *ex cap. 2. hoc tit.* certum enim est, R. Pontificem vt Christi vicarium posse Episcopos transferre de vna Ecclesia in aliam, & per consequens dissoluere vinculum spiritualis matrimonij cum prima Ecclesia contractum. Nec textus *in dict. cap. 2.* contrarium probat, pro cuius expositione varia adducunt Doctores, & quærunt, an prohibitio hæc translationis ad aliam Ecclesiam, proueniat à iure diuino, à quo dimanat indissolubilitas matrimonij carnalis, quo fortius esse vinculum matrimonij spiritualis docet Innocentius III. *in dict. cap. 2.* & P. Vazquez *tom. 3. in 3. part. disput. 241. cap. 7.* existimat, translationem Episcoporum à iure diuino esse prohibitam: sed contrarium, & rectiùs, defendunt P. Suarez *de relig. tom. 3. lib. 1. c. 16. n. 6.* Cæsar *de ecclesiast. hierarch.* vbi suprà, Diana *part. 11. tract. 4. resolut. 40.* & facilè probatur ex vsu Ecclesiæ; siquidem omni tempore translationes factas legimus, vt varia exempla referentes tradunt Socrates *lib. 7. cap. 35. & 39.* Theodoretus *lib. 5. c. 4. & 8.* Qua opinione retentâ non leuem continent difficultatem verba illa, *fortius vinculum*; quæ cùm aliqui parum percallerent, notant Innocentium III. nimiæ audaciæ. Petrus Marcha *lib. 7. concordiæ, cap. 26.* cum Mattha o Parisio vocat eum audacem Iureconsultum. Alij magis piè vt ea verba exponant, varia adduxerunt. Glossa ibi ita exponit, vt significet, vt dignius sit vinculum spiritualis coniugij, quàm carnalis. Hostiensis *in dict. cap 2.* ea verba accipit, non generaliter & indistinctè, sed ita: cùm matrimonium ratum tantùm possit dissolui quoad vinculum, etiam per ingressum Religionis, *cap. ex publico 10. de conuers. coniugat.* tunc fortius est vinculum matrimonij spiritualis. Deinde etiam in matrimonio carnali ab infidelibus celebrato, si alter ex coniugibus nolit cohabitare sine contumelia Creatoris cum alio ad fidem conuerso, dissoluitur matrimonij vinculum, *cap. gaudemus, de diuortiis*, vbi plura Balboa: sed matrimonij spiritualis vinculum neutro ex his modis dissoluitur: igitur quia fortius est vinculum hoc, quàm matrimonij carnalis. Verùm interpretationem hanc rectè refellit Viuar. *ad Marcum Maximum*, vbi suprà; etsi eam sequantur Andreas Valensis *ad hunc titulum*, Diana *vbi supra*, Basilius Legion. *lib. 8 de matrim. cap. 2. num. 15.* Aliter Zoesius *ad hunc titulum, num. 3.* verba illa exponit, dum ait, fortius esse vinculum matrimonij spiritualis quàm carnalis, ratione durationis, quia videlicet matrimonium carnale morte soluitur, & si vnus ex coniugibus ad vitam rediret, non teneretur cum alio cohabitare, iuxta D. Paulum *ad Rom. cap. 7.* relatum *in cap. finali, de secundis nuptiis*: vinculum verò spiritualis matrimonij fortius est ratione characteris ex eo prouenientis; quia si Episcopus defunctus iterum ad hoc sæculum rediret, teneretur residere in propria Ecclesia; & ideò ratione durationis fortius esset vinculum spiritualis matrimonij, quàm carnalis. Alij, quibus consentit Bellarminus contra Barclaium, agnoscunt in hoc matrimonio spirituali duplex vinculum. Primum quatenus dicit vnionem cum Ecclesia vniuersali; aliud quatenus respicit vnionem cum Ecclesia particulari, & propria ipsius Episcopi,

in

in qua ordinatus est. Primum agnoscunt esse fortius quàm carnale, & omninò indissolubile; secundum verò fatentur esse sanctius quàm carnale, sed non ita indissolubile. Verùm his omnibus sententiis omissis dicendum est, verum esse, matrimonium spirituale contrahere Episcopum cum sua Ecclesia, *cap. licèt, hoc tit.* Euaristus Papa *epist.* 2. probant Azor *part.* 2. *instit. lib.* 3. *cap.* 29. *quæst.* 3. Cæsar *de ecclesiast. hierarch. part.* 1. *disput.* 6. §. 2. nihilominus tale vinculum dissolui posse à R. Pontifice, non iure ordinario, sed speciali diuina potestate concessa à Christo Domino D. Petro, & eius successoribus, vt expresè fatetur Innocentius III. *in dict. cap.* 2. ibi: *Non enim humanâ potestate, sed potiùs diuinâ potestate coniugium spirituale dissoluitur.* Et *in cap. quantò*, 3. illic: *Et potestatem transferendi Pontifices ita sibi retinuit D. & Magister, quod soli B. Petro Vicario suo, & per ipsum successoribus eius, speciali priuilegio tribuit, & commisit.* Quare tunc non homo, sed Deus ipse, quos Papa separat, separasse videtur. Comparatio autem quæ fit in eo textu inter matrimonium carnale, & spirituale, non probat spiritualis matrimonij vinculum æquè esse indissolubile, ac matrimonij carnalis; sed tantùm eò dirigitur, vt probet matrimonium spirituale ab hominibus non posse dissolui, sicut neque carnale. Non enim æquiparationem facit Innocentius vtriusque vinculi quoad dissolutionem D. Petro, & eius successoribus reseruatam, sed solùm quoad dissolutionem hominibus denegatam; & vt hoc adstrueret Pontifex ait, fortius esse vinculum spirituale, quàm carnale, ex eo quia corporalia faciliùs dissoluuntur, quàm contrahuntur; spiritualia verò contra faciliùs contrahuntur, quàm dissoluuntur: quod exemplis Pontifex illustrat, ex quibus apparet, cum non negare, vinculum spiritualis matrimonij inter Episcopum, & Ecclesiam contractum, Pontificem dissoluere non posse, deponendo, aut transferendo Episcopum; sed hoc Archiepiscopum Turonensem facere nequire ob comparationem vinculi spiritualis, & carnalis. Docent, & ita accipiunt prædicta verba Viuar. *ad Marcum Maximum, pag.* 619. Barbosa *voto* 123. *num.* 15. Nec augmentum huius secundæ difficultatis obstat; verum enim est, Episcopum posse transferre Parochum de vna Ecclesia in aliam; Archiepiscopum verò, vel Patriarcham non posse transferre Episcopum. Discriminis ratio illa solet assignari, quia inter Episcopum, & Ecclesiam verum, & perfectum matrimonium datur, quod initiatur in electione, ratificatur in confirmatione, atque consummatur in consecratione: quæ omnia cùm non dentur in Parocho, ipse non contrahit verum, perfectumque matrimonium spirituale: quare defuncto Parocho dicitur Ecclesia vacans, *cap.* 1. *&* 2. *de conces. preb.* non vidua, vt in Episcopo, *cap. ne pro defectu*, vbi notaui, *de elect.* quare sicut Episcopus potest dispensare cum illis, qui matrimonio adhuc rato Religionem profitentur, vt dissoluatur matrimonium, *cap. ex publico, de conuers. coniug. cap. commissum, de sponsal.* ita similiter cum Parocho dispensare valet, vt relictâ propriâ parochiâ, cum qua tantùm matrimonium ratum inierat, ad aliam transeat. Ita docet, & ratiocinatur Anast. Germonius *lib.* 2. *animadu. cap.* 19. Sed hæc Germonij solutio, & discriminis ratio refellitur ex eo, nam si ea vera esset, sequeretur Patriarcham, & Archiepiscopum posse transferre Episcopos electos, & confirmatos, sed nondum consecratos, quia tantùm matrimonium ratum contraxerunt: sed eos transferre nequeunt, vt in præsenti textu deciditur: ergo prædicta ratio discriminis sustineri nequit. Eâ igitur omissâ dicendum est, quod sicut depositio parochorum ad Episcopum spectat, quia eam Sedes Apostolica inter causas maiores sibi non reseruauit; ita ex eadem ratione & translatio parochorum per Episcopum fieri potest. Et si adhuc sciscitere, quare translationem Episcoporum, vt causam grauiorem Romana Sedes sibi reseruauit, non verò translationem parochorum; respondeo id prouenire ex eo, quia inter Parochum, & Ecclesiam non datur spirituale coniugium, vt inter Episcopum & Ecclesiam: quare illi tempore institutionis non traditur annulus, vt datur Episcopo in signum contracti matrimonij, *cap. clerici, de vita & honest. cleric.* docuit Gigas *de residentia Episcopor. cap.* 10.

17. EXPONITUR CAP. NON LICET, DE CONSECR. DIST. 4.

Sed adhuc intendam probare, nec R. Pontificem posse transferre Episcopos de vna Ecclesia in aliam, ex textu *in cap. non licet* 107. *de consecr. dist.* 4. vbi ex Concilio Carthag. hæc verba refert Gratianus: *Non licet fieri rebaptizationes, reordinationes, vel translationes Episcoporum.* Vbi vno verborum ictu prohibentur in Ecclesia reordinationes, rebaptizationes, & translationes Episcoporum; sed plusquam notum est, reordinationes, & rebaptizationes à iure diuino esse prohibitas, nec Pontificem vlla ex causa eas permittere posse: igitur nec translationes Episcoporum, cùm sub vna verborum contextura simul Patres Concilij ea complectantur. Vt huius textus sensum, veramque Patrum mentem percipiamus, sciendum est, textum *in dict. cap. non licet*, deductum esse ex canone 38. Concilij Carthag. in editione Græca 49. in compilatione Balsamonis 52. Zonaræ verò 53. & in eo transcriptum fuisse canonem cuiusdam Concilij Capuani, cui ansam dedit mutatio Cresconij Episcopi Regiensis, qui propriâ auctoritate inuasit Ecclesiam Tubicinam, vt in principio ipsius canonis legitur: *In Synodo Capuæ statutum est, vt non liceat fieri rebaptizationes, vel reordinationes, vel mutationes Episcoporum. Cresconius tamen Regiensis agri Episcopus, suo populo contempto ad Tubicinam Ecclesiam redit.* Quare canonem illum ex Concilio Capuano refert Seuerinus Binius in eo Concilio, *pag.* 697. illius ergo Concilij Carthag. temporibus Episcopi, & Presbyteri à Donatistis redeuntes, ab ipsis postremis illius schismatis temporibus iterum baptizabantur, & sic ad laicorum statum redacti, iterum ordinabantur, & in Episcopos repetita ordinatione eligebantur. D. Augustinus *lib.* 3. *contra litteras Petiliani*, ibi: *Et rebaptizauerunt illum hominem nonagenarium Episcopum.* Obseruat Albaspineus *in Optatum cap.* 8. *&* 9. Sciendum etiam est, electionem Episcopi, vel eius mutationem in aliam Ecclesiam, appellari ordinationem, *can.* 46. *eiusdem Concilij Carthag. Vt Episcopus in diœcesi factus solùm eam plebem teneat, qua exitit ordinatus.* Notauit Cironius *ad hunc titulum, in principio.* Quibus sic animaduersis apparet verus sensus illius canonis; vt enim Patres Concilij Carthag. prohiberent, damnarentque prædictas rebaptizationes, & reordinationes Episcoporum, repetito canone Capuano statuerunt, ne liceret facere rebaptizationes, vel reordinationes: & quia ipsi Donatistæ reordinabant

bant Episcopus, eos motando de sede in sedem, subiunxerunt Patres, *vel translationes Episcoporum*; non quia agnouissent translationes Episcoporum eodem iure esse prohibitas, ac rebaptizationes, seu reordinationes; sed quia ipsi Donatistæ transferendo Episcopos asserebant, eos reordinare; ideò vt totum comprehenderent Patres, simul statuerunt non liceret facere reordinationes, rebaptizationes, vel translationes Episcoporum, quasi idem esset transferre, ac ordinare Episcopos.

18\. EXPLICATVR CAP. PASTORALIS 7. Q. 1.

In eandem etiam partem, & ad idem probandum expendo textum *in cap. Pastoralis* 42. 7. *quæstion.* 1. vbi Ioannes Episcopus Lusitanus translatus in Ecclesiam Scilatinam ex iusta causa, videlicet quia Lisitana vrbs per inimicos capta erat, iubetur cessante hostilitate ad primam Ecclesiam redire; quod & iussit Nicolaus Pontifex *in cap. sciscitatus* 47. 7. *quæst.* 1. igitur quia Pontifex nec iustâ causâ accedente potest vinculum spiritualis matrimonij dissoluere, transferendo Episcopum de vna Ecclesia in aliam. Cui difficultati respondendum est, in eo casu Episcopum non fuisse translatum in Ecclesiam Scilatinam in perpetuum, & vt semper eam regeret, sed potiùs vt eam haberet, donec hostilitate cessante possit redire ad primam sedem; quæ translatio cùm non sit absoluta, nec in perpetuum facta, non soluit vinculum prioris Ecclesiæ. Notari autem oportet, in eo textu ordinari aliquem, seu constitui Episcopum, incardinari dici, quo etiam verbo vtitur Gregorius Magnus *lib.* 5. *epist.* 111. ibi: *A nobis petiisse recolimus, vt Gratianum Ecclesiæ Venefrana Diaconum tua concederemus Ecclesiæ cardinandum.* Notarunt Spelmanus *in glossario, verbo Cardinari*, Iuretus *in notis ad epist.* 131. *Carnotensis*, I. Vossius *de vitiis serm.*

19\. EXPONITVR PELAGIVS II.

Suprà traditæ assertioni opponi videtur Pelagius II. *in epist. ad Benignum Episcopum Bracharensem*, cuius integram ex tomo 3. Conciliorum transcripsit Viuar. *ad Marcum Maximum vbi suprà*, & eius fragmentum extat *in cap. scias* 35. *cap. omnis* 36. 7. *quæst.* 1. in illis verbis: *Non enim benè intelligunt ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causâ vtilitatis, aut necessitatis fieri posse.* Et statim: *Quapropter, charissime, his Apostolicis fultus auctoritatibus, muta Episcopum.* Et deinceps: *Quia hoc, quod tibi soli scribimus, generaliter omnibus tenere mandamus.* Ex quibus verbis expressè deducitur, Archiepiscopus posse transferre Episcopus de vna Ecclesia in aliam: igitur maiori cum ratione in præsenti casu Patriarcha Antiochenus poterat transferre Episcopum de vna Ecclesia in aliam. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, Pelagium *in dict. epist.* 2. rescripsisse Archiepiscopo Brachar. iuxta disciplinam sui temporis; nam cùm eo sæculo 6. Ecclesiæ adhuc non fuisset reseruata translatio Episcoporum Romanæ Ecclesiæ, sed Metropolitani, qui in Concilio prouinciali Episcopos confirmabant, possent etiam eos transferre; ideò Pelagius ait iusta ex causa secundùm veteres canones illi, & aliis Metropolitanis licere, quod hæsitabatur ab aliquibus Episcopis Bœticæ. Sed postquam cum causis maioribus reseruata fuit translatio Episcoporum R. Pontifici (vt erat temporibus Innocentij III.) non poterat etiam Patriarcha transferre Episcopos, nisi ex delegatione Pontificia, quâ præcedente accipiendus est textus *in cap. si Abbatem*, § *finali, de elect. lib.* 6.

Ex eadem etiam animaduersione exponendus est canon 12. Concilij Tolet. 16. in illis verbis: 20.

20\. INTELLIGITVR CAN. 12. CONCILII TOLET. 16.

Felicem Episcopum de Hispalensi Sede, quam vsque hactenus rexit, in Toletanam Sedem canonicè transducimus, & in eadem Hispalensi Cathedra fratrem nostrum Faustinum Bracharensis Sedis Episcopum, necnon & Fœlicem Portugalensis Ecclesiæ Antistitem in præfata Bracharensi Sede Pontifices subrogamus. Ex quibus verbis expressè constat, Concilium prouinciale, seu nationale, quale erat Concilium Toletanum, potuisse transferre Episcopos de vna Ecclesia in aliam. Qui textus iuxta suprà dicta facilè procedit: nam cùm olim Episcoporum confirmatio, & ordinatio ad Concilium prouinciale spectasset, Concilio Toler. 12. *can.* 6. non vt voluit Loaysa *in eius notis*, ex delegata Pontificis potestate, quam etiam in depositione Sisberti, de quo *in dict. can.* 12. supponit Luitprandus *in chron. anno* 693. *num.* 57. nec ex speciali ratione distantiæ à Sede Romana, quam probat, & exornat Salgado *de retem. bullar. part.* 1. *cap.* 1. §. *vnico, num.* 46. sed quia illis temporibus iuxta Ecclesiæ canones Metropolitani in Conciliis prouincialibus ordinabant, & deponebant Episcopos, vt sæpè sæpius notaui *in tit. antecedenti*, & probat fusè P. Marcha *lib.* 6. *concord. passim.* Cùm ergo in Concilio prouinciali ordinatio Episcoporum fieret, etiam ex iusta causa de vna in aliam Ecclesiam transferebantur, quod & cautum legimus *in can.* 14. *Apostolor.* vbi postquam prohibitum fuit Episcopis, ne transirent de vna Ecclesia in aliam, nisi maioris lucri causâ, adiicitur: *Et hoc non à semetipso prætendat, sed multorum Episcoporum iudicio.* Et in Concilio Antiocheno *can.* 16. Carthag. 4. *can.* 27. *Si id vtilitas Ecclesiæ faciendum proposuerit, decreto pro eo clericorum & laicorum Episcopis porrecto, in præsentia Synodi transferatur.* Et *lib.* 1. *Capitul. Caroli*, *cap.* 137. *Ne de vno in alium locum transeat Episcopus sine decreto Episcoporum:* notarunt Ioannes Dartis *de beneficiis cap. de translat. Episcopi.* Bosquetus *in notis ad Innocentium III. lib.* 3. *epist.* 175.

21\. EXPONITVR CAP. MOS, 65. DIST.

Tandem præsenti decisioni opponi potest textus *in cap. mos* 6. 65. *dist.* in illis verbis: *Quandoquidem Episcopo Romano par illis mos est. Similiter autem & apud Antiochiam.* Ex quibus verbis deducitur, Patriarcham Antiochenum, & alios æquali frui potestate, quâ R. Pontifex vtitur: igitur si Pontifex potest transferre Episcopos de vna Ecclesia in aliam, similiter & Patriarcha Antiochenus in præsenti casu Episcopum transferre poterat, cùm vtriusque parilis auctoritas sit. Hoc Concilij Nicæni canone suffulti hæretici, tam antiqui, quàm neoterici, intendunt Primatum R. Ecclesiæ euertere, asserendo æqualem cum eo habere potestatem Patriarchas. Vnde Catholici varia adduxerunt pro huius canonis expositione, vt constat ex traditis à Bellarmino *lib.* 2. *de R. Pontifice*, *cap.* 13. Coqueo *in Morneum part.* 1. *pag.* 155. Turriano *in dogmat. fol.* 184. Corjolano & Binio *in notis ad ipsum canon.* Cæsar. *de ecclesiast. disput.* 4. §. 2. Baronio *anno* 325. vbi Spondanus *numer.* 23. Morino *lib.* 1. *exercit. cap.* 29. Leone contra Vvatamundum *cap.* 7. Sirmundo *in tract. de suburbicariis regionib.* Martha *de iurisdict.* 1. *part. cap.* 15. Germonio *lib.* 3. *de sacrorum immunit. cap.* 5. Hallierio *de hierarch. lib.* 4. *c.* 4. *art.* 3. §. 3. qui plures adducunt solutiones, ex quibus illa semper placuit, quæ asserit, in eo textu tantùm affirmari,

affirmari, ex R. Ecclesiæ auctoritate, quæ semper habuit in vniuersa Ecclesia Primatum, Episcopum Alexandrinum omnium Ecclesiarum, quæ sunt in Ægypto, in cuius ditione continebantur Libya, & Pentapolis, habere potestatem, quoniam sic moris fuit Episcopo Romano illi concedere; siue quia R. Pontifex consueuit per Episcopum Alexandrinum eam prouinciam gubernare. Quæ interpretatio vt perpendatur, sciendum est, ex varia editione, & ex Græca in Latinum sermonem versione, difficultatem illius canonis emanasse; quare illa erit verior interpretatio, quæ puriori translationi conueniet. Nulla autem verior, puriorque translatio eredi potest, quàm approbata à Synodo Chalcedonensi, *actione* 16. vbi à Paschasino Apostolicæ Sedis Legato ita canon ille recitatur: *Quod Ecclesia Romana semper habuit Primatum, teneat autem Ægyptus, vt Episcopus Alexandriæ omnium habeat potestatem; quoniam & Episcopo Romano hæc est consuetudo. Similiter autem & qui in Antiochia constitutus est, & in cæteris prouinciis, Primatus habeant Ecclesiarum.* Eadem ferè est versio Dionysij Exigui: *Ecclesia Romana semper habuit Primatum, mos autem durat in Ægypto, &c.* Ex quibus editionibus rectè perpensis tantùm constat, Patriarchas in suis prouinciis habere plenam iurisdictionem, & potestatem, non autem in vniuersali Ecclesia, vt R. Pontifex obtinet. Desunt autem *in dict. cap. mos*, illa verba: *Ecclesia Romana semper habuit Primatum*, quia Gratianus, sicut alij illius canonis compilatores, existimarunt verba illa esse titulum canonis, non verò partem ipsius: quare ea in corpore canonis non inseruerunt, vt docet Baronius *dict. anno* 325. qui feliciter Rufini, Balsamonis, & aliorum interpretationes refellit. Manet ergo, parem non esse potestatem Patriarcharum, ac R. Pontificis; quare sicut alia facit Pontifex, quæ Patriarchæ statuere non valent, de quibus Germonius *lib. 3. de sacror. immunit. cap. 5. & 7.* ita & transfert Episcopos, cùm Patriarchæ transferre non possint.

CAPVT II.

[a] Idem *Decano, & Capitulo* [b] *Andegauensi.*

INter corporalia, & spiritualia eam cognouimus existere differentiam, quòd corporalia faciliùs destruuntur, quàm construuntur: spiritualia verò faciliùs construuntur, quàm destruantur. Vnde iuxta canonicas sanctiones Episcopus solus honorem dare potest, solus autem auferre non potest. Episcopi quoque à [c] Metropolitanis suis munus consecrationis recipiunt, qui tamen non possunt, nisi per R. Pontificis sententiam [d] condemnari. Cùm ergo fortius sit spirituale [e] vinculum, quàm carnale, dubitari non debet, quin omnipotens Deus coniugium, quod est inter Episcopum, & [f] Ecclesiam, suo tantùm iudicio reseruauerit dissoluendum: qui dissolutionem carnalis coniugij, quod est inter virum & fœminam, suo tantùm iudicio reseruauit, præcipiens, vt quod Deus coniunxit, homo non separet. Non enim humanâ, sed diuinâ potiùs potestate coniugium spirituale dissoluitur, cùm per translationem, vel depositionem, aut etiam cessionem authoritate R. Pontificis, quem constat esse Vicarium Iesu-Christi, Episcopus ab Ecclesia remouetur: & ideo tria hæc, quæ præmisimus, non tam constitutione canonicâ, quàm institutione diuinâ, soli sunt R. Pontifici reseruata. Sicut autem Episcopus consecratus sine licentia R. Pontificis suam non debet Ecclesiam derelinquere; sic & electus confirmatus per eius assensum suam deserere nequit Ecclesiam, cui est matrimonialiter alligatus; cùm non debeat in dubium reuocari, quin post electionem, & confirmationem canonicam inter personas eligentium, & electi coniugium sit spirituale contractum. Cui profectò Episcopalis dignitas nihil addit, cùm quis Episcopali prædiius dignitate, nullius [g] tamen Ecclesiæ possit esse Episcopus: quemadmodum de illo contingit, qui honori Pontificali renuntiat, non [h] oneri. Vnde cùm non maius sit vinculum Episcopi ad Ecclesiam, quàm electi, maximè cùm fuerit confirmatus; immò idem penitus, & non aliud, idem iuris obtinet in vtroque. Sicut ergo Episcoporum translatio, vel etiam depositio, sic & electorum, post confirmationem, ratione spiritualis coniugij soli est R. Pontifici reseruata. Licèt vsque ad tempora ista, quod cautum fuerat de Episcopis, expressum non fuerat de electis; propter expressam tamen similitudinem, vel identitatem potiùs, nemini poterat videri dubium subtiliter inuenti, cùm idem iudicium de similibus sit habendum. Sed neque illud, quod in canone legitur de electo, vt si vltra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduatam Ecclesiam, nec ibi, nec alibi consecrationis donum percipiat, immò Metropolitani sui cedat iudicio; aliter intelligentibus poterat suffragari, cùm non intelligatur Ecclesia viduata, quasi sponsum non habeat, sed quia cùm sponsus eius nondum sit consecratus, adhuc quoad quædam quasi viri maneat solatio destituta; sicut iuxta communem modum loquendi illa dicitur Ecclesia vi-

duata, quæ licèt Episcopum habeat, [l] inutilem tamen perhibetur habere. Nec quod de cessione subsequitur, & statutum fuit ad pœnam, trahi debet ad gratiam: vt sicut Metropolitani iudicio electus deiicitur, ita etiam ad aliam Ecclesiam possit transferri: præsertim cùm nec sine authoritate R. Pontificis fiat cessio, vel deiectio memorata, qui vt hæc possent, ex canone illo Metropolit. indulsit. Vnde si circa translationem idem fieri voluisset, quod de cessione dixerat, de translatione poterat expressisse: & quod non est Sanctorum Patrum decreto sancitum, superstitiosis non est adinuentionibus præsumendum: præsertim cùm nonnunquam intelligatur prohibitum, quod non inuenitur expressum. Sanè nos qui sacrâ docente Scripturâ monemur, ne nostrum alij demus honorem, quoniam Apostolatui nostro multis referentibus innotuerat, quod venerabilis frater noster [i] Turonen. Archiepiscopus Magistrum Vv. de Chimeleio, qui electus fuerat in Episcopum [k] Abricen. & per [l] Metropolitanum suum posteà confirmatus, aliquandiu tam in spiritualibus, quàm in temporalibus ministrarat, in Ecclesiam vestram præter Apost. Sed. auctoritatem transferre præsumpsit, & Episcopum consecrare: quem & venerabilis frater noster Rothomagensis Archiepiscopus præter Apost. Sedis mandatum absoluit, & ei tribuit licentiam transeundi: venerabili fratri nostro Bisuntino Archiepiscopo, de quo plenam fiduciam obtinemus, dedimus in mandatis, vt inquisitâ super hoc pleniùs veritate, si rem gestam taliter inueniret, tam memoratum Turonensem, quàm ipsum Rothomagensem Archiepiscopos, qui saltem Apostolicam Sedem super hoc, quod nouum emerserat, præsertim cùm iuxta traditiones canonicas, maiores ecclesiasticæ causæ ad Sedem Apostolicam sint deferendæ, consulere debuerunt, à confirmatione pariter & [m] consecratione Pontificis: memoratum verò Vv. ab executione Pontificalis officij, nostrâ fretus auctoritate suspenderet: qui mandati nostri diligens executor, super quo deuotionem eius dignâ gratiarum prosequimur actione, cùm per confessionem spontaneam eidem Bituricen. Archiepiscopo de veritate negotij constitisset, dictos Archiepiscopos, & Episcopum iuxta tenorem mandati nostri suspendit. Et quamuis iidem Archiepiscopi Turonen. & Rothomag. tanquam maiores plus excesserint in præmissis, præfatus verò Episcopus minùs, vtpote illorum, tanquam maiorum, errorem secutus; nos tamen intellectâ per litteras & nuntios eorundem Archiepiscoporum confessione spontanea, & supplicatione deuota, veniam errori dedimus: quia non ex malignitate, sed ex simplicitate peccarunt. Et quoniam præfatus Episcopus, qui & minùs peccauerat, & (sicut ex præmissis apparet) seueriùs fuerat castigatus, ad Apostolicam Sedem spontanea voluntate, non tamen sine multis laboribus, & expensis accessit, reatum suum cognoscens humiliter, & deuotè misericordiam postulans, iudicium non requirens: nos super facto eius cum fratribus nostris communiter tractatum habentes, & subtiliter indagantes, quod licèt munus sibi consecrationis impensum, nec prioris Ecclesiæ ipsum Pont. fecerit, nec secundæ, cùm ad primam non fuerit consecratus, & ad secundam prioris vinculo perdurante non potuerit canonicè consecrari, adhuc alteri alligatus coniugaliter; illud tamen prouidè attendentes, quod & vrgens [n] necessitas, & euidens vtilitas Ecclesiæ vestræ, quoniam non poteratis in aliam personam idoneam conuenire, dispensationis gratiam requirebant: eo de plenitudine potestatis, tam à vinculo prioris Ecclesiæ, quàm à pœna suspensionis penitus absoluto, de benignitate sibi Apost. Sedis duximus concedendum, vt priore consensu hactenus perdurante, sicut per litteras personarum Ecclesiæ vestræ nobis est intimatum, Andegauen. Ecclesiam tanquam proprius Pontifex, ad laudem, & gloriam nominis Dei, ad honorem & exaltationem ipsius, ad salutem, & vtilitatem suam, & tam Cleri, quàm populi sibi commissi, studeat gubernare: vt praueniente diuinâ gratiâ, & sequente, plus prodesse velit, & valeat, quàm præesse: præsertim temporibus istis, quibus cùm abundet iniquitas, & peccatis exigentibus multorum charitas refrigescat, opus est non mercenario, sed pastore. Quocirca per Apost. scripta præcipiendo mandamus, quatenus ipsum Episcopum, tanquam patrem, & pastorem animarum vestrarum recipientes humiliter, & deuotè, reuerentiam ei debitam, honorem, & obedientiam impendatis: vt ipse in vobis filialem deuotionem inueniat, & vos in eo paternum reperiatis affectum. Dat. Lateran. XII. Cal. Februarij.

NOTÆ

NOTÆ.

1. a IDem.]Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.2.* & in ipso regestro epistolarum Coloniæ edito, *pag.255.* ex quo litteram textus restituto, & præsentis casus mentio fit in gestis Innocentij à Bosqueto editis, per hæc verba, [Cùm autem Turonensis Archiepiscopus quemdam, qui fuerat electus in Episcopum Abricen. & per Metropolitanum suum posteà confirmatus, & tam in spiritualibus, quàm temporalibus aliquandiu ministrauit, ad Andegauensem Ecclesiam præter Apostolicæ Sedis auctoritatem præsumpsisset transferre, ac Episcopum consecrare, quem Rothomagensis Archiepiscopus præter Apostolicæ Sedis mandatum à priore absoluit Ecclesia, & ad posteriorem ei licentiam tribuit transeundi; attendens idem prodentissimus Papa, hoc attentatum esse in derogationem Apostolicæ dignitatis, cui soli competit Episcoporum translatio, vtrumque; Archiepiscopum à confirmatione pariter, & consecratione Pontificum; ipsum autem electum à Pontificalis officij executione suspendit, auctoritatibus euidenter ostendens, quod idem iuris est in confirmatis electis, quàm in Episcopis consecratis.]

2. b *Andegauen.*] Andegauensis vrbs est Galliæ, in prouincia Lugdunensi, totius prouinciæ caput, cuius meminerunt Ptolomeus *lib.2. cap.7.* Brito *lib.10. Philippidos*, quos & alios referunt Fratres Sammarthani *tom.2. Galliæ, fol. 111.* Habet Ecclesiam Cathedralem D.Mauricio dicatam,cuius Præsulum seriem referunt Fratres Sammart. vbi suprà, Chenu *in chronol. Galliæ.*

c *Metropolitanis.*] *Cap.si Archiepiscopus, de temporibus ordin.* vbi dicemus.

d *Damnari.*] Vt docent repetentes *in cap.1. de iudiciis.*

3. e *Fortius vinculum.*] Facit idem Innocentius *lib.1. epistol. fol. 153.* vbi Fauentino Episcopo ita scribit: *Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo. Vtrique autem, carnali scilicet, & spirituali coniunctioni competit, quod superiùs est præmissum: quod Deus coniunxit, homo non separet: vt nec liceat homini carnali matrimonio legitimè copulatos diuidere, nec spirituali coniugio canonicè vinctos, vt Episcopum & suam Ecclesiam, separare. Licèt autem videri posset ex his, quod Summus Pontifex spirituale matrimonium, Episcopi scilicet, & Ecclesiæ, separare non possit; cùm tamen ex consuetudine, quæ est optima legum interpres, & sacris canonibus habeatur, quod per cessionem, depositionem, & translationem, quæ soli sunt Sedi Apostolicæ reseruatæ, super hoc plenam habeat potestatem, sane intelligentibus id nullum dubitationis scrupulum generauit; cùm non humanâ, sed diuinâ fiat auctoritate, quod in hac parte per summum Pontificem adimpletur: qui non hominis puri, sed veri Dei verè Vicarius appellatur. Nam quamuis simus Apostolorum Principis successores, non tamen eius, aut alicuius Apostoli, vel hominis, sed ipsius sumus Vicarij Iesu Christi: vnde quos Deus spirituali coniunctione ligauit, non homo, quia non vicarius hominis; sed Deus, quia Dei Vicarius separat, cùm Episcopos à suis sedibus per eorum cessionem, depositionem, & translationem aliquando remouemus. Quæ tria ex hac, quam ostendimus ratione, meritò sunt tantùm R. Pontifici reseruata: qui licèt alios Episcopos vocauerit in partem sollicitudinis, sibi tamen retinuit plenitudinem potestatis;* siquidem ex litteris venerabilium fratrum nostrorum, &c. Quatenus tamen hoc vinculum fortius dicatur, exposui *in cap. antecedenti.*

f *Episcopum & Ecclesiam.*] *Cap. quoniam, §. quia verò, vt lite non contest. cap. super his, de accusat.* vt etiam Pontifex dicatur sponsus totius Ecclesiæ, vt probat & illustrat Theophilus Raynaudus *tom. 10. in Corona Aurea, verbo Sponsus.*

g *Nullius tamen Ecclesiæ.*] Hinc inter Episcopos titulares, & Ecclesias in partibus infidelium existentes verum datur matrimonium, cùm illi propriè Episcopi sint. Trident. *sess. 14. de reform. cap.2.* probant Vazquez *3. part. in 3. disput.244. cap.1. num.6.* Diana *part. 12. tract. 1. resolut.51.*

h *Oneri.*] Paronomasia non inelegans, Episcopatus non est honos, sed onus D.Hieronymus relatus *in cap. illud 8. quæst. 1. Retrahit se ab hoc, non tam honore, quàm onere.* Idem ad Heliodorum: *Igitur intelligens clericatum, non honorem esse, sed onus.* Iuo Carnot. *epist. 17. Quid est tibi Episcopatus, nisi cruciatus? quid aliud est hic honos, nisi onus?* Nouella Maioriani *de Episcop. iudicio.* 4.

i *Habeat inutilem.*] Vnde vidua dicitur vxor, quæ absentem & inutilem maritum habet, vt probat Felicianus Vega *in cap. ex tenore, numer.15.* & notaui *in cap. ne pro defectu 41. de electione.*

j *Turonensis.*] Bartholomæus videlicet de Vendosme, cui etiam rescribit Innocentius in eundem modum ac Capitulo Andegau. *lib.2. epistol. fol.222.* vbi suspensionis sententiam illi, & Rothomagensi relaxat in hæc verba: [Quia verò tu, & dictus Archiepiscopus nobis humiliter & deuotè per nuncios, & litteras supplicastis, vt veniam dantes errori, quia non ex malignitate, sed ex simplicitate peccastis, cùm id etiam & vrgens necessitas, & euidens vtilitas Andegauen. Ecclesiæ postularet, quoniam in aliam personam idoneam non poterant conuenire, vestris canis misericorditer parceremus, ne vitam in confusione vllatenus finiretis. Nos, qui personam tuam sincera charitate diligimus, & tuo, quantùm cum nostro possumus, intendimus honori deferre: cùm te inter fratres, & coepiscopos nostros membrum honorabile reputemus, & confessionem spontaneam, & supplicationem deuotam benigniùs attendentes, de consueta Rom. Sedis clementia pœnam inflictam duximus relaxandam: venerabili fratri nostro Bituricen. Archiepiscopo per Apostolica scripta mandantes, quatenus te, & præfatum Rothomagen. Archiepiscopum à pœna suspensionis publicè denontiet absolutos.] 5.

k *Abricens.*] Abricensis ciuitas est in Normannia, prouinciæ Lugdunensis secundæ, cuius meminerunt Ptolomeus *lib. 2. cap. 8.* Gregorius Turon. *lib.11. miracul. S. Martini, cap.36.* Habet Ecclesiam Cathedralem ab anno 1121. vt referunt Fratres Sammart. *tom.2. Galliæ Christ. fol.1.* In præsenti agitur Guillelmo Camiliacho, de quo iidem Fratres *ibi, num.27.* 6.

l *Metropolitanum.*] Rothomagensem videlicet, quia Abricensis Ecclesia est suffraganea Rothomag. His temporibus eam regebat Vualterus de Constantiis, de quo plura Fratres Sammart. *tom 1. Galliæ, fol.583.* 7.

m *A consecratione.*] Quia non solùm confirmarunt,

marunt, verùm & consecrarunt ipsum Episcopum: at verò *in cap. antecedenti*, tantùm confirmarunt; & sic ibi tantùm Patriarcha priuatur confirmandi potestate.

n *Necessitas & vtilitas.*] Quæ sunt iustæ causæ translationis Episcopi, vt probaui suprà *in cap.1.* & eas exponit Petrus Passerinus *de elect. cap.30. num.58.*

CAPVT III.

a Idem b *Bambergen. Episcopo, & P.Scholastico Maguntin.*

QVantò personam ven. fratris nostri N. Hildesemen. quondam Episcopi synceriori diligimus affectu, tantò securiùs sperabamus, quòd nihil aduersus matrem suam Romanam Ecclesiam, in præiudicium sui ordinis, & ecclesiasticæ disciplinæ dispendium attentaret. Sanè sicut certâ multorum assertione comperimus, & suarum didicimus nihilominus testimonio litterarum, quibus ad nos directis c Herbipolen. se Pontificem nominabat, ipse relictâ d Hildesemen. Ecclesiâ, cui fuerat spirituali coniugio copulatus, ad Herbipolen. sine auctoritate R.Pontificis propriâ temeritate transiuit, non attendens, quòd veritas in Euangelio protestatur: Quos Deus coniunxit, homo non separet. Potestatem enim transferendi Pontifices ita sibi retinuit Dominus & Magister, quòd soli beato Petro Vicario suo, & per ipsum successoribus suis, & nobis ipsis, qui locum eius (licèt indigni) tenemus in terris, speciali priuilegio præbuit, & concessit, sicut testatur antiquitas, cui decreta Patrum sanxerunt reuerentiam exhibendam, & euidenter asserunt sanctorum canonum sanctiones. Non enim homo, sed Deus separat, quod R.Pontifex, qui non puri hominis, sed Dei vicem gerit in terris, Ecclesiarum necessitate, vel vtilitate pensatâ, non humanâ, sed diuinâ potius auctoritate dissoluit. Nolentes autem tantæ præsumptionis audaciam relinquere impunitam, cum secundùm Apostolum omnem inobedientiam prompti simus vlcisci, ne facti peruersitas transeat præsumptoribus in exemplum: quod quidem (si verum est) non potest non esse notorium, auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum, & nostrâ, de communi fratrum nostrorum consilio in virtute Spiritus sancti districtè tibi præcipimus, vt visis litteris nostris, omni contradictione, & appellatione cessantibus, administrationem ipsius Herbipolen. Ecclesiæ, tam in spiritualibus, quàm temporalibus penitus derelinquat. Si verò (quod non credimus) hanc suspensionem nostram non curauerit humiliter obseruare, & inhibita sibi vsurpare præsumpserit, excommunicationis vinculo ipsum decernimus innodatum. Omnibus etiam, tam clericis, quàm laicis Herbipolen. diœcesis, sub anathematis interminatione præcipimus, vt non obstante e iuramento fidelitatis, omnem ipsi obedientiam subtrahant, quam ipse sibi contra sacros canones vsurpauit, non attendens quod dicit Apostolus: Nemo sibi assumat honorem, sed qui f vocatur à Deo, tanquam Aaron. Cæterùm quoniam Herbipolen. Canonici vota sua in ipsum prorsus illicitè contulerunt, volentes (sicut dignum est) vt in eo puniantur, in quo peccarunt, eligendi eos hac vice potestate suspendimus: & si contra Sedis Apostolicæ interdictum ad cuiusquam nominationem processerint, quod ab eis factum fuerit, irritum decernimus, & inane. Quia verò iamdictam Hildesemen. Ecclesiam, cui fuerat alligatus, vnde (secundùm Apostolum) solutionem quærere non debebat, nimis improbè dereliquit, ne ad ipsam vlteriùs redeat, in virtute Spiritus sancti ei districtiùs inhibemus: cùm secundùm traditiones canonicas, qui ad maiorem se plebem transtulerit, à Cathedra quidem pelli debeat aliena, & carere propriâ, vt nec illis præsideat, quos per superbiam spreuit; nec illis, quos per auaritiam concupiuit. Nos quoque Hildesemensi Capitulo dedimus in mandatis, vt ipsum redire volentem nulla ratione recipiant: vt sic saltem, quem timor Dei, & bonum obedientiæ, de cuius laude quid sentiendum sit, ex diuerso meliùs demonstratur; cum secundùm Prophetam peccatum ariolandi sit repugnare, & scelus idololatriæ nolle acquiescere; à malo non reuocat, ecclesiasticæ saltem coerceat seueritas disciplinæ. Quocirca discr. vestræ per Apost. scripta mandamus, & sub pœna officij, & beneficij, quantâ possumus districtione præcipimus, quatenus nisi dictus Episcopus, & alij, quæ statuimus, & mandauimus, infrà viginti dies post receptionem litterarum nostrarum curauerint adimplere, vos ea sublato cuiuslibet contradictionis & appellationis obstaculo, exequi non tardetis, & præfatum Episcopum excommunicatum per regnum

Alemaniæ

Alemaniæ nuntiantes, excommunicationem ipsam faciatis Dominicis, & festiuis diebus, pulsatis campanis, & accensis candelis publicè innouari. Quod si ambo, &c. Alter vestrum, &c. Datum Spolet. xii. Cal. Septembris.

NOTÆ.

1. IDem.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. & in ipso regestro epistolarum Coloniæ edicto, *pag.* 255. ex quo litteram textos restituo, & præsentis casus mentio fit in gestis Innocentij à Bosqueto edictis, per hæc verba. [Propter similem quoque causam excommunicauit Conradum Hildesemensem Episcopum, Imperialis aulæ Castellanum, virum vtique nobilem, diuitem, & potentem, ingeniosum, industrium, & astutum; quia videlicet ad Herbipolensem Ecclesiam suâ præsumpsit temeritate transire, monitusque contempsit resipiscere ab errore, prætendens quod à Cælestino Papa sibi fuerit indultum, vt inuitatus maiorem posset assumere dignitatem. Sed hæc indulgentia eum non poterat excusare; quoniam Herbipolensis Ecclesia, quamuis ditior, non tamen dignior quàm Hildesemensis existit: & maioris est indulgentiæ, vt transeat quis ad parem, quàm ad maiorem ascendat. Et ideò cùm post admonitionem contemptam præcepisset eidem, quatenus Ecclesiam vtramque dimitteret; quia cautum est in canonibus, vt qui ad maiorem se plebem transtulerit, & à Cathedra pelli debeat, & carere propriâ; vt nec illis præsideat, quos per superbiam spreuit; nec illis, quos per auaritiam concupiuit, ipse tandem excommunicari fecit eundem, & excommunicatum per totam prouinciam publicari. Qui cùm ab omnibus vitaretur, tentauit multoties per honorabiles nuntios, si forsan intercessione Principum, aut oblatione munerum eius posset animum inclinare: qui cùm nullo modo proficeret, proprium tandem recognoscens excessum, primò coram Magdeburgensi Archiepiscopo, & multis Principibus; ac secundò coram Moguntinensi Archiepiscopo, & multis aliis Magnatibus iuramento firmauit, quòd mandatis Apostolicis obediret. Et exinde nec viarum euitans discrimina, nec incommoda temporis impacati, ad Apostolicam Sedem accessit in multa contritione cordis, & magna vilitate corporis, absolutionis beneficium implorans. Qui cùm fuisset iuramento rursus præstito absolutus, depositis calceamentis, in pallio, cum corrigia in collo, Apostolico se conspectui præsentauit, & prosternens se totum in terram, in modum crucis manus expandit, cum grandi fletu postulans indulgentiam, proprium confitendo peccatum. Commota sunt autem viscera Summi Pontificis super eum, sed ne dissolueret neruos ecclesiasticæ disciplinæ, post deliberationem, & disciplinam multiplicem in summo Consistorio præcepit eidem sub debito præstiti iuramenti, vt tam Hildesemensem, quàm Herbipolensem Ecclesiam omninò dimitteret; qui, quamuis omnino confusus, humiliter obediuit, faciens de necessitate virtutem. Misitque munera quædam ipsi Domino Papæ, vasa videlicet argentea pulchra visu, qui animo hæsit paulisper, hæsitans, vtrum deberet illa recipere, an potiùs refutare. Sed ne ille de gratia sua penitus desperaret, recepit oblata; & ne putaret, quod munerum posset oblatione corrumpi, misit ei per honorabilem nuncium vnam cuppam auream pretiosam magis, quàm illa essent vasa argentea vniuersa. Volens autem infundere super oleum, cùm præcepisset vt Hildesemensis Ecclesia idoneum sibi Pontificem per electionem canonicam prouideret, ordinationem duxit Herbipolensis Ecclesiæ differendam, vt si forsan eundem Ecclesia iteratò postularet, eundem humiliatum erigeret, quem deiecerat exaltatum; sicque post annum factum est vt præuidit, ne ex aliqua parte suum iudicium claudicaret. Similem penè modum aduersus Salzeburgensem Archiepiscopum obseruauit, qui cùm esset Brisinensis Episcopus, in Archiepiscopum Salzeburgensem electus, absque licentia Summi Pontificis ad Metropolitanam Ecclesiam transire præsumpsit; quam electionem omnino cassauit, & præcepit eidem, vt ad primam Ecclesiam, secundâ relictâ, rediret, cassans quicquid egerat apud illam. Vnde Burgensem electum à Burgensi Episcopatu remouit; quoniam in eum ab ipso fuerat institutus; ipse verò ex eo perterritus humiliter obediuit. Cumque postmodùm fuisset electus, electionem recipere non præsumpsit; sed cum electoribus suis ad Apostolicam Sedem accessit, dispensationis gratiam obtenturus: & quidem obtinuit, vt experimento cognosceret, quod in arca fœderis, & virga continetur, & manna.] Eandem historiam referunt Abbas Vrsperg. *de bel. Philip. & Othonis, ad annum* 1125. Krantzius *lib.* 7. *Metrop. cap.* 9. & 17. Tritemius *in chron. ann.* 1201.

b *Bambergen.*] De hac Ecclesia & Moguntina egi *in cap. cùm dilecta* 22. *de rescriptis.* 2.

c *Herbipolensi.*] Herbipolensis ciuitas est in Germania, suffraganea Archiepiscopi Maguntini, de qua Bucherus *in Belgico-Romano.*

d *Hildesemen.*] Etiam est Ecclesia Cathedralis Germaniæ, de qua Bucelinus *in Germ sacra.*

e *Nonobstante iuramento.*] Prout Pontifex facere potest, vt probat Beroius *in c. quæ in Ecclesiarum, de constit. num.* 165. Ipsum Conradum à Gallis posteà sceleratè occisum fuisse refert Spondanus post Baronium *anno* 1204. *num.* 21. eumque præsentis excessus arguit ipse Innocentius *lib.* 2. *in editione Coloniæ, folio* 276. dum illi ita scribit. 3.

C. quondàm Hildesemensi Episcopo.
Sine salutatione.

Quod tibi Apostolicæ salutationis alloquium denegamus, non ex maleuolentia nostra procedit; sed cùm olim præter auctoritatem Apostolicæ Sedis, ad quam cessiones, depositiones, & translationes Episcoporum spectare noscuntur, ad Herbipolen. Ecclesiam ab Ecclesia præsumpsisses Hildesemen. transire, Archiepiscopis & Episcopis Alemaniæ, ac tibi ipsi (si tamen ad te litteræ nostræ peruenerunt) & tam Herbipolen. quàm Hildesemen. Capitulo contra te litteras curauimus destinare: quas cùm ad eos, ad quos mittebantur, sicut ex relatione cursorum nostrorum accepimus, nouerimus peruenisse, ab ipsis iuxta tenorem ipsarum in te credimus fuisse processum. Sanè non erat nobis tutum in hoc articulo dissimulare Apostolicæ Sedis iniuriam, aut priuilegiorum nostrorum æquanimiter sustinere iacturam, ne dissimulatio in approbationem, & taciturnitas in consensum posset ab aliquibus allegari. Vnde maluimus in te, licèt olim dil. nobis, cùm in minori

essemus officio constituti, aliquam exercere vindictam, quàm impunitus excessus irrhetetur à posteris in exemplum. Miramur autem non modicùm, & non sine ratione mouemur, quòd contra nos ausus es ponere os in cœlum: asserens quod contra te nec citatum, nec victum non fuerat sententia proferenda. Sed ecce, in quo alterum iudicas, te ipsum condemnas: cùm tuum non fuerit de superiori temerè iudicare, & in eo quod in excusationem tuam, immò potius accusationem nostram allegas, tertium membrum omiseris, cùm in manifestis non sit ordo iudiciarius requirendus. Verùm vtrum excessus tuus fuerit manifestus conscientiæ, tuæ relinquimus discernendum; cùm non potuerit esse occultum, quod tam publicè factum fuit, & per totam Teutoniam publicatum. Tu etiam confessus videris de crimine, cùm in litteris ad nos directis, quas adhuc apud nos in testimonium reseruamus, Herbipolen. te præsumpsceris Episcopum appellare. Nec credere de facili debuisses, quod in odium tuum, aut in exaltationem alicuius, & depressionem alterius, duximus procedendum: cùm te dilexerimus hactenus, & adhuc etiam (nisi fortè tu ipse impedias,) diligimus: & non gloriosum, sed periculosum nobis existeret, in fauorem alicuius in te proferre sententiam, aut aliquem ex maleuolentia condemnare. Omni ergo excusatione cessante, si apud nos desideras gratiam inuenire, mandatum studeas Apostolicum adimplere: non rediens ad Hildesemen Ecclesiam, & ab Herbipolen. recedens, vt tunc tandem, quem circa te in hoc etiam gerimus affectum, euidenter agnoscas.

f *Qui vocatur à Deo.*] Vnde iustè repelluntur à dignitatibus, qui se illis ingerunt, *l. 2. §.47. ff. de origine iuris.*

COMMENTARIVM.

4. CONCLVSIO TRADITVR AT PROBATVR. EX hoc textu sequens deducitur assertio: *Episcopus, qui se propria auctoritate transfert de vna Ecclesia in aliam, priuatur vtraque.* Probant eam textus *in cap. non oportet 19. cap. Episcopus 25. cap. propter 26. cap. sicut, cap. mutationes, cap. eos, cap. si quis Episcopus, cap. remoto, cap. suas, cap. Episcopum, cap. Episcopus 37. 7. quæst. 1. cap. si translatus, §. penult. 21. quæst. 2. cap. petimus 11. quæst. 1. cap. 1. de Cleric. non resident.* Concilium Tribur. *can.* 18. Aquisgran. *can.* 43. *&* 44. Beneuent. *can.* 13. *sub Fabiano IX.* Nicænum *can.* 15. Nannetense *can.* 16. Can. 14. 15. *&* 16. *Apostolor.* Arelat. 1. *can.* 2. *&* 22. & secundum *can.* 13. & tertium *can.* 4. Tolet. 2. *can.* 2. Carthag. 3. *can.* 37. Parisiense sub Ludouico *can.* 13. Chalcedon. 5. *can.* 5. *&* 10. Leo Magnus *epist.* 84. Hilarius *epist.* 1. *ad Tarracon. Episcop.* Damasus *in confessione fidei*, relatus à Theodoreto *lib.* 5. *histor. cap.* 21. Iulius I. *in epist. ad Eusebianos*; quæ & alia iuris testimonia compilauit Anton. August. *in epitome iuris lib.* 4. *tit.* 77. & *lib.* 7. *tit.* 11. & *lib.* 8. *tit.* 31. *Nouella* 3. *Iustin.* Consonat lex 25. *titul.* 6. *partit.* 1. Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti, & de iure ecclesiast. *lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 18. & *de potest. Episcop.* 2. *part. allegat.* 119. Petrus Gregorius *lib.* 16. *syntagm. cap.* 12. Duarenus *de sacris ecclesiast. lib.* 5. *cap.* 3. Cuiacius *in cap.* 1. *de cleric. non resident.* Solorzanus *lib.* 1. *de iure Indiar. cap.* 13. *num* 103. Iustelus *in notis ad can.* 48. *&* 129. *Ecclesiæ Afric.* Æneas Robertus *lib.* 1. *rerum indic. c.* 7. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. regul. difficult.* 1. *dub.* 13. Michaël Rousselius *lib.* 1. *histor. Pontif. iurisd. cap.* 4. *num.* 6. pluribus relatis Illustrissimus Ioannes Martinez *discursu* 1. *polit.*

Verùm præsens decisio vt iuri, & naturali libertati contraria, sustineri nequit; nam iuris dispositio, per quam infringitur naturalis libertas, admitti non debet; sed præsens dispositio infringit naturalem libertatem: igitur sustineri non debet. Probatur minor, nam dispositio, vt quis à tali loco, vel ciuitate non recedat, infringit naturalem libertatem: *De sua cuique ciuitate statuendi facultas libera esse debet* (aiebat Triphoninus) *in l. in bello* 12. *ff. de captiuis*; & Cicero *in oratione pro Balbo*, laudat ius illud, ne quis in ciuitate maneat inuitus: vocat & fundamentum libertatis, sui quemque iuris retinendi, & dimittendi esse dominum. Romanorum iure vnicuique licebat domicilium transferre ad libitum de ciuitate in ciuitatem, *l. filij, ff. ad municip.* Probant Petrus Herodius *lib.* 10. *Pandect. titul.* 11. *cap.* 3. Grotius *de iure belli lib.* 2. *cap.* 25. *num.* 24. Vnde conditio illa non recedendi à certo loco, in testamento adiecta, tanquam contraria libertati, reiicitur, *l. Titio* 71. *ff. de condit. & demonstr. l. qui manumittuntur, C. de operis libert.* docuerunt Cuiacius *lib.* 14. *obseru. cap.* 27. Amaya *lib.* 1. *obseru. cap.* 6. Phœbo *tom.* 1. *decis.* 139. igitur iuris dispositio, per quam denegatur facultas Episcopo mutandi sedem & ciuitatem, tanquam libertati naturali contraria, sustineri nequit. 5. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO. Secundò aduersùs rationem huius dispositionis, quam sacri canones assignant, videlicet vt tollatur ambitio, & occasio ambiendi maiorem Ecclesiam, *cap.* 1. *de cleric. non resid.* ibi: *Manifesta est enim*, & *cap. si quis Episcopus*, ibi: *Ambierit maiorem*; 7. *quæst.* 1. sic argumentor: Cùm Episcopus transfertur de maiori ad minorem, aut ad parem, non potest considerari hæc ratio, & tamen neque eo casu hoc licet Episcopo, inconsulto Pontifice, ex præsenti textu, & *cap. sequenti*, vbi idem casus prosequitur: ergo nec ratio suprà adducta defendi valet.

6. RATIO DECIDENDI. Quibus argumentis minimè obstantibus vera est præsens assertio, cuius rationes variæ à Doctoribus assignantur. Prima, & communior, ex eo, quia Episcopus cum sua Ecclesia matrimonium contrahit, adeò vt sicut in matrimonio carnali triplex tempus consideratur, videlicet matrimonij sperati, cùm sponsalia contrahuntur; rati, cùm matrimonium in facie Ecclesiæ celebratur; consummati, cùm per coniunctionem fiunt coniuges vna caro: ita similiter in matrimonio spirituali contingit; nam matrimonium speratur, cùm Episcopus eligitur: ratum habetur cùm à superiore confirmatur: consummatum cùm sequitur consecratio, *cap. sicut* 3. 7. *quæst.* 1. *cap. inter* 2. *hoc titul.* dixi *in cap. nosti, de elect.* sed maritus propria auctoritate ab vxore recedere non valet, & aliam ducere, *can.* 5. *Apostol. cap. coniugatus, cap. sanè, de conuers. coniug.* Basilius *de matrim. lib.* 7. *cap.* 25. igitur sic similiter Episcopus non potest deserere sponsam propriam, & transire de vna Ecclesia in aliam. Secunda ratio prouenit ex ambitione, & auaritia, quâ in simulatur, qui relictâ propriâ Ecclesiâ ad aliam se transfert, quam præ oculis habentes primi Ecclesiæ Patres, huiusmodi translationes improbarunt. Concilium Nicænum *can.* 15 iuxta versionem Pisani: Leo relatus à Gratiano *in cap. si quis Episcopus* 31. 7. *quæst.* 1. Antherus Papa *epist. sua vnica*, ibi: *Auaritia quoque causâ, vel præsumptionis, aut propria voluntate non sunt Episcopi mutandi de ciuitate in ciuitatem.* Gregorius Magnus

Magnus *lib. 3. regestr. epist.* 20. D. Isidorus *lib. de summo bono, cap.* 34. Agnouerunt Ioannes Buseus *de stat. hom. cap.* 1. §. 5. *pag.* 146. Bobadilla *lib.* 1. *polit. cap.* 3. *num.* 68. Machadu *tom.* 2. *summa*, *lib.* 4. *tract.* 1. *document.* 2. Accedunt innumera damna ex huiusmodi translationibus pronenientia; qui enim huiusmodi translationibus inbiabant, gregi suo, non pascendo, sed expilando incumbebant, de profectu animarum parum curantes; tantùm quasi mercenarij manentes, & reditus, quos in pauperes erogare tenebantur, expensis in futuram translationem insumendis reseruabant, qui essent pinguiores Episcopatus tantùm in mente habentes; quæ & alia incommoda, vt translationes etiam cum superioris auctoritate factas impugnaret Robertus Bellarminus, virtute, & sapientiâ præclarus, proposuit Clementi VIII. cuius verba refert Diana *part.* 11. *tract.* 1. *resolut.* 40. & nostris temporibus non minùs grauiter, & eleganter Illustrissimus Fr. Ioannes Martinez *discurs.* 1. *polit.* Accedit, nam valet argumentum de militia cælesti ad terrestrem, & è contra, *cap.* 1. *de renunc.* sed miles militiæ terrestris adscriptus matriculæ vnius legionis, non potest eam propriâ auctoritate deserere, & in aliam se transferre, *l.* 3. §. *qui stationis*, & §. *desertor*, *ff. de re milit. l.* 1. *Cod. de desertorib. lib.* 12. Petrus Gregorius *de repub. lib.* 11. *cap.* 7. *num.* 10. nisi superioris licentiâ à prima absoluatur, & in numeris secundæ referatur *l. vnica*, §. *finali*, *ff. de bonor. possess. ex testam. militis*: ergo nec Episcopus inconsulto R. Pontifice potest Ecclesiam propriam deserere, & ad aliam transire.

7. DISSOLVVNTVR DIFFICVLTATES.

Nec obstant difficultates suprà adductæ: Non prima; doctrina enim in ea allata procedit, nisi publicè intersit, ne quis migret à propria ciuitate in aliam, vel nisi tacitè, aut expresse actum, seu conuentum sit, ne irrequisito, siue inconsulto superiore liceat mutare domicilium. Tunc enim non licet propria auctoritate de vna in aliam ciuitatem transire, *l. vnica*, *Cod. de priuileg. Corporat. lib.* 11. iuncto Petro Gregorio *lib.* 35. *syntagm. cap.* 18. *l. finali*, *Cod. de seruis fugit.* iuncto Grotio *vbi suprà*: quæ omnia concurrunt in præsenti casu; nam interest Ecclesiæ, ne translationes ab Episcopis propria auctoritate fiant, ob incommoda suprà relata. Deinde pactum celebratur tempore contractus matrimonij inter Episcopum & Ecclesiam tacitè, ne liceat eam deserere propriâ auctoritate; quare Episcopus ratione libertatis naturalis non potest mutare sedem, aut in aliam Ecclesiam migrare. Accedit, nam si seruus manumittatur eo pacto, vt certæ Ecclesiæ inseruiat, ab ea recedere non potest, *cap. eo libentiùs 6. de seruis non ordin.* igitur Episcopus, qui electionem suam acceptando, tacitè promisit ab Ecclesia non recedere, non potest propria auctoritate ab ea migrare, & in aliam transire. Nec secunda difficultas refragatur; nam licèt Franciscus Duarenus existimauerit, totam præsentis prohibitionis rationem consistere in ambitione vitanda; verius est tamen, rationem finalem esse indissolubilitatem vinculi matrimonij inter Episcopum & Ecclesiam celebrati, vt dicitur *in d. cap. mutationes*, *cap. sicut 7. quæst.* 1. vnde etsi cesset ratio ambitionis, cùm Episcopus de maiori ad minorem, seu ad æqualem se transfert; tamen quia manet ratio vinculi matrimonij, nec ea translatio propriâ auctoritate facta licita est.

8. EXPONITVR CAP. PER TVAS, DE VOTO.

Verùm adhuc præsenti assertioni primò obstat textus *in c. per tuas* 10. *de voto*, in illis verbis: *Resignes regimen Ecclesiæ memoratæ, ac reddas altissimo vota tua.* Ex quibus deducitur, Episcopum posse propriâ auctoritate de propria Ecclesia transire in ecclesiam regularem. Augetur hæc difficultas *ex cap. quoad translationem, de renunc.* vbi expressè deciditur, non licere Episcopo deserere propriam Ecclesiam, vt Religionem ingrediatur. Pro huius difficultatis solutione Suarez *de relig. tom.* 3. *lib.* 1. *cap.* 19. *&* 20. Hieronymus Garcia *tom* 1. *polit. regul. pag.* 105. Balboa *in cap.* 3. *de iureiur. num.* 57. *&* 58. affirmant textum *in dict. cap. per tuas*, loqui & procedere in Episcopo electo tantùm, non confirmato, vel consecrato, qui potest migrare in aliam Ecclesiam, cùm adhuc nec per confirmationem dicatur factũ ratum. Sed hæc solutio refellitur ex illis verbis, *Regimen resignes*, in quibus supponitur, Episcopum iam habuisse regimen propriæ Ecclesiæ, quod obtinere non poterat ante confirmationem, *cap. nosti*, cum ibi adductis, *de elect.* Hac ergo omissâ interpretatione dicendum est, in eo textu Episcopum vt votum religionis adimpleret, potuisse Episcopatum deserere, quia R. Pontifex in eo casu consultus illi facultatem concessit deserendi propriam Ecclesiam, & Religionem ingrediendi: quare petitâ prædictâ facultate, rectè potuit Religionem ingredi.

9. INTELLIGITVR TEXTVS IN CAP. SICVT 7. Q. 1.

Secundò aduersatur textus *in cap. sicut* 7. *q.* 1. in illis verbis: *Apostolica, vel regulari mutatione.* In quibus docetur, posse Episcopum transire de vna Ecclesia in aliam Apostolica mutatione, & etiam regulari; videlicet si profiteatur vitam regularem: igitur Episcopus propriâ authoritate Ecclesiam deserere, & in aliam regularem se transferre potest. Augetur illius difficultas; nam eius tempore prohibitum erat Episcopis Religionem ingredi, aut vitam monasticam profiteri, *cap. hoc nequaquam 7. quæst.* 11. plura adducunt Anton. August. *in epitome lib.* 9. *tit.* 3. Gibalinus *de clausura disquisit.* 3. *cap.* 2. §. 4. igitur ob regularis vitæ mutationem non licet Episcopo Ecclesiam deserere. Pro huius textus expositione dicendum est, in eo casu licere Episcopo ob Regularem vitam Religionem ingredi, & Ecclesiam propriam deserere, petitâ R. Pontificis licentiâ, non autem propriâ auctoritate: nec hoc textus negat, licèt expressè non affirmet, desiderari licentiam R. Pontificis, cùm adest iusta causa deserendi propriam Ecclesiam. Temporibus enim Euaristi eius textus auctoris, non ita compertum erat, adstante iustâ causâ desiderari Pontificis licentiam, vt quamplures non existimauerint sufficere iustam causam, & eâ adstante posse Episcopum propriâ auctoritate se transferre in aliam Ecclesiam: quare Pontifex dum iustas causas translationis recensuit, omisit licentiam Pontificis, cùm adhuc non constaret concurrente iustâ causâ necessariam esse. Nec augmentum difficultatis obstat, cui satisfaciendum est ex adductis pro expositione textus *in c. quoad translationem* 10. *de renunc.* & adductis à Gibalino *vbi suprà*.

10. EXPONITVR TEXTVS IN CAP. ILLVD 5. DE CLERICO EXCOM.

Tertiò refragatur textus *in cap. illud* 5. *de clerico excomm.* vbi proponitur alia pars nostri textus, & refertur Episcopum Hildesemensem, non petitâ à Pontifice se transferendi licentiâ, relictâ propriâ Ecclesiâ, in Herbipolensem se transtulisse. Consultus Innocentius III. iussit Archiepiscopo Magdeburgen. vt cùm hoc esset notorium, nisi intra 20. dies rediret in propriam Ecclesiam, eum excommunicationis mucrone feriret. Sed cùm eũ excommunicasset, ille nihilominus diuina officia celebrauit: & cùm R. Pontificis conspectui præsentaretur, Pontifex rescripsit, quod licèt inculpabilis existat,

quia

quia tamen in dubiis tutior pars eſt eligenda, gratiam faciebat abſolutionis, nullâ iniunctâ pœnitentiâ: ex quo textu apertè conſtat, Epiſcopum, de quo in noſtro textu, inculpabilem extitiſſe, & ſic eum R. Pontificem declaraſſe; igitur non rectè in præſenti aſſeritur, Hildeſemenſem Epiſcopum ob tranſitum de vna Eccleſia in aliam, vtraque priuandum eſſe; quod etiam innuitur *in cap. illud, de maiorit. & obed.* vbi in eadem ſpecie valde reprehenditur Hildeſemenſis Epiſcopus. Cui difficultati vt ſatisfaciamus, ſciendum eſt, *in dict. cap. illud, de Clerico excomm.* non agi de puniendo delicto in tranſlatione perpetrato, ſed de cenſura incurſa ex eo, quod poſt ſententiam excommunicationis in ipſum promulgatam Epiſcopus auſus fuerit celebrare diuina officia: ſed quia allegauit ſe iuſtâ ignorantiâ excuſari, quia putabat Epiſcopum Magdeburgenſem, eo quod tantùm eſſet iudex delegatus, non ordinarius, non poſſe in eum ſententiam excommunicationis proferre, niſi priùs editis litteris, iuxta textum *in cap. cùm in iure, de officio deleg.* ideo cùm hac ignorantiæ cauſa excuſaretur ab irregularitate, quæ contrahitur ex celebratione poſt excommunicationem incurſam, *cap.* 1. cum vulgatis, *de clerico excommunicato min.* inde ab Innocentio III. inculpabilis quoad eam cenſuram declaratur; non tamen ideò Epiſcopatum retinuit, immò potiùs tam vnâ, quàm aliâ Eccleſiâ priuatus fuit, vt conſtat ex præſenti textu, & *cap. ſequenti*; necnon ex epiſtola Innocentij ſuprà relata.

CAPVT IV.

[a] Idem *Bambergenſi Epiſcopo, & Magiſtro Prapoſitino, Scholaſtico Maguntino.*

Licèt in tantùm Apoſtolicæ Sedis extendatur auctoritas, vt nihil præter eius auctoritatem in cunctis Eccleſiarum negotiis rationabiliter diſponatur, vtpote, quæ canones, quibus forma eccleſiaſticæ conſtitutionis exprimitur, vel edidit, vel ab aliis editos approbauit, ſuum receptione ac approbatione faciens, quod inuentione, vel editione videbatur forſitan alienum; quædam tamen ſibi quodammodo ſpecialiter, & ſingulariter reſeruauit, vt præter ſpecialem auctoritatem ipſius, nec iure agi debeant, nec attentari valeant cum effectu. In his ſpecialiter tranſlationes Epiſcoporum, non tam conſtitutio canonica, quàm diuina, eius tantùm poteſtati commiſit: vt ſicut legitimum matrimonij vinculum, quod inter virum & vxorem homo diſſoluere nequit, Domino dicente in Euangelio: Quod Deus coniunxit homo non ſeparet: ſic & ſpirituale fœdus coniugij, quod inter Epiſcopum eſt, & eius Eccleſiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in conſecratione intelligitur conſummatum, ſine illius auctoritate ſolui non poteſt, qui ſucceſſor eſt Petri, & Vicarius Ieſu-Chriſti. Hoc autem C. quondam Hildeſemenſ. Epiſcopus non attendens, licentiâ noſtrâ nec poſtulatâ, nec habitâ, contra canonicas ſanctiones, & in iniuriam Apoſtolicæ Sedis, cuius ſuper hoc fuerat & requirendus, & obtinendus aſſenſus, ad Herbipolen. Eccleſiam ab Hildeſemenſi, non auctoritate noſtrâ, ſed propriâ temeritate tranſiuit, & adminiſtrationi eius ſe ingerens, Herbipolen. ſe fecit Epiſcopum nominari. Nec illa felicis recordationis C. Papæ prædeceſſoris noſtri indulgentia, quam impetraſſe refertur, in hoc præſumptionem excuſat ipſius, ſed ambitionem accuſat, vtpote quæ ipſum reddidit de ambitione notabilem, non auctoritatem contulit ad aliam Epiſcopalem Eccleſiam tranſeundi: cùm ſit expreſſum in ea, quod ſi ad maiorem forſitan vocaretur dignitatem, eam ſibi liceret aſſumere, dum tamen ei nihil de ſtatutis canonicis obuiaret. Vnde licèt forſan aliquibus videatur, vt indulgentiæ occaſione illius ad dignitatem poſſit tranſire maiorem; ad parem tamen ipſi tranſire non licuit, cùm in maiori dignitate propter maiorem vtilitatem faciliùs ſoleat diſpenſari. Præterea cùm poſtulatio, ſicut electio, examinari ſoleat diligenter, & tenor eiuſdem indulgentiæ non ſolùm videatur poſtulationis examinationem, ſed perſonæ etiam reſeruaſſe, ſubiungens, *Dummodo nihil appareat, quod tibi de canonicis obuiet inſtitutis*; antequam per eum poſtulatio examinata fuiſſet, cui fuerat facienda, nullâ debuerat ratione tranſire: & licèt tantæ præſumptionis exceſſus ad aures noſtras publicâ referente famâ veniſſet, diſtulimus tamen procedere contra ipſum, donec litteras eius recepimus, in quibus ſe nobis Herbipolenſem Epiſcopum appellabat. Vnde poſtmodùm præſumptionem ipſius debitâ volentes animaduerſione punire, quibuſdam Eccleſiarum Prælatis in Theutonia conſtitutis diſtrictè præcepimus, vt cùm factum huiuſmodi non poſſet in partibus ipſis non eſſe notorium,

niſi

nisi dictus C. infra viginti dies post susceptionem litterarum nostrarum ab Herbipolensis Ecclesiæ administratione cessaret, eum excommunicatum auctoritate nostra non differrent publicè nuntiare, & excommunicationem eius facerent pulsatis campanis, & candelis extinctis festiuis diebus, & Dominicis innouare. Quamvis in manifestis non sit ordo iudiciarius requirendus, & ipse videretur confessus de crimine, cùm in litteris ad nos directis, se præsumpsisset Herbipolen. Episcopum nominare: nos tamen ad euincendam omnem malitiam, in litteris nostris commonitionem canonicam duximus præmittendam; & eum postmodùm etiam ad bonum obedientiæ reuocare volentes, ipsi non præmissâ salutatione mandauimus, vt omni excusatione cessante, si apud nos vellet gratiam inuenire, mandatum Apostolicum adimpleret. Quia verò nec sic ei vexatio præbuit intellectum, quin eo fortiùs in sua pertinacia perduraret, quo amplius nos videbat de sua correctione solicitos, cùm postquam alius de mandato nostro fuit in Episcopum Hildesemen. electus, & etiam confirmatus, se ipse præsumpserit Hildesemen. Episcopum nominare, & electum ipsum, & Ecclesiam per suos fecerit multipliciter molestari, Apostolicæ Sedis iniuriam dissimulare nolentes, ipsum in festo Principis Apostolorum præsentibus nuntiis eius inter Missarum solemnia excommunicatum publicè nuntiauimus, mandantes sententiam latam à nobis per Theutoniam publicari. Volentes igitur de facto ipsius per vestras reddi litteras certiores, & vtrum seruauerit sententiam nostram, vtrum prorsus ab Ecclesia Herbipolensi recesserit, & in Hildesemensi nihil sibi penitus vindicauerit, vtrum se humiliare curauerit, & an suum recognoscat excessum, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus inquiratis super præmissis omnibus diligentiùs veritatem; & quod inueneritis, per vestras nobis litteras fideliter intimetis, vt in eum, si adhuc contumax fuerit, manus nostras ampliùs aggrauemus, vel si misericordia dignus extiterit, secundùm benignitatem Apostolicæ Sedis illam misericordiam cum illo faciamus, per quam neruus ecclesiasticæ disciplinæ minimè dissoluatur. Volumus præterea nihilominus, & mandamus, vt Herbipolen. Canonicis sub pœna excommunicationis ex parte nostra districtiùs iniungatis, totum tenorem præsentium litterarum in litteris vestris, quas eis super hoc à vobis dirigi volumus, exponentes, ne quid eorum ignorent, ne donec ipse Episcopus absolutionis gratiam meruerit obtinere, ipsi communicare, vel obedire præsumant: & vt ipsum Capitulum in eo puniatur in quo deliquit, ad alicuius electionem sine nostro speciali mandato procedere non attentent. Quod si contrà præsumpserint, huiusmodi factum irritum decernimus, & inane. Super his autem omni gratiâ, & timore postpositis taliter procedatis, quod prudentiam & deuotionem vestram debeamus meritò commendare, nec in eo incurratis offensam, ex quo debetis gratiam promereri, cum veritas nobis nequeat occultari. Datum Lateran. VII. Calend. Februar.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 4. & in epistolis Innocentij editis Coloniæ, *fol.* 418. ex quo tegestro restituo litteram huius textus. In eo tantùm agitur de Episcopo Hildesemensi, de quo in textu antecedenti, ex cuius commentario facilè sententia Innocentij in præsenti textu percipitur.

TITVLVS

TITVLVS VIII.

De authoritate & vſu Pallij.

CAPVT PRIMVM.

[a] Clemens.

CVM ſuper aliqua re, &c. *Et infrà.* Quæſiuiſti etiam, quomodo intelligatur, quod in [b] forma traditionis pallij continetur, videlicet: Tradimus tibi pallium, vt vtaris eo infrà Eccleſiam tuam. Quod ita intelligitur, infrà Eccleſiam tuam, id eſt quamlibet Eccleſiam prouinciæ tuæ. Si verò te ſacris indutum veſtibus Eccleſiam proceſſionaliter, vel alio modo exire contigerit, tunc pallio vti minimè debeas.

NOTÆ.

1. a *Clemens.*] Nec ex hac, nec ex ſecunda collectione conſtat, cui miſſa ſit hæc deciſio: varias enim ſcripſit epiſtolas Clemens III. quas in vetuſto codice MS. ſe legiſſe teſtatur Iacobus à S. Carolo *in Bibliotheca, in Clemen. III.* De eo autem egi *in cap. ex parte, de reſcriptis.*

2. b *Forma traditionis.*] Quæ ita concipitur: *Ad honorem omnipotentis Dei, & B.M. ſemper Virginis, ac Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, necnon Eccleſiæ N. ſibi commiſſæ, tradimus tibi pallium, de corpore B. Petri ſumptum, in plenitudinem Pontificalis dignitatis, vt vtaris eo intra Eccleſiam tuam certis diebus, qui exprimuntur in priuilegiis Eccleſiæ tuæ, conceſſis à R. Sede.* Refert Vicecomes *tom. 4. de ritibus Miſſæ, lib. 4. cap. 9.* aliam ſimilem ex Baronio refert Lantdmeter. *lib. 2. de veteri Clerico, cap. 97.* aliam etiam adducit Goldaſtus *de rebus Boemiæ, in appendice cap. 1.*

COMMENTARIVM.

3. CONCLVSIO PROBATVR. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Archiepiſcopi intra Eccleſias ſuarum prouinciarum pallio vti poſſunt, non extra.* Probant textus *in cap. pallium 6. cap. contra 8. 100. diſt. cap. ad honorem, cap. ex tuarum, cap. cùm ſis, hoc tit. cap. ſuffraganeis 11. cap. bona 23.* in integra, *cap. quod ſicut 28. §. ſuper, de elect. cap. 1. de tranſlat. Epiſc. cap. antiqua, de priuil.* Gregorius I. *lib. 4. epiſt. 54. ad Marian. Epiſcopum Rauenn.* ibi: *Apoſtolicæ Sedis beneuolentia, & antiquæ conſuetudinis ordine prouocati, fraternitati tuæ, quam in Rauenn. Eccleſiæ gubernationis ſuſcepiſſe conſtat officium, pallij vſum preuidimus concedendum: quo non aliter te vti memineris, niſi in propria tuæ ciuitatis Eccleſia, procedens à ſalutatorio ad ſacra Miſſarum ſolemnia celebranda: peractis verò Miſſis, idem in ſalutatorio rurſus curabis deponere.* Idem *lib. 7. epiſt. 31.* ibi: *Itaque pallium ad ſacra Miſſarum ſolemnia vtendum ex more tranſmiſimus.* Et *epiſt. 114. Secundum poſtulationis tuæ deſiderium pallij te vſu, quod intra Eccleſiam tuam habere debeas, ad ſacra tantùm Miſſarum ſolemnia celebranda, Deo auctore præuidimus honorandum.* Vrbanus II. *in epiſt. ad Berengarium,* ibi: *Pallio itaque in Miſſarum ſolemniis intra Eccleſiam ſolummodo vti debetis.* Idem *in epiſt. ad Æliam,* ibi: *Præterea fraternitati tuæ pallij vſum ex more concedimus, vt eo inter Miſſarum ſolemnia dumtaxat vtaris.* Synodus Conſtantinop. 4. Generalis, *cap. 27.* ibi: *Pallio Epiſcopi ne vltra ſtatuta loca, & tempora vtantur, ne ſignum ſit ſuperbiæ & arrogantiæ.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti, & de iure eccleſ. lib. 1. cap. 7. & de poteſt. Epiſcopi, tit. 4. num. 40.* quibus addendi ſunt Acuña, & Ioannes Dartis *in d. 100. diſt.* Sanchez *lib. 7. conſil. cap. 1. dubio 16.* Vighellius *in method. iuris canon. pag. 334.* Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub. tom. 2. lib. 2. diſp. 17. §. 2.* Cæſar *de eccleſ. hierarch. 1. p. diſp. 3. §. 2.* Azor *2. p. moral. lib. 5. cap. 34.* Lotherius *lib. 1. de re benef. cap. 22.* Vicecomes *volum. 4. de ritib. Miſſæ, lib. 4. cap. 26.* Sauſay *de myſticis Galliæ ſcriptorib. cap. 9. de pallio,* Lantdmeter. *lib. 2. de veteri clerico, cap. 97.* Iuretus *in notis in Ivon. epiſt. 250.* Pancirola *lib. 1. variar. cap. 20.* Germonius *lib. 3. cap. 7.* Solorzanus *tom. 2. lib. 3. cap. 7. & 54.* Bulengerus *lib. 1. opuſc. cap. 10.* Carrier. *tom. 2. Digeſt. fidei, tit. de pallio,* Opingus *de iure inſignium, cap. 2. ſect. 3. §. 4. num. 5.* & alij infrà referendi. Franc. Florens & Acoſta *ad hunc tit.*

Hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam licèt Archiepiſcopi non poſſint extra ſuam prouinciam iuriſdictionem exercere, tamen pallium, quod eſt inſigne ſuæ dignitatis, vbique deferre valent, vt probatur *ex l. 1. ff. de officio Proconſulis,* in illis verbis: *Proconſul vbique quidem proconſularia inſignia habet, poteſtatem non exercet, niſi in ea prouincia, quæ ei decreta eſt.* Ex quo textu deducitur, Proconſulem poſſe inſignia ſuæ dignitatis, etiam extra prouinciam deferre, licèt nullam iuriſdictionem exercere valeat: igitur ſimiliter & Archiepiſcopus pallium deferre poteſt. 4. RATIO DVBITANDI.

Augetur hæc difficultas ex eo, nam ſi ideò Archiepiſcopus non poteſt deferre pallium extra ſuam prouinciam, quia eius delatio denotat actum iuriſdictionalem; ob eandem rationem nec intra prouinciam in Eccleſiis ſuffraganeorum deferre poſſet, cùm in eis nec clericos ordinare, nec iuriſdictionem exercere illi permittatur, *cap. conqueſtus, § ſi Epiſcopus, cap. per ſingulas, & per totam 9. q. 3.* igitur ſi intra prouinciam in Eccleſiis ſuffraganeorum deferre valet, etiã extra prouinciam deferre poterit.

Hac

5. PALLII VARIÆ ACCEPTIONES. Hac dubitandi ratione non obstante, vera est suprà tradita assertio, ad cuius expositionem, & rubricæ explicationem, sciendum est, Pallium ita dictum esse, vel à pellibus, propterea quod super indumenta pellicea veteres illud induebant, teste Isidoro *lib.* 10. *originum, cap.* 24. vel à verbo Græco *πάλλομαι*, quod est *vibror, agitor*: nam circa collum super humeros vibratur, agitatur, seu circumuoluitur: cui etymologiæ suffragatur Tertullianus, qui *lib. de pallio*, pallium Græcam vocem esse affirmat, atque à Græcis ad Latinos translatam fuisse, ibi: *Pallium, etsi Græcum magis, sed linguâ iam penes Latium est, cum voce vestis intrauit*: vbi notant Pamelius, Zerda, & Ambianas. Alij etiam pallij verbum à *Palam*, deducunt, eo quod exterior vestis sit, & palam gestetur. Ita ex Varrone, & aliis docet Sofranis *in Danidem, de re vestiaria cap.* 3. Ex his variis acceptionibus pallij diuisio facilè notari potest. Primò enim aut largè, aut strictè sumitur: largè quidquid ad operiendum assumitur, pallium dicitur; vnde coopertoria, mensalia, stratoria, pallij nomine continentur: vnde Ouidius lectuli opertoria, pallia dixit *lib.* 2. *eleg.*

Esse quid hoc dicam, quòd tam mihi dura videntur
Strata, nec in lecto pallia nostra sedent.

In sacris etiam litteris ita accipitur. Ruth *cap.* 3. *versu* 4. ibi: *Quando ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat, veniesque, & discooperies pallium.* Apud Esaiam *cap.* 28. *versu* 20. ibi: *Coangustatum est stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue vtrumque operire non potest.* In iure etiam nostro coopertorium altaris palla, seu pallium dicitur, *cap. præsens* 20. *quæst.* 3. *cap.* 2. *de consuet.* Strictè verò pallium sumptum dupliciter adhuc accipitur, impropriè, & propriè: impropriè accipitur pro omni veste, non ad hominem induendum, sed ad amiciendum comparata; in quo sensu pallij vox complectitur omnes vestes exteriores, quæ tunicis iniectæ, seu superinductæ, alienis aspectibus primæ se offerunt. Isidorus *lib.* 19. *etymolog. cap.* 24. & 25. quo in sensu accipitur apud Matthæum, *versu* 40. ibi: *Si quis à te vult auferre tunicam, dimitte ei pallium.* Exposuit Sofranis *dict. tract. de re vestiaria, cap.* 2. propriè verò sumptum pallium certam speciem vestis exterioris tantùm complectitur, quæ longè, lateque diffusa, aliis vestimentis superindui solet; & pallium hoc modo acceptum, duplex est: commune, & sacrum. Commune, vestis erat quotidiana diuersarum gentium, præsertim Græcorum; sicut enim Romani togâ vtebantur, ita Græcorum proprium erat pallium; inde Græci palliati dicebantur. Suetonius *in Augusto*, ibi: *Inter varia munuscula, togas insuper, & pallia distribuit, lege propositâ, vt Romani Græco; Græci Romano habitu vterentur.* Tertullianus *de pallio*, ibi: *Vt hoc pallium, etsi Græcum magis, sed linguâ iam penes Latium est.* Erat etiam pallium insigne Philosophorum, vt ex Apuleio, & Capitolino probat Sauarus *ad Sidonium lib.* 4. *epist.* 11. De forma huius pallij communis latè agunt Sofranis *vbi suprà*, Lazarus Veif. *de re vestiaria*: & de forma pallij clericalis Saussay *in Panopl. cleric. lib.* 5. *cap.* 6. Sacrum pallium non omnibus commune, variè etiam accipitur: aliquando pro superiori veste Episcopi, quæ vulgò mozetta dicitur, vt ex Venantio, & aliis probat Vicecomes *dict. lib.* 4. *cap.* 2. plerumque etiam pro stola à Diaconis deferri solita: Vualfridus Strabo *de vasis & vestibus, cap.* 24. ibi: *Syluester ordinauit, vt Diaconi dalmaticis in Ecclesia vterentur, & pallio linostino eorum læua tegeretur.* Frequentiùs pro habitu monachi, D. Hieronymus in oratione ad Saluianum, ibi: *Sicut è contrario aliis non prodest vile palliolum.* Cassianus *de habitu monach.* ibi: *Angusto palliolo, tam amictûs humilitatem, quam vilitatem pretij, compendiumque sectantes, colla pariter, atque humeros tegunt.* Saluianus *lib.* 4. *de eccles.* ibi: *Licèt religionem vestibus simules, licèt fidem cingulo adseras, licet sanctitatem pallio mentiaris.* Notat Sauarus *ad Sidonium lib.* 4. *epist.* 9. *verbo Sub pallio.* Et pallium fuisse olim propriam vestem Christianorum, probat Baronius *anno* 57. *num.* 94 & *anno* 197. *ex num.* 7.

6. EXPONITVR CAP. SI QVIS VIRORVM, 30. DIST. Ex his venit intelligendus textus *in cap. si quis virorum*, 30. *dist.* in illis verbis: *Si quis virorum putauerit sancto proposito (id est continentia) conuenire, vt pallio vtatur, tanquam ex eo iustitiam habiturus, & reprehendat, vel iudicet alios, qui cum reuerentia birris vtuntur, & alia veste communi, quæ in vsu est, anathema sit.* In cuius expositione varia adduxerunt Turrisicremata, & Acuña *ibi*: quibus omissis verus illius textûs sensus ex suprà dictis prouenit; cùm enim monachi Eustathiani pallio, id est proprio habitu monachorum vterentur, eo quasi sanctitatis notâ gloriantes, & superbientes, cæteros etiam ecclesiasticos aspernabantur, eo quod birris, aut alio communi vtebantur habitu: quare Patres Concilij Gangrensis decreuerunt, eos anathematis mucrone esse feriendos, ex eo quod contemnerent alias ecclesiasticas personas, non pallio, sed birris vtentes. Ita illum textum acceperunt Zonaras *ibi*, & Seuerinus Binius, Gazeus ad Cassianum *lib.* 1. *cap.* 7. Baronius *tom.* 2. *anno* 261. Sed adhuc superest examinare, quid per birros intelligant Patres in eo canone, dum docent, contemnendos non esse birris vtentes. Et sciendum est, quod licèt birrus aliquando accipiatur pro pileo, aut tegumento capitis, vt probat Pancirola *lib.* 1. *cap.* 81. propriè tamen significat vestem, tam apud ecclesiasticas, quàm alias personas vsitatam; de seruis enim statuitur *in l.* 1. *C. Theodosiani de habitu quo vti oportet*, in hunc modum: *Seruos omnium, quos tamen constat solicitudine militiæ non teneri, aut birris vti permittimus, aut cucullis.* Et Episcopis in vsu fuisse birros, constat ex actis D. Cypriani Martyris, vbi legitur, cùm ipse decollandus esset, primùm exuisse se birro. Refert Baronius *dict. anno* 261. ex sermone 40. D. Augustini, vbi clericorum disciplinam proponens, ait: *Nemo det birrum, vel tunicam lineam, vel aliquid, nisi in commune de communi accipiat.* Gregorius Turon. *lib.* 2. *historia, cap.* 1. vbi de Turonensi Episcopo ait: *Ille autem ad satisfaciendum adhuc populo prunas ardentes in birrum suum posuit.* Palladius de S. Athanasio *in epist. Lausiaca, cap.* 51. Vnde existimo, birrum esse vestem illam, quam nos appellamus mozettam, quæ cum ipso pallio habet simul contextum birretum ad tegendum caput; licèt hodie ob eius breuitatem tegendo capiti non deseruiat. Plura de his birris,

tam pretiosis, quàm vilibus, Bulengerus *lib.* 1. *opusc. cap.* 9. Lælius Bisciola *lib.* 2. *horarum successiuarum*, *cap.* 16. *n.* 8. Gabriel Pennotus *lib.* 1. *histor. canonic. regul. cap.* 22. Theophilus Raynaud. *in opusc. de pileo*, *cap.* 13. Acuña *in princip.* 100. *dist.* Cuiacius *ad titul. Cod. de vestibus oloberis & olobericis*, & *ad tit. C. quæ res venire*, Marquez *in origine eremitarum*, *cap.* 7. §. 8. Meursius *in glossario*, *verbo Birretum*, & nos *in cap. penult. de vita & honest. clericor.*

7. DE ORIGINE PALLII ARCHIEPISC.

Omissis aliis pallij acceptionibus, vt ad nostrum perueniamus, quod proprium est Archiepiscoporum, vt eius originem repetamus, sciendum est, quod sicut olim apud Hebræos in sacerdotio Iudaico tantùm summus sacerdos deferebat laminam in fronte, ita tantùm summus Pontifex primis Ecclesiæ temporibus pallium deferebat, & ab ea lamina pallium hoc originem traxisse, testantur Albinus Flaccus *de diuinis officiis*, *cap. Quid significent vestimenta*, ibi: *Pallium Archiepiscoporum super omnia indumenta est*, *vt lamina in fronte solius Pontificis.* Rupertus *lib.* 1. *de diuinis officiis*, *cap.* 27. *Est tamen octauum Archiepiscopis indumentum pro aurea lamina*, *quod dicitur pallium*, *ab Apostolica Sede datum.* Apud Ægyptios etiam legimus, sacerdotes honoratiores pallium detulisse in signum superioris potestatis, vt probat Baptista Pius *in annotationib. posterioribus*, *cap.* 96. extat *tit.* 1. *thesauri critici*, *pag.* 449. igitur siue originem pallij repetamus à lamina summi Pontificis, siue à rationali, vt voluit Alcuinus *lib. de diuin. officiis*, ibi: *Pro rationali nunc Summi Pontifices*, *quos Archiepiscopos dicimus*, *pallio vtuntur*; constat primis Ecclesiæ temporibus tantùm R. Pontificem illud gestasse, Polydor. Virgil. *lib.* 4. *de inuent. rerum*, *cap.* 22. cœpit autem aliis Archiepiscopis eius vsus concedi, licèt circa Pontificem, qui illud concessisset, apud scriptores non liqueat. Aliqui D. Petrum Treuerensi Episcopo illud concessisse referunt: ita Rupertus *dict. lib.* 1. *cap.* 27. ibi: *Treuerensi autem Ecclesia Maternus a B. Petro Apostolo missus, hæreditatem pallij suis successoribus dereliquit.* S. Maximus *in homilia de veste sacerdotali*, Linum huius concessionis authorem laudat, ibi: *In lege gratiæ antiquum esse illud nostrum Ephod*, *id est pallium*, *quod nostri Patriarchæ arbitrantur à Lino*, *post B. Petrum*, *secundo Pontifice Romano institutum*, *& in singulare potestatis priuilegium nostris plenus Præsulibus datum.* Consentit Eusebius Cæsareensis *in sermone de Epiphan.* Alij existimant Marcum Syluestri successorem vsum pallij primùm Episcopo Hostiensi concessisse: ita docuerunt Seuerinus Binius *in notis ad vitam Pontificis Marci*, *tom.* 1. *Concil. pag.* 472. Platina *in vita ipsius Marci*, Vicecomes *dict. lib.* 4. *cap.* 12. quod etiam probatur ex Anastasio Bibliothecario *in vita ipsius Marci*, & ex Damaso *in eum*; quorum sententiæ potiùs diuersæ, quàm contrariæ sunt: nam primis illis Ecclesiæ sæculis non aliquo lege vniuersali pallij vsus concessus fuit omnibus Archiepiscopis; sed speciali priuilegio aliqui summi Pontifices illud concesserunt huic, vel illi Episcopo, vel Archiepiscopo: vnde optimè conuenit, D. Petrum primùm Treuerensi Episcopo illud concessisse, Marcum Hostiensi, Linum aliis Præsulibus, iuxta suprà tradita, etsi aliunde huius pallij originem repetat Petrus Marcha *lib.* 6. *concord. Sacerdot. & Imperij*, *cap.* 6. *per totum*, qui capite sequenti rectè probat, ante tempora Zachariæ pallium nemini Antistitum Galliæ concessum fuisse præter Arelatensi, qui vicarius erat Sedis Apostolicæ; quod suadetur ex epistola 1. Vigilij Papæ ad Auxanium, ibi: *Et quia digna credimus ratione compleri*, *vt agenti vices nostras pallij non desit ornatus.* Pelagius I. in epistola ad Sapaudum Episcopum Arelatensem scripta anno 557. quo eum instituit Vicarium: *Pariter etiam pallium dirigentes*, *vt in tanti loci fastigio constitutum*, *præclaro quoque habitu decoreris.*

Circa personas, quæ possunt pallium concedere, sciendum est, tantùm R. Pontificem posse & potuisse omni æuo pallium concedere inferioribus Præsulibus, vt probat disertè Gregorius I. *dict. lib.* 1. *epist.* 54. *Apostolicæ Sedis beneuolentia*, *& antiquæ consuetudinis ordine prouocati*, *fraternitati tuæ*, *quam in Rauennati Ecclesia gubernationis officium suscepisse constat*, *pallij vsum prævidimus concedendum.* Ex cuius Pontificis variis testimoniis, & Conciliorum decretis id probat Iosephus Vicecomes *dict. lib.* 4. *cap.* 14. *per totum*; qui *cap. sequenti*, satisfacit cuidam impostutæ Hieronymi Rubei, asserentis Episcopum Rauennat. pallium accipere ab Imperatore, ex quodam rescripto Imperatoris Theodosij, quod supposititium esse, post Baronium agnouit Petrus Marcha *dict. cap.* 6. *num.* 11. etsi in ea adhuc maneat sententia, Imperatores videlicet olim Patriarchis, & Archiepiscopis pallium concessisse. Dixi signanter, *iure ordinario*; quia ex commissione, & delegatione Pontificis alij etiam pallium tribuere valent: vnde Patriarchis Alexandrino, Constantinopolitano, Antiocheno, & Hierosolymitano datam esse facultatem tribuendi pallium suis suffraganeis, constat *ex cap. antiqua*, *de priuileg.* & vsum ipsius facultatis expressè demonstrat Synodus 8. Constantinop. sub Adriano II. celebrata anno 970. in qua statutum est, debere Metropolitanos confirmationem à Patriarcha suo recipere, siue per manus impositionem, siue per concessionem pallij, ibi: *Ita vt earum* (id est Sedium Patriarchalium) *Præsules*, *vniuersorum Metropolitanorum*, *qui ab ipsis promouentur*, *siue per pallij dationem Episcopalis dignitatis firmitatem accipiunt*, &c. Eandem facultatem Honorium III. concessisse Archiepiscopis Cantuariensi, & Eboracensi, probatur ex quadam epistola ipsius Pontificis ad Eduinum Anglorum Regem missa, vbi de his Præsulibus agens, ait: *Duo pallia vtrisque Metropolitanis*, *id est Honorio*, *& Paulino direximus*, *vt dum quis eorum de hoc sæculo ad auctorem fuerit accersitus*, *in loco ipsius alterum Episcopum ex hac nostra authoritate debeat subrogare.* Et Legatis suis R. Pontificem consueuisse pallia mittere, vt Archiepiscopis præstarent, patet *ex cap. significasti* 4. *de elect. cap. etsi quæstiones* 18. *de simonia*, & probat Vicecomes *d. lib.* 4. *cap.* 18.

8. DE PERSONIS A QVIBVS PALLIVM CONCEDITVR.

Circa personas, quibus conceditur pallij vsus, primis Ecclesiæ, immò & sequentibus sæculis non erat ius certum, quia non tam ratione personarum, quàm ob locorum, atque prouinciarum amplitudinem, & dignitatem pallium concedebatur, vt docet Cironius *lib.* 1. *obseru. cap.* 10. vnde legimus, in aliquibus regnis, vnum, aut nullum Præsulem

9. QVIBVS CONCEDATVR PALLIVM.

Præsulem pallium obtinere. In tota Africa solus Archiepiscopus Carthaginensis potestatem deferendi pallium obtinebat. Leo Pontifex IX. *epist. 4. ad Petrum & Ioannem Episcopos Africæ*, ibi: *Cætera autem, sicut & alij Episcopi Africani, consilio Carthag. Archiepiscopi ages, qui solus in Africa pallium ab Apostolica Sede habere solet.* Idem de alijs Archiepiscopis probat Vicecomes *d. lib. 4. cap.* 11. econtrà verò pluribus Episcopis, etsi Metropolitani non essent, pallium concessum legimus; Gregorius enim I. Syagrio Episcopo Augustodunensi pallium concessit, vt ex ipso Gregorio *lib. 7. epist.* 112. constat, & probant Vicecomes *vbi supra, cap.* 13. Franc. Florens *ad hunc tit.* Christ. Lupus *in can.* 27. *Synod.* 8. I. Dattis *in cap.* 5. 100. *dist.* Marcus Episcopo Hostiensi similiter concessit, vt suprà retuli. Agapetus II. Brunoni Coloniensi Episcopo, vt in actis eius apud Surium refertur, ibi: *Quo & eodem pallio præter consuetudinem Sacerdos Domini, quotiens vellet, indui permissus.* Probat Bosquetus *ad Innocent. III. lib.* 1. *epist.* 47. Gregorius Arelatensi Episcopo, *cap. in Galliarum* 25. *q.* 2. Paschalis Pontifex B. Othoni Episcopo Bambergensi, vt in eius vita legitur: *Venerabilis frater Otho, Bambergensis Episcope, dilectioni tuæ pallium ad sacra Missarum solemnia celebranda concedimus.* Idem de Papiensi, & Lucensi Episcopis referunt Dattis *vbi suprà*, Acuña *in cap. quoniam* t. 100. *dist.* de Massiliensi Episcopo D. Rochus Pirro *tom.* 1. *Siciliæ*, *pag.* 289. Posteà tamen tantùm Archiepiscopis ius deferendi pallium concessum fuit, ob sublimem eorum dignitatem, & vt sic ab Episcopis habitu distinguantur. Hinc pallium vt vestis propria Archiepiscoporum enumeratur ab Innocentio III. *lib.* 1. *de mysterijs Missæ, cap.* 10. vbi recenset indumenta propria Archiepiscoporum, & communia alijs; & asserit: *Pallium autem, & Metropolitanorum, & Primatum, & Patriarcharum est proprium.* Franc. Florens *ad hunc tit.*

10. De forma pallij.

Succedit alia non omittenda inspectio circa materiam, & formam pallij, videlicet ex qua materia sit conficiendum, quamque formam debeat obtinere, & quæ tam in eius petitione, quàm concessione obseruari soleant? Et circa materiam sciendum est, debere pallium non ex lino, sed ex lana candida confici, vt referunt & rationem tradunt Clemens II. *in epistol. ad Ioannem Salern. Episcopum*, vbi cùm illi pallium traderet, ita alloquutus fuit: *In quo quia de vellere ouis est, intellige te ouium Pastorem.* Innocentius III. *lib.* 1. *de mysterijs, cap.* 63. ibi: *Sit enim pallium de candida lana contextum.* Expressiùs Isidorus Pelusiota *epist.* 136. vbi sic ait: *Id autem amiculum, quod sacerdos humeris gestat, atque ex lana, non ex lino, contextum est, ouis illius, quam Dominus aberrantem quæsiuit, inuentamque humeris suis sustulit, pelliem designat.* Lana autem ad texturam pallij sumitur ex vellere duorum agnorum, qui annuatim à Religiosis S. Agnetis in festo, & eius altari offeruntur, quos Canonici S. Ioannis Lateran. nutriendos recipiunt vsque ad tonsionem, & tunc tradunt Subdiaconis Pontificis, & ex eorum velleribus, admixtâ aliâ etiam lanâ candidâ, texitur fascia quatuor digitorum, habens desuper circulum humeros constringentem, & duas lineas ab vtraque parte, videlicet antè, & retrò pendentes. Habet etiam quatuor purpureas cruces antè, & retrò, à dextris, & sinistris: & à dextris infiguntur etiam tres acus areæ lapidem pretiosum habentes, in capite scilicet, ante pectus, & suprà sinistrum humerum, & post tergum: olim etiam in eo ponebatur pastor portans humeris ouem. Baronius *anno* 216. *num.* 15. Quæ omnia moralibus sunt plena mysterijs, quorum explicationem tradunt Germanus *in histor. Ecclesiæ*, Beda *de tabern. lib.* 3. *cap.* 4. Isidorus Pelusiota *lib.* 1. *epistol.* 136. Innocentius III. *lib.* 10. *de mysterijs, cap.* 10. & ex eis Baronius *anno* 337. Bulengerus *dict. cap.* 9. Panciroła 1. *variar. cap.* 120. Carrier. *dict. tractat. de pallio.* Sic elaborata, & contexta à dictis Religiosis pallia Subdiaconi Pontificis tradunt Canonicis S. Petri, & postquam ea benedixerunt, supra corpus S. Petri in vigilia alicuius solennitatis reponunt, ipsaque reddunt Subdiaconis, in honesto loco custodienda, donec ad instantiam alicuius Metropolitani tradi debeant; & ideò dicitur pallium tradi ex corpore B. Petri, *cap. significasti* 4. *de electione.* Vrbanus II. *in epist. ad Bernardum Archiepiscop. Toletan.* ibi: *Pallium tibi, frater venerabilis Bernarde, ex Apostolorum P. & P. benedictione tradimus.* Paschalis II. *in epist. ad Archiepiscopum Panorm.* relata à Baronio *anno* 1002. ibi: *Cum igitur à Sede Apostolica vestræ insignia dignitatis exigitis, quæ à B. Petri tantum corpore assumuntur.* Probat Vicecomes *dict. lib.* 4. *cap.* 8. & 9. Aliam etiam rationem adiunxit Theophilus Raynaud. *tom.* 10. *in corona aurea, verit.* 10. videlicet vt agnoscatur, plenitudinem potestatis, quæ per pallij traditionem confertur, à Pontifice, tanquam à supremo Hierarcha, & radice omnis iurisdictionis prouenire. Sequitur forma, tam petentis, quàm concessionis pallij. Archiepiscopus igitur post suam confirmationem, & consecrationem debet intra tres menses à die consecrationis enumerandos enixè pallium petere à R. Pontifice, aliàs si negligens fuerit in eius petitione, ab Archiepiscopatu arcetur, *cap. quoniam*, 100. *dist.* vbi Acuña, & Dattis, Sanchez *lib.* 7. *consil. cap.* 7. *dubio* 16. Gibalinus *de censuris pag.* 453. & 455. non enim conceditur pallium, nisi enixè petenti. Gregorius Magnus *lib.* 7. *epist.* 5. ibi: *Vt honor pallij, nisi exigentibus causarum meritis, & fortiter postulanti dari non debeat:* idem *lib.* 5. *epist.* 55. *Quod verò in eis iuxta antiquum morem, vsum pallij, ac vices Sedis Apostolicæ poposcisti.* Et licèt moris fuisset priscis Ecclesiæ temporibus tantùm præsentibus pallium concedi, vt latè probat Hallierius *de sacris elect. pag.* 237. hodie tamen per scriptum peti solet, vt refert Vicecomes *vbi supra, cap.* 17. Omittendum etiam non est, Archiepiscopos pallium petentes, debere prius fidei professionem facere, & obedientiam R. Ecclesiæ promittere, *cap. optandum*, 100. *dist. cap. significasti* 4. *de electione*, vbi latè dixi: & hæc de petitionis forma ab Archiepiscopis seruanda sufficiant. Succedit traditio, id est modus seruandi ex parte concedentis pallium. Et in primis R. Pontifex ante traditionem, & post preces Deo fundit, quas ex ordine Romano refert Menardus *in notis ad Sacrament. D. Gregorij, pag.* 314. & cum inuocatione sanctissimæ Triados illud tradit. Clemens II. *epist. ad Ioannem Saler.* ibi: *Fide in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Archiepiscopali*

episcopali pallio nostrâ Apostolicâ manu dilectionem vestram insignimus, quo variis totiens in anno, quotiens prædecessores tuos eo vsos fuisse constat. Alias traditionis formas retulimus supra, *num.* 4.

11. TRADITVR RATIO DECIDENDI. His præmissis circa originem, materiam, & formam pallij, necnon circa personas quibus, & à quibus concedatur, apparet vera decidendi ratio ad nostrum textum: nam cùm forma cuiuscumque concessionis diligenter sit seruanda, *cap. dilecta* 22. *de rescrip.* nec ab ea in aliqua parte recedere liceat; atque in ipsa forma traditionis Pallij expressè caueatur, vt intra Ecclesiam tantùm Archiepiscopi eo vtantur; inde extra eam, ne formam excessisse videantur, eo vti non possunt: intra Ecclesiam autem accipimus intra quamlibet Basilicam suæ prouinciæ, quæ sua Ecclesia latè dici potest. Accedit, nam cùm pallium concedatur, vt eo insignitus Archiepiscopus Missarum solennia celebret, *cap. cum sit* 6 *hoc tit.* vbi dicemus, & Missarum solennia intra Ecclesias tantùm celebrari possint, *cap. vnicuique* 33. *de consecrat. dist.* 1. *cap. final. de priuileg. in* 6. meritò deciditur, intra Ecclesiam Archiepiscopum, non extra eo vti posse: & quia in qualibet Ecclesia suæ prouinciæ Archiepiscopus Missam celebrare valet, quia talis celebratio non spectat ad actus iurisdictionis, ideò in qualibet Ecclesia suæ diœcesis pallio vti potest.

12. DISSOLVITVR RATIO DVBITANDI. Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, ex exemplo Proconsulis, qui licèt iurisdictionem extra prouinciam exercere non valeat, insignia tamen suæ dignitatis vbique deferre valet. Nam discrimen inter Archiepiscopum, & Proconsulem apertum datur, siquidem Archiepiscopus extra prouinciam insignia deferre non valet. Discriminis ratio vera, & subtilis ex eo preuenit; nam insignia Pronconsulis, indicia sunt potestatis, & imperij, non verò exercitij iurisdictionis, seu imperij *l. Proconsul* 4. *ff. de officio Proconsul.* Antonius Faber *in d. l.* 4. *ff. de officio Proconsulis*: pallium autem Archiepiscopi est indicium exercitij iurisdictionis; non enim traditur Archiepiscopis, vt sit indicium exercitij iurisdictionis, nec per illud traditur aliqua iurisdictio, sed tantùm executio officij committitur, vt videlicet liceat Archiepiscopo exercere potestatem, quam iam habebat: vnde Archiepiscopus extra prouinciam pallium deferre non potest; Proconsul verò insignia suæ dignitatis deferre valet. Ex qua ratione etiam diluitur augmentum rationis dubitandi; nam licèt pallium, quia indicat exercitium iurisdictionis, non possit in aliena prouincia deferri; intra suam tamen etiam in Ecclesiis suffraganeorum illud deferre valet, quia cùm eo vtatur ad Missarum solennia, & per consequens ad iurisdictionem voluntariam, non verò contentiosam, ideo & pallium, & crucem erectam per totam suam prouinciam Archiepiscopus deferre potest.

13. EXPONITVR CAP. PENVLT. HOC TIT. Superiori assertioni primò aduersatur textus *in cap. penult hoc tit.* vbi decidi videtur, Archiepiscopum vbicumque posse deferre pallium in Missarum solennitatibus: igitur non solùm intra prouinciam, verùm vbicumque Archiepiscopi Missam celebrant, possunt vti pallio. Agnouit difficultatem Glossa *ibi, verbo Vbicumque*, quæ textum illum accipit, & restringit ad Ecclesias propriæ diœcesis; quasi affirmet Pontifex, intra prouinciam suam, vbicumque sit Archiepiscopus, posse vti pallio. Glossam sequuntur Iulius Pacius *centur.* 10. *q.* 82. Barbosa *lib.* 1. *de iure ecclesi. cap.* 7. *num.* 10. & *de potest. Episcopi, p.* 1 *tit.* 4. *num.* 40. Eadem solutione intelligendus est canon 4. Concilij Matiscon. 1. in illis verbis: *Archiepiscopus sine pallio Missas dicere non præsumat.* Generalis enim illa decisio ex suprà traditis est interpretanda, videlicet dum Missarum solennia celebrat in Ecclesiis propriæ prouinciæ, non verò extra, & in bis diebus, in quibus iuxta formam concessionis, & consuetudinem suæ Ecclesiæ eo vti valet; non verò in aliis diebus, in quibus sine pallio debet Missæ sacrificium celebrare. Eum canonem à R. Ecclesia receptum esse testatur Antonius Augustin. *in epitome lib.* 3. *tit.* 4. *cap.* 10.

14 INTELLIGITVR CLEMENT. 2. DE PRIVILEGIIS. Secundò aduersatur textus *in Clement.* 2. *de priuileg.* vbi conceditur Archiepiscopis, vt possint per quæcumque loca etiam exempta Crucem, & Pontificalia deferre: igitur & pallio vti possunt extra prouinciam; siquidem Pontificalium appellatione pallium continetur. Cui difficultati satisfaciendum est dicendo, in eo textu ex speciali gratia, & indulgentia concedi Archiepiscopo priuilegium, vt possit etiam extra loca sibi subiecta pallium deferre: quare cùm textus ille procedat ex speciali priuilegio, non aduersatur nostræ assertioni. Eodem etiam modo accipiendus est textus *in cap.* 1. *vt lite pendente*, vbi Archiepiscopus Eboracensis potest per totam Angliam etiam extra prouinciam crucem deferre, cùm delatio crucis non minùs quàm pallij spectet ad iura specialia Archiepiscoporum, & per crucis delationem significetur exercitium iurisdictionis, vt latè *in d. cap.* 1. probabimus; illa enim decisio procedit ex speciali gratia, quæ concessa erat Archiepiscopo Eboracensi, vt per totam Angliam ante se crucem deferret: & sicut priuilegio potest concedi Archiepiscopo, vt pallium deferat extra prouinciam propriam, *cap. ex tuarum, hoc tit.* probat Vicecomes *d. lib.* 4. *cap.* 25. ita similiter potest concedi, vt crucem deferat extra prouinciam.

15. EXPLICATVR CAN. 27. SYNODI 8. Tertiò obstat textus *in can.* 27. *Synodi* 8. *Constantinop. generalis*, sub Adriano II. celebratæ, in illis verbis: *Episcopi, quibus concessum est palliis vti certis temporibus, in eisdem temporibus, & locis hoc induantur, & tantò, & tali non abutantur amictu propter typhum, & inanem gloriam, & humanum placorem, atque sui amorem, omni videlicet tempore diuini sacrificij, & omnis alterius ecclesiastici ministerij hunc inepte portantes.* Refert Antonius Augustinus *in epitome lib* 3. *tit.* 4. *cap.* 1. Ex quibus verbis deducitur, non solùm intra Ecclesias suæ prouinciæ in Missarum solemnitatibus, verùm in omnibus ministeriis ecclesiasticis licere Archiepiscopo pallium deferre: igitur non rectè in præsenti asserimus, tantùm intra Missarum solennia, non verò in processionibus posse Archiepiscopum vti pallio. Cui difficultati respondendum est, illa verba, *ecclesiastici ministerij*, accipienda non esse de processionibus, & aliis actibus, qui extra Ecclesiam celebrantur; sed de illis, qui intra Ecclesiam peraguntur, videlicet de consecrationibus Episcoporum, ordinationibus sacerdotum, Synodorum congregationibus, & aliis, in quibus Archiepiscopo licet vti pallio. Non me latet aliquando priuilegio speciali concedi Archiepiscopis etiam in processionibus vti pallio, vt concessum fuit Archiepiscopo Rauennat. à Gregorio I. *lib.* 4 *epist.* 11. ibi: *Fraternitatem vestram valde immenso contristatam pro eo, quod in Letaniis induere pallium rationis censura prohibetur. Sed per excellentissimum Romanum Patricium, & per eminentissimum Præfectum,*

Præfectum, atque per alios ciuitatis ſuæ nobiles viros importunè expetit, vt hoc debeat concedi. Nos autem ſolicitè requirentes ab Adeodato Diacono quondam fraternitatis tuæ cognouimus, quia nunquam conſuetudo fuerat deceſſoribus tuis, vt in Letaniis pallio, niſi in ſolennitate B. Ioannis Baptiſtæ, & B. Petri Apoſtoli, & B. Martyris Apollinaris vterentur. Cui quidem nequaquam credere debuimus, niſi quia multi apud ciuitatem fraternitatis veſtræ reſponſales ſæpius fuerunt, qui ſe faterentur tale quid nunquam vidiſſe. Et in hac re multis potiùs credendum eſt, quam vni pro ſua Eccleſia aliquid atteſtanti. Sed quia nos fraternitatem tuam contriſtari nolumus, & petitionem filiorum noſtrorum apud nos minimè fruſtrari, vſum pallij donec ſubtilius, veriuſque aliquid cognoſcamus, in Letaniis ſolennibus, id eſt die natalitio B. Ioannis Baptiſtæ & B. Petri Apoſtoli, & B. Apollinaris Martyris, atque in ordinationis veſtræ celebritate concedimus.

Quartò obſtat textus *in cap. ad ſupplicationem 9. de renunc.* in illis verbis: *Abſque vſu pallij officium Epiſcopale valeat exercere*; vbi prohibetur, ne in alieno Archiepiſcopatu Archiepiſcopus poſſit vti pallio: igitur quia iure communi poterat illud deferre in aliena prouincia. Sed huic difficultati reſpondetur, quod ibi Innocentius III. ſpeciali ſententiâ declarauit, Archiepiſcopum non poſſe vti pallio in aliena prouincia, propter dubium, quod emergebat ex eo, quod cùm iam fuiſſet Archiepiſcopus conſecratus, videbatur etiam poſt ceſſionem poſſe pallium retinere, & eo vti. Quare ad ſedandum hoc diſſidium, decreuit Innocentius III. ne Archiepiſcopus poſt ceſſionem, & renunciationem ſuæ dignitatis poſſet vti pallio in aliena prouincia. 16. OPPONITVR CAP. AD SVPPLICATIONEM, DE RENVNT.

CAPVT II.

Cœleſtinus III.

AD hæc, quia quæſitum eſt à nobis ex parte tua, verum liceat tibi pallium tuum Metropolitano alij commodare, ſi contigerit eum ſine pallio ſuo ad Eccleſiam ſibi commiſſam, vel in aliqua præcipua ſolemnitate venire, & in eadem Eccleſia [b] Miſſarum ſolemnia celebrare. *Et infrà*: Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod non videatur eſſe conueniens, vt pallium tuum alicui commodes, cùm pallium in perſonam non tranſeat, ſed quiſquis (ſicut tua nouit diſcretio) cum eo debeat ſepeliri.

NOTÆ.

1\. a *Cœleſtinus.*] Nec ex hac, nec ex ſecunda collectione, vbi *ſub hoc tit. cap. finali*, refertur hæc deciſio, conſtat cui Archiepiſcopo reſcripſiſſet Cœleſtinus III. De ipſo autem Pontifice egi *in cap. 12. de reſcriptis.*

2\. b *Miſſarum ſolemnia.*] Aliarum prouinciarum Præſules plerumque inuitabantur à Prælatis Eccleſiarum, per quas itèr faciebant, ad Miſſarum ſolennia celebranda, & prædicandum, vt latè dicemus *in cap. 1. de clericis peregrinis*; vnde cùm in hoc textu alienus Archiepiſcopus inuitatus à proprio vellet ſolennia Miſſarum celebrare cum pallio, deciditur à Cœleſtino III. cum pallio alterius Archiepiſcopi non poſſe celebrare.

COMMENTARIVM.

3\. CONCLVSIO PROBATVR. EX hoc textu talis deducitur aſſertio: *Archiepiſcopus alij pallium ſuum commodare non poteſt, ſed quilibet cum ſuo pallio debet ſepeliri.* Non eſt ſimilis deciſio in iure noſtro, vt teſtatur ipſe Cœleſtinus in præſenti, dum affirmat, huius caſus ſolutionem non reperiri in aliquo canone expreſſam. Illuſtrant tamen hanc aſſertionem Azor *2. p. inſtit. lib. 3. cap. 34.* Barboſa *lib. 1. iuris eccleſ. cap. 7.* Sanchez *tom. 2. lib. 7. conſil. cap. 1. dubio 16.* Pancirola *lib. 1. variar. cap. 20.* Acuña *in cap. pallium, 100. diſt.* & omnes citati ſuperiori commentario.

4\. RATIO DVBITANDI. Hæc aſſertio, quæ duplicem continet partem, duplicem etiam patitur dubitandi rationem. Prima, vbi deciditur pallium Archiepiſcopo commodari non poſſe, difficilis redditur eo principio: nam omnes res mobiles, etiamſi ad pompam tantùm ſint deſtinatæ, commodari valent, *l. 3. §. vlt. l. ſicut 5. §. interdum, ff. commodati*: ergo ſimiliter pallium ab vno Epiſcopo aliis commodari poteſt. Secunda noſtræ concluſionis pars, quatenus docet Archiepiſcopum cum pallio eſſe ſepeliendum, impugnatur ſequenti conſideratione; nam vtriuſque iuris principium eſt, neminem cum veſtibus, & ornamentis eſſe ſepeliendum, vt iure Cæſareo probatur *ex l. ſi quis 14. §. non aurum, ff. de religioſis, l. ſeruos 112. §. vlt. ff. de legat. 1. l. vlt. §. mulier, ff. de auro & argent. legat.* argumento legis *nec amplius, ff. ad legem Falcidiam.* Iure canonico id conſtat *ex cap. nemo 39. de conſecr. diſt. 1.* Concilio Auriſſiod. *can. 12. Non licet velo, vel pallis corpora mortuorum inuolui.* Aruern. *can. 3. Obſeruandum, ne pallis, vel miniſteriis diuinis defunctorum corpuſcula obuoluantur.* Bituricenſi *can. 13.* Refert Antonius Auguſt. *in epit. iuris Pont. lib. 17. tit. 3.* facit D. Chryſoſtomus *homilia 84. in Ioannem. Tu cùm audieris nudum Dominum reſurrexiſſe, ceſſa quæſo ab inſana funeris impenſa, quia ſibi hoc ſuperfluum vult, & inutile diſpendium, quod ipſis, qui faciunt, plurimùm affert detrimenti, mortuis nullam vtilitatem, vel damnum potiùs.* D. Hieronymus in vita Pauli: *Mortuos auratis obuoluimus veſtibus; cur ambitio inter lachrymas luctuſque non ceſſat: cadauera diuitum niſi in ſerico putreſcere neſciunt.* Illuſtrant Fornerius *lib. 3. rerum quotid. cap. 18.* Iulius Lauorus *variar. lucubr. tit. 2. cap. 1. num. 11.* igitur non licet etiam Archiepiſcopum cum pallio ſepelire.

Adhuc tamen defenſanda eſt Cœleſtini deciſio, cuius deciſiua ratio ex eo prouenit; nam pallium, de quo agimus, eſt perſonale, ad inſtantiam, & petitionem Archiepiſcopi conceſſum, ſuffragantibus eius meritis, vt ſuprà *cap. 1.* dixi; ſed 5. RATIO DECIDENDI.

quæ personalia sunt, aliis commodari non possunt, *l. quia tale, ff. soluto matrim. cap. priuilegium, de regul. iuris in 6.* igitur nec pallium tanquam personale alij commodari potest. Accedit, nam adeò pallium respicit personam Archiepiscopi vt Metropolitani illius Ecclesiæ, quod si ipse transferatur in aliam Ecclesiam similiter Archiepiscopalem, tenetur nouum pallium à R. Pontifice petere, nec primo concesso intuitu primæ Ecclesiæ vti valet, *cap. bone 4. de postular. Prælat.* quia concessum fuit illi vt Metropolitano prioris Ecclesiæ: igitur si pallium Archiepiscopo concessum non potest commodari ipsi in aliam Ecclesiam translato, minùs valebit pallium vnius Archiepiscopi alteri commodari: debet ergo Archiepiscopus cum eo sepeliri, cùm neque eius successori, nec alij commodari possit, præcipuè cùm quilibet sit sepeliendus cum insigniis dignitatis suæ, quibus in vita decorabatur, vt probatur ex actis Petri Martyris, Patriarchæ Alexandrini, relatis à Baronio *tom. 3. anno 310.* ibi: *Indutum vestibus sacerdotalibus albi coloris, colobio, & omophorio, triumphali pompa ad cœmeterium detulerunt.* Ex Eutichiani Pontificis decreto, *lib. 2. de R. Pontifice*, ibi: *Vt quicumque fidelium sepeliret sine dalmatica, aut colobio purpurato, nulla ratione sepeliret.* Quid autem in his auctoritatibus per colobium, & dalmaticam intelligatur, exponunt Bulengerus *lib. 1. opusc. cap. 22. & 28.* I. Vicecomes *lib. 3. de Missa ritibus, volum. 4. cap. 26.* Hugo Menardus *in notis ad Sacram. D. Gregorij, pag. 65.* Meursius *in glossario, verbo Colobium*, Valesius *in notis ad Ammianum Marcell. pag. 45.* Rectè ergo in præsenti deciditur, Archiepiscopum cum proprio pallio esse sepeliendum.

6. RESPONDETVR DIFFICVLTATIBVS.

Nec obstant difficultates suprà adductæ. Non prima, nam principium in ea expensum, locum non habet in rebus personalibus, vt est pallium quod Archiepiscopi personam non transgreditur: quare vt personalissimum alij commodari non potest. Nec secunda difficultas obstat, nam nec iure ciuili, nec canonico prohibetur absolutè defunctos vestibus indutos sepeliri; si enim modicæ vestes sint, cum illis sepeliri valebunt, & semper apud Romanos cadauera cum veste sepeliebantur: vnde *in l. filius 19. ff. de in rem verso*, refertur filium sepultum fuisse cum modica toga; & inter funeris impensas vestes recensentur *in l. sed si quis 24. §. impensa, l. funeris 37. ff. de religiosis*: vnde Scæuola, si hæres vestimenta alicui legata eroget in funus testatoris, vtique si ignorans & necessariò fecerit, agnoscit nihil ei imputari posse, nec ex testamento teneri, cùm necessariò, vtiliterque impenderit; nec ad exhibendum, quia nec vestimenta possidet, nec dolo malo fecit quominus possideret; quamquam aliud sit, si hæreditas soluendo sit, possitque legatarios indemnis ab hærede seruari, *l. finali, §. finali, ff. de religiosis, l. si heres 63. l. Mænius 66. §. in fundo, ff. de legat. 2. l. quid ergo 53. §. sed si mortuum, ff. de legat. 1. l. scriptus 4. in fine, l. & si quis 14. §. sed si, ff. de religiosis, l. si fundum 105. ff. de condit. & demonstr.* Mentio fit similis vestis *in l. vestis 23. ff. de auro & argento, l. 3. §. aduersus, ff. de sepulchr. violat. l. quicumque, §. 8. ff. de institoria actione*: apud Macrobium *lib. 6. Saturn. cap. 2.* Titum Liuium *lib. 34.* Apuleium *lib. 10. de Asino aureo*, Lucianum *de luctu*, Lactantium *lib. 2. cap. 4.* Sidonium *lib. 3. epist. 3.* fuitque frequens, ac vulgare Romanorum cadauerum indumentum toga, sicut Græcorum pallium, Iuuenalis *satyra 3.*

Pars magna Italiæ est,
Si verum admittimus, in qua
Nemo togam sumit, nisi mortuus.

Martialis *lib. 9. epigr. 58.* De his vestibus plura Spondanus *de Cœmeteriis sacris p. 3. lib. 1. cap. 4.* Reuardus *lib. 1. coniect. cap. 5.* Antonius Clarus Siluius *ad leges duodecim Tabul. c. 23.* Donellus *lib. 8. comment. cap. 12.* vbi Osualdus *litera A*, Fornerius *lib. 3. rerum quotid. cap. 18.* Philippus Camerarius *horarum succisiu. cap. 14.* Brissonius *lib. 7. de formulis, pag. 751.* Tantùm enim iure ciuili prohibetur, ne cum veste splendida cadauer sepeliatur, quia hoc ineptum Romani iudicarunt, & ineptas voluntates reprobarunt, *l. 113. §. ineptas, ff. de legat. 1.* Iure etiam Pontificio non prohibetur cum vestibus communibus, aut cum sacris proprij gradus, & dignitatis cadauera sepeliri; sed tantùm cum vestibus sacris; quare Archiepiscopus potest, & debet cum proprio pallio sepeliri.

Nec contrarium probant textus *in d. cap. nemo 40. de consecr. dist. 1.* in Concilio Auern. *can. 3.* Concilio Altissiod. *can. 12.* in illis verbis: *Non licet mortuis, neque Eucharistiam, neque osculum tradi, nec velo, nec pallis corpora eorum inuolui.* In quibus expresè prohibetur, defunctorum corpora cum pallis sepeliri: igitur nec Archiepiscopi possunt cum suis palliis humari. Pro quorum canonum expositione primò obseruandum est, pallium, seu pallam, in illis canonibus appellari vestem illam Altaris, quam nos appellamus *Corporales*, quæ ponitur supra ipsam Aram ad sacrificium Missæ celebrandum, & quasi imaginem sustinet mundæ illius syndonis, quâ Christi corpus ad sepulturam inuolutum nouimus, *Ioannis c. 19.* de qua ab Eusebio & à Syluestro I. in epilogo Romanæ Synodi statutum legimus, ne Altaris, seu Dominici Corporis consecratio in panno serico, aut tincto fieret; sed in palla linea, puraque, ad similitudinem mundæ illius syndonis, siue lintei. Et Damasus Papa in vita Soteris Pontificis ait: *Hic constituit, vt nulla monacha pallam sacratam contingeret, nec incensum poneret in sancta Ecclesia.* Idem habetur *cap. præsens 20. q. 1.* De hac palla accipienda sunt verba illa Romani Ordinis: *Vbi pallæ corporales lotæ fuerint, nullum linteamen ibidem debet aliud lauari, sed ipsa aqua debet in baptisterium vergi.* Plura I. Vicecomes *d. lib. 3. de Missa ritibus, cap. 2.* Secundò obseruandum est, olim, sicut hodie, in vsu fuisse defunctos vestibus propriæ dignitati congruentibus, & insigniis propriis sepeliri, vt notauit Seruius, *ad illud Virgilij 11. Æneidos.*

7. EXPONVNTVR VARII CANONES.

Et tela quibus spoliauerat hostem.

In antiquis disciplinis relatum est, quæ quisque ornamenta consecutus est, vt ea mortuum eum condecorarent. Ita apud Romanos efferri Magistratus in toga prætexta, Censores purpureâ, Triumphales palmatâ solebant, auctoribus Polybio *lib. 6.* Tito Liuio *lib. 34.* & aliis. Similiter & Cæsares cum diademate & purpura, aliisque Imperij, & triumphorum insigniis funerantur, *l. 13. tit. 13. partit. 1.* quem morem inter alios descripsit nemo meliùs Corippo Africano in laudibus Iustini minoris, vbi de Iustiniani funere *lib. 1.* ait:

Sic suprema sua seruans insignia vitæ,
Iustinianus erat, non mutans morte colorem.
——— Diademate comptus.

Et paulò post.

Purpureaque in veste iacens....

Hæc

Hæc ideo fieri viuax sapientia iussit,
Ornatum vt proprius funus regale triumphis
Augustum in tumulo fatali duceret hora.

Ex Gregorio, Sidonio, & aliis probat Spondanus *de cæmeteriis sacris 3. p. lib. 1. cap. 2.* & milites cum armis, aliisque stipendiorum decoramentis plerumque funerari Innuitur *in cap. in nostra* 10. *de sepulturis*: & SS. Martyrum corpora etiam dalmaticis obuolui, suprà probaui. Sed cùm religionis prætextu, non solùm Martyrum, & Ecclesiæ ministrorum corpora cum dalmaticis, pallis, & aliis vestibus sepelirentur; verùm etiam laicorum cadauera vestibus sacris, & pallis inuoluta aliqui sepelire præsumerent, variis Ecclesiæ canonibus prohibitum fuit, ne defunctorum cadauera pallis, & aliis sacris vestibus obuoluerentur ad sepulturam, etiamsi sacerdotum essent. Prohibitionem, & rationem assignant Patres Concilij Aruern. *can. 5.* his verbis: *De opertorio Dominici Corporis, seu palla Altaris, nunquam sacerdotis corpus, dum ad tumulum euehitur, obtegatur; quia sacro velamine vsibus suis reddito dum honorantur corpora, Altaria polluuntur.* Non tamen illis, seu aliis Ecclesiæ canonibus prohibentur Archiepiscopi, & alij Ecclesiæ ministri vestibus propriæ dignitatis inuolui sepeliri. Facit Concilium Romanum 2. sub Gregorio I. *can. 4.* ibi: *Sicut indignos nos pro B. Petri Apostoli reuerentia mens fidelium veneratur, ità nostram infirmitatem debet semetipsa semper agnoscere, & impensè sibi venerationis onera declinare. Ex amore quippe fidelium huius Sedis Rectoribus mos vltra meritum erupit, vt cùm eorum corpora humana deferuntur, dalmaticis contegant, easdem dalmaticas pro sanctitatis reuerentia sibimet partiendas populus scindat; & cùm adsint multa à sacris corporibus Apostolorum, Martyrumque velamina, a peccatorum corpore sumitur, quod pro magna reuerentia seruatur: de qua re præsenti decreto constituo, vt feretrum, quo R. Pontificis corpus ad sepeliendum ducitur, nullo tegmine veletur.* Vbi pro, *corpora humana deferuntur*, non dubito quin legendum sit, *corpora humanda*. Similis commutatio obseruata est iam à doctis *in l. 2. C. de SS. Ecclesiis, in l. nemo 14. C. de religiosis*; in quibus pro verbis *humanis*, & *humanum*; reponenda sunt, *humandis*, & *humandum*, vt liquet *ex l. penult. & vlt. C. Theodos. de sepulcr. viol.*

Sed suprà dictis aduersatur Ruperti auctoritas *lib. 2. de diuinis officiis, cap. 27.* in illis verbis: *Treuerensi autem Ecclesiæ Maternus à B. Petro Apostolo missus, hæreditatem pallij suis successoribus dereliquit.* Ex quibus depromitur, pallium à defuncto in successorem transire: igitur quia nec est personale, nec cum eo Archiepiscopus est sepeliendus. Pro cuius auctoritatis expositione dicendum est, Maternum Præsulem Treuerensem, non ipsum pallium à Sede Apostolica acceptum ad successores transtulisse, sed potiùs ius deferendi illud; nam cùm R. Pontifex Materno vt Treuerensi Episcopo illud concessisset, tanquam intuitu Ecclesiæ concessum ius illud deferendi ex illa concessione successoribus competit. 8. EXPONITVR RVPERTVS.

CAPVT III.

[a] Innocentius III. *C. Presbytero Cardinali Apostolicæ Sedis Legato.*

NIsi specialis illa dilectio. [b] *Et infrà*: Sanè si postulatio ven. f. [c] Troianen. Episcopi, Regni Siciliæ Cancellarij, ad Panormitan. Ecclesiam fuisset per nos etiam approbata, non tamen deberet se Archiepiscopum appellare, priusquàm à nobis pallium suscepisset, in quo Pontificalis officij plenitudo cum Archiepiscopalis nominis appellatione confertur. Tu ergo, sicut vir prouidus & discretus, quod factum est, sic studeas palliare, vt id in confusionem tuam, & Ap. Sed. opprobrium non redundet; quoniam si oporteat, vt vel nos in hoc facto confusionis opprobrium incurramus, vel tu ex hoc negotio confundaris; eligemus te potiùs confundi, quàm lædamus Sed. Ap. dignitatem.

NOTÆ.

1. a C.] Cencio videlicet, tituli S. Laurentij Presbytero Cardinali. Cùm enim temporibus Innocentij III. circa annum 1202. Marcoaldus Senescallus Imperij studeret arte, & armis totam Siciliam pessundare, in grauissimum Ecclesiæ damnum, & etiam Friderici, adhuc eo tempore pupilli, Regis Siciliæ. Innocentius misit in illis partibus Cencium vt Sedis Apostolicæ Legatum, cuius Legationis meminit D. Rochus Pirro *tom. 1. Sicilia sacra, in Ecclesia Panormit. anno* 1201. Et sub hac etiam inscriptione textus hic reperitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 1.*

2. b *Et infrà.*] Prima pars huius textus, quæ hîc deest, reperitur *in cap. nisi specialis, de officio Legati*; & pars vltima præsentis casus extat *in cap. quoad translationem, de renunc.* ex quibus nostri textus historia ita repetenda est. Mortuo Bartholomeo Panormit. Ecclesiæ Præsule anno Domini 1201. Gualterius de Polena, seu de Pallearis, ex Henrici Imper. genere ortus, magnus Siciliæ Cancellarius, Troianus primùm Episcopus, postea Catinensis electus; antequam ipsi Catinensi Ecclesiæ præficeretur, à prædicto Cencio Cardinale Legato ad Panormit. Ecclesiam translatus fuit: sed cùm hoc Legati factum Innocentio displicuisset, animi dolorem acribus, & reprehensionis plenis litteris ipsi Cencio significauit, ibi: *Nisi specialis illa dilectio*, &c. quæ referuntur *in d. cap. nisi, de officio Legati.* Et cùm ipse Gualterius se Archiepiscopum Panormitanum cognominasset antequam Innocentius illum transferret, illique concederet pallium, quod vt Metropolitano Panormit. debebatur; ideò statim subiecit verba, quæ reperiuntur in hoc textu: & cùm postea Cencius Cardinalis excusationem proposuisset, asserens putasse se vt Legatum Sedis

Apostolicæ potuisse prædictum Gualterium transferre, ne honoris iacturam pateretur, Innocentium III. eum rogauit, vt prædictæ translationis author fieret eam confirmando; cui rescripsit in literis compilatis a Raymundo *in d. c. quoad translationem.* Rem latiùs prosequitur D. Rochus Pirro *vbi supra*, anno 1201. & nos *in d. cap. quoad translationem.* : & reperitur casus hic in gestis Innoc. III. *pag* 18 20. & 24.

3\. c *Troianen.*] Troia Apuliæ opulentissima ciuitas est Episcopalis, vbi Vrbanus II. Concilium congregauit ad morum reformationem. Eius Ecclesiæ historiam, & Præsulum seriem refert Vghellius *tom. 1. Italiæ, pag.* 238.

COMMENTARIVM.

4\. *Conclusio resoluitur, ac probatur.* Ex hoc textu sequens depromitur assertio: *Archiepiscopus ante receptionem pallij, nec quæ sunt ordinis valet exercere, neque Archiepiscopus appellari.* Probant textus *in cap. non solum 7. 100. dist. cap. significasti 4. cap. bona, cap. suffraganeis, cap. quod sicut, cap. illa quotidiana, cap. nihil, §. cæterum, de electione, cap. licèt 4. de transl. Episcopi, cap. proposuisti, §. final. de concess. præb. cap. antiqua, in fine, de priuilegiis.* Paschalis II. *in epist. ad Archiepiscopum Poloniæ*, quam ex Vaticano Codice refert Baronius *anno* 1102. *In pallio, frater, plenitudo conceditur Pontificalis officij, quia iuxta Sedis Apostolicæ, & totius Ecclesiæ consuetudinem ante susceptum pallium Metropolitanis minimè licet, aut Episcopos consecrare, aut Synodum celebrare.* Ioannes VIII. *epist. 93. ad Archiepiscopum Arelat.* quam refert Vicecomes *d. tom. 4. lib. 4. cap. 21.* ibi: *Proh dolor, cum in Galliæ partibus essemus, inter cætera vnum valdè prohibendum inuenimus. Metropolitæ antequam pallium a Sede Apostolica suscipiant, consecrationes facere præsumunt; quod antecessores nostri, & nos canonico decreto, ne fieret, interdiximus.* Innocentius noster *lib. 1. myst. Missæ, cap. 63. Dicitur autem pallium plenitudo Pontificalis officij, quoniam cum ipso, & in ipso confertur Pontificalis officij plenitudo; nam antequam Metropolitanus pallio decoretur, non debet Clericos ordinare, Pontifices consecrare, vel Ecclesias dedicare, nec Archiepiscopus appellari.* Idem *eod. lib. cap. 47.* Nicolaus *ad consulta Bulgarorum, cap. 73. Episcopi qui ab obeunte Archiepiscopo consecrati sunt, simul congregati constituant Archiepiscopum in throno non sedentem, & præter Corpus Christi non consecrantem priusquam pallium à Sede Romana percipiat, sicut Galliarum omnes, & Germaniæ, & aliarum regionum Archiepiscopi agere comprobantur.* Gregorius VII. *lib. 9. regest. epist. 1.* Concilium Matiscon. I. *can. 6.* refert & alia iura Antonius August. *in epitom. lib. 3. tit. 5.* Illustrant Acuña, & Dattis *in d. cap. non solum, 7. dist. 100.* Azor *2. p. instit. lib. 3. cap. 34. versiculo 6. quæritur.* Germonius *lib. 3. de sacrorum immunit. cap. 7. num. 24.* Durantus *in rationali lib. 3. cap. 17. num. 11.* Sanchez *lib. 4 summæ, cap. 38. num. 9. & lib. 7. cap. 5. num. 66. & lib 7. consil. cap. 1. dubio 16.* Vicecomes *d. tom. 4. lib. 4. cap. 21.* Bosquetus *ad Innocentium lib. 1. epist. 47.* Vighellius *in methodo iuris can. pag.* 336. Solorzanus *lib. 1. polit. cap. 7. & lib. 4. cap. 7.* Hallierius *de sacris elect. sect. 5. cap. 4. art. 10. §. 9. pag. 237.* & alij suprà *in cap. 1.* laudati.

5\. *Ratio dubitandi.* Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti consideratione; nam aut ea, quæ exercet Archiepiscopus ante pallij receptionem, sunt iurisdictionis, aut ordinis: si sunt iurisdictionis, statim post confirmationem, etiam ante consecrationem, exerceri valent, *cap. transmissam 15. de elect.* si sunt ordinis, post consecrationem a tribus Episcopis peractam celebrari possunt, *cap. nosti, cap. suffraganeis*, vbi dixi, *de electione*: igitur etsi pallium adhuc non receperit, cùm per illud nullam potestatem ordinis, seu iurisdictionis accipiat, rectè potest Archiepiscopus ea, quæ sunt muneris Archiepiscopalis, exercere. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, quia si Archiepiscopus non posset ante pallij receptionem peragere quæ sunt Archiepiscopalis muneris, sequeretur, vt si ea perageret, nullius momenti essent, argumento textus *in l. non dubium, C. de legibus*: sed sic est, quod subsistunt, & sustinentur, vt probant Acuña *in d. cap. non satis*, Germonius, & alij, quos refert & sequitur Fragoso *tom. 2. de regimine, lib. 7. cap. 17. §. 2. num 5.* igitur quia ante pallij receptionem potest exercere ea, quæ sunt muneris Archiepiscopalis.

6\. *Ratio decidendi.* Hac consideratione minimè obstante vera est præsens decisio, quæ optimâ nititur ratione; nam licèt Archiepiscopus post confirmationem, & consecrationem habeat potestatem iurisdictionis, & ordinis in aptitudine, non tamen habet in actu, donec pallium receperit; quia licèt per illud non addatur quidquam consecrationi, tamen executio officij committitur, & in eo est plenitudo potestatis, *cap significasti 4 de elect.* quare communi Sedis Apostolicæ, & totius orbis consensu receptum est, vt Archiepiscopi absque pallio non possint quæ sunt ordinis exercere, *ex cap. ad honorem, hoc tit.* ibi: *Priscam Sedis Apostolicæ consuetudinem*; & *d. cap. significasti 4.* & sicut pallium traditur ad exercitium Archiepiscopalis officij, ita ad eiusdem ademptionem pallium aufertur. Anastasius Biblioth. *in vita Silueri*, ibi: *Ioannes Subdiaconus tulit pallium de collo eius, & spolians eum, induit veste monastica.* Liberatus *in breuiario, cap.* 21. ibi: *Anthimus videns, se sede pulsum, pallium, quod habuit, Imperatoribus reddidit.* Et *cap.* 23. de Paulo Alexandrino, ibi: *Auferentes Paulo pallium, deposuerunt eum.* Et in Synodo 6. *act.* 8. *Macario deposito pallium aufertur.* Plura I. Dattis *in 100. dist. in fine.* Rectè ergo cùm per pallium plenitudo officij, seu executio tradatur, decidimr in præsenti, ante pallij receptionem Archiepiscopum ea, quæ sunt ordinis exercere non posse, nec se Archiepiscopum cognominare.

7\. *Dissoluitur difficultas.* Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam licèt verùm sit, ante pallij receptionem Archiepiscopum obtinere potestatem exercendi omnia, quæ sunt iurisdictionis, aut ordinis, *d. cap. transmissam, cap. quod sicut, §. præterea, de elect.* non tamen habet exercitium huiusmodi potestatis ordinis; vnde non potest ea licitè exercere. Nec obstat augmentum difficultatis; nam licèt controuersum sit apud iuris nostri Interpretes, vtrum videlicet Archiepiscopi validè, & licitè, pallio non recepto Clericos ordinare, & Basilicas consecrare possint; placuit tamen communis distinctio, videlicet, validè posse ea peragere, non tamen licitè; quia nostri textus prohibitio non procedit cum irritatione: vnde cùm tantum contineat prohibitionem, si Archiepiscopus pallio non recepto quæ sunt ordinis exercuerit, puniendus erit, sed ab eo gesta non carent effectu.

8\. *Opponuntur ta-* Superiori assertioni obstat textus *in cap. suffraganeis 11. de elect.* vbi asseritur, Archiepiscopum tantùm confirmatum posse suffraganeis suis committere,

mittere, seu delegare consecrationem Episcopi, etiam suffraganei: igitur & per se potest exercere quæ sunt ordinis. Huic difficultati satisfaciendum est ex traditis in eius textus commentario. Deinde obstat textus *in cap. nihil 44. §. cæterum, de elect.* cuius interpretationem adduxi *in cap. nosti 9. num. penult. de elect.* Deinceps opponitur textus *in cap. 1. in fine, de translat. Episcopi*; cuius difficultatem expendi *in cap. suffraganeis 11. de elect. n. vlt.* vbi alia, quæ huc spectant, adduxi.

CAPVT IV.

[a] Idem.

AD honorem Dei. *Et infrà*: Sanè solus Romanus Pontifex in Missarum solenniis [b] pallio semper vtitur, & vbique, quando assumptus est in [c] plenitudinem Ecclesiasticæ potestatis, quod per pallium figuratur: alij autem eo nec semper, nec vbique, sed in Ecclesia sua, in qua [d] iurisdictionem ecclesiasticam acceperunt, [e] certis debent vti diebus: quoniam vocati sunt in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis.

NOTÆ.

1\. a IDem.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* cui tamen rescripserit Innocentius III. non constat, nec epistolæ integra reperitur; & credo in præsenti tantùm transcribi formam traditionis pallij ex gestis Innocentij III. editis à Bosquero, vbi *fol. 64. sub hoc tit. de forma dandi pallium*, hæc verba leguntur. *Ad honorem Dei omnipotentis, & B. Mariæ Virginis, & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & Domini Papæ Innocentij, & Romanæ Ecclesiæ, necnon & Ecclesiæ tibi commissæ tradimus tibi pallium de corpore B. Petri sumptum, in signum videlicet plenitudinis Pontificalis officij, quo ad Missarum solennia infrà Ecclesias tibi subiectas vtaris, in Natiuitate Domini, festiuitate Protomartyris Stephani, Circumcisione Domini, Epiphania, Dominica in Ramis Palmarum, Cœna Domini, Sabbatho sancto, Paschâ, feriâ secundâ post Pascha, Ascensione Domini, Pentecoste, tribus festiuitatibus Sanctæ Mariæ, Natali B. Ioannis Baptistæ, solennitatibus omnium Apostolorum, Commemoratione omnium Sanctorum, Dedicationibus Ecclesiarum, Consecrationibus Episcoporum, Ordinationibus Clericorum, Ecclesiæ tuæ principalibus festiuitatibus, Anniuersario consecrationis tuæ die. Sanè solus Romanus Pontifex in Missarum solenniis pallio semper vtitur, & vbique; quoniam assumptus est in plenitudinem ecclesiasticæ potestatis, quæ per pallium figuratur. Alij autem eo nec semper, nec vbique, sed in Ecclesia sua, in qua iurisdictionem acceperunt, certis debent vti diebus; quoniam vocati sunt in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Præcepit etiam, vt tam à Primate, quàm præfatis Archiepiscopis reciperet huiusmodi sacramentum.*

2\. b *Pallio.*] Romani etiam Pontifices iam à primis Ecclesiæ temporibus pallio vtebantur. Auctor Romani Ordinis *lib. de diuinis officiis, tit. de ordine processionis*, ibi: *Nouissimè per Diaconum, vel Subdiaconum, cui ipse iusserit, pallio superinduitur, & configitur per acus in planeta retrò & antè, & in humero sinistro.* Et de ordine ecclesiastico, ibi: *Remanent cum Pontifice Primicerius Defensorum, Notarij, Regionarij, & Subdiaconus sequens, qui tenet pallium Pontificis in brachio suo super planetam in sinistra, cum acu.* Quod temporibus Gregorij I. fuisse ex bysso contextum, ait Ioannes Diaconus *in vita S. Gregorij, lib. 4. cap. 80.* ibi: *Nam in eo, quod pallium eius bysso candente contextum, nullis fuisse cernitur acubus perforatum, sic ipsum circa scapulas obuolutum fuisse, non autem confixum dignoscitur.* De hoc pallio Pontificis agunt Vicecomes *d. lib. 4. cap. 11.* Zerda *in aduersariis lib. 1. cap. 3.* Roussellius *lib. 2. histor. iurisd. Pontif. cap. 2. in fine.*

c *Plenitudinem.*] Ob eandem rationem licèt Episcopi baculo vtantur, non tamen Pontifex illud defert, *cap. vnico, in fine, de sacra vnctione*, vbi dicemus.

3\. d *Iurisdictionem.*] Quam in suis Ecclesiis Archiepiscopi, & Episcopi æqualem Summo Pontifici, ex ... tis caussis Sedi Apostolicæ reseruatis, obtinent, vt docent Suarez *de pœnit. dist. p. 2. sect. 1. & lib. 6. de legibus, cap. 14.* Sanchez *lib. 1. de matrim. disp. 61. num. 3.* Barbosa *de potest. Episcop. 2. p. allegat. 1.* Ex priuilegio autem possunt etiam extra prouinciam Archiepiscopi pallium deferre, *Clement. 2. de priuileg.* dixi suprà *in cap. 1.*

4\. e *Certis debent vti diebus.*] Isti dies, aut erant communes omnibus Archiepiscopis, aut speciales vniuscuiusque, vt dies S. Titularis propriæ Ecclesiæ, & dies natalis ipsius Archiepiscopi, id est dies, in quo Archiepiscopus consecratus fuit, vt probatur ex Alexandro II. *in epist. ad Petrum Archiep. Pallium autem fraternitati tuæ ex more ad Missarum solennia celebranda, sicut antecessoribus tuis concessum est, concedimus: videlicet in Natali Domini, Epiphania, Cœna Domini, Pascha, Ascensione, Pentecoste, Natali S. Ioannis Baptistæ, Natali Apostolorum Petri & Pauli, & quatuor festiuitatibus S. Mariæ, scilicet Natiuitate, Annunciatione, Purificatione, Assumptione, & duobus festis S. Angeli: sic pro natalitiis quoque duodecim Apostolorum, Natali S. Gregorij, & sanctorum Sergij & Bacchi, & festiuitate omnium Sanctorum, atque Natali tuo, & quoties ordinationem, vel consecrationem Ecclesiarum celebraueris.* Vrbanus II. *in epist. ad Eliam Brachatensem Archiep. Propterea fraternitati tuæ pallij vsum ex more concedimus, vt eo inter Missarum solennia certis dumtaxat festiuitatibus vtaris, videlicet Natiuitate Domini, S. Stephani, Epiphania, Cœna Domini, Resurrectione, Ascensione, Pentecoste, Natiuitate S. Ioannis Baptistæ, Natalitiis Apostolorum, & festiuitatibus S. Nicolai & Sabini, festiuitate omnium Sanctorum, in annua ordinationis tuæ die, in ordinatione Episcoporum, seu*

cæterorum

caeterorum Clericorum; in consecratione etiam Ecclesiarum, in translatione etiam Domini Confessoris Nicolai. Faciunt textus *in cap. porrò 56. de consecr. dist.* 1. Innocentius III. *lib.* 1. *epist.* 47. Quæ omnia procedunt, nisi speciale priuilegium concessum sit alicui Archiepiscopo, vt semper vtetur pallio, vt indultum fuisse Rhemensi, & Coloniensi Archiepiscopis refert Vicecomes *d. tom.* 4. *lib.* 4. *cap.* 24.

COMMENTARIVM.

5. CONCLVSIO REFERTVR, ET PROBATVR.

EX hoc textu talis deducitur assertio: *Pontifex semper, & vbique vtitur pallio, Archiepiscopus vero tantum intra diœcesim, & certis diebus.* Probant textus *in cap. Pallium*, 100. *dist. l.* 5. *tit.* 5. *partis.* 1. & alij supra citati *in cap.* 1. *hoc tit.* Illustrant Cæsar *de ecclesiast. hierarch.* 1. *part. disput.* 5. §. 2. *num.* 5. Zerola *in praxi, verbo Archiepiscopus*, Dorantius *de ritibus lib.* 3. *cap.* 19. Azor 2. *p. lib.* 3. *cap.* 34. Antonius August. *in epitome iuris lib.* 4. *tit.* 4. & *lib.* 17. *tit.* 8. Germonius *lib.* 3. *de sacr. immunit. cap.* 7. *num.* 24. Petrus Greg. *de elect. cap.* 20. *num.* 9. & *in cap. conquerente, cap.* 2. *num.* 7. *de officio Ordinarij*, Barbos. *de iure ecclesi. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 104. & *de potestate Episcopi n.* 104. *tit.* 4.

6. RATIO DVBITANDI.

Contrarium tamen, videlicet semper, & vbique Archiepiscopos vti pallio posse, probatur ex eo, quia Archiepiscopi plura, quæ specialiter competunt Pontifici, exercere valent; vnde diuinis officiis formam præscribunt, *cap. altaris, de consecrat. dist.* 1. in Concilio prouinciali diem Paschæ nuntiant, *cap. placuit* 25. *de consecr. dist.* 3. Concilium celebrant, *cap. peruenit*, 5. *dist. cap. sicut* 25. *de accusat.* Antonius August. *in epitom. lib.* 3. *tit.* 10. & alia plura exercent, quæ enumerat Petrus Gregorius *lib.* 15. *syntagm. cap.* 11. & sicut iure speciali Pontifex de causis Episcoporum cognoscit, *cap. audiuimus* 4. 3. *q.* 3. *cap. qui se scit* 2. *q.* 6. Antonius August. *in epitome iuris Pontif. lib.* 1. *tit.* 14. ita etiam Archiepiscopi de illis cognoscere valent, *cap. si clericus* 11. *quæst.* 1. Germonius *dict. cap.* 7. *num.* 31. igitur similiter sicut Pontifex semper, & vbique vtitur pallio; ita similiter Archiepiscopi eo vti possunt.

7. RATIO DECIDENDI.

Præmissis his, quæ de pallij origine & forma adduxi *in cap.* 1. *hoc tit.* huius textus decisiua ratio redditur à nostro Innocentio in illis verbis: *Quoniam Pontifex assumptus est in plenitudinem potestatis, alij verò vocati sunt in partem solicitudinis.* Pontifex enim ex institutione diuina in toto orbe vniuersalem potestatem habet, *cap. fundamenta, de elect. in* 6. *cap. solitæ, de maiorit. & ob. cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi*: plura Sebastian. Cæsar *disputat.* 1. *de R. Pontif.* quare vniuersalis Pastor dicitur *in cap. celebritatem, de consecrat. dist.* 1. plura Anton. Augustin. *in epitome lib.* 1. *tit.* 3. & Episcopus Episcoporum, caputque omnium Episcoporum dicitur *in epist.* 1032. *in ordine*, post Concilium Chalcedon. ibi: *Per iussionem Leonis R. Pontificis, qui verè caput est Episcoporum.* Bellarminus *lib.* 2. *de R. Pontif. cap.* 31. Sanatus *ad Sidonium lib.* 6. *epist.* 1. in illis verbis: *Tu Pater Patrum, Episcopus Episcoporum.* Vnde cùm non limitatam, sed absolutam Pontifex obtineat iurisdictionem; semper & vbique pallio vti potest; Archiepiscopi verò cùm limitatam, videlicet intra prouincias proprias, iurisdictionem exerceant, non extra eas possunt pallio vti, cùm pallium sit symbolum exercitij iurisdictionis: quæ ratio illustratur ex alia mystica, quam innuit Innocentius *in cap. vnico, in fine, de sacra vnctione*, quam ibi illustramus.

8. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS.

Nec obstat difficultas suprà adducta, ex variis iuris principiis petita: nam licèt in illis casibus, quæ à Pontifice fieri possunt, ab Archiepiscopis exerceri valeant, non tamen inde deducitur, nec Catholici admittere valemus, æqualem obtinere potestatem Archiepiscopos in partem solicitudinis vocatos, ac habet R. Pontifex in plenitudinem potestatis assumptus: quare licèt iudicare Episcopos, Pascha nuntiare, Concilium prouinciale celebrare possint Archiepiscopi, non tamen pallio, vt Rom. Pontifex, semper & vbique vti valent.

9. EXPONITVR CAP. IN GALLIARVM 25. Q. 2.

Sed suprà dictis opponitur textus *in cap. in Galliarum* 25. *q.* 2. vbi cùm Gregorius Magnus Bonifacium Archiepiscopum, & Primatem Angliæ constituisset, expressè cauit, ne in Galliarum prouinciis aliquam vindicaret potestatem; quia in eis ius deferendi pallium Arelatensi Præsuli concessum erat, & sic omnimodam poterat exercere iurisdictionem in illis prouinciis. Qui textus valde difficilis est, præcipuè si conferatur cum capite *Artaldus* 8. *quæst.* 1. in illis verbis: *Artaldus Arelatensis Episcopus, Narbonensis Ecclesiæ suffraganeus.* Ex quibus expressè constat, Arelatensem Præsulem tantùm Episcopum, & suffraganeum Narbonensis Ecclesiæ esse; & tamen *in dict. cap. in Galliarum*, deciditur, per Galliarum prouincias posse eum pallium deferre: igitur quia non solùm Archiepiscopi, verùm etiam Episcopi, quibus concessus est vsus pallij, possunt illud deferre etiam extra prouinciam propriam. Pro huius textus interpretatione sciendum est, Arelatensem Præsulem non solùm Archiepiscopi titulo, verùm & Primatis, & Vicarij R. Pontificis iure decorari. Concilium Arelat. 2. *can.* 8. Nicolaus *in epist. ad Michaelem Imperatorem*, ibi: *Arelatensis Ecclesia in regionibus Gallicanis Primatis priuilegio, & Sedis Apostolicæ vicibus decoratur.* Latè probant Antonius August. *in epit. lib.* 2. *tit.* 12. Hallierius *de hierarch. ecclesiast. pag.* 597. *cum sequentibus*; vnde tanquam Primas totius Galliæ, & Vicarius Pontificis, poterat pallium deferre in prædictis prouinciis, vt docet Petrus Marcha *lib.* 6. *concord. cap.* 7. Nec tunc obstat textus *in dict. cap. Artaldus*, in quo omissâ solutione Glossæ, *verbo Galliarum, in dict. cap. in Galliarum*, loco illius verbi: *Arelatensis*, reponendum est *Alectensis*, qui Episcopatus suffraganeus est Narbonensis Ecclesiæ, quod leue mendum in eo textu iam obseruarunt Ioannes Andreas *in notis ad Speculatorem, in nostro tit. littera B*, Chenu *in serie Præsulum Arelat. in principio.*

10. EXPONITVR CAP. 1. DE SIMONIA.

Secundò aduersus præsentem decisionem intendam probare alios etiam, præter Archiepiscopos, posse pallium deferre: & vt id adstruam, expendo textum *in cap.* 1. *de simonia*, vbi cùm prohibeatur Episcopis pretium recipere pro ordinatione Clericorum, prosequitur, nec pretium recipi posse pro vsu pallij, chartis, seu pastellis: ex quibus verbis depromitur, clericos etiam habere ius deferendi pallium; siquidem simul, & vna verborum contexturâ prohibetur pretium recipere pro eorum ordinatione, pro vsu pallij, & pro chartis: igitur quia non solùm Pontifex, & Archiepiscopus, verùm & simplices Presbyteri possunt

possunt pallium deferre. Pro huius textus expositione sciendum est, consuetudine, seu potiùs corruptelâ introductum esse, vt pro pallio Archiepiscopi Subdiaconi Pontificis, vel eius Apocrisiariis certum pretium erogaretur, *cap. nouit,* 100. *dist. cap. sicut, cap. nullus,* 1. q. 2. quare vt Gregorius hanc consuetudinem radicitus euelleret, dum pro ordinatione Clericorum, & aliis actibus ecclesiasticis pecuniam recipi prohibuit, coniunxit, nec pro pallij vsu; non quia pallium sacerdotibus concederetur, sed potiùs Archiepiscopis: quare si in eo texto singula singulis tribuantur, ordinatio ad Presbyteros; pallij verò vsus ad Archiepiscopos spectabat. Alia quæ pro illius textus interpretatione desiderantur, in eius commentario, Deo annuente, dabimus; interim videndi sunt Mancinus *dissert.* 28. Spondanus *anno* 745. Lemaistre *de iuribus Episcop. lib.* 2. *cap.* 5. Vossius *de vitiis serm. cap.* 33. Hallier. *de sacris elect. sect.* 7. *art.* 7. §. 2. & 5. Roussellus *lib.* 5. *histor. cap.* 4.

II. Explicatur cap. præsens 20. q. 3. Tertiò in eandem partem expendo textum *in cap. præsens* 20. q. 3. vbi proponitur, Athonem Clericum duo monasteria construxisse, & in vno Lambertum eius filium nonum annum tantùm agentem obtulisse: & cùm fratres eius totam patris substantiam, siue hæreditates in integrum sibi vindicarent, excluso fratre vt monacho, ipse oblatus opponebat, monachum non esse, & inuitum à patre oblatum fuisse. Pater autem fatebatur, nonquam eius filium pallium induisse. Hactenus illius textûs casus, ex quo apertè probatur, alios quàm Archiepiscopos posse pallium deferre. Pro cuius textus interpretatione sciendum est, in eo mendum scatere; loco enim verbi *pallio*, legendum est, *palla*: palla enim est pannus lineus, qui super altare ponitur, de quo *in cap. altaris palla, de consecr. dist.* 1. *cap.* 2. *de custodia Eucharistiæ.* Antonius August. *in epitom. lib.* 17. *tit.* 2. & nos suprà *in cap.* 2. Quâ lectione retentâ sciendum est, moris fuisse olim, vt qui religioni offerebantur, pallâ Altaris induerentur, vt notat ibi Turrecremata, & nos diximus *in cap.* 1. *de consuet.* vnde cùm pater ipsius Lamberti asseruisset, filium suum propriâ voluntate Religioni non obtulisse, subiunxit: *Nec ego pater eius pallâ Altaris indutum illum obtuli.* Quare textus ille non loquitur de pallio; & si de eo acciperetur, non de pallio Archiepiscopali, sed monastico, aut vulgari intelligendus erat. De quo etiam agitur *in cap. clerici* 15. *de vita & honest. Cleric. cap.* 2. *de maledicis.*

CAPVT V.

Idem [a] *Compostellano Archiepiscopo.*

EX tuarum tenore litterarum accepimus, quod cùm fuerit in concessione pallij tibi dictum, vt ipso infra [b] Ecclesiam tuam vtaris; & tibi pro Ecclesiæ tuæ negotiis frequenter extra tuam prouinciam commoranti verecundum sit absque pallio ministrare (cùm consuetudo sit in Hispania generalis, quod Archiepiscopi extra suas prouincias pallio indifferenter vtantur,) vt extra tuam prouinciam vti pallio valeas, indulgeri tibi à Sede Apostolica postulasti. Licèt autem talis consuetudo dicenda sit potiùs corruptela: Nos tamen de speciali gratia indulgemus tibi, vt si necessitate aliqua præpeditus ad Ecclesiam tibi subiectam accedere fortè nequiueris pro consecrandis suffraganeis tuis, vel Clericis ordinandis, & ad Ecclesiam alienam propter hoc te contigerit declinare, dummodo ad quem Ecclesia pertinet, id [c] permittat, vtendi pallio in iamdictis casibus liberam habeas facultatem.

NOTÆ.

1. a *COmpostellano.*] Iriensis ciuitas in regno Galleciæ, quæ nunc dicitur *el Padron*, Sedes Archiepiscopalis erat iam à primis Ecclesiæ temporibus, Bracharensis Ecclesiæ suffraganea: sed temporibus Alphonsi, vulgò *el Casto*, Regis Hispaniarum, ea Sedes Episcopalis translata fuit in Compostellam, vbi est corpus Apostoli Hispaniarum Patroni: translata fuit temporibus Theodomiri Episcopi Iriensis. In eam etiam Compostellanam Ecclesiam translata est Metropolis Emeritensis à Calixto II. precibus Alphonsi VII. Imperatoris nuncupati, vt referunt Basseos *in chron. anno* 877. Illescas 1. *p. histor. Pontif. lib.* 5. *cap.* 18. Morales *lib.* 10. *histor. cap.* 12. Sandoual *in historia Alphonsi cap.* 12. Baronius *tom.* 12. *anno* 1123. *num.* 1. Vargas *in historia Emeritensi*, qui tradit bullam prædictæ translationis, Guil. Gonzales *in theatro prædicta Ecclesiæ Compost.* Ex tunc ergo Compostellani Præsules Archiepiscopali fulgent dignitate. Eius Archiepiscopo Petro Suarez, priùs Episcopo Salmantino, missa est hæc decisio, cui etiam rescripsit noster Innocentius *in cap.* 2. (vbi alia de hac Ecclesia adducimus) *de postulando, cap. super eo, de censibus, cap. proposuisti, de consecrat. Ecclesiæ, cap. & si necesse* 5. *de donat inter*, & *lib.* 2. *epist.* 72. eius etiam Ecclesiæ mentio extat *in cap.* 3. *de vita & honest. Clericorum, cap.* 1. *de voto in* 5. *collectione.*

b *Infra Ecclesiam.*] vt dixi *in cap.* 1. *hoc tit.*

c *Permittat.*] Non enim licet in aliena diœcesi, aut Clericos ordinare, aut publicas Missas dicere, sine permissu proprij Pastoris, *cap. nullus, de Parochiis*, dicemus *in cap.* 1. *de clericis peregrinis.* 2.

CAPVT

CAPVT VI.

[a] Idem.

CVm sis in partibus remotissimis, gratum gerimus & acceptum, quòd in actibus tuis, quotiescumque scrupulus dubitationis emergit, etiam. *Et infrà*: Noueris igitur, quod vbi exposcit necessitas, & plura in vna Ecclesia Altaria, & plures Episcopos simul poteris consecrare: & vbicumque fueris in celebratione [b] Missarum constitutus, diebus solemnibus vsum pallij, per quod plenitudo Pontificis designatur, liberiùs exercere.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam legitur *in cap. 1. hoc tit. in 4. collect.* cui autem missa sit hæc epistola, non constat. Alia etiam eius pars repetitur *in cap. cùm sis, de consecrat. Ecclesia.*

2. b *Missarum.*] In Missarum enim celebratione, consecratione Episcoporum, & Ecclesiarum dedicatione, Archiepiscopus pallio vti potest, *cap. quod sicut 28. §. cæterùm, de elect.* Gregorius Pontifex *in epist. ad Bonifacium*, vbi de pallio ita ait: *Qualiter autem eo vtaris, ex mandato Apostolico informatus cognosce: itaque dum Missarum solennia geris, vel Episcopum te contigerit consecrare, illo tantummodo tempore eo vtaris.* Sed quia hæc omnia inter Missarum solennia celebrantur, ideo licèt plerumque dicatur in epistolis decretalibus Pontificiis, Archiepiscopos vti debere pallio dumtaxat in Missarum solenniis; non negatur tamen in omnibus supradictis actibus inter Missarum solennia peragenda pallio vti posse; quo modo intelligendi sunt noster textus, & Gregorius II. *lib. 2. epist. 54.* in illis verbis: *Illud tamen, frater charissime, tibi non putauimus ignotum, quod penè de nullo Metropolitano in quibuslibet mundi partibus sit auditum, extra Missarum solennia vsum sibi pallij vindicasse.* Idem *lib. 7. epist. 31. Itaque pallio ad Missarum solennia vtendum ex more transmisimus.* Et *epist. 114. ad Siagrium*, ibi: *Vsum tibi pallij inter Missarum solennia agenda concedimus.* Vrbanus II. *in epist. ad Bereng. Auson. Episcopum*, ibi: *Pallio itaque in Missarum solenniis intra Ecclesiam solummodo vti debetis.* Vbi Vicecomes *d. tomo 4. lib. 4. c. 27.*

CAPVT VII.

[a] Honorius III. *Archiepiscopo* [b] *Lugdunensi.*

TVa nos. *Et infrà*: Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod tam in tua, quàm in [c] aliena diœcesi potes absque pallio, & [d] sandaliis celebrare; quum etiam in tua diœcesi non semper debeas celebrare cum pallio, sed diebus illis dumtaxat, qui in Ecclesiæ tuæ [e] priuilegiis sunt expressi: sicque soluta est quarta quæstio, quâ quæsisti, an tibi sit licitum [f] pro defunctis cum pallio celebrare.

NOTÆ.

1. LVGDVNVM VAI. a HOnorius.] De Honorio egi *in c. penult. de constit.*

b *Lugdunensi.*] In hac sexta collectione legitur *Tripolitano*, de qua diœcesi egi *in c. petiisti 20. de priuilegiis*: sed veram inscriptionem, & litteram restituo ex quinta compilatione Honorij III. vbi *sub hoc tit. cap. 1.* reperitur textus hic. Lugdunum illustris Metropolis Galliæ vocatur ab Strabone; eius meminerunt Plinius *lib. 4. cap. 18.* Dio *lib. 46.* Sidonius *lib. 1. epist. 5.* & plura de eius nomine, origine, & progressu congesserunt Fratres Sarmat. *tom. 1. Galliæ, fol. 289.* Eius Præsul Patriarcha vocatur in Concil. Matiscon. & à Gregorio Turon. eiusque Primatus describitur in supplemento Sigeberti. Hæc Sedes habet Primatum super tres Archiepiscopatus. Plura de eius Primatu Bertherius *diatribe 2. cap. 5.* Petrus Marcha *in tract. de Primatu Lugdun.* Theophilus *tom. 1. eod. tract.* Raynaldo eius Archipræsuli rescribit Pontifex in præsenti.

c *Aliena.*] Iuxta tradita in superioribus commentariis.

2. d *Sandaliis.*] Omissis aliis significationibus, sandaliæ accipiuntur pro calceis, seu compagibus calceamento destinatis, tam apud profanos, quàm sacros scriptores. Ex profanis earum meminere Lucianus *de scrib. histor.* Strabo *lib. 9.* Nabathæus, & alij laudati à Barthio *lib. 9. aduers. c. 11.* Pancirola *1. var. cap. 20.* Bulengerus *lib. 1. opusc. c. 20.* Ex sacris Gemma animæ *c. 209. Sandalium calceamentum est, quo partim pes tegitur, partim nudus cernitur.* Albinus Flaccus *lib. de diuinis officiis, cap. quid significent vestimenta*, Rabanus Maurus *de instit. cleric. lib. 1. c. 22. Induunt quoque sacerdotes pedes sandaliis, siue soleis.* Alij relati à Vicecomite *lib. 3. volum. 4. de ritibus Missæ, cap. 6. cum sequentib.* Saussay *in Panop. Episcop. lib. 7. cap. 3.* Olim communia erant sandalia, tam maioribus, quàm minoribus Ecclesiæ ministris; postea tamen ad solos Episcopos pertinent. Innocent. III *lib. 1. de mysteriis Missæ, c. 10. Nouem autem sunt ornamenta Pontificum specialia, videlicet caligæ, sandalia, succinctorium, &c.* latè probant Vicecomes & Saussay *vbi sup.* Meursius *in glossa, verbo Compagi.*

e *Priuilegiis.*] De quibus egi *in cap. 1. cap. ad honorem, hoc tit.*

f *Pro defunctis.*] Supponit Honorius III. Missarum sacrificia pro defunctis licitè, & proficuè offerri posse; quod etiam docetur *in cap. anima 13. q. 2.* Concil. Turon. *2. cap. 23.* Quod contra plures hæreticos purgatorium negantes, & fructum oblationum pro defunctis, defendunt Bellarminus *de purgat. c. 15.* Ayala *de ecclesiast. tradit. fol. 150.* Pamelius *ad D. Cyprianum epist. 66.* Scortia *in selectis cap. 33. thesi 96.* Petrus Gregor. *lib. 1. partit. tit. 23. c. final.* Gazeus *ad Cassianum collat. 2. c. 5.* Crespetius *in summa, verbo defunctis fidelibus.* Iodocus Coccius *lib. 7. thesauri, art. 5.* Ait ergo Honorius noster, in huiusmodi sacrificiis pro defunctis offerendis Archiepiscopum non debere pallio vti: tum quia 3.

huiusmodi

huiusmodi dies non reperiuntur expressi in forma traditionis pallij, seu priuilegiis Ecclesiæ concessis: tum quia in his diebus, & exequiis, indumentis rubris, aut lætitiam demonstrantibus Ecclesia vti non solet; quam rationem illustrant in præsenti Cironius, & Herrera *in origine diuini officij, lib. 1. c. 39.*

TITVLVS IX.
De Renunciatione.

CAPVT PRIMVM.

Alexander III. [a] *London. Archiepiscopo.*

LITTERAS tuas nuper accepimus deuotione plenas, & dolore non vacuas, quæ quidem & tuam nobis insinuant affectuosissimam charitatem, & tui Archiepiscopalis officij, quod fideliter gessisse, & adhuc gerere te gaudemus, contrariam exigebant Ecclesiæ vtilitatibus cessionem. Nosti enim, sicut vir prudens, & prouidus, quod tanta est Cleri malitia, & contra Ecclesiam Dei tam grauis, tamque diuturna persecutionis instantia, vt nequaquam ei cedat ad commodum, si tuam Sedem talem contigerit subire defectum. Quod si tuam, aut senectutem, aut insufficientiam fortè considerans, te tanquam [b] emeritum postulas relaxari, scito nos credere, & pro certo tenere, quod tutius sit hoc tempore, si commissa tibi Ecclesia sub vmbra tui nominis gubernetur, quàm si alteri nouæ, incognitæque personæ in tanto discrimine gubernanda committeretur; maximè quia in te vigor deuotionis, & fidei, etiam corpore senescente non deficit, sed vergente deorsum conditione corporea, feruor spiritus in sublimiora conscendit. Ne igitur huius doloris aculeus viuidam circa te nostri pectoris vulneret charitatem, rogandum te potiùs duximus, & monendum, vt super hoc diebus istis nulla te facias importunitate molestum. Quia indecens omnino probatur, priùs soluere militiæ [c] cingulum, quàm cedat victoribus aduersitas præliorum. Insta igitur, sicut bonus miles Christi, & in tuæ solicitudinis officio persevera; ne dum tuæ quietis desideria quæris, tu aliquod talenti tibi crediti detrimentum patiaris. Illud quoque te oportet attendere, quod si pennas habeas, quibus in solitudinem volare satagis, vt quiescas; ligatæ sunt tamen nexibus præceptorum, quæ ita, vt nosti, & sacrorum canonum institutione te vinciunt, vt liberum non habeas absque nostra permissione volatum. Cæterùm ne, frater, te intolerabiliter nos grauare causeris, qui melius tui potes tam animi debilitatem nosse, quàm corporis; hoc tandem tibi, si iudicio conscientiæ tuæ res id prorsus exigit, indulgemus: vt si suscepta opportunitate, tam per te, quàm per Principem terræ, vel etiam per litteras tuas, & idoneos nuntios, si corporalem ibi vel non poteris, vel nolueris exhibere præsentiam, aliosque regni illius religiosos, & industrios de [d] substituenda sis persona solicitus; talem inuenire satagas successorem, qui non à fidei claritate degeneret, neque à tramite rectitudinis, & honestatis aberret. De his quoque quæ tuis duxeris necessitatibus reseruanda, cum eisdem personis tractare, & deliberare conuenit: vt cùm nobis hæc omnia, tam tuâ, quàm illorum fuerint assertione comperta, ita prouidè, ac securè possimus in facto procedere, quod neque nos, nec teipsum oporteat huius operis in posterum pœnitere.

NOTÆ.

1. a LOndoniensi.] Ita legitur in hac sexta Raymundi collectione, in prima autem, *sub hoc tit. c. 2.* legitur, *Archiepiscopo Lundoniensi*; quæ epigraphe propria huius textus videbitur lectori, qui obseruauerit, Andream Sononis Archiepiscopum Lundensem aduersâ valetudine captum, vitæque tædio, & ærumnis afflictum, licentiam cedendi à R. Pontifice enixè petiisse, & eâ obtentâ, semotum à populi frequentia, Istoam insulam apud Scanenses, in medio dulcis aquæ, in lacu amœno secessisse: ob cuius renunciationem variæ circa successoris electionem ortæ fuerunt controuersiæ, vt liquet *in c. cum post petitionem, de elect.* & ex Danicis Scriptoribus r fert Cironius *in notis ad illum textum, in 5. compil.* & nos ibi notabimus. Verùm etsi hæc circa Archiepiscopum Lundoniensem contigissent, tamen præsentis textus historiæ adaptari nequeunt, cùm series temporum non patiatur prædictum casum ad hunc textum potrahere: nam præsentis textus auctor est Alexander III. quomodo ergo Andreas, qui ob senectutem ab Alexandro

Alexandro cedendi licentiam petebat, potuit vitam agere & pertrahere vsque ad Honorium III. illius textus auctorem, cùm ab Alexandro III. ad Honorium plusquam quadraginta anni elaberentur; & sic, qui iam senex erat tempore Alexandri III. non poterat ita in longæuum vitam ducere. Hac igitur reiectâ inscriptione existimabam, ita corrigendam esse: *Lugdunensi Archiepiscopo*; vt in aliquibus codicibus legi testatur Antonius August. *in notis ad hunc textum in 1. collect.* Quod leue mendum vt suadeatur, sciendum est, Ioannem de Bellesmains Archiepiscopum Lugdunensem, iam senem ab Alexandro III. cedendi licentiam petiisse, quam licèt ab eo consequi non posset, vt in præsenti textu refertur, à Cœlestino tamen III. eam impetrasse, & vitam monasticam professum in monasterio Claraeuallis orationi & contemplationi vacasse, cui posteà rescripsit Innocentius *in cap. cum Marthæ, de celebrat. Missar.* Eius meminerunt Ioannes Saresbariensis, Stephanus Tornacensis, & Iuo Carnotensis *in suis epistolis*, & varia de eo referunt Fratres Samat. *tom. 1. Galliæ Christ. fol. 320.* Chenu *in seriis Præsulum Lugdun.* Ciconius *in d. c. cum post*; & de eo, ni fallor, in præsenti agit Alexander De Ecclesia Lugdunensi iam egi *in c. antecedenti*, etsi textum hunc de Lunden. Metrop. accipiat. Florens in præsenti.

2. b *Emeritum.*] Qui militant, stipendia mereri dicuntur, *l. miles, l. item miles, ff. de re iudicata, l. vnica, Cod. de his qui non impletus stipendiis*: inde emeriti milites, iam veterani, stipendia meruntur, soluto militiæ cingulo, & expletâ militiâ, *l. deferri, ff. de iure fisci, d. l. vlt. Cod. de his qui non impletis, l. veteranis, C. quando prouocare*: notauit Steubechius *ad Vegetium lib. 2. de re milit. c. 3.* inde in nostra Hispania erat ciuitas colonia Romanorum, vbi milites emeriti degebant, à quibus ciuitas Emerita dicta fuit, *l. 1. & fin. ff. de censibus*, Dioeasius *lib. 53.* ibi: *Finito bello Augustus milites exauctorauit, vrbemque eos in Lusitania Augustam Emeritam nomine condere iussit.* Vaseus *in chron. cap. 12.* Nuñez *in sua Hispania, cap. 1.* Morales *lib. 8. c. 54.* Mariana *lib. 1. historia, cap. 4.* plura de huius ciuitatis, vulgò *Merida*, origine & progressu tradunt Vargas *in sua historia Emeritensi*, Tamayo *in martyr. Hisp. die vlt. Martij.*

3. c *Militia cingulum.*] Eleganter Innocentius collationem facit, & parallelum deducit à militia terrestri ad ecclestem; milites enim dum militiæ nomen dabant, cingulum accipiebant, seu baltheum, quod durante militiâ deferebant: cuius mentio fit *in l. Titius 25. l. quod dicitur 38. §. 1. l. penult. ff. de testam. militis, l. 2. § ignominia, ff de his qui notant. infamia, l. quicumque, §. nullum, C. de hæreticis, l. penult. Cod. de pactis, l. vlt. C. de iurisdictione, l. 2. Cod. vbi ratiocinius, l. vlt. Cod. de postul. in Tucodos. l. eos 27. §. vlt. ff. ad leg. Corn. de falsis*: plura Brissonius *lib. 2. select. cap. 7.* Panciroli *lib. 1. variar. c. 12.* Steubechius *ad Vegetium lib. 2. cap. 3.* Budeus *in l. final. ff. de Senatoribus.* Qui autem militiam explebant, discincti dicebantur, Steubechius *vbi suprà.* Hinc factum translatiuè, vt dignitatis, & honoris insignia etiam aliorum, quàm militum dicantur cingulum, *l. 2. Cod. vt ordo dignit. l. omnis, C. de metallis, l. penult. Cod. de pactis, cap. nulli 8. 1. q. quæst. 3.* in Ecclesiæ etiam politia eiusdem nominis eadem est acceptio: inde in Concilio Niceno 1. *can. 12.* ita legitur: *Quicumque vocati per gratiam, primum quidem ardorem, fidemque suam ostenderunt, & cingulum militiæ deposuerunt, postea verò vt canes ad suum vomitum reuersi fuerunt, ita vt & aliqui pecu-* *niam darent, & beneficiis militiam repeterent, hi decem annis iaceant post triennij auditionis tempus.* Vbi notauit Albaspineus. Hinc Episcopi exauctorati, dicuntur discincti, id est cingulo sacræ militiæ exuti. Sidonius *lib. 1. epist. 7.* ibi: *Prius cinctus custodiâ, quam potestate discinctus* Et *lib. 5. epist. 7.* reuerentiam clericis discinctis, iura distinctis, priuilegia, &c. Gregorius Turon. *lib. 5. c. 27.* ibi: *Qua de causa ab Episcopatu discinctus in basilicam B. Marcelli sub custodia detruduntur.* Erudite ergo Pontifex in præsenti collationem facit vtriusque militiæ, asserendo, quod sicut militi militiæ terrestris non licet militiam deserere, non expleto militiæ tempore, *l. 3. §. qui stationi, ff. de re milit.* ita nec Episcopo licet Episcopatui renunciare, & militiæ cingulum soluere. Alia plura parallela ex vtraque militia deducunt Loaysa *in can. 3. Concil. Hispal. 2.* Cresolius *in mystagog. lib. 1. cap. 8.* Iuretus *in notis ad Carnotens. epist. 24.* Demsterus *ad Rosinum lib. 9. pag. 959.* D. Mathias Guerra *de litteris & armis, num. 6. & 30.*

d *De substituenda sibi persona.*] Sed nulli viuenti Episcopo alius superponitur, aut superordinatur, nisi forsan in eius locum, quem culpa capitalis deiecit, *c. Episcopum, c. non dicatis, & per totam 8. q. 1.* Concil. Aurelian. *lib. 5. c. 12.* Meldense *can. 47.* plura Antonius Augustinus *in epit lib. 4. c. 24.* diximus *in c. 1. de prab.* igitur Archiepiscopus in præsenti, licèt senio, aut morbo sontico laborans, munere suo accurate fungi nequiret, non poterat substituere, aut sibi successorem designare. Cui difficultati satisfaciendum est dicendo, quod licèt in nostro textu nō posset Archiepiscopus sibi successorē designare, tamen eum consensu Cleri, & plebis, siue eorum, quibus competebat ius eligendi, aut electioni consentiendi poterat coadiutorem adhibere, vt ab eo Episcopalia munia obirentur. Concil. Arausic. *can. 29.* quamplurimis Ecclesiæ sanctionibus, & Patrum exemplis probat Filesacus *in c. quoniam 14. §. 2. de officio ordin.* vnde in præsenti rectè iubetur, vt si Archiepiscopus adeò sit senio impeditus, vt in Ecclesia ministrare nequeat, tunc eum consilio Regis, cui ius consentiendi in electionibus Episcoporum competebat, iuxta textum *in c. cum terra 14.* vbi dixi, *de elect.* & religiosorum, aliorumque, qui ius eligendi Episcopum habebant, iuxta textum *in c. cum Ecclesia, de causa possessionis*, possit coadiutorem adhibere, vt eo defuncto, si Ecclesiæ expediret, illi in Episcopatu succederet. Docet Filesacus *vbi supra.* 4.

COMMENTARIVM.

Ex hac decretali epistola ita ex prima collectione restituta sequentem deduco disputandam assertionem: *Non licet Episcopo propria auctoritate deserere Episcopatum prætextu senectutis, aut insufficientia.* Probant textus *in c. suggestum 46. cap. sciscitasti 47. & per totam 7. q. 1. c. cum post 46. de elect. c. nisi cum pridem, hoc tit.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti, & lib. 3. iuris ecclesf. cap. 6.* Petrus Gregorius *lib. 17. syntagm. c. 1. 6. & de beneficiis c. 24. & tom. 1. partit. tit. 28. c. 8.* Solorzanus *de iure Indiar. tom. 2. lib. 3. c. 1. 3. n. 93.* Michael Roussellus *lib. 1. hist. Pontif. iurisd. c. 4. n. 10.* Petrus Marcha, seu idem auctor historiæ Pontif. *lib. 6. concord. c. 8.* Magnus Præceptor maioris discipuli, seu auctor responsi à las pretensi de Francia, *§. 20. n. 58.* Bosquetus *ad Innocentium lib. 3. epistol. 122.* Robertus *lib. 1. rerum indicat. c. 7.* Vighellius *in methodo iuris canonici, pag. 313.* Espenceus *lib. 3. digress. c. 20.* Dartis *de beneficiis c. de renunciat.* & alij laudandi *in c. admonet, hoc tit.* 5. CONCLVSIO PROBATVR.

Hæc

6. **Ratio dubitandi.** Hæc Innocentij epistola valdè difficilis redditur sequenti consideratione; nam vnicuique licet iura, quæ pro se introducta sunt, cedere, *l.penult. C.de pactis*, *l.si quis in conscribendo*, *C.de Episcopis, & clericis*: plura Balboa *in cap. 1.de foro compet.* Vega, & Fermosinos *in cap si diligenti*, *eod.tit.* Galbanus *de vsufructu c.20.*& quilibet suæ rei est moderator, & arbiter, *l. in re mandata, C.mandati, cap.eos qui 1.q.1.* Fortunius Garcia *de vlt.fine,illat. 7.n.453.* Pinellus *in l.1.a. p.n.1.C.de bonis maternis*: sed Episcopus est dominus proprij Episcopatus: igitur illum cedere propria auctoritate valet. Probatur minor; nam ille dicitur dominus alicuius rei, qui habet iustum titulum, possessionem, vel quasi, *l.cogi, ff.de petit.hereditatis*, *l.iusto, ff.de vsucap.l.& generaliter, ff.de noxalibus, l.apud, ff.de furtis*: sed Episcopus virtute confirmationis Pontificiæ obtinet titulum, possessionem, vel quasi, vt habent alij beneficiarij virtute institutionis, *c.1.de regulis iuris lib.6. c.ex frequentibus*, *de institut.* igitur Episcopus potest Episcopatui renunciare propriâ auctoritate. Augetur hæc difficultas ex eo, quia Episcopatui in præsenti iustam renunciandi causam habebat, senectutis videlicet; senex enim erat, vt ipse fatetur: vnde iuxta rectam politiam non solùm excusandus, verùm & repellendus ab honore, & munere pastorali erat. Apud Romanos enim legibus cautum erat, vt senes ab omnibus muneribus vacationem haberent; & ipsi Senatores post senectutem ad Senatum ire non cogebantur. Plinius Iunior *lib.4. epist.23.* ibi: *Vt ipsæ leges monent, quæ maiores annis 60. otio reddunt.* Seneca *de breuitate vitæ*, *cap.20.* ibi: *Lex à quinquagesimo anno militem non cogit, à sexagesimo Senatorem non citat.* Cicero *de senect. Legibus, & institutis vacat ætas nostra muneribus his, quæ non possunt sine viribus sustineri.* Et *l.semper, ff.de iure immunit. l.2.Cod.de excusat.munerum, l.1.Cod.qui ætate*: plura Mancinos *de triplici iuris collat. c.191.* Petrus Gregorius *lib.47. syntagm.cap.25. n.14.* Tiraquellus *ad Alexand.lib.4. cap.3.n.11.* Paulus Zacchias *tomo 1. quæstionum Medicolegal. q.1.& vlt.* vnde senes depontani dicebantur, non quia de ponte (vt aliqui putarunt) ab adolescentibus deiicerentur; sed quia suffragium in Senatu non habebant, quod ferebatur supra mensam, quam pontem ipsi appellabant, vt referunt Marcus Varro *lib.2.de vita Patrum*, ibi: *Cùm in quintum gradum peruenerant, atque habebant sexaginta annos, tunc denique erant publicis negotiis liberi, atque expediti, & otiosi; ideo in prouerbium quidam putant venisse, sexagenarios de ponte deiici oportere, quòd suffragium non ferant, quod per pontem ferebatur.* Macrobius *lib.1. Saturnal. cap.5.* ibi: *Adimere vis doctis viris in verborum comitiis ius suffragandi, & tanquam sexagenarios maiores de ponte deiicis.* Ex pluribus illustrant Espencens *in D.Paulum, ad Titum c.2. digress.4.* Cœsolius *lib.1. mystag. c.18.* Cochier *in face hist. cap.1.* Solorzanus *in sua Cand.n.265.*& plura de incómodis senectutis Theophil. *tom.3.dict.1.q.4.art.2.* igitur iustè in nostro textu Archiepiscopus senex, ætateque iam longæuâ, cedendi facultatẽ petebat. Augetur hæc difficultas, nam inter iustas causas renunciandi Episcopatui, & simili dignitati, senectus enumeratur, *c.nisi, hoc tit.* vnde ob eam causam Siluan. Episcopus Gaufridus renunciauit Episcopatui, vt refert Rigordus *ad annum* 1213. ibi: *Gaufridus Siluanectensis Episcopus, sentiens se tam ætate, quàm corpulentiâ ponderosâ insufficientem oneri, quod iam per triginta annos portauerat, impetratâ à summo Pontifice, sicut in iure cautum est, licentiâ, Episcopatui renunciauit.* Ex eo notauit Bosquetus *ad Innocent.lib.1.epist.1.* senes in Episcopos eligi non debere, *c.vnico, 5.dist.* pulchrè Sidonius *lib.7. epist.9.in concione*, ibi: *Solam clericatus diuturnitatem promeritis autumant calculandam, vt nos in Antistite consecrando, non vtilitatem velim eligere, sed ætatem.* Igitur ob senectutem, quam allegabat Archiepiscopus, cedendi licentia illi concedi debebat. Augetur vltimò, nam ignorantia, quam Archiepiscopus fatebatur, non solùm sufficiens erat, vt eius renunciatio admitteretur, verùm & ob eam repellendus erat à dignitate iam promotus, *c.nisi, hoc tit.c.omnes, 63. dist.c.congregato 53.de elect.c.final. de ætat. & qualit.* igitur saltem ob hanc insufficientiæ causam, quam Archiepiscopus patiebatur, eius renunciatio admittenda erat.

7. **Renunciationis etymon, et distinctio.** Hac difficultate ita fulcitâ non obstante, vera est præsens decisio, ad cuius expositionem sciendum est, renunciationem in vtroque iure, & apud bonæ notæ Interpretes accipi aliquando pro referre, seu nunciare quid iam contigerit, vt accipitur apud Mathæum *c.2.* ibi: *Ite, & renunciate mihi*: & apud Cósultum *in l.1 ff.si mensor falsum modum*, ibi: *Interest nostra, ne fallamur in huiusmodi renunciatione.* Apud Ciceronem *Philip.8.* ibi: *Cùm Legati renunciarunt, quod certè renunciabant, Antonium non esse in vestra potestate.* Vnde renunciatores dicuntur, qui reuelant Regis secreta, *l.si quis aliquid*, *§.1.ff.de pœnis.* Frequentiùs tamen accipitur pro cedere, aut remittere, *l.si absenti, ff.de legationibus*, ibi: *Licèt legationem, quam susceperit, non renunciauerit*; & *l.si quis in conscribendo, C.de pactis*: pro resignare accipitur *in l.naturaliter*, *§.nihil*, *ff.de acquir. possess. l.sed etsi quis, §.quæsitum, ff.si quis cautionibus*: qua in significatione accipitur in nostro textu, & aliis congestis à Petro Greg. *de beneficiis c.24.* Cabreros de Auendaño *de metu lib.2.c.13.* Olea *de cessione iurium tit.1. q.2.* quibus suppositis pro renunciationis variis acceptionibus sciendum est, renunciationem esse, *Iuris proprij spontaneam cessionem ex certis causis, & cum auctoritate superioris factam.* Dixi, *iuris proprij*; quia iuri alieno nemo renuntiare valet, *l. si vniuersa, C.de legatis, l.obseruare, ff.de officio Proconsulis, c. dilecto, de præbendis*; nisi fiat procuratorio nomine iussu domini: non solùm enim potest quis renunciare proprium beneficium per se, verùm & per procuratorum; & statim renunciatio vim & effectum obtinet, etiamsi mandatum reuocatum sit, *Clement.vnica, de renunc.* cuius interpretationem latè prosequuntur Dartis *de beneficiis c.3.* Couarr. *in pract.c.9.* Basilius *lib.2.de matrim. c.15.* Rufiniacus *lib.3.constit. tit.22.c.22.* Petrus Gregorius *de beneficiis c.28.* dixi etiam, *spontaneam cessionem*; quia renunciatio per vim facta caret effectu, *c.sciant 12.de elect.in 6.c.Abbas*, cum sequenti, *de his quæ vi*, vbi latè dicam: Auendaño *lib.2.de metu, c.13.* Tandem dixi, *ex certis causis, & cum auctoritate superioris*, vt cognoscatur, non quamcumque Episcopatus, seu beneficij valere, sed eam tantùm, quæ ex iustis causis fit, quas enumerabimus *in cap.nisi, hoc tit.* Dixi etiam, *cum auctoritate superioris*, vt comprehendantur non solùm renunciationes Episcoporum, vbi Pontificis licentia expectatur, verùm & Parochorum, in quibus auctoritas Episcopi desideratur. Supersunt pro huius tituli exactiori expositione tria examinanda. Primum, per quas personas, & apud quas renunciationem fieri oporteat; quam partem examinabimus *in c.admonet; c.quod in dubiis, c.final. hoc tit.* Secundum, quibus ex causis renunciatio admittatur, de qua *in c.nisi, hoc tit.* tertium, quænam beneficia renunciari valeant; quod dubium discutiemus

mus *in cap.sanè, cap.veniens, hoc tit.* Sed quia nostri instituti non est methodicè materias exponere, sed singulas decisiones peculiaribus commentatiis explicare, prædicta dubia suo ordine non prosequimur: facilè tamen qui maluerit præsentis tituli, & aliorum materias methodicè pertractare, assequi poterit perlectis, & in vnum collatis totius tituli commentariis.

8. RATIO DECIDENDI. Manet ergo ex nostri textus decisione, Episcopum non posse Episcopatui renuntiare, etiam prætextu senectutis, nisi ex licentia R. Pontificis: cuius prohibitionis ratio est, nam cùm inter Episcopum, & Ecclesiam contrahatur spiritualis matrimonij vinculum, *cap. inter*, vbi dixi, *de translat. Episcop.* & huius vinculi dissolutio R.Pontifici sit reseruata, ideò absque eius licentia non licet Ecclesiam propriam Episcopi sponsam deserere. Lupus Ferrariensis *epist.* 29. ibi: *Quemadmodum carnalem copulam non licet resoluere, nisi ex causa fornicationis; ita susceptam semel pastoralem curam nefas est deponere, quamdiu omnium saluti consuli potest.* Accedit, nam valet argumentū de militia terrestri ad cœlestem, vt in hoc textu docetur. Sed quemadmodum non licet militi militiæ terrestris deserere stationem propriâ auctoritate, *l.3 § qui stationi, l.non omnes, l.ex causa, ff.de re milit.l.4. Cod.eod. tit.* faciunt textus *in l.Legatus* 19. *ff. de officio Proconsul. l.2.§.& cùm placuisset, de origine iuris*, Steubechius *ad Vegetium lib.2. cap.5. in fine.* Similiter nec cœlestis militiæ militi licebit priùs soluere militiæ cingulum, quàm cedat illi aduersitas præliorum, vt in præsenti docent: quod procedit præcipuè tempore persecutionis, quo non licet vllo modo Ecclesiam deserere, vt aiebat D.Ambrosius, cùm ex Iustinæ Imperatricis iussu de Ecclesia iuberetur exire. *Hoc ego* (inquiebat ad Quæstorem) *sponte non faciam, ne lupis septa ouium tradere & prodere videar; hic si placet, occide, hoc loco mortem prona suscipiam voluntate.* Refert ipse S. Doctor *in oratione ad Exentium*, & *epist.*37.*de Basilicis*, tradunt Theodoretus *lib.5.cap.*13.Nicephorus Calixtos *lib.*12.*histor. cap.9. & lib.9. cap.*20. quare Liberius Papa *epist.* 2. hortatur quosdam Episcopos deserere volentes Ecclesias, & ad religionem transire, ne id faciant. Neque causa senectutis sufficiens erat in Archiepiscopo Lugdunensi, quoniam plerumque vergēte deorsum conditione corporea, sensus spiritus in sublimiora conscendit, & Ecclesia meliùs per senes regitur, quàm per iuuenes; quod & agnouerunt Maiores dum Senatores maiores sexaginta annis eligebant. Plutarchos *in vita Lycurgi*, ibi: *Senex ipse, vti diximus, Lycurgus, primùm eos, qui cœpti sui fuerant participes, designauit: deinde in locum demortui sufficere iussit eum virtute, qui esset præstantissimus iudicatus, sexaginta annis maior.* Et certè hæc ætas est accommodata iis, qui suo consilio alios regere debent: nam, vt inquit idem Plut. in opusculo, An seni gerenda sit Resp. *Ad parendum iuuenilis, ad imperandum senilis ætas accommodata est; ac maximè salua est ciuitas, vbi consilia senum, & iuuenum arma obtinent. Laudaturque maiorem in modum istbuc:*

Primùm ætate graues, & forti pectore claros,
Nestoream ad nauim conductos dicere iussit,
Consiliumque dare.

Atque ideo optimatum Magistratum Spartanæ ciuitatis Regibus adiunctum Apollo presbygenas, id est magno natu præditos; Lycurgus disertè Gerontes, id est senes, nominauit. Idem Plutarch. in vita Lycurgi refert Tyrtei carmina, quæ eandem rationem insinuant:

Consilij teneant Reges, & iuris habenas:
Queis cura est Spartæ conspicienda domus.
Grandæuique senes, & qui de plebe creati,
Sanctarum legum ciuibus instar erunt.

Salust. *in Catil.* ibi: *Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientiâ validum est.* Huc pertinet pulchrum illud Euripidis:

Dictum est vetustum, facta iuuenum, cæterùm
Magis valent consilia senum.

Cicer. *in Catone*, ibi: *In agris tunc erant Senatores, id est senes.* Ouidius *in Fast.*

Nec nisi post annos patuit tunc Curia se Cros.

Hinc etiam videmus Virgil.8. *Æneidos*, iuuenibus opposuisse Senatum, hoc est senes.

Nec difficultas suprà perpensa aduersatur; licèr enim dominus cuiusque rei possit eam pro libito dimittere, & iuri proprio renunciare; hoc tamen non procedit in Prælatiis ecclesiasticis, & aliis officiis publicis; quæ enim publicam causam continent, priuato arbitrio nec dari, nec cedi possunt, *l.3. §.idem & si, l.Paulus* 47. *ff. de bonis libertor. l.meminisse* 10. *ff.de officio Proconsulis, l.penult. ff. de officio Præsidis:* vnde Legatus Cæsaris, Præsidisve prouinciæ abdicare se Magistratu prohibetur *in l. penult. ff.de officio Præsidis.* Vnde cùm publicè intersit Ecclesiæ, ne eius ministri propriâ auctoritate beneficia ecclesiastica cedant, iustè statutum est, ne inconsultis his, quibus competit ius confirmandi eos, Episcopatum, seu beneficium cedant. Nec augmentum primum refragatur; nam licèr senectus, quæ Episcopum reddit inhabilem ad exercitium officij, ob corporis debilitatem, iusta causa sit cedendi Episcopatum, *dict. cap. nisi, hoc tit.* ex rationibus suprà adductis; tamen cùm senectus non ita grauat corporis vires, non præstat causam cessioni: vnde cum causæ cognitione examinabitur, an qui abdicare se vult ab officio pastorali, impar sit eius oneri, necne. Quare licèt in hoc textu Archiepiscopus asseruisset se iam senectute oppressum esse, nihilominus causæ cognitio præcedere debebat, vt possit eâ à Pontifice approbatâ Episcopatui renuntiare. Nec vltimum augmentum obstat; procedit enim eius principium cùm vera insufficientia datur, & adeò magna, vt non possit Episcopus officij munia obire, aut Ecclesiam regere, quæ in hoc textu non dabatur, licèt humilitatis causâ assereret Archiepiscopus, se insufficientem regimini esse. 9. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS.

Ex suprà traditis accipit lucem textus *in c.scripsit.*1. 7. *quæst* 1. iuncta eius integra, quæ reperitur *lib.9.epist.Gregorij Magni, epist.*4. Agitur in eo textu de Ioanne Episcopo primæ Iustinianeæ, quam Ecclesiam Vigilius Papa in Metropolitanam Daciæ, tam Mediterraneæ, quàm Ripensis erexit, vt refert Iustinianus *in nouella* 11. *&* 131. vbi notatunt Cuiacius & Ritherursius. Asserit ergo Gregorius Magnus, quod si Ioannes Episcopus adeò aduersa valetudine captus est, vt Episcopali curæ non sufficiat, dispensator, hoc est adiutor apponatur, qui curam illius Ecclesiæ habeat: pergit Gregorius *in dicta epist.* & ait quod si ipse Episcopus velit præ molestia sua Episcopatui renunciare, renunciatio admittatur, & successor ordinetur. Quæ decisio locum habet, secutâ Pontificis licentiâ, ita vt ex iusta causa ægritudinis à Pontifice approbata, possit Episcopus Episcopatui renuntiare, iuxta suprà tradita: quo modo etiam accipiendi sunt textus *in cap.quamuis* 14.*cap.fratres*, 18.7.*quæst.*1. *c.finali* 7. *quæst.*2. *cap.*1. *hoc tit.in* 1. *collectione.* 10. EXPONITVR CAP. 7.Q.1.

CAPVT

CAPVT II.

Idem *Abbati* [a] *Dalonen.* & *Priori de* [b] *Artigia.*

CVm inter P. Gaufredi, & quosdam alios Canonicos S. Luuiani super spirituali beneficio scilicet [c] stallo in Choro,& loco in Capitulo in [d] Curia nostra quæstio fuisset diutiùs agitata : quia tamen altera pars sufficienter instructa non venerat, negotium non potuit terminari. Ideoque causam ipsam vestro examini committentes, d. v. per A. s. m. quat. partes ante vestram præsentiam conuocetis, & rei veritate pleniùs inquisitâ, si præfatum P.Gauf. inueneritis de consensu maioris,& sanioris partis Capituli fuisse de spirituali [e] beneficio auctoritate Apostolica [f] inuestitum, eum beneficium ipsum faciatis ap. rem. pacificè possidere ;non enim videtur nobis impedimentum afferre etiam iuramentum, quod de eodem non petendo vlteriùs proponitur præstitisse, si consensus maioris, & sanioris partis Canonicorum Ecclesiæ intercessit.

NOTÆ.

1. a DAlonen.] Ita legitur in prima collectione, vbi *sub hoc tit.cap.3.* repetitur nostra decisio : sed legendum est, *Dolensi*, vt habetur in sexta compilatione. Dolense autem monasterium Ordinis D. Benedicti, celebre est in Gallia, in diœcesi Bituricensi, fundatum ab Ebbone Domino Dolensi anno 917. vt habetur in chronico Dolensi, *tom.1. Biblioth. nouissime*; siue ab eo reædificatum, cùm à Samsone Episcopo Dolensi constructum esset anno 562. vt probat Yepes *tom.1. chron. D.Benedicti, dicto anno 562. cap.1.* Dolense monasterium Sedi Apostolicæ immediatè subest. Gregorius VII. *tom.3.epist.10. Dolense monasterium, sicut nouit fraternitas tua, iuris sancti Petri esse dignoscitur, cui si aliquod discrimen inferatur, speciali solicitudine succurrere debemus.* Plura de eo Chopinus *lib.1.sacra polit.n.14.* Yepes *vbi suprà*, Bosquetus *ad Innocentium lib.1.epist.1.* Cironius *in c.5.de constit.in 5. collect.* Huius monasterij Abbati Giraldo Moral dicto, qui 22. annis illi præfuit, rescripsit Alexander *in præsenti*, Fratres Sarmat. *tom.4. Galliæ, fol.341.*

2. b *Artigia.*] Est etiam in Gallia in diœcesi Lemouicensi, non longè à S.Leonardo, Ordo vulgò dictus *de Artitia*, propter locum appellatum Artigia, vt refertur à Guidone *tom.2. Biblioth. nouissima, pag.278.* Huius Ordinis Priori Ioanni Neutoner dicto missa est hæc decisio.

c *Stallo in choro.*] Hæc verba exposui *in cap. cum te 7. de rescriptis.*

3. d *Curia.*] Licèt Curia aliquando accipiatur pro villa, seu curte, *cap.2.de censibus, in 5. collect.* ibi : *Ne de curiis, aut grangiis*; vbi notat Cironius: tamen in vtroque iure,& apud probatos Auctores Curia accipitur pro loco vbi causæ disceptantur, & deciduntur, *cap. si quis Clericus 10. 11.quæst.1. c.nullus 33. ead. quæst.* Clementina 1. *de iureiurando*, & aliis congestis ab Antonio Augustino *in epitom. lib.4. tit.61.* Iureto *in notis ad Iuonem, epist. 241.* Apud Romanos duæ erant Curiæ, vna vbi de sacris, Deorumque religione agebatur ; alia vbi de rebus publicis,ad populumque spectantibus tractabant : vtriusque meminerunt Varro *lib.4.linguæ Latinæ*, Festus *lib.3. verbo Curia*, Aulus Gellius *lib.4.noctium, cap.7.* Alex.ab Alex. *lib.1.Genialium, cap.16.* & apud eos Curia generaliter pro consensu Senatus accipitur, *l.1.C.de Consulibus, in Theodos.l.3.de fide instrum.in eod.Cod.* inde curiales dicti, qui in his curiis erant, *l.curialis, Cod. locati, l. si quis curialis, Cod. de Episcop. & cleric.* plura Vvolfang. Lazius *lib.12. Reip. Romanæ, cap.13.* Paz *in l.7.stili.* In iure etiam nostro patrio ita accipitur curia, *l.27.tit.9. partit.2.*Paz *vbi suprà.* Alia de curiæ etymologia adducunt Polletus *lib.1.histor.fori Rom. cap 4.* Lexicographi *verbo Curia*, & nos *in cap. cùm non ab homine, de iudiciis.*

e *Spirituale beneficium.*] Aliud enim est beneficium temporale, aliud spirituale, *cap. felicis, § si qua verò, de pœnis, lib.6.* Temporale est feudum, quod dicitur beneficium, *cap.1.* & passim, *quibus modis feudum amittitur.* Ecclesiasticum dicitur præbenda, Canonicatus, Episcopatus, & etiam Pontificatus, *cap.1. de maledicis :* docent Corrasius *de benef. cap.1. tit.vlt.* Petrus Gregor. *eod. tract. cap.6.* Lotherius *de re benefic. quæst.2. num.3.* Cironius *ad titulum de præbendis.* Quare cùm in præsenti ageretur de Canonicatu, illum appellat Alexander III. beneficium spirituale, quamuis aliter accipiat hæc verba Hostiensis *in præsenti.* 4.

f *Inuestitum.*] Sed quomodo Capitulum poterat inuestituram dare, & in possessionem mittere, si institutio, inuestitura, seu possessionis traditio fit per Archidiaconum, cui competit Canonicos in sedem collocare ? *c.ad hæc, c.significasti 8.de officio Archid.* Sed huic difficultati respondendum est, quod licèt inuestitura propriè significet ipsam possessionem realiter traditam, *lib.2. feudorum, tit.2.* Prateius *verbo Inuestitura*, Hothomanus *de verbis feudalibus,eod.verbo :* tamen aliquando tantùm significat ius adipiscendi possessionem corporalem, *lib.1. feud.tit.3. §.si verò*, & *lib.2.tit.7.§.fin.* notat Cironius *ad tit. de instit.* vnde qui electus est à maiori, & saniori parte Capituli, quia habet ius, vt sibi constituantur locus in Capitulo, & stallus in choro, latè dicitur inuestitus in nostro textu, licèt adhuc corporalem possessionem ab Archidiacono non acceperit. 5.

COMMENTARIVM.

EX hoc textu, tam classici, quàm relati à Barbosa *in præsenti*, deducunt, renuntiantem beneficium interposito iuramento ampliùs illud non petendi, posse, si denuo eligatur, illud obtinere. Opponunt tamen vt huic decisioni contrarium, textum *in c. si verò, de iureiurando*, vbi deciditur, iurantem ampliùs non petiturum beneficium, non posse 6.

illud repetere. Sed si textus attentè perpendantur, nullam continent antinomiam; siquidem *in dict. cap. si verò*, agitur de eo, qui negiectâ iuramenti religione, volebat beneficium, quod cum iuramento renunciauit, repetere; in hoc verò textu agitur de eo, qui denuò electus fuit à Capitulo, absque vila repetitione: vnde salua iuramenti religione illud obtinere poterat, cùm etsi beneficium renunciauerit cum iuramento, renunciauit ius, quod tunc habebat, non autem futurum, quod non sperabatur, cùm in renunciatione non veniant, quæ non cogitantur, *l. cùm Aquiliana, ff. de transact. l. mater decedens, ff. de inofficioso testam.* Fontanella *de pactis nuptial. tom.* 1. *clas.* 4. *glossa* 18. *num.* 40. Renunciatio est strictissimi iuris, & strictè interpretanda, tam respectu rerum, *l. qui cum tutoribus, Cod. de transact.* quàm personarum, *l. si vnus, §. antea, ff. de pactis*: Salcedo *de repræsentat. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 87. quare renunciatio facta ex vna causa, non extenditur ad iura competens ex alia, licèt verbis generalibus facta sit, *l. si domus, ff. de seruit. rustic.* Decianus *volum.* 2. *consilio* 169. plura Auendaño *lib.* 2. *de metu, cap.* 13. Vnde renunciatio facta in hoc textu cum iuramento ampliùs non repetendi beneficium, non extenditur ad secundam electionem, cùm ius ex ea proueniens, tanquam non speratum, renunciari non possit.

CAPVT III.

Idem *Episcopo* [a] *Verulan.*

Ex transmissa relatione Abbatis S. Nicolai de [b] Ceperano auribus nostris est intimatum, quod P. Rubeus, dum olim infirmitate laboraret apud monasterium [c] S. Saluatoris de Telesia, sibi petiit habitum [d] monasticum indulgeri, qui postmodùm recuperata sanitate, ad monasterium illud gratiâ complendi suum votum accessit, & ibidem moram aliquantulum faciens, ea, quæ dictæ Ecclesiæ sancti Nicolai [e] contulerat, sibi fecit restitui. Nunc autem mutato animo, per te, & per amicos tuos laborat, vt in eadem Ecclesia restituatur. Verùm quoniam iamdicta Ecclesia ab eo soluta dignoscitur, ex quo illi ea, quæ sibi contulerat, ad voluntatem, & petitionem suam resignauit: f. t. mon. atque mand. quat. si res ita se habet, prædictum Abbatem, & socios eius ad receptionem præfati P. nullâ ratione inuitos compellas, nec à Ceperano compelli permittas. Hortari tamen eos, & monere poteris, si tanti tibi fuerit, vt illum, non tanquam vnum de Ecclesia, sed quasi de nouo deberet intrare, [f] recipiant.

NOTÆ.

1. a *Verulano.*] Verulana antiqua ciuitas Italiæ est: Frontinius coloniam Romanorum fuisse affirmat; eius libertatem, & antiquitatem miris laudibus extollit Liuius *lib.* 9. In ea vrbe Beatam Mariam filiorum Zebedæi matrem, simul cum sanctis Blasio, & Demetrio Euangelium prædicasse, ex veteri illius Ecclesiæ menologio referunt Baronius *in martyrolog. die* 8. *Kalendis Augusti*, Vghellius *tom.* 1. *Italia sacra, in serie Episcoporum ipsius Ecclesiæ.* Quamprimùm Verulani ciues fidem amplexi, & professi fuerunt, Ecclesia Verulana Cathedrâ Episcopali fuit decorata, vt refert Vghellius *vbi supra.* Inter alios Præsules qui eam rexerunt Ecclesiam, Fromundus, seu Fromomundus eam gubernauit ex anno 1160. vsque ad annum 1170. vir singularis doctrinæ, probitatisque: ab Alexandro III. qui tunc, vt Friderici tyrannidem compesceret, Verulæ degebat, consecratus fuit. Huic ergo tanto viro missa est præsens epistola, vt iam animaduersum inuenio ab Vghellio *vbi suprà, pag.* 294.

2. b *S. Nicolai de Ceperano.*] Ceperanum habet Ecclesiam Collegiatam, quæ subest Verulanæ Ecclesiæ: eius Præsul Abbas appellatur, non quia Ecclesia sit regularis, sed quia pleramque Ecclesiæ Collegiatæ reguntur ab Abbate, vt *in cap. final. de maiorit. & obed.* & hanc Ecclesiam S. Nicolai esse sæcularem, testatur Chopinus *lib.* 1. *sacra polit. tit.* 1. *num.* 17.

c *S. Saluatoris.*] Monasterium hoc est Ordinis D. Benedicti, vt refert Tamburinus *in serie Abbatum, verbo Telesin.*

3. d *Habitum monasticum.*] Plerumque enim infirmi olim in vltimia constituti, aut religionis habitum induebant, aut pœnitentiæ benedictionem efflagitabant. Concilium Tolet. 13. *can.* 10. Gerundense *can.* 9. obseruat Gibalinus *de clausura monastica disquisit.* 3. *cap.* 1. §. 7.

4. e *Contulerat.*] Non per oblationem; nam quæ Ecclesiæ, aut monasterio offeruntur, repeti non possunt, *cap.* 2. *de consuet.* cùm autem quis se, & sua monasterio offerebat, coronam ad modum monachorum in capite ferebat, *cap. finali, de successionibus ab intest.* ibi: *Cum Archipresbyter de Alterio se, & sua ad participationem orationum monasterio de Bruxeria obtulisset, de manu cuiusdam fratris eiusdem cœnobij augmentationem coronæ in signum oblationis accepit.* Notat Cironius *ad titul. de donationibus.*

5. f *Recipiant.*] Et tunc habebit locum à die huius secundæ receptionis, non autem pristinum; quia qui in aliqua communitate priuatus fuit loco, seu sede, si postea denuò eligatur, non recuperat pristinum locum. Solorzanus *tom.* 2. *de iure Ind. lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 101. Salgado *de protect.* 4. *part. cap.* 1. *num.* 178.

COMMENTARIVM.

Ex hoc textu ea deducitur assertio: *Qui ingreditur Religionem, & beneficio renunciat, licèt intra annum probationis egrediatur è monasterio, non recuperat* 6. CONCLVSIO PROBATVR.

recuperat beneficium. Hæc assertio singularis est, nec aliquo iuris testimonio probatur. Eam tamen illustrant Petrus Gregor. *de benefic. cap.* 25. *num. vlt.* Dattis *eod. tract. pag.* 107. Flaminius *de resignat. lib.*5. *quæst.*6. *num.* 64. & *lib.*7. *quæst.*14. *num.*28. Pereyra *in l. si curatorem, verbo Improbare, C. de in integr. restit.* Rodriguez *tom.*1. *quæst. Regul. quæst.*37.*art.*1. Sanchez *de matrim. lib.*9. *disput.*33. *num.*19. Gonzalez *in regul.*8.*Cancellariæ, glossa* 15. *num.*45. Garcia *de beneficiis part.*11. *cap.*9. Barbosa *lib.* 3. *de iure eccles. cap.* 14. *num.* 3. Castro Palao *tom.*2. *tract.*13.*disput.*6. §.7. Tamburinus, Lezana, & alij congesti à Garcia *tom.*1. *polit. regul. tract.* 2. *diffic.* 6. *dubio* 7. Solorzanus *lib.* 2. *de iure Indiar. cap.*27. & *lib.*3. *polit. cap.* 29. Azor 1. *tom. instit. lib.* 12. *cap.*3.

7. RATIO DVBITANDI. Sed hæc assertio, si non euerti, labefactari videtur ex sequentibus iuris ratiociniis. Primum nascitur ex eo, nam satis iuris certum principium est, & in nostro titulo sæpius commendatum, renunciationem beneficij, cuiuscumque generis sit, non posse fieri nisi de licentia superioris, *cap.* 1. *cap. admonet, hoc tit.* sed in præsenti renunciatio facta fuit absque vlla superioris licentia: igitur ipso iure nulla erat. Secundum non minùs liquet apud iuris conditores & Interpretes, pendente anno probationis omnia iura nouitij esse in suspenso, nec beneficium ante professionem vacare, *cap. beneficium, de regularibus in* 6. vt illi Religionem deserenti omnia restituantur, ac si Religionem non fuisset ingressus. Trident. *sess.*25. *de regularib. c.*16. vbi plura Barbosa, Suarez *tom.*3. *de relig. lib.*5. *c.*16. Portel. Villalobos, Peyrinis, & alij congesti à Garcia *d.*1. *part. difficult.*5. *dub.* 8. ergo in hoc textu, qui pendente anno probationis ad sæculum redit, debet beneficium suum recuperare. Tertium aduersus eam partem nostri textus, vbi supponitur, Canonicum S. Nicolai potuisse ad religionem, & monasterium S. Saluatoris transire, ex eo nascitur; nam pluribus, & expressis iuris decisionibus cautum est, ne Canonici, aut aliæ ecclesiasticæ personæ possint aliquam Religionem ingredi, aut profiteri, *cap. nullus* 1. ibi: *Nullus Abbas, vel monachus, aut Canonicus regularis a proposito professionis canonicæ reuocare, & ad monasticum habitum suscipere audeat.* Et *cap. mandamus* 2. ibi: *Mandamus & vniuersaliter interdicimus, ne quis canonicus regulariter professus, nisi (quod absit) publicè lapsus fuerit, monachus efficiatur.* 19. *q.*3. Plura tradunt Bosqoetus *ad Innocent. lib.*1. *epist.*4. Lemaistre *de monachis lib.*3. *cap.*9. igitur non rectè in hoc textu supponitur, Canonicum regularem S. Nicolai potuisse ingredi monasterium S. Saluatoris.

8. INGRESSI RELIGIONIS QVANDO VACET BENEFICIVM. Adhuc tamen defendenda est Alexandri III. decisio, ad cuius explicationem sciendum est, canonicum, seu beneficiatum, præbendam, seu beneficium habentem, religionem ingressum, & eius regulam expressè, vel tacitè professum, beneficio sæculari retrò habito priuari, *cap.* 1. 17. *quæst.* 2. *cap. beneficium, de regularib. in* 6. ibi: *Aut constet quod vitam voluerit mutare.* Quæ verba de tacita professione sunt exaudienda, iuxta textum *in cap. consulti, cap. statuimus, de regularibus, cap. non solùm, eod. tit. in* 6. antea autem, scilicet ante professionem, intra probationis annum, beneficium retinet, vt latè probant Molfes. *tract.*6. *summæ, c.*12. *num.*18. immò si ad eius titulum nouitius ordinatus est, durante anno non potest beneficium dimittere, aut resignare. Trident. *sess.* 25. *cap.*16. licèt iure communi olim potuisset illud resignare, *dict. cap. beneficium,* Sanchez *lib.* 7. *summæ, cap.* 4. Barbosa *dict. lib.* 3. *cap.*15. *num.*109. Dubium tamen apud Interpretes est, an post Concilij Tridentini constitutionem, quâ prohibetur renunciatio bonorum durante anno probationis, nisi intra duos menses proximos professioni, possit nouitius in prædicto anno resignare quodlibet beneficium? Et in hac parte ius antiquum seruari, & sic posse resignare quandocumque, tenent Rodriguez *in summa,* 2. *part. cap.* 8. *num.*2. Garcia *de benefic. p.*11. *cap.*8. *num.* 12. Castro Pallao, Villalobos, Machado, & alij congesti à Barbosa *de potest. Episcopi allegat* 99. *num.*19. Contrarium tamen, videlicet renunciationem beneficij etiam comprehendi in prædicta Concilij dispositione, defendunt Suarez *tom.*3. *de relig. lib.*5. *cap.*16. *num.*12. Tamburinus, Lezana, & alij, quos laudat, & sequitur Garcia *dict. tom.*1. *difficult.*6. *dubio* 7. Maiolus, & Flaminius relati à Valensi *de beneficiis lib.*2. *tit.* 25. *n.*28. in quo Interpretum dissidio media sententia amplecti potest, quæ discrimen constituit inter beneficium, ad cuius titulum quis promotus est ad sacros ordines; & inter alia beneficia: asserunt enim, beneficium, ad cuius titulum nouitius promotus est, non posse renunciari; alia verò beneficia resignari valere: latiùs prosequitur Garcia *dict.* 1. *part. polit.*

9. RATIO DECIDENDI. Etiam sciendum est, renunciatione legitimè factâ, & à superiore admissâ, beneficium ipso iure vacare, etiamsi alij collatum non sit; neque regressum ad illud absque noua institutione permitti, *cap. super, hoc tit. cap. constitutis* 45. *de appellat. cap.* 1. *eod. tit. in* 6. *Clement. vnica, eod. tit.* Garcia *dict. p.*11. *de benef.* Flaminius *de resign. lib.*1. *quæst.*1. Valensis *de benef. lib.*3. *tit.* 13. *per totum*: vnde dicitur, beneficium vacare per renunciationem, *cap. susceptum, de rescriptis, lib.*6. quod adeò verum est, vt etsi post renunciationem, qui renontiauit, permanserit in possessione per triennium, non iuuetur beneficio regulæ Cancellariæ *de triennali possessione,* quia nullum habet titulum. Rebuffus *in praxi, tit. de pacificis, n.*285. Vnde prouenit vera decidendi ratio ad nostrum textum; ideò enim in eius specie Canonicus S. Nicolai non potest redire ad suam præbendam, etsi non elapso anno probationis habitum dimiserit, quia cùm beneficium semel renunciasset, non potest illud propria auctoritate repetere, nec mutare voluntatem, *cap. quàm periculosum* 7. *quæst.* 1. facit regula, *Quod semel, de reg. iuris lib.* 6. nec solùm si illud renunciasset in nostro textu, ad illud redire non valebat, verùm etsi licentiam tantùm cedendi petiisset, renuntiare cogendus erat, nec ad beneficium redire poterat, *cap. quidam, hoc tit.* Rectè ergo in hoc textu docetur, Canonicum S. Nicolai non potuisse redire ad beneficium, quod iam tempore ingressus religionis renunciauerat; sed quia qui semel renunciauit beneficio, si denuò eligatur, virtute secundæ electionis potest iterum admitti; ideò in præsenti docetur, hortandos esse & monendos ipsos Canonicos S. Saluatoris, vt ipsum recipiant in Canonicum & fratrem.

10. DISSOLVVNTVR DIFFICVLTATES. Nec difficultates suprà expensæ aduersantur; nam licèt verum sit, ad renunciationem expressam legitimè faciendam consensum superioris desiderari; in hoc tamen textu supponitur, Abbatem S. Nicolai renunciationi assensum præstitisse: cùm enim Petrus Canonicus S. Nicolai petiisset ab Abbate, & Canonicis, vt bona quæ obtulerat tempore receptionis in Canonicum, sibi redderent,

rent, & Abbas restituisset, constat licentiam cedendi & renunciandi illi concessisse. Nec secunda difficultas aduersatur; nam verum est, nouitium pendente anno probationis è monasterio egressum, omnia, quæ obtinebat tempore ingressus, & in suspenso erant, recuperare, *dict. cap. beneficium, de regularib. lib. 6.* sed illud procedit quando beneficium non est expressè renunciatum, vt in nostro textu fuit; tunc enim virtute renunciationis expressæ priuatus fuit beneficio; vnde etiamsi religionem deserat, ad illud redire non valet. Nec tandem tertia difficultas obstat; nam textus in ea adducti, qui prohibent canonicis regularibus, & aliis personis ecclesiasticis vitam monasticam profiteri, procedunt illis primis Ecclesiæ temporibus, quibus monachi vt laici tantùm degebant, nec sacris ordinibus initiabantur, aut ministeria ecclesiastica tractare valebant, vt per plures annos obseruatum fuisse in Ecclesia, traditur *in cap. interdicimus, cap. iuxta, & per totam 16. quæst. 1.* obseruant Lemaistre, & Bosquetus *vbi supra.* Sed cùm postea illis permitteretur ad sacros ordines ascendere, *cap. monachos, c. si quis, cap monachus 16. quæst. 1.* clericis ingressus etiam in monasteriis permittebatur. Concilium Toletanum 4. *can.* 49. *Clericis qui monachorum propositum appetunt, quia meliorem vitam sequi cupiunt, liberos ab Episcopis in monasteriis largiri oportet ingressus, nec interdici propositum eorum, qui ad contemplationis desiderium transire nituntur.* Docet Benedictus Epitenus *lib. 4. disquisit. tract. 2. disquisit. 4.* Vnde cùm temporibus nostri Alexandri Clerici ad monachatum transirent, & conuolarent; ideò in præsenti supponitur Canonicum S. Nicolai potuisse ad religionem transire.

11. EXPONITVR CAP. 1. 27. Q. 2. Sed superiori assertioni aduersatur textus *in cap. Goldastus 1. 17. quæst. 2.* vbi proponitur, Goldastum presbyterum infirmitatis passione oppressum, promisisse se monasticam vitam professurum in quodam monasterio D. Benedicti; & vt votum faciliùs adimpleret, beneficium quod obtinebat, in manu cuiusdam aduocati renunciauit: postcà cùm pœnituisset, voluissetque in sæculo remanere, & beneficium obtinere, consuluit Alexandrum II. qui respondit, ipsum retinere debere beneficium. Ex quo decreto apertè deducitur, clericum aduersa valetudine captum, & beneficium renunciantem, posse ad sæculum redire, & beneficium retinere: igitur similiter in nostro textu Canonicus S. Nicolai poterat intra annum probationis ad sæculum redire, & beneficium retinere. Accedit etiam, nam Goldastus *in dict. cap. 1.* promisit ingredi religionem, id est votum emisit religionis: igitur cogendus erat votum adimplere, vt de simili professione latè probat Sanchez *lib. 9. de matrim. disp. 33. num. 9.* tandem ex alio capite Goldastus *in dict. cap. 1.* priuandus erat beneficio; nam vt ibi refertur, illud renunciauit in manibus cuiusdam aduocati: sed qui renunciat beneficium in manibus laici, priuatur ipso beneficio, *cap. quod in dubiis, hoc tit.* igitur Goldastus *in dict. cap. 1.* priuandus erat beneficio iam obtento. Pro huius textus vera interpretatione dicendum est, Goldastum in eo, nec votum solenne Religionis emisisse, nec beneficium in manibus Superioris renunciasse; vnde cùm tantùm simplicem promissionem fecisset ingrediendi monasterium, & eius prætextu beneficium in manibus aduocati renunciasset, potuit ex capite pœnitentiæ illud repetere. Nec augmentum difficultatis suprà adductum aduersatur; nam aduocatus, de quo in eo textu agitur, erat defensor Ecclesiæ, qui frequenter in iure nostro dicitur aduocatus, *cap. præterea, cap. cùm autem, de iurepatron.* vnde cùm aduocatus in eo textu esset persona ecclesiastica, sed non superior ipsius renunciantis, ideo renunciatio viribus destituitur. Alia pro eius textus interpretatione adducit Feloaga *in cap. 1. de his, quæ vi, propè finem.*

Secundò aduersatur textus *in cap. veniens 5. de instit. in 2. collect.* in illis verbis: *Veniens ad Apostolicam Sedem, &c.* Et infrà: *Interim autem R. clericus, qui Ecclesiam alieno nomine possidebat, furto est irretitus, & exinde, quia crimen ei notorium fuit, rebus furtiuis in arca sua repertis, grauiter puniri metuens, eo quod ad Regias aures scelus eius peruenerat, habitum religionis sumpsit, quem infra annum abiiciens Sedem Apostolicam adiit, & scriptum Apostolici culminis impetrauit, in quo continebatur, quod si monstrare posset, quod timore mortis claustrum intrasset, a religionis voto absolueretur à vobis; tacito quod timor ille ex praua conscientia perpetuati sceleris proueniebat.* Et infrà: *Discretioni vestræ per A. s. mandamus, quatenus cùm exinde requisiti fueritis, in vnum pariter conuenientes, vtramque partem ante præsentiam vestram conuocetis, & inquisita horum veritate, quæ dicta sunt, & pleniùs cognita, causam ipsam ap. rem. fine canonico terminetis, ita quod si vobis constiterit, quod crimen notorium fuerit, & timore illo sepedictus R. religionem suscepit, & quod idem V. per Archiepiscopum fuerit canonice institutus, ei Ecclesiam ipsam ap. & oc. cess. faciatis restitui, & liberè, pacificèque dimitti, non obstantibus litteris nostris, si taliter fuerint, prout diximus, impetratæ.* Ex quibus verbis apertè constat, ingredientem religionem, eamque deserentem intra annum probationis, non recuperare beneficium, quod ante ingressum obtinebat: ergo & in nostro textu, licèt expressè beneficio non renunciasset, ratione tantùm ingressus religionis, licèt intra annum exiret è monasterio, beneficio priuandus erat, nec ad illud restitui valebat. Pro cuius textus vera interpretatione dicendum est, Rodericum in ea specie cogi beneficium dimittere, & in religione manere, quia beneficium non solùm vacat per expressam professionem emissam in monasterio, verùm & per tacitam, *cap. beneficium, de reg. iuris in 6.* olim enim etiam temporibus Alexandri & & Innocentij III. non solùm expressè, verùm & tacitè professio emittebatur, *cap. 2. de testam. cap. vidua, de regul.* vbi dicemus. Vnde cùm *in dict. cap. veniens*, Rodericus tacitam professionem emisisset, quia monasterium ingressus fuit animo manendi ibi perpetuò, immiscendo se actibus professorum, quomodo olim professio tacita inducebatur; idò non potest ad sæculum redire, nec beneficium recuperare. Ratio autem dubitandi illius textus proueniebat ex eo, quia Rodericus asserebat metu coactùm religionem ingressum fuisse, & sic à vinculo, seu nexu professionis esse absoluendum, & ad beneficium admittendum: sed cùm metus non fuisset ab alio illatus, sed à seipso iustè incussus, existimauit enim se furti manifesti reum esse, & per consequens acriter puniendum, quam pœnam vt effugeret, religionem professus fuit; ideo cùm metus à seipsò fuisset incussus, non ab alio, inde eius professio valida declaratur, iuxta tradita à Basilio *lib. 4. de matrimonio, cap. 13. per totum*, Sanchez *eod. tract. lib. 8. disputat. 8. num. 8.*

12. INTELLIGITVR CAP. VENIENS, DE INSTIT. IN 2. COLLECT.

Etiam

Etiam præsenti assertioni opponi potest textus *in cap. 2. de rescriptis*, in illis verbis: *Et quod expressè renuntiauit.* Cuius versus interpretationem dedi in eius notis.

CAPVT IV.

Idem *Episcopo* [a] *Tornacensi.*

ADmonet. *Et infrà* : Vniuersis personis tui Episcopatus sub districtione prohibens, ne [b] Ecclesias tuæ diœcesis ad ordinationem tuam pertinentes, absque adsensu tuo intrare audeant, aut [c] detinere, aut te dimittere inconsulto. Quod si quis contra prohibitionem tuam venire præsumpserit, in eum canonicam exerceas vltionem.

NOTÆ.

1\. a *TOrnacensi.*] Epigraphen huius textus illustraui *in cap. eam te 7. de rescriptis.*

b *Ecclesias tuæ diœcesis.*] Quas ex iure, quod obtinet in suo Episcopatu, illi subiectas esse certum est, *cap. omnes Basilicæ 16. quæst. 7.* siue Ecclesiæ sint regulares, siue seculares, *cap. monasteria 18. quæst. 2.* plura adducunt Cresperius *in summa, verbo Basilica*, Balboa *in cap.* ●. *de foro compet. quæst. 1. num. 1.* Sauarus *ad Sidonium lib. 4. epist. 15.* Germonius *lib. 3. sacrorum, cap. 4.* Bosquetus *in notis ad Innocentium lib. 1. epist. 7.* Mendoza *lib. 2. pro confirmat. Concilij Illiber. cap. 30.* Bignonius *ad Marculfum cap. 1. pag. 417.* Sed quia Ecclesiæ regulares iam à temporibus Gregorij exemptæ fuerunt à lege diœcesana, vt latè dicemus *in cap. licèt, de officio ordin.* ideò in præsenti Alexander III. absolutè non agit de omnibus Ecclesiis in Episcopatu Tornacensi constructis, sed tantùm de illis, quæ ad ordinationem ipsius Episcopi spectant.

c *Detinere.*] Hæc prima pars continet prohibitionem, ne quis Ecclesiam obtineat absque institutione illius Prælati, ad quem institutio pertinet; quam partem examinauimus *in cap. ex frequentibus, de institutionibus.*

COMMENTARIVM.

2\. *Conclusio refertur, et probatur.* EX hoc textu sequens depromitur conclusio: *Beneficiatus sine licentia sui Episcopi beneficio renunciare non potest.* Probant textus *in cap. 1. 53. dist. cap. 1. & 2. 63. dist. cap. si qui verò, cap. Episcopus*, cum sequentibus, *cap. suggestum, cap. sciscitaris 7. quæst. 1. cap. denique 6. quæst. 3. cap. Abbas 18. quæst. 2. cap. nisi cùm pridem, cap. super, hoc tit. cap. post electionem 7. de concessione præbendæ, cap. ex ore 3. de his quæ fiunt à maiori, cap. cùm & plantare, §. in Ecclesiis, de priuilegiis*, Concilium Lateran. *part 49. cap. 9.* Lateran. sub Innocentio III. *c. 28.* Basileense *sess. 23.* Moguntinum 4. *cap. 69.* Concilium Salesburgense tempore Martini celebratum, *can. 4.* ibi: *Nullus Ecclesiam, vel beneficium Ecclesiasticum dimittere, vel recipere præsumat sine sui superioris auctoritate; quod sub pœna excommunicationis, vel suspensionis omnibus firmiter inhibemus.* Alia iuris testimonia adducunt Cresperius *in summa, verbo Beneficio renuncians*; Antonius Aug. ist. *in epit. lib. 15. tit. 5.* Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti, *lib. 3. iuris ecclesiast. cap. 15.* Vighellios *in method. iuris can. pag. 303.* Robertus *lib. 3. rerum iudic. cap. 2.* Petrus Gregorius *de benef. cap. 28. & lib. 1. part. tit. 28. cap. 8.* Cottalius *de beneficiis cap. 8.* Rufin. *lib. 3. constit. tit. 11. cap. 14.* Valenzuela *tom. 1. consil. 32.* Solorzanus *lib. 3. polit. cap. 7. & lib. 4. cap. 13.* Spino *in repetit. ad hunc textum*, Roussellius *lib. 1. cap 4. n. 10.* Arellano *lib. 1. antimon. 7.* Dartis *de beneficiis, cap. de renunciatione*, Valensis *eod. tract. lib. 2. tit. 17.* Quintanadueñas *lib. 2. de Ecclesiast. num. 10.*

Sed hæc assertio impugnatur sequentibus difficultatibus. Prima, nam taciti, & expressi idem iudicium est, *l. cùm quid, ff. de rebus creditis, l. vltim. ff. de legat. 2. l. item quia, ff. de pactis, l. vltim. Cod. qui bonis cedere* : plures congerit Barbosa *axiomat. 218.* sed beneficiatus potest tacitè beneficio renuntiare, aut aliud incompatibile acceptando, *cap. ex parte 8. de clericis non resid. cap. de multa 28. de præbendis*; aut religionem ingrediendo, *cap. licet, de regul.* aut matrimonium contrahendo, *cap. 1. de clericis coniugatis* : ergo & expressè renunciare valet. Secunda ex eo nascitur: Si beneficium absque superioris licentia renunciari non posset, renunciatio aliter celebrata effectum non obtineret, nec beneficium vacaret per renunciationem; quia actus contra iuris dispositionem celebratus nullus est, *cap in nomine, de testibus, l. non dubium, C. de legibus*: immò nec nomen actus meretur, *l. sicut, ff. de operis libertorum, l. statutis, C. de sententiis ex periculo* : docet, & in hac specie plura in praxi notabilia deducit Valenzuela *dict. consilio 32. per totum* : sed renunciatio beneficij absque superioris licentia facta vires obtinet, ita vt per eam beneficium vacare dicatur, *cap. quod in dubiis, hoc tit.* igitur absque Episcopi licentia beneficiarius beneficio suo validè renunciare potest. Tertia difficultas insurgit ex eo, nam Pontificatus beneficium est, *cap. 2. de maledicis*, vbi omnes classici notarunt: sed R. Pontifex potest liberè Pontificatum renunciare, nullâ Concilij generalis, aut alterius expectatâ licentiâ, vt exemplis illustrat Hieronymus Gonzalex *ad regul. 8. Cancell. glossa 5. proœmi il. §. 5. num 20.* & expressè declaratum fuit *in cap 1. hoc tit. lib. 6.* quam constitutionem non edidit Bonifacius, quasi de sua electione parum securus, ad approbandam Cœlestini renunciationem, vt Michael Roussellius *lib. 1. hist. iurisd. Pontif. cap 4. num. 10.* & alij nonnulli nimis irreuerenter erga Pontificem, qui celator iurium Ecclesiæ appellatur à S. Antonino *part. 1. cap. 8. §. 1. pag. 20.* voluerunt. Immò Cœlestinus ipse cum assensu Cardinalium illam fecit, etsi eam publicauerit Bonifacius, vt referunt Abraham Bzouius, Spondanus, Odoricus Raynaldus *in annal. ecclesiast. anno 1294. & 1303.* igitur quia ad renunciandum beneficium non desideratur superioris licentia. 3. *Ratio dubitandi.*

Quibus

4. **Renunciatio duplex est.** Quibus difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, renunciationem dupliciter fieri posse, purè videlicet, & conditionaliter: purè absolutè; conditionaliter in fauorem alicuius. Renunciationem puram, & absolutam diximus, quæ ex mera liberalitate, & absque vllo pacto fit in manibus superioris, de qua in hoc textu: conditionalem appellamus, quæ in fauorem certæ personæ, & sub aliqua conditione celebratur. De vtraque latè egerunt Flaminius Parisius *de resignatione, per integrum librum*, Rebuffus *in praxi, tit. de renunciatione*, expresse Petrus Gregor. *de beneficiis cap.* 28. Garcia *eod. tract. p.* 11. *cap.* 3. Valensis *de beneficiis lib.* 3. *tit.* 27. Differt pura à conditionali in eo, quod per puram renunciationem statim ac facta est, beneficiarius amittit omne ius, quod habebat, *cap.* 2. *hoc tit. Clement. vnica, eod. tit.* etiam possessionem, tam naturalem, quam ciuilem. Flaminius *vbi supra, lib.* 1. *quæst.* 3. *num.* 7. etiamsi renunciatio non sit admissa, *cap. tua nos, de simonia, cap. cùm pridem, de pactis*: at verò conditionalis non nisi adimpletà conditione effectum obtinet, quia cùm conditio formam importet, adimpleri debet in specifica forma, *l. Mæuius, l. qui heredi, ff. de condit. & demonstrat.* plura Bruselius *de condit. tit.* 2. *de condit. implement. num.* 3. Etiam differunt iuxta aliquorum sententiam in eo, quod renunciatio pura potest coram Ordinario fieri, conditionalis verò tantùm coram R. Pontifice, licèt contrarium, videlicet renunciationem, tam puram, quàm conditionalem, coram Ordinario fieri posse, si persona in cuius fauorem fit, idonea sit, defendant Soto *lib.* 9. *de iustitia quæst.* 7. *art.* 2. Couarruu. *lib.* 1. *variar. cap.* 5. *num.* 5. Nicolaus Berius *de legato quæst. vnica, num.* 115. Duarenus *lib.* 8. *de sacris Eccles. cap.* 2. alij congesti à Barbosa *d. cap.* 15. *n.* 48. Mouentur sequentibus fundamentis. Primum est, quia per renunciationem legitimè factam beneficium absolutè vacat, *cap.* 3. *hoc tit.* igitur potest Episcopus illud conferre personæ illi, in cuius fauorem resignatum est. Secundum, renunciatio, quæ fit ex causa permutationis, conditionalis, & expressa est in fauorem tertiæ personæ, in eaque adijcitur clausula illa, *Non aliter, alias, nec alio modo.* Clement. vnica, *hoc tit.* sed talis renunciatio validè fit coram Ordinario, *cap. ad quæstiones, cap. cùm vniuersorum, cap. finali, de rerum permut.* docent Couar. vbi suprà, *dict. cap.* 5. Barbosa *vbi proxime, n.* 52. igitur similiter renunciatio conditionalis in manibus Ordinarij fieri valet.

5. **Negatiua sententia amplectitur.** Sed primam sententiam, videlicet renunciationem conditionalem coram Ordinario fieri non posse, neque collationem ex ea secutam, tanquam sacris canonibus contrariam, valere, defendunt Felinus, Parisius, Rebuffus. Nauarrus, quos laudat, & sequitur Spino *in nostra rubrica, num.* 19. Bonacina, Cassadorus, & alij congesti à Barbosa *vbi supra, num.* 52. Valensis *de beneficiis lib.* 3. *tit.* 27. quæ sententia ex sequentibus probatur. Primò, nam omnis pactio, vel conuentio in beneficiis coram Ordinario, redolet & continet simoniam *cap. quàm Pio* 1. *quæst.* 2. *cap. cùm pridem, cap. finali, de pactis, cap. ex parte*, & ibi Glossa, *de officio delegati*: sed renunciatio conditionalis vt beneficium conferatur certæ personæ, continet pactionem, cùm duorum in idem placitum consensum demonstret, *l.* 1. *ff. de pactis*, iunctis traditis ibi à Cuiacio & Fabro, Duareno *lib.* 2. *disput. cap.* 8. Roberto *lib.* 2. *sentent. cap.* 19. Constano *qq. iuris cap.* 8. igitur renunciatio aliter quàm coram R. Pontifice, qui omnem simoniæ labem tollere potest, fieri non valet. Deinde, nam renunciatio beneficij liberè fieri debet, *cap. dilecto* 25. ibi: *Liberaliter resignauit; de præbendis, cap. ex parte, de officio deleg.* sed renunciatio conditionalis libera non est; adstringit enim collatorem ad conferendum beneficium certæ personæ, in cuius fauorem renunciatum est: igitur non potest fieri coram Ordinario. Facit pro hac sententia expressa Pij V. constitutio, quæ incipit: *Antea Ecclesia*, vbi huiusmodi resignationes prohibuit absolutè: quare hac opinione retentà non obstant contrariæ fundamenta. Non primum, nam illud procedit in renunciatione purè, & liberè facta, non verò conditionaliter; nam tunc cùm renuncians beneficium cum clausula, *non aliter, &c.* intendat tantùm renunciare beneficium casu, quo illi personæ conferatur, beneficium per talem renunciationem non vacat, & sic conferri non potest. Nec etiam aduersatur secundum fundamentum; nam permutatio fit inter duos habentes titulum ad beneficium: vnde tantùm mutatur locus; quare mirum non est, si coram Ordinario ex æquitate admittatur. Nec tertium fundamentum aduersatur; nam verum est, actionem illam esse simoniacam, quæ continet certam conuentionem, videlicet vt certæ personæ conferatur; quæ conuentio in nostro casu datur, siquidem aliter renuncians non dimitteret beneficium, nisi vt conferretur certæ personæ, vnde ratione huius conuentionis renunciatio sacris canonibus aduersatur.

Manet ergo renunciationem beneficij purè, & liberè fieri debere coram proprio Episcopo: conditionalem verò non aliter admitti, quàm factam coram R. Pontifice; & tunc beneficium non vacare per renunciationem, nisi illud conferatur personæ in renunciatione designatæ; non enim aliter qui renunciat, abdicare intendit ius suum, nisi beneficium conferatur illi, in cuius fauorem renunciatum est: pluribus Rotæ decisionibus firmat Barbosa *vbi suprà, num.* 74. immò etsi resignatarius beneficium non assequatur, aut quia resignationis tempore erat excommunicatus, absens, vel alio modo impeditus; resignans non amittit ius sui beneficij: similiter si resignauit vt certa pensio sibi reseruetur, & non sit reseruata, non admittit beneficium. Flaminius *de resignat. lib.* 1. *q.* 4. Barbosa *dict. cap.* 15. *num.* 82. qui plura in praxi notabilia exinde deducit: quibus suppositis nostræ decisionis ratio ex eo prouenit, nam cùm clericus ad titulum beneficij ordinatus, adscriptus & mancipatus sit certæ Ecclesiæ, *cap.* 2. *cap. cùm secundum, de præb.* in ea debet perpetuò manere, *cap. sanctorum*, 70. *dist. cap. clericus*, 21. *quæst.* 1. sicut apud Romanos glebæ adscriptus à fundo recedere non valebat, *l. defensionis, C. de iure fisci, lib.* 10. *l. cùm satis, C. de agricolis, lib.* 11. *l. scripturas, C. qui potiores.* Accedit nam nihil tam naturale est, quàm eo genere quidquid dissolui, quo colligatum est, *regul.* 1. *de regul. iuris*: sed sine institutione & collatione Ordinarij beneficium ecclesiasticum obtineri non potest, *cap.* 1. *de reg. iur. in* 6. *c. ex frequentibus, de instit.* igitur nec illud deserere licet absque proprij Ordinarij licentia: vnde in nostro textu rectè coniunguntur prohibitio non admittendi beneficium absque Episcopi institutione; & non dimittendi illud absque eius licentia. Alia etiam pro huius decisiuæ rationis fundamentis adduci possunt ex his, quæ diximus *in c.* 2. *de translat. Episcopi.* 6. **Ratio decidendi.**

Nec

7. *Dissolvuntur difficultates.*

Nec difficultates suprà adductæ obstant: Non prima, nam inter alias exceptiones, quas patitur axioma illud, *Taciti & expressi idem est iudicium*; præcipua est in rebus à iure prohibitis, in quibus tacitum non operatur idem ac expressum, vt docent Tuschus *littera T, conclus. 7. num. 39.* Barbosa *axiomat.* 218. vnde licèt expressa renunciatio absque superioris licentia facta prohibita sit, non ideò renunciatio tacita vetita censetur. Cauendum tamen est à Petro Gregorio *de beneficiis cap.* 28. Rebuffo *in praxi, tit. de tacita renunciat.* qui casus suprà in prima difficultate adductos de renunciatione tacita accipiunt, cùm in illis casibus beneficium non vacet ob beneficiarij renunciationem, sed ob priuationem à iure in illis inductam, ob quam nullâ intercedente beneficiarij renunciatione, vacatio beneficij inducitur: verus autem casus tacitæ renunciationis proponitur *in cap. ex ore, de his quæ fiunt a maiori parte.* Nec secunda difficultas aduersatur, cui satisfaciunt Abbas *in dict. cap. quod in dubiis, num.* 8. Baldus *num.* 2. Immola *num.* 12. Flaminius *lib. 7. de resignat. quæst.* 1. Valensis *dict. tit.* 17. qui existimant renunciationem sine licentia superioris factam valere in præiudicium renunciantis, non verò superioris, & sic in textu *in dict. cap. quod in dubiis*, valere renunciationem quoad præiudicium illius, qui renunciauit, non verò Ecclesiæ, seu superioris, cuius licentia desiderabatur. Sed hanc distinctionem refellit Luna *lib. 1. antinom.* 7. & facile ea conuincitur *ex cap. non oportet*, ibi: *Hoc factum prorsus irritum denunciatur*: & *cap. placuit 7. quæst.* 1. Rectiùs ergo dicendum est, *in dict. cap. quod in dubiis*, beneficium renunciatum in manibus laici, non tam virtute renunciationis, quàm in pœnam vacasse; quia ex eo, quod in manibus laici renunciauit beneficium, graue crimen commisit, cùm tot iuris canonici sanctionibus, legibusque prohibitum sit, ne liceat beneficia accipere à laicis, aut in eorum manibus renonciare, vt probauimus *in cap. quisquis 43. de elect.* ideò ergo in pœnam illius delicti renuncians priuatur ipso beneficio, vt constat ex illis verbis, *beneficio spirituali*. Ita illum textum accipiunt, & exponunt Cironius *in hoc tit.* Couarr. *lib. 1. variar. cap. 5. num.* 6. Luna vbi suprà; licèt aliter eum interpretetur Barbosa *d. cap. 15. iuris eccles. num.* 17. Nec tandem obstat tertia difficultas; nam R. Pontifex potest renunciare Pontificatui propriâ auctoritate, quia superiorem non recognoscit, *cap. si Papa*, 40. *dist.* Nec tunc obstat noster textus, nam discrimen est assignandum inter electionem ecclesiasticam, quæ confirmatione superioris indiget; & inter illam, quæ confirmatione non eget. Primo casu renunciatio beneficij debet fieri in manibus superioris, ex suprà traditis; secundo verò casu, cùm electio non confirmatur, renunciatio propriâ auctoritate fit; vnde cùm R. Pontifex statim, ac legitimè à Cardinalibus electus est, plenitudinem potestatis consequatur absque vlla confirmatione, *cap. licèt 6. de elect.* vbi dixi, & docent Marchinus *de ordine part. 2. cap.* 3. Leander *eod. tract. disp. 2. quæst.* 3. ideò rectè *in dict. cap. 1. de renunciatione, lib. 6.* nouiter deciditur R. Pontificem posse propria auctoritate cedere. Alia pro eius textus interpretatione adducunt Barbosa *lib. 1. iuris eccles. cap. 2. num.* 211. Bellarminus *de R. Pontifice lib. 2. cap.* 29. Fragoso *part. 2. de regimine, lib. 1. §. 2. num.* 19. Costaldus *de Imperatore q.* 103. Basilius *lib. 8. de matrimon. cap. 6. in fine*, Morla *in Emporio, tit. 1. q.* 4.

8. *Exponitur cap. significatum, de præbend.*

Primò superiori assertioni obstat textus *in cap. significatum 11. de præb.* vbi proponitur, præbendam clerico assignatam fuisse in certa Ecclesia, eâ conditione, & lege dictâ, vt eam dimittere nequiret absque consensu Capituli: confirmatio huiusmodi conditionis à Pontifice petita, & impetrata fuit, & deciditur prædictum clericum non posse propria auctoritate præbendam dimittere, & in aliam Ecclesiam se transferre; quem textum sic expendo. En textum vbi ob conditionem appositam tempore collationis, non potest clericus præbendam propria auctoritate dimittere: igitur si conditio adiecta non esset, posset propriâ auctoritate eam dimittere. Huic difficultati respondendum est, in eo textu conditionem appositam non fuisse, vt sine licentia superioris, hoc est Episcopi, non liceret clerico præbendam dimittere, sed potiùs, vt sine licentia Præpositi & Capituli non posset eam dimittere, quorum licentia iure communi non desiderabatur: quare vt sine Capituli auctoritate non posset præbendæ renunciare, necessaria fuit prædicta pactio.

9. *Intelligitur cap. finale de crimine falsi.*

Secundò refragatur textus *in cap. finali de crimine falsi*; vbi cùm quæstio circa falsitatem litterarum inter duos tractaretur, vnus ex illis, qui beneficium obtinebat, probationi falsitatis se obtulit; ita vt si non probasset litteras falsitatis vitium habere, beneficium quod habebat, amitteret. Quæstionis fuit, vtrum potuisset prædictus beneficiarius prædictæ priuationis pœnæ se subiicere? Et respondit R. Pontifex, quod cùm cuilibet liceat renunciare iuri suo, prædicta renunciatio vires habeat. Ex quibus vltimis verbis deducitur, cuilibet sacerdoti licere renunciare proprio beneficio, ex illa generali regula, *Cuicumque renunciare licet iuri suo.* Pro cuius difficultatis solutione sciendum est, Rodericum sacerdotem in eo texto priuari beneficio non solùm ob propriam renunciationem priuationi beneficij se supponendo, verùm quia talis renunciatio admissa fuit à superiore: quilibet enim in iudicio coram suo Prælato disceptato potest sub pœna priuationis beneficij se obligare, *cap. quotiens 1. 1. q. 7 cap. eo, de consecr. dist. 2. cap. cùm dilecti, §. finali, de elect.* notant omnes repetentes *in dict. cap. finali.* Si autem prædicta renunciatio fiat coram alio iudice, quàm Prælato suo, non valet, ex suprà traditis. Vnde cùm *in dict. cap. finali*, coram superiore facta fuisset, & acceptata, ideò R. P. clericus in ea specie beneficio priuatur.

10. *Exponitur cap. 2. de restit. spoliat.*

Tertiò opponitur supradictæ assertioni textus *in cap. solicita 2. de restit. spol.* vbi proponitur Honorium beneficio proprio spoliatum fuisse, & post spolium beneficio renunciasse: consuluit Episcopus Vvigorn. Alexandrum III. vtrum prædictus H esset restituendus ad beneficium? Et respondet R. Pontifex, restituendum esse, si post spolium renunciauit, non verò si ante spolium. Ex quo textu deducitur, renunciationem sine licentia superioris factam, valere; siquidem in eo textu nulla mentio fit licentiæ superioris. Difficilis etiam redditur textus ille *ex cap. accepta 3. eod. tit.* vbi in eadem specie deciditur, renunciantem restituendum non esse prætextu spolij. Primæ difficultati respondendum est, in ea specie supponendam esse licentiam superioris, & cum eius auctoritate beneficium fuisse renunciatum. Pro conciliatione textus *in dict. cap. 2.* cum *dict. cap.* 3. dicendum est, renunciationem factam ab spoliato non impedire restitutionem ex causa spolij; nam cùm renunciationis

ciationis exceptio respiciat proprietatis iudicium, & spoliatus ante omnia sit restituendus, *cap. ex literis, de restit. spoliat. l. 1. §. qui a me, ff. de vi*, & *in cap. oportet 1. cap. priùs 3. q. 2.* ideò *in d. cap. solicitè 2.* quia renunciatio facta fuit post spoliom, non obstante renunciationis exceptione restituitur spoliatus: at verò *in dict. cap. accepta 3.* renunciatio facta fuit ante spolium; vnde meritò restitutionis remedium denegatur iure directo, contra spolij naturam, & fauorem, quia beneficiarius, qui anteà renunciauerat, oon potest probare se esse spoliatum possessione, quam iam per renunciationem amiserat. Docent Nauarrus *in dict. cap. accepta, opposit. 9.* Menochius *de recuper. remed. 15.* Valensis *de beneficiis d. tit. 16.*

11 [Intelligitur cap. ex ore 3. de his quæ fiunt a maiori.] Tandem præsenti assertioni aduersatur textus *in cap. ex ore 3. de his quæ fiunt à maiori parte*, io illis verbis: *Iuri suo renunciasse videtur.* Vbi absque vlla superioris licentia renunciatio præbendæ facta à Canonico Ecclesiæ Cathedralis vires habet: igitur quia ad renunciationem proprij beneficij non desideratur superioris auctoritas. Cui difficultati ex suprà traditis satisfaciendum est, discrimen videlicet constituendo inter renunciationem tacitam, & expressam; ad renunciationem enim tacitam non desideratur superioris licentia, secus verò ad expressam: vnde cùm textus *in dict. cap. ex ore*, loquatur de renunciatione tacita, vt agnouit ibi Glossa, *verbo Renunciasse*; ideò in ea specie non fuit necessaria superioris licentia.

Etiam ex suprà traditis interpretari possunt textus *in cap. cùm venisset, de consuet. cap. eo libentiùs, de seruis non ordin. cap. post electionem 7. de concess. præb. cap. si electio 26. de elect. lib. 6.*

CAPVT V.

[a] Clemens III.

SVper hoc, quod sciscitaris, vtrum ecclesiastica beneficia reposcentibus obiecta spontaneæ [b] abiurationis exceptio sine causæ cognitione sit admittenda; & an actoris, quod spontè non renunciauit; an rei de spontanea renunciatione testes sint, & probationes admittendæ? Sic experientiæ tuæ respondemus, quod hoc nulla ratio verisimile reddit, vt beneficio quisquam etiam multis laboribus & [c] expensis acquisito, à quo sustentari debet, sine magna causa temerè sua sponte [d] renunciare elegerit: ideoque superuacuum esse non credimus, causam renunciationis, vel resignationis diligenter inquirere, quam si fortè probabilem, id est, non vi, non metu, non oppressione, non interuentu pecuniæ, non promissione extortam iudex ordinarius, seu delegatus inuenerit; & maximè si non interuenerit iuramentum, quod vix fieri de voluntate spontanea propria credimus, quia iuramentum semper ferè à malo est, admittere, nisi replicatio canonica fuerit opposita, non postponat. Porrò licèt negantis factum per rerum naturam nulla sit [e] probatio; eius tamen, qui spontaneam renunciationem negat, cùm implicitè, & quodammodo replicando inficietur super assertione sua, probationes credimus admittendas: habita nihilominus ad dignitatem opinione & relatione.

NOTÆ.

1. a *Clemens III.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, vbi *sub hoc tit. cap. 3.* reperitur textus hic; nullibi tamen exprimitur, cui Prælato rescripserit Pontifex, nec *in c. super eo, de elect. cap. super eo, de simonia, in eadem 2. collect.* vbi reperiuntur aliæ partes huius decretalis.

2. b *Abiurationis.*] Verbo hoc abiurationis, an semper comprehendatur renunciatio iuramento firmata, dicemus *in cap. Abbas 2. de his quæ vi*, vbi commentarium huius textus dabimus.

c *Et expensis.*] In studiis, & assecutione beneficij factis; non verò accipienda sunt hæc verba de aliqua pecuniæ quantitate pro acquirendo beneficio expensa. 3.

d *Renunciare.*] Consonant textus *in cap. 2. de restit. spol. cap quia verosimile, de præsumpt.* & meritò hæc præsumptio à iure inducitur, quia nemo est qui facilè res suas iactet, *l. cùm de indebito 25. vers. Sin verò, de probat.* Cironius *ad tit. de procurat.* 4.

e *Nulla sit probatio.*] *Cap. ad nostram, de probat.* vbi latè sententiam hanc examinabimus. 5.

CAPVT VI.

[a] Cœlestinus III.

IN præsentia nostra, &c. *Et infrà*: Licèt igitur iudex non semper ad vnam speciem probationis applicet mentem suam, sed ex confessionibus, depositionibus, allegationibus, & aliis, quæ in eius præsentia proponuntur, firmet animi sui motum, & tanta sit iudicialis auctoritas, vt semper [b] præsumi pro ipso debeat, donec contra ipsum aliquid legitimè comprobetur: quare si tu contra prædictum R. coram prædicto [c] Dulmen. & eius coniudice nihil penitus probauisses, standum tamen sententiæ

tentiæ fuerat, nisi dictus R. eam ostenderet irritandam. Quia tamen præter ista coostitit de ipsius renunciatione spontanea per quasdam Episcoporum litteras, & confessionem ipsius, nos de consilio f. n. ei super eadem Abbatia silentium duximus imponendum.

NOTÆ.

1. a *COElestinus III.*] Similiter non liquet, nec ex hac, nec ex secunda collectione, vbi *sub hoc tit. cap. vlt.* repetitur hæc decisio, cui missa sit: tantùm constat, esse Cœlestini III. seu Clementis III. vt *in dict. cap. finali* emendatur: & licèt sit eiusdem Clementis epistola relata *in cap. in præsentia, de sponsalibus*; tamen illa missa est Cæsaraugustano Episcopo: & in hoc casu disceptatur casus, qui contigit in Dulmensi diœcesi; vnde non potest præsens decisio suppleri *ex dict. cap. in præsentia.*

2. b *Præsumi debeat.*] Res enim iudicata pro veritate habetur, *cap. cùm inter* 13. *de re iudicata, l. ingenuum* 25. *ff. de statu hominum*, *l. res iudicata* 207. *ff. de reg. iuris*; plura Maranta *in speculo*, 6. *part. tit. de sentent. num.* 119. Parladorius *lib.* 2. *rerum quotid. cap. vlt.* plures referunt Piehard. *in* §. 1. *de offic. iudicis*, & *in manuduct.* 2. *part.* §. 1. Valentia *tom.* 2. *illustrium*, *tract.* 2. *cap.* 8. *num.* 1. Vnde contra hanc iuris præsumptionem non admittitur probatio in contrarium: plures & pluta Menochius *de præsumpt. lib.* 1. *præsumpt.* 61. *num.* 4. & *lib.* 4. *præsumpt.* 67. *num.* 47. noster Amaya *in apolog. pro statuto nostri celebris Collegij*, *num* 44. & nos latè tractabimus *in dict. cap. ad nostram*, vbi exponemus textus *in l. penult. ff. de his qui sunt sui, l. Iulianus* 60. *ff. de condict. indebiti*, *l.* 3. §. *idem* 3. *ff. de rebus eorum*, *l. si patronus* 12. §. *si quis*, *ff. de bonis libert.*

c *Dulmensi.*] De quo Episcopatu egi *in cap. causam, de iudiciis.* 3.

CAPVT VII.

ᵃ Cœlestinus III.

SAnè dilecto filio nostro I. Presbytero Cardin. tunc Ap. Sed. Legato nos meminimus iniunxisse, vt H. Subdiaconum Canonicum io Pictauien. Ecclesia instituere procuraret: qui mandatis nostris obtemperans, ibidem iostituit in Canonicum Subdiaconum memoratum. Verùm vos nec nobis, nec ipsi Cardinali reuerentiam exhibentes, quod litteris suis de iamdicto H. idem Cardin. iniunxit vobis, adimplere minimè curauistis, nec etiam curationem ipsius in aliquo obseruare. Postmodùm idem H. quorundam vestrûm ductus consilio, litteras suas vobis reddens, vestræ misericordiæ se subiecit: qui cùm crederet apud vos misericordiam impetrasse, vobis satisfaciens in hac parte, inde damnum cogitur sustinere, vnde gratiam & præmium meruit reportare. Nolentes igitur, quod de sæpedicto H. tam à prædecessoribus nostris, quàm à nobis inchoatum est, aliquatenus relinquere imperfectum, mandamus, &c. Quia verò vnde misericordiam debuit impetrare, inde cogitur dispendium sustinere: mandamus quatenus (hoc non obstante) ipsum in fratrem & Canonicum ᵇ admittatis.

NOTÆ.

1. a *COElestinus III.*] Ita etiam legitur *in cap.* 1. *de maiorit. & obed. in* 2. *collect.* & licèt nec ibi, nec in præsenti referatur, cui missa sit hæc decisio, tamen facilè credi potest, missam esse Capitulo Pictauiensi, vt ex textus littera colligitur.

2. b *Admittatis.*] Licèt inter modos, quibus rescripta finiuntur, ille præcipuus enumeretur, qui per renunciationem eorum tacitè, & expressè factam contingit, *cap. ad audientiam* 31. *de rescriptis*, vbi Petrus Gregorius, & *lib.* 1. *de rescriptis, cap.* 8. tamen in hoc textu renunciatio gratiæ facta non fuit animo desetendi ipsam præbendam, quam iam habebat, nec etiam priuandi se gratiâ rescripti, sed potiùs vt consequeretur gratiam ipsius Capituli: vnde licèt ob renunciationem litterarum regulariter priuetur quis earum commodo, tamen in præsenti non amittit ius, quod habebat ad beneficium.

CAPVT VIII.

Innocentius III. ᵃ *Nidrosien. Archiepiscopo.*

QVod in dubiis nostro postulas certificari rescripto, vt iuxta illud tuæ discretionis arbitrium modereris, fraternitatem tuam dignis in Domino laudibus commendamus. Sanè consuluit nos tua fraternitas, vtrum altare, in quo excommunicatus diuina celebrare præsumpsit, reconsecrari debeat, & an sit communicandum

excommunicato: qui quod ſtaret mandato Eccleſiæ, iuratoriam præſtitit cautionem, ſed nondum abſolutionis beneficium eſt adeptus. Et ſi excommunicato communicare aliquis, & qui etiam tenentur? Quæſiuit etiam, quæ pœna his fuerit iniungenda, qui excommunicatis volentes communicant, vel inuiti? & quid de Presbyteris ſit agendum, qui gubernant naues ad pugnam & pugnant; & his, qui alios incitant, ſed non pugnant. Ad hæc autem fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quod nec altare, in quo excommunicatus celebrat (niſi aliud interueniat) conſecrari; nec excommunicato, licèt quod ſtet mandato Eccleſiæ, iuramento firmarit, communicari debet, donec fuerit per Eccleſiam abſolutus, alioquin poſt iuramentum non eſſet abſolutio neceſſaria. Vtrum autem ſi abſolutionis beneficium non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excluſerit, tali vel ſaltem in morte communicare ſit licitum; quia minimè per tuas litteras requiſiſti, ad præſens non duximus reſpondendum. Nullus autem omninò nominatim excommunicato ſcienter communicare tenetur, niſi quædam perſonæ, quæ per illud Gregorij Papæ capitulum, *Quoniam multos*, ſpecialiter excuſantur. Illi, qui nominatim excommunicatis præſumptuosè participant, præter perſonas dicto canone denotatas, niſi ab eorum participatione commoniti fortè deſtiterint, excommunicationis ſunt vinculo innodandi: ſecus autem ſi ei communicant ſcienter, qui cum participibus ſuis eſt vinculo excommunicationis innodatus; tunc enim & ipſi ſententiam excommunicationis incurrunt. Quia verò tam ſacerdotes, qui gubernant naues ad pugnam, quàm qui perſonaliter exercent pugnæ conflictum, & hi, qui alios incitant ad pugnandum, omnes quidem enormiter peccant, de rigore canonum credimus deponendos. Hi præterea, qui beneficium eccleſiaſticum ſibi collatum [b] ſponte in manum laicam reſignantes, illud denuò à [c] laico ſuſceperunt, eodem ſunt beneficio [d] ſpoliandi, licèt reſignatio talium facta laico nullam obtineat firmitatem. Altare verò, in quo tabula, cui conſecrationis benedictio Pontificali miniſterio adhibetur, mota fuerit, vel enormiter fracta, debet non immeritò reconſecrari. Nec negamus, quin oleum non conſecratum conſecrato poſſit oleo commiſceri. Clerici autem qui excommunicati, vel ab excommunicatis ſcienter ad Ordines ſunt promoti, debent ab ordine ſic ſuſcepto deponi. Datum apud ciuitatem Caſtellan. vi. Idus Octobris.

NOTÆ.

1. a *Nidroſienſi.*] Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & in ipſo codice epiſtolarum Innocentij Coloniæ edito, *fol.* 190. ex quo integram epiſtolam reſtituo, quæ in partes diuiſa extat *in cap. quod in dubiis, de conſecr. Eccleſ. cap. quod in dubiis, de pœnis, cap. quod in dubiis, de ſent. excom.* Nidroſienſis Archiepiſcopalis Eccleſia eſt in Regno Noruegiæ, in Europa Septentrionali: eius mentio fit *in cap. ſacris, de his quæ vi, in cap. ſacris, de ſepulturis, cap. ſacris, de ſentent. excom.* & apud Innocentium III. *lib.* 2. *epiſt.* 73.

b *Sponte.*] Aliàs ſi vi, aut metu renunciatio facta eſſet, non priuaretur beneficio renuntians, *cap. Abbas*, vbi latè dicemus, *de his quæ vi.* 2.

c *A laico.*] Quod ſub grauiſſimis pœnis iam à primis Eccleſiæ temporibus prohibitum fuiſſe, latè probaui *in cap. quiſquis* 43. *de electione.* 3.

d *Spoliandi.*] Non quia renunciatio abſque ſuperioris licentia facta vires obtineret, ſed in pœnam renunciationis in manibus laici factæ, vt expoſui *in cap. admonet, hoc tit.* 4.

CAPVT IX.

Idem [a] *Eboracenſi Archiepiſcopo.*

AD ſupplicationem inſtantem ven. f. n. Archiepiſcopi [b] Raguſinen. eum à cura, & ſollicitudine, quâ tenebatur, Eccleſiæ Raguſinen. duximus abſoluendum, eo videlicet, quod ibi non poterat ſecurè [c] morari; & ſi acceſſum haberet ad illam, mortis ſibi periculum imminebat. *Et infrà*: Ne verò idem Archiepiſcopus in vituperium miniſterij noſtri defectum in rebus temporalibus patiatur, f. t. mon. attentiùs, ac per A. ſ. m. quat. beneficium quod de munificentia, & [d] liberalitate chariſſimi in Chriſtu fil. n. [e] I. Regis Anglorum Illuſt. ac conceſſione tua in Epiſcopatu [f] Karleoli, & Eccleſia de Malebor, eſt illi collatum, ad [g] ſuſtentationem conſerues ipſius. Nos etenim de Sedis Ap. benignitate conceſſimus, vt in Epiſcopatu abſque [h] vſu pallij officium Epiſcopale valeat exercere; tibi tanquam Metropolitano reuerentiam, & obedientiam impenſurus.

NOTÆ

NOTÆ.

1. a *E Boracensi.*] De hac Ecclesia Archiepiscopali egi *in cap. inter cætera, de rescriptis.*

2. b *Ragusinen.*] Archiepiscopatus Ragusinensis sex habet Ecclesias suffraganeas in fine Apuliæ, vt refert Barbosa *in serie Episcopatuum, part. 1. de potest. Episcopi.*

3. c *Securè morari.*] Aut propter aëris intemperiem, aut ob persecutionem plebis, vt *in c. quorundam, 74. dist. cap. bona, de elect.* quæ sunt iustæ causæ renunciationis, *cap. nisi, hoc tit.*

4. d *Liberalitate.*] In Regno enim Angliæ, ex iure regaliæ ad Regem spectat electio in præbendis, & beneficiis ecclesiasticis, *cap. cùm inter, de consuet.* probat Boëtius Epon. *tom. 1. qq. tit. de regalibus, num. 10.*

5. e *I.*] Ioannis videlicet, qui fuit frater Richardi, & filius Henrici II. Sceptrum Anglicanum tenuit ex anno 1199. vsque ad annum 1216. Eum nemo ex catholicis scriptoribus laudat, propterea quòd nostro Innocentio III. in electione Archiepiscopi Cantuariensis maximè restiterit: de eo, & eius tempore gestis, agit Richardus Smitheus *in floribus Angliæ, cap. 7. sect. 1. folio 270.*

f *Karleoli.*] Karleona inter Metropoles à peritioribus rerum Britannicarum Scriptoribus enumeratur. Beda *lib. 2. historiæ Angliæ, cap. 2.* Catulus à S. Paulo *in Geographia sacra, pag. 163.* Posteà vt suffraganea Eboracensi Ecclesiæ paruit. In eadem Metropoli est Ecclesia de Mairlos, quo modo legendum est in præsenti, non *Malebor*, vt constat ex D. Bernardo *in vita Malachiæ, cap. 10.* 6.

g *Sustentationem.*] Et sic in hoc casu dantur duo Episcopi in vna Ecclesia. Alios casus huic similes enumerabimus *in cap. quoniam 14. de officio ordinary.* 7.

h *Vsu pally.*] Hæc verba exposuimus *in cap. ad honorem, de auctorit. & vsu pally.* 8.

CAPVT X.

Idem *Archiep.* [i] *Calaritano.*

NIsi cùm pridem in officio pastorali ad diuinum seruitium accessisti, præparasse te ad tentationes animum crederemus, ac præuidisse prudenter, nequaquam in humana fragilitate consentire varios angustiarum languores, quos in ipso sciebas officio perpessurum non posse absque magno Dei adiutorio sustinere, formidaremus vtique, ne paruulos tuos postmodùm ad petram allidere neglexisses, eosque tantùm in te permiseris inualescere, vt ipsorum suggerentium tibi suscepti ministerij cessionem instantiæ vix iam valeas repugnare. Verùm quoniam, sicut credimus, cùm te scires contra spirituales nequitias pugnaturum, armaturam Dei, quâ posses stare contra insidias tentatoris, ab Apostolo monitus induisti, & inexpertus non ignorasti sollicitudinis angustias pastoralis, quas forsitan expertus abhorres: nescimus, cur tam instanter susceptum velis regimen inutiliter derelinquere, quod susceptum vtiliter non deberes vsquequaque irritare. Si enim in huiusmodi cessione frugem tibi melioris vitæ promittis, scire te debes, non esse sanctificato in vtero sanctiorem; & ideò non oportet te prædicationis deserere ministerium, cùm ille, cuius fieri baiulus recusabat, tandem prædicando receperit verbum Dei. Quod si forsan humilitatis causâ de culmine quæris Pontificali descendere, ac contra superni nutus arbitrium, datum tibi per illud in terris deserere Præsulatum; eo ipso videris humilitatis erigere malè verticem, quo te nimis in resignandi proposito exhibes pertinacem; quia tunc in te veram humilitatem custodies, cùm & per eam locum sublimen fugies, & per obedientiam non dimittes. Intueri te itaque, v. f. n. in Christo, volumus, quod hæc sunt illa, per quæ cedendi Episcopus officio pastorali licentiam postulare potest: conscientia criminum, debilitas corporis, defectus scientiæ, malitia plebis, irregularitasque personæ. Sed in his omnibus est adhibenda discretio, & obseruanda cautela. Propter conscientiam enim criminis cedendi pastorali officio potest licentia postulari, & forsitan non cuiuslibet, sed dumtaxat illius, propter quod ipsius officij executio post peractam etiam pœnitentiam impeditur. Cùm enim quacumque hora peccator conuersus fuerit, omnium iniquitatum suarum non recordari se Dominus fateatur; & neminem esse sine peccato, sacra Scriptura testetur, apparet, quod non pro cuiuslibet criminis conscientia quemquam cedere oporteat officio pastorali. Cùm, si omnes, quos arguit conscientia cuiuslibet culpæ, cederent, pauci, vel nulli forsitan in illo ministerio remanerent. In multis enim offendimus omnes; & si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est: quia misericordia illum excusat, qui miserabiliter se accusat. Debilitas verò corporis causa est, propter

propter quam petere potest aliquis ab honore solicitudinis pastoralis absolui, quæ videlicet, vel ex infirmitate, vel ex senectute procedit; nec tamen omnes, sed illa solummodo, per quam impotens redditur ad exequendum officium pastorale. Nam si pro qualibet corporali debilitate susceptæ seruitutis officium posset deseri, frustra se fateretur Apostolus in suis infirmitatibus gloriari. Et senectute grauatus, à cura se non debet quispiam omninò pastoralis regiminis excusare: cùm interdum non plus hortetur senilis debilitas eum cedere, quem moralis maturitas, quæ in senibus esse solet, ipsum in suo suadet officio permanere. Pro talibus enim de se dicit Apostolus: Cùm infirmor, tunc fortior sum; quia nonnunquam infirmitas corporis fortitudinem cordis augmentat. Pro defectu quoque scientiæ plerumque potest quis pastoralis officij petere cessionem; quia cùm ipsa circa spiritualium administrationem sit potissimùm necessaria, & circa curam temporalium opportuna: Præsul, qui commissam sibi debet Ecclesiam regere, in vtrisque salubriùs eius regimini abrenuntiat, si scientiam, in qua ipsam regat, ignorat. Quoniam, cùm subiectos docere habeat, quid facere debeant, quid cauere: nec benè docebit eos, quod nescierit ipse, fugere; nec illud, quod ignorauerit, exercere. Tu enim, inquit Dominus, scientiam repulisti; & ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi. Quamquam etsi desideranda sit eminens scientia in Pastore, in eo tamen sit competens toleranda; quia secundùm Apostolum scientia inflat, charitas autem ædificat; & ideò imperfectum scientiæ supplere potest perfectio charitatis. Propter malitiam quoque plebis cogitur interdum Prælatus ab ipsius regimine declinare, & quando plebs adeò duræ ceruicis existit, & in rebellione sua ita pertinax inuenitur, vt proficere nequeat apud ipsam, sed propter eius duritiam, quò magis satagit, eo magis iusto iudicio deficere permittitur, dicente Domino per Prophetam: Linguam tuam adhærere faciam palato tuo, quia domus exasperans est. Et Apostoli dixisse leguntur Iudæis: Ecce conuertimur ad Gentes, quia vos fecistis indignos. Non tamen pro qualibet cu[l]pa Pastor debet deserere gregem suum, ne fortè mercenario comparetur, qui vidit lupum venientem, & fugit: sed de superioris licentia tunc demùm potest non tam timidè fugere, quàm prouidè declinare, cùm oues conuertuntur in lupos, & qui debuerant humiliter obedire, iam irreuocabiliter contradicunt. Cùm etsi tales sint grauiter pro crimine puniendi; sunt tamen pro tempore vtiliter tolerandi, quia sanguinem elicit, qui nimis emungit. Et pro graui quoque scandalo euitando, cùm aliter sedari non potest, licet Episcopo petere cessionem, ne plus temporalem honorem, quàm æternam videatur affectare salutem, memor illius quod dicit Apostolus: Si esca scandalizauerit fratrem tuum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem tuum scandalizem. Sed inter scandalum, & scandalum est subtiliter distinguendum, sicut Dominus ipse distinguit: cui cùm dixissent Apostoli: Scis quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizantur, respondit: Sinite, cæci sunt, duces cæcorum. Alibi verò dicit: Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum: nam etsi necesse fuerit, vt scandala veniant, væ tamen homini illi, per quem scandalum venit. Personæ verò irregularitas, vt si fortè sit bigamus, viduæque maritus, est causa, propter quam licentiam petere potest aliquis resignandi Pontificis dignitatem, Apostolo attestante, qui dicit: Oportet Episcopum esse vnius vxoris virum. Non tamen propter quamlibet irregularitatem personæ debet ei, qui regulariter ministrauit, cedendi licentia indulgeri, vtpotè si de legitimo matrimonio non sit natus; quia licèt irregularitatem huiusmodi non poterit subticere, si tamen & culpa latet, & causa, cum eo, qui laudabiliter suum impleuit officium, iniunctâ sibi pœnitentiâ competenti, potest non minùs vtiliter, quàm misericorditer dispensari. Ego sum, inquit, Deus zelotes, visitans peccata patrum in filios vsque in tertiam & quartam generationem, in iis, qui oderunt me, id est, in illis, qui contra me paternum odium imitantur. Vnde patet, quod illis, qui paterna vitia non sequuntur, propriæ possunt in talibus suffragari virtutes, illo discretionis adhibitio moderamine, vt inter nothos, manceres, naturales, & spurios distinguatur. Cùm autem vitia plerumque se virtutes esse mentiantur, subtiliter aduertere te oportet, vtrum resignandi propositum, quod tam feruenter gestas in pectore, dignum sit Dei odio, vel amore. Si enim propter causam aliquam præmissarum cedere postulares, tam super causa, quàm super eius affectu pariter doleremus; sed ne prouidæ pietatis amictu ad resignandum detestabiliùs impietas

te

te impellat, considerare te volumus, & alias esse causas, per quas malè quis petit, & peiùs appetit officium huiusmodi resignare. Si enim ex pusillanimitate, fortassis vt laborem deponat, vel persecutionem effugiat; aut ex vanitate, quod absit, vt pleniùs vacet otiis, seu liberiùs indulgeat voluptatibus, curam vult aliquis deserere pastoralem, ab ea non meretur absolui; quamuis per huiusmodi vanitatem, tanquam qui mortaliter peccat, ea se reddat indignum: sed satagere debet vt vanitate depositâ satisfaciat de peccato. Aliam verò cedendi causam omninò credimus detestandam, si quis aut à Pontificali velit descendere dignitate, vt gloriam captet humanam, tanquam eligat abiectus esse in domo Domini, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum; vel vt mundanum non amittat fauorem, quem per hypocrisim acquisiuit; siue quòd eius simulatio reuelari iam incipit, siue quòd feruor ipsius ex qualibet causa tepescit, nec vult videri, quod malus fuerit, aut quod fiat: & ideò sub religionis prætextu suam vult contegere prauitatem, vt quasi deserens Martham, amplexetur Mariam, & Liæ fastidiens lippitudinem, Rachelis pulchritudinem concupiscat. Quid autem si propterea velit cedere, quòd tempore prosperitatis, arridente fortuna visus est laudabiliter ministrare, quoniam omnia sibi prosperè succedebant; sed aduersitatis tempore imminente veretur, ne si quolibet casu sinistra contingant, illius negligentiæ imputentur. Planè si propter hoc petit cedere, nautæ se poterat improuido comparare, qui cùm mari sub tranquillitate iacente cum multo labore nauis exercuerit gubernaculum, ipsam tempore necessitatis deserit, & deuenire patitur in profundum. Illam quoque cedendi causam penitus detestamur, si fortè cedere velit Episcopus, vt alter sibi succedat, vel obtentu pretij, vel affectu carnali, vel vt cùm peior sibi successerit, ipse velut optimus extollatur. Illud autem quasi nefas respuimus, & damnamus, quod Episcopus propter occupationes mundanas, & solicitudines sæculares non valeat sine crimine Pontificale officium exercere; cùm multos sanctos Ecclesia veneretur, qui spiritualia simul, & temporalia ministrarunt. Verumtamen læua debet esse sub capite, & dextera in amplexu. Sed illud te volumus aduertere diligenter, ne fortè per hoc tuæ depositionis propositum effici velis ex illis, de quibus dicitur per Prophetam: Filij Ephrem intendentes arcum, & mittentes sagittas suas, conuersi sunt in die belli; cùm potiùs pro domo Israël murum te debeas opponere ascedentibus ex aduerso: quia iuxta sententiam veritatis, non qui inceperit, sed qui perfecerit, saluus erit: cauens attentè, ne maculam in gloria tua ponas, non solùm apud homines, sed etiam apud Deum, quoniam sub hoc pallio te non poteris occultare, nedum apud Deum, qui tenes rimatur, & corda; sed nec etiam apud homines, qui ex verisimilibus couiecturis talia suspicantur. Illudque prudenter attendas, quod iuxta sententiam Sapientis, spiritus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sine intellectu consistunt. Si verò pro tuenda Ecclesiæ libertate difficultatis onus incurrere pertimescis: non ideò deserere debes Præsulatus honorem, considerans diligenter, ne fortè iusto iudicio tenteris ab illo, qui malorum est intentator; vt probetur, vtrum satisfacere velis in eo, in quo deliquisti: qui verò contemnit, aut negligit satisfacere pro delicto, thesaurizat sibi iram in die iræ, cùm reuelabit Dominus abscondita tenebrarum. Ecce quidem admonuimus te, vt te ipsum contempleris, in ipso tuam conscientiam percunctanter agnoscas, ex qua causa cedendi licentiam postulares importunè. Nos enim (nouit Altissimus) ignoramus, quare in cedendi proposito perseueres; quoniam nec infirmitas corporis, nec longæuitas temporis, nec defectus scientiæ, nec malitia plebis, nec personæ irregularitas te reddit ineptum, neque conscientiam sæui criminis te fateris habere. Verùm si propter alias causas cessionem affectes, non est in hoc postulanti fauendum, cùm huiusmodi postulatio videatur non esse discreta. Quoniam, vt id tanquam notissimum omittamus, quod otiositas & voluptas, arma sunt hostis antiqui, ad miseras animas captiuandas; propter laboris angustias, aut persecutionis incursus non debes deserere sponsam tuam, cui te fide media copulasti; sciens quod beati sunt illi, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam cùm probati fuerint, accipient coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Sed dices, quod spiritus, vbi vult, spirat; & nescis, vnde veniat, aut quò vadat: & ideò non est, qui possit vias illius spiritus perscrutari. Qui verò spiritu Dei aguntur, non sunt sub lege, quoniam vbi spiritus Dei, ibi libertas. Quare si cedenti tibi licentia ab homine data non fuerit, nihilominus tamen cedes, quia data est tibi cedendi potestas à Deo. Certè desipis, si sic sapis;

 nam

nam quomodo spiritu Dei aguntur, qui contra spiritum Dei agunt? Si enim vera sunt, quæ præmisimus, immò quia indubitanter sunt vera: proculdubio contra spiritum Dei agit, qui aliquid horum contra veritatem attentat: quoniam ipse est spiritus veritatis. Porrò si dicas, quod forsan est alia latens causa, propter quam cedendi voluntas tibi cælitus inspiratur: & nos sic quidem respondemus: Tu quomodo scis, quod talis inspiratio sit cœlestis? nonne recolis, quod ille gloriosus Pontifex dixerit, cùm cœpisset viribus corporis repentè destitui: Domine si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, fiat voluntas tua; illius exemplum secutus, qui dixerat: Cupio dissolui & esse cum Christo: manere autem in carne necessarium est propter vos. Quia igitur diuersas tibi causas super hac causa distinximus, & propter quam earum cedere desideres, ignoramus, te ipsum tibi duximus committendum, vt de propriæ mentis tribunali te iudicans, videas si sic possis resignandi desiderio satisfacere, vt gregis tibi commissi curam sine culpa valeas declinare: si enim cedendo proficere appetis tibi soli, profectui tuo sine dubio tantùm subtrahis, quantùm quod impendere poteras aliis, non impendis. Quia tunc maiora animæ tuæ lucra conquireres, cùm sine tua salute salutem plurium procurares: potioris est enim meriti se cum Deo quemquam lucrifacere, quàm salutem propriam quærere sine illis, quorum salus ad eius curam noscitur pertinere. Quippe si quantumcunque virtutum flore refulgeas, & in te non habeas charitatem, nihil comprobaris habere; sub quo virtutis prætextu deponere quæris onus sollicitudinis pastoralis, quod vix potest absque iactura deseri charitatis? Nulla siquidem maior poterit esse charitas, quàm vt animam ponat quis pro amicis suis. Cùm autem propter hanc te deceat animam tuam pro subditis tuis ponere, nulla occasione, dummodo proficere ipsis possis, etsi non omnibus, tamen multis, ab eorum regimine te conuenit excusare. Quoniam si laboris causam prætendis, exemplum te Apostoli subleuabit, qui suadet tibi laborem huiusmodi non refugere, dum se asserit pro communi salute plus cæteris laborasse. Quia licèt non sequatur semper laborem effectus, nihilominus tamen ipse labor meritorius est apud Deum, iuxta quod legitur: Reddet [b] Deus mercedem laborum sanctorum suorum. Sed esto, quod multùm hactenus laboraueris, & bonum certamen certaueris, cum eodem Apostolo possis dicere; tamen vt corona tibi iustitiæ de reliquo reponatur, cursum te decet perfecti operis consummare: quamtumlibet enim in angustiarum laboribus, qui comitantur officium pastorale, noctes tibi laboriosas enumeras, & tanquam fatigatus ceruus vmbram quietis affectes; quantumlibet inter viæ calores, & angustias, patriæ dilectione traharis, & velut emeritus mercenarius operis tui finem anxius præstoleris; expedit tibi tamen virtutem infirmitate perficere, ac pugnam tuam perseuerantiâ coronare. Sciensque, quod apud extraneum defixeris manum tuam, cùm animas tibi commissi gregis in tuam animam suscepisti, non sic debes tibi portum quietis appetere, vt nauigantes hactenus tecum filios sine remigis adiutorio patiaris in hoc mari magno, & spatioso cum timore naufragij fluctuare. Nec putes, quod ideò Martha malam partem elegerit, quæ circa plurima satagebat: quia Maria optimam partem elegit, quæ non aufertur ab ea. Quoniam illa magis licèt sit secura, ista tamen magis est fructifera: & licèt illa magis sit suauis, ista tamen magis est vtilis; cùm in fœcunditate sobolis lippitudo Liæ Rachelis pulchritudini sit prælata: quamuis simul in vnum, & contemplatiuus esse valeas, & actiuus, legislatoris exemplo, qui nunc ascendebat in montem, vt ibi gloriam Domini cum maiori cerneret libertate, nunc verò descendebat in castra, vt cum vtilitate necessitatibus populi prouideret. Quapropter faciliùs indulgetur, vt monachus ad Præsulatum ascendat, quàm Præsul ad monachatum descendat. Monemus ergo f.t. & exhortamur attentiùs, per A. s. m. quat. illam vocem Dauidicæ imprecationis abhorrens, tibique formidans eam per effectum operis adaptari, quæ dies impij paucos fieri, vt Episcopatum eius alter accipiat, imprecatur: laborem pastoralis regiminis non recuses: iactans in Domino tuum cogitatum, nihil contra voluntatem Altissimi statuas de te ipso, qui cùm te viderit esse populo suo necessarium, fortè graue ferret, cùm ipsum à te contingeret esse neglectum: ac fortassis ad pedes suos cum Maria sperneret te recipere, qui sibi apud te diuertenti spreuisses cum Martha fulicitè ministrare. Illud quoque te debet fortiùs in ministrandi proposito stabilire, quia cùm hactenus in Ecclesia tibi commissa laudabiliter ministraueris, si (quod absit) alius te cedente minùs vtilis assumeretur ad ipsam, profectò non parum ab illa quiete, quam appetis, turbareris, cùm vbi benè tuum exercueris ministerium, non absque dolore

lore cerneres inutilis ministri defectum: fieretque vt tantùm in contemplationis arce tibi deperisse agnosceres, quantùm Ecclesiæ, cui præsides, non sine tua confusione per te subtractum esse videres. Quia verò tam per te, quàm per nuntios, & litteras tuas, iam nimis in postulando cedendi licentiam institisti, ecce te tibi duximus relinquendum, vt distinctis tibi causis, propter quas cedere oporteat, vel non cedere; si propter aliquam causam vtilem, & honestam in huiusmodi proposito perseueres, de licentia nostra cedas: quod tamen graue nobis plurimùm esse noueris, & molestum; alioquin cedendi licentiam auctoritate Ap. tibi scias esse penitus interdictam, quoniam etsi pennas habeas, quibus satagas in solitudinem auolare; ita tamen astrictæ sunt nexibus præceptorum, vt liberum non habeas absque nostra permissione volatum. Quod si denique tua voluntas te impulerit ad volandum, volumus, & mandamus, vt nostras litteras in audientia tui Capituli facias recitari.

NOTÆ.

1. a CAlaritan.] Ita legitur in tertia collectione, *sub hoc titul. cap.* 4. De Metropoli Calaritana Sardiniæ iam nonnulla notaui *in cap. finali, de postulat. Prælat.*

2. b *Reddet Deus.*] *Sapientiæ cap.* 10. Etsi Caluinus, ac cæteri eiusdem farinæ negauerint, librum hunc Sapientiæ authenticum esse; rectiùs tamen contrarium probarunt D. Clemens *epist.* 1. & *lib.* 6. *constit. cap.* 29. S. Dionysius Areopag. *lib. de diuinis nomin. cap.* 4. & *de ecclesiast. hierarchia, cap.* 2. Ægesippus *lib.* 5. *histor. eccles.* S. Iustinus Martyr *in dialogo cum Triphon.* S. Irenæus *lib.* 5. Clemens Alex. *lib.* 5. *strom. cap.* 6. S. Hyppolitus martyr *in Cantica*, Origenes *homilia* 11. *in Leuit.* Tertullian. *de præscript. cap.* 7 & alij plures, quos refert Nicolaus Romæus *in effigie Caluini, color.* 62.

COMMENTARIVM.

3. IN præsenti textu refertur epistola Innocentij III. quæ reperitur *lib.* 9. *epistolarum ipsius, epist.* 68. Cùm enim anno 1206. vt in eo refert Spondanus post Baronium, Archiepiscopus Calaritanus enixè petiisset ab ipso cedendi licentiam, ipse fusè illi rescribit, & enumerat causas ob quas Episcopatus renunciatio fieri valet; & inter eas primam recenset conscientiam criminis, cuius exemplum præbet Potamius Episcopus Bracharensis, qui cùm tactu fœmineo se polluisset, in Concilio Tolet. 1. oblato Patribus libello crimen suum spontè confessus est, ac se Episcopatu abdicauit, vt refertur in actis ipsius Concilij. Quam causam renunciationis explicant Hostiensis *in summa ad hunc titulum*, & alij relati à Barbosa *in præsenti, n.* 3. Secundam causam petit Innocentius ex debilitate corporis, vel ex infirmitate, & senectute, ita vt negotiorum in dies emergentium nimiâ frequentiâ cedens opprimatur; quæ causa impulit Synodum Pamphiliæ, vt Eustachij Metropolitani sui resignationem admitteret, in cuius locum suffectus est Theodorus, vt constat ex epistola Synodi Ephesinæ ad Synodum Pamphiliæ. Tertiam causam renunciationis assignat Innocentius propter defectum scientiæ, quam probauimus *in cap. cùm in cunctis* 7. *de elect.* Quartam causam deducit Innocentius ex malitia plebis, quæ etiam recensetur *in cap. si quis Episcopus, cap. si quis ordinatus,* 92. *dist. cap. ad supplicationem, hoc tit.* & contingit, cùm nullus fructus speratur in populo, vt exponit Benedictus Ephesous *in vita S. Benedicti, cap.* 3. *num.* 10. & variis exemplis illustrari potest. Aletius Episcopus Armeniæ Ecclesiam suam deseruit ob plebis malitiam, vt refert Theodoretus *lib.* 2. *hist. cap.* 31. Refert quoque Sozomenus *lib.* 1. *cap.* 14. Millen, siue Millesium, quem Nicephorus *lib.* 8. *cap.* 37. Millam vocat, cuiusdam oppidi in Perside Episcopum, postquam mulis perpessus fuisset, nec Christianam religionem suscepisset, dira incolis imprecatum discessisse è ciuitate: rationem reddit Augustinus relatus *in cap. finali* 7. *q.* 1. Etiam cùm viderent se gregem indomitum habere, animo & corpore cesserunt Martyrius Antiochenus Episcopus, teste Nicephoro Calixto *lib.* 5. *cap.* 10. & Narcissus Hierosolym Episcopus, referente Nicephoro Gregora *lib.* 5. 6. *&* 7. Nec secus apud iuniores Græcos Cosmas, Theodosius, Arsenius, Gregorios, Athanasius, & Ioannes Sede CP. cesserunt, ob eandem causam, ac Theodosius, quòd Alexium Imperatorem ab incestis nuptiis reuocare non posset. Zonaras *in Alexio Comneno.* Et sanè cùm nemo ad actos inutiles obligetur, non est, quod eo in loco Pastor remanere cogatur, in quo inutilem operam sit impensurus: quod procedit cùm nulla spes correctionis adest, vt ait Innocentius in præsenti, & exponit Franciscus Hallierius *in vindiciis censura Paris. lib.* 3. *c.* 3. §. 7. *fol.* 307. Etiam malitia plebis præstat causam renunciationi, cum populus pacificè non recipit Prælatum suum, *can.* 37. *Apostolor.* vt contigit Maximiano Bagaiensi Episcopo, qui cùm ex Donatistarum schismate conuersus ad Ecclesiam populus eum non recepisset, ipse Episcopatu cessit, vt refert D. Augustinus *lib.* 3. *contra Crescon. cap.* 43. Huius etiam abdicationis non absimile exemplum refertur in actis Ephesinæ Synodi, de prædicto Eustachio Pamphiliæ Metropolitano, qui ob duritiem plebis ab Episcopatu se abdicauit, verba sunt: *Vbi à quibusdam turbatus est, in solicitudines inexpectatas incidit; & cùm præ multo otio pondus curarum sibi impendentium ferre non esset assuetus, nec valeret conuicia insidiantium repellere, cessionis suæ obtulit libellum.* Alium exemplum refert Iustellus *in notis ad can.* 88. *Ecclesiæ Africanæ.* Tandem aliam causam assignat Innocentius, propter scandalum videlicet, quæ iuris rationi valdè consona est, cùm propter scandalum vitandum plura permittantur, quæ aliàs non permitterentur, *cap. cauendum* 10. *quæst.* 3. *cap. nolite* 11. *quæst.* 3. *cap. ad aures, de temporib. ordin.* plura cumularunt Becanus *in* 2. 2. *D. Thomæ, tract. de scandalo, cap.* 27. Salgado *de retent. bullar. cap.* 4.

CAPVT XI.

[a] Idem *Episcopo Fauentin. in Archiepiscopum* [b] *Rauennat. electo.*

POst [c] translationem tuam ad Ecclesiam Rauennat. cùm dil. fil. Præpositus, Canonici, Abbates, & Primicerij Fauentin. totusque ciuitatis Clerus, sicut per litteras eorundem accepimus, in dilectum fil. I. Presbyterum Canonicum Fauent. liberam eligendi auctoritatem vnanimiter contulissent, ipse sancti Spiritus gratiâ innocatâ, dil. fil. I. Sancti [d] Fridiani Lucan. Canonicum, olim Episcopum [e] Saxon. in Fauent. Episcopum postulandum elegit circumspectè, qui primò Canonicus, & postea Præpositus in Fauent. Ecclesia fuit laudabiliter conuersatus, ex quo multiplicia sperantur eidem Ecclesiæ commoda profutura. Porrò à dilect. fil. S. Fridiani Priore super hoc requisito, & obtento consensu, Præpositus, & alij supradicti postulationem eandem approbari à nobis humiliter petierunt. Verùm postulationi huiusmodi videbatur Concilij Constantinopol. capitulum primâ facie obuiare, in quo statutum esse dignoscitur, vt quicumque de Pontificali dignitate ad monachi vitam, & pœnitentiæ locum descendebat, nequaquam vlteriùs ad Pontificatum resurgat. Vnde contra dictum Concilium, cùm sit vnum ex [f] quatuor principalibus, quæ sicut quatuor Euangelia Catholica Ecclesia veneratur, nullatenus videbatur eadem postulatio [g] admittenda. Cæterùm speciales quidam casus inueniuntur, in quibus prædicto Concilio non obstante, is qui vitam monachalem elegit, licitè rursum potest ad Episcopatum assumi. Si enim quisquam persecutoris rabie sæuiente, vel præpediente inualetudine corporis, cùm proficere nequeat in regimine pastorali, de superioris auctoritate ad monasticam vitam descendat, persecutionis, vel ægritudinis impedimento cessante ad Episcopalem resurgere poterit dignitatem. Item si quis propter litteraturæ defectum, ne tanquam cæcus cæco ducatum præbeat, locum regiminis auctoritate Ap. deferendo, ad otium se contulerit monachalem, ac per exercitium lectionis, scientiæ repererit margaritam, proculdubio poterit denuò vocatus ad Cathedram reascendere pastoralem. Rursus si quis cupiditate parentum, eo tamen penitùs ignorante, fuerit Episcopatum adeptus, & hoc comperto Episcopatum ipsum de licentia superioris dimittens, obseruantiam elegerit regularem, etsi ad Episcopatum eundem redire postmodùm nequeat, iuxta canonicas sanctiones; ad alium tamen licitè poterit reassumi. Quamquam autem in his, & consimilibus casibus, is qui Episcopatu dimisso monasticam vitam elegit, resurgere valeat ad officium pastorale; nihil tamen in his casibus contra præscriptum intelligitur Concilium attentari; quod in eo loquitur casu, cùm propter aliquod crimen Episcopatum quis deserens, ad vitam monasticam pœnitentiæ causâ descendit. Vnde quidam in eo casu loqui dixerunt capitulum supradictum, cùm quis pro crimine, de quo conuictus fuerat, vel confessus, ab Episcopali dignitate depositus, in monasterio extitit ad pœnitentiam agendam inclusus; vel cùm aliquis propter grauem crimen, pro quo Episcopatum retinens pœnitentiam dignè agere non valebat, descendendi obtentâ licentiâ vitam monachalem elegit: aliis asserentibus sic intelligendum esse præscriptum capitulum, vt per se resurgere nequeat, id est repetere quasi debitum quod tali modo dimisit, quamquam eligi possit, præsertim si locum tantùm, & non ordinem resignauit. Cùm ergo nobis plenè constare nequiuerit, ob quam causam prædictus I. olim Episcopatui cesserit, cùm in vestris litteris super hoc transmissis eidem hoc solummodo exprimatur, quod nos litteris super sua resignatione receptis, eius propositum in Domino commendantes, quòd temporali honori salutem animæ præponebat, eundem absoluimus ab honore sollicitudinis pastoralis: quamquam per quendam S. Fridiani Canonicum nobis nuperrimè sit suggestum, quod idcirco dictus I. cedendi licentiam postulabat, quòd ad notitiam eius peruenerat, quod quidam parentes ipsius, vt eligeretur in Episcopum, quædam dederant, licèt pauca: f. t. præs. auct. m. quat. super his diligentissimè veritate inquisita, si tibi constiterit, quod propter aliquam ex præmissis causis, seu consimilibus idem I. Episcopatui cesserit memorato, tu auctoritate nostra, sublato cuiuscumque contradictionis & appellationis obstaculo, dummodo necessitas, vel vtilitas id exposcat, licentiam ei tribuas accedendi ad regimen Ecclesiæ Fauent. maximè si veritate subnititur, quod tam præfati Præpositus, & Canonici Fauent. quàm Prior & Capitulum

Capitulum S. Fridiani nobis suis litteris expresserunt, quod videlicet dictus I. loco tantummodò cesserit, & non ordini, vel etiam dignitati. Tunc enim esset vehementissimè præsumendum, quod non propter crimen ab ipso commissum, sed causâ pœnitentiæ peragendæ ad vitam migrauerit regularem, præsertim cùm Ap. Sed. post cessionem multò minus, quàm antè permisisset eidem tali crimine irretito in Pont. ordine ministrare. Alioquin cùm durum nimis existeret, contra tam solenne Concilium huiusmodi postulationem admittere, Præposito & Canonicis memoratis iniungas, vt aliam personam idoneam sibi eligant in Pastorem.

NOTÆ.

1. a IDem H.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titul. cap. finali*. Fauentia celebris ciuitas est Italiæ, in octaua regione: illius meminerunt Appianus *lib. t. de bello ciuili*, Merulla *in antiquitat. Galliæ Cisalpin. cap. 3.* Capitolinus *in vita Ælij Imperat.* iam primis Ecclesiæ temporibus Episcopali Cathedrâ fuit decorata, vt eius Ecclesiæ historiam,& Præsulum seriem tradens refert Vghellius *tom. t. Italiæ sacræ, fol. 512.* In præsenti rescribit Innocentius Hubaldo, qui ex Episcopo Fauentino fuit in Archiepiscopum Rauennat. translatus; quam translationem admisit Innocentius III. anno 1208. vt refert Vghellius *tom. t. Italiæ, fol. 375.*

b *Rauennat.*] De Ecclesia Rauennatensi egi *in cap. bona 3. de postul. Prælat.*

2. c *Translationem.*] Huius textus historia ex scriptoribus illius sæculi petita sic se habet. Mortuo Theodorico Fauentino Episcopo anno Christi 1203. Hubaldus in eius locum suffectus fuit, qui cùm vix per integrum annum eam Ecclesiam rexisset, in Archiepiscopum Rauennat. postulatus fuit: post eius translationem, cùm Capitulum, & Clerus Ecclesiæ Fauentinæ de substituendo Pastore tractarent, super electione compromissum fecere in Ioannem Canonicum ipsius Ecclesiæ: ille virtute compromissi elegit Ioachimum Episcopum Lunensem, demùm Canonicum regularem S. Frigidiani, diœcesis Lucanensis: Innocentius III. huiusmodi electionem, seu postulationem non admisit, immò reprobauit, affirmans ex Concilij Constantinopol. decreto non licere eum, qui ex Episcopali culmine ad vitam monasticam se transtulit, iterum eligere in Episcopum aut Ecclesiæ sæculari præficere: quare prædicto Hubaldo Fauentino Episcopo in præsenti epistola rescribit, vt inquirat, an pœnitentiæ causâ, seu potiùs deuotionis gratiâ vitam monasticam Ioachimus profiteretur. Hactenus nostri textus casus; exitus tamen controuersiæ apud Historicos non reperitur, facilè tamen suadetur, ipsum Ioachimum obtinuisse.

d *S. Frigidiani.*] De hac Ecclesia regulari egi *in cap. cùm causam 27. de elect.*

3. e *Saxon.*] Legendum est *Sarcanensem*, non *Sartanensem*, vt legitur in Decretalibus: nec hoc contrarium est historiæ suprà relatæ, vbi dixi Ioachimum Episcopum fuisse Lunensem; nam idem est Episcopatus Lunensis, ac Sarcanensis, & eius Præsul appellatur Lunensis, & Sarçanensis. Luna enim in confinio Liguriæ, in Italia, ampla ciuitas fuit, ex cuius ruderibus, & fragmentis vicinum oppidum Sarcana dictum, eius incolæ construxerunt, & Innocentius III. ob aëris intemperiem in Sarcanensem vrbem se transtulit, & inde Episcopus, aut Lunensis ab antiqua ciuitate; aut Sarcanensis cognominatur. Latiùs huius translationis historiam refert Vghellius *tom. 1. Italiæ, pag. 893.*

f *Ex quatuor.*] Licèt Concilium Constantino- 4.
politanum referatur inter quatuor Concilia œcumenica, *cap. sicut, 9. dist.* & eius mentio fiat *in cap. quod suspecti 3. quæst. 5. cap. 2. dist. 15. cap. 1. dist. 1.* & aliis auctoritatibus relatis ab Antonio Augustino *in epit. lib. 5. tit. 11. & 16.* Tamen canon, cuius mentio fit ab Innocentio in præsenti, non reperitur in prædicto Concilio Constantinopolitano: extat tamen in Concilio Constantinopol. à Photio Patriarcha celebrato sub Ioanne VIII. præsentibus Pontificis Apocrisiariis, in Templo Sapientiæ, cuius tantùm extant tres canones apud Balsamonem, in quorum secundo ita cauetur: *Etiamsi hucusque nonnulli Antistites, qui ad monachorum habitum descenderant, vt in Episcopali fastigio manerent, vim adhibuerunt; & cùm hoc facerent, neglecti sunt; sancta tamen, & vniuersalis hæc Synodus hanc negligentiam quoque corrigens, & ad ritus ecclesiasticos hanc inordinatam actionem redigens, statuit, vt si quis Episcopus, vel aliquis alius ex Pontificali dignitate voluerit ad vitam monasticam descendere, vel pœnitentiæ locum implere, ne ampliùs Antistitis dignitatem vsurpet; monachorum enim professio subiectionis, & discendi cupiditatis rationem habet, non autem doctrinæ, vel Primatus; nec alios pascere, sed ipsos pasci profitentur: & ideò, quemadmodum prædictum est, decernimus, vt nemo eorum, qui in Episcopalem, Pastorumque catalogum relatus est, ad eorum qui pascuntur, & agunt pœnitentiam, locum se demittat. Si quis autem hoc facere ausus fuerit, post denunciationem, & declarationem huius editæ sententiæ ipse, qui se ipsum Episcopali gradu priuauit, non ampliùs ad priorem, quam factis despicatui habuit, dignitatem reuertetur.* Hactenus textus, iuxta editionem Balsamonis: aliter habetur apud Gratianum *in cap. hoc nequaquam 7. q. t.*

g *Postulatio admittenda.*] Sed licèt difficilis 5.
iudicetur à nostro Innocentio dispensatio in Concilij Generalis sanctione; tamen non negat posse in eo Pontificem dispensare, quia certum est, etiam in prædictis quatuor Conciliis Generalibus Romanum Præsulem dispensare posse, vt probant Marcus Antonius *lib. 2. instit. tit. 6. num. 334.* Sanchez *de matrimon. lib. 2. disput. 40. numer. 3.* Fragoso *tom. 2. de regimine, lib. 1. disput. 1. §. 9. num. 135.* Couarruu. *lib. 2. de matrim. cap. 6 §. 9.* Latè Bruno Chassaing. *de priuileg. regul. cap. 1. proposit. 4.* Nec contrarium docet Zosimus Pontifex *in cap. contra 25. quæst. t.* in illis verbis: *Contra statuta Patrum condere aliquid, vel mutare, nec huius quidem Sedis potest auctoritas.* Nam præterquam in epistolis Zosimi, à quibus se transcripsisse illum textum testantur Gratianus, & Ivo Carnot. non reperiuntur prædicta verba; respondendum est, textum illum esse accipiendum de canonibus qui aliquid iuris naturalis

ralis, aut diuini continent, in quibus nec Sedes Apostolica dispensare valet: ita textum illum accipiunt Tusehus *littera P. conclus.* 49. *n.*54. Morla *in Emporio, tit.*1. *q.*2. Roa *de iuribus Princip. q.*2. *num.*30. Barbosa *lib.*1. *iuris ecclesiast. cap.* 2. *n.*36. Roussclius *in hist. iuris Pontif. lib.*1. *cap.*6. *n.* 8. quo etiam modo exponunt textus *in cap. violatores, cap. prima sedes, cap. quæ ad perpetuum, cap. nulli fas, cap. à sanctis,* 25. *q.*1. *cap.* 3. *de bigamis non ordin.* Vnde cùm in hoc textu agatur de prohibitione iuris ecclesiastici meri, ideò docet Innocentius III. in ea posse Pontificem dispensare.

COMMENTARIVM.

6. EXPONITVR CAP. HOC, 7. Q. 1.

PRo huius textus expositione sciendum est, olim in Ecclesia permissum non fuisse Episcopis gregem suum deserere, & vitam monasticam profiteri, *cap. suggestum, cap. sciscitaris* 47. *cap. ibi adnotati* 49. 7. *q.* 1. posteà tamen illis permissum fuit vitam regularem ambire, *cap. ficut,* ibi: *Regulari mutatione* 7. *q.* 1. *cap. licèt, de regularib.* docent D. Thomas 2.2. *q.* 185. *art.* 2. Sotus *lib.* 1. *de institia, q.* 2. *art.* 2. Suarez *de religione tom.* 3. *lib.* 1. *cap.* 20. *num.* 2. Parisius *de resignat. benefic. lib.* 1. *q.* 3. *num.* 52. Vasquez 3. *p. in* 3. *disput.* 242. *cap.* 7. Dartis *ad* 69. *dist.* inde dubium fuit ortum, vtrum Episcopus regularem vitam professus, posset ad Ecclesiæ regimen iterum reassumi? Et non valere in Episcopum eligi, probatur *in d. cap. hoc nequaquam,* 7. *q.* 1. Contrarium tamen, posse scilicet monachum in Episcopum eligi, iam probant *in cap. cùm monasterium* 13. *de elect.* Quare pro interpretatione textus *in dict. cap. hoc*, varia adduxeront Turriscremata, Archidiaconus, & Barbosa *ibi*; sed illis omissis, discrimen est constituendum inter Episcopum, qui maioris perfectionis gratiâ quietem, & solitudinem monasticam amauit; & inter eum, qui pœnitentiæ peragendæ causâ detrusus fuit in monasterium. Primus reassumi valet in Episcopum; secundus verò perpetuò in monasterio manere debet: de quo accipiendus est canon Concilij Constantinop. relatus *in d. cap. hoc.* Quam interpretationem præsenserunt Angelius Præceptor *d. art.* 1. in illis verbis: *Si verò aliquis propter culpam sit ab Episcopatu depositus, & in monasterium detrusus ad pœnitentiam peragendam, non potest iteratò ad Episcopatum reuocari. Vnde dicitur* 7. *q.* 1. *Præcipit sancta Synodus, vt quicunque de Pontificali dignitate ad monachorum vitam, & pœnitentiæ descenderit locum, nequaquam ad Pontificatum resurgat.* Innocentius III. *in præsenti,* ibi: *Nihil tamen in his contra præscriptum intelligitur Concilium attentari, quod in eo loquitur casu, cùm propter aliquod crimen Episcopatum quis deserens, ad vitam monasticam pœnitentiæ causâ descendit.* Illustrant Gibalinus *de clausura disput.* 3. *cap.* 2. §. 7. *num.* 39. Franciscus Hallierius *de hierarch. Eccles.* §. 4. *in fine, pag.* 290.

CAPVT XII.

Idem *in Concilio* [a] *Generali.*

QVidam cedendi licentiam cum instantia postulantes, eâ obtentâ cedere prætermittunt. Sed cùm in postulatione huiusmodi, aut Ecclesiarum commoda, quibus præsunt, aut salutem videantur propriam attendisse (quorum neutrum suasionibus aliquorum quærentium quæ sua sunt, seu etiam leuitate qualibet nolumus impedire) eos ad cedendum decernimus compellendos.

NOTÆ.

1. a GEnerali.] Lateranensi videlicet, *cap.* 28. de quo egi *in cap.* 1. *de summa Trinit.* Etiam reperitur hic textus *in cap.* 1. *hoc tit. in* 4 *collect.* vnde iustè refellit Hallierius *de hierarch. Eccles. art.* 2. *in fine, pag.* 220. Cellotium, qui hunc canonem ex corpore Gratiani expendit, cùm in integro Decreti volumine non reperiatur, nec series temporum Innocentij, & Gratiani id patiatur.

2. b *Propriam.*] Ex his verbis deducit P. Suarez *tom.* 8. *de relig. lib.* 3. *cap.* 16. *num.* 7. non tantùm ob causam publicam, verùm etiam ob priuatam, posse R. Pontificem licentiam cedendi Episcopis concedere, quia vinculum matrimonij spiritualis inter Episcopum & Ecclesiam contracti absolutè iuris diuini non est.

COMMENTARIVM.

3. CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR.

EX hoc canone talis deducitur assertio: *Qui petiit licentiam cedendi, ex quo illam obtinet, cedere compellitur.* Probant textus *in cap. quàm periculosum,* 7. *q.* 1. *cap. ex transmissa, cap. in præsentia, hoc tit.* Innocentius noster *lib.* 3. *epist.* 240. *Nec liberum sit suæ voluntatis arbitrium, in superioris iudicium iam translatum; quia frequenter nobis illuderetur à subditis, si deambulatoria esset subiectorum voluntas, ad examen conditionis nostræ delata.* Iuo Carnotensis *epist.* 131. ibi: *De presbytero, qui Ecclesiam, quam regebat, nullâ cogente necessitate in manu tua refutauit.* Et ibi: *Iustum est, vt in iudicio, quod de se indicauit, permaneat.* Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti Maiolus *de irregul. lib.* 3. *cap.* 6. Suarez *de relig. lib.* 1. *cap.* 16. Petrus Greg. *lib.* 17. *syntag. cap.* 17. Ceuallos *communium opin. quæst.* 283. Bosquetus *ad Innocentium lib.* 3. *epist.* 140. Lotherius *tom.* 2. *de rebenefic. lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 34.

Hæc assertio Ita illustrata difficilis redditur sequenti consideratione; nam in omnibus ferè actibus humanis re integra pœnitentiæ locus est; vnde vendenti seruum vt manumittatur, ante diem manumissioni præfixum licet pœnitere, *l.* 1. *& vlt. C. si mancipium, l. mancipia* 8. *C. qui sine manumissione:* & cedenti bona sua, ante eorum venditionem pœnitere licet, *l.* 3. *ff. de cessione bonor. l.* 2. *C. qui bonis cedere.* Nec solùm in his actibus ciuilibus, verùm & in ecclesiasticis pœnitentiæ locus est, vt in casibus decisis *in cap. perpetuò* 7. *cap. nulli* 8. *de elect. lib.* 6. ergo illi etiam, qui petiit licentiam cedendi, ante renunciationem proprij beneficij licet pœnitere. Accedit, nam in Curia Romana, & eius stilo ita obseruari testatur post Mandosium & Ceuallos Lotherius *d. cap.* 16. *n.* 34. 4. RATIO DVBITANDI.

Augetur

Augetur etiam hæc difficultas ex eo, quia renunciandi facultas semper concessa intelligitur in fauorem illius, qui renunciare cupit, *cap. 2. cap. nisi* 10. *hoc tit.* ac proinde nemo renunciare cogitur. D. Gregorius *lib. 2. epist.* 41. *ad Anatolium.* Sed cuilibet licet iuri pro se introducto renunciare, *l. penultim. Cod. de pactis*, cum vulgatis: igitur illi, qui petiit licentiam cedendi, licebit pœnitere. Augetur tandem hæc difficultas *ex cap. nisi* 10. *hoc tit.* in illis verbis: *Quia verò in postulando, &c.* in quibus desideratur perseuerantia in renunciatione petita: igitur si pœniteat, non cogetur beneficio renunciare.

5. RATIO DECIDENDI. Qua dubitandi ratione minimè obstante, vera est prædicta assertio, cuius ratio ex eo prouenit, quia variatio maximè in personis ecclesiasticis prohibita est, *cap. cùm autem* 24. *de iurepatron. cap. publicatæ* 58. *de elect.* regula *Mutare, de regul. iuris in 6.* cùm in viro variatio leuitatis nota sit. Seneca *epist.* 35. ibi: *Mutatio voluntatis indicat animum natare.* Quæ variatio maximè detestabilis est, cùm ex ea sequitur superioris illusio, *cap. 1. de appellat. in 6. l. 1. Cod. de appellat. l. vltima, Cod. ne quid in loco publico.* Vnde qui aliquem postularunt in Prælatum coram superiore, non possunt à postulatione discedere, *cap. bona* 4. *de postulat. Prælat.* Vnde cùm in præsenti casu, qui renunciare volebat, iam petiisset licentiam cedendi à superiore, non potest posteà cum eius illusione, & decisione pœnitere. Accedit nam aut causa cessionis vera fuit, vel falsa: si vera, renunciare cogendus est, cùm idoneus Ecclesiæ non credatur; si falsa, in pœnam quia eam simulauit, & falsas preces proposuit, priuandus est ipsa Ecclesia, renunciatione ad effectum perducendâ.

6. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS. Nec obstat difficultas suprà expensa, pro cuius solutione discrimen est constituendum inter eos actus, qui à priuatorum pendent potestate; & inter eos, qui licentiâ, & superioris auctoritate egent, vt celebrentur. In primis variatio permissa est, *dict. l. 1. Cod. si mancipium, dict. l. 3. de cessione bonorum*: in illis verò, in quibus superioris auctoritas desideratur, ne eius illusio, seu contemptus detur, non ita variatio permittitur: quare cùm ad renunciationem proprij beneficij superioris licentia desideretur, eâ petitâ non licet petenti pœnitere, ne superior, Pontifex videlicet, illudatur. Nec quod de stilo Curiæ expendebamus, aduersatur; quia licèt præsens decisio procedat iure communi attento, & ex stricta iuris ratione; tamen hodie, attentâ communi praxi, licet illi, qui cedendi licentiam petiit, pœnitere, vt testantur Ceuallos, & Lotherius suprà laudati. Nec augmentum ipsius difficultatis refragatur; nam licèt cuilibet permittatur iuri suo renunciare; hoc tamen procedit, nisi ex tali renunciatione superior, qui iam consultus fuerat, illudatur: *cap. finali, hoc titul.* Vndè cùm in præsenti casu sequatur illusio Pontificis, seu Episcopi, cuius licentia enixis precibus impetrata fuit, non admittitur renunciatio etiam iuris proprij. Nec tandem aduersatur *in dict. cap. nisi cùm pridem*; nam in eo refertur, nimis diutiùs Calaritanum Præsulem in impetratione licentiæ ad cedendum permansisse; non tamen ea perseuerantia vt necessaria supponitur, aut desideratur.

7. EXPONITVR CAP. LECTÆ, HOC TIT. Adhuc superiori assertioni aduersatur textus *in cap. lectæ* 14. *hoc titul.* vbi proponitur Abbatem S. Petri magna ægritudine oppressum monachos suos ab obedientia sibi debita absoluisse, & Episcopum diœcesanum vocasse, vt in eius manibus Abbatiam cederet: postea saniori consilio ductus, cedere noluit; quæstionis fuit coram Honorio III. vtrum retinere possit prædictam Abbatiam, vel cedere esset cogendus? Et respondetur, Abbatem retinere posse prædictam Abbatiam: ex quo textu expressè deducitur, eum qui cedendi licentiam petiit, & pœnituit, cedere non cogi. Pro cuius textus expositione sciendum est, quod licèt ille, qui petiit licentiam cedendi, eâ impetratâ non possit pœnitere; tamen qui adhuc non impetrauit, sed tantùm nuntium misit ad eam impetrandam, posse pœnitere, eâ adhuc non impetratâ; quia non datur eadem ratio illusionis superioris: quare cùm *in dict. cap. lectæ*, tantùm misisset Abbas nuntium ad vocandum Episcopum, vt ab eo licentiam impetraret; rectè asseritur, eâ adhuc non impetratâ, posse pœnitere, & Abbatiam retinere. Iuxta hanc etiam doctrinam accipiendus est textus *in Clement. vnica, de renunciat.* vbi asseritur eum, qui constituit procuratorem ad beneficium renunciandum, posse reuocare tale mandatum; quia cùm adhuc impetrata non fuisset per procuratorem cedendi licentia, rectè pœnitentiæ locus est. Alia quæ ad eius textus interpretationem spectant de scientia reuocationis mandati, adduximus *in cap. gratum, de officio delegati.*

8. EXPONITVR EPISTOLA EPHESINÆ SYNODI. Secundò aduersatur epistola Synodi Ephesinæ ad Synodum Pamphiliæ, quæ refertur à Balsamone in fine Synodi, vbi traditur, Eustathium Metropolitanum Pamphiliæ libellum renunciationis coram Patribus dedisse; & cùm Theodorus in eius locum esset suffectus, facti pœnituit; & per negligentiam libellum obtulisse asserens, restitui petebat ad suam Ecclesiam. Patres Synodi Ephesinæ rescripserunt Patribus Synodi Pamphiliæ, vt honorem & communionem illi seruarent. Ex qua epistola apertè deducitur eum, qui petiit licentiam cedendi, re etiam non integrâ posse redire ad suam Ecclesiam. Huic difficultati satisfacit Theodorus Balsamon in scholiis ad eam epistolam, asserendo Patres pietate, & misericordiâ ductos, Eustathio honorem, & communionem Episcopi concessisse; non tamen eum restituisse loco, & administrationi, nec hoc factum posse pro lege vniuersali accipi, cùm à Patribus ex œconomiæ, dispensationisque ratione indultum fuerit; nam iuxta ea, quæ hoc commentario adduximus, postquam libellus renunciationis oblatus est, aut cedendi licentia petita, non est locus pœnitentiæ.

CAPVT

CAPVT XIII.

Honorius III. [a] *Maioris Ecclesiæ Sancti Ioannis Decano, & Magistro C. Can. Sancti Dionysij Leodien.*

VEniens ad Sedem Apostolicam Ioannes pauper Subdiaconus, in nostra proposuit præsentia constitutus, quod cùm bonæ memoriæ I. Papa prædecessor noster dil. f. Abbati de [b] Emenrode, [c] Treuer. Diœc. & maioris Ecclesiæ, ac Sancti [d] Pauli Cantoribus Treueren. suis dederit litteris in mandatis, vt eidem I. si nihil canonicum obuiaret, præbendam in Ecclesia S. Florentij in [e] Confluentia, quam Iacobus Decanus ipsius Ecclesiæ in eius manibus per suas litteras resignauit, sub. appel. ob. assignarent: eodem Ioanne litteras ipsas prædicto Decano, & aliis ostendente, idem Decanus de resignatione fortè pœnitens, occultauit litteras supradictas: demùm eidem Ioanni præfatis litteris restitutis, eas nominatis iudicibus, vt exequerentur mandarum Apostolicum, præsentauit; cúmque iidem iudices Apostolicum vellent adimplere mandatum, quidam se opposuerunt Canonici Ecclesiæ memoratæ, dicentes Subdiaconum memoratum renuntiasse iuri suo, quod ipsi ex ipsis litteris competebat. Dicto igitur Subdiacono hoc negante, iamdicti Canonici testes ad hoc probandum aliquos produxerunt, per quos cum videretur probatum, Ioannem se gratiæ Capituli commisisse, duo iudicum prædictorum, Cantores videlicet Treueren. sententialiter decreuerunt, eundem Ioannem non posse vti de cætero ipsarum commodo litterarum, pro eo quod idem I. sic aduersarij gratiæ se commisit, propter quod visus est renunriasse iuri sibi ex ipsis litteris competenti. A qua sententia idem I. appellans, licèt etiam antea quàm appellasset, vigiliam Epiphaniæ proximè præteritam terminum suæ appellationis præfixit, ad quam cùm idem I. veniret, & nobis, prout superius est expressum, facti seriem enarraret, dil. fil. [f] Petrum de Collemedio, Capellanum nostrum super hoc sibi concessimus auditorem: sed cùm eius aduersarius non veniret per duos menses, & ampliùs expectatus, nec vllus appareret pro eo sufficiens responsalis, tandem quidam litteras habens ad contradicendum & impetrandum coram eodem comparuit auditore; qui cùm de iure ad tractandam causam minùs sufficiens crederetur, auditori prædicto nobis hæc omnia referenti dedimus in mandatis, vt super hoc aliquos de fratribus consuleret, & in causa procederet iuxta consilium eorundem: ideò sæpedictus auditor, habito consilio dil. fr. n. [g] T. sanctæ Sabinæ Presbyteri Cardinalis, ac etiam aliorum, sententiam prædictorum iudicum sententialiter iustitiâ exigente cassauit. Nos igitur eiusdem Capellani sententiam ratam, & firmam habentes, vobis per Apostolica scripta mandamus, quatenus reuocantes in irritum quidquid inueneritis post appellationem ad nos legitimè interpositam attentatum, sententiâ iudicum Treuer. non obstante, prædictam præbendam ei Subdiacono, nisi aliud canonicum obiectum fuerit, & probatum, quare id non debeat adimpleri, auctoritate Apostolica, sublato appellationis obstaculo conferatis.

NOTÆ.

a *Maioris Ecclesiæ.*] Ita restituenda est inscriptio ex quinta compilatione edita ab
1. Innocentio Cironio, vbi *sub hoc tit. cap.* 1. reperitur præsens decisio. De hac Ecclesia S. Dionysij nonnulla adduxi *in cap. significante, de rescriptis.*

b *De Emenrode.*] In sexta collectione Raymundi legitur *de Emento*, sed falsò; nam hoc mo-
2. nasterium de Ementode, aliàs de Claustro dictum, est in diœcesi Treuerensi, vt ex Cæsario notat Cironius *in præsenti.*

c *Treuerensis.*] De hac Ecclesia agemus *cap. sequenti.*

3. d *S. Pauli.*] Legendum esse *S. Paulini*, iam notauit Cironius *in præsenti.*

e *Confluentia.*] Vrbs celebris inter Coloniam & Moguntiam, à fluminibus ibi confluentibus dicta. Guntherus.

Fluminis ex gemini confluxu nomen habentem
Seruat adusque locum.

f *Petrus de Collemedio.*] Quia postea fuit Archiepiscopus Rhotomagensis, Legatus missus in 4.
Angliam temporibus Gregorij IX. de quo plura Fratres Sammar. *tom. 1. Galliæ Christ. fol.* 586. Chenu *in serie Præsulum Rhotomag. num.* 56.

g *T.*] Thomæ videlicet de Capua, qui crea- 5.
tus fuit Cardinalis ab Innocentio III. vt refert Ciaconius *in eius vita.*

Pro huius textus expositione repetenda sunt quæ adduxi *in cap. sanè, hoc tit.*

CAPVT

CAPVT XIV.

Idem *Archiepiscopo* [a] *Treuerensi.*

Lectæ coram nobis f. tuæ litteræ continebant, quod Abbas S. [b] Apri Tullen. quem de conuersationis, & vitæ honestate commendas, tibi humiliter est [c] confessus, quod dum adeò graui ægritudine laboraret, quod de vita desperaretur ipsius, ad cuiusdam, tamen æmuli sui, consilium, de quo ipse cùm non crederet æmulum, confidebat, in quorundam monachorum suorum præsentia excommunicationis sententiâ, si quam in eorum aliquem protulerat, reuocatâ, eos ab obedientia, in qua sibi tenebantur, absoluit, vocato [d] diœcesano Episcopo, vt Abbatiam in eius manibus resignaret; quod tamen, vsus consilio saniori, non fecit, licèt eidem Abbati sanitati postmodùm restituto, vniuersi & singuli de conuentu obedientiam & reuerentiam requisiti ab eodem in Capitulo promisissent. Idem tamen super eo, quod sic fecerat, dubitans, à te, quid super hoc saluti suæ consuleres, postulauit: propter quod tu cùm habito super hoc Iurisperitorum consilio diuersi diuersa sentirent, nostrum consilium, an idem Abbas ex hoc resignauerit, requisisti. Nos tamen ex tali facto dumtaxat eundem Abbatem resignasse suo regimini non videmus.

NOTÆ.

1. TREVERENSI. a *Treuerensi.*] Ita etiam legitur in quinta collectione, *sub hoc tit. cap.* 3. etsi Floreos *in præfat. ad hunc librum*, credat Auctorem esse huius textus Innoc. III. Treueris, Augusta Treuerorum dicta, Belgiæ primæ Metropolis, amplitudine, & dignitate, sed magis Archiepiscopali Sede, & Electoratu Imperij commendauda, ad Mosellam sita est; celebratur à grauissimis Scriptoribus; clarissimam eam appellauit Imperator Gratianus *in l.* 1. *C. de Professorib. & Med. lib.* 11. potentissimam, & excellentissimam Saluianus, *lib. 6. de prouidentia*; opulentissimam dixit Mela *lib.* 3. *cap.* 2. Cisalpinarum vrbium maiorem Zosimus *lib.* 3. Domicilium Principum Ammianus Marcell. *lib.* 15. cuius Primatus hoc antiquo epigrammate innuitur.

Accipe Primatum post Alpes Treuir vbique,
Quem tibi Roma noua lege dat & veteri.

Plura de eius origine & amplitudine, nec non Ecclesiæ Primatu congesserunt Philippus Bertetius *diatrib.* 2. *cap.* 4. Bucerus *lib.* 1. *Belgici Romani*, *cap.* 14. & *lib.* 12. *cap.* 11. Franciscus Hallierius *de hierarch. lib.* 4. §. 36. *pag.* 631. Fratres Sarmat. *tom.* 1. *Galliæ Christ. pag.* 720. Theodorico secundo eius Ecclesiæ Archipræsuli missa est præsens epistola, nam ipse Archidiaconus ipsius Ecclesiæ creatus fuit Archipræsul anno 1214. & eam Ecclesiam rexit vsque ad annum 1242.

b *S. Apri.*] Ita legendum est, non S. Petri, vt legitur in sexta collectione; quod monasterium est Ordinis S. Benedicti in diœcesi Tullensi, cuius originem referunt Fratres Sarmat. *tom.* 4. *Galliæ Christ. fol.* 69. 2.

c *Est confessus.*] Non auricularì, seu sacramentali confessione, sed publicè. 3

d *Diœcesano Episcopo.*] Nam cùm hoc monasterium patêret Episcopo Tullensi, necessariò Episcopi licentia petenda erat, vt renunciatio valeret, iuxta tradita suprà *in cap. admonet.*

CAPVT XV.

Idem [a] *Agath.* & [b] *Nicen. Episcopis, & Archid.*

Dilecti filij conuentûs monasterij S. [c] Vv. de Desertis, immediatè ad Rom. Ecclesiam pertinentis, suis nobis litteris intimarunt, quod Abbas eorum se sentiens insufficientem oneri regiminis Abbatiæ, cessit in manibus eorundem; ipsique dil. f. G. monachum S. [d] Victoris Massilien. elegerunt in Abbatem canonicè, supplicantes, vt eorum parcentes laboribus, & expensis, electionem ipsorum faceremus in illis partibus confirmari. Quum ergo dictos Abbas cedere sine licentia nostra nequiuerit, nos tam cessionem, quàm electionem prædictas decernentes irritas, & inanes, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus Abbatem ipsum loco suo restitui faciatis.

NOTÆ.

1. AGATHENSI. a *Agath.*] Integra hæc inscriptio corrupta est in hac sexta collectione, siquidem textus iste in ea tribuitur Gregorio IX. cùm sit Honorij III. vt ex quinta compilatione constat, vbi *sub hoc tit. c.* 2. refertur hæc decisio. Agatha perantiqua ciuitas est Galliæ, in prouincia Narbonensi, olim Colonia, cuius meminerunt Strabo *lib.* 4. Plin. *lib.* 3. *c.* 4. Mela *lib.* 2. *c.* 4. Ptolomeus *lib.* 2. *c.* 10. Habet Ecclesiam Cathedralem suffraganeam Archiepiscopi Narbon. cuius Præsul olim ius cudendæ monetæ

monetæ habebat, vt refert Bodinus *lib. 1. de Rep. cap. vlt.* Thedisio eius Præsuli rescribit in præsenti Pontifex; de quo plura Fratres Sarmat. *tom. 2. Gallia Christ. fol. 61.*

2. b *Nicen.*] Nicea, vel Nicia ciuitas est non longè à radicibus Alpium, à Massiliensibus condita iuxta Cemeliam. Ptolomæus *lib. 3. cap. 1.* Habet Ecclesiam Cathedralem suffraganeam Archiepiscopi Ebredonensis, cui vnita fuit Cathedra Cemeliensis, vt referunt Fratres Sarmat. *tom. 3. Gallia Christ. fol. 785.* Bosquetus *in notis ad Innoc. III. lib. 1. epist. 53.* Antepelicano eius Episcopo in præsenti rescribit Honorius.

c *VV.*] Sancti Vuillelmi videlicet, quod monasterium est Ordinis D. Benedicti, à S. Guillelmo Comite Tolosano constructum anno 804. vt refert Yepes *tom. 3. chron. D. Benedicti, dict. anno 804.*

d *S. Victoris.*] Est etiam monasterium hoc ordinis D. Benedicti, propè Massiliam constructum à Ioanne Cassiano Massiliæ Presbytero, postea ditatum variis priuilegiis Pontificum, & Regum Francorum, vt referunt Fratres Sarmat. *tom. 4. Gallia Christ. fol. 930.*

COMMENTARIVM.

IN hoc textu deciditur, Abbatem immediatè subiectum R. Pontifici non posse sine eius licentia propriæ Abbatiæ renunciare; quod etiam innuitur *in cap. cum venerabilis 7. de consuetud.* & docent congesti à Barbosa *in præsenti*, Citonius *in 5. collect. in hoc textu*, Tamburinus *tom. 1. de iure Abbatum, disput. 13.* cuius decisionis ratio prouenit ex sæpè inculcatis *in hoc tit.* nam vt suprà dicebamus, renunciatio fieri debet in manibus illius superioris, ad quem electionis confirmatio spectat; vnde si Abbas non est exemptus, quia eius electio ab Episcopo debet confirmari, non aliter quàm cum Episcopi licentia renunciare valet, *cap. Abbas 18. q. 2.* si verò est exemptus, & immediatè Sedi Apostolicæ subiectus, quia eius confirmatio petenda est à R. Pontifice, ideò tantùm coram eo, aut eius Legato à latere renunciatio fieri potest, *dict. cap. cum venerabilis, cap. si Abbatem, de elect. in 6.* hoc autem procedit, si iam Abbas non solùm electus, verùm & confirmatus reperitur; si verò tantùm electus, in manibus Capituli, seu eligentium potest renunciare electioni de se factæ. Et hoc casu accipiendi sunt textus *in cap. cum inter R. de electione, cap. 2. de in integrum restitutione.* 3.

TITVLVS X.

De supplenda negligentia Prælatorum.

CAPVT PRIMVM.

Alexander III. a *Cisterciensibus.*

STATVIMVS præterea, vt si Episcopus tertiò cum humilitate ac deuotione (sicut conuenit) requisitus substitutos Abbates vestros benedicere fortè renuerit, eisdem Abbatibus liceat proprios monachos benedicere, & alia, quæ ad officium huiusmodi pertinent, exercere, donec ipsi Episcopi suam duritiem recogitent, & Abbates benedicere non recusent.

NOTÆ.

1. a *Cisterciensibus.*] Monachis videlicet D. Bernardi, de quibus latè egi *in cap. cum ordinem 6. de rescriptis.* In hoc textu proponitur fragmentum cuiusdam priuilegij prædictis monachis concessi ab Alexandro III. anno 1169. cuius etiam alia pars reperitur *in cap. quia nos 33. de appellat.* & alia *in cap. sanè, de excessibus Prælat.* & vt integrum reddamus, ita illud transcribimus *ex tomo 1. priuilegiorum ipsius Ordinis*, & ex Illustrissimo Manrique *tom. 2. annal. Cisterc. dict. anno 1169. cap. 3. num. 4.* [Alexander Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Alexandro Cistercienſi Abbati, & vniuersis eiusdem Ordinis Coabbatibus, tam præsentibus, quàm futuris, canonicè instituendis in perpetuum. Attendentes quomodo vos à sæcularis vitæ latitudine conuersos, omnipotens & clemens Deus ad angustæ portæ deduxit introitum; & vos tanquam à carne adipem separauit; gaudio gaudemus, & internâ mentis lætitiâ, & exultatione iocunditatis replemur; monentes pariter, & exhortantes, vt sollicitâ intentione nitamini in vasis vestris oleum deferre, quatenus cùm media nocte clamor factus fuerit, accensis lampadibus vestris, sponsi mereamini thalamum introire, & iustitiæ beatitudinem recipere, quæ vobis est seruata in cœlis. Quapropter quia vos elegit Dominus in hæreditatem sibi, & à longè de alto respexit paci, & tranquillitati vestræ, quantùm nobis gratia diuina concedit, prospicere cupientes, Apostolicâ vobis auctoritate concedimus, & indulgemus, vt Abbates vestri Ordinis, qui aliquo crimine famâ publicâ respersi, aut publicè conuicti, à Patribus Abbatibus secundùm formam Ordinis commoniti suæ prælationi spontè cedere noluerint, ad Sedem Apostolicam appellandi facultatem non habeant, aut suum reatum per personas aliquas defendendi. Sancimus prætereà, vt si Episcopi tertiò cum humilitate, & deuotione, sicut conuenit, requisiti, substitutos Abbates benedicere fortè renuerint, eisdem Abbatibus liceat nouitios proprios benedicere, & alia, quæ ad illud officium pertinent, exercere, donec Episcopi ipsi duritiam suam recogitent,

recogitent, & Abbates benedicendos benedicere non recuſent. Sanè ſi Epiſcopi aliquid ab Abbatibus præter obedientiam debitam, contra libertatem Ordinis, à prædeceſſoribus noſtris, & nobis indultam, expetierint, liberum ſit eiſdem Abbatibus auctoritate Apoſtolica denegare quod petitur, ne occaſione iſta Ordo ipſe, qui hactenus liber extitit, perpetuæ ſeruitutis laqueo vinciatur. Quod ſi Epiſcopi aliquam propter hoc in perſonas, vel Eccleſias veſtras ſententiam promulgauerint, eandem ſententiam, tanquam contra Apoſtolicæ Sedis indulta prolatam, irritam fore ſancimus.]

COMMENTARIVM.

2. CONCLVSIO DEDVCITVR EX PROBATVR. Ex hoc fragmento prædicti priuilegij pro lege eccleſiaſtica generali à Gregorio IX. confirmato, communiter Doctores ſequentem deducunt aſſertionem: *Si Epiſcopus tertiò requiſitus benedicere Abbatem ſine cauſa renuerit, ipſe poteſt non acceptâ benedictione monachos benedicere, ordines minores conferre, ac ea omnia, quæ ſui muneris ſunt, obire.* Probatur hæc aſſertio aliis ſimilibus priuilegiis. Primò priuilegio conceſſo ab Eugenio IV. Congregationi S. Iuſtinæ de Padua, quod refert Fr. Emanuel Rodriguez *in collect. bullarum dicti Pontificis, bulla* 11. *num.* 15. Alio conceſſo à Iulio II. monachis, & Abbatibus Oliuetanis, relato *in lib. priuileg. ipſius Congregationis, pag.* 76. Et alio conceſſo à Pio V. Abbatibus Canonic. Regul. quod habetur *in lib. priuilegior. ipſius Ordinis, pag.* 542. Illuſtrant prædictam concluſionem Cochier *de iuriſdict. in exemptos, p.* 4 *q.* 77. *num.* 2. Azor *p.*1. *Inſtit. lib.* 12. *cap.* 20. *q.* 6. Emanuel Rodriguez, Miranda, & alij congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *lib.* 1. *iuris eccleſiaſt. cap.* 17. *num.* 46. & *lib.* 3. *votorum, voto* 89. & *de poteſt. Epiſcopi* 3. *p. alleg.* 126. *num.*21. Tamburinus *de iure Abbat. tom.*1. *diſput.*12. *quæſt.*3. Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri clerico, p.*2. *cap.*34. Germonius *lib.* 3. *de ſacror. immunit. cap.* 8. Buſeus *de ſtatib. hominum, verbo Abbas*, Chopinus *lib.*1. *monaſt. tit.* 1. *num.* 7. Boſquetus *in notis ad Innocens. lib.*1. *epiſt.* 47. Bignonius *in notis ad Marculfum lib.*1 *cap.*5.

3 RATIO DVBITANDI. Hæc aſſertio ex verbis Alex. III. ab Interpretibus communiter accepta, difficilis redditur ſequenti conſideratione; nam negligentiam Epiſcopi ſuppleri à Metropolitano, vel Capitulo, tam in his, quæ ſunt iuriſdictionis contentioſæ, quàm Pontificiæ, certum eſt: cùm enim Epiſcopus negligens eſt in iuſtitia ſubditis adminiſtranda, Archiepiſcopus eius negligentiam ſupplet, *cap. per ſingulas* 9. *q.* 3. *cap. paſtoralis, de officio Ordin.* vbi dicemus: docet Cæſar *de eccleſiaſt. hierarchia diſput.*5.§.2 *num.*20. & ſi negligat apponere œconomos in Eccleſiis vacantibus, Archiepiſcopus ſupplet negligentiam, *cap. cùm ſimus* 9. *q.* 3. & ſi negligat conferre beneficia eccleſiaſtica, Archiepiſcopus, vel Capitulum ea conferre valent, *cap.* 1. *hoc tit. lib.*6. *cap.* 2. *cum vulgatis, de conceſſ. præb.* igitur ſimiliter ſi Epiſcopus requiſitus negligens fuerit in benedictione Abbatibus præſtanda, Metropolitanus, vel Capitulum debent eius negligentiam ſupplere, & benedicere Abbates Epiſcopis ſubiectos; non autem debet permitti Abbatibus, adhuc non acceptâ benedictione, minores ordines conferre, aut monachos benedicere. Augetur hæc difficultas ex eo; nam ſicut Epiſcopus electus, & confirmatus, dum conſecratus non eſt, quæ ſunt ordinis exercere non valet vllo prætextu, ex defectu characteris Epiſcopalis, *cap. noſti, cap. tranſmiſſam* 15. *de elect.* ita ſimiliter Abbas legitimè electus, & confirmatus, non tamen benedictus ab Epiſcopo, non poteſt ordines minores conferre, cùm hæc poteſtas non iuriſdictionis, ſed ordinis ſit.

Hac dubitandi ratione non obſtante, defenſanda eſt ſuprà relata aſſertio, pro cuius expoſitione ſciendum eſt, iure communi inſpecto, tam Abbates, quàm Abbatiſſas poſt electionem canonicè celebratam, & confirmationem, benedictionem accipere debere à Diœceſano, ſi illi monaſteria ex lege diœceſana ſubſunt, *cap. quamvis*, 68. *diſt.* Carnotenſis *epiſt.* 73. & 88. quod locum habet etiam quoad monaſteria exempta, *cap. ſi iubet, cap. ſi Presbyter* 26. *q.* 6. vt patet ex priuilegio immunitatis, quod Epiſcopus Ambianenſis cum conſilio ſuorum collegarum conceſſit monaſterio Corbeienſi anno 644. in gratiam Clotharij Regis fundatoris; quippe vniuerſa monaſterij bona eximens ab Epiſcoporum poteſtate, ſibi tamen ac ſucceſſoribus reſeruat ordinationem Abbatis: extat *tom.*1. *Concil. Galliæ*, his verbis: *Cùm Abbas fuerit de ſæculo iſto euocatus, quem vnanimiter Congregatio ipſius monaſterij ex ſemetipſis bonum, & dignum elegerint, datâ auctoritate à præfato Principe, vel eius ſucceſſoribus, à nobis; vel ſucceſſoribus noſtris abſque vllo commodo ſecundùm ſacros canones ordinetur.* 4. DE BENEDICTIONE ABBATVM. Illuſtrant Hallierius *in vindiciis cap.*7.§.1. Vvadingus *in notis ad opuſcul. S. Franciſci, tom.*2. *pag.* 218. quam benedictionem intra annum petere debent, *Clement.* 1. §. *ſtatuimus, de ſtatu monach.* promiſſione facta R. Pontifici, ſi ſint Abbates exempti; ſi verò Epiſcopo parent, ipſi Epiſcopo, *cap. ne Dei Eccleſia, de ſimonia, cap. olim, de dilationibus in* 5. *collect.* cuius promiſſionis, & iuramenti formam referunt Tamburinus *diſput.*11. *q.*12. Barboſa *dict. voto* 89. Germonius *vbi ſuprà*; & tunc benedictionem accipiunt à proprio Epiſcopo, *cap. cùm inter R. de elect.* niſi priuilegium Pontificium habeant, vt à quocumque Epiſcopo poſſint benedici, vt aliqua priuilegia referens docet Tamburinus *vbi ſuprà, quæſt.*10. hæc autem benedictio poteſt non ſolùm diebus Dominicis, verùm & aliis quibuſcumque feſtiuis conferri, ſeruatis cæremoniis in Ordine Romano in huiuſmodi benedictionibus præſcriptis, de quibus Menardus *in notis ad Sacrament. D. Gregory, cap.* 322. non tamen debet Abbas, qui ſemel benedictus eſt, ſi ad aliam Abbatiam eligatur, iterum ſolemniter benedici, *Clement. attendentes*, §. *ſtatuimus, de ſtatu monach.* ſicut nec qui benedictionem nuptialem accepit, non poteſt iterum ſecundas nuptias contrahendo benedici, *cap.*1. *cap. vir, de ſecundis nuptiis*: nec qui in pœnitentia ſolenni benedictionem & reconciliationem accepit, poteſt iterum ſolenniter benedici, aut pœnitentiam ſolennem peragere, *cap. quamuis*, 50. *diſt.* Hæc autem benedictio Abbatum habet locum in Abbatibus perpetuis, non temporalibus, ſiue triennalibus, qui nulla benedictione indigent, & ſine ea adminiſtrare res monaſterij valent. Eugenius IV. in bulla Ciſtercienſibus conceſſa anno 1437. ibi: *Vt Abbates triennales, licèt eis munus benedictionis non impendatur, omnibus, & ſingulis honoribus, præeminentiis, prærogatiuis, iuribus, & inſignibus Abbatialibus fungi poſſint.* Docet Bruno Chaſſaing. *de priuilegiis Regul. tract.*7 *cap.*3 *propoſit.*3.

5. *De effectibus huius benedictionis.*

Secundò sciendum est, quod licèt hæc benedictio Abbatum aliquando dicatur ordinatio, *cap. Abbas*, *cap. Abbatem*, *cap. quam sit necessarium* 18. *quæst.* 2. & nonnunquam appelletur consecratio, *cap. alienationes* 37. 12. *q.* 2. & etiam manus impositio. Synodus 7. *can.* 14. *Lectores autem manuum impositionem licet in proprio monasterio, etiam soli vnicuique monastery Præfecto facere, si ipsi Præfecto ab Episcopo manus est imposita* Tamen propriè, & verè nec est consecratio, nec ordinatio, sed tantùm oratio, quâ Episcopus Abbatem benedicit, & confirmat. Ioannes Pontifex in priuilegio monachis monasterij S. Gregorij iuxta Constantiam existentibus indulto, ibi: *Ne aliquis eidem monasterio præficiatur, nisi quem communi assensu fratres ibidem Christo sedulò seruientes eligent, electumque benedictionis titulo Episcopus confirmare procuret.* Ivo Carnotensis *epist.* 73. *Quid ergo est disceptandum de benedictione Abbatis, a quocumque Episcopo eam fuerit consecutus? in qua nec fit manus impositio, nec consecratio, sed simplex oratio, in qua accepta, vel non accepta salus subditorum nec minuitur, nec augetur.* Idem *epist.* 88. *Cum Abbatis benedictio nulla sit sacramenti repetitio* Notarunt Bignonius *ad Marculfum lib.* 1. *cap.* 5. *pag* 455. Bosquetus *ad Innocent. lib.* 1. *epist.* 57. Huius autem benedictionis effectus in iure nostro recensentur. Primò Abbates ita benedicti possunt conferre suis subditis ordines minores, *cap. quoniam*, 69. *dist.* *cap. cùm contingat*, *de ætat. & qualit.* vbi late probabimus: deinde possunt baculo, mitrâ, & alijs Episcopalibus ornamentis vti, vt ex ordine Romano probat Sausay *in Panopl. Episcop. lib.* 2. *cap.* 1. Barbosa *dict. voto* 89. *num.* 22. Tamburinus *dicto tom.* 1. *disput.* 21. 23. & 24. qui alia de hac benedictione Abbatis adducunt.

6. *Ratio decidendi.*

Deinde, vt ad rationem præsentis decisionis accedamus sciendum est, negligentiam formalem, quæ est omissio iniusta eius, quod quis facere debet, continere in se culpam, *l. magna* 226. *ff. de v. s.* vbi docent Gentilis, & Fornerius, *l.* 3. §. *si ad diem*, *ff. de re militari.* Hæc negligentia a Prælatis ecclesiasticis commissa suppletur, aut à iure, aut ab homine. Ab homine, vt *in cap.* 2. & *sequentibus*, *hoc tit.* A iure, vt *in hoc cap.* 1. vbi si Episcopus requisitus neglexerit Abbates benedicere, à iure eius negligentia suppletur, & pro benedictis habentur, & meritò: nam cùm hæc benedictio à iure ecclesiastico positiuo sit introducta, & ab ipso iure proueniat facultas in ipsis Abbatibus benedicendi monachos, & conferendi minores ordines; inde rectè in casu speciali huius textus cùm negligens est Episcopus in benedicendis Abbatibus, statuitur, posse Abbatem non benedictum monachos benedicere, & alia omnia Abbatialia exercere, præcipuè accedente Pontificis priuilegio. Accedit, nam communi Interpretum calculo receptum est, ex delegatione Pontificis posse simplicem sacerdotem quatuor minores ordines conferre. Suarez *de sacr. disput.* 11. *sect.* 3. Hallier. *de sacris elect. p* 2. *sect.* 5. *cap.* 1. *art.* 3. §. 5. Tamburinus *tom.* 2. *de iure Abbatum*, *disput.* 2. *q.* 1. Barbosa *lib.* 1. *iuris ecclesiast. cap.* 11. *num.* 51. Diana *p.* 8. *tract.* 1. *resolut.* 35. quod & ad gradus Subdiaconatus, & Diaconatus aliqui protraxerunt, quos refert eximius Præceptor D. Franciscus Ramos *in syntag. pro Episcop. Lusitaniæ*, *proposit.* 4. §. 4. *num.* 152. igitur si visitetur priuilegio Cistercienſibus concesso in hoc textu, etiam benedictione ab Episcopo non accepta, quæ simplex tantùm oratio est, poterunt Abbates monachos benedicere, & minores ordines conferre.

7. *Dissoluitur difficultas.*

Nec difficultas suprà adducta aduersatur; nam Metropolitanus tantùm potest supplere negligentiam suffraganei in casibus à iure expressis, vt in iustitiæ administratione, collatione beneficiorum, constitutione œconomi, & alijs, *dict. cap. pastor*, *cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. at verò cùm negligens est Episcopus in benedicendis Abbatibus, quia a iure suppletur ipsa negligentia, necessarium non est adire Archiepiscopum, vt eam suppleat. Accedit, nam in casibus suprà adductis non est pars, quæ ex iuris dispositione haberi possit pro œconomo, iudice, aut beneficiario; vnde necessarius est recursus ad superiorem, vt inferioris negligentiam suppleat: at in nostro texto est pars specifica, quæ ex iuris dispositione potest supplere negligentiam; Abbas videlicet, qui ob negligentiam habetur ac si benedictionem ab eo accepisset. Nec augmentum difficultatis aduersatur; nam vt suprà dixi, benedictio Abbatis non est ordinatio, neque consecratio, sed tantùm simplex oratio; inde Abbas sacerdos licèt non sit benedictus, potest monachos benedicere, & minores ordines conferre, quia sufficit ordo sacerdotalis, accedente Pontificis delegatione, seu priuilegio.

8. *Exponitur cap. cum contingat, de ætat. et qualit.*

Primò superiori assertioni obstat textus *in cap. cùm conting.t, de ætat. & qualit.* in illis verbis: *Dummodo ipsis ab Episcopo manus impositio facta noscatur.* Ex quibus verbis apertè constat, ita demum Abbates posse minores ordines conferre, si priùs ab Episcopo manus impositionem acceperint: igitur non rectè in hoc textu asseritur, neglecta benedictione Episcopali, posse Abbatem monachos benedicere, & minores ordines conferre. Pro huius textus interpretatione sciendum est, regulariter Abbates posse minores ordines conferre, si benedictionem Episcopalem acceperint; sed hoc procedit cùm nulla datur negligentia Episcopi, qui Abbatem benedicere debebat: at verò si adsit negligentia, tunc ex speciali priuilegio Cistercienſibus concesso in hoc textu possunt Abbates non benedicti ordines minores conferre. Qua etiam solutione accipiendus est textus *in cap. quoniam*, 69. *dist.* vbi expressè præscribitur à Patribus 7. Synodi, quod Abbates sint benedicti, vt ordines minores conferre possint: qui canon accipiendus est cùm nulla datur negligentia ex parte Episcopi in Abbate benedicendo, iuxta suprà tradita.

9. *Intelligitur cap. Abbas 2. 18. q. 2.*

Secundò aduersatur præsenti assertioni textus *in cap. Abbas* 2. 18. *q.* 2. vbi Gregorius Magnus præcipit, & statuit, ne Abbas in monasterio per Episcopum ordinetur, & ne in eo Episcopus Missas publicas dicere præsumat. Ex quo textu facilè deducitur, Episcopum non debere, nec posse Abbates benedicere, aut eos ordinare, nec huius ordinationis prætextu Missas publicas in monasterio celebrare: igitur non rectè in præsenti textu supponitur, Episcopum debere Abbates benedicere. Accedit, nam si Abbas ab Episcopo esset benedicendus, talis benedictio intra Missarum solemnia esset peragenda, vt ex libro ordinis Romani referunt Menardus, & Tamburinus *vbi supra*: sed tam *in dict. cap. Abbas*, quàm *in cap. Abbatem* 14. *eadem q.* 2. prohibetur Episcopis, ne in monasterijs Missas publicas audeant celebrare: igitur nullo modo Episcopi

habeut

habent ius benedicendi Abbates. Pro huius difficultatis solutione sciendum est, ordinationis verbo varia in iure Pontificio significari: aliquando ordinatio sumitur, immò & sæpe sæpiùs, pro coaptatione in ordinem, & gradum ecclesiasticum, vt latè probat Hallier. *de sacris elect. in principio*: plerumque tamen accipitur pro electione, vt pro ipsius textus interpretatione dixi *in cap.* 1. *de elect.* vnde in eo textu prohibetur Episcopia, ne in monasteriis eligant Abbates, sed potiùs ipsi eligantur à monachis. Post electionem autem legitimè celebratam non prohibetur Episcopis eos benedicere. Secunda autem pars ipsius textus, vbi D. Gregorius vetat Episcopis, ne Missas publicas in monasteriis faciant, procedit in Missis per annum celebrandis, ne grauamen inde monasteriis inferretur, vt ipse Gregorius expressit *in cap. luminoso, eadem quæst.* Plura de his Missis publicis tradunt Bosquetus *ad Innocent. lib.* 2. *epist.* 18. Espenceus *in tract. de triplici Missa*, Vicecomes *lib.* 5. *de ritibus Missæ, volum.* 2. non verò negatur in eo textu, posse Episcopum intra Missarum solemnia Abbates benedicere.

10. EXPONITVR CAP. CVM OLIM DE DILATIONIBVS IN 5. COMPILAT.

Tertiò præsenti assertioni obstat textus *in cap. cùm olim* 2. *de dilationibus, in* 5. *collect.* vbi Honorius III. Abbati S. Augustini Cantuar. in hæc verba scribit. [Cum olim inter te tunc electum, & dilectum filium, & Magistrum R. nontium ven. f. n. Canmariensis Archiepiscopi coram fel. mem. Innocentio Papa prædecessore nostro quæstio verteretur, te firmiter asserente, quod ab eodem Archiepiscopo sine professionis exactione benedici debeas, sicut per sententiam bonæ memoriæ Alexandri Papæ fuerat definitum; & prædicto Magistro è contrario affirmante, quod ipsa sententia per eundem fuerat reuocata, sicut quarundam litterarum præscriptione ostendere nitebatur: idem prædecessor noster ita vtrique parti prouidit, videlicet, quod tibi munus benedictionis impenderet absque iuris præiudicio Archiepiscopi memorati, assignans vtrique terminum in Concilio tunc proximè futuro; in quo si posset sufficienter ostendere, quod professionem sibi facere debetes, eam à te sibi faceret exhiberi, alioquin ab impetitione te absolueret ipsius. Cùm autem præfati procuratores tui reconueniren Archiepiscopum memoratum, super eo videlicet, quod officiales ipsius, te ac conuentum tuum impediunt, quominus possitis congregare Synodum, celebrare Capitulum, & iurisdictionem specialem in subditis monasteriis exercere.] Ex quibus verbis apertè probatur, Abbatem non benedictum propter negligentiam Prælati, à quo benedicendus erat, non posse neque Concilium congregare, neque iurisdictionem in subditos exercere: igitur neque eos benedicere valet. Pro cuius textus & difficultatis solutione dicendum est, Alexandrum III. in præsenti esse intelligendum cùm Episcopus iniustè renuit benedicere Abbates, vt sic Episcopi negligentia suppleatur, atque duritia puniatur, vt Alexander in vltimis verbis ait: si verò iustè Episcopus Abbatem benedicere renuat, donec præmissâ causæ cognitione lis decisa fuerit, non potest Abbas tanquam benedictus munia Abbatialia obire. Vnde cùm *in dict. cap. cùm olim*, Abbas renueret Archiepiscopo professionem fidei facere, Archiepiscopus iustè renuebat ipsum benedicere, donec priùs in eius manibus fidei faceret professionem: quare cùm ex iusta causa Archiepiscopus prædictum Abbatem non benediceret, ideò non adfuit negligentia, quæ suppleretur, & per consequens Abbas, tanquam benedictus, non poterat in subditos iurisdictionem exercere.

CAPVT II.

[a] Innocentius III. *R. Episcopo S. Andreæ.*

Sicut nobis tua fraternitas intimauit, monachi quidam, & clerici regulares, Ecclesias, quæ ad eorum præsentationem pertinent, in tuo Episcopatu habentes, propriis vsibus deputare nituntur, nec ibi volunt ad eas, cùm vacauerint, personas vocare: quin potiùs occasione [b] concessionis quorundam Episcoporum, vicarios in eis pro sua instituunt, & [c] destituunt voluntate, & admissos ita [d] pensionibus onerantes, vt nec in Ecclesiis competenter vix possint deseruire in paupertate nimia; nec Episcopo in Episcopalibus respondere; nec [e] hospitalitatem, sicut conuenit, transeuntibus impertiri. Nolentes autem, vt status Ecclesiæ debitus, & antiquus per alicuius violentiam, vel insolentiam subuertatur: mandamus quatenus nisi à iurisdictione tua exemptæ sint Ecclesiæ supradictæ, prædictos excessus studeas rationabiliter emendare; & nisi præfatæ personæ infra tempus in Lateran. Concil. constitutum ad vacantes Ecclesias tibi personas idoneas præsentauerint, ex tunc liceat tibi ap. rem. in eisdem ordinare Rectores, qui eis & præesse nouerint, & prodesse: ita tamen, quod ex hoc nullum patronis in posterum præiudicium generetur. Datum Lateran. VII. Cal. Martij, Pont. nostri anno II.

NOTÆ.

1. a [Innocentius III.] *Clemens III.* legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. & *in cap. tua* 2. *de temporibus ordin. in eadem collect.* Sed perperam, cùm decisio hæc auctorem habeat Innocentium III. inter cuius epistolas editas à Guillelmo Sirleto repetitur *pag.* 280. sub hac inscriptione: *R. Episcopo S. Andreæ.* Diœcesis S. Andreæ est in Scotia, de qua agemus *in cap.* 6. *de arbitris, cap. nuper* 6. *de donat. inter.*

b *Concessionis.*] Quæ sufficiens non est, vt regularis Ecclesia sequirat ius percipiendi fructus ex aliqua Ecclesia regulari, *cap. pastoralis, de donat. cap. cum nos, de his quæ fiunt a Prælatis.*

c *Et destituunt.*] Cùm institutio & destitutio in Ecclesiis etiam regularibus, quæ per clericum sæcularem reguntur, ad Episcopum diœcesanum spectent, *cap. 1. de Capellis monach. cap. cùm & plantare, §. in Ecclesiis, cap. sanè, cap. statuendum, de priuileg.*

2. d *Pensionibus.*] Quid indignius? beneficiorum redditus, Ecclesiæ fructus monachi percipiebant; Ecclesiæ verò ministri nimia paupertate opprimebantur, contra omne ius naturale, & ecclesiasticum satis reperitum in Concilio Lateran. sub Alexandro III. *p.2.cap. 9.12. & 13.* Lateran. sub Innocentio III. *can. 32.* sub Leone X. *sess. 9.* vt enim aiebat Carnotensis relatus à Baronio *tom. 11. annal. anno* 1097. ibi: *Quis patiatur censualem Ecclesiam Dei ad vsumfructum altaris alium in otio lucrari, seruitij verò onus alium in egestate sentire.* Expressiùs Abbas Puriferdensis *de triplici claustralium voto, fol. 9.* ibi: *Vel monachorum Prælati, qui cœnobiis suis Ecclesias sæcularium incorporant, qui auaritia facibus sinum cupiditati laxant, quia dum benefacere posteritati existimant, multos per occasionem damnant.* Damnata fuit sordida Nicephori Focæ Imperatoris rapacitas, qui vacanti Ecclesiæ œconomum ea lege præficiebat, vt cùm is parcè, & tenuiter ea redditibus Ecclesiæ vixisset, fructus residuos in fiscum Imperatoris inferre teneretur, vt refert Zonaras *tom. 3. pag.* 162. Rectè ergo Innocentius in præsenti increpat monachos, qui fructus beneficiorum in proprios vsus transmittere affectabant.

e *Hospitalitatem.*] Quam non solùm Episcopi exercere tenentur, vt latè probat Barbosa *de potest. Episcop. 1. p. cap. 9.* verùm & sacerdotes, aliique fideles. Concilium Gangr. *cap. 12. cap. 1. de empt. & vendit.* plura Benedictus Ephteous *lib. 11. disquisit. monast. tom. 2. tract. 1.*

COMMENTARIVM.

IN præsenti proponitur, monachos, & canonicos regulares Ecclesias ad eorum præsentationes spectantes propriis vsibus deputasse, auaritiâ capti, nec Ecclesiis vacantibus Rectores præsentasse; sed potiùs vicarios temporales, ad libitum amouendos instituisse, & institutos variis pensionibus onerasse, itavt nec Episcopis in Episcopalibus, videlicet procurationibus, cathedratico, & similibus, respondere possent, nec hospitalitatem debitam exercere: quos excessus notarunt, & detestarunt Ecclesiastici legislatores *in cap. de monachis, de præb. cap. cùm singula, eod. titulo in 6.* Clementina vnica, *hoc titulo.* Sed hanc primam partem decisionis, quæ proprium locum vindicat *in cap. de monachis, de præbendis*, ibi exponemus, vt ad secundam, videlicet negligentiam monachorum in conferendis beneficiis, quæ propria est huius tituli, accedamus. 3.

CAPVT III.

[a] Innocentius III. [b] *Elyensi, &* [c] *Castren. Episcopis, & Archid.* [d] *Noruan.*

LIcèt dilecti filij Magistri H. Archid. de H. & R. de S. Cademundo super Archidiaconatu de [e] Richemundia litigarint diutiùs coram nobis; tamen postmodùm auribus nostris est intimatum, quod neutri eorum de iure competeret, vtpote quia neutri fuerat concessus intra tempus in Lateran. Concil. definitum. Ne igitur ius nostrum negligere videamur, qui alios in sua iustitia confouemus: dil. v. per Ap. s. m. quatenus conuocatis eisdem, vt proponant, si quid contrà duxerint proponendum, inquiratis diligentiùs; & si vobis constiterit Archid. illum vacasse per annum, tempore tamen semestri, quo vel ad Archiepiscop. vel ad Capitulum donatio pertinebat, non à vacatione, sed à notitia computato, cùm pro eo quod Eborac. alium non habet superiorem, ex tunc fuerit ad nos donatio deuoluta; vtrique super eo, sublato ap. ob. silentium imponatis, Archidiaconatum ad nostram spectare donationem publicè denunciantes, decernentes irritum & inane, si quid in eo quisquam præsumpserit postmodùm ordinare.

NOTÆ.

1. a *INnocentius III.*] Nec in hac, nec in quarta collectione, vbi *sub hoc tit. cap. 1.* reperitur præsens decisio, proponitur cui missa sit; sed si consulimus alias eius partes, quæ extant *in cap. constitutus 30. de testibus, cap. penult. de institutionib. cap. post electionem 7. de præb. & dignit.* inscriptio ita restituenda est. *Innocentius III. Elyensi, & Cistren. Episcop. & Archid. Niuern.* Ex ipsis etiam partibus nostri textus casus ita repetendus est. Archidiacono Richemundiæ [e] Ecclesiæ Eboracensis in Episcopum Elyensem electo, & confirmato, & ita vacante ipso Archidiaconatu ex iuris dispositione, de qua *in cap. cùm in cunctis 7. §. cùm verò, de elect.* Gaufridus Archiepiscopus Eboracensis ipsum Archidiaconatum contulit Honorio, iussitque Capitulo, vt eum reciperet: Capitulum exequi noluit Prælati iussum, allegans Cœlestini III. priuilegium, quo cauebatur, vt dignitatum institutio, & destitutio in Ecclesia Eboracensi ad Decanum & Capitulum simul spectaret; vnde cùm Archiepiscopus tantùm commendaret instituendum dictum Honorium Capitulo, non verò Decano, illum in Archidiaconum admittere renuerunt; & hac electione Archiepiscopi pro

infecta habitâ, transacto semestri Concilij Lateran. Capitulum ex iure deuoluto ipsam dignitatem Rogerio contulit. Causâ disceptatâ inter Rogerium, & Honorium coram Innocentio III. Rogerius allegabat, Honorium dignitati renunciasse, & sic ad ipsum ex electione legitimo tempore à Capitulo celebrata Archidiaconatum spectare. Innocentius insuper habuit renunciationis causam, & non plenè instructus de lapsu temporis, potiorem esse causam Honorij iudicauit *in dict. cap. post* 7. demùm cùm per vim Rogerius dictum Honorium Archidiaconatu spoliasset, Honorius aduersùs ipsum egit remedio restitutorio coram Episcopo, & Decano Linconiensi, iudicibus delegatis; & cùm super productione testium admittenda, vel non, causa ad ipsum Innocentium III. fuisset deuoluta, ipse super hoc articulo eam commisit Elyensi & Cistrensi Episcopis, & Archidiacono Niuern. & plenè causâ disceptatâ coram Innocentio III. ipse cognoscens, tam Archiepiscopo, quàm Capitulo tempus Concilij Lateran. fuisse elapsum, nec Honorium, nec Rogerium ritè institutos fuisse declarauit, & per consequens eius dignitatis collationem ad Sedem Apostolicam esse deuolutam: quæ pars decisionis refertur in nostro textu.

b *Elyensi.*] De hac Ecclesia egi *in cap. pastoralis* 11. *de rescriptis*.

2. c *Castren.*] Legendum existimo Cicestren. Cicestrensis enim Ecclesia est Episcopalis, sub Cantuariensi Archiepiscopo.

3. d *Noruan.*] Ita legitur *in d. cap. constitutus* 30. sed legendum puto *Normicen.* quia in Anglia nulla est Ecclesia Noruan. sed tantùm Noruicensis, de qua egi *in cap. si autem, de rescriptis*.

4. e *Richemundia.*] Est dignitas Ecclesiæ Eborac. de qua Coiacius *in d. cap. constitutus, cap. post* 5. & eius mentio fit *in cap. constitutus, de test. cap. cùm venisset, de instit.* apud Hobedenum *in Ioanne Matth.* Parif. *ad annum* 1255.

CAPVT IV.

a Idem *Magistro P. de Castro, & R. monach. Fontis Frigidi, Apost. Sed. Legato.*

PEr litteras vestræ discretionis accepimus. *Et infrà*: Quod in quibusdam Ecclesiis legationi vestræ subiectis, quædam beneficia, & dignitates tanto tempore vacassent, quod tam Prælati, quàm Capitula secundùm tenorem Later. Concil. essent iure instituendi priuati: qui postquam vester aduentus innotuit, in beneficiis illis personas minùs idoneas instituere præsumpserunt. Vnde cùm receperitis consilium à viris peritis, vt tales institutiones ab his, quorum non interest, & qui propriâ culpâ iure instituendi se priuauerant, factas auctoritate Ap. cassaretis, nostrum priùs in hoc decreuistis consilium habere. Nos igitur inquisitioni vestræ taliter respondemus, per A. s. m. quatenus si beneficia, vel dignitates ipsas noueritis personis idoneis assignatas, ea de patientia permittatis ab ipsis pacificè possideri; alioquin personas ipsas amouentes prorsus ab ipsis, eadem personis idoneis b auctoritate nostrâ suffulti, non differatis quantò citiùs ordinare.

NOTÆ.

1. a I*Dem.*] Ita etiam legitur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap. finali*, quæ inscriptio te ponenda, & exponenda est ex traditis *in cap. per inquisitionem, de elect.*

2. b *Auctoritate nostra.*] Quando, & quibus Legatis competat ius conferendi beneficia, exponemus *in cap. dilectus, de officio Leg.*

CAPVT V.

Episcopo, & a Cantori b Zamoren. & Abbati de c Morerola, diœcesis Zamorensis.

DIlecto filio nostro P. tit. S. d Marcelli Presbytero Card. bonæ memoriæ A. e Thesaurario Salamantin... f Paschasij, & Domino g Garciæ Clericorum procuratoribus apud Sedem Apostolicam constitutis, auditore concesso: idem Thesaurarius proposuit coram eo, quod cùm in h Salamantin. Ecclesia, in qua Cantoris electio ad i Episcopum, & Capitulum communiter pertinet, Cantoriâ vacante dictum Capitulum sæpius Episcopum monnisset, vt ad celebrandam Cantoris electionem cum eo pariter conueniret: eodem Episcopo infra semestre tempus id facere negligente, Capitulum vti cupiens iure suo, in Ecclesiæ memoratæ Capitulo, sicut est moris, supradictum Paschasium eiusdem loci Canonicum in Cantorem elegit, ne quid in eiusdem electionis præiudicium fieret, appellando, quam supradictus Thesaurarius

auctoritate petiit Apostolica confirmari, ac electionem, quam vener. frater noster j Compostellanus Archiepiscopus post appellationem huiusmodi, de G. clerico multis criminibus irretito, ac tunc temporis vinculo [k] excommunicationis astricto, minùs canonicè celebrauerat, cassari. Dictus verò Dominicus proposuit ex aduerso, quòd emenso sex mensium spatio, infra quod ad Episcopum, & Capitulum Cantoris electio pertinebat, Decanus, & quidam Canonici Salamantin. Episcopo, Archidiacono, & nonnullis Canonicis, qui præsentes in ciuitate aderant, inconsultis, non consuetâ horâ, vel in Capitulo, iuxta morem, sed in [l] Ecclesia potiùs, quibusdam laicis aduocatis, stantes, & inordinatè nimis eligere præsumpserunt. Et cùm iamdicti Archiepiscopi, qui eosdem propter hoc euocauerat, adire præsentiam noluissent, ipse intelligens eligendi auctoritatem ad se iuxta Lateran. statutum Concilij deuolutam, supradictum G. in Cantorem elegit, & eundem fecit de Cantoria corporaliter inuestiri. Postmodùm autem Decanus, & sui complices nobis, de his mentione non habitâ, suggerendo quod Episcopus, qui monitus sæpiùs infra sex menses eligere noluerat, in Ecclesiæ detrimentum, Cantore, qui ab eodem Decano cum maiori parte Capituli institutus fuerat, spoliato, alium instituerat in Cantorem, ad Decanum, Archidiaconum, & Archipresbyterum [m] Abulen. nostras litteras impetrauit. Quarum auctoritate, cùm supradictus G. ab eisdem fuisset iudicibus euocatus, eisdem inhibuit, ne per dictas litteras procederent contra eum, cùm in eis de sua electione facta per Archiepiscopum nulla mentio haberetur. Et tum propter hoc, tum etiam quia prima citatione ad loca remota peremptoriè citatus extiterat; tum etiam quia iudices, quosdam ex electoribus dicti P. consanguinitatis linea contingebant, ad Sed. Apost. appellauit. Sed iudices nihilominus Salamantinam accedentes Ecclesiam, sæpedictum P. in Cantoriæ possessionem [n] causâ rei seruandæ contra iustitiam induxerunt. Cùm igitur super his, & aliis coram eodem Cardin. procuratores ipsi aliquandiu litigassent, & ipse nobis fideliter retulisset, quæ proposita fuerant coram eo; quia nobis constitit à supradicto Decano, & eius sequacibus, post elapsum sex mensium spatium, infra quod Episcopo & Capitulo memoratis, prout communiter spectabat ad eos, procedere ad Cantoris electionem neglexerant, electionem supradicti P. minùs canonicè fuisse celebratam, eandem decreuimus irritam, & inanem, & appellationem ab eodem Decano, & suis fautoribus interpositam, factum Archiepiscopi, ad quem iam erat eligendi auctoritas deuoluta, nequiuisse aliquatenus impedire. Quia verò contra personam ipsius G. quædam obiecta fuerunt, de quibus nobis non potuit fieri plena fides: discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus nisi iamdicto G. aliquid canonicum obuiet, electionem de ipso factam, sublato appellationis obstaculo confirmetis: facientes ipsum eiusdem Cantoriæ pacifica possessione gaudere, contradictores per censuram ecclesiasticam compescentes. Quod si non omnes, &c. tu ea, frater Episcope, cum eorum altero, &c. Datum Lateran. v. Cal. Nouemb. [o] anno XIII.

NOTÆ.

a *Cantori.*] Siue Præcentori, cui sæpesæpius litteras à Sede Apostolica mitti, & causas delegari, notaui *in cap. ad aures, de rescriptis.*

1. Zamora vbi. b *Zamorensi.*] Ita restituenda est inscriptio huius textus ex ipso regestro epistolarum Innocentij III. edito à Bosqueto, vbi *lib. 1. regest. 13. epist. 157.* reperitur hæc decretalis. Zamora vrbs perantiqua est in veteri Castella, quam nonnulli ex mediæ ætatis scriptoribus dixere Numantiam, quod pluribus recentioribus Hispaniæ historicis non placet, nec topographiæ illius ciuitatis conuenit. Illud tamen absque dubio est, tempore Romanorum nobilem ciuitatem fuisse, à Sarracenis posteà sæpesæpius deuastatam, quam demùm Alphonsus III. Legionensis Rex instaurauit, vt ipsius etymon tradens, refert Rodericus Toletanus *lib. histor. Hisp. cap. 16.* ibi: *Cùm Rex ipse locum ascenderet ad videndum, satelles quidam, qui inter cæteros Regem cum spiculo præcedebat, vaccam nigram dicitur inuenisse, quam volens rusticam applausùs vocabulo delinire, fertur dixisse ZAMORA. Vaccas enim eius coloris Hispani armentarij Moras vocant, vnde Rex Zamoram nomen indidit ciuitati.* Alias huius nominis rationes tradunt Basseus *in chron. anno* 884. Tamayo de Salazar *in martyrolog. Hispan. tom. 5. die 5. Octobris.* Plura de huius ciuitatis dignitate, & antiquitate Ambrosius de Morales *historia Hispan. lib. 15. cap. 27. & lib. 16. cap. 18. & 45.* Medina *lib. 1. magnit. Hispan. cap. 82. & lib. 2. cap. 84.* Aldrete *in antiquit. Hispan. lib. 1. cap. 4.* Habuit hæc ciuitas Ecclesiam Cathedralem iam à principio Ecclesiæ, siquidem apud Marcum Maximum anno 520. reperitur Quitanus eius Episcopus; & in Concilio Lucensi celebrato anno 569. fines huius Episcopatus describuntur. Eius Ecclesiæ Prælato D. Petro missa est hæc decisio. Etiam reperitur mentio huius Ecclesiæ *in cap. ad audientiam 34. cap. cùm parati 19. cap. dilecto 69. de appellat. cap. olim 16. de restitut.* 2. *spoliat.*

c *Mererola.*] Celebre monasterium est in diœcesi Zamorensi, erectum anno 985. à Sancto Atilano & Froylano, sub nomine D. Iacobi de Moreruela: & licèt ex eo anno vsque ad annum

num 1144. in eo habitassent monachi Benedictini, anno tamen 1144. datum, & assignatum fuit monachis Cisterciensibus, & sub patrocinio B. Mariæ instauratum, vt constat ex quibusdam donationibus Regum Hispaniæ, quas refert Yepes *chron. D. Benedicti centuria 6. ap. 2. & 3.* ex quibus depromitur, nostri Innocentij temporibus monasterium illud regi per monachos Cistercienses.

d *Marcelli.*] Ita legendum est, non Marcellini; titulus enim S. Marcelli est Presbyteri Cardinalis, qui spectat ad Basilicam S. Pauli, vt refert Cohelius *in notit. Cardin. cap 2.*

3. e *Thesaurario.*] Ita Thesaurarius dictus est à custodia thesauri Ecclesiæ, quæ ad ipsum spectat. Isidorus *in cap. perlectis, §. ad thesaurarium, 25. dist.* Græca voce dicitur Cimiliarcha, *l. vlt. §. vlt. C. de bonis auctorit. iudicis.* Inspecto iure communi thesaurarius tantùm officium in Ecclesia obtinebat, sed iam ex consuetudine omnium ferè Ecclesiarum dignitatem obtinet. Plura de officio thesaurarij adducunt Cæsar *de Eccles. hierarch. quæst. 2. præmial. §. 5. num. 4.* Petrus Gregorius *lib. 15. syntag. cap. 39. num. 3.* Azor *2. p. instit. lib. 3. cap. 16. q. 5.* Barbosa *de Canonicis cap. 8.* & nos aliqua adducemus *in cap. 1. de officio custodis.*

f *Paschasij.*] Is fuit electus à Capitulo Salmantino.

g *Garciæ.*] Qui fuit electus ab Archiepiscopo Compostellano.

4. SALMANTICA VBI. h *Salmantinæ.*] Salmantica dulcis patria nostra, est petantiqua ciuitas in veteri Castella, in Regno Legionensi, non solùm antiquitate, & ciuium nobilitate admodum clara, verùm & omnium litterarum Gymnasio, celebrique Academia, apud omnes nationes celeberrima; adeoque celebris, vt præconiis debitis commendari non valeat. Plura de eius antiquitate, & topographia tradunt Ægidius Gonzalez Regius chronographus *in eius historia*; & in theatro ipsius Ecclesiæ Tamayo de Salazar *tom. 3. martyrolog. die 13. May.* Habuit Ecclesiam Cathedralem a temporibus D. Iacobi, cuius discipulus S. Secundus fidem in ea prædicauit. In diuisione Episcopatuum ab Vbamba Rege Gothorum facta, ita cauetur: *Salmantica hæc teneat de Albenia vsque Sotobram, de Russa vsque Siberam.* Eius Ecclesiæ Præsules referunt Gonzalez, & Salazar *vbi suprà*, ex quorum catalogis constat, Episcopum, de quo in hoc textu, fuisse Gundisaluum huius nominis quartum, qui floruit per annum 1210. quo nostri textus decisio facta fuit. Alia dabimus *in cap. 18. de censibus.*

5. i *Episcopo & Capitulo.*] In aliquibus Ecclesiis collatio præbendarum spectat ad Capitulum tantùm, in aliis verò ad Capitulum & Episcopum simul, *cap. 2. ne sede vacante*, vbi dicemus: vnde in Ecclesia Salmantina electio Cantoris, quem volgò dicimus *Chantre*, nostri Innocentij temporibus spectabat ad Capitulum, & Episcopum simul: hodie tamen, si in ea Ecclesia dignitas, aut præbenda non in mensibus ordinariis vacat, seruatur alternatiua inter Episcopum & Capitulum, ita vt conferente Episcopo vnam præbendam, in alia datur oprio Capitularium, & sic deinceps turnus seruatur.

6. j *Compostellanus.*] D. Petrus Suarez, de quo *in cap. ex tenore, de auctorit. & vsu pallij*, aliqua adduxi: cùm enim Ecclesia Salmantina esset suffraganea Emeritensis, & Metropolis Emeritensis translata fuisset in Compostellam, ideò nunc vt suffraganea subest Compostellano Archiepiscopo.

k *Excommunicationis.*] Quæ si vera esset, impediret eius electionem, *cap. postulasti, de clerico excomm.* probaui *in cap. venerabilem, verbo Excommunicatum, de elect.*

l *In Ecclesia.*] De loco & hora electionis canonicæ egi *in cap. in causis, de electione.* 7.

m *Abulen.*] Abulensis ciuitas est Hispaniæ Citerioris nobilis vrbs, inter Salmanticam, & Segobiam, Episcopali Cathedrà iam à primis Ecclesiæ sæculis decorata, de cuius origine & magnitudine agunt P. F. Ludouicus de Ariz *in historia ipsius ciuitatis*, Cianca *in vita S. Secundi, lib. 1. cap. 28.* Ægidius Gonzalez *in theatro ipsius Ecclesiæ*, Tamayo à Salazar *tom. 1. Martyrol. Hisp. die 20. mensis Februarij.*

n *Causa fienanda.*] Cùm in causis beneficialibus non possit fieri missio in possessionem ex primo decreto, *cap. 1. de eo qui mittitur in possess. lib. 6.* vt dicemus *in cap. quoniam, vt lite non contest.* ideò in præsenti talis missio rei seuandæ non admittitur.

o *Anno XIII.*] Qui est Christi 1210.

COMMENTARIVM.

EX his quatuor epistolis decretalibus, quæ ferè eandem continent decisionem & sententiam, sequentem deduco disputandam assertionem: *Is ad quem spectat collatio beneficiorum, elapso semestri illa conferre non valet; & si conferat, collatio est nullius momenti, nisi ex æquitate sustineatur; eius autem negligentiam supplet immediatus superior.* 8. CONCLVSIO RESERVATVR ET PROBATVR. Probant textus *in cap. postquam, 50. dist. cap. obeuntibus, 63. dist. cap. cùm accessissent, de constit. cap. ne pro defectu 41. cap. vlt. de elect. cap. dilecti 12. cap. de multa 28. §. is quoque, de præbend. cap. nulla 2. §. cùm verò, cap. quia 5. cap. postulastis 15. de concess. præb. cap. proposuit, de clerico excomm. cap. quam sit, cap. quamquam, de elect. in 6. cap. vlt. de iurepatron. eodem lib. Clementina vnica, hoc tit.* consonat lex *8. tit. 16. partit. 1.* Illustrant Rebuffus *in praxi, tit. de deuolutionibus*, Garcia *de beneficiis p. 10. cap. 2.* plures congesti à Barbosa *in præsenti, & de potest. Episcop. alleg. 126. num. 80.* quibus addendi sunt Petrus Gregorius *lib. 19. syntagm. cap. 9. & in cap. cùm accessissent, de constit. num. 6.* Gutierrez *lib. 1. canonic. cap. 28.* Gonzalez *ad regul. 8. glossa 3. præmial. num. 4.* Azor *lib. 3. moral. cap. 39.* Lotherius *lib. 2. de re benefic. q. 24.* Bosquetus *ad Innocent. lib. 1. epist. 155.* Dartis *de beneficiis cap. 5.* Duarenus *lib. 5. de sacris eccl. cap. 5.* Hallier. *de hierarch. ecclesiast. pag. 483.* Lauotus *de elect. cap. 18.* Citonius *in cap. 3. de elect. in 5. compil.* Salgado *de protect. 3. p. cap. 11. num. 3.* Valensis *de beneficiis lib. 1. tit. 21.* Altesserra *in præsenti.*

Sed hæc assertio, quæ varias continet partes, diuersas etiam patitur dubitandi rationes; & primò aduersùs eam partem, in qua decitur, tempus concessum & assignatum electionibus esse semestre, & eo elapso, electionem deuolui ad superiorem, ita insurgitur. Si electores negligant eligere Episcopum, Abbatem, seu Prælatum regulatem per tres menses, electio ad superiorem deuoluitur, *cap. postquam, 50. dist. cap. obeuntibus 63. dist. cap. ne pro defectu, de elect. cap. quam sit, eod. tit. in 6.* igitur tempus electioni, seu collationi beneficiorum, & dignitatum assignatum non est semestre, sed trimestre. Secundò aduersùs eam partem, vbi asseritur, elapso semestri à Concilio 9. RATIO DVBITANDI. Later.

Later. præscripto, non esse locum pœnitentiæ, nec moram purgari posse, & sic electionem posteà factam non sustineri, obstat ea iuris consideratio: nam moræ purgatio admittitur, tam iure Pontificio, quàm Cæsareo. Iure Pontificio in canone per biennium non soloto; si enim soluatur posteà, mora purgatur, *cap. potuit, de locato:* in restitutione rei Ecclesiæ iam alienatæ, *cap. si quis Presbyterorum, de rebus Ecclesiæ:* item *in cap. consuluit, de officio delegat.* Iure ciuili notum est, vt *in lege & si post tres, ff. si quis cautionibus, l. sancimus, C. de fideiussorib.* & aliis plurimis congestis à Ferreto *in tract. de mora*, Pichardo *eod. tract. de mora purgatione:* igitur similiter in nostro casu mora purgari poterat, & etiam post lapsum semestre re integra beneficium conferri valebat. Augetur hæc difficultas *ex cap. litteras, hoc tit.* suprà relato, vbi collatio beneficij facta post tempus semestris elapsum sustinetur: igitur quia mora etiam in præsenti casu purgari potest. Tertiò aduersus eam partem assertionis, vbi docetur negligentiam collatoris suppleri ab immediato superiore, ita insurgitur: Æqualiter ius eligendi deuoluitur ad superiorem, cùm tempus statutum à Concilio Lateran. elapsum est, ac quando eligitur persona indigna; quia tunc in pœnam improbæ electionis elector priuatur iure eligendi, & deuoluitur electio ad superiorem, *cap. cùm in cunctis, §. fin.* vbi dixi, *de elect.* docet Valensis *vbi suprà, tit. 20. num. 3.* sed cùm ius eligendi deuoluitur in pœnam improbæ electionis, deuolutio fit ad R. Pontificem, non verò ad immediatum superiorem, *cap. quamquam, de elect. in 6.* igitur similiter in præsenti casu electio non ad proximum superiorem, sed ad Pontificem fieri debet.

10. Resolutio. His difficultatibus minimè obstantibus vera est suprà tradita assertio, ad cuius expositionem, & huius deuolutionis plenam cognitionem aliqua sunt prælibanda. Et primò sciendum est, negligentiam conferendi beneficia, quorum collatio aut iure, aut consuetudine ad inferiores Prælatos spectat, elapso tempore per superiores suppleri, & hoc ius, tam ab scholasticis, quàm forensibus, ius deuolutum, seu deuolutiuum appellari. Nec impropriè; sic enim & Iureconsulti hæreditates, tutelas, bona deuolui dicunt *in l. ad fiscum, ff. rerum amotarum, l. si quis sub conditione, ff. de testam. tutela, l. pupilli, ff. de solutionib. l. in fraudem, ff. de iure fisci*, & aliis congestis à Brissonio, Caluino, & aliis lexicographis *verbo Deuolui.* Hoc ius etiam politiores caducum appellant, non aliter ac Iurisconsulti caducum legatum, caducam hæreditatem, bona caduca dixerunt *in l. item veniunt 20. ff. de petit. hæredit. l. si quis officium, l. dote, ff. de ritu nupt. l. 3. ff. de his quæ in testam.* obseruauit Duarenus *lib. 5. de sacris eccles. cap. 5.* illustrat more solito magnus Præceptor D. Franciscus Ramos *ad leg. Iuliam, & Papiam, cap. 3.* Hoc igitur ius deuolutiuum datur in omnibus dignitatibus, & beneficiis ecclesiasticis, siue sæcularibus, siue regularibus, *Clement. vnica, hoc tit.* tam in maioribus, Episcopatibus videlicet, Abbatiis, & similibus, quàm in inferioribus, etiam in beneficiis parochialibus, quorum collatio præuio examine fieri debet, iuxta Trident. Concilium *sess. 14. de reform. cap. 18.* in illis enim si detur Episcopi negligentia, ius conferendi ad superiorem spectat. Garcia *de beneficiis d. p. 10. cap. 2. num. 7.* Hoc etiam ius deuolutiuum locum habet in Xenodochiis, hospitalibus, & aliis piis locis, si conferantur in titulum beneficij, iuxta textum *in Clement. contingit, §. qui autem, de relig. dom.* Rebuffus *in praxi, tit. de deuolut.* Garcia *d. cap. 2. num. 8.* Si autem conferantur sine titulo beneficij, vt *in Clement. per litteras, de præb.* quis nullum tempus præfixum est à iure ad eorum prouisionem, deuolutioni locus non est, Gonzalez *dicto §. 4. num. 4.* Idem etiam ius deuolutium datur in Capellaniis collatiuis, vt sunt illæ, quæ cum auctoritate Episcopi eriguntur; in illis enim etiam suppletur negligentis per superiorem. Lara *de capellaniis lib. 2. cap. 1. num. 16.* Nec interest quod Capellaniæ conferantur per electionem, aut præsentationem; si enim præsentatio spectet ad patronum ecclesiasticum, elapso semestri, intra quem tenetur præsentare, deuoluitur ius præsentandi ad Episcopum; & quia in patrono laico quadrimestre tantùm præscriptum est, eo elapso similiter ius præsentandi deuoluitur ad collatorem, *cap. 3. in fine, cap. cùm propter 27. de iurepatron. cap. vnico, §. verùm, eodem tit. in 6.* docent Lambertinus *de iurepatron. lib. 1. p. 1. q. 1. art. 8. & lib. 2. p. 2. q. 1. princip. art. 4.* Spino *in speculo testam. glossa 4. princip. num. 73.* Cabedo *de patron. Regiæ Coronæ, cap. 28. num. 2.* Corrasius *de beneficiis p. 2. cap. 3. num. 12.* & quia iuspatronatus mixtum, ecclesiasticum videlicet, & sæculare, habetur pro ecclesiastico, nisi elapso semestri non deuoluitur collatio ad collatorem.

11. Tempus semestris vtile. Secundò sciendum, quod cùm tempus præscriptum à iure aliud sit vtile, aliud continuum, quod vtili opponitur *in l. mariti 29. §. sex, ff. ad leg. Iul. de adult.* continui mentio fit *in l. adulter 5. C. de adult. in l. finali, C. de temp. in integ. restit. in l. genero 8. versic. 1. ff. de his qui notant. infamia, § qui autem, Instit. de excusat. tutor. l. finali, C. de dolo, l. 4 ff. de collus. deteg. l. 3. ff. de vsucap.* vtilis autem mentio fit *in l. in annos, ff. de calumniat. l. sciendum 19. § tempus, l. cùm lex 55. ff. de ædilitio edicto, l. 1. ff. de iuris & facti ignor. l. 2. ff. quis ordo in bonor. possess.* videamus quomodo accipiatur tempus in præsenti præscriptum, cùm plurimùm intersit, an continuum sit, an vtile: nam illud perpetuò currit, neque excipitur ab eo aliqua dies prætextu festi, aut absentiæ, infirmitatis, aut alterius iusti impedimenti: ab vtili autem excipiuntur dies, quibus iustâ causâ, aut impedimento detentus quis agere non potest, de quibus *in l. 1. ff. de diuersis & temporalib. præscript.* notarunt Cuiacius *lib. 2. obseru. cap. 6.* Sfortia *tract. de in integrum restit. p. 1. q. 19. art. 3.* & tempus continuum ignorantibus currit, *dict. l. genero, versic. 1.* & dicendum est tempus hoc assignatum à Concilio Lateran. esse vtile, non continuum; & non à die vacationis, sed à die scientiæ vacationis computari, *cap. quia diuersitatem, de concess. præbenda, Clement. vnica, eod. tit.* argumento legis finalis *in fine, ff. quis ordo in bonorum possess.* Docent Lambertinus *de iurepatron. p. 2. q. 1. art. 8. num. 1.* Flores de Mena *lib. 1. q. 4. num. 8.* Barbosa *allegat. 58. num. 7. & alleg. 126. num. 42.* Cùm enim hoc deuolutionis ius sit introductum in pœnam negligentis conferre, vt coerceatur eius negligentia, quæ absque scientia dari non potest, *cap. 2. de constitut. cap. cùm voluntate, de sententia excomm.* rectè asserimus hoc tempus semestris esse vtile, & non computari à die vacationis, sed à die scientiæ. Nec obstat si dicas, in dubio, cùm tempus à iure præfinitum est, non vtile, sed continuum iudicari, *l. nunquam, §. 1. ff. de vsucap. l. 1. §. dies 7.*

ff. quando

vtile, sed continuum iudicari, *l. nunquam*, §. 1. *ff. de vsucap. l.* 1. §. *dies* 7. *ff. quando appellandum, l. capite* 25. *ff. ad leg. Iuliam de adult. l.*4. *ff. de pœnis*, *l. vlt.* §. *quotiens*, *ff. de public. l. Thais* 41. §. *infrà*, *ff. de fideicommiss. libert. l. vlt. C. de dolo l. vlt. C. de tempor. in integ. l. sermus* 14. §. *vlt. iuncta l.* 4. §. *si Stichus*, *ff. de statuliberis*: docent Tiraquellus *de retract. glossa* 11. §. 1. *num.* 21. Donellus sibi contrarius *lib.* 5. *comment. cap.* 21. Osualdus *lib.* 1. *Donelli cap.* 18. *littera. D.* Franciscus de Amaya *lib.* 1. *obseru. cap.* 18. *num.* 5. nam licèt in his iuris locis tempus continuum, non verò vtile iudicetur; in aliis tamen iuria vtriusqne testimoniis contrarium deciditur, vtile videlicet, non continuum tempus existimari, vt *in l.* 1. §. *annus* 39. *ff. de vi, & vi, l.* 3. *C. de additiis*, *l. sciendum*, §. *vlt. ff. de adilitio edicto*, *l. si cum exceptione* 12. §. *post annum*, *ff. quod metus causâ*, *l. interdum* 19. *ff. de minoribus*, *l.* 3. *ff. de calumniatoribus*, *l.* 2. *ff. quis ordo in bonorum possessione*, *l.* 1. *ff. de diuersis*, *l.* 3. *in fine*, *ff. de accusat. l. si hereditas* 28. *ff. de statuliberis*, *l. si in diem* 46. *ff. de condit. & demonstr. l. quamdiu* 6. *C. qui admitti*, *Authentica Nisi*, *C. de bonis matern. l. vlt. in principio*, *C. de iure delib. l. in rebus* 30. *C. de iure dot. l.* 1. *C. de annali except. cap. computationi*, *de appellat. cap.* 1. *de in integr. restit. lib.*6. docet Goueanus *lib.*1. *variar. cap.* 10. pro quorum textuum conciliatione discrimen est constituendum inter eum casum, in quo præscriptum est tempus à lege in odium negligentis; & inter eum, in quo præfixum est in alicuius gratiam. Primo casu tempus vtile est; secundo verò continuum: vnde cùm semestre in Concilio Lateran. assignatum sit præfixum in odium negligentis, vtile iudicatur, vt post classicos *in cap. statutum* 3. *de preb. in* 6. docet Barbosa *dict. allegat.* 126. *num.* 44. qui etiam satisfacit decisioni textus *in dict. cap. statutum*, qui supradictæ doctrinæ opponi solet.

12. HOC TEMPVS NON CVRRIT IMPEDITO. Deinde circa hoc semestre sciendum est, non currere impedito, & sic ob negligentiam inferioris legitimè impediti ius eligendi non deuolui ad superiorem, *cap. ne pro defectu* 41. *cap. finali*, *de elect. cap.*1. *hoc tit. in* 6. docent plures relati à Barbosa *in d. cap. quia* 5. & *allegat.* 38. Petrus Gregorius *lib.* 27. *syntag. cap.*9. *num.*31. & *de elect. cap.* 13. *num.* 12. Flores de Mena *lib.* 1. *variar. cap.*3. *num.*6. Salgado *de protect. lib.* 3. *cap.*9. *n.* 42. Suarez 2. *tomo de relig. lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 33. Tamburinus, & alij relati à Hieronymo Garcia *tom.*2. *polit. regul. fol.*22. vulgò enim traditum est, contra impeditum agere, nec tempus, nec præscriptionem currere, quia nihil est, quod illi imputari valeat, *cap.* 1. *cap. cùm nobis*, *cap. ex transmissa*, *de præscript. l.* 1. §. *finali*, *C. de annal. except.* vnde in præsenti casu, cessante causa negligentiæ, propter quam inducta fuit priuationis pœna, cessare debet Concilij Lateran. dispositio. Vnde nunquam restitutio in integrum datur contra lapsum huius termini, quia si adesset iusta causa restitutionis, impediretur cursus ipsius temporis, siue sisteret, vt considerat Gutierrez *lib.* 1. *canonic. q.* 28. *num.* 6. Dixi suprà, tempus hoc à die scientiæ, seu notitiæ computari, quod procedit remotis omnibus impedimentis, tam iuris, quàm facti, quæ de semestri decomputantur, modò culpa non sit ordinata ad casum impedimenti, Pinellus *in authent. nisi tricennale*, *num.* 46. *Cod. de bonis matern.* Gutierrez *vbi proximè*, *n.* 8. sed ex se, & ex natura sua, & à communiter accidentibus sit ordinata, Barbosa *dict. alleg.* 126. *num.* 49. Menochius *casu* 182. *num.* 49. Valenzuela *consilio* 4. *ex num.* 71. Multò magis dicendum erit, tempus hoc non currere, si per dolum immediati collatoris factum sit, quominus inferior non eligeret, *cap. postulasti* 15. *de concess. preb.* vbi Barbosa, & *alleg.* 126. *num.* 84. ne ex culpa sua commodum reportet, Gonzalez *ad regul.* 8. §. 3. *præmial. ex num.* 38. Menochius *de arbitr. casu* 182. *num.* 50. Rectè tamen notat Pinellus *vbi suprà*, *num.* 47. in hoc casu non agi de præscriptione, cuius effectus est tollere ius in futurum; sed tantùm de sistendo cursu temporis præfiniti ad actum gerendum, vt non currat vt decomputetur, propter impedimentum iuris aut facti: quæ doctrina ortum habuit ex præclaris decisionibus legis 2. §. *si quis in iudicio*, legis 4. §. *illud*, *ff. si quis cautionibus*, legis *qui contractus*, *ff. de re militari.*

13. IMPVGNATVR TRADITA DOCTRINA. Sed hæc doctrina impugnatur sequenti consideratione; nam impeditus, licèt per se eligere non possit, potest tamen procuratorem constituere ad eligendum, *cap. quia propter*, §. *absentes*, *de elect.* docent Tamburinus *tom.* 1. *de iure Abbat. disput.* 5. *quæst.* 4. Layman *lib.* 4. *summæ*, *tract.* 2. *cap.* 12. *num.* 4. plures apud Garciam *tom.* 2. *polit. regul. tract.* 9. *difficult.* 2. *dub.* 5. ergo illi imputandum est, cur non eligeret. Accedit nam patrono impedito, quominus possit eligere, seu præsentare, currit tempus à iure præfixum, *cap.* 3. *cap. cùm per te* 27. *de iurepatron.* vbi cùm patronus ob litem contestatam super iurepatronatus esset impeditus quominus posset præsentare, illi currit tempus, & suppletur ab Episcopo negligentia: igitur impeditis currit tempus ad eligendum assignatum. Facit tandem textus *in cap.* 3. *de elect. in* 5. *compilat.* cuius verba, & interpretationem suprà adduximus *in cap. finali*, *de elect.* Sed primæ difficultati satisfaciendum est asserendo, impedimentum in eligente posse oriri ex facto, aut ex iure: ex facto, veluti ex absentia; ex iure veluti si sit excommunicatus. Vtroque casu non currit tempus impedito, quando neque per se, nec per procuratorem potest eligere: si autem per se, aut per procuratorem eligere valet, currit tempus, quod nos vtique fatemur. Nec augmentum difficultatis refragatur, respondendum enim est, magnam differentiam versari inter ius eligendi, & ius præsentandi; nam in iure eligendi non currit tempus legitimè impedito, etiam prætextu litis moræ; quia non potest negligens dici is, qui agit, & litigat, *l. contra mores*, *C. de inofficioso testam. cap. cùm dilectus*, *de consuet. cap.* 2. *de in integrum restit. cap. ex parte*, *de arbitris*: probant ordinarij repetentes *in dict. cap.* 3. *de iurepatron.* Aliud autem seruatur in iure præsentandi, *d. cap. cùm per te* 27. Ratio differentiæ ex eo prouenit, quia ius eligendi prouenit à iure communi, *cap.* 1. *de elect.* ius verò præsentandi ex mera gratia, *cap. decernimus* 16. *q.* 7. *cap.*2. *de iurepatron.* contra summum ius, de quo *in cap. nouerint* 10. *q.* 1. *cap. omnes* 16. *q.*1. vnde mirum non est, vt faciliùs admittatur ius præsentandi, quod est accidentale, quàm ius eligendi, quod est naturale, argumento textus *in l.* 3. *ff. de tutelis*, *l. eius* 34. §. *militia*, *ff. de testam. militis*; cùm quælibet res de facili reuertatur ad suam naturam, *l. si vnus*, §. *pactum*, *ff. de pactis*: vnde cùm iuspatronatus inductum sit contra iuris regulas, ex quibus præsentatio

in

in omnibus Ecclesiia suæ diœcesis spectat ad Episcopum, ideò hoc ius faciliùa amittitur, & reuertitur ad ius commune, etiamsi ob litem contestatam impedinis sit patronos. Aliæ etiam rationea eapendi possunt, quas adducimus *in cap.* 1. *de iurepatron.*

14. DEVOLVTIO FIT IPSO IVRE. Elapso prædicto semestri, quod de momento ad momentum est computandum, vt statutum est in aliis terminis à iure assignatis, vt in decennio ad appellandum præfiao, *cap. cùm dilectus* 32. *de elect. cap. concertationi, de appellat. in* 6. & ad apostolos petendos, *cap. ab eo, de appellat.* in mense assignato beneficiia vacantibua in Curia, *cap. si autem, de prabendis in* 6. in confirmatione electionis petenda, *cap. cùm sit, cap. cupientes, de election. in* 6. in duobus mensibus Episcopo ægrotanti assignatia *in cap.* 1. 5. *quæst.* 4. in anno ad professionem præscripto *in cap.* 2. *cap. statuimus, de regul.* & aliia congestia à Cironio *ad titul. de præscript.* Elapso igitur prædicto semestri, statim absque vlla sententiæ prolatione elector negligens priuatur eligendi facultate, *cap.* 2. *& vlt. hoc tit.* Hostiensis *in summa huius tituli, num.* 7. vnde electio ab ipso posteà facta, nullius momenti est, ex generali regula, *Ea qua fiunt, de regul. iuris in* 6. Barbosa *d. alleg.* 126. *num.* 56. qui huius doctrinæ varias subiicit limitationes, inter quas eam ab omnibus receptam inuenio, videlicet, etiam elapso semestri posse electorem Ecclesiam vnire; quia diuersum est vnire Ecclesiam, ac eam conferre. Rebuffus, Axor, & alij congesti à Barbosa *vbi suprà, num.*63.

15. HÆC DEVOLVTIO FIT GRADATIM. Deinceps sciendum est, hoc ius eligendi, quo inferiores priuantur in pœnam negligentiæ, deuolui ad superiorem gradatim, veluti ab Episcopo ad Archiepiscopum, & sic deinceps vsque ad R. Pontificem: distinguendi tamen sunt in præsenti aliqui casua. Primus est, cùm negligens est patronus in præsentatione; tunc enim deuoluitur ius præsentandi ad eum superiorem, cui ius institutionia, siue collationis spectat, *cap. vnico, de iurepatron. in* 6. Valensia *dict. tit.* 20. *num.* 8. vnde si ad alium, quàm Episcopum spectet institutio, ad eum deuoluitur ius præsentandi: docent Barbosa *vbi suprà, num.* 65. Dartis *de beneficiis cap.* 5. quod procedit siue patronus sit laicus, siue clericus, seu persona regularis; semper enim ad ordinarium collatorem deuoluitur iua præsentandi, *ex nostro cap.* 2. *Clement. vnic. hoc tit.* sed si beneficium sit regulare, & præsentatio spectet ad communitatem regularem, deuolutio fit ad superiorem regularem, vt ex dicta Clement. vnica deducunt Petrus Gregorius *lib.* 17. *symagm. cap.* 9. *num.* 8. Barbosa 3. *p. allegat.* 126. *num.* 66. Valenzuela *consilio* 103. *num.* 42. Secundus casua euenit, cùm inferior Episcopo, non tanquam patronus, sed aliquo iure speciali, aut priuilegio munitna eligere valet; tunc enim eo negligente, ad Episcopum ius eligendi deuoluitur, si ille negligens subditus sit; si verò exemptus reperiatur, ad R. Pontificem fit deuolutio, ex nostro *capite licèt*, nisi fortè Episcopua non suâ, sed Apostolicâ auctoritate procedat, *Clement. vnic. hoc tit.* docet Lotherius *vbi suprà, num.* 68. Tertius casus consideratur cùm electio comperit Capitulo Ecclesiæ Cathedralis, vt in pluribus Ecclesiis priuilegio, ac consuetudine introductum est; quo casu negligente Capitulo, electio deuoluitur ad Episcopum, qui est immediatus superior, *cap. postulasti, de concess. prab.* Nec interest, quod etiam Episcopus vt Canonicus interesse possit huiusmodi electioni; adhuc enim ad ipsum deuoluitur ius eligendi, *ex dict. cap. postulasti:* sed si ad ipsum Episcopum, & Capitulum simul spectet electio, tunc negligente Capitulo deuoluitur electio ad Metropolitanum, non verò ad Episcopum; quia cùm eo casu vnum corpus censeatur, negligentia vtrique imputatur, *cap. nouit, de his qua fiunt à Pralat.* non idem procedit cùm ob suspensionem, quâ ligati sunt Canonici ipsius Capituli, eligere non possunt, quia tunc electio deuoluitur ad Episcopum, *cap. vnico, ne sede vacante, lib.* 6. Quartus casus contingit cùm electio spectat ad Episcopum tantùm; & distinguendum est, cùm electio spectat ad ipsum proprio iure, & cùm spectat iure singulari. Si proprio, & ordinario iure, eo negligente, ad Capitulum electio deuoluitur, *cap.* 2. *de concess. prab.* ob rationem communionis, quæ inter Episcopum, & Capitulum datur, nisi Episcopus exemptua sit, quia tunc ad R. Pontificem ius eligendi deuoluitur: textus expressua *in nostro cap. licet:* si autem iure speciali electio ad Episcopum spectet, eius negligentiam non Capitulum, sed immediatus superior supplet. Barbosa, Dartis, & Valensis *vbi proximè*, qui alios casus prosequuntur.

His suppositis ratio nostræ conclusionia ex eo prouenit, ne defectu Pastoris Ecclesia in spiritualibus, & temporalibus graue damnum patiatur. In spiritualibus graue damnum patitur, si lupus rapax gregem dominicum inuadat; si enim Pastor absit, incursionibus variia supposita est Ecclesia, cùm Prælati officium sit gregem sibi commissum, & omnium vitam explorare, diuina docendo, vt inquit Apostolus. In temporalibus similiter, ne Ecclesia damnum sentiat amissione rerum: quare sex menses assignati fuerunt à Patribus Concilij Lateran. vt quilibet eligeret Prælatum, aliàs negligens iudicaretur; tempua enim sex mensium ad negligentiam arguendam, & probandam solet præscribi, *cap. ex tua, de clericis non resid. l.* 1. *C. de dilationib. l. sancimus, Cod. de appellat.* & quia elapso prædicto semestri electores ipso iure priuati sunt facultate eligendi, ideò si posteà eligant, nullius momenti est electio: & quia eorum negligentia per nullum alium rectiùs potest suppleri, quàm per immediatum superiorem, *dict. cap. ne pro defectu*; ideò statutum est, superiorem immediatum debere eius negligentiam supplere, & eo etiam negligente per semestre tempus, alium immediatum superiorem posse conferre beneficia vacantia. Faciunt etiam aliæ rationes adductæ *in cap. ne pro defectu, de elect.* 16. RATIO DECIDENDI.

Neque difficultates suprà expensæ aduersantur. Non prima, cui satisfaciendum est ex suprà traditis *in cap. ne pro defectu.* Non secunda, vbi dicebamus moram purgari posse in omnibus obligationibus faciendi. Nam respondetur, in nostro casu moram emendari non posse: tum quia elapso vltimo momento semestris, absque vlla interpellatione electio deuoluta est ad superiorem; quare non potest per moræ emendationem redire ad negligentem, ne præiudicium superiori irrogetur, cui ratione deuolutionis quæsitum fuit ius eligendi. Tum quia certum iuris principium est, quod vbi dies, 17. DISSOLVVNTVR DIFFICVLTATES.

dies, & pœna à lege, vel ab homine apponuntur, non admittitur moræ emendatio, sed pœna elapso die statim committitur, *l. ad diem 77. ff. de verborum obligat. l. traiectitia 23. ff. de oblig. & act. l. magnam 13. Cod. de contrahenda stipulat. l. 2. Cod. de iure emphyteut.* docent Ferretus, & Pichardus *vbi supra.* Vnde cùm in nostro casu elapso tempore, pœna priuationis statum sequatur, non potest per moræ emendationem euitari. Nec obstant textus *in dict. cap. litteras*; nam ibi ex dispensatione R. Pontificis sustinetur collatio elapso semestri facta, quæ iuxta iuris rigorem nulla erat. Nec tandem tertia difficultas refragatur: nam quando deuolutio fit ex causa delicti, quia indignus electus est, vel quia non est seruata forma Capituli *quia propter, de elect.* distinguendam est, an omnes, ad quos spectabat electio, peccauerint, an pars tantùm. Si omnes, in Ecclesiis Cathedralibus abrogata constitutione textus *in cap. cùm in cunctis*, electio non ad proximum superiorem, sed ad R. Pontificem deuoluitur, *ex dict. cap. quamquam, de elect. in 6.* in inferioribus verò Ecclesiis viget adhuc constitutio textus *in dict. cap. cùm in cunctis.* Secundo verò casu penes eos, qui non peccauerunt, ius eligendi residet, *cap. gratum, de postulat. Prælat.*

Sed adhuc superiori assertioni opponitur textus *in cap. constitutum 22. 7. quæst. 1.* in illis verbis: *Quod si neglexerit, anno expleto interuentor alius tribuatur.* In quibus verbis Patres Concilij Carthag. supponunt, tempus electionibus præscriptum esse annum, non verò semestre, & per negligentiam in eligendo non deuolui ius eligendi ad superiorem. Pro huius textus vera interpretatione sciendum est, in eo agi de interuentoribus, siue intercessoribus, qui olim assignabantur Ecclesiis viduatis, ne detrimentum paterentur, & vt futuri Prælati electionem curarent, à quibus ius commendarum originem sumpsisse, iam docuerunt Renatus Chopinus *lib. 1. monast. tit. 2. num. 6.* Lantdmeter, *de veteri cleric. & monach. lib. 2. cap. 54. in fine*, de eis egi *in cap. ne pro defectu*, in ratione dubitandi, *de elect.* iubent ergo Patres, & statuunt in eo textu, quod si forsan Ecclesiam vacare contigerit diutiùs, non vltra annum intercessor protrahatur, sed eo remoto, alius apponatur: non tamen negant Patres, per hoc tempus deuolui ius eligendi ad superiorem, sed tantùm supponunt, Ecclesiam diutiùs vacasse. Alia dabimus *in cap. 2. de concess. præb.* 18. Intelligitur textus in cap. constitutum 7. q. 1.

TITVLVS XI.

De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

CAPVT PRIMVM.

Alexander III. [a] *Bathon. Episcopo.*

SVBDIACONOS [b] autem nulli nisi Romano Pontifici liceat in diebus Dominicis ordinare, quamuis Deo dicatas virgines consecrandi, & minores ordines his diebus habeant licentiam celebrandi. Sabbato quidem Pentecostes non licet alicui sacros ordines celebrare, cùm in sequenti septimana, receptâ Spiritus sancti gratiâ, celebrentur.

NOTÆ.

1. a *Bathoniensi.*] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* & post Concilium Lateran. *part. 26. cap. 25.* vbi reperitur hic textus. Bathoniensis diœcesis est in Anglia, cùm enim Londini conuentus Episcoporum celebrarentur, decretum ibi est, vt Cathedra Episcopalis ex oppido paruo in ciuitatem Bathoniæ transferretur, & sic ab eo tempore ciuitas Bathoniæ Ecclesiâ Cathedrali decoratur: refert Polydorus Vergilius *lib. 9. histor. Angliæ.* Eius Ecclesiæ Præsuli etiam rescribit noster Alexander *in cap. de illis, & sequenti, de desponsat. impuber.*

2. b *Subdiaconos.*] Temporibus Alexandri III. iam gradus Subdiaconatus sacer erat, & inter maiores numerabatur, *cap. 1. de clericis coniugat.* dicemus *in cap. a multis, de ætat. & qualit.*

CAPVT II.

Idem [a] *Herforden. Episcopo.*

SAnè super eo, quod moris esse dixisti in Ecclesiis quibusdam [b] Scotiæ, & [c] Gualgæ, in [d] Dedicationibus Ecclesiarum, vel Altarium, extra ieiunia quatuor Temporum clericos ad sacros Ordines promouere: pru. t. significamus, quod consuetudo illa, vtpote institutioni ecclesiasticæ inimica, & detestabilis est, & penitus improbanda: & nisi multitudo, & antiqua consuetudo terræ esset, taliter ordinati non deberent permitti in susceptis ordinibus ministrare. Nam apud nos sic ordinati deponerentur, & ordinantes priuarentur auctoritate ordinandi.

NOTÆ.

1. a HErfordensi.] Herfordia ciuitas est Britanniæ, cuius Præsul subest, vt suffraganeus, Archiepiscopo Cantuatiensi, vt referunt Polydorus Vergilius *lib. 1. historia, pag.* 8. Carolus à S. Paulo *in geograph. sacr. pag.* 166. Cuius Ecclesiæ Episcopo rescribit Alexander *in præsenti, & in cap. sequenti, in cap. intelleximus, de officio delegat. cap. 1. de dolo, cap. significauit 48. de appellat. cap. 2. de clericis coniugatis, cap. ex litteris 7. de iurepatron.*

2. b *Scotiæ.*] Scotia antiqua Caledonia dicta, magnæ Britanniæ pars Borealis est: Romanis subiectam non fuisse ex eo cognoscitur, quod nulla eius mentio sit in notitia ciuili. Euangelij luce illustratatam fuisse sub Cœlestino Papa testantur Prosper Aquitanicus *anno* 434 *in chron.* ibi: *Ad Scotos in Christum credentes ordinatur à Papa Cœlestino Palladius, & primus Episcopus mittitur.* Beda *lib. 1. hist. Angliæ, cap.* 13. ibi: *Anno Dominicæ Incarnationis vigesimo quadringentesimotertio, Theodosij Iunioris anno imperij 8. Palladius ad Scotos in Christum credentes à Pontifice Romanæ Ecclesiæ Cœlestino primus Episcopus mittitur.* Plura de eius prouinciæ origine, & progressu tradunt Boëtius Lesleus, & Gregorius Buchananus *in suis historiis Scoticis*, Rogerius *in annal. Anglicis*, Guillelmus Candenus *in descriptione Scotiæ.* Ecclesia Scotiæ, licèt aliquando ab Ecclesia Romana diuisa fuerit propter celebritatem Paschæ, & vsum tonsuræ, vt refert Baronius *anno* 699. tamen ad vnitatem Ecclesiæ iam diu reuocata fuit.

3. c *Gualgæ.*] Legendum est *Vbaliæ.* Vbalia enim est tertia pars insulæ, iuxta vmbilicum Angliæ: habet quatuor sedes Episcopales, vt refert Vergilius *lib. 1. historiæ Angliæ, pag.* 8. Inter Vbaliam & Angliam terminum facit Herefordiensis ciuitas; vnde rectè in præsenti casu commissum fuit Episcopo Herefordiensi examen consuetudinis, quæ inualuerat in Scotia, & Vbalia.

4. d *Dedicationibus.*] Dedicationes Ecclesiarum, quæ communiter Encenia dicuntur, Paulus Diaconus *in Iustin.* Nicephorus Calixtus *lib. 17. hist. cap.* 27. acceptâ voce ab Hebræis, apud quos similes festiuitates Encenia dicebantur, de quibus Dattis *in cap. 1. de consecr. dist.* 1. & altarium, non solùm proprio die celebrantur, verùm & quotannis Dedicationis solennitas debet celebrari, *cap. solemnitates 16. de consecr. dist.* 1. Concilium Moguntin. sub Carolo Magno, *cap.* 36. Coloniense 3. *part. 9. cap.* 11. & in Martyrologio Gallicano, Romano & Hispano passim recensentur Dedicationes Ecclesiarum.

CAPVT III.

[a] Idem *eidem.*

DE eo autem, quod quæsiuit, an liceat extra ieiunia quatuor Temporum aliquos in Ostiarios, Lectores, Exorcistas, vel Acolytos, aut etiam Subdiaconos promouere: taliter respondemus, quod licitum Episcopis est Dominicis, & aliis festiuis diebus vnum, aut [b] duos ad minores ordines promouere: sed ad Subdiaconatum, nisi in quatuor Temporibus, aut Sabbato sancto, vel Sabbato ante Dominicam de Passione, nulli Episcoporum, præterquam R. Pontifici, liceat aliquos ordinare.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam habetur in Concilio Lateran. *part. 26. cap. 25. & in 2. collect. sub hoc tit.*

2. b *Aut duos.*] Glossa in præsenti, quam sequuntur Syluester, & Innocentius in præsenti, existimant non solùm duos, verùm plures posse ordinari, dummodò non fiant ordinationes generales.

COMMENTARIVM.

EX his tribus decisionibus sequentem deducunt communiter Interpretes assertionem: *Sacri ordines tantùm quatuor ieiuniorum Temporibus, & Sabbato ante Dominicam Passionis, & Sabbato sancto conferri possunt; minores verò gradus, & virginum consecrationes diebus Dominicis, & festiuis: secus ordinatus suspenditur; & qui ordinauit,*

nauit, punitur, non obstante contrariâ consuetudine. Probant textus *in cap.* 1. *dist.* 55. *cap. ordinationes, & per totam* 75. *dist.* Concilium Cabilon. 2. sub Carolo, *cap.* 23. ibi: *Presbyterorum, Diaconorum, & ceterorum gradium inferiorum ordinationes statutis temporibus fieri debere.* Vrbanus II. in Concilio Claromont. *act.* 2. *ante finem*, ibi: *Ne fiant ordinationes, nisi quatuor certis temporibus, & Sabbato mediante Quadragesima, & tunc protrahatur ieiunium vsque ad Vesperas; & si fieri potest, vsque ad crastinum.* Gregorius II. *ad Clerum & populum Turingiæ*, ibi: *Ordinationes verò Presbyterorum, siue Diaconorum, non nisi quarti, septimi, & decimi mensis ieiuniis; sed & in ingressu quadragesimali, atque medio Vespere Sabbati nouerit celebrandas.* Synodus Romana sub Zacharia, *can.* 11. ibi: *In multis Conciliis hoc statutum est, vt primi, quarti, septimi, & decimi mensis Sacerdotum fieri debeant ordinationes; aliqui enim ex nostris ignorantes annorum seriem, illicitam fecerunt ordinationem.* Zacharias Pontifex *epist.* 5. *ad Bonifacium*, ante finem: *De ordinatione etiam Presbyterorum, & Diaconorum, cogente necessitate, & paupertate rogantium, non legitimis temporibus, & diebus à te promoueri, &c. Benè nosti, quod sacri canones dicunt, quod aptis temporibus Sacerdotes ordinentur.* Concilium Carthag. 3. *canon.* 44. Rothomag. sub Ioanne, *anno* 1072. Leo Pontifex *epist.* 55. & *epist.* 79. *cap.* 1. & *epist.* 87. Tridentin. *sess.* 23. *cap.* 4. Consonant lex 13. & 65. *tit.* 5. *part.* 1. alia iuris testimonia congesserunt Antonius August. *in epit. iuris, lib.* 28. *tit.* 6. Crespetius *in summa, verbo Ordines.* Illustrant plures congesti à Barbosa *in præsenti*, & *lib.* 1. *iuris ecclesi. cap.* 33. *num.* 177. & *de potest. Episcop. allegat.* 17. & ad Concil. Tridentin. *dict. cap.* 4. Vazquez 3. *part. in* 3. *disput.* 246. *cap.* 5. Seuerinus Binius *in notis ad epistol. Calixti*, Bellarminus *tom.* 3. *tract. de ieiuniis, cap. penult.* Suarez *de censuris disput.* 31. *sect.* 1. *num.* 30. Acuña, & I. Darris *in dict.* 75. *dist.* Petrus Gregorius *lib.* 4. *partit. tit.* 4. *cap.* 2. & *de beneficiis cap.* 37. *numer.* 34. Tamburinus *de iure Abbat.* 2. *tom. disput.* 2. *quæsit.* 17. Diana 2. *part. tract.* 15. *resolut.* 28. Vighellius *in meth. iuris can. pag.* 253. Gibalinus *de censuris pag* 481. Garcia *in summa, pag.* 88. Leander *tom.* 2. *de sacram. disput.* 15. *per totam.*

4. IMPVGNATVR ASSERTIO VARIIS RATIONIBVS.

Hæc assertio ita illustrata ingentes patitur dubitandi rationes. Prima nascitur ex facto Domini nostri, quod vitæ nostræ debet esse instructio, & exemplar, *cap. significasti* 4. *de elect.* sed legimus tantùm Dominum nostrum Apostolos sacris ordinibus initiasse quinta feria, nocte videlicet cœnæ maioris hebdomadæ: igitur tantùm ea die Presbyteri, & alij Ecclesiæ ministri ordinari valent. Fulcitur hæc consideratio; nam quia Dominus eo die confecit chrisma, in alio non possunt Episcopi illud consecrare, *cap. presbyteri* 94. *cap. omni* 124. *de consecr. dist.* 4. Synodus Meldensis *can.* 46. Basilius Legionensis *de confirm. cap.* 3. Vicecomes *de ritibus confirm. cap.* 19. Menardus *in notis ad Sacram. D. Gregory, fol.* 65. Igitur similiter, quia Dominus ea nocte sacramentum ordinis, non alio tempore, vel die instituit, nequit in aliis diebus administrari. Secunda ex eo oritur; nam gradus Episcopalis, & quatuor minores, non minùs spectant ad sacramentum ordinis, quàm tres gradus maiores; siue sacri: sed gradus Episcopalis, & quatuor minores quolibet die Dominico conferri possunt, *ex nostro cap.* 1. *cap. quanto*, 75. *dist.* docent Salcedo *in praxi, cap.* 26. Bernal. *de Sacrament. disput.* 46. *sect.* 3. *num.* 18. Ysambertus *in* 3. *part. D. Thomæ, de sacram. Ordin. disput.* 1. *art.* 3. *num.* 6. Hallier. *vbi suprà, cap.* 2. *art.* 1. igitur etiam gradus maiores omnibus diebus Dominicis conferri valent. Tertia difficultas insurgit aduersus eam partem deductam *ex cap.* 2. *hoc tit.* in qua improbatur consuetudo conferendi sacros ordines in diebus festiuis; nam consuetudo Ecclesiæ Orientalis seruatur, & admittitur, quâ introductum est, vt omnibus diebus indistinctè liceat maiores ordines conferre, vt testantur Glossa *in cap. cùm secundùm, hoc tit.* Hallier. *vbi suprà, art.* 5. & consuetudine introduci posse, vt quatuor minores Ordines vno die contra iuris dispositionem conferantur, docetur *in cap.* 2. *de eo qui furtiuè*: igitur consuetudo Scotiæ, per quam introductum erat, vt in diebus festiuis maiores ordines conferri possent, obseruari debebat. Quartò aduersùs eam partem nostræ conclusionis, deductam *ex cap.* 1. *hoc tit.* vbi docetur omnibus diebus Dominicis Virgines consecrari posse, obstant textus *in cap. deuotis* 20. *quæst.* 1. ibi: *Deuotis Deo virginibus, nisi aut Epiphaniarum die, aut in aliis Paschalibus, aut in Apostolorum natalitiis sacrum velamen minimè imponatur.* Et *cap. virgines, ead. quæst.* & non sunt consecrandæ nisi in Epiphania, ac in Sabbato Paschæ, & in Apostolorum natalitiis. Ex quibus expressè probatur, non licere omnibus diebus Dominicis virgines consecrare.

5. DE IEIVNIO QVATVOR TEMPORVM.

His difficultatibus minimè obstantibus vera est supradicta assertio: pro cuius expositione primò sciendum est, inter alia ieiunia ab Apostolis, & eorum successoribus in Ecclesia statuta, recenseri ieiunium quatuor temporum, quod ab Apostolica institutione prouenire credimus, cùm nullo œcumenico Concilio statutum reperiatur: de eo agitur *in cap.* 1. vbi loco eorum verborum, *quod ter*, legendum esse, *quater*, iam notauit Baronius *ad annum* 226. *num.* 25. & *in cap. de ieiunio, cap. statuimus, cum sequentibus*, 76. *dist. cap. ordinationes*, 75. *dist.* Concilium Aurelian. *can.* 27. aliàs 29. Gerundense *can.* 2. Cæsaraugust. *can.* 2. Trosleianum *can.* 15. Lemouicense *act.* 2. Damasus *in vita Calixti*, Leo *sermon.* 1. *de ieiunio*, Isidorus *lib.* 1. *de diuin. officiis, cap.* 37. 38. & 39. & alij Patres, tam Latini, quàm Græci, relati ab Antonio Augustino *in epit. iuris lib.* 21. *tit.* 19. Bellarmino *tom.* 3. *controu. tit. de ieiuniis*, Vinio *in notis ad epistol. Calixti Papæ.* Quod ieiunium à Iudæis iam obumbratum, & obseruatum fuit; siquidem illi ieiunabant quatuor temporibus, quæ incidebant in mensibus quarto, quinto, septimo, & decimo: id est, iuxta interpretationem D. Hieronymi, quæ habetur *in cap. ieiunium*, 76. *dist.* in menses Iulium, Augustum, Octobrem, & Ianuarium, quia cùm apud eos annus inciperet à mense Aprilis, quartus mensis erat Iulius. In his ergo mensibus ieiunabant Hebræi: quarto, quia Moyses quarto mense tabulas legis fregit, *Exodi cap.* 32. quinto, quia eo mense propter seditionem populi exploratores terræ Promissionis iussi sunt montem non ascendere, *Numer. cap.* 14. deinde quia eo mense à Tito templum subuersum est: septimo quia eo mense occisus est

Goliath, & reliquit Hierusalem dissipari, *Hieremiæ cap.* 52. Decimò tandem, quia tunc Ezechiel in captiuitate positus, audiuit: *Et cunctus populus captiuorum, quinto mense templum est subuersum*, vt habetur *Ezechielis cap.* 33. Igitur ne Iudæis remissiores viderentur Christiani, Ecclesia instituit ieiunium quatuor temporum, per annum diuisum, videlicet verno, æstiuo, autumno, & hiemali. Vernum est in Quadragesima; incipit à quarta feria post quartam feriam Cinerum.: hiemale post quartam feriam in tertia hebdomada post diem B. Luciæ: æstiuum post Pentecosten: autumnale in mense septembris. Concilium Claromont. sub Vrbano II. *can.* 1. *cap. statuimus*, 75. *dist.* & sic cùm singulæ partes totius anni constent tribus mensibus illius, ita singula temporum ieiunia tres complectuntur dies, quasi singulis mensibus singuli dies ieiunij adscribantur, vt sic quatuor temporum primitias Deo teddamus: exemplo petito à ieiunio Niniuitarum, qui tribus diebus pœnitentiæ ac ieiunio se dederunt. Alias huius ieiunij rationes tradiderunt ex Patrum testimoniis deductas Hallier. *vbi suprà*, *art.* 2. §. 2. ex Medicis petitas: Viringus *lib.* 5. *de ieiunio*, *cap.* 12. Hæc autem ieiuniorum tempora non eodem modo distribuebantur in omnibus Ecclesiis, referente D. Isidoro *lib.* 1. *de diuinis officiis*, *cap.* 37. Primum ieiunium in die sequenti post Pentecosten, secundum octano Cal. octobris, tertium Cal. ipsis Nobembris, quartum Cal. Ianuarij fiebant: in aliis etiam Ecclesiis diuersimodè obseruabantur, *cap. constitutum*, 75. *dist.* Et licèt hoc ieiunium à principio fuisset voluntatis, posteà tamen fuit necessitatis: quomodo accipiendi sunt textus *in cap. ieiunium*, 75. *dist.* Concilium Aurelian. *can.* 27. & 29. Turonense 2. *can.* 13. D. Hieronymus *in epist. ad Marcellam*, iunctis Hallierio *vbi suprà*, Bellarm. *tom.* 3. *controu. tract. de bonis operib. lib.* 2. *cap.* 19. Dartis *in dict.* 75. *dist.*

6. De temporibus ordinationum.

Secundò sciendum est, primis Ecclesiæ temporibus hæc ordinationum tempora obseruata non fuisse; nec enim Apostoli, Episcopive ab eis per ciuitates constituti hæc tempora obseruarunt; immò nec summus Pontifex alio mense, quàm Decembri ordines celebrabat. Posteà Simplicius I. & Felix III. mense Februario; Leo III. mense Martio, & sic alij relati ab Hallierio *vbi supra*, §. 3. I. Dartia *in dict.* 75. *dist.* ordinationes fecerunt. Tandem statuta fuerunt tempora quatuor ieiuniorum, Sabbatum ante Dominicam Passionis, & Sabbatum sanctum Paschæ, vt testantur Amalarius, *lib.* 2. *de officiis*, *cap.* 1. Rabanus Maurus *lib.* 2. *de instit. cleric. cap.* 24. Micrologus *in obseru. cap.* 24. & 25. Honorius *in gemma animæ*, *lib.* 1. *cap.* 155. in his enim tantùm temporibus maiores gradus conferri possunt, minores autem omnibus diebus festiuis, *cap. quod à Patribus*, *cap. final.* 75. *dist.* Quibus tamen diebus, & quâ horâ Ordines conferri debeant, dicemus *in cap. litteras*, *hoc tit.*

7. De pœnis ordinati extra tempora.

Tertiò præmittendum est, ordinatum extra prædicta tempora suspendi ab executione ordinis ita recepti, *cap. sanè*, *hoc tit.* vbi depositionis vocem ita interpretatur Glossa, cuius suspensionis dispensatio reseruatur Sedi Apostolicæ *in cap. cùm quidam*, *hoc tit.* sed posteà Gregorius IX. *in cap. consultationi*, *hoc tit.* concessit Episcopis, vt possint dispensare cum huiusmodi ordinatis in exercitio ordinis recepti; non verò vt ad altiorem gradum ascendant. Maiolus *de irregul. lib.* 3. *cap.* 24. *num.* 9. Diana 5. *part. tract.* 4. *resolut.* 193. Et licèt iure communi inspecto non constaret apud Intetptetes, an hæc suspensio ipso iure incurreretur, tamen post constitutionem Pij II. quæ incipit, *Cùm ex sacrorum*, certum est ita ordinatos suspensionem incurrere ipso iure, & posteà celebrantes irregulares fieri; ait enim Pontifex: *Quod omnes & singuli, qui absque dispensatione canonica, aut legitima scientia, siue extra tempora à iure statuta, siue ante legitimam ætatem, vel absque litteris dimissoriis ad aliquem ex sacris ordinibus se fecerint promoueri, a suorum ordinum executione ipso iure suspensi sint; & si huiusmodi suspensione durante in eisdem ordinibus ministrare præsumant, eo ipso irregularitatem incurrant.* Quæ verba latè exponunt Salcedo *in praxi*, *cap.* 42. Hallier. *vbi suprà*, §. 4. Nauarrus *consilio* 4. *in hoc tit.*, *numer.* 4. Hanc tamen suspensionem non incurrunt religiosi extra tempora ordinati, ob priuilegia illis concessa à Sede Apostolica, vt docent Diana *part.* 4. *tract.* 2. *resolut.* 31. & 5. *part. tract.* 3. *resolut.* 57. Leander *tract.* 6. *de ordin. disput.* 41. *quæst.* 28. Sed hodie post Concilium Trident. *sess.* 23. *de reform. cap.* 8. & *sess.* 25. *de regul. cap.* 12. sublata esse prædicta priuilegia, docent Suarez *de legib. cap.* 17. *numer.* 8. Vazquez *dict.* 3. *part. disput.* 246. *cap.* 5. *num.* 50. & *cap.* 6. *num.* 58. Hurtado *de ordine difficult.* 23. Etiam qui rescriptum impetrauit à R. Pontifice, vel ab eius Nuntio, quod vulgò dicitur *Extra tempora*, potest tribus diebus festiuis ordines maiores suscipere. Qui tamen dicantur dies festiui, in iis, & minoribus ordinibus suscipiendis, exponunt de sacramento Ordinis scribentes.

8. Traditur ratio decidendi.

His præmissis variæ à Doctoribus assignantur rationes, quare ieiuniorum temporibus, & hebdomada ante Dominicam passionis, ac Sabbato sancto maiores ordines conferantur. Honorius August. *in gemma animæ lib.* 4. *cap.* 155. ita ait: *Ministri Ecclesiæ ideò in quatuor temporibus ordinantur, quatenus sub quatuor Euangeliis Christo, & Ecclesiæ seruire admoneantur. In Quadragesima idcircò ordinantur, vt vitiis marceant: in vere ideò, vt virtutibus floreant: in septimana Spiritus sancti, & in æstate ideò, vt sint spiritu feruentes Domino seruientes: in autumno, & in festo Tabernaculorum ideò, vt mundo moriantur, & cum Christo in virtutibus renascantur.* Alias nostræ conclusionis rationes ex Amalario, & Dionysio refert Hallier. *vbi suprà*, §. 5. quibus ea adiungi potest; nam cùm inter cætera requisita ordinationis illud præcipuum sit, vt conferantur ieiunis, & à ieiunis, & vt præcedant ieiunia vniuersalia, vt sic Deus placatus optet meliores & selectiores in Ecclesia ministros; inde est, quod cùm hæc ieiunia communia non nisi per Quadragesimam, & quatuor tempora per annum obseruentur; ideò in his tantùm temporibus grados maiores conferri possunt. Et quia minores grados, virginumque consecrationes, non æqualis dignitatis sunt, siquidem inter gradus sacros non recensentur; ideò in eorum collatione non obseruantur prædicta tempora, sed in quolibet die festiuo conferri possunt. Et quia in eo debet quis puniri,

in

in quo peccauit, *cap. nullus, hoc tit. lib.6.* ideo qui extra tempora à iure præscripta ordines recipit, ab eorum exercitio suspenditur, donec cum eo fuerit misericorditer dispensatum.

9. DISSOLVVNTVR DIFFICVLTATES. Nec obstant difficultates suprà adductæ, nam licèt verum sit, Dominum nostrum, Apostolos, & eorum successores diuersis temporibus ordines celebrasse; tamen Ecclesia potuit prædicta præfinire tempora: siquidem crescente fidelium numero, & Ecclesiæ pace redditâ, iuxta potestatem legislatiuam, quam Dominus in Ecclesia reliquisse iam probaui in apparatu, potuit sacris ordinationibus prædicta præfinire tempora. Nec quod dicebamus de consecratione Episcopali, aduersatur; nam contrarium verius est, videlicet consecrationem Episcoporum non omnibus diebus festiuis, sed tantùm Dominicis, præcedente ieiunio, posse fieri, *cap.2. 62. dist. cap.1. dist.75.* Leo Pontifex *epist.87.* aliàs 89. *cap.3.* ibi: *Ordinatio Episcopi non passim, sed die legitimo celebretur; nec sibi constare status sui nouerit firmitatem, qui non die Sabbati vespere, quod lucescit in prima Sabbati, vel ipso Dominico die fuerit ordinatus.* Plura Halliet. *vbi suprà, cap.2. art.1.* Diana *part.12. de consecr. Episcop. resolut.62.* Nec consecratio Episcoporum comprehenditur sub dispositione textus *in nostro cap.1.* quia in ea plerumque procedi solet ex speciali Pontificis rescripto, vt docet Diana *vbi suprà.* Nec obstat tertia difficultas deducta ex vsu, & consuetudine Græcorum, apud quos nullum tempus speciale præscriptum est, sed quouis ordinatio fieri potest, excepto quadragesimali, in quo tantùm diebus Sabbati, aut Dominicis gradus Presbyteratus, & Diaconatus conferri possunt. Ratio est, nam cùm ieiuniorum tempore Missæ sacrificium apud Græcos non celebretur, Concilium Laodicen. *can.48.* & hoc sacrificium requiratur in ordinatione, ideò tempore Quadragesimæ tales gradus conferri non possunt. Alij verò, qui præsanctificato sacrificio administrantur, etiam tempore Quadragesimæ conferri valent; in hoc autem ritu, & aliis ab Ecclesia toleratis, de quibus agemus *in cap. cùm secundum, hoc tit.* dissentiunt Græci à Latinis: quare in hac parte non rectè arguitur de vna Ecclesia ad aliam. Nec etiam obstat textus *in dict. cap.2. de eo qui furtiuè.* Nam licèt consuetudine legitimè præscriptâ introduci possit, vt quatuor minores gradus vno die simul alicui conferantur, non tamen moribus introduci valet, vt extra tempora statuta maiores gradus conferantur; nam primo casu non ita læditur disciplina ecclesiastica, ac secundo: vnde non ita consuetudo in vno, ac in alio inhibita reperitur.

10. DISSOLVITVR QVARTA DIFFICVLTAS. Nec tandem aduersatur vltima difficultas, deducta *ex cap. deuotis 20. quæst.1.* pro cuius solutione sciendum est, iuxta antiquam Ecclesiæ disciplinam, Virgines Deo deuotas, ab Episcopis consecrari, *cap. perlectis, 25. dist. cap. placuit, 75. dist. cap. 1. 29. quæst.3.* Concilium Carthag. 2. *can.3. Ab vniuersis Episcopis dictum est, vt chrismatis confectio, & puellarum consecratio à presbyteris non fiant.* Carthag. 3. *cap.86.* Vormatiense *can.6.* ibi: *Presbyteris quamuis cum Episcopis plurima mysteriorum communis sit dispensatio, quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam nouellis ecclesiasticis regulis sibi prohibita nouerint. Consecratio ergo, virginum benedictio, vel vnctio Altaris à Presbyteris minimè fiat.* Sexta Synodus Trullana *can.40.* D. Hieronymus *epist. 8. ad Demetriad.* ibi: *Scio quod ad precationem Pontificis (id est Episcopi) flameum virginale sanctum operuerit caput.* Et ad Oceanum *lib.2. epist. 3.* ibi: *Heri catechumenus, hodie Pontifex; vesperè in circo, mane in altario; dudum fautor histrionum, nunc virginum consecrator.* Expressit, licèt paganus, Ammianus Marcell. *lib.28.* in fine: *Intentas tamen alias virgines christiano ritu cultui diuino sacratas, custodiri intactas, & religioni seruire, solito more, nullo vetante præcepit.* Probant Antonius August. *lib. 4. epit. iur. Pontif. tit.67.* Acuña *in cap. quamuis 4. dist. 68.* Tamburinus *de iure Abbat. tom.1. disput. 22. quæst 6.* Barbosa *de potest. Episcop. alleg. 57. num. 51.* Cæsar *de ecclesiast. hierarch. part. 1. disput.6. §. 3. num.18.* Lantdmeter. *de veteri cleric. lib. 1. part.2. cap.11.* Suarez *tom.4. de relig. tract.9. lib.1. cap.21.* Dartis *ad Decretum, in 26. quæst.1.* Et si aliquanquando Presbyteri consecrabant virgines, ex delegatione Episcopi id faciebant. Concilium Carthag. 3. *can.36.* ibi: *Vt Presbyter inconsulto Episcopo virgines non consecret.* Quo modo accipiendus est textus *in can. 4. Concily Rhegiens.* Hæc autem Virginum consecratio diebus solemnioribus fiebat, *cap. Virgines, dict. cap. deuotis 20. quæst. 1.* D. Ambrosius *ad virg. lapsf. cap.5.* & *in exhortat. ad virgines,* ibi: *Venit dies Pascha, in orbe toto Baptismi sacramenta celebrantur, velantur sacræ virgines.* Sequentibus verò sæculis post Gelasium omnibus diebus Dominicis virgines velare permissum fuit, vt ex præsenti textu constat, & posteà generali consuetudine aliis etiam festiuitatibus talis benedictio dari cœpit, vt probant Salcedo *in praxi cap.26.* Barbosa *lib.1. iuris eccles. cap.44. num. 17.* & *allegat.27. num.54.* Feloaga *in cap.1. de his qua vi, vatiocinio 5.* Cellotius *de hierarch. lib.6. cap. 11.* Dartis *in dist. 26. quæst. 1.* & plura de hac virginum consecratione, & de flameis, seu velis illis impositis, congesserunt Germonius *lib. 3. de sacror. immunit. cap. 10.* Cæsar *dict. disput.6. §. 3.* Espenceus *de voto continentia lib. 4. cap. 1.* Ephtenus *disquisit. monast. tom. 1. lib. 5. tract. 9. disquisit.7.* Ambianas *ad Tertul. de velandis virgin. cap. 4. obseru. 1.* Iulius Laurus *de elect. cap. 24.* Barbosa *lib. 1. iuris eccles. cap. 45. numer. 24.* Baronius *in martyrol. die 7. May, pag. 195. & anno 57.* Mendoza *lib. 2. Concily Illiber. cap. 20.* Vossius *lib. 3. de vitiis serm. cap.46.* Menardus *ad D. Gregor. Sacram. pag.210.* Feloaga *in cap.1. de his qua vi,* Halliet. *de sacris elect. 2. part. sect.4. §.6.* & nos nonnulla dabimus *in cap. vidua, de regul.*

Sed primò superiori assertioni obstat textus *in can. 1. Concily Cæsaraugust. 1.* vbi ita Patres sanxerunt: *In sanctum, & satis venerabile Concilium residentibus nunciatum est nobis, eo quòd aliqui Pontifices regulam veritatis prætermittentes, Ecclesias, quæ à fidelibus piâ deuotione construuntur, extra diebus Dominicis consecrent. Si ergo cùm quisque nostrûm mortalium ad sacerdotale promouetur officium, nullatenus patimur, vt in reliquis diebus, nisi tantùm Dominicis festiuitatibus y, qui honoris digni habentur officio, in ordine præficiantur ecclesiastico, quantò magis vt deificata sancta templa, quæ ab hominibus fidelibus censentur honorificanda, sine diebus Dominicis prohibeantur consecranda? Cuiusque nos talium præsumptiones Pontificum, non* 11. EXPONITVR CONCILIVM CÆSARAVGVST. 3. CAN. 1.

solum sanctorum Patrum cohibere & prohibere sententia, sed propria deliberatione censemus: vt nulli penitus Pontificum, in quibuscumque prouinciis constitutus, amodo liceat, præter certis diebus Dominicis, Ecclesias sanctas consecrare. Ex quo canone apertè deducitur, gradum sacerdotij die Dominico extra tempora ieiuniorum conferri posse, contra hucusque tradita. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, Patres in eo canone non agere de ordinatione Presbyteri, sed de consecratione Episcopi, quæ in diebus Dominicis olim fiebat: immò & plerumque post acclamationem, & electionem Episcopi sequebatur eius ordinatio proximo die Dominico, *cap. qui in aliquo, versic. sed nec ille, 51. dist. cap. 2. dist 62. cap. 2. dist. 75.* cuius ritus varias rationes adducunt Amalarius *lib. 2. de ecclesi. offic. cap. 2.* Honorius Augustod. *in gemma anima, lib. 1. cap. 189.* Ordo Romanus *tit. quo die consecretur Episcopus:* inter quas ea præcipua est, quia eodem die Apostoli dona Spiritus sancti acceperunt; quare consentaneum Patres Ecclesiæ censuerunt, eodem etiam die dominico Episcopos Apostolorum successores ordinari. Nec huic solutioni obstant ea verba, *ad sacerdotale promouetur officium*; ex quibus constat, in eo canone agi de ordinatione sacerdotis. Nam plerumque in veteribus Ecclesiæ canonibus legimus, Episcopos sacerdotes appellari, & eorum consecratio, promotio ad sacerdotalem dignitatem dicitur. Leo Pontifex *epist. 87. Ordinatio Episcopi non passim, sed die legitimo celebretur, nec sibi constare status sui nouerit firmitatem, qui non die Sabbati vespere, quæ lucescit in prima Sabbati, vel ipso Dominico die fuerit ordinatus; solum enim maiores nostri resurrectionis Dominicæ diem honore dignam iudicauere, vt sacerdotes, qui sumuntur hoc die, potissimum tribuantur.* Et *in dict. cap. qui in aliquo*, dum agitur de Episcopo electo, & ordinato, dicitur, in sacerdotem die Dominico fuisse consecratum.

12. EXPLICATVR ZACHARIAS PONT. Secundò præsenti assertioni aduersatur Zacharias Pontifex *epist. 12.* aliàs 13. *ad Bonifacium*, quæ incipit, *Benedictus Deus*; vbi post medium ait: *De ordinatione etiam Presbyterorum, & Diaconorum, cogente necessitate, & paupertate rogantium non legitimis temporibus, & diebus à te promoueri, te in offensionem incurrisse insinuasti. Dicimus autem tibi, frater, vt bene nosti, quod sacri canones docent aptis temporibus Sacerdotes ordinandos; attamen in eo, quod a te propter zelum fidei actum est, à Domino Deo nostro indulgentiam postulamus.* Ex quibus verbis depromitur, validè extra tempora gradus maiores, Presbyteri videlicet, & Diaconi conferri. Cui difficultati satisfaciendum est ex illis verbis, *cogente necessitate*, in quibus supponitur Bonifacium ob magnam necessitatem eos in Presbyteros & Diaconos ordinasse, quia alio modo Ecclesiis viduatis consulere non poterat: moris enim fuit primis nascentis Ecclesiæ temporibus, vt cùm aliquis ex laicali statu, vel alio gradu inferiore, in Episcopum eligebatur, ne eius ordinatio protelaretur non seruatis legitimis temporibus, in tribus continuis diebus ordinari, vt de D. Ambrosio refert Paulinus *in eius vita*, qui in singulis diebus singulos gradus, & intra octo dies consecrationem Episcopalem accepit: idem de Raynaldo, & aliis referunt Gregorius Turon. *lib. 6. cap. 9. histor.* Gofridus *lib. 3. epist. 11.* æquius enim Ecclesiæ proceribus videbatur consecrationem Episcopi non protelari, quàm legitima ordinationis tempora expectare. Sequentibus verò sæculis non ita facilè in his temporibus dispensabatur, vt patet *ex cap. dilectionis, 76. dist.* ex Carnot. *epist. 58.* quia vt ait D. Bernardus *tract. de præcept. cap. 5.* ibi: *Vbi necessitas non est, inconuertibilia maneant sanctorum Patrum instituta.*

13. EXPONITVR CAP. IN PAROCHIA 16. Q. 1. Eadem etiam interpretatione lucem accipit textus *in cap. in Parochia, 16. quæst. 1.* vbi cùm Theodorus Pelagij Consiliarius, ab eo petiisset Rufinum monachum Presbyterum ordinari in Basilica S. Laurentij, quam quondam in sua possessione fundauerat Pontifex, iubet Bono Episcopo, vt in proximo Sabbatho Rufinum Diaconum ordinet, & in dimidia hebdomada ad gradum Presbyteri promoueat. Ex quibus verbis apertè constat, non seruatis ieiuniorum temporibus posse maiores gradus etiam conferri. Cui difficultati facilè satisfaciemus si animaduertamus, iustâ necessitatis causâ motum Pontificem dispensasse, vt extra ieiuniorum tempora posset Rufinus in Presbyterum ordinari; cùm enim Pontifex possit omni tempore maiores gradus conferre, ex nostro cap. 1. ita & dispensare, vt alius Episcopus etiam extra tempora maiores valeat gradus conferre.

Opponi etiam potest Concilium Claromont. sub Vrbano II. celebratum, cuius verba, & interpretationem dabimus *in cap. litteras, hoc tit.*

CAPVT IV.

[a] Alexander III. [b] *Valt.* [c] *Alban. Episcop. Vicario nostro.*

Ex tuarum litterarum tenore accepimus, quod N. clericus adeò deliquit, quod si delictum eius publicum esset, ab ordine, quem suscepit, degradaretur, & ampliùs non posset ad superiores ordines promoueri. Verùm quoniam peccatum ipsum occultum & priuatum fore dixisti: f. t. per A. s. m. q. ei condignam pœnitentiam imponas, & ei suadeas, vt parte pœnitentiæ peractâ, ordine suscepto vtatur, & eo contentus existens, ad superiores ordines ampliùs non ascendat. Verumtamen, quia peccatum occultum est, si promoueri voluerit, ei non potes, nec debes ratione aliqua prohibere.

NOTÆ

NOTÆ.

1. a *Lexander.*] In sexta collectione Raymundi tantùm legitur *Alexander III.* in prima autem collectione *sub hoc titul. cap. finali*, legitur *Alexander III. Vu. Alban. Episcop.* in Concilio autem Lateran. adduntur ea verba, *Vicario nostro*; ex quibus omnibus inscriptionibus restituo huius textus epigraphen, & eius secunda pars extat *in cap. 3. de eo qui cognouit consanguineam.*

2. b *Val.*] Valtero, siue Galtero, qui ab Hadriano IV. creatus est Episcopus Cardinalis Albanensis anno 1154. floruit vsque ad annum 1177. fuit Alexandri III. in vrbe Vicarius, vt refert Ioannes Saresbariensis *epist.* 234. *ad Bartholomeum Oxon. Episcopum*, ibi: *Episcopus Albanensis Domini Papæ vices agit in vrbe.* Deeo Vghellius *tom.* 1. *Italia sacra, in Alban. Eccles. num.* 34.

3. c *Alban.*] Albanensis Episcopatus est vnus ex septem Cardinalitiis, quorum Præsules sunt Cardinales Ecclesiæ Romanæ, videlicet Ostiensis, Syluæ Candidæ, Portuensis, Sabinensis, Prænestinus, Tusculanus, & Albanus; cùm enim in vrbe antiquitus fuissent constructæ, & ordinatæ Ecclesiæ maiores, in quibus Pontifex per se sacra faceret, ex vicinioribus oppidis, seu ciuitatibus Pontifex accersiuit septem Episcopos, vt per septem hebdomadæ dies diuina officia in eis celebrarent, vt refert Anastbasius Bibliot. in Stephano IV. *Hic constituit, vt omni die Dominico à septem Episcopis Cardinalibus hebdomadariis, qui in Ecclesia S. Saluatoris obseruant, Missarum solemnia super Altare B. Petri celebrarentur.* Notarunt Pambinus *de septem Eccles. vrbis, cap.* 1. Cohelius *in notitia Cardin. cap.* 5.

COMMENTARIVM.

4. CONCLUSIO RESPONSIVA. EX hoc textu, & *ex cap. finali, hoc tit.* qui spectat ad secundam partem huius tituli *de qualit. ordin.* sequens deducitur assertio: *Occultus criminosus, præter homicidam, post pœnitentiam peractam in susceptis ordinibus valet ministrare, & ad superiores ascendere; antea tamen monendus est, ne ministret, & ne promoueatur.* Probant textus *in cap. fin. de furtis, cap. ex tuarum, de purgat. can. cap. ferrum, cap. de his*, 50. *dist. nouella* 6. *Iustinian. cap.* 1. Illustrant Alphonsus de Castro *de leg. pœn. lib.* 2. *cap. vlt.* Couarr. *lib.* 3. *var. cap.* 3. *num.* 2. & *in Clement. si furiosus, p.* 1. §. 1. & 2. *p.* §. 3. Auila *de irreg.* 7. *p. disput.* 4. *dub.* 7. *conclus.* 1. plures relati à Diana *p.* 4. *tract.* 2. *resolut.* 93. Gibalinus *de irregul. cap.* 5. *consect.* 1. Sausay *in Panopl. p.* 1. *cap.* 6. § 3. Hallier. *de sacris elect. lib.* 2. *cap.* 2. *art.* 1. §. 2. & *de hierarch. eccles. pag.* 272. Suarez *de censuris disput.* 48. *sect.* 1. Acuña *in cap. presbyter*, §. *sed illud*, 50. *dist.*

5. RATIO DECIDENDI. Hæc assertio valdè dubia redditur sequenti consideratione: nam certum est, irregularitatem non contrahi nisi in casibus à iure expressis, *cap. penult. de sentent. excomm.* sed in nullo iuris loco expressa reperitur irregularitas contra criminosus publicos, & notorios; etiamsi delictum sit eius naturæ, vt depositionem mereatur, exceptis homicidio, iteratione baptismi, susceptione ordinum post contractum matrimonium, vsurpatione ordinum, & violatione censuræ in exercitio alicuius gradus sacri: vnde ob enorme crimen depositione dignum, etiam notorium, non incurri aliquam irregularitatem, defendit Gibalinus *de irregul. cap.* 5. *consect.* 6. igitur licèt in nostro textu esset crimen notorium, & in iudicio deductum, non deberet criminosus arceri ab ordinibus recipiendis. Etiam ea pars assertionis, in qua docetur, criminosum post pœnitentiam peractam posse in susceptis ordinibus ministrare, neque ad altiores gradus ascendere, difficilis redditur eo iuris principio, quo docetur enim, qui in Ecclesia pœnitentiæ caput semel subdiderit, non posse neque in susceptis ministrare, neque ad altiores ordines promoueri, *cap. pœnitentes*, 50. *dist. cap.* 1. iunctis ibi traditis, *de bigamis non ordin.* igitur non rectè asserimus criminosos etiam post pœnitentiam peractam posse sacris ordinibus initiati.

6. INFAMIS EST IRREGULARIS. Adhuc tamen defendenda est suprà tradita assertio, pro cuius vera expositione aliqua præmittenda sunt. Et primò sciendum est, ordinandum habere debere bonum populi testimonium, & ab omnibus irreprehensibilem iudicari, iuxta illud Apostoli 1. *ad Timoth. cap.* 3. *oportet autem illum & testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt, vt non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.* Plura tradit Hallierius *de sacris elect. cap.* 2. *art.* 2. §. 1. Vnde apud omnes liquet, infamem infamiâ iuris, aut facti canonicâ sacris Ordinibus initiari non posse: quare infamia, quæ propter aliquod delictum ipso iure, vel ex iudicis sententia nascitur, impedit promouendum, *cap. qui in aliquo, cap. finali*, 51. *dist. cap. infames* 2. *quæst.* 6. Concilium Toletanum 4. *can.* 18. Euaristus *epist.* 3. Ordo enim ecclesiasticus honor est, *cap. vnico, de obligatis ad ratiocin.* ideo infamis ad illum non admittitur, *ex l. vnica, C. de infamibus*, vbi plura D. Franciscus de Amaya; sicut & à militia arcebantur, *l.* 4. §. 4. & 7. *ff. de re milit. l.* 2. §. 3. *ff. de his qui notant. infam.* Vnde aliqua delicta, quæ propter eorum enormitatem non inducunt irregularitatem, eam producunt propter infamiam ex eis ortam, vt hæresis, *cap. inter sollicitudines, de purgat. canonic.* schisma *cap.* 1. *de schismaticis*: simonia *cap. sanctitum* 7. *quæst.* 1. vsura *cap. maritum*, 33. *dist.* publicus concubinatus, & accusatio alicuius delicti pendens, *c. omnipotens, de accusation.* & alia, quæ enumerant Gibalinus *de irregularit. cap.* 5. *dub.* 2. *quæst.* 3. Barbosa *lib.* 1. *iuris eccles. cap.* 33. *num.* 110. Marolus *de irregul. lib.* 5. *cap.* 46. & damnatum ad triremes, & reuersum, ordinari non posse, probat Marinis *lib.* 1. *resol. cap.* 10.

7. DE DELICTIS OCCULTIS. Secundò sciendum est, esse aliqua delicta, quæ quantumvis occulta irregularitatem inducunt, vt iteratio Baptismi, violatio censuræ, vsus improbus Sacramentorum, & homicidium: qui enim ex culpa Baptismum iterauit illum conferendo, vel suscipiendo, irregularis efficitur, *cap. quos, cap. eos, de consecrat. dist.* 4. *cap. illo* 10. 1. *quæst.* 7. plura Antonius August. *lib.* 22. *tit.* 26. sed licèt Sacramentum Confirmationis, & Ordinis iteratio prohibita sit, *cap.* 1. *dist.* 68. *cap. non licet, de consecr. dist.* 4. *cap. dictum, de consecr. dist.* 5. tamen propter eorum iterationem irregularitas in iure statuta non est. Neque contrarium probat textus *in cap. saluberrimum* 1. *quæst.* 7. Nam ea verba, *Iterata vnctione*, accipienda sunt de iteratione baptismi, non verò ordinationis, vt contra Hugolinum docet Gibalinus *de irregul. prop.* 1. *cap.* 5. Magnum autem discrimen vertitur inter irregularitatem, quam incurrit qui ministrauit iterum baptismum, & qui illum recepit: nam irregularitas, quæ contrahitur à rebaptizato, est totalis; quæ verò incurritur à ministro, est partialis, tantùm videlicet quoad

superiores gradus, *cap. 2. de apostatis*: licèt olim etiam à susceptis deponeretur. Concilium Lugdun. relatum à Burchardo *lib. 4. Decreti, cap. 56.* Deinde irregularitas rebaptizati ex occulta etiam iteratione nascitur; rebaptizantis verò tantùm ex publica, *cap. Afros, 98. dist. cap. 2. de Apostatis*, Hurtado, Toletus & alij relati à Gibalino *vbi suprà*. Ex illicita etiam Ordinum susceptione, aut administratione in susceptis, etiam occulta irregularitas nascitur, vt si quis dolo malo non ordinatus Sacramenta administrauerit, *cap. 1. & 2. de clerico non ordin.* plura Anton. August. *in epit. lib. 22. tit. 12.* Suarez *de censuris disput. 42. sect. 4.* latè dicemus *in dict. cap. 1.* Ex illicita Ordinum susceptione irregularitas nascitur cùm quis ordinatur per saltum, vel non confirmatus, si furtiuè, aut vna die plures gradus accepit, *cap. vnico, de clerico per saltum, cap. 1. & 2. de eo qui furtiuè*, Hallierus *vbi suprà 2. part. art. 2. sect. 1.* Salcedo *in praxi cap. 24. & 25.* Barb. *de potest. Episcop. allegat. 47.* Ex violatione etiam censuræ irregularitas incurritur, cùm quis censuram violat per actum solemnem sibi per censuram prohibitum, vt si Missam celebret maiori excommunicatione ligatus, *cap. 1. cap. si celebrat, de clerico excom. cap. is cui, de sentent. excom. lib. 6.* non autem eam contrahit, si gradum ordinis recipiat, quia in iure expressa non est, sed tantùm suspensio, *cap. 1. de eo qui furtiuè, cap. cùm illorum, de sentent. excom.* tantùm enim hæc irregularitas incurritur per solemnem actum maiori excommunicatione ligatis prohibitum, *dict. cap. si celebrat*, vbi latiùs dicemus. Idem affirmandum est in interdicto, *dict. cap. his cui*, siue in celebrante tempore interdicti, non seruatâ formâ capitis *Alma mater, de sentent. excom. lib. 6.* docet latè Gibalinus *dict. cap. 5. consect. 9.* Tandem ex homicidio etiam occulto irregularitatem contrahi, sæpè sæpius in iure nostro deciditur *in cap. sicut 5. cap. ad audientiam*, & passim, *de homicidio.* Tridentin. *sess. 14. de reform. cap. 1.*

8. *De occulto crimine.* Deinde sciendum est, ad irregularitatem incurrendam non sufficere actum interiorem. Conar. *in Clement. si furiosus, 1. p. n. 4.* Auila *de Irregularit. 7. part. disput. 2. dub. 1.* nec etiam occultum peccatum, exceptis suprà numeratis. Vnde satis controuersum est apud Interpretes, vtrum per delictum exterius, occultum tamen, per accidens irregularitas contrahatur? Et Glossa *in cap. vlt. hoc tit.* affirmat, non incurri: eam sequuntur Hostiensis, & Cardinalis *ibi*: sed Alfonsus à Castro *lib. 1. de lege pœnali, cap. 5.* existimat, quod si delictum sit omnino occultum, irregularitas non contrahitur; si verò ab aliquo sciatur, irregularitatem contrahi. Sed placet eorum sententia, quæ discrimen constituit inter crimina, quæ solùm ratione enormitatis, & notorietatis induciunt irregularitatem; & ea delicta, quibus imposita est irregularitas absque circumstantia enormitatis. In delictis primi generis, qualia sunt adulterium, simonia, furtum, & ex[?] depositione digna, non incurritur irregularitas, nisi notoria sint: in delictis secundi generis, qualia sunt homicidium, *cap. final. hoc tit.* iteratio Baptismi, improba ordinatio, & violatio censuræ, incurritur irregularitas, quamuis occulta sint, etiam post peractam pœnitentiam, *dict. cap. finali, hoc tit.*

9. *Quomodo tollatur.* Cùm ex vsu Ecclesiæ cognoscatur nullam irregularitatem continere impedimentum perpetuum, sciendum est, semel contractam, certis modis cessare, videlicet baptismo, professione religionis, dispensatione, cessatione, & pœnitentiâ. Baptismo tollitur omnis irregularitas (ita lato modo appellamus defectum in infidelitate contractum) quæ ex peccato prouenit, *cap. si quis viduam, 50. dist.* Professione religionis tollitur irregularitas ex defectu natalium proueniens, *cap. 1. de filiis presbyter.* Barbosa *lib. 1. iuris eccles. cap. 42. num. 187.* dispensatione eius qui potestatem habet dispensandi omnis tollitur irregularitas, quia nulla est, quæ à iure naturali, vel diuino proueniat: plures congerit Barbosa *ad Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 6.* Nec obstat textus *in cap. 2. de bigamis non ordin.* cuius veram interpretationem ibi dabimus. Cessatione causæ inducentis irregularitatem, tollitur ipsa irregularitas, vt si illigitimè natus legitimus fiat per subsequens matrimonium, aut rescriptum Pontificis, *cap. 1. cap. tanta, cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi.* Pœnitentiâ tolli irregularitatem ortam ex peccato occulto, non enormi, sed mediocri, quod non ex sua natura, sed ex alio capite dignum erat suspensione, aut irregularitate, docet Acuña *in summa, 39. dist. num. 7.* *Hæc irregularitas.*

10. *Ratio decidendi.* Ex quibus apparet vera decidendi ratio nostri textus; cùm enim ordinandus sine crimine, si possit dari, debeat esse; & ideo tot scrutinia in ordinandis, tot approbationes populi, tot examina requirantur, de quibus satis diffusè Halliet. *vbi suprà, dict. sect. 7.* ideò occultus peccator moneri debet, ne promoueatur; sed si velit promoueri, peractâ pœnitentiâ arceri non debet, quia cùm irregularitas non contrahatur nisi in casibus à iure expressis, *cap. penult. de sentent. excomm.* & in iure expressa non sit contra occultos criminosos, ideò promoueri possunt ad maiores ordines, excepto casu homicidij, & aliorum criminum, de quibus suprà; quia suâ naturâ annexa est irregularitas, ideò siue publicè, siue occultè perpetrentur, irregularitatem inducunt, & eorum auctores etiam peractâ pœnitentiâ ad altiores gradus non admittuntur; quia sicut certæ sunt causæ, quibus irregularitas contrahitur, ita & præfiniti sunt modi, quibus ea tollitur, inter quos non enumeratur pœnitentia, vt probat Acuña vbi suprà; ideò in peccatis grauioribus pœnitentia non tollit irregularitatem.

11. *Dissoluitur difficultas.* Nec obstat prima dubitandi ratio suprà adducta; nam licèt cùm publicum delictum est, seu notorium, quia in iudicium deductum est, ipsum delictum per se non induceat irregularitatem, tamen propter infamiam, quæ ex publicitate, seu notorietate nascitur, qui illud commisit, ordinari non potest, vt suprà dixi. Quare si in hoc texto delictum fuisset ordine iudiciario probatum, non posset qui illud commisit ordinari: sed quia occultum erat, & pœnitentiâ expiatum, licitè ad sacros ordines admittitur. Nec secunda difficultas aduersatur; nam licèt ille, qui pœnitentiam solemnem in Ecclesia fecit, non possit in susceptis ordinibus ministrare, aut ad altiores gradus ascendere, ex traditis *in cap. 1. de bigamis non ordin.* tamen hoc non procedit in eo, qui pœnitentiam priuatam suscepit; quia ille nullâ infamiâ notatur. Vnde cùm in nostro texto agatur de pœnitentia priuata, rectè docetur, post pœnitentiam peractam posse occultum criminosum ad maiores gradus ascendere.

12. *Exponitur cap.* Sed primò superiori assertioni obstat textus *in cap. ad aures, hoc tit.* in illis verbis: *Quod Prælati eorum commissa secreta nouerint.* Ex quibus verbis deducitur,

AD AVRES, HOC TIT. deducitur, expreſsè ob occultum delictum poſſe cum, qui illud perpetrauit, à ſacris Ordinibus arceri. Pro cuius textus expoſitione, & conciliatione cum noſtro capite *ex tenore*, Gloſſa in præſenti, & *in cap. non dicatis* 12. *quæſt.* 1. exiſtimat, diſcrimen eſſe conſtituendum inter regulares, qui ſacris Ordinibus initiari intendunt, & alios clericos ſæculares, qui ad altiores gradus promoueri cupiunt: regulares enim etiam ob delictum occultum à Prælatis ſuis arceri poſſunt, ne ſacris Ordinibus initientur, quia ſubditorum peccata, & conſcientias rectiùs agnoſcunt, quàm Prælati ſæculares: vnde textus *in dict. cap. ad aures*, procedit in ſubditis regularibus; textus verò in præſenti capite, in clericis ſæcularibus. Gloſſam ſequitur Hallier. *de ſacris elect. pag.* 37. vbi ſuprà.

13. EXPONITVR CAP TANTA, DE SIMONIA. Secundò aduerſatur textus *in cap. tanta* 7. *de ſimonia*, in illis verbis: *Item omnis peccator Miſſam cantare poteſt, præter ſimoniacum.* Ex quibus deducitur, quemlibet peccatorem, ſiue occultum, ſiue publicum, à ſacro Preſbyteratus gradu non arceri, excepto ſimoniaco: igitur non rectè aſſerimus, peccatorem publicum, cuius delictum in iudicio deductum eſt, ſacris Ordinibus initiari non poſſe: & ſi textus accipiatur, non de ordinando in ſacerdotem, ſed de clerico Miſſæ ſacrificium celebrante, adhuc difficilis eſt, cùm certum ſit ſacerdotem, quem culpæ mortalis reatus tenet, non poſſe Miſſæ ſacrificium celebrare, *cap. præter*, 32. *diſt. cap. in gradibus* 3. *quæſt.* 7. *cap. timorem* 25. *de conſecrat. diſt.* 2. *cap. ſicut* 75. 1. *quæſt.* 1. *cap. final. de clerico excomm.* Varia pro eius textus interpretatione adduxerunt repetentes ibi; quibus omiſſis duplici modo difficultati reſpondeti poteſt, ſupponendo Pontificem in eo textu non agere de clerico in ſacerdotem promouendo, ſed de ſacerdote in ſuo gradu miniſtrante. Primò aſſerendo, in eo textu tantum affirmari peccatorem, ſi nil aliud ſit, quod illi obeſt, pœnitentiam agendo poſſe Miſſam cantare, id eſt Miſſæ ſacrificium offerre; ſimoniacum autem, etiam pœnitentiâ peractâ, non poſſe Miſſam celebrare, quia propter ſimoniæ labem ſuſpenſus eſt, *cap. ſi quis, cap. de hoc, cap. per tuas, de ſimonia*: ita illum textum interpretatur Suarez *de cenſuris diſput.* 31. *ſect.* 4. *num.* 3. ſecundò textus ille interpretari poteſt iuxta tempora Pontificis Deuſdedit, illius textus auctoris, aſſerendo, illa verba, *Miſſam cantare*, non eſſe accipienda de Preſbytero celebrante, vt accipiuntur *in cap. interdicimus* 16. *quæſt.* 1. *cap.* 3. *c. dudum* 27. 18. *quæſt.* 2. ſed de canente in choro. Vnde cùm iuxta antiquam Eccleſiæ diſciplinam Sacerdos etiam peractâ pœnitentiâ ſolenni admitteretur in choro canentium, inter pſalmiſtas, *cap. penult.* 50. *diſt.* & ibi reciperet communionem laicam, *cap. ſi quis* 8. 50. *diſt.* Concilium Sardicenſe ſub Iulio I. *cap.* 1. ſimoniacus tamen, quia vt intruſus in Eccleſia, non poterat communionem laicam ſuſcipere, Baronius *tom.* 3. *anno* 347. & ſic nec inter eanentes ſtare poterat, ideò ait Pontifex Deuſdedit, omnem peccatorem Miſſam cantare poſſe, præter ſimoniacum. Ita textum illum interpretatur nunquam debitis extollendus laudibus Illuſtriſſimus Præceptor D.D. Martin. Ontiberos *in tract. de ſacrament. in genere, art.* 6. *num.* 4.

14. EXPONITVR CAP. 2. DE APOSTATIS. Tertiò aduerſatur ſuprà traditis textus *in cap.* 2. *de apoſtatis*, in illis verbis: *Si verò occultum eſt, promoueri poterit.* In qua deciſione agitur de quodam Clerico iterante baptiſmum, ad ordines admittendo, vel non. Et Alexander III. diſtinguit; vel delictum fuit occultum, vel publicum. Si publicum fuit, non poſſe ad ſacros ordines aſcendere, niſi religionem ingrediatur; quia tunc fauore religionis poſſet cum eo dipenſare, pleramque enim monachi pœnitentes poſt grauia facinora admittebantur ad ſacros ordines, qui ſi in ſæculo manerent, ſacris ordinibus non initiarentur, vt contra Cellotium probat Franciſcus Hallier. *de hierarch. Eccleſ. pag.* 272. ſi verò occultum delictum fuit, poſſe ad ſacros ordines aſcendere. Ex quo textu expreſsè conſtat, occultè reiterantes baptiſmum, poſſe ad ſacros ordines aſcendere; contra ea, quæ ſuprà diximus. Cui difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, in eo textu acolytum, cui permittitur aſcendere ad ſacros ordines, non iteraſſe baptiſmum illum adminiſtrando, vel ſuſcipiendo, ſed tantùm adfuiſſe iterationi: vnde cùm ipſe nec iteraſſet, per ſe illud adminiſtrando, nec ſuſcipiendo, ſed in perſona fratris fuiſſet iteratus; ideò Alexander III. illi indulſit, vt poſſet, ſi occultum delictum fuit, ad maiores ordines aſcendere.

Quartò ſupradictæ aſſertioni obſtat textus *in cap.* 1. *Concilij Tridentini, ſeſſ.* 14. *de reform.* in illis verbis: *Etiam ob occultum crimen.* Quibus permittitur Epiſcopis arcere ab Ordinibus criminoſos etiam occultos. Quod etiam docetur in principio ipſius ſeſſionis. Igitur non rectè aſſerimus in præſenti, propter occultum crimen non poſſe criminoſum arceri à ſacris ordinibus. Pro huius textus expoſitione, & conciliatione cum præſenti capite varia adducit Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. pag.* 37. ſed ſuperfluò, cùm declaratum ſit per ſacram Concilij Congregationem, correctam eſſe deciſionem textus in præſenti capite *ex tenore*, per canonem illum, & ampliatam deciſionem textus *in cap. ad aures, hoc tit.* itavt quod ſuprà dicebamus de regularibus non admittendis ad ordines, ob delictum etiam occultum, procedat in clericis ſæcularibus, vt poſt Farinacium cum pluribus teſtatur Barboſa *in remiſſ. ad Concilium Trident. dict. ſeſſ.* 24. *cap.* 1. quare cùm expreſſa correctio in his iuribus reperiatur, fruſtra agitur de eorum conciliatione. 15. EXPONITVR TRIDENTINVM SESS. 24. CAP. 1.

Tandem præſenti aſſertioni obſtat textus *in can.* 2. *Concilij Nicæni*, relatus *in cap. quoniam*, 48. *diſt.* in illis verbis: *Si verò procedente tempore aliquod peccatum, quod animæ noceat, inuentum fuerit in ea perſona, & conuincitur duobus, vel tribus teſtibus, ceſſabit à Clero.* Ex quibus verbis deducitur, quodlibet peccatum animale ſufficiens eſſe vt quis excludatur à ſacris Ordinibus. Pro cuius canonis expoſitione Balſamon in eius notis exiſtimat, peccatum animale in eo canone, ſeu quod animæ noceat, accipi pro quacumque culpa incompatibili cum diuina gratia. Verùm hæc interpretatio facilè refellitur ex præſenti textu, & adductis per Cabaſſutium *in notitia Conciliorum, pag.* 62. *in eo canone.* Alij textum illum accipiunt de apoſtata, homicida, fornicatore; quorum peccata olim ſolebant capitalia, & mortalia appellari: quo in ſenſu Iſidorus *lib.* 2. *de diuinis officiis*, aſſerit conſuetudinem Eccleſiæ hanc eſſe, vt ſi ſolidati peccato mortali ad ordines non promoueantur; & ſi quis poſt ordinationem mortalis peccati reus factus ſit, non poſſit ſacrum exercere miniſterium; & Concilium Valentinum Galliæ ſub Damaſo *cap.* 4. prohibet ab Epiſcopatu, Sacerdotio, & Diaconatu eos, qui ſe mortali crimine fatentur pollutos. Similiter Concilium Agathenſe *can.* 32. decreuit, 16. EXPONITVR CAN. 2. CONCILII NICÆNI.

decreuit, clericum qui capitale crimen commisit, deponi, & in monasterium conijci. Præterea Patres Concilij Tolet. 4. can. 52. sanxerunt, eos qui publicam agentes pœnitentiam mortale delictum publicè confessi sunt, non posse in Clericos ordinari. Verùm omnes canones hi facilè iuxta suprà tradita procedunt in eo, qui delictum publicum capitale admisit, aut ex quo infamiam contraxit. Verùm textus in dict. can. 2. Concilij Nicæn. ni fallor procedit in eo, qui postquam ordinatus fuit, publicè in luxuriæ peccatum lapsus fuit; ille enim deiiciebatur à Clero, iuxta veteres canones 30. Concilij Illiber. 9. & 10. Concilij Neocæsar. Et licèt in principio ipsius canonis agetetur de neophytis non ordinandis; tamen in eius calce de clerico agitur lapso in peccatum animale deiiciendo à Clero; non verò cooptando, seu ordinando in Clerum.

CAPVT V.

Lucius III. *Archiep.* [a] *Turonensi.*

AD aures nostras peruenit, quod religiosi quidam ad superiores desiderant ordines [b] promoueri, sed Prælati eorum desideriis contradicunt. Tuæ igitur quæstioni taliter respondemus, quod honestius, & tutius est subiectis debitam Præpositis obedientiam impendendo in inferiori ministerio deseruire, quàm cum Præpositorum scandalo graduum appetere dignitatem. Nec est in hac parte subiectorum desiderium confouendum; quoniam esse potest, quod Prælati eorum commissa [c] secreta nouerint, ex quibus constat eis, quod saluâ conscientiâ nequeant sublimari: quia non in sublimitate graduum, sed in amplitudine charitatis requiritur regnum.

NOTÆ.

1. Turonensis urbs vet. a *Turon.*] Its etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 4. & post Concilium Lateran. *part.* 26. *cap.* 22. Turonensis, seu Turonica ciuitas, est Galliæ, in tertia Lugdunensi prouincia, trans Ligerim sita, de qua plura Fratres Sammat. *tom.* 1. *Gallia Christ. fol.* 732. Habet Ecclesiam Metropolitanam D. Gratiano dicatam, iam olim in Archiepiscopalem erectam, vt testantur Hadrianus I I. *epist.* 27. *ad Carolum Magnum.* Venantius Fortunatus pluribus ad Gregorium Turon. carminibus, *lib.* 4. & constat ex subscriptione Licinij, vbi se Episcopum scribit Ecclesiæ Turonicæ Metropolis, ex Concilio Venetico celebrato anno 455. Eius Ecclesiæ historiam, & Præsulum seriem scripserunt Andreas Quercetanus, & Chenu. Eius mentio extat in iure nostro *in cap. fin. de filiis presbyter. cap. consuluit, de seruis non ordin. cap. de eo* 9. *cum sequenti, de Ordinar. cap. ex tenore* 12. *de foro compet. cap. dilecti* 8. *de except. cap. ex conquest. de restit. spol. cap.* 8. *de prab. cap.* 8. *de simonia*, cum aliis. Huius ergo Ecclesiæ Præsuli Bartholomeo Vindocinensi missa est hæc Decretalis.

b *Promoueri.*] Consonat Cassianus *lib.* 11. *collat. cap.* 14. *Nonnunquam clericatus gradum, & desiderium Presbyterij, vel Diaconatus immittit.* Vbi obseruat Gazeus.

2\. c *Secreta nouerint.*] Hæc verba difficilia visa sunt Interpretibus; nam si Prælatus subditi secreta in confessione nouerit, non potest vti eâ scientiâ, quia non nouit vt homo, sed vt Deus, *cap.* 2. vbi plura addocemus, *de officio ordin. cap. omnis, §. caueat*, vbi Balboa, *de officio ordin.* Sed hæc verba rectè interpretatur Basilius Legion. *de matrim. lib.* 5. *cap.* 35. vt procedant in scientia extra confessionem, sed secretè habita, quâ vti potest Prælatus: quo modo accipitur etiam textus *in cap. vnico, de clerico per saltum promoto*, & alij adducendi *in dict. cap.* 2. *de officio ordin.*

COMMENTARIVM.

EX præsenti textu sequens communiter deducitur assertio: *Religiosus contra prohibitionem Prælati sui sacris Ordinibus initiari non debet.* Probant textus *in cap. nullus*, 58. *dist. cap. si quis, cap. in parochia, cap. monachi vagantes, cap. monachi à monasterio, cap. cum pro vtili* 16. *quæst.* 1. *cap. quam sit, §. nullus* 18. *quæst.* 2. *cap. nullus, de temporib. ordin. lib.* 6. *Clement. ne in agro, in fine, de stat. monach. cap. si religiosus, de elect. lib.* 6. Concilium Lateran. sub Gregorio Magno: *Vt inuito Abbate ad alia monasteria ordinanda, aut ad sacros ordines, vel clericatus officium tolli exinde monachi non debeant.* Moguntinum *can.* 48. Mediolan. 5. *tit. de initiandis ordin. sacr.* D. Benedictus *in sua regula, cap.* 60. *Si quis Abbas sibi Presbyterum, aut Diaconum ordinare petierit, de suis eligat, qui dignior sit sacerdotio fungi; ordinatus autem caueat elationem, aut superbiam.* D. Gregorius *lib.* 7. *epist.* 18. *Pariter autem custodiendum est, vt inuito eiusdem monasterij Abbate, aut ad ordinis clericatus officium tolli exinde monachi non debeant.* Concilium Illerd. *can.* 3. plura Antonius August. *in epit. lib.* 9. *tit.* 18. Illustrant plures congesti à Barbosa *in præsenti*, quibus addendi sunt Ledesma *tom.* 1. *summa, de sacram. Ordin. cap.* 8. *conclus.* 10. Peytinis *tom.* 1. *priuil. sui ordin. constit.* 2. *Iulij II. num.* 12. Tamburinus *de iure Abbat. tom.* 2. *disput.* 7. *quæst.* 26. Gazeus *in notis ad Cassianum, lib.* 11. *collat. cap.* 14. Hallier. *de sacris elect. pag.* 88. & *in vindiciis Parisiens. pag.* 439. & 521. Roussellius *lib.* 1. *histor. iurisd. Pontif. cap.* 5. *num.* 3. Menardus *ad concord. regul.* 1015. 3. Conclusio probatur.

Sed hæc assertio non leuem patitur dubitandi rationem ex sequentibus iuris principiis. Primò, nam monachis ac religiosis licet propria auctoritate arctioris & perfectioris status causâ propriam religionem deserere, & ad strictiorem, atque perfectiorem statum transire, etiam renuente Prælato, ex rationibus traditis ab Innocentio III. *in cap. licèt, de regular.* Sed status sacerdotij perfectior est, quàm monachatus, *cap. alia* 6. 16. *quæst.* 1. ibi: *Alia causa est monachorum, alia clericorum*; 4. Ratio dubitandi.

[illegible] [illegible] presbyterum sedere non licet; illi si peccauero, licet me tradere satanæ. Ergo etiam inuitis Prælatis monachi possunt sacris ordinibus initiari. Accedit, nam vt Daniel Parisiensis in sua apologia, *cap.* 5. §. 1. ait: *Officium, & vocatio presbyteri est cum instituto & statu monastico connaturaliter coniuncta, & munus sacerdotis cum statu religiosorum suâ naturâ exposcit coniungi.* Igitur à Prælatis regularibus prohiberi non debet id, quod est connaturale cum ipsa professione religiosa. Augetur etiam hæc dubitandi ratio ex eo, nam licèt religiosus virtute obedientiæ promisse tempore suæ professionis teneatur obedire Prælatis propriis, iuxta tradita ab Ephteno *lib.* 6. *disquisit. tract.* 2. *per totum*, Caramuele *in regul. S. Benedicti*, *disput.* 50. Tamburino *tom.* 3. *de iure Abbatum*, *disput.* 4. *per totam*, & aliis de iure cœnobit. agentibus; tamen id procedit, cùm Prælati præcipiunt res rationi & regulæ monasticæ consonas, non verò si præcipiunt aliquid contra, vel præter regulam. D. Bernardus *de præcepto & disciplina*, *cap.* 7. ibi: *Proinde si professo secundum illam regulam Abbas meus mihi aliud fortè imponere tentauerit, quod non sit secundùm regulam, aut etiam quod non sit secundùm ista instituta, verbi causâ Basilij, Augustini, Pachomij; quænam mihi quæso in hac re necessitas imminet obsequendi? Solùm quippe id à me exigi posse arbitror, quod promisi.* Expressiùs *cap.* 8. *Prælati iussio, seu prohibitio non prætereat terminos professionis; nec vltra extendi potest, nec contrahi; citra nil me Prælatus prohibeat horum quæ promisi, nec plus exigat quam promisi. Vota mea nec augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate.* Sed nulla religionis approbatæ regula impedit professum in ea ad sacros ordines ascendere, cùm esset iniqua, vtpote quæ adimeret perfectiorem statum, & impediret gratiam, quæ præstatur in susceptione sacramenti Ordinis: igitur Prælatus non potest prohibere subditis ad sacros ordines ascendere. Accedit tandem, nam non potest dari maior obedientia subditi erga Prælatum, quàm filij erga parentes, cùm hæc potestas proueniat à iure naturali diuino, & positiuo, vt post Sanchez, Fagundez, Tamburinum, & alios in præceptum 4. Decalogi docent Donellus *lib.* 1. *comment. cap.* 20. Valentia *tom.* 3. *illustr. tract.* 2. *cap.* 1. Acacius *de priuilegiis parent. in prolog.* Sed patre renuente filius potest sacris ordinibus initiari, vt probat Fagundez *vbi suprà*, *lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 2. igitur & renuente Prælato poterit religiosus ad sacros ordines ascendere.

5. **Olim monachi laici erant.** Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ non obstante, vera est suprà tradita assertio. Pro cuius expositione præmittendum est, non solùm illos primos monachorum patres, quos Principes propositi monastici appellat D. Hieronymus *epist.* 3. *ad Paulinum*, videlicet Paulum, Antonium, Hilarionem, & Macharium, sacerdotes non fuisse, verùm & primis Ecclesiæ sæculis monasticam vitam amplectentes, expertes fuisse clericatus, nec ad gradus ecclesiasticos ascendere, *cap. nemo* 2. *cap. monachus* 4. *cap. alia* 6. *cap. interdicimus* 10. *cap. adiicimus* 19. 16. *quæst.* 1. plura Antonius August. *in epit. iuris lib.* 9. *tit.* 39. Barbosa *lib.* 1. *iuris eccles. cap* 43. *num.* 13. Franciscus Hallier *in vindiciis censuræ Paris. lib.* 4. *cap.* 2. *per totum*, Gibalinus *de clausur. regul. disquisit.* 2. *cap.* 2. §. 3. Benedictus Ephtenus *in vita S. Benedicti, prolog.* 18. §. 3. Cuiacius *in nouella* 5. *Iustin.* Vinat. *de veteri monach. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 18. Quintanadueñas *lib.* 3. *ecclesiast.* Bignonius *ad Marculfum lib.* 1. *cap.* 2. Michael Rousselius *lib.* 1. *histor. Pont. iurisd. cap.* 5 *num.* 3. quare monachi medij erant inter Clerum & populum; vnde Dionysius Areopag. *epist.* 8. ait: *Monachis partes sunt assignatæ, iuxta quas etiam ministrantibus adstant, non ad custodiam, sed vt agnoscant, tam se, quam ordinem suum magis populo pro sacerdotibus propinquare.* Hinc in pœnis distinguebantur, siquidem ex quibus delictis clerici degradabantur, monachi vt laici excommunicabantur, *can.* 2. *&* 8. *Concilij Chalcedon.* Ticinense anno 887. ibi: *Laici & monachi perpetuo anathemate feriantur:* notauit Bignonius *dict. lib.* 1. *cap.* 2. Vnde *in cap. a subdiacono* 5. 93. *dist.* dum præscribitur in Ecclesia ordo hierarchicus, post Ostiarium Abbas recensetur, quia illis sæculis omnibus ecclesiasticis ministris inferiores censebantur monachi, vt probant Corrasius *de sacerdotio lib.* 6. *cap.* 6. Antonius Cuchus *lib.* 3. *instit tit. de monachis*, *num.* 38 Lemaistre *de instit. Episcop. lib.* 4. *cap.* 5. *&* 6. I. Filesacus *in cap. inter* 15. §. 5. *de officio ordin.* Laurentius Landmeter. *de veteri cleric. lib.* 2. *cap.* 1. Iacobus Gothofredus *in l.* 22. *Cod. Theodos. de Episcop. & cleric.* Basilius Legion. *variar. disput.* 1. *quæst.* 3. *cap.* 5. Duarenus *lib.* 1. *de sacris Eccles. cap.* 20. Frater Iosephus Siguenza *in vita D. Hieronymi lib.* 2. *discurs.* 2. Sequentibus temporibus, quarto videlicet Ecclesiæ sæculo, monachi ad sacerdotium promoueri cœperunt; nam S. Athanasius quamplures monachos sanctitate, & doctrinâ illustres sacris ordinibus initiatos, Episcopos diuersarum Ecclesiarum constituit, quorum ipse Athanasius scribens ad Dracontium monachum, catalogum texit, & refertur in historia tripartita *lib.* 8. *cap.* 1. & in Concilio Nicæno *can.* 75. Apud Turrianum expressa mentio extat monachorum Sacerdotum, ibi: *Si congregatio fidelium alicuius parochiæ elegerit aliquem præstantiorem aliis, doctrinâ, prudentia, & fide, ex his, qui ministrant altari, aut ex monachis, id est sacerdotibus monasteriorum.* Et *cap. sanctorum*, 70. *dist.* Ex quibus auctoritatibus deducit Ephtenus vbi suprà, quarto sæculo Ecclesiæ, iam monachos in sacerdotes promoueri. Sed si verum amamus, p[illegible] tiùs in illis iuris testimoniis de sacerdotibus a[illegible] tur, qui monasteriis præficiebantur, vt monac[illegible] sacramenta administrarent; quod cùm ipsis [illegible] riosum prorsus esset, vnus ex ipsis monach[illegible] byter ordinari cœpit, qui aliis sacra[illegible] nistraret, *cap. sic viue* 26. *cap. si cleric. quæst.* 1. Sed monachos iam quarto, & [illegible] culis Ecclesiæ sacris initiatos fuisse ord[illegible] ctiùs probatur ex Siricio Papa, qui floruit [illegible] nos 384. relato *in cap. monachos* 16. *quæst* 1. qu[illegible] D. Thomas *opusc.* 15. *contra impug. relig. c* 2. & Gratianus *in* 16. *quæst.* 1. post canonem *hinc est*, §. *monachus*, aiunt: *Vsque ad tempora Eusebij, Zosimi, & Siricij monachos clericos non fuisse, ecclesiasticam testari historiam.* Post quod decretum Siricij, relatum *in dict. cap. monachos*, cœperunt monachi sacris Ordinibus initiari: & imperator Honorius sub Pontificatu Anastasij, & Siricij successoris in hæc verba rescripsit *in leg.* 32 *Cod. Theodos. de Episcop. & cleric.* *Si quos forte Episcopi deesse sibi clericos arbitrantur, ex monachorum numero rectiùs ordinabunt.* Facit D Augustinus *epist.* 76. *ad Aurelium*, ibi: *Ex his, qui in monasterio permanent, non nisi probatiores, atque meliores in Clerum assumere solemus.* In Africa enim anno Christi 395. cœperunt monachi Missam celebrare, vt constat ex

Possidio

Possidio in vita S. Augustini, epist. 76. ad Aurelium: *Ex his, qui in monasterio permanent, non nisi probatiores, atque meliores in Clerum assumere solemus.* Et cap. 11. *Proficientes doctrina diuina sub Sancto, & cum S. Augustino in monasterio Deo seruientes, Ecclesiæ Hipponensi clerici ordinari cœperunt.* Synod. Constantinop. generalis 6. act. 3. licèt in ipsa Ecclesia Orientali hæc consuetudo aliquantulum obliterata esset, & tantùm in monasteriis Liturgiam facerent qui iam sacris ordinati vitam monasticam profitebantur. Sic enim colligitur ex Theodoro Balsamone in cap. 3. *Nomocanonis Photii*, vbi ait: *Cum enim mos esset, vt qui ex laicis sacerdotibus monachi facti fuerant, & ad sacerdotum ministerium priùs adscripti erant, etiam post vitam monasticam in corporis ministeriorum catalogo permanerent, & vnà cum laicis sacerdotibus permanerent, Sanctissimus Dominus noster Michael longam hanc consuetudinem pro nihilo habuit, & statuit vt ex laicis solùm sacerdotibus ministeria constarent; monachi autem in suis monasteriis assiderent.*

6. In Ecclesia autem Occidentali iam anno 490. monachos diuina ministeria tractasse probatur ex Pelagio Pontifice I. *epist. 9. ad Episcop. Lucan.* illis verbis: *Vt si quis etiam de religioso proposito, & disciplinis monasterialibus eruditus, ad clericale munus accedat, in primis eius vita præteritis acta temporibus inquiratur.* Concil. Illerd. celebrato anno 510. can. 3. *De monachis id obseruari placuit, quod Synodus Agathensis noscitur decreuisse, hoc tantummodò adiiciendo, vt cùm pro Ecclesiæ vtilitate aliquos Episcopus probauerit in clericatus officio promouendos, cum Abbatis voluntate debeant ordinari.* B. Gregor. lib. 5. epist. 41. Concil. Tolet. 11. can. 3. vbi iubetur, vt monachi in Missarum sacrificiis Episcopi, in cuius ditione consistunt, ritus & cæremonias obseruent. Synod. Meld. can. 10. quam Concil. Tolet. authoritatem latè exponit Vicecomes *de antiq. Missæ ritibus, volum. 3. lib. 1. cap. 7.* & cùm paulatim cœpissent Ordinibus initiati, aliquique ignari, & maleuoli hoc admodum reprehensione dignum iudicassent, S. Bonifacius Concilio in Italia celebrato edidit constitutionem, quam refert Gratianus *in cap. sunt nonnulli 16. quæst. 4.* quam ex MS. & reconditis codicibus ita emendat Yepes *tom. 1. chron. D. Benedicti, anno 610.* *Sunt nonnulli nullo dogmate fulti, magis zelo amaritudinis, quàm dilectionis inflammati, asserentes monachos, quia mundo mortui sunt, & Deo viuunt, sacerdotali officio indignos, neque pœnitentiam, neque christianitatem, seu absolutionem largiri posse per sacerdotalis officij iniunctam gratiam: sed omninò falluntur; nam si ex hac causa veteres æmuli vera prædicarent, Apostolicæ Sedis compar B. Greg. monastico cultu pollens, ad summum apicem nullatenus conscenderet, cui soluendi, & ligandi potestas concessa est. Augustinus quoque eiusdem sanctissimi Gregorij discipulus, Anglorum prædicator egregius, aliique quamplurimi sanctissimi viri, pretiosorum monachorum habitu fulgentes, nequaquam à quoquam Pontificali officio sibarcerentur; neque enim Benedictus monachorum pater & præceptor almificus huius rei aliquo modo fuit interdictor.* Latiùs prosequuntur Yepes *vbi supra*, Chopinus *lib. 2. monast. tit. 3. num. 1.* Hallierius *de sacris elect. sect. 1. cap. 2. art. 2. §. 2.* & in vindiciis Paris. *fol. 493. & 521.* I. Gothofredus *in dict. l. 32.*

7. **Prosequitur.** Cum iam monachi non solùm fratribus suis sacramenta administrarent, verùm etiam laicis, cœperunt non solùm in monasteriis, verùm etiam in parochiis sæcularibus instituti, & ordinari, vt etiam sæcularibus sacramenta administrarent. [illegible] dè ad titulum Ecclesiæ, cui præficiebantur, [illegible] sibant, & monasteria propter ea deserebant, vt expressè probatur *ex epist. 61. D. Hieronymi*, vbi de ordinatione Paulini agens, ita scribit: *Nolle sibi presbyterum tribui, vt monachus tolleretur.* Expressiùs *in epist. ad Rusticum monachum*, ibi: *Cùm ad perfectam ætatem veneris, si tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel Pontifex ciuitatis in Clerum elegerit, age quæ clerici sunt, & inter clericos sectare meliores.* Clariùs *ex cap. nemo, cap. ne pro qualibet 16. quæst. 1.* ex D. Gregorio *lib. 7. epist. 18.* *Quisquis autem ex prædicto monasterio ad ecclesiasticum ordinem peruenerit, vlteriùs illic nec aliquam potestatem, nec licentiam habeat manendi.* Et aliis Patrum testimoniis latè probat Balsamon *in can. 4. Synodi Constantinop.* Hallier. *in vindiciis, fol. 485.* Nec contrarium suadet textus *in cap. de monachis 3. 6. quæst. 1.* vbi asseritur, monachos cùm ad clericatus gradus peruenerint, non debere à priori proposito discedere, quia vt Glossa, Archid. & Turrisrem. ibi docent, textus ille loquitur de his, quæ sunt substantialia monachatus, vt vota continentiæ, & paupertatis: licèt enim eo tempore monachi sacris initiati extra monasteria degerent, tamen propositum continentiæ, & paupertatis conseruare tenebantur, vt dicemus *in cap. 1. de testam.*

Eadem tractatio.

Ex his apparet, quare in hoc textu, & suprà citatis statuatur, ne monachi contra voluntatem sui Prælati sacris ordinibus initientur: cùm enim per ordinationem à regulari abstinentia ipso iure absoluerentur, nec ampliùs in monasterio degerent, non sine Abbatis licentia ordinari poterant, vt ab eius potestate subducerentur. Accedit, nam plerumque dæmon decipiebat monachos hac illusione, vt Ordines ambirent: vnde sanctus Pachomius monachorum magnus institutor aiebat, esse admodum bonum, & valde vtile monachis non quærere honorem, vel principatum, vel gloriam, & maximè in cœnobio; addebatque principatus, aut ambitionis clericatus cogitationem, si inciderit in monachos, nec citò extinguatur, facilè corrumpere vniuersum laborem exercitationis, referente Metaphraste in eius vita, cap. 23. Et S. Basilius monasticæ conuersationi regulam præscribens, *cap. 23.* ait: *Nullam capitaliorem pestem monasteriis irrepere posse, quàm si monachos clericatus ambitio inuadat.* Et S. Cæsarius ex monacho Lirinensi factus Archiepiscopus Arelat. inter monachi virtutes necessariam hanc enumerat, quòd ambitum honoris, vel desiderium clericatus veræ humilitatis amore repudiauit, ac respuit: refertur *tom. 2. Bibliot.* Expresiùs Moyses Abbas apud Cassianum *collat. 1. cap. 20.* ait: *Cùm dæmon desiderare sanctum Clericatus officium, sub prætextu ædificationis multorum, & amore lucri spiritualis instigat, per quod nos ab humilitate propositi huius, ac districtione diuellit; quæ omnia cùm sint nostræ saluti, professionique contraria: tamen velamine quodam misericordiæ, ac religionis obtecta, facilè imperitos, incautosque decipiunt.* Rectè ergo in hoc textu, & aliis suprà citatis statutum est, ne ambientibus monachis sacerdotium illis concedatur, nisi Prælatus, qui eorum conscientiam moderatur, assentiat. Accedit ratio à nostro Pontifice allata, quia videlicet ipse Prælatus nouit aliquod crimen occultum, quod impediat ipsum ordinari, aut cum quo non liceat ipsum sacerdotio mancipari; faciliùs enim ipsi Prælati agnoscunt

8. **Ratio decidendi.**

cunt impedimenta subditorum: vode hodie ipsi Prælati regulares litteras dimissorias concedunt monachis, vt ad ordines admittantur: laté docent Tambur. *dict. quæst.* 25. Hallier. *de sacris*, vbi suprà, *cap.* 3.

9. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO. Nec obstat dubitandi ratio, quâ dicebamus, licere religiosis, inuitis suis Prælatis, ad vitam strictiorem transire; nam id procedit cùm arctior, & strictior modus viuendi adest in religione, ad quam transfertur, ac seruatur io religione, quam deserit; non autem causa huius permissionis est perfectior status, vt docent Azor *tom.* 1. *moral. lib.* 12. *cap.* 14. *quæst.* 2. Sanchez *in Decalogum lib.* 7. *cap.* 7. Suarez *tom.* 3. *de relig. cap.* 8. *per totum.* Vnde cùm per susceptionem sacrorum ordinum arctiorem, seu strictiorem monachus non assequatur vitam, licèt in perfectiorem statum transeat; ideò irrequisito, & renuente superiore non licet ad sacros ordines ascendere. Nec augmentum deductum ex apologia Danielis aliquid facit, eam enim doctè & apertè refellit Hallier. *in vindiciis*, *pag.* 491. §. 3. quomodo enim monachis poterat esse connaturale sacerdotium, cùm, vt suprà probauimus, per tot annos à sacerdotio repellerentur, vt laté considerat Hallier. *vbi proximè*. Nec secundum augmentum aduersatur; potest enim Prælatus imperare religiosis, non solùm quæ illi expressè professi fuerunt, verùm & illa, quæ tendunt in ordine ad regulam, vel in pœnam alicuius delicti præcipiuntur; & tunc religiosi tenentur Prælatis obedire, vt pluribus relatis tradit Tamburinus *tom.* 3. *de iure Abbat. disput.* 4. *quæst.* 3. *num.* 7. Vnde cùm Prælatus ratione delicti occulti prohibet subditis, ne sacris initientur ordinibus, præcipit in pœnam delicti perpetrati, & ordinatè ad regulæ obseruantiam; cùm ea non facilè seruaretur, si monachi sacerdotio elati tantùm Presbyterij principatum ambirent, vt suprà ex D. Basilio, & Cæsario notaui. Inde religiosi sacerdotium ambientes tenentur suis obedire Prælatis, qui illis vt ioitientur ordinibus, inhibent. Nec vltimum augmentum obstat; diuersa enim ratio prohibitionis est in monacho respectu Prælati, ac in filio respectu patris; cùm enim in his, quæ ad statum spectant, non attendatur patria potestas, vt omnes suprà laudati docent, inde repugnante etiam patre filius potest sacris ordinibus initiari: accedit, nam rationes prohibitionis, ne monachus renuente Prælato sacris initietur, non procedunt io filiosfamilias; quare etiam Patre renuente potest ad sacros ordines ascendere.

10. EXPONITVR CAN. 4. CONCILII CONSTANTINOP. Primò superiori assertioni aduersatur Concilium Constantinop. celebratum in templo SS. Apostolorum, *can.* 4. vbi ita cauetur: *Sed si Episcopus quidem de nullorum monachorum pietate, & vitæ probitate testimonium ferens, in aliud monasterium, ad eius constitutionem eos transferre voluerit, vel in domum sæcularem, ad eorum, qui inhabitant salutem, traducere censuerit, vel in quouis alio loco præponendos putarit, hoc neque iis, qui suscipiunt, neque ipsis monachis fraudi erit.* Ex quibus verbis, & *ex cap. in Parochia* 16. *quæst.* 1. expressè euincitur, licere Episcopis propria voluntate, sine Prælatorum assensu monachos ordinare, atque eos præficere in parochialibus Ecclesiis pro salute populi, & vtilitate parochianorum: igitur non rectè asserimus, in ordinatione monachi Prælati licentiam desiderari. Huius textus interpretatio altiùs repetenda est ex veteri Ecclesiæ disciplina. Sciendum enim est, quod postquam mooachi clero adscribi cœperunt, & illis permissum fuit sacris initiari, solâ Episcoporum voluntate absque Superiorum licentia ad gradus clericatus assumptos fuisse: dum enim Athanasius *in epist. ad Dracontium*, refert tot monachos à se ordinatos fuisse, vllam consensus Prælati mentionem non facit: & D. Hieronymus dum de ordinatione Rustici *in epist.* 4. *ad ipsum*, agit, tantùm Episcopi postulat voluntatem, ibi: *Si Populus, vel Pontifex ciuitatis in Clerum elegerit.* Quibus, & aliis auctoritatibus hanc firmat sententiam Hallier. *de sacris elect. dict.* §. 2. *pag.* 88. sed cùm ex hac facultate ordinandi monachos, & per consequens subtrahendi eos à regulari professione, monasteriis magna iniuria inferri videretur, conqueri cœperunt, tam Prælati, quàm ipsi monachi: illi quidem potestatem suam violari, subditosque à se eripi; isti verò inuitos à religione extrahi, & in quiete sua turbari. Vnde primò in Concilio Arelat. celebrato anno 455. auditis his querimoniis monachorum insulæ Lirinensis, statutum fuit, ne Episcopi ex integra eorum familia monachum ordinarent, nisi Abbate petente. Secutum fuit Concilium Agathense sub Symmacho Papa celebratum, vbi quod specialiter Lirinensi monasterio indultum fuerat, ad omnia Narbonensis prouinciæ monasteria protractum est, vt patet ex eius canone relato *in cap. monachi* 33. 16. *quæst.* 1. mox etiam Concilium Illerd. in prouincia Tarraconensi celebratum, statuta Arelat. & Agath. approbauit, *can.* 3. in hæc verba: *De monachis verò id obseruare placuit, quod Arelat. vel Agath. noscitur decreuisse, hoc tantummodo adiiciendo, vt pro Ecclesiæ vtilitate, quos Episcopus probauerit, in clericatus officio cum Abbatis licentia debeant ordinari; ea verò quæ in iure monasterij de facultatibus offeruntur, nullâ diœcesanâ lege ab Episcopis contingantur: si autem ex laicis quisquam à se factam Basilicam consecrari desiderat, nequaquam sub monasterij specie, vbi congregatio non colligitur, à diœcesana lege audeat segregare.* Quæ verba licèt truncata, reperiuntur apud Gratianum *in cap. pro vtilitate*, *cap. si ex laicis* 16. *quæst.* 1. integra autem referunt Loaysa *in Conciliis Hispaniæ*, Yepes *tom.* 1. *chron. D. Benedicti*, *anno* 546. qui textus difficilis est in ea parte, in qua Patres affirmant, Conciliis Agathensi, & Arelat. illud adiicere, videlicet vt sine Abbatis voluntate monachus ordinari non possit; quod iam in prædictis Concillis statutum reperiebatur. Hallier. *vbi proximè*, *pag.* 89. Huic difficultati satisfacere iotendit asserendo Patres Concilij Illerd. asserere, se adiicere Concilio Agathensi tantùm strictiorem, aut clariorem prohibitionem: sed verius credo illa verba, *Tantummodo adiiciendum*, esse referenda non ad primam textus partem, vbi statuta Concilij Agathensis, & Arelat. confirmantur; sed ad secundam partem, quæ incipit ab illis verbis: *Ab ea verò*, &c. quæ non reperiuntur apud Gratianum, nec in dictis Conciliis. Igitur verba textus *in dict. can.* 4. *Concilij Constantinop.* & *in dict. cap. in Parochia*, referenda sunt ad prima illa Ecclesiæ tempora, cùm Episcopi inconsultis Prælatis monachos & ordinare, & à monasteriis subtrahere valebant.

Secundò aduersatur traditæ assertioni Gregorius Magnus *lib.* 11. *epist.* 10. vbi asserit, priuilegium 11. EXPONI-

TIT. D. GREGORII VI. speciale se condere Xenodochio Augustodunensi, in hæc verba: *Episcopum verò tollendi de eodem loco monachum ad ecclesiasticum ordinem promouendum, vel pro aliqua quacumque causa, sine consensu Abbatis, atque Presbyteri habere licentiam prohibemus.* Ex quo textu sic argumentor. Frustra precibus impetratur, quod iure communi conceditur, *l.vnica, Cod. de thesaur. lib.* 10. sed priuilegio speciali conceditur monasterio August. ne sine Prælati licentia monachi ad sacros ordines admittantur: igitur quia iure communi citra voluntatem Prælati monachi sacris initiari possunt ordinibus. Pro cuius textus expositione sciendum est, adhuc prædictis Conciliis Agat. & Illerd. satis consultum, prospectumque non fuisse monachis, vt ab Episcopis, inuitis Prælatis, Ordinis gratiâ non subtraherentur: quare monasteria specialia priuilegia, tam à summo Pontifice, quàm ab Episcopis impetrarunt, vt constat ex quorundam formulis relatis à Marculfo *lib.* 1 *for. cmul.* 1 & ibi Bignonio, & ex priuilegio libertatis concesso monasterio Coruiensi à Bertefrido Episcopo Ambian. quod refertur *tom.* 1. *Concil. Galliæ*, ibi: *Similiter & reliquos gradus clericorum, minores, ac maiores, quos Abbas iamdicti monasterij elegerit, siue intra, siue extra monasterium, sine aliqua pramij acceptione consecrare.* Cùm enim adhuc in hac parte libertas monachorum satis statuta non esset, ideò necessarium fuit in monasterio Augustodun. prædictum Gregorij priuilegium: sed postquam Concilio Lateran. sub eodem Gregorio celebrato cautum fuit, vt inuito Abbate ad alia monasteria ordinanda, aut ad ordines sacros, vel clericatus officium tolli exinde monachi non debeant, non licet Episcopis vllos monachos, etiam priuilegium non habentes, inuitis suis Prælatis ordinare, vt docet Hallier. *de sacris elect. vbi proxime, fol.*89.

CAPVT VI.

[a] Anicetus Papa *Episcopis per Galliam constitutis.*

SI Archiepiscopus obierit, & alius ordinandus Archiepiscopus fuerit, omnes eiusdem prouinciæ Episcopi ad Sedem [b] Metropolitanam veniant, vt ab omnibus ipse [c] eligatur, & ordinetur: oportet autem, vt ipse, qui illis omnibus præesse debet, ab omnibus illis eligatur, & ordinetur. Reliqui verò comprouinciales Episcopi, si necesse fuerit, cæteris consentientibus, à tribus iussu Archiepiscopi consecrari possunt Episcopis: sed melius est, si ipse eum omnibus eum, qui dignus est, elegerit, & cuncti pariter eum consecrauerint Pontificem. *Et infrà*: Illud autem, quod de Archiepiscopi consecratione, & ordinatione prædictum est, atque præceptum, videlicet vt omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet.

NOTÆ.

1. a ANicetus] In sexta Decretalium collectione, & prima, *sub hoc tit. de elect. cap.* 9. legitur, *Lucius III.* sed mendosè: auctor enim huius textus est Anicetus Pontifex, qui Ecclesiam rexit ex anno 177. vsque ad annum 185. vt referunt Baronius, Cotjolanus, & Binius, aliique scriptores ecclesiastici: ipse enim ex traditione Apostolorum, & doctrina Anacleti Pontificis *epist.* 2. de qua Turrianus *lib.* 5. *pro epist. Pont. c.* 24. *fol.* 583. statuit Archiepiscopum ab omnibus suffraganeis esse consecrandum, Episcopum verò à tribus, vt constat ex eius epistola missa ad Episcopos Galliæ, quæ extat *tom.* 1. *Concil.* & ex ea transcripserunt nostrum textum Decretistæ, Burchardus *lib.* 1. *Decreti, cap.* 18. Iuo Carnot. *part.* 5. *Decreti, c.* 139. Gratianus *in cap. Comprouinciales* 4. 64. *dist.* & *in cap.* 1. 66. *dist.*

2. b *Metropolitanam.*] Metropolis enim vocatur, quasi mater prouinciæ, vt aiunt Imperatores *in l. vnica, Cod. Theodos. de Metropoli Beriti*; vnde miror D. Isidorum *lib.* 7. *originum, cap.* 12. relatum à Gratiano *in cap. cleros*, 21. *dist.* Rabanum Maurum *de instit. cleric. cap.* 5. affirmasse, Metropolitanos à mensura ciuitatis dictos, cùm Metropolis mater prouinciæ appelletur *in l.* 4. §. *ingressus*, & *in l.* 7. *ff. de officio Proconf.* & colligitur ex epistola 2. Anacleti Papæ, *cap.* 2. in illis verbis: *Et in capite prouinciarum, vbi dudum Primates legis sæculi erant.* Et ibi: *Reliqua verò Metropolitana ciuitates, quæ minores iudices habebant, haberent Metropolitanos suos, qui prædictis iustè obedirent Primatibus, sicut in legibus sæculi olim ordinatum erat; qui non Primatum, sed aut Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine fruerentur.* Notarunt Henricus Kalteisen. in oratione habita in Concilio Basileensi *de punit. peccator.* Duarenus *lib.* 1. *de sacris Eccles. cap.* 9. Morinus *lib.* 1. *exercit. cap.* 1. quod notandum est ad intellectum Nicephori Calixti *cap.* 52.

3. c *Eligatur.*] Non solùm enim in consecratione Archiepiscopi omnes suffraganei; & in ordinatione Episcopi tres, verùm & in electione cum Clero, & populo omnium consensus desiderabatur. Concilium Nicænum *can.* 4. Synodus Carthag. *can.* 3. Synesius *epist.* 67. Cyprianus *epist.* 68. ibi: *Episcopi eiusdem prouincia, proximi quique conuenient, & Episcopus eligatur.* P. Marcha *lib.* 6. *concord. cap.* 4. & 5. Sed cùm verbum χειροτονία, quo Patres, & Concilia Ecclesiæ Orientalia vtuntur, significet electionem, & ordinationem, vt ex Græcis Scriptoribus docent Citonius *ad titul. de elect.* Hallier. *de sacris elect. in principio*; ideò in versionibus Latinè factis facilè confunditur electio cum ordinatione.

CAPVT

CAPVT VII.

Ex Concilio [a] *Arelatensi.*

NEc Episcopus sine Metropolitani permissu, nec Episcopus Metropolitanus sine tribus Episcopis comprouincialibus præsumat Episcopum ordinare, ita vt alij Episcopi prouinciales epistolis admoneantur, vt se suo responso consensisse significent. Quod si inter partes aliqua fuerit dubitatio, maiori numero Metropolitanus in electione consentiat.

NOTÆ.

1. ARELATVM VBI. a *ARelatensi.*] Arelatum, vulgò *Arles*, ciuitas est Galliæ Narbonensis, super Rodanum flumen, cuius mentio fit *in l.codicillis* 34. *ff.de vsufruct.legato :* Romagalulla etiam dicta, id est Roma parua, vt exponit Sealiger *in lect.* Auson.*c.*24.*&* 25. In ea Constantinus tyrannus fixit sedem Imperij sui, eamque deinceps Constantinam vocari iussit, & vt in ea septem prouinciarum Galliæ agerentur conuentus. Plura de eius amplitudine Saurus *ad Sidonium lib.*1.*epist.*11. & *lib.*3.*epist.*1. Brissonius *de v.s.verbo Arelate*, Aloix *in notis ad vitam S.Dionysij*, *c.*16. Ioretus *in notis ad Symmachum*, *lib.*9. *epist.*16. Bucherus *in Belgico-Rom. lib.*8.*c.*9. & nos *in c.*16.*de officio delegati.* Iam à primis Ecclesiæ sæculis Archiepiscopali Cathedrà decorata fuit, vt probant Carolus à S.Paulo *in Geograph.sacr.pag.*128.Fratres Sarmat.*tom.* 1. *Gallia Christ.* Eius Præsulis magna auctoritas illis primis sæculis fuit, vt refert Hallierius *de hierarch.lib.*4.§.17.*pag.*397. adeò autem dignitatis fastigio elatus fuit, vt in aliena iura irrueret, præcipuè ordinando Episcopos sine comprouincialium consensu, vt constat *ex cap.Artaldus* 8. *q.*3. & probat Carolus *vbi proximè.* Vnde vt eius cohiberetur audacia, tam in Concil. Arelat.1.*can.*2. quàm in Arelat.2.*can.*8.*&* 9. statutum fuit, ne Archiepiscopus solus, sed cum duobus aut tribus Episcopis aliquem ordinare præsumeret. Ex dicto canone 8. transcriptus est præsens textus, quem etiam ex eo retulerunt Burchard.*lib.*1.*Decreti*,*c.*27. Carnot. *p.*5.*c.*138. A.August. *in* 1. *collect. sub tit.de elect.c.*4. & *in epit.lib.*4. *tit.*17. *cap.*4. & Concilium hoc Arelat. incerta sede iactari notauit Sirmundus *in notis ad ipsum*, vbi Binius docuit tempore Siricij celebratum fuisse.

COMMENTARIVM.

2. CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR. EX his duobus canonibus sequentem deducimus disputandam assertionem : *Archiepiscopus ab omnibus suffraganeis ; suffraganeus verò à tribus Episcopis, Metropolitano iubente, & cæteris comprouincialibus consentientibus, consecrari debent.* Quam conclusionem quoad primam partem, videlicet Archiepiscopos esse ab omnibus suffraganeis consecrandos, probant textus *in c.qui in aliquo, in fine*, 51. *dist.c.Metropolitano*, 63.*dist. c.admoneatur*, 65. *dist.* Gratianus *in princip.*77.*dist.* Concil. Arelat.2.*can.*7. ibi : *Itaque Metropolitanus Episcopus à comprouincialibus clericis, vel populis electus, congregatis in vnum omnibus comprouincialibus Episcopis ordinetur.* Aurelian.3.*can.*3. *Metropolitanus à Metropolitanis omnibus, si fieri potest, præsentibus comprouincialibus ordinetur.* Emeritense *can.*4. Nicolaus ad consulta Bulgar.*c.*73.de Archiepiscopis ita ait : *Ordinat ipse deinceps Episcopos, qui successorem suum valeant ordinare.* Concil. Tolet.4. *can.*18. nouella 131. Iustiniani *de ecclesiasticis titulis*, *c.*3. Exemplis, & auctoritatibus petitis ex historiis ecclesiasticis, probat Halliet. *de sacris elect.cap.*4. *art.*2. *pag.*715. Secundam partem assertionis, videlicet Archiepiscopo iubente esse consecrandum Episcopum, firmant textus *in c.*1.61.*dist. c.qui Episcopus*, 23.*dist.c.qui in aliquo*, 51.*dist.c.*1.*c.Episcopum*, *c.illud*, 64.*dist.cap.*1.65.*dist.* *c.*4.24.*dist.* Bonifacius *epist.*3. circa medium : *Nescio quem in alia prouincia prætermisso Metropolitano contra Patrum regulas ordinasse.* Hilarius Papa *epist.*1. *cap.*1. *Nullus præter notitiam, atque consensum fratris Ascanij Metropolitani aliquatenus consecretur Antistes.* Ioannes III. *epist.vnica*, circa medium : *Omnia quoque maxima Concilia affirmant, eum non esse Episcopum, qui minùs quàm a tribus Episcopis, auctoritate etiam Metropolitani fuerit factus Episcopus.* Concilium Arelat.2. *can.*6. *Qui sine conscientia Metropol. constitutus fuerit Episcopus, iuxta magnam Synodum esse Episcopus non debet.* Aruernense *can.*2.ibi : *Episcopatum desiderans, etiam Metropolitani eiusdem prouinciæ Pontifex ordinetur.* Aurelian.2.*can.*5. *Licèt meliùs esset in sua Ecclesia fieri, tamen aut sub præsentia Metropolitani, aut certè cum eius auctoritate intra prouinciam omninò à comprouincialibus ordinetur Episcopus.* Toron.2.*can.*9. Pictauiense *can.*1. *Decreuit sancta Synodus, vt nullus Episcopus accipiat de manu Regis, vel Comitis, vel cuiuslibet personæ laicæ donum Episcopatus, sed Episcopus à suo Metropolitano.* Et *c.qui Episcopus*, *dist.*25. Aliis Conciliorum decretis, & Pontificum epistolis firmat Halliet. *vbi supr.*, *pag.*683. Tertiam partem assertionis, videlicet Episcopum à tribus comprouincialibus esse ordinandum, probant textus *in c.Episcopum* 1. *c.*2.*&* *per totam* 64. *dist.c.*2. *& per tot.*66.*dist.c.*1.67.*dist. c.Chorepiscopi*, 68.*dist.c.Episcopi* 3. 80. *dist.c. Episcopo* 3. *&* 4.7.*q.*1. Anacletus *epist.*2. *Non minùs quàm à tribus, cæteris consentientibus, consecretur.* Concilium Carthag.2.*can.*12.*Vt non liceat Episcopum nisi à multis ordinari, vel si cogat necessitas, à tribus.* Regiense *can.*2.*Itaque ordinationem, quam canones irritam definiunt, nos quoque euacuandam esse censuimus, in qua prætermissâ trium præsentia, nec expetitis comprouincialium literis, Metropolitani quoque voluntate neglectâ prorsus nihil, quod Episcopum faceret, ostensum est.* Aurelian.2. *can.*1.& 4.*can.*5. Theodosius & Valentinianus in constitutione relata à Cuiacio *lib.*15. *obseru. c.*38. Alia iura adducit Antonius August. *in epit.iuris Pontif.lib.*4. *tit.*17.*&* 19. Illustrant prædictam assertionem Acuña, & I. Dartis *in* 64.*&* 66. *dist.* Bosquetus *ad Innocent. lib.*1. *epist.*91. Cæsar *de ecclesiast. hierarch.*1. *p.disput* 6. *n.*8. Azor *tom.*2.*lib.*3. *c.*30. Vazquez *in opuscul.de ordine*, *disput.*246.*cap.*6. Solorzanus *tom.*2.*de iure Ind. lib.*3.*c.*6. Petrus Marcha *lib.*6.*concord.c.*2.5.*&* 6. Idem, seu quiuis auctor est *hist. Pontif. iurisd. lib.*2. *c.*2. Sanchez *lib* 7.*consil. dubio* 15. Cironius *ad tit. de elect.* Morinus *lib.*1. *exercit. c.*4.10. *&* 28. plures congesti à Diana *p.*8. *tract.*1.*resolut.*31. & *p.*12.*tract.de consecrat. Episcop. per totam*, Fragoso *de regim.p.*2.*lib.*8.*disput.*18.§.1.Iu-

tetus *ad epist.* 8. *Iuonis*, Hallier. *de sacris elect. sect.* 5. *c.* 2. *&* 3. *art.* 10. *pag.* 577. *&* 696. Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri monach. c.* 97. Turrianus *lib.* 2. *pro epist. Pontif. c.* 21. Herodius *lib.* 1. *Pandect. tit.* 4. *c.* 4. Balsamon *in can.* 12. 13. *&* 53. *Synodi Carthag.* Duatenus *lib.* 5. *de sacris, c.* 1. Vazquez 3. *part. in* 3. *disput.* 246. *c.* 5. Petrus Greg. *lib.* 17. *syntag. c.* 14. Bignonins *ad Marculfum lib.* 1. *c.* 5. Vioat. *ad Flauium Dextrum an.* 33. *in fine*, Gibalinus *in synopsi censur. littera E*, *n.* 17. Araujo *q.* 21. *moral. tract.* 2. Villatoël. *tom.* 1. *de regim. Ecclesiæ, part.* 1. *q.* 1. *art.* 9. Florens *ad tit. de elect.*

3. RATIO DVBITANDI. Verùm in præsentem assertionem ita illustratam, pro ratione dubitandi sequentes expendi possunt difficultates. Prima ex eo nascitur, nam secundùm veriorem sententiam, quam statim probabimus, certum est, consecrationem Episcoporum esse gradum Ordinis realiter distinctum ab aliis, spectareque ad Ordinis sacramentum: sed in quolibet gradu huius sacramenti vnus est tantùm minister: ergo similiter in consecratione Archiepiscopi, & Episcopi vnus debet esse minister, qui consecrationem faciat. Accedit, nam lex vetus typus, & figura fuit legis gratiæ, & omnia quæ in lege gratiæ in veritate contingunt, in lege veteri præfigurata fuerunt, vt probaui *in cap. translato, de constit.* sed in lege veteri summus Sacerdos tantùm ab vno ministro consecrabatur, quare legitur Leuitici *cap.* 8. Moysem tantùm Aaronem consecrasse: igitur similiter Episcopi, & Archiepiscopi ab vno tantùm ministru sunt consecrandi. Augetur secundò hæc difficultas ex eo; nam si iuxta traditionem Apostolorum, & eorum exemplum tres Episcopi deberent adesse in consecratione Episcopi, consecratio aliter celebrata nulla esset: sed consecratio facta cum minori numero, sustinetur, *can.* 1. *Apost.* vbi Balsamon, & Zonaras: D. Clemens *lib.* 8. *constit. c.* 17. *Ego Simon Chananeus constituo a quot Episcopis debeat ordinari Episcopus, a duobus, aut a tribus; sin verò aliquis ab vno Episcopo ordinatus fuerit, tum is qui ordinatus est, tum is qui eum ordinauit, deponatur: quod si necessitas coegerit ab vno ordinari, quòd propter persecutionem, aut aliam causam plures adesse non possint, afferatur decretum commissionis plurium Episcoporum.* Concilium Regiense *can.* 3. *&* 4. Christ. Lupus *in can.* 4. *Concil. Nicæn.* Quæ etiam sententia probatur ex eo, quia plerumque legimus R. Pontificem concessisse, vt ab vno Episcopo consecratio Episcopalis peragatur, vt probat Franciscus Hallierius *de sacris elect.* 2. *part. art.* 2. §. 1. *pag.* 588. & dispensatum fuit cum Episcopis Indiar. qui ab vno Episcopo tantùm cum duobus Canonicis mitratis ordinantur, vt refert, & probat Solorzanus *tom.* 2. *de iure Ind. lib.* 3. *c.* 6. *num.* 38. Diana *part.* 12. *vbi suprà*, *resolut.* 28. igitur non rectè in præsenti asseritur consecrationem Episcopi à tribus Episcopis esse celebrandam. Secunda difficultas insurgit in eam partem assertionis, vbi asseritur Archiepiscopum debere consecrari ab omnibus suffraganeis; nam superior non debet ab inferioribus benedici, aut consecrari, iuxta D. Paulum *ad Hebræos cap.* 7. *cap. denique, dist.* 21. sed Archiepiscopus est superior suorum suffraganeorum: igitur ab eis non debet consecrari.

4. DE ORDINE EPISCOPATVS. Quibus difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens assertio, ad cuius expositionem scire oportet, Episcopatum & Archiepiscopatum (quos quoad præsentem tractationem pro eodem gradu accipimus, cùm tantùm ratione dignitatis, non verò ordinis distinguantur, vt ex Machado, Villalobos, & Dicastillo defendit Diana *d. p.* 12. *resol.* 4.) esse ordinem verum, realiter distinctum à presbyteratus gradu, & Sacramentum Ordinis in eo administrari, *can.* 68. *&* 69. *Apost. c. Episcopus*, 23. *dist. cap. extra*, 64. *dist. cap. illud*, 77. *dist. cap.* 1. *versic. Quod si in hoc*, 32. *dist. c. quæsitum* 5. *de purgat. can.* pluribus relatis defendit Diana *d. p.* 12. *resol.* 6. *&* 9. Vt de sicut alij gradus huius Sacramenti conferuntur cum debita materia, propria forma, & peculiari ministro; ita gradus Episcopalis habet distinctam formam, propriam materiam, & peculiarem ministrum. Quæ ad materiam & formam huius gradus spectant, vt minus propria huius loci omittimus; videndus est Diana *vbi suprà*, qui latè de materia & forma consecrationis Episcopalis agit: nostrum autem commentarium tantùm ad ministrum huius consecrationis contrahimus. Et vt rem ab origine repetamus, sciendum est, Metropolitanos primis Ecclesiæ sæculis consecrari solere, vel in prouinciali Concilio, à Metropolitanis vicinis; vel à Primate seu Patriarcha, vt iam suprà probaui, & innumeris exemplis illustrat Franciscus Hallierius *de sacris elect. d. art.* 1. *pag.* 715. qui § 4. *eiusdem art.* latè prosequitur formam obseruatam illis sæculis in conuocandis Episcopis. Et etiam à finitimis Episcopis Metropolitanum consecrari solere, constat ex Concil. Aurel. 3. *can.* 3. *De Metropolitanorum verò ordinationibus id placuit, vt Metropolitani à Metropolitanis omnibus, si fieri potest, præsentibus comprouincialibus ordinentur.* Et latè probat Hallier. *vbi supra, pag.* 722. A Primatibus etiam, & præcipuè à R. Pontifice, cùm illi Archiepiscopi immediatè parebant, plerumque consecrabantur, vt probat ipse Hallierius *pag.* 259. quem transcribere in præsenti in animo non est.

5. AMPLIVS DE CONSECRATIONE EPISCOPI. Secundò sciendum est, iam à temporibus Apostolorum Episcopos consecrari à propriis Metropolitanis, vel ab Episcopis comprouincialibus de Metropolitani licentia, *can.* 23. *&* 25. *Apost.* Concilium Nicænum *can* 4. defuncto enim Episcopo alicuius ciuitatis, Metropolitanus suffraganeis suis notum faciebat diem ordinationis futuri Episcopi, iubebatque vt venirent, aut excusationis litteras mitterent. Synodus Epannensis *can.* 1. Aurelian. 2. *can.* 1. *Vt nullus Episcoporum admonente Metropolitano Episcopo, nisi certa tædij causa detentus, ad concilium, vel ordinationem consacerdotis venire penitus vlla excusatione detrectet.* Sardicense *can.* 6. Et si ipse Metropolitanus per se Episcopum ordinare non posset, vni ex suffraganeis munus consecrationis delegabat, *cap. quoad sedem, de officio Ordin.* immò etsi ipse adhuc non recepisset pallium, quare consecrare Episcopos, vel Ecclesias per se non poterat, *cap.* 1. 100. *dist. cap. quod sicut*, §. *super eo, de elect.* tamen committere valebat consecrationem suffraganeis, *cap. suffraganeis, de elect.* vbi probaui: & si suffraganei non erant in prouincia, aut quia decesserant, aut quia à fide defecerant, finitimi Episcopi consecrationi aderant, *c. si fortè*, 65. *dist.* probat Hallierius *vbi suprà, pag.* 709. Quod autem diximus, licentiam Metropolitani desiderari, tantùm prouenit ex præcepto; non autem requiritur pro forma ipsius ordinationis: vnde si omittatur Metropolitani consensus, & sine eius licentia à suffraganeis Episcopis consecratio celebretur, valida est, vt docent Th. Sanchez *tom.* 2. *consil. lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 15. Azor *tom.* 2. *instit. lib.* 3. *c.* 30. *quæst.* 2. Diana *d. p.* 12. *resol.* 35. Nec contrarium probant textus *in c. non debet*, 65. *dist. c. Archiepiscopus*, 66. *dist.* vbi asseritur, consecrationem Episcopi factam sine Metropolitani consensu, nullam esse: procedunt enim

textus

textus illi quantum ad executionem consecrationis Episcopalis, ita vt licèt validè Episcopus consecretur irrequisito Metropolitano, tamen executionem, seu exercitium Ordinis Episcopalis non habeat, vt docuerunt Glossa & Archid. *ibi.* Illud etiam obseruatum inuenio, vt ne pauciores tribus Episcopis consecrationi Episcopali adsint. Cùm enim Iacobus Minor consecratus esset à tribus Apostolis; Petro videlicet, Iacobo Maiore, & Ioanne, vt in præsenti epistola Anacleti refertur, inde acceptum, & obseruatum fuit, vt à tribus saltem Episcopis consecraretur Episcopus. Concilium Carthag. 3. *can 39. Vt non minùs quàm tres Episcopi sufficiant.* Innocent. Papa *ad Vitricum Rothomag. Episcopum*, prohibet quemquam consecrari nisi à tribus Episcopis. Synesius item *epist. 67. ad Theophilum Alexandrinum*, Siderium contra legea Ecclesiæ prohibet renunciatum Palebiscæ Episcopum, quia à tribus Episcopis non fuerat consecratus. Sed si plures in prouincia reperiri poterant Episcopi, omnes consecrationi noui electi aderant; vnde Cornelium à sedecim Episcopis fuisse consecratum refert D. Cyprianus *epist. 52.* & variis exemplis illustrant Hallierius *vbi suprà, pag. 579.* Diana *dict. part. 12. resol. 34.*

6. Ratio decidendi.

His ita præmissis præsentis assertionis rationes tot sunt, quot illius partes. Et primæ partis, videlicet in consecratione Metropolitani omnes Episcopos suffraganeos adesse debere, illa ratio est, quia quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, ex vulgari iuris regula. Facit sententia Leonis *epist. 82.* aliàs 84. *Qui præfuturus est omnibus, eligi debet ab omnibus.* Vnde omnes comprouinciales debent electioni, & consecrationi Archiepiscopi interesse. Secundæ partis conclusionis, scilicet à Metropolitano, seu de eius licentia Episcopum esse consecrandum, ratio est; nam priorum sæculorum in Ecclesia ea disciplina fuit, vt penes quem potestas esset iudicandi, eidem quoque potestas ordinandi competeret, *cap. nullus 3. de parochiis.* Inde cùm potestas iudicandi Episcopos illis sæculis penes Metropolitanos esset, *cap. per singulas 9. quæst. 3.* ideò ab eis, aut de eorum licentia ordinandi erant. Hodie tamen consecratio Episcoporum non ex Metropolitani iussu, sed Pontificis mandato fit; cùm enim R. Pontifex sibi reseruasset Cathedralium Ecclesiarum collationem, similiter ab eius libito pendere voluit Episcoporum consecrationem: quare eam semper committit Episcopis comprouincialibus, & ideò in initio ipsius consecrationis antiquior ex Episcopis assistentibus interrogat consecrantem, *Habetis mandatum?* Et ipse tunc illud notum facit. Tertiæ, & vltimæ partis conclusionis ratio est, ne res adeò grauis, vt est consecratio Episcopalis, vnius iudicio, cum periculo fidei, committeretur, & ambitioni, ac forsan tyrannidi occasio præstaretur; quam rationem præ oculis habuerunt noster Anacletus *dict. epist. 2.* Isidorus *lib. 2. de officiis, cap. 5.* Patres Concilij Aquisgran. sub Ludouico Pio, *can. 9.* in illis verbis: *Quod Episcopus non ab vno, sed à cunctis consensu, aut præsentia comprouincialium est ordinandus, & non minùs quàm à tribus, cæteris consentientibus, instituente Domino fieri iubetur, ne aliquid contra fidem Ecclesiæ vnius tyrannica auctoritas moliretur, & regula, vel fides confunderetur credentium.* Siricius Pontifex *epist. 4. cap. 1. Ne vnus Episcopus Episcopum ordinare præsumat propter arrogantiam, ne furtiuum beneficium præstitum videatur.* Facit etiam & alia ratio adducta à D. Gregorio *epist. ad Bonif.* ibi: *In ipsis rebus spiritualibus, vt sapienter, & maturè disponantur, exemplum trahere à rebus carnalibus possumus: certè enim dum coniugia in mundo celebrantur, coniugati quique vocantur, vt quia in via iam coniugij præcesserunt, in subsequentis quoque copulæ gaudio misceantur: cur non ergo & in hac spirituali ordinatione, quâ per sacrum ministerium homo Deo coniungitur, tales conueniant, qui vel in profectu ordinati gaudeant, vel pro eius custodia omnipotenti Deo preces pariter fundant.* Rectè ergo constitutum, & obseruatum iam à sæculo Apostolorum vsque ad nostra tempora legimus, vt Episcopi à tribus Episcopis consecrentur.

Nec nostram conclusionem euertunt argumenta suprà proposita. Non primum, verum enim est, Episcopatum ordinem esse, & in eo gradu sacramentum conferri, & per consequens vnum tantùm ministrum debere adesse: nec contrarium deciditur ab Anacleto in præsenti. Licèt enim decidatur ab eo, tres adesse debere, non tamen docent, omnes vt ministros interesse; sed vnus tantùm vt minister, Episcopum consecrat; alij verò vt assistentes, quomodo appellantur in Pontificali Romano. Vnde prouenit, vt consecrator tantùm porrigat librum Euangeliorum, annulum, & baculum, quæ spectant ad materiam huius gradus, iuxta opinionem, quam refert Diana *d. p. 12. resol. 19.* licèt omnes Episcopi manus imponant super consecrandum, & formam proferant: *Accipe Spiritum sanctum.* Hæc enim manus impositio actualem cooptationem eius, qui tunc ordinatur in numerum Episcoporum significat; quæ cooptatio cùm fiat nomine Ecclesiæ, non ab vno, sed à tribus celebrari debet, vt ratiocinatur Diana *d. p. 12. resol. 38.* Nec primum augmentum huius augmenti, petitum ex exemplo summi Sacerdotis legis veteris, aduersatur; nam illud tantùm euincit, summum Pontificem tantùm ab vno consecrandum esse, quare eius consecrationis Hostiensis Episcopus minister est, vt ex Damaso, & veteri ordine Romano probat Franciscus Hallier. *de sacris elect. pag. 785.* & etiam in consecratione Episcopi vnum ministrum tantùm dari, licèt duo consecrationi adsint, iam suprà probaui. Difficiliorem nodum continet quod expendebamus, asserentes consecrationem Episcopi factam sine tribus Episcopis, validam esse, contra nostrum textum, & Concilium Regiense *can. 2.* vbi ordinationem factam à minori numero Episcoporum, irritam, & vacuam esse decernitur, cui sententiæ adstipulatur Ioannes III. R. P. *epist. vnic. ad Episcopos Galliæ*, vbi intendit probare, ideò Chorepiscoporum ordinationem factam nullam esse, & Pontificalia ab ipsis attentari non posse, quia à paucioribus quàm tribus Episcopis ordinabantur; quibus auctoritatibus moti Bellarminus *lib. 4. de notis Ecclesiæ, c. 8.* P. Vazquez *3. p. in 3 disput. 143. c. 6. n. 3.* Bernal. *de sacram. disput. 49. sect. 2.* Marquinus *de Ordine, p. 2. c. 12. n. 4.* Ochagauia *de sacram. disput. 1. dub. 18. n. 556.* Ysambertus *in 3. p. de sacram. Ordin. art. 1. propos. vlt.* defendunt consecrationem Episcoporum à minori numero factam nullam esse, & de substantia ordinationis Episcopalis tres Episcopos desiderari à iure diuino. In hac Interpretum variatione Hallier. *de sacris disput. 2. art. 2. § 1. pag. 582.* existimauit, vtramque opinionem esse probabilem, & vtriusque sententiæ fundamentis satisfacere intendit. Ego tamen negatiuæ sententiæ adhæreo, videlicet, nec à iure diuino tres Episcopos desiderari, nec consecrationem à minori numero factam inualidam esse. Eam amplectuntur Sanchez *tom. 2. consil.*

7. Soluitur primum argumentum.

consil.lib.7.c.1.dub.15. Auersa *q.3.sect.2.* Cæsar *de eccles.hierarch.1.p.disput.6.§.2.num.8.* Diana *d.p.12.resol.29.* Vnde Pontifex ex iusta causa potest dispensare, vt à minori numero consecratio celebretur, vt aliquando factum fuisse referunt Solorzanus *tom.2.de iure Ind.lib.3.c.6.num.35.* Diana *d.p.12.resol.30.* Araujo *supra*, Cabassutius *in not.Conc.fol.73.* Nec textus noster, & alij pro affirmatiua sententia expensi refragantur, accipiendi enim sunt de executione, & exercitio, quòd consecratus à minori numero non obtinet; nam in ipsa consecratione suspensionem incurrit: frequenter enim in iure nostro asseritur, ordinationem vacuam esse, & irritam, quia quoad effectum, hoc est exercitium gradus accepti, nulla est, *c.qui perfectionem 17.cap. ventum 18.c.Arrianos 73.c.si quis a simoniacis 108.1.q.1.c.per illicitam 9.q.3.* docet Præceptor meus Illustrissimus Valentinus Præsul *de sacram. Ordin. tract.3.num.8.* quo modo defendi potest affirmatiua sententia suprà illustrata.

8. SOLVITVR SECVNDVM ARGVMENTVM. Nec secundum argumentum refragatur; nam negamus Archiepiscopum ante consecrationem Episcopis iam consecratis ratione ordinis maiorem esse; licèt enim post confirmationem maior sit ratione iurisdictionis, quàm antè, quia consecrationem exercere potest, *cap. nosti, cap. transmissam 15. de elect.* tamen ratione ordinis inferior est, & ideò ab illis valet benedici, & consecrari; si enim ab inferioribus consecrari non posset R. Pontifex, à quonam deberet consecrari? & tamen ab Hostiensi Episcopo consecratur, vt suprà probaui: igitur quia inferior ratione consecrationis, licèt superior virtute iurisdictionis, à suffraganeis consecrari valet.

9. EXPONITVR CAP. BONÆ 23. DE ELECT. Primò superiori assertioni opponitur textus parum notus *in cap. bonæ 23. de elect.* in illis verbis: *Ipsumque ordinauit in presbyterum, & tandem in Archiepiscopum consecrauit.* Ex quibus expressè deponitur, Cardinalem Prænestinum Episcopum, solùm per se Archiepiscopum Moguntinum consecrasse, nulla comprouincialium Episcoporum expectatâ præsentiâ: igitur in Archiepiscopi consecratione omnes suffraganei Episcopi adesse non debent. Pro huius textus interpretatione sciendum est, variis ex causis, tam electionem, quàm consecrationem Archiepiscoporum, & inferiorum Prælatorum, ad Sedem Apostolicam deuolui, quas refert Hallier. *de sacris elect. pag.243. cum sequentibus*; inter quas illæ communiter coeniunt, & vt præcipuæ enumerantur, negligentia, discordia, seu dissensio eligentium; in illis enim casibus non solùm electio eorum Prælatorum, verùm & consecratio ad R. Pontificem deuoluitur, vt constat ex D.Gregorio *lib.2. epist.34.* vbi Petro Subdiacono Campaniæ rescribit, vt dissentientibus Metropolitanis circa Præsulis electionem, tres ex ipsis ad eum mitteret, vt de electione tractaret, & electum, ac consecrarum ad eos mitteret: & D. Gregorium Agrigentinum, dissentientibus Agrigentinis à Summo Pontifice electum, & ordinatum fuisse, refert Surius in eius vita. Quod ius Romanæ Sedis proposuit Ioannes VIII. *epist.17.* in hæc verba: *Sed quia iuxta nostri ministerij Apostolicum officium, & solicitudinem omnium Dei Ecclesiarum nobis in ipso Apostolorum Principe commissam; iuxta canonicam etiam SS. PP. regulam dicentem, si diuisio Clericorum, vel populi exstiterit, & de futura electione Pontificis contentio fuerit oborta, nullum ex his duobus in throno Episcopali esse aliquatenus consecrandum, sed alterius electionem fieri debere sacerdotis Ecclesiæ proprio destitutæ Rectore, & ob id perturbatæ iura pacis ferentes subuenire debemus.* Illustrat Iuretus *ad Carnot. epist.2. & 8.* Hanc facultatem eligendi, & consecrandi Episcopos in illis Ecclesiis, vbi electores dissentiebant, plerumque suis Legatis Pontifex committebat, vt variis exemplis probat Hallierius vbi suprà. Vnde cùm *in dict. cap. bonæ*, Cardinalis Prænestinus Apostolicæ Sedis Legatus habuisset in mandatis, vt cassatâ postulatione Episcopi Vormaniensis alium eligeret, ideò potuit per se solum Prælatum eligere, & consecrare.

Secundò præsenti assertioni aduersatur Concilium Ephesinum, vbi *can.4.* appendicis primæ, cùm agatur de ordinationibus Episcoporum, & Archiepiscoporum Cypri, asseritur ab Episcopis tantùm prouincialibus, irrequisito Patriarcha Antiocheno, à quo iudicabantur, consecrari posse: igitur non desideratur licentia Metropolitani, seu superioris, vt Episcopi consecrentur. Accedit, nam Antiochenus Patriarcha ius habet, vt in prouinciis suis (vt est insula Cypri) Metropolitani, aut Episcopi eo irrequisito non consecrentur, vt constat ex Arabica Nicænorum canonum collectione, vbi *can.37.* ita legitur: *Si Episcopus Cypri diem suum in hieme obierit, & populi non potuerint propter tempestatem maris mittere Antiochiam, vt Patriarcha Antiochenus eis ordinet Archiepiscopum in locum mortui, debent scribere ad Patriarcham, & petere vt vnus aliquis fiat Archiepiscopus, quem ipsi desiderant.* Obseruarunt Carolus à S. Paulo *in Geograp sacr.pag.293.* Hallier. *vbi suprà, pag.771. & de hierarch. pag.819.* Morinus *lib.1. exercit.cap.4.* Pro huius canonis vera expositione sciendum est, Cyprios in Concilio Ephesino conatos fuisse eam auctoritatem sibi arrogare, vt à comprouincialibus, irrequisito Patriarcha, Episcopi consecrarentur: proponebant enim tres Episcopos, videlicet Sabinum, Troilum, & Epiphanium à comprouincialibus ordinatos fuisse: expendebant etiam nauigationis pericula, & procellas, cùm si hieme decedebat Archiepiscopus, non nisi cum magno vitæ dispendio Præsules illius insulæ Patriarcham Antiochenum adire possent: addebant etiam quod non à B.Petro, sed à B. Barnaba, cuius corpus vnà cum Euangelio S.Matthæi pectori imposito, & S.Barnabæ manu descripto, in insula repertum fuerat, fidem accepissent: quibus rationibus suadere tentabant Patribus Concilij Ephesini, à temporibus Apostolorum ordinationes Episcoporum ab insulanis tantùm Prælatis celebrati. His expensis, & allegatis Patres Concilij Ephesini *act.7.* conditionatum decretum statuerunt in hæc verba: *Quoniam communes morbi maiore egent remedio, eo quod maius damnum afferant, si non est vetus mos, quod Episcopus Antiochenus ordinet in Cypro, sicut libellis & propriis vocibus docuerunt religiosissimi viri, qui ad sanctam Synodum accesserunt, habebunt ius suum intactum, & inuiolatum, qui sanctis in Cypro Ecclesiis præsunt, secundùm canones SS. PP. & veterem consuetudinem per seipsos ordinationes religiosissimorum Episcoporum facientes.* Vnde constat Patres absolutè non asserere Episcopos, & Archiepiscopos Cypri tantùm à comprouincialibus consecrari posse; sed si veræ essent rationes ab insulanis propositæ, posse irrequisito Antiocheno Patriarcha eligi, & ordinari prædictos Episcopos. 10. EXPONITVR CAN. 4. CONCIL. EPHESINI.

Tertiò opponitur textus *in cap. pudenda 23. 34. quæst.1.* in illis verbis: *Is mos antiquus fuit, vt quia* 11. EXPONITVR CAN.

præ

PVDENDA 14. Q. 1. *præ longinquitate, vel difficultate itineris ab Apostolicâ Sede illis onerosum fuerat ordinari, ipsi se inuicem Mediolanensis, & Aquileiensis ordinare Episcopi debuissent.* Ex quibus verbis expressè deducitur, consecrationem Episcoporum Mediolanensis & Aquileiensia à R. Pontifice esse faciendam, & in eius defectu ad inuicem seipsos consecrare posse: ergo in consecratione Episcoporum aliorum comprouincialium præsentia non desideratur. Pro cuius textus interpretatione sciendum est, Archiepiscopos olim non solùm à suffraganeis consecrari, verùm & in aliquibus Regnis à Metropolitanis comprouincialibus consecrari solere, vt probat Franciscus Hallierius *vbi suprà*, *pag. 722.* quæ consuetodo consecrandi Archiepiscopos inualuerat in prouinciis Aquileiensi, & Mediolanensi; eorum enim Archipræsules ad inuicem consecrabantur: quæ consuetudo non diutiùs inualuit, siquidem ob schisma in quod Aquileiensis Antistes inciderat, Mediolanenses Archiepiscopi cœperunt iussu R. Pontificis ab aliis Episcopis consecrari, vt constat ex D. Gregorio *lib. 2. epist. 29. & 30.* vbi iubet, Constantium in Metropolitanum illius prouinciæ consecrari à Concilio prouinciali; vnde textus *in dict. cap. pudenda*, procedit tempore, quo adhuc consuetudo inualuerat, vt Archiepiscopi Aquileiensis, & Mediolanensis ad inuicem consecrarentur. Docet Hallierius *vbi proximè*, *pag. 722.* Etiam ex suprà traditis interpretari possunt canones 13. & 53. Concilij Carthag. 2. iuncto Balsamone *in eorum scholiis*, canon 5. Concilij Aurelian. 4. canon 8. Concilij Paris. 3. Canon 9. concilij Turon. 2. canon 3. Concilij Emeritensis.

CAPVT VIII.

[a] Vrbanus III. *in registro*, [b] *Pisano Archiepiscopo.*

CVm quidam Episcopi Sardi,[c] sicut nobis est ex tua parte propositum, quibusdam pecuniam, sicut iuramento tenebantur astricti, non soluerint, & quidam Episcopus ipsius terræ in die Dedicationis Ecclesiæ ordines, cùm dies ille ad hoc institutus non fuerit, celebrauerit: quidam [d] etiam iurauerint aliquando, quod fratri, vel sorori, patri, vel matri loqui non debeant, aut quodlibet eis subsidium ministrare; à nobis quid de huiusmodi faciendum sit, tua fraternitas requisiuit. Nos itaque denegare nolentes, quod à nobis charitate suggerente postulare videris: d. t. præsent. litteris respondemus, quod in Episcopos illos, qui suum transgressi sunt iuramentum, est tantò grauiùs vindicandum, quantò maiori præeminent dignitate, & eorum exemplo faciliùs alij potuerunt ad similia prouocari. Episcopum [e] autem, qui die, quo non debuit, celebrauit ordines, canonicâ disciplinâ corrigere, & ordinatos à susceptis ordinibus tamdiu debes reddere expertes, donec apud nos, vel successores nostros restitutionis gratiam consequantur. Illi [f] verò qui iurant non loqui patri, vel matri, vel sorori, vel fratri, aut eis humanitatis subsidium exhibere, absoluendi sunt ab illius obseruantia iuramenti, cùm illicitum sit, & omni contrarium rationi; iniunctâ tamen eis de hoc, quod malè iurauerunt, pœnitentiâ competenti.

NOTÆ.

1. VRbanus III.] Anteà Lambertus dictus, Mediolan. Archiepiscopus, Pontifex electus die 25. Nouembris anno 1185. sedit annum vnum, menses 10. & dies 15. decessit Ferrariæ dolore animi, quem ex calamitate Christianorum habuerat; siquidem eo anno Hierosolyma à Saracenis capta fuit: hoc breui temporis spatio aliquas scripsit epistolas, quas refert Binius *tom. 7. Concil.* ex quibus ferè 30. constitutiones transcripsit Raymund. in hac sexta collectione, inter quas primum locum obtinet præsens decisio, cuius pars alia reperitur *in cap. cum quidam, de iureiurand.* & integra epistola apud Antonium August. *sub eod. tit. cap. 11.* ex quo ita eam restituo.

2. b *Pisano.*] Pisa nobilis, & antiqua ciuitas Tusciæ est, Metropolis Corsicæ, & Sardiniæ; iam Episcopali Cathedrâ decorabatur anno 313. quo Gaudentius eius vrbis Episcopus in Synodo Romæ celebrata sub Melchiade interfuit. Vrbanus II. Pisanos optimè meritos Archiepiscopali dignitate decorauit, illorumque Præsulem, Primatem Corsicæ, atque Sardiniæ declarauit, vt plura de eius Ecclesiæ Primatu addncentes referunt Vghellius *tom. 3. Italiæ*, Barbosa *de potest. Episcop. tract. 3. cap. 7.* Eiusdem Ecclesiæ mentio fit *in cap. accedens, de procurat. cap. per tuas 9. de arbitris, cap. tam litteris 33. de testibus, cap. super 8. de testibus cogendis, cap. ad nostram 40. de iureiur. cap. si diligenti 17. de præscript. cap. 5. de sentent. excom. in 5. collect.* vbi Cironius. Huius Ecclesiæ Præsuli Vualdò Lanfranco dicto, qui Pisanam Ecclesiam rexit ex anno 1174. vsque ad annum 1209. vt refert Vghellius *vbi suprà*, missa est est hæc epistola.

c *Sardi.*] Sardiniæ Primas erat Archiepiscopus Pisanus, ex concessione Vrbani II. & confirmatione Alexandri III. Lucij III. & nostri Vrbani in bulla data Veronæ 13. Calend. Nobembris, anno 1186. & Innocentij III. vt probat late Vghellius *pag. 478.* vnde cùm ad ipsum Pisanum Præsulem, vt Primatem spectasset iurisdictio in Episcopos Sardiniæ, ideo super eorum excessibus ipse consuluit R. Pontificem. 3.

d *Quidam.*] Hæc verba reperiuntur *in cap. cùm quidam 12. de iureiurand.* vbi ea exponemus.

e *Episcopum.*] Ab his verbis incipit in sexta collectione præsens decisio, cuius commentarium dedimus *in cap. 1. hoc tit.*

f *Illi verò.*] Verba quæ sequuntur extant *in dict. cap. cùm quidam, §. illi verò, de iureiurando.*

CAPVT VIII.

Cælestinus III. [a] *Hydrontin. Archiepiscopo.*

CVm secundùm ecclesiasticas regulas, & sanctorum instituta Pontificum, sacri sint ordines in certis temporibus conferendi, quidam Græci Epicopi ritus sui, & consuetudinis obseruantiam in Latinos clericos exercentes, eos ad sacros ordines passim prouehunt, qui non sunt præterquam in quatuor temporibus conferendi. Sanè sicut latoris præsentium I. relatione cognouimus, quod cùm ipso à quodam domino, cui [b] seruierat, & vt in [c] capella sua diuina officia celebraret, cuidam Græco Episcopo foret præsentatus; idem Episcopus [d] Cathamarsen. eum in sacerdotem promouit, quem postmodùm diœcesanus Episcopus ab executione officij, vel suscepti ordinis credidit suspendendum. Quæ vtique consuetudo consuetudini ecclesiasticæ inimica, & detestabilis est, & penitus improbanda: & nisi multitudo, & antiqua consuetudo esset in causa, sic ordinati non deberent permitti in susceptis ordinibus ministrare. Nam apud nos sic ordinati deponerentur, & ordinantes auctoritate ordinandi de censura canonum priuarentur. Verùm quia nos plenam de Græcorum obseruantia notitiam habere non possumus, nec est nobis certum, vtrum consuetudo sic se habeat, quod in partibus [e] Calabriæ, vt Latini à Græcis, & Græci à Latinis secundùm alterutrius institutionis obseruantiam ordinentur, & an sit antiquitus obseruatum: f. tuæ, quæ discernere meliùs ista poterit, eiusdem Ioannis iudicium duximus committendum: per Apostolica f.m. & potestatem tibi auctoritate præsentium indulgentes, vt cognita diligentiùs veritate, & obseruantiâ consuetudinis, si qua super his à Latinis clericis recepta est, & hactenus approbata; vel si tibi apparuerit aliter discernere de ipso Ioanne, quod cum salute animæ tuæ poteris ces. ap. diffugio statuere, non moreris, studiosiùs attendens, vtrum reordinandus sit, an sine periculo animæ tuæ in sic recepto ordine debeat celebrare, addito si quid noueris in supplemento ordinis adiungendum. Nolumus autem de cætero commixtiones rituum, & [f] consuetudines ordinum obseruari, nec sumi ab aliis exemplum, si cum isto duxeris misericorditer dispensandum.

NOTÆ.

1. a HYdrontin.] In sexta collectione legitur *Hydronensi*, sed rectiùs in secunda collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. habetur *Hydrunt.* Hydruntinum enim est ciuitas Calabriæ, vulgò dicta *Otranto*, teste Strabone *lib.* 6. Iam à primis Ecclesiæ sæculis habuit Ecclesiam Cathedralem; Andreas eius Episcopus interfuit Concilio Lateran. sub Martino I. & Petro Hydruntino Episcopo scribit Gregorius Magnus *lib.* 5. *epist* 21. *indict.* 14. Hodie Archiepiscopali Sede decoratur, & præsentatio ipsius Archipræsulis spectat ad nostrum Catholicum Monarcham, vt refert Barbosa *de potest. Episc. in notit. Episcopat. in Regno Apuliæ.*

b *Seruierat.*] Non quia eius seruus esset, aliàs
2. si iure seruitutis in mancipio domini esset, priùs debebat plenè manumitti, & posteà sacris ordinibus initiari. Seruiebat ergo, non seruus erat; aliud enim est seruire, aliud seruum esse: seruiunt homines liberi, vnde aliquem seruire annonæ, dicitur *in l.* 5. §. *negotiatione, ff. de iure immunit.* seruire muneri, *in l. vlt.* §. *Mastigophori, ff. de muner. & honor.* seruus autem à domino possidetur, in cuius dominio est; & si malis hæc verba accipere de seruo iure mancipij possesso, supponendum est priùs Ioannem libertatem plenam accepisse à domino, vt ab eo præsentaretur ad ordines recipiendos, vt *in cap. nullus, de seruis non ordin. cap.* 2. *de condit. appos.* aliàs enim non præmissâ plenâ libertate seruus ordinari non posset, ex tradendis *in cap.* 1. *de seruis non ordin.*

c *Capella.*] Non accipias capellam pro oratorio priuato, quia in eo certum est orari posse, Missas autem, vel Officia diuina celebrare non licet, *cap. oratorium, cap. in oratorio,* 43. *dist. cap. sicut, cap. Missam, cap. Vnicuique, de consecr. dist.* 1. plura tradunt Anton. August. *in epit. lib.* 13. *tit.* 4. Magallanus *in epist. ad Timoth. cap.* 2. *sect.* 4. *num.* 2. Balsamon *in can.* 17. *Synodi.* Zerda *tom.* 1. *in Iudith, cap.* 8. *versu* 5. *pag.* 394. Barbosa *de potest. Episcop. allegat.* 23. Vicecomes *de Missa ritibus volum.* 3. *lib.* 2. *cap.* 22. & 24. Fornerius *lib.* 6. *rerum quotid. cap.* 6. Herodius *lib.* 1. *Pandect. tit.* 2. *cap.* 13. Corjolanus *in breu. anno* 175. Lemaistre *lib.* 2. *de iurib. Eccles. cap* 4. Capella enim hîc accipitur pro loco Ecclesiæ, vbi nobilis habebat sepulturam propriam: quo modo etiam accipitur *in cap. Capellanus, de feriis, cap.* 1. *de secundis nuptiis.* 3.

d *Cathamar.*] Ita legitur in secunda collectione, sed legendum est *Carpensis.* Carpis enim est ciuitas Orientalis, cuius Episcopatus inter Ecclesias Calabriæ enumeratur ab Innocentio Cironio *lib.* 4. *obseru. cap.* 1.

e *Calabriæ.*] Sed statim iuxta rectam prouinciarum geographiam ea nascitur difficultas; nam quomodo inter prouincias à Græcis occupatas enumerat noster Cœlestinus Calabriam, cùm ea prouincia in Occidente sit, & ad Italiæ partem spectet, atque inter eius 17. prouincias enumeratur, vt refert Trebellius Pollio *in Tetrico seniore,* ibi: *Correctorem totius Italiæ fecit, id est Campaniæ,* 4.

niæ, Lucaniæ, Apuliæ, Calabriæ, &c. latè probant Gabriel Barrius de antiquitate, & situ Calabriæ, Berterus diatrib. 1. c. 5. Pancirola in notit. inter prouincias Imperij Occidentalis eam enumerat. Pro cuius difficultatis solutione sciendum est, prouincias Apuliæ, & Calabriæ, à Græcis occupatas fuisse vsque ad annum 1041. & tunc pars illa, magna Græcia dicebatur, parebatque Imperatoribus Orientalibus: prædicto autem anno Nortmanni sub auspiciis Arduini Longobardorum Ducis, superato Dociano Græciæ Principe, illis prouinciis potiri cœperunt, vt testantur Leo Hostiensis lib. 2. cap. 68. Demùm anno 1059. Nicolaus II. tam Apuliam, quàm Calabriam in feudum concessit Nortmannis, accepto à Roberto Guiscardo fidelitatis iuramento, vt referunt Corjolanus, & Baronius in dicto anno 1059. Sed licèt Græci à Nortmānis ea his prouinciis pellerentur quantùm ad dominium, non tamen eos omninò expugnarunt; vnde cùm promiscuè degerent, tam Græci, quàm Latini, vt constat ex cap. cùm olim 6. de cleric. coniug. & notauit Cironius in eod. tit. & Græci suos ritus retinerent, magnæ contentiones inter Latinos, & Græcos quotidie oriebantur, præcipuè circa sacramentum Ordinis administrandum, si Latinus à Græco Episcopo, vel è contra, ordinabatur, vt ea hoc textu constat, & ex cap. quoniam, de officio Ordinarij, vbi latiùs dicemus.

5. f *Consuetudines Ordinum.*] Diuersi admodum ritus erant Græcorum, & Latinorum in collatione Ordinum, quos breuiter ex Enchologio, & Menologio Græcorum referendos duxi. Primò enim minores gradus, videlicet acolyti, exorcistæ, & ostiarij ipsi non conferunt, tantùm enim gradus lectoris & psalmistæ administrant. D. Clemens lib. 8. constit. cap. 22. canon 4. Synodi 7. forma autem, quæ seruatur in ordinatione lectoris, & psalmistæ, præscribitur in eorum Euchologio, tit. de ordinat. Lector. ibi: *Ordinandus igitur sistitur ante Pontificem, si sæcularis est, cum vestimento; si verò monachus, cum pallio monachico: & ter à Pontifice caput eius signo crucis signatur, & tondetur ab illo in modum crucis, dicente: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: assistentibus ad singulas inuocationes acclamantibus, Amen. Deinde à quodam præfecto in clerici normam tondetur, & sic rursus Pontifici sistitur; & accepto phenolio* (genus pallij, de quo Meursius in suo Glossario) *eum induit, & ter eius caput cruce signans, imponit ei manum, & sic orat: Domine Deus omnipotens, &c. & post exclamationem Amen, dat lectori librum Apostolicum, & parumper legens accipit à Pontifice pacem. Si verò cantor est qui ordinatur, recitat aliquid ex psalterio.* Deinde maiores gradus Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyterij absque vlla manuum vnctione administrant, vt constat ex cap. 1. hoc. tit. in 3. collect. & ea forma præscripta in eorum collatione, quam ea Euchologio refert Menardus in notis ad librum Sacram. D. Gregory, pag. 315. Deinde in consecratione Episcopi non plures Episcopi, sed tantùm vnus manus super caput consecrandi imponit; & non vtramque, sed tantùm vnam, vt constat ex prædicto Euchulogio à Menardo relato, & notanit Diana part. 12. tract. de consecrat. Episcop. resolut. 79. Ampliùs in Ordinibus conferendis Græci non obseruant interstitia, & si aliquod temporis spatium inter gradus maiores, & minores ab eis præscribitur, tantùm est septem dierum, vt ea D. Gregorio probat Balsamon in can. 17. Synodi Constantinop. Tandem Græci omni tempore conferunt sacros ordines, vt probaui in cap. 1. hoc tit. & docet Cironius lib. 4. obseru. cap. 1. Sed cùm ea his diuersis cæremoniis ius diuinum non lædatur, aut essentialia sacramenti Ordinis immententur, sancta Romana Ecclesia illam Græcorum consuetudinem tolerauit, & in Concilio Lateran. generali relato in cap. quoniam, de officio ordin. decreuit, vt vbi promiscuè Latini atque Græci habitant, Episcopus Latinus habeat Vicarium Græcum, à quo sacramenta iuxta ritus suos conferantur. Sed licèt Ecclesia permittat Græcis iuxta ritus suos à Græcis administrari sacramenta, non tamen finit, vt promiscuè Latini à Græcis, & Græci à Latinis sacramenta suscipiant; immò si Latinus à Græco, iuxta ritus suos ordinetur, suspenditur ab exercitio gradus accepti, vt docent Azor. 2. part. instit. lib. 3. cap. 4. quæst. 14. Turrianus de censuris lib. 9. disput. 61. Diana 4. part. tract. 2. resol. 54. non autem irregularitatem incurrit, vt voluit Maiolus de irregul. lib. 4. cap. 32. Alia quæ spectant ad hunc textum, dabimus in cap. 11. hoc tit.

CAPVT X.

Innocentius III. *Abbati, & Conuentui* [a] *Cariloci.*

EX parte vestra nostro fuit Apostolatui reseratum, quod quidam monachus vester se ad [b] nigros monachos transferens, & habitum nigrum ibidem assumens, ad ordinem in ipso habitu est promotus. Vnde quia in hoc articulo dubitaris, vtrum in assumpto taliter ordine debeat ministrare, vobis hoc dubietatis scrupulum enodantes, per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus nisi aliud canonicum ei videritis obuiare, ipsum monachum officium sacerdotis exequi liberè permittatis. Datum Romæ apud S. Petrum.

NOTÆ.

1. a *Cariloci.*] Ita legendum est, vt habetur in epistolis Innocentij editis à Sirleto pag. 105. non Kariloci, vt notauit Bosquetus in notis ad Innocent. lib. 1. epist. 2. & nos pro expositione huius inscriptionis diximus in c. ex parte 33. de rescriptis.

2. b *Ad nigros.*] Licèt primis Ecclesiæ sæculis monachi nigri dicerentur monachi S. Martini, qui in Galliis habitum nigrum deferebant, Petrus Cluniacensis lib. 4. epist. 17. & monachi albi appellarentur Canonici, qui sub B. Augustini regula communem vitam agebant, quia albas vestes induebant; tamen post regulam D. Benedicti in

in tot monasteriis Occidentalis Ecclesiæ obseruatam, monachi Benedictini cœperunt dici nigri, quo modo appellantur in quamplurimis iuris nostri locis, vt notauit Yepes *tom. 1. chron. D. Benedicti, anno 523. cap. 5.* qui adducit titulum Concilij Lateran. celebrati sub Gregorio Magno, vbi ita legitur: *Decretum Concilij Lateran. de quiete, libertate, atque exemptione nigrorum monachorum.* Et licèt huic titulo fidem non esse præstandam affirmet Benedictus Ephtenus *lib. 5. disquisit. monast. tract. 6. disquisit. 3.* illud tamen tam apud ipsum, quàm apud Bosquetum *ad Innoc. lib. 1. epist. 122.* liquet, iuris nostri fragmenta, vbi nigrorum monachorum mentio fit, esse accipienda de monachis Benedictinis; vnde præsens textus accipiendus est de monacho Cisterciensi, qui ad monasterium D. Benedicti se transtulit. Alia dabimus *in cap. 10. de decimis.*

COMMENTARIVM.

2. EX hoc textu deducitur, monachum translatum de vna Religione ad aliam, ibique in Presbyterum ordinatum, iterum ad suos reuersum posse ministrare in sacerdotis grado accepto; quod Abbati Cisterciensis monasterij Cariloci dubium videbatur ex eo, quod de huiusmodi transitu ita D. Bernardus eius parens scripserat *lib. de præcepto, & dispens. cap. 20. Secundò de religiosis à benè ordinatis monasteriis nullus professorum, nec consilio, nec arctioris quidem vitæ desiderio, sine licentia sui senioris egrediatur; egressus tamen si melius inuenerit, & elegerit, in eo nihilominus iam consilio non regrediatur ad inferius bonum, quod reliquerat, & contempserat.* Vnde transitum monachorum Cisterciensium Prælati apostasiam dicebant, & admissionem alterius Abbatis iniuriam iudicabant, vt refert Illustrissimus Manrique *tom. 1. annal. Cisterc. anno 1121.* Inde tanquam apostasiæ crimine notatum Abbas Cariloci monachum, de quo in præsenti textu, repellebat à sacrificio Missæ celebrando. Sed rectè Innocentius III. cùm perpendisset non dari apostasiam in transitu de Religione ad Religionem, vt pluribus relatis docet Sanchez *lib. 6. in Decalog. cap. 8. num. 8.* quod præcipuè vigebat in monachis nigris, & Benedictinis ad inuicem translatis; olim enim apud eos adeò transitus permittebatur, vt absque nouo nouitiatus anno translatus ad aliud monasterium vt professus haberetur; inde Innocentius III. rectè decidit, si aliud non obstaret impedimentum, monachum album ad Benedictinos translatum posse in susceptis ordinibus ministrare. Consonat idem Innocentius III. *lib. 1. epist. fol. 49.* vbi Abbati S. Benedicti ita scribit: *Accedens ad præsentiam nostram dilectus filius Ioannes monachus vester, humiliter nobis exposuit, quod cùm olim in minori constitutus ætate se ad vestrum Ordinem transtulisset, postmodum infirmitate coactus egrediens, ad aliam Religionem, de consilio se transtulit saniori, in qua omnes ordines se asserit assumpsisse. Verùm quia vtrum in illis ordinibus officium suum exequi debeat, vos audiuimus dubitare, per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus nisi aliud canonicum impedimentum obsistat, eumdem monachum in suo permittatis officio liberè ministrare.* Datum Romæ apud S. Petrum X. Cal. Maij, Pont. nostri anno 1.

CAPVT XI.

Idem [a] *C. presbytero Apost. Sed. Legato.*

QVoad translationem Pontificis. [b] *Et infrà:* Super eo verò quod nos consulere voluisti, quod multi Græcorum clerici consistentes in diœcesibus Latinorum, ab Episcopis Græcis non in [c] quatuor temporibus interdum omnes ordines simul, nonnunquam partem recipiunt, qui postmodùm prohibentur à Latinis Episcopis celebrare. Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cùm Clericus Græcus Episcopo Latino subiectus, à Græco Pontifice ordinatur, nisi de mandato, vel licentia sui Episcopi fiat, interdicenda est & ordinis executio sic suscepti, tanquam ab alieno Pontifice sine mandato, vel licentia sui Episcopi ordinato. Si verò de mandato, vel licentia sui Præsulis à Græco Pontifice secundùm morem Græcorum fuerit ordinatus, licèt culpandus sit Episcopus Latinus qui clericos suos à Græco facit Antistite ordinari, quamdiu tamen talis mos ab Ecclesia toleratur, impediri non debet ab executione ordinum taliter susceptorum.

NOTÆ.

a IDem.] Præsentem epigraphen exposui *in cap. nisi, de auctoritate & vsu pallij.*

b *Et infrà.*] Supplenda est hæc epistola *ex cap. quoad translationem, de officio Legati.*

c *Quatuor temporibus.*] In Concilio Lateran.
1. generali, relato *in cap. quoniam, de officio ordin.* Vbi commixtio rituum Græcorum, & Latinorum inhibita fuit, statutumque vt Episcopus Latinus haberet Vicarium Græcum, vt Græcis consuleret, & illis sacramenta administraret: quod quàm disciplinæ ecclesiasticæ congruum sit, ibi probauimus.

COMMENTARIVM.

LIcèt *in cap. cùm secundùm 9.* & in præsenti præcipua Pontificum Cœlestini & Innocentij cura fuisset inhibere ordinationes fieri à Græcis, & Latinis diuersis ritibus; tamen cùm ex permissione ordinandi Græcum à Latino more Latinorum, & è contrario, accidisset vt Græci, vel Latini sine licentia proprij Episcopi ordinarentur; ideò in præsenti ab Innocentio statutum fuit, vt Græcus Latino Episcopo subiectus, à Græco Episcopo tantùm de licentia proprij Episcopi sacris initiaretur ordinibus; vnde ex visceribus huius decisionis sequentem deduco assertionem: *Nullus clericus potest* 2.

test ab alieno Episcopo ordinari sine proprij licentia, aliàs suspenditur ab ordinum exercitio, & qui illum ordinauit, priuatur facultate conferendi illum gradum, in cuius collatione peccauit. Probant textus *in c.illud, cap.de aliena 2.c.si quis 3.c.clericos 4. & per totam 71. dist.cap.2.cap.clericum 2.72.dist.cap.1.9.q.2.cap. alienum 1.19.q.2.cap.nullus 21.quæst.2. can.36. Apostol. cap.cum 12.hoc tit.cap.nullus, de parochiis, cap.nullus, c.eos, hoc tit.in 6.* Concil. Rom. sub Gregorio VII. *can.24. ordinati ab alio, quàm à proprio Episcopo, non recipiantur.* Siricius Pontifex *epist.4.cap.6. Vt de aliena Ecclesia ordinare clericum nullus vsurpet.* Carthag.5. *can.44. In pluribus Synodis decretum est, vt nullus Episcopus alienum clericum vsurpet sine sui Episcopi voluntate.* Tolet.14.*can.4. Si quis contra statuta maiorum alienos ordinauerit, qui ordinatus fuerit, sacerdotis honore priuabitur.* Taurin. *can. 6. Clericum alterius secundùm statuta canonum nemo suscipiat, neque sua Ecclesia in alio gradu valeat ordinare.* Arueriense *can. 10. Ne vllus Episcopus alterius clericum contra voluntatem Episcopi sui suscipere audeat.* Aurelian. 3. *can. 5. Nullus clericum, seu lectorem alienum, sine sui concessione Episcopi, vel promouere, vel sibi quibuslibet conditionibus audeat vindicare.* Bracbar. 1. *can. 26. Nullus Episcopus Clericum alterius ordinare præsumat, sicut & antiqui canones vetuerunt.* Tolet.13.*can.11.* Cabilon.*can.13.* Arelat. sub Carolo. *can.24.* Moguntinum sub Arnulpho, *can.15.* Trident.*sess.14. de reform.c.2.* alia innumera Conciliorum statuta, & Pontificum decreta congesserunt Antonius August. *in epit. iuris lib.4. tit.50.* & *lib.8.tit.15.* Cresperius *in summa, verbo Clericum alienum.* Illustrant Franciscus Halliertius *de sacris elect. cap.3.art.1.pag.599.* & *de hierarch. fol.68.* Rousselius *lib.2.hist.Pontif.iurisd.cap.11. num.6.* vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, & in dictis iuribus, Vazquez 3. *part.in 3. disput.243.c.5.* Ægidius Coninch.*disput.20.de ordin.dub 9.* Acuña, & I. Dattis *in d.71.dist.* Garaña *in cap. nullus, de parochiis*, Cironius *ad tit.de cleric.peregrin.* idem Dattis *de benef. sect 4. cap.7.* Sanchez *lib.3. consil.cap.1. dub.20.* D. Michael de Moez *in dict.c nullus, hoc tit.in 6.* Ferratius *in opusc.de literis, cap. 8.* Turrianus *pro epist. Pontif.lib.1.c.9.* Vighellius *in meth iuris can.pag.311.* Seuerinus Binius, & Cotjolanus *in notis ad can.36. Apostolor.* Balsamon *in nomocan. tit.1. cap. 26.* & *in can.10.Synodi 7.* & *in can.57.Synodi Carthag.* Iustel. *in can.55.Ecclesiæ Afric.* Sausay *in Panop.cleric.1.part. lib.4. cap.6.* Coquens *in Morneum 1.part. pag.193.* Antonius August. *in notis ad Hadrianum Pontificem, can.16.tom.5. Concil.* Moralistæ congesti à Leandro *2.part.de sacram.tract.6. disput.8.per totam*, Bosquetus *ad Innocent.lib.1. epist. 13.* Basilius *lib.5. de matrim. cap. 13. § 2.* Gibalinus *de censuris, in synopsi, littera O, num.4.*

3. Ratio dubitandi. Hæc assertio ita fulcita, & roborata difficilis redditur sequenti ratione; nam apud catholicos certum principium est, Ecclesiam nihil posse mutare, aut statuere circa materiam, formam, aut ministrum sacramenti. Trident. *sess. 21. de sacram. c.2.* Basilius *lib.5.de matrim.c.4.* Etiam apud orthodoxos liquet ministrum sacramenti Ordinis esse Episcopum indistinctè, proprium, seu alienum, cùm tempore institutionis huius sacramenti, & sequentibus sæculis non essent Episcopatus diuisi, aut eorum fines præscripti: igitur Ecclesia non potuit statuere, vt tantùm Episcopus proprius esset minister sacramenti Ordinis, aliàs sacramentum ab alieno Episcopo collatum, nullum, & vacuum esset, vt dicitur *in d.cap.si quis ausus*, ibi: *Irrita sit huiusmodi ordinatio, d.cap.nullus 9.q.2.* ibi: *Nec rata erit, nec vires vllas habebit.* Augetur hæc difficultas ex ratione nostræ prohibitionis adducta *in d.cap. nullus, de parochiis*, & à Siricio *dict. epist.4.* videlicet quia qui iudicare non potest, nec ordinare; sed sic est, quod Archiepiscopus tempore visitationis potest iudicare subditos suffraganeorum, *cap. 1. de censibus in 6.c.1.de pœnis, eod.lib.* sed nec tempore visitationis potest Archiepiscopus ordinare subditos suffraganeorum, *cap. vt litigantes, de officio ordinarij, lib.6.* Marchinus *de ordine, 5.p.c.5. n.8.* Barbosa *lib.1.iuris Eccles.c.7.num.22.* Machado *tom.2.summæ, lib.4.tract.1.p.7.docum.4. num.6.* igitur nec assertio, nec eius ratio suprà adducta defendi potest.

4. Episcopus est minister sacramenti Ordinis. Adhuc tamen defendenda est suprà tradita assertio, ad cuius expositionem aliqua prælibanda sunt. Et primò sciendum est, Episcopum solum esse ordinarium ministrum sacramenti Ordinis, vt docetur *Actuum Apost.c.6.vers.6.* & *c.13.vers.3.* & *cap.14.versu 22.* Contra varios Ecclesiæ hostes ita definitum est in Concilio Nicæno *can.4.* Carthag. 2.*can.12.* Hispalensi 2.*can.5.* & 7. Toletano 8.*can.7.* Regiensi sub Sixto III. *can.3.* Florentino sub Eugenio IV. *de sacrament. §. sextum sacramentum,* Trident. *sess.23.c.4.* & *can.7.c.1.c.ad Episcopum, 25. dist.c.1. & 2.67.dist.c.quamuis, 68.dist. c.1.de ordinatis ab Episcopo.* Sed ex sanctionibus ecclesiasticis iam à primis temporibus vsque ad nostra sæcula validè & licitè non omnis Episcopus confert, sed ille tantùm, qui proprius est, vt ex Conciliis suprà relatis constat: sed licèt antiqui Ecclesiæ Patres tantùm vt Episcopum proprium agnoscerent Episcopum originis, aut domicilij; tamen sequentibus sæculis Episcopus proprius ratione beneficij agnitus fuit: quare antequam ad rationem nostræ conclusionis deueniamus, aliqua de Episcopis propriis ratione originis, domicilij, & beneficij prænotanda sunt. Sed priùs rationem assignemus, quare Episcopos tantùm dicatur minister ordinarius huius sacramenti in dictis canonibus, & à Dionysio *lib.6.de eccles.hierarch.cap.5.* Hieronymo *epist.95. ad Euagrium*, Epiphanio *hæresi 75.* quos, & alios referunt Bellarminus *tom.1. controu. lib.1. de clericis, cap.3.* & *tom.3.de sacram.Ordin. lib.1.c.11.* Vazquez *ad 3.part.tom.3. disput. 243. per totam*: & præcipua ratio prouenit ab institutione Christi Domini, qui Episcopos designauit ministros huius Sacramenti: cui accedit alia relata à Sanctis Patribus suprà relatis; quia scilicet, vt in Republica politica pertinet ad Rectores officia publica ordinare, & distribuere; ita in ecclesiastica decet, vt ministrorum, & officiorum dispensatio solis Rectoribus committatur, hoc est Episcopis, qui Apostolorum locum tenent, *cap.in nouo, 21. dist.c. quanto, de consuet.* Prosequuntur alias rationes Villaroël *tom.1. regim eccles. p.1. q.1.art.9.* Macedo *de clauib. Petri lib.4.cap.5.fol.570.*

5. De Episcopo originis. Igitur vt promissis stemus, sciendum est, Episcopum proprium quoad ordines conferendos primò eum dici, in cuius diœcesi ordinandus baptizatus est, *c.vlt.98.dist.* Concil. Carthag. 3. *can.44.* probat latè Halliertius *pag.606.* Hodie tamen dicitur Episcopus originis non solùm ille, in cuius Episcopatu baptizatus est, verùm & in quo per accidens natus fuit; quia in eo verificatur decisio Bonifacij VIII *in c.cùm nullus, de temporib.ordin.* ita docent plures relati à Leandro *disput.8. q.7. & 8.* Nec solùm dicitur Episcopus proprius ratione originis, vbi quis natus est, verùm & Episcopus, in cuius diœcesi parentes nati fuerunt; rectè enim dicitur

dicitur quis ortus eò loci, vbi eius parentes primam lucem habuerunt, *l. adsumptio 6. §. filius, ff. ad municip. l. filius, C. de municipib. lib. 10. l. si vt propnis, C. de incolis*, *lib.* 10. docet post alios Hallier. *art.* 5. *fol.* 620. & à sacra Cardinalium Congregatione declaratum fuisse refert Leander *vbi suprà*, *quæst.* 9. non tamen hoc ius originis extenditur ad vlteriores gradus, ne in infinitum protrahatur origo, vt pluribus relatis resoluit Leander *quæst.* 10.

6. DE EPISCOPO DOMICILII.

Etiam Episcopus loci, in quo quis habet domicilium, dicitur proprius quoad ordines conferendos, & domiciliarius ab eo valet ordinari. Concil. Arausic. *can.* 8. *& 9. cap. cùm nullus*, *hoc tit. in* 6. vnde licèt quis vltramontanus sit, in alia prouincia ordinari poterit, si in ea domicilium contraxerit, cùm id non reperiatur prohibitum *in cap.* 1. *hoc tit. in* 6. immò primis Ecclesiæ sæculis id obseruatum fuisse, pluribus exemplis ex historia ecclesiastica petitis probat Francifcus Hallier. *de sacris elect. sect.* 5. *cap.* 3. *art.* 7. *pag.* 623. sed quia sæpè contingit, vt quis ficto, & simulato domicilio ab alieno Episcopo ordinetur, *c. sæpè*, *hoc tit. in* 6. ideò obseruandum est, eum propriè dici domiciliarium alicuius loci, qui in eo degit animo perpetuò ibi manendi; talis enim statim absque vllo temporis transcursu domicilium contrahit, *l. domicilium* 20. *ff. ad municip.* latè docent noster D. Franciscus de Amaya *in l. ciues*, *num.* 99. *C. de incolis*, *lib.* 10. Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *recopil.* & si non constet de animo constituendi domicilium, sufficiunt præsumptiones, vt si aliquis secum transferat maiorem bonorum suorum partem, *cap. dilectus*, *el* 2. & ibi Felinus, *de rescriptis*; vel si ibi domum habitationis causâ in longum tempus conducat. Rota *in nouiss. part.* 2. *decis.* 150. aut si per decennium in eo loco habitauerit, *dict. l. ciues*, *C. de incolis*, *lib.* 10. Senatores autem, & officiales Regiæ domus, ac eorum filij, qui comitatui Regio addicti sunt, possunt ordinari ab Episcopo Regiæ vrbis; nam etsi non sint verè ciues, tamen in ea domicilium contrahunt, *l. Senatores* 8. *C. de incolis*, *lib.* 10. probat Hallierius *vbi supra*, §. 8. *pag.* 626. & si contingat, aliquem habere plura domicilia, à quolibet Episcopo cuiuslibet domicilij poterit ordinari, vt resoluit Leander *vbi suprà*, *cap.* 12.

7. DE EPISCOPO PROPRIO RATIONE BENEFICII.

Tertius Episcopus proprius quoad ordines recipiendos dicitur ille, in cuius diœcesi quis beneficium obtinet, *cap. cùm nullus*, *hoc tit. lib.* 6. docent Lara *de capell. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 16. Hieronymus Gonzalez *ad regulam* 8. *Cancell. glossa* 5. *num.* 58. Franciscus Hallierius *de sacris elect. vbi supra*, *pag.* 628. plures congesti à Leandro *de sacram. Ordin. dict. disput.* 8. *quæst.* 13. Quæ doctrina ampliatur vt procedat, siue beneficium sit parochiale, siue simplex, siue Capellania, vt docet Leander *dict. quæst.* 13. siue magnum, siue exiguum, vt resoluit Marinis *lib.* 2. *resol. cap.* 153. immò & si quis plura beneficia habeat compatibilia in diuersis diœcesibus, poterit ordinari ab omnibus illis Episcopis, in quorum Episcopatibus beneficia possidet. Hallierius *vbi supra*; non autem potest quis ordinari ratione commendæ, etiam perpetuæ, ab eo Episcopo, in cuius diœcesi eam habet. Barbosa *de potest. Episcop. alleg.* 4. *num.* 4. nec etiam sufficit patrimonium, vt quis possit ordinari ab eo Episcopo, in cuius diœcesi illud obtinet. Leander *vbi supra*, *quæst.* 18. Hallierius *vbi proximè*, qui alia dubia moralia in hac parte sæpiùs emergentia resoluunt.

Potest igitur clericus ordinari à quolibet ex prædictis Episcopis, vt si ab vna diœcesi originem ducat, in alia domicilium habeat, atque in alia beneficium possideat, à quocumque ex illis tribus Episcopis potest ad ordines promoueri, aut dimissorias ab eis accipere, vt ab alieno Episcopo ordinetur. Ocbagauia *de sacram. tit. de Ordine*, *quæst.* 6. *num.* 20. Ægidius Conincb. *eod. tract. disput.* 20. *dub.* 9. nam per acquisitionem domicilij, aut possessionem adeptam beneficij non amittitur ius originis, vt probat Solorzanus *lib.* 1. *de iure Ind. cap.* 23. *num.* 51. Sed si clericus ordinandus adierit, elegeritque vnum ex prædictis Episcopis ad priores gradus recipiendos, non poterit posteà variare, & ab alio posteriores gradus petere sine licentia prioris Episcopi, iuxta Concil. Trident. *sess.* 23. *de reform. cap.* 16. Docent ibi Barbosa, & Marquinus *de Ordine*, 5. *part. cap.* 7. *n.* 14. & Leander. *vbi proximè*. Sed si neglectis tot Ecclesiæ sanctionibus Episcopus alienum subditum ordinauerit, ordinatio ipsa subsistit, *cap.* 1. *&* 2. *dist.* 68. *cap. finali*, 9. *quæst.* 2. Fulbertus Carnotens. *epist.* 25. Marinis *lib.* 2. *resol. cap.* 155. etsi contrarium statuatur in additionibus Capitul. Caroli, *addit.* 3. *cap.* 37. in hæc verba: *Sunt in quibusdam locis Scoti, qui se dicunt Episcopos esse, & multos negligentes absque licentia dominorum suorum, siue magistrorum presbyteros & diaconos ordinant: quorum ordinationem quia plerumque in simoniacam incidit hæresim, & multis erroribus subiacet, modis omnibus irritam fieri debere, omnes vno consensu decreuimus.* Nisi ea verba accipiamus de nullitate quoad exercitium, vt accipiunt ea verba, *irrita sit huiusmodi ordinatio*, *in cap. si quis ausus*, 3. 72. *dist.* Vazquez 3. *part. in* 3. *part. disput.* 243. *cap.* 5. Ægidius *de sacram. disput.* 20. *de ordine*, *dub.* 9. Verùm etsi ordinatio sustineatur, & ita ordinatus fori priuilegio gaudeat, Marinis *dict. cap.* 155. tamen variis pœnis plectuntur, tam ordinator, quàm ordinatus. Iure antiquo ordinatus ab alieno Episcopo suspensionem perpetuam incurrebat. Concilium Nicænum 1. *can.* 16. Sardicense *can.* 15. Maguntinum *can.* 17. Nannetense *can.* 7. immò iuxta Concilium Chalcedon. *can.* 20. tam ordinatos, quàm ordinator deponebantur, & ordinatus communione priuabatur, donec à proprio Episcopo absolueretur; & qui ordinauerat, in Concilio prouinciali corripiebatur. Concilium Sardic. *can.* 15. Triburien. *can.* 28. Nouiori verò iure ordinatus suspensionem incurrit gradus illicitè recepti, donec proprio Episcopo visum fuerit: ordinator autem per annum suspenditur à collatione ordinum, *cap. eos*, *hoc tit. in* 6. Trident. *sess.* 14. *de reform. cap.* 4. & *sess.* 23. *c.* 8. quas pœnas etiam firmarunt suis constitutionibus Pius II. in constitutione quæ incipit, *Cùm ex sacrorum*, edita 18. Calend. Decemb. anno 1461. Sixtus V. in bulla quæ incipit, *Sanctum & salutare*. Pius V. in constitutione quæ incipit, *R. Pontifex*, data 14. Octobris, anno 1568. Vrbanus VIII. in bulla quæ incipit, *Secretis*, edita anno 1624. quæ suspensio incurritur ipso iure absque vlla sententia, vt docent plures, quos refert & sequitur Leander *dict. disput.* 8. *quæst.* 2.

8. DE POENIS ORDINANTIS ALIENUM CLERICUM.

Hucusque tradita aliquas patiuntur limitationes. Prima, si prouincia ab hostibus occupata sit, ita vt proprium Episcopum non obtineat; eius enim incolæ possunt à quolibet Episcopo ordinari. Concilium Chalced. *can.* 20. Secunda si Episcopus proprius in hæresim lapsus, excommunicatus, aut suspensus sit; tunc enim eius subditi possunt

9. VARIÆ LIMITATIONES.

sunt ab alieno Episcopo sacramenta petere, *cap.2. hoc tit. lib. 6.* docet Sausay *in Panopl. cleric. lib. 4. pag.* 176. Tertia, si laicus in Episcopum eligatur; tunc enim consecrari, & ordinari valet ab alieno Episcopo, vt exemplis probat Hallier. *vbi suprà, pag.* 612. Quarta, si quis togatus ab Episcopo Pontificalia exerceat in aliena diœcesi, potest tunc alienos subditos ordinare, vt probat Bosquetus *ad Innocentium lib. 1. epist.* 12. Quinta si ordinandus familiaris sit per triennium alicuius Episcopi; prætextu enim familiaritatis ab eo ordinari valet. Trident. *sess.* 23. *de reform. c.* 9. quod non procedit in Episcopo titulari, vulgò *de Anillo*; ille enim prætextu familiaritatis alienum subditum ordinare non valet. Trident. *sess.* 14. *de reform. cap.* 2. vbi plures adducit Barb. Tandem ab alieno Episcopo de licentia proprij litteris dimissoriis expressa ordinari clericus valet; debet autem licentia præstari in scriptis litteris patentibus. Concil. Carthag. 1. *can.* 5. Brachar. 1. *can.* 26. Cabilon. 2. *can.* 41. Meld. *can.* 15. Trident. *sess.* 14. *de reform. c.* 2. Litteræ prædictæ debent esse subscriptæ, & signatæ signo Episcopi, *d. can* 26. Concil. Brachar. certasque litteras, & charecterum notas habere, quas recensebimus *in cap. 1. de cleric. peregr.* appellantur istæ litteræ aliquando commendatitiæ, *cap. significasti, de officio Archid.* vbi de his agemus, Concil. Chalced. *cap.* 11. vbi Balsamon. Frequentiùs dicuntur dimissoriæ *in c. 1. dist. 72.* in legibus Longobard. *l. 2. tit. 2. lib. 3. Vt nemo alterius clericum sine commendatitia, aut dimissoria littera recipere præsumat*; & aliis Conciliorum decretis congestis ab Hallierio *de sacris elect. pag.* 658 Ferratio *de litter. primit. Eccles. lib. 1. c. 8.* Reuerendæ etiam dicuntur in Concil. Trident. *sess. 7. de reform. c.* 10. à salutatione, quâ Episcopi se inuicem reuerendos, honoris causâ, vt plurimùm appellant. Prædictæ etiam litteræ continere debent causam excusationis, ob quam non potest Episcopus proprius illi ordines conferre, *c. 1. hoc tit. in 6.* & beneficium, ad cuius titulum ordinandus promouetur; & examen eius præcessisse, vt tam ex veteri, quàm nouo iure illustrat, & probat Hallierius *vbi suprà, pag.* 660. qui varias formas dimissoriarum refert ex Conciliis Galliæ, & Marculfi formulis.

10. RATIO DECIDENDI. Huius conclusionis, & prohibitionis, ne videlicet clericus ab alieno Episcopo ordinetur, variæ traduntur rationes. Primam reddunt Patres Concilij Venetici, *can.* 19. in illis verbis: *Ne concordiam fraternam iniuria violata contaminet; maxima enim occasio violandæ pacis videbatur, si alter Episcopus alienum subditum arriperet, & sacerdotio manciparet.* Quare Patres Concil. Carthag. 1. *can.* 5. paci id conducere dixerunt, quod Episcopus alienum parochianum non vsurpet. Accedit, quia non leuis iniuria irrogabatur proprio Episcopo, qui subditum erudierat, si ab alio Episcopo eriperetur; nam grauis iniuriæ reus est, qui de fratris Ecclesia id quod est vtilius, aut pretiosius audet vel allicere, vel tenere, vt aiebat S. Leo ad Anastasium *epist.* 82. & 84. *c.* 9. Aliam rationem adducunt PP. Synodi Trullanæ *can.* 17. videlicet, quod ex illa vsurpatione alieni subditi clerici inobedientes proprio Prælato redderentur: cui rationi & illa accedit; nam sicut disciplina ecclesiastica confunderetur, si quis terminos alienos vsurparet, alienum subditum iudicando, *c. nullus, de parochiis*; ita & eum ordinando. Vnde canones pro confirmatione præsentis conclusionis adducti æqualiter prohibent alienos subditos iudicare, & eos sacris ordinibus initiare. Tandem; nam proprius Episcopus rectiùs cuncta moderabitur circa mores, & doctrinam subditorum, cùm illi meliùs animi dotes, & indoles eorum innotescant. Rectè ergo tot sacris canonibus, & Pontificum decretis prohibitum est, ne quis clericus ab alieno Episcopo ordinetur sine proprij licentia.

Nec obstat dubitandi ratio suprà perpensa; fatemur enim Ecclesiam statuere nequire, vt gradus ordinis collatus ab Episcopo ministro ordinario sacramenti Ordinis, vacuus, & inanis esset, cùm destrueretur sacramentũ validè collatum: potuit tamen decernere ob rationes suprà adductas, & alias omissas, vt tantùm proprius Episcopus licitè conferret sacramentũ Ordinis, non annullando sacramentum in contrarium collatum. Nec obstat textus *in d. c. si quis 3. c. 1. 9. q. 2.* nam ea verba, *irrita & vacua*, accipienda sunt quoad effectum & exercitiũ gradus accepti; manet enim suspensus ita ab alieno Episcopo ordinatus: vnde quia caret effectu gradus ita acceptus, dicitur latè vacua ordinario, vt docent Vasquez *3. p. in 3. disp. 243. c. 5. n.* 46. Ægid Coninch *de sacram. tract. de Ordin. disp. 20. dub. 9.* Nec obstat augmentum difficultatis, quo probare intendebamus, rationem illam, eum qui iudicare non potest, ordinare non posse, incongruam esse; quia Archiepiscopus iudicare valet subditos suffraganeorũ, & tamen eos ordinare non potest. Nam respondendũ est, quod licèt iure communi inspecto æqualiter prohibitum sit Archiepiscopis subditos suffraganeorum iudicare, & ordinare, tamen prohibitio iudicandi laxata est, & permissum Archiepiscopis ius dicere subditis suffraganeorum duobus in casibus. Primò tempore visitationis: secundò si ad eos appelatum fuerit: at quoad prohibitionem ordinandi nihil immutatum est, nec Archiepiscopis permittitur subditos suffraganeorum ordinare, vt docet Sausay *d. lib. 4. Panopl. cap.* 6. — 11. DISSOLVITVR RATIO DVBITANDI.

12. EXPONITVR CAP. LVGDVNENS. 9. Q. 2. Primò superiori assertioni obstat textus *in c. Lugdun. 10. 9. q. 2.* in illis verbis: *Legimus quippe S. Epiphanium Episcopum ex diœcesi S. Ioannis Chrysostomi quosdam clericos ordinasse.* Ex quibus expressè deducitur, posse Episcopum impunè alienos subditos ordinare. Pro cuius textus explicatione varia adducunt Interpretes *ibi*: Archid. existimat, decisionem illam esse correctam, & tantùm continere ius antiquum. Illum sequitur Salcedo *in praxi, c.* 26. Aliter Quintilian. Mandosius *ad regul. 24. Cancell. q. 4 n.* 12. textum illum accipit eo casu, in quo clericus ordinatus valdè notus erat Episcopo ordinanti; quo casu existimat alienum subditum impunè posse ab Episcopo ordinari. Sed his sententiis omissis, Simon Maiolus *de irregul. c. 2. n.* 7. Marchinus de ordine *tract. 1. p. 5.* illum textum accipiunt de alieno Episcopo, qui spe ratihabitionis alienum clericum ordinauit; asserunt enim, & supponunt, posse Episcopũ alienos subditos sacris initiare ordinibus spe tantùm ratihabitionis; quod etiam docet Hallier. *de sacris elect. vbi supra, pag.* 612. Sed hæc opinio, saluâ pace doctissimorum virorũ, sustineri nequit. Verius enim est, nec sub spe ratihabitionis proprij Episcopi posse alienis subditis sacramentum hoc administrari: iura enim nostra, & suprà citata, expressam postulant proprij Episcopi licentiam, vt clericus ab alieno Episcopo ordinetur; quod etiam requiritur *in c. illud, 71. dist. cap. 1. 9. q. 2. c. sæpe, hoc tit. lib. 6.* Trident. *sess. 14. de reform. c. 2.* & eâ ratione id suadetur; nam si spe tantũ ratihabitionis posset alienus Episcopus non subditis ordines cõferre, daretur occasio, vt hoc quæsito colore Episcopi alienos subditos ad ordines promouerent; vnde hanc opinionem, videlicet nec sub spe ratihabitionis licere alienum subditum ordinare,

ordinare, vt veriorem defendunt plures relati à Sanchez *lib. 3. consil. cap. 1. dub. 20.* Turrianus *de censuris lib. 5. disput. 64. dub. 1.* Barb. *de potest. Episc. alleg. 8. num. 8.* Marcus Antonius *lib. 4. instit. cap. 11. num. 33.* Gratianus *tom. 2. discept. cap. 210. num. 52.* quare eâ sententiâ omissâ dicendum est, *in d. cap. Lugdun.* ex indulgentia proprij Episcopi ordinatum admitti ad exercitium gradus accepti; nam cùm suspensio, quæ incurritur in hoc casu, tantùm sit ad nutum Episcopi proprij, & quousque illi placuerit eam relaxare, Trident. *sess. 23. de reform. cap. 8.* ideò *in d. cap. Lugdun.* accedente proprij Episcopi indulgentia suspensio cessat: quo modo accipiendus etiam est textus *in c. Salonitana, 73. dist.*

13. INTELLIGITUR CONCIL. ARAUSIC. Secundò obstat textus *in can. 9. Concilij Arausic. 1.* in illis verbis: *Si qui autem alienos ciues, aut alibi consistentes ordinauerint, nec ordinati in vllo accusantur, aut ad se eos reuocent, aut ipsi eis impetrent* (lego *imperent*) *cum quibus habitent.* Ex quo canone apertè deducitur, licere alienos subditos ordinare absque eo, quod ordinatus suspensionem incurrat: igitur non rectè asserimus non licere alienos subditos ad ordines promouere. Pro huius canonis interpretatione dicendum est, in eo canone Episcopum proprium ratione domicilij, licèt non proprium ratione origiois ordines contulisse; non enim desideratur consensus Episcopi originis, cùm quis ordinatur ab Episcopo proprio domicilij, vt latè probat Hallierius *vbi suprà, pag. 608.* vnde cùm Episcopus proprius ratione domicilij in eo textu ciues ordinasset, nulla suspensio incurritur. Rectè tamen Patres asserunt, Episcopum, qui alienos ciues, id est in alienis ciuitatibus ortos, in clericorum numero recepit, debere eis impetrare vbi habitent, aut Episcopo originis mittere, vt ab eo recipiantur in certa Ecclesia, ne vagi, & acephali remaneant. Accedit, nam textus ille loquitur de ciuibus laicis adhuc clericali militiæ non mancipatis, qui primis Ecclesiæ sæculis à quolibet Episcopo etiam non proprio sacris initiari poterant, vt probat Hallier. *vbi suprà, art. 2. § 4. pag. 618.*

14. EXPONITUR CONCIL. CARTHAG. 3. CAN 49. Tertiò superiori assertioni aduersatur textus *in Concil. Carthag 3. can. 49.* fine *can. 22. Concilij Africani*, quem ex Græco in Latinum sermonem vertit Balsamon in hæc verba: *Licere Episcopo Carthaginis vnde velit clericum ordinare. Aurelius dixit Episcopus: Sermonem meum audite fratres; sæpè euenit, vt ecclesiastici Diacones, vel Presbyteros, vel Episcopos à me petant: ego tamen memor eorum, quæ constituta sunt, illa sequor, vt conueniam Episcopum clerici, qui petitur, & ea illi ostendam, quòd qui sunt cuiusuis Ecclesiæ, eius clericum postulant. Ecce autem in præsentia non contradicunt; ne autem posteà contingat, hoc est, ne mihi aduersentur qui in hoc negotio à me petuntur clerici; quia scitis me multarum Ecclesiarum curam gerere, quemcumque consacerdotum conuenero, cum duobus, vel tribus testibus nostri concilericatus, si non impius, & indeuotus inuentus fuerit, æquum est vestram dilectionem iudicare, quid facere oporteat: ego enim, vt scitis fratres, multarum Ecclesiarum Dei permissu curam gero. Numidius Episcopus dixit: Hæc semper fuit huic throno auctoritas, vt quando vellet, & de quocumque nomine admonita fuerit conuenienter, vniuscuiusque Ecclesiæ desiderio ordinet Episcopum.* Ex quibus verbis manifestè constat, licere Primati Carthag. ex tota Africa ordinare clericos, quos voluerit: igitur absque licentia proprij Episcopi licet alienum subditum ordinare. Pro huius canonis interpretatione sciendum est, non solùm R. Pontificem ex potestate ordinaria, verùm & Patriarchas Antiochenum, Carthaginensem, Constantinopolitanum, Alexandrinum, virtute priuilegij posse ex tota prouincia absque Ordinariorum licentia clericos cooptare, & ordinare, vt probant Cironius *lib. 1. obs. cap. 12.* Balsam. & Zonaras *in dict. can. 59.* Hallier. *vbi suprà, pag. 651.* Iustel. *in notis ad can. 55. Ecclesiæ Africanæ*: inde cùm *in d. can. 59.* agatur de Patriarcha Carthag. siue de Primate Africæ, ideò asseritur licere Primati vnde velit clericos ordinare.

15. EXPONITUR CAN. 24. CONCIL. ILLIBERIT. Quartò opponitur textus *in can. 24. Concilij Illiber.* relatus *in cap. omnes, 98. dist.* vbi docetur peregrè baptizatos in alienis prouinciis ordinari non posse, eo quod eorum vita minimè cognita est: igitur si sit cognita in aliena prouincia, etiam ab alieno Episcopo ordinari valent. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo, in eo textu peregrè baptizatum domicilium, aut beneficium obtinuisse in ea diœcesi, vbi ordines petebat: sed quia eius vita minimè cognita erat, statutum fuit, vt non promoueretur; quod etiam sancitum fuit à Syluestro *in c. nullus*, Damaso *in cap. transmarinos, 98. dist.* igitur Patres Concilij Illibet. accipiendi sunt eo casu, quo peregrè baptizati ad sacros ordines ascendere volunt in loco domicilij, qui olim nisi cum certis cautionibus non ordinabantur, licèt posteà illis permissum esset sacris initiari ordinibus, si litteris quatuor Episcoporum signis signatis eorum vita commendaretur, *d. c. transmarinos, c. 1. de cleric. peregr.* docet Mendoza *lib. 3. in d. can. 24. Concilij Illiberit.*

CAPUT XII.

Idem^a *Mutinensi Episcopo.*

CVm in distribuendis *Et infrà*: Meminimus, à nobis fuisse suppliciter postulatum, & clementer indultum, vt quia præfatus A, Ecclesiæ Romanæ Diaconus erat, mandaremus ipsum per Bononiensem Episcopum promoueri.

NOTÆ.

1. a MVtinen.] Mutina vulgò *Modena*, ciuitas propè Apenninos montes sita est; colonia Romanorum fuit, vt refert Liuius *lib. 39.* ibi: *Eodem* (inquit) *anno Mutina & Parma coloniæ Romanorum ciuium sunt deductæ.* Cicero *Philipp. 5. Circumsedit Mutinam firmissimam & splendidissimam populi Romani coloniam.* A sæculo quarto Ecclesiæ Episcopali fulget Cathedrâ, quæ cùm olim suffraganea esset Mediolan. & posteà Rauennat. Ecclesiæ subesset, tandem à Gregorio XIII. anno 1585. Bononiensi Metropol. parère iussa est. Plura de eius antiquitate, & magnitudine tradit Vghell. *tom. 2. Italiæ sacræ, in ea Ecclesia.* Eius mentio fit *in cap. à multis, de ætat. & qualit. cap. fin. de sponsa duorum, cap. tuæ, de vsuris, cap. cum dilectis 15. de purgat. canonic. cap. 2. de procuratoribus, in 5. collect.* Martino Mutinensi Præsuli missa est hæc decisio, quæ etiam reperitur *in cap. 4. hoc tit. in 3. collectione.*

COMMEN

COMMENTARIVM.

2. PRo huius textus vera interpretatione aliqua præmittenda sunt. Et primò sciendum est, omnia superiori commentario adducta, de non ordinandis subditis alienis, locum non habere in Romano Pontifice, cuius respectu nemo ex fidelibus alienus subditus dici potest, cùm ipse sit Episcopus, & Patriarcha vniuersalis. Concilium Chalced. in libello Leoni X. oblato; & ideò potest cuiuslibet Episcopi subditum ordinare. Iulius I I. *epist. 2. cap. 6. Vt nullus Episcopus alterius parochianum præsumat retinere, aut ordinare absque Episcopi voluntate, vel iudicare; saluatamen in omnibus Apostolicâ auctoritate.* Et *cap. per principalem 1. q. 9. cap. nunc verò 9. q. 3.* quâ auctoritate pollentes, & viventes diuersi Romanæ Ecclesiæ Præsules plures Romæ degentes sacris initiarunt ordinibus, vt constat *ex cap. in parochia 16. q. 1.* & pluribus exemplis relatis ab Hallierio *de sacris elect. pag. 648* Secundò etiam obseruandum est, R. Pontificem aliquando ordinare alienos subditos, vt alicui Ecclesiæ vrbis Romanæ inseruiant, vt in exemplis relatis ab Hallierio; aliquando v erò tantùm honoris causâ, suffragantibus videlicet meritis ipsius promouendi, vt in specie textus *in d. cap. in parochia*: inter eos tamen ordinatos magnum discrimen datur; nam ordinati ad titulum alicuius Ecclesiæ vrbis Romanæ, non possunt discedere ab ea inconsulto R. Pontifice: at verò honoris tantùm gratiâ ordinati, alibi migrare valent, & Episcopis propriis subsunt, *cap. per tuas, de maiorit. & obed.* semper enim præ cæteris clericis in æquali gradu constitutis honorantur, vt ibi Glossa docet, quia inter ipsos priuilegij ratio habenda est: quare primò eorum nomina esse scribenda, qui dignitates iudicio Principis sunt assecuti, docetur *in l. 1. ff. de albo scribendo, cap. placuit, §. Isidorus, 16. dist.* Illud autem omnibus commune est, vt à R. Pontifice initiatus, & in gradum clericalem cooptatus, non possit ab alio Archiepiscopo, vel Episcopo ad vlteriores gradus promoueri, ex præsenti textu, & D. Gregorio *lib. 4. epist. 30. indict. 13.* quod honoris causâ, & ob reuerentiam impositionis manuum Summi Pontificis singulariter constitutum est, ne quis benedictionem super caput illius, quem Pontifex ordinauit, impartiri audeat; si enim ob reuerentiam Episcopo debitam non licet Presbytero Missam celebrare in eo Altari vbi Episcopus eadem die Missæ sacrificium obtulit, *c. vlt. de consecr. dist. 2.* Barb. *lib. 2. de iure eccles. cap. 7.* quantò minùs super Altari viuo, vbi Pontifex Ordinis sacramentum contulit, licebit Episcopo ordinationem facere inconsulto ipso R. Pontifice: cum eius tamen licentia vtique poterit, ex præsenti textu; & si à Pontifice concedatur Episcopo licentia promouendi Subdiaconum à Pontifice ordinatum in Diaconatus gradum, poterit postea ipsum absque noua licentia in Presbyterum ordinare, vt post Henriquez & alios docet Hallierius *vbi suprà, pag. 649.* Nec obstat illa communis difficultas, videlicet illum ordinare non posse eum, quem nec iudicare valet, & è contra, *cap. nullus, de parochiis,* Concilium Mogunt. sub Arnulpho *can. 14.* sed à Pontifice clericum ordinatum Episcopus proprius iudicare valet, quia per ordinationem Pontificiam non eximitur ab eius iurisdictione, *cap. per tuas, de maiorit. & obed.* quamvis non nisi pluribus testibus damnari possit, *cap. Præsul 2. q. 4.* igitur & ordinari ab eo valet. Nam respondendum est, clericum ordinatum à R. Pontifice, non esse exemptum à iurisdictione ordinaria, quia per similem ordinationem noluit Pontifex Episcopo diœcesano præiudicare, nisi causâ depositione digna sit; quia tunc tantùm R. Pontifex à se ordinatum deponere valet, *ex cap. omnis 1. de regul. iuris,* docet Hallier. *vbi suprà, pag. 650.* Nec etiam obstabit si dicas, præsentem decisionem nihil speciale conuincere erga ordinatum à R. Pontifice; siquidem quilibet clericus ordinatus ab vno Episcopo, videlicet originis, domicilij, aut beneficij, ab alio sine eius licentia ordinari non potest. Concilium Veneticum *can. 10. Episcopi quoque ab aliis Episcopis ordinatos clericos sine permissu eorum, à quibus fuerint ordinati, promouere ad superiores ordines non præsumant.* Nam ea prohibitio non prouenit ex eo, quod ordinatus ab alio Episcopo est, sed quia cùm proprius Episcopus esset, qui eum ordinauit, eo inconsulto ab alio ad altiores ordines promoueri non valet.

CAPVT XIII.

ᵃ Idem *eidem, & Magistro H. Subdiacono nostro.*

LItteras vestras recepimus super inordinata ordinatione [b] Immolensis electi, quem [c] Bonon. Episcopus præcedenti [d] Sabbato in Diaconum, & sequenti die Dominico (continuato ieiunio) in Presbyterum ordinauit. In quo quantùm vterque deliquerit, euidenter intelligit, qui prudenter attendit. Si enim vtrumque ordinem eodem die conferre illi non licuit, pari non licuit ratione vnum ordinem vno die, & alium in alio (ieiunio continuato) conferri; cùm propter continuationem ieiunij [e] fictione canonica, siue manè diei Dominicæ trahatur ad Sabbatum, siue vespera Sabbati ad [f] diem Dominicam referatur, profectò manè cum vespera, seu vespera cum manè ad eundem diem pertinere diceretur. Nam si quantùm ad hunc necessitatis articulum pertinet, manè ad eundem diem, & [g] vespera referatur ad alium, cur esset continuatio ieiunij necessaria, cùm & Sabbato ante cœnam, & Dominica ante prandium intelligantur esse ieiunia. Ne autem si factum huiusmodi sub silentio transiremus, id alij licitum reputantes similia facere attentarent, & sic facti peruersitas à posteris traheretur in exemplum; præfatum Episcopum Bonon. vt puniatur in quo deliquit, à collatione ordinis, Diaconi scilicet & Presbyteri; alterum verò ab executione officij sacerdotalis volumus manere suspen-

ſos, donec de illis aliter diſponamus. Vt igitur mandatum Apoſtolicum debitum conſequatur effectum, per A.ſ.m. quat. quæ præmiſſa ſunt, faciatis tam ab ipſis Epiſcopis, quàm per Bonon. & Imolen. diœceſ. [h] publicari.

NOTÆ.

a *IDem.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 5. pro cuius inſcriptionis illuſtratione repetenda ſunt quæ adduxi in textu antecedenti.

b *Imolenſis electi.*] Hieronymi videlicet, qui *in cap. dilectus, de reſcriptis* appellatur tantùm in præſenti electus, quia adhuc non erat confirmatus, nec conſecratus.

1. c *Bonon. Epiſcopus.*] Henricus à Frata, eccleſiaſticæ iuriſdictionis vindex, qui ſanctos Dominicum, & Franciſcum Bononiæ excepit: de quo plura Vghellius *in Italia ſacra, in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ, pag.* 22. cùm adhuc temporibus noſtri Innocentij Eccleſia Bononienſis Metropolitan. non eſſet, vt dixi *in c. dilectus, de reſcriptis*, ideò eius Præſul in præſenti tantùm appellatur Epiſcopus.

d *Sabbato.*] Quo die tantùm maiores ordines conferri poſſunt, vt probaui *in cap.* 1. *hoc tit.*

2. e *Fictione canonica.*] Licet dies naturalis computetur ab ortu ſolis vſque ad eius occaſum, vt tradunt Aulus Gellius *lib.* 3. *noct. Attic. cap.* 2. Macrobius *lib.* 5. *Saturn. cap.* 3. Cenſorinus *de die natali, tit. de diebus*: dies tamen ciuilis, diuerſimodè apud Hebræos ac apud Romanos computabatur; apud Hebræos enim dies feſti incipiebant à veſpera, & deſinebant in veſperam, & ſic veſperè, & manè fiebat dies vnus, iuxta illud Geneſis *cap.* 1. *Factum eſt veſperè & manè dies vnus.* Et iuxta illud Leuitici *cap.* 23. *A veſpera in veſperam celebrabitis Sabbata veſtra.* Dies verò vulgares incipiebant manè, ac matutino tempore, & computabantur vſque ad manè: quâ adhibitâ diſtinctione plura ſacræ Scripturæ teſtimonia in concordiam reducit Baſilius Pontius *q.* 1. *de agno typic. cap.* 8. *&* 9. Apud Romanos dies ciuilis poſtquam horarum vſus inualuit, à media nocte, & ſequentis noctis media parte finiebatur, *l. more* 8. *ff. de feriis*: dies autem naturalis apud eos à luce vſque ad tenebras computabatur. Vtriuſque diei mentio extat *in l. in vſucapione, cum l. ſequent. ff. de vſuſcap. l. qua ætate, ff. qui teſtam. facere, l. diuus* 25. §. *Lucius, ff. de liber. & poſth. l.* 1. *ff. de manumiſſ. l.* 3. §. *minorem, ff. de minorib. l. qui bona* 23. *l. bonæ fidei*, §. 1. *ff. de acquir. rer. dom. l. in omnibus* 6. *ff. de oblig. & act. l.* 2. §. *cuiuſque, ff. de v. ſ.* de quorum iurium expoſitione, & diei obſeruatione apud Romanos latè agunt Albericus Gentilis *de diuerſ. temp. appell. cap.* 5. *&* 6. Cotta *in memorab. verbo dies*, Cuiacius *lib.* 15. *obſ. cap.* 32. Ramirez de Prado *in Pentecont. cap.* 23. & ad Martialem *lib.* 4. *epigr.* 8. vbi Raderus, Narbona *in horograph. hora* 24. In iure etiam noſtro dies vulgaris à media nocte vſque ad aliam dimidiam computatur, *c. conſuluit, de officio deleg.* licèt quoad treguas legales ſolis ortus attēdatur, *c.* 1. *de tregua & pace*: quoad feſtorum verò obſeruationem à veſpera in veſperam, *c.* 1. *de feriis*, vbi dicemus. Videndus eſt Baronius *anno* 44. *n.* 88. & *anno* 58. *n.* 88.

3. f *Eundem diem*] Quoad ordines enim conferendos, protracto ieiunio diei Sabbati in diem Dominicum, à veſpere Sabbati in mane Dominici diei dies vnus præſumitur, & ſic ordines conferri poſſunt die Dominico, ſi protrahatur ieiunium, *cap. quod a Patribus*, 75. *diſt.* Concil. Lemouic. *act.* 2. circa finem: *Si tanta multitudo fuit ordinandorum, vt Sabbato non poſſit omnes Epiſcopus ordinare, in craſtinam Dominicam vſque ad horam ſextam continuare poteſt.* Concilium Claromont. ſub Vrbano II. *can.* 24. *Ne fiant ordinationes, niſi in quatuor certis temporibus, & Sabbato, mediante Quadrageſima, & tunc protrahatur ieiunium vſque ad veſperas; & ſi fieri poteſt, vſque ad craſtinum, vt magis appareat in die Dominico Ordines fieri.* Sed vtrum in hoc caſu manè diei Dominici protrahatur ad Sabbatum, an verò veſpera Sabbati ad Dominicum diem, diſputat Franciſcus Hallierius *vbi ſuprà, art.* 3. *pag.* 871.

g *Et veſpera ad alium.*] Olim enim hora ordi- 4.
nationis erat veſpera, & ordinationes in veſpera inchoabantur; & ſi multitudo ordinandorum erat, nocturnæ horæ in ordinationibus impendebantur vſque ad manè Dominici diei; quod non ſine exemplo, & ratione factum fuiſſe conſtat, cùm Apoſtolorum ordinatio veſperè, immò nocte facta fuiſſet. *Lucæ c.* 22. vnde Chriſti exemplo conſentaneum fuit, vt eâ horâ ordinationes celebrarentur. Hoc etiam obſeruatum fuit illis primis Eccleſiæ ſæculis, propter perſecutiones, quas fideles patiebantur; vnde non facilè congregari poterant, niſi illis horis, vt probat Hallier. *vbi ſuprà, art.* 4. Nec huic ſolitæ diſciplinæ eccleſiaſticæ obſtat principium illud, quod vulgò traditur, videlicet Sacramentum ordinis debere conferri intra Miſſarum ſolennia, *c.* 13. *Actuum Apoſt.* D. Clemens *lib.* 8. *conſtit. cap.* 1. 75. *diſt. c. quod ſicut*, §. *ſuper eo, de elect.* probat fusè Hallier. *de ſacris elect. cap.* 5. *art.* 1. *pag.* 968. ſed nocte, exceptâ natiuitatis Domini vigilia, Miſſæ ſacrificium non celebratur, *c. nocte, de conſecr. diſt.* 1. igitur nec nocte, nec veſpere ordinationes vllo tempore fieri poterant. Nam vt huic difficultati ſatisfaciamus, ſciendum eſt: olim in Eccleſia fuiſſe alias Miſſas matutinas, veſpertinas alias. Mentio veſpertinarum fit *in cap. conuenit, de conſecr. diſt.* 2. Concil. Aurelian. 3. *can.* 28. Brachar. 1. *can.* 10. Gerund. *can.* 3. ibi: *Et in Sabbati veſperè Miſſa facta finiatur.* Capitul. Caroli *lib.* 7. *c.* 200. & apud Sozomenum & Nicephorum relatos ab Hallierio *de ſacris elect. d. art.* 4. & de eis agunt Albaſpineus *lib.* 1. *obſeru. cap.* 14. Claudius Eſpenceus *in tract. de triplici Miſſa.* Solebant enim quinto, ſexto, & ſeptimo ſæculis Eccleſiæ Miſſarum ſolennia veſperè celebrari in diebus ieiuniorum, vt ita ea hora offerrentur, quâ ſoluendum erat ieiunium, vt obſeruat Albaſpineus *vbi ſuprà.* Quare alienum non erat à diſciplina illius æui, diebus ordinationum, in quibus ieiunabant fideles veſpertinas Miſſas celebrare: quæ conſuetudo etſi diutiùs in Eccleſia duraſſet, poſteà paulisper inoleuit, tum ob infirmitatem Epiſcopi ordinantis, tum ob multitudinem ordinandorum, & alias rationes, quas conſiderat Hallierius *vbi ſuprà.* Et licèt Miſſæ veſpertinæ improbentur in Concil. *Carthag.* 3. *can.* 39. Afric. *can.* 8. Matiſcon. 2. *can.* 6. Laodic. *can.* 50. Trull. *can.* 29. in illis tamen canonibus non agitur de his Miſſis veſpertinis diebus ieiuniorum celebratis, ſed de illis, quas ſacerdotes non ieiuni celebrare intendebant.

h *Publicari.*] Vnde pro lege eccleſiaſtica hæc In- 5.
nocentij ſententia obſeruatur, quia vt diximus in noſtro apparatu, ſententiæ Principum eorum iuſſu publicatæ pro legibus habentur: vnde audiendus non eſt Pater Suarez *de cenſ. diſpu.* 31. *ſect.* 1. *num.* 4. qui negat, ex hoc textu deduci, ſuſpenſionem

nem incurrere ordinatum, quia Innocentius in præsenti tantùm consultus in casu speciali respondit, & sic hoc responsum non inducere legem vniuersalem; nam cùm publicatum sit, pro lege vniuersali habetur. Deinde nam si sententia P. Suarez vera esset, nulla huius voluminis Decretalis pro lege vniuersali haberetur, cùm ferè omnes casus speciales R. Pontifici propositos contineant, vt ipsum Suarium refellendo considerat Gibalinus *de censur. in synopsi censurarum, verbo Ordinatus, à num. 7.*

Huic decretali Innocentij III. statim annecti, & coniungi debet textus *in cap. dilectus 15. hoc tit.* insuper habito capite *vel non est compos:* tum quia eandem ferè continet decisionem: tum vt debita temporum series in hac compilatione seruetur; textus enim *in dict. cap. dilectus*, auctorem præfefert Innocentium III. textus verò *in dict. cap. vel non est*, Honorium III. auctorem habet, qui Innocentij III. successor fuit. Præponendus ergo est textus *in dict. cap. dilectus*, quem integrum, & tediuiuum damus ex epistolis Innocentij III. editis à Bosqueto, vbi *lib. 1. regestr. 13 epist. 194.* ita legitur.

CAPVT XV.

[a] Idem *Laonien. &... Findbaren. Episcopis, & Abbati de*[b] *Magio, Limiricen. Diœcesis.*

Dilectus filius Vv.[c] Ymilicen. Canonicus, nostro dudum Apostolatui reserauit, quod Ymilicen Ecclesiâ suo[d] viduatâ Pastore,[e] Canonici sui de substituendi Pastoris electione tractantes, ipsum vnanimiter elegerunt. Qui cùm esset citra sacros ordines[f] constitutus, ven. frater noster[g] Cassellen. Archiepiscopus Metropolitanus eorum, Episcopo[h] Roffen. mandauit, vt eum vno eodemque die ad tres sacros ordines promoueret; quod cùm ille non ausu proprio, sed de mandato ipsius Archiepiscopi perfecisset, demùm idem Archiepiscopus requisitus,[i] consecrationis ei munus, huiusmodi ordinationis occasione prætextu impendere recusauit. Vnde fuit nobis humiliter supplicatum, vt super hoc circa præfatum Vv. dignaremur de benignitate Sedis Apostolicæ dispensare. Maximè cùm ad ordines ita suscipiendos, non ex voluntatis propriæ diceretur festinantia properasse, sed tam de magna necessitate, quàm de vtili prouidentia penè omnium ibi præsentium, se permiserit taliter ordinari, pro eo quod Ecclesiæ Ymilicen. multiplex periculum imminebat, si eiusdem Vv. citra Presbyteratus officium ordinatio differretur. Licèt autem contra normam Ecclesiasticam in facto ipso enormiter fuisset excessum, de misericordia tamen quæ superexaltat iudicio, ven. fratri nostro Armachano Archiepiscopo, &... Episcopo *i* Miden. & dilecto filio Archidiacono Armach. dedisse recolimus in mandatis, vt inquisitâ super præmissis diligentiùs veritate, si rem inuenirent taliter se habere, ac eundem Vv. aliàs idoneum, & vtilem Ecclesiæ Ymilicen. dispensatiuè ipsi tribuerent licentiam consecrandi: & quidquid in hoc per eundem inuenirent Archiepiscopum attentatum, per suas nobis litteras intimarent, vt per eorum relationem certiores effecti, prouidere in eo, sicut esset expediens, curaremus. Ipsi verò vocatis, quos nouerant euocandos, & inuestigatâ pleniùs veritate, depositiones testium productorum vtrimque ad nostram præsentiam transmiserunt. Quibus inspectis intelleximus euidenter, quod celebratâ de prædicto Vv. electione, cùm die sequenti fuisset idem Vv. à supradicto Roffen. Episcopo ad ordinem Subdiaconatus promotus, idem Episcopus Archidiacono, & Canonicis Ymilicen. seorsim vocatis dicens, quod propter turbationem terræ, ac multos maliuolos, qui eidem Vv. insidias præparabant, nolebat ipsum citra Ordinem Presbyteratus relinquere, iuramento firmauit id supradictum Archiepiscopum, tam metu mortis ipsius Vv. quàm propter imminens periculum Ymilicen. Ecclesiæ præcepisse; & quod[k] Officialis eiusdem Archiepiscopi ex parte ipsius Episcopo memorato inhibuit, ne iamdictum Vv. iam in Subdiaconum ordinatum, tunc ad vlteriores ordines promoueret. Cui eodem Episcopo respondente, quòd plus Archiepiscopo, quòd hoc ei ore suo mandauerat, quàm illi crederet in hac parte; extensa super[l] altare manu, per sacrosancta iurauit, quod id mandauerat Archiepiscopus sæpedictus, & sic in Diaconum, & Presbyterum Vv. sæpedictum promouit. Probatum insuper sufficienter inuenimus, quod dictus Archiepiscopus Ioanni Decano de Hely iniunxit, vt præfato Episcopo inhiberet, ne dictum Vv. eo die, quo ad tres ordines promotus extitit, nisi ad Subdiaconatus ordinem promoueret, eidem Vv. nihilominus inhibendo, ne se promoueri vlteriùs pateretur. Verùm cùm idem Decanus ad Ymilicen. Ecclesiam accessisset, tam sæpedicto Episcopo, qui iam

Subdiaconos ordinarat, vocatis his qui erant in Diaconos promouendi, & silentio cunctis indicto, ex parte Dei, ac Archiepiscopi Casellen. inhibuit, ne iamdictum Vv. ad vlteriores ordines promoueret; quàm præfato Vv. ne se promoueri vlteriùs sustineret. Constitit quoque nobis ex litteris Iudicum prædictorum, quod sæpefatus Episcopus interrogatus in iure respondit, quod Archiepiscopus non mandarat eidem, vt Vv. eodem die ad tres ordines promoueret, sed ex verbis Archiepiscopi eum credidit illud velle: hoc idem etiam dictus Episcopus per suas nobis litteras intimauit. Præterea ex ipsorum Iudicum litteris intelleximus, quod idem Episcopus vltrò iurauit in iure, quod vniuersa, quæ continebantur in eisdem Vv. attestationibus, vera erant. Ex litteris quoque, tam supradicti Archiepiscopi, quàm Capituli Ecclesiæ Ymilicen. accepimus, quod cùm tam super electione ac ordinatione sæpedicti Vv. quàm etiam super quibusdam eius excessibus in Concilio apud Kelmoelloco celebrato, coram præfato Archiepiscopo inter dictum Vv. & Canonicos quæstio suborta fuisset, & demùm ab vtraque parte ad nostram audientiam appellatum: idem Vv. non expectato termino, quem appellationi suæ duxerat præfigendum, supradictas à nobis litteras veritate tacitâ impetrauit. Cùm igitur ex præmissis nobis constiterit, sæpedictum Roffen. Episcopum in pluribus deliquisse; tum quia sine mandato Archiepiscopi, sicut ipse confessus extitit, ad huiusmodi ordinationem inordinatè processit; tum quia etsi de Archiepiscopi mandato constaret, cùm illi huiusmodi dispensatio à canone minimè sit permissa, quam ad solum R. Pontificem non est dubium pertinere, ipsi obtemperare non debuit in hac parte: tum etiam, quia cum reatu [m] periurij sæpius variauit, iurando priùs, quod Archiepiscopus id præceperat, & postea quod illud non mandauerat, in iudicio confitendo: ipsum de fratrum nostrorum consilio tamdiu ab ordinandi suspendimus potestate, donec nostram meruerit gratiam obtinere. Sæpedictum quoque Vv. per falsitatis suggestionem, & suppressionem etiam veritatis, litteras supradictas à nobis intelleximus extorsisse. Suggessit siquidem nobis, supradictum Archiepiscopum Episcopo memorato mandasse, vt ipsum vno die ad tres ordines promoueret, de quo nobis non extitit facta fides; quinimò contrarium, quod videlicet Archiepiscopus id prohibuerit, fuit manifestè probatum. Nonnulla quoque vera suppressit, quod videlicet tam Episcopo memorato, quàm sibi fuerit ex Archiepiscopi parte prohibitum, ne promoueretur nisi ad Subdiaconatus ordinem illo die; quodque coram Archiepiscopo super electione, ac ordinatione ipsius quæstio mota fuisset, & tam à se ad certum terminum, quàm ab Ymilicen. Canonicis appellatum. Sed nec, sicut asseruit, quod vrgens necessitas Ymilicen. Ecclesiæ id exposceret, demonstrauit. Cùm igitur illa expresserit, & suppresserit, quæ si fuissent tacita, vel expressa, tales litteras [n] minimè dedissemus; per quod apparet ipsum extitisse indignum gratiâ, quam duxeramus ei ex benignitate Apostolica faciendam; & eundem constet nimis præsumptuosè ad supradictos ordines irrepsisse, ab executione Diaconatus, & Presbyteratus ordinum, donec à nobis misericordiam obtinuerit, decreuimus manere suspensum, super electione de ipso ad Ymilicen. Ecclesiam illicitè celebrata, perpetuum illi silentium imponentes. Quia verò præfatum Archiepiscopum circa hæc non inuenimus deliquisse, ipsius innocentiam commendamus. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus quod à nobis est sententialiter diffinitum, faciatis appellatione remota inuiolabiliter obseruari. Quod si non omnes, &c. Duo vestrûm ea, &c. Datum Lateran. Nonis Ianuarij, Pontificatus nostri anno XIII.

NOTÆ.

1 a *Laonien.*] In hac sexta collectione legimus *Leton.* in quarta verò legitur *Leomensi*, *&* *Saberiensi Abbatibus*; sed vbique perperam; legendum enim est *Laoniensi*, vt habetur in registro Innoc. III. *lib.* 13. *epist.* 194. ex quo restituo litteram huius textus: & inde cognoscitur falsò in hac sexta collectione textum tribui Honorio III. in Hibernia enim inter alios suffraganeos subsunt Archiepiscopo Casilensi Laoniensis, & Fiodbarensis, seu Fimbariensis, vt referunt Carolus à S. Paulo *in Geograph. sacra*, *pag.* 170. Bosquetus *in notis ad præsentem epist.* Barbosa *de potest. Episc. in serie Episcop. pag.* 49. Episcopis istarum Ecclesiarum missa est præsens epistola.

2 b *Magio.*] Monasterium hoc, vulgò de Menaloien dictum, est Ordinis Cisterc. de cuius constructione hæc refert Iacob. Vuarehus in cœnobiis Cisterc. Hiberniæ: *Menay antiquitus Magio monasterium Maio fluuio appositum in Comitatu Limericensi, fundatum legitur anno à Christo Domino in salutem misso* 1151. Ipsum refert Mantique *tom.* 2. *annal. anno* 1148. *cap.* 16. *num.* 9.

c *Ymilicen.*] Ymiliecensis enim Ecclesia, siue Ymlacensis, est in Hibernia, vt referunt Carolus à S. Paulo *vbi suprà*, *pag.* 84. Bosquetus *in nostra epist.*

d *Viduata.*]

d *Viduata*.] Quando Ecclesia vidua, vel viduata dicatur, dixi *in cap. ne pro defectu, de elect.*

e *Canonici*.] Nostri Innocentij temporibus electio Episcoporum ad Canonicos, & Capitula Ecclesiarum spectabat, *cap. cùm Ecclesia, de causa possess.* vbi plura Primarius noster Balboa.

f *Constitutus*.] Clericus enim in minoribus ordinibus constitutus, immò adhuc laicus, potest in Episcopum eligi, vt dicemus *in cap. à multis, de atat. & qualit.*

g *Casellen*.] In Hibernia sunt quatuor Archiepiscopi, videlicet Armachanus, Doblinensis, Casellensis, & Tuenensis, vt tradunt Carolus à S. Paulo, & Barbosa *vbi suprà.*

h *Rossen*.] Rossensis, seu Rosiensis Ecclesia, est suffraganea prædicti Archiepiscopi.

i *Consecrationis*.] Ad Archiepiscopum enim spectat consecratio Episcoporum, vt probaui *in cap. si Archiepiscopus, hoc tit.*

j *Miden*.] Midensis Ecclesia etiam est in Hibernia, suffraganea Archiepiscopi Armachani.

k *Officialis*.] Id est Vicarius Episcopi, vt docet Cironius *ad titul. de officio Vicarij*, vbi & nos latè dicemus.

l *Super altare manu*.] De hoc iurandi modo latè agimus *in cap. vlt. de iuram. calumnia.*

m *Periury*.] Quomodo, & quare pœnâ ordinariâ non puniatur, qui confessus fuit delictum quod tangebat negotium principale, dicemus *in cap. 2. de confessis.*

n *Minimè*.] Vnde ipso iure similes litteræ carent effectu, iuxta adducta *in cap. super 20. de restriptis.*

COMMENTARIVM.

3 CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR. Ex his duabus Decretalibus sequens deducitur disputanda assertio: *Duo sacri ordines non possunt conferri vno die, etiamsi Archiepiscopus dispensauerit; aliàs tam ordinatus, quàm ordinator suspenduntur ab exercitio ordinum.* Eam probant textus *in cap. qui ecclesiasticis 2. 36. dist. cap. in singulis 2. & per totam 77. dist. cap. qui in aliquo, 51. dist. cap. 2. de eo qui furtiuè.* Concilium Roman. t. sub Syluestro, *can.* 11. Nicænum 1. *can.* 2. Sardic. *can.* 10. Arelat. 4. in editione Binij *can.* 1. & 2. Aurelian. 3. *can.* 6. Aurelian. 5. *can.* 7. Brachar. 1. *can.* 38. Barcin. *can.* 3. Synodus 8. Generalis *can.* 5. Trident. *sess.* 23. *de reform. cap.* 11. 13. & 14. quorum verba infrà dabimus. Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti, & de potest. Episcop. allegat.* 18. & *lib.* 1. *iuris eccles. cap.* 33. §. 1. & *ad Tridentin. in dictis locis*, Acuña & I. Dartis *in dict.* 77. *dist.* Suarez *de censur. disput.* 26. *sect.* 4. & *disput.* 31. *sect.* 1. *num.* 40. Bosquetos *in notis ad Innoc. in d. epist.* 194. Gibalinus *de cens. in synopsi, verbo Ordines in vno die*, Morinus *lib.* 1. *exerc. cap.* 7. Hallier. *de sacris elect. sect.* 7. *cap.* 1. *art.* 6. *fol.* 879. Vighellius *in met. iuris can pag.* 247. Petrus Gregor. *lib.* 4. *partit. tit.* 22. *cap.* 2. plures ex Moralistis congesti à Sanchez *tom.* 2. *consil. lib.* 7. *cap.* 3. *dub.* 53. Leander *tom.* 2. *de Sacram. disput.* 11. *de sacram. Ordinis*, q. 10.

4. ADDVCVNTVR VARIÆ DIFFICVLTATES. Hæc assertio plures, & difficiles pariter dubitandi rationes. Prima ex eo nascitur, nam omnes gradus, tam maiores, quàm minores, tendunt ad vnum sacramentum conficiendum, cùm ex illis omnibus constet: sed nihil impedit quominus quis in vno die vnum recipiat sacramentum, vt in aliis sacramentis frequenter contingit: igitur & vno die potest quis omnes gradus ordinationis tendentes ad vnum sacramentum recipere. Augetur hæc difficultas ex eo, nam si quis plures & diuersos gradus maiores non posset vna die recipere, sequeretur, non posse Diaconum recipere Sabbato ordinem, & gradum Presbyteratus; & die Dominico sequenti ordinem, & gradum Episcopatus, cùm sint diuersi gradus, vt dixi *in cap.* 6. *hoc tit.* sed potest Diaconus gradum Presbyteratus die Sabbati, & gradum Episcopalem die Dominico suscipere, vt probant plures relati à Diana *p.* 12. *tract. de consecr. Episcop. resolut.* 66. Hallierius *vbi suprà, pag.* 881. igitur potest quis continuato ieiunio die Sabbati, & Dominico sequenti duos gradus maiores, & sacros recipere. Secunda difficultas vertitur circa eam partem, vbi asseritur, Archiepiscopum non posse dispensare, vt quis vno die recipiat duos sacros ordines: nascitur ex eo, nam quoties legislator non reseruat sibi dispensationem in lege prohibitiua, inferioribus Prælatis concessa videtur, *cap. nuper, de sentent. excomm.* argumento textus *in l. nec-non, ff. ex quibus causis maiores*: sed R. Pontifex prohibendo ne vna die quis duos gradus sacros recipiat, sibi non reseruauit dispensationem: ergo Metropolitanis eam concessisse videtur. Tertiò difficilis est tradita assertio, dum in ea affirmatur, Episcopum suspendi à collatione ordinis, in quo peccauit; nam Episcopus conferens perperam ordines, suspenditur à collatione omnium graduum, *cap. ex pœnitentibus* 55. 50. *dist. cap. si quis Episcopus* 43. 1. *q.* 1. *cap. vel non est, hoc tit.* immò & deponitur, *cap.* 1. 51. *dist. cap. nullus Episcopus*, 62. *dist. cap. cantus* 3. 81. *dist.* igitur non rectè asserimus suspensionem partialem incurrere Episcopum malè promouentem clericos. Quarta, & difficilior consideratio prouenit ex eo, nam licèt verum sit duos sacros ordines non posse vno die conferri, & interstitia inter vnum, & alium gradum esse seruanda; id tamen procedit, nisi necessitas, aut Ecclesiæ vtilitas aliud expostulet, iuxta Trident. *dict. sess.* 23. *cap.* 13. & 14. sed tam in nostro capite litteras, quàm *in cap. dilectus*, necessitas, atque vtilitas Ecclesiæ dabatur; siquidem in vtraque decisione ordinati electi erant in Episcopos Ecclesiarum viduarum: igitur propter vtilitatem ipsarum Ecclesiarum rectè poterant in vna die duos gradus sacros recipere.

5. DE INTERSTITIIS. His difficultatibus minimè obstantibus vera est suprà tradita assertio, ad cuius veram expositionem sciendum est, iam à primis Ecclesiæ temporibus constitutum fuisse, ne quis eodem die duos gradus sacros reciperet, & vt inter gradum & gradum aliquod tempus elaberetur, quod interstitia sacri canones appellant; licet aliquando ex dispensatione, aut magna Ecclesiæ necessitate duos gradus vna die receptos fuisse legamus. Epiphanium enim eodem die omnes gradus recepisse, refertur in eius vita, *num.* 34. *tom.* 2. *operum eius*, & Paulinus Hieronymi frater eodem die ab Epiphanio in Diaconum, & Presbyterum ordinatus est. Epiphanius *in epist. ad Ioannem*, quæ est inter epistolas D. Hieronymi *ordine* 60. & S. Norbertus eodem die Diaconus, & Presbyter ab Archiepiscopo Cantuar. ordinatus fuit, vt habetur in eius vita, *cap.* 3. apud Surium *die* 6. *Iuny.* His ergo omissis casibus specialibus in Ecclesia statutum iam retrò pluribus sæculis inuenio, ne in vno, eodemque die naturali, seu ciuili quis duos recipiat gradus sacros, nec vnum, hoc est Subdiaconatus, cum quatuor minoribus, *cap.* 2. *de eo qui*

 furtiuè;

ſi rtiuè; immò & varia fuerunt conſtituta tempora interſtitiorum, vt de gradu ad gradum quis poſſit promoueri.

6. DE TEMPORE INTERSTITIORVM.

Non eſt in animo hîc referre veteres Eccleſiæ ſanctiones, ne quia repentè ſacerdos, aut Epiſcopus eligatur, de quibus ſi Deus vitam, otiumque dederit, agemus *in cap. 1. de clerico per ſaltum*: igitur vt tantùm de interſtitiis agamus, pro diuerſitate temporum diuerſa fuerunt à Patribus ſtatuta. Et licèt primis Eccleſiæ ſæculis longiora fuiſſent, *cap. quicumque, cap. in ſingulis, cap ſi quis, 77. diſt.* ſequentibus verò ſæculis ob neceſſitatem miniſtrorum, & noſtro æuo propter vitæ humanæ breuitatem reſtricta fuerunt, & breuiora præſcripta; annus enim ſtatutus fuit in Concilio Aurel. 5. *can.* 9. ibi: *Nullus ex laicis abſque anni conuerſione præmiſſa Epiſcopus ordinetur.* Concil. Brachar. *can.* 38. *Ex laico ad gradum ſacerdotis nemo veniat, niſi prius anno integro in officio Lectorum, vel Diaconatus diſciplinam eccleſiaſticam diſcat.* Quod tempus protractum fuit in Synodo 8. *can.* 5. ibi: *Per omnes gradus eccleſiaſticos definitis temporibus vitam agendo inculpatam tranſiſſe reperiatur, ad Epiſcopatus honorem euehatur, ſicut in Lectoris munere annum, in Subdiaconi duos, Diaconi tres, Sacerdotium quatuor annos expleat.* Tandem Patres Concilij Trident. poſtquam ſtatuerunt, vno die duos ſacros ordines conferri non poſſe, nec regularibus prætextu alicuius priuilegij, *ſeſſ. 23. de reform. cap. 13.* ibi: *Duo ſacri ordines non in eodem die etiam regularibus conferantur, priuilegiis quibuſcumque, atque indultis quibuſcumque non obſtantibus*; tempora interſtitiorum ita præſcripſerunt, & inter minores gradus tempus obſeruandum arbitrio Epiſcopi reliquerunt; poſt ſuſceptionem verò vltimi gradus, ad gradum Subdiaconatus vnum annum conſtituerunt, à Subdiaconatu ad Diaconatum alium, à Diaconatu ad Sacerdotium alium, niſi neceſſitas, aut Eccleſiæ vtilitas iudicio Epiſcopi aliud expoſtulet; ſed antequam huius decreti expoſitionem aggrediamur, rationem noſtræ concluſionis perpendamus.

7. TRADITVR RATIO INTERSTITIORVM.

Triplicem rationem noſtræ deciſionis, & interſtitiorum tradunt Patres in Conciliis ſuprà relatis. Primam, quia miniſterij cuiuſque ordinis exacta, & accurata cognitio requiritur; debet enim ordinandus quæ ſunt gradus accepti diſcere, antequam alterius curam ſuſcipiat, ne præpoſtero ordine priùs ſit magiſter, quàm diſcipulus. Cœleſtinus *epiſt. 2. c. 3. Cum ad Epiſcopatum his gradibus, quibus frequentiſſimè cautum eſt, debeas peruenire, vt minoribus initiati officiis ad maiora firmentur; debet enim antè eſſe diſcipulus quiſquis doctor eſſe deſiderat.* Illuſtrat hanc rationem ex Hormiſda, & D. Gregorio Hallierius *vbi ſuprà, pag.* 899. vnde Sancti Patres eos, qui ex laicis diuina diſpoſitione non ſeruatis his interſtitiis in Epiſcopos ordinati fuerunt, admodum commendant, eo quod priùs docerent, quàm diſcerent. D. Auguſt *epiſt.* 148. *ad Valerium*, D. Ambroſius *lib. 1. de offic. cap.* 1. ibi: *Homines diſcunt priuſquàm doceant, & ab illo accipiunt quod aliis tradunt; quod ne id ipſum quidem mihi accidit, ego enim de tribunalibus, atque adminiſtrationis infulis ad ſacerdotium raptus docere vos cœpi, quod ipſe non didici: itaque factum eſt, vt priùs docere inciperem, quàm diſcere.* Nazianz. *orat.* 1. Syneſius *epiſt.* 66. Sidonius *lib. 5. epiſt.* 3. Secunda ratio prouenit ex eo, vt qui ordinandi ſunt ad vlteriores gradus, in prioribus diſciplinâ eccleſiaſticâ imbuantur, & ad normam eccleſiaſticæ vitæ mores componant: quam rationem adduxerunt Patres Concilij Brachar. *can.* 38. *Diaconus eccleſiaſticam diſciplinam diſcat, & ſic per ſingulos gradus eruditus ad ſacerdotium veniat.* Concil. Trident. *d. cap. 11. vt eo accuratiùs promouendi quantum ſit diſciplinæ pondus poſſint edoceri.* Tertia ratio prouenit ex probatione ordinandorum, qui in ſingulis gradibus debent probari, vt ad ſuperiores aſcendant; quam rationem tradiderunt Ioannes VIII. *epiſt.* 199. *Qui in minoribus officiis diu perdurent, & vota eorum, & obſequium comprobentur, vt per tempora à maioribus inſtituta comprobati, priùs moribus, & bona vita meritis refulgentibus ad ſummum ſacerdotium poſtmodùm veniant.* Illuſtrat Hallierius *vbi ſuprà, pag.* 900. rectè ergo Eccleſiæ Patres ſtatuerunt, inter gradum, & gradum ordinis certum tempus.

8. EXPONITVR TRIDENTINVM.

Sed vt ad Concil. Tridentini ſanctionem *in dict. cap.* 11. reuertamur, ſciendum eſt, nullum tempus interſtitiorum in eo aſſignari ad minores ordines recipiendos; & licèt interſtitia in eis expreſsè non tollantur, tamen conſuetudine iam inualuit, vt omnes minores ordines vna die recipiantur. Syluester *verbo Ordo*, *el* 2. *num.* 7. Etiam *in d. c. 11. &* 13. permittitur Epiſcopis propriis, Capitulo Sede vacante, ſeu eius Vicario, vt ex iuſtis cauſis poſſint in prædictis interſtitiis diſpenſare, veluti ob vtilitatem Eccleſiæ, ſeu neceſſitatem, ætatem prouectam ordinandi, arctationem beneficij, ſtudium in aliqua Vniuerſitate, quas & alias diſpenſationis cauſas proſequuntur Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 18. Sanchez *lib. 7. conſil. cap. 3. dub.* 54. Leander *de ſacram. tom. 2. de ordine, diſp. 7. q.* 21. etiam Prælatos regulares virtute ſuorum priuilegiorum poſſe cum ſubditis ſuis in interſtitiis diſpenſare, probat Bruno Chaſſaing. *de priuil. regul. p. 2. cap. 1. propoſ.* 4. Leander *q.* 23. & de Capitulo Sede vacante fusè probat Solorzanus *tom. 2. lib. 3. cap.* 13. Valenzuela *conſil. 107. per totum.* Etiam poſt prædictam conſtitutionem Concilij, qui ordinatur non ſeruatis interſtitiis, nullam ſuſpenſionem incurrit, licèt peccet mortaliter, quia in re graui tranſgreditur ſacros canones, vt reſoluit Barb. *d. alleg.* 18. *in fine.*

9. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Ex quibus prouenit ratio noſtræ deciſionis, & concluſionis; nam cùm certi temporis ſpatium ſit conſtitutum, & debeat elabi inter vnum gradum, & alium, vt ſic ſeruatis interſtitiis, & temporis intercapedine, ad maiores perueniatur gradus; ideò non poteſt quis vno die naturali, ſeu ciuili fictione canonica duos gradus ſacros recipere: & quia in eo debet quis puniri in quo deliquit, *cap. final. de tempor. ordin. in 6.* ideò qui vno die duos gradus ſacros recipit, ſuſpenditur ab eorum exercitio; Epiſcopus verò qui ordinauit, à collatione illius gradus, quem improbè contulit. Docet Viuianus *in præſenti*, & ſuprà laudati pro illuſtratione concluſionis.

10. DISSOLVVNTVR DIFFICVLTATES.

Nec obſtant difficultates ſuprà perpenſæ. Non prima, nam licèt omnes gradus ſacramenti ordinis tendant ad vnum ſacramentum conficiendum; tamen quilibet gradus habet diuerſum miniſterium, & exercitium: vnde ordinandus probari debet in quolibet gradu antequam ad altiores aſcendat, ex rationibus ſuprà adductis. Nec augmentum huius difficultatis aduerſatur; nam licèt non poſſit ordo Diaconatus conferri Sabbato, gradus verò Preſbyteratus die ſequenti, *ex noſtro cap. litteras*; tamen ordo Sacerdotalis poteſt recipi Sabbato, & die ſequenti ipſe Sacerdos in Epiſcopum ordinari. Diſcriminis ratio ex eo prouenit, quia primum expreſsè in iure reperitur prohibitum;

prohibitum; secundum verò non inuenimus vetitum. Accedit, quia dies Sabbati præfixus est collationi sacrorum ordinum; dies verò Dominica consecrationi Episcopi: quare rectè compatitur, vt quis die Sabbati gradum Presbyteri recipiat; die verò Dominica in Episcopum consecretur, vt docet Hallierius *vbi suprà*, *pag.* 881. Vnde infertur, quod si quis ex dispensatione ordinetur Presbyter die dominico, non poterit eodem die consecrari Episcopus, vt resoluit Diana *p.* 1 a. *resol.* 65. Nec refragatur secunda difficultas; certum enim est, Metropolitanum non posse dispensare in hac iuris prohibitione, ne quis vna die duos sacros ordines recipiat; quia cùm hæc prohibitio sit Pontificia, non possunt inferiores in ea dispensare, *cap. proposuit, de concess. preb. cap. cùm inferior, de maiorit. & obed. cap. sunt quidam, cap. ideo* 25. *q.* 1. Clementina *ne Romani, de elect.* Accedit, quia dispensatio non est ex his, quæ competunt, si non prohibeantur; sed ex his, quæ non competunt nisi concedantur, vt probat Basilius *lib.* 8. *de matrim. cap.* 6. *num.* 4. Nec contrarium probat textus *in d. cap. nuper*, qui non loquitur de dispensatione censuræ, sed de eius absolutione. Differentiæ autem ratio, quare absolutio, si non prohibeatur, etsi non concedatur, inferiori competat, ex eo prouenit, quia absolutio non est contra ius, sed secundùm ius; quare si non prohibeatur, permissa intelligitur: contrarium autem procedit in dispensatione, quæ cùm sit relaxatio iuris, nisi inferiori concedatur, non competit. Nec tertia difficultas præsentem conclusionem euertit, quia licèt aliquando Episcopus improbè ordines conferens, absolutè potestate ordinandi priuetur, *d. cap. ex pænitentibus, d. cap. si qui Episcopi, cap. vel non est, hoc tit.* ea iura accipienda sunt de ordinibus malè acceptis, non verò protrahenda sunt ad alios gradus, *ex cap. qui ecclesiasticis* a. 36. *dist. ex præsenti cap. litteras* 13. *cap. nullus* 4. *hoc tit. in* 6. Docent Acunia *in d. cap. qui ecclesiasticis*, Ludouicus Cellotius *lib.* 6. *de hierarch. cap.* 20. §. *vnico*, Hallierius *de sacris elect. sect.* 1. *cap.* 1. §. a. & 3. & si aliquando talis Episcopus deponitur, id procedit ob culpæ grauitatem, iuxta delicti qualitatem. Vndè in hac parte non potest argui de vno casu ad alium, vt docet Morinos *lib.* 2. *exercit. cap.* 7. & 8. Nec tandem obstat vltima difficultas; licèt enim ob necessitatem, aut Ecclesiæ vtilitatem possit dispensari, vt quis valeat non seruatis temporum interstitiis ad altiores gradus ascendere; tamen vt possit vna die duos gradus recipere, nulla ex causa fieri potest, vt Doctores proximè relati considerant.

II. EXPONITVR CAP. A. DE EO QVI FVRTIVE.

Adhuc superiori assertioni opponi potest textus *in cap.* a. *de eo qui furtiuè*, vbi proponitur quendam vno die quatuor gradus minores, & gradum subdiaconatus, iuxta patriæ consuetudinem recepisse; & consultus Cælestinus III. rescribit, permittendum esse ita ordinato in minoribus ordinibus ministrare, non verò in gradu subdiaconatus. Ex quo textu apertè constat, licere vno die quatuor gradus recipere. Augetur difficultas *ex c. de eo, hoc tit. in* 6. vbi supponitur, tantùm duos gradus minores posse in vna, eademque die conferri. Pro huius difficultatis solutione dicendum est, Episcopum posse ex iusta causa quatuor minores ordines vno & eodem die conferre Trident. *sess.* 23. *cap.* 11. post Barbosam docet Dicastill. *vbi suprà*, *q.* 12. sed an simul cum eis gradus Subdiaconatus conferri possit, apud Interpretes non liquet. Negant Maiolus *de irregul. lib.* 1. *cap.* 6. & alij congesti à Leandro *supra*, *q.* 15. affirmatiuam verò sententiam defendunt Guttierrez *lib.* 1. *canonic. q.* 26. *n.* 32. Vasquez 3. *p. in* 3. *p. disput.* 246. *cap.* 5. *num.* 44. Sed placet media sententia, videlicet adstante consuetudine posse Subdiaconatum simul cum minoribus gradibus conferri; secus verò si talis consuetudo præscripta non reperiatur. Nec contrarium probat textus *in d. cap.* a. vbi etiam adstante consuetudine, qui gradum Subdiaconatus cum quatuor simul minoribus recepit, suspenditur ab ordinum exercitio; nam eam suspensionem non incurrit ita ordinatus, quia simul omnes gradus cum subdiaconatu accepit, sed quia furtiuè eos recepit, vt docuit Zipeus *in responsis de iure can. ad hunc tit. cap.* a.

CAPVT XIV.

Honorius III. *Episcopo & Archidiacono* [a] *Legion.*

VEl non est compos sui [b] Oueten. vel nimis à se videtur scientiam repulisse, aut probatur ex malignitate peccasse, quòd, vt alia, quæ de ipso dicuntur, enormia taceamus, M. puerum latorem præsentium xiij. annorum contra sanctorum canonum instituta inordinatè in Diaconum dicitur ordinasse, in ludibrium clericalis ordinis; quod vtique si nobis plenè constaret, quantumcumque simus proniores ad veniam, quàm ad debitam etiam vltionem, taliter hoc castigaremus in ipso, quod ex pœna culpa notoria redderetur, & reuelata eius ignominia efficeret alios in similibus cautiores. Nolentes autem hoc relinquere indiscussum, disc. v.m. quatenus inquisitâ super his, & cognitâ veritate, si rem inueneritis ita esse, prædictum Episcopum à collatione ordinum sub. app. obst. suspendentes, ipsum, vt eidem M. quem ab executione officij Diaconatus vsque ad ætatem legitimam, in iniuriam suspendimus ordinantis, prouideat in Ecclesia de beneficio competenti, per censuras ecclesiasticas app. postp. compellatis.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a LEgion.] Legio vrbs nobilis, & antiqua est Hispaniæ, quam nonnulli à Mercurio Trismegisto Moysis contemporaneo, omnes à Traiano Imperatore conditam, & constructam affirmant. Coloniam fuisse Romanorum nemo ignorat, eam à Sarracenis dirutam instaurauit Alfonsus V. testantibus D. Roderico *lib. 5. historiæ, cap. 9.* Ambrosio de Morales *lib. 17. chron. cap. 35.* Plura de huius nobilissimæ ciuitatis magnitudine tradunt Lobera *in histor. ipsius ciuitatis*, Tamayo *in martyrol. Hispan. tom. 1. die 11. Februarij*, & *tom. 2. die 11. Martij*, & *die 23.* vbi tradit Concil. Legion. ex veteribus codicibus nondum editum. Ecclesiam Cathedralem in Legion. ciuitate fuisse iam ab anno 250. constat ex epistola 4. D. Cypriani. Inte antiquo eius Præsul exemptus erat, & R. Pontifici tantùm subiectus, vt probat Bosquetus *ad Innocent. lib. 1. epist. 57.* seriem & catalogum Præsulum ipsius Ecclesiæ referunt Gul. Gonzalez *in theatro ipsius Ecclesiæ.* Tamayo *vbi supra.* Hæc decisio missa est D. Roderico Aluarez, qui eam rexit ex anno 1217. vsque ad annum 1237. vir sanctimoniâ, & pietate insignis, vt eius epitaphium testatur; ita enim supra eius sepulchrum legitur: *Sub era 1275. 8. Idus Martij, pacis, & pietatis apes, exemplar honestatis, hic Rodericus erat Pontificalis honos, hic cibus, & potus fuit, hic vestis egenis dictus, hic vnus omnia factus erat. O tu Legio à luce cecidisse patronum, aut vix, aut nunquam iam paritura parens, &c.* Huic etiam rescripsit Innocentius *in cap. suscitata, de in integr. restit.*

2 b *Ouetensis.*] Ita legitur in quinta compilatione Honorij III. *sub tit. de ætat. & qualit. cap. 2.* perperam autem in sexta compilatione habetur, *Conuentrensis*; nam si causa præsens committitur Episcopo Legion. quomodo casus contingere poterat in Anglia, vbi Cantuariensis prouinciæ suffraganeus est Conuentrensis Episcopatus. Ouetensis autem ciuitas in Hispaniæ montanis perantiqua, & nobilis est, in quam translata fuit Cathedra Episcopalis Lucensis, vt plura de eius amplitudine, & antiquitate adducentes referunt Ægidius Gonzalez *in eius theatro.* Tamayo de Salazar *in martyrol. tom. 1. die 9. Ianuarij*, & *tom. 2. die 1. & 13. Martij*, & *die 13. mensis Octobris.* Nostri Honorij III. temporibus vsque ad annum 1216. floruit D. Ioannes huius nominis II. qui litem habuit cum Episcopis Zamorensi, & Auriensi, vt refertur *in cap. olim, el 2. de restit. spol. cap. cùm super, de re iudicat.* Illi successit D. Rodericus II. de quo in præsenti agitur.

COMMENTARIVM.

3. CONCLVSIO PROBATVR. EX hoc textu talis deducitur assertio: *Ordinans puerum in Diaconum suspenditur à collatione ordinum, & ordinato tenetur de beneficio prouidendo, licèt ille suspensus sit ab ordinum exercitio, vsquedum ad ætatem legitimam perueniat.* Probant textus *in cap. de his 5. 28. dist. cap. vlt. 76. dist. cap. placuit 5. cap. in veteri 77. dist. cap. placuit 14. 20. q. 1. cap. quod est, 87. dist. cap. super 33. de præb. cap. vlt. hoc tit. in 6. Clement. graue, de ætat. & qualit.* Concil. Arelat. 3. *can. 1. Nullus Episcoporum Diaconum antequam 25. annos impleat, ordinare præsumat.* Et *can. 6. Ne vllus ex laicis ante annualem conuersionem, vel legitimam ætatem, idest 25. annos Diaconus, & 30. Presbyter ordinetur.* Concil. Narbon. *can. 11.* Trident. *sess. 23. de reform. cap. 5. & 6.* Illustrant vltra congestos à Cenedo *in collect. ad lib. 6. Decr. collect. 4.* Barbosa *in præsenti*, Ludouicus Cresolius *lib. 2. mystag. cap. 7.* Gutierrez *lib. 1. canonic. cap. 26.* Antonius August *in epitom. iuris, lib. 7. tit 5.* Maolus *de irregul. lib. 1. cap. 30.* Acuña & I. Darris *in cap. placuit, 77. dist.* Suarez *de censur. disp. 31. sect. 1. num. 22.* & *disput. 36. sect. 3.* Vghellius *in meth. iuris can. fol 247.* Barbosa *de potest. Episc. alleg. 16.* Narbona *de ætate ad actus humanos, anno 23. q. 1.* Leander *tom. 2. de sacram. Ordin. disput. 6. q. 9.* Ægidius Bossius *tom. 2. oper. mor. disput. 20. §. 5. & 6.* Andreas Sausay *in Panopl. sacerd. p. 2 lib. 2. sect. 5.* Georgius Ambianas *ad Tertul. de Monogamia, c. 12. obseru. 3.* Gibalin. *de censur in synopsi, littera O, n. 5.* Petrus Gregor. *lib. 4. partit. tit. 22. c. 2* Zypeus *in respons. ad hunc tit. resp. 2.*

Sed in præsentem assertionem insurgi potest ex sequentibus iuris principiis. Et primò quia certum est eum, qui ante legitimam ætatem à sacris canonibus præscriptam ordinatur, deponi à gradu suscepto, *cap. subdiaconus 4. 77. dist.* ergo non suspenditur tantùm, vt in conclusione asseritur. Secundò non minùs notum iuris principium est, ob alterius culpam non posse clericum suspendi à suo gradu, vt probant Suarez *de censur. disput. 28. sect. 4. num. 3.* Auila, Marius Alterius, & alij congesti à Gibalino *de censur. pag. 137.* sed in præsenti casu tantùm culpa adfuit ex parte Episcopi, vt ex textus verbis constat: ergo sine culpa propria ante ætatem promotus suspendi non debebat. Tandem Honorius III. sibi ipsi contrariari videtur, dum docet, ita ordinatum, & malè promotum ante ætatem, suspendi ab ordinum exercitio vsque ad legitimam ætatem, & statim ait illi esse beneficium conferendum; nam beneficium datur propter officium, *cap. cùm secundùm, de præbendis*; & qui non habet ordinum exercitium, non potest obtinere beneficium, *cap. cùm bone*, vbi plura Glossa *verbo Suspensi, de ætat. & qualit. cap. ex litteris, de excessibus Prælat.* igitur minùs congruè, & consequenter Honorius in præsenti affirmat suspenso vsque ad tempus statim beneficium esse conferendum. 4. IMPVGNATVR ASSERTIO.

Quibus iuris principiis præiactis minimè obstantibus vera est præsens Honorij decisio; pro cuius expositione sciendum est, ante legitimam ætatem neminem esse ordinibus initiandum, iuxta Apostoli præceptum 1. *ad Timoth. cap. 5.* vbi præcipit, nemini citò manum imponi: vnde iam à primis Ecclesiæ sæculis certa ætas præfixa fuit singulis gradibus recipiendis, *cap. miramur, 61. dist. cap. subdiaconus 4. 77. dist. cap. quod est, 87. dist.* & quoad tonsuram septem annorum ætas præfinita est *in cap. nullus 4. hoc tit. in 6. l. 27. tit. 6. part. 1.* quem annum infantiam appellarunt PP. *in cap. de his 5. 28. dist. cap. in singulis 2. 77. dist.* Docent innumeri congesti à Narbona *de ætate, anno 7. q. 9.* Leandro *vbi suprà, disp. 7. q. 1.* quæ ætas etiam post Concil. Trident. *sess. 23. de reform. cap. 4. & 11.* desideratur, dum ibi à Patribus nulla ætas præscribitur ad tonsuram recipiendam, vt censuit sacra Congregatio apud Piasecium *in praxi, c. 1. n. 22.* his verbis: *Congregatio Concilij respondit, nullam esse à Concilio præstitutam ætatem tonsuræ, & quatuor minoribus ordinibus; sed eam attendendam, quæ à sacris canonibus præscribitur.* Docet pluribus relatis Ægidius Bossius *d. tom. 2. tit. 7. §. 6.* Quoad minores autem gradus recipiendos non ita expressa, & statuta est ætas à iure: aliquando enim 14. anni præscribuntur, *cap. de his 5. 28. dist. cap. in singulis, cap. quicunque, 77. dist.* Concil. Trident. nullam ætatem præfiniuit. 5. DE ÆTATE AB ORDINES MINORES.

præfinivit, scientiam linguæ Latinæ tantùm ordinandis expostulans; vnde sunt plures qui affirmant, sufficere ætatem 7. annorum *in d. cap. nullus*, primæ Tonsuræ præscriptam. Ita Sotus, Layman, Suarez, & alij, quos laudat, & sequitur Leander *d. disput.* 6. *q.* 2. sed rectiùs alij affirmant, ætatem duodecim annorum desiderari; ita plures relati, & secuti à Narbona *d.q* 9. Bossio *suprà*, *n.* 55.

6. De ætate ad maiores gradus.

Quoad maiores ordinis gradus recipiendos non conueniunt ecclesiasticæ leges, immò pro diuersitate temporum varia ætas statuta legitur. Primis temporibus viginti annorum ætas præscripta fuit, *cap. quicumque* 3. 77. *dist. cap. de his*, 28. *dist. cap. nemo*, 78. *dist.* licèt per ea etiam tempora Syricius constituisset, vt expleto 18. anno posset quis in Subdiaconum ordinari, *in c. quicumque*, 77. *dist.* iuxta interpretationem Narbonæ *anno* 22. *q.* 1. *n.* 3. Sequentibus temporibus, Concilij videlicet Viennensis, ætas 18. annorum præfixa fuit, *Clement. grauem, de ætat. & qualit.* Demùm Concilio Trident. *sess.* 23. *de reform. cap.* 12. expressè statutum est, vt nullus, etiamsi regularis sit, ante vigesimumsecundum annum in Subdiaconum ordinetur; quod decretum hodie obseruatur, vt pro expositione ipsius Concilij docent Narbona *d.q.* 1. Bossius *suprà*, §. 5. Leander *vbi proximè*, *quæst.* 8. Circa ætatem Diaconatui recipiendo præscriptam, aliam iure veteri, aliam iure nouo, aliamque iure nouissimo statutam reperio. Iure enim veteri ante 25. ætatis annum non poterat quis sacro Diaconatus gradu insigniri, *cap. de his* 5. 28. *dist. cap. placuit* 5. *cap. Episcopus* 6. 77. *dist. cap. nemo* 78. *dist. cap. placuit* 14. 20. *quæst.* 1. *authentica de sanctissimis Episcopis*, §. *Presbyterum*; cuius constitutionis eam reddunt rationem Patres Concil. Toletan. *in cap. in veteri*, 78. *dist.* quia cùm Diaconi in lege gratiæ successerint in locum Leuitarum legis veteris, & Leuitæ apud Hebræos 25. annis ministrare inciperent, vt constat *Numeror. cap.* 8. *vers.* 24. ibi: *Hæc est lex Leuitarum, à 25. annis, & supra ingredientur, vt ministrent in tabernaculo fœderis*; pro cuius textus conciliatione cum capite 4. Numeror. etiam plura adducunt Abulensis *in dict. cap.* 8. *q.* 24. & Cornelius à Lapide, Menochius *lib.* 2. *de Repub. Hebræor. cap.* 1. *num.* 12. Espenceus *lib.* 4. *de voto contin. cap.* 3. ideò rectè vt Leuitis in omnibus Diaconi exæquarentur, ea ætas præscripta fuit. Iure autem nouo Concilij Viennensis ætas 20. annorum Diaconis ordinandis constituta fuit, *d. Clement. grauem.* Nouissimo iure Concil. Trident. non nisi existenti in 23. anno gradus Diaconatus conferri valet, *sess.* 23. *de reform. c.* 12. notant Barbos. *lib.* 1. *iuris eccles. cap.* 33. *num.* 38. Narbona *anno* 23. *q.* 1. Bossius *vbi suprà*, §. 6. Superest vt de ætate præscripta ad Presbyteratus gradum agamus, & videamus illa prædicta tria tempora, videlicet iuris veteris, noui, & nouioris. Iure enim antiquo nemo in Presbyterum ordinari valebat, nisi triginta annos habuisset, *cap. Episcopus* 6. *cap. si triginta*, 77. *dist. cap. si quis* 1. *cap. nemo* 2. *cap. Presbyter*, 4. *cap. si triginta* 5. 78. *dist.* Rationem reddunt Patres Concilij Nicæni *in dict. cap. Presbyter*, quia videlicet eo anno Dominus noster baptizatus fuit, & prædicare cœpit: quam rationem iuxta veram historiam defendunt, & exponunt Baronius *anno* 31. vbi Spondanus *num.* 8. latè Viuar. *ad Flauium Dextrum*, *anno* 31. *fol.* 31. Nouiori iure Concilij Viennensis *in dict. Clement. grauem*, constitutum est, vt in Presbyterum ordinandus debeat habere 24. annos completos, & 25. cœptum: quod Concilij decretum approbauit Synodus Trident. *sess.* 23. *c.* 12. Docent, & plura pro illius decreti expositione tradunt Narbona *anno* 25. *q.* 55. Rufiniacus *lib.* 3. *constit. pag.* 152. Sed circa prædicta tempora assignata sacris ordinibus, an sufficiat vltimum annum esse cœptum, an verò desideretur esse completum, dubium apud Interpretes est? Et desiderari anni complementum, docuerunt Azeuedos *in l.* 8. *tit.* 20. *lib.* 3. *num.* 17. *recopil.* Menochius *de arbitr. lib.* 2. *casu* 427. *num.* 25. Sed communis, tam Canonistarum, quàm Theologorum schola docet, sufficere vltimum annum cœptum esse ad ordines recipiendos: ita Nauarrus, Gutierrez, & alij congesti à Narbona *d. anno* 22. *quæst.* 1. Bossius *d. tom.* 2. §. 6. Leander *disput.* 6. *q.* 3. non tamen sufficit peruenire ad vltimum diem anni præcedentis, nisi totus elapsus sit, & saltem quoad quadrantem horæ attigerit vltimum annum; ita vt verum sit, eum annum agere, vt contra Narbonam, Bossium, & Dianam docet Leander *suprà*, *q.* 7.

7. De pœnis ordinati ante ætatem.

Sed si quis ante prædictæ legitimæ ætatis annos saltem cœptos ordinetur, licèt characterem, & sacramentum recipiat, tamen suspensionem ordinis suscepti incurrit, ex nostro textu, & aliis suprà citatis. Et licèt ex hac decisione suspensio non incurreretur ipso iure, nec in perpetuum duraret, vt docet Gibalinus *in d. synopsi*, *littera O*, *num.* 5. tamen ex nouioribus Pontificum decretis, videlicet Pij II. Pij V. & Sixti V. ipso iure incurritur, & in perpetuum durat, donec ab ea absoluatur; & tam in sæculares, quàm regulares ante tempus promotos imposita est, vt docent Narbona *d. anno* 22. *q.* 1. Araujo *tract.* 3. *q.* 32. Leander *suprà*, *q.* 9. & si post prædictam suspensionem incursam suspensus celebrauerit, irregularitatem contrahit; quod procedit si ex mala fide ante legitimam ætatem ordinetur; non verò si ex bona fide, existimans se habere ætatem legitimam, ordinetur; vtitur enim Pius II. in sua constitutione verbo illo, *præsumpserit*: vnde cùm in ignorante nulla præsumptio dari valeat, non incurrit aliquam suspensionem, vt resoluit cum aliis Leander *disput.* 6. *q.* 11. & 12. vbi hoc protrahit ad eum, qui habuit ignorantiam crassam, qui etiamsi posteà sciuerit se legitimam ætatem non habuisse, & nihilominus celebrauerit, non incurrit aliquam irregularitatem, vt etiam resoluunt Bossius *d.* §. 6. Narbona *anno* 22. *q.* 1.

8. Ratio decidendi.

Ex quibus iam apparet vera decidendi ratio ad nostrum textum; nam cùm ætas 25. annorum à sacris canonibus statuta esset pro Diaconatus gradu recipiendo, grauiter peccauit Episcopus Ouetensis puerum 14. annorum ad illum gradum promouendo; & cùm quis debeat puniri in eo, in quo peccauit, *cap. final. hoc tit. in* 6. Rectè Episcopus suspenditur ab Ordinum collatione, cum in eorum administratione deliquisset: ordinatus verò licèt sacramentum, & characterem recepisset, quia tamen legitimam ætatem non habebat, suspensionem temporalem incurrit, videlicet donec ad legitimam ætatem perueniat; quia valdè indecens esset, si puer adhuc in Diaconatus gradu ministraret; & quia post legitimam ætatem ministrare potest in prædicto gradu sacro, ad quem nemo promoueri valet, nisi ad titulum beneficij ecclesiastici; aliàs qui eum ordinauit, tenetur beneficium præstare, vel prouidere illi de necessariis, *cap. sanctorum*, 70. *dist. cap.* 2. *c. cùm secundùm, de præbendis*; ideò Honorius III. in præsenti decreuit, Episcopum Ouetensem debere prædicto Diacono malè promoto beneficium conferre, ad cuius titulum adueniente

ueniente legitima ætate reperiatur ordinatus.

9. DISSOLVVNTVR ARGVMENTA. Nec argumenta suprà aduersùs nostram conclusionem perpensa aduersantur. Non primum deductum *ex cap.4.78.dist.* nam verbum illud *deponatur*, quo textus vtitur, accipiendum est pro suspensione; plerumque enim in iure hoc depositio confunditur cum suspensione, & è contra, vt constat ex auctoritatibus, & exemplis adductis à Sayro *de censur.lib.5.cap.19.num.3.* Suarez *eodem tract. disput.* 30. *sect.* 1. *num.* 11. notauit Gibalinus *eod. tract. pag.* 8. & sic verbum illud, *deponatur*, in eo textu accipitur pro *suspenditur*, vt docuit Suarez *d.sect.1.num.12.* Nec similiter obstat secunda difficultas; nam licèt causa impulsiua suspensionis ordinati in hoc textu fuisset improba ordinatio ab Episcopo facta; tamen causa finalis fuit defectus ætatis ipsius, cuius ratione ordinari non poterat, & sic quatenus suspensio imponitur ordinato, in ipso est ob defectum ætatis; in ordinante verò ob culpam ipsius, vt post Panormitanum & alios antiquiores in præsenti docet Gibalinus *vbi supra, in synopsi, pag.*138. *num.*7. Nec obstat tertia difficultas adducta ex nostri textus antinomia, dum in principio supponitur, ordinatum suspensum esse, & in fine docetur illi conferendum esse beneficium. Nam respondendum est, suspensionem, de qua in hoc textu, non esse perpetuam, sed temporalem, donec ad legitimam ætatem perueniat: ideò cùm superueniente ætate reperiretur ordinatus sine titulo, rectè Honorius decreuit, ipsi conferendum esse beneficium, vt cessante suspensione habeat Ecclesiam, cui inseruiat, iuxta textum *in d. cap.* 2. *cap. cùm secundùm, de præb.*

10. EXPONITVR CAP 2.77.DIST. Sed primò præsenti assertioni aduersatur textus *in cap.in singulis* 2.77. *dist.* in illis verbis: *Vel Subdiaconus* 14. *annis fiat, & sic ad benedictionem Diaconatus, si meretur, accedat.* Ex quibus verbis expressè deducitur, puerum 14. annum agentem, posse in Subdiaconum, & in Diaconum ordinari: igitur non rectè Honorius III. Episcopum Ouetensem increpat, vt scientiæ canonicæ ignarum, quia puerum 14. annum agentem ordinauit in Diaconum. Glossa in eo textu, *verbo* 14. *annis*, existimat ibi 14. annos non esse computandos à natiuitate ipsius ordinandi, sed ab vltimo anno infantiæ, 7. videlicet, & sic addendo 7. annos infantiæ cum aliis 14. Quam solutionem, vtpotè verbis, & menti textus contrariam, refellit Acuña *ibi.* Aliam adducit Narbona *d.anno* 12.*q.*1. Quibus omissis dicendum est, textum illum non esse exaudiendum prout habetur in ipso corpore Gratiani, sed prout legitur in aliis exemplaribus, & castigatis codicibus, vbi ita legitur: *Si ab infantia ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, inter lectores vsque ad* 20. *ætatis annum continuata obseruatione perduret; si maior iam, & grandæuus accesserit, ita tamen, vt post baptismum se diuinæ militiæ desideret mancipare, siue inter lectores, siue inter exorcistas quinquennio teneatur; exinde acolytus, vel subdiaconus* 4. *annis, & sic ad benedictionem.* Notarunt Anton. August. *in dialog.* I. Dartis *in eo textu*, & in calce ipsius notatur. Ex qua littera ita transcripta euincitur post 25. annum Diaconum debere ordinari, quod disciplinæ ecclesiasticæ magnoperè illius sæculi congruit, vt iam suprà retuli.

11. EXPONITVR DECRETVM VRBANI II. Secundò suprà traditæ assertioni refragatur Vrbani II. decretum relatum in Concilio apud Melfiam, *cap.* 4. in illis verbis: *Constituimus, vt nemo ante annos* 15. *aut* 14. *Diaconus ordinetur; nemo ante annos* 30. *in Presbyterum consecretur.* Qui textus aperto marte opponitur præsenti decisioni; siquidem in eo expressè permittitur, agentem 14. annum in Presbyterum ordinari. Pro cuius difficultatis solutione restituenda est illius decreti contextura; loco enim eorum verborum 15. aut 14. legendum est 25. aut 24. siquidem mendum irrepsit, & error ex eo; nam cùm ita legeretur his notis: *Nemo ante annos XXIV. Diaconus fiat*; omissa fuit in versione littera *X*, & sic transcriptum, *ante XV. aut XIV.* cùm ita vertendum esset, *ante XXV. aut XXIV.* Leuiter emendauit Anton. Aug. *in epit. iuris, lib.* 7. *tit.*5.*c.*2. qui error ex inuersione prædictarum notatum frequenter reperitur in iure. Cuiacius *in l. non putabam* 48. *ff. de condit.& demonst. pro XVI.* conijcit legendum *XIV.* ex lege *si cui legatur* 49. *ff. de legat.*1. Sic *in l.vlt.C.qui ætate*, pro *LV.* legendum est, *LXX.* & *in l.*2.*§.post hunc, ff. de origine iuris*, pro 40. legendum 400. & *in l.si quis* 7.*ff.de iurisd.* pro 500. legendum est 50. apud Vitruuium pro *diuisiones* 12. legendum esse 8. iam notauit Fornerius *lib.* 2. *rerum quotid. c.*2. Rectè igitur asserimus in dicto Decreto Vrbani II. pro 15. aut 14. legendum esse 25. aut 24.

CAPVT XVI.

[a] Gregorius III. *Archiepiscopo* [b] *Baranensi.*

CONsultationi tuæ taliter respondemus, quod eos qui extra tempora statuta sacros ordines receperunt, characterem non est dubium recepisse: quos pro transgressione huiusmodi primò eis pœnitentiâ impositâ competenti, sustinere poteris in susceptis ordinibus ministrare.

NOTÆ.

1. a GRegorius.] *De eo egi in cap. final. de constit.* b *Baran.*] Legendum est *Barensi*, vt legitur apud Innocentium III. *lib.* 4. *epist.* 110. Barensis enim ciuitas est in Apulia Metropolitana, cui parent decem suffraganei: eius mentio fit *in cap. cùm bona* 8. *de ætat.& qualit.*

Huius textus commentarium dedimus *in cap.* 1. *hoc tit.*

CAPVT XVII.

[a] Idem.

QVæsitũ est de sacerdotibus, vel aliis [b] clericis qui per reatũ adulterij, periurij, homicidij, vel falsi testimonij bonũ consciẽtiæ rectę perdiderũt. *Et infrà*: Respõdemus quod si proposita crimina ordine iudiciario comprobata, vel aliàs notoria non fuerint,

non

non debent hi (præter reos homicidij) post pœnitentiam in iam susceptis, vel suscipiendis ordinibus impediri; qui si non pœnituerint, monendi sunt, & sub interminatione diuini iudicij obtestandi, vt in testimonium suæ damnationis in susceptis etiam ordinibus non ministrent.

NOTÆ.

1. a *Idem.*] In hac sexta Decretalium collectione textus iste tribuitur Gregorio IX. sed nisi fallor, aut est Clementis III. aut ipse Gregorius ex Clementis III. decisione præsentem transcripsit: in secunda enim collectione, *sub tit. de ætat. & qualit. cap.* 3. ita legitur. [Ex tuæ fraternitatis consulto percepimus, te velle à S. A. certitudine edoceri, vtrum sacerdotes, vel alij in quibuslibet sacris ordinibus constituti, qui per lapsum carnis reatum adulterij incurrerunt, vel periurij; vel alij falsi testimonij, vel crimine homicidij irretiti bonum rectæ conscientiæ perdiderunt; si peractâ condignâ pœnitentiâ de commisso, in prioribus tolerari, vel suffragantibus meritis proueni valeant ad maiora: super quo fraternitati tuæ respondemus, quatenus si notoria sunt crimina, quæ prædiximus, vel ordine iudiciario comprobata, tales reos censura sacrorum canonum, etiam post peractam pœnitentiam, non tantùm ad altiores progredi non permittit, verùm etiam iubet gradum pristinum non tenere. Porrò si propositis criminia contra aliquem notoria non fuerint, vel ordine iudiciario comprobata, monendi sunt tales, qui eisdem tenentur obnoxij, & sub interminatione diuini iudicij obtestandi, vt in testimonium damnationis suæ in suscepto ordine non ministrent.] Hactenus Clemens III. cuius verba si rectè conferantur cum præsenti decisione, aut ea ipsa sunt, aut valde similia.

2. b *Clericis.*] Ad constitutos tantùm in maioribus ordinibus refert Vazquez 3. *part. in* 3. *disput.* 136. *num.* 29.

TITVLVS XII.

De scrutinio in ordine faciendo.

1. SCRVTINIVM dicitur ab scrutando. Apuleius *lib.* 1. *metaph.* Scrutinium olim in Ecclesia fiebat in catechumenis baptizandis, *cap. dilectus, de capellis monach. cap. his, de maiorit. & ob.* Concilium Mogunt. sub Carolo *can.* 4 *Sacramenta itaque baptismatis volumus, vt sicut sancta vestra fuit admonitio, ita concorditer, atque vniformiter in singulis parochiis secundum Rom. ordinem inter nos celebrentur iugiter, atque conseruentur, id est scrutinium ad ordinem baptismatis.* De quo scrutinio agunt Lindembrogius *in glossario legum, verbo Scrutinium*, Zerda *in aduersariis*, *cap.* 85. Cironius *ad tit. de baptismo*, Cochier *in face histor. cap.* 55. Vossius *de vitiis sermon. lib.* 3. *cap.* 47. Cresollius *lib.* 2. *mystag. cap.* 11. Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri cleric. cap.* 21. Menardus *in notis ad Sacram. D. Gregory, pag.* 135. Filesacus *de origine paroch. cap.* 6. Scrutinium etiam olim fiebat in ordinatione clericorum: ordinandi enim proponebantur coram clero, & populo, vt bonorum merits publicarentur, vel malorum crimina detegerentur. D. Cyprianus *epist.* 33. quod iam primis Ecclesiæ sæculis obseruatum fuisse constat ex Lampridio *in Alex.* ibi: *Aliquos voluisset, vel Rectores prouinciis dare, vel Præpositos facere, vel procuratores, id est rationales, ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum, vt si quis quid haberet criminis, probaret manifestis rebus; si non probasset, subiret pœnam capitis: dicebatque graue esse, cùm id Christiani, & Iudæi facerent in ordinandis sacerdotibus, non fieri in prouinciarum Rectoribus.* De qua ordinandorum probatione latè agunt Petrus Faber *lib.* 3. *agonist. cap.* 28. Sausay *part.* 1. *Panopl. cleric. lib.* 4. *cap.* 2. Pamelius *in dict. epistol.* 33. *D. Cypriani*, Mendoza *lib.* 2. *Concil. Illiberit. cap.* 50. diffusè Hallier. *de sacris elect. lib.* 1. *cap.* 2. *art.* 2. & *sect.* 8. *cap.* 1. *art.* 5. Licèt in hac rubrica polliceri videatur formas prædicti scrutinij, tamen caput vnicum, quod ei subiectum est, tantùm continet, Diaconum dolo vacare, & omnis culpæ exortem esse, qui interrogatus, an promouendus ad sacros ordines dignus sit, respondit dignum esse, cùm eum indignum esse pro comperto non haberet.

CAPVT I.

a Idem.

EX parte tua fuit propositum. b *Et infrà*: Quæsiuisti per Sed. Ap. edoceri, vt cùm Episcopi ad consecrationes Episcoporum ab c Archiepiscopo suo, vel alio euocentur, & ipsi Metropolitano electum offerant consecrandum, dicentes: Reuerende Pater, postulat sancta Mater Ecclesia hunc electum in Episcopum consecrari; & interrogante Archiepiscopo, si sciant illum esse dignum, respondeant, quod illum sciunt, & credunt pariter esse dignum; & te in responsione huiusmodi ne offenderes hominem, Deum existimes offendisse, quandoque præter, quandoque contra conscientiam

tiam respondendo, cùm electi conuersatio, aut minùs tibi bene cognita, aut penitus sit ignota; qualiter in huiusmodi interrogationibus saluâ conscientiâ valeas respondere. Ad quod f. t. respondemus, quod cùm nos aliquem in [d] Diaconum, vel Presbyterum promouemus, prior [e] Diaconor. qui nobis assistit, dicit: Postulat [f] sancta Mater Ecclesia Catholica hunc Subdiaconum, vel Diaconum ad onus Presbyteratus, vel Diaconatus assumi; & nobis interrogantibus, si eum cognouit esse dignum, idem respondet, quod quantùm humana fragilitas nosse sinit, & scit, & testificatur illum ad huiusmodi onus officij esse dignum. Vnde in tali responsione aliquem peccare non credimus, dum hoc modo contra conscientiam non loquatur; quia non simpliciter illum asserit esse dignum, sed in quantum humana fragilitas nosse sinit: cùm illum, quem indignum esse non nouit, dignum debeat [g] æstimare. Huiusmodi ergo responsione securè poteris vti, nisi fortè de indignitate tibi constiterit consecrandi. Si autem illum indignum esse cognoscis, Metropolitano priùs, quàm ad huiusmodi scrutinium veniatur, studeas [h] nuntiare. Quamuis, vt diximus, nos interrogationem huiusmodi non in consecratione [i] Pontificis, sed in ordinatione Diaconi, vel Presbyteri faciamus.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam legitur in tertia collectione *sub hoc tit. cap. vnico*; non tamen ibi exprimitur cui Prælato rescribat Innocentius, sed epigraphe ita restituenda est: *Innocentius III. Autiensi Episcopo*, vt habetur *lib. 9. epist. Innocentij III. epist. 33.* vbi extat præsens decretalis, editaque fuit anno 1106. vt eo anno refert Odoricus Raynaldus *num. 33.* De Autiensi Ecclesia egi *in cap. cùm causa, de probat.*

b *Et infra.*] Alia pars huius decretalis, quæ diuersam prorsus consultationem continet, extat *in cap. 1. de temp. ordin. in 3. collect.*

c *Archiepiscopo tuo.*] Ad consecrationem suffraganei debet Archiepiscopus conuocare omnes comprouinciales Episcopos, vt latè probaui *in cap. si Archiepiscopus, de temporib. ordin.*

d *Diaconum, vel Presbyterum.*] In his verbis tacitè innuitur, in aliis inferioribus gradibus non esse necessariam hanc præsentationem ab Archidiacono faciendam; quod probat Hallier. *de sacris elect. cap. 2. §. 3. pag. 39.*

2. e *Prior Diaconorum.*] In Ecclesia Romana non est Archidiaconus, vt notauit Glossa *verbo Examinentur, in cap. ad hæc, de offic. Archid.* sicut neque in Ecclesia Constantinop. vt refert Codinus *de officiis cap. 17. num. 39.* vnde in Ecclesia Romana primus Diaconorum est, qui repræsentat ordinandos R. Pontifici; in aliis verò Ecclesiis hoc munus proprium est Archidiaconi, *cap. 2. cap. Episcopus, cap. quando, 24. dist. cap. nihil, §. Episcopi, cap. ad aures, cap. vt nostrum, de officio Archid. cap. 1. de eo qui furtiue*: plura Petrus Greg. *lib. 1. part. tit. 13. cap. 5.* Hallier. *vbi suprà, fol. 47. & 966.* cùm enim ad Archidiaconum spectasset examen ordinandorum, *cap. vt Archidiaconatus, de officio Archid.* latè Hallier. *vbi suprà*; ideò ad ipsum spectabat præsentatio in hoc secundo scrutinio. Nec obstat Concilium Hibnerense *in can. 3.* relatu à Burchardo *lib. 2. Decreti, cap. 23.* in illis verbis: *Vnà cum Archipresbyteris, qui eos repræsentare debent.* Ex quibus deducunt, hoc munus repræsentandi ordinandos Episcopo, non Archidiacono, sed Archipresbytero competere. Nam in eo canone agitur de ordinandis illis, qui habitabant in villis & oppidis, non verò in ciuitatibus: & cùm eam potestatem, ac iurisdictionem, quam habebant Archidiaconi in vrbe, haberent Archipresbyteri in locis ruralibus, vt dicemus *in tit. de officio Archipresb.* ideò ex illis villis, & oppidis clericos ordinandos repræsentabant Archipresbyteri, non Archidiaconi.

f *Sancta mater.*] Ita legitur in ipso Pontificali 3.
Romano, *cap. 1. tit. de ordinat. Diaconi & Presbyteri.* Dicitur autem: *Postulat sancta mater Ecclesia*; vt cognoscatur, neminem ex humana gratia, vel ex qualibet priuata prece, sed Ecclesiæ tantùm flagitantis postulatione promouendum esse, iuxta Concil. Trident. *sess. 23. de reform. cap. 13.*

g *Debeat æstimare.*] Immò si aliter non nouit 4.
indignum, cùm dignus quis præsumatur, nisi testibus aliter probetur, *l. 1. §. probatio, Cod. de his qui veniam ætatis, l. ex persona, Cod. de probat.* Rectè ergo Innocentius III. ac secundùm iuris vtriusque principia affirmat, in dubio quemlibet bonum præsumi, donec contrarium probetur, vt docetur *in cap. si quid, dist. 86. cap. in cunctis 11. quæst. 3. cap. innocens 22. quæst. 4. cap. finali, de præsumpt. l. cùm pater 77. §. rogo, ff. de legat. 2. l. seruos, l. testamento, ff. de manumiss. testam.* plura Barbosa *de dictionib. verbo Bonus*, Escobar *de purit. sanguinis quæst. 8. §. 2.* nisi in contrarium præsumptio adsit, vt in legibus proximè citatis. In præsenti autem casu præsumptio adest pro bonitate, siquidem ante hoc scrutinium tot procedunt examina, tot coram populo publicationes, de quibus latè agit Hallier. *vbi suprà, dict. art. 1.* vt facilè apparere possit indignitas promouendi ad ordines. Vnde cùm in nullo ex his scrutiniis contrarium probatum sit, bonus & dignus ordinandus præsumitur.

h *Nunciare.*] Ne contra conscientiam eum 5.
dignum repræsentando mendacij culpam incurrat, aut delictum occultum pandendo eum publicâ notet infamiâ.

i *Pontificis.*] Quia electus & confirmatus à 6.
R. Pontifice dignus est; nec post tot examina testimonium illius sufficiens, aut necessarium censetur.

TITVLVS

TITVLVS XIII.

De ordinatis ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui.

CAPVT I.

Alexander III. [a] *Toletano Archiepiscopo.*

REquisiuit à nobis tua fraternitas, vtrum clerici, qui post renunciationem factam à [b] prædecessore tuo ordines susceperunt, in ipsis debeant remanere, aut ad maiores de iure canonum promoueri. Nos igitur, quia nobis non plenariè de veritate constat, non possumus tibi super hoc breuiter respondere. Nam distinguitur, vtrum renunciat loco tantùm, an loco simul & dignitati: nam vbi tantùm loco renunciat, ordines sicut anteà, nisi à summo Pont. vel eius Legato prohibitus fuerit, rogatus ab Episcopo aliquo de ratione poterit conferre. Cùm autem loco Pontificali cedit, & [c] ordini, ibi distinguendum putamus, vtrum sacros contulerit, an minores. Si enim à tali ordines vsque ad [d] Subdiaconatum quis acceperit, quia & huiusmodi ordines quandoque à non Episcopis conferuntur, & in illis deseruire poterit, & ad maiores, si idoneus fuerit, promoueri. Sanè si ab eodem sacros ordines factâ renunciatione scienter quis receperit, quia [e] indignum se fecit, executionem officij non habebit: vbi non scienter, poterit, nisi [f] crassa, & supina fuerit ignorantia, discretus Pontifex dispensare.

NOTÆ.

1. a *TOletano.*] Ita legitur in hac sexta collectione, & in prima, *sub hoc tit. cap. vnico,* sed perperam, nam casus huius textus non conuenit cum historia Præsulum Ecclesiæ Tolètanæ. Temporibus enim Alexandri III floruerunt Ioannes, & Cerebrunus, qui decesserunt in regimine ipsius Ecclesiæ, nec vllus ex eis Archiepiscopatui renunciauit: vnde non posse defendi hanc inscriptionem, iam notauit Loaysas *in notis ad Concilia Hispaniæ, in decreto Gundemari, pag.*286. Aliter habetur epigraphe huius textus in Concilio Lateran. *part.*26. *cap.*18. vbi legitur: *Tolosano Archiepiscopo*; sed etiam falsò, propter eandem rationem, cùm nemo ex Archiepiscopis Tolosanis, qui temporibus Alexandri III. eam rexerunt, Archiepiscopatui renuntiasset. His ergo lectionibus reiectis legendum est, *Archiepiscopo Coloniensi*, vt in codice MS. Ecclesiæ Toletanæ haberi testatur Loaysas *vbi supra*; quæ inscriptio magnoperè conuenit historiæ illius Ecclesiæ: Bruno enim III. Præpositus Coloniensis in Archiepiscopum ipsius Ecclesiæ canonicè electus fuit temporibus Alexandri III. qui postquam per tres annos eam Ecclesiam rexit, dignitate se abdicauit, & in cœnobio Veteris Montis vitam monasticam professus fuit: illi successor designatus fuit Adolphus, in quem Archiepiscopatum renunciauerat, vt refert Fr. Petrus Kratepolius *in serie Præsulum Coloniensium.* Vnde inscriptio nostri textus ita restituenda est, *Alexander III. Adolpho Coloniensi Archiepiscopo.*

2. b *Prædecessore.*] Brunone videlicet Archiepiscopo Coloniensi, de quo suprà.

c *Et ordini.*] Sed si Episcopatus est ordo, & imprimit characterem in anima, vt dici *in cap. si Archiepiscopus, de temporib. ordin.* quomodo renunciari potest, itavt Episcopus amplius non possit conferre sacros ordines? Sed vt hanc difficultatem effugiamus, dicendum est, verbum illud *ordini*, accipi pro dignitate, vt in verbis antecedentibus, ibi: *Loco simul & dignitati.* Cùm enim Episcopus renuntiat loco, & dignitati, non abdicat à se potestatem characteris, & conferendi validè sacros ordines, vt docent Glossa *verbo Firmitatis, in c.prouidè* 44 *de elect.in* 6. Petrus Greg. *lib.*1.*partit. tit.*1.*c.*2.& *de elect.c.*20. Suarez *de censuris disput.*31. *sect.*1. Barb. *lib.*1.*iuris eccles.c.*33.*n.*13. sed tantùm licitè eos conferre non valet, renuncians enim loco, & dignitati, dimittit iurisdictionem, & officium: vnde Pontifex admittendo ipsam renunciationem, Episcopum priuat executione Episcopalis ordinis, itaut licèt eum pro Episcopo habeat quoad characterem, & potestatem conferendi validè sacros ordines; tamen supponit eum virtute renunciationis priuatum exercitio illius facultatis. Quare Alexander III. hîc docet, ab eo ordinatos ad gradus sacros, suspensos remanere, quia licèt validè sacris initiati sint, non tamen licitè; siquidem ordinati sunt ab eo, qui exercitium Episcopalis ordinis non habebat: plerumque enim qui habet dignitatem, non tamen habet exercitium, seu administrationem, quam quietum & otiosum cingulum appellauit Cassiodorus *lib.*6.*variar. c.*10.11.& 12. & honorariam dixerunt Imperatores *in l.*2. *Cod.vt dignit.ordo, lib.*12.*nouella* 70. principatum inutilem *in l.*24. *C.de sacrosanctis*, plura eruditissimus vir D. Ioannes de Solorzano *in suo memor.pro Candelaria*, §.12. & 16. Nec obstabit si dicas, dari in vna, eademque Ecclesia duos Episcopos, vnum cum facultate exercendi Pontificalia in actu; alium verò cum potestate, sed sine exercitio, contra ea, quæ docentur *in c.quoniam* 14. *de officio ordin.* Nam licèt hæc difficultas grauis visa sit Petro Gregorio *lib.*1.

partis tit. 13 *c.* 2. facilè dissolui potest, si animaduertamus, Episcopum renunciantem priuari iurisdictione, neque pro Episcopo haberi, & sic vnum tantùm Episcopum cum exercitio Pontificalium dari, vt contingit *in cap. quia* 5. *de elect. cap.* 1. & 2. *de schismaticis*, & aliis.

c *Subdiaconatum.*] Exclusiuè intelligas, quia iam temporibus Alexandri III. subdiaconatus erat ordo sacer.

3. c *Indignum se fecit.*] His verbis moti, & suffulti Syluester *verbo Irregularitas*, *quæst.* 8. Angelus *eodem verbo*, *n.* 31. Toletus *lib.* 1. *summa*, *cap.* 71. *n.* 2. Nauarrus *in manuali*, *cap.* 27. *n.* 241. Sayrus *lib.* 7. *de censur. c.* 10. *num.* 27. affirmant irregularem manere ordinatum ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui: mouentur etiam, quia ex similibus verbis inducitur irregularitas *in c. inquisitioni*, *de testibus*. Facit etiam pro eorum sententia Alexander *in præsenti*, dum docet dispensandum esse cum ordinatis ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui: sed cum suspensis non dispensatur, sed potiùs illi absoluuntur, *cap. dilectus*, *cap. vel non est*, *de temp. ordin.* similiter concedit Alexander Episcopo facultatem dispensandi cum ita ordinatis per ignorantiam; sed si tantùm suspensionem incurrissent, Episcopus propria auctoritate poterat eos absoluere, *cap. nuper*, *de sentent. excom.* igitur quia hoc casu irregularitas incurritur. Sed adhuc asserendum est, ordinatum ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui, suspensionem, non verò irregularitatem incurrere, vt probant Glossa, & Panormit. *in præsenti*, *num.* 6. Flaminius Parisius *lib.* 1. *de resignat. benefic. quæst.* 17. Barbosa *de potest. Episcop. alleg.* 48. Gibalinus *de irregul. dub* 3. & *de censuris*, *in synopsi*, *pag.* 479. *littera* O. licèt enim verba suprà relata plerumque importent irregularitatem, tamen in præsenti tantùm suspensionem significant, iuxta subiectam materiam; nec verbum *dispensandi*, quo Alexander noster vtitur, aliquid facit; quia quoties suspensio habet rationem pœnæ, & impedimenti potiùs quàm censuræ, tollitur per dispensationem; non verò per absolutionem: suspensio autem, de qua in hoc textu, non modò tollit vsum gradus perperam accepti ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui, sed etiam aliorum; vnde est pœna cum impedimento, quæ cum dispensatione tantùm tolli potest, vt docet Gibalinus *de irregul. c.* 5. *dub* 3.

4. f *Crassa & supina.*] Quæ dolo ferè æquiparatur, *l. error*, *l. regula*, *ff. de iuris*, & *facti ignor. l. lata*, *ff. de v. s.* plura Doctor Bajo-Arroyo *in cap.* 2. *de constit. lib* 6. ignorantia crassa in præsenti specie datur, si Episcopus renunciauit palam in propria ciuitate, non verò si extra, vt si Romæ, aut in Curia renunciauit, & postea reuersus in Ecclesiam ordines celebrauerit; cùm enim in proprio loco non renunciasset, ab eo ordinati iustam ignorantiæ causam habuerunt; vel si post renunciationem proprio loco factam ordinatus existimet Episcopum restitutum esse exercitio Pontificalium; plerumque enim post renunciationem Episcopus restituitur exercitio Pontificalium, vt contingit in casu ex Nicolao Pontifice relato ab Hallier. *vbi suprà*, §. 3. *pag.* 833.

COMMENTARIVM.

5. Conclusio probatur.

Ex hoc textu talis deducitur assertio: *Episcopus, qui renunciauit loco tantùm, inuitatus conferre potest omnes gradus ordinis; si verò & dignitati, ordines minores tantùm; ab eo verò sacris initiati suspenduntur, licet si ignoranter receperint, cum eis dispensetur.* Non est ab specie in iure canonico alia decisio, quâ probari possit præsens assertio. Eam tamen illustrant & exponunt vltra congestos à Barbosa hîc, Hallier. *de sacris elect. sect.* 5. *part.* 2. *c.* 5. §. 3. *pag.* 833. Cæsar *de Eccles. hierarch. disput.* 6. §. 3. Petrus Greg. *lib.* 1. *partis. tit.* 13. *c.* 2. & 4. Gibalinus *de irregul. c.* 5. *dub.* 3. & *de censur. in synopsi*, *pag.* 479. Ricciulus *lib.* 2. *lucubrat. cap.* 2. *cum sequentibus.*

Hæc assertio, quatenus docet Episcopum, qui renunciauit Episcopatui, posse minores ordines conferre, difficilis redditur ex eo, quod nemo potest subditis alienis gradus ordinis conferre, vt probaui latè *in cap. cùm secundùm* 9. *de temp. ordin.* sed Episcopus, qui renunciauit loco, subditos non habet, cùm iurisdictionem amiserit: igitur neque minores ordines conferre valet. Secunda difficultas est aduersus eam partem assertionis, vbi docemur, ordinatum ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui, loco & dignitati, siue scienter, siue ignoranter, suspensionem incurrere; nam bonitas, aut malitia ministri non potest impedire sacramenti effectum, cum validè illud administrat, *cap. perfectionem* 1. *quæst.* 1. igitur renunciatio Episcopi non potest impedire exercitium ordinis validè recepti. Augetur hæc difficultas, nam suspensionis censura non potest incurri sine culpa propria, vt ex pluribus docet Gibalinus *de censur. disquisit.* 3. *quæst.* 1. *consect.* 2. igitur qui ignoranter, & per consequens sine culpa ordinatus fuit ab eo, qui renunciauit Episcopatui, non debet ex eo suspensionem incurrere. Augetur etiam hæc consideratio *ex cap. ordinationes* 9. *quæst.* 1. vbi dum agitur de ordinatis ab hæreticis, & de suspensione, quam ipsi incurrerunt, ait textus: *Nisi probare maluerint, se cùm ordinarentur, eos nescire damnatos esse.* Ex quibus verbis apertè deducitur, per ignorantiam ordinatum ab hæreticis characterem, & gradus executionem accipere: igitur similiter per ignorantiam ordinatus ab eo, qui renunciauit Episcopatui, exercitium gradus accepti consequitur. 6. Impugnatur præsens assertio.

His minimè obstantibus vera est Alexandri decisio, ad cuius expositionem sciendum est, Episcopum renunciare loco, & dignitati, aliquando loco tantùm. Qui renunciauit loco, & dignitati, ampliùs Episcopus non remanet, & perinde habetur ac si Episcopus non fuisset, *cap. temporis*, § *item*, *cap. hoc nequaquam* 7. *quæst.* 1. *cap. post translationem*, §. *cùm ergo*, *de renunciat.* Licet enim character sit indelebilis, *cap. quod quidem* 1. *quæst.* 1. *cap. licèt* 3 à. *quæst.* 7. tamen caret eius executione, nec amplius Episcopalibus insignibus vti potest, *dict. cap. post translationem*, immò si ex regulari professione assumptus fuit in Episcopum, post renunciationem loco & dignitati factam, debet redire ad regularem obseruantiam, & claustrum, vt docet Ricciulus *lib.* 2. *lucubr. cap.* 12. & 13. qui verò renunciauit loco tantùm, dignitate retentâ, verè & propriè Episcopus manet; cùm frequenter reperiantur Episcopi sine loco, vt Episcopi ab hostibus à propriis diœcesibus expulsi, *cap. pastoralis* 7. *quæst.* 1. Episcopi titulares, quos vulgò dicimus *de Anillo*, qui promoti sunt in locis ab infidelibus occupatis, de quibus in 6. Synodo Constantinop. vbi de eis ita statuitur: *Quoniam diuersis temporibus Barbaricæ inuasiones fuere, & ex eo plurimæ ciuitates infidelibus subiugatæ, vt ideò non possit eius ciuitatis Præsul, postquam ordinatus fuerit, suum thronum apprehendere, & in eo in sacerdotali constitutione collocari, &* 7. De renunciante Episcopatum.

sic

sic pro ea, quæ inualuit consuetudine, ordinationes, & omnia quæ ad Episcopum pertinent, agere, & tractare. Nos honorem ac venerationem sacerdotio seruantes, & Gentilium iniuriam nequaquam ad ecclesiasticorum iurium perniciem exerceri volentes, eis, qui sic ordinati sunt, & propter prædictam causam in suis thronis non sunt constituti, & absque vllo ex ea præiudicio conseruantur, decernimus vt diuersorum clericorum ordinationes canonicè faciant, & præcedentia auctoritate secundùm proprium statum vtantur. Et *cap. inter*, §. *sicut*, *de translat. Episcop.* & In Concil. Trident. *sess.* 14. *de reform. c.* 2. latè Ricciulus *lib.* 2. *cap.* 5. & huiusmodi Episcopi licèt locum non habeant, tamen verè Episcopi sunt, vt probant Iacobatius *de Conciliis lib.* 2. *art.* 2. Petrus Gregor. *lib.* 15. *syntagm. cap.* 12. Lotherius *de re benefic. q.* 9. *num.* 67. Vnde possunt Pontificialia exercere, celebrare, & prædicare, vt cauetur *in dict. cap.* 2. Concil. Trident. vocandique sunt ad concilium generale. Canus *de locis lib.* 3. *cap.* 2. si sunt regulares, eximuntur ab obseruantia regulari: Ricciulus *dict. lib.* 2. *cap.* 11. & licèt stricto iure per adeptionem Episcopatus vacent beneficia, iuxta ad lucta *in cap. cùm in cunctis*, §. *cùm verò*, *de elect.* tamen qui hostium iniuriâ caret Episcopatus fructibus, ideò retinet talis Episcopus beneficia, vt docent Parisius *de resign. benefic. lib.* 3. *quæst.* 6. *num.* 49. Ricciulus *dict. lib.* 2. *cap.* 9. tamen omnia iura, quæ loquuntur de Episcopo, habent locum in Episcopo titulari, & eo qui renunciauit loco, vt docet Ricciulus *vbi suprà*, *cap.* 10.

8. RATIO DECIDANDI.

Ex quibus profluit ratio decidendi ad nostrum textum: nam in primo casu, cùm videlicet Episcopus tantùm renunciat loco, non verò dignitati, quia tantùm dimittit quæ sunt iurisdictionis, vel ordinis, ideò validè, & licitè eos gradus, siue maiores, siue minores inuitatus ab Ordinario conferre potest, vt de Episcopo titulari suprà dixi; qui enim renuntiat loco, potestatem characteris non dimittit, vnde accedente iurisdictione, ex Ordinarij licentia licitè, tam maiores, quàm minores ordines conferre valet. Secundo verò casu, cùm Episcopus renunciat loco & dignitati, quia dimittit omnia iura Episcopalia, maiores ordines conferre non valet; & qui scienter, vel ignoranter ab eo ordinati sunt, suspensionem incurrunt, cùm ordinati sint ab eo, qui exercitium ordinis non habebat: minores autem ordines conferre valent, quia eos gradus etiam conferunt non Episcopi, vt Abbates, *cap. cùm contingat*, *hoc tit.* Chorepiscopi, Concil. Antiochen. sub Iulio I. *can.* 20. Ancyran. sub Syluestro, *can.* 13. plura sæpelaudatus, semperque laudandus Præceptor D. Franciscus Ramos *in syntagm. pro Episcop. Lusit. proposit.* 4. §. 4. *num.* 15. Rectè ergo Alexander III. in præsenti affirmat, Episcopum renunciantem loco & dignitati simul, tantùm minores ordines conferre posse.

9. RESPONDETVR DIFFICVLTATIBVS.

Nec difficultates in contrarium perpensæ aduersantur. Non prima, cui ex suprà dictis, & traditis à nostro Alexandro III. facilè satisfieri potest, videlicet minores ordines conferri posse ab Episcopo, qui renunciauit loco, & dignitati; quia eos gradus conferre possunt alij, etsi Episcopi non sint, vt Abbates, Chorepiscopi, presbyteri ex delegatione Pontificia: vnde licèt Episcopus renunciet illis, quæ ei competunt vt Episcopo, non inde videtur renuntiasse eis, quæ cum aliis communia sunt: docent Hallierius *vbi suprà*, *pag.* 832. Gibalinus *de irregul. cap.* 5. *dub.* 3.

Nec obstat secunda difficultas, nam textus *in dict. cap. qui perfectionem*, procedit in aliis sacramentis, vbi non differunt effectus, & exercitium; non tamen procedit in sacramento ordinis, in quo licèt validè administretur, & imprimatur character, non tamen exercitium competit; plerumque enim contingit, vt sacramentum ordinis cum effectu conferatur, & tamen exercitium gradus accepti non detur. Nec obstat augmentum primum huius difficultatis, ex quo dicebamus, sine culpa in hoc casu incurri non posse irregularitatem: omissâ enim eorum sententiâ, qui existimarunt, dispensationem in hoc textu accipi impropriè pro declaratione, quia Episcopus debet declarare ignoranter ordinatum nullam incurrisse suspensionem, quam refert Vega *in cap. at si clerici* 4. §. 1. *num.* 33. *de iudiciis*; dicendum est, quod etsi in præsenti nulla præcesserit culpa ordinati per ignorantiam ab eo qui renunciauit Episcopatui; tamen suspensio vera incurritur, non tamen habet rationem pœnæ, sed tantùm incurritur ob inhabilitatem prouenientem ex parte ordinantis, qui propter renunciationem carebat exercitio Episcopalis ordinis: vnde non ob culpam ordinati, sed ordinantis prohibetur ordinato exercere officium gradus suscepti. Accedit iuris præsumptio; ius enim præsumit aliquam culpam habuisse ordinatum ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui, vt docent Vega *vbi supra*, *num.* 33. Gibalinus *vbi suprà*, *de censuris*, *pag.* 138. Neque etiam refragatur textus *in dict. cap. Ordinationes* 9. *quæst.* 1. nam respondetur, ignorantiam in eo textu excusare ordinatum, illique prodesse ad dispensationem obtinendam, vt in nostro textu deciditur; non tamen vt statim possit celebrare ordinatus ab excommunicato, vt colligitur ex verbis sequentibus, ibi: *Misericorditer suscipi iubemus*; & ibi: *Veniâ dignus habeatur*, vt docent, & interpretantur illum textum Cæsar *de Eccles. hierarch. disput.* 6. §. 3. *num.* 15. Præceptor meus Archiep. Valent. *de sacram. Ordinis tract. de ministro*, *num.* 15.

Sed suprà traditæ assertioni obstare videtur Concilium Ephesinum *in epist. ad Pium*, & *Concilium Pamphiliæ*, quæ extat ad calcem ipsius Concilij, vbi cùm agatur de renunciatione, & restitutione Eustaeij Metropolitani, ita aiunt Patres: 10. EXPONITVR CONCILIVM EPHESINVM.
Quoniam autem aduersus hominem quietis, & tranquillæ vitæ amatorem, non admodum contendere conueniebat, quin potiùs misereri oportebat hominis senis, qui tamdiu ciuitate, quæ eum produxit, ac patriis ædibus caruisset: æquum esse censuimus, & statuimus, vt absque omni controuersia, & contradictione obtineat, & nomen Episcopatus, & honorem, & communionem; hac tamen conditione, vt neque ordinet ipse, nec verò occupatâ Ecclesiâ officio sacerdotis fungatur ex sua auctoritate, nisi vtique tanquam adiutor assumeretur, vel ei fortè permitteretur à fratre & Episcopo collega. Ex quibus expressè deducitur, Episcopum renunciantem Episcopatui non posse etiam post restitutionem vllos ordines conferre. Pro cuius difficultatis solutione sciendum est, Eusthacium illum Metropolitanum renunciasse non solùm dignitati, verùm & loco, & ita nec minores ordines conferre posse; & licèt restitutus esset quoad nomen & honorem, tamen quia carebat propria diœcesi, ideo aiunt Patres, eum propria auctoritate, absque permissione, seu delegatione proprij Episcopi non posse licitè ordines conferre, aut Pontificale officium exercere.

CAPVT II.

[a] Gregorius IX.

CVm clericis, qui ab excommunicato Episcopo ignoranter ordines receperunt, per suos poterit Episcopos dispensari.

NOTÆ.

a GRegorius IX.] Hanc inscriptionem exposui *in cap. final. de consuetudine.*

COMMENTARIVM.

1. CONCLVSIO TRADITVR, ET PROBATVR.

QVia in textu antecedenti actum est de ordinatis ignoranter ab eis, qui exercitium characteris Episcopalis non habebant, & de dispensatione cum eis in suspensione contracta; ideò annectit Raymundus hanc Gregorij IX. decisionem de ordinatis ignoranter ab excommunicato, & de dispensatione in suspensione ab eis contracta, & statuit Gregorius IX. *Cum ordinatis ab excommunicatis per ignorantiam Episcopum proprium posse dispensare.* Quod etiam probatur *ex cap. ab excommunicatis 9. quæst. 1. cap. ordinationes, versic. Qui verò, ead. quæst. cap. Daibertum 1. quæst. 7.* Concilium Arelat. *can.* 12. Constantiense *sess.* 8. *&* 15. septima Synodus *can.* 4. Illustrant D. Thomas *in addit. ad tertiam, quæst.* 38. *art.* 2. Philibertus *de ordine tract.* 12. *cap.* 15. *&* 18. Sanchez *tom.* 2. *Concil. lib.* 7. *cap.* 1. *dub.* 18. Castillo, Trullench, & Diana relati à Leandro *de Sacram. Ordin. disput.* 4. *quæst.* 3. plures relati à Barbosa *de potest. Episcop. allegat.* 48. Petrus Greg. *de benefic. cap.* 36. *num.* 24. Cæsar *de hierarch. disput.* 6. §. 3. *num.* 6. Sanchez *de de matrim. lib.* 3. *disput.* 22. *numer.* 33. Couar. *in cap. alma, 1. part.* §. 6. *num.* 6. Gibalinus *de censur. disquisit.* 7. *quæst.* 2. *consect.* 13. Hallierius *de sacris elect. pag.* 825. Anguianus *lib* 4. *de leg. cap.* 6. *numer.* 20. Suarex *de censur. disput.* 11. *sect.* 2. Ricciulus *de iure personarum.*

2. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO.

Sed aduersùs hanc assertionem sequentia opponi possunt. Primò: Maior potestas necessaria est ad ordinandum clericum, quàm ad illum deponendum; & difficilioris exercitij iudicatur potestas ordinandi, quàm deponendi, aut excommunicandi. Concilium Carthag. 1. *can.* 11. Carthag. 2. *can.* 10. Carthag. 3. *can.* 8. Hispalense 2. *can.* 6. aut saltem æqualis: vnde D. Nicolaus *lib.* 1. *epist.* 9. ordinandi potestatem cum facultate deponendi ita comparauit, vt si hæc deesset, & illa quoque deficeret: sed Episcopi excommunicati nullo modo possunt deponere clericum, aut illum excommunicare, *cap. audiuimus* 24. *quæst.* 1. docent omnes repetentes *in præsenti:* igitur si Episcopi excommunicati non possunt clericos deponere, nec illos ordinare valebunt. Secundò difficilis est hæc assertio, dum docet, ignoranter ordinatum ab excommunicato, suspensionem incurrere; nam qui obtinet quod est plus, obtinere debet quod est minus, ex vulgari iuris regula: sed ordinatus ab excommunicato characterem gradus accipit, quod est plus; igitur & exercitium debet obtinere, quod est minus. Augetur hæc difficultas ex eo, quod suspensio pœna est, & non potest incurri sine culpa propria, vt superiori commentario probaui: sed in ordinato ignoranter ab excommunicato non potest propria reperiri culpa: igitur ex tali ordinatione suspensionem incurrere non valet.

3. EPISCOPVS, ETSI HÆRETICVS AVT DEPOSITVS, VALIDE CONFERT ORDINES.

Adhuc tamen Gregorij IX. decisio defendenda est, videlicet ab excommunicatis ordinatos verum sacramentum Ordinis recipere, sed gradus accepti exercitio carere propter suspensionem, quam ipso iure incurrunt: & vt eius rationem assignemus, sciendum est, Episcopis consecratis competere ius conferendi sacros ordines tanquam ordinariis ministris, *can.* 2. *Apost. cap. perlectis,* 25. *dist. cap. quamuis,* 68. *dist. cap. non liceat,* 92. *dist. cap. penult. de præscript.* pluribus auctoritatibus probaui *in cap. quoad translationem, de temp. ordin.* & pluribus auctoritatibus adstruunt Hallier. *de sacris elect. pag.* 551. Philibertus *de ordin. tract.* 1. *part.* 2. *cap.* 1. Dicastillo *eod. tract.* 6. *disput.* 1. *dub.* 16. *&* 17. vnde damnandi sunt non solùm Vviclefus, & Armachanus, qui affirmant quemlibet sacerdotem esse ministrum sacramenti Ordinis, vt refert Vvaldensis *de sacram. cap.* 6. verùm & hæretici nostri temporis, qui ausi sunt asserere, etiam laicos posse administrare hoc sacramentum, quos refellit doctè Pater Petauius *de hierarch. eccles. part.* 2. *per totam.* Nec interest si Episcopus consecratus sit hæreticus, suspensus, interdictus, excommunicatus, aut simoniacus, siue degradatus; immò etsi ab ipsis hæreticis seruatâ Ecclesiæ formâ consecratus sit: adhuc enim omnes isti possunt validè ordines conferre, & administrare, licèt non licitè, *cap. quidam* 97. *cum aliis, 1. quæst. 1. cap. ab excommunicatis, cap. ordinationes 9. quæst. 1.* Concil. Constant. *sess.* 8. *&* 15. sigillatim de vnoquoque agens probat Hallierius *vbi suprà, pag.* 789. Ratio est, nam cùm potestas conferendi ordines competat Episcopis ratione characteris Episcopalis, & illud sit indelebile, ita enim in anima imprimitur, vt nec per hæresim, vel aliud simile delictum possit deleri; inde durante charactere durat potestas conferendi ordines. Accedit nam effectus sacramentorum non pendent à bonitate, vel malitia ministri, *cap. Dominus* 87. §. *memento, c. non est* 89. 1. *quæst.* 1. *cap. Baptismus, de consecr. dist.* 4. Trident. *sess.* 7. *cap.* 9. *&* 12. docet D. Thomas *in* 4. *dist.* 25. *quæst.* 1. igitur siue Episcopus sit excommunicatus, vel hæreticus, rectè confert gradus ordinis, tam maiores, quàm minores.

4. DE SVSPENSIONE QVÆ INCVRRITVR AB ORDINATIS.

Sed licèt hæc ita vera sint quoad valorem, & effectum graduum, quos conferunt Episcopi hæretici, simoniaci, excommunicati, & suspensi; tamen non procedunt quoad exercitium & executionem prædictorum graduum; siue enim scienter, siue ignoranter clerici à prædictis Episcopis ordines acceperint, executionem, & exercitium, non consequuntur, *cap.* 1. 9. *quæst.* 1. Innocent. I. *epist.* 22. *cap.* 2. Synodus apud sanctum Medardum, cuius meminit Nicolaus I. *epist.* 47. Si scienter acceperunt, ea ratione suspensionem incurrunt, quia iustè meretur exercitio priuari, & executione ordinis, qui ab eo, quem Ecclesia à ministerio reiicit,

cit, contra caoonum statuta recipere ipsum non reformidar: iustum enim est, vt quem gradum perperain acceperunt, noo exerceant. Qui verò ignorantet recepit gradum ordinis ab excommunicato, ideò suspensionem incurrit, quia executionem ordinis, quam Episcopos non habebat, ordinato dare non poterat; eo enim ipso, quod ministri exercitium sui gradus non habeant, alij præstare non possunt, vt docetur *in cap. perfectionem, cap. ventum est* 1. *quæst.*1. *cap. quomodo, de consecr. dist.*4.

5. RATIO DECIDENDI.

Ex his iam apparet vera decidendi ratio ad nostrum Gregorium: nam cùm illi, qui ab excommunicatis ordinaotur, characterem recipiant, executionem autem gradus non consequaotur, quia quantumvis cum ignorantia recipiant, suspensionem incurtunt; ideò necessaria est dispensatio, vt possint in susceptis ordinibus ministrate: & quia Episcopus proprius potest absoluere à simili suspensione, ex traditis *in cap. vel non est, de temp. ordin.* ideò à Gregorio hîc deciditur, Episcopos proprios posse cum eo dispensare, hoc est si ordinatus sit ab excommunicato Episcopo proprio ratione domicilij, ab Episcopo originis, vel beneficij poterit cum eo dispeosari; quia æqualiter sunt Episcopi proprij, ac est Episcopus domicilij. Docet Viuianus *in præsenti*: nec obstant ea, quæ in contrarium expendebamus; nam licèt Episcopus excommunicatus non possit clericum excommunicare, aut deponere; potest tamen eum ordinare, quia diuersa est potestas ordinandi, ac deponendi, & ex diuerso capite prouenit: ordinandi enim facultas profluit ab Episcopali charactere, quod est indelebile: facultas autem excommunicandi, aut deponendi, pertinet ad iurisdictionem, quâ Episcopus excommunicatus priuatur, nec eam exercere valet, vt latè dicemus *in cap.* 2. *de except.* Ideò igitur licèt Episcopus excommunicatus possit conferre gradus ordinis clericis, non tamen potest eos deponere, aut excommunicare. Secundæ difficultati satisfaciendum est ex traditis superiori commentario pro solutione rationis dubitandi.

6. EXPONITVR CAP. 1. QVÆST. 1.

Sed superiùs traditis aduersatur textus *in c.* 1. 9. *quæst.* 1. in illis verbis: *Nos consecrationem nullo modo dicere possumus, quæ fit ab excommunicatis.* Ex quibus apertè cognoscitur, ordinationem ab Episcopo excommunicato nullam esse: igitur non est necessaria dispensatio, cùm inutiliter sacramentum Ordinis collatum sit. Pro cuius textus solutione dicendum est, Gregorium *in dict. cap.* 1. nullo modo affirmare consecrationem ab excommunicato factam nullam esse quoad effectum, & characterem, sed tantùm quoad executionem & exercitium; quia enim eam potestatem ordinis ordinatus à tali Episcopo exercere non valet, ideò dicitur nulla eius consecratio: quo modo accipiendi etiam sunt textus *in cap. in causa* 9. *quæst.* 1. *cap. per illicitam* 25. 1. *quæst.* 7. *cap. ab excommunicatis* 4. *cap. ordinationes* 9. *quæst.* 1. Nicolaus I. *epist.*9. *Michaeli Imperatori*, in illis verbis: *Nam meritò destructus esse creditur, qui à destructo ædificari sperans, etiamsi qualia bona fortis habuit, nimiæ præsumptionis eius temeritati communicans perdidit: nam Gregorius quomodo quemquam ædificare poterat, qui multipliciter iam noscebatur elisus. Quomodo quemquam in aliquo ecclesiastico poterat ordine stabilire, qui Ecclesiæ vnitatem scindens, ipse iam videbatur omninò deiectus: sicut enim ligatus ligare, & deiectus deiicere non potuit; sic destructus construere, & elisus quemquam ordinare nequiuit; in summo quippe status sui oportet eum vigore consistere, & firmus inniti per omnia casibus, qui alterum vel prosternere, vel conatur statuere; Gregorius enim, qui canonicè, ac synodicè depositus, & anathematizatus erat, quemadmodum posset quemquam prouehere, vel benedicere, ratio nulla docet.* Docent Suarez *de censur. disput.* 11. *sect.*2. Hallierius *dict. sect.* 5. *pag.*824. Anguianus *lib.*4. *controu. cap.*6. *num.*20.

7. EXPONITVR CAP. 2. 9. Q. 1.

Secundò aduersatur textus *in cap. excommunicati* 2. 9. *quæst.* 1. in illis vltimis verbis: *Reiterari necesse est quod minimè probatur esse collatum.* Vbi cùm agatur de ordinatione ab excommunicato celebrata, docetur eam iterandam esse: igitur quia nulla fuit, tam quoad exercitium, quàm quoad characterem. Huic difficultati satisfacere intendit Suarez *de censur. disput.* 11. *sect.*2. *num.*5. *&* 6. asserendo, in eo textu non agi de ordinationibus factis ab Episcopis, sed potiùs à Chorepiscopis, qui facultatem non habebant conferendi maiores ordines. Sed hæc solutio prorsus diuinatoria est, siquidem nulla mentio Chorepiscopi fit in eo textu. Omissâ igitur hac solutione respondendum est, in eo textu agi de ordinationibus factis ab excommunicatis, non seruatâ formâ Ecclesiæ, nec iuxta disciplinam ecclesiasticam; tunc enim huiusmodi ordinationes sunt iterandæ, non quia ab Episcopis excommunicatis celebratæ sunt, sed quia non seruatâ Ecclesiæ formâ factæ fuerunt, vt contingit in sacramento Baptismi, quod licèt à quolibet ministro excommunicato, hæretico, pagano conferri possit, *cap. de Arrianis, cap. à quodam*, cum aliis, *de consecr. dist.* 4. Spondanus *in epit. Baronij, anno* 216. *num.*1. & *anno* 258. *n.*4. Cæsar *de Eccles. hierarch. disput.* 1. §. 4. Vicecomes *lib.* 1. *de ritib. Baptismi, cap.*38. Pamelius *ad D. Cyprianum epist.* 73. Magister Illustrissimus Archiepisc. Valent. *de Baptismo art.* 3. *num.* 28. tamen si conferatur non seruatâ Ecclesiæ formâ, reiterari debet, *cap. quos à paganis* 52. *de consecr. dist.* 4. sic etiam ordinatio facta ab excommunicato non seruatâ Ecclesiæ formâ, iterari debet, vt docent Glossa *in dict. cap.*2. & ibi Turrecremata, Illustrissimus Valentiæ Præsul *de ordin. tract. de ministro, num.* 10. Quâ solutione etiam interpretandi sunt textus *in cap. per illicitam* 25. *cap. Daibertum* 1. *quæst.*7. *cap. per illicitam* 9. *quæst.*1. vbi asseritur, ordines ab hæreticis collatos reiterari debere; procedunt enim cùm collati fueruot non seruatâ Ecclesiæ formâ.

8. INTELLIGITVR CAP. SI CELEBRARAT, DE CLERIC. EXCOM.

Tertiò nostræ assertioni opponitur textus *in cap. si celebrat, de clerico excom.* vbi deciditur, excommunicatum validè, & licitè administrare sacramenta: igitur qui ab eo petiit, & accepit sacramentum Ordinis, nullam suspensionem incurrit. Huic difficultati satisfaciendum est asserendo, textum illum procedere in excommunicato minori excommunicatione, qui licèt priuatus sit perceptione sacramentorum passiuâ, non tamen actiuâ. Vndè licitè, & cum effectu potest sacramenta administrare absque eo, quod ordinatus ab eo vllam suspensionem incurrat; quod etiam hodie procedit post extrauagantem *Ad euitanda*, in eo qui ordines recepit ab excommunicato maiori excommunicatione ligato, sed non denunciato, in quo casu abrogatam esse præsentem decisionem, docet Gibalinus *vbi suprà, pag.*250.

TITVLVS XIV.

De ætate, & qualitate, & ordine præficiendorum.

CAPVT I.

Ex Concilio [a] *Pictauiensi.*

VT[b] Abbates, & [c] Decani, & [d] Præpositi, qui [e] presbyteri non sunt, presbyteri fiant, aut prælationes amittant: qui [f] Archidiaconatus tenent, diaconi fiant; qui [g] Archipresbyteratus, presbyteri, aut honores amittant. Quod si aliqua iusta [h] causa prohibente presbyteri, aut diaconi esse non potuerint, prælationes amittant.

NOTÆ.

1. a *Pictauiensi.*] Concilium hoc Pictauiense primum celebratum fuit in ciuitate Pictauiæ, de qua egi *in cap. super 20. de rescriptis*, in causam Philippi Francorum Regis, temporibus Paschalis II. vt referunt Baronius *anno* 1100. *num.* 19. Seuerin. Binius *in notis ad ipsum Concil.* Altessera *lib.* 10. *rer. Aquit. cap.* 10. Eius canones reperiuntur *tom.* 26. *Conciliorum, pag.* 744. & apud Baronium *dict. anno* 1100. ex quo Concilio duos canones, septimum videlicet & octauum transcripsit Raymundus *in præsenti.* Septimus ita habetur in ipso Concilio: *Vt Abbates, Decani, qui presbyteri non sunt, presbyteri fiant, aut prelationes amittant.* Canon octauus ita legitur: *Qui Archidiaconatus tenent, diaconi fiant; qui presbyteratus, presbyteri fiant, aut honores amittant. Quod si aliqui iustâ causâ prohibente presbyteri, aut diaconi esse non possint, prelationes amittant.* Ex his duobus canonibus transcriptus est præsens textus, qui etiam reperitur in prima collectione *sub hoc tit. cap.* 1. & illi consonant ferè per eadem verba canon 2. Concilij Narbonensis celebrati anno 1119. editi à Balluzio *ad Marcham lib.* 8. *concord. cap.* 18. ibi: *Nullus etiam in Præpositum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, nisi presbyter; nullus in Archidiaconum, nisi diaconus ordinetur.* Lateran. Concil. sub Calixto II. *Nullus in Præpositum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, nisi presbyter; nullus in Archidiaconum, nisi diaconus ordinetur.* Londoniense 1. *can.* 2. tempore Honorij II. *Nullus in Decanum, nullus in Priorem, nisi presbyter; nullus in Archidiaconum, nisi diaconus promoueatur.* Londoniense 2. *can.* 4. *Nullus in Decanum, nisi presbyter; nullus in Archidiaconum, nisi diaconus constituatur.*

2. b *Abbates.*] Id est cœnobiorum Prælati, iam enim primis Ecclesiæ sæculis superiores monachorum à Syriaca voce *Abba*, id est pater, tanquam patres monachorum, ita appellantur in quam plurimis Conciliorum canonibus, & regulis diuersarum Religionum, vt latè probant Benedictus Ephremus *disquisit. monast. tom.* 2. *tract.* 5. *disquisit.* 1. *per totam*, Tamburinus *de iure Abbatum tom.* 1. *disput.* 1. *quæst.* 1. Brauo *in notis ad regul. D. Benedicti, cap.* 2. & licèt aliquando Abbates accipiantur pro Prælatis Ecclesiarum regularium, vt latè probat Cæsar *de eccles. hierarch. disput.* 13. §. 2. & sæpius in hoc opere notaui; tamen in præsenti accipiuntur pro Prælatis cœnobiorum, qui iam temporibus præsentis Concilij sacris ordinibus initiabantur, vt ex hoc textu probat Yepes *in chron. D. Benedicti, tom.* 1. *cent.* 1. *cap.* 5. *pag.* 75. sed non pluribus abhinc annis, nam in Synodo Nicæna 2. relata *in cap. quoniam*, 69. *dist.* Abbatibus conceditur lectores creare, dummodo ipsi presbyteri ordinati forent: vnde constat, tempore ipsius Synodi Abbates aliquos, neque paucos, inuentos fuisse sacerdotio minimè insignitos: quare ex eo canone deducit Balsamon *in eius notis*, in Abbates monasteriorum eos constitui posse, qui sacerdotes non sunt, quamuis illi lectores & psalmistas in monasterio suo ordinandi potestatem non habeant: & tempore D. Gregorij constat, Abbates monasteriorum nondum sacerdotes esse consueuisse; tum quòd Abbates in Ecclesiis ordinatos non ampliùs in monasterio potestatem habere decernit, *lib.* 3. *epist.* 11. & *lib.* 6. *epist.* 40. tum quòd tanquam singulare beneficium ab Vrbico Abbate rogatus ipsi concesserit, vt ex ipsius congregatione presbyter ordinaretur, *lib.* 5. *epist.* 44. tum quòd Abbatis de Portu Veneris mentionem faciat, & Diaconum tantùm fuisse significat *lib.* 1. *epist.* 12. & *lib.* 4. *epist.* 5. Nec à tempore præsentis Concilij Pictauiensis vniuersim & semper receptum fuit, vt non nisi sacerdotes ad monasteriorum Abbatialem Præfecturam promoueri deberent; siquidem legimus sequenti sæculo Innocent. III. præcepisse *in cap. tuam, hoc tit.* vt monachus, qui regularis disciplinæ restaurandæ studiosus habebatur, alicuius monasterij Abbas fieret; ita videlicet, quod ad sacros ordines non accedat: notauit Franciscus Hallierius *in vindiciis Paris. cap.* 3. *lib.* 3. §. 6. *ad finem, fol.* 296.

c *Decani.*] De Decanis, & eorum officio egi *in cap.* 2. *de rescriptis, cap. cum in cunctis*, §. *inferiora, de elect.*

d *Præpositi.*] Hæc vox deest in Concilio Pictauiensi, sed adest in omnibus iuris locis, in quibus probatur, & docetur, Prælatos curam animarum habentes, debere in presbyteros ordinari: 3.

nari: & quod dicitur de Abbatibus & Decanis, procedit etiam in Præpositis, ex eadem ratione; nam Præpositi fuot Prælati, qui præsunt aliis, de quibus D. Paulus *ad Hebraos cap.* 13. ibi: *Mementote Prepositorum vestrorum.* Et *cap.* 17. *Obedite Prepositis vestris.* Hinc qui præsunt Rebus publicis, & ciuitatibus, dicebantur Præpositi, in legibus Visigoth. *lib.* 5. *tit.* 5. *cap.* 3. ibi: *Tunc creditur Indici, vel Preposito ciuitatis.* Et *lib.* 2. *Longobard. tit.* 42. *cap.* 14. Carnotensis *epist.* 365. ibi: *Suggestum est excellentia vestra quod clerici Carnotensis Ecclesia sui Prepositorum suorum minuant.* Hæc dignitas à ciuili politia ad ecclesiasticam translata fuit; & qui primam dignitatem in Ecclesia habent, dicti sunt Præpositi. Gaofridus Vindocinensis *lib.* 1. *epist.* 11. *Dictum est mihi, quod Hugo Prepositus Carnotensis Ecclesia.* Carnotensis *epist.* 98. Plura de hac dignitate Ecclesiæ Cathedralis Cæsar *de Ecclesi.hierarch.disput.* 12.§.5. Barbosa *de dignit. c.* 9.*n.* 14. Tandem ad regulares translata est hæc dignitas; nam qui regit monasterium post Abbatem, dicitur Præpositus. Concil. Aquisgran. *can.* 139. Et quamuis omnes qui præsunt, Præpositi rite dicantur; vsus tamen obtinuit, vt vocari Præpositos, qui quorumdam Prioratuum curam sub aliis Prælatis gerunt: plura tradunt Bosquetus *ad Innocent. lib.* 1. *epist.* 54. Ephrenus *disquisit. monast. tract.* 6. *disquisit.* 1. Menardus *ad concord. regul. cap.* 27. §. 1. Vnde rectè in præsenti à Raymundo coniunguntur cum Abbatibus, quia ob eamdem rationem, ob quam Abbates ordinari coguntur, & Præpositi ordinari valent: dicemus *in cap. constitutus* 46. *de appellat.*

e *Presbyteri fiant.*] Quod & cautum fuit aliis canonibus suprà relatis, & coegestis *in cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora*, *de elect.* quod magna cum ratione constitutum fuit; nam eùm ipsi curam gerant animarum, ordines minores suis sobditis conferant, *cap. cùm contingat*, *hoc tit.* qoomodo si ordinati non reperiantur, hæc munia obire valebunt? Deinde quia monachis in choro legentibus benedictionem præstant, *cap. hinc est*, §. *superioris* 16. *quast.* 1. sed qui presbyter non est, soleuniter benedicere non valet, *cap. perlectis*, §. *ad presbyterum*, 25. *dist.* nisi expressè permittatur, vt *in can.* 60. *Concil. Aquisgran.* Igitur Abbates necessariò debent in presbyteros ordinari; vnde qui eliguntur ad huiusmodi dignitates, debent habere 25. annos, vt statim possint sacro presbyteratus gradu insigniri, vt contra Vazquez, & Quintanaduenas docent plures congesti à Narbona *de atat. anno* 25. *quast.* 57. Suarez *tom.* 4. *de relig. lib.* 2. *cap.* 30. *num.* 20. Azor *part.* 1. *moral. cap.* 20. *quast.* 1. Sanchez *lib.* 2. *consil. cap.* 1. *dub.* 19. Iulius Laurus *lucubr. cap.* 15. *num.* 22. Daris *de benef. sect.* 4. *num.* 27. Aliqui etiam Abbates non solùm ordinantur, verùm & consecrantur, de quibus egi *in cap.* 1. *de supplenda.* 4.

f *Archidiaconatus.*] De qua dignitate latè agemus *in tit. de officio Archidiaconi.*

g *Archipresbytero.*] De hoc officio nonnulla adducemus *in tit. de offi.io Archipresbyteri.*

h *Iusta causa.*] Hæc verba difficillima exposui *in cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora*, *de elect.* vbi commentarium huius textus dedimus.

CAPVT II.

Alexand. III. *Cantuar.* [a] *Archiepiscopo.*

EX ratione commissæ tibi dignitatis, & consideratione [b] legationis, ad vniuersas Ecclesias tuæ legationis actem tuæ sollicitudinis debes extendere; & quæ enormiter, seu contra iustitiam fuerint, pastorali curâ corrigere, & emendare, quatenus de commissis nobis coram patrefamilias plenam valeas rationem reddere; & tibi pro labore, & sollicitudine tuâ merces copiosa cumuletur in cœlis. Accepimus autem, quod [c] Conuentrensis Episcopus non attendens, quid sacrorum canonum statuta decernant, nec modestiam Pontificalem conseruans, pueris, qui sunt infra decennium constituti, in Archidiaconatu d.f. nostri R. Archidiaconi Cestrensis, Ecclesias plures concessit, quæ non per clericos, sed per laicos dispensantur, & disponuntur. Verùm quoniam hoc ecclesiasticæ vtilitati est inimicum, & rationi contrarium, & ideò non debet aliquatenus tolerari, f. t. per A. s. m. quat. si ita res se habet, prædictum Episcopum super his viua increpatione corripias, & castiges, & clericis idoneis administrationes, & custodiam præscriptarum Ecclesiarum, donec prædicti pueri ad congruam perueniant ætatem, omni occ. & ap. cess. laicis amotis committas, & eidem Episcopo arctiùs prohibeas, ne de cætero Ecclesias, nisi personis, quæ ætatem, & scientiam habeant, regendas concedat; qui si secus egerit, ei debitam pœnam infligas, & institutionem, & concessionem ipsius omnino viribus carere decernas.

NOTÆ.

1. a ARchiepiscopo.] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 3. & post Concilium Lateran. *part.* 25. *cap.* 1. Existimo missam esse B.Thomæ hanc epistolam, de quo, & Ecclesia Cantuar. plura adduxi *in cap.* 2. *de rescriptis.*

b *Legationis.*] B.Thomas Legationis officio fungebatur per totam Angliam, exceptâ prouinciâ Eboracensi, vt refert Baronius *anno* 1167. ex quo Spondanus *num.* 4. quod si antiquiores repetentes in præsenti adnotarent, facilè dissoluerent communem illam difficultatem, quomodo videlicet Archiepiscopus in causis beneficiorum ad suffraganeos 2.

suffriganeos spectantibus se intromittera poterar, cùm B. Thomas non tanquam Metropolitanus, sed tanquam Legatus Sedis Apost. procederet.

c *Conuentren.*] De hac Ecclesia egi *in dict. cap. 2. de rescriptis.*

3. d *Pueris.*] Inde tot mala in Ecclesiis aliquando irruperunt, cùm ignari, puerique eligebantur ad Regum nutum, vnde aiebat Carnor. *epist. 67.*

Eligimus puerum, puerorum festa colentes,
Non nostrum morem, sed Regis iussa sequentes.

Et refert Flodoardus *lib. 4. cap. 22.* Oldaricum Aquensem Episcopum Præfectum Ecclesiæ Rhemensis fuisse Vice filij Hugonis Comitis, tunc paruuli. Alia adduxi *in cap. 7. de elect.*

CAPVT III.

Idem [a] *Cantuar. Archiep. & eius* [b] *suffraganeis.*

INdecorum est admodum, & absurdum, vt hi debeant Ecclesias regere, qui se ipsos gubernare non nouerunt, cùm ad Ecclesiarum regimen tales personæ sint admittendæ, quæ discretione præmineant, & morum fulgeant honestate. Nolentes itaque sustinere, vt ad preces, vel instantiam aliquorum, sicut frequenter solet in vestris partibus fieri, paruulis regimen committatur: f. v. per A. s. m. quat. nemini infrà XIV. annum constituto personatum cuiuslibet Ecclesiæ, aliquorum gratiâ, vel obtentu concedere præsumatis, scituri pro certo, quod si præcepto nostro in hac parte contraïre præsumpseritis, quod inde feceritis, auctoritate nostra penitus irritabimus, & inobedientiam vestram grauiter puniemus.

NOTÆ.

1. a CAntuariensi.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 4.* & post Concil. Lateran. *p. 95. cap. 2.* De Ecclesia Cantuariensi aliqua adduxi *in cap. 2. de rescriptis.* 2.

b *Suffraganeis.*] Videlicet Conuentrensi, & aliis 25. quos referunt Barb. *de potest. Episc. part. 1. in serie Episcop.* Carolus à S. Paulo *in Geograph. sacra, pag. 165.*

CAPVT IV.

[a] Idem.

EAm te decet in ordinandis Ecclesiis tuæ diœcesis curam habere, ne vllus in eis contra decreta, quæ in [b] Lateran. Concilio edidimus, vel etiam contra antiquas sacrorum canonum sanctiones clericus ordinetur, sed tales in ipsis satagas ponere, qui commissi sibi gregis curam commodè gerere possint, & exemplo boni operis ad virtutes inuitent. Inde est, quod præsentibus litteris tibi arctiùs inhibemus, ne personas, quæ in Ecclesiis tui Episcopatus ad curam animarum fuerint ordinandæ, in ipsis instituas, vel aliqua occasione, vel etiam litterarum nostrarum obtentu institui patiaris, quæ [c] scientiâ, moribus, & ætate Concilij non congruant institutis. Sed etiam [d] plures habentes Ecclesias, quæ ex vna non pendeant, tibi liceat appellatione postpositâ cogere ad vnam ipsarum, quam maluerint, dimittendam, nisi ita fuerint tenues in substantia, quod proprios sacerdotes non possint conuenienter habere. Illas autem Ecclesias, de quarum patronatu controuersia fuerit, si infra sex menses, postquam vacauerint, non fuerit quæstio terminata, licitum tibi sit de persona idonea, sublato appellationis obstaculo ordinare.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 5.* non tamen constat, cui missa sit hæc decisio; credo tamen missam esse Episcopo Tornac. & alias eius partes reperiri *in cæam te, de rescriptis, cap. caterùm, de iudiciis, cap. eam te, de iurepatron.* ex quibus ita restituenda est inscriptio. *Alexander* III. *Tornac. Episcopo.* De hac Ecclesia aliqua adnotaui *in dict. cap. 7. de rescriptis.*

b *Lateran.*] Relato *in cap. cùm in cunctis, de elect.*

c *Scientia.*] Hanc partem illustraui *in dict. cap. cùm in cunctis.*

2. d *Plures Ecclesias.*] Hæc decisionis pars aliena est à præsenti rubrica; eam latè examinauimus *in cap. de multa 28. de præbendis.*

CAPVT

CAPVT V.

Idem.

PRæterea licèt ad presbyteratum parochialis Ecclesiæ non debeat aliquis, nisi subdiaconus sit ad minus, recipi; dispensatiuè tamen in minoribus ordinibus constituti consueuerunt admitti; dum tamen tales sint, quod infra breue tempus subdiaconatum, diaconatum, & presbyteratum possint recipere.

NOTÆ.

1\. a IDem.] In prima collectione legitur, *idem Exoniensi Episcopo*; in Concilio verò Lateran. *pag.* 55. *c.* 5. habetur, *Lexoniensi*, sed vtrobique malè: legendum enim est. *Brixiensi Episcopo*, vt legitur *in cap. in litteris* 9. *de officio deleg. cap. in litteris* 5. *de restit. spol.* vbi aliæ partes huius decisionis referuntur, in quibus epigraphe ita concipitur. *Alexander III. Brixiensi Episcopo.* Ecclesia autem Brixiensis est in Liguria suffraganea Archiepiscopi Salesburgensis, eiusque mentio extat *in cap. tuæ* 5. *de procurat. cap. finali, de celebrat. Missar. cap.* 3. *vt lite non contest.*

COMMENTARIVM.

2\. CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR. IN his quatuor decisionibus agitur de prima parte rubricæ, videlicet de ætate præficiendorum Ecclesiis sæcularibus. Ad secundam verò rubricæ partem spectant textus *in cap. penult. & vlt. hoc tit.* ex his ergo quatuor decisionibus sequentem deducimus disputandam assertionem. *Beneficia ecclesiastica non sunt impuberibus conferenda; si verò ex dispensatione conferantur, interim Ecclesiæ per laicos regi non debent.* Eam probant textus *in cap. pueris, cap. estote* 1. *quæst.* 2. *cap. sicut* 21. *quæst.* 2. *cap. cùm in cunctis* 7. *cap. dudum* 22. *cap. cùm nobis, de elect. cap. super ordinata, de preb. cap. si eo* 9. *de rescriptis in* 6. *cap. vnico, hoc tit. eod. lib. cap. licèt canon, de preb. eod. lib. Clement.* 1. *hoc tit.* Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 12. Concilium Abrincatense tempore Alexandri III. *can.* 1. *Pueri ad regimen illarum Ecclesiarum, & ad illa administranda, in quibus cura est animarum, minimè admittantur.* Illustrant plures congesti à Barbosa *in præsenti*, Gironimus *de indultis Cardin.* §. *quibusvis*, Moneta *de commut. cap.* 2. *num.* 121. Filliucius *de statu cleric. cap.* 5. *num.* 27. Azor *part.* 2. *instit. moral. cap.* 5. *lib.* 6. *vers.* 5. Garcia & Riccius apud Barbos. *in Concil. Trident. sess.* 23. *cap.* 6. Petrus Gregor. *lib.* 1. *part. tit.* 28. *cap.* 27. & *de elect. cap.* 11. & *de beneficiis cap.* 37. & *de repub. lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 34. Narbona *de ætat. anno* 14. *quæst.* 54 *cum tribus sequent.* Vighellius *in meth iuris can. pag.* 241. & 326. Corrasius *de benef. part.* 3. *cap* 3. Valentis *eod. tract. lib.* 1. *tit.* 15. Dartis *eod tract.* *sect.* 4. *cap.* 5. Bossius *tom.* 2. *moral. tit. de ætate ordinandorum*, Leo Pinellus *in cap.* 2. *de regularib. num.* 178. Dartis *de benefic. sess.* 4. *cap.* 5. Theophilus Raynaud. *tom.* 12. *fol.* 164.

3\. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO. Sed hæc assertio ita illustrata difficilis redditur sequenti consideratione; nam in eligendis ad regimen, siue ecclesiasticum, siue politicum, non ætas, sed virtus, & probi mores attendi debent. D. Hieronymus *in orat ad Paulinum*: *Non in homine ætas, sed virtus spectanda est.* Iulianus *nouella* 4. *cap.* 21. *Inter clericos non temporis antiquitas, sed doctrina, & probitas cuiusque spectanda est.* D. Cyprianus *lib.* 4. *epist.* 5. Cicerò *Philipp.* 4. *Perfecta est ætas, vbi est perfecta virtus*: Cassiodorus *lib.* 9. *epist.* 21. *Faciens fidem generis, morum pondere, non ætate.* Plura Sauarus *ad Sidon. lib.* 9. *epist.* 7. *pag.* 44. Cabreros *in vere sacro-profano*, *pag.* 60. quod adeò agnouerunt Romani, vt nullam præfinirent ætatem ad magistratus obtinendos. Tacitus *lib.* 11. *annal. Apud maiores virtutis id præmium fuerat, cunctisque ciuium, si bonis artibus fiderent licitum petere magistratus; ac nec ætas quidem distinguebatur, quin prima iuuenta Consulatum, ac Dictaturam inirent.* Vnde ad Tribunatum pupillos admitti, probatur *ex l. vlt. Cod. de testam. militis*, & minores, immò infantes in decurionum numerum relatos fuisse, probatur *ex l. penult.* §. 1. *ff. de decur. l. Lucius* 21. §. *Imperatores, ff. ad municip. l.* 1. §. *pro infante, Cod. de munerib. lib.* 10. *l. quoniam, Cod. Theodos. eod. tit.* igitur similiter ad regimen Ecclesiæ minores 14. annis possunt admitti: & si huic considerationi, & rationi non acquiescimus, agamus exemplis, vt probemus & adstruamus impuberes, & iuuenes sceptra, magistratus, dignitatesque, tam ecclesiasticas, quàm sæculares obtinuisse. Salomon enim 12. anno regno potiebatur dum controuersiam decidit inter mulieres, relatam *lib.* 3. *Regum, cap.* 3. Manasses annorum 12. regnum tenuit, 4. *Reg. cap.* 22. Gordianus Imperatoria dignitate insignitus fuit anno ætatis suæ 11. vt id eo refert Capitolinus. Scipio Africanus dum cuncta gubernaret, obiicienti populo quod iuuenis esset admodum ad honores prouectus, respondit: *Si vos ætatem meam honoribus vestris anteistis, & ego honores vestros virtute præcessi.* De Alexandro Seuero refert Herodianus *lib.* 6. *in fine*: *Milites Alexandrum Imperatorem consalutatum in aulam Palatinam deduxerunt adolescentulum admodum, & adhuc auiæ præceptis obtemperantem.* De Iulio Ascanio, qui Consulatum gessit in prima adolescentia, ait Cicero *Philipp.* 14. *Quandoquidem virtute superauit ætatem.* Quod de Germanico dixit Ouidius *lib.* 2. *eleg.* 2.

Præterit ipse suos animo Germanicus annos.

Plura exempla eorum, qui adhuc in tenera ætate Magistratus obtinuerunt, referunt Cochier *lib.* 3. *thesauri, cap.* 5. & *lib.* 5. *cap.* 3. Bernegerus *ad Tacitum quæst.* 59. Scipio Amiratus *lib.* 11. *dissert. polit. diss.* 5. Altamiran. *in l.* 1. *de filiis offic. cap.* 5. *pag.* 104. Cabreros *vbi suprà*, *pag.* 60. igitur ad dignitates, & beneficia ecclesiastica, non certa ætas, aut matura, sed virtus, scientia, probique mores attendi debent. Quod cognouit D. Bernardus *epist.* 42. post medium. *Quamcumque ætatem Dei gratiæ prematuram, sic nec seram; cùm multos videamus iuniorum super senes intelligere, moribus antiquare*

antiquare dies, preuenire tempora meritis, & quod atati deest, compensare virtutibus. Boni pueri, qui quod atate videntur esse, student & malitia. Malitia, inquam, sed non sensu, iuxta admonitionem Apostoli: Nemo contemnat adolescentiam. Meliores bona indolis adolescentes inueterati dierum malorum. Puer centum annorum maledictus est; & est è regione senectus venerabilis, non diuturna, neque numero annorum computata. Bonus puer Samuel, qui loquenti Deo promptus aderat auditor, dicens: Loquere Domine, quia audit seruus tuus. Ac si diceret: Paratus sum, & non sum turbatus, vt custodiam mandata tua. Bonus & Hieremias, qui antè sanctificatus, quam natus; cùm se excusaret de pueritia, nihilominus constitutus est super regna. Bonus quoque Daniel, cuius spiritum suscitauit Deus, vt conuinceret iniqua iudicia, & sanguinem innoxium liberaret. Denique cani sunt sensus hominis, & atas senectutis, vita immaculata. Sicubi huiusmodi puer senex promotus inuenitur, opus Dei est, his qui tales non sunt mirandum, non imitandum.

4. RATIO DECIDENDI. Hac dubitandi ratione non obstante vera est suprà tradita assertio, cuius rationem, præmissis, quæ de ætate ad dignitates, & beneficia ecclesiastica necessaria adduxi *in cap. cum in cunctis, de elect.* adducit Alexander III. *in præsenti cap.* in illis verbis: *Indecorum est, vt hi debeant Ecclesias regere, qui non nouerunt gubernare seipsos.* Quam rationem etiam adduxit, etsi in diuerso casu, Imperator *in l. final. Cod. de legitima tutela*, & *in §. minores, Instit. de excusat. tut.* & Consultus *in l. sic euenit, ff. ad leg. Iul. de adult.* Facit quod Mecenas Octauiano dicebat, dum suadebat ne minores 18. annorum ad Equestrem dignitatem eligeret: *Cùm enim*, aiebat, *huiusmodi suorum bonorum administratio non concedatur, concedetur Reipublica?* Refert Paulus Diaconus *lib. 53. histor.* ideo Romani lege Vilia, de qua Liuius *lib. 40.* & aliis pro diuersitate temporum latis, ætatem præscripserunt ad Magistratus capessendos. Ouidius *lib. 1. Fastor.*

Legibus est atas vnde petatur honos.

Quò respexit testator *in l. penult. §. vlt. ff. de legat. 3.* clausulâ illâ, *dum per atatem liceret:* & ad rempublicam administrandam minores 25. annis non eligebant, *l. ad rempublicam, ff. de muner. & honor. l. 2. ff. de iure immunit. l. Lucius 21. §. penult. ff. ad municip.* senesque tantùm ad Senatoriam dignitatem admittebant, *l. vt gradatim, ff. de muner. & honor. l. 2 ff. de albo scrib.* Plura Petrus Gregorius *lib. 47. syntagm. cap. 7.* Cuiacius *lib. 17. obseru. cap. 34.* Iustus Lipsius *ad Tacitum lib. 3. annal.* & nos *in cap. 1. de renunc.* Adquam etiam ætatem legibus præscriptam respexit Latinus Pacatus *in paneg. Trajani*, ibi: *Non in amplissimis Magistratibus adipiscendis, sed in Praturis quoque, & Ædilitatibus capessendis atas spectata est petitorum; neque post annos comitiali lege annonaria, de qua Festus, prascriptos, festinatis honoribus occupauit.* Facit Seneca pro illustratione huius rationis, dum ait: *Iuuenibus nec animus rebus gerendis conualuit, nec atas vsum dedit benè suadendi: damnosum admodum Reipublica est, si iuuentus ad supremum honorum fastigium promoueatur.* Vnde aiebat Salomon: *Va terra cuius Rex puer est.* Et inter alias afflictiones populi, quas comminatur Dominus per Isaiam *cap. 3.* illa est: *Et dabo pueros Principes eorum, & effœminati dominabuntur eis, & corruet populus.* Et licèt in subscriptionibus textus *in l. 4. Cod. Theodos. de proximis sacrar. dispositión. l. 9. & 10. Cod. Theodos. de veteranis*, legantur hæc verba: *Nobilissimo puero*, vel *Nobili puero*; neutiquam pueri ibi accipiuntur pro impuberibus, sed pro filiis Principis, quos vulgò in Hispania dicimus *Infantes:* notauit Antonius Concius *ad l. final. Cod. de relationib.* Accedit & alia ratio specialis præsentis assertionis; nam cùm beneficia singula singulos ordinum gradus habeant annexos, inde qui in Archidiaconum, Canonicum, aut Parochum eligitur, debet eam ætatem habere, in qua ordinis gradum annexum tali beneficio, aut dignitati consequi possit, aliàs priuabitur beneficio obtento, *cap. 1. hoc tit.* probaui *in cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect.* Alias adducunt rationes Castro *lib. 3. de iusta haretic. punit. cap. 25.* Thophilus Raynaud. *vbi suprà, pag. 164.* Sed cùm hæc iuris prohibitio tantùm proueniat à iure positiuo, potest R. Pontifex præbendam seu beneficium legitimam ætatem non habenti conferre, vt probant Petrus Greg. *de elect. cap. 13.* Vazquez *de beneficiis cap. 3. §. 2.* immò & infanti septennio minori, vt probant Azor *lib. 8. instit. cap. 5. quast. 8.* Barbosa *in cap. 2. hoc tit.* vel illi pensionem reseruare, quæ si conceditur ex clausula: *Ex nunc prout ex tunc*; attenditur tempus ordinationis. Barbosa *voto 91. per totum.*

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam licèt vitæ probitas, & litterarum peritia magnoperè attendi debeant in promouendo ad regimen, tam ecclesiasticum, quàm ciuile; tamen ætas in eo contemnenda non est, immò supponenda, saltem ea, quæ à legibus est præscripta. Si verò post eam adimpletam inter duos hæsitetur, an ætas prouectior, an virtus spectanda sit? pro virtute, quæ præualere debet, faciunt rationes, & auctoritates suprà expensæ. Et licèt verum sit, primis cunabulis vrbis Romæ certam ætatem non fuisse præscriptam ad Magistratus capessendos, id tantùm durauit quousque leges latæ fuerunt, quibus certa ætas præscripta fuit, vt refert Liuius *lib. 14.* & ita prædictum Taciti locum accipiunt Petrus Gregor. *lib. 4. de Repub. cap. 5. num. 34.* Scipio Amiratus *dict. discursu 5.* Nec obstat textus *in dict. l. finali, Cod. de testam. militis.* nam omissâ emendatione Reuardi *lib. 4. variar. cap. 8.* & solutionibus traditis à Petro Bellino *de re militari, 7. part. tit. 3. num. 1.* Osualdo *ad Donel. lib. 6. comment. cap. 28. littera C.* Amaya *in l. 1. Cod. si seruus, lib. 10. num. 35.* respondendum est, in eo textu impuberem admissum fuisse ad Tribunatus dignitatem ex dispensatione Principis, qui solebat propter parentum præclara merita eorum filiis etiam impuberibus dignitates concedere, vt refert Suetonius *in Vitellio, cap. 38. Liberi Senatorum, quo celeriùs Reipublica assuescerent, protinus virilem togam, latum clauum induere, & Curia interesse permisit, militiamque auspicantibus, non Tribunatum modò Legionum, sed & Prafecturas dedit.* Notauit ibi Marcellus Donatus, & ex Plinio, & Vegetio probarunt Lipsius *de militia Romana, lib. 1. dialogo 2.* Corrasius *lib. 5. miscell. cap. 22.* Dorleans *ad Tacitum lib. 3. annal. num. 2. pag. 369.* Bulengerus *lib. 1. de Imperio Rom. cap. 20.* Mastrillus *de Magistrat. lib. 2. cap. 5. num. 77.* indè impuberes, & infantes militare dicuntur *in l. 14. Cod. Theodos. de re milit. l. 5. eod. Codice de domesticis.* Non tamen illi impuberes, quibus Tribunatus largiebatur, per se munera obibant, sed per vicarios, & adiutores illis ex ipso exercitu datos, vt docent Cuiacius *lib. 17. obseruat. cap. 86.* Gutherus *de officiis domus, lib. 3. cap. 9.* Suarez *allegat. 12. num. 20.* Vnde *in dict. l. vlt.* ex Principis indulgentia impubes admissus

5. DISSOLUITUR DUBITANDI RATIO.

missus fuit ad Tribunatum, vt docent Gothofredus *ibi, littera N*, Altamiran. *in l. 1. cap. 7. num. 15. de filiis offic.* Similitar etiam in aliis iuribus suprà adductis non agitur de minoribus Decurionum munera obeuntibus, sed tantùm de illis, qui ea dignitate potiebantur ad ea quæ tantùm honoris, aut lucri erant consequenda, *l. spurij 6. §. minores, ff. de Decurion.* plura perdoctus D. Franciscus de Amaya *in dict. l. 1. num. 29. Cod. si seruus.* Nec etiam exempla in argumento adducta in contrarium nos mouere debent; non enim inficiamur, dispensationem ætatis ab iis, qui eam possunt concedere, impetrati posse; & ex eorum indulgentia Magistratos, tam ciuiles, quàm ecclesiasticos ante ætatem legitimam iuuenes obtinere posse, *l. quidam 57. ff. de re iudicat. l. si rogatus 20. §. final. ff. de manum. vindicta, l. vnica, § finali, ff. de officio Consulis.* Plura Bobadilla *lib. 1. polit. cap. 7. num. 24.* Acutius Ripol. *de regalibus cap. 23.* Amaya *vbi suprà.* Vnde in casibus adductis, & aliis congestis à Petro Gregor. *de elect. cap. 11.* iustè potuerunt minores Magistratus, & alias dignitates obtinere.

6. Sed superiori assertioni expressè opponitur textus *in cap. ex eo 32. de elect. lib. 6.* vbi agitur de Canonico Ecclesiæ Cathedralis, qui suffragium in electione Episcopi habere intendebat. Et respondetur, quod cùm in pupillari ætate esset constitutus, non poterat suffragium in electione præstare. Ex quo textu manifestè constat, adhuc non habentem 14. annos posse canonicatum obtinere. Cui difficultati, omissâ illâ quæstione, quænam ætas desideretur ad obtinendam præbendam, de qua latè egerunt Barb. *de canonic. cap. 13.* Narbona *de ætate anno 22. quæst. 2.* dicendum est, in eo textu R. Pontificis dispensationem adfuisse, propter quam ante legitimam ætatem potuit pupillus canonicatum obtinere, vt pro eius textus interpretatione docet Dartis *de benef. sect. 4. cap. 5.* & plura pro eius textus interpretatione adducit Narbona *vbi supra.* Alia, quæ spectant ad hanc decisionem, petenda sunt ex traditis *in cap. cùm in cunctis, in princip.* & *§ finali, de elect.*

EXPONITVR CAP. EX EO, DE ELECT. IN 6.

CAPVT VI.

[a] Idem.

QVæris à nobis, quid agendum sit de clericis tuæ iurisdictioni commissis, qui cùm beneficiis ecclesiasticis multis abundent, à te commoniti nolunt ad maiores ordines promoueri, se tale quid secretò commisisse dicentes, quod eos saluâ conscientiâ ordinari non sinit. Cùm igitur super hoc casu videantur sacri canones discordare (cùm quidam dicant eos minimè compellendos, alij verò contrarium asseuerent,) omnis contrarietatis vinculum præsenti paginâ enodamus: Statuentes, vt si prædicti clerici perceptione maiorum ordinum propter occulta sua peccata, se indignos esse fateantur, inferiores in Ecclesia, quorum sit vita probabilis, præferantur eisdem: & nisi fortè illi, qui ordinari pro iamdicta causa recusant, in aliis Ecclesiæ seruitiis valdè vtiles fuerint, auferantur eis beneficia, & aliis canonicè conferantur. Quod si pro sola voluntate renuerint ordinari, & suaserit vtilitas Ecclesiæ, aut necessitas, ipsos (dummodo idonei sint) ad maiores ordines recipiendos, per amissionem locorum, & beneficiorum subtractionem appellatione cessante compellas.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Falsò hanc epistolam decretalem tribui Innocentio III. iam notauit Tancredus in fine tertiæ collectionis, vbi testatur se ab ore Innocentij III. accepisse, & audiuisse quasdam decretales ab scholasticis, & compilatoribus sibi tribui, quæ nullo modo ipsius erant; & aliquas referens adducit præsentem decisionem, & textum *in cap. miramur, de seruis non ordinand. cap. de prudentia, de donat. inter.* Verba Tancredi refert Ant. August. post notas ad primam collectionem Decretal. Vnde vt spurium reiecit textum hunc Innocentius Cironius *in notis ad 5. collect. in cap. 8. de constit.* Sed quamuis præsens decisio incertum habeat auctorem, tamen cùm reperiatur compilata in hac sexta collectione, quæ approbata est à Gregorio IX. vt suprà in apparatu dixi; ideò omnem auctoritatem habere asserendum est, tanquam si esset ipsius Gregorij; cùm ea omnia nostra faciamus, quibus nostram impartimur auctoritatem, *cap. 1. de transact.* vbi probaui: & commentarium huius textus dedi *in cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect.* Textus hic etiam reperitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 1.*

CAPVT VII.

Clemens III. *R. Colon* [a] *Canonico.*

AD aures nostras te significante peruenit, quod cùm in arte physica eruditus existas, pluribus iuxta ipsius artis traditiones medicinas cum diligentia tribuisti, licèt pluries in contrarium [b] successerit; & quibus putabas adhibere medelam, me-

dicinis perceptis mortis periculum incurrerunt. Verùm quia, sicut asseris, ad sacros ordines desideras promoueri, & super eo nos consulere voluisti, breuiter tibi respondemus, quod si super præmissis conscientia tua te videtur quomodolibet remordere, ad maiores ordines de nostro consilio non ascendas.

NOTÆ.

1\. a *Colon.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. Colonia Agrippina dicta, amplissima omnium Germaniæ vrbium est, Vbiorum olim Metropolis, posteà Romanorum colonia fuit, in gratiam Agrippinæ appellata Agrippina, vt eius magnitudinem describens tradit Bucelinus *tom.* 3. *Germania sacra*, *fol.* 60. Ecclesiam Cathedralem habet iam à primis Ecclesiæ temporibus, vt probat Bucherus *in Belgico Romano*, *lib.* 17. *cap.* 16. posteà secunda Metropolis Germaniæ facta fuit, cuius topographiam, & limites ipse refert *lib.*20. *cap.* 5. *in fine.* Huius Ecclesiæ mentio fit *in cap. ex parte* 10. *de arbitris*, *cap. exhibita* 19. *de iudiciis*, *cap.* 1. *de corpore vitiatis*, *in* 5. *compilat.* Eius Ecclesiæ canonico R. missa est præsens decisio.

2\. b *Successerit.*] Nam vt ait Celsus *in præfat. lib.* 1. relatus à Filesaco *lib.* 1. *select. cap.* 17. arti medicæ non respondet plerumque non solùm coniectura, sed nec etiam experientia, ac posteà verissimè subdit: *Qui secundis aliquando frustrà curatus est, contrariis sæpè restituitur.* Et *lib.* 7. *In morbis multùm fortuna confert.* Seneca *lib.*6. *de benef. cap* 8. *Multos fortuita sanant, nec ideo remedia sunt.* Hildebertus Turonensis Archiep. *epist.*31. *Quartanas plerumque proferunt tempora, quibus non profuit medicina.*

COMMENTARIVM.

3\. CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR.

Ex hoc textu communiter talis deducitur assertio: *Euentus mortalitatis infirmi non impedit promoueri medicum peritum, si conscientia eum non remordeat.* Quæ assertio singularis est in iure; eam tamen defendunt, & illustrant plures congesti à Barbosa *in præsenti*, & Cenedo *ad Decretales*, *collectan.* 163. quibus addendi sunt Turturetus *dissert.* 44. *iuridica*, Thomas Sanchez *lib.* 6. *summa*, *cap.* 14. *numer.* 1. D. Ioannes Suarez *ad legem Aquil. lib.* 3. *cap.* 6. *sect.*2. Molina *de inst. tract.* 3. *disput.* 75. *numer.* 1. Rodericus Castro *lib.* 3. *de Medico polit. cap.* 19. Codron. *lib.* 1. *de christiana medendi rat. cap.* 3. & 4. Pichardus *in* §. 7. *Instit. de lege Aquil. num.*102. Menchaca *illustrium controu. lib.* 1. *cap.* 19. Menochius *de arbitrariis lib.* 2. *centur.* 6. *casu* 481. Suarez *de censur. disput.* 45. *sect.*6. *num.*9. Iulius Clarus §. *homicidium*, *num.* 12. vbi Baiardus *numer.*40. Gibalinus *de irregul. cap.*4. *artic.*1. *propos.*2. *consect.* 11. Mornacius *in l.illicitas*, §.*sicut*, *ff.de officio Proconsulis.*

4\. RATIO DVBITANDI.

Dubitandi ratio huius decisionis ex eo prouenit; nam qui dat operam rei illicitæ, siue adhibeat omnem diligentiam, quam exactissimus vir adhiberet, siue non, semper securo homicidio irregularis manet, *cap. ad audientiam*, *cap. significasti*, *de homicidio.* Plura Couar. *dict. part.*2. §. 4. Sed clericus in nostro textu dabat operam rei illicitæ: igitur securo homicidio irregularitatem contraxit. Probatur minor ex eo; nam clericis, & ecclesiasticis personis prohibitum est exercere artem medicam, *cap. tua nos*, *de homicidio*, *cap. sententiam*, *ne clerici vel monachi.* Plura Sanchez *dict. lib.* 6. *cap.* 24 *num.*13. ergo dabat operam rei illicitæ. Accedit, nam in nostro textu R. fatebatur se dedisse medicinam ad medelam, & tamen infirmum mortis periculum incurrisse: sed in hoc casu medicus legibus ciuilibus vt homicida punitur, *l.*6. *tit.* 2. *lib.* 11. *legum Vvisigothorum*, ibi: *Si quis medicus dum phlebotomiam exercet, ingenuum debilitauerit, C. solidos coactos exsoluat: si verò mortuus fuerit, continuò propinquis tradendus est, vt quod de eo facere voluerint, habeant potestatem; si verò seruum debilitauerit, aut occiderit, huiusmodi seruum restituat.* Transcripta reperitur *in l.* 7. *tit.* 2. *lib.* 11. *fori*, vbi propter euentum mortalitatis punitur medicus: ergo & in nostro textu irregularis debebat declarari R. cuius medelis infirmi occubuerunt.

Hac difficultate minimè obstante vera est Clementis III. decisio, ad cuius expositionem sciendum est, medicum à medendo ita dictum, plerumque appellari Physicum, vt in hoc textu, & *in cap. magnopere* 5. *cap. sententiam*, *ne clerici vel monachi*, & *in lib.* 11. *tit.* 2. *de los physicos*, *l.* 10. *tit.* 9. *part.* 2. & passim in iure nostro, à *physi*, quæ est scientia naturalis: vnde qui medicinæ theoricam sciunt, Physici appellantur; qui verò profitentur, à praxi medendi, Medici dicuntur. Appellantur etiam medici circitores, quia circuunt ciuitatem curando ægrotos, *l.si duas*, §. *Grammatici*, *ff. de excus. tut.* Seneca *lib.* 6. *de beneficiis.* Epictetus apud Arrianum *lib.* 3. *cap.* 22. Medicum Circumambulantem nominat. Gregorius Nyssenus *lib.* 1. *aduersus Eunom.* Medicum Circumforaneum dicit. Parabolani etiam dicuntur *in l. Parabolani*, *Cod. de Episcop. & cleric.* Accipiebantur & olim pro Chirurgis, *l.*4. §. *vlt. ff.ad leg. Corn. de sicar. l.*1. §. *medicos*, *ff. de variis*, & *extraordin. crimin. cap. tua nos*, *de homicidio.* Plautus *in Menech.* 5. MEDICI QVI DICANTVR.

Ab ægrotis medicus venit,
Obligasse se dicit Æsculapio crura.

Seneca *epist.* 104. *Medicina*, inquit, *ægro, non regio quærenda est. Fregit aliquis crus, aut extorsit articulum, non vehiculum, nauemque conscendit, sed aduocat medicum, vt fracta pars iungatur, vt luxata in locum reponatur.* Tertullianus *lib.* 2. *aduersus Marcionem. Quid si medicum quidem dicas esse debere, ferramenta verò eius accuses, quòd secent, & inurant, & amputent, & contristent, quando sine instrumento artis medicus esse non possit?* Idem in Scorpiaco: *Est planè quasi sæuitia medicina, de scalpello, deque cauterio, de sinapis incendio; non tamen secari, inuri, & extendi, mordérique idcirco malum, quia dolores vtiles adfert.* Idem habent Theodoretus *lib.* 6. *de curatione Græcarum affection.* D. August. *lib.*22. *de ciuit. Dei*, *cap.* 8. Inde legato medici instrumento, non solùm collyria, verùm & ferramenta, quibus vtebatur, comprehenduntur. Paulus *lib.*3. *sentent. tit.*6.

§.in

§. *inſtrumento*, *l. cùm de lanionis* 18. §. *inſtrumento*, *ff. de inſtructo*, *vel inſtr.* Illuſtrant Briſſonius *lib.* 2. *ſelect. cap.* 4. Zerda *ad* 3. *Georgic. Virgilij*, *pag.* 455. *num* 4. Gueuara *in l. illicitas*, §. *ſicut*, *ff. de offic. Præſid.* Varia medicorum genera referunt Mercurial. *lib.* 2. *variar. cap* 8. Paulus Zacchias *lib.* 6. *qq. medico-leg. tit.* 1. *num.* 6. inter eos enumerant Conſulti obſtetrices, *l.* 1. §. 1. *ff. de variis & extraordin. l. finali*, *Cod. communia de legat.* Notarunt Merillus *lib.* 5. *obſeru. cap.* 21. D. Ioannes Suarez *vbi ſuprà*, *num.* 8. Guillelmus Forner. *lib.* 3. *ſelect. cap.* 29. & *nos in cap.* 4. *de probat.*

6. De imperitia medici. Prædicti verò phyſici, ſeu medici morbis adhibendo medelam, peccare poſſunt, & ſic irregularitatem contrahere, vel ex culpa ſua, vel ex imperitia, ſeu ignorantia. Primo modo cùm mala medicamenta adhibent ſcienter, itavt infirmi mors ſequatur; tunc enim non ſolùm vt homicidæ, verùm vt proditores damnantur, *l.* 10. *tit.* 9. *part.* 2. *El medico que à ſabiendas vſo mal de ſu oficio, comete traicion conocida.* Secundo verò caſu, etſi antiquitus ob imperitiam nulla lege medici punirentur, vt teſtantur Caſſiodorus *lib.* 6. *epiſt.* 19. ibi: *Cumque nulla lex eſſet, quæ puniret inſcitiam capitalem, & medicis impunè liceret occidere.* Plinius *lib.* 29. *cap.* 1. in fine: *In hac artium ſchola euenit, vt cuique medicum ſe profeſſum ſtatim credatur, cùm ſit periculum in vllo mendacio maius: non tamen illud intuemur, adeò blanda eſt ſperandi pro ſe cuique dulcedo; nulla præterea lex, quæ puniat inſcitiam capitalem, nullum exemplum vindictæ; diſcunt periculis noſtris, & experimenta per mortem agunt; medico tantùm occidiſſe impunitas ſumma eſt.* Poſteà tamen etiam pœna capitis in eos ſancita eſt, qui imperitiâ homicidium admiſiſſent; & ita ſi medico per imperitiam quid triſtioris euentus infirmo contigerit, medicus tenetur, *l. qua actione*, 7. §. *Proculus*, *l. idem* 8. *cum l. ſequent.* §. 1. *ff. ad leg. Aquil.* §. *præterea*, *Inſtit. eod. tit. l.* 9. §. *Celſus*, *ff. de offic. Præſid. l. neceſſariò* 5. §. *finali*, *ff. ad Syllan.* Paulus *lib.* 5. *ſentent. tit.* 23. §. *vlt.* Conſonant lex 6. & 10. *tit.* 8. & lex 9. *tit.* 15. *partit.* 7. Plura Mornacius *in dict. l. illicitas* 6. *de offic. Præſid.* I. Filteſacus *lib.* 1. *ſelect. cap.* 17. Nec ſolùm lege Aquilia medicus imperitus damnatur, verùm & pro diuerſitate perſonarum diuerſis pœnis afficitur, ſi imperitia medici cauſa fuit mortis liberi hominis: ſi honeſtior medicus eſt, in inſulam deportatur; ſi verò humilior, capite plectitur: inter ſeptempartito *in dict. l.* 6. pœna relegationis conſtituta fuit; poſteà verò puniendos eos eſſe arbitrio iudicis ſtatutum fuit *in dict. l.* 9. *tit.* 15. *partit.* 7. Apud Ægyptios medici puniebantur, qui non ex præceptis ſcientiæ ægrotum curauiſſent, ex lege quam referunt, & explicant Diodorus Siculus *lib.* 1. *cap.* 3. Ariſtoteles *lib.* 3. *polit. cap.* 11. Et meritò hæc imperitia medici ita punitur, cùm imperitia culpæ adnumeretur, *l. imperitia* 132. *ff. de regul. iuris*: qui textus ſi conferatur cum dicta lege *idem* 8. §. 1. *ff. ad leg. Aquil.* quæ eſt eiuſdem Conſulti, & *eod. lib. ad edictum*, vbi de lege Aquilia egerat Gaius *l. qua* 7. *eod. tit.* conſtabit in dicta regula *Imperitia*, agi de imperitia medici; & deciditur, imperitiam culpæ adnumerari: quod iam notarunt Balduinus *de lege Aquil. pag.* 227. D. Ioannes Suarez *eod. tract. vbi ſuprà*, *num.* 2. P. Faber & Iac. Gothof. *in eadem regula.* Si enim imperitia pro crimine habetur in iudice, *l. vlt. ff. de variis & extraordin. crimin.* & ita per imperitiam iudicando litem ſuam faciat, *l.* 4. §. 4. *ff. de obl. & act.* §. 2. *Inſtit. de obligat. quæ ex delicto*, vbi Pichardus, Vulteius, & Biotius, Petrus Herodius *lib.* 2. *rerum iudic. cap.* 29. *tit.* 1. Beſoldus *in diſcurſ. polit. diſſert.* 3. Canonherius *in aphoriſm. tom.* 1. *pag.* 491. in aduocato, & aſſeſſore, *l.* 2. *ff. quod quiſque iuris*, *l. vnica*, *Cod. de officio aſſeſſor.* Sauarus *ad Sidonium lib.* 2. *epiſt.* 12. & in quocumque qui circa artem, ſeu exercitium, quod profitetur, imperitè verſatur, ſeu terminos ſuos egreditur, *l.* 1. §. *hæc actio*, *ff. ſi menſor falſ. mod. dixer. l. ſi quis fundum* 10. §. *Celſus*, *l. item quæritur* 13. §. *ſi gemma*, *ff. locati*, *l. ſi ſeruus* 27. §. *ſi calicem*, & §. *ſi ex plauſtro*, & *final. idem iuris* 8. §. *mulionem*, *ff. ad leg. Aquil.* Petrus Gregor. *lib.* 18. *ſyntagm. cap.* 25. *num.* 6. P. Velleius Gueuara *ad dict. l. illicitas*, §. *ſicuti*, Belluga *in ſpecul. Princip. rubric.* 35. *numer.* 25. Maynerus *in l. culpa eſt* 35. *ff. de regul. iuris*, Carranza *de part. cap.* 16. §. *vnico*, *num.* 37. *cum ſequentib.* & Suarius de Mendoza *ad l. Aquil. lib.* 3. *cap.* 6. *ſect.* 2. *per tot.* quantò ergo magis in medico, qui quod non didicit tam graui multorum periculo profitetur, cuius delictum non debet remanere inultum, *l. illicitas* 6. §. *ſicuti*, *ff. de offic. Præſid.* Quomodo autem hæc imperitia probetur, explicat Paulus Zacchias *dict. quæſt.* 2.

Etiam vt homicida damnatur medicus in vtroque foro, ſi infirmum deſeruerit poſtquam eum mederi cœpit, *dict.* §. *præterea*, *Inſtitut. de lege Aquil.* vbi plures Pichardus *num.* 98. Sciitè Sanctus Zeno Veronenſis Epiſcopus, & martyr *ſerm. de liuore & inuidia*, ibi: *Oſtendere ægro magnitudinem morbi, & per hoc concitare eius ſolicitudinem, ne languoris vim negligat, pars videbitur medicinæ. Verùm ſi in hoc eum reliquerit gradu, nec remediorum oſtenderit viam, nihil aliud eſt quàm ſalutem prodidiſſe languentis.* Ratio eſt, quia ſicut ab initio cuilibet liberum eſt alicuius rei curam ſuſcipere, vel non, *l. inuitus*, *ff. de reg. iuris*, *l. inuitus*, *Cod. de procurat.* ita ſemel ſuſceptam omni diligentiâ ad finem perducere debet: multa enim ab initio ſunt voluntatis, quæ poſteà fiunt neceſſitatis, *l. in commodato* 17. §. *ſicut* 3. *ff. commodati*: nec factum eſſe ſufficit, niſi perduret, *l. ſi pro* 10. §. *verſum* 6. *ff. de in rem verſo*: & nil cenſetur actum, quando aliquid ſupereſt agendum, *l. cùm Syllanianum* 11. *Cod. de his quibus vt ind.* Vbi verba illa, *actum credimus*, &c. tranſcripta videntur ex illis Lucani *lib.* 2. *Sed Cæſar in omnia præceps, nil actum credens, dum quid ſupereſt agendum.* Quare medicus cœptam curam non debet derelinquere, quia mortis cauſam præbere, occidere eſt; vnde reprehenſione dignus non videtur Alexander Magnus, qui Glaſconem medicum cruci affixit, eo quod Epheſtionem infirmum deſeruiſſet, vt quibuſdam ſpectaculis intereſſet, vnde Epheſtio deceſſit. Refert Plutarchus *in vita Alexandri*, & ex eo Zacchias *vbi ſuprà*, qui latè pertractat, quando medicus ſalariatus, vel non, poſſit tempore peſtis infirmos deſerere. Etiam damnatur imperitus medicus, ſi in medendo diligentiam non adhibuit, id eſt iuxta experientiam artis; ſcientia enim medendi experientiis potiùs, quàm artis regulis acquiritur. Ariſtot. *lib.* 1. *metaph. in princip.* ibi: *Medendi licentiam ex obſeruatione ſalubrium floruiſſe, & ab experientia ortam eſſe.* Quintil. *lib.* 6. *inſtit. cap.* 18. vbi ita ait: *Ex obſeruatione ſalubrium, & his contrariorum reperta medicina eſt, & vt quibuſdam placuit, tota conſtat experimentis.* Ex eis, & aliis

7. Proſequuntur alii caſus.

Æneas Robertus *lib. 1. rer. iudic. cap. 5.* Et vt alios peccandi modos in medicis omittamus, quoties ex imperitia, aut incuria medicus culpam mortalem admittit in medendo ægroto, toties secutâ infirmi morte, ita quod ex peritorum medicorum scientia, atque curantis conscientia dignosci possit ex ipsa curatione mortem secutam fuisse, toties, inquam, irregularis manet. Quam doctrinam defendit, & pro expositione plurium casuum moralium ampliat, & limitat P. Gibalinus *de irregul. dict. cap. 4. consect. 11.*

8. RATIO DECIDENDI. Vnde apparet vera decidendi ratio ad nostrum textum; nam cùm R. in specie nostri textus nullam culpam mortalem incurrisset, quia in arte peritus erat, ibi: *In arte physica eruditus sis*; & iuxta artis traditionem, & experientiam adhibuisset medelam, licèt euentu mors sequeretur, nullam irregularitatem incurrit. Euentus enim non attenditur cùm rectum consilium præcessit. Pulchrè Seneca *lib. 4. de beneficiis, cap. 33. In arduo est veri exploratio: eamus quò ducit verisimilitudo. Sic serimus, sic nauigamus, sic militamus, sic vxores ducimus, sic liberos tollimus, cùm omnium incertus sit euentus. Ad ea accedimus, de quibus sperandum benè esse credimus. Quis enim pollicetur serenti prouentum, nauiganti portum, militanti victoriam, marito pudicam vxorem. Sequimur quà similitudo veri, non quà veritas trahit.* Sidonius *lib. 4. epist. 6. Atqui absurdum est, si certis audacibus aduersetur, consurgere in querimonias, & inconsultarum dispositionum culpabiles exitus.* Vnde aiebat Poëta.

—— Careat successibus opto,
Quisquis ab euentu facta notanda putat.

Et Quintilianus *lib. 2. instit. cap. 18.* ait: *Ars non est in euentu posita.* Cassiodorus *lib. 4. epist. 7. Iniquum est enim, vt homini vitio deputetur, quod eius voluntate non regitur; & illud imputetur periclitanti, vnde rarò datur euadere.* Et si hæc in consilio capiendo ex euento non existimando; quantò magis in medicinæ exercitio, & ægroto medendo, quo nihil incertius, cùm interdum remedium prosit, interdum non sufficiat. Vnde aiebat Ouidius *lib. 1. de Ponto, in elegia ad Rufinum.*

Non est in medico semper releuetur vt æger,
Interdum doctâ plus valet arte malum.

Vlpianus *in dict. l. illicitas, §. sicuti*, ait: *Sicut medico imputari euentus mortalitatis non debet.* Quod datum est artis incertitudini; non enim medentur medici, vt eleganter ait Arnobius *lib. 1. aduersus Gentes*, post medium: *Confisi scientiæ veritate, sed in arte suspicabili positi, & coniecturarum existimationibus nutantes.* Inde ergo in præsenti texto rectè deciditur, R. medicum posse ad altiores gradus ascendere, nec ei obstare euentum mortalitatis aliquorum, quibus ipse iuxta artis traditionem adhibuit medelam. Mirè ad rem Quintilianus *lib. 2. instit. cap. 18.* prope medium: *Tendit quidem ad victoriam qui dicit; sed cùm benè dixit, etiamsi non vincat, id quod in arte continetur, effecit: nam & gubernator nauis vult saluâ naue in portum peruenire; si tamen tempestate fuerit arreptus, non ideò minùs erit gubernator; dicamque notum illum, dum clauum rectum teneat: & medicus sanitatem ægri petit, si tamen aut valetudinis vi, aut ægri intemperantiâ, aliòve casu summa voti non contingerit, dum ipse omnia secundùm rationem fecerit, medicinæ finem non excedit.* Etiam medicus irregularitatem euadit si languentis ipsius culpâ, dum ea non cauet, quæ à medico prohibita sunt, mors contigerit, *cap. tua nos, de homicidio*: quod præ oculis habentes huius artis professores, plerùmque prohibere solere, fortè vt defectum peritiæ, seu culpam semper ægrotanti adscribant, eleganter expressit Arnulphus Lexouiensis *epist. 4. ad Henricum Pisanum*, his verbis: *Illud hominum eius quadam austeritate semper notabile, artis suæ reuerentiam solâ seueritatis exhibitione conquiris, & quasi benignitate vilesceret, infamat omnia quæcumque miser patientis appetitus exposcit: vtinam quod ad victualia pertinet, idem nobis vsus, & abstinentia præberet, vt suspicionem communicatio tolleret, & fidem pietas compassionis augeret. Ad hæc defectum imperitiæ suæ, culpæ semper ægrotantis adscribunt, vt æger, & inediâ pereat, & calumnia contumeliâ crucietur.*

9. DISSOLVITVR RATIO DVBITANDI. Nec aduersatur dubitandi ratio suprà adducta; nam sacerdos in nostro texto, non eo quòd medicinam exercebat, rei illicitæ operam dabat, vt pluribus relatis probat Gibalinus *de irregul. cap. 4. pag. 197.* Quod facilè suadetur si animaduertamus, medicinam olim clericis, ac monachis exercere prohibitum non fuisse: vnde legimus apud D. Bernardum *epist. 67. & 68.* Flauiacensem monachum medicinæ peritum à suo Abbate coactum artem illam exercere: *Abbas*, inquit, *meus habebat me non monachum, sed medicum; cogebat seruire, immò ipse seruiebat per me, non Deo, sed sæculo, quando ne sæcularium maleuolentiam incurreret Principum, mederi me compellebat, etiam tyrannis, raptoribus, excommunicatis.* Et apud Petrum Venerabilem Cluniac. *lib. 5. epistol.* extat epistola cuiusdam Roberti monachi scholastici, & medicinæ magistri. Et Isidorus Pelusiota *lib. 3. epist. 71.* meminit Diaconi cuiusdam medici: posteà Alexander III. prohibuit regularibus, ne Physicam, aut regulas sæculares discerent, *in cap. ne magnopere, ne clerici vel monachi.* Innocentius III. in Concil. Lateran. *can. 18.* tantùm chirurgiam clericis prohibuit, ibi: *Nullam Chirurgiæ partem Diaconus, vel Sacerdos exerceat, quæ ad vstionem, vel ad incisionem inducit.* Posteà Honorius III. qui post Clementem III. floruit, non solùm religiosis, verùm & Diaconis, Subdiaconis, & cæteris Clericis prohibuit audire Physicam, aut leges, *in cap. finali, ne clerici, vel monachi*; quod posteà confirmauit Bonifacius VIII. *in cap. 1. eod. tit. lib. 6.* Brauo *in disput. apol. Med. sect. 3. resol. 3.* Vnde cùm temporibus nostri Clementis non esset prohibita professio medicinæ clericis, ideò ex eius exercitio, si adhibitâ diligentiâ medelam clericus præbebat, etsi euentu mors sequeretur, vt in præsenti casu, nullam incurrebat irregularitatem. Nec obstat argumentum deductum *ex dict. l. fori*; nam textus ille intelligendus est de medico, qui per imperitiam perperam medicinam adhibuit, & non iuxta artis præcepta, aut traditiones, vt interpretatur ibi Villadiego. Cùm enim Gothi ex regione Gothiæ, quæ est calidissima, in has Hispaniarum partes frigidas admodùm aduenissent, sanguinis missionem pati sine vitæ dispendio nequibant; vnde in ea lege medico phlebotomiam exercenti in Gothos iustè pœna imponitur.

10. INTELLIGITVR CAP. Sed adhuc obstat textus *in cap. tua nos, de homicidio*, vbi proponitur, quendam monachum in arte chirurgica valdè peritum mulieri

laboranti

ETVA NOS 19. DE HOMICIDIO. laboranti gutturis tumore tumorem illum aperuisse, & iuxta artis traditionem expresse illam mouit, ne se vento exponeret, ne si hoc faceret, mortis periculum incurreret; mulier vento se exposuit, vnde post paucos dies decessit. Consultus Innocentius III. respondit, quod etsi non parum monachus ille deliquisset vsurpando officium chirurgi; tamen quia non cupiditatis, sed pietatis causâ illud exercebat, ex misericordia ei permittendum esse in sacris ordinibus ministrare. Ex quo textu expresse colligitur, quod etsi medicus adhibeat omnem diligentiam iuxta artis præcepta, si tamen mors sequatur, non posse eum, nisi præcedente dispensatione, in suscepto ordinis gradu ministrare: igitur etiam in præsenti casu ex dispensatione tantùm poterit ad vlteriores gradus admitti. Cui difficultati communiter respondetur ex suprà traditis, videlicet quod licèt monachus in eo textu omnem diligentiam secundùm artis præceptum adhibuisset; tamen peccauit exercendo artem chirurgicam, præcipuè cum incisione, cuius exercitium monachis prohibitum est, *dict. c. magnopere, cap. fin. ne clerici, vel monachi*. Vnde cùm dedisset operam rei illicitæ, licèt adhibuisset diligentiam, contraxit tamen irregularitatem, *cap. continebatur, cap. dilectus, de homicidio: cap. si quis voluntate, 50. dist.* sed veram interpretationem in eius commentario dabimus.

II. EXPONITVR CAN. X. SYNODI CONSTANTINOP. Ex suprà dictis accipit lucem textus *in can. 8. Synodi Constantinop.* apud Balsamonem, in illis verbis: *Quamobrem decreuit S. Synodus, vt si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus castrasse aliquem conuictus fuerit, vel manu propria, vel suo iussu, is depositioni subiiciatur; si sit autem laicus, segregetur, præterquam si morbus, qui alicui accidit, ad eum exsecandum, qui castratus est, coegerit: quemadmodum enim Nicæna prima Synodi canon eos, qui morbo exsecti sunt, non punit propter morbum: sic & nos nec sacerdotes, qui ægrotos castrari mandant, condemnamus; nec laicos qui propriis manibus ad castrationem vtuntur, reprehendimus; hoc enim morbi esse medelam, non autem creaturæ insidias fieri, vel opificium iniuria affici existimamus*. In quibus prioribus verbis puniuntur non solùm clerici manibus propriis alios castrantes, verùm & mandantes; quia hoc ex iniuria faciebant: in posterioribus verò verbis, cùm medelæ causâ alios castrare iubent, nulla pœna afficiuntur; quia cùm illis temporibus exercitium artis chirurgicæ, & medicæ prohibitum non esset, & causâ medelæ eo remedio vterentur, etiamsi ægri mutilatio sequeretur, irregularitatem non contrahebant, vt docet Balsamon *in notis ad ipsum can.*

Ex traditis suprà pro ratione decidendi, videlicet euentum mortalitatis infirmi non imputari medico iuxta artis traditionem medenti, intelligendus est textus *in l. pecuniam 16. de condictione ob causam datorum*; vbi Imperatores affirmant, pecuniam ob causam datam, causâ non secutâ non culpâ accipientis, sed fortuito casu, minimè repeti posse. Baldus & Cuiacius in eo textu speciem fingunt, & proponunt in eo, qui medico pro curatione infirmi certam pecuniam dedit; quo casu si euentu mors sequatur, si medicus adhibuit medelam iuxta artis peritiam, licèt infirmus decessisset, & per consequens defecerit causa propter quam pecunia data fuit; tamen condictioni locus non est, cùm euentus mortis illi imputari non possit. Ita illum textum accipiunt communiter repetentes ibi. Sed licèt hæc interpretatio communis sit, iuxta aliam hypothesin doctè & subtiliter illum textum accipit sæpiùs laudatus D. D. Iosephus de Retes *lib. 2. opusc. sect. 2. cap. 7. numer. 13.* 12. EXPONITVR L. PECVNIAM 16. DE CONDICT. OB CAVSAM DAT.

CAPVT VIII.

a Cœlestinus III.

CVm bon. mem. Clemens Papa prædecessor noster I. Buccat. Melearum (Magnum Raofacam) & quosdam alios Batenses clericos vocauisset, vt Bernardo Archidiacono suo, quem grauiter læserant, satisfacerent, & ad ipsius accederent præsentiam responsuri, quia venire iuxta mandatum Apostolicum [b] contempserunt, in eos fecit per [c] Vigiliensem Episcopum suspensionis sententiam promulgari, in qua, sicut dicitur, triennio permanentes, quidam ex ipsis suspensi aliud [d] beneficium ecclesiasticum sunt adepti: & quia verum beneficia possint rationabiliter retinere, nos consulere voluisti, significatione tibi præsentium respondemus, quod non licet eis, nec illa, quæ habuerant beneficia, nec ea, quæ postmodum sunt adepti, aliquatenus retinere. Vnde venerabili fratri nostro [e] Baten. Episcopo dedimus in mandatis, vt eos pro tanta pertinacia, & contemptu Apostolico beneficiis quæ habent, non differat spoliare, ea tamdiu in suis manibus detenturus, donec quid super his facere debeat, litteras nostras accipiat, & mandatum.

NOTÆ.

a CŒlestinus III.] De quo egi *in cap. 13. de rescriptis*; & ita legitur *in cap. 5. hoc tit. in 2. collect.*

b *Contempserunt.*] De pœna contumaciæ plura Deo annuente adducam *in cap. 1. de iudiciis*.

c *Vigilien.*] Vrbs Vigiliæ, vulgò Bisegli dicta, est in Apulia, suffraganea Archiepiscopi Batensis.

d *Aliud beneficium.*] Compatibile videlicet cum primo, aliàs vacaret primum, si secundum non legitimè obtineret, vt docet Gibalinus *de censuris disquisit. 7. quæst. 7. consectario 9. pag. 257.*

e *Barensis.*] Ecclesia Barensis tantùm Episcopalis fuit vsque ad tempora Innocentij III. Est in regno Apuliæ, vt refert Carolus à S. Paulo *in Geograph. sacra, pag. 58.*

COMMENTARIVM.

1. CONCLVSIO TRADITVR ET PROBATVR.

EX hoc textu talis deducitur conclusio: *Qui steterit per triennium in suspensione, priuatur beneficiis obtentis, & durante suspensione eligi non potest.* Singularis est in iure hæc assertio; probari tamen per argumentum potest *ex cap. cum dilectus, de consuet. cap. cum inter R. cap. per inquisitionem, de elect. cap. contingit, de dolo: cap. constitutis, de appellat.* Trident. *sess. 25. de reform. cap. 3. l. 2. tit. 9. part. 1.* Illustrant Lotherius *de re benefic. lib. 3. quæst. 33. num. 91.* Menochius *de arbitr. casu 416.* Bohic. *in cap. cum dilectus, de consuet.* Balboa *in cap. 1. de iudiciis, num 77.* vbi omnes Primarij, & noster Fermosinus *quæst. 31.* Garcia *de benefic. 7. part. cap. 13. num. 90.* Riccius *decis. 1961.* Salcedo *in praxi, cap. 116. num. 11.* Ricciulus *de iure pers. lib. 4. cap. 4.* plures Pater Gibalinus *de censur. disquisit. 7. quæst. 7. pag. 259.*

2. RATIO DVBITANDI.

Hæc assertio difficilis admodum redditur ex eo; nam insordescentia in censuris ecclesiasticis non inducit priuationem beneficiorum obtentorum, etiamsi per plurimos annos beneficiarius persistat in censuris, vt docent Glossa *in cap. contingit, verbo Non potest, de dolo & contum.* Couar. *in cap. alma, 1. part. § 7. num. 10. de sent. excom.* Rebuffus *in cap. postulasti, notabili 4. num. 108. de cleric. excom.* & pluribus relatis docet Gibalinus *de censur. vbi supra, fol. 258.* igitur licèt sacerdos per triennium persisteret in suspensione, priuandus non erat. Deinde etiam illud facit contra nostrum textum; nam qui suspensus est à beneficio in vna Ecclesia, potest aliud assequi in alia, vt probant Suarez *de censuris disput. 27. sect. 1. num 25.* Gibalinus *vbi suprà, pag. 343.* sed suspensio in nostro textu lata fuit à Vigiliensi Episcopo in clericos iam beneficia obtinentes: igitur alia, & diuersa consequi non prohibentur.

3. DE INSORDESCENTIA IN CENSVRIS.

Sed adhuc prædicta assertio defensanda est. Et suppositis, & præmissis quæ de suspensione & eius differentiis adduxi *in cap. cum inter, de elect.* sciendum est, insordescentiam, & perseuerantiam in censuris ecclesiasticis pro diuersitate delictorum, & censurarum variis modis puniri. Primò insordescens in excommunicatione per annum redditur suspectus de hæresi, *cap. rursus 11. quæst. 3. cap. cum contumacia, de hæreticis, lib. 6.* Couar. *in dict. cap. alma, 1. part. § 7. num. 10.* Salcedo *in praxi, cap. 116.* & si excommunicatio lata fuerat pro certo crimine, ita insordescens pro conuicto habetur. Gonzalez *in regul. 8. glossa 15. num. 106.* Farin. *lib. 1. praxis, quæst. 18. num. 39.* & si excommunicatio lata erat ob hæresim, hæreticus iudicatur. Glossa *verbo Condemnatur, in cap. excommunicamus, de hæreticis:* & licèt cuilibet excommunicato possit Legatus beneficium absolutionis impartiri; tamen post annum elapsum excommunicatus à solo R. Pontifice absolui valet, *cap. quærenti, de officio Legati in 6.* & ipsum insordescentem per annum in excommunicatione, sepultura ecclesiastica priuari posse, docet Gibalinus *de censuris pag. 469.* Aliis pœnis etiam punitur in Concilio Trident. *sess. 25. cap. 3.* & arbitrio iudicis, tam sæcularis, quàm ecclesiastici puniri valet. Menochius *de arbitrar. lib. 2. centur. 5. casu 416.* Salcedo *in dict. cap. 16. num. 6.* Tandem hæc insordescentia adeò exosa Patribus Ecclesiæ est, vt impediat absolutionem illam, quæ ex stilo Curiæ apponi solet in rescriptis Pontificiis: docent Nauarrus *in cap. ita, glossa vlt. notabili 11.* Rebuffus *in praxi infor. nouæ prouisionis, vers. Teque absoluentes, num. 10.* Garcia *de benefic. 7. part. cap. 13. num. 61.* Gibalinus *de censur. disquisit. 9. quæst. 1.*

Secundò sciendum est, suspensum ab officio absolutè eligi non posse ad noua beneficia, *cap. cum dilectus, de consuetud. cap. cum R. cap. per inquisitionem, de elect.* Garcia *de benefic. part. 7. cap. 14. num. 1. & de potest. Episcop. part. 1. tit. 1. c. 3. num. 23.* Diana *part. 5. tract. 9. resol. 10.* Peyrinis, Reginaldus & alij congesti à Garcia *tom. 1. polit. tract. 9. difficult. 4. dub. 5.* Sed si tantùm à fructuum perceptione sit suspensus, eligi potest. Quæ doctrina procedit cùm suspensio inflicta est ob delictum, quod eam pœnam merebatur: si autem suspensus est pro delicto concernente suspensionem beneficij in tali Ecclesia, in alia eligi in beneficiatium potest, *cap. si compromissarius, §. restringitur, de elect. in 6* & hæc omnia procedunt in suspensione à iure imposita; nam si ab homine sit imposita, suspensus à beneficio in vno Episcopatu, potest obtinere diuersum beneficium in alio, argumento textus *in cap. final. de constit. in 6.* secus si suspensus sit ab officio, quia tunc suspensus est vbique, vt distinguit Bohic. *in dict. cap. cum dilectus, num. 16.* 4. SVSPENSVS ELIGI NON POTEST.

Ex quibus iam apparet vera decidendi ratio ad nostrum textum; nam cùm insordescens in censuris conuictus censeatur eius criminis, ob quod imposita fuit censura, & in præsenti casu per triennium suspensus esset ob delictum, quod si probatum esset, suspensionem delicti induceret; ideò Cœlestinus decreuit ita insordescentem in suspensione per triennium debere beneficiis iam obtentis priuari, & etiam obtinendis; nam cùm actus alicui prohibitus est, principium illius actus prohibitum censetur: hic autem suspensus est clericus à beneficio retinendo: igitur ab acquirendo arcetur. Non tamen electio suspensi est ipso iure nulla, sed irritanda, vt facilè probatur *in dict. cap. per inquisitionem;* & defendunt Garcia *vbi suprà,* Gibalinus *vbi proximè, pag. 343. consect. 5.* Vnde in nostro textu deciditur, suspensum acquirentem noua beneficia illis esse priuandum, quia licèt electio illicitè, tamen validè celebrata fuit. 5. RATIO DECIDENDI.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, pro cuius solutione sciendum est, valde controuersum esse inter Interpretes, vtrum insordescentia per se in censuris ecclesiasticis priuet beneficiis iam obtentis? Et communiter repetentes *in cap. quicumque 11. quæst. 3.* in nostro textu, & *in dict. cap. cum R.* Abbas *in cap. 1. de iudiciis,* Decius *notabili 8.* Beroius *num. 85.* Suarez *de censur. disput. 13. sect. 1. num. 10.* plures congesti à Fermosino *in cap. 1. de iudiciis, quæst. 31.* docent ob dictam insordescentiam in censuris, ita persistentem priuari beneficiis iam obtentis. Sed contrariam sententiam, videlicet non priuari beneficiis, docuerunt Garcia *in dict. cap. 13. de benefic.* Rebuffus *in dict. cap. postulasti, notabili 4. num. 108.* Sed in hoc Interpretum dissidio placet distinctio P. Gibalini *dict. quæst. 7. pag. 259.* qui affirmat, insordescentiam in censuris præcisè sumptam non inducere priuationem beneficiorum, neque iudicem posse ita insordescentem ob causam ciuilem, vel criminalem priuare beneficiis. Ratio huius partis ea est, nam nulla reperitur constitutio in iure nostro, quæ hanc priuationem beneficij obtenti inducat, neque natura talis insordescentiæ talem priuationem inducit: sed si censura, aut excommunicationis, aut suspensionis lata est ob crimen, quod ipso iure indu- 6. SOLVITVR RATIO DVBITANDI.

cit

cit prioationem beneficiorum, elapſo anno priuatur ipſo iure beneficiis, qoia eonuictus præſumitur ſimilis delicti, & per conſequens priuatur ſuo beneficio. Rebuffus *in dict. cap. poſtulaſti, numer.* 113. Couar. *dict.* §. 7. *num.* 10. Ricciulus *dict. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 3. Nec tonc poſt annum ſuſpenſus auditor petens manotentionem in beneficio, qnia priuatio hæc non tam ex eenſura, aut inſordeſcentia, quàm ex crimine, ob quod fuit inflicta cenſura, prouenit; ſiquidem talis inſordeſeentia tantùm inducit præſumpram eriminis probationem, & ſic priuat beneficiis ipſo iure. Et ſi cenſura fuit tantùm lata ob delictum, quod non inducebat prioarionem ipſo inre, ſed tantùm virtute ſententiæ proferendæ, tunc inſordeſcentia per tempus legitimum tantùm operabitur, vt iudex competens poſſit ipſum exeommonicatum, ſeu ſuſpenſum ita inſordeſcentem priuare beneficiis: ita Gibalinus *vbi ſuprà.*

7. INTELLIGVNTVR VARII TEXTVS. Ex hac diſtinctione intelligendi ſunt textus, in qoibus de inſordeſeentia in cenſuris agitur. Et primò textus noſter; ideò enim ſuſpenſi ob inſordeſeentiam priuati fuerunt beneficiis, quia ſuſpenſio inflicta fuit ob erimen, quod priuationem beneficiorum à iudice faciendam indueebat, & propter contemptum Sedis Apoſtolicæ in non comparendo; ideò enim iuber Cœleſtinus ipſos beneficiis obrentis priuari. Secundò intelliguntur textus *in cap. rurſus, cap. quicumque* 11. *quæſt.* 3. quibus probare intendunt Doctores ſuprà citati, inſordeſcentiam per annum inducere priuationem beneficiorum. Nam ibi tantùm deciditur, excommunicatum per anoum inſordeſeeotem conuictum cenſeri illius delicti, quo accuſabatur; ex temporis enim lapſu reſultat contra eum quædam præſumpta criminis probatio, ſeu confeſſio: neque in prædictis iuribus agitur de priuatione beneficiorum. Deinde intelligendi ſunt textus *in cap. finali, de pœnis in* 6. *cap. cùm contumacia* 7. *de hæreticis in* 6. *cap. excommunicamus*, §. *qui autem, eod. tit.* Ex quibus conſtat, inſordeſcentem per annum in excommunieatione, ſuſpectum de hæreſi iudicari; hæc tamen ſuſpicio leuis eſt, vt notant Couar. *dict. num.* 10. & Salcedo *dict. cap.* 116. Nec ſufficit illa præſumptio, vt quis tanquam hæreticus damnetur, & beneficiis priuetur; ſed tantùm vt contra illum, tanquam ſuſpectum de hæreſi procedatur, vt docet Gutierrez *lib.* 1. *canonic. cap.* 12. & conſequenter propter ſolam illam præſumptionem non poterit excommunicatus beneficiis priuari. Planè reus ſic de hæreſi ſuſpectus ad iudicium euocatus, ſi venire renuerit, & in excommunicatione perſiſtat, tunc ſuſpicio hæreſis augetur, cuius ratione pœnâ ordinariâ plectitur, vt docent Couar. *vbi ſuprà*, Fermoſinus *dict. cap.* 1. *de iudiciis, quæſt. vlt.* Quomodo autem inſordeſcentia probetur, & annus ad eam inducendam computetur, proſequuntur Gibalinus *vbi ſuprà, pag.* 258. Ricciulus *dict. lib.* 4. *cap.* 8.

CAPVT IX.

[a] Innocentius III. [b] *Mutinenſi Epiſcopo.*

A multis multotiens an Subdiaconus in Epiſcopum eligi valeat, hæſitatur. Siquidem [c] Vrbanus primus Papa decreuit, vt nullus in Epiſcopum, niſi in ſacris ordinibus & religioſè viuens inuentus fuerit, eligatur. [d] Sacros, inquit, ordines dicimus [e] Diaconatũ, & [f] Preſbyteratum; hos [g] ſiquidem ſolos primitiua Eccleſia legitur habuiſſe: Subdiaconis verò, quia & ipſi [h] miniſtrant altaribus, opportunitate exigente concedimus in Epiſcopos eligi; ſi tamen ſpectatæ ſcientiæ, ac religionis exiſtant: quod ipſum non ſine R. Pontificis, vel Metropolitani licentia fieri permittimus. In quibus verbis innuitur, quod Vrbanus ad ſtatum primitiuæ Eccleſiæ [i] ſe referens, in quo Subdiaconatus ordo ſacer minimè dicebatur, inſtituit, vt de Subdiacono, niſi vtilitatis causâ; & tunc etiam de permiſſione Metropolitani, vel R. Pontificis, non poſſit electio celebrari. Verum cùm i hodie Subdiaconatus inter ſacros ordines computetur, ſicut Vrbanus Papa II. ſub his verbis expreſſit: Erubeſcant impij, & intelligant iudicio ſancti Spiritus eos, qui in ſacris ordinibus, Preſbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu ſunt poſiti, ſi caſtè non vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. Et iterum: Nemo ad ſacrum ordinem permittatur accedere, niſi aut virgo, aut probatæ caſtitatis, & qui vſque ad Subdiaconatum vnicam & virginem vxorem habuit. Et ad ſimilitudinem Diaconi, & Preſbyteri Subdiaconus [k] continentiam debet obſeruare, ſicut eſt in [l] ſexta Synodo conſtitutum, vt ſi quis eorum, qui ad Clerum accedunt, in nuptiali iure mulieri voluerit copulari, hoc ante Subdiaconatus ordinem faciat. Et B. Gregorius ſtatuiſſe legatur, vt nullum facere Subdiaconum præſumant Epiſcopi, niſi qui ſe caſtè victurum promiſerit. Nos volentes ſub hoc articulo diſceptationis materiam amputare, ſtatuimus, vt Subdiaconus liberè valeat in Epiſcopum eligi, ſicut Diaconus, vel Sacerdos.

NOTÆ.

a [*Innocentius III.*] Fuit iuris peritiſſimus, vt refert Cuiacius *in cap. finali, vt lite non conteſtata*; qui iuris difficiles, & apud Interpretes ſatis vexatas quæſtiones decidit, vt eſt ardua quæſtio in præſenti propoſita, vtrum videlicet Subdiaconi poſſent in Epiſcopos eligi; & aliæ de quibus *in cap. cùm te, cap. in quadam, de celebrat. Miſſar. cap. literas, de reſtit. ſpol.* Et hanc epiſtolam editam

fuiſſe

fuisse anno 1207. Pontificatus Innocentij VIII. ex regestro MS. refert Stephanus Balluciüs *in notis ad Petrum Marcham, lib.8. concord. cap.13.*

b *Mutin.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub tit. de temporibus ordin. cap.* 6. vbi eam refert Antonius August. ipseque eius meminit in emendatione Gratiani *lib.1. dialog.*8. De Ecclesia Mutinensi aliqua adduxi *in cap. cum in distribuendis, de temper. ordin.*

2. c *Vrbanus I.*] Hæc Vrbani decisio reperitur *in cap. nullus* 4. 60. *dist.* & tribuitur Vrbano I. ab Innocentio *in præsenti* Carnotensis autem *part.* 5. *Decreti, c.*82.& *lib.*3.*Panorm.cap.*5. desumptam esse ait ex Synodo Beneuentana sub Vrbano III. sed falsò; ea enim decisio deducta est ex Synodo Beneuentana sub Vrbano II. & cùm ignotum esset Concilium hoc iis, qui sub Gregorio XIII. emendationi librorum iuris canonici operam dederunt, Concilium Beneuentanum ab illone laudatum admonuerunt, intelligendum esse de Synodo Beneuentana, quæ tempore Victoris III. cui Vrbanus II. successit, habita fuit: quod omninò falsum est, siquidem extant acta Concilij Beneuentani ab Vrbano II. celebrati anno 1091. in quibus habetur decretum hoc prout refertur à Gratiano; & Concilium ipsum ex MS. codice Monasterij Ananiensis nouiter edidit Stephanus Baluzius *in additionibus ad Marcham, dict. lib.* 8. *cap.*13. & cùm adhuc æuo Innocentij III. hoc est centum, & amplius post Vrbanum annis dubitaretur, an Diaconus in Episcopum eligi posset, præsentem Innocentius edidit decretalem: vnde in præsenti legendum est, *Vrbanus II.* vt etiam notarunt Dartis *in dict.can.*4. 60.*dist.* Gibalinus *de clausura disquit.* 3.*cap.*2. §.2. *num.*7.

3. d *Sacros.*] id est maiores: gradus enim sacramenti Ordinis diuiduntur in maiores, id est sacros, & minores, videlicet non sacros, *cap. nemo*, 31. *dist. cap. miramur, de seruis non ordin. cap.*1. *de filiis presbyt. lib.*6. Tridentin. *sess.*23.*de reform. cap.*2. & 6. non tamen maiores sacri dicuntur, quia eorum tantùm collatio sit sacramentum, vt docuerunt Gratianus *in princip. dist.*21. Sotus *in* 4 *dist.* 24. *quæst.* 1. *art.*2. *conclus.* 7. Vazquez *in* 3. *part. disput.* 237. quos refellit coleudissimus Præceptor D.Hortibetos *de Ordin. tract.* 1. *num.*37. sed quia specialiori ratione maiores gradus reddunt homines sacratos, *cap. sacratos*, 23. *dist.* maiora enim tractant, & omnia sacratiora pertingunt, vnde gradus sacri dicuntur. Non me latet minores gradus aliquando, & latè minores ordines sacros dici, *ex cap.*1. *dist.*77.

4. e *Diaconatum.*] Quem gradum iam à primis Ecclesiæ temporibus factum fuisse, manifestè probant textus *in can.*6. *Actuum Apost.* Synodus Nicæna in editione Pisana *lib.* 3. *cap.* 62. Concil. Neocæsar. *can.* 15. Concil. Rom.2. sub Siluestro, *can.*6. Synodus Trullana *can.* 16. Diaconi enim immediatè ministri sunt sacerdotum, & successerunt in locum Leuitarum, & auxilium, atque adiutorium Sacerdotum ad implementum diuini officij, vt plura de eorum muniis agentes tradunt Rabanus *lib.*1. *instit. cleric. cap.*7. Alcuinus *de diuin. officiis, tit.de celebrat. Missar. pag.*67. Baronius *anno* 34. *num.*263. & *anno* 112. *num.*8. & 9. Duarenus *lib.*1. *de sacris, cap.*15. Seuerinus Binius *in notis ad Fabianum*, Albaspineus *lib.*2. *obseru. c.*26. & 27. & *in notis ad can.* 33. *Concily Illiberit.* & *in can.*2. *Tolet.*1. Espenceus *lib.*1. *digress.cap.*5. Zetda *in aduers. cap.*94. Pamelius *ad epist.* 65. *Cypriani*, Ambr. *ad Tertull. de fuga*, *cap.*11. *obseru.*2. Hallierius *de sacris elect. sect.*8. *cap.*2. §.2. Vicecomes *de ritib. Missæ, volum.*3. *lib.*1.*cap.*16. Busæus *de statib. verbo Diaconus*, Gazeus *ad Cassianum, collat.*18. *cap.*16.& nos aliqua dedimus in nostro apparatu.

f *Presbyteratum.*] Nemo ambigit iam à primis Ecclesiæ temporibus Presbyteratum gradum sacrum fuisse: constat *ex cap. presbyter, cap. Ecclesia*, 23. *dist. cap. cleros, vers. Sacerdos*, & *vers. Presbyter*, 21. *dist.* Concil. Aquisgran. sub Stephano V. *can.*8. docent Alcuinus *de diuin.offic.cap.*35. Vazquez *dict.* 3. *part.in* 3.*disput.*236.

g *Siquidem solos.*] Licèt enim à primis Ecclesiæ conabulis gradus Subdiaconatus cognosceretur, vt constat *ex can.*43. *Apost.* Anacleto *epist.*1. D.Cypriano *epist.*24. & aliis auctoritatibus adductis à Rabano *lib.*1. *de instit. cleric. cap.*8. Isidoro *lib.*2. *de diuin. offic. cap.*10. Vazquez *in* 3.*part. dict. disput.*236. *cap.*3. Baronio *anno* 34.*num.*287. & anno 44. *num.* 29. Pamelio ad Diuum Cyprianum *dict. epist.*24. Barb. *lib.*1. *iuris eccles. cap.*37. Aloix *in notis ad vitam S.Ignatij*, *cap.*5.Cæsare *de hierarch. part.*2. *disput.* 10. §.1. Espenceo *lib.*1. *digress. cap.*7. Vicecomite *volum.* 3. *de ritib. Miss. lib.*1. *cap.*24. Tamen quia cùm Subdiaconi ordinabantur, ei manus non imponebant Episcopi, sed tantùm patenam & calicem de manu Episcopi accipiebant, & de manu Archidiaconi vrceolum & manotergium, Concilium Carthag. 4. *can.* 5. neque facultatem attingendi sacra vasa habebant, *cap. non oportet* 23. *dist. cap. ministerium* 23. 93. *dist.* ideò Subdiaconatus primis Ecclesiæ sæculis sacer gradus non credebatur, vt ex præsenti textu constat, & à sacris gradibus Subdiaconatus prorsus alienus erat, *cap. nullus*, 60. *dist.* Vnde Synodus Ancyrana *can.*13. statuit, non licere Chorepiscopis ordinare Presbyteros, aut Diaconos, nihil prohibens de Subdiaconis: immò Synodus Antiochena *can.*10. disertè asserit, Subdiaconos à Chorepiscopis ordinari posse. Docent Balsamon *in d. can. Concil. Carthag.* Bellarminus *tom.*2.*controu.lib.*1. *de sacram. Ordinis*, *cap.*7. Acuña *in cap. si is qui, num.*6. 32. *dist.* & *in dict.* 60. *dist.* Aloix, & Cæsar *vbi supra*, Cabassutius *in notit. Concil. ad Concil. Carthag.*4. *fol.* 444. & nos *in can.*23. *Concily Illiberit.* 5.

6. Ex qua doctrina exponendi sunt duo difficiles canones Concilij Laodicen. 21. videlicet & 22. Primus reperitur apud Gratianum *in c.non oportet*, 26.23.*dist.* in hæc verba: *Non oportet Subdiaconos licentiam habere in sacrarium, seu secretarium, quod Græci Diaconion appellant, ingredi, & contingere vasa dominica.* Cui aperto marte opponitur textus *in cap. non liceat* 31. *ead. dist.* vbi ex Concilio Brachar. hæc verba referuntur: *Non liceat cuilibet ex lectoribus sacra vasa portare, nec aliis, nisi his, qui ab Episcopo Subdiaconi fuerint ordinati.* Quæ etiam verba referuntur ab Ant. August. *in epit. lib.*7. *tit.*34. & *lib.*16. *tit.*1. Pro quorum canonum concordia sciendum est, secretarium, quod Græci Diaconion appellant, vt notat Baronius *in martyr. die* 8. *Augusti*, primis Ecclesiæ temporibus duplex fuisse: vnum fuit locum separatum à sinistra parte, vbi sacra vasa, & vestimenta seruabantur, & vbi Episcopus pallium sumebat ad celebrandum, & deponebat. Gregorius Magnus *lib.*4. *epist.*11. ibi: *In secretario verò secundum morem pristinum susceptis ac dimissis Ecclesiæ filiis, induere vestra fraternitas pallium debeat, atque ad Missarum solemnia ita proficisci.* Et *lib.*4. *epist.*51. *Scripsit nobis*

INTELLIGITUR CAP. NON OPORTET 23. DIST.

bis pallio te non niſi poſt dimiſſos de ſecretario filios Eccleſiæ, & Miſſarum tempore, atque in Letaniis vel ſolennibus. Aliud ſecretarium erat à dextera parte abſidis, vbi poſt communionem deferebantur à Diaconis reliquiæ Euchariſtiæ, quæ ſupererant, ſeruabanturque in vaſis ſacris, vnde ea vacua non erant. D.Clemens *lib.8. conſtit. cap. 13. ſub finem:* huius ſecretarij meminit Paulinus *epiſt.12.* In primum ingredi Subdiaconis non licebat. Auctor *de ſeptem Ordinibus Eccleſiæ*, apud D. Hieronymum *tom.4. pag. mihi 83. Eget in ſede Preſbyter, in altari Leuita, in ſecretario Subdiaconus.* Et vaſa illa dominica contingere valebat. Concil. Carthag. 4. *can.5.* ibi: *Subdiaconus cùm ordinatur, quia manus impoſitionem non accepit, patenam de manu Epiſcopi, & calicem accipiat vacuum.* Ordo R. *tit. de ordine proceſſionis ad Miſſam*, ibi: *Leuat calicem Archidiaconus de manu Subdiaconi, & ponit eum ſuper altare.* Refert Vicecomes *volum. 4. de ritib. Miſſ. lib.6. cap.4.* De quibus vaſis, & de hoc ſecretario accipiuntur textus *in dict. cap. non liceat 31. & 32.* In ſecretario verò vbi erant vaſa ſacra cum reliquiis Euchariſtiæ, ingredi Subdiacono non permittebatur, *dict. cap. non oportet 23. cap. non oportet 93. diſt.* quia Subdiaconus miniſter non erat Sacerdotis, vt Diaconus; ſed tantùm aſſiſtens, *cap. non liceat cuilibet, 23. diſt. cap. placuit, 50. diſt.* Docent, & plura in hac parte adducunt Balſamon, Zonaras, & Iuſtel. *in dict. can.21. Concilij Laodic.* Vazquez *in 3. diſput.236. cap.2. num.62.* Gibalinus *de clauſura, diſquiſit. 1. cap. 1. §.3.* Sauſay *in Panopl. ſacerd. part. 1. lib 8. cap. 12.* Dartis *in dict. cap. non oportet*, Vicecomes *vbi proximè*, Chopinus *lib.2. de ſacra polit. tit. 2. num. 10.* Roſveidius *in monaſt. verbo Secretarium*, Zerda *in Iudith, tom. 1. cap.8. verſ. 5. pag. mihi 394.* & nos *in cap. per veſtras, de donat. inter.*

7. EXPONITVR CAP. MINISTRVM 23. DIST. Deinde ex ſuprà traditis lucem accipit textus *in can.22.* eiuſdem Concilij Laodic. relatus *in cap. miniſtrum, 23. diſt.* vbi ita cauetur: *Quod non oporteat Subdiaconum orario vti, vel oſtia relinquere.* Vbi perdifficile eſt, quid per orarium accipiatur, & cur Subdiaconis prohibeatur orariis vti. Pro cuius canonis expoſitione ſciendum eſt, omiſſis aliis orarij acceptionibus, de quibus Bulengerus *lib. 1. opuſcul. cap. 38.* Lipſius *lib. 2. ſelect. cap. 16.* orarium idem ſignificare apud Græcos, quod apud Latinos ſtola, quæ eſt ſacra veſtis longa, licèt non lata, ſignificans myſticum Chriſti iugum: vnde in Conciliorum Canonibus, & SS. PP. decretis orarium accipitur pro ſtola. Concil. Tolet.4. *can.39.* ibi: *Oraria duo, nec Epiſcopi, nec Preſbyteri, nec Diaconi induant.* Refertur *in cap. vnum, 25. diſt.* & *can. 27. Tolet. Concil. 4.* ibi: *Epiſcopus cùm ordinatur, orarium, annulum, & baculum coram altari de manu Epiſcoporum recipiat; Preſbyter orarium, & planetam.* Synodus Rom. ſub Silueſtro *cap.6.* Docent Rabanus Maurus *lib.1. de inſtit. cleric. cap.19.* Seuerinus Binius, Balſamon, Zonaras, & Iuſtel. *in dict. can.22. Concil. Laodic.* Durantius *de ritib. Eccleſiæ lib.2. cap.9.* Dartis *in cap. 1. diſt. 23.* Orarium deferebant Epiſcopi, & Preſbyteri, & Diaconi, non autem Subdiaconi. Concilium Brachar.1. *can.9. Item placuit, vt quia in aliquibus huius prouinciæ Eccleſiis diaconi abſconſis infra tunicam vtuntur orariis, ita vt nihil differre à Subdiacono videantur, de cætero ſuperpoſito ſcapulæ, ſicut decet, vtantur orario.* Synodus Moguntin. celebrata anno 813. *can.28. Preſbyteri ſine intermiſſione vtantur orariis, propter differentiam ſacerdotij dignitatis.* Brachar. 3. *can.* 3. Aurelian. 1. *can.* 21. Cùm enim veſtis ſacra eſſet, & tantùm eam deferre poſſent miniſtri ſacrati, qui immediate Euchariſtiam contingebant; & Subdiaconi illis temporibus gradum ſacrum non obtinerent; ideo illis prohibetur orarium deferre. Iubetur autem, ne oſtia derelinquant, quia inter alia, quæ Subdiaconis competebant, erat & cuſtodia oſtiorum, vt notant Medina *de continent. lib.1. cap.38. & 44.* Vazquez 3. *part. in 3. diſput. 236. cap.3. num.3.* Etiam ex ſuprà dictis intelligendus eſt textus *in cap. placuit, penult. 50. diſt.* vbi à Patribus Concilij Toletani ſtatuitur, vt ſi ex pœnitentibus Diaconi ordinati fuerint, inter Subdiaconos tantùm habeantur, & ſacra non contingant: cùm enim illis temporibus Ordo Subdiaconatus ſacer non eſſet, ideò qui ex ſolenniter pœnitentibus Diaconi ordinati fuerant, non in gradu Diaconatus, qui ſacer erat, ſed in Subdiaconatu miniſtrare poterant; dum tamen ſacra non contingant, cùm Subdiaconi ea attingere non poſſint. Proſequitur eius textus interpretationem, & illuſtrationem D. Ioannes Antonius de Otalora, vir omnigenâ litteraturâ ornatiſſimus, *de irregul. ex pœnit. part.2. excurſu 2.*

h *Miniſtrant altaribus.*] Non enim ſolùm Subdiaconi, vt tabularij deſeruiebant Epiſcopis in epiſtolis conſcribendis, & ferendis, cui miniſterio eos olim fuiſſe mancipatos conſtat ex D. Cypriano *epiſt. 24.* verùm tanquam ſuffecti, & ſubrogati in locum Nathinæorum templi Salomonis, qui Leuitis inſeruiebant, 1. *Eſdræ, cap.2. verſ.70.* & *cap.7. verſ.2.* & *cap.8. verſ.20.* Sigonius *de Republ. Hebræor, lib.5. cap.7.* Menochius *eod. tract. lib.2. cap.4. num.10.* ita ſubiiciebantur Leuitis, id eſt Diaconis: vnde ſubminiſtri dicebantur, *cap. cleros, verſ. Hypodiaconos, 21. diſt.* Itaque ad eos ſpectabat calicem, & patenam ad altare deferre, & miniſtrare vrceolum cum manutergio; quæ ideò tempore ordinationis illis dabantur. Concilium Carthag. 4. *can.* 5. Tolet. 4. *can.* 27. Ad ipſos etiam Subdiaconos ſpectat epiſtolam in Miſſæ ſacrificio legere. Concil. Toletan. 1. *can.4.* Rhemenſe *can* 4. Aruernenſe ſub Carolo, *can.4.* latè docent Eſpenceus, & Cæſar. *vbi ſuprà.* 8.

i *Se referens.*] Eius enim ætate iam Subdiaconatus gradus erat ordo ſacer, vt ex eiuſdem verbis ſtatim relatis conſtat, quæ etiam reperiuntur in Panormia, *lib. 3. cap.103.* & apud Anton. Auguſt. *in emend. Gratiani, lib.1. dialog.8.*

j *Hodie.*] Iam à temporibus Gregorij Magni gradum Subdiaconi fuiſſe ſacrum, & inter ſacros ordines enumeratum, conſtat *ex cap. ante triennium, diſt. 31. cap. nullus, 38. diſt. cap. nullus, 60. diſt.* & ex D. Iſidoro, qui floruit temporibus ipſius Gregorij, *lib. 2. de eccleſiaſt. officiis, cap.10. cap. miramur. 7. de ſeruis non ordin. cap. quicumque, verſ. at Diaconi, 77. diſt. cap. miniſtri, diſt.81.*

k *Continentiam obſeruare.*] Antiquitus enim 9. cùm Subdiaconatus ordo ſacer non eſſet, caſtitatis votum annexum non habebat, licèt in noſtra Hiſpania à tempore Concilij Illiberit. exordium habuiſſe votum hoc caſtitatis docuerint Mendoza *lib.2. pro confirm. eod. Concil. cap.66.* Lanidemeter. *lib.2. de veteri clerico, c.80.* Boſquetus *ad Innoc. III. lib.4. epiſt. 148.* Citonius *ad tit. de cleric. coniugat.* D Rochus Pirro *tom.1. Siciliæ, pag. 71.* Cæſar *de Eccleſ. hierarch. 2. part. diſput. 10. § 1. 2. & 3.* Barboſa *de iure eccleſ. cap. 37.* & *de poteſt. Epiſcop. 2. part, allegat. 14. num. 3.* Loayſa *in notis ad Concil. Tolet.8.*

Tolet. 8. *can.* 5. Giballinus *de clausura, disquisit.* 3. *cap.* 2. §. 2. *num.* 7. Basilius Legion. *lib.* 7. *de matrim. cap.* 24. & nos plura dedimus *in d. can. Concil. Illiber.* & *in cap.* 1. *de clericis coniugat.*

10. 1 *In sexta synodo.*] Innocentius appellat sextam Synodum canones Trullanos, quia illi canones vulgò sub nomine sextæ Synodi citantur *in cap. placuit*, 16. *dist. cap. quoniam*, *dist.* 31. *cap. finali*, 93. *dist. cap. si quis Episcopus* 37. *q.* 1. *cap. Iacobus*, *de consecr. dist.* 1. & *alibi*; & de eorum auctoritate latè agunt Turrianus *speciali opusculo de sexta Synodo*, Canus *de locis lib.* 5. *cap. vlt.* Basilius *de matrim. in append. cap.* 1. Balsamon *in scholiis ipsius Synodi*, Beyerlinch *in theatro*, *tom.* 2. *verbo Concilium*, Cabassutius *in notit. Concil. in ead. Synodo*, 1. Dartis *in dist.* 15. Mendoza *ad Concil. Illiberit. lib.* 2. *cap.* 52. & planè sunt qui eos floccifaciant, vt Serlogus *in Cantica*, *antiloquio* 5. *sect.* 42. *a num.* 15. Fagundez *in Apologia sententiæ de esu ouorum*, *cap.* 37. Coriolanus *in breuiario*, *anno* 691. eos admittunt Suarez 2. *p. in* 3. *p. dist.* 13. *sect.* 2. Salazar *in lib. de conceptione*, *cap.* 28. §. 4. Delrio *polemic.* 1. Pro cuius dissidij compositione sciendum est, in sexta Synodo sub Agathone, & temporibus Constantini IV. celebrata ad extirpandam hæresim Monothelitarum, præter actiones decem & octo, & nouem decreta, nullos canones editos fuisse; sed finitâ ea Synodo, post quatuor annos ab Episcopis Orientalibus canones centum & duo nullis Pontificis Legatis præsentibus editos fuisse, vt ipsi Patres Orientales fatentur *in cap. quoniam*, 16. *dist.* vbi pro *suo*, legendum est *tuo*; quos canones Orientales fecerunt, vt ritus suos stabilirent, in quorum multis à R. Ecclesia maximè dissentiunt; qui cùm per Sed. Ap. approbati non fuerint, dum R. Ecclesiæ contradicunt, minimè sunt recipiendi; quatenus tamen consentiunt, perinde habentur, ac si in Synodo prouinciali editi essent. Nec contrarium probatur *in cap. sextam* 5. 16. *dist.* nam verba ibi relata non sunt Hadriani Pont. sed Tarasij, quæ Hadrianus refert ex ipsius epistola, & habentur *in cap.* 29. & in 7. Synodo *act.* 2. vbi legitur, *sex Synodos recipio*, vt docuerunt Mendoza & Dartis *supra*.

COMMENTARIVM.

11. Conclusio probatur.

His vtriusque sententiæ pensatis argumentis Innocentius decreuit, *Subdiaconum in Episcopum eligi posse.* Cuius sententia probari potest ex Concilio Trident. *sess.* 22. *de reform. cap.* 2. ex bulla Gregorij XIV. edita die 15. Maij, anno 1590. Eam illustrant plures congesti à Barbosa *in præsenti*, & ad Concil. Trident. *d. cap.* 2. & *de potest. Episc. tit.* 1. *cap.* 5. *num.* 4. & *allegat.* 1. Fragoso *de regim. Christ. Reip. tit. de Episcopo*, *disput.* 8. §. 1. *n.* 16. Couarr. *in regula peccatum*, 2. *p.* §. 8. *num.* 6. Duarenus *lib.* 1. *de sacris Ecclesiæ*, *cap.* 14. Azor *p.* 2. *instit. moral. lib.* 3. *cap.* 28. *num.* 7. Acuña & Dartis *in d. cap. nullus*, 60. *dist.* Bellarm. *tom.* 2. *controu. lib.* 1. *cap.* 2. §. *olim*, Diana *p.* 12. *tract. de consecr. Episcop. resolut.* 53. Hallier. *de sacris elect. sect.* 1. *cap.* 1. *art.* 4. *pag. mihi* 390.

12. Ratio dubitandi.

Sed vltra fundamenta adducta ab assertoribus contrariæ sententiæ pro dubitandi ratione, aduersùs hanc Innocentij sententiam ita insurgo. Disciplina ecclesiastica omnibus Ecclesiæ sæculis obseruata, non patitur vt per saltum qui in gradu Subdiaconatus est, in Episcopum eligatur; immò innumeris iuris nostri locis cautum est, vt in Episcopum cooptandus, priùs in minoribus ordinibus, posteà in gradu Subdiaconatus, demùm in Diaconatus ordine, tandem in Presbyteri officio probetur; & tunc si habilis, vtilisque reperiatur, in Episcopum assumatur: constat ex auctoritatibus congestis à Gratiano *in* 51. & 77. *dist.* Caius Pontifex *in epist. ad Felicem*, ibi: *Vt ad ordines ecclesiasticos sic ascendant in Ecclesia, qui ordinari merentur, idest si quis Episcopus esse meretur, sit primò Ostiarius, deinde Lector, posteà Exorcista, inde sacretur Acolytus, demum verò Subdiaconus, deinde Diaconus, & posteà Presbyter, & exinde si meretur, Episcopus ordinetur.* Siricius *epist.* 8. 9. 10. & 15. pluribus auctoritatibus, & exemplis probant Hallier. *de sacris elect. pag. mihi* 387. Anton. August. *lib.* 4. *tit.* 4. Igitur non sufficit, si eligendus in Episcopum sit in gradu Subdiaconatus constitutus. E contrario, videlicet adhuc laicum, & nullo gradu maiori aut minori insignitum, posse in Episcopum eligi, probatur auctoritatibus & exemplis. Auctoritatibus, primò ex Pontificali Romano, *tit. de consecrat. Episcop.* vbi docetur, vt si laici in Episcopos eligantur, priùs omnes inferiores ordines suscipiant, antequam consecrentur. Exemplis probatur petitis ab ipsis Apostolis; nam Barnabas, Andreas, & alij adhuc tantùm laici in Episcopos fuerunt electi; in actis enim Apostolorum non legimus ipsos in Presbyteros fuisse ordinatos, demùmque in Episcopos; sed vnica consecratione Episcopos fuisse creatos. Nicolai, Ambrosij, & Seueri exempla refert Gratianus *in cap. Statuimus* 8. §. *his omnibus*, 61. *dist.* igitur etsi gradum Subdiaconatus quis non sit adeptus, potest in Episcopum eligi.

13. Innocentii sententia probatur rationes.

His & aliis fundamentis contrariæ sententiæ non obstantibus vera est nostri Innocentij decisio, quæ eâ nititur ratione; nam cùm sacris Ecclesiæ canonibus statutum fuisset, ne in Episcopum eligeretur, nisi qui in gradu sacro, videlicet Presbyteri, vel Diaconi esset constitutus, *cap.* 3. & 4. 29. *dist. cap. finali*, 60. *dist.* & æuo nostri Innocentij iam Subdiaconatus gradus inter sacros ordines enumeraretur, votumque castitatis annexum haberet, *d. cap erubescant*, *cap. nemo*, 32. *dist. cap. vt nullus*, 38. *dist.* inde sublatâ prohibitionis ratione, cessauit & ipsa prohibitio; non enim ante Gregorium & Vrbanum II. Subdiaconus in Episcopum eligi poterat, quia gradus sacer Subdiaconatus non erat; sed temporibus eorum sacer effectus, & declaratus est: igitur non erat ratio, quæ impediret Subdiaconum in Episcopum eligi, vt eligebantur Diaconi, & Presbyteri. Rectè ergo Innocentius III. veterem controuersiam sedauit, statuendo Subdiaconum posse in Episcopum eligi.

14. Respondetur fundamentis contrariis.

Nec quæ contra Innocentium expendebamus, obstant. Discrimen enim est constituendum inter ordinationem Episcopi, & eius electionem; licèt enim Subdiaconus in Episcopum eligi possit, non tamen ordinari valet, cùm ordines ecclesiastici gradatim, non per saltum sint assequendi: minoribus enim ordinibus initiatus priùs Subdiaconus, demùm Diaconus, tandem Presbyter ordinari debet, vt dicemus *in cap. vnico*, *de clerico per saltum.* Vnde textus compilati *in d.* 77. *dist.* & alij suprà adducti, accipiendi sunt de ordinatione, & consecratione Episcopi; Innocentij verò nostri decisio de eius electione, circa quam non sunt aliqui gradus seruandi. Vtrum verò si Subdiaconus per saltum in Episcopum ordinetur, recipiat characterem

characterem

racterem Episcopalem, disputant Marquinus *de Ordine, part. 1. cap. 11. num. 20.* Leander *eod. tract. disput. 1. quæst. 13.* Diana *part. 12. tract. de consecr. Episcop. resolut. 53* Halliet. *de sacris elect. pag. 392.* qui negatiuam sententiam pluribus auctoribus probat, & sequitur. Nec secundum fundamentum obstat, nam licèt ex Innocentij III. decisione, Concilij Trident. decreto, & Gregorij XIV. bullâ non possent nisi gradu sacro insigniti in Episcopos eligi, tamen postulari valebant, *cap. Osius, 61. dist.* quia plures qui eligi non possunt, postulantur. Vnde ita postulati fuerunt ex diuina inspiratione Ambrosius, Nicolaus, Seuerus, & alij, quos referunt Maiolus *de irregul. lib. 15. cap. 31. num. 4.* Ojeda *de incompatib. cap. 24. num. 4.* Garcia *de beneficiis part. 1. cap. 2. num. 28.* Nec Apostolorum exempla vera sunt, siquidem illi sacerdotes initiati fuerunt in nocte cœnæ; Episcopi verò creati post ascensionem Domini, & sic iam presbyteri in Episcopos cooptati fuerunt.

15. EXPONITVR CAP. DILECTVS DE TEMPOR. ORDIN.

Adhuc Innocentij sententiæ obstat textus *in cap. dilectus, de temporib. ordin.* in illis verbis: *Qui cùm esset citra sacros ordines constitutus.* Ex quibus apertè constat G. adhuc Subdiaconatus gradu non initiatum in Episcopum fuisse electum: igitur qui adhuc in sacro ordine non est, potest in Episcopum eligi. Cui difficultati satisfaciendum est ex suprà adductis, videlicet asserendo, in eo textu G. non fuisse electum, sed postulatum; & cùm postulari quilibet etiam laicus in Episcopum possit, *dict. cap. Osius*; ideò in eo textu canonicus tantùm in minoribus constitutus potuit in Episcopum postulari. Nec huic solutioni aduersantur illa verba, *vnanimiter elegerunt*; quia insolens non est in iure nostro, vt verbum *eligere*, accipiatur pro *postulari*, vt *in cap. post translationem, de renunt.* dixi *in cap. 1. de postulat. Prælat.* Vnde verbum illud, *elegerunt*, *in dict. cap. litteras*, accipiendum est pro *postularunt*, vt Glossa & communiter repetentes in eo textu docent. Quo modo intelligendus est textus *in cap. litteras, eod. tit.*

16. INTELLIGITVR CAP. CVM

Secundò aduersatur suprà traditæ assertioni textus *in cap. cùm olim 12. de sentent. & re iudic.* in illis verbis: *Qui nondum ad Diaconatus erat promotus officium.* Ex quibus deducitur, electionem cuiusdam Archidiaconi ideò irritari & annullari posse, quia tempore electionis in Diaconatus gradu constitutus non erat: igitur si in Archidiacono eligendo desideratur Diaconatus gradus; multò magis in Episcopo, & per consequens qui in Subdiaconatus tantùm gradu est constitutus, in Episcopum eligi non potest. Redditur etiam difficilis textus ille *ex cap. præterea, hoc nostro tit.* vbi deciditur, ad regimen animarum assumi posse constitutum tantùm in gradu Subdiaconi: ergo non rectè *in d. c. cùm olim*, desideratur, vt eligendus in Archidiaconum Diaconus sit tempore electionis. Huius difficultatis solutio in promptu est, si animaduertamus, verba supra relata non continere Pontificis decisionem, sed partis allegationem: nec ea ratione mouetur Pontifex, imò etsi tantùm infra Subdiaconatus gradum esset constitutus, posset in Archidiaconum eligi. OLIM OB RE IVDICATA.

17. EXPONITVR D. ATHANASIVS APOLOG. 2.

Tertiò aduersus huius textus contexturam expendi possunt litteræ Synodi Hierosolymitanæ apud Athanasium *apolog. 2.* vbi Patres Ecclesiæ Episcopis Arrianis obiiciunt, *quod temere tentassent eum, qui presbyter non esset, contra antiquam consuetudinem nominare Episcopum* (hæc sunt verba Patrum.) Ex quibus apparet, iam temporibus Athanasij non posse quem in Episcopum eligi iuxta Ecclesiæ Catholicæ consuetudinem, nisi priùs in presbyterum esset initiatus: ergo non rectè asserit Innocentius noster ex antiqua Ecclesiæ disciplina Diaconum potuisse in Episcopum eligi, cùm ibi Patres Catholici Arrianis obiiciant, quod Diaconum in Episcopum nominassent. Huic difficultati respondendum est, Ecclesiæ Patres non increpare Arrianos, quia Diaconum in Episcopum elegissent, sed quia illum per saltum, omisso Presbyterij gradu, in Episcopum ordinassent, & consecrassent: quæ solutio facilè suadetur, si ex Græco sermone rectè in Latinum prædicta verba vertantur; & tunc rectè corripiuntur Arriani Diaconum in Episcopum per saltum ordinantes, vt similiter Patres Concilij Sardicensis reprehendunt Ischyræ ordinationem; quia cùm presbyter non esset, ab Arrianis in Episcopum ordinatus est, apud Theodoretum *lib. 2. histor. cap. 8.* Supponit potiùs, quàm exponit Hallier. *de sacris elect. sect. 1. cap. 1. §. 5. pag. 392.*

CAPVT X.

Idem *tit. S. Crucis Presbytero* [a] *Cardinali.*

TVam in Domino diligentiam commendamus, quam super monasterio sancti Quiricij reformando dignosceris adhibere. Deuotioni tuæ præs. auctoritate m. quat. si non potes eidem monasterio de persona idonea meliùs prouidere, tu monachum illum, quem in litteris tuis de honestate, ac industria commendasti, per quem status eiusdem loci creditur reformandus, nullum prorsus habens respectum ad petitionem illicitam, quam quidam laici faciebant, sed ex tuo duntaxat prouisionis officio instituas in Abbatem: ita videlicet, quod ad sacros ordines non ascendet, cùm instante [b] necessitatis articulo possit in Abbatem assumi etiam in minoribus ordinibus constitutus, & laici memorati non sint consanguinitate, vel affinitate coniuncti monacho memorato, vt ex ipsorum petitione debeat contra eum aliqua sinistra suspicio suboriri.

NOTÆ

NOTÆ.

1. a *Cardinali.*] Leoni videlicet, qui ex canonico regulari congregationis S. Frigidiani Cardinalis creatus fuit anno 1200. Eum misit Legatum in Bulgariam Innoc. III. ad coronandum Ioannicum, siue Caloioannem, Principem illius regni, vt ex historicis illius sæculi refert Spondanus *anno* 1204. *num.* 13. Et cùm obiter aliqua monasteria visitasset, accessit ad monasterium S. Quiricij, quod est Ordinis D. Benedicti, & consuluit Innocentium III. super electione Abbatis: quod responsum refertur in præsenti, & reperitur in tertia collectione, *sub titul. de temporib. ordin. cap. vlt.*

2 b *Necessitatis.*] Licèt post Concilium Pictauiense relatum *in cap.* 1. *hoc tit.* Abbates debeant in presbyteros ordinari; tamen si necessitas adsit, poterit non sacerdos eligi, propter necessitatem vrgentem, iuxta pristinum statum, & tempora D. Benedicti, cùm Abbates sacris ordinibus non initiabantur, *ex can.* 14. *&* 15. *septime Synodi, cap. Presbyteri, dist.* 24. latè probaui *in cap. ad aures* 5. *de temporib. ordin.* Vnde cùm non repugnet naturæ dignitatis Abbatialis, vt non sacerdos ad eam eligatur; ideò vrgente necessitate potest irregularis in Abbatem eligi.

CAPVT XI.

Rhotomagensi [a] *Archiepiscopo.*

CVm contingat interdum, quod laici ad monasteria conuolantes, à suis Abbatibus tonsurentur, Ap. Sed. oraculum requisisti, an clericatus ordo in tonsura huiusmodi conferatur. Super quo fr. t. t. r. quod cùm in [b] septima Synodo sit statutum, vt Lectores per manus impositionem licentia sit vnicuique Abbati in proprio monasterio solummodo faciendi, dummodo ipsis ab Episcopo secundùm morem præficiendorum Abbatum manus impositio facta noscatur, & constet eum existere sacerdotem; per primam tonsuram à talibus Abbatibus iuxta formam Ecclesiæ datam, clericalis [c] ordo confertur.

NOTÆ.

1. a *Archiepiscopo.*] Ita etiam legitur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. sed inscriptionem hanc exposui, & litteram integram dedi *in cap. cùm contingat* 26. *de rescriptis.*

b *Septima Synodo.*] Generali videlicet, celebrata anno 787. aduersùs imaginum hostes; nam cùm Constantinus, & Irene vidissent multa mala facta esse in Ecclesia propter imagines, & tres Imperatores prædecessores eas destruxisse, ipsi consilium inierunt de Synodo habenda; quare scripserunt ad Hadrianum Papam, vt in ea præesset, de qua Synodo, & eius actionibus plura adduxerunt Anton. Augustin. *in epit. iuris, lib.* 1. *titul. de Conciliis*, Turrian. *in opusc. pro septima Synodo*, Ioan. Dartis *in* 15. *dist. fol.* 75. Eius canon, qui in præsenti refertur, reperitur *in cap. quoniam*, 69. *dist.* Sed quia aliter habetur apud Gratianum quàm in ipsa Synodo, ex Regia editione Parisiensi textus ita restituendus est. *Quod ordo in sacerdotio versatur, est omnibus manifestum, & sacerdotij munera exactè seruare Deo gratum est. Quoniam ergo videmus nonnullos à pueris cleri tonsuram accipientes, nondum verò acceptâ Episcopi manuum impositione, in congregatione, in suggestu legentes, & id non canonicè facientes, hoc a præsenti canone fieri non permittimus; hoc autem ipsum etiam in monacho seruari: lectores autem tantùm per manuum impositionem licet in proprio monasterio tantùm vnicuique monasterij Præfecto facere, si ipsi Præfecto scilicet ab Episcopo manus est imposita ad Præfecturam Hegumeni, dum sit & ipse Presbyter similiter; & ex antiqua consuetudine Chorepiscopos Episcopi permissu oportet lectores ordinare.*

2. c *Clericalis ordo.*] His verbis moti plurimi ex Canonistis asserunt, primam Tonsuram esse ordinem, vt docent Gregor. Lopez *in tit.* 16. *part.* 1. Ceuallos *Communium quæst.* 524. *num.* 2. Torreblanca *de magia cap.* 6. & alij congesti à Leandro *tom.* 2. *de sacram, quæst.* 5. Pro quibus etiam faciunt textus *in cap. degradatio* 2. *de pœnis*, ibi: *Vsque ad primam tonsuram, quæ datur in collatione tonsuræ; de pœnis in* 6. textus *in cap. quoniam*, 61. *dist.* in nostro textu relatus, vbi asseritur, tonsuram conferri per manus impositionem: igitur quia est clericalis ordo. Etiam facit, quod tonsuram habenti, competit priuilegium canonis *si quis suadente*, 17. *quæst.* 4. vt probatur *ex cap.* 1. *de sentent. excom.* Docent Toletus *in summa. lib.* 1. *cap.* 13. Hugolinus *de censuris, tab.* 2. *in cap.* 16. §. 3. *num.* 10. Iulius Clarus *lib.* 5. *sentent. in quæst.* 77. *num.* 4. & etiam ante Concil. Trident. primâ tonsurâ initiatus priuilegio fori fruebatur, ne videlicet conueniretur coram iudice sæculari in ciuilibus, aut criminalibus causis, *cap.* 2. *de foro compet. cap.* 1. *de cleric. coniugat. lib.* 6. Tradunt Couar. *pract. c.* 31. *num.* 5. licèt hodie ex dispositione Concilij Trident. *sess.* 23. *cap.* 6. ita primâ tonsurâ initiatus priuilegio fori fruatur, si beneficium ecclesiasticum obtineat, aut alicui Ecclesiæ inseruiat de mandato Episcopi; quod & lege Regia apud nos firmatum est, *l.* 1. *&* 8. *tit.* 4. *lib.* 1. *recopil.* Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 18. *num.* 102. Marquinus *de Ordine, tract.* 2. *part.* 1. *cap.* 15. Delbene *de immunit. Ecclesiæ, lib.* 1. *cap.* 1. *dubit.* 5. plures Barbos. *de potest. Episcop. allegat.* 12. *&* 13. Aylloo. *ad Gene-*

zium

cium tit. de delictis, *cap.* 10. *num.* 4. Sed adhuc defendendum eſt, primam tonſuram ordinem non eſſe, ſed præuiam diſpoſitionem ad ordines, vt probatur *ex cap.* 6. *de vita & honeſt. cleric. cap. cùm inter* 13. *de re indic. can.* 51. *D. Baſily ad Amphiloc.* vbi notat Balſamon. Trident. *ſeſſ.* 14. *de reform. cap.* 2. ibi: *Ad minores ordines, aut ad tonſuram.* Vbi diſtinguitur tonſura ab ordinibus: & *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 4. Docent Bellarm. *tom.* 1. *controu. lib.* 1. *de clericis*, *cap.* 13. Petrus Grég. *lib.* 16. *ſyntagm. cap.* 1. *num.* 9. plures coogeſti à Leandro *vbi ſuprà*, *q.* 5. Sauſay *in Panopl. cleric.* 1. *p. cap.* 1. *num.* 1. Nec contrarium probant verba præſentis textus ſuprà relata; nam omiſſis variis interpretationibus traditis à P. Gabriel. Vaſquez 3. *p. in* 3. *p. diſp.* 236. *cap.* 1. Marquino *de Ordine, tract.* 1. *cap.* 15. *p.* 1. dicendum eſt, Innocentium III. accipere ordinem clericalem pro ſtatu, quo tonſurati à laicis diſcernuntur, & ſegregantur; non verò pro grado conferente aliquam poteſtatem mediatam, vel immediatam ad ſacramentum Euchariſtiæ conficiendum. Quomodo etiam accipiendi ſunt textus *in cap. cùm Cyprianus* 20. *q.* 1. *cap.* 1. *& finali, de vita & honeſt. cleric. lib.* 6. vbi primâ tantùm tonſurâ initiati appellatione clericorum veniunt, eo quod ita tonſuratos Eccleſia inter clericos enumerat: vnde illis priuilegia fori, & canonis competunt, vt probant Doctores ſuprà laudati.

COMMENTARIVM.

3. **Conclvsio refertvr et probatvr.** EX hoc fragmento epiſtolæ Innocentij III. ſequens deducitur aſſertio: *Abbas benedictus, ſi Presbyter eſt, poteſt conferre primam tonſuram, & quatuor minores gradus.* Probant textus *in cap. quamuis* 4. 68. *diſt. cap. quoniam* 69. *diſt. cap.* 1. iuncta gloſſa *verbo A non Epiſcopis*, de ordinatis ab Epiſcopo, *cap. cùm inter* 13. *de re iudicata*, *cap. Abbate, de priuileg. lib.* 6. Concilium Pictauienſe celebratum anno 1109. *can.* 11. *Nullus præter Epiſcopum coronas benedicere præſumat, exceptis Abbatibus.* Trident. *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 10. Illuſtrant plures coogeſti à Barboſa *in præſenti*, *& de poteſt. Epiſcop. allegat.* 3. *num.* 5. & *in d. cap.* 10. *Concil. Trident.* quibus addendi ſunt Zonaras, & Balſamon *in d. can.* 14. *ſeptimæ Synodi*, Boſquetus *in notis ad Innocent. III. lib.* 1. *epiſt.* 157. Sauſay *in Panopl. cleric. p.* 1. *lib.* 4. *cap.* 2. Chopinus *monaſt. tit.* 2. *num.* 18. Buſcus *de ſtatib. verbo Abbas*, Hallier. *de ſacris elect. art.* 2. §. 2. *cap.* 3. *pag.* 560. Leander *tom.* 2. *de ſacr. tract. de Ordin. diſp.* 4. *q.* 9. Bruno Chaſſaing. *de priuileg. regul. tract.* 7. *cap.* 3. Diana *p.* 11. *tract.* 2. *reſolut.* 17. 30. *&* 40. Magnus vir Præceptor D. Franciſcus Ramos *in memor. pro Epiſcop. Luſit. propoſ. vlt.* §. 4. Marinis *alleg.* 112.

4. **Ratio dvbitandi.** Hæc aſſertio ex Innocentij deciſione deducta difficilis redditur ſequenti conſideratione: Vulgare iuris noſtri principium eſt, vnumquemque à proprio Epiſcopo eſſe ordinandum; Epiſcopumque eſſe miniſtrum ordinarium ſacramenti Ordinis, latè probaui *in cap.* 2. *de ordinatis ab Epiſcopo:* ſed clericalis tonſura, & quatuor minores gradus ad ſacramentum Ordinis ſpectant, eiuſque partes ſunt, *cap.* 1. *& per totam* 23. *diſt. cap. in ſingulis*, 77. *diſt.* ergo tantùm ab Epiſcopis, non verò ab Abbatibus conferri poſſunt. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex generali prohibitione textus *in cap. nullus, de temporib. ordin. lib.* 6. in illis verbis: *Nullus Epiſcopus, vel quiuis alius abſque ſui ſuperioris licentia diœceſis alienæ clericalem præſumat conferre tonſuram, prout ſacris canonibus definitum eſt.* Igitur Abbates etiam Benedicti ſine licentia Epiſcopi, nec primam poſſunt conferre tonſuram. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio; nam fruſtra precibus impetratur, quod iure communi conceditur, *l. vnica*, cum vulgaris, *C. de theſauris*, *lib.* 10. ſed Abbati S. Benedicti monaſterij S. Crucis Burdigalenſis Clemens IV. priuilegium conceſſit, vt poſſit primam conferre tonſuram, vt teſtatur ſe legiſſe, & vidiſſe Bruno Chaſſaing. *d. tract.* 7. *propoſ.* 1. igitur quia iure communi Abbatibus non licet primam conferre tonſuram.

5. **Abbates a quo tempore conferrant ordines.** Hac difficultate ita fulcitâ non obſtante, vera eſt tradita aſſertio, ad cuius expoſitionem prænotandum eſt, primis Eccleſiæ temporibus, dum tam Abbates, quàm monachi ſacris non initiabantur ordinibus, vt latè dixi *in cap. ad aures, de temporib. ordin.* Abbates neque gradum vllum, neque primam tonſuram nouitiis, ſeu iam conuerſis conferre potuiſſe. Ante ſeptimam autem Synodum iam legimus Abbates ſuorum cœnobiorum incolis, non tantùm habitum regularem tradidiſſe, ſed eiſdem etiam tonſuram eccleſiaſticam contuliſſe, conſtat ex Gregorio Turon. *in vitis Patrum, cap.* 6. in illis verbis: *Cúmque ei pater cuiuſdam Senatoris filiam quærere vellet, ille aſſumpto ſecum vno puerulo monaſterium Cremonenſe expetit, ſexto ſitum ab vrbe milliario, ſimpliciter Abbatem exorans, vt ſibi comam capitis tondere dignaretur: at ille videns prudentiam, atque elegantiam pueri, nomen inquirit, interrogat genus, & patriam: ille verò Gallum ſe vocitari pronuntiat, ciuem Aruernum, Georgy Senatoris filium: quem Abbas vt cognouit de prima ſtirpe eſſe progenitum, ait: Bene deſideras fili, ſed primùm oportet hæc ad patris tui referri notitiam, & ſi hæc ille voluerit, faciam quæ depoſcis. Denique Abbas pro hac cauſa nuntios mittens ad patrem, interrogauit, quid de puero fieri iuberet? At ille parumper contriſtatus: Primogenitus (inquit) erat mihi, & ideò volui coniugio copulare; ſed ſi eum Dominus ad ſuum dignatur accire ſeruitium, illius magis, quàm noſtra voluntas fiat; & adiecit: Quidquid vobis infans Deo inſpirante ſuggeſſerit, adimplete.* Succeſſit ſeptima Synodus, cuius mentio in præſenti fit, & in ea Patres indulſerunt Abbatibus facultatem conferendi gradum Lectoratus. Vnde rectè arguens Innocentius in præſenti deducit, & tonſuram eos conferre poſſe; quam facultatem ampliauit Alexander IV. *in cap. Abbates, de priuileg. lib.* 6. vt non ſolùm conuerſis conferrent tonſuram, verùm & illis, qui ad monaſteria conuolarunt, & in quos Eccleſiaſticam, & quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem obtinent. Eandem poteſtatem ſuis ſpecialibus priuilegiis conceſſerunt Gregorius IX. bullâ 23. Iulius II. bullâ 25. Innocentius VIII. bullâ quæ incipit, *Expoſuit.* Cœleſtinus V. bullâ expeditâ anno 1294. quas refert Bruno Chaſſaing. *vbi ſuprà:* ſed eam poteſtatem reſtrinxerunt Patres Concilij Tridentini *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 10, vt tantùm regularibus quatuor gradus, & primam tonſuram ſubditis ſuis conferre liceret, ibi: *Abbatibus non liceat*

Tt in

in posterum cuiquam, qui regularis subditus non sit, tonsuram, vel minores ordines conferre.

6. EXPONITVR TRIDENTINVM.

Prædicto Concilij decreto Abbatibus potestas conferendi minores Ordines, non solùm regularibus, verùm & nouitiis *in d. cap. Abbates*, concessa, ibi: *Conuersis, & qui ad illa conuolarint*; restricta fuit, itavt hodie tantùm regulariter professis possint Abbates conferre tonsuram, & quatuor minores gradus; non tamen nouitiis, vt docent Hugolinus, Miranda, Marchinus, & alij relati à Barbosa *alleg.* 3. *n.* 8. Tamburino *de iure Abbatum tom.* 2. *disput.* 2. *quæstion.* 27. Diana *tract.* 2. *resolut.* 30. Hallierio *de sacris election. vbi suprà, pag.* 563. Licèt contrarium, videlicet etiam nouitiis posse Abbates conferre minores ordines, defendant Suarez *de religion. tom.* 4. *tract.* 8. *lib.* 2. *cap.* 29. Layman laudatus, & secutus à Leandro *dict. disp.* 4. *quæst.* 11. Bruno Chassaing. *d. tract.* 7. *propos.* 2. Quod idem dicendum est in alienis subditis, etiam cum litteris dimissoriis proprij Episcopi; non enim illis Abbates etiam benedicti, & habentes ius mitræ, & baculi possunt conferre tonsuram, aut quatuor minores ordines, vt resoluunt plures relati à Barbosa *de potest. Episcop. alleg.* 3. *n.* 10. etsi contrarium non improbabiliter teneant Tamburinus *de iure Abbat. tom.* 2. *disp.* 2. *q.* 7. Diana 5. *p. tract.* 13. *resol.* 93. Leander *vbi suprà, q.* 3. Bruno *d. propos.* 2. An autem etiam post Trident. quatuor primi Abbates Ordinis Cisterciensis possint Subdiaconatum & Diaconatum conferre, disputant Bruno *vbi suprà*, Diana *p.* 15. *tract.* 2. *resolut.* 40. & plura de potestate Abbatum exemptorum congessit Marinis *lib.* 1. *resol.* 1.

7. ABBATES DEBENT ESSE BENEDICTI.

Non autem prædicta septima Synodus, & canones suprà citati omnibus Abbatibus generaliter indulserunt ius conferendi tonsuram, & quatuor minores ordines; sed ita demùm, si sint sacerdotes, & ab Episcopo benedicti, *d. cap.* 1. 69. *dist.* ibi: *Dum sit & ipse Presbyter*: quæ verba licèt aliqui ex Latinis Interpretibus referant ad Episcopum, non verò ad Abbatem; tamen rectè Zonaras & Balsamon ibi animaduertunt, referenda esse illa verba ad Abbatem, qui debet esse Presbyter, vt possit prædictos minores ordines conferre; & post eos ita illum textum accipit Bosquetus *lib.* 1. *ad Innocent. epist.* 125. Etiam desideratur vt Abbates sint benedicti ea benedictionis forma, quam exposuimus *in cap.* 1. *de suppled. neglig.* nisi ob culpam, seu negligentiam Episcopi benedictionem non receperint; tunc enim, & monachos benedicere, & ordines conferre valent; ex traditis *in dict. cap.* 1. & docent Diana *dict. p.* 11. *resolut.* 30. Bruno *dicto tract.* 70. *cap.* 3. *propos.* 3. licèt contrarium defendat Hallierius *dict. pag.* 563. Etiam Abbates illi non benedicti, quibus priuilegio speciali concessum est, vt etsi trienniales sint, possint minores ordines conferre, vt Cisterciensibus in Hispania commorantibus concesserunt Eugenius IV. anno 1437. Iulius II. *priuileg.* 9. *num.* 7. absque vlla benedictione possunt minores ordines conferre, vt docent Brunus, & Diana *vbi suprà, dict. resolut.* 30.

8. RATIO DECIDENDI.

Prædictæ conclusionis ratio ea reddi potest; nam cùm alij præter Episcopos possint minores ordines conferre, *cap.* 1. *de ordinatis ab Episcopo*, vbi probaui; & etiam simplices Sacerdotes, ex commissione R. Pontificis, vt ibi dixi, & latè probant Hallier. *de sacris elect. vbi suprà, pag.* 67. Macedo *de clauibus Petr. lib.* 4. *cap.* 5. & Abbates, qui sacerdotes sunt, & benedicti, & iurisdictionem quasi Episcopalem exercent in suos subditos, ius mitræ & baculi habeant, vt probant aliis relatis Paz Iordanus *in Theolog. Moral. tom.* 1. *lib.* 2. *quæst.* 50. *cap.* 14. Tamburinus *de iure Abbat. tom.* 1. *disput.* 56. Murga *tom.* 1. *tract.* 1. *disquisit.* 4. inde eis rectè concessum est à sacris canonibus in corpus iuris compilatis, & extra existantibus, vt possint primam tonsuram, & quatuor minores conferre ordines suis subditis; & cùm iam in septima Synodo concessum esset conferre quatuor minores ordines, rectè argumentatur Innocentius in præsenti, & statuit primam tonsuram Abbates conferre posse.

9. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec obstat difficultas suprà adducta; nam huius sacramenti, sicut & aliorum, duplex minister datur: alius ordinarius; extraordinarius alius. Minister ordinarius est Episcopus, vt diffinitum est in Concilio Florentino, & nos latiùs probauimus *in cap.* 2. *de ordinatis ab Episcopo*; alius minister extraordinarius est, vt Abbas benedictus, Presbyter ex delegatione, Chorepiscopus; isti enim vt ministri extraordinarij possunt minores ordines, & tonsuram conferre; non verò vt ordinarij, quia collatio ordinaria sacramenti Ordinis tantùm Episcopo competit. Nec augmentum difficultatis deductum ex priuilegio Clementis IV. refragatur, cui satisfieri potest asserendo, priuilegium illud concessum fuisse ad sedandas discordias, quæ contingere poterant ex obseruantia iuris communis, vel priuilegiorum; & necessarium fuisse, quia cùm Abbas ille monasterij S. Crucis ex noua concessione Innocentij VIII. haberet ius deferendi baculum, & mitram, vt cognosceretur iam ita insignitum posse conferre minores ordines, expressa Pontificis concessio necessaria erat, vt docet Bruno *dict. tract.* 7. *propos.* 1.

10. EXPONITVR CAP. CVM INTER, DE RE IVDICATA.

Adhuc superiori assertioni obstat textus *in cap. cùm inter* 13. *de re iudic.* in illis verbis: *Præsentatione ad ordines, tonsuratione.* Ex quibus verbis colligitur, Abbatem S. Zenonis Veronensis, eo quod haberet ius quasi Episcopale in Ecclesia S. Proculi, debere clericos sibi subiectos ad sacros ordines, & tonsurationem Episcopo proprio præsentare: igitur Abbas, quantumvis benedictus sit, & habeat ius mitræ, & baculi, vt habebat Abbas S. Zenonis, de quo plura refert Yepes *tom.* 3. *chron. D. Benedicti, pag.* 279. subditis propriis minores ordines conferre non valet. Variis modis difficultatem effugere intendunt antiquiores in eo textu. Hostiensis ibi existimat, tantùm in eo affirmari primam tonsuram clericos Ecclesiæ S. Proculi debere accipere ab Episcopo proprio. Cuiacius existimat, Abbatem S. Zenonis omnes gradus conferre potuisse. Sed omissis his, & aliis sententiis, ex suprà dictis textus ille accipiendus est; nam cùm Abbas, etiam benedictus, non possit ordines maiores subditis conferre; inde Abbas S. Zenonis se tantùm habere ius præsentandi clericos proprios Episcopo, ad ordines recipiendos aiebat. Sed quia primam tonsuram subditis suis, ex suprà dictis conferre poterat, ideò rectè affirmabat se ius habere in tonsuratione: non ait textus, in præsentatione ordinandorum Episcopo facienda quoad tonsurationem,

nem, ſed abſolutè ſe ſos habere in tonſutatione, id eſt in tonſuræ collatione, & in repræſentatione ad ordines, videlicet maiores: non ergo repræſentatio referenda eſt ad tonſuram, ſed ad maiores ordines.

11. INTELLIGITVR CAN. 62. CONCILII AQVISGRAN.

Secundò aduerſatur Concilium Aquiſgran. *can.* 62. in illis verbis: *Vt Abbas, Præpoſitus, vel Decanus, quamvis Preſbyteri non ſint, Lectoribus benedictionem tribuant.* Ex quibus depromitur, Abbates nondum ſacerdotali gradu decoratos, poſſe Lectores ordinare, & benedicere: igitur non rectè in præſenti deciditur, ita demùm Abbates minores ordines conferre poſſe, ſi Preſbyterali ordine decorati ſint. Pro huius canonis interpretatione dicendum eſt, in eo non agi de ordinatione Lectoris, ſed de benedictione illi præſtanda eo tempore, quo in Eccleſia legebat. Quod vt faciliùs percipiatur, ſciendum eſt, magnum Patriarcham D. Benedictum in ſua regula ſtatuiſſe, vt Lector ab Abbate tempore lectionis benedictionem peteret per ea verba, *Iube Domne benedicere.* Et in ipſo Concilio, *can.* 67. ſtatuitur, vt Lector ſtando benedictionem petat; huius ritus varias rationes reddit Ephtenus *lib.* 7. *diſquiſit. tract.* 6. *diſquiſit.* 7. noſtræ tamen interpretationi magnoperè congruit ratio tradita à Petro Damiano *lib. de Dominus vobiſcum, cap.* 2. *Lecturus* (inquit) *magna humilitatis gratiâ, non à ſacerdote, ſed ab eo cui Sacerdos iuſſerit, ſe poſtulat benedici, dicens: Iube domne benedicere.* Etiam ſciendum eſt, illis primis temporibus Abbates in Preſbyteros non ordinari, vt de Abbatibus Benedictinis probat Ephtenus *in vita S. Benedicti, cap.* 18. Yepes *tom.* 1. *chron. anno* 532. *cap.* 5. vnde in Concilio Aquiſgran. quod ferè celebratum fuit ad ſtatuendam monaſticam diſciplinam illius Ordinis, ſtatutum fuit, vt Abbas etiam non ſacerdos poſſit Lectoribus benedictionem petentibus eam præſtare, vt ſic obſeruaretur regula D. Benedicti. Nec huic interpretationi obſtant textus *in cap. perlectis*, 25. *diſt. cap. denique*, 71. *diſtinct. cap. officium, de officio Archipreſbyteri, cap. Abbates, de priuilegiis in* 6. & aliis congeſtis à Sauſay *in Panopl. cleric. p.* 2. *tit.* 2. *cap.* 1. vbi docetur, benedicere proprium eſſe ſacerdotum, & ideò benedictiones plerumque dici Preſbyterales. Nam textus illi loquuntur de benedictionibus inter Miſſarum ſolemnia faciendis; illæ enim niſi à Sacerdotibus impartiri non debent: at verò benedictiones Lectorum, quæ extra Miſſarum ſolemnia petuntur, à quolibet Abbate, etiam non ſacerdote, illis temporibus dari poterant. Ephtenus *dict. cap.* 18. §. 11. *per totum.*

Tertiò opponitur traditæ aſſertioni textus *in cap. non oportet* 2. 69. *diſtinct.* vbi dum *in cap.* 1. *eiuſdem diſtinct.* cautum fuit, vt liceret Abbatibus gradum Lectoratus conferre, ſtatim hæc annectit verba Gratianus ex Concilio Laodic. *Non oportet exorcizare eos, qui nedum ab Epiſcopis ſunt promoti, neque in Eccleſiis, neque in domibus.* Ex quibus verbis, iuncto Gratiani ſummario *in* 69. *diſt.* expreſsè colligitur, Abbates non poſſe gradum Exorciſtæ conferre, & per conſequens non rectè aſſerimus, Abbates poſſe primam tonſuram & quatuor gradus conferre. 12. EXPONITVR CAP. NON OPORTET, 69. DIST. Pro huius textus expoſitione ſciendum eſt, primis Eccleſiæ ſæculis non ſolùm clericos, verùm etiam laicos donum eiiciendi dæmones habuiſſe, & ſic exorciſtarum officium vſurpaſſe. Tertullianus *de corona militis, cap.* 11. teſtatur à militibus eiectos fuiſſe Spiritus immundos. *Et quos*, inquit, *interdiù exorciſmis fugauit, noctibus defenſauit.* Et *lib. de idolatr. cap.* 11. docet, parentes ſolitos exorcizare proprios filios: *Quare Conſtantia exorcizauit alumnos ſuos, quibus domum ſuam & cellarium præſtat? Ille quidem ſi excluſerit dæmonem, non ſibi placeat de fide, nec eius inimicum excluſit.* Notarunt Baronius *anno* 56. Dorleans *ad Tacitum lib.* 24. *pag.* 784. Iuſtelus *in notis ad can.* 91. *Eccleſiæ vniuerſ.* Poſteà peculiare, ac diſtinctum munus in Eccleſia fuit eorum, qui in gradum Exorciſtarum cooptati erant, vt docent plura de Exorciſtis afferentes Balſamon *in can.* 26. *Synodi Laodicen.* Ambianas *ad Tertull. in apolog. cap.* 23. *in fine*, Aloix *in vita S. Antheri, cap.* 6. Pamelius *ad epiſt.* 26. *D. Cypriani*, Petrus Gregor. *lib.* 15. *ſyntagm. cap.* 5. Eſpenceus *ad D. Paulum lib.* 1. *digreſ. cap.* 9. Lindembrog. *verbo Exorciſta*, Fileſacus *de magia, pag.* 30. Pancirola *lib.* 2. *variar. cap.* 149. qui de his exorciſtis accipiunt textum *in l.* 1. §. *medicos, ff. de variis & extraord. cognit.* Vnde in dicto canone Concilij Laodic. prohibetur, ne qui ordinatus non eſt ab Epiſcopo, poſſet in Eccleſia, aut domibus exorcizare; non tamen negant Patres à Chorepiſcopis, vel Abbatibus in gradum Exorciſtarum conſtitutos poſſe exorcizare.

CAPVT XII.

[a] Idem *R. Abbati S.*[b] *Martini Laudunen. Præmonstratensis Ordinis.*

INtelleximus, quod cùm antequam esses assumptus ad regimen Abbatiæ, & in [c] monasterio tuo fueris laudabiliter conuersatus, ad monasterium S. [d] Vincentij Laudunen. Nigri [e] Ordinis accessisti. Vbi cùm aliquamdiu in ipsius habitu permansisses, demùm ad cor reuersus, de [f] Metropolitani, & aliorum Religiosorum consilio, ad primam domum curauisti redire. In qua tandem in regularis obseruantiæ disciplina taliter Deo, & hominibus placuisti, quòd pro tuorum exigentiâ meritorum, fratres tui te sibi præfecerunt vnanimiter in Pastorem. Quia igitur in suscepto regimine laudabiliter diceris profecisse, ne occasione moræ, quam in prædicto monasterio protraxisti, quasi de ipsa teneram conscientiam retinendo, in susceptæ administrationis executione tepescas: attendentes quod in [g] canone cautum est, ne quis canonicus regularis, nisi (quod absit) publicè [h] lapsus fuerit, efficiatur [i] monachus; & si factus fuerit, ad ordinem canonicum reuertatur, [k] vltimus in choro manendo, [l] cucullam in [m] memoriam delaturus: Discretionem tuam monemus attentiùs, & hortamur, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus circa curam gregis tibi commissi sollicitudinem gerere studeas indefessam, & taliter sequentia bona continuare prioribus, quòd dignum exinde possis à Deo meritum expectare. Datum Lateran. VII. Kal. Martij, Pontif. nostri anno tertiodecimo.

NOTÆ.

a IDem.] Ita tantùm legitur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. & in sexta; sed ex epistolis Innocentij III. editis à Bosqueto restituenda est inscriptio; libro enim primo, *regest.* 13. *epist.* 4. reperitur hæc decisio, ex quo eam transcribimus.

b *S. Martini.*] Monasterium hoc est Ordinis Præmonstratensis, in vrbe Laudunensi: eius mentio fit *in cap. cùm liberum 6. de sepultur.* De ordine Præmonstratensi egi *in cap. edoceri, de rescriptis.*

1. c *In monasterio tuo.*] Licèt religiosi Præmonstratenses sint Canonici regulares, Concil. Chalced. celebratum anno 450. *cap.* 8. Arelat. Moguntin. & alia apud Pennotum *lib.* 2. *histor. canonic. regul. cap.* 18. tamen quia frequenter canonici regulares dicuntur monachi, *cap. relatum, de præbendis, cap. post translationem, de renunciat.* notauit latè Pennotus *lib.* 1. *historiæ, cap.* 38. & *lib.* 2. *cap.* 1. ita eorum claustrum monasterium dicitur, *cap. perniciosam* 18. *q.* 2. Synodus Suessionensis *act.* 7. *can.* 1. ibi: *Vt ministri nostri per ciuitates, & singula monasteria, tam monachorum, quam canonicorum, seu sanctimonialium.* Ludouicus *in additionibus ad Capitul. lib.* 3. *cap.* 76. *Vt Canonici clerici, qui in ciuitatibus, vel in monasteriis degunt.* Vnde in præsenti monasterium accipitur pro claustro canonicorum regularium: notauit Bosquetus *in præsenti.*

d *S. Vincentij.*] Apud Laudunenses enim in Gallia, in eius ciuitatis suburbiis est monasterium S. Vincentij Martyris, Ordinis D. Benedicti, quod à Brunehilde constructum fuit, vt ex historicis illius prouinciæ refert Bosquetus *in notis ad Innocent. III. in præsenti.*

e *Nigri Ordinis.*] Id est D. Benedicti, vt etiam notaui *in cap. ex parte 10. de temporib. ordin.*

f *Metropolitani.*] Rhemensis videlicet Archiepiscopi, cui Episcopus Laudunensis, & alij septem Episcopi parent vt suffraganei in prouincia Belgica secunda.

g *In canone.*] Videlicet Vrbani II. cuius verba hîc relata reperiuntur *in cap.* 2. 19. *quæst.* 3.

h *Publicè lapsus.*] Idest in graue crimen. Antiqua enim in Ecclesia consuetudo fuit, & adhuc temporibus Innocentij III. vigebat, vt clerici lapsi in aliquod graue delictum degradarentur, & in monasterium pœnitentiæ peragendæ causâ detrudeȓentur. Concilium Epaunense *can.* 22. Aurelian. 3. *can.* 7. Tolet. 4. *can.* 28. Tolet. 7. *can.* 3. Tolet. 8. *can.* 3. Cabilon. 2. *can.* 40. *cap. de lapsis*, 50. *dist. cap. tuæ, de pœnis.* Concilium Lateran. sub Alexandro III. 1. *p. cap.* 2. & Lateran. sub Innocentio III. *cap.* 21. plura Gibalinus *de clausura regul. disquisit.* 3. *cap.* 2. §. 2. Lindembrogius *in Glossario, verbo Pœnitentiæ peragendæ causâ.* Non tamen ex hac detrusione clerici profitebantur vitam monasticam, aut religiosi fiebant, sed tantùm ibi detrudebantur, vt pœnitentiam peragerent, vt probat latè Gibalinus *vbi suprà*, §. 3. Vnde textus noster ita accipiendus est, vt canonicis regularibus non permittatur ad religionem transire, nisi publicè lapsi in eam detrudantur pœnitentiæ peragendæ causâ. 2

i *Efficiatur monachus.*] Quod etiam prohibetur *in cap.* 1. 19. *q.* 3. & aliis iuris locis congestis à Lemaistre *lib.* 3. *de monach. cap.* 9. Bosqueto *ad Innoc. lib.* 1. *epist.* 4. quod posteà temperatum fuit, & permissum clericis, atque canonicis regularibus cum superioris licentia, *cap. post translationem, de renunc.* vbi & nos aliqua adduximus.

k *Vltimus*

3. k *Vltimus in choro.*] Est enim genus pœnæ in vltimo loco semper sedere, & manere, *cap. Presbyter*, 82. *dist. cap. mandamus* 19. *quæst.* 3. *cap. magnoperè, ne clerici vel monach.* Vnde de Claudio fertur apud Suetonium *in eo*, *cap.* 9. quod in Senatu sententiam post omnes interrogatus dicebat. Diocasius *in Caio Caligula.* Vnde Vrbanus II. in pœnam desertionis vitæ regularis, & transitus ad vitam monasticam, iubet, vt Canonicus vltimo loco in Choro sedeat.

4. l *Cucullam.*] Cuculla, seu cucullus, vt vult Ambrosius Calepinus, variè accipitur, aliquando enim significat vestem communem, quâ tam christiani, quàm pagani vtebantur, *l.* 1. *Cod. Theodos. de habitu quo uti oportet intra vrbem*, ibi: *Seruos sanè omnium, quorum tamen dominus solicitudine constat militiæ non teneri, aut birris vti permitti, aut cucullis.* Vnde Cato *lib.* 2. *de re rustica*, ait, cucullam, siue cucullionem genus vestis rusticanæ, ac vilis fuisse: plura Antonius Nebrissensis *in Vocabulario*, *verbo Cucullus*: plerumque tamen accipitur pro veste monachali. Diuus Hieronymus *in præfatione regulæ S. Pachomij*, vbi ait, eius monachis in vsu fuisse inter cætera duas cucullas. Ennodius *lib.* 9. *epist.* 17. ibi: *Accepi cucullam, qualem debui dirigere religionem profitenti.* Cassianus *lib.* 1. *de habitu*, *cap.* 4. Concil. Aquisgran. *can.* 21. Clementina *ne in agro*, §. *cùm autem*, *de statu monach.* Accipitur aliquando pro cappa. Diuus Benedictus *in cap.* 55. *suæ regulæ*, cucullam dicit ille, quod nos modò cappam dicimus; & pro casula accipitur, vt probat, & explicat Ephtenus *lib.* 5. *disquisit. tract.* 3. *disquisit.* 1. Apud monachos Diui Benedicti cuculla appellatur non solùm capitis tegumentum, verùm etiam totius corporis indumentum: in aliis verò monasteriis cuculla accipitur pro amictu caput, & humeros circumambiente: quatenus tamen differat à flocco, exponunt Yepes *tom.* 1. *chron. Diui Benedicti*, *anno* 495. *cap.* 5. Manrique *tom.* 1. *annal. Cisterc. anno* 1101. Plura de cucullis monachorum tradunt Ephtenus *vbi suprà*, Gazeus, *ad Cassianum*, *cap. de cucullis*, Bosquetus *in notis ad hanc epistol.* Theophilus *tract. de Pileo*, *sect.* 5. Viuat. *de veteri monachat. lib.* 2. *cap.* 11. §. 2. Adeò igitur cuculla propria erat monachorum, vt canonicis regularibus eius vsus prohibeatur canone 125. Concilij Aquisgran. celebrati anno 816. sub Ludouico Pio primo Imperatore, ibi: *Reprehensibilem, & ecclesiastica moderatione dignum apud plerosque Canonicos comperimus vsum, eo quod contra morem ecclesiasticum cucullas, quibus solis monachis vtendum est, induant; cùm vtique illorum habitum vsurpare non debeant, à quorum professione quodammodo distant; quia sicut eis indecens est, vt arma militaria modo laicorum gestent; ita nimium inhonestè, & valdè indecorum, vt alterius propositi indumenta sibi imponant.* Notat Gabriel Pennotus *lib.* 1. *histor. canonic. regul. cap.* 26. *numer.* 4. & *lib.* 2. *cap.* 35. *num.* 3. & *cap.* 53. *num.* 11. licèt illis vterentur in signum seuerioris disciplinæ Kalendis Nouembris, Durantius *in rationali*, *lib.* 3. *cap.* 17. & paulatim, vt alia à monachis canonici regulares acceperunt, ita cucullam, seu cappam deferre consueuerunt. Landmeter. *lib.* 1. *de veteri clerico*, *p.* 3. *cap.* 6. Nostri tamen Innocentij temporibus canonici nullo modo cucullis vtebantur, vnde in pœnam iniungitur R. vt eam deferat.

m *Memoriam.*] *Memorialem cucullam*, legit Gratianus *in dict. cap.* 2. 19. *quæst.* 3. sed in sexta collectione, & in ipsa epistola Innocentij, in editione Bosqueti, *memoriam*, legitur: sed idem est ad memoriam deferre cucullam, vel memorialem cucullam; cùm memoriale dicatur, quod ad memoriam constitutum est; vnde Sabbatum memoriale dicebatur apud Iudæos *Leuitici cap.* 23. in memoriam liberationis Isaac ab immolatione; quod iam obseruauit Cironius *lib.* 1. *obseru. cap.* 19. & *in cap.* 2. *de Apostatis*, *in* 5. *collection.* Rodericus enim Canonicus propter reatum suum in desertione propriæ Ecclesiæ, & transitus ad monachos, apud quos deferebatur cuculla, iubetur vt deferat cucullam memorialem, id est in memoriam transgressionis præcepti canonici. 5.

Huius textus commentarium dabimus *in cap. licèt*, *de regularibus.*

CAPVT XIII.

[a] Idem.

ACcepimus, te nostris auribus intimante, quod quidam clerici, qui ad sacros Ordines sine titulo sunt promoti, te ad Ecclesiam Brachar. super beneficiis obtinendis infestaot: quibus etiam de cunctis redditibus Ecclesiæ tuæ tunc commodè ministrari non posset, præsertim cùm mandemus eisdem in Ecclesiis prouideri, qui nec meritis, oeque scieotiâ, aut etiam in parochialibus ecclesiastica beneficia promereotur, nedum in Ecclesia Bracharensi, quorum viea, & scientia nobis est peoitus ignota: de quibus si certitndinem haberemus, nec in maioribus Ecclesiis eis, nec in minoribus præciperemus prouideri. Et licèt idoneis in aliis parochialibus Ecclesiis, & in tuis Capellis extra ciuitatem velis iuxta mandatum Apostolicum prouidere, cùm omnibus in maiori prouidere non possis: ipsi tamen prouisiooem in Ecclesiis eisdem [b] recipere dedignantur. Iudices quoque, & [c] monitores, seu executores, ad quos litteras nostras deportant, exceptiooes tuas legitimas, quas in eorum proponis præseotia, non admittunt. Vode postulabas à nobis, vt tibi prouideremus benigoiùs io hac parte. Licèt igitur in ordioationibus clericorum illam tu, ac prædecessores tui diligentiam debueritis adhibere, vt minùs idonei non ordinarentur à vobis, ac ideò post promotionem eorum exceptionem non possis prætendere contra illos, oisi fortè postquam promoti fuerint, reddiderint se indignos: ex superabundanti tamen quando scribere pro talibus nos oportet, facimus in litteris nostris apponi, vt si ordioatus, pro quo scribimus, idooeus habeatur, & ecclesiastico beneficio noo indignus, ei ab ordioatore, vel successore ipsius competens beoeficium tribuatur; cùm & si tecum de iure agere vellemus, te possemus meritò ad prouisionem eorum compellere, quos à te, vel prædecessoribus tuis ordioatos fuisse constaret, & præsertim quod ad obtinendum ecclesiasticum beneficium eos debes idoneos reputare, quos ad ordines suscepisti. Vnde grauiter sustioere non debes, sed nobis potiùs deuotè inclinare teneris, si illos [d] examinari per alios facimus, quos sine examinatione non credimus ordinatos, antequam ad prouisionem eorum te compellere velimus. Mandamus igitur, quatenus eis, pro quibus te conrigerit recipere nostra mandata in forma communi, iu maiori Ecclesia, vel aliis diœcesis Bracharen. prouidere non tardes: [e] exceptiones autem si quas contra tales proposueris, præcipimus audiendas.

NOTÆ.

1. a IDem.] Nec ex hac collectione, neque ex quarta, vbi *sub hoc tit. cap.* 3. reperitur hæc decisio, constat cui missa sit hæc epistola: existimo tamen missam esse Brachatensi Archiepiscopo, & sic inscriptionem restituendam esse in hunc modum: *Innocentius III. Stephano Archiepiscopo Bracharensi.* Illis enim temporibus Innocentij III. cius Ecclesiæ sedem obtinebat Stephanus, inter quem, & Rodericum Archiepiscopum Toletanum, super Primatu Hispaniæ controuersia mota fuit, *cap. coram, de in integrum restitut.* Brachara autem est ciuitas valdè antiqua, olim Metropolis Galleciæ; hodie verò Lusitaniæ, de cuius origine, & progressu latè agunt Acuña *in historia ipsius Ecclesia*, Tamayo de Salazar *tom.* 1. *Martyr. die* 13 *February*, & *tom* 2. *die* 12. *Aprilis*.

2. b *Recipere dedignantur.*] Nec tenerentur recipere, si per illa verba, *in Ecclesia Cathedrali*, concepta essee gratia, *cap. quam, de prabend. Lib.* 6. sicut cùm certus valor beneficij gratiâ taxationis exprimitur, minoris valoris beneficium conferri non valet, *cap. cui de non sacerdotali, de prab. lib.* 6. aut si certus modus vacationis expressus sit, ad alium modum rescriptum non extenditur, *cap. cùm in illis* 16. *§. cùm autem, eod. tit. & lib.*

c *Monitores.*] De his litteris nonnulla adduxi *in cap. ex insinuatione* 37. *de rescriptis.*

d *Examinari.*] Cùm enim idoneis, & capacibus tantùm sint beneficia ecclesiastica conferenda, *cap. causam quæ, de electione, cap. graue, de prab.* proinde R. Pontifex in litteris, tam expectatiuis, & monitoriis, quàm executorialibus semper iubet promouendum ad beneficia examinare, maximè si rescripta concipiantur *in forma dignum*; & in illis litteris tacitè subintelligitur clausula, *si impetrans dignus inueniatur*, *cap. cùm adeò* 17. *de rescriptis.* Et licèt quilibet idoneus præsumatur, donec contrarium probetur, *cap. vnico, de scrutinio, cap.* 2. *de præsumpt.* tamen isti, qui habent litteras ad beneficia, examinari debent, nisi gradu Licentiaturæ, vel Doctoratus in celebri Vniuersitate sint decorati; 3.

decorati; tunc enim non debent examinari, vt docent Petrus Gregorius *in dict. cap. cum adeò, num.* 55. Et licèt qui examinatus est ad vnum actum, non debeat iterum ad ipsum examinari; tamen examinatus ad ordines recipiendos, debet iterum examen subire, vt beneficium, assequi possit, vt omnes seperentes ad hunc textum docent.

4. c *Exceptiones.*] Mesus executor litterarum Apostolicarum, an exceptiones admittere possit, dicam latè *in cap. ex parte* 13. *cap. pastoralis*, §. *quia verò*, *de officio delegati.*

Ex hoc textu communiter deducitur, ordinatom sine titulo, iustè ab Episcopo, vel eius successore beneficium petere, cuius textus commentarium dabimus *in cap.* 2. *de prebendis*, vbi nostri vespertini Antecessores latè examinant prædictam assertionem. 5.

CAPVT XIV.

Idem *in Concilio* [a] *Generali.*

CVm sit [b] ars artium regimen animarum, districtè præcipimus, vt Episcopi promouendos in sacerdores diligenter instruant, & informent, vel per seipsos, vel per alios idoneos viros super diuinis officiis, ecclesiasticisque sacramentis, qualiter ea ritè valeant celebrare. Quoniam si de cætero rudes, & ignaros ordinare præsumpserint (quod quidem facilè poterit deprehendi) & ordinatores, & ordinatos vltiuni graui decernimus subiacere. Sanctius enim est (in ordinatione maximè sacerdotum) paucos bonos, quàm multos malos habere ministros; quia si cæcus cæcum ducit, ambo in foueam dilabuntur.

NOTÆ.

1. a GEnerali.] Ita etiam legitur *in cap.* 4. *sub hoc tit. in* 4. *collect.* De hoc Concilio Lateranensi egi *in cap. nonnulli, de rescriptis.*

b *Ars.*] Facit Carnotens. *epist.* 32. *Cum ergo sit ars artium, onus onerum, regimen animarum.* 2.

CAPVT XV.

Honorius III. *Archiepiscopo* [a] *Mediolanensi.*

QVamuis multa proposita fuerint contra venerabilem f. n. Episcopum [b] Callien. etsi nihil probatum esset de illis; quia tamen confessus est coram nobis, se nunquam de Grammatica didicisse, nec etiam legisse Donatum, & per euidentiam facti vsqueadeò de illiteratura, & insufficientia sua constat, quod contra Deum esset, & canonicas sanctiones tantum in Episcopo tolerare defectum: de communi fratrum nostrorum consilio ipsum à Pontificalis executione officij, & administrarione Callien. Ecclesiæ duximus penitus amouendum, irritantes si quid nomine ipsius Ecclesiæ, vel de bonis eiusdem de cætero attentabit.

NOTÆ.

1. a MEdiolanensi.] In sexta collectione legitur *Bremensi*, de qua Ecclesia agemus *in c.* 2. *de sacrament. non iterand.* Sed emendanda est inscriptio ex Innocentio Cironio, qui in quinta collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. testatus se legisse in manuscriptis, *Mediolanensi*, de qua Ecclesia aliqua adduxi *in cap. cùm adeò* 17. *de rescriptis.* Igitur præsens decisio missa est Henrico Archiepiscopo Mediolanensi, qui temporibus nostri Honorij III. floruit.

b *Callien.*] *Calliensem*, legit Cironius, qui Episcopatus est in Marchia Anchonitana, & immediatè subest R. Pontifici.

COMMENTARIVM.

EX his duabus decisionibus talis deducitur disputanda assertio: *Illiteratus ad ordines, vel regimen animarum assumi non debet; & si assumatur, deponendus est.* Probant textus *in cap. præcipimus* 10. 34. *dist. cap. qui ecclesiastici* 2. *cap. illiteratos*, 36. *dist. cap. ignorantia* 1. *cap. quando* 2. *cap. si in laicis* 3. *cap. quæ ipsi* 5. *cap. omnes* 6. *cap. placuit* 7. *& per totam* 38. *dist. cap. adire*, 25. *dist. cap. vlt.* 49. *dist. cap. non confidat*, 50. *dist. cap.* 1. *dist.* 55. *cap. vilissimum* 45. 1. *quæst.* 1. *cap. miror*, 50. *dist. cap. vilissimus* 15. 1. *quæst.* 1. *cap. conuenientibus*, *cap. licèt ergo* 15. 8. *quæst.* 1. *cap. congregato* 53. *cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora*, *cap. Ecclesia* 57. 2. CONCLVSIO PROBATVR.

Ecclesia 57. *cap. si fortè*, *de elect. cap. inter cætera, de officio Ordin. cap. extirpanda* 30. *de prebendis, cap. nisi* 10. *vers. pro defectu*, *de renuntiat. cap. finali*, *de temporib. ordin. lib.* 6. *cap. vlt. de præsumpt. in* 2. *collect. cap. vnico*, *dist.* 85. Concilium Turon. sub Carolo, *can.* 2. 3. & 17. Rhemense *can.* 14. Gregorius VII. *in Concilio Romano: Presbyteros oportet scire canones, alioquin quomodo iudicabunt Ecclesiam?* Et *can.* 30. *Presbyteri sint litterati, aliter enim quomodo erunt magistri?* Aquisgran. 2. sub Ludouico, *p.* 1. *cap.*8. *Doctrina sacerdotalis secundùm cuiusque qualitatem omnibus sufficiens debet esse.* Et *p.* 2. *can.* 3. & 4. Trident. *sess.* 23. *de reform. cap.* 4. 11. 13. & 14. Nouella 6. Iustiniani, *cap.* 4. & nouella 123. *cap.* 22. §. *clericos.* Alia iura congessit Anton. August. *in epit. lib.* 4. *tit.* 36. & 59. & *lib.* 6. *tit.* 9. Illustrant plures laudati à Barbos. *in præsenti*, & *lib.* 3. *iuris eccles. cap.* 13. *num.* 165. & *de potest. Episcop.* 2. *p. allegat.* 46. quibus addendi sunt Iulius Lauorus *de electione cap.* 16. *num.* 15. Catellianus Cotta *in memorab. verbo Abbates*, Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri monach. cap.* 18. & 19. Duarenus *lib.*4. *de sacris Ecclesiæ, cap.* 2. Petrus Gregorius *lib.*4. *partit. tit.* 2. *cap.* 4. & *in cap. ad audientiam, de rescriptis.* Flaminius *de resignat. quæst.* 3. Petrus Bollo *in œconom. cap.* 1. §. 4. Sausay *in Panopl. cleric. p.* 1. *lib.* 6. *cap.* 3. §. 4. Gibalinus *de irregul. cap.* 3. *per totum*, Vighellius *in meth. iuris can. pag.* 241. Loaysas *in notis ad lib.* 3. *sentem. D. Isidori, cap.* 13. Acuña & Dartis *ad d.* 38. *distinct.* & alij adducti *in dict. cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora*, Lotherius *lib.* 3. *de re benefic. quæst.* 7. *num.* 4. Valenzuela *consilio* 34. *ex numer.* 46. Carballo *de vna & altera quarta*, 1. *p. ex num.* 46. Barbosa *in cap. finali, de magistris.* I. Dartis *de beneficiis sect.* 4. *cap.* 4. Theophilus Raynaud. *tom.* 12. *tract. Mala è bonis Ecclesiæ, cap.* 6. *ex num.* 17. Silua *in tract. de qualit. Prælat. num.* 125.

3\. RATIO DVBITANDI. Sed aduersus hanc conclusionem, omissâ difficultate expensâ *in dict.* §. *inferiora*, ita insurgo. In Prælatis Ecclesiasticis potiùs charitas, quàm scientia attendi debet, *cap.* 1. *de renunc.* quia *illa ædificat; hæc autem inflat*, vt Apostolus ait. Vnde S. Bonifacius Germaniæ Primas, licèt illiteratus, magnos, & vberrimos fructus attulit in ea prouincia: igitur non vsque adeò litterarum peritia in Prælatis Ecclesiasticis desideratur, vt absque ea ordinari, aut regimini Ecclesiarum præfici non possint. Accedit, nam causa finalis præsentis decisionis ea adducitur, quia videlicet Callienensis Episcopus Grammaticam nesciebat, neque adhuc legerat Donatum. Quæ difficilis redditur ex eo; nam Episcopus ea scire debet, quæ populum suum docturus est; Cœlestinus Pontifex *in epistola Galliarum Episcopis missa, cap.* 3. *Debet enim antea esse discipulus, quisquis doctor esse desiderat, vt possit docere quod didicit.* Ioannes Saresbar. *lib.* 6. *Polycrat. cap.* 7. *Quem enim inuenies, qui strenuè docere possit, quod ipse non didicit?* Sed Episcopi non egent eâ litteraturâ, vt Euangelia populis exponant, *cap. Episcopus*, 23. *dist. cap. sedulò*, 38. *dist.* immò Episcopi Grammaticam docentes deponuntur, *cap. multa, dist.* 86. igitur quòd Episcopus Callienensis ignorasset Grammaticam, aut Donatum non legisset, non erat deponendus. Accedit secundò aduersùs illa verba, *Nec etiam legisse Donatum*; ea consideratio, nam Episcopus, aliæque personæ ecclesiasticæ, nec Ciceronem Latinitatis parentem, nec etiam alios Gentilium libros legere valent, *cap. Episcopus, cap. legimus, cap. sacerdotes, cap. legant*, & *per totam* 37. *dist.* & specialiter de Donato *in cap. vlt. eadem distinct.* statuitur à D. Gregorio, ne quis adstringatur regulis Donati: & ita lectionem librorum Gentilium prohibent D. Isidorus *cap.* 8. *sua regula*, S. Paulinus *epist. ad Ausonium.*

Qui corda falsis, atque vanis imbuunt,
Tantumque linguas instruunt,
Nihil adferentes ad salutem conferens;
Quod veritatem detegat.
Qui enim tenere vel bonum, aut verum queant,
Qui non tenent summum caput?
Veri bonique fomitem & fontem Deum.

S. Basilius *orat. de libris Gentilium*, D. Augustin. *lib.* 1. *confess. cap.* 16. & *serm.* 27. *de tempore*, S. Cyrillus *lib.* 3. *de adorat.* Rupertus *ad caput* 8. *Exodi*, Origenes *homilia* 4. *in Exodum*: ex eis probant Cardanus *lib.* 4. *de sapient.* Catharinus *opusc. in malos libros*, Gambara *lib. in obscœnos Poetas*, Viues *lib.* 2. *de corruptis disciplinis.* Igitur potiùs laudandus erat Episcopus Callienensis, quàm deponendus ab Episcopatu, eo quòd non legisset Donatum. Secundò difficilis est nostra assertio dum affirmat, clericos iam promotos, aut regimini Ecclesiæ præfectos, ob defectum scientiæ esse deiiciendos ab ordinibus, aut beneficiis perceptis. Aduersatur ea ratio; nam si deiicerentur, maximè quia ob defectum scientiæ sunt irregulares, & promoueri ad ordines, aut ad beneficia eligi non possunt: sed illiterati ob defectum scientiæ nullam contrahunt irregularitatem, vt docent Marquinus *de ordine tract.* 1. *cap.* 1. *p.* 5. *num.* 14. Hugolinus *de irregul. cap.* 3. §. 3. *num.* 1. Maiolus, Suarez, Hurtado, & alij, quos refert, & sequitur Gibalinus *de irregul. cap.* 3. *in principio*: igitur semel promoti deiici non debent. Accedit, nam sacri canones circa illiteratos promotos statuunt, vt à superioribus erudiantur, & doceantur; non tamen vt deiiciantur, seu deponantur. Synodus Romana sub Eugenio II. & Leone IV. *can.* 4. *Quamquam admonita Doctorum, & statuta Patrum Sacerdotes indoctos prohibeant consecrari, opportuni temporis moderatione si Episcopus inueniatur indoctus, à Metropolitano proprio, & deinceps Presbyteri, Diaconi, vel etiam Subdiaconi à suo Episcopo, vt doceri possint, admoneantur: interim subiecti Sacerdotes, & tales clerici ad tempus à celebratione Missarum, diuinæ Hostiæ, & Officiis suspendantur.* Concilium Narbon. *can.* 11. *Nulli liceat Episcoporum ordinare Diaconum, aut Presbyterum litteras ignorantem: sed si qui ordinati fuerint, cogantur discere.* Concilium Tolet. 8. *can.* 8. Igitur illiterati semel promoti, deponendi, aut eiiciendi à gradu suscepto non sunt. Franc. Florens *ad tit. de elect.*

Adhuc defendenda est præsens assertio, cuius rationes non sunt obscuræ, siue attendatur ipsum munus, siue persona ipsa beneficiarij. Et in primis id planè fert natura rei. Nam committere munus homini, qui peritiâ ad illud obeundum 4. RATIONES DECISIONIS.

necessariâ destituatur, perinde est ac velle munus invtiliter, vel etiam cum damno exequi, vt argumento ducto à naucleto, seu nauis duce, probat Prosper *lib.* 1. *de vita contempl. cap.* 16. & ex eo Theophilus *vbi suprà*, *num.* 18. Quomodo ergo Ecclesiam gubernabit, qui scientiâ destituitur? vt ex variis scripturis in hanc rem disserens ait Petrus Blesensis *epist.* 23. *Qui nil didicit, aliorum doctor efficitur, & quasi æs sonans, aut cymbalum tinniens, vsurpat prædicantis officium, cùm sit truncus inutilis, & idolum mutum.* Vtinam experientia non plus satis docuisset quantam cladem inuexerit Ecclesiæ imperitia clericorum nescientium obire munus quod susceperunt, vt prosequuntur Castro *lib.* 3. *de iusta hæretic. punit. cap.* 5. Lessius *de iustitia cap.* 34. *numer.* 54. Sufficiat laudasse Laurentium Iustin. qui de æui sui beneficiatiis *lib. de compunct.* ita aiebat: *Vtinam sibi ipsis mali essent, & aliis conuerentur prodesse; vt si non illorum vita imitabilis foret, essent tamen facienda, quæ dixerint. Vtroque prorsus carent, nec vitam, nec scientiam habentes. Sunt omnes ignari, & insipi, exceptis paucissimis; & quod deterius est, addiscere non dignantur. Omne tempus doctrinæ deditum se arbitrantur amittere carnis voluptatibus, intenti. Potius eligunt vagari quotidie, & confabulari, quàm sacrarum scripturarum se lectioni dare: obliuioni tradentes, quod dicitur: Interroga sacerdotes de lege. Et illud propheticum: Labia enim sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius.* Quæ verba sunt Malachiæ *cap.* 2. & referuntur *in cap. si Rector*, 43. *dist. cap. cùm ex eo* 34. *de elect. in* 6. *cap. ex iniuncto* 12. *de hæreticis.* Cùm ergo munus Prælatorum Ecclesiæ sit docere, & contradicentes refellere, vt Diuus Paulus ad Titum scribit, & constat ex pluribus Conciliorum canonibus congestis ab Anton. August. *in epit. lib.* 6. *tit.* 10. quomodo munus hoc obibunt illiterati, & ignari? Ex parte etiam ipsius beneficiarij necessitas scientiæ suadetur, siquidem si eâ caret, non solùm aliis prodesse nequit, verùm & sibi obest: nam Dominus apud Oseam *cap.* 4. ait: *Quia tu scientiam repulisti, repellam & ego te, ne sacerdotio fungaris mihi.* Ex quo loco necessitatem scientiæ in ministris sacris arguunt Ecclesiæ Patres *in cap. omnes, cap. nulli*, 38. *dist. cap. nisi cùm pridem*, §. *pro defectu*, *de renunc.* Diuus Bernardus *serm.* 36. *in Cantica*, Philippus Abbas *de scientia cleric. cap.* 23. Carolus Magnus *in epist. ad Bagulfum Fuldensem*: quorum verba refert Theophilus Raynaud. *vbi suprà*, *num.* 21. Rectè ergo in præsenti decidttur, ad beneficia ecclesiastica illiteratos admittendos non esse, & si prorsus illiteratis beneficium conferatur, collationem nullam esse, adeò vt nec Pontifex cum prorsus illiterato ad beneficium possit dispensare: resoluit Dartis *de beneficiis dict. cap.* 4. nam si cæcus cæcum ducit, ambo in foueam cadunt, *cap. ideo*, 37. *dist. cap. quisquis*, 38. *dist. dict. cap. si Rector.*

5. De litteratura ministrorum Ecclesiæ.

Sufficientem autem litteraturam desideramus in ministris Ecclesiæ, non eminentem requirimus, *dict. cap. nisi, de renunc. cap. cùm nobis, de elect.* & sufficientem scientiam interpretamur, quæ sufficit iis explendis, quæ necessariò incumbunt cuiusque officio & ministerio, vt diffinit Concil. Trident. *sess.* 2. *de reform. cap.* 2. quare vt sunt distincti gradus in ministris ecclesiasticis, ita non vna in omnibus mensura scientiæ desideratur. Scientia requiritur in Prælato iuxta qualitatem gradus, & Ecclesiæ, cuius regimini præponitur, *cap. Ecclesia* 57. *de elect.* in Episcopo longè maior requiritur, quàm in inferioribus Prælatis; vnde D. Paulus, dum eligendi in Episcopum dotes recenset, eum doctorem esse, & potentem in doctrina sana, ad redarguendos Ecclesiæ hostes exposcit: & sacri canones id statuunt *cap. qui ecclesiasticis*, §. *ecce*, 36. *dist. cap. omnes*, 38. *dist.* & alij congesti ab Anton. August. *lib.* 4. *in epit. tit.* 32. & tandem in Concilio Trident. *sess.* 22. *cap.* 2. constituitur, ne vllus in Episcopum promoueatur, nisi qui in aliqua Vniuersitate studiorum Magister, aut Licentiatus in sacra Theologia, seu iure canonico, aut publico Academiæ testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur. Clerici autem scire debent sacras scripturas, & Ecclesiæ canones, *cap.* 1. 38. *distinct.* Concilium Tolet. 11. *cap.* 2. vbi Loaysas; ne quid faciant, quod Patrum possit regulis obuiare: debent enim esse perfecti in Grammatica, cùm sit fundamentum litterarum, iuxta Cassiodorum *lib.* 9. *epist.* 21. *Est Grammatica*, inquit, *magistra verborum, ornatrix humani generis, quæ per exercitationem pulcherrimæ lectionis, antiquorum nos consilio iuuare consiliis.* Debent etiam scire psalmos, vt definitum est *in cap. vnico, distinct.* 85. & in eis pro ordinum diuersitate plus, minusue scientiæ exigitur: Presbyteri enim, qui in Parochiis ordinantur, debent libellum officialem à suo Episcopo acceptum scire, ad Ecclesias sibi commissas regendas, vt cùm ad Letanias, vel Concilium venerint, Episcopo rationem reddant, qualiter officium sibi commissum adimpleant. Concilium Tolet. 4. *can.* 25. relatum *in cap.* 2. 38. *dist.* in quo canone difficile est quid per libellum officialem, & per Letanias Patres accipiant, intelligantque. De libro Officiorum Patres loqui existimat Citonius *ad nostrum titulum*: de Mannali Sacramentorum accipiunt textum illum Loaysas *in eius notis*, Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri clerico*, *cap.* 18. prout accipitur etiam *in can.* 23. *Concily Moguntini*, quem librum supplementum appellant Patres Concilij Tolet. 8. *can.* 8. & nos vulgò *Manual* dicimus. Letanias autem appellant Patres Synodum diœcesanam, quia Synodus ipsa cum Letaniis celebrabatur: vnde affirmant Patres, quod Parochi sciant librum officiorum, vt cùm ad Concilium diœcesanum celebrandum cum Letaniis venerint, officij suscepti Episcopo rationem reddant. Ita illum textum interpretatur I. Dartis *in eius scholiis.* Hodie post Concilium Trident. *sess.* 23. *de reform. cap.* 13. qui creandus est Presbyter, scire debet, quæ nosse omnibus necessarium est ad salutem, cum his pariter quæ ad administranda populo sacramenta pertinent. Beneficiarij autem aliorum beneficiorum eam litteraturam debent habere, quam ordo beneficio annexus exposcit. Initiandi etiam primâ tonsurâ saltem debent scire legere linguam Latinam. Trident. *dict. sess.* 23. *cap.* 4. ibi: *Primâ tonsurâ non initientur, qui sacramentum Confirmationis non susceperint, & fidei rudimenta*

dimenta edocti non fuerint, quique legere, & scribere nesciant.

6. DISSOLVITUR DIFFICULTAS. Nec obstat difficultas suprà adducta; nam licèt verum sit, charitatem esse attendendam in Prælatis Ecclesiasticis, non tamen ideò negligenda est litterarum scientia: licèt enim aliqua possit supplere charitas, non tamen omnia, quæ scientia præstat. Vnde iuxta textum *in dict. cap. 1. de renunciat.* modica scientia iuncta cum magna charitate præstat rectum Prælatum, non autem charitas sola. Nec scientiam requirimus in Prælatis Ecclesiæ, quæ inflat, sed quæ ædificat: quare Sanctus Bernardus *sermone* 36. vtramque distinguit per hæc verba: *Videor* (inquit) *forsan nimius in suggillatione scientiæ, & quasi reprehendere doctos, ac prohibere studia litterarum. Absit. Non ignoro quantum Ecclesiæ profuerint, & prosint litterati sui, sive ad refellendos eos qui ex adverso sunt, sive ad simplices instruendos. Denique legi: Quia tu repulisti scientiam, repellam & ego te, vt non fungaris mihi sacerdotio. Legi: Qui docti fuerint, fulgebunt, quasi splendor firmamenti; & qui ad institiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Sed & scio vbi legerim: Scientia inflat. Et rursum: Qui apponit scientiam, apponit & dolorem. Vides quia differentia est scientiarum, quando alia inflans, alia contristans est? Tibi verò velim scire quanam harum videatur vtilior, seu magis necessaria ad salutem. Illáne quæ tumet, an quæ dolet? Sed non dubito, quin dolentem tumenti præferas; quia sanitatem, quam tumor simulat, dolor postulat. Qui autem postulat, propinquat saluti; quoniam qui petit, accipit. Denique qui sanat contritos corde, execratur inflatos.* Nec exemplum deductum à Bonifacio Angliæ Primate in contrarium movet: nam vt rectè eum ab illa inscitiæ calumnia defendat Theophilus Raynaud. *in Oplotheca de calumnia, sect. 1. serie 3. cap. 21.* probat eum valdè doctum fuisse. Nec augmentum aliud deductum ex eo, quod Episcopus in nostro capite finali deponi non debebat, quia Grammaticam nesciebat; aut ipse deiiciendus esset, si eam doceret, & sic ad quid necessaria erat scientia; quæ non proficiebat ad doctrinam? Nam licèt *in dict. cap. cum multa*, damnetur Episcopus, qui exponebat populo Grammaticam, non ideò eius scientia condemnatur, immò præcipitur, *cap. si quis autem Grammaticam, 37. distinct.* latè probat Petrus Gregorius *in cap. ad audientiam, num. 5. de rescriptis*: ideò enim corripitur Episcopus *in dict. cap. cùm multa*, quia cùm deberet populo sacram Scripturam exponere, iuxta iura supra congesta, tantùm Grammaticam exponebat, addictus merè illius locutioni, & non sensibus sacræ Scripturæ, vt interpretatur illum textum eruditissimus D. Laurentius Ramirez de Prado *in schediasmate, numer. 53.* Nec etiam augmentum illud, vbi dicebamus Episcopum Gentilium libros legere non debere, & sic neque Donatum, qui fuit merè Grammaticus, & notas scripsit ad Virgilium. Nam satis controversum est, non solùm inter Doctores, verùm etiam & inter Ecclesiæ Patres, an Gentilium librorum lectio viris ecclesiasticis permittatur? Affirmant plures relati *in cap. legimus, cap. relatum 14. 37. dist.* immò & ipsi Patres in ecclesiasticis legibus decernendis vtuntur eorum auctoritatibus, vt *in cap. Dominus 87. §. dixit 1. quæst. 1. cap. si quid veri 13. 27. distinct. cap. nec mirum 26. quæst. 5.* notat Ramirez *vbi supra, pag. 25.* Negarunt Patres in locis suprà pro argumento difficultatis adductis. Pro quorum iurium antinomia sedanda asserendum est, Prælatis, & personis ecclesiasticis Gentilium libris vti licere, vt quæ vtilia ab illis inventa sunt, expositioni sacræ Scripturæ deserviant; quæ autem aut turpia, aut obscœna dicta sunt, reiiciant, tessellantque: legimus enim aliqua, ne negligantur; legimus non vt teneamus, sed vt repudiemus; & sic dum temperata eorum librorum lectione vtimur, sacris canonibus non damnamur, vt plura de libris Gentilium legendis, vel non, tradunt Duarenus *lib. 4. de sacris Ecclesiæ, cap. 3.* Claudius Espenceus *integro tract. de legendis Gentilium libris*, Saussay *in Panopl. cleric. pag. 1. lib. 6. cap. 3. §. 4.* Savarus *ad Sidonium lib. 8. epist. 4.* Anonymus contra Machiavellum *lib. 2. de relig. pag. 165.* Cresolius *lib. 3. Mystag. cap. 16. sect. 2.* Loaysas *in notis ad Divum Isidorum, lib. 3. sent. cap. 13.* & Decretistæ *in dict. distinct. 37.* Filesaeus *lib. 1. select. cap. finali*, Cellotius *de hierarch. lib. 8. cap. 18.* Theophilus Raynaud. *tom. 11. tract. de bonis & malis libris, erothem. 11.* Frater Antonius à Matre Dei *in appendice ad præludia in sacram Script. dub. 1. per totum, & dubio 6.*

7. DISSOLVITUR SECUNDA DIFFICULTAS. Nec advers[atur] secunda difficultas, nam pro eius solutione sciendum est, inscitiam litterarum in præsenti tractatione dupliciter accipi posse. Primò pro ea, quæ omninò impedit exercitium ordinis, vt si is qui in Lectorem, aut Diaconum ordinandus est, nesciat legere; aut qui in Exorcistam, exorcismos recitare nequeat. Secundò cùm ignorantia tantùm impedit, ne rectè obeantur munia sacra, apposità scientià, quam sacri canones præscribunt. Prima enim ignorantia impedit ordinandos, & irregularitatem induit, de qua accipiendi sunt textus *in dict. cap. illiteratos, 36. distinct. cap. final. de temporibus ordin. lib. 6.* Secunda autem neutiquam; ad quam referendi sunt textus *in nostro cap. penult. & vltim.* Non autem *in hoc cap. finali*, tanquam irregularis deiicitur Episcopus Calliensis: sed quia per evidentiam facti constabat de illiteratura, & insufficientia, ob quam ignorantiam deponitur, vt hunc textum interpretatur Gibalinus *dict. cap. 3. pag. 68.* Nec augmentum huius secundæ difficultatis obstat, deductum ex Conciliis Narbonensi, & Romano. Nam in illis canonibus agitur de illis, qui licèt essent illiterati, tamen non erant doctrinæ incapaces; vnde iubentur litteras scire, cùm illis proficere possint: at verò in hoc textu constabat, non solùm de insufficientia, verùm etiam de inhabilitate ad eas discendas. Quare Episcopus deiicitur: in dictis verò canonibus illiterati tantùm suspenduntur.

Sed superiori assertioni opponitur textus *in cap. retulerunt 86. de consecrat. distinct. 4.* vbi proponi 8. EXPONI-

TVR CAP. RETVLERVNT, DE CONSECR. DIST. 4.

proponitur ſacerdos parochus linguæ Latinæ penitus ignarus, qui dum puerum baptizaret, dixit: *Baptizo te in nomine Patria, Filia, & Spiritu ſancta.* Conſultus Zacharias Pontifex à Bonifacio Epiſcopo, qui in hoc caſu cenſebat reiterandum eſſe baptiſmum, vt conſtat ex his verbis textus: *Ac per hoc tua reuerenda fraternitas conſiderauit eos rebaptizare*; reſpondit, baptiſmum ab eo ſacerdote collatum reiterari non debere, in ſequentibus prædicti textus verbis: *Sed ſanctiſſime frater, ſi ille qui baptizauit, non errorem introducens, aut hæreſim, ſed pro ſola ignorantia Romanæ loquutionis, infringendo linguam, vt ſuprà fati ſumus, baptizans dixiſſet, non poſſumus conſentire, vt denuò baptizentur.* Ipſum autem ſacerdotem nec deiecit, aut depoſuit à gradu ſuo: igitur licèt clericus illiteratus ordinetur, non ideò à gradu deiicitur. Cui difficultati primò reſpondendum eſt, ſacerdotem, de quo in eo textu, non fuiſſe parochum, aut Eccleſiæ rectorem, ſed tantùm ſimplicem Presbyterum, in quo inſcitia tolerabatur in Germania propter nimiam inſcitiam, & litterarum ignorantiam, quæ in illis partibus inualuerat, vt etiam de aliis prouinciis referens docet Salcedo *in praxi, cap.* 21. Vnde cùm Euangelium nouiter prædicaretur à Sancto Bonifacio in ea prouincia litteris inculta, ideò non deiicitur Presbyter ignarus in eo textu: docet Petrus Gregorius *in cap. ad audientiam, de reſcriptis, numer.* 6. Secundò etiam reſponderi poteſt, principaliter in eo textu non tractari, an Presbyter illiteratus deiiciendus eſſet, vel non; ſed vtrum baptiſmus ab eo collatus eſſet iterandus, vt liquet ex ipſamet litera textus ſuperiùs allata. Et conſultus Zacharias reſpondit, baptiſmum non eſſe iterandum, cùm non animo introducendi errorem in Eccleſia eſſet collatus: de impetitia autem miniſtri conſultatio non præceſſit, vnde eam partem intactam reliquit Pontifex. Alia adducunt pro eius textus interpretatione Patres Franciſcus Lugo *de ſacram. in genere, cap.* 3. *num.* 28. Ioannes Lugo *eod. tract. diſp.* 2. *ſect.* 6. *ex num.* 108.

9. INTELLIGITVR CAN. 15. CONCILII AVREL.

Secundò ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in canone* 15. *Concilij Aurel.* 2. in illis verbis: *Presbyter, vel Diaconus, ſi nec litteras, vel baptizandi ordinem neſciat, nullatenus ordinetur.* Ex quibus deducitur, in promouendo ad ordinem Presbyteratus ſufficere, vt baptizandi ordinem ſciat, aut ſi litteras non ignoret, cùm diſiunctiuè apponantur ea verba, *litteras ſciat, vel baptizandi ordinem.* Pro huius canonis expoſitione ſciendum eſt, litteras neſcire diuerſimodè accipi in iure. Plerumque neſcire litteras ſignificat, neſcire legere, ſcribere, ſubſcribere, aut rationes conficere, *l. hac conſultiſſima* 21. ibi: *Quod ſi teſtator literas ignoret, vel ſubſcribere nequeat, octauo ſubſcriptore pro eo adhibito, eadem ſeruari decernimus.* Et *l. finali, Cod. de teſtament.* ibi: *In illis verò locis, in quibus raro inueniuntur homines literati, per præſentem legem ruſticanis concedimus, antiquam eorum conſuetudinem legis vicem obtinere; ita tamen vt vbi ſcientes literas inuenti fuerint, ſeptem teſtes, quos ad teſtimonium conuocari neceſſe eſt, adhibeantur, & vnuſquiſque pro ſua perſona ſubſcribat.* Sicut è conuerſo in eadem lege literati pro his accipiuntur, qui ſubſcribere ſciunt, ibi: *Si verò vnus, aut duo, vel plures fuerint literati, liceat eis pro ignorantibus literas (præſentibus tamen) ſubſcriptionem ſuam interponere.* Similia repetiuntur *in l. iubemus, l. noſtram, Cod. eod. tit. l. final. §. ſin autem, Cod. de iure deliberandi*, ibi: *Vel ſi ignarus ſit literarum, vel ſubſcribere præpediatur, ſpeciali tabulario ad hoc ſolùm adhibendo, vt pro eo litteras ſupponat, venerabili ſigno antea manu heredis præpoſito, teſtibus videlicet adſumendis, qui heredem cognoſcant, & iubente eo, tabularium pro ſe ſubſcribere, interfuerint.* Et *l. diſcretis, Cod. qui teſtament. leg. ſed ſi* 11. *ff. de inſtit. leg.* 3. *§. item, ff. de accuſation. leg. pater* 93. *§.* 1. *ff. de acquirend. hæredit. authentica Sed nouo, Cod. ſi certum petatur, §. ſimiliter* 8. *de excuſatione tutor. leg. ſi duas* 6. *in fine, ff. eodem titul.* vbi plura cumulant Arnoldus Vinius, Mancius, & alij. Sed propriè neſcire litteras eſt Grammaticam neſcire, vt de Sylla aiebat Iulius Cæſar: *Sylla neſciuit litteras.* Quare litteratura accipitur ſtrictè pro Grammatica *in leg.* 1. *Cod. Theodoſ. de Decanis vrbis Romæ*, iuxta Cuiacium *lib.* 21. *obſeruat. cap.* 10. Diomedes Grammaticus *lib.* 2. *artis Grammaticæ*, Lipſius *in Lobiano, lib.* 3. *cap.* 7. ex Apuleio, Quintiliano, & aliis latè illuſtrant Albericus Gentilis *in lectionibus Virgilianis, cap.* 4. Vulteius *diſcept. iuris cap.* 8. Vnde in eo canone dum prohibetur ordinari Presbyter, vel Diaconus litteras neſciens, idem eſt ac ſi prohibeatur ordinari ignarus linguæ Latinæ; diſiunctiua autem illa, *vel*, accipitur pro coniunctiua, vt ſæpè in iure contingit, *leg. ſæpè, de v. ſ.* Senſus igitur canonis eſt: Presbyter, vel Diaconus ordinari non valet, qui ignarus eſt linguæ Latinæ, & ordinem baptiſmi neſcit; quia in Sacerdote, & Diacono, qui ſolenniter baptiſmum miniſtrare valent, deſideratur ſcientia ordinis baptizandi. Concil. Toler. 8. *can.* 8. ibi: *Siue baptizandi perfectè nouerint ſupplementum.* Vnde coniunctim requiritur in promouendo ad gradus Presbyteri, vel Diaconi, vt linguam Latinam, & ordinem baptizandi ſciant.

Tertiò aduerſatur canon 53. Concilij Carthag. 4. in illis verbis: *Omnes clerici, qui ad operandum validi non ſunt, & artificiola, & litteras diſcant.* Ex quibus depromitur, eos tantùm clericos litterarum ſtudio operam dare debere, & eas ſcire, qui ad operandum validi non ſunt: igitur qui ad operandum validi ſunt, aut litteras docere nequeunt, non coguntur eas ſcire. Pro huius canonis interpretatione ſciendum eſt, tempore illius Concilij Maſſilianos hæreticos publicè docuiſſe, contra exemplum, & doctrinam Apoſtolorum, non licere clericis proprijs manibus victum quærere, aut aliquam litterarum Facultatem docere; ſed de Dei prouidentia confidentes, de alieno victu, & labore viuere debere. Quem errorem 10.

EXPONITVR CAN. 53. CONCILII CARTHAG. 4.

rem vt refellerent Patres Concilij Carthag. *in can.* 51. statuerunt, vt clericus quantumlibet verbo Dei eruditus, artificio quæreret victum. Habetur in Decreto *cap. Clericus quantumlibet*, *distinct.* 91. & apud Burchardum *lib.* 2. *cap.* 210. & Iuonem *part.* 2. *Decret. cap.* 285. ita legitur: *Omnes clerici, qui ad operandum validi sunt, & artificiola, & literas discant.* Et *in can.* 52. *sequenti*, definiunt PP. prædicti Concilij Carthag. vt clericus victum & vestimentum sibi artificiolo, vel agricultura, absque detrimento officij sui præpararet; quod firmatum est *in cap.* 1. *de celebrat. Missar.* vbi Deo annuente latè dicemus. Eadem docet, iubetque Clemens Papa *lib.* 3. *Constit. Apostolic. cap. vlt.* adducens Apostolorum exempla, & speciatim Pauli tabernaculorum opificis, *Act.* 18. *vers.* 24. Epiphanius *hæresi* 80. fidem facit, suo tempore plerosque Sacerdotes solitos esse propriis manibus operari. Synodus etiam Nicæna 2. *can.* 15. similia statuit, pauperibus clericis exempla Apostolorum proponens. Plura ad propositum refert Cabassutius *in notis. Concil. pag.* 255. *& seq.* Tandem *in can.* 53. iubetur, vt artificiola, aut litteras discant, quia etsi litteras scirent, quæ ordini necessariæ erant; non tamen vt Magistri in eis discipulos imbuere valebant: quare iubetur, vt artificiolum discant, vt possint manibus operari; aut litteras discant, vt possint eas docere discipulis, & ex eo disciplinæ exercitio victum quærere.

D.D. EMA

D.D. EMANVELIS
GONZALEZ
TELLEZ

Antiquioris veſpertinæ ſacrorum Canonum Cathedræ in inclyta Academia Salmanticenſi proprietarij Interpretis,

ET IN PINCIANO S. INQVISITIONIS Tribunali Inquiſitoris Apoſtolici;

COMMENTARIORVM
IN LIBRVM PRIMVM
DECRETALIVM
GREGORII IX.

Additis Notis vberioribus ab Hiſtoria & Chorographia,

PARS SECVNDA.

TITVLVS XV.

De sacra vnctione.

CAPVT I.

[a] Innocentius III.

CVM venisset ad Ap. Sed. ven. f. n. [b] Brandicuberen. Episcopus, clarâ nobis insinuatione monstrauit, quod in consecratione sua sacram non acceperat vnctionem: quoniam apud vos non consueuere Pontifices, cùm consecrantur, [c] inungi. Nos ergo, quod illi defuerat, mandauimus in ipso [d] suppleri, facientes caput eius, & manus per ven. f. n. [e] I. Episcopum Alban. assistentibus ei duobus Episcopis secundùm morem ecclesiasticum sacro chrismate deliniri; hoc enim Catholica tenet Ecclesia, non solùm [f] ex præcepto diuino, verùm etiam [g] Apostolorum exemplo. In Exodo quoque legitur præcepisse Dominum Moysi, vt Aaron, & filios eius inungeret, quatenus ei sacerdotio fungerentur. Et Anacletus origine [h] Græcus, qui à B.Petro fuit in Presbyterum ordinatus, & posteà in Apostolatus officio [i] Clementi successit, j tradidit in ordinatione sua vngendos Episcopos more Apostolorum, & Moysi: quia omnis sanctificatio in Spiritu sancto consistit, cuius inuisibilis virtus sancto est Chrismati permixta. Vnde scire te volumus duas esse species vnctionis: exteriorem, quæ materialis est, & visibilis; & interiorem, quæ [k] spiritualis est, & inuisibilis. Exteriore visibiliter inungitur corpus; interiore inuisibiliter vngitur cor. De prima [l] Iacobus Apost. ait: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, [m] vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum. De [n] secunda Iacobus Apost. ait: Vos vnctionem, quam accepistis, ad ea maneat in vobis, & non necesse habetis, vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius vos docet de omnibus. Vnctio visibilis, & exterior signum est interioris, & inuisibilis vnctionis; vnctio verò inuisibilis, & interior, non solummodo est signum, sed etiam [o] sacramentum: quia si dignè sumitur, vel agit, vel auget absque dubio, quod designat. Ad exhibendum autem exteriorem, & visibilem vnctionem, benedicitur [p] oleum, quod dicitur catechumenorum, vel infirmorum; & conficitur chrisma, quod ex oleo fit, & balsamo mystica ratione. Per oleum enim nitor [q] conscientiæ designatur, iuxta quod legitur: Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Per [r] balsamum enim exprimitur odor famæ: propter quod dicitur: Sicut balsamum aromatizans odorem dedi. Hoc igitur chrismate vngi debet [s] Episcopus, non tam in corpore, quàm in corde; vt & interius habeat nitorem conscientiæ, quantùm ad oleum; & exteriùs habeat odorem famæ, quoad proximum. De nitore conscientiæ dicit Apostolus, gluria mea hæc est, testimonium conscientiæ meæ. Nam omnis gloria filiæ Regis ab intus. De odore famæ idem Apostolus ait, Christi bonus odor sumus in omni loco, & aliis sumus odor vitæ in vitam, & aliis odor mortis in mortem. Debet enim Episcopus bonum habere testimonium, & ab iis, qui intus sunt, & ab iis qui foris sunt, vt cortina cortinam trahat, & qui audit, dicat: Veni, hoc vnguento caput, & manus Episcopi consecrantur. Per caput enim mens intelligitur, iuxta illud: Vnge caput tuum, & faciem tuam laua. Per manus opera designantur, iuxta illud: Manus meæ distillauerunt. Manus igitur vnguntur oleo pietatis, vt Episcopus operetur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Caput autem vngitur balsamo charitatis, vt Episcopus diligat Deum ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima, & proximum suum sicut seipsum. Caput inungitur, vt ostendatur illius repræsentare personam, de qua dicit Propheta: Sicut vnguentum in capite eius, &c. Caput enim viri Christus;

caput Christi Deus, qui de se dicit: Spiritus Domini super me, eo quod vnxit me: euangelizare me misit pauperibus. Manus vnguntur Episcopo, vt ostendatur accipere potestatem benedicendi, & consecrandi. Vnde cùm eas consecrator inungit: [r] Consecrare, inquit, & sanctificare digneris Domine manus istas per istam vnctionem, & nostram benedictionem: vt quemcumque consecrauerint, consecretur, & quoscumque benedixerint, benedicantur in nomine Domini. Vnde in veteri Testamento non solùm [t] vngebatur Sacerdos, sed etiam [v] Rex, & Propheta, sicut in libro Regum Dominus præcepit Heliæ: Vade,& reuertere in domum tuam per desertum in Damascum. Cúmque perueneris illuc, vnges Azael in Regem super Syriam, & Iehu filium Namsi vnges Regem super Israël. Heliseum autem filium Saphat, qui est de Abel, vnges Prophetam pro te. Sed vbi Iesus Nazarenus, quem vnxit Deus de Spiritu sancto, sicut in actibus Apostolorum legitur: vnctus est oleo præ consortibus suis, qui secundùm Apostolum est caput Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius Principis; vnctio à capite ad [x] brachium est translata, vt Princeps ex tunc non vngatur in capite, sed in brachio, siue humero, vel in armo, in quibus Principatus congruè designatur, iuxta quod legitur: Factus est Principatus eius super humerum eius, &c. Ad quod etiam significandum Samuel fecit poni armum ante Saul, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant inuitati. In capite verò Pontificis sacramentalis est delinitio conseruata, quia personam capitis in Pontificali officio repræsentat. [y] Refert ergo inter Pontificis, & Principis vnctionem, quia caput Pont. chrismate consecratur, brachium verò Principis oleo delinitur, vt ostendatur, quanta sit differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis auctoritatem. Quia verò Christus fecit nos in sanguine suo Deo nostro regnum, & sacerdotes, propter quod Petrus Apostolus ait: Vos estis genus electum, regale sacerdotium; idcirco in nouo Testamento non solùm Sacerdotes, & Reges vnguntur, sed omnes Christiani [z] bis ante baptismum, sed oleo benedicto, primùm in pectore, deinde inter scapulas; & bis post baptismum, sed chrismate sacro, primùm in [aa] vertice, demùm in [bb] fronte. In pectore namque baptizandus inungitur, vt per sancti Spiritus donum abiiciat errorem, & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam, quia iustus ex fide viuit. Inter scapulas autem baptizandus inungitur, vt per Spiritus sancti gratiam excutiat negligentiam, & torporem, & bonam operationem exerceat; quia fides sine operibus mortua est, vt per fidei sacramentum sit munditia cogitationum. In pectore, vt per operis exercitium sit fortitudo laborum. In scapulis, quatenus fides per dilectionem secundùm Apostolum operetur. In vertice verò baptizatus inungitur, vt sit paratus omni petenti de fide reddere rationem, quia per caput mens intelligitur, iuxta quod legitur: Oculi sapientes in capite eius, cuius superior pars est ratio, & inferior est sensualitas. Vnde benè per verticem, quæ superior est pars capitis, intelligitur ratio, quæ superior pars est mentis. In fronte vngitur baptizatus, vt liberè confiteatur quod credit. Quia corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: memor eius, quod Dominus ait: Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego, &c. Ante baptismum ergo vngitur oleo benedicto, & post baptismum chrismate sacro, quia chrisma soli competit christiano; Christus enim à chrismate dicitur, vel potiùs à Christo dicitur chrisma, non secundùm nominis formam, sed secundùm fidei rationem: à Christo verò christiani dicuntur, tanquam vncti deriuentur ab vncto, vt omnes concurrant in odorem vnguenti illius, cuius nomen oleum est effusum. Per frontis chrismationem [cc] manus impositio designatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio; quia per eam Spiritus sanctus ad augmentum datur, & robur: vnde cùm exteras vnctiones simplex Sacerdos, id est Presbyter, valeat exhibere, hanc non nisi summus [dd] Sacerdos, id est, Episcopus, debet conferre: quia de solis Apostolis legitur, quorum vicarij sunt Episcopi, qui per manus impositionem Spiritum S. dabant, quemadmodum actuum Apostolorum lectio manifestat: Cùm audissent, inquit, Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem; qui cùm venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum; nondum enim quemquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum, cuius aduentus per vnctionis mysterium designatur; quia columba, in qua Spiritus S. super Christum in baptismo descendit, ad vesperam in cataclysmo reuertens, ramum retulit virentis oliuæ. Cuius vtique sacramentum Dauid Propheta prænoscens, exhilarandam

faciem

faciem in oleo prædicauit. Vngitur [ee] præterea ſecundùm Eccleſiæ morem, cùm conſecratur altare, cùm dedicatur templum, cùm benedicitur calix, non ſolùm ex mandato legis diuinæ, verùm etiam exemplo B. Silueſtri, qui cùm conſecrabat altare, illud chriſmate perungebat. Præcepit enim Dominus Moyſi, vt faceret oleum vnctionis, de quo vngeret tabernaculum teſtimonij, & arcam Teſtamenti, menſamque cum vaſis, de quibus etiamſi forſitan dubitaueris, cùm à te fuerimus requiſiti, f. t. pleniùs inſtruemus. Verumtamen vnctionis [ff] ſacramentum aliud quidem efficit, & figurat, tam in nouo, quàm in veteri Teſtamento. Vnde non iudaizat Eccleſia cùm vnctionis celebrat ſacramentum, ſicut aliqui mentiuntur, qui neque ſcripturas, neque Dei nouere virtutem. Monemus igitur, & exhortamur attentiùs, ac per A. ſ. m. quat. ad mandatum dil. fil. n. tit. S. Crucis Preſbyteri [gg] Card. Ap. Sed. Leg. tu quoque ſacram accipias vnctionem, ne quid tibi deſit ad virtutem ſacramenti; & cùm ſacro fueris chriſmate delinitus. Archiepiſcopos & Epiſcopos tuos ſimiliter vngas, & per eos facias manus ſacerdotum inungi oleo benedicto. Illum de cætero in ordinandis Preſbyteris, & conſecrandis Epiſcopis morem ſeruans, & faciens obſeruari, quem Ap. Sed. obſeruat, quæ diſponente Domino cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra. Mittimus autem tibi per Card. prædictum Pontificalia ornamenta, [hh] caligas, & [ii] ſandalia, [jj] amictum & [kk] albam, [ll] cingulum & ſuccinctorium, [mm] orarium & [nn] manipulum, [oo] tunicam & [pp] dalmaticam, [qq] chirothecas, [rr] annulum, [ss] planetam, & [tt] mitram. [vv] Pallium verò per dil. fil. I. Capellanum noſtrum anteà miſeramus. Et licèt [xx] R. Pont. non vtatur [yy] baculo paſtorali, tum propter [zz] hiſtoriam, tum etiam propter myſticam [aaa] rationem; tu tamen ad ſimilitudinem [bbb] aliorum Pontificum poteris eo vti, quorum omnium rationem idem Card. ſicut à nobis accepit, te poterit edocere.

NOTÆ.

1\. a INnocentius III.] Nec in hac ſexta, nec in tertia collectione, vbi repetitur præſens textus ſub eodem titulo, proponitur Prælatus, cui miſſa ſit tam diffuſa epiſtola de variis vnctionibus, & earum myſteriis. Sed ſi hiſtoriam huius temporis, & geſta Innocentij III. reperamus, facilè conſtabit, Innocentium in præſenti reſcribere Archiepiſcopo Trinonitano, quem Primatem conſtituerat ipſe Pontifex, & à Leone ſacræ R. Eccleſiæ Cardinale Legato conſecrari fecerat, & Primatem totius Bulgariæ præfecerat. Cùm enim Epiſcopus Brandicuberenſis, vt Legatus Regis Bulgarorum ad vnionem Eccleſiæ Latinæ & Græcæ Romæ veniret, retulit Innocentio tempore ſuæ conſecrationis vnctionem non accepiſſe; ideo reſcripſit Innocentius III. eum vnctionem recipere debere per Ioannem Epiſcopum Albanenſem, aſſiſtentibus aliis duobus Epiſcopis: & huius vnctionis occaſione prædicto Primati exponit varias in Eccleſia vſitatas vnctiones, & earum myſticas rationes, vt referunt latiùs proſequentes huius epiſtolæ hiſtoriam Spondanus poſt Baronium *anno* 1204. *numer.* 12. Boſquetus *in geſtis Innocentij III. fol.* 61. Igitur iuxta ſuprà tradita inſcriptio huius textus ita reſtituenda eſt. *Innocentius III. Trinonitano Primati Bulgariæ.*

2\. b *Brandicuberenſis.*] In ſexta collectione Raymundi legitur, Bracharenſia, ſed mendoſè, cùm Bracharenſis Eccleſia ſit in Luſitania, vt notaui *in cap. accepimus, de ætat. & qualit.* & in præſenti agatur de improbanda conſuetudine Græcorum, qui vnctionem in conſecratione Epiſcoporum, & ordinatione Preſbyterorum omittebant. Legendum igitur, *Brandicuberenſis*, vt legitur in dicta collectione, & in geſtis Innocentij III. *dict. fol* 61. Brandicuberenſis Epiſcopus Blaſius dictus, Romæ peruenit anno 4. Pontificatus Innocentij III. vt refert Spondanus *vbi ſuprà, num.* 13.

c *Inungi.*] Sed ſi totalis, & ſubſtantialis 3.
materia conſecrationis Epiſcopalis eſt vnctio cum chriſmate in capite, & manibus, vt docent Franciſcus Siluius, & Guillelmus Mezutius, quorum ſententiam refert Diana *part.* 12. *tract.* 1. *reſolut.* 13. vel ſaltem partialis, vt voluerunt Medina *de continent. lib.* 1. *cap.* 17. Iſambertus *in* 3. *part. D. Thomæ, tract.* 3. *de ſacram. Ordin. diſput.* 3. *art.* 4. quomodo Græci vnctione non vtebantur, cùm circa materiam, & formam Sacramentorum non poſſit conſuetudo introduci. Huic difficultati facilè ſatisfieri poteſt ſi amplectamur ſententiam eorum, qui aſſeruerunt, materiam conſecrationis Epiſcopalis eſſe impoſitionem manuum, vt probari videtur ex Apoſtolo 1. *ad Timoth. cap.* 4. *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum Preſbyterij.* D. Ambroſio *lib. de ſacerdot. dignit. cap.* 5. D. Hieronymo *in cap.* 51. *Iſaiæ.* Eandem defendunt Vazquez 3. *part. in* 3. *diſput.* 140. *cap.* 5. *num.* 39. Bellarmin. *lib.* 1. *de ſacramentis, cap.* 9. Coninch. *eod. tract. diſput.* 20. *dubit.* 7. *concluſ.* 1. Bernal. *eod. tractat. diſput.* 47. *ſect.* 6. *num.* 14. Diana *part.* 12. *tract.* 1. *reſolut.* 17. vnde iuxta iſtorum ſententiam, cùm tantùm ad ſolennitatem, non verò ad eſſentiam deſideretur hæc vnctio in conſecratione Epiſcopali, licèt non ritè, tamen validè negligebatur à Græcis, nec eius omiſſio conſecrationem vitiabat. Et ſi adhuc ſuſtineatur contraria ſententia, videlicet vnctionem iſtam Epiſcopalem pertinere ad materiam remotam, ſaltem partialem: reſponderi poteſt, poſſe Eccleſiam Latinam adhibere pro materia ipſam vnctionem; Orientalem verò manus impoſitionem, vel traditionem baculi, aut

aut librum Euangeliorum. Dominus enim noster in institutione aliquorum sacramentorum non ita præfixit materiam, sicut in institutione aliorum; in aliquibus enim tantùm designauit vt materiam traditionem alicuius rei externæ & sensibilis, aptæ ad significandos effectus, quos conferebant illa Sacramenta; non tamen designauit rem ipsam adhibendam, sed reliquit iudicio Apostolorum, qui inspecto Ecclesiæ statu eam præfinirent; quod dubium non est contigisse in Sacramento Ordinis, vbi materia, videlicet traditio librorum, vasorum, & baculi, non fuit designata à Christo Domino, posteà verò à Sanctis Patribus fuit præfinita, vt docent Bernal. *de Sacramentis disput.*47. *sect.*1. *num.*1. Lugo *eod. tract. lib.*1. *cap.*1. *quæst.*7. *num.*78. Diana *part.*12. *tract.*1. *resolut.*78. Vnde in consecratione Episcopali potuit Ecclesia Latina præfinire vt materiam vnctionem sacram; Græca verò licèt non ritè, quia Romanæ iura, & consuetudines obseruare debet, validè tamen aliam designare, videlicet manus impositionem, aut baculi traditionem potuit.

4. d *Suppleri.*] Cùm enim non pars essentialis, sed tantùm ad solennitatem spectans omitteretur, potuit posteà suppleri absque vlla iteratione, vt diximus proximo commentario: debebat tamen hæc vnctio suppleri ab ipsis, à quibus fuerat consecratus, sicut alij defectus in ordinationibus supplentur à ministris, qui ordines contulerunt, vt docent Armilla verbo *Ordo*, *num.* 8. & 10. Tabiena *eod. verbo*, *quæst.* 10. Innocentius *in cap. Presbyter*, *de sacramentis non iterandis*, Paz Iordanus *tom.*1. *lib.*5. *tit.*3. *num.*1. immò & in ipso die, in quo consecratio Episcopalis fit, vnctio fieri debet. Syluester verbo *Ordo* 2. *quæst.*5. Angelus *eod. tract. num.*14 Diana *vbi supra*, *resolut.* 14. Sed hæc omnia supplere potuit Pontificis delegatio, qui vnctionem commisit Ioanni Albanensi Episcopo.

5. e *F. n. S.*] Ita legitur in tertia collectione, sed legendum est, *F. I.* Ioannes enim patriâ Tusculanus, à nostro Innocentio creatus fuit Episcopus Albanensis Cardinalis anno 1199. de quo, & Albanensi Ecclesia plura Vghellius *tom.* 1. *Italia sacra*, *pag.*297.

6. f *Præcepto diuino.*] Docet Innocentius noster hanc vnctionem in ordinationibus Episcoporum ex præcepto diuino prouenire, & ad probandum adducit quod legitur *Exodi cap.* 28. vbi Dominus præcepit Moysi, vt Aaron, vt filios eius in sacerdotem vngeret: vnde fluxit apud Hebræos consuetudo vngendi sacerdotes, de qua vnctione vltra Theologos positiuos *in dict. cap.* 28. *Exodi*, agunt Seldenus *de success. Hebræorum lib.*2. *cap.*9. P. Menochius *lib.*2. *de Repub. Hebræorum*, *cap.*5. Et licèt hoc præceptum legis veteris cæremoniale esset, & per consequens mortiferum; tamen quia non typicum, seu præfiguratiuum erat, potuit ab Ecclesia suscitari, seu innouari, iuxta tradita *in cap. translato*, *de constit.*

7. g *Apostolorum exempla.*] Non quia ipsi Apostoli vnctionem acceperint tempore, quo ordinati, & creati fuerunt Episcopi, iuxta veriorem opinionem, licèt alij plures affirment B. Petrum à Domino fuisse in Episcopum vnctum, & consecratum, & ipsum alios in Episcopos ordinasse, quos refert Diana *dict. tract.*1. *resol.*80.

8. h *Græcus.*] Patriâ enim Atheniensis erat, Antiocho patre natus, vt referunt Baronius, & Coriolanus *anno* 103. & alij de vitis Pontificum agentes. Clementi successit anno 103: licèt aliqui eum confundant cum Cleto, vt notat Baronius *anno* 69.

i *Successit Clementi.*] Innocentius III. in præ- 9.
senti sequitur opinionem eorum, qui putarunt Clementi successisse Anacletum, vt Optatus Milevit. *lib. de schismate Donat. cap.*2. ibi: *Petrus, cui successit Linus, Lino successit Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euaristus.* Tertull. *lib.* 3. *aduersus hæreses*, *cap.*3. vbi hunc refert Pontificum ordinem: *Primò Petrus & Paulus, secundò Linus, tertiò Anacletus, quartò Clemens.* Etsi plures existimauerint Anacleto successisse Clementem, vt S. Ignatius *in epist. ad Mariam*, vulgò *Casabolisen*, ibi: *Cùm adhuc Romæ esses apud Beatum Papam Anacletum, cui nunc successit longè Beatissimus Clemens, Petri & Pauli successor.* Eusebius tam in Chronico, quàm in historia Ecclesiastica, post Anacletum Clementem ponit. Epiphanius hæresi 27. *Episcoporum Romanorum successio hanc habet seriem: Petrus & Paulus, Linus & Cletus, Clemens.* D. Hieronymus *in catalog. scriptor. Ecclesia*, *cap.*15. *Post Petrum Romanus Episcopus secundus Linus fuit, tertius Anacletus, tametsi plerique Latinorum secundum post Petrum Apostolum putent fuisse Clementem.* Eusebius Dexter anno 96. *Per idem tempus S. Anacletus, vel Cletus successerat Lino.* E contrà censuit D. August. *epist.* 165. *Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus.* Ex quibus & aliis auctoritatibus etiam probat Alois *in notis ad vitam S. Irenæi*, *cap.* 7. eundem fuisse Pontificem Cletum & Anacletum, non diuersos.

j *Tradidit.*] *Epist.* 2. vt citatur à Burchardo 10.
*lib.*1. *Decreti*, *cap.*5. Iuone *part.*3. *cap.*69. Anselmo *lib.*6. *cap.*33. Gratiano *in cap. ordinationes*, 75. *dist.*

k *Quæ est spiritualis.*] Omissâ aliâ spirituali 11.
vnctione omnium electorum, iuxta illud Psalmi 44. relatum ab Apostolo ad Hebræos *cap.* 1. *Propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*; quod cùm intelligatur de Christo Domino, qui dicitur vnctus, *actuum Apost. cap.* 10. glossa verbo *Iesu*, *in cap.*2. *de immunit. eccles. lib.*6. dubitari nequit, quin per illam vnctionem gratia Spiritus sancti significetur, quam omnes electi, & veri fideles recipiunt, iuxta D. Ioannem *epist.*1. *cap.*1. *Sed vos vnctionem habetis.* Omissis etiam aliis pluribus vnctionibus, de quibus Fortunatus Scachus *in suo Myrothecio.*

l *Iacobus Apostolus.*] *In epist.*3. ibi: *Infirma-* 12.
tur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus; & si in peccatis sit, dimittentur ei. Et licèt Lutherus, & alij hæresiarchæ auctoritatem prædictæ epistolæ negauerint, asserentes authenticam non esse, facilè tamen refelluntur ex Concilio Trident. *sess.* 4. vbi inter canonica scripta recensetur, & probat disertè Iulianus Petri *in aduers.* ibi: *Audiui à Magistro meo, & D. Paschali Toletano Archiepiscopo dixisse S. Leandrum Gregorio epistolam canonicam* (quæ sub nomine S. Iacobi circumfertur) *esse Iacobi Maioris; & cùm S. Gregorius Papa legisset nescio quæ apud S. Hieronymum* (quem meritò multùm reueretur E. S. R.) *quæ legerat etiam sæpè Leander, sed intelligebat S. Doctorem eius rei non plenam habuisse cognitionem; sed secutus erat quæ legerat apud Eusebium* (cui ille ni-

mis

mis addictus fuit) *S. Gregorium reliquisse fecit in medio, & nunquam vocat illum in epistola citatione Iacobum fratrem Domini, aut Minorem, nec Maiorem; sed sepius* (sicut scriptum est) *dicit.* Nec multò post: *D. Bernardus Archiepiscopus Tolet. illustrauit epistolam S. Iacobi, quam probauit compositam esse à S. Iacobo Zebedai filio; transmissam verò Iudeis conuersis ex duodecim Tribubus dispersis per Hispaniam: deinde Missa Muzurabum S. Iacobi loquitur de Iacobo Zebedai, & eius dicit esse epistolam canonicam: tandem Missam S. Iacobi inceptam ab eius discipulis auxit Eugenius Euangelio, Epistolaque; post D. Isidorus, & alij, vbi ponuntur nonnulla epistole, que Maioris sunt Iacobi, vt semper in Hispanie traditione scitum est. Illam incepit perficere S. Melantius Tolet. Archiepisc. Epistolam Honoratus, Pelagius, Audentius, Olympius, Gregorius Toletani Pontifices, tanquam Maioris Iacobi censuerunt habendam, & in multis commentariis insigniter illustrarunt. In chronico verò de Iacobo Maiori, qui duodecim Tribubus in Hispania constitutis, vt docet Sophronius, predicauit, & epistolam canonicam scripsit, vt docet Isidorus, & ante eum alij celebres scriptores Hispani, quorum fuit eo saculo communis opinio, vt Missa S. Iacobi, & à S. Isidoro promulgata, à Melario addita, aucta verò à S. Serrano Asturio, manifestissimè testantur & alij.* Probant, & defendunt vt authenticam epistolam hanc D. Iacobi Sixtus III. Pontifex Maximus *epist. de malis doctr.* quæ extat *tom. 5. Biblioth. veterum Patrum*, Danthes Allegerius *cantu* 20. vbi Christophorus Landinus, Sebastianus Ferra Augustinianus 2. *part. discipl. predic. fol.* 20. Iacobus Philippus Bergomas *lib. 8. supplem. chron. anno* 47. Antonius Honcala Canonicus Abulensis *comment.in Genesim, cap.* 21. Antonius Carraciolus Canonicus regul. *contron.*1. *de aduentu D. Iacobi, fol.* 132. Didacus Danza *in prolog. comment. in hanc epistolam*, P. Mariana *de aduentu D. Iacobi in Hisp.* & *in scholiis ad eandem epist.* Cornelius à Lapide *in præm. comment. ipsius epistola*, Gaspar Sanchez *tract.* 3. *de profectu D. Iacobi*, Puente *lib.* 4. *comment. vtriusque Monarch. cap.* 18. §. 3. Carrillo *in suis annalib. fol.* 30. Tamayo de Vargas *ad Luitprandum, fol.* 185. idem *in defens. Flauij Dextri, monit.* 8. Bellarminus *tom.* 2. *de sacram. cap.* 1. *de sacrament. Vnctionis*: fusè Viuar. *in comment. ad Flauium Dextrum, anno* 32. *num.* 6. nouissimè Fr. Antonius à Matre Dei *preludio* 1. *de auctorib. sacra Scriptura, dub.* 19. §. 5.

m *Vrgentes.*] De hac vnctione infirmorum, & eius ministro latè agemus *in cap. quesiuit* 14. *de verbor. signif.*

n *Secunda.*] Apud ipsum in epistola secunda, de qua vnctione spirituali iam suprà egi.

13. o *Sed etiam Sacramentum.*] Ex his verbis deduci videtur, sacramentum non esse signum visibile, seu sensibile, contra vulgatem sacramenti diffinitionem, & textum *in cap. signum* 33. *de consecrat. dist.* 2. siquidem Innocentius noster scribit, ipsam interiorem, & insensibilem vnctionem esse signum, & sacramentum: ergo cùm illa non sit sensibilis, seu visibilis, deducitur sacramentum sine signo sensibili dari posse. Agnouerant difficultatem Hostiensis, Abbas, & alij antiquiores in præsenti; quorum solutionibus omissis, vt breuiter satisfaciamus, sciendum est, in sacramentis Ecclesiæ dari, & distingui sacramentum tantùm, rem tantùm, rem & sacramentum simul, *cap. cùm Martha*, vbi Abbas Antiquus *num.* 9. *de celebrat. Missar.* Turrecremata *in principio dist.* 1. *de pœnit. num.* 4. Sacramentum tantùm est illud, quod significat, & non significatur ab alio signo, veluti actio externa, & res sensibilis, quæ non sacrant. Res tantùm dicitur, quod significatur, & non significat, qualis est primarius effectus Sacramenti, nempe gratia. Res verò & sacramentum simul est id, quod significatur ab vno, & significat aliud, vt character Baptismi, Confirmationis, & Ordinis, corpus Christi in Eucharistia, *dict. c. cùm Martha, versic. distinguendum.* Quibus suppositis facilè diluitur prædicta difficultas: sacramentum enim debet esse signum sensibile, habito respectu ad id quod est sacramentum tantùm: quod autem docet Innocentius III. in præsenti, intelligitur de eo, quod est res, & sacramentum simul, nempe charactere, qui significatur à Sacramento, & significat gratiam animæ infusam. Hostiensis *hîc, num.* 19. id enim quod dicitur res, & sacramentum simul, non repugnat esse spirituale, & inuisibile, vt considerant Granados *tom.* 4. *controuersia* 3. *tract.* 1. *disput.* 2. *num* 5. Cano *de sacrament.* 1. *part. ad vltimum argum.* Conradus Kling. *lib.* 4. *loc. comm. cap.* 39. Alia tradit pro expositione prædictorum verborum Turrianus *pro can. Apost. lib.* 1. *cap.* 17. & 18.

p *Oleum.*] Aliud enim est oleum, quod consecratur ad materiam remotam sacramenti extremæ Vnctionis; aliud quod benedicitur ad materiam Confirmationis. Primum quòd conficitur ad sacramentum extremæ Vnctionis, est tantùm oliuarum oleum ab Episcopo benedictum, *cap. finali* 1. *quæst.* 3. *cap. ab infirmis* 26. *quæst.* 7. *cap. non satis, de simonia*, Concilium Florentinum *de vnione Armen. versic. Quintum sacramentum.* Trident. *sess.* 14. *cap.* 1. Probant Ant. August. *in epit. iuris lib.* 26. *tit.* 1. Bellarm. *dict. tract. de extrema vnct.* Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri monacho, cap.* 95. plures ex Moralistis congesti à Leandro *tom.* 1. *de sacrament. de extrema vnct. disput.* 2. *quæst.* 1. Debet esse oleum oliuarum, quia quotiescumque in iure nostro mentio fit vnctionis faciendæ cum oleo, intelligitur oleum oliuarum, ob rationes, quas eruditè congerit Fortunatus Scachus *lib.* 1. *in Myrothecio*: & etiam ab Episcopo debet esse benedictum, quæ benedictio an desideretur ad essentiam sacramenti, disputant Arcudius *de sacrament. lib.* 5. *cap.* 2. plures congesti à Torreblanca *de iure spirituali cap.* 11. Leandro *vbi suprà, quæst.* 3. Secundum verò oleum, quod desideratur in sacramento Confirmationis, & ab Episcopo conficitur, debet esse mixtum cum balsamo, *cap. pastoralis, de sacram. non iter.* Concilium Carthag. 2. *can.* 3. & Carthag. 3. *can.* 36. Brachar. 2. *can.* 4. Plura adducit Basilius *de Confirm. part.* 1. *cap.* 2. *cum quinque sequentibus*, & nos *in cap.* 1. *de sacram. non iterandis.* Discriminis ratio, quare oleum adhibendum in extrema Vnctione tantùm purum desideretur; in Confirmatione verò debeat cum balsamo permisceri, ea traditur ab Altissiodorensi *in summa, lib.* 4. *tract.* 7. nimirum quia balsamum significat bonum famæ odorem. *Ecclesiastici cap.* 4. Quem viuentes tenentur per bona opera, & exempla dare, de quo admonentur cùm confirmantur; is verò, qui iam morti proximus est, solùm curam habere debet bonæ conscientiæ, quæ significatur per oleum, vt in nostro textu docetur. 14.

q *Nitor conscientia.*] Alias rationes adducunt Scachus *dict. lib.* 1. *Myrot. cap.* 26. Vicecomes *de ritibus Confirm. lib.* 1. *cap.* 23.

r *Per balsamum.*] Plures eius significationes, & huius mixturæ rationes tradit Vicecomes *vbi proximè.*

15. f *Vngi debet Episcopus.*] Ordo Romanus, vbi de consecratione Episcopi ita legitur: *Mittat chrisma in caput Episcopi in modum crucis.* Vnde cognoscitur prima differentia, quæ versatur in vnctione Episcoporum, & Presbyterorum: presbyteri enim oleo catechumenorum tantùm vnguntur in manibus. Pontificale Rom. *de ordinatione Presbyteri*, ibi: *Pontifex sedet cum mitra, & depositis chirothecis, & annulo Pontificali assumpto, ponitur ei gremiale, siue mappula super gremium; & singuli ordinandi successiue coram eo genua flectunt, & Pontifex cum oleo catechumenorum vnicuique inungit ambas manus simul iunctas in modum crucis.* Obseruat Franciscus Hallier. *de sacris elect. tit. de ritib. pag.* 1024. Episcopi verò manus inunguntur chrismate. Honorius *in gemmæ animæ, lib.* 1. *cap.* 181. & 189. ibi: *Ideò Episcopi oleo vnguntur, vt Spiritum sanctum Apostolis datum esse doceantur, & vt vita, & doctrina coram hominibus luceant, & eos à vitiis curare satagant.* Hallierius *vbi suprà, pag.* 1025. Alias rationes congerit Menardus *ad D. Gregorium pag.* 309.

16. r *Consecrare inquit.*] Hîc confunditor ab Innocentio vnctio Presbyterorum cum vnctione Episcoporum: in Presbyterorum enim vnctione adhibetur dicta forma, in vnctione verò manuum Episcopi illa. *Vngantur manus istæ de oleo sanctificato, & chrismate sanctificationis: sicut vnxit Samuel Dauid in Regem, & Prophetam, ita vngantur & consecrentur in nomine Dei Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Sic in Sacramentali D. Gregorij legitur, & ibi illustrat Menardus *pag.* 309. & plura de his vnctionibus congesserunt Franciscus Hallierius *de sacris elect. art. de sacra vnct.* Beyerlinch *in theat. vita humana, tom.* 7. *verbo Vnctio.*

17. t *Vngebatur Sacerdos.*] Cum hoc tamen discrimine, quod Pontifex Maximus vngebatur oleo sancto in capite; Sacerdotes verò non vngebantur in capite, sed tantùm in vestibus aspergebantur, partim oleo sancto, partim sanguine arietis immolati. Menochius *lib.* 2. *de repub. Hebræorum, cap.* 5. *num.* 21. Vnde Pontifex maximus non lugebat defunctos; sacerdotes verò lugere poterant. *Exodi cap.* 29. *versu* 21.

18. u *Rex.*] Erat tamen apud Hebræos duplex Regum vnctio, priuata, & publica. Priuata fiebat ante ipsam inaugurationem. Publica verò in ipsa auguratione: priuatim vncti fuerunt Saul à Samnele in extrema parte ciuitatis, *lib.* 1. *Regum, cap.* 9. *vers.* 27. Dauid ab eodem Samuele in domo patris sui in Bethlehem, 1. *Reg.* 16. *vers.* 13. Iehu à filio Prophetæ seorsim in cubiculo, *lib.* 4. *Reg. cap.* 9. *vers.* 6. Publicè etiam vncti fuerunt Dauid, Salomon, & Iobacaz, *lib.* 4. *Reg. cap.* 2. *vers.* 3. ibi: *Tulit populus terræ Iobacaz filium Iosiæ, & vnxerunt eum, & constituerunt eum Regem pro patre suo.* Vnde cognoscitur magnum discrimen inter vnctionem Pontificis Maximi, & Regis; nam Pontifex vngebatur publicè coram populo apud tabernaculum Domini. *Exodi cap.* 29. *vers.* 4. & *Leuitici* 8. *cap.* 3. Rex verò aliquando priuatim, aliquando publicè, vt suprà dixi. Alia etiam differentia inter prædictas vnctiones Regis, & Pontificis consideratur. Pontifices enim vngebantur oleo sancto confecto ex myrrha, cinnamomo, calamo, casia. *Exodi cap.* 29. *vers.* 7. & *cap.* 30. *vers.* 23. Reges autem simplici oleo vngebantur, vt probat, & defendit Becanus *in analogia, cap.* 16. *quæst.* 7. licèt contrarium teneat Fortunatus Scachus *Eleochrismaton Myrothecio* 1. *cap.* 21. *in fine.* Plura de hac vnctione Regum Hebræorum Genebrardus *in psalmum* 88. Abulensis *ad* 1. *Reg. cap.* 10. *quæst.* 1. & *sequent.* & 1. *Paralipom. cap.* 9. *quæst.* 2. 3. & 4. Serarius *ad* 1. *Reg. cap.* 10. Pineda *de rebus Salomonis lib.* 2. *cap.* 6. Salianus *tom.* 3. *annal. veteris Testamenti, anno mundi* 2962. *num.* 80. Ab hac vnctione originem duxit vnctio Imperatorum, & Regum. Vnctionem Imperatorum Romanorum probat, & illustrat Gutherus *de iure manium cap.* 5. *lib.* 2. Imperatores Catholici vnctionem recipiunt plerumque ab ipso R. Pontifice. *cap. venerabilem, de elect.* ibi: *Qui eum inungimus, coronamus, & consecramus*; & *cap. intelleximus, de iureiurando, Clement.* 1. *eod. tit.* Castaldus *de Imperat. quæst.* 18. 26. & 39. plura Hallier. *de sacris elect. art. de sacr. vnct.* §. 3. & 4. Imperatorem autem Orientalem à Patriarcha Constantinopolitano inungi, refert Codinus *de officiis domus Constantinop. cap.* 27. *de coronat. Imperat.* Vbi notauit Gretherus, & ex ipso Codino referunt Menardus *ad D. Greg. pag.* 405. Ramirez de Prado *in notis ad Luitprandum anno* 506. *fol.* 299. Et quamuis hanc Regum vnctionem sibi propriam, & peculiarem esse Galliæ Scriptores intendant, vt docent Chopinus *lib.* 2. *de Domanio Franciæ, tit.* 2. *num.* 7. Chassaneus *in catalog.* 5. *part. considerat.* 30. & 31. Guillelmus Benedictus *in cap. Raynutius, verbo Duas, num.* 77. Castaldus *de Imperat. quæst.* 18. Petrus Greg. *in præludiis optimi Iurisconsulti, lib.* 1. *cap.* 11. Franciscus Hallier. *de sacris elect. pag.* 1032. Armacanus *in Marte Gallico, lib.* 1. *cap.* 4. 8. & 15. qui adhærent fabulam vnctionis Clodouei, quam iam refellerunt, refutaruntque Valdes *de dignit. Regum, cap.* 14. Palmisotus, siue qui auctor non ignobilis est inter Vindicias, & Martem Gallicum, *cap.* 8. Tamen plusquam notum est, ab omnibus Regibus esse valde vsitatam, vt refert originem huius vnctionis altè repetens Roussellius *lib.* 6. *hist. Pontif. iurisdictionis, cap.* 2. Et vt à nostris catholicis Regibus exordiamur, Regem Vbambam vnctionem accepisse, refert Iulianus *in Chronico, in Vbamba*, ibi: *Suscepit autem gloriosus Dominus Vbamba Regni gubernacula eodem die, quo ille* (scilicet Recesvinctus) *obiit in supradicto die* 18. *Kalendis Septembris, dilatâ vnctionis solemnitate in diem* 14 *Kalendis.* De vnctione Regis Eruigij agitur in Concilio Toletano 12. *c.* 1. ibi: *Serenissimus Eruigius Princeps Regni conscenderis culmen, regnandique per sacrosanctam vnctionem susceperis potestatem.* De Egica Vuitica, & aliis idem referunt Iulianus *vbi supra*, Morales *lib.* 12. *chron. cap.* 41. 53. & 57. Et generaliter Reges Gothorum vnctionem accepisse in Ecclesia Toletana tempore coronationis, probatur ex exhortatione Patrum Ecclesiæ ad Principes, quam inter Concilia Toletana edidit D. Garsias Loaysa, & *ex l.* 9. *prologi fori*, ibi: *E que benicen los Principes, e que los sagran*: vbi notauit Villadiego *num.* 26. & ex traditis à P. Higuera, & Ramirez, & Vargas *ad Luitprandum, vbi supra*, Borello *de præstantia Regis, cap.* 49 *num.* 83. Loaysa *in notis ad Decretum Gundemari, fol.* 176. & in Concil. Tolet. 9. *fol.* 475. Morales *lib.* 12. *cap.* 41. Madera *de Monarchia Hispania præstantia, cap.* 12. §. 6. Valdes *de dignit. Regum Hispania, cap.* 14. Tamayo *in martyrol. die* 1. *Iulij*, Auctore arbitrij suprà citato *cap.* 18. Post ipsos Reges Gothos Alphonsus Rex VIII. inunctus fuit à Ramone

mone Archiepiscopo Compostellano, vt refert Garibai. *lib.* 8. *cap.* 4. *anno* 1135. Item Alponsus II. inonctus fuit in Ecclesia Burgensi, vt in eius historia refertur *cap.* 103. & Alphonsus VII. iounctus fuit in Ecclesia Compostellana à Didaco Ramirez eius Præsule, vt refert Sandoual *in eius historia*, *cap.* 3. *&* 30. Similiter in Regibus Aragoniæ, & Nauarræ vsitatam fuisse hanc vnctionem, ex historicis vtriusque Regni refert Valdes *dict. cap.* 14. Vnde cognoscitur, Reges nostros, vt Reges Castellæ, Aragoniæ, & Nauarræ, iuxta veterem consuetudinem vnctionem recipere posse. Eam tamen vnctionis consuetudinem omiserunt, quia iam iure hæreditario omnes admittuntur, non verò electionis, vt olim creabantur; quam, & alias rationes huius omissionis tradunt Valdes *vbi suprà*, *num.* 15. Palmisotus, siue qui auctor est arbitrij: inte autem conqueritur Argensola *lib.* 1. *annal.* omissum à Monarchis nostris hunc sacrum ritum. De hac Regum vnctione egregiè differit Petrus Damianus *serm.* 70. qui est primus *de dedicat. Ecclesiæ*, ab illis verbis: *Quintum est inunctio Regis.*

19. x *Brachium.*] Licèt hoc antiquitus non semper obseruaretur; Carolum enim Magnum à Capite ad pedes inunctum fuisse, ex Gallicis Scriptoribus referunt Hallierius *de sacris elect. vbi suprà*, *pag.* 1032. Menardus *ad D. Gregorium*, *pag.* 403. & de Carolo Caluo in eius Capitulis legitur in ea verba: *Coronet te Dominus. Inunxit eum Hincmarus Archiepiscopus chrismate ad dexteram auriculam, & in fronte vsque ad sinistram auriculam, & in capite.* Ex quo loco etiam constat, Reges aliquando vnctos fuisse chrismate, cùm hodie tantùm oleo catechumenorum vngantur: igitur in brachio, seu armo vnctio fieri debet, cùm pars illa corporis, excepto capite, honorabilior in homine sit, vt ex sacris, & prophanis scriptoribus notat Menardus *ad D. Gregorium*, *vbi suprà*, *pag.* 405.

20. y *Refert ergo.*] Huic rationi alias adiungunt Pelagius *de planctu Ecclesiæ lib.* 1. *cap.* 56. Borellus *de Regis Catholici præstantia*, *cap.* 49. *num.* 17. Barbosa *in cap. Valentinianus*, 63. *dist.* & *de potest. Episcop.* 2. *part. alleg.* 31. Diana *part.* 11. *tract.* 1. *resolut.* 88. Illud tamen apud omnes constat, Reges virtute huius sacræ vnctionis quodammodo consecrari, & sacratos manere; immò & in ipsa vnctione ipsos recipere latè sacramentum, docuerunt Petrus Damianus *serm.* 75. *de dedicatione*, Archiepiscopus D. Rodericus *lib.* 3. *chron. cap.* 1. vbi agens de vnctione Vbambæ Regis Gothorum, ita ait: *Decreuit se Regis nomine imperare; ideo in maiori Ecclesia vrbis Regiæ vnctionis suscepit sacramentum.* Sed propriè non continet sacramentum, vt probant Palmisotus *suprà*, *cap.* 8. Roussellius *lib.* 7. *hist. Pont. iurisd. cap.* 2. *num.* 4. & *cap.* 4. *num.* 5. Fortunatus Scachus *Eleochrism. myrothetico* 2. I. Filesacus *de idolol. cap.* 9. Non tamen virtute huius vnctionis vllus confertur ordo sacer, aut aliqua potestas spiritualis acquiritur, vt reprehensis Theodoro, & Balsamone *in can.* 12. *Concily Ancyrani*, & vindiciarum Auctore, docent & illustrant Franciscus Hallierius *de sacris elect. vbi suprà*, *pag.* 1034. Boëtius Epon. *tom.* 1. *quæst. tit. de regalibus*, *num.* 51. Anonymus, siue Auctor arbitrij suprà citatus *cap.* 8. Roussellius *lib.* 7. *hist. Pont. cap.* 2. *num.* 4. & *cap.* 4. *num.* 5. Fortunatus Scachus *sacrorum Eleochrismatum Myrothecio* 2. *cap.* 1. Filesacus *de idolol. cap.* 9. magnus semper Præceptor D. Franciscus Ramos *in supplicat. pro Episcop. Iust. propos.* 3. §. 1. *in fine*: immò adhuc post sacram vnctionem inter laicos enumerari, probatur ex Synodo Laodicena *can.* 10. Trullana *can.* 75. licèt ratione huius vnctionis Regibus pateat aditus ad altare, vt iuxta illud possint Deo dona offerre, *can.* 79. *Synodi Trullanæ*; quod aliis laicis non permittitur, *cap.* 1. *de vita, & honest.* & Reges Galliæ in quibusdam Ecclesiis sui Regni habent Canonicatus, vbi cum Episcopo vt Subdiaconi celebrant, vt referunt Castaldus *de Imperatore cap.* 24. *num.* 4. Hallierius *vbi suprà*, *pag.* 134. Frances *de Ecclesiis Cathedralib. cap.* 5. *num.* 74. Quod ius Regis nostri in Ecclesia Legionensi, & aliis Castellæ probat Valdes *dict. cap.* 14. *in fine.* Ampliùs Imperator post vnctionem receptam potest communicare sub vtraque specie, præcipuè in die inaugurationis, & in articulo mortis, vt ex bulla Clementis VI. refert Carrer. *tom.* 2. *digesti fidei*, *pag.* 645. quæ omnia obtinent Reges potiùs ex priuilegiis sibi specialiter concessis, quàm virtute vnctionis.

z *Bis post baptismum.*] Quem vnctionum ritum probant textus *in cap. ecclesiasticarum*, 11. *dist. cap. deinde*, 70. *de consecr. dist.* 4. D. Clemens *lib.* 3. *constit. cap.* 17. ibi: *Baptismus datur in mortem Filij, aqua adhibetur pro sepultura, oleum pro Spiritu Sancto, sigillum crucis pro cruce, chrisma confirmatio confessionis est.* Et *lib.* 7. *cap.* 23. ibi: *Vnges eum prius oleo sancto, deinde baptizabis aquâ, postremò signabis vnguento chrismatis, vt sit oleum vnctionis participatio spiritus, aqua symbolum mortis, vnguentum chrismatis sigillum pactionum.* Dionysius *de Eccles. hierarch. cap.* 2. Cyprianus *epist.* 70. *ad Iannuarium*, Cyrillus Hierosolym. *catechesi* 2. Optatus Meleuit. *contra Parmen. lib.* 7. D. Ambrosius *lib.* 1. *de sacris*, *cap.* 2. Damasus Papa *epist.* 4. D. August. *serm.* 206. *de tempore*, Isidorus *lib.* 2. *de diuin. officiis*, *c.* 21. quorum, & aliorum auctoritates referunt Iudocus Coccius *lib.* 4. *thesauri*, *cap.* 9. Tortianus *lib.* 2. *pro epist. Pontificum*, *cap.* 17. 18. & 19. Vicecomes *de ritibus baptismi lib.* 2. *cap.* 35. *cum sequentib.* Riterusius *in notis ad Saluianum*, *pag.* 87. Cuius vnctionis rationes varias tradunt SS. PP. inter quas ea præcipua est, vt sicut athletæ, seu luctatores olim ante agonem vngi solebant ceromate; ita & Christiani ad spirituale certamen in vita obeundum inunguntur; quam expresserunt D. Ambrosius *lib.* 1. *de sacram. cap.* 5. dum ait: *Venimus ad fontem, ingressus es, considera quos videris, quid loquutus sis considera, repete diligenter, occurrit tibi Leuita, occurrit Presbyter, vnctus es quasi athleta Christi, quasi luctamen huius sæculi luctaturus.* Cyrillus *catechesi* 3. Illustr. ne Petrus Faber *lib.* 2. *agonist. cap.* 5. Brissonius *in lege die Dominico*, *Cod. de spectaculis*, *pag.* 138. & 162. *in paruis.* Alias huius vnctionis adducunt rationes Iosephus Vicecomes *lib.* 2. *de ritibus baptismi*, *cap.* 36. Fr. Ioseph. à S. Maria *de carem. baptism. cap.* 19. & 20. 21.

aa *In vertice.*] Immò priscis Ecclesiæ temporibus per integrum corpus catechumenus vngebatur, vnde nudus incedebat, vt posset à ministro baptismi vngi, Dionysius *dict. cap.* 2. ibi: *Cum ei planè vestes ministri detraxerunt, tunc sacerdotes sacrum vnctionis oleum offerunt.* Cyrillus *catechesi* 2. *Deinde verò iam exuti, exorcizato oleo, à summis capillis ad infimos vsque peruncti estis.* Seuerus Alexandrinus *lib. de baptismo.* *Tunc signat oleo olitiua sacerdos eum, qui baptizatur, & vngit omnia* 22.

illorum

illorum membra, manus & pedes, & nares eorum: tunc demùm induuntur suis vestimentis. Huius ritus varias rationes assignat, & illustrat Vicecomes *de ritibus baptismi cap.* 37. 38. & 40.

23. bb *In fronte.*] Circa hanc vnctionem plerumque SS. PP. & DD. dissentiunt, eam accipiendo pro vnctione Confirmationis ab Episcopo facienda, de qua egi *in cap. quantò, de consuet.* Verùm vnctio, de qua in præsenti, fit à Presbytero post baptismum in formam crucis. D. August. *serm.* 1. *secunda partis. Ne dubitares, ne erubesceres, quando primùm credidisti, signum Christi in fronte tanquam in domo pudoris accepisti; recole frontem tuam, ne signa expauescas aliena.* Plura de hac vnctione Vicecomes *dict. cap.* 40. Menardus *ad librum sacrament. D. Gregory, pag.* 73. & 143. Sanarus *ad Sidonium lib.* 2. *epist.* 12. *pag.* 213. & nos *in dict. cap. quantò.*

24. cc *Manus impositio.*] A ritu enim & cæremonis huius vnctionis sacramentum hoc dicitur manus impositio, quia Episcopus supra confirmandum manus imponit. Concilium Illiberit. *can.* 38. Matiscon 2. *can.* 3. D. Hieronymus *contra Luciferianos*, ibi: *Vt baptizatis posteà manus imponatur, & ita inuocetur Spiritus sanctus.* Illustrant Vicecomes *tom.* 2. *de ritibus Confirm. lib.* 2. *cap.* 2. 3. & 4. Basilius *de Confirmat. cap.* 1. *num.* 6. A materia remota hoc sacramentum dicitur chrisma, D. August. *lib.* 2. *contra Petilianum, cap.* 104. à proxima materia dicitur vnctio. Concilium Laodic. *can.* 48. frequenter tamen ab effectu dicitur confirmatio. Hoc enim sacramentum datur ad corroborandum christianum in fide; vnde Melchiades Pontifex epistola decretali ad Episcopos Hispaniæ, ait: *Confirmatio armat, & instruit nos ad agonem vitæ istius.* Quo in sensu Confirmatio dicitur in Concilio Arausic. 1. *can.* 1. in sexta Synodo *can.* 7. *in cap.* 1. *cap. vt ieiunium, de consecr. dist.* 5. Florentino *de vnione Armenor. versic. Secundum sacramentum*, Trident. *sess.* 7. Plura de institutione, & necessitate huius sacramenti tradunt vltra Moralistas, & congestos à Basilio *in tract. de Confirm.* Lemaistre *in confutatione Sorbonic. part.* 1. *cap. finali*, Cotjolanus *in Breuiario, anno* 43. *num.* 35. Hallierius *in vindiciis, lib.* 2. *cap.* 2.

dd *Summus Sacerdos.*] Dixi latè *in cap. quantò, de consuetudine.*

ee *Vngitur præterea.*] De hac vnctione agemus *in tit. de consecrat. Ecclesiæ.*

25. ff *Vnctionis sacramentum.*] His verbis satisfacit Innocentius argumento aduersariorum, qui asserebant Ecclesiam non debere vti benedictionibus, quia Iudæi illis vtebantur; sicut nec ob eandem rationem Ecclesia vtitur circumcisione, aut aliis præceptis cæremonialibus; nam sicut Ecclesia alias plures cæremonias legis veteris transtulit in legem gratiæ, vsumque & collationem Sacramentorum, vt dixi *in cap. translato, de constitutionib.* & exemplis probat Hallierius *de sacris elect. sect.* 8. *de cæremoniis, cap.* 1. ita hunc vnctionis ritum in lege veteri ad præfigurandum vsitatum, vsurpauit, & transtulit ad veritatem demonstrandam, quod Ecclesiam facere potuisse, iam probaui *dict. cap. translato*, & docet Halliet. *vbi suprà, pag.* 1018.

26. gg *Cardinalem.*] Leonem videlicet, qui legatus missus fuit in Bulgariam, seu Balachiam, vt Calojoannem, siue Ioannicum illius nationis Principem diademate Regio coronaret. Ab eo enim Cardinale iussit Innocentius Archiepiscopum inungi, & cum Primatis titulo ipsius Regni ornamenta Pontificalia misit: referunt Spondanus *anno* 1204. *num.* 13. Bosquetus *in gestis Innocenty III.*

hh *Caligas.*] Licèt caligam propriè esse cal- 27.
ceamentum militare, affirmet Balduinus *in lib. de calceo antiquo, cap.* 13. verius est, esse indumentum commune, tam militibus, quàm paganis; tam sacris, quàm prophanis. De caligis prophanis agunt Cicero *Philippica* 2. *Cum caligis, & lucerna cucurristi.* Iuuenalis ibi: *Veniam caligatus in agros.* Iosephus *lib.* 7. *de bello Iudaico, cap.* 3. refert Iulianum Centurionem caligas creberrimis atque acutis clauis fixas gestasse. De caligis sacrorum ministrorum meminerunt D. Gregorius *lib.* 1. *dialog. cap.* 4. vbi de quodam Abbate ait: *Ecce vir Dei clauatis calceatus caligis veniebat.* Et *lib.* 3. *cap.* 20. agens de Stephano sacerdote refert, *caligas è tibiis traxit.* Cassianus *lib.* 1. *instit. cap.* 10. de monachis Ægyptiis ait: *Tantummodò caligis suos muniunt pedes.* Etiam dicuntur caligæ compagi, siue cambagi: Ordo Romanus *lib. de diuin. officiis, tit. qualiter Episcopus in R. Ecclesia ordinetur*, ibi: *Et induant ipsum electum cambagos.* Quo modo accipiuntur *in cap. peruenit* 21. 98. *dist.* Non autem, vt vulgò creditur, caligæ, seu compagi, tantùm pedum regimenta sunt, immò potius tibiarum, quæ vsque ad genua protenduntur. Vnde à D. Gregorio appellantur tibiales: illæ autem, licèt coriaceæ vulgò deferrentur, tamen à Regibus, & Episcopis sericeæ, & valdè pretiosæ gestabantur; quare Surius *in canonizat. S. Eduardi Regis*, refert S. Eduardum iacentem in vestitu deaurato, calceatum caligis purpureis, & calceamentis pretiosis: & in veteri ordine coronationis Regis Francorum, qui extat *lib.* 5. *Decret. Ecclesiæ Gallic. tit. de præparat. insignium, & ornamentorum Regalium*, legitur: *Præparatis & positis super altare corona Regiâ, gladio in vagina incluso, calcaribus aureis, item caligis sericeis, & hyacintinis.* De caligis Episcoporum Innocent. III. *lib.* 1. *myster. Missæ, cap.* 48. ita ait: *Prius autem caligis induitur vsque ad genua protensis, ibique constrictis.* Et *sermone* 3. *de significat. indument.* ibi: *Antequam induantur sandaliis, vestiuntur caligis byssinis, vel lineis, vsque ad genua protensis.* Alia prosequuntur de his caligis Vicecomes *tom.* 4. *de ritib. Missæ, lib.* 3. *cap.* 12. & 13. Saussay *in Panopl. Episcop. lib.* 7. *cap.* 2. & 7. Meursius *in Glossario, verbo Compagi.*

ii *Sandalia.*] De his egi *in cap. finali, de auctorit. & vsu pally.*

jj *Amictum.*] Amictus apud prophanos scrip- 28.
tores, pro veste, quæ cæteris indumentis superponitur, accipitur. Virgilius *lib.* 3. *Æneid.* ibi.

Purpureo velare comas adopertus amictu.

Prudentius, licèt non prophanus, de prophano amictu contra Symmachum ait.

Candidiore toga niueum pietatis amictum
Assumere.

Apud ecclesiasticos verò accipitur pro veste sacerdotali communi Episcopis, & sacerdotibus, quæ sacrificantis humeros lato circumamictu amplectitur. De hac veste Carolus Magnus *de ritibus veteris Ecclesiæ ab Vuolfango Lazio collectis*, ibi: *Post sandalia in Ecclesia vestimentis sequitur superhumerale, quod fit ex lino purissimo.* Fortunatus *de ecclesiasticis officiis lib.* 2. *cap.* 17. ibi: *Amictus est primum vestimentum nostrum, quo collum vndique cingimus.* Innocentius III. *lib.* 1. *de myster. Missæ, cap.* 10. ibi: *Sex autem sunt indumenta communia*

Episcopis,

Episcopis, & Presbyteris; videlicet amictus, alba, cingulum, stola, manipulus, & planeta, quæ appellatur superhumerale, quia super humeros extenditur. Albinus Flaccus *de diuin. officiis, cap. de singulis vestibus*, ibi: *Habent etiam nunc ministri Ecclesiæ Christi superhumerale, quod amictum vocamus in aliquibus Ecclesiis, supra albam indutum.* Varia de eius materia, forma, & vsu tradunt Vicecomes *tom. 4. de ritib. Missæ, lib. 1. cap. 1. cum sequent.* Sausay *in Panopl. Episcop. lib. 1. cap. 4. pag. 56.* qui probant amictum ex lino esse debere; nam & Ægyptij Sacerdotes, & reliqui Isidis & Serapidis lineis vestibus vtebantur, vt post alios scriptores refert D. Hieronymus *in cap. 44. Ezechielis.* Ab Ægyptiis edoctus Pythagoras non alio vestitu suos sacerdotes vti voluit: auctor est Iamblicus *lib. 1. de vita Pythagoræ, cap. 21.* & ab ipsis accepisse Hebræos, constat *ex cap. 26. Leuitici*: & Apuleius *apolog. 1. pag. 349.* rationem reddit huius vsus his verbis: *Quod ex lino contextum est, purissimum est rebus diuinis velamentum. Quippe lana, segnissimi corporis excrementum, pecori detracta, iam inde Orphei, & Pythagoræ scitis profanus vestitus: sed mundissima lini seges, inter optimas fruges terra exorta, non modò induui, & amictui sanctissimis Ægyptiorum Sacerdotibus, sed opertui quoque inde rebus sacris vsurpatur.* Et *lib. 11. de Asino, pag. 212.* vbi pro lineis iniectum, lego iniectum. Illustrat Filesacus *lib. 1. select. cap. 3. ad finem.*

29. kk *Albam.*] Alba vestis est communis, non solùm Episcopis, & Sacerdotibus, verùm etiam aliis ministris ecclesiasticis, *cap. Episcopus Presbyter 11. quæst. 3.* Concilium Narbon. *anno 589. can. 12. Hæc maximè pro Dei timore, & modo disciplinæ canonicæ elegimus custodienda, & tenenda, vt dum Missa celebratur, nullus Presbyter, aut Diaconus absque aliqua infirmitate, dum Missa perficitur, egredi de altari audeat, nec Diaconus, aut Subdiaconus certè, vel lector, antequam Missa consummetur, albâ se præsumat exuere.* Extra diuina autem officia vti albâ prohibitum est in Concil. Carthag. 4. *can. 41.* Plura de eius vsu apud Iudæos, Gentiles, & Christianos tradunt Vicecomes *dict. tom. 4. lib. 2. cap. 10. cum sequent.* Sausay *in Panopl. Sacerdot. part. 1. lib. 2. cap. 2.* & *in panopl. Episcopali lib. 6. cap. 6.* Bulengerus *lib. 1. opuscul. cap. 34.* P. Gabriel de Henao *de sacrif. Missæ, part. 2. disput. 27. sect. 10.*

30. ll *Cingulum, & succinctorium.* Aliud tamen est cingulum, aliud succinctorium. Cingolum est zona, seu baltheus, quo cingitur Sacerdos, Sacerdotibus veteris legis non ignotum; immò ab eis ad nostros traditum. Plura de eo adducunt Vicecomes *dict. lib. 2. cap. 13. cum sequent.* Sausay *in Panopl. sacerdot. lib. 3. cap. 4.* Succinctorium verò est vestis propria Episcoporum, primis Ecclesiæ scriptoribus hoc nomine ignota, de qua Nicephorus Constantinop. Episcopus *in epist. ad Leonem III. Symbolum autem mediatricis inter nos dilectionis misimus fraternæ vestræ Beatitudini encolpium aureum, & semicinctia auro variegata.* Innocentius noster, qui eius formam describit *serm. 3. de signif. indumentor.* ibi: *Vnde est, quod inter indumenta Pontificalia adhuc circa renes applicantur linea fœminalia, non tam ad velandam carnis turpitudinem, quæ iam solitis operta est vestimentis, quàm propter signum castitatis conseruandæ.* Plura de succinctorio Vicecomes *dicto tom. 4. lib. 3. cap. 16. cum sequentibus.*

mm *Orarium.*] De quo egi *in cap. à multis, de ætate & qualit.*

31. nn *Manipulum.*] Vt cognoscamus quid per manipulum, tam noster Innocentius, quàm sacri Patres accipiant, sciendum est, priscis fidei christianæ, & religionis Sacerdotibus in vsu fuisse, quoties sacra facturi erant, linteum in manu, vel sinu tenere, vt sudorem faciei, oculorum, aut narium humorem defluentem abstergerent; quod ecclesiastici Patres modò mappulam, aliquando mantile, sæpè fanonam appellant: plura Vicecomes *lib. 2. cap. 33.* In locum tamen huius mappulæ deferri cœpit manipulus. Stephanus Eduensis *de sacrament. altaris cap. 10.* ibi: *Mappula, quâ solent siccari stillicidia oculorum, excitat nos ad vigilandum; manipulus significat hanc mappulam, qui in sinistro brachio collocatur, vt dextra manus expedita sit ad reliquas actiones præstandas.* Rupertus *de diuinis officiis: Manipulus, quem in brachio sinistro gestat Subdiaconus, dextro vacante, vt expeditum sit ad administrandum, illud nobis innuit.* Manipulum deferre non potest, qui non fuerit in Subdiaconum ordinatus. Concilium Pictauiense 2. *cap. 5.* ibi: *Vt nemo monachorum deinceps manipulis vtatur, nisi fuerit Subdiaconus ordinatus.* Plura de manipulo Sausay *in Panopl. sacerdot. lib. 4. per totum*, Vicecomes *dict. lib. 2. cap. 34. & 35.* Bulengerus *lib. 1. opuscul. cap. 42.* Menardus *ad D. Greg. pag. 363.* Sed in hac parte exponendus est textus parum notus *in cap. illud 22. 93. dist.* vbi asseritur tantùm eos, quibus concessum est mappulis vti, eas deferre posse; alios verò nec virtute consuetudinis posse mappulas induere: ergo non rectè asserimus, mappulis, seu manipulis Sacerdotes, Diaconos, & Subdiaconos vti posse. Cuius textus difficultas dissoluitur si animaduertamus, quid per mappulas in eo textu accipiatur? Et omissis sententiis Glossæ, Archidiaconi, & Turrecrematæ *ibi*, dicendum est, D. Gregorium in eo textu agere de mappula, quæ quatuor baculis colligata, ex illis suspensa supra Pontificem deferri solet, quam nos vulgò appellamus *Pallio*: Innocentius noster *lib. 2. de sacrificio Missæ, cap. 7.* Cùm autem huiusmodi mappulæ vsus introductus esset in signum supremæ Pontificiæ potestatis, vsurpari ab aliis inferioribus sine Pontificis licentia non poterat, argumento textus *in cap. cùm non liceat, de præscript.*

oo *Tunicam.*] Tunica licèt lato modo pro 32.
dalmatica accepta, communis vestis sit Episcoporum, Presbyterorum, & diaconorum, vt probant Vicecomes *dict. lib. 3. cap. 20.* Sausay *in Panopl. Episcop. lib. 6. c. 3.* tamen si accipiatur pro veste superiori hyacinthina, propria est Episcoporum, à sacerdotibus veteris Testamenti vsitata. Nicephorus Episcopus *in dict. epist. 3. ad Leonem III.* Rupertus *de diuin. officiis lib. 1. cap. 23.* ibi: *Quæ hactenus dicta sunt, Presbyteris, & Episcopis sunt communia; quæ verò sequuntur, Episcoporum propria: tunicam, quam subter casulam habet Pontifex, in veteri Testamento coloris erat hyacinthini.* Innocentius noster *lib. 1. de myst. Missæ, cap. 10.* De cuius forma, colore, & significatione agunt Vicecomes *vbi suprà, cap. 22. & 23.* Sausay *vbi proximè*, Bulengerus *dict. lib. 1. cap. 31.*

pp *Dalmaticam.*] Dalmatica apud Romanos 33.
genus fuit tunicæ manicatæ talaris, albæ, auroque sæpè, aut purpura intertextæ; quam chiridotam veteres vocant. Eâ qui vtebantur, quia ad instar tunicæ fœmineæ prolixa, & ad talos vsque demissa, manicis etiam brachia vsque ad primores manuum digitos amiciebat, molles, & euirati habebantur. Postea dalmaticæ cùm Senatoriæ &

Regiæ

Regiæ vestes esse cœpissent, vti digniores, augustioresque, translatæ sunt ad sacros ecclesiasticos vsus, & formatæ priùs in modum crucis. Alcuinus *cap. quid significent vestimenta*, Rabanus Maurus *lib. 2. de instit. cleric. cap.* 20. Amalarius *lib. 2. cap.* 11. Isidorus *lib.* 19. *orig. cap.* 22. Hæc vestis primis Ecclesiæ sæculis non omnibus Episcopis communis fuit, posteà Episcoporum propria vestis dicta, tandem diaconis, & subdiaconis concessa est. Vualfridus Strabo *de rebus Eccles. cap* 24. ibi: *Primò quidem sacerdotes dalmaticas ante casularum vsum induebant; postea verò cùm casulas vti cœpissent, dalmaticas diaconibus concesserunt.* Ipsos autem Pontifices eis vti debere, ex eo clarum est, quòd Gregorius, vel alij Romanorum Præsides altis Episcopis earum vsum permiserunt, aliis interdixerunt; vbi intelligitur, non omnibus tunc fuisse concessum, quod nunc ferè omnes Episcopi, & nonnulli Presbyterorum sibi licere existimant, id est, vt sub casula dalmaticâ vestiantur. De eius origine & forma nonnulla Vicecomes *dict. lib.* 3. *cap.* 26. 27. *&* 28. Sausay *in Panopl. Episcop. lib.*6. *cap.*6. Dattis *ad* 23. *dist.*

34. qq *Chirothecas.*] Eas ab Apostolis emanasse, prodidit Honorius Augustodunensis *in gemma animæ, lib.*1. ibi: *Chirothecarum vsus ab Apostolis est traditus.* Ita legendum est, non *ab epistolis*, vt vulgò legitur. Innocentius III. *lib.* 1. *de myster. Missæ, cap.* 57. ibi: *Manus operit chirothecis.* Plura de illis Sausay *in Panopl. Episcop. lib.* 5. *cap.* 1. Vicecomes *dict. lib.*3. *cap.* 37. Bulengerus *lib.*1. *opuscul. cap.*4. Durantius *lib.* 3. *in ration. diuin. officy, cap.*12.

35. rr *Annulum.*] Etiam inter ornamenta Episcopi enumeratur annulus, *cap. clerici, de vita & honest. cleric.* qui traditur tempore consecrationis in signum matrimonij inter ipsum, & Ecclesiam celebrati, iuxta tradita *in cap. illud, de præsumpt.* aut in signum potestatis administrandi Sacramenta. Isidorus *lib.* 2. *de eccles. officiis, cap.* 5. Concilium Aquisgran. *can.*9. Beda *in collect. de septem ordin.* Rupertus *lib.*1. *de diuin. officiis, cap.* 25. Alias rationes huius annuli ex variis tradit Hallierius *de sacris elect. pag.* 1001. *de impositione manuum, art.*4.

36. ss *Planetam.*] Vltima vestis sacerdotalis est planeta, siue casula, communis Episcopis, & Presbyteris. Carnot. *sermon.* 3. *de significat. indument.* ibi: *His omnibus indumentis supponitur casula, quæ alio nomine planeta vocatur.* Innocentius noster *lib.*1. *myster. Missæ, cap.* 58. ibi: *Postremò super omnes vestes induit casulam, seu planetam, quæ significat charitatem.* Plura de ea Vicecomes *dict. lib.*2. *cap.*26. Sausay *in Panopl. lib.*6. *cap* 9.

37. tt *Mitram.*] Omissis variis mitræ acceptionibus, tam apud sacros, quàm prophanos scriptores, hîc mitra accipitur pro regimento capitis proprio Episcoporum. Innocentius noster *vbi suprà, lib.* 1. *cap.* 6. *Mitra Pontificis vtriusque Testamenti scientiam significat; nam duo cornua, duo sunt Testamenta.* De eius nominibus, forma, & significatione agunt Merillus *lib.* 3. *obseru cap* 40. Vicecomes *lib.* 3. *cap.* 29. *cum sequentib.* Sausay *in Panopl. Episcop. lib.*1. *per totum*, Raynaud. seu qui auctor est tractatus *de Pileo, sect.* 14. Lælius Bisciola *lib.*17. *horarum, cap.*13. Roulleius *lib.*8. *hist. Pont. iurisd. cap finali.*

uu *Pallium.* De eo fusè egi *in tit. de auctorit.*
38. *& vsu pallij.*

xx *Pontifex non vtatur.*] Vndè B. Petrus in marmorea statua, quæ habetur Tolosæ in Ecclesia S. Stephani, licèt Pontificialibus ornamentis indutus, sine baculo expressus est. Aliquos tamen Pontifices baculo vsos fuisse, videtur probari ex Luitprando *lib.*6. *historiæ*, vbi de Benedicto Antipapa ita refert: *Post hæc pallium sibi abstulit, quod simul cum Pontificali ferula, quam manu gestabat, Domino Leoni Papæ reddidit.* Reginus *lib.* 2. *chronica*, de ipso agens, ibi: *Ferulamque pastorali manu eius abreptam coram omnibus in frusta confregit.* Sed adhuc crederem, nunquam eos baculo vsos fuisse, cùm nec in aliquo Ecclesiæ Concilio id legamus, & fabulam Benedicti refellant DD. infrà citandi.

yy *Baculo pastorali.*] Signanter expressit Innocentius 39. **Exponitur cap. Nullus de consecr. dist. 2.**
pastorali, ad differentiam aliorum, quibus diuersæ personæ vtuntur. Reges enim plerumque baculis vti probant Petrus Greg. *lib.* 5. *de Repub. cap.* 2. *à num.* 21. & *lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 12. Pancirola *lib.* 1. *variar. cap.* 19. Opingius *de iure insignium cap.*2. §.4. & §.6. *sect.*5. *membro* 5. & monachos baculis vti refert Cassianus *lib.* 1. *collat. cap.*9. Vbi notauit Gazeus. Abbates etiam, quibus concessum est ius mitræ & baculi, baculum deferre, latè probant Sausay *in Panopl. Episcop.* Benedictus Ephtenus *lib.*5. *disquisit. tract.*5. *disquisit.*5. Alij etiam baculis vtuntur, de quibus eruditissimi viri Nouarinus *in schediasmate lib.* 1. *cap.* 38. Coronel. *ad Gongoram, soneto* 6. In præsenti ergo agitur de baculo Episcopali, qui aliquando dicitur *Cambuta*, vt probat Menardus *ad D. Gregor. pag.* 189. Baculus enim insigne est Episcoporum. Concilium Tolet.4 *can.*77. *Si Episcopus est, recipiat coram altari orarium, annulum, & baculum.* Vnde in Synodo 8. Constantinop. *act.*7. ingresso Phocio Synodum cum baculo, Marinus Legatus S. A. iussit auferri baculum, dicens: *Baculum signum est dignitatis pastoralis, quod hic habere non debet, qui lupus est, non pastor.* Quare inuestitura Episcopalis traditur per annulum, & baculum. Gofridus *de inuestituris laicorum*; & ideò in aliquibus Ecclesiis mos inoleuit, vt defuncto Episcopo, baculus ad Regem deferretur, vt ab eo successor inuestituram per baculum reciperet; quem vsum improbauit Innocentius III. *lib.* 1. *epist.*47. iubens Archiepiscopo Castellensi, *Vt cùm te, vel aliquem suffraganeorum tuorum contigerit mori, baculus pastoralis, & annulus in Ecclesia remaneant propria, sub fideli custodia constituti, ad successoris vsum, cùm Deo fauente consecrationem acceperit, conseruandi.* Notauit Bosquetus *ad Innocent. lib.* 1. *epist.* 87. Et sicut in consecratione Episcopi accipiunt baculum, & annulum, ita in degradatione baculus illis aufertur. Plura de pastoralis baculi origine, vsu, & significatione adducunt Vicecomes *dict. lib.* 3. *cap.* 41. Sausay *in Panopl. Episcop. lib* 2. Iuretus *in notis ad Iuonem, epist.*157. Opingius *vbi suprà*, Aloix *in vita S. Aberci, cap.*3. Stephanus Durantius *de ritibus Ecclesiæ lib.*2. *cap.*9. *num.*38. Bulengerus *lib.*1. *opuscul. cap.* 32. Alosius Nouarinus *lib.*1. *schediasm. sacr. proph. cap.*28. Petrus Greg. *lib.* 15. *syntagm. cap.* 12. *num.* 38. Franciscus Hallierius *de sacris elect.*2. *part. sect.*8. *cap.*9. *art.*4. §.2.

Sed difficilis est in hac parte textus *in cap. nul-* 40.
lus 57. *de consecrat. dist.* 2. in illis verbis: *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad solennia Missarum celebranda præsumat cum baculo introire.* Igitur non licet Episcopis deferre baculum. Pro cuius textus expositione dicendum est, in eo textu non agi de baculo pastorali, sed de baculo communi;

communi; & decidit, cum baculo, & velato capite non licere Epiſcopo, aut ſacerdoti celebrare. Quæ interpretatio colligitur ex eo, quod æqualiter prohibetur Epiſcopo, ac ſacerdoti cum baculo miniſtrare: licèt enim ob infirmitatem liceat aliquando in choro horas canonicas cum baculo recitare, Concilium Aquiſgran. ſub Ludouico *cap.131.* ibi: *Quam non pompaticè, vel inhoneſtè, vel incompoſitè, ſed cum reuerentia Dei, & timore ingrediantur, nec cum baculis in choro, exceptis debilibus.* Tamen Miſſam celebrare cum baculo non licet, vt docet, & alia pro ipſius textus interpretatione adducit litteratiſſimus vir, in ſacra Theologia apprimè doctus, in peritia canonica non malè meritus P. Gabriel de Hcoao *tom.2. de ſacrificio Miſſæ, diſput.27. ſect.3.*

41. zz *Propter hiſtoriam.*] Gloſſa in præſenti exiſtimauit hiſtoriam eſſe, quia B. Matrialis, qui miſſus fuit à D. Petro in Germaniam cum ſocio quodam ſuo Matthæo, eo mortuo rediit ad D. Petrum, à quo baculum accepit, quo ſocium vitæ reſtituit. Sed hæc hiſtoria prætetquam à nullo ex Scriptoribus Eccleſiaſticis refertur, admitti non poteſt, cùm hiſtoriam hîc indicatam exp●erit noſter Innocentius *lib.1. myſter. Miſſæ, cap.62.* in illis verbis: *R. Pontifex virga non vtitur pro eo, quod B. Petrus Apoſtolus baculum ſuum miſit Euchetio primo Epiſcopo Treuerenſi, quem vna cum Valerio, & Materno ad prædicandum Euangelium genti Teutonicæ deſtinauerat; cui ſucceſſit in Epiſcopatu Maternus, qui per baculum S. Petri de morte fuerat ſuſcitatus, quem baculum vſque hodie cum magna reuerentia Treuerenſis ſeruat Eccleſia.* Sequuntur Innocentium D. Thomas *in 4. diſt.24. quæſt.2. art.9.* Vicecomes *dict. lib 3. de ritibus Miſſæ, cap.42.* Hallierius *vbi ſuprà.* Etſi ad primam hiſtoriam hæc verba poſt D. Thom. *in 4. diſt.24. quæſt. 3. ad 8 argum* referant Otho Friſingenſis *lib.3.cap.15.* I. Stephanus Valent. *de poteſt. R.P.cap.8.* Falsò autem ex Luitprando *lib.6.cap.11.* & Reginone *lib.2. chronici*, probant Iuretus *ad epiſt.157. Iuonis*, Valentinus *vbi ſuprà*, R. Pontificem olim vſum fuiſſe virga paſtorali, ſeu ferula paſtoriria, vt ipſi nominant, quos refellit veram hiſtoriam à Luitprando traditam referens, & explicans Theophilus Raynaud. *tom.10. in tract. de Corona R. Pontificis, cap.4.*

42. aaa *Myſticam rationem.*] Plures hîc afferunt Interpretes. Prima eſt, quia Epiſcopus baculum ab alio accipit. Concilium Aquiſgran. *can.9.* ibi: *Sacerdoti dum conſecratur, datur baculus.* Vnde cùm Pontifex à nullo accipiat iuriſdictionem, non poteſt de manu alicuius baculum accipere. Secunda, quia baculus in ſummitate curuus ſignificat iuriſdictionem Epiſcopi eſſe limitatam; vnde cùm Pontifex non habeat limitatam iuriſdictionem, baculo non vtitur. Has, & alias rationes proſequuntur Halliet. *vbi ſupra*, Bulengerus *1. opuſcul. cap.32.* Iuretus *ad Iuonem epiſt.157.* Auctor Romæ Subterraneæ *cap.29.* Hallierius *vbi ſuprà, pag.1005. de poteſt. Epiſcop. part.1. tit.1.c.2.* Theophilus *tom.10. de Corona R.P.cap.4.*

bbb *Aliorum Pontificum.*] Id eſt Epiſcoporum. Ex his verbis conſtat, Patriarchas, & Epiſcopos Eccleſiæ Orientalis baculos paſtorales deferre, quod etiam ſuadetur ex his, quæ de Photio ex Concilio Conſtantinop. retulimus, quos ab Imperatore accepiſſe refert Hallier. *vbi ſuprà, pag.1004.*

COMMENTARIVM.

Decidit ergo Innocentius in hac diffuſa epiſtola; in conſecrationibus Epiſcoporum, & ordinationibus Presbyterorum Græcos debere eas vnctiones adhibere, quas adhibent Latini. Quæ deciſio ſingularis eſt in iure noſtro. Eam tamen pertractant vltra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Franciſcus Hallierius *de ſacris elect. ſect. 8. art. 2. pag. 1003.* Menardus *ad D. Greg. pag. 291. & 307.* & alij in ſuperioribus notis laudati. 43. SENTENTIA HVIVS TEXTVS AFFERTVR.

Sed hæc Innocentij deciſio, dum ſupponit apud Latinos adhiberi vnctionem, tam in conſecratione Epiſcopi, quàm ordinatione Presbyteri, difficilis redditur ex ea conſideratione. Et primò apud Latinos vnctionem non adhiberi, probatur argumento negatiuo; ſiquidem ſeduli, & antiqui rituum eccleſiaſticorum ſcriptores Eccleſiæ Latinæ, dum ritus adhibendos in ordinationibus Epiſcoporum, & Presbyterorum recenſent, non meminerunt huius ſacræ vnctionis, vt D. Iſidorus *lib.2. de diuinis officiis, cap.10.* Alcuinus *eod. tract. tit. Qualiter Epiſcopus in Romana Curia ordinetur*, Rabanus Maurus *lib.2. de inſtit. cleric. cap.5.* Carnotenſis *de excellent. ſacror. ordin.* Similiter Concilia, vbi de his cæremoniis agitur, vt Carthag. 4. *can. 2.* Tolet. 4. *can. 27.* Aquiſgran. ſub Ludouico Pio *lib.1. cap.2.* nullam faciunt mentionem huius ordinationis: igitur quia in Eccleſia Latina talis vnctio non adhibetur. Augetur hæc conſideratio *ex cap. præterea Seruatoris, diſt.33.* vbi Nicolaos Pontifex aſſerit, nunquam ſe legiſſe vnctionem adhibitam fuiſſe in conſecratione, ſiue ordinatione Epiſcopi, aut Presbyteri. Secunda difficultas verſatur circa aliam partem præſentis epiſtolæ, vbi aſſerit Innocentius, in Eccleſia Orientali hanc vnctionem in vſu non fuiſſe, de cætero verò obſeruandam eſſe; nam etiam ante Innocentium noſtrum hanc vnctionem apud Græcos in vſu fuiſſe probatur ex Dionyſio *de Eccleſ. hierarch. cap. 4.* ibi: *Vnguento vtitur Pontifex in omni ferè Pontificio munere.* D. Gregor. Nazianzen. *orat. 4.* *Vnguentum quoque ipſe quoddam habeo (ſed quo ſacerdotes ſolùm & Reges vnguntur, vtpotè vario, & exquiſito, & noſtrâ causâ effuſo) magni vnguentarij arte confectum, atque vtinam mihi ſuauem eius odorem Deo offerre contingat.* Etiam probatur ex hiſtoricis Scriptoribus illius nationis, qui referunt in variis Epiſcoporum conſecrationibus adhibitam vnctionem fuiſſe. Nicephorus *lib. 7. hiſtoria, cap.40.* dum panegyricam orationem in laudem Paulini, & aliorum Præſulum Eccleſiæ Orientalis refert, ita exorditur: *O amici Dei, & ſacerdotes, qui ſacroſancto talari induti, cœleſtis gloriæ coronâ, diuinâ vnctione, & ſacratâ ſancti Spiritus ſtolâ circumueſtiti.* Et *lib. 11. cap.56.* Moſem ſanctiſſimum Antiſtitem Epiſcopali vnctione acceptâ ordinatum fuiſſe refert Ignatius Taracin. *in eius vita*, Metaphraſtes *in vita S. Ioannis Chryſoſtomi, cap. 33.* relatus à Surio *die 27. Ianuarij*, tradit eum ſacro chriſmate conſec●tum, & in excelſo loco Eccleſiæ collatum fuiſſe; idem de S. Nicolao ipſe refert in eius vita, *cap. 13.* relatus à Surio *die 6. menſis Decembris.* Vnde conſtat in Eccleſia Orientali iam à primis Eccleſiæ ſæculis hanc vnctionem in vſu fuiſſe. 44. QVÆDAM DIFFICVLTAS ADDVCITVR.

45. De sacra vnctione apvd Latinos.

Ad huius textus expositionem, & difficultatis adductæ solutionem sciendum est, hanc sacram vnctionem apud Latinos in consecrationibus Episcoporum, & ordinationibus Presbyterorum, iam à primis Ecclesiæ sæculis fuisse vsitatam, vt ex Anacleto probatur, cuius meminit Innocentius in præsenti, & nos suprà verba retulimus ex D. Cypriano, si ille auctor est opusculi de operibus Christi cardinalibus, vbi de vnctionibus ecclesiasticis ita ait: *Nec tamen cessantibus his, quæ ritu antiquo inoleuerant, cùm iam in populo christiano circumcisio videretur damnabilis, & sacrificia idololatria imputaremur, vnctionis mysterium religio christiana contempsit; sed cæteris generali sanctione damnatis, non solùm in Regibus, vel sacerdotibus vnctionis honor permansit, sed in omnem populum catholicum effusa est huius gratiæ plenitudo.* Ex Paciano Barchinonensi Presbytero *epist. 3. ad Sempronianum*, ibi: *Quà nòs consignat vnctus sacerdos.* Leone Magno *serm. 8. de passione Domini*, ibi: *Nunc enim & ordo clarior Leuitarum, & dignitas amplior seniorum, & sacratior est vnctio sacerdotum.* Etiam probatur ex veteri Ordine Romano, & aliis sacramentalibus codicibus relatis à Menardo *in notis ad Sacram. D. Gregory*, *pag.* 291. & 307. Quamplures etiam Scriptores sacrorum rituum Ecclesiæ, huius vnctionis meminerunt, vt Amalarius Fortun. *lib. 2. de diuin. officiis*, *cap.* 14. Eduensis *de Sacram. Altaris*, *cap.* 9. Honorius Augustod. *in gemma animæ*, *lib.* 1. *cap.* 181. 184. & 189. Fulbertus Carnot. *epist.* 20. & alij: ac huius antiquæ vnctionis varias rationes morales, & mysticas tradunt Hallierius *vbi suprà*, *pag.* 1021. & 1023. Sausay *in Panopl. Episcop. lib.* 5. *cap.* 1.

46. De eadem apvd Græcos.

Etiam sciendum est, apud Græcos visibilem hanc vnctionem in ordinationibus Episcoporum & Presbyterorum nullo modo admissam fuisse, quod duplici argumento probatur; alio affirmatiuo, negatiuo alio. Affirmatiuum deducitur ex præsenti textu, in illis verbis: *Cùm apud vos non consueuerint Pontifices cùm consecrantur, inungi.* Ex Simeone Thessalonicensi *de sacram. seu mysteriis Ecclesiæ*, *lib.* 8. vbi reprehendit vsum Latinorum in hac vnctione; his verbis: *Retentus Iesus Christus ipse ei chrismæ, & manibus, & capiti, &c.* & ex variis Ecclesiasticis Scriptoribus illius nationis, quorum verba ad adstruendam sententiam hanc refert, & expendit Hallierius *vbi suprà*, *pag.* 1009. Argumentum negatiuum deducitur ex Dionysio *lib. 4. de Eccles. Hierarch.* vbi dum agit de ordinationibus Græcorum, nullam huius vnctionis mentionem facit, nec in euchologiis ipsorum sacra hæc vnctio in ordinationibus recensetur, vt notauit Menardus *ad Sacram. D. Gregorij*, *pag.* 352. igitur quia apud Græcos hæc sacra vnctio olim in vsu non erat.

Quibus præmissis ratio præsentis Decretalis ex eo prouenit; nam cùm Romana Ecclesia omnium sit mater, & magistra, *cap. significasti 4. de elect.* vbi probaui; & quæ ab ea statuuntur, ab omnibus debeant obseruari, *cap.* 1. *de constit.* & consuetudines Ecclesiæ Romanæ ab omnibus sint custodiendæ, ne membra à capite discedant, *cap. nolite* 3. *cap. hæc vestra*, *cap. quis nesciat*, *dist.* 11. vbi plura Acuña, & Ioannes Dartis, Petrus Gregorius *lib.* 1. *partit. tit.* 4. *cap.* 5. ideò post diffusam de variis vnctionum generibus tractationem, Innocentius tandem concludit, vnctionem visibilem in ordinationibus Episcoporum, & Presbyterorum ab Ecclesia Latina vsitatam, à Græcis etiam obseruari debere, ne vnione facta vtriusque Ecclesiæ (vt nostri Innocentij temporibus facta erat) in hac sacra, & visibili vnctione ab Ecclesia Romana vniuersali dissentiret. Nec difficultas prima in contrarium adducta obstat; nam licèt Scriptores, & Ecclesiæ Patres in ea expensi non meminerint huius vnctionis, parum, aut nihil ex eo euincitur; siquidem alij ipsius sæculi Scriptores illius meminerunt, & tam iuxta Philosophos, quàm Practicos, infirma est auctoritas argumenti negatiui: quare si vnus testis referat factum, & centum omittant, præualet dispositio vnius. Vnde cùm pro nostra sententia tot adsint Scriptores, qui etiam illis sæculis meminerunt huius vnctionis, illis potiùs, quàm eis, qui ipsam omiserunt, fides præstanda est. Nec obstat augmentum deductum *ex dict. cap. præterea*; nam vt rectè animaduertit Glossa in eo textu, Nicolaus non negat Presbyterorum manus oleo esse inungendas, sed tantùm chrismate non esse liniendas. Vt enim suprà dixi, ea differentia versatur inter vnctionem Presbyteri, & Episcopi, quòd in vnctione Episcopi chrismate vnctio fit; at verò in vnctione Presbyteri, tantùm oleo consecrato. Vnde rectè Nicolaus affirmat, Presbyterorum manus chrismate non esse perungendas. Alia prosequitur Franciscus Hallierius *vbi suprà*, *pag.* 1017. Nec secundum augmentum aduersatur, cui duplici modo satisfieri potest. Primò auctoritates in eo relatas accipiendo de vnctione mystica, non verò de visibili, vt eas explicat Menardus *in notis ad Sacram. D. Greg. pag.* 322. vel ea referendo ad tempus, in quo Ecclesia Constantinopolitana non per Græcum Patriarcham regebatur, sed per Latinum, vt aliquando contigisse probaui *in cap. quantò*, *de consuet.* vnde cùm eo tempore iuxta vsum, & consuetudinem Ecclesiæ Latinæ sacramentum Ordinis administraretur, ideò apud Scriptores Ecclesiæ Orientalis reperitur mentio huius sacræ vnctionis, vt obseruat Hallierius, *vbi proximè*, *pag.* 1057. 47. Traditvr decidendi ratio, et dissolvitvr difficvltas.

TITVLVS

TITVLVS XVI.

De Sacramentis non iterandis.

CAPVT I.

^a Innocentius III.

PASTORALIS. *Et infrà*: Præterea nos consulere voluisti, an permitti debeat ministrare, qui sine impositione manuum fuerit ad ordinem ^b Subdiaconatus assumptus: & si Confirmationis sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinitus? Ad quod breuiter duximus respondendum, quod in talibus non est aliquid iterandum, sed cautè supplendum quod incautè fuerat prætermissum.

NOTÆ.

1. a *INnocentius III.*] Nec in hac, nec in tertia collectione, vbi *sub hoc tit. cap.* 1. reperitur hæc decisio, refertur Episcopus, cui missa sit; sed ex aliis decisionibus, vbi aliæ partes eius proponuntur, restituenda est ita inscriptio. *Innocentius III. Episcopo Heliensi*, vt *in cap. pastoralis, de rescriptis*, vbi extat alia pars huius textus, in cuius notis congessi alia fragmenta, quæ extant in hoc volumine compilata, ex quibus integra epistola restituenda est.

2. b *Subdiaconatus.*] Sed nonne in ordinatione Subdiaconi adhibetur manus impositio? Et certum est, non adhiberi, immò loco manus impositionis pro materia remota huius gradus Subdiaconus accipit patenam, & calicem de manu Episcopi, *cap. Subdiaconatus* 11. *dist.* 13. Concilium Tolet 4. *can.* 17. Isidorus Hispalensis *lib.* 4. *de officiis*, *cap.* 14. *cap. quia iuxta* 5. *quæst.* 6. Concil. Florent. *in decreto de vnione Armen.* §. *Sextum Sacramentum.* Probant Diana *part.* 10. *tract.* 15. P. Gabriel Henao *de sacrif. Missæ*, *disput.* 26. *sect.* 8. Quomodo ergo in præsenti supponitur, Subdiacono manus imponi tempore ordinationis. Quidam neotericus existimabat, textum hunc esse accipiendum cùm gradus Subdiaconatus facer iam erat post tempora Vrbani II. vt probatur *in cap. à multis*, *de ætat. & qualit.* Sed etsi verum sit, temporibus Innocentij III. huius textus authoris Subdiaconatus gradum facrum esse, non tamen inde constat Subdiacono manus imponi. Quare eâ solutione omissâ veriùs dicendum est, in hoc textu pro *Subdiaconatus*, legendum esse *Diaconatus*, vt in variis exemplaribus legi testantur Anton. August. Hostiensis, & Innocentius *in præsenti*, Suarez *de censur. disput.* 41. *sect.* 4. *num.* 12. Vazquez 3. *part. in* 3. *part. disput.* 238. *num.* 154. Granados *contron. tract.* 1. *disput.* 3. Cæsar *de Eccles. hierarch. disput.* 10. §. 1. Franciscus Hallierius *de sacris elect. pag.* 434.

CAPVT II.

Honorius III. *Capitulo* ^a *Brehemensi.*

ANobis humiliter quæsiuistis, quid fieri debeat de mortuorum corporibus, qui tempore schismatici, & reprobi ^b Vualdemari, à schismaticis sunt ^c sepulti? Et de indumentis sacerdotalibus, cum quibus; nec-non de altaribus, in quibus degradati Presbyteri celebrarunt. Nos autem inquisitioni vestræ taliter respondemus, quod non credimus ob hoc duntaxat sepultos huiusmodi exhumandos, aut debere indumenta talia iterum benedici, vel reconsecrari altaria supradicta.

NOTÆ.

a *BRehemensi.*] In sexta Decretalium collectione legitur *Archiepiscopo Londonensi*; in alia, *Correctori Lundunensi*: sed veram inscriptionem restituit Innocentius Cironius *in* 5. *collect. sub hoc tit. cap. vnico*, ita; *Capitulo Brehemensi.* Brehemensis Ecclesia est in Germania suffraganea Archiepiscopi Coloniensis, vt refert Krantzius *lib.* x. *Metropoleos*, *cap.* 19.

b *Vualdemari.*] Vualdemarus fuit filius Canuti, qui per annos 1206. pro Rege Daniæ se gerebat viuente Valdemaro Regni legitimo successore; & cùm fauerer Canuto, in carcerem detrusus fuit, cùm esset Episcopus Sleuicensis, à dicto Rege Vualdemaro; & cùm iussu Innocentij III. à carcere liberatus adhuc non acquiesceret, exolare iussus est ab illis prouinciis, vbi prædicto Regi suspectus erat; & cùm Bononiam peteret, & esset electus in Præsulem Brebemensem ope 1.

Bernardi Saxoniæ Ducis, vt vult Cironius *hic*, siue Philippi Sueui, vt refert Spondanus *anno* 1206. *num.*5. & Burchardus esset electus Præsul ipsius Ecclesiæ, Vualdemarus excommunicatus fuit ab Innocentio III. quia non acceptâ veniâ Bononiæ propetasset. Posteà absolutus fuit, non tamen illi permissum Brehemensem Ecclesiam retinere. Referunt Cironius *in præsenti*, Spondanus *vbi suprà*, Bosquetus *ad Innoc. III. lib.*15. *regestr. epist.*3. De hoc Vualdemato accipiendus est præsens textus. Hic Vualdemarus schismaticus dicitur, quia adhæsit Philippo Imperatori schismatico.

e *Sepulti.*] Cùm ipsi nec schismatici, nec excommunicati essent, sed fideles, aut clerici, aut laici; aliàs si essent schismatici, exhumari deberent, iuxta textum *in cap. sacris, de sepultur.* & cæmeteria, vbi sepulti erant, reconciliari, *cap. consuluit, de consecrat. Ecclesiæ*, vbi adducemus quæ ad præsentem decisionem spectant. Cùm enim exhumatio, & reconciliatio spectent ad sacramentalia, non verò ad sacramenta, possunt in eis benedictio, & consecratio iterari, *cap. si motum* 19. *cap. vestimenta* 41. *de consecrat: dist.*1. *cap. vnico, de consecrat. Ecclesiæ, lib.*6. 2.

CAPVT III.

Gregorius IX. *Archiepiscopo* [a] *London.*

PResbyter, & Diaconus cùm ordinantur, manus impositionem tactu corporali (ritu ab [b] Apostolis introducto) recipiunt: quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad huiusmodi ordines conferendos cautè supplendum quod per errorem extitit prætermissum. [c] Suspensio autem manuum debet fieri, cùm oratio super caput effunditur ordinandi.

NOTÆ.

a *LOndon.*] Alibi legitur *Lugdunensi*, sed legendum est, *Lundensi Archiepiscopo*, vt etiam emendandum docet Cironius *in cap. ad nostram, de probat. in* 5. *collect.* Londoniensis enim tantùm est Ecclesia Episcopalis, vt dixi *in cap. cùm olim* 6. *de consuet.* vnde legendum est *Lundensi*, de qua Ecclesia egi *in cap.*2. *de consuetudine.*

1. b *Ab Apostolis.*] Sed hoc difficile admodum videtur; nam vt infrà probauimus, manus impositio materia remota est gradus Presbyteri, & Diaconi, ex diuina institutione: igitur non ab Apostolis manus impositio fuit introducta. Pro huius difficultatis solutione dicendum est, materiam Sacramenti Ordinis in omnibus eius gradibus ex institutione diuina prouenire, & ab Apostolis fuisse præscriptam; nam vt dixi *in cap. vnico de sacra vnctione*, & notant Hallier. *de sacris elect. pag.*441. Diana *part.*11. *tract.*2. *resolut.*78. in aliquibus Sacramentis tempore eorum institutionis tantùm Dominus noster instituit, & præscripsit vt materiam aliquod signum sensibile, per quod posset effectus illius Sacramenti significari; determinationem autem, & eius præfinitionem Apostolis faciendam reliquit. Quod contingit expressiùs in Sacramento Ordinis; nam cùm tempore eius institutionis nondum essent libri ecclesiastici, neque Episcopi consecrati, qui manus imponerent, non potuit Dominus certam præfinire materiam cuiuscumque gradus. Quare cùm Apostoli ex Domini delegatione præfiniuissent, & statuissent manus impositionem esse adhibendam; ideò in præsenti docetur, Apostolos instituisse manus impositionem in collatione graduum Presbyteri, & Diaconi.

2. c *Suspensio autem.*] Ita legitur in aliquibus codicibus, quæ verba si retineantur, accipienda sunt de manus impositione accidentali, quæ non fit tacto capite, sed suspensis tantùm manibus, vt infrà dicemus, & notauit Hallierius *de sacris elect. pag.*488. Si autem loco verbi *suspensio*, legatur *impositio*, illa verba referenda sunt ad manus impositionem essentialem.

COMMENTARIVM.

EX his tribus decisionibus sequens deducitur disputanda assertio. *Si in collatione gradus Presbyteri, vel Diaconi manus impositio fuerit prætermissa, & in confirmatione oleum pro chrismate adhibeatur, non fit reiteratio, sed prætermissum supplebitur.* Probat textus *in cap. vnico, in principio, de sacra vnctione.* Illustrant eam vltra Barbosam, & ab eo congestos in præsenti, Bellarm. *de Sacram.in genere, lib.*2. *cap.*22. Frater Petrus à S. Ioseph. *de sacrament.*2. *part. sect.*3. *disput.* 5. & *disput.* 7. *sect.*3. Hallier. *de sacris elect. sect.* 8. *art.*2. *pag.* 988. Couar. *lib.*2. *variar. cap.* 10. *num.* 4. Basilius Legion. *de confirm.cap.*2. & 3.2.*part.* Barbosa *de iure Eccles. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 29. Cæsar *de Eccles. Hierarch. disput.*8. §.8. *num.* 3. & *disput.* 10. §.1. *num.*7. Vighellius *in meth. iuris canon. pag.*411. Gibalinus *de clausura disput.* 3. *cap.* 2. §.2. *num* 9. Suarez *de sacram.disput.*33. *sect.*1. Azor *part.*2.*instit. lib.*5.*cap.*1. Paz Iordanus *tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 1. *num.* 5. Ioannes Pontius *in casu theologico disput.* 48. *quæst.* 2. *conclus.*8. *num.* 15. Diana *part.*11. *tract.* 1. *resolut.* 50. & 54. 3. CONCLVSIO ASSERTVR ET PROBATVR.

Sed hæc assertio quoad vtramque partem difficilis redditur ea consideratione. Certum enim principium est inter iuris Pontificij interpretes, Theologos, & Moralistas, omissis his, quæ ad essentiam Sacramenti desiderantur, Sacramentum esse iterandum; non autem quod omissum fuit, supplendum. Docent Hostiensis *in cap. vnico, de sacra vnctione*, §. *a quo & qualiter fiat*, Butrius *in dict. cap. vnico*, plures Summistæ congesti à Diana *dict. resolut.*50. Sanchez *tom.*2. *consil. lib.*7. *dub.*3. Cùm enim aliquid pro forma actus desideratur, si illud deficiat, actus vitiatur, *c. sanè* 12. *q.*2. *c. reuera, de consecr. dist.*2. *c. chorepiscopis* 68. *dist. c. final. de condit. apposit.* sed ad essentiam Sacramenti Ordinis desideratur manus impositio Episcopi, vt materia; & similiter ad essentiam Confirmationis, vt materia remota requiritur chrisma, hoc est oleum balsamo mixtum: igitur eùm in præsenti omitterentur essentialia sacramenti Confirmationis, & Ordinis, non debebant ea suppleri, sed integrè sacramenta iterari. 4. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

iterari. Probatur minor quoad primam partem ex D. Clemente *lib.8. constit. cap.16.* Concilio Carthag.4. *can.3.* ibi : *Vt non solum ab Episcopo manus suas super eum teneret.* Ex *can.4. Vt solus Episcopus, qui benedicit, manus super caput illius imponat.* Ex *cap. 6. actuum Apost.* ibi : *Orantes imposuerunt ei manus.* Ex D. Paulo 1. *ad Timoth. cap.4.* ibi : *Cum impositione manus Presbyteri.* Et *cap.5. Manus citò nemini imposueris.* Ex D.Hieronymo *in cap.58. Isaiæ*, ibi : *Ordinatio non solùm ad imprecationem vocis, sed etiam ad impositionem impletur manuum.* D. Ambros. *lib. de dignit. sacerdot.* ibi : *Homo imponit manum, Deus largitur gratiam ; sacerdos imponit simplicem dexteram, Deus benedicit potente dextera.* Vnde impositionem manuum esse essentialem materiam gradus Presbyteri , & Diaconi, facilè probatur *ex cap. multi 1. quæst. 3. cap. Daibertum 1. quæst.7.* Concilio Nicæno *in can.9.* Antiocheno *can.10. & 17.* Trident. *sess.14. cap.3.* pluribus SS. PP. & Pontificum testimoniis probant Bellarminus *de Sacram. Ordin. lib.1. cap.9. cap. Presbyter, §.quorundam, 23. dist.* Leander *de Sacram. Ordin. disput.3. quæst.6. 7. & 8.* Alia minoris pars, videlicet chrisma requiri de essentia Sacramenti Confirmationis , & oleum benedictum sine balsamo non sufficere, probatur ex Fabiano Papa *epist.2.* vbi ait : *Ex diuina institutione prouenire , vt oleum cum balsamo conficiatur.* Et *cap. vnico , §.per frontis , de sacra vnctione.* Ex D. Cypriano , si ipse auctor est sermonis de vnctione chrismatis ; Clemente Romano *lib.7. constit. cap.44.* Eugenio IV. *in decreto de sacramentis*, in hæc verba : *Secundum sacramentum est Confirmatio , cuius materia est chrisma confectum ex oleo , quod nitorem bonæ conscientiæ; & balsamo , quod odorem bonæ famæ significat , per Episcopum benedicto.* Docent , & probant Suarez *de Sacramentis disput.32. sect.1.* Bellarminus *lib.2. de confirm. cap.8.* Basilius *eod. tract. part.2. cap.2. & 3.* igitur in præsenti , tam sacramentum Ordinis, quàm Confirmationis iterandum erat.

5. DE SACRAMENTIS QVÆ IMPRIMVNT CHARACTEREM.

Hac difficultate non obstante , vera est præsens decisio , pro cuius expositione sciendum est , ex septem Sacramentis Ecclesiæ tria , videlicet Baptismum , Confirmationem , & Ordinem , characterem imprimere , vt probant Bellarm. *lib.2. de sacram. in genere , cap.18.* Crespetius *verbo Character*, Layman *de sacram. cap.7. à num.1.* Valentia *tom.4. disput.3. quæst 4. punct.2.* Leander *de sacram. in genere, disput.3. quæst.15.* Vnde reiterari semel accepta non possunt. Trident. *sess.7. cap.9.* & Baptismum iterari non posse , probant canon 40. Apost. textus *in cap. hanc regulam 57. 1. quæst.1. cap. attenditur 32. cap. non licet 107. de consecrat. dist.4. cap.2. de Apostatis*, Trident. *sess.14. cap.2. l.1. C.ne sanctum Baptism.* Plura Antonius August. *in epit. lib.22. tit.26.* Iustel. *in cap.27. Ecclesiæ Africanæ*, Albaspin. *in Optatum, obseru.9.* Gutierrez *de delictis quæst.59.* Gibalinus *de irregul. 1. part. cap 5.* Sfortia *in Concily Trident. historia.* Confirmationis etiam sacramentum iterari non posse probant textus *in cap. dictum est , cap. de homine , de consecrat. dist.5.* Concilium Cabilon. 2. *can. 22.* Trident. *dict. cap.9.* D. Gregorius *lib. 12. epist. 31.* Clemens *lib.3. constit. cap.16.* alij congesti à Basilio *de Confirm. 3. part. cap.1. num.7.* Tandem Ordinis sacramentum non esse iterabile , probatur *ex cap. 1. 2. & 5. 68. dist.* Concil. Tolet.8. *can.7. cap. consultationi , de temporib. ordin.* & aliis Conciliorum decretis , & SS. PP. testimoniis , quæ lata manu congerunt Anton. August. *in epit. iuris Pontif. lib.27. tit.34.* Bellarmin. *lib.1. de ordine , cap.10.* Marchinus *de ordine tract.1. part.3. cap.4. num.23.* Corjolanus *in Breuiario , anno 44.* Hallierius *de sacris elect. pag.477.* cuius prohibitionis rationem expressit D. Cyprianus *de ablutione pedis* , ibi: *Nemo sacros ordines semel datos iterum renouat, nemo sacro oleo linita iterum linit , aut consecrat, nemo impositioni manuum , vel ministerio derogat sacerdotum , quia contumelia esset Spiritus sancti , si euacuari possit , quod ille sanctificat.* Sed licèt hæc Sacramenta non sint iterabilia ; tamen si in eis aliquid omittatur , quod saluâ reuerentiâ sacramenti , & absque vlla iteratione suppleri possit, supplendum est cautè , quod incautè fuit prætermissum , *cap. Spiritus, §. ecce 1. quæst.1.* Debet autem suppleri debitis temporibus , vt post Summistas resoluit Diana *part 12. tract.1. resol.50.*

6. DE MANVS IMPOSITIONE.

Secundò sciendum est , manus impositionem variis modis accipi in nostro iure , & apud SS. PP. Aliquando accipitur pro Confirmationis sacramento. Concil. Illiber. *can. 38.* Matiscon. 2. *can.3.* D.Cyprianus *epist.73.* ex D. Clemente , Vrbano , & aliis probant Basilius *de confirm. cap.1. num.7.* Vicecomes *de ritibus Confirm. lib.2. cap.2. cum sequentib.* Hallierius *in vindiciis de sacram. Confirm.* Plerumque accipitur pro reconciliatione pœnitentis , *cap. pœnitentes , cap. de infirmis , cap. is qui pœnitentiam , & per totam 26. quæst.6. cap. placuit, cum sequenti , 50. dist.* Plura Albaspin. *lib.2. obseru. cap.31.* sæpè laudatus D. Ioannes Antonius de Otalora *de irreg. ex pœnit. 2. part. excursu 2. num 5.* Etiam accipitur manus impositio pro baptismo, vt probant Ambianas *ad Tertull. in Apolog. cap.39. in fine*, Seuerinus Binius *in notis ad decreta Melchiad.* Passim pro ordinatione accipitur , vt in auctoritatibus suprà congestis in ratione dubitandi, & aliis relatis ab Hallierio *de sacris elect. pag.19. & 430. & 989.* nec impropriè , cùm in ordinatione manus imponatur ab Episcopo , iuxta illud Pauli ad Timoth.1. *cap.4. Manus citò nemini imposueris.* Et primis Ecclesiæ temporibus per manus impositionem ordinationem fieri probatur ex Concilio Nicæno *can.19.* Ancyrano *can.10. c. Subdiaconus 23. dist. cap. 1. de simonia , cap. Episcopus 11. quæst.3.* Probant Corjolanus *anno 44.* Baronius *eod. anno* , Hallier. *de sacris elect. pag 430.* Duplex autem adhibetur manus impositio in ordinatione Presbyteri , & Diaconi. Alia essentialis, vt materia remota , quæ fit ab Episcopo cum prolatione formæ : *Accipe Spiritum sanctum* ; de qua in supradictis iuribus agitur. Alia accidentalis, quæ fit ab Episcopo, dum sacras preces recitat, & expandit manus super ordinandum , de quâ Hallierius *vbi proximè , pag.986.*

7. DE CHRISMATE CONFIRMATIONIS.

Tertiò præmittendum est , materiam remotam Sacramenti Confirmationis ex institutione diuina esse oleum per Episcopum consecratum , & ex præcepto Ecclesiæ cum balsamo permixtum. Vnde ex institutione diuina sufficere ad validè administrandum Confirmationis sacramentum oleum per Episcopum consecratum ; ad ritè verò conferendum desiderari ex Ecclesiæ præcepto , vt balsamo sit permixtum , docent post D. Thomam Sotus *in 4. dist. 7. quæst.1. art.2.* Nauarrus *in manuali, cap.22. num.8.* Couar. *lib.1. Variar. cap.10. num.4.* Murre *in exam. Theolog. moral. part.3. cap.3. §.3.* Valentia *4. tom. controu. disput.5. quæst.1. part.1.* Hugolinus *de Sacram. Confirm. cap.19.* Barbosa *lib.3. iuris Eccles. cap.3.* Dicastillo *de sacrament. tom.1. tract.3. dub.3. num.29.*

8. DETEGITVR QVOMODO SVPPLEATVR.

Quartò obseruandum est circa supplementum eorum, quæ in collatione sacramentorum contingunt, & quæ in illis omittuntur, distinguendum esse inter ea, quæ omittuntur, & de substantia sacramenti desiderantur; & ea quæ accidentalia sunt. Primo casu integrum sacramentum iterandum est, vt si omittatur pars formæ; non enim dicitur iterari quod nullum fuit, *cap. solenniter, de consecr. dist.* 1. docent repetentes *in cap. vnico, de sacra vnct.* Secundo verò casu nullâ Sacramenti iteratione admissâ cautè supplendum est, quod incautè fuit prætermissum. Sanchez *dict. lib.* 7. *consil. dub.* 3. Diana *part.* 11. *tract.* 2. *resolut.* 50. Adhuc etiam discrimen constituendum est inter sacramenta, quæ constant diuersis materiis, & formis, quarum vna non pendet ab alia; vt sacramentum Confirmationis, quod constat ex materia olei, & balsamo: Eucharistiæ, quod conficitur ex pane, & vino: Extremæ vnctionis, quod diuersis vnctionibus administratur: Ordinis, quod diuersis materiis, traditione videlicet vasorum, impositione manuum. Quæ enim tantùm vnicâ materiâ, & formâ administrantur, vt baptismus & pœnitentia, si aliquid in eis omittatur circa materiam, aut formam, totum sacramentum iterandum est; in aliis verò si vna ex materiis omittatur, quæ non dependet ab alia, illa tantùm suppleri debet, non autem totum Sacramentum iterari, vt docent Sanchez, & alij suprà relati.

9. REFERVNTVR VARIÆ INTERPRETATIONES.

His præmissis, atque animaduersis, antequam rationem decisionis afferamus, libet Doctorum interpretationem in præsenti referre, nostramque etiam proponere. Et primò Couar. *lib.* 1. *variar. cap.* 10. *num.* 4. Adrianus, & Paludanus, quos laudat, & sequitur Basilius *de confirm.* 2. *part. cap.* 2. *num.* 17. Diana *part.* 11. *tract.* 1. *resolut.* 84. Hallierius *de sacris elect. pag.* 441. existimant in præsenti Sacramenta Ordinis, & Confirmationis esse denuò conferenda. Sed hæc interpretatio sustineri non potest, quia repugnat litteræ textus *in cap.* 1. ibi: *Non est aliquid iterandum*, *cap.* 3. ibi: *Non est aliquatenus iterandum.* Quibus verbis excluditur non solùm iteratio ritiuum, verùm & omnium, quæ pro collatione Ordinis, & Confirmationis gesta erant: ergo & vnctio cum oleo in Confirmatione, & traditio vasorum in ordinatione iterari non debent, cùm asserant Innocentius III. & Gregorius IX. non esse aliquid iterandum. Aliter hos textus accipiunt Innocentius, Panormitanus, & Barbosa *in præsenti*, existimantes in his iuribus omissam fuisse manus impositionem accidentalem, non verò essentialem, & sic non iterari manus impositionem essentialem adhibitam, sed tantùm suppleri accidentalem, quæ deerat. Quæ interpretatio adaptari non potest nec decisioni textus *in dict. cap.* 1. nec *in dict. cap* 3. Non textui *in dict. cap.* 1. quia in eo agitur de supplenda manus impositione, quæ adhibetur in ordinatione Diaconi, ibi: *Ad ordinem diaconatus.* Sed in ordinatione Diaconi tantùm vna essentialis manus impositio adhibetur, non duplex, vt in ordinatione Presbyteri, vt docet Hallierius *vbi suprà*, *pag.* 441. igitur textus *in dict. cap.* 1. accipi non potest de manus impositione accidentali. Etiam adaptari non potest decisioni textus *in dict. cap.* 3. quia licèt loquatur de ordinatione Presbyteri; tamen dum Pontifex affirmat supplendum esse cautè quod per errorem fuerat prætermissum, statim progreditur ad manus impositionem accidentalem, quæ fit expansis manibus: igitur antecedenter Gregorius egerat de manus impositione essentiali.

10. TRADITVR NOSTRA INTERPRETATIO.

His igitur interpretationibus omissis, vera eius textus interpretatio, & ratio, ni fallor, prouenit ex suprà traditis: nam cùm in Sacramento Ordinis in collatione graduum Presbyteri, & Diaconi detur materia diuersa, ab alia non dependens, videlicet traditio vasorum, & impositio manuum, vt probat Hallierius *vbi suprà*, §. 5. *pag.* 435. & nouissimè pluribus relatis Leander; & in Sacramento Confirmationis desideretur oleum vt materia remota, ex institutione diuina; balsamum verò ex præcepto Ecclesiæ, vt suprà probaui: ideò in his Sacramentis vbi dantur diuersæ materiæ, omninóque distinctæ, quarum vna non pendet ab alia, collato sacramento cum vna, alia tantùm debet suppleri, non verò prima iterari. Ideò rectè Innocentius III. & Gregorius IX. decreuerunt in gradibus Presbyteratus, & Diaconatus collatis cum vnica tantùm materia, videlicet traditione vasorum, ipsam iterandam non esse; sed tantùm aliam materiam, videlicet manus impositionem, supplendam cum sua forma partiali, videlicet: *Accipe Spiritum sanctum.* Similiter sacramento Confirmationis collato cum oleo tantùm, ipsa vnctio olei iteranda non est, sed tantùm supplenda vnctio cum balsamo, quæ fuerat prætermissa. Nec inde inferas ex hac diuersitate materiarum diuersa dari Sacramenta; nam Eucharistia, Ordo, & Extrema-vnctio, licèt diuersis constent formis, & partialibus materiis, non ideò plura sunt Sacramenta. Et hæc pro interpretatione vtriusque decisionis adducta defendi possunt, donec alius meliora attulerit, cui libenti animo herbam tradam.

11. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec tunc obstat dubitandi ratio suprà adducta, cuius prima pars ex suprà dictis exposita manet. Nam cùm admittamus, manus impositionem esse essentialem in collatione gradus Presbyteri, & Diaconi, ideò infertur, eam suppleri non posse absque iteratione totius sacramenti. Secunda autem pars illius difficultatis expositione indiget; siquidem ea oppressi supracitati Bellarminus *lib.* 2. *de Confirm. cap.* 8. & 9. Fillliucius *de sacram. Confirm. cap.* 1. *quæst.* 5. plures relati à Basilio *cap.* 2. *num.* 5. asseruerunt, oleum cum chrismate esse essentialem materiam; non enim obstant Clementis, Fabiani, & Cypriani testimonia, qui tantùm asserunt, desiderari balsamum permixtum oleo in Confirmatione, quod non negamus; sed id prouenit ex institutione Ecclesiæ, non verò ex præcepto diuino. Nec Eugenij authoritas aduersatur; nam eodem modo accipienda est, iuxta præceptum Ecclesiæ: plerumque enim Eugenius IV. inter materias Sacramentorum recenset, non tantùm illas, quæ ex institutione diuina proueniunt, verùm etiam illas, quæ ex præcepto Ecclesiæ præscriptæ sunt: vnde cùm recenset materiam sacramenti, asserit esse vinum ex vite, cum modicissimæ aquæ permixtione; cùm nemo affirmauerit, ex diuina institutione hanc aquæ permixtionem prouenire à iure diuino, vt dicemus *in cap. cùm Martha, de celebrat. Missar.* In Sacramento etiam Pœnitentiæ ipse pro materia recenset satisfactionem, & nemo negat satisfactionem esse tantùm partem integralem; non verò essentialem Sacramenti. Quare similiter in dicto decreto Concilij Florentini mixtionem balsami à iure tantùm ecclesiastico præscriptam, vt necessariam assignat Eugenius IV.

Superiori

12. Expònitvr Concil. Tolet. 8. can. 6.

Superiori assertioni opponitur textus *in Concilio Tolet.8. can.6.* in illis verbis : *Vt cùm Subdiaconi ordinantur cum vasis ministerij, benedictio eis ab Episcopo detur.* In quo textu apponitur, quosdam Diaconos voluisse contrahere matrimonium post gradum Subdisconatus acceptum eo prætextu, quod tempore ordinationis suæ simul cum vasis benedictionem ab Episcopo non acceperant; vnde vt omnis excusationis ratio cessaret, iubent Patres deinceps simul eum vasis ipsam benedictionem accipere debere, vt sic posteà matrimonium contrahere non possint. Benedictionem in eo textu pro manus impositione accipi probatur ex Concilio Carthag. 4. *can.3.* ibi : *Presbyter cùm ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manus super caput illius tenente.* Et *can. 4. Diaconus cùm ordinatur, solus Episcopus, qui eum benedicit, manum super caput illius ponat.* Et *can.5. Subdiaconus cùm ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de manu Episcopi accipiat.* Quem canonem exponunt Menardus *ad sacram. D. Greg. fol.* 294. Sausay *in Panopl. sacerd. part.* 1. *lib.* 4. *cap.* 4. Turr. *pro explan. Clem. cap.* 11. Tum ex illo textu deducitur, quod si in ordinatione omittatur manus impositio, gradus non confertur; siquidem sine ea ordinatus in Subdiaconum potest matrimonium contrahere : igitur eâ omninò omissâ, integra gradus collatio iterari debet, non verò tantùm manus impositio suppleri. Huius difficultatis solutio prouenit ex vera interpretatione illorum verborum : *Quia benedictionem à Pontifice se nesciunt recepisse*; vbi benedictio accipitur pro ordinatione. Benedictio enim plerumque significat formam ordinationis, seu ipsam ordinationem. Concil. Altissiodor. *can.* 20. ibi : *Quod si Presbyter, quod nefas est dicere, aut Diaconus, aut Subdiaconus post acceptam benedictionem infantes procreauerit.* Et *can.*21. *Non licet Presbytero in vno lecto post acceptam benedictionem cum Presbytera dormire.* Et *cap. quorundam*, 23. *dist.* Concil. Hispal. 2. *can.*5. vbi deciditur, non posse in ordinatione Presbyteri, aut Diaconi Episcopo manus imponente presbyterum benedictionem facere : igitur *in dict. can.6. Concilij Tolet.* benedictionem non accepisse, idem importat, ac ordinatum non fuisse; & sic Subdiaconus intendebat, licere sibi contrahere matrimonium. Sed tunc instabis, quare si verè ordinati erant, asserebant ordinationem à Pontifice non accepisse. Cui instantiæ satisfacit Gibalinus *de clausura disquisit.* 3. *cap.* 2. §.2. supponendo, Chorepiscopos olim in Ecclesia minores ordines conferre potuisse, vt probaui *in cap. 2. de ordinatis ab Episcopo*; & doctè, vt solet, illustrat Præceptor D. Franciscus Ramos *in memoriali pro Episcop. Lusit. propos.*4. § 4. Vnde cùm in Hispania gradum Subdiaconatus, qui iam illis temporibus sacer erat, vt dixi *in cap. à multis, de tempor. ordin.* de facto conferrent, Subdiaconi ab illis initiati posteà matrimonium contrahebant eo prætextu, quia ab Episcopo benedictionem non acceperant, sed tantùm à Chorepiscopis Presbyteria, qui minores tantùm gradus conferre poterant. Vnde iubent Patres, vt de cætero ab Episcopo benedictionem, id est ordinationem accipiant, vt deinceps tanquam veri Subdiaconi ad nuptias non transeant.

13. Intelligitvr cap. 1. de clerico non ordin.

Secundò aduersatur superiori assertioni textus *in cap.*1. *de clerico non ordin.* Vbi proponitur, Diaconum Missas celebrasse; quæstionis fuit, vtrum ad gradum sacerdotij ascendere possit? Et respondit Pontifex, quod cùm manus impositionem adhuc non acceperat, & nihilominus sacrificium Missæ celebrauerit, ad gradum sacerdotia ascendere non posse. Ex quo textu deducitur, in gradum Diaconatus constitutum, manus impositionem adhuc non habere : igitur non rectè in nostro capite asseritur, Diacono sine manus impositione ordinato manus esse imponendas; non autem integram ordinationem esse repetendam, cùm in Diaconi gradus collatione manus impositio non desideretur. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo, in eo textu non affirmari per collationem gradus Diaconatus Diaconum manûs impositionem non accepisse; sed tantùm Diaconum per ordinationem in illo gradu non accepisse manus impositionem Presbyteri, quæ diuersa est à manus impositione Diaconali. Quæ interpretatio facilè suadetur, si obseruemus cum Francisco Hallierio *de sacris elect. dict. pag.* 989. in collatione gradus Presbyteri vnam tantùm manum ab Episcopo imponi; in ordinatione verò Diaconi duas, iuxta D. Clementem *lib.* 8. *constit. cap.* 16. & 17. Vnde cùm *in dict. cap.* 1. referatur manum ei non imposuisse, colligitur in eo agi de manus impositione Presbyteri, non verò Diaconi; & iuxta hanc interpretationem rectè Pontificem affirmare Diaconum manûs impositionem non accepisse.

14. Expònitvr cap. quorundam, 23. dist.

Tertiò etiam opponitur textus *in cap. quorundam*, 23. *dist.* qui deductos proponitur ex Concilio Toletano, sed falsò; nam tam ipse, quàm textus antecedens transcripti sunt ex Concilio Hispal. 2. *can.*5. vbi Patres ita decreuerunt : *Quinto indicio ad cognitionem nostram Amani Egabrensis Diaconi relatu deductum est de quibusdam ipsius Ecclesiæ clericis, quorum dum vnus ad Presbyteratum, duo ad Leuitarum ministerium sacrarentur, Episcopus eorum, oculorum dolore detentus, fertur manum suam super eos tantùm posuisse, & Presbyter quidam illis contra ecclesiasticum ordinem benedictionem dedisse; qui licèt propter tantam præsumptionis audaciam poterat accusatus iudicio præsenti damnari, si adhuc in corpore positus, non fuisset mortis vocatione præuentus; sed quia iam ille examini diuino relictus, humano iudicio accusari non potest, hi qui supersunt, & ab eo non consecrationis titulum, sed ignominiæ potiùs eulogium perceperunt : Decreuimus vt à gradu Sacerdotalis, vel Leuitici ordinis, quem peruersè adepti sunt, depositi, æquo iudicio abutantur. Tales enim meritò iudicati, sunt remouendi, quia prauè inuenti sunt constituti.* Ex quibus constat, Presbyterum, vel Diaconum ordinatum absque benedictione, deiiciendum esse à gradu suscepto : igitur non rectè in præsenti conclusione affirmatur, manus impositionem omissam in susceptione Diaconatus, vel Presbyteratus esse tantùm supplendam; non verò ordinationem esse repetendam. Pro cuius textus interpretatione Glossa ibi, *verbo Amittant*, quam sequitur Turrisermata, existimat in eo textu ordinationem Presbyteri, & Diaconi esse nullam ex defectu benedictionis, & lato modo dici amitti, quod nunquam receptum fuit. Sed hæc solutio conuincitur ex eo, nam benedictio, quæ in eo casu ab Episcopo omissa fuit, non erat essentialis ordinationis; siquidem non significabat manus impositionem, vt *in can.* 20. & 21. *Concil. Altissiod.* suprà relati; sed accipitur pro oratione, quæ recitatur ab Episcopo post collectionem cuiuslibet gradus, quæ refertur in Sacramentali D. Gre-

gorij, *pag.* 235. vbi ootaoit Hugo Menardus *pag.* 274. Vnde cùm hæc benedictio ooo sit essentialis ordinationis, sed tantùm cæremonialis, vt probat Hallicrius *de sacris elect. sect.* 8. *cap.* 11. *pag.* 1035. ideò benedictio noo reiteratur. Deponuntur verò Sacerdos & Leuita *in dict. can.* 5. quia contra instituta sacrorum canonum beoectiooem acceperunt à Presbytero, qoi ius beoedicendi non habebat, vt notat Loaysa *ibi.* Ex supra traditis etiam pro ratione decidendi accipit lucem textus *in cap. vnico, in princip. de sacra vnctione,* cuios historiam, & interpretationem io eius notis dedimus.

TITVLVS XVII.

De filiis Presbyterorum ordinandis, vel non.

CAPVT I.

Ex Concilio [a] Pictauiensi.

VT filij [b] Presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati ad sacros ordines non promoueantur, nisi [c] aut monachi fiant, aut in congregatione [d] canonica regulariter viuentes: Prælationes verò nullatenus habeant. Sed neque [e] serui, nisi à dominis suis libertate donentur.

NOTÆ.

1. a Pictauiensi.] Ita etism legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. & reperitur textus hic *in can.* 9. *Concilij Pictau.* de quo Concilio noonulla notaui *in cap.* 1. *de ætat. & qualit.*

b *Filij presbyterorum.*] Geniti videlicet ex concubitu, durante sacerdotio habito, non verò legitimè nati ante susceptionem ordinum.

c *Aut.*] Ex hac disiunctioa, iuncto huius textus summario, in illis verbis: *Illegitimus non ordinatur, nisi vt religiosus fiat*; defendunt Fr. Emanuel Rodriguez *tom.* 1. *qq. regul. quæst.* 13. *art.* 4. Hieronymus Rodriguez *in compendio regul. quæst.* 76. *num.* 7. defectum natalium purgari per ingressum religionis tantùm, etiam non secutâ professione. Sed necessariam esse professionem in Religione, aut Ecclesia regulari, exprimitor in canonibus, quos Belleforestius ex C.S. Dionysij excerpsisse se testatur, quos ex versione Gallica eiusdem Belleforestij latinè ita donauit Serarius: *Nec filios presbyterorum, aut aliter etiam ex concubinis susceptos liberos ad Presbyteratus gradum prouehi liceret, nisi in aliquo monasterio Religionem professi essent.* Defendunt Sanchez *lib.* 5. *in Decalog. cap.* 5. *num.* 22. Barbosa *in præsenti*, Gibalinus *de irregul. cap.* 6. *consect.* 1. Nec contrarium suadet noster textus; nam etiam retentâ disiunctiuâ, *aut*, quam omitti in Barcinonensi testatur Anton. August. *in notis ad nostrum textum*, dicendum est, disiunctiuam, *aut*, tantùm separare ingressum religionis à professione vitæ regularis in Ecclesia regulari, vt sensus sit, filium illegitimum ordinari non posse, nisi vitam regularem profiteatur, aut in religione, aut in Ecclesia Canonicorum regularium.

d *In congregatione canonica.*] Id est Canonicorum regularium, vt exprimitur *in cap.* 1. 56. *dist.* quarum Ecclesiarum congregationes per diuersas prouincias erectas refert Gabriel Peonotus *lib.* 3. *hist. canonic. regul. per totum.*

e *Serui.*] Hæc verba sdiecit Raymundus vt integrum esnonem transcriberet; oon quia quid commune habeat irregularitss, quæ prouenit ex vinculo personali, vt est seruitus, cum ea quæ prouenit ex defectu natalium. Non tamen me latet sliquando in Ecclasiæ presbyterorum filios in pœnam incontinentiæ paternæ seruitio Ecclesiæ fuisse mancipatos, vt postea probabimus. Hanc igitur partem in suo proprio rubro *de seruis non ordinandis*, dabimus. 2.

COMMENTARIVM.

EX hoc Concilij Pictauiensis breui, & conciso canone communiter deducitur hæc assertio. *Filij illegitimi non ordinantur, nisi profiteantur Religionem; & tunc in ipsa ad Prælaturas non admittuntur.* Probant eam textus *in cap.* 1. *cap. nisi* 11. *& per totam* 56. *dist. cap. Cenomanensem*, 59. *dist. cap. tali coniugio* 1. *quæst.* 7. *cap. cùm multi* 15. *quæst.* 8. *cap. vlt.* 19. *quæst. vlt. cap. præsens* 20. *quæst.* 3. *cap. cùm inter* 21. *de elect. cap. nisi*, §. *persona*, *de renunc. cap. proposuit* 3. *cap. quoniam* 10. *iuncta integra, cap. finali, hoc tit. cap. consuluit, de seruis non ordin. cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi, cap. accedens* 14. *de purgat. canonica, cap. vnico, hoc tit. lib.* 6. *cap. quod super, hoc tit. in* 1. *collect. cap. eos qui* 1. *quæst.* 4. Concil. Aruernense sub Vrbano II. apud Malmesburg. & Matthæum Parisium, ibi: *Quod filij Presbyterorum & concubinarum ad Presbyteratum non promoueantur, nisi priùs ad religiosam vitam transierint.* Pontifex R. Gregorius VII. in Synodo Romana, *can.* 19. ibi: *Filij Presbyteri non ordinentur.* Concil. Claromont. sub Vrbano II. *can.* 25. *Ne filij Presbyterorum ad Diaconorum, vel Subdiaconorum, aut Canonicorum ordines, vel ad alios honores ecclesiasticos non promoueantur, nisi monachus, vel regularis canonicus fiat.* Concil. Bituric. *can.* 8. *Filij Presbyterorum, siue Diaconorum, siue Subdiaconorum in sacerdotio, vel diaconatu, vel subdiaconatu* 3. CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR.

diaconatu nati nullo modo vlteriùs ad clericatum suscipiantur. Et *can.* 11. *Statutum est, vt Episcopi quando fecerint clericos, audiente populo excommunicent, vt nullus offerat eis ad clericatum filium Presbyteri, Diaconi, vel Subdiaconi.* Concilium Lateran. sub Alaxandro III. *part.* 19. *cap.* 2. Concilium Nannetense, à quo hanc prohibitionem originem duxisse refert Hildebertus Cenomanensis *epist.* 65. *tom.* 12. *Biblioth. veterum Patrum*, Trident. *sess.* 22. *de reform. cap.* 6. Salesburgense tempore Martini V. *can.* 6. *Nullus illegitime natus ad aliquem sacrum ordinem, vel beneficium, aut officium curam habens animarum sine dispensatione Sedis Apostolicæ admittatur in aliqua Ecclesia sæculari.* Et *cap.* 2. *hoc tit. in* 2. *collect.* Consonat lex 12. *tit.* 6. *partit.* 1. Alia iuris testimonia congerunt Anton. August. *in epit. iuris lib.* 6. *tit.* 60. & *lib.* 7. *tit.* 21. Iulius Lauorus *de elect. tit.* 4. *cap.* 16. *num.* 24. Illustrant plures congesti à Cenedo ad Decretum, *collect. an.* 62. Barbosa *in præsenti*, & in selectis ad textum *in cap. cùm deputari, de iudiciis*, & *de potest. Episcop. allegat.* 45. & *lib.* 1. *iuris eccles. cap.* 33. *num.* 149. & *cap.* 42. *num* 157. Balsamon *in can.* 33. *sextæ Synodi in Trull.* Chopinus *lib.* 1. *monast. tit.* 3. *num.* 7. Tamburinus *tom.* 1. *de iure Abbatum, disput.* 5. *quæsit.* 14. Garcia *tom.* 1. *politia regul. tract.* 2. *difficult.* 2. *dnda* 8. Petrus Gregor. *lib.* 4. *partit. tit.* 2. *cap.* 1. & *lib.* 1. *de rescriptis, cap.* 27. & *de beneficiis cap.* 35. Landmeter. *lib.* 2. *de veteri monacho, cap.* 16. & 17. Vighellius *in meth. iuris can. fol.* 245. Acuña, & Dartis *in dist.* 56. *dist.* Suarez *de censur. disput.* 50. *sect.* 1. Espenceus *ad D. Paulum lib.* 3. *digress. cap.* 11. Vega *in cap. cùm deputari* 16. *num.* 21. *de iudiciis*, Duarenus *lib.* 4. *de sacris Ecclesiæ, cap.* 5. Sausay *in Panopl. cleric. part.* 1. *lib* 6. *cap.* 2. §. 1. Gibalinus *de irregul.* 1. *part. cap.* 3. & *cap.* 6. *per totum*, Corrasius *de beneficiis lib.* 3. *cap.* 2. Garcia *eod. tract.* 7. *part. cap.* 2. *num.* 1. Dartis *eod. tract. sect.* 4 *cap* 2. Loaysa *in can.* 10. *Concilij Tolet.* 9. Diana *part.* 10. *tract.* 9. & *tract.* 13. *resolut.* 39. Zerda *in Iudith tom.* 1. *cap.* 8. *vers.* 15. *pag.* 421. Cresolius *lib.* 2. *mystag. cap.* 4. Ægidius *de priuileg. honest. art.* 16. *num.* 23. Rufiniacus *lib.* 3. *constit. tit.* 13. Solorzanus *tom.* 2. *de iure Indiar. lib.* 3. *cap.* 20. *num* 7. Valensia *de beneficiis lib.* 1. *tit.* 18. Fermosinus *in d. cap. cùm deputari, quæst.* 4. Escobar *de purit. sanguin. quæst.* 4. §. 6. Acacius Ripold. *de priuileg. parentum, priuilegio* 3. *cap.* 2. *num.* 41. Arniseus *tom.* 1. *polit. lib.* 2. *de repud. cap.* 2. *sect.* 13.

4. IMPVGNATVR PRÆSENS ASSERTIO.

Hæc assertio ita auctoritatibus illustrata, iuri & rationi contraria videtur; nam ex adulterio nasci non est culpa eius qui nascitur, sed illius qui generat, *cap. nasci*, 56. *dist.* & vndecumque homo nascatur, si eum parentum vitia non sectentur, reprehensibilis non est, *cap. vndecumque, eadem dist.* nec parentum iniquitas, sed propria quemque condemnat, *cap. sponsus, cap. Ismael, ead. dist.* quia delicta parentum filiis non imputantur, *cap. non imputantur* 1. *quæst.* 4. nec deneganda est dignitas ei, qui reatum non admisit, *l. spurij, ff. de decurionibus*: igitur tantùm ob defectum natalium, quia videlicet quis nascitur illegitimus, ideò arceri à sacris ordinibus non debet. Accedit, nam interdum illegitimi Dei gratiâ maculam illegitimitatis adeò repulerunt, vt viri præstantissimi euaserint, magnaque, & præclara munia obierint. Nonnulla exempla refert Gratianus *in cap. Osius*, 56. *dist.* alia Regum, Consultorum, & aliorum, vt Gratiani, Petri Lombardi, Petri Comestoris, congesserunt Tiraquellus *de nobilit. cap.* 15. *ex num.* 3. Paleotus *de nothis cap.* 55. Alciatus *lib.* 10. *parreg. cap.* 8. Arniseus *tom.* 2. *politic. lib.* 2. *de rebus publicis, cap.* 2. *sectione* 13. Petrus Gregor. *de republ. lib.* 7. *cap.* 8. Duarenus *lib.* 4. *de sacris, cap.* 5. Salazar *in notis ad Gongoram, in fabula Pyrami, pag.* 158. licèt eos ab hac calumnia defendat Raynaud. *in Oplotheca, sect.* 2. *cap.* 3. *serie* 2. Igitur cùm illegitimi ex natalium defectu litteris, virtutibus, aliisque animi dotibus non destituantur, non debent à sacris ordinibus arceri. Ea etiam pars assertionis, vbi affirmatur, per professionem regularem hanc irregularitatis speciem tolli, licèt non quoad Prælaturas regulares, difficilis redditur ex eo: nam per professionem in Religione solenniter emissam non tollitur irregularitas antea contracta, *cap. cùm deputari, de iudiciis, cap.* 2. *de apostatis*: igitur per professionem Religionis irregularitas, quæ prouenit ex defectu natalium, non tollitur. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam si hæc irregularitatis species post professionem in religione cessaret, maximè ex eo, quia professio baptismo æquiparatur, vt probant, & illustrant Rosvueidus *in vita S. Athanasij, pag.* 68. Benedictus Ephtenus *lib.* 4 *disquisit. monast. tract.* 8. *disquisit.* 2. & 3. sed per baptismum non tollitur irregularitas, quæ prouenit ex defectu natalium, vt ex pluribus relatis docet Gibalinus *de irregul. cap.* 5. *quæst.* 1. *cum sequentib.* igitur per professionem, quæ latè dicitur Baptismus, non tollitur irregularitas ex defectu prouenlens.

5. DE FILIIS PRESBYTERORVM.

Sed adhuc asserendum est, Presbyterorum filios, & alios illegitimè natos, ad ordines ascendere non valere, nisi in Religione professi sint; & tunc ad Prælaturas non admitti. Ad cuius expositionem sciendum est, omissis variis filiorum diuisionibus, quas referunt Paleotus *in tract. de nothis & spuriis*, Escobar *vbi suprà*, in nostra rubrica agi de filiis Presbyterorum, qui triplici modo considerari possunt. Primò suscepti ante clericatum, ex legitimo matrimonio; & de his filiis legitimis agitur *in cap. præsentium, cap. conquerente, cap. veniens, cap. ex transmissa, cap. ex tua, cap. constitutus, cap. ad extirpanda, cap. ad hæc, cap. Michael, cap. dilectus, hoc tit.* Vbi proponitur prohibitio, ne filij, quantumvis legitimi, succedant patribus in beneficiis ecclesiasticis: quare rubrica nostra in vetustis codicibus concipitur, *de filiis Presbyterorum non ordinandis, nec in paternis Ecclesiis tolerandis.* Et adhuc titulus noster prout iacet in sexta collectione, vtramque prohibitionem, & ordinandi filios illegitimos, & eligendi in beneficiis paternis complectitur, si verbum *ordinare*, referamus non solùm ad promotionem ad ordines, verùm & ad electionem in beneficiis, vt plerumque verbum *electio*, consideratur: probat Hallier. *de sacris elect. cap.* 1. §. 1. Alio modo considerantur filij Presbyterorum, videlicet suscepti extra matrimonium post ordines receptos, de quibus ad ordines non promouendis, nec in beneficiis paternis substituendis agitur *in cap.* 1. *cap.* 2. *cap. cùm decorem, cap. vlt. hoc tit.* Tertiò filij Presbyterorum accipiuntur pro filiis legitimè, licèt illicitè susceptis; cùm videlicet pater post conuersionem vxoris ad religionem Presbyter ordinatur, & postea filios procreauit; nascuntur enim licèt ex copula illicita, legitimi: de his agitur *in cap. litteras, hoc tit.*

6. DE DEFECTV NATALIVM.

Secundò sciendum est, filios illegitimos, vulgò spurios dictos, siue à presbyteris, siue à laicis

susceptos,

susceptos, ex defectu natalium ordinari non posse, ex nostro textu, & aliis suprà citatis. Quæ prohibitio etiam in lege veteri vigebat, talis enim soboles inacxosa erat, vt vsque ad decimam generationem ab ingressu Ecclesiæ arceretur, *cap. 23. Deuteron.* refertur *in cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi.* Philo Iudæus *in Decal. In Sacerdote & hominum genus examinatur, vtrum culpabile.* Nec sine ratione hæc irregularitatis species tam in lege veteri, quàm gratiæ statuta fuit. Et omissis aliis rationibus traditis à Doctoribus supra relatis, duas tantùm pro præsenti assertione adstruenda in medium adducam. Prima prouenit ex præsumptione incontinentiæ paternæ; sæpè enim euentus docuit, filios non tantùm corporis substantiam à parentibus; verùm & genium, affectionem, virtutes, & vitia accipere, & de facili parentum passiones in liberis repræsentari. Iulianus Apostata *in Misopog.* ibi: *Nepotes auum generis, vel certè nominis auctorem imitantur; nam quemadmodum in plantis verisimile est diffundi qualitates quamlatissime, ac fortasse etiam in totum similia nasci ea quæ gignuntur iis vnde orta sunt: sic etiam in hominibus credibile est, nepotum mores auitis affines esse.* Quod Horatius notauit illo vulgati loco.

Fortes creantur fortibus, & bonis;
Est in iuuencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilæ columbam.

Et Cicero *lib. 6 epist. 6. ad Cecinnam*, asserit filium imaginem esse animi, & corporis patris: & Quintilianus *lib. 5. instit. cap. 10.* ait: Quod filij similes parentibus ac maioribus suis plerumque creduntur, & nonnunquam ad honestè, turpiterque viuendum inde causæ fluunt. Adstipulatur Iuuenalis *satyra 14.*

——— *Expectas, vt non sit adultera, Largæ,*
Filia, quæ nunquam maternos dicere mœchos
Tam citò, nec tanto poterit contexere cursu,
Vt non terdecies respiret?

Notumque est illud prouerbium apud Græcos: *Mali corui malum ouum*, id est ex malis parentibus mali plerumque filij generantur, *cap. si gens, 56. dist.* Plura cumulantur Symanchas *lib. 1. de primogeniis, cap. 11. & lib. 5. de repub. cap. 3. per totum.* Petrus Gregorius *de beneficiis cap. 55.* Escobar *de puris. sanguin 1. part. quæst 1. § 4.* D. Antonius Feloaga *in l. quisquis, Cod. ad leg. Iuliam maiest.* Altamiranus *in l. 1 Cod. de filiis offic.* Tiraquell. *in l. 7. connub. glossa 1. part. 7.* Thomas Sanchez *lib. 2. in Decalog. cap. 27. num 10.* Hinc Imperat. *in l. quisquis, Cod. ad leg. Iuliam maiest.* aiunt: *Filij vero eius paterno deberent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est hereditarij criminis exempla metuuntur.* Faciunt Salomon *in cap. 3. Prouerbior.* ibi: *Cum nequissimorum nequissimi etiam sint filij.* Ezechiel *cap. 16. Radix tua & generatio tua de terra Canaan; pater tuus Amorræus, & mater tua Ethea.* Stobæus *serm. 88. Rectè probum ab improbo non posse nasci filium.* Aristot. *lib. 1. polit. cap. 4. & lib. 3. cap. 8.* Plura Theophilus *tom. 3. tract. 3. quæst. 1. art. 3.* Iustè ergo filij Presbyterorum à sacris arcentur, quoniam creduntur luxuriæ, & incontinentiæ paternæ imitatores futuri. Secunda ratio huius decisionis prouenit ex eo, vt hoc incontinentiæ paternæ crimen in personis ecclesiasticis radicitùs extirpetur; variis enim pœnis puniuntur tam ipsi, quàm eorum concubinæ, nec non proles ex tali concubinatu suscepta. De pœnis ipsorum suo loco agemus, videlicet *in cap. 6. de clericis coniug.* Concubinæ ipsæ vt mancipia iubentur venundari ab Episcopis, & earum pretium in pauperes erogari, in Concilio Tolet. 3. *can. 5.* Tolet. 4. *can. 42.* Tolet. 8. *can. 5.* & à Catholico Rege Recharedo iubetur *in l. 18. tit 4 lib. 3. fori*, vt huiusmodi mulieres centenis flagellis subiiciantur: & cùm magis parentes terreantur in personis filiorum, quàm in seipsis, *l. isti quidem 8. ff. quod metus causâ, cap. cum ergo, §. sed quid 24. quæst. 3.* constitutum fuit, vt filij suscepti ex tali concubinatu, serui Ecclesiæ nascerentur. Concilium Tolet. 9. *can. 10.* relatum *in cap. multa 15. quæst. 8.* nec parentibus in bonis succedant, *cap. vnico, de success. ab intest. in 5. collect.* & ab ordinibus remoueantur, vt sic discant parentes ex illegitima coniunctione non esse filios generandos, quos cognoscunt vulgò spernendos, vt ait Imperator *in l. finali, Cod. de naturalibus liberis.* Pulchrè Arnulphus Lexouiensis *epist. ad legatos: Non expedit prouinciæ nostræ, in qua quotidiè tam impudenter impudicitia conualescit, filios Presbyterorum paternis altaribus adhiberi.* Nec noua, aut insolens est pœna dicti Concilij Tolet. cùm sæpius legamus publicari personas ob delictum. Lampridius *in Alexandro Seuero*, ait: *Mulieres infames, quarum infinitum numerum deprehenderat, publicari iussit.* Illustrat Fornerius *lib. 6. rer. quotid. cap. 16. per tot.* Accedit etiam ratio scandali, quæ est potissima præsentis assertionis: publicum enim scandalum generatur quoties in Ecclesiis sæcularibus ordinantur, & instituuntur illegitimi, cùm eorum nomen inhonestum, ac ferè ignominiosum sit: quare ad officia, muneraque ciuilia non admittuntur, *l. 3. §. spurios, l. spurij 6. ff. de decurion.* Nec refert quod ad Decurionatum aditus illis pateat, *dict. l. spurij 6. l. eos qui 12. ff. de decur.* quoniam nec ex incestu natis, nec flagellorum ictibus subiectis ad decurionatum via occluditur, *dict. l. eos qui*, cuius rationem licet petere *ex dict. l. 3. §. 2.* vbi Vulpianus ait: *Non sordi fore ordini, si spurios vita honesta recipiat, cùm ex eius vtilitate sit semper ordinem plenum habere.* Clariùs Callistratus *in dict. l. eos qui*, in fine: *Nam paucitas eorum, qui muneribus publicis fungi debeant, necessaria, etiam hos ad dignitatem municipalem, si facultates habeant, inuitat.* Primùm enim non admittuntur nisi in subsidium, si scilicet non adsit competitor legitimè quæsitus, vt ait Vlpianus: quemadmodum contra legem expressam *cap. 23. Deuter* Iudæi accersiuerunt Iephten bellicosum latronem, cùm non haberent penes se cuius armi, & viribus satis confiderent. *Iudicum cap. 1.* Hinc autem euidenter colligitur, cùm exceptio firmet regulam, quod quando copia fuerit legitimorum competitorum, spuriorum omnis ordo regulariter ab honore decurionum exulauerit; deindè verò, quod si post legitimos admissi fuerint, ex eo factum est, quòd honorem Decurionum grauarent multa onera, quorum intuitu dixit Vlpianus *in dict. §. 2.* interesse Reipublicæ ne is ordo deseratur. Spurij verò licèt ab honoribus arceantur, à muneribus tamen ciuilibus excludi non possunt, *l. 1. Cod. de his qui non impleuerunt, lib. 10. l. 1. eod. lib. de infam.* Ratione igitur munerum, non honorum ad Decurionatum euehuntur spurij; ita vt hic honestas cedat vtilitati, seu vt ait Cicero *3. officior.* vtilitas vincat honestatem. Cùm autem hæc necessitas circa gradus ecclesiasticos non detur, rectè spurij arcentur ab eis.

Quæ

7. DE FILIIS ILLEGITIMIS RELIGIOSIS.

Quæ rationes cùm cessent in filiis illegitimis vitam regularem professis, cùm desit occasio scandali, siquidem in Ecclesiis regularibus non ita populi concursus datur, ac in sæcularibus, *cap. luminoso* 18. *quæst.* 2. nec incontinentiæ crimen posset suspicari in eo, qui disciplinâ, & regulari vitâ exercetur; ideo illis permittitur ad ordines ascendere: & cùm non leuis scandali occasio daretur, si in ipsis regularibus Ecclesiis, vt Prælati præficerentur; ideò in præsenti statuitur, quod licèt illegitimi ad ordines admittantur, si vitam regularem profiteantur; excipitur tamen vt Prælati in ipsis regularibus Ecclesiis non præponantur. Hodiè tamen ex specialibus priuilegiis Religionibus concessis facilè dispensatur à superioribus, vt illegitimi ad Prælaturas admittantur. Priuilegia referunt, & plura dubia moralia in hac parte resoluunt Tamburinus *de iure Abbat. tom.* 1. *disput.* 5. *quæst.* 14. Diana *part.* 10. *tract.* 13. *resolut.* 39. Garcia *tom.* 1. *politicæ, vbi suprà*. Ex dispensatione etiam R. Pontificis possunt illegitimi ad maiores ordines ascendere; immò in Episcopos consecrari, *cap. ex tua, cap. Apostolica, hoc tit.* Etiam ex dispensatione Episcopi ad minores gradus admitti valent, *cap. nasci*, 56. *dist. cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. Marinis *lib.* 1. *variar. resol. cap.* 168. Tondutus Sanlegerius *lib.* 2. *resol. canonicar. cap.* 8. Immò etiam ad maiores ordines, si defectus natalium occultus est, vt docent plures relati à Diana *part.* 4. *tract.* 2. *resolut.* 64. Murchin. *tract.* 1. *de ordine, part.* 10. Garcia *dict. diffi-cult.* 2. *dub.* 8. variis ampliationibus, & limitationibus exponit Barbosa *de potest. Episcopi allegat.* 46. Omittendum etiam non est, filios expositos pro legitimis haberi quoad ordines, & beneficia, nisi sanguinis puritas ad ea obtinenda desideretur. Gibalinus *de irregul.* 2. *part. cap.* 3. Fermosinus *in cap. cùm deputati, quæst.* 8. *de iudiciis*, & nos *in cap. vnico, de infantibus*.

8. DISSOLVITVR PRIMA DIFFICVLTAS.

Nec obstat prima dubitandi ratio suprà adducta; nam certum est, primis Ecclesiæ sæculis irregularitatem ex defectu natalium cognitam non fuisse; tantùm enim illi illegitimi arcebantur ab ordinibus, qui prauis moribus & vitiis notati degebant, & tunc ob improbos mores, non verò ob natalium defectum à sacris remouebantur ordinibus: ad quæ tempora referendæ sunt auctoritates à Gratiano congestæ *in dist.* 56. Post decimum autem sæculum Vrbanus II. statuit, ne filij presbyterorum sacris ordinibus initiarentur, nisi in cœnobiis, aut canoniis regularibus probati fuissent conuersati. Posteà Patres Concilij Pictauiensis sub Paschali II. Vrbani II. successore protraxerunt hanc prohibitionem ad filios quoscumque illegitimos, siue ex laicis, siue ex presbyteris procreatos. Hunc Concilij Pictauiensis canonem in præsenti textu relatum firmarunt, confirmaruntque alij Ecclesiæ Præsules suprà pro illustratione conclusionis expensi; non autem hanc irregularitatem Vrbanus II. & eius successores indixerunt in pœnam alicuius delicti ab illegitimis perpetrati, in quibus nulla adest culpa, vt in ratione dubitandi dicebamus, sed ob defectum natalium: quare hæc irregularitas non ex delicto, sed ex defectu prouenit. Et sicut in aliis casibus absque vllo delicto tantùm ex defectu irregularitas nascitur, vt in bigamo, propter defectum significationis sacramenti; in iudice ad mortem condemnante, propter defectum lenitatis, ob rationes, quas suis locis dabimus: ita hæc irregularitas ex defectu natalium absque vlla ordinandi culpa contrahitur, ex rationibus suprà illustratis. Nec aliquid faciunt exempla spuriorum, qui præclari viri euaserunt; nam ex felici aliquorum euentu rationabilis præsumptio non est destruenda. Nec probatur concubitus Dauid, & Bersabée, quia ex eo prodiit Regum prudentissimus, & ditissimus Salomon: sicut enim Diogenes in temulentum iuuenem incidens coniecturam de horto verisimilem faciebat, referente Plutarcho *de educatione pueror.* ita non absimile est, nisi quid obstiterit, parentum errores, præcipuè in feruore veneris, transituros in mores progeniei. Quid enim? an-non multi nobilium degenerant, & tamen non desinimus probabili coniecturâ paternarum virtutum propagationem, in qua nobilitas consistit, in posteritate præsumere? Multi mortalium vtuntur expeditiùs sinistra, quàm dextra; nec tamen propterea dextræ prærogatiua detrahitur, vt explicat, & ad hanc rem accommodat Ioannes Scaliger *exercit.* 265.

Nec secunda obstat; nam licèt regularis professio iustam præstet causam dispensandi in qualibet irregularitate, *cap.* 2. *de apostatis, cap.* 2. *de cleric. non ordin. cap.* 1. *de eo qui furtiuè*; tamen ipsa professio per se nullam tollit irregularitatem, nisi contrarium in iure cautum sit. Peyrinis, Palaus & alij relati à Barb. *tom.* 6. *in select. in cap. cùm deputati, num.* 6. *de iudiciis*, Gibalinus *de irregul. cap.* 6. *per totum.* Vnde cùm statutum reperiamus in iure, vt irregularitas ex defectu proueniens tollatur per professionem regularem, eam tantùm tolli docemus: quod Religionis fauore concessum fuit ob rationes suprà adductas. Et licèt Sixtus V. suo motu proprio filios illegitimos ad Religionis ingressum inhabiles redderet, eam tamen constitutionem Gregorius XIV. anno 1591. ad iuris communis regulas reduxit, vt notant Suarez *de censuris disput* 50. *sect.* 1. & 5. Azor 1. *part. instit. lib.* 12. *cap.* 3. *quæst.* 8. Quando tamen dicatur quis professus Religionem, vt ad ordines ascendere valeat, exponunt Tamburinus *vbi suprà*, Gibalinus *dict. cap* 6. — 9. DISSOLVITVR SECVNDA DIFFICVLTAS.

Primò superiori assertioni obstat textus *in can.* 33. *sextæ Synodi*, in illis verbis: *Quoniam cognouimus in Armenorum regione eos solùm in Cleri ordinem referri, qui sunt ex genere sacerdotali, his qui hoc facere aggrediuntur, mores Iudaicos sequentibus; nonnullos autem eorum etiam non tonsos, sacros cantores, & diuini templi lectores constitui: decernimus, vt deinceps non liceat his qui volunt aliquos ad Clerum adducere, ad eius, cui manus imponitur, genus respicere; sed examinantes an digni sint, ex positis in sacris canonibus decretis, eos in Cleri catalogum referre, ecclesiasticè promouere, siue sint ex maioribus suis Sacerdotibus, siue non, &c.* Ex quibus verbis expressè deducitur, sacerdotum filios, sicut aliorum, legitimè natos, ad ordines ascendere posse: igitur non rectè asserimus, Presbyterorum filios sacris ordinibus initiari non posse. Pro huius canonis expositione primò sciendum est, presbyterorum filios legitimos nasci posse ex legitimo matrimonio, quod sacerdotium præcesserat, de quibus filiis accipiendi sunt textus *in cap.* 2. 3. 4. & 5. *hoc tit. cap. Episcopus* 12. *quæst.* 5. *cap.* 1. *de testam. cap. Episcopus* 5. *de hæreticis*, Concilium Carthag. 3. *can.* 10. ibi: *Vt filij sacerdotum, vel clericorum spectacula sæcularia non exhibeant, sed neque spectent.* Canon. 14. eiusdem Synodi: *Vt Episcopi, vel clerici filios suos à sua potestate per emancipatio* — 10. EXPONITVR CAN. 33. SEXTÆ SYNODI.

emancipationem exire non sinant, nisi de moribus eorum fuerint, & de atate securi. Etiam apud Graecos ex matrimonio post sacerdotium continuato filij tiari legitimi nascebantur, de quibus *in cap. quasitum 7. de pœnitent. cap. si quis decuerit 14. cum sequenti, 28. dist.* Secundò pro huius canonis interpretatione norandum est, Armenos in ea fuisse opinione, vt neminem admitterent ad sacerdotium, nisi qui natus esset ex matrimonio à presbytero legitimè contracto ; ducti exemplo Iudæorum, apud quos tantùm ex Tribu Leuitica descendentes sacerdotes creabantur ; & Gentilium, apud quos qui natus erat ex matrimonio per confarreationem à sacerdotibus contracto, sacerdos capiebatur : quem errorem vt Patres damnarent, statuerunt, omnes ad Cleri gradum esse admittendos, siue ex laicis procreati sint, siue à sacerdotibus legitimè suscepti, de quibus accipiendus est textus *in dict. can. 33.*

II. EXPONITVR TEXTVS IN CAN. 6. CONCIL. AVRELIAN. I. Secundò obstat textus *in can. 6. Concilij Aureliań. 1.* in illis verbis : *De ordinationibus clericorum id obseruandum esse decreuimus, vt nullus sæcularium ad clericatus officium præsumat accedere, nisi aut cum Regis iussione, aut cum iudicis voluntate; itaut filij clericorum, id est patrum, auorum, ac proauorum, quos in supradicto ordine parentum constat obseruationis subiunctos, in Episcoporum potestate, & districtione consistant.* Ex quibus expressè deducitur, sacerdotum filios posse sacris ordinibus initiari, & in eorum ordinationibus non desiderari Principis licentiam. Pro huius canonis interpretatione sciendum est, Concilij Aurelian. 1. tempore in Gallia, non tam Iure, quàm propter necessitatem, & hominum penuriam ex bellis vndique grassantibus imminentem, neminem potuisse sacris ordinibus initiari, nisi cum licentia Principis, & litteris dimissoriis, quæ Præcepta de clericatu dicebantur. Marculfus *lib. 1. formul. cap. 19.* Rationem huius diplomatis reddit Carolus Magnus apud Anseguisum *lib. 1. cap. 120.* Vbi ita statuit : *De liberis hominibus, qui ad seruitium Dei se tradere volunt, vt prius hoc non faciant, quàm à nobis licentiam postulent, hoc ideò, quia audiuimus aliquos ex illis non tam causâ deuotionis, quàm pro exercitu, seu alia functione regali fugienda hoc agere: quosdam verò cupiditatis causâ ab his, qui res illorum concupiscunt, circumuentos audiuimus ; & hoc ideò fieri prohibemus.* Notarunt Cironius *ad tit. de clericis peregrin.* Bigoonius *ad Marculfum dict. lib. 1. cap. 19.* Vnde Patres cùm de ordinationibus laicorum agunt, affirmant licentiam desiderari Principis ; & sine Regio diplomate, vel præcepto de clericatu, statim asserunt filios, aut nepotes sacerdotum in Episcoporum potestate consistere; quæ verba de filiis illegitimis, ex matrimonio susceptis ante clericatum, accipienda sunt ; illi enim tanquam exempti à laicali potestate, præcepto Regio de clericatu non indigebant.

Etiam opponi possunt textus *in cap. litteras, hoc tit.* iunctis quæ in eius notis adducimus, *cap. innotuit 20. de elect. cap. accedens, de purgat. canon. cap. 2. de corpore vitiatis, cap. cum olim 6. de cleric. coniug.* quorum interpretationem dabimus *in cap. final. hoc tit.*

CAPVT II.

Alexander III. [a] *Lincon. electo.*

EX institutione Prioris, & fratrum de Marcellinæ, auribus nostris innotuit, quod R. presbyter [b] tacitâ veritate, quod esset filius sacerdotis, per fraudem à nobis impetrauit, vt in Ecclesia de Bileshi, in qua pater eius ministrauit, capellanus existeret. Quia verò fraus, siue dolus, nulli debet præstare patrocinium : d. t. per A. s. m. quat. infra xi. dies post harum susceptionem litterarum rei veritatem inquiras diligenter ; & si tibi constiterit, quod memoratus R. sit in sacerdotio genitus, & quod pater eius in eadem ministrauerit, non obstantibus litteris nostris ipsum exinde omni oc. & ap. cess. amoueas.

NOTÆ.

1. a LInconiensi.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* & in Concilio Lateran. *part. 19. cap. 3.* De Episcopo Linconiensi egi *in cap. ad aures, de rescriptis.* Alia pars huius textus repetitur *in cap. ex insinuatione, de iurepatron.*

2. b *Tacita.*] Vnde rescriptum ita impetratum nullum erat ipso iure, iuxta ea, quæ dixi *in cap. super litteris, de rescriptis.*

3. c *Et.*] Sæpè pro *aut*, accipitur coniunctiua *&*, vt in præsenti, & *in cap. inter cæteras, de rescriptis* : sufficit enim, aut esse in sacerdotio genitum, aut patrem eius immediatè ministrasse in Ecclesia, vt filius non possit admitti ad beneficium paternum, vt infrà probabimus.

CAPVT III.

[a] Idem.

PRæsentium etiam auctoritate tibi iubemus, vt filios [b] sacerdotum in paternis Ecclesiis ministrare, vel eas qualibet occasione obtinere nullatenus patiaris : sed ipsos ab Ecclesiis, in quibus patres eorum ministrasse noscuntur, cessante appellationis obstaculo studeas penitus amouere.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam habetur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.*3. & in Concilio Lateran. sub Alexandro III. *p.* 19. *cap.* 4. sed nec in prima, nec in hac collectione constat, cui missa sit hæc decisio; sed supplenda est eius inscriptio *ex cap.*4. *de cleric. coniug. in* 1. *collect.* vbi reperitur prima pars huius textus, & legitur, *Idem Vvigorn. Episcopo. Inter cætera solicitudini tuæ conuenit studiosè, ac diligenter attendere, vt tales in Ecclesiis tuæ gubernationi commissis ministros ad ordines præponas, qui & domum Domini sciant decenter disponere, & populo Dei præesse possint, & prodesse. Peruenit autem ad audientiam nostram, quod quidam in tua diœcesi commorentur, qui se ecclesiasticæ professionis esse fingentes, cùm tamen ecclesiastica beneficia habeant, matrimonia contrahunt, & adepta beneficia nihilominus obtinere contendunt. Alij autem, licèt filij sacerdotum existant, patribus suis, quasi hæreditario iure succedunt, & in his postmodùm instituti ad sacros ordines etiam minùs licitè promouentur. Quod quia indignum est, & sacrorum canonum institutionibus noscitur penitùs obuiare: f. t. per A. s. m. quat. illos, qui infra Subdiaconatum matrimonia contraxerint, suis ab vxoribus nulla ratione permittas diuertere, nisi de communi consensu illi ad religionem transire voluerint, & ibi in Dei seruitio iugiter commorari. Si autem cum vxoribus vixerint, ecclesiastica beneficia, quæ ad illos tantùm, qui assiduè in seruitio Dei persistunt, spectare noscuntur, non debent vllatenus obtinere. Illi verò, qui in Subdiaconatu, vel supra ad matrimonia conuolauerint, mulieres possunt, & debent inuitas, & renitentes relinquere, nec huiusmodi coniunctio, matrimonium, sed contubernium est potiùs nuncupandum.* Igitur inscriptio præsentis textus restituenda est ita: *Idem Episcopo Vvigorn.* De Ecclesia Vvigorn. nonnulla notaui *in cap. nosti* 9. *de elect.*

b *Filios.*] Siue legitimos, siue illegitimos, vt statim dicemus.

CAPVT IV.

Idem [a] *Vvigor. Episcopo.*

COnquerente nobis Milone clerico, auribus nostris innotuit, quod cùm R. Presbyter Ecclesiam Beatæ Mariæ de Vie, tanquam persona diutiùs habuisset, & post mortem eiusdem M. à Richardo Paceforde domino fundi fuisset præsentatus, R. filius eius Presbyteri in sacerdotio genitus, institutionem ipsius clerici nisus est impedire, & ad habendam eam Ecclesiam modis omnibus, quibus potest, aspirat. Quoniam igitur indignum est, & canonicæ obuiat sanctioni, vt filij debeant patribus succedere in Ecclesiis, nos ad enormitatem istam eradicandam sollicitè volentes, & diligenter intendere: f. t. per A. s. præ. m. quat. si publicum est, & notorium, patrem prædicti R. in præscripta Ecclesia [b] Presbyteratum habuisse; filium eiusdem ibidem ministrare, aut eiusdem Ecclesiæ Presbyteratum habere nullatenus patiaris. Sed si fortè iam institutus est ibi, eum sublato ap. remedio, auctoritate nostra non differas amouere: & memoratum M. si tibi ad ipsam Ecclesiam fuerit præsentatus ab eo, ad quem præsentatio spectare dignoscitur, ibi, dummodo aliàs idoneus sit, contradictione & ap. cess. non postponas recipere, ipsumque facias prædictam quietè possidere Ecclesiam.

NOTÆ.

1. a Vvigor.] De hac Ecclesia egi *in cap. nosti, de elect.* Huic etiam Prælato scripsit noster Alexander *in cap. meminimus, de appellat. cap. meminimus, qui clerici, vel vouent.*

2. b *Personatum.*] Id est certam dignitatem in Ecclesia Cathedrali. Cuiacius *in rubrica de præbendis*; & dixi *in cap. ad aures* 8. *de rescriptis.*

CAPVT V.

Idem [a] *Lundon. Episcopo.*

VEniens ad præsentiam nostram Presbyter lator præsentium, supplici nobis insinuatione proposuit, quod cùm ipsum ad capellam Ecclesiæ S. Laurentij de Nouoburgo, quam ei concessisti, & assignasti, attitulasses, & in eadem in Presbyterum ordinasses, ipsum postea prædicta Ecclesia spoliasti, eo quod pater eius in prædicta Ecclesia ministrauit. Quia verò ad nostrum spectat officium viris ecclesiasticis paterna prouisione consulere: f. t. m. præs. quat. si tibi innotuerit, quod pater eius Presbyter in prædicta Ecclesia ministrauit, quando eam sibi assignasti, ipsam ei, dilatione, & ap. cess. restituas, & in pace dimittas, amoto alio, si quem in eadem instituisti. Verùm si te ignorante, quod pater suus in eadem ministrauerit, ipsam sibi assignasti,

ex quo ad Ecclesiam ipsam eum in Presbyterum ordinasti, eam sibi [b] restituas, & donec in alia Ecclesia ei prouideas, vnde honestè valeat sustentari, eidem nullum super prædicta Ecclesia grauamen inferas, vel molestiam.

NOTÆ.

1. a LVndon.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 6. De hac Ecclesia egi *in cap.* 2. *de consuet.* & *cap.* 1. *de renunc.*

2. b *Restituas.*] Licèt aliàs Episcopus contra ius statuens, teneatur contra factum venire, *cap. si quis Presbyterorum, de rebus Ecclesiæ*; tamen in præsenti in odium ipsius Episcopi iniungitur, ac illi iubetur, vt contra factum proprium, etsi iuri aduersum, venire non possit, vt *in cap. monemus* 12. *q.* 2. *cap. diuersis, de clericis coniug.*

CAPVT VI.

Idem [a] *R. Exon. Episcopo.*

PRoposuit nobis R. præsentium lator, quod cùm ipse ad Ecclesiam de Salabera à [b] domino fundi fuerit præsentatus, tu curam animarum noluisti sibi committere, vel huic rei assensum tuum præstare, pro eo quod esset filius sacerdotis. Super quo vtique discretionem tuam, sicut dignum est, in Domino commendamus, & in Domino prouidentiam tuam gratam gerimus admodum, & acceptam. Cæterùm quia necessitatibus eius in laboribus, quos ad nos veniendo sustinuit, interna mentis affectione compatimur, & indignum est, vt ipse postquam in Subdiaconum, vt asserit, est ordinatus, omninò debeat ecclesiastici beneficij [c] carere perceptione: disc. tuam per A. s. mon. atque mandamus, quat. aliquem honestum Presbyterum cum assensu eiusdem clerici infra XL. dies post harum susceptionem litterarum, contrad. & ap. cess. inuenire studeas, qui eidem Ecclesiæ deseruiat, ita quod præfatus R. medietatem omnium beneficiorum prædictæ Ecclesiæ, eidem in suo ordine seruiendo, diuino intuitu, quoad vixerit, nostra, & tua auctoritate pacificè debeat [d] obtinere: non enim solus Presbyter Missarum solennia, vel alia diuina officia potest sine ministri [e] suffragio celebrare.

NOTÆ.

1. a EXon.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 7. Exoniensis ciuitas in Regno Angliæ est suffraganea Archiepiscopi Cantuar. vulgò *Exoford* dicta, de qua Arnoldus Mylius, Cuiacius *in cap.* 1. *qui filij sint legitimi*, Polydorus Vergilius *lib.* 1. *hist. Angliæ.* Eius mentio obuia est in hoc volumine.

2. b *A domino fundi.*] Id est patrono; inter eos enim modos, quibus iuspatronatus acquiritur, præcipuus est si area, fundusve tradatur ad constructionem Ecclesiæ: ex hac enim donatione dominus fundi consequitur iuspatronatus ipsius Ecclesiæ, *cap. nobis*, vbi latè dicemus, *de iurepatron. cap. piæ mentis, cap. filij* 16. *q.* 7.

3. c *Carere.*] Cùm nemo possit ad sacros ordines ascendere, nisi ad titulum certæ Ecclesiæ, *cap. sanctorum*, 70. *dist. cap.* 2. *cap. cùm secundùm, de præbendis, cap. accepimus, de ætat. & qualit.*

4. d *Obtinere.*] Integram hanc decisionem, & æquitate, & gratia Pontificis procedere, iam docuerunt omnes repetentes in præsenti; cùm secundùm iuris principia beneficium diuidi non possit, ex prohibitione Concilij Turonensis, de qua *in cap. maioribus, de præbendis.*

5. e *Ministri suffragio.*] Consonant textus *in cap. vt quisquis, de vita & honest. cleric.* ibi: *Omnis Presbyter clericum habeat, vel scholarem, qui Epistolam, vel Lectionem legat, & ad Missam respondeat.* Et *cap.* 1. *de celebrat. Missarum*, Concilium Nannetense *can.* 30. apud Burchardum *lib.* 3. *c.* 68. Ivonem *p.* 13. *cap.* 15. Concilium Treuerense *tit. de officio Missæ peragendæ.* Alia plura cumulant Vicecomes *volum.* 2. *lib.* 5. *de Missæ ritibus, cap.* 4. Petrus Gregorius *lib.* 1. *partit. tit.* 19. *cap.* 3. Landmeter. *de veteri clerico lib.* 2. *cap.* 84. Suarez aduersùs Regem Angliæ *lib.* 2. *cap.* 6. Claudius Espenceus *de Missa priuata, & publica*, Corjolanus *in breuiario, anno* 175. Diana *p.* 10. *tract.* 15. *resolut.* 16. Suarez *de Sacramentis, q.* 83. *disput.* 87. *sect.* 1. Anton. Manchiacenus 3. *p. de sacrificio Missæ, cap.* 30. Decretistæ *in cap. hoc quoque* 61. *de consecrat. dist.* 1. vnde Ecclesia consecrari non debet, nisi competenter dotetur, vt ali possint parochus, & eius minister, *cap. nemo Ecclesiam* 9. *de consecrat dist.* 1. *cap. cùm sicut, de consecrat. Ecclesiæ, vel altaris.* Plura dubia moralia in hac parte occurrentia circa ministrum celebranti assistentem, resoluunt Hieronymus Garzia *in summa, tract.* 3. *difficult.* 8. *dub.* 8. *puncto* 3. perdoctus, & in disciplina ecclesiastica valdè peritus P. Gabriel de Henao *tom.* 1. *de sacrificio Missæ, disp.* 14. *sect.* 2.

CAPVT

CAPVT VII.

a Idem *Venerabilibus fratribus* b *R. Cant. Archiepisc. totius Angliæ* c *Primati*, *&* *A. S.* d *L. & R. Vvigorn. Episcopo.*

EX transmissa nobis conquestione Vv. clerici percepimus, quod ad dilecti filij nostri Abbatis de Castini e præsentationem in quoddam Ecclesiæ beneficium de Viuerton. ab eo sibi canonicè concessum, eum in præsenti recipere distulisti, eo quod quidam E. qui pater eius dicebatur, in præfata ministrauit Ecclesia. Præterea ex parte ipsius nobis est insinuatum, quod memorato E. defuncto, media intercessit persona, cui prædictum collatum est beneficium. Inde est, quod f. t. per A. f. m. atque præ. quat. si prædicta constiterint, prænominatum Vvalterium in possessionem ei collati beneficij inducere non differas, omni oc. & ap. cess. non ideò minùs obseruato Apostolici rescripti decreto, quod hîc hæreditariam in Ecclesia Dei destruit successionem, vt canonicam approbet possessionem.

NOTÆ.

a IDem.] Ita restituo huios textus epigraphen ex prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 8. & ex Concilio Lateran. *p.19.cap.*8. vbi præseos decisio reperitur.

1. b *R.*] Richardo videlicet, successori D.Thomæ, qui Ecclesiam Cantuar. rexit ex anoo 1173. vsque ad annom 1183. cuius laudes ex catholicis, & protestantibus Scriptoribus refert Richardus Smitheus *in floribus Ecclesiæ Angliæ*, *lib.* 7. *cap.* 7. Ipsi plures Alexander III. misit epistolas, quas in hoc Decretalium corpore compilauit Raymundus; ipse enim passim R. Ecclesiam consulebat, vt testatur apod Petrum Blesensem *epist.* 68. his verbis: *Sicut eminentiam Apostolicæ Sedis magistram omnium Ecclesiarum profitemur; sic ab ipsa consilia in ambiguis, in angustiis solatia, responsa in iudiciis expectamus.*

c *Primati.*] De Ecclesia Cantuariensi, & eios Primatia io Aoglia, aliqua adduxi *in cap.* 2. *de rescriptis.*

2. d *L.*] Richardus enim prædictus temporibus Alexandri III. à Rege seniore abire iussus est Romam pro consecratiooe, vbI ab Alexandro III. Primatum Angliæ, & legationem cum pallio accepit. Parkerus *in eius vita*, *num.* 39. ita ait: *Erat facili, atque simplici ingenio, multis benignus, ac munificus, liberalis, affabilis, prudensque fuisse dicitur; obsequio tam in Papam, quàm in Regem proclinis: quodque ab Alexandro III. Anagniæ his verbis instituebatur: Tibi.* (Richarde) *tuisque successoribus Cantuariensis Ecclesiæ Primatum ita plenè concedimus, sicut à Lanfranco, & Anselmo, aliisque successoribus eorum, quondam Cantuariensibus Archiepiscopis fuisse possessum constat.* Et paulò post: *Archiepiscopus, Primas, & Romanæ Sedis Legatus cum pallio in Angliam rediit.* Baronius *anno* 1174.

e *Præsentationem.*] Sed videhatur in hac specie filium admitti posse ad beneficium paternum immediatè, cùm iuris prohibitio succedendi pareotibus in beneficiis, locum non habeat in beneficiis, aot capellaniis iurispatronatus, vbi proximior consanguineus vocatur à testatore, io quibus defuncto patre filius mediatè præsentari potest, *cap. consuluisti* 2. *quæst.* 5. Rochus de Curte *de iurepatron. verbo honorificum*, *quæst.* 18. Accedit, nam fillos, de quo in præsenti, erat ex legitimo matrimonio susceptus, vt post Glossam notant Hostiensis, Ioannes Andreas, Ancharanus, & cæteri antiquiores. Sed respondendum est, In præsenti Alexandrum III. agere de beneficio simpliciter dotato iurispatronatos, absque vlla conditione præsentandi consanguineum proximiorem, in quo post parentem præsentari filius non potest, oe detur successio hæreditaria in beneficio ecclesiastico. 3.

CAPVT VIII.

a Idem *Vvigorn. Episcopo.*

COnstitutus in præsentia nostra G. Clericus præsentium lator, supplici nobis insinuatione monstrauit, quod cùm capellam de Stertona canonicè adeptus fuisset, & eam pluribus annis pacificè possedisset, R. miles ipsum præscripta Ecclesia sine iudicio, & iustitia spoliauerit: cúmque memoratus clericus exinde apud te, frater Coëpiscope, querelam deposuisset, obiectum fuit ei, quod pater suus in præfata Ecclesia ministrauerit, & præfatam capellam nondum potuit rehabere. Quia verò ad nostrum spectat officium, insolentiam laicorum contra viros ecclesiasticos debita seueritate compescere: d.v. per A.f. præ. m. quat. rei veritate diligenter inquisitâ, & cognitâ, si vobis b constiterit, quod idem clericus à prædicta capella fuerit

fuerit per laicalem potentiam eiectus, & quod pater eius præfatæ capellæ persona, seu [c] perpetuus vicarius non fuerit, licèt in eadem nomine eius G. quandoque ministrauerit, ipsam cum redditibus inde perceptis, amoto alio, si quis eam detinet, d. oc. & ap. ces. restituatis, litteris nostris, si quæ sint impetratæ, veritati & iustitiæ non præiudicantibus: & ipsum, sicut canonicè adeptus fuit, faciatis pacificè possidere.

NOTÆ.

1. a Idem.] Ita etiam legitur *in cap. 8. hoc tit. in 1. collect.* & in Concilio Lateran. *p. 19. cap. 9.* De Ecclesia Vvigorn. egi *in cap. nostri 9. de elect.*

2. b *Constiterit.*] Immò ante omnia restituendus est, etiamsi opponatur exceptio, quod filius antecessoris est, *cap. ex parte, de testibus*, vbi docet Cuiacius: igitur in præsenti, etiamsi constitisset filium Presbyteri, & antecessoris esse, nihilominus G. restituendus erat. Pro conciliatione huius textus cum dicto capite *ex parte*, vbi in eadem specie contrarium deciditur, discrimen constituendum est inter casum, in quo spoliatus agit interdicto *vnde vi*; & inter eum, in quo agit non solùm iudicio possessorio, verùm & petitorio. Primo casu etiamsi opponatur, spoliatum esse filium antecessoris, nihilominus restituendus est, *d. cap. ex parte*: secundo verò casu exceptio admittitur, quo casu noster textus procedit, vt docet Glossa *in eo, verbo Eiectus*.

c *Perpetuus Vicarius.*] Vicaria perpetua habetur pro beneficio ecclesiastico; secus verò si temporalis sit, vt probaui *in c. postulasti 17. de rescriptis.* 3.

CAPVT IX.

Idem [a] *Eboracensi Archiepiscopo.*

EX tua nobis est parte propositum, quod cùm olim ad tuam consultationem super filiis sacerdotum tales à nobis litteras recepisses, vt eos possis in Ecclesiis, quas patres eorum nullo mediante possederant, sustinere, quos probatæ vitæ, & sanæ conuersationis cognosceres, vel quos longo tempore tenuisse constaret: quidam ad iudices litteras impetrauerunt, vt si constaret, eos esse filios sacerdotum, vel clericorum, qui proximò ante eos Ecclesias tenuerunt, super his imponant eis ap. cess. silentium, & Ecclesias illas ipsis assignent, quamvis in eis se ostendere nequeant per Episcopos institutos. Si autem per priores litteras nostras cum aliquibus clericis dispensasti, dispensationem tuam posteriorum [b] litterarum nostrarum intuitu nolumus irritari, sed eam seruari præcipimus illibatam. Alios verò clericos laicæ dominationis intuitu in Ecclesiis parochiali iure subiectis, sine auctoritate Pontificum instituí, aut institutos remanere in eis auctoritate Apostolica prohibemus.

NOTÆ.

1. a Eboracensi.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 9.* De Eboracensi Ecclesia aliqua adduxi *in cap. 4. de rescriptis.*

2. b *Litterarum intuitu.*] Quomodo per speciale rescriptum generali non derogetur, exposui *in cap. 1. de rescriptis.*

CAPVT X.

Idem [a] *Cantuariensi Archiepiscopo.*

QVoniam sacris canonibus prohibitum est, ne qui, hæreditario iure ecclesiastica beneficia possidere præsumant, ne ij, qui in [b] sacerdotio sunt geniti, nisi probatè vixerint in claustro monachorum, vel regularium canonicorum, ad sacros ordines debeant promoueri: vobis præcipimus, quat. si manifestum, & publicum fuerit, patres eorum Ecclesiæ [c] personatus gessisse, filios ab eisdem Ecclesiis, si eas iam adepti sunt, ap. cess. penitus excludatis, nec ad eorum gubernationem vlteriùs assumantur. Nolumus enim, vt propterea causa in iudicium [d] deducatur, vel testes admittantur, cùm hoc manifestum existit.

NOTÆ.

1. a Cantuariensi.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 10.* Richardo videlicet, de quo & eius suffraganeis egi *in cap. 2. de rescriptis.*

2. b *Sacerdotio sunt geniti.*] Hæc verba illustraui *in cap. 1. hoc tit.*

c *Personatus.*] Id est dignitates, seu officia in Ecclesiis Cathedralibus, vt probaui *in cap. ad aures 8. de rescriptis.*

d *Deducatur.*]

3. d *Deducatur.*] Hæc exceptio domini plerumque non admittitur, *l. naturaliter 5. ff. de acquirenda possess.* Vulteius *lib. 2. de iudiciis, cap. 7. num. 454.* Hæc verba exposui, *in cap. 2. de rescriptis.*

CAPVT XI.

Idem [a] *Cantuariensi Archiepiscopo.*

AD extirpandas successiones à sanctis Ecclesiis, studio totius sollicitudinis debemus intendere, & etiam decet nos ad hoc vigilem curam exhibere, ne circa ministerium suscepti regiminis videamur minùs diligentes existere, si id vitium in Ecclesiis, vel in ecclesiasticis negotiis, & viris permittimus pullulare. Hinc est, quod f. t. per A. scripta præ. m. quatenus, si qui filij Presbyterorum prouinciæ tuæ teneant Ecclesias, in quibus patres eorum tanquam personæ, vel vicarij, nullâ personâ mediâ ministrarunt, eos, siue geniti sint in Sacerdotio, siue non, ab Ecclesiis ipsis contrad. & app. ceß. non differas amouere.

NOTÆ.

[a] IDem.] Ita etiam habetur *in cap. 1. hoc tit. in 2. collect.* quæ inscriptio exponenda est ex traditis *in cap. 2. de rescriptis.*

CAPVT XII.

Clemens III. [a] *Cassel. Archiepiscopo.*

AD hæc ex tua parte auribus nostris est intimatum. *Et infrà*: Quod à nobis fraternitas tua requisiuit, an à Pontificibus generati valeant ad sacros ordines promoueri, si scientiâ fuerint, & morum honestate probabiles: sciat f. t. quod si ex legitimo matrimonio sunt procreati, nec aliud canonicum obuiat, licitè possunt in sacris ordinibus ordinari, & in eisdem [b] Ecclesiis, in quibus præsunt, vel etiam præfuerunt genitores eorum, beneficium obtinere.

NOTÆ.

1. [a] CAssel.] Ita legitur in hac collectione; in secunda verò, *sub hoc tit. cap. 3.* legitur *Cassian.* sed perperam vtrobique; legendum enim est *Cassiliensi*: in Hibernia enim sunt quatuor Archiepiscopatus, videlicet Armachanus, Dublinensis, Tuauensis, & Cassiliensis, vt refert Carolus à S. Paulo *in Geograph. sacra, in Hibernia,* Cassiliensis Archiepiscopatus erectus fuit in Concilio Hiberniæ celebrato anno 1152. sub Eugenio III. vt ex historicis illius prouinciæ refert Cironius *in cap. 3. de consuet. in [illegible] collect.* Huius Ecclesiæ mentio fit *in c. 7. de dolo, c. 2. vt lite non contest.*

[b] *Ecclesiis.*] Non tamen eisdem dignitatibus, vt infrà dicemus.

CAPVT XIII.

[a] Idem.

MIchael Presbyter de Sancto Germano, transmissâ nobis conquestione monstrauit, quod cùm Ecclesiam S. I. de corona tuæ diœcesis canonicè sit adeptus N. filius Antonij, qui proximò ante ipsum Ecclesiæ habuit personatum, ad se vicariam ipsius asserit pertinere. Quia igitur in Ecclesia successiones in Prælaturis, & Dignitatibus Ecclesiasticis, canonicis statutis damnantur: f. t. per Apost. s. m. quatenus veritate diligentiùs inquisitâ, si tibi constiterit N. ipsum filium fuisse Antonij, qui eiusdem Ecclesiæ, sicut præmisimus, habuit proximò personatum, omni contrad. & app. ceß. super eandem vicariam silentium perpetuum ei imponere non postponas.

NOTÆ.

[a] IDem.] Nec ex hac collectione, nec ex secunda, vbi *sub hoc tit. cap. 4.* compilatur hæc decisio, constat cui missa sit hæc decretalis.

CAPVT XIV.

[a] Clemens III.

LItteras vestræ dilectionis accepimus, votum latoris præsentium, & eius originem continentes. Intelleximus siquidem, quod in sacerdotio genitus, de vxore [b] legitima natus, & conceptus, voto laudabili affectauit à pueritia seruire, & ministrare Domino in officio clericali. Verùm quia in filiis paterna incontinentia modis omnibus propellenda dignoscitur, & propter cautelam, Presbyterorum filij à sacris ordinibus iuxta sanctionem canonicam remouentur; non expedit, vt super huiusmodi ita supplicantium precibus annuamus, quòd videamur aliis impetrandi similia spem aliquam faciliùs impertiri: sed vt suæ postulationis affectu, cùm ad Sed. Ap. humiliter accesserit, ex toto defraudari se non doleat, præsenti scripto vobis significamus, quod si aliter dignus inuentus fuerit, permittimus ipsum in clericum [c] ordinari, & in ecclesiasticum beneficium, vnde commodè sustentari valeat, promoueri.

NOTÆ.

1. a *Clemens.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 5.* non tamen hucusque constat, cui missa sit hæc decisio. De Clemente III. egi *in cap. 12. de rescriptis.*

2. b *Legitima.*] Id est legitimè ducta, à qua conuersus maritus promotus fuit ad sacros ordines, & ipsa religionem professa; quo casu durat vinculum matrimonij: vnde si posteà prolem susceperint, licèt illicitè se coniunxerint, nascitur tamen legitima, *cap. ex publico, de conuers. coniug.* vbi Deo annuente plura adducemus.

3. c *Ordinari.*] Sed si filius Presbyteri erat, & à Presbytero procreatus, quomodo poterat ad sacros Ordines ascendere, & beneficium obtinere, contra ea, quæ adduximus *in cap. 1. hoc tit.* & dicemus sequenti commentario? Pro huius difficultatis solutione anxiè quærunt Interpretes, vtrum filius hic esset legitimus, vel illegitimus? Plures affirmant legitimum esse, quia ex legitimo matrimonio natus est; plures relati à Sanchez *de matrim. disp. 38. per totam*, Suarez *de censuris disp. 50. sect. 2.* Sed asserendum est, illum quoad Ordines, & beneficia ecclesiastica pro illegitimo haberi; quoad hæreditatem verò, & alia temporalia, pro legitimo: vnde cùm irregularitas ex defectu natalium proueniat ex illegitimitate canonica, ideò sine dispensatione iste promoueri ad Ordines non poterat. Nec nouum est, vt quis diuersis respectibus habeatur pro legitimo, & illegitimo, *cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi.*

CAPVT XV.

[a] Innocentius III.

CVm decorem domus Dei. *Et infrà:* Filiis canonicorum præbendas in eisdem Ecclesiis conferri non sinatis, quarum sunt Canonici patres eorum, cùm indecorum sit, vt in altaris officio illegitimus filius impudico patri ministret, in quo vnigenitus Dei filius Æterno Patri pro salute humani generis victimatur.

NOTÆ.

1. a *Innocentius.*] Cui tamen in hac decisione rescripsisset, non constat; eius tamen partes extant *in cap. cùm decorem, de vita & honest. clericor. cap. cùm decorem, de clericis coniugatis,* ex quibus supplenda est hæc inscriptio.

CAPVT XVI.

Idem *in* [a] *Concilio Generali.*

AD abolendam pessimam (quæ in pluribus inoleuit Ecclesiis) corruptelam, firmiter inhibemus, ne Canonicorum filij, [b] maximè spurij, Canonici sint in sæcularibus Ecclesiis, in quibus instituti sunt patres eorum. Et si fuerit contrà præsumptum, decernimus non valere. Qui verò vt tales (vt dictum est) [c] canonicare præsumpserint, à suis beneficiis suspendantur.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a CONcilio.] Ita etiam legitur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* & reperitur textus hic in Concilio Lateran. sub Innocentio III. celebrato, *can.* 31. De quo Concilio nonnulla notaui *in cap. 1. de Summa Trinit.*

2. b *Maximè.*] Id est, *scilicet*, vt post Glossam docuit Cironius *in cap. ad hæc, hoc tit. in 5. compil.* Dictio enim hæc, *maximè*, in præsenti non stat ampliatiuè, vel implicatiuè, sed abundat, vt *in l. ea quæ, ff. de rescind. vendit. l. vlt. C. de testam.* dum enim sint filij Canonicorum, siue legitimi, siue illegitimi, in beneficiis parentum institui non possunt.

c *Canonicare.*] Id est in Canonicos institui, sicut dicitur monachari, id est monasticam regulam profiteri, vt notaui *in cap. ad nostram 37. de elect.* 3.

CAPVT XVII.

Honorius III. *Decano* [a] *Furn.* [b] *Morin. diœc. & Magistro Giliberto Morin. & L. Sancti* [c] *Donatoris in Brugis,* [d] *Tornacen. diœces.*

Dilectus filius G. Præpositus Ecclesiæ S. Mariæ in Brugis, transmissâ nobis petitione monstrauit, quod cùm Virgilius Presbyter Tornacen. diœcesis, quandam præbendam eiusdem Ecclesiæ curam animarum habentem, quam nullo medio habuit pater eius, tam contra Lateran. quàm [e] Generalis Concilij statuta obtineat, in scandalum plurimorum: idem ipsum monuit diligenter, vt resignaret eandem; sed idem asserens, quod bonæ memoriæ [f] Vv. Rhemensis Archiepiscopus, tunc Apostolicæ Sedis Legatus, dispensauit cum eo, id efficere contradicit; quamquam cum eo non fuerit per R. Pontificem dispensatum. Quocirca disc. v. de vtriusque partis procuratorum assensu mandamus, quatenus partibus conuocatis, & auditis hinc inde propositis, non obstante dispensatione aliqua, quæ à Sede Apostolica non emanauerit, quod canonicum fuerit, app. postp. statuatis.

NOTÆ.

1. a FVrn.] Ita restituenda est præsens inscriptio ex quinta compilatione Honorij III. vbi *sub hoc tit. cap. vnico*, repetitur textus hic, Furnensis vrbs est in Belgio, propè Morinum, de qua agit Meyerus *lib. 8. & 10. annal. Flandriæ.*

2. b *Morin.*] Morinensis diœcesis est in Flandria, vt iam notaui *in cap. 33. de elect.* vbi de ea diœcesi egi.

3. c *S. Donatoris.*] Lege *S. Donatiani.* Brugis enim, quæ est ciuitas Flandriæ, erecta fuit Ecclesia Collegialis sub titulo S. Donatiani septimi Episcopi Rhemensis, cuius corpus Brugis translatum est, vt referunt Cironius *in præsenti*, Andreas Saussay *in martyr. Galliæ, die 14. Octobris.*

d *Tornacensis.*] De hac Ecclesia aliqua adduxi *in cap. cum te 7. de rescriptis.*

e *Generalis.*] De quo *in cap. ad abolendam, hoc tit.*

4. f *Vv.*] Vvido secundus videlicet, Cardinalis Episcopus Prænestinus, Legatus Sedis Apostolicæ, de quo Chenu, & Fratres Sarmat. *in serie Præsulum Ecclesiæ Rhemensis.*

COMMENTARIVM.

5. *Conclusio exstruitur et probatur.* OMnes decisiones hucusque transcriptæ ferè eandem continent prohibitionem, & ad Ecclesiæ Anglicanæ Præsules, si vltimam excipias, missæ sunt; quia in Ecclesia Anglicana per hæc tempora corruptela inualuerat, vt absque institutione Episcopi, filij succederent parentibus in beneficiis ecclesiasticis, *cap. ad extirpandas, hoc tit.* ibi: *Tam iniquam consuetudinem de prouincia, sicut debebat, radicitus extirpare vellet.* Arnulphus Episcopus Lexouiensis *in epist. ad Legatos, Albertum, & Theodunum*, ibi: *Non expedit prouinciæ nostræ, in qua quotidie tam imprudenter impudicitia conualescit, filios Presbyterorum paternis altaribus adhiberi.* Anselmus *lib. 2. epist.* 33. Ioan. Satisbar. *epist.* 28. Refert Franciscus Hallierius *de hierarch. iurisd. lib. 4. §. 3. pag.* 486. Ex his ergo omnibus decisionibus sequentem deduco assertionem: *Filij, tam legitimi, quàm illegitimi, sine Pontificia dispensatione in præbendis, seu beneficiis paternis mediatè, vel in aliis einsdem Ecclesiæ institui non debent.* Probant eam textus *in cap. inter cæteras 4. de rescriptis, cap. ex parte, de testibus*: Alexander III. post Concilium Lateran. *p. 49. cap. 8. & 14.* Tridentinum *sess. 25. de reform. cap.* 7. Concilium Anuicense tempore Alexandri III. *cap.* 2. *Item filij sacerdotum non ponantur in Ecclesiis patrum suorum.* Extrauagans Clementis VII. quæ incipit, *Ad canonum conditorem.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti, & de potest. Episc. alleg.* 65. & *in remiss. ad Concil. Trident. dict. cap.* 7. Lotherius *de re benefic. lib. 2. q. 48. num.* 178. Corrasius *de beneficiis, p. 3. cap.* 7. Petrus Greg. *eod. tract. cap.* 35. I. Dartis *eod. tract. sect. 4.* seu *p. 4. cap. 1. & 2.* Valensis *eod. tract. lib. 1. tit.* 18. Duarenus *lib. 4. de sacris Ecclesiæ, cap.* 9. Rufiniacus *lib. 3. confilit. tit.* 13. *cap.* 13. Michaël Roussellus *lib. 2. histor. Pontif. iurisd. cap.* 1. Zipeus *ad hunc titulum*, Cironius *in cap. vnico, de successionibus ab intest. in 5. compil.* Solorzanus *tom. 2. de iure Indiar. lib. 3. cap.* 20. *num.* 8. Villaroël. *de regim. Eccles. p. 1. quæst. 9. art.* 6.

Verùm hæc assertio difficilem patitur dubitandi rationem in ea parte, vbi affirmat, filios etiam legitimos ante sacerdotium genitos, non posse in parentum beneficiis succedere; nam nihil tam iuri, & rationi consonum est, moribusque gentium consentaneum, quàm vt filij succedant in officiis, & beneficiis paternis. Iuri; nam filius ex eius dispositione succedit in officio patris, 6. *Expenditur ingens difficultas.*

leg. nemini 11. §. 1. *in fine*, *l. petitionem* 13. *C. de aduocatis*, *l. vnicuique* 7. *C. de proximis sacrorum*, *lib.* 12. *l.* 1. & 2. *C. de filiis officialium*, *eod. lib.* vbi plura adducit Altamiran. Rationi etiam id consonum esse probat ipse *cap.* 8. & 9. ex eo, quia ita merita parentum remunerantur, paupertati filiorum succurritur, & parentum nobilitas in filiis residens, aliorum meritis præfertur. Vsitatum etiam fuisse apud varias nationes, vt filij succederent in dignitatibus, & officiis parentum, probatur primò ex Hebræorum consuetudine, apud quos filij in officiis paternis succedebant, vt referunt Sigonius *de repub. Hebræor. lib.* 7. *cap.* 4. Marquez *in Gubern. Christ. lib.* 2. *cap.* 3. Pizarrus *in vita Ferdinandi*, *cap.* 1. *obseru.* 2. Apud Romanos id obseruatum fuisse probant Pancirola *lib.* 2. *variar. cap.* 8. Amaya *in l. curialibus* 66. *num.* 48. *C. de Decur.* Altamiranus *vbi suprà*, *cap.* 23. Apud Siculos decessorum officia filiis concedi solita tradit Mastrillus *lib.* 1. *de Magistr. cap.* 28. *num.* 3. De Venetis idem probat Osualdus *lib.* 24. *Donelli*, *cap.* 22. *littera R.* Eandem consuetudinem apud Lusitanos inualuisse, tradunt Valaseus *consult.* 129. *num.* 13. Mendez de Castro *in praxi Lusit. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 9. Et apud nos hoc obseruatum fuisse, suadetur *ex l.* 10. *tit.* 5. *lib.* 5. *recopil. l.* 10. *tit.* 4. *lib.* 6. *l.* 2. *tit.* 4. *lib.* 7. Nec desunt exempla eorum, qui in eodem beneficio patri suo successerunt. Sic S. Simplicius Archiepiscopus Bituricensis fuit filius Eulodij, & gener Palladij, suorum in Ecclesia Bituricensi antecessorum, de quo Sidonius *lib.* 7. *post epist.* 9. Sic Domnus deposito Paulo Samosatensi hæretico, electus est Patriarcha Antiochenus, cùm esset filius Patriarchæ Demetriani, teste Baronio *anno* 2-2. Sic S. Batinus præfuit post patrem S. Clodulphum Treuerensem Episcopum, ad quam Ecclesiam ipse Clodulphus fuerat euectus ex Metensi, in qua idem Clodulphus sedebat post patrem S. Arnulphum, vt referunt Bion *in martyrol. monast. die* 8. *Iunij*, Honufrius *in Genealog.* Alia exempla refert Dartis *d. cap.* 1. igitur filij legitimè suscepti admitti possunt ad beneficia parentum. Augetur hæc difficultas ex eo; nam si filij, tam legitimi, quàm illegitimi arcerentur à beneficiis paternis, maximè ne successio in officiis ecclesiasticis admittatur, vt communiter docetur in iuribus suprà citatis, & *in cap.* 1. *de præbend.* sed cùm filij instituuntur in beneficiis à parentibus possessis, non ab ipsis, sed ab Episcopo institutionem accipiunt, *cap. ex frequentibus*, *de instit.* à patrono, vel aliis, qui ius eligendi habent, eliguntur, seu præsentantur, *cap. conquerente*, *cap. ex transmissa* 7. *hoc tit.* non à decessore substituuntur, aut designantur: igitur non potest vlla successio hæreditaria suspicari. Tandem aliis exemplis etiam probatur filios in dignitatibus, & officiis, etiam maioribus, parentibus succedere; nam Lambertus Episcopus Leodiensis successorem habuit S. Floribertum eius filium, referente Flodoardo *lib.* 1. *cap.* 10. S. Auitus Episcopus Viennensis filius fuit Isici Episcopi antecessoris: Baronius *anno* 509. Latto filius S. Genebandi Episcopi Laudunensis, successor ipsius fuit in ipsa Ecclesia. Flodoardus *dict. lib.* 1. *cap.* 14. Alia etiam refert exempla Dartis *de beneficiis sect.* 4. *cap.* 1. igitur non rectè asserimus, filios succedere non posse in dignitatibus, & parentum suorum beneficiis.

7. Varitga. Hac difficultate ita fulcitâ non obstante vera est suprà tradita assertio, videlicet Presbyterorum filios, siue legitimos, siue illegitimos, non posse immediatè succedere in beneficiis parentum; pro cuius expositione sequentes casus sunt distinguendi. Primus est filiorum illegitimorum clericorum (quo nomine veniunt & naturales ante clericatum procreati. Garcia *de beneficiis p.* 7. *cap.* 3. *n.* 15.) His ergo filiis prohibetur successio in beneficiis, quæ parentes eorum tenebant: tum quia illegitimi sunt, & per consequens ex defectu natalium incapaces beneficij ecclesiastici, *cap. cùm in cunctis* 7. *in princip. cap. innotuit* 20. *de elect. cap.* 1. *hoc tit.* Tum etiam ob vitandam imaginem futuræ successionis in beneficiis, *cap. ex transmissa* 7. *hoc tit.* Vnde licèt tales filij dispensationem Sedis Apostolicæ meruerint, vt ordinari possint, & obtinere beneficia; non ideò censentur dispensati, vt paterna consequantur. Quintanadueñas *lib.* 2. *ecclesiasticôn*, *num.* 93. quia est hic defectus nominatim exprimendus, vt dispensatione sublatus intelligatur, *cap.* 2. *hoc tit.* & in hac parte magnum discrimen versatur inter ius antiquum, & nouum Clementis VII. nec-non Concilij Trident. *sess.* 25. *de reform. cap.* 15. nam iure communi antiquo filij illegitimi clericorum non poterant possidere immediatè beneficium, quod pater obtinuit, nec aliud simile beneficium in eadem Ecclesia, patre viuente, *cap. quoniam* 10. *cap. ad extirpandas* 11. *cap. cùm decorem* 15. *hoc tit.* nisi ex dispensatione Pontificis. Glossa *in cap.* 1. *verbo Tale*, *hoc tit. lib.* 6. at poterant paterna beneficia obtinere, si alius post patrem ea tenuisset, quia imago illa hæreditariæ successionis illi tantùm obstat, vt immediatè patri succedatur, *dict. cap. ex transmissa.* Poterant etiam alia beneficia in ipsa Ecclesia obtinere mortuo patre, argumento à contrario deducto *ex d. cap. cùm decorem.* Itaque his in casibus filij illegitimi dispensati beneficia consequi poterant absque speciali dispensatione præsentis prohibitionis de filiis Presbyterorum non promouendis ad beneficia paterna: at verò post constitutionem Clementis VII. editam anno 1530. quam referunt Gigas *de pensionibus*, *q.* 86. Nauarrus *in cap. si quando*, *de rescriptis*, *except.* 21. *in principio*, non solùm immediata successio, verùm etiam mediata sublata fuit filiis illegitimis clericorum, abrogatâ constitutione Alexandri, de qua *in d. cap. ex transmissa.* Fuit etiam hæc prohibitio prorogata ad beneficia regularia. Tandem Concilio Tridentino *d. cap.* 15. non solùm declarantur inhabiles ad beneficia, quæ parentes tenuerint, sed ad omnia alia quæcumque, etiam dissimilia, in Ecclesiis paternis constituta; immò & ad pensiones, tam viuo, quàm defuncto patre. Quomodo ea iura componunt Quintanadueñas *lib.* 2. *Ecclesiasticôn*, *num.* 82. Garcia *d. cap.* 3. *per totum*, Duarenus *lib* 4. *de sacris Eccles. cap.* 5. Ojeda *de incompatibil. benefic. p.* 1. *cap. vlt. num.* 7. Gratianus *tom.* 2. *discept. forens. cap.* 397. *per totum.*

8. De filiis legitimis.

Alius casus est filiorum legitimorum clericorum, circa quos dicendum est, pariter olim, & nunc exclusos esse à paternis beneficiis, ne detur hæreditariæ successionis imago, *d. cap. ad extirpandas*, cuius gratiam alius quàm Pontifex facere nequit, *cap. dilectus* 27. *hoc tit.* Glossa *in cap.* 1. *eod. tit. lib.* 6. Garcia *d. cap.* 3. *num.* 5. Sed mediatè succedere in eodem beneficio non prohibentur, *d. cap. ex transmissa*; nec etiam prohibentur aliud beneficium simile, aut dissimile in eadem Ecclesia, patre superstite, vel defuncto obtinere, quæ est sententia capitis *ad hæc* 12. *hoc tit.* quia in alterius beneficij

SVS REFARVNTVR,

beneficij affectione hæreditariæ successionis imago non consideratur, nec filios legitimos expellit defectus natalium, aut indecentia, quam ad repellendos illegitimos clericorum filios considerauit Pontifex *in d. cap. cùm decorem*; immò vt alij ad ordines, & alia beneficia idonei sunt, *d. cap. extirpandæ, cap. litteras* 14. *hoc tit.* sic etiam ad beneficia constituta in Ecclesiis paternis. Nec in hac parte aliquid immutatum est dictis nouis constitutionibus Clementis VII. & Tridentini, quia in eis circa filios legitimos nihil cautum fuit; ideò seruari debet ius antiquum, argumento legis *proximus, C. de appellat.* Docent Nauarrus *in cap. si quando, de rescriptis, in actuario num.* 3. Salcedo *in praxi, cap.* 48. *littera A*, Emanuel Rodriguez *in summa, tom.* 1. *cap.* 19. *num.* 4. Garcia *d. cap.* 3. *n.* 18.

9. PRIMÆ PARTIS RATIO DECISIVA. His suppositis præsens assertio quoad primam partem ea nititur ratione, nam si filij illegitimi, nisi regularem vitam professi sint, sacris ordinibus initiari non valent, vt superiori commentario probaui, & per consequens incapaces sunt beneficiorum, vt præcedenti commentario illustrabo; inde si beneficiorum extraneorum incapaces sunt, quantò magis eorum, qui à parentibus possidebantur, cùm si liceret illis in paternis Ecclesiis ministrare, facilè apud fideles refricaretur incontinentiæ paternæ memoria. Quoad secundam partem præsens assertio eam habet rationem, nam cùm in beneficiis ecclesiasticis successio hæreditaria, vel eius imago reprobetur, *can.* 79. *Apostolor. cap. Apostolica, & per totam* 8. *q.* 1. *cap. ad hæc, de decimis, cap. consuluit, de iurepatron. cap.* 2. *de præbend.* & cùm filij succedunt in beneficiis parentum, etiam præcedente Episcopi institutione, quædam successionis detur imago, deuolutione beneficij facta de patre ad filium, labente tempore neglecta Episcopi institutione, ex iure consanguinitatis tantùm delatum beneficium præsumeretur: vnde rectè vt hanc successionis imaginem, aut suspicionem SS. Patres tollerent, tot legibus inhibuerunt, ne filij in beneficia paterna immediatè instituerentur: & quia hæc successionis imago penitus adimitur, cùm inter patrem & filium extranea persona instituitur, quia tunc sanguinis continuatio interrumpitur extraneo mediante, non negarunt Patres filium ad beneficium paternum admitti posse mediante alio possessore, *cap. ex transmissa, hoc tit.* Lotherius *vbi suprà, num.* 174.

10. TOLLITVR QVÆDAM DIFFICVLTAS. Nec tunc obstabit si dicas, hac ratione attentâ non minùs arcendos esse patres à beneficiis filiorum, quia vt filios Inuitat natura ad successionem parentum, ita turbato mortalitatis ordine patres succedunt filiis, *l. nam & si, ff. de inofficioso testam.* & tamen parentes non repelluntur à beneficiis, quæ obtinuerunt filij, siue legitimi, siue illegitimi, vt post Glossam *in cap. Apostolicam, verbo Prebendas* 8. *q.* 1. tenent Rebuffus *in praxi, tit. de dispensat. super defectu natalium, num.* 29. Quintanaduenas *d. lib.* 2. *Eccles. num.* 95. Garcia *d. cap.* 3. *num.* 18. Sed respondendum est, præsentem prohibitionem non extendi ad parentes; tum quia cùm odiosa sit, restringi potiùs debet, quàm ampliari, ex regula *Odia, de regul. iuris lib.* 6. tum quia non adeò frequenter succedunt parentes filiis, sicut filij parentibus; tum etiam, quia ius veræ successionis non adeò firmum, certumque est in fauorem parentum circa bona filiorum, ac competit filiis in bonis paternis, *dict. l. nam etsi*: sic etiam dicendum est in ficta successione, ne plus noceat fictio in casu ficto, quàm prodest veritas in casu vero, contra textum *in l. filium quem, ff. de liberis & posthumis*; etsi verius credere cum Garcia *d. cap.* 3. *num.* 31. quod si filius illegitimus sublato per dispensationem impedimento natalium, beneficium obtineat, aliud in eadem Ecclesia patrem obtinere non posse post Concil. Trident. quia ex eo Tridentini decreto colligitur, propter paternam incontinentiam concedendam statui, ne filiis, & pater in eadem Ecclesia ministret; quæ ratio non minùs viget vbi priùs pater, mox filius beneficia obtinuerunt, quàm è conuerso.

Ex hac etiam ratione prouenit, quod cùm nulla successionis imago dari, aut suspicari possit, si filius viuente, vel defuncto patre in Ecclesia non beneficium paternum, sed aliud simile, vel dissimile habeat, tale beneficium obtinere filio permittitur, *cap. ad hæc, hoc tit.* quod illegitimis non conceditur, *cap. cùm decorem, hoc tit.* Nec contrarium probat textus *in cap. ad abolendam*, in illis verbis: *Filij maximè spurij*; vbi filiis, tam legitimis, quàm illegitimis interdicitur, ne in Ecclesiis sæcularibus, in quibus patres eorum instituti sunt, beneficia consequantur; quia textus ille accipiendus est de illegitimis filiis, non verò de legitimis; dictio enim illa, *maximè*, accipitur pro, *tantùm*, vt plerumque contingit. Docent Barbosa *de dictionib. dict.* 197. Lotherius *vbi suprà, num.* 192. nisi verbum illud, *instituantur*, accipiamus pro, *succedant*, vt notanit Cironius *in præsenti*; & tunc absolutè vera est prædicta prohibitio, ne filij maximè spurij instituantur, id est succedant in Ecclesiis, videlicet in præbendis, vbi patres eorum instituti fuerunt. Quo modo intelligitur textus *in cap.* 2. *hoc tit. in* 2. *collect.* in illis verbis: *Sacerdotum verò filios, & maximè in sacerdotio genitos, non sinit succedere parentibus consuetudo, ne laicis scandalum generetur.* Igitur illud discrimen obseruandum est inter legitimos, & illegitimos filios, quod filij legitimi viuentibus, aut defunctis parentibus, in ipsis Ecclesiis aliud beneficium obtinere possunt, *d. cap. ad hæc*; illegitimi verò viuente patre, neque dissimile beneficium in ipsa Ecclesia obtinere valent, *cap. conquerente, hoc tit.* nec eo mortuo; quod licèt iure communi expressum non esset, hodie statutum reperitur in Concil. Trident. *sess.* 25. *de reform. cap.* 15. vbi vt paternæ incontinentiæ memoria à locis Deo consecratis longissimè arceatur, constituitur, vt filij illegitimi clericorum, qualecumque beneficium sit, siue magnum, siue paruum, siue simile, siue dissimile, in ipsis Ecclesiis, vbi patres eorum ministrarunt, obtinere non possint. Exponunt illud Concilij decretum Lotherius *vbi suprà*, Valensis de beneficiis *d. tit.* 18. *num.* 9. Ex dictis etiam prouenit, vt cùm pater sine titulo obtinuit aliquod beneficium, vel vt Vicarius temporalis ministrauit, filius cum titulo legitimè potest illud obtinere, cùm cesset suspicio hæreditariæ successionis, quia pater nunquam illud possedit, *cap. constitutus, hoc tit.* Et quia hæc prohibitio succedendi in beneficiis parentum statuta, & decreta est tot Pontificum, & Concilij generalis decretis, in quibus alius quàm R. Pontifex dispensare non valet, *cap. proposuit, de concess. prab.* ideo neque Legati, neque inferiores Prælati dispensare possunt, vt filij illegitimi, vel legitimi in paternis beneficiis succedant.

11. DEDVCVNTVR VARIÆ ILLATIONES.

12. DISSOLVITVR DV- Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; verum enim est, in aliquibus officiis, & dignitatibus permissum esse filiis succedere parentibus, &

BITANDI RATIO. & apud varias nationes id obseruatum legimns: illud tamen procedit in officiis & dignuatibus, in quibus successio hæreditaria non prohibetur; at verò in dignitatibus, vel officiis, in quibus suecessio inhibetur, filij succedere parentibus non possunt, *l. 1. C. de muner. & honor. non continuandis inter patrem & filium, lib.* 10. vbi pluta D. Franciscus de Amaya: vnde cùm in beneficiis ecclesiasticis tot Ecclesiæ legibus damnata sit non solùm successio, verùm & eius imago, ideò filij legitimi non admittuntur ad beneficia paterna. Nec augmentnm difficultatis obstat, quia licèr verum sit, filium legitimum à Patrono præsentatum, ab Episcopo institutum, iure sanguinis, aut successionis non vocari ad beneficium patris; quia tamen datur quædam imago successionis, & scandalum in populo generatur, qui ignarus & negligens, iure tantùm sanguinis beneficium delatum credit; ideò vt hæc imago successionis, & scandali occasio amputentur, PP. inhibuerunt, filios etiam legitimos institui in beneficis parentum. Nec exempla pro augmento difficultatis relata in contrarium nos mouent; nam in illis, & aliis, quæ longum esset recensere, supponenda est Pontificis dispensatio, quâ præcedente, tam legitimi, quàm illegitimi in beneficiis parentum succedere possunt, *cap. finali, hoc tit.* vbi latè id probabimus.

13. EXPONITVR CAP. VENIENS 5 HOC TIT. Sed suprà traditæ assertioni primò opponitur textus *in cap. veniens 5. hoc tit.* vbi deciditur, quod si filius sacerdotis fuerit institutus in ipsa Ecclesia, io qoa pater eius proximè ministrauerat, ab ea per ipsum Episcopum amoueri non potest. Ex qua decisione apertè colligitur, filium posse retinere beneficium paternum, cùm ibi decidatur, iam institutum amouendum non esse. Quam difficultatem vt dissoluat Panormit. *ibi, num.6.* existimat, ideò filium sacerdotis potuisse in ea specie beneficium retinere, quod pater eiua immediatè obtinuit, quia beneficium illud simplex erat, quod ex dispensatione Episcopi filius immediati possessoris obtinere potest, *cap. 1. hoc tit. in 6.* quæ dispensatio in eo textu supponitur ex eo, quod sciens Episcopus filium sacerdotis esse, & patrem eius immediatè in eo ministrasse, nihilominus eum instituit; vnde cum eo tacitè dispensauit, iuxta tradita à Basilio Legionensi *lib. 8. de matrim. cap.* 15. Verùm hæc interpretatio apertè conuincitur ex illis verbis: *Quod cùm illum ad Capellam S. L. quam ei concessisti, in Presbyterum ordinasses.* Ex quibus constat, beneficium curam animarum continere, siquidem possessor in Presbyterum ordinatua fuit. Quare hac solutione omissâ dicendum est, *in d. cap. veniens*, filium Presbyteri beneficium paternum retinuisse ex dispensatione Pontificia, quæ non tam in fauorem possessoris, quàm in odium Episcopi, qui illum spoliauerat, vt alij conferret, introducta est, vt docent pro illius textus interpretatione Philippus Francus, & Geminianus *in cap. 1, hoc tit. in 6.*

14. EXPONITVR CAP. 3. DE PRÆSCRIPT. IN 2. COLLECT. Secundò aduersatur textua *in cap. 3. de præscript. in 2. collect.* in illis verbis: *Significauit nobis Vv. clericus de Cothesinori, quod cùm Ecclesiam ipsam canonicè sit adeptus, & per 30. annos, & amplius in pace possederit, S. Clericus, qui pluribus beneficiis ecclesiasticis dicitur abundare, ipsum obtentu quarundam litterarum, quas à sanctæ recordationis Alex. Papa prædecessore nostro dicitur impetrasse, eum ea occasione, quòd filius sit illius, qui proximè in eadem Ecclesia ministrauit, trahens in causam, multipliciter inquietare præsumit. Quia igitur iniustum est, & absonum rationi, vt idem Vv. eadem Ecclesia, ex quo in ea per tot tempora dicitur fuisse, debeat tali occasione priuari: dist. v. per A. s. m. quat. si quæ præmisimus, veritate noueritis subnixa, ipsum a memorato clerico talis occasionis obtentu non dimittatis super Ecclesia ipsa aliquatenus molestari, sed faciatis eum, sicut iustum videritis, eam pacificè possidere.* Ex quibus expresè deducitur, filium Sacerdotis obtinere, & possidere posse beneficium paternum: igitur non rectè asserimua, filios arceri à beneficiis parentum suorum. Augetur eius textus difficultas *ex cap. ex parte 7. de testibus*, vbi in eadem specie, cùm quis per 30. annos beneficium possederat, & posteà quidam miles ipsum spoliauerat, asseritur, quod si per legitimos testes constiterit ipsum esse filium Presbyteri, à beneficio esse remouendum. Sed pro expositione textus *in d. cap. 3.* dicendum est, in eo textu nullo modo decidi sacerdotis filium in iudicio plenario proprietatis iustitiam obtinere; sed tantùm eum in possessione inquietandum non esse, & iudicem delegatum iuxta iuris principia, & causæ merita procedere debere. Quare si constitisset illis filium sacerdotis esse, & patrem suum proximè ministrasse in ea Ecclesia, ipsum à beneficio esse repellendum; interim verò spoliatum esse restituendum, ex traditis iu uotis ad textum *in cap. constitutus, hoc tit.*

Tertiò aduersatur textus *in cap. 2. de arbitris*, in illis verbis: *Et eodem R. mortuo, M. nepos eius, qui sibi in iamdicta Ecclesia successit, &c.* Ex quibus verbis apertè liquet, nepotem auo suo immediatè in beneficio successisse: sed filiorum appellatione etiam nepotes continentur, *l. iuxta, ff. de v. s.* vbi Fornerius & Gentilis: plura Valascus *lib. 2. consultat. consult.* 140. Cabedo *decis.* 140. *num.* 2 igitur si nepos *in d. cap. 2.* admittitur ad beneficium paternum immediatè, & filiua etiam admitti valebit. Huic difficultati vt satiafaciant Beroius *in eo textu, num.* 17. Abbas *notab.* 2. Imola *in cap. ex parte, de officio delegati*, Rebuffus *de pacificis, num.* 214. & 276. Mieres *de maiorat. q. 2. p. 2. num.* 25. & alij relati à Garcia *de beneficiis p. 7. cap. 3. num.* 23. affirmant prohibitionem nostram succedendi in beneficiis parentum, extendi ex identitate ratiooia ad nepotes; quare accipiunt textum *in d. cap.* 2. de fratris filio, qui etiam in iure nostro, & apud bonæ uotæ authores appellatur nepos, *cap. per tuas, de probat. cap. 12. de despons. impuber. cap. 7. de consanguinit. & affinit. cap. 1. quibus modis feudum amittatur.* Vnde cùm nostra prohibitio non procedat in descendentibua ex linea transuersali, ideò descendeutes ex fratribus possint post mortem auunculi, seu patrui sui in beneficio immediatè succedere. Sed licèt hæc interpretatio valde probabilis sit, & iuxta eam accipiendi sint textus *in cap. ex parte 12. de officio delegati, cap. accedens, de accusat.* tamen iure communi attento necessaria uon est hæc lata uepotia acceptio; siquidem verius est, prohibitionem nostram, vt non succedant filij in beneficiis parentum, non extendi ad nepotes, ex principio vulgari, in odiosis videlicet non venire nepotea appellatione filiorum, *l. lege Iulia, ff. de ritu nuptiar. §. hoc capite, l. patri, ff. ad leg. Iul. de adult.* Bartolua *in l. liberorum, ff. de v. s.* Couar. *lib. 2. variar. cap. 8. num.* 2. nisi de nepotibus expresè caueatur, vt *in cap. quia 6. de iurepatron.* Hanc sententiam defendunt Ioannes Andreas, Ancharanus, & alij *in cap. ad extirpandas, hoc tit.* Axor *tom. 2. moral.*

15. OPPONITVR CAP. 2. DE ARBITRIS.

moral. lib. 6. cap. 4. q. 15. plures congesti à Barbosa *in d. cap. ad extirpandas.* Hodie tamen contrarium censuit sacra Congregatio Cardinalium, referente Andrea Valense vbi suprà; vnde licèt iure Decretalium nepos admitteretur ad successionem in beneficio paterno; hodie tamen ab eo arcetur. Obstat etiam textus *in cap. inter cæteras 4. de rescriptis*, cuius interpretationem in eius notis adduxi.

CAPVT VLT.

Gregorius IX. [a] *Turon. Archiep.*

Nimis in tua prouincia Ecclesiæ deformatur honestas ex eo, quod filij sacerdotum, & alij non legitimè nati, ad dignitates, & personatus, & alia beneficia curam animarum habentia, sine dispensatione Sedis Apostolicæ promouentur. Quocirca mandamus, quatenus prædictis personis à personatibus & dignitatibus, & huiusmodi beneficiis prorsus amotis, ea personis idoneis conferri facias per illos, ad quos collationem ipsorum de iure noueris pertinere. Et ne id de cætero præsumatur, districtiùs inhibemus.

NOTÆ.

a *Turon.*] Nuello de Matefellon, posteà Archiepiscopo Rhemensi. De Ecclesia Turonensi egi *in cap. ad aures, de temporibus ordin.*

COMMENTARIVM.

1. CONCLVSIO PROBATVR AVCTORITATE ET RATIONE. Ex præsenti textu communiter deducitur talis assertio: *Filij illegitimi absque Pontificis dispensatione ad dignitatem, seu beneficium admitti non valent.* Probant eam textus *in can. de incestis 35. q. 3. cap. cùm in cunctis 7. de elect. cap. constitutus, el 2. de appellat.* Concil. Trident. *sess. 23. de reform. cap. 5.* ibi: *De ipsorum ordinandorum natalibus.* Gregorius XI. in bulla quæ incipit, *Etsi a sacris canonibus*, edita anno 1374. & alij congesti *in cap. 1. hoc tit.* Illustrant Suarez *de censuris disput. 50. sect. 5.* Duarenus *lib. 4. de sacris Ecclesiæ, cap. 5.* Petrus Gregorius *de beneficiis cap. 35.* Garcia *eod. tract. 1. p. cap. 5. num. 105. & p. 7. cap. 2.* Lotherius *eod. tract. lib. 2. q. 48. num. 192.* Valensis *eod. tract. lib. 1. tit. 18.* Barbosa *de potest. Episcop. allegat. 54.* Ægidius *de priuileg. honest. art. 16. num. 23.* Solorzanus *tom. 2.* de iure Indiar. *cap. 20.* Faciunt Iuo Carnotensis *epist. 126.* Damberto Senonensi Archiepiscopo missa. *Certum tamen habeat amantissima vestra paternitas, quia iuramentum quod fecerunt clerici de non recipiendis vulgò natis in concanonicos, vel quibuslibet aliis de extranea familia genitis, me inconsulto fecerunt: sed quia non est meum filios mihi commissos in infamiam detrudere, ne periurium incurrerent, non solùm quod fecerant indulsi, sed etiam apud Dominum Papam pro eis intercessi, vt quod fecerant, approbaret, & decreti sui paginâ roboraret.* Stephanus Tornacensis *epist. 99. ad Lucium III. Summum Pontificem*, ibi: *Et quoniam*, inquit, *in Regno Francorum aliqua Ecclesia quadam scrupulosa nobilitate gloriosam, vt æstimant, sibi consuetudinem assumpserunt, ne aliqui, nisi ex licito complexu geniti promoueantur in eis, meritorum, & virtutis excellentiam origini postponentes, prædicto Cancellario superbè potiùs, quàm supernè titulum natiuitatis obiiciunt, ne vel ad eos accedat, vel inter eos ascendat. Eorum Pater legibus Romana Ecclesia non subditur, potens, si voluerit, vel eis derogare in partem, vel eas penitus abrogare: soluatur in eo, si placet, Apostolicâ manu vinculum, quod exclusâ virtute natiuitatem includit, vt in pautis Ecclesiis, quæ obseruant, priuilegium mereatur accipere, per quem in Palatio Regis multa Ecclesiæ priuilegia consequuntur.* Nec ratione destituitur præsens assertio; nam cùm beneficium detur propter officium, *cap. cùm secundum, de præbend.* & qui officium exercere non potest, beneficium retinere non valeat, *cap. ex litteris, de excessibus Prælat.* ideò illegitimi, qui ab ordinibus arcentur, ex suprà congestis *in cap. 1. hoc tit.* à beneficiis etiam, & dignitatibus remouentur: & cùm hæc prohibitio Concilij generalis sit, *dict. cap. litteras, hoc tit.* & Episcopus non possit dispensare in legibus generalibus Ecclesiæ, vt post alios nouissimè defendit Hurtado *tom. 2. de resid. resolut. 3. subresol. 11.* ideò in hac prohibitione dispensare non potest, nisi tantùm quoad beneficia simplicia. Pontifex autem, qui est supra omne ius ecclesiasticum, *cap. proposuit, de concess. præb.* potest dispensare cum illegitimis quoad ordines recipiendos: sed cùm quælibet dispensatio sit stricti iuris, ideò dispensatus à Pontifice quoad beneficia, non est dispensatus quoad dignitates, vt docet Valensis *vbi suprà, num. 7.*

2. EXPONITVR CAP. 2. DE CORPORE VITIATIS. Sed superiori assertioni primò vltra textus suprà expensos *in cap. 1. hoc tit.* opponitur textus *in cap. 2. de corpore vitiatis*, vbi asseritur Archiepiscopum Cantuariensem posse dispensare cum illegitimo vt in Episcopum eligeretur, & consecraretur: igitur illegitimi absque dispensatione Pontificis solummodo ex superioris licentia beneficia, & dignitates obtinere valent. Pro huius textus interpretatione asserendum est, Archiepiscopum Cantuariensem in eius specie dispensare, non propriâ auctoritate, sed ex delegatione Summi Pontificis, vt constat ex illis verbis: *Archiepiscopo dedimus in mandatis, vt pro eo quod canonici filius diceris, in promotione tua ex multa dispensatione procedat.* Vnde non tam ipsum, quàm R. Pontificem credimus cum eo dispensasse. Docet Petrus Greg. *de benef. cap. 35.*

3. INTELLIGITVR CAP. CVM OLIM DE CLERICIS CONIVG. Secundò aduersatur textus *in cap. cùm olim 6. de clericis coniug.* vbi proponitur filium Presbyteri in Episcopum Angloriensem electum fuisse: Archiepiscopus Archerontinus agnouit in confirmatione electionis filium electum esse illegitimum: consuluit Innocentium III. qui rescripsit quod,

quod cùm ritu Græcorum pater eius vxorem retinuisset, ex eo quod Presbyteri filius erat, non debebat Episcopatu priuari. Ex quo textu apparet, filium illegitimum in Episcopum eligi posse; igitur non rectè asserimus, Presbyterorum filios à beneficiis, & dignitatibus ecclesiasticis arceri. Augescit magnopere hæc difficultas si animaduertamus, Ecclesiam Areberontinam esse in Regno Apuliæ in Calabria maiori, & per consequens in Ecclesia Latina, & sic iuxta Latinæ Ecclesiæ ritus, vbi sacerdotes nec ducere, nec retinere vxores valent, accipiendos textus *in dict. cap. cùm olim.* Cui difficultati vt satisfaciamus, sciendum est, apud Græcos, in Orientali videlicet Ecclesia, etiam post sacerdotium Presbyteros vxores proprias retinere, & filios ex eis legitimos procreari, *cap. quæsitum*, 7. *de pœnit. & remiss.* latè illustrabimus *in dict. cap. cùm olim.* Etiam supponendum est, morem hunc retinendi vxores non solùm apud Orientales viguisse, verùm & apud Occidentales quoque, in illis prouinciis, quæ ditioni Græcorum subiacebant. Vnde cùm pars illa Apuliæ, magna Græcia dicta, subiugata esset à Græcis, qui parte illa Calabriæ potiebantur, vt refert Leo Hostiensis *lib.* 2. *cap.* 68. & ex eo, & Gregorio VII. notauit Cironius *in parat. ad tit. de cleric. coniug.* Angloriensis diœcesis ad Orientalem Ecclesiam spectabat. Quibus suppositis apparet vera mens Pontificis *in dict. c. cùm olim*; ideò enim asserit, filium sacerdotis in Episcopum Angloriensem electum, confirmandum esse, quia huiusmodi filius ex sacerdote Græco natus erat, & ea Apuliæ pars ritus Græcorum, quibus parebat, obseruabat.

TITVLVS XVIII.

De seruis non ordinandis, & eorum manumissione.

CAPVT I.

Ex Concilio [a] *Toletano.*

[b] INSTRVENDI sunt laici prætereà, vt sciant, quod nullatenus alio [c] loco manumittere possunt seruos proprios, quos Dominicis castris aggregare [d] decreuerunt, nisi in sacrosancta Ecclesia, ordine prænotato. Quomodo enim clerici extra [e] Ecclesiam libertatem consequi possunt, qui à lege mundana extranei sunt? Et quibus interdicitur, ne ad sæculare iudicium procedant, quomodo sæculari iudicio à iugo seruituris absoluuntur? Fortasè dicet aliquis: Clericus fieri non permittitur, nisi ante susceptum clericatus officium, [f] ingenuitatis dignitate potiatur. Reuerà verum dicit, & ideo quod infirmari, vel vituperari potest, [g] præcaueri debet. [h] Non solùm autem, qui ad clericatus ordinem promouendi sunt, in Ecclesia manumittendi sunt, verùm etiam ij, quos quisque pro [i] remedio animæ suæ emancipari vult, quia sic scriptum est in [k] pacto Francorum.

NOTÆ.

1. a TOletano.] Ita concipitur huius textus inscriptio apud Iuonem *part.6. Decreti, c.*119. Burchardum *lib.*2. *Decreti, cap.*29. *in* 1. *collect. Decretal. cap.*1. sed mendosè, vt existimat Anton. August. *in notis ad primam collect. in dict. cap.*1. in nullo enim ex Conciliis Toletan. reperitur præsens canon; vnde vt falsò relatum ex Concilio Toletano, refert Loaysa in Concil. Tolet. 1. Credo tamen canonem hunc esse Concilij Toletani, cuius acta, & canones iniuria temporum perierunt; alia enim Concilia Hispaniæ nostræ vltra collecta à D. Garsia à Loaysa ab historicis referuntur, vt Concilium Tolet. celebratum anno 453. quod refert Padilla *centur.*3. *cap.*7. aliud Morales *lib.* 9. *chron. cap.*45. Vnde licèt Concilium ipsum non habeamus, tamen præsens canon ad illud referendus est.

b *Instruendi sunt preterea laici.*] Omissis variis manumissionis formulis apud Romanos vsitatis, quas referunt Cuellar. *in tract. de manumiss.* Cabreros *de metu lib.*1. *cap.*34. Brissonius *lib.*1. *select. cap.*11. Fornerius *lib.*1. *select. cap.*5. Merillus *lib.*3. *obseru. cap.*3. Cuiacius *lib.* 5. *obseru. cap.*13. Osualdus *lib.*2. *comment. cap.*12. & 15. *littera F.* Renardus *de authorit. prud. cap.*7. Gothofredus *in l.vnica*, §. 5. *Cod. de Latina libert.* sciendum est, olim in Hispania, Gallia, Longobardia, & aliis nationibus seruos manumissos fuisse, aut per denarium, aut in Ecclesia, aut per chartam. Per denarium manumittebantur serui hac formâ. Denarius apponebatur in manu serui manumittendi, quem Rex manum serui impellendo, & excutiendo iactabat: huius manumissionis mentio fit apud Petrum Pithœum *ad legem Salicam tit.*28. his verbis: *Seruum iuris vestri manu propria, & manu illius excutientes denarium secundùm legem Salicam, liberum* 2.

cum

tum omnibus quæ habet, vel acquiſierit, fecimus. Formulam integram manumiſſionis ex tabulario S.Martini Turonenſis refert Bignonius *ad Marculfum lib.1.cap.22.* in hæc verba: *Carolus Imperator Auguſtus, &c. Adalgarius Leuita petiit, vt imperiali more præceptum fieri iuberemus. Decernimus, vt more prædeceſſorum noſtrorum Imperatorum, & Regum à manu ipſius Leuthardi denarius excutiatur, vt a præſenti die idem Leuthardus ſemper, & vbique omnibus locis liberatus valeat vti propriâ poteſtate, abſque alicuius reluctatione, aut contradictione; & quocumque ei libuerit omnibus modis liber, & velut nobili proſapiâ genitus eſſet, liberaliter per noſtram auctorisatem pergat. Hanc præceptionem manu noſtrâ firmauimus, & annulo noſtri Imperij ſigillauimus. Amalbertus Notarius ad vicem Autberti Archicancellarij: data XV. Cal. Iulij anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXXVI. indictione V. Imperij Caroli VII.* Aliam refert Lemaiſtre *de iurib. Epiſcop. lib.3. cap.8.* in hunc modum: *In nomine ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis Ludouicus diuinâ fauente gratiâ Rex. Nouerint omnes fideles noſtri, præſentes ſcilicet, & futuri, quia nos rogatu Paruchorti dilecti Comitis noſtri, quendam proprium ſeruum noſtrum Iohan nominatum, in præſentia fidelium noſtrorum per excuſſionem denarij de manu illius iuxta legem Salicam in eleemoſynam noſtram liberum dimiſimus, & ab omni iugo ſeruitutis abſoluimus; eius quoque abſolutionem hoc ſcripto firmauimus, quam in omni tempore firmam, inuiolabilemque manſuram eſſe volumus. Præcipientes ergo iubemus, vt ſicuti reliqui manumiſſi, qui per huiuſmodi titulum abſolutionis à Regibus, vel Imperatoribus noſcuntur eſſe relaxati ingenui; ita deinceps memoratus Iohan benè ingenuus, atque ſeruus exiſtat. Et vt iſta ingenuitatis pagina firma, ſtabiliſque conſiſtat, annulo noſtro eam conſignari iuſſimus. Ernuſtus Cancellarius, ad vicem Theotimari Archicapellani recognoui. Datum XI. Cal. Iunij, anno Incarnationis Domini DCCCCVI. indict. IX. anno Regni Domini Ludouici VII. Actum in Rotuuilla feliciter. Amen.* A quo manumiſſionis ritu manumiſſi denariales dicebantur, & eorum illa conditio erat, vt quamuis liberos hæredes habere poſſint, ipſi verò, aut eorum liberi nullius hæreditatem capere valebant, vt cauetur in Capitularibus Caroli, & Ludouici *lib.6. cap.208. Homo denarialis, non antea hereditare in ſua cognatione poterit, quam vſque ad tertiam generationem perueniat.* Et *l.2. titul.34. lib.2. legum Longobard. Homo denarialis non habeat hæreditatem in ſua generatione antequam vſque in tertiam generationem non perueniat.* Notat Bignonius *vbi ſuprà.*

3. De manumissis in Eccleſia.

In Eccleſia manumittebantur ſerui per tabulam, aut chartam hoc modo: Dominus ſeruum manumittendum deferebat ad Eccleſiam, & ibi Epiſcopo, Sacerdoti, aut Archidiacono tradebat; ipſeque illum apprehendebat manu, & altari ſinebat. Tunc Dominus teſtes adiurans, Epiſcopum, Sacerdotem, Diaconum, & reliquos miniſtros manumiſſioni intereſſentes, ſeruum illum liberum eſſe pronunciabat, aut tabulâ libertatis traditâ, eum liberum eſſe aiebat. Cuius formam refert Bignonius *ad Marculfum cap.23.* in hæc verba: *Ego Fulco Comes Andegauorum, & mea ſoror Ermengardis hunc fidelem noſtrum Benedictum, nobis vinculis ſeruitutis obnoxium ab omni debito ſeruilis conditionis, pro anima patris noſtri Fulconis, & pro remiſſione malefactorum noſtrorum abſoluimus, vt deinceps cum omni fructu ſuo licentia liberali donatus, in quamlibet mundi partem eat, neque cuiquam ſucceſſorum noſtrorum eum ab arbitrio ſuo reuocare liceat.* Et in veteri formula 56. apud ipſum Bignon. ita legitur: *Quod ſecundùm legem Romanam actum eſt, nullatenus reuocetur. Itaque ſub die illo, anno illo Regni Domini noſtri, illius Regis indictione illa, ille vir venerabilis, ille Diaconus teſtatur eis qui tabulis ſubſcriptis manumittere in Eccleſia illa, vindictaque liberare famulum illum ſuum bene ſibi meritum cupiunt, ſecundùm conſtitutionem bonæ memoriæ Conſtantini faciant, legiſque quâ dicitur, vt omnes qui ſub oculis Epiſcoporum, Preſbyterorum, ſeu Diaconorum in Eccleſia manumittuntur, ad ciuitatem pertinere Romanam, & ab Eccleſia defenſantur.* Si autem ore tantùm dominus ſeruum liberum eſſe pronunciabat, Diaconus, ſeu Archidiaconus libertatis chartam conſcribebat, & manumiſſo tradebat, vt paſſim legitur in legibus Vviſigothor. *lib.5.tit.7.*& Capitularibus Caroli *lib.1.* quæ charta priùs recitabatur ſilentio indicto. D. Auguſt. *ſerm.5.* ex 40. qui nuper prodierunt, ibi: *Seruum tuum manumittendo manuducis in Eccleſiam, fit ſilentium, libellus tuus recitatur, aut fit deſiderij tui proſecutio, dicis te ſeruum manumittere.* Et quia chartam manumiſſi accipiebant, chartularij dicebantur, de quibus intelligitur textus *in can. 20. Concilij Vvormat.* cui titulus eſt, *chartularius qui cum ancilla fornicatur, eam libertate donatam vxorem habere cogatur.* Notauit Cochier *in face hiſtor. cap. 96. pag. 147.* Peragebantur verò manumiſſio in Eccleſia inſuper habitis iniuriosis ſolennitatibus, quæ in manumiſſione vindictæ interuenire ſolebant: quare manumittendo alapa non impingebatur. Gregorius Nazianz. *orat.3.de reſur. carn. Seruus,* inquit, *bono, & humano præconio atque edicto Eccleſiæ manumittitur, neque tamen alapis fœdè os eius ceditur, plagaque a plaga liberatur: neque quemadmodum in pompa fieri ſolet, in edito, atque ſublimi ſuggeſta populo oſtentatur, à rubore & contumelia libertatem ſuam exorſus: ſed ita decorè & honeſtè dimittitur, vt notum eſt.* Ex his duobus manumiſſionum modis vſitatior fuit manumiſſio, quæ in Eccleſia fiebat: tum quia, & apud Gentiles in templo Feroniæ Deæ ſerui manumittebantur, vt teſtantur Plutarchus *in Publicola*, Titus Liuius *lib. 2.* tum quia ita manumiſſi ciuitatem Romanam, & plenam libertatem aſſequebantur ex Conſtantini conſtitutione relata *in l.1. Cod. Theodoſ. de manumiſſis in Eccleſia, l.1. Cod. de his qui in Eccleſia*; cuius meminerunt Nicephorus Calixtus *lib.7. hiſt. Eccleſ. cap.16.* vbi de Conſtantino loquens ait: *Libertatem quoque Eccleſiæ lege lata conceſſit, & vt libertate ſacerdotibus teſtibus donati, ciuium Romanorum numero adſcriberentur.* Sozomenus *lib. 1. hiſtor. cap. 9.* Caſſiodorus *lib.1. hiſt. tripart. cap.9.* vbi de hac re tres Conſtantini leges refert. Alia apud Baronium videnda ſunt *anno 316. num.73.* Ex qua conſtitutione, & formulis ſuprà relatis conſtat, manumiſſos in Eccleſia liberos manere, non libertate ſolùm Latinâ, ſed & Quiritiâ, & plenâ, de quibus B.Gregorius *lib. 5. epiſt. 12.* ait: *Vos non tantùm, atque Thomam, famulos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, cui Deo adiutore deſeruimus, liberos ex hac die, ciueſque Romanos efficimus.* Et apud Gaium *lib.1. Inſtit. tit.1. de libertatibus ſeruorum, §.2.* Verbum *in Eccleſia,* ex chriſtianis moribus irrepſiſſe notauit Samuel Petitus *ad ius Atticum lib. 3. cap. 234.* Ab hoc

ergo nouo Romanorum iure, tam Gothi, quàm Franci manumissionem hanc in Ecclesia faciendam acceperunt, de qua, & eius solennitatibus agunt Guillelmus Fornerius *lib.1. select. cap.4.* Iustelus *in notis ad canones Ecclesiæ vniuers. pag.71.* Cuellat. *de manumis.2. part. num.86* I. Gothofredus *in dict. l.1. Cod. Theodos. de manumis. in Ecclesia,* Balduinus, Binius, & alij Institutarij *in §. multis, Instit. de libertinis.*

4. De aliis manumissionibus. His ita suppositis circa manumissionem eorum seruorum, qui in priuatorum potestate, & dominio erant, nunc agendum est de manumissione seruorum Ecclesiæ: & quia illis primis Ecclesiæ temporibus patrimonium Ecclesiarum prædiis, domibus, nauibus, & seruis constabat, & ex eis aliqui manumittebantur, vt clerici ordinarentur; Patres Concilij Toler. certam formam præscripserunt seruandam in manumissione illorum, qui sacris ordinibus cooptandi erant, quam ex Concilio nostro referunt Iuo Carnotensis *1. parte Decreti, cap.133.* Burchardus *lib.2. Decreti, cap.32.* ibi: *De clericorum verò seruis est decretum, vt Archiepiscopi per singulas prouincias constituti nostram auctoritatem sequantur; suffraganei verò illorum exemplar penes se habeant, & quandocumque de familia Ecclesiæ aliquis vtilis inuentus ordinandus est, in ambone ipsa auctoritas coram populo legatur, & coram Sacerdotibus, & omni Clero, ante cornu altaris, sicut in nostra auctoritate continetur, remota qualibet calliditate, libertatem consequatur, & tunc demùm ad gradus ecclesiasticos promoueatur.* Eam admiserunt Galli, vt constat *ex lib.1. capitul.188.* quam manumissionis formam cùm Patres præscripsissent obseruandam in manumittendis seruis Ecclesiæ, statuerunt deinceps, vt laici instruerentur, vt seruos, quos castris Dominicis aggregare decreuerint, non per denarium, vel alium modum, sed in Ecclesia, iuxta supra præscritam formam, manumitterent, vt clerici fieri possent, & vt hoc statuerent, ni fallor, præsens canon editus fuit, quod & statutum reperio *in dict. lib.1. capitul. Caroli, & Ludouici,* in hæc verba: *De Ecclesiarum verò seruis communi sententia decretum est, vt Archiepiscopi per singulas prouincias constituti nostram auctoritatem; suffraganei verò illorum exemplar illius penes se habeant; & quandocumque de familia Ecclesiæ vtilis inuentus aliquis ordinandus est, in ambone ipsa auctoritas coram populo legatur, & coram Sacerdotibus, vel coram fidelibus laicis, ante cornu altaris, sicut in nostra auctoritate continetur, remota qualibet calliditate libertatem consequatur, & tunc demùm ad gradus ecclesiasticos promoueatur. Similiter quoque de his agendum est, quos laici de familia Ecclesiarum ad sacros ordines promoueri voluerint Sed & de his, quos Præpositi Canonicorum, aut monachorum ordinandos expetierint, eadem forma seruanda est.*

c *In alio loco.*] Id est, non in iudicio, seu apud Principem, cum denarij iactatione.

5. d *Aggregari decreuerunt.*] In integra huius canonis contextura, & serie non agitur de seruis donatis, aut traditis Ecclesiæ, vt in dominio eius persisterent; sed de seruis donatis, aut traditis, vt clerici fierent, & sic Dominicis castris aggregabantur, vel pro redemptione peccatorum, vt liberi persisterent, & plenâ ingenuitate fruerentur, vel vt sacris ordinibus initiarentur. De his agitur in verbis suprà relatis: de primis in calce huius textus. In gratiam enim Ecclesiæ, vt clerici fierent, plerumque domini seruos manumittebant, præcipuè cùm serui adeò bonæ indulis erant, vt Ecclesiæ Antistites de illis in Clerum promouendis cogitarent; tunc enim eorum domini illis relaxabant vincula seruitutis, & manumittebant, vt soluti à laico mancipatu in castra Dominica, & Christi familiam transirent; quam manumissionem non in alio loco, quàm in Ecclesia faciendam Ecclesiæ Patres statuerunt. Totum probat mirè charta quædam ingenuitatis continens manumissionem apud Vvatonem Diaconum, ex quo transcripsit Lemaistre *lib.3. de iurib. Ecclesiæ, cap.8.* his verbis: *Auctoritas ecclesiastica patenter admonet, insuper & potestas Regia canonica religioni adsensum præbet, vt quemcumque ad sacros ordines ex propria familia promouere Ecclesia quæque elegerit, in præsentia Sacerdotum, Canonicorum simul, & nobilium laicorum, & eius, cui subiectus est, manumissio sub libertatis testamento solenniter roboretur. Idcirco ego in Dei nomine Engildruda quondam meum famulum nomine Sigimarum sacris ordinibus dignum in præsentia nobilium virorum, liberum ab omni vinculo seruitutis dimitto.* Eam etiam refert Fornerius *lib.1. select. cap.4.* ex qua formula manifestè constat, olim manumitti seruos in Ecclesia iuxta electionem Episcopi, & votum ipsius domini, vt clerici fierent.

6. e *Extra Ecclesiam.*] Per manumissionem denarialem, videlicet coram Rege.

f *Ingenuitatis.*] Sed quomodo ingenuitatem consequitur libertus, qui natalibus à Principe non est restitutus? Sed dupliei modo responderi potest. Primò manumissos in Ecclesia ex constitutione Constantini ingenuitatem consequi, vt ex Nicephoro suprà retuli. Secundò Barbaris vndique Hispaniam, & Galliam occupantibus, libertinitatis, & ingenuitatis iura ab vsu recessisse, & solam manumittentis voluntatem attendi; vnde libertas ab illis ingenuitas appellabatur, & charta libertatis, ingenuitatis charta dicitur in Concilio Aurelian. 4. *can.9.* ibi: *Si de seruis Ecclesiæ libertos fecerit Episcopus, in ingenuitate permaneant.* In pluribus legibus etiam Vvisigothorum, & Capitulatibus Francorum congestis à Lindembrogio in Glossario, *verbo Charta libertatis.* Nec necessarium est nostrum textum referre ad nouellam nouam Iustiniani, cuius tempora adepti non fuerunt Patres nostri Concilij Toletani. Etiam responderi potest, ingenuitatem hic accipi pro libertate tantùm, vt *in l. homo 21. ff. de statu hominum, l. cum pacto 40. ff. de liberali causa, l. vlt. C. de patria potest.* Notarunt Goueanus *lib.1. variar. c.37.* Osualdus *lib.2. Donelli, c.10. littera B.*

7. g *Præcaueri debet.*] Id est vt ante manumissionem, nec clericus, nec sacerdos ordinetur. Temporibus enim huius Concilij sæpe tantùm, quia serui dati erant, vt manumitterentur, clerici fiebant, vt liquet *ex cap.2.* ibi: *Deinceps, hoc tit.*

8. h *Non solum autem.*] Hæc verba, quæ ab Antonio Augustino superioribus annectuntur, & coniunguntur, tanquam ex diuerso canone referuntur à Carnotensi *part.6. Decreti, cap.130.* Burchardo *lib.2. Decreti, cap. 29.* Loaysa *in Concilio Tolet.1. pag 57.*

9. i *Pro remedio animæ suæ.*] Salutis æternæ studio incumbentes antiqui Ecclesiæ fideles, seruos suos manumittebant pro remedio animæ suæ, id est pro redemptione peccatorum suorum, vt ex veteribus manumissionum formulis facilè constat. Marculfus *lib.2. form. cap.32. & 33.* eam refert; *Dilecto suo illi, aut illi. Pro respectu fidei, ac seruitutis, quam mihi famularis pro remissione peccatorum meorum, te ab omni vinculo seruitutis absoluo.* Aliam refert

refert Incertus author *cap. 13. Dum omnipotens Deus nos pracipit in hoc saculo sanum corpus habere, oportet nobis pro salute anima nostra frequentiùs cogitare debere, & aliquantulum de peccatis nostris minuendis: vt in futurum Dominus veniam mihi prastare dignetur, seruum iuris mei nomine illum relaxaui ingenuum, ea verò ratione, vt à die prasente sis benè ingenuus, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisses procreatus.* Aliam tradit Loaysa *vbi supra, pag.57.* & aliam ex saxo Anteliæ ad templi portam inciso Fornerius *lib.1.select.cap.4.*

10. k *In pacto Francorum.*] Id est in iure, & eorum lege; plerumque enim lex dicitur pactum, & pactum lex, *l.iuris gentium 7. §.quinimò, ff.de pactis, l.hanc legem 22. l.comprehensum 60. ff.de contrahend. empt.l.3. l.final.de lege commissoria.* Brissonius *de v.s. verbo Lex.* Huius legis Francorum verba existimo reperiri *in tit.54.legum Ripuariorum*, ibi: *Hoc etiam iubemus, vt qualiscumque Francus, Ripuarius, seu Tabularius, seruum suum pro anima sua remedio, seu pro pretio secundùm legem Romanam liberare voluerit, vt in Ecclesia coram Presbyteris, Diaconibus, seu cuncto Clero, & plebe in manu Episcopi seruum cum tabulis tradat, & Episcopus Archidiaconum iubeat, vt & tabulas secundùm legem Romanam, quâ Ecclesia viuit, & scribere faciat, & tam ipse, quam omnis procreatio eius liberi permaneant, & sub tuitione Ecclesia consistant, vel omnem redditum status, aut seruitium tabulary eorum reddant. Et nullus tabularius denarium ante Regem prasumat iactare. Quod si fecerit, CC. solid. culp. iud. & nihilominus ipse tabularius, & procreatio eius tabulary persistant, & omnes redditus status eorum ad Ecclesiam redeant, & non alibi, nisi ad Ecclesiam, vbi relaxati sunt, malum teneant. Quod si quis tabularium, seu ecclesiasticum hominem contra Episcopum defensare voluerit, LX. solid. culp. iud. & insuper hominem cum omnibus rebus sua Ecclesia restituat, quia inolitum ducimus, quod Ecclesiis concessimus, iterum ab Ecclesiis reuocare.* Ex hac autem manumissione ita in Ecclesia facta liberti remanebant sub patrocinio, & tuitione Ecclesiæ, magnaque priuilegia assequebantur, quæ referunt Lemaistre *lib.2.de iurib. Episcop. cap.3.8. & 9.* Bignonius *vbi suprà*: vnde Oriensis Ecclesia decreuit, vt manumissiones in Ecclesia fierent eo more, quo in Italia celebrabantur, *can.64. Ecclesia Africana*, ibi: *De manumissionibus, vt in Ecclesia celebrentur, ab Ecclesia poscendum.* Non tamen in omnibus Ecclesiis manumissiones celebrari poterant, sed vbi esset Episcopus, aut sacerdos: quare in monasteriis fieri non poterant. Vnde Gregorius Magnus *lib.2. registri, epist.24. indict.10.* concedit cuidam monasterio priuilegium, vt in eius Ecclesia serui manumitti possint, his verbis: *Manumissiones apud te in eadem Ecclesia solemniter celebrari concedimus.*

CAPVT II.

Ex eodem[a] Concilio.

DE seruorum ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos indiscretè[b] pro mouentur, placuit omnibus cum sacris[c] canonibus concordare. Statutum est, vt nullus Episcoporum deinceps aliquos ad sacros ordines promouere præsumat, nisi priùs à dominis propriis libertatem consecuti fuerint; & si quilibet seruus dominum suum fugiens, aut latitans, aut adhibitis testibus munere conductis, vel corruptis, aut qualibet calliditate, vel fraude ad gradus ecclesiasticos peruenerit, decretum est, vt deponatur, & dominus eius eum[d] recipiat. Si verò auus, vel pater ab alia patria in aliam migrans in eadem prouincia filium genuerit, & ipse filius ibidem educatus, & ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, & vtrum seruus sit,[e] ignotum sit, & postea veniens dominus illius,[f] legibus eum acquisierit, sancitum est, vt si dominus eius libertatem dare voluerit, in gradu suó permaneat: si verò eum catena seruitutis à castris Dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat, quia iuxta sacros[g] canones vilis persona permanens sacerdotij dignitate fungi non potest.

NOTÆ.

1. a EX eodem Concilio.] Videlicet Toletano, ex quo præsentem textum referunt Burchardus *lib.2.Decreti, cap.31.* Iuo Carnotensis *part.6.decreti, cap.132.* Anton. August. *in 1. collect. sub hoc tit. cap.1.* Gratianus *in cap.de seruorum, 54. dist.* Concilium Lateran. sub Alex.III. *part.50.cap.56.* Loaysa in Concilio Toletano 1.*can.58.* sed in vllo ex Conciliis Toletanis hucusque editis hæc verba referuntur: repetiuntur tamen in Capitul. Caroli Magni, *lib.1.capitul.88.* & in superioris textus notis retuli: quare aut textus iste transcriptus est *ex dict. capitul.88.* aut ex aliquo Concilio Toletano nondum excuso.

b *Promouentur.*] Nota ex his verbis temporibus Concilij Toletani 1. seruos adhuc non manumissos, spe tantùm manumissionis ad ordines promotos fuisse, quod & in superiori textu obseruaui.

c *Sacris canonibus.*] Videlicet *can.82. Apostol. Serui in Clerum non ordinentur.* Et *can.1.* Synodi apud Melfiam: *Cauendum est, ne homines seruilis conditionis promoueantur in Clerum.* Et aliis in confirmationem conclusionis adducendis.

d *Eum recipiat.*] Quia per fugam serui dominus non priuatur dominio, neque possessione serui interim dum ab alio non possidetur, *l.serui 17. §.final. ff.de furtis,* Giphanius *in l.1.§.14.ff.de acquir. possess.* Valentia *tom.1. illustrium, tract 2.cap.10.* In hac tamen specie iure ciuili Romanorum seruus puniendus erat, quia non solùm fugam fecit, verùm & pro libero se gessit, *l.2.ff.de seruis fugitiuis:* in qua parte de fugitiuis seruis obseruandi sunt textus *in l.quaero, l.mora, ff.de verb. obl. l.si libertus, ff.de operis libert. l.arboribus 12. §.de illo, vers. Idem, ff.de vsufruct. l.si seruum 15. ff.de publiciana, l.Iulianus 13. §.1.ff.de actionibus empti, l.vt tantùm 14. §.vlt. ff.de seruo corrupto, l.2.Cod.de petit.hareditatis,* 2.

l. 3. §. *sed si homini*, *ff. de alienatione iudicij*, *l. 4. §. 1. ff. de aqua pluuia*, *l. 1. § vlt. ff quæ res pignori*, Paulus *lib. 1. sentent. tit. de seruis fugitiuis*, Papinianus *apud Rufinum in collat. legum Mosaicar. tit. 7. de seruis fugitiuis inquirendis*, *l. seruus 8 s. ff. de legat 3. l. qui hominem 34. §. & cum 5. l. fugitiuus 15. ff. de solutionibus*, *l. 1. Cod. de dilat. l. 4. § si quis fugitiuum*, *ff de doli except. l. 17. §. illud*, *l. 53. §. 1. l. ancilla 61. ff. de furtis*, *l. 5 5. §. fugitiuus*, *ff. mandati*, *l. 10. 11. & 15. ff. de liberali causa*, iuncto Cuiacio *lib. 5 5. obseru. cap. 30.* & *lib. 27. cap. 28.* Reuardo *lib. 5. variar. c. 20.* & de eis agemus *in cap. 4. de rerum permut.*

3. e *Ignotum sit.*] Quo casu omnia ab eo gesta vires habent, iuxta legem *Barbarius*, *ff. de officio Prætor.* & ibi tradita à Iacobo Gothofredo, & Maqueda. Caldeira *lib. 1. variar. cap. 7.* Roberto *lib. 1. animad. cap. 18.* Madera *animadu. cap. 6.* Salmasio *ad ius Atticum cap. 14* Costano *quæst. iuris cap. 11.* Heraldo *lib. vnico emendat. cap. 4.* Amaya *in l. 1. Cod. si seruus aut libertus*, *lib. 10.* Bronehorst. *centuria 1. assertione 7.* Panciriola *lib. 1. variar. cap. 13.* Vuisembac. *disput. 17. thesi 20.* Perezio *ad tit. Cod. de testam.* notaui *in cap. dudum*, *de elect.*

4. f *Legibus eum acquisierit.*] Non Romanis; nam iure ciuili Romanorum filius natus ex seruo meo non est in mea potestate, sed liber, si mater erat libera; si verò ancilla, in dominio eius, cuius mater erat, *l. & seruorum 5. §. 1. l. lex 24. ff. de statu hominum*, *§. serui*, *Instit. de iure person.* diximus latè *in cap. finali*, *hoc tit.* Legibus ergo Vuisigothorum filius fugitiuus sequebatur conditionem patris, & dominus non solùm patrem fugitiuum, verùm & filium vindicare poterat, *l. 16. tit. 1. lib. 9. legum Vuisigothor. Quia sæpè dum serui dominos suos fugiunt, mentientes se esse ingenuos, mulieribus ingenuis contra legum decreta in coniugio copulantur; ideò huius legis valitura promulgatione decreuimus, vt si quis seruus in fuga positus, vel quibuscumque modis de iure domini sui euagans, ad quemlibet peruenerit, virum ingenuum se esse dicat, aut fortassè non dicat, & sub hac occasione ingenuæ mulieri petierit copulari, quidquid de tam inhonesta coniunctione fuerit procreatum, conditionem patris sequatur, vt dum eius dominus aduenerit, non solùm eundem fugitiuum, sed & filios exinde progenitos, omneque eorum peculium suo debeat vindicare dominio.* Vnde noster textus referendus est ad leges patrias Gothorum, non verò ad ius commune.

g *Sacros canones.*] Concilium Triburiense *can. 29. Quia non debet vilis persona fungi sacerdotij dignitate.* Et *cap. multos 23. 54. dist.*

COMMENTARIVM.

5. Conclusio refertur et probatur.

Ex his duobos canonibus sequens deducitur assertio: *Serui ante plenam manumissionem ordinari non debent, & fraudulenter ordinati, ignorantibus dominis & Episcopo, deponuntur, & dominis restituuntur.* Probant eam textus *in can. 81. Apost. cap. non liceat, 50. dist. cap. 1. vers. Vel seruilis*, *cap. vlt. vers. Qui seruili*, *51. dist. cap. nulli*, *cap. de seruorum*, *cap. si quis obligatus*, *cap. de rebus, in fine*, *cap. ex antiquis*, *cap. frequens*, *dist. 55. c. qui vero*, *§. neminem 16. q. 1. cap. 1. in fine*, *de filiis presbyteror. cap. de famulis 3. c. eo libentiùs*, *hoc tit. cap. per venerabilem*, *vers. Præterea*, *qui filij sint legitimi.* Synodus apud Melfiam sub Vrbano II. c. 1. *Cauendum est, ne homines seruilis conditionis promoueantur in Clerum.* Concilium Aurelian. 3. can. 25. *Vt nullus seruilibus, colonariisque conditionibus obligatus, iuxta statuta Sedis Apostolicæ ad honores ecclesiasticos admittatur.* Triburiense, c. 29. Bituricense *cap. 11. Ne Episcopus seruos ordinet.* Lateran. 3. sub Alexandro III. *part. vlt. cap. 56.* Sexta Synodus *can. 83.* Vuormatiensis *cap. 40.* Chalced. *act. 4.* Rhemensia *can. 45.* Tolet. 3. *can. 8.* Tolet. 4. *can. 47. Ingenui clerici, quia serui esse non possunt.* Illiberit. *can. 80.* Leo Pontifex *in epist. cap. 1. authent. si seruus*, *C. de Episcopis*, *& clericis*, *nouella 9. Leonis, 115. Iuliani*, *l. 18. tit. 6. part. 1. l. 6. tit. 22. partita 4. lib. 5. c. 10. Legum Aleman. lib. 1. cap. 88. capitul. Caroli Magni.* Alia iuris testimonia congerunt Anton. August. *in epit. lib. 27. tit. 19.* Crespetius *in summa*, *verbo Seruus*, Balsamon *in Nomocan. tit. 11. cap. 3.* Vighellius *in meth. iuris Pontif. pag. 239.* Illustrant vltra congestos à Cenedo *ad Decretum collect. 61.* Barbosa *in præsenti*, & *de potest. Episcop. allegat. 10. n. 45.* Acuña & Dattis *in 54. dist.* Turrianus *pro canonibus Apost. cap. 13.* Petrus Gregorius *lib. 4. partit. tit. 22. cap. 3.* Lanidmeter. *lib. 2. de veteri monach. cap. 15.* Mendoza *lib. 3 Concilij Illiberit. c. 83.* Espenceus *lib. 1. digress. cap. 18.* P. Faber *lib. 3. Agonisticon, cap. 17.* Lindembrogius *in Glossario legum antiquar. verbo Serui ad sacros*, Zerda *in aduers. cap. 134.* Bosquetus *ad Innocent. lib. 3. epist. 7.* Souchetus *ad epist. Iuonis*, *epist. 14. 135. & 147.* Sirmundus *in notis ad capitul. Caroli, in fine*, Fornerius *lib. 6. rerum quotid. c. 30.* Sausey *in Panopl. cleric. p. 1. lib. 1. c. 10.* & *pag. 671.* Vvadingus *in notis ad opera D. Francisci*, *tom. 2. pag. 136.* Baronius *anno 64. n. 40.* Gibalinus *de irregul. c. 3. q. 5.* Leo Pinellus *in d. c. per venerabilem.*

6. Ratio dubitandi.

Sed pro dubitandi ratione aduersùs hanc assertionem ita illustratam intendam probare, eam non solùm iuri diuino, verùm & ciuili, & canonico contrariam esse; & probo *ex c. 23. Deuteron.* vbi cauetur, vt si seruus fugerit à domino suo, & ad Israeliticam professionem conuertatur, etiam renuente domino suscipiatur. Et in lege gratiæ expressè disponitur, tam liberos, quàm seruos homines ad Sacramenta Ecclesiæ admitti, nec circa sacramenta dari aliquam acceptionem personarum. Ex quo Apostoli testimonio deducit Pontifex *in c. 1. de coniug. seruorum*, seruos inuitis dominis posse matrimonium contrahere: igitur similiter & ad sacros ordines ascendere valent, cùm valeat argumentum de matrimonio carnali ad spirituale, *c. cum inter*, *de translat. Episcop.* Iuri etiam ciuili Romanorum prædictam conclusionem aduersari probatur ex eo; nam licèt iura ciuile adeò seruos neglexisset, vt inter quadrupedes enumerasset, *princip. Instit. de lege Aquilia*, in his tamen, quæ ad sacra, & religionem spectant, vt liberos homines agnoscit: vnde licèt nulla actio ex ciuili causa contra eos detur, *l. cum seruo*, *ff. de reg. iuris*; tamen actio sepulchri violati, quia ad religionem pertinebat, in eas datur, *l. ait Prætor*, *§. final. ff. de sepulchro violato*; & illis custodia templorum, & monumentorum plerumque commendabatur, *l. Mæuia 44. ff. de manumis. testam. l. libertis 18. §. cibaria*, *ff. de alimentis legatis*, *l. Titio centum*, *§. Titio*, *ff. de condit. & demonstrat. l. seruos 35. ff. de liberali causa*; siue vt templa custodirent, vt exponunt Fornerius *lib. 3. rerum quotid. c. 19.* Barthius *lib. 10. aduers. c. 10.* Amaya *lib. 1. obseru. c. 6.* vel vt iosa certis temporibus spargerent, vt exponit Tamayo de Salazar *tom. 2. martyr. die 27. Martij*: & in templo Herthi tantùm serui ad sacrificandum admittebantur, vt ex Tacito refert Elias Schedius *de Diis Germ. c. 9. pag. 151.* Iuri etiã ecclesiastico repugnare præsentem assertionem suadetur ex eo, nã nullâ præcedente iustâ manumissione seruos Ecclesiæ ab Episcopo ordinari constat ex Concil. Tol. 9. *can. 11.* relato *in c. qui ex familiis*, *50. dist.* Concil. Emerit. *can. 18.*

can. 18. licèt enim Epiſcopi ſeruos Eccleſiæ manumittere poſſint adhibitâ ſolennitate : quæ præſcribitur in alienatione rerum Eccleſiæ ; tamen eos ſacris ordinibus initiando ſine ſolennitate manumittere poſſunt ? igitur ſerui abſque manumiſſione ordinari valent. Secundò ea pars aſſertionis, vbi docetur ſeruos per dolum & calliditatem ignorantibus dominis ordinatos, deponi debere, & priſtinis dominis reſtitui, difficilis videtur ex eo; nam quælibet res ignorante domino conſecrata, ipſi eam repetenti non redditur, *cap. comperimus* 14. *quæſt. vlt.* cum vulgatis : igitur ſimiliter ſeruus alienus conſecratus ignorante domino illi reſtitui non debet.

7. De servorum ordinatione.

His difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens deciſio, & omni iuri, & rationi conſona, atque diſciplinæ eccleſiaſticæ conſentanea. Iam enim à temporibus SS. Apoſt. apud omnes prohibitum reperitur, ne ſerui, niſi præmiſsâ libertate, ſacris initientur ordinibus. In noſtra Hiſpania iam id prohibitum fuiſſe conſtat ex Concilio Illiberit. Emeritenſi, & Toletanis ſuprà adductis. In Eccleſia Orientali id vetitum fuiſſe, probatur ex adductis à Balſamone *in Nomocan. dict. tit.* 11. & *ex can.* 83. *ſexta Synodi.* In Eccleſia Gallicana probatur ex Concilio Aurelian. Rhemenſi, & Pictauienſi. In Italis ex dicto Concil. Lateran. & aliis ſuprà relatis. Sed quia in his Conciliorum canonibus, & Pontificum decretis varij proponuntur caſus circa ordinandos ſeruos, vel non, inuitis, aut ignorantibus dominis, eos breuiter, & ſigillatim antequam ad rationem noſtræ concluſionis perueniamus, percurramus. Primus caſus contingit, cùm ſeruus ordinatur præſente, & conſentiente domino ſuo, & tunc ritè ordinatur, quia dominus ſinendo eum caſtris dominicis aggregari, manumiſiſſe cenſetur, *cap. ſi ſeruus*, 54. *diſt. authent. ſi ſeruus*, *Cod. de Epiſcop. & cleric.* argumento textus *in l. ſicut* 48. *ff. de operis libert. l.* 3. §. 7. *Cod. eod. tit. l.* 5. §. 1. *ff. ad municip.* vt etiam apud Romanos tacitè libertas ſeruo data cenſebatur, ſi dominus eum ſciens, prudenſque admitti ſinebat ad actum, qui à liberis hominibus tantùm celebrari poterat. Caius *lib.* 1. *Inſtit. tit.* 1. §. 2. Papinianus *reſponſ. tit.* 43. vnde ſeruus à domino adoptatus, quia niſi liber adoptari non valebat, Latinam conſequebatur libertatem, §. *finali*, *Inſtit. de adopt. l. vnica*, §. 10. *Cod. de Latina libert.* vel ſi domini voluntate ſeruus menſæ ſuæ accubuiſſet, quo caſu etiam libertatem Latinam aſſequebatur. Tertullianus *lib. de reſurrect.* ibi : *Atque & veſtis alba nitore, & annuli honore, & patroni nomine, Tribu, menſaque honoratur.* Cùm proprium eſſet ſeruorum dominis conuiuantibus miniſtrare, quem caſum, ſeu modum aſſequendi libertatem, pro expoſitione Concilij Tolet. 12. *can.* 3. illuſtrauimus *in c. ad reprimendum* 8. *de offic. ordin.* etiam dominus ſeruo ſuo bullam prætextatam imponendo, ancillam matronali veſte ornando, libertatem præſtabat, vt probat Merillus *lib. obſ. cap.* 14. ſi domini iuſſu tabulas teſtamenti ſignauit, hoc eſt, vt teſtis adhibitus fuit; quia cùm alij, quàm liberi in teſtimonium non vocarentur, Atteius Capito apud Macrobium *lib.* 7. *cap.* 13. *l.* 7. *ff. de teſtibus*, *l.* 12. *Cod. eod. tit. nouella* 9. *cap.* 6. *nouella Leonis* 49. ex voluntate domini in libertate morabatur. Quintilianus *declamat.* 330. & 442. ſi ancilla habitu matronæ incedat, vel ſeruus togam ſumpſerit. Quint. *declamat.* 342. *An verò maius in hoc putamus eſſe momentum, vt circumuerteres mancipium, aut ſi vna voce liberum eſſe iuſſeris, quam ſi habitum dederis, ſtolam dederis ? quod ne manumiſſis quidem omnibus contingit.* Apertiùs Suetonius *de claris Rhetoribus*, his verbis : *Venalitij cùm Brunduſij gregem venalium è naui educerent, formoſo, & pretioſo puero, quod portitores verebantur, bullam & prætextam togam impoſuere, facilè fallaciam celarunt : Romam venitur, res cognita eſt ; petitur puer, quod domini libertate fuerit liber in libertatem.* Si ſeruus, vel ancilla domino ſciente matrimonium contraxerit, *l. vnica*, §. 1. *Cod. de Latina libert.* Si in numeros militiæ referatur, *l.* 3. §. 6. *Cod. de bonis libert. iuncta l.* 6. & 7. *Cod. qui militare poſſunt*, *lib.* 12. Si ſeruus volente domino vt arbiter electus ſit. Quintil. *dict. declamat.* 342. *Iudex inter duos conuenerit, & ſententiam tulerit volente domino, liberum eſſe voluit.* Item ſi dominus ancillam in concubinatu admiſerit, *l. finali*, *ff. de diuortiis*, *l.* 151. §. 1. *ff.* de *verb. obl. l. finali*, *Cod. communia de manumiſ.* Paulus *lib.* 5. *ſentent. tit.* 20. Probant Schifordeg. *lib.* 3. *tract.* 25. *quæſt.* 2. Donellus *in dict. l.* 121. Othomanus *de v. ſ. verbo Concubina*, Arias de Meſa *lib.* 3. *variar. cap.* 38. ita & ſinendo ipſum ſacris veſtibus, ſacerdotalibus decorari, & ad ſacrificandum in altari adhiberi, manumiſiſſe præſumitur, *nouella* 123. *Iuliani, cap.* 26. Secundus proponitur caſus, cùm ſeruus ſciente domino, ſed renuente, ordinatus eſt; quo caſu ſi dominus intra annum non repetierit, liber, & clericus manet, *dict. cap. ſi ſeruus*, *nouella Leonis* 10. *l.* 6. *tit.* 2. *part.* 4. ſed ſi dominus velit eum repetere, deponendus eſt, & domino reſtituendus, *cap. ex antiquis*, *cap. quis aut leges*, 54. *diſt.*

8. Prosequitur alius casus.

Tertius caſus euenit cùm domino ignorante, & abſente ſeruus ordinatur; & tunc ſi tantùm minoribus ordinibus initietur, domino traditur, *cap. de ſeruorum* 6. 54. *diſt.* ſi verò maioribus, diſtinguendum eſt, vtrum Epiſcopus ignarus eius conditionis, an verò ſciens illum ordinauerit. Si ignorans fecit, tenetur ordinatus per ſe vicarium, id eſt alium ſeruum eiuſdem valoris domino tradere; non autem æſtimatur iuxta pecuniariam æſtimationem, ſed iuxta corporis magnitudinem, vt in veteri charta Alemanica legitur, *tom.* 2. *antiquit. p.* 1. *Si Hacco, qui eſt in concambio cum Vuichardo, ſe redimere vult, det aliud mancipium XI. manuum longum.* Refert Lemaiſtre *lib.* 3. *de iuribus Eccleſiæ*, *c.* 4. Si autem ſciens Epiſcopus eum ordinauerit, tenetur præſtare duos ſeruos; vel Eccleſiæ, ſi ſeruus Eccleſiæ ordinatus erat; vel domino, ſi in priuati dominio erat, *c. ſi ſeruus* 19. 54. *diſt. c. ſi Epiſcopus* 12. *q.* 2. *c. per venerabilem, qui filij ſint legitimi* : quo caſu exaudiendus eſt textus *in c.* 2. *de regul. in integra* : & per anni ſpatium Miſſas dicere non valet : Concilium Aurelian. 2. *can.* 25. Petrus Greg. *lib.* 13. *de repub. c.* 16. Et licèt cùm Epiſcopus rem, vel ſeruum Eccleſiæ ſine ſolennitate alienauit, teneatur tantundem reddere, *cap. ſi quis qualibet*, *c. Epiſcopus qui mancipium*, *cap. de libertis* 63. *cum ſequenti* 12. *q.* 2. & conſecrando alienam rem, teneatur eius æſtimationem tantùm domino ſoluere, *c. comperimus* 14. *q. vlt.* tamen pro ſeruo ordinato duos præſtat proprio domino : cuius diſcriminis rationem ex eo deducit Turrisſcremata *in d. c. ſi Epiſcopus*, quia in caſu ordinationis ſerui alieni, priuat dominum ſerui dominio, & iurepatronatus, quem poſt manumiſſionem dominus retinere debebat ; quare Epiſcopus duos ſeruos præſtat, vnum pro dominio ſerui, alium pro iurepatronatus. Sed hac omiſsâ diſcriminis ratione, placet illa communis, quæ à Veſpertinis Antecesſoribus communiter affertur, videlicet in pœnam tam improbæ ordinationis

statutum fuisse, vt duos seruos domino redderet: sed si non habet Episcopus seruos, quos reddat, eorum æstimationem soluere cogitur ex nostro textu. Vnde in hac parte notandum est discrimen quod versatur inter vtrumque ius; nam iure ciuili res aliena insciò, vel ignorante domino non potest consecrari, *l. sacra 9. §. 1. ff. de rerum diuis. l. ab agnata 12. ff. de curatore furiosi, l. 3. ff. de litigiosis:* quia cùm per consecrationem eximatur ab vsu, & commercio priuato, *l. verum 63. in fine, ff. pro socio, l. sponsus 5. §. proinde 12. ff. de donat. inter*, Cuiacius *lib. 9. respons. Papin. in l. seruos 35. ff. de liberali causa*; consequens est, vt non possit domino auferri sine eius voluntate. Docet Donellus *lib. 4. comment. cap. 1.* Iure autem canonico aliud obseruatur, quia licèt res aliena consecretur inuito domino, manet tamen consecrata, nec ampliùs vsibus humanis potest deseruire, *cap. comperimus 2. 14. quæst. 6.* regula *Semel, de regulis iuris in 6.*

9. TRADITVR RATIO ASSERTIONIS. His animaduersis ratio præsentis prohibitionis, ne videlicet serui ante plenam manumissionem ordinentur, ea redditur à sanctis Patribus, ne videlicet vilescat clericalis ordo, si serui adhuc mancipati dominorum seruitio, sacris altaris ministeriis associentur; diuini enim ministerij dignitas seruilis conditionis vilitate dedecorari non debet, *cap. quicumque, in fine, cap. generalis, 54. dist. lib. 1 Capitular. capitul 82.* Quæ ratio illustratur ex sequentibus. Primò ex Philosopho *lib. 7. polit. cap. 9.* vbi vetat, ne ad sacerdotium viles personæ admittantur; quod & priscâ Romuli lege cautum fuisse refert Halicarnasseus *lib. 2.* & apud ipsos Romanos virgo Vestalis capi non poterat, cuius parentes, alter, ambóve in seruitute essent. Refert Gellius *lib. 1. noctium; cap. 12.* & in insula Coo, vbi Iunonis sacra fiebant, serua nec templum ingredi permittebatur, vt refert Athenæus *lib. 6. & 14.* ex Dynosophista, vt ex eo tradit Fornerius *lib. 6. rerum. quotid. cap. 30.* Ob eandem etiam vilitatis rationem apud Romanos ab omni prorsus dignitate, & officio serui arcebantur, neç ad stratoria munus admittebantur, *l. obseruare 4. ff. de officio Proconsulis*, iuncto Goueano *lib. 1. variar. cap. 42.* nec inter athletas ad ludos gymnasticos admittebantur, vt probat P. Faber *lib. 3. agon. cap. 17.* plura doctus noster D. Franciscus de Amaya *in l. 1. Cod. si libertus:* nec orabant, nec testimonij dictionem habebant: Terentius *in Phorm. actu 2. scena 1.* nec capaces erant offerendæ precis, *l. 1. Cod. de precib. Imper.* personam legibus non habebant, vt ait Cassiodorus *lib. 6. variar. cap. 8.* immò & seruos, non homines, sed corpora veteres dicebant, vt notauit Hieronymus Magius *lib. 1. miscell. cap. 12.* & adeò inter quadrupedes eos Romani enumerabant, vt cùm hominum proprium sit ali, animalium verò pasci, vt probat Cuiacius *in l. super creandis, Cod. de iure fisci*, cùm de seruis Consulti agunt, non eos ali, sed pasci dicunt, *l. pro herede 20. §. 1. ff. de acquir. heredit. l. sed si vir 31. §. finali, ff. de donat. inter:* & ita quoad ius ciuile serui personam non habent, *l. quod attinet, ff. de reg. iur.* etsi in contrarium expendi soleant textus *in l. 21. §. 1. ff. ad leg. Falcid. l. vlt. Cod. de vsufructu.* Rectè ergo Ecclesia seruos, quos Gentiles ita abiectos censebant, vt ab officiis, & honoribus eos arcerent, nec pro personis quoad iuris effectus habebant, à clericatus honore, & gradibus ecclesiasticis remouet. Secundò illustratur præsens decisiua ratio ex eo, nam valet argumentum de militia terrestri ad cœlestem, *cap. 1.* vbi notaui, *de renunc.* sed serui arcentur ab omni militia terrestri, *l. ab omni, l. qui status 8. ff. de re milit. l. quædam 14. ff. de pœnis, l. 2. & 3. Cod. qui milit. possunt, lib. 11.* Plinius *lib. 10. epist. 30. & 31.* Alex. ab Alex. *lib. 6. dierum gen. cap. 21.* vbi Tiraquellus, Iustus Lipsius *de militia Romana lib. 1. dialog. 2.* docent Steubechius *in notis ad Vegetium de re militari, lib. 1. cap. 7.* Olaous *lib. 2. Paralip. cap. 12.* Salmot. *ad Panciral. tom. 1. memorab. tit. 61. in fine*, Leo *de bellica apparatu cap. 19. num. 8.* facit Virgilius *lib 9. Æneidos.*

—— Quem serua Lycimnia furtim
Sustulerat, vetitisque ad Troiam miserat armis.

In qua parte obseruandi sunt textus *in l. 3. §. seruus, Cod. de bonis libert. l. finali, Cod. de libertis*, vbi plura Amaya, *l. si militi 6. ff. de castrensi, l. argentarium 44. §. vlt. ff. de iudiciis, l. qui de libertate 29. ff. de liberali causa, l. eos qui 27. §. vlt. ff. ad legem Corn. de falsis, l. 2. Cod. de tyronibus, lib. 12. l. 8. & 16. eod. tit. in Theodos.* vbi Gothofredus *l. 1. eod. Codice*, quid peculiare debeat ad militiam venire exponit, *l. 3. §. si seruus*, iuncto Gothofredo *ibi, de acquir. possess. l. 3. ff. de officio Præfect. vigil.* Vlpianus *in fragment. tit. de Latinis, §. militia, l. 4 Cod. de Præpositis sacri cubiculi, lib. 12. l. si quis 6. §. sed si quis, ff. de iniusto rupto, l. cum hic status 32. §. si miles, de donat. inter:* igitur si à militia terrestri serui arcentur, etiam à cœlesti iustè remouentur. Facit & illa ratio iustitiæ, quæ repugnat ordinationi seruorum. Nam vel debent serui ordinati extrahi à dominorum suorum seruitio, vel debent seruire dominis, & Ecclesiæ. Si extrahantur à dominorum seruitio, committitur iniustitia; nam facto alieno non debet quis priuari suo dominio, *l. soluendo, ff. de negotiis gestis, l. nam hoc natura, ff. de condict. indebiti*: quare serui dum in seruitio domini sunt, ordinari nequeunt. S. Leo *epist. 1.* ibi: *Debet esse immunis ab aliis, qui militiæ diuinæ fuerit aggregandus.* Notauit Lantdmeter. *lib. 2. de veteri cleric. cap. 15.* Vel serui ordinati intendunt manere in seruitio domini, & in Ecclesia, cui adscripti sunt, ministrare, quod admitti non valet, quia nemo potest duplici militiæ inseruire, *l. is quidem 5. Cod. qui militare possunt, l. 1. § illi qui, Cod. de Præpositis agentium in rebus, l. hac parte 10. Cod. de proxim. sacror. scrin.* Aristot. *lib. 2. polit. cap. 10.* Cassiodorus *lib. 9. epist. 21.* Vbi plura Fornerius. Facit etiam; nam ingenia seruorum plerumque malis moribus corrupta sunt, vt constat *ex l. 3. Cod. de libert. & eorum lib.* ibi: *Nequitia reperitur seruilis ingenij*; vbi notauit Gothofredus: Saluian. *de prouidentia Dei*, ibi: *Vitia ad seruos relegata, eisque adscripta legimus, & animos conseruiles iam per se malos, dominorum nequitia fieri peiores.* Tacitus, quem refert Proseus *ad Cassiodorum lib. 3. epist. 43.* ibi: *Suspecta maioribus nostris fuerunt ingenia seruorum.*

Nec prima difficultas suprà adducta aduersatur; nam licèt in lege veteri serui ad Israëliticam conuersionem admitterentur, & in lege gratiæ ad sacramenta, sicut aliæ liberæ personæ admittantur; tamen ab ecclesiastici ordinis gradibus arcentur, ex speciali suprà tradita ratione, ne videlicet vilescat clericalis ordo: quæ ratio cùm in matrimonio, & aliis sacramentis non militet, quia post eorum receptionem possunt serui dominis suis debitum præstare famulatum, ad illa admittuntur: ab Ordinis verò sacramento ante plenam manumissionem remouentur, cùm incompati 10. DISSOLVVNTVR DIFFICVLTATES.

compatibile sit castris sacris aggregari, & nexui seruitutis mancipatum manere. Nec obstat quod dicebamus, seruos iure ciuili admitti ad Sacerdotium, & alias dignitates; nam certum est, eo iure inspecto tantùm ad ea officia seruos admitti, quæ potiùs oneris, quàm honoris erant, de quibus *in l. 2. ff. rem pupilli*, *l. Prætor*, *§. finali*, *ff. de edendo*, *l. 3. C. Theodos. de numerariis*, *l. Thais* 11. *§. Seio*, *ff. de fideicommiss. libertat.* Et licèt in ordine & hierarchia officiorum ipsorum (quæ enumerat Pignorius de seruorum officiis) possint serui respectu aliorum dignitatem obtinere, quo modo accipit textus *in l. sed & si quid* 15. §. 2. *ff. de vsufructu*, *l. habitatio*, §. 1. *ff. de ventre in possessionem*; ad sacerdotium tamen, vel similem dignitatem non admittebantur, sed tantùm ad quædam officia, vtputi ad custodiam templorum, & vt in monumentis lucernas accenderent, quæ nihil commune habebant cum sacerdotio. Neque quod de seruis Ecclesiæ expendebamus, aduersatur; nam in illis iuris locis, vbi docetur, seruos Ecclesiæ ab Episcopo ordinari; supponenda est manumissio in Ecclesia celebrata, iuxta formam suprà relatam: nec in hac manumissione iusta alienationis causa deerat, sed maxima aderat, necessitas videlicet ministrorum Ecclesiæ. Quare præcedente manumissione rectè poterat seruus Ecclesiæ, sicut priuatorum, ordinari. Nec refragatur secunda difficultas suprà expensa; nam illi satisfaciendum est discrimen constituendo inter res animatas consecratas inuitis, & ignorantibus dominis; & inter res inanimatas. Primo casu res animatæ, vt serui, post depositionem reddi debent pristinis dominis, iuxta distinctionem suprà adductam, quam temporibus SS. Apostolorum cognitam non fuisse, suadetur ex canone 4. Apost. Secundo verò casu tantùm æstimatio, non ipsa res præstari debet. Barbosa *lib. 2. de iure eccles. c. 3. num.* 31. Discriminis ratio ex eo prouenit; nam in rebus inanimatis vlla fraus, vel dolus perpendi non potest; in rebus verò animatis dari valet: vnde ne ex dolo suo commodum consequatur, videlicet ne pristino domino restituatur, ideò deponi debet seruus ita ordinatus, & domino reddi. Accedit, nam in rebus inanimatis, vt sunt vasa sacra, consecratio est in superficie; in animatis verò in ipsa anima, vbi imprimitur character: vnde si res inanimata domino restitueretur, per tactum posset pollui; quod euenire non potest in re animata consecrata, vt docet Suarez *de censur. disput.* 51. *sect.* 3. quem sequitur Gibalinus *de irregul. q.* 5. *num.* 8.

11. **EXPONITVR CAP. FINALE, 54. DIST.**

Superiori assertioni primò opponitur textus *in can.* 80. *Concilij Illiberit.* relatus à Gratiano *in cap. final.* 54. *dist.* in illis verbis: *Prohibendum est, vt liberti, quorum patroni in sæculo fuerint, ad Clerum non promoueantur.* Ex quibus apertè constat, non sufficere seruum libertatem consequi à domino, vt possit sacris ordinibus initiari, verùm etiam desiderari, vt eius patronus in sæculo non sit: igitur non rectè asserimus, seruum posse ordinari si à domino manumittatur. Agnouit eius textus difficultatem D. Ferdinandus de Mendoza *in eo can.* 80. & pro eius expositione tres adducit solutiones. In prima asserit, libertum habentem patronum in sæculo, id est superstitem, quia adhuc non decesserat, ordinari non posse, ne adhuc post libertatem, & ordinationem, cum patronus retraheret in seruitutem prætextu ingratitudinis, *ex l.* 2. *C. de ingratis libertis.* Sed hæc solutio refellitur facilè ex eo; nam sequeretur, seruum manumissum patronum habentem, numquam posse sacris ordinibus initiari; cuius contrarium probatur *ex cap. de seruorum*, 54. *dist. cap.* 1. & 2. *de success. ab intestato.* Secundam affert solutionem Mendoza, asserendo in eo textu agi de liberto, cuius patronus in Gentilitate persistebat, nec adhuc baptizatus erat; eius enim libertus ordinari non debebat, ne cum assidua patroni conuersatione libros ecclesiasticos, & vasa sacra illi traderet. Pro cuius solutionis confirmatione illud notandum venit, nouum non esse in iure nostro, Gentiles appellari sæculares, & in sæculo degentes, *cap. si quis ex fratribus*, 11. *q.* 1. vbi iudices Gentilium dicuntur à Clemente iudices sæculi: obseruauit Cironius *ad titul. de iudiciis.* Sed adhuc hæc solutio non placet, cùm ex prædicto canone manifestè non constet, patronum esse Gentilem. Quare his interpretationibus omissis, tertiam amplector; in ea enim affirmat Mendoza, textum illum accipiendum esse de liberto, non solùm obsequium, verùm & operas patrono præstante; id enim demonstrant verba illa: *Patronus, & libertus*, *l.* 1. *l. cum patronus* 22. *ff. de operis libert. l. si libertus*, *ff. de iure patron.* vnde cùm ille qui operas debet patrono, ordinari non valeat, *cap. clericos* 7. 54. *dist.* Anton. August. *in epit. lib.* 27. *tit.* 27. & meritò, quia sicut libertus militiæ terrestri nomen dare non potest, *l. operis* 43. *ff. de operis libert.* ita libertus qui habet patronum in sæculo, idest superstitem, cui operas præstat, ordinari non valet, nisi consentiente patrono; quo casu ingenuus fit, vt contingebat in liberto militiæ nomen dante, sciente patrono. Vlpianus *in fragment. tit. de Latinis*, §. *militia.* Vnde olim virgo Vestalis capi non poterat è libertinis nata. Diocasius *lib.* 55 *hist.* ibi: *Quoniam promptè hi, qui plane nobiles erant, filias suas ad Vestale Sacerdotium darent, lege statutum est etiam è libertinis natas non posse capi.* Qua etiam solutione intelligendi sunt textus in Concilio Aurelian. 5. *can.* 6. in illis verbis: *Seruum, qui libertatem à dominis propriis non accepit, aut etiam iam libertum, nullus Episcopus ordinare præsumat.* Ex quibus depromitur, libertum adhuc post libertatem consecutam non posse ordinari ignorante patrono, ex suprà traditis, videlicet quia operas patrono præstabat. Etiam intelligendus est textus in Concilio Bituric. *can.* 1c. relato ab Ant. Aug. *in epit. iuris, lib.* 26. *tit.* 26. in illis verbis: *Vel collibertorum à modo clericus fiat.* In quibus verbis comprehendunt Patres libertos operas patronis præstantes, ex textu *in cap. si quis obligatus* 7. 54. *dist.* iuncto Castro *in l. vnica*, *C. de capitat. ciuium*, *num* 29.

Secundò traditæ assertioni obstat textus *in cap. quicumque*, 54. *dist.* vbi Patres Concilij Tolet. 4. decreuerunt, vt si serui directâ manumissione, nullo retento obsequio, manumissi sint, & aliud non subsistat impedimentum, possint sacris ordinibus initiari; si verò retento obsequio manumissi sint, quia adhuc dominorum seruituti tenentur obnoxij, ordinari non debent, ne in potestate dominorum sit facere ex clericis seruos. Ex quo canone manifestè colligitur, non sufficere seruum à domino manumitti, vt sacris ordinibus initiari valeat. Pro cuius textus expositione sciendum est, quod licèt post constitutionem Iustiniani relatam *in leg. vnica*, §. *illo*, *Cod. de Latina libert.* omnibus seruis manumissis Quiritia, & plena competat libertas, etiamsi domini eos Latinos tantùm facere proposuerint: 12. **INTELLIGITVR CAP. QVICVMQVE, 54. DIST.**

 tamen

tamen cùm Gothi leges Romanas non obseruassent, vt probant Cironius *lib. 5. obseru cap. 2. & 3.* Osualdus *ad Donel. lib. 1. comment. cap. 16. littera E,* permittebant dominis seruos manumittere, itavt non solùm operas sibi reseruarent, verùm obsequium ita strictum, vt potiùs mutare, quàm tollere in eis seruitium viderentur; & ea conditione manumittentes ius habebant eos reuocandi ad seruitium, non autem poterant eos in mancipium retrahere, si hoc obsequium, seu ius conditionis non reseruassent, *l. 9. tit. 7. lib. 5. legum Vvisigothor.* ibi: *Atque ita per eandem libertatis scripturam definierit, vt in tempore condita scriptura liber ipse, qui est manumissus, permaneat, nihil sibi in eo conditionis reseruans, huiusmodi libertatem reuocare non liceat.* Vbi aliquid conditionis appellatur, quod à Patribus *in dict. cap. quicumque*, dicitur obsequium. Istos seruos ita manumissos Longobardi appellant *Aldios*: & quia hæc seuera manumissionis forma Deo placere non poterat, cuius oculis nihil nisi ex omni parte perfectum, iucundum est; ideò manumissio hoc modo celebrari in Ecclesia non poterat, *l. 5. tit. 35. lib. 2. legum Longobard. Si quis seruum suum, aut ancillam in Ecclesia circa altare amodò liberum, vel liberam dimiserit, sic ei maneat libertas, sicut illi, qui Fulfreal, in quarta manu traditus, & Amundus factus est; nam qui Aldium facere voluerit, non eum ducat in Ecclesia, nisi alio modo faciat, qualiter voluerit, siue per chartam, siue qualiter ei placuerit.* Vnde Patres Concilij Tolet. *in præsenti, cap. 1.* vt istos à sacris ordinibus amouerent, statuerunt, vt serui ordinandi manumitterentur in Ecclesia, ne possint domini tempore manumissionis in eis reseruare prædictum obsequium, seu ius conditionis. Innuerunt, etsi non ita exposuerunt textum *in dict. cap. quicumque*, Merillus *lib. 2. obseru. cap. 9.* Lemaistre *lib. 3. de iurib. Episcop. cap. 8. in fine.*

13. EXPONITVR CAP. VENERABILEM 34. DE PRÆBEND ET DIGNIT.

Tertiò aduersatur textus *in cap. venerabilem 34. de præb. & dignit.* in illis verbis: *Nisi nobilem, & liberum, & ab vtroque parente illustrem.* Vbi proponitur, in Ecclesia Argentina præbendam vacasse tanto tempore, quod eius collatio per lapsum temporis ad Sedem Apostolicam fuerat deuoluta. Legatus Sedis Apostolicæ cuidam eam contulit; sed cùm Canonici noluissent illum in Canonicum recipere, Legatus petiit à R. Pontifice, vt eam electionem confirmaret: Canonici coram eo proposuerunt, in prædicta Ecclesia esse consuetudinem iam præscriptam, vt nullus reciperetur in Canonicum, nisi qui nobilis, liber, & ab vtroque parente illustris esset: quibus propositis R. Pontifex decreuit electum à Legato admittendum esse ad præbendam, non obstante dicta Ecclesiæ consuetudine, quia apud Deum non est acceptio personarum habenda, nec nobilitas, sed virtus facit idoneum seruitorem. Ex quo textu ita conficitur argumentum: En textum vbi inter alia, quæ à Canonicis opponebantur, illud erat, admittendum ad præbendam debere esse liberum; & tamen ait Pontifex, eam consuetudinem attendendam non esse: igitur innuit Pontifex, seruum ad ordines, & dignitates ecclesiasticas admitti posse. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo, ibi non damnari à Pontifice Argentinæ ciuitatis consuetudinem ex eo, quod iuxta eam eligendus in canonicum deberet esse liber, sed eo, quod desideraretur nobilitas ab vtroque parente; liberum enim esse debere ius exposcit, & sic pro ea parte consuetudo non improbaretur, immò confirmaretur, vt consuetudo, seu statutum Carnotensis Ecclesiæ, vbi statutum erat; ne vllus admitteretur ad Clerum, qui manumissus fuisset, aut filius colliberti esset: vnde nouiter electus in Canonicum, tempore stallationis in hunc modum iurabat; *Iuro etiam me obseruaturum auxilio Capituli consuetudinem huius Ecclesiæ, quæ est de non recipiendis in Canonicos, seu clericos de toro manumissis, seu manumissorum filiis.* Quam consuetudinem, & iurandi formam illustrat Souchetus *in notis ad Iuonem, epist. 132.*

Rursus obstat nostræ assertioni textus *in cap. sciscitatus, de rescriptis*, in illis verbis: *Aliquorum seruum*; in quibus supponitur Pontificem posse litteras suas mittere clerico in dignitate constituto, qui ex facto reperiatur seruus; cùm certum sit, non posse rescriptum iustitiæ committi, nisi constituto in dignitate ecclesiastica, *cap. statutum, de rescriptis, lib. 6.* sed *in dict. cap. sciscitatus*, supponitur seruo causam commissam fuisse: igitur quia seruus, & gradus Ecclesiastici, & dignitatis expers non est. Cui difficultati respondendum est, iure Decretalium inspecto cuicumque etiam in dignitate non constituto posse causam à Pontifice committi, vt latè probaui *in cap. 7. de rescriptis*; licèt hodie ex decisione Bonifacij VIII. tantùm existentibus in dignitate causæ à Sede Apostolica committantur; quare iure Decretalium euenire poterat, vt seruo causæ committerentur. Vnde iubet Pontifex, vt eo casu iurisdictionem delegatam non exerceat, vt in eius commentario latè diximus. 14. EXPONITVR CAP. SCISCITATVS, DE RESCRIPTIS.

Deinceps aduersatur textus *in l. quisquis, Cod. de Episcop. & cleric.* vbi generaliter statuitur, vt quisquis censitus fuerit annotatus, inuito agri domino ad clericatum non admittatur; & si forsan de facto admissus fuerit, dominus poterit in eo vico alium substituere, etiamsi in ruralibus obsequiis mansitare velit; & statim adiiciunt ea verba: *Eâ scilicet immunitate indultâ, quæ certæ capitationis Venerandis Ecclesiis relaxatur, nullo extra hanc legem vnquam valituro rescripto.* Ex quo textu apertè constat, non æquale ius statui, ac seruari in seruis colonis, & censitis priuatorum, ac Ecclesiæ; siquidem in eo textu Imperatores statuunt, in colono censito, qui clericus factus est, eo ipso illum excutere capitationis sarcinam, dominumque alium colonum substituere posse; in capitatione verò Ecclesiæ debita nullam immunitatem simili clerico dari; igitur quia serui coloni, & censiti Ecclesiæ, etiamsi ab onere reali non sint immunes, possunt sacris ordinibus initiari, & in Ecclesia ministrare. Pro huius difficilis textus interpretatione primò sciendum est, apud Romanos primis vrbis cunabulis rem rusticam ab omnibus nobilibus, optimisque viris exerceri. Columella *lib. 1. de re rustica*; immò ipsorum Imperatorum manibus agri colebantur, gaudente terra vomere laureato, & triumphali aratore. Posteà vilescente ruris disciplina per seruos à dominis in ipsis agris relegatos prædia coli cœperunt, *l. quæsitum 12. §. Alfenus, ff. de instructo, l. ex facto 35. §. rerum, ff. de hered. instituendis.* Illustrant Brissonius *lib. 2. select. cap. 9.* Lipsius *lib. 2. relect. cap. 15.* Marcellus Donatus *in Suetonium ad Tiberium, cap. 8.* Connanus *lib. 2. comment. cap. 10.* Gilbertus Polnet. *lib. 5. select. cap. 10.* Posteà triplex agricolarum conditio fluxit, notata *in l. seruos 12. Cod. de agricolis, lib. 11.* quorum alij omninò serui, qui iussu, & fide dominicâ prædia colebant, erant, 15. EXPLICATVR L. QVISQVIS C. DE EPISCOP. ET CLERIC.

qnibus

qoibus semper adhærebant, *l.si quis inquilinos* 112. *ff.delegat.* 1. *l. cùm de lanionis* 18. §. *cùm de villico*, *l.Seia* 20. §. 1. *ff. de instructo fundo*, *l.*3. *l.quemadmodum* 7. *Cod.de agricolis*, *lib.*11. Alij liberi, qui specialiter coloni appellantur, *l.* 1. *de prædiis Tamiacis*, *lib.* 11. qui capitationem non soluebant, sed dumtaxat certam pensionem domino terræ, à qua discedere non poterant, *l.domini* 5.*l. omnes* 6. *& 8.l.si coloni* 14. *l.litibus* 19.*l.cùm scimus* 21. §. *illud*, *Cod. de agricolis*, *lib.* 11.*l.* 1. *Cod. de colonis Palæstinis*, *lib.*11. Alij censiti erant, qui censibus, siue libris censualibus simul cum prædiis, quibus adhærebant, describebantur, & censum annuum soluebant; qui census si per capita soluebatur, dicebatur capitatio; si per iugera, iugatio, *l. coloni*, *Cod. in quibus causis*, *l.*4.*l.cùm scimus*, *Cod.de agric. lib.*11. Vnde alij dicebantur adscriptitij, tributarij, & censibus obnoxij, *l.* 20. *Cod. de Episc. & Cleric.l. quicumque* 10. *Cod. de re milit. lib.*12. *l.*1. *Cod.de tyronibus*, *lib.*12. *l.omnes* 6.*l. colonos* 18. *Cod. de agricolis*, *lib.*11. vbi post ordinarios repetentes Antonius Perez, & Coiacius *ad tit. Cod. de agricolis*, Valasco *de iure emphyt.* 2. *part.quæst.*37. Connanus *lib.*2. *comment. cap.* 10. Donellus *lib.*2. *comment. cap.* 9. vbi Osualdus *littera R.* Petrus Greg. *lib.*18. *syntagm. cap.*23. D.Nicolaus de Castro *in l. vnica*, *Cod. de capitatione ciuium*, *lib.* 11. Schifordeg. *ad Fabrum, tract.* 26. *lib.* 3. *quæst.* 6. Lemaistre *dict. lib.* 3. *de iuribus Ecclesiæ*, *cap.* 2. & nos de eis agemus *in cap. venientes* 19. *de præscript. cap. indicatum*, *de immunit. Ecclesiæ.* Secundò sciendum est, non solùm seruos, verùm & colonos, prædictisque tributis obnoxios ordinari non posse. Concilium Aurelian. 3. *can.* 25. *Vt nullus seruilibus, colonariisque conditionibus iuxta statuta Sedis Apostolicæ ad honores ecclesiasticos admittatur, nisi priùs aut testimonio, aut per tabulas fuerit absolutus.* Et *cap.si quis obligatus* 7.*dist.*55. quibus suppositis pro interpretatione textus *in dict. l. quisquis*, D. Nicolaus de Castro *in dict. l.vnica*, *num.* 48. existimat Imperatores in eo textu agere de duplici capitatione, impropria videlicet, & propria. In prima parte de capitatione propria dominis debita agere; in secunda verò de impropria Ecclesiæ præstanda, à qua ipse affirmat immunem non esse censitum in clericum ordinatum. Quæ sententia licèt defendi possit, verius credo, Imperatores in verbis suprà relatis tantùm affirmare censitum in clericum ordinatum posse per sustitutum deseruire absque eo, quod exinde vllum præiudicium Ecclesiæ sequatur, iuxta ea quæ dabimus *in cap. indicatum*, *de immunit. Ecclesiæ.*

Etiam præsenti assertioni, dum pro rostris examinanda proponitur, opponi solent textus *in cap.* 2. *de condit. apposit. cap. per venerabilem, qui filij sint legit. cap. cùm deputati* 16. *de iudiciis*, *cap.* 5. *de instit.* quorum veram interpretationem dabimus in eorum commentariis.

CAPVT III.

Ex [a] *eodem.*

DE familiis [b] Ecclesiæ constituere Presbyteros, & Diaconos per [c] parochias liceat, quos tamen vitæ rectitudo, & probitas morum commendat; eâ tamen ratione, vt antea manumissi libertatem status sui percipiant, & denuò ad Ecclesiasticos honores succedant: irreligiosum est enim, obligatos existere seruituti, qui sacri ordinis suscipiunt dignitatem. [d] Quidquid autem talibus, aut per libertatem [e] concessum, aut successione extiterit debitum, aut à quolibet quoquo modo collatum, non licebit eis quippiam inde in extraneas personas transmittere, sed omnia ad ius Ecclesiæ, à qua manumissi sunt, oportet post eorum obitum pertinere. His [f] quoque, sicut & [g] cæteris Ecclesiæ libertis, accusandi, vel testificandi aduersùs Ecclesiam aditus intercluditur; ad quos si adspirauerint, non solùm libertatis beneficio careant, sed etiam honoris gradu, quem non dignitate [h] naturæ, sed temporis necessitate promeruerunt.

N O T Æ.

1. a EOdem. Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoctit. cap.*4. & licèt nullibi exprimatur, ex quo Concilio desumptus sit textus hic, reperitur in canone 74. Concilij Tolet.4. ex quo textum hunc transcribimus; quod Concilium nationale celebratum fuit temporibus Sisenandi, era 671. vt refert Rodericus Toletanus *lib.* 2. *cap.* 19. & probat Loaysa *in notis ad ipsum Concilium.*

2. b *De familiis Ecclesiæ.*] Ita legitur in hac sexta collectione; & licèt hæc lectio sustineri possit, quia serui propriori voce appellari possunt famuli, Festus Pompeius verbo *Famuli*, Passeratius *in notis ad Catullum*, *de nuptiis Pelei*, *pag.* 49. tamen cùm in editionibus huius Concilij, & castigatis Codicibus legatur *familiis*, emendari debet Raymundi collectio ita: *De familiis Ecclesiæ.* Quâ litterâ retentâ ad veram cognitionem huius vocis, *familia*, sciendum est, familiam, seu fameliam, apud antiquos scriptores significare seruos etiam venalitios. Festus verbo *Familia*, Suetonius *in Augusto*, *cap.*42. ibi: *Magna verò quondam sterilitate, ac difficili remedio, cùm venalitias, & Lanestarum familias vrbe expulisset.* Vbi Leuinus Torrentius *pag.* 99. Iureconsulti familiam appellarunt plures personas, præcipuè seruos sub vnius potestate consistentes, *l.pronunciatio* 195. §. *familiæ*, *ff. de v.s. l.final. Cod. eod. tit. l.* 1. §.*familia*, *ff. de publicanis*, *l.ædiles*, §.*familia*, *ff.de ædilitio edicto.* Docent Tamayo de Salazar *in martyrol.Hispan. die* 20. *Martij*, Silua *de salariis familiæ*, *quæst.* 2. *num.* 2. iuxta quam significationem accipiendus est locus Concilij Lucensis, vbi dum ex diuisione Vbambæ territorium Episcopatus Dumiensis describitur, ita

ita ait Rex : *Ad Dumium familia seruorum spectet.* Quæ verba variè accipiunt Loaysas *in notis ad ipsum Concilium Lucense, pag.* 153. *num.* 8. Bernardus Brito *part.* 2. *Monarchia Lusit. lib.*6. *cap.* 14. *pag.*198. Acuña *in histor. Brachar. cap.*70. *num.*16. *pag.* 301. Morales *in hist. Hispan. lib.* 12. *cap.* 50. Tamayo *dict. die* 20. *Martij* ; quorum interpretationibus omissis , placet sententia doctissimi Patris Yepes *tom.* 1. *chron. D. Benedicti , centur.* 1. *pag.* 243. qui existimat familiam seruorum ibi accipi pro seruis deputatis ad agriculturam & seruitium Regis Sueuorum , qui in variis oppidis degebant ; vnde in aliis editionibus loco illorum verborum , *Familia seruorum* ; legitur, *Familia Regia* : & sic Episcopatus Dumiensis comprehedebat omnem familiam Regiam , seu seruorum Regis, qui in pagis degebant. His suppositis pro expositione illius vocis , *familia*, nunc pro huius textus expositione sciendum est , Ecclesias habere propria patrimonia ., suasque facultates , non solùm in prædiis , domibus , nauibus , & aliis rebus , de quibus Duarenus *lib.* 2. *de sacris* , *cap.* 1. Lemaistre *lib.* 3. *de iuribus Episcop. cap.* 1. 2. *&* 3. verùm etiam colonos casatos , & vassallos , de quibus Lemaistre *vbi suprà* , *cap.* 4. & etiam seruos , aut emptos , aut à fidelibus donatos , *cap. Ecclesiarum , cap. etsi , cap. si quis Episcopus* 12. *quæst.* 2. *cap. iniustum , de rerum permut.* Cochier *in sua hist. part.* 1. *cap.* 13. & *cap.* 95. *&* 96. qui dicebantur serui ex familia Ecclesiæ. Concil. Tolet. 4.*can.*70. ibi : *Ex familia Ecclesiæ liberos effectos esse fateantur.* Et *cap. multos de ecclesiastica familia* , 54. *dist.* Concil. Hispal. 2.*can.*8. vbi agitur de quodam Eliseo ex familia Agrauiensis Ecclesiæ. De his ergo seruis familiæ Ecclesiæ agitur in præsenti canone.

c *Per parochias.*] Educabantur serui Ecclesiæ
3. eo fine præcipuè , vt ad ecclesiastica officia , clericalemque ordinem ascenderent ; si enim moribus probis , studiisque pollebant , ad sacros ordines assumebantur , & parochiis præficiebantur. Concilium Emerit. *can.*18. vbi iubetur , vt Presbyteri de Ecclesiæ suæ familia clericos sibi faciant. Concilium Tolet. 9.*can.*11. Huiusmodi tamen serui, qui in familis Ecclesiæ degebant, sine causa ab Episcopis manumitti non poterant , quia cùm per manumissionem huiusmodi serui alienarentur , & alienatio rerum Ecclesiæ sine causa non permittatur , *cap. nulli* 5. *de rebus Ecclesiæ* , ea cessante manumissio nulla est , *cap. Abbate* 54. *cap. Episcopus* 12. *quæst.* 2. vbi cauetur , vt Episcopus manumittens seruum Ecclesiæ sine causa , duos reddat Ecclesiæ ; quod procedit ex suprà traditis *in cap.* 1. *hoc tit.* Cùm ergo seruos ex familiis Ecclesiæ sine iusta causa non liceret manumittere , Patres Concilij Tolet. in præsenti canone sanxerunt , iustam esse manumissionis causam , vt seruus in Presbyterum , vel Diaconum ordinetur, & per parochias constituatur ; cùm enim bonum publicum populi christiani in hoc casu interueniat , vt ipse dum Presbyter ordinatur , sacramenta conferat , vel vt Diaconus in Ecclesia ministret , *cap. cleros , versic. Presbyter* , & *vers. Leuita* , 21. *dist.* meritò inter iustas causas manumittendi seruos Ecclesiæ hanc sacri Patres statuerunt, vt per parochias serui ita ordinati necessitate interueniente, Presbyteri, vel Diaconi officio fungerentur : & in hac parte singularis est præsens canon , nec vllo iuris testimonio ab specie probari potest , licèt in eandem sententiam consentiant textus *in cap. frequens* , 54. *dist. cap. eo libentiùs , hoc tit.*

d *Quidquid.*] Ab his verbis incipit secunda 4.
pars huius textus , vbi Patres Concilij Toletani statuunt , non licere seruis Ecclesiæ sic manumissis , quidquid fuerit debitum sibi , aut quolibet modo collatum , in extraneas personas transmittere , sed omnia ad ius Ecclesiæ , à qua manumissi sunt , post eorum obitum debent pertinere; quam partem confirmant textus *in cap. Episcopus* 68.*cap. si quis de seruis*, 12. *quæst.* 2.*c. de rebus*, 54. *dist.* Concilium Emerit. *can.* 74. Tolet. 9.*can.*16. Agathense *can.* 7. Exornant vlira repetentes in præsenti Baptista à S. Blasio *in tract. de differentiis inter ius canonicum , differentia* 235. Barbosa *in cap.* 2. *de success. ab intest.* Hæc tamen pars Concilij Tolet. rectæ peritiæ iuris ciuilis aduersatur; nam iure ciuili inspecto , etsi mortuo ab intestato liberto nullo suo hærede relicto ad hæreditatem vocetur patronus , siue legem X I I. Tabularum, siue Prætoris edictum attendamus , *princip. Instit. de success. libert.* immò ex lege Papia, si rectè emendauit Cuiacius *lib.* 3. *obseru. cap.* 13. & *lib.* 17. *cap.* 13. & *lib.* 3. sub nomine Mercatoris , *contra Robertum lib.* 2. *recep. cap.* 24. & *lib.* 3. *animad. cap.*25. *ex l. intestato* 3. *ff. de suis & legitimis* , *l. virilis* , *ff. de v. s.* quod expressiùs statuit Iustinianus in quadam Græca constitutione , quam ex Basilicis restituit Cuiacius *lib.* 20. *obseru. cap.* 34. cuius meminit Iustinianus *in §. sed nostra, Instit. de success. libert.* attamen si libertus manumissus in vita sine fraude alienabat , aut testamento disponebat , patronus vllum ius ex lege decemvirali ad hæreditatem liberti non habebat , immò impunè prætereibatur. Vlpianus *tit.* 27. *regul.*§.1. & *tit.*19.*in princip.* principium Institutionum *de success. libert.* Posteà verò ex edicto Prætoris patrono in bonis liberti dimidia pars bonorum conseruata fuit , concessâ à Prætore bonorum possessione contra tabulas vsque ad portionem semissariam. Vlpianus *dict. tit.* 29. §. 1. ad quam iuris partem referendi sunt textus *in l. & quia* 10. ibi : *Et quia plerumque vel à parente , vel à liberto quasi debitum nobis hæreditas obuenit.* Suetonius *in Nerone, cap.*23. dum refert Neronem constituisse , vt de libertorum defunctorum bonis pro semisse dodrans præstaretur. Quintilianus *in declamat.* cui titulus *Auia testis.* Tandem ex lege Papia illud in fauorem patronorum statutum fuit , vt ex bonis liberti centenarij , si vnicum filium libertus haberet , in dimidia parte admitteretur ; iuxta quam legem intelligendi sunt textus *in l. debitor* 40. §. 1. *ff. de pignoratitia* , *l. Latinus* 93. *ff. de legat.*2. Si autem duos filios habebat , ad virilem partem admittebatur. Vlpianus *in fragm. tit.* 26. §. *posteà , Instit. de success. libert.* Quibus addere licet legem *si patronus* 20. *ff. de donat.* legem *si libertus , ff. de bonis libert.* iuncta inscriptione textus *in l. virilis* 145. *ff. v. s.* adhibito Coiacio ibi , *l. serui* 43. *l. ex asse* 52. *ff. ad leg. Falcid.* iuncto Cuiacio *lib.* 5. *qq. Pauli , in l. si patronum* 44. §. *vlt. ff. de bonis libert. l. si verò* 64. §. *item*, *&* §. 5 *ff. soluto matrimonio*, & locum Licini Ruffini *in collat. legum , tit. de legitima success.* Illustrant Hothomanus *lib.* 3. *antiquit. cap. antepenult.* Balduinus *de lege Papia*, *pag.* 120. Cuiacius *lib.* 19. *obseru. cap.*31. Costa *in cap. si pater , verbo Institutionem , de testam.* Petrus Pitheus *in collat. legum Mosaicarum , tit.*16. Varlis distinctionibus iuxta temporum seriem libertorum successionem , libertarumque exponunt magnus semper , sed in expositione

sitione legis Papiæ celebris, Illustrissimus D. Franciscus Ramos del Manzano *ad legem Iuliam, & Papiam, cap. de success. libert.* perdoctus, omnigenaque eruditione peritus, Cathedrâ, Togâ, & amicitiâ coniunctus D. Petrus de Vlloa & Golfin in assertionibus in maiori nostro Salmanticensi Lycæo pro rostris propositis, vberrimisque notis illustratis, *de success. libert.* & nos *in cap. 2. de success. ab intest.* igitur præsentis canonis Patres, quatenus affirmant decedente liberto omnia bona sua ad Ecclesiam patronam spectare, iuris peritiæ expresśe aduersantur.

5. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS. Huic difficultati, omissis solutionibus traditis à Glossa, Abbate, & Hostiensi *in præsenti*, respondendum est, quod licèt iure ciuili inspecto, liberti decedentes possint de bonis suis disponere, relictâ portione legitimâ patronis debitâ, exceptis libertabus, quæ quia in perpetua tutela erant patroni, sine ipsius auctoritate testamentum condere non poterant, Vlpianus *in fragm. tit. 20. §.penult.* Cicero *lib. 6. epist. 21. ad Trebatium*, Linius *lib. 49.* ibi: *Quin eò processerat consuetudine capta, vt post patroni mortem, quia nullius in manu erat, tutor, à Tribunis, & Pratore petiti, cùm testamentum fecerat, vnum libertum instituerat.* Nisi ex lege Papia ius quatuor liberorum haberet, quia tunc exibat à tutela. Vlpianus *tit. fin. §.3.* Tamen Patres nostri Concilij Toletani loquuntur de liberto filios non habente, qui ex concessione & donatione aliquorum, seu ex successione bona acquisierat; ille enim in gratiam remunerationis libertatis ab Ecclesia acceptæ tenebatur ea bona Ecclesiæ relinquere, quia ex legibus Vvisigothorum bona liberti, deficientibus liberis, patronus sibi vindicabat, *lib. 13. tit. 7. lib. 4. legum Vvisigothorum. Si manumissus sine filiis de legitimo matrimonio natis transierit, & ei patronus in libertate aliquid donauerit, aut forsan de eius seruitio discesserit, & alibi se contulerit, omnia ad patronum, vel eius heredem sine dubio reuertantur.* Quare iuris testimonia suprà adducta procedunt iure Romanorum attento; præsens verò canon, inspectis legibus Gothorum, apud quos, vt *in cap. 1. hoc tit.* monui, ius Romanorum vsu receptum non erat.

6. EXPONITVR CONCIL. TOLET. 9 CAN. 16. Sed huic secundæ parti præsentis textus obstat canon 16. Concilij Toler. 9. in illis verbis: *Libertis Ecclesiæ, eorumque progeniei ex omnibus rebus, quæ de iure Ecclesiæ noscuntur habere, nihil licebit in extraneum dominum transactione quacumque deducere; sed si ex his qualibet vendere fortasè voluerint, sacerdoti eiusdem Ecclesiæ offerant conuenienter emenda, eorumque pretia, vt eis placuerit, aut dispensent, aut habeant. Nam in dominium partis alterius rei suæ censum nullo modo transire permittimus; suis autem filiis, vel propinquis, eidem Ecclesiæ, vel seruitio, vel patrocinio subiugatis, quæcumque vendere, vel donare voluerint, aditus omninò patebit.* Ex quibus aduersùs hanc textus partem duplex nascitur difficultas. Prima, nam libertorum bona ad ius Ecclesiæ spectabant, vt textus ipse innuit, quo modo ea vendere aut distrahere liberti poterant: igitur quia Ecclesia in eis non succedit, aut iure proprio non occupat. Secunda, nam in eo textu tantùm asseritur Ecclesiam succedere in illis tantùm rebus, quas ab Ecclesia obtinuerunt: igitur non rectè in præsenti docetur, in omnibus bonis ipsorum libertorum Ecclesiam succedere. Primæ difficultati respondendum est, venditionem in eo textu non valere, vt Ecclesia priuetur bonis suis, seu ad quæ ius habebat; valet enim venditio, si consulto sacerdote, id est Ecclesiæ Prælato, emenda offeratur, & sic ipsâ commutatione Ecclesia nihil iuris proprij amittit. Secundæ difficultati respondendum est, in eo textu tantùm agi de rebus ad ius Ecclesiæ pertinentibus, seu eius intuitu acquisitis; non tamen Patres negant, ad alia libertorum bona Ecclesiam admitti, si liberti filios non habuerint. Vel canon ille exaudiendus est de libertis, qui filios habebant; quo casu tantùm ad bona intuitu Ecclesiæ acquisita admittitur Ecclesia; non verò ad reliqua aliunde quæsita, aut parta.

Etiam aduersatur huic parti textus *in cap. 2. de success. ab intest.* vbi ex Concilio Tributiensi refertur, quod si libertus in Presbyterum ordinatus decesserit, eius peculium in quatuor partes diuidatur, quarum vna Episcopo, altera Ecclesiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus præstetur, nullâ patrono portione assignatâ: ex quo textu expresśe deducitur, patronum in bonis liberti prædefuncti nullum ius habere, igitur perperam in præsenti asseritur, Ecclesiam vt patronam in vniuersa bona liberti succedere. Pro cuius textus interpretatione, & conciliatione cum hoc canone, discrimen constituendum est inter priuatum patronum, & Ecclesiam seruum manumittentem, vt sacris ordinibus initietur. Primo casu patronus priuatus in seruo manumisso sacris initiato nullum ius ad eius successionem habet; secundo verò casu Ecclesia habet ius succedendi in bonis ipsius liberti. Discriminis ratio ex eo prouenit; nam priuatus patronus post manumissionem nullum ius, seu obsequium potest retinere in ipso liberto, *cap. quicumque, 54. dist.* iunctis traditis pro eius interpretatione *in cap. 1. hoc tit.* at Ecclesia retinet integrum iuspatronatus; quare eius virtute potest bona liberti occupare. Docet Baptista à S. Blasio *in dict. tract. de differentiis, pag. 135.* licèt hæc iura aliter componere intendat Barbosa *in d.c.2. num 4.* Quare autem peculium *in dict. cap. 2.* in prædictas quatuor partes diuidatur, in eius commentario dicemus. 7. EXPONITVR CAP. 1. DE SVCCES. AB INTEST.

e *Per libertatem concessum.*] Hæc verba possunt referri ad ea bona, quæ ex Ecclesiæ permissu tempore seruitutis, vt peculium serui retinebant. Plerumque enim Ecclesiæ per seruos proprios ruri præpositos agros colebant, & fructuum partem, vt peculium serui sibi retinebant, vt probat Lemaistre *de iuribus Episcop. lib. 3. cap. 6. circa medium.* Etiam referri possunt ad peculium ipsorum. Et licèt iure ciuili inspecto, seruo manumisso inter viuos, peculium tacitè concessum intelligatur, *l. si Sticho 53. ff. de peculio, l. 3. ff. de manumiss. l. vnica, Cod. de peculio eorum, qui libert.* licèt non idem contingat in testamento manumisso, *§. peculium 20. Instit. de legatis, l. ex parte 35. §. duos, ff. familiæ erciscundæ, l. fundo 22. §. 1. de fundo instructo.* Reatigui *1. select. cap. 5.* Pancirola *2. variar. cap. 90.* in qua parte obseruandi sunt textus *in l. 2. §. seruus, ff. pro emptore, l. quotiens 29. de contrahenda emptione, l. si seruus 18. ff. de solut. l. final. Cod. de emancip. liber. l. si strua 39. ff. de iure dotium, l. cùm dominus 19. §. 1. ff. de peculio legato, l. donationes 31. §. pater, ff. de donat. l. penult. ff. de manumissis vindicta, l. post 6. §. 1. ff. de liberat. legata, l. final. ff. de manumiss. quæ seruis, &c. l. peculij 4. l. definitio 6. l. si seruus 17. ff. de peculio, l. si per imprudentiam 51. §. 1. ff. de euictionib. l. 2. Cod. qui manumitti non possunt, l. peculium 65. ff. de le-* 8.

gatis

gatis 2. l. Offidius 47. l. seruis 99. ff. de legat. 3. l. si peculium 6. ff. de peculio legato, l. si peculium 10. ff. de manumiss. testam. l. Thais 41. §. si Titius, ff. de fideicommiss. libertatib. l. si hereditas 28. §. 1. ff. de statuliberis. Tamen in seruis Ecclesiæ manumissis peculium specialiter concedi debet, aliàs datum non præsumitur, *cap. de rebus, 54. dist.*

9. f *His quoque.*] Incipit tertia pars huius canonis, in qua Patres statuunt, seruum ab Ecclesia manumissum accusare, vel testimonium contra eandem dicere non debere, aliàs si fecerit, in seruitutem esse redigendum, & honoris gradu priuandum. Quam partem probant textus *in cap. Episcopus, in fine, 12. quæst. 1. cap. liberti, cap. Diaconi, cap. octaua, cap. Episcopus, §. libertus 12. quæst. 2. cap. liberto 4. quæst. 3. l. sed si hac, §. qui manumittitur, ff. de in ius vocando, l. qui cùm maior 14. ff. de bonis libert. l. alimenta 6. ff. de liberis agnoscendis, l. 3. §. final. cum lege sequenti, ff. de testibus, l. 5. & 11. Cod. eod. tit. l. 2. de libertis & success. in Theodos. nouella de libertis & successione eorum, l. 9. 10. 11. & 12. tit. 7. lib. 5. legum Vvisigoth.* edictum Theodorici *cap.* 48. Illustrant Cuiac. *lib.* 10. *obseru. cap.* 33. Renatdus *lib.* 1. *coniect. cap.* 10. Donellus *lib.* 2. *comment. cap.* 17. Pitheus *in collat. legum tit.* 92. Iuretus *ad Symmachum, lib.* 10. *epist.* 41. Magnâ etiam ratione firmatur hæc decisio; nam si libertis priuatis prohibetur testimonium dicere aduersùs dominos, eosque accusare, ex suprà adductis legibus, quantò magis libertis Ecclesiæ hoc inhibendum est, cùm ab ea non solùm beneficium libertatis, verùm & patrocinium, tuitionemque consequantur, *cap. liberti 12. quæst 2.*

10. EXPONITVR CAP EPISCOPVS 12. Q. 2.

Sed difficilis est iuxta suprà dicta textus *in cap. Episcopus 58. 12. quæst. 2.* in illis verbis: *Huiusmodi autem liberto aduersus Ecclesiam, cuius iuri subiectus existit, accusandi, vel testificandi denegatur licentia: quod si præsumpserit, placet vt stante commutatione in seruitutem propria Ecclesiæ reuocetur, cui nocere statuit.* Ex quibus constat, seruum permutatione acquisitum, & ab Episcopo manumissum, non posse accusare, aut testificari contra Ecclesiam, in cuius dominio fuit; & accusantem, seu testimonium dicentem, tradendum esse illi Ecclesiæ, cui nocere præsumpserat: igitur iam libertus proprius, quàm alienus accusare non potest eum, in cuius dominio aliquando fuit, licèt ab eo donum libertatis non acceperit. Difficilis est etiam textus ille, dum docet, seruum manumissum tradendum esse Ecclesiæ, cui nocere præsumpsit, non verò patrono, à quo libertatem accepit. Primæ difficultati satisfaciendum est asserendo seruum, de quo in eo textu, ab Episcopo manumissum esse; sed non posse accusare, aut testimonium dicere, non solùm aduersùs Episcopum, verùm nec contra Ecclesiam eius sponsam, aliàs reuocari in seruitutem. Secundæ difficultati respondendum est, in eo textu redigi in seruitutem Ecclesiæ propriæ; & ea verba, *Cui nocere conatur*, referenda esse ad Ecclesiam propriam, contra quam testimonium dixit.

11. INTELLIGITVR CAP. DIACONI 12. QVÆST. 2.

Ex suprà traditis lucem accipit textus *in cap. Diaconi 35. 12. quæst. 2.* in illis verbis: *Libertos tamen, quos Sacerdotes, vel Diaconos de Ecclesia sibi commissa facere voluerint, actus Ecclesiæ prosequi iubemus; quod si facere contempserint, placuit eos ad proprium reuerti seruitium.* In quibus difficile est quid per actus Ecclesiæ Patres Concilij Agath. intelligant, & actus appellatione quid comprehendatur? Sed pro illorum verborum expositione sciendum est, olim Ecclesiam in manumissione seruorum operas à libertis stipulasse, & retinuisse, easque non segniter, & desidiosè libertos impendere debere, cauetur in Concilio Tolet. 4. *can.* 69. vbi iubetur libertis Ecclesiæ, vt negotia Ecclesiæ sibi iniuncta maiori curâ, quâ potuerint, prosequantur. Quod etiam iubetur *in dict. cap. Diaconi*, vbi actus prosequi, nihil aliud importat, nisi promissas operas strenuè, & accuratè exequi, iuxta munus sibi iniunctum, vt probat Lemaistre *lib. 3. de iuribus Ecclesiæ, cap.* 10. Vnde Patres Concilij Agath. iubent, vt si actus ipsos Ecclesiæ non prosequantur, in seruitutem reuocentur, quia iuxta suprà tradita serui ab Ecclesia manumissi ex iustis causis in seruitutem reuocari poterant, vt etiam redigebantur antiquitus liberti Ecclesiarum, qui intra annum à consecratione Episcopi chartam libertatis non exhibebant. Concilium Tolet. 4. *can.* 70. *Liberti Ecclesiæ, quia nunquam moritur eorum patrona, à patrocinio eiusdem nunquam discedant; nec posteritas quidem eorum, sicut priores canones decreuerunt. Ac ne fortè libertas eorum in futura prole non pateat, ipsaque posteritas naturali ingenuitate obnitens sese ab Ecclesiæ patrocinio subtrahat, necesse est, vt tam iidem liberti, quam ab eis progeniti, professionem Episcopo suo faciant, per quam se ex familia Ecclesiæ liberos effectos esse fateantur, eiusque patrimonium non relinquant, sed iuxta virtutem suam obsequium ei, vel obedientiam præbeant.* Quam Ecclesiæ legem temperarunt PP. Concilij Cæsaraugust. 3. *can.* 4. in hæc verba: *Non est dubium, à sanctis Patribus definitum fuisse, vt cùm omnes liberti, qui ab Episcopis ex propriis familiis Ecclesiæ, manumissionis gratiâ titulantur, post decedentis Episcopi obitum, mox ac alius peruenerit Episcopus, infra anni spatium libertates suas repræsentent, quo secundùm canonis sententiam per suas professiones debitam suæ originis conditionem agnoscant. Sed quia ita speciali modo sancta decreuit Synodus, vt si ipsi liberti infra anni spatium superuenienti suo Pontifici chartulas libertatis suæ præsentare neglexerint, protinus eos in pristinam seruitutis redigant conditionem: & licèt illis congruentiùs, satisque luculentiùs retractatum fuerat; hoc tamen à nobis conspicuum perpenditur, quo non solùm & prædia Ecclesiarum debita disponimus, sed etiam & oppressis pium suffragium porrigimus, per quod & cupiditas sacerdotalis frustretur, & imbecillitas pauperum subleuetur. Quia ergo comperimus quosdam Pontifices, potiùs lucra sua ampliare studentes, quàm de mercedis opere Domino placentes, liberos, quos ex familia Ecclesiæ à suis prædecessoribus inueniunt, pro eo quod chartulas libertatis suæ infra consultum tempus non repræsentent, statim eos in propriam seruitutem redigere; vnde hoc pietatis studio generali modo subrogamus beneficium, vt si iidem liberti forsitan ignorauerint ordinem canonum, aut certè (vt adsolet fieri) ad præsentandas libertates suas tepuerint, ipsius Pontificis solicitudo mox ac in Sedem sibi creditam successerit, per Clerum, aut domesticos perquirere procurabit, quos decedentes Episcopi de familiis Ecclesiæ manumissionis gratulanerunt, vt eodem Pontifice præmonente, ipsi liberti chartulas suæ libertatis repræsentent: qualiter nec liberti Ecclesiæ de institutione canonum ignorantes se esse perhibeant, nec Sacerdotis callida voluntas patescat, vnde contra ordinem reducantur manumissi ad originem seruitutis. Quod si Pontifice præmonente*

contempserint infra anni spatium suas libertates propriæ Sedis Episcopo pandere, licitum sit ei secundum canonum sanctiones in iure Ecclesiæ sua reducere seruituros.

12. g *Cæteris Ecclesiæ libertis.*] Ab Ecclesia manumissis, absque eo quod clerici fierent; vel à fidelibus laicis manumissi in Ecclesia pro redemptione animarum suarum, qui licèt à dominis propriis in Ecclesia manumitterentur, tamen quia in Ecclesiis manumittebantur, non liberti dominorum, sed Ecclesiæ fiebant, *tit.58. legum Ripuariorum*, ibi: *Hoc etiam iubemus, vt qualiscumque Francus, Ripuarius, seu tabularius seruum suum pro anima suo remedio, seu pro pretio secundum legem Romanam liberare voluerit, vt in Ecclesia coram Presbyteris, Diaconibus, seu cuncto Clero, & plebe, in manu Episcopi seruum cum tabulis tradat, & Episcopus Archidiaconum iubeat, vt det tabulas secundùm legem Romanam, quâ Ecclesia viuit, & scribere faciat, & tam ipse, quam omnis procreatio eius liberti permaneant, & sub tuitione Ecclesiæ consistant, vel omnem reditum status, aut seruitium tabularij eorum reddant; & nullus tabularius denarium ante Regem præsumat iactare. Quod si fecerit CC. solid. culp. iud. & nihilominus ipse tabularius, & procreatio eius tabularij persistant, & omnes reditus status eorum ad Ecclesiam redeant, & non alibi, nisi ad Ecclesiam, vbi relaxati sunt, malum teneant.* Vnde si quis eos interficeret, mulctam, quam pro nece hominis pendebat, non domino manumittentis, sed Ecclesiæ, vbi manumissus fuerat, soluebat. Lex Alemanica vnica, *tit.17.* Ib.: *Liberti, qui ad Ecclesiam dimissi sunt liberi, vel per chartam libertatem acceperunt, si occidantur, 80. solidi soluantur Ecclesiæ, vel filiis eius.* Amplius si ipsi liberti in seruitutem reducuntur ex ingratitudine, vel simili causa, non in seruitutem pristini domini recidebant, sed serui Ecclesiæ, vbi manomissi fuerant, fiebant. Dicta lex Alemanica, *tit. 18. Si ancilla dimissa fuerit per chartam, aut in Ecclesia, & posteà seruo nupserit, Ecclesiæ ancilla permaneat.* Etiam prædicta nostri textus verba possunt accipi de seruis à domino manumissis extra Ecclesiam ea lege, vt liberti Ecclesiæ manerent, & illi operas præstarent; quod pactum frequenter apponebant tempore manumissionis Ecclesiæ prisci fideles. Ladislaus *lib.1. Decreti, cap.3. Qui autem pro animarum salute liberati, mancipati fuerint vt eo tempore Ecclesiæ seruiant, ipsi nemini, nisi soli presbytero administrent.* Leo Marcianus *lib.1. chronici Cassin. cap.10. Seruos suos, & ancillas omnes priùs per chartulam libertate donauit, atque ita demum liberos cum curtibus propriis, & cæteris, quæ possidere videbantur, in ius monasterij, potestatemque redegit, ea scilicet lege, vt singuli eorum quatuor per menses operas, vbi necesse fuerit, monasterio impendant; res suas atque substantias nulli omninò, nec inter se, vendere, aut donare præsumant, resque illorum, qui sine liberis defuncti essent, in ditione monasterij deuenirent.* De his ergo libertis accipi possunt verba suprà relata.

h *Dignitate naturæ.*] Id est gradum honoris, & libertatem non meruerunt tempore natiuitatis, cùm serui nascerentur; sed temporis, & ministerij necessitate, cùm manumissi fuissent eo tempore, quo necessarij erant ad ecclesiastica officia peragenda: seruitus enim dicitur impedimentum naturale ad ordines, non quia seruitus à naturali iure proueniat, sed quia seruis, ex eo quod serui nascuntur, inest impedimentum, ne ad sacros ordines ascendere possint. Notauit Landmeter. *lib.2. de veteri monacho, cap.15. in principio.* 13.

CAPVT IV.

Ex Concilio apud [a] Altheum.

NVllus clericus ad gradum Presbyterij promoueatur, nisi vt scriptum in [b] canonibus habetur. Si enim propter dilectionem Dei quis de seruis suis quemquam elegerit, & docuerit litteras, & libertatem donauerit, & per intercessionem erga Episcopum Presbyterum fecerit; ille autem in superbiam elatus, Missam dominis, & cannnicas horas obseruare, & psallere renuerit, & eis iustè obedire, dicens se liberum esse, noluerit; & quasi liberè, cuius vult, homo fiat: hæc sancta Synodus anathematizat, & illum à sancta communione arceri iudicat, donec resipiscat, & domino suo obediat, secundùm cannnica præcepta. Sin autem obstinato animo etiam hæc contempserit, accusetur apud Episcopum, qui eum ordinauit, & degradetur, & fiat seruus illius, id est domini sui, sicut natus fuerit. Quisquis verò talem secum habuerit, postquam rem illius prædictam audierit, & domino suo [c] non reddiderit, vel à se non proiecerit, siue Episcopus, siue [d] Comes, siue clericus, siue laicus, anathematis illius societate innodatus pœnam excommunicationis ducet.

NOTÆ.

1. a *Altheum.*] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.3.* ex qua textum transcribo; in sexta collectione legitur, *apud Alichi*, apud Burchardum *lib.1. Decreti, cap.162. & lib.2. c.234.* Carnotensem *part.6. Decreti, c.302.* habetur *apud Altheim:* in nulla tamen Conciliorum editione reperitur huius Synodi mentio, licèt aliqui affirment in Gallia fuisse celebratam, illicque interfuisse Regem Conradum, ex cuius canone 38. transcribit textum hunc Carnotensis *vbi suprà.*

b *Canonibus.*] Relatis *in cap.1. hoc tit.*

c *Domino suo non reddiderit.*] Qui se dolo malo fecerit, tenetur serui corrupti nomine, *l.1. §.2. l.doli 5. cum aliis, ff.de seruo corrupto, l.si cuius 13.*

§.7.ff.de vsufructu, l.eum qui 5. ff.ad legem Flauiam, l.2. Cod. eod. tit. l.1. Cod. si mancipium, l.inter 6. ff.ad legem Iul. de adult.

d *Comes.*] Comitis officium, & qualis dignitas sit, dicemus *in cap.1. de immunit. eccles.*

COMMENTARIVM.

3. EX hoc textu communiter deducitur, dominum in seruo, quem manumisit, vt Presbyter ordinetur, posse spirituales operas imponere. Ad cuius canonis interpretationem sciendum est, omisso Romanorum iure, quo inspecto ex stipulatione tempore manumissionis interposita liberti patronis suis operas præstabant, *l.1. & per totum ff. de operis libert.* Donellus *lib.7. comment. cap.25.* Valentia *tom.3.illustr. tract.3. cap.4.n.26.* Faber *in Papinianea tit.5. princip.2. illat.16.* ad quam operarum præstationem, & obligationem spectant textus *in l.opera 7. ff.de vsufructu legato, l.adigere 6. §.stipulatus, ff.de iurepatron. l.eum qui 30.§.si libertus 4 de iureiurando, l.si non sortem, §.libertus, ff.de condict.indeb. l.vlt. ff.si libertus ingenuus, l.pennlt. Cod.de obsequiis,* iuncto Cuiacio *ad eum tit l.in liberto 77. ff.de solution. l.finali, ff.de liberali causa, l.certum 6. §. si quis absenti, ff.de confessis, l.si duo patroni, ff de iureiurando, l.3.C.eod tit.l.pro herede 20 §.si quid tamen, ff.de acquir. heredit. l.si quis pro eo 56. ff.de fideiussoribus, l.si patroni 55. ff. ad Trebell. l.penult. ff.si quis a parente, l.& eleganter 7. § seruus pactionis, ff.de dolo, l.seruum 36. ff.de manumiss. testam. l.Stichus, §.si heredi, ff. de statuliberis, l.si verò 64.§ 1. & § sed etsi, ff.soluto matrim.* iuncto Fabio *lib 20. coniect.cap.18. l.2.ff.de annuis legatis, l.sciendum 70.ff.de v. s. l.si seruus 38.ff.de stipul. seruor. l.si filius 33. ff.de fideicom. libert. l.videndum 95.ff.de legat.1. l.decalem 61. cum duabus sequent. ff.soluto matrim. l.quæsitum 57. ff.de condit. & demonstr. l.interdum 73.ff.de verb. obl. l.quæstionis 18. ff. de probat. l.igitur 12. §.si opera, ff.de liberali causa, l.si cum 9.§.1. ff de donat. inter, l.cùm fine 11.ff.de Carbon. edicto, l.si iurauero 14. ff.de operis libert. l. pennlt. de assign. libert. l.si quis legatum 6.§. vlt. ff.ad leg.Corn. de falsis.* Omissis ergo his operarum stipulationibus, in Gallia, & nostra Hispania, atque Longobardia iuxta proprias leges patroni tempore manumissionis, non solùm obsequium, verùm & operas retinebant: aliquando verò plenâ concessâ libertate, nullum ius in eis conseruabant; qui liberti dicebantur Amundi, quasi exempti ab omni potestate: cuius manumissionis formam tradit lex Longobardica *tit.35. lib.2.* his verbis: *Qui Sulfreal a se extraneum, id est Amundum, facere voluerit, sic debet facere: Tradat eum priùs in manus alterius hominis liberi, & per Garathinx ipsum confirmet, & ille secundus tradat eum in manus tertij hominis, & tertius tradat eum in quarti, & ipse quartus ducat eum in quadriuium, & tingat in Vuadia, & Gisiles ibi sint.* Cuius legis exotica verba exponit Lemaistte *lib.de iurib. eccles. cap.8.* Illis verò nullas operas imponebant, quibus libertatem præstabant, vt clerici fierent ad votum Regis. De primis egi *in cap.1. hoc tit.* de secundis, qui apud ipsos Longobardos, *Impantes*, dicuntur, ita habetur *dict.tit.35.l.1.Qui per Impans, id est in votum Regis dimittitur, ipsa lege viuat, sicut qui Amundus factus est, & cum eo patronus viuat tanquam cum fratre, ac cum aliis parentibus liberis.*

Licèt seruis manumissis vt clerici fiant, patroni nequeant operas fabriles, seu officiales imponere, vt probaui *in cap.1. hoc tit.* tamen cùm nulla detur indecentiæ ratio, si liberti sacris initiati operas spirituales in patronos impendant, ideò patroni ab eis operas spirituales stipulari possunt, vt pro huius textus interpretatione docent Suarez *de censur.dispu.51. sect.3.* Gibalinus *de irregul. cap.3.* D.Antonius de Garaña *in cap.final. de donat.* quas operas vt adstrictiùs cogantur patroni soluere, in præsenti statuitur, vt si eas præstare renuerint, degradentur, & in pristinam seruitutem reuocentur. Sed contrarium probari videtur *in cap.2. de condit. appos.* vbi probatur, quendam Diaconum duos seruos manumisisse ea lege & conditione, vt monachi fierent (quæ pactio admittitur ex traditis *in cap.final. de pactis*;) aliàs seruituti restituerentur. Vnus ex eis monasterium deseruit, & cum clericis se associauit: quæsitum fuit, an ideò reuocandus esset ad seruitutem? Et respondet Gregorius Magnus, curandum esse, vt voluntas manumittentis non negligatur, non autem reuocari in seruitutem. Ex quo textu colligitur, etiam adiecta conditione reuocandi libertum ad seruitutem, iterum ad eam redire non posse; igitur non rectè in præsenti asseritur, seruum manumissum ex pacto, vt spirituales operas persolueret, in earum solutione cessando reuocari in seruitutem. Pro huius textus expositione dicendum est, in eo agi de liberto iam religioni per professionem mancipato, quam si deserere velit, cogendus est ad eam redire, & in ea persistere, vt sic monasterium non deseratur, & voluntas manumittentis adimpleatur: in nostro verò casu Ecclesiæ acquisitus non erat, quare ex suprà traditis debebat in seruitutem reuocari latiùs textum illum exponemus *in cap.19.de simonia.* 4. EXPONITVR CAP. 2. DE CONDIT. APPOS.

CAPVT V.

Alexander III. *Archiep.* [a] *Turon.*

COnsuluit. *Et infrà*: Cons. t. t. respond. quod neque [b] spurios, neque seruos ordinare debes. Et si memores, in conseeratione tibi [c] dictum fuit: Vide ne quemlibet seruilis conditionis ad ordines promouere præsumas.

NOTÆ.

5. a *TVron.*] Suspicor legendum esse *Tolet.* vt *in cap. consuluit 1. de appellat. cap. consuluit, de Iudæis*, vbi (ni fallor) sunt aliæ partes huius decisionis, & authorem habent Alexandrum nostrum III. Retentâ ergo eâ lectione, *Alexandro III. Archiep.Tolet.* sciendum est, Toletum Hispaniæ nostræ vrbem primariam esse, quam ita describit Philippus Ferrar. *in Topograph. Nou.SS. fol.125.col.2.* sic: *Ad Tagum fluuium circumfluentem, nouæ Castellæ caput, amplissima Metropolis, vmbilicus Hispaniæ, vrbs ampla, & Regia nobilissima, cuius Cathedralis Ecclesia maxima, auro, gemmis ornata, augustissima est omnium Ecclesiarum, non modò Hispaniæ, sed & totius orbis ditissima, vt ausim affirmare, Archiepiscopum Toletanum, qui*

Primas

Primas est Hispania, tot redditus habere, qui omnes Episcoporum Italiæ redditus in vnum collectos superent. Id etiam certum, plus ab Archiepiscopo Toletano solo possideri, quam ab omnibus Episcopis Galliæ simul acceptis: tanta fuit Regum Hispaniæ erga Ecclesias suas pietas. Eam constructam fuisse a Tubale referunt Granados *in serm. de dedicat. Ecclesiæ, fol. 7. & 9.* Ortiz *de templis Toleti.* A Chaldæis tradunt Arias Montanus, Garibai. & alij relati à Franc. Pisa *lib. 1. hist. Tolet. cap. 3.* Episcopum accepisse à D. Iacobo Apostolo ibi aduenientе, latè probant Viuar. *ad Flauium Dextrum, anno 36. num 137.* D. Didacus Castejon *lib. 1. Primatia Toleti, part. 1. cap. 6.* Tamayo *in notis ad Dextrum, cap. 13.* Mauro-Castella *in histor. D. Iacobi, lib. 1. cap. 20.* Mendez de Silua, Hieronymus Higuera, & alij relati à Quintanadueñas *in Sanctis Tolet. cap. 1.* Eius Ecclesiæ Primatiam latè adstruemus *in cap. ceram, de in integrum restit.* Cerebruno igitur eius Ecclesiæ Præsuli missa est hæc decisio; ipse enim temporibus Alexandri III. eam rexit Ecclesiam, vt in catalogo Præsulum Tolet. Ecclesiæ refert Tamayo *tom. 5. martyr. Hispan. die 25. Octobris.*

b *Spurios.*] De his egi *in cap. 1. de filiis presbyter.*

c *Dictum fuit.*] Hæc admonitio repetitur in cæremoniali Raioldi; in nouissimis verò non repetitur. 2.

CAPVT VI.

Innocentius III. [a] *Variensi Episcopo.*

EO libentiùs. *Et infrà*: Adiecisti aliam quæstionem, an illorum filij, qui Ecclesiæ seruili conditione tenentur, traditi à parentibus militiæ [b] clericali cum suorum conniuentia dominorum, vt in eadem Ecclesia debeant deseruire, assequentes propterea libertatem, post tempus eâ relictâ possint ad aliam se transferre? In quo credimus distinguendum, vtrum eo tenore fuerint [c] manumissi, & oblati ordini clericali, quod [d] manumittenti Ecclesiæ dum vixerint, debeant impendere famulatum in [e] obsequiis diuinorum, & tunc transferendi se ad aliam est eis licentia deneganda: vel manumissi extiterint absolutè, sicque libertatem habeant ad aliam transeundi.

NOTÆ.

1. a *VAriensi.*] Seu Vaciensi, vt legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. vnico.* Vaciensis Episcopatus est in Vngaria suffraganeus Strigoniensis.

2. b *Militia clericali.*] *Cap. 1. de vita & honest. cleric. lib. 6. cap. 1. de renunc.* vbi aliqua de ratione huius nomenclaturæ dixi.

3. c *Manumissi.*] Conditio in manumissione potest adiici, vt deseruiat certæ Ecclesiæ, quia talis pactio nullam simoniæ labem continet, vt latè probat Anguianus *lib. 4. de legibus, cap. 7.*

4. d *Manumittenti Ecclesiæ.*] Ecclesiam appellat manumittentem Innocent. III. quia in Ecclesia manumittebantur, iuxta dicta *in c. 1. hoc tit.* & ipsa patrona remanebat eorum, vt dixi *in cap. 3. hoc tit.*

e *Obsequiis.*] Frequenter enim olim à deuotis fidelibus seruos manumittentibus adiiciebatur ea conditio, vt perpetuò certæ Ecclesiæ operas impenderent; qui liberti posteà nec à manumittente, nec ab eius hærede quoad iuspatronatus, siue vt operas sibi præstarent, compelli poterant, *l. 18. tit. 7. lib. 5. legum Visigoth.* ibi: *Quoslibet de quorumcumque libertis, aut specialiter de ecclesiasticis, dignitas sublimauit honoris, aut præfixis Sanctorum locis deputauit, vel ordo religionis, vel ordinatio manumittentis, non erunt ad hominum patrocinium reducendi contentione qualibet hæredis.* Si ergo hæc obseruabantur in liberto laico præstante operas Ecclesiæ ex oblatione domini; quantò magis serui manumissi, vt clerici fiant, & ministrent in certa Ecclesia, in eius seruitio perpetuò debent manere, nec ab ea recedere possunt. 5.

CAPVT VII.

[a] Idem.

MIramur non modicum, cùm certum sit in constitutionibus [b] antiquorum, quando serui in gradus ecclesiasticos ordinati, debeant in seruiturem, vel non debeant reuocari. *Et infrà*: De subdiaconali ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum statutis expresè, videtur nobis, quod & is cum diaconali gradu priuilegio gaudet eodem. Nam licèt sacer ordo non reputaretur in Ecclesia primitiua, tamen à constitutione Gregorij, atque [c] Vrbani secundùm moderna tempora sacer gradus esse minimè dubitatur.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Textus hic in hac sexta collectione tribuitur Innocentio III. sed nec inter eius epistolas hucusque editas, nec in vlla ex collectionibus epistolarum ipsius reperitur. De hoc autem textu, & aliis sex in hoc volumine compilatis sub nomine Innocentij III. Tancredus, qui notas scripsit *ad 3. collect.* in fine ipsius ita lectorem monet in fine operis: *Quidam affectionis ardor scholasticæ me cogit, vt quasdam Decretales, quas sub nomine Domini Innocentij III. habent scholastici, tanquam non suas respuatis; neque enim in registris eius continentur, neque ab eo editæ comprobantur, sicut ore ad os ab eo accepi. Quarum vna* est

est de seruo in Subdiaconum ordinato, qui priuilegio asseritur eodem gaudere cum clerico. Secunda de Subdiacono eligendo, in qua dicitur, quod ad hoc non vidimus aliquem reprobatum. Tertia de dote, vbi dicitur, quod qui fortè de matrimonio cognouisti, & de dote cognoscere valuisti. Quarta de clericis, qui renuunt ordinari; vbi dicitur, quod eis beneficia auferantur. Quinta de sacramentis extortis, vbi dicitur, quod illi, qui ea præstiterunt, penitus obseruare tenentur. Sic & de quibusdam aliis accipite. Prima prædictarum, quæ incipit, Miramur: secunda, Ex literis: tertia, De prudentia: quarta, Quæris: quinta, Super consultatione: Sexta, Tametsi iuri non repugnat: septima, Penè suaue est. Omnes autem, quæ in hoc opere continentur, in registris eius à primo anno vsque ad duodecimum noueritis contineri. Refert hoc Tancredi testimonium Anton. August. *in prætermissis ad collectionum notas, in fine.* Sed cùm tam præsens decisio, quàm aliæ, quæ à Tancredo indicantur, & à nobis suis locis exponentur, compilatæ reperiantur in hoc Decretalium volumine à Gregorio IX. approbato, ambigendum non est, eas esse authenticas; siquidem licèt de auctore non constet, volumen tamen hoc authenticum est: & sufficit, etsi auctoris incerti fragmentum reperiatur, quod sit in volumine authentico, vt authenticum iudicetur. Probat latè Pater Redanus *in comment. ad Machabæorum librum, in apparatu.*

b *Antiquorum.*] *Cap. ex antiquis, 54. dist.* 2.

c *Vrbani.*] Vt latè probaui *in cap. à multis, de ætat. & qualit.*

CAPVT FINALE.

Gregorius IX. *Archiep.* [a] *Neapolitano.*

Dilectus filius G. Diaconus proposuit, quod I. miles ea occasione, quòd patrem ipsius [b] hominem seruum esse proponit (licèt mater sua, cuius debet imitari conditionem, & libera esse noscatur) ne promoueatur in Presbyterum, impedire præsumit. Quocirca mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, eundem militem ab huiusmodi impedimento cessare compescas.

NOTÆ.

1. a *Neapolitano.*] De origine & amplitudine vrbis Neapolitanæ, latè egi *in cap. 2. de constit.*

b *Hominem.*] In iure Cæsareo homines appellantur procuratores, actores, custodes, emphyteutæ, *l. 2. Cod. de Episcop. & Cleric. l. 4. Cod. de dignit. lib. 12. l. 2. Cod. de conductoribus & procurat. prædior. fiscal. l. final. Cod. vt nullus ex vicaneis:* in libris verò feudalibus homines appellantur vassalli, qui feudum à domino acceperunt, & illi homagium, siue hominium iurarunt. Hothomanus, & alij de verbis feudalibus agentes, verbo *Homo.* In legibus Vvisigoth. & Longobardor. illi homines appellantur, qui sunt seruilis conditionis, *l. 6. tit. 2. lib. 3. l. 18. tit. 1. lib. 9. legum Longobard.* probat Fridericus Lindembrogius *in Glossario legum antiquar. verbo homo.* Qua in significatione homo accipitur in præsenti, & apud Ioannem VIII. R. P. *epist. 299.* Anselmo Episcopo, ibi: *Quidam sceleratus Longobardus nomine N. homo Vvidonis Marchionis.*

COMMENTARIVM.

2. **Conclvsio probatvr.** Ex hac Gregorij IX. decisione sequens deducitur assertio. *Natus ex libera matre, patre autem seruo, liber nascitur.* Probant eam textus *in cap. final. 32. quæst. 4. cap. licèt 3. de coniugio seruor. cap. vnico, de natis ex libero ventre, l. 5. §. ingenui, l. lex 24. l. Imperator, ff. de statu hominum, l. huiusmodi 84. §. legatum 10. ff. de legat. 1. l. cùm pater 77. §. cùm inter 28. de legat. 2. l. partum, C. de rei vind. l. neque 10. Cod. de probat. l. libertina 9. Cod. de ingen. manumiss. l. 3. Cod. solut. matrim. l. 6. C. de suis & legit. l. auia 28. l. final. Cod. de liberali causa, princip. Instit. de ingenuis.* Vlpianus *in frag. tit. 5. §. ex ciue,* Paulus *lib. 2. sentent. tit. 25.* Consonant de iure Regio textus *in l. 1. tit. 14. partit. 4. l. 2. tit. 21. ead. part.* Illustrant Cuiacius *lib. 4. obseru. cap. 28.* & *in l. 2. ff. ne de statu defunct.* Faber *in Papian. tit. 4. per totum,* & in rationali ad textus *in l. 25. & 28. ff. de statu hominum,* Carranza *de partu cap. 3. §. 3.* Benitez *in cap. vnico de natis ex libero,* qui plures congerunt, quibus addendi sunt Anton. Faber *lib. 4 coniect. cap. 29.* Sarmientus *lib. 1. select. cap. 5.* noster D. Franciscus de Amaya *in l. 29. & 36. Cod. de Decurionib.* & *lib. 2. obseru. cap. 6.* Basilius *lib. 11. de matrim. cap. 3.* Leo Pinellus *in cap. per venerabilem, num. 266. qui filij sint legitimi,* Grotius *de iure belli lib. 2. cap. 5. num. 29.* Lælius Mancinus *lib. 1. de triplici iure, cap. 75.* Opingius *de iure insignium, c. 7.* Fornerios *lib. 1. select. cap. 7.* Hunnius *ad Treutlerum volum. 1. disput. 2. thesi 50.* Pichardus *de nobilit. commun. n. 93.* claudat agmen D. Iosephus Fernandez de Retes *tom. 2. opuscul. lib. 8. cap. 5.*

Aduersus hanc assertionem ita illustratam pro dubitandi ratione ita insurgi valet: Licèt enim verum sit, in filiis vulgò quæsitis, & extra matrimonium natis, partum quoad statum matris conditionem sequi; tamen cùm filij legitimi, & ex legitimo matrimonio procreati sunt, non matris, sed patris conditionem sequuntur, *l. cùm legitimæ 19. ff. de statu hominum,* Vlpianus *in fragm. tit. 5. §. ex ciue, l. eos 22. l. exemplo 36. l. nullus 44. Cod. de Decur. lib. 10. l. 1. §. qui ex duobus, ff. ad municip. l. Senatorum 6. l. liberos 10. ff. de Senatoribus,* plura Carranza *dict. cap. 3. §. 3. num. 4.* quod & diuersarum gentium legibus firmatur. In Italia enim, vbi nostri textus casus contigit, proles ex matrimonio suscepta patrem sequebatur, *cap. licèt, de coniugio seruorum.* Apud Saxones idem obseruari constat *ex l. 16. tit. 1. ipsorum.* Apud Vvisigothos *ex l. 3. tit. 11. lib. 3. l. 4. tit. 5. lib. 7. l. 9. tit. 1. lib. 16. legum Vvisigoth.* Apud alias nationes idem obseruari probat Grotius *de iure belli lib. 2. cap. 5. num. 29.* sed in hoc textu agebatur de filio nato ex coniugio, aliàs ob potissimam causam, videlicet quia spurius erat, ordinari non poterat, *cap. consuluit, hoc tit.* igitur si in præsenti agebatur de filio in matrimonio nato, non matris, sed patris conditio attendi debebat: 3. **Ratio dubitandi.**

Pro

Pro huius textus, & eius decisionis plena in-
4. INGENVI QVI SINT. terpretatione sciendum est, ingenuos homines aut nasci, aut fieri: ingenui nascuntur ex liberta, ingenuáve, *l.& seruorum, ff.de statu hominum, l.cùm pater 77.§.cùm inter 28.ff.de leg.2.l.quod ex libera 11. Cod.de operis libert.nouella 54. Iustiniani.* Qui nascitur ex libertinis ingenuia, ingenuus nascitur; qui ex libertis Latinis, ingenuus Latinus. Paulus *lib.4. sentent. tit.4. §.Latina*; & ingenui ita perseuerant, si seruitutis iugum nunquam sint experti, vt docet Harmenopulus *lib.1. prompt. tit.18.* Qui enim ex matre libera nati sunt, si postea serui efficiantur, & manumittantur ex vera seruitute, pristinæ ingenuitati non restituuntur, *l.homo liber 21. ff. de statu hominum, l.cum pacto 40. ff. de liberali causa, l.seruus legatus 27. §.1. ff.de adimend. legat.* Donellus *lib.2. comment. cap.11.* Paulus Zacchias *tit.2. quæst. Medico-legal. quæst.2.* quare ita manumissi excluduntur à successione cognatorum, *l.1.§ filio, ff. ad Tertyllian.* Pinellus *lib.2.select. cap.7. num.19.* quia tunc ex vera seruitute manumissi sunt, & non illis manumissio officit, sed seruitus præcedens, *§.vlt. Inst. de ingenuis.* Quomodo autem vera seruitus liberis hominibus contingat, breuiter videamus? Et primò seruitus contingit captiuitate, *l.4. ff. de iustitia & iure, l.adeo 7. ff. de acquir. dominio*, Grotius *lib.3. de iure belli, cap.6.* dum bellum publicè indictum sit, non autem si à latronibus, vel pyratis, aut in ciuilibus dissensionibus homines liberi capti fuerint; nam tunc liberi manent, *l.hostes, ff. de captiuis*, Cicero *lib.3. offic. l.4. Cod. de ingenuis manum.* item liber homo, qui sciens, prudensque maior viginti annorum ad pretium participandum se venundari patitur, *l.1. ff.& Cod. quibus ad libertatem proclamare*: item ex Senatusconsulto Claudiano mulier, quæ serui amore bacchata alieno seruo se coniunxerit, ancilla manet, *l.Lucius 27.ff. depositi, l.vnica, C.de SC. Claudiano, l. vlt. Cod. de seruis fugit.* dicemus infrà *in tit. de coniug. seru.* Item qui tenebantur profiteri censum singulis lustris, si eam professionem omittebant, serui efficiebantur. Vlpianus *in fragm. tit. de tutelis*, §. 11. Cicero pro Cecinna. Item milites, qui ad delectum non respondebant, id est præceptis factis à Duce, siue Imperatore non obtemperabant, tanquam proditores libertatis in seruitutem reuocabantur, *l.4 §.grauius, ff.de re milit.* Valerius Maximus *lib.1. cap.3.* Lipsius *de militia Roman. ad Polybium, dialogo 4.* Tandem in metallum, latumias, opusve metalli dati, serui olim fiebant atrocitate sententiæ, *l. aut damnum 8. §. est pœna 4. ff. de pœnis*, tunc scilicet, cùm in perpetuum damnati erant, non si ad tempus; & si ab illo, qui ius dandi habebat, dati erant, *dict. l.8. §. in ministerium*, & *§. Præfecti.* Quod in melius mutauit Iustinianus *nouella sua 22. cap. 8.* disponens nullum aliàs libetum ex sententia seruum fieri; quæ verba fefellerunt Donellum *lib. 2. comment. cap. 9.* vt existimaret, adhuc post prædictam constitutionem libertinæ conditionis homines sententiâ, & supplicio seruos posse fieri: consensit illi Faber *in Iurisprud. tit.4. princip.1. illat.8.* quamuis *tit.11. princip.6. illat.5. versic. Obseruandum*, de hac re agens silentio disputationem præterierit. Item id probat Donellus *ex cap. 9. dicta nouella*, ibi: *Si verò decretum iudiciale libertum, aut libertam, aut horum filios in seruitutem redigat.* Quibus verbis rem actam putauit Donellus, qui dictam sententiam priùs ab Accursio habuit *in dict. cap.8. verbo Benè natorum*: sed quàm malè, probo sic. Iustinianus id in animum induxit, vt vellet nullâ sententiâ fieri aliàs libetum, seruum, vt sic etiam libertinum comprehenderet: quid enim huic nocitura erat seruitus anteacta? præsertim quia Iustinianus natalibus ingenuis exæquauit libertinos, nouellâ suâ 80. Sensus ergo prædictorum verborum est, libertum, libertámve, seu eorum filios ob ingratitudinem in seruitutem redigi; non verò aliàs ex delicto seruitutem irrogari. Quæ sententia etiam suadetur ex versione Iuliani Patricij *nouellâ sibi 36. cap. 2.* vbi enumeratis causis, quibus nuptiæ dissoluuntur per seruitutem, illa, de qua hîc, præteritur: igitur quia hæc non fuit causa detrudendi hominem libetum in seruitutem. Nec multùm pro Donello faciunt illa verba, *si verò, &c.* nam decretum illud non est accipiendum pro pœna capitali, qua libertus sit damnatus in metallum; sed pro sententia reuocante ob ingratitudinem libertos patres, & filios vnà manumissos in seruitutem, vt eleganter probabis ex Iuliano *dict.cap.2.* ibi: *Fortè enim libertini constituti ingrati contra suum patronum extiterunt.* Et ex libris Basilic. 2. *part. tit.7. in fine*, ibi: *Si iudicis sententiâ libertum, aut libertam, aut eorum filios propter ingrati animi crimen in suam dominus redegerit seruitutem.*

Si autem ingenui nati non ex vera seruitute, sed ex vmbrata manumissi sint, non officit illis manumissio, & ita ingenui manebunt, vt con- 5. DE INGENVIS MANVMISSIS.
tingit in filiis sanguinolentis à patre venditis ob nimiam egestatem, *l.2. Cod. de patribus qui filios*, Paulus *lib.1. sentent. tit 1. §.1. l.vnica, Cod. Theodos. de patribus, l.finali, eod. Cod. de alimentis, l.vlt. Cod. de patria potest.* vbi libertas accipitur pro ingenuitate, vt *in l.homo 21. ff.de statu hominum, l.cùm pacto 40 ff. de liberali causa*, post Reuardum *ad leges XII. Tabul. cap.3.* Goueanum *lib 1. variar. cap.17.* notauit Osualdus *ad Donellum lib.2. comment. cap.10. littera B.* Tales enim filij posteà redempti pretio dato ingenui manebant: docent Cuiacius *ad Paulum dict. tit. de tutelis*, Gentilis *de bonis maternis cap.2.* Balduinus *ad leges Romuli, cap.17.* Narbona *de ætate, anno 1. quæst.8.* & *anno 3. quæst.2.* Petrus Gregorius *lib.12. syntagm. cap.8.* Fornetius *in l.35. ff.de v.s.* Hunnius *lib.1. var. tract.2. quæst.15.* Cabreros *de metu lib.2. cap.1.* Vvisemb. *disput.6. thesi 9.* Acacius *de priuileg. parentum, priuileg.21.* D. Ioannes de Larrea *disput.9. num.10. & 21.* Osualdus *lib.2. comment. Donelli, cap.19.* Idem contingit in debitoribus ex causa debiti creditoribus addictis, de quibus latè agam *in cap. 2. de pignoribus*; isti enim quamuis per addictionem in seruitutem redigerentur, non tamen libertatem, hoc est ingenuitatem, amittebant, *l. vxori 24. §. vlt. ff. de vsufructu legato, l. 4. §. Stichus, de statuliberis.* Etiam idem est in filiis noxæ deditis, quod olim licuit parentibus. Paulus *lib.2. sentent. tit.31. §. filius*: posteà enim noxæ datâ æstimatione ingenui manebant. Papinianus apud Licinium Rufinum *tit.2. collat. legum Mosaicar.* vbi Pithœus obseruauit eruditus D.Ioseph de Retes *lib. 8. opusc. cap. 3.* & notauit D.Ioannes Suarez *ad leg. Aquil. lib.2. cap.2. sect.3. num.36.* cuius veteris deditionis vestigium odoratur Cuiacius *lib.13. obseru. cap.9.* & *lib.2.qq. Papin.in l.sanctio 41. ff.de pœnis.*

Igitur ex libera ingenui nascuntur; ex ancilla 6. QVANDO EX ANCILLA INGENVVS NASCATVR.
verò serui. Theognides Græcus ita ab Vvesembac *vbi suprà*, versus.

Non etenim rosa è squilla critur, aut hiacynthus;
Sed neque ab ancilla filius ingenuus.

Nisi in illis tribus casibus à Fabro animaduersis *in Papin. tit.4. princip.1. in fine.* Primus, cùm libertate fideicommissariâ ancillæ relictâ, hæres moram fecit in libertatis præstatione; tunc enim si ancilla filium ediderit, ingenuum parit, *l.1. §. 1. ff. de suis & legit. hæred.* si petita libertas fuit, *l.cùm verò 26. § apparet, ff. de fidèicomm. libert. l.3. Cod. si mancipium ita fuerit*, Cuiacius *ad tit. Cod. ad Orphicianum, & de fideicommissariis libert. l.cum Syllanianum 21. Cod. de his quæ vt indignis, l.vlt. C. ad Orphicianum*, Cuiacius *tract.7. ad Afric. in l.cùm qui 38. §. qui hominem, ff.de solutionib.* Secundus casus est cùm ventri libertas data est; licèt enim olim, quia ex lege Caninia libertas certis personis dari non poterat, fœtui relinqui libertas nequiret, Cuiacius *ad tit. Cod. de lege Fusia Caninia*; SC. tamen Orphiciano prouisum fuit, vt fœtui dari possit. Paulus *lib.5. sent. tit.14. in princip.* & Iustinianus in sua noua constitutione relata *in l.cùm inter, Cod. de fideicom. libert.* omne dubium sustulit, statuendo, vt ventri tam directa, quàm fideicommissaria libertas relinqui posset. Docent Carranza *de partu cap 2. §.1. illat.9.* Cuellar. *de manumiss. 2. part. num.35.* Narboua *anno 1. quæst.14.* & *anno 10. quæst.16.* Raguellius, Merillus, & Linglois *in dict. l.cùm inter*, Faber *in Papin. tit.4. princip.3. illat.3.* Tertius casus consideratur in filio captiuæ apud hostes concepto, & nato, qui si cum parentibus, alteróve eorum ad ciuitatem rediret, licèt summo iure ingenuitatem, quam nunquam habuit, recuperare non possit; ex æquitate tamen ingenuus manet, *l.si statulibera 6. § 1. ff.de statuliberis, l.commercio, Cod. de postliminio reuersis, l.1. §.interdum, ff. ad Tertyllianum.* quem casum doctè exponunt D.Iosephus de Retes *lib.6. opuscul. cap.9.* Benitez *in dict. cap. vnico, de natis ex libero, num.74* Huic alius similis casus est, cùm filius nascitur ex captiua redempta ante luitionem; cùm enim redempti status pendeat, ac captiuus iure pignoris apud redemptorem sit, *l.verùm 20. § vlt. ff. de captiuis, l.qui testamento 20. §. potestatus, ff. qui testamenta, l.2. 5. & 6. Cod. de captiuis, l.qui status 8. ff. de re milit.* Schifordeg. *ad Fabrum lib.3. tract.21. quæstion.7. & 8.* Balduinus *de pignoribus, cap.2.* Faber *in Papin. tit.3. princip.4. illat.3.* benigniùs receptum fuit, vt filius ex ipsa ingenuus nasceretur: probat D.Iosephus de Retes *dict. lib.6. opusc.c.13. num.2.* His alium annectit casum *ex dict. l.6. in princip.de statuliberis*, Benitez *vbi suprà, n.70.* aliosque ab Interpretibus excogitatos refert Osualdus *lib. 2. comment. cap. 10. littera D.* Et D. Petrus de Auila Complutensis Professor nouum addit. cùm videlicet filius ex ancilla exsecto ventre nascitur, quem in quæstione de hoc casu speciali edita edisserit.

7. Sufficit libertas in matre.

Nec interest, an pater seruus, vel liber sit, si mater libera reperiatur; quia quoad conditionem, statumque, matris, non patris conditio attenditur, & partus ventrem sequitur, *l.& seruorum 5. §.ingenui, l.Herennius 22.ff.de statu hominum, l.pactum 7. C de rei vindic. l.placuit 42. ff.de liberali causa, l.nec dicitur 21. Cod. de agricolis, lib.11.* Pichardus *de nobilit. communic. num. 12.* Carranza *vbi suprà*, Amaya *in l.exemplo 36.Cod.de Decur. lib.10.num.18.* subtilissimus D.Ioannes à Gongora à consiliis iustitiæ & Cameræ iamdiu acclamatissimus Senator, *in l.quidam 19. num. 7. ff. de manumiss. testam.* qui varias rationes huius principij reddunt. Nec desideratur vt filius ingenuus nascatur, quod tribus temporibus, conceptionis videlicet, medij temporis, & partus libera sit; sufficit enim vno ex his temporibus liberam fuisse matrem, ne eius calamitas seruitutis superuenientis noceat fœtui, qui in vtero est: vnde manumissa prægnans matrimonij causâ, si nuptiæ sequantur, filium ingenuum parit, *l. si minor 19. ff.de manumis. vindicta.* Licèt enim secundùm iuris communis regulas in his, qui ex nuptiis suscipiuntur, conceptionis tempus attendatur, in vulgò quæsitis tempus editionis, *l.Imperator 18. ff.de statu hominum*, Vlpianus *in fragm. tit.5. §. vlt.* & sic natus ex ancilla, quamuis libera, tempore conceptionis, aut medij temporis seruus nascebatur, Caius *lib.1. instit.* tamen cùm super hac re inter Consultos altercaretur, vt docent Hothomanus *lib.4 obseru. cap.14.* Duarenus *ad tit.de statu hominum*, Connanus *lib.2. comment. cap.11. num.5.* Osualdus *lib. 2. Donelli, cap.10. littera E*, D.Petrus Medinilla *in rixis Consultorum, pag. 96.* placuit liberum nasci, *dict. l. & seruorum 5. princip. Instit. de ingenuis*, Paulus *lib.2. sentent. tit.24. in principio.* Docent Olano *lib.4. Paralip. cap.14.* & *lib.5. cap.10.* Vvisembac. *disput.5. num.13.* Reuardus *lib.5. variar. cap.13.* Goueanus *lib.2. variar. cap.11.* Osualdus *vbi suprà, littera E*, Basilius *de matrim. lib.11. cap.3.* Cuiacius *lib.17. qq. Papin. in l.fin. ff. de sententiam passis*, Benitez *in dict. cap. vnico, num.83.* qui laudat Fabrum, & Carranzam, Pichardus *de nobilit.num.93.* Quare textus *in l.3. §.vlt. ff.de suis & legitim.* dum ait, non videri in seruitute conceptum eum, qui ex ea natus est, quæ ante 182. dies, id est, secundùm Græcos, sex menses & duos dies manumissa fuit; non supponit necessarium esse tempus conceptionis, & editionis; tantùm enim vnum sufficit, vt latè pro eius textus interpretatione docet Benitez *vbi suprà, num.90.* Ob eandem etiam rationem subtiliter Triphoninus respondit *in l.Arescusa 16. ff.de statu hom.* in ea specie, cùm Arescusæ libertas relicta est sub conditione, si tres liberos ediderit, & vnum peperit, mox tres, vltimum liberum esse, quia eo tempore, quo quartus natus fuit, iam libera erat, & sufficit illud instans, vt filius liber nascatur: notat Pancirola *lib.2.variar.cap.6.*

8. Exponvnter l.5. de statu hom. l. final. de sententiam passis.

Sed huic principio aduersatur textus *in l.5. §.vlt. ff.de statu hominum*, vbi simul proponuntur, & deciduntur casus, cùm filius nascitur ex ancilla, & cùm nascitur ex ea muliere, quæ expulsa à ciuitate filium edidit; & simul asseritur filium liberum nasci, si medio tempore mater libera sit; sed qui ex expulsa à ciuitate nascitur, ex libera nascitur; quia deportatio libertatem non adimit, *l.1. §.8. ff ad Tertyllian. l.2. §.1. de pœnis, l.deportatus 15. ff.de interdict.* D.Nicolaus Antonius *lib. 2. de exilio, cap.12.* ergo. Cui difficoltati, omissis solutionibus traditis ab Olano *lib.4. Paralip. cap.14.* & *lib.5.cap.10.* Goueano, qui textum emendat *lib.2. variar. cap.11.* Fabro *lib.20. coniect. cap.1.* Reuardo *lib. 5. variar. cap. 13.* quorum solutiones refert Vvisembachius *disput. 5. num.13.* dicendum est, Marcianum quoad casum ancillæ accipiendum esse de libertate, ita-vt affirmet ex libera natum medio tempore liberum nasci; quoad casum verò expulsæ à ciuitate, de ciuitate Romana, vt videlicet ciuem Romanum pariat, si medio tempore ciuis Romana fuisset. Comparatio igitur vnius casus ad alium non fit circa conditionem seruilem, sed circa qualitatem partus editi, vt quemadmodum filius

liber

liber nascitur ex ea, quæ ancilla concepit, si medio tempore libertatem assequatur, etsi tempore partus iterum in seruitute reperiatur; ita eiuis Romanus nascatur ex ea, quæ tempore conceptionis, & partus expulsa à ciuitate reperitur. Docent D. Nicolaus Antonius *dict. lib. 2. de exilio, cap. 11. num. 8.* D. Iosephus de Retes *lib. 1. de interdictis, cap. 3. in addit. num. 6.* Etiam aduersatur suprà traditis textus *in l. final. ff. de sententiam passis*, vbi deciditur, mulieri, quæ conceperat dum in ciuitate esset, & posteà in metallum damnata esset, tandemque à Principe restituta, humaniùs dici posse cognationis iura restituta videri. Ex quibus verbis liquet, natum ex ea, quæ libera concepit, ex humanitate iura cognationis obtinere: igitur quia non sufficit vnum ex tribus temporibus, & calamitatem matris filio nocere. Præsensit difficultatem Cuiacius *lib. 37. qq. Pauli in ea lege*, qui pro eius solutione affirmat, textum illum referendum esse ad ius antiquum ante constitutionem Antonini, de qua *in l. 4. Cod. de pœnis*; quo inspecto tempus natiuitatis attendebatur. Sed eum refellit Benitez *vbi suprà, numer. 100.* qui ait, Paulum supponere, filium in ea specie liberum nasci; sed propter damnationem matris iura cognationis amisisse, quia fisci ancilla effecta fuit, *l. aut damnum, §. pœna, ff. de pœnis*: vnde licèt beneficio Principis ipsa restituta esset, iura cognationis ex humanitate tantùm filio restituuntur in matrem.

9. *De natalibus restitutis.* Hactenus egimos de ingenuis natis, nunc ingenuos factos breuiter percurramus. Duobus ergo modis ingenui fiunt beneficio Principis. Primò si à Principe liberti natalibus restitui sint, non propriis, sed illis, in quibus à principio omnes homines fuerunt, qui natales antiqui dicuntur, *l. 1. & 2. ff. de iure aureorum.* Per hane natalium restitutionem ita libertus ad ingenuitatem perducitur, vt perinde habeatur, ac si nunquam seruitutis iugum sustinuisset, & passus esset, *l. vlt. ff. de natalib. restit. l. Imperialis, §. 1. Cod. de nuptiis, l. 3. §. 1. ff. de bonis libert.* vnde ad eius successionem patronus non admittitur, *l. 2. ff. de natalibus, dicta l. 3. §. 5.* Vnde nisi consentiente patrono libertus à Principe natalibus non restituitur, *l. 3. 4. & vlt. ff. de natalibus*: nec reuerentiam patrono debet, *l. sed si hac 10. §. 3. ff. de in ius vocande*, Pinellus *lib. 2. select. cap. 6. num. 23.* Hoc tamen ius omnibus libertis Latinis, excepto iure patronatus, concessit Iustinianus suâ nouellâ 78. notarunt Cuiacius *lib. 4. obseru. cap. 30.* Bertrandus Mautus *de iure liber. cap. 21. in fine.* Nec obstat textus *in l. libera 6. Cod. de suis & legitim. hered.* vbi deciditur, natum ex libera, & seruo spurium esse, quamuis posteà pari libertas superueniat, & natalium restitutio: ergo quia natalium restitotio non reddit restitutum plenè ingenuum, aliàs filius eius legitimus nasceretur. Nam respondendum est, in ea specie filium illegitimum manere, quia tempore natiuitatis erat incapax legitimationis, cùm iure Romanorum inter seruum, & liberam personam non detur connubium; vnde non potuit restitui spurius ad illud tempus, in quo incapax erat legitimationis: docet Basilius *lib. 11. de matrim. cap. 3.*

10. *De iure aureorum annulorum.* Secundo modo, licèt non perfectè ingenui fiant, ingenuitatis tamen iura nanciscuntur liberti illi, qui ius aureorum annulorum à Principe impetrarunt, *l. 1. & per totum ff. & Cod. de iure aureor. annulor.* tantùm enim illi referebantur in ordinem equestrem, qui deponebant ferreum annulum, & aureum accipiebant. Statius Papinius *lib. 3. siluarum.*

> *Atque idem in cuneos populos cùm duxit equestres,*
> *Mutauitque genus, leua que ignobile ferum*
> *Exuit, & celso natorum aquauit honore.*

Quem locum exponit D. Franciscus de Amaya *in l. 2. Cod. si seruus aut libertus, num. 49.* Suetonius *in Iulio, cap. 39.* & *in Galba cap. 10.* Tacitus *lib. 1. histor. Nec minor gratia Iulio Galba liberto, quem annulis donatum equestri nomine Marcianum vocitabant.* Alexander ab Alexandro *lib. 2. dierum Genial. cap. 29.* plura adducunt Amaya *in dict. l. 2.* Tiraquel. *in dict. lib. 2. dierum Genial.* Bulengerus *lib. 7. de Imperat. cap. 14.* Cuiacius *lib. 7. obseru. cap. 14.* Brissonius *ad leg. Iuliam, verbo Viro deprehenso.* Sed cùm iuspatronatus illæsum maneret, quia honor augebatur, non verò conditio mutabatur, *l. falsa 33. §. sed & si, ff. de condit. & demonstr.* ideò reuerentiam patrono præstat talis libertus, *dict. l. sed si hac, §. 3. ff. de in ius vocando*: in adulterio deprehensus occidi potest, *l. si is qui ius 41. ff. ad leg. Iul. de adult.* patrono occiso æquè torturæ subiicitur, sicut alius libertus, *l. idem 11. ff. ad Syllanian.* patronus ei succedit, *l. penult. & vlt. ff. de iure aureor. l. etiam, ff. de bonis libert.* ius enim aureorum annulorum imaginem duntaxat, non statum ingenuitatis præstat, *l. 2. Cod. de iure aureor. l. vnica, Cod. ad leg. Visellam*; & qui illud impetrauit, pro ingenuo habetur, sed non est, *l. vlt. ff. de iure aureor.* Vnde non excusatur à tutela patroni, eiusve filiorum, *l. libertum 14. §. 2. ff. de excusat. tutor.* ab extraneorum verò tutela, quia quoad eos pro ingenuo habetur, excusatur, *l. cùm & ratione 44. §. 1. ff. de excusat. tutor.* & quoad nuptias cum Senatoris filiabus pro ingenuo habetur, *l. vlt. ff. de iure aureor.* Princeps enim hoc ius concedendo, non minuit iuspatronatus; sed quæ sunt iuris publici, concedit, vt contingebat in Latino, cui ius ciuitatis à Principe concedebatur; si enim ignorante patrono illud impetrabat, vt ciuis Romanus vitam agebat; decedebat verò vt libertus Latinus. Vlpianus *in fragm. tit. 3. §. 1. & 2. §. vlt. Instit. de successione libert.* non enim Princeps in patroni dispendium beneficium concedit, *l. 4. Cod. de mancip. liber. l. 1. Cod. Hermogen. de testam.* quare Imperator Commodus ab illis, qui inuitis, vel ignorantibus dominis ius hoc impetrarunt, ademit illud, *l. Diuus, ff. de iure aureor.* in qua parte obseruandi sunt textus *in l. 2. Cod. de bonor. possess. contra tabul. l. 3. §. 2. ff. de bonis, libert. l. 7. ff. vnde cognati, l. vnica, Cod. quando ciuilis actio, l. qui tutelam 28. §. finali, ff. de testam. tut. l. 8. §. sed si 3. ff. de in ius vocando, l. falsa 33. §. 2. ff. de condit. & demonst. l. idem 11. ff. ad Syllanian. l. ingenuum 25. ff. de statu hominum, l. si is qui 42. ff. ad leg. Iul. de adult. l. 1. ff. si ingenuus liber esse, l. libertum 14. §. 2. l. nequaquam 24. l. cùm ex oratione 44. ff. de excusat. tut. l. libertus 14. ff. de tutor. & curat.*

11. *Exponitur l. 2. C. de bonorum poss. contra tabulas.* Solet aduersùs suprà tradita opponi textus in *in l. 2. Cod. de bonorum possess. contra tabulas liberti*, vbi statuitur, patronum liberti muneribus electi ad bonorum possessionem non admitti: igitur nec ad successionem illius liberti, qui ius aureorum annulorum impetrauit, admitti valet. Sed an rectè ita expendatur, lectoris iudicium sit; in eo enim tantùm deciditur, patronum eligentem, & exigentem munera, & operas à liberto, non admitti

admitti ad bonorum poſſeſſionem liberti : quod ex eo prouenit, nam patronus non poteſt à liberto munera, & operas exigere, niſi promiſſas tempore manomiſſionis, *l. opera, ff. de operis libertor.* aut iureiurando poſtea promiſſas, *l.vt iuſiurandum, l. ſed ſi libertinus* 37.*ff. de operis libert.* & ſi patronus eligat operas, munerave, videtur renuntiaſſe iuri ſucceſſionis, vt contingit in patre, qui à filio emancipato aliquid accepit, ne eius iudicium inquietaret, *l.* 1. *§ ſi parens, ff. ſi quis à parente.* Similiter ergo patronus eligendo, & exigendo munenera, & operas, excluditur à ſucceſſione. Donellus *in dict. l.* 2. vbi etiam Cuiacius exiſtimat, patronum elegiſſe operas, quas à liberto conſeqoi poterat, ab eius hærede, & eo caſu non admittitur ad bonorum poſſeſſionem contra tabulas. Secundò ſolet opponi textus *in l.* 2. *ff. de iure aureor. annul.* in illis verbis : *Libertinitatis quoad viuunt.* Ex quibus deducitur, etiam per ius aureorum annulorum ſtatum libertinitatis conſeruari. Sed omiſſa ſolutione Iulij Pacij *centuriâ* 6 *quæſt.*86. Fabri *in Papin. tit.*4. *princip.* 1. *illat.* 4. Cuiacij *in l.* s. *Cod. ſi ſeruus, aut libert.* dicendum eſt, ſtatum libertinitatis etiam poſt ius aureorum annulorum impetratum, quoad obſequium patrono debitum conſeruari, non verò quoad cætera patronatus iura, *dict. l. ſed ſi hac*, §.3. *ff. de in ius vocando.*

12. INGENUUS QUIS FACERE POSSIT. Natalibus autem reſtituere, aut ius aureorum annulorum concedere tantùm poteſt Princeps, *l. vnica, Cod. ad legem Viſellam*, ibi, *Impetrato à Principe*; *dict. l. ſed ſi hac* 10. §.3. *de in ius vocando*, ibi : *Nam Princeps ingenuum facit*, *l.* 1. *ff. de natalibus*, *l.penult. ff. de decurion.* Priuatus enim iura ingenuitatis concedere non valet. Sed in hac re reperitur celebris antinomia textus *in l. eum qui* 27. *ff. de ſtatu hominum*, cum lege *ſciendum* 32. *ff. de ritu nuptiarum.* In lege vltima aſſeritur, patronum adoptando libertum, ingenuum facere non poſſe; at verò *in dict. l. ſciendum* 32. contrarium docetur, videlicet libertinum, qui ſe ingenuo dedit adrogandum in eius familia, iura conſanguinitatis conſequi. Pro huius diſſidij, & antinomiæ Conciliatione ſciendum eſt, libertinum, qui ſe dedit ad adrogandum patrono in eius familia, iura ingenuitatis conſequi, *dict. l. ſciendum*; extraneæ verò perſonæ ſe dare in adrogationem non poſſe, ne iure ſuo manumiſſor fraudaretur, *l. vlt. ff. de adopt. l. liberto, ff. de bonis libert.* Cuiacius *in dict. l. ſed ſi hac* 10. & ſi conditione ſuâ relatâ ſe dederit in adoptionem, iuſpatronatus integrum, illibatumque remanet, *dict. l. ſed ſi lege*, §. *patronum*, *l.* 1. §. *nepos*, *ff. ſi quis à parente patrono in arrogationem libertus dari poterat*, *l. cùm enim* 3. *l. in adoptione* 8. *Cod. de adoptionib.* & conſequitur iura ingenuitatis quoad patronum, eiuſque familiam conſequebatur, *dict. l. ſciendum* 32. *ff. de ritu nuptiarum*, Maſurius Sabinus relatus ab Aulo Gellio *lib.*5. *noctium*, *cap.*19. ibi : *Libertinos verò ab ingenuis adoptari poſſe Maſurius ſcripſit; ſed id neque permitti dicit, nec permittendum eſſe vnquam putauit, vt homines libertini ordinis per adoptionem iura ingenuorum inuadant.* Alioquin inquit, ſi iuris antiquitas iſta ſeruetur, etiam ſeruus à domino per Prætorem dari in adoptionem poteſt. Sineſius *epiſt.*1. ibi : *Quoad iura verò publica, aliorumve ingenuitatem non conſequitur.* Vnde Senatoris filiam ducere non poteſt, *l.vlt. ff. de ſtatu homin.* Faber *tit.* 4. *princip.* 1. *illat.* 2. Petrus Faber. *in l.* 207. *de reg. iuris.* Briſſonius *de ritu nuptiarum*, *pag.* 136. Iuxta quam diſtinctionem ingenuitatis quoad familiam adoptantis, & quoad iura publica ingenuitatis reſpectu aliorum, accipiendi ſunt prædicti textus.

13. RATIO DECIDENDI. His animaduerſis ratio noſtræ deciſionis prouenit primò ex vſu, & iure apud varias nationes recepto; nam apud Hebræos obſeruatum fuiſſe conſtat, vt filij conditionem matris ſequerentur; ſiquidem Iſmaël natus ex Abrahamo & Agar ancilla, ſeruus, non liber, natus fuit : probat Petrus Cuneus *de repub. Hebr. lib.*1. *cap.*12. quod ius, videlicet partum matris conditionem ſequi, legem naturæ appellauit Vlpianus *in l.lex naturæ* 24. *ff. de ſtatu homin.* ex ea ratione forſan; quia ſicut ſata, & plantata ſolo cedunt tanquam matri, & mater in ſolidum ſit; inde & filij vulgò quæſiti, quia incerto patre nati fuerunt, terræ filij dicuntur. Ouidius *lib.*1. *metamorph.* ibi.

Iupiter è terra genitum mentitur, vt auctor
deſinat inquiri.

Ita naturâ ipsâ filij ſolum ſequuntur. Apud Romanos hoc pro comperto obſeruari iam ſuprà probaui : cuius doctrinæ rationes varias adducunt Interpretes. Alij eam petunt ex eo, quod mater præſtat materiam corporibus, & ſic & ſtatum. Ariſt. *de generat. animal. lib.* 1. *cap.* 2. ibi : *Marem, vt quod motus & generationis originem teneat; fœmina, vt quod materia.* D.Thom. 3. *part. quæſt.* 31. *art.*5. ibi : *Habet autem hoc naturalis conditio, quod in generatione animalis fœmina materiam miniſtrat.* Aliam reddit Faber *in rationali in dict. l.* 5. §. *ingenuum*, videlicet certiorem ſtatum demonſtrari, ſi attendatur matris conditio potiùs quàm patris, cùm ſemper mater certa ſit, pater verò incertus, *l.vulgò, ff. de ſtatu hominum*, *l. filium* 6. *ff. de his qui ſunt ſui*, *l. mater* 5. *ff. de in ius vocando.* Adſtipulatur Ouidius *lib.* 5. *Metamorph.* ibi :

—— Occidit Aſtreus
Matre Palaſtina, dubio genitore creatus.

Plura tradunt Carranza *de partu cap.* 20. *quæſt.* 4. Broëus *lib.* 10. *miſcel. cap.* 2. Alij etiam ex fauore libertatis noſtræ deciſionis rationem deducunt : nam cùm eius ſummus fauor ſit, & mater poſſit liberis prodeſſe pluribus temporibus, conceptionis videlicet, medio tempore, & partus, *dict. l.*5. §. *final.* Paulus *lib.* 2. *ſentent. tit.* 25. §. 1. *Inſtit. de ingenuis*; pater autem tantùm tempore conceptionis; inde matris, non patris attenditur conditio. Alias cumulatunt rationes Donellus *lib.* 2. *comment. cap.*10. Amaya *in l.*36.*Cod. de Decurionib. lib.*10. *num* 18. Benitez latè *in dict. cap. vnico, de natis ex libero ventre.*

14. DISSOLUITUR DUBITANDI RATIO. Nec obſtat difficultas pro dubitandi ratione ſuprà adducta, pro cuius ſolutione latè diſputant Interpretes, an præſens deciſio locum habeat tam in filiis ſuſceptis in conubio, quàm in vulgò quæſitis. Faber *in Papin. tit.* 4. *princip.* 2. & Carranza *de partu cap.* 3. §.3. *num.*4. filium eo tantùm caſu matris conditionem ſequi exiſtimant, quando vulgò conceptus eſt, cùm patrem certum non habeat, *l. quia* 5. *ff. de in ius vocando.* Vlpianus *in fragm. tit.* 5. faciunt lex vltima *de iure deliberandi*, iuncto Cuiacio *ibi*, *l.* 13.16. *& vlt. Cod. de agricolis & cenſitis, lib.* 11. at verò filium in matrimonio ſuſceptum patris conditionem ſequi. Pro illis, & eorum ſententia expenduntur textus *in l. cùm legitimè* 19. *l. lex naturæ* 24. *ff. de ſtatu hominum*, qui coniunctim legendi ſunt; & tunc in eis ſtatuitur, quod cùm dantur legitimæ nuptiæ, filij patris, non matris conditionem ſequuntur : cùm verò

non

non interuenit matrimonium, filij ex naturæ lege sequuntur conditionem matris, nisi lex specialis aliud inducat: igitur filij ex nuptiis suscepti, licèt iniustis, quia inter liberum, & ancillam iure Romanorum non datur connubium, quoad libertatem sequuntur patris conditionem. Expenditur etiam textus *in l. 2. ff. ne de statu defunctorum*, vbi supponitur, propter patris memoriam filiis status quæstionem moueri posse. Contrariam tamen sententiam, videlicet filium, tam in coniugio, quàm vulgò susceptum, quoad statum sequi matris conditionem, docent Amaya *vbi suprà*, Sanchez *de matrimonio lib. 7. disput. 4. num. 8.* Benitez *in dict. cap. vnico, num. 33.* Mocz *in principio Instit. de ingenuis*; quorum sententia probatur *ex dict. l. 5. §. 2. ff. de statu hominum*, in illis verbis: *Nec interest iustis nuptiis concepit, an vulgò*; ex nostro capite finali, *l. si ignorans 3. Cod. soluto matrim. l. si libera 6. Cod. de suis & legitim. heredib.* quâ opinione retentâ, non obstat textus *in dict. l. lex naturæ, iuncta l. cùm legitimæ.* Nam omissis solutionibus traditis à nostro D. Francisco de Amaya *in dict. l. 36. Cod. de Decur.* dicendum est, in illis iuribus non agi de statu, libertatéve, sed de conditione deteriore, aut meliore, vt si nascatur filius ex nuptiis Romani ciuis, & peregrinæ, filius ciuis Romanus nascitur; si verò filius vulgò suscipiatur ex peregrino & ciue Romana, ciuis Romanus sit, quia matrem sequitur: & sic non loquuntur Celsus & Vlpianus de conditione patris attendenda, vel non, quoad libertatem, & quoad statum, nisi per errorem nuptiæ cum peregrino celebratæ essent. Vlpianus *in fragm. tit. 7.* Difficiliora sunt verba illa quæ sequuntur *in dict. l. lex naturæ: Nisi lex speciale aliud inducit.* In quibus statui videtur, lege speciali induci posse, vt filius vulgò quæsitus deteriorem patris vel matris conditionem sequatur; cùm certum sit in filiis vulgò quæsitis matris tantùm attendi conditionem. Qua difficultate oppressus Faber in eius rationali, ea verba Triboniano tribuit. Sed eâ solutione omissâ, & aliâ traditâ à Corrasio in eo textu, dicendum est, ea verba referenda esse ad legem Mensiam, quâ cautum erat, vt natus ex peregrino, & ciue Romana deteriorem partem sequeretur, siue pater, siue mater in peregrinitate esset. Vlpianus *in fragm. tit. 5. §. 8.* Docent Fornerius *lib. 1. select. cap. 6.* Hunnius *ad Trentl. volum. 1. disput. 2. thesi 15.* quæ lex inducta fuit in odium eorum, qui iniusta connubia contrahebant; quare non debet eius sententia ad liberos vulgò quæsitos protrahi, cùm certus pater demonstrari non possit, vt docet D. Iosephus de Retes *lib. 8. opusc. cap. 5.* Adriani tamen constitutione cautum fuit, vt in prædictâ specie filios ciuis Romanus nasceretur. Videndus est Sauarus *in notis ad Sidonium, lib. 5. epist. 19. verbo Mulier autem.*

15. INTELLIGITVR C. VLT. 32. QVÆST. 4.

Sed suprà traditis aduersatur textus *in cap. vlt. 32. quæst. 4.* in illis verbis: *Filij ex libero & ancilla seruilis conditionis sunt; semper enim qui nascitur, deteriorem parentis conditionem sumit.* Ex qua ratione generali ita à Diuo Isidoro Hispalensi Præsule adducta facilè constat, deteriorem parentis conditionem partum sequi: igitur si pater seruus sit, licèt mater libera reperiatur, filius seruus nascitur. Pro huius textus interpretatione Grotius *de iure belli lib. 2. cap. 5. & cap. 29. in notis*, Benitez *in dict. cap. vnico*, Mancinus *de triplici iure lib. 1. cap. 75.* affirmant D. Isidorum non secundùm ius Romanorum, sed iuxta leges Vvisigothorum, & Teutonicorum accipiendum esse; quia apud prædictas nationes partus deterioris parentis conditionem sequebatur. Sed subtiliùs D. Iosephus de Retes existimat, sententiam D. Isidori, videlicet natum ex libero, & ancilla, seruum nasci, iuri consonam esse; rationem verò ab Hispaniæ Doctore adductam esse referendam ad casum legis Mensiæ, & eius dispositionem; non verò generaliter esse accipiendam: quare iuxta eam verum esse, filium deteriorem parentis conditionem sequi.

Secundò suprà traditis aduersatur textus *in l. 2. ff. ne de statu defunctorum*, vbi asseritur, non esse libertatis quæstionem filiis inferendam propter matris, vel patris memoriam post quinquennium non retractatam. Ex quo Papiniani responso manifestè constat, æqualiter statum patris aut matris attendi quoad libertatem filij. Pro cuius textus expositione varia adducit noster Amaya *in dict. l. 36. num. 27. Cod. de Decur.* illis omissis Benitez *in dict. cap. vnico, num. 32.* existimat, Papinianum accipiendum iuxta ius antiquum, ante Seueri Imperatoris tempora, ante cuius constitutionem filij ex nuptiis suscepti deteriorem partem sequebantur; quod emendauit Seuerus *in l. Seuerus 9. ff. de censibus*, statuens vt filius matris conditionem sequatur: sed textum *in dict. l. 2.* referri ad ius antiquum, & etiam textum *in l. 7. Cod. ne de statu defunct. l. principaliter 13. Cod. de liberali causa.* Ita Benitez *vbi suprà*, & D. Petrus de Velasco *in rixis Consultorum, pag. 97.* Sed licèt hæc doctrina defendi possit in specie textus *in dict. l. 7. Cod. ne de statu*, & eam amplectatur Cuiacius *lib. 4. resp. Papin.* tamen vt ipse Benitez probat vbi suprà, *num. 30.* contra Cuiacium, Papinianus floruit temporibus Seueri; vnde textus *in dict. l. 2.* qui eiusdem Papiniani est, non potest referri ad ius antiquum ante Seueri tempora. Quare existimo *in dict. l. 2.* vocem *libertatis*, accipi pro *ingenuitate*, vt *in l. cùm pacto 40. ff. de liberali causa*; & sic Papinianum asserere, quæstionem ingenuitatis filiis inferendam non esse propter patris, vel matris memoriam; si enim ex liberto Latino, vel liberta Latina filius nascebatur, ingenuus Latinus fiebat, vt suprà dixi. Ait ergo Consultus, *ingenuitatis quæstionem filiis inferendam non esse*, id est, an ingenui ciues, an ingenui Latini essent, ex eo, quod patris, vel matris Latini memoria post quinquennium retractata sit. 16. EXPONITVR L. 2. FF. NE DE STATV DEFVNCT.

TITVLVS

TITVLVS XIX.

De obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.

CAPVT VNICVM.

Ex Concilio[a] *Carthag.*

[b] MAgnus Episcopus[c] Augustinus dixit: Quid dilectioni vestræ videtur, [d] procuratores, actores, [e] executores, seu curatores pupillorum, si debeant ordinari? [f] Gratus Episcopus dixit: Si post deposita onera, & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorum fuerint comprobati in omnibus, debent cum laude Dei (si postulati fuerint) honore munerari: si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum fuerint ordinati, Ecclesia infamatur. [g] Vniuersi dixerunt: Rectè statuit Sanctitas vestra, ideoque ista est nostra sententia.

NOTÆ.

a *CArthag.*] Primo, vt referunt Burchardus
lib. 2. *Decreti*, *cap.* 36. Iuo Carnut. *part.*6.
1. *Decreti*, *cap.* 137. Gratianus *in cap. Magnus*, 54.
dist. Antonius August. *in cap. vnico*, *hoc tit. in* 1.
collect. sed quodnam fuerit hoc Concilium Carthag. & vbi celebratum fuerit, referre oportet. Sciendum autem est, Carthaginem insignem Africæ vrbem fuisse, quam post Troianum bellum à Didone conditam fuisse, testator Eusebius. Tanta autem eius potentia fuit, vt totâ Africâ cultiori potiretur, vt referunt Strabo & Polybius: à Romanis funditus euersa fuit, & cùm deserta permansisset, tandem à Cæsare instaurata est, vt referunt Strabo *lib.* 17. Plinius *lib.* 5. *cap.* 4. Ptolomeus *lib.* 4. *cap.* 3. Iustinianus Vvandalis pulsis Carthaginis dignitatem conseruauit, & noua Præfecti Prætorio sede auxit, *l.* 1. *ff. de officio Præfecti Africæ.* Eius prouincia Proconsularis fuit, vnde Episcopi Proconsulares dicuntur, vt refert Bertetius *diatribe* 1. *pag.* 28. *&* 51. Carolus à S. Paulo *in Geograph. sacra*, *in Africa descript.* In ea ciuitate varia fuerunt congregata Concilia, inter quæ primum enumeratur, quod celebratum fuit anno 348. non quia antea alia non fuissent celebrata, sed quia aliis deperditis, illorum quæ extarent, hoc primum probaretur. Congregatum fuit à Grato Carthaginensi Præsule, & in eo de schismaticis Episcopis ad vnitatem Ecclesiæ conuersis 14. canones sanciti fuerunt, qui reperiuntur *tom.* 1. *Concilior.* ex quibus aliqui transcripti sunt in iuris nostri corpore: canon 6. *in cap. credo* 21. *q.*3. canon 8. *in præsenti*, canon 11. *in cap. si quis timidus* 15. *q.*7. canon 12. *in c.* 1. *de pactis.*

b *Magnus.*] Ita appellabatur Episcopus qui præsentem canonem rogauit, & in Concilio proposuit.

c *Augustinus.*] Ita legitur in Decretalibus; in Conciliis autem legitur *Astyagensis*, qui Episcopatus est in ipsa prouincia Carthaginensi.

2. d *Procuratores.*] Plura procuratorum genera sunt, de quibus in præsenti agere in animo non est; nam hîc tantùm agitur de procuratoribus præpositis ad rationes; qui enim olim rationibus præerant, procuratores à rationibus dicebantur. Seneca *epist.* 14. ibi: *Rationes accipit*, *forum conterit*, *kalendarium versat*, *fit ex domino procurator.* Petronius *in satyric. lin.* 16. ibi: *Procurator rationes accipiebat.* Clariùs constat ex veteri lapide transcripto à Salas *in notis ad Petronium*, *d. lin.* 16. *pag.* 113. ibi:

T. AVRELIO
AVG. LIB.
APRODISIO
PROCVRAT. AVGVST.
A RATIONIB.

Vnde & rationales, procuratoresque dicebantur, vt ex Lampridio notant Cuiacius *lib.* 8. *obseru. cap.* 32. Marcellus Donatus *in notis ad Ammianum*, *cap.* 15. *tom.* 6. *thesauri critici*, *pag.* 806.

e *Executores.*] *Exactores*, emendat Antonius August. *in notis ad hunc textum*, *in* 1. *collect.* vt comprehendantur sacrarum largitionum exactores, id est summarum rationales, seu tributorum publi- 3.
corum susceptores, de quibus *in l.* 3. *C. si propter publicas pensitationes*, *l. exactores* 8. *C. de susceptoribus*, *lib.* 10. qui etiam actores dominici dicuntur *in lib.* 4. *Capitul. Caroli*, *cap.* 3. *&* 41. apud Gregor. Turon. *lib.* 9. *cap.* 38. Sed licèt hæc lectura incongrua non sit, tamen cùm nullo exemplari fulciatur, aut in aliquo codice reperiatur, retinemus communem lecturam, & executores accipimus pro illis, quos paterfamilias in testamento non solùm filiis tutores dedit, verùm & integræ suæ dispositionis executores nominauit, de quibus *in l. si à pluribus* 107. *ff. de legat.* 1 *nouella* 68. *Leonis*, vbi tutores dicuntur executores, & executio pro tuitione, & defensione accipitur *in c.* 2. 54. *dist.* notarunt Cironius *hic*, Dartis *in cap. magnus*, 53. *dist.*

f *Gratus Episcopus.*] Qui concilium Carthag. primum hoc congregauit, vt suprà retuli.

g *Vniuersi dixerunt.*] Post rogationem enim legis ecclesiasticæ, si iusta lex rogabatur, omnes ita placitum exprimebant, vt constat ex aliis canonibus huius Concilij, & aliorum etiam Carthaginensium, quos retulerunt, & notis illustrarunt Balsamon, & Iustelus.

COMMEN

COMMENTARIVM.

4. CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR.

EX hoc canone talis deducitur assertio: *Ratiociniis obligati, ad sacros ordines admitti nequeunt, nisi deposito onere, & redditis rationibus.* Probant eam textus *in cap. illud*, 23 *dist. cap. præcipimus*, 34. *dist. cap. præterea*, 51. *dist. cap.* 1. *cap. legem*, *cap. designata*, *cap. præterea*, *cap. finali*, 53. *dist. cap. tantis*, 83. *dist. cap.* 1. & 2. 21. *quæst.* 3. Concilium Tolet. 1. *can.* 8. *Clerices si qui obligati sunt, vel pro æquatione, vel genere alicuius domus non ordinandes.* Vbi pro *æquatione*, legendum credo *peræquatore*, argumento legis *si peræquatore* 3. *Cod. de censib. lib.* 11. D. Gregorius *lib.* 2. *regestr. epist.* 61. approbans in hac parte Mauricij Constitutionem, ibi: *Dominorum pietas sanxit, vt quisquis publicis administrationibus fuerit implicatus, ei ad officium ecclesiasticum venire non liceat; quod valde laudaui, euidentissimè sciens, quia qui habitum sæcularem deserens ad ecclesiastica officia venire festinat, mutare vult sæculum, non relinquere.* Quam epistolam doctè explicat Petrus Marcha *lib.* 2. *concord. Sacerd. & Imper. c.* 11. Synodus septima sub Adriano II. *can.* 13. *Nullatenus autem habeant potestatem, qui Principum domorum, seu suburbanarum rerum curam gesserint, inter Clerum magnæ Ecclesiæ colligi, vel constitui.* Vrbanus II. in Synodo apud Melfiam, *can.* 11. *Cauendum est, ne seruilis conditionis, aut curialium officiorum obnoxij ab Episcopis promoueantur in Clerum.* Concilium Tolet. 4. *can.* 47. & 8. *can.* 3. Innocentius I. *epist.* 2. *ad Vitricum, cap.* 11. *Præterea frequenter quidam ex fratribus nostris Curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, clericos facere contendunt, quibus postea maior tristitia cùm de reuocandis eis ab Imperatore aliquid præcipitur, quam gratia de ascitis nascitur: constat enim eos in ipsis muniis etiam voluptates exhibere, quas à diabolo inuentas esse non dubium est; & ludorum, aut munerum apparatibus aut præesse, aut interesse. Sit certè in exemplum solicitudo & tristitia fratrum, quam sæpè pertulimus Imperatore præsente, cùm pro his sæpius rogaremus, quam ipse nobiscum positus cognouisti; quibus non solùm inferiores clerici ex curialibus, verùm etiam iam in Sacerdotio constituti, ingens molestia, vt redderentur, instabat.* Canon 33. collectionis Ferrandi: *Vt clerici, vel ratiocinatores non ordinentur.* Caput *monachos* 16. *quæst.* 1. iuxta veram lecturam, quam ita ex excusis veteribus codicibus refert Quintanadueñas *lib.* 3. *ecclesiast. num.* 46. *Si quos fortè Episcopi deesse sibi clericos arbitrantur, ex monachorum numero rectiùs ordinabunt, non obnoxios publicis, priuatisque rationibus, cum inuidia teneant, sed habeant iam priuatos.* Synodus Rhemensis sub Sonacio Episcopo, apud Flodoardum *lib.* 2. *histor. Rhemensis, cap.* 5. *Hi verò, quos publicus census expectat, sine permissu Principis, vel Iudicis se ad Religionem sociare non audeant.* Lex & *clerici officiales* 4. *Cod. de Episcop. & cler.* lex 3. *Cod. Theodos. eod. tit. Cùm constitutio emissa præcipiat nullum deinceps decurionem, vel ex decurione progenitum, vel etiam instructum idoneis facultatibus, atque obeundis publicis muneribus opportunum, ad clericorum nomen, obsequiumque confugere, sed eos de cætero in defunctorum duntaxat clericorum loca subrogari, qui fortunà tenues, neque muneribus ciuilibus teneantur obstricti: cognouimus illos etiam inquietari, quia ante legis promulgationem clericorum se consortio sociauerint. Ideoque præcipimus his ab omni molestia libertatis illos, qui post legem latam obsequia publica declinantes ad clericorum munerum confugerunt, procul ab eo corpore segregatos, Curiæ, ordinibusque restitui, & ciuilibus obsequiis inseruire.* Lex 6. *eod. tit. & Cod. Neque vulgari consensu, neque quibuslibet petentibus sub specie clericorum à muneribus publicis vacatio deferatur, nec temerè, & citra modum populi clericis connectantur; sed cùm defunctus clericus, ad vicem defuncti alius oligatur, cui nulla ex municipibus prosapia fuerit, nec ea est opulentia facultatum, quæ publicas functiones facillimè queat tolerare.* Lex 98. & 100. *Cod. Theodos. de Decurion.* lex 7. *eod. Cod. de cohortalibus.* Consonat lex 23. *tit.* 6. *partit.* 1. vbi Gregorius Lopez. Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti, & *lib.* 1. *de iure eccles. cap.* 33. *num.* 134. Antonius August. *in epit. iuris Pontif. lib.* 27. *tit.* 23. Acuña & Ioannes Dartis *in cap. legem*, 51. *dist.* Chopinus *lib.* 3. *sacræ pol. tit.* 3. Iuretus *in notis ad Symmachum lib.* 6. *epist.* 4. & ad libellum S. Ambrosij *pag.* 327. I. Gothofredus *in l.* 49. *Cod. Theodos. de Decur.* Albaspineus *lib.* 1. *obseru. cap.* 22. Gibalinus *tom.* 1. *de negot. lib.* 1. *cap.* 3. *art.* 10. Dartis *in cap.* 10. 34. *dist.* Petrus Gregor *lib.* 15. *syntagm. cap.* 16. *num.* 8. Lantdemeter. *lib.* 2. *de veteri monacho, cap.* 25. Vighellius *in meth. iuris can. pag.* 238. Raymundus *lib.* 3. *summa, tit. de obligatis ad ratiocinia*, Suarez *de censur. disput.* 51. *sect.* 2. Bosquetus *ad Innocent. lib.* 3. *epist.* 7. Quintanadueñas *lib.* 3. *Ecclesiasticôn, cap.* 1. *num.* 47. Bignonius *ad Marculfum lib.* 1. *cap.* 19. Gibalinus *de irregul. cap.* 3. *quæst.* 5. *princip.* 3. Langleus *lib.* 7. *semestrium, cap.* 2. Vuadingus *in notis ad opera D. Francisci, tom.* 2. *pag.* 237. Mornacius *in l.* 4. *Cod. de Episcop. & cleric.* Souchetus *in notis ad epistolas Iuonis, epist.* 147. Fornerius *lib.* 3. *select. cap.* 7. *per totum*, Sausay *in Panopl. cleric. lib.* 1. *cap.* 10. Iuretus *ad libellum S. Ambrosij*, *pag.* 327.

5. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed aduersùs hanc assertionem ita illustratam pro ratione dubitandi ita insurgo. Si obligati ad ratiocinia, & procuratores rationum, & tutores ordinari non possent, ne Ecclesia infametur, multò magis & post ordinationem, & gradus sacros susceptos, pupillorum tutores, seu rationum procuratores clerici esse non possent ob eandem rationem, *cap.* 1. 2. & *per totum* 21. *q.* 3. sed sic est, quod iam promoti ad sacros ordines, pupillorum tutores, & rationum procuratores designari possunt: igitur & ante promotionem ratiociniis obligati, & his ministeriis mancipati, ritè ordinari valebunt. Probatur minor *ex cap. finali*, 86. *dist. cap.* 2. *dist.* 87. Alexius Patriarcha C P. in Synodica, quæ *lib.* 2. *sentent.* extat, his verbis: *Curatores similiter à Metropolitanis dentur, qui Ecclesiis omni adhibitâ solicitudine cum Episcopis earum prospiciant, & administrationis annua rationes exigant. Quod autem hæc à nobis ita definita consentanea sint accuratæ canonum menti, ex ipsis sacris canonibus constat; nam XXV. canon Antiochenæ Synodi, potestatem in res ecclesiasticas Episcopis concedens, quominus eas in vsus suos conuertant, cognatisque suis præbeant, vt hoc modo rationes Ecclesiarum tacitè detrimentum capiant, prohibet; ideoque rationibus ad Synodos prouinciales reddendis obnoxios faciens, ceteris explorandi curam iniungit.* Vbi clerici præponuntur vt rationum procuratores. Augetur hæc difficultas ex eo; nam si procuratores, & alij ratiociniis obligati ordinari non possent, maximè propter exercitium,

citium, & ministerium quod obtinent, ex nostro reatu, ibi: *Ante libertatem*; multò magis adscriptitij, qui agriculturæ, & glebæ terræ mancipati sunt, *cap. 1. dist. 55.* sed isti ad sacros ordines ascendere valent, & sic promuti plenâ libertate fruuntur, *authent. adscriptitios, Cod. de Episcop. & cleric.* igitur similiter rationibus obnoxij ordinari valent.

6. DE CVRIALIBVS NON ORDINANDIS. Hac tamen difficultate non obstante verum est, obligatos publicis, seu priuatis ratiociniis, nisi deposito onere, & rationibus redditis, ordinari non valere; quâ prohibitione comprehenduntur curiales, qui Curiæ inseruiunt, & illi traditi sunt, vt ciuilia munera procurent, & exequantur, *cap. 1. 2. & per totum, 51. dist.* licèt apud Romanos inter honores municipales, qui Decurionibus pro meritis cuiusque deferri solebant, sacerdotium enumeraretur, *l. 21. Cod. Theodos. de Decurion.* Sidonius *lib. 5. epist. 7.* notat Valesius *ad Marcellinum lib. 28. pag. 375.* Similiter qui publicis rationibus, seu polyptychis censitus est. Rationes autem publicæ, Polyptypcha dicuntur *in l. 2. Cod. Theodos. de discussoribus*, vbi quæ in principio Imperatores polyptycha dixerant, in fine ratiocinia publica vocant; quod ibi rectè Anianus interpretatur, & notarunt ex Vegetio *lib. 2. de re milit. cap. 10.* Cassiodoro *lib. 5. variar. cap. 14.* & veteri Marculfi formula *cap. 10.* Cuiac. *lib. 4. obseru. cap. 27.* Bignon. *ad Marculfum dict. cap. 20.* Saussay *in Panopl. cleric. lib. 1. cap. 10.* Isti ergo publicis rationibus censiti ordinari non valent, ex iuribus suprà adductis. Vnde in Concilio Aurelian. 1. celebrato temporibus Clodouei Regis statutum fuit, ne quisquam implicatus sæculi negotiis, scilicet publicis rationibus, in Clerum cooptari possit, nisi ab ipso Rege impetratâ licentiâ, aut iudicis sententiâ liber pronuntietur à prædictis rationibus. In Concilio item Rhemensi sub Dagoberto, celebrato anno 630. sancitum fuit, vt qui publico censu tenerentur, religiosi, seu clerici sine permissu Principis, aut sententia iudicis non fierent. A quibus decretis initium habuerunt præcepta de clericatu à Regibus ordinandis dari solita, quorum formam refert Marculfus *lib. 1. cap. 19.* Notarunt Bignonius *ibi*, Pitheus *ad tit. 26. legis Salicæ.* Qua ratione cùm Ludouicus VI. Stephanum eius Cancellarium, & Comitem Palatinum peteret ab Episcopo Senonensi in Episcopum Parisiensem consecrari, asseruit, & præmonuit ordinatores, ipsum Stephanum ab omni nexu ciuilis administrationis esse liberum; & cùm postea inquietaretur, tanquam ordinatus non redditis rationibus, assertione Regis excusatus fuit, vt constat ex D. Bernardo *epist. 46. vsque ad 50.* Quod idem contigisse S. Thomæ Cantuar. Archiepiscopo, probatur ex eius vita, ex Eduardo relata à Surio *die 29. Decembris*: cùm enim hac in re nihil proficerent eius aduersarij, aliud tentatum est, vt redderet rationem eorum, quæ tunc, cùm esset Cancellarius, custodienda accepisset, & vt ea expedisset: nec licentiam antè obtinuit, quàm publicè pronunciatum esset, ab einsmodi liberum eum fore. Nec solùm publicis rationibus obstricti ordinari prohibentur, verùm & priuatis ratiociniis nexi ab ordinibus arcentur ex nostro titulo *de obligatis*; velnti procuratores à rationibus, executores, tutores, & similes.

7. RATIO DECIDENDI. Huius prohibitionis rationes pro diuersitate personarum, quæ in ea comprehenduntur, variæ sunt. curiales enim ideò ordinari prohibentur, quia curialium sordidum genus est, immò & sceleratorum, qui propter aliquod scelus pœnæ loco curialium collegio mancipabantur, vt latè probauimus *in cap. cum non ab homine, de iudic.is.* Vnde sacerdotes grauiter delinquentes, Curiæ seruituri tradebantur, *cap. statuimus 31. 11. quæst. 1. cap. clericus 8. 3. quæst. 4. nouella Iustin. 123. cap. 29.* Probant I. Datis *in cap. 10. 34. dist.* Turrianus *lib. 2. pro canon. Apost. cap. 14.* Alia etiam ratio assignari potest ex eo, quia curiales in ludis & spectaculis populo exhibendis exercebantur, vt probaui *in can. 2. Concilij Illiber.* Vnde indecens erat, vt ad sacros ordines, dum Curiæ deseruiebant, admitterentur. Quam rationem expressit Innoc. I. *in dict. epist. 2. ad Vitricum*, cuius verba suprà retuli in confirmatione conclusionis. Sed licèt iustæ rationes præsentis assertionis à Doctoribus perpendantur, & expendantur; genuina tamen, & propria ratio petenda est ex eo, quia Curiæ datus, seruus Curiæ fiebat, vnde eam deserere non poterat; immò si propriâ auctoritate deseruisset, à Curia repetebatur, *cap. 2. dist. 53.* Plura cumulauit Souchetus *in notis ad epist. 147. Iuonis Carnot.* Vnde ne dignitatis obtentu Reipublicæ munera desererentur, rectè à Sanctis Patribus statutum fuit, ne curiales ante libertatem, & rationibus nondum redditis, sacris initiarentur ordinibus: quam rationem innuerunt D. Ambrosius *lib. 5. epist. 31. contra Symmachum*, Imperatores *in l. 104. Cod. Theodos. de Decur.* pulchrè Cassiodorus *lib. 2. epist. 18.* *Priscarum legum reuerenda dictat aucteritas, vt nascendo curialis nullo modo possit ab originis suæ muniis discrepare, nec in aliud Reipublicæ officium trahi, qui talis preuentus fuerit sorte nascendi. Quod si eos vel ad honores transire iura vetuerunt, quam videtur esse contrarium, curialem Reipublicæ amissâ turpiter libertate seruire? & vsque ad conditionem peruenisse postremam, quam vocauit antiquitas Minorem Senatum? Nouerit itaque reuerentia vestra, Farsinates municipes collegas suos asseruisse, Ecclesiam vestram irrationabiliter sibi velle defendere. Vnde prouidentia vestra pro integritatis suæ proposito examinatâ veritate discutiat, quæ veniunt in querelam: & si desideria petitorum veritate subsistunt, pro implendis muniis eos ad Curiam suam remeare permittat. Si verò Clero vestro creditis in eis aliquid rationabiliter suffragari, ad nostrum Comitatum instructam personam modis omnibus destinate, quæ aduersariorum debeat intentionibus obuiare. Quod si de negotij qualitate dubitatis, conuenit sacerdotalibus institutis, vt ante controuersiam iustitiam magis ipse cognoscat, quam de iudicio victus abscedat. Talem siquidem non oportet publicè superari, quem amatorem æquitatis conuenit inueniri.* Quam rationem illustrat Albaspineus *lib. 1. obseru. cap. 22.*

Rationibus publicis, & priuatis obnoxios, & obæratos ideò ordinari non posse existimat Cironius *in parat. ad hunc tit.* quia eorum corpora creditoribus obligata censentur, & quodammodo eorum seruitio mancipata, vt innuunt Patres præsentis Concilij in illis verbis: *Libertatem adeptam.* 8. PROSEQVITVR DECISIVA RATIO. Vnde cùm serui nisi à dominis manumissi ordinari non possint, *cap. 1.* vbi latè probaui, *de seruis non ordin.* ideò ratiociniis obligatos ad sacros ordines admitti non posse credit perdoctus Cironius. Sed pace tanti viri, hæc ratio sustineri non potest; nam lege Petilia abrogatâ, seu vsu nunquam receptâ, iam pluribus retrò sæculis ante hoc Concil. Carthag. liberi homines neque mancipio,

pio, neque pignoris nexu obligari poterant, vt probabimus *in cap. 2. de pignor.* Neque verba expensa à Citonio libertatem à seruitute important, sed à ratiocinijs, & negotiis, vt ex verbis sequentibus facilè constat. Quare eâ ratione omissâ vera præsentis assertionis ratio assignatur à SS. PP. in illis verbis huius canonis, *ne infametur Ecclesia.* Cùm enim clericis prohibeatur actorum, procuratorum, tutorumque officiis implicari, *cap. 1. & per totam 21. q. 3.* meritò qui exercent ea officia, nisi illa deseruerint, ordinari prohibentur, ne infametur Ecclesia, cui præsunt. Neque etiam ante rationes redditas ordinari debent, ne iam promoti diuersis litibus vexentur, & à sacris ministeriis distrahantur, vt litibus intersint; præcipue coram iudice laico, coram quo conueniri possunt pro tutela antea gesta, vt probat Marinis *lib. 1. resol. cap. 53.* Accedit, nam tutores iudicio tutelæ damnati infames fiunt, *l. furti 6. §. 6. ff. de his qui notant. infamia.* Vnde ne clerici iam promoti directâ tutelæ actione damnati, infamiâ notarentur, iustè prohibitum fuit, ne nisi rationibus redditis ad Ecclesiæ gradum admitterentur. Facit etiam, nam si ante rationes redditas tutores, & actores ordinarentur, potentiores redderentur aduersariis suis, & potiùs litis causâ, quàm deuotionis gratiâ ordinari crederentur; quod etiam in militibus damnatum fuit, *l. 4. §. non omnis, ff. de re milit.* Quare fertur Alexandrum Magnum priùs quàm secerneret quos retenturos esset milites, edixisse, vt ij æs alienum profiterentur, vt auctor est Quintus Curtius *lib. 9.* Illustrant Pancirola *lib. 2. variar. cap. 145.* Desiderius Heraldus *emendat. iuris cap. 22.* Rectè ergo statutum fuit in præsenti canone, vt ante depositionem officiorum, & rationes redditas obligati ad ratiocinia sacris ordinibus non initiarentur. Accedit tandem vsus diuersarum gentium, apud quas obligati ad ratiocinia, illis non redditis ad honores non admittebantur. Iure enim ciuili Romanorum statutum legimus, ne debitores rerum publicarum ad honores admittantur, nisi priùs redditis rationibus, & debitis solutis, *l. rescripto, §. debitores, ff. de muneribus, l. 1. C. de debitor. ciuitatum lib. 10.* quinimmò neque reipublicæ vectigalis conducere poterant, *l. 4. ff. de legation.* Cuiacius *ad tit. C. ne tutor vectigalia.* Et iure ipso ciuili Curiæ obnoxius, si fortè vt onus curiale excuteret, clericus fieret, cogebatur transferre bona sua in alium, qui vices impleret in publico munere subeundo, *l. 49. 99. 115. 121. 123. 172. C. Theodos. de Decur.* etiamsi iam Episcopi, Presbyteri, vel Diaconi esse meruerint; quo modo legi debere *in l. 173. eod. tit.* notauit Iuretus *ad libellum 2. D. Ambrosij, pag. 327.* Antè etiam Constantinus statuerat *in l. 49. eod. tit.* ita demùm curiales non cogi facultatibus cedere, si vita insignes essent, & totius populi vocibus expeterentur, consentiente Curiâ. Ex constitutione autem Valentiniani *in l. 19. C. Theodos. de Episcop. & cleric.* curialis cum patrimonio habebatur immunis, si decennium in Clericatu impleuerat. Tandem permissum fuit per substitutum Curiæ clericos deseruire, *l. 115. l. 163. C. Theodos. de Decur. l. 3. C. de his qui ad Ecclesiam confugiunt.* Tempore D. Ambrosij Curiæ obnoxium ad ordines ascendentem patrimonio proprio multari, constat ex *epistola 29. ipsius S. ad Theodos.* & *epist. 31. lib. 5. ad Valentinianum.* Apud Athenienses etiam non licebat debitorem rationibus non redditis publica munia obire. Demosthenes *in orat. contra Androcionem.* Similiter apud Venetos lege probitum fuisse fisci debitoribus Magistratus petere, refert Petrus Beneuent. *lib. 5. hist.* & post eum Langlens *lib. 7. semest. cap. 2.*

9. **Dissolvitur difficultas.** Nec obstat iam difficultas suprà adducta, pro cuius solutione discrimen constituendum est inter tutores rationum Ecclesiæ, & tutores miserabilium personarum; & inter tutores testamentarios, & legitimos. Primi non solùm dum rationes Ecclesiæ procurant, & tutelas miserabilium exercent, ordinari possunt; verùm & postquam ordinati sunt, eligi valent in procuratores, & tutores, ex iuribus suprà traditis, & *ex cap. 1. 21. quæst. 3.* Secundi verò ordinari non possunt, ex rationibus suprà traditis. Docent, & ita communiter distinguunt repetentes in hoc textu, & post eos Barbosa *in præsenti*, Gibalinus *de irregul. dict. cap. 3. pag. 108.* Nec augmentum difficultatis aduersatur; nam potiùs verum est, adscriptitios, seu conditionales, quorum personæ obnoxiæ sunt prædiis, ordinari non posse, vt probant Bosquerus *ad Innocent. lib. 1. epist. 37.* Lemaistre *de iuribus Ecclesiæ lib. 3. cap. 8.* & dixi *in cap. 1. de seruis non ordin. num. ult.* Iustinianus tamen Imperator suâ speciali constitutione permisit adscriptitios sine dominorum voluntate ordinari, dum tamen adhuc post sacerdotium agriculturam sibi iniunctam adimplerent, *authent. Adscriptitios, C. de Episcop & Cleric.* Quod ius nostrum admisit, dum non per se, sed per vicarios impleretur, *cap. ex antiquis 9. cum sequentibus, 54. dist.* quo casu ab omni iure colonatio, seu agriculturæ liberabantur.

10. **Intelligitur Clement. ne in agro, § quia vero, de statu monach.** Superiori assertioni adhuc opponitur textus *in Clement. ne in agro, §. quia verò, de statu monach.* in illis verbis: *Regulares canonici administrationem aliquam non habentes.* Vbi cùm generalis prohibitio proponatur, ne monachi, & canonici regulares Curias Principum adeant absque speciali Prælatorum licentia, illa exceptio adiicitur, *nisi aliquam administrationem habeant*: igitur Canonici possunt ordinari, & in Canonicos eligi, administrationi & ratiociniis obligari. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, in eo textu agi de administratione rerum ipsius monasterij, quæ Monachis, & clericis permissa est. Prohibitum enim erat iam à primis Ecclesiæ temporibus monachis, & clericis adire Principis Curiam sine licentia Episcopi, aut Metropolitani. Synodus Antiochena *can. 11.* Sardicensis *can. 7. 8. & 9.* Parisiensis sub Ludouico & Lothario *lib. 3. cap. 14.* Semper tamen excipiebatur causa monasterij, si monachi eam procurabant. Concilium Meldense *can. 57.* *Monachi, quibus monasteriorum cura commissa non est, passim, & sine auctoritate palatium non adeant, nec in eo morentur.* Eo enim casu nullam excommunicationem incurrebant canonici regulares, vel monachi Curiam adeuntes, vt docent Suarez *de censuris disput. 23. sect. 5. num. 6.* Sayrus *lib. 5. thesauri, cap. 33. num. 26.* plures relati à Gibalano *de clausura regul. disquisit. 2. cap. 2. §. 3. num. 29.* & *de censuris, in synopsi, pag. 448.* Vnde cùm in eo textu agatur de administratoribus rerum monasterij, ideò supponitur eos & in canonicos eligi, & ad sacros ordines promoueri, & iam promotos ad administrationem, & procurationem rerum monasterij admitti.

11. Deinde aduersatur textus *in can. 8. Concily Tolet.*

EXPONITVR CONCIL. TOLET. 3. CAN. 8.

let. 3. in illis verbis: *Innuente, atque consentiente Domino piissimo Recaredo Rege*, id præcipit *sacerdotale Concilium, vt clericorum ex familia fisci nullus audeat à Principe donatos expetere, sed reddito capitis sui tributo, Ecclesiæ Dei, cui sunt alligati, vsquedum viuent, regulariter administrent.* Ex quibus apparet, clericos post suam ordinationem soluere debere tributum capitis sui: ergo publicis rationibus, ac tributis censiti, atque nexi, possunt ad sacros ordines ascendere. Pro cuius textus interpretatione sciendum est, in eo textu agi de seruis fisci, seu familiæ Ecclesiæ, de quibus egi *in cap. 3. de seruis non ordin.* qui cùm fuissent donati ad seruitium Ecclesiæ, etiam ordinati tributa pendebant Ecclesiæ, lege Alemanica *tit. 22. cap 4. Qualiter serui Ecclesiæ tributa soluere debeant*, in hæc verba: *Serui Ecclesiæ tributa sua legitimè reddant, quindecim siclas de ceruisia, porcum valentem tremisse vno, panum modia duo, pullos quinque, oua viginti. Ancillæ autem opera sine neglecto faciant; serui dimidium sibi, & dimidium in dominico aratiuum reddant; & si super hæc est, sicut serui ecclesiastici, ita faciant, tres dies sibi, & tres in dominico.* Concilium Paris. 3. *can.* 9. Eos ergo seruos ita donatos aliqui expetebant à Rege, vt ordinarentur; quod cùm Rex concederet, & Episcopi ordinarent, ac per consequens Ecclesia eorum seruitio priuaretur; decretum fuit à Patribus, vt ex familia fisci donatos Ecclesiæ nullus in clericos expeteret, neque ordinaret, aliàs tributum ipsi serui soluerent, & in Ecclesiæ seruitio persisterent. Quæ interpretatio suadetur ex summario ipsius canonis, & notatis à Loaysa *in d. can.* 8. & defendi potest, donec alius meliorem non afferat. Ipsius Concilij historiam latiùs prosequitur Yepes *in chron. D. Benedicti, anno* 589. *c. finali.*

TITVLVS XX.

De corpore vitiatis ordinandis, vel non.

CAPVT I.

Alexander III. *Archiep.*[a] *Salernitano.*

DE Presbytero autem[b] Campaniæ, qui duellum sponte obtulit, & oblatum suscepit, & in eo partem digiti amisit: respondemus, quod cùm ipse non perdiderit tantùm de digito, quin sine scandalo possit solenniter celebrare, satis potes post peractam[c] pœnitentiam cum eo[d] misericorditer agere, & permittere ipsum in suo ordine ministrare, licèt eius excessus[e] grauis admodum extitisset.

NOTÆ.

1. a *SAler.*] Ita etiam legitur *in cap. 1. hoc tit.* & post Concilium Lateran. *p. 26. cap. 4.* vbi etiam referuntur aliæ partes huius epistolæ, quæ etiam in hac sexta collectione reperiuntur *in cap. at si clerici 4. de iudicis, cap. 3. de sponsa duorum, cap. Presbyterum 7. de homicidio, cap. 1. de clericis pugnantibus, cap. de cætero, de testibus, cap. de quarta, de præscrip. cap. licèt, de cognat. spirit. cap. de cætero, de accusat.* ex quibus integra redditur epistola Alexandri III. Salernum autem, teste Strabone *lib. 5.* est in Campania, cuius Episcopus Gaudentius subscripsit in Concilio Romano I. sub Symmacho.

2. b *Campania.*] Campania est Regio Italiæ fertilissima, eo quod campestris est, ita dicta: vulgò appellatur *tierra de labor.* De ea Iuuenalis.

Prouida Pompeio dederat Campania febres.

Virgilius 10. *Æneidos*, ibi.

Et Capys hinc nomen Campana dicitur vrbi.

Horatius *lib. 1. serm.*

Campanam ob morbum in faciem permulta iocatus.

Vnde cùm præsens casus contigisset in Campania, consultus Alexander III. eius decisionem Archiepiscopo Salernitano rescripsit. Plura de hac prouincia Ant. Sanfelicius monachus *in sua Campania.*

c *Pœnitentiam.*] Priuatam, non solennem, aliàs ministrare non posset, neque ad altiores gradus ascendere, *cap. pœnitentes, 50. dist. cap. 1.* vbi latè dicam, *de bigamis non ordin.*

d *Misericorditer agere.*] Non quia aliquam irregularitatem contraxerat Presbyter Campaniæ ex eo, quod casu pars digiti illi abscissa esset; sed quia graue delictum perpetrauit duellum offerendo, aut acceptando; cùm tot sacris canonibus inhibitum sit omnibus fidelibus, præcipuè ecclesiasticis, duellum offerre, vel oblatum admittere, *cap. 1. de clericis pugnant.* Vnde cùm Presbyter in præsenti duellum oblatum admitteret, dedit operam rei illicitæ, atque ideò partem digiti amittendo, sine dispensatione ad altiores ordines ascendere non poterat, vt pro huius textus interpretatione docet Gibalinus *de irregul. cap. 3. pag. 47.* 3.

e *Grauis admodum.*] Vt apparebit ex dicendis *in d. cap. 1. de clericis pugnantibus.*

CAPVT

CAPVT II.

Idem [a] *Cistrensi electo.*

CVm de tua, & aliorum electione, qui sunt in quibusdam [b] Ecclesiis Anglicanis electi, in præsentia nostra, & fratrum nostrorum quæstio mota fuisset, & singulis vestris quædam obiicerentur, tibi obiectum est, quod in oculo maculam habebas, & quod fueris Canonici filius. Attendentes itaque prudentiam, & honestatem tuam, & volentes te nostræ gratiæ, & dilectionis prærogatiuâ gaudere, venerabili f. n. [c] R. Cant. Archiepiscopo A. S. L. dedimus in mandatis, vt pro eo, quod Canonici [d] filius diceris, in promotione tua ex multa dispensatione procedere non postponat. De macula verò, quam in oculo habere diceris, hoc prædicto Archiepiscopo mandamus, vt [e] de consilio suffraganeorum suorum, & præsertim venerabilium fratrum nostrorum Exonien. & Vvigorn. Episcoporum, quod exinde sibi visum fuerit, exequetur. Tu itaque eundem Archiepiscopum, frater requirere super his studeas humiliter, & deuotè; quia nos tibi ex maxima dispensatione in hac parte curauimus prouidere, vtpote, qui personam tuam sincera charitate diligimus, & libenter, quantùm secundùm Deum possumus, ad tuum intendimus commodum, & honorem.

NOTÆ.

1. a *Cistren.*] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. & post Concilium Lateran. *p.* 40. *cap.* 3. in sexta collectione legitur *Cisterc.* sed legendum est *Cicestrensi.* Cicestrensis autem est ciuitas Angliæ, vulgò dicta *Chicheter*, Cathedrâ Episcopali decorata ab anno 1070. suffraganea est Archiepiscopi Cantuar. cuius Ecclesiæ mentio fit *in cap. mandamus, de officio Archid. cap.* 2. *de sequestr. possess.* vbi notauit Cironius *in* 5. *compil. cap.* 3. *de probat. cap. constitutus* 30. *de testibus.* Hilario Episcopo huius Ecclesiæ electo, adhuc non confirmato, vel consecrato, missa est præsens epistola.

b *Ecclesiis.*] Sunt enim variæ Ecclesiæ Cathedrales in Anglia, quæ patent Archiepiscopis Cantuar. & Eborac. quas referunt Candenus & Polydorus Vergilius in historia Angliæ: Carolus à S. Paulo *in Geograph. sacra, in magna Britannia.*

c *R.*] Ricardo videlicet, de quo egi *in cap. ex transmissa* 7. *de filiis Presbyt.*

2. d *Canonici filius.*] Hanc irregularitatis speciem exposui *in cap.* 1. *de filiis Presbyt.*

e *Consilio.*] Quia agebatur de electione, & ordinatione Episcopi; nam si de ordinatione inferioris ministri tractaretur, Episcopi tantùm auctoritas sufficeret, cuius iudicio relinquitur cognitio, quænam deformitas, seu debilitas sufficiat ad inducendam irregularitatem; non vt in ea dispenset, quia tantùm Pontifex in ea valet dispensare; sed vt cognoscat si causa sufficiens est irregularitatis, vt docent post classicos in præsenti, Saytus *de censuris cap.* 7. Diana *p.* 3. *tract.* 6. *resolut.* 61. plures relati à Gibaliuo *de irregul. p.* 3. *pag.* 45.

COMMENTARIVM.

3. CONCLVSIO AFFIRMATVA. IN his duabus decisionibus, nec-non *in cap.* 6. *& finali, hoc tit.* agitur de externo corporis vitio, quod inducit irregularitatem, vel non: quare vt sub vno commentario eos textos exponamus, sit assertio: *Qui parte digiti, aut vngula pollicis caret, vel habet in oculo maculam sine magna deformitate, ordinari in Presbyterum, vel Episcopum valet; secus verò si cum deformitate.* Probant eam textus *in cap. præcipimus* 10. 34. *dist. cap. hinc etenim,* 49 *dist. cap. non confidat* 59. 50. *dist. cap si quis pro ægritudine* 9. *cap. lator* 11. *cap. præcepta* 12. *cap. si Euangelica* 13. 55. *dist. cap. cum inter, cap. clerici, cap. vsque adeò,* 33. *dist. cap. illiteratos,* 36. *dist. cap.* 1. *&* 2. 7. *q.* 1. *cap.* 2. *de clerico ægrot.* Synodus Romana sub Leone I V. Hincmarus Rhemensis *epist.* 1. *ad Ascanium Tarracon. cap* 4. Concil. Tolet. 18. *can.* 4. *cap.* 1. *hoc tit. in* 5. *compil.* vbi Honorius III. in hæc verba rescribit: *Postulasti, Magistro N. clerico ad nostram præsentiam destinato, vt si votis Vltrasiluanensis Ecclesiæ vellemus annuere super eo, quod ad eandem Vvaradiensem Præpositum elegerunt, confirmationem electionis eiusdem remittere dignaremur. Nos verò f. t. in hoc, & aliis, quantum cum Deo possumus, deferre volentes, præfatum electum ad te cum gratia nostra duximus remittendum, per Apost. scripta tibi mandantes, quatenus cum hoc deferendi tibi causâ fecerimus, erga electum ipsum, si alias est idoneus, non obstante maculâ, quæ in altero ipsius oculo videbatur, sine difficultate prout ad tuum pertinet officium, exequaris.* Alia iuris testimonia congessit Antonius August. *in epit. iuris Pontif. lib.* 4. *tit.* 11. & *lib.* 27. *tit.* 21. Consonat lex 25. *tit.* 6. *partit.* 1. Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti,* & *de iure eccles. lib.* 1. *cap.* 33 *n.* 136. & *de potest. Episcop. alleg* 10. *num.* 49. & *alleg.* 42. Anastasius Germonius *lib.* 1. *de sacror. immunit. cap.* 10. & *lib.* 3. *cap.* 3. Petrus Gregorius *lib.* 1. *de rescriptis, c.* 36. Acuña & I. Dattis *in* 55. *dist.* idem Dattis *de beneficiis sect.* 4. *cap.* 3. Duarenus *lib* 4. *de sacris eccles. cap.* 3. Ludouicus Cresolius *lib.* 2. *Mystag. cap.* 6. Bobadilla *lib.* 1. *polit. cap.* 8. Gibalinus *de irregul. cap.* 3. 1. *p.* Sausay *in Panopl. cleric. p.* 1. *lib.* 6. *cap.* 5. §. 2 *pag.* 236. Cortasius *de beneficiis p.* 3. *cap.* 6. Michaël Roussèlius *lib.* 1. *hist. iuris Pontif. cap.* 4 *num.* 6. ET PROBATVR.

4. RATIO DVBITANDI. Verùm hæc assertio ita illustrata difficilis redditur sequenti consideratione. Sicut Deus decorem & pulchritudinem ab intus quærit, iuxta illud psalmi 44. *Omnis gloria filiæ ab intus*; nec externam faciem

faciem attendit, secundùm illud *Cantic. 1. vers. 4. Nigra sum, sed formosa*: vbi D. Bernardus *serm. 2.* ait: *Nigredo felix, quæ parit mentis candorem*: ita Ecclesia in sacerdotibus, & ministris non venustatem in facie, vel integritatem in corpore; sed animæ cultum, & decorem ex virtutum splendore in externis actibus micantem attendere debet, cùm plerumque legamus corpore mutilos, facie deformes, sanctitudine tamen præclaros, in Ecclesiis præfectos, vbertimos attulisse fructus, quorum exempla refert Raynaud. *de calum. sect. 2. serie 3. cap. 25.* ergo licèt in oculo quis maculam habeat, ex qua deformis reddatus, poterit ad sacros ordines ascendere, præcipuè quia vbi nulla culpa datur, nulla pœna est, *l. sancimus, C. de pœnis, l. 1. l. spurij 6. ff. de Decurion.* & afflicto non est danda afflictio, *cap. 1. de clerico ægrotante.* Augetur hæc consideratio ex eo; nam non solùm qui maculam in oculo habet, verùm & qui oculo caret, ordinari potest, *can. 76. Apost.* ibi: *Si quis oculo defectus, aut obtuso crure existat, & dignus sit, Episcopus efficiatur. Non enim mutilatio corporis ipsum polluit, sed inquinatio animæ.* Ergo non rectè asserimus, habentem in oculo maculam ita demùm ordinari posse, si deformitatem non contineat. Fulcitur etiam præsens dubitandi ratio *ex cap. qui partem 6. 55. dist.* in illis verbis: *In istis vero casus veniam meruit.* In quibus proponitur, quod si casu clericus partem digiti amiserit, à sacerdotio non arcetur, quia casus veniam meretur: igitur *in cap. vlt. hoc tit.* etsi partem cuiuslibet digiti amiserit, & scandalum adfuisset, potesat in susceptis ordinibus ministrare, & ad maiores ascendere, quia casus veniam meruit.

5. *De corpore vitiatis.* Quà dubitandi ratione sic fulcita minimè obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, vitium in homine, aut animi esse, aut corporis, *l. 1. §. apud Vitianum, ff. de ædilitio edicto.* Animi, vt furor, *l. si cum dotem 22. §. si maritus, ff. soluto matrim.* Medicis *de fortuitis casibus 2. p. q. 5. n. 3.* & peccatum, *in cap. cum infirmitas, de pœnit. & remiss.* late Cæpolla *in d. l. 1. §. sciendum.* Vitium corporis, aut est in toto corpore, vt febris; vel in parte, vt cæcitas, & similia, *d. §. sciendum*, Menochius *de arbitrar. lib. 2. centur. 1. casu 60. num. 17.* Vitium propriè non ad animi, sed ad corporis defectum, vel passionem refertur, *l. ob quæ vitia, §. idem Pomponius, ff. de ædilit. edicto*: de quibus in præsenti titulo agitur. Est ergo corporis vitium defectus, qui corpori inest, *dict. §. sed sciendum*; & si membrorum deformitas, aut distorsio subsit, eaque sit perpetua, vitium appellatur, *l. inter 101. versiculo Verum, de v. s.* cui adde Gellium *lib 4. noct. cap. 2.* Budeum *in annot. ad Pandectas in dict. l. 1. §. Sed sciendum*, Alciatum *in d. l. inter, §. verum.* Dupliciter verò corporis vitium, vel corpore vitiatus quis dicitur; aut quia mutilatus est membro, aut quia debilitatus. Mutilatus est, qui penitus membro caret: debilitatus autem, qui membrum habet, sed inefficax, & sine effectu, vel vsu, *cap. Presbyterum, de clerico ægrot. l. non solum, ff. de rei vind.* Prosequuntur sigillatim corporis vitia, quæ inducunt irregularitatem, Maiolus *de irregul. ex cap. 13. vsque ad 26.* Gibalinus *d. cap. 3. 1. p.*

6. *Origo huius irregularitatis.* Deinde sciendum est, irregularitatem hanc ob corporis vitium iam in lege veteri ex Dei præcepto statutam reperiri. In Leuitico enim iubet Dominus, vt qui habuerit maculam, non offerat panes Deo suo, nec accedat ad ministerium eius, si cæcus fuerit, si claudus, si paruo, si grandi, vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem babens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem, &c. Quæ omnia ad mysticum sensum exponunt Gregorius Magnus relatus *in cap. 2. dist. 29.* & *in cap. 1. 49. dist.* D. Hieronymus *lib. 3. epist. 4. ad Fabiolam.* Ob prædictum ergo corporis vitium apud Hebræos à sacrificiis arcebantur sacerdotes. Philo Iudæus *de sacrificiis*, ibi: *Sacrificare nulli sacerdoti, nisi integro permittitur, cui ne minima quidem insit labecula.* Iosephus *lib. 6. de bello Iudaico*, ibi: *Ad altare, templumque accedebant carentes omni vitio.* Non tamen inde infertas, irregularitatem hanc esse iuris diuini, cùm omnis irregularitas sit tantùm impedimentum canonicum, *cap. si cui, 34. dist.* Trident. *sess. 14. de reform. cap. 7.* ideoque Pontifex in ea valet dispensare, *cap. 2. cap. exposuisti, cap. finali, hoc tit.* Conformis ergo est hæc irregularitas iuri veteri diuino; non tamen ab eo prouenit, sed tantùm in eo nititur. Quo modo accipiendus est textus *in cap. sacerdotes, 49. dist.* Latè hoc legis veteris præceptum illustrant Seldenus *de success. Hebræor. lib. 12. cap. 5. per totum*; Petrus Cuneus *de Repub. Hebræor.* Cresolius *vbi suprà*, Theologi positiui *in cap. 31. Leuitici*, Nouarinus *in Agno, lib. 5. cap. 8. & 10.* In ipsa etiam qualiquali Gentilium religione à Sacerdotio, & sacrificando corpore vitiati arcebantur; apud Romanos enim mutilati, siue vt Tacitus ait, corpore multati, ad sacra non admittebantur. Pulchrè Seneca *lib. 4. contron. 2.* ibi: *Lex, Sacerdos integer sit. Thomas Metellus Pontifex, cum arderet templum Vestæ, dum Palladium rapit, oculos perdidit, sacerdotium illi negatur.* Et statim: *Sacerdos non integri corporis, quasi mali ominis res vitanda est. Hoc in victimis notatur; quanto magis in Sacerdotibus post Sacerdotium magis obseruanda debilitas.* Consentiunt Dionysius Halicarnasseus *lib. 2. cap. 3.* Cælius Rhodigin. *lib. 12. antiquit. cap. 2.* testatur etiam Plutarchus *problemate 22.* Augures vlcus habentes, augurandi causâ sedere prohibitos esse. Rationem reddit in illis verbis: *An & hoc signum est, non oportere, qui morsum aliquem, aut vlcus, & perturbationem in anima haberent, res diuinas tractare; sed tum Deorum mentem hominibus prodere, cum & liquido, & integro animo essent? An illud rationem habet, si neque victimam sauciandi vlceris causâ quisquam adhiberet, nec auibus vlceratis ad auspicandum vteretur, ea multò magis in seipsis seruanda existimasse, vt ad ea quæ à Diis significarentur, puri, & integri accederent? Vlcus enim diminutio quædam, & pollutio corporis videtur.* Et Gellius *lib. 1. noctium, cap. 12.* refert, apud Romanos fas non fuisse virginem Vestalem capi, quæ linguâ debili, sensúve, auribus diminuta, aliáve corporis parte mutila esset. Existimabant enim antiqui ex prauo corpore non argui bonum animum. Stobæus *serm. 1.* ibi: *Nec quod deforme est, caret suspicione*; sicut è contrario ex gratiori aspectu pulchram virtutem esse autumabant, iuxta illud vulgare.

Gratior est pulchro veniens in corpore virtus.

Plura ex Philosophis, Historicis, & Consultis referunt, & congerunt Balduinus *in notis ad panegyricum Pacati, pag. 27.* Simon Maiolus *dier. canicul. pag. 888.* Marquez *in Gubernatione Christ. lib. 1. cap. 3. §. 2.* Bobadilla *lib. 1. polit. cap. 8. per totum*, Adrian. Iunius *tom. 1. polit. q. 21.* Petrus Gregor. *lib. 7. de repub. cap. 6.* Tiraquell. *in l. 2. connub. num. 59.*

num. 59. Borellus *lib.* 1. *de Magistr. cap.* 3. *à n.* 26. Theophilus Raynaud. *tom.* 4. *de vitiis & virtut. fol.* 554. vnde apud Athenienses eligendi in Reges egregiam corporis formam obtinere debebant, vt refert & probat Samuel Petitus *ad ius Atticum lib.* 3. *tit.* 2. *pag.* 239. Quod & à Persis obseruatum fuisse probat Balduinus *vbi suprà*, & apud Romanos in militibus eligendis, corporis dotes, præcipuè proceritas, attendebantur, vnde frequens militaris staturæ mentio *in l. quisquis* 9. *C. Theodos. de desert. l. nunquam* 13. *eod. C. de diuersis officiis*, *l. penult. eod. C. de veteranis*, *l. filios* 8. *C. de filiis militum*, *l. eorum* 5. *eod. C. de re militari*, *l.* 3. *eod. C. de tyronibus*, ex Lampridio & aliis obseruarunt Philippus Camerarius *centuria* 2. *cap.* 3. *&* 5. Fornetius *lib.* 5. *rerum quotid. cap.* 19. Steubechius *in notis ad Vegetium de re milit. lib.* 1. *cap.* 5. Gothofredus *ad titul. C. Theodos. de tyron.* Sauarus ad Sidonium *lib.* 1. *epist.* 2. Etiam in Ecclesia iam ab eius primis sæculis statutum legimus, vt corpore vitiati, aliquáve parte mutilati, à sacris ordinibus arceantur, eâ distinctione adhibitâ, vt si propriâ voluntate, aut culpâ, aliquâ parte corporis, etiam occultâ mutilati reperiantur, ordinari non possint; quam partem sequenti commentario illustrabimus: si autem absque culpa propria vitiati corpore reperiantur, duobus casibus irregulares sunt. Primò si careot corporis parte, aut illam debilem habent, quæ necessaria est ad ministrandum in Ecclesia in gradu suscepto, vel suscipiendo. Secundò si membri defectus ita ordinandum deformem reddat, vt sine scandalo ministrare non possit. Duplex ergo causa inducit irregularitatem ob corporis vitium. Prima impossibilitas ministrandi ob defectum, aut debilitatem membri: secunda insignis deformitas, ob quam sine populi offensione ministrare non potest; quas explicant, & varios casus quotidie contingentes resoluunt I. Dartis *de beneficiis*, *d. cap.* 3. Gibalinus & Maiolus *vbi suprà*, Paulus Zacchias *lib.* 10. *consil. cap.* 35.

7. RATIO DECIDENDI. Ex quibus apparet vera decidendi ratio ad textus *in dict. cap.* 1. 6. *& vlt. hoc tit.* nam cùm ille qui partem digiti amisit, in specie textus *in d. cap.* 1. ea parte corporis vitiatus esset, quæ nec defectum ad celebrandum, neque scandalum ex eo, quod ministrasset, possit generare, rectè decidit Alexander, in susceptis ordinibus eum ministrare posse, quia nullam irregularitatem ex tali mutilatione Presbyter contraxit. Similiter qui tantùm pollicis vngulam auulsam habet, sed tamen digitum potentem ad frangendam hostiam, neque ex ea auulsione aliqua deformitas sequitur, rectè deciditur *in cap. finali, hoc tit.* posse eum sacris ordinibus initiari. Etiam cùm habens maculam in oculo, non caret facultate celebrandi, neque ideò deformis remanet, non inde incurrit irregularitatem: & ita *in dict. cap.* 2. & in omnibus his casibus, cùm nec defectus, nec debilitas membri detur, nec aliqua iuris deformitas nascatur, non incurritur hæc irregularitas ex corporis vitio: inde etiam cùm in specie textus *in dict. cap. exposuisti* 11. *hoc tit.* promouendus in Abbatem caruisset sinistra manu, & per consequens parte corporis necessaria ad celebrandum, ideò irregularis ob corporis vitium declaratur.

8. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS. Nec difficultas suprà pro dubitandi ratione adducta aduersatur; nam licèt Ecclesiæ Patres in ministris Ecclesiæ ad ordines promouendos bonæ mentis frugem, indolem probam, aliasque virtutes præscripserint, integritatem etiam corporis, rectè expostulant ob rationes suprà adductas; neque aliàs corpore vitiati, etsi virtutibus polleant, nisi cum eis Pontifex duxerit dispensandum, ordinari possunt, vt dispensasse credimus in casibus relatis à Theophilo *in Oplothec. de calumnia*, *vbi suprà*. Nec primum augmentum ipsius difficultatis refragatur: nam certum est, cæcum, id est, vtroque oculo, seu lumine orbatum, irregularem esse ex defectu partis essentialis, *cap. hinc enim*, §. *cæcus*, 49. *dist.* licèt si iam promotus visum amiserit, possit prædicare, absoluere, & alia similia munia obire, vt de Dano refert Baronius *anno* 731. Similiter vno oculo carens ordinari non potest, *cap. finali* 55. *dist.* resoluunt Molina, Nauarrus & Siluester relati à Gibalino *dict. cap.* 3. *confect* 1. Nec tunc obstat textus *in dict. can.* 76. *Apost.* nam omissâ eorum sententiâ, qui existimarunt, eum canonem apocryphum esse, dicendum est, oculo priuatum aliunde dignum, in Episcopum ordinari posse, ex speciali dispensatione; quo casu exaudiendos esse Apostolos *in d. can.* 76. docet Dartis *de beneficiis cap.* 3. *sect.* 4. Nec aliud augmentum dubitandi rationis deductum *ex d. cap. qui partem*, refragatur; nam ille textus est accipiendus de eo, qui amisit partem digiti ad celebrandum non necessariam, aut cùm ex eius defectu insignis deformitas non sequebatur; aliàs enim si partem digiti ad fractionem hostiæ necessariam amisisset, aut partem, cuius defectu sine populi offensione celebrare non poterat, ordinari non posset, *ex cap.* 1. *& vlt. hoc tit.* licèt si eam partem casu amisisset post ordinationem, etiam in aliis ecclesiasticis officiis posset ministrare, *cap.* 2. *de cleric. ægrot.* qui ita intelligendus est, & conciliandus cum dicto capite *qui partem*.

9. EXPONITVR TEXTVS IN CAN 77. APOSTOL. Primò huic assertioni obstat textus *in can.* 77. *Apost.* in illis verbis: *Qui vero mutus, surdusve, & cæcus est, Episcopus non efficitur, non quia oblæso corpore est, sed ne ecclesiastica impediantur munia.* Ex quibus expressè constat, mutum, surdum, aut cæcum non posse in Episcopum ordinari, non quia oblæsum corpus habeat, sed ne impediantur Ecclesiæ munia: igitur quia corporis vitium per se non inducit irregularitatem. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo, mutum, surdum, & cæcum ordinari non posse, non quia defectus illi deformitatem inducunt; sed quia defectum sensûs patiuntur ad celebrandum necessarij: quasi dicant Apostoli; Surdus, mutus, & cæcus ordinari non possunt, non quia oblæsum corpus habeant, id est deformes sint; sed quia propter defectus visus, auditus, & loquelæ ecclesiastica impediuntur munia. Consentiunt enim Apostoli in irregularitate ex corporis vitio; sed iuxta suprà dicta affirmant, in muto, cæco, & surdo, non ex deformitate, sed ex corporis defectu eam oriri. Hunc tamen canonem ignoratum fuisse primis Ecclesiæ sæculis, docet Roussellius *lib.* 1. *hist. iuris Pontif. cap.* 4 *num.* 6.

10. EXPONITVR TEXTVS IN CAP COMMVNITER, 33. DIST. Secundò aduersùs præsentem assertionem expendi potest textus *in cap. communiter*, 33. *distinct.* vbi qui ob infirmitatem corporis in terram cadunt, transacto anno ordinari possunt. Ex qua decisione constat, corporis vitium non inducere irregularitatem, siue deformitas ex eo sequatur, siue defectus inducatur.

Augetur huius textus difficultas *ex cap. maritum, eadem dist.* vbi in ipsa specie contrarium statuitur, videlicet eum, qui aliquando in terram cecidit, ordinari non posse. Pro quorum iurium conciliatione sciendum est, obsessos à dæmonibus, & arreptitios, quos vulgò dæmoniacos appellamus, ordinari non posse, *cap. maritum, cap. clerici,* 33. *dist. can.* 78. *Apost.* Concil. Tolet. 2. *can.* 3. Arausican. *can.* 13. Docent Barbosa *lib.* 1. *iuris eccles. cap.* 33. *num.* 148. & *de potest. Episcop. alleg.* 42. Torreblanca *lib.* 3. *de iure spirit. cap.* 8. Crespetius *in summa, verbo Arreptitij,* Suarez *de censur. disput.* 51 *num.* 94. Çorjolanus, Balsamon, & Zonaras *in d. can.* 78. Mendoza *lib.* 2. *Concil. Illiber. cap.* 59. Valenzuela *consil.* 25. *num.* 2. Isti enim insani sunt, & immundi, magnumque scandalum in populo sequeretur, si vexatus à dæmone, ad sacrificandum admitteretur, vt considerat post alios Gibalinus *de irregul. cap.* 3. *consect.* 9. Ab hac tamen vexatione liberati, si in eis nulla arreptio timeatur, arbitrio Episcopi relinquitur, quando possint ad ordines ascendere. Barbosa *d. alleg.* 42. & si post ordines susceptos clerici vexati fuerint, suspenduntur ab exercitio ordinis; posteà tamen liberati, transacto anno ministrare poterunt, *dict. cap. communiter,* qui non Pij Pontificis est, vt vulgò traditur; sed Concilij Tolet. 11. *can.* 13. quia tunc corporis vitium non datur, neque in defectu, neque in deformitate. Neque contrarium probat textus *in d. cap. maritum,* qui falsò tribuitur Gregorio, cùm deductus sit *ex cap.* 22. *libelli, de ecclesiast. dogmatibus*; qui ab aliquibus tribuitur D. Augustino, ab aliis Alcuino, ab aliis tandem Isidoro. Sed verius est esse Gennadij, vt docent D. Thomas *quodlibeto* 12. *art.* 10. Platina *in vita Symmachi,* Strabo *de rebus ecclesiast.* Quibus suppositis, omissâ solutione Gratiani *in cap. finali, vers. Nec enim,* 25. *q.* 1. qui asserit eum, qui aliquando insaniuit, ordinari non posse, dicendum est, textum illum procedere eo casu, quo ex vexatione aliqua infamiæ nota remanebat, aut suspicio offensionis; quo casu etiam liberatus à vexatione, ordinari non potest. Nisi dicatur, textum illum auctoritate canonica destitui, cùm tantum sit Gennadij, vt suprà obseruaui. Nec etiam obstat textus *in cap. clerici,* 33. *dist.* vbi asseritur, quod clerici, qui in adolescentia fuerint à dæmonibus vexati, ad superiorem gradum non promoueantur: igitur qui semel fuit vexatus, & obsessus, etsi posteà liberatus sit, ordinari non valebit. Cui difficultati vt satisfaciant Glossa, & Archidiaconus ibi, asserunt, tantùm in eo textu prohiberi vexatis à dæmonibus ascendere ad maiores gradus; non verò in minoribus ministrare. Sed hæc solutio refellitur ex canone 16. Concilij Arausicani 1. vbi generaliter prohibetur energumenis ad clericalem ordinem ascendere: deinde ex capite 19. Concilij Illiberit. & ex canone 9. & 91. Concilij Carthag. 4. Quare hac solutione omissâ dicendum est, in eo textu non negari, quod si clerici in ipsa adolescentia à vexatione diaboli liberati sint, possunt ad gradus omnes promoueri: tantùm enim cùm consultus fuisset Nicolaus de adolescentibus vexatis afflictione diaboli, respondit ipsos ita in adolescentia vexatos ordinari non posse, videlicet quamdiu vexantur: præpositio enim *in,* si adiungatur ablatiuo, intelligitur intra illud tempus: vnde idem est in anno, quod intra annum, *l. si ita* 41. §. *Labeo, ff. de manumiss. testam.* Barbosa *de dictionibus, dict. In, num.* 21. vnde verba illa, *in adolescentia obsessi,* idem important, ac *intra adolescentiam obsessi*; ita vt si liberati sint, etiam in ipsa adolescentia possunt sacris ordinibus initiari.

CAPVT III.

Clemens III. [a] *Varinen. Episcopo.*

EX parte Bartholomæi monachi, & diaconi petitorium fuit nostro Apostolatui præsentatum, quod cùm ipse in [b] cunabulis sectus fuerit, postmodùm sub [c] regula & Abbate deuotè Deo militans, in Diaconatus ordinem est promotus. Vnde suppliciter petit facultatem sibi à Sed. Ap. indulgeri, vt sit ei licitum in Presbyterum ordinari. Nos verò attendentes, quod secundùm statuta [d] Nicæni Concilij illi ad Diaconatus ordinem accedere prohibeantur: & si etiam in Clero fuerint, cessare debeant, qui se [e] ipsos sani absciderunt, vel affectauerint vt ab aliis abscindantur: non credimus ei aliquod impedimentum afferre, quominus prouehi possit, qui in cunabilis sectus fuerit, quia non videtur hoc eo tempore affectasse, quo iudicium animi non habebat: præsertim cùm canonibus [f] Apostolorum sit manifestè sancitum, quod si eunuchus sit per insidias hominum factus, vel ita natus sit, aut etiam in persecutione sint amputata ei virilia, & dignus sit, fieri Episcopus possit. Cognoscenti itaque tibi de substantia [g] veritatis, si precibus eius noueris veritatem inesse, & aliàs dignus inueniatur, maximè eum diu in ordine perseuerauerit [h] monachali, ipsum in Presbyterum promouendi licentiam auctoritate præsentium indulgemus.

NOTÆ.

a *VArinen.*] Ita etiam legitur *in cap.* 1. *hoc tit. in* 2. *collect.* de qua Ecclesia egi *in cap. eo libentiùs* 6. *de seruis non ordin.*

b *Cunabulis.*] Cunabula sunt infantiæ panni, & etiam dicuntur panni illi, quibus mortui sepeliendi inuoluuntur; quomodo apud Ioannem CP. Episcopum legitur Lazarum in monumento cunabulis inuolutum fuisse: notat Cuiacius *in cap.* 4. *de despons. impub.* vnde cùm aliquid contingit in primis illis infantiæ annis, dicitur contigisse in cunabulis, *cap. litteras* 4. *de despons. impub.* Quare Bartholomeus, qui in primis infantiæ annis sectus fuit,

fuit, in huius textus specie dicitur fectus in cunabulis.

c *Sub regula & Abbate.*] Rectè; nam fine eis non datur vera professio, vt docent Benedictus Haepbtenus *tom.1.disquisit.monast.lib.4.tract.7.* Stephanus Durantius *qq. iuris q.7. & 9.* Fragoso *1.p. de regim. Christ. Reipub. lib.1. §.9.*

2. d *Niceni Concily.*] Primi videlicet, quod celebratum fuit temporibus Siluestri Pontificis, & Imperatoris Constantini in ciuitate Nicæa, vrbe Bithiniæ, anno 325. Præside Osio Cordubensi Episcopo, Apostolicæ Sedis Legato, vt referunt eam Synodum mitis extollentes laudibus post eius notatores Bucherus *in Belgico-Romano,fol.169.* Pater Setlogus *tom.3. in Camica, vestig.19. folio 194.* Caballutius *in notit. Concil.* In eo post damnatam hæresim Arrianam, & alia piè statuta, sanciti fuerunt varij canones, quos ex Pisano, & Turriano referunt Baronius, Binius, & Corjolanus. Et huic primo canoni occasionem dedit Leontius Presbyter, qui accusatus de incontinentia cum quadam puella, & iussus abstinere ab eius contubernio, seipsum castrandum præbuit, vt liberiùs cum fœminis commisceri posset; neque ita tamen suspicionem eluere potuit quominus eùm Presbyter esset, deponeretur, vt referunt Socrates *lib. 2. historia, cap. 21. Leontius cùm Presbyter esset, eo dignitatis gradu priuatus est, quòd genitalia sibi exsecuisset.* Theodoretus *lib.2. cap. 24.* Athanasius *in apolog. contra illos qui se castrauerunt*, D. Basilius *in opuscul. de vera virgin.* Qui eùm posteà Arrianis se iunxisset, eorum factione sub Constantio Sedem Antiochenam inuasit: ex Theodoreto refert Iustelus *in notis ad can.1. Concily Niceni.*

e *Qui se ipsos.*] Verba sunt canonis primi Concilij Nicæni, quæ etiam referuntur à Carnotensi *p.6. Decreti, cap.374.* Gratiano *in cap. si quis à Medicis 7. 55. dist.* 3.

f *Apostol.*] Can. 10. *Si quis humanâ violentiâ eunuchus factus est, aut in persecutione amputata ei sunt virilia, aut ita natus fuit, & dignus est, efficitor Episcopus.*

g *Veritatem.*] Aliàs litteræ ipso iure nullæ essent, iuxta adducta *in cap. super litteris, de rescriptis.*

h *Monachali.*] Non quia ingressus monasterij, seu professio in eo purgaret hanc irregularitatis speciem; sed quia si verè contracta esset, faciliorem redderet dispensationem, iuxta adducta *in cap. 1. de filiis Presbyterorum.* 4.

CAPVT IV.

Clemens III. a *Rauen. Archiepisc.*

Significauit nobis R. Archipresbyter sancti Stephani de Longasco, quod R. Presbyter credens se obsequium præstare Deo, sibi fecit virilia amputari: sed cùm idem Archipresbyter sit senectute grauatus, nec b relinquere valeat Presbyterum memoratum, nobis humiliter supplicauit, vt ei concedere debeamus, ea, quæ præter Missam ad sacerdotem pertinent, c ministrare. Quocirca mandamus, quat. inquiras diligenter veritatem, & si iamdictum Presbyterum aliàs d dignum inueneris, ei sacerdotale ministerium absque omni altaris ministerio, auctoritate nostra fretus, & e tua, prout videris expedire, concedas.

NOTÆ.

1. a *Rauen.*] Ita etiam habetur *in cap.1. de clerico ægrotante, in 2.collect.* ex qua restituendus est præsens textus. Refertur Clemens III. in præsenti Vuidoni Archiepiscopo Rauennat. qui electus fuit in Præsulem ipsius Ecclesiæ anno 1182. & sub nostro Clemente III. Legatus à Latere missus bellum sacrum contra Saracenos nunciauit, & promulgauit, vt refert Vghellius *in Italia sacra, in Ecclesia Rauennat. num. 80.* De ipsa Ecclesia nonnulla adduxi *in cap. si quando 5. de rescriptis.*

2. b *Relinquere valeat Presbyterum.*] Vt vicarium suum, aut coadiutorem, vt permittitur *in cap.1. & 2. de cleric. ægrot.* vnde præsens textus non impropriè compilatus fuit sub titulo *de cleric. ægrot. in 2. collect.*

3. c *Ministrare.*] Vt baptizare, sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ vnctionis conferre, matrimoniis adesse, & alia similia.

d *Dignum.*] Cùm enim per ignorantiam fecisset, existimans se Deo præstare obsequium, mitiùs cum eo agitur.

e *Tua.*] Glossa in præsenti docet, In hoc casu Episcopum posse dispensare; & rectè. Nam cùm pars abscissa esset occulta, & abscissio absque culpa contingeret, Episcopus dispensare valebat. Miranda *in manuali, tom.2. q. 8. art.3.* quidquid sentiat Barbosa *de potest. Episcop. alleg. 42. num. 27.* Nec contrarium suadent verba præcedentia, *auctoritate nostra fretus*; nam per ea verba tantùm excitatur iurisdictio propria Episcopi; non noua conceditur, quia quoties aliqua committuntur ordinariis iudicibus, quæ illis competunt, non delegati, sed ordinarij iudices manent, excitatâ eorum iurisdictione, vt dicemus *in cap. licèt, cap. graue, de officio ordin.* Michaël Roussellius *lib. 1. historia Pontif. iurisd. cap. 4. num. 5.* credit Episcopum posse dispensare cum eunuchis casu, aut necessitate factis; Pontificem cum voluntariis, quia qui se abscidit, creditur sui homicida. 4.

CAPVT V.

Idem [a] *Pariensi Episcopo.*

EX parte dilecti filij Michaëlis Presbyteri fuit in audientia nostra propositum, quod cùm sibi sentiret lepræ periculum imminere, de consilio medici virilia sibi fecit [b] abscindi, vt posset à tam grauis infirmitatis vitio liberari: & vt prouideremus ei super executione sui officij, à nobis humiliter postulauit. Quoniam igitur [c] canones Sanctorum Patrum huiusmodi à sacri altaris administratione non prohibent, fr. t. per A. s.m. qoat. si ita se rei veritas habet, & memoratus M. est aliàs idoneus, vt sui officij ministerium exequatur, nullius contradictione, vel ap. ob. auctoritate fretus Ap. liberam ei tribuas facultatem.

NOTÆ.

1. a PAriensi.] Ita legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. quæ inscriptio si retineatur, referenda est ad Ecclesiam Pariensem, quæ est in Ecclesia Orientali, cuius Episcopus Thalasius subscripsit in Coocilio Chalced. sed in editione epistolarum Innocentij III. facta Coloniæ, *folio* 8. legitur *Parisiensi*, de qua Ecclesia nonnulla adduxi *in cap. final. de rescriptis.*

2. b *Abscindi.*] Quæ abscissio certissimum præstat remedium lepræ curationi, vt docent Galenus *lib.* 3. *comment. ad lib.* 3. *Hippocratis*, Archigenes *lib.* 13. *cap.* 125. ibi: *Neque enim temerè reperias vllum aliquem castratum elephantiasi laborasse.* Rationem tamen, quâ id confirmat Archigenes, refellit Mercurialis *lib.* 3. *var. cap.* 20. addens legitimam rationem, quòd elephantiasis præcipuè oriatur ex calidiıate, & siccitate, tum iecoris, tum vniuersi corporis, quæ causa est cur lepra in Ægypto sit admodum familiaris. Cùm ergo eunuchi sint frigidi & humidi, mirum non est, quòd non sint facilè obnoxij lepræ, alterive vlli morbo, cuius origo sit calor & siccitas. Et remedium hoc lepræ esse valdè vsitatum, constat ex Lucretio.

Et grauiter partim metuentes limina lethi,
Viuebant ferro priuati parte virili.

Et Poëta.

Nec-non infelix ferro truncata iuuentus
Atque exsecta virum.

Illustrant Theopbilus Raynaud. *tom.* 14. *tract. de triplici eunuchismo, cap.* 3. *num.* 6. Iuretus *in notis ad epist.* 231. *Carnot.*

c *Canones.*] Videlicet canon 20. Apostol. *cap. si quis in ægritudine, cap. si quis à Medicis*, 55. *dist.* *sequenti*, 55. *dist. cap. tunc* 23. *q.* 5. *cap. qui sitis* 33. *q.* 5. Concilium Arelat. 2. *can.* 7. *Si qui se, carnali vitio repugnare nescientes, abscindant, ad Clerum peruenire non possunt.* Synodus Constaotinop. *can.* 8. apud Balsamon. Triburiense Concil. *can.* 33. Consonat lex 23. *tit.* 6. *part.* 1. Alia iuris testimonia congerit Anton. August. *in epit. iuris lib.* 4. *tit.* 11: & *lib.* 27. *tit.* 21. Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, & *de potest. Episcop. alleg.* 42. *num.* 13. & *lib.* 1. *iuris ecclesi. cap.* 33. *num.* 141. Acuñs & I. Dartis *in* 55. *dist.* Amaya *lib.* 3. *obseru. cap.* 6. *ex num.* 44. Olanus *lib.* 3. *Paralip. cap.* 10. *ex num.* 34. Balsamon *in d. can.* 8. *Synodi Constantinop.* & *in Nomocan. Phocy, tit.* 5. *cap.* [illegible] & *in can.* 1. *Concil. Niceni*, Baronius *anno* 230. & 232. *num.* 5. & 253. *num.* 44. Robertus *lib.* 4. *rerum iudic. c.* 10. Theophilus Raynaud. *tom.* 14. *tract. de triplici eunuchismo, cap.* 3. §. 6. Claudius Espenceus *lib.* 5. *de voto, cap.* 12. Filesacus *lib.* 1. *select. cap.* 12. Vighellius *in method. iuris can. pag.* 247. Tondutus *resol. canon. cap.* 9. Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri monach. cap.* 14. & 23. Pamelius *in notis ad D. Cyprianum, epist.* 62. Germonius *lib.* 3. *de sacrorum immunit. cap.* 3. Iuretus *in notis ad Carnot. epist.* 83. Ramirez *in Pentecont. cap.* 4. Spondanus *in epit. Barony, anno* 730. *num.* 2. Mendoza *q.* 4. *positiua*, Sausay *in Panopl. cleric.* 1. *p. cap.* 5. §. 8. Seuerinus Binius, Corıolanus, & Zooaras *in d. can.* 20. *Apostol.* Paulus Zacchias *lib.* 2. *qq. tit.* 3. *q.* 7. & *lib.* 8. *tit.* 1. *q.* 6. Iustelus *in can.* 1. *Concil. Niceni*, Roussellius *in historia iurisd. Pontif. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 5. Corrasius *de beneficiis p.* 3. *cap.* 6. Petrus Herodius *lib.* 1. *Pandect. cap.* 14. Duarenus *lib.* 4. *de sacris Ecclesiæ, cap.* 3. Gothofredus *in l.* 4 §. *cum, ff. de re milit.* Ferrara *de litteris cap.* 7. plures Moralistæ relati à Diana *p.* 10. *tract.* 13. *resol.* 11. & *p.* 11. *tract.* 1. *resol.* 23. Gibalino *de irregul. cap.* 3. *q.* 4. *confect.* 4. *num.* 12. Christ. Lupus *in can.* 1. *Concil. Nicæn.*

COMMENTARIVM.

3. CONCLVSIO ASSERTVR ET PROBATVR.

IN his tribus decisionibus agitur de eunuchis natis, vel factis propriâ manu, vel ab hominibus; & vt eas vno commentario complectamur, sequentem ex eis deducimus assertionem: *Qui in cunabulis, aut à Medicis castratus, seu abscissus fuit, ordinari valet; non verò qui propriâ voluntate ab alio, vel à se ipso sectus est, etiamsi ob seruandam castitatem id fecerit.* Probant eam textus *in can.* 20. 21. & 22. *Apost. cap. maritum*, 33. *dist. cap. finali*, 51. *dist. cap. si quis abscidit* 4. *cap. hi qui* 5. *cap. qui partem* 6. *cap. si quis à Medicis* 7. *cap. si quis in ægritudine* 8. *cap. si quis in infirmitate, cum*

4. RATIO DVBITANDI.

Sed aduersùs primam partem huius assertionis, quatenus in ea docetur sectum in cunabulis, vel à Medicis eunuchizatum, sd sacros ordines admitti posse, insurgitur in hunc modum. Eunuchi quomodolibet facti, non debent ad sacros ordines promoueri, vt *in cap.* 23. *Deuteron.* cautum legimus his verbis: *Non intrabit eunuchus attritis, vel amputatis testiculis, & abscisso veretro, Ecclesiam Domini.* Qnod & apud Romanos obseruatum fuisse testatur Cælius Rhodigin. *lib.* 7. *antiq. lect. cap.* 2. immò M. Sergium orationem in Senatu habuisse, vt à sacris omninò arcerentur, refert Alex. ab Alex. *lib.* 6. *dierum genial. cap.* 14 & ob

ob illum defectum Metello denegatum fuisse Sacerdotium, constat ex Seneca *in ipso*, & tradit Stuchius *de sacrificiis Gentil. pag.* 68. nec solùm à Sacerdotio, verùm & ab omnibus honoribus & dignitatibus arcebantur eunuchi apud eos; militiæ enim nomen dare non poterant, *l. qui cum vno, ff. de re milit. l.* 8. *C. Theodos. de tyronibus*, Vegetius *lib.* 1. *de re milit. cap.* 7. ad studium litterarum non admittebantur, Lucianus *in Eunucho*, Sauarus *ad Sidonium lib.* 1. *epist.* 8. *verbo Litteris*: quare non modicam inter eos contentionem concitauit Eutropij eunuchi ad Consulatus fastigium euectio. Claudianus *in Eutropio*.

Omnia cessarunt eunucho Consule monstra,
Heu cæli, terræque pudor!

Plura de Eutropio, & eius fine D. Iosephus de Retes *de interdictis lib.* 3. *cap. final.* immò vilissimis ministeriis, & quod nefas est, libidini potentiorum deseruisse, plurima Poëtarum, & historicorum monumenta testantur. Martialis *lib.* 9. *epigr.* 7. Iuuenalis *satyra* 10. & innuit textus *in l.* 3. §. *qui in alio, ff. ad leg. Corn. de sicar.* plura D. Franciscus de Amaya *lib.* 3. *obseru. cap.* 38. & 43. Suarez *ad leg. Aquil. lib.* 2. *cap.* 3. *sect.* 6. igitur si ita eunuchi abiecti sunt, non debent ad sacros ordines admitti, cùm in ordinandis vltra morum honestatem, quædam claritas, vel decentia personæ desideretur. D. Thomas *in* 4. *dist.* 25. *q.* 2. *art.* 2. & ex eo docet Suarez *de censur. disput.* 51. *sect.* 3. *n.* 2. Secunda etiam assertionis pars, vbi asseritur abscindentem semetipsum aliqua corporis parte, etiamsi pro seruanda castitate faciat, irregularem esse, non leuem patitur dubitandi rationem ex eo; nam vnicuique licet naturaliter in suum corpus sæuire, *l. sed si* 9. §. *si ipse seruus, ff. de peculio*; quia cùm homo sit vsufructuarius vitæ, & vsufructuarius possit arboris ramos decerpere; ita & homo corporis proprij membra amputare potest, vt in specie ratiocinatur Ioannes Caramuel *in Theolog. fundament. fundam.* 55. §. 9. sed qui iure suo à natura præcipuè concesso vtitur, puniri non debet, *l. si præses* 32. *ff. de pœnis*: igitur qui se abscidit, aut virilia amputauit, nullam exinde irregularitatem contrahit. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam licèt hæc abscissio ex aliis causis contingens iniusta videri possit, tamen ob seruandam castitatem, licitam, permissamque esse probatur auctoritate, & exemplis. Auctoritate sacræ paginæ *Matthæi cap.* 19. ibi: *Beati qui se castrauerunt propter regnum cælorum.* Et Marci *cap.* 9. *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & proiice abs te: & si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te.* Exemplis Origenis, qui se castrauit, vt seruaret castitatem, vt refert Eusebius *lib.* 56. Leontij Antiocheni, cui idem accidit, referente Theodoreto *lib.* 2. *historiæ, cap.* 24. duorum monachorum Ægypti, de quibus in vitis Patrum, *dist.* 2. *cap.* 172. quæ refert Zerda *in aduersariis, cap.* 128. *num.* 17. ergo qui se abscidit, aut eunuchizauit, non inde irregularitatem contrahit.

5. De evnvchis et eorvm differentiis.

Quibus difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, omissis eunuchorum, spadonum, castratorum, & euiratorum differentiis, quas referunt, & exponunt Pancirola *lib.* 2. *variar. cap.* 275. Balsamon *in can.* 24. *Apost.* Theophilus Raynaud. *tom.* 14. *tract. de triplici eunuchismo, in prælusione*, Paulus Zacchias *lib.* 2. *qq. Medicolegal. tit.* 3. *q.* 7. eunuchorum duo esse genera, natos, & factos, quamvis pauci omninò nascantur cum hoc defectu, vt obseruat apud August. auctor quæstionum ex vtroque Testamento, *q.* 116. sunt tamen aliqui, inter quos Dorotheum Antiochiæ Episcopum fuisse refert Eusebius *lib.* 7. *cap.* 32. per hæc verba: *Dorotheum Primatu Antiochenæ Ecclesiæ insignitum cognouimus. Erat autem naturâ eunuchus, ita ex ipsa natiuitate comparatus.* De quo plura Theophilus *d. tract. de triplici eunuch. cap.* 2. §. 1. Eunuchi facti dicuntur, qui ab hominibus euirati sunt variis ex causis: aut causâ medelæ, iuxta suprà tradita: aut in pœnam delicti admissi, iuxta infrà dicenda, & congesta *in cap. significasti, de homicidio*: aut causâ mercimonij, seu negotiationis. Frequentem olim, & quæstuosam fuisse eunuchorum nundinationem, constat ex Herodoto *lib.* 8. & Lactantio *de opificio Dei, cap.* 13. Quintiliano *lib.* 5. *instit. cap.* 12. qui meminit mangonum, & venalitiorum istorum, qui formæ puerorum excisâ virilitate lenocinabantur, erantque serui eunuchi pretiosiores: quare Vlpianus *in l. ita* 27. §. *& si, ff. ad legem Aquil.* ait: *Si puerum quis castrauerit, & pretiosiorem fecerit, Viuianus scribit, cessare Aquiliam.* Et Iustinianus plurimi æstimat seruos eunuchos, quàm alios, *in l.* 3. *C. communia de legat. l.* 1. § 6. *C. de communi seruo*: & Constantinus *in l.* 2. *C. de eunuchis*, permittit facultatem emendi, & vendendi eunuchos barbaræ gentis extra Romanum Imperium factos. Causas vt pretiosiores crederentur eunuchi, refert, & illustrat Gibalinus *tom.* 1. *de negot. lib.* 1. *cap.* 4 *art.* 3. Sed cùm hæc abscissio Deo, & naturæ iniuriosa sit, vt eleganter expressit D. Ambrosius *lib.* 5. *in Herab. cap.* 3. *sub finem*, his verbis: *Tolles homini quod natus est, & virum de viro exuis, abscissaque corporis parte, sexum negas, spadonem efficis, vt quod negauit natura in hominibus, impleret audacia.* Tam legibus ciuilibus, quàm ecclesiasticis huiusmodi exsectio, nisi ad vitæ conseruationem, aut in pœnam admissi delicti, prohibita est. Doctores tamen, præcipuè Theologi Moralistæ, disputant, an huiusmodi abscissio ob vocis suauitatem ad concentus sacros, quibus isti euirati passim adhibentur, licita sit? Et Salon 2. 2 *q.* 6. *conerou.* 2. Trullench *lib.* 5. *in Decalog. cap.* 3. *dub.* 4. *num* 4. Sayrus *lib.* 7. *clauis, cap.* 9 *num.* 38. Mendoza *in lib.* 1. *Regum, cap.* 8. *vers.* 15. *num.* 9. Pasqualigus *decis.* 498. & *in qq. canonic. centur.* 1. *q.* 10. honestam esse hanc euirationem docent, si duo concurrant. Primum, vt pueri qui exsecantur, sui iuris sint, & polleant vsu rationis, atque commoda, incommodáve, quæ inde consequentur, percipiant, & suæ exsectioni consentiant. Secundum, vt sine periculo vitæ fiat exsectio. Verùm contrariam sententiam defendunt alij, quos referunt, & sequuntur Barbosa *in cap. si quis absciderit*, 55. *dist.* Lugo *disput.* 10. *num.* 21. Thomas Hurtadn *tom.* 2. *resol.* 38. *num.* 758. Diana 3. *p. tract.* 5. *resol.* 38. & *p.* 6. *tract.* 8. *resol.* 16. Theophilus *vbi suprà*, *cap.* 4. §. 5. Gibalinus *d. art.* 3. *de negot. num.* 14. & meritò: nam si ad seruandam continentiam, & vitandum damnum spirituale huiusmodi exsectio non permittitur, quantò magis ob vitandam inopiam, aut lucrum temporale captandum prohiberi debet.

Quibus animaduersis tradita assertio rationi iuris valdè consona est: nam prima pars, quæ asserit sectum in cunabulis, à Medicis, vel in persecutione, ordinari posse, ea nititur ratione; nam cùm ille nec fecisset, neque affectasset huiusmodi abscissio- 6. Ratio primæ partis assertionis.

abscissionem; & pars abscissa neque deformitatem, neque defectum, aut debilitatem ad celebrandum inducat, non est ratio quare incurratur irregularitatis pœna, vbi nulla culpa adfuit. Creaturam enim Dei refingit, & naturæ insidiatur, qui euirat; sed naturæ succurrit, nec legi subiicitur, qui propter morbum id facit. Imperator *Leo nouella* 60. & 98. ex qua ratione infertur, eum, qui suâ culpâ castrari se passus est absque propria voluntate, irregularitatem non contrahere, licèt contrarium communiter Doctores sentiant: pro cuius ampliationis expositione sciendum est, inter alias pœnas pro varietate delictorum à diuersis gentibus statutas, castrationem ab aliquibus inflictam esse, vt furto *in cap. tua*, §. *finali*, *de homicidio* · adulterio *ex lege Iulia de adult.* Brissonius *ad ipsam legem, verbo Viro deprehensio.* D. Laurentius Ramirez *ad Martialem lib.* 2. *epigr.* 60. ad quam pœnam referendus est Plautus *in Milite.*

Vt saluis testibus hodie te mittamus.

Perduellioni: Eusebius *lib* 8. *historia.* Apud Francos frequens huius pœnæ mentio reperitur; nam apud eos seruus, qui quadraginta denarios surripuit, castrari iubetur in lege Salica, *tit.* 13. *de furto*, §. 2. & seruus qui cum ancilla mœchatus fuit, castrari præcipitur *in tit.* 29. *de adult.* eiusdem legis, §. *ancilla* 6. refert Lindembrogius *in Glossario*, *verbo Castrauerit.* Etiam culpâ alicuius similis mutilatio euenire potest, cùm ob accessum ad mulierem quis in morbum incidit abscissione medendum, aut cùm ob simile peccatum in adulterio deprehensus, à marito mutilatur, vt in casu relato à Couar. *in Clem. si furiosus*, *de homicidio*, *in princip. num.* 6. In his ergo, & similibus casibus verius est, irregularitatem non contrahi, cùm nulla abscissio actiua, nec directè intenta, sed tantùm passiua, & indirectè volita adfuerit. Quis enim dicat furem ob furtum furcâ suspensum se suspendisse, ex eo quod ob culpam propriam suspendatur. Docet, & hanc opinionem defendit Gibalinus *d. cap.* 3 *pag.* 53.

7. RATIO SECUNDÆ PART. Secundæ partis ratio ea reddi potest, nam cùm homo non sit dominus membrorum suorum, *l. liber homo*, *ff. ad leg. Aquil.* & talis abscissio sit occisio partialis illius membri; sicut nemini licet se occidere, ita nec se mutilare. Et vt propiùs ad decisionem textus *in d. cap. significauit*, accingamur, sciendum est, vtroque iure, tam ciuili, quàm canonico, varias pœnas statutas esse in eos, qui propriâ voluntate se castrauerunt, aut membra mutilarunt. Iure enim Cæsareo illi lege Cornelia de sicariis tenebantur, *l.* 3. §. *idem*, *ff. ad leg. Corn. de sicar.* vbi Adriani rescriptum proponitur, quo statuitur eos, qui hoc crimine arguuntur, lege Cornelia teneri; quod & proposuit Domitianus, testantibus Soetonio, & Xiphilino *in eodem Apuleio*, *lib.* 8. *de Asino aureo.* Cui gratulatur Martialis *lib.* 6. *epigr.* 2. ibi.

Lusus erat sacræ connubia fallere tedæ;
Lusus & immeritos exsecuisse viros.
Vtraque tu prohibes, Cæsar, populisque futuris
Succurris, nasci quos sine fraude iubes.
Nec spado iam, nec mœchus erit, te Præside, quisquam:
At priùs (ô mores!) & spado mœchus erat.

Et lib. 9. epigr. 7.

Inmatura dabant infandas corpora pœnas:
Non tulit Ausonius talia monstra pater.
Idem qui teneris nuper succurris ephœbis,
Ne faceret steriles sæua libido viros.

Omnique modo eunuchos fieri prohibuit Constantinus *in l.* 1. *C. de eunuchis*, vbi plura Cuiacius, & noster D. Franciscus de Amaya: Brissonius *lib.* 2. *select. cap. final.* Inde apud Iustinum Martyrem *in apolog. ad Antonin.* qui se castrare voluit, priùs à Prælato Ægypti veniam edicti petiit, ibi: *Libellum Felici Præfecto obtulit, petens vt medicum sineret testes suos præcidere: hoc enim sine Præfecti permissu fieri nefas esse, medici, qui illic erant, asseuerabant.* Adde nouellam Iustiniani 142. nouellam Leonis 60. Euagrium *lib.* 4. *cap.* 22. Etiam qui digiti partem sibi abscindebant, vt sic militiæ inutiles redderentur, extra ordinem puniebantur, *l.* 4. *C. Theodos. de tyronibus*, *l.* 5. *eod. C. de filiis milit. l.* 4 §. 12. *ff. de re milit.* Eos Murcos Romani appellabant. Ammianus Marcellinus *lib.* 15. vbi notauit Valesius *pag.* 56. De his Innocentius I. *epist. ad Iulium*, ita scribit: *In his clericos scripsisti, quos constituas non habere aliquos murcos.* Notarunt Gothofredus *in d. l.* 4 §. *eum* 12. Iacobus eius filius *in l.* 5. *C. Theodos. de tyronib.* Cuiacius *lib.* 15. *obseru. cap. finali.* A pollicis truncatione eos Itali *poltrones*, dicebant, vt ex D. Francisco *lib.* 1. *opusc. pag* 94. probarunt Meursius *in exercit. criticis*, *p.* 2. *cap.* 2. *pag.* 67. Cuiacius *d. lib.* 15. *obseru. cap.* 40. Sauarus *ad Sidonium lib.* 1. *epist.* 2. D. Laurentius Ramirez *in notis ad Luitprandum*, *in chron. pag.* 315. Iure nostro canonico, qui se mutilauit, per triennium à communione eiicitur, *can.* 23. *Apost.* vbi Zonaras, & Corjolanus: Menardus *ad D. Gregorium*, *fol* 255. Iustè ergo deciditur *in d. cap. significauit*, seipsum abscindentem, aut eunochizantem, ordinari non posse, tanquam sui homicidam. Hinc damnandi veniunt sacerdotes Deæ Cybeles, siue matris Deorum, Gallicè *Corybantes* dicti, qui inter nefandas libidines, quas non sine rubore describunt D. August. *lib.* 7. *de ciuit. Dei*, *cap.* 26. Apuleius *lib.* 8. *Milesiarum*, sua membra amputabant, ac se castrabant. Arctæus Medicus relatus à Mercuriale *lib.* 3. *variar. cap.* 15. ibi: *Sunt qui membra sibi ipsis amputant, tanquam Diis propriis ea repetentibus gratam rem piâ cogitatione facturi: atqui insania huiusmodi in opinione duntaxat collocatur: excitantur vero tibiâ, animiue oblectatione, aut temulentiâ, aut adstantium exhortationibus, vt maneat huiusmodi furor à Deorum afflatu: quod si incolumes desistant, bono, & pacato animo sunt.* Vnde Martialis *lib.* 3. *epigr.* 63. Gallum appellat castratum more istorum sacerdotum, ibi:

Amisit testes, iam mihi Gallus erit.

Idem obseruari à sacerdotibus Dianæ refert Strabo *lib.* 14. & prodiit D. Hieronymus *in lib.* 1. *aduersus Iouinianum*, ibi: *Hierophantes Atheniensium vsque hodie cicutæ sorbitione castrari, & postquam in Pontificatum fuerint electi, viros esse desinere.* Idem de sacerdotibus Bellonæ refert Farnabius *ad Senecam, in Medeam act.* 1. *vers.* 82. *pag.* 100. quod valdè insanum erat, cùm carnis stimulos non deponerent qui exsecti sunt, vt docent Epictetus *apud Arrianum lib.* 2. *cap.* 20. S. Basilius *sub finem libri de virgin.* plenissimè & disertissimè August. 6. *in Iul. cap.* 5. ac scitè Arnobius *lib.* 5. ridens Deorum consilium de Aty castrando, vt castus inter Deos viueret. *Quasi verò*, inquit, *affecti corporalibus his damnis, fiant languidioris audaciæ, & non quotidie videamus eos, qui sibi demesserint has partes, maioris petulantiæ fieri; atque omnibus postpositis & pudoris, & verecundiæ frænis, in obscœnam prorumpere*

rumpere vilitatem, flagitiorum confessione vulgatâ? Immò plerumque spadones, vt S. Hieronymus *lib. in Iouin.* loquitur, in longam, securamque libidinem exsecabantur. Videndus Brodeus *lib. 4. miscell. cap.* 21. Rectè ergo in præsenti ab ordinibus arcentur qui per eam immanitatem in diuinum opus, ipsumque proinde Deum iniuriam admittunt, vt aiebat D. Chrysostomus *in cap. 5. ad Galatas*, per hæc verba: *Vbi nunc sunt, qui seipsos audent euirare, simul & Apostolicam imprecationem sibi accersentes, & Dei opificium accusantes, & à Manichæis stantes? nam illi quidem aiunt corpus insidiosum esse, malaque materia. Hi verò factis suis crudelibus illis opinionibus præbent ansam, dum membrum amputant velut insidians & inimicum.* Alia prosequitur Theophilus Raynaud. *tom. 4. lib. 3. de iure commun. sect. 3. cap. 1. fol. 235.*

8. **DISSOLVVNTVR DIFFICVLTATES.** Nec obstat prima difficultas deducta *ex cap. 29. Deuteronom*; nam licèt illud ad sensum mysticum referant Beda *ibi*, Theodoretus *q. 25. in Deuteron.* eos tamen refellit Filesacus *lib. 1. select. cap. 11.* qui affirmat in eo textu prohiberi eunuchis ingredi Ecclesiam Dei, hoc est commercium habere cum Hebræis, & ius ducendi puellas Hebræas; quæ prohibitio eâ nitebatur ratione, quia cùm ipsi sperarent Messiam ex progenie propria, & nulla ex eunuchis soboles speraretur; ideo eos neque ad commercium, neque ad connubium admittebant. Neque quod dicebamus de eunuchis arcendis ab honoribus, & dignitatibus, refragatur; nam illud procedit iure ciuili attento, quo à Consiliis & Senatu remouebantur ex ratione communi, quia tertium genus hominum videntur. Lampridius *in vita Alexandri. Alexander Seuerus tertium genus hominum eunuchos esse dicebat, neque videndum, neque in vsu habendum à viris; sed vix à fœminis nobilibus.* Et in fine ita subiungit: *Huc accedit, quod eunuchos neque in consiliis, neque in ministeriis habuit.* Mamertinus *in panegyrico ad Iulianum apostatam*, ibi: *Eunuchos quasi a consortio generis humani extorres, ab vtroque sexu, aut naturæ origo, aut clades corporis separauit.* Vnde in eos ita acriter inuehitur S. Basilius *epist.* 87. ad Simpliciam hæreticam: *Ignominiosum, ac modis omnibus perniciosum eunuchorum genus; genus hoc, inquam, nec fœmineum, nec masculinum, insaniens in mulieres, inuidiosum, vilis pretij, animo feroci, effœminatum, ventri deditum, auri cupidum, sæuum, inconstans, illiberale, quiduis suscipiens, insatiabile, furiosum, & zelotypum, & quod ampliùs dicendum est, cum ista statim generatione ad ferrum damnatum.* Plura Suidas verbo *Spado*, Beyerlinch *verbo Eunuchus*, Saluagnus *ad Ouidium in Ibin, fol. 251.* vnde Imperatores acriter in Eunomianos spadones exarserunt *in l. 17. C. Theodos. de hæreticis.* Iure verò nostro Pontificio, dum sine voluntate ita nati, aut facti sunt, admittuntur ad Sacerdotium, & alias dignitates, vt auctoritatibus, & exemplis probat Filesacus *d. cap. 11.* Nec secunda difficultas aduersatur, deprompta *ex cap. 19. Matthæi*; nam licèt relata verba in sensu litterali accipientes Origenes, & Leontius (de quo Socrates *lib. 2. histor. cap.* 21. ait: *Leontius cùm Presbyter esset, eo dignitatis gradu priuatus est, quòd genitalia sibi execuisset*: & de eo ab Arrianis Antiochenæ Ecclesiæ Præfecto inquit Theodoretus *lib. 2. cap. 24. Antiochia verò post Stephanum Ecclesiæ Primatum suscepit Leontius, quem contra Nicæni Concilij decreta adeptus est; nam suâ ipse sibi manu genitalia exsecuerat*; vt suprà retuli) se castrauerint, & eius textus auctoritate moti hæretici Valesiani appellati, non solùm omnes se castrarent, verùm & sectæ professores, vt se castrarent, adigebant, vt referunt Baronius *anno 249. tom. 2.* Castro *aduersùs hæreses, verbo Eunuchus.* Pro eius tamen textus expositione dicendum est, in eo Dominum laudare continentiam obseruantes, qui ob eius amorem spiritualiter se castrauerunt, de quibus ipse Dominus apud Marcum *cap.* 16. ibi: *Hæc dixit Dominus eunuchis, id est continentibus.* Ita textum illum accipiunt, & interpretantur D. Cyprianus *de habitu virgin.* D. August. *de statu virgin. cap. 23.* Abulensis *ibi*, Mendoza *q. 4. positiua*, Bellarminus *lib. 2. controu. tit. de monach. cap. 23.* Neque exempla relata à Patre Zerda contrarium suadent; nam in illis supponenda est diuina inspiratio, quo casu sicut & se occidere, vt latè probabimus *in cap. ex parte 11. de sepulturis*; ita & se mutilare licet, aliàs illi ex castratione ardentiori libidine vexarentur, vt de eunuchis lasciuientibus referunt D. Chrysostomus *in dict. cap. 19. Matthæi*, D. Basilius *de virginibus*, Muretus *lib. 1. variar. cap. 11.* & nos *infra.* Nec tandem quod dicebamus, licere vnicuique in suum corpus sæuire, *d. l. 9. §. si idem seruus, ff. de peculio*, obstat; nam textus ille communiter accipitur de facto, quia ex facto, tam liberi homines, quàm serui se præcipitare, aut mutilare possunt, vt docet Amescua *de potest. in seipsum lib. 1. cap. 3.* sed veram interpretationem dabimus *in cap. ex parte, de sepulturis.* Et quod dicebamus, hominem vsufructuarium corporis esse, falsum est, vt probat Caramuel *vbi suprà*, Diana *d. p. 11. tract. 1. resol. 23.* Prado *tom. 2. Theolog. moral. cap. 20. q. 5 § 10.*

Adhuc huic assertioni opponitur textus *in can. 5. sextæ Synodi*, ibi: *Nullus eorum, qui in sacerdotali catalogo recensentur, extra eas, quæ in canone inseruntur, a suspicione alienas personas degens, mulierem possideat, vel ancillam, se nulli reprehensioni affinem ex hoc seruans. Si quis autem quæ a nobis definita sunt, transilierit, deponatur. Hoc ipsum autem eunuchi seruent, vt à vituperatione alieni sint, prouidentes. Qui autem transgrediuntur, si sint quidem clerici, deponantur; si verò laici, segregentur.* Ex quibus verbis ita argumentum conficitur: En textum vbi clerici eunuchi proponuntur: igitur quia abscissio in eunuchis non præstat impedimentum, quominus illi ad sacros ordines admitti possint. Huius textus vera interpretatio ex suprà dictis prouenit. Supponimus enim, eunuchorum tria esse genera. Primos appellari thlibias, qui in cunabulis membra genitalia amiserunt: secundos spadones, qui cum eo defectu nati fuerunt: tertios castratos, qui ferro, caustico, aut alio instrumento secti sunt. Docent Fornerius, Alciatus, & Gentilis *in l. spadonem 128. ff. de v. s.* Theophilus, & alij *in §. spadonem, Instit. de adoption.* Ex his thlibiæ, & spadones ordinari possunt; nam cùm illi sine vlla voluntate secti reperiantur, meritò irregulares non iudicantur, de quibus accipiendi sunt Patres sextæ Synodi *d. can. 5.* & Luitprandus *in legatione ad Nicephorum Phocam*, ibi: *Ipsi vendunt, ipsi emunt; ostia ipsi claudunt, ipsi aperiunt, ipsi dapiferi, ipsi agasones, ipsi capones; sed heu caupones volui scribere! Verum res ipsa, quæ vera est, veritatem etiam nolentem compulit scribere; dicimus enim, quia capones sunt, id est eunuchi, quod canonicum non est: sunt & caupones, id est tabernarij,* 9. **EXPONITVR TEXTVS IN CAN. 5. SEXTÆ SYNODI.**

quod

quod contra canones. Probibent tamen Patres *in dict. can.* 5. consortium ennnebia sacerdotibus cum mulieribus, vt à vituperatione alieni sint: sciebant enim venerem, atque incredibilem erga mulieres vesaniam illos aspirare, vt latè differit S. Cyrillus apud Suidam, verbo *Spado*, & exemplis probatur relatis ab Apuleio *lib.*8. *Milesiarum,* quæ sine rubore legi, aut referri nequeunt; quare ea omitto. Illud tamen admiratione dignum est, quod refert D. Basilius *de vera virgin.* videlicet virginem quandam Ecclesiæ canonicam non sine lacbrymis retulisse, eunuchum, qui illam deperibat, totum toti affusum, cùm non haberet, quo posset concupiscentiæ suæ satisfacere, dentibus vti solitum, ardentem concubitus rabiem in carne morsibus indicans.

10. INTELLIGITVR D. CLEMENS. Secundò obstat supradictis D. Clemens *lib.* 2. *constit. cap.* 47. in illis verbis: *Nam si quidam homines, qui a suo ortu superflua membra reliquo corpori adiuncta habent, veluti digitos, vel carnis processus, propter turpitudinem illas eminentias abscindunt, nihilque fit iis indecorum, cùm per artificem naturalem corporis habitum recipiunt,* &c. Ex quibus deducitur, licere vnicuique membra sui corporis abscindere: igitur qui virilia abscidit, non ideò irregularis manet. Pro cuius constitutionis expositione dicendum est, abscissionem membri superflui cuilibet permissam esse, itavt possit quis sine vila irregularitatis nota abundantem auriculam, vel superfluum digitum amputare, cùm illæ partes monstruosæ corporis non sint; secus verò si membrum necessarium ampotasset, *cap. ab exordio,* 35. *dist.* vnde Isaiam partem linguæ superfluam abscidisse, refert Archidiaconus *in cap. scriptum* 8. *quæst.* 1. Diuumque Hieronymum ad rectam Hebraïcæ linguæ pronunciationem superfluitatem dentium limasse, ex variis historicis refert Maiolus *lib.* 1. *de irregul. cap.* 14. vnde cùm *in d. cap.* 47. *D. Clementis*, agatur de membris superfluis, rectè asserit S. P. eorum abscissionem permissam esse.

11. INTELLIGITVR TEXTVS IN CAP. MARITVM, 33. DIST. Tertiò aduersatur textus *in cap. maritum* 33. *dist.* in illis verbis: *Iusto, vel iniusto timore superatus.* Ex quibus deducitur, tam iniustè se mutilantem, quàm iusto metu superatum, veluti lepræ medendæ causâ, irregularitatem ex ipsa abscissione contrahere. Pro huius textus interpretatione discrimen constituendum est inter eum, qui à Medicis, seu chirorgis fuit sectus; & inter eum, qui ex indignatione seipsum abscidit, iusto, vel iniusto timore superatus. Primo casu nulla irregularitas contrahitur, *d. cap. si quis à Medicis, d. cap. si quis in ægritudine*: secundo verò casu cùm ex indignatione, seu manu propria quis mutilatur, in irregularitatem incidit. Ivo Carnot. *epist.* 231. in illis verbis: *De cætero si monachi illius transgressionem, qui se propter epilepsiam curandam eunuchizauit, secundum rigorem canonum animaduertere vulsis, neque ad altiorem gradum promoueri poterit, neque in eo, in quo erat, ordine ministrabit; quod sicut benè nostis, ei non interdiceretur, si sectus esset à Medicis: si enim secundùm Nicanos canones illi ab ecclesiasticis officiis remouentur, qui se abscindunt obtentu seruandæ castitatis; multò magis illi remouendi sunt, qui se eunuchizant causâ curandæ corporalis ægritudinis.* Quo casu procedit textus *in d. cap. maritum.*

Quartò refragatur textus *in cap. qui in aliquo*, 51. *dist.* in illis verbis: *Qui semetipsos absciderunt, aut naturali defectu membrorum, aut decisione aliquid minùs habere noscuntur.* Ex quibus expressè liquet, ad sacros ordines promoueri non posse eos, qui se absciderunt, aut naturalem defectum membrorum patiuntur: igitur spadones, aut in cunabulis secti, siue à Barbaris mutilati, irregulares sunt. Huic difficultati ex suprà dictis satisfaciendum est asserendo, ea verba, *aliquid minus*, exaudienda esse, non de defectu cuiuslibet membri; sed de defectu membri necessarij ad ministrandum, seu ex cuius defectu deformitas sequebatur; tunc enim, licèt sine culpa, ex corporis vitio irregularitas contrahitur, vt superiori commentario probaui. 12. EXPONITVR TEXTVS IN CAP. QVI IN ALIQVO 51. DIST.

Quintò expendi potest aduersùs hanc conclusionem textus *in cap.* 1. *de clerico ægrotante*, vbi qui mutilatus fuit per insidias à prædonibus, in susceptis ordinibus non valet ministrare: igitur qui à Medicis, vel per insidias à Barbaris mutilatus est, ad ordines promoueri non potest. Augetur hæc difficultas, nam virgo, quæ per insidias à Barbaris oppressa est, non potest inter virgines consecrari, *cap. illa autem* 14. 32. *q.* 5. igitur quis per insidias à Barbaris mutilatus est, non potest in Presbyterum consecrari. Primæ difficultati satisfaciendum est asserendo, mutilationem etiam per insidias ex incursione barbarica contingentem, inducere irregularitatem, cùm abscinditur pars essentialis ad ministrandum. Quare cùm *in d. cap.* 2. abscissi essent duo digiti cum medietate palmæ, ideò Presbytero in altari ministrare prohibetur; tunc enim potiùs in impotentiam, quàm in irregolaritatem inciditur. Vnde potest talis sacerdos alia munia obire, veluti absoluere, baptizare, & prædicare. Secundæ difficultati eodem modo satisfaciendum est; cùm enim per oppressionem barbaricam mulier virginitatem amiserit corporalem, quam neque Deus restituere potest, *cap. si Paulus* 32. *q.* 5. docent Narbona *anno* 10. *& dimidio*, *q.* 14. Maiolus *tom.* 1. *dierum canic. colloquio* 3. Arellanus *de iuris ratione lib.* 2. *cap.* 4. & cùm virginitas omninò desideretur ad consecrationem fœminæ, *cap. viduas, cùm sequenti*, 27. *q.* 1. ideò *in d. cap. illa* 14. deciditur oppressam per insidias à Barbaris consecrari non posse. Docent Brixiensis *quæst.* 81. Germonius *lib.* 3. *sacrorum, cap.* 10. *num.* 13. ipse *in cap. sacris, de his quæ vi.* At in nostro casu cùm mutilatus quis est à Barbaris in parte nullo modo necessaria ad ministrandum, non est ratio, quare irregularis iudicetur. 13. EXPLICATVR CAP. 2. DE CLERICO ÆGROTANTE.

TITVLVS

TITVLVS XXI.

De bigamis non ordinandis.

CAPVT I.

Ex Concilio [a] Aurelian.

VT [b] bigami, [c] pœnitentes, vel repudiatarum [d] mariti ad sacerdotium non ascendant.

NOTÆ.

1\. a AVrelianensi.] *Can.* 3. legitur etiam apud Papiensem *sub hoc tit. cap.*1. *in* 1. *collect.* apud Inonem tamen *part.*6. *cap.*134. Burchardum *lib.*2. *cap.*33. Gratianum *in cap.*2. *dist.*55. legitur *can.* 10. cuius varietatis occasio ex eo prouenit, quòd tam Decretistæ, quàm Raymundus in præsenti non transcripserunt verba Concilij, sed sententiam tantùm eius, quæ ex vtroque canone collecta videtur: neque enim in canone 3. Concilij Arelat. nec in canone 6. Concilij Aurelian. 3. verba huius textus reperiuntur. In dicto canone 3. Concilij Arelat. 3. ita legitur: *Nullus pœnitentem, nullus bigamum, nullus viduarum maritos in prædictis honoribus audeat ordinare.* In capite 6. Aurelian. 3. ita cauetur: *Ne aut duarum vxorum vir, aut renupta maritus, aut pœnitentiam professus, aut segniori corpore, aut qui publicè aliquando arreptus, ad suprascriptos ordines promoueatur.* Vnde sententia in hoc textu proposita citari potest, tam ex vno, quàm ex alio canone: credo tamen tam Decretistas, quàm Raymundum respexisse ad canonem 3. Concilij Arelat. 3. in eius summario, vbi in editione tam Seuerini Binij, quàm Regia Parisiensi, ita epitomatur canon: *Vt bigami, pœnitentes, vel repudiatarum mariti ad sacerdotium non proueheantur.* Quæ sunt verba in hoc textu compilata.

b *Bigami.*] De quibus agam sequenti commentario.

2\. c *Pœnitentes.*] De quibus non est alius locus ita expressus in toto hoc Decretalium volumine; quare in præsenti agere statui de hac specie irregularitatis ex pœnitentia prouenientis.

d *Repudiatarum mariti.*] In dicto Concilio Arelat. legitur, *viduarum maritos*; in Aurelianensi verò, *renupta maritos*; sed in prædicto summario legitur, *repudiatarum mariti*, quæ littera retinenda est. Et scire oportet, etiam appellatione bigamorum comprehendi non solùm eos, qui binas contraxerunt nuptias successiuè, defunctâ primâ vxore; verùm & qui semel contraxerunt matrimonium, sed cum vidua. Repudiatarum verò mariti illi dicuntur, qui cum eiectis, & dimissis, & diuortio facto repudiatis matrimonium contraxerunt; licèt enim per diuortium ex iusta causa factum apud Romanos matrimonium solueretur. *l. si non* 35. *ff. de donat. inter*, *l. si ex lege* 43. *ff. ad leg. Iul. de adult. l.* 1. *&* 8. *Cod. Theodos. de repudiis*, tamen iure canonico dissoluitur tantùm quoad thorum, non verò quoad vinculum. Vnde si quis cum repudiatâ nuptias contraxerit, de facto vt bigamus habetur, licèt verè non sit. D. Chrysostomus *in epist. ad Titum, homilia* 2. ibi: *Impudicos etiam coercet, nec permittit vt quis cum binis nuptiis ad Ecclesiæ regimen, dignitatemque assumatur: qui enim erga eam, quæ repudiata discessit, nullam beneuolentiam seruauit, quomodo is bonus Ecclesiæ Præfectus erit? quam ille non sustinebit reprehensionem? Nostis enim omnes, quod etsi per leges permissum sit secundis nuptiis iungi, rem tamen esse multa criminationi obnoxiam. Nullam igitur subiectis criminandi occasionem prabere Ecclesiæ Præsidem vult.* Theodoretus ibidem: *Vt lasciuos cohibeat*, inquit, *Vxoris vir; qui enim nullam seruauit beneuolentiam erga eam, quæ discessit, quomodo Ecclesiæ benè præerit? grauiter enim puniuntur ipsa repudiata, & illi, qui cum eis matrimonia contraxerint.* Concilium Illiber. *can.*8. *&* 72. De his ergo maritis repudiatarum accipienda sunt suprà relata verba, quo modo etiam illa in aliis iuris locis accipiunt Iustelus *in can.*105. *Ecclesiæ vniuersal.* Hugo Grotius *de iure belli, lib.*2. *cap.*5. *num.*9. *in notis.*

COMMENTARIVM.

EX hoc canone talis depromitur conclusio: *Pœnitentes solenniter ad ordines admitti non possunt.* Probant eam textus *in cap. maritum*, 33. *dist.* 3. Conclusio deducitur et probatur.
cap. si quis Presbyter, cap. ex pœnitentibus 55. *cap. quicumque* 56. *cap. si verò* 57. *cap. si ille* 58. *cap. non confidat* 59. *cap. canones* 60. *cap. confirmandum* 65. *cap. illud* 66. *cap. placuit* 68 *c. hi qui* 69. 50. *dist. c. final.* 51. *dist. c. nullus* 2. 55. *dist. c. non negamus* 3. 61. *dist.* Concilium Epaonense *can.*3. Agathense *can.*43. Nicænum 1. *can.*10. Tolet. 4. *can.*18. *&* 53. Tolet. 10. *can.*7. *&* 10. Tolet. 13. *can.*10. Ancytanum *can.* 1. 2. *&* 3. Cabil. 1. *in synod. epistol.* Innocent. I. *epist.*6. Zosimus *epist.*1. *c.*3. Gregorius Magnus *lib.*2. *regestr. epist.*25. Gregorius II. *epist.*3. *ad clerum & plebem Turing.* Gelasius ad Episcopos *Lucaniæ*, *c.*5. Hormisdas *epist.*4. *c.*1. Athanasius *in epist. ad Rufin. post principium*, Hilarius *epist.*1. *c.*4. Alia iuris testimonia congerunt Anton. August. *in epit. lib.*4. *tit.*8. & *lib.*28. *tit.*15. Crespetius *verbo Pœnitentes*, *vlt.* Illustrant vltra laudatos à Barbosa *in præsenti*, & *in dict. cap. ex pœnitentibus*, & *lib.*1. *iuris eccles. cap.*33. *num.*116. & *de potest. Episcop. allegat.*43. *num.*6. P. Gregor. *lib.*1. *partit. tit.*3. *cap.*3. *num.*4. & *lib.*4. *tit.*22. *cap* 5. & *lib.*2. *syntagm. cap.*8. Bellarminus *lib.*1. *de pœnit. tom.*2. *contron. cap.*21. Lantdmeter. *lib.*2. *de veteri cleric. cap.*25. *&* 93. Mendoza *lib.*3.

pro confirm. Concil. cap.76. Morinus *lib.2. exercit. cap.22. 23. 24. & 25.* Albaſpin. *in Optatum obſeru.6. 7. & 8.* & *lib.2. obſeru. cap.39.* Gibalinus *de cenſuris diſq.3. cap.2. §. 7.* & *diſquiſit.2. cap.3. §.finali*, & *de irregul. cap.5. in fine*, *pag.400.* Cironius *ad titul. de pœnit. & remiſſ.* Sauſay *in Panopl. cleric. part.1. lib.3. pag.133.* Acuña & Dattis *in dict. cap. ex pœnitentibus*, & *de canonica diſciplina circa pœnitentiam*, *cap.28.* Cabaſſutius *in notis. Concil. in can. 68. Carthag. 4.* Stephanus Durantins *quæſt.33.* Fileſacus *in cap.15. de officio Ordin. in fine*, Celiotius *de hierarch. lib.6. cap.18.* Hallierius *contra ipſum*, *eod. tract. pag.276.* plura erudite congerens D. Ioannes Antonius de Otalora *de irregul. ex pœnit. excurſu 1. cum ſequentibus.*

4. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed hæc aſſertio à tutis ratione prorſus aliena videtur; oam pœnitentia ſolennis in Eccleſia imponebatur pro peccatis grauioribus, publicè, & cum popoli Chriſtiani ſcandalo perpetraris, vt ſic quæ publicè commiſſa erant, publicè expiarentur, *cap.1.de pœnit. & remiſ.* ſed ipſa peccata grauiora, vt homicidium, adnlterium, & ſimilia, ob quæ pœnitentia imponebatur ſolennis, publicè commiſſa inducebant irregularitatem, *cap. final. de temporib. ordin.* igitur ipſa peccata per ſe, non autem pœoitentiâ ob ea impoſitâ, inducunt irregularitatem. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi pœoitentia ſolennis per ſe irregularitatem induceret, ſimilitet excommunicatio eam produceret in eacommuoicato, & publico anathemate percuſſo, cùm non minor execratio in Eccleſia fieret cum excommunicato, ac cum ſolenniter pœnitente; oec minor canonica infamia ex vna, quàm ex alia irrogaretur: immò ipſam pœnitentiam ſolennem eſſe quaodam excommunicationem, probat Morinns *lib.2. exercit. cap.3. & 20.* Sed licèt publico anathemate percuſſi durante excommuoicatione ordinari non poſſint, vt probaoi *in cap.2. de ordinatis ab Epiſcopo*; tamen poſt abſolutiooem, etſi ob peccatum publicum, vel graue, vt eſt apoſtaſia, infligatur, poteſt apoſtata ad maiores ordines aſcendere, *cap. finali*, *de apoſtatis*, latè probat Gibalinus *de clauſura*, *diſquiſit. 2. cap.3. §.4.* igitur ſi excommunicatio poſt abſolutionem non induceit irregularitatem, nec pœnitentia ſolennis poſt reconciliatiooem debet inducere. Secundò augetur hæc difficultas eâ ſubtili conſideratione; nam ſi pœnitentia ſolennis clericos non dedeceret, & qui ei ſemel in Eccleſia caput ſubdiderunt, ordinari non poſſent, ſequeretur quod Preſbyteri poſt gradus ſuſceptos ſymbolum, & indicium pœoiteotiæ ſoleoois deferre oon poſſent, ne ſuſceptis ordinibus probrum inferrent: ſed poſſunt ſymbolum hoc deferre: igitur & dum peragunt pœnitentiam ſolennem valeot ordinari. Probatur minor; nam ſpeciale indicium, & propria teſſera ſoleonis pœnitentiæ, eſt capitis attonſio, *cap. in capite*, *50. diſt.* Concilium Tolet.3. *can.12.* *Quicumque ab Epiſcopo, vel Preſbytero, ſanus, vel infirmus pœnitentiam poſtulat, id ante omnia Epiſcopus obſeruet, & Preſbyter, vt ſi eſt vir, ſiue ſanus, ſiue infirmus, priùs eum tondeat, & ſic pœnitentiam ei tradat; ſi verò mulier fuerit, non accipiat pœnitentiam, niſi priùs mutauerit habitum.* Et ex Agathenſi circa tempora Cœleſtini Papæ I. *can.15.* *Pœnitentes*, ait, *tempore, quo pœnitentiam petunt, impoſitionem manuum, & cilicium ſuper caput à Sacerdote, ſicut vbique conſtitutum eſt, conſequantur: ſi autem comas non depoſuerint, aut veſtimenta non mutauerint, abiiciantur, &c.* Et in Concilio Tolet.4. *can.54.* circa tempora Hooorij Papæ I. dicitur: *Quod aliqui pœnitentiam accipientes tondebantur, & fiebant monachi.* Idemque habetur io Capitularibus *lib.5. cap.52.* Hinc verò eſt illud Gregorij Turon. *lib.6. cap.57.* *Caput*, ait, *totondit, atque pœnitentiam accipiens, ſpiritum exhalauit.* Sed tonſura ſemper defertur à clericis, *cap. prohibeto 23. diſt.* dicemus latè *in cap. ſi quis ex clericis, de vita & honeſt.* ergo ſi indicium præcipuum pœnitentiæ ſolennis oon dedecet clericos; ita nec officiet illis pœnitentiam ſolennem in Eccleſia peregiſſe.

5. POENITENTES VARIE ACCIPIVNTVR.

Quâ difficultate ita fulcitâ oon obſtante, vera eſt ſuprà tradita aſſertio, cuius rationem vt aſſignemus, ſciendum eſt, pœnitentes variè, & diuerſimodè accipi in iure ooſtro. Aliquando dicuntur pœnitentes, qui adhuc ante Baptiſmum, dum in catecheſi ſunt, veteres lapſus anteactæ vitæ agnoſcentes, planguot, de quibus in Concilio Illiberit. *can.62.* vbi D. Ferdinaodus de Mendoaa: Vicecomes *de ritibus Baptiſmi lib.3. cap.3.* Aibaſpioeus *lib.2. obſeru. cap.1. & 2.* Lantdmeter. *lib.2. de veteri monach. cap.6.* Ambianas *ad Tertull. de pudicitia*, *cap.20. obſeru.3.* Sed de his præſens prohibitio non loquitur; illi enim maiori impedimento ab ordinibus arcentur, quia videlicet baptizati non ſunt. Alij pœnitentes reperiuntur, qoi ita vulgò appellantur, qoia accedunt ad ſacramentum pœnitentiæ, vt præterita mala plangant, & plangenda iterum noo committant, atque pro eis debitam ſatisfactionem ſuſtineant, de quibus *in cap.2.de officio ordin. cap. omnis*, *de pœnit. & remiſſ.* latè Moraliſtæ *in tractatu de ſacramento pœnitentiæ.* De quibus neque Patres in præſenti exaudiendi ſunt, cùm ipſi preſbyteri quotidie in eo pœnitentiæ gradu conſiſtant, vt debitè, & deuotè ad ſacrificandum accedant. Alij denique ſunt pœnitentes publici, qui quia publicè peccarunt, publicè etiam corripi, & pœoitere debent, de quibus *in cap.1. de pœnit. & remiſſ. cap. quæſitum*, *eod. tit. cap. final. 26. quæſt.6.* ſed oeque de illis præſens textus agit; oam ſi publica pœnitentia ſacerdotibus, dum in ipſo ſacerdotij gradu ſunt, imponi poteſt, *cap. ſi quis preſbyter 17. cap. preſbyter 28. 30. diſt. cap. ſi quis Epiſcopus 13. 81. diſt. cap. preſbyteris 8. 27. diſt. cap. ſi quis ſacerdos 9. 30. quæſt.1. cap. ſacerdos*, *de pœnit. diſt.1.* multò magis ea ipſis pœuiteotibus publicè poterunt in Clerum cooptari. Accedunt aliæ plures differentiæ, quæ ioter vtramque pœnitentiam, publicam, & ſolennem verſantur, quas doctè proſequitur D. Ioannes de Otalora *vbi ſuprà.* Taodem alij ſunt pœnitentes ſolennes, qui publicè, & ſolenniter in Eccleſia peccatorum ſuorum pœoitentiam peragunt, quæ ſolennis pœnitentia variis ritibus, & cæremoniis in Eccleſia ex veteri diſciplina imponebatur, vt conſtat *ex cap. in capite*, *50. diſt.* de quibus latè agunt Fileſacus *in opuſc. de Quadrag. pag. 469.* Lantdmeter. *lib. 2. de veteri monach. cap. 93.* Baſilius *in opuſc. de impedimentis matrim. cap. 35.* Aloayſas *in notis ad Concil. Tolet. 6. can. 6.* Souchetus *in notis ad epiſt. 228. Iuonis*, Coijolaons *in notis ad Concil. Auxitanum*, *pag. 94. in additionibus ad ſummam*, Gibalinos *de clauſura monach. diſquiſit. 3. cap.2. §.2.* Menardus *ad D. Greg. pag. 223. & 231.* Barthius *lib.4. aduerſ. cap.57.* Ciroonius *lib.1. obſeru. cap.6.* Ambiaoas *ad Tertull. de pudicitia*, Dattis *vbi ſuprà.*

Ex

6. DE RITIBUS SOLENNIS POENITENTIÆ.

Ex ipsis autem cæremoniis in pœnitentia solenni vsitatis, eas tantùm referam, quæ nostræ conclusionis rationi decisiuæ viam prosternunt, & parant. Hæc igitur pœnitentia solennis primis Ecclesiæ temporibus non solùm pro grauioribus, verùm & pro leuioribus culpis iniungebatur. D.Cyprianus *epist.47. In minoribus delictis, quæ non in Deum committuntur, pœnitentia agitur iusto tempore, & exomologesis fit inspectâ vitâ eius, qui agit pœnitentiam; cùm neque ad communionem venire quis possit, nisi priùs illi ab Episcopo, & Clero manus fuerit imposita.* Latè probat Pamelius *ad Tertull. de pœnit. c.9.n.53.* Sed posteà frigescente fidelium deuotione tantùm grauissimis criminibus populum turbantibus, scandalumque generantibus imponi consueuit, vt pro homicidio, apostasia, & aliis similibus, *cap. placuit 68. versic. cùm verò, cap. final. 50. dist. cap. admonere 8. cap. latorem 15. 33. quæst.2. cap. falsas 6. de pœnit. dist.5.* Cùm enim ex perpetratione delicti populus scandalizaretur, ex pœnitentia solenniter peracta ædificari debebat, *cap. si peccauerit 19. 2. quæst.1.* ibi: *Ergo ipsa corripienda sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus.* Et *cap.ego, de consecr. dist.2. cap.1.de pœnit. & remiss.* Huius pœnitentiæ solennitas versabatur circa habitum, locum, & pœnas, quibus tempore pœnitentiæ pœnitentes afficiebantur. Circa habitum notum est, saccum, ciliciumque eos deferre, capite tonso, *c.pœnitentes 63. 50. dist.* Concil. Tolet.6. *can.7.* Docent suprà laudati, & Busæus *de statibus hominum, tit.de pœnitentium statu*, Petauius *in notis ad Synesium, in diatribe de pœnit.*

7. DE GRADIBUS POENITENTIÆ.

Circa locum varia obseruabantur pro diuersitate graduum: per quatuor enim gradus ita pœnitentes perueniebant ad communionem Ecclesiæ, iuxta veriorem sententiam, quam amplectuntur Bellarminus *lib.1.de pœnit.c.22.* Morinus *lib.2.exercit.c.1.* Alpaspineus *lib.2.obseru.cap.22.& 25.*Lantdmeter. & Gibalinus *vbi suprà*, quos sigillatim percurramus. Primus gradus à Latinis appellatur fletus, à Græcis *προσκλαίοντες*; pœnitentes enim ab Ecclesia eiiciebantur formâ præscriptâ *in d.cap.in capite*, in vestibulo eius, vbi pauperes conuenire solebant, eleemosynam collecturi. D.Gregorius Thaumaturgus in hæc verba: *Fletus, seu luctus est extra portam oratory, vbi peccatorem stantem oportet fideles ingredientes orare, vt pro se precentur.* Refert Zerda *in aduersariis, cap.130. l.18.tit.4. partit.1. E deben morar à la puerta de la Yglesia toda la Quaresma en cabañuelas.* Ex Tertulliano, & aliis notarunt Lantdmeter.*dict.cap.60.* Gregorius Ambianas *de pudicitia cap.13.obs.3.* vbi quia lachrymas effundebant fideles Ecclesiam ingredientes orantes, vt pro illis precarentur, locus ille Fletus dicebatur. Post tempus ibi à sacris canonibus præscriptum iam elapsum, pœnitentes Ecclesiam ingrediebantur, & in secundo gradu consistebant, à Græcis dicto *ἀκρόασις*; à Latinis ferula, seu auditio, à quo gradu & ipsi Audientes dicebantur. Gregorius Thaumaturgus *in epist. canonica, cap. finali*, ibi: *Auditio est intra portam, in porticu, vbi oportet eum, qui peccauit, stare vsque ad catechumenos, & illinc egredi audientes.* Balsamon *in can.11. Concilij Nicæni*, ibi: *Cum catechumenis concionibus tantùm intererant.* Concilium Arausic. *can.11. & 12.* obseruat Cironius *lib.1. obseru. cap.6.* Dartis *dict. tract. de pœnit. cap.24.* Sequebatur demùm tertius gradus, dictus substractio, humiliatio, vel prostratio; Græcè *ὑπόπτωσις*. Prostrationis enim verbo vtendum potius videtur *ex cap 17. dist.30.* vbi de pœnitentibus dicitur: *Non prosternant se in oratione.* In eo gradu consistentes subtrahebantur à communione altaris, & tantùm cum catechumenis orationibus vacabant, atque humilibus ministeriis. Concilium Nicænum *can.11. 12. & 13.* Ancyranum *can.4.* Basilius *ad Amphiloch. can.56.* Thaumaturgus vbi suprà: *Subiectio autem, seu prostratio est, vt intra templi portam stans cum catechumenis egrediatur.* In eoque primam manus impositionem accipiebant. Tandem ad quartum gradum perueniebant, quem Latini consistentiam, Græci verò *σύστασιν* appellabant, vbi aderant integro Missæ sacrificio, & post manus impositionem, & & reconciliationem sine oblatione communicabant. Concil. Nicænum *can. 11.* Ancyranum *can.5. Quotquot autem ascenderunt templa cum veste lugubri, & recumbentes inter alios manducauerunt flentes, si compleuerint pœnitentiam triennis temporis, sine oblatione suscipiantur ad communionem.* Etiam locus ille Ecclesiæ dicebatur absis, *cap. finali 26. quæst.6.* & erat pars Ecclesiæ gradibus eminens, ad instar tribunæ; cuius verbi explicationem prosequuntur Cælius Rhodigin. *lib.18. antiq. lect. cap.10.* Turnebus *lib.18. aduers. cap.22.* Cuiacius *lib.10. obseru. cap.17.* Lindembrogius *in Glossario legum antiq. verbo Absis*: Pater Zerda *in aduers. cap.24.* Rosvucidus *ad vitas Patrum, in Onomast. verbo Absis*; & *in notis ad D. Paulinum, epist.12. pag.150.* Bulengerus *lib.1. opusc. cap.20.* Gazeus *ad Cassianum lib.6. collat.24.* Illustrissimus Zerda *in Iudith tom 1. cap.8. vers.21. pag.433.* Horum omnium graduum mentio extat apud D.Basilium *in epist. ad Amphilochium, can.22. 56. 57. 58. 64. 66. 75. & 77.* in illis ergo gradibus pœnitentes lachrymas effundebant, manus impositionem, & reconciliationem accipiebant, aliasque pœnas proprias, & peculiares sustinebant aliis pœnitentibus non communes.

Quibus ita animaduersis iam facilè cognoscitur præsentis assertionis ratio; ideò enim pœni- 8. RATIO DECIDENDI.
tentes in Ecclesia solenniter prohibentur ad sacros ordines ascendere, ob infamiam videlicet canonicam, quâ notabantur, tum ratione loci, in quo per gradus degebant; tum ratione pœnarum, quas illi sustinebant: nec disciplina canonica patitur eos ad ordines aspirare; quis enim patiatur luctum extra Ecclesiam peragentem, & infimum vix inter christianos locum occupantem, celsiorem deinde Presbyteri dignitatem obtinere? Quis de facili credat in secundo pœnitentiæ gradu persistentem, & ita sacras addiscentem scripturas, iure posse Doctoris sibi nomen vsurpare, & doctrinæ gratiam populo subministrare, qui nuper prima fidei rudimenta didicerat. Ablegatur quoque tertius pœnitentiæ gradus, contusionibus destinatus, substractionibus mancipatus, & tandem omnibus humilitatis exercitiis comparatus: & vt ait D. Ambrosius *lib.2. de pœnit. cap.9.* Quis enim quem paulò antè vidit iacentem, veneretur Antistitem? præferens memorandi criminis labem, non habet lucidam sacerdotij dignitatem: *cap. non negamus 3. 61. dist.* Deinde si Sacerdotis officium est omnipotentis Dei iram erga populum precibus ac suis orationibus placare, misericordiamque impetrare, *cap. finali, 36. dist.cap. si laicus 7.31.dist.cap.is qui, 21. quæst.3.* quomodo qui paulò antè lachrymis, & eiulatu fideles orabat, vt pro eo precarentur, deinde ipse vt mediator Dei & populi, pro ipsis ad orandum, & Deum placandum admitti poterat? Quartus

tus denique gradus huiusmodi peccatorum impedit ordinationem; indecorum namque est, eum Eucharistiæ sacramentum populo exhibere, quem ab eius perceptione Ecclesia relegauit, vt ratiocinatur Albaspineus *lib.2.obseru.c.*34. qui alias prosequitur rationes ex solennitate & ritibus pœnitentiæ petitas. Inde etiam clericis lapsis manus non imponitur. Optatus Meliuitanus *lib.2. Multis notum est, & probatum, persecutionis tempore aliquos Episcopos inertia à confessione Dei delapsos thurificasse; & tamen nullus eorum, qui euaserant, aut manum lapsis imposuit, aut vt genua figerent, imperauit.* D. August. *lib.1.contra Donatistas, de Baptismo cap.1. Ordinatis cùm à schismate ad Ecclesiam redeunt, non imponitur manus inter laicos.*

9. DISSOLVVNTVR ARGVMENTA. Nec obstant difficultates suprà expensæ. Non prima, deducta *ex cap.fin.de temporib.ordin.* nam verum non est, adulterium, periurium, & similia delicta per se inducere irregularitatem; immò ea perpetrantes, post pœnitentiam priuatam, vel publicam peractam ordinari possunt, nisi iudiciario ordine notoria sint, vt dixi *in d.c.finali:* at verò si pro delictis ipsis, aut leuioribus pœnitentia solennis imponatur, non ipsa peccata per se, sed pœnitentia solennis inducit irregularitatem, ex rationibus suprà expensis. Nec eius augmentum deductum ab exemplo excommunicationis, & eius exæquatione cum pœnitentia solenni, obstat, quia non militat eadem ratio scandali, & publicæ offensionis in excommunicato post absolutionem, ac in solenniter pœnitente post reconciliationem; non enim excommunicatus habitum mutabat, nec in illis quatuor gradibus consistebat, sed pœnas diuersas patiebatur; immò & si ob schisma excommunicatus absoluebatur, sine vlla manus impositione vnitati fidelium reconciliabatur; vnde cessante ratione scandali, & infamiæ canonicæ, cessat ratio irregularitatis. Aliter huic difficultati satisfacere intendit Albaspineus *ad Optatum obseru.7.*

8. INTELLIGITVR CAP. SI VERO, 50. DIST. Primò suprà traditis obstat textus *in c.si verò, 50. dist.* Io illis verbis: *Si verò quis ægritudinis languore depressus pœnitentiæ benedictionem, quam viaticum deputamus, per communionem acceperit, & postmodum reconualescens, caput pœnitentiæ in Ecclesia publicè non subdiderit, si prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad Clerum.* Ex quibus expressè deducitur, eos, qui pœnitentiam solennem in Ecclesia fecerunt, aut facere cœperunt, licèt aduersâ valetudine capti fuerint, reconciliatos posse ad sacros ordines ascendere: ergo quia per pœnitentiam solennem nulla incurritur irregularitas. Pro huius canonis expositione aliqua prænotanda sunt. Primò præmittendum est, primis Ecclesiæ sæculis pœnitentiam solennem non solùm fieri à peccatoribus, & grauissimis culpis implicatis; verùm & ab aliis fidelibus, qui nulla manifesta crimina admiserunt, sed tantùm humilitatis gratia peccatores se esse prædicabant: docet Gibalinus *de clausura, d.disquisit.3.c.2.§.7.pag.*410. Secundò etiam obseruandum est, pœnitentes solennes tempore pœnitentiæ solennis aduersâ valetudine captos, ita vt de eorum salute dubitaretur, Ecclesiæ reconciliari, *c.qui recedunt 26. q.6.* & viaticum, hoc est absolutionem, & pœnitentiæ sacramentum eos recipere; ita enim viaticum accipitur in eo textu, & *in cap.si quis de corpore, eadem 26.q.6.c.in primo 2.q.1.c.virginibus 27. quest.1.c.2.de raptoribus.* Concil. Nicæno *can.*13. Carthag.4 *can.77.& 78.* Matiscon.1.*can.*12. Toler.12.*can.*2. Illiber. *can.*37. Notant Albaspineus *in Concilio Arausic, can.3.* Bosquetus *ad Innocent.lib.1.epist.*149. Zerda *in aduers. c.138.n.7.* Menardus *ad D.Gregor.pag.*234. Eucharistia etiam illis dabatur; sed si posteà conualuissent, communioni Ecclesiæ non restituebantur. Concilium Carthag.4. *can.*78. ibi: *Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum Eucharistiæ acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si superuixerint.* Concilium Tolet.1. *can.18.cap.hi qui 52. 50.dist.* Concilium Vasense 1.*can.*2. Docent Cellotius *de hierarch. lib.6.cap.21.§.vnico,* D.Ioannes de Otalora *vbi suprà, 2.p.cap.1.pag.*112. Etiam sciendum est, ipsum pœnitentem solennem post viaticum acceptum superuiuentem, restitui pristino gradui, vt pœnitentiæ caput subderet, id est in gradu substractionis, & aliis manûs impositionem acciperet, vt ea verba interpretatur Filesacus *in c.15. de officio ordin.* probant textus *in d.c.qui recedunt.* Concil. Carthag.4. *can.*78. Concil.Nicæn. *can.*13. Epaunense *can* 36. Arelat.2. *can.*12. Toler.11. *can.*11. vbi Loaysa, Mendoza *lib.3. Concil. Illiberit.can.*19. Corjolanus *in notis ad can.1. Concil.Illiber.* Quod obseruabatur, si ipsi pœnitentes vitiis detinebantur obnoxij; non verò si spontè tantùm se peccatores prædicantes, in Ecclesia pœnitentiam efflagitarent, seu exposcerent; ipsi enim non cogebantur ad pristinum gradum redire, aut pœnitentiæ caput subdere. Quibus animaduersis facilè cognoscitur verus sensus prædicti canonis Concilij Gerundensis; loquuntur enim Patres de eo, qui se peccatorem prædicando, petierat ab Episcopo pœnitentiam, qui aduersâ valetudine captus, viaticum recepit; sed cùm vitiis non detineretur obnoxius, noluit caput pœnitentiæ subdere in Ecclesia, id est, ad pristinum gradum redeundo, in gradu substractionis, & aliis manûs impositionem recipere; qui cùm voluisset militiæ cœlesti nomen dare, rectè Patres decreuerunt, ipsum ordinari posse, si caput pœnitentiæ in Ecclesia non subdidisset, & si non detineretur vitiis obnoxius, quia tunc cogeretur pœnitentiam perficere; cùm enim ex deuotione tantùm pœnitentiam petiisset, non notatur infamiâ canonicâ, argumento textus *in l.1.§.6.vers. denique, ff.de postulando, l.ictus 22. ff.de his qui notantur infamia.* Quæ solutio mirè probatur, & illustratur ex Concilio Tolet. 13. *can.* 10. Docent Gibalinus *vbi suprà, pag.*410. Otalora *vbi proximè, p.2.excursu 2.*

Secundò aduersatur textus *in cap. placuit 68. 50. dist.* vbi agitur de illis, qui in Ecclesia pro homicidio, aut diuersis criminibus peregerunt solennem pœnitentiam; & tamen affirmant Patres Concilij Tolet. admitti eos ad gradus Hostiarij, & Lectoris, & si forsan in diaconatus gradu constituti solenniter in Ecclesia reconciliati fuerunt, concedunt, vt non in ipso gradu, sed in subdiaconatus debeant ministrare. Ex quo canone duplex aduersùs nostram conclusionem insurgit difficultas. Prima, quatenus in eo textu permittitur solenniter pœnitentibus ad gradus ecclesiasticos ascendere: igitur verum non est, pœnitentes solenniter ad gradus ecclesiasticos non admitti. Secunda nascitur ex eo, nam sicut solenniter pœnitentes ordinari non possunt, ita iam promotis manus imponi solenniter non potest, *cap. illud 55. dist.* igitur non rectè supponitur in eo textu, Diaconum solenniter in Ecclesia caput pœnitentiæ subdidisse. Primæ difficultati satisfaciendum est asserendo, quod licèt pœnitentes solenniter prohibeantur ad sacros ordines ascendere; tamen ad minores, præcipuè si necessitas cogat, admitti: immò & si iam initiatus minoribus ordinibus pœnitentiam 11. EXPONITVR CAP. PLACVIT, 50. DIST.

nitentiam ſolennem peregerit, permittitur illi in gradu ſuſcepto miniſtrare. Concil. Aurelian. 3. *can.6. Si quis clericus vexatus fuerit à dæmonio, decem annos pœniteat, & inter audientes ſtet, & ad ſacros ordines non adducatur. Si benè egerit, & per Dei gratiam liberatus fuerit, ſit in reliquis officiis eccleſiaſticis.* D. Auguſt. relatus à Carnotenſe *part. 15. Decreti, cap.39.* in hæc verba: *Qui ſub gradu cecidit, poſt pœnitentiam contentus ſit baptizare, communionem dare infirmis, & altario tantummodo miniſtrare.* Eccleſiæ ergo interdum vtilitas, aut miniſtrorum neceſſitas priſcam ſeueritatem remiſit, & ſolenniter pœnitentes in minoribus tantùm ordinibus miniſtrare permiſit, aut eos ad gradus illos admiſit, vt probat Dartis *vbi ſuprà.* Vnde *in dict. cap. placuit,* permittitur illis, qui ſolennem pœnitentiam peregerunt, miniſtrare in minoribus, retento Subdiaconatus gradu; quia illis temporibus ſacer gradus non erat Subdiaconatus, vt latè probaui *in cap. à multis, de ætat. & qualit.* Secundæ difficultati reſpondendum eſt, verum eſſe, Diaconum non poſſe ſolenniter in Eccleſia reconciliari, niſi degradatus ſit: quo caſu exaudiendi ſunt Patres *in dict. cap. placuit:* ideò enim ibi Diaconus ſolennem pœnitentiam peregit, quia retento tantùm honore, à Diaconatus officio depoſitus fuit, vt latè probat ex exponit D.Ioannes Antonius de Otalora *dict.* 2. *part. excurſu* 2.

12. Intelligitur cap. qui recedunt, 26. q. 6. Tertiò ſuperiori aſſertioni aduerſatur textus *in c. qui recedunt 7. 26. quæſt.6.* in illis verbis: *Clericis quoque deſiderantibus pœnitentia non eſt deneganda.* Ex quibus manifeſtè conſtat, clericis pœnitentiam ſolennem iniungi poſſe: ergo ſi poſt ordinationem clerici pœnitentiam ſolennem ſubire poſſunt, multò magis antè, eam peragendo, irregularitatem nullam contrahunt. Huic difficultati politioris litteraturæ Interpretes variis modis ſatisfacere intendunt. Albaſpinæus *lib.2.obſeru. cap.34.* exiſtimat in eo textu agi de clericis iam depoſitis, & degradatis, qui ad ſtatum laicalem redacti pœnitentiam ſolennem in Eccleſiis facere poterant. Alio modo ipſe in notis ad illum canonem ea verba interpretatur; affirmat enim, ibi pœnitentiam poſſe concedi clericis eam petentibus, dum tamen ex humilitate deuotionis gratiâ nulla graui culpâ irretiti eam peterent, peccatores ſe eſſe prædicantes; tunc enim affirmat ipſe, neque reſpectu ordinandorum aliquam inducere irregularitatem, nec ordinatis eſſe denegandam. Sed hæc ſolutio conuincitur ex ſuprà traditis pro interpretatione textus *in cap. ſi verò, 50. diſt.* vbi diximus, eum qui ex deuotione pœnitentiam poſtulauit, poſſe ordinari, ſi pœnitentiæ caput in Eccleſia non ſubdidiſſet, id eſt, ſi manus impoſitionem non recepiſſet: igitur quia nec deuotionis causâ pœnitentiam ſolennem per omnes gradus peragenti licet ad ſacros ordines aſcendere, neque iam ordinatis eam petentibus poteſt iniungi. Cellotius *de hierarch. eccleſ.lib.6.c.19.* exiſtimat in eo textu tractari de clericis in minoribus ordinibus conſtitutis, videlicet Hoſtiariis, Pſalmiſtis, Acolytis, & Lectoribus, quibus efflagitantibus pœnitentiam ſolennẽ non eſſe denegandam docet. Sed his interpretationibus omiſſis exiſtimo, textum illum eſſe accipiendum de pœnitentia publica, non verò de ſolenni; licèt enim clericis pœnitentia ſolennis iniungi non poſſit, *cap. confirmandum, 65. c.illud 66. cum ſequenti, 50.diſt. l.19.tit.4. partit.1.* tamen publica pœnitentia illis imponi valet, *c.de his 34.c.benè valet, 50.diſt.* vnde clericis pœnitentiam publicam petentibus non eſſe denegandam, rectè affirmant Patres *in eod.can.* Notauit iam Boſquetus *in notis ad Innocent.III. lib.1.regeſtr.13.epiſt.80.* Nec huic ſolutioni obſtabit, ſi dicas, in principio ipſius textus agi de pœnitentia ſolenni, & per conſequens in calce ipſius de ea tractari, præcipuè cùm dictio illa, *quoque*, quandam continuationem inducat materiæ antecedentis cum ſequenti, *l.1.§.6. verſ. denique, ff.de his qui notantur infamia, l.verbo victus, l.locus, l.interdum, ff.de v.ſ. l.ſeruum quoque, ff.de procurat.* vnde eſſe repetitiuam, & implicatiuam eiuſdem ſenſus cum præcedenti, docet Barboſa *de dictionibus, dictione 333.* nam præterquam quod dictio illa non reperitur in ipſo Concilio Arauſic. ea verba, *Clericis quoque, &c.* non ſunt eiuſdem canonis, ac eſt textus *in dict.cap. qui recedunt*; immò ad diuerſum canonem ſpectant, videlicet ad canonem 4. eiuſdem Concilij, vbi legitur: *Pœnitentiam deſiderantibus etiam clericis, non negandam.* Vnde neque ratione continuationis materiæ, neque ex dictione illa, *quoque*, quæ deeſt in Concilio, verba ſuprà relata accipi debent de pœnitentia ſolenni, ſed publica.

Eadem ſolutione accipiendus eſt textus *in c. quæſitum, de pœnit. & remiſſ.* vbi cùm agatur de presbytero, qui filium in lectulo oppreſſit, ſtatuitur, vt ſi 13. Exponitur cap. quæſitum, de pœnitentiis.
ſtudioſè, aut nimiâ ignorantiâ tale delictum perpetrauit, deponatur; & ſi publicè peccauit, publicè pœniteat. Ex quo textu expreſsè conſtat, clericis pœnitentiam iniungi poſſe. Sed accipiendus eſt textus ille de publica pœnitentia; licèt enim Hoſtienſis *ad eund.tit.num.55.* Laindmeter. *d lib.2. de veteri clerico, cap.93.* Maiolus *lib.3. de irregul. c.2.num.6.* Citonius *ad eundem titul.* exiſtimauerint clericis, niſi poſt degradationem, imponi non poſſe pœnitentiam publicam; contrarium tamen ſuadent textus *in cap. ſacerdos, de pœnit.diſt.2.c.de his 34.c.benè, 50. diſt.* & ita docent Gloſſa *in dict.c. quæſitum*, Turriſcremata *in cap final.82.diſt.* Bellarminus *tom.2.contron.lib.1 de pœnit.cap.21.* Gregorius Lopez *in dict. l 19.tit 3.part.1.* Neque pro contraria ſententia facit textus *in c.final.82.diſt.* illis verbis: *Neque enim debet ſacerdos publicè pœnitere, ſicut laicus.* Nam ea verba ita exaudienda ſunt, *publicè pœnitere*, id eſt ſolenniter; quo modo laici pœnitere ſolebant, eo enim modo clerici ad pœnitentiam non admittuntur. Qua etiam ſolutione accipiendi ſunt textus *in cap.final.30. diſt. cap.confirmandum, cap. alienum, cap. quia 16.50.diſt. c.ſi quis ſacerdos 30.quæſt.1.* vt etiam docuit Mendoza *lib.3. Concilij Illiberit.cap.76.*

Etiam ſuperiori aſſertioni aduerſatur textus *in* 14. Exponitur cap. Presbyter, 28. diſt.
c.Preſbyter 28.diſt. in illis verbis: *Et ad pœnitentiam inter laicos redigi oportet.* Ex quibus deducitur, clericum ob adulterium debere ab Eccleſia abiici, & inter laicos pœnitentiam peragere: igitur quia clericis poteſt imponi pœnitentia ſolennis, & per conſequens ipſi etiam pœnitentes ſolennes poterunt ordinari. Pro huius textus expoſitione Mendoza *d.lib.3.cap.76.* dum latè agit de communione laica, de qua nonnulla adduxi *in cap.2. de elect.* affirmat, preſbyterum adulterium perpetrantem, non ad pœnitentiam ſolennem redigi, ſed ad communionem laicam, videlicet vt extra cancellos cum laicis abiiciatur, aut more eorum communicet. Quæ interpretatio repugnat illis verbis, *Extra Eccleſiam abiici:* igitur non ſolùm extra cancellos. Deinde repugnat etiam illis verbis, *Ad pœnitentiam redigatur:* igitur non tantùm ad communionem. Quare dicendum autumabam, textum illum poſſe accipi de publica pœnitentia, ad quam certum eſt presbyteros redigi poſſe, vt etiam

supra probaui, vel retinendo editionem primam ipsius canonis latinè factam, vbi loco illorum verborum, *ad pœnitentiam inter laicos*; legitur, *ampliùs pelli debet, & ad pœnitentiam redigi*: vbi nulla mentio fit illorum verborum, *extra Ecclesiam inter laicos*: vel aliam Gentiani Herberti, vbi legit, *penitus extrudatur, & ad pœnitentiam deducatur*. Quæ verba nec pœnitentiam solennem, neque communionem laicam important, sed tantùm pœnitentiam, quam sæpe sæpiùs in iure nostro sacri canones clericis iniungunt.

15. INTELLIGITVR CAP. QVICVMQVE, 50. DIST.

Rursus obstat textus *in cap. quicumque 56. 50. dist.* vbi pœnitenti solenniter, qui irrepsit in militiam sacram, & ordinatus fuit, permittitur in gradu suscepto ministrare: igitur quia licitè, absque vllo irregularitatis impedimento, pœnitens solenniter ordinari valet. Augetur hæc difficultas ex eo, nam certum est, pœnitentem solennem de facto irruentem in castra dominica, deponi debere, *cap. ex pœnitentibus 55. 50. dist.* & Episcopum ipsum ordinantem, facultate conferendi illum gradum, in cuius collatione peccauit, priuari. Sed in eo textu, neque ordinatus deponitur, neque ordinator punitur: igitur, &c. Pro huius textus expositione sciendum est, pœnitentem solenniter non posse ad sacros ordines ascendere, minoribus tamen ex dispensatione Episcopi initiari posse, *cap. placuit 68. 50. dist.* immò ex dispensatione Pontificis ad maiores promoueri posse docent Syluester verbo *Pœnitentia, num. 3.* Salcedo *in praxi, cap. 28.* Acuñs *in dict. cap. placuit.* Vnde textus *in dict. cap. quicumque*, potest accipi vel de initiato tantùm minoribus ordinibus, vel de ordinato in maioribus, sed ex dispensatione Pontificis in eo gradu permanente. Secundæ difficultati respondetur in eo textu, Siricium non negare ordinantem puniendum esse, nisi ignoranter ordinem contulisset, vt docet Torrecremata *in dict. cap. ex pœnitentibus*: sed quia de ordinato tantum agebatur, ideo omissa fuit pœna ordinantis.

CAPVT II.

Lucius III. [a] *Spoletan. Archiepiscopo.*

SVper eo, quod à nobis tua fraternitas requisiuit, quid faciendum sit de bigamis? Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod ordinatores eorum potestate, & officio [b] ordinandi; & ordinati, si ad [c] sacros ordines fuerint promoti, eis debent ordinibus ideò priuari, quia in bigamis [d] contra Apostolum dispensari non licet, vt debeant ad sacros ordines promoueri; vel in eisdem, si promoti fuerint, possint aliquatenus remanere. In ordinatore autem potest dispensatio adhiberi, vt ordinandi potestate, & officio non priuetur.

NOTÆ.

1. a SPoletano.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 3.* & *in cap. de simoniacè 22. de simonia, cap. 1. de consang. & affin. in 1. collect.* vbi extant aliæ partes huius Decretalis. Sed hæc inscriptio retineri non potest, cùm Spoletana ciuitas Metropolis non sit, neque eius Ecclesiæ Præsul Archiepiscopali fulgeat dignitate: vnde cùm illi scribitur, tantùm appellatur Episcopus, *cap. olim 20. de censibus, cap. significasti 6. de eo qui duxit in matrimonium, cap. suam, de pœnis*: quare cùm hîc Archiepiscopo rescribat Lucius III. non potest accipi de Spoletano Præsule. Nec etiam retineri potest lectio illa *Spalensi*, seu *Hispalensi*, quam retinet Antonius August. *in notis ad hunc textum, in 1. collect.* qui existimat Archiepiscopo Hispalensi missam esse hanc decisionem. Nam certum est, ab anno 718. vsque ad annum 1249. inclytam ciuitatem Hispalensem possessam fuisse à Mauris, vt refert Tamayo de Salazar *tom. 2. martyrol. die 11. May*: eo enim anno recuperata fuit à S. Rege D. Ferdinando. Vnde temporibus Lucij III. cùm esset à Mauris possessa, Prælato destituebatur. Nec etiam legi potest *Valentino*, vt Glossa Marginalis emendat; nam Valentina ciuitas in Gallia tantùm est Episcopalis, vt in eius historia refert Chenu: Hispanica verò ciuitas Valentiæ erecta fuit in Archiepiscopalem anno 1492. vt refert Tamayo *tom. 3. martyrol. die 7. May, pag. 107.* Legendum ergo existimo, *Spalatrensi Archiepiscopo.* Spalatrensis autem Ecclesia est in Sclauonia, quæ vulgò dicitur Spalatra, habuitque 12. Episcopos suffraganeos, quos refert Barbosa *in notitia Episcop. pag. 46.*

b *Ordinandi.*] Id est conferendi eos gradus, in quorum collatione peccarunt, vt dixi *in cap. litteras, cap. dilectus, de temporibus ordin.* 2.

c *Sacros.*] Etiam Subdiaconatum post tempora Gregorij Magni & Vrbani II. vt dixi *in cap. a multis, de ætat. & qualit.*

d *Contra Apostolum.*] 1. *ad Timoth. cap. 3.* ibi: *Vnius vxoris virum.* Et *ad Titum cap. 1. Diaconi sint vnius vxoris viri.* Ex quibus Apostoli testimoniis hanc irregularitatis speciem contra Lutherum, & alios probat Bellarminus *tom. 1. controu. lib. 1. de clericis, cap. 25.* 3.

CAPVT III.

[a] Cœlestinus III.

QVod [b] de his etiam, de quibus non dubitas, & quid de his ipsis seruari debeat, plurimùm agnouisti, Ap. Sed. responsa requiris, tantò fraternitatem tuam magis in Domino commendamus, quantò in iis, quæ sacrorum canonum institutionibus

bus sunt expressa, nostrâ auctoritate procedere desideras, & disponis. Sanè requisiuit à nobis tua fraternitas, vtrum qui se confitetur in latæ sententiæ canonem incidisse, nec ad hoc potest induci, vt ad Sed. Ap. veniat, absoluendus sit ab Episcopo, vel etiam à simplici Presbytero absolutionis possit, vel debeat beneficium promereri? Et vtrum Presbyteris bigamis, & viduarum maritis, eorum vxoribus viam vniuersæ carnis ingressis, Missarum liceat solennia celebrare? Verùm licèt quid de his obseruari debeat, sacris canonibus sit diffinitum: hoc tamen tuæ fraternitati ad præsens duximus respondendum, quod is, qui se asserit in canonem latæ sententiæ incidisse, non nisi per Sed. Ap. absolutionis potest beneficium promereri, nisi fortè in mortis sit articulo constitutus, vel paupertate, vel infirmitate, vel senectute tantâ grauetur, quod ad Ecclesiam Romanam laborem subire non valeat veniendi, vel ob hoc ab alio impedimento canonico retrahatur. Cæterùm ab his forma sacramenti exigi consueuit, vt resumptis viribus, & opportunitate concessâ, Rom. Ecclesiam in persona propria debeant visitare. De [c] bigamis [d] Presbyteris, & viduarum maritis idem omninò sentimus, vt nec viuentibus vxoribus, nec defunctis ad diuinorum debeant celebrationem admitti, maximè cùm doctrinæ sit [e] Apostoli, & institutionibus Ecclesiæ alienum.

NOTÆ.

1. a *Coelestinus III.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. final.* Sed non constat, cui missa sit hæc decisio; eius tamen prima pars, vbi proponitur consultatio, reperitur *in cap. quod de his 26. de sentent. excom.* ex quo, iunctâ eius integrâ, quæ reperitur in prima collectione, *sub eod. tit. cap.* 15. ita restituendus est textus iste.

b *Quod de his.*] Huius primæ partis commentarium dabimus *in cap. 26. de sentent. excom.*

c *De bigamis.*] Id est illis, qui cum duabus successiuè matrimonium contraxerunt.

d *Presbyteris.*] Id est, qui intendebant in presbyteros ordinari; cùm enim nuptias contraxerunt, laici erant.

e *Apostoli.*] Locis citatis suprà *in cap.* 2.

CAPVT IV.

Innocentius III. [a] *Vratizlauiensi Episcopo.*

NVper à nobis tua fraternitas requisiuit, quid sit de illis [b] laicis sentiendum, qui clericos violenter, sine læsione tamen, in custodia detinent publica, vel priuata, vel etiam detrudunt in vincula, vtrum in canonem sententiæ latæ incidant, vt ipso facto sint vinculo excommunicationis innodati, sicut illi, qui manus in clericos iniiciunt temerè violentas? Et vtrum qui nominatim excommunicatis scienter communicant, absolui ab excommunicatione possint per confessionem à simplici Sacerdote, vel Episcopi, seu Archipresbyteri sit ab eis absolutio expetenda? Et si post actam pœnitentiam cum illis valeas dispensare, qui etsi [c] bigami de iure non sunt, de facto saltem bigami nominantur, eo quod in sacris ordinibus constituti more nuptiali, secundas in contubernium sibi mulierculas adiunxerunt. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter duximus ex ordine respondendum, quod in primo consultationis articulo non credimus laicos pœnam excommunicationis euadere, quamuis eorum factum corporalis læsio non fuerit subsecuta; citra quam violentiam sæpiùs circa clericos nequiter perpetratur. In secunda verò quæstione credimus distinguendum, an is qui nominatim excommunicato scienter communicat in crimine, communicet criminoso, ei consilium impendendo, auxilium, vel fauorem, aut aliàs in oratione, vel osculo, vel orando secum, aut etiam comedendo. In primo quidem articulo cùm talis & communicet crimini, & participet criminoso, ac per hoc ratione damnati criminis videatur in eum dilinquere, qui damnauit, ab eo, vel eius superiore meritò delicti tunc erit absolutio requirenda, cùm iuxta canonicas sanctiones, facientes, & consentientes par pœna constringat. In secundo verò casu à suo Episcopo, vel proprio Sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere. Quamuis enim & tunc non iudicis, sed iuris sententiâ excommunicato communicans sit ligatus; quia tamen conditor canonum solutionem eius sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi. Is autem, qui iuxta primum modum excommunicato communicat, cum iuramento debet absolui. Qui verò iuxta secundum modum illi participat, reconciliari poterit sine iuratoria cautione. Verùm si difficile

fit ex aliqua iusta causa, quod ad ipsum excommunicatorem absoluendus accedat, concedimus indulgendo, vt præstitâ iuxta formam Ecclesiæ cautione, quod excommunicatoris mandato parebit, à suo absoluatur Episcopo, vel proprio Sacerdote. Tertius, & vltimus inquisitionis articulus videbatur habere non modicum quæstionis quoniam cùm in matrimoniis non iuris affectus, sed animi destinatio attendatur, vnde illum comitatur infamia, qui duas simul habet [e] vxores, quod partim ad factum conuenit retorqueri: sicut & quod in [f] canone legitur de Presbytero, qui non legalibus nuptiis detinetur; eadem censurâ tales inter bigamos videntur reputandi: licèt obuiet ex aduerso, quod opinioni sit veritas præferenda, & quod iuxta præmissa, qui nullam vxorem habuit, foret bigamus reputandus: quod contingeret si quis de facto contraheret cum diuersis quibus de iure non posset matrimonialiter copulari. Nos autem in hac quæstione taliter respondemus, quod cum huiusmodi clericis, qui quantum in ipsis fuit, secundas sibi mulieres matrimonialiter coniunxerunt, tanquam cum bigamis non liceat dispensari, licèt in veritate bigami non existant non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto. Datum Lateran. XVII. Cal. Iunij.

NOTÆ.

a *VRatizlauiensi.*] In hac sexta collectione legitur *Ratisbonensi*; in tertia verò, *sub hoc tit. cap.* 1. legitur *Vitlamensi*; sed inscriptionem, & litteram restituo ex epistolis Innocentij III. Coloniæ editis, & correctis à Cardinale Sirleto. De Ecclesia Vratizlauiensi nonnulla adduxi *in cap.* 27. *de rescriptis*, & ex præsenti epigraphe restituenda est inscriptio textus *in cap. nuper* 29. *de sentent. excomm.* vbi extat alia pars præsentis textus.

b *De illis laicis.*] Hæc verba spectant ad textum *in cap. nuper, de sentent. excomm.*

c *Qui etsi bigami.*] In his verbis proponitur consultatio casus præsentis textus.

d *Secundas.*] Ante sacerdotium enim primas contraxerant nuptias, & cùm illi defunctis vxoribus ordinati essent, ad secundas nuptias, licèt inualidas, migrarunt.

e *Habet vxores.*] *L. eum qui, Cod. ad legem Iul. de adult.* latè dicemus *in cap. vnico, de sponsa duorum.*

f *Canone.*] Videlicet 26. sextæ Synodi in Trullo, *in cap. presbyterum* 16. 28. *dist.*

CAPVT V.

Idem [a] *Meten. Episcopo.*

DEbitum pastoralis officij. *Et infrà.* Secundus autem tuæ dubitationis articulus continebat, an is, qui mulierem ab alio viro traductam, sed non cognitam, sibi matrimonialiter copulauit, valeat ad sacerdotium promoueri. Licèt autem is, qui ab alio viro relictam duxit in coniugem, siue cognita fuerit ab illo, siue incognita manserit, videatur duxisse viduam in vxorem, cuius vir erat mortuus, cùm duxit eandem; sicut & ille bigamus esse videtur, qui cum duabus legitimè contraxit vxoribus, siue alteram, siue neutram cognouerit; quia vir extitit duarum vxorum. Nos tamen f. t. ita duximus respondendum, quod cùm duo sint in coniugio, videlicet consensus animorum, & commixtio corporum, quorum alterum significat charitatem, quæ consistit in spiritu inter Deum & iustam animam, ad quod pertinet illud quod dicit Apostolus: Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo; reliquum verò designat [b] conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum & sanctam Ecclesiam, ad quod pertinet illud, quod Euangelista testatur: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: profectò coniugium illud, quod non est [c] commixtione corporis consummatum, non pertinet ad illud coniugium designandum, quod inter Christum, & Ecclesiam per Incarnationis mysterium est contractum, iuxta quòd Paulus exponens illud quod dixerat protoplastus: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea; & propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna; statim subiungit: Hoc autem dico magnum sacramentum in Christo, & Ecclesia. Cùm ergo propter sacramenti defectum inhibitum sit, ne bigamus, aut maritus viduæ præsumat ad sacros ordines promoueri, quoniam nec illa est vnica vnici, nec iste vnus vnius: profectò vbi deficit inter huiusmodi coniuges commixtio corporum, non deest istiusmodi signaculum sacramenti. Vnde is, qui mulierem ab alio ductam, sed minimè cognitam, duxit in coniugem, quia nec illa, nec ipse carnem suam diuisit in plures, propter hoc impediri non debet, quin possit ad sacerdotium promoueri.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a *MEtensi.*] Metensis ciuitas antiqua in Galliarum prouincia primæ Belgicæ est, hodie *Mets* dicta, sedes Occidentalis veterum Franciæ Regum, vt refert Yepes *tom.2.chron.D.Benedicti, anno* 631.*c.vlt.* Ecclesiam habet Cathedralem D.Stephano dicatam, suffraganeam Archiepiscopi Treuerensis, cuius Præsuli Conrado dicto missa est hæc decisio, quæ etiam reperitur in tertia collectione, *sub hoc tit.cap.*2. & eius prima pars extat *in cap. debitum, de baptismo.*

2. b *Conformitatem, quæ consistit in carne.*] Vt exponit Basilius *de matrim. lib.*1. *cap.*11.

c *Commixtione corporis.*] Vnde aiebat D. August. *Non est dubium, eam mulierem ad matrimonium non pertinere, cum qua commixtio sanguinis non docetur fuisse.* Refert Gratianus *in cap. non est* 26. 27. *quæst.*1. & Leo Papa *in cap. cùm societas* 27. *quæst.*1. ibi: *Cùm societas nuptiarum ita a principio sit instituta, vt præter commixtionem sexuum non habeant inter se nuptiæ coniunctionis Christi, & Ecclesiæ sacramentum, non dubium est, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse nuptiale ministerium.* Exponunt Basilius *de matrim. lib.* 1. *cap.* 6. Couar. *de matrim.* 2. *part. cap.* 4. Germonius *lib.* 2. *animadu. cap.*2. Valensis *ad titulum de sponsalibus*, §. 5. Bellarminus *tom.*1. *controu. lib.*2. *de monachis*, *cap.*38.

d *Inter Christum & Ecclesiam.*] Quod matrimonium omnibus in sensibus exponit, & illustrat fusè P. Theophilus *tom.* 2.*sect.* 5. *cap.* 1. *fol.*410.

COMMENTARIVM.

3. CONCLVSIO PROBATVR. CVm in omnibus his decisionibus vnica proponatur bigamiæ materia; ideò sub vnico commentario eas comprehendere, & exponere decreui. Sit ergo conclusio: *Bigami, & qui in sacris constituti, matrimonium contraxerunt, ordinari non debent, neque cum eis licet dispensare.* Quam probant textus *in can.*27. *Apostol. cap.*2. *&* 3.26. *dist. cap. nemo* 12. 31. *dist.cap. si quis post acceptum, cap. communiter* 3.*cap. maritum, cap. laici* 6.33.*dist. cap. curandum* 9.*cap. præcipimus* 10.34 *dist. cap. non confidat, cap si quis viduam, cap.quicumque, cap.ex pænitentibus,* 50.*dist.cap. qui in aliquo* 5.*dist.*51. *cap. omnium* 1.52.*dist.cap. nullus* 2.55.*dist. cap.in singulis* 2. *cap.quicumque* 3.*dist.*77.*cap.quisquis* 5 84.*dist.cap. final.*18.*quæst* 3.*can.*16.17.*&* 19. *Apostol.cap. quomodo* 28.*quæst.*3. *cap. aperiant* 31. *quæst.*1. *cap iam litteris* 33.*de testibus*, Concilium Agath. *can.*1. *&* 43. Tarracon. *can.*2. *Ne secunda vxoris, aut renupta maritus Presbyter, aut Diaconus ordinetur.* Aurelian. 4. *can.* 10. *Si quis Episcoporum sciens bigamum, aut internuptæ maritum, ad officium Leuiticæ dignitatis, siue Presbyteri, contra ius canonum promouere præsumpserit, sciat se vnius anni spatio ab omni officio sacerdotij esse suspensum.* Hispalense 2. *can.* 4. ibi: *Viduarum mariti non ordinentur Diaconi.* Arelat. 2. *can.* 26. *De his, quos clericatui ipsa vita gratia suggesserit, si fortè in interrupta, & duplicata matrimonia inciderint, non vltra subdiaconatum ecclesiasticas capiant dignitates.* Arausicanum 1.*can.* 25. *De idoneis autem, probatisque viris, quos clericatui alligare ipsa vita gratia suggerit, si fortè inciderint in duplicata matrimonia, vt non vltra subdiaconatum ecclesiasticas capiant dignitates.* Trident. *sess.* 23. *cap.* 17. D. Ambrosius *lib.* 10. *epist.* 82. Hilarius *epist.* 1. Leo I. *epist.* 87. Siricius in Synodo Rom. 4. *cap.* 5. *Is qui laicus viduam duxerit, non admittatur ad Clerum.* Zacharias in Synodo R. *can.*11. *Interdicimus, vt nullus Episcopus audeat iuxta sanctorum canonum statuta quemlibet clericum bigamum, aut qui viduam duxerit vxorem, ad sacros ordines promouere.* Alia innumera Conciliorum, Pontificumque decreta cumulant Anton. August. *in epit. iuris lib.* 4. *tit.* 7. *&* 8. & *lib.*28. *tit.*13. Crespetius *in summa, verbo bigamus.* Iodocus Coccius *lib.* 8. *thesauri fidei*, *art.* 7. Burchardus *lib.*1.*Decreti*, *cap.*5.*&* 173. & *lib.*2.*cap.*33. *&* 38. Illustrant suis commentariis plures congesti à Barbosa *de potest. Episcop. alleg.* 49. *&* 50. & *lib.*1. *iuris eccles. cap.*33. *num.* 66. quibus addendi sunt Suarez *de censuris disput.*49.*sect.* 1. Transiniera *de polyg. quæst.*1. *&* 5. Germonius *lib.* 1. *de sacrorum immunit. cap.*5.*num.*10. Baronius *anno* 58. vbi Spondanus *num.* 12. Landtmeter. *lib.* 2. *de veteri monacho*, *cap.*74. Basilius Legion. *quæst.*3. *scholast. cap.* 8. *pag.* 171. Vighellius *in methodo iuris can. pag.* 242. *&* 243. Sanctus Raymundus *lib.* 3. *summæ*, *tit.*2. Bellarm. *lib.*1. *de clericis*, *cap.*23. Espenceus *lib.* 2. *de viduitate*, *cap.* 1. *cum sequentibus*, Messana *ad D. Hieronymum*, *verbo Bigamia*, Balsamon & Corjolanus *in can.*15.*&* 17.*Apostol.* idem Balsamon *in supplement. ad Concilium Nicænum*, *pag.*1119. idem Corjolanus *in can.*7. *Concilij Arelat. sub Siluestro*, Tondutus *resol. canonic. cap.*5 §.5. Ambianas *ad Tertul. de exhortat. castit. cap.* 7. *obseru.*2. Duarenus *lib.*1. *de sacris Ecclesiæ*, *cap.*8. Iustel. *in notis ad canones Ecclesiæ*, *pag.*191. Sanfay *in Panopl. cleric. part.*1. *lib.*6. *cap.* 2.§.5. Gibalinus *de irregul. cap.* 3. *&* 4. Roussellus *lib.* 1. *histor. iurisd. Pontif. cap.*4. *num.* 12. Bartholomeus Sanchez *in cap. miror*, 50. *dist.* Acuña *in cap.*2. *&* 3. 26. *dist. cap. nemo* 12. 32. *dist.* & *in dict. cap. maritum*, 33. *dist.* Dartis ibi, & *in* 34 *dist.* Sauarus *ad Sidonium, in concione*, *pag.*451.& *lib.*7.*epist* 9. Mercerius *lib.*2. *opinionum*, *cap.*22. Corrasius *de beneficiis*,4.*p.cap.*3. Filesacus *lib.*2 *select.de vxore*, *cap.*8. Dartis *de benef. sect.*4. *cap.*6. Marinis *lib.*1. *resol. cap.*38. Turrianus *lib.*1. *pro canon. Apost.cap.*1.

Sed aduersùs hanc assertionem insurgi potest sequentibus considerationibus. Prima nascitur ex eo, nam secundas nuptias contrahere, vel viduam in vxorem ducere, semper Ecclesia permisit, ac probauit; immò contrarium asserentes, vt hæreticos damnauit. Variis Ecclesiæ legibus firmat, & confirmat Bellarminus *lib. vnico de matrim. cap.*9. & eas nos adducemus *in cap. vlt. de secundis nuptiis*: igitur qui binas nuptias contraxit, aut cum vidua semel, non debet puniri pœnâ irregularitatis. Similiter etiam ille, qui cum vnica, sed corrupta, contraxit, adeò à iure nostro laudatur, vt exinde remissionem eum consequi peccatorum statuatur *in cap. inter opera, de sponsalibus*: ergo si ex hoc facto præmium meretur; non debet affici irregularitatis pœnâ. Secunda difficultas ex eo prouenit; nam irregularitas ex bigamia proueniens, inducta est à iure positiuo ecclesiastico, vt statim probabo: sed Pontifex in his omnibus, quæ prouenunt à iure ecclesiastico, dispensare valet, *cap. post electionem, de concess. præb.* igitur & in hac irregularitatis specie tanquam à iure positiuo proueniente Pontifex dispensare valet. Tertia tandem consideratio insurgit aduersùs vltimam conclusionis partem, & ex eo prouenit; nam si ille, qui susceptis iam sacris ordinibus de facto matrimonium contraxit cum vnica, & virgine, non possit ad altiores gradus ascendere, *cap. quot-* 4. IMPVGNATVR PRÆSENS ASSERTIO.

quot

quot 27. *quæst.* 1. quia vno, eodemque tempore multiplicauit matrimonia, aliud spirituale, aliud carnale; nec posset ille sacris ordinibus initiari, qui post contractum matrimonium, & consummatum, post conuersionem vxoris Religionem professæ ordinatur, cùm maneat adhuc vinculum matrimonij carnalis: sed iste potest ad sacros ordines ascendere, coniungendo vno tempore duo matrimonia, carnale, & spirituale, *cap. sanè*; *cap. coniugatus*, *& per totum tit. de conuers. coniugat.* igitur è contrario, qui gradu subdiaconi initiatur, & matrimonium de facto cum virgine contraxit, licèt intenderet duplicare matrimonia, vt bigamus non debet ab altiori gradu remoueri.

5. BIGAMVS QVIS. Quibus difficultatibus minimè obstantibus, vera est suprà tradita assertio, ad cuius expositionem, & totius bigamiæ materiæ plenam cognitionem, primò sciendum est, eos qui duo matrimonia contraxerunt, quos binubos appellant Iustinianus *in nouella* 22. *de nuptiis*, *cap.* 28. Cassiodorus *lib.* 8. *tripartita*, *cap.* 39. *in fine*, communiter ab Interpretibus appellari bigamos à bigamia, quæ vox propriè significat binas nuptias, *cap. aperiant* 1. 31. *quæst.* 1. composita ex voce Latina *bis*, detracta per apostrophen vltimâ litterâ *s*, & à Græca voce *Gamos*, quæ significat vxorem. Suidas, & Henricus Stephanus verbo *Gamus*. Hinc Agamus dicitur, qui est sine vxore. Homerus Iliade 3. *Vtinam*, ait, *sine vxore*, *agamus fuisses*. Et Monogamus appellatur vir vnius vxoris. Tertull. *de Monogamia*, *in principio*. Hoc modo accepta bigamia, & vt ecclesiasticæ leges eam complectuntur, diffinitur, vt sit *Irregularitas ex defectu sacramenti proueniens*, vt *in cap. acutius*, 26. *dist.* Eam ita composuerunt, & exposuerunt Couar. *in Clement. si furiosus*, 1. *p.* §. 2. *n.* 1. Hostiensis *in summa huius tituli*, Transmiera *de polygam. quæst.* 2.

6. DE ORIGINE BIGAMIÆ. Secundò circa originem, & principium huius irregularitatis sciendum est, non à lege naturæ petendum esse, vt volebat Ioannes Andreas *ad titul. de bigamis*, *lib.* 6. & innuit Tertullianus *de exhort. castit.* nam in lege naturæ Sacerdotes non distinguebantur à laicis, vt docet Gratianus *in summa*, 21. *dist.* & sacrificium offerentes plures duxerunt vxores. Abraham enim, qui sacrificium obtulit; & Iacob, qui cum primogenitura sacerdotium obtinuit, duas habuerunt vxores, vt ex sacra Pagina refert Gratianus *in principio*, & *in cap. obiiciuntur* 32. *quæst.* 4. notat Abulensis *in Genesim cap.* 11. *quæst.* 19. Nec etiam originem habet à lege veteri scripta, vt existimauit Couarruuias *d.* §. 2. *num.* 1. Moyses enim, qui sacerdotio functus fuit, *cap.* 2. 22. *dist.* duas habuit vxores, *Exodi cap.* 28. *vers.* 18. refert Albertinus *de agnoscendis assertionib. catholicis q.* 23. *num.* 25. Ioiadam etiam sacerdotem duas vxores habuisse, constat *ex lib.* 2. *Paralip. cap.* 24. licèt non me lateat, aliquos Ecclesiæ legislatores ad probandam hanc irregularitatis speciem adduxisse caput 21. Leuitici, vt Siricius *epist.* 1. *cap.* 8. Leo I. *epist.* 1. *ad Episcop. per Campaniam constit. cap.* 2. Cælestinus I. *epist.* 2. *cap.* 6. Innocentius I. *epist.* 4. *ad Felicem*, *cap.* 2. & alij relati ab Anton. August. *vbi suprà*. Licèt ergo in lege veteri hæc irregularitas non vigeret; nam ea tantùm ex vna Tribu admittebantur ad Sacerdotium, *Numer. cap.* 3. vnde non poterat restringi ad monogamos; tamen cùm Apostoli in his, quæ ad institutionem morum spectare iudicabant, non solùm à Christo instituta, & in lege veteri obseruata; verùm alia constituerint, vt sic nostra iustitia plus abundaret, quàm Pharisæorum, & Scribarum, iuxta allata à D. Matthæo, & animaduersa à Tertulliano *de monogamia cap.* 7. & lege veteri cautum esset, ne Sacerdotes denuò nuberent, & ne summus Pontifex viduam, vel aliàs corruptam vxorem duceret, *Leuitici cap.* 21. *Ezechieles cap.* 44. latè docet Seldenus *de success. Hebræor. lib.* 7. *cap.* 2. ideò Paulus, & cæteri Apostoli statuerunt, quia eo æuo non facilè reperiri poterant Christiani cœlibes sacerdotio idonei, eos saltem ex viduis assumi, qui vnius dumtaxat fuissent vxoris viri. D. Paulus *ad Timoth. cap.* 3. & *ad Titum cap.* 1. *can.* 15. 17. *&* 19. *Apostol.* quam prohibitionem amplexi fuerunt Ecclesiæ Patres, Siricius, Hilarius, & alij in Concilio Nicæno, & aliis sequentibus sæculis celebratis, vt ex iuribus suprà adductis pro confirmatione conclusionis constat.

7. HÆC IRREGVLARITAS NON EST IVRIS DIVINI. Non tamen inde deducitur, hanc bigamiæ irregularitatem prouenire à iure diuino, vt voluerunt Franciscus Turrianus *lib.* 1. *aduersus Magdeburg. cap.* 1. Socinus *in cap. ad audientiam*, *num.* 2. *de homicidio*. Contrarium enim certum est, videlicet tantùm à iure ecclesiastico prouenire, vt post D. Thomam *in* 4. *dist.* 29. *art.* 1. docent plures, tam Theologi, quàm Canonistæ, quos referunt Sayrus *lib.* 6. *de censur. cap.* 3. *num.* 20. Barbosa *dict. allegat.* 49. Gibalinus *de irregul.* 2. *part. cap.* 3. Non enim omnia, quæ Apostoli statuerunt, & promulgarunt, iuris diuini sunt; dupliciter enim Apostoli in promulgandis Ecclesiæ legibus procedebant, aut tanquam promulgatores Euangelij, & tunc ius diuinum constituebant; aut tanquam Prælati, & Ecclesiæ Pastores, & tunc sanciebant ius positiuum, vt resoluit Sotus *in* 4. *dist.* 27. *quæst.* 3. *art.* 1. quare interdum D. Paulus præmonebat, se, non autem Dominum id præcipere, vt 1. *ad Corinth. cap.* 7. Hanc igitur prohibitionem Apostoli, non tanquam Euangelij promulgatores, verùm tanquam Prælati, & Pastores Ecclesiæ, ad rectum eius regimen statuerunt. Hanc irregularitatis speciem non solùm apud Latinos, verùm apud Græcos obseruatam inuenio; licèt enim apud eos permittatur vxoratis ad sacros ordines ascendere, id tantùm monogamis licet, & defunctis suis vxoribus non licet cum aliis matrimonium contrahere, vt docet Sausay *in d. Panopl.* §. 5. Et licèt D. Paulus in prædictis locis tantùm bigamum verum, id est duarum vxorum virum, prohiberet in Episcopum, & Diaconum ordinari; tamen Ecclesia eam prohibitionem porrexit ad alios gradus sacros, Presbyteratum videlicet, & Subdiaconatum, necnon ad bigamos interpretatiuos, *can.* 16. *Apostol.* D. Ambrosius & Innocentius *vbi suprà*, Concilium Nicænum *vbi proximè*, notauit Suarez *de censuris disput.* 49. *sect.* 2. *num.* 5.

8. BIGAMIÆ DIVISIO. Tertiò circa bigamiæ diuisionem sciendum est, communiter à Doctoribus triplicem speciem assignari. Prima dicitur vera, secunda interpretatiua, tertia similitudinaria: ita docent Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disput.* 83. Sayrus *lib.* 6. *de censuris*, *cap.* 4. *num.* 3. Couar. *in Clement. si furiosus*, 1. *part.* §. 2. *num.* 2. de quibus sigillatim agamus. Vera bigamia dicitur, quando quis duas vxores successiuè legitimè duxit, easque carnali copulâ cognouit, *cap. acutius*, *cap. deinde*, *cap. qui sine*, 20. *dist.* quam expressit D. Paulus *loco citato*, quem de hac bigamia contra Lutherum, & Magdeburg. accipiunt plures ex sacris Patribus, relati à Bellarmino *tom.* 1. *contron. lib.* 1. *de clericis*, *cap.* 23. Turrianus *lib.* 1. *pro defens. canonum*, *cap.* 2. requiritur autem ad eam incurrendam commixtio carnalis in vtroque matrimonio,

monio, *cap. debitum, hoc tit.* non autem sufficit ea contrahere, & consummare præpostero ordine, vt ex Moralistis resoluit Gibalinus *de irregul. vbi suprà, pag.75.* Interpretatiua bigamia ita appellatur, quia cum vera partim concurrit, partim ab ea distat; & ex communi Interpretum sententia tribus modis contrahitur. Primò cùm quis vnicam, sed viduam, à priorique marito cognitam vxorem duxit, *cap. si quis viduam, cap. præcipimus, dist.* 34. *cap. si quis viduam*, 50. *dist. cap. quisquis, dist.* 84. tale enim matrimonium non habet similitudinem matrimonij celebrari à Christo cum Ecclesia, qui accepit virginem, & intactam. Secundò bigamiam interpretatiuam inducunt Interpretes eo casu, quo vxor adulterium perpetrauit, & posteà à marito cognita fuit. Couarr. *vbi suprà*: sed huiusmodi virum, non vt bigamum, sed tanquam canonicâ infamiâ notatum arceri ab ordinibus, latè post Syrum probat Gibalinus *vbi suprà, pag.*87. qui eadem ratione reiicit à bigamorum numero eos, qui duxerunt vxores iam ab alio cognitas. Neque pro communi sententia faciunt textus *in cap. si cuius, cap. si laici*, 34. *dist.* quibus satisfacit latè ipse Gibalinus asserendo, in eis non affirmari maritos, quorum vxores adulterium perpetrarunt, esse bigamos; sed esse irregulares. Quæ irregularitas non ex bigamia, sed ex infamia nascitur. Eodem modo refellenda est communis opinio, quæ affirmat, bigamiam etiam interpretatiuam incurri, cùm quis plura contraxit matrimonia, sed inualidè, ob impedimentum dirimens; aut post vnum validum, aliud inualidum; tunc enim bigamiam interpretatiuam incurri, Couar. & alij suprà citati docent. Sed cùm hoc casu detur potiùs delictum, quàm defectus significationis Sacramenti, idem de eo iudicandum est, ac de illo, qui cum vxore simul concubinam habuit, cuius irregularitas ex delicto, non ex bigamia prouenit: quo modo accipit canonem 18. Apost. Gibalinus *vbi suprà, pag.*93.

9. De bigamia similitudinaria. Tertia species bigamiæ appellatur ab Interpretibus similitudinaria, & dari eam existimant, cùm quis in sacris ordinibus constitutus, aut voto solenni castitatis adstrictus, de facto ducit vxorem, eamque cognoscit affectu maritali. Ita Garcia *de benef.* 7. *part. cap.*6. plures relati à Barbosa *dict. alleg.* 49. qui pro sua opinione expendunt textum *in cap. quotquot* 27. *quæst.*2. *cap.*1. *qui clerici vel vouentes, cap. nuper, cap. debitum, hoc tit.* Sed hanc speciem bigamiæ dari rectiùs negarunt Basilius Legionensis *quæst.*3. *scholastica, cap.*9. *pag.*171. Gibalinus *dict. cap.*3. *propos.*4. arcentur enim isti ab ordinibus, non ob sacramenti defectum, qui in bigamo reperitur; sed in pœnam delicti, propter affectum, opere subsecuto, vt ait Innocentius *in cap. final. hoc tit.* & probatur *ex cap.*1. *cap. sanè, de clericis coniugatis.* Concilio Aurelian. 1. *cap* 23. ibi: *In monasterio conuersus, si pellici postea, vel vxori fuerit sociatus, scilicet præuaricationis reus, nunquam ecclesiastici gradus effectum sortiatur.* Concil. Tolet. 2. *can.* 1. ibi: *Cauendum tamen est, nequando suæ sponsionis immemores, ad terrenas nuptias, & concubitus vltrò redeant: quod si fortè fecerint, tanquam sacrilegi habeantur alieni.* Nec contrarium probat textus *in dict. cap. quotquot* 27. *quæst.*2. qui deductus est ex Concilio Ancyrano, cuius canones approbati fuerunt in sexta Synodo *can.* 2. Concil. Brachar. 2. vbi obseruauit Loaysa. Nam ille textus tantùm affirmat præuaricantes à castitate promissa, & professa, pœnis bigamorum plecti, & inter bigamos haberi. Ex quo canone non deducitur, propriè bigamos ipsos esse, præcipuè cùm in eo agatur æqualiter de viris, ac de fœminis: quis autem dixit fœminas bigamiam similitudinariam incurrere posse? Docent, & plura circa illos textus interpretationem tradiderunt Basilius *lib.* 7. *de matrim. cap.*15. *num.*6. & *dict. quæst.*3. *cap.*9. Gibalinus *dicta propos.*2. Bellarminus *lib.*2. *de monachis, c.*33. Couarr. *in Clement. si furiosus*, 1. *part. cap.*2. Sanchez *lib.*7. *de matrim. disput.*81. Similiter accipiendi sunt textus *in dict. cap. nuper, cap final. hoc tit.* Innocentius enim ibi tantùm affirmat, vxores ducentes post ordines sacros receptos, vt bigamos puniri, non quia bigami sint; sed quia delictum perpetrarunt pœnis bigamorum vindicatum.

His sic animaduersis pro origine, & diuisione irregularitatis bigamiæ, succedit constitutionis ratio, quæ duplex considerari valet; alia moralis, mystica alia. Moralis prouenit ex suspicione incontinentiæ; qui enim secondas contraxit nuptias, suspectus est de incontinentia: *authent. qui relictam, Cod. de indicta viduitate*; & qui ducit viduam, rem fecit inhonestam, *l. hæc conditio, ff. de condit. & demonst.* propter affectionem ad nuptias, quâ attentâ secundum coniugium dicitur fornicatio, *cap. hac ratione* 9.31. *quæst.*1. adulterium, apud D. August. relatum à Petro Herodio *lib.*3. *Pandect. tit.*13. *cap.*2. macula, in Concilio Valentino Galliæ, *cap.*1. sed qui de incontinentia suspectus est, ordinari non debet, *cap.*1. 56. *dist.* iunctâ eius ratione illustratâ à Tiraquello *in l.*7. *connub. num.*5. igitur rectè qui nuptias contraxit, ob prædictam suspicionis rationem irregularis iudicatur. Accedit vsus diuersarum gentium, apud quos bigami in duplicata matrimonia incidentes, ad sacrificandum non admittebantur, vt de Ægyptis refert D. Hieronymus *epist.*11. *ad Geruntium*, ibi: *Hyerophanta apud Athenas euiratur, & æterna debilitate fit castus: Flamen vnius vxoris ad sacerdotium admittitur: Flaminica quoque vnius mariti eligitur vxor: ad Tauri Ægypty sacra semel maritus assumitur. Legant antequam religio nostra fulgeret in mundo, vnicubas semper habuisse inter matronas decus; per illas Fortuna muliebri sacra fieri solitum nullum Sacerdotem digamum, nullum Flaminem bimaritum; immò nec bigamus pudicitia, & Fortunæ muliebris simul arcana attingere poterat.* De Atheniensibus idem probat Alex. ab Alex *lib.* 4. *dierum genial. cap.* 8. ex eo, & aliis Espenceus *de continent. lib.*2. *cap.* 11. De Romanis Plutarchus *problem. pag.*29. apud quos Pontifici Maximo non licuisse iteratò nubere, auctor est Tertullianus *lib.*1. *ad vxorem, cap* 6. & luculenter *de monogamia cap finali*, ibi: *Idolis & monogamia, & viduitas apparent; Fortuna muliebri coronam non imponit, nisi vniuira; sicut nec matri Matutæ: Pontifex Maximus & Flaminica nubunt semel.* Festus Pompeius: *Pudicitiæ signum in foro est, ibi Æmiliana ades est Herculis; eam quidam Fortunam esse existimant, item in via Latina ad milliarium quartum Fortunæ muliebris nefas est attingi, nisi ab ea, quæ semel nupsit.* Nec solùm apud Romanos monogamus tantùm in Flaminem admittebatur, verùm & Vestalis vniuira esse debebat, vt refert Aulus Gellius *lib.*10. *noctium, cap.*15. Et ex lege duodecim Tabul. fœminæ, quæ vno contentæ matrimonio erant, coronâ pudicitiæ honorabantur, vt probat D. Gothof. *ad leges duodecim Tabul. tit.*17. & illustrabimus *in cap. finali, de secundis nuptiis*. Mystica ratio prouenit ex defectu Sacramenti, quam innuunt textus *in cap.*2.26. *dist. cap.* 2. *vers. sed fortassè*, 72. *dist.* D. Ambrosius *lib.*1.

10. Traditur ratio decidendi.

Hugolinus, & alij relati à Gibalino *vbi suprà* : & faciunt pro ea rationes adductæ *in cap.* 2. 3. *&* 4. 26. *dist. cap.* 2. 28. *q.* 3. & ea præcipua. Nam hæc irregularitas contrahitur ex defectu significationis sacramenti : sed per baptismum peccata, non defectus, tolluntur, vt latè probat Anton. August. *in epit. iuris lib.* 22. *tit.* 14. Et hac opinione retentâ, non obstant contrariæ fundamenta. Non primum deductum *ex d. cap.* 1. 26. *dist.* nam D. Hieronymus in hac parte discessit à communi sententia ; non tamen ideò hæreticus dici potuit, cùm non pertinaciter contra Ecclesiæ communem sententiam eam propugnasset, vt contigit D. Cypriano asserenti, ab hæreticis baptizatos rebaptizandos esse, *cap. si quis* 70. 1 *q.* 1. notant Castro *verbo Baptismus, heresi* 6. Baronius *tom.* 3. *anno Christi* 314. Nec etiam obstat textus *in cap.* 1. 33. *dist.* obseruo enim illius canonis duplicem esse versionem ; in ea enim, quæ est Gentiani Herberti, & probat Anton. August. *in epit. iuris lib.* 4. *tit.* 7. *cap.* 1. legitur : *Qui post sanctum Baptisma duobus coniugiis fuerit implicitus* ; iuxta quam litteram nulla est difficultas, quia supponit vtrumque coniugium contractum fuisse post baptismum : In veteri tamen editione, quæ extat 2. *tom. Concil. Sixti V.* & probant Zonaras *in eo can.* & Coccius *vbi suprà*, legitur : *Si quis post baptismum fuerit secundis nuptiis implicitus* ; iuxta quam lecturam fauere videtur opinioni D. Hieronymi. Sed tunc respondet Bellarminus *d. lib.* 1. *de clericis*, *cap.* 11. *obiect.* 6. Apostolos illis primis temporibus ob hominum penuriam dispensasse cum illis, qui ante baptismum plures vxores acceperant ; deinde docet Pater Suarez *de censuris disput.* 49. *sect.* 6. in eo canone non desiderari, vt vtrumque matrimonium post baptismum contraheretur ; sed tantùm vt post baptismum quis inueniatur secundis nuptiis implicitus ; quod verum est etiamsi ante baptismum vnum, post baptismum aliud contraxit matrimonium. Quo modo etiam accipiendi sunt textus *in cap.* 2. 33. *dist.* Gennadius in verbis suprà relatis, quæ reperiuntur *in d. cap.* 2. 33. *dist.* Nec in eis potest deduci argumentum à contrario sensu, quia illud non procedit quoties absurdum sequitur, *cap. Ioseph, de V. S. l. conuenticula, C. de Episcop. & clericis.* Neque quod dicebamus de effectu Baptismi, aduersatur ; nam illud procedit in irregularitate, quæ ex delicto prouenit ; nam cùm per baptismum non solùm peccatum, verùm eius vestigium tollatur, Antonius August. *vbi suprà, d. tit.* 14. irregularitas ex delicto proueniens cessat : at verò irregularitas ex bigamia proueniens, ex defectu, non verò ex delicto nascitur, vt suprà dixi : vnde non tollitur per Baptismum. Nec vltima ratio contrariæ sententiæ obstat, quia vt rectè satisfaciunt Sayrus suprà, *c.* 3. *n.* 25. Couarr. *in d. Clement. p.* 1. § 2. *n.* 5. lex Pontificia non ligat ipsos bigamos infideles, dum in infidelitate sunt, sed postquam per regenerationem Baptismi intra Ecclesiæ gremium constituuntur ; quo casu iam legibus ecclesiasticis tenentur.

CAPVT VI.

[a] *Archiepiscopo* [b] *Lunden. Apost. Sed. Legato.*

QVia circa minima, & maxima frequenter humanus deficit intellectus, prudentis est quærere vbi scrupulus dubitationis occurrit. Sanè postulasti per Sedem Apostolicam edoceri, si Presbyteri successiuè duas concubinas habentes, bigami censeantur, vt cum eis tanquam cum irregularibus, quoad executionem sui officij nequeas dispensare? Et si Presbyterorum filij sint indifferenter ad sacros ordines promouendi? Et vtrum Sacerdotes Sueciæ in publicis debeas tolerare coniugiis, qui super hoc se asserunt cuiusdam Summi Pontificis priuilegio communitos. Ad quæ sic duximus respondendum, quod cùm Sacerdotes prædicti, siue vno, siue diuersis temporibus plures habuerint concubinas, irregularitatem non incurrerint bigamiæ, cum eis tanquam simplici [c] fornicatione notatis, quoad executionem sacerdotalis officij poteris dispensare, si viuere curauerint continenter. De Presbyterorum verò filiis, tam ex decreto [d] Vrbani Papæ II. quàm ex Concilio colligitur [e] Pictauiensi, quod ad sacros non sunt ordines promouendi, nisi aut in cœnobiis, aut in canonia regulari religiosè fuerint conuersati. De Presbyteris autem Sueciæ certum non possumus dare responsum, nisi viderimus priuilegium, quod prætendunt. [f] Quæsiuisti prætereà, vtrum in canonem incidant laici sententiæ promulgatæ, qui Sacerdotes, aut alios clericos in manifesto furto comprehensos contrectauerint violenter, si citra violentiam nequeant comprehendi? Et si clericus, quem vehementer præsumis esse falsarium, ad tuam præsentiam citatus legitimè venire contemnens, citra excommunicationis sententiam ad iudicium per violentiam trahi possit? Ad hæc taliter respondemus, quod in neutro casuum prædictorum sententia excommunicationis incurritur, dummodo mandatum interueniat Prælatorum, quorum tales clerici sunt iurisdictioni subiecti : cùm hoc non ipsi laici, sed illi potiùs, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur : nec ampliùs laicorum violentia extendatur, quàm defensio, seu rebellio exegerit clericorum. [g] Subsequenter etiam quæsiuisti, vtrum monachi omnium Sanctorum priuilegium bonæ memoriæ E. prædecessoris tui super Episcopalibus decimis retinendis indultum, extendere valeant ad possessiones postmodùm acquisitas, & in posterum acquirendas. Super quo tale damus tuæ fraternitati responsum, quod si decimarum illarum remissio facta extitit secundùm canonicas sanctiones, prædecessor tuus indefinitè decimas episcopales monasterio remittendo, cùm nihil excepetit, & poterat excepisse, ac in beneficiis plenissima sit interpretatio adhibenda, nec

debeat vna, eademque substantia diuerso iure censeri, intellexisse videtur non solùm de decimis possessionum illius temporis, sed futuri.[h] Sanè quia contingit interdum, quod nullo accusatore publicè comparente, qui matrimonium impetat iam contractum, ad te priuata quorundam assertio defert consanguinitatis, vel affinitatis impedimentum, an sub silentio præterire, an ad denominationem iumentalium, vt tuis verbis vtamur, procedere debeas, quæsiuisti? Ad hoc sic breuiter respondemus, quod si personæ graues, quibus fides sit meritò adhibenda, tuæ fraternitati denuntient, quod hi, qui matrimonio sunt coniuncti, se propinquitate contingant, etiamsi nullus manifestus appareat accusator, ex tuo procedere potes officio, vt veritate solicitè inquisitâ, quod postulauerit iuris ordo decernas, maximè si ex tali copula scandalum sit subortum. Porrò de nobili viro N. pro cuius dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea, quæ ipsum quinto gradu consanguinitatis contingit, à Sede Apostolica obtinenda, falsa nobis causa fuerat allegata, proles videlicet; cùm tamen ante dispensationem obtentam vnica filia, quam habebat, viam fuerit vniuersæ carnis ingressa, prout tua consultatio continebat, dissimulare poteris, vt maneat in copula sic contracta, cùm ex separatione, sicut asseris, graue videas scandalum imminere. Tu denique frater Archiepiscope super teipso. Datum Signiæ. Non. Octobr. Pont. N. anno XVI.

NOTÆ.

1. a ARchiepiscopo.] Absaloni videlicet Lundensi Præsuli, qui variis legationibus Apostolicæ Sedis perfunctus, pluribusque rebus præclarè in ipsa ciuitate forisque peractis, quieuit in pace anno 1201. quo anno plura de eo adducit Spondanus *num.* 4.

2. b *Lundensi.*] Ita emendanda, & restituenda est hæc inscriptio ex epistolis editis à Bosqueto, vbi *lib.* 4. *regestr.* 16. *epist.* 118. reperitur integra nostra epistola, quæ in partes secata reperitur in hoc volumine in præsenti, & *in cap. quia circa, de consanguinit. cap. quia circa, de priuileg.* De Ecclesia Lundensi egi *in cap.* 2. *de consuetudine.*

3. c *Simplici fornicatione.*] Ex his verbis deduci videtur, lapsum carnis in Sacerdote tantum simplicem fornicationem esse, non autem continere circunstantiam mutantem speciem, aut notabiliter intra eam aggrauantem; quod & docuerunt Cardinalis *in Clement. ad nostram, vers.* 7. *de hæreticis*, Bernondus *de publicis concubinis*, §. *alios non publicos*, *num.* 12. Iulius Clarus §. *fornicatio, num.* 18. Auendaño *in l.* 9. *Tauri*, *glossa* 10. *num.* 10. Gutierrez *in practicis lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 44. & alij, quos dabimus *in cap.* 4. *de cognat. spiritual.* Sed contrarium, immò huiusmodi accessum clerici etiam ad solutam, non esse simplex peccatum, sed circunstantiam continere necessariò in confessione explicandam, docent omnes Summistæ de circunstantiis peccatorum agentes. Neque contrarium probat textus noster in verbis suprà relatis; nam accessus ad concubinam dicitur simplex fornicatio, non ad excludendam malitiam, & peccati grauitatem, sed factâ comparatione cum matrimonio ad inducendam bigamiam. Vt enim distinguatur hic accessus à copula maritali, appellatur simplex fornicatio. Ita hæc verba acceperunt Suarez *tom.* 2. *lib.* 2. *de religione*, *cap.* 6. *num.* 12. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disput.* 27. *num.* 20. & 21. Azor *tom.* 1. *instit. moral. lib.* 13. *cap.* 12. *q.* 6. Acuña *in cap. Presbyter*, 28. *dist.* Balboa *in cap.* 5. *de iureiurando*, *c.* 29. Barbosa *de potest. Episcop. alleg.* 15. *n.* 9.

d *Vrbani.*] De quo *in cap.* 1. 56. *dist.*

e *Pictauiens.*] De quo *in cap.* 1. *de filiis Presbyterorum.*

f *Quæsiuisti.*] Hæc pars epistolæ reperitur *in cap. vt famæ*, §. *laici*, *de sentent. excom.* cuius textus inscriptio ex præsenti emendanda est.

g *Subsequenter.*] Hæc verba extant *in cap. quia circa, de priuileg.*

h *Sanè.*] Incipit decisio textus *in cap. sanè, de consanguin. & affin.* quæ supplenda est ex præsenti epistola.

COMMENTARIVM.

EX verbis compilatis à Raymundo in præsenti omnes repetentes deducunt, habentes plures concubinas, bigamos ex eo non esse; nam cùm bigamia proueniat ex defectu significationis sacramenti, & in eis nullum detur matrimonium, rectè asseritur, ipsos bigamiæ irregularitatem non contrahere. Nec contrarium probant textus *in cap. si quis post acceptum*, *cap. laici* 34. *dist.* vbi asseritur, eum qui post vxorem concubinam habuit, ordinari non posse. Nam omissâ solutione Basilij Legion. *lib.* 7. *de matrim. cap.* 53. qui asserit concubinam ibi accipi pro vxore iniustè ducta, vt aliquando in iure nostro accipitur, vt *in cap. is qui non habet*, *cap. christiano*, 34 *dist.* vnde cùm secutum fuisset secundum matrimonium, ideò bigamum eum fieri: dicendum est, tam *in dict. cap. si quis post acceptum* 33. *dist.* quàm *in cap. si laici*, 34. *dist.* non affirmari eum, qui post vxorem habuit concubinam, esse bigamum; sed esse irregularem, quæ irregularitas non ex defectu sacramenti, sed potiùs ex delicto nascitur. Quare licèt pœnis bigamorum puniantur, qui vxores habentes, concubinas retinent; non tamen ideò bigami censendi sunt. Quomodo etiam intelliguntur textus in Concilio Gerundensi *can.* 8. *Si quis de laicis post vxorem, aliam cuiuscumque conditionis cognouerit mulierem, in Clero nullatenus admittatur.* Concilium Aurelian. 3. *can.* 9. *authent. de sanctissimis Episcopis*, *cap.* 12. *collat.* 9. 4.

Sed huic decisioni expressè aduersatur textus *in c.* 2. 33. *dist.* cuius verba ita refert Rabanus Maurus *lib.* 4. *de vniuerso*, *cap.* 10. *Maritus duarum post Baptismum matronarum clericus, non est ordinandus, neque is, qui vnam quidem, sed concubinam, non matronam habuit; nec ille qui viduam, & repudiatam, vel meretricem.* Ex quibus expressè constat, eum qui habuit concubinam, aut meretricem duxit vxorem, non posse ad gradus sacros ascendere, tanquam bigamum: igitur multò magis, qui plures habuit concubinas. Cui difficultati varijs modis satisfacere intendit Suarez *de censur. disput.* 48. *sect.* 3. *num.* 7. cuius solutionibus omissis ex suprà 5. INTELLIGITVR CAP 2. 33. DIST.

ſuprà traditis reſpondendum eſt, in eo textu concubinam babentem ordinari non poſſe, aut meretricem dncentem; non quia verè bigamus ſit, aut propter defectnm ſignificationis; ſed propter delictum, ex eo, quod concubinam habuit, perpetratum.

CAPVT VLT.

[a] Idem.

A nobis fuit. *Et infrà*: Ille autem, qui in Subdiaconatus ordine conſtitutus, de facto tantùm (quia de iure non potuit) duxit viduam in vxorem, profectò bigamus non exiſtit: ſed nec viduæ poteſt in veritate dici maritus, cùm inter ipſum, & illam non fuerit vinculum maritale contractum: eum eo tamen contra doctrinam Apoſtoli, tanquam cum marito viduæ diſpenſare non licet, non propter ſacramenti defectum, ſed adfectum intentionis cum opere ſubſecuto.

NOTÆ.

a *Idem.*] Textus iſte non reperitur in aliqua ex collectionibus, neque in epiſtolis Innocentij III. Quare exiſtimo textum hunc eſſe Gregorij IX. cuius deciſiones vltimo loco compilantur in huc Decretalium volumine.

TITVLVS XXII.
De Clericis peregrinis.

CAPVT I.

Alexander III. *Cenoman.* [a] *Epiſcopo.*

TVA nos duxit fraternitas conſulendos, quid agendum ſit de clericis, qui in remotis regionibus ordinati, litteras eorum oſtendunt, à quibus ſibi proponunt manus impoſitas, & incertum eſt, vtrum eorum ſigilla ſint, quæ repræſentant. Tuæ igitur conſultationi ſignificatione præſentium indulgemus, tutius eſſe, vt in his ſtatuta Patrum veterum obſeruentur, quàm nouum aliquid ſtatuatur. Statutum eſt autem de tranſmarinis, vt ad minùs quinque Epiſcoporum ſuper ordinatione ſua teſtimonio muniantur. Quod in aliis, qui ſimiliter ſunt incogniti, credimus obſeruandum. Ita tamen, vt in ſuſpenſione aliquo tempore habeantur, in quo videntes pleniùs de ipſorum actibus inſtruantur. Sed de inferioribus ordinibus oportuit inquiri; quia poſſet contingere, vt aliquibus prætermiſſis, ſaltum feciſſent. His autem peractis, ſi digni inuenti fuerint, circa eos poterit diſpenſari.

NOTÆ.

a *Epiſcopo.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hac tit. cap. vnico*, & poſt Concil. Lateran. *p.* 26. *cap.* 20. id eſt Guillelmo, qui Alexandri III. temporibus præerat Eccleſiæ Cenomanenſi, vt referunt Chenu, & Fratres Sammar. in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ. Alia etiam pars huius Decretalis extat *in cap. ad hac, de teſtam.*

CAPVT II.

Innocentius III. [a] *Conſtantinop. Patriarchæ.*

INter quatuor animalia. *Et infrà*: Conſuluit nos inſuper tua fraternitas, vtrum clericos ad te ſine ſuorum ordinatorum litteris venientes, & offerentes præſtare corporaliter iuramentum, quod ſint in quouis eccleſiaſticorum ordinum conſtituti, debeas ad ſuperiores ordines [b] promouere. Nos igitur conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod niſi de ipſorum ordinatione canonica, per idonea tibi conſtiterit argumenta, eos nec in illis ſuſcipere, nec ad maiores debes ordines [c] promouere, præſertim antequam eorum conuerſatio fuerit approbata.

NOTÆ.

I. a *Constantinop.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. & *in cap. inter, de maiorit. & obed. cap. inter, de cleric. non resid. cap. inter, de relig. domib.* vbi extant aliæ partes huius epistolæ. De hac Patriarchali Ecclesia egi *in cap. quantò, de consuet.* & integram hanc epistolam transcribo ex gestis Innoc. III. *fol.* 107. vbi ita habetur.

Inter quatuor animalia, quæ in medio sedis, & in eius circuitu describuntur, facies aquilæ ab Ezechiele desuper ipsorum quatuor memoratur: quoniam inter quatuor Patriarchales Ecclesias, Antiochenam, Alexandrinam, Hierosolymitanam, & Constantinopolitanam, quæ per animalia supradicta significantur, quas Apostolica Sedes in medio habens, quasi filias amplectitur spirituales, cui eodem sunt circuitu quasi famulæ obsequentes, ipsa Constantinopolitana post Apostolicam Sedem excellentiâ præeminet dignitatis, ad cuius exaltationem tantò libentiùs aspiramus, quantò ad ipsum honorabilius membrum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ arctiùs amplexantes, ipsius auxilio temporibus istis eandem amplius noscimus indigere, ac tuas, qui eodem Domino disponente præesse dignoscetis, petitiones libentiùs promouere disponimus, quibus non repugnat honestas, nec aliis præiudicium generatur: cùm à nobis iniuriarum actio non debeat exoriri, à quibus iura, tanquam à fonte ad cæteros deriuantur. Licèt igitur in quantum possumus tuo velimus honori deferre, ac tuas preces effectui mancipare, petitionem tamen illam nequimus exaudire, quâ postulasti à nobis, vt donationes Ecclesiarum, & benefactorum à dilecto filio P. tituli Sancti Marcelli Presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis Legato, te præsente, ac penitus inconsulto, cùm nimiam multitudinem Ecclesiarum contulit, easque iure perpetuo absque tuo consensu, & Capituli maioris Ecclesiæ tradidit possidendas, dignaremur auctoritate Apostolica irritare: quoniam idem Legatus per suas litteras nobis intimauit, quod quandam Ecclesiam, postquam à nobis litteras legationis accepit in Constantinopolitano Imperio exercendæ, quibusdam Ecclesiis, & locis Hierosolymitanæ prouinciæ contulit, quibus eædem Ecclesiæ ad custodiam fuerant assignatæ, vt licèt sic subueniretur vtrinque necessitatibus Terræ sanctæ, cùm quasdam quibusdam aliis locis religiosis, quorum nuntij ad vocationem charissimi in Christo filij B. Constantinopolitani Imperatoris Illustris illuc accesserant, assignauit, quosdam clericos, inspectâ vtilitate, quæ de ipsorum institutione poterat prouenire, in quibusdam Ecclesiis procurans clericos ordinare. Verùm quia visum est ei, quod ordinata per ipsum intenderis immutare post recessum eius, præcedentibus dilecto filio Benedicto tituli sanctæ Susannæ Presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis Legato, & multis de Clero, ac etiam temetipso, omnia quæ per ipsum fuerant ordinata Sedis Apostolicæ protectioni supponere, ne ipsorum aliquod immutares, ad nostram audientiam appellauit, à tunc instanti passagio vsque ad annum suæ terminum appellationi præfigens. Cùm igitur rationabilem terminum dictus Legatus appellationi præfixit, quam emisit, qui ex tam rationabili causa, videlicet obedientiæ bonæ, & obsequio Terræ sanctæ, vsque ad biennium ipsum potuit prorogasse, appellatione pendente, iuxta canonicas, & legitimas sanctiones, sicut tua fraternitas non ignorat, in ipsius absentia non debuit eorum aliquid immutari: præsertim cùm præsumi valeant ritè facta, donec in contrarium probaretur; & id fieri sine illorum præiudicio non valeret, quibus dictæ Ecclesiæ, seu beneficia auctoritate Apostolicæ Sedis collata; cùm nec citati fuerint, nec absentes per contumaciam, seu conuicti, sed penitus indefensi. Si quas verò de ipsis nos duxerimus aliquibus confirmandas, iuxta communem formam id noueris faciendum, videlicet sicut ea iustè possident, & quietè. Super eo verò mirari non debes, sicut idem Legatus asserit, quòd ipse te præsente, ac inconsulto Ecclesias, & beneficia contulit memorata, cùm & tu ipse multò maiora, Ecclesiam videlicet Sanctæ Sophiæ, quæ caput Patriarchatus existit, nec-non Archiepiscopatus, & Episcopatus, ipso præsente, & inrequisito penitus, qui vices nostras gerebat, ibidem curaueris ordinare. Quamuis ergo tuam propter præmissa petitionem iuxta tuum desiderium nequimus exaudire, tuo tamen quantùm cum nostra possumus honestate volentes honori deferre, fraternitati tuæ duximus concedendum, vt ij, qui Ecclesias illas, seu beneficia possident, obedientiam tibi debitam exhibeant, & deuotam: nisi fortè aliqua illarum Ecclesiarum in captione regiæ ciuitatis à iurisdictione Patriarchæ legitime fuisset exempta. Subsequentem verò petitionem, quâ Ecclesias illas tibi subiici postulabas, quæ priusquam Constantinopolitana ciuitas caperetur, Constantinopolitano Patriarchæ minimè respondebant, duplici ratione non duximus admittendam: iuris namque ratio postulauit, vt in illorum præiudicium, quibus eædem Ecclesiæ subiectæ, nihil ordinaremus de ipsis. Cùm verò citati sint, nec conuicti, nec per contumaciam se absentent, id etiam modò fieri prouidentia dissuasit: ne Pisani ac Veneti, aliique quamplures apud Constantinopolim huiusmodi habentes Ecclesias, contra Imperium prouocarentur hoc tempore, qui sunt alliciendi potiùs blandimentis, donec illud soliditate immobilius roboretur. Quòd si ius tuum contra illos prosequendum duxeris tẽpore opportuno, faciemus auctore Domino super ipsis iustitiæ plenitudinem exhiberi. Super obedientiam verò, quam vt tibi faceremus impendi ab Archiepiscopo, & Episcopis regni Cypri similiter postulasti, sic eandem quod præcedenti petitioni duximus respondendum; cùm & ipsi ante tuam extiterint promotionem exempti, cùm videlicet Constantinopolitana Ecclesia erat inobediens, & rebellis, etiam in eorum absentia circa statum ipsorum non debere aliquid immutari: iustitiam enim non negabimus tibi cùm duxeris postulandam. Præterea ex parte tua fuit propositum coram nobis, quod quidam Episcoporum rectè commoniti, tibi obedire contemnunt; qui tamen episcopales redditus percipere nec desistunt: quidam verò ex eis ab Episcopatibus fugiunt, ne valeant commoneri, per sex menses, vel amplius suam diœcesim deserentes; vnde nobis suppliciter exorasti, vt super hoc tibi salubriter consulentes, qualiter circa illos, & ipsorum diœceses procedere debeas, deuotioni tuæ scribere dignaremur. Nos igitur attendentes, quòd per nouitatem mutationis Imperij, & nouitatum euentus sit cum maturitate plurima procedendum, fraternitati tuæ

tuæ taliter respondemos, vt illos non semel, sed sæpè, videlicet primò, secundò, & tertiò citare procures, & cùm patère noluerint, sed in sua duxerint contumacia persistendum, vt si fortè se appellationis clypeo duxerint muniendos, quam infrà tempus legitimum prosequantur, ipsos per sospensionis, & excommunicationis sententias ad tuam obedientiam venire compellas: omninò si nec sic ipsorum duritia poterit emolliri, eos dilectus filius B. tituli Sanctæ Susannæ Presbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus, ab Episçopatus administratione remoueat, & quibus præsunt Ecclesiis, de personis idoneis vnà tecum faciat prouideri: sed in eos degradationis sententiam non promulget, vt cum eis misericorditer fiducialiùs agi possit. In Ecclesiis autem illorum qui se fraudulenter absentant, ne ad ipsos citatio valeat peruenire, tuæ citationis edictum facias publicari: & si nec sic curauerint obedire, sed contrà vltra sex menses Ecclesias suas deseruerint, vt iuxta canonicas sanctiones eis meritò debeant spoliari, contra eos quoque, sicut præscriptum est, procedatur. Cùm verò Legatus ad propria remeauit, tibi, quamdiu nobis, & successoribus nostris placuerit, personaliter duximus concedendum, vt contra præfatos rebelles præscripto modo procedas tanquam à Sede Apostolica delegatus. Tua insuper fraternitas postulauit, vt cùm in partibus illis nimia sit Episcopatuum multitudo, illos, cùm nimis sint tenues, ad paucitatem redigere tibi concedere dignaremur. Nos autem ita duximus prouidendum, vt id cùm necessitas, vel vtilitas postulauerit, per præfatum Legatum, quamdiu in partibus illis extiterit, tuo non accedente consilio, valeat adimpleri, ita videlicet, vt Episcopatus nec minuat, sed illi quem fecerit ad vnam Ecclesiam ordinari, aliquot tales Ecclesias, si viderit expedire, committat, quatenus si fortè pro ipsius necessitate de ipsis fuerit aliter ordinandum, quod factum est, faciliùs valeat immutari. Legato verò ad propria redeonte, tu, si necesse fuerit, auctoritate Sedis Apostolicæ, tanquam delegatus à nobis, facias illud idem. Postulasti postmodùm per Sedem Apostolicam edoceri, qualiter Episcopatus illos debeas ordinare, etiam in quibus permixti sunt Græci pariter & Latini; & quos debeas præficere in eisdem. Ad quod fraternitati tuæ breuiter respondemus, quod in illis Ecclesiis, in quibus sunt solummodò Græci, Græcos debeas Episcopos ordinare, si tales valeas reperire, qui nobis, & tibi deuoti, & fideles existant, & à te consecrationem velint recipere humiliter & deuotè. In illis verò, in quibus cum Latinis Græci sunt mixti, Latinos præficias, & præferas ipsis Græcis. Cæterùm nobis humiliter supplicasti, vt de nostra tibi permissione liceret constitutos, & constituendos in ecclesiasticis dignitatibus, baculis, mitris, annulis, & sandaliis insignire, ac dispensare cum illis, qui omissis minoribus, maiores ordines recipere præsumpserunt. Nos ergo personaliter volentes tibi facere gratiam specialem, auctoritate tibi præsentium indulgemus, quatenus illis concedas insignia supradicta, quibus secundùm morem Apostolicæ Sedis possunt honestè concedi: ac cum illis super omissione prædictorum minorum ordinum auctoritate nostra dispenses, quibus litterarum scientia, & morum grauitas suffragantur, iniuncta priùs illis pœnitentiâ competenti. Consoluit nos insuper fraternitas tua, vtrum clericos ad te sine suorum ordinatorum litteris venientes, & offerentes præstare corporaliter iuramentum, quod sint in quovis ecclesiasticorum ordinum constituti, debeas ad superiores ordines promouere. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod nisi de ipsorum ordinatione canonica per idonea tibi constiterit argumenta, eos nec in illis suscipere, nec ad maiores debea ordines promouere: præsertim antequam eorum conuersatio fuerit approbata. Edoceri quoque de sacrificiorum, & aliorum sacramentorum ritu per Sedem Apostolicam postulasti, vtrum debeas Græcos admittere, vt ea exerceant more suo, vel compellere ad ritum potiùs Latinorum. Ad quod fraternitati tuæ, breuiter respondemus, vt eos tamdiu in suo ritu sustineas, si per te reuocari non possunt, donec super hoc Apostolica Sedes maturiori consilio aliud duxerit statuendum. De clericis autem, qui Ecclesias, vel præbendas sibi concessas absque iusta, & necessaria causa, tuo præsertim non accedente consensu, in hac deserunt nouitate, hoc tibi duximus rescribendum, quod postquam congruo tempore fuerint expectati, nisi redierint ad illas, possint eis iustè priuari, dummodo non sint impedimento detenti. De monasteriis quoque Græcorum in sæculares canonicos conuenendis, fraternitati tuæ breuiter respondemus, quod quandiu Ordines per regulares viros, siue Græcos, siue Latinos, remanere poterunt, ordinata non sunt ad sæculares clericos transferenda. Sed si regulares defuerint, propter eorum defectum sæculares clerici poterunt ordinari. Præterea nobis humiliter supplicasti, vt cùm difficile sit tuæ iurisdictioni subiectis pro singulis quæstionibus ad Sedem Apostolicam laborare, super appellationibus modum imponere dignaremur. Cùm igitur sanctæ recordationis Gregorius Papa prædecessor noster duxerit statuendum, vt si fortè super rebus modicis, quæ in summa decem marcharum subsistunt, in Archiepiscoporum & Episcoporum auditorio quæstio ventiletur, & alia partium litigantium delusoriè putauerit prouocandum, tunc eius appellatione contemptâ, si tamen ibidem idonei poterunt inueniri, in eorum præsentia iurgium sopiatur: Nos attendentes, quod nimis dispendiosum esset, & graue, propter multa maris, & terræ discrimina subditos tuos pro singulis querelis Sedem Apostolicam adire: fraternitati tuæ per Apostolica scripta indulgemus, quod in causis illis, quæ in tuo debent auditorio pertractari, si aliqua partium ad Sedem Apostolicam prouocauerit, & res super qua quæstio vertitur, summam neque excesserit prætaxatam, non obstante appellationis obiectu, iustitiâ mediante procedas, vel partes compellas in aliquos compromittere, qui appellatione remotâ causam audiant, & debito fine decidant: illud idem facturus de leuioribus causis, præsertim inter personas, quæ cùm sint merè spirituales, ciuilem non continent quæstionem. Venetos autem habitatores Regiæ ciuitatis ad soluendum decimas personis, & Ecclesiis Constantinopoli existentibus, quibus de iure debent, per censuras ecclesiasticas, appellatione remotâ compellas, non obstante consuetudine, quam habitatores Venetiarum obseruant, vt videlicet in morte dumtaxat deciment illa quæ acquisiuerunt in vita, ne hoc prætextu Ecclesia Constantinopolitana suo

fraudetur iure, si forsan ij, qui longo tempore Constantinupuli habitarunt, circa finem vitæ suæ Venetias reuertantur. Verùm in his, & in aliis cum discretione ac maturitate procedas, impetum & facilitatem euitans; quoniam in huiusmodi sanius est de tarditate aliqua, quàm de velocitare nimia reprehendi.

b *Promouere.*] Quandu Episcupus alienus possit nun subditum sacris ordinibus initiare, exposui *in cap.* 55. *de temp. ordin.*

CAPVT III.

Idem *Patriarchæ* [a] *Hierosolymit.*

TVæ f. discretio postulauit per Sedem Apost. edoceri, vtrum clericos illos, qui ad partes Hierosolymitanas sine commendatitiis litteris veniunt, permittere debeas celebrare diuina; cùm plerique eorum, de quorum canonica ordinatione non constat, statim vt veniunt, præsumunt non expetitâ licentiâ celebrare. *Et infrà*: Nos autem tuam in Domino solicitudinem commendantes, super primo articulo f. t. respondemus, quod nisi legitimè tibi constiterit, siue per litteras, siue per testes de illorum ordinatione canonica, qui penitus sunt incogniti, non debes ipsos permittere tuis plebibus celebrare. Sed si forsan eorum aliqui secretò ex deuotione celebrare voluerint, poteris sustinere.

NOTÆ.

1. a *Hierosolym.*] Cùm in hac ciuitate maxima redemptionis nostræ mysteria perfecta essent, & in ea religiu christianæ fidei cœpisset promulgari, ideò magnis laudibus eam extollunt D. Hieronymus *in Isaiam cap.* 2. ibi: *In Hierusalem primùm fundata Ecclesia, totius orbis Ecclesias seminauit.* D. August. *in psalmum* 147. ibi: *Remissio peccatorum in Christi nomine prædicatur: vbi prædicatur? per omnes gentes: vnde incipit? ab Hierusalem: communica huic Ecclesiæ; quare litigamus? cœpit enim hæc Ecclesia ab Hierusalem ista terrena, vt gaudeat de Deo in illa Hierusalem cælesti: ab hac enim incipit, in illa terminat: in illa tota Ecclesia erit, ab ista exordium fidei sumpsit.* Sed hac præclara ciuitate funditus euersâ, vt Dominus prædixerat apud Matthæum *cap.* 23. quæ nunc adest, eadem non est cum illa prima iam euersa, vt refert Nicolaus I. *ad consulta Bulgaror. cap.* 92. *Hierosolymitanus autem Præsul, licèt & ipse Patriarcha dicatur, & secundùm antiquam consuetudinem, ac Nicænam Synodum honorandus sit, saluâ tamen Metropoli propriâ dignitate: sed & in eadem sancta, & magna Synodo nequaquam Hierosolymitanus, sed Æliæ Episcopus dicitur: nam vera Hierusalem tantùm in cælis est, quæ est mater nostra; illa verò Hierusalem terrestris, secundùm quod Dominus prædixit, adeò funditus ab Imperio Romano destructa est, vt in ea nec lapis suprà lapidem sit derelictus.* Et ab Ælio Hadriano vrbs illa Ælia vocitari cœpit. Posteà ipse Æliæ Episcopus irrepsit in Patriacham totius Cæsareæ, vt iuxta seriem temporum plura adducentes de origine huius Patriarchatus tradunt Paulus à S. Carulo *in Geograph. sacra*, Franciscus Hallierius *de hierarch lib.* 4. *art.* 4. Angelus Petrica *de appellat. disput.* 4. & nos alia dabimus *in cap. nonit, de his quæ fiunt à Prælatis*, & *in cap. antiqua, de priuileg.* Alberto huius Ecclesiæ Patriarchæ missa est præsens epistola, vt testatur Spondanus *tom.* 5. *in continuat. Baronij, anno* 1203. *num.* 5.

COMMENTARIVM.

2. EX his tribus decisionibus sequens deducitur disputanda assertio: *Clerici peregrini non admittuntur ad celebrandum, etiamsi iurauerint se clericos esse, nisi ordinatio eorum litteris commendatitiis probetur, quinque Episcoporum sigillis signatis, si sint transmarini.* Eam probant textus *in cap. Primates* 6. *cap. extraneo* 7. *cap. hoc tamen* 8. *cap. vlt.* 71. *dist. cap. Ecclesiis, in fine*, 68. *dist. cap. clericum* 2. 72. *dist. cap.* 1. & 2. 73. *dist. cap. nullus, cap. Afros, cap. transmarinos*, 98. *dist. cap. duæ sunt* 19. *q.* 2 *cap. monachum* 20. *q.* 4. *cap.* 1. 21. *q.* 2. *cap. non oportet* 36. *de consecrat. dist.* 5. *can.* 12. & 33. *Apost.* Concil. Roman. sub Gregorio VII. *can.* 23. *Presbyteri, vel diaconi, qui de alio Episcopo ad alium transeunt; vel quicumque clerici, sine commendatitiis litteris à suo Episcopo non recipiantur.* Meldense *can.* 50. *Presbyteri, vel quilibet clerici in alterius parochiam sine formata non recipiantur, nec retineantur, neque etiam ministrare sinantur.* Et *can.* 51. *Qui cum senioribus de aliis prouinciis ad nostras parochias veniunt sine formata, ministrare non permittantur.* Carthag. 1. *can.* 7. *Statuat fraternitas vestra, vt vnusquisque clericus, vel laicus non communicet in aliena plebe sine litteris Episcopi sui.* Sardicense *can.* 9. Carthag. 3. *can.* 3. & 8. Andegau. *can.* 2. Arelar. 1. *can.* 9. Meliuit. *can.* 20. Turonense *can.* 12. Anglicanum *can.* 5. Francofordi. *can.* 26. Trident. *sess.* 23. *cap.* 16. Concilium Salceburgense *anno* 1386. *Firmiter inhibemus, ne Presbyteri peregrini, vel ignoti ad Missarum solennia celebranda in publico admittantur, nisi per litteras testimoniales, vel canonicè de ipsorum ordinatione Ecclesiarum Prælatis, & Rectoribus fiat fides.* Concilium Frisingense celebratum anno 1440. *can.* 1. *Mandamus vniuersis nostræ diœcesis Prælatis, ne de cætero aliquem alienæ diœcesis, seu ignotum, etiam peregrinum, se pro Presbytero, seu in sacris constituto gerentem, ad ipsorum consortium, sacramentorum, seu sacramentalium administrationem, vel aliàs ad regimen quoquo modo admittant*, Tolet. tempore Sixti IV. anno 1478. habitum, *can.* 4. Coloniense anno 1536. *p.* 1. *can.* 31. Limense *can.* 22. *cap. fraternitati* 5. *de clericis non resid. l.* 22. *C. de Episcop. & clericis.* Alia iuris testimonia congerunt Anton. August. *in epit. iuris Pontif. lib.* 6. *tit.* 58. & *lib.* 7. *tit.* 12. & *lib.* 8. *tit.* 30. Crespetius *in summa, verbo Clerici peregrini*, & *Clerici vagamundi.* Illustrant vltra congestus à Barbosa *in præsenti*, & *de potest. Episcop.*

CONCLVSIO PROBATVR.

cap. alleg. 21. Cuiacius *in nouella* 6. *Iustiniani*, & *ad tit. de cleric. non resid.* Sauatus *in notis ad Sidonium, lib.* 7. *epist.* 2. Pater Henao *tom.* 3. *de sacrificio Missæ, disput.* 28. *sect.* 40. *num.* 808. Bosquetus *in notis ad Innocentium III. lib.* 2. *epist.* 8. Mendoxa *lib.* 2. *Concilij Illiber. cap.* 50. & *lib.* 3. *cap.* 41. Acuña *in cap. acquiescamus* 2. 42. *dist.* ipse & I. Dartis *ad* 71. 72. & 98. *dist.* Balsamon *d. can.* 33. *Apost.* & *in can.* 168. *Synodi Carthag.* Suarez *de censuris disput.* 25. *sect.* 2. Morinus *lib.* 1. *exercit. cap.* 24. & *lib.* 2. *cap.* 5. Albaspineus *in notis ad Optatum Meliuit. pag.* 134. & *lib.* 1. *obseru. cap.* 3. P. Gregor. *lib.* 2. *partit. tit.* 9. *cap.* 8. Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri cleric. cap.* 87. Vighellius *in method. iuris can. pag.* 240. & 268. Citonius *ad tit. de cleric. non resid.* & *lib.* 1. *obseru. cap.* 6. Corjolanus *in Breuiar. anno* 132. & *in can.* 14. *Apost.* Zipeus *ad tit. de elect. num.* 13. Souchetus *in notis ad Iuonem, epist.* 4. Turrianus *in explanat. Clementis, cap.* 57. Iustelus *ad canones Ecclesiæ vniuers. pag.* 183. & 231. Lemaistre *lib.* 2. *de monach. cap.* 1. Vicecomes *de ritibus Missæ, volum.* 3. *lib.* 2. *cap.* 25. Ferrarius *de litteris primitiuæ Ecclesiæ, lib.* 1. *cap.* 8. Basilius Legion. *quæst.* 2. *scholast. cap.* 2. *in can.* 22. *Concilij Altissiod.* Christ. Lupus *in can.* 11. & 13. *Concil. Chalced.*

3. IMPUGNATUR TRADITA ASSERTIO.

Sed in hanc conclusionem sic insurgo. Qui ritè & validè ordinatus est, tam in diœcesi, in qua promotus est, quàm in alia qualibet celebrare potest, cùm hæc facultas non ex potestate iurisdictionis, sed characteris proueniat, & character semper, & vbique maneat: igitur qui in sacerdotem ordinatus est, tam in propria Ecclesia, quàm in aliena celebrare potest. Augetur primò hæc difficultas ex eo, nam si litteræ commendatitiæ desiderarentur in clerico peregrino, maximè vt constaret de eius ordinatione, ne qui ordinati non sunt, se ingerant sacris altaris ministeriis: sed ad hoc probandum sufficiunt litteræ sigillo vnius Episcopi munitæ; siquidem litteræ proprij Episcopi plenam inducunt probationem, *cap. post cessionem* 7. *de probat. cap. peruenit* 2. *de fideiussor. cap.* 2. *de fide instrum.* igitur frustra desiderantur sigilla quinque Episcoporum, vt litteræ commendatitiæ à clericis peregrinis adductæ, ordinationis suæ fidem faciant. Augetur secundò hæc difficultas ex eo, nam inter alias probationum species iuramentum enumeratur, *cap.* 2. *de probat. l. final. §. licentia, C. de iure deliberandi*; & legitimam, propriamque probationem inducere, docet Glossa *in cap. statutum, § cùm verò, de rescrip. cap. final. de his quæ vi*: igitur si peregrinus iurauit se legitimè esse ordinatum, quia legitimè constat esse ordinatum, admitti debet ad celebrandum.

4. DE LITTERIS FORMATIS.

Quâ difficultate ita fulcitâ minimè obstante, vera est suprà adducta assertio, ad cuius expositionem, & interpretationem præsentis rubricæ, quæ ita concipitur in prima collectione, *De clericis peregrinis, & eis sine litteris non recipiendis*: sciendum est, iam à temporibus Concilij Nicæni primi non licuisse Episcopis, Presbyteris, & aliis clericis inferioribus, nec-non & laicis peregrè proficisci, & in aliena parochia admitti sine litteris formatis, commendatitiis, seu dimissoriis, *cap. extraneo*, 71. *dist. cap. non oportet, de consecrat. dist.* 5. Concil. Cabil. 2. *can.* 44. & 45. notauit Sauarus ad Sidonium *lib.* 2. *epist.* 5. Quarum litterarum vsum vt pleniùs cognoscamus, obseruandum est, inter alias litterarum species primis Ecclesiæ sæculis ad varia ecclesiastica negotia vsu receptas, de quibus Baronius *anno* 142. *num.* 6. Citonius *in præsenti*, & *ad titul. de clericis non resid.* Lindembrogius *in Glossario, verbo Epistola*, Ferrarius *speciali libro de antiqua Ecclesiæ epist. genere*, primum locum obtinuisse litteras illas, quæ peregrinis dabantur, quæ dicuntur Canonicæ, seu Formatæ, & ab effectu Communicatoriæ, Dimissoriæ, Commendatitiæ, & Pacificæ. Ferrarius *vbi suprà, lib.* 1. *cap.* 6. Canonicæ appellabantur litteræ istæ à Græcis, à Latinis verò formatæ, videlicet quia conceptæ erant, & scriptæ iuxta certam formam à sacris canonibus præscriptam; Synodus Laodicæna *can.* 4. ibi: *Non oportet ministrum altaris, vel etiam clericum, sine canonicis litteris, id est formata, aliquò proficisci.* Atticus Constantinopolitanus Episcopus ad finem Concilij Chalced. ibi: *Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos Latinus formatas appellat.* Notant Zonaras *in can.* 42. *Synodi Laodic.* ibi: *Idcirco canonicæ appellantur, quia iuxta canones factæ sunt.* Sirmundus, & Sauarus *in notis ad Sidon. lib.* 6. *epist* 8. Baronius, & Ferrarius *vbi suprà*, Loaysas *in can.* 7. *Concil. Hispal.* 2. Cuiacius *in d. cap. fraternitati* 5. *de clericis non resid.* Rodulphus *in libello de litteris canon. cap.* 3. Hurtado *de martyrio per pestem, resolut.* 34. *sect.* 4. Bosquetus *lib.* 1. *ad Innocem. III. epist.* 50. Corjolanus *in Breuiario, anno* 131. Citonius *lib.* 2. *obseru. cap.* 6. Basilius *q.* 2. *scholast. in can.* 2. *Concilij Altissiod.* Dartis *ad* 72. *dist.*

5. DE FORMA IPSARUM LITTERARUM.

Forma autem prædictarum litterarum præscripta fuit in Concilio Nicæno 1. vt Atticus Constantinop. Episcopus testatur in fine dicti Concilij Chalced. ibi: *Hoc a Patribus trecentis decem & octo Nicææ congregatis saluberrimè inuentum est, & constitutum, vt formatæ epistolæ hanc calculationis, seu supputationis habeant rationem, id est, vt assumantur in supputationem prima Græca elementa Patris, Filij, & Spiritus sancti, &c.* Et licèt aliquod Concilij Nicæni fragmentum non reperiatur in editione ipsius, tam à Pisano, quàm Turriano facta; tamen cùm certum sit ex octoginta canonibus, quos Patres statuerunt, tantùm 20. stare, alios verò Arrianorum industriâ periisse, & cum eis periit canon litteris formatis formam præscribens, vt latè probat Ferrarius *vbi suprà, cap.* 4. Sed licèt hic Concilij Nicæni canon periisset, tamen ex dicta epistola Attici, nec-non ex veteribus formulis, quas statim dabimus, constat in eis sequentia accuratè esse obseruanda. Primum, vt prima elementa Græca Patris, Filij, & Spiritus sancti, hoc est π. υ. α. exprimantur. Secundum, vt apponatur littera prima Apostoli Petri, videlicet Π. Tertium requirit primam litteram nominis Episcopi litteras mittentis. Quartum secundam litteram eius, ad quem mittebatur. Quintum tertiam litteram illius, qui litteras deferebat. Sextum quartam litteram loci, ex quo formatæ litteræ scribebantur. Tandem dictionem, *Amen.* Hos characteres in vnum collectos, in vnumque distributos ad finem cuiusque epistolæ, tanquam numerorum notas exponit Atticus Episcopus vbi suprà, in hæc verba: *Græca elementa litterarum numeros etiam exprimere nullus, qui vel tenuiter Græci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos Latinus formatas appellat, aliqua fraus falsitatis temerè præsumeretur, hoc à Patribus trecentis decem & octo Nicææ congregatis saluberrimè inuentum est, & constitutum, vt*

formatæ epistola hanc calculationis, seu supputationis habeant rationem: id est, vt assumantur in supputationem prima Græca elementa Patris, Filij, & Spiritus sancti, hoc est π. υ. α. quæ elementa, & octogenarium, & quadrigentesimum, & primum significant numerum: Petri quoque Apostoli prima littera, id est Π, quæ numerum octoginta significat: eius quoque qui scripsit epistolam prima littera; cui scribitur secunda littera; accipientis tertia littera; ciuitatis quoque, de qua scribitur, quarta; & indictionis, quæcumque est eiusdem temporis, idemque fuit numerus, assumatur: atque ita his omnibus Græcis litteris, quæ, vt diximus, numerum exprimunt, in vnum ductis, vnam, quæcumque fuerit collecta, summam epistola teneat. Hanc qui suscepit, omni cum cautela requirat expressè. Addat præterea separatim in epistola nonagenarium, & nonum numerum, qui secundùm Græca elementa significat, Valete in Domino. Istarum litterarum formam, & exemplar tradit Carnotensis *6. p. Decreti, cap.* 434. *&* 435. Aliam formam exarauit Burchardus *lib.* 2. *Decreti, cap.* 227. à quo transcripsit Gratianus *in cap. in nomine*, 73. *dist.* & alia earum exemplaria tradunt Zerda *in aduers. cap.* 8. Marculfus *in veteribus formulis, cap.* 12. Sirmondus *tom.* 2. *Concil. Galliæ, pag.* 663. Soncheins *ad epistolam* 4. *Iuonis*, Marchinus *de ordine, tract.* 1. *p.* 6. *cap.* 1. *num.* 6. Quas veteres formulas explicant, & exponunt Dartis *in dist.* 73. Cironius *lib.* 2. *obseru. cap.* 6. Malvenda *de Antichristo, lib.* 8. *cap.* 1.

6. **De litteris communicatoriis.** Suprà relatæ litteræ, videlicet formatæ, seu canonicæ, vt genus, continent sub se tanquam species, communicatorias, dimissorias, commendatitias, & pacificas, quæ ad diuersos effectus, & variis ex causis peregrinis dabantur, de quibus sigillatim agamus. Communicatorias litteras deferebant christiani, tam clerici, quàm laici, vt per eas se christianos, & communione Ecclesiæ participes ostenderent, & vt liceret cum aliis fidelibus in Ecclesia, & officiis ecclesiasticis communicare, à qua communionis participatione communicatoriæ ipsæ litteræ dicebantur. Concil. Carthag. 1. *can.* 7. Agath. *can.* 52. Illiber. *can.* 25. cuius verba relata *in cap. omnis qui*, 98. *dist.* exponit Hurtado *de martyrio, resol.* 34. *sect.* 4. Per communicatorias ergo litteras peregrini consequebantur ius communionis cum aliis fidelibus. Concilium Arelat. 1. *can.* 9. aliàs qui eas non deferebant, tantùm ad victum pietatis causâ admittebantur; à precibus verò ecclesiasticis, & sacramentorum communione arcebantur, vt docet Baronius *anno* 400. *&* 407. Inde clerici primis Ecclesiæ temporibus ob aliqua scelera damnati priuabantur Ecclesiæ communione, illis tantùm communione peregrinâ concessâ, id est eo modo, quo tribuebatur peregrinis sine communicatoriis litteris peregrinantibus. Concilium Agath. *can.* 5. Illerdense *can.* 16. Regiense *can.* 3. *cap. contumaces*, 40. *dist.* Quomodo peregrinam communionem in illis, & aliis iuris locis accipiunt Spondanus *in d. anno* 400. *Baronij, num.* 11. Albaspineus *lib.* 1. *obseru. cap.* 3. *per totum*, licèt Cellotius *de hierarch. lib.* 6. *cap.* 16. §. 2. Vasquez 3. *p. in* 3. *disput.* 217. *num.* 36. Gibalinus *de censuris pag.* 32. P. Gabriel de Henao *tom.* 3. *de sacrificio Missæ*, aliter accipiant communionem peregrinam.

7. **De litteris dimissoriis.** Sequuntur litteræ dimissoriæ, quæ clericis duplici ex causa dabantur. Primâ vt possint licitè & impunè ab alieno Episcopo ordinari, de quibus *in cap. significasti, de officio Archidiaconi.* Secunda, vt clerici peregrini iam ordinati à propriis Episcopis, in alienis diœcesibus celebrare possent. Balsamon *in can.* 15. *Apost.* ibi: *Nota quod non solùm commendatitiis litteris clerico opus est volenti in aliena diœcesi agere, & quæ sunt clerici exercere; sed etiam dimissoriis litteris Episcopi, qui eum fecit clericum; nisi enim huiusmodi litteras ostendat, prohibetur ab operatione.* Et *in can.* 108. *Synodi Carthag.* ibi: *Nota, quod qui sine commendatitiis, & dimissoriis litteris in aliena regione sacrificant, erunt excommunicati, id est, prohibebuntur celebrare.* Ferrarius *vbi suprà, lib.* 1. *cap.* 8. Etiam prædictas litteras accipiebant, qui in alienæ Ecclesiæ catalogum referri, alterique Clero connumerari cupiebant. Synodus sexta in Trullo, *can.* 17. vbi ita aiunt Patres: Quoniam diuersarum Ecclesiarum Clerici à propriis, in quibus sunt ordinati, Ecclesiis, ad alios Episcopos se contulerunt, & sine proprij Episcopi sententia in alienis Ecclesiis constituti sunt, statuimus, vt à mense Ianuario præteritæ indictionis nullus omninò clericus, in quocumque sit gradu, potestatem habeat sine proprij Episcopi scripta dimissoria, in alienæ Ecclesiæ catalogum referri, vbi notauit Balsamon. Etiam Episcopis longiùs peregrinantibus dimissoriæ litteræ à Primate dabantur, *can.* 28. *Synodi Carthag.* 3. vbi notauit Zonaras, & Ferrarius *vbi supra, lib.* 1. *cap.* 8. *in fine.*

Sed iam ad litteras commendatitias perueniamus, de quibus *in hoc cap. tuæ*, agitur. Illæ enim tam clericis, quàm laicis tribuebantur, licèt diuersis ex causis; clericis enim ad eorum ordinationem comprobandam, vt sic possent vbique Missas celebrare. 8. **De litteris commendatitiis.** Matthæus Blastares *in can.* 33. *Apost.* vbi ait: *Commendatoria quædam sunt, quæ clericis ad alteram ciuitatem transeuntibus dantur ab Episcopis, qui ipsos elegerunt, notificantes ipsorum sacerdotij gradum.* Passim notauit Balsamon *in can.* 11. *Synodi Chalced.* & *in can.* 33. *Apostol.* & *in can.* 17. *sextæ Synodi:* Ferrarius *vbi supra, lib.* 1. *cap.* 9. Dabantur etiam laicis litteræ istæ, vt illis muniti, & commendati, vbique à Catholicis benigno susciperentur hospitio. D. Clemens, siue qui auctor est constitutionum Apostolicarum, *lib.* 2. *cap.* 58. ibi: *Si aliquis frater, aut soror aduenerit, qui commendatitias afferant, accedat Diaconus, & inquirat an fideles sint, an ecclesiastici, an hæresi quapiam contaminati.* Nazianzenus *orat.* 1. *in Iulianum*, ibi: *Simulque humanitatem, atque benignitatem erga pauperes adiungere, tum in aliis rebus, tum in commendatitiis epistolis suam, quibus eos, qui inopiâ premuntur, ex gente ad gentem transmittimus.* Ex Sozomeno, Nicephoro & aliis probat Ferrarius *d. lib.* 1. *cap.* 9. Laicis etiam peregrinis ignotis, & alicuius criminis suspectis dabantur litteræ commendatitiæ, vt omnibus innotesceret, eos aut iniustè accusatos, aut pœnis iam solutis fuisse absolutos. De his D. Paulus *epist.* 2. *ad Corinth. cap.* 3. ait: *Numquid egemus, sicut quidam, commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vobis?* Vbi Theophylactus hæc verba subiungit: *Num igitur dicat aliquis, quod oporteat nos epistolas commendatitias adferre ad vos, vt per ipsas vobis manifestemur; aut rursum ex vobis ad alios.* Concil. Chalced. *can.* 11. cuius verba, & interpretationem infrà dabimus.

9. **De litteris pacificis.** Tandem pacificæ litteræ sunt, quæ dabantur confugientibus ad Ecclesiam, siue clericis, siue laicis, etiam seruis, pro quibus Episcopi intercedebant, vt illis miseris personis pax daretur.

D. Athanasius

D. Athanasius *epist. ad solitariam vitam agentes*, ibi: *Erat in Ecclesia profunda, & admirabilis pax, inuicem vndecumque Athanasio scribentibus, iisdemque ab Athanasio pacis & tranquillitatis litteras accipientibus.* Matthæus Blastares *ad can. 33. Apost.* ibi: *Pacifica litteræ dictæ fuerunt, quod tales litteras clerico præferente, ad quem vadit, fieri non liceat, vt infringantur vincula, quæ ad pacem diuinæ charitatis coniungunt.* De eis in Concilio Chalced. *can.* 11. ita legitur: *Omnes pauperes, & qui auxilio indigent, cum examinatione, & epistolis, seu pacificis ecclesiasticis viam ingredi statuimus.* Quem ita interpretatur Zonaras ibi: *Qui igitur quoquo modo præsidio indigebant, iis litteræ ab Episcopis tradebantur, opem, auxiliumque afferentes: & pacificæ vocabantur, quasi pacem conciliantes iis, qui ob Principum iracundiam, vel potentiorum libidinem iniquo iudicio damnabantur.* Prosequitur alia Ferrarius *d. lib. 1. cap. 10.* licèt aliter eas litteras accipiat Ferrarius *pro epist. Pontif. lib. 3. cap. 4.*

10. Traditvr decidendi ratio. His ita suppositis, & animaduersis pro plena litterarum cognitione, ratio supradictæ conclusionis ex eo prouenit; nam cùm communicatione fidelium vniuersæ compaginentur Ecclesiæ, & ad hanc communionem necessarium sit, ne hæresi, vel apostasiâ ab Ecclesia segregati, à catholicis catholicos eos esse credentibus, in communionem recipiantur, aut ne laici, & profani homines se initiatos sacris ordinibus mentientes, in Ecclesia celebrarent, statutum fuit, ne sine illis litteris peregrini ad communicandum, & celebrandum in Ecclesia admitterentur, erant enim huiusmodi litteræ veluti argumenta, & tesseræ sinceræ fidei, vt Optatus ait *lib. 2. contra Parmen.* ibi: *Cum quo nobis totius orbis commercio formatarum in vna communionis societate concordat.* Et quia hoc genus litterarum à Patribus inuentum fuit, ne fraus in Ecclesia daretur, vt ait Baronius *anno 325. num.* 166. ideò litteræ, quæ peregrinis transmarinis dantur, debent quinque Episcoporum sigillis signari, & muniri; si verò intra prouinciam peregrinantibus concedebantur, tantùm proprium Episcopi sigillum desiderabatur, & secretò, si nullum scandalum oriri poterat, si aliter constasset de ordinatione, sacris initiari ministrare poterant.

11. De tribventibvs prædictas litteras. Suprà relatas autem litteras non omnes peregrinantibus dare poterant, sed illi tantùm, quibus à sacris canonibus concessum erat; si enim Episcopi peregrè extra propriam prouinciam proficiscebantur, Primas illius prouinciæ litteras tribuebat, *can. 26. Synodi Carthag.* ibi: *Episcopi trans mare non peregrinentur, nisi cum decreto primæ Cathedræ proprij vniuscuiusque regionis Episcopi, hoc est, nisi ab ipso Primate acceperint eam, quæ dicitur dimissoria formata.* Notarunt Balsamon *in eo canone 26. Concilij Carthag.* Morinus *lib. 1. exercit. cap. 24.* Phocius *in Nomocan. tit. de parochiis, cap. 2.* immò aliquando ipsi Principes sæculares litteras exarabant, & proficiscendi licentiam concedebant. Gregorius Magnus *lib. 1. indict. 9. epist. 16.* ibi: *Pro qua re imminente latore præsentium, iuxta Christianissimi, & Serenissimi rerum Domini iussionem ad B. Petri Apostoli limina cum iis sequacibus venire te volumus.* Nicolaus I. *epist.* 33. quem refert Bosquetus *vbi suprà, pag.* 103. Ne enim ex huiusmodi peregrinationibus proditioni prouinciarum locus esset, hoc in Anglia obseruatum fuisse refert Bosquetus *ad Innocent. III. lib. 2. epist* 8. Si autem clerici, aut laici profecturi erant, Episcopi proprij litteras concedebant. Concilium Meliuit. 2. sub Innocentio I. *can. 20. Placuit, vt quicumque Clericus propter necessitatem suam alicubi ad Comitatum ire voluerit, formatam ab Episcopo suo accipiat, cap. extraneo 71. cap. non oportet, de consecrat. dist. 5.* Circa Chorepiscopos autem, de quibus agemus *in cap. 1. de priuileg.* diuersum ius pro varietate temporum obseruatum legimus. Primis enim Ecclesiæ temporibus eas dare poterant. Concilium Antioch. *can.* 2. aliàs 8. ibi: *Presbyteri, qui sunt in agris, & canonicas epistolas dare possunt, ad solos tantum vicinos Episcopos litteras destinabunt. Chorepiscopi autem, qui sunt irreprehensibiles, dare possunt pacificas generales epistolas.* Hæc tamen facultas posteà illis adempta fuit, *cap. quamvis*, ibi: *Nec formatas epistolas cuicumque mittere, 68. dist.* Concilium Hispal. 2. *can.* 7. vbi notarunt Loaysa, Mendoza *d. lib. 2. Concil. Illiberit. can.* 50. Basilius *d. q.* 2. licèt ea iura aliter componat Cæsar *de Eccles. hierarch disput. 7. in fine, pag.* 271. Inferiores verò Prælati, etiam Abbates monasterij, vel martyriis præpositi, litteras commendatitias dare nequibant. Concil. Antel. 2. *can. 7. & 13.* ibi: *Abbates martyrarij, vel reclusi, & Presbyteri epistolas dare non præsumant.* Concilium Turon. 2. *can. 6. Vt nullus clericorum, vel laicorum epistolia facere præsumat.*

12. Dissolvitvr dvbitandi ratio. Neque obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam licèt ordinatus in vna diœcesi, quoad omnes ordinatus sit; tamen quia de eius ordinatione non constat, ideò debet afferre secum litteras commendatitias Episcopi sigillo signatas, ne aliàs ignotus in aliena diœcesi non ordinatus celebrare audeat. Neque augmentum primum ipsius difficultatis aduersatur; discrimen enim constituendum est inter proficiscentes intra regionem propriam, aut vltra mare. Primo casu sufficit sigillum proprium Episcopi; secundo verò requiritur, vt litteræ commendatitiæ signatæ sint quinque Episcoporum sigillis, propter loci distantiam, & falsitatis suspicionem: vnde etiam in praxi obtinuit, vt in instrumentis vltramarinis vltra proprij notarij sigillum aliorum etiam subscriptiones apponantur, quibus constet, notarium conficientem instrumentum, verè tabellionem esse. Neque secundum augmentum aduersatur; nam potiùs certum est, iuramentum non esse probationis speciem, vt ex capite *inter quatuor, cap. tua, hoc tit.* resoluunt Primarij Academiæ nostræ *in rubrica de probat.* vbi & nos latiùs dicemus. Quare etsi iuramento affirmet clericus peregrinus se ordinatum esse in aliena diœcesi; tamen nisi afferat litteras commendatitias, quibus de ipsius ordinatione constet, admittendus non est ad celebrandum.

13. Intelligitvr textvs in cap. 11 Concilii Chalced. Sed superiori assertioni obstat textus *in can. 11. Concilij Chalced.* in illis verbis: *Omnes pauperes, & qui auxilio indigent, cum examinatione, cum epistolis, seu pacificis ecclesiasticis solis viam ingredi statuimus, & non cum commendatitiis; quoniam litteras commendatitias his solis personis, quæ sunt suspectæ, præberi oportet.* Ex quibus verbis deducitur, commendatitias litteras illis peregrinis tantùm concedi, qui suspecti erant in fide: ergo qui honesti, & non suspecti de aliquo crimine reperiuntur, commendatitiis non egent, & absque eis in aliena diœcesi admitti valent. Pro huius difficultatis solutione, & vt veram eius textus interpretationem assequamur, eius vera lectio restituenda est; in ea enim nec Latini, neque Græci scriptores conueniunt. Antiqui *ωυς απι επ ωολ,* ita

its interpretantur: *Personis honoratioribus.* Vnde *tom. 3. Conciliorum*, ille canon ita summatur: *Commendatitias litteras honoratioribus tantummodò personis præstare conuenit.* Hanc antiquam versionem amplectuntur Burchardus *lib. 2. Decreti, cap.* 143. Carnot. *6. p. Decreti, cap.* 216. Neoterici autem Græci ita ea verba vertunt: *Personis suspectis.* Ita Dionysius Exiguus, & Gentianus Herbertus: quâ lectione retentâ ex ea deducit Blastares *ad can 33. Apost.* quod commendatoriæ epistolæ sunt, quæ clericis ad alteram ciuitatem transeuntibus dantur ab Episcopis, qui ipsos elegerunt, commendantes, siue notificantes vel ipsorum sacerdotij gradum, vel quod sanam fidem colunt; aut accusatione contra ipsos ortâ, vel calumniâ, quæ frustra redarguta fuerit, integritatem aduersâ sententiâ testificantes, & quod innocentes existunt. Zonaras *in ipsum can.* 11. Etiam accipiunt commendatitias, qui vocati in iudicio, se à culpa immunes ostenderint, quibus, & ei, ad quem missi sunt, commendantur. Hac igitur litterâ retentâ Herberti, Balsamonis, & Zonaræ, dicendum est, in eo textu non agi de illis commendatitiis litteris, quæ dabãtur clericis tantùm, vt possent vbique celebrare; sed de illis litteris commendatitiis datis ignotiâ, & de crimine suspectis, vt omnibus innotesceret, eos iniustè accusatos esse, aut iam pœnam luisse. D. Paulus, Theophylactus, & alij suprà relati. Vnde rectè aiunt Patres Concilij Chalced. pauperibus pacificas tantùm litteras dari oportere; commendatitias autem illis, qui suspecti erant de aliquo crimine. Ita interpretatur canonem illum Ferrarius *vbi suprà, lib. 1. cap 9. pag. 73.* licèt alio modo eum accipiant Albaspineus *in notis ad ipsum canon.* Bosquetus *ad Innocentium III. lib. 3. epist.* 50. Cellotius *de Eccles. Hierarch. cap. 16. §. 2. pag* 486.

14. EXPONITVR CAP. EXTRANEO, 71. DIST.

Secundò aduersatur præsenti assertioni textus *in can. 13. Concil. Chalced.* relatus *in c. extraneo, 71. dist.* in illis verbis: *Extraneo clerico, & lectori extra diœcesim suam sine commendatitiis litteris proprij Episcopi nusquam penitus liceat ministrare.* Ex quibus deducitur, psalmistis, & ostiariis peregrinis permitti sine litteris commendatitiis ministrare in suis gradibus; siquidem tantùm clericis, & lectoribus ibi prohibetur sine litteris commendatitiis ministrare. Huic difficultati vt satisfaciat Cuiacius *in nouella 3. Instit.* & *in cap. 5. de clericis non resid.* reprehendit Gratianum, quia *in d. cap. extraneo*, legit: *Clerico, & lectori*; cùm legendum esset, *clerico ignoto.* Facit pro hac sententia Zonaras, qui in ipso textu Græco legit *Agnostotes*, id est, ignotos; non verò, *Anagnostas*; id est, lectores. Quam etiam literam retinet Iustelus *in notis ad canones Ecclesiæ vniuersalis, pag. 183. &* 231. vnde sit Cuiacius, textum *in d. cap. extraneo*, indistinctè accipiendum esse de omnibus clericis ignotis, seu extraneis non admittendis sine litteris commendatitiis. Sed adhuc retentá Gratiani lectione respondeti potest, speciali ratione Patres mentionem fecisse lectoris, & non alterius gradus; quia videlicet illis temporibus ambigebatur, vtrum lectores clerici essent, ad hoc vt formatis litteris egerent ad ministrandum in suo gradu, vt colligitur *ex lib. 6. epist. Sidonij, epist. 8.* ibi: *Et quia nomen eiusdem lectoris nuper albus accepit, agnoscetis profecturo ciui me epistolam clerico debuisse formatam.* Et *lib. 7. epist. 2. Nam dum solùm mercatoris prætendit officium, litteras meas ad formata vicem, scilicet vt lector, elicuit.* Vnde vt demonstrarent Patres, lectores vt alios clericos debere commendatitias deferre, expressè meminerunt *lectoris*, non verò alterius gradus. Præsensit Balsamon *in can. 6. eiusdem Synodi*, ibi: *Quoniam autem dicunt nonnulli, canonem accipi de solis Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, non autem de lectoribus, eo quod per manus impositionem non ordinentur, & ideo posse eos ex vrbe in vrbem transire, etiam sine Episcopali scriptura dimissoria, & commendatitia; dicimus etiam lectores esse clericos, & habere Antistitis manus impositionem, eam scilicet, quæ per Antistitis manus fit.* Eum sequuntur Sauarus *in notis ad Sidonium, d. epist.* 8. Cironius *ad titulum de clericis non resid.* Quare non rectè ex eo textu deducitur, psalmistis, & ostiariis licere sine litteris commendatitiis peregrè proficisci, cùm etiam laicis id prohibitum reperiatur *in cap. non oportet, de consecrat. dist.* 5.

15. INTELLIGITVR CAP. 20. CONCILII ARELAT. I.

Tertiò aduersatur textus *in can. 20. Concilij Arelat. 1.* in illis verbis: *Vt peregrino Episcopo locus sacrificandi detur.* Ex quibus manifestè depromitur, peregrinis absque vllis litteris commendatitiis licere in aliena Ecclesia sacrificium offerre: igitur non rectè asserimus, absque litteris commendatitiis non posse celebrare. Pro huius difficilis canonis expositione sciendum est, olim Episcopo etiam peregrinanti cum litteris commendatitiis non licuisse in aliena Ecclesia celebrare, etiamsi ab alieno populo accersitus esset, *can. 13. Concilij. Neocæsar.* nisi priuilegio id illi concessum esset, vt aliquibus indultum fuisse refert Cironius *in præsenti*; vel nisi ex magna causa, ad maius bonum, & luctum illius plebis; & tunc ex multorum Episcoporum iudicio, *can. 14. Apost.* quare vt licitè celebrarent, & prædicarent, inuitabantur ab Episcopis illius Ecclesiæ, vbi vt peregrini accedebant. D. Clemens *lib. 2. constit. cap.* 58. ibi: *Rogabis eum Episcope, vt sermonem habeat ad populum docendi causâ; deinde committes ei, vt offerat Eucharistiam.* Quam consuetudinem variis exemplis, & historiis illustrant Baronius *anno* 46. vbi Spondanus *num.* 4. Corjolanus *in Breuiario, anno* 47. Tandem in Concilio Carthag. 4. *can.* 33. relato *in cap. Episcopi 7. q. 1.* statutum fuit, vt Episcopi, & clerici peregrini ad sacrificandum inuitarentur: quam Ecclesiæ consuetudinem cùm agnoscerent Patres Concilij Arelat. *in dict. cap.* 20. statuerunt, vt Episcopo peregrino locus sacrificandi daretur; non tamen inde deducitur, ignotis peregrinis absque litteris commendatitiis licitum esse in aliena diœcesi celebrare.

16. EXPONITVR CAN. 56. CONCILII BRACHAR.

Quartò opponitur textus *in can. 56. Concilij Brachar. 2.* in illis verbis: *Forasticis Presbyteris præsente Episcopo, vel Presbytero ciuitatis offerre non liceat, neque ministrare in populo, nisi illis absentibus.* Ex quibus deducitur, absentibus Episcopo & Presbytero, clericis exteris, & peregrinis licere absque vllis litteris commendatitiis in aliena Ecclesia ministrare: forastici enim accipiuntur pro exteris in eodem canone, vt *in can. 37.* eiusdem Concilij, vbi notauit Loaysa. Pro huius canonis vera expositione sciendum est, vltra Archipresbyterum Vrbanum, qui olim in vrbe superior erat omnibus Presbyteris, fuisse etiam antiquitus in minoribus oppidis alios Presbyteros constitutos, qui in minoribus titulis, id est Ecclesiis eorum locorum ministrarent, de quibus agitur *in cap. finali, 95. dist. cap. finali, de officio Archipresb.* notarunt Bosquetus *ad Innocent. III. in*

lib. 1.

lib. 1. *epist.* 136. Balsamon *in notis ad can.* 13. *Concily Neocæsar.* Morinus *lib.* 1. *exercit. cap.* 11. illi autem in vrbe diuina officia celebrare non poterant, ne confunderetur disciplina ecclesiastica, & contemnerentur Episcopus, & Presbyter vrbanus, qui poterant solenniter in Ecclesiis vrbanis celebrare, vt docet Balsamon *vbi supra.* Vnde *in d. can.* 56. statuitur, vt præsentibus Episcopo & Presbytero ciuitatis, forastici Presbyteri, id est regionarij, qui præpositi erant ad sacramenta administranda in minoribus oppidis, intra vrbem non possint solenniter diuina officia celebrare, ne confunderetur ordo ecclesiasticæ hierarchiæ, aut disciplinæ. Illis verò absentibus, quia nulla confusio oriebatur, Missam celebrare poterant. Nulla autem litterarum formatarum mentio fit in eo canone, quia Presbyteri illi non erant peregrini, nec alienæ diœcesis; sed ipsius Episcopatus, & ab Episcopo ciuitatis sacris ordinibus initiati, in illisque oppidis præfecti, ac præpositi; vnde non egebant prædictis litteris formatis.

CAPVT IV.

Honorius III. *Episcopo* [a] *Regino.*

TE nobis proponente didicimus, quod quidam Prælati tuæ iurisdictionis, in Ecclesiis sibi [b] commissis sine conscientia, & consensu tuo clericos de alienis Episcopatibus [c] instituere non verentur. Attendentes igitur id eis nullâ ratione licere, cùm sit honestati contrarium, & à sanctorum Patrum institutionibus alienum, ad exemplar felicis record. [d] Alex. Papæ prædecessoris nostri, auctoritate tibi Ap. indulgemus, vt si qui clerici de [e] alienis Episcopatibus in Ecclesiis tuæ iurisdictionis, sine conscientia, & assensu tuo sunt, vel fuerint in posterum instituti, tibi liceat eos ex auctoritate nostra app. postp. remouere, nisi aliquos ex his ex dispensatione in eisdem Ecclesiis duxeris retinendos.

NOTÆ.

1. [a] REgino.] Ita legendum est, non *Regiensi*, vt volgò legitur; nam Regiensis Ecclesia est Archiepiscopalis, vt probabimus *in cap.* 22. *de officio delegati.* Regium Lepidi est antiqua ciuitas Æmiliæ, ita dicta, vt à Regio Galliæ secerneretur. Eius meminerunt Plinius, Festus, Marcellinus, & alij relati ab Vghellio *in hist. huius Ecclesiæ, tom.* 2. *Italiæ sacra.* Iam ab anoo 60. orbis reparati Episcopalem Ecclesiam habet Deiparæ Virgini Mariæ dicatam. Primis suis temporibus Mediolan. parebat Archiepiscopo, postea Rauennatensi, tandem temporibus Gregorij XIII. Bononiensis Ecclesiæ suffraganea facta est. Huius ergo Ecclesiæ Præsuli Nicolao dicto, qui eam rexit vsque ad annum 1244. missa est hæc decisio, quæ reperitur in quinta collectione, *sub hoc tit. cap. vnico.*

2. b *In Ecclesiis sibi commissis.*] Sunt enim in ipsa diœcesi Reginensi plures Ecclesiæ non ignobilium oppidorum, quæ per Archipresbyteros gubernantur, vt Ecclesia de Thoano, de Moncillena, de Prato, & similes, quarum Prælati ab Episcopo eliguntur, & præponuntur, de quibus, & aliis Plebanis, & Archidiaconis ipsius Ecclesiæ in præsenti agitur.

3. c *Instituere.*] Institutionis verbum generale est, & aliquando significat ordinationem, *cap. nullus, cum sequenti*, 60. *dist.* interdum inuestituram, seu missionem in possessionem prahendæ, *cap. ad hæc, cap. vt nostrum, de officio Archidiac.* plerumque electionem, seu collationem præhendæ, aut beneficij, *cap. cùm venisset, de institutionibus, cap. cùm ex iniuncto, de hæreticis*: qua in significatione hîc accipitur, vt docet Cironius *in notis ad hunc textum.*

d *Alexandri.*] Tertij videlicet, de quo egi *in cap.* 1. *hoc tit.*

e *Alienis.*] Alieni dicuntur, qui non sunt ex propria diœcesi, *cap.* 1. *dist.* 71. *can.* 21. Concilij Illiberit. ibi: *Ex aliena Cathedra.*

COMMENTARIVM.

COmmuniter ex hoc textu sequens deducitur assertio: *Peregrini & alienigenæ, inscio Episcopo in alienis Episcopatibus ad beneficia admitti non debent.* Eam probant textus *in cap. in nomine Domini*, 23. *dist. cap. obitum*, 61. *dist. cap.* 1. *& per totam* 72. *dist. cap. Afros*, 98. *dist. cap. oportebat, cap. nullus*, 79. *dist. cap. quam sit*, 18. *q.* 2. *cap. neminem*, 70. *dist. cap. bonæ*, el 2. *de postulat. Prælat. cap. constitutus* 46. *de appellat. cap. quoniam, de officio Ordin. cap. fundamenta*, §. *dignè, de elect. lib.* 6. 4. Conclusio probatur.

Cœlestinus Papa I. *epist.* 4. *ad Galliæ Episcopos*, ibi: *Tunc alter de altera eligatur Ecclesia, si de ciuitate ipsius clerici, cui est Episcopus ordinandus, nullus dignus, quod euenire non credimus, poterit reperiri.* Et statim: *Nec emeritis in suis Ecclesiis clericis peregrini, & extranei, & qui antè ignorati sunt, ad exclusionem eorum, qui benè de suorum ciuium merentur testimonium, præponantur.* Leo I. *epist.* 88. & 100. Concilium Valentinum 3. celebratum anno 855. *can.* 7. ibi: *Vt in clero, aut in diœcesi certè ipsa, vel si opus sit, in vicina ipsius, probata persona quæratur, & eligatur.* Iulius Pontifex *in Apolog.* 2. *pro Athanasio*, vbi reprobat Gregorij Cappadocis electionem in Episcopum Alexandrinum, quòd nec Alexandriæ baptizatus, neque cognitus esset. Refert Baronius *anno* 141. *tom.* 5. *pag.* 517. Consonant de iure patrio textos *in l.* 15. *tit.* 13. *partit.* 1. *l.* 18. *tit.* 3. *l.* 8. *l.* 22. *tit.* 2. *lib.* 1. *ordinament. l.* 14 18. & 25. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recopil.* Illustrant Azor *tom.* 2. *instit. lib.* 6. *cap.* 4. *q.* 20. Mastrillus *de Magistrat. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 30. Selua *de benef. p.* 3 *q.* 26. Corrasius *eod. tract.* 3. *p. cap.* 5. *num.* 12. Petrus Gregorius *eod. tract. cap.* 87. *num.* 17. & *lib.* 47. *syntagm. cap.* 10. *num* 13. Cenedus *q.* 8. Gregorius Lopez, Didacus Perez, & Azeuedo *in dictis legibus Regni*, plures laudati à Thoma Sanchez *tom.* 1. *lib.* 2. *consil. cap.* 1. *dub.* 8.

dub. 8. Salgado *de supplicat. ad Sanctissimum, p.* 1. *cap.*4. *num* 28. & *de Regia protect.* 1. *p. cap.* 1. *num.* 2. Solorzano *tom.* 2. *de Iure Indiar. lib.* 2. *cap.* 19. *n.* 25. & *lib.*4. *cap.*4 *num.* 50. Valenzuela *consil.* 34. & 105. Salcedu *de lege polit. lib.*2. *cap.* 15. Acuña *in cap. nullus*, 72. *dist.* Bosquetus *ad Innocent. lib.*2. *epist.* 13. Idumay *lib.* 13. *ad ipsum, epist.* 18. Osualdus *ad Donellum lib* 18. *cap.*2. *littera L.* Schifordeg. *tom.*2. *ad Anton. Fabrum, tract. vlt.* Sesse *tom.*2. *decis.* 167. Bossius *tom.* 2. *moral. tit.*7. §.2. Arellanus *lib.*3. *antinom.* 3. Nauarrete *discursu* 17. Betancurs *in suo discursu polit.* Valensis *de benefic. lib.* 1. *tit.*25. Prado *tom.*2. *Theol. mor. cap.*19. *q.*6. § 4. Barbosa *voto* 33. *per totum*, Petrus Marcha *lib.* 4. *concord. Sacerd. & Imperij, cap.* 9. & *lib.* 8. *cap.* 13. Altesserra *lib.* 5. *differt. cap.* 19.

3. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed pro dubitandi ratione aduersùs præsentem assertionem insurgi potest sequenti consideratione. Apud Deum, & in eius Ecclesia non est acceptio personarum habenda, *cap... Deuteron.* Apostolus *ad Rom. cap.*2. *cap. venerabile, de preb.* quia in omni gente, qui facit iustitiam, acceptus est Deo, nec Sanctuarium Dei conuenit iure hæreditario possideri, vt ait D. Iacobus *epist. canonic. cap.* 2. dum enim litterati, & bonis moribus imbuti, ecclesiasticisque officiis apti sint, debent ad dignitates, & beneficia ecclesiastica admitti, etiamsi alienigenæ, & peregrini sint; nam vt Dominus apud Psalmistam ait psalmo 88. *Memor ero Rahab, & Babylonis scientium me: ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic.* Igitur etsi peregrini essent in specie huius textus instituti in Ecclesia Reginensibus, non debebant ideò remoueri. Accedit, nam rectæ politicæ gubernationi expedit potiùs alienigenas, quàm proprios incolas, & ciues admitti ad dignitates, & officia publica, ex ratione quam reddit IC. Paulus *lib.* 5. *sentent. tit.*12. his verbis: *In ea prouincia, vbi quis originem ducit, officium fiscale administrare prohibetur, ne aut gratiosus, aut calumniosus apud suos esse videatur.* Vnde apud Romanos lege cautum fuit, ne quis in propria prouincia publica officia obtineret, *l. nullis, C. de officiis Rector. prouinc. l. nullus, C. de diuers. officiis, lib.*11. *l.*4. *C. Theodos. de executor. & exactoribus.* Quod primùm constitutum fuit ab Antonino, vt tradit Xiphilinus: posteà ab Anastasio constitutione Græcâ, quæ desideratur sub rubrica Codicis, *Vt nulli patriæ suæ administratio permittatur*: & à Gratiano, Valente, & Theodosio *in l. finali, Cod. de crim. sacrileg.* nisi ex Imperatoris liberalitate, *dict. l. finali.* Notauit Gothofredus *in l.* 3. *ff. de officio Assessorum.* Et apud nos nemo in propria ciuitate Magistratum obtinere valet, *l.* 4. *tit.* 3. *lib.* 3. *Recopil.* latè probant Bobadilla *lib.* 1. *polit. cap.*12. *num.*25. D. Ioannes à Solorzano *lib.* 4. *de iure Indiar. cap.*4. *num.* 48. ex politicis Nauarrete, & Betancurs *vbi suprà*, Scipio Amiratus *in differt. ad Tacitum, lib.* 11. *cap.* 6. Forsterus *ad ipsum, pag.*131. Adrianus Iunius *tom.*1. *polit. q.* 5. igitur non rectè in præsenti statuitur, alienigenas, extraneosque non esse instituendos in beneficiis ecclesiasticis.

4. ORIGO PRÆSENTIS PROHIBITIONIS.

Quâ difficultate non obstante vera est præsens assertio, omnique iuri, & rationi consona. Pro cuius expositione sciendum est, omissâ illâ à politicis satis vexatâ quæstione, vtrum exteris, & aduenis Imperia, Regna, publicaque gubernacula sint committenda? quam latè examinant Politici, Scipio Amiratus, Forsterus, & Iunius *vbi proximè*, Scombotnerina *lib.*2. *polit. cap.*5. Bernegerus *ad Tacitum, q.* 159. & 160. Adam Contzen. *lib.*9 *polit. cap.* 8. Petrus Greg. *lib.*4. *de repub. cap.*5. *num.* 22. Stephanus Gatonius *de Senatorib. lib.* 1. *tit.*4. *cap.* 2. vt ad dignitates, & beneficia ecclesiastica nostri commentarij contrahamus vela, iam à temporibus Cœlestini I. *in dict. cap.*2. relato *in cap. nullus*, 61. *dist.* constitutum est, ne peregrini clerici, & extranei propriis ciuibus præponerentur, quod & firmarunt alij Ecclesiæ Præsules *in d. cap. hortamur*, & aliis iuribus suprà citatis. Expressiùs Innocentius III. *in cap. bona* 4. *de postulat. Prælat.* in illis verbis: *Quia verò de personis illius regni plenam notitiam non habebamus, ideoque non poteramus saluâ conscientiâ nostrâ eidem Ecclesia in alia persona, quæ de Regno Vngariæ originem duceret, congruè prouidere, nec vellemus ei præficere alienum.* Sed quia adhuc exteri, & alienigenæ, dispensante Episcopo, id est doctrinam & mores eorum approbante, ad dignitates, & beneficia ecclesiastica admittebantur, vt liquet ex canonibus 71. distinctionis, cùm tantùm ex honestate, & congruentia prohibitum esset peregrinos, & exteros in beneficiis ecclesiasticis indigenis & oriundis præferri; ideò singulæ nationes curarunt speciali lege sibi cauere, & à Sede Apost. priuilegium impetrare, vt tantùm oriundi ex ea natione ad beneficia ecclesiastica admitterentur.

5. DE PROGRESSV APVD VARIAS GENTES.

Primò in Hispania nostra Henricus IV. Castellæ Rex, iam expulsis Saracenis à maiori eius ditionis parte, Sixto IV. Pontifici proposuit, vt tantùm naturales, originariique possint in suis Regnis ad beneficia ecclesiastica admitti. Cui petitioni R. Pontifex annuens, & antiquorum vestigiis inhærens, constituit, ne in regnis Castellæ exteri, alienigenæque; sed tantùm Regnicolæ in beneficiis ecclesiasticis instituerentur, vt constat *ex l.* 18. & 19. *tit.*3. *lib.*2. *ordin. l.* 14. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recopil.* Referunt Mariana *lib.* 14. *de rebus Hispaniæ, cap.* 16. Sanchez *d. lib.*2. *cap.* 1. *dub.* 8. Ceuallos *commun. opin. q.* 897. *num.* 347. Salgado *dict. cap.* 4. *num.* 26. Posteà idem suis legibus roborarunt Catholici Reges anno 1473. & anno 1523. & suâ pragmaticâ inuictissimus Carolus V. tandemque idem statuit vigilantissimus Philippus II. anno 1560. vt constat *ex l.* 14. 16. & 17. *tit.* 3. *lib.* 1. *Recopil.* Quando autem dicatur quis regnicola, & quomodo naturalitas consequatur, aut Principis priuilegio, aut diuturnâ habitatione, disputant Valenzuela *vbi supra*, Solorzanus *dict. cap.*29. *num.* 43. D. Franciscus de Amaya *in l. ciues* 8. *num.* 33. *Cod. de incolis, lib.*10. Carleual *de iudiciis tom.*1. *q.*2. *disput.*2. *num.* 68. Gutierrez *consil.*7. *num.*7. Mieres *de maiorat.* 1. *p. quest.* 51. *num.* 86. Auendaño *de exequend. mandatis lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 5. Azeuedo *in l.* 19. *tit.* 3. *lib.* 1. *recopil.* Garcia *de beneficiis* 7. *p. cap.*9. *num.*31. Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recopil. glossa* 6. *num.* 159. Carranza *de partu, cap.*4. *ex num.*52. Hoc idem obseruari in Siciliæ prouincia refert Abbas D. Rochus Pirro *tom.*1. *Siciliæ sacra, in Ecclesia Messanensi, anno* 1418. In Anglia idem olim obseruatum fuisse, constat ex eleganti epistola Eduardi III. Regis Angl. ad Clement. VI. quam refert Altesserra *ad tit. de postul. Prælat.* In Gallia idem obseruari, testis est Matthæus Paris. *anno Christi* 1245. vbi de Innocentio IV. ait: *Eodem tempore, cùm vellet Dominus Papa quibusdam præbendis Ecclesiæ*

Lugdunensis

Lugdunensis vacantibus quosdam alienigenas consanguineos, vel affines suos, inconsulto Capitulo introducere, restiterunt ei in facie Canonici Lugdunenses, comminantes, & cum iuramento obtestantes, quod si tales apud Lugdunum apparerent, non possent eos vel Archiepiscopus, vel Canonici protegere, quin in Rhodanum mergerentur. Quam Galliæ praxim probant Dadinus Altesserra *de Ducibus lib. 2. cap. 7.* Rebuffus *in praxi, tit. de idiomate, glossa 1.* Bodinus *lib. 1. de repub. cap. 6. num. 61.* Chopinus *lib. 3. de Domanio Franciæ.* In Vngaria *dict. cap. bona 4.* In Bœmia, & Polonia idem refert Schifordeg. *tract. vlt. quæst 4.* In Regno Aragoniæ Calixtus Ramirez *de legibus Regiis, §. 26. num. 64.* In Lusitania Cabedo *de patronatu Regio cap. 27.* Pereyra *de manu Regia tomo 2. cap. 64. numer. 30.* Acuña *in cap. neminem, 70. dist. num. 9.* In Regno Valentiæ Sesse *tom. 2. decis. 167.* Apud Neapolitanos, Massillienses, & Venetos idem refert Mastrillus *dict. c. 7. ex num. 60.*

6. Transitur ratio huius prohibitionis. Ex his constat, totius christiani ferè orbis legibus, & moribus statutum, obseruatumque esse, vt ecclesiastica beneficia non possint aliis conferri, quàm iis, qui ex eodem regno, vel prouincia, vbi beneficium vacare contigerit, oriundi sint; immò in aliquibus prouinciis, non solùm ex eodem Regno, verùm ex eadem diœcesi, vbi beneficia sita sunt, debent institui: quâ de causa similia beneficia patrimonialia solent appellari, nec sine ratione hoc apud tot gentes obseruatum esse credi potest. Omissis enim variis traditis à Salcedo *vbi suprà*, Schifordegero *dict. tract. vlt.* ea præcipuè considerari valet, quæ respicit commoda, quæ sequntur ex indigenarum, & incolarum prælatione; & incommoda, quæ proueniunt ex alienigenarum, & extraneorum institutione. Prima enim vtilitas consideratur in dilectione promiscua Prælati & populi; magis enim oriundi à populis amantur, & vicissim populum sibi commissum diligunt, quàm exteri: vnde ex D. Thoma ita resoluit Zapata *de iustitia c. 8. num. 4.* & propter amorem, quem originarius habet erga propriam Ecclesiam, debet in eius administratione præfici, quamuis alij possint absolutè digniores reperiri. Deinde peritia idiomatis, quæ magnoperè necessaria est in Prælatis, vt muneri suo satisfacere possint, *cap. quoniam, de officio ordin.* Faciliùs, inquit D. August. *in lib. 19. de ciuitate Dei*, animalia diuersi generis sibi sociantur, quàm diuersæ linguæ eiusdem speciei. Diuersitas linguæ hominem ab homine alienat; vnde inter signa maioris Iræ Dei in populum, illa est apud Hieremiam Imprecatio, *c. 5. Adducam super vos gentem de longinquo, cuius linguam intelligere non possitis.* Ideò *in l. Diuus, ff. de tuter.* statuitur, vt tutela detur oriundo ex loco pupilli. Incommoda etiam, & grauissima sequuntur, si exteri, & alienigenæ præficiantur beneficiis. Primum, quia decimas, & stipendia percipiunt ex bonis ab alienis parentibus quæsitis, & auctis, & alienorum laborum fructibus fruuntur, contra ea, quæ docentur *in l. Præses, Cod. de seruitutibus*, & doctè scripsit Cassiodorus *lib. 1. epist. 34.* ibi: *Copia frumentorum prouinciæ debet primùm prodesse, cui nascitur, quia iustius est, vt incolis propria fœcunditas seruiat, quam peregrinis commerciis studiosa cupiditatis exhauriat.* Aliud non leue incommodum seqoitur, si naturales teneantur pati alienigenum Præsulem, & ab eo regantur, quod vt extremum malórum comminatur Dominus *Deuteron. cap. 28. vers. 43.* his verbis: *Aduena, qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, & eris inferior: ipse fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei: ipse in caput, tu eris in caudam.* Accedit publica vtilitas, ne externus in Regno prouideatur, propter suspicionem proditionis; facilè enim Regni arcana reuelabunt. Gomezius Toleranus *in vita Cardinalis Gimeni*, vbi ex sententia Ducis Naxeræ ita ait: *Nequaquam Reipub. conuenire hominem alienissimum prouinciæ prouentibus in nostrorum caput armari, vnde proculdubio motus perniciosi erant emersuri.* Illustrat nunquam satis laudatus D. Franciscus Ramos *in aureo suo syntagm. pro Episcop. Lusit. propos. 2. num. 9.* Facit ratio insignis adducta à Cicerone *in orat. pro Cornelio Balbo*, de sacris ex Græcia Romam illatis, quæ tamen fas non erat eum attingere, qui ciuis non esset, aut fœderatus, vel speciali lege lata ciuitatis Romanæ iura adeptus, ibi: *Maiores nostri sacra pro ciuibus eitem facere voluerunt, vt Deos immortales scientiâ peregrinâ, & externâ mente, domesticâ, & ciuili precarentur.* Facit lex *in Ecclesiis 11. Cod. de Episcop. & cleric.* vbi agitur de vicanis clericis ex eodem vico præcise eligendis; quam illustrat Gothofredus *in l. 33. Cod. Theodos. de Episcop. & clericis*; & lex *est verum 13. Cod. de incolis, lib. 10.* His, & aliis rationibus moti nonnulli Patres in Concilio Trident. congregati proposuerunt, vt omnia ecclesiastica beneficia cuiuscumque diœcesis tantùm diœcesanis conferrentur, vt refert Soto *lib. 3. de iustitia, quæst. 6. art. 2. ante 10. conclus.* Inde cognoscitur, iustè in supremo Castellæ Senatu retineri bullas, vbi alicui extero beneficium in Regnis Castellæ confertur, cùm credatur per subreptionem, aut obreptionem tales litteras fuisse impetratas à R. Pontifice, qui non facilè vult mutare naturam beneficiorum, & prædecessorum decretis, ac legibus derogare, vt docent iustitiam prædictæ retentionis illustrantes Salgado *in supplic. cap. 4.* Salcedo *de lege politica, cap. 15. & 16.* Bruno Chassaing. *de priuileg. cap. 1. propos. 10.*

7. Soluitur dubitandi ratio. Nec obstat difficultas suprà adducta, cui satisfaciendum est asserendo, acceptionem personarum non esse habendam, dum datur eadem ratio in ipsis personis: at si militat diuersa ratio, diuersum ius est statuendum, *cap. de multa 28. in fine*, vbi Abbas, *de præbendis*: in præsenti autem casu militat diuersa ratio inter indigenas, & alienigenas; quia illi sunt aptiores, vt suprà probaui: vnde extraneis, & peregrinis meritò præferuntur. Nec augmentum difficultatis aduersatur; nam aliud est conferre officia, & Magistratos sæculares regnicolis; aliud verò conferre officia ipsa incolis, & vicinis propriæ ciuitatis, vbi Magistratus iurisdictionem, & imperium exercere debet: hoc prohibitum est dictis legibus, & lege 11. *tit.* 18. *partit.* 1. *l.* 10. *tit.* 2. *l.* 4. *tit.* 3. *lib.* 3. *Recopil.* non verò regnicolis prohibitum est extra loca sui domicilij eas dignitates obtinere, vt probant Bobadilla, & Solorzano *vbi suprà.*

Sed huic assertioni apertè opponitur textus 8. Exponitur cap. ad decorem, de instit. *in cap. ad decorem 5. de institutionibus*, vbi ab

Innocentio III. corripitur Patriarcha Constantinop. eo quod ad beneficia, & dignitates ecclesiasticas non admitteret clericos ex omni genere, sed tantùm Venetos; & illi præcipit, vt eligat clericos vndecumque originem duxerint, dummodo sint idonei: ergo alienigenæ, & exteri ad beneficia ecclesiastica admitti possunt. Augetur hæc difficultas *ex cap. scriptum* 40. *de elect.* vbi cùm agatur de electione Patriarchæ CP. iubetur, vt de meritis electi, & postulati inquiratur, & an apud Venetos ortus sit: igitur non rectè *in dict. cap. ad decorem*, reprehenditur Patriarcha CP. ex eo quod Venetos tantùm ad dignitates ecclesiasticas admitteret. Pro conciliatione, & expositione horum iurium aliqua ferè obliterata historiæ illius temporis vestigia repetenda sunt; sciendum enim est, Constantinopoli obsessâ, & occupatâ anno 1204. (cuius cladis historiam refert latè Besoldus *in eodem anno*,) iunctis Gallorum, Venetorumque copiis, totius exercitus consensu conuentum pactum fuisse, vt si Imperator CP. ex Francis crearetur, Veneris Patriarchatus deferretur, ne penes vnam gentem vtraque dignitas remaneret. Balduinus itaque ex Francis summâ concordiâ Imperator renunciatus fuit, & Thomas Maurocenus ex Venetis Patriarcha vrbis designatus fuit, qui statim profectus ad R. Pontificem, ab Innocentio III. confirmatus fuit, vt refert Besoldus vbi suprà, *pag.* 236. Vnde iuxta dictam conuentionem iubet Innocentius III. *in dict. cap. scriptum*, vt in electione Patriarchæ CP. inquiratur, an Venetiis natus esset; sed cùm prædictus Thomas voluisset protrahere prædictam conuentionem ad alias dignitates, & officia ecclesiastica, iure optimo Innocentius prohibuit, ne tantùm ex Venetis ad ea eligerentur, scriptâ ad Legatos suos epistolâ, cuius pars extat *in dict. cap. ad decorem*, & aliam refert ex MS. Codice Tolosano Philippus Bertetius *diatrib.* 2. *cap.* 3. In hæc verba: *Quod si de cætero solos Venetos in Ecclesia S. Sophiæ Canonicos institueris, aut ad hoc operam impenderis, vt semper in eadem Ecclesia sit Venetus Patriarcha, nullâ deinceps ratione poteris excusari: nec illud obserues, vt neminem Archiepiscopum præter Venetum in tota facias Romania.* Et alibi ait: *Solos Venetos, vel subiacentes eis, in Ecclesia tua promoues, Francos, & alios probos viros alterius nationis promouere contemnens; volumus vt ab huiusmodi renoceris abusu.* Ex quibus literis ad Patriarcham CP. missis, & *ex dict. cap. ad decorem*, facilè constat, à Patriarcha CP. ad beneficia ecclesiastica non admitti Francos, & alios etiam subiectos Imperatori CP. sed tantùm Venetos admisisse, quod rationi & conuentioni inter Venetos, & Gallos initæ contrarium erat. Alia adducunt pro eius textus interpretatione Luna & Arellanus *dict. antinomia* 3. Bossius *dict.* §. 2. *num.* 55. Garcia *de beneficiis*, 7. *part. cap.* 9. Sed ni fallor hæc est vera illius texius interpretatio.

9. INTELLIGITVR CAP. SIGNIFICASTI DE IVREPATRON.

Secundò opponi solet huic assertioni textus *in cap. significasti* 18. *de iurepatron.* vbi docetur, Episcopum posse in Ecclesia, vbi habet iuspatronatus, clericum alienæ diœcesis instituere: igitur exteri & peregrini ad beneficia ecclesiastica in aliena diœcesi eligi valent. Pro huius textus expositione Lambertinus *de iurepatron. part.* 5. *lib.* 2. *art.* 24. *quæst.* 7. *pag.* 64. Ioannes Nicolaus *eod. tract. lib.* 2. *num.* 197. existimant, specialiter Episcopo permissum esse virtute iurispatronatus, etiam extraneos clericos præsentare, & instituere, ex textu diserto *in cap. si quis Episcoporum* 16. *quæst.* 5. vnde cùm textus *in dict. cap. significasti*, procedat in Episcopo, qui clericum præsentauit in aliena diœcesi, ideò huiusmodi præsentatio sustinetur. Alia prosequitur pro huius textus interpretatione Lambertinus *vbi suprà*, & nos Deo annuente in eius commentario ea examinabimus.

TITVLVS XXIII.

De officio Archidiaconi.

CAPVT I.

Ex libro [a] Romani Ordinis.

VT [b] Archidiaconus post Episcopum sciat se [c] vicarium eius esse in omnibus, & omnem curam in Clero, tam in vrbe positorum, quàm eorum, qui per parochias habitare noscuntur, ad se pertinere, siue de eorum conuersatione, siue honore, & restauratione Ecclesiarum, siue doctrina ecclesiasticorum virorum, vel cæterarum rerum studio: & delinquentium rationem coram Deo redditurus est, & vt de tertio in tertium annum, si Episcopus non potest, parochiam vniuersam [d] circumeat, & cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem sui Episcopi [e] corrigat.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a Romani Ordinis.] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. sed nec in veteri Ordine Romano nuper excuso, nec in tomo de diuinis officiis, nec in Bibliotheca veterum PP. verba huius textus reperiuntur, sed tantummodo ea leguntur: *Obseruandum autem est, septem esse regiones urbis Romæ, singulas regiones singulos Diaconos regionarios habere, & uniuscuiusque regionis acolytos per manum Subdiaconi regionarij Diacono regionis suæ officij causâ subditos esse; hos omnes ei, qui vicarius est Pontificis, obedire, seruato unicuique per eum proprij gradus ministeriali ordine.* Sed hæc verborum contextura profectò antiquam Ecclesiæ disciplinam redolet; quæ verò hîc leguntur, recentiorem Ecclesiæ vsum exhibent: vnde existimabat Franciscus Hallierius *lib.* 4. *de hierarchic. iurisdict. art.* 4 *pag.* 871. verba relata esse veteris Ordinis Romani; quæ verò in hoc textu transcripta leguntur, addita fuisse ab aliquo ex Romanis Pontificibus, iuxta recentiorem Ecclesiæ vsum; & ea verba, vt ex veteri Romano Ordine transcripsit Papiensis in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. à quo accepit Raymundus, & *in hoc cap.* 5. retulit sub eadem inscriptione. Vt autem tempus, auctorem, & historiam huius libri Ordinis Romani, ex quo etiam citantur textus *in cap. vnico, de officio Primicerij, cap.* 1. *de officio custodis*, comprehendamus, libet transcribere quæ Melchior Hittorpius lectori scripsit in principio libri de diuinis officiis, vbi ita de Ordine Romano præfatur. [Quemadmodum, quo sit auctore conscriptus hic libellus, difficile dictu fuerit, ita antiquissimum esse, argumenta non sunt longè petenda. Et mihi quidem aliquando visum, à magistris Romanæ Ecclesiæ tum esse conscriptum, cùm Stephano Pontifice, & Pipino primùm, deinde Carolo Magno procurante, diuina officia Romana cum Romano cantu in Galliam sunt introducta. Quod esse horum ætate, atque item operâ factum, Hiduinus Abbas S. Dionysij, Vualafridus, Sigebertus in chronicis, & ex hoc Leopoldus Babembergensis Episcopus, & alij item auctores sunt. Verisimile enim est, vt hoc facere possent, quod eis imperabatur, descriptum libellum esse, & illis traditum, qui formulas omnes diuina officia peragendi complecteretur. Et Antiphonarios quidem Romanos ad hoc allatos, & missos in Franciam, Amalarius noster testis locuples est, qui in prologo ad librum de ordine Antiphonarij, se à Ludouico Pio Aug. ad Gregorium Pontificem Legatum missum esse, vt ab eo Antiphonarios acciperet, commemorat; & responsum retulisse à Pontifice, se quos mitteret, nullos habere: sed qui illic aliquando fuissent, perlatos esse in Franciam, cùm nomine Imperatoris Vuala eò legatione functus esset. Idemque mihi de Sacramentario D. Gregorij videtur dicendum. In his enim libris, Sacramentario, inquam, Antiphonario, & Ordine Romano, ipsa diuina officia quemadmodum prisci Romani ea peregerunt, continentur, vt diuinis officiis ex Romanæ Ecclesiæ more in vsum apud Francos seu Gallos traductis, & ab eis receptis, hos habere ipsos oportuerit, sicut habuisse satis constat. Etenim Albinus, qui in tempus huius in Gallia mutationis incidit, Sacramentarium, atque Antiphonarium eirasse inuenitur, & Ordinem Romanum exprofessò interpretatus est, cuius tamen, nisi vno tantùm in loco, non meminit nominatim. Amalarius verò noster ad Antiphonarium, & Sacramentarium collimat semper, atque ea se diuina officia explicare velle, quæ his libris contineantur, disertis verbis profitetur: Mihi, inquiens, peccatori grossa res data est potiùs ad indagandum, quàm exponendum, id est, de officio, quod continetur in Sacramentario, & Antiphonario. Et sicut Sacramentarij, atque Antiphonarij persæpe meminit, ita Ordinem Romanum in ore multùm, & sæpe habet, eumque diligenter explicat. Quod vbi faciat nominatim, locos aliquot à nobis exceptos subiiciemus, vt conferre hos cum ipso ordine quis possit, & sunt hi: Libri primi capite vndecimo, duodecimo, decimo-tertio, decimo quarto, decimo-quinto, decimo-septimo, vigesimo-septimo, trigesimo, trigesimo-primo. Libri tertij capite quinto, decimo-octauo, vigesimo-septimo, trigesimo primo. Libri quarti capite vigesimo-tertio, multique alij, non solùm in his libris, verùm etiam in ordine Antiphonarij. Ex quibus à Gallis hunc quoque libellum cum cæteris, Antiphonario, & Sacramentario, tum acceptum esse, cùm Romana officia susceperunt, sicut colligi potest; ita quod eo tempore, & eorum quoque in gratiam scriptus sit, quamuis esse verisimile videatur, nondum hinc tamen liquet. Quinimmò nobis quædam Amalarij auctoritas persuasit, vt antiquiorem multò esse, non leui coniecturâ ducti opinemur. Qui capite 21. libri quarti de quadam diei Parasceues consuetudine sic refert: Nec-non etiam altitudo signorum, quæ fiebat per vasa ærea, deponitur; & lignorum sonus vsquequaque humilior æris sono, necessariò pulsatur, vt conueniat populus ad Ecclesiam. Potest, inquit, & in hoc humilior vsus Ecclesiæ Romanæ designari antiquis temporibus quàm nunc sit, & præcipuè tunc, quando latitabat per cryptas, propter persecutores. Nam adhuc iunior Roma, quæ antiquis temporibus sub vno Domino cum antiqua Roma regebatur, vsum lignorum tenet, non propter æris penuriam, sed propter vetustatem. Quo loco subindicat, quod ligneis signis suo illo tempore Romani non vterentur. Ordo Romanus autem: Feriâ quintâ, inquit, maioris hebdomadæ, eadem nocte surgunt ad vigilias horâ noctis octauâ, & tangitur campanæ signum, sicut aliis diebus, & post hæc non tangitur ad Matutinū nisi in nocte sancti Paschæ. Et de Parasceues die: In nocte Parasceues temporariè, id est, mediâ nocte, paruum ligneum signum sonetur, &c. Qui loci satis indicant, vsos ligneis signis Romanos tum fuisse, cùm libellus hic est scriptus. Iam aliam item consuetudinem suâ ætate in vsu esse desiisse, quæ aliquando in vsu secundùm hunc libellum fuisset, capite 55. libri primi commemorat. Itaque non absurdè, opinor, ratiocinabimur, non eo tempore primùm scriptum, sed longè etiam antiquiorem esse: quippe cùm nonnulla in eo descripta, & explicita tunc exolevisse, & secus esse obseruata intelligantur, quamuis cætera adhuc in vsu permansissent. Id autem per contrariam consuetudinem sæpè euenit, vt res à priscis aliter obseruari solitæ, in desuetudinem apud posteros veniant, qui præsentia intuentur, eisque contenti ferè sunt, parum admodum soliciti de præteritis. Nec-dum tamen de auctore liquet, quem cùm non prodant Interpretes, qui tamen Sacramentarij, & Antiphonarij D. Gregorium; Lectionarij D. Hieronymum auctores nominant, videntur mihi illi ipsi quisnam fuerit, cognitum non habuisse, & nos idcircò etiā in eo inquirēdo frustrà laborare, maximè cùm de antiquitate, atque auctoritate satis constet, quam hi Auctores, atque Interpre-

res facilè conciliare illi possunt. Videturque mihi quod de nostris Ordinariis, hoc idem de Romano hoc Ordine esse dicendum, qui cùm auctoritatem quique in sua Ecclesia obtineant, quo auctore tamen scripti sint, nemo facilè dixerit, sicut nullius etiam nomen ferè præferunt. Sed satis est publica his, quâ approbati sint, & in vsum suscepti, auctoritas. Sic fuisse eum vel per primos officiorum ordinatores publicâ auctoritate conscriptum, vt secundùm eum diuina officia celebrarentur; vel ex vsu, qui tum obtinebat, ab alio aliquo collectum, & approbatum publicè, breuiter, secundùm eius præscriptum diuina tum officia peracta. Verumtamen coniecturam nostram proferemus: Gelasianus ille canon sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quo præscribitur qui, quóve tempore scripturæ libri sint per annum legendi in ecclesiastico officio, per Ordinem Romanum sparsim habetur. Atque ipse Ordo post explicatum Missæ ordinem, sic quoque incipit. In Christi nomine. Incipit ordo Catholicorum librorum, qui in Ecclesia Romana ponuntur ad legendum. Et exemplar mihi vnum fuit, in quo eodem ordine, quo sunt in ipso Gelasij canone ante reliquum ordinem, simul, & non quemadmodū in reliquis codicibus, sparsim ea haberentur. Gelasium autem diuinorum quoque officiorum ordinatorem fuisse, Sacramentorum præfationes, orationes item conscripsisse, in eius vita legitur, & quod de Gregorio commemorant Scriptores, satis arguit, scilicet quod is Gelasianum codicem emendarit, & in commodum ordinem digesserit, superflua resecarit, & in vnius libelli formam coarctarit, cui, Libri Sacramentorum, titulum fecerit. Vt vel ab eo, vel eius auctoritate conscriptum esse, cuius in eo is canon, quem diximus, integer habetur, fortè colligi possit. Sed coniectura hæc tantummodò est, cui quantùm tribuere velis, tuum sit arbitrium. Nos de auctore non amplius soliciti erimus, quibus Albini, Amalarij, Micrologi, aliorumque, qui suis eum commentariis sunt dignati, ad eius antiquitatem, auctoritatemque contestandam sufficit testimonium. Porrò nostrâ hac ætate doctissimus vir, & antiquitatis non solùm vetustæ Romanæ, verùm Christianæ quoque, & Ecclesiasticæ, omnisque historiæ diligentissimus inuestigator Onuphrius Panuinius, in libello, quem de interpretatione multarum vocum ecclesiasticarum hoc anno in lucem emisit, hunc se quoque habuisse significat, & in his vocibus, Patres diaconiæ, Subdiaconus oblationarius, Schola cantorum, Archiparaphonista, Nomenclator, mentionem facit nominatim. Ex quo obscurarum vocum explicatio, quæ hîc occurrent, repeti potest. Vnum adiiciemus, videri nobis ordinem Romanum interpolatum esse, & ex Albino quidem, cuius hîc multa inuenimus, aut si hoc non sit, Albinum multa ex eo exscripsisse. Sed alterum illud mihi magis probatur, eiusque meæ sententiæ rationes proferre possem. Sed quemadmodum tribus eum libris MSS. inuenimus, ita exhibuimus, nihil neque addentes, neque resecantes, ne tibi præiudicaremus, & tuum tibi iudicium integrum constaret.] Quare credo, Ordinem Romanum additum, immutatumque fuisse à Bernoldo Presbytero Constantiensi, qui floruit sub Henrico Imperatore, quibusdam detractis, & additis iuxta vsum, quem tempore suo in Ecclesia agnoscebat, vt etiam docuit Hugo Menardus *in præfatione ad librum Sacrament. D. Gregorij, ad finem.*

2. b *Vt Archidiaconus.*] Antequam officia, iurisdictionem, & potestatem Archidiaconorum referam, tam ex prisco, quàm recentiori Pontificio iure, pro expositione decisionum, quas Raymundus sub hoc titulo compilauit, aliqua circa nomen, originem, & progressum huius officij, seu dignitatis prælibanda duxi. In primis sciendum est, post Christi in cælos ascensionem, Apostolos ex 72. discipulis septem diaconos elegisse, & ordinasse, vt refertur *Actuum Apost. cap. 6.* & confirmant D. Cyprianus *epist. 64.* ibi: *Diaconos post ascensum Domini Apostoli sibi constituerunt, sui, & Ecclesiæ ministros.* Isidorus *lib. 2. de diuinis officiis, cap. 8.* quem numerum retinens Euaristus *epist. 1.* relatâ *in cap. Diaconi* 11. *dist. 93.* statuit, vt in vnaquaque ciuitate septem Diaconi instituerentur; quod & confirmatum fuit canone 15. Synodi Neocæsar. Et cùm vrbs Romana post incendium Neronis septem tantùm regiones contineret, Tacitus: *In regiones quatuordecim Roma diuiditur, quarum quatuor integra manebant, tres solo deiecta, septem reliquis pauca tectorum vestigia supererant lacera, & semiusta:* ideò Fabianus septem illos diaconos per eas regiones diuisit, vt non solùm altari ministrarent, verùm & fidelibus subuenirent de ecclesiasticis facultatibus, & fidelium oblationibus. Hinc regiones illæ dictæ fuerunt Diaconiæ; & Diaconi appellati regionarij. D. Gregorius *lib. 9. epist. 24.* & *lib. 4. epist. 44.* Posteà Cardinales Diaconi dicti fuerunt, *cap. à Subdiacono, 93. dist.* quia cardini & custodiæ vnius tituli mancipati fuerunt, vt eorum historiam referens tradit Cohelius *in notitia Cardin. cap. 7.* Hunc septenarium numerum diaconorum longo tempore in Ecclesia durasse, tradunt Panuinus *de septem vrbis Ecclesiis, cap. 3.* Ciaconius *de vitis Cardin. tom. 1. pag. 43.* posteà tamen cùm tanto oneri numerus iste sufficere non posset, alij septem constituti fuerunt, vt vni Episcopo prædicanti adessent, iuxta dictum Euaristi decretum relatum *in dict. cap. Diaconi*, qui testimoniales dicebantur; alij vt Pontifici celebranti ministrarent, tam in Palatio, quàm in Basilica: quare interdum Palatini, interdum Basilicarij appellabantur; alij stationibus, & litaniis præponebantur, qui dicti fuerunt stationarij; alij denique vt mensis communibus ministrarent, egenorum, viduarumque necessitatibus consulerent, *can. 16. Sexta Synodi*, quem iniustè vt apocryphum reiiciunt Coriolanus, & Seuerinus *in eius notis*, Baronius *anno 34. num. 143.* Rousselius *lib. 2. histor. Pontif. iurisdict. cap. 11. num. 2.* Diaconorum nonnulla ministeria recensuimus in apparatu ad hæc commentaria.

Quorum diaconorum antiquior, priorque dictus fuit Archidiaconus, id est Princeps diaconorum, *cap. vnico, de scrutinio in ordine*; quod nomen iam à temporibus Concilij Nicæni vsitatum legimus canone 58. ipsius, iuxta Pisanam editionem. Secundi ordinis Antistes appellatur à Sidonio *lib. 4. epist. 11. & 25.* notat Bulengerus *de Imper. Rom. lib. 8. cap. 48.* Primis Ecclesiæ temporibus, cùm Presbyteri tantùm sacris Ecclesiæ ministeriis, & orationi vacarent, quæcumque ad Ecclesiæ ornatum pertinebant, Archidiaconus disponebat, lites, iurgiaque componebat, & omnium negotiorum, rerumque Ecclesiæ procurator, & administrator erat, *can. 57. Synodi Laodicenæ.* Prudentius *in hymno S. Laurentij*, notauit Sauarus *ad Sidonium dict. epist. 25.* Adeò eorum dignitas primis Ecclesiæ sæculis aucta fuit, vt diuitiarum, quas administrabant, potentiâ freti, clientelâ diaconorum, & aliorum ministrorum, 3. ARCHIDIACONVS QVIS.

quibus

quibus imperitabant, & assiduo Episcoporum, in quorum comitato versabantur, fauore intumescentes, cœperunt primas sedes occupare, & non solùm presbyteris anteferri, *cap. legimus*, 93. *dist.* verùm & Episcopis anteponi, & sibi populum segregare, & regere, *cap. diaconos*, 93. *dist.* Concil. Illiberit. *can.* 77. Synodus Antiochena *can.* 5. latè probaui *in cap. statuimus* 15. *de maiorit. & obed.* Eorum autem audaciam à variis Patribus reprehensam, Conciliorumque decretis cobibitam, tandem consuetudine, & demùm lege approbatam, in legitimam & ordinariam potestatem paulatim transiisse, in hoc titolo passim notauimus.

4 c *Vicarium.*] *Cap. perlectis*, 25. *dist. cap.* 2. *&* 7. *hoc tit. nouella Maiorani de curial. Iustinian.* 123. *cap.* 3. Altesserta *lib.* 1 *differt. cap.* 11. Licèt enim iure ordinario, & primis Ecclesiæ cunabulis Archidiaconus tantùm minister esset, *c.* 4. *&* 5. *hoc tit.* sicut olim consuetudine Chorepiscopi erant vicarij Episcoporum, *lib.* 6. *Capitul. Caroli*, *cap.* 119. *lib.* 7. *cap.* 310. 328. *&* 329. ita Archidiaconi ex consuetudine effecti fuerunt vicarij Episcoporum: quare eos vicarios natos appellant Sbrozius de officio vicarij *lib.* 1. *quæst.* 36. *num.* 10. Narbona *de appellat. à vicario*, *part.* 1 *num.* 22. Barbosa 3. *part. alleg.* 54. & *de dignit. cap.* 5 *num.* 34. & absente Episcopo ipsum vt vicarium debere administrare Episcopatum, pluribus relatis docet Barbosa *vbi suprà*, *num.* 35. & probatur *ex cap. litteras* 13. iunctâ eius epigraphe, *de restit. spol.* licèt contrarium defendat Cironius *ad hunc titulum.*

d *Circumeat.*] *Cap. mandamus*, *hoc tit. cap. cùm Apostolus* 6. *cap. procurationes* 23. *de censibus*, Synod. Laodic. *can.* 57. *cap. dictum est*, 94. *dist.* Concil. Aquisgran. 2. *can.* 4. vbi eorum visitantium auaritia cohibetur. Lateran. sub Alex. III. *part.* 1. *cap.* 4. vbi de comitatu Archidiaconi visitantis agitur. Concil. Oxoniense in Anglia sub Innocent. *can.* 4. Moguntinum sub Othone Cardin. *can.* 7. *cap. dudum* 54. *de elect.* Crespetius *in summa*, *verbo Archidiaconus* 2. vnde *in cap. non debere*, 80. *dist.* dicuntur circuitores, quæ verba exponunt Cresolius *lib.* 4 *mystag. cap.* 19. *sect.* 4. Iustelus *in notis ad canones Ecclesiæ vniuers. in dict. can.* 57. *Synodi Neocæs.* Hanc tamen facultatem non habent Archidiaconi ratione propriæ iurisdictionis, sed quia primis illis temporibus visitatio ab Episcopo illis commendabatur, & postea consuetudine hoc iua visitandi acquisierunt; quod expressè probatur ex Concilio Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 3. in illis verbis: *Vbi hactenus visitationem exercere legitimè consueuerunt.* Quomodo intelligendum esse hunc textum iam docuit Sarmiento *lib.* 3. *select. c. vlt.* 5

e *Corrigat.*] *Cap.* 7. *&* 9. *hoc tit. c. clericis* 7. *de vita & honest. cleric.* an verò Archidiaconus habeat iurisdictionem cum imperio, dicam *in c.* 5. *hoc tit.*

CAPVT II.

Ex Concilio [a] *Toletano.*

Officium verò Archidiaconi est Euangelium, quando voluerit, legere, vel alicui de [b] Diaconis præcipere: & quando Episcopus Missam canit, ad iussionem illius induant se [c] Leuitæ vestimentis sacris, qualiter cum Pontifice ad Missam [d] procedant: omnem querimoniam, seu causam, vel iustitiam presbyterorum, vel diaconorum, vel subdiaconorum ipse debet deliberare, [e] ordinare, & facere. Ideò verò strenuus, prouidus, cautus, vicem sui Episcopi agens, Episcopatus totius curam habeat, & omne ecclesiasticum officium prouidendo, [f] lectiones, aut responsoria in matrice Ecclesia dare debet, & auscultare. Et interim, vt nullus Euangelium, aut Epistolam, aut responsorium, vel quamlibet in Ecclesia lectionem legat, vel cantet, donec ante ipsum legat, vel cantet, & auscultetur: [g] acolytos quoque ipse ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quisve [h] minorum in Ecclesia aliqua officia agere debeat.

NOTÆ.

1. a Toletano.] Ita etiam habetur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 3. sed in nullo ex Conciliis Toletanis hucusque aditis reperiuntur hæc verba, quare aut alicuius Concilij fragmentum hîc refertur, quod temporis iniuriâ periit; aut falsò textus iste tribuitur Concilio Toletano, præcipuè cùm pleraque eius verba reperiantur apud D. Isidorum *in epist. ad Leufredum*, vbi ita ait: *Archidiaconus imperat Subdiaconis, & Leuitis, ad quem ista pertinent ministeria, ordinatio vestiendi altaris à Leuiticis, cura incensi, & sacrificij necessaria solutio, quis Leuitarum ad populum Euangelium legat, quis preces dicat, seu responsaria in Dominicis diebus; aut solennitatibus decantet: sollicitudo quoque parœciarum, & ordinatio, & iurgia ad eius pertinent curam: pro reparandis diœcesanis basilicis ipse suggerat sacerdoti; ipse inquirit parœcias cum iussione Episcopi, &c.* Reperiuntur *in c. perlectis* 25. *dist.*

b *Diaconis.*] Inter ministeria enim diaconorum præcipuum est Euangelium in Ecclesia legere. Concilium Rhemense *can.* 5. Vasense sub Leone I. *can.* 4. *d. c. perlectis*, § *ad diaconum.* Fortunatus *lib.* 2. *de ecclesiast. cap.* 12. *&* 18.

c *Leuitæ.*] Id est Subdiaconi, *cap. cleros* 21. *dist. dict. cap. perlectis*, 25. *dist.*

d *Procedant.*] Dixi suprà *cap.* 1. ex constitutione Euaristi, septem diaconos debere adesse Episcopo celebranti.

e *Ordinare.*] Vt probabimus *in c.* 5. *hoc tit.*

f *Lectiones.*] Legebat enim lector extra Missæ sacrificium, Euangelium, & alias lectiones sacras, tam veteris, quàm noui Testamenti; non autem psalmos vulgares, aut ab idiotis compositos, *can.* 59. *Synodi Laodic.* vt notant Baronius *anno* 60. Cresolius *lib.* 3. *mystag. c.* 27. & proptium hoc erat lectorum officium, *c. cleros, vers. Lectores, c. lector* 23. *dist. cap. perlectis*, *versic. ad lectores*, 25. *dist.* licèt in Ecclesiis Africana Euangelium etiam in Missarum 2.

solennis legerent. Concilium Carthag.4. & 8. docet Baronius *anno* 253. *num.*14. Plura de his lectionibus ,.& iectoris officio Anton. August. *lib.*4. *tit.*3. Iodocus Coccius *lib.*5. *thesauri*, *art.*5. Petrus Gregor. *lib.*5. *syntagm. cap.*4. Ambiaoas *ad Tertul. de fuga*, *cap.*11. *obseru.*2. Menardus *ad D. Gregorium*, *pag.*274.

3. g *Acolytos.*] Acolyti græcè, latioè ceroferarij dicuntur. D. Isidorus *lib.*7. *originum*, *cap.*12. *Acolyti græcè, latinè ceroferarij dicuntur à deportandis cereis, quando Euangelium legendum est, aut sacrificium offerendum; tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad fugandas tenebras, cùm sol eo tempore rutilet; sed ad signum lætitiæ demonstrandum.* Eorum officium duplex erat: primum deferre cereos accensos in sacrificio Missæ; aliud ministrare vioum & aqnam in vrceoiis, & thuribulom cum incenso, *d. c. cleros vers. Acolytos, cap. perlectis*, *vers. Ad acolyti*, *c. pacolytus*, 23. *dist.* latè prosequuntur P. Gregorius *lib.* 5. *syntagm. cap.*6. Claudius Espenceus *lib.*1. *digress. cap.*8. Zerda *in aduersar. cap.*94. Mendoza *lib.*3. *Concilij Illiberit. cap.*7. Vicecomes *volum.*3. *de ritibus Missæ*, *lib.*1. *cap.*25. Baronius *anno* 44. *num.*79. & *anno* 58. *num.*70. & *anno* 254. *num.*70. & *anno* 255. *num.*12. & *anno* 260. *num.*5.

h *Minorum.*] Videlicet custodis, sacristæ, & similium.

CAPVT III.

Gregorius *Honorato Archidiacono* [a] *Salonitano.*

Ea, quæ contra vos, tu, & [b] Episcopus tuus contraria direxistis scripta agnoscentes, doluimus, eo quod inter vos nihil charitas recognoscit. Verumtamen te in officio ordinis tui administrare præcipimus, & si illic potest superante gratiâ causa vestri scandali definiri, multùm credimus vestræ animæ acquisiuisse. Sin verò ita discordia inter vos partes suas armauit, vt in timore scandali voluntas vestra debeat remanere, tu ad nostram audientiam indesinenter occurre, & Episcopus tuus pro se dirigat, quam elegerit, personam instructam, vt omnibus subtili ratione perpensis, constituere quæ visa fuerint, partibus debeamus. Scire verò te volumus, quod à te omnia districtè quæsituri sumus, si non ea, quæ vel propriæ Ecclesiæ, vel quæ de diuersis Ecclesiis [c] cimelia sunt collecta sub omni nunc solicitudine, & fide seruentur. Quod si quid ex eis, vel [d] negligentiâ, vel cuiusquam fraude deperierit, tu in hoc reatu constringeris, qui per Archidiaconatus ordinem [e] custodiæ eiusdem Ecclesiæ arctiùs implicaris.

NOTÆ.

a *Salonit.*] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.*1. & reperitur hic textus *lib.*8. *epist. Gregorij*, *epist.*10. ex qua ita restituitur eius integra. Saiona vrbs Dalmatiæ est, olim capta ab Asinio Pollione, à qua filium suum Saloninum appellauit: habuit iam olim Ecclesiam Cathedralem, cuius Episcopi Glicetij mentio fit ab Euagrio *lib.*2. *cap.*16.

1. b *Et Episcopus tuus.*] Natalis videlicet, cuius mentio obuia est in his Gregorij epistolis. Varia fuerunt dissidia otra temporibus Gregorij Magni inter Salonitanum Natalem Episcopum, & Honoratum eiusdem Ecclesiæ Archidiaconum, quæ adeò excreuerunt, quod Nataiis iotenderet per vim ipsum Honoratum in Presbyterum ordinare, vt sic officio & digoitate Archidiaconi priuaret (illis enim temporibus taotùm à Diaconis Archidiaconatus dignitas obtineri, & retineri poterat, & per promotionem in gradum presbyterij, amittebatur prædicta dignitas, vt ex D. Leone *epist.*56. 57. & 58. defendit Hallierius *de iurisdict. lib.*4. *art.*2. *pag.*864. licèt contrarium defendat Sauarus *ad Sidonium lib.*4. *epist.*11. & 25.) Natalem tamen ita intendentem ordinare Honoratum reprehendit Gregorius noster relatus *in cap.*2. 74. *dist.* & etiam scribit ipsi Honorato *in c. Honoratus*, *eadem dist.* Principium autem huius dissidij ex eo refert Glossa *in dict. cap.*2. quòd Honoratus noluisset tradere Ipsi Episcopo vasa sacra, quæ consanguineis suis largiri volebat: quare ita accuratè commendat Gregorius noster ipsi Honorato custodiam thesauri ipsius Ecclesiæ Salonitanæ. Et quia hæc cura olim Archidiacono competebat, ideo hoc fragmentum præsentis epistolæ Papiensis compilauit sub hoc titulo.

c *Cimelia.*] Ita legendum est, à græca voce *Keimelion*, quæ significat omne id, quod reseruatur, & custodiendum reconditur, vt pro huius textus emendatione docuit Gerardus Vossius *lib.*2. *de vitiis sermon. cap.*1. Cimelia aotem in præsenti significant vasa sacra, & pretiosa, & etiam oblationes Ecclesiæ: vnde cimelinum dicitur locus, in quo oblationes reconduntur, quæ à fidelibus offeruntur, *cap. cùm inter*, *de v. s.* & cimeliarcha dicitur custos cimelij, *l. final. Cod. de bonis authorit. iudicis*, *l. iubemus*, *Cod. de sacrosanctis*, *l. litibus* 20. *Cod. de agricolis*, *lib.*11. *nouella* 74. *Iuliani.* Notant Rosvveidus *ad S. Ioannem Eleemosynar. pag.* 208. Zerda *in aduers. c.*169. *n.*4. Cironius *in* 5. *collect. in d. c. cùm inter*, Tiraqueli. *ad Alex. lib.*2. *cap.*2. 2.

d *Negligentia.*] Quæ summa culpa lata est; minor verò culpa leuis, de quibus culpæ & negligentiæ speciebus agemus *in cap.* 2. *de deposito.*

e *Custodia.*] Eiusdem cimelij videlicet. Licèt enim primis Ecclesiæ sæculis Episcopus Præfectus esse Ærarij, & oblationes dispensaret, Iustinus Martyr *apolog.*2. tamen Episcopi successu 3. temporis grauioribus negotiis occupati, ecclesiasticæ pecuniæ curam & custodiam Diaconis commiserunt. Origenes *homilia* 25. *in Matthæum*, ibi: *Diaconi, qui non benè tractant ecclesiasticarum*

pecu

pecuniarum mensas, & semper de his fraudant, & ipsas, quas dispensant, non secundum iustitiam dispensant, & diuites fiunt de rebus pauperum; ipsi sunt nummularij pecuniarum, mensas habentes, quas Christus euertit. Notat Lemaistre *lib. 1. de iuribus. Ecclesiæ, cap. 17.*

CAPVT IV.

Alexander III. [a] *Eliensi Archidiacono.*

CVm satis sit absurdum, & à Sanctorum Patrum institutionibus alienum, vt Archidiaconus auctoritate propriâ debeat cuilibet Ecclesiarum curam committere, ægrè nimis ferimus, quòd tu sine mandato Episcopi tui personis curam animarum commitis. Quoniam igitur obtentu alicuius consuetudinis non debes contra Sanctorum Patrum institutiones venire, & quod ad tuum non spectat officium, tibi vendicare; ideo mandamus, vt nemini de cætero sine licentia, & mandato Episcopi curam animarum committere præsumas.

NOTÆ.

a *ELiensi.*] Ita etiam habetur *in cap. 4. hoc tit. in 1. collect.* & *in cap. 3. de instit.* & post Concilium Lateran. *part. 26. sub Alexandro III.* De Elieosi Ecclesia egi *in cap. postulasti, de rescriptis.*

COMMENTARIVM.

1. Conclusio daducitur et probatur.

E hoc textu talis deducitur assertio: *Archidiaconus sine mandato Episcopi non committit curam animarum, id est non præstat collationem authorizabilem beneficiorum, non obstante quacumque consuetudine.* Probant eam textus *in cap. nullus 11. 16. quæst. 7. cap. nosti, de elect. cap. super eo, de officio deleg. cap. ex tua, de filiis presbyt. cap. cùm ex iniuncto, in fine, de hæret. cap. 3. de excessibus Prælat. cap. ex frequentibus, cap. cùm venisset, de instit.* Concil. Later. *part. 24. cap. 1.* ibi: *Archidiaconi nihil præsumant, vel in Ecclesiis instituere, aut destituere sine auctoritate, & consensu Episcopi: quod si facere præsumpserint, liberum sit Episcopo institutiones penitus irritare, & taliter institutos remouere ab Ecclesia, contradictione, vel appellatione non obstante.* Et *cap. 2. de instit. in 1. compil.* vbi Alexander III. Lundoniensi Episcopo ita scribit: *Ad aures nostras moneris peruenisse, quod quidam Archidiaconi, te inconsulto, contra consuetudinem Ecclesiæ tibi commissæ personas instituunt in Ecclesiis, & sic in Ecclesiis, vel earum portionibus nunc filios, nunc alias personas, & vicarios instituere non verentur. Volentes itaque pro nostri officij debito in irritum deducere quod contra iuris ordinem attentatur, auctoritate Apostolicâ tibi duximus indulgendum, vt si iidem Archidiaconi post prohibitionem tuam ipsis inde factam, instituerunt sine mandato, & auctoritate tua aliquos in Ecclesiis, in quibus patres eorum proximò ministrare noscuntur, aut personas alias, vel vicarios, cùm idem sit canonicæ sanctioni contrarium, liberum tibi sit nullius contrad. vel ap. obst. institutiones huiusmodi penitus irritare, & taliter institutos ab Ecclesiis remouere.* Et *cap. 3. eod. tit. in ead. collect. Cùm satis sit absurdum, & à Sanctorum Patrum institutionibus alienum, vt Archidiaconi auctoritate propriâ debeant cuilibet curam Ecclesiarum committere, ægrè nimis ferimus, quod tu sine mandato Episcopi tui personis curam animarum committis. Quoniam igitur obtentu alicuius consuetudinis non debes Sanctorum Patrum institutiones transgredi, & quod ad tuum non spectat officium, vendicare; ideò mandamus, vt nemini de cætero sine licentia, & mandato Episcopi tui curam animarum committere præsumas.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti,* & *de potest. Episcop. alleg. 72. num. 185.* & *lib. 1. iuris eccles. cap. 24* Petrus Greg. *in cap. conquerente, de officio ordin. cap. 8.* & *lib. 3. partit. tit. 2. cap. 5.* & *de beneficiis cap. 7.* & *lib. 15. syntag. iuris vniu. cap. 20.* Ant. August. *in epit. iuris, lib. 7. tit. 33.* Lambert. *de iurepatron. lib. 2. cap. 3. art. 3.* Panormit. *in cap. dudum, 54. num. 35. de elect.* Glossa *verbo Consuetudine, in extrauag. execrab. de præb.* Tamburinus *de iure Abbat. 3. part. disput. 9. quæst. 2.* Balboa *in cap. cùm Bertoldus, de re iudicata, num. 13.* Cironius *ad titul. de instit.* Lotharius *de re benef. lib.. cap. 21.* Couar. *lib. 3. variar. cap. 20.* Suarez *de censur. disput. 7. sect. 2. num. 7.* Valensis *de benef. lib. 2. tit. 14.* Gibalinus *de censur. disquisit. 9. quæst. 3. pag 411.*

Sed aduersùs hanc assertionem sic pro dubitandi ratione insurgo. Institutio in beneficiis ecclesiasticis ex iuris communis dispositiona spectat ad Episcopum, vel eius vicarium, *cap. 3. de instit. cap. vlt. de officio Vicarij, lib. 6.* Sed Archidiaconus est vicarius natiuus Episcopi, *cap. 1. & 2. cap. ad hæc, hoc tit.* vbi non solùm asseritur Archidiaconum vices Episcopi gerere, verùm cùm referuntur quæ ad officium Archidiaconi spectant, illa proponuntur verba: *Institutio corporalis, tam super beneficiis, quam dignitatibus ad ipsum debeat pertinere.* Igitur non rectè asserimus, Archidiaconum non posse institutionem authorizabilem in beneficiis præstare. Augetur hæc difficultas ex eo, nam licèt iure ordinario hæc instituendi facultas Archidiacono non competeret, tamen suffragante consuetudine non est ratio, quare illam instituendi potestatem non consequatur, vt probatur ex sequentibus. Primò ex eo, nam institutio hæc beneficiorum inter iura Episcopalia recensetur, *cap. conquerente, de officio ordin.* vbi Petrus Greg. *cap. 8.* Sed iura Episcopalia ab inferioribus præscribi possunt, *cap. de quarta, de præscript.* latè probat Barbosa *de potest. Episcop. alleg 27. per totum.* Igitur & institutio beneficiorum potest consuetudine, aut præscriptione adquiri. Secundò *ex cap. auditis, cap. cùm olim 18. de præscript.* vbi expressè deciditur, potestatem instituendi in beneficiis ecclesiasticis præscriptione adquiri posse: igitur Archidiaconus in hoc texto virtute consuetudinis institutionem dare poterat, atque animarum curam committere. 2. Ratio dubitandi.

3. De variis institutionibus. Hac dubitandi ratione non obstante vera est præsens assertio, pro cuius interpretatione sciendum est, beneficium ecclesiasticum non posse obtineri sine institutione canonica, *cap* 1. cum ibi adductis à Pechio, *de regul. iuris in* 6. & hanc institutionem triplicem esse; aliam collatiuam, corporalem aliam, & aliam authorizabilem, vt docent Glossa *in dict. regula Beneficium*, Cironius *in tit. de instit.* Petrus Greg. *vbi suprà, dict. cap.* 8. Institutio collatiua est, quæ sumitur pro titulo ipsius beneficij, & hæc ad Episcopum tantùm pertinet iure communi, *cap. ex frequentibus, de instit. cap. nullus* 16. *quæst.* 7. *cap. cùm vos, de officio ordin. cap. regendam* 10. *quæst.* 1. *cap.* 1. *de instit. lib.* 6. *cap.* 4. *cum sequent. de iurepatron. l.* 2. *tit.* 16. *part.* 1. iunctis adductis à Selua *de beneficiis* 2. *part. cap.* 1. Valensi *eod. tract. lib.* 1. *tit.* 5. Institutio corporalis dicitur illa, quæ significat inuestituram, & traditionem nudæ possessionis, daturque postquam collatum est beneficium: & hæc institutio fit ab Archidiacono, illique competit ex iuris dispositione, *cap. ad hæc, cap. vt nostrum, hoc tit. cap. si pluribus*, 63. *dist. dict. cap. perlectis, vers. ad Archidiaconum*, 25. *dist. l.* 4. *tit.* 6. *part.* 1. Hostiensis *in summa huius tituli*, §. *quid sit eius officium*, Abbas *in cap. dudum, cl* 1. *de elect.* Conar. *lib.* 3. *variar. cap.* 16. *vers. Tertius casus*, Balboa *in cap. cùm Bertoldus, num.* 15. *de re iudic.* Nec contrarium probat textus *in cap. licèt Episcopus, de præbendis in* 6. vbi probari videtur, missionem hanc in possessionem ad Episcopum pertinere. Nam respondendum est ex doctrina Balboæ *in dict. cap. cùm Bertoldus, num.* 15. ibi institutionem accipi pro collatione; aut si textus accipiatur de institutione corporali, eum procedere attentâ consuetudine, per quam Archidiaconi iam hoc ius inuestituræ amiserunt, vt docet etiam Barbosa *de dignit. cap.* 5. *num.* 30. Nec etiam contrarium suadetur *in cap. proposuit* 8. *de clerico excomm.* in illis verbis: *Sæpedictum Magistrum inuestitura sua tempore à præfato Episcopo exuisse excommunicatum.* Nam ea verba non important ab Episcopo inuestituram accepisse, sed tantùm ab Episcopo esse excommunicatum, inuestituram autem ab Archidiacono accepisse, iuxta suprà dicta. Tandem institutio authorizabilis est illa, per quam Episcopus alicui committit animarum curam, postquam collatio facta est ab illo, qui ius conferendi beneficium habuit, vel ex consuetudine, vel ex priuilegio; & hæc ad solum Episcopum pertinet; nam ille, cui commissa est parochialis Ecclesia, non habet potestatem conferendi sacramenta, & administrandi cum cura, nisi Episcopi licentia, mediante hac institutione, detur, *cap. in Lateranensi, de præb. cap. vnico, de capellis monach. in* 6. De qua institutione authorizabili accipiunt præsentem decisionem omnes repetentes, & alij relati à Barb. *in præsenti, num.* 16. Petrus Greg. *in dict. cap. conquerente, cap.* 8. D. D. Antonius de Garaña *in cap. ex frequentibus, de instit. num.* 8. & accipiendi sunt textus *in cap.* 2. *de ætat. & qualit. cap.* 54. *de elect.*

4. De consuetudine circa institutionem. Inter has institutionum species illa celebris consideratur differentia, quod institutio collatiua, tam præscriptione, quàm consuetudine acquiri valet ab inferioribus Prælatis, *cap. cùm venissent, de instit. cap.* 2. *de excessibus Prælat. cap. auditis, cap. cùm olim, de præscrip. cap. referente, de præbend.* Institutio verò authorizabilis neque præscriptione, neque consuetudine ab inferioribus Prælatis quæri potest, ex hoc textu, & *cap. vnico, de capellis monach. lib.* 6. iunctis traditis à Balboa *suprà, num.* 17. Barbosa *de potest. Episcop. alleg.* 77. *num.* 12. Cuius differentiæ ratio ex eo prouenit, nam curam animarum committere, Episcopis reseruatum est in gratiam eorum, & ratione ordinis Episcopalis, *cap. nullus* 16. *quæst.* 7. Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 18. Accedit nam in institutione authorizabili agitur de auctoritate publica Episcopo competente; præscriptio autem, seu consuetudo contra publicam Ecclesiæ auctoritatem non admittitur, *l. præscriptionem, Cod. de operib. publicis*, probaui *in cap.* 1. *de consuet.* Vnde institutio authorizabilis præscriptione, aut consuetudine ab inferioribus Prælatis adquiri non potest, secus verò institutio collatiua.

Ex quibus iam apparet vera huius decisionis interpretatio, circa quam varia adduxerunt Interpretes *in præsenti.* Glossa hîc, & *in dict. cap. cùm Bertoldus*, accipit hunc textum de consuetudine legitimè non præscripta, nec adhuc completa: quæ interpretatio refellitur ex illis generalibus verbis, *Obtentu alicuius consuetudinis*; quæ consuetudinem etiam legitimè introductam prorsus excludunt. Alij existimarunt, hunc textum accipiendum esse de præscriptione absque titulo & bona fide, & sic in eo rectè negari, ad acquirendum ius institutionis consuetudinem sufficere: ita Baldus *de præscript. part.* 5. *quæst.* 11. *num.* 6. Gilkenius *eod. tract. part.* 3. *cap.* 10. *num.* 10. Sed his omissis verius dicendum est, Alexandrum III. in præsenti tantùm eam consuetudinem improbare, per quam Archidiaconus intendebat nomine proprio, & sine mandato Episcopi, aut eius nomine ius instituendi authorizabiliter habere, vt patet ex illis verbis: *Sine mandato Episcopi*; non autem eam consuetudinem damnare, per quam Archidiaconus intenderet instituere in beneficiis nomine, & vice Episcopi, tanquam eius vicarius, cui aliquando Episcopus eam instituendi facultatem commisit; tunc enim consuetudine potest ille acquirere ius instituendi in beneficiis, tanquam vicarius Episcopi. Textus disertus *in cap. cùm venissent, de institutionibus.* Docent Barb. *dict. alleg.* 127. *num.* 13. Tamburinus *dict. disput.* 9. *quæst.* 2. 5. Vera huius textus interpretatio.

Quâ interpretatione retentâ non obstat dubitandi ratio suprà adducta; verum enim est, Archidiaconum esse vicarium natum Episcopi; non tamen æquè certum est, vicario Episcopi competere ius instituendi in beneficiis; non enim illi competit, nisi specialiter Episcopus instituendi facultatem illi committat, *cap. finali de officio vicary, lib.* 6. Quo modo accipiendi sunt textus *in dict. c. ex frequentibus, de instit. cap. statutum* 3. *de præbendis, lib.* 6. quod etiam in Archidiacono procedit, videlicet eum cum licentia & mandato Episcopi posse institutionem etiam authorizabilem facere, vt ex nostri textus verbis, ibi: *Licentia, & mandato Episcopi*, à contrario sensu deducitur. Neque textus *in dict. cap. ad hæc*, contrarium probat, quia vt suprà dixi, loquitur de institutione corporali, non verò authorizabili. Nec argumentum dubitandi rationis refragatur; licèt enim præscriptione, aut consuetudine aliqua quæ spectant ad legem diœcesaneam, acquiri possint, tamen non omnia, præcipuè quæ graue præiudicium Ecclesiæ inferunt, aut specialiter ad Episcopum spectant: vnde cùm institutio authorizabilis proprio, & peculiari iure ad Episcopum spectet, ideò præscriptione, aut consuetudine adquiri non potest. Nec textus *in dict. cap. cùm olim, cap. auditis* 6. Dissoluitur dubitandi ratio.

ditis, refragantur; nam loquuntur de institutione collatiua, non verò authorizabili, quæ consuetudine, aut præscriptione adquiri non potest.

7. Exponitur cap. 2. de arbitris.

Sed suprà relatæ assertioni primò obstat textus *in cap. non sine 2. de arbitris*, in illis verbis: *Per manum Archidiaconi*; & ibi: *Capellanus institutus fuisset*. Ex quibus deducitur, Archidiaconum potuisse instituere ipsum R. propriâ auctoritate: igitur Archidiacono competit institutio authorizabilis in beneficiis. Huic difficultati communiter satisfaciunt Interpretes affirmando institutionem capellani, de qua ibi, ab Episcopo factam fuisse, ad præsentationem tamen Archidiaconi, qui aliàs erat Ecclesiæ patronus; & in hunc sensum accipiunt illa verba: *Per manum Archidiaconi*; id est, ad præsentationem. Sed quia ius præsentandi ad Archidiaconum pertinebat, tantùm necessarius fuit Episcopi consensus, vt ipsum capellanum institueret, sicut in aliis præsentationibus factis à patronis similibus, necessarius est, *cap. decernimus 16. quæst. 7.* plura Lambertinus *de iurepatron. lib. 1. part. 1. quæst. 9.* Gutierrez *quæst. 3. & 4.* Suarez *tom. 1. de relig. lib. 4. de simonia, cap. 28. num. 1.* Ita accipiunt præsentem decisionem Betoius *notabili 1.* Antoninus *num. 6.* Cardinalis *num 5.* & plures, quos refert, & sequitur Barb. *num. 2.* Verùm hæc interpretatio ex pluribus corruit. Primò, quia repugnat expresse verbis textus, ibi: *Ordinauit*; & ibi: *Institutus per manus*; ordinare enim propriè significat instituere, *cap super eo, de officio delegati*: & institutio per manus amplius denotat, quàm præsentationem, *cap. post electionem, versic. Cum igitur, de concess. præb.* nec si textus integra attentè perpendatur, inuenietur aliquod verbum, quod præsentationem demonstret. Secundò, & fortiùs refellitur prædicta interpretatio ex eo, nam patronus solùm potest præsentare capellanum, quando beneficium vacat, *dict. cap. decernimus 16 quæst. 7.* cùm autem capellanus instituitur, Ecclesia non vacat; *cap. extirpandæ 30. de præb. §. qui verò*, vbi Glossa *verbo Per precum*, Seloa *de beneficiis part. 4. quæst. 4.* igitur cùm Ecclesia non vacasset, præsentationi locus esse non poterat. Quare hac solutione omissâ, veriùs dicendum est, textum illum procedere in institutione collatiua, quæ licet iure communi attento Archidiaconis non competat, tamen virtute consuetudinis ad eos spectare valet, vt suprà probaui. Vnde rectè in eo textu ratione consuetudinis potuit institutio collatiua ad Archidiaconum spectare. Quâ solutione etiam accipiendus est textus *in cap. 2. hoc tit. in 5. collect.* vbi ita Honorius III. statuit: *Quid ad Archidiaconi spectet officium in epistola B. Isidori, & ordines Romani statutis, necnon & constitutionibus aliis inuenitur expressum; vnde non sine ratione miramur, quod cùm dil. f. Magister Vvido Archidiaconus Ecclesiæ tuæ, occupatus Cancellariæ nostræ seruitiis, in Archidiaconatu suo personaliter ministrare non possit, ac propter hoc commiserit dilectis filiis Vulserato Capitulo vices suas, tu, sicut eodem accepimus conquerente, cùm examinatio, præsentatio, ac installatio clericorum, siue de beneficiis, siue de dignitatibus hîc agatur, pertineat ad eundem, eodem, ac procuratoribus suis irrequisitis, omninò ipsos instituis pro tuæ arbitrio voluntatis, aliàs super officio suo grauis eidem & iniuriosus existens. Vt igitur quod per se ipsum modò non potest, per alios liberè prosequatur, f. t. p. A. s. m. quatenus procuratores ipsius in iis, quæ iure scripto, vel approbatâ consuetudine, ad sui Archidiaconatus officium spectare noscuntur, beneuolo studeas fauore fouere, attentiùs prouisurus, vt eos in præmissis, & aliis ad officium suum spectantibus non impedias, nec patiaris, quantum in te fuerit, ab aliis impediri.*

8. Intelligitur cap. cum Bertoldus de re iudicata.

Deinde opponi potest textus *in cap. cùm Bertoldus 18. de re iudicata*, in illis verbis: *Archidiacono ad supradictam Ecclesiam.* Ex quibus depromitur, Archidiacono tam institutionem corporalem, quàm collatiuam in beneficio ecclesiastico competere: igitur quia Archidiacono ex iuris communis dispositione competit institutio in beneficiis. Cui difficultati satisfaciendum est ex communi doctrina Baldi, & Buttij in eo textu, quos sequuntur Balboa *ibi, num. 13.* Garaña *in cap. 3. de instit.* qui asserunt, prædictum textum in prima parte procedere in institutione corporali, quæ ad ipsum iure communi spectat, *dict. cap. vt nostrum, hoc tit. cap. cùm venisset, de instit.* de qua etiam accipiendus est textus *in cap. super eo 15. de officio deleg.* In secunda verò parte locum habere in institutione collatiua, aut ex consensu, & licentia Episcopi facienda; non verò quia eam iure proprio facere possit Archidiaconus.

9. Expenditur cap. Referente, de præbendis.

Rursus obstat textus *in cap. referente 7. de præb. & dignit.* vbi expresse docetur, Archidiaconum habere potestatem instituendi, & destituendi clericos: igitur quia omnis institutio in beneficiis ad Archidiaconum spectat. Pro cuius textus solutione Glossa & alij communiter affirmant, Archidiaconum ibi virtute consuetudinis potuisse instituere, & destituere, iuxta suprà dicta. Sed eâ solutione omissâ, verius dicendum est, in eo textu Archidiaconum, non tanquam Archidiaconum, sed vt vicarium Episcopi clericum instituisse, & destituisse: quod expresse colligitur ex eo, quia ab eius sententia, non ad Episcopum, sed ad Archiepiscopum appellatur, quod innuit eandem esse iurisdictionem Archidiaconi, & Episcopi, quod iam obseruauit Cironius *lib. 2. obseru. cap. 8.* Vnde cùm ex præsenti textu, accedente Episcopi licentia possit Archidiaconus omnem institutionem facere, rectè in eo textu asseritur, ad eum spectasse institutionem in illo beneficio.

CAPVT V.

Alexander III. [a] *Vvigorn. Episcopo.*

ARchidiaconis de ecclesiastica institutione non videtur licere, nisi auctoritas Episcoporum, & consensus accesserit, in aliquos sententiam promulgare.

NOTÆ

NOTÆ.

1\. a *Vigorn.*] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.5.* vbi adiicitur, hæc verba spectare ad textum *in cap. causam quæ vertitur*; qui textus reperitur in hoc volumine, *sub tit. de iudiciis, in cap. causam 9.* licèt falsò ille tribuatur Clementi, cùm sit nostri Alexandri in epistola missa R. Vvigorniensi Episcopo, vt refertur post Concilium Lateran. sub Alexandro *part. 36. cap. 3.* & dicemus *in dict. cap. causam*: vnde præsens epigraphe ita restitui debet: *Alexander III. R. Vvigorniensi Episcopo, & Abbati de Euesam.* De Ecclesia Vvigorn. egi *in cap. nosti, de elect.* Monasterium verò de Euesam est ordinis D. Benedicti in ipsa diœcesi Vvigorn. vt docet Cuiacius *in dict. cap. causam.*

COMMENTARIVM.

2\. *Conclusio refertur at probatur.* EX hoc textu talis deducitur assertio: *Archidiaconus de iure communi non potest sententiam excommunicationis proferre.* Probant eam textus *in cap. visis 16. quæst. 2. cap. nullus 16. quæst. 7. cap. corripiantur 24. quæst. 3. cap. si quis, §. Archidiaconus, cum cap. sequenti, 94. dist. cap. vlt. hoc tit.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti, & de iure eccles. lib. 1. cap. 24. & de dignit. cap. 5 num. 29.* Antonius Chucus *lib. 10. instit. cap. final.* Petrus Greg. *lib. 5. partit. tit. 2. cap. 5.* Glossa *verb. De consuet. in extrauag. Execrabalis, de præb.* Cæsar *de hierarch. Eccles. disp. 11. §. 1. num. final.* Vghellitus *in meth. iuris can. pag. 255.* Halliet. *de iurisd. hierarch. pagin. 390. & 873.* Fragoso *de regim. Christ. Reip. lib. 3. p. 2. disput. 8. §. 2. num. 20.* Marius Alterius *de censur. lib. 3. disput. 7. cap. 1.* Hurtado *eod. tract. disp. 2. quæst. 16.* Cironius *ad hunc titul. & in cap. 1. de noui operis nunciat. in quinta compil.*

3\. *Ratio dubitandi.* Sed præsens assertio impugnari potest sequenti consideratione. Archidiaconus est Vicarius Episcopi, *cap. 1. cap. ad hæc, hoc tit.* Sed Vicarius Episcopi, vt ordinarius iudex, potest sententiam excommunicationis proferre, *cap. 2. de consuet. lib. 6. cap. Romana, de appellat. eod. lib.* iunctis traditis à Gibalino *de censur. disquisit. 3. quæst. 3. 1. part. propositionis:* igitur & Archidiaconus excommunicare valet. Augetur hæc difficultas ex eo; nam Archidiaconus habet ratione suæ dignitatis curam animarum, *cap. cùm in cunctis 7. §. inferiora, de elect.* vnde potest non solùm inferiores in ordine, vt subdiaconos, lectores, ostiarios; verùm & maiores, vt presbyteros, ob excessus ab eis commissos punire, *cap. clerici, de vita & honest. cleric.* Gregorius VII. in Concilio Rom. *can. 4.* ibi: *Si criminosus fuerit aliquis presbyter, in præsentia Episcopi, vel Archidiaconi diiudicetur.* Concilium Antiochenum *can. 20. Si presbyter, aut diaconus, aut subdiaconus post acceptam benedictionem infantes procreauerit, & Archipresbyter hoc Episcopo, aut Archidiacono non intimauerit, integro anno non communicet.* Et *can. 43.* Matiscon. 1. *can. 8.* Merense *can. 3.* Cabil. 2. *can. 15.* Similiter & valet in causis ciuilibus iurisdictionem exercere, *cap. litteras 13.* iunctâ eius epigraphe, *de officio ordin. cap. 2. ne Prælati vices suas, cap. præsentata 50. de testibus.* Sed nisi iurisdictionem, & coërcitionem cum excommunicandi facultate haberet, non posset prædictam curam exercere, *cap. 1.* iunctis ibi traditis, *de officio deleg.* igitur Archidiaconus iure proprio virtute dignitatis potest excommunicationis sententiam proferre. Augetur secundò hæc dubitandi ratio ex eo, quia Archidiaconus ratione iurisdictionis maior est presbyteris, & aliis Ecclesiæ ministris, *cap. 1. de officio Archipresbyteri, cap. 1. de officio custodis*: sed presbyteri parochi facultatem habent excommunicandi, *cap. nemo 2. quæst. 1. cap. 2.* vbi dicemus, *de officio ordin.* immò & laici fideles, *cap. tam sacerdotes 14. 24 quæst. 3. l. 3. §. 1. Cod. de summa Trinit. l. 5. vers. si quis, Cod. de sacrosanct. Eccles. authent. credentes, Cod. de heret.* Vnde Rex Bermundus in priuilegio concesso Bellico de Aureolis, relato ab Otalora *de nobilit. cap. 6. in fine*, ita cauit: *Vt consanguinei mei, vel extranei, tam filij, quam nepotes, qui contra factum meum venerint, iram Regiam patiantur, & sententiam excommunicationis.* Et in præcepto Regis Dagoberti relato à Bignonio *in notis ad Marculfum, cap. 1. pag. 433.* legitur: *Si quis hæc non obseruauerit, & hic, & in futuro anathema sit.* Igitur si presbyteri, & laici, qui nullam iurisdictionem ecclesiasticam obtinent, possunt sententiam excommunicationis proferre, multò magis & Archidiaconi, qui vltra dignitatem, quam obtinent, iurisdictionem cum mixto imperio habent, eam proferre valent.

Quâ dubitandi ratione non obstante, vera est præcisa Alexandri III. decisio, quæ auctoritatibus suprà relatis vallatur, & ea ratione fulcitur; nam cùm dignitas Archidiaconatus primis Ecclesiæ sæculis tantùm esset ministerium, non verò contineret officium cum iurisdictione, licèt posteà Archidiaconorum elatione, & intumescentiâ illi aliqua sibi vsurparent, & etiam iurisdictionem in presbyteros, & alios Ecclesiæ ministros; & potestas clauium non ratione ministerij, sed officij obtenti cum iurisdictione in Ecclesia competat, quare excommunicatio dicitur mucro dignitatis Episcopalis, *cap. viris 16. quæst. 7.* inde prouenit, vt Archidiaconus ratione propriæ dignitatis sententiam excommunicationis proferre non possit, nisi consuetudine talem iurisdictionem sibi acquisierit; tunc enim sicut alia ratione consuetudinis Archidiaconus exercere valet, ita & excommunicandi potestatem acquirere poterit. 4. *Ratio decidendi.*

Nec obstat difficultas suprà pro dubitandi ratione adducta; nam licèt Archidiaconus vicarius Episcopi sit, non inde deducitur, posse iure proprio sententiam excommunicationis proferre, sed tantùm vices Episcopi gerendo, eius nomine posse eum excommunicare, quod in præsenti textu non negatur. Nec aduersatur augmentum primum ipsius difficultatis, in quo dicebamus, Archidiaconum ratione curæ animarum potestatem clauium habere. Nam respondendum est, Archidiaconum posse habere curam animarum duplici modo, aut concessione Episcopi, aut virtute consuetudinis; quibus in casibus accipiendus est textus *in dict. cap. cùm in cunctis, §. inferiora.* Primo casu certum est ex præsenti textu, in illis verbis, *Nisi auctoritate Episcoporum*, posse Archidiaconum sententiam excommunicationis proferre. Secundò etiam verum est, quod si consuetudine acquiratur iurisdictio, acquiritur simul excommunicandi potestas, vt infrà dicemus: inde cùm Archidiaconus iure proprio non habeat curam animarum, non poterit ratione dignitatis tantùm sententiam excommunicationis proferre. Nec secundum augmentum difficultatis aduersatur, quia licèt Archidiaconus maior sit presbyteris parochis, *dict. cap. 1. de officio Archipresbyteri*; tamen cùm ipsi parochi 5. *Dissoluitur dubitandi ratio.*

rochi habeant curam animarum, quam non obtinent Archidiaconi, eius ratione possunt subditos excommunicare, *dict. cap. 2. de officio ordin.* vbi latiùs dicemus. Nec etiam aduersatur textus *in dict. cap. tam sacerdotes*; nam in eo non affirmatur, omnes fideles laicos posse censuris ecclesiasticis vti, sed tantùm posse peccatores arguere, & increpare, vt sic à legitimo iudice segregentur ab Ecclesiæ communione iuxta correctionis fraternæ modum, de quo *in cap. nouit, de iudiciis*. Et cùm in priuilegiis Principum legitur, eorum violatores esse excommunicatos, excommunicatio non accipitur propriè pro censura ecclesiastica, sed tantùm pro execratione; & quadam anathematizatione: aut si pro censura propriè accipitur, non eam imponunt, aut infligunt ipsi Principes sæcularea, sed tantùm Prælati ecclesiastici, qui simul cum eis subscribunt in ipsis priuilegiis, vt ex eorum subscriptionibus constat.

6. EXPONITUR CAP. REFERENTE 7. DE PRÆBENDIS. Superiori assertioni obstat textus *in cap. referente 7. de preb. & dignit.* in illis verbis: *Vinculo excommunicationis astrinxit.* Ex quibus constat, Archidiaconum Rhemensem sententiam excommunicationis pronuntiasse contra quendam presbyterum eiusdem diœcesis: igitur quia Archidiaconus virtute propriæ iurisdictionis sententiam excommunicationis proferre valet. Pro cuius textus interpretatione sciendum est, quod licèt iure communi inspecto Archidiaconi non possint excommunicationis sententiam proferre, aut similem censuram promulgare; tamen ex consuetudine plerique Archidiaconi hanc potestatem sibi vindicarunt, vt de Archidiacono Senonensi refertur *in cap. finali, hoc tit.* & *in cap. significantibus 2. de noui operis nunciat.* De Rhemensi *in cap. Romana, de appellat. in 6.* de Rhotomag. *in cap. venerabili 7. de sentent. excomm. in 6.* de Conuentrensi *in cap. dilecti 3. de pœnis*, de aliis *in cap. reprehensibilis, de appellat.* iuncta eius integrâ. Cùm enim præcipua munia huius dignitatis ex consuetudine proueniant, atque per lapsum temporis introducta sint, potiùsque Archidiaconi illa vsurpauerint, quàm ius illis concesserit, & inter alia plures iurisdictionem occupauerint, & per consequens vi tantùm consuetudinis excommunicandi facultatem sibi acquisierint; cùm etiam per consuetudinem iurisdictio acquiratur, *cap. licèt*, cum vulgatis, *de foro compet.* & ob iurisdictionem ecclesiasticam in foro contentioso competat excommunicandi potestas, Gibalinus *de censuris disquisit. 3. quæst. 2. in fine*; ideò Archidiaconi, qui per consuetudinem acquisierunt iurisdictionem spiritualem, contentiosam simul & excommunicandi facultatem nacti fuerunt, vt docent Cæsar *in dict. disput. 12. §. 1.* Barb. *de dignit. dict. cap. 5.* Quâ consuetudine præmissâ, & suppositâ, intelligendi sunt textus *in dict. cap. referente 7. dict. cap. significantibus 2. dict. cap. Romana, dict. cap. licèt 3. dict. cap. reprehensibilis, dict. cap. venerabilibus 7. cap. 1. de eo qui furtiuè, cap. 1. de feriis, ia 2. collect.* in illis verbis: *Significantibus nobis viris religiosis fratribus Cistrensis Ordinis accepimus, quod cum eorum famuli, & mercenarij in quibusdam diebus, quos alij solennes habeat, laborant, Archid. Decani, & Presbyteri, de quorum parochiis sunt, in eos sententiam excommunicationis propter hoc intentare præsumunt. Quoniam igitur super hoc non debent tantâ pœnâ multari, f. t. per A. f. m. quat. omnibus Archidiaconis, Decanis, Presbyteris vestra iurisdictionis arctiùs prohibere curetis, ac ia famulos, vel mercenarios prædictorum fratrum, pro eo quod ipsi, & iidem fratres diebus illis laborant, quas alij solennes habent, vel excommunicationis, vel interdicti sententiam ferre præsumant; si verò contra prohibitionem vestram venerint, & sententiam eorum ap. rem. denuntietis irritam, & inanem, & ipsos pro transgressione non differatis ecclesiastica seueritate punire.*

CAPVT VI.

Idem *Episcopo* [a] *Conuentrensi & Abbati* [b] *Cistren.*

MAndamus, vt ex nostra, & vestra parte prohibeatur Archidiaconus R. Cistren. clericos, siue [c] laicos, qui pro suis excessibus puniendi sunt, pecuniariâ pœnâ multare, seu in examine ignis, vel aquæ, à quolibet viro, vel muliere aliqua extorquere præsumat, aut pro annua, & indebita exactione pecuniæ personas suspendere, vel Ecclesias interdicere: nec ad Ecclesias sui Archidiaconatus visitandas, nisi semel in anno accedat, nisi fortè talis causa emerserit, propter quam ipsum oporteat præfatas Ecclesias sæpius [d] visitare: & eum ea moderantia hominum, & equitaturarum, quod qui in eis morantur, exinde non debeant meritò querelari. Si autem contra inhibitionem vestram venire præsumpserit, ecclesiasticâ seueritate eum percellatis, omni oc. & ap cess & sententiam ipsam vsque ad dignam satisfactionem faciatis inuiolabiliter obseruari, ita quod in vos, & illos hoc non cogamur diutiùs vindicare.

NOTÆ.

1. a *Conuentrensi.*] Ita etiam habetur *in cap. 4. de pœnis, in 1. collect.* & post Concil. Lateran. sub Alex. III. *part. 2. cap. 3.* ex quibus locis ita restituo hunc textum. De Ecclesia Conuentrensi egi *in cap. 2. de rescriptis.*

2. b *Cistrensi.*] Monasterium Cistrense, de Cestria dictum, est Ordinis D. Benedicti, in Normannia, London. diœcesis, quod primus Leofricus Comes Cistrensis ædificauit, & semel collapsum Hugo etiam Comes restaurauit, vt ex scriptoribus illius prouinciæ refert Cironios *in notis ad textum in cap. dilectus, de sequestratione possess. in 5. compil.*

3. c *Clericos, siue laicos.*] Similes excessus in Archidiacono

chidiacono Conuentrensi reprehendit Alexander III. *in cap. licèt 3. de pœnis*, vbi quæ ad primam partem huius textus spectant, disputabimus.

4. d *Sæpius visitare.*] Quia ad Archidiaconum spectat diœcesis visitatio, vt dixi *in cap. 1. hoc tit.* non tamen ideò potest sæpe sæpius, sed semel tantùm in anno visitare, *cap. cùm venerabilis, de censibus*, vbi quæ spectant ad visitationem, & modum, latè illustrabimus.

CAPVT VII.

Innocentius [a] III.

AD hoc nos Dominus, &c. Sanè consuluit nos tuæ fraternitatis deuotio, quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipsum cura Episcopalis sollicitudinis debeat releuari? Et nos, prout [b] possumus, respondemus. Archidiaconus secundùm [c] statuta B. [d] Isidori imperat Sacerdotibus, & Leuitis. Parochiarum [e] solicitudo, & earum [f] ordinatio ad ipsum pertinet, & audire debet [g] iurgia singulorum. [h] Archipresbyteri, qui Decani à plebibus nuncupantur, eius iurisdictioni se nouerint subiacere. Secundum verò [i] Romani Ordinis constitutum, maior post Episcopum, & ipsius Episcopi vicarius reperitur: omnem verò solicitudinem & curam, tam in clericis, quàm in Ecclesiis eorum, prout melius secundùm Deum poterit impendendo: cùm super his sit redditurus in districti examinis iudicio rationem. Item in [j] epistola B. Clementis Papæ pr.n. [k] oculus Episcopi Archidiaconus appellatur, vt loco Episcopi per Episcopatum prospiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat, & emendet, nisi adeò ardua fuerint negotia, quod absque maioris præsentia nequeant terminari. In quadam verò nostra [l] constitutione nos iam alia vice meminimus expressisse, quod institutio corporalis, tam super beneficiis, quàm etiam dignitatibus, ad ipsum debeat pertinere: examinatio etiam clericorum, si fuerint ad sacros ordines promouendi; & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus obseruandum, vt qui beneficiis ecclesiasticis præficiendi fuerint, à suo priùs examinentur Archidiacono, & per ipsum postmodùm Episcopo præsententur. Subsequenter posteà quæsiuisti, vtrum Decani [m] rurales, qui pro tempore statuuntur, ad mandatum tuum solum, vel [n] Archidiaconi, vel etiam vtriusque institui debeant, vel destitui, si fuerint amouendi? Ad hoc breuiter respondemus, quod cùm iuxta Imperialis sanctionis auctoritatem, quod omnes tangit, ab omnibus comprobari debeat, cùm commune eorum exerceat Decanus officium, communiter est eligendus, vel etiam amouendus.

NOTÆ.

a INnocentius III.] In quarta collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* etiam tribuitur hæc epistola Innocentio III. cui missa sit non constat; nec inter epistolas ipsius Innocentij emendatas à Guillelmo Sirleto, nec inter editas à Bosqueto reperitur hæc epistola: ex dicta tamen collectione ita restituitur.

1. b *Prout possumus.*] Cùm enim circa officium, & iurisdictionem Archidiaconi tantùm reperiantur auctoritates D. Isidori, & Ordinis Romani, & quamplurima in illis non comprehensa Archidiaconi sibi arrogauerint, & vsurpauerint, vt *in cap. 1. hoc tit.* dixi, ideò Innocentius respondet consultationi factæ iuxta illa duo testimonia, quod & Honorius eius successor fecit *in cap. 2. hoc tit.* cuius verba retulimus *in cap. cùm satis, hoc tit.*

c *Statuta.*] Relata à Gratiano *in cap. perlectis, 25. dist.* vbi refertur epistola D. Isidori missa ad Episcopum Leudifredum, quæ etiam reperitur inter opera eiusdem eximij Doctoris, edita operâ & studio D. Garsiæ à Loaysa *tom. 2. pag. 391.*

d *Isidori.*] Isidorus Præsul Hispalensis, Hispaniæ Doctor, Catholicæ fidei magister, floruit temporibus Recharedi Regis Gothorum, à quo mortuo Leandro, in eius locum suffectus est, & à Gregorio Magno confirmatos. Eius laudes, animique dotes latè prosequuntur Quintanadueñas in Sanctorum Hispalensium historia, *pag. 247.* Antonius Neubricensis *in vita ipsius Sancti*, plures Hispanici scriptores congesti à Tamayo de Salazar *tom. 2. martyrol. Hispan. die 4. Aprilis.*

e *Solicitudo.*] Vacantium enim Ecclesiarum custodia ad Archidiaconum spectat, *cap. si in plebibus, 63. dist. cap. bona 51. de appellat.*

f *Ordinatio.*] Id est Clericorum ad Eclesias vacantes præsentatio; debet enim Archidiaconus præsentare clericos ab Episcopo ordinandos, *dict. cap. si in plebibus, cap. cùm dilectus 28. de iurepatron. cap. vt nostrum, hoc tit.*

g *Iurgia.*] Vt dixi *in cap. 5. hoc tit.*

h *Archipresbyteri.*] Hæc verba exponemus *in cap. 1. de officio Archipresbyteri.*

i *Romani Ordinis.*] De hoc libro nonnulla retuli *in cap. 1. hoc tit.*

j *Epistola.*] Ad Iacobum fratrem missa, de cuius auctoritate latè agit Vinar. *ad Flauium Dextrum, anno 37. num. 6.* & nos *in cap. vnico, de sacra vnct.*

k *Oculus Episcopi.*] Recta comparatio; nam oculus pro præstantiore parte corporis accipitur, 2.
& quæ alijs præest. D. August. *in psalmum 87.* Vnde R.P. dicitur oculus vniuersi corporis Ecclesiæ, vt

probat

probat P. Setlogus *tom. 3. in Cantic. cap. 4. vestig. 28. sect. vnica*, *pag.* 148. iode Archidiaconus dicitur oculus Episcopi, cùm rectè getit quæ sui officij sunt: si verò rectè non getat, elauus Episcopi dicitur. Mirè ad rem Fulbertus Carnotensis *epist.* 34. ibi: *Inter quos, videlicet aduersarios, vnus est nomine Lysardus, olim quidem Archidiaconus, qui cum esse deberet oculus Episcopi sui, dispensator pauperum, cathechisator insipientium, apostatauit ab omnibus his, & factus est Episcopo suo quasi clauus in oculum, prado pauperibus, dux erroris insipientibus: quia superba & contumeliosa maledicta in Episcopum suum iaculans, serenitatem speculationis eius turbat, decimas, & oblationes altarium, stipem videlicet pauperum, suo Episcopo inconsulto, saculari militia tradit.*

l *Constitutione.*] De qua *in cap. vt nostrum, hoc tit.* vbi dicemos.

m *Rurales.*] Id est Archiptesbyteri, *cap.* 1. *& per totum, de officio Archipresbyteri.*

n *Vel Archidiaconi.*] De consuetudine, vt dixi *in cap. cùm satis, hoc tit.*

CAPVT VIII.

[a] Idem *Taruisino Episcopo.*

Significasti nobis per litteras tuas, quod quidam clerici tuæ diœcesis, licèt ecclesiastica beneficia sint adepti, [b] comam nutriunt; qui etiam incedunt in habitu laicali: [c] laici quoque adscribi volentes militiæ clericali, cùm à te promoueri non possint, cum litteris Archidiaconi tui ad Episcopos vicinos accedunt, & ab eis se faciunt ordinari. Volentes igitur huiusmodi excessibus obuiare, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus clericos, qui comam nutriunt, & incedunt in habitu laicali, nisi ad commonitionem tuam deposuerint comam, & clericalem seruauerint, tam in vestibus, quàm in aliis honestatem, vsque ad correctionem idoneam à beneficiorum suorum perceptione, sublato appellationis obstaculo, nostrâ, & tuâ fretus auctoritate suspendas: interdicas autem Archidiacono tuo, ne sine licentia, & auctoritate tua concedat suas litteras promouendis: & eis etiam districtè prohibeas, ne ad ordines taliter audeant conuolare. Quod si contra prohibitionem tuam venire præsumpserint, executionem eis ordinum susceptorum taliter interdicas. Datum Later. xv. Cal. Octob.

NOTÆ.

a IDem.] Ita restitoenda est hæc inscriptio ex epistolis Innocentij III. emendatis à Guillelmo Sirleto *lib.* 2. *epistol. fol.* 378. Etiam reperitur hic textus in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. sed diminotus, vt in hac sexta collectione: quare ex prædicto Codice epistolarum eam restituo. De Taruisina Diœcesi egi *in capite 7. de constit.*

b *Comam.*] Quod clericis prohibitum est, *cap. si quis ex clericis* 4. *cap. clericis* 5. *cap. clericus* 7. *de vita & honest. cleric.*

c *Laici.*] Quod alienum est à clericali gradu, *cap. clerici* 15. vbi latè dicemus, *de vita & honest. cleric.*

COMMENTARIVM.

I. CONCLVSIO REPERTVR ET PROBATVR.

EX verbis à Raymundo compilatis in hac sexta collectione, hæc communiter deducitur assertio. *Archidiaconus non dat litteras commendatitias.* Probant eam textus *in cap. quamuis*, 69. *dist. cap. cùm nullus*, *cap.* 3. *de tempor. ordin.* Consilium Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 11. Coloniense *part.* 1. *cap.* 29. *Prohibemus, ne officiales nostri litteras dimissorias, quæ vulgò licentiatoria ordinandi vocantur, alicui temerè concedant.* Moguntinum celebratom anno 1549. *cap.* 84. Illostrant Hallier. *de sacris elect. cap.* 3. *art.* 11. §. 4. *pag.* 669. & *pag.* 672. Leander *de sacrament. tom.* 2. *de ordine*, *disput.* 10. *tract.* 6. *quæst.* 4 Narbona *de appellat. à Vicario*, *cap.* 1. *num.* 197. Ferrarius *de antiquis Ecclesiæ litteris*, *cap.* 8. Flores de Mena *lib.* 3 *quæst.* 4

Sed hæc assertio difficilis valdè redditur sequenti consideratione; nam facultas concedendi commendatitias litteras, seu dimissorias, non prouenit à potestate ordinis, sed iurisdictionis: vnde Episcopus electus, confirmatus, licèt non consecratus, potest prædictas litteras concedere, *cap. nosti* 9. *cap. transmissam* 15. *de electione*, *cap. absentia*, *eod. tit. in* 6. vbi Glossa *verbo Confirmetur.* Similiter Archiepiscopus ante pallij receptionem, licèt ordines conferre non possit, litteras dimissorias dare valet, *cap. suffraganeis*, *de elect.* Docent Henriquez, Toletus, & Bouseina laudati à Leandro *dict. tract. de ordin. dict. disput.* 10. *quæst.* 1. Similiter Vicarius Episcopi licèt ordines conferre non possit, litteras tamen dimissorias dare valet: & Capitulum Sede vacante, si beneficium est arctatum. Trident. *sess.* 7. *de reform. cap.* 10. Sed Archidiaconus iurisdictionem obtinet in clericos, tam in maioribus, quàm minoribus ordinibus constitutos, vt sæpè sæpiùs dixi *in hoc tit.* & eos Episcopo repræsentat, vt ab eo ordinentur, *cap. ad hoc, hoc tit.* igitur potest litteris suis dimissoriis eos alieno Episcopo præsentare, vt ab eo ordinentur. Augetur hæc difficultas ex testimonio Flodoardi veteris historici Ecclesiæ Rhemensis, *lib.* 3. *cap.* 8. vbi refert Heluitum presbyterum Rhemensem ordinatum fuisse à Lupo Catalaunensi Episcopo, eo quod Archidiaconus Rhemensis cum aliis comministris, tam canonicis, quàm monachis, hanc illi obtulisset: ex quo expressè constat, Archidiaconum Rhemensem potuisse litteras commendatitias clericis concedere ad ordines recipiendos ab alieno Episcopo.

2. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO.

3. *De litteris commendatitiis.* Hac dubitandi ratione non obstante vera est nostri Innocentij III. decisio, pro cuius expositione sciendum est, inter alias litteras iam à primis Ecclesiæ temporibus vsu receptas, de quibus egi *in cap.1. de clericis peregrin.* etiam enumerari commendatitias, dimissorias, seu reuerendas, quibus nominibus significantur litteræ illæ, quibus proprij subditi reuerenter dimittuntur, & commendantur alieno Episcopo, vt ab eo ordinentur, *cap.3. 77. dist.* Concil. Chalced. *can.20. cap.1. 72. dist. can.15. & 33. Apost.* probaui *in cap. quoad translationem, de tempor. ordin.* latè illustrat Hallier. *de sacris elect. dict. cap.3. art.10. per totum.* Circa eas verò sequentia examinanda sunt, tam ex veteri, quàm nouo iure, à quibus videlicet concedi possint, quibus dari valeant, & quænam earum forma à iure præscripta sit.

4. *Qui eas concedere possint.* Certum est, concedere litteras dimissorias, seu vt vulgò dicitur, reuerendas, eorum proprium esse, quibus competit ordines conferre, ex regula, *Potest quis, de regul. iuris in 6.* vnde sicut potest Episcopus domicilij, originis, & beneficij ordines conferre; ita & litteras dimissorias dare. Ex vna enim potestate alia infertur, & deducitur: quare Abbates ius mitræ, & baculi habentes, quia minores ordines possunt conferre suis subditis, *cap. cùm contingat, de ætat. & qualit.* dimissorias litteras conferre poterunt tantùm ad minores ordines, non ad maiores, vt docent Flores de Mena *vbi supra*, Tamburinus, Diana, & alij relati à Leandro *dict. disput.10. quæst.7. & 8.* Similiter Vicarij Episcoporum, Archidiaconi, Archipresbyteri, & similes, qui appellatione Vicariorum continentur, cùm ordines conferre non possint, nec prædictas litteras dimissorias concedere valent, nisi de speciali mandato Episcopi, vel eo in remotis partibus agente, *cap. cùm nullus, de tempor. ordin. lib.6.* Leander *vbi supra, quæst.3.* Et licèt Glossa *in eo cap. verbo Remotis*, intendat probare remotum illum tantùm dici, qui extra prouinciam, aut vltra montes degit; tamen rectiùs resoluit Hallier. *vbi supra, pag.672.* hoc arbitrio Episcopi relinqui: circa Capitulum verò sede vacante varia pro diuersitate temporum statuta, & obseruata reperiuntur. A primis enim Ecclesiæ sæculis vsque ad tempora Concilij Trident. Capitulis Ecclesiarum Cathedralium concessum erat vicinum Episcopum, vel quem maluissent, adciscere, vocare, & inuitare, vt in ipsa diœcesi Pastore destitutis sacros ordines conferret, aut clericos ordinandos dimittere, & commendare alienis Episcopis, *cap. his quæ, de maiorit. & obed. cap. si Episcopus, cum sequentl, de supplend. neglig. lib.6.* Concilium Antiochenum *can.6.* plura Bosquetus *ad Innocentinm III. lib.1. epist.83.* Pusseuinus *de potest. Capituli 1. part. quæst.1. num.3.* post tempora tamen Concilij Trident. & eius decretum, *sess.7. de reform. cap.10. & sess.10. de reform. cap.23.* illud ius antiquum abrogatum fuit, nouiterque statutum, ne sede vacante Capitulum litteras commendatitias concedere possit, nisi alicuius beneficij arctati occasione: circa cuius constitutionis explicationem plura cumularunt Barbosa *in eius remiss.* Hallierius *pag.671.* Leander *vbi supra, quæst.4.*

5. *De personis, quibus dimissoriæ dantur.* Sequitur secunda inspectio de personis, quibus concedi debent prædictæ litteræ commendatitiæ, seu dimissoriæ. Et primò sciendum est, tantùm eas concedi postulanti, & efflagitanti, *cap.1.* in illis verbis: *Nisi ab ipso postulatus, & prius examinatus à propriis Episcopis litteras concedentibus.* Trident. *sess.23. de reform. cap.3.* in illis verbis: *Non aliter quàm iam probatos, & examinatos ad alium Episcopum ordinandos dimittant, nisi ob iustam causam ipsum examinandum ordinanti committant, quod ex iustis causis fieri permittitur.* Concilium Senon. celebratum anno 1528. *in decretis morum, cap.5.* ibi: *Et quamuis*, Inquit, *Episcopus originis, beneficij, aut domicilij non solum ad ordines promouere, sed etiam litteras dimissorias ad ipsos ordines concedere possit; iniungimus tamen suffraganeis nostris, vt si quando litteras dimissorias ad sacros ordines indulgere voluerint, ne indigni assumantur, obseruent ordinem, qui sequitur, videlicet quod volentes impetrare litteras dimissorias, accedant ad diœcesanos, qui super præmissis ætate, litteratura, moribus, beneficio, seu patrimonio inquirant, seruentque diligenter prædictas solennitates perinde, ac si in propria diœcesi ordinare vellent: ac tunc sic examinato concedantur litteræ dimissoriæ, remittaturque ita examinatus cum litteris ipsis, in quibus etiam declaretur prædicta solennitas sic obseruata, fiatque mentio expressa de beneficio, aut patrimonio, vt Episcopus, ad quem se confert ordinandus, eum sine scrupulo promouere, & ordinare possit. Quod si propter infirmitatem, aut aliam causam rationabilem is, qui litteras dimissorias obtinere cupit, non possit commodè accedere ad suum Episcopum, tunc remittatur super ætate, litteratura, ac moribus, vt priùs, examinandus ad Episcopum, cui litteræ dimissoriæ præstabuntur, inseraturque in iis litteris dimissoriis clausula (Super quo conscientiam suam oneramus:) proviso tamen, quod nunquam concedantur litteræ dimissoriæ, nisi illi, qui habuerit beneficium, aut patrimonium prætaxati valoris.* An autem cùm dimittitur, & commendatur ordinandus iam examinatus, iterum possit examinari ab ordinatore, pertractat Hallierius *de sacris elect. 1. part. de examin. ordin. cap.1.*

Quoad formam prædictarum litterarum, & quæ in eis spectentur, & requirantur, sciendum est primò, in ipsis litteris inseri debere causam propter quam proprius Episcopus dimittit ipsum alij ordinandum, *cap.1. de tempor. ordin. lib.6.* Trident. *sess.7. de reform. cap.11. & sess.23. cap.3.* docet Barbosa *de potest. Episcopi alleg.7. num.20.* 6. *De forma dimissoriarum.* Secundò in eis exprimi debere Episcopum, cui committitur, nisi generaliter ita dimittatur, vt à quocumque Episcopo Catholico ordinari valeat, iuxta textum *in cap. veniens, de præscript.* ibi: *Vt à quocumque Antistite ritè, & catholicè promoto, & gratiam, & communionem S. Sedis Apostolicæ habente.* Apponi tamen solet clausula illa: *Clerum, ac populum habente*; vt adimatur facultas ordinandi Episcopis titularibus, & propriam sedem non habentibus, quorum potestatem restringere magnoperè intendunt PP. Concilij Trident. *dicta sess.14. de reform. cap.2.* & vt cuncta comprehendamus, quæ in litteris dimissoriis complecti solent, vnum, aut aliud exemplar earum referamus. Et omissis relatis *tomo 2. Concilior. Galliæ*, in antiquis formulis, iuxta priscum Ecclesiæ morem, ita legitur in veteri formula ab Hallierio edita vbi suprà, *pag.664. Durandus Dei gratiâ Aruernorum Episcopus, Rodulpho excellentissimo Turonensi Archiepiscopo. Quod in terra feliciùs, vel beatiùs in cœlo comperiat dilectio vestra, quod hic præsens Subdiaconus, quem manu propria consecrauimus, misericorditer formatam*

a

à nobis expetiit epistolam, & omnem auctoritatem canonicam, sicut inter dantem, & accipientem fieri oportet: quatenus hac auctoritate securus, iure vestræ ditioni subiici valeret. Cuius petitionibus annuentes, mittimus nobilitati vestræ hanc epistolam canonicâ institutione formatam, vt quem sanctitatis à modo custodia rogando committimus, cum libera nostra concessione ad quodcumque officium, seu ad quemcumque gradum visum fuerit, promoueatis, & omnem quam erga eum hactenus potestatem nobis licuit exercere, sit vobis licitum. Et vt nullus in vestro animo scrupulus hæsitationis remaneat, ea signa quæ SS. PP. in Nicæno Concilio statuêre in eiusmodi epistolis scribendis, in primis, & vltimis annotauimus. Aliud iuxta vsum quotidianum refert Barb. *post tractatum de officio, & potestate Episcopi.*

7. RATIO DECIDENDI. Quibus ita præmissis apparet iam vera decidendi ratio huius textus; nam cùm litteras dimissorias illi tantùm dare possint, qui ordines conferre valent, ex regula, *Potest quis, de regul. iuris lib. 6.* & Archidiaconus ordines conferre non possit, ex defectu potestatis conferendi ordines; ideò neque litteras dimissorias ordinandis dare valet, sed si alicui eas concesserint, & earum ratione ordinati fuerint, characterem quidem recipiunt, executionem autem ordinis improbè recepti non habebunt, vt contingit in aliis malè promotis, de quibus egi *in cap. dilectus, de tempor. ordin.*

Nec difficultas suprà adducta aduersatur; nam licèt Archiepiscopi ante pallij receptionem; Episcopi confirmati ante consecrationem, possint dimissorias concedere; non tamen ordines conferre; eam enim potestatem non obtinent Ordinarij per se, sed per accidens, & ratione iurisdictionis, quam in actu obtinent; & facultatis ordinis, quam in habitu habent: vnde possunt dimissorias dare, quæ cùm cess. ot in Archidiacono, ideo ipse prædictas litteras concedere non potest. Nec augmentum difficultatis aduersatur; nam omnia suprà dicta procedunt, & locum habent iure communi attento: cæterùm si consuetudine introductum sit, vt Archidiaconi, Archipresbyteri siue commendatitias dare possint, licitè eas concedere valent. Glossa *verbo Litteras*, in præsenti, & *in cap. cùm nullus, verbo Inductum, de tempor. ordin. lib. 6.* quam consuetudinem viguisse in Ecclesia Rhemensi, testatur Hallier. *vbi suprà, pag. 669.* Vnde iuxta consuetudinem ipsius Ecclesiæ Rhemensis accipit ipse prædictam Flodoardi authoritatem. 8. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS.

CAPVT IX.

Idem [a] *N. Mediolanensi Archiepiscopo.*

VT [b] nostrum prodeat de Dei vultu iudicium, & oculi nostri videant æquitatem, viâ regiâ debemus incedere, nec ad sinistram omninò, nec ad dexteram declinare: ita magnum iudicantes, vt paruum; quia non est apud Deum acceptio personarum. Ad audientiam sanè nostram multorum relatione peruenerat, quod Cancellaria Mediolanensis Ecclesiæ vacauerat vltra annum: vnde secundùm Lateran. Concilij statuta, ad nos ipsius erat donatio deuoluta. Volentes autem tibi solitâ benignitate deferre, rogauimus te attentiùs, & mandauimus, vt Cancellariam ipsam dilecto F. Henr. de Settara Subd. nostro, Mediolanensis Ecclesiæ Canonico, benè apud te merito, & ad hoc officium obtinendum idoneo, benignè conferres: & si post receptionem litterarum nostrarum quidquam de ipsa Cancellaria contra ius acquisitum nobis ex Lateranen. decreto statueres, decernebamus illud irritum, & inane. Tu verò litteris nostris receptis, diceris respondisse, sicut ex publico declaratur authentico, quod Cancellariam ipsam alteri non contuleras, quia propter grauamina debitorum prouentus ipsius tibi erant plurimùm necessarij: litteris tamen nostris apertis, earumque tenore perspecto, respondere in crastino, quod crederes respondendum. Porrò, sicut ex alio comperimus instrumento, postquam mandati nostri audiuisti tenorem, variatâ locutione dixisti, quod Cancellariam ipsam non poteras iuxta mandatum nostrum præfacto Subd. nostro conferre; quia reseruatis tibi prouentibus, eandem Cancellariam decem mensibus iam elapsis Henr. de Lamp. concesseras. Cumque nobis huiusmodi responsionum varietas ex scriptis innotuisset authenticis, etsi secundùm Apost. omnem inobedientiam prompti simus vlcisci, adhuc tamen tibi deferre volentes, cui & in minori officio constituti, & promoti, sicut Domino placuit, ad maiora, in multis, & magnis detulimus, tibi dedimus in [c] mandatis, vt ad præsentiam nostram procuratorem idoneum destinares, qui tuo nomine legitimè nobis ostenderet, quod dictam Cancel. personæ idoneæ modo canonico, tempore tibi competente donasses: dictus quoque H. de Lampun. cui dicebatur facta donatio, si vellet, ad præsentiam nostram accederet, suam iustitiam defensurus. Venientes igitur ad Apostolatus nostri præsentiam dilecti filij G. procurator tuus, & sæpedictus H. super varietate responsionum nitebantur te multipliciter excusare, licèt publicis instrumentis fides non facilè derogetur, & secundùm rerum naturam vix potuisset sufficienter ostendi, quod aliud respondisses. Produxerunt autem in nostra præsentia duos testes, qui iurati dixerunt, quod in Ianuario nuper præterito fuit annus, ex quo Mediolanen. Cancellarius debitum

vniuersæ carnis exsoluit, & in sequenti Maio, cùm consanguinei Henr. de Lampon. frequenter apud te, ac vehementer instarent, vt Cancellariam ipsi conferres, te respondente, quod Cancellariæ prouentibus carere non posses; ad multam tamen instantiam est obtentum, vt Cancellariæ tibi retineres pruuentus, & ius ipsius præfato conferres Henr. Quatuor ergo præsentibus, inter quos duo testes memorati fuerunt, in secretiore Palatij tui Camera eundem H. secundùm tenorem præscriptum de Cancellaria inuestisti per librum, & recepisti fidelitatem ab eo, prohibens vniuersis, ne verbum istud cuiquam reuelarent. Adiecit autem vnus testium prædictorum, quod postquam ad te mandatum nostrum peruenerat, & ipse H. iam Bononiâ rediisset, tu ei solenniter, & publicè tradidisti se vidente sigillum, mandans ei, vt Cancellarij officium exerceret: quod & alter testis asseruit de auditu, & idem procurator tuus, quod verum crederet esse, respondit. Henr. quoque confessus est factum, sed solennitatem facti negabat. Quia ergo post interdictum nostrum ei præsumpsisti tradere bullam, cùm traditionem ipsam saltem debuisses differre, dunec nostrum consuleres beneplacitum: dilectis filiis I. Archidiac. & O. Lento Canonico Mediolanensi dedimus in mandatis, vt si etiam post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotij ad nostrum iudicium reuocauimus, id ipsum cognoscerent attentatum, traditionem sigilli decernerent irritam, & inanem: inhibentes Henr ne quomodolibet eo vti præsumeret, cùm plus sit Rom. Pontificem ad se aliquod euocare negotium, quàm quemquam ad cum super aliquo negotio prouocare. Tolerabamus autem ad tempus, vt negotij merita nobis plenius innotescerent, inuestituram, quæ dicebatur in occulto facta fuisse per librum, licèt ecclesiastica beneficia non sint donatione clandestinâ conferenda, teste veritate, quæ dicit: Qui malè agit, odit lucem. Cæterùm quia Cancellariæ officium memuratæ spirituale, vel annexum spirituali proponebatur existere, cùm Cancellarius ex officio suo multa facere debeat, quæ spiritualia esse noscuntur, ac per hoc sub tenore præscripto dicebatur non debuisse conferri, cùm ab omni specie mala præcipiat Apostolus abstinere: quia etiam præfatus Henr de Lamp. licèt receptus sit in fratrem ad vacaturam præbendam, ordinarius tamen asserebatur non esse, ac per hoc Cancellariam sibi non debuisse conferri, quæ de iure, vel consuetudine ordinario tantùm debet committi: cùm nec Mediolanensis Archiepiscopi, sed Mediolanensis Ecclesiæ Cancellarius esse scribatur, nec vacante sede Cancellarij perdat officium; nam nec ipsum sigillum substituto Pontifice variatur: inquisitionem horum duximus prænominatis I. Archid. & O. Lento Canonico Mediolanensi committendam, per Apost. scripta præcipiendo mandantes, quatenus omni contradictione, & ap. cessante, Deum habentes præ oculis, gratiâ, & timore postpositis, sine personarum acceptione inquirerent super præmissis diligentissimè veritatem: & ne veritas celaretur, testes, qui eis nominarentur, si se gratiâ, vel timore subtrahant, per censuram ecclesʃ. compellerent perhibere testimonium veritati, & quod super omnibus inuenirent, sub litterarum suarum testimonio ad Sedem Apostolicam destinarent: vt per inquisitionem ipsorum sufficienter instructi, negotium ipsum meliùs decidere valeremus. Ipsi verò mandatum Apostolicum fideliter exequentes, conuocatis Mediolanensis Ecclesiæ ordinariis, & per pœnam excommunicationis compulsis dicere sub iurisiurandi religione de facto Cancellariæ, quia nouerant super præmissis articulis veritatem, attestationes suas redactas in scriptis, & sigillo munitas ad nostram præsentiam transmiserunt. Interdixerunt etiam eidem H. administrationem sigilli, sicut ex litteris eorum accepimus, iuxta formam mandati nostri, de Consilio sapientum. Cumque sæpedictus H. de Lamp. cum patre suo Rogerio propter hoc nostro se conspectui præsentasset, copiam allegandi pro se liberam ac benignam in communi concessimus auditorio: qui per aduocatum proposuit, quòd delegati prædicti sine inquisitione spoliauerunt eum executione sigilli, contra nostri mandati tenorem, cùm ipsius sigilli traditio non fuerit facta post secundum mandatum; & ideò primo loco restitutionem sibi fieri postulabat. Formam verò concessionis nitebatur multipliciter excusare, proponens quod in retentione fructuum simoniaca prauitas nullatenus intercessit; tum quia officium Cancellariæ nec est spirituale, nec annexum spirituali; quia licèt Cancellarius quædam agat, quæ spiritualia esse noscuntur, sicut ex attestationibus liquet, ea tamen non agit ex officio Cancellarij, sed de mandato Archiepiscopi, sicut ex dictis testium comprobatur: tum etiam, quia nihil emit, aut vendidit, cùm simonia describatur esse studiosa cupiditas vendendi, vel emendi spirituale, vel spirituali annexum,

xum; præsertim cùm tu ante traditionem separaueris fructus, & ita quod tuum erat, tibi retinuisti, non accipiens alienum. Se quoque ad obtinendam Cancellariam proponebat idoneum, cùm de mandato Rom. Pont. sit Mediol. Ecclesiæ Canonicus institutus, vocem habens in Capitulo, & locum in choro; & tanquam verus, & plenus Canonicus, in tractatibus, & contractibus ipsius Ecclesiæ admittatur. Nec obstat, quod integram præbendam non habet, cùm, sicut per dicta testium est probatum, Archidiaconatus eiusdem Ecclesiæ, de quo nullatenus dubitatur, quin sit dignitas, & officium spirituale, quandoque fuerit concessus ei, qui præbendam integram non habebat. Quod autem à sexaginta annis, iuxta quorundam testimonium, concessus fuit tantùm ordinario præbendato de numero viginti Canonicorum, qui propriè Ordinarij appellantur, sibi nocere non poterat; cùm per hoc nullum sit tibi præiudicium generatum, quin ei, qui de numero viginti non esset, præsertim Canonico, eandem Cancellariam potuisses conferre. Allegabat insuper, quod etsi pactio de retinendis ad tempus prouentibus interuenisset, quod ipse tamen negabat, inter te, ac parentes ipsius, ipse tamen de prædicta Cancellaria purè fuit, & simpliciter inuestitus, & ideo talis pactio sibi non debet obesse, cùm parentes nihil tibi pro eo dederint, vel promiserint. Præterea proponebat, quod cùm nullus debeat sine accusatore damnari, nec aliquid circa negotium istud actum sit in forma iudicij, depositiones testium non poterant sibi præiudicium generare. Quia verò per hanc vltimam allegationem personam nostram tangere videbatur, dignum duximus causam commissæ inquisitionis, & ordinem pleniùs explicare, ne quis quomodolibet suspicetur, quod nos in hoc negotio perperam processerimus, præsertim cùm ratio assignanda debeat esse posteris profutura. Cùm enim iuris sit explorari, quod actore non probante, is qui conuenitur, etsi nihil præstiterit, debet absolui, videri poterat, quod nos tibi, qui conueniebaris à nobis, malitiosè, vel indiscretè onus probationis super tribus præmissis articulis imposuimus, videlicet, vt ostenderes, quod prædictam Cancellariam personæ idoneæ, modo canonico, & tempore tibi competenti donasses. Porrò cùm donatio fuisset occulta, & ideò suspicione non careat, & elapso iam anno nullus omninò Cancellarius appareret, non immeritò credebatur, quod secundùm Lateranen. statuta Concilij ad nos esset ipsius Cancellariæ donatio deuoluta, & ideo sine culpa potuissemus ipsam conferre: quoniam etsi locum Dei teneamus in terris, non tamen de occultis possumus diuinare. Quod ergo contra illud, quod primâ facie iustè præsumebatur pro nobis, præsertim cùm respunderis prima vice, quod Cancellariam alicui non contuleras, facultatem tibi pro te probandi concessimus, non fuit grauamen, sed gratia, nec ex malitia, sed ex benignitate processit. Quod etiam de modo canonico fidem nobis fieri mandauimus, tu causam præstitisti mandato; quia sæpe nobis per literas intimasti, & tandem probasti per testes, quod retentis tibi prouentibus, officium concesseras memoratum: ex quo non immeritò contra talem concessionem fuimus suspicati, cùm & proponeretur apertè, quod illud ei personæ commiseras, cui secundùm consuetudinem Mediolanensis Ecclesiæ non debuerat aliquo modo committi. Et ideò nos non tam ex plenitudine potestatis, quàm ex officij debito, quia possumus, & debemus de subditorum excessibus ad correctionem inquirere veritatem, te maximè causam, & occasionem præstante, inquisitionem commisimus faciendam. Omnibus ergo diligenter auditis, quæcumque fuerunt in nostro auditorio proponenda, deliberauimus cum fratribus nostris, & in ipsa deliberatione te in tribus præcipuè comperimus fuisse culpabilem: circa contrarietatem responsi, quia non solùm nobis, qui (licèt immeriti) Iesu Christi locum tenemus, sed nec cuiquam debuisses ex certa scientia contraria respondere: circa carnalitatem animi, quia non affectu carnali, sed discreto iudicio debuisti ecclesiasticum officium in persona magis idonea dispensare: & circa inhonestatem facti, quia nun licuit ex pactione, vel conuentione quacumque, sub modo, vel tenore præscripto concedere nudum officium, & tibi retinere prouentus, cùm & in Lateran. Concilio sit prohibitum, ne quis conferendo ecclesiasticum beneficium, partem prouentuum suis vsibus retinere præsumat: & alibi cautum reperiatur in canone, quod ecclesiastica beneficia debent sine diminutione conferri. Vnde credimus distinguendum, vtrum qui dat spirituale beneficium, prouentus ipsius ante donationem percipiat: nam si prouentus ante donationem non percipit, non est dubium intercedere simoniacam prauitatem. Si verò ante donationem percipit ipse prouentus, credimus etiam distinguendum, vtrum ante donationem constituat, vt ipsi prouentus retineantur ad tempus pro

pro causa iusta, & necessaria; an conueniat cum eo, qui accipit beneficium, seu cum mediatore quocumque, vt officiu illi concesso, retineat ipse sibi prouentus. Primum enim membrum credimus esse licitum: secundum autem dicimus non licere, ne viam aperiamus his, qui prauitatem suam satagunt palliare. Quia verò maiorum excessus maiori debent seueritate puniri, cùm iuxta diuinæ legis oraculum, si sacerdos qui est vnctus, peccauerit, faciet delinquere populum; quod inhonestè super retentione prouentuum præsumpsisti, de communi fratrum nostrorum consilio irritauimus, & in pœnam præsumptionis huiusmodi, vt in eo puniaris, in quo peccaueras, à collatione dignitatis, vel ecclesiastici beneficij, quod ad tuam donationem in tua primò vacabit Ecclesia, censuimus suspendendum. Cæterùm quia diuinâ docente scripturâ didicimus, quod melior est sapiens viro forti, & qui dominantur animo, expugnatore vrbium; quantumcunque voluerimus, aut vellemus, si saluâ possemus iustitiâ, contra quam non iudicamus nos posse, cùm simus in sede iustitiæ constituti, præfatam Cancellariam prædicto Subd. nostro conferri, sæpedictum tamen H. de Lamp. non inuenimus ita culpabilem, vt eum exigente iustitiâ, ipsa Cancellaria priuare possemus: cùm etsi parentes eius ex simplicitate deliquerint, nihil tamen pro ea dantes, aut etiam promittentes, ipse tamen inuestituram Cancellariæ, sicut verus Canonicus, & cui ratione canonicatus de iure non poterat opponi defectus, sine pactione qualibet, & conuentione recepit: nec etiam fuit sufficienter probatum, quod Cancellarius ex officio suo faciat spiritualia memorata, cùm ea potiùs de iure communi ad Archid. spectent officium; [e] repræsentare videlicet ordinandos Episcopo, & illos examinare, ponere Abbates, [f] & Abbatissas in sede: quæ cùm probatum sit per aliquos testium, Cancellarium facere de mandato Archiepiscopi, de speciali potiùs, quàm de generali mandato videtur intelligi. Verùm quod delegati præscripti scripserunt se interdixisse illi officium Cancellarij, secundùm Apostolici formam mandati, de consilio sapientum, cùm ab eis super hoc appellatum non fuerit, nec aliquid contrà probatum, de rigore iuris, ex quo præsumitur legitimè factum, potuissemus illud decernere obseruandum: sed misericordia, quæ superexaltat iudicium, nos induxit, vt quod in contemptum nostrum creditur esse factum, de benignitate Sedis Apostolicæ remittamus, cum ad pœnam illi sufficiat, quod propter hoc secundò ad Sedem Apostolicam laborauit. Datum Perusij 1x. Octobris.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Ita etiam habetur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.* 3. non tamen constat ex his collectionibus, cui missa sit hæc epistola. Ex epistolis tamen correctis à Guillelmo Sirleto constat, missam esse N. Archiepiscopo Mediolanensi, ex quibus ita præsentem decisionem restituo. De Mediolanensi Ecclesia egi *in cap.* 27. *de rescriptis*.

b *Vt nostrum.*] Hæc priora verba repetiuntur *in cap. vnico, vt ecclesiastica officia.*

c *Dedimus in mandatis.*] Hæc verba extant *in cap. vt nostrum, de appellat.*

d *Cancellarius.*] De eius officio egi *in cap. ecclesia* 48. *de elect.*

e *Repræsentare.*] Iuxta formam, quam retuli *in cap. vnico, de scrutinio in ordine.*

2. f *Abbates, & Abbatissas.*] *Cap.* 2. *hoc tit. in quinta collectione*; quod installare appellabant sacri canones, *cap. significante, de appell. cap. ne Dei, de simonia.* Sicut enim Archidiaconis competit possessionem beneficiorum sæcularium tradere post collationem ab Episcopo factam, *cap.* 5. *hoc tit.* ita in regularibus dignitatibus, Abbatiis videlicet, illi competit Abbates, & Abbatissas in sede ponere, siue installare, cuius installationis causâ aliquid recipere Archidiaconi non possunt. Innocentius noster *lib.* 2. *regestr.* 14. *epist.* 46. ibi: *Iustis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, & vota quæ à rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter, dilectæ in Domino filiæ, vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, auctoritate præsentium inhibemus, ne pro consequenda benedictione, vel installatione Abbatissæ monasterij vestri, quæ benedicenda pro tempore fuerit; consecrationibus altarium, vel Ecclesiarum, siue pro oleo sancto, vel quolibet alio ecclesiastico Sacramento, diœcesanus Episcopus, vel Archidiaconus loci sub obtentu consuetudinis, vel quolibet modo alio quidquam exigere, vel extorquere præsumat: sed hæc omnia gratis, & sine prauitate qualibet vobis impendant.* Et *epist.* 143. ibi: *Cùm ex iniuncto nobis Apostolatus officio Ecclesiarum omnium solicitudinem gerere teneamur, ea corrigere nos oportet, quæ interdum contra sacrorum canonum sanctiones in eis per ipsarum ministros improuidè attentantur. Sanè ad audientiam nostram vobis referentibus est datum, quod cùm Abbatem vestrum contingit de nouo in sede, prout moris est, collocari, Archidiaconus Parisiens. pro installatione ipsius centum solidos Parisiens. monetæ à vobis nititur extorquere, huiusmodi exactionem in ius annuum conuertendo. Quia igitur talis exactio est rationi contraria, & sanctorum Patrum institutionibus inimica, ne id de cætero attentetur, auctoritate præsentium districtiùs inhibemus. Nulli ergo, &c. Vsque nostræ inhibitionis infringere, &c. Si quis autem, &c. vsque incursurum.*

CAPVT

CAPVT X.

Honorius III. *Abbati* [a] *Arremar. Trecen. diœc. & Archid. & Decano S.Stephani Trecen.*

Dilecto filio. *Et infrà*: Ad petitionem Archidiaconi [b] Senon. conquerentis, quod Abbas,& Conuentus monasterij Sancti [c] Petri Viui Senon. [d] procurationem annuam, & quædam alia, ratione sui Archidiaconatus ad ipsum spectantia, exhibere sibi contra iustitiam denegabant, Abbati Sancti [e] Crispini, & collegæ eius dedimus in mandatis, vt audirent causam huiusmodi,& fine debito terminarent. Coram quibus petiit dictus Archidiaconus, vt cùm idem monasterium intra metas sui Archidiaconatus sit situm, ei præfati Abbas, & monachi obedirent in his quæ pertinent ad [f] iurisdictionem, reconciliationem,& visitationem, ad ius, vt dicebat, Archidiaconale spectantes; videlicet vt coram ipso conquerentibus respondeterent, ac starent iuri, & iustas eius sententias obseruarent, citati venirent ad eius præsentiam,& eius mandata honesta, & facta secundùm Deum correctione excessuum, & aliis, quæ Archidiaconi solent, & possent rationabiliter iniungere, audituri, & saluâ suâ regulâ, & Abbatis sui debitâ obedientiâ seruaturi. Petiit insuper ne de cætero facerent aliquos de Senon. [g] bailliuia, eo [h] prætermisso, coram Officiali Senon. Archiepiscopi conueniri, asserens illos priùs debere conueniri sub ipso, quàm coram Officiali prædicto, specialibus ipsius Archiepiscopi, & [i] hominum, ac familiæ suæ causis duntaxat exceptis. Lite igitur super præmissis coram præfatis iudicibus legitimè contestatâ, & auditis ab eisdem hinc inde propositis, iidem iudices de vtriusque partis assensu causam ipsam ad examen Apostolicum remiserunt. Ipsis ergo Abbate, & Archidiacono in nostra præsentia constitutis, nos attendentes eorum consuetudines esse super Archidiaconi iurisdictione diuersas, cùm in hoc casu nesciremus consuetudinem, quâ in Abbatiis Senonensib. Ordinis præfati monasterij vtitur Archidiaconus Senon. finalem habere nequiuimus in huiusmodi quæstione processum. Volentes autem vt eidem quæstioni finis debitus imponatur, causam ipsam vobis de ipsius Abbatis,& procuratoris alterius partis assensu duximus committendam. Ideóque discr. v. m. quatenus per maiores Ecclesiæ Senon. Canonicos, qui habere debent de huiusmodi consuetudine notitiam pleniorem, super his veritatem solicitè inquiratis; & nisi vobis infra tres menses post primæ citationis edictum constiterit per eosdem, præfatum Archidiaconum, vel prædecessores ipsius de pacifica sic obtenta consuetudine iurisdictionem aliquam in ipso monasterio, vel in huiusmodi Abbatiis hactenus habuisse, præfatum monasterium ab eius petitione penitus absoluatis, perpetuum super hoc ipsi Archidiacono silentium imponentes. Si verò per eosdem Canonicos vobis constiterit, ipsum Archidiaconum, vel eius prædecessores, de sic obtenta consuetudine hactenus habuisse iurisdictionem aliquam in ipso monasterio, vel in aliis huiusmodi Abbatiis, ea dumtaxat adiudicantes eidem in monasterio supradicto, quæ ipsum, vel prædecessores suos in monasterio ipso, vel in eisdem Abbatiis constiterit habuisse, super aliis perpetuum ei silentium imponatis, in prædictis omnibus sub. app. ob. processuri.

NOTÆ.

1. a *Arremarensi.*] Ita legitur in quinta collectione Honorij III. edita ab Innocentio Cironio; non autem legendum est *Ariminensi*, vt legitur in hac sexta collectione. In diœcesi enim Trecensi est monasterium Arremarense, Ordinis D.Benedicti, de quo P. Sirmundus ad Petrum Cellensem *lib.* 2. *epist.* 2. ita dictum ab Arremaro presbytero eius auctore, vt referunt Fratres Sammar. *tom.*4. *Gallia Christ. fol.* 78. Etiam dicitur S. Petri in Dervo, eo quod antiquitùs in Deruensi silua eius collocata fuissent fundamenta. Iacobo eius Abbati, qui floruit in eo monasterio ex anno 1229. vsque ad annum 1238. rescribit Honorius in præsenti.

b *Archidiaconi Senonensis.*] Cuius magna auctoritas est in diœcesi Senonensi, tam in Ecclesiis sæcularibus, & earum Præfectos; quàm in Ecclesiis regularibus, & earum Prælatos, vt constat ex decreto Gregorij XI. quod transcribo ex Renato Chopino *lib.* 1. *de sacra politia, tit. fin. num.*16. Vt lectori innotescat huius Archidiaconi ampla iurisdictio. [Gregorius Episcopus, &c. Dilectis filiis S. Genouefæ Parisien. & S. Columbæ prope Senones monasteriorum Abbatibus, ac Decano S. Agricoli Auenionen. &c. Sanè nuper pro parte dilecti filij M. Nicolai de Veris, Archidiaconi Senonen. Capellani nostri nobis expositum, quod dudum inter venerabilem fratrem nostrum Nicolaum Episcopum Antissiodoren, & di- 2.

ctum Archidiaconum, super eo, quod Archidiaconus asserebat, quod ad eum ratione sui Archidiaconatus Senonen. & ad Archidiaconum Senonensem, qui est pro tempore, Archiepiscopum Senonensem, nec-non prædictum, & alios Episcopos prouinciæ Senonen. nec non Abbates monasteriorum in dicto Archidiaconatu consistentium in primo aduentu eorum in suis Ecclesiis, & monasteriis installare, & in sedibus suis ponere de antiqua, & approbata, & hactenus pacificè obseruata consuetudine pleno iure pertinet, & à quolibet ipsius prouinciæ Episcopo sic installato ratione installationis huiusmodi vnam auri, & duo Canonici Senonen. quos idem Archidiaconus capere debet, & qui cum eodem Archidiacono pro installationibus huiusmodi accedere habent, duas argenti marchas, vnà cum expensis factis per eosdem Archidiaconum & Canonicos in eundo, & redeundo percipere debent: præfatus verò Antissiodoren. Episcopus contrarium affirmabat, orta erat materia quæstionis. Nos qui dum eramus in minoribus constituti, dictum Archidiaconatum per multos annos tenuimus, & de ipsius iuribus eramus plenariè informati, ad instantiam ipsius Archidiaconi dilecto filio nostro Roberto Basilicæ duodecim Apostulorum presbytero Cardinali viuæ vocis oraculo commisimus, vt cunctos quoscumque Episcopos dictæ prouinciæ, qui deinceps recusarent se per dictum Archidiaconum, vel eius vicarium installari, summariè procederet. Qui quidem Cardinalis virtute commissionis prædictæ in negotio huiusmodi ad nonnullos actus dicitur processisse. Postmodùm verò dilectus filius Ioannes tit. SS. quatuor Coronatorum Presbyter Cardinalis volens partes prædictas ad concordiam amicabiliter reuocare, quasdam Informationes de ipsius Archidiaconatus iuribus, & super præmissis aliis per fideles, & fide dignas personas de partium consensu fieri fecit: quas nobis nuper sigillatas transmisit, nosque illis receptis, ipsas per eundem Robertum Cardinalem aperiri, inspici, & examinari fecimus diligenter. Cùm autem idem Robertus Cardinalis nobis nuper fideliter retulerit, se Informationem huiusmodi vidisse, & per eam reperisse, quod nonnulli dictorum Episcoporum per aliquos Archidiaconos ipsius Ecclesiæ, qui fuerunt pro tempore, vel eorum vicarios in suis Ecclesiis installari, dictique Archidiaconi in pacifica possessione installandi Episcopos antedictos extiterint, & marchas huiusmodi Episcopi persoluerint. Nosque etiam toto tempore, quo dictum Archidiaconatum tenuimus, in pacifica possessione installationum, & iurium huiusmodi fuerimus: & propterea nolumus ipsum Archidiaconum super iuribus huiusmodi aliquatenus molestari. Nos volentes eundem Nicolaum Archidiaconum, quem multis virtuosis meritis familiari experientiâ nouimus insigniri, paternâ beneuolentiâ confouere, auctoritate Apostolicâ per alias nostras litteras declarauimus, præfatum Nicolaum Archidiaconum, & eius successores Archidiaconos Senonenses, vel eorum vicarios pacificâ possessione Archiepiscopum ac Episcopos, & Abbates prædictos installandi, cum receptione marcharum prædictarum, & aliorum quorumcumque, vti & gaudere debere, ac in ea ipsos manotenendos fore, & manuteneri debere: iure tamen proprietatis installationum, & receptionis marcharum, & iurium prædictorum duntaxat illi, vel illis, ad quos pertinet, reseruato, & omnibus semper saluo. Districtiùs inhibentes eisdem Archiepiscopo, Episcopis, & Abbatibus, ne in suas Ecclesias, & monasteria, in nouo ipsorum aduentu absque installatione huiusmodi aliquatenus intrare, aut aliquid contra tenorem declarationis nostræ huiusmodi attentare præsumant, &c. Quocirca discretioni vestræ mandamus, quatenus vos, vel duo, aut vnus vestrûm, &c. Datum Auenione 8. Cal. Nobemb. Pontif. N. Anno 3.]

c *S. Petri Viui*] Hoc monasterium Ordinis D. Benedicti est iuxta ciuitatem Senonensem, celebre, ac vetustissimum, structum in vico Viuo à Virgine Teudechilde, & amplis prædiis, ac ædificiis ditatum, vt post Odorannum monachum, & Robertum referunt Fratres Samnat. *tom. 4. Galliæ, fol.* 724. Vldaricus vt Abbas illi præerat tempore Honorij III.

d *Procurationem.*] Cùm enim Archidiacono competat ius visitandi proprium territorium, *cap.* 1. *cap. mandamus*, *hoc tit.* vbi dixi, necessariò procurationes ratione huius muneris illi solui debent, *cap. cùm Apostolus*, *cap. sopitæ*, *cap. cùm venerabilis*, *de censibus.*

e *S. Crispini.*] Ordinis D. Benedicti, quod extat in diœcesi Suessionensi.

f *Iurisdictionem.*] A quo tempore monasteria exempta sint à lege iurisdictionali, tam Episcoporum, quàm inferiorum Prælatorum, latè exponimus *in cap. graue*, *cap. licèt*, *de officio Ordinary.*

g *Baillinia.*] Id est districtu, regione, aut territorio: vox enim *Baillinia*, barbara est, à qua iustitiarij, seu Iudices ipsius ditionis, Bailliui dicuntur *in cap. quoniam* 3. *de immunit. Eccles. lib.* 6 *lib.* 2. *feudorum*, *tit.* 54. Notant Vossius *lib.* 1. *de vitiis serm. cap.* 1. Hothomanus, & alij *de verbis feudalibus*, *verbo Bailliuus*: inde etiam Baillij dicuntur defensores, & tutores in legibus Neapol. *lib.* 2. *tit.* 7. & *lib.* 3. *tit.* 27. & *lib.* 1. *epist.* 242. *Innocentij III.* notarunt Cironius *in præsenti*, Liudembrogius *in Glossario*, *verbo Bailliuus.*

h *Prætermisso.*] Archidiaconus enim Senonensis, non vt vicarius Archiepiscopi, sed iure proprio, priuilegio, aut consuetudine introducto intendebat propriam iurisdictionem sibi competere: vnde ab eo ad Archiepiscopum, non ad Episcopum appellatur, vt de Rhemensi Archidiacono etiam docetur *in cap. referente* 7. *de præbendis*, *cap. Romana*, §. 1. *de appellat. lib.* 6. notauit Cironius *in præsenti*, & *lib.* 2. *obseru. cap.* 8.

i *Hominium.*] Homines, qui dicantur in iure, exposui *in cap. finali*, *de seruis non ordin.* 3.

j *Familia sua.*] Ex his verbis deducunt Abbas & classici repetentes in præsenti, plures congesti à Barbosa *in collect. ad hunc textum*, Fermosinus *in cap. cùm contingat*, *q.* 10. & 12. *de foro compet.* Diana *p.* 1. *tract.* 2. *resol.* 97. & 4 *part. tract.* 1. *resol.* 30. Solorzanus *tom.* 2 *de iure Indiar. lib.* 3. *cap.* 8. Carleual *de iudiciis tom.* 1. *q.* 6. *disput.* 2. *sect.* 3. *num.* 427. & 509. innumeri congesti a Diana 6. *part. tract.* 2. *resol.* 1. Frances *de competentiis quæst.* 100. *per totam*, familiares Episcoporum, etiam laicos, tantùm prætextu familiaritatis exemptos esse à iurisdictione sæculari, tam in ciuilibus, quàm criminalibus causis: mouentur etiam ex textu *in cap. Ecclesiarum* 69. 12. *q.* 2. *l.* 1. *l.* 2. §. 1. *C. de Episcop. & cleric. cap.* 1. *de pœnis in* 6. & Concilio Trident. *sess.* 14. *de reform. cap.* 5. *vers. Familiaribus*: & ita decisum fuisse per sacram Congregationem Cardinalium refert Barbosa *lib.* 1. *de iure eccles. c.* 39. §. 4 *à num.* 34. & receptum in

Aragonia

Aragonia testame Cenedo *qq. canonic. quæst.* 4. *num.* 26. idem in Lusitania obseruatum fuisse testatur Pereyra *de manu Regia tom.* 1. *q.* 10. *num.* 30. Verùm contrariam sententiam, videlicet familiam laicalem Episcoporum subesse iudicibus sæcularibus, neque exemptam esse à iurisdictione sæculari, docuerunt Gaspar Antonius Thesaurus *qq. forens. q.* 78. Ceuallos *de cognitione per viam violentia,* 2. *p. quæst.* 58. *num.* 9. Pereyra *vbi suprà*, Felicianus Vega *in cap.* 2. *de foro compet. num.* 22. Ansaldus *de iurisd.* 2. *part. tit.* 11. *c.* 5. *num.* 151. Cutellius 2. *part. controu. fol.* 183. Marinis *alleg.* 75. sibi contrarius, dum *lib.* 1. *resol.* 117. pluribus laudatis contrarium tenuit: P. Suarez aduersùs Regem Angliæ *lib.* 4. *c.* 29. *num.* 9. qui pro hac sententia sequentia iuris fundamenta expenduut. Primum affert Ansaldus *vbi suprà*, ex eo, quod in Concilio Florentiæ celebrato anno 1517. *sub tit. de foro compet.* vbi de hac exemptione agitur, nulla familiarium Episcopi mentio fit. Secundò expendit Suarez Concilium Trident. *sess.* 23. *de reform. cap.* 9. vbi statuitur, vt nullus primâ tonsurâ initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus constitutus, fori priuilegio gaudeat, nisi beneficium ecclesiasticum habeat: igitur laici familiares Episcoporum, qui nec primâ tonsurâ sunt initiati, nec beneficium ecclesiasticum obtinent, fori priuilegio non gaudent. Tandem expendunt argumentum, etsi negatiuum, videlicet nullo canone, aut iuris decreto priuilegium hoc exemptionis familiæ Episcopi concessum esse: quod vt faciliùs cognoscatur, expendendi, exponendique sunt textus pro contraria sententia adducti: & primò præsens Honorij decretalis, cuius speciem si referamus, liquidò constabit, nihil de præsenti quæstione in ea Honorium decernere. Casus est: Archidiaconus Senonensis, qui non erat vicarius Archiepiscopi, sed ordinariam, peculiaremque iurisdictionem habebat in districtu sui Archidiaconatus, cùm appellaretur ab eo ad tribunal Archiepiscopi, cùm aliter de iure communi obseruetur, *cap. Romana*, §. 1. *de appellat. in* 6. vt contra Cuiacium notauit Cironius *lib.* 2. *obs. cap.* 8. coram Romano Pontifice querelam proposuit contra Abbatem, & Conuentum Ordinis S. Benedicti S. Petri Viui, quatenus ipsi Archidiacono denegarent procurationes, & alia iura, quæ ad suam dignitatem spectare dicebat: hæc petebat, simul obedientiam in his, quæ pertinent ad iurisdictionem, visitationem, & alia ad ius Archidiaconale attinentia, videlicet, vt si rei essent, citarenturque per Archidiaconum, venirent, starent iuri, & iustas eius sententias implerent; si actores essent, & vellent conuenire aliquos de balliuia, & districtu Archidiaconatus Senonensis, vt actionem proponerent coram ipsomet Archidiacono, aut eius vicario; non verò eo prætermisso, coram Archiepiscopo, aut Vicario Senonensi; nam dicebat, primam instantiam in homines sui districtus, ad suam dignitatem pertinere, exceptis dumtaxat causis specialibus ipsius Archiepiscopi, & causis hominum Archiepiscopi, & familiæ eius, quas in prima etiam instantia Archidiaconus fatebatur ad Archiepiscopi tribunal pertinere. Mirum esset qualiter contra laicos etiam districtûs Archidiaconalis posset competens iudex esse ecclesiasticus. Sed ab hac difficultate nos liberat textus *in c. si clericus laicum, de foro compet.* in finalibus verbis, docens id effici posse consuetudine: de facto ergo, aut de iure ex facto quæsito agebat Archidiaconus. Et Pontifex Honorius III. quibusdam iudicibus delegatis dedit in mandatis, vt partibus auditis, visisque Archidiaconi probationibus, appellatione remotâ causam fine debito terminarent. Nam decisio Pontificis nihil aliud continet, quod de iure sit. Relatio Archidiaconi fuit causam Archiepiscopi ipsius, & suorum familiarium etiam in districtu sui Archidiaconatus existentium, priuatiuè in prima instantia ad tribunal Archiepiscopale pertinere. Cur pertinerent, nec textus, nec querelans aperiunt. Ex hac ergo partis relatione in casu speciali emissa, & de Archiepiscopo silente, nec litigante, inferre volunt, tanquam iure decisum, familiares Episcoporum ad ipsorum forum, tribunalque pertinere, tam in criminalibus, quàm in ciuilibus, vt tepidus, & breuiter admodum notauit Panormit. *n.* 5. & de familia Cardinalium Oldradus *consilio* 292. *n.* 5.

4. Nec etiam hoc exemptionis priuilegium continetur *in d. c. Ecclesiarum, d. l.* 1. *&* 2. in quibus serui Ecclesiarum, coloni perpetui ipsarum, item adscriptitij gaudent eadem immunitate, quâ gaudent Ecclesiæ ipsæ. Sed quilibet perspiciet hæc dissimilia esse; quia isti homines sunt portio patrimonij ipsius Ecclesiæ, vt prædia, quibus adscripti sunt: ergo vt ecclesiastica bona debent iisdem prærogatiuis frui, ac reliqua, vt apud nos explicatissimè exponit textus *in l.* 56. *tit.* 6. *part.* 1. *l.* 32. *stili*, vbi videndi sunt Gregorius, & D. Christophorus de Paz. Non itaque valet argumentum: A muneribus sordidis immunes sunt serui, coloni perpetui, & adscriptitij Ecclesiæ, vt res ipsius: ergo & Episcoporum familiares, alioquin liberæ conditionis; immò licèt serui sint, sequuntur forum ecclesiasticum, exempti à sæculari. Quia de foro nullum illic verbum, vt vidit post alios Thesaurus Iunior *q.* 78. *forensi, n.* 5. *lib.* 3. Iacobus Gothofredus *in l.* 8. *C. Theodos. de Episcop. & cleric.* & alij relati à Barbosa *in d. l.* 1. *&* 2. *C. de Episcop. & cleric.* Parum etiam faciunt textus *in l. assumptio* 6. §. *vlt. l. filij libertorum* 22. *l. qui manumisit* 27. *ff. ad municipal. l.* 2. *C. de municip. & origin. lib.* 10. in quibus serui à dominis manumissi sequuntur patronorum domicilium, & forum; neque enim potest inde argumentum deduci ad familiares; illi enim noui homines ideò forum manumissoris sequuntur, quia aliud non habent: familiares verò habent suum proprium, quod minimè amiserunt. Rursus illud forum libertorum non est priuilegiarium, sed natiuum; hoc verò priuilegiarium foret, proprio dimisso. Et reliqua, quæ ad exclusionem paritatis faciunt adducunt, Paz *in d. l.* 32. *stili, n.* 24. Parexa *dict. tit.* 2. *resol.* 6. *ex num.* 364.

5. Nec ad rem etiam pertinet textus *in c.* 1. *de pœnis, in* 6. in quo Episcopis conceditur notio, & iurisdictio in eos, qui iniurias, & contumelias ingerunt in ipsorum familiares, qui in visitationibus eos comitantur. Hic enim casus, vt verbis Gasparis Thesauri vtar *d. q.* 78. controuersus est; non enim loquitur de familiaribus Episcoporum, qui delinquunt; sed de his, qui patiuntur iniurias. Rursus & ratio specialis est; cùm enim patiamur iniurias non solùm per nosmetipsos, sed etiam per filios nostros, eosque, quos in potestate nostra habemus quomodolibet, & quadantenus, veluti nuptam, vxorem, & similes, qui sub clientela nostra sunt, *l.* 1. *&* 2. *ff. de iniuriis*, §. *patimur* 2. § *seruis* 3. *Instit. eod. tit.* congruũ fuit dignitati, & securitati Episcoporum visitantium ipsis permittere punitionem iniuriosorum in suos familiares. Nec multum etiam prodest nouissima Tridentini decisio *sess.* 14. *de reform. c. insuper* 5. *vers. Familiaribus*, in quo Patres loquentes de causis ciuilibus, in quibus ad auertendas violentias manifestas solet à Summo Pontifice dari conseruator, statuunt, vt auxilio conseruatoris

non

non vtantur familiares eorum, quibus datur, nisi duo dumtaxat sint, & contiguâ ipsorum commensalitate gaudeant. Nam hic textus potiùs derogat, quàm concedit; inducta verò ad vnum effectum, non debent contrarium operari, *l. legata inutiliter, de ordin. legat.* Rursus non loquitur de foro aut iurisdictione, quia neutrum horum cadit sub conseruatoria potestate, *cap. 1. & vlt. de officio deleg. in 6.* nimis ergo à iuris ratione deuiat qui sic arguit: Familiares eorum, quibus datur conseruator, non fruuntur conseruatoriæ beneficio, nisi duo dumtaxat, & hi perpetui commensales: igitur familia laïca Episcoporum gaudet ipsorum priuilegio. Nam canon Concilij potiùs prospicit commensalibus, ne ab aliis patiantur iniurias, quàm eos eximit, si delicta commiserint, à suo foro sæculari.

6. Denique non maioris roboris sunt monitoria, responsa Congregationis, & mandatæ litteræ ab Auditore Cameræ Apostolicæ, quæ refert Diana *d. 6. p. tract. 2.* Nam expeditæ in causa Comitis D. Alphonsi Gonzagæ Archiepiscopi Rhodiensis de immunitate suæ familiæ, quamtumvis titularis Episcopus esset, parum nos vrgent, cùm nesciamus an Mantuæ degeret, an in Regno, an in terris Ecclesiæ subiectis in temporalibus: quare ex illis efficax argumentum ad nostrum Regnum desumi non potest. Præterquam quod Episcopus Villaroël. *d. 1. p. q. 2. art. 3. ex num. 38.* vbi de hac re agit, non multùm his instrumentis fidit, aut confidit, quia non sunt extracta in forma authentica, iuxta dispositionem Vrbani VIII. S.P. qui de hoc cauit, ne apocrypha, & incerta euulgarentur ab Auctoribus, vel nimis credulis, vel nimis sententiæ adhærentibus. Emissæ verò ad Regnum Siciliæ anno 1636. cum aliis multò antiquioribus de anno 1460. quæ Regiæ sunt, & à Prorege Siciliæ expeditæ, quamuis præteaaut (saltem posteriores) iuris assistentiam, quam Auctores huius sententiæ negant; tamen principale fundamentum consuetudinis inueteratæ, & immemorialis afferunt ad illud Regnum: igitur allegari non poterunt in aliis, in quibus talis non vigeat consuetudo, quod obseruandum est ad consilium 77. & 88. Marij Giurbæ Siculi, & ad consuetudines Lusitaniæ, & Aragoniæ, quas suprà expendebamus. In hoc regno non adest consuetudo similis, videlicet vt familia Episcopi gaudeat priuilegio fori; immò contrarium cautum est per diplomata & schedulam datam ad vtramque Cancellariam: mentio horum diplomatum extat in ordine Cancellariæ Granatensis, *tit. 7. schedula 6.* & Cancellariæ Pincianiæ *lib. 1. tit. 2. & lib. 3. tit. 10. & in remissionibus ad Compil. sub tit. 1. lib. 4.*

7. Sed vt solida agnosco fundamenta huius sententiæ negatiuæ, ita reputo debilia, immò respuo quæ adducunt Auctores sententiæ affirmatiuæ. Non argumentum Ansaldi ex Concilio Florentino; nam negatiuum est, & parum adstringit, quia si laici familiares Episcopi gauderent hoc priuilegio fori, non ex sua persona, sed ex persona Episcopi gauderent, quasi ipsius instrumenta: quare si iuris ratio non deesset, cum dominis suis inclusi viderentur. Nec etiam argumentum P. Suarez aliquid probat, siquidem dum ait iuxta Trident. *dict. cap. 6.* desiderari, vt quis gaudeat priuilegio fori, quod sit tonsuratus, & beneficium habeat, non rectè elicitur consequentia: Igitur laici familiares Episcopi non gaudent eo priuilegio. Alioquin nec nouitij, nec conuersi religionum gauderent priuilegio fori ecclesiastici. Mens ergo Concilij est, clericos, qui vt clerici, & ratione clericatus volunt gaudere fori priuilegio, debere suffultos esse qualitatibus ibi expressis; nihil verò de aliis disponit, qui ex diuersis rationibus prætendunt forum ecclesiasticum; ideò negatiua non apponitur verbo *gaudent*, sed verbo *clericus*, quod restringit in ratione sui significatus, vt rectè contra Moscosum docuit Diana *dict. 6. p. tract. 2. resol. 8.*

Iam ergo videamus, quid in hac quæstione tenendum sit; & certè si numerum Auctorum assentium familiam Episcopi gaudere priuilegio fori, attendamus, verior est affirmatiua sententia; si verò fundamenta ipsa librемus trutinâ veritatis, illam fundamento carere agnoscemus, cùm nec præsens textus, nec alij pro ea adducti eam probent, vt agnouerunt Thesaurus, & Ansaldus suprà, Culterius *in codice legum Siculorum ad leges Martini, c. 2. n. 6.* & ita in hac quæstione indecisus manet Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 17. num. 97.* 8.

Huic quæstioni proxima est alia nostris temporibus sæpiùs disceptata circa familiares Sanctæ Inquisitionis, nec non & ipsorum Inquisitorum, an videlicet exempti sint à iurisdictione sæculari; quam vt radicitùs, & pleniùs resoluamus, supponendum est, sæculares omnes potestatibus sæcularibus subditos esse, iuxta ea, quæ adducimus *in c. omnis, de censibus*, nisi legitimâ præscriptione, vel iusto priuilegio ab habente potestatem concesso exempti sint, *c. cùm personæ 7 de priuileg. in 6.* quod ad rem illustrat Parexa *de vniuersa instrum. edit. 1. tom. tit. 2. resol. 6. num. 34.* Fundat quippe Rex iurisdictionem suam in omnes sæculares sui Regni, *l. 1. de origine iuris, l. 1. 2. & 3. tit. 1. lib. 4. compil.* vbi Azeuedo. Didacus Perez *in l. 2. tit. 1. lib. 3. ordinam.* Villadiego *in l. 2. prologi fori iudic. ex n. 2.* Auiles *in capitulo 1. Prætor.* Auendaño *de exequendis 1. part. cap. 1.* Couar. *pract. 1. num. 9.* Solorzanus *tom. 2. lib. 4. cap. 3. num. 30.* Parexa *dict. tit. 2. resol. 6. num. 37.* Franciscus Ansaldus *de iurisd. 2. part. tit. 81. cap. 5. ex num. 137.* Marius Cutellus *ad leges Martini, tit. de iurisdict. Inquisit. compet. prout Episcopis, num. 16. & 17. pag. mihi 352.* 9. De familiaribus Sanctæ Inquisitionis.

Priuilegio, aut præscriptioni similis apud nos est decisio Aulæ, quam dicimus Competentiarum; quia schedulâ Regiâ, quâ tribunal illud erectum fuit anno 1625. c. 8. sancitum fuit, vt quidquid hac in re fuerit decisum, in omnibus similibus casibus ius faciat, cuius verba (nam schedulam ipsam non vidi,) refert Parexa *dict. resol. 6. num. 313.* & commemorat Cutellus *vbi proximè, num. 6. pag. 344.* Quamuis alioquin exemplis iudicandum non sit, neque inspiciendum quid Romæ actum sit, sed quid fieri debeat, *l. licet 8. de officio Præsid. l. nemo, C. de sentent. & interloquut.* quam parœmiam illustrat D. Valenz. *consil. 69. n. 212.* Valet ergo potiùs contrarium illud axioma: Sic inueni Senatum censuisse, *l. filius 14. in fine princip. ff. ad leg. Corn. de falsis.* Cùm enim illi Senatores amplissimi specialissimè vice Regia componant Tribunalia de iurisdictione contendentia, quidquid cognoscentes decernunt, legem esse constat, *l. 1. de constit. Princip. §. sed quod Principi, Instit. de iure naturali, gent. & ciuili, l. vlt. C. de legibus.* Sed vt hoc libentissimè fatemur, ita & negamus assensum iudicia sæcularia, vel totius aulæ criminalium quæstionum vllum præiudicium afferre posse Regio Fiscali, aut iurisdictioni, cuius administrationem, non dissipationem gerunt, vt ad rem docent Boërius *in addition. ad Ioannem de Montaigne de auctorit. magni Consilij, num. 148.* Menochius *consil. 902. ex num. 79. vsque ad finem*, Valenzuela *consilio vlt. num. 91. cum seqq.* & 10.

fatetur

fatetur Paramus *responso* 2. apud Cutellum, *pag.* 374.*num.*27. & multi alij penes ipsos.

11. De priuilegio iustè concesso, id est ab habente potestatem, vt de Summo Pontifice dicamua quod ex iure, & Theologia est, eâ, quæ Catholieum Ecclesiæ Romanæ filium decet modestiâ, distinguendæ sunt terræ in temporalibus Ecclesiæ subiectæ, ab his quæ tantùm subiectæ sunt in spiritualibus, vt *in cap. per venerabilem* 13. *qui filij sint legit.* In illis cùm vtraque gaudeat potestate, poterit quos voluerit à sæculari potestate eximere, & ecclesiasticæ subiieere, vt pro explicatione textus *in cap.* 2. *de foro compet.* notauit Morla *in emporio, tit.*2.*in præludiis, num.*140. Carolus de Graffis eum sequutus *de effectibus clericat. effectu* 1. *n.*131.*versic. Sed Petrus.* In his verò ipse Innocentius III. fatetur *in cap. nouit* 13. *de iudiciis*, non esse suæ intentionis, vel in minimo derogare Regiæ potestati, aut iurisdictioni. D. Bernardus *lib.* 1. *de considerat. ad Eugenium, cap.*6. *Ergo,* inquit, *in criminibus, non in possessionibus potestas vestra: quoniam propter illa, & non propter has accepistis claues Regni Cælorum; præuaricatores vtique exclusuri, non possessores.* D. Thomas *de regim. Princip. lib.*1.*cap.*10. & 19. Vnde ex pura gratia, & ex ratione merè politica non potest Summus Pontifex laicos à sæculari iurisdictione eximere, vt laici sunt, & ecclesiasticæ subiicere: alioquin diceremus absurdum, quod posset Pontifex spoliare Reges subditis, & eos suæ addicere iurisdictioni. Ita sentiunt eximius Pater Franciscus Suarez *aduersùs Regem Angliæ lib.*3.*c.*5.*n.*8. Magister Basil. Pontius *de matrim. lib.*5. *c.*12.*§.vnic. per tot.* cum aliis Barbosa *voto* 55.*n.*10. Cutel. *ad leges Sicul. Mart. tit. de iurisd. Inquisit. compet. ex regia concessione.* Senseratque pridem Innoc. *in cap.*2. *de maior. & obed.* & post eum Greg. *in l.*1.*tit.*7.*partit.*1. *glossa vlt.* Ceual. *de cognit. per viam viol. quæst.*52.*ex num.* 12. *vsque ad fin.* Bobad. *lib.*2. *polit. cap.*18. *num.*214. & alij.

Dixi, non posse eximere laicos ex ratione merè politica, & vt laici sunt; quod duplex assertum signanter, & sigillatim exponendum est. Quia ex ratione spirituali, prout ad spiritualia concernit, negari non debet potestas hæc Summo Pontifici; hoc enim valet indirecta potestas super temporalibus, quæ est consequens directæ super spiritualibus; quia vt arguit Angelicus Præceptor 2.2.*q.*40.*art.*2. *ad* 3. cui concessus est finis, concessa pariter intelliguntur quæ ad finem tendunt directò, *iuncta l.*2.*de iurisd.* idem D. Thomas *d.lib.*1.*de regim. Princip.c.*19. *In quo casu,* inquit, *vt ex verbis Domini suprà inductis est manifestum, videlicet pro bono statu vniuersalis Ecclesiæ, videtur vicarius Christi habere plenitudinem potestatis.* Quoties ergo Pontifex non potest assequi finem sibi intentum boni spiritualis, absque eo quod manum extendat ad temporalia, rectè illa potest ordinare, & sibi subordinare, iuxta effatum diuinum *Ieremiæ c.*1. *Posui te super gentes, & super Regna, vt euellas, & destruas, & ædifices, & plantes.* Quod sæpè, & cum bonorum laude fecisse manifestum est *ex c.alius* 15. *q.*1. *c.nouit* 13. *de iudiciis, c.intellecto* 29. *de iureiurando, c.licet vniuersis, de voto, c.grandi, de supplend.neglig. Prælat. in* 6. *extrauag. vnam sanctam, de maiorit.* & aliis multis exemplis, quæ sedulò & eruditè adducit Magnus Præceptor meus D. Ramos *de Episcopat. Lusit. propos.*4. *à principio.* Ideò hanc opinionem ne-dum communem, sed catholicam appellare possumus, quam defendunt Bellarm. *de R. Pontif. toto lib.*5. Suarez *aduersùs Reg. Angliæ lib.*3.*cap.*22. & 23. Molina *de iustitia & iure tract.*1.*disp.*29. Basil. *d.lib.*5.*c.*12.*n.*10. latissimè Solorzanus *tom.*1.*lib.*2. *c.*22. & *duobus seqq.* & Catenas *de officio Inquisit. p.*1.*tit.*5.*de Summo Pontif.* §.5. *de potest. summi Pontif. in temporal.* Ansaldus *de iurisd.* 2.*p.tit.*11.*c.*5.*ex n.*145. Salcedo *de lege polit. lib.*1.*c.*6. *ex num.*19. Et licèt Ioannes Maior, Okam, & alij veteres Galli, vterque Barclaius, & Rogerus Vvidrinctonus apologias contra hanc potestatem ediderint, eas parum curamus, vt alibi ex professò dicemus. 12.

Ex quo Auctores nostri disputant, vtrum Summus Pontifex eximere potuerit à iurisdictione sæculari officiales, notarios, familiares, & ministros sancti Officij, qui ex munere illi incumbunt, & præstò sunt ad obsequendum eius mandatis in rebus fidei? Habemus canonem Concilij Viennensis *in Clemen.*2.*§.vlt.de hæret.* quo duo sanciuntur, aut supponuntur: nempe officiales in officio delinquentes, ab Inquisitoribus esse puniendos; item ne habeant officiales ad executionem suorum mandatorum, nisi necessarios, qui se conferant ad sua cum Inquisitoribus ipsis officia exequenda. Et bullam Ioannis XXII. quæ iubet omnem excessum amputari hac in re. Quæ quidem constitutiones apertè enunciant, hac de re prouisionem, vtpote adeò spiritualem, ad curam Sanctæ Sedis spectare: ergo si sibi benè visum sit, poterit de personis, foroque familiarium ministrorum decernere, etiam per modum gratificationis, & priuilegij, vt magis videatur remunerare: esse quippe dignos fauoribus, & priuilegiis, qui rebus fidei incumbunt & eius tutelæ præstò sunt, quilibet per se perspicere potest, notauitque Iacobus Simancas *de Catholicis instit.c.*41.*n.*13. pertinere quippe videntur ad defensionem fidei, non tantùm Inquisitores, sed ministri, per quos officium peragunt, & sine quibus nullo modo illud exequi possent, *c.vt officium, de hæret. in* 6. Ex quibus potuisse summos Pontifices eximere ministros à sæculari iurisdictione, post Eimericum, & Paramum notauit Narbona *in concord. familiar. glossa* 1. *ex num.*3. D. Solorzanus *tom.*2.*lib.*3. *c.*24.*ex n.*59. Carenas *d.*1.*p.tit.*15. §.5. Castroual. 1. *tom. de iudic. disput.*2.*q.*6. *sect.*6. *à princip.* Villadiego *c.*5.§.20. *sua polit.* Heuia *in curia,* 3.*p.*§.1.*n.*15. nouissimè Thomas Delbene *de officio Inquisit. tom.*2. *dubit.*195.*sect.*16. Maximè consentientibus Principibus sæcularibus, de quorum iurisdictionis præiudicio tractatur: quo in sensu & ipsi Principes concessisse iurisdictionem censentur, argumento *ex l.conficiuntur* 8.§.1.*ff.de iure codicillor.* ex quo probatur, dare censeri, qui cùm posset adimere, non adimit; & ex constitutione *tanta, de veteri iure enucleando, c.vlt.de confirm. vtili, vel inutili:* qui textus probant nostra reputari, quibus nostram auctoritatem impartimur, vt considerauit ad rem Marius Cutellus *ad leges Siculas, in legib. Martini, pag.*370. *n.*23. Alij verò censent, forum hoc priuilegiarium sancti Officij familiaribus indultum esse ex mera Principum sæcularium concessione, cùm negent eos ad negotium fidei pertinere, nisi per quandam analogiam, & abusiuè: ideò in Etruria eos illo non gaudere ex defectu Principalis indulti, docet Ansaldus *d.*2.*p.tit.*11.*c.*6. quod etiam mordicùs defendit Basilius *d.lib.*5.*c.*12. *ex n.*12. Ex qua differentia & aliæ fluunt; nam Paramus negauit, potuisse Principem limitare, & ad casus restringere hanc iurisdictionem; in quem se inuexit Basilius: quasi Princeps iure, meritoque coërcere potuerit iurisdictione, quam ipse indulserit. Cui doctrinæ consequens est alia, quam contra Narbonam defendit Parexa *d.tit.*2.*resol.*6.*ex n.*85.*vsque ad* 93. familiares nempe in casibus exceptis in concordia non exui propter

delictum

delictum foro Inquisitorum; sed potiùs relinqui in proprio suo, & natiuo, quod est sæculare, ex quo in illis casibus deficit priuilegium. Ego neque audebo dicere concessionem hanc merè laicam esse, cùm cernam familiarium officium è re fidei esse, nec minimum instrumentum censeri sanctissimi Tribunalis ad pleraque munia, quæ necessariò quotidie obeunt contra apostatas, & alios fidei hostes: nec per consequens damnabo concordiam sapientissimè à nostris Regibus excogitatam pro suis Regnis. Dicam tamen locum fuisse concordato ex mente Pontificum, & ex Regnorum vtilitatibus. Cùm enim excessiuus esset familiarium numerus, oportuit ordinatione aliqua præfiniri, quod pridem consuluerat Simancas *dict. cap.* 41. *num.* 13. Deinde cùm homines spe impunitatis, & remissioris pœnæ fiant audaces ad grauissima perpetranda delicta, congruit, vt quædam exciperentur, in quibus illi, & priuilegiario foro non gauderent, ne sub prætextu concessi priuilegij, vel flagitiorum crescat auctoritas, vel publica vacillet vtilitas, vt dicitur *in l.* 2. *C. de priuileg. scholarum*, *lib.* 12. omnis enim abusus hac in re contra intentionem Summi Pontificis, & Principis est. Notant ad rem S. leedus *ad Bernard. Diaz*, *c.* 150. *a num.* 23. *pag. mihi* 508 Carenas *d.* 1. *p. tit.* 15 § 4. Marius Cutellus *ad leges Martini*, *pag* 346. *n.* 19. *&* 20. Quod longiusculè notasse non nocet. Obseruanda enim sunt in quibuscumque Regnis concordata. In nostro habemus legem 18. *tit.* 1. *lib.* 4. *nouissima compilationis*, quam per viginti & una glossemata illustrauit Narbona. Indiani suam habent concordiæ schedulam, quam ad literam refert, & illustrat D. Solorzanus *tom.* 2. *lib.* 3 *cap.* 24. in qua concubinatus crimen exceptum intelligitur, quod in nostra expressum non est. De aliis Regnis consuli possunt Marius Cutellus *ad leges Martini*, *in Codice legum Sicularum*, *sub tit. de iurisd. Inquisit. in sæculares*, Gratianus *disc. ept.* 340. Carlenal. *d. tom.* 1. *disput* 2. *q.* 6 *sect.* 6. Marius Giurba *consil* 96. *ex num.* 27. *& seqq.* Cancer. 2. *p. cap* 2. *de iurisd. ex n.* 33. Ansaldus *de iurisd.* 2. *p. tit.* 11. *c.* 6. Fermosinus *in cap. cùm contingat* 13. *de foro comp. q.* 11. & alij innumeri penes ipsos, in quibus recensendis non immoror.

13. Notabo tamen alios casus exceptos in concordia non comprehensos, in quibus foro Inquisitionis non gaudent ex nouis legibus. Primò *ex leg* 21. *tit.* 1. *lib.* 1. *nouissima compil* vanè iurantes à quocumque sæculari iudice puniri possunt. Et *in l.* 61. *tit.* 18. *lib* 6. *eiusdem compil.* non gaudent foro priuilegiario in crimine extrahendi monetam argenteam à Regno, & introducendi æream. Et *in l.* 17. *tit.* 23. *lib.* 8. *compil.* nudantur etiam eodem foro, qui gestant breues igneas machinas, quas *pistolas*, *carabinas*, & aliis nominibus vocamus. De crimine concubinatus dubito, cùm quodlibet concordatum intra suas metas, regionesque contineri debeat.

14. De familiaribus itaque Inquisitorum, id est de eorum famulis commensalibus ampliùs disquirendum est, quia de his in nostra concordia, prout hodiè extat compilata, nec verbum quidem, aut vula inuenitur. Narbona *glossa* 1. *&* 22. *a princip.* summo nixu contendit, gaudere foro veros Inquisitorum commensales. Verùm quia Narbona *dictâ glossâ* 22. *n.* 5. & Fermosinus *n.* 2. quædam verba pro disertis expendunt diplomatis inuictissimi Caroli V. ad Cancellariam Granatensem emissi anno 1518. è re me facturum existimo, si omnia præcedentia diplomata vsque ad concordiam in medium protulero, breui, planoque sensu donauero, quæ extant *lib.* 1. *tit.* 1. *fol.* 11. *ordinationum Pintiana Cancell.* in cuius folij reuerso ita statuitur: *Y en quanto à las causas y negocios de los familiares de la Inquisicion, y en todo lo tocante à ello, se ha de tener, è guardar la orden, è forma que esta dada por las cedulas, y prouisiones Reales, que sobre ello fueron prouidas, cuyo tenor se pone aqui por la orden y tiempo que se libraron, è son las siguientes*, &c.

Omissâ, quæ primò occurrit, datâ Burgis 17. 15.
Martij anno 1508. quæ ad institutum non spectat, memoranda est prædicta Caroli V. schedula data Cæsaraugustæ 15. Iulij anno 1508. ad Cancellariam Granatensem, & Correctorem Giennensem, in qua declaratur, gaudere foro Inquisitionis, *Los officiales, y ministros de el sancto Officio de la Inquisicion de la Ciudad de Iaen, y su distrito, è sus criados, è familiares, è los criados, è familiares de los Inquisidores* Et quia perturbabantur in exercitio prædictæ iurisdictionis: *Loqual diz que es contra los priuilegios, è exenciones, y immunidades del dicho sancto Officio, e redunda en impedimento de el*; statuit: *Que de alli adelante en las dichas causas criminales, que tocaren a los susodichos officiales, y familiares, è a qualesquiera de ellos*, ne immisceantur, sed ad Inquisitores remittant. In hoc rescripto primò notandum est, ad vnum Correctorem remitti, & ad Aulam criminalium quæstionum Cancellariæ Granatensis; non tamen ideò minùs generalè censendum est, quia datum ad vnum Præsidem, ad omnes datum censetur, ex theorica textus *in l. relegatorum* 7. §. *interdicere*, ibi magistraliter Bartolus, *de interdictis*, *& relegat.* Est quoque illud notandum, rescripta ex mente Principis robur, valoremque obtinere, & contra, aut præter eius voluntatem emissa, viribus euacuari *l.* 2 *C. de precibus Imperat. offerend. l. vniuersa* 7. *C. de diuersis rescriptis*, *l.* 2. *C. de petit. sublat. lib.* 10. *cap. super litteris*, *de rescriptis*, *cum similibus*. Constat verò ex illis verbis: *Lo qual diz que es contra los priuilegios*; Carolum non ex proprio motu concessisse quid noui, sed solùm confirmare, & roborare voluisse, quod audiebat iam concessum, vel sibi reserabatur, *cap. in parte, el primero*, *de rescriptis*. Maria *de clausulis* 2 *p. claus.* 71. Menochius *consil.* 103 *num.* 22. Mascardus *conclus.* 1210. Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancell. glossa* 9. *in annotat. n.* 229. Azeuedo *in l.* 4. *num.* 2. *&* 3. *tit.* 26. *lib.* 8. *compil.* illa enim verba, *diz que*, correspondent clausulæ, *prout asseritur*, siue, *prout asseritur*, quæ supponit certitudinem in narratione a parte facta, ad cuius instantiam impetratur rescriptum. Barbosa *clausula* 116. & *clausula* 216. quod ad sequentia notandum est.

Schedula, quæ sequitur, est secunda iussio Mon- 16.
sonij Aragonum, 9. Octobris 1541. emissa ad vtramque Cancellariam in confirmationem prioris, in qua ita: *Vereis, cumplireis, y guardareis la dicha cedula, è guardandola, è cumpliendola, no vos entremetais de aqui adelante en conocer de las causas criminales, que tocaren a los officiales, è familiares de las Inquisiciones de nuestros Reynos* Non loquitur secunda iussio de familiaribus Inquisitorum, in quo à præcedenti distat: quod pro Regia iurisdictione facit; nam ex duabus iussionibus pari potestate pollentibus nouissimæ cautio attenditur, *l. non est nouum* 26. *cum duabus seqq. de legibus*, *l. quod traditum* 87. *cum seq. l. non ad ea* 89. *de condic. & demonstr.* quæ in casu occurrenti fortiter expendi potest. Pro se dicunt Inquisitores, secundam iussionem præcipere, vt videatur, & obseruetur prima: ergo non intendit in aliquo derogare eius obseruantiæ, aut cautioni, *cap. dilecta* 4. *de confirm. vtili, vel inutili*, cùm sit, insitque relatum in re-

ferente

ferente cum omnibus suis qualitatibus, vt habet axioma 201. Barbosæ.

17. Succedit schedula data in hac ciuitate Vallisoletana 15. Maij 1545. per quam ambæ schedulæ præcedentes suspensæ fuerunt, tanquam per errorem, & contra formam emissæ: igitur deinceps allegari non possent, nisi ad vsum redactæ sint nouiori constitutione; quia quod suspensum est, valore euacuatur, *l. is damnum* 169. §. 1. *ff. de regulis iuris, cap. dilecta* 8. *de confirm. vtili, vel inutili.* Vnde Narbona, & Fermosinus ad hanc quæstionem decidendam afferentes verba schedulæ Cæsaraugustanæ, nihil attulerunt, nisi probauerint, ius illud de familiaribus Inquisitorum sopitum, suspensumque per hanc schedulam, suscitatum fuisse per concordiam.

A qua suspensione cùm Inquisitores supplicassent, cum sancto Tribunali concordia sumpta fuit, & diplomate Regio confirmata *in l.* 18. aliàs 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *comp.* per quam causarum criminalium cognitio contra familiares, & alios ministros Inquisitionis commissa fuit Inquisitoribus, præstituto gaudentium numero, exceptis atrocioribus, quæ ibi recensentur: & ciuilium reseruata fuit sæcularibus iudicibus, de qua amplius dicere supersedeo, cùm exactè illustrata sit à Narbona. Fuit data Matriti 10. Martij 1553. in qua ad præsentem, quæstionem hæc verba notanda sunt: *Alzando, è quitando quanto à lo no expressado, è consentido en este dicho assiento, è capitulos, el effecto de todas las dichas cedulas en lo tocante à las causas, è negocios de los familiares.* Ecce præcedentium schedularum expressam derogationem: *E quedando en todo lo demas en su fuerza, è vigor.* Ecce confirmationem. Nunc Inquisitores sic arguunt. Concordia loquitur tantùm de familiaribus Inquisitionis, quorum respectu sumitur: ergo nihil disponit de familiaribus Inquisitorum, *l. si de certa* 28. *C. de transact.* cum similibus: atqui in schedula Cæsaraugustana expresse forum priuilegiarium his concessum fuit, nec vllà aliâ expresse ademptum inuenitur, immò potiùs generali confirmatione in concordia comprehensum: igitur indistinctè gaudere debent foro, vt gaudent officiales. Per contrarium Fiscalis Regius sic tuetur suam, immò regiam iurisdictionem. Si hoc argumentum probat, multùm probat, cùm probet indistinctè, & sine casuum limitatione familiares Inquisitorum eo foro gaudere instar notariorum, & officialium secreti, plusquam familiares, & notarios Inquisitionis ipsius, quibus forum limitatum est: sed absurdum est, plus fauoris indultum esse familiaribus Inquisitorum, quàm Inquisitionis ipsius: ergo ideò in concordia de ipsis actum non est, quia nec de illis cogitatum fuit inter concordantes. Deinde negari non potest esse ambiguitatem in rescriptis; nam schedulæ Cæsaraugustanæ de famulis Inquisitorum loquuntur: schedula verò Monsonij tantùm loquitur expresse de familiaribus Inquisitionis. Vtraque suspensa fuit per Vallisoletanam, & super hoc concordia sumpta fuit, remanentibus in suo robore *las dichas cedulas*, in quibus verbis ambiguitas est, vt quilibet agnoscere poterit: sed quoties ambiguitas in rescriptis reperitur, posteriori standum est, *cap. vlt. de rescriptis*, quod ad rem pertinet, & quod ibi notat Panormitanus post Bartol. *in l. sed posteriores, ff. de legibus*, vbi A. Faber: alios adducit Menochius *lib.* 3. *consil.* 227. *num.* 166. qui optimè loquitur Addendus est Donellus *lib.* 1. *comment. c.* 12. ergo cùm posterius de familiaribus Inquisitionis loquatur, ad illud facienda est prædicta relatio, maximè quia vt certum agnoscamus, illa verba: *Quedando en lo demas en su fuerza, y vigor*, referuntur ad id, quod proximius est, scilicet vt in casibus non exceptis circa familiares, seruetur quod pridem circa forum statutum erat, vt spectent ad forum Inquisitionis. De famulis verò Inquisitorum, nec quæstio incidebat, nec fiebat concordia, nec super hac re inuenitur Tribunalium querimonia: ergo relatio facienda est ad proximè dicta, & ad propositam quæstionem intra suos terminos, non ad diuersos. Ex quibus instantiis deducitur, attentâ concordiâ, rem dubiam esse. Sed videamus quatenus praxis, vsusque dubium sustulerit? Et pro sententia, quam tuemur, facit schedula prudentissimi Philippi II. missa Proregi Valentiæ die 19. Martij anno 1562. in qua cùm familiares cuiusdam Inquisitoris à Prorege carceri mancipatos iussisset ad Tribunal Inquisitionis remitti, hæc adiecit verba: *Y si sus criados hizieren alguna cosa, que os parezca no conuiene al seruicio de Dios, y mio, vos con el cuidado que soleis, me dareis auiso de ello, paraque yo lo mande proueer.* Eam refert Dionysius Portocarrero *in competentia Maioricensi, n.* 57. Tandem hæc sententia expressa est in concordia Sicula facta anno 1597. vbi §. 16. ita cauetur: *Los criados de los Inquisidores y officiales de la Inquisicion, que fueren continuos commensales, y que actualmente los siruieren, lleuando su salario y racion, gozen del priuilegio del sancto Officio.* In cuius concordiæ confirmationem sæpiùs declaratum fuisse in aula Competentiarum, videlicet familiares Inquisitorum, & officialium in Regno Siciliæ gaudere priuilegio suorum dominorum, refert Basilic. *decisione* 17. *crimin. per totam*, & in ipsa Aula decisa fuit quædam causa huius Pinciani Tribunalis anno 1649. nam cùm Antonius Fernandez familiaris Receptoris ipsius Tribunalis pro homicidio in ipsa vrbe perpetrato carceri fuisset mancipatus per Prætorem ipsius ciuitatis, causa remissa fuit Inquisitoribus ipsius Tribunalis: vnde iuxta schedulam Regiam supra expensam, & à Parexa adductam, quæstio hæc videtur decisa, ita vt ampliùs in dubium reuocari nequeat.

18. Sententiam hanc, quam tuemur, probant & defendunt, aliis relatis, Narbona *in dict. concordia, glossa* 1. & 22. *à principio*, Episcopus Fermosinus *in cap. cùm contingat, quæst.* 11. *de foro compet.* Curellus *in dict.* §. 16. *concordia Siciliæ*, Basilico *dict. quæst.* 17. *crimin. per totam*, perdoctus vir D. Christophorus de Moscoso, & Cordoua *in iuris allegat.* quam typis mandauit, cùm munus Fiscalis supremi Consilij gereret contra quosdam familiares Cardinalis Moscoso. Contrariam autem sententiam tuetur Ansaldus *de iurisdict. dict. cap.* 6. sed leui motus fundamento; ait enim, æquum non esse, vt delictorum punitio proprio domino committatur, contra decisionem textus *in l. qui iurisdictioni* 10. *ff. de iurisdict.* nam agnosco hoc argumentum militare in Episcopos volentes ius dicere in suos familiares; non verò in Inquisitores, cùm tres, quatuorve reperiantur in Tribunali vno, in quo causa agitari potest excluso delinquentis domino per alios, vt considerauit Narbona *in concord. glossa* 1. *ex num.* 65. maximè *num.* 71. Nec maioris ponderis est, familiares Equitum Ordinum militarium fori dominorum priuilegio non gaudere, vt cauetur in ordinationibus Vallisolet. *lib.* 1. *tit.* 1. *fol.* 7. & circa familiares scholasticorum expresse

cautum eſt *in l.*18. §. 7. *tit.*7.*lib.*1. *recopil.* & notauit Eſcobar *de Pontif. iuriſd. cap.* 37. nam diſcriminis magna ratio verſatur inter familiares Inquiſitorom, ac Officialium; & familiares Equitum, ac Scholarium; tum à ſanctitate miniſterij petita, tum à Regiis ſchedulis ſuprà relatis, quibus hæc exemptio à iuriſdictione ſæculari conceſſa eſt; quæ cùm non dentur circa alios familiares Equitum & Scholarium, non valet argumentum de aliis ad alios.

TITVLVS XXIV.
De officio Archipresbyteri.

CAPVT I.
Ex Concilio [a] *Toletano.*

VT [b] Archipresbyter ſciat ſe ſubeſſe [c] Archidiacono, & eius præceptis omnibus, vel præceptionibus, ſicut Epiſcopi ſui, obedire debet, & quod ſpecialiter ad eius miniſterium pertinet, ſuper omnes Presbyteros in ordine poſitos [d] curam agere, & aſſiduè in Eccleſia ſtare: & quando Epiſcopi ſui abſentia eſſe contigerit, ipſe ad vicem eius [e] Miſſarum ſolennia celebret, & [f] collectam dicat, aut cui ipſe iniunxerit.

NOTÆ.

1. [a] T*oletano.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & in decreto Ivonis *p.6. cap.*20. & Burchardi *lib.* 3. *cap.*50. & hæc verba Concilio Toletano tribuuntur *in cap. ad hac* 7. *de officio Archidiaconi*: à Gratiano tamen *in cap. perlectis, verſ. Vt Archipreſbyter*, tranſcribuntur ex epiſtola D. Iſidori miſſa ad Leufridum Epiſcopum. Sed in nullo ex Conciliis Toletanis nuper excuſis, & hucuſque editis reperiuntur hæc verba. Et licèt textus *in d. cap. perlectis*, reperiatur in ea epiſtola D. Iſidori, tamen hæc verba à Gratiano relata non inueniuntur. Et D. Garcia à Loayſa, qui huius inclyti Doctoris opera ex variis MSS. codicibus edidit, in notis ad ipſam epiſtolam obſeruat, hæc verba non reperiri in antiquis codicibus. Et non eſſe ipſius Doctoris, probatur ex eo; nam poſtquam S. Doctor omnium ordinum officia, & miniſteria recenſuit, hæc ſubiunxit verba: *Hi ſunt ordines, & miniſteria Clericorum, quæ tamen auctoritate Pontificali in Archidiaconi cura, ac theſaurary ſolicitudine diuiduntur.* Vnde inordinatè procederet Sanctus, ſi poſt hæc verba de officio Archipreſbyteri ageret: quare exiſtimo in hoc textu proponi canonem alicuius Concilij Toletani nondum editi, aut cuius acta iniuriâ temporum perierunt, & ex eo hæc verba irrepſiſſe inter opera D. Iſidori; quod etiam notauit Hallierios *de hierarch. iuriſd. lib.* 4. *art.* 3.

2. [b] *Archipreſbyter.*] Sicut Princeps Epiſcoporum dicitur Archiepiſcopus; & Diaconorum Archidiaconus; ita primus, & princeps Preſbyterorum appellatur Archipreſbyter, id eſt, qui præeſt aliis Preſbyteris. Licèt enim vbi plebs numeroſa non erat, olim vnus Preſbyter tantùm præponeretur, qui vulgò parochus dicebatur; tamen vbi plebs numeroſa erat, tunc plures Preſbyteri præponebantur; & qui illis præerat, Archipreſbyter dicebatur. Concilium Epaunenſe *can.* 80. Agathenſe *can.*54. Et quia plerumque decem Preſbyteris præponebatur, Decanus dicebatur, *c. in capite*, 50. *diſt.* *cap.* 7. *de officio Archidiac.* Iuſtinianus eum appellat primum Preſbyterum *in l. repetita* 41. *C. de Epiſc. & cleric.* principalem Preſbyterum *in nouella* 123. Preſbyteri iſti, qui ſucceſſerunt in locum Choreepiſcoporum, vt docet Cironius in præſenti, debent eſſe preſbyterali gradu decorati, *cap* 2. *diſt.* 60. *cap.* 1. *de ætat. & qualit.* & ſunt vicarij Epiſcoporum: vnde in qualibet Eccleſia Cathedrali debet eſſe vnus Archipreſbyter. Concil. Emerit. *can.* 10. *Statuimus, vt ſinguli noſtrûm Cathedralibus Eccleſiis Archipreſbyterum, Archidiaconum, & Primicerium habere debeamus.* Vltra ea munera, quæ in hoc titulo Archipreſbyteri commendantur, alia etiam ſpectant ad ipſos, vel iure ordinario, vel ratione conſuetudinis. Iure ordinario, vt ſimul cum Archidiacono bona Eccleſiæ adminiſtrare. Concil. Brachar. *can.* 25. *De qua parte, ſiue Archipreſbyter, ſiue Archidiaconus illam adminiſtrans, Epiſcopo faciat rationem.* Pauperum etiam curam habere, *cap. Epiſcopus* 7. *diſt* 88. iuriſdictionem non ſolùm in clericos, verùm interdum in ſæculares exercere, *cap. final.* iuncta inſcriptione, *de conſtit. c. dilectus* 55. *de appellat. cap.* 2. *ne Prælati vices ſuas.* Concil. Altiſſiod. *can.* 41. *Si quis ex ſæcularibus inſtitutionem, aut commonitionem Archipreſbyteri ſui contumacia faciente audire diſtulerit, tamdiu a limitibus ſanctæ Eccleſiæ habeatur extraneus, quamdiu tam ſalubrem inſtitutionem adimplere ſtuduerit, inſuper multam, quam glorioſiſſimus Rex Dominus præcepto ſuo inſtituit, ſuſtineat.* Conſuetudine interdum ad Archipreſbyteros ſpectat inſtitutio in capellis poſt præſentationem patroni, *cap. ſuper eo*, 15. *de officio deleg.* cognitio cauſarum matrimonalium, *cap. ex litteris, de conſanguin. & affinit.* licèt hodie matrimoniis aſſiſtere non poſſint, vt defendit Baſilius Legion. *lib* 5. *de matrim. c.* 12. *n.* 6. Alia plura proſequuntur circa Archipreſbyteros Barboſa *de dignit. c.*6 & *lib.*2. *iuris Eccleſ. cap.* 25. Vighellius *in methodo iuris can. pag* 355. Azor. 2. *p. inſtit lib* 3. *c.* 15. Petrus Greg. *lib.*15. *ſyntagm. c.*21. & *lib.* 1 *partit. tit.*22. *c.*5. Cuiac. *in cap ex parte* 8. *de clericis non reſident.* Mantique *de præcedentiis q* 6. Alteſſerra *lib.* 1 *diſſert. cap.*16.

c *Subeſſe*

3. c *Subesse Archidiacono.*] *Dicto cap. perlectis, cap. ad hec, vers. Archipresbyteri, de officio Archidiac.* Sed hoc sacris canonibus, & rationi contrarium esse facilè probatur ex Concilio Emerit. *can.* 10. in illis verbis : *Communi deliberatione sancimus, vt nos omnes Episcopi infra nostram prouinciam constituti in Cathedralibus nostris Ecclesiis, singuli nostrum Archipresbyterum, Archidiaconum, & Primiclerum habere debeamus. Sanctus quippe est ordo, & a nobis per omnia obseruandus*, &c. *cap. dictum*, 94. *dist.* vbi priùs enumerantur Archipresbyteri, quàm Archidiaconi. Rationi etiam opponitur hæc sententia; nam æquum est, vt maior in ordine, potior sit in dignitate, *cap. statuimus* 15. *de maiorit. & obed.* vnde Presbyteros Diaconis anteferre, docetur *in cap. legimus, cap. dominus,* 93. *dist.* & iniustum atque absurdum est, inferiorem in superiorem posse iurisdictionem exercere, *cap. cùm inferior, de maiorit. & obed.* Vt huic difficultati satisfaciant Duarenus *lib.* 1. *de sacris, cap.* 9. Legausfre *in præsenti*, Cuiacius *in dict. cap. ex parte*, affirmant, Archidiaconum esse Archipresbytero maiorem ratione iurisdictionis; ordinis verò ratione Archipresbyterum maiorem esse, nec hoc absurdum esse, cùm diuersis respectibus possit quis esse inferior, & superior alio, *l.* 1 *C. de officio vicarij.* Sed licèt hæc communis distinctio vera sit, & amplecti debeat pro expositione textus *in cap. vnico, de officio Primicerij*; tamen placet nunc sententia Hallierij *de hierarch iurisd. d. lib.* 4. *art.* 3. *pag.* 585. qui existimat, in Hispania consuetudine fuisse introductum, vt Archidiaconi præessent Archipresbyteris, & sic non proprio iure, sed inter alia, quæ consuetudine, aut audaciâ sibi arripuerunt & acquisierunt, hanc etiam iurisdictionem supra Archipresbyteros vsurpasse : quæ sententia facilè suadetur, si obseruetur, textus nostros, & *in d. cap. ad hec*, & etiam *in d. cap. perlectis*, deductos esse ex Conciliis Hispaniæ nostræ, vt etiam suprà notaui.

4. d *Curam.*] Habet enim Archipresbyter curam animarum cum iurisdictione, *cap. finali, cap. officium, hoc tit. cap. cùm olim* 13. *de re iudic.* vnde rescripta Apostolica ipsis dirigi solent. *cap. eam te* 7. *cum sequenti, de rescriptis*, & in ipsa Ecclesia principali vrbana, seu rurali, potest matrimonio assistere, aut alij licentiam assistendi concedere; non tamen in aliis minoribus parochiis, vt alij Presbyteri sacramenta administrent, vt docet Basilius Legion. *lib.* 5. *de matrim. cap.* 12. *num.* 7.

5. e *Missarum solennia.*] Missas publicas tantùm Archiepiscopi, & Episcopi in suis Ecclesiis celebrare poterant, vt probant Vicecomes *volum.* 2. *de ritibus Missæ, lib.* 5. *cap.* 2. Claudius Espenceus *de Missa publica & priuata*, Bosquetus *ad Innocent. lib.* 2. *epist.* 18. & illis absentibus Archipresbyteri eas celebrabant, vt probaui *in cap.* 1. *de clericis peregrinis, num. vlt.*

6. f *Collectam.*] Licèt collecta cùm de diuinis officiis agitur, plerumque accipiatur pro ipso diuino officio, D. Hieronymus *in epitaphio Paulæ*, ibi : *Quo signo vocabantur ad collectam* : ipse in regula S. Pachomij, *art.* 107. *Sex orationes facient vespertinas, iuxta exemplum maioris collecta* : & *art.* 121. *Si quis tulerit rem non suam, ponetur super humeros eius, & aget pœnitentiam publicè in collecta* : notauit Menardus *ad D. Gregorium pag.* 42. tamen in præsenti, & propriè significat orationem, quæ in fine cuiuslibet horæ canonicæ dicitur. Concilium Agath. *can.* 30. *Quia conuenit ordinem Ecclesiæ ab omnibus æqualiter custodiri, studendum est, sicut vbique fit, vt post antiphonas, collectiones per ordinem ab Episcopis, vel Presbyteris dicantur, & hymni matutini, vel vespertini decantentur diebus omnibus, & in conclusione matutinarum, vel vespertinarum, & Missarum, post hymnos capitela de psalmis dicantur, & plebs collecta oratione ad vesperam ab Episcopo cum benedictione mittatur* Concilium Carthag. 3. *can.* 23. Meliuit. *can.* 12. talis enim oratio ideò collecta dicebatur, quia in eam cuncta populi vota colligebantur. Docent & notant Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri clerico, cap.* 81. Hæphtenus *lib.* 7. *disquisit monast. tract.* 8, *disq.* 4. Durantius *in rationali lib.* 4 *cap.* 15.

CAPVT II.

Leo [a] Papa.

Ministerium Archipresbyteri in eo constituitur, vt diligenti curâ prouideat mysterium [b] Sacerdotum Cardinalium, qui persolenoissimum debent agere officium in communicatione corporis, & sanguinis D. N. I. Christi, ita vt vicissim eos sibimet succurrere faciat, quatenus à sacro-sancto die Dominico incipiendo, per omnes horas canonicas indeclinabiliter perseuerent, vt opus Dei dignè & sanctè perficiatur ab eo, cui committitur. Vcrens scotentiam illius sapientissimi, vbi dicitur : Maledictus homo, qui negligenter facit operà Dei. Prouideat etiam Archipresbyter [d] vitam sacerdotum Cardinalium, præceptis sui obtemperando Episcopi, ne aliquando cedant, aut [e] scurrilitate torpeant : & reminiscantur quod labia sacerdotum custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Si Episcopus defuerit, exceptis his, quæ prohibita sunt, Archipresbyter prouideat cuncta, quæ in sacerdotum ministerio perfici debeant, [f] fontes benedicere, [g] infirmos oleo perungere, pœnitentem infirmum [h] consulto Episcopo reconciliare, [i] pœnitentiam cunctis aliis sacerdotibus, quæ ad purgationem animarum pertinet, iniungere, in præcipuis festiuitatibus, aut ipse celebrationem Missæ [l] solenniter adimpleat, aut ad oris sui iussionem, cui committitur, venerauter peragat.

NOTÆ.

a LEo Papa.] Similiter legitur *in cap.2. sub hoc tit. in 1. collect.* sed ex nulla ex eis constat cuius Pontificis huius nominis sit præsens decisio: eam Anton. Aug. tribuit Leoni IX. in notis ad primam collectionem.

1. b *Sacerdotum Cardinalium.*] Cardinales in hoc textu non accipiuntur pro Cardinalibus eminentissimis vrbis Romæ, de quibus plura adduxerunt Buseus *de statibus hominum, verbo Cardinales*, Ciaconius *in hist. Cardin.* Cohelius *in notit. Cardinalatus*, Seriogns *tom. 3. in Cantica, pag. 495.* Lotherius *de re benef. lib.3.q.27. num. 50.* Roussellus *lib. 2. histor. iurisd. Pontif.* Spondanus *in continuat. Baronij, anno 1440. num. 28.* Cbokier *in facc histor. cap. 89.* Barbosa *lib. 1. iuris eccles. tit. de Cardin.* & nos *in cap. 2. de clericis non resid.* sed pro sacerdotibus principalioribus Ecclesiarum baptismalium, de quibus exaudiendi sunt textus *in cap. fraternitatem, 71. dist. cap Præsul 2. q. 5. cap à subdiacono, 93. dist. cap. pastorales 7. q. 1. cap. relatio 21. q. 1.* Volaterranus *in Antropolog. lib. 22. in vita Innocentij IV. pag. 255.* in illis verbis: *Cardinalium nomen ab initio epitheti honoratioris appellatio fuit; nam alibi clericum Cardinalem, & canonicum Cardinalem legimus, id est præcipuum, & principalem.* Docent Vuolfangus Lazius *lib. 2. Reip. Rom. cap. 2.* Petrus Greg. *lib. 15. syntagm. cap 4. num. 1.* Lælius Cæchus *de Repub. Eccles. cap. 2.* Cæsar *de Eccles. hierarch. disput. 2. §. 1. num. 9.* vnde obseruatur in quibusdam Ecclesiis Cathedralibus, vt præcipui, principalesque Canonici Cardinales appellentur, vt de Ecclesiis Rauennat. Mediolan. & Neapolit. ex Mandosio, & aliis notauit Cohelius *vbi suprà, cap. 2.* Apud nos etiam in celebri Ecclesia Compostellana sunt dignitates, quæ appellantur Cardinalitiæ, ex concessione Paschalis, temporibus Alphonsi VII. Castellæ Regis, & D. Didaci Gelmirez, cui concessit Pontifex, vt Cardinales septem in Ecclesia suos, Presbyteros, seu Diaconos, tales constitueret, qui dignè valerent commissa sibi ecclesiastici regiminis oners sustinere, vt post alios referunt Ægidius Gonzalez *in theatro ipsius Ecclesiæ, cap. 9.* Couar. *in thesauro, verbo Cardenal.* Nec solùm in Ecclesiis vrbicariis, verùm etiam in suburbicariis, & ruralibus Presbyteri Cardinales constituebantur, vt sacramenta administrarent. D. Gregorius *lib. 1. regestr. epist. 15. ad Balbinum Episcopum Rosellanum*, præcepit in Populonensi Ecclesia vnum Cardinalem Presbyterum constitui, & in parochiis præfatæ Ecclesiæ tres Presbyteros. Idem *lib. 11. epist. 32. ad Ioannem Episcopum Syracusanum*, statuit, vt Cosmas quidam in Ecclesia Syracusana, in qua ordinatus Subdiaconus, Presbyter Cardinalis constituatur. Meminit Presbyterorum Cardinalium in Constantinopolitana Ecclesia Nicolaus I. R. Pont. *in epist. ad Michaëlem Imp. Bizant.* lecta in Synodo 8. seu 9. Constantinopol. Hildebertus Cenoman. seu Turon. *in excerptionib.* notat Filesacus *de origine Parœciarum, cap. 3.*

2. c *Die Dominico.*] Per singulos enim dies debebant Presbyteri adesse Episcopo ministranti. Clemens *lib. 2. constit. Apost. cap. 61. In eius medio sit Episcopi sedes, ad cuius vtrumque latus consideant Presbyteri, & Diaconi assistant succincti, & expediti.* Et Anacletus R. P. *epist. 1. In solemnioribus diebus, aut septem, aut quinque, aut tres diaconos, qui eius oculi dicuntur; & subdiaconos, & reliquos ministros secum habeat, qui sacris induti vestimentis in fronte, & à tergo, & Presbyteri è regione, dextra, læuaque, contrito corde, & humiliato spiritu, ac prono stent vultu.* Notat Vicecomes *de ritibus Missæ volum. 3. lib. 1. cap. 21.*

d *Vitam sacerdotum.*] Vnde in Concilio Altissiodor. *can. 20.* ita cauetur: *Quod si Presbyter (quod nefas est dicere) aut Diaconus, aut Subdiaconus post acceptam benedictionem infantes procreauerit, aut adulterium commiserit, & Archipresbyter hoc Episcopo non intimauerit, integro anno non communicet.*

e *Scurrilitate.*] Quæ non solùm in clericis damnatur, *cap. 1. de vita & honest. cleric. lib. 6.* verùm in omnibus laicis fidelibus, vt probat latè Anonymus *in Machiauellum lib. 1. pag. 59.*

f *Fontes benedicere.*] Non ad aquam piacula- 3.
rem referas, quam nos vulgò benedictam appellamus, licèt eius benedictio propria sacerdotis sit, & quolibet die Dominico fieri debeat, *cap. aquam, de consecr. dist. 2.* latè plura de aqua benedicta adducentes docent Marsilius *speciali tract. de aqua benedicta*, Sausay *in Panopl. sacerd. lib. 2. cap. 6. §. 2.* Hæc enim verba accipienda sunt de benedictione fontis baptismalis, siue aquæ in baptisterio ad baptismum præparatæ: certum enim est, fontem baptismalem aquâ plenum priùs benedici à Presbytero, quàm baptismus cum ea administretur, quod iam à primis Ecclesiæ temporibus obseruatum fuisse legimus apud D. Clementem Romanum *lib. 7. constit. cap. 43.* ibi: *Deinde venit ad aquam, benedicit, & glorificat Sacerdos Dominum Deum omnipotentem.* D. Cyprianum *epist. 7.* ad Ianuarium: *Oportet ergo mundari, & sanctificari aquam priùs à sacerdote, vt possit baptismo suo peccata hominis, qui baptizatur, abluere.* Et tunc dicebatur fontem benedici. Paulinus Nolanus *epist. 12. ad Seuerum*, ibi:

Hic reparandarum generator fons animarum,
Viuum diuino lumine flumen agit.
Sanctus in hunc cælo descendit Spiritus amnem,
Cælestique sacras fonte maritat aquas.
Concipit vnda Deum, sanctamque liquoribus almis,
Edit ab æterno semine progeniem.

Hanc fontis benedictionem in Baptismo solenni faciebat Episcopus. Vvolfangus Lazius *de veter. Eccles. ritib.* vbi ait: *His expletis procedit Pontifex ad fontes benedicendos cum omni Clero.* Victor Vticensis *lib. 2. de persecut. Vandal.* ibi: *Hic visitatur a domino, prædociturque ei nocte per visum; dies enim Epiphaniorum illucescebat: Surge, vade ad seruum meum Eugenium Episcopum, & dices ei, quia ego te ad illum direxi, & illâ horâ, quâ benedicit fontem, vt baptizentur accedentes ad fidem, continges oculos tuos, & aperientur.* Notauit Vicecomes *de ritibus Baptismi lib. 1. cap. 14. cum sequentibus.*

g *Infirmos oleo perungere.*] Id est Sacramentum 4.
Extremæ vnctionis illis administrare, de quo aliqua prælibaui *in cap. vnico, de sacra vnct.* Illud tantùm in præsenti notandum est, Sacerdotes huius sacramenti ordinarios ministros esse. D. Iacobus *epistol. 5.* vbi de hoc Sacramento disserens ait: *Inducat Presbyteros.* Quæ verba reperiuntur *in cap. illud, 95. dist. cap. vnico, de sacra vnct. cap. quæsiuit, 14. de verb. signif.* Trident. *sess. 14. de hoc sacramento, cap. 3. & can. vlt.* Concilium Cabilon. sub Carolo *can. 48.* Faciunt textus *in cap. Presbyteros, dist. 95. cap. Presbyteri 123.*

cap.

cap. ab omni 124. *de consecr. dist.* 4. *cap. ab infirmis* 27. *q.* 1. plura dabimus *in cap.* 25. *de v. s.* vnde in hoc textu inter ea, quæ competunt Presbyteris, vt Presbyteris, enumeratur administratio vnctionis infirmorum.

5. h *Consulto Episcopo.*] In præsenti agit Leo de eo, qui pœnitentiam solennem in Ecclesia faciebat, circa cuius formam, & ritus vltra obseruata *in cap.* 1. *de bigamis non ordin.* sciendum est, reconciliationem eorum, qui solenni pœnitentiæ caput in Ecclesia subdiderunt, competere iure proprio Episcopis, & non aliis inferioribus Prælatis. Concilium Nicænum *can.* 13. *cap. cùm aliquis* 108. *q.* 3. Concil. Hispal. 2. *can.* 13. Meldense *can.* 41. Triburiense *can.* 31. Carthag. 2. *can.* 3. plura Albaspineus *lib.* 2. *obseru. cap.* 32. *&* 33. Cironius *ad titul. de pœnit.* Mendoza *lib.* 2. *Concil. Illiber. c.* 64. vbi & nos. Filesacus *in cap. inter* 15. §. 6. *de officio ordinarij.* Morinus *lib.* 2. *exercit. cap.* 7. Ambianas *ad Tertull. cap.* 18. *obseru.* 2. nec etiam ipsos pœnitentes ægritudine oppressos Presbyteri reconciliare poterant, nisi consulto Episcopo, *cap. Aurelius* 26. *q.* 6. ibi: *Si Episcopus absens fuerit, vtique Presbyter debet consulere Episcopum, & sic periclitantem eius præcepto reconciliare.* Concilium Brachar. 2. *can* 82. *Qui in exitu mortis sunt, & desiderant accipere sacramentum, cum consideratione, & approbatione Episcopi accipere debent.* De qua reconciliatione exaudiendus est Leo *in præsenti.* Videndus Altesserra *lib.* 2. *dissert. cap.* 8.

i *Pœnitentiam.*] Non solennem, quam Presby- 6.
teri facere nequeunt, vt probaui *in cap.* 1. *de bigamis non ordin.* sed priuatam, & sacramentalem: cùm enim Presbyteri Archipresbytero subsint, ab eo accipiebant ob peccata sua dignam pœnitentiam. Concil. Turon. 2. *can.* 20. *Illi vero Archipresbyteri, qui talem cautelam super iuniores suos habere noluerint, & non eos habuerint, studio distringendi ab Episcopo suo in ciuitate, retrudantur in cella.*

j *Solenniter impleat.*] Vt dixi *in cap.* 1. *circa finem, hoc tit.*

CAPVT III.

[a] Idem.

OFficium Archipresbyteri de [b] vrbe constat, quando ibi Præsul defuerit, vice eius officium [c] inchoare, benedictiones [d] Presbyterales in Ecclesia dare, Missam, quando voluerit, cantare, vel cui de sacerdotibus iusserit. Quando verò Episcopus Missam cantat, debet præcipere sacerdotibus, vt induant se [e] vestibus sacris, qualiter ad Missam procedant. Debet enim præcipere custodi Ecclesiæ, vt in sacrario [f] Eucharistia Christi propter infirmos non desit. Debet infirmis prouidere, & prouidendo præcipere sacerdotibus, ne fortè sine confessione, vel [g] confirmatione corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi moriantur: confessiones verò peccatorum eorum, qui à foris veniunt, [h] recipere cum omnibus sacerdotibus, & exinde per iussionem Pontificis magnam debet illis adhibere curam. Ad Christianos quoque [i] faciendos, & baptizandos infantes, & ad succurrendum omnia à sacerdotibus, per iussionem illius faciant.

NOTÆ.

a IDem.] Similiter etiam legitur in prima collectione, *in hoc tit. cap.* 3. sub eadem tamen incertitudine, cùm non constet cuius Pontificis huius nominis sit, licèt Leoni IX. eam tribuat Anton. August. *in notis ad primam collect. in hoc textu.*

1. b *De vrbe.*] Archipresbyteri enim, alij sunt in vrbe, id est in Ecclesiis vrbanis constituti; alij in singulis plebibus, quæ plures habent parochias, præfecti, qui dicuntur Archirurales. De primis agitur *in cap.* 1. *&* 2. *hoc tit. cap. final. de constit. cap. super* 15. *de officio deleg. cap. dilectus* 55. *de appellat.* Concil. Emerit. *can.* 10. De ruralibus *in c. si in plebibus,* 63. *dist. c. final. hoc tit. c. cùm inter* 13. *de re iudicata:* latiùs eorum differentias prosequitur Filesacus de origine Parœciarum *cap.* 3.

c *Officium inchoare.*] Non tamen confundendo se cum Cantore, vt animaduertit Barbosa *de dignit. cap.* 6.

2. d *Benedictiones Presbyterales.*] Præstandas in matutinis, & aliis horis canonicis. Exponit Glossa, quam sequuntur Hostiensis, & Butrius. Sed, ni fallor, perperam; nam benedictiones, quæ dabantur in his horis canonicis recitandis, etiam Presbyterali gradu non decorati dare poterant, vt probat Benedictus Hæphrenus *in vita S. Benedicti, prolegom.* 18. §. 11. licèt hanc solennem benedictionem tantùm Presbyterum dare posse statuat Alex. IV. *in cap. Abbates, de priuileg. lib.* 6. Existimo ergo in præsenti agi de benedictionibus, quæ dabantur populo Missæ Sacrificio assistenti, de quibus *in cap. Missas, de consecr. dist.* 5. Eas absente Episcopo Sacerdos dabat, *cap. cùm ad celebrandas*, ibi: *Cùm ad celebrandas Missas in Dei nomine conuenitur, populus non antè discedat, quàm Missæ solennitas compleatur; & vbi Episcopus non fuerit, benedictionem accipiat sacerdotis.* Licèt eam benedictionem, quam Episcopi, dum ad Ecclesiam procedunt Pontificio apparatu, vel occurrenti, vel confluenti populo dare consueuerunt, illis etiam absentibus Presbyteri dare non possint: quo modo accipio canonem 47. Concilij Agath. in illis verbis: *Benedictionem super plebem in Ecclesia fundere, aut pœnitentem in Ecclesia benedicere Presbytero penitus non licebit.* Plura cumulat de hac benedictione in Ecclesia præstanda, dum populus Missæ sacrificio adest, Saussay *in Panopl. sacerd. p.* 2. *lib.* 1. *cap.* 7. Altesserra *lib.* 6. *dissert. cap.* 9.

e *Vestibus sacris.*] Vt assistant Episcopo celebranti, iuxta veterem Ecclesiæ morem, quem probaui *in cap. antecedenti.*

f *Eucharistia.*] *Cap.* 1. *de custodia Eucharistiæ*, vbi latiùs dicemus.

g *Confirmatione.*] Sicut ab effectu, quia post pri- 3.
mam gratiam per baptismum collatam, sacramentū

quetus *in dict. epist.* 136. Filesacus *vbi suprà, pag.* 545.

6. h *Cuncta.*] Ex grauioribus videlicet causis, *cap. nullus,* 16. *quæst.* 7. leuiora enim negotia ab ipso, vt vicario foraneo, expediri possunt, *cap. Episcopus* 7. *dist.* 88. Concil. Altissiod. *can.* 4. Anton. August. *in epitom. lib.*6. *tit.* 61. Doceot de officio Archipresbyteri agentes Cæsar *de Ecclesiast. Hierarch. disput.* 12. §. 2. Barbosa *de dignit. c.* 5. & *lib.* 2. *iuris eccles. cap.* 25. Azot 2. *p. instit. lib.* 3. *cap.* 15. Petrus Greg. *lib.* 15. *syntagm. c.* 21. & *lib.* 5. *partit. tit.* 2. *c. final.* Ferro Manrique *de praced. q.* 6.

TITVLVS XXV.

De officio Primicerij.

CAPVT I.

Idem *in libro* [a] *Romani Ordinis.*

Vt [b] Primicerius sciat se esse sub [c] Archid. sicut & Archipresbyter, & ad eius curam specialiter pertinere, vt præsit in docendo diaconis, vel reliquis gradibus ecclesiasticis in ordine positis, vt ipse disciplinæ, & custodiæ insistat, sicut pro animabus eorum coram Deo rationem est redditurus: & vt ipse diaconis donet [d] lectiones, quæ ad nocturna officia clericorum pertinent, & de singulis studium habeat, vt in quacumque re capacem sensum habuerit, absque vlla vacet negligentia, aut à quo ipse iusserit, instruantur.

NOTÆ.

a *Romani Ordinis.*] De huius libri origine, & authoritate latè egi *in cap.* 1. *de officio Archid.*

1. b *Primicerius.*] Nomen hoc, vt volunt Cuiacius *ad tit. C. de Primicerio*, Brissonius *de v. s. verbo Primicerius*, Suidas, & Meursius *verbo Primicerius*, est simplex, non compositum, significans primum in dignitate, & officio: vnde D. Petrus Apostol. primò dicitur Primicerius Apostolorum. Baldericus Archiepisc. Dolensis *in histor. Hierosolym.* D. Stephanus Protomartyr Primicerius Martyrum. D. Augustinus *serm.* 21. Apud Romanos primus mensorum dicebatur Primicerius, *l.* 1. *C. de mensoribus, lib.* 12. primus fabricæ, Primicerius fabricensium, *l.* 2. *C. de fabricensibus, eod. lib.* primus scholarum, Primicerius scholarum, *in l.* 2. *C. de priuil. schol. lib.* 12. primus iudicum, Primicerius iudicum, *in cap. Ecclesia, de constit.*

Alij existimant, compositum esse ex *primo*, & *cera*, quasi Primicerius sit antesignanus cuiuslibet dignitatis in prima cera, & à capite laterculi scriptus. Ita Loaysa *ad Concil. Tolet.* 8. Petrus Greg. *lib.* 2. *partit. tit.* 9. *cap.* 5. & *lib.* 15. *syntagm. cap.* 22. Platina *verbo Primicerius*, Meursius *in Glossario, eodem verbo*, Cuiacius & Gothofredus *in l. vnic. C. de Primic. lib.* 12. Pancirola *in not. Imp. Orient. cap.* 1. & 2. quâ ratione veteres cuiusque scholæ, collegij, seu corporis Primicerium, Secundicerium, & sic deinceps dixerunt, *l.* 2. & *vlt. C. de domesticis, l.* 1. & *per totum C. de Primicerio*, & aliis congestis à Pancirola *lib.* 1. *variar. cap.* 85. D. Hieronymus *in chron. Iouinianus ex Primicerio domesticorum Imperator est factus.* Ammianus Marcellinus *lib.* 18. Cassiodorus *lib.* 6. *variar. cap.*.. *Notarium te nostrum esse censemus, vt ordine decurso militia, ad Primiceriatus feliciter peruenias summitatem.* Cùm enim antiquitus scriberetur in tabulis ceratis pugillaribus, vnde apud Consultos dicuntur primæ, & secundæ ceræ testamenti, Paulus *lib.* 5. *sententiarum, princip. Inst. de pupillari*, notarunt Pancirola *lib.* 2. *variar. cap.* 28. Lælius Bisciula *lib.* 8. *horarum successiu. cap.* 12. inde qui primus in matriculam, seu ceram clericorum scriptus est, dicitur Primicerius, *cap. cùm accessissent, de constit. cap. ex litteris* 29. *de officio deleg. cap. perlectis, vers. Ad Primicerium,* 25. *dist.* Barb. *lib.* 1. *iuris Eccles. cap.* 28. Et in nostra florentissima Salmanticensi Academia, qui primus ex corpore claustri aliis per annum præest, primusque habetur, Primicerius dicitur: ille habet peculiare officium, cui dum inseruirem per annum 1658. opusculum edidi de officio Primicerij.

c *Sub Archidiac.*] Hæc verba exposui *in cap.* 1. *de officio Archipresbyteri.*

d *Lectiones.*] Officium enim diuinum iam à primis Ecclesiæ temporibus constat non solùm psalmis, hymnis, collectis, verùm & lectionibus, tam per horas matutinas, vespertinas, quàm nocturnas recitandis. Concil. Matiscon. 2. *can* 1. *cap. Clericus, cap. Eleuterius,* 91. *dist.* Amalarius Fortun. *de ordine antiphon. cap.* 4. Rodulphus Tungrensis *de canonum obseru. cap.* 13. plura Francolinus *de horis canonicis, cap.* 1. dicemus *in cap.* 1. *de celebr. Missar.* vnde venit exponendus difficilis canon 9. Concilij Tolet. 1. in illis verbis: *Nulla professa, vel vidua absente Episcopo, vel Presbytero, in domo sua antiphonas cum confessore, vel seruo suo faciat. Lucernarium verò, nisi in Ecclesia, non legatur; aut si legatur in villa, præsente Episcopo, vel Presbytero, vel Diacono legatur.* In quibus non solùm perdifficile est, quid per confessorem in eo textu intelligatur, & quare caueant PP. ne vlla vidua, vel professa absente Episcopo, vel Diacono antiphonas faciat; verùm & quid per lucernarium 2,

narium in eo significetur; & quare nisi præsente Episcopo, vel Presbytero, vel Diacono legi non possit. Pro interpretatione priorum verborum, omissis variis confessorum acceptionibus, quas prosequitur, & illustrat doctè P. Gibalinus *de clausura regul. disquisit.* 1. *cap.* 9. §. 1. *num.* 7. sciendum est, confessarios appellari cantores, & psalmistas, qui sunt in inferiori Clericorum gradu. Concilium Carthag. 4. *can.* 11. Tolet. 1. *can.* 6. *Itemque puella Dei nec familiaritatem habeat cum confessore.* Latè probant Menardus *ad D. Greg. pag.* 61. Gibalinus *vbi suprà*, *num.* 9. Isti confessores, seu psalmistæ, viduis professis, & virginibus non solùm intra septa monasterij, verùm & in propriis ædibus docebant ordinem, & modum recitandi diuinum officium: vt autem PP. infandum abusum tollerent recitandi antiphonas in domibus priuatis, & nimiam familiaritatem mulierum cum ipsis confessoribus, prohibent vt nulla vidua, seu professa, absente Episcopo, Presbytero, vel Diacono antiphonas faciat cum confessore suo, hoc est orationes antiphonatim alternantibus choris recitent. Secundæ partis ipsius canonis interpretatio prouenit ex vera expositione verbi *lucernarij*. Lucernarium ergo ibi accipitur pro vespertino officio, & ita appellabatur, quia lucernæ accendebantur tunc in Ecclesia, vt latè probant Gazeus *in notis ad Cassianum lib.* 3. *cap.* 3. Loaysa *in notis ad ipsum canonem* 9. & quia post vespertinum officium Episcopi, & Presbyteri, atque ipsis absentibus, Diaconus sacras exponebat scripturas, Nicephorus *lib.* 12. *historia*, *cap.* 34. *In Cypro, & Cæsarea Cappadocum, in Sabbato, & Dominico die vesperi, & post lucernarum accensionem Episcopi, & Presbyteri sacras scripturas populis exponunt.* Cùm ergo precationibus lucernariis adiungeretur lectio, & interpretatio scripturarum, ideò statuunt Patres, vt lucernarium nisi in Ecclesia non legatur; vel si legatur in villa, fiat præsente Episcopo, Presbytero, vel Diacono, vt aliquis ex eis possit vespertino officio adesse, & sacras scripturas exponere. Docent Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri cleric. c.* 65. *in fine*, Gibalinus *d.* §. 1. licèt aliter textum illum accipiat Hallier. *de hierarch. iurisd. lib.* 3. *art.* 2. § 4.

COMMENTARIVM.

AD huius textus veram interpretationem præmittendum est, in Ecclesia iam à primis 3.
eius temporibus in vsu fuisse cantum, seu psalmodiam, tam in sacrificio Missæ, quàm in horis canonicis, vt latè probant Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri monacho*, *cap.* 63. Pamelius *ad D. Cyprianum de Orat. Dominica*, *num.* 6. Cotjolanus *in breuiario*, *anno* 367. & 555. Mendoza *q.* 3. *positiua*. Et licèt primis temporibus vltra clericos, cantores fuissent deputari, vt in Ecclesia psallerent, Concil. Carthag. 4. *can.* 10. Laodic. *can.* 15. sexta Synodus *can.* 75. plura Gibalin. *de clausura disquis.* 1. *cap.* 9. §. 1. posteà tamen psallentes, seu psalmistæ ex subdiaconis, & aliis minoribus ordinibus assumebantur. Concil. Brachar. 1. *can.* 29. D. Greg. *lib.* 4. *regestr. epist.* 38. Menardus *ad D. Gregor. pag.* 368. & ex illis schola cantorum, seu psallentium instituta fuit in qualibet Ecclesia Cathedrali, & etiam regulari, vt plura de his scholis adducentes tradunt Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri cleric. cap.* 12. Cironius *in præsenti*, Gibalinus *vbi suprà*, & *disquisit.* 1. *cap.* 2. §. 11. Rosvueidus *ad vitas Patrum*, *in onomast. verbo Schola*, Herrera *lib.* 1. *del origen. del officio diuino*, *cap.* 15. Huic scholæ præerat, lectiones, ordinem, modumque psallendi statuebat, assignabatque Primicerius, *cap. perlectis*, §. *ad Primicerium*, 25. *dist.* aliàs dictus Præcentor, *cap. cleros*, 21. *dist.* cui parebat succentor; quia ab eo instituebatur, de quo *in cap. inter* 11. *de excessibus Prælat.* Primiceriatus iuxta diuersas Ecclesiarum consuetudines, vel est tantùm officium, *cap. cùm accessissent*, *de constit. cap. significauit*; *el* 2. *de homicidio*: vel dignitas, *cap. cùm olim* 6. *de consuetudine.* Obseruarunt Primicerij officium prosequentes, Cironius *ad tit. de preb.* Barb. *lib.* 1. *iuris eccles. cap.* 28. & *de dignit. cap.* 7. Tuschus *littera P. conclus.* 650. P. Greg. *lib.* 15. *syntagm. cap.* 22. & *lib.* 2. *partis. tit.* 9. *cap.* 5. Acuña *in dict. cap. perlectis*, Cæsar *de ecclesiast. hier. disput.* 12. §. 3.

TITVLVS XXVI.

De officio Sacristæ.

CAPVT I.

Ex Concilio [a] *Toletano.*

VT sciat se [b] Sacrista subiectum Archidiacono, & ad eius curam pertinere custodiam [c] sacrorum vasorum, [d] vestimentorum ecclesiasticorum, seu totius thesauri Ecclesiæ, nec-non quæ ad [e] luminaria pertinent, siue in [f] cera, siue oleo.

NOTÆ.

NOTÆ.

a *Toletano.*] Ita etism eltatur hic textus in prima collectione, *sub hoc tit.* & ab Ivone Carnot. *p.6. Decreti*, *cap.*20. sed in nullo ex Conciliis Toletanis reperitur: quare existimo in præsenti teferri fragmentum alicuius Concilij Toletani nondum editi, vt etlam notaoi *in cap.* t. *de officio Archipresb. cap.* t. *de seruis non ordin.*

1. b *Sacrista.*] Sicut locus, in quo vasa sacra, sacræ vestes, & similia ecclesiastica ministeria seruantur, sacrarium dieitur, *l. sacra* 9. *ff. de rer. diuis.* ita qui earum eutsm, custodiamque haber, dicitur sacrista, *l.6. tit. 6. part.* 1. vt notant Cæsar *de Eccles. hierarch. q.*2. *procemial.* §.5. *num.* 2. Petrus Gregot. *lib.* 15. *syntagm. cap.* 39. *num.* 70. & quia totius thesauri curam habet ecclesiastici, vt in hoc textu docetur, etiam appellaiur thesautarins, *cap. perlectis*, §. *ad thesaurarium*, 25. *dist. cap. cùm nostri, de concess. preb.* Ionocentius III. *lib.* t. *regestri, epist.*57. & Iustinianus eum appellst custodem vasorum *in l. sancimus* 21. *C. de sacrosanctis Ecclesiis*, Cemeliarcham *in l. vlt.* §. *final. C. de rebus authoritate iudicis*, ex ratione tradita *in cap. ea* 3. *vers. Cemely*, *de officio Archid.* Et licèt propter dictam curam, & custodiam tantùm officium in Ecclesia obtineret; posteà tamen tam consuetudine, quàm statutis diuersarum Ecclesiarum dignitate præfulget; vnde tanqusm dignitate prædito causarum cognitionem consuenit R. Pontifex illi delegare, *cap. cùm olim* 32. *in fine, de officio deleg. cap. ex tenore* 11. *de foro compet.* Sacristæ officium, & ministeria proseqnuntur Cæsar *d.* §. 5. Barb. *de dignit. cap.* 7. & *lib.* 10. *iuris ecclesi. cap.* 27. Narbona *de ætate*, *anno* 8. *q.* 5.

2. c *Sacrorum vasorum*] Vt calicis, patenæ, thuribuli, candelabri, & similium: & licèt primis Ecclesiæ temporibus vasa sacra tantùm fuissent vitrea, aut ligoea; tamen iam à temporibus Zephirini & Vrbani I. argeotea tantùm in vsu sunt, *cap. vasa*, *cap. vt calix* 45. *de consecr. dist.* 1. plora tam circa materiam, quàm formam eorum tradunt Conar. *lib.* 4. *variar. cap.* 22. Acuña *in cap. ridiculum*, *dist.* 12. Baronius *anno* 216. & *in martyrol. die* 7. *Augusti*, Coriolanus *in breuiario*, *anno* 103. Suarez *de sacram. q.* 83. *art.* 3. *sect.* 7. Alciatus *lib.* 7. *parerg. cap.* 24. Vicecomes *de ritibus Missæ*, *volum.* 4. *lib.* 6. *cap.* 5. & 9. Sausay *in Panopl. sacerd. p.* 1. *lib.* 8. *cap.* 4. Seuerinus Binins *in notis ad Zepherinum*, Cassanate *in notis ad Lactantium, lib.* 2. *cap* 4. Antonius Monehiacenus *de sacrificio Missæ, lib.* 3. *cap.* 6. P. Gabriel de Henao *tom.* 2. *de sacrificio Missæ*, *disput.* 26. *per totam*, & nos *in cap.* t. *de pignoribus.*

d *Vestimentorum.*] De quibos nonnulla adduxi *in cap. vnico*, *de sacra vnct.*

e *Luminaria.*] *Cap.* 1. *de officio custodis*, vbi dicam.

f *Cera, siue oleo.*] His duabos materiis ad luminaria vti posse, laiè probant Stuchius *de sacrificiis*, *pag.* 55. Catellianus Cotta *verbo Cereum*, Dorleans *ad Tacitum lib.* t. *pag.* 56. tam in templis Christianorum, quàm Gentilium.

COMMENTARIVM.

3. EX hoc textu deducunt communiter repetentes, & de officio Sacristæ agentes, ad Sacristam spectare custodiam vasorum, vestimentorum, & luminarium. Sed contrarium nonnulla iuris testimonia probare videntur. Et primò id suadetur *ex cap. acolytus*, 23. *dist.* in illis verbis: *Ecclesiæ luminaria.* Ex quibus constat, ad acolytum spectare ratione proprij gradus custodiam luminarium: igitur non competit sacristæ ratione proprij officij, vt in præsenti docetur. Pro cuius textus interpretatione discrimen est constituendum inter officium custodiendi ipsa luminaria, & ministerium seruandi òleum, & ceram ad ea accendenda; & inter deferre ipsa luminaria in Ecclesia, cùm legitur Euangelium, aut horæ canonicæ recitantur: custodia spectat ad Sacristam, vt in præsenti textu docetur; ipsa verò delatio, & præparatio luminarium ad acolytum pertinet, *cap. perlectis*, *vers. ad acolytum*, 25. *dist. cap. cleros*, *vers. acolytus*, 20. *dist.* Docent, & plura de acolyti officio adducunt Petrus Greg *lib.* 15. *syntagm. cap.* 6. Espenceus *ad D. Paulum lib.* 1. *digress. cap.* 6. Zerda *in aduers. cap.* 94. Mendoza *lib.* 2. *Concil. Illiber. cap.* 6. Menardus *ad D. Greg. pag.* 272. Vicecomes *de ritibus Missæ*, *volum.* 3. *lib.* t. *cap.* 25. Secundò obstat textus *in cap.* 3. *Concilij Metensis*, in illis verbis: *Cuncti Presbyteri, vt libros, & sacerdotalia vestimenta suo Episcopo in proxima Synodo ostendant.* Ex quibus constare videtur, potiùs ad Presbyteros, quàm ad sacristam spectare custodiam vestimentorum, & librorum Ecclesiæ. Pro cuius canonis solutione dicendum est, quod licèt in eo probetur, Presbyteros ostendere debere libros ecclesiasticos, & vestimenta sacra Episcopo ad Synodum venienti; non tamen inde rectè deduci, ad eos custodiam pertinere; sacrista enim ea custodit, sed Presbyteri Episcopo visitanti ostendunt. Theodulphus ad Presbyteros Aurelian. *cap.* 4. in illis verbis: *Quando more solito ad Presbyterum conuenitis, vestimenta, & libros, & vasa sancta, cum quibus vestrum ministerium, & iniunctum officium peragatis.* Refert Anton. August. *in epit. iuris lib.* 17. *tit.* 7. *c.* 25. Tertiò obstat textus *in cap. ostiarius*, 23. *dist.* in illis verbis: *Pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur.* Ex quibus colligitur, ad ostiarium spectare custodiam vasorum, & vestimentorum Ecclesiæ: igitur hoc officium non est proprium sacristæ. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, ostiariis tempore suæ ordinationis tradi Ecclesiæ claues, vt custodiant Ecclesiam, & res in ea existentes, præcipuè vt præsint ianuis, ne sinant in Ecclesia ingredi communione Ecclesiæ priuatos, & eos, quibus fas non est adire sacra; vnde ianitores dicuntur, *cap. nemo*, *de consecr. dist.* 1. Concil. Laodic. *can.* 22. & 43. plura Vicecomes *vbi suprà*, Petrus Greg. *lib.* 15. *syntagm. c.* 30. non tamen ostiarij gradus ratione habent custodiam eorum, quæ in sacrario, seu diaconio continentur; quia hæc ad sacristam spectant, ex suprà traditis. Tandem opponitur textus *in Concil. Tolet.* celebrato anno 12. Recharedi Regis, *can.* 2. in illis verbis: *Certè si minor est census, ostiarius à sacerdote sit electus, qui mtorem infrà fimus S. Ecclesiæ faciat, qui & sanctarum reliquiarum luminaria omni subsequenti nocte accendant.* Ex quibus deducitur, curam luminarium ad ostiarium pertinere: igitur non ad sacristam. Sed respondendum est, ad ostiarium spectare accendere ipsa luminaria, & ante reliquias ponere, non verò custodire earum materiam, videlicet oleum, seu ceram, quarum rerum custodia ad sacristam spectat, vt in hoc textu docetur.

TITVLVS

TITVLVS XXVII.

De officio Custodis.

CAPVT I.

Ex[a] *libro Romani Ordinis.*

[b] CVSTOS Ecclesiæ, cui ea, quæ [c] Ecclesiæ competunt, custodienda committuntur, oportet vt sui Archid. iussioni in cunctis obediat: in canonicis horis signa [d] tinunnabulorum pulsanda, ipso Archidiacono iubente ab eo pulsentur; pallia, vel [e] linteamenta altaris, seu cuncta [f] vtensilia Ecclesiæ indesinenter custodiat; [g] lampades, & lanternas in accendendo, seu in extinguendo peruigil existat, ne aut supra modum lucendo oleum depereat, aut minùs [h] lucendo obscurior sit Ecclesia: sed omnia cum discretione agantur, quæ noscitur mater omnium virtutum esse. Si verò is minùs idoneus ad hoc peragendum extiterit, ab Archidiacono coerceatur, vt se [i] emendet. Si autem indomitus permanserit, Archidiaconus Episcopo denunciando prouideat, vt indecente eiecto, aptus domui Dei constituatur minister, vt omnia in laudem Dei fiant.

NOTÆ.

1. a EX *libro.*] De hoc libro, & eius authoritate egi *in cap. 1. de officio Archid.*

b *Custos.*] Qui res, aut personas seruant, custodiuntve, dicuntur custodes, *l. 3. ff. de administr. tutor.* Vnde qui Ecclesias, earumque res custodiunt, rectè custodes appellantur. Sicut & apud Gentiles, qui templa custodiebant, custodes dicebantur, *l. seruos 12. ff. de aliment. legat. l. seruos 35. ff. de liberali causa, l. annua 20. ff. de annuis legatis:* quorum frequens mentio apud Iustinum *epist. ad Diognetum*, Cyprianum *epist. ad Demetrianum*, Arnobium *lib. 6. aduersus gentes*, quos refert Iacobus Gothofredus *in l. 1. C. Theodos. de fide catholica.* Dicebantur etiam ab ædibus custodiendis æditui. Gellius *lib. 12. noctium, cap. 10.* Demsterus *ad Rosinum lib. 3. antiquit. cap. 30.* sicut & à basilicis ipsi custodes basilicarii dicuntur *cap. perlectis, 25. dist.* pleromque tameo custodes, *cap. cùm dilecta, de rescriptis.*

2. c *Ecclesiæ.*] Isti enim mioistri Ecclesiam ipsam, non verò Deum, Domioumque nostrum custodiunt, vt Geotilium æditoi faciebant, qui præponebantur vt Deos ipsos custodirent, quos reprehendit Iustinus Martyr *apolog. 2. Deos*, inqoit, *vt adorent, fingere dicitis, ac mutare, & fanorum, in quibus dedicantur, tales custodes, tutelaresque statuere: nec intelligitis nefas esse, & intelligere, & fateri homines Deorum esse custodes.* Arnobios *lib. 2. aduersus gentes, post medium*, ait: *Si apertum vobis, & liquidum, & in signorum visceribus Deos viuere, atque habitare cœlestes cursus sub validissimis claustris custoditis.* Et paulò inferiùs: *Ac ne fortè fur aliquis, aut nocturnus irrepat latro, adituis mille protegitis; ac excubitoribus mille, cur canes in Capitoliis pascitis? cur anseribus victum, alimoniamque prabetis.* Quos & damoasse videtur D. Cyprianus *in libello contra Demetrianum*, in illis verbis: *Visio vestra defendis, quomodo & clausos, ne pereat tutela vestra, custodit; pudet Deos colere, quos ipse defendis; pudeat de illis tutelam sperare, quos ipse tueris.* Existimabant enim Gentiles, Deos custodiâ suâ egere. Symmachus *lib. 1. epist. 40.* ibi: *Conuenientes Sacerdotes, vt in custodiam ciuium publico obsequio traderemus Deorum curam; fortassè Deos ita custodiebant, ne aut fugientes eos desererent, & in aliam ciuitatem migrarent, ab aliis ciuibus euocati.* Cuios euocationis vestigia extant *in l. sacra 9. §. 2. ff. de rerum diuisione*, vbi Gothofredus *littera G. l. cùm loca 36. ff. de religiosis:* notant Alciatus *in l. pupillus, §. vrbs, ff. de v. s.* Germonius *de sacror. immunit. lib. 2. cap. 15.* Iulius Cæsar Scaliger *lib. 3. de Poeticis, cap. 103.* Custodes ergo de quibus in hoc titulo, Ecclesiam, omniaque, quæ illi competunt, custodire debent, vt eorum vsum repetens probat Baronius *anno 34. num. 287.* & *anno 109. num. 28.* non autem Deum, vt faciebant custodes templorum Geotilium.

3. d *Tintinnabulorum.*] Licèt in lege veteri populus ad sacrificia conuocaretur tubâ, iuxta præceptum Moysi datum *Numer. cap. 11.* ibi: *Fac tibi duas tubas argenteas*; & *cap. 23. Deuteron.* & Gentiles ad sua sacra tibiis & tympanis euocarentur, vt latè probat Gutherus *lib. 2. de iure Pontif. c. 14.* tamen in Ecclesia pro temporum varietate diuersis signis datis fideles ad synaxim, & Missæ sacrificium conuocabantur; sæuientibus enim persecutionibus, & fidelibus qoasi obsessis, signum publicè non dabatur, sed per cursorem fideles conuocabantur, vt constat ex D. Ignatio *epist. 11. ad Polycarpum:* referuot Baronius *anno 58. n. 102.* Lantdmeter. *lib. 2. de veteri monacho, cap. 64* & quia cursoris officium proprium erat diaconi, vel lectoria, Ignatius *epist. 23. ad Heronem diaconum*, cui ita scribit: *Synaxim ne negligas omnes nominatim inquirere:* ideò etiam pace redditâ Ecclesiæ adhuc Archidiacono tanquam primo diacooorum competit, si noo immediatè, mediatè

dictè saltem per custodem populum conuocare ad diuina officia. Posteà in Ecclesia persecutionum procellis cessantibus signum dari cœpit sonitu lignorum, præcipuè in Ecclesia Orientali, & inter monachos. Metaphrastes *in vita S. Theodosij*, ibi: *Monachi autem quidam ex monasterio propinquorum, qui morbo laborabant, cum nos vidissent accedentes, lignum, quod conuocat ad Ecclesiam, pulsabant ante horam consuetam, & synaxim significabant fratribus.* Et in vita S. Chrysostomi: *Cum rursus vidisset tam diligentem, & tam feriam collocutionem, lignum vero iam pulsatum vocaret ad congregationem.* In aliis etiam prouinciis voce *Alleluya*, decantatâ, fideles ad Missam, & horas canonicas vocabantur, D. Hieronymus *epist.* 27. ad Eustochium: *Post alleluya cantatum, quo signo vocabantur ad collectam, nulli recedere licitum erat.* Notarunt Rosvueidus *in vitis PP. in onomast. verbo Signo dato*, Gazeus *in notis ad Cassianum, in regula S. Pachomij, pag.* 1079. Iam ab anno 600. ære pulsato fideles conuocari cœperunt ad Missæ sacrificium, & diuina officia, vt ex nostro textu constat, qui deductus est ex libro Romani Ordinis composito sexto sæculo Ecclesiæ, & ex ipso libro, *tit. de Sabbato sancto*, in illis verbis: *Campana tanguntur, & ingrediuntur ad Missam.* A quo tempore campanas in Ecclesia in vsu esse cœpisse verius est, quidquid de earum inuentione adducant Vergilius *de inuentione rerum, lib. 6. cap.* 12. Landtmeter. *d. lib. 2. cap.* 64. Grethserus *lib. 1. ad Codinum, cap.* 11. Magallanus *ad D. Paulum in epist. ad Titum, cap. 2. sect.* 4. Maiolus *dierum canicul. verbo Metalla*, Barbosa *lib. 2. voto* 102. Suarez *in defens. fidei, lib. 2. cap.* 16. Herrera *in origine diuini officij, lib. 1. cap. 7. & 8.* & licèt earum vsum hæretici improbis suis latratibus impugnare intendant, doctè eos refellunt Suarez *vbi supra*, Bellarminus *in apolog. aduersus Regem Angliæ, cap.* 8. Iodocus Coccius *tom. 2. thesauri, lib. 3. art.* 6.

4\. e *Pallia, vel linteamina.*] Aliud est pallium, aliud verò linteamen; pallium enim est tegumentum altaris. Iustinianus Comes *in epist. ad Hormisdam Pontificem*, ibi: *Duo pallia serica ad ornamentum altaris sanctorum Apostolorum direximus.* Anastasius Bibliothec. *in vita Hormisdæ*, vbi dum refert alia ornamenta, quæ ad Missæ apparatum pertinent, ait: *Pallia olosera, blatea cum tabulis auro tectis, de chlamyde, vel de stola Imperiali.* Vicecomes *volum. 4. de ritibus Missæ, lib. 7. cap.* 9. Linteamen verò est corporale, ita dictum, quia debet esse ex lino contextum, *cap. consultò 46. de consecr. dist.* 10. Concil. Rhemense relatum à Burchardo *lib. 3. Decreti, cap.* 98. his verbis: *Corporale, super quod sacra oblatio immolatur, ex mundissimo, & purissimo linteo sit.* Damasus in Syluestro Pontifice: *Constituit vt sacrificium altaris non in serico, neque in panno tincto consecraretur, nisi tantum in lino ex terra procreato.* Plura de corporali, & eius forma Vicecomes *volum. 4. de ritibus Missæ, lib. 7. cap.* 1. Ferrandus *lib 1. disquisit. reliq. lib. 1. cap. 1. sect.* 6. P. Gabriel de Henao *tom. 2. de sacrificio Missæ, disput. 25. sect.* 1.

5\. f *Vtensilia.*] Consonat textus *in cap. 2. hoc tit.* Aduersatur tamen textus *in cap. vnico, de officio sacristæ*, vbi assertur, ad curam sacristæ pertinere custodiam sacrorum vasorum, & vestimentorum: igitur non ad custodia officium pertinet vtensilia, & vestimenta Ecclesiæ seruare. Glossa in præsenti affirmat, hæc iura esse exaudienda iuxta diuersas Ecclesiarum consuetudines, ita vt aliquando ad sacristæ officium, quandoque ad custodis curam spectet custodia vestimentorum. Sed rectiùs Hostiensis in præsenti, & Buttius *in d. cap. vnico, de officio sacristæ*, existimant, ad sacristam spectare custodiam thesauri, & vestimentorum pretiosorum Ecclesiæ; ad custodem verò curam vestium vtensilium, quæ necessariæ sunt ad vsum quotidianum, & diuina officia, vt facilè probatur ex prædictis verbis, *vtensilia*, &c. & *ex d. cap. vnico*, vbi totius thesauri ecclesiastici cura sacristæ committitur.

g *Lampades, & lucernas accendendo.*] *Cap. nemo, de consecr. dist.* 1. Concil. Aquisgran. *can.* 131. 6.
ibi: *Custodes Ecclesiæ cum omni diligentia luminaria ad horas canonicas prouideant.* Anton. August. *in epit. iuris, lib. 17. tit.* 9. nec in præsenti præscribitur, an per diem tantùm, an per noctem luminaria in Ecclesia accendi debeant; quia non solùm ad nocturnas, verùm & ad diurnas horas accendi solent. D. Hieronymus *in epist. ad Riparium*, in illis verbis: *Per totas Orientis Ecclesias, quando legendum est Euangelium, accendi luminaria iam sole rutilante, non vtique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum.* Docent, & plura de perantiquo vsu lucernarum in Ecclesia congerunt Baronius *anno* 34 & *anno 58. num.* 70. & *anno 233. n.* 2. Loaysas *in notis ad Concil. Brachar. 2. can* 2. Dorleans *ad Tacitum lib. 1. pag.* 55. Baronius *anno* 58. vbi Spondanus *num.* 24. Vicecomes *volum. 4. de ritibus Missæ, lib. 7. cap.* 24. Roa *lib. 2. singular. cap. 15. cum nibus sequentibus*, Maiolus *dierum canicul. verbo Ignis*, Zerda *in aduers. cap. 33. & 92.* Mendoza *lib. 3. Concilij Illiber. cap.* 2. Lanidmeter. *de veteri clerico lib. 2 cap.* 78. Ambianas *ad Tertull. de fuga, cap. 14. obseru. 2. & de exhortat. cap. 13. obseru. 1. & de idololatria cap. 15. obseru.* 2. Pinto *in Cantica lib. 1. cap. 2. vers. 11. num.* 161. Bulengerus *lib. 2. opuscul. cap.* 11. Cresolius *lib. 3. mystagog. cap. 21. sect.* 3. Salugus *tom. 2. in Cantica, vestig. 19. sect. vnica.* Anton. Monchiacenus 3. *p. de sacrificio Missæ, cap.* 10. Carrier. *tom. 2. thesauri fidei, pag.* 611. Iodocus Coccius *lib. 6. thesauri, art.* 13. Cochier *in face histor. 2. p. cap. 1. 5. 8. & 18.* plura Bouius *in Roma Subterranea, lib. 1. tom 1. cap.* 18. & nos *in cap. final. de celebrat. Missar.* Sed Vigilantius, & alij huius vsus cereorum impugnatores expendunt difficilem locum Lactantij *lib. 6. diuin. instit. cap.* 2. in illis verbis: *Num igitur mentis suæ compos putandus est, qui auctori, & datori luminis, candelarum, ac cereorum lumen offert pro munere? Aliud verò ille à nobis exigit lumen, & quidem non fumidum, sed (vt ait Poeta) liquidum, atque clarum, mentis scilicet.* Et paulo inferiùs: *Illorum autem Dij, quia terreni sunt, egent luminibus, ne in tenebris sint, quorum cultores, quia cœleste nihil sapiunt, etiam religiones, quibus deseruiunt, ad terram reuocant.* Ex quibus improbari videtur pius Ecclesiæ lucernarum vsus. Sed Antonius Raudensis Theologus, qui errores Lactantij correxit, hunc primum inter errores libri 6. notat, & non improbaliter. Sed Isæus Casanete *in notis ad ipsum, c.* 2. affirmat Lactantium non improbare vsum lucernarum, seu luminarium Deo gratissimum, omnibusque litteris commendatum; sed eos increpare, qui in Ecclesiis luminaria accendunt eà fide, vt credant Deum in tenebris agere, vel luminibus indigere; quos meritò Lactantius damnat. Quæ interpretatio suadetur ex prioribus verbis ipsius capitis 2. ibi: *Mactant igitur opimas, & pingues hostias Deo, quasi esurienti; profundunt vina tanquam sitienti; accendunt lumina velut in tenebris agenti.* Difficile etiam, & meritò

in

in hac parte omnibus videtur Concilium Illiberit. *can.* 34. in illis verbis: *Cereos per diem placuit in cameterio non incendi; inquietandi enim non sunt sanctorum spiritus: qui hac non obseruauerint, arceantur ab Ecclesia communione.* In cuius expositione libenter immorarer, nisi actum agerem; plura enim iam in eius notis dedi, & praoccuparunt Mendoza, & Albaspineus *in eo canone*, Basilius de Leon *variar. disput. q. 2. scholast. cap. 1.* Bouius *in Roma subterranea*, *tom. 1. lib. 1. cap. 2. cum seqq.* Spondanus *de cameteriis*, *p. 3. lib. 1. cap. 20.* Corjolanus *in notis ad ipsum canonem*, Ramirez de Prado *ad S. Orencium*, *pag. 43.* Salmut. *ad Pancirol. lib. 2. voto 103. num. 59.* nouissimè Præceptor D. Iosephus de Retes *lib. 8 opuscul. cap. 27.*

h *Minus lucendo.*] Æquè enim peccatur, si exceditur modus, in quo est plus, ac in eo, quod est minùs, *cap. qui in aliquo*, *51. dist. cap. disciplina*, *45. dist. l. respiciendum*, *ff. de pœnis*: plura de prudentia adhibenda in negotiis tradit Solorzanus *de iure Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 7. num 69.*

i *Emendet.*] Quia hæc omnia, quæ Custodi mediatè competunt, ad Archidiaconum immediatè spectant; vnde extrauagans Ioannis XXII. licèt de Archidiacono tantùm loquatur, sub titulo tamen de officio custodis proponitur.

7. j *Canonicis horis.*] Certis enim horis diei, ac noctis campanæ pulsantur. Primò tempore sacrificij Missæ, & horarum canonicarum, *cap. solent*, *de consecr. dist. 1. cap. 2. hoc tit. cap. Ioannes*, *de homicidio*: cùm eleuatur hostia in Missa solenni, vt probat Stephanus Cantuar. Episcopus in sua constitutione relata à Cironio *in cap. 1. de celebrat. Missar.* in hæc verba: *In eleuatione corporis Christi pulsentur campana, vt populares, qui celebrationi Missarum non valent quotidie interesse, vbicumque fuerint, siue in agris, siue in domibus, flectant genua, indulgentias concessas à pluribus Episcopis habituri.* Concilium Tarrac. anno 1406. ibi: *Vt temporibus generalis interdicti, & cessationis diuinorum, quando corpus Christi eleuatur in qualibet Ecclesia, maius cymbalum in corporis Christi tribus vicibus, & aliis tribus vicibus in sanguinis eiusdem eleuationibus pulsetur, vt populus huiusmodi signo admonitus oret genu flexo, & indulgentias acquirere valeat.* Item cùm viaticum, seu corpus Domini ad infirmos defertur. Cardinalis Sabinensis A. S. L. in Concilio Illerd. anno 1219. celebrato, ibi: *Sacra Eucharistia ad infirmos cum campana honorificè deportetur.* Item horâ meridianâ, ex constitutione Calixti III. vt fideles eos iuuarent orationibus, qui contra Turcas dimicabant. Item vespere horâ salutationis Angelicæ: in receptione Episcoporum, & etiam Abbatum iura Episcopalia habentium, *cap. final. de causa possess. in 5. collect.* Item ad fugandas tempestates, vt probat Hieronymus Magius *lib. 3. miscel. cap. 14.* In obitu defunctorum. Beda *lib. 4. historia*, *cap. 23.* *Audiui notum campana sonum, quo ad orationes excitari, vel conuocari solebant, cùm quis de hoc saculo fuisset euocatus.* Quod & apud Gentiles obseruatum inuenio, apud quos si quis è vita excessisset, æra, campanæve pulsabantur, vt veteres Theocriti scholiastes habet, eo quod is sonus credebatur esse purus, & auertere spectra, & dæmonum ludibria. Notauit Nouarinus *lib. 1. schediasm. cap. 27.* Item & pulsantur campanæ ad alios actus humanos exercendos, quos referunt Carriet. *tom. 2. thesauri fidei*, *pag. 618.* Kochiet *in face histor. centur. 2. cap 48.* Barbosa *tom. 2. voto 102.* Ripa *de nocturno tempore*, *cap. 5.* Narbona *in horographia*, *num. 140.* & nos alia de campanis dabimus *in cap. patentibus*, *de priuil.*

CAPVT II.

Ex Concilio [a] *Toletano.*

CVstos verò solicitus debet esse de omni [b] ornamento Ecclesiæ, & [c] luminariis, siue [d] incenso: nec-non [e] panem, & vinum omni tempore ad Missam præparatum debet habere. Debet etiam per singulas canonicas horas signum ex consensu Archidiaconi sonare, vt [f] oblationes, vel decimas, vel eleemosynas cum eiusdem consensu, absente Episcopo, inter fratres diuidat. In his tribus Ecclesiæ columnis, vt sancta sanxit Synodus, consistere debet alma mater Ecclesia vt ad hoc opus tales ordinentur, quales plus [g] meliores, & sanctiores esse viderint, vt nulla negligentia in sancta Dei Ecclesia esse videatur. Hi tres, Archidiaconus, Archipresbyter, Custos, prouidi simul iuncti, vno animo peragant, & perfectè, & non sit inuidia, nec zelus inter illos.

NOTÆ.

1. a TOletano.] Ita etiam habetur *in cap. 2. hoc tit. in 1. collect.* Sed non constat ex quo Concilio textus hic transcriptus sit: quare esse fragmentum alicuius Concilij nondum editi existimo: quod etiam notaui *in cap. 1. de offi io sacrista*, *cap. 1. de officio Archipresbyteri.*

b *Ornamento.*] De quo aliqua retuli *in cap. vnico*, *de sacra vnct.*

c *Luminariis.*] De quibus *in cap. antecedenti.*

2. d *Incenso.*] Peculiaris ritus iam à temporibus Apostolorum in Ecclesia obseruatus fuit suffitus aromatum in diuinis officiis, *can 4. Apost.* in illis verbis: *Praterea licitum non esto aliud quidpiam admouere ad altare, quàm oleum in candelabrum, & incensum oblationis tempore.* Quem ritum Apostoli à Iudæis acceperunt: apud eos enim valdè in vsu erat, ex præcepto Moysi dato, incensi oblatio, & thurificatio, *cap. 3. Exodi*: *Facies quoque altare ad adolendum thymiama de lignis Setim.* Et Dominus apud Malachiam *cap. 1.* ait: *Ab ortu solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* Vbi LXX. vertunt, *incensum*

incensum offertur mihi. Et textus Arablcus exprimit, *incensa.* Hanc igitur thurificationem, seu suffitum incensi Apostoli, & eorum successores sacro altaris ministerio adiuuxerunt, vt constat ex variis Liturgiis. Ex Liturgia B.Petri, in illis verbis: *Sicut Zacharia suffitum thymiamatis suscepisti, sic de manibus nostris peccatorum hanc suscipe thurificationem in odorem suauitatis.* Ex Missa B.Iacobi, ibi: *Præsentem hunc ex nobis inutilibus seruis tuis suffitum recipe in odorem suauitatis.* Ex Dionysio, & Euagrio probat Carriet. *tom.2. thesauri fidei, de thurificat. pag.612.* Plura de incenso, & huius ritus mysticis rationibus tradunt Anton. Monchiacenus *de sacrificio Missæ 3.part. cap.11.* Vicecomes *volum.4. de ritibus Missæ, lib.6. cap.35.* Cresolius *lib.4. mystag. cap.8.* Ambianas *ad Tertull. cap.3. obseru.2.* Stuchius *de sacrificio Gentil. fol.51.* Cochier *in face hist. cap.59.* Alteſerra *de Ducibus, cap.17.*

e *Panem & vinum.*] Panem azymum, & vi-
3. num vitis, in quibus consistit materia remota Sacramenti Eucharistiæ, vt latè probabo *in cap. fin. de celeb. Missar.*

f *Oblationes, vel eleemosynas.*] Ante diuisionem enim bonorum Ecclesiæ à S. Simplicio factam *in cap. quatuor, cap. de redditibus 12. quæst.2.* omnia Ecclesiæ bona, videlicet oblationes, eleemosynæ, & decimæ communia erant, & in communi possidebantur ab Episcopo, clericis, & pauperibus; & ab Episcopo iuxta cuiuslibet ex fidelibus necessitatem distribuebantur, *cap. final. 16. q.1. cap. scimus 9. cap. nolo 10. cap. habebat 17. cap. res Ecclesiæ 26. 12. quæst.1.* ad quæ tempora referenda sunt prædicta verba huius textus.

g *Meliores & sanctiores.*] An dignior semper
præferendus sit digno, latè disputabimus *in c. graue 29. de præb.* Interim videndi sunt Garcia *de benefic. 7. part. cap.16.* Manrique *de different. vtriusque fori, quæst.48.* Velasco *de priuileg. paup. part.1. q.7.* Zapata *integro tract. de iustit. distribut.* Bobadilla *lib.1. polit. cap.3. num.77.* Diana *part.1. tract.4. resol.34.* Escobar *de vtroque foro, art.5. §.11.* Petrus Bollo *in œconom. cap.1. §.5.* Barbosa *de officio Parochi lib.1. cap.2. & in cap.19. de elect.* Marescotus *variar. cap.53.* Hieronymus Garcia *tom.2. polit. regul. tract.9. difficult.3. dub.4.* vbi plures ex moralistis cumulat. 4.

TITVLVS XXVIII.

De officio Vicarij.

CAPVT I.

Alexander III.[a] *Noruicen. Episcopo, & G. Archid.*

AD audientiam nostram peruenit, quod Vg. presbyter monachos de [b] Ramescia, & Thomam clericum suum petendo vicariam [c] suam Ecclesiæ de Burnelia, à qua [d] xx. annis retrocessit, in diuersis posteà Ecclesiis [e] personatum adeptus, multipliciter vexare, ac fatigare præsumit. Quia igitur non est canonicum, vt qui curam animarum in diuersis habet Ecclesiis, vicarius fiat in alienis: d. v. per A. s. præ. m. quat. rei veritate pleniùs inquisitâ, si ita esse noueritis, prædictum presbyterum à petitione supradictæ vicariæ desistere, ap. & oc. rem. districtiùs compellatis, non obstantibus litteris, si quas tacitâ [f] veritate per nuntium à nobis impetrauit. Extirpari etenim debent, quæ de [g] auaritiæ radice procedunt, & canonum contraria sunt rationi, vel sanctioni.

NOTÆ.

1. a NOrvic.] Similiter legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.2.* & post Concil. Lateran. sub Alexandro III. *part.30. cap.5.* ex quibus codicibus ita restituo hanc decisionem. De Ecclesia Noruicensi aliqua adduxi *in cap. si autem 9. de rescriptis.*

b *Ramescia.*] Legendum est, *Ramissia*; cœnobium enim hoc est Ordinis D. Benedicti, constructum ab Osualdo Eboracensi Archiepiscopo, vt testatur Vergilius *lib.7. historiæ Angliæ, pag.176.*

c *Vicariam suam Ecclesiæ.*] Vbi monachi ha-
2. bent Ecclesias parochiales sibi subiectas, non potest aliquis eorum præfici, aut præponi curæ animarum, & Ecclesiæ administrationi; sed clerici sæculares, tanquam vicarij præficiendi sunt, ex voluntate monachorum, & institutione Episcopi, *cap.1. de capellis monach. cap. monachi, de statu monachor.* Docent Bosquetus *in notis ad Innoc. lib.1. epist.7. & 138.* Iuretus *ad epistol. 69. Iuonis*, Solorzanus *tom.2. de iure Indiar. lib.3. cap.16. num.35.* Trullench *de Vicariis, cap.2.* vnde in Ecclesia de Burnel, quæ subiecta erat monachis Benedictinis, clericus sæcularis vt Vicarius constituendus erat, qui fidelibus sacramenta administraret.

d *XX. annis.*] Licèt enim absens, & non resi- 3.
dens in proprio beneficio priuari ipso debeat, tamen ipso iure illud non amittit, sed monendus priùs est, & per sententiam beneficio priuandus, *cap.2. cap. ex tua, cap. vlt. de clericis non resid. cap. extirpanda, §. quia verò, de præb.* plura tradunt Lotherius *de re benef. lib.3. quæst.27.* Petrus Greg. *lib.4. partit. tit 7. cap 4.* Hurtado *de resident. tom.1. resol.2. fol.156.* Vnde licèt in hac specie per 20. annos Vicarius abesset; tamen quia neque monitus, neque sententiâ priuatus erat, idcò Vicariam adhuc retinebat.

e *Personatum.*] De personatu egi *in cap. ad aures, de rescriptis.*

f *Tacità veritate.*] Quæ litteræ ipso iure nullæ sunt, vt probaui *in cap. super litteris, de rescriptis.*

g *Auaritia.*] *Cap. auaritia, de prabendis.*

CAPVT II.

Idem [a] *Heliensi Episcopo.*

VEniens ad nos P. Rector Ecclesiæ de Gestan. suâ nobis insinuatione proposuit, quòd ipse Ioanni de Fescam, qui multos habet ecclesiasticos redditus, & vicarias in Ecclesiis pluribus, vicariam de Gestan. sub annua trium [b] marcarum pensione concessit, cùm redditus illius vicariæ quatuor marcas valeant annuatim. Licèt autem in ipsius vicariæ concessione quædam decima fuisset excepta, nihilominus tamen memoratus Ioannes præfatum P. contra religionem fidei suæ, quâ se contra concessionem ipsam promiserat aliquando non venturum, super prædicta decima coram venerabili fratre nostro Norvuicensi Episcopo per litteras nostras traxit in causam: & cùm in prædicta causa P. vincere non posset, ab alio iudice pro sua voluntate fecit eum citari. Quoniam ergo sustinere nolumus, nec debemus, vt idem P. inhibitâ vexatione grauetur, Fraternitati tuæ, &c. quatenus partibus conuocatis, diligentiùs inquiras veritatem: & si tibi constiterit, quod prædicta decima fuisset excepta, memoratum clericum ab impetitione præfati Ioannis, contradictione, & appellatione cessante, auctoritate Apostolica fretus absoluas. Si verò quicquam in detrimentum iuris ipsius P. factum est, postquam iter arripuit ad nostram præsentiam veniendi, id contradictione, & appellatione cessante corrigas, & ad statum illum reducas, quo in tempore aggressi itineris noscitur extitisse. Cæterùm si memoratus clericus in aliis Ecclesiis vicarias habeat, vel ecclesiasticos redditus, de quibus possit sustentari, à vicaria præscriptæ Ecclesiæ de Gestan. confirmationis nostræ litteris non obstantibus, appellatione cessante remoueas, & eandem Ecclesiam restituere eidem P. non postponas, dummodo velit, & debeat in presbyterum ordinari, & per semetipsum in eadem Ecclesia Domino deseruire. Prouideas autem attentiùs, ne in Episcopatu tuo patiaris quemlibet plures vicarias habere. Quia cùm Vicarij teneantur Ecclesiis, & propriis personis deseruire, alienum est ab ordine iuris, vt vicariam habeat quis præter vnam.

NOTÆ.

a HEliensi.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 3. & post Concilium Lat. ran. *p.* 39. *cap.* 6. sed vtrobique diminutè, cùm tantùm vltima verba huius decisionis compilarentur: consolationem verò, & integram decisionem ita restituo *ex dict. Concil. Lateran. part.* 39. *cap.* 5. De Ecclesia Heliensi egi *in cap. postulasti, de rescriptis.*

b *Marcarum.*] De marcarum valore apud Anglos aliqua notaui *in c. cum pridem, de pactis.*

COMMENTARIVM.

1. Conclvsio traditvr.

EX his duabus Alexandri III. decisionibus sequens deducitur disputanda assertio: *Nemo potest habere duas vicarias eodem tempore, vel vnam simul cum alio beneficio curam animarum habente.* Ab specie tantùm probatur ex Clementina vnica, *hoc tit.* per argumentum probari potest ex omnibus illis iuris canonici sanctionibus, quibus prohibetur, & damnatur pluralitas beneficiorum, quas congerunt vespertini Antecessores nostri *in cap. de multa* 28. *de prab.* vbi & nos plura cumulabimus. illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, & *lib.* 3. *iuris eccles. cap.* 6. *num.* 22. Rufiniacus *lib.* 3. *constit. tit.* 10. *cap.* 10. Ojeda *de incompatibilit.* 1. *part. cap.* 15. *per totum*, Ioannes Nicolaus *de incompatibilit. benefic. num.* 22. Gonzalez *ad regulam* 8. *Cancell. glossa* 5. §. 3. *per totum*, Trullench *de officio parochi, tit. de Vicariis, dubit.* 2. & 4. Cuiacius *in rubrica de prab. & dignit.*

2. Impvgnatvr tradita assertio.

Sed aduersùs hanc assertionem insurgi potest sequenti iuris consideratione. Qui Vicariam habet, nihil proprium obtinet, cùm omne ius ratione beneficij competens resideat penes Rectorem: vnde Vicarius ius personatus, vel beneficij sibi vindicare non potest, *cap. illud, de excessibus Prælat.* Gonzalez *ad regul.* 8. *vbi suprà, num.* 23. Vitalioîs *in Clement. vnica, de officio Vicarij*, Trullench *vbi suprà, dubit.* 3. Facit Cassiodorus *lib.* 6. *variar. cap.* 3. in illis verbis: *Vices agentium mos est sic iudicum voluntatibus obedire, vt suas non habeant dignitates: splendent mutuato lumine, nituntur viribus alienis, & quadam imago illis videtur veritatis, quæ proprij non habet iura fulgoris.* Igitur si Vicarius veri Rectoris nihil proprium habet, poterit retinere aliud beneficium, etiam parochiale, simul cum Vicaria, aut duas simul Vicarias. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam qui beneficium parochiale habet iure proprio, potest aliud in commendam retinere, & in vtraque Ecclesia curam animarum habere, *c. qui plures* 21. *q.* 1. *cap. penult. & vlt.* 21. *q.* 1. igitur si potest quis vnam Ecclesiam proprio iure, aliam in commendam retinere, poterit vnam vt propriam, aliam vt vicariam possidere, cùm nulla possit assignari commoda differentiæ ratio inter Vicariam, & commendam. Fulcitur præterea hæc difficultas *ex Clement. vnica, hoc tit.* vbi

vbi Clemens V. oouiter in Concilio Viennensi statuit, vt de cætero prohibitio pluralitaris beneficiorum tot sacris canonibus firmata extendatur ad Vicarias Ecclesiarum: igitur adhuc Alexandri temporibus hæc prohibitio circa Vicarias non dabatur, aliàs frustrà, & superfluò Clemens V. prædictam prohibitionis ampliationem nouiter statueret.

3. VICARIVS ALIQVANDO DICITVR SVCCESSOR.

Hac dubitandi ratione non obstante vera est supradicta assertio, ad cuius expositionem sciendum est, Vicarium eum dici, qui alterius vicem obit. Bechamus *de originibus linguæ Latinæ, verbo Vices*: & aliquando Vicarius dicitur, qui alicui succedit in dignitate, seu officio. Horatius *lib. 3. od.24* ibi:

Nec cultura placet longior annuâ,
Defunctumque laboribus
Æquali recreat sorte vicarius.

Vbi notarunt Lambinus, & Torrentius, Horatium innuere Getas ad colendos agros singulis annis alternatiuè alios aliis succedere. Marcus Tullius *orat. 5. in Verrem*, ibi: *Vnum & quinquaginta aratores ita video deiectos, vt his ne vicarij quidem successerint.* Quo in sensu Pontifex appellari solet D.Petri Vicarius, cùm eius successor sit; Vicarius autem Christi, vt *in c.ego Ludouicus, 63.dist. c.nos quales 1.q.1. c.quoties 1.q.7.* Concilium Ephesinum *cap.16.* vbi Legatus Pontificis ita præfatur: *D Petri ordinarius successor, & Vicarius sanctus, beatissimusque Papa, & Episcopus noster Cælestinus, nos suos pro se quasi Vicarios ad hanc Synodum misit.* Concilium Ticinense sub Ioanne VIII. *In Ecclesia Romana Apostolorum viget successio, & Romani Pontifices Principum Apostolorum Petri, & Pauli Vicarij sunt.* Arnulphus Lexouiensis *in epist. ad Alex. de promotione sua.* D.Cyprianus *epist.67.* In his enim, & aliis auctoritatibus Pontifex appellatur Vicarius D. Petri, non quia eo inferior sit; sed quia eius successor existit, vt latè probant Suarez contra Regem Angliæ *lib.3.c.12. & 15.* Duvallius *de Rom. Pontif. p.2.q.7.* Diana *p.12.resol.1. miscel.* licèt hanc loquutionem impropriam esse existimet. Paulus Lop. *de sedium Patriarch. erectione c.15.* Castillo *in 4 sentent. tom.2. disput.15. q.4.n.23.* Baronius *tom.9. anno 740.* Bellarminus *lib.2. de Rom. Pontif. cap.17.* Theophilus *tom.10 in aurea corona R.P. verbo Vicarius Petri.*

4. PROPRIE DICITVR ALTERIVS VICES GERENS.

Plerumque tamen Vicarius in vtroque iure appellatur ille, qui alterius vices gerit, & in eius locum suffectus est, *l.Vicarius, ff.de legationibus*, Cuiacius *lib.1.qq. Papin. in l.5. ff.de officio Proconsulis.* Aliquando dicitur deputatus, seu commissarius, *c.insinuante, de officio deleg. c.dilectus, de appell. Clementina etsi principalis, de rescriptis.* Aliquando Officialis, *c.quamquam, de vsuris in 6.* Zerda *in aduers. c.73.n.18. c.vlt. hoc tit. eod. lib.* Vices gerens, *c.2. de regul. c.3. de instit.* Locumtenens *c.præcipimus, 94 dist.* Substitutus *Clement.1. & 2. de hæreticis:* Suffectus, *l.2.§.post hanc, de origine iuris, cap. quadam*, ibi: *Suffecti Consules, dist.2.* In iure ciuili passim obuia est Vicariorum mentio, siquidem Præfecti, & alij Magistratus suos habebant Vicarios, per quos impediti possent suum munus adimplere, *l.1. & per totum ff.de officio Vicarij, l.1. C.de proximis sacror. scrin. lib.12. l.3. C.Theodos. de sponsalibus*, iuncta inscriptione *l.3. eod. Cod. de famosis libellis.* Pulchram Vicarij constituendi formam tradit Cassiodorus *lib. 3. variar. c.16.* in hæc verba: *Hinc est, quod præsenti tempore in Gallias, nobis Deo auxiliante subiectas, Vicarium te Præfectorum nostra mittit auctoritas: vnde perpende qualia de te videamur habere indicia, quando ad illos populos mittere regendos, quos nostris laudibus specialiter credimus acquisitos, chara est Principi gloria, & necesse est de illis amplius esse solicitum, vnde sibi triumphorum venisse sentit augmentum, &c.*

5. DE VARIIS VICARIIS.

In iure etiam nostro Pontificio non minùs frequens est Vicariorum officium; nam vt à summo gradu incipiamus, R.Pontifex est Vicarius Christi Domini, *c.quantò, c.inter, de translat. Episcopi, c.vbi periculum, §.cæterùm, de elect. in 6.* Concilium Florentinum in illis verbis: *Definimus Pont. Romanum successorem esse D. Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput.* Pluribus illustrat Diana *d.p.12. resol.1. miscel.* Patriarchæ etiam, Archiepiscopi, & Episcopi etiam dicuntur Vicarij Pontificis, vt probant Selua *de benef. 2.p.q.1.n.2.* Gonzalez *d.glossa 5.§ 3.n.6.* & ipsi alios Vicarios habent; vel natos, vt Archidiaconos, & Archipresbyteros, *cap.1. de officio Archid. c.vt singula, de officio Archipresbyteri*; vel datos, & à se constitutos, vrbanos, vel foraneos, de quibus *in cap.2. de consuet. lib.6. c.penult. de noui operis nunciat.* & alibi passim. Plura de illis Barb. *de potest. Episcop. alleg.54.* Solorzanus *tom.2. de iure Indiar. lib 4.* Ferro Manrique *de præced. q.52.* etiam Parochi, & plebani suos Vicarios habere solent, de quibus *in c.1.2.3.4. & fin. hoc tit.* Si enim illi necessariis causis impediantur, quominus officiis suis possint interesse, Vicarios idoneos constituere valent, *c.extirpandæ, §.quia verò, de præb. c.peruenit, de appellat. c.cum ex eo, de elect. in 6.* licèt indistinctè parochis constituere Vicarios iam prohibuerit Innocentius III. in Concilio Lateran. generali, *cap.32.*

6. EX QVIBVS CAVSIS VICARII CONSTITVANTVR.

Vicarij constituuntur vel ad iurisdictionem exercendam, vel ad diuina officia in Ecclesia celebranda. De primis agemus *in cap. sua, hoc tit.* de secundis nunc tractationem aggrediamur. Sciendum ergo est, ad diuina ministeria peragenda, & curam animarum exercendam, Vicarios constitui pluribus ex causis. Prima, si monachi obtineant Ecclesias sæculares; nam cùm illi non possint sacramenta parochianis administrare, debet Vicarius constitui præsentatione ipsorum, & institutione Episcopi, *cap.1. de capellis monach.* vt suprà probaui. Deinde quoties Ecclesia parochialis alteri Ecclesiæ, vniuersitati, collegio, seu loco pio annexa, & vnita reperitur, debet constitui Vicarius, *c.extirpandæ, §.quia verò, de præb.* Deinceps quoties ob numerosum populum capella nouiter construitur, præficitur illi Vicarius perpetuus, *c.ad audientiam, de Ecclesiis ædificandis.* Trident. *sess.21. de reform. cap.4.* Rursus Vicarius constituitur quando quis habet duas Ecclesias principaliter vnitas; tunc enim cùm Rector non possit vtrique inseruire, vicarium in vna apponere debet, *cap.1 ne sede vacante, cap. & temporis 16. q.1.* Vlteriùs quotiens variis negotiis Rector ipse ita tenetur, & impeditur, vt inseruire non possit, veluti ob peregrinationem in terram sanctam, aut ad limina Apostolorum, *cap.vlt. de voto*, ob absentiam causâ studiorum cum licentia Episcopi, *c.relatum, de clericis non resid.* propter aduersam valetudinem, *cap.1. de clerico ægrot.* ob diuersitatem idiomatis in plebe, *cap. quoniam 5. de officio ordin.* concionis habendæ grat. à ad populum, *cap. inter cætera, eod. tit. cap. quod Dei 5. de statu monach.* cùm Rector Ecclesiæ remouetur à loco, *cap. ad audientiam, de Ecclesiis ædificandis*, vel in monasterium se transfert, & in probationis anno versatur, *cap. de monachis, de præb.* aut maius diuini cultus incrementum speratur, *cap. illud 15. cap nihil 7. q.1.* Prosequuntur alios casus Gonzalez *dict.§.3.* Azor *2. part. instit. lib.3. cap.1. in fine.*

7. VICARII ALII PERPETVI, TEMPORALES ALII. Ex his Vicariis tot ex causis constituendis tres priores perpetui sunt, & in perpetuum eliguntur cum debita redditum assignatione, ad congruam sustentationem, *dict. cap. extirpanda*, *§. quia*: cæteri verò tantùm ad tempus constituuntur, vnde inter eos plures, magnæque differentiæ versantur. Prima, quòd Vicarij perpetui tantùm institui, & destitui ab Episcopo possunt, nec sine eius auctoritate curæ animarum præponi, aut ab ea deiici valent, *dict. cap. 1. de capellis monach. cap. 3. hoc tit.* temporales verò tantùm voluntate, & ex nutu constituentis eliguntur, & pendent. Trullench. *dict. tract. de Vicariis, dub. 5.* Secunda, quia perpetui Vicarij obtinent Vicariam, & ipsa Vicaria est beneficium ecclesiasticum, *cap. postulasti, de rescriptis, cap. ad hæc, hoc tit. cap. perpetuus, de fide instrum. Clement. vnica, hoc tit.* & habent verum titulum, *d. c. ad hæc.* Vicaria autem temporalis non est beneficium, *c. peruenit, el 2. de appellat. c. cùm ex eo, de elect. in 6. extrauag. execrabilis*, vbi Glossa *verbo Temporalis, de preb.* Vnde ad titulum Vicariæ temporalis non potest quis sacris ordinibus initiari, nec in ea habet locum regula 8. Cancellariæ. Nec alia in Vicaria temporali militant, quæ procedunt in Vicariis perpetuis, vt docet Trullench *de Vicar. dub. 7.*

8. RATIO DECIDENDI. Ex his prouenit vera ratio decidendi huius textus; nam cùm Vicaria perpetua sit beneficium, vt suprà probaui, & nemo possit duo beneficia curata simul obtinere, *cap. ad hæc, cap. de multa*, cum vulgaria, *de preb.* ideò nequit obtineri Vicaria cum beneficio parochiali, aut duplex Vicaria: quæ enim de beneficiis in iure nostro constituta sunt, in Vicariis perpetuis æqualiter procedunt; vnde sicut litteræ impetratæ à beneficium habente, nullæ sunt ipso iure, *cap. ad aures, cap. si proponente 44. de rescriptis*; ita & impetratæ ab obtinente Vicariam, *cap. postulasti, de rescriptis*. & sicut filius non potest obtinere beneficium in Ecclesia vbi pater illud possidet, ita nec Vicariam perpetuam, *cap. constitutus 8. cap. ad extirpandas 18. cap. Michael, de filiis presbyter.* Et sicut beneficium obtinens ad eius titulum ritè ordinatur, *cap. 2. cap. cùm secundùm, de preb.* ita & retinens Vicariam perpetuam, vt ex Cæsare, Selua, & aliis resoluit Barb. *lib. 3. iuris Eccles. cap. 6. num. 24.* Et sicut obtinens beneficium parochiale tenetur intra annum in presbyterum ordinari, *cap. licèt, de elect. in 6.* ita & obtinens Vicariam tenetur gradus sacros suscipere, *cap. vlt. hoc tit.* Tandemque omnia, quæ dicuntur de beneficiis parochialibus, procedunt etiam in Vicariis perpetuis, vt latè docent Rebuffus *de vicariis perpetuis, in praxi, num. 14.* Ojeda *de incompatibilit. p. 1. cap. 14.* Gonzalez *d. §. 3. num. 21.* Garcia *de benefic. part. 1. cap. 2. n. 93.* nam huiusmodi vicarij habent beneficium curatum; vnde sicut nemo valet obtinere duo beneficia curata, ita nec duas Vicarias.

9. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO. Nec refragatur difficultas suprà pro dubitandi ratione adducta, quæ enim in ea expendebamus, procedunt, & locum habent in Vicaria temporali, quæ proprium ius Vicario non tribuit, nec titulum beneficij; tradita verò assertio habet locum in Vicaria perpetua, quæ beneficium est. Nec primum augmentum difficultatis aduersatur, cui eodem etiam modo satisfaciendum est; commenda enim non est beneficium, *cap. qui plenè 32. 1. q. 1.* Ojeda *vbi suprà, 2. part. cap. 4.* nec commendatarius est verè Rector, sed tantùm custos, *cap. constitutum 22. 7. quæst. 1.* Vnde mirum non est, vt possit quis beneficium simul & commendam obtinere, non autem beneficium, & Vicariam perpetuam. Nec vltimum augmentum obstat, deductum ex dicta Clement. vnica, *hoc tit.* nam licèt Alexandri III. temporibus iam vigeret prohibitio, ne quis Vicariam simul, & beneficium parochiale possit obtinere; tamen per assecutionem Vicariæ perpetuæ parochus ipso iure non priuabatur beneficio; aut è contra per assecutionem beneficij non priuabatur Vicaria; quare vt hæc pœna priuationis ipso iure contingens iam in obtinentibus duo beneficia, statuta *in cap. de multa, de preb.* protraheretur, & locum haberet in Vicariis, necessaria fuit constitutio Concilij Viennensis, non vt prædicta prohibitio induceretur, sed vt pœna extenderetur ad Vicarias.

CAPVT III.

Idem [a] *Vvintoniensi Episcopo.*

AD [b] hæc, si persona alicuius Ecclesiæ Vicario, quem in eadem Ecclesia instituit, de assensu, & auctoritate diœcesani [c] Episcopi certam assignauerit portionem, is qui [d] personâ illâ defunctâ, in personatum illius substituitur Ecclesiæ, non potest ab Ecclesia eundem Vicarium [e] remouere, vel assignatam sibi minuere [f] portionem, nisi aliquid committat, propter quod per iudicem in Vicaria, vel beneficio sit condemnandus.

NOTÆ.

1. a *Vvintoniensi.*] Ita etiam habetur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 4.* & post Concilium Lateran. sub Alexandro III. *part. 7. cap. 8.* De Ecclesia Vvintoniensi aliqua prænotaui *in cap. cæterùm 3. de rescriptis.*

2. b *Ad hæc.*] Principium huius textus reperitur, ni fallor, *in c. quamuis, de officio deleg.* qui textus eiusdem Pontificis est, & eidem Episcopo in eo rescribitur.

3. c *Episcopi.*] Eius enim auctoritate institui, & destitui debet Vicarius perpetuus, vt dixi superiori commentario.

4. d *Persona.*] Id est Parochus, seu clericus maior eiusdem Ecclesiæ, vt notaui *in cap. ad aures 8. de rescriptis.*

e *Remouere.*] Quia cùm Vicaria detur in titulum perpetuum beneficij, non potest remoueri Vicarius mortuo Rectore, sine causa, *cap. 2. de suppend. neglig.* Gonzalez *d. §. 3. n. 82.* non tamen inde infertur, huiusmodi Vicarium esse Rectorem; tantùm enim Vicarius, Presbyterve Rectoris appellatur, *cap. vlt. hoc tit. cap. extirpanda, §. quia verò, de preb. cap. ad audientiam, de Ecclesiis ædificandis*, Trullench. *d. tract. de Vicariis, cap. vlt. dub. 5.* 5.

f *Portionem.*] Quæ assignari debet Vicario, *cap. extirpanda, §. quia verò, c. de monachis, de preb. Clem. 1. de iurepatron.* aliàs habet ius ad decimas, & fructus beneficij vsque ad congruam sustentationem. Suarez *de relig. lib. 3. c. 24. n. 4.* sed si assignata illi portio sit, nullum ius habet ad fructus beneficij. Trullench. *de Vicariis, dicto c. vlt. dubio 4.* 6.

CAPVT

CAPVT IV.

Idem [a] *Norvicensi Episcopo.*

CLericos in presbyteratu, vel in aliis [b] inferioribus ordinibus constitutos, in Vicariis Ecclesiarum, quas adepti sunt, substituere non permittas; cùm id sit satis absonum, & absurdum, & rationi contrarium.

NOTÆ.

1. a NOrvicensi.] Its etiam legitor In prima collectione, *sub hoc tit. cap.5.* & post Concilium Lateran. *part.39. cap.3.* & *in cap. significasti, de officio delegat.* & *in cap. illud 6. de excessibus Prælat.* vbi extaut aliæ partes buius decisionis. De Ecclesia Norvicensi aliqua adduxi *in cap. si autem 9. de rescriptis.*

2. b *Inferioribus.*] Qni teneotur Infra annum suscipere gradum presbyteratus. *Clement. vnica, hoc tit.* plora adduxi *in cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect.*

COMMENTARIVM.

3. EXPOSITIO CAP. I. HOC TIT. IN 6. EX hoc textu apertè coostat, Vicarios perpetuos alios Vicarios substituere posse, quod contrarium videtur decisioni textus *in c. 1. hoc tit. lib. 6.* vbi supponitur, Vicarium Episcopi alium Vicarium designare non posse. Pro cuios conciliatione dicendum est, verum esse, Vicarios perpetuos, alios æquè perpetnos substituere oon posse; temporales tamen ad tempus breue designare valere, quo casu exsodiendus est textus *in d. cap. 1. hoc tit.* Docent Petrus Greg. *lib. 5. partit. tit. 2. c. 3.* Azor *tom. 2. instit. lib. 3. c. 6. q. 30.* Trullench *de Vicariis d. c. vlt. dub. 4 in fine.*

CAPVT V.

Innocentius III. *Abbati* [a] *S. Eugenij, & Plebano S. Petri.*

SVá nobis. *Et infrà:* [b] Nos igitur Vicarij litteras æstimantes per [c] surreptionem obtentas, quoniam iurisdictio Vicarij, quem R. Pontifex in vrbe relinquit, non extenditur extra illam, nisi ei specialiter sit concessum: præsertim cùm ipse moratur in sua prouincia speciali, videlicet inter [d] Capuanam prouinciam, & Pisanam: mandamus quatenus quicquid occasione litterarum illarum actum est, in irritum reuocetis.

NOTÆ.

1. a S. *Eugenij.*] In tertia collectione, *sub hoc tit. c. 1.* etiam ita legitur. Monasterio autem S. Eugenij est ordiois D. Benedicti, in diœcesi Lucanensi, vt refert Tambur. *in serie Abbatiarū, verbo Lucanense.*

b *Et infrà.*] Iotegra huius textus nec reperitur in epistolis Innoceotij III. à Sirleto emendatis, nec in epistolis editis à Bosqueto, nec in vlla ex collectiooibos extat; eius tamen casum rectè referunt Glossa, & Abbas *in præsenti.*

c *Surreptionem.*] Sorreptio, & obreptio quando rescripta iustitiæ, aut gratiæ ipso iure vitient, latè disputaui *in c. super litteris, 20. de rescriptis.*

d *Capuam.*] De ciuitatibus Capuana, & Pisana, earumque situ aliqua adduxi *in c. cùm inter 18. de electione, cap. 8. de temporibus ordin.*

COMMENTARIVM.

2. CONCLVSIO REFERTVR, ET PROBATVR. EX hoc fragmeoto Innocentij III. epistolæ deducunt communiter reperentes, Vicarium R. Pontificis in vrbe, non extra eam, iurisdictionem obtinere. Et post eos ita docuerunt Petrus Greg. *lib. 5. part. tit. 2. c. 3.* Azor *lib. 5. instit. 2. p. cap. 39.*

3. IMPVGNATVR PRÆDICTA ASSERTIO. Sed hæc commonis assertio difficilem patitur dubitandi rationem; nam Vicarius quoad iurisdictionem omnia ea potest, quæ spectant ad iurisdictionem illius, cuius vices gerit, *c. final 93. dist. c. 1. 94. dist. l. 1. C. de officio eius qui vices.* Cicero *6. in Verrem: Succedam ego Vicarius tuo muneri.* Plura Scipio Gentilis *lib. 2. de iurisd. c. 9.* sed nemo ambigit, R. Pontificem extra Vrbem per vniuersum orbem iurisdictionem habere: igitur & eius Vicarius etiam extra Vrbem eam exercere valebit. Accedit. nam iurisdictio Vicarij Pontificis successit, & suffecta est in locum Præfecti vrbis, vt colligitur ex Cassiodoro *lib. 6. variar. c. 15.* in illis verbis: *Tu autem Vicarius diceris, & tua priuilegia non relinquis, quando propria est iurisdictio, quæ datur à Principe. Habes enim cum Præfectis aliquam portionem, partes apud te sub Prætoriana aduocatione confligunt, vice sacrá sententiam dicis, &c.* Sed iurisdictio Præfecti Vrbis extendebatur extra vrbem vsque ad centesimum lapidem, *l. 1. §. initio, ff. de offic. Præfecti vrbis:* igitur & Vicarij Pontificis iurisdictio estendi debet. Accedit secundò, nam concessâ iurisdictione ciuitatis, aut castri, concessa intelligitur iurisdictio in omni territorio, vt probant Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 16. n. 70.* pluribus relatis D. Franciscus de Amaya *in l. 2. C. de bonis vacantib. n. 20.* Vnde interdictâ ciuitate, suburbia etiam interdicto subiecta censentur, *cap. si ciuitas, de sentent. excom. lib. 6.* docet Petr. Greg. *lib. 4. p. tit. 17. c. 4.* Stephan. Costa *in d. c. si ciuitas,* Montinus *lib. 1. exercit. c. 30.* Gibal *de censuris disquisit. 4. q. 6.* igitur si Vicarius Pontificis habet iurisdictionem intra Vrbem, etiam extra eam habere debet.

4. DE VICARIORVM IVRISDICTIONE. Quá dubitandi ratione minimè obstante, vera est præsens decisio, in qua agitur de iurisdictione vicarij; in omnibus autem aliis agitur de officio vicarij quoad ecclesiastica mioisteria. Et vt iurisdictionem vicariorum agnoscamus, sciendum est, valdè controuersum esse apud iuris Interpretes, vtrum vicarij Episcoporum, seu aliorum, & Proprætores vicariam, an delegatam obtineant iurisdictionem? In qua quæstione ipsos delegatam iurisdictionem habere, post Glossam *in cap. vt debitus honor, verbo Absque, de appellat,* & *in cap. 2. verbo statuitur. ne Prælati vices suas,* tenuerunt Gofredus *in summa, hoc nostro titul. num. 5.* Alex. *in rubrica de officio ordin. num. 54.* Germonius *lib. 1. animad. cap 16.* & de

de indultis Cardin. §.*ibi*, *num.* 43. Petrus Greg. *in cap. conquerente*, *cap.* 11. *num.* 22. *de officio ordin.* Nituntur sequentibus fundamentis. Primò, qui vice alterius fungitur, nihil proprium habet, vt supra *in cap.* 1. *hoc tit.* dixi: sed Vicarij, & Proprætores vices Episcoporum & Prætorum obtinent, *cap. Romana*, *de appellat. in* 6. ergo quia delegatam, non ordinariam habent iurisdictionem: præcipuè, nam Episcopos, & Prætores ordinariam iurisdictionem habere, certum est, *cap.* 1. *cap. cùm Episcopi* 7. *de officio ordin.* sed si eorum Vicarij haberent ordinariam iurisdictionem, sequeretur vnam, eandemque in solidum penes duos esse, quod absurdum est, cùm dominium cuiuslibet rei (à quo facilè ad iurisdictionem arguitur, *l. qui furere* 10. *ff. de statu hominum*, Glossa verbo *Iurgia*, *in cap. perlectis*, 25. *dist.*) penes duos in solidum esse non possit, *l.* 3. § *ex contrario*, *ff. de acquir. possess. l. sicut certo*, §. *si duobus*, *ff. commodati.* Secundò si iurisdictio Vicariorum, & Proprætorum esset ordinaria, haberet effectus ordinariæ, videlicet esset perpetua, nec morte, aut reuocatione Episcopi, aut Prætoris finiretur, vt non finitur ordinaria, *cap. Legatus* 2. *de officio Legati*, *in* 6. *l. more* 5. *ff. de iurisdict.* plura Petrus Greg. *lib.* 47. *syntagm. cap.* 32. Menochius *lib.* 1. *de arbitr. cap.* 69. Molla *vbi supra*, *num.* 104. Barbosa *in l. quia tale* 14. *num.* 84. *ff. soluto matrimonio*: sed Vicariorum iurisdictio finitur morte Episcopi, *cap.* 1. *de officio Vicarij in* 6. Glossa, & omnes *in Clement.* 2. *de rescriptis*, Sbrozius *de officio vicarij lib* 3. *quæst.* 44. ergo quia est iurisdictio delegata, non ordinaria, vt latè probant Marcus Anton. *lib.* 2. *instit. tit.* 8. *num.* 135. Sanchez *lib* 3. *de matrim. disput.* 30. *num.* 11. Hugolinus *de potest. Episcopi lib.* 1. *quæst.* 4 §. 6. *num.* 4 Facit etiam quod Vicarij non possunt alij potestatem Vicarij committere, *cap. clericos*, vbi Hostiensis, *de officio Vicarij*, quod delegatos potiùs, quàm ordinarius, significat, *l.* 1 *ff de officio eius*: nec possunt beneficia vacantia conferre, vt Episcopus potest, *cap. vlt. de officio Vicarij*, *lib.* 6. Gremonius *vbi suprà*, *num.* 85. ergo non ordinariam, sed delegatam iurisdictionem habent.

5. CONTRARIA SENTENTIA DEFENDITVR.

Contrariam sententiam, videlicet vicarios Episcoporum, & Proprætores iurisdictionem ordinariam obtinere, defendunt quamplures ex antiquioribus, quos ref. sunt, & sequuntur Sanchez *lib.* 3. *de matrim. disput.* 29. *quæst.* 1. Garcia *de beneficiis* 5. *part. cap.* 8. *num.* 21. Narbona *de appellat. à Vicario*, *num.* 18. Barbosa *de potest. Episc. alleg.* 54. *num.* 26. & *ad tit. de officio Vicarij in* 6. Molina *de primog. lib.* 1. *cap* 25. *num.* 13. Basilius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 1. Solorzanus *de iure Indiar. tom* 2. *lib.* 3. *cap.* 8. *num* 3. Quorum sententia probatur ex eo, quia Vicarij iurisdictionem habent, non ratione delegationis sed officij, quod obtinent, *cap.* 2. ibi: *Per commissionem officij*, *hoc tit. in* 6. *cap. cùm nullus*, ibi: *Ipsius officium*, *de tempor. ordin. eod. lib.* & sic non ab Episcopo, vel à Prætore, qui eos eligunt, sed à lege accipiunt iurisdictionem. Couar. *pract. quæst.* 4. *num* 4. sed cùm iurisdictio datur à lege cum districtu, est ordinaria, *l.* 1. *ff. de iurisd.* igitur iurisdictio Vicariorum, & Proprætorum potiùs ordinaria, quàm delegata est; acquirunt enim eam immediatione virtutis à lege, licèt eam accipiant immediatione suppositi ab Episcopo, vel Prætore, vt contingit in humana generatione: nam vitam accipimus à Deo immediatione virtutis; à generante verò immediatione suppositi: quare dixit Philosophus: Deus (seu vt alij vertunt) sol, & homo generant hominem; ille immediatione virtutis; iste immediatione suppositi. Videndus Vargas *de iurisdict. Episcop. ad medium.* Idem contingit in Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, qui immediatione virtutis accipiunt iurisdictionem à Pontifice; immediatione verò suppositi ab Inquisitore Generali, qui eos eligit. Hæc sententia retentâ non obstant contraria fundamenta. Non primum: nam licèt Vicarij aliorum vices gerant, & sustineant; non tamen inde rectè infertur, eos non ordinariam, sed delegatam exercere iurisdictionem, quod sequenti exemplo apertè probatur: nam Legati, tam missi, quàm nati, Pontificis vices gerunt, *cap.* 1. *de officio Legati*; & tamen ordinariam obtinent iurisdictionem, *dict. cap.* 1. *& per totum*, *de officio Legati.* Similiter Archidiaconi vices Episcoporum gerunt, & tamen non delegatam, sed ordinariam exercent iurisdictionem, *cap. vlt. eod. tit.* vbi probaui: igitur licèt Vicarij aliorum vices gerant, non ideò delegatam obtinent iurisdictionem, sed ordinariam. Nec obstat quod dicebamus, Episcopum, & eius Vicarium eandem exercere iurisdictionem, & per consequens vnam ordinariam; aliam verò ab eo delegatam obtinere debere; nam non eodem modo obtinent iurisdictionem Episcopus, & eius Vicarius; nam Episcopi, & Prætores eam exercent principaliter; Vicarij verò accessoriè, & dependenter: vnde prouenit, vt eorum iurisdictio finiatur morte, aut renunciatione ipsius Prætoris, seu Episcopi; quia licèt Vicarij, & Proprætoris iurisdictio ordinaria sit, & immediatè à lege proueniat; tamen ab illis exercetur mediata voluntate Episcopi, aut Prætoris; vnde ea cessante per mortem, aut reuocationem, necessariò debet cessare ipsa iurisdictio. Nec aliud argumentum difficultatis suffragatur; nam licèt Vicarius non possit alium Vicarium constituere, & sic Vicarius, licèt ordinarius, alium æqualiter ordinarium constituere non posset, hoc non obstat; neque enim ex natura iurisdictionis ordinariæ prouenit collatio beneficiorum: quare Vicarius etiamsi sit ordinarius, eam non habet. Ita adductis fundamentis, & aliis satisfaciunt Sanchez, & Narbona *vbi suprà*, qui obseruant, hanc sententiam veram esse in Vicariis generalibus, non verò in foraneis, seu constitutis in locis priuatis ad negotia particularia; in illis enim vera est contraria sententia, videlicet Vicarios iurisdictionem delegatam habere. Quatenus autem Vicarius Episcopi præcedat Archidiaconum in choro, explicat Valenzuela *consilio* 101. *tom.* 2.

Hæc procedunt in Vicariis Episcoporum, & aliorum Prælatorum; sed vt ad præsentem decisionem propiùs accedamus, sciendum est, Rom. Pontificem habere vicarium in ipsa ciuitate, cui committit suam iurisdictionem in his, quæ intra vrbem sunt, & extra vsque ad quadraginta milliaria; habetque iurisdictionem tanquam Episcopus, & alia specialia exercet ex concessionibus Romanorum Pontificum, vt docent Vestrius *lib.* 2. *praxis*, *cap.* 16. *de Vicario vrbis*, Flaminius *de resig. lib.* 7. *cap.* 24. Petrus Gregorius *lib.* 47. *syntagm. cap.* 35. *num.* 8. Cohelius *in notitia Cardin. cap.* 55. Huius Vicarij mentio extat in epigraphe textus *in cap. dilectus*, *de excessibus Prælat. cap. is cui*, *de elect. lib.* 6. & licèt olim Episcopi Torcilanensis, Burgi sancti Sepulchri, & similes eligerentur in Vicarios, vt ex bullis Pauli II. & III. probat Cohelius *vbi suprà*; hodie tamen tantùm Romanæ Ecclesiæ Cardinalis eligitur in Vicarium. Cohelius *dict.* 6.

6. DE VICARIO PONTIFICIS.

dict. cap. 55. Barbosa *in summa, verbo Vicarius.* Etiam solet R. Pontifex, dum ab vrbe discedit, Vicarium in vrbe, seu Legatum relinquere, de quo agitur in præsenti textu; illeque habet iurisdictionem tantùm intra vrbem, nisi aliter eam R. Pontifex demandauerit, vt ex bulla Clementis VIII. probat Cubelius *vbi suprà*, qui recenset, & refert catalogum Cardinalium, qui huiusmodi officium obtinuerunt, & alia specialia, quæ ad Vicarij Pontificis officium spectant.

7. RATIO DECIDENDI. Ex quibus iam apparet vera decidendi ratio ad nostrum textum; nam cùm Vicarius Pontificis iurisdictionem, quam exercet in vrbe, habeat ex delegatione, & commissione R. Pontificis, debet iuxta formam ipsius delegationis eum exercere, *cap. cùm dilecta, de rescriptis, cap. porrò, de priuileg.* Vnde cùm Vicarius à Pontifice designatus, dum ipse extra Vrbem proficiscitur, tantùm constituatur vt intra vrbem iurisdictionem exerceat, rectè deciditur in præsenti, Vicarium ab Innocentio III. designatum non potuisse extra vrbem ius dicere, seu iurisdictionem exercere.

Nec obstat difficultas suprà pro dubitandi ratione adducta; nam quod in ea expendebamus, verum est, & locum habet regulariter in Vicariis absolutè constitutis, quibus Iudex commisit vices suas, qui regulariter possunt omnia ea exercere, quæ iudex, qui vices concessit, obire valet. Nec quod dicebamus de Præfecto vrbis, in cuius locum successit Vicarius Pontificis, aduersatur; quia licèt admittamus, Vicarium Pontificis suffectum fuisse in locum Præfecti vrbis; non tamen in omnibus subrogatus fuit: quare non per omnia exæquatur officium R. Pontificis iurisdictioni Præfecti Vrbis. Nec aliud augmentum ipsius difficultatis, deductum *ex dict. cap. si ciuitas*, refragatur; quia textus ille procedit cùm ille, qui habet iurisdictionem intra, & extra vrbem, ciuitatem supposuit interdicto; tunc enim non solùm ipsa ciuitas, verùm & ipsius suburbia interdicta censentur: at verò in specie præsentis textus Vicarius Pontificis tantùm intra vrbem, non extrà, iurisdictionem obtinebat. 8. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

CAPVT VI.

Honorius III. *Episcopo Vvigorn.*

EX parte tua fuit propositum coram nobis, quòd quidam in Ecclesiis, quibus [b] perpetuas obtinent vicarias, debitam residentiam facere, ac in presbyteros promoueri contemnunt. Nolentes igitur abusum huiusmodi, sicuti nec debemus, æquanimiter sustinere, f. t. m. quatenus perpetuos Vicarios, vt in Ecclesiis, in quibus Vicarias obtinent, [c] resideant, vt tenentur, & se in [d] presbyteros, vt eorum cura exigit, faciant promoueri, per subtractionem prouentuum Vicariatum ipsorum app. rem. compellas.

NOTÆ.

1. [a] VVigorn.] De hac Ecclesia aliqua notaui *in cap. nostri 9. de electione.* Textum hunc ex quinta collectione Honorij III. edita ab Innocentio Cironio ita restituo.

2. b *Perpetuos.*] De quibus Vicariis egi *in cap. 1. hoc tit.*

c *Resideant.*] Vt alij, qui beneficia obtinent in titulum, iuxta textum *in cap. fraternitati, de clericis non resid.* vbi præsentem textus partem illustrauimus. 3.

d *In presbyteros.*] Tanquam beneficium parochiale habentes, *cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect.* vbi commentarium huius textus reperies. 4.

TITVLVS XXIX.

De officio, & potestate Iudicis delegati.

CAPVT I.

Alexander III. [a] *Lundon. Episcopo.*

QVia [b] quæsitum est à nobis ex parte tua, quid faciendum sit de [c] potestatibus, quæ cùm præcipimus alicui [d] iustitiam exhiberi, de his, quos diligunt, aut tueri volunt, minis, [e] aut terroribus suis conquerentes, silere compellunt, & sic mandatum nostrum eluditur. Id tibi respondemus, [f] quod sicut agentes, [g] & consentientes pari pœnâ Scripturæ testimonio puniuntur: sic tam eos, qui trahuntur in [h] causam, quàm principales eorum fautores, si eos manifestè cognoueris iustitiam impedire, censurâ ecclesiasticâ [i] poteris coërcere.

NOTÆ.

1. a *Lundon.*] Ita legendum est, vt etiam legitur post Concilium Lateran. sub Alex III. *p. 7. cap. 2.* & in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* De Ecclesia autem Lundoniensi in Anglia, vulgò *Londres* dicta, plura addixi *in cap. cùm olim 6. de consuetudine*, vbi notaui, Episcopo Lundon. plures, variasque causas nostrum Alexandrum delegasse, quod apertè constat *ex cap. 3. cap. causam 17. hoc tit. cap. 3. de dolo & contumacia, cap. 4. de restit. spol. cap. causa, qui filij sint legitimi*, & aliis pluribus: vnde ipse consuluit frequenter Alexandrum III. præcipuè, an liceret aliquas ex his causis aliis subdelegare, *cap. 3. hoc tit. cap. 1. hoc tit. in 1. collect.* vbi ita illi rescribit Alexander: *Cùm tibi sit de benignitate Sedis Apostolicæ indultum, vt causas, quas de mandato nostro suscipis terminandas, liceat tibi personis aliis, vni, vel pluribus delegare; sed ab his, quibus causa per te fuerit commissa, fas sit litigantibus appellare; & si eadem causa tibi fuerit à nobis commissa ap. rem. accidit interdum, sicut tu asseris, quod causam, quam tibi commisimus ap. postpositâ terminandam, aliorum experientiæ committis audiendam, & appellationem alter litigantium ad tuam, alter ad nostram audientiam interponat. Consult. t. t. respondemus, quod ei appellationi, quæ ad nos interponitur, est omninò deferendum, licèt fuerit ap. remotâ commissa.*

2. b *Quæsitum est.*] Frequenter enim iudices delegati super negotiis, & causis sibi commissis consulunt ipsos delegantes, *l. solent 6. §. legati, ff. de officio Proconsulis*, sicut Magistratus Principes, à quibus designati sunt, *l. 1. ff. de appellat. l. 1. ff. de ventre inspiciendo, l. non distinguemus 32 §. cùm quid, de rescriptis, l. verùm 11. §. ex facto, ff. de minoribus, l. licèt 77. de legat. 1. l. licet 23. de vsufructu legato.* Plura congerunt Brissonius *de formulis lib. 3. pag. 329.* Donellus *lib. 1. comment. cap. 9.* Cuiacius *ad Digesta in l. licèt 23. ff. de vsufructu legato.*

3. c *Potestatibus.*] Potestatis verbum varias habet acceptiones, *l. potestatis*, vbi plura congerunt Gentilis & Fornerius, *ff. de V. S.* Brissonius, Caluinus, & alij Lexicographi *verbo Potestas*: in præsenti accipitur pro Magistratibus populi, seu ciuitatis, vt plerumque sumitur in vtroque iure, & apud bonæ notæ Interpretes, *cap. qui resistit 97. cap. final. de iudiciis, cap. omnis anima, de censibus, cap. per vestras, de donat. inter, cap. cùm inter, cap. ex parte, de consuetudine, cap. quia nos, §. 1. de homicidio, l. 1. ff. quod quisque iuris, l. vlt. ff. quod metus causâ*, Ammian. Marcell. *lib. 30. Ære graui mercati publicas potestates.* Suetonius *in Iulio, cap. 20. Quoad potestatem abiret.* Plinius *lib. 29. cap. 4. Mites facere dominos, potestatesque exorabiles.* Sidonius *lib. 2. epist. 8. Vigilant fures, dormiunt potestates.* Saluianus *lib. 1. de prouid. Diues potestas pauperem facit esse Rempublicam.* Vbi Rhitterhusius *pag. 10.*

4. d *Iustitiam exhiberi.*] Clausula hæc vsitatissima est in rescriptis Apostolicis, *cap. 1. & 2. de mutuis petitionibus, cap. inter 8. de maiorit. & obed. cap. licèt 10. cap. ex tenore 11. cap. ex parte 15. de foro compet. cap. qualiter 17. de iudiciis, cap. cùm venissent, de testibus*, cuius clausulæ varios effectus referunt in præsenti Barb. *num. 7.* Decius *num. 2.* Beroius *num. 9* Valasco *de iure emphyt. quæst. 6. num. 15.* Barbosa *de clausulis, clausula 76.*

5. e *Minis, ac terroribus.*] Ex his verbis deducunt in præsenti Abbas *n. 3.* Beroius *n. 11.* induci metum iustum cadentem in constantem virum ex minis & terroribus Principis; sed non satis commodè, & extra rem: videndi tamen sunt Sanchez *lib. 4. de matrim. disput. 6. num. 4.* Basilius *lib. 4. cap. 5. num. 6.* Barbosa *lib. 1. votor.* Feloaga *in cap. 1. de his, quæ vi.*

f *Quod sicut.*] Non sunt hæc verba referenda ad rationem decisiuam huius textus, quare videlicet impedientes iurisdictionem delegatam possunt coërceri ab ipso iudice delegato: sed referri debent ad eam partem, vbi Pontifex exæquat eos qui iurisdictionem impediunt, cum illis, qui nominatim designati sunt in ipso rescripto; vt sicut ipsi expressè in rescripto impedientes iurisdictionem, possunt per iudicem delegatum puniri; ita similiter eorum fautores & potestates impediendo vsum iurisdictionis delegatæ, valent coërceri per ipsum delegatum. 6.

g *Agentes, & consentientes.*] Huic D. Pauli testimonio *in epist. 1. ad Rom. vers. 12.* consentiunt, 7. & adstipulantur textus *in cap. facientes 3. 86. dist. cap. nostrum 10. quæst. 1. cap. sicut 6. §. illi autem, de homicidio, cap. felicis 5. §. cùm autem, vers. Illud, de pœnis in 6. Clement. 1. eod. tit. l. 1. §. pœna 2. Cod. de raptu virgin. l. 14 §. œconomos*, vbi Glossa, *Cod. de sacros. Eccles. cap. error, 63. dist. cap. negligere 54. 3. quæst. 1. cap. nuper, vers. in primo, cap. quanta, de sentent. excom.* Facit Quintilianus *declamat. 255.* ibi: *Hoc naturâ simile est, facere scelus, & probare.* Illustrant hoc axioma Barbosa *in axiomate, verbo Agentes.* Sed contrarium, immò grauiorem pœnam consentientibus, quàm facientibus esse irrogandam, probari videtur *in c. sama 24. 86. dist. cap. qui alia 32. 2. quæst 3. c. qui consentit 100. 11. quæst. 3.* immò aliquando leuiorem imponi, suadetur *ex cap. sicut 6. §. illi etiam, de homicidio, l. 2. ff. ad legem Pompeiam.* Quæ iura vt componant Bohic. Hostiensis, & Viuianus *in præsenti*, Farinacius *in praxi, 4. part. quæst. 129. num. 32.* Sahagun *in hoc textu, num. 4.* Nathen. *in inst. vulner. pag. 83.* varia adducunt. Sed illis omissis, admissâ sententiâ Glossæ hîc, quam omnes vespertini Antecessores nostræ Academiæ sequuntur, quatuor distinguendi sunt modi consentiendi delictis. Primus est, qui ex negligentia prouenit, cùm enim quis possit crimen vitare, & excludere, idque facere omisit, mitiùs punitur, quàm peccati reus, & auctor, *cap. quidquid 101. 1. quæst. 1.* licèt enim ex vinculo charitatis teneamur non solùm damnum non inferre, sed ab alio inferendum vitare, *cap. delicta 6. vers. Et quidem, de sentent. excom. lib 6. dict. cap. negligere, dict. cap. error, dict. cap. facientes*; & sic non minùs peccet, qui reatum admisit, quàm qui non vitauit, *cap. pasce, 86. dist.* dicemus *in cap. 2. de hæreticis*: vnde excommunicationem incurrit, qui cùm possit impedire manus iniectionem in clericos, eam non vitauit, *cap. quantò, de sentent. ex comm.* etsi contrarium teneat Marinia *lib. 1. resol. cap. 111.* tamen ex vinculo iustitiæ non tenetur quis damnum vitare, *l. metum 9. §. 1. vers. Sed licèt, ff. de eo quod metus, l. in delictis 5. §. 1. ff. de noxalibus, l. penult. § 1. ff. de donat.* Paulus *lib. 2. sentent. tit. 7. §. 5.* Vnde in foro exteriori mitiùs punitur consentiens, quàm reus principalis, nisi persona, quæ potuit vitare, sit Magistratus, cui ex officio competit delicta populi cohibere, aliàs pari pœnâ punitur. Gutierrez *lib. 2. canonic. cap. 6. num. 104.* Farinacius *de hæresi, quæst. 112.* Suarez *de censuris disput. 6 sect 2.* Genuensis *practic. ab. q. 67.* Quomodo accipiendi sunt textus *in l. scientia 45 ff. ad leg. Aquil. l. 3. l. 4. §. 1. ff. de noxalibus, l. fundus 63.*

dus 83. *ff. locati.* Nec contrarium probat textus *in cap. quidquid* 101. 1. *quæst.* 1. vbi Prælatus, qui non prohibuit delictum à subdito perpetratum, mitiori plectitur pœnâ. Quia pro eius textus expositione discrimen constituendum est inter superiorem scientem subditum perpetrare delictum, illudque non prohibentem; & inter iudicem delictum esse commissum scientem, & illud non vindicantem. Primo casu pari pœnâ plectitur, ex suprà traditis; secundo verò mitiori, *cap. final.* 18. *dist.* quo casu procedit textus *in dict. cap. quidquid* 101.

8. PROSEQVVNTVR ALII CASVS.

Secundus casus est cùm delicto perpetrando non solùm quis annuit, verùm & illud consulit. Circa quem sciendum est, quod aut quis consuluit delictum illi, qui aliàs perpetraturus illud non erat; aut illi, qui absque tali consilio erat perpetraturus. Primo casu æquali pœnâ ac delinquens tenetur, quia cooperari & opem ferre videtur, *l. qui à seruo* 36. *l. in furti* 56. §. *consilium* 3. *ff. de furtis*, *l. non solùm*, §. *Atilicinius*, *ff. de iniuriis*, *l.* 1. §. *incidit* 13. *ff. ad Turpil. cap. significasti*, *cap. sicut*, §. *clericus*, *de homicidio.* Secundo verò casu non æquali, sed mitiori pœna est plectendus, *dict. cap. felicis*, *vers. illud*, *de pœnis in* 6. §. *interdum* 11. *Instit. de obligat. quæ ex delict.* Quam distinctionem sequuntur, & amplectuntur Pichardus, Binius, & alij Institutarij *dict.* §. *interdum*, Couar. *in Clement. si furiosus*, 2. *part.* §. 2. *num.* 1. P. Faber *in l. consilij* 47. *ff. de regul. iuris*, Plaza *de delictis lib.* 1. *cap.* 17. Gibalinus *de irregul. cap.* 43. & *de censuris disquisit.* 5. *quæst.* 3. Nec huic iuris principio aduersatur textus *in l.* 1. §. *sed vtrum*, *ff. de seruo corrupto*, vbi indistinctè consulens tenetur. Nam respondendum est, in eo textu nullam distinctionem adhiberi inter consulentem seruo fugam, aliàs fugienti; & inter consulentem non fugitiuo; quia neutro casu æqualis pœna imponitur seruo fugienti, ac illum corrumpenti; siquidem pœna serui est corporalis, *l. si fugitiuus*, *Cod. de seruis fugitiuis*; consulens verò fugam, in duplum tenetur, *l.* 1. *in princip. ff. de seruo corrupto.* Vt tamen homines magis terreantur à seruorum corruptione, æqualiter punitur corrumpens seruum aliàs fugitiuum, ac consulens fugam non fugienti. Tertius casus consentiendi delicto contingit, cùm non solùm quis consentit delicto, verùm auxilium, opemque fert: quo casu æquali pœnâ ordinariâ coërcetur, *l. vulgaris* 21. §. *si duo*, *ff. de furtis*, *l. item* 11. §. 1. & §. *si plures* 4. *l. ita* 51. §. *vlt. ff. ad legem Aquil. l. verum* 6. *cum sequenti*, *ff. ad leg. Pomp. de parric. l. raptores* 43. *ff. ad leg. Corn. de sicar. l. penult. ff. ad leg. Iul. repet.* Ad quem casum referendi sunt textus noster, & lex finalis, *Cod. de maleficiis*, & alij, in quibus docetur, agentes & consentientes pari pœnâ esse puniendos. Docent Farinacius *vbi supra*, *quæst.* 130. Menochius *lib.* 1. *de arbitr. casu* 344. Quartus modus consentiendi delicto contingit cùm post illud commissum quis auctoritatem interposuit, illud approbando, & defendendo. Quo casu procedunt textus *in cap. aliorum* 24. *quæst.* 2. *cap. qui consentit* 11. *quæst.* 3. Docent Menochius, & Farinacius *vbi supra.*

9. h *Causa.*] Quare causa, quæ ad cognitionem Episcopi proprio iure spectat, illi aliquando committatur, & delegetur, disputant in præsenti omnes ferè classici. Nos tamen eam iuris quæstionem variis distinctionibus absolutam dabimus *in cap. licèt*, *de officio Ordinarij.*

h *Districtione ecclesiastica.*] Id est excommunicatione, suspensione, & similibus censuris, vt statim dicemus.

COMMENTARIVM.

EX hoc textu communiter deducitur sequens assertio: *Iudices delegati virtute suæ iurisdictionis possunt coërcere non solùm reos contumaces, verum & quoslibet alios suæ iurisdictionis vsum impedientes.* Probant eam textus *in cap. de causis* 4. §. 1. *cap. præterea* 5. *cap. significasti* 7. *cap. sanè* 11. *cap. pastoralis* 28. *cap. ex litteris* 29. *hoc tit. cap. cùm causa* 9. *de in integrum restit. c. cum ex litteris* 33. *cap. constitutis* 45. *de testibus*, *cap. pastoralis*, §. 1. *de officio Ordinarij*, *cap. conquerente* 7. *de restit. spol. cap. litteras* 14. *de præscript. cap. de prudentia*, *de donat. inter*, *cap. pro illorum* 22. *de præbendis*, *cap. vt officium* 12. §. *compescendi*, *de hæreticis*, *lib.* 6. Trident. *sess.* 25. *de regular. cap.* 5. Consonant lex 70. *tit.* 8. 4. *partit.* 3 lex 17. *tit. ead. partit.* lex *sancimus* 15. *C. de iudiciis.* Illustrant vltra ordinarios in præsenti, & relatos à Barbosa *hic*, *num.* 2. Riminaldus, & Sahagun *in dict. cap.* 1. Tiberius Decianus 4. *part. praxis*, *cap.* 25. Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 21. *num.* 82. Petrus Greg. *lib.* 5. *partit. tit.* 5. *cap.* 7. Couar. *in cap. alma*, 1. *part.* §. 11. *num.* 1. & 2. Molina *in emporio*, *tit.* 2. *quæst.* 21. Anguianus *de legibus lib.* 3. *cap.* 33. *num.* 25. Canisius *in dict. cap. præterea*, Lupè Acuña *in cap. si quis* 2. 94. *dist.* Binius *de iurisd. cap. vlt.* Fragoso *de regim. tom.* 2. *lib* 4. *disput.* 11. *num.* 1. 10. CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequentibus difficultatibus. Prima nascitur ex eo, nam si delegatus posset reos contumaces pœnis coërcere, vt in dictis iuribus docetur, posset illis mulctam dicere, *l. vnica*, *ff. si quis ius dicenti*: sed delegatus non potest illi mulctam dicere, vt probat Barbosa *in l.* 2. §. *vlt. num.* 86. *ff. de iudiciis*: ergo delegatus non potest reos contumaces coërcere. Secunda difficultas nascitur ex natura iurisdictionis delegatæ; notum enim est, iurisdictionem delegatam esse odiosam, cùm per eam iurisdictio ordinaria restringatur, *cap. ad hæc* 10. *de rescriptis*, *l. litigatores* 11. *ff. depositi*: quare non est amplianda, aut extendenda vltra causas in ipsa nominatim comprehensas, *cap. cùm dilecta* 22. *de rescriptis*, *c. cùm olim* 32. *hoc tit.* nec ad alias personas præter designatas in ipso rescripto, *cap. pastoralis* 14. §. *quoniam*, *cap. Rodulphus* 35. *cap. significasti* 36. *de rescriptis*, *cap. causam*, *cap. P. & G. hoc tit.* Sed causa contumaciæ, & personæ impedientis iurisdictionem delegatam, non fuit comprehensa in ipsa delegatione: ergo delegatus non potest protrahere iurisdictionem suam ad alias causas, vel personas. Tertia etiam nascitur ex eo; nam frustrà precibus impetratur, quod iure communi conceditur, *l. vnica*, *C. de thesauris*, *lib.* 10. & superfluò exprimitur in aliquo instrumento, quod ex natura rei venit, argumento textus *in cap. si is* 30. *de priuileg. l. si quando* 109. *de legat.* 1. sed in rescriptis plerumque conceditur iurisdictio delegata cum ea clausula: *Contradictores censurâ ecclesiasticâ compescentes*, *dict. cap. pro illorum*, *dict. cap. vt officium*, §. *compescendi*, Barbosa *de clausulis*, *clausula* 33. igitur quia talis facultas compescendi impedientes, & contradictores, ex natura iurisdictionis delegatæ non veniebat. Tandem quarta difficultas non leuis, ex eo prouenit; nam certum est, neminem in causa propria iudicem esse posse, vulgaribus iuribus *in l. vnica*, *C. ne quis in sua*, *l. qui iurisdictionem*, *ff. de iurisd. l. Iulianus*, *ff. de iudiciis*, 11. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

cap.

cap. dilectus 11. *de pœnis, cap. nulla* 4. *quæst.* 4. *cap. viduam* 2. *quæst.* 6. Gothofredus *in l. vnica, Cod. Theodos. ne in sua causa.* Vnde iudices ecclesiastici pro iniuria sibi illata excommunicationis sententiam proferre non possunt, *cap. inter querelas* 25. 23. *quæst.* 4. Petrus Gregorius *lib.* 4. *partit. tit.* 9. *cap* 8. ergo iudices delegati impedientes suam iurisdictionem coërcere non possunt, ne in propria causa ius sibi dicant.

12. De officio et potestate legati. His iuris considerationibus minimè obstantibus, sciendum est, in præsenti titulo agi nonsolùm de officio, verùm & de potestate iudicis delegati, quæ diuersa sunt; nam aliqua spectant ad iudicem delegatum ratione potestatis, alia, quæ ratione officij facere tenetur; non enim synonyma sunt officium, & potestas in præsenti rubrica, vt existimarunt Decius, & Abbas *in ea*; sed diuersa significant, vt animaduertit Germonius *in præsenti rubrica*: officium enim refertur ad ea, quæ delegatus, vt delegatus, facere debet; potestas verò ad ea, quæ facere potest virtute iurisdictionis; & hæc est propria acceptio verborum officij, & potestatis in hac rubrica. Et licèt iuxta rubri seriem priùs Compilatores Decretalium, quæ spectant ad officium Delegati, mox quæ ratione potestatis ipsi exequi possunt, compilare deberent; tamen permixtim, & turbato ordine, quæ sunt officij, & potestatis recensent. Ad secundam partem, videlicet ad ea, quæ possunt exequi à delegatis, spectat hæc prima decisio, in qua statuitur, iudices delegatos posse non solùm coërcere reos contumaces in delegatione expressos, verùm & impedientes vsum suæ iurisdictionis. Sed vt ordinatè procedamus, saltem breuiter recenseamus, quæ ratione officij delegatus facere tenetur.

13. De officio delegati. Primò delegatus iudex debet recipere litteras commissionis, & iurisdictionem acceptare; antea enim non potest in ea procedere, etsi sciat eam sibi commissam esse, & litteras iam expeditas esse; debent enim præsentari priùs, *cap. super eo* 12. *de appellat.* plures congerit Salgado *de protect. Regia, part.* 4. *cap.* 6. Garcia *de beneficiis part.* 6. *cap.* 2. *num.* 7. & tunc delegatus debet iurisdictionem acceptare, vt post Baldum, & Castrensem docet Salgado *vbi supra*, etiam debet delegatus statim iurare, se in causa processurum secundùm veritatem, sacrorumque canonum statuta, *l. rem* 14. *Cod. de iudiciis, authent. de defensoribus*, §. *iurandum*; plura Barbosa *in dict. l. rem*, vbi Giphanius: posteà debet ipsas litteras delegationis coram ordinario iudice edere, *cap. cùm in iure* 33. *hoc tit.* tunc copiâ factâ partibus rescripti delegationis, eas citare, & iubere coram se comparere debet, *cap. præterea* 5. *hoc tit.* formam suæ delegationis diligenter seruando, *cap. venerabilis* 37. *hoc tit. cap. cùm dilecta* 22. *cap. Rodulphus* 35. *de rescriptis.* Debet etiam delegatus iuris ordinem seruare, exceptiones admittendo rationabiles, *cap. causam quæ, de rescriptis, cap. ex parte* 13. *hoc tit.* nisi aliter in litteris delegationis comprehendatur; cùm enim nullum aliud habeat officium, nisi ex litteris suæ delegationis comprehensum, illud debet delegatus diligenter custodire, argumento textus *in l. diligenter, ff. mandati*: & sic exceptiones admittere potest rationabiles, non enim Apostolica Sedes prohibendo exceptiones admittere, intendit omnes reiicere; nam quæ legitimæ sunt, & rationabiles, non solent rescripto Principis reiici, *l.* 2. *Cod. de precibus*, ne ius proprium auferatur à reo, aut via præcludatur, vt docent Osualdus *ad Donel. lib.* 22. *cap.* 9. *littera* E, plures Barbosa *in dict. cap. ex parte.* Nec contrarium probant textus *in cap. lator* 2. *quæst.* 7. *c. placuit* 21. *quæst.* 2. *cap. si homo* 27. *quæst.* 1. ex quibus Glossa *in dict. cap. ex parte*, intendit probare, exceptiones omnes reiici solere à R. Pontifice. Nam omissâ solutione Petri Gregorij *in cap. eam te* 7. *de rescriptis, num.* 3. qui affirmat Pontificem *in dict. cap. ex parte*, oblitum decisionum Prædecessorum suorum, asseruisse nunquam Sedem Apostolicam consueuisse omnes exceptiones reiicere in iudicio: dicendum est, in dictis iuribus agi de causis criminalibus, in quibus suâ naturâ exceptiones, seu dilationes non admittebantur, & sic delegando Pontifex causam reiectis exceptionibus, nihil contra ius delegauit.

Et vt agnoscamus quis iudex delegatus sit, sciendum est, quod licèt iudicis delegati nomen ambiguum sit, conueniatque tam illis, quibus sola notio committitur, *l. vnica, Cod. qui pro sua iurisd. l.* 5. *Cod. de iudiciis*; & illis, quibus mandatur, & delegatur iurisdictio, *l.* 1. *ff. de damno infecto*; tamen ij inter se valdè differunt. Primò in eo, quod iudex datus solùm habet cognoscendi facultatem, non verò iurisdictionem, sed tantùm notionem, *l.* 5. *l. à Diuo Pio* 15. *ff. de re iudic.* exequi verò sententiam nequit, *l.* 2. *Cod. de iurisd.* nisi ex concessione Magistratus, iuxta textum ita intelligendum *in l. finali, Cod. de iudiciis*: at delegatus eam exequi valet, vt dicemus infrà *in cap.* 7. 14. Delegatus quis.
Secundò differunt in eo, quod iudex datus alium iudicem dare nequit, quia hoc licet tantùm habenti iurisdictionem. Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 8. P. Barbosa *in l. cùm Prætor* 12. §. *is quoque, ff. de iudiciis, l. legatus* 12. *ff. de officio Proconf.* Datio enim iudicis effectus iurisdictionis est, *l.* 1. *ff. de iurisd.* Deinde differunt, quia à sententia iudicis delegati non appellatur ad delegantem, sed ad superiorem delegantis, *l.* 1. §. *si quis, versic. denique, l. Imperatores* 21. §. 1. *ff. de appell. l. finali, ff. quis, & a quo appelletur, l. vnica, Cod. qui pro sua iurisd. l.* 32. § *hac, Cod. de appell.* à iudice verò dato ad dantem appellatur; quia datus iudex, eius qui dedit, non exercet iurisdictionem. Aliud quippe est iurisdictionem mandare, quam qui volens suscipit, vicem eius subit; aliud dare iudicem, quod munus tanquam publicum inuitus suscipit, *l. finali*, §. *iudicandi, ff. de muner.* & sic suscepto tali munere ex iure publico, tanquam suum habet, *l. quippe* 78 *ff de iudiciis*: vnde à dato ad dantem appellatur Cuiacius *lib.* 1. *qq. Papin. in l.* 5. *de officio Proconsulis*, & *lib.* 7. *obseru. cap.* 22. Donellus *lib.* 18. *comment. cap.* 7. vbi Osualdus *littera B.* Mantua *in emporio, tit.* 2. *num.* 90. ex quo fit, morte mandantis finiri iurisdictionem delegati, *cap. gratum*, vbi dicemus, *hoc tit.* quod in iudice dato non procedit, quia iure proprio, non alieno notionem habet. Osualdus *lib.* 17. *Donelli, cap.* 26. *littera F.*

Secundò prælibandum est, mandatâ iurisdictione, ea omnia commissa censeri, quæ necessaria sunt ad illius exercitium, *l.* 2. *ff. de iurisdict. l. ad rem* 36. *l. ad legata* 62. *ff. de procurat. l. quidam* 57. *versi. Princeps, ff. de re iudic.* & vt rectè possit talis iurisdictio exerceri, *cap. præterea* 5. *cap. significasti*, 7. *cap. prudentiam*, § *final cap. suspicionis* 39. *hoc tit.* Gentilis *lib.* 2. *de iurisdict. cap.* 23. Mattheacius *in dict. l.* 2. vbi Goueanus. Cum enim delegatus personam delegantis repræsentet, & mandatam iurisdictionem suscipiat, suscipit sicut ipse habebat 15. Quæ competant delegato.

bebat iure Magiſtratus, *l. final. ff. de officio eius.* Vnde Vlpianus *in l. 1. §. an autem 4. ff. de ſuſpectis tutor.* affirmat, mandatâ iuriſdictione omne iuris dicendi officium tranſire: ergo delegatus poteſt partes citare, *cap. de illis 4. §. 1. hoc tit.* & contumaces punire, *dict. cap. praeterea, dict. cap. ſuſpicionis.* Circa pœnas autem, quas ipſe imponere poteſt, diſtinguendum eſt, an iure communi pœnæ ſint conſtitutæ; tunc enim infligendæ ſunt, *dict. cap. de cauſis, §. 1.* ſi non ſint ſtatutæ, arbitrio ipſius relinquitur pœnam infligere, & tunc non ſolùm excommunicationis ſententiam, verùm interdicti, aut ſuſpenſionis pro qualitate delicti poteſt irrogare ex hoc capite 1. in illis verbis: *Diſtrictione eccleſiaſticâ*, iuncto capite *quærenti 20. de V. S.* licèt Riminaldus *in dict. cap. 1.* exiſtimauerit, delegatum ſolùm excommunicationem proferre poſſe, motus deciſione textus *in dict. cap. pro illorum 22. de præb.* Sed fallitur; nam licèt in eo textu referatur, delegatum ſententiam excommunicationis protuliſſe contra impedientes iuriſdictionem, non inde infertur, procedere non potuiſſe per ſuſpenſionem, aut interdictum. Circa pœnam priuationis beneficij dubium eſt. Et delegatum poſſe, aut partem contumacem, aut impedientem iuriſdictionis vſum priuare beneficio, docent Innocentius *in hoc cap. 1.* Decius *ibi, num. 24.* Felinus *in cap. quia diuerſitatem 5. num. 14. de conceſſ. præb.* Pro quibus facit textus *in dict. cap. quia diuerſitatem*, ibi: *Delegatus ſententiam priuationis beneficij protulit.* Sed contrariam ſententiam vt communem, & veriorem amplectuntur plures relati à Menochio *de arbitris, caſu 433. num. 4.* Quæ ſententia probatur ex eo, nam cùm pœna priuationis beneficij ſit magna, non niſi ex graui cauſa debet imponi, *cap. inuentum 38. 16. quæſt. 7.* neque ab eo ea poteſt imponi, qui tantùm habet modicam coërcitionem, vt eſt delegatus, *l. final. ff. de officio eius*, latè Gentilis *lib. 2. de iuriſdict. cap. 5. & 6.* Nec obſtat textus *in dict. cap. quia diuerſitatem*, qui procedit ex ſpeciali delegatione Romani Pontificis, cuius virtute potuit delegatus priuare beneficio impedientes ſuam iuriſdictionem, vt docent Imola *ibi, num. 7.* Decius *num. 94. in hoc cap. 1.*

16. Huc uſque tradita ampliantur, vt procedant cùm delegatus eget auxilio brachij ſæcularis; poteſt enim illud implorare ad coërcendos impedientes vſum ſuæ iuriſdictionis, ſicut alij iudices ordinarij, *cap. adminiſtratores*, ibi: *Quoties ab ipſis eccleſiaſticis viris conuenti fuerint.* Quibus verbis, tam ordinarij, quàm delegati comprehenduntur, *cap. qualis 44.* ibi: *Vt omnibus præbeatis auxilium, 23. quæſt. 5.* Accedit, nam delegatus maior eſt quocumque ordinario, *cap. ſanè 11. hoc tit.* Sed quilibet iudex ordinarius poteſt auxilium brachij ſæcularis implorare, *cap. 1. cap. quoniam, de officio ordinarij*: igitur & delegatus. Defendunt hanc opinionem innumeri congeſti à Barboſa *de Epiſcopi poteſt. alleg. 106. num. 39.* Moneta *de conſeruat. cap. 8. num. 260.* D. Ioſephus Vela *in dict. cap. 1. de officio ordinarij, num. 20.* Fermoſinus *in cap. cùm non ab homine, quæſt. 35. num. 5. de iudiciis.* Nec contrarium probat textus *in cap. vt officium, §. compeſcendi, de hæreticis, lib. 6.* quo moti Redin. *de Maieſtate Principis, verbo Non ſolùm armis, num. 158.* Pereyra *de manu Regia, 2. part. quæſt. 52. num. 13.* Marqueſanus *de commiſſionibus 1. part. cap. 5. num. 149.* exiſtimarunt, iudices delegatos non poſſe implorare auxilium brachij ſæcularis; nam licèt in eo textu Inquiſitoribus concedatur vt poſſint implorare auxilium brachij ſæcularis, non ideò aliis delegatis hoc denegatur, nec ſpeciali ratione nititur textus ille: quare aliis iudicibus delegatis idem ius conceſſum creditur. Ampliatur etiam prædicta doctrina, vt procedat, tam in delegato inferioris, quàm Principis; nam cùm iudex delegatus delegantis perſonam repræſentet, & eius iuriſdictione, & poteſtate vtatur, atque ex eius perſona æſtimanda ſit iuriſdictio, Oſualdus *ad Donellum lib. 17. cap. 8. littera L.* Alciatus *in rubrica de officio eius, num. 25.* & iudex ordinarius poſſit impedientes iuriſdictionis ſuæ vſum punire, *l. 1. ff. ſi quis ius dicenti*, iuncto Pancirola *lib. 2. var. cap. 16.* ita delegatus inferioris poteſt punire impedientes ſuam iuriſdictionem, vt docent in præſenti Decius *num. 82.* Mantua *num. 52.* alij congeſti à Menochio *dict. caſu 438.* Fragoſo *dict. diſput. 11. num. 1.*

Ampliatur præſens aſſertio.

17. Præſcriptis deciſionis Alexandri III. varias reddunt rationes Interpretes ſuprà relati. Aliqui exiſtimant, ideò iudices delegatos poſſe contra impedientes iuriſdictionis vſum procedere, quia agentes & conſentientes pari pœnâ puniendi ſunt ex hoc textu, & ſuprà traditis. Sed hæc ratio non conuenit præſenti deciſioni, nec vt deciſiua traditur à noſtro Alexandro in præſenti, vt iam ſuprà dixi: licèt enim verum ſit, agentes, & conſentientes pari pœnâ puniendos eſſe, non tamen inde infertur, puniri debere à iudice delegato, cùm poſſint plecti & coërceri à iudice ordinario. Hac ratione omiſſâ Gloſſa in præſenti, *verbo Impedire*, Hoſtienſis, Ioannes Andreas, & ferè omnes antiquiores, quos ſequitur P. Gregor. *lib. 22. ſyntagm. cap. 12.* rationem petunt ex principio textus *in l. 2. ff. de iuriſdictione, cap. præterea 5. hoc tit.* & aliis ſuprà adductis, quibus probatur, conceſſâ alicui iuriſdictione, omnia ad illius vſum, & exercitium conceſſa præſumi: quare & mandata creditur iuriſdictio non ſolùm in partes ſpontè comparentes, verùm & in contumaces, & impedientes vſum iuriſdictionis. Sed hæc ratio tantùm probat, poſſe iudicem delegatum procedere contra impedientes iuriſdictionem eo caſu, quo aliter iuriſdictio exerceri non valeat: ſed certum eſt, poſſe delegatum procedere, & punire non ſolùm partes contumaces, verùm & alios eorum præceptis non parentes, etiamſi ex eo iuriſdictionis vſus non impediatur, vt probant in præſenti Panormit. Beroius, & Mantua: igitur prædicta ratio indiſtinctè vera non eſt. His omiſſis Berolus, & Butrius *in præſenti*, Menochius *de arbitrariis caſu 74. num. 38.* Petrus Gregor. *lib. 42. ſyntagm. cap. 4.* exiſtimarunt, rationem huius deciſionis prouenire ex eo principio, quo docetur, delinquentes ratione delicti ſortiri forum ipſius iudicis, in cuius territorio delictum perpetrarunt, *cap. cùm contingat, cap. poſtulaſti, cap. finali, de foro compet. cap. 1. de raptorib. l. 7. §. finali, ff. de accuſat.* probant latè Donellus *lib. 15. comment. cap. 18.* Carleual. *de iudiciis tom. 1. diſput. 2. quæſt. 1. ſect. 3.* Sed qui aut vocatus non venit, aut iuriſdictionem delegati impedit, graue committit delictum, *cap. quatuor 78. cap. quiſquis 11. quæſt. 3.* igitur ratione ipſius delicti impedientes iuriſdictionem poſſunt puniri ab ipſo iudice delegato. Sed adhuc hæc ratio noſtris anteceſſoribus non placuit, & meritò; nam licèt principium illud verum ſit, videlicet delinquentem ſortiri forum ratione delicti, procedit, & habet locum in foro iudicis ordinarij,

Traduntur variæ decidendi rationes.

vbi

vbi iudex habet territorium : sed Iudex delegatus non habet territorium, *l. vlt. Cod. vbi, & apud quem*, vbi Bart. *num.* 81. Barbosa *in l. cùm Prætor, in principio, num.* 11. *ff. de iudiciis*; & sic non potest forum sortiri coram eo.

18. ASSIGNATVR VERA RATIO.

Ex suprà dictis eruenda est ratio nostræ conclusionis; cum enim delegatus contra partes in delegatione comprehensas, aut impedientes vsum iurisdictionis procedit, id ex tacita delegantis voluntate facit; potest enim delegatus omnia ea facere, quæ ad commodiorem, & feliciorem vsum iurisdictionis desiderantur; vnde delegatus absoluit actorem ab alio excommunicatum, si iudex, qui eum excommunicauit, non absoluat, vt possit comparere in iudicio, *cap. prudentiam* 21. *§. sexta, hoc tit.* absoluit etiam testes, vt coram se testimonium dicant, *cap. veniens* 38. *de testibus*, & ipsos falsum testimonium dicentes plectit, vt pro interpretatione legis *nulla, Cod. de testibus*, notauerunt Couar. *practic. cap.* 18. *num.* 8. Fachineus *lib.* 9. *controu. cap.* 70. quod & in pedaneis iudicibus probat Græca constitutio, quam ex Basilicis restituit Cuiacius *lib.* 13. *obseru. cap.* 38. etiam delegatus cogit subdelegatum suscipere, & acceptare iurisdictionem, *cap. pastoralis* 28. *in principio, hoc tit.* item compellit arbitros in causas recusationis, seu electos in vnam sententiam conuenire, *cap. suspicionis* 39. *hoc tit.* cogit similiter iudicem ordinarium, vt exequatur sententiam à se prolatam, *cap. significasti* 7. *hoc tit.* Quæ omnia delegatus facere potest ad faciliorem expeditionem iurisdictionis sibi commissæ, & ne illusoria reddatur Principis delegatio, vt constat *ex cap. in litteris, hoc tit.* in illis verbis : *Cùm huiusmodi demandata iurisdictio delusoria videatur, si delegatus huiusmodi coërcitionem aliquam non haberet*; *hoc tit. c. bona* 4. *de postulat. Prælat. l. si Prætor* 77. *ff. de iudiciis, l. fin. ff. ne quid in loco* : vnde ne illusorium reddatur huiusmodi delegationis rescriptum, deciditur in hoc textu, posse delegatum reos contumaces, & alios impedientes vsum iurisdictionis punire, & debitis pœnis eorum contumaciam compescere.

19. DISSOLVVNTVR DIFFICVLTATES.

Nec obstant difficultates suprà adductæ. Non prima, pro cuius solutione illa iuris quæstio examinanda est, vtrum videlicet iudex delegatus, qui potest impedientes vsum iurisdictionis coërcere, possit etiam illis mulctam dicere? Negant citati in ratione dubitandi, & P. Barb. *l.* 2. *§ final. ff. de iudiciis, num.* 64. moti eo fundamento, quia illi tantùm mulctam dicere possunt, qui iure publico iudicium exercent, *l.* 1 *§. vlt. ff. de iudiciis*, aut illi, quibus iudicatio data est, *l. aliud* 131. *§.* 1. *ff. de v. s.* Quæ omnia tantùm conueniunt ordinariis Magistratibus. Cuiacius *in dict. l. aliud* : igitur delegati mulctam dicere non possunt. Sed contrariam sententiam, immò delegatos Principis saltem multam dicere posse, defendunt Alciatus *in dict. l. aliud, §.* 1. *num.* 10. Valaseus, & alij relati à Barbosa *in dict. l.* 2. *§. final. num.* 91. tum quia delegati in causa sibi commissa maiores sunt quocumque ordinario, *cap. sanè* 11. *hoc tit.* igitur sicut ordinarius Magistratus mulctam dicere potest, ita etiam delegatus dicere valet; tum propter generalem decisionem textus *in cap. pastoralis*, 28. *§. vlt.* vbi notauit Glossa *verbo Puniat, hoc tit.* Alij mediam viam elegerunt, existimantes iure ciuili verum esse, delegatos non habere ius dicendi mulctam, præterquam in officialem sibi subditum, qui in officio deliquit; iure autem canonico delegato competere ius dicendi mulctam : docent Castrensis, & Decius *in dict. l.* 2. *§.* 1. *de iudiciis*. In hoc Interpretum dissidio vt veram sententiam proponamus, sciendum est, mulctam esse quandam pœnam pecuniariam, Sabinâ voce ita dictam, vt docent Varro *lib* 4. *de lingua Latina*, & *lib.* 19. *de re rustica*, Aulus Gellius *lib.* 11. *noctium, cap.* 1. & ex eis notauit Goueanus *in l.* 2. *ff. de iurisd.* Licèt enim Romæ antequam signaretur, cudereturque moneta, in pecoribus delicta perpetrantes mulctarentur, duabus videlicet ouibus in delictis leuioribus; in grauioribus verò triginta, nec vltra excedere iudici permitteretur, Festus Pompeius *verbo Multa*, Plinius *lib.* 18. *historia, cap.* 3. ex eis, & aliis docent Petrus Gregorius *lib.* 31. *syntagm. cap.* 3. Barbosa *dict. l.* 2. *num.* 83. Brissonius *lib.* 1. *select. cap.* 34. postquam tamen pecunia cudi cœpit, prædicta pecudum mulcta ita æstimata fuit, vt singulæ oues denis assibus; boues verò centum æstimarentur; quâ æstimatione factâ delinquentes mulctabantur in pecunia; ita tamen, vt mulcta non excederet quantitatem trium millium, & viginti assium, vt ex Petro Crinito *lib.* 25. *de honesta disciplina*, docent Brissonius *dict. cap.* 34. Bodinus *lib.* 3. *de repub. cap.* 3. quæ æstimatio iuxta probabiliorem sententiam, quam docet Brissonius *vbi suprà*, facta fuit lege Tarpeia, postquam mulcta pœna pecuniaria esse cœpit : vnde Consultus *in dict. l. aliud, §.* 1. ait, mulctam hodie esse pœnam pecuniariam. Nouiori iure hæc potestas mulctandi extensa fuit ad maiorem quantitatem, *l. final. Cod. de modo mulctarum, l. certa ratione* 5 *Cod. quando prouocare*: illis tamen differentiis adhuc obseruatis inter pœnam & multam. Prima, pœna ignominiam affert, *l. non potest* 63. *ff. de furtis, l. Diuus, ff de iniuriis*; mulcta damnum famæ non irrogat, *l.* 1. *Cod. de modo multarum* : secundò, pœna fisco adiicitur, aut in publico infertur, *l. penult. Cod. eod. tit.* Molina *de primog. cap.* 25. *num* 20. pœna verò pecuniaria aduersario, aut eius hæredi adiudicatur, *l. omnes* 26. *l. constit.* 33. *de O. & A. l. vlt. ff. de furtis*: pœna à lege diffinita mutari non potest, *l. seruos, in fine, Cod. ad legem Iuliam de vi, cap. de causis* 4. *§.* 1. vbi plura diximus, *hoc tit.* multa ex arbitrio iudicantis pendet, *l. si qua* 244. *ff. de V. S.* à pœna prouocatio non datur : à mulcta appellare licet, *dict. l. si qua*, vbi notaot Gentilis, & Fornerius.

Deinde obseruandum est, quod licèt primis Reipublicæ Romanæ temporibus sine iussu populi non liceret Magistratibus mulctam dicere, Cicero *lib.* 3. *de legibus*, in illis verbis : *Magistratus inobedientem ciuem multâ, verberibus, vinculis ne coerceto, ni par, maiorve potestas prohibuisset, ad quos prouocatio esto; cùm Magistratus iudicasset, irrogassetve per populum, multa certatio esto.* Posteà tamen multæ dicendæ potestas Consulibus data fuit, vt docet Cuiacius *in d. l. aliud, §* 1. Prætoribus, *l.* 2. *ff. si quis in ius vocatus, l.* 1. *§.* 1. *de ventre*, Ædilibus, & aliis Magistratibus Romanis : Dionysius Halicarn. *lib.* 10. Procuratori Cæsaris adempta fuit talis potestas, *l.* 2. *Cod. de modo multarum*, plura Pantoja *in l.* 1. *pag.* 5. *de aleatoribus* : & Duumviris, vt contra Cuiacium defendit Gentilis *lib.* 1. *de iurisd. cap.* 7. Etiam iure nostro canonico iudicibus ordinariis competit ius mulctæ dicendæ, *cap. si vos* 23. *quæst.* 5. *cap. dilectus* 18. *de officio Ordinarij, cap. in Archiep. de raptoribus, c. olim, de iniuriis.* Trident. *sess.* 25. *de reform. cap.* 3. dum tamen in proprios vsus non conuertant, *cap. irrefragabili* 13. *§. vlt. de officio Ordinarij, cap. licet* 3. *de pœnis*, Filesacus

20. QVI MVLTAM DICERE POSSVNT.

leſacus *in cap.1. §. 8. de officio Ordinarij.* Tandem etiam delegati iudices mulctam dicere poſſunt, nam cùm hæc poteſtas Magiſtratibus iure Magiſtratus ob mixtum imperium competat, delegati, in quos tranſeunt omnia, quæ iure Magiſtratos ordinariis iudicibus competunt, mulctam dicere poterunt, vt contumaces, aut impedientes vſum iuriſdictionis coërceant, vt defendit Menochius *de arbitrij. caſu* 348. *n.*24. Quod etiam iure ciuili procedit, obſoletis iam illis legibus antiquis.

21. PROSEQVITVR EADEM SOLVTIO. Nec obſtat ſecunda difficultas; nam licèt verum ſit, iuriſdictionem delegatam, vtpote odioſam, ſtrictè eſſe interpretandam, nec prorogandam de perſona ad perſonam; tamen in præſenti ſpecie, non virtute prorogationis delegatus procedit contra impedientes vſum iuriſdictionis, ſed ex tacita delegatione, ob rationem ſuprà adductam. Nec tertia difficultas aduerſatur; nam licèt iuxta ſupra tradita, ex tacita delegatione delegatis competat iuriſdictio in impedientes iuriſdictionis vſum, & frequenter adiiciatur in litteris delegationis clauſula illa: *Contradictores eccleſiaſticâ cenſurâ coërcendo*, vt tollatur omne dubium, quod dari poterat, vt docet Vela *in cap.1.de officio Ordinarij*, 2. *part.num.*231. licèt quæ tacitè inſunt, ſi exprimantur, nihil operentur, *cap. ex parte, cap. mandatum, de reſcriptis, cap. ſignificaſti 4. de elect. l.hac verba, ff.de legatis* 2. tamen nouum non eſt, vt impertetur quod tacitè venit, & iure communi conceditur. *cap.in cauſis 7. § licèt, de procurat.* Docent Rebuffus *ad leges Galliæ, tit. de reſtit. art.*1. *gloſſa* 1.*n.*12. Amelcua *de poteſt.in ſeipſum lib.*2.*c.*23. *n.*6. Nec tandem vltima difficultas reſtagatur, pro cuius ſolutione diſcrimen eſt conſtituendum inter eum caſum, in quo iniuria eſt irrogata iudici, tanquam Magiſtratui, & publicâ auctoritate fungenti; & inter eum, in quo iudici iniuria irrogatur tanquam priuato. Primo caſu certum eſt, iudicem poſſe vindicare iniuriam ſibi irrogatam, *c.Guiliſarius* 23.*q.*4.*c.tua, vt lite non conteſtata, l.*2.*ff. ſi quis in ius vocatus.* Quo caſu procedunt textus *in cap. ſi quis ab ea* 2.*quæſt.*7. *c.venerabilem* 34.*§.eos, de elect. cap. Romana, de pœnis lib.*6. *Clement.*1. *de foro compet.* & præſens textus; quia tale delictum reſpicit publicam auctoritatem, cùm commiſſum ſit circa vſum iuriſdictionis: ſecundo verò caſu, cùm lædatur tantùm priuata perſona, non ipſe iudex, ſed eius ſuperior eſt adeundus, ne vnus, idemque accuſatoris, & iudicis officium ſuſtineat, *cap.*1. 4 *quæſt.*4 & ne quis in propria cauſa ius ſibi dicat, contra textus *in l.qui iuriſdictioni* 15. *ff. de iuriſd. l.Iulianus* 17. *ff. de iudiciis, l.penult. ff.de receptis, l.vnica, Cod. ne quis in ſua cauſa.* Quo caſu procedunt textus *in cap. inter querelas* 17. 23. *quæſt.*4. iuncto Archidiacono *ibi, cap. irrefragabili, §.cæterùm, de officio Ordin.* vbi pro delicto commiſſo in contemptum Epiſcopi Metropolitanus procedit, *cap. dilectus, de pœnis*, qui loquitur in iudice delegato, vt ex eius integri conſtat. Docent, & latè proſequuntur hoc diſcrimen Narbona *in l.*20. *gloſſa* 18. *tit.*4. *lib.*1. *recopil.* Petrus Gregor. *lib.*4. *partit. tit.*9. *cap.*8. Guazinus *in defenſ. reorum, defenſ.*1. *cap.*18.

22. EXPONITVR CAP. QVISQVIS 2. Q. 6. Primò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. quiſquis* 29. 2. *quæſt.*6. vbi *in can.*24. *Concilij Meleuit.* ſtatuitur, vt ſi iudicibus delegatis partes parère noluerint, det litteras primæ Sedis Epiſcopus, id eſt Primas, *cap. primæ Sedis* 3. 99. *diſt.* vt nullus illis communicet, donec obediant; quæ pœna, ſeu communionis priuatio, frequens erat illis primis Eccleſiæ ſæculis, *cap. placuit, cap. ſi Epiſcopus, cap ſi quis Epiſcopus*, 18. *diſt. cap. vlt.* 58. *diſt. cap. in loco* 5. *quæſt.*4. *cap. Epiſcopi* 11. *quæſt.*3. *cap. vlt.* 6. *quæſtion.*1. notarunt Suarez *de cenſuris diſput.* 24. *ſect.*1. *num.*2. Morinus *lib.* 2. *exercit. cap.*18. Ex quo canone expreſsè conſtat, iudices delegatos non poſſe partes contumaces coërcere, ſed ad Primatem delegantem eſſe recurrendum: igitur quia delegati non habent poteſtatem coërcendi contumaces. Difficultatem agnouerunt Turrecremata, & Archid. *ibi*, qui affirmant, in eo textu iudices delegatos cauſam ad Primates retuliſſe, quia ſciebant partes nullo modo velle obtemperare ſuis mandatis; quare ne excommunicatione inflictâ, & neglectâ ſcandalum oriretur, auxilium Primatis imploraſſe. Alij exiſtimarunt, PP. Concilij in eo canone non negare, iudices etiam delegatos poſſe contumaces coërcere virtute delegationis, & ipſum etiam Primatem, tanquam ordinarium, poſſe partes communione priuare. Tandem alij textum ipſum accipiunt de arbitris, ſeu iudicibus datis. Quibus ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, *in dict. cap. quiſquis*, non agi de iudicibus delegatis, vt exiſtimauit Gloſſa; ſed de iudicibus electis, & electitiis, ex conſenſu partium ſuſceptis, de quibus *in cap. à iudicibus, cap. ſanè* 2. *quæſt* 6. *cap. ſane, de foro compet. cap.*1. *de arbitris*, & aliis relatis ab Antonio Auguſt. *in epit. iuris lib* 29. *tit.*19. Cirun. *ad titulum de officio ordin.* & *lib.*2. *obſeruat. cap.* 2. illi enim iudices cùm lis vertebatur inter duos Epiſcopos, dabantur à Primate ex ipſorum conſenſu, qui non habebant iuriſdictionem propriam, aut delegatam, ſed tantùm ex conſenſu partium: quare in eos excommunicationem proferre non poterant. Quæ ſolutio ſuadetur ex integra ipſius canonis, vbi in principio agitur de illis Epiſcopis, qui negligunt curam Eccleſiarum ad ſuam Cathedram pertinentium, iubenturque, vt ſimilia facere non audeant, & ſi per ſex menſes neglexerint, qui potuerint eas Eccleſias lucrari, accipiant. Hæc pars reperitur *in cap. placuit* 15. 5. *quæſt.*3. de cuius conciliatione cum capite 1. *de præſcript.* videndi ſunt Cuiacius *in eo textu*, Germonius *lib.*2. *animadu. cap. vlt.* Ampliùs ſtatuerunt Patres, vt ſi Epiſcopi ſint diuerſarum parochiarum, ille Primas det iudices, in cuius prouincia eſt locus, de quo contenditur, & vt à ſententia illorum non appelletur. Hæc pars extat *in cap. à iudicibus* 2. *quæſt.*6 & ſtatim ſequuntur verba relata *in dict.cap. quia:* ex quibus omnibus deducitur, agi de prædictis iudicibus electis, non verò de delegatis.

Secundò aduerſatur textus *in l.vnica, ff. ſi quis ius dicenti non obtemp.* in illis verbis: *Omnibus Magiſtratibus, non Duumviris, ſecundùm ius poteſtatis ſuæ conceſſum eſt iuriſdictionem ſuam defendere pœnali iudicio.* Ex quibus expreſsè depromitur, non omnibus, quibus mandatur, ſeu committitur iuriſdictio, concedi eo ipſo iuriſdictionem, ſeu facultatem animaduertendi in contumaces, & impedientes iuriſdictionis vſum. Huius textus difficultas ſubtiliorum Interpretum ingenia torſit; quare aliqui emendandam litteram iudicarunt, & loco illorum verborum, *non tamen*, legendum eſſe, *non tantùm*: ita Gloſſa, & antiquiores *ibi*. Sed eos refellunt Ant. Aug. *lib.*3. *emend. c.*6.*in fine*, Gentilis *lib* 1.*de iuriſd.c.*7. Alij exiſtimant, Duumviros non poſſe pœnali iudicio defendere iuriſdictionem, quia eam non habebant: ita docent Carol. 23. INTELLIGITVR L. VNICA, FF. SI QVIS IVS DICENTI.

Sigonius *de antiquo iure Rom. cap.*18. Alex. ab Alex. *lib.* 3. *dierum*, *cap.*16. Bodinus *lib.* 1. *de repub. cap.*6. *num.*54. Gentilis *lib.*2. *de iurisd. cap.*2. Duatenus *de iurisd. cap.* 4. Sed prorsus contrarium, immò iurisdictionem ipsos habere, probatur *ex dict. l.vnica*, ibi: *Iurisdictionem suam*; & *ex l.incola* 29. *ff. ad municip. l.magistratus* 12. *ff. de iurisd. l.*1. *Cod. de mancip. liber.* Vnde eos habuisse tribunal, deducitur *ex l. die* 4. *§.duas*, *iuncto §. hoc autem*, *ff.de damno infecto*, *l.*1. *ff.de albo scrib.* & quia affine erat, & coniunctum ius dicere iurisdictioni, ideò illos iudicare vsque ad certam quantitatem posse, docetur *in l.inter* 28. *ff.ad municip.* Paul. *lib.*5. *sentent. tit.*5. *in princip.* quod ex antiqua quadam inscriptione probat D.Ioannes Suarez *ad leg. Aquil. cap.*2. *sect.*5. *num.*42. Alij tandem existimant, iurisdictionem habere, non autem mixtum imperium, quod in modica coërcitione consistit, & sic pœnali iudicio eam defendere non posse. Ita Merillus *lib.*2. *obseru. cap.*15. vbi ex hoc textu intendit probare, dari iurisdictionem sine vllo imperio. Sed hæc solutio facilè conuincitur ex eo, quia Duumviri mixtum etiam imperium habebant, *dict. l. ea quæ* 26. §. 1. poterant enim sententiam suam exequi pignoribus captis, *l. quemadmodum* 27. *§. magistratus* 7. *ff. ad leg. Aquil.* & in seruos omnibus modis animaduertere, *l.magistratibus* 12. *l. si priuatus* 17. *§.*1. *ff.qui & à quibus*, *l si quis vxori* 52. *§.si fugitiuum* 12. *ff de furtis*; mulctam dicere, Cuiacius *in dict. l.aliud* 131. immò ad flagellorum pœnam peruenire poterant, *l.item* 15. *§.vnde* 39. *ff.de iniuriis*: igitur quia mixtum imperium obtinebant. Tandem Anton. Faber *in dict. l. vnica*, existimat, quod licèt Duumviri iurisdictionem cum mixto imperio obtinerent, non tamen amplam eos coërcitionem habere, vt alij Magistratus, sed tantùm limitatam, & sic pœnali iudicio defendere non posse. Nec nouum est, vt certis pœnis possint iudices imperium exercere, non autem aliis, vt *in cap. dilecta, de maioris. & obed. cap. cùm contingat* 13. *de foro compet.*

24. Traditur vera solutio.

His tamen omissis solutionibus dicendum est, Duumviros esse Magistratus municipales in municipiis existentes, in quibus quia aliquando quatuor erant, Quatuorviri etiam dicebantur, vt constat ex epigraphe textus *in l.*1. *de solutione deb. ciuit. lib.*12. & ex quadam inscriptione relata à Roderico Caro *lib.*1. *antiquit. Hispal. c.*20. *pag.*17. Duumviri eligebantur ex ordine Decurionum, *l.licèt* 3. *§.vlt. ff.de peculio*, *l honores* 7. *§. is qui*, *de Decurion.* à Præside confirmabantur, *l.si quos* 59. *Cod. eod. tit. lib.*10. quorum dignitas magna erat; quare Principes Reipublicæ appellantur *in l. spadonem* 15. *§ si ciuitatis*, *ff. de excusat. tutor.* durabat ea per annum, *l. qui ergo*, *ff.ad municip. l. ad Magistratus* 18. *ff. de Decurion.* Concilium Illiber. *can.*56. *Magistratum eo anno, quo agit Duumviratum.* De cuius expositione post Mendozam *ibi*, nos latè egimus. Hodie apud nos possunt comparari iudicibus, quos dicimus, *Alcaldes ordinarios*: diuersi erant à defensoribus ciuitatum, qui hodie appellantur *Sesmeros.* Illi enim eligebantur à Præside, *l.* 2. *Cod. de defensorib. ciuit.* Donellus *lib.*17. *comment. cap* 8. vbi Osualdus *littera X*, Cuiacius *lib.*3. *obseru. cap.* 14. habebant iurisdictionem, & mixtum imperium; vices Consulum in municipiis gerebant, & sic pro consulibus accipiuntur *in l.quidam* 30. *ff. de acquir. heredit.* Nec tunc obstat dicta lex vnica, *ff. si quis ius dicenti*; nam illa verba, *pœnali iudicio*, accipienda sunt pro actione pœnali, quam dictare Magistratus municipales non poterant; id enim proprium erat Magistratuum populi Romani, *l.*2. *§.demùm*, *ff. de origine iuris*, *l.cùm Prætor* 12. *§.*1. *ff. de iudiciis.* Nec nouum est, vt iudicium accipiatur pro actione, *l.*1. *ff. de his qui deiecerunt*, *l.*3. *ff.de sepulchro violato*, & in eo textu ita accipit Cuiacius *ibi*: quare licèt eo modo non possint iurisdictionem d fendere, aliis tamen modis posse non negatur. Docet Præceptor D.Franciscus Ramos relatus à D.Ioanne Suarez *ad leg. Aquil. vbi suprà.*

Tertiò obstat textus *in l.*3. *§.*1. *ff.ne quis eum qui in ius vocatus est*, vbi asseritur, eximentem, seu extrahentem reum ad iudicem pedaneum vocatum, pœnâ illius edicti non teneri. Quem textum ita expendo: Pedanei iudices similes sunt iudicibus delegatis, vt censet Anianus *ad Paulum lib.* 5. *sentent. tit.*38. & pedanei sunt iudices, quibus mandata est iurisdictio, vt docet Charondas *de iurisd. num.*4. qui adducit legem *si quis* 38. *§. iudices*, *de pœnis*: sed pedanei non possunt coërcere impedientes suam iurisdictionem, nec eximentes in ius vocatos pœnâ illius edicti: igitur nec delegati in eos animaduertere valent. Tota huius textus difficultas consistit in vera cognitione iudicum pedaneorum. Et sciendum est, iudices pedaneos eos dici, qui tribunal ascendere non poterant, immò in subselliis imis ad pedes Prætoris sedebant. Budeus *in l.vlt. §.iudicandi*, *ff.de muneribus & honorib.* Cuiacius *in nouella* 82. Gentilis *lib.*2. *de iurisdict. cap.*8. Osualdus *lib.*17. *Donelli*, *cap.*2. *littera I.* Eorum iudicum duplex genus erat. Primum eorum, qui pedanei iudices dicebantur, Magistratus inferiores, qui non habebant tribunal, vt tribuni plebis, & alij. Osualdus *vbi suprà*: isti neque in ius vocationem, neque apprehensionem habebant, vt tradit Aulus Gellius *lib.*3. *noctium*, *cap.* 20. Secundum genus eorum erat, qui in quinque decurias selecti, admissique erant ad munus iudicandi, qui iudices dati, & pedanei dicebantur, quia ad pedes Prætoris sedebant, de quibus *in l.*3. *§.*1. *l.*4. *ff. de tutor. l.si quis* 38. *§. iudices*, *ff de pœnis*, *l.*1. *§.item*, *ff. depositi*, *l.sancimus*, 15. *Cod. de iudiciis*, isti iurisdictionem non habebant, sed tantùm notionem, *l.ait Prætor* 5. *ff.de re iudicata*, *l.penult ff.de confessis*: vnde cùm edictum, *ne quis eum*, propositum esset contra eos, qui in ius vocatos vi eripuerunt, *l.*1. *ff. eod. tit.* ius autem accipiatur pro tribunali, *l. ius* 11. *ff. de iustitia & iure*: inde eximentes vocatos à pedaneis iudicibus, non tenentur eo edicto, quia pedanei neque vocare in ius, seu tribunal poterant. Docent Eguinarius Varo, & Faber *in eo textu*, Osualdus *ad Donel. lib.*23. *comment. cap* 2. *littera L*, quæ solutio probatur eo principio: nam damnati calumniæ causâ in iure, id est coram Prætore pro tribunali sedente, postulare nequeunt, *l.*1. *§ ait Prætor*, *ff.de postul.* & tamen vt non possint coram pedaneo iudice postulare, SC. speciali opus fuit, *dict. l.*1. *§.item*, vbi Faber notauit: igitur quia idem non est coram iudice pedaneo postulare, ac coram Prætore.

25. Expenditur l.3 §1. ff. ne quis eum.

Eodem modo, & de eisdem iudicibus datis exaudiendus est Iustinianus *in nouella* 53. *cap.* 4. in illis verbis: *Si verò non administrat (id est Magistratus non est) sed datus sit à quodam iudice, siue ex sacra forma, aut iussione, aut etiam ab aliquo administratore, ad illum renunciare,*

26. Perpenditur novella 53. cap. 4.

renunciare, à quo datus eſt, vt deducatur ab illo, ne cauſa maneat vndique deſolata. Ex quibus expreſsè conſtat, quod ſi reus, poſtquam iuramento promiſit iudicio ſiſti, non ſteterit, ſed à ciuitate aufugerit, tunc datus iudex non poteſt eum citare, aut contumacem punire; ſed ad ſuperiorem, qui eum iudicem deſignauit, referat: igitur delegatus contumacem punire non poteſt. Ab hac difficultate facilè expediri poſſunt, qui amplectuntur quorundam opinionem, exiſtimantium, tantùm delegatum Principis poſſe citare per edicta, quia huiuſmodi citatio eſt nimis odioſa, & exorbitans à iure communi. Ita docuerunt Vantius *de nullitatibus ex defectu citationis*, *num* 125. Scaccia *de iudiciis lib.*1. *cap.* 34. *n.*3. & alij relati ad Oſualdo *lib.* 23. *comment. cap.* 2. *littera H*, quorum ſententia in edictis affigendis vera eſt, & probatur ex authentico *Qui ſemel, Cod. quomodo & quando*; non autem in citatione, quæ fit per ſcripturam, quæ omnibus delegatis permittitur. Hac ergo ſententiâ omiſsâ, quæ verbis relatis neque congruit, neque adaptatur, dicendum eſt, *in dict. cap.*4. agi de iudice pedaneo, qui cauſæ tantùm notionem, non verò iuriſdictionem habeat, qui cùm inſeruiat formulæ ei præſcriptæ, *l.cum fideicommiſſis* 7. *ff. de confeſſis*; docent Polletus *lib.*3. *hiſtoriæ fori*, *cap.* 15. Goneanus *in l.de iuriſd. num.*3. Morla *in emporio*, *tit. de iuriſd. num.*83. Duarenus *ad tit. de iudiciis*, *cap. de iudicibus datis*, & *lib.*1. *diſput. cap.*53. Reuardus *pro Tribun. cap.*11. in ſe tales pedanei iudices dati ad cauſæ diſceptationem non poterant reos abſentes requirere, & punire, cùm talis iuriſdictio mandata non eſſet: permittebatur autem prædictis iudicibus teſtes humilioris conditionis quæſtioni ſubiicere, *nouella* 90. *Iuſtiniani*, vbi Cuiacius notauit.

27. INTELLIGITVR L. PROPERANDVM, C. DE IVDICIIS.

Quartò aduerſatur ſuperiori aſſertioni textus *in l.properandum* 14. § *ſic autem* 3. in illis verbis: *Sine per relationem ad maiorem iudicem hoc referatur.* Ex quibus deducitur, Magiſtratibus minoribus (quales ſunt iudices delegati, *l.* 2. *Cod. de pedaneis*,) non licere impedimentum iuriſdictionis ſuæ remouere, ſed potiùs cauſam referendam eſſe ad ſuperiorem: igitur delegatus non poteſt impedientes coërcere, aut tollere impedimenta ſuæ iuriſdictionis. Cui difficultati reſpondendum eſt, Iuſtinianum in eo textu non agere de iudice delegato, ſed de ordinario; & quia quilibet iudex, ſiue ordinarius, ſiue delegatus, non poteſt exequi ſententiam ſuam extra territorium, quia extra illud ius dicenti impunè non paretur, *l.final. ff.de iuriſdictione*, Couar. *lib.*3. *variar. cap. vlt. n.*8. quia in alieno territorio nulla iuriſdictio eſt, *l.argentarium* 45. § 1. *ff. de iudiciis*, *l.cum vna* 12. §.1. *ff. de rebus authorit. iud.* debet iudex ſententiam proferens litteras ſuas mittere, vulgò *requiſitorias*, ad iudicem loci, vbi ſententia exequenda eſt, ſiue æqualis, ſiue maior, minorve ſit, vt ſententiam ipſe exequatur, *l. à Diuo Pio* 15. *in princip. &* §.1. vbi Gothofredus *littera B*, Oſualdus *lib.*27. *Donelli*, *cap.*3. *littera S.* Parexa *de inſtrum. edit. part.*1. *tit.*1. *reſol.*8. & nos plura de his litteraria adducemus *in cap. poſtulaſti* 14. *de foro compet.* vnde quia *in dict.* § *ſin autem*, bona, in quorum poſſeſſionem mittendus erat actor, exiſtebant in alieno territorio, iubet Iuſtinianus, vt ſi iudex non poteſt pro ſua iuriſdictione ſententiam exequi, referat cauſam ad ſuperiorem, & maiores Magiſtratus, vt per eos actor mittatur in poſſeſſionem. Ita illum textum expoſuerunt Caſtrenſis *ibi*, *num.*4. Iaſon *num.*2. Menochius *de arbitr. lib.*1. *quæſt.*74. *num.*29. Carleual *de iudiciis diſput.*2. *num.*17.

Adhuc ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap.*1. *de teſtibus cogendis*, vbi cùm certa cauſa matrimonialis eſſet delegata, & teſtes odio, vel gratiâ ſe ſubtraherent à teſtimonio perhibendo, non ipſi iudices delegati cogunt eos teſtimonium dicere, ſed iudex ordinarius, cui reſcribit Pontifex, vt ipſos compellat coram delegatis teſtimonium dicere: ergo quia iudex delegatus non poteſt per ſe omnia obire, quæ neceſſaria ſunt ad cauſæ delegatæ expeditionem. Pro cuius difficultatis ſolutione dicendum eſt, in ſpecie textus *in dict. cap.*1. non ideò Pontificem reſcripſiſſe iudici ordinario, vt cogeret teſtes teſtimonium dicere, quia delegati id facere nequibant; ſed potiùs, quia in illis partibus magis timebatur iuriſdictio ordinaria, & faciliùs compelli poterant teſtes teſtimonium perhibere per iudicem ordinarium, quàm per delegatum, vt in eo textu docuit Præceptor Hontiberos *num.*25. 28.

28. OPPONITVR CAP. 1 DE TESTIBVS COGENDIS.

CAPVT II.

Idem [a] *Bonon. Epiſcopo.*

[b] SAnè ſi à nobis ſuper aliqua cauſa litteræ impetrantur, & aliæ poſtea (non factâ mentione priorum literarum,) litteræ opponuntur, ſi iudicibus innotuerit, donec Romanum Pontificem conſulant, & ſuam exinde cognoſcant pleniùs voluntatem, [c] executioni ſuperſedeant vtrarumque, ne pro varietate litterarum, cauſarum fines valeant impediri.

NOTÆ.

1. a BOnonienſi.] Ita legitur in hac ſexta compilatione; in prima autem, *ſub hoc tit. cap.*3. ſcribitur, *Eboracenſi Epiſcopo*; ſed perperam in vtraque: Eboracenſis enim Eccleſia eſt Metropolis Angliæ, vt probaui *in cap.inter, de reſcriptis.* Legendum ergo eſt: *Eborac. Archiepiſcopo*, vt legitur poſt Concilium Lateran. ſub Alexandro *part.*7.*c.*3. & *part.*41. *cap.*7. Quæ correctio ſuadetur ex eo, quia in dicta prima collectione, dum huius textus verba compilantur, refertur in epigraphe, textum hunc eſſe partem capitis *inter cætera*, hoc eſt (ita exiſtimo) capitis *inter cætera*, *de reſcriptis*; capitis *inter cætera*, *de re iudicata*: quæ deciſiones auctorem præſeferunt Alex. III. in epiſtola miſſa Eboracenſi Archiepiſcopo: igitur præſens deciſio, vt earum pars, eidem Archiepiſcopo miſſa fuit.

b *Sanè.*] In priori enim parte huius textus quæſtio deciſa fuit, quæ repetitur *in dicto c.inter cætera.*

2. c *Executioni.*] Ex hoc verbo varia deducunt classici repetentes in præsenti. Hostiensis *num.* 1. Ioannes Andreas *num.* 4. Imola *num.* 1. Antonius *num.* 3. & 5. Panormit. *num.* 1. Felinus *num.* 2. existimant executionem hîc accipi pro causæ cognitione, per quam peruenitur ad sententiam, vt *in cap. significasti, cum sequenti, hoc tit.* etiam Decius *dict. num.* 7. Anton. *dict. num.* 5. docent omnes iudices delegatos rectè appellari executores, quia ius partium exequuntur, vt *in cap. si quis contra* 4. *de foro compet.* Felinus etiam *num.* 2. Decius *num.* 8. notant, omnem causæ cognitionem lato modo dici executionem, quia delegati, de quibus in hoc textu, nondum cœperant in causa procedere, & tamen dicitur eos in executione supersedere. Rectiùs tamen in præsenti probant Imola *num.* 1. Anton. *num.* 3. quemlibet executorem appellari iudicem delegatum, quatenus exequitur ius partis, & ad finem perducit, argumento textus *in cap. pastoralis* 28. §. *quia verò, hoc tit. cap. si quis contra* 4. *de foro competenti.*

COMMENTARIVM.

3. CONCLVSIO EX TEXTV. EX præsenti decisione sequentem deducunt Interpretes disputandam assertionem. *Si diuersæ litteræ, seu contrariæ, sub eadem data impetrentur, in vtriusque rescripti executione supersedendum est, donec R. Pontifex consulatur.* Consonant ex iure nostro Regio textus *in l.* 36. *tit.* 18. *part.* 3. Illustrant eam vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, Auguienus *lib.* 1. *de legibus, contron.* 4. Acuña *in cap.* 2. 94. *dist.* Basilius *de matrim. lib.* 3. *cap.* 17. §. 2. *num.* 14. Arellanus *lib.* 1. *antinom. cap.* 1.

4. IMPVGNATVR PRÆDICTA ASSERTIO. Sed hæc assertio vt contraria iuris principiis, sustineri non valet; nam rescripta, de quibus in præsenti agitur, adeò ambigua, & incerta erant in data, vt nullo modo cognosci posset, quod prius, aut posterius impetratum esset: sed tunc neutrum debet valere, cùm incertitudo omnes vitiet humanos actus, vt tutelam, *l. duo sunt* 30. *ff. de testam. tutela, l. tutor* 20. *Cod. eod. tit.* hæredis institutionem, *l. quoties* 9. §. *si quis nomen, l. in tempus* 62. §. *quotiens, ff. de hæredib. instituend.* legata non solùm ratione personarum incerta, §. *incertis, Instit. de legat. l.* 3. §. *si quis duobus, ff. de adimendis legatis, l. si ita fuerit* 11. *l. si quis pluribus* 18. *ff. de rebus dubiis, l. cùm ex pluribus* 31. *ff. de manumiss. testam. l.* 9. *tit.* 9. *partit.* 6. sed etiam incerta ratione rei legatæ, *l. si dominus* 71. *ff. de legat.* 3. & tandem omnem testamentariam dispositionem incertam vitiari, probant textus *in l.* 2. *ff. de his quæ pro non scriptis*; possessionis apprehensionem, *l. triticum* 94. *l. ita stipulatus* 115. *de V. O. l.* 3. §. *incertam, ff. de acquir. possess.* salarij pollicitationem, *l. mutua* 56. §. *salarium, ff. mandati, l. salarium* 17. *Cod. eod. tit.* suffragia eligentium, *cap.* 2. *de elect. in* 6. tandemque ipsa rescripta, *cap. ad hæc* 10. *de rescriptis*: igitur rescripta in hoc textu nullius sunt momenti. Secundò etiam aduersus hanc decisionem insurgi potest ex eo, quia in rescriptis non tempus datæ, sed præsentationis attenditur, *cap. vt debitus* 39. *de appell.* sed in hoc textu constabat de præsentatione, vt patet ex illis verbis: *Et alia postea, non factâ mentione prioris opponuntur*: igitur prætextu ambiguitatis & incertitudinis necesse non erat R. Pontificem consulere.

5. RATIO DECIDENDI. Adhuc vt iuri consona, & rationi consentanea defendenda est Alexandri decisio, cuius ratio redditur ab ipso Alexandro in calce textus, ibi: *Ne pro varietate litterarum, causarum finis valeat impediri.* Iuris enim vtriusque magna cura fuit, ne lites immortales fierent, sed celeriter finirentur, & partes diutiùs non vexarentur, *cap. finem, de dolo & contumacia, cap.* 2. *de re iudicata, l. properandum, C. de iudiciis*: sed si iudices delegati variis litteris sub diuersa forma impetratis procederent, lites fierent immortales, propter ipsarum litterarum ambiguitatem: igitur æquius est, in causæ executione supersedere, quàm cum graui temporis dispendio in causa procedere. Et quia in dubiis, quæ emergunt circa rescripta, aut priuilegia, consulendus est qui ea concessit, tanquam legitimus interpres, *cap. si quando* 5. *de rescriptis, cap. si quæ* 8. *hoc titul. cap. cùm venisset, de iudiciis, cap. inter alia, de immunit. Eccles. cap. ordinarij, lib.* 6. ideò rectè in præsenti deciditur, Pontificem consulendum esse, & interim in litterarum executione supersedendum. Nec huic decisionis rationi obstabit si dicas, diutiùs remorari litis exitum, si superior consulatur propter loci distantiam, & curiæ perplexitates, quàm si ipsi delegati in causæ executione procedant. Nam respondeo ex consultatione superioris impediri, & suspendi iudicium ad tempus breue; ex cognitione autem delegatorum diutiùs causam protrahi; siquidem priùs ipsi iudices de iurisdictione contendunt, variisque modis litem inuoluunt, partes diuersis sumptibus vexant, & tandem legitimus iudex executionem inchoat: vnde celerius remedium est Principem rescribentem consulere, quàm causæ executionem à delegatis properari.

Nec prima difficultas suprà pro dubitandi ratione expensa aduersatur; licèt enim verum sit, incertitudinem vitiare omnes actus humanos; tamen cùm non incertitudo, sed ambiguitas datur, & illa potest tolli, vt dispositio effectum sortiatur, admittenda interpretatio est, *leg. semper* 56. *l. ea quæ* 178. §. *in re dubia, ff. de regul. iuris, l. cùm in testamento* 24. *ff. de rebus dubiis.* Quò spectant textus *in l. Paula* 27. §. *Pomponius, ff. de legat.* 3. *l. ex hac scriptura* 16. *Cod. de donat. l. non sine ratione, Cod. de bonis quæ lib.* latè prosequuntur Primarij nostri Lycæi D. Ioannes de Leon. *in l. in ambiguo, ff. de rebus dubiis*, D. Martinus de Bonilla in supremo Castellæ Senatu Regius Consiliarius, nunc Abulensis Ecclesiæ Præsul, *in hoc textu.* Vnde cùm in præsenti non incertitudo, sed ambiguitas daretur ex diuersarum litterarum impetratione sub eadem data; & curandum sit, vt omnis ambiguitas tollatur, vt dispositio potiùs valeat, quàm pereat; ideò R. Pontifex in præsenti casu consulitur, & rescripta sustinentur. Nec etiam aduersantur textus *in dict. cap. ad hæc, de rescriptis, cap.* 2. *de elect.* nam prætèrquam quod in eis non ambiguitas, sed incertitudo datur, specialis ratio militat in eis, ne superior consulatur, *in dict. cap. ad hæc* 10. & rescripta viribus carent, vt fraus & calumnia litigantium puniatur, qui malitiosè, vt iudices sibi coniunctos, & aduersæ parti contrarios eligerent, rescripta impetrarunt absque ipsorum iudicum designatione: quare consultatio superioris non adhibetur, sed litteræ ipsæ tanquam dolo impetratæ nullæ sunt. Etiam *in d. c.* 2. incerta suffragij præstatio nulla est, quia qui votum præstat, purum, magnoque consilio, & iudicio perpensum præstare debet, vt ibi notant Dominicus, & Ancharanus. Nec secunda difficultas deducta *ex d. c. vt debitus, de appellat.* cuius interpretationem adduximus *in c. cæterùm, de rescriptis, num. vlt.* aduersatur. 6. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Adhuc

7. INTELLIGITVR CAP SI DVOBVS 14. DE RESCRIPTIS, LIB.6.

Adbuc superiori assertioni opponitur textus *in cap. si duobus 14. de rescriptis, lib.6.* in cuius decisione diuersa rescripta à diuersis inpetrata proponuntur ad vnum beneficium sub eadem data; & R.Pontifex in hac ambiguitate non consulitur, immò potiùs iubetur, vt quia tempus datæ attendi non potest, tempus præsentationis inspiciatur: & si in ea ambo concurrant, locus sit gratificationi: igitur in concursu diuersarum litterarum non est consulendus Princeps, qui rescripsit; sed tempus præsentationis est attendendum. Pro huius textus expositione discrimen est constituendum inter litteras gratiæ, & iustitiæ; in litteris enim gratiæ ad beneficia concessis attenditur tempus præsentationis, quia Principis gratia latè interpretatur, vt sic habeat effectum, ex regula *Debet, de regul. iuris lib.6.* rescripta autem iustitiæ strictiùs interpretantur. Quare si non constet de earum prioritate, non attenditur præsentatio; & si cum litteris gratiæ ambo concurrant in præsentatione, deciditur in eo texto, locum esse gratificationi, quia gratia præbendæ facienda erat per Ordinarium, ad quem aliàs de iure competebat ipsius collatio, vt Pontifex in illis verbis, *ad quos, vt præmittitur, spectabat Canonicorum receptio*, ostendit: quare ambiguitatis litterarum declaratio ad ipsum ordinarium collatorem ex Pontificis delegatione pertinet; atque ita in Canonicum receptus, auctoritate Apostolicâ, potiùs quàm ordinariâ receptus creditur, argumento textus *in c.cùm aliquibus, de rescriptis lib.6. l.vnum 67. § si de Falcidia, de legatis 2.*

8. EXPONITVR CAP CÆTERVM, DE RESCRIPTIS.

Implacabilem antinomiam omnes classici repetentes, & suprà laudati agnoscunt inter præsentem decisionem, & textum *in cap. cæterùm 3. de rescriptis*; in eo enim deciditur, in concursu diuersarum litterarum, secundo loco impetratas, non factâ mentione priorum, ipso iure nullas esse: igitur non rectè in præsenti deciditur, in diuersarum litterarum ambiguitate consulendum esse R.Pontificem. Pro huius antinomiæ conciliatione varia adduxerunt antiquiores, quorum solutionibus omissis, iam antecessoribus nostris placuit ea interpretatio, videlicet textum *in dict. cap. cæterùm*, procedere quando diuersa rescripta fuerunt impetrata diuersis temporibus; quo casu notissimum iuris principium est, posterius vires non habere, nisi factâ prioris mentione; quia subreptitium creditur, *cap. si autem, cap. plerumque, de rescriptis.* Tum quia ex prioritate prælatio inducitur, *cap. 1. de maiorit. & obed.* quæ quidem prioritas deprehenditur ex data non solùm diei, verùm horæ, aut momenti; & hæc prioritas probari potest aut ipsis litteris, aut testibus, iuxta tradita per Glossam *verbo Si non appareat, de rescriptis lib.6.* Menochium *de arbitr. casu 48. per totum*: at verò præsens textus procedit quando non constat de prioritate; quo casu meritò constitutum est, vtriusque rescripti executioni supersedendum, donec Princeps consulatur, ne pro varietate litterarum causæ exitus protelletur. Ita Cardinal. Decius, Panormitan. *hic*, Batharia *num.* 18. Imola *num* 1. Petrus Greg. *lib. 5. part. cap 6.* Gambara *lib. 1. de officio delegati, num.* 217. Nec contrarium probat præsens textus, primò in illis verbis, *non factâ mentione*; quomodo enim in secundo rescripto prioris mentio fieri poterat, si eiusdem datæ essent? Quia respondetur, non repugnare rescripta esse eiusdem datæ; & tamen fuisse diuersæ impetrationis; nam si eodem die vtrumque rescriptum impetratum esset, non tamen constaret, an eadem horâ, cùm diuersis potuissent impetrari, inde ambiguitas nasceretur. Secundò in illis verbis, *non factâ mentione priorum litterarum*: ex quibus euincitur, vtrasque litteras non fuisse eiusdem datæ, cùm non possit dici, *posteà*, sine temporis intercapedine, vt docent Glossa *verbo Noua, in l.pacta 72. ff.de contrahenda empt.* Barb. *de dictionibus, verbo Postea*: vel *priùs*, nisi posterius aliquid sequatur. Barbosa *verbo Priùs.* Quia respondendum est cum Hostiensi in præsenti, illa verba esse referenda non ad litterarum impetrationem, sed ad ipsarum præsentationem; quia quamuis essent eiusdem datæ, aliæ tamen priùs, & aliæ posteriùs fuerunt præsentatæ. Etiam dici potest, rescripta in præsenti specie eiusdem datæ esse, sed aliud priùs signatum, plumbatumque parti fuisse expeditum. Ponamus v. g. vnum manè, aliud vesperè in datariæ Parco maiori, seu minori fuisse expeditum. Ita Ancharanus *hìc, num.* 1. Imola *num.* 13. Antonius *num.* 7. Decius etiam *num.* 11. prædicta verba refert ad partis allegationem, non verò ad Pontificis decisionem.

9. TRADITVR NOVA INTERPRETATIO.

Sed licèt hæc solutio vera sit, tamen peculiarem aliam subtiliter excogitauit magnus ille Præceptor, Vniuersitatis nostræ peritiæ canonicæ Primarius D. D. Ioannes Altamirano, in vtroque iure apprimè doctus. In hoc textu, *num.* 27. ait eximius Doctor, textum *in dict. cap. cæterùm*, procedere in illis iudicibus delegatis, quibus cognitio, & causæ decisio committitur, vt constat ex illis: *Priores iudices ad decisionem causæ possent procedere*; at verò Alexandrum in præsenti exaudiendum esse de illis iudicibus, quibus non causæ cognitio, sed executio tantùm mandatur, vt patet ex illis verbis: *Executioni supersedeant*; & apertiùs ex summario huius textus, prout habetur post Concilium Lateran. *vbi suprà*, vbi ita habetur: *Quod pro varietate litterarum in executione iudicibus est supersedendum.* Magnum autem discrimen vertitur inter vnum casum, & alterum; nam quando iudicibus, vt *in dict. cap. cæterùm*, committitur cognitio, & causæ decisio, si posteà aliæ litteræ impetrentur, in quibus priorum mentio non fiat, ex rationibus traditis *in dict. cap. cæterùm*, subreptitiæ sunt, & nullæ; & quia priores iudices cognoscere valent, an sua sit iurisdictio, & qualibet opposita exceptione causam definire, *l. si quis 5. ff. de iudiciis*, si post primum rescriptum aliud partes impetrauerint, in quo prioris mentio non fiat, possunt pronunciare sibi competere iurisdictionem, & reiectis posterioribus litteris, vt subreptitiis, in cognitione, & decisione causæ procedere, vt ait Alexander *in dict. cap. cæterùm*: at verò quando executio tantùm mandatur, vt in hoc textu, quia tunc voluntas tantùm attenditur eius, qui iussit executionem fieri, si post priores litteras aliæ appareant, non factâ priorum mentione, quibus contrarium præcipiatur, nec priores iudices exequi possunt, quod sibi litteris mandatur, quia adest in contrarium posterior voluntas eius, qui mandauit executionem fieri: nec posteriores, quia in illis priorum mentio non habetur, & sic reuocatæ non creduntur. In concursu ergo huius voluntatis contrariæ præcipit Alexander in præsenti, vt iudices in executione supersedeant, donec R. Pontifex consulatur. Quæ solutio suadetur *ex cap. si quando*, iunctis ibi traditis, *de rescriptis,* &

& ex verbis quæ sequuntur post hunc textum *dict. part.7.* post Concilium Lateran. *cap.3.* ex quibus constat, quod in mandatis ad exequendum, si quid contrarium appareat, vel ex alio rescripto, vt in hoc casu; vel præsumpto, vt in locis proximè adductis, R. Pontifex consulitur, vt suam pleniùs explicet voluntatem.

CAPVT III.

Idem [a] *London. Episcopo.*

SI pro [b] debilitate tua, vel pro aliqua [c] graui necessitate tractandis causis, quæ tibi ab Apostolica Sede committuntur, adesse non poteris, liberum tibi sit aliis [d] personis idoneis, & discretis vices tuas committere, ita quod si res tanti est, te [e] consulere debeant, nisi fortè [f] causæ ita graues sunt, quod sine præsentia tua non possint omninò terminari.

NOTÆ.

a IDem.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.4.* & post Concilium Lateran. sub Alexandro III. *cap.5.* Ad huius inscriptionis expositionem repetenda sunt quæ adduxi *in cap.1. hoc tit.*

1. b *Pro debilitate.*] Corporis videlicet; quamuis enim debilitas ab ægritudine secernatur *in tit. de clerico ægrotante, vel debilitato*, vbi dictio, *vel*, tanquam disiunctiua ponitur inter diuersa, vt ex pluribus notauit Barbosa *de dictionib. verbo Vel*; tamen in præsenti debilitas non differt ab ægritudine, vt probatur *ex cap. quoad 10.* ibi: *Si aliqua infirmitate*; *cap. inter 15.* ibi: *Vel inualetudines corporales*; *de officio iudicis ordin. cap. si quis tutelam 8. Valetudinary sunt, vel debilitate confecti, de testibus, l.2. §. si quis iudicio, ff. si quis cautionibus*, & rectiùs probatur ex hoc textu, prout legitur in aliquibus codicibus, vbi habetur, *Si pro infirmitate*, vt iam notauit Anton. August. *in notis ad 1. collect. ad hunc textum.* Sed tunc obstare videtur, nam debilitas, seu corporis infirmitas, non impedit iudicium animi, *l.2. §. corporis, ff. de vacatione munerum, cap.1. de tenunc.* quare in articulo mortis constitutus potest testamentum condere, *l. quoniam, l. iubemus, Cod. de testamentis*; & alios actus humanos celebrare, vt probat Decius *hic, num.4.* igitur debilitas corporis non est sufficiens causa, propter quam possit delegatus R. Pontificis, alteriusve Principis subdelegare. Huic difficultati satisfaciunt hîc Decius *num.* 4. Ioannes Andreas, & Siculus, quod quamuis in cognitione, & causarum decisione agatur de iudicio animi, & intellectus, etiam corporis labor adest: quare in hoc textu delegatus ex causa infirmitatis, seu debilitatis, causam subdelegare poterat, vt indicant illa verba: *Interesse non poteris.*

2. c *Graui.*] Videlicet iusta, & honesta, veluti propter publica munera, vel nimia negotia, vt de iudice ordinario cauetur *in l.2. Cod. de pedaneis iudicibus, cap. inter 15. de officio Ordin.* & regulariter quænam sit causa grauis, relinquitur arbitrio iudicis, vt communiter repetentes docent in præsenti.

d *Personis.*] Hinc manifestè constat, vnum delegatum Principis non solùm alij, verùm duobus, aut tribus posse causam sibi commissam subdelegare; quia in præsenti vnus tantùm erat delegatus, videlicet Episcopus Londoniensis, & asserunt eum posse aliis personis causam subdelegare: quod etiam probatur *ex cap. cùm te 18. hoc tit.* vbi notarunt Innocentius *num.1.* Panormitanus *n.2. c. super 27. in principio, hoc tit.* & procedit ex ratione textus *in cap. prudentiam 21. in principio, versic. Illa quippe, hoc tit.* iunctâ ratione textus *in cap. super 20. de rescriptis.* Ampliùs & ipse delegatus, si habet conjudicem, potest, aut conjudici, aut extraneæ personæ vices suas committere, *cap. quamuis 6. cap. causa 22. c. super 17. §. si verò, c. licet 30. hoc tit. cap. 24. de in integrum restit.*

3. e *Consulere debeant.*] Hæc verba non leuem continent difficultatem; nam delegatus causam subdelegando sibi commissam, à se abdicauit in totum iurisdictionem, *cap. super, vers. in alium transfert, cap. venerabili, hoc tit. cap. iudex, vers. Si in totum commiseris, hoc tit. lib.6.* igitur post delegationem nullo modo consulendus est ipse delegatus, tanquam extraneus à causa. Cui difficultati respondendum est, delegatum posse ita causam subdelegare, vt subdelegatus teneatur eius consilium requirere; & tunc necessariò ipse consulendus est, aliàs sententia prolata nullius momenti erit, tanquam lata contra formam mandati, *cap. cùm dilecta 22. de rescriptis.* Accedit quia post delegationem consuli valet iudex delegatus, tanquam vir prudens, & doctus, vt post Glossam in præsenti, *verbo Consulere*, docent Innocentius *numer.1.* Cardin. *num.4.* Decius *num.5.* Felinus *n.9.* Imola *num.10.* Butrius *num.12.* Rimiualdus *n.4.* Sahagun *num.20.*

4. f. *Causæ ita graues.*] Ex his verbis deducunt in præsenti Innocentius *num.5.* Hostiensis *num.7.* Ioannes Andreas *num.12.* Baldus *num.1. & 11.* Felinus *num.2.* Panormit. *num.4.* Mandosius *num.19.* causas graues non posse per delegatum Pontificis subdelegari, quia grauia negotia debet per se, non per procuratorem tractare, argumento legis *in pecuniariis 26. Cod. de procurat.* in his enim causis, vt innuit Alexander III. non sufficit delegati consilium, sed eius præsentia desideratur, hoc est, vt per se omnia audiat, & cognoscat, iuxta authenticam *ad hæc, Cod. de iudiciis, c. super 27. vers. Intentionis, hoc tit.* Sed contrarium, nimirum omnes causas, etiam graues, posse subdelegare, docent Decius *hîc, num.13.* Alciatus *lib.2. monomach. Angeli, cap.7.* Nec aliud probat Alexander *in præsenti*, non enim Pontifex affirmat simpliciter omnes causas, etiam graues, subdelegari non posse, sed grauiores tantùm excipit, vt indicant illa verba: *Nisi forte causæ ita graues sint:* vbi particula, *ita*, adauget significatum verbi *graues*, argumento capitis quantò 3. *de iudiciis, c. Ossius 2. de elect.* Quæ autem causa grauior dicatur, iudicis arbitrio relinquitur.

COMMEN

COMMENTARIVM.

5. CONCLVSIO TRADITVR, ET PROBATVR.

EX hoc textu talis deducitur aſſertio : *Iudex delegatus Principis, cauſam ſibi commiſſam aliis ſubdelegare poteſt.* Probant textus *in cap. quamuis 6. verſ. Alij vices ſuas poſſe committere ; cap. ſuper 27. in principio*, & *§. ſi verò*, & *§. duo ſunt, cap. paſtoralis 28. in princip. cap. licèt 30. verſ. Si verò, cap. venerabilis 37. verſ. Vices ſuas, hoc tit. cap. ſi duo 3. cap. quamuis 6. cap. ſi delegatus 7. cap. ſi is cui 10. verſ. Subdelegauis, cap. ſi a ſubdelegato 14. verſ. Vices ſuas, hoc tit. lib. 6. cap. cùm cauſa 32. verſ. Niſi delegatus, de appell. cap. ſtatutum 12. §. in nullo, de reſcriptis, lib. 6. Clement. 1. hoc tit. Clement. 1. §. 1. de hæret. l. à iudice 5. verſ. niſi, Cod. de iudiciis, l. vnica, verſ. hoc teneat, Cod. qui pro ſua iuriſd. l. fin. Cod. vbi, & apud quem.* Conſonat textus *in l. 19. tit. 4. partit. 3.* Illuſtrant plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſcop. alleg. 166. num. 44.* Sanchez *lib. 3. de matrim. diſput. 31. num. 2.* Fachineus *lib. 1. controu. cap. 46* & *lib. 11. cap. 92. & 97.* Donellus *lib. 17. comment. cap. 8.* vbi Oſualdus *littera H*, Baccouius *lib. 6. declarationum, cap. 48. num. 11.* P. Faber *in l. nemo 70. ff. de regul. iuris*, Quintanadueñas *lib. 2. de iuriſd. cap. vlt.* Cuiacius, & Giphanius *in dict. l. à iudice*, idem *lib. 12. obſeru. cap. 2.* & *lib. 1. reſponſ. Papin. in l. filius 9. ff. de legationibus*, Petrus Greg. *lib. 47. ſyntagm. cap. 49.* & *lib. 5. partit. tit. 5. cap. 4.* Baſilius *de matrim. lib. 5. cap. 26.* Moneta *de commut. cap. 8. num. 562.* Salmaſius *ad ius Atticum cap. 18.* Caniſius, Riminaldus, & Sahagun *in præſenti*, Vulteius *de iudiciis lib. 1. cap. 4. num. 63.* Gentilis *de iuriſd. cap. 28. lib. 3.* Germonius *lib. 1. animad. cap. 8.* Balboa *in cap. cùm Bertoldus, num. 22. de re iudic.* Solorzanus *tom. 2. de iure Indiar. lib. 2. cap. 4. num. 26.* & *lib. 3. cap. 4. num. 44.* Alciatus *lib. 2. monomach. Angeli, cap. 5. 6. & 7.* Abruzo *ad leg. 1. ff. de officio eius, quæſt. 6. cum ſeq.* Bronchorſt. *enantioph. centuria 1. aſſert. 21.* Deſiderius Heraldus *lib. vnico emendat. cap. 8.*

6. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO.

Hæc concluſio ita illuſtrata difficilis redditur ſequenti iuris conſideratione. Qui habent iuriſdictionem alicuo beneficio, eam delegare non poſſunt, *l. more l. & quia, ff. de iuriſd.* ſed iudices tam delegati ab inferioribus, quàm à Principe, nullam propriam habent, ſed eius qui mandauit, iuriſdictione vtuntur, *l. & ſi Prætor*, ibi : *Partibus eius fungens, ff. de officio eius, l. ſolet 16.* ibi : *Funguntur vice eius, qui mandauit, ff. de iuriſd.* Vnde dicuntur iudices extraordinarij, *l. 2. Cod. de dilationibus*, quæ extat *in cap. induciæ, §. ſpatium 3. quæſt. 3. cap. quoniam*, vbi Gloſſa, *verbo Extraordinario, de probat.* notarunt Menochius *lib. 2. de præſumpt. cap. 15. num. 15.* Oſualdus *ad Donellum lib. 17. comment. cap. 18. littera A* : igitur ſubdelegare non poſſunt etiam delegati Principis. Augetur hæc difficultas primò ex eo, nam in delegatione eligitur induſtria ipſius perſonæ, ſicut in aliis commiſſionibus contingit, *l. inter 31. ff. de ſolutionibus* : ſed vbi eligitur induſtria perſonæ, delegatus non poteſt cauſam aliis committere, *cap. fin. §. finali, hoc tit.* igitur delegati etiam Principis non poſſunt ſubdelegare. Secundò augetur hæc difficultas ex prioribus verbis noſtri textus : *Si pro debilitate, vel qualibet alia graui cauſa.* Ex quibus facilè deducitur, indiſtinctè, & abſque iuſta cauſa non licere etiam delegato Pontificis cauſas ſibi commiſſas aliis ſubdelegare. Tertiò fulcitur hæc difficultas ex eo, nam conſeruatores iudices delegati ſunt Sedis Apoſtolicæ, *cap. 1. hoc tit. in 6.* ſed illi non poſſunt cauſas ſibi commiſſas aliis demandare, *cap. vlt. verſ. vices, hoc tit. lib. 6.* docent Petrus Greg. *lib. 47. ſyntagm. cap. 22.* Quintanadueñas *de iuriſdict. cap. vlt. num. 7.* Moneta *de conſeruat. cap. 7. num. 53.* igitur delegati Principis ſubdelegare non poſſunt. Tandem roboratur hæc difficultas ex eo, quia regulariter cui aliquid mandatum eſt, poteſt illud alij committere, *l. neque 11. ff. de procurat. l. ita 5. §. 1. ff. de adminiſtr. tutor.* igitur aut omnes delegati poſſunt ſubdelegare, aut nullus.

7. QVI DELEGARE POSSVNT.

Vt clariùs percipiatur præſentis deciſionis ratio, aliqua prælibanda ſunt ; & primò ſciendum eſt, aliis cauſas committere poſſe in primis Principes, quia cùm ſint domini iuriſdictionis, poſſunt eius exercitium aliis committere : iſti delegati dicuntur diuini iudices, *l. omnes 12. Cod. de iudiciis, l. conſtitutio 5. Cod. de fructibus, & litium expenſis* ; ſacri cognitores, *l. vlt. Cod. vbi* ; Senatores principalis diſceptationis imaginem habentes, *in l. eos, Cod. de appellat.* vice ſacra iudicantes, *l. 16. Cod. Theodoſ. eod. tit.* Etiam delegare poſſunt Legati, *cap. vlt. §. vlt. hoc tit. cap. vlt. de officio Legati* ; iuriſdictionem enim ordinariam habent, *cap. 2. de officio Legati, in 6.* Archiepiſcopi in illis caſibus, in quibus in ſubditos iuriſdictionem habent, *cap. paſtoralis 11. de officio Ordinarij* : Epiſcopi, & eorum Vicarij, qui eam etiam obtinent, *cap. 1. eod. tit.* Prætores *l. ſolent 16. ff. de iuriſd.* Proconſules *l. Legati 13. ff. de officio Proconſulis*, Præſides *l. 3. & 4. ff. de officio Præſidis* ; Magiſtri negotiationum, *l. final. Cod. de iuriſd.* Et iure noſtro Hiſpano iudices, quos dicimus *Meneſtrales*, videlicet creati ab his, qui miniſteria in republica exercent, de quibus *in l. 1. & 2. tit. 4. partit. 3.* Auendaño *de exequendis 1. part. cap. 1. num. 29.* Prior, & Conſules Mercatorum, *l. vnica, tit. 13. lib. 3. recopil.* Protomedici Regis in caſibus expreſſis *in l. 2. tit. 26. lib. 3. recopil.* & vt vno verbo complectar, omnes iuriſdictionem ordinariam habentes, eam committere poſſunt, *l. more 5. l. eum qui 13. ff. de iuriſd. l. cùm Prætor 12. ff. de iudiciis.* Docent Morla *in emporio, tit. 2. de iuriſd. quæſt. 15. à num. 2.* Donel. *lib. 17. comment. cap. 8.* vbi Oſualdus *litera M*, Goueanus *in dict. l. more* : cùm enim iuriſdictionem habeant proprio iure, eam aliis delegare valent, non à ſe abdicando, quam abdicare non poſſunt, *l. penult. ff. de officio Præſidis* : tum quia Magiſtratum ſuſcipere, non eſt voluntatis, ſed neceſſitatis, *l. cui muneris, 12. ff. de muneribus* ; ita & nec repudiare, ſeu abdicare voluntatis eſt, *dict. l. penult. de officio Præſidis* : tum quia iudices ordinarij non ſunt domini iuriſdictionis, ſicut aliarum rerum proprij patrimonij ; & ſic eam aliis delegando, non creduntur à ſe abdicaſſe, ſed eam retinere iure ſummæ poteſtatis, vt docent Gentilis *lib. 1. de iuriſd. cap. 26.* Anton. Faber *in l. ſolet 16. ff. de iuriſd.* Donellus *dict. cap. 8.* & ibi Oſualdus *littera C.* Excipiendi tamen ſunt ab hac generali regula iudices appellationis conſiſtorialis, qui licèt iuriſdictionem ordinariam habeant, tamen non poſſunt eam delegare, Auendañus, Azeuedus, & Gutierrez congeſti à Bobadilla *lib. 3. polit. c. 8. n. 27.*

8. PROPONVNTVR QVÆDAM DIFFICVLTATES.

Sed aduersùs ſuprà dicta inſurgi poteſt *ex l. cùm Prætor, §. 1. ff. de iudiciis, l. final. verſ. dato iudice, ff. quis & à quo*, vbi docetur, illis tantùm Magiſtratibus competere ius dandi iudices, quibus lege ſpeciali, Senatuſconſulto, Principiſve conſtitutione

concessum est, aut more introductum? quare hoc edictum quoad facultatem dandi iudices est permissorium, vt docent Goueanus *lib. 2. de iurisd. num. 16.* Fulgosius *in dict. l. cùm Prætor*: igitur non omnes, qui iurisdictionem proprio iure habent, eam mandare possunt, siue Magistratus maiores sint, siue minores. Pro huius difficultatis solutione sciendum est, verum esse, eos iudices dare posse, quibus lege, aut Senatusconsulto, Principisve constitutione concessum est, aut moribus ea facultas competit. Et primò iudices dare possunt Principes, *l. minor 18. §. sed si minor 4. ff. de minoribus.* Docet Brissonius *lib. 3. de formulis, pag.* 416. Deinde Prætor, cuius proprium erat iudices dare, *dict. l. Prætor 12.* Cicero *lib. 3. de legibus: Qui de eis iudices, iudicaréve iubeat, Prætor esto.* Quæ verba in Prætoria creatione proferebantur. Deinde Magistratus populi Romani iudices dare poterant, quia moribus introductum fuerat, *dict. l. cùm Prætor 12. §. 1.* Vult. *lib. 1. de iudiciis, cap. 4. n. 68.* Consules, *l. 1. §. si quis 3. ff. de appellat. l. a Diuo Pio 15.* iuncta inscriptione, *ff. de re iudicata, l. si cui 5. ff. de condit. & demonstr.* Quæstor, *l. 3.* iunctà epigraphe, *ff. de iurisd.* Præfectus vrbis, vel Prætorij, *l. 1. in princip. ff. quis & à quo appelletur, l. vlt. ff. de officio Præfecti.* Docent Hothomanus *lib. 4. obs. cap. 3.* Marcus Lyclama *lib. 1. membran. ecloga 10. §. 1.* Legatus Cæsaris, *l. legatus 10. ff. de accusat.* Præsides prouinciarum, *l. ex consensu 23. §. 1. ff. de appellat. l. 1. C. de pedaneis*: & tandem omnes Magistratus Populi Romani, cuiuscumque ordinis, *l. vlt. ff. quis & à quo, dict. l. cùm Prætor 12.* cæterique populi Romani Magistratus: docet Cuiacius *ibi*, Donellus *lib. 17. comment. cap. 8.* licèt ea verba ad Magistratus tantùm maiores contrahant Fulgosius *vbi suprà*, Alciatus *in l. imperium, num. 11. ff. de iurisd.* Cortasius *in l. 1. num. 36. ff. de iurisd.* & cùm moribus non comprehenderentur Proconsules, & eorum Legati, necessaria fuit lex Proconsularia, quâ illis permitteretur iudices dare, *dict. l. cùm Prætor, §. 1.* obseruant Duarenus *ad titulum de iudiciis, C. de iudicibus datis*, Donellus *lib. 17. cap. 23.* Goueanus *in l. 1. de iurisd. num. 1.* Merillus *lib. 1. variantium ex Cuiacio, cap. 19.*

9. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS.

Quibus animaduersis dicendum est, aliud esse iudices dare; aliud verò iurisdictionem mandare. Iudices dare tantùm illi possunt, qui lege, Senatusconsulto, Principisve constitutione, aut moribus facultatem dandi eos habent: iurisdictionem autem mandare illi possunt, qui eam iure proprio obtinent. Discriminis ratio, ni fallor, ex eo prouenit; nam iudices dati, licèt iussi, per se iurisdictionem exercent; & qui eos constituunt, notionem auctoritate publica in illos transferunt; vnde possunt eos compellere notionem suscipere. Quare necessaria fuit lex, aut similis constitutio, vt quis possit iudices dare: at iudices delegati, quibus mandatur iurisdictio, nihil proprium habent; ideò virtute iurisdictionis ordinariæ omnes eam mandare possunt, cùm nullam iurisdictionem auctoritate publica suffultam transferant: vnde *in d. l. more*, docetur, omnes posse mandare iurisdictionem, qui eam suo iure habent. Nec tunc obstat textus *in l. imperium, in fine, ff. de iurisd.* vbi docetur, proprium iurisdictionis esse iudices dare posse: igitur omnes Magistratus iurisdictionem habentes, qui eam mandare possunt, iudices dare valent. Quia omissis solutionibus traditis à Barbosa *in dict. l. cùm Prætor, §. 1. num. 275.* Scipione *lib. 2. de iurisd. cap. 10.* Vulteio *lib. 1. de iudiciis, c. 4. n. 68.* Gouean. *in dict. l. 1. de iurisd. num. 20.* Donel. *dict. lib. 17. cap. 23.* Dicendum est cum Osualdo *d. c. 23. litera A.* dare iudicem, actum esse iurisdictionis, quia iudicem dando, iudiciumque constituendo Prætor ius dicit: vnde nascitur, iudicem dare, ex iurisdictione prouenire, non quia omnibus habentibus iurisdictionem hæc facultas competat; sed sicut alij actus iurisdictionis sunt, ita & iudicis datio; quia cùm iudex datur, iurisdictio exercetur.

10. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

His animaduersis in assignanda ratione præsentis decisionis non consentiunt Interpretes; nunc placet eorum sententia, qui affirmant, ideò Principis delegatum posse subdelegare, quia ipse delegatus pro Magistratu habetur, vnde tanquam Magistratus sibi assumit assessores, nouella 60. Iustiniani; habet apparitores, *l. penult. C. de fructibus, & litium*, & vice Principis iudicat, *l. 3. C. vbi Senatores, l. fin. Cod. de mandat. Princip.* immò maior est quocumque iudice ordinario, *cap. sanè, el 2. hoc tit. cap. pastoralis 11. §. præterea, de officio Ordin. cap. studuisti*, vbi Glossa *verbo Confirmare, de officio Legati*; sed quilibet iudex ordinarius, qui iurisdictionem habet, potest eam demandare, vt suprà probaui: igitur similiter delegatus Principis, qui iurisdictionem habet à Principe, qui est viua lex, *authent. de Consulibus, §. vlt.* Ita docent Castrensis & Iason *d. l. à iudice, C. de iudiciis*, Bartolus *in l. legatum 6. ff. de officio Proconsulis.* Quæ ratio licèt per se non possit inducere facultatem subdelegandi in delegatis Principum; tamen cùm hac ratione suggerente lex concessisset delegato Principis facultatem subdelegandi, *cap. pastoralis 28.* ibi: *Cùm delegato à Principe iurisdictio dandi iudicem sit à lege concessa*: & *c. vlt.* ibi: *Cùm delegato à Principe id concedatur à iure*: & cùm cui lex, aut Principis constitutio permisit iudicem dare, liceat mandare iurisdictionem, *d. l. cùm Prætor 12. §. 1.* delegatus Principis, quia lex specialiter ei concessit, subdelegare potest.

11. DISSOLVITVR RATIO DVBITANDI.

Non obstat dubitandi ratio suprà adducta, nam licèt delegati Principum, vt delegati inferiorum, alieno beneficio iurisdictionem obtineant; tamen delegato Principis lex permisit, non autem delegato inferioris Magistratus. Nec primum augmentum refragatur; licèt enim delegatus Principis posset subdelegare, hoc tamen procedit vbi verè mandatur iurisdictio; non tamen si nudum ministerium committatur, *d. c. vlt. §. vlt. hoc tit.* nam cùm nudum ministerium committitur, licèt delegatus aliquo modo dici possit, cùm alium repræsentat; tamen verè delegatus non est, cùm non habeat iurisdictionem: oportet enim, vt valeat delegatus Principis subdelegare, quod subdelegatio verbis, aut menti delegantis non refragetur; nam si tacitè, vel expresse repugnet, non poterit delegatus etiam Principis alij vices suas committere, veluti si ex natura causæ delegatæ, aut ex verbis, vel mente delegantis industria delegati præeligatur, *c. is cui 12. hoc tit. lib. 6.* vel si causa delegetur cum clausula, *conscientiam tuam oneramus.* Bath. *de clausulis, claus. 24. n. 8.* Fragoso *tom. 1. Christ. reipub. lib. 1. disp. 10. n. 24.* Nec huic solutioni obstat textus *in c. final. de officio ordin.* vbi in eadem specie, cùm nudum tantùm ministerium committitur Episcopo, absolutionis videlicet, potest alteri subdelegare; nam cùm aliquid committitur in perpetuum ratione dignitatis, quâ quis fulget, constituitur ordinarius, non delegatus iudex: vnde cùm *in d. c. final.* commissum sit Episcopis in perpetuum ratione dignitatis absoluere in casibus ibi præscriptis, potest Episcopus, tanquam ordinarius

ordinarius alij vices ſuas committere. Quo modo prædictum textum cum capite finali, *hoc tit.* conciliari doceant Barboſa *de poteſt. Epiſcopi alleg.* 35. *num.* 17. Moneta *de commiſſ. cap.* 5. Amaya *in l.nullus* 60. *num.*15.*C.de decurion.lib.*10.

12. AD SVBDELEGANDVM AN DESIDERETVR CAVSA. Nec ſecundum augmentum rationis dubitandi obſtat, cuius ſolutio pendet ex illa ſatis vexata quæſtione, verum videlicet delegatus Principis poſſit ſub delegare abſque cauſa infirmitatis, videlicet abſentiæ, vel ſimilis? In qua quæſtione affirmatiuam partem tenuerunt Gloſſa in præſenti, *verbo Si pro debilitate*, Decius *n.*12. Hoſtienſis *in c. paſtoralis, hoc tit.* Menochius *de arbitrariis lib.*2.*centur.*1.*caſu* 60. pro quibus faciunt nonnulla iuris teſtimonia. Primò textus *in hoc c.* 3. in illis verbis: *Si pro debilitate, vel alia graui cauſa.* Quæ verba ita conditionaliter prolata (particula enim *ſi*, importat conditionem, *l.quibus* 40.§.*quidam Titio,ff.de condit.& demonſtr. l.*1.§ *ſi quis ſimpliciter, ff.de V. O.*) inducunt neceſſitatem: igitur abſque iuſta cauſâ ſubdelegatio non ſuſtinetur. Faciunt textus *in c.paſtoralis* 28.in illis verbis: *Exigente neceſſitate*; *c.venerabilis* 37. in illis: *Corporis infirmitate grauati.* Quæ verba cùm per ablatiuum abſolutum concipiantur, inducunt conditionem, *l.Meuius, l.a teſtatore* 109. *ff. de condit. & demonſtr.* igitur niſi ex graui infirmitate, aut neceſſitate non licebit Principis delegato ſubdelegare. Faciunt etiam pro prædicta ſententia duæ iuris rationes. Prima, nam iudices ordinarij, quibus competit facultas delegandi, ita demùm poſſunt cauſas committere, ſi iuſtâ cauſâ impediti ſint iudicare, *c.quoad ſedem* 10. *de officio ordin.* videlicet aduerſa valetudine, aut nimiâ negotiorum occupatione, *c. inter* 15.*de officio ordin.l.*2.*C.de pedaneis iudicibus*: igitur ſimiliter delegati Principis, qui à lege habent ſubdelegandi facultatem, tunc ſubdelegare poterunt, cùm iuſtâ cauſâ impediti fuerint iudicare. Secunda ex eo prouenit; nam hæc facultas ſubdelegandi conceſſa eſt delegatis Principis, tanquam exorbitans à regulis iuris communis, *dict.l.more, dict l.& quia*: igitur illo tantùm caſu debet admitti, cùm adeſt iuſta cauſa, vel infirmitatis, vel neceſſitatis.

13. NEGATIVA SENTENTIA DEFENDITVR. Contrariam ſententiam, videlicet iuſtam cauſam non eſſe neceſſariam ad ſubdelegandum, docuerunt Gloſſa *in c.paſtoralis, in principio, de officio Ordin.* Iaſon *in l a iudice, C.de iudiciis, n.* 11. Baſilius *de matrim. lib.*5.*c.*27. Cuiacius *in præſenti*, & Sahagun *n* 15. quorum ſententia probatur *ex c.*27.*in princip. c.quoniam, hoc tit.c.cum cauſa* 62.*de appellat.* vbi indiſtinctè docetur, iudices delegatos poſſe ſubdelegare: igitur ſiue iuſtâ cauſâ, ſiue non, ſubdelegare poſſunt delegati Principis. Deinde quia iudex delegatus iudici ordinario æquiparatur, vt ſuprà probaui: ſed iudex ordinarius abſque vlla cauſa poteſt mandare iuriſdictionem, *d.l.more*, Couar. *lib.*3.*variar.c.*2.*n.*3. igitur & delegatus Principis. Hac ſententiâ retentâ non obſtant contrariæ fudamenta. Non primum deductum ex hoc textu, cui vt ſatisfaciant Decius *n* 10 *Panormitan.n.*8. Varia adducunt. Quibus omiſſis dicendum eſt pro huius textus interpretatione, & textus *in d.c.paſtoralis* 28. *c.venerabili* 37. *c quoad ſedem* 10. in illis iuris locis iuſtam debilitatis cauſam, vel ſimilem non deſiderari ad validitatem ſubdelegationis, ſed ad honeſtatem, & ipſius iuſtitiam; non tamen quia ſi prætermittatur, ſubdelegatio nulla ſit, argumento textus *in l.ad teſtium,§.ſi quis teſtibus, ff.de teſtam.* Vt autem honeſta ſit talis ſubdelegatio, debet adeſſe iuſta cauſa, quia iniuſtum, ac inhoneſtum eſt, cùm quis poſſit munus ſibi iniunctum exequi, alij committere exequendum, argumento textus *in c.prudentiam* 21. §. *adiicimus, hoc tit.* Docet Baſilius *in dict. cap.*27 *num.*5.

Nec obſtat aliud augmentum rationis dubitandi, petitum ex exemplo Iudicum Conſeruatorum, qui etſi delegati Pontificis ſint, non poſſunt ſubdelegare; quia id ſpecialiter procedit ex ea ratione, vt poteſtas eorum reſtringatur, & quantò minùs fieri poſſit, iuriſdictio ordinaria lædatur: quare conſeruatores delegare non poſſunt, niſi duobus in caſibus: primò ſi in litteris ſuæ deputationis id expreſsè concedatur; ſecundò ſi tantùm conſeruatores committant citationem, aut examen teſtium, *c.ult.* §. *vices, hoc tit. in* 6. Quæ ſubdelegatio ita demùm vices habebit, ſi fiat intra fines diœceſis ſuæ, & etiam committatur perſonis illis, quæ aliàs in Conſeruatores eligi poterant, *d.*§.*vices*, vbi docet Barboſa *n.*6. latè Moneta *de conſeru. c.*7. Nec tandem vltimum augmentum aduerſatur; nam licèt Gloſſa *in d.l quia, verſ.Vel dic*, & *in d.l.a iudice, verbo Non debet*, Decius *in d.l.more, n.*34. Cuiacius *lib.*1. *qq.Papin in l.*5. *ff.de officio Proconſulis*, Azeuedus *in rubrica tit.*9. *lib.*3.*recopil.n.*19. exiſtimauerint iudicem delegatum etiam inferioris Magiſtratus poſſe ſubdelegare, exemplo procuratoris & tutoris, qui aliis vices ſuas committere poſſunt, *l.quod* 8. *l. neque* 11.*ff.de procurat.l.ſi procurator* 8. *ff.mandati, l.ita autem* 5 § 1.*ff. de adminiſtr. tutor.* Tamen eorum ſententia defendi non poteſt; non enim idem ius verſatur in procuratore, aut tutore, ac in iudice delegato, vt probant Molina *in emporio, tit.*2.*de iuriſd. q.*15.*n.*8. Baſilius *d.c.*26. *n.*8. procurator enim per litis conteſtationem efficitur dominus litis, *l. ante litem* 11 *ff. de procurat.* non verò ſic iudex delegatus efficitur dominus iuriſdictionis; vnde tanquam non dominus, ſubdelegare non poteſt. Hodie tamen iure noſtro Regio contrarium obſeruatur *ex l.* 19. *tit.*4.*part.*3. vbi notauit Gregorius Lopez.

Primò ſuperiori aſſertioni aduerſatur textus *in authent.ad hæc, C.de iudiciis*, vbi deciditur, iudices delegatos Principis tantùm litis conteſtationem Conſiliariis committere poſſe, ita vt valeant, reſeruatâ ſibi ſententiâ, cæteras litis partes delegare: igitur delegati Principis non poſſunt cauſæ ſibi commiſſæ cognitionem aliis demandare. Pro cuius textus expoſitione plura tradiderunt Gloſſa ibi, *verbo Delegatus.* Quintanadueñas *de iuriſd.c.fin.n.*19. Vaconius *lib.*9. *declarationum, c.*83. Donellus *lib.*17. *comment. c.*22. vbi Oſualdus *litera N*, Barb. *in d.l. cum Prætor, n.* 341. Sed illis omiſſis dicendum eſt, Imperatorem *in d.authen.adhæc, in principio*, agere de adminiſtratoribus, & eorum aſſeſſoribus, qui iudicare debebant iuxta præſcriptam formam in nouella *Vt defuncti funera*, §.*illud, collatione* 6. Vnde ipſi adminiſtratores cauſas abſolutè tractandas aſſeſſoribus committere nequibant: alia verò pars ipſius authenticæ, *ex verſic.delegatus*, quæ loquitur de delegato Principis, procedit inſpecto iure ciuili maiori, quo attento non poteſt delegatus Principis reſeruatâ ſibi ſententiâ cauſam committere examinandam, quod iure Pontificio receptum non eſt, immò principium, medium, aut finis poteſt delegari, *c.ſuper, hoc tit.* & in hac parte apertum diſſidium datur inter ius canonicum, & ciuile, quod iam agnouerunt Gloſſa *verbo Principum, in d.cap.ſuper*, Maranta *de ordine iudic.*4.*p. diſt.*5 *n.*42. Gilkenius, & Cuiacius *in d.authent. ad hæc*, Sahagun *in præſenti.* 14. DISSOLVVNTVR ALIÆ DIFFICVLTATES. 15. EXPONITVR AVTHENTICA AD HÆC, C. DE IVDICIIS.

Secundò opponitur textus *in l. legatus* 12. *ff. de officio Proconſulis*: ex quo tuam litteram affirmatiuam, quam vt veriorem amplectuntur Anton. Auguſt. *lib.*1.*emend. cap.*3. Couar. *lib.*3.*variar.cap.*20. *num.*10. 16. EXPONITVR L. LEGATVS, DE OFFICIO PROCONSVLIS.

n. 10. Corraſius ibi, vbi deducitur, Legatum Proconſulis dare iudices poſſe: ſed illi delegatam, atque mandatam obtinent iuriſdictionem, l. obſeruare 4. § vlt. l. ſolet 6 § ſicut, l. legati 13. ff. de officio Proconſulis: igitur delegati etiam inferiorum Magiſtratuum poſſunt cauſas ſibi commiſſas ſubdelegare. Cui difficultati communiter reſpondetur, textum illum ſpecialiter procedere in Proconſule, cui lex ſpecialiter permiſit iudices dare, d. l. cum Prætor 12. § 1. Ita tenent Corraſius, & Zaſius in d. l. legatus 12. Germonius lib. 1. animad. c. 8. Sed licèt hæc doctrina vera ſit quoad facultatem dandi iudices à Legatis Proconſulis; quoad facultatem tamen delegandi, ſeu mandandi iuriſdictionem non fuit neceſſaria lex ſpecialis: quare rectiùs Fulgoſius in d. l. Legatus, Alciatus in rubrica de officio Ordin. n. 6. & lib. 2. paradox. c. 5. affirmant, nihil ſpeciale ſtatutum reperiri in Legato Proconſulis quoad hanc partem; quia ipſe iure communi poteſt mandare iuriſdictionem. Ratio eſt, quia legatus Proconſulis non eſt delegatus, ſed ordinarius iudex; & poſtquam Proconſul mandauit illi iuriſdictionem, ad inſtar Vicarij Epiſcopi iuriſdictionem obtinet ordinariam. Docent num. 11. Cuiacius lib. 7. obſeru. cap. 21. Gouea- Albericus in dict. l. ſolent. Couar. lib. 3. var. cap. vlt. tius in l. 1. de iuriſd. & lib. 1. variar. cap. 6. Quæ ſententia probatur ex l. lega 13. ff. de officio Proconſulis, l. cognitio 4. verſ. Cùm propriam, de officio eius, c. 2. de officio Legati, lib. 6. Faciunt etiam rubricæ, tam in ff. quàm in C. de officio Proconſulis, & Legati, de apparitoribus Proconſulis & Legati, lib. 12. Vnde plura illis Legatis conceduntur, quæ delegatis non competunt: ipſi enim tutores dare poſſunt, l. 1. ff. de tutor. & curat. cùm talis poteſtas mandatâ iuriſdictione non tranſeat, l. nec mandante 8. ff. de tutor. & curat. apud ipſos ſerui manumittuntur, l. apud 17. § 1. ff. de manumiſſ. vind. cùm authoritas præſtanda in manumiſſione mandatâ iuriſdictione non tranſeat, l. 2. ff. de officio eius: multam dicere poſſunt, l. 2. verſ. etſi, ff. quis & a quo, quam dicere non poſſunt qui iuriſdictionem propriam non habent, l. 1. § 1. ff. eod. tit. notarunt Cuiacius lib. 1. obſeru. c. 1. & lib. 15. c. 19. Robertus lib. 1. rerum iudic. c. 21. Hothomanus lib. 13. obſeru. c. 1. Vnde licèt Legati Proconſulis, quia à Proconſule deſignantur, alienam videantur exercere iuriſdictionem, iuxta Iulij Cæſaris ſententiam lib. 2. comment. vbi ait non ſe ignorare, quod eſt officium Legati, qui fiduciariam operam obtinet; tamen potiùs quaſi ordinarij ſunt, & tertium genus conſtituunt inter ordinarios, & delegatos: quare poſſunt cauſas ſubdelegare: docent Fachineus lib. 1. contron. c. 45. Gentilis lib. 2. de iuriſdictione, cap. 10. per totum.

17. Exponitur cap. cum Bertoldus 18 de re iudic.

Tertiò ſuprà traditæ aſſertioni opponitur textus in cap. cùm Bertoldus 18. de re iudic. in illis verbis: Committentibus aliis vices ſuas ipſi ſubdelegati teſtes ſuper prædicto articulo receperunt. Ex quibus apertè conſtat, alios, quàm delegatos Principis, poſſe ſubdelegare cauſas ſibi commiſſas. Cui difficultati vt ſatisfaciant Gloſſa ibi, verbo committentibus, Hoſtienſis in ſumma huius tituli, n. 2. § 1. Auendaño de exequend. mand. cap. 1. n. 16. exiſtimant, in eo textu delegatum potuiſſe ſubdelegare, quia iam lis conteſtata erat; & ſic exemplo procuratoris potuiſſe cauſam ſubdelegare. Sed hæc ſolutio facilè ex ſuprà traditis refellitur: aliter Baldus & Angelus ibi, Vantius de nullis. tit. ex defectu iuriſdict. n. 24. ſatisfaciunt aſſerendo, textum in d. c. cùm Bertoldus, procedere in delegato Legati à Latere, qui ad inſtar delegati Pontificis poteſt ſubdelegare. Sed hæc ſolutio refellitur à Felino ibi, num. 16. quia non ſatis liquet, delegatum Legati à latere ſubdelegandi poteſtatem habere, & ſi hoc admitteretur, non conſtat in cap. cùm Bertoldus, agi de delegato Legati à Latere: quare Felinus ibi, num. 6. & alij relati à Couar. dict. cap. 20. circa finem, quos ſequuntur Germonius lib. 1. animad. cap. 8. Euerardus Bronchorſt. centur. 2. aſſert. 44. ſolutionem huius difficultatis aliunde petunt; ſupponunt enim, quod licèt delegatus inferioris Magiſtratus non poſſit cauſam ſibi commiſſam ſubdelegare, poteſt tamen aliquam eius partem committere, Clement. 1. hoc tit. docet Bartolus in d. l. more, num. 11. Licèt contrarium defendant Fachineus lib. 1. contron. cap. 16. alij relati à Barboſa in dict. l. cùm Prætor, num. 111. quare cùm in dict. cap. cùm Bertoldus, vnus articulus, videlicet teſtium examen, committeretur, ſubdelegatio vires habuit: ſed licèt verum ſit, delegatum inferioris à Principe poſſe delegare illum cognitionis articulum, qui tantùm nudum factum contineat, non autem qui iuriſdictionis vſum exigat, iuxta textum ita accipiendum in cap. ſuper 27. verſ. Nos, hoc tit. docent Barboſa ſuprà, num. 121. Sanchez lib. 2. de matrim. diſput. 32. num. 10. tamen in dict. cùm Bertoldus, non vnus articulus; ſed integra cauſa commiſſa fuit, vt ex textu conſtat, & probat Couar. dict. cap. 20. num fin. Quare his, & aliis ſolutionibus omiſſis, verior eſt interpretatio eorum, qui affirmant, ſubdelegationem in eo textu non valuiſſe; ſed quia cauſa iam delata erat ad Sedem Apoſtolicam, vbi de meritis cauſæ principalis, non verò de validitate, aut nullitate ſubdelegationis agebatur; tantùm ſuper principali negotio deciſio emanauit, & in prædictis verbis tantùm refertur caſus contingentia; non autem ſubdelegatio probatur. Ita docent Couar. vbi ſuprà, Morla dict. tit. 2. quæſt. 15. Sahagun in præſenti, num. 17. Balboa in dict. cap. 2. num. 22.

18. Explicatur cap. vt commiſſi 12. de hæret. lib. 6.

Quartò ſuprà traditis obſtat textus in cap. vt commiſſi 12. de hæret. lib. 6. vbi ſpeciali priuilegio conceditur à Bonifacio VIII. Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, vt poſſint ſubdelegare citationes ad ſententias proferendas; quod etiam expreſsè conceditur ab Alexandro IV. in quadam conſtitutione relata à Peña in notis ad Directorium Inquiſit. 3. part. quæſt. 3. ex quibus ita aduersùs ſupra dicta inſurgitur: Inquiſitores ſunt iudices delegati R. Pontificis, cap. ne aliquid, cap. per hoc, de hæreticis, lib. 6. ſed eis tantùm permittitur ſubdelegare citationem: igitur, quia integra cauſæ cognitio à delegato Principis non poteſt ſubdelegari. Augetur hæc difficultas ex Clementina 1. ibi, Subſtitutis, Clementina 2. de hæret. vbi innuitur, poſſe Inquiſitores totam cauſæ cognitionem committere. Pro huius difficultatis ſolutione ſciendum eſt, Inquiſitores hæreticæ prauitatis ad cognitionem cauſarum fidei deſignatos iuriſdictionem ordinariam in ſuis territoriis habere, licèt vices gerant R. Pontificis, à quo eliguntur, vel ex eius commiſſione à ſupremo Inquiſitore, vt docent Molina de iuſtitia tomo 6. diſput. 28. num. 1. Ludouicus Paramus de origine Inquiſit. lib. 3. quæſt. 2. etſi diſputent Parexa de inſtrum. edit. 1. part. tit. 2. reſol. 5. num. 12. Salgado de ſupplicat. 2. part. cap. 33. num. 80. Torreblanca de iure ſpirit. lib. 15. cap. 3. & de magia lib. 3. cap. 5. Narbona in l. 20. tit. 1. lib. 4. recopil. gloſſa 22. Diana 4. part. tract. 8. reſol. 1. Eſcobar de purit. ſang. 1. part. quæſt. 6. § 2. num. 25. Thomas Delbene tom. 2. de Officio Inquiſit. Fermoſinus in iuris allegat. pro hac iuriſdictione. Licèt olim cùm hæc tribunalia erecta non erant, ſed ad vnam, vel aliam cauſam in diuerſis

prouin

prooinciis Inquiſitores mittebantur vt iudices delegati, cumulatiuè cum Epiſcopis contra hæreticos procederent, ad quæ tempora referendi ſunt textus *in cap. ne aliquis* 10. *cap. vt officium*, *cap. vt commiſſi*, *cap. per hoc* 17. *de hæret. lib.*6. licèt talis iuriſdictio fidei fauore morte Pontificis non finiretur, *dict. cap. ne aliquis*. Docent Simanchas *de catholicis tit.* 44. *num.* 13. Illuſtriſſimus Manrique *tom.* 1. *annal. Ciſterc. anno* 204. *cap.* 3. *num.* 8. Salgado *de ſupplicat.* 2. *part. cap.* 33. *num.* 8. Eſcobar *de Pontificia iuriſd.* 1. *part. cap.* 6. § 2. *num.* 25. Parexa *de inſtrum. edit. tit.* 2. *reſol.* 5. Etiam ſciendum eſt, temporibus Alexandri IV. & Bonifacij VIII. propter hæreticorum malitiam, & qualitates hæreſium ſatis arduum ac difficile fuiſſe huiuſmodi Inquiſitorum officium: vnde eorum induſtria adeò præeligebatur, vt tantùm per ſe, non verò per ſubdelegatos procedere poſſent, neque cauſæ cognitionem delegare valerent, exceptâ citatione partium, aut ſententiarum denunciatione, tanquam exigui præiudicij. Et licèt in dicta Decretali Alexandri IV. concederetur facultas ſubdelegandi examen teſtium, tamen Bonifacius VIII. *in dict. cap. vt commiſſi*, hanc omiſit, vtpote articulum non parui momenti: ſed cùm poſteà Inquiſitorum officium diutiùs viguiſſet, & variæ Pontificum, & Conciliorum conſtitutiones ad exercitium huius iuriſdictionis emanaſſent, non ita ardua hæc cauſarum cognitio iudicari cœpit: quare permiſſum fuit Inquiſitoribus integram cauſæ cognitionem ſubdelegare tanquam iudicibus ordinariis, vel vt alij volunt, delegatis Pontificis. Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *recopil. gloſſa* 22. *numer.* 79. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *reſol.* 1. & 18. Carena *de officio Inquiſit. part.* 1. *tit.* 5. § 11.

19. *Intelligitur l. 1. § 1. ff. quis et a quo.* Tandem opponitur textus *in l.* 1. § 1. *ff. quis, & à quo appelletur*, in illis verbis: *Ab eo, cui quis mandauit iuriſdictionem, non ipſe prouocatur; nam generaliter is erit prouocandus ab eo, cui mandata eſt iuriſdictio, qui prouocaretur ab eo, qui mandauit iuriſdictionem.* Ex quibus, iunctis Accurſio, & Gothofredo *ibi*, deducitur, à iudice ſubdelegato, cui delegatus mandauit iuriſdictionem, non ipſum delegatum, ſed ſuperiorem eſſe adeundum: igitur quia delegatus poteſt ſubdelegare, etiamſi ſit inferioris Magiſtratus. Difficilis etiam eſt textus ille, dum docet, à ſubdelegato appellandum non eſſe ad delegatum, ſed ad eius ſuperiorem; cùm certum ſit, à ſubdelegato Principis appellandum eſſe ad ipſum delegatum, non verò ad ſuperiorem, *cap. delegatus* 7. *hoc tit. in* 6. igitur non rectè ibi docetur, ad delegatum non eſſe appellandum. Huic difficultati vt ſatisfaciant Gloſſa *verbo Delegatus*, *in cap. cùm cauſa* 62. *de appellat.* Accurſius *verbo Non debet*, *in l. à iudice*, *Cod. de iudiciis*, affirmant, quod licèt delegatus inferioris non poſſit ſubdelegare; hoc tamen limitatur in delegato ad vniuerſitatem cauſarum; illum enim poſſe vnam, vel aliam cauſam ſubdelegare, ſupponunt. Sed contrariam ſententiam, videlicet nec delegatum ad vniuerſitatem cauſarum ſubdelegare poſſe, docuerunt *in dict. l. more, gloſſa* 2. Bartolus *num.* 1. Baſilius *dict. cap.* 26. *num* 9. Quintanadueñas *de iuriſd. lib.* 2. *num.* 3. & rectè; nam ratio quæ impedit ſubdelegare delegatum particularem, videlicet iuriſdictionis defectum, æquè militat in delegato ad vniuerſitatem cauſarum; licèt hodie vſu, & praxi contraria ſententia recepta ſit, vt teſtatur Quintanadueñas *dict. l.* 2. *num.* 2. Reſpondendum eſt ergo primæ difficultati aſſerendo, textum *in dict.* § 1. procedere in iudice ordinario, qui mandauit iuriſdictionem; vel in delegato Principis, qui poteſt ſubdelegare; ſupponendi enim ſunt in eo textu termini habiles, in quibus videlicet iuriſdictio poſſit demandari.

Pro ſecundæ difficultatis ſolutione examinandum eſt, vtrum videlicet cùm delegatus Principis cauſam committit, & ſubdelegatus ſententiam profert, ab eo appellandum ſit ad delegatum; an verò ad ſuperiorem? Et ad ipſum delegatum eſſe prouocandum, ſuadetur *ex dict. cap. ſi delegatus* 7. & docuerunt Petrus Greg. *lib.* 5. *partit. tit.* 5. *cap.* 8. *num.* 2. Molina *de iuſtitia tract.* 5. *diſput.* 21. *num.* 5. Barboſa *in dict. l. cùm Prætor* 12. *num.* 217. Scaccia *de appellat. quæſt.* 7. *num.* 63. Contrarium tamen, immò primum delegantem eſſe adeundum, probatur *ex dict. l.* 1. § 1. *quis & à quo*, *l.* 1. § *ſi quis*, *l. Imperatores* 21. *ff. de appellat. l. præcipimus* 32. *Cod. eod. tit. l. vnica in fine*, *Cod. qui pro ſua iuriſd. l. fin. in fine*, *Cod. de iudiciis*: tenent plures congeſti à Fachineo *lib.* 1. *contron. cap.* 78. Oſualdus *ad Donellum lib.* 28. *commem. cap.* 7. *littera B.* Pro huius diſſidij conciliatione duo caſus diſtinguendi ſunt. Primus eſt cùm cauſa commiſſa fuit ſimpliciter, & abſolutè, nullâ factâ reſeruatione ab ipſo delegato; tunc enim certum eſt, non ad delegatum, ſed ad delegantem eſſe appellandum, cùm delegatus omnem iuriſdictionis vſum à ſe abdicaſſet, & in ſubdelegatum tranſtuliſſet, *cap. ſuper* 27. § 1. *hoc tit.* vbi Caniſius. Secundus caſus euenit, cùm delegatus Principis committendo cauſam ſibi aliquod ius reſeruauit, veluti exequendi facultatem, cuius ratione iterum cauſæ cognitionem repetere poſſit; tunc enim ipſe eſt adeundus, qui aliquem vſum iuriſdictionis retinuit: quo caſu procedit textus *in dict. cap. ſi delegatus*, vbi notauit Barboſa. Sunt etiam aliqui caſus, in quibus etiam reſeruatione factâ non appellatur ad delegatum, vt ſi cauſa tribus commiſſa ſit, & vnus ſubdelegauerit, ſubdelegatuſque cum duobus aliis ſententiam dixerit; tunc enim ad delegatum non appellatur, *cap. ſi duo* 10. *hoc tit. in* 6. nam ſi à coniudice ad coniudicem appellaretur, ad parem prouocaretur, contra principium textus *in l.* 1. § *ſi quis in appellatione*, *ff. de appellat.* quod faciliùs procedit cùm vnus ex delegatis cauſam committit conſocio, & coniudici ſuo, *dict. cap. ſuper*, § *ſi verò*. Alius caſus eſt, cùm delegatus impeditus eſt; ne enim cauſarum exitus protrahatur, ad Pontificem appellatur, *cap. ſi à ſubdelegato* 14. *hoc tit. in* 6. Vltimus caſus eſt, cùm apud iudicem delegatum iuriſdictio in dubium vertitur; tunc enim ad delegatum non appellatur, quia licèt regulariter ad ipſum iudicem ſpectet cognitio, vtrum iuriſdictio ſua ſit, nec-ne, *l. ſi quis ex aliena* 5. *ff. de iudiciis*; hoc tamen in præſenti non procedit, ne interpoſitâ appellatione appellans videatur conſentire in iudicem, quem reiicere intendit, Barboſa *in dict. cap. ſi delegatus*, *num.* 2. latiùs dicemus infrà, *in cap.* 27.

20. *Proſequitur interpretatio.*

CAPVT

CAPVT IV.

Idem *Vuillelmo* [a] *Car. electo.*

DE causis, quæ in certum terminum dicendæ committuntur, hoc tuam volumus conditionem tenere, quod nisi dies ab Apostolico præfixus, de communi consensu partium prorogetur, eo transactu mandatum exspirat.

NOTÆ.

a CAr.] In prima collectione, *sub hoc tit. cap. 5.* ex post Concilium Lateran. *part. 7. cap. 6.* legitur: *Idem Vuillelmo Can electo*: & Antoo. August. *in notis ad hunc textum*, existimat legendum esse, *Cantuariensi.* Sed perperam, quia temporibus Alexandri III. tantùm S. Thomas, & Richardus floruerunt in Ecclesia Cantuar. quare legendum existimo, *Carnotensi*; quia post Ioaonem Sarisbariensem, & Petrum electus fuit Vuillelmus temporibus Alexandri III. vnde restituenda est ita inscriptio: *Idem Vuillelmo Car. electo.*

COMMENTARIVM.

1. CONCLVSIO DEDVCITVR, ET PROBATVR. EX hoc textu communiter ab Interpretibus sequens deducitur assertio: *Si causa committitur intra certum tempus terminanda, eo elapso finitur delegata iurisdictio, nisi partes terminum prorogauerint.* Probant eam textus *in cap. ex litteris, cap. consuluit 24. cap. consultationibus*, iunctâ integrâ, *hoc tit. cap. super eo 12 §. fin. de appell. cap. venerabiles 6. de iudiciis, l. 2. §. si & iudex, ff. eod. tit.* Illustrant plures congesti à Barbosa *in præsenti*, quibus addendi sunt Osualdus *ad Donellum lib. 17. comment. cap. 10. littera P.* Vulteios *in l. 1. Cod. de officio eius, num.* 81. Petrus Gregor. *lib. 5. partit. tit. 5. cap. final. tit. 14. cap. 7.* & *lib. 47. syntagm. cap. 22.* Gentilis *de iurisd. lib. 2. cap. 29.* Arnoldus Vinius *eod. tract. cap. 6.* & *lib. 1. select. quæst. 4.* Basilius *lib. 5. de matrim. cap. 2.* Bosquetus *ad Innocent. III. lib. 3. epist. 123.* Cuiacius *lib. 1. qq. Papin. in l. 3. ff. de receptis.* Fermosinus *in cap. venerabili, quæst. 6. de iudiciis*, Sahagun *in præsenti*, Motla *in emporio, tit. de iurisd. quæst. 21.* Quintanadueñas *de iurisdictionis prorogatione, num. 1.*

2. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO. Sed in hanc Alexandri decisionem pro ratione dubitandi ita insurgi potest. Iurisdictio delegata per litis contestationem perpetuatur, *cap. gratum, cap. relatum, hoc tit.* igitur etiam elapso termino in delegatione assignato non exspirat iurisdictio delegata, quæ iam per contestationem perpetua erat. Augetur hæc difficultas primò ex eo, nam iudex delegatus maior est quocumque iudice ordinario, *cap. sanè 11. hoc tit.* sed iure nostro Pontificio inspecto, etsi tempus iudici ordinario ad finem instantiæ assignatum excesserit, adhuc iurisdictio non finitur, immò cognoscere valet: igitur idem dicendum est in iudice delegato. Probatur antecedens, nam iudici ordinario assignatum est triennium ad finem instantiæ, *l. properandum, Cod. de iudiciis, l. 3. Cod. vt intra certum tempus.* Docent Furnerius *lib. 3. quotid. cap. 1.* Reuardus *lib. 4. variar. cap. 14.* Didacus Perez *in lib. 3. tit. 1. ordin.* Hodie verò biennium, Trident *sess. 24. de reform. cap. 20.* & causa criminalis olim finienda erat intra annum, *l. 2. Cod. Theodos. ad leg. Corn. de falsis*: post Iustinianum verò intra biennium, *l. 1. Cod. vt intra certum tempus.* Sed etiam elapso triennio non exspirat iurisdictio, *cap. penult. de iudiciis, cap. final. de probat. cap. cùm olim, de priuileg.* Docent plures laudati à Perez *vbi supra*, Narbona *in l. 59. glossa 1. tit. 4. lib. 2. recop.* Paz *in praxi, tit. de instantia, num. 11.* Ergo. Augetur secundò, nam si elapso tempore exspiraret iurisdictio, sequeretur non posse partes posteà iurisdictionem prorogare, cùm priuatorum conuentio non habenti iurisdictionem tribuere non possit, *l. 1. l. priuatorum, Cod. de iurisd.* cùm etsi prorogetur tempore habili, effectus confertur in tempus inhabile: sed potest prorogari iurisdictio à partibus vltra tempus in delegatione præscriptum, *cap. P. & G. hoc tit.* igitur quia non finitur iurisdictio in commissione assignata. Secundò aduersùs eam partem, vbi docetur, prorogatione partium extendi iurisdictionem, sic argumentor. Quæ proueniunt à natura actus, per partes mutari non possunt, *l. cùm precario 12. ff. de precario.* Pichardus *in §. 1. Instit. de donat. num.* 8. sed natura iurisdictionis delegatæ est stricta, *cap. ad aures 8. cap. ad hæc 10. cap. sedes 15. cap. cùm dilecta 22. de rescriptis*: igitur prorogari per partes non potest. Accedit nam si posset prorogari iurisdictio per partes quoad tempus, posset prorogari quoad personas, cùm valeat argumentum de tempore ad personas, *l. plures 38. ff. de vulgari, l. nonnunquam 72. ff. de iudiciis*; sed respectu personarum non datur prorogatio iurisdictionis, *dict. cap. P. & G. hoc tit.* igitur nec ratione temporis poterit iurisdictio prorogari.

Quibus difficultatibus minimè obstantibus vera est prædicta assertio, ad cuius rectam interpretationem primò obseruandum est, iurisdictionem delegatam aliquando committi erga certas personas, *dict. cap. P. & G. hoc tit.* aliquando ad certas causas, *cap. ex conquestione, de restit. spol.* nonnunquam ad certum locum, *cap. tua nobis, de officio Vicarij*; sæpè sæpiùs ad certum tempus, vt in præsenti textu, & aliis suprà relatis: & cùm omnia comprehensa in rescripto delegationis sint diligenter obseruanda, *dict. cap. cùm dilecta*; ideò nec ad personas in rescripto non expressas, nec ad alias causas, nec extra locum designatum, nec vltra tempus præscriptum iurisdictio delegata extenditur, *cap. Rodulphus, cap. significauit, de rescriptis, cap. P. & G. hoc tit.* Quod præcipuè procedit, & obseruandum est in temporis præfinitione; illud enim in delegatione præscribitur, vt finis litibus imponatur, & partes labore, sumptibus, & expensis non vexentur, quæ vtriusque iuris conditorum omni tempore cura fuit, *l. properandum 11. Cod. de iudiciis, l. si quis iusiurandum, Cod. de rebus creditis, princip. Instit. de pœna temerè litig. cap. finem litibus, de dolo & contum.* 3. DE DELEGATIONE AD CERTVM TEMPVS.

Vnde

Vnde Suetonius in Veſpaſiano, *cap.* 10. refert ipſum curaſſe, vt centumviralia iudicia, quibus peragendis vix litigatorum vita ſuffectura videbatur, ad breuiſſimum terminum redigerentur: & Iuſtinianus poſt alias conſtitutiones tandem ſtatuit, vt in cauſis criminalibus, quæ ante ipſius tempora anno concludebantur, *l. reus 7. ff. de muner. & honor. l. cum in præterito, C. Theodoſ. ad leg. Corn. de falſis* (quod *ſtatutum tempus* dixit Tribonianus *in l. 1. Cod. vt intra certum tempus*, cùm antea ſcriptum eſſet *anni tempus*, vt Codex Theodoſianus oſtendit,) biennio finirentur; ciuiles autem triennio, *dict. l. properandum, Cod. de iudiciis, l. 3. Cod. vt intra certum tempus*, cuius conſtitutionis meminit Innocentius III. *lib. 1. regeſtr.* 13. *epiſt.* 1. in illis verbis: *Cum enim ſecundum iuris ciuilis authoritatem in illis etiam caſibus, in quibus ſolennis ordo iudiciarius obſeruatur, in criminali cauſa vltra biennium à conteſtatione litis non ſit eius inſtantia protrahenda.* Et licèt Reuardus *lib. 4 variar. cap.* 14. exiſtimet iam hoc tempus ante Iuſtinianum fuiſſe præfinitum, motus auctoritate Sidonij *lib. 8. epiſtol.* 6. ibi: *Per ipſum ferè tempus, vt decemviraliter loquar, lex de præſcriptione triennij fuerat proquiritata*; tamen fallitur. Nam in caſtigatis codicibus ipſius Sidonij legitur, *tricennij*; & Sidonius agit de præſcriptione tricennali, non verò de hac conſtitutione triennij ad finem inſtantiæ, vt iam notarunt Sauarus *ad ipſum*, Fornerius *lib. 3. rerum quotid. cap.* 1. Et ſi ſciſſciteris, quare in criminalibus cauſis breuius tempus ſtatutum fuiſſet, quàm in ciuilibus, cùm contrarium videbatur obſeruandum, ſiquidem quantò grauiores ſunt cauſæ criminales, tantò longior, & maturior debet eſſe earum diſcuſſio, argumento legis 1. §. *ſed ſi quis, ff. de Carbon. edicto, cap. vbi periculum 3. de electione in 6.* & vt Poëta aiebat: *Nulla vnquam de morte hominis ſera cunctatio eſt.* Reſpondeo, omiſſo Cuiacio *lib. 27. obſeru. cap.* 23. qui aſſerit difficiliores, obſcurioreſque eſſe cauſas ciuiles, & ideò longius tempus ad eas decidendas aſſignari; quod cùm durior ſit conditio eorum, qui in reatu, & carceribus detinentur, ne per longum tempus causâ protractâ diutiùs vexarentur, & ſitu carceris, & ſqualore conficerentur, vt aiunt Imperatores *in leg. Rectores, Cod. de pœnis*; ideò breuius tempus ſtatutum fuit in cauſis criminalibus decidendis, vt ſic reos puniendos velox pœna ſubduceret, aut liberandos diuturna cuſtodia non maceraret, *l. 1. & 5. C. de cuſtodia reorum.* Quod autem tempus pro qualibet inſtantia ſtatutum ſit, inferiùs dicemus *num. vlt.*

4. Iurisdictio delegata potest prorogari. Secundò præmittendum eſt, iuriſdictionem, tam ordinariam, quàm delegatam, eſſe prorogabilem; cùm enim prorogatio ſit iuriſdictionis extenſio, vbi fuerit iuriſdictio, dari poterit & prorogatio, niſi à iure prohibita reperiatur. Sed quia præſentis inſtituti eſt ea, quæ ad iuriſdictionem delegatam ſpectant, proſequi, tantùm de prorogatione iuriſdictionis delegatæ in præſenti agemus: prorogationem autem iuriſdictionis ordinariæ exponemus *in cap. ſignificaſti* 18. *de foro comp.* interim videndi ſunt Oſualdus *lib. 17. Donelli, cap. 10. littera P.* Didacus Perez *in l. 4. tit. 4. lib. 4. Ordin.* Vinius *lib. 1. ſelect. cap. 4. & de iuriſdictione cap. 10. de prorogat.* Molina *in emporio, tit. 2. de iuriſd. quæſt.* 21. Petrus Barb *in l. 1. art. 1. n. 20. ff. de iudiciis* Cabedo *tom. 1. deciſ.* 12. Vulteius *in l. 1. n. 44. C. de iuriſd.* fusè Carleual. *de iudiciis diſp. 2. quæſt. 8. ſect.* 2. igitur vt ad prorogationem iuriſdictionis delegatæ diſputationem contrahamus, præmittenda priùs ſunt requiſita prorogationis. Varia enim deſiderantur ad prorogationem iuriſdictionis delegatæ. Primò ex parte iudicis ſpectatur, vt adhuc iudex ſit; nam priuati iuriſdictio, quæ nulla eſt, neque prorogari, neque protrahi debet, *l. 1. verſ. Cuiuſuis, l. ſi conuenerit 18. §. ſi conuenerit, ff. de iudiciis, cap. 1. verſ. Apud alios, cap. ſignificaſti, de foro compet. cap. P. & G. hoc tit.* Sahagun *in præſenti, cap.* 4. Quintanadueñas *de prorogat. iuriſdict. num.* 9. Secundò deſideratur ex parte litigantium, vt vtraque pars conſentiat in prorogationem, ex hoc textu in illis verbis, *de communi conſenſu*, vt *in dict. l. ſi conuenerit* 18. Quintanadueñas *vbi ſuprà*, Ripol. *de iuriſdict. cap. 1. num.* 398. quod enim omnes tangit, debet ab omnibus approbari, regulâ *Quod omnes, de reg. iur. lib.* 6. vnde ob eandem rationem & iudicis delegati voluntas expectatur. Tertiò deſideratur, vt iuriſdictio prorogetur ſub eadem forma, & ſpecie iuriſdictionis, hoc eſt, quod prorogetur iuriſdictio eo modo, quo delegatus eam obtinebat, videlicet vt ſi ciuilis erat iuriſdictio, ad ciuilem cauſam prorogetur; non verò ad criminalem, *l. ſolemus 61. §. latrunculator, ff. de iudiciis*: ſi cauſa feudalis commiſſa ſit, ad ſimilem prorogetur, vt poſt Felinum *in præſenti, num.* 2. docent Gutierrez *de iuram. lib. 1. cap 49. num* 8. Vulteius *in l. 1. Cod. de iuriſd. n.* 108. & *in l. 5. n. 10. & lib. 1. de iudiciis, c. 4. num.* 174.

5. Prorogatio ad quæ extendatur. Prorogatio hæc iuriſdictionis delegatæ quatuor modis contingere valet, videlicet de re ad rem (ſub quo modo complectimur de cauſa ad cauſam, de quantitate ad quantitatem) de loco ad locum, de tempore ad tempus, de perſona ad perſonam. Docent Claſſici repetentes *in præſenti*, & *in cap. P. & G. hoc tit.* Vinius *de iuriſd. cap. 10. & 11.* De re ad rem poteſt iuriſdictio delegata prorogari, dum cauſa, ad quam prorogatur, ſit eiuſdem naturæ, *cap. cùm olim 32. hoc tit.* quod & in iudice ordinario procedit, *l. de qua re 74. §. 1. ff. de iudiciis, l. inter 18. ff. ad municip.* Docent Didacus Perez *in l. 1. tit. 4. lib. 3. ordin.* Sahagun *in præſenti, num.* 24. Molina *dict. quæſt. 21. num.* 2. circa prorogationem de loco ad locum certum eſt, eam admitti in iuriſdictione delegata, *cap. ſtatutum 11. §. in nullo, de reſcriptis, lib.* 6. Docent vltra ordinarios *in dict. cap. P. & G.* Maranta *de ordine iudiciorum 4. p. diſt. 12. à num.* 4. Quintadueñas *num.* 5. Boſquetus *ad Innocent. lib. 3. epiſt.* 123. Circa iudicem ordinarium magna controuerſia eſt: negant Bartolus *in l. 2. ff. de iudiciis, num. final. l. 1. Cod. de iuriſd. num.* 1. Arnoldus Vinius *lib. 1. ſelect. c.* 4. ad cuius reſolutionem videndus eſt Carleual. *vbi ſupra*. De tempore ad tempus etiam admittitur prorogatio ex hoc textu, & ſuprà citatis; dum tamen adhuc perſiſtat iuriſdictio delegata: nam ſi iam temporis lapſu expirauit, tunc prorogari non poteſt. Tandem de perſona ad perſonam licèt in iudice ordinario admittatur prorogatio, *l. 1. ff. de iudiciis, cap. ſignificaſti 18. de foro compet.* de quo accipiendus eſt textus *in dict. l. 1. Cod. de iuriſd.* tamen in delegato certum eſt, non admitti, *cap. cùm olim 32. cap. P. & G. de officio delegati*, Duarenus *de iuriſd. cap.* 2. Bocerus *eod. tract. cap. 7. n.* 20. Vinius *de iuriſd. cap.* 10. Vulteius *in l. 1. Cod. de iuriſdict. n* 81. Cuius diſcriminis rationem in ſolutione vltimæ difficultatis aſſignabimus.

6. DISSOLVVNTVR DIFFICVLTATES.

Nec obstant dubitandi rationes suprà adductæ: nam licèt iurisdictio delegata per litis contestationem perpetuetur, & iurisdictio quælibet suâ naturâ perpetua credatur; hoc tamen procedit, nisi in delegatione tempus adiiciatur; tunc enim temporis adiectione efficitur temporalis, & sic elapso tempore assignato ex expressa delegantis voluntate, finitur iurisdictio delegata. Basilius *de matrim. lib. 5. cap. 25. num. 2.* Nec primum augmentum huius difficultatis refragatur; nam licèt iure ciuili inspecto triennij lapsu exspiret instantia iudicis ordinarij, *d. l. properandum*, cum similibus; tamen iure nostro Pontificio huiusmodi triennij lapsu non finitur instantia, *cap. cum olim, vers. Iudices, de priuileg. cap. final. de probat.* Docent Didacus Perez, Narbona, & Pax *vbi supra*, Cironius *in d. cap. venerabilis*: vnde adhuc post triennium potest iudex ecclesiasticus sententiam proferre, licèt hodie post Concil. Trident. *sess. 24. de reform. cap. 20.* elapso biennio partes possint adire superiorem propter negligentiam ordinarij, vt latè pro explicatione ipsius textus docent Anguianus *lib. 1. de legibus, cap. 17. n. 29.* Franciscus Valens *in concord. vtriu. tit. 2. de constit. q. 3. sect. 2.* vbi hoc discrimen in vtroque iure agnoscit, & acriter defendit. Nec secundum augmentum aduersatur; licèt enim partes priuato iurisdictionem dare non possint; tamen iudicis iurisdictionem prorogare valent, quia nihil de nouo illis præstant, sed tantùm iurisdictionem concessam extendunt ad longum tempus: quod ex tacita delegantis voluntate faciunt; nam cùm assignatur à delegato tempus, iam ex iuris dispositione inest illa conditio, nisi à partibus prorogetur: quare litigatores tempus prorogando vtuntur facultate à iure permissâ, & iuxta voluntatem delegantis. Vnde eadem iurisdictio erit prorogata, ac fuit delegata, argumento legis *sed si momento, ff. de precario*: quare in prorogatione repetitæ censentur omnes clausulæ à delegante adiectæ, vt resoluunt Iason *in l. 1. §. & post operis, ff. de noui operis nunt.* Felinus *in cap. 2. num. 34. de sponsalibus.* Nec etiam obstat secunda dubitandi ratio suprà adducta; verum enim est, iurisdictionem delegatam strictam esse, & odiosam, ideoque restringendam; sed non inde rectè infertur, eius prorogationem, quæ ex natura ipsius iurisdictionis delegatæ, & tacito iure prouenit, admitti; licèt enim ad omissa, & non expressa in rescripto delegationis extendi iurisdictio non possit, *d. cap. Rodulphus, dict. cap. signauit, de rescriptis*; tamen ad tempus prorogari potest, ex ratione suprà adducta. Nec eius difficultatis augmentum obstat; nam valet argumentum de tempore ad personas, quando contrarium in iure expressum non reperitur, vt in hoc casu, in quo expressum inuenitur, prorogari posse iurisdictionem de tempore ad tempus, ex nostro textu, & similibus; non autem de persona ad personam, *d. cap. P. & G.* Cuius differentiæ ratio in eo consistit; nam faciliùs quid augetur, & prorogatur, quàm de nouo conceditur, *l. 2. §. 1. ff. de iudiciis, l. quod si dubitet, ff. de acquir. hæred.* vnde ad tempus potest iurisdictio prorogari, quia extenditur; ad personas verò non prorogatur, quia in eas de nouo creatur, & præiudicatur ordinario, à cuius iurisdictione illæ subtrahuntur virtute prorogationis: & tunc verum est, priuatorum consensum illum iudicem facere non posse, qui aliàs iudex non est.

7. EXPONITVR CAP. VENERABILI, DE IVDICIIS.

Adhuc tamen superiori assertioni obstat textus *in cap venerabili 20. de iudiciis*, vbi proponitur, causam disceptari inter Simeonem Archiep. Rauennatensem ex vna parte, & communitatem Coruiensem ex altera; & cùm causa commissa esset Magistro Tancredo Bononiensi, ipsa vniuersitas Coruiensis proposuit triennium esse transactum, & sic iudicem delegatum ampliùs in ea causa procedere non posse, quia lapsu triennij in delegatione assignati exspirauerat eius iurisdictio. Consultus fuit Honorius III. qui anno 1224. die 15. Kalendis Februarij rescripsit, iudicem delegatum posse in cognitione causæ procedere, quia causa commissa fuerat anno 1221. Ex qua Honorij decisione expressè deducitur, lapsu temporis non finiri iurisdictionem delegatam. Pro huius textus interpretatione dicendum est, in eo non tractari de delegatione cum temporis præfinitione facta, sed de iurisdictione indefinitè mandata: sed quia iure Cæsareo triennium assignatum est ad instantiam finiendam, existimabat vniuersitas Coruiensis, etiam iure Pontificio lapsu triennij exspirare instantiam, & sic proponebant iurisdictionem iudicis delegati cessasse per lapsum triennij. Honorius autem, tum quia dolosè & per cauillationes, atque subterfugia triennium elapsum erat, quo casu per transcursum triennij non cessat instantia, *l. arbitrio 18. §. dolo, ff. de dolo*, Harmenopulus *lib. 1. prompt. tit. 4.* tum quia iure Pontificio, vt suprà diximus, instantia non periit triennio, statuit, adhuc iudicem delegatum posse in causa procedere. Ita illum textum exposuerunt Cironius in quinta compilatione, *ad ipsum*, Couar. *in cap. quamuis, 2. p. §. 2. de pactis in 6.* Basilius *lib. 5. de matrim. cap. 25.* Anguianus *lib. 3. de legibus, cap. 17. per totum.* Alia dabimus *in cap. 2. de re iudicata.*

8. INTELLIGITVR CAP. CONSVLVIT 24. HOC TIT.

Ex suprà traditis accipit lucem textus *in cap. consuluit 24. hoc tit.* vbi iudex delegatus cum certa temporis præfinitione, intra quod causam terminaret, terminum peremptorium partibus assignauit ad comparendum, vt sententiam audirent; & cùm vna ex partibus contumaciter abesset, quæsitum fuit ab Innocentio, vtrum denuò esset citanda. Cui quæstioni Innocentius III. sub distinctione respondet, videlicet, vt si iurisdictio delegata duret post terminum peremptorium, ex æquitate posse illum expectare, & gratiâ factâ iterum citare; si verò in die assignata partibus exspiret iurisdictio, & hora competente pars citata non comparuerit, posse delegatum aut publicationem testium facere, aut sententiam proferre. Ex qua decisione colligitur, iurisdictionem delegatam finiri elapso termino, intra quem possit iudex sententiam proferre; nam etsi tempus assignatum integrè elapsum non esset, cùm tamen sententia nocte proferri non possit, ideò si pars citata horâ competenti non comparuerit, ne lapsu temporis iurisdictio exspiret, potest sententiam proferre parte non comparente. Alia, quæ ad huius textus illustrationem spectant, petenda sunt ex eius notis.

S.

§.

ILlis etiam, qui pro cauſis tibi commiſſis ad citationem tuam venire, aut tuo ſuper his iudicio parêre ª neglexerunt, ſi tale fuerit negotium, quod certa exinde pœna canonibus exprimatur, eam infligas, alioquin ipſos pro delicti qualitate, & cauſæ, ſecundùm tuum arbitrium punias.

NOTÆ.

[a] *N*EGlexerunt.] De quibus pluta adduxi *in cap. 1. hoc tit.*

COMMENTARIVM.

1. CONCLVSIO PROBATVR. EX hoc §. enmmuniter deducitur ſequens aſſertio: *Vbi certa pœna à iure ſtatuta eſt in delictis, illa debet à delegato imponi; vbi verò expreſſa non eſt, arbitrio iudicis infligitur.* Primam pattem huius aſſertionis probant textus *in cap. licèt 3. de pœnis, cap. cognonimus, §. vlt. 16. q. 6. cap. non afferenda 24. q. 1. cap. vlt. §. accuſaterum 2. q. 3. cap. in memoriam 3. verſ. vt licèt 19. diſt. cap. ſi quem 8. verſ. Pœnam 2. q. 3. cap fin. de eranſact. l. 1. § calumniat, ff. ad Turpil. l. proſpexit, ff. qui & à quibus, l. Dini 27. §. ſed id, l. reſpiciendum, l. aut facta 16. in fine, ff. de pœnis, l. ſi opere, verſ. Pœnam, Cod. eod. tit. l. 3. C. ne ſanctum Baptiſma.* Secundam cooelusionis pattem firmant textus *in cap. ſicut 6. de homicidio, cap. aut facta, §. 1. de pœnit. diſt. 1. l. 4. §. penult. ff. de incend. & ruina.* Illuſtrant plures congeſti à Cenedn *ad Decretales collect. 46.* Bsrboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Couar. *lib. 2. variar. cap. 9. num.* 8. Sarmiento *de reddit. p. 1. cap. 2. num* 9. Sahagun *in præſenti*, Murlà *emporio, tit. de legibus, quæſt.* 10. Anguianus *lib. 2. controu. cap. 5.* Bnbadilla *lib. 2. polit. cap. 10.* Fragoſo *de regim. p. 1. lib. 4. diſput.* 11. Vighellius *in method. iuris can. pag.* 44. Petrus Gregor. *lib. 4. partit. tit. 15. cap. 3.* Gratius *in floribus ſparſ. ad titul. ff. de pœnis*, Antonius Matthæus *tom. 2. de crimin. pag.* 871. innumeros referens Carleual *in addit. ad primam partem de iudiciis, diſput. 15.*

2. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO. Sed in contrarium plura vtriuſque Iutis teſtimonia proclamant, aſſerentia, etiam io pœnis à lege præſeriptis Incum eſſe iudieis arbitrio, & adhuc licere illius ſententiam mollire, *l. quid ergo, §. pœna, ff. de his qui notantur, l. & ſi ſucceſſor, C. ex quibus cauſis infam. l. hodie 13. l. aut facta, ff. de pœnis, l. ad tempus, de Decurion. l. ordine, in principio, ff. ad municip. cap. tempera, §. de his 26. q. 7. cap. in actione 83. cum ſequent. de pœnit. diſt. 1. l. 4. tit. 22. partit. 3. l. 6. tit. 6. partit. 7.* Faciunt D. Auguſt. *epiſt.* 158. ibi: *Soleo enim audire, in poteſtate eſſe iudicis mollire ſententiam, & mitiùs vindicare, quam iubent leges.* Plinius *lib. 6. epiſt.* 9. ibi: *Cepto cùm putaret licere Senatui, ſicut licet & mitigare leges, & intendere, non ſine ratione veniam dedit facto vetito quidem, ſed neceſſitate.* Igitur licèt pœna certa aduerſus impedientem iuriſdictionem ſtatuta ſit, poteſt minui, augeríve à iudiee delegatn. Secundò difficilis eſt præſens deciſio, io qua agitur de contumace non enmparente eotam iudice delegato, ex eo; nam aduersùs eum certæ ſtatutæ ſunt pœnæ, vt miſſio in poſſeſſionem, rei ſequeſtratio, & excommunicatio, *l. 1. ff. ſi quis ius dicenti, l. conſentaneum 8. Cod. quomodo, & quando, cap. 1. & 2. cap. prout 4. de dolo & contumacia, cap. 1. & 2. de eo qui mittitur, cap. quoniam, vt lite non conteſtata:* igitur diſtinctio ab Alexandro facta, vtrum pœna eſſet ſtatuta à iure, vel non, conſultationi nnn adaptatur, cùm in præſenti ſpecie certa pœna ſtatuta reperiatur.

3. DE POENIS A IVRE STATVTIS. Quibus difficultatibus minimè obſtantibus vera eſt Alexandri deciſio, videlicet pœnam à iure ſtatutam pro quolibet delicto, ipſam à iudice irrogandam eſſe; ſi autem nulla ſtatuta reperiatur, arbitrio iudicis relinqui, quænam imponenda ſit. Ad cuius expoſitionem ſciendum eſt, nullam eſſe rempublicam ritè, legitiméque ordinatam, vbi non ſint præmia iuſtis, & probis hominibus decreta, & pœnæ dyſcolis, & facinoroſis ſtatutæ, vt poſt criminaliſtas Farinacium videlicet, Canteram, Iulium clarum, Plazam, Gutierrez, Caballo, Guazinum, & Tiberium Deeianum, docent Vela *de delictis cap. 1.* Gibalinus *tom. 2. de negotiat. lib. 6. cap. 2. art. 3.* Antonius Matthæus *p. 1. de crimin. cap. 1.* Grotius *de iure belli lib. 2. cap. 20. per totum*, plores ex politicis congerens Doctiſſimus vir D. Ioannes de Solorzano *emblem.* 73. Inter ea enim, quæ natura dictat, nihil rectius, iuſtiuſque eſt, quàm vt qui malum facit, malum ferat. Lactantius *de ira Dei, cap. 17. Non exiguo falluntur errore, qui cenſuram, ſiue humanam, ſiue diuinam, acerbitatis, & malitiæ nomine infamant, putantes nocentem dici oportere, qui nocentes afficit pœnâ.* Et Plato aiebat: *Nec Deorum, nec hominum quiſquam hoc dixerit, iniuſtè agenti non luendam pœnam.* Quare pœna diffinitur, *Malum paſſionis ob malum actionis.* Plura Grotius *dict. cap. 20.* vbi doctè diſputat, an pœnarum conſtitutio pertineat ad iuſtitiam aſſignatricem, an verò ad expletricem. Cauſa autem pœnæ ſanciendæ, eſt improborum emendatio, & bonorum formidatio. D. Iſidorus relatus *in cap. 1. 4. diſt.* ibi: *Facta ſunt autem legês, vt earum metu humana coërceatur audacia, tutaque ſit inter improbos innocentia; ſed in ipſis improbis formidato ſupplicio refrenetur nocendi cupiditas.* Quem locum explieat Diuus Thomas 1. 2. *quæſt. 95. art. 1. verſ. Sed contra.* Pœnarum ergo comminatio ſancita fuit à Legumlatoribus, tanquam medium magis efficax; non verò tanquam medium magis concupitum, aot magis optatum. Vellent enim potiùs homines bonos, immò optimos facere propoſitione præmiorum, quàm à malo eos retrahere pœnarum metu; ſed quia quod optant, non poſſunt aſſequi per illud medium, ideò ad hoc deſcendunt neceſſitate adacti, vt philoſophatur Plato *lib. 9. de legibus*; cui meritò adiungenda ſunt verba Decretalium extrauagantis Ioannis XXII. inter ſuas, quæ eſt prima *ſub tit. de pœnis*, lata contra homines Marchiæ Anchonitanæ; &

alia eiusdem inter communes, quæ est vnica, *sub eod. tit. de pœnis*, in depositione Vgonis Gerardi Episcopi Caturcensis; quarum verba essent referenda, nisi essent nimis prolixa. Quod votum etiam eleganter ostendunt Cæsares *in l. vlt. C. de statuis & imaginibus*, & Pontifex *in Clement. vlt. de pœnis.* Quare præmium, & pœna, quasi poli sunt huius cœli politici, & bases huius firmissimæ columnæ. Audiamus Solonem apud Tullium *lib. vnic. epist. ad Brutum, epist.* 15. *Nec solum*, inquit, *vt Solonis dictum vsurpem, qui & sapiens vnus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex septem: is Rempublicam duabus rebus contineri dixit, præmio, & pœna.* De quo argumento etiam adiungendus est Arist. *lib* 3 *Ethicor. cap.* 1. *&* 5. quod late versant nuperi politici, pro quorum numero vnus solus sufficiat vir litterarâ gloriâ dltissimus noster Solorzanus *emblem.* 78. addique possunt Stephanus Nathen. 1. *p. de instit. vulner. tit* 3. *ferè per totum*, Fortunius Garcia *in tract. de vlt. fine*, *in oratione præfixa operi*, Velleius de Gueuara *ad l.* 1. *ff. de iustitia, lib.* 5. *ex num.* 4. & alij, qui tanquam passim obuij in re protrita superfluò referentur.

4. **Modus in poenis attenditur.** Sed etsi omne ius, rectaque ratio poscant, vt pœna à sontibus exigatur, nocentesque pœnas luant; tamen ipsa iura efflagitant, vt noxæ sit æqua punitio, cum delictoque pœna commensuretur, atque æqualitas inter pœnam, & culpam detur; vnde inter alias Deuteronomij leges illa legitur, *cap.* 25. *Pro mensura delicti erit plagarum & modus.* Et in ipso Dei iudicio seruari testatur D. Ioannes *in sua Apocal cap* 18. ibi: *Quantùm glorificauit se, & in delicijs fuit, date illi tormentum & luctum.* De qua æqualitate Horatius *lib.* 1. *satyra* 3. agit dum ait.

Ponderibus, modulisque suis ratio vtitur, ac res,
Vt quæque est, ita supplicijs delicta coercet.

Et inferiùs eadem *satyra*, ibi:

Regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas;
Ne scuticâ dignum horribili sectere flagello.

Et Ouidius *in Tristibus* deprecabatur.

Tutius exilium, pauloque quietius oro,
Vt par delicto sit mea pœna suo.

Plura iuris, & bonæ notæ authorum testimonia adducunt Velasco *in axiom. littera P.* Menochius *lib.* 1. *de arbitr. quæst.* 90. Menchaca *illustrium cap.* 8. *num.* 5. Grotius *de iure belli dict. lib.* 2. *cap.* 20. Solorzanus *dict. emblem.* 73. Bernegerus *ad Tacitum, quæst* 61. Vt ergo hæc æqualitas à Magistratibus in pœnis infligendis serueiur, iuris vtriusque conditores singulas singulis delictis imposuerunt, vt constat ex pœnitentiali Romano, & *tot. lib.* 5. *huius voluminis*, & vltima ferè Digestorum parte, vbi pro varietate delictorum diuersæ statuuntur pœnæ, quas doctè, & noniter exponit, & illustrat Antonius Matthæus *de pœnis delictorum*: sed quia non omnia delicta cum suis circunstantiis æquè considerari valent, & æstimari, aliquando pœna eorum arbitrio iudicis relinquitur, vt ipse pro suo arbitrio disponat.

5. **Traditur ratio decidendi.** His præmissis ratio primæ partis decisionis ex eo prouenit; nam inferior non potest superioris legem immutare, aut corrigere, *cap. cùm inferior* 21. *de maiorit. & obed.* vnde cùm lex, quæ superior est quocumque Magistratu, aliquam pœnam irrogat, eam iudex mutare minuendo, vel augendo non debet, *cap. iudices* 3. *quæst.* 6. Bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit, sed secundùm leges pronunciat, *cap. de libellis*, 20. *dist. authent. de iudicibus, collat.* 6. §. *non oportet.* Iudex non debet esse clementior lege scripta, *nouella* 82. *Iustiniani de iudicibus*, §. *vt autem.* Quò spectat quod ex Papiniano refert Marcianus *in l.* 1. *ff. ad Turpil.* facti quæstionem esse in arbitrio iudicantis; pœnæ autem persecutionem reseruari legis auctoritati Cui coniungenda est lex 15. *ff. ad municip.* vnde solent Imperatores iudicibus minari, si pœnas lege præscriptas mollierint, vt *in l.* 8. *C. Theodos. de appellat. l.* 8. *Cod. ad leg. Iul. de vi publ.* hinc *in l.* 65. *Cod. Theodos. de heret.* dicitur: *Nulli iudicum licere delatum ad se crimen minori, aut nulli coercitioni mandare, nisi ipse velit pati, quod aliis dissimulando concessit.* Faciunt Symmachus *epist. extrem. lib. vlt. Alia est conditio Magistratuum, quorum corrupta videntur esse sententia, si sint legibus mitiores: alia dominorum Principum potestas, quos decet acrimoniam seueri iuris inflectere.* D. August. *in epist.* 158. *ad Marcell. Soleo enim audire, in potestate esse iudicis mollire sententiam, & mitiùs vindicare quam leges.* Quæ verba de illis legibus, quæ ad terrorem scriptæ reperiuntur, accipit Gothofredus *in d. l.* 65. Accedit & illa ratio; nam lex nullo affectu mouetur; non irascitur, non odit, nullâ ambitione ducitur; diligit omnes, pariterque omnibus indulget, vt considerat Gregor. Lopez *in l.* 8. *tit.* 1. *partit.* 1. Quæ omnia contraria reperiuntur in iudice: quare rectè in præsenti deciditur, iudicem delegatum non posse pœnas à iure stabilitas immutare; nonnunquam tamen mitior pœna ex iuris dispositione à iudice statuitur, vt si reus ad Ecclesiam aufugerit; tunc enim mitiùs punitur, *cap. inter, vers. Ne inde, de immunit. eccles.* vel si reus pecuniariâ pœnâ damnandus, non sit soluendo, tunc arbitrariâ pœnâ corporali plectitur, *cap. finem* 5. §. *& si soluendo, ff. de dolo, & contum.* Secundæ partis præsentis assertionis ratio ex eo nascitur, quia cui iurisdictio mandata est, ea omnia concessa intelliguntur, quæ ad eius iurisdictionem spectant, *l.* 2. *ff. de iurisd.* latè probant *in cap.* 2. *hoc tit.* sed si inobedientes, & contumaces, aduersùs quos certa pœna à iure statuta non est, punire non possit delegatus, illusoria redderetur eius iurisdictio: igitur vt eam exequi valeat, rectè in præsenti deciditur, arbitrariam pœnam eo casu iudicem delegatum imponere posse.

6. **Responsdetur difficultatibus.** Nec obstat prima difficultas suprà adducta ex variis vtriusque iuris testimoniis, quibus moti, & fulti Decius *in præsenti, num.* 29. Tiraquel. *de pœnis temper. in præfat. num.* 17. Couar. *lib.* 2. *variar. cap.* 9. *num.* 8. existimarunt, iudicem ex iusta causa posse pœnam à iure statutam mutare. Sed pro huius difficultatis solutione discrimen constituendum est inter eum casum, in quo ex iusta, & rationabili causa iudex auget, minuitve pœnam à iure statutam; & inter eum, in quo sine iusta causa mutare intendit. Primo casu rectè pœnæ mutatio fit; secundo verò neutiquam, vt docent Morla *in emporio, tit. de legibus, quæst.* 10. Angitianus *eodem tract. lib.* 2. *controu.* 5. Fragoso *dict. disput.* 21. licèt contrarium, immò nullâ etiam causâ suggerente iudicem posse pœnam mutare, defendat Mendoza *lib.* 1. *de pactis, cap.* 3 *num* 30. Hæc autem distinctio procedit quando iudex ante

sententiam,

ſententiam, nempe in illius prolatione pœnam mutauerit; ſecus verò ſi poſt ſententiam prolatam, *l.5. tit.13. lib.2. fori*, *l. 3. tit.22. part.3. l.11. tit. 6. lib.3. l.14. tit. 26. lib.8. recopil.* Nec contrarium probat textus *in l.4. tit. 22. part. 3.* quam de pœnis arbitrariis accipiunt Greg.Lopez *ibi*, Morla *d.q.10. num.9.* qui alios plures referunt. Nec ſecunda difficultas adoerſatur, cui ſatisfacit Abbas in præſenti, *num.* 12. aſſerendo, miſſionem in poſſeſſionem non eſſe pœnam, ſed iuris remedium, vt contumaa in iudicio compareat: quare aduerſùs eum aliam pœnam eſſe imponendam. Sed hæc ſolutio reiicitur à Decio & Sabagun *in præſenti.* Quare eâ, & aliis traditis à Beroio, Hoſtienſe, & Felino *in præſenti*, omiſſis, dicendum eſt, in hoc textu decidi caſum ſpecialem, in quo ob qualitatem negotij, aut perſonarum pœna certa ſtatuta non eſt, ibi: *Si tale fuerit negotium*, &c. vt ſi aliquis à delegato vocatus vt teſtimonium ferat, nolit comparere; in hoc enim caſu, & ſimili, cùm certa pœna in iure non ſit ſtatuta, delegatus, cui conceſſa ſunt omnia ad cauſæ commiſſæ expeditionem, pœnam arbitrariam imponere debet. Docent, atque ita noſtrum textum accipiunt Menochius *de arbitr. q. 96. num.* 20. plures relati à Cenedo *ad Decretales collect.*46. Anguianus *dict. cap.* 5.

7. EXPONITVR CAP. INQVISITIONIS, DE ACCVSAT.

Adhuc ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. inquiſitionis* 21. *de accuſat.* vbi cùm cauſa, ſeu negotium inquiſitionis committeretur certis iudicibus delegatis, & conſtaret, delictum perpetratum depoſitione dignum eſſe, quæſitum fuit, vtrum depoſitionis pœna illi eſſet infligenda? Et conſultus Innocentius III. reſpondet ſecundùm perſonæ merita, & exceſſus qualitatem poſſe iudices pœnam moderari. Ea qua deciſione expreſsè deducitur, iudices delegatos poſſe pœnam à iure ſtatutam minuere, & mutare. Pro cuius textus interpretatione dicendum eſt, Alexandrum III. in præſenti agere de iudicio ordinario, vbi ad petitionem partis proceditur; at verò Innocentius III. *in d. cap. inquiſitionis*, loquitur in iudicio extraordinario inquiſitionis, in quo non pœna ordinaria; ſed extraordinaria imponitur, vt docent Maranta *de ordine iudic. diſt.* 10. *num.* 6. Anguianus *d.lib.* 2. *controu. cap.5 num.* 34. vnde *in dict. cap. inquiſitionis*, non pœna ordinaria depoſitionis, ſed extraordinaria imponitur. Cui diſtinctioni opponi ſolent textus *in cap. qualiter, de accuſat. cap.3. de confeſſis, cap. final. de celebr. Miſſar. cap. ex litteris, de exceſſib. Prælat.* quorum interpretationes dabimus in commentario textus *in d. cap. inquiſitionis.* Interim videndi ſunt Acuña *in cap. Petro* 4. 47. *diſt.* Fachineus *lib. 9. controu. cap.* 15. Beroius *in d. cap. qualiter, num.* 53. Anguianus *d.lib.2. de legibus, cap.6.*

Secundò aduerſatur textus *in cap. in Archiep. de raptoribus*, vbi Alexander III. reſcribit Panormitano Archiepiſcopo, vt in cauſa criminali contra Saracenos mulieres Chriſtianas, & pueros rapientes, & eis abutentes procederet; ita tamen vt in ea cauſa ſibi commiſſa à Rege Siciliæ, non imponeret pœnam ordinariam mortis, ſed tantùm pecuniariam, & flagella, dum ad effuſionem ſanguinis non perueniretur: igitur quia delegatus iudex pœnam ordinariam à iure ſtatutam mutare poteſt. Cui difficultati, omiſsâ ſolutione relatâ, & reiectâ ab Anguiano *d. lib.* 2. *controu. cap.* 5. *num* 42. dicendum eſt cum ipſo, *num.* 44. pœnam ordinariam in eo caſu eſſe vltimum ſupplicium, & ſic effuſionem ſanguinis continere, quam iudices eccleſiaſtici imponere non valent, *cap. ſententiam, cum vulgatis, ne clerici vel monachi*: quare iudex delegatus in eo textu non poterat pœnam ordinariam imponere, ſed tantùm extraordinariam, per quam ad effuſionem ſanguinis non perueniretur. 8.

8. INTELLIGITVR CAP. IN ARCHIEPISCOPATV, DE RAPTORIBVS.

CAPVT V.

Idem *Archiepiſcopo* [a] *Senonenſi.*

PRæterea ſuper hoc, quod nos conſulere voluiſti, vtrum liceat iudici delegato, non ordinario, ſine litteris commiſſoriis exigere contumacem, vt veniat; vel damnare, ſi non venerit: hoc tibi præſentium auctoritate innoteſcat, quod poſtquam ei cauſa, licèt ſimpliciter, delegatur, ſatis poteſt noſtra auctoritate partes compellere, & etiam contumaces ſeueritate eccleſiaſticâ coërcere, etiamſi litteræ commiſſionis id non contineant, aut partes mandatum non habeant, vt accedant; quia ex eo, quod cauſa ſibi committitur ſuper his omnibus, quæ ad cauſam ipſam ſpectare noſcuntur, plenariam recipit poteſtatem.

NOTÆ.

a *Senon.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 6. & poſt Concilium Lateran. *p.7. cap.7.* De Eccleſia Senonenſi plura adduxi *in cap.* 1. *de reſcriptis*, vbi eſt alia pars huius textus, ex cuius notis petenda ſunt, quæ ad hanc inſcriptionem ſpectant: & commentarium huius textus inuenies *in cap.* 1. *hoc tit.*

CAPVT VI.

Idem [a] *Vvinton. Episcopo.*

QVamuis simus multiplicitate negotiorum impliciti, & grauibus, diuersisque solicitudinibus occupati; nos tamen cogit, præter commune debitum, tua fraterna charitas, & dilectio, quâ personam tuam diligimus, tuis consultationibus respondere, ne videamur indiscussa relinquere, quæ nobis enodanda tua voluit discretio præsentare. Innotescat autem solicitudini tuæ, quod iudex à nobis delegatus causam sibi commissam potest aliis [b] delegare, aut totam audiendam, & terminandam; aut etiam, vt allegationes audiant, & rationes, & attestationes recipiant, & sententias sibi seruent, vel vt horum aliquid tantummodo faciant, iuxta voluntatem, & beneplacitum delegantis; quamquam non possit eandem causam alij [c] appellatione postpositâ delegare, etsi sibi sit appellatione remotâ commissa. Si verò duobus causa committitur, etiamsi non [d] apponatur, vt vnus sine altero in ea procedat; nihilominus vnus ex ipsis, siue suo coniudici, siue alij vices suas in hac parte committere potest.

NOTÆ.

1. a VVinton.] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.7.* & post Concil. Lateran. *p.7. cap.* 8. De Ecclesia Vvinton. aliqua adduxi *in cap. caterùm* 3. *de rescriptis.*

2. b *Potest alij delegare.*] Iuxta adducta *in cap. si pro debilitate* 3. *hoc tit.* vbi hanc partem latè exposui.

c *Appellatione.*] Vt probabo *in cap. super* 27. *hoc tit.*

d *Si non apponatur.*] Clausulam, *quod si non omnes*, & quæ ad hunc textum spectant adduxi *in cap. sciscitatus, de rescriptis.* 3.

CAPVT VII.

Idem [a] *Norvvic. Episcopo.*

SIgnificasti nobis per litteras tuas, quod interdum à iudice delegato frustrà super aliqua causa fertur sententia, cùm ordinarius iudex eam ad mandatum ipsius nolit executioni mandare, vel aliis resistentibus effectui mancipari non possit. Super hoc autem consult. t. taliter respondemus, quod si iudex ordinarius ad mandatum iudicis à nobis delegati non vult, aut non potest, aliis resistentibus, sententiam ab eo latam effectui mancipare; delegatus iudex eam auctoritate sibi commissâ potest executioni mandare, & si qui sibi restiterint, eos ecclesiasticâ sententiâ coërcere.

NOTÆ.

a NOrvvic.] Ita etiam habetur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.9.* & post Concilium Lateran. *p.7. cap.11.* De Norvvicensi Ecclesia aliqua obseruaui *in cap. si quando 5. de rescriptis.* Alia pars huius textus refertur *in cap. significasti, de iurepatron.*

COMMENTARIVM.

1. CONCLVSIO DEDVCITVR, ET PROBATVR.

EX hoc textu classici repetentes ita seqoentem deducunt assertionem: *Delegatus Pontificis exequitur sententiam suam, quam exequi non potest, aut non vult ille, cui eam exequendam commiserat.* Probant eam textus *in cap. in litteris* 9. ibi: *Per se, aut per alium executioni mandauit.* Et *cap. querenti* 26. *Sed vsque ad integrum annum iurisdictionem sibi commissam ad exequendam sententiam valeat exercere.* Et *cap. pastoralis* 28. §. *prætered*, ibi: *Vt interim executio sententia suspendatur*; §. *quia verò, in principio*, *cap. ex litteris* 29. ibi: *Ad executionem sententia*; *hoc tit. cap. pastoralis* 11. §. *praterea*, *de officio Ordinarij, cap. cùm venisset, de eo qui mittitur*, vbi refertur, iudicem delegatum pro exequenda sententia misisse actorem in possessionem: *cap. is cui* 12. *hoc tit. lib. 6. l. si reus* 75. vbi Glossa *verbo Præsens*, *de procurat. l. vlt. C. vbi & apud quem*, *authent. de exhibendis reis*, §. *si verò*, *collat.* 5. Consonat lex 19. *tit.* 4. *part.* 3. Defendunt, & illustrant vltra congestos à Barb. *in collect. & select. ad hunc textum*, Sahagun *in præsenti*, Menochius *de arbitr. lib.* 1. *casu* 74. *num* 49. *&* 50. Morla *in emporio, tit. de iurisd.2.p.q.17.* Arellanus *lib.1. antinom.* 8. Solorzanus *tom.* 2. *de iure Indiar. lib.* 2. *cap.* 29. *num.* 83. Vighellius *in meth. iuris Pontif. pag.*28. Petrus Greg. *lib.* 5. *part. tit.5. cap.* 7. Moneta *de commut. cap.* 5. *num.* 542. Hothomanus *illustrium q.* 28. Mancinus *lib.* 1. *Genial. cap.* 90. Bronchorst. *centur.* 1 *assert.* 14. & *centur.* 4 *assert.* 13. Osualdus *ad Donell. lib.*17. *cap.* 8. *duplici littera S.* Vega *in cap. si quis* 4. *num.* 25. *de foro comp.* vbi etiam Fermosinus *q.* 1. & *in cap. caterùm, eod. tit. q.* 24. Fragoso *de regimine p.* 1. *lib.* 1. *disput.* 10. *num.*126.

num. 126. Pichardus *in manuductionibus ad praxim,* 2.p.§.4.*num.*13. Cauallerius *in cap. ſanè 4. de foro compet. num.*99. P. Meodo *in bullam, diſput.*37. *q.*4. *num.* 35.

2. IMPVGNATVR PRÆSENS ASSERTIO. Sed hæc aſſertio its illuſtrata difficilis redditor ſequenti cooſideratione. Iuriſdictio delegata prolatione ſententiæ fioitur, *cap. in litteris 9.* vbi dicemus, *hoc tit.* & iodex delegatus ſententiâ dictâ functus ait officio ſuo, itavt poſtea nec eam corrigere, aut mutare poſſit, *ex l. iudex 55. ff. de re iudicata,* vbi Caſtrenſis *in principio,* Alexaoder *num.*12. igitur iudex delegatus non poteſt exequi ſententiam à ſe dictam, cùm iam eius officium exſpiraſſet, & ſententiæ executio ſpectet ad mixtum imperium, videlicet iuriſdictionem cum modica coërcitione. Accedit, nam illi poſſunt ſententiam exequi, qui proprio iure obtinent iuriſdictionem, *l. à Diuo Pio 15. ff. de re iudicata,* in illis verbis: *Magiſtratus populi Romani, vt iudicum à ſe datorum, vel arbitrorum ſententias exequantur.* Sed iudices delegati nullam habent iuriſdictiooem proprio iure, ſed alieoo beneficio: igitur ſententiam à ſe prolatam exequi non poſſunt. Secundò difficilis eſt præſens decifio; dum in ea docetur, poſſe iudices delegatos exequi ſententias à ſe prolatas, cùm iudex ordinarius requiſitus, aut non poteſt, aut non vult eas exequi; nam iudex delegatus poteſt cogere iudicem ordinariom, vt ſuam exequatur ſeotentiam, *cap. in litteris 9. cap. querenti 26. cap. paſtoralis 28. §. quia verò, hoc tit.* igitur oon rectè in præſenti docetur, iudicem ordinarium excuſari poſſe à ſententiæ executione.

3. DE EXECVTIONE SENTENTIÆ. Vt his, & aliis difficultatibus ſatisfaciamus, & quid iure Cæſareo, Canonico, & Regio ſtatutum ſit circa executionem ſententiæ à delegato prolatæ, videamus, ſciendum eſt, ſenteotiam (poſtquam tranſacta eſt in rem iudicatam) exequendam eſſe, vt ſic ad effectum perducatur, *l.2. C. de executione ſententiæ, l. ſi cauſa, C. de tranſactionib. l. properandum, §. ſin autem, C. de iudiciis;* ſiue, vt ait Conſultus *in l. a Diuo Pio, §. 1. ff. de re iudicata,* ad finem perſequatur: notant Cuiacius *ad titul. C. de executione,* Vulteius *lib. 3. de iudiciis, cap.*13. aliàs fruſtrà ſententia proferretur, vt finis litibus imponeretur, niſi executioni maodaretur, quare rem iudicatam paratam habere executionem, vt inſtrumentum guarentigium, probatur *ex l. 2. 3. & 45. tit. 21. lib. 4. recopil.* vbi notauit Azeuedus, *l.4. & 5. tit.8. lib. 3. ordinam.* vbi Didacus Perez: plura Rodericus Suarez *in l. poſt rem, ff. de re iudic.* Canerius *lib. 3. variar. cap.* 17. Parladorius *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. §. 5.* Rodriguez *de executione ſententiæ,* Euia, & Villadiego laudati à Carleual. *de iudiciis tom. 2. tit. 2. diſput. 8. num.*2. Nec iotereſt, an ſententia lata ſit à iudice ordinario, an verò à delegato, dum ab ea appellatum non ſit; quia ſi appellatum fuerit, exequi non debet, *l. 2. l. in eos 16. l. à Proconſulibus 19. l. præcipimus, §. 3. C. de appell.* niſi ſententia abſolutoria dicta ſit, quæ abſque vllo facto hominis exequitur, cùm nullâ indigeat traditione, *l. ſi inter me, l. ex ſextante, §. Latinus, ff. de re iudicata.* Docent Salgado *de Regia protect. 4. p. cap. 1. à num.* 98. Cabreros *de metu, lib. 2. cap.* 28. Valenzuela *conſil. 68. num. 13. & 72.* Olea *de ceſſione iurium tit. 3. q. 11. num. 12.*

4. QVI SENTENTIAS EXEQVANTVR. Secondò præmittendum eſt, priuatam perſonam etiam victricem in cauſa, oon poſſe ſententiam exequi propriâ auctoritate, *l. miles 6. §. 2. ff. de iudic.* niſi iudex competens illi permiſerit in poſſeſſionem ingredi, *l. dotis 9. C. ſoluto matrim.* vel ſi coodemnatus conſentiat, vt qui obtinuit, ſententiam exequatur, *l. pignoris, C. de pignorib.* aut ſi periculum eſt in mora, Zaſius *in d. l. à Diuo Pio, num.* 5. Iudex ergo debet ſententiam executioni mandare, ſed non ſemper ipſe, qui eam protulit. Iure enim ciuili, à quo, vt vetuſtiore, incipiendum eſt, cùm eſſent varia iudicum genera, alij enim dicebantur Magiſtratus maiores populi Romani, alij minores Poteſtates; alij etiam Magiſtratus maiores vrbis, alij minores, vt Tribuni, Ædiles, & ſimiles, de quibus Oſualdus *lib. 17. comment. cap. 7. littera R.* Gentilis *lib. 2. de iuriſdict. cap. 7. & 8.* Suarez *ad leg. Aquil. lib. 1. cap. 2. ſect. 5.* Panetola *in tract. de Magiſtrat.* Briſſonius *de v. ſ.* alij enim erant iudices dati à Prætore, vel Magiſtratibus, qui ius dandi eos habebant; alij erant delegati, quibus cognitio cauſæ committebatur, *l. 1. §. qui mandata, ff. de officio eius.* Inter eos autem magnum dabatur diſcrimen, quoad poteſtatem exequendi ſententias à ſe prolatas; quia Magiſtratus populi Romani, tam maiores, quàm minores, pro ſua iuriſdictione ſententias à ſe dictas exequebantur, *l. ſi conſtante 32. C. de tranſaction. l. 2. & 3. C. ſi in cauſam iudicati pignus:* iudices verò dati executionem ſuarum ſententiarum non habebant, ſed illi Magiſtratus, qui eos dederant, exequi debebant, *l. ait Prætor 5. l. à Diuo Pio 15. in princip. ff. de re iud. authent. de exhibendis reis, § ſi verò 4. collat. 4.* Docent Donellus, Duarenus, & Zaſius, & Gabriel Henriquez *in d. l. à D. Pio,* Oſualdus *lib. 17. c. 21. littera D. & G.* Vulteius *in l. 23. C. de iuriſdi. num. 14. & lib. 3. de iudic. cap. 13. ex num. 7.* Gentilis *lib. 1. de iuriſd. cap. 15. & lib. 2. cap. 27. & 30.* Goueanus *in l. 6. ff. de iuriſd.* Polletus *lib. 6. hiſt. fori, cap. 16.* & alij ſuprà citati. Cuius diſcriminis ratio perſpicua ex ſuprà dictis eſt; nam cùm executio ſententiæ ſpectet ad imperium, ſaltem illud, quod mixtum eſt, cum iuriſdictione coniunctum, Magiſtratus omnes habentes prædictum imperium, poterunt ſententias exequi, vt Magiſtratus populi Romani, tam maiores, quàm minores: at verò iudices dati, qui tantùm notionem habebant, non autem vllum imperium, ex defectu ipſius, hoc eſt coërcitionis neceſſariæ ad executionem rei iudicatæ, ſententiam exequi non poterant; ſed Magiſtratus populi Romani, qui eos dederunt, exequebantur, *d. l. à Diuo Pio:* vbi licèt proponatur reſcriptum D. Pij, non tamen nouum ius continet, ſed vetus confirmat, vt iam notarunt Duarenus *ibi,* Vulteius *d. cap. 13. de iudiciis, num.* 3.

5. DE IVDICIBVS DELEGATIS. Hæc de iudicibus datis, & Magiſtratibus ordinariis: circa delegatos verò magna apud iuris vtriuſque Interpretes eſt hæſitatio. Exequi eos non poſſe ſententiam à ſe dictatam, docuerunt ex Legiſtis *in d. l. à Diuo Pio,* Cumanus *in principio,* Iaſon *num. 3. & 6.* Alex. *num.* 3. Alciatus *lib. 2. paradox. cap. 4. num.* 3. alij relati à Gabriele Henriquez *in d. l. à Diuo Pio:* ex Canoniſtis *in d. cap. ſanè 4. de foro compet.* Abbas *num.* 36. Felinus *num. final,* plures congeſti à Sahagun *in præſenti, num.* 10. Cironius *ad noſtrum titul.* qui vltra ea, quæ ſuprà pro ratione dubitandi adduximus, expendunt textum *in l. ea quæ 26. §. 1. ff. ad municip.* vbi apertè aſſeritur, Magiſtratibus municipalibus non licere in poſſeſſionem mittere causâ rei ſeruandæ: quam ita expendunt. Executio ſenteotiæ

frequenter fit per missionem in possessionem: sed potestas mittendi in possessionem iure speciali competit Magistratibus maioribus, vt in eo textu docetur; & ea quæ competunt iure speciali, mandatâ iurisdictione non transeunt, *l. 1. ff. de officio eius:* igitur delegatus, qui non habet prædictam potestatem, exequi sententiam à se dictam non valet. Inter hanc sententiam, & affirmatiuam, quam defendimus, mediam elegerunt Fulgosius *in d. l. à Diuo Pio, num. 2.* Gofredus, Cassaneus, & Valensis *ad nostrum titulum*, Menochius *d. casu 74. num. 5.* videlicèt iudices delegatos ab inferioribus Magistratibus exequi non posse sententias à se prolatas; iudices verò delegatos à Principe, posse; & ad eos referenda esse ea iura, in quibus docetur, delegatos posse exequi sententias à se prolatas. Sed hæc media sententia admitti non potest in iudicibus delegatis, licèt quoad iudices datos eam amplectantur vt veram Cuiacius *lib. 12. obs. cap. 1.* Osualdus *lib. 27. Donelli, cap. 3. littera H*, Gentilis *de iurisd. lib. 3. cap. 8. & 27.* ea ratione suffulti; nam sententiam suam ille exequi potest, qui iurisdictionem habet: sed iudex datus à Principe eam habet, siquidem iudicem dare potest, *l. à iudice 12. C. de iudiciis, l. vnica, C. qui pro sua iurisd.* qui actus, videlicet iudicem dare, ad iurisdictionem spectat, non ad notionem, *l. 1. in fine, l. imperium 3. ff. de iurisd.* igitur qui habet iurisdictionem à Principe, suam sententiam exequi valet.

6. RATIO DECIDENDI. Affirmatiuam sententiam, quam ex nostro textu depromptam suprà auctoritatibus probauimus, firmant suprà laudati Interpretes eâ potissimâ ratione; nam executio sententiæ admixtum imperium referri solet, vt docent Henriquez *in d. l. à Diuo Pio, num. 36.* Osualdus *ad Donell. lib. 17. cap. 8. littera I.* quia tamen mixtum imperium ita adiunctum est iurisdictioni, vt ab ea non separetur, *l. imperium 3. ff. de iurisd.* ideò delegatus, qui habet iurisdictionem, & simul mixtum imperium, ius habet exequendi sententiam. Deinde nam executio sententiæ fit virtute actionis iudicati, quæ ex sententia proficiscitur, *l. ait Prætor 4. §. 1. & fin. l. ait Prætor 5. in principio, l. miles 6. §. penult. & vlt. ff. de re iudic. l. hoc iure 86. ff. de solutionibus, l. si procurator 28. ff. de procurat.* Gentilis *lib. 1. de iurisd. cap. 31.* igitur sicut alia, quæ spectant ad iurisdictionis vsum, & exercitium mandatâ iurisdictione concessa intelliguntur, ita & potestas exequendi sententiam concessa præsumitur. Hoc faciliùs procedit iure nostro inspecto, quo non solùm mixtum imperium, verùm & merum delegari valet, vt infrà probabimus: vnde siue ratione meri, seu mixti imperij sententiam à se prolatam exequi valet per se, aut eius executionem Iudici ordinario committere.

7. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO. Nec obstant quæ pro dubitandi ratione suprà expendebamus. Non principium iuris deductum *ex cap. in litteris, hoc tit. l. index, ff. de re iudicata*; nam licèt iurisdictio delegata expiret sententiâ prolatâ; non tamen indè infertur, sententiam exequi non posse, quia iudex, siue ordinarius, siue delegatus, etiam prolatâ sententiâ potest de ipsius nullitate cognoscere, & nouam dicere, *l. 1. C. de sentent. l. si pro se 6. C. quomodo, & quando, l. 4. C. de accusat.* Docent Menochius *de arbit. lib. 1. q. 67. num. 2.* Morla *d. tit. 2. q. 27. num. 28.* Ampliùs & Prætor, & Præses, qui sententiam protulerunt, possunt aduersùs eam in integrum restitutionem concedere, *l. Præses 42. ff. de minoribus.* Nec contrarium probat textus *in d. l. index*, qui intelligendus est de iudicibus datis, non verò de delegatis; iudices enim dati semel dictâ sententiâ, cùm eius executionem non haberent, statim iudices esse desinebant, adeò vt si nulliter, & inualidè iudicassent, nouum iudicium à Prætore impetrandum esset, nec ipsi nouam sententiam proferre poterant, *l. in sententiis 59. §. vlt. ff. de reg. iuris l. si vt proponis 4. C. quomodo & quando:* quam decisionem licèt aliqui ex antiquioribus acceptssent de iudicibus delegatis, veriùs iuxta communem recentiorum Interpretum placitum est accipienda de iudicibus datis: qui cùm in vsu esse desiissent temporibus Triboniani Pandectarum compilatoris, ad iudices generaliter sumptos ipse eam protraxit, vt iam notauit colendissimus Præceptor D. Iosephus de Retes *in d. l. à Diuo Pio, in principio, num. 27.* Nec etiam contrarium probat textus *in d. cap in litteris*, cuius interpretationem in eius notis dabimus. Neque argumentum difficultatis deductum *ex d. l. à Diuo Pio*, aduersatur; nam falsum est, illum tantùm iudicem posse exequi sententiam, qui iurisdictionem proprio iure habet; siquidem omnes, qui habent iurisdictionem, & per consequens mixtum imperium, sententias suas executioni mandare possunt. Nec contrarium probat dicta lex *à D. Pio:* nam textus ille loquitur de iudicibus datis, non verò de delegatis, vt constat ex illis verbis: *Iudicum à se datorum*; & iam obseruauit Gabriel Henriquez *in eo textu:* illi enim cùm notionem tantùm, non iurisdictionem haberent, sententiam exequi non poterant.

Nec aduersatur secunda difficultas deducta ex illis verbis nostri textus: *Aut non vult, aut non potest*; nam pro eius solutione sciendum est, non semper eum sententiam exequi, qui illam protulit, sed interdum per alium executioni mandari, aut implorato auxilio, de quo remedio agemus *in cap. 1. de officio ordinarij*, vel mandatâ eius executione, *l. & si Prætor 3. ff. de officio eius*, aut vt plerumque olim contingebat, alius iudex dabatur ad iudicandum, alius verò ad exequendam sententiam, *l. vlt. C. de iudiciis*, quam ita accipiunt Gentilis *lib. 2. de iurisd. cap. 30.* Cuiacius *lib. 9. obseru. cap. 23.* Duarenus *in d. l. à Diuo Pio*; quo casu qui ad exequendum dabantur, aut iudices dicebantur, *d. l. à D. Pio, §. si post 6.* aut executores, *l. executionem 7. C. de execut. rei iudicat.* seu arbitri ad exequendum, *l. penult. C. de confessis:* ideò nonnunquam delegatus per se sententiam exequitur, aliquando ordinario executionem committit, *cap. pastoralis 28. §. quia verò, hoc tit.* Carleual *d. tom. 2. disput. 7. num. 1.* quo casu iudices delegati cogere possunt ordinarium Magistratum, vt sententiam exequatur, *cap. in litteris 9. cap. quærenti 26. cap. pastoralis 28. §. quia verò, hoc tit.* Nec contrarium suadet textus noster in verbis suprà relatis, quibus varias interpretationes adduxerunt Interpretes. Arellanus *lib. 1. antinom. 8.* existimat cum aliis, tunc iudicem delegatum posse sententiam exequi, quando aliàs iudex est ordinarius ratione officij; non verò si sit priuata persona, quia tunc non potest sententiam à se prolatam exequi, sed iudici ordinario eius executionem debet committere; quia ipse, cùm non sit ordinarius, non habet territorium: & si eo casu nolit iudex ordinarius requisitus sententiam proferre, tunc ait iudicem delegatum, etiam priuatam personam, posse eam executioni mandare. 8. INTELLIGITVR PRÆSENS TEXTVS.

Sed

Sed hæc interpretatio ex suprà dictis facilè refellitur; siquidem delegatus quilibet, siue territorium, siue tantùm iurisdictionem sibi commissam habeat, exequi potest suam sententiam, & cogere ordinarium iudicem, vt eam exequatur. Lælius Mancinus *cent. 1. Genial. cap. 90.* transcriptus, & secutus à Barbosa *tom. 6. in præsenti*, nouiter existimat, textum hunc esse accipiendum de iudice ordinario, in quo dubitabatur, an velit, nolitve exequi delegati sententiam: quo casu delegatum ipsum debere eam exequi. Quod si apertè constiterit, iudicem ordinarium nolle sententiam exequi, iudicem delegatum posse eum compellere, vt eam exequatur.

9 EIVS VERA INTERPRETATIO TRADITVR.

Sed his, & aliis solutionibus omissis existimo, in suprà relatis verbis, nec doceri, nec supponi iudicem ordinarium renuentem exequi sententiam à se prolatam, à delegato cogi non posse; in præsenti enim textu Alexander III. consultus fuit à Noruicensi Episcopo, vtrum delegatus, qui iussit iudici ordinario, vt exequeretur sententiam à se prolatam, & iudex ordinarius renuit eam exequi; delegatus autem noluit ipsum cogere ad exequendum, fortassis quia ex iusta causa excusabatur, possit reassumere sententiæ executionem, & eam exequi: existimabat Noruicensis Antistes, hoc illi non licere; quia eam iam commisit, & sententiâ prolatâ, atque eius executione mandatâ, functus erat officio suo, *cap. in litteris 9. hoc tit.* Sed hac ratione insuper habitâ, contrarium respondet Alexander, videlicet iudicem delegatum posse reassumere executionem ordinario mandatam, & per se exequi, quia per commissionem executionis sine effectu, non exspirat iudicis delegati iurisdictio, quod expressiùs Vvintoniensi Episcopo rescripsit ipse Alexander in hæc verba: *Sententiam à delegato iudice latam, si ad mandatum ipsius iudicis delegati Episcopus executioni mandare neglexerit, is qui ex delegatione R. Pontificis sententiam tulit, eam executioni mandandi plenam, & liberam habeat facultatem.* Quæ verba reperiuntur post Concil. Lateran. sub ipso Alexandro, *p. 7. cap. 10.* & in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 8* vnde in præsenti non dubitabatur, vtrum iudex delegatus possit cogere iudicem ordinarium exequi sententiam à se prolatam; sed vtrum eius executione commissâ ordinario, & ab eo neglectâ, possit iterum reassumi à iudice delegato. Innuerunt hanc interpretationem Beroius *num. 15.* Panormitanus *hîc, num. 6.*

10. EXPONITVR L. EA QVÆ, FF. AD MVNICIP.

Nec contrariæ sententiæ eorum, qui negarunt iudicem delegatum posse exequi sententiam, fauet textus *in d. l. ea quæ 26. §. 1. ff. ad municip.* quam suprà expendebamus; nam certo certius est, iudicem delegatum pro suæ sententiæ executione posse mittere actorem in possessionem, *cap. cùm venisset, de eo qui mittitur*: quia missio in possessionem spectat ad mixtum imperium. Gentilis *lib. 1. de iurisd. cap. 24.* quod probatur *ex l. 1. l. damnum 4. §. Diuus 3. ff. de damno infecto*, vbi docetur, Duumviros posse mittere in possessionem, mandatâ illis hac potestate à Prætore: vnde deducitur, missionem in possessionem delegati posse. Nec obstat dicta lex *ea quæ 26.* nam omissâ distinctione Goueani *in d. l. iubere, ff. de iurisd.* illi facilè satisfacere potest, qui admittit sententiam eorum, qui existimarunt, Magistratus municipales, de quibus agitur *in d. l. ea quæ*, non habuisse iurisdictionem; sed tantùm notionem, & sic ex defectu iurisdictionis coniunctæ cum misto imperio, eos non potuisse in possessionem mittere. Ita docuerunt Bodinus *lib. 1. de repub. cap. 6. n. 54.* Gentilis *lib. 2. de iurisd. cap. 2.* Duarenus *de iurisd. cap. 4.* & *lib. 1. disput. cap. 53.* Anton. August. *lib. 4. emendat. cap. 6.* Sed hæc sententia refellitur *ex l. 1.* à contrario sensu, *ff. si quis ius dicenti.* Quare pro vera illius textus interpretatione dicendum est, Magistratum municipalem iurisdictionem habere coniunctam cum imperio aliquo, sed non cum magno, vt habebant Magistratus prouinciales, Proconsules videlicet, Præfecti Augustales, & similes: imperium enim eorum limitatum erat pro modo iurisdictionis ad certum genus causarum; quare non omnia ea exequi poterant, quæ magis ad imperium spectabant; quorum exempla proponuntur *in d. l. ea quæ 26. l. iubere 4. ff. de iurisd.* Docent Osualdus *ad Donellum lib. 17. comment. cap. 7. littera R.* Gentilis *lib. 2. de iurisd. cap. 7.* Suarez *ad leg. Aquil. lib. 1. cap. 2. sect. 5.* nec inde rectè infertur, iudices delegatos non posse sententiam exequi, cùm illi habeant iurisdictionem coniunctam cum imperio.

Adhuc supradictæ assertioni opponitur textus *in cap. si quis contra 4. de foro compet.* vbi à Gregorio Magno statuitur, vt si quis contra clericum actionem velit intentare, adeat eius Episcopum; & si talis Episcopus fuerit vt suspectus recusatus, detur executor, id est iudex delegatus; quem si actor recusauerit ab Episcopo, est alius deputandus, qui partes cogat ex mutuo consensu iudices eligere, à quibus ab Episcopo iudicatum executioni mandetur. Ex qua decisione Glossa, & antiquiores ibi deducunt, iudicem delegatum non posse suam sententiam exequi, sed ad eius executionem adeundum esse iudicem delegantem. Pro huius difficultatis solutione varia adduxerunt Glossa ibi, *verbo Ipsius solicitudine*: Vega *in eo textu.* Quibus omissis dicendum est, Gregorium in ea specie non agere de iudicibus delegatis, sed potiùs de arbitris iuris electis in causa suspicionis, de quibus *in cap. suspicionis 29. hoc tit.* iubetur enim in eo textu, vt eorum sententia exequatur, vel ab Episcopo iam vt suspecto remoto, vel ab ipso defensore Corsicæ, à quo partes cogendæ erant arbitros eligere, vt in integra illius textus legitur: etiam notauit Cuiacius *ibi*, qui accipit illa verba, *lege seruatâ*, de lege *a D. Pio, ff. de re iudicata*, quæ formam executionibus præscripsit. Eum sequitur Vulteius *lib. 3. de iudiciis, cap. 13. num. 20.* Cùm ergo ibi non agatur de delegatis cum iurisdictione, sed tantùm de arbitris, meritò asseritur, Episcopum vt ordinarium debere exequi sententiam à se prolatam. Eodem ferè modo intelligendus est textus *in cap. quisquis 19. 2. q. 6.* vbi Glossa, & Archidiaconus docent, agi de delegato inferioris, non verò de delegato Pontificis; & delegatum inferioris non posse sententiam exequi. Nam textus ille non loquitur de iudicibus delegatis, sed de arbitris electis, & electitiis, qui ex consensu partium à Primate dabantur, & ab ipso eorum sententia executioni mandanda erat: & si adhuc admitteremus, textus *in d. cap. si quis 4.* & *in d. cap. quisquis 19.* procedere in iudicibus delegatis, responderi potest, esse exaudiendos de illis iudicibus delegatis, quibus causæ cognitio cum prolatione sententiæ committebatur, exceptâ executione; isti enim non possunt sententiam exequi, *cap. super 27. hoc tit. l. 1. C. si contra ius, l. 19. tit. 4. part. 3.* quia cùm fines delegationis diligenter sint seruandi, *cap. cùm dilecta,*

11. INTELLIGITVR CAP. SI QVIS 4. DE FORO COMPET.

dilecta, de rescriptis; ideò sicut ille, cui commissa est tantùm causæ cognitio, vel litis exordium, vt *in cap. super* 27. §. *intentionis*, *cap. pastoralis* 28. §. *item*; aut examen testium, vt *in cap. cum te* 18. *hoc tit.* non potest ad vlteriora procedere; ita delegatus ad sententiæ prolationem, non potest eam exequi ex defectu commissionis; & in hoc casu iudex delegatus non habet facultatem exequendi sententiam à se dictam. Docent Vulteius *de iudiciis d.c.*13.*n.*19. Gentilis *lib.*2.*de iurisd.c.*30. & 31.

CAPVT VIII.

[a] Idem.

SI quando clerici coram iudice delegato Prælatos Ecclesiarum super Ecclesiis, quas tenent, in causam traxerint, & coram eodem iudice [b] transactione, vel alio modo Ecclesias obtinuerint, in quibus certum sit eos institutionem canonicam nullatenus habuisse, nec possessionem etiam corporalem; iudex ordinarius non debet delegati iudicis mandato [c] resistere violenter, sed apud ipsum instare debet, vt differat illos in possessionem mittere, donec rei veritas nobis innotescat.

NOTÆ.

1. a IDem.] Et eidem, vt legitur post Concilium Lateran. sub Alexandro III. 7. *p. cap.* 12. plura enim rescripta pro diuersitate causarum misit noster Alexander Nuruicensi Episcupo, vt iam notaui *in cap. si autem* 9. *de rescriptis*.

b *Transactione.*] Id est amicabili compositio- 2.
ne, vt *in c. super eo*, *de transact.* vbi plura adduxi.

c *Resistere.*] Quæ ad huius textus interpretatio- 3.
nem spectant, dabimus *in cap. pastoralis*, 28. §. *quia verò*, *hoc tit.*

CAPVT IX.

Idem [a] *Brixiensi Episcopo.*

IN litteris, quas tua nobis destinauit fraternitas, quæstiones [b] quasdam inseruisti, super quibus solutionem tibi à nobis postulasti exhiberi; quarum quidem vna est, scilicet vsque ad quod tempus iudex delegatus se possit interponere, vt stetur iudicatæ rei, vel transactioni. Super quo consultationi tuæ taliter respondemus, quod ex quo iudex delegatus per se, aut per alium, si potuerit, sententiam executioni mandauit, vel præcepit mandari, eius auctoritas, & iurisdictio cessat, quia semel suo officio est functus.

NOTÆ.

1. a BRixiensi.] Ita etiam legitur post Concilium Lateran. *p.*13.*cap.*16. De hac Ecclesia nonnulla adduxi *in cap. tua*, *de procurat.*

2. b *Quasdam.*] De quibus *in cap.*5. & 6. *de restit. spol. cap. in litteris* 8. *de officio Ordin. in* 1. *collect. cap. in litteris* 4. *de raptoribus*, *cap. super illa* 4. *de secundis nuptiis*, in quibus malè legitur, *Exoniensi*; cùm legendum *sit Brixiensi*, vt in præsenti legitur; siquidem decisiones illæ sunt partes huius textus.

COMMENTARIVM.

3. INter alios modos, quibus finitur iurisdictio delegata, causæ finis, & sententiæ prolatio enumerantur: prolatione enim sententiæ, & eâ executioni cum effectu mandatâ, exspirat iurisdictio delegata, *cap. quærenti* 26. *cap. venerabilis* 37. *hoc tit.* vel enim ab ipsa sententia iudicis delegati appellatum fuit, vel non fuit prouocatum: si appellatum non fuit, transit sententia in rem iudicatam, *cap. cùm inter*, *de re iud.* & tunc potest per se sententiam exequi, *cap. significasti*, *hoc tit.* & ad huiusmodi executionem habet annum, *dict. cap. quærenti*: & si voluerit ordinario mandare sententiæ executionem, eo vtiliter exequente, exspirat delegati iurisdictio, *d. cap. venerabilis*, quo casu procedit præsens textus: sed si ordinario renuente ex iusta causa delegatus voluerit reassumere sententiæ executionem, poterit eam executioni mandare, & interim durat iurisdictio, vt iam notaui *in d. cap. significasti*; quia sententia prolata, dum executioni non mandatur cum effectu, dicta non creditur, vt exspiret iurisdictio delegata: eâ autem executioni mandatâ, exspirat iurisdictio mandata, & sic iudex quilibet ordinarius posteaquam sententiam protulit, non potest eam mutare, *l. iudex*, iuxta vulgarem intellectum legis *conquerebatur* 62. *ff. de re iudicat.* licèt illi permittatur, si quod dubium, aut quid minùs expressè dictum est in sententia, eam explicare intra 24. horas, *l. Paulus* 42. *ff. de re iudicat.* variis exemplis illustrat Pichardus *in manuduct. ad praxim*, 2. *p.* §. 3. *num.* 12. Ita delegatus, postquam sententiam dixit, functus est officio suo, ita vt nec illam mutare possit, Acacius Ripol. *variar. q.*21.*num.*440. Gutierrez *lib.*2. *canonic. cap.*2. *n.*18. nec potest cognoscere de nullitate sententiæ, licèt si contra formam delegationis pronunciet, possit iterum sententiam dicere, *cap. cùm dilecta*, *de*

de reſcriptis; ideò non poteſt concedere teſtitutionem aduerſus ſententiam propriam. Carleual *de iudiciis tom.* 1. *diſput.* 7. *num.* 29. & ſi ſententiâ interlocutotiâ pronunciauit ſe iotiſdictionem non habere, ampliùs in ipſa cauſa procedere nequit, *cap. ſignificantibus* 38. *hoc tit.* Docet Salgado *de protect. Regia* 3. *p. cap.* 8. *num.* 49. Aduetsùs ſenteotiam tamen interlocutoriam à ſe prolatam rectè beneficium reſtitutionis concedere valet, vt reſoluit Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub.* 2. *p. diſp.* 5. 2.

CAPVT X.

Idem *Abbati S.*[a] *Albani.*

Conſultationibus ſingulorum ex miniſterio ſuſceptæ ſeruitutis cogimur reſpondere, vt ſi quid dubietatis, vel quæſtionis in mente alicuius emerſerit, ab Eccleſia Romana ſoluatur, quæ inter alias, Domino diſponente, meruit obtinere principatum. Quæſitum eſt à nobis ſiquidem, vtrum ſi aliquis Eccleſiâ, vel [b] poſſeſſione qualibet ſe aſſeuerans abſque iudicio, & cauſa rationabili ſpoliatum, à nobis ad iudicem litteras obtinet, vt infra certum tempus reſtituatur ſibi poſſeſſio, ſi conſtiterit iudici eum eſſe ſpoliatum, qualiter poſſeſſio ei debeat reſtitui; cùm is, qui tenet Eccleſiam, vel poſſeſſionem, quam ipſe requirit, antequam de litteris ipſis aliquamentio fieret, ſtudiorum, vel peregrinationis, vel aliâ huiuſmodi cauſâ ſe abſentauerit, nec infrà præfixum tempus iudici poſſit ſuam præſentiam exhibere. Super quo vtique conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod nec poteſt, nec debet reſtitutionem habere, quamuis paratus ſit coram iudice delegato teſtibus idoneis poſſeſſionem, & deiectionem ſuam probare, niſi is, qui poſſidet, ſe per [c] contumaciam abſentaſſet; ſi etiam iudex vſque ad reditum eius, qui poſſidet, terminum prorogauerit: [d] exſpirat enim iuriſdictio ſua, quia ſine conſenſu vtriuſque non licet iudici terminum prorogare aliquatenus præfixum à delegatore.

NOTÆ.

1. a *S. Albani.*] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 15. & poſt Concilium Lateran. *p.* 7. *cap.* 17. & *in cap. conſultationibus* 4. *de donat. cap. conſult. de iurepatron.* vbi referuntur ſecunda & tertia pars huius decretalis; non autem legendum eſt, *S. Albini*, vt habetur in hac ſexta collectione. Monaſterium hoc S. Albani eſt Ordinis D. Benedicti in diœceſi Cantuarienſi, cuius originem refert Yepes *tom.* 3. *chron. D. Benedicti*, *pag.* 318.

2. b *Poſſeſſionem.*] Interdicta enim, & remedia poſſeſſoria tantùm competunt poſſeſſoribus deiectis, *l.* 1. §. *deiicitur* 9. *ff. hoc tit.* docent latè Menochius *de recup. in præludiis*, *num.* 1. & *remedio* 1. *num.* 9. & 10. Oſoaldus *ad Donellum lib.* 15. *cap.* 31. *littera C.* Valenzuela *conſil.* 71. *num.* 14. vnde colono non datur, *dict. l.* 1. §. *denique* 10. quia non poſſidet, *l. non ſolùm* 33. §. 1. *ff. de vſucap. l.* 1. *Cod. communia de vſucap.* vſufructuario autem datur, *l.* 3. §. *vnde vi* 13. *ff. de vi & vi*; quia licèt ipſam rem non poſſideat, *l. naturaliter* 12. *ff. de acquir. poſſ.* tamen quaſi poſſidet ratione vſusfructus, cuius quaſi poſſeſſionis ratione competunt ei interdicta poſſeſſoria, *l. vlt. ff. vti poſſidetis*, *l.* 1. §. *vti videmur*, *ff. de itinere*, *actuque.* Docent Menochius *dict. remedio*, *ex num.* 79. Oſualdus *dict. cap.* 31. *littera D.* Anton. Gomez *in l.* 45. *Tauri*, *num.* 191. D. Gataña *in cap. in litteris*, *num.* 9. vbi Fermoſinos *q.* 1. *ex num.* 14. *de reſtit. ſpol.* vnde deiectus debet probare poſſeſſionem, & deiectionem ab ipſa, vt interdicto poſſeſſorio vti poſſit, *l.* 1. §. *interdictum*, *ff. de vi & vi*: quo modo accipit textus *in cap. olim*, *de reſtit. ſpol. cap. licèt cauſam*, *de probat. cap. ſuborta*, *de re iudicata*, Fachineus *lib.* 8. *contron. cap.* 10.

c *Per contumacem.*] Quo caſu quomodo procedendum ſit, latè dicemus *in cap.* 1. & 2. *de dolo & contumacia.* 3.

d *Exſpirat enim iuriſdictio.*] Vt latè probaui *in cap. de cauſis* 4. *hoc tit.* vbi commentarium huius textus dedimus. 4.

CAPVT XI.

Idem [a] *Carnotenſi Epiſcopo.*

Sanè quia nos in primis conſulere voluiſti, qualiter à nobis iudex delegatus Epiſcopum, qui ei non ſubeſt, ad aliquid faciendum, vel dandum compellere debeat, cùm cauſam, quæ inter Epiſcopum, & laicum, vel clericum vertitur, de mandato noſtro ſuſcepit: id tuæ quæſtioni duximus reſpondendum, quod iudex à nobis delegatus vices noſtras gerit; vnde in cauſa illa ſuperior eſt, & maior illis, quorum

quorum cauſam ſuſcipit terminandam. Ideo ſi Epiſcopus, vel alia [b] perſona, quæ non ſit de iuriſdictione illius, in cauſa, quam ei delegamus, rebellis, ac contumax fuerit, ſecundùm qualitatem, vel quantitatem facti poterit vel [c] interdicti, vel ſuſpenſionis ſententiâ à iudice delegato compelli. Itaque iudex ſecundùm negotij qualitatem temperatè procedens, Epiſcopo vel ingreſſum Eccleſiarum, vel ſacerdotale officium interdicat, aut etiam terram illius, quæ ad iuriſdictionem ſuam pertinet, ſpecialiter interdicto ſupponat.

NOTÆ.

1. a *CArnotenſi.*] Ita legitur *in cap. 16. hoc tit. in 1. collect.* & poſt Concil. Lateran. *p. 7 cap. 20.* & *in cap. quæſtioni, de appell.* Carnutum Belgiæ caput, ciuitas eſt in regione media totius Galliæ ſita, cuius meminerunt Cæſar *lib. 6. cap. 4.* Sulpitius *dialog. 3.* Paulinus *lib. 4. in vita S. Martini:* habet Eccleſiam Cathedralem, cuius mentio fit *in cap. 28. de iudiciis, cap. 28. de iurepatron. cap. 23. & 24. de V. S.* Eius Epiſcopo Ioanni Sariſbarienſi miſſa eſt præſens deciſio, de quo plura adduxerunt Fratres Sarmat. *tom. 2. Galliæ Chriſtianæ, fol. 490.* & nonnulla de ipſo Comitatu Carnotenſi in Gallia non ignobili, congeſſi *in cap...*

2. b *Vel alia perſona.*] Iuxta ea quæ dixi *in cap. 1. hoc tit.*

c *Interdicti, vel ſuſpenſionis.*] Contra contumaces enim, & impedientes vſum ſuæ iuriſdictionis, poteſt iudex delegatus procedere per cenſuras excommunicationis, interdicti, & ſuſpenſionis, vt probaui *in cap. 1. hoc tit.*

COMMENTARIVM.

3. CONCLVSIO TRADITVR ET PROBATVR. EX hoc textu vt commune axioma deducitur, *Iudicem delegatum eſſe maiorem quocumque ordinario in cauſa ſibi commiſſa.* Quod probant textus *in cap. 2. de officio Legati, cap. ſignificaſti, cap. paſtoralis, §. quia vero, hoc tit. cap. paſtoralis, §. præterea, de officio Ordin.* Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Corraſius *lib. 3. miſcel. cap. 19.* Anguianus *lib. 3. de legib. cap. 33. per totum.* Fachineus *lib. 12. controu. cap. 84.* Barboſ. *lib. 2. voto 53. n. 13.* Carena *de officio Inquiſit. p. 1. tit. 5. §. 7.* Abruz. *ad leg. 1. ff. de officio eius, q. 1.*

4. RATIO DVBITANDI. Sed hoc axioma, licèt ita communiter receptum, difficile tamen videtur ex ea conſideratione; nam ideò delegatus dignior iudicatur, & maior quocumque ordinario, à noſtro Alexandro; quia ipſius Pontificis delegantis perſonam repræſentat: ſed æqualiter iudices ordinarij ſuſtinent, & repræſentant perſonam Principis, à quo eliguntur, aut confirmantur, *cap. ita Dominus 19. diſt. cap. mandata, de præſumpt.* & ipſi ordinarij amplam iuriſdictionem obtinent in ſuis territoriis, *cap. cùm Epiſcopus, de officio Ordin. lib. 6. l. more, l. & quia, ff. de iuriſd.* vnde poſſunt ſupplere negligentiam ipſius iudicis delegati, *cap. ſignificauit, de officio ordin.* atque contra ipſum procedere, vt probat Anguianus *dict. cap. 33. num. 12.* igitur quia iudex delegatus non eſt maior quocumque ordinario. Fulcitur hæc dubitandi ratio ex eo; nam quælibet cauſa naturalis accidentali præfertur, *l. 3. ff. de tutelis:* ſed iuriſdictio ordinaria eſt naturalis; delegata verò accidentalis: igitur potiùs iudex ordinarius præferendus eſt delegato, quàm è contra: & ſi daremus vtramque iuriſdictionem eſſe eiuſdem naturæ, non debebat præferri delegatus, ſiquidem cui aliquod miniſterium demandatur, non præfertur, ſed exæquatur illis, qui ſimile miniſterium exercent, *l. 2. C. vt dignit. ordo, l. 2. C. de Comitib. rei milit. lib. 12.*

Hac difficultate minimè obſtante vera eſt præſens deciſio, pro cuius expoſitione ſciendum eſt, quinam dicantur iudices delegati, & qui ordinarij appellentur, vt inter eos prærogatiuam agnoſcamus. Et omiſſis variis diffinitionibus traditis in hac rubrica à Panormit. *num. 1.* Decio *num. 14.* Sahagun *num. 15.* Petro Greg. *lib. 27. ſyntagm. cap. 22. num. 2.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæſt. 12.* P. Barb. *in l. cùm Prætor 12. §. 1. num. 2. ff. de iudiciis,* Parexa *de inſtrum. edit. tit. 2. reſol. 5.* illa vt receptior placuit Anteceſſoribus noſtris, quæ ait: *Delegatus eſt perſona, cui cauſæ cognitio committitur, nihil proprium habens, ſed delegantis perſonam repræſentans.* Quæ diffinitio colligitur ex hoc textu, *ex l. 1. §. qui mandatam, ff. de officio eius.* Ponitur in ea, *perſona,* loco generis; aliæ enim ſunt perſonæ, quæ licèt cauſæ cognitionem habeant, iudices tamen delegati non ſunt: illa verba, *committitur cognitio, vel executio,* adhibentur, vt cognoſcatur delegari poſſe non ſolùm principium, & medium, verùm & finem cauſæ, *cap. ſuper 27. §. intentionis, hoc tit.* Principium, cùm tantum citatio, vel litis conteſtatio committitur, *dict. §. intentionis,* ibi: *Litis exordium; cap. paſtoralis 28. § item, hoc tit.* Medium, cùm examen teſtium totius cauſæ, ſeu cognitio negotij vſque ad ſententiam demandatur, *d. cap. ſuper, §. nos, cap. inſtè 18. hoc tit.* Finis, cùm diffinitiua ſententia, cauſâ iam examinatâ, delegatur, *d. cap. ſuper, §. verùm.* Reliqua diffinitionis verba ponuntur loco differentiæ, vt demonſtretur, iudices delegatos valde differre ab ordinariis, & vicariis, qui ordinariâ iuriſdictione fruuntur, & propriâ, cùm delegati nihil proprium habeant, *cap. 1. 94. diſt. cap. præterea 5. hoc tit. d. l. 1. §. qui mandatam,* ibi: *Nihil proprium habens;* ſed eius, qui mandauit, iuriſdictione vtuntur, *l. etſi Prætor,* ibi: *Partibus eius fungens, ff. de officio eius, l. ſolet 16.* ibi: *Fungitur vice eius, qui mandauit, ff. de iuriſd.* Vnde dicuntur iudices extraordinarij, *l. 2. C. de dilationibus, cap. induciæ, §. ſpatium 3. q. 3. cap. quoniam,* vbi Gloſſa *verbo Extraordinario, de probat.* notarunt Menochius *lib. 2. de præſumpt. cap. 15. num. 15.* Oſualdus *ad Donellum lib. 17. cap. 18. littera A.* 5. DELEGATVS IVDEX QVIS.

Sed contrarium, immò iudices delegatos proprio iure iuriſdictionem habere, probari videtur *ex l. 1. §. qui mandatam, verſ. Verius enim, ff. de officio eius:* vbi probatur eum, cui mandata eſt iuriſdictio, habere eam vt propriam. Sed pro eius textus ſolutione ſciendum eſt, in eius principio Papinianum generalem in eo textu regulam conſtituiſſe, quam *in verſ. verius eſt,* exponit, vt ſcilicet vſus iuriſdictionis, qui iure maiorum competit, transferatur, non ſic imperium, quod lege competit, cuius vſus ad alium transferri non poteſt. Ex qua ſententia non ſequitur, transire in delegatum iuriſdictionem ordinariam, ſed potiùs mandatam, 6. OPPONVNTVR VARII TEXTVS.

mandatam, vt docent Glossa, & Matheacius *ibi.* Verum enim est, vsum iurisdictionis transferri, non verò ipsam iurisdictionem, quomodo etiam accipiendus est textus *in cap.in litteris 9. hoc tit.* vbi si attenditur proprietas vocis *eius*, quæ proprietatem significat, *l.locum 2. §.1. ff. de religiosis*, probari videtur, delegatum proprium quid habere; nam in eo textu, & similibus huius tituli, vsus iurisdictionis latè dicitur iurisdictio ipsa; & in eo sensu, quia delegatus habet vsum iurisdictionis, aliquando dicitur habere iurisdictionem ipsam. Etiam suprà dictis opponi solet textus *in l.cognitio 4. ff. de officio eius*, in illis verbis: *Cùm propriam iurisdictionem legatis tuis dederis.* Ex quibus deducitur, legatos, quibus mandatur iurisdictio, eam proprio iure habere. Sed vt huic difficultati satisfaciamus, examinanda est illa satis vexata quæstio, vtrum videlicet Legati Proconsulis, quibus iurisdictionem demandarunt Proconsules, habeant eam vt propriam, an vt delegatam? Et eam habere vt delegatam, suaderi videtur *ex l.cùm Prætor 12. §.1. ff. de iudiciis, l.solent 6. vers. sicut, ff.de officio eius*, ex celebri loco Iulij Cæsaris *lib.2. comment.* vbi ait: Non se ignorare, quod est officium Legati, qui fiduciariam operam obtinet. Hanc tenent opinionem P. Barb. *in dict. l.cùm Prætor, num.178.* Osualdus *lib.17. Donelli, cap.8. triplici littera N.* Sed contrariam sententiam, immò proprio iure iurisdictionem habere, docuerunt Anton. Faber *in dict. l.cùm Prætor*, P. Faber *in l.nemo 70. ff. de reg. iuris.* Couar. *lib.3. variar. cap.20. num.11.* Cuiacius *lib.7. obs. cap.21.* quorum sententia probatur *ex l.2.ff. quis, & à quo appelletur*, vbi probatur, à Legato ad Proconsulem appellari, ad quem si mandatam iurisdictionem exerceret, appellari non posset, *l. 1. §. 1. ff. eod. tit.* Facit textus *in l. 1. §. 1. ff. de tutor. & curatorib.* vbi ipse tutores dat, cùm hæc potestas mandatâ iurisdictione non transeat, *l.nec mandante 8. ff. de tutor.* Tandem faciunt alia, quæ expendebamus *in cap. 1. hoc tit.* pro interpretatione textus *in l. legatus*; quæ repetenda sunt pro huius quæstionis expositione.

7. Delegatus repræsentat delegantem.

Diximus tandem in diffinitione: *Delegantis personam repræsentans.* Vt cognoscatur, iudices delegatos repræsentare iudices delegantes, quorum iurisdictione, & potestate vtuntur: vnde deducitur, ex persona delegantis æstimandam esse iurisdictionem delegati, vt in præsenti docet Alexander: & ipsum vt delegantem honorandum esse docent Osualdus *lib.17. Donel. cap.8. littera L.* Alciatus *in rubrica de officio eius, numer. 25.* & similiter exceptiones, quæ opponi poterant deleganti, obstare etiam delegato, *cap.1. de officio Vicarij, lib.6.* nisi sit specialis, seu personalis exceptio, quæ delegato non obiicitur, *cap. si quis 4. de foro compet.* vbi Cuiacius, Scaccia *de appell.quæst.7. num 42.* Moneta *de commut. cap.8. num. 610.* licèt in delegationibus extraiudicialibus debitoribus factis aliud obseruetur; exceptio enim, quamuis realis, quæ deleganti obstabat, delegato non potest opponi, *l. si quis 12. l.doli 19. ff.de nouat.* ratio discriminis redditur *in dict. l.si quis 12.* quia videlicet cùm hæc delegatio celebretur nouatione factâ, & interpositâ stipulatione, remittere videtur exceptionem is, qui denuo promittit. Circa casum autem textus *in dict. l.si quis 12.* obseruandi sunt textus *in l.fideiussor 16. ff. de fideiussor. l.2. §.idem, ff.de eo quod certo loco, l.qui alij 12. ff.de operis libert.* in delegatione verò, de qua in hoc titulo agitur, cùm nulla nouatione intercedente iurisdictio committatur, committitur vt erat apud delegantem, cuius personam delegatus repræsentat, vt in hoc textu docetur. Quæ omnia procedunt in delegato hominis, non verò in delegato legis, cui lex ipsa causam committit, vt *in cap. irrefragabili 13. §. cæterùm, de officio Ordin. cap. vnico, de clerico ægrot. lib.6. cap. ad audientiam, de hæret.* lex enim, aut Senatusconsultum plerumque delegat, *l. excipiuntur 14. ff.ad Syllan. l.1. ff. de damno infecto*: notat Scipio Gentilis *lib.3. de iurisd. cap.25.*

8. De iudice ordinario.

Iudex ordinarius ille dicitur, qui propriam habet iurisdictionem, aut iure, aut consuetudine, *l.more 5. l.& quia, ff. de iurisd. cap. conquerente, de officio ordin.* Trident. *sess. 24. de reform. cap.1.* Docent plures laudati à Barbosa *in rubrica de officio ordin.* vnde cùm iure proprio, non alicuius personam repræsentans, iudex ordinarius iurisdictionem obtineat, differt valdè à iudice delegato, qui nihil proprium habet, sed tantùm delegantis personam repræsentat: aliquando tamen contingit, vt ordinarius simul sit delegatus, cùm videlicet illi committitur causa, cuius cognitio iure ordinario ad ipsum non spectabat; quem casum latè disputabimus *in cap. licèt, de officio Ordinarij.*

9. Traditur ratio decidendi.

Ex quibus facilè cognoscitur maioritas, & præexcellentia iudicis delegati Pontificis supra omnem ordinarium, quæ etiam redditur à nostro Alexandro in illis verbis: *Iudex à nobis delegatus vices nostras gerit.* Nam cùm iudex delegatus ipsum delegantem repræsentet, cuius vices gerit, & iurisdictionem exercet in causa sibi commissa; & delegantis iurisdictio sit supra omnem iurisdictionem ordinariam, necessariò & ipsius delegatus in causa sibi commissa, in qua vices ipsius delegantis gerit, maior erit quocumque ordinario, cùm gesta per ipsum delegatum, per Pontificem gesta credantur, *cap. si cui 12. de præb. lib.6.* Glossa 2. *in fine, in cap.in litteris, de rescriptis.* Vnde quia absurdum, & indecorum erat, vt simplices clerici à Sede Romana delegati, in causis sibi commissis maiores constituerentur Episcopis, & Archiepiscopis, statutum fuit à Bonifacio VIII. *in cap. statutum, hoc tit. lib.6.* ne causa delegetur nisi habenti dignitatem, vel Canonicatum in Ecclesia, aliàs gesta à delegato inualida sint. Docent plura ad huius textus interpretationem adducentes, Tondutus *resol. canonic. cap.77. & 87.* Petrus Gregor. *lib.1. de rescriptis, cap.53.* Barb. *de canonicis cap.19. & in remiss. ad Trident. sess.25. de reform. cap.10.*

10. Dissoluitur dubitandi ratio.

Nec obstat difficultas suprà pro dubitandi ratione perpensa, quâ moti Barbatia, Alciatus, Iacobus de Nigris, & Cortasius, quos refert Anguianus *dict. libro 3. de legibus, cap.33.* existimarunt discrimen esse constituendum inter delegatum Principis, & delegatum inferioris, vt delegatus Principis maior sit quocumque ordinario; non ita delegatus inferioris Magistratus. Sed hæc distinctio sustineri non potest, siquidem tam delegatus inferioris Magistratus, quàm Principis gerunt vices delegantis: igitur etiam delegatus inferioris Magistratus maior est quocumque ordinario, cui præest ipse Magistratus, qui delegauit. Aliter Beroius interpretatur nostram Alexandri decisionem; asserit enim, delegatum

esse maiorem illis otdinatiis, quorum causam suscipit terminandam, id est illis, ad quorum iurisdictionem causa commissa spectat, iuxta illa verba nostti textus: *Quorum causam suscepit terminandam.* Quæ verba accipit ipse Berotus, non vt emolumentum, & vtilitas ipsius actionis ad Episcopum spectaret, sed quia causa delegata ad eius iurisdictionem pertinebat. Sed etiam hæc interpretatio admitti non valet, cùm tepugnet contexturæ huius textus. Ptimò quia Alexandet in præsenti regulam generalem, & eius rationem assignat in illis verbis: *Delegatus vices nostras gerit*; vnde in causa illa superior est, & maior illis, quorum causam suscepit terminandam. Deinde quia in huius textus specie vtilitas actionis ad ipsum Episcopum spectabat, vt ex eius verbis constar: quare Beroij sententia sustineri non potest, etsi non inficier, ex præsenti decisione non rectè probati, omnibus Ordinariis maiorem esse iudicem delegatum, etiam in causa sibi commissa. Sed iuxta alia iuris testimonia, & rationes suprà perpensas, defendenda est suprà tradita assertio. Nec tunc obstat prædicta dubitandi ratio; nam licèt iudices otdinarij repræsentent ipsum Principem superiotem, atque eius vices gerant; longè tamen aliter delegati delegantis personam sustinent: siquidem iudices ordinarij ptopter officium, aut dignitatem mediante Principis electione iurisdictionem obtinent; delegati verò specialiter, proptet specialem commissionem ipsius delegantis: vnde maiori specialitatis ratione ipsius delegantis personam repræsentant, & vices gerunt. Nec obstat textus *in dict. cap. significauit, de officio ordinary*, vbi docetur, iudicem ordinarium posse supplere iurisdictionem iudicis delegati. Nam specialiter textus ille procedit, quatenus ad extirpanda peccata possit iudex ordinarius supplere negligentiam iudicis delegati, vt docet Anguianus *dict. cap.* 33. & nos dicemus in eius textus commentario. Nec quod dicebamus, videlicet iurisdictionem delegatam esse accidentalem, & per consequens non esse præferendam ei, quæ est naturalis, obstat; quoniam hoc argumentum, quod expendit Riminaldus *in rubrica ff. de officio eius*; procedit, & locum habet, quando causa naturalis, & accidentalis tendunt ad eundem effectum; secus autem quando inuicem pugnant; tunc enim natura rei alterata esse dicitur, & præualet causa accidentalis, *l. 15. §. ad bestias, ff. de postul.* vnde in concursu iurisdictionis delegatæ, & ordinariæ circa eandem causam præualet delegata, quæ ordinariæ derogat, & in eius præiudicium conceditur.

C A P V T XXII.

Idem [a] *Eboracensi Archiep. & Episcopo Conuentrensi.*

EX parte N. capellani nobis innotuit, quod cùm ad te, [b] frater Conuentren. litteras nostras impetrauit, vt ei Archidiaconatum, quem in Ecclesia primò vacare contigerit, assignares; R. aduersarius eius ad te, frater Eboracen. litteras, sicut dicitur, impetrauit, nullâ de prioribus habitâ mentione; vt si [c] auunculus suus Archidiaconatum, quem habebat in ea Ecclesia, vellet omninò dimittere, ipsum ei faceres [d] assignari. Quoniam igitur, si memores fuissemus, nos præfato N. litteras nostras, sicut prædiximus, direxisse, pro aduersario nullatenus scripsissemus, nolentes litteras nostras, quas pro eodem N. misimus, occasione hac effectu carere: f. t. per A. s. præ. m. quat. præscriptum Conuentrensem commoneas, vt præfato N. Archidiaconatum Ecclesiæ suæ, si vacat, iuxta promissum suum assignet, non obstantibus litteris, quæ ab aduersario eius postmodùm fuerint impetratæ tacitâ veritate.

N O T Æ.

1. a IDem.] Similiter legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 17. & post Concilium Lateran. *part.* 7. *cap.* 21. De Eboracensi, & Conuentrensi Ecclesiis aliqua adduxi *in cap.* 2. *cap. inter cæteras, de rescriptis.*

2. b *Frater.*] Ita appellantur Episcopi, & Prælati Ecclesiastici, cùm R. Pontifex illis rescribit, *cap. quàm graui, de crimine falsi.*

c *Auunculus.*] Nepos, siue ex fratre, siue ex filio admitti potest ad beneficium patrui, vel aui, vt probaui *in cap. 5. de filiis presbyt. num. final.* 3.

d *Assignari.*] Resignatio in fauorem tertij quando admitti possit ab Episcopo, latè dixi *in cap. 4. de pactis*; & quæ ad hunc textum spectant, reperies *in cap. 1. de rescriptis, num. final.* 4.

C A P V T XIII.

Idem [a] *Eboracensi Archiepiscopo.*

EX parte tua quæsitum est à nobis, vtrum cùm causam aliquam sub certa forma committimus, iudices delegati formam sibi commissam ita debeant sequi, quod rationabiles exceptiones non admittant. Super quo taliter respondemus, quod etsi aliquando iudici expediat formam sibi statutam seruare; debet tamen rationabiles exceptiones

exceptiones admittere, & in cauſa iuxta iuris æquitatem procedere, niſi exprimatur in litteris noſtris, quod nullæ debeant exceptiones admitti: quod nec nos, nec anteceſſores noſtros vnquam credimus expreſſiſſe.

NOTÆ.

1. a *Boracenſi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 18. & poſt Concilium Later. *part.* 42. *cap.* 1. De Eccleſia Eboracenſi latè egi *in cap.* 4. *de reſcriptis.*

COMMENTARIVM.

2. PRæſens deciſio ſpectat ad primam huius rubricæ partem, in qua agitur de officio delegati. Ad delegatum enim ſpectat ratione proprij officij partes iubere coram ſe comparere, *cap. præterea* 5. *hoc tit.* formam ſuæ delegationis diligenter ſeruando, *cap. venerabilis* 37. *hoc tit. cap. cum dilecta* 22. *cap. Rodulphus* 35. *de reſcriptis.* Debet etiam delegatus ratione officij iuris ordinem ſeruare, exceptiones iuſtas, & rationabiles admittendo, *cap. cauſam quæ, de reſcriptis*; & omnes, niſi aliter in litteris delegationis comprehendatur: cùm enim nullum aliud habeat officium, niſi in litteris delegationis præſcriptum, illud debet diligenter cuſtodire, argumento textus *in l. diligenter, ff. mandati*; & tunc exceptiones tantùm admittere poteſt rationabiles; non enim Apoſtolica Sedes inhibendo exceptiones admittere, intendit omnes reiicere; nam quæ legitimæ ſunt, & rationabiles, non ſolent reſcripto Principis reiici, *l.* 2. *C. de precibus*, ne ius proprium auferatur à reo, aut via defenſionis ei præcludatur, vt docent Oſualdus *ad Donel. lib.* 22. *c.* 9. *littera E.* plures relati à Barboſa *in præſenti.* Nec contrarium probant textus *in c. Ator* 2. *q.* 7. *c. placuit* 21. *q.* 2. *c. ſi homo* 27. *q.* 1. Ex quibus Gloſſa *in præſenti, verbo Credimus,* intendit probare, exceptiones omnes tacitè ſublatas à R. Pontifice. Nam omiſsâ ſolutione Petr. Gregorij *in c. eam te* 7. *de reſcriptis, n.* 3. qui affirmat noſtrum Alexandrum in præſenti oblitum deciſionum prædeceſſorum ſuorum aſſeruiſſe, nunquam Sedem Apoſtolicam cenſuiſſe exceptiones reiicere in iudicio; dicendum eſt, in dictis decretis agi de cauſis criminalibus, in quibus ſuâ naturâ exceptiones, ſeu dilationes facilè reiiciuntur: vnde R. Pontifex potuit eas committere reiectis exceptionibus.

CAPVT XIV.

Idem *Abbati, & Conuentui maioris* [a] *monaſterij.*

QVoniam Abbas [b] Leiceſtriæ, qui priùs ſuſcepto mandato noſtro partibus diem ad agendum præfixit, præhabito conſilio prudentum, Abbatem [c] Leiceſtriæ de nouo ſubſtitutum iudici [d] præmortuo, porrecto illi mandato, quia ſub expreſſis nominibus locorum, & non perſonarum, commiſſio litterarum à nobis emanauit, ſibi ſocium [e] in cauſæ cognitionem adiunxit, ideò nos ſententiam eorum, ſicut rationabiliter lata eſt, ratam, & firmam habemus.

NOTÆ.

1. a *Maioris monaſterij.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 19. & poſt Concil. Lateran. *part.* 46. *cap.* 4. Maius monaſterium eſt in Gallia, in ciuitate Turon. D. Martino Turonenſi dicatum ob eius amplitudinem: & quia alia minora monaſteria propè illud conſtructa, illi ſubdita erant, dictum fuit Monaſterium maius, vt plura de ipſius monaſterij origine, & progreſſu adducentes tradunt Yepes *tom.* 1. *Chron. D. Benedicti, centur.* 1. *cap.* 2. Renatus Chopinus *lib.* 2. *monaſt. tit.* 1. *n.* 11. Fratres Sammart. *tom.* 4. *Galliæ, fol.* 589. Mentio huius monaſterij fit *in cap. dilectus*, vt lite pendente, *c. inter, de exceſſibus Prælat.* apud Carnot. *epiſt.* 4. vbi notatur Souchetus; & *epiſt.* 108. vbi plura adduxit Iuretus. Bernardo Abbati huius monaſterij miſſa eſt præſens deciſio, quæ tam in prima, quàm in ſexta collectione caret prima parte. Reſtituenda tamen eſt ex dicto Concilio Lateran. *part.* 46. *c.* 4. vbi ita habetur: [Iam pridem, ſicut benè meminimus, receptâ querelâ veſtrâ de Ceſtriæ capella de Herdelei, quam ad Eccleſiam veſtram de Eſtun aſſeueraſtis iure parochiali ſpectare, & contra iuſtitiam detinebant, cauſam ipſam Abbatibus Leiceſtriæ, & Lilleſhullæ commiſimus terminandam: ita quidem, quòd ſi vterque intereſſe non poſſet, alter nihilominus, adſcitis ſibi diſcretis, & honeſtis hominibus, in negotij executione procederet. Accidit autem inopinato rerum euentu, ſicut ex litteris tuis, & fratrum veſtrorum, fili Abbas, intelleximus, quod antequam partes in iudicio apparuiſſent, Abbas vnius loci, Lilleshull. ſcilicet, de præſenti vita migrauit, cui vir alter in breui prudens, & religioſus ſucceſſit. Deinde Abbas Leiceſtriæ, qui priùs mandato noſtro partibus diem ad agendum præfixit, habitoque conſilio virorum prudentium, & iuris peritorum, Abbatem Lilleshull. de nouo ſubſtitutum, porrecto illi mandato noſtro, quia ſub expreſſis nominibus locorum, & non perſonarum, commiſſio litterarum à nobis emanauit, ſibi ſocium adiunxit: & ſicut ex litteris eorumdem accepimus, cùm vtraque pars legitimè citata ſæpiùs in eorum præſentia conſiſteret, auditis rationibus, & allegationibus hinc inde productis, & teſtibus idoneis, & eiſdem de non tacenda veritate iuratis, eaque diligenter inquiſitâ, & cognitâ, cùm de iure matricis Eccleſiæ de Eſtun eis plenariè conſtaret, accepto multorum virorum legitimorum, & approbatorum, tam laicorum, quàm clericorum teſtimonio, prædictam capellam de Herdelei Eccleſiæ de Eſtun prudentiom virorum conſilio adiudicauerunt. Venerabilis etiam frater noſter Vvigornen. Epiſcopus, qui tunc præſens aderat, eorum ſententiam executioni mandauit, & monachos tuos, fili Abbas, qui ibi ad

aderant, & te quoque fili H. procuratorem negotij in præscripta Ecclesia, quæ in eiusdem Episcopi diœcesi consistit, in corporalem per officiales suos possessionem introduxit. Quia igitur lites, siue controuersiæ, quæ concordiâ, vel iudicio finiuntur, in recidiuæ contentionis scrupulum non debent iterum aliquatenus redigi, præsentis scripti patrocinio eam vobis confirmamus, &c.

2. b *Cestria.*] Cestria ciuitas est in Anglia propè Londinensem, olim Episcopalis Cathedra, ex ciuitate Lichfeldriæ ibi translata; sed posteà in Conuentriam mutata, & demùm ad pristinam Sedem restituta, vt refert Citonius *in cap. dilectus, de sequestrat. possess.* Huius ciuitatis meminit Alexander *in præsenti.*

c *Leicestria.*] Monasteria Leicestriæ, & Lilleshullæ, de quibus in præsenti, sunt Canonicorum regularium D. Augustini in Anglia, in Comitatu Salopiæ, vt refert Pennotus *in hist. canonic. regul. lib. 2. cap. 37.* in ipso Comitatu.

d *Iudice præmortuo.*] Hæc verba exposui *in cap. sciscitatus, de rescriptis.*

COMMENTARIVM.

3. Conclusio probatur.

EX hoc textu communiter sequens deducitur assertio: *Morte delegati exspirat iurisdictio delegata, nisi intuitu dignitatis mandata sit; quia tunc ad successorem in dignitate transit.* Probant eam textus *in c. dudum 27. 18. q. 2. cap. pastoralis, §. præterea, de officio Ordinarij, cap. si gratiosè 5. de rescriptis, lib. 6. c. si is qui, hoc tit. eod. lib.* Consonat lex 47. *tit. 18. part. 3.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti, & de canonicis cap. 3. n. 11.* Sahagun, & Canisius in hoc textu, Petrus Greg. *lib. 5. partit. tit. 5. cap. 3.* Moneta *de commut. cap. 8. numer. 114.* Couar. *in cap. requisisti 15. de testam.* Bajo-Arroyo *in cap. fin. de procurat. lib. 6. n. 56.*

4. Impugnatur præsens assertio.

Sed aduersùs hanc assertionem insurgi potest sequentibus rationibus. Prima ex eo nascitur, nam certum est, mandatum extingui non solùm morte mandantis, verùm etiam mandatarij, *l. inter 26. l. si quid aliud 27. §. morte, ff. mandati, l. mandatum 15. Cod. eod. tit.* cum aliis infrà citandis: igitur morte iudicis delegati, etiam expresso dignitatis nomine, finitur mandata iurisdictio. Accedit, nam si expressio dignitatis faceret vt mandata iurisdictio transiret ad successorem, transiret aduersùs successorem partis, contra quam sub nomine dignitatis rescriptum impetratum fuit: sed aduersùs eius successorem in hac specie non transit iurisdictio delegata, *cap. significauit 36. de rescriptis,* vbi alia adduxi: igitur nec prætextu dignitatis expressæ iurisdictio delegata transit ad successorem in dignitate ipsius delegati. Augetur secundò hæc difficultas, nam si ea quæ intuitu dignitatis conceduntur, transirent ad successorem in dignitate, sequeretur vt iuramentum fidelitatis factum R. Pontifici, & vt Pontifici, non deberet eius successori iterùm fieri; sed debet iterari in persona successoris, *cap. ego 4. de iureiur.* vbi Balboa *num. 16.* igitur nec iurisdictio delegata, quæ expresso dignitatis nomine conceditur, ad successorem in dignitate transit. Augetur tertiò hæc difficultas sequenti ratiocinio. Mortuo Episcopo eius Capitulum succedit in omnem ipsius iurisdictionem ordinariam, *cap. his quæ 11. cap. olim 14. de maiorit. & obedient. cap. 1. eod. tit. in 6. cap. ad abolendam 3.* vbi Glossa *verbo Sede vacante, cap. penult. & fin. de supplend. neglig. eod. lib. cap. 1. de institut. in 6. Clement. 1. §. de hæreticis.* Trident. *sess. 23. de reform. cap. 10. & sess. 24. cap. 6.* Sed si iurisdictio mandata sit Episcopo etiam sub nomine dignitatis, Capitulum eo defuncto non succedit in iurisdictione delegata, vt defendunt in præsenti Abbas, Felinus, Mantua, & Beroius, Azeuedus *ad Curiam Pisanam lib. 1. cap. 8. numer. 12.* Sbrozius *de officio Vicarij lib. 1. cap. 16. num. 1. & lib. 2. cap. 135. numer. 4.* igitur quia iurisdictio delegata sub nomine dignitatis concessa ad successorem non transit.

Hac difficultate ita fulcitâ non obstante,
vera est Alexandri decisio, videlicet, iuris- 5. Ratio decidendi.
dictionem alicui mandatam sub nomine dignitatis, non finiri morte ipsius delegati, sed ad eius successorem transire: cuius decisionis rationes varias afferunt DD. *suprà citati.* Aliqui rationem petunt ex illis verbis huius textus: *Quia sub expressis nominibus,* &c. sed in ea vera ratio non assignatur, immò differentia constituitur inter delegationem factam sub nomine dignitatis, & factam sub nomine proprio. Quare eâ omissâ placet communis ratio à repetentibus in præsenti adducta, videlicèt priuatam personam decedere, dignitatem autem nunquam mori, *cap. si gratiosè 5. de rescriptis in 6. cap. liberti 65. 12. quæstion. 2. cap. requisisti 15. de testam.* Vnde iudex delegatus sub nomine dignitatis continuatur in successore, nec præsumitur decessisse. Quod non procedit in persona priuata, cùm indiuidua quotidiè pereant, *l. si quis in fundo 14. ff. de legat. 1.* Vnde credi non potest, ipsum delegatum viuere, cùm facto ipso decessisset; & ea quæ sunt facti, fingi non possint, *l. in bello 12. §. facti, ff. de captiuis.* Docent in præsenti Viuianus, Sahagun, & Canisius, Petrus Pechius *in regula Priuilegia, de regul. iuris lib. 6.* in cuius rationis confirmationem expendi solet textus *in l. quod Principi 56. ff. de legat. 2.* vbi docetur, quod si Principi legatum relictum sit, & decedat antequam dies legati veniat, legatum successori debetur, quod in aliis legatariis particularibus non procedit; nam si decedant antequam dies legati cedat, non transmittunt legata ad hæredes, *l. si post diem 5. ff. quando dies legati:* cuius specialitatis ratio non prouenit ex eo, quod Princeps solutus sit lege Papia, *l. Princeps,* iuncta inscriptione, *ff. de legibus:* sicut legibus Giciâ, & Falcidiâ, *l. Papinianus 8. §. Imperator, ff. de inofficioso testament. l. 4. Cod. ad leg. Falcid.* vt docent Cuiacius *lib. 15. obseruat. cap. 30.* Pancirola *lib. 2. variar. cap. 5.* Madrta *animadu. cap. 35. numer. 2. & 4.* Merillus *lib. 2. obseru. cap. 19.* Parexa *in otio quadrimestri, 2. part. numer. 3.* sed potiùs ex eo, quod legatum Principi relictum magis dignitati, quàm personæ relictum creditur, vt docet Gothofredus *in dict. l. quod Principi.* Quod etiam procedit in legatariis particularibus, si nomine dignitatis legatum relinquatur, vt sacerdoti, *l. annua, §. 1. ff. de annuis legat.* vbi Cuiacius, *l. sancimus 46. §. fin. l. vlt. Cod. de Episcop. & cleric.* Nec contrarium suadet textus *in l. si Augusta 37. ff. de legat. 2.* vbi contrarium docetur in legato relicto Augustæ, videlicet quod si ipsa decedat ante cessionem

cessionem legati, ad successorem illud non transmittit; & tamen ipsam Augustam eiusdem priuilegiis frui, quibus Princeps vtitur, docetur *in dict. l. Principes 31. l. fiscus 6. ff. de iure fisci, l. bona 3. Cod. de quadrien. præscript.* Nam discriminis ratio ex eo prouenit, quod mortuâ Augustâ, alia non eligatur, aut succedat in eius locum; potest enim contingere, vt Imperator aliam non ducat in vxorem; & si ducat, non successionis iure ducitur: quod totum contrarium contingit in Principe, cui successor necessariò datur, aut hæreditario iure; aut electione, iuxta leges aut consuetudines Imperij.

6. Illustratur prædicta ratio.

Etiam pro illustratione, & confirmatione prædictæ decisiuæ rationis adduci solet exemplum deductum ex priuilegio; licèt enim priuilegium personale, id est personæ concessum, extinguatur cum ipsa persona, nec ad eius hæredem transeat, *l. priuilegia 196. ff. de reg. iuris, cap. priuilegia, eod. tit. in 6.* si tamen concedatur alicui dignitati, vel communitati, ex adducta ratione, videlicet quia dignitas nunquam moritur, perpetuum priuilegium est, & ad successores in dignitate transmittitur, *l. forma 4. §. quidquam, Cod. de censibus, l. maximarum, Cod. de excusat. muner. lib. 10.* Nec contrarium docetur *in l. sordidorum 13. Cod. eod. tit.* dum in ea deciditur, priuilegia excusationum munerum alicui intuitu dignitatis concessa non transire ad successorem in dignitate; nam omissâ solutione Accursij in eo textu, qui existimat ibi agi de hærede, ad quem priuilegium nunquam transit, dicendum est, Imperatorem tractare de priuilegio dato, seu concesso alicui contemplatione dignitatis; sed eo animo, vt ad successorem in ea non transiret, vt constat ex illis verbis: *Neque enim potest esse perpetuum, quod non rebus, sed personis, contemplatione dignitatis, atque militia indulsisse constat.* Facit etiam pro prædicta decisiua ratione, quod communiter traditur de executoribus testamentorum, aut commissariis ad testamentum condendum; licèt enim morte eorum finiatur officium, *cap. 2. §. final. de testam. lib. 6.* Petr. Pecchius *de testam. coniug. lib. 1. cap. 30. num. 13.* tamen si sub nomine dignitatis quia sit datus executor, aut nominatus commissarius, & electa non sit personæ industria, successor in dignitate potest exequi munus sibi iniunctum, vt docent Sanchez *lib. 8. de matrim. disput. 27. num. 29.* Carpio *de executoribus lib. 3. cap. 7. num. 16.*

7. Exponitur cap. 1. de officio Vicarij, in 6.

Nec huic rationi præsentis decisionis ita receptæ, & illustratæ obstat textus *in cap. 1. de officio Vicarij, lib. 6.* vbi excommunicatio prolata in Vicarium Episcopi, tanquam in Vicarium, non transit in successorem in officio ipso, vel dignitate: igitur quia quæ geruntur sub nomine dignitatis, ad successorem in ea non transeunt. Augetur difficultas ipsius textus *ex cap. aduersus 7. de immunit. Eccles.* vbi excommunicatio prolata in Magistratum sæcularem imponentem tributa Ecclesiæ, seu personis ecclesiasticis, transit in successorem ipsius Magistratus. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, certum esse, successorem in dignitate non ligari excommunicatione, quâ ligatus erat eius antecessor, *dict. cap. 1. de officio Vicarij*; quia vnusquisque ex suo delicto sorti subiicitur, nec alieni criminis quis successor constituitur, *l. crimen 26. ff. de pœnis*: quia iuxta Cassiodorum *lib. 2. variar. cap. 11.* quodcumque delictum suos sequitur auctores; quod procedit nisi successor ipse in ipsa dignitate particeps sit sceleris; tunc enim ratione proprij reatus eadem ligatur censurâ, *cap. 1. in fine, vt lite non contest.* vt contingit in specie textus *in dict. cap. aduersus*; iudex enim sæcularis particeps erat delicti, quia non satisfaciebat personis ecclesiasticis ob grauamen illarum ab antecessore; vnde ratione proprij criminis in excommunicationem incidit antecessori inflictam. Docet Glossa *in dict. cap. aduersus, verbo successorem.*

8. Explicatur tradita assertio.

Manet ergo, iurisdictionem delegatam mandatam iudici sub nomine dignitatis, transire in successorem eiusdem dignitatis: quæ assertio accipienda est, si non sit electa personæ industria; tunc enim etiam ad successorem in dignitate non transit, *cap. fin. §. fin. hoc tit.* Canisius *in præsenti*; etsi iurisdictio mandata sit tantùm sub nomine dignitatis, vt Petro Episcopo Salmantino; tunc enim eius morte finitur iurisdictio, nec ad successorem in Sede transit: nam quoties persona exprimitur, personalis est commissio; quoties verò dignitas, realis: ita post alios Germonius *de indultis Cardin. §. Hieronymo, num. 49.* Sanchez *lib. 8. de matrim. disput. 22.* nisi alia sit voluntas delegantis. Vnde infertur, causam commissam Vicario Episcopi, mortuo eo, vel reuocato, non transire in eius successorem. Abbas *in præsenti, numer. 16.* Gambara *de officio Legati lib. 8. num. 97. & lib. 9. cap. 35.* talis enim iurisdictio mandata Vicario vt Vicario, commissa videtur habitâ contemplatione officij, quod exercet. Florea de Mena *lib. 1. variar. cap. 4.* licèt contrariam opinionem teneant in præsenti Felinus *num. 7.* Decius *num. 9.* Beroius *num. 11.* Mantua *num. 32.* Riccius *in praxi, decis. 615.* Hoc tamen procedit in Vicario Episcopi successore alterius; non verò idem dicendum est in Vicario Capituli Sede vacante; in eum enim non transit iurisdictio delegata Vicario Episcopi, vt docet Barbosa *de potest. Episcop. alleg. 54. num. 142.* Similiter si causa commissa sit iudici synodali ex his, qui eliguntur in Synodo diœcesana, ex dispositione Concil. Tridentin. *sess. 25. de reform. cap. 10.* & ipse iudex decedat postquam in causa procedere cœpit, qui eligitur synodalis iudex ab Episcopo, non succedit in causa commissa iudici synodali, quia talis delegatio potiùs personalis, quàm realis iudicatur: quare resignatâ ipsâ dignitate, seu præbendâ, cuius ratione iudex synodalis electus fuit, adhuc potest procedere in causa, vt censuit sacra Congregatio, referente Farinacio *in dict. c. 10. Concil. Trident.* & docent Flaminius *de resign. lib. 1. quæst. 1. num. 14.* Ceuallos *communium quæst. 667. num. 10.*

9. Dissoluuntur difficultates.

Nec obstant dubitandi rationes suprà adductæ. Non prima; nam licèt verum sit, morte mandatarij finiri mandatum, in præsenti tamen casu non decedit mandatarius, siquidem dignitas nunquam moritur: vnde non est ratio quare iurisdictio mandata exspiret. Nec primum augmentum deductum *ex dict. cap. significauit, de rescriptis*, obstat; nam discrimen est constituendum inter rescriptum impetratum contra aliquem ob debita contracta intuitu, & ratione dignitatis; & inter rescriptum impetratum contra constitutum in dignitate ob debita personalia: primo casu rescriptum transit contra successorem, *c. cùm dilecti 17. de foro compet.* secundo verò casu successor in

dignitate non tenetur soluere debita personalia contracta ab antecessore, *cap. 1. de solut.* quo casu procedit textus *in dict. cap. significauit* 36. nam ibi Comes personalis debiti ratione conueniebatur, vnde soror eius in Comitatu succedens, ratione ipsius debiti, ex rescripto impetrato contra fratrem conueniri non valet. Docent Glossa prima *in eo textu*, & Abbas *num* 4. Nec obstat augmentum secundum deductum *ex dict. cap. ego, de iureiur.* nam pro eius solutione sciendum est, iurantem obedientiam, vel fidelitatem alicui ratione dignitatis, & eius nomine, non teneri iurare eius successoribus, quia omnibus obstrictus manet, *cap. veritatis* 14. *de dolo & contum.* Couar. *in cap. requisiti, num.* 2. *de testam* & *in cap. quamuis*, 1. *part.* §. 5. *num.* 4. Suarez *de relig. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 34. perdoctus, & sæpè laudatus Præceptor D. Franciscus Ramos *in memorial. pro Episcop. Lusit. propos.* 5. *num.* 164. si verò iuratum sit alicui Prælato sub nomine proprio, etiam expressâ dignitate, tunc iurandum est etiam eius successori, *dict. cap ego*, quem hoc casu accipit Balboa *ibi*, *num.* 16. sic etiam qui promisit mandato, seu præcepto iudicis stare, tenetur etiam præcepto successoris parere; quia non tam ratione personæ, quàm dignitatis, & officij promissum videtur, vt rectè docet Couar. *in dict. cap. requisiti, num.* 10. Cui doctrinæ non refragatur textus *in l. penult. ff. iudicatum solui*, vbi qui promisit iudicatum à iudice soluere, non tenetur virtute eius stipulationis soluere, quod à iudice appellationis iudicatum fuit; nam omissis solutionibus traditis ab Hetingio *de fideiussorib. cap.* 20. §. 20. Riccio 4. *part. collect.* 851. Couar. *dict. num.* 10. Osuald. *ad Donell. lib.* 18. *cap.* 14. *littera T.* dicendum est, in eo textu promissorem non teneri soluere iudicatum à iudice, ad quem fuerat appellatum, quia tantùm promisit se soluturum, quod Sempronius iudicasset; quo casu non tenetur soluere, quod ab alio, quàm Sempronio iudicatum est, *l. si à iudice* 64. § 1. *ff. de iudiciis*, *l.* 3. *in princip. ff. iudicatum solui.* Nec obstat vltimum augmentum difficultatis; verum enim est, Capitulum Sede vacante non succedere in iurisdictione delegata Episcopi, licèt succedat in ordinaria. Ratio differentiæ est, quia ordinaria competit Episcopo iure proprio; at verò delegata iure speciali. Vnde Capitulum cùm non succedat in his, quæ speciali iure competunt Episcopo, *cap. verum* 7. *de foro compet.* vbi Abbas *num.* 8. *cap.* 2. *ne sede vacante*; ideò non succedit in iurisdictione delegata: quamuis enim subrogatum sapiat naturam subrogati, *l. si eum* 10. §. *qui iniuriarum*, *ff. si quis cautionibus*, *l. si donare* 36. § *si sponsus*, *ff. de donat. inter*; id tamen procedit in omnibus, quæ ordinario iure competunt; non verò in his, quæ per accidens, vt *in l. item veniunt*, §. *cùm prædiximus* 4. *ff. de petit. hæred.* de cuius conciliatione cum lege *hac actio* 13. §. 1. *ff. de seruo corrupto*, videndi sunt Gothofredus *ibi*, *littera D*, Ant. Faber *in dict. l. item veniunt.* Vnde cùm iurisdictio delegata Episcopo non principaliter, sed per accidens in eo reperiatur; licèt Capitulum succedat in ordinaria & principali; non tamen succedit in delegata accidentali: sed si è contrario mandata sit iurisdictio Capitulo Sede Vacante, & vacare desinat, electo Prælato, tunc iurisdictio transit in Episcopum, ex textu ab specie *in cap. eam te* 7. *de rescriptis.* Ratio discriminis est, quia cùm causa committitur Capitulo Sede Vacante, committitur vt ordinario, cùm ibi non sit aliqua persona, aut dignitas, cuius contemplatione commissa credatur; ideò cùm omnis iurisdictio ordinaria competens Capitulo transeat in Episcopum, etiam delegata ad eum transmittitur: at cùm causa committitur Episcopo, quia non tanquam Ordinario, sed tanquam Episcopo demandatur, non transit in Capitulum.

CAPVT XV.

a Idem.

SVper eo verò, quod subiungere voluisti, si de præsentatione presbyteri inter aliquos quæstione subortâ, causam contigerit delegari alicui sub hac forma, vt si constiterit ius, de quo agitur, ad alterutram partem pertinere, ad præsentationem eius de persona idonea [b] ordinet Ecclesiam appellatione remotâ, an liceat delegato iudici, inscio Diœcesano Episcopo, Archidiacono, vel Archipresbytero reclamante, præsentatum sibi clericum [c] in possessionem Ecclesiæ mittere, præsertim si ignotus fuerit præsentatus, aut minùs idoneus: aut si Archipresbyter, aut Archidiaconus, vel Episcopus, ad quem institutio [d] pertinet, [e] appellauerit, vtrum eorum appellationibus sit deferendum. Hoc tuam volumus discretionem tenere, quod licèt quæstionem, quæ de præsentatione vertitur ap. rem. committamus alicui terminandam, non tamen nostræ est intentionis diœcesano Episcopo, Archidiacono, vel Archipresbytero [f] præiudicium generare. Ideoque præsentandus est illi, qui instituendus fuerit: & tenebit eorum appellatio, si videntes iuri suo detrahi, duxerunt appellandum; quia non est illis, sed partibus, inter quas causa commissa est, ap. remedium interclusum.

NOTÆ.

1. a IDem.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 20. & post Concil. Lateran. sub Alexandro III. *p.* 47. *cap.* 3. sed supplenda est vera inscriptio *ex cap. tua nos, de clericis peregrin.* vbi est alia pars huius textus, & legendum: *Alexander III. Episcopo Cenoman.* in cuius notis aliqua adduxi de Ecclesia Cenoman.

b *Ordinet*

2. b *Ordinet Eccleſiam.*] Licèt verbum *Ordinare*, pleramque accipiatur pro *eligere*, ſeu *inſtituere*, vt probat Hallierius *de ſacris elect. cap.4.* in præſenti tamen accipitur pro deſignare, ſeu confirmare, vt causá diſceptatâ inter patronos, iudex delegatus vnius præſentationem confirmet, & ab eo præſentatum inſtituere faciat, vt *in cap. ſignificauerunt, de except. cap. ad probandum, de re iudicata.*

3. c *In poſſeſſionem Eccleſia.*] Ipſum præſentatum inſtituendo: licèt enim iudex ad quem appellatum eſt ab Epiſcopo, qui inſtitutionem facere negligit, poſſit ipſum præſentatum inſtituere, vt probat Lothetius *de re benef. lib. 2. cap. 13. num.70.* & ſuadetur ex *Clement. auditor, de reſcriptis*; tamen iudex delegatus, cui commiſſa eſt cauſæ beneficialis cognitio, non debet idcò inſtituere præſentatum à patrono legitimo, ſed ſolùm iubere, ſeu declarare, ipſum eſſe inſtituendum, vt docent Perez de Lara *de capellan. & anniuerſ. lib.2. cap.11. num.15.* Aloyſ. Ric. *in collect. deciſ. part. 5. collect.1598.* Lothetius *vbi ſupra*, Barb. *lib. 3. voto 126. num.203.* Vnde delegatus in præſenti licèt poſſit cognoſcere de iure præſentandi inter patronos, non tamen poteſt ab eis præſentatum inſtituere.

4. d *Inſtitutio pertinet.*] Corporalis videlicet, ſeu miſſio in poſſeſſionem, quæ ad Archidiaconum iure communi ſpectat, vt probaui *in cap.4. de officio Archidiac.*

5. e *Appellauerint.*]Ex hoc textu omnes in eo repetentes deducunt, etiam commiſſâ causâ appellatione remotâ, tertium appellare poſſe, quod & docuerunt Couarr. *practic. quæſt. 15. ex num. 5.* Balboa *in cap. ſuper 17. de appellat.* Sed ſi verum amamus, hoc principium neutiquam deducitur ex hoc textu; nam Archidiaconus, Epiſcopus, ſeu Archipreſbyter in præſenti caſu non appellauerant tanquam tertij, propter ius alienum, ſed ratione iuris proprij; ſiquidem iudex delegatus ſe ingerebat inſtitutioni, quæ ad eos ſpectabat; vnde non à ſententia inter patronos dicta appellarunt, ſed ab inſtitutione, quam ipſe delegatus facere intendebat.

f *Præiudicium.*] Generalis enim conceſſio Principis intelligitur facta ſine præiudicio tertij priuati, ſeu communitatis, *l.2. §. merito, ff. ne quid in loco publ. l. iubemus 1. Cod. de ſacroſ. Eccleſ. l. finali, C. ſi contra ius, l. ſed cùm 12. ff. ad Trebell. l. penult. & vlt. ff. de natal. reſtit. l.3. C. vnde vi, l.4. C. de emancip. liber. l. reſcripta 7. C. de precib. Imp. offer. l. ſi teſtamentum, Cod. de teſtam. l. 31. & 32. tit.18. part. 3. l.1. & 2. tit.12. lib.3. ordin. l.1. & 2. tit.10. lib.5. recopil.* Cuius beneficia omnibus prodeſſe, nulli verò debent nocere, vt in variis ſpeciebus probant textus *in l. 2. C. de precibus Imper. l. ex facto 43. ff. de vulgari*, & aliis. Probant Caſtillo *tom.2. controu. cap.28.* Azeuedo *in l. 14. tit. 3. lib.1. recopil. num.39.* Solorzanus *tom.2. de iure Indiar. lib.2. cap.26. num.62.* Molina *de primog. lib.2. cap. 1. num. 13.* Peregrinus *de iure fiſci lib. 1. tit.3. num.21.* Didacus Perez *in l. 1. gloſſa 1. verſic. Præterea, tit.5. lib.3. Ordin.* Carleual *de iudiciis tom. 1. diſput. 2. num. 629.* Amaya *lib. 1. obſeru. cap. 1. num. 31.* & *in l. vnic. Cod. de pœnis fiſcal. lib. 10. num. 79.* Latrea *deciſ. Granat. diſp. 8.* & *alleg. 115. & 119.* Salgado *de retent. bullar. lib 1. cap. 7.* Nec iuris ratio patitur alterum in alterius perniciem auctoritate Principis abuti, *l. 3. C. de reſcind. vendit. l. vlt. C. ſentent. reſcind. non poſſe, l. cauſas 16. C. de tranſact. l. ſi donationem 5 C. de reuoc. donat. l.1. C. de his qui veniam æt.* Fornerius *lib. 5. rerum quotid. cap. 26.* Si tamen Princeps de damno tertij certioratus per ſupplicationem, iuxta tradita *in cap. ſi quando, de reſcriptis*, & cum cauſæ cognitione iterum ſuper eadem re reſcribit, exequendum eſt reſcriptum, *dict. l. 2. § ſi quis a Principe 16.* quem illuſtrat Fornerius *vbi ſuprà*; citra enim periculum contumaciæ, & animi rebellis in rebus merè politicis non licet ſubditis ſcrupuloſè inquirere in præcepta, iuſſiones, & diplomata Regia, quando à Principe iam certiorato emanant: & hîc valet illud Terentij Clementia apud Tacitum *lib. 5. annal.* quamuis aliâ mente dictum: *Tibi ſummum rerum iudicium Dii dedere, nobis obſequij gloria relicta eſt.* Quam partem exponit ſecute, & eleganter Marquez *lib. 2. Gubern. cap. 10.* 6.

CAPVT XVI.

Idem ᵃ Alexand. III. [b] *Arelat.* [c] *Archiepiſcopo.*

CAuſa matrimonij, quæ inter Ermengard. mulierem, & Blaſium agitari dignoſcitur, venerabilibus fratribus noſtris [d] Foroiul. & [e] Vapincen. Epiſcopis meminimus commiſiſſe. Quibus vtique in vnum conuenientibus, eandemque mulierem, ſicut accepimus, viro reſtitui mandantibus, vir mulierem cruciatibus, & flagellis adeò affecit, quod inuita & coacta, inter ſe, & virum eſſe confeſſa eſt parentelam. Sicque factum eſt, quòd ad iudicium vnius illorum mulierem ipſam dimiſit, quæ filios ſuos quinque dicit ex eo genuiſſe, & quatuordecim annis ſecum ſine quæſtione aliqua permanſiſſe. Vnde quoniam matrimonium in Eccleſia Dei adeò magnum ſacramentum probetur eſſe, quod ſine rationabili & euidenti cauſa diſſolui non debeat, præſertim cùm non ab homine, ſed à Deo ſit inſtitutum: diſcretioni veſtræ per A. ſ. mandamus, quatenus huius rei veritatem diligenter, & ſubtiliter inquiratis: & ſi inueneritis, quod præfatus B. prædictam mulierem ad iudicium ſolummodò vnius prædictorum Epiſcoporum à ſe ſeparaſſet, quia cùm duobus cauſa committitur, ſententia vnius non tenet, ipſum conſtanter commoneatis, & diſtrictè compellatis, vt mulierem ſicut vxorem ſuam, & appellatione remotâ benignè [f] recipiat, & maritali affectu pertractet. Quod ſi facere fortè contempſerit, eum, & ſuper-

inductam, appellatione cessante, excommunicationis vinculo perstringatis. Si qui tamen apparuerint, qui postquam ab eo recepta fuerit, matrimonium eorum velint, & legitimè possint impetere, partibus ante vos conuocatis, causam audiatis, & eam fine canonico, appellatione remotâ, terminetis, illâ maturitate & circunspectione adhibitâ, quam in tanto negotio conuenit adhiberi. Quod si ambo, &c.

NOTÆ.

1. a IDem.] In prima collectione, *sub hoc tit. c.* 21. & in hac sexta tantùm legitur *idem*; sed epigraphen, & litteram textus ita restituo ex ipsa epistola Alex. III. *lib.* 12. *regestr.* quæ reperitur post Concil. Lateran. sub ipso celebratum, *part.* 50. *cap.* 26.

2. b *Arelat.*] Arelatensis ciuitas, vulgò *Arles* dicta, super Rhodanum flumen in Gallia, est sexta Legionis colonia à Nerone deducta, vt Suetonius in eo testatur, quam eleganter descripserunt Ausonius *ibi:*

Arelas, quam Naruo Martius & quam
Accolit Alpinis opulenta Vienna colonis,
Præcipitis Rhodani sic intercisa fluentis,
Vt mediam facias nauali ponte plateam,
Per quem Romani commercia suscipis orbis,
Nec cohibes, populosque alios, & mœnia ditas,
Gallia queis fruitur, gremioque Aquitania lato.

Cassiodorus *lib.* 8. *variar. Arelate ciuitas supra Rhodanum posita, quæ in Orientis prospectum tabulatum pontem per nuncupati fluminis dorsa transmittit.* Eam paruam Romam appellat Sidonius *lib.* 3. *epist.* 1. eius mentio fit *in l. codicillis, ff. de vsufructu legat. l. supplices, Cod. vt lite pendente.* Plura de ipsa ciuitate adducunt Scaliger *in lection. Auson.* Iuretus *ad Symmachum lib.* 9 *epist.* 16 Bucherus *in Belgico Rom. lib.* 8. *cap.* 9. Papirius Masso. *in descript. Galliæ, pag.* 483. In ea vrbe ab initio tantùm Episcopalis Cathedra fuit, licèt Præsuli ius pallij concessum legamus *in cap. in Galliarum* 25. *quæst.* 2. posteà in Archiepiscopalem erecta fuit; vnde eius Prælato sub nomine Archiepiscopi rescribitur in præsenti, & *in cap. cùm apud* 23. *de sponsal. cap.* 3. *de baptismo, cap. cùm dilecti* 18. *de accusat.* Inde illa vexata controuersia super Primatu Galliæ inter ipsum, & Viennensem Præsulem, *cap. Artaldus* 8. *quæst.* 3. Eam referunt Baronius *anno* 445. *num.* 11. & 450. *num.* 52. Hallierius *de hierarch. iurisd. lib.* 4. *art.* 4. §. 43. *cum sequent.* alia dedimus *in cap.* 5. *de tempórib. ordin.*

c *Archiepiscopo.*] Bernardo videlicet, qui ex 3.
Cassinensi monasterio, cùm eius Abbas esset, in Arelatensem Præsulem electus fuit, & postea creatus Cardinalis tituli S. Mariæ in Via Lata, vt refert Chenu *in serie Præsulum ipsius Ecclesiæ.*

d *Foroiulien.*] Forumiulium colonia Octauia- 4.
norum, quæ Pacensis dicitur à Plinio *lib.* 3. *cap.* 4. est in Gallia Narbonensi, vt refert Strabo *lib.* 3. & ex eo, & aliis referunt Fratres Sarmat. *tom.* 2. *Galliæ Christ. fol.* 586. Habet Ecclesiam Cathedralem, cuius Episcopus vtramque potestatem, spiritualem videlicet, & temporalem in ea exercet. Aliqua de ea Ecclesia adducit Carolus à S. Paulo *in Geograph. sacra, pag.* 155.

e *Vapincen.*] Vapincensis vrbs, vulgò dicta 5.
Gap, est in Gallia, in prouincia Narbonensi: habet Ecclesiam Cathedralem Deiparæ Virgini dicatam, cuius Episcopus vnicus suffraganeus est Archiepiscopi Aquensis, vt referunt Fratres Sarmat. *tom.* 3. *Galliæ Christ. fol.* 1022.

f *Recipiat.*] Priùs enim, & ante omnia vxor 6.
restituenda est, & tunc causa matrimonij disceptari debet, *cap.* 1. & 3. *de ordine cognit. c. ex conquestione, de restit. spol.* nisi probatio consanguinitatis in continenti offerretur; tunc enim si periculum incestus daretur, restituenda non esset vxor, *cap. litteras, de restit. spol.* latè exponemus *in cap.* 1. *de ordine cognit.*

Ex hoc textu communiter deducitur, commis- 7.
sâ causâ duobus iudicibus delegatis, vnum absque alio in ea procedere non posse: quod & probant textus *in cap. prudentiam* 27. *cap. vno, hoc tit.* quam partem exposui *in cap. sciscitatus, de rescriptis.*

CAPVT VII.

Idem [a] *Oxonensi, & Vvintonien. Episcopo, & Abbati* [b] *Herfor.*

CAusam, quæ inter F. & R. de natiuitate Agathæ vertitur, vobis fratres Episcopi, & [c] Londou. Episcopo commisimus terminandam. Verùm quoniam idem F. præfatum Londouen. Episcopum habet suspectum, pro eo quod dominus est prædicti F. ipsum amouendum, & te, fili Abbas, loco ipsius duximus [d] subrogandum.

NOTÆ.

a IDem.] Ita etiam legitur *in cap.* 2. *qui filij sint legitimi*, in prima collectione: integram epistolam dabimus *in cap.* 4. *qui filij sint legitimi.* De Oxoniensi Ecclesia egi *in cap. proposuit* 6. *de filiis presbyt.* de Vvintoniensi *in cap. cæterùm, de rescriptis.*

1. b *Herfor.*] Legendum est *Fordensi.* Forda enim est in Anglia, in Comitatu Deuoniensi; de quo monasterio ita legitur in indice sacratum ædium Angliæ. [Fordæ in Comitatu Deuoniæ, titulo S. Mariæ fundatrix Adelica filia Balduini de Ochmanton, monachi albi Cistercienfis. Eius Abbati missa est decisio textus *in cap. ex litteris* 7. *de iurepatron.* aliqua de eo tradit Manrique *anno* 1113. *cap.* 9. *num.* 5.

c *Lond.*] De Episcopo Lond. egi *in cap.* 1. *de renunciat.*

d *Subrogandum.*] Statim sequuntur verba, 2.
quæ reperiuntur *in cap. causam* 12. *qui filij sint legitimi, cap.* 3. *de dolo & contum.* ex quibus ita huius textus casus repetendus est. Duo fratres erant in Anglia, ex quorum vno Agatha, licèt adul-

terino,

teriua, fufcepta erat, quæ alium etiam filium fufcepetat: altero fratre ab inteftato defunćto, controuerfia fuper eorum bonis mota fuit, & eùm vnus ea vi occupaffet, Alexander III. Oxonienfi, Londinenfi, & Vvintonien. Epifcopis referipfit *in dict. cap. caufam*, el 2. vt antequam de hæreditate & natalibus prædictæ Agathæ cognofceren, poffefforem reftituerent bonia fpoliatum. Sed cùm hanc delegationem ægrè tuliffet Henricua II. Angliæ Rex, quia fpolij, & poffeffionis caufam ad fuum indieium fpectare intendebat, Alexander Regi caufam poffeffionis remifit *in dict. cap. caufam* 7. & natalium caufam, feu ftatus prædictæ Agathæ fupradictis Epifcopis commifit. Sed quia vnus ex litigatoribus homo beneficiariua erat Epifcopi London. eo remoto, caufam commifit Epifcopis Oxonienfi, & Vvintonienfi, & Abbati Fordenfi, fub hac formula, vt fi illis conftitiffet Agatham ex adulterio natam effe, declararent eius filium illegitimum oepotem effe: adiecit etiam, vt abfente vno ex litigatoribus, poffent in caufa procedere, fi modò eum legitimè euocatent feruato iudiciotum ordine: quæ pars reperitur *in dict. cap. 3. de dolo, & contum.*

Ex hoc textu probatux, caufam fufpicionis, feu recufationis in iudice dari, fi probetur vnum ex litigatotibua effe fubiectum iudici delegato: quod, & quæ fpectant ad recufationem iudicum delegatorum, difputabimus *in cap. fufpicionis, hoc tit.* 3.

CAPVT XVIII.

a Idem.

CVm te coofulente, &c. *Et infrà*: Item fuper caufa, quæ tibi ex noftra delegatione committitur, fi à b perfonis ecclefiafticis, vna, vel c pluribus, quibus, vt parcas laboribus partium, & expenfis, cognitiooem ipfius caufæ, & teftium examinationem, feoteoriâ tibi referuatâ, committas, appellatio fuerit ioterpofita, huiufmodi ap. intuitu caufam ipfam indefinitam relinquere non teneris.

NOTÆ.

1\. a IDem.] Ita etiam habetur in fecunda collectione, *fub hoc tit.cap.* 1. Vbi Alexandro III. tribuitur hæc decifio. Sed ni fallor, perperam; nam huius textus auctor eft Lucius III in epiftola miffa Cantuar. Archiepifcopo, vt conftat *ex cap.* 1. *de officio Ordinary*, in fecunda in collectione, vbi ita infcriptio proponitur: *Lucius III. Cantuar. Archiep.* & ftatim fequitur pars huius textus, quæ deeft in præfenti, & ita habetur: *Cum te confulente poftulas edoceri, vtrum ad te pertineat fententias in caufis, quas iudices in tua prouincia delegati à nobis protulerint, confirmare, licèt de caufis nihil in tua præfentia fit tractatum. Confultationi tuæ taliter refpondemus, quod fententiam ipfam, nifi velis, non teneris confirmare, fed id tibi ex officij debito imminere, vt fi ad mandatum eorundem iudicum fententia non poffit executioni mandari, eis præftes auxilium, & fauorem, & ipfam etiam, fi noueris rationabiliter latam, poteris confirmare.* Vnde cùm textus hic auctorem habeat Lucium III. neceffariò fequitur, caufam commiffam fuiffe Balduino, qui temporibus Lucij III. Cantuarienfem regebat Ecclefiam, cuius laudes, & vitam latè profequitur Richardus Smitheus *in ferie Archiepifc. Cantuar. lib.* 2. *cap.*8.

2\. b *Perfonis ecclefiafticis.*] Ex his verbis plures repetentes in præfenti deducunt, iurifdictionem ecclefiafticam tantùm ecclefiafticis perfonis effe effe committendam, non verò laicis, quod etiam videtur probari *ex cap.in noua* 16.*quæft.*7. Alij etiam difctimen conftituunt inter caufas merè temporales, & ciuiles; & inter caufas ecclefiafticas, & criminales. Priores affirmant, poffe etiam delegari laicis, pofteriores verò tantùm ecclefiafticis perfonis committi poffe: ita poft Gloffam *in præfenti*, Abbas, Decius, Felinus, & alij. Contrarium tamen, immò indiftinctè omnes caufas, tam fpirituales, quàm temporales, ad iudicium Ecclefiæ pertineotes, poffe non folùm à R. Pontifice, verùm & ab Epifcopis laicis demandari, defendit Angulanus *lib.* 2. *de legibus, cap.*25. *per totum.* Sed vt ea ab inceftis feparemus, primò dicendum eft, R. Pontificem poffe iurifdictionem etiam laicis delegare, immò & fœminis, *cap. Menam* 2. *quæft.*4. & olim minoribus in ordinibus, & Ecclefiæ miniftetiis conftitutis frequenter committebat, vt fcholaftico *in cap.* 4. *de tranflat. Epifcop.* Cantori *in cap. ex parte* 12. *de conftit. cap. cùm olim* 12. *de re iudicata*: quod correxit, & emendauit Bonifacius VIII. *in cap. ftatutum* 8. *de refcriptis*, vbi ftatuit, vt tantùm perfonis dignitatem, & præbendam ecelefiafticam habentibus iurifdictio ecclefiaftica delegari poffit. Quæ Boonifacij conftitutio duplici nititur ratione. Prima, quia creditur huiufmodi perfonaa in dignitatibus conftitutas fcientiam iutis, caufarumque peritiam habete, *cap. Metrop.* 63. *dift. authent. de defenforib. ciuitat.* § *nos igitur*: quare iuxta hanc præfumptionem caufæ rectiùs illis, quàm priuatis perfonis demandantur. Secunda ratio prouenit ex auctoritate iudiciorum; decet enim, ne à priuatis hominibus, fed ab illis, qui dignitate præfulgent, iudicia exerceantur, vt ex Cicerone, & Dione probat Gentilis *lib.* 1. *de iurifd. cap.*13. Si autem Pontifex adhuc poft haoc Bonifacij conftitutionem caufam commiferit fimplici clerico cum claufula, *Ex certa fcientia*, fuftinetur delegatio, vt probat Barb.*de claufulis,claufula* 59. Circa Epifcopos autem, & alios inferiores Prælatos dicendum eft, iurifdictionem fuam delegare poffe etiam fimplici Clerico, *cap. cùm Epifcopi* 6. *de officio ordin. lib.*6. quia eùm Epifcopus propter propinquitatem exactiorem delegati notitiam habeat, neceffatium non eft recurrere ad præfumptionem, quæ ex dignitate nafcitur. Laicis verò iurifdictionem demandare non poffunt, tum propter prohibitionem generalem textus *in cap. decernimus, de iudiciis*; tum quia recentioribus Pontificum decretis prohibitum illis eft, ne vicarios facris ordinibus non initiatos eligere, & conftituere poffint.

Refert

Refert Barbosa *in summa, verbo Vicarius Generalis, num.* 1.

c *Pluribus.*] Delegatus enim Principis potest non solùm vni, verùm etiam pluribus causam subdelegare, vt probaui *in cap.* 3. *hoc tit.* ex cuius commentario petenda sunt quæ ad huius textus interpretationem spectant.

CAPVT XIX.

Idem [a] Lucius III. *Cant.* [b] *Archiep. & eius* [c] *Suffraganeis.*

RElatum est ex parte vestra, quod licèt in commissionibus à sanctæ recordationis Alexandro Papa tertio prædecessore nostro factis fuerit appellationis remedium amotum; altera tamen partium, siue lis fuerit contestata, siue non, exspirasse mandatum morte mandatoris allegat. Ideoque negotiis omnibus postpositis, in suspenso mandatum Apostolicum expectatis. Nos igitur consultationibus vestris præsentium auctoritate respondemus, quod si lis contestata fuerit ante obitum prædecessoris nostri, mandatum in morte mandatoris nullatenus exspirauit. Si verò ante litem contestatam decessit, non est in eo casu à iudicibus, quos delegauerat, ex delegatione huiusmodi procedendum, etiamsi ab eis minimè fuerit appellatum. Poterit ergo in eo casu appellatione cessante procedi, in quo ante mortem mandatoris lis fuerit per conquestionem, & responsionem partium contestata. Vbi autem mors mandatoris, lite contestatâ, præcessit, penitùs subsistatur, siue fuerit, siue nou fuerit appellationis obstaculum interiectum.

NOTÆ.

1. a LVcius.] Ita habetur *in cap.* 22. *hoc tit. in* 1. *collect.* & post Concilium Lateran. *part.* 7. *cap.* 22. ex quo ita litteram huius textus restituo.

b *Archiepiscopo.*] Balduino videlicet, de quo *in cap. antecedenti.*

c *Suffraganeis.*] Quos refernnt Catolus à S. Paulo *in Geograph. sacra, pag.* 166. Barbosa *part.* 1. *de potest. Episcop. in notitia Episcoporum.* 2.

CAPVT XX.

Vrbanus III. *de* [a] *Vellebec. & de Olseston. Abbatibus.*

GRatum gerimus, & acceptum, quod in negotiis vestræ discretioni commissis debitam curam impenditis, & in iis, quæ dubitationem faciunt, pro grauitate officij vestri censuram Sedis Apostolicæ postulatis. Sanè consuluit nos deuotio vestra, an ante obitum delegantis proposito citationis edicto, lite verò post mortem contestatâ, delegatus iudex nihilominus debeat in causa procedere: & vtrum is intelligatur ap. renuntiasse, qui eâ interpositâ, ad producendos testes inducias postulauit; & demùm productioni, & allegationi renuntians, attestationes petit solenniter publicari: sicut hoc totum circa decessum bonæ memoriæ prædecessoris nostri [b] Lucij Papæ, qui vos iudices [c] delegauerat, sub examine vestro asseritis contigisse. Nos autem inquisitioni vestræ taliter respondemus, quod in casu priori, cùm citatione facta negotium sit quasi cœptum, & maximè si delegatus non sit certus de obitu delegantis, potest, & debet in causa procedi, tenebitque quod iustitiâ fuerit præuiâ, iudiciali tramite diffinitum. In secundo verò casu videtur ab appellatione recessum, si secundùm ea, quæ præmissa sunt, eum, qui appellauerit, constiterit processisse.

NOTÆ.

a VEllebec.] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. finali,* & post Concil. Lateran. *pag.* 48. *cap.* 3. sed falsò; legendum enim est, *Abbatibus de Bello Beco, & Oselboston.* Quæ monasteria sunt Ordinis Cistereiensis in diœcesi Rothomag, quorum mentio fit *in cap. cùm venisset, de testibus, cap. cùm causa* 62. *de appellat.* & aliqua de eis adducit Illustrissimos Mantique *tom.* 2. *annal. Cisterc. anno* 1148. *cap.* 15. *num.* 1.

b *Lucij.*] Tertij videlicet, qui decessit Veronæ 7. Kalendis Decembris anno 1176. cui successit vnanimi omnium Cardinalium suffragio Vrbanus III. vt refert Baronius *in eo anno.*

c *Delegauerat.*] Quæ causa refertur *in cap. cùm venisset, de testibus.*

COMMENTARIVM.

1. EX his duabus decisionibus Lucij & Vrbani deducitur in vtroque iure satis recepta assertio: *Morte videlicet delegantis finiri iurisdictionem delegatam, re integrâ.* Quam probaut textus *in cap.* CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR.

principa li

principali 15. *diſt.* 63. *cap. quamuis*, *cap. licèt* 30. *hoc tit. cap. quotiens* 6. *cum ſequenti*, *cap. cùm plures*, *verſic. de iuriſdictione*, *cap. finali*, §. *officium*, *hoc titulo in* 6. *cap. cùm veniſſent* 25. §. *mandamus*, *de teſtibus*, *Clement. finali*, *de procurat.* *l.* 4. *ff. qui ſatiſdare*, *l. vlt. de pœnis*, *nouella* 134. *l.* 1. *l. & quia*, *ff. de iuriſd.* Faciunt textus *in l. inter* 26. § *ſi quis alicui*, & §. *morte*, *ff. mandati*, *l. mandatum* 15. *Cod. eod. tit. l. quæſitum*, §. *Iulianus*, *ff. qui & à quibus*, *l. eius qui* 41. §. *nam & ſi*, *ff. de reb. cred. l. final. ff. de ſolut.* *l.* 2. §. *ſed ſi quis*, *ff. de nouat.* *l. cùm pater* 29. §. *Mæuio*, *ff. de legat.* 2. §. *rectè*, *Inſtit. mandati*, *l.* 12. & 22. *tit.* 4. *l.* 33. *tit.* 5. *partit.* 3. quibus probatur, mandatum morte mandantis finiri. Illuſtrant poſt antiquiores, & congeſtos à Barboſ. in præſenti, Morla *de iuriſd. quæſt.* 1. *numero* 92. Acuña *in dict. cap. principali*, Cuiacius *qq. Papinian. in l.* 5. *ff. de officio Proconſulis*, Moneta *de commut. cap.* 8. *num.* 859. Caſtillo *lib.* 2. *controu. cap.* 29. Solorzanus *lib.* 3. *de iure Indiar. cap.* 26. Valenſis *de beneficiis tit.* 26. Petrus Gregor. *de reſcriptis cap.* 3. Germonius *lib.* 1. *animadu. cap.* 7. Luna & Arellanus *lib.* 1. *ſingul. antinom.* 9. Sanchez *lib.* 8. *de matrimon. diſput.* 28. *num.* 30. Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 7. *à num.* 23. Abruzo *in lectura ad leg.* 1. *de officio eius*, *quæſt.* 9. Tapia *tom.* 1. *Catena moral. lib.* 4. *quæſt.* 22. Sahagun, & Otero *in præſenti*, Paz *in l.* 1. *ſtili*, Baſilius *de matrimon. lib.* 5. *cap.* 23. Goueanus *in l.* 6. *ff. de iuriſd.* Gentilis *lib.* 2. *eod. tract. c.* 29. Pinellus *lib.* 2. *ſelect. cap.* 6. Couar. *lib.* 3. *var. c.* 15. Narbona *de appellat. à vicario*, 1. *part. num.* 72. Molina *de primog. lib* 2. *cap.* 7. *num.* 63. Acacius Ripol. *variar. cap* 1. *num.* 433. Vega *in rubrica de foro compet. num.* 18.

2. IMPVGNATVR VARIIS RATIONIBVS.

Sed hæc aſſertio ita illuſtrata ingentes patitur dubitandi rationes. Prima naſcitur ex eo, nam valet argumentum de mandato extraiudiciali ad actus priuatos, ad mandatum iuriſdictionale, quo iuriſdictio delegatur, *l. & quia*, ibi: *Sicut in reliquis caſibus*, *ff. de iuriſd.* ſed mandatum ad actus priuatos non finitur morte mandantis, etiam re integrâ, vt probant textus *in l. fundi* 6. §. *final. ff. de acquir. poſſeſſ. l. ſi interim* 11. §. *ſi vxor*, *ff. de donat. inter*, *l. ſi quis* 17. §. *ſi impubes*, *ff. de inſtitoria*: igitur ſimiliter iuriſdictio delegata non finitur morte delegantis. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam ſi iuriſdictio delegata, ſeu mandata, morte delegantis finiretur, etiam iuriſdictio data morte dantis ceſſaret, cùm tam vna, quàm alia pendeat ab aliena voluntate: ſed iudicis dati notio, ſeu iuriſdictio non finitur morte dantis, *l. venditor*, §. 1. *ff. de iudiciis*: igitur nec iuriſdictio mandata morte mandantis finitur. Fulcitur ſecundò hæc difficultas ex eo, quia ſi iuriſdictio delegata morte delegantis finiretur, ſequeretur, iuriſdictionem ſubdelegantis finiri etiam morte delegati, cùm ab ipſo ſubdelegatio pendeat: ſed ſic eſt, quod iuriſdictio ſubdelegata non exſpirat morte ſubdelegantis, vt probat Goueanus *in l.* 2. *ff. de iuriſdict. num.* 94. igitur nec iuriſdictio delegata morte delegantis finitur. Secundò aduersùs ſecundam partem huius aſſertionis, vbi aſſeritur, re non integrâ iuriſdictionem delegatam non finiri, inſurgi poteſt ex eodem principio, videlicet, valere argumentum de mandato ad actus priuatos ad mandatum iuriſdictionis: ſed mandatum ad actus priuatos finitur morte mandantis, etiam re cœptâ, & non integrâ, *l. cùm plures* 60. §. *mandati*, *ff. locati*: igitur & mandatum delegatæ iuriſdictionis.

3. RES INTEGRA QVANDO DICATVR.

Quibus difficultatibus non obſtantibus, verum eſt, iuriſdictionem delegatam finiri morte eius, qui delegauit, ſi adhuc res integra eſt: ſi verò iam cœpta ſit, durare etiam poſt mortem delegantis: quando autem dicatur res integra, vt iuriſdictio delegata duret, difficile valde eſt, propter expreſſam antinomiam, quæ reperitur inter Lucium, & Vrbanum III. in præſentibus deciſionibus. In textu enim *in cap. relatum*, docetur, iuriſdictionem delegatam durare adhuc poſt mortem delegantis, ſi iam lis conteſtata ſit: at verò ſi ante litis conteſtationem ille, qui delegauit, deceſſerit, iuriſdictionem finiri: in textu verò *in cap. gratum*, ſequenti, Vrbanus III. expreſsè docet, citationem ſufficere ad perpetuandam iuriſdictionem, abſque eo, quod lis conteſtata ante delegantis obitum fuiſſet. His contrariis deciſionibus DD. perplexi non conſentiunt in eo, vtrum videlicet litis conteſtatio neceſſaria ſit ad perpetuandam iuriſdictionem. Plures repetentes *in d. cap. gratum*, negarunt: pro quorum opinione faciunt etiam textus *in cap.* 1. *hoc tit. in* 5. *collect.* in illis verbis: *Proponens nihilominus, quod mandatum huiuſmodi exſpirauerat mortuo mandatore, licèt etiam iam à nobis tres citationes, vel quatuor emanaſſent: vos tamen admiſſis huiuſmodi exceptionibus friuolis, in ipſo negotio procedere diſtuliſtis. Nos ergo de diſcretione veſtra non modicùm admirantes, cùm per præcedentia etiam ſubſequentia intelligantur, licèt ex ſcriptoris vitio, vel occupatione prædictum O, fuerit omiſſum, ſatis vobis potuit de mandatoris intentione conſtare, nec eius mandatum per ipſius obitum exſpirauerat, eo quod res integra iam non erat.* Ex quibus conſtat, per citationem tantùm perpetuari iuriſdictionem: textus *in cap. final. de officio legati*, in illis verbis: *Cùm iſtorum iuriſdictio exſpiret, ſi ante illorum diſceſſum, quorum citatio non præceſſit.* Et *cap. licèt* 31. *hoc tit.* ibi: *Vti non cœperit*, *cap. quamuis* 6. *Vſus extitit*, *hoc titul. cap. cùm plures*, ibi: *Negotium inchoare*, *hoc tit. in* 6. vbi negotium cœptum dicitur, ſi eo quis vti cœpit: igitur per ſolam citationem tantùm negotium cœptum dicitur. Accedunt varij effectus, qui proueniunt ex ſola citatione; per eam enim cauſæ præuentio datur, *cap. propoſuiſti* 19. *de foro competent. l. ſi quis poſteà quam*, *ff. de iudiciis*, Tondutus *de præuentione*, *cap.* 5. litis pendentia inducitur, *Clement.* 2. *vt lite pendente*, per eam lis inchoatur, §. *fin. Inſtit. de pœna temerè litig. cap. quoniam* 11. *de probat.* Docent Aleiatus *lib.* 2. *diſput. cap.* 24. Binius *lib.* 1. *ſelect. quæſt.* 5. Hanc opinionem defendunt *in dict. leg. & quia*, Alexander *num.* 30. Socinus *numer.* 75. Iaſon *num.* 57. Oroſius *numero* 26. & in praxi hanc ſententiam communiter receptam eſſe docent Sanchez *de matrimon. lib.* 8. *diſput.* 28. *num.* 10. Caſtillo *tom.* 2. *controuerſ. cap.* 29. *num.* 5. Moneta *de commut. vltim. cap.* 8. *num.* 11. & 20. Vela *tom.* 2. *differt.* 4. *num.* 54. Barboſ. *in hoc cap. gratum*, *num.* 3.

4. CONTRARIA SENTENTIA TVETVR.

Sed contrariam ſententiam, videlicet neceſſariam eſſe litis conteſtationem ad perpetuandam iuriſdictionem delegatam, docuerunt Otero *in dict. cap. gratum*, *numero* 4. Germonius *lib.* 1. *animadu. cap.* 5. Arellanus *lib.* 1. *antinom* 9. Didacus Perez *in procemial. lib.* 1. *tit.* 1. *Ordin.* Vega *in rubrica de iudiciis*, *num.* 47. plures congeſti à Vela *dict. differt.* 40. *num.* 50. Pro quibus

faciunt

faciunt textus *in cap. ficut, de V. S. cap. super* 27. *hoc tit. cap. ex parte* 30. *de V.S.* textus expressus *in l.* 21. *tit. 4. partit.* 3. & ea iuris ratio; nam vt officium procuratoris perpetuetur, requiritur litis contestatio, *l. ante litem* 16. *ff. de procurat.* igitur etiam ad perpetuandam iurisdictionem desideratur litis contestatio. Faciunt etiam textus *in l. ante litem* 16. *ff. de procurat. l. si conuenerit, ff. de iurisd.* vbi non dicitur iudicium cœptum antequam iudex adeatur, id est lis contestetur. Amplius, nam vt iurisdictio perpetuetur, desideratur vt iudicium cœptum sit, *l. & quia, ff. de iurisd.* sed per solam citationem iudicium cœptum non dicitur, vt docetur *in dict. cap. gratum*: igitur litis contestatio desideratur. Deinceps quia iudicium à litis contestatione incipit, Gaillus *lib.* 1. *practic. cap.* 74. Goueanus *in dict. l. & quia*, Cuiacius *lib.* 9. *obseru. cap.* 21. Vaconius *lib.* 6. *declarat. cap.* 89. Faber *in l. si bona* 49. *ff. de petit. hered.* Gratianus *tom.* 1. *discept. cap.* 2. *num.* 33. & *cap.* 26. *num.* 29. Franccs *de compet. quæst.* 5. *num.* 1. Hac sententiâ à iuris ratione vt veriore retentâ, licèt contraria vsu & praxi recepta sit, non obstant contrariæ opinionis fundamenta. Non primum deductum *ex dict. cap. gratum*, cui decisioni varias assignarunt interpretationes suprà relati iuris Interpretes; plures enim existimant, per textum *in dict. cap. gratum*, corrigi decisionem textus *in dict. cap. relatum.* Ita Panormit. Decius, & Felinus *in eod textu*, & alij laudati à Vela *dict. num.* 51. Aliter Glossa *in dict. cap. relatum*, existimat, textum illum procedere iure ciuili attento; quo inspectò à litis contestatione iudicium incipit: at verò textum *in dict. cap. gratum*, procedere de iure canonico, quo attento à citatione iudicium incipit, *cap. vnic. de litis contest.* Felinus *in dict. cap. gratum, num.* 3. Imola *num. etiam* 3. quos laudat, & sequitur Vega *in rubrica de iudiciis, num.* 47. existimant textum *in dict. cap. relatum*, procedere iuxta decisionem textus *in dict. cap. gratum*; & sic vnam decisionem suppleri per aliam. Germonius *dict. lib.* 1. *animad. cap.* 5. Otero *in dict. cap. gratum, num.* 38. putant discrimen esse constituendum inter eum casum, in quo iudex delegatus ignorauit mortem delegantis; & inter eum, in quo sciuit. Si ignorauit, sufficere citationem affirmant, *ex dict. cap. gratum*: si verò sciuit, necessariam esse litis contestationem, *ex dict. cap. relatum.* Sed his, & aliis interpretationibus omissis traditis à Vela *vbi suprà, num.* 60. dicendum est *in dict. cap. gratum*, non agi de simplici citatione, sed potiùs de citatione per edictum peremptorium, & trinam citationem, quæ inducit litis contestationem; si non veram, saltem fictam, *l. consentaneum* 8. *authent. qui semel, Cod. quomodo & quando, cap. quoniam, §. porrò, vt lite non contest.* Vnde cùm lis sit contestata per citationem peremptoriam, licèt non apertè, vt *in dict. cap. gratum*, docetur; saltem interpretatiuè per eam citationem peremptoriam perpetuatur iurisdictio delegata. Quæ interpretatio deducitur *ex dict. cap. gratum*, in illis verbis: *citationis edicto, dict. cap.* 1. *hoc tit. in* 5. *compil. Tres citationes, vel quatuor emanassent. dict. l.* 35. *partita. Por emplazamiento.* Cuius citationis ratione perpetuatur iurisdictio delegata, vt docet Otero suprà, *num.* 39. Nec obstat textus *in dict. cap. fin. de officio Legati, in* 6. nam eius textus decisio procedit in Legato Pontificis; ille enim æquiparatur Proconsuli, *cap.* 2. *eod. tit. & lib.* Vnde sicut ille recedendo à prouincia retinebat iurisdictionem voluntariam, ita legatus Pontificis per solam citationem iurisdictionem acquirebat. Nec obstant similiter textus tertio loco pro contraria sententia adducti; nam debent accipi ita vt negotium cœptum dicatur per litis contestationem; non autem per citationem simplicem, sed per peremptoriam, ex qua ficta inducitur litis contestatio. Nec tandem obstat, simplicem citationem varios producere effectus; nam licèt illud verum sit, non tamen inde rectè infertur, sufficere citationem ad perpetuandam iurisdictionem, ad quam litis contestatio vera, vel ficta desideratur, vt docet Vela *vbi suprà.*

5. TRADITVR DECIDENDI RATIO.

Igitur re integrâ, id est lite non contestatâ, aut verè, aut interpretatiuè, morte delegantis exspirat iurisdictio delegata; negotio autem iam cœpto iurisdictio durat. Cuius conclusionis rationem antiquiores ferè omnes ex eo reddunt, quia cùm iurisdictio delegata pendeat à delegantis voluntate, *l.* 1. *§. qui mandata, l. etsi Prætor, ff. de officio eius*, & per mortem cesset voluntas, *l.* 4. *ff. locati, l. non solùm, §. morte, ff. de noui operis nunc. l. centesimis* 46. *§. fin. ff. de V. & O.* ideò per mortem finitur iurisdictio delegata; siquidem cessat delegantis voluntas, à qua pendet. Ita post antiquiores repetentes *in præsenti*, Couar. *lib.* 3. *variar. cap.* 15. *num.* 4 Richardus *in §. rectè, num.* 8. *Instit. mandati*, Morla *dict. tit.* 2. *num.* 92. quam rationem etiam ad mandatum ad negotia extendunt Hothomanus *lib.* 2. *amicab. cap.* 38. Donellus *in l.* 15. *Cod. mandati*, Osualdus *ad Donell. lib.* 16. *comment. cap.* 23. *littera B.* Sed hæc ratio refellitur ex eo, quia mandatum vt finiatur, exposcit voluntatis reuocationem, vt probat Pinellus *lib.* 2. *select. cap.* 6. sed quoties desideratur reuocatio voluntatis, non sufficit mors, quæ tantùm inducit voluntatis cessationem, non reuocationem, *l. Lucius, ff. de donat. l. cum precario* 12. *§.* 1. *ff. de precario*: igitur non per mortem tantùm censetur reuocata iurisdictio delegata. Cui difficultati licèt satisfacere intendat Basilius *lib.* 5. *de matrim. cap.* 23. vbi interpretatur textum *in dict. l. Lucius*; tamen non rectè satisfacit. Quare illa ratio verior est huius conclusionis, quæ ex natura mandatæ iurisdictionis prouenit; cùm enim quodlibet mandatum morte finiatur, ex iuribus suprà citatis, naturâ ipsius ita exigente; & iurisdictio delegata mandetur, *l.* 1. *ff. de officio eius*, eodem modo ac mandatum finiri debet. Accedit, nam licèt iurisdictio delegata alicui mandetur, non tamen statim transfunditur in delegatum, donec ab eo acceptetur, *cap. quamuis, hoc tit.* Salgado *de Regia protect.* 4. *part. cap.* 6. sed potiùs remanet penes ipsum delegantem. Vnde sicut iurisdictio, quam ipse habet propriam in habitu, & actu, eius morte finitur; ita & delegata, quam retinet; nec potest conseruari in delegato, ne plus iuris sit in causato, quàm in causante, *l. si viua matre, Cod. de bonis matern.* cùm resoluto iure dantis, resoluatur & ius accipientis, *l. lex* 31. *ff. de pignorib.* radice enim extinctâ, id quod ex ea prouenit, extingui necesse est, *l. corruptionem, Cod. de vsufructu*: nec interest an delegatus Principis sit, an inferioris. Sanchez *dict. disput.* 28. *num.* 33. Basilius *dict. cap.* 28. nec etiam refert, an ad vniuersitatem causarum, siue ad negotium particulare delegatus sit; cùm enim adhuc non acquisierit iurisdictionem, eam conseruare non potest: ampliùs etsi partes consentiant, iudex delegatus

delegatus non potest in causa procedere; nam cùm nullam acquisiorit iurisdictionem per vsum, non est iurisdictio, quæ prorogetur à partibus. Nec contrarium probat textus *in cap. cùm venisset 25.* in illis verbis: *Cùm posteà egerit*: vbi probari videtur, sustineri sententiam à delegato prolatam post mortem delegantis ex consensu partium; nam ibi sententia sustinetur, quia res non erat integra tempore mortis delegantis, quod manifestè liquet ex nostro capite *gratum*, vbi refertur casus *in d. cap. cùm venisset*, propositus: è contrario verò, si iam sit negotium cœptum per litis contestationem, mortuo delegante iurisdictionem retinet delegatus; quod etiam contingit in mandato extraiudiciali, in quo si mandatario aliquid abesse cœpit, & res per consequens integra non sit, durat mandatum, *l. inter 26. cùm lege sequenti, §. morte, ff. mandati*; quo modo accipiendi sunt textus *in l. si decesserit 4. ff. qui satisdare, l. furti 6. §. illud, ff. de his, qui notantur infamiá, l. si procurator 15. ff. de procurat.* vbi per cautionem præstitam iudicatum solui, res iam cœpta erat: omissis traditis à Fabro *lib. 17. coniect. cap. 16. l. nam & Seruius, §. si inuito, ff. de negotiis gestis*; Pinello *d. lib. 2. select. cap. 6.*

6. AMPLIATVR TRADITA ASSERTIO. Adeò verum est, morte delegantis finiri iurisdictionem delegatam, vt si plures causæ commissæ sint iudici delegato in vno rescripto, & vna causa ab alia non pendeat, etiam re cœpta in vna, non perpetuatur iurisdictio in alia; si verò vna ab alia pendeat, per contestationem vnius perpetuatur iurisdictio in alia; quia sub vna specifica delegatione continentur. Glossa *in cap. licèt, hoc tit. verbo Res integra*, vbi Panormit. *num. 5.* Faciunt textus *in l. iure dicimus 19. ff. de v. s. l. Papinianus, ff. de minoribus, l. fin. ff. de calumniatorib.* Similiter si causa commissa sit pluribus iudicibus, & vnus causam attingat, & de ea cognoscere cœperit, morte delegantis non finitur iurisdictio, *cap. cùm plures, in fine, hoc tit. in 6.* Ratio est, quia cùm pluribus causa committitur cum clausula, *quod si non omnes*, iurisdictio vnica, & indiuidua creditur, & in indiuidua perpetuatio vnius aliis prodest, *l. si vna est via, ff. de seruit. rustic.* Docent *in dict. cap. cùm plures*, Dominicus *num. 10.* Francus *num. 4.* Si verò causa committitur pluribus delegatis simpliciter, non adiectâ clausula, *quod si non omnes*, etiamsi vnus de causa cognoscat, quoad alios non est perpetuata iurisdictio, *cap. causam matrimonij, cap. prudentiam 21. hoc tit.*

7. DISSOLVITVR PRIMA DIFFICVLTAS. Nec obstat prima difficultas suprà adducta; certum enim est, mandatum morte mandantis finiri re integra, nisi mandatum contineat rem necessariam, vt *in l. si procuratorio 31. ff. de procurat. l. 1. Cod. de O. & A.* iuncto Cuiacio *lib. 2. obseru. cap. 31.* vel si in rem ipsam mandatarij mandatum collatum sit, *l. illam, Cod. de donat.* aut nisi fauor dotis interueniat, vt *in l. si ego 9. §. si res, ff. de iure dotium*; quam ita accipit Amaya *lib. 2. obs. cap. 4.* aut nisi post mortem collatum sit, *l. & si quis 12. §. si cui funeris, ff. de religiosis & sumptibus, l. vlt. ff. de solut.* Cuiacius *in l. 3. Cod. mandati, & lib. 1. obs. cap. 38.* Merillus *variant. ex Cuiacio lib. 3. cap. 29. & different. cap. 22.* Donellus *lib. 16. comment. cap. 23.* vbi Osualdus *littera C.* licèt mandatum post mortem conferri posse, neruosè defendant Hothomannus *lib. 2. amicab. cap. 38.* Pinellus *lib. 2. select. cap. 6. per totum.* Nec obstant textus suprà expensi, non textus *in d. l. fundi, §. item, ff. de acquir. possess.* cui aliqui satisfaciunt asserendo, eum procedere in mandato rei necessariæ, quod morte non finitur, vt suprà dixi. Sed hæc solutio facilè refellitur ex eo; nam si mandatum, de quo in eo textu, esset rei necessariæ, non ambigeretur, an ignatus, an sciens mandatum exequeretur: sed hoc dubitatur: igitur quia non loquitur textus de mandato necessario. Dicendum ergo est, in primo casu illius textus, ideò possessionem acquiri, quia ignarus eam tradidit; in secundo verò casu, quia scientibus mandantis hæredibus rem similiter tradidit; & qui scit, & non prohibet, mandasse intelligitur. Docent alia plura adducentes Madera *animad. cap. 21. num. 7.* Pinellus *lib. 2. select. cap. 6. num. 42.* Arias de Mesa *lib. 3. variar. cap. 43.* Fornerius *lib. 3. select. cap. 3.* Neque etiam obstat textus *in l. si interim 11. §. si vxor, de donat. inter*: cui respondendum est asserendo, ibi mandatum ex natura donationis inter virum & vxorem post mortem conferri, vt res donata tradatur tempore habili: quare morte non soluitur, vt contingit in aliis mandatis, siue iudicialibus, siue extraiudicialibus. Nec tandem obstat textus *in l. si quis mancipiis 17. §. si impubes, ff. de institoria actione*; nam licèt morte testatoris, qui habetur loco domini, finiatur mandatum speciale, *l. si per epistolam 50 ff. de acquir. hered.* mandatum tamen generale non extinguitur propter vtilitatem promiscui vsus, licèt non idem procedat in proposito pecuniæ credendæ, de quo *in l. eius qui in prouincia, ff. de rebus creditis*, ad cuius explicationem videndi sunt Donellus, & Cuiacius *ibi*, Mocz *obseru. cap. 4.* Santaloria *interpretat. 5.* Valentia *tom. 3. tract. 1. cap. 5. num. 6.* D. Didacus Serna *exercit. 1.*

Nec obstat primum argumentum deductum *ex l. venditor, §. 1. ff. de iudiciis*, pro cuius expositione sciendum est, magnopere differre iudices delegatos à iudicibus datis; nam ampliorem iurisdictionem habent iudices delegati, quàm dati, vt agnouit Quintanadueñas *lib. 2. de iurisd. num. 2.* iudices enim dati tantùm habent notionem, *l. ait Prætor 5. ff. de re iudicata, l. penult. ff. de confess.* delegati verò iurisdictionem, *cap. in litteris 9.* ibi: *Eius iurisdictio*; *cap. fin.* ibi: *Iurisdictio istorum*; *hoc tit.* Delegati possunt exequi sententias suas, vt probaui *in cap. significasti, hoc tit.* iudices verò dati eas exequi non possunt, *l. a D. Pio 15. ff. de re iudic.* Præterea iurisdictio mandatur vel vniuersa, vel eius pars, *l. solet 16. ff. de officio Proconsulis*, cum sequenti: sed iudex datur vni tantùm liti; vnde specialiter iudex dicitur *in l. Præses 5. ff. de officio Proconsulis, l. fin. ff. de officio Prætoris*, iuncta lege *Prætor 4 ff. de tutorib.* Ab eo, cui mandatur iurisdictio, prouocatur maior iudex eo, qui mandauit, *l. 1. §. vlt. ff. quis & a quo appell.* at verò à iudice dato prouocatur qui dedit, *l. 1. in principio, l. fin. ff. quis & a quo.* Is cui delegata est iurisdictio, habet eam vicariam, & alienam; secus iudex datus. Tandem iurisdictio mandata soluitur morte mandantis; data verò non finitur morte dantis, *dict. l. venditor.* Docent Cuiacius *lib. 1. qq. Papin. in l. fin. ff. de officio Proconsulis*; Osualdus *lib. 17. Donelli, cap. 23. littera A.* Ratio autem discriminis, quare iurisdictio delegata morte finiatur; notio verò morte dantis non exspiret, non prouenit ex fauore litigantium, vt existimauit Donellus *lib. 17. comment. cap. vlt.* sed ex eo, quia in iudice delegato

8. RESPONDETVR ALIIS DIFFICVLTATIBVS.

lis non contestatur penes ipsum delegatorem; in dato verò lis contestabatur apud ipsum Prætorem, vt docent P. Faber *lib. 1. semestr. cap.* 24. Reuardus *pro Tribunal. cap.* 11. Faber *in l. post litem* 17. *ff. de procurat.* exceptiones enim coram Prætore proponebantur, *l. si quis* 7. *ff. de except. l. si quis diem* 9. *C. eod. tit.* quod fieri absque litis contestatione non poterat. Nec obstat vltimum argumentum rationis dubitandi, petitum ex exemplo Legati Proconsulis; quia verum est, iurisdictionem Legati Proconsulis non finiri morte ipsius Proconsulis. Ratio est, quia eius iurisdictio potiùs ordinaria, quàm delegata creditur, vt probaui *in cap.* 1. *hoc tit.* Nec tandem obstat, quod dicebamus, iurisdictionem subdelegati non finiri morte delegantis, quia iurisdictio subdelegata semper consideratur propria delegantis: quare persona subdelegantis non attenditur, nisi in casu speciali textus *in cap. licèt*, *hoc tit.* Docet pluribus relatis Solorzanus *tom.* 2. *de iure Indiar. lib.* 3. *cap.* 26. *num.* 54. Nec obstat secunda difficultas deducta *ex l. cùm plures* 60. §. *mandati*, *ff. locati*; nam ibi re cœptâ, seu non integrâ, non reuocatur mandatum, vt à contractu discedatur, sed vt conductoris dolus æquitate ipsius vindicetur.

9. Primò superiori assertioni opponitur textus præsens *in cap. gratum*, in illis verbis: *Maximè si delegatus non sit certus de obitu delegantis.* Ex quibus communiter Doctores deducunt, iurisdictionem delegatam non finiri morte delegantis, nisi delegatus sciat delegantem iam decessisse: igitur mors ipsa delegantis non inducit iurisdictionis cessationem. Cui difficultati vt satisfaciamus, examinanda est illa celebris quæstio, vtrum videlicet gesta à delegato ignorante mortem mandantis, valida sint? Et pro negatiua sententia faciunt textus *in d. cap. gratum*, in verbis suprà relatis, iunctis illis sequentibus: *Negotium sit quasi cœptum.* Ex quibus deducitur, vltra ignorantiam delegati desiderari vt negotium sit quasi cœptum: & textus *in cap. fin. de procurat. lib.* 6. vbi matrimonium contractum à mandatario ignaro mortis mandantis, nullum est. Faciunt etiam suprà tradita, videlicet iurisdictionem delegatam ipso iure finiri morte delegantis, *cap. licet*, ibi: *Morte mandantis exspirauit*, *hoc tit. cap. si cui nulla*, *de preb. lib.* 6. ibi: *Exspirat omnino.* Sed ignorantia non potest tribuere iurisdictionem delegato, quam ipse non habet, *l. si per errorem* 15. *ff. de iurisd.* igitur ignorantia mortis delegantis non reddit actus validos aliàs inualidos, cùm in his, quæ ipso iure fiunt, nihil operetur ignorantia, *l. etiam inuiti* 32. *ff. de acquir. hered. l. si a furioso* 23. *ff. de O. & A.* vnde mandatum procuratoria, etsi procurator ignoret mortem domini, finitur, *l. eius qui*, *final. ff. de reb. credit. l. quæsitum* 15. §. *fin. ff. de manumiss. vindict.* Tenent hanc sententiam Glossa *in d. cap. gratum*, *verbo Maximè*, Quintanadueñas *vbi supra*, *num.* 15. Otero *in d. cap. gratum*, *num.* 50.

Exponitur præsens caput gratum.

10. Contrariam sententiam affirmatiuam, videlicet gesta à delegante ignaro mortis mandantis, valere, probatur sequentibus fundamentis. Primò, nam mandatum morte, aut reuocatione non finitur, nisi mortis, aut reuocationis notitia habeatur à delegato, *cap. ex parte* 33. *de rescriptis*, *l. si mandassem* 15. *ff. mandati*, *l.* 1. §. 2. *ff. quod iussu*, *l.* 4. *ff. de manum. vind.* quare si mandatarius exequatur mandatum, habet actionem mandati vtilem, *l. inter* 26. *ff. mandati.* Quo casu accipiuntur textus *in l.* 2. *& 5. ff. de auro & arg. legat.* vnde qui soluit illi, qui ignorat reuocatum esse mandatum, liberatur, *l. si quis seruo*, *ff. de solut.* vt latiùs dicemus *in cap. mandato*, *de procurat.* Facit etiam pro hac sententia textus *in cap. audita* 4. *de restit. spol.* vbi iurisdictio delegati non creditur reuocata per secundum rescriptum, donec habeatur illius notitia. Hanc sententiam docuerunt Innocentius *in d. cap. licèt*, Albericus *in l. si facto*, *ff. de officio Præsid. num.* 1. quos sequitur Sanchez *dict. disput.* 28. *de matrim. num.* 4. Sed pro istarum opinionum concordia dicendum est, strictâ iuris ratione attentâ delegatam iurisdictionem, imò quodlibet mandatum finiri morte mandantis, seu delegantis; sed ex quadam æquitate, gesta ab eo, qui communiter iudex putabatur, sustinentur, *cap. ad probandum*, *de re iudic. l. Barbarius*, *ff. de officio Præsidis*, *l.* 2. *C. de sentent. & interlocutor.* vbi gesta ab ipso delegato, seu mandatario, valere, & defendi docetur: vnde prima sententia suprà adducta procedit inspecto iuris rigore; secunda verò attentâ æquitate, quæ postulat, ne partes diuiùs litibus vexentur, vt latè prosequitur Basilius *lib.* 5. *de matrim. cap.* 53. Nec aliud probant textus pro affirmatiua sententia expensi. Non textus *in d. cap. ex parte* 33. *de rescript.* quia in eius specie iudex habebat iurisdictionem proprio iure; vnde licèt procurator reuocatus esset propter iudiciorum authoritatem, ne ea illusoria redderentur, statutum fuit, gesta ab eis in iudicio valere. Nec etiam obstat textus *in d. l. si mandatum* 15. nam in eius specie agitur de excusando eo, qui ignarus reuocationis adimpleuit mandatum, ne damno afficeretur ex eo, quod bona fide illud adimpleuit, vt docent Morla *in emporio*, *tit. de iurisd. num.* 101. Arias de Mesa *lib.* 3. *variar. cap.* 43. Nec etiam obstat lex 1. *ff. quod iussu*; quia in eo textu desideratur certioratio, non vt mandatum reuocetur, sed vt mandator transgressor mandati iudicetur; & ne pater reuocans mandatum præiudicet contrahentibus cum filio. Tandem non obstat lex 4. *ff. de manum. vindict.* cuius conciliatio cum lege *quæsitum* 15. *ff. qui & a quibus*, obuia est apud Institutionum Interpretes *in* §. *rectè*, *Instit. mandati*, & Pinellum *lib.* 2. *select. cap.* 6.

Contraria sententia asseritur.

Secundò superiori assertioni opponitur textus *in Clement. fin. de procurat.* vbi mandatum procuratoris datum ad resignandum beneficium, morte mandantis, etiam re cœptâ, & re non integrâ exspirat: igitur iurisdictio delegata etiam re non integrâ finitur morte delegantis. Pro huius textus interpretatione sciendum est, plerumque constitui procuratorem ad resignandum beneficium proprium, *Clement.* 1. *de renunc.* docent latè P. Greg. *de beneficiis*, *cap.* 58. Valensis *eod. tract. lib.* 3. *tit.* 26. quod mandatum ad resignandum finitur per mortem mandantis, non solùm cùm res integra est, verùm etsi cœpta; nam cùm morte mandantis beneficium vacet, *cap. susceptum*, *de rescriptis*, *lib.* 6. per consequens & mandatum circa illud præstitum finitur etiam quoad cœpta, quia ius ad illud beneficium penes successorem mandantis non residat. Docent alia adducentes pro interpretatione ipsius textus, Osualdus *ad Donellum lib.* 18. *cap.* 12. *duplici littera D.* Sanchez *d. disput.* 28. *num.* 42. Fachineus *lib.* 5. *controu. cap.* 10. Basilius *lib.* 8. *de matrim. cap.* 19. Bajo-Arroyo *in cap. final. num.* 50. *de procurat.* 11.

Exponitur Clement. final. de procurat.

Tertiò

12. INTELLIGITUR CAP. SUPER 9. HOC TIT. IN 6.

Tertiò aduersatur textus *in cap. si super gratia 9. hoc tit, lib. 6.* vbi agitur de iudicibus executoribus datis à Sede Apost. & deciditur, eorum officium super gratia facta à R. Pontifice non finiri eius morte; igitur quia iurisdictio delegata etiam re integra morte delegantis non finitur. Cui difficultati ex communi omnium Interpretum placito respondeo, specialiter textum illum procedere in potestate data executoribus super gratiæ executione, quæ per obitum concedentis, & re integra non exspirat, quia sequitur naturam ipsius gratiæ: quemadmodum enim gratia ipsa etiam re integrâ non finitur morte; ita etiam facultas data ad eius executionem. Illud enim discrimen inter rescripta gratiæ, & iustitiæ vulgò notatur, videlicet rescripta iustitiæ exspirare morte delegantis; rescripta verò gratiæ nullo modo morte concedentis finiri. Docent plures congesti à Cenedo *in collect. ad Sextum, collect.* 1. Morla *in empor. tit. de iurisd. num.* 107. beneficium enim Principis debet esse perpetuum, *cap. debet, de R. I. in 6.* vnde dimissoriæ concessæ ad ordines recipiendos, morte Episcopi, qui eas dedit, non exspirant. Barb. *de potest. Episcop. alleg. 7. num.* 231. nec similiter Episcopi morte finitur potestas data ad audiendas confessiones. Sanchez *d. disput.* 28. *num.* 7. Suarez *de pœnit. disput.* 26. *sect.* 3. *num.* 7. nec etiam facultas celebrandi in oratorio finitur morte Pontificis concedentis. Salas *de legibus disp.* 20. *sect.* 17. *num.* 125. Gutierrez *de matrim. cap.* 125. *num.* 22. & alia similia, quæ prosequuntur Sanchez *vbi suprà*, Fragoso *de regimin. Christ. Reipub. p.* 2. *lib.* 4. *disput.* 10. §. 2. *num.* 36. Nec huic solutioni obstat textus *in cap. si cui nulla, de præb. lib.* 6. vbi executio gratiæ delegata exspirat morte delegantis. Nam omissis solutionibus traditis à Glossa *ibi*, Molina *lib.* 2. *de primog. cap.* 7 *num.* 4. Fachineo, & Basilio *vbi suprà*, Barbosa *in hoc cap. relatum, num.* 4. qui communiter discrimen constituunt inter gratiam factam, & faciendam, quoa refellunt Morla *in emp. d. num.* 17. Otero *in d. cap. relatum, num.* 22. dicendum est, in eo textu non agi de litteris gratiam continentibus; nam textus ille loquitur de litteris, per quas datur Ordinario facultas concedendi beneficium certæ personæ, quod aliàs propter reseruationem, vel similem causam conferre non poterat; quarum litterarum mentio fit *in cap. cùm aliquibus, de rescriptis in* 6. vnde cùm respectu executoria non contineret gratiam, cùm non possit alienæ personæ nisi in rescripto expressæ conferre, nec gratiam illius, cui beneficium conferendum erat, quia nullum ius illi acquisitum erat, ex nullo capite rescriptum illud gratiæ dici poterat. Docent Morla *dict. num.* 107. Bajo-Arroyo *vbi suprà, num.* 28. Otero *num.* 93. Garcia *de beneficiis p. 6. cap. 2. num* 305. Alia circa illius textus explicationem adducunt Basilius *dict. cap.* 19. *de matrim. num.* 1. P. Mendo *in bullam disput.* 1. *cap.* 6 *num.* 48. & *disput.* 2. *cap.* 5 *num.* 28.

13. PROSEQUITUR IPSA INTERPRETATIO.

Sed pro exactiori expositione textus *in d. cap. si super*, assignanda est ratio differentiæ, quæ versatur inter mandatum iustitiæ, & gratiæ. Et quidem Hostiensis *in cap. constitutus* 19. *de rescriptis, num.* 2. eam adducit, nempe quod in litteris gratiosis ex sola impetratione ius impetranti acquiritur; vnde in eis tantùm operatur impetratio, quantùm in litteris iustitiæ citatio, argumento ex capite *Capitulum, de rescriptis, cap. ex parte, de officio deleg.* Sed hac Hostiensis ratione omissâ, veriùs dicendum est, strictâ iuris ratione attentâ, in vtrisque litteris, tam gratiæ, quàm iustitiæ mandatum morte mandantis finiri; veruntamen contra hoc strictum ius iure singulari & æquitate receptum fuisse, vt principium illud non procederet in mandatis specialem gratiam continentibus: quæ ratio apertè colligitur *ex d. c. si super*, ibi: *Æquum esse censemus*; *cap. si cui* 36. *de præb. lib.* 6. ibi: *decet*; iunctâ regulâ *Decet, de reg. iuris lib. 6. cap. magna, de voto.* Huius autem æquitatis inducendæ ratio, si qua assignari potest, maximè illa est, quia in mandatis & rescriptis iustitiæ concedens principaliter intendit facere actum secundùm ius commune, & eius regulas ordinarias: at verò in gratia cùm semper intendatur aliquid extraordinarium, non secundum, sed præter, vel contra ius commune, & eius regulas; meritò præter, immò & contra illas accipitur concessio, & durat, ita vt morte concedentis non exspiret. Deinde quia licèt litteræ iustitiæ (quæ facilè, & absque magnis laboribus ac sumptibus solent obtineri) exspirent re integra, mortuo concedente; nihilominus tamen impetrans à successore id ipsum facilè obtinebit; vel saltem illi superest ordinarium iuris communis remedium, quod sufficit ad consequendam iustitiam, quæ per mandatum, seu rescriptum intendebatur, iuxta quam doctrinam procedit textus *in cap. finali, versic. Officium, hoc tit. lib.* 6. at verò si gratia præter, vel contra ius commune cum magno labore, & dispendio obtenta exspiraret re integrâ morte concedentis, graue præiudicium inferretur impetranti, quòd non facilè à successore eius, qui gratiam concessit, nec per viam iuris communis assequeretur id, quod defunctus liberaliter concesserat. Facit etiam, nam gratiam concedens valdè optat vt perpetuò maneat, & in omnem euentum suum consequatur effectum, *cap.* 1. *de donat.* ac proinde propter huiusmodi enixam voluntatem verosimiliter creditur intendere, ne ipsius morte exspiret, quin immò & post illam maneat: quæ voluntas mandantis sufficit, vt post mortem protrahatur mandatum, *l. si verò* 12. §. *finali, cum l. sequenti, ff. mandati*; quam explicat Cuiacius *lib.* 1. *obseru. cap.* 38. *l. cùm pater* 77. §. *filius, ff. de legat.* 2. Docent in specie Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 14. *num.* 15. Tiraquel. *de priuileg. pia causa, priuil.* 82. *num* 132. Cùm ergo mandatum gratiæ non exspiret morte concedentis, dubium erat, an iurisdictio executori gratiæ delegata morte delegantis exspiraret? Et consultus Bonifacius VIII. *in d. cap. si super*, decreuit simile mandatum non exspirare; quod profectò prædictâ æquitatis ratione motus contra iuris rationem nouiter respondit, vt agnouerunt Garcia *de beneficiis 6. p. cap. 2. §. 3. per totum*, Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disput.* 28. *num* 43. Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancell. glossa* 12. *num.* 34 Cenedo *canonic. quæst.* 38. *num.* 19. & *collect.* 1. *ad lib. Sext.* Nec obstabit si dicas, Bonifacium non constituere ius nouum ex ipsa ratione, quam ipse adducit *in versic. Quam*, ibi: *Velut gratia prædicta accessorium sequi naturam congruit principalis.* Quæ regula est iuris antiqui satis repetita *in cap. de prudentia, de donat. inter, cap. si diligenti, de foro compet.* regula *Accessorium, de regul. iuris in* 6. *l. cùm principalis, l. nihil dolo, §. Cum principalis, ff. de reg. iuris, l. non dubium, Cod. de legibus*; nam respondendum est, regulam illam antiquam non obtinere in præsenti casu, quia in contrarium stabat

alia ratio, quæ generalem hanc regulam impediebat, videlicet morte mandantis mandatum exspirare. Nec etiam obstabit si instes, Bonifacium *in d. cap si super*, asserere gratiam à Sede Apostolica emanasse; sed delegatio facta sub nomine dignitatis non exspirat, etiamsi decedat ille, qui concessit, *cap. quoniam* 14. vbi probaui, *hoc tit. cap. si gratiosè* 5. *de rescriptis*: ergo ex alio capite in ea specie iurisdictio executori gratiæ concessa morte concedentis non exspirabat. Nam respondeo discrimen constituendo inter terminum, in quem resoluitur delegatio, hoc est ex parte termini, cui delegatio fit, vt *in d. cap. quoniam* 14. *cap. si gratiosè*: & inter illum, qui delegat; quia hoc casu nihil interest, an delegatio facta sit sub nomine personæ, an sub nomine dignitatis: quocumque enim modo delegatio fiat, si fuerit iustitiæ, expirabit morte; si gratiæ, durabit. Accedit, nam in specie textus *in d. c. si super*, etsi gratia facta fuisset à Sede Apostolica, tamen delegatio executionis ab ipso R. Pontifice processit, & ita tantùm iure singulari sustinetur delegatio executionis gratiæ.

CAPVT XXI.

[a] Cœlestinus III.

PRudentiam tuam. [b] *Et infrà*: Quinto loco supplicas informari, vtrum cùm tribus causa committitur, ita, quod si omnes interesse nequiuerint, duo eam nihilominus exequantur: si reus à duobus tantùm fuerit conuocatus, venire necessariò teneatur? Et si citatus à pluribus, coram duobus comparuerit, tertio nec veniente per se, vel per litteras (vt solet fieri) excusante, an duo præsentes in causa possint procedere, & eam sententiæ calculu terminare? In hoc casu taliter respondemus, quod cùm aliquis delegatorum iudicum, per certum nuntium, vel excusatorem litteratoriè destinatum non ostenderit se interesse non posse, vel aliàs de eodem canonicè constare non poterit, residui procedere ad causæ cognitionem non debent: quod si processerint, nihil reputabuntur egisse. Illa quippe fuit antiqua Sedis Apostolicæ prouisio, vt huiusmodi causarum recognitiones duobus, quàm vni; tribus, quàm duobus libentiùs delegaret, cùm (sicut canones adtestantur) integrum sit iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Mandati siquidem excedere fines probaretur, si quis citra formam rescripti accepti præsumeret iudicare. §. Adiicimus etiam, quod vbi fuerit in commissione adpositum, vt si omnes interesse nequiuerint, duo eam nihilominus exequantur; si aliquis ex ipsis cùm possit, noluerit interesse, duo nihilominus in causa procedant, licèt ille tertius grauissimè sit arguendus pro eo, quod mandatum Apostolicum exequi subterfugiat, aut contemnat. Idem quoque per omnia dicimus obseruandum in causa, quæ committitur duobus, eo adposito, vt si ambo interesse nequiuerint, alter nihilominus exequatur. §. Sexta nobis proposita ex parte tua quæstio continebat, quod cùm aliquibus iudicibus causa committitur, & quandoque contingit, quod reus actori obiicit, quod stare non potest in iudicio, vtpote vinculo [c] excommunicationis adstrictus, si reus non velit statim eum probare excommunicatum, siue non possit; an actor nihilominus audiri debeat, donec super eo, quod obiicitur, rei veritas fuerit patefacta? Hanc dubitationem taliter remouemus, quod si ille, qui tale quid obiicit, statim, vel intra terminum competentem non probauerit legitimè quod intendit, actor permitti debet, vt sine offendiculo quolibet audiatur. Cæterùm, si vel ex confessione actoris, vel alio quolibet modo legitimè constiterit, esse actorem vinculo excommunicationis adstrictum, à iudicibus [d] delegatis secundùm formam Ecclesiæ valet absolui, ita vt si propter aliam iustam causam, & euidentem ab ordinario iudice, vel delegato excommunicatus fuerit, ad excommunicatorem debet absoluendus [e] remitti: qui si malitiam adhibuerit, delegati iudices id ritu ecclesiastico liberè exequantur, dummodo non sit tale genus excommunicationis illius, cuius absolutio Sedi Apost. reseruetur. Explorati siquidem iuris existit, vt delegatis iudicibus, quibus principale committitur, & accessorium committatur. §. Si verò ab his fuerit præstito iuramento, quod stabit mandato Ecclesiæ, absolutus: rursus interrogas, an coram eisdem delegatis, vel ordinario, à quo excommunicatus extitit, teneatur super eadem causa, pro qua excommunicatus fuerat, respondere, & quorum debeat iudicio, vel mandato stare? In quo casu taliter respondemus, quod coram ipsis excommunicatoribus super illa causa, pro qua fuerat excommunicatus, stare debet, & eorum seruare mandatum, nisi specialiter fuerit illud aliis iudicibus à Sed. Apost. delegatum. Quod si excommunicatores malitiosè distulerint, tunc delegati eandem iurisdictionem, quam in principali, & accessorio exercebunt.

NOTÆ.

NOTÆ.

a COeleſtinus III.] Suppleudum eſt, *Rhotomag. Decano*, ex capite *prudentiam*, vnico *de mutuis petit. in 2. collect.* vbi eſt alia pars huius textus. De Rhotomag. Eccleſia egi *in cap. cùm contingat 24. de reſcriptis.* De Decano, & eius officio aliqua notaui *in cap. 2. eod. tit. de reſcriptis.*

1. b *Et infrà.*] Cum Alanus Decanus Rhotomag. conſuluiſſet Cœleſtinum III. ſuper diuerſis iuris quæſtiooibus, ſigillatim ſuo ordine Pontifex reſpondit. Ad primam *in cap. 2. de mutuis petit.* ad ſecundam *in cap. ſecundo, de appellat.* ad tertiam *in cap. tertio, de probat.* ad quartam *in cap. præterea, el 2. de tranſact.* ad quintam in hoc textu, in principio: ad ſextam *in §. ſexta, huius textus*, ad vltimam *in cap. 2. de cauſa poſſeſſ.* Et quia ipſe Decanus Romæ deceſſerat, Capitulo Rhotomag. Cœleſtinus reſcribit *in cap. bona 3. de confirm. vtili.* Ex quibus omnibus partibus reſtituanda eſt integra epiſtola Cœleſtiui: & quæ ad principium huius textus ſpectant, petenda ſunt ex commeotario textus *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis.*

c *Excommunicationis adſtrictus.*] Maiori enim excommunieatione ligatus non poteſt in iudicio agere, licèt cogatur conuentus reſpondere, vt latè dicemus *in cap. a nobis, 2. de except.* quomodo autem excommunicatus poſſit in præſenti impetrare reſcriptum, expoſui *in cap. dilectus 26. de reſcriptis, & in cap. ab excommunicato, eod. tit.*

d *Iudicibus delegatis.*] Quia non ſolùm poteſt quia abſolui à ſententia lata ab homine, ab eo qui eam protulit; verùm & ab eius ſu[illegible]ore, aut delegato, vt exponunt S[illegible]arez *de cenſur. diſput. 7. ſect. 2. n. 2.* Gibalinus *eod. tract. diſquiſit. 9. q. 3. 2. p.*

e *Remitti.*] Hoc textu mouentur aliqui ex tepetentibus *in cap. 1. hoc tit.* vt exiſtiment, non poſſe iudicem delegatum impedientes vſum iuriſdictionis punire, aut de acceſſoriis cognoſcere, quando alio modo iuriſdictio delegata expediri nequit: ſed vt in eius textus commentario probaui, poteſt iudex delegatus, etiamſi alio modo iuriſdictionem exercere poſſit, de acceſſoriis cognoſcere, & impedientes ſuam iuriſdictionem punire: vltra negotium enim principale ſibi commiſſum duplex genus cauſarum mandatum cenſetur; primum earum, quæ à iuriſdictione delegata dependent, & ex ea proficiſcuntur, vt contingit in cauſa executionis ſententiæ, *cap. ſignificaſti 7. cap. quærenti, hoc tit.* in coactione ſubdelegati, vt iuriſdictionem acceptet, *cap. paſtoralis 18. in principio, hoc tit.* in quæſtione dotis, quæ in cauſa matrimoniali incidit, *cap. de prudentia, de donat. inter.* Secundum genus eſt earum, quæ licèt non oriantur ab ipſa cauſa delegata, exitum tamen ipſius remorantur, vt contingit in ſpecie huius textus, & *in cap. veniens 38. de teſtibus.* Inter hæc autem duo cauſarum genera illud diſcrimen verſatur, quod vbi à quæſtione principali aliæ controuerſiæ oriuntur, & pendent, poteſt delegatus cognoſcere de eis, etiamſi neceſſariæ non ſint ad exitum cauſæ principalis, vt *in d. cap. de prudentia*, & ſimilibus; quia cum principali cauſa ſimul mandatæ intelliguntur: at vbi nouæ quæſtiones proponuntur, quæ à delegata iuriſdictione non proficiſcuntur, non poteſt aliter de eis cognoſcere, quàm ſi impediant vſum iuriſdictionis delegatæ, vt in hoc §. contingit; quia non intelliguntur mandatæ, niſi quatenus cognitio illarum eſt neceſſaria ad exitum cauſæ principalis, *l. 2. ff. de iuriſdictione*, vbi Alciatus *num. 4.* 2.

CAPVT XXII.

N. [a] [illegible] Archiepiſcopo, & N. Epiſcopo [b] Cephaluden.

CVm cauſa, quæ vertitur inter venerabiles fratres noſtros N. Montis [c] Regalis, & N. [d] Roſſanen. Archiepiſcopos ſuper quibuſdam decimis ven. fratribus noſtris N. [e] Panormit. & N. [f] Capuan. Archiepiſcopis, & tibi, frater Regin. commiſſa fuiſſet à nobis fine canonico terminanda, prædictus Archiepiſcopus Montis Regalis, ſicut ex litteris eius accepimus, ad primam prædictorum Panormitan. & Capuan. Archiepiſcoporum citationem acceſſit, in quorum præſentia conſtitutus excipiendo propoſuit, quod pro duabus cauſis non deberet eorum ſtare iudicio: tum videlicet quia cauſa ipſa fuerat tribus delegata, & ab illis duobus tantùm, te, frater Regin. præſente, inconſulto, & inſcio, nec vices tuas eis ſuper hoc committente, fuerat ad iudicium euocatus: tum etiam quia ante ipſorum citationem pro eadem cauſa nuncium ſuum ad Apoſt. Sed. tranſmiſerat: in quo decretalem felicis mem. [g] Alexandri Papæ III. prædeceſſoris noſtri ſibi affirmabat apertiùs ſuffragari. At verò iidem Archiepiſcopi exceptiones ipſius nolentes admittere, contra eum vt reſponderet, interlocutoriam ſententiam protulerunt: propter quod idem Archiepiſcopus ſentiens ſe grauari, Sedem Apoſt. appellauit. Nos igitur prædictorum inquiſitionem, & deciſionem canonicam veſtræ diſcretionis examini committentes, fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vocatis ad præſentiam veſtram, qui fuerint euocandi, & inquiſitâ ſuper præmiſſis diligentiùs veritate, ſi vobis conſtiterit prædictos Archiepiſcopos exceptiones prædictas nullatenus admiſiſſe, non obſtante eo, quod per ipſos factum eſt, decimas ipſas, quibus prædictus Montis Regalis Archiepiſcopus ſe, poſtquam nuncij ſui propter hoc ad Sed. Apoſt. acceſſerunt, aſſerit ſpoliatum, cùm eaſdem, tam ſibi, quàm Eccleſiæ ſuæ à Sede Apoſt. fuiſſe aſſerat confirmatas, ſiue per laicalem potentiam, ſiue etiam per eoſdem iudices factum ſit, cum fructibus inde perceptis, ſublato cuiuſlibet contradictionis, & appellationis obſtaculo, reſtitui

faciatis: audientes postmodùm quantùm de iure poteritis, si quid fuerit quæstionis, & appellatione remotâ fine debito decidentes. Datum Lateran. Calend. Nouembris.

NOTÆ.

1. a Regin.] Ita legitur in hac sexta collectione, & in epistolis Innocentij III. emendatis à Guillelmo Sirleto, *pag.* 195. ex qua epistola ita hunc textum restituo. Regium vrbs equidem longè nobilissima, & vetustissima, totius Calabriæ Metropolis est, vtpotè prima ciuitas Calabriæ, immò totius Italiæ, Româ exceptâ. Eius situm, initium, & amplitudinem latè refert Gabriel Barrius *lib.* 3. *de antiquit. & situ Calabriæ.* In principio Christi fidem ab ipsis SS. Apostolis Petro & Paulo accepit, à quorum tempore Ecclesiam Cathedralem obtinet, Stephano primo eius Episcopo à D. Paulo ordinato, vt refert Carolus à S. Paulo *in Geograph. sacra*, *pag.* 59. Ipsa ciuitas aliquando à Patriarchatu Romano auulsa fuit, & Constantinopolitano Metropolis nomine subiecta, vt refert ipse Carolus à S. Paulo *vbi suprà*, *pag.* 39. Huius Ecclesiæ Præsuli Guillelmo missa est præsens decisio, cui simul cum Bartholomeo Panormit. Archiep. & Matthæo Capuano eadem causa iam delegata fuerat ab ipso Innocentio, vt infrà dicemus.

2. b *Cephaluden.*] Cephaletis vetus Siciliæ ciuitas est, in præruptæ rupis olim vertice sita, cuius frequens mentio est apud Ptolomeum *lib.* 3. Plinium *lib.* 3. *cap.* 8. Melam *lib.* 2. Ciceronem 4. *in Verrem:* Ecclesiam Cathedralem obtinuit iam ante Saracenorum inuasionem, vt ex Niceta refert D. Rochus Pirro *tom.* 3. *Siciliæ*, *notit.* 5. & licèt iniuriâ temporum ad exiguum oppidum ipsa ciuitas redacta fuisset; tamen Rogerius primus Siciliæ Rex eam instaurauit: cuius reparationis causam referunt Facelus *decad.* 1. *lib.* 4. *cap.* 3. Baronius *tom.* 11. *anno* 1130. Huius Ecclesiæ Præsuli Ioanni Cicala, cognomento Veneto, missa est hæc epistola, vt testatur D. Rochus Pirro *d. notitia* 5. *anno* 1205.

3. c *Regalis.*] Mons regalis vrbs est Siciliæ, in prouincia Panormitana, vbi veteres Siciliæ Reges ad leuandas curas secedebant: eius descriptionem, & historiam latè prosequitur Aloisius Lellus *in libello de Montis Regalensis Ecclesia.* Eius Episcopus parebat olim Archiepiscopo Panormit. donec Lucius III. in Metropolitanam eam Ecclesiam erexit, cuius erectionis diploma refert D. Rochus Pirro *tom.* 1. *Siciliæ*, *notit.* 3. Cùm tempore Innocentij III. per annum 1198. eam Ecclesiam regeret Carus monachus Cisterciensis, lis oborta fuit inter ipsum, & Rossanensem Archiepiscopum: eam causam Innocentius III. delegauit primò Bartholomeo Panor. Guillelmo Regien. & Matthæo Capuano Archiepiscopis. Et cùm duo in causa procederent prætermisso Regien. Archiepiscopo, conquesti fuerunt Archiepiscopi Regien. & Montis Regalis litteris suis ad Innocentium missis, quas pro huius textus vera interpretatione libet transcribere ex epistolis Innocentij III. correctis à Sirleto, vbi *folio* 194. ita legitur.

Littera Regien. Archiep. ad Dominum Papam.

Excellentissimo Domino, & Beatissimo Patri suo Domino Innocentio Dei gratiâ sacrosanctæ Romanæ Sedis reuerendissimo summo Pontifici G. humilis, & indignus Ecclesiæ Regin. minister salutem, & debitæ perpetuam deuotionis obedientiam. Placuit Beatitudini vestræ causam, quæ vertitur inter venerabiles montis Regalis, & & Rossanen. Archiepiscopos, mihi vestro deuoto clerico, vnà cum reuerendis fratribus Panormit. & Capuan. Archiepiscopis per litteras vestræ Sanctitatis committere: quibus debitâ reuerentiâ, & honore susceptis, non multò post susceptionem earum me per aliquot dies languor aliquantulus, non sine meorum exigentia meritorum inuasit; nec tamen vt inde mandatum vestrum minùs posset perfici, vel adimpleri, cùm tam nos, quàm & partes præsentes omnes Panor. fuerimus: & si meis socijs onerosum videretur forsitan expectare, quamdiu mei apponeret diuina clementia misereri; & nequiuissem tunc pro instanti debilitate corporis cum ipsis ad hoc exequendum personaliter interesse: vox tamen, & sensus mihi nunquam per Dei gratiam defuit, quo possemus deliberatione mutua iuxta mandatum nostrum diligenti examine causam ipsam inquirere, ac fine debito terminare. Verùm iamdicti mei socij infrà illud ægritudinis meæ spatiolum pro eorum voluntatis arbitrio meam super hoc, & eorum sibi sollicitudinem vendicantes, me ignaro, & inconsulto in causam ipsam, secundùm quod eorum dictauit consilium, processerunt. Et ne fortè in his, quæ paruitati meæ ab Apostolicæ Sanctitatis Eminentia iniunguntur, in conspectu mei Domini palliata falsitas sub veritatis specie offeratur, processum ipsius causæ secundùm quod ad diligentem inquisitionem meam certâ quorumdam, qui interfuerant, approbatæ opinionis virorum, & veridicâ relatione mihi licuit experiri, Paternitati vestræ duxi præsentis textu paginulæ intimandum. Hinc est, quod cùm præfati mei socij prænominato Montis Regalis Archiepiscopo ex officio delegationis iniungerent, vt ad hoc, quod sibi ab Archiepiscopo Rossanen. obiicitur, pleniùs responderet: & idem Archiepiscopus pro duabus causis non debere se diceret eorum indu stare iudicio; tum videlicet, quia causa ipsa tribus fuerat delegata, & ab illis duobus tantùm, me præsente, inconsulto, & inscio, nec vice meâ super hoc eis commissâ, citatus fuerat ad iudicium: tum etiam quia ante ipsorum citationem pro eadem causa nuncium suum ad pedas vestræ Sanctitatis transmiserat; in quo decretalis Domini Alexandri sibi apertiùs dignoscitur suffragari. Ipsi eius assertiones nullatenus attendentes, iterum sine mei notitia contra eum vt responderet, sententiam protulerunt. In quibus omnibus prædictus Archiepiscopus grauari se sentiens, ad vestræ Beatitudinis audientiam appellauit. Erit igitur, si placet, vestri fontis scientiæ, cuius impetus lætificat ciuitatem Dei, super his iuxta summum vestræ immensæ discretionis arbitrium prouidere.

Litteræ Archiepiscopi, & Conuentus Montis Regalis ad Dominum Papam.

Sanctissimo Patri, & totius fidei Christianæ magistro, Domino Innocentio, Ca. Montis Regalis humilis Minister, eiusdemque Ecclesiæ vniuersus

uerſus Conuentus pedum oſculum, & quod po- teſt peccatorum oratio. Placuit Beatitudini veſtræ cauſam, quæ vertitur inter Roſſanen. Archiepiſcopum, & Eccleſiam noſtram, immò veſtram, iudicibus delegatis committere, videlicet Panormitan. Regin. & Capuan. Archiepiſcopis fine debito terminandam. Vnde nos in omnibus, & ſuper omnia mandatis Apoſtolicis parêre cupientes, ad primam duorum tantùm citationis vocem acceſſimus, exceptiones noſtras (ſicut iuris eſt) peremptorias opponentes, videlicet quod nuncios noſtros ſpeciaſiter pro hac eadem cauſa ante citationem ad pedes Sanctitatis veſtræ tranſmiſeramus. Elapſis poſtmodùm tribus, aut quatuor diebus, à Panormitan. & Capuan. Archiepiſcopis, ſicut priùs citati, ne veſtram videremur contemnere Maieſtatem, eorumque conſpectui præſentati; quia primam exceptionem noſtram friuolam iudicabant, aliam exceptionem non minùs peremptoriam adiecimus, & obiecimus; quia cùm cauſa fuiſſet à Sanctitate veſtra tribus iudicibus delegata, præſente tertio, & irrequiſito, videlicet domino Regin. nobis etiam abſentibus, & ignaris, exceptiones noſtras inutiles iudicantes, pronunciauerunt aduerſæ parti nos reſpondere teneri. Vnde ob tam euidentes, & ſuſpicionis, & grauaminis cauſas ad Sed. Apoſt. appellauimus, quæ mater eſt, & ſubſidium omnium oppreſſorum, cùm in omnibus his appellatione opus non eſſet. Nam prima cauſa eſt, quia nuncij noſtri ante citationem iter arripuerant ad ad vos veniendi. Secunda, quia præſente tertio, & ignaro, & citauerunt, & decretalem Alexandri, quæ loquitur in hunc modum, friuolam iudicarunt. Cæterùm cùm aliquam cauſam contigerit tibi appellatione remotâ commiſſam fuiſſe, & aduerſa pars poſt factam citationem iter arripuit ad Sedem Apoſtolicam veniendi, non minimâ poteris in negotij cognitione ſecundùm iuris formam procedere: quod vtique ſi ante citationem iter inceperit, non eſt vtique obſeruandum. Sed quod deterius eſt, nobis neſcientibus, & irrequiſitis, pronunciauerunt præmiſſas exceptiones nullius fore momenti. Vnde proſtrati ad pedes Sanctitatis veſtræ petimus plus affectu, quàm voce, plus deuotione, quàm verbo, vt Eccleſiam noſtram, quæ veſtra ſpecialis eſt, nullis patiamini perturbationibus concuti, nec æmulorum noſtrorum, quaſi luporum morſibus lacerari. Valeat Sanctitas veſtra.] Vnde Innocentius iterum cauſam commiſit ipſi Archiepiſcopo Regienſi, & Cephaleritano.

d *Roſſanen.*] Roſſanum ciuitas vetuſta eſt Calabriæ, ab Oenotriis condita, cuius ſitum, & propugnaculum refert Gabriel Barrius *in antiquitat. & ſitu Calabriæ, lib. 5. in principio.* Habet Eccleſiam Cathedralem Metropolitanam.

e *N. Panormit.*] Bartholomeo videlicet. De Panormitana Eccleſia plura adduxi *in cap. 4. de elect.*

f *N. Capuano.*] Matthæo videlicet. De Eccleſia Capuana aliqua notaui *in cap. cùm inter 18. de elect.*

g *Alexandri.*] De qua *in cap. ad hæc, de appell.* vbi iuſtitiam huius exceptionis examinabimus. Quæ ad huius textus interpretationem ſpectant, petenda ſunt ex commentario textus *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis.*

CAPVT XXIII.

dem *Conuentui de* ᵃ *Conchis.*

CVm ſuper Abbatia monaſterij veſtri inter vos, & S. quondam Abbatem olim fuiſſet quæſtio diutiùs agitata, partibus tandem ad noſtram præſentiam accedentibus dilectum filium noſtrum H. ſancti Euſtachij Diac. Card. dedimus auditorem: in cuius præſentia pro ipſo S. taliter fuit allegatum, quod cùm dilectus filius noſter I. tit. ſanctæ Pudentianæ Preſb. Card. tunc Apoſtolicæ Sedis Legatus intraſſet Normanniam, & ſuper ſtatu ipſius Abbatiæ cum Abbate, ac Fratribus inquiſitionem habuerit diligentem, nihil reprehenſione dignum inuenit ibidem, ſicut ex litteris bonæ memoriæ C. ᵇ Papæ prædeceſſoris noſtri euidenter apparet: quibus ipſius Card. confeſſio eſt inſerta. Eo verò poſtmodùm ab ipſo monaſterio recedente, litteræ ipſius ad dilectos filios N. Toarceh. Abbatem, & N. Priorem Sanctæ Barbaræ fraudulenter obtentæ fuerunt ſuper inquiſitione Abbatis, & totius monaſterij facienda, nullâ datâ inquiſitoribus poteſtate in Abbatem aliquid ſtatuendi, quemadmodum ex teſtimonio eiuſdem Card. colligitur euidenter. Prædictis ergo inquiſitoribus accedentibus ad monaſterium memoratum, & volentibus fines mandati excedere in facienda inquiſitione iuris ordine non ſeruato, idem Abbas antequam inquiſitio ſortiretur effectum, Sed. Ap. appellauit: & quamuis iter arripuiſſet ad Rom. Eccleſiam veniendi, dicti tamen inquiſitores nec appellationi rationabiliter interpoſitæ, neque ipſius abſentiæ, vel excuſationibus aliquibus deferentes, deſtitutionis in eum ſententiam contra iuris ordinem promulgarunt: licèt non pronunciandi poteſtas eis eſſet conceſſa, ſicut ex multorum Prælatorum litteris liquidò declaratur. Memorato igitur Abbate ad dicti prædeceſſoris noſtri præſentiam accedente, poſtquam de inordinata deſtitutione ſua eum reddidit certiorem, omnibus irritatis, quæ contra iuris ordinem à dictis inquiſitoribus fuerant ordinata, eundem Abbatem ſententiâ ſuâ reſtituit, executione ſola ven. fratri noſtro Epiſcopo, & dilectis filiis L. & H. Archidiac. Ebroicen. demandatâ.

Di. verò à solo Episcopo partibus assignatâ, & ad terminum vtraque partium veniente, cùm expectaret Abbas restitutionem fieri sibi secundùm Apostolici mandati tenorem, eam non potuit obtinere: quin potiùs precibus, minis, & terroribus eum Episcopus inducere laborauit, vt in ipsum non super restitutione facienda, quod erat principale negotium, compromitteret, sed super executione tantummodò differenda. Et quoniam pars aduersa cum armis illuc accesserat, & multitudine armatorum, factum est, quod in dictum Episcop. sicut præmissum est, compromisit, fide in [c] manu ipsius præstitâ, & restitutionis litteris depositis apud Deum, non tradendis parti aduersæ, sed diligenter seruandis, & restituendis sibi tempore opportuno. Ipse verò Episcopus contra id, quod promiserat, venire non metuens, aduersariis Abbatis litteras restituit memoratas: sicque compromisso ex parte ipsius Episcopi, & aduersariorum pariter violato, monachi bonæ memoriæ Mel. tit. Sanctorum Ioannis, & Pauli Presbyteri Card. tunc Apost. Sed. Legati præsentiam adeuntes, ad I. quondam Rothomagen. Decanum super grauamine compromissi commissionis litteras impetrarunt. Ad cuius primam citationem monachus à dicto Abbate transmissus captus fuit ab aduersariis, & vinculis ferreis mancipatus. Ad secundam verò citationem idem Abbas accedens per oppressionem coactus fuit compromittere in Decanum; non super Abbatia, de qua sub eo nulla quæstio vertebatur; sed pro quibusdam [d] bladi redditibus minuendis. Parte autem altera super compromisso seruando fidem, sicut conuenerat, non seruante, dictum S. iterum oportuit ad Sedem Apost. laborare; vbi à nobis tam super principali, quàm incidenti etiam quæstione ad venerab. frat. nost. Lexouien. Episcopum, & dilectum filium Abbatem Vallis Richer. litteras impetrauit, vt super his, quæ à nobis fuerant intimata, studerent elicere veritatem: & statuerent, quod secundùm Deum viderent rationabiliter statuendum, iuris ordine per omnia obseruato: ita quod alter sine altero adesse nolente, vel etiam non valente, mandatum Apost. cum impleret, mentione factâ in litteris ipsis de fide violenter (sicut idem S. asse[re]bat) extortâ, & non super monasterio abiurando, sed restitutione (vt dictum est) tantummodò differenda: ne his omissis, tacitâ veritate commissio videretur obtenta. Partibus verò coram delegatis iudicibus constitutis, pars illius, quem dixit intrusum, præfatum Episcopum duabus de causis sibi dixit esse suspectum: tum quia super Eccl. quadam causam habebat cum monasterio memorato: tum etiam quia ipsum à Romana Curia redeuntem ad pacis osculum non admisit, vnde neque coram illis, neque coram illorum altero iuri stare voluit: quamuis nihil diceret in Abbatem, sed appellans frustratoriè se contumaciter absentauit. Verùm dicti executores appellationi, quæ nulla fuerat, minimè deferentes, habito multorum prudentium virorum consilio, sententiam à dicto prædecessore nostro prolatam executioni mandarunt, restituentes prædicto S. Abbatiam, & præfato intruso perpetuum silentium imponentes. Cúmque ad eorum ex parte Apostolica iussionem diœcesanus Episcopus sæpiùs requisitus ipsum S. in corporalem possessionem inducere recusaret, id exequendum quibusdam diaconibus mandauerunt; qui nedum admissi non fuerunt, verùm per monachos, & fautores eorum afflicti verberibus, carcerali sunt custodiæ mancipati. Quapropter in intrusum, monachos, & fautores eorum à delegatis fuit secundùm Apostolici mandati tenorem excommunicationis sententia promulgata. Sed ob hoc intrusus, & monachi non dimiserunt diuina offi[c]ia celebrare: qui etiam ipso intruso defuncto alium excommunicatum eligere præsumpserunt, sicut ex delegatorum litteris perpenditur euidenter. Cúmque nec sic possent ad frugem melioris vitæ reduci, sæpedictus S. iter arripuit ad Sed. Apost. veniendi. Sed præuenientes eum nuncij monachorum, de benedictionis munere illi, quem elegerant, impendendo, fradulenter litteras impetrarunt: quas ad partes suas miserunt festinantiùs, quàm deberent. Petebat itaque dictus S. monachos ipsos, qui cuidam prædecessorum suorum amputare linguam, & oculos er[ue]re præsumpserunt: in alium sedentem ad mensam cum gladiis, & f[us]tibus impetu[m] facientes, alium solum in Ecclesia dimittentes, Missam celebrare [f]ratatum, anim[aduersione] condignâ puniri, & possession[e]m Abbatiæ plen[a]riè sibi re[st]itui, sicut à d[ict]o prædecessore nostro statutum fuerat, & à delegatis pos[t]... à iudici[bus] ...sordinatum; [in]truso qui post latam in eum sententiam excommunica[ti]onis assu[m]tus fuerat, ... silentium perpetuum condemnato. Cæterùm pro vobis ita fuit propo[si]tum ex adue[rso] ... quod cùm præfatus I. Cardinalis in partibus illis legationis officio f[un]geretur, & ... sam ipsam super dilapidatione ipsius S. & incontinentia pariter p[ræl]atis Abbat. ...oarnen. & Priori sanctæ Barbaræ commiserit

termin[andam]

terminandam, ipſi cognitâ veritate, & ordine iuris per omnia obſeruato, in eum depoſitionis ſententiam protulerunt: quæ à dicto prædeceſſore noſtro fuit poſteà confirmata. Ipſe autem S. eidem prædeceſſori noſtro, quod Abbatiâ ipſâ iuſtè ſpoliatus fuerit, intimauit; præfato Cardinale etiam aſſerente, non fuiſſe intentionis ſuæ, quod ad depoſitionem Abbatis procederent iudices delegati; quamuis & hoc eſſet eis commiſſum, ſicut in eorundem litteris reperitur. Vnde ſæpedictus prædeceſſor noſter eum non reſtituit alterâ parte abſente, ſed reſtituendum mandauit Epiſcopo, & Archidiacono memoratis: quia tacitum eis fuerat, quod præfatus Cardinalis dictis Abbati, & Priori deponendi etiam conceſſerit facultatem. Conuenientibus igitur partibus ad diem, & locum ſibi à delegatis Sedis Apoſtolicæ aſſignatum, dictus S. in manu Epiſcopi, quod eius ſuper cauſa ipſa ſtaret arbitrio, fide data firmauit: qui partes ipſas vt ad ea, quæ pacis ſunt, intenderent, monuit diligenter: inter quas talis compoſitio interceſſit, vt dictus S. in perpetuum cederet Abbatiæ, quam ceſſionem ratam delegati iudices habuerunt: & idem S. ſicut in delegatorum litteris continetur, iuramento firmauit, ſe illam firmiter ſeruaturum. Et cùm ſuper reſtitutione ſua duplices litteras eiuſdem prorſus continentiæ impetraſſet, factâ compoſitione, quam ſæpedictus prædeceſſor noſter poſteà confirmauit, alteras reſignauit, alteras retinuit fraudulenter. Proceſſu verò temporis compoſitione ab eo aliquamdiu obſeruatâ, per iamdictum M. Card I. quondam Rhotomagen. Decano eandem fecit cauſam committi: fuitque in eius præſentia, & venerabilis fratris noſtri Rhotomagen. Archiepiſcopi prima compoſitio innouata, vbi præfatus S. Abbatiam denuò abiurauit: & quod compoſitionem ipſam deinceps obſeruaret, corporaliter præſtitit iuramentum, ſicut in ipſius Rhotomagen. Archiep. litteris continetur, & multis poſſet teſtibus approbari. Fuerunt autem iſta coram Rhotomagen. facta, & eâ præcipuè ratione, quoniam Prioratus, quem ipſe S. debuit obtinere, in Rhotomagen. erat diœceſi conſtitutus: quem cùm per biennium detinens inhoneſtè viuendo ferè omnia conſumpſiſſet, ad alia bona monaſterij ſe violenter extendit. Et tandem ad præſentiam noſtram accedens, & quædam de præmiſſis exprimens, alia verò reticens, ad præfatos Lexouien. Epiſcopum, & Abbatem Vallis Richer. noſtras litteras reportauit, vt diligenter inquirerent de omnibus veritatem, & ſtatuerent quod iuſtitia poſtularet. Ipſe verò partibus ad ſe citatis, quamuis Epiſcopus pro memoratis cauſis, & quoniam R. Abbati reſpondit, quod ſi poſſet, ſibi noceret; eſſet alteri parti ſuſpectus, & ab eo fuerit recuſatus, velletque coram coniudice, qui ſuſpectus non erat, vel curam arbitris electis à partibus id probare, dicto Abbate Vallis Richer. admittere hoc nolente, ante ingreſſum cauſæ fuit ab aliis duobus poſtmodùm appellatum; ipſi nihilominus eundem S. reſtituendum ſententialiter decreuerunt, aduerſario eius ſuper Abbatia perpetuum ſilentium imponentes. Cùm igitur quæ præmiſſa ſunt, & alia quædam prædictus Cardinalis nobis, & fratribus noſtris prudenter, & fideliter retuliſſet, quia conſtitit nobis per litteras iudicum prædictorum Epiſcopi, & Archidiac. Ebroicen. quibus ſuper reſtitutione ipſius S. à dicto prædeceſſore noſtro fuerat cauſa commiſſa, de vtriuſque partis aſſenſu compoſitionem ſub eo tenore factam fuiſſe: quod Prioratus S. Stephani cum omnibus pertinentiis ſuis, & alia quædam ſibi conceſſa fuerunt, dum viueret, poſſidenda, & ipſe à lite ſpontaneâ voluntate receſſit; & inſtrumenta ſua fracto ſigillo, quo vſus fuerat, in manibus eorum iudicum reſignauit: & quod Abbatiam abiurauerit memoratam, ex litteris iamdicti Rhotomagen. Archiepiſc. perpendimus euidenter. Nolentes igitur per nos, qui punimus periuria, viam periuriis aperiri, cùm & ipſe recipiendo compoſitionem huiuſmodi. renuntiauit Abbatiæ, communicato fratrum noſtrorum conſilio ab impetitione ipſius S. vos & monaſterium veſtrum abſoluimus, perpetuum ei ſuper quæſtione ipſa ſilentium imponentes, non obſtante quod factum eſt ab vltimis delegatis; cùm ex his appareat euidenter, ipſos (vt de aliis taceamus,) ſi eis de præmiſſis conſtitit, minùs legitimè proceſſiſſe: reſtituentes illum, qui non habebat ius aliquod repetendi. Et quamuis ſolus Abbas antequam appellaretur ab eo, iuxta [e] formam litterarum noſtrarum procedere potuiſſet; quia tamen ex eo, quod cum ipſo Epiſcopo interlocutus eſt, appellationem non tenuiſſe de iure ſine ipſo, dum poſſet, & valeret negotio intereſſe, per conſequentiam confeſſus eſt, ſe non poſſe mandatum Apoſtolicum adimplere: nec ſuæ intentionis extitit, vt ſine coniudice ſuo aliquid diffiniret,

niret, & cum eo, qui iam iudex esse desierat, aliquid super præmisso negotio ritè disponere non valebat, voluntate, ac potestate sibi mutuò aduersantibus, cùm noluerit quod potuit; & quod voluit, adimplere nequiuit, quod à duobus factum fuit, effectum de iure non potuit obtinere. Nulli ergo, &c. Datum Lateran. idibus Aprilis.

NOTÆ.

1. a *COnchis.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.2.* & in epistolis ipsius Pontificis Coloniæ editis, & à Cardinali Sirleto correctis, *fol.296.* Monasterium hoc S. Petri de Conchis, aliàs de Castillion dictum, est Ordinis D. Benedicti, in diœcesi Ebroicensi constructum à Rogerio nobili Barone Normanniæ, vt refert Ordericus *lib. 3. histor.* in hæc verba: *Igitur Rogerius de Thœnio cœnobium Castillionis, aliàs de Conchis construxit, vbi Gilbertus Abbas vir magnæ honestatis, & sapientiæ laudabiliter floruit.* Ex eo, & Roberto de Monte referunt Fratres Sammat. *tom. 4. Galliæ Christ. fol. 290.* Huic monasterio missa est præsens epistola, quam ex dicto Codice Sirleti integram restituo.

b *C. Papæ.*] Cœlestini videlicet.

c *Fide in manu.*] De fide per manum præstita nonnulla adducemus *in cap.3. de his quæ vi.*

2. d *Bladi.*] Bladus, seu bladum, semen designat, & fructus arborum; præcipuè tamen frumentum, ac quidquid in area teritur. Oueden. anno 1198. *Et videnda sunt in Reguardo noua essarta, & vetera imbladata post vltimum Reguardum, & quo blado, vel legumine imbladata sunt: noua autem sarta erunt in manu Regis: si vetera sarta imbladata sunt de frumento, vel siligine, vnaquæque atra dabit XII. denarios de illa vestitura.* Notat Gerardus Vossius *de vitiis sermonum lib.2.cap.3. & cap. 24.*

3. e *Formam.*] Quia adiecta erat clausula, *quod si non omnes*, de qua latè egi *in cap. scifcitatus, de rescriptis*, ex cuius commentario petenda sunt quæ ad interpretationem huius textus spectant.

CAPVT XXIV.

Idem *Archiepiscopo* [a] *Toletano.*

COnsuluit nos tuæ f. prudentia, vtrum cùm ad recipiendos testes, depositiones publicandas eorum, vel sententiam proferendam peremptoriè citasses partes, & eorum altera se contumaciter absentat die datâ, an circa vltimam saltem partem diei sit in negotio procedendum, vel in diem expectandum potiùs subsequentem; & si expectaueris, vtrum contumax iterum sit citandus, cùm non fuerit die partibus assignatâ processum. Nos autem credimus distinguendum, vtrum iurisdictio duret post terminum [b] peremptorium, an exspiret in illo? Si durat in diem alteram, æquitate suadente poteris expectare, nec erit pars contumax peremptorio elapso citanda, nisi gratiam ei fecerit benignitas iudicantis: si autem exspiret, nisi partes, maximè cum id nouerint, se tibi præsentauerint eâ [c] horâ, quâ congruè possis procedere ad exequendum id, propter quod eis legitimè terminum peremptorium assignasti, ex tunc exequi poteris, quod intendis, ne frustra iudicialis instantia euanescat. Nec ecclesiasticum verò iudicium exerceatur in tenebris, quia iuxta testimonium veritatis, qui malè agit, odit lucem: licèt etiam secundùm consuetudinem, & constitutiones legitimas more [d] Romano dies à medietate noctis incipiat, & in media nocte desinat subsequentis: vnde, quod in duabus [e] dimidiatis noctibus agitur, perinde sanxit habendum legalis auctoritas, ac si qualibet parte lucis agatur. Nos tamen eam procedendi horam congruam intelligimus, ex qua possis ante noctis tenebras perficere, quod incumbit. Porrò discretus iudex in assignatione peremptorij non debet iurisdictionem suam, nisi adeò necessitas exigat, coarctare.

NOTÆ.

1. a *TOletano.*] In tertia collectione, *sub hoc tit. cap.3.* legitur *Episcopo Torlecan.* in epistolis autem Innocentij III. editis à Sirleto, & Bosqueto non reperitur præsens epistola: quare retinendam existimo inscriptionem huius sextæ collectionis, quæ habet, *Archiepiscopo Toletano:* & si inscriptio tertiæ collectionis placeat, emendanda est ita: *Episcopo Torcellensi.* Torcellum enim est insula non procul distans à Venetiis, vbi translata fuit Sedes Episcopalis ab antiqua vrbe Altino ab Hunnis euersa: eius mentio fit in epigraphe textus *in cap. in causa, de causa possess.* Retentâ igitur lectione, *Archiepiscopo Toletano*, præsens epistola missa fuit D. Roderico Ximenez, qui temporibus Innocentij III. eam regebat Ecclesiam. De Primatu ipsius Ecclesiæ aliqua prælibauimus *in cap. coram, de in integrum restit.* & de origine, & dignitate ipsius Ecclesiæ nonnulla adduxi *in cap.5.de seruis non ordinandis.*

2. b *Peremptorium.*] Id est tribus citationibus, aut vna pro tribus: quibus elapsis pars citata constituitur in contumacia vera, aut præsumpta, *l. ad*

peremptor

rium 68.*ff. de iudiciis*, *l. contumacia* 53. §. 1. *ff. de re iudic. l. Diuus* 7. *ff. de in integrum reſtit. l. ex conſenſu* 23. §. *final. ff. de appellat. l.* 3. *C. quomodo & quando*, Paulus *lib.* 5. *ſent. tit.* 5. *verſ. trinis litteris*, *l.* 2. §. *Senatus*, *l. Arrianus*, §. *vlt. ff. de iure fiſci*, *cap. nullus*, *cap. nemo* 11. *q.* 3. *cap. ſacro*, *de ſentent. excomm.* Docent Cuiacius *lib.* 29. *obſeru. cap.* 11. & *in c.* 1. *de cohabit. cleric.* Vulteius *diſcept. cap.* 2. Paz *in praxi, tom.* 2. *cap. vnico*, Didacus Perez *in l.* 1. *tit.* 9. *lib.* 3. *ordin.* nec poſteà noua citatio deſideratur, vt in hoc textu docetur. Nec contrarium probat textus *in l. ad peremptorium* 68. *ff. de iudiciis*, vbi poſt tria edicta peremptorium deſideratur, vt quis contumax conſtituatur, & vt talis damnetur; nam pro huius textus ſolutione ſciendum eſt, quod apud Romanos reo in ius vocato, & die dicto non veniente, quia adhuc ipſe non erat contumax, ſed tantùm abſens dicebatur, actor petebat à Magiſtratu, vt qui extra iudicium vocatus erat, in iudicio per præconem citaretur: tunc Magiſtratus aduerſarium euocabat edictis, litteris, vel denunciationibus voce præconis, *l. penult. ff. de in integrum reſtit.* Suetonius *in Titum*, ibi: *Citatus pro tribunali voce præconis conuitiatorem rapi iuſſit in carcerem.* Gellius *lib.* 11. *noctium*, *cap.* 1. Edicta etiam in publico loco affigebantur, vt ad rei notitiam citatio perueniret, *l.* 1. §. *item cum ex edicto*, *ff. quæ ſententiæ*: litteræ autem mittebantur per præconem, *l. Senatus* 15. §. *Diuus*, *l. Arrianus*, *ff. de iure fiſci*, *l.* 1. *C. de aſſertione tollenda*, Robertus *lib.* 3. *ſentent. cap.* 7. denunciationibus vocabatur reus, cùm per executores, aut præconem illi denunciationes fiebant; quoad citationis verò effectum nihil intererat, an per edicta, per litteras, ſeu denunciationem reus vocaretur: & primò dabatur vnum edictum, poſteà aliud, demùm tertium; & ſi iudici videbatur, aliud peremptorium, quia in arbitrio iudicantis erat nouum edictum concedere, *l. nonnunquam*, *ff. de iudiciis*: plerumque tamen Prætor tria edicta tantùm concedebat. Cuiacius ad Paulum *in dict.* §. *trinis.* De his tribus citationibus accipiendus eſt Hermogenianus *in l. contumacia* 53. §. 1. *ff. de re iudicata.* Docent Duarenus *lib.* 1. *diſput. cap.* 7. Vulteius *diſcept. iuris cap.* 2. & *lib.* 2. *de iudiciis*, *cap.* 6. *num.* 5. Reuardus *pro tribun. cap.* 3. Robertus *lib.* 3. *ſentent. cap.* 17. Quintanadueñas *lib.* 1. *de iuriſd. tit.* 4. P. Faber *in l. & ſi nihil*, *ff. de R. I.* Goueanus *lib.* 1. *variar. cap* 47. Nec ſuprà dictis iterum obſtat textus *in l. conſentaneum* 8. *C. quomodo & quando*, vbi poſt tres denunciationes noua citatio deſideratur, vt reus contumax iudicetur; nam pro eius ſolutione, & conciliatione cum lege *edictum* 55. *ff. de iudiciis*, dicendum eſt, loco illius dictionis, *ter*, legendum eſſe, *iterum*, vt vult Cuiacius *lib.* 18. *obſeru. cap.* 30. quem ſequitur Pichardus *in* §. *in ſumma*, *Inſtit. de interdictis*, *cap.* 2. *num.* 59. vel legendum eſt, *item*, vt vult Donellus *lib.* 17. *comment. cap. final.* nos hæc latiùs proſequemur *in cap.* 1. & 2. *de dolo & contum.* vnde cognoſcitur, Innocentium in præſenti iuxta iuris principia decreuiſſe iudicem delegatum poſt tria edicta non debere ipſum reum expectare, niſi velit ex gratia & benignitate nouam citationem facere.

3. c *Eâ horâ.*] Licèt in aliquibus iuris articulis expleatur tempus ſtatim atque primùm inſtans vltimi diei attingitur, vt ad faciendum teſtamentum, vbi pubes ſtatim cenſetur, qui tetigit primum inſtans vltimi diei, *l. à qua* 5. *ff. qui teſtam.* in ætate ad manumittendum præſcripta, *l.* 1. *ff. de manumiſſ.* & ſimilibus; tamen in aliis actibus de momento ad momentum tempus computatur, & niſi expletum ſit vltimum diei inſtans, tempus adimpletum non creditur, vt *in l.* 3. §. *minorem*, *ff. de minoribus*, *l. qui filium* 74. §. *Fabius*, *ff. ad Trebell. l. maiores* 3. *ff. de iure immunit. l. in vſucapione* 15. *ff. de diuerſis & tempor. l.* 6. *ff. de vſucap.* Docent Mercerius *lib.* 2. *opin. cap.* 4. Ludouicus Carondas *lib.* 3. *veroſimil. cap.* 17. Connanus *lib.* 3. *comment. cap.* 12. Genua *in conciliat. legum*, *pag.* 467. Pancirola *lib.* 3. *variar. cap.* 9. Oſualdus *ad Donellum lib.* 5. *cap.* 19. *littera E.* Salmut. *in notis ad memorab. Pancir. lib.* 2. *tit.* 10.

d *More Romano.*] Verba ſunt textus *in l. more*, *ff. de feriis*, vbi Paulus non agit de die naturali, ſed de ciuili; dupliciter enim dies conſiderari valet; vel naturaliter, vel ciuiliter. 4. Naturaliter conſideratur ab ortu ſolis vſque ad eius occaſum; & ita prima hora diei erit prima hora ortus ſolis; prima hora noctis, hora occaſus ſolis, dum tenebræ incipiunt. Docent Macrobius *lib.* 5. *Saturn. cap.* 3. Gellius *lib.* 3. *noctium*, *cap.* 2. Cenſorinus *de die natali*: quo modo computatur dies *in cap.* 1. *de treuga & pace*, ab ortu ſolis vſque ad eius occaſum, *cap. quod à patribus* 75. *diſt. cap. de eſu*, *de conſecr. diſt.* 2. Ciuiliter autem dies pro diuerſitate nationum diuerſimodè computatur: apud Babylonios, & Athenienſes à meridie: apud Hebræos à veſpere: apud Romanos verò à media nocte, vt refertur *in dict. l. more*, & in præſenti: quam diei computationem ſacerdotibus Romanis tribuit Plinius *lib.* 2. *cap.* 77. eius rationem reddit Plutarchus *problem.* 82. quia videlicet mediâ nocte ſol eſt in infimo cœlo, & eius infimo puncto, vnde vergere ad nos incipit, & ad hemiſphærium noſtrum aſcendere. Eam illuſtrant Cotta *in memorab. verbo Dies*, Cuiacius *obſeru. lib.* 15. *cap.* 32. Baſilius de Leon *in quæſtione ſcholaſt. de Agnotypico*, *cap.* 8. & 9. Gentilis *de tempor. appell. cap.* 5. Garronus *in theat. tit. de Kalendariis*, Narbona *in horograph. in Antel. num.* 2. & *hora* 24. *num.* 2. Cuiacius *de diuerſ. præſcript. cap.* 2. Fabrottus *de iuſto partu, fol.* 15.

e *Dimidiatis noctibus.*] Hæc verba difficillima viſa ſunt, & meritò, Scipioni Gentili *lib.* 2. *de iuriſd. cap.* 29. in eis enim Innocentius affirmat, apud Romanos quidquid duabus dimidiatis noctibus fiebat, periode valere, ac ſi qualiber hora lucis factum eſſet, cùm certum ſit iure ciuili attento, ſententiam nocte proferri non poſſe; quod eautum legimus *in* 8. *duodecim Tabular.* his verbis: *Solis occaſus ſuprema tempeſtas eſto.* Ex Gellio *lib.* 17. *noctium*, *cap.* 2. & Varrone *de ling. Latin. lib.* 6. refert Gothofredus *in quatuor fontibus*, *tabula* 1. quod & probatur *ex l.* 2. §. & *quia*, *ff. de origine iuris*, *l.* 1. §. *quod ſigant* 8. *ff. quando appellandum ſit*, nouella 82. *Sedebant continuò, nec tunc mox meridie & veſperè audientes cauſas.* Et *l.* 1. *C. Theodoſ. de officiis iudicum ciuilium*, *l. ne quidam*, *C. de officio Rector. prouinc.* Polletus *lib.* 2. *hiſtoria fori*, *cap.* 21. ibi: *Quamquam Senatuſconſulto, quæ facta eſſent poſt diem ſolis clauſum, irrita, & nulla omninò eſſent.* Et *lib.* 5. *cap.* 13. *in fine*, vbi notauit Broideus; ad quam iuris Romani ſanctionem referendi ſunt Petronius *in ſatyrico*: *Aduocati iamque nocturni*: Horatius *lib.* 1. *epiſt.* 7.

Cauſiſque

—— *Causisque Philippus agendis,*
Clarus ab officiis octauam circiter horam
Dum redit.

Seneca *de ira lib. 3. cap. 18. Quid tam inauditum, quam nocturnum supplicium?* Notarunt Sauatus ad Sidonium *lib. 1. epist. 2. verbo Reliquum mane.* Dionysius Gothofredus *in notis ad leg. 12. Tabul. lib. 2.* & *in l. 20. C. de transact.* Mornacius *in d. l. 2. §. & quia*, Cironius *ad titul. de praescript.* Bignonius *ad Marculfum lib. 1. formul. cap. 37.* Grotius *in floribus, in d. l. 2. §. & quia*, Balduinus *ad leges 12. Tabul. cap. 47.* Scipio Almiratus *lib. 4. polit. differt. 10.* Narbona *in horograph. in Antelog. num. 4.* & *hora 1. num. 87.* P. Herodius *lib. 2. Pandect. tit. de Senatorib. cap. 1.* Guazinus *defens. 35. cap. 9.* Stephanus Garonius *de Senator. lib. 1. tit. 4. cap. 11.* Vnde *in l. 2. §. 1. ff. de V. S.* ait Paulus, cuiuscumque diei maiorem partem, septem horarum primarum esse, non suprematum; ideò videlicet, quia in priori parte diei iudicia exerceri valent, non verò in posteriori, in qua Magistratus ius non dicebant. Quæ sententia faciliùs ex eo textu percipietur, si obseruemus, eius inscriptionem esse Pauli ad edictum, vbi agebat de iudiciis, & Magistratibus. Notarunt Cuiacius, Alciatus, Fornerius, & Gentilis *in d. l. 2. §. 1.* idem Gentilis *de variis & temp. appell. cap. 6.* Ramirez de Prado *ad Martialem lib. 4. epigr. 8.* & *in Pentecont. cap. 25.* Samuel Petitus *ad ius Atticum lib. 4. tit. 4.* Seruius ad illud Virgilij *lib. 8. Æneid.*

Melior quoniam pars apta diei.

Igitur non rectè Innocentius in præsenti affirmat, apud Romanos gesta dimidiatis noctibus perinde valere, ac si qualibet lucis parte peracta essent. Huic difficultati vt satisfaciamus dicendum est, Innocentij sententiam generaliter, & absolutè accipiendam non esse, sed referri debere ad testamentum, quod nocte signari potest, *l. ad testium 12. §. posse, ff. qui testamenta*; ad transactionem, quæ nocte celebrari velet, *l. non minorem, C. de transactionib.* & similes actus, quos enumerat Ripa *de nocturno tempore*: non verò ad sententiam, quæ ex suprà traditis nocte proferri non poterat; & sic contrahenda est Innocentij sententia ad alios actus, exceptâ sententiâ.

Quæ ad huius textus interpretationem spectant, dedimus *in cap. de causis 4. in principio, hoc tit.*

CAPVT XXV.

Idem *Abbati de* [a] *Bordelia, & Priori S.* [b] *Sepulchri.*

INsinuante dil. fil. R. Rectore sancti Albati, ad audientiam nostri Apostolatus peruenit, quod cùm olim causam quæ super iure parochiali inter ipsum, & Thomam Rectorem capellæ sancti I. de Glouernia [c] Vvigorn. diœc. vertebatur, ven. f. n. Vvigornien. Episcopo, & coniudicibus eius à nobis obtinuit delegari, postmodùm licèt fuerit in eadem quæstione processum, tractu temporis, antequam ad diffinitiuæ sententiæ calculum veniretur, idem Episcopus ipsum R. in suum familiarem admisit, sine quo secundi duo iudices, secundùm quod in nostris litteris [d] mandabatur, in causa procedere non valebant: & alter ipsorum [e] officialis est Episcopi supradicti, propter quod aduersæ parti poterat suspectus haberi. Vnde cùm ex causa huiusmodi, tam Episcopus, quàm officialis prædictus, vtpote quos idem R. iudices postularat, & ipse familiaris eorum postmodùm est effectus, ab aduersa parte possent meritò [f] recusari, decisionem ipsius causæ vestræ petit disc. committi. Quocirca f. t. per A. s. m. quat. si est ita, nisi postquam eius familiaris est effectus, litigare [g] consenserit coram illo, in causa ipsa secundùm priorum continentiam litterarum, ratione præuiâ, rem. ap. obst. procedere non tardetis. Alioquin partes ad priorum iudicum reuertantur examen.

NOTÆ.

1\. a BOrdelia.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 4.* Aliqui accipiunt Bordeliam pro monasterio de Bordalio, quod est Ordinis Cisterciensis, in diœcesi Misnensi, de quo aliqua adducit Illustrissimus Manrique *annal. Cisterc. anno 1165. cap. 4.* sed non rectè, cùm causa, quæ in hoc textu refertur, contigisset in Anglia, in Vvigorniensi prouincia: vnde eius cognitio committi non debebat Abbati de Bordelia existenti in Misnensi diœcesi, quæ est in Campania: vnde existimo, monasterium hoc esse in Anglia, antea dictum Brandomense; quod translatum fuit ob varias hostium incursiones in Castrum, quod dicitur de Bordeile, cuius monasterij meminit Gaufredus in chronica Anglorum, *p. 2. cap. 11.* Reperitur in noua bibliotheca edita à Philippo Labeo *tom. 2. pag. 334.*

b *Priori S. Sepulchri.*] Anno 1174. in Anglia Henricus eius insulæ Rex fundauit ordinem Equitum Christi S. Sepulchri: cùm enim visitasset Sepulchrum Christi Domini, & milites illud custodientes, eorumque institutum magnoperè laudasset, in Regno suo illum etiam Ordinem instituit sub eodem titulo S. Sepulchri: illum confirmauit Alexander III. & miris laudibus extollit Innocentius III. *in cap. inter dilectos, de donat.* Sed cùm iam hic Ordo penè interiisset, ab Innocentio VIII. militiæ S. Ioannis adunatus est, vt refert Volaterranus *lib. 21. antropologiæ, de Ordinibus Militaribus*, P. Mendo *eod. tract. disput. 1. q. 2. §. 7.* Renatus Chopinus *lib. 2. sacra pol. tit. 5. num. 5.* 2.

c *Vvigorn.*] De hac Ecclesia aliqua notaui *in cap. nosti 9. de electione.*

d *Mandabatur.*] Quia simpliciter, & sine clausula, *Quod si non omnes*, causa commissa erat.

3. e *Officialis eſt Epiſcopi.*] Ex his verbis rectè probatur, ob iuſtam cauſam ſuſpicionis Epiſcopi eius Vicarium recuſari poſſe: quod docuerunt in præſenti Innocentius *num.* 1. Abbas *num.* 2. *&* 3. Felinus *num.* 1. Maranta *in ſpeculo*, 6. *part. actu* 2. *princip. num.* 28. Rebuffus *in praxi, tit. de forma Vicarij*, *num.* 190. pluribus relatis Narbona *de appell. à Vicario*, *numer.* 132. & rectè, non quia idem tribunal ſit Epiſcopi, & eius Vicarij, *cap.* 2. *de conſuet. lib.* 6. Quæ ratio in præſenti ceſſat, cùm ambo procedunt in cauſa vt iudices delegati; ſed quia humani moris eſt illum vereri, cuius iudicio, & voluntate nunc erigimur, nunc deprimimur, *cap.* 1. 16. *quæſt.* 2. vnde cùm Vicarius Epiſcopum, à quo fuit creatus, ſiue electus, timere poſſit, quod illum pro libito reuocet; ideò iuſta Epiſcopi ſuſpicio recuſationi Vicarij legitimam cauſam præbet, vt conſiderat Ripa *in cap.* 1. *num.* 44. *de iudiciis*; facit etiam textus *in cap.* 2. *de eo qui mittitur.* Contrariam tamen ſententiam, imò ſuſpicionem Epiſcopi ad recuſationem Vicarij non ſufficere, tenuerunt Baldus *in l. vnica, num.* 4. *Cod. ſi quacumque præditus poteſtate*, Bobadilla *lib.* 1. *polit. cap.* 12. *num.* 39. Surdus *conſil.* 50. *num.* 36. qui expendunt pro ſua ſententia textum *in dict. l. vnica, Cod. ſi quacunque*, in illis verbis: *Si ille, qui in prouincia officium adminiſtrat, nuptias mulieris, aut virginis tentauerit; & ipſa, & parentes eius liberantur iuriſdictione ipſius iudicis, qui abutitur ad eliciendas nuptias: cætera verò negotia, tam criminalia, quàm ciuilia, Vicario competant.* Ex quibus deducit Accurſius ibi, ob ſuſpicionem Præfecti eius Vicarium recuſari non poſſe. Sed vt rectè probat Germonius *lib.* 2. *animadu. cap.* 21. Vicarij Præfecti, licèt vice Præfecti iudicarent, tamen iuriſdictionem ordinariam per ſe obtinebant, *l.* 1. *§.* 2. *ff. de legat.* 3. ibi: *A Præfectis verò Prætoris, vel eo qui vice Præfecti ex mandatis Principis cognoſcit.* Et *l. vlt. Cod. de modo multarum*, ibi: *Qui vice noſtra adminiſtrationis gubernacula ſuſceperunt.* Quod expreſſiùs conſtat ex formula creationis ipſius Vicarij, relata *in l.* 1. *Cod. de officio Vicarij*, ibi: *Sacræ cognitionis habeat poteſtatem, & iuriſdictionis noſtræ ſoleat repræſentare reuerentiam.* Et à Caſſiodoro *lib.* 6. *epiſt.* 3. *Tu autem Vicarius diceris, & tua priuilegia non relinquis, quando propria eſt iuriſdictio, quæ datur à Principe; habes enim cum Præfectis aliquam portionem, & vice ſacra ſententiam dicis.* Vnde licèt Præfectus inter eas perſonas, inter quas nuptias attentauit, iuriſdictionem exercere non poſſit; tamen Vicarius exercere eam valet, quia æqualem iure ordinario obtinet, vt docet Cuiacius *ad titulum Cod. de officio Vicarij.*

f *Recuſari.*] Partis familiaritas cum iudice iuſtam præbet recuſationi cauſam, vt probant Couar. *quæſt.* 26. Langleus *lib.* 2. *ſemeſt. cap.* 1. Carraſco *ad leges recopil. tit. de recuſat. iudicum*, & nos *in cap.* 1. *de officio iudicis.*

g *Conſenſerit.*] Sed videbatur exceptionem recuſationis, vtpotè dilatoriam, opponendam eſſe ante litis conteſtationem; ſiquidem certum eſt, recuſationem eſſe dilatoriam exceptionem, *cap. inter* 4. *de re iudic.* ſed exceptiones dilatoriæ ante litis conteſtationem ſunt opponendæ, *l. nemo, Cod. de iuriſd. omnium iudicum*; quia per litis conteſtationem cenſetur in iudicem conſenſiſſe, *l. apertiſſimis* 16. *Cod. de iudiciis*, *authent. offeratur, Cod. de litis conteſt. cap. cùm ſpeciali, de appell.* Sed id procedit cùm litis conteſtatio orta erat recuſationis cauſâ; ſed ſi poſtea emerſit, aut eam opponens iuret ad ſuam notitiam poſt litis conteſtationem perueniſſe, tunc etiam poſt litis ingreſſum opponi valet, *cap. paſtoralis* 4 *de except. cap. ex conqueſtione, de reſtit. ſpol.* quo caſu procedit noſter textus, vt docent Couar. *dict. quæſt.* 26. *num.* 2. Vulteius *in dict. l.* 4. *Cod. de iuriſd. num* 36. Cuiacius *in l. apertiſſimis* 16. *C. de iudiciis*, Oſualdus *ad Donellum lib.* 17. *cap.* 25. *littera O*, Fermoſinus *in cap. ſi quis contra, de foro compet. quæſtion.* 9. alia de cauſis recuſationum, tam in iudiciis ordinariis, quàm delegatis, dabimus *in cap. ſuſpicionis, hoc tit.* 4.

CAPVT XXVI.

Idem Priori [a] S. Fridiani.

QVærenti, quid per cenſuram eccleſiaſticam. *Et infrà:* Si verò delegatus à nobis excommunicet illum, qui rei iudicatæ parêre contemnit, licèt aliquibus videatur, quod ſuo ſit [b] functus officio, vt vlteriorem non habeat ex delegata ſibi iuriſdictione proceſſum; alij autem dicant, quod iuriſdictio eius duret, donec ſententiæ pareatur, vt interim abſoluere poſſit parêre volentem: nos [c] tamen per æquitatis ſemitam incedentes, præſentium auctoritate ſtatuimus, vt delegatus à nobis, non ſolùm vſque ad quadrimeſtre tempus, quod ad ſoluendum debitum à [d] lege reo conceditur; ſed vſque ad integrum annum iuriſdictionem ſibi commiſſam ad exequendum ſententiam valeat exercere, ſicut obſeruatur in illo, qui ante litis conteſtationem [e] contumax inuenitur.

NOTÆ.

1. a FRidiani.] Lucanenſis, vt legitur *in cap. quærenti, de V. S.* vbi eſt alia pars huius deciſionis; & textus hic reperitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. De Eccleſia S. Fridiani, ſeu Frigidiani, quæ eſt Canonicorum Regul. plura adduximus *in cap. cùm cauſam, de elect.*

b *Functus officio.*] Moti auctoritate textus *in cap. in litteris* 9. *hoc tit. l. iudex poſteaquam, ff. de iudiciis*; ſed non rectè, vt probaui *in cap. ſignificaſti* 7. *hoc tit.* 2.

c *Nos tamen.*] Præſentis deciſionis meminit Innocentius noſter *lib.* 1. *epiſt.* 1. *regeſtr.* 13. in illis verbis: *Et nos quoque conſulti, quamdiu delegatus,* &c. vbi notauit Boſquetus. 3.

d *A lege reo conceditur.*] Lege videlicet noua Imperatoris Iustiniani; lege enim duodecim Tabul. triginta dies dabantur debitoribus condemnatis ad conquirendam pecuniam, & soluendam, his verbis lege conceptâ. *Æris confessi, rebusque iure iudicatis triginta dies iusti sunto.* Referunt Gellius *lib. 20. noctium Attic. cap. 1.* Dionysius Gothofred. *ad leges duodecim Tabul. lib. 2. tit. 10.* §. 27. Iacubus eius filius *in quatuor fontibus, Tabula 3.* Quod si intra hoc tempus legitimum iudicato satis non faceret, permittebatur creditori manum in eum iniicere, in carceremque detrudere, vt sic aliquis misericordiâ ductus pro eo satisfaceret; tenebatur tamen illi actor alimenta præstare, *l. victum 34. ff. de re iudicata*; quam de his alimentis accipiunt Fornerius *lib. 1. select. cap. 6.* Gentilis *de alimentis, cap. 6.* quod si nullus esset, qui pro eo solueret, aut ipse cum actore de debito non paciscebatur, tribus nundinis singulis nouem diebus præconizabatur, vtrum esset aliquis, qui pro eo solueret. Tandem si post 60. dies nemo esset, qui debiti periculum susciperet, licebat actori trans Tyberim vendere, aut capite punire; & si plures creditores essent, in partes debitoris corpus secabatur; de quo veteri iure, seu potiùs iniuria, nisi ad terrorem magis, quàm vsum scriptum esset, præter innumeros congestos ab Osualdo *ad Donellum lib. 27. comment. cap. 3. duplici littera H.* videndi sunt Fornerius *lib. 1. select. cap. 6.* Pichardus *in §. cum eo 40. ex num 7. de actionibus*, Couar. *lib. 2. variar. cap 1.* Robertus *lib. 2 rerum iudicat. cap. 6.* Reuardus *ad leges duodecim Tabul. cap. 8. & 9.* Balduinus *eod. tract. cap 48.* Carleual. *de iudiciis tom 2. tit. 3 disp. 1 num. 5.* Hothomanus *lib. 3. antiquit. ad finem*, Andreas Schotus *lib. 2. obseru. human. cap. 34.* Petrus Gregor. *lib. 22. syntagm. cap. 6. num. 5.* Sed abrogato nouis legibus, moribusque inhumano sectionis iure, & addictionis, *l. ob as 12. C. de O. & A. l. qui filio 6. Cod. quæ res pignori*, lege Iulia de cessione bonorum tempus iudicatis præscriptum protractum fuit ad duos menses, *l. 1. Cod. Theodos. de vsuris rei iudic.* Harmenopulus *in promptuario, lib. 1. tit. 4. & lib. 3. tit. 5.* Hothomanus, & Antonius August. *in dict. l. Iulia*: nec eo termino durante debitor vexari poterat, aut eius fideiussor conueniri, *l. intra 7. ff. de re iudic.* nec vsurarum cursus dabatur, fructus autem restituebantur, *l. 3. in princip. ff. de vsuris.* De hoc tempore exaudiendi sunt textus *in l. si duo 16. §. ait, l. promissor 21. ff. de constit. pecun. l. si cum 14. ff. de eo quod metus causâ, l. 2. l. debitoribus, ff. de re iudicata*: notat Fornerius *lib. 2. select. cap. 15.* & si eo tempore elapso, iudicato debito non satisfaciebat, bona eius sub hasta vendebantur, *princip. Instit. de success. ab intest. l. 4. Cod. qui bonis cedere*; & si bona credito soluendo non erant, debitor coniiciebatur in publicum carcerem, donec integrum debitum solueret, vt probant textus ita accipiendi *in l. 1. §. penult. in fine, Cod. qui bonis cedere, l. si pro aliquo 21. §. 1. ff. ad Velleianum, l. fin. §. fin. ff. quæ in fraudem credit. l. si vitium 34. ff. de iudic. iuncta l. verbo 4. ff. de v. s.* quas ad rem expendit Hothomanus *illustrium quæst. 26.* Tandem constitutione Iustiniani *in l. 2. & 3. Cod. de vsuris rei iudic.* hoc tempus bimestre iudicatis concessum protractum fuit ad quatuor menses; de quo quadrimestri accipiendi sunt præsens textus, & *in cap. quoad consultationem, de re iudicata*, vbi latiùs dicemus: & plura de hoc quadrimestri adducunt Leothardus *de vsuris, quæst. 21. in principio*, Velascus *de priuil. pauper. quæst. 44. num. 6.* Faber *lib. 7. coniect. cap. 2.* Guillelmus Marius *lib. 1. singul. opin. cap. 20.*

c *Contumax inuenitur.*] Qui ob contumaciam excommunicatur, *cap. 1. de iudiciis*; & si compareat, & absoluatur, potest delegatus in causa sibi commissa procedere, nec ideò exspirat iurisdictio delegata, quia sententiam excommunicationis in contumacem protulit, cùm per eam negotio finis non imponeretur.

Commentarium huius textus dedi suprà *in cap. significasti.*

C A P V T XXVII.

Idem *Cantuar.* [a] *Archiep.*

Svper quæstionum articulis, de quibus nos consulere voluisti, f. t. taliter respondemus, quod per constitutionem nostram [b] consultationi bon. mem. Alex. Papæ II. præd. n. nullatenus derogatur; sed illa per istam exponitur, immò in ista veriùs, quæ in illa fuerant prætermissa, [c] supplentur. Ipse namque respondit, quod si super causa, quæ alicui ex Apostolica delegatione committitur, à personis ecclesiasticis, vna vel pluribus, quibus delegatus, vt parcat laboribus, & expensis, causæ cognitionem ipsius, & testium examinationem, sententiâ sibi reseruatâ committit, appellatio fuerit interposita, huiusmodi appellationis intuitu causam indefinitam relinquere non tenetur. Nos [d] autem statuimus, quod licèt is, cui causa committitur ap. rem. non possit eam aliis sine prouocationis obstaculo delegare; si tamen delegatus à nobis, vt iudex quicumque, non tam cognitorem, quàm executorem ad aliquem certum articulum quempiam deputauerit, ab eo, nisi modum excedat, non liceat appellari, dummodo de partium deputetur, vel recipiatur assensu. Quod si delegatus à nobis, vel litis exordium, vel causæ finem, nedum totum negotium ei duxerit committendum, ab ipso, tanquam à iudice licitè prouocetur, cùm & lis ante iudicem debeat contestari, & causa per iudicem diffiniri. Intentionis ergo nostræ fuit, sicut ex tenore constitutionis præmissæ potest liquidò deprehendi, quod vt iudicialis auctoritas liberiùs valeat exerceri, delegatus à nobis licitè possit, & principium, & finem, & medium causæ sibi committere

commiſſæ, non ſolùm coniunctim, ſed & diuiſim alij delegare, non obſtante quod dicitur, quod iudex debet cognoſcere per ſeipſum in principio, in medio, & in fine; cùm antequam ferat ſententiam, vniuerſa, quæ acta ſunt in iudicio, inueſtigare debeat diligenter. Verùm cùm totam cauſam committit alicui, vel principium, aut finem ipſius, ab eo, tanquam à iudice poteſt licitè prouocari. Cùm autem alicui media tantùm committit, ab ipſo, tanquam ab auditore prouocari poteſt, niſi mandati fines excedat, vel meritò ſit ſuſpectus. Vnde ne valeat recuſari, prouidè ſtatuimus, vt de partium detur, vel recipiatur aſſenſu. Porrò cùm delegatus à nobis iuriſdictionem ſuam in alium transfert totam, ſi fuerit appellandum, non ad eum, ſed ad nos appellari debet; cùm autem aliquid ſibi de iuriſdictione reſeruat, ſi cauſa ei ap. rem. ſit commiſſa, non ad nos, ſed ad eum de iure poterit appellari. Vnde ſi forſitan appelletur ab eo, cui media quæque committit, ſiue cognitor, aut executor dicatur, vel quod melius eſt, auditor, pro eo quod vel mandati fines excedat, vel meritò ſit ſuſpectus; nihilominus tamen delegatus à nobis, iuxta conſultationem præmiſſam, cauſam poterit diffinire, vt parcat laboribus partium, & expenſis. Eum verò, quem delegatus à nobis deputauerat auditorem, neutra partium poterit recuſare, niſi coram eo iuſtam recuſationis cauſam oſtendat. Si [e] verò duo ſunt à Principe delegati, & vnus committit vices ſuas alteri, ille nec poteſt ap.rem. procedere, nec cauſam alij delegare; quamuis in commiſſione facta duobus contineatur expreſſum, vt ap.rem. procedere alter poſſit ſine reliquo, ſi non poſſunt ambo pariter intereſſe; quia quod poteſt ex ſola iuriſdictione ſibi à Principe delegata, non poteſt cum iuriſdictione ſibi à condelegato commiſſa. Vnde ſi ab eo fuerit appellatum, licèt aliquibus fuerit viſum, quod ad delegatum etiam valeat appellari; nobis tamen videtur, quod ad primum duntaxat appellandum eſt delegantem, propter rationem ſuperiùs aſſignatam. Eius ergo appellatio, de quo fraternitas tua nobis ſcripſit, ſi noſtræ conſultationis occaſione ad noſtram audientiam appellauit, pro eo, quod delegatus à nobis reſeruatâ ſibi diffinitiuâ ſententiâ audientiam cauſæ commiſit quibuſdam, qui de ipſius aſſenſu nec dati ſunt, nec recepti, niſi contra eos iuſtam recuſationis cauſam oſtenderit, vel paratus fuerit oſtendere coram iudice delegato, non debuit impedire, quominùs procederent auditores, qui etiamſi tanquam ſuſpecti fuiſſent meritò recuſati; delegatus tamen à nobis nihilominus potuiſſet ſublato appellationis diffugio cauſam ipſam iudicialiter expedire. Quod ſi iuſtam recuſationis cauſam noluit admittere delegatus, ſed coram ſuſpectis eum audiri cogebat, à tali grauamine licitè potuit ad noſtram audientiam appellare: quodque poſt appellationem huiuſmodi eſt præſumptum, iudicari debet irritum, & inane.

NOTÆ.

1\. a *Archiepiſcopo.*] Ita etiam habetur in tertia collectione *ſub hoc tit.cap.6.* Stephano videlicet Langton, Archiepiſcopo 43. Eccleſiæ Cantuar. de quo Vveſtmonaſterienſis anno 1207. ita ſcribit: *Innocentius III. Perſuaſit monachis Cantuarienſibus, vt eligerent Magiſtrum Stephanum de Langton, natione Anglicum, virum profundi pectoris, elegantem corpore, moribus praelectum, aptum & ſufficientem in quantum hominis eſt.* Plura de eo Richardus Smitheus *in floribus Angliæ, lib.7. cap.11.* De Eccleſia Cantuarienſi plura adduxi *in cap.2. de reſcriptis.*

b *Conſultationi.*] Quæ extat *in cap.cùm te conſulente 18. hoc tit.*

2\. c *Supplentur.*] Quod in iure noſtro nouum non eſt, ſicut ſuppleotur textus *in c.ſi qua mulier 6. 31. quæſt.1. ex cap.1. de diuortiis, cap. quamquam, de cenſibus in 6. ex cap.fin.de vita & honeſt. cleric.* textus *in cap. cùm non ab homine, de iudiciis, ex cap. vt fame 35. de ſententia excom. cap. in ciuitate 6. de vſuris, ex cap. nauiganti, eod. tit. cap. ex parte de regular. ex Clement. vnica, eod. tit. cap. 2. de regular. ex cap. puella 20. quæſt. 2.* textus *in cap. Eccleſiis 20. de conſecr. diſt. 1. ex cap. final. de conſecratione Eccleſiæ:* textus *in cap. qui communicauerit, cum cap. excommunicato 11. quæſt.3.* & alij plures, quos congerunt Morla *in emporio, tit. de legibus, quæſt.21. num.25.* Altamirano *in rubrica C. de filiis officialium, cap.1. num.15.* quia inſolens non eſt, quod priores leges ad poſteriores trahantur, & è conuerſo, *l.non eſt nouum 26. l.ideò, l.poſteriores, ff.de legib.* & vt anteriora decreta cum ſequentibus comparentur, vt ſic per apertiora obſcuriora exponantur, argumento legis *qui filiabus 17.* & *l.ſi ſeruus 50. ff.de legat.1.* notarunt Donellus *lib.9.comment. cap.14.* P.Herodius *rer.iudicat. lib.10. tit.13.cap.8.* Diodorus Tuldenus *de iuriſprud.extemp.lib.1.cap.3.* Georgius Schombornerios *polit.lib.3.cap.8.* Valenzuela *conſil.131. num.5.* Solorzanus pulchrarum artium apud Hiſpanos vindex, grauiorum litterarum columen, ingens noſtratibus gloria, *de iure Indiar.tom.2. lib.2.c.19.n.30.*

d *Nos autem.*] In præſenti deciſione Innocentius III. exponit decretalem Alexandri III. relatam *in cap.cùm te conſulente, hoc tit.* & docet, à iudice ſubdelegato appellandum eſſe ad ipſum ſubdelegantem, ſi non integra cauſæ cognitio commiſſa ſit; ſi verò diffinitio ipſius cauſæ ſubdelegata ſit, ad priorem delegantem appellandum eſſe; cuius diſcriminis rationem ſtatim exponemus. 3.

e *Si verò duo ſint.*] Clauſulam enim, *appellatione remotâ*, tantùm ſupremi iudices apponere poſſunt, *l.1. in fine, ff. à quibus appellare non licet, cap.paſtoralis, §.præterea, verſic. appellas, hoc tit.* 4.

cap. pastoralis 53. de appell. Docent de clausula, appellatione remotâ, agentes laudati in cap. 1. de rescriptis, verbo Appellatione remotâ. Vnde delegatus etiam Principis non potest causam subdelegare cum prædicta clausula, nisi in casu speciali, de quo in cap. pastoralis 28. §. final. hoc titulo.

COMMENTARIVM.

5. A IVDICE DELEGATO AD QVEM APPELLETVR.

PRo huius textus expositione sciendum est, communiter Doctores asserere, à iudice delegato semper appellandum esse ad eum, qui delegauit, l. 1. in princip. l. fin. ff. quis & à quo, l. vnica, in fine, Cod. qui pro sua iurisd. l. præcipimus 32. versic. Et si, Cod. hoc tit. authent. de iudicibus, §. illo, in fine, collat. 6. cap. ab arbitris 11. de officio delegati in 6. vt latè probant Scaccia de appell. quæst. 8. à n. 14. Gaillus lib. 1. practic. cap. 121. num. 2. Verùm hæc doctrina in delegatis Principum vera est, cùm ab iis semper ad Principem delegantem appellandum sit, siue iudices tantùm dati sint, siue eisdem iurisdictio à Principe mandata fuerit. Scaccia dict. quæst. 8. n. 15. & 20. Tuschus practic. littera A. conclus. 352. n. 55. & quamuis Principis delegatus ipsum repræsentet, eiusque iurisdictione fungatur, cap. sanè, el 2. hoc tit. qua de causa ad ipsum appellari non posse videbatur; quia tamen Princeps superior manet ex vi supremæ potestatis quam habet, quæ semper reseruata intelligitur, & quam licèt maximè velit priuato concedere, nequit, Bartolus in l. prohibere, §. planè, ff. quod vi aut clam, Baldus in l. 1. num. 6. ff. de officio Præfecti, vbi Belloga in speculo Principum, rubrica de Curia, num. 9. vnde præscribi non posse, ne ad Principem appelletur, docuerunt Baldus in authent. quas actiones, num 4. C. de sacros. Eccles. Auendañus de exequend. mand. lib. 1. c. 1. num. 11. Valascus de iure emphyteut. quæst. 8. n. 30. ideo rectè fit, vt ad eundem Principem appellatio etiam ab eiusdem delegato interponatur. Nec contrarium probat textus in authent. de appell. §. vltim. versic. Si autem, collat. 4. relata in c. anteriorem 28. §. illo 2. quæst. 6. nam textus ille referendus est ad ius antiquum, quod iam hodie abrogatum est, vt docuerunt Bartolus in l. 1. §. si quis, num. 9. ff. de appellat & in l. præcipimus 32. C. eod. Scaccia d. quæst. 8. n. 12. & 15. cæterùm si communis doctrina accipiatur de delegatis inferiorum, strictâ iuris ratione attentâ, admitti non debet, tametsi in praxi obseruetur; quinimmò discrimen adhibendum est inter iudices datos, & eos, quibus iurisdictio mandata est, vt scilicet à iudice dato semper appellandum sit ad iudicem dantem, iuxta textus ita accipiendos in l. 1. in princip. ff. quis & à quo, l. vlt. C. de iudiciis, l. 1. §. si quis, versic. denique, l. Imperatores 21. in princip. ff. de appel. l. præcipimus 32. versic. Hoc si appellatio, C. eod. tit. l. vnica, C. qui pro sua iurisd. à iudice verò, cui mandata est iurisdictio, ille omisso medio prouocatur, ad quem appellaretur ab eo, qui mandauit iurisdictionem, id est superior immediatus iurisdictionis mandantis, iuxta textum ita intelligendum in d. l. 1. ff. quis & à quo. Discriminis huius ratio ex eo prouenit, nam iudex datus solùm à dante recipit notionem, seu iudicandi munus; non verò iurisdictionem, l. ait Prætor 5. l. à Diuo Pio 15. in princip. l. iudex, 55. ff. de re iudic. l. vlt. Cod. vbi & apud quem. Vnde cùm ille, qui eum dedit, semper superior maneat, rectè ad illum, tanquam ad immediatum superiorem appellatur; iudex verò, cui mandatur iurisdictio, mandantis iurisdictione vtitur. & illius vices gerit, l. 1. §. qui mandatam, l. 3. ff. de officio eius, l. solet 16. ff. de iurisd. vnde cùm vterque iuris censurâ eadem persona intelligatur, sententia à delegato prolata, ab ipso mandante lata videtur, & ita non ipse, sed eius superior erit prouocandus, ne de pari ad parem appellatio interponatur, exemplo Vicarij & Episcopi, cap. 2. de consuet. lib. 6. Docent Accursius in dict. l. 1. num 5. vbi Socinus num. 8 Alciatus in rubrica de officio ordin. num. 13. & lib. 2. paradox. cap. 5. num. 2. Duarenus ad tit. de iurisd. cap. 8. num. finali, Donellus lib. 28. comment. cap. 7. in princip. Cuiacius in d. l. 1. §. 1. & lib. 7. obseru. cap. 21. Farbineus lib. 1. controu. cap. 28. Barbosa in l. cùm Prætor, §. 2. à num. 214 ff. de iudiciis, Osualdus lib. 17. comment. Donelli, cap. 13. littera D.

6. EXPONITVR L. 2. FF. QVIS ET A QVO.

Huic tamen differentiæ obiici solet textus in l. 2. ff. quis & à quo, vbi docetur, à Legato Proconsulis prouocandum esse ad Proconsulem; & nihilominus Legatus ab ipso Proconsule mandatam habet iurisdictionem, l. cùm Prætor 12. §. 1. versic. Hi quoque, ff. de iudiciis, l. Legati 13. ff. de officio Proconsulis. Vnde apertè videtur euerti superior distinctio inter iudices datos, & eos quibus mandata est iurisdictio. Cui difficultati omissis variis solutionibus adductis ab Osualdo lib. 28. comment. c. 7. littera B, Gilkeoio in l. 1. à n. 15. C. qui pro sua iurisd. Cæsare Costa lib. 2. ambiguit. c. 8. Goueano lib. 1. variar. c. 46. dicendum est cum Cuiacio lib. 7. obseru. c. 2. & lib. 2. Pauli ad edictum, in l. & quia, ff. de iurisd. & in l. 1. §. si quis, ff. de appell. ideò in d. l. 2. à Legato Proconsulis appellationem interponi ad Proconsulem, quia licèt ab eo mandata sit iurisdictio Legato; tamen postquam mandata est, ille propriam iurisdictionem habet, l. cognitio 4. ff. de officio eius, l. legati 13. ff. de officio Proconsulis; & ideò iudices dare potest, l. Legatus 12. ff. eod. tit. dict. l. cùm Prætor, §. 1. versic. Hic quoque. Quod iure singulari in Legato Proconsulis admissum esse docet Goueanus de iurisd. num. 12. Hothomanus lib. 3. obseru. cap. 4. Fachineus lib. 1. controu. cap. 49. & alij laudati ab Osualdo lib. 17. comment. Donelli, cap. 23. littera C. etsi aliter exponant Donellus ibi, Duarenus in apolog. de iurisd. num. 13. Vnde Legatus Proconsulis ordinarius, non delegatus iudex est, vt docent Albericus in l. solent, ff. de officio Procons. Bellonus lib. 3. supput. cap. 10. quæ & alia singularia in Legato Proconsulis obseruari notauit Osualdus lib. 17. Donelli, cap. 8. triplici littera N, etsi ipse aliter textum in dict. l. 2. exponat: ac proinde cùm propria iurisdictione Legatus vtatur, potiusque sua, quàm vice Proconsulis ius dicat, rectè ab eo ad Proconsulem, tanquam ad alium appellatio interponitur. Quæ interpretatio ex eo firmari potest, quod iuxta iuris regulas ad eum appellandum est per litigatores, qui aliàs ab ipso iudice dubitante consulendus est, l. eum quem 79. §. 1. ff. de iudiciis. Illustrat Rodulphus Fornerius lib. 5. rerum quotid. cap. 11. sed Legatus de iure dubitans, Proconsulem consulere debebat, l. solent, vers. Legatos, ff. de officio Proconsul. ergo & ad eum appellandum est. Quæ ratio euincit, vt non solùm circa multæ dictionem, de qua in dict. l. 2. sed & circa alia ad Proconsulem deferenda sit appellatio, etsi Plautius in rubr. de officio eius, citatus ab Osualdo dict. cap. 8. accipiat textum in dict. l. 2. specialiter de multæ dictione.

7. PROSEQVITVR PRÆDICTA DISTINCTIO.

Ex quibus deducitur, superius discrimen inter iudices datos, & eos, quibus mandata est iurisdictio, firmissimâ iuris ratione subniti. Sed adhuc superest remouendus quidam scrupulus; videlicet quod cùm iurisdictio dupliciter mandari soleat,

aut

ant omnis videlicet, aut ſpecies vna, *l. ſolet* 16. *cum ſequent. ff. de iuriſd.* quæri poteſt, an vtroqoe caſu is, cui mandata eſt iuriſdictio, fungatur vice eius, qui mandauit, an ſuâ? Et quidam perdocti viri noſtræ Academiæ exiſtimarunt, multùm intereſſe, an generaliter, an ſpecialiter iuriſdictio mandata ſit. Primo caſu affirmant, quod cùm is, cui mandatur generaliter iuriſdictio, mandantis vicea gerat, & vnum, idemque tribunal vtriuſque intelligatur, tunc appellatio iure ad eum, qui mandauit, interponitur; quo in caſu accipiunt textum *in l.* 1. §. 1. *ff. quis & à quo.* Secundo verò caſu cùm iuriſdictio mandatur reſpectu certæ cauſæ, tunc cùm mandatariua intelligatur delegatus, & iuriſdictio ſic mandata ſimilia ſit delegatæ, ad iudicem delegantem debet appellatio deferri, iuxta textum ita intelligendum *in l. vnica, Cod. qui pro ſua iuriſd.* Docent Angelus, Salicetua, Bartolua, & Caſtrenſis *in dict. l.* 1. §. 1. pluribua relatis Gilkenius *in dict. l. vnica, num.* 9. Hæc tamen ſententia admitti non poteſt, quia verius eſt, cum cui mandata eſt iuriſdictio, ſiue omnis, ſiue pars, fungi vice eius, qui mandauit, non ſuâ, vt apertia verbis docetur *in dict. l. ſolet* 16. *ff. de iuriſd.* iuxta litteram Florentinam, ibi: *Et is, cui mandata eſt iuriſdictio*; quam tuetur Rodulphus *lib. 2. rerum quotid. cap.* 3. inde cùm vtroque caſu mandatarius fungatur vice mandantis, non ad mandantem, ſed ad eiua ſuperiorem appellatur, iuxta textum *in dict. l.* 1. §. 1. cuius verba ibi: *Nam generaliter*, &c. ſatis vtrumque caſum complectuntur. Docent in ſpecie Ioannes Faber *in princip. Inſtit. de vulgari*, Barboſa *in dict. l. cùm Prætor, num.* 221. *ff. de iudiciis*, Socinus *in dict. l.* 1. §. 1. Nec tunc obſtat præſens textua *in* §. *porrò*, ibi: *Iuriſdictionem ſuam in alium transfert totam.* Et ibi: *Cùm autem ſibi aliquid de iuriſdictione reſeruatur.* Quibus verbia apertè videtur ſignificari, opua eſſe totam iuriſdictionem transferre, vt ad ſuperiorem, non ad mandantem appelletur; quod ſanè maximè pugnat cum his, quæ proximè dicebamus *ex dict. l. ſolet*, videlicet nihil intereſſe, an tota iuriſdictio, an ſpecies vna mandata ſit. Nam reſpondendum eſt cum Socino *vbi ſuprà*, mandatâ certâ aliquâ ſpecie iuriſdictionis, totam iuriſdictionem quoad illam ſpeciem mandatam videri, & reſpectu illius ſpeciei nihil ſibi mandantem de iuriſdictione reſeruaſſe, ac proinde in his terminia optimè verba præſentis §. *porrò*, procedere.

8. *Explicatur adducta distinctio.* Planè ſuperior differentia inter iudices datos, & eos, quibus mandata eſt iuriſdictio, dumtaxat locum habet in delegatis inferiorum: vnde prouenit, ordinarioa Magiſtratua, ſiue eccleſiaſticos, ſiue ſæcularea, in caſibua, quibus de iure vices ſuas committere poſſunt, multùm intereſſe, an ſimpliciter ad cauſam iudices dederint, an iuriſdictionem mandauerint. Primo caſu, quia tunc aliquid de iuriſdictione reſeruare cenſentur, & ad eos appellatio interponetur; ſecundo verò caſu, quia nihil ſibi retinere videntur, non ad eos, ſed ad ſuperiorea appellabitur, iuxta textus *in l.* 1. *in princip.* & §. 1. *ff. quis & à quo, l. vlt. de iudiciis, l.* 1. §. *ſi quis, l. Imperatores* 21. *ff. hoc tit.* qui apertè de iudicibua datis ab inferioribus loquuntur. Cæterùm prædicta differentia non eſt producenda ad delegatos Principum, cùm ſemper ab his ad Principem appelletur, *l. eos, Cod. hoc tit.*

9. *Intelligitur præsens textus.* Ex qua differentia ita explicata eruenda eſt vera ratio præſentia deciſionis, in qua Pontifex decidit, multùm referre, an delegatus totam iuriſdictionem tranſtulerit, an aliquid ſibi de iuriſdictione reſeruauerit? Vt primo caſu ad ſuperiorem; ſecundo verò caſu ad eum appelletur: quod etiam docetur *in cap. ſi delegatus* 7. *verſic. eum, hoc tit. in* 6. quæ Pontificis diſtinctio à ſuperiori differentia fluit, apertiuſque conſtabit, ſi expendamus, quod quoties delegatus ſubdelegando cauſam aliquam, vel etiam plures (nihil enim intereſt, quod iudex detur ratione vnius cauſæ, vel plurium, *l. vlt. Cod. vbi, & apud quem*,) aliquid ſibi de iuriſdictione reſeruat, iudicem tantùm dare videtur, in quem ſolùm iudicandi munus tranafert: vnde rectè ab eo ipſe tanquam ſuperior prouocatur, *dict. l.* 1. *in princip. ff. quis & à quo.* Si verò ipſe delegatus, ſiue in pluribua cauſis, ſiue in vna iuriſdictionem transfert, rectè dicitur totam iuriſdictionem mandaſſe; ac proinde non ad ipſum, qui vel idem, vel æqualia cum ſubdelegato iuris cenſura intelligitur; ſed ad ſuperiorem appellabitur, iuxta dictam legem 1. §. 1. *ff. quis & à quo*; & ita præſens deciſio etiam in foro ciuili ſeruanda eſt, cùm apertè ab eiua principiis deducatur, vt docent Imola, & Francua *in cap. dilectis* 66. *num.* 30. *de appell.* Socinua *in dict. l.* 1. §. 1. Barboſa *in dict. l. cùm Prætor*, §. 1. *num.* 217. *de iudiciis*, Scaccia *de appell. quæſt.* 8. *num.* 32. etſi adhuc in hac parte vtrumque ius differre docuerint Gloſſa *verbo Ad eum*, in præſenti, Bartolus *in dict. l.* 1. §. 1. *num.* 1. Fachineus *lib.* 1. *controu. cap.* 78. Verùm quo dilucidiùs hæc Pontificis diſtinctio comprehendatur, exponendum eſt, quando delegatua videatur aliquid de iuriſdictione reſeruaſſe, vt ſic ad eum appelletur. Et ſanè Pontifex *in dict. cap. ſi delegatus*, *verſiculo Ad eum*, huiua rei duo exempla nominatim adducit, & alterum ſubobſcurè. Primum eſt, cùm delegatus vices ſuas committit, donec talem commiſſionem reuocet; quod ſic accipio, vt delegatus, ſiue pro parte, ſiue in totum vices ſuas committat, virtute huius clauſulæ videatur aliquid de iuriſdictione reſeruare; ideoque ad eum appellatio tunc interponetur. Ratio eſt, quod cùm reuocandi poteſtaa ad iuriſdictionem pertineat, *l. iudicium ſoluitur*, *ff. de iudiciis*, delegatua eo ipſo quod hanc poteſtatem retinuit, aliquid de iuriſdictione reſeruaſſe, nemo eſt qui dubitet, vt docuerunt *in dict. cap. ſi delegatus*, Francua *num.* 6. Dominicus *num.* 9. Scaccia *d. q.* 8. *num.* 35. quorum doctrina non tantùm procedit in appellationibus ante ſententiam diffinitiuam, verùm etiam in appellationibus poſt diffinitiuam, vt apertè probat textua *in dict. cap. ſi delegatus*, *in fine*, ibi: *Etiamſi poſt ſententiam*; quæ verba non ad proximè immediata, ſed ad hunc caſum referenda ſunt, vt benè notant Francus *num.* 7. *in fine*, Dominicus *num.* 9. Secundum exemplum eſt, cùm delegatus executionem ſententiæ tantùm ſibi reſeruat; nam etſi hac in re diſſentiant Tancredus, Innocentiua, & Bernardua, vt refert Gloſſa *in præſenti*, *verbo Transfert*, *verſic. Sed nunquid*; horum tamen opinio ſublata eſt per Bonifacium VIII. *in dict. cap. ſi delegatus*, *verſic. Ad eum*, ibi: *Vel qui executionem ſententiæ tantùm.* Quibus verbis docet, poſſe delegatum totam cauſam committere, executione tantùm ſententiæ ſibi reſeruatâ; quod negabat Tancredus: cuius reſeruationis virtute cùm aliquid de iuriſdictione ſibi retineat, ideò ad eum appellandum eſſe, contra Innocentium, & Bernardum. Cuius ſententiæ ratio eſt; nam vbi delegatus totam cauſam committit, reſeruatâ executione ſententiæ, dicitur retinere delegatam iuriſdictionem, ob quam ſententiam exequi poteſt, *c. ſignificaſti* 7.

cap. in litteris 9. hoc tit. vt perinde mirum non sit, locum esse regulæ, de qua in præsenti, § *porrò, versic. Cum autem.* Docent in præsenti Abbas *numer.*3. Barbatia *num.*17. Francus & Dominicus *vbi supra*, Tuschus *littera A. conclus.* 352. *num* 42. Scaccia *dict. quæst.*8. *num.*35. qui satisfacit fundamentis Tancredi, & Innocentij. Illud tamen notandum est, contrarium respondendum esse, si delegatus post sententiam à se latam, à qua appellatum non fuit, eius executionem alteri simpliciter commisit, non adiectâ clausulâ, *Donec reuocet*; nam si à subdelegato appelletur, ponè quia suspectus erat, vel quia in modo executionis excessit, ex præsenti textu in principio versiculi: *Nos autem*, & §. *verùm*; tunc non ad delegatum, sed ad eius superiorem appellabitur. Docent Dominicus *in dict. cap. si delegatus*, *num.*11. Francus *num.*6. etsi ibi aliter teneat Ancharanus *num.*4. qui docet, huic sententiæ locum non esse appellatione interpositâ intra annum; tunc enim ad delegantem putat appellandum, motus *ex cap. quærenti*, *hoc tit.* vbi apertè docetur, iurisdictionem delegati circa executionem sententiæ vsque ad annum durare. Hæc tamen Ancharani sententia admitti nequit, quia verius est hac in re multùm interesse, an delegatus executionem sententiæ alteri simpliciter commiserit, an non commiserit. Primo casu virtute mandati iurisdictio cessat, & exspirat, etiamsi sit intra annum, iuxta textum sic explicandum *in cap. si delegatus* 9. *hoc tit.* Secundo verò casu, si delegatus adhuc sit intra annum, iurisdictionem habet quoad iudicatum faciendum, iuxta textum *in dict. cap. quærenti*, qui sic conciliandus est cum dicto capite *in litteris*. Tertium exemplum est, quod subobscurè ponitur *in dict. cap. si delegatus*, *versic. Ad eum*, in illis verbis: *Aut quidquid illud de iurisdictione sibi reseruet.* Pro quorum expositione Doctores exemplum adhibent, cùm delegatus aliquid de medio causæ, veluti litis contestationem, vel testium examen, siue aliud sibi retinuit; & tunc ad eum esse appellandum existimant, dummodo tantùm appelletur antequam actus hi per delegatum expediantur; secus si postea, quia tunc non ipse, sed superior prouocabitur. Cuius sententiæ ratio est, quia vt ritè ad delegatum appelletur, necessaria est reseruatio iurisdictionis ex præsenti §. *porrò*: hæc autem in præsenti specie non cernitur, quousque actus illi expediantur; posteà verò omnino cessat, argumento textus *in dict. cap. in litteris.* Docent Felinus *in præsenti*, *num.*13. *versiculo fallit quartò*, Dominicus *in dict. cap. si delegatus*, *num.*9. *versic. Sed pone*, & ibi Francus *num.*7. Scaccia *dict. quæst.*8. *num.*40. Nec huic sententiæ rectè obiicies posteriora verba dicti capitis *si delegatus*, ibi: *Etsi post sententiam fuerit appellandum*; quia verba immediatè iuncta præcedentibus, ibi: *Aut quidquid aliud*; satis indicant, quod etsi appelletur post actus expeditos, sicut post sententiam, ad delegatum esse appellandum, quasi sufficiat ab initio reseruasse: quo argumento mouetur in contrarium Ancharanus *ibi*, *num.*3. quia respondendum est, illa verba, *etiamsi post sententiam*, non coniungi immediatè præcedentibus, quia repugnat ratio suprà adducta; sed referenda esse ad eum casum, quem Pontifex proposuit circa subdelegationem factam cum clausula, *donec reuocetur.* Nec nouum est, quod interdum verba non ad ea, quæ immediatè procedunt; sed ad remotiora, iuxta materiam subiectam referantur, vt docet Bartolus *in l. talis* 30. §. *vlt. num.*3. *ff. de legat.*1.

Planè etsi regulariter à subdelegato in totum ad delegatum appelletur, tres tamen sunt excipiendi singulares casus, in quibus à subdelegato non appellatur ad delegatum, sed eius superiorem. Primus est, quem proponit Bonifacius *in cap. si duo* 3. *de officio delegati*, *in* 6. vbi si tres iudices delegatos Pontifex constituat ad vnam causam decidendam, & duo ex iis aliis non in totum vices suas commiserint, ipsique subdelegati cum altero tertio delegato, qui non subdelegauit, in causa procedant, & ab omnibus, delegato scilicet, & subdelegatis, simul appelletur; in hac specie ait Pontifex, non ad delegatos, sed ad primum delegantem esse appellandum: quæ Pontificia sententia eâ ratione nititur, quòd etsi inspectâ personâ subdelegatorum videretur potiùs appellandum ad delegatos, tamen ex præsenti §. *porrò*, potiùs attenditur persona vnius delegati, vt respectu illius ad Pontificem delegantem appelletur, idque ex duabus causis procedit. Prima, quia iurisdictio delegata est dignior subdelegatâ, *cap. sanè* 11. *hoc tit.* & quoties in vna causa concurrunt plures iudices diuersa iurisdictione fungentes, illa, quæ dignior est, præfertur quoad appellationem, *l. præcipimus* 32. *in fine*, *versic. Eodem*, *Cod. de appell.* idemque obseruatur quando in vna, eademque persona concurrit iurisdictio delegata, & subdelegata, iuxta præsentem textum *in* §. *si verò*: quod & suadetur argumento capitis *quod in dubiis*, *de consecrat. Ecclesiæ*, *c.*1. *eod. tit. in* 6. cum aliis citatis a Tiraquello *de retractu* §.1. *glossa* 7. *num.*82. Secunda prouenit ex eo, quia alias in absurdum laberemur, vt ab æquali delegato ad æquales conIudices appellaretur, iuxta regulam legis 1. §. *si quis*, *ff. de appell.* Docet Scaccia *de appell. q.*8. *n.*39. vnde in praxi adnotare libet, quod quotiens in vna causa concurrunt ordinarius, & delegatus iudex, appellatio non ad superiorem ordinarij, sed ratione dignioris iurisdictionis delegatæ ad delegantem est interponenda, vt exemplis variis probant Alexander *lib.*6. *consilio* 2. *per totum*, Abbas *in præsenti*, §. *si verò*, *num* 5. Tuschus *littera A. conclus.* 352. *num.*33. Gratianus *tom.*1. *discept. c.*800. *num.*50. Secundus casus proponitur *in cap. si a subdelegato* 14. *hoc tit. lib.*6. vbi si à subdelegato appelletur ex eo, quod non admisit exceptiones concludentes defectum iurisdictionis in delegato subdelegante, tunc non ad ipsum delegatum, qui iurisdictionem habere negatur, sed ad primum delegantem appellatur, ne aliàs appellans appellando ad eundem, quem Iurisdictione fungi negat, contraria in iudicio deducere videatur, contra textum *in cap. solicitudinem* 54. *in fine*, *de appell.* Explicant post antiquiores Molina *de inst. tract.* 5. *disput.* 21. *num.*6. Scaccia *de appell. quæst.* 7. *num.*68. Tertius casus singularis proponitur *in cap. si is cui* 10. *hoc tit. lib.*6. vbi docetur, quod si delegatus sit excommunicatus, aut aliter impeditus à subdelegato, non ad ipsum, sed ad Pontificem appellandum est; quem casum exponunt Quintanadueñas *lib.*2. *de iurisd. tit. de subdelegatione*, *num.*31. Molina *de instit. tract.* 5. *disput.* 21. *num.*6. Suarez *de censuris disput.* 14. *sect.* 1. *num.*1. Maranta *tit. de appellat. num.*75. Gaillus *lib.*1. *obseru. cap.* 19. *num.*2. Scaccia *dict. quæst.*7. *num.*37. Nec obstat textus *in cap.* 1. *de supplenda neglig. lib.*6. vbi docetur, excommunicato Episcopo ipsius iurisdictionem ad Archiepiscopum non deuolui, licèt immediatus superior sit: vnde similiter videbatur dicendum, iudice delegato excommunicato

10. Exponuntur certi casus.

nicato iurisdictionem non deuolui ad primum delegantem, nec proinde ad eum appellandum esse. Nam omissâ solutione Glossæ ibi, *verbo Culpis*, dicendum est, ideò *in dict. cap.* 1. Episcopo excommunicato iurisdictionem ad Archiepiscopum non transferri, quia id non inuenitur à iure concessum, vt in eodem textu dicitur, iunctâ regulâ capitis *pastoralis*, *in principio*, *de officio ordin.* tradit Panormit. *in cap. si quis contra*, *num.* 40. *de foro compet.* quæ ratio non viget in delegato respectu delegantis, sed potiùs contraria: vnde verè dubitari potest, an sicut à subdelegato appellatur ad Pontificem, delegato excommunicato, *ex dict. cap. si is cui*; ita similiter Episcopo excommunicato, qui ab inferioribus erat prouocandus, iuxta caput 3. §. 1. *hoc tit. in* 6. debeat appellatio ad Archiepiscopum interponi. Et sanè verius est, in hoc casu non ad Archiepiscopum, sed ad Pontificem esse appellandum. Nec obstat quod superior immediatus est impeditus; quo casu ad superiorem sequentem appellatur, *dict. cap. si is cui*; nam in proposita specie Archiepiscopus non immediatus superior intelligi debet, cùm ad eum propter excommunicationem Episcopi iurisdictio non transferatur, *dict. cap.* 1. *de suppleud.* Docet Glossa *ibi*, *verbo Ipsius*, *in fine*, & *in cap.* 1. *de officio Vicarÿ*, *in* 6. etsi contrarium teneat Ancharanus *in dict. cap. si is cui.*

CAPVT XXVIII.

Idem [a] *Episcopo Heliensi.*

PAstoralis officij diligentia, & solicitudo, quam geris circa executionem mandatorum nostrorum, & zelus rectitudinis tuæ nos inuitant, vt quamuis simus multiplicibus negotiorum occupationibus præpediti, eis tamen ad horam subtrahimus nosmetipsos, in qua tuis intendamus consultationibus responsuri. Consuluit etenim nos tuæ f. discr. vtrum si delegatus à Principe causam sibi commissam alij voluerit delegare, nolentem delegationem suscipere, ad ipsam suscipiendam valeat coarctare. Ad quod tibi de f. n. consilio taliter duximus respondendum, quod cùm delegato à Principe iurisdictio dandi iudicem sit à lege [b] concessa, dummodo ipse exonerare seipsum malitiosè non quærat, potest compellere renuentem, eo quod iurisdictio illa nullius videretur esse momenti, si coërcitionem [c] aliquam non haberet. Debet tamen delegatus prædictus solicitè prouidere, vt si personis superioribus exigente necessitate negotium duxerit delegandum, in coarctationibus inferendis dignitati deferat, & personæ. Subsequenter etiam quæsiuistis, vtrum cui voluerit delegatus, si viderit expedire, possit iniungere, vt ad suam præsentiam citet partes, & eis, si obedire contempserint, pœnam infligere pro contemptu. Ad quod f. t. breuiter respondemus, quod cùm totum negotium possit alij committere, sicut superius est expressum, citationis officium potest cuilibet, discretione præuiâ, demandare, ac punire meritò contemptorem. *Et infrà.*

NOTÆ.

a HEliensi.] Ita etiam habetur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 7. Ad huius textus inscriptionem & integram repetenda sunt quæ adduxi *in cap. pastoralis*, *de rescriptis.*

b *A lege concessa.*] Ideoque delegatus Principis potest subdelegare, vt probaui *in cap.* 3. *in ratione decidendi*, *hoc tit.*

1. c *Si coërcitionem aliquam.*] *L. vlt. ff. de officio eius*, id est iurisdictio priuato mandari non potest, nisi simul aliquod imperium, seu modica coërcitio transferatur in delegatum, quia aliàs inutilis & superuacua esset iurisdictiu delegata, si delegatus contumaces, & impedientes iurisdictionis vsum coërcere non posset, vt exponunt hæc verba Merillus *lib.* 2. *obseru. cap.* 15. Gentilis *lib.* 1. *de iurisd. cap.* 15. Sed vt quid per coërcitionem Interpretes in præsenti accipiant, & an merum imperium, & mixtum iure canonico delegari valeant, aliqua sunt prælibanda.

2. Licèt mixtum imperium iure ciuili delegari possit, causæ tamen, quæ meri imperij sunt, demandari non valent, *l.* 1. *ff. de officio eius*, *l. solent* 6. *ff. de officio Proconsulis*; ex quibus deducta est regula textus *in l. nemo* 70. *ff. de R. I.* *l.* 2. *Cod. de* *pedaneis iudicibus*, *l.* 18. *tit.* 4. *partit.* 3. Docent Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 8. Iacobus Gothofredus *in dict. l. nemo*, Goueanus *lib.* 1. *de iurisd. num.* 30. Bronchorst. *centur.* 1. *assert.* 16. *cum duab. seqq.* Gentilis *eod. tract. lib.* 3. *cap.* 25. Morla *in empor. eod. tit. quæst.* 17. Binius *eod. tract. cap.* 3. Sed antequam ad huius sententiæ expositionem procedamus, sciendum est, quid merum imperium sit, quidve mixtum. Merum igitur imperium est potestas animaduertendi in facinorosos gladio, vel aliâ coërcitione graui, *dict. l. solent* 6. consistitque in executione sententiæ capitalis, & potestas appellatur, *l. imperium* 3. *ff. de iurisd.* Docent Petrus Faber *lib.* 1. *semestr. cap.* 3. Fachineus *lib.* 9. *controu. cap.* 94. & *lib.* 13. *cap.* 2. Gentilis *lib.* 3. *de iurisd. cap.* 3. Goueanus *eod. tract. lib.* 1. *ex num.* 30. Pichardus *in* §. *præiudiciales*, *Instit. de actionibus*, Binius *lib.* 1. *select. quæst.* 3. & *de iurisd. lib.* 1. *cap.* 1. Dicitur hoc imperium merum, non quia summum sit, sed quia non cohæret ordinariæ iurisdictioni; immò illi imperio opponitur, quod iurisdictioni cohæret, *l.* 1. §. *vlt. ff. de officio eius*, Gothofredus *in dict. l. nemo*, Duarenus *lib.* 1. *disput. cap.* 53. sicut ius gentium merum dicitur, quod nihil à ciuili participiat, *l. bona* 31. *ff. depositi*, mera conditio dandi, vel faciendi, quæ tan-

MERVM IMPERIVM DELEGARI NON POTEST.

tùm in dando, vel faciendo consistit, *l. cùm seruus* 82. *ff. de condit. & demonstrat.* mera donatio, id est pura, *l. Aquilius* 27. *ff. de donationibus.* Diffinitur per gladij potestatem, non materialiter, quasi merum imperium sit, vbi gladio tantùm Magistratus animaduertere potest; sed à symbolo, quia meri imperij symbolum olim gladius erat, sicut ciuilis iurisdictionis hasta. D. Cyprianus *epist.* 2. *Et inter togas pace receptà forum litibus mugit insanum; hasta illic, & gladius, & carnifex, presto est vngula effodiens.* Vnde hæc potestas dicitur gladij, *dict. l. nemo* 70. *l. solet* 6. *l. illicitas, §. vniuersas, ff. de officio Præsidis.* Lampridius *in Alexandrum*, ibi: *Honores gladij nunquam vendi passus est, dicens: Necesse est, qui emit, vendat; ego non patier mercatores potestatum.* Et *l. Prætor* 7. *§. quid ergo, ff. de iniuriis:* notat Reuardus *in dict. l. nemo.* Accedit, nam in grauioribus criminibus nulla alia vsitatior pœna fuit, quàm gladij, *l. aut damnum* 8. *§.* 1. *ff. de pœnis, l. cùm vir* 31. *Cod. ad leg. Iuliam de adult. l. quisquis* 12 *Cod. ad leg. Iul. maiest.* Obseruant P. Faber *in dict. l. nemo* 70. & *lib.* 1. *semestr. cap* 4. Osualdus *ad Donellum dict. cap.* 8. *littera F.* Etiam diffinitur merum imperium per verbum animaduertendi, quo Consulti vtuntur ad summum supplicium denotandum, *l. si quid erit* 11. *ff. de officio Proconsul. l.* 1. *§. fin. l. vlt. ff. de officio eius.* Huius imperij gradus recenset, & illustrat Gentilis *lib.* 3. *de iurisd. cap.* 3. *per totum.*

3. MIXTVM IMPERIVM QVID.

Mixtum imperium est potestas cohærens cum iurisdictione, comparata ad eam tuendam, atque exercendam; inest enim in ipsa iurisdictione potestas modicæ coërcitionis, quæ vertitur in sententiis exequendis, seu ciuilibus, seu criminalibus, vt docent Gentilis *lib.* 1. *de iurisdict. cap* 4. & 5. Merillus *lib.* 1. *variant. ex Cuiacio, cap.* 3. Donellus *dict. cap.* 8. vbi Osualdus *littera F*, Binius *lib.* 1. *select. quæst.* 3. Matheacius *in dict. l. imperium*, Quintanadueñas *de iurisd. tit.* 7. licèt alias diffinitiones adducant Alciatus *lib.* 1. *paradox. cap.* 8. Corrasius *lib.* 3. *miscel. cap.* 17. Duarenus *lib.* 1. *disput. cap* 53 Cuiacius *lib.* 11. *obseru. cap.* 30. Faber *lib.* 4. *coniect. cap.* 4. Binius *de iurisd. cap.* 7. nec audiendi sunt Eguinarius Varo *in l. vlt. ff. de officio eius*, Boerus *de iurisd. cap.* 4. qui duplex constituunt mixtum imperium, quos refellunt Bachouius *ad Treutlerum, cap. de mixto imperio*, Binius *lib.* 1. *select. cap.* 3. modica coërcitio appellatur *in l. vlt. ff. de officio eius*, & differt valde à mero imperio, quia licèt in mero insit notio, & qualisqualis causæ cognitio, quæ sententiam præcedere debet, inest vt minùs principalis, vt inseruiat imperio, ne aliàs sine notione imperium tyrannicum esset. Osualdus *ad Donellum dict. cap.* 8. *duplicata littera V.* in mixto verò imperio ipsa notio, seu causæ cognitio per se principalis est, aliterque attenditur, cui inseruit ius coërcendi, & exequendi sententias; concesso enim iure dicendi sententiam, ea omnia concessa intelliguntur sine quibus dici, & exequi non potest, *l.* 2. *ff. de iurisd.* Vnde quia in mero imperio præcedit imperium, vt principale merum dicitur. Marcus Lyclama *lib.* 5. *membran. eclog.* 1. in mixto autem, quia imperium inest, & deseruit; principalis autem est iurisdictio, mixtum imperium appellatur, quasi imperio, id est modica coërcitione, & notione constans. Ansaldus *de iurisdictione tit.* 11. *cap.* 30. *num.* 36. Vtriusque imperij effectus sigillatim recensent Scipio Gentilis *de iurisd. vbi suprà*, Merillus *dict. cap.* 3. Treutlerus *volum.* 1. *thesi* 3. *disput.* 3. vbi Bachouius, & Hunnius, Faber *lib.* 4. *coniect. cap.* 3.

4. QVIBVS COMPETAT VTRVMQVE IMPERIVM.

Mixtum imperium obtinent Magistratus iure Magistratus, & illi quibus ea committuntur, quæ iure Magistratus habentur; competit enim hoc imperium, non quia aliquâ lege speciali certis Magistratibus concedatur; sed quia ratione iurisdictionis, quam obtinent, ad eos spectat, *dict. l.* 1. *ff. de officio eius*; licèt illud imperium tantùm maiorum Magistratuum esse, *ex l. obligationes* 27. *ff. de O. & A.* intendant probare Iacobus Guiberus *lib.* 1. *de officiis domus, cap.* 2. & 3. Merum autem imperium illis competit, quibus lex, Senatusconsultum, aut Princeps concesserunt, *l.* 1. *ff. de officio eius, l. aliud est fraus, ff. de V. S.* nec interest, an sint Magistratus, an priuatæ personæ; personis enim priuatis lex solet concedere merum imperium; frequenter enim Populus Romanus temporibus Reipublicæ liberæ personis priuatis, quæ Quæstores dicebantur, coërcitionem delictorum publicorum mandabat. Eorum mentio reperitur *in l.* 2. *§. & quia, ff. de orig. iuris:* de eis Gentilis *lib.* 3. *de iurisd. cap.* 19. Posteà temporibus Lucij Cornelij Syllæ Dictatoris, cognitio capitalium criminum Prætoribus data fuit singulis singulorum delictorum; vnus enim Prætor cognoscebat de sicariis, alius de parricidis, alius de falsis, *dict. l.* 2. *§. capta.* Notant Duarenus *lib.* 1. *de iurisd. cap.* 53. Binius *eod. tract. cap.* 2. *num.* 5. Gentilis *vbi supra, cap.* 19. Postquam autem lege Regia omnis potestas in Principem translata est, Princeps ipse merum imperium obtinebat, vt ex Tacito probat Gentilis *dict. lib.* 3. *de iurisd. cap.* 20. sed Cæsares hoc imperium exceptis quibusdam personis, de quorum causis ipsi tantùm, vel Senatus agnoscebant, cum hac distinctione Prætoribus, Præsidibus, Præfectis concesserunt. Intra vrbem in seruos vltimo etiam supplicio afficiendos ius datum fuit Præfecto vigilum, *l. penult. ff. de condict. caus. dat.* de cuius expositione latè agunt Faber *ibi*, Fornerius *lib.* 1. *select. cap.* 15. Cuiacius *lib.* 9. *obseru. cap.* 37. in liberos homines Præfecto vrbis, tam intra, quàm extra vrbem, vsque ad centesimum lapidem, *l.* 1. *ff. de officio Præfecti vrbis, l.* 1. *§. generaliter, ff. de pœnis:* ad quem referendi sunt textus *in l.* 1. *ff. de effractoribus, l. nam salutem, l. vlt. ff de officio Præfecti vigilum, l. saccularij, ff. de extraordin. crimin. l. inter* 6. *§.* 1. *ff. de interdictis & releg.* ratione cuius imperij ipse Præfectus ius deportandi habebat, *l.* 1. *§. relegandi, ff. de officio Præfecti vrbis:* noster D. Franciscus de Amaya *in l.* 2. *Cod. de bonis vacant. lib.* 10. & iure gladij vti poterat, *l. quoniam, Cod. ad leg. Flaviam:* docet Eguinarius Varo *in dict. l.* 1. *ff. de officio Præfect. Vrb.* licèt contrarium teneat Goueanus *in l.* 3. *num.* 24 *ff. de iurisd.* immò si quid acriter puniendum erat, ad Præfectum Vrbis, vel ad Prætorem reus mittebatur plectendos, *l. final. ff. de officio Præfecti Vigil. l.* 1. *§. cùm patronus, ff. de officio Præf. vrbis.* Cui principio opponi solet textus *in l. si quis* 35. *ff. de iniuriis*, ad cuius expositionem videndi sunt Goueanus *in dict. l.* 3. Faber *lib.* 4. *coniect. c.* 8. extra vrbem Præsidibus Prouinciarum, & Proconsulibus data fuit facultas exercendi merum imperium, *l. illicitas, §. qui diuersas, ff. de officio Præsidis, dict. l. saccularij* 7. Licèt tamen Præsides ratione huius meri imperij ius gladij haberent, tamen non obtinebant ius deportandi, *dict. l. inter* 6. *§.* 1. *l.* 1. *§. deportato, ff. de legat.* 3. cuius discriminis varias rationes adducunt Gilkenius *de præscript.*

3. p.

3. part. cap.6. num. 23. Faber in iuriſprud. tit. 16. princip. 1. illat. 3. Oſualdus ad Donellum d. cap. 8. duplici littera Q. Sed illis omiſſis placet ratio ipſius Fabri tit. 11. princip.4. videlicet, hoc procedere, quia lea cuneeſſit gladij poteſtatem, non autem ius daportandi; & in bac materia iuriſdictionis & imperij noo valet argumentum de maiori ad minus, neqoe de æquali ad æquale. Vnde ſicut Ptoconſules, qui merum imperium habebant, ios deportandi oou obtinebant, l. iter 6. l. relegatorum 7. ff. de interdictis, l. ſi quis fortè 6. de pœnis, ita & Præſides. Sequontur eam rationem Gentilis de iuriſd. dict. cap.20. D. Ioſephus de Retes lib. 1. de interdict. cap. 2. licèt aliam, neſcio an ita veram, ſicut illuſtratam, reddat D. Nicolaus Antonius de exilio lib. 2. cap.29.

5. CAVSÆ MERI IMPERII DELEGARI NON POSSVNT.

His ſuppoſitis pro vera cognitione meri, & miati imperij, affirmandum eſt, cauſas meri imperij delegari non poſſe; miati verò demandari valere: cuius diſcriminis ratio ea eo prouenit, nam cauſæ miati imperij Magiſtratibos competunt iure proprio. Gentilis de iuriſdict. lib. 2. cap.25. per totum, Duarenus eod. tract. cap. 7. Morla eod. titulo, quæſt.16. Fachineus lib. 9. controu. cap.98. & lib. 11. cap. 96. D. Gabriel Henriquez in l. à Diuo Pio, num. 16. ff. de re iudic. Pichardus in §.1. cap.4. numero 176. Inſtit. de interdictis. Cauſæ verò meri imperij iure ſpeciali, & conceſſione legis, vt ſuprà probaui, competunt; vnde merum imperium eſt indelegabile: quam rationem tradiderunt Fachineus lib. 42. controu. cap. 91. Cuiacios & Faber in dict. l.1. ff. de officio eius. Inde deducitur, miſſionem in poſſeſſionem ea primo, vel ſecundo decreto, ea titulis Vt in poſſeſſionem legatorum, Si ventris nomine, De damno infecto, quibus Prætor permittit poſſidere, aut rem detinere, l. poſtquam 5. §. Imperator, ff. vt in poſſeſſionem, l. de bonis, §. fin. ff. de Carboniano, delegari poſſe, l. 4. §. vlt. ff. de officio eius, l.4. §. ſi intra, ff. de damno infecto, cap. ſi quando 8. hoc tit. cap. penult. de eo qui mittitur in poſſeſſ. quia huiuſmodi miſſio ad mixtum imperium pertinet, l. 3. § mixtum, ff. de iuriſd. Nec obſtat textus in l. iubere, ff. de iuriſd. ex cuius verbis probatur, miſſionem in poſſeſſionem magis imperij eſſe, quàm iuriſdictionis: ergo ſi quæ ſunt imperij, delegari non poſſunt, nec miſſio in poſſeſſionem mandari valet. Pro huius textus interpretatione varia adducit Genua in conciliat. legum, pag.7. in paruis; quibus omiſſis Binius lib. 1. ſelect. cap. 3. eaiſtimat, verba illa, magis imperij, non eſſe referenda ad merum, vel miatum imperium, ſed ad iuriſdictionem excellentiorem, & eminentiorem; vel vt Goueanus in ea docet, magis imperioſam, quàm ioridicam, vt ſenſus ſit, iubere cauere prætoriâ ſtipulatione, & in poſſeſſionem mittere, eminentioris iuriſdictioois eſſe, & in ea maiorum Magiſtratuum iuriſdictionem cognoſci; minores enim Magiſtratus municipales, licèt imperium mixtum cum iuriſdictione habeant, l. vlt. §.1. ff. de officio eius, l. 2. ff. de iuriſdict. tamen quæ ſunt excellentioris iuriſdictionis eaercere non valent, l. ea quæ 26. ff. ad municip. Vnde quia Magiſtratus cauere iubent prætoriâ ſtipulatione, & mittunt in poſſeſſionem, talis miſſio excellentioris eſt iuriſdictionis. Sed hæc ſolutio Arnoldi Binij conuincitur ex l. imperium, §. mixtum, ff. de iuriſdict. in illis verbis: Mixtum eſt imperium, cui etiam iuriſdictio ineſt, quod in danda boootum poſſeſſione conſiſtit. Ea qoibus expreſsè deducitur, miſſionem in poſſeſſionem potiùs ad imperiom, quàm ad iuriſdictionem ſpectare. Non me latet, aliqnos eius textus litteram ita emendaſſe, Mixtum imperium eſt, cui etiam iuriſdictio ineſt, quod in danda bonorum poſſeſſione conſiſtit iuriſdictio: iuriſdictia eſt etiam iudicis dandi licentia: Ita legit Hothomanus lib.7. obſeru. cap.16. Aliter ſatisfaciunt Faber lib.4. coniectur. cap.4. Goueanus ibi, num.34. quibus omiſſis dicendum eſt, verba illa, magis imperij, accipienda eſſe poſitiuè magis quàm comparatiuè, ita vt miſſio io poſſeſſionem ſit mixti imperij; ſed cùm miatum imperium conſtet iotiſdictione, & imperio, potiùs ad imperium, quàm ad iuriſdictionem ſpectare: vt ſic Coosultus non neget, hanc miſſionem in poſſeſſionem ad miatum imperium ſpectare, vt probat Merillus lib. 1. variar. ex Cuiacio, cap.4. & lib. 3. obſeru. cap. 37.

6. EXPONVNTVR VARIA IVRA.

Sed huic principio, videlicet cauſas meri imperij non poſſe delegari, opponi ſolent aliqua iuris teſtimonia, quæ breuiter ſunt expouenda; & primò textus in l. ſolent 6. ff. de officio Proconſulis, vbi docetur, cognitionem cuſtodiarum, id eſt carcerum, l. militis 12. ff. de publicis iudiciis, iunctis notatis à Turnebo lib. 1. aduerſ. cap.8. Vviſembachio diſput.4. de V. S. mandari poſſe: igitur quia caoſæ meri imperij delegari valent. Nam reſpondetur, in eo textu extraordinarium delegationis genus contineri; oam Proconſules Legatis ſois committuot cauſarum, & cuſtodiarum cognitionem iure ſingulari, l. vnica, ff. de officio Proconſulis: vnde cùm illis ſpecialiter hoc permiſſum reperiatur, ad alios Magiſtratus merum imperium habentes hæc facultas eatendi non poteſt. Docet Oſualdus ad Donellum dict. cap.8. littera D. Secondò opponi ſolet textus in l. Gracchus, Cod. ad leg. Iul. de adult. vbi ſupponitur, patrem poſſe iobere filio proprio occidere adulterum. Nam iuſſus paternos in eo textu meram executiooem, merumque factum continet, non aliquam gladij poteſtatem, vt docet Fachineus lib. 12. contrau. cap. 91. nec ibi pater tanqoam iudea, ſed tanquam priuatus, cui lex permiſit occidere adulterum, iubet filio eum occidere. Tertiò expendi ſolet textus in l.1. §. huic rei, ff. de officio eius, vbi aſſeritur, Prætorem abſentem poſſe delegare cognitionem criminis contra legem Iuliam de vi, & per conſequens merum imperiom demandare; nam pro ipſius textus expoſitione aliqui exiſtimarunt, iure ſingulari receptum eſſe in ſpecie legis Iuliæ de vi, vt cognitio huius criminis demandari poſſit. Sed verius eſt, hucuſque tradita eam continere exceptionem, videlicet cauſas meri imperij poſſe delegari, ſi Magiſtratus abfuerit; nec hæc facultas reſtringenda eſt ad caſum legis Iuliæ de vi, ſed etiam ad alios protrahenda, vt probatur ex l. 1. §. ſi quis autem, ff. ad Turpil. l. 2. Cod. de pedaneis iudicibus, l. ex conſenſu 23. §. 1. ff. de appell. l. non valet, in princip. ff. ad leg. Flauiam. Docent Gentilis lib. 3. de iuriſd. cap.28. Oſualdus ad Donel. dict. cap.8. triplici littera D. Binius de iuriſd. cap.3.

7. IVRE CANONICO AN MERVM IMPERIVM DELEGETVR?

Ea hucuſque traditis conſtat, iure Cæſareo inſpecto cauſas meri imperij delegari noo poſſe, mixti verò demandari valere. Sed vtrum hoc etiam procedat iure Pontificio attento, celebris quæſtio eſt? Negant hoc obſeruari diſcrimen, immò omne cognoſcibile eſſe delegabile, docuerunt Gloſſa in cap. quoad ſedem, verbo Committere, de officio ordin. P. Gregor. lib.47. ſyntagm. cap. 22. Cenedus collect. 6. ad ſextum, Innocentios Cironius in hoc tit. Salgado de protect. Regia, 2. part. cap.4. num. 119.

Pro

Pro qua opinione expendi solent textus *in dict. cap. quoad sedem*, *cap. aqua*, *de consecr. Eccles. cap. in Archiepiscopatu*, *de raptor. cap. 2. de officio Vicarij*, *in 6. cap. vlt. ne clerici vel monachi*, *eod. lib. Clement. 1. §. 1. vers. Verùm*, *de hæreticis*. Facit etiam pro hac sententia illa iuris vtriusque differentiæ ratio; nam causæ meri imperij iure ciuili inspecto competunt Magistratibus, non proprio iure, sed speciali concessione legis, aut Senatusconsulti; ideò mandari non possunt, *dict. l. 1. ff. de officio eius*: sed Magistratibus ecclesiasticis competit merum imperium, non speciali concessione, sed proprio iure, ratione proprij officij, & dignitatis, vt Episcopis, qui cùm in locum Apostolorum successerint, *cap. vlt. 68. dist.* Trident. *sess. 23. de reform. cap. 4.* in quibuscumque causis totius diœcesis, exceptis nonnullis Pontifici reseruatis, habent iurisdictionem ordinariam, *cap. 1. cap. conquerente*, vbi dicemus, *de officio Ordinarij*: quare licèt Magistratus ciuiles non possint delegare merum imperium, tamen ecclesiastici possunt, quia in his viget ratio textus *in l. more*, *ff. de iurisd.* Contrariam sententiam, videlicet iure Pontificio inspecto non posse causas meri imperij delegari, docuerunt Menochius *lib. 10. de arbitr. casu 29.* Couar. *lib. 3. variar. cap. 10. num. 10.* Binius *de iurisd. cap. 3.* Sed adhuc defendenda est prima sententia, scilicet causas meri imperij delegari iure canonico posse, licèt nonnulla iura ex his, quæ pro ea sententia Interpretes adducunt, parum, aut nihil probent; textus enim *in dict. cap. quoad sedem*, & *in cap. aqua*, loquuntur non de delegatione, sed de commissione consecrationis Episcopi, Ecclesiæ, vel Altaris. Textus etiam *in dict. cap. in Archiepiscopatu*, licèt procedat in mero imperio delegato, seu mandato, loquitur in Principe delegante, in quo dubium non est, facultatem delegandi tam merum, quàm mixtum imperium, residere. Etiam textus *in dict. cap. 2. de officio Vicarij*, loquitur in Vicario Episcopi, qui non delegatam, sed ordinariam habet iurisdictionem, vt dixi suprà *in cap. 1. hoc tit.* Nec etiam facit pro hac sententia, quam defendimus, textus *in cap. vlt. ne clerici, vel monachi*, *dict. Clement. 1.* si verè perpendantur. Ratio autem suprà allata euidens est: quare illius vi potiùs quàm iuris auctoritate motus huic adhæreo sententiæ.

8. Huic quæstioni alia consequens est, vtrum videlicet delegati Principis, qui iuxta supra tradita *in cap. 3. hoc tit.* possunt subdelegare, valeant similiter causas meri imperij sibi commissas aliis demandare? In qua quæstione negatiuam sententiam defendunt Alexander *in l. 1. ff. de officio eius*, *num. 84.* Iulius Clarus *in praxi*, *§. fin. quæst. 41. num. 3.* Alciatus *in dict. cap. quoad sedem*, *num. 54. versic. quartò fallit.* Menochius *dict. quæst. 54. num. 2.* pro quibus faciunt sequentia argumenta. Primò, nam lex canonica, quæ delegato Pontificis concedit subdelegandi facultatem, loquitur simpliciter, & indistinctè, nec nominatim permittit subdelegare causas meri imperij, *dict. cap. pastoralis 28.* vbi approbatur lex *à iudice*, *Cod. de iudiciis*: igitur accipienda est iuxta iuris principia, in illis videlicet causis, quæ suâ naturâ sunt delegabiles. Secundò, nam in causis meri imperij delegatis à Principe præsumitur electa industria personæ, ipsius videlicet delegati, *l. vlt. ff. de officio Præfecti Prætorij*: sed vbi eligitur industria delegati, ipse aliis subdelegare causam non potest, *cap. vlt. §. vlt. hoc tit.* igitur causæ meri imperij non possunt subdelegari à delegato Principis. Accedit, nam quælibet causa meri imperij inter arduas, & graues enumeratur: sed causam arduam delegatus Pontificis non potest subdelegare, *cap. 3. vers. nisi*, *hoc tit.* igitur delegatus subdelegare causas meri imperij non potest. Contrariam tamen sententiam, quam vt veriorem amplectimur, videlicet causas meri imperij subdelegari posse, defendunt Gilkenius *in l. vlt. Cod. qui pro sua iurisd.* Bartol. *in l. 1. num. 10. ff. de officio eius*, Marantà *de ordine iudic. 4. part. dist. 5. num. 63.* causæ enim meri imperij, licèt iure ciuili sint indelegabiles, tamen si à Principe mandentur, manent delegabiles, vt contingit in re alienari prohibita, quæ si semel alienata sit, poterit postea iterùm alienari, *l. pater 38. §. quindecim libertus*, *ff. de legat. 3.* Ioannes Schotus *in l. filius 114. § Diui*, *ff. de legat. 1.* Gomez *in l. 70. Tauri*, *num. 24.* Mulina *de primog. lib. 4. cap. 1. num. 31.* Gamma *decis. 387.* facitque pro hac sententia textus, iunctâ eius ratione, *in cap. vlt. §. vlt. hoc tit.* vbi deciditur, delegatum Pontificis, cui permittitur crucem prædicare, dispensare, & à censuris absoluere, non posse subdelegare, quia nudum ministerium tantùm illi commissum est: igitur si iurisdictio illi committeretur, posset eam subdelegare; & tamen ibi agitur de causis meri imperij: nam iure hoc canonico, dum pœna sanguinis irrogari non potest, *cap. sententiam*, *ne clerici vel monachi*, merum imperium consistit in excommunicatione, vt docent Longoballius *in l. imperium*, *3. part. ff. de iurisd.* plures relati à Barbosa *in cap. 1. hoc tit. num. 13.* morti enim hæc grauis pœna æquiparatur, *cap. per venerabilem*, *qui filij sint legitimi*; & exilio. Alexander I. *epist. 1.* probat eruditus D. Nicolaus Antonius *lib. 1. de exilio*, *cap. 7. num. 11.* & *cap. 13. num. 14.* eo laudato colendissimus Præceptor D. Franciscus Ramos *in syntagm. pro Episcop. Lusit. propos. 3. §. 2. num. 29.* & absolutio à delictis spectat etiam ad merum imperium, vt latè probat Gentilis *de iurisd. cap. 5.* igitur si non nudum ministerium, sed iurisdictio cum imperio committeretur, posset subdelegari.

Hac igitur secundâ opinione retentâ, non obstant contrariæ sententiæ fundamenta. Non primum; nam iure canonico, vt suprà probaui, omnes causæ, tam mixti, quàm meri imperij, 9. sunt delegabiles; vnde lex, quæ generaliter permittit delegatis Pontificis subdelegare, comprehendit causas meri imperij, tanquam delegabiles, cùm eas non excludat, ex regula textus *in cap. quia circa 22. de priuileg. l. de pretio 10. ff. de publicanis.* Nec secundum fundamentum aduersatur; verius enim est, in delegatione causarum, etiam meri imperij, nisi alicuius causæ grauitas expostulet, non esse semper electam personæ industriam, vt notant Abbas Siculus *in cap. 3. hoc tit. num. 28.* vbi Decius *num. 4.* & sic delegatum subdelegare eas posse. Nec refert, quod huiusmodi causæ graues sint; nam vt *in cap. 3. hoc tit.* dixi, delegatus Principis potest etiam causas graues subdelegare. Ex quibus iam apparet, præsentem Innocentij decisionem iuris principiis consonam esse; nam cùm mandata iurisdictione merum imperium transferatur, & per consequens modica coërcitio; rectè asserit Innocentius, posse delegatum subdelegatum cogere iurisdictionem acceptare, & contumaces punire pœnis à iure statutis: quam partem latiùs exposuimus *in cap. 1. hoc tit.*

De delegato subdelegante.

Hæc secunda opinio defenditur.

§. Præterea

§.

PRæthereà poſtulaſti per Sed. Apoſt. edoceri, ſi cùm à ſententia lata litterarum auctoritate noſtrarum, in quibus appellatio eſt inhibita, fuerit appellatum, & litteræ poſt appellationem ad iudices alios emanauerint, ad mandatum poſteriorum iudicum executio ſententiæ à prioribus delegata debeat retardari, vt priores iudices ipſam, nec per ſe, nec per alios exequantur. Nos autem inquiſitioni tuæ ſic duximus reſpondendum, quod cùm nos appellationis cauſam ex certa ſcientia iudicibus committimus aliis cognoſcendam, appellationem videmur recipere, ac iuriſdictionem priorum iudicum reuocare, vt interim executio ſententiæ ſuſpendatur, donec appellationis merita pleniùs ſint diſcuſſa. *Et infrà.* §. Quia verò ſæpè contingit, quod executio ſententiæ Ordinario demandatur, Sed. duxiſti Ap. conſulendam, vtrum ſi Ordinarius ipſam iniuſtam eſſe cognouerit, debeat eam executioni demandare, an ſit ei potiùs ſubſiſtendum. Attendentes itaque, quod non cognitio, ſed executio tantùm demandatur eidem, inquiſitioni tuæ taliter duximus reſpondendum, quòd cùm Ordinarius teneatur obſequi, etſi ſciat illam ſententiam iniuſtam, exequi nihilominus tenetur eandem, niſi apud iudicem poſſit efficere, vt ab hoc onere ipſum abſoluat. *Et infrà.*

COMMENTARIVM.

1. De Ordinario exequente ſententiam delegati.

IN his §§. deciditur, immò ſupponitur, iudicem delegatum poſſe per ſe aut, per Ordinarium exequi ſententiam à ſe prolatam; quam partem iam expoſui *in cap. ſignificaſti 7. hoc tit.* In præſenti verò illud diſputandum venit, vtrum videlicet iudex Ordinarius, cui delegatus iniunxit ſententiæ executionem, teneatur eam exequi, etſi ſciat iniuſtam eſſe; an verò poſſit de eius iniuſtitia cognoſcere, aut ſaltem reſpondere, non liquere ſententiam exequi? In qua quæſtione affirmatiuam ſententiam expreſsè decidit Innocentius *in præſenti*, & docuerunt Couar. *lib. 1. var. cap. 1. num.* 4. Anguianus *de legibus lib. 1. cap. 5. num.* 44. Petrus Greg. *lib. 5. partit. tit. 5. cap.* 4. Moneta *de commut. cap. 5. num.* 542. Vulteius *de iudiciis lib. 1. cap. 13. in fine*, Maranta *diſput. 1. per totam*; Hothomanus *illuſtrium quæſt.* 28. Morla *in empor. tit. 2. quæſt.* 9. Mancinus *centur. 9. cap.* 90. Balboa *in cap. de cætero 5. de re iudicata, num.* 34. Carleual *tom. 1. de iudiciis, diſput. 2. quæſt. 7. ſect.* 1. Gentilis *de iuriſd. lib. 2. cap. vlt.* Salgado *de protect. Regia 4. part. cap. 7. num.* 15. Pro quibus etiam faciunt textus *in l. ſi Prætor 75. ff. de iudiciis, l. aduerſus 6. C. ſi aduerſus rem iudicatam, l. executorem 8. C. de executione rei iudicatæ*: & ea ratio; nam delegatus in cauſa ſibi commiſſa maior eſt quocumque ordinario, *cap. ſanè 11. hoc tit.* ſed ſententiis maiorum acquieſcendum eſt, nec licet inferioribus de viribus, & iuſtitia ſuperioris iudicare, *dict. l. aduerſus*: igitur iudex ordinarius vt inferior non poteſt cognoſcere de iuſtitia, aut iniuſtitia ſententiæ à delegato probatæ. Alias adducit rationes Maranta *vbi ſuprà, diſput.* 1.

2. Negatiua ſententia probatur.

Negatiua ſententia non leuioribus nititur iuris fundamentis. Primò, quia hæc executio ſententiæ iniuſtæ intrinſecè eſt mala, cùm iniuſtitiam contineat: igitur nullo modo ad eam eſt perueniendum, *ex cap. inquiſitioni, de ſent. excomm.* vbi qui ſciebat matrimonium nullum contraxiſſe, non tenetur ſub excommunicatione ſibi inflicta cohabitare cum coniuge, quia cum ipſa cohabitare erat intrinſecè malum. Deinde nam Magiſtratui aliquid præcipienti contra ius poteſt reſiſti vt priuato, *l. prohibitum 5. l. defenſionis 7. C. de iure fiſci, lib. 10. l. omnes, de Decurionibus, eod. lib. l. hi quidem, Cod. qui militare poſſunt, lib.* 12. & Magiſtratus dum exequitur ſententiam iniuſtam, violentiam infert, *l. plerique 18. ff. de in ius vocando*: vnde *in cap. conquerente, de reſtit. ſpol.* docetur, quod ſi iudex ptinet aliquem poſſeſſione, iniuſtè ſpolium committit, *l. vlt. Cod. ſi per vim*: ergo iudex ordinarius non tenetur exequi ſententiam iniuſtam. Deinceps, nam iniuſto mandato ſuperioris non eſt parendum, & obtemperandum, *cap. ſi quando 5. de reſcriptis*: textus *in cap. ſolicitudinem 54. de appell.* vt iniuſtum eſt, cui non tenebatur ſubditus obedire: igitur licèt ordinarius ſit inferior reſpectu delegati, non tenetur, nec valet exequi ſententiam iniuſtam. Rurſus quia delegatus Pontificis ipſum repræſentat: ſed iniuſto Pontificis præcepto non eſt parendum, immò in eius executione delegatus ſuperſedere debet, donec Pontifex conſulatur, *dict. cap. ſi quando 5.* igitur ſimiliter præcepto delegati iniuſto parendum non eſt. His moti rationibus Bronchorſt. *enantioph. centur. 4. aſſert.* 13. Cochier *lib. 2. de repub. inſtit. cap.* 12. auſi ſunt aſſerere, præſentem Innocentij deciſionem rationi contrariam, & æquitati aduerſam eſſe: ſed eorum erga Sedem Apoſtolicam irreuerentiam facilè omnes ex prædictis operibus agnoſcunt.

3. Alii ſunt meri, alii mixti executores.

Sed adhuc defendenda eſt affirmatiua ſententia, quæ in præſenti §. expreſsè probatur, pro cuius explicatione ſciendum eſt, ſententiarum executores in duplici eſſe differentia; alij enim ſunt meri, alij mixti executores. Meri dicuntur, quibus merum factum tantùm commiſſum eſt, velut traditio poſſeſſionis, *l. ſicut proponis, l. executorem, Cod. de executione rei iudicatæ*. Parladorius *lib. 2. rerum quotid. cap. finali*, §. 3. Rodriguez *de executione cap. 2. num.* 38. Executores mixti ſunt, qui dantur ad rem iudicatam exequendam cum aliqua cauſæ cognitione, *l. etſi cognitio, Cod. ſi contra ius, cap. de cætero 5. de re iudicata*, Gregorius Lopez *in l. 52. tit. 18. part.* 3. Henriquez *in l. à Diuo Pio, §. ſententiam, num. 2. ff. de re iudic.* inter quos magnum eſt diſcrimen; nam meri executores cognitionem non habent earum exceptionum, quæ executionem impediunt; mixti verò eam cognitionem habent, vnde poterunt admittere exceptiones,

quæ

quæ ipsam cognitionem impediunt; non verò quæ directò respiciunt sententiam, vt pluribus relatis docent Carleual. *de iudiciis tom. 2. tit. 7. disp. 17.* Salgado *de Regia protect. 4. p. cap. 7. num. 15.* Vnde si coram executore opponitur iudicatum non esse, non admittitur talis exceptio, *l. cùm fideicommissum 7. ff. de confessis, l. 15. tit. 11. l. 13. tit. 22. partit. 5.* Rodriguez *de executione dict. cap 2. num. 40.* Si verò opponitur exceptio inuentarij, solutionis, pacti conuenti, aut beneficij, ne quis conueniatur vltra quàm facere potest, admitti debent, *dict. l. cùm fideicommissum*; omnes enim istæ exceptiones admittendæ sunt ab executore, vt eam Magistratui referat, qui illum executorem designauit, *dict. cap. de cætero*, nisi executor datus sit cum clausula, *Nullis admissis exceptionibus*; tunc enim nec prædictas exceptiones admittere potest. Hodie tamen nullus exceptiones admittere valet, nisi expressas *in l. 1. tit. 21. lib. 4. recopil.* vt docent plura de exceptionibus admittendis, vel non, adducentes Balboa *in dict. cap. de cætero*, Rodriguez *de execut. dict. cap. 2.* Vulteius *de iudic. lib. 3. cap. 3.* Garcia *de expensis cap. 26. num. 15.* Pichardus *in manuduct. 2. part. §. 4. num. 21.* Gentilis *de iurisd. lib. 2. cap. vlt.*

4. INIVSTITIA SENTENTIÆ QVOMODO COGNOSCATVR.

Secundò sciendum est, tribus modis euenire posse, vt executor sententiæ eius iniustitiam agnoscat; primò si cognouit iniustam esse in confessione sacramentali; quo casu perinde habetur, ac si eam non nouisset, *cap. 2. de officio ordinarij.* Secundò si cognouit per actum extraiudicialem, vt priuata persona. Tertiò si vt iudex, ex propositis & allegatis in ipso processu. Couar. *lib. 1. variar. cap. 1.* Ex his tantùm iudex vti potest eâ scientiâ, quæ ex actis, & probationibus prouenit; secundùm conscientiam autem propriam nemo iudicare valet, vt probant plures congesti ab Osualdo *lib. 26. ad Donellum, cap. 3. littera B.* Bronchorst. *enantioph. centur. 1. assert. 14.* vbi expendit textum *in l. si inscriptione 8. ff. finium regundorum, l. vnica, Cod. vt quæ desunt aduocatis, l. 3. §. eiusdem, ff. de testibus, l. illicitas, §. veritas, ff. de officio Præsidis, cap. 1. de re iudicata, lib. 6.* Vbi de scientia ex actis, & probationibus habita agitur, non verò de conscientia priuata. Quibus suppositis præsens Innocentij decisio procedit cùm executor merus est, & habet conscientiam iniustæ sententiæ ex scientia priuata, tùm ipse nullam habeat cognitionem in ipsa executione, qui omninò tenetur exequi sententiam prolatam à iudice delegato, cùm etsi sententia iniusta sit, propter ius partis; non tamen iniusta est secundùm allegata & probata in ipsa lite: si verò notoriè iniusta sit secundùm acta, & formam processus, tunc ordinarios exequi eam non tenetur, cùm æqualiter iniusta sit, tam respectu ordinarij, quàm iudicis delegati: quod etiam procedit in mandato superioris notoriè iniusto; illi enim parère subditus non tenetur, quia omni iure iniustitiam continet; quo casu procedunt textus pro contraria sententia adducti; & tunc etiam iudex exequendo sententiam iniustam vim infert; quo modo accipiunt præsentem decisionem Angulanus, Rodriguez, Balboa, & Carleual *vbi suprà*, omissis traditis à Sahagun *in dict. cap. si quando, num. 2.*

5. EXPONITVR CAP. 2. DE CRIMINE FALSI.

Sed primò præsenti decisioni opponitur textus *in cap. 2. de crimine falsi*, vbi Lucius III. ratum habet iudicium Episcopi Vvigorn. qui noluit exequi sententiam iniustam ex eo, quia per falsas litteras prolata erat: igitur cui committitur executio sententiæ, si cognouit iniustam esse, non tenetur eam executioni mandare. Huic difficultati vt satisfaciat Glossa *ibi, verbo Condemnandus*, & *in Clement. 1. de sequestr. possess.* affirmat, in ea specie Episcopum in executione sententiæ non procedere, quia falsæ litteræ iurisdictionem non tribuunt, ideoque in eo textu ex defectu iurisdictionis sententiam nullam esse, & Episcopum exceptionem falsitatis admittere debere. Sed hæc solutio refellitur; nam textus ille loquitur de sententia lata ex falsis instrumentis, non verò ex falso delegationis rescripto: quare hac solutione omissâ respondendum est, executorem posse admittere exceptionem, per quam contenditur iudicatum non esse, aut per falsas litteras iudicatum fuisse; quia post rem iudicatam quæri potest, an iudicatum sit, *l. post rem, ff. de re iudicata*, Carleual *tom. 2. disput. 6. num. 29.* & hac exceptione admissa, debere causam ad superiorem remittere, vt docent Angulanus *lib. 1. de legib. cap. 5. num. 63.* Balboa *in dict. cap. de cætero, num. 33.*

6. INTELLIGITVR CAP. DICENTI 25. Q. 2.

Deinde aduersatur textus *in cap. dicenti, §. etsi cognitio 25. quæst. 2.* Vbi docetur, quod si non cognitio, sed executio negotij commissa sit, potest executor veritatem precum examinare, vt si fraus reperiatur, de integro negotio cognoscat: igitur ille, cui executio sententiæ commissa est, potest cognoscere de eius iustitia, seu iniustitia, & per consequens non tenetur exequi sententiam iniustam. Augetur eius textus difficultas *ex cap. de cætero, de re iudicata*, vbi in eadem specie contrarium deciditur. Huic difficultati vt satisfaciam, obseruo, textum *in dict. §. etsi cognitio*, transcriptum fuisse à Gratiano *ex l. 4. Cod. si contra ius*; & eam Imperatoris decisionem apertè pugnare *cum dict. cap. de cætero*, immò per illum textum derogatam esse, vbi notauit Cuiacius. Inspecto ergo iure Codicis licèt merus executor, neque vt arbiter, neque vt iudex possit cognoscere de causa principali, *l. sicut proponis 6. Cod. de executione rei iudicatæ*; mixtus tamen executor de veritate precum cognoscebat: & si fraus reperiebatur, tunc etiam de negotio principali cognoscebat, *dict. l. 4. Cod. si contra ius.* Alexander tamen III. cùm hoc obseruari agnosceret *in dict. cap. de cætero*, statuit, vt de veritate precum executor tantùm cognosceret, vt si fraus in eis reperiretur, summo Pontifici negotium referret. Id enim denotant verba illa, *de cætero*, quasi aliud, immò contrarium olim obseruaretur, vt docent pro ipsius textus interpretatione Cuiacius & Balboa *in dict. cap. de cætero*, Vulteius *de iudiciis lib. 3. cap. 3.*

7. EXPONITVR CAP. SI QVANDO 8. HOC TIT.

Rursus opponitur textus huic decisioni *in cap. si quando 8. hoc tit.* in illis verbis: *Ordinarius iudex non debet iudicis delegati mandato resistere violenter, sed apud ipsum instare, vt desinat eos in possessionem mittere, donec nobis rei veritas innotescat.* Ex quibus deducitur, iudicem ordinarium non teneri iniustam delegati sententiam exequi. Etiam difficilis est textus ille, dum docet, iudicem delegatum ad causæ cognitionem designatum, posse transactiones partium admittere, cùm certum sit iurisdictionem delegatam esse strictam, & non extendi ad transactiones, seu similes litis compositiones, *l. 4. §. si ex conuentione, ff. de re iudicata, l. 2. Cod. de executione rei iudic.* Primæ difficultati, omissis solutionibus traditis à Decio *ibi, num. 1.* Abbate *num. 1.* Sahagun *num. 6.* dicendum est, quod licèt ordinarius iudex teneatur exequi delegati sententiam, tamen posse ab ipso petere, vt

super

ſuperſedeatur in cauſæ executione, donec veritas innoteſcat, vt in fine noſtri §. *Quia verò*, docetur. Secundæ difficultati etiam reſpondendum eſt, in eo textu iudicem delegatum datum fuiſſe, vt in iudicio, vel concordia cauſam diffiniret, vt plerumque delegati dari ſolent, *cap. finali, de tranſactionibus, cap. querelam, de ſimonia*: vnde delegatus in ea ſpecie potuit confirmare, & exequi tranſactionem à partibus factam.

§.

CVm autem ſæpe contingat, ad diem, quam iudex delegatos à nobis [a] partibus aſſignauit, eorum alterâ procurante, vt negotium prorogetur, iudicem ipſum à [b] Rege, vel Archiepiſcopo euocari: nos peruerſorum volentes malignitatibus obuiare, decernimus, vt ſi delegato conſtiterit hoc fuiſſe alicuius partis malitiâ procuratum, ipſam puniat [c] animaduerſione condignâ, & ne aliquod lucrum ex huiuſmodi fraude reportet, perſonæ neutri parti ſuſpectæ, quantùm ad diem illum [d] committat ipſum negotium audiendum: quæ in ipſo, ap. rem. procedat, niſi fortè partes ipſæ conſenſerint negotium prorogari.

NOTÆ.

a *PArtibus aſſignauit.*] Aut ad teſtes recipiendos, aut ad ſententiam proferendam, vt probaui *in cap. conſuluit, hoc tit.*

b *Rege.*] Poteſt enim Rex Epiſcopos vocare, ad eiuſque vocationem venire tenentur, *c. ſi Epiſcopus, 18. diſt. cap. de rebus 12. quæſt. 2. cap. cùm parati 19. de appell. l. 15. tit. 13. partita 2. l. 13. tit. 3. lib. 4. recopil.* vbi docet Azeuedus.

c *Animaduerſione condignâ.*] Sed quare etiam
1. contra ipſum Principem, & Archiepiſcopum impedientes iuriſdictionis vſum non procedit delegatus virtute delegationis, vt *in cap. 1. & 7. hoc tit.* probaui? Sed reſpondetur, verum eſſe, contra impedientes iuriſdictionem delegatam, poſſe delegatum procedere, ſi ſcienter, & dolosè eius turbauerint exercitium; non verò ſi iure proprio vtentes, abſque dolo, vel fraude vſum iuriſdictionis delegatæ impediant; tunc enim à delegato puniri non valent, vt contingit *in præſenti* §. licèt enim per vocationem Principis impedita videatur iuriſdictio delegata, non tamen fraudulenter, aut malitiosè; culpam enim tantùm contraxit vnus ex litigatoribus, qui procurauit delegatum iudicem à Principe, vel Archiepiſcopo euocari ad diem, quam ipſe iudex delegatus partibus aſſignauerat, vt coram ipſo comparerent ad procedendum in cauſa, eo animo, vt negotium diutiùs prorogaretur; & ideò Innocentius in præſenti decreuit, vt ſi delegato conſtiterit hanc dilationem à parte fuiſſe procuratam, ne poſſit die ſtatutâ in cauſa procedere, animaduerſione condignâ pars puniatur; malitia enim ſupponitur in affectata vocatione, ne ex huiuſmodi fraude commodum conſequatur, *cap. ſedes, cap. plerumque, cap ſignificante, qui matrimonia accuſare, l. ſi à fundo, ff. de re iudicata.*

d *Committat.*] Iuxta facultatem à lege ſibi conceſſam, vt probaui *in cap. 5 hoc tit.* & tunc ſub- 2.
delegatus procedit appellatione remota, non auctoritate ſubdelegantis, quia delegatus etiam Principis cum clauſula, *appellatione remotâ*, ſubdelegare non poteſt; ſed auctoritate Pontificis, *cap. ſuper quæſtionum, §. ſi verò, & §. nos autem, hoc tit.* quod indulget Pontifex in odium partis abſentiam iudicis delegati procurantis, vt *in cap. cùm R. hoc tit.* quemadmodum ipſe Pontifex poterat adiectâ eâ clauſulâ cauſam committere, *cap. 2. de mutuis petitionibus, cap. inter cæteras, de re iudic. cap. ſecundò requiris, cap. poſtremò, c. paſtoralis, de appell.* Oſualdus *lib. 28. Donelli, cap. 6. littera X.* Couar. *practic. q. 23. num. 6.* Pichardus *in manuduct. 4. p. c. 7. num. 7.* latè probaui *in cap. 1. de reſcriptis.*

CAPVT XXIX.

Idem *Abbati. S. Hilarij, & Magiſtro G. Canon.* [b] *Teruiſino.*

EX litteris Patriarchæ Granden. accepimus, quod cùm dil. fil. [c] Granden. [d] Primicerius, & [e] Plebanus S. Sophiæ de Venetiis, quibus cauſa, quæ inter clericos S Iuſtinæ, & A. Presbyterum, ſuper eo, quod idem Presbyter clericum ſe ipſius Eccleſiæ aſſerebat, agitari dignoſcitur, à nobis fuerat delegata, mandaſſent eidem, vt memoratos clericos, qui per Archipresbyterum [f] Paduanum, ad quem fuerat ſuper eodem negotio quoddam reſcriptum obtentum, in quo, ſicut aſſeritur, de prioribus litteris mentio non fiebat, denunciati fuerunt excommunicationis vinculo ſubiacere, niſi prædictum Presbyterum in ſocium reciperent, & in fratrem, idem Patriarcha denunciaret anathematis vinculo non ligatos: ipſe nolens eiſdem iudicibus in hac parte parêre, qui noſtra fungebantur auctoritate, maximè cùm ven. f. n. [g] Caſtell. Epiſcopus ipſis ſuper hoc parendum non duxerit requiſitus, clericis S. Mariæ Formoſæ mandatum ſupradictorum iudicum per ſuas litteras nontiauit, quas dil. fil. n. Archid. Caſtell. Plebanus eiuſdem Eccleſiæ legi publicè coram populo non

permisit. *Et infrà* : Vnde considerans idem Patriarcha Archidiaconum ipsum per tantarum iniuriarum excessum non se tantummodò, sed etiam Granden. Ecclesiam, immò nos ipsos grauiter offendisse, tam ipsum Archidiaconum, quàm prædictam Ecclesiam ecclesiastico supposuit [h] interdicto. *Et infrà*. Cùm igitur super præmissis, & aliis vtriusque partis per procuratores fuisset coram dil. fil. I. sanctorum Cosmæ & Damiani Diac. Card. quem auditorem dedimus eisdem, diutiùs litigatum, & ipse nobis, quæ audierat, fideliter retulisset, quia nobis constare non potuit, an per litteras, quæ ad Paduan. Archiep. impetratæ dicuntur, eùm nobis ostensæ non fuerint, reuocatæ fuerint litteræ ad prædictos Primicerium, & Plebanum obtentæ: causam ipsam vestro duximus examini committendam, per A. s. m. quatenus nisi vobis constiterit, quod litteræ, quæ secundo loco ad Archipresbyterum Paduan. impetratæ dicuntur, de prioribus litteris ad Primicerium Granden. & Plebanum S.Sophiæ obtentis expressam fecerint mentionem, vt per secundas primæ appareant litteræ reuocatæ, cùm primus iudices auctoritate litterarum nostrarum iurisdictionem non sit dubium habuisse, quam potuerunt postmodùm Patriarchæ quoad executionem suæ sententiæ demandare, ex qua coërcitionem etiam idem Patriarcha receperat; cùm huiusmodi demandata iurisdictio delusoria videretur, si subdelegatus huiusmodi coërcitionem [i] aliquam non haberet, interdicti sententiam ab eodem Patriarcha in supradictum Archidiac. promulgatam, pro eo quod ipse Patriarchæ prædicti executionem impediens, eius litteras legi in publicum non permisit, tamdiu faciatis inuiolabiliter obseruari, donec eidem Patriarchæ de iniuriis irrogatis sufficienter fuerit satisfactum. Si verò constiterit, primas litteras per secundas legitimè reuocatas, cùm appareat primos iudices iurisdictionem nullam penitus habuisse, & ita constet per consequentiam Patriarcham ipsum non recepisse iurisdictionem, vel coërcitionem aliquam ab eisdem prædictam interdicti sententiam ab eodem Patriarcha prolatam denuntietis irritam, & inanem.

N O T Æ.

a S. *Hilarij.*] Ordinis D. Benedicti; Venetiis enim sunt monasteria S.Georgij, & S.Hilarij, cuius Abbati missa est præsens decisio.

1. b *Ternisino.*] Ita legitur in hac sexta collectione. De Ecclesia Teruisina aliqua adduxi *in c.t. de constitutionibus.*

c *Grandense.*] Grandensis ciuitas fuit prope Venetias, paludibus & flumine circumscripta, in qua Episcopus Grandensis residebat, qui erat Patriarcha totius Istriæ; sed propter eius ciuitatis intemperiem Nicolaus V. anno 1441. transtulit Patriarchalem Sedem in inclytam Venetiarum vrbem, cuius Præsul antea Castellanus Episcopus dicebatur ab insula Castellana, quæ Castriolibolus dicebatur. Hic Patriarcha est ex minoribus, vt etiam est Aquileiensis. Eius mentio fit *in cap. vnico, de eo qui mittitur in possess. cap. constitutis 23. de appell. cap. erubescant 32. dist. cap. dilecti 13. de maiorit. & obed. cap. finali, de causa possess.* Pro huius autem Patriarchatus origine repetenda, sciendum est, Gothorum Reges Episcopos Italici Regni Patriarchatum nomine decorasse, vt constat ex Atalarici Regis epistola ad Ioannem Papam, apud Cassiodorum *lib. 9.* Occupatà enim ab Imperatoribus Constantinopoli, Istriæ & Venetiæ prouinciæ parte maritimâ, Aquileiensis Episcopatus diuisus fuit, & Gradij, quæ est maris Venetici insula, constitutus fuit Candidianus Episcopus anno 605. qui Patriarcha Gradensis, siue nouæ Aquileiæ dictus est. Sopito tandem schismate Aquileiensis Patriarcha nomen, & locum suum retinuit ea lege, vt Gradensis quoque dignitate suâ non excideret. Verùm illi tantùm nomine Patriarchæ erant, vsquedum priuilegiis Romanæ Ecclesiæ illis indultum fuit, vt præ cæteris Italiæ Archiepiscopis Primatus honore fruerentur: quod priuilegium Leo VIII. Rodualdo Aquileiensi Præsuli concessit *anno* 980. in litteris, quas refert Ioannes Candidus *lib.* 4. Prosequuntur huius Patriarchatus progressum Cuiacius *in cap. 3. de foro compet.* Cironius *in cap. vnico, de eo qui mittitur, in 5. compil.* Philippus Betterius *diatribe* 2. *pag.* 131. Barbosa *lib* 1. *iuris eccles. cap.* 6.

d *Primicerius.*] De huius officio, & dignitate egi *in cap. vnico, de officio Primicery.*

e *Plebanus.*] Quis dicatur, notaui *in cap. 1. de officio Archiep.*

f *Paduanum.*] Paduana ciuitas Venetorum 2.
est, cuius circuitus per septem millia passuum extenditur: eius amplitudinem, & gymnasium describit Iustinianus *lib. 6. histor. Venet. pag.* 102. in ea nati fuerunt Titus Liuius, Valerius Flaccus, Volusius poëta, & Paulus Iurisconsultus.

g *Castella Episcopus.*] Episcopus Castrioliboli 3.
dicebatur olim Episcopus Castellanus; in eam enim vrbem tempore Adriani Pontificis translata fuit ex Venetiis Sedes Episcopalis, vt probat Cironius *in dict. cap. vnico, de eo qui mittitur.*

h *Interdicto.*] Delegatus enim iudex potest 4.
excommunicationem, interdictum, & similes censuras imponere, vt probaui *in cap. 1. hoc tit.*

i *Aliquam non haberet.*] *Cap. pastoralis* 28. *hoc* 5.
tit. vbi hæc verba exposui.

Ex hoc textu duplex assertio deduci solet à re- 6.
petentibus. Prima videlicet, *Per secundum rescriptum non cessare primum, nisi eius fiat expressa mentio*; quam examinaui *in cap. cæterum 3. de rescriptis.* Secunda, *iudicem delegatum posse coërcere impedientes vsum suæ iurisdictionis*; quam illustraui latè *in cap. 1. hoc tit.*

CAPVT

CAPVT XXX.

Idem *Epiſcopo* a *Pictau.*

LIcèt vndique confluentium negotiorum multiplicitas copioſa noſtrum animum ad curas varias impellere non deſiſtat: f. tamen tua, quam ſincera complectimur in Domino charitate, ſolicitudinem ad tempus deponere compulit, quam in exequendis aliis ex debito paſtoralis officij gerebamus, atque tuam dubitationem Apoſtolico certificare reſponſo. Cùm igitur à nobis duxeris requirendum, ſi cauſam aliquam b tribus iudicibus delegamus, in noſtris apponi litteris illam clauſulam facientes, Quod ſi non c omnes his exequendis poteritis intereſſe, duo veſtrûm eam nihilominus exequantur; & vnus poſtquam commiſerit cuidam ex aliis vices ſuas, de medio ſit ſublatus, tertius vt ſuſpectus meritò recuſetur: an collega ſuperſtes ſuo nomine, ac defuncti poſſit negotium diffinire. Inquiſitioni tuæ t. reſpondemus, quod ſi iuriſdictione à ſuo ſibi collega delegatâ, eo viuente vti non inceperit, quia mandatum huiuſmodi re integrâ morte mandatoris exſpirauit, non habet ſolus officium iudicandi: ſi verò ante mortem illius iuriſdictione vti cœperit taliter demandata, vices ſuas, & illius poterit adimplere.

NOTÆ.

1\. a PIctau.] Mauricio videlicet, antea Epiſcopo Naonnenſi. De Pictauienſi Eccleſia nonnulla prænotaui *in cap. ſuper 20. de reſcriptis.*

2\. b *Tribus iudicibus.*] Ita textum reſtituimus ex tertia collectione, *cap.9. huius tituli.* Cùm enim Epiſcopo Pictanienſi, & Petragoricenſi, & Arnaldo Archidiacono ipſius Eccleſiæ correctio monaſterij Cadumenſis commiſſa eſſet, cuius delegationis litteræ reperiuntur in epiſtolis Innocentij III. à Sirleto recognitis, *pag.*68. & Mauricius conſuluiſſet Innocentium ipſum, an ſi vnus ex prædictis tribus iudicibus recuſetur, alij duo ſuperſtites in cauſa procedere poſſint, illi reſcribit Innocentius III. in præſenti.

c *Quod ſi non omnes.*] Huius clauſulæ vim, & poteſtatem expoſui *in cap. ſciſcitatus, de reſcriptis*; & huius textus commentarium dedi *in cap. gratum, hoc tit.* 3.

CAPVT XXXI.

Idem *Epiſcopo* a *Baiocen.*

CVm in iure peritus. *Et infra*: Præterea quæſiuiſti, cùm tibi ab aliquo ſub hac forma mandatur: Auctoritate quâ fungor, iniungo, vt talem denunties excommunicationis ſententiæ ſubiacere; ac tibi ſuper mandato Apoſtolico hæſitanti ab aliquo non ſit facta fides, an mandatum huiuſmodi exequi tenearis? Super quo huiuſmodi tibi damus reſponſum, quod niſi de mandato Sed. Ap. certus extiteris, exequi non cogeris, quod mandatur.

NOTÆ.

a BAiocenſi.] Præſentem inſcriptionem expoſui *in cap. cùm in iure peritus, de elect.* vbi eſt alia pars huius deciſionis.

COMMENTARIVM.

1\. CONCLVSIO PROBATVR. EX hoc textu ſequens deducitur aſſertio: *Iudex delegatus ante omnia debet delegationem probare litteris commiſſionis coram Ordinario exhibitis.* Probant hanc aſſertionem textus *in cap. cùm contingat 24. de reſcriptis, cap.2. de dilationib. cap. cùm à nobis 28 de teſtibus, cap. porrò 7.* iunctâ Gloſsâ *verbo Inſcriptione, de priuileg. cap. illud, de clerico excom. extrauag. 1. de elect. l.vnica, Cod. de mandat. Principum, l. prohibitum 5. verſ. Tunc enim, Cod. de iure fiſci, lib. 10. authent. de collatorib. collat.9.* §.*eos*, ibi: *Eos autem, qui in prouincias pro quibuſcumque publicis exactionibus diriguntur, non aliter inchoare exactionem, niſi priùs prouinciali iudicio inſinuauerint impoſitas ſibi de hoc iuſſiones, vt exſoluentes fiſcalia tributa, nulli pro his periculo, aut damno ſubiiciantur: hoc ipſo & ſuper priuatis negotiis obſeruando.* Et *l. probatorias 9. Cod. de indic. lib.12.* In Baſilicis *lib.2. tit.6. cap.18.* ita legitur: *Si quis cum quolibet ſecreto veniat dicens, ſine ſcripto à Principe mandatum, ei fides non adhibeatur, cuiuſcumque dignitatis ſit, qui id aſſerit.* Conſonant lex 1. *tit.17. lib.1. forì*, lex vltima, *tit.27. lib.9. recopil.* plures Rotæ deciſiones, quas cumulat Peña *tom.1. deciſ.416.* Garcia *de benef. part.7. cap.2. num.16.* Illuſtrant plures relati à Barboſa *in præſenti*, quibus addendi ſunt Narbona *in l.60. tit.4. lib.2. recopil.* Salgado *de protect. Regia 4. part. cap.6. num.42. & de retentione bullarum cap.30. §.4. num.11.* Sanchez *tom.1. conſil. lib.3. cap. vnico, dub.27. & de matrim. lib.8. diſput.117. num.17.* Oſualdus *ad Donellum lib.17. cap.3. triplici littera FFF.* Felicianus Vega *in rubrica de foro compet. num. 17.* Lancellottus *de attentatis* lib.2.

lib. 2. *cap.* 4. *num.* 166. Fragoso *de regimine Christiana Reipub.* 2. *part. lib.* 4. *disput.* 11. §. 2. *num.* 17. Petrus Greg. *lib.* 5. *partit. tit.* 5. *cap.* 1. Valenzuela *consil.* 125. *num.* 19. Rodericus Suarez *alleg.* 14. Gutierrez *lib.* 2. *canonic. q.* 17. *num.* 3. Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 20. *n.* 22. Parexa *lib.* 2. *de instrument. edit. resol.* 1. *&* 2. Manrique *de differentiis vtriusque fori, cap.* 160. *per totum*, Christineus *tom.* 1. *decis.* 61. Frances *in pastor. regul. p.* 2. *q* 3.

2. RATIO DVBITANDI.

Sed hæc assertio difficilis est sequenti iuris consideratione; nam iudici delegato gerenti vicem delegantis indistinctè parendum est, *cap. pastoralis*, §. *quia verò*, *hoc tit.* dum enim sententiam delegatus profert, non suâ, sed delegantis auctoritate eam proferre expresse fatetur: igitur etsi non exhibeat rescriptum delegationis, procedere in causæ cognitione valet, & sententiam proferre; quippe sententiâ semel dictâ, præsumitur ritè esse prolatam, *c. in præsentia*, vbi Butrius, *de renunciatione*. Augetur hæc difficultas primò ex eo; nam iudices delegati illi à R. Pontifice designantur, qui aliqua dignitate præfulgent, *cap. statutum, de rescriptis lib.* 6. sed depositioni, aut testimonio illius, qui dignitatem obtinet, fides adhibetur, *c.* 1. 8. *q.* 3. ergo delegatus asserens se iurisdictionem habere, non tenetur exhibere ipsas litteras commissionis. Secundò fulcitur hæc difficultas ex illo principio, nam Proconsules, & Præsides prouinciarum statim ac ingressi sunt prouincias, nullâ editione litterarum factâ, possunt iurisdictionem exercere, *l.* 1. *l. meminisse* 10. *ff. de officio Proconsulis*: igitur delegati similiter non exhibitâ suâ commissione possunt iurisdictionem exercere.

3. RATIO DECIDENDI.

Quâ difficultate ita fulcitâ non obstante, vera est præsens assertio, videlicet iudicem delegatum priùs, & ante omnia debere litteras suæ commissionis coram ordinario iudice præsentare: quæ assertio etiam procedit in iudicibus conseruatoribus non habentibus iurisdictionem in iure expressam, qui delegatorum appellatione veniunt. Moneta *de conseruat. cap.* 1. *num.* 8. Molina *de iustitia tom.* [illegible] *tract.* 5. *disput.* 29. *num.* 1. Narbona *in dict. l.* 60. *glossa vnica*, *ex num.* 71. vnde scholasticus noster Salmantinus, cùm habeat iurisdictionem in iure expressam, non tenetur eam coram Ordinario edere. Etiam Legati missi, quos vulgò *Nuncios* dicimus, tenentur suæ legationis litteras ostendere, vt latè probat Parexa *dict. tract.* 1. *tit* 2. *resol* 2. *per totam*; non tamen instructiones Principum Legatos exhibere teneri probat Car. Paschalis *in suo Legato*, *cap.* 52. Et generaliter omnes delegati, siue ecclesiastici, siue sæculares, executores tam meri, quàm mixti, antequam iurisdictionem exerceant, seu officium, debent suæ commissionis litteras coram Ordinario præsentare, vt probant Narbona, & Parexa *vbi suprà*, Salgado *de protect.* 4. *part. cap.* 3. *num.* 16. Cuius doctrinæ, & assertionis ratio ex eo prouenit, nam cùm in quolibet territorio præsumptio sit pro iudice ordinario, *cap. sicut*, *de re iudicata*, nullus alius creditur iudex in ipsa ditione: quare delegatus debet probare suam iurisdictionem litteris delegationis editis; iurisdictio enim delegata, seu eius commissio est quid facti; quare non præsumitur, nisi probetur, *l. quæcumque* 13. §. *vlt. ff de publiciana*, *l. si emancipati*, *Cod. de probat. l. asseueratio*, *Cod. de non numer. pecun.* Menochius *lib.* 6. *de præsumpt. præsumpt.* 14. Mantica *de coniect. tit.* 1. *num.* 14. & ipsa iurisdictio est certa qualitas, quæ homini à natura non inest, sed potest competere vni, aut alteri; quare ante omnia probanda est. Mascardus *de probat. conclus.* 946. *num.* 3. Pacianus *eod. tract. cap.* 43. *num.* 35. Nec sufficit sola iudicis asseueratio, *cap. cùm à nobis* 28. *de testibus*; vnde in praxi obtinuit, vt omnes iudices delegati copiam faciant suæ delegationis, dum partes coram se faciunt comparere, vt post Osualdum *lib.* 17. *Donelli*, *cap.* 8. *littera E*, docet Parexa *vbi suprà*. Hæc autem probatio iurisdictionis delegatæ debet fieri per ipsas litteras commissionis, cùm scriptura sit præcipuus, & principalis modus probandi iurisdictionem, *cap. lectus*, 63. *dist. l. Lucius*, § *Sempronio*, *de legat.* 3. Bobadilla *lib.* 1. *polit. cap.* 20. *num.* 22. Narbona *in dict. l.* 60. *glossa vnica*, *num.* 15. quod adeò verum est, vt per testes probari non possit. Glossa *in l. vnica*, *Cod. de mandatis Principum*: nec etiam per iuramentum, nisi litteræ delegationis non adsint, quia tunc aut per iuramentum, aut per testes delegatio probari valet, *c. significauit*, §. 1. *de testibus*, *cap. cum olim*, *de priuileg.* resoluit, variisque ampliationibus, & limitationibus exponit Narbona *vbi suprà*. Vnde iure ciuili secretis mandatis Principum, si scripta non proferrentur, fides non adhibebatur, *l.* 1. *C. de mand. Princip.* quapropter etiam Palatini cum litteris publicis debebant mitti Comiti rerum priuatarum, *l.* 2. *C. de collat. fund. fiscal.* Cæsarianis capere bona, quæ ad fiscum spectabant, non aliter quàm Principalibus litteris exhibitis licebat, *l.* 5. *C. de iure fisci*. Sed vt doctè obseruauit Cuiacius *lib.* 12. *obseru. c.* 31. excipiebantur mandata, quibus quis iudex certus dabatur, vel iudici collega adiungebatur, vel acta edi, vel litem celeriter finiri iubebatur. Hæc enim mandata, licèt solummodò ex ore Principis iudices acceperint, vel ex relatione Quæstoris palatij, vel ex aliquo Referendariorum, firma absque litteris erant; dum tamen in suis sententiis id ita iudices exprimerent, se non scripto, sed secretò accepisse, prout cauetur nouellis *Iustin.* 113. *&* 124. *cap* 4. etsi dubitet Gutherus *lib.* 1. *de officiis domus*, *cap.* 33.

4. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec obstat difficultas suprà expensa pro dubitandi ratione; licèt enim iudici delegato sententiam proferenti parendum sit, id tamen procedit cùm constat, eum iudicem esse; illi enim asserenti sibi fuisse mandatam iurisdictionem non creditur. Rota apud Farinacium *in posthumis*, *decis.* 6. *&* 9. etiamsi affirmet, se sententiam proferre auctoritate Apostolica, cùm vnico testi asserenti suam esse iurisdictionem, non credatur, *cap. cùm à nobis* 28. *de testibus*: plura Salgado *d. c.* 30. §. 4. *num.* 9. nam etsi ante litterarum editionem iudex delegatus iurisdictionem obtineat, non tamen eius exercitium, *cap. super eo* 2. *de appell.* Lotherius *de re benefic. lib.* 1. *cap.* 40. *num.* 26. Fragoso *dict.* §. 2. *num.* 21. Nec obstat, quod dicebamus, sententiam semel prolatam, ritè dictam credi; nam id procedit quoad solennitates necessarias ipsius sententiæ, non autem quoad iurisdictionem ipsius iudicis, vt Butrius, & Abbas notant *in præsenti*. Nec obstat etiam primum augmentum; nam vt suprà dixi, certum est, iudici delegato asserenti se iudicem esse, non credi. Nec contrarium probat textus *in dict. cap.* 1. 8. *quæst.* 3. nam loquitur in actibus extraiudicialibus, in quibus aliquando fides adhibetur vnico testi propter magnam dignitatem, quâ præfulget. Nec obstat vltimum augmentum dubitandi rationis; nam iudices ordinarij non tenentur

suam

ſuam iuriſdictionem litteris probare, cùm præſumptio ſit pro ipſis, & habeant fundatam iuriſdictionem in iure, vt probat Parexa *dict. reſolut.* 4. *per totam*: vnde cùm Proconſules, Præſideſque habeant iuriſdictionem ordinariam, *l. ſi alienam* 7. *§. vlt. ff. de officio Proconſ. l.* 4. *ff. de officio Præſidis*, Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 8. vbi Oſualdus *littera I*, Cuiacius *lib.* 20. *obſeruat. cap.* 37. ideò ipſi non tenentur ſuæ iuriſdictionis litteras exhibere, aut ſe iudices eſſe probare. Quod hodie procedit in Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, cùm iuriſdictionem ordinariam exerceant, vt *in cap.* 3. *num.* 18. *hoc tit.* probaui; illi enim non tenentur iuriſdictionis litteras Ordinario exhibere, licèt contrarium ex Eymerico, & Narbona reſoluat Barboſa *tom.* 6. *in ſelect. ad hunc textum.*

5. EXPONITVR CAP. 3. 97. DIST.

Adhuc ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in cap. nobiliſſimis* 3. 97. *diſt.* in illis verbis: *Licèt nullam epiſtolam iuxta conſuetudinem noſtro Pontifici detuliſſet.* Ex quibus facilè depromitur, delegatum abſque vllis litteris ſuæ delegationis admittendum eſſe, nec neceſſariam eſſe earum exhibitionem. Pro cuius textus expoſitione antiquiores ferè omnes in præſenti affirmant, textum illum procedere in Legato Sedis Apoſtolicæ, qui iudex ordinarius eſt, *cap.* 2. *de officio Legati in* 6. ibi: *Ordinarios reputantes.* Poſtquam enim Legatus deſignatus eſt à Pontifice, conſequitur ipsâ legatione ordinariam iuriſdictionem a iure ipſo, *cap. quoad tranſlationem, de officio Legati*; ex quo legationis officio, & non auctoritate Apoſtolicâ, ſed ſuâ vtuntur, *cap. ſi Apoſtolica*, ibi: *Auctoritate ſua legationis, de præb. lib.* 6. Docent Gutierrez *lib.* 1. *canonic. quæſt.* 11. *num.* 4. Sanchez *lib.* 3. *de matrim. diſput.* 28. *num.* 8. Azor *tom.* 2. *inſtit. lib.* 5. *cap.* 28. *quæſt.* 5. niſi ſuæ legationis finem excedat aliqua exercendo, quæ ſpeciali egent commiſſione; quo caſu accipiendi ſunt textus *in cap. ſi qui* 12. *de præbendis, lib.* 6. vt poſt Gloſſam *ibi, verbo Specialiter*, docet Moneta *de commut. cap* 7. *num.* 40. & textus *in cap. decreto* 11. 2. *quæſt.* 6. iunctis Barboſa *in rubrica de officio Legati, numer.* 60. Cæſare *de Eccleſ. Hierarch. diſput.* 3. *§.* 2. & textus *in cap. litteris* 39. *de reſcriptis.* Vnde affirmant Claſſici in præſenti, Legatum non teneri litteras legationis exhibere, quia ordinarius eſt. Sed hæc ſolutio facilè refellitur; nam Legati miſſi etiam tenentur litteras ſuæ legationis oſtendere, aliàs illis non creditur, vt in Nuncio Hiſpaniæ noſtræ probat Parexa *dict. tit.* 2. *reſol.* 2. quia licèt ſint iudices ordinarij, non tamen ſunt naturales, ſed ſuperinducti, & odioſi, cùm in præiudicium ordinariorum in prouincia ſibi commiſſa morentur. Garcia *de beneficiis*, 5. *part. cap.* 3. *num.* 9. proinde litteras ſuæ legationis exhibere tenentur. Hac igitur interpretatione omiſsâ, vt difficultati adductæ ſatisfaciamus, ſciendum eſt, inter alias exceptiones, quas præſens deciſio patitur, & referunt Parexa & Narbona *vbi ſupra*, eam præcipuam eſſe, vt videlicet præſens deciſio locum non habeat in Cardinali iudice delegato, cui ob excellentiam dignitatis, quâ fulget, credendum eſt, etſi litteras ſuæ delegationis non oſtendat, delegatioque ipſa non tendat in alterius præiudicium, vt docent quamplures congeſti ab Acuña *in dict. cap. nobiliſſimis*, Parexa *dict. titul.* 2. *n.* 55. & 56. vnde cùm textus *in dict. cap. nobiliſſimis*, loquatur de Cardinali Eccleſiæ Romanæ; ideò etiam non exhibitis litteris ſuæ delegationis illi fides adhibetur.

6. EXPONITVR CAP. 2. DE DILATIONIBVS.

Secundò præſenti aſſertioni aduerſatur textus *in cap.* 2. *de dilationibus*, vbi refertur, iudicem delegatum in cauſa ſibi commiſſa proceſſiſſe, tenorem reſcripti delegationis litteris ipſis de comparendo datis inſerendo; & cùm pars citata hoc modo comparere noluiſſet, R. Pontifex decreuit iudicem delegatum vlteriùs in cauſa procedere debere, nullâ litterarum ſuæ delegationis exhibitione factâ. Ex quo textu ſequens conficitur argumentum. Delegatus debet ſuæ delegationis litteras iudici ordinario, in cuius territorio iuriſdictionem delegatam exercere intendit, intimare, *extrauag.* 1. *de elect.* Docent Bobadilla *dict. cap.* 20. *polit. num* 21. Villadiego *eod. tract. cap.* 5. § 40. Narbona *in dict. l.* 6. *num.* 51. & etiam debet ipſas litteras parti exhibere, nec ſufficit tabellionem fidem facere, ſe eas legiſſe, *authent. qui ſemel*, ibi: *Iudicique inſinuaſti, & per eum adhuc cognitis; Cod. quomodo & quando.* Sed in eo textu neque iudici, neque parti fuerunt litteræ delegationis originaliter exhibitæ, & tamen iudex delegatus in cauſa procedit: igitur verum non eſt, quod aſſerimus, videlicet iudicem delegatum teneri ante omnia ſuæ delegationis copiam facere. Cui difficultati vt ſatisfaciamus, ſupponendum eſt, in ea ſpecie iudicem delegatum litteras ſuæ delegationis iudici Ordinario intimaſſe, parti verò, licèt non ipſum reſcriptum, eius copiam in litteris citatoriis inſeruiſſe; quod ſufficit dum pars citata non petiit litteras originaliter ſibi monſtrari, vt docet Narbona *vbi ſupra, numero* 37. Vnde cùm pars à iudice delegato in ius vocata in eo textu contumaciter abfuiſſet, nec petiiſſet litteras ſibi originaliter exhiberi, ideò iudex delegatus potuit in cauſa procedere abſque noua litterarum ſuæ delegationis editione.

7. EXPONITVR CAP. PRÆTEREA, HOC TIT.

Tertiò opponitur textus *in cap. præterea* 5. *hoc titul.* in illis verbis: *Aut partes mandatum non habent, vt accedant.* Ex quibus deducitur, delegatum poſſe iubere coram ſe comparere partes, etiamſi litteras delegationis non exhibeant: igitur non rectè aſſerimus, iudicem delegatum ante omnia debere ſuæ delegationis litteras exhibere. Sed textus iſte ita accipiendus eſt, & interpretandus, vt mandatum ſpeciale ad citationem faciendam exhibere neceſſarium non ſit, quandoquidem cum cauſæ cognitione iuriſdictione mandata, id mandatum tacitè creditur, vt abſque mandato ſpeciali poſſit partes ad comparendum citare; tunc tamen mandatum ſpeciale ad citandum deſideratur, cùm partes à delegato iubentur perſonaliter comparere, *cap.* 1 *de iudiciis in* 6. nam iuris formam, quam vſus procuratorum admiſit, ipſe mutare non poteſt abſque ſpeciali Pontificis conceſſione: ſed cùm citatio fit, vt pars per ſe, aut per procuratorem compareat, ſufficit copiam facere delegatæ iuriſdictionis ad cauſæ cognitionem, licèt ſpecialis non ſit ad citandum.

8. INTELLIGITVR L. SI QVIS 5. FF. DE IVDICIIS.

Ex traditis ſuprà pro ratione huius deciſionis locum accipit textus *in l. ſi quis ex alieno* 5. *ff. de iudiciis*; vbi probatur, priuilegiatum ad reuocandum forum, vel domum, in ius vocatum, teneri comparere coram iudice vocante, & ſuum priuilegium allegare, atque oſtendere. Quod Vlpiani reſponſum prædicta nititur ratione; nam cùm priuilegia in facto conſiſtant, & iudex

ordinarius fundatam habeat iurisdictionem contra quoslibet sui territorij, meritò tenetur priuilegiatus ostendere suum priuilegium, vt docent Amorinus, & P. Barbosa in eo textu. Tuschus *littera P. conclus.* 753. Et licèt textum illum aliqui accipiant tantùm de priuilegiis extra ius existentibus, non verò intra corpus iuris clausis; in his enim asserunt necessarium non esse ea allegare, cùm priuilegia notoria sint: ita Mascardus *de probat. conclus.* 1109. *num.* 4. Rebuffus *in authent. habita, priuileg.* 154. *num.* 267. *Cod. ne filius pro patre:* eorum tamen sententia vera non est; licèt enim qui habet priuilegium intra corpus iuris clausum, non teneatur illud probare; allegare tamen cogitur, *l. si adulterij* 38. § *si iniustum, ff. ad leg. Iul. de adult.* vnde Legatus, qui habet priuilegium reuocandi domum, si conueniatur tempore legationis ex antè gestis, *l.* 2. §. *Legatis, cum aliis, ff. de iudiciis*, tenetur priuilegium hoc allegare, *dict. l. si quis aliena, l. vlt. Cod. de exceptionibus.* Docent Cuiacius *ad Digesta, in dict. l.* 2 §. *Legatis*, Felinus *in cap. cum ordinem, num.* 11. *de rescriptis*, Fermosinus *in cap. finali, quæst* 28. *de foro compet.* Omnes igitur priuilegium habentes reuocandi domum, tenentur illud allegare, quia cùm in facto consistat, non præsumitur, nisi probetur.

CAPVT XXXII.

Idem [a] *Parisiensi, &* [b] *Trecen. Episcopis, & Abbati* [c] *S. Genouefæ.*

CVm olim dil. fil. Abbas, & Conuentus [d] Vviresaliacen. suâ nobis cooqoestiooe coonstrasset, quod nobilis vir P. Comes Altissiodor. quoddam stagnum, [e] molendinum, & dumum in terra eorum construere uitebatur, in ipsorum præiudicium, & grauamen, veo. f. n. [f] Episcopo, & dilecto f. [g] Thesaurario Niuero. [h] commisimus causam ipsam, in quorum præsentia partibus constitutis, sicut per litteras enrumdem accepimus, lite super petitionibus Ecclesiæ contestatâ, receptis vtrimque testibus, & attestationibus publicatis, cùm super dictis testium inter partes fuisset postmodùm disputatum, tandem pars Comitis proposuit coram eis, quod de damnis in nemoribus, & rebus aliis datis, super quibus testes depooere videbantur, cognoscere non debebant; cùm io rescripto nostro nulla de damnis mentio haberetur. Ad quod ioter alia fuit ex aduerso responsum, quod cùm super omnibus articulis, de quibus testes deposuerant, lis fuisset solenniter cootestata, de ipsis cognoscere, ac pronunciare iudices tenebantur. Ad hoc pars Comitis replicauit, quod etsi super damnis à procuratore suo lis fuerit contestata, ei tameo ex hoc non potuerit præiudicium generari; cùm ad hoc procurator datus non fuerit, sed ad illam dumtaxat causam, quæ fuerat in litteris commissionis expressa, super castro videlicet, stagno, & molendino: ad hoc parte alterâ respoodente, quod procuratoris factum Comes vlteriùs impugnare non poterat, quod vsque post publicatiooem testium mioimè duxerat reuocandum. Iudices autem super hinc iode propositis, habito consilio discretorum [i] interlocuti sunt, quod super damnis datis à Comite, ad eos cognitio pertinebat: quo audito Comes ad [j] appellationis beneficium conuolauit. Vode ipsum iudices reuocaruot, & nec per se, nec per responsalem idoneum comparcotem excommunicationis vioculo adstrinxerunt. *Et infrà*: Quia verò super damnis datis [k] antequam lis fuerit contestata, nequaquam ad dictus iudices cognitio pertinebat, cùm io rescripto nostro nulla de ipsis mentio haberetur; nec ad ipsos potuerit iurisdictio prorogari, cùm procurator ad illa iotelligatur solummodò constitutus, quæ in commissionis litteris inueniuntur expressa; & postquam Comes publicatis attestationibus intellexit super illis depositum fuisse, protinus contradixit: Nos eosdem iudices pronuntiauimus mioùs iustè interlocutos fuisse, ac sæpedictum Comitem, qui ob hoc ad ap. beoeficium coouolauit, cxcommuoicatioois senteotiâ oon fuisse ligatum.

NOTÆ.

a PArisiensi.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 11. Guillelmo videlicet III. qui ex Ecclesia Aruernensi translatus fuit in Parisiensem, & decessit anno 1248. De Ecclesia Parisiensi iam egi *in cap. ex litteris, de constit.*

b *Trecensi.*] Nicolao videlicet, qui electus fuit in Præsulem ipsius Ecclesiæ anno 1223. vt referunt Chenu *in serie Præsulum Trecens.* Fratres Sammar. *tom.* 3. *Gallia Christ.* De Ecclesia Trecensi nonnulla notaui *in cap. cùm omnes* 6. *de constit.*

c *S. Genouefa.*] In ciuitate Parisiensi est celebre monasterium Canonicorum regularium D. Augustini, dictum S. Genouefæ: anno enim 1147. Eugenio III. Parisiis existente, Canonici regulares

gulares S. Victoris in ipsa Ecclesia auctoritate Pontificis, & Regis Galliæ fuerunt constituti, vt regularem vitam ibi profiterentur. Historiam, & huius translationis causam referunt Surios *die 6. Aprilis*, Pennotus *lib. 2. histor. canonic. regul. cap. 33. §. 17.* Huius monasterij mentio fit *in cap. P. & G. hoc tit. cap. ex tua, de apostatis, cap. ex parte, de V. S. cap. olim 17. de restit. spol. cap. ex parte, de voto, cap. licet, de preb. cap. dilecti, de foro compet.* De iurisdictione Abbatis huius monasterij agemus infrà *in cap. P. & G.*

d *Vuiresaliacen.*] In hac sexta collectione legitur *Virgiliacen.* sed vtrobique malè; legendum est *Vecelíacensis*, quod monasteriom Canonicorum regularium B. Magdalenæ dicatum coostruxerunt Comes Gerardus, & eios vxor Berta, vt constat ex chronico ipsius monasterij, quod reperitur *tom. 1. nouæ Bibliot.* nuper editæ à Philippo Labeo; & eius monasterij meminit Innocentius III. *lib. 2. regestr. 14. epist. 26. & 27.* & de co agit Renatua Chopinus *lib. 2. sacræ pol. tit. 5. num. 4.*

e *Molendinum.*] Quod Comes construere non poterat in præiudicium monachorum, generali iuris principio, quia omne quod solo ædificatur, solo cedit, *§. cùm in suo, Instit. de rerum diuis.* & etiam speciali, quia videlicet in loco communi non potest quis molendinum ædificare in præiudicium tertij, vt probat Anton. Gomez *in l. 46. Tauri.*

f *Episcopo.*] Rodulpho videlicet, de cuius electione egi *in cap. congregato, de elect.*

g *Thesaurario.*] Nam cùm Thesaurarius habeat in Ecclesia dignitatem, plerumque legimus causarum cognitionem illi committi, *cap. ex tenore, de foro compet. cap. significauit, de conuers. coniug.*

2. h *Commisimus.*] Inde constat, Abbatem, seu conuentum conquestum fuisse coram R. Pontifice, & eius iudicibus delegatis de Comite Altissiodor. quod difficile videtur, cùm potiùs coram iudice forensi & sæculari conueniendus esset, quàm coram iudice ecclesiastico, ex vulgari regula, quæ dictat, actorem forum rei sequi debere, *l. 2. l. in criminali 5. Cod. de iurisd. omnium iudic. l. vlt. Cod. vbi in rem actio, l. 3. Cod. vbi causa status, l. 4. Cod. Theodos. de iurisd.* nouella Marciani *lib. 3. tit. 1. cap. neminem 3. quæst. 6. cap. cùm sit generale, de foro compet.* vbi plura dicemus: igitur Comes Altissiodor. in præsenti coram indice sæculari, & forensi; non verò coram ecclesiastico conueniendus erat. Sunt qui putent huius difficultatis dissoluendæ gratiâ in hoc textu supponendum esse, coosuetudinem viguisse in Comitatu Altissiodor. vt Abbates, & aliæ personæ ecclesiasticæ etiam laicos super rebus propriis, vel Ecclesiæ possent coram iudice ecclesiastico conuenire, vt de aliis prouinciis refertur *in cap. clericus laicum, de foro compet.* Sed cùm de hac consuetudine non constet, rectiùs dicendum est, huios textus casum referendum esse ad regulas iuris nostri, quibus cauetur, vt cùm de violentia in rebus Ecclesiæ agitur, sæcularis trahi possit ad iudicium ecclesiasticum, *cap. nulli 3. cum sequentibus, 12. quæst. 1. cap. conquestus 16. cap. cùm sit generale, de foro compet.* quia cùm latè sacrilegium perpetretur in huiusmodi inuasione, *cap 2. de priuileg.* Trident. *sess. 22. de reform. cap. 11.* docent Bossius *in praxi, tit. de sacrilegis, num. 7.* Decianus *eod. tract. lib. 6. cap. 30.* Salcedo *in praxi cap. 87.* inde ratione huius inuasionis potuit Comes Altissiodor. cooueniri in iodicio ecclesiastico: nisi dicamus Comitem Altissiodor. superiorem non agnoscere in temporalibua, ideóque necessariò ratione damni illati in rebus mooasterij conueniendum esse coram R. Pontifice, ex regula textus *in cap. nouit, de iudiciis*, quo modo etiam Primarij nostri accipiunt textum *in cap. 2. de ordine cognit.*

i *Interlocuti.*] Interlocutio enim dicitur quasi interim locutio, id est interim dum pronunciat iudex sententiam diffinitiuam, eamque exequitur, 3. *l. quod iussit 14.* iunctâ tertiâ parte rubricæ, *ff. de sententia & re iudicata & interlocutionibus:* post Duarenom ad eum titulum docent Osualdua *lib. 17. ad Donellum, cap. 1 littera B.* Treutlerus *volum. 2. select. thesi 1. disput. 23. littera D.* Valentia *lib. 2. illustr. tract. 2. num. 4.* Pichardus *in manuduct. 2. part. §. 3.* aliquando tamen accipitur interlocutio pro admonitione, vt *in l. testamento 38. ff. de fideicommiss. libertatib.* iunctis traditis à D. Francisco de Amaya *lib. 3. obseru. cap. 7. num. 5.* D. Ioseph. de Retes *lib. 4. opuscul. in l. nec fideicommiss. 36. num. 4. ff. de legat. 3.* immò & pro sententia diffinitiua comminatoria, vt *in l. 3. §. 1. ff. de officio Præfect. vigil.* in præsenti autem interlocutio accipitur pro sententia interlocutoria.

j *Appellationis.*] Licèt enim iure ciuili ab in- 4. terlocutione appellari non possit, *l. apertissimis 16. Cod. de iudiciis, l. ante sententiam 7. Cod. quorum appellationes, l. 2. ff. de appell.* tamen eo iure, & nostro canonico à sententia interlocutoria vim diffinitiuæ habente rectè appellatur, *l. exceptis 23. cum l. sequenti, Cod. Theodos. quorum appellat. Clement. vltima de appell.* vel si interlocutio damnum irreparabile contineat, *l. 2. ff. de appell.* plures referens docet Barbosa *ad Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 20.* & nos latiùs prosequemur *in cap. super 12. de appellat.*

k *Antequam.*] Rectè Innocentius signanter 5. dixit ante litis contestationem; nam cùm quæritur de iurisdictione iudicis delegati circa damna à parte illata in rebus rescripto comprehensis, quæ ipsarum diminutionem continent, *l. 3. ff. de damno infecto, l. si is cui 71. ff. de furtis*, duo damnorum genera distinguenda sunt: alia enim ante litem contestatam proueniunt, alia post cootestationem emergont. De damnis datis ante litis contestationem non potest delegatus cognoscere, nisi ei fuerit talis iurisdictio mandata, vel à partibus, aut ipsorum procuratoribus ad id speciale mandatum habentibus fuerit prorogata iurisdictio priocipalis: circa damna verò post litem contestatam emergentia aliud obseruatur; nam de illis rectè iudex delegatus cognoscit. Docent Innocentius hîc, *num. 2.* Bellamera *num. 3.* Petrus Barb. *l. 1. numer. 222. ff. de iudiciis.* Huius discriminis ratio ex eo prouenit, nam damna ante litis contestationem data iure actionis æquè principaliter petuntur; quapropter delegatus, cui commissa est causa principalis, non potest super illis procedere; quæ verò emergunt post litis contestationem, veniunt cum ipsa causa, argumento textus *in l. non solùm 13. ff. de rei vindicat.* & cùm ad officium iudicis spectet super damnis post iudiciom susceptum subsecutis seotentiam dicere, *l. ædiles 25. §. item sciendum, ff. de ædilitio edicto*; ideò delegatus super eis etiam pronunciare valet, cùm illi omnia concessa intelligantur, quæ ex causa commissa pendent, & oriuntur, *cap. 1.* vbi plura adduxi, *hoc tit.* Rectè ergo Iooocentius io præseoti adiecit ea

verba: *Quia verò super damnis datis antequam lis fuerit contestata, &c.* inouens aliud obseruari, si damna sint data post litem cootestatam. Nec huic doctrinæ, & ioterpretationi adoersatur textus *in l. non potest, ff. de iudiciis*, vbi docetur non venire in iodicium, quod post ipsum acceptum contiogit. Nam eius textus sententia accipienda est in his, quæ principaliter veniunt, & petuntur; non verò in his, quæ veoiunt per consequentiam, & ab ipsa causa principali otiuntur, vt post Accursium ibi docent Dooellus *lib.* 17. *comment. cap.* 14. Gomez *lib.* 2. *variar. cap.* 11. *num.* 25. Bronchorst. *centur.* 1. *assert.* 67. sed si prorogatio in huius textus specie à partibus ipsis, aut procuratoribus conceditor cum mandato speciali, iudex delegatus etiam de damnis datis ante litis ingressum cognoscere potest, vt dixi *in cap. de causis* 4. *hoc tit.*

CAPVT XXXIII.

Idem [a] *Senon. Archiepiscopo.*

CVm olim Magister S. & B. Archidiaconatum, & Præposituram ad inuicem commutassent. *Et* [b] *infrà.* Verùm dictus B. delegatis oostris non deferens, immò veriùs deleganti, sigilla violauit illorum, & scripta, quæ nobis fuerant præsentanda, non erubuit aperire. Qui postmodùm in nostra præsentia coostitutus, aduersario præseote in excusationem suam proposuit, quod iudices perperam processerant contra ipsum, cùm acta in scriptis minùs fideliter redegissent. Vode timens, ne litteras portaret [c] Vriæ, illorum scripta [d] aperuit, & quod suspicatus fuerat, adinuenit. Saoè si quod expediret, meliùs notauisset; vel oon recepisset scripta suspecta, vel recepta oobis fideliter præsentasset, & ostendisset causam suspicioois propositæ coram nobis. Prætereà cùm non conquereretur de iudice, quem ei proprio motu concessimus, sed de illo potiùs, quem ipse duxerat eligendum; & iudices suas nobis per eum litteras destinassent, de ipso pariter conquerentes, verbis ipsius fidem non duximus adhibeodam. Sed vt in hoc saltem puniretur, io quo peccauerat contra acta iudicum, quæ temerè violarat, ipsum (sicut nec debuimus) noluimus exaudire, ne videretur dolus suus ei patrocinium adtulisse.

NOTÆ.

1. a SEnonensi.] Petro videlicet de Corbelio, de cuius electione agitur *in cap.* 1. *de postulat. Prælat.* De Ecclesia Senoneosi plura adduxi *in cap.* 1. *de rescriptis.*

b *Et infrà.*] Textus iste supplendus est *ex cap. cùm olim, de rerum permut.* ptout iacet sub eodem titulo in tertia collectione, vbi ita legitur: [Cùm olim ad oostram audientiam peruenisset, quod dilectus f. Magister S. & B. Atchidiacooatom, & Ptæposituram ad inuicem permutassent, Magistri eiusdem obtentu causam super boc bonæ mem. Mascen. Episcopo duximus delegandam. Cùmque idem B. ad nosttam postmodùm ptæsentiam accessisset, vt negotium sine suspicione procederet, obtentu ipsius, dil. f. Abbatem Cluniacen. eidem Episcopo duximus adiungendum. Verùm cùm propter Abbatis absentiam non fuisset à delegatis ipsis pariter in causa processum, vtraque partium nostro se coospectui præsentauit, & audientiam obtinuit coram nobis: quod licèt prædictus Magister ab ioitio spontè fuit de permutatione confessus, idem tamen B. eam inficiabatur omninò, assertiuè proponens, quod & ipse Præposituram sine contradictione qualibet resignarat, & post liberam resignationem prædicti Magistri Archidiac. fuerat assecutus, licèt Magister ipse proponeret ex aduerso, ipsum secum diutiùs de prrmutatione tractasse, & complenisse eandem in manibus ven. f. n. Eduen. Episcopi, quam tractarant. Verùm sæpedictus B. delegatis nostris non deferens, immò veriùs deleganti, sigilla violauit illorum, & scripta, quæ nobis fuerant præsentanda, non erubuit apetire. Cæterùm constitutus in præsentia nostra, aduersario suo præsente, in excusationem proptiam ptoposuit coram nobis, quod iudices perperam processerant contra ipsum, cùm acta io scriptis minùs fideliter redegisseot. Vnde timens ne litteras portaret Vriæ, scripta illorum aperuit, & quod suspicatus fuerat, adinuenit. Sanè si quid expediret, meliùs notasset, vel non recepisset scripta suspecta, vel recepta nobis fideliter præsentasset, & ostendisset causam suspicionis propositæ coram nobis. Prætereà cùm non conquereretur de iudice, quem ei proprio motu concessimus; sed de illo potiùs, quem ipse duxerat eligendum, & iudices suas nobis per eum litteras destinassent, de ipso conquerentes, verbis ipsius fidem non duximus adhibendam. Sed vt in eo saltem puniretur, in qoo peccarat, contra acta iudicum, quæ temerè violauerat, ipsum sicut nec debuimus, sic noluimus exaudire, ne videretur dolus suus ei patrocinium attulisse. Cùm ergo nobis tum per publicam famam, tum per validam præsumptionem, & probationem etiam manifestam constaret, quod suum præstiterit permutationi consensum; prædictus autem Magister suum publicè fateretur errorem, & hunc Præpositurâ, & illum Atchidiacouatu curauimus spoliare, super hoc diffinitiuam contra eos seotentiam proferentes.]

c *Vria.*] Notissima cunctis est historia hæc sacra libri 2. Regum, *cap.* 11.

d *Scripta aperuit.*] In quo grauiter deliquit; 2.
præter peccatum enim lethale, quod committit, qui alterius epistolas aperit, vt probat Fr. Hieronymus Garcia *tom* 2. *polit. regul.* graue scelus vtroque iure vindicatum, atque detestatum admittit, *l.* 2. *ff. ad legem Corn. de falsis*, *l. eum qui* 13. §. *si epistola, ff. de furtis*, *cap. ad audientiam, de crimine falsi*;

falſi ; notaque eſt querela Ciceronis *Philipp.* 2. qui quòd eius litteras aperuiſſet, palamque omnibus legiſſet, vocat eum humanitatis omnis expertem. Idem deinde Apuleius queritur *apolog.* 2. *pro ſeipſo*, Seneca *lib.* ●. *controu. cap.* 23. Plutarchus *in Sertorio.* Præclarum verò exemplum refert Herodianus *lib.*4. *de Macrino*, vbi oſtendit, nolli vnquam communicandas eſſe litteras priùs quàm nos ipſi legerimus. Plura de huius criminis grauitate, & pœnis congeſſerunt vltra relatos à Barboſa *in præſenti*, Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 5. *numero* 29. & 30. Molina *de iuſtitia tractat.* 5. *diſput.*36. Nicolaus de Paſſeribus *de ſcriptura priuata lib.*3. *quæſt.* 12. Solorzanus *tom.* 2. *de iure Indiar. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 38. Mornacius *in l. ſi quis teſtamentum*, §. 1. *ff. ad legem Aquil.* Cabreros *lib.*2. *de metu*, *cap.*30.*num.*110.

C A P V T XXXIV.

Idem *Alberto Capellano S. Mariæ de Porta Rauennate* [a] *Bonon.*

COram dil. f. n. M. ſancti Theodori Diac. Card. quem tibi, & dil. f. Hug. nuntio, & clerico S. [b] Agathæ, aduerſario tuo, qui cum inſtrumentis eiuſdem Eccleſiæ, ſed abſque [c] litteris de ratihabitione ad Ap. Sed. acceſſerat, ſed de rato cauerat fideiuſſoria cautione, auditorem conceſſimus, in cuius præſentia conſtitutus proponere curauiſti, quod cùm olim quidam in parochia S. Mariæ poſt ap. interpoſitam ad Ap. Sed. in honorem Beatæ Agathæ domum, & Eccleſiam conſtruxiſſet, bon. mem. [d] Alexander Papa prædec. noſter cauſam ſuper hoc T. Abbati S. [e] Stephani, & T. Priori S. Victoris commiſit fine debito terminandam, qui auditis quæ fuerunt hinc inde propoſita, & rationibus partium diligenter inſpectis, pro Eccleſia S. Mariæ diffinitiuam ſententiam protulerunt, quæ per fel. rec. [f] Lucium, [g] Gregorium, & [h] Clementem prædeceſſores noſtros fuit poſtmodùm confirmata. Verùm Capellanus S. Agathæ ſententiæ parêre contemnens, & parochianos S. Mariæ ad eccleſiaſtica ſacramenta recepit, & ſuſpenſus diuina præſumpſit officia [i] celebrare. Cúmque ſuper eadem cauſa coram ven. f. n. H. [j] Ferran. Epiſcopo ferè per annum fuiſſet à partibus diſceptatum, productis teſtibus coram eo, pars Eccleſiæ ſanctæ Agathæ horum veritate ſuppreſsâ, dil. f. Magiſtrum Lanfrancum Bononien. Canonicum obtinuit eidem Epiſcopo in cauſæ deciſione adiungi. Sed cùm idem Magiſter cauſæ intereſſe non poſſet, prædictus Epiſcopus, cui per ſequentes litteras impetratas tertiò mandabatur, vt ſi ambo intereſſe non poſſent mandatis Ap. exequendis, ea ipſe nihilominus adimpleret; atteſtationibus publicatis, & rationibus plenius intellectis, prædictam ſententiam confirmauit, Capellano S. Agathæ ſub pœna excommunicationis iniungens, vt nullum parochianorum ſuorum infra certos terminos commorantium, ad officia diuina, vel eccleſiaſtica reciperet ſacramenta. Ad hoc dictus Hugolinus ex aduerſo reſpondit, quod cùm olim Archipreſbyter de Paſtino à prædicto Alex. præd. n. indulgentiam impetrauit, vt in vico Caſtellionis, in quo ſuperexcreuerat populi [k] multitudo, Eccleſiam de nouo fundaret: vnde tunc Bononien. Epiſcopus de mandato eiuſdem prædeceſſoris noſtri, & [l] locum ſignauit, & primarium lapidem benedixit, & in fundamento ſecundùm conſuetudinem collocauit, & ſic capellam in eodem loco conſtructam cum tota parochia, quam vſque hodie habet Eccleſia de Paſtino, per xx. annos iuſtè poſſedit, quam fel. rec. C. PP. præd. n. eis ſuis litteris confirmauit, & nos ſub noſtra protectione recepimus conſtitutam nobis ab eodem Archipreſbytero cenſualem. Vnde olim quidam canonicus regularis ab Archipreſbytero de Paſtino, vt diuina in eadem celebraret officia deputatus, præter auctoritatem Archipreſbyteri, & Capituli de Paſtino coram prædicto Abbate S. Stephani, & Priore S. Victoris, ab illis citatus apparuit; ſed coram eis iudicium non ſubiuit, immò ab ipſis tanquam de ratione ſuſpectis, quia prædictam ſibi voluerant parochiam vindicare, ad noſtram duxit audientiam appellandum. Iidem autem iudices non dubitantes mandati fines excedere, tam ſuper nouo, quàm veteri populo ſententiam protulerunt, cùm ſecundùm tenorem litterarum directarum ad eos, non potuiſſent niſi de veteri iudicare. Poſtmodùm verò memoratus canonicus contra voluntatem, immò prohibitionem Archipreſbyteri ſui, coram Ferrarien. comparens, ſub eo aliquantulum litigauit. Sed tandem comperto, quod vniuerſi familiares eius ei eſſent aduerſi, prædictum Magiſtrum ei fecit adiungi; qui cùm vices ſuas alij delegaſſet, Epiſcopus admittere noluit [m] delegatum,

m delegatum, sed post appellationem ad nos legitimè interpositam, solus in causæ cognitione processit. Vnde contra primam sententiam allegabat, quod de commissiune ad primos iudices impetrata ad Archipresbyteri nutitiam nihil peruenit, quod iudices post appellationem legitimè interpositam processerunt, & quia fines mandati fuerint in processu transgressi. Contra secundam verò similiter proponebant, quod canonicus regularis, qui coram Ferrarien. Episcopo litigauit, nun solùm fuerat procurator datus ad causam, sed etiam contra prohibitionem Archibresbyteri liti se præsumpserat immiscere, & quod Ferrarien. solus processerat, cùm non ei soli causa fuerat delegata; & collega eius, etsi causæ nequiuerat interesse, alij tamen commiserit vices suas; & quod post appellationem etiam ad nos interpositam, idem Ferrarien. pro Ecclesia S. Mariæ sententiam promulgauit. Ad hæc autem pars altera replicabat, quod prædicta stare non poterant, cùm credi non debeat, quod à iudicibus illis pars appellauerit aduersa, ad quos nec sciuerat, nec audiuerat commissionis litteras emanasse. Præterea cùm in litteris commissionis appellationis fuisset obstaculum partibus interclusum, appellatioui postmodùm interpositæ non fuerat deferendum. Insuper cùm, sicut aduersarius fuit in iure confessus, etsi pars eius, quasi vt prosequeretur appellationem, litteras impetraret, nec tamen illis fuerat vsa, pro eodem haberi debebat, ac si non fuerit prosecuta. Vnde sententia iam transierat in rei iudicatæ auctoritatem, etiamsi contra ius litigantis prolata fuisset. Cùm autem nec litteræ commissionis ad iudices primos obtentæ præsententur in iure, nec aliter legitimè demonstretur formam mandati iudices excessisse, pro sententia est potiùs præsumendum. Quod dicitur ex aduerso, quod canonicus ille non fuit procurator, nun nocet, cùm ipse litem coram Ferrarien. Episcopo contestando, factus fuerat dominus litis, qui generalis ab ipsius fundatione Ecclesiæ procurator fuerat, & sic agebat, & contrahebar, ac si verè capellæ dominus extitisset, præsertim cùm in causam non tam Ecclesiæ nomine, quàm proprio traheretur, vtpote qui parochianos adiudicatos Ecclesiæ S. Mariæ ad diuina recipiebat officia, & exhibebat eis ecclesiastica sacramenta. Præterea cùm ad Archipresbyteri notitiam peruenisset, causam ipsam fuisse Ferrarien. Episcopo delegatam, si per Canonicum illum nolebat subire iudicium, ad agendam causam debuerat alium destinare: quod cùm non fecerit, eius est negligentiæ imputandum, immò malitiæ potiùs, qui sic commissionem nostram nisus fuerit eneruare. Item Ferrarien. solus procedere potuit, cùm primò coram eo lis fuerit contestata, & testes ad causam producti; & in vltimæ commissionis litteris fuisset insertum, quod si non ambo interesse possent exequendis mandatis Apostolicis, prædictus Episcopus ea nihilominus exequi procuraret: quod non intelligitur, vt si per se, vel per alios interesse non posset, quia id raro, vel nunquam contingeret; sed si non posset personaliter interesse. Appellationi ergo interpositæ ob causas prædictas, cùm causæ sufficientes non erant, aliquatenus non erat deferendum. Idem igitur Card. auditis his, & aliis, quæ fuerant hinc inde proposita, latam ab eodem Ferrarien. Episcopo sententiam, de mandato Ap. confirmauit, & aduersæ parti super hoc perpetuum duxit silentium imponendum. Nos ergo quod ab en factum est, auct. Apost. confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus.

NOTÆ.

a *Bonon.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub tit. de parochiis*, *cap.* I. Henrico videlicet, qui ipsam Ecclesiam rexit per 27. annos. De Ecclesia Bononiensi plura adduxi *in cap.* I.

b *S. Agatha.*] De hac Ecclesia nonnulla adduxi *in cap. querelam* 24. *de elect.*

c *Litteris.*] Hæc verba exposui *in cap.* I. *de procurat.*

d *S. Stephani, & Victoris.*] Sunt Ecclesiæ canonicorum regularium, vt refert Vghellius *tom.* 2. *Italiæ sacra, in ipsa Ecclesia.*

e *Alexander.*] Tertius videlicet.

f *Lucium.*] Tertium.

g *Gregorium.*] Octauum.

g *Clementem.*] Tertium.

i *Celebrare.*] In quo grauiter deliquit, vt Deo volente dicemus *in cap. si celebrat, de clerico excommunicato.*

j *H. Ferrariensis.*] Hugonis videlicet. De Ecclesia ipsa Ferrariensi egi *in cap. cùm M. de constit.*

k *Populi multitudo.*] Quæ est iusta causa ædificandi nouam Ecclesiam, *cap. ad audientiam, de Ecclesiis ædificandis.*

l *Locum signauit.*] In constructione enim nouæ Ecclesiæ Episcopus proprius locum consignat, I.
cap. I. *de religiosis domibus*, D. Hieronymus *in vita Hilarionis*, ibi: *Mira Domini gratia, non potest adire, passi sunt, quam futura Ecclesiæ lineam mitteret, & in eo loco crucem affixit.* Nouella 67. Iustiniani, *cap.* I. Iulianus antecessor *constit.* 61. *cap.* 205. in illis verbis: *Nullus audeat ædificare Ecclesiam, vel Oratorium antequam ciuitatis Episcopus veniat, & votum faciens sanctissimam crucem infixerit, publice*

in

in eodem loco procedens , & rem omnibus manifeſtam faciens. Ex Euchologio Græcorum notarunt Menardus *ad D. Gregorium , pag.*195. Fileſacus *in cap. quanto , de officio ordin.* & nos illuſtrabimus *in titulo de Eccleſiis ædificandis.*

2. m *Noluit delegatum.*] Tota huius deciſionis difficultas in his verbis continetur, quæ verba reperiuntur in hac ſexta collectione, & in tertia ſub titulo *de parochiis , cap.*1. Ex illis enim deducitur, delegatum Pontificis non poſſe ſubdelegare, cùm habet collegam in ipſa cauſa, neque collegam teneri admittere ipſum ſubdelegatum. Sed huius textus interpretationem iam dedimus *in cap. ſciſcitatus , de reſcriptis.*

CAPVT XXXV.

Idem *Præpoſito S. Dominici ,* [a] *Subdiacono noſtro.*

CVm [b] R. canonicus Ianuen. cauſam pecuniariam, quæ inter ipſum ex vna parte, ac P. ciuem Ianuen. ex altera vertitur, tibi obtinuerit delegari, & idem ciuis propter multas & graues inimicitias ciuitatis ſuæ in tua nequeat præſentia comparere, ſicut ex ipſius, & dil. fil. Conſulum Ianuen. inſinuatione nobis innotuit: d.t. per A. ſ. m. quatenus ſupradicto R. huiuſmodi optione relictâ, vt exceptis Canonicis Ianuen. quos, cùm ſint eius ſoc.j, meritò habet pars aduerſa [c] ſuſpectos, in ciuitate, vel diœc. Ian. in qua multi ſunt, ſicut pro certo tenemus, viri prouidi, iudicem eligat, coram quo quæſtio terminetur, cui auctoritate præſentium diſtrictè præcipias, vt eandem cauſam iuxta reſcripti ad te obtenti [d] tenorem ap. rem. fine debito terminare procuret.

NOTÆ.

a *SVbdiacono noſtro.*] Qui præbendam & dignitatem habebat in Eccleſia Ianuenſi. Ianuenſis, ſiue vt alij volunt, Genuenſis, ciuitas ſita eſt in prouincia Italiæ iuxta mare, vbi incipit Apennius mons: aliquando appellatur Ianua, aliquando Genua, vt notarunt Voterus *in orbis relatione*, Netticenſis, & Vvillelmus, & Petrus Bizarrus eius Scriptores, Manſorus *lib.*1.*orbis maritimi, cap.*33. Iacobus Bracelius *de claris Genuenſibus.* Dicitur Genua à genu, quia habet tanquam genu recuruum à latere maris; vel à Genuo Saturni filio, qui fertur eam condidiſſe. Ianuam alij appellant eo quòd à Iano Italorum Rege conditam dicunt, vel quia ianua totius Italiæ eſt. Huius inclytæ ciuitatis Epiſcopalem Sedem in Metropolitanam erexit Innocentius II. vt conſtat ex eius actis in illis verbis: [Genuenſem verò Epiſcopum à ſubiectione Mediolanenſis Archiepiſcopi emancipauit, & ſpecialem de nouo Metropolitanum Sedis Apoſtolicæ Epiſcopum conſtituit, cui Bobienſem Epiſcopum, & Portiniacenſem Abbatem, quem creauit Epiſcopum, obedire præcepit.] Refert Boſquetus *ad Innocentium lib.*3. *epiſt.* 158. Huius Eccleſiæ mentio fit *in cap. illud , de præſumpt. cap. per veſtras, de donat.inter*, & de Canonicis ipſius agitur in præſenti texto, qui etiam reperitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.*2.

b *R.*] Rodericus, de quo forſan *in cap. per veſtras , de donat. inter.*

c *Suſpectos.*] Familiaritas enim cum iudice iuſtam præſtat cauſam recuſationis, vt latè probaui *in cap.*1. *de officio iudicis.*

d *Obtenti tenorem.*] Vnde procedit appellatione remotâ, quia auctoritate Pontificis procedebat, aliàs delegatus ſubdelegare non poteſt cum clauſula, *appellatione remotâ*, vt ſupra dixi *in cap.*3. *hoc tit.*

CAPVT XXXVI.

Idem [a] *Rothomagen. Epiſcopo.*

CVm contingat interdum, quod laici. *Et infrà*: Inſuper requiſiti ſumus, cùm quis conqueritur, in ſe à ſuo Epiſcopo poſt appellationem ad nos legitimè interpoſitam, vel aliàs iniuſtè excommunicationis ſententiam promulgatam; & nos iudicibus damus in [b] mandatis, vt ſi eſt ita, iuxta formam Eccleſiæ abſolutionis beneficium illi impendant, vel eandem ſententiam denuntient eſſe nullam; ac Epiſcopus paratus ſit probare ſe in illum, antequam vocem appellationis emitteret, vel aliàs iuſtè huiuſmodi ſententiam protuliſſe, an probationibus non admiſſis liceat iudicibus excommunicatum abſoluere, vel denuntiare ſententiam eſſe nullam? Ad quod t.r. quod cùm quis conqueritur ſe poſt appell. ad nos legitimè interpoſitam excommunicatione fuiſſe innodatum, ſemper vtriuſque partis probationes ſunt admittendæ [c] antequam ad decernendum ſuper hoc aliquid procedatur, per quas denique apparebit, an abſolutione indigeat conquerens, vel denuntiandus ſit potiùs non ligatus. In eo verò caſu, cùm excommunicatum quis ſe aſſerit iniuſtè, vix, vel nunquam eſt eius (antequam abſolutus fuerit) [d] probatio admittenda, niſi tunc tantum, cùm aſſerit, in excommunicationis ſententia intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum: ad quod probandum admittitur

mittitur[d] antequam absolutionis gratiam consequatur. Verùm si proponat se simpliciter excommunicatum iniustè, ac Episcopus ad probandum, quod iustè ipsum excommunicauit, suas postulet probationes admitti, non obstante absolutionem ipsius aliquatenus audiendus, cùm etsi pro certo constaret rationabiliter in illum excommunicationis sententiam promulgatam, nihilominus esset ei absolutio impendenda humiliter postulanti: & ideò in hoc casu illum credimus iuxta formam Ecclesiæ protinus absoluendum, vt sic demùm probationibus vtriusque partis admissis, vtrum iustè, vel iniustè ligatus fuerit, decernatur.

NOTÆ.

a *ROthomag.*] Mauricio videlicet. De Ecclesia Rothomag. egi *in cap. 1. de postul. Pral.* Huius textus integram & historiam retuli *in cap. cùm contingat, de rescriptis.*

b *Dedimus in mandatis.*] Excommunicatus quando possit impetrare rescripta iustitiæ, aut gratiæ, latè exposui *in cap. ab excommunicato, de rescriptis.*

c *Antequam.*] Vtrum Metropolitanus, ad quem appellatum est, possit ante omnia absoluere appellantem, disputat latè Cæsar *de Eccles. hierarch. disput. 5. num. 23.* & Barbosa *de potest. Episcopi alleg. 123.*

d *Probatio.*] Excommunicatus in præsenti auditur etiam agens, quia circa causam ipsam excommunicationis in iudicio compareb.t; quo casu excommunicatus auditur. Docet Felicianus de Vega *in cap. intelleximus, num. 103. de iudiciis.*

CAPVT XXXVII.

Honorius III. [a] *Menassen.* & [b] *Regien. Archiepiscopis.*

ROgatus olim à vobis, & ff. nostris charissimis in Christo fil.[c] n.[d] Fredericus Romanorum Imperator &[e] semper augustus, & Rex Siciliæ, vt restitueret ven. f.n. [f] Cephalud. Episcopum, quem spoliauerat Ecclesia, & aliis bonis suis, se id liberè facturum viuâ voce promisit: vnde per scripta nostra (hic incipit hoc caput in veteri editione) ven. f.n. Archiepiscopo [g] Cusentin. nostris dedimus litteris in mandatis, vt ven. f. n. Cephalud. Episcopum restitui faceret ad Episcopatum, & alia, quibus fuerat indebitè spoliatus: quo restituto plenariè, & corporalem, ac pacificam possessionem adepto, si videret quod idem Episcopus meritò esset, prout nobis suggestum fuerat, de dilapidatione suspectus, virum prouidum, & honestum prouideret coadiutorem eidem, sine cuius consilio nihil eorum faceret, quæ ad administrationem pertinent temporalem, quousque veritate compertâ duceremus aliter prouidendum: interim omne alienationis genus vtrique auctoritate nostra districtiùs[h] interdicentes. Porrò idem Archiepiscopus infirmitate corporis[i] grauatus, commisit in huiusmodi negotio vices suas primò Abbati S. [j] Spiritus de Panormo, ac demùm [k] Thesaurario Cusentin. quorum processus nobis exhibitos de fratrum nostrorum consilio cassauimus, iustitiâ exigente; quòd videlicet Abbas contra mandati nostri tenorem ad inquirendum, vtrum de dilapidatione suspectus esset Episcopus, eo non restituto, processit; & Episcopus ipse, cùm iam suo [l] functus esset officio, dicto Abbati committendo in integrum vices suas, huiusmodi negotium dicto Thesaurario non potuit demandare.

NOTÆ.

a *MEssanen.*] Berardo videlicet, quem alij Bernardum, alij Bercium appellant; ipse enim Berardus monachus Ordinis S. Benedicti, electus fuit Messanensis Antistes temporibus Cœlestini III. illique postcà Innocentius III. ius deferendi pallium concessit. Eius vitam, & gesta refert D. Rochus Pirro *tom. 2. Sicilia sacra, in Ecclesia Messanensi, pag. 329.* De Ecclesia Messanensi aliqua adduxi *in cap. 1. de consuet.*

b *Regien.*] Lando videlicet, qui temporibus Honorij III. Ecclesiam Regiensem gubernabat. De Regiensi Ecclesia nonnulla notaui *in cap. cùm causa 22. de officio delegati.* Textus iste diminutus reperitur in sexta Raymundi collectione: ex quinta autem edita ab Innocentio Cironio ita restituendus, & supplendus est.

c *Filius.*] Ita appellatur Princeps sæcularis; ecclesiasticus verò, frater nominatur, *cap. quam graui*, vbi plura dabimus, *de crimine falsi.*

d *Fredericus.*] Secundus Imperator huius nominis, filius Imperatoris Henrici V. nepos Frederici I. cuius tutela commissa fuit Innocentio III. vt refertur Spondanus *in continuat. Baronij, anno* 1211. qui decessit anno 1250. die 9. Decembris. Eius gesta post Siculos Scriptores refert D. Rochus Pirro *tom. 1. Sicilia sacra, in eius vita.*

e *Semper Augustus.*] Id est fortunatus: præcipuus titulus Imperatorum, *proœm. Instit.* ibi: *Semper Augustus.* Iam enim à temporibus Octauiani, qui primus ita dictus fuit, Suetonius *in Augusto cap. 7.* Dio *lib. 43.* Pausanias *in Laconicis*, Ouidius *lib. 1. Fastorum*, ibi:

Et tuus Augusto nomine dictus auo;

Omnes Imperatores deinde dicti fuerunt Augusti, vt latè probant Institutarij *in d. proœmio.* Nec solùm in electionibus, & coronationibus Gentilium Imperatorum ipsi acclamabantur semper Augusti; verùm etiam Christiani Imperatores renunciati ita acclamabantur, vt probant Ferrarius *de veter. acclam. lib. 7. cap. 5. & 6.* Pancirola *lib. 1. variar. c. 2.*

f *Cephalud.*

f *Cephalud. Episcop.*] Harduinum scilicet II. qui ipsius Ecclesiæ Præsul designatus fuit anno 1217. De Ecclesia Cephalud. plura adduxi *in cap. cùm causa 22. hoc tit.*

g *Cusentin.*] Lucæ videlicet. Cusentina Metropolis Calabriæ est, cuius suffraganeos refert Barbosa *in serie Episcop. in ipsa Ecclesia.*

h *Interdicentes.*] Licèt nemo priuandus sit possessione ante sententiam, *cap. volumus 16. q. 4.* specialiter tamen fauore Ecclesiæ statutum est, vt Prælatus inquisitus de dilapidatione bonorum ipsius, inquisitione pendente suspendatur ab administratione, *cap. fin. 3 q 2. cap. licèt Heli, de simonia*, nisi sufficienter caueat, *cap. quod sicut, de elect.* Semper tamen illi alienatio interdicitur, *cap. fin. §. fin. de accusat.* Docent Marcus Antonius Genuen. *q. 575. practic.* Saleedo *in praxi, cap. 71.*

i *Grauatus commisit.*] Et sic non solùm validè, quia delegatus Principis erat, verùm & licitè, quia aduersà valetudine captus, causæ cognitioni interesse nequibat, vt dixi *in cap. 3. hoc tit.*

j *Abbati S. Spiritus.*] Ordinis Cisterciensis, in diœcesi Panormitana.

2. k *Thesaurario.*] Bartholomeo videlicet thesaurario Cusentino, qui postea in causa processit.

l *Functus officio.*] Licèt iurisdictio delegata reuocatione delegantis finiatur, seu cesset, *cap. in causis 30. de elect. cap. quamuis 6. hoc tit. lib. 6.* vbi plures Barbosa, *l. iudicium soluitur, ff. de iudiciis*, Vega *in cap. causam 18. num. 23. ff. de iudiciis*, sicut quodlibet aliud mandatum ad negotia reuocatione finitur, *l. si verò 12. §. si mandauero, ff. mandati, l. 3. C. eod. tit. l. ante litem, ff. de procurat.* latè illustrabimus *in cap. mandato, de procurat.* tamen si causa integra non est, videlicet quia iudex delegatus vti iam cœpit iurisdictione, reuocari non valet, *d. cap. quamuis 6.* Quo casu exaudiendus est præsens textus, vt etiam contingit in alio quolibet mandato extraiudiciali, *dict. l. ante litem, l. si post 17. ff. de procurat.*

COMMENTARIVM.

3. HVius textus vera historia repetenda est ex Facello, Pirro, & aliis Siculis Scriptoribus, apud quos ita se habet. Harduinus II. Cephaludensis Episcopus bonis spoliatus, & ab Ecclesia pulsus, in exilium missus fuit à Frederico II. Siciliæ Rege iam Romano Imperatore, ex eo, quod dilapidasset bona ipsius Ecclesiæ, non quia fineret vt ipse Fredericus duo porphyretica sepulchra in Panormitanam Ecclesiam transtulisset, vt existimauit ex Facello Cironius *in præsenti*; iam enim temporibus Ioannis antecessoris ipsius Harduini Fredericus absolutus fuit eâ conditione adiectâ, vt Ecclesia Panormitana sublatos sarcophagos porphyreticos retineret, & certum feudum Ecclesiæ Cephaludensi solueret, vt refert Facellus *lib. 9. decade 1. cap. 3.* Prætextu ergo dilapidationis Episcopus ab Ecclesia pulsus Romam adiit, & coram Honorio III. & consistorio DD. Cardinalium suæ relegationis causam proposuit. Honorius Lucæ Archiepiscopo Cusentino causam delegauit, dato diplomate 11. Kalend. Aprilis anno 7. Pontif. salutis 1224. vt Episcopum Harduinum restitueret, & propter suspicionem dilapidationis coadiutorem illi assignaret: Archiepiscopus verò Cusentinus ægritudine præpeditus causam ipsam subdelegauit primò Abbati S. Spiritus; secundò Bartholomeo Thesaurario Cusentino: & cùm in causa procederent, eorum processus fuit irritatus; tum quia Abbas fines delegationis excessit inquirendo super dilapidatione bonorum; tum quia causa semel commissa ab Archiepiscopo Cusentino Abbati S. Spiritus, non potuit posteà committi prædicto Thesaurario: quare Apostolicâ auctoritate ex noua delegatione ipse Archiepiscopus Cusentinus prædictum Bartholomeum Thesaurarium Cusentinum in Siciliam transmisit, qui adscito sibi assessore Iucundo Abbate Panorm. Eremitarum causam agitauit. Harduinus petebat sibi restitui ciuitatem Cephaludi, & Pollinæ per Secretum Regium, quæ iuris erant Episcopalis; item ablata ab Episcopo, & Ecclesia per administros laicos, scilicet pecora, vinum, pecuniam, argentum, tonnariam, Ecclesias Polirij, Collisani, decimas Mistrectæ, Calatabututi, Hateriæ, castellum Cephaludi, quod est domanium Ecclesiæ, nauigium quod abstulit Secretus; item & damna, quæ passus fuerat, quòd captus in vrbe oportuit se redimere à Romanis 800. vnciis auri; expensas quoque factas cùm adiit, & rediit à Romana Curia tempore tribulationis, quo fuit à Frederic. relegatus in exilium; item & redditus omnes, quos receperant Cephaludenses Castellani à promotione sua vsque ad hanc diem, id est post septem annos, & ampliùs. His auditis Apostolicus delegatus Drepanum ad Imperatorem accessit, eumque de restitutione alloquitur. Imperator verò omnia, quæ iudicis decreto deberet, se restituturum promisit, suumque procuratorem pro re agenda Notarium Henricum constituit: is aduersus Episcopum proponebat, quod bona Ecclesiæ dilapidasset, nihilque in vtilitatem Ecclesiæ expendisset, cùm septem per annos plusquam 70. millia tarenos percepisset; & quod alienasset possessiones Ecclesiæ, & domos contulisset Christiano, & Leoni affinibus suis, molendinum cuidam Matino, tenimentum Roscellæ dedisset fratribus Montis Virginis. Contrà verò Episcopus partes suas tuebatur, quòd domos Episcopales reparauit, Ecclesiam Cathedralem cœperat reparare, Castellum Pollinæ à domanio Ecclesiæ alienatum redemit tarenis 800. multa Ecclesiæ ornamenta fecisset, fecit molendina, reparauitque molendinum Rocellæ, acquisiuit Ecclesiam sanctæ Mariæ Rocellæ, reuocauit tenimenta, & casalis S. Luciæ de Syracusa, alienata à suis prædecessoribus; Mistrectum quoque, Capitirium, & Camarsiam, & Calatabuturum, & molendinum in Calatabuturo & Scillato; & quod oportuit ire in Alemaniam (ante annum 1224 Imperatore ibi tunc degente, suffectus fuit Siciliæ Præses Petrus Archiepiscopus Panormit.) Viterbium, Romam, & in Apuliam ad D. PP. & Imper. pro iuribus Ecclesiæ tempore belli occupatis à militibus, & alienatis. Tandem delegatus iudex consilio habito cum Iucundo Abbate, & F. Bonifacio monachis S. I. Eremit. Fratre Leone, & Priore Castri Ioannis assessoribus, eodem anno, mense Decembris XII. ind. hanc protulit sententiam. Vt fructus, & pecuniæ Episcopo restituerentur; in reliquis ab Episcopo prætensis absolueretur Imperator. Quæ ad huius textus commentarium spectant, adduxi *in cap. si pro debilitate 3. cap. in litteris 9. hoc titulo.*

CAPVT XXXVIII.

Gregorius IX. *S. Praecentori, & Magistro N. Canon.*[a] *Ambian.*

Significantibus M. muliere, & I. nato eius, nos nouicritis accepisse, quod cùm nobilis mulier Iuliana [b] vidua mentiens se pauperem, contra eos super terris, & rebus aliis ad iudices nostras litteras impetrasset, iidem coram eis excipiendo proponere curauerunt, quod cùm dictæ litteræ suggesto mendacio impetratæ fuissent, cùm prædicta Iul. (quæ nobilis est, & diues) pauperem se dixisset in eis, coram ipsis (nisi requisito priùs domino, sub cuius iurisdictione ipsi consistunt, & coram quo parati erant eidem exhibere iustitiæ complementum,) non debebant de iure per tales litteras conueniri. Vnde dicti iudices interloquendo pronunciarunt, se per easdem litteras procedere non [c] debere. *Et infrà*: Demùm fuit à partibus in quosdam, tanquam in arbitros, taliter compromissum, quod si intra terminum in compromisso expressum causam non definirent, partes ad eorundem iudicum redirent examen. Verùm arbitris causam intra terminum negligentibus [d] terminare, dicti indices iurisdictionem per formam compromissi huiusmodi resumpserunt: à quibus iidem se sentientes grauari, quod super his, super quibus ab eis fuerant absoluti, litigare compellebant eosdem, ad nostram audientiam appellarunt. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, reuocetis in irritum.

NOTÆ.

1. a *Ambian.*] Ambianensis ciuitas est in Gallia Belgica, de qua Armoricus *secundo Philippides*, ita ait:

> *Sic Regio, quæ lata patet Veromanica tota*
> *Ambianensis huius pariter cum Santeriensi,*
> *Vbertate soli Regi cessere Philippo.*

Habet Ecclesiam Cathedralem D. Mariæ dicatam, cuius Præsulum seriem refert Chenoin ea. Huius Ecclesiæ S. Præcentori, & N. Canonico causa huius textus commissa est.

b *Vidua.*] Quæ etsi diues esset, negligente iudice sæculari poterat debitores suos coram iudice ecclesiastico conuenire, *cap. ex transmissa*, vbi latè probabimus, *de foro competenti.*

c *Non debere.*] Et sic functi erant officio suo, quare non poterant absque noua delegatione causæ cognitionem reassumere: docet Salgado *de Regia protect. 3. p. cap. 8. num. 49.*

2. d *Terminare.*] Compromissum à litigatoribus potest fieri cum præfinitione temporis, aut sine temporis adiectione; si fiat absque vlla temporis præfinitione, finitur elapso triennio; quod iam iure communi statutum fuisse testatur lex 235. stili, & sancitur *in l. 27. tit. 4. partis. 3.* Cùm enim arbitria redacta sint ad instar iudiciorum, *l. 1. ff. de receptis*, & instantia iudicis triennio finiatur, *l. properandum, C. de iudiciis*, latè docet Anguianus *lib. 2. de legibus, c. 10.* & nos diximus *in cap. de causis 4. hoc tit.* inde arbitrorum potestas finitur similiter triennio à die acceptati compromissi computando. Docent Greg. Lopez *in l. 27. part.* Paz *in d. l. 233. styli.* Azeuedus *in l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* Sed si cum præfinitione temporis, intra quod arbitrium dicatur, compromissum fiat, si intra illud tempus sententia non proferatur, compromissum finitur, *l. si cùm dies 22. l. arbitrio 50 ff. de receptis*, *l. 27. tit. 4. partit. l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* Azeuedus *vbi supra*: sed cùm hoc tempus prorogari possit, in hac temporis prorogatione, seu restrictione Consulti vtuntur his verbis, *prolato, perlato, relato, repetito die*; quæ inter se valdè differunt; dies enim prolatus est in longiorem productus, prorogatusve, *l. arbiter 33. l. Labeo 25. §. 1. ff. de receptis.* Seneca *in Hercule Furente*:

> *Certo veniunt ordine Parcæ,*
> *Nulli iussu cessare licet,*
> *Nulli scriptum proferre diem.*

Prælatus dies dicitur, id est antelatus, antepositus: quam prælati diei acceptionem habemus *in l. si à debitore, ff. ad leg. Corn. de falsis, l. 1. § editione, ff. de edendo.* Relatus autem dies dicitur de futuro longiori in proximiorem reuocatus, id est anticipatus, *d. l. arbiter 33.* Festus *verbo Referre.* Cuiacius *lib. 1. quæst. Papin.* Repetitus dies dicitur ex præterito in præsens petitus, & assumptus, *l. repetito, ff. de fide instrum. l. 1. §. 7. & 8. ff. de itinere, actuque, l. si finita, §. item videamus, ff. de damno infecto.*

His suppositis quæstio apud iuris Interpretes est, an arbitri per se, vel ipsi tantùm compromittentes possint diem in compromisso adiectum prorogare, seu referre. Et quoad arbitros certum est, non posse proferre, vel referre diem inuitis compromittentibus, *l. non distinguemus 32. §. de eo, l. arbiter 50. ff. de receptis*: est enim hoc nouum compromissum, vnde sicut in primo consensus partium desideratur, ita & in hoc secundo. Sed si in ipso compromisso caueatur, vt dies proferri possit, tunc inuitis etiam ipsis compromittentibus poterit dies ab arbitro prorogari, *l. Labeo 23. §. hæc, l. diem 27. §. 5. l. non distinguemus, §. vlt. ff de receptis.* Nec opus est, vt sententiâ in scriptis prolatâ dies prorogetur, quia per nuncium tantùm prorogari valet, *d. l. diem 27.* Quæ enim consensum nudum postulant, per epistolam, vel per nuncium expediri possunt, *l. 1. §. vlt. ff. de contrahenda empt.* sed si in compromisso cautum sit, vt arbitri possint diem proferre, non poterunt illum referre, *l. arbiter 33. ff. de receptis*; quia inuitis compromittentibus non licet arbitris compromissi formam mutare, *l. sed si in seruum 9. §. penult. & vlt. iuncta l. verò 12. §. 1. ff de solutionibus.* Vnde inuitis litigatoribus non licet arbitris diem referre. Nec tunc obstat textus *in l. non distinguemus 32. §. dies, ff. hoc tit.* in illis verbis: *Dies compromissi proferri potest, non cùm ex conuentione, sed cùm iussu*

3. TEMPVS COMPROMISSI A QVIBVS PROROGETVR.

arbitri eam proferri necesse est, ne pœna committatur. Ubi supponi videtur, non sufficere partium consensum tempore compromissi factam, ut arbiter possit diem proferre. Nam in eo textu agitur de pœna committenda à litigatore, qui post conventionem in compromisso factam, ut liceret diem proferre, contradixit, ne arbiter ea lege vteretur: & afferit consultus, quod si post conventionem antequam necesse sit diem proferre, eam protoleris, vnusque ex litigatoribus contradixerit, non committitur pœna; sed si contradixerit postquam cùm ampliori termino opus esset, arbiter prorogauit, tunc committitur pœna ab eo, & parti applicatur; & si ambo contradixerint, non committitur pœna, quia non est cui applicetur, *l. arbiter* 40. *ff. de receptis*: cùm enim par sit delictum, non potest alter ab altero pœnam petere. Similiter etiam compromittentes per se non possunt diem in compromisso præscriptum prorogare innito arbitro, vt arbiter cogatur sententiam dicere; eo autem consentiente, poterunt diem proferre, *l. Pomponius* 13. §. *vlt. l. & si* 16. *in fine, l. quid tamen*, §. 5. *ff. de receptis*. Similiter etiam vnus ex compromittentibus non potest sine alio compromissi diem prorogare, *l. arbiter* 33. *ff. de receptis*, Cuiacius *lib.* 13. *Pauli ad edictum, in l. quo casu* 12. *ff. eod. tit.* Si cui enim vna pars sine alia non potest prorogare iurisdictionem iudicis, vt sic adversarium ad incompetentem iudicem, vel peregrinum trahat, *l.* 5. *ff. de officio Proconsulis, l.* 1. *ff. de officio eius*, nec ex Principis quidem rescripto, *l.* 9. *C. Theodos. de iurisd. l.* 2. *C. de dilationibus*, Symmachus *lib.* 10. *epist.* 52. ita similiter nec arbitri potestatem prorogare valet vnus ex litigatoribus sine alio, ne alteri per alterum iniqua conditio inferatur, contra regulam *non debet* 74 *ff. de reg. iuris*: quæ si coniungatur cum dicta lege *arbiter* 33. quæ est eiusdem Papiniani *lib.* 1. pertinet ad præsentem speciem prorogationis temporis compromissi, vt animaduertunt Cuiacius *in d. l. arbiter*, Gothofredus *in dict. regula* 74.

Ex his apparet huius textus vera interpretatio; nam cùm compromissum factum esset cum temporis præfinitione, & tempus elapsum esset, exspirauit potestas arbitrorum: non possunt autem iudices delegati reassumere iurisdictionem, quam semel amiserunt interloquendo iurisdictionem ad se non pertinere; quia prorogatio iurisdictionis delegatæ non admittitur, cùm vera iurisdictio delegata est, vt dixi *in cap. de causis, hoc tit.* aliàs partes iurisdictionem dare non possunt eam non habenti; si autem iudices delegati haberent iurisdictionem in habitu, licèt in actu renunciarent, ex consensu partium reassumere possent, vt docet Vela *tom.* 2. *dissert.* 41. *num.* 63. 4.

CAPUT XXXIX.

[a] Idem.

[b] SUspicionis causâ contra iudicem assignatâ, non ipse (qui fursan prouocatus obesset) sed [c] arbitri potiùs, coram quibus probatio est facienda, & ad quos omnia, quæ ad hunc articulum faciunt, pertinere noscuntur, possunt ad hoc terminum assignare. Ab ipso quoque iudice (cui sicut iurisdictio, sic & cætera sine quibus explicari non potest, intelliguntur esse [d] commissa) iidem vt conueniant, si discordes fuerint, in vnam sententiam, vel tertium concorditer aduocent, cum quo [e] duo, vel alter eorum id faciat, sunt cogendi, ne huiusmodi occasione principale negotium plus debito prorogetur.

NOTÆ.

a IDem.] Gregorius videlicet IX. qui à nemine consultus in præsenti praxin proponit obseruandam in recusatione iudicum delegatorum.

1. b *Suspicionis.*] Recusationis causas varias ennmerant Couar. *practic. quæst.* 26. Paz *in praxi, tom.* 2. *cap.* 6. *num.* 5. Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 25. Maranta *de ordine indic. tit: de appell. n.* 17. Petrus Gregorius *lib.* 49. *syntagm. cap.* 3. Carrasco *ad leges recopil. tit. de causis recusat.* Sesse *tom* 4. *decis.* 415. & 416. Carlenal *tom.* 2. *de iudiciis disp.* 5. Acacius Ripol. *de iurisd. cap.* 2. Guazzinus *in defensione reorum, defens.* 1. *cap.* 19. & eas nos prosequemur *in cap. cùm speciale* 61. *de appellat.*

2. c *Arbitri.*] Iuris videlicet, qui non tam partium voluntate, quàm iuris dispositione eliguntur, vt de causis recusationis cognoscant, *cap. secundò requiris* 41. §. *tertio, cap. cum speciali* 61. *de appell. cap. si quis contra, de foro compet. cap.* 2. *de ordine cognit. in* 5. *compil. cap. ab arbitris, de officio deleg. in* 6. *cap.* 12. *de appell. eod. lib. l. finali, C. de iudiciis*: de quibus agunt Cuiacius *in d. l. finali*, Balboa *in d. cap. cùm speciali*, vbi etiam Cuiacius, Morla *in emporio tit. de iurisd. num.* 173. Moneta *de commut. cap.* 8. *num.* 610. Vulteius *de iudiciis lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 237. Sanchez *tom.* 2. *consil. lib.* 6. *cap.* 8. *dubio* 3. *num.* 21. Molina *lib.* 6. *de iustit. disput.* 31. Osualdus *lib.* 17. *comment. cap.* 25. *littera T*, Sesse *tom.* 1. *decis.* 41. & 113. Non autem recusatione opposita finitur iurisdictio delegata, sed suspenditur, *cap. si iudex* 5. *de officio deleg. lib.* 6. Ratio est, quia recusato iudice non officium, sed administratio, aut exercitium iudicii adimitur, vt in præsenti docetur. Quod etiam procedit quando qui delegauit, re adhuc integrâ in excommunicationem incidit, *cap. si bis* 10. *hoc tit. lib.* 6. tunc enim non exspirat iurisdictio delegata, sed tantùm suspenditur, *cap. ad probandum, de re iudicata.* Docent Orosius *in l. & quia, de iurisd. num* 40. Quintanadueñas *de iurisd. deleg. num.* 21.

d *Esse commissa.*] Vt latè probaui suprà *in cap.* 1.

e *Duo vel alter.*] Hanc partem fusè illustrabimus *in cap.* 1. *de arbitris*: ex quo commentario, & adducendis *in cap.* 4. *de foro compet. cap. cùm speciali, de appell.* quæ huc spectant, petenda sunt. 3.

de ipsa lege Annaria Cuiacius *lib. 17. obseru. cap. 34.* Donatus *in dilucid. ad Lampridium in Alex. Seuero, tom. 6. thesauri crit.* Borellus *de Magistr. lib. 1. cap. 6.* Osualdus *lib. 17. comment. cap. 24. littera L.* His legibus ad Consulatum capessendum ætas 43. annorum præscripta fuit, Cicero *vbi suprà*, Alex. ab Alex. *lib. 3. Genial. cap. 3.* Ad Præturam 40. anni, Rosinus *lib. 8. antiquit. cap. 5.* Gutherus *de comitiis Romanorum lib. 1. cap. 3.* Ad Ædilitatem 37. Broideus *ad Polletum lib. 2. historiæ fori, cap. 7. & lib. 5. cap. 8.* Ad Quæsturam etiam 37. Sigonius *de antiquo iure Roman. cap. 2.* Roborrellus *in disput. de grad. honorum:* & ad ius dicendum 30. Suetonius *in Vitel. cap. 32.* plures referens doctissimus Solorzanus *de iuribus honorariis, num. 357.* Sequentibus verò temporibus ad Magistratum gerendum, in quo Reipublicæ administratio continebatur, ante 25. ætatis annum iuuenes non admittebantur, si prouincialis Magistratus esset, *l. 2. ff. de minoribus, l. non tantum, §. 1. ff. de Decurion. l. ad Rempublicam 8. de muner. & honor.* adeò vt Decurio minor 25. annis à Principe creatus, licèt Decurionatus munere decoraretur, ad suffragium tamen ferendum in Curia non admittebatur quousque 25. annum attigerit, *l. spury 6. §. minores, l. penult. §. 1. ff. de Decurion.* Cuiacius *lib. 1. respons. Papin. in d. l. spury, §. minores:* at verò Romanæ Reipub. Magistratus etiam minoribus 25. annis solebant à Principe, vel Republica concedi, *l. vnica, §. vlt. ff. de officio Consulis, l. si rogatus 20. §. vlt. ff. de manumiss. vindict.* & cùm concedebantur, concedentis auctoritas supplebat ætatem, & consequenter sententiam pronunciandi ius habebant, *d. l. quidam 57. l. 5. tit. 4. p. 3.* Legibus autem nostri Regni ordinarius iudex maior debet esse 20. annis; delegatus autem poterit eligi maior 18. annis, *l. 5. tit. 4. partit. 3.* Denique constitutum est, vt iudex nemo esse possit, qui non fuerit 26. annis maior, & per 10. annos in scholis publicis studiis iuris ciuilis, & canonici operam dederit, & in Regni legibus fuerit versatus, *l. 2. tit. 9. lib. 3. nouæ recopil.* vbi Azeuedus, Anton. Gomez *in l. 2. Tauri*, qui plures cumulant auctores: igitur non rectè asserimus, minorem 18. annis à Principe delegatum dari posse. Augetur hæc difficultas ex eo; nam vt iudex delegatus aliquis designetur, debet obtinere dignitatem ecclesiasticam, *cap. statutum, de rescriptis, lib. 6.* sed ad dignitatem ecclesiasticam maior ætas desideratur, veluti ad Episcopatum 30. anni, *cap. cùm in cunctis, de elect.* ad Archidiaconatum, seu alias dignitates curam animarum habentes 25. ad Abbatias, & & Prioratus etiam 25. *Clement. ne in agro, §. cæterùm, de statu monach.* ad inferiora verò officia & beneficia ea ætas, intra quam valeat possessor in Presbyterum ordinari, *d. cap. cùm in cunctis, §. inferiora*, vbi latè diximus: igitur qui est infra 20. annum, iudex delegatus dari non potest. Secundò difficilis etiam est præsens assertio, vbi docetur, ex consensu partium iudicem dari posse eum, qui 18. annos obtinet; nam arbitri non possunt eligi, nisi qui 20. annum habent, *l. cùm lege 41. ff. de receptis*, in illis verbis: *Nemini licere minorem 20. annis compromissarium iudicem eligere.* Ante ætatem enim 20. annorum faciles sunt lapsus in malum, & aliæ improbæ commotiones, de quibus Sidonius *lib. 7. epist. 2.* D. Hieronymus *epist. 2. ad Nepotianum*, Cassiodorus *lib. 5. epist. 1.* igitur qui tantùm 18. annos sunt adepti, non possunt in arbitros, seu delegatos ex consensu partium eligi.

3. Ratio decidendi.

Quibus difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens Gregorij IX. decisio, cuius ratio ex eo prouenit; nam cùm temporibus nostri Gregorij maiores 20. annis iudices ordinarij eligi possent, vt latè probant Broncborst. *d. asseri. 65.* P. Barbosa *in l. cum Prætor 12. §. fin. num. 48. ff. de iudiciis*, meritò etiam habens 20. annos potest à quolibet ordinario Magistratu iudex delegatus designari: infra ætatem etiam pubertatis plenæ potest à Principe in delegatum eligi, quia cùm Princeps agnoscit ætatis defectum, & nihilominus in delegatum eligit, creditur eum eo dispensasse. Ludouicus Gomez *in d. cap. statutum, n. 17.* Moneta *de conseruat. cap. 5. num. 559.* Barbosa *vbi supra.* Si tamen in minorem 20. annis partes consentiant, vt ab inferiore Magistratu iudex detur, valebit delegatio, *ex d. l. quidam consulebant*, confirmata hac Gregorij decisione; nam cum consensu partium adest similiter auctoritas delegantis, quæ supplet defectum ætatis consentientibus ipsis litigatoribus. Quare singula, quæ non prodessent, videlicet delegatio iudicis, aut consensus partium, coniuncta iuuant, inducuntque institiam ipsius delegationis, vt docent P. Barbosa, & Mandosius *vbi suprà.*

4. Dissoluuntur difficultates.

Nec obstat prima difficultas suprà adducta; nam omissâ illâ satis vexatâ quæstione, quænam videlicet ætas iure Pandectarum desideraretur ad iudicandum? quam latè examinant vltra suprà relatos Goueanus *in l. 2. ff. de iurisd.* Mastrillus *de Magistr. lib. 2. cap. 5.* Cuiacius *in l. 1. C. qui ætate, lib. 10.* Donellus *lib. 17. comment. cap. 24.* Narbona *de ætate, anno 25. q. 31.* dicendum est, in præsenti non agi de iudice ordinario, sed delegato; vnde licèt daremus ætatem 25. annorum desiderari in iudice ordinario, non tamen inde infertur, idem obseruandum esse in iudice delegato. Nec augmentum ipsius difficultatis refragatur; nam illud procedit attento iure nouo Bonifacij VIII. post cuius decisionem delegatus, aut conseruator eius ætatis esse debet, quam requirit qualitas illa tribuens habilitatem ad delegati, vel conseruatoris munus; vt si quis delegatus, aut conseruator detur, quia Abbas, Archidiaconus, aut obtinens personatum in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiali, eam ætatem debet habere, quæ ad Abbatiam, Archidiaconatum, talemve personatum desideratur, vt latiùs prosequitur Moneta *d. cap. 5. de conseruatorib. num. 155.* Nec tertia difficultas refragatur, pro cuius solutione sciendum est, valde controuersum esse apud Interpretes, quænam ætas in arbitris præfinita sit? Aliqui existimant, arbitrum debere esse maiorem 18. annis: ita Glossa *in præsenti*, Blancus *de compromissis q. 2. num. 22.* Anton. Gomez *lib. 3. variar. cap. 1. num. 55.* Menochius *de arbitrariis lib. 2. centuria 6. casu 540. num. 40.* Caldas Pereyra *in l. si curatorem, verbo hunc contractum, num. 44. C. de in integrum restit.* & dicunt communem Viuius *lib. 2. commun. opin. opin. 506.* Goueanus *in l. 2. ff. de iurisd. num 8.* P. Faber *in l. 2. ff. de regul. iuris*, alij congesti ab Osualdo *lib. 17. comment. cap. 24. littera G.* pro qua opinione expendunt primò præsentem decisionem, secundò textum *in l. cùm lege 41. ff. de receptis*, vbi asseritur, lege Iulia iudiciaria cautum fuisse, ne minor 20. annis cogeretur arbitrium suscipere: igitur si velit compromissum acceptare, valet. Tertiò & illud argumentum adducunt,

ducunt, nam qui iudices dari poſſunt, & arbitri recipi valent: ſed maiores 18. annis, licèt minores 20. iudices eſſe poſſunt, *l. quidam 57. ff. de re iudicata*, *l. vnica*, *ff. de officio Conſulis*, *l. Prætor* 12. *verſic. Natura*, *ff. de iudiciis*, vbi naturâ tantùm impuberes iudicare prohibentur, *l.* 1. *§.* 3. *ff. de poſtulando*; vbi maior 17. annis poteſt de iure reſpondere: igitur & arbiter deſignari valet. Sed arbitrum debere eligi eum, qui vigeſimum aonum obtineat, docuerunt P. Gregor. *lib.* 47. *ſyntagm. cap.* 9. *num.* 16. Donellus *lib.* 17. *comment. cap.* 24. & *in d. l. quidam*, Maſtrillus *de Magiſtr. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 2. Quam opinionem iure communi inſpecto veriorem reor: nec eâ retentâ obſtant prioris ſententiæ fundamenta. Non præſens deciſio, quæ procedit in iudice delegato ex conſenſu partium deſignato, non verò in arbitro ex mero conſenſu partium electo: vnde cùm in iudice delegato cum conſenſu partium concurrat auctoritas delegantis, ideò habens 18. annos poteſt delegatus creari; at verò in arbitro nulla auctoritas dantis, ſed tantùm partium conſenſus adeſt, ideoque minor 20. anois in arbitrum eligi non valet. Quo modo etiam accipiendi ſunt textus *in l.* 4. *tit.* 5. *partit.* 3. *l.* 4. *tit.* 15. *lib.* 2. *ordin.* Nec etiam facit pro contraria opinione textus *in d. l. cùm lege* 41. argumento à contrario deducto, quod ex eo textu deduci non valet; nam ſi Calliſtratus docet, minorem 20. annis cogi non poſſe arbitriom dicere, expreſsè ſupponit, arbitrium ſuſcipere non valere, cùm ex edicto Præto is omnes arbitri ex conſenſu partium electi poſſent cogi arbitrium dicere, *l. non diſtinguemus*, cum ſuis §. §. *ff. de arbitris*: igitur ſi non poteſt cogi, nec eligi valet, vt docet Bronehorſt. *centuria* 1. *aſſert.* 65. omiſſis aliis ſolutionibus traditis à Fabro *in eius textus rationali*, Oſualdo *lib.* 17. *ad Donellum*, *cap.* 24. *littera G.* Vulteio *de iudiciis*, *cap.* 1. *num.* 100. Narbona *de ætate*, *anno* 35. *q.* 33. Hodie tamen cùm ætas 26. annorum ad iudicandum præfinita ſit, *l.* 2. *tit.* 9. *lib.* 3. *recopil.* abrogatis, ſeu expoſitis *l.* 5 *tit* 4. *part.* 3. *l.* 3. *tit.* 9. *lib.* 3. *recopil.* crederem arbitros etiam 25. aut 26. annos habere debere, quod & docet Narbona *anno* 25. *q.* 33. Nec tandem facit pro alia ſententia textus *in d. l. quidam*; nam in eo ſententia prolata à minore 20. annis ſuſtinetur ex diſpenſatione Principis, qui poteſt in ætate Magiſtratuum diſpenſare, vt ſuprà probaui, & docent Vulteius *de iudiciis lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 99. Altamirano *in l.* 1. *Cod. de filiis official. cap.* 4. *num.* 9. Amaya *in l.* 2. *C. ſi ſeruus aut liber*, *ex num.* 29.

CAPVT XLII.

Idem.

VNo [a] delegatorum, vel [b] arbitrorum (ſicut proponis) rebus humanis exempto, eorum officium exſpirauit. Niſi aliud in [c] delegatione, aut compromiſſo fuiſſet expreſſum.

NOTÆ.

1. a *Delegatorum.*] Vno enim ex iudicibus delegatis defuncto, aliorum exſpirat etiam iuriſdictio, vt docent Vighellius *in meth. iuris can. pag.* 211. P. Gregor. *in cap. ſciſcitatus*, *de reſcriptis*, Matienzo *in l.* 12. *gloſſa* 1. *tit.* 4. *lib.* 5. *recopil.* Farinacius *in fragment.* 2. *p. verbo iudex*, *num.* 773. quam partem expoſui *in cap. ſciſcitatus*, *de reſcriptis*, *cap. quoniam* 14. *hoc tit.* & explicat Caſtillo *lib.* 5. *controu. cap.* 130. *num.* 7.

2. b *Arbitrorum.*] Arbitrorum morte, & compromittentium finiri compromiſſum, probabimus *in cap. finali*, *de arbitris.* Non idem procedit defuncto vno ex executoribus datis ad teſtamentum faciendum, vel exequendum, vt pro interpretatione textus *in cap. finali*, *§. ſanè*, *de teſtam. lib.* 6. docent Carpio *de execut. lib.* 3. *cap.* 2. *per totum.* Barboſa *voto* 59.

c *Delegatione.*] Adiectâ videlicet clauſulâ, quod ſi non omnes, quam illuſtraui *in dict. cap. ſciſcitatus.*

CAPVT FINAL.

[a] Idem.

QVoniam Apoſtolica Sedes intendit prouidere negotiis, & non perſonis, quibus eadem committuntur, ſi iudex tertius, licèt ex officio noſtro, vel de adſenſu partium pro communi à nobis datus eiſdem, alij delegauerit vices ſuas (cùm delegato à Principe id concedatur à iure) delegatio valebit ipſius. Idem quoque dicendum eſt, cùm mandatur Epiſcopo, vt cum altero ſuorum coniudicum mandatum Apoſtolicum exequatur: & tunc ſine ſubdelegato ab ipſo Epiſcopo reliqui duo procedere non valebunt. §. Is autem, cui iniungitur, vt perſonaliter negotium exequatur, poteſt (dummodo partes conſentiant) hoc aliis delegare. Præterquàm ſi inquiſitionem fieri, vel Eccleſiis de Prælatis, vel aliis miniſtris prouideri mandaremus: cùm in his omnibus caſibus induſtriam, & fidem perſonæ, cui talia committimus, eligere videamur. §. Cæterùm (ſaluâ Legatorum Sed. Apoſt. auctoritate,) nulli, cui commiſſum fuerit prædicare crucem, excommunicare, vel abſoluere aliquos,

 diſpenſare,

dispensare cum irregularibus, vel iniungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare; quia non sibi iurisdictio, sed certum ministerium potiùs committitur in hac parte.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Gregorius IX. videlicet, qui à nemine consultus, sed motu proprio præsentem edidit constitutionem, vt explicaret potestatem delegandi, seu subdelegandi, c m mandata est iurisdictio, aut nudum ministerium commissum: quam potestatem exposui *in cap. 3. hoc tit.* & pro conciliatione præsentis textus cum capite finali, *de officio Ordinary*, repetenda sunt adducta in commentario dicti capitis finalis.

TITVLVS XXX.

De officio Legati.

CAPVT I.

Alexander III. [a] *Vniuersis Suffraganeis* [b] *Cantuar. Ecclesiæ.*

CVM non ignoretis, venerabilem fratrem nostrum Cantuar. Archiepiscop. vobis non solùm Metropolitani, sed etiam [c] legationis iure præesse; mirabile satis est, quod quidam vestrûm, sicut audiuimus, asseuerare præsumunt, quod idem Archiepiscopus nullam causam de Episcopatibus vestris, siue Metropoleos, siue legationis iure audire debeat, nisi per [d] appellationem perferatur ad ipsum. Sanè licèt Metropolico iure audire non debeat causam de Episcopatibus vestris, nisi ad eum per ap. deferatur; tamen legationis obtentu vniuersas ecclesiasticas causas de ipsis Episcopatibus, quæ per ap. vel querimoniam aliquorum prouenient ad audientiam suam, audire potest, & debet, sicut qui in prouincia sua vices nostras gerere comprobatur. Mandamus itaque, & præcipimus, vt causas, quæ de Episcopatibus vestris ad eundem Archiepiscopum perferuntur, eius iudicio relinquatis, nec quemlibet clericum, vel laicum vestræ iurisdictionis deterrere, vel impedire tentetis, quominus causam ad præfatum Archiepisc. si voluerit, possit transferre.

NOTÆ.

a *VNiuersis.*] Ita etiam legitur in prima collectione. *sub hoc tit. cap. vnico*, videlicet 23. Episcopis, qui vt suffraganei parent Archiepiscopo Cantuariensi, quorum sedes referunt Candenus *in Republica Angliæ*, Carolus à S. Paulo *in Geograph. sacra*, Barbosa *p. 1. de potest. Episcop. in notitia Episcop.*

b *Cantuariensis.*] De huius Ecclesiæ origine, & amplitudine aliqua adduxi *in cap. 2. de rescriptis.*

1. c *Legationis.*] Inter alia Cantuariensium Præsulum priuilegia non minimum olim fuit ius Legatorum; illi enim Legati nati Sedis Apostolicæ erant: ita enim scribit Ioannes Papa XII. in litteris ad S. Dunstanum Archiepiscopum Cantuarien. apud Malmesb. *lib. 1. Pontif. pag. 212. Primatum itaque tuum, in quo tibi ex more antecessorum tuorum vices Apostolica Sedis exercere conuenit, ita tibi ad plenum confirmamus, sicut B. Augustinum, eiusque successores prefata Ecclesia Pontifices habuisse dignoscitur.* Vnde Candenus *in sua Brit. p. 239.* aliàs 296. *Cantuarienses Archiepiscopi erant Legati Pontificis Romani, & (vt Vrbanus secundus aiebat) velut alterius orbis Patriarcha: & Godvvinus in vita Theobaldi Archiepiscopi pallium accepit Romæ ab Innocentio secundo, à quo etiam titulo donatus est Legati nati, qui ab omnibus successoribus iam inde semper retentus est.* Et priùs in vita Rodulphi Archiepiscopi: *Rodulphus Sedi Cantuariensi priuilegium antiquitùs concessum asseruit, vt illius Ecclesiæ Archiepiscopi Sedis Apostolica Legati nati perpetuò haberentur.* Parker. *in antiquit. p. 25. Pontifices Romani Cantuarienses Archiepiscopos, vt suos Legatos nominabant, vt auctoritatem, quam iure suo obtinebant, à Sede Romana sumere viderentur.*

d *Appellationem.*] *Cap. per singulas 2. 9. q. 3. cap. dilecti, cap. cùm causam, cap. solicitudinem, de appell. cap. Romana, eod. tit. in 6. cap. per tuas, de sententia excommun. cap. venerabilibus, eod. tit. in 6. cap. 1. de foro compet. eod. lib.* Docent latè Balboa *in cap. 1. de foro compet.* Hallierius *de hierarch. iurisd. lib. 4. art. 3. §. 1.* & nos plura dabimus *in cap. pastoralis, de officio Ordinary.*

COMMENTARIVM.

EX hoc textu talia deducitur assertio. *Legatus Pontificis in prouincia sua legationis etiam per simplicem querelam adiri potest.* Probant eam textus 2. CONCLVSIO PROBATVR.

in

in cap. cùm inter, iunctâ integrâ, cap. cùm venerabiles 7. de consuet. cap. 2. hoc tit. in 6. cap. officij 38. de elect. cap. veniens, de V. S. cap. si Abbatem, de elect. lib. 6. Illustrant vltra relatos à Barbosa in præsenti, & lib. 1. iuris ecclesf. cap. 5. num. 75. Petrus Greg. lib. 5. partit. tit. 3. cap. 2. Cæsar de Ecclesf. hierarch. disput. 3. §. 2. num. 3. Sahagun ad hunc titulum, num. 7. Corninus lib. 1. aphorism. tit. 20. Fragoso de regim. Christ. reipubl. p. 2. lib. 4. disp. 10. §. 5. Morinus lib. 1. exercit. cap. 21. Motla de iurisd. tit. 2. num. 105. Gambara de officio Legati lib. 8. num. 7. Canisius in summa huius tituli, Lælius Cæcus de repub. tit. de statu Legati, num. 3. Zerola in praxi, verbo Legatus, Azor Instit. moral. 2. p. lib. 5. cap. 28. Filesacus in cap. duo 9. de officio Ordinarij.

3. Impugnativa hæc assertio.

Sed aduersùs hanc assertionem insurgi potest sequenti consideratione. Ecclesiasticus ordo confunditur, si sua vnicuique iurisdictio non seruetur, & ab Ordinario auferatur primæ instantiæ cognitio. Leo Pontifex X. in constitutione lata in Concilio Lateran. anno 1515. in illis verbis: *Et cùm ecclesiasticus ordo confundatur, si sua vnicuique iurisdictio non seruetur, Ordinariorum iurisdictioni quantùm cum Deo possumus fauere, ac litibus celeriùs finem imponi, & litigantium immoderatis sumptibus, & expensis parci satagentes, statuimus, & ordinamus, quod singulæ causæ, tam spirituales, quam ciuiles, & mixtæ, forum ecclesiasticum quomodolibet concernentes, in prima instantia extra Romanam Curiam, & in partibus coram Ordinariis locorum duntaxat cognosci, & terminari valeant.* Vnde PP. Concilij Trident. sess. 24. de reform. cap. 20. ita statuerunt: *Legati quoque etiam de latere, Nuncij, Gubernatores Ecclesiastici, aut alij quarumcumque facultatum vigore, non solùm Episcopos in prædictis causis impedire, aut aliquo modo eorum iurisdictionem iis præripere, aut turbare non præsumant, sed nec etiam contra clericos, aliasve personas ecclesiasticas, nisi Episcopo priùs requisito.* Quare in omnibus causis ad forum ecclesiasticum pertinentibus coram loci Ordinario primam instantiam tractandam, & finiendam esse docent innumeri congesti à Barbosa in d. cap. 20. Concil. Trident. Salgado de retent. bullarum 2. p. cap. 3. igitur Archiepiscopus Cantuariensis, quantumvis Legatus natus Sedis Apostolicæ, non potest per viam querelæ adiri, cùm per consequens prima instantia tollatur ab Ordinariis suffraganeis. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam Legati Sedis Apostolicæ exæquati sunt Legatis Proconsulum, cap. 2. hoc tit. lib. 6. sed Legati Proconsulum, immò & ipsi Proconsules intra Vrbem tantùm voluntariam, non contentiosam exercere poterant iurisdictionem, l. 2. in principio, ff de officio Proconsulis: igitur & Legati Sedis Apostolicæ iurisdictionem contentiosam exercere non possunt.

4. De Legatorum origine.

Hac difficultate non obstante vera est præsens decisio, ad cuius expositionem primò præmittendum est, Legatum à legando, immò & legendo dictum esse, quasi priùs lectus & electus, vt publicum negotium peregrè, & auctoritate publica agat, & pertractet. Occurrunt enim plerumque negotia, quæ nisi per Legatos expediri nequeunt, vt sunt quæ cum absentibus agenda, & pertractanda veniunt; nam litterarum ministerio cuncta committere, & earum fidei, periculosum esset; nec possunt calamo peragi, quæ explotanda magis, quàm tractanda sunt, & mutuo, præsentique colloquio egent: quare Legati officium iam olim in vsu apud varias nationes fuisse legimus ad expedienda publica belli, aut pacis negotia. Mittuntur autem Legati à Principe ad Principem, l. finali, ff. de Legationibus; à Rebuspublicis ad Respublicas, l. 1. ff. eodem, l. 1. C. eod. tit. qui dicebantur Legati cùm adiectione talis prouinciæ, vt Legatus Ciliciæ, in l. testium 3. vers. Ideoque, ff. de testibus: Legatus Lugdunensis, l. spadonem 15. §. si quis 17. ff. de excusat. tutor. Aquitaniæ in l. 12. ff. de custodia reorum: Galliæ in l. 2. ff. de iure immunit. Numidiæ in l. nam 7. ff. de legat. præstandis. Et illi negotia publica cum exteris gentibus disceptabant, vt Belisarius eos descripsit apud Procopium lib. 2. belli Persici; non tamen vllam iurisdictionem exercebant: cum iurisdictione autem suos Legatos mittebant Proconsules, & Præsides, de quibus in tit. ff. de officio Proconsf. l. 2. C. de apparitoribus, lib. 12. l. 1. ff. de officio Præsidis, qui dicebantur Legati Proconsulis, & Præsidis, l. non est 7. ff. de manum. vindict. l. moris 9. §. 2. ff. de pœnis, quibus maximè conueniunt Legati nati, seu missi cum iurisdictione, de quibus in præsenti titulo agemus, vt iam notauit Petrus Marcha lib. 5. concord. Sacerd. & Imper. cap. 1. & 2. Inferiores ad Principem Legatos propriè non mittunt, nec huiusmodi Legati potiuntur priuilegiis, & prærogatiuis aliorum Legatorum supremorum Principum, de quibus in l. finali, ff. de legationibus, l. sanctum 8. de diuis. rerum, l. lege Iulia 7. § finali, ff. ad leg. Iul. de vi public. l. 2. §. fuit post eos, versic. Deinde, ff. de origine iuris, cap. ius gentium 7. 1. dist. l. 9. tit. 25. partit. 7. l. 25. tit. 18 partit. 3 l. vnica, tit 8 lib. 6. recopil. in quibus Legatorum personæ sanctæ dicuntur, quia nullo modo lædi possunt, aut violari, vt probant Duarenus lib. 1. disp. cap. 37. Emanuël Suarez lib. 1. obseru. cap. 10. & 15. Petrus Faber lib. 2. semestr. cap. 1. Durantius Casellius lib. 1. variar. cap. 1. Marquez in Gubernat. Christ. lib. 1. cap. 27. & lib. 2. cap. 37. D. Ioannes à Solorzano tom. 1. de iure Indiar. lib. 2. cap. 20. num. 27. Immò subditorum Legati illis tantùm priuilegiis fruuntur, quæ illis à Principe conceduntur, de quibus in titulis ff. & C. de legationibus, l. 2. §. Legatis, cum sequentibus, l. si quis 8. l. non aliàs 24. cum seq. vsque ad leg 28. l. cùm furiosus 39. §. finali, l. si vxor 42. ff. de iudiciis, l. eum qui 5. §. 1. ff. de constit. pecun. l. si Legatus 30. ff. ad Trebel. l. finali, §. Legati 12. ff. de muner. & honor. l. Legato, ff. de vacat. muner. l. 2. C. de muner. & honor. lib. 10. l. hos 12. ff. de accusat. l. Titio 36. ff. ad municip. l. Legatis 8 ff. ex quibus causis, l. tutor 35. §. finali, ff. de iureiur. plura de his Legatis publicis, & eorum legationum iuribus congesserunt relati à Solorzano d. num. 27. quibus addendi sunt Brissonius de formulis pag. 276. Scombotnerius lib. 3. polit. cap. 28. Clagmarius de iure Imperij, lib. 1. cap. 18. Besoldus tom. 3. polit. dissert. de Legatis, eorumque iure, Burgensis centuria 1. obseru. 96. Petrus Herodius lib. 10. rerum iudic. tit. 15. cap. 3. 18. & 22. Zipeus de Senatoribus lib. 4. cap. 28. Arniseus de iure maiest. lib. 2. cap. 5. num. 16. Grotius de iure belli lib. 2. cap. 18. §. 2. Dorleans ad Tacitum 3. annal. pag 430. Scribanius in polit. lib. 1. cap 26. Giurba consil. 69. Amaya in l. 2. num. 30. C. de muner. & honorib. lib. 10. magnus, & doctus semper D. Franciscus Ramos in memorial. pro Episcop. Lusit. propos. 1. §. 2. ex num. 74.

5. De Legatis Sedis Apostolicæ.

Etiam in Ecclesia iam ab eius primis sæculis magna fuit auctoritas Legatorum, quidquid impij hæretici impuris vocibus eorum nomen irridentes,

dentes, detrahere intendant. in Conciliis enim plerumque generalibus Romanus Pontifex, qui nimiùs occupationibus implicatus, & ob loci distantiam, cùm occupatâ maiote Italiæ parte à Barbatis necessariò Concilia œcumenica in Oriente celebrabantur, cùm per se præesse non posset, Legatos suos mittebat, vt eius nomine illis præessent, vt in Conciliis Nicæno, Ephesino, Chalced. & aliis contigit, de quibus Legatis egit Crespetius *in summa, verbo Legatus*, & plenè, ac eruditè Petrus Marcha *lib. 5. concord. Sacerd. & Imper. cap.* 2. *cum sequent.* Legatorum autem Sedis Apostolicæ tria sunt genera, *cap. 1. hoc tit. lib. 6.* Alij sunt Legati à Latere dicti, *cap. decreto, cap. si quis Episcopus 2. q. 6.* siue à facie, vt vocat Balsamon *scholio 1. ad Synodum sextam in Trul.* Laterales eos appellat Iuo Carnot. *epist.* 109. quia à latere Pontificis mittuntur, vt ait Leo Pontifex *epist.* 14. *ad Faustum*, in illis verbis: *Cùm propter causam fidei, quam Eutyches perturbare tentauit, de latere meo mitterem, qui defensioni veritatis assisteret.* Quia enim ex collegio Cardinalium Legati eliguntur, qui ad latus Pontificis sunt, sicut *in l. iurisperitos 30 ff. de excusat. tutor.* dicuntur circa latus Principis agere, qui in eius comitatu sunt: & apud Possidium *in vita S. Augustini*, de iudice Africæ ab Honorio Imperatore dato ita legitur: *Propter quod perficiendum etiam de suo latere Tribunum, & Notarium Marcellinum ad Africam iudicem miserat*; inde Cardinales Legati à Latere dicuntur, *cap. volentes 8. de officio ordin. lib. 6. cap. si Abbatem 36. de elect. eod. lib.* quia Cardinales de corpore ipsius Pontificis, & ad latus eius sunt, *cap. quisquis 6. q. 1. Clement. felicis, de pœnis.* Non tamen olim necessarium erat, vt Legati à Latere Cardinalitiâ dignitate præfulgerent, vt probat Iuretus *in notis ad epist.* 260. Iuonis. Alij sunt Legati nati, ita appellati, quia cum ipsa dignitate, quam obtinent, ipso iure Legatorum officium nanciscuntur, quales sunt Archiepiscopus Cantuariensis, vt suprà probaui, Eboracensis *cap. 6. de iudiciis, cap. 1. de appellat. cap. 1. vt lite pendente*, Bituricensis *cap. vlt. de maiorit. & obed. cap. exposuit, de dilation.* Rhemensis, *cap. per venerabilem, §. verùm, qui filij sint legitimi, cap. penult. de filiis Presbyter. cap. cùm Bertoldus, de re iudicata*, Chopinus *de sacra polit. lib. 2. tit. 6. num.* 2. Non tamen omnes, qui pallij honorem à R. Pontifice consequuntur, ideò Legati creantur, vt aliqui existimarunt. Licèt enim pallij honor illis concedatur, non ideò legationis officium nanciscuntur, vt probat doctus Cironius *lib. 1. obseru. cap.* 7. Tandem alij sunt Legati missi; illi videlicet, qui cùm sint à latere Pontificis, neque nascuntur Legati; tamen in aliquam prouinciam mittuntur ob eorum industriam, & rerum peritiam, de quibus *in cap. mandata, de præsumpt. cap. cùm dilecti, de accusat.* Mitti autem possunt vt Legati illi, qui in ecclesiastica dignitate sunt constituti, etiamsi subdiaconali tantùm gradu sint insigniti, *cap. 1. 94. dist.* Prosequuntur horum Legatorum dignitatem, & prærogatiuam Parisius *de resign. benef. lib. 7. q. 13. n. 1.* Garcia *de beneficiis 5. p. cap. 3. num.* 3. Speculator *p. 1. tit. de Legato*, Moneta *de conseru. cap. 4. num.* 24. Ferro Manrique *de præcedent. q.* 29. Villaroël. *tom. 1. regiminis eccles. cap. 4. art.* 6.

6. DE OFFICIO LEGATI.

Deinde sciendum est, prædictorum Legatorum non esse æqualem iurisdictionem, seu auctoritatem; quædam enim specialiter competunt alicui ex eis, quæ aliis denegantur. Communia omnibus hæc sunt. Primum, vt omnibus æquè honor debeatur sub pœnis statutis in extrauaganti vnica, *de consuet.* Secundum, vt omnes in prouinciis sibi commissis noxia euellant, salutaria inducant, & promoueant, *d. cap. mandata, de præsump. cap. 2. hoc tit. lib. 6.* Tertium, vt omnium æqualiter legatio reuocari possit tacitè, vel expressè, *cap. 2. hoc tit. cap. pastoralis 14. §. quoniam, de rescriptis.* Quartum, vt in quacumque causa ad R. Pontificem perlata ampliùs procedere non possint, *cap. licèt 5. hoc tit.* Singulorum autem propria, & specialia sunt, quæ sequuntur. Primò proprium est Legatorum à latere absoluere quoscumque excommunicatos propter violentam manuum iniectionem in clericos, *cap. excommunicatus 9. hoc tit.* Secundum, beneficia vacantia in sua prouincia conferre, etiamsi præsentatio ad patronum clericum spectet, *cap. dilectus 6. hoc tit. cap. 1. eod. tit. lib. 6.* Tertium, quando Legati à latere perueniunt, seu accedunt ad prouinciam, in qua degunt missi, aut nati, eorum suspenditur iurisdictio, *cap. volentes, hoc tit. cap. antiqua 23. §. Dominica, de priuileg.* Quartum, Legati à Latere cognoscunt etiam de causis exemptorum, *cap. si Abbatem, de elect. lib. 6. cap. 1. hoc tit. eod. lib. cap. 1. de V. S. in 6.* Quintum, Legati de Latere deferunt per totam suam prouinciam crucem, & ipsam vrbem ingredientes sub baldachino recipiuntur; cæteri verò tantùm ascendunt equum album, deferunt calcaria inaurata, & vestes rubeas, *cap. antiqua, de priuileg.* Tandem in procurationibus recipiendis distant valdè Legati à latere ab aliis Legatis; nam Legati à latere recipiunt suas procurationes etiam extra prouinciam, *cap. cùm instantia, cap. procurationes, de censibus.* Legati etiam nati aliquid speciale obtinent aliis Legatis non commune, videlicet vt diuturnior sit eorum potestas; natorum enim legatio quia adhæret beneficio, tamdiu durat, quamdiu Legati illud possident, *d. cap. antiqua*; aliorum verò legatio personis tantùm cohæret, & elapso tempore illi præfixo, exspirat, *cap. 4. hoc tit.* morte autem Pontificis non finitur, quia non tam ab eo, quàm ab ipsa Sede Apostolica, aut Cardinalium collegio missi intelliguntur, *cap. 2. hoc tit. in 6. cap. si gratiosè, de rescriptis, eod. lib.* Legati etiam missi illud proprium habent Legatis natis non commune, vt videlicet aliqua leuiora, etiam in sua legatione non expressa, in sua prouincia expedire possint, *cap. mandato 6. de præsumpt. cap. cùm dilecti 18. de accusat. cap. excommunicatus 9. hoc tit.* nati autem nihil possunt sibi vindicare vltra specialiter eis in legatione commissa, *cap. 1. hoc tit. lib. 6.* Alias inter prædictos Legatos prosequuntur differentias Lælius Cæcus *de repub. Christian. tit. de Legato*, Speculator, Marcus Antonius, & Gambara *eod. tract.*

7. RATIO DECIDENDI.

His præmissis ratio præsentis decisionis ex eo prouenit; nam cùm Legati Apostolici in prouinciis sibi commissis non delegati, sed ordinarij iudices sint, *cap. 2. Ordinarios reputantes, hoc tit. lib. 6.* ipsa legatione consequuntur propriam, & ordinariam iurisdictionem, *cap. quoad translationem*, ex quo legationis officio non Apostolicâ delegatâ, sed suâ vtuntur iurisdictione in negotiis sibi commissis, *cap. si Apostolicæ*, ibi: *Auctoritate suæ legationis, cap. si qui, de præbendis lib. 6.* licèt enim ad vnam prouinciam mittantur, & videantur habere mandatam iurisdictionem; tamen cùm ipse Princeps Ecclesiæ sit, qui eos designat cum absoluta potestate, non delegati, sed ordinarij sunt,

vt

vt docent Cæsar *de Ecclesf. hierarch. d. disp. 3. §. 2.* Sahagun *ad hunc titulum*, *n. 12.* igitur si sunt ordinarij in prouinciis sibi designatis, rectè possunt in causarum cognitione etiam per viam querelæ quoad primam instantiam adiri, & cum ordinariis ipsius prouinciæ concurrere, ita vt si causa ab eis præuenta nō sit, rectè possint Legati de ea cognoscere, quia sunt etiam iudices ordinarij illius prouinciæ, vt docet Sahagun, & Sebastian. Cæsar *vbi proximè*.

8. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO. Nec difficultas suprà pro dubitandi ratione adducta obstat, procedit enim inspecto nouiori iure Concilij Trident. & Leoninæ constitutionis; licèt enim iure communi inspecto ex nostro textu, & iuribus suprà citatis possit prima instantia tolli, & auferri; hodie tamen nullo modo alius quàm ordinarius iudex causæ potest adiri per modum querelæ in prima instantia. Et quia circa Legatos, vtpote ordinarios, posset adhuc dubitari, expressè *in d. cap. 20. Concilij Trident.* statutum fuit, ne etiam Legati possint auferre primam instantiam Episcopis: vnde per eam constitutionem correctam esse præsentem decisionem, omnes in præsenti notarunt. Nec augmentum difficultatis aduersatur; nam licèt Proconsul extra suam prouinciam non possit contentiosam, sed tantùm voluntariam exercere iurisdictionem; tamen intra prouinciam propriam omnem ordinariam iurisdictionem exercet, & ita Legati Sedis Apostolicæ, qui dictis Proconsulibus æquiparantur, intra prouinciam suæ legationis iure cōmuni attento eam exercere valebant.

9. EXPONITVR CAP. PERVENIT 11. Q. 1. Superiori assertioni primò opponitur textus *in cap. peruenit 11. q. 1.* vbi proponitur, quod si clericus cum clerico causam habuerit, & voluerit illum conuenire coram Episcopo, debere coram eo actionem proponere, non autem coram defensore Siciliæ Legato Sedis Apostolicæ in ea prouincia misso; quia nisi vnicuique Episcopo iurisdictio seruetur, ecclesiasticus ordo confunditur. Ex quo textu facilè deducitur, Legatum missum à Sede Apost. per viam querelæ adiri non posse; siquidem coram defensore Siciliæ Legato Sedis Apost. clericus debitorem suum conuenire non valet. Huius textus vera interpretatio prouenit ex cognitione dignitatis, seu officij defensoris Siciliæ. Et sciendum est, temporibus Gregorij Magni ab ipso missos fuisse in Siciliam duos diaconos, vel subdiaconos, vt patrimonium Ecclesiæ Romanæ administrarent, curarentque, & frumentum ex ea prouincia in vrbem exportarent. Constat ex D. Gregorio *lib. 1. epist. 1. & 70.* Ad ipsos etiam defensores spectabant causæ, negotiaque eorum Episcoporum, qui intra fines ipsius prouinciæ degebant: idem *lib. 7. indict. 2. epist. 59.* non autem illi defensores erant Legati Sedis Apostolicæ, sed tantùm ministri præpositi prædictis negotiis. De hoc defensore Siciliæ plura tradit D. Rochus Pirro *tom. 1. Siciliæ sacræ, pag. 67.* & nos aliqua adduximus *in cap. vnico, de syndico, cap. 1. de fide instrum.* Dadin. Altesser. *dissert. iuris can. c. 5. per totum.* Vnde cùm textus *in d. c. peruenit*, non loquatur de Legato Sedis Apostolicæ, rectè asseritur, eum neglecto Episcopo non posse adiri: cùm cuiuslibet causæ prima instantia debeat coram loci ordinario disceptari: docet Cæsar *d. §. 2. n. 3.*

Secundò aduersatur suprà traditis textus *in cap. in Ecclesia 38. de appell.* vbi proponitur, clericos Lincolniensis diœcesis (quæ suffraganea est Cantuariensis.) causam agitasse coram ipso Lincolniensi: & cùm altera ex partibus ad Archiepiscopum Cantuariensem appellasset, quæsitum fuit à nostro Alexandro III. vtrum Archiepiscopus virtute prouocationis posset de causa cognoscere? Et affirmat Alexander III. non aliter eum posse in causæ cognitione procedere, quàm si ex iusta causa fuisset prouocatum; non autem si appellatio friuola erat, vt post Glossam ibi supponit, potiùs quàm exponit Coiacius. Ex quo textu deducitur, Legatum natum Cantuariensem Archiepiscopum, de quo in præsenti, non aliter adiri posse à subditis suffraganeorum, quàm per viam iustæ appellationis, non autem per modum simplicis querelæ. Huic difficultati duplici modo satisfieri posse existimauit Panormitanus *ibi, n. 4.* Primò asserendo, verum esse, Legatum Sedis Apost. adiri posse per viam simplicis querelæ, aut appellationis iustæ; non autem per appellationem friuolam, & iniustam, quia frustratoria appellatio non deuoluit causam ad superiorem, *cap. cùm appellationibus, de appellat. in 6.* vnde cùm in eo textu non per simplicem querelam, sed per viam appellationis iniustæ Archiepiscopus fuisset prouocatus, non potuit de causa cognoscere. Quod etiam euenit in R. Pontifice, qui licèt iure communi inspecto posset per viam simplicis querelæ adiri, tamen iniustè ad ipsum appellari non potest. Secundò satisfacit ipse Panormitanus asserendo, Legatum posse adiri per simplicem querelam, quando causa non est cœpta, & contestata coram Ordinario; tunc enim Legatus neglecto Ordinario in ea procedere non potest, vt probat Couar. *practic. q. 9. n. 3.* cùm enim ipsi Legatus, & Episcopus ordinarij sint, vt suprà probaui, inter eos præuentioni locus est, *c. si à Sede 31. de procurat. lib. 6.* & qui cœpit de causa cognoscere, debet eam debito fine terminare, *c. proposuisti, de foro compet.* Docent in præsenti Abbas *n. 3.* Gambara *de officio Legati lib. 8. n. 13.* Sahagun *de officio Legati n. 11.* vnde cùm *in d. c. cùm in Ecclesia*, causa contestata fuisset corā Episcopo Lincolniensi, non potuit Archiepiscopus nisi iustè ad ipsum fuisset prouocatū, in causa procedere. 10. INTELLIGITVR CAP. CVM IN ECCLESIA, DE APPELLA.

CAPVT II.

Cœlestinus III. *Magistro* [a] *Columbo.*

Studuisti à nobis quærere, vtrum de causa, quam alicui delegamus, alius, qui sit generalis in prouincia Legatus, vel ante cognitionem, vel posteà valeat cognoscere, & commissionis nostræ processum, quem iudici delegato transmittimus, valeat taliter impedire. Hanc itaque dubitationem de animo tuo amputare volentes, respondemus: quod cùm mandatum speciale deroget [b] generali, Legatus commissionem alij, vel aliis factam specialiter non debet, nec potest impedire: vbi etiamsi secundùm formam expressam nostri mandati sententia fuerit promulgata, non poterit ipse Legatus, nisi super hoc mandatum speciale receperit, eam quolibet modo irritare. Ipsam tamen, si rationabiliter lata fuerit, confirmare valet, & executioni mandare.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a Magistro Columbo.] Ita legitur *sub hoc tit. cap. vnico, in 2. collect.* non autem apparet cuius nationis, seu prouinciæ esset Magister Columbus. Credo tamen natione Anglum esse, præsentique decisioni ansam dedisse quæstiones agitatas inter Eliensem Episcopum Apostolicæ Sedis Legatum, & Vvalterum Archiepiscopum Rothomagensem, iudicem delegatum in illis partibus, quarum meminit Baronius *anno* 1191.

2. b *Derogat generali.*] Vt in simili causa respondit Innocentius *lib.* 1. *epist. regestr.* 1. vbi notauit Bosquetus, nosque plura adduximus *in cap.* 1. *de rescriptis.* Hanc tamen regulam non procedere quando concurrunt duo mandata in vna persona, docet Noguerol. *allegat.* 7. *num.* 42.

COMMENTARIVM.

3. CONCLVSIO REFERTVR, ET PROBATVR.

EX hoc textu communiter deducitur talis assertio: *De causa specialiter a Pontifice delegata Legatus cognoscere non potest, nec per viam querela in prima instantia, aut appellationis in secunda, nisi vt eam confirmet.* Quæ conclusio probari potest *ex cap. sanè* 11. *cap. pastorales*, §. *præterea*, *cap. significasti, de officio delegati, cap. penult. in fine, de purg. canonic.* Consonat lex 5. *titul.* 5. *part.* 1. Illustrant Lælius Cæcus *de repub. tit. de statu Legati*, *num.* 4. *vers.* 11. Barbosa *lib.* 1. *iuris Eccles. cap.* 5 *num.* 81. Mandosius *de inhibit. q.* 5. Petrus Gregor. *lib.* 5. *partit. tit.* 3. *cap.* 3. Anguianus *lib.* 3. *de legibus*, *cap.* 33. *num.* 33. & 36. Fachineus *lib.* 12. *controu. cap.* 85. Tondutus *de præuent. p.* 2. *cap.* 7. *num.* 9. Antonius Cuchus *lib.* 1. *instit. tit.* 5. *de legatis*, Fragoso *tom.* 1. *Christ. Reipub. disput.* 10. §. 2. *num.* 8. Gambara *de officio Legati lib.* 8. *num.* 99. Moneta *de commut. c.* 5. *num.* 193. & *cap.* 6. *num.* 264. Narbona *de appell. à vicario*, *q.* 1. *num.* 152. Illustrissimus Manrique *annal. Cisterc. anno* 1204. *cap.* 3. *num.* 3.

4. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO.

Sed hæc assertio ita illustrata difficilis admodum redditur sequentibus considerationibus. Prima ex eo nascitur; nam quoties inter duos iudices ambigitur, vter ex eis iudicaturus sit, si æquales sunt, simul de causa cognoscere, & sententiam proferre debent, *cap. pastoralis, de rescriptis*; si verò alter eorum maior sit, ille causam terminabit, *cap. si duobus* 7. *de appell. l. contra pupillum*, §. *vlt. ff. de re iudic.* pluribus relatis docet Anguianus *d. lib.* 3. *cap.* 33. *num.* 2. sed in concursu iudicis delegati, & Legati Sedis Apostolicæ, inficiari non potest, tam ratione dignitatis, quàm iurisdictionis maiorem esse Legatum, vt docent Chassaneus, Legausre, & Coruinus in præsenti rubrica: igitur Legatus etiam de causa alij delegata cognoscere valet. Augetur hæc difficultas; nam si delegatus in causæ cognitione procedit, quia gerit vices Pontificis, illumque repræsentat, *cap. sanè* 11. *de officio delegati*, etiam Legatus gerit vices Pontificis, vt superiori commentario probaui, & iurisdictionem ordinariam exercet in prouincia sibi assignata, *cap.* 2. *hoc tit. in* 6. igitur in concursu delegati etiam quoad primam instantiam præferendus est. Secunda militat difficultas contra eam assertionis partem, vbi affirmatur, per viam appellationis quoad reuocationem sententiæ prolatæ non posse Legatum de causa alij specialiter delegata cognoscere, sed tantùm ad eius confirmationem; & nascitur ex eo, nam si Episcopus vicarium suum generalem in diœcesi habeat, & causam specialem committat alicui iudici suo delegato, ab hoc iudice delegato ad ipsum vicarium generalem appellatur, vt docent *in cap.* 2. *de consuet. in* 6. Philippus Francus *num.* 8. Geminianus *num.* 7. Ancharanus *num.* 2. Narbona *p.* 1. *num.* 142. quod & in Archiepiscopatu Toletano faciliùs procedit, vbi à Vicariis generalibus appellatur ad consilium ipsius Archiepiscopi, vt probat latè Barbosa *in d. cap.* 2. *de consuet.* igitur similiter à delegato Pontificis in causa speciali ad eius Legatum vicarium generalem in ea prouincia appellari poterit. Augetur hæc difficultas, nam correlatiuorum eadem est ratio, & disciplina, *l. final. ff. de acceptil. l. si quis seruus, C. de furtis*: & qui potest condemnare, potest & absoluere, *cap. verbum, de pœnit. dist.* 1. *l.* 3. *ff. de re iudicat.* plura Barbosa *axiomat.* 1. & 61. igitur si Legatus potest cognoscere de sententia à delegato prolata, vt eam confirmet, poterit cognoscere vt eam infirmet.

Adhuc tamen defendenda est præsens Clementis decisio, cuius ratio ex eo prouenit; cùm enim R. Pontifex aliquam causam specialiter committit iudici delegato, eius cognitionem subtrahit à Legati iurisdictione; quia licèt Legatus vt ordinarius generalem cognitionem illius causæ haberet virtute legationis, & mandati generalis; tamen cùm mandatum speciale deroget generali, vt latè probaui *in cap.* 1. *de rescriptis*; ideò Legatus tanquam incompetens iudex de ea cognoscere non valet, cùm iam ipsa causa priuatiuè ad iudicem delegatum spectet. Accedit, nam in causa vbi Pontifex manus apposuit, aliquis Legatus intromittere se non valet, vt aliis relatis docet Barbosa *lib.* 1. *de iure eccles. cap.* 5. & *de officio Legati n.* 82. Sed Pontifex causam specialiter delegando, manus specialiter in ea apponit: igitur Legatus eius cognitioni se intromittere non valet. Sunt tamen casus, in quibus Legatus potest de causa specialiter delegata cognoscere, vt si ille, qui rescriptum impetrauit, priusquàm illo vtatur, aduersarium coram Legato conueniat; tunc enim virtute præuentionis in ea causa Legatus procedere valet. Tondutus *de præuent. d. cap.* 7. *n.* 11. Item agnoscere Legatus valet, si causa antiqua ab eo decisa iterum suscitetur, vt docet idem Tondutus *vbi suprà*, *num.* 10. 5. TRADITVR RATIO DECISIVA.

6. RESPONDETVR DIFFICVLTATIBVS.

Nec difficultates suprà adductæ aduersantur. Non prima; nam negamus Legatum maiorem esse iudice delegato in causa illi specialiter commissa; immò certum est, in ea iudicem delegatum omnibus iudicibus ordinariis maiorem esse, *cap. sanè*, *de officio delegati*, iunctis ibi traditis. Vnde ex adductis suprà pro ratione decidendi deducitur, iudicem delegatum, vt maiorem, in causa sibi specialiter demandata procedere posse, licèt quoad alia Legatus eo maior sit. Nec obstat secunda difficultas; nam magna differentia versatur inter casum in ea expensum, videlicet cùm iudex delegatus ab Episcopo sententiam profert, quo casu ad vicarium Episcopi potest appellari; & speciem in præsenti decisione propositam, vbi delegatus Pontificis sententiam profert, quo casu ad eius Legatum appellari non potest. Differentiæ ratio in eo consistit, nam vicarij Episcopi, & ipsius idem est tribunal, *cap.* 2. *de consuetud. lib.* 6. vnde si appelletur ad vicarium, perinde est ac si appelletur ad Episcopum; at verò Legati, & Pontificis non est idem tribunal, seu iudicium; siquidem à Legato appellatur ad Pontificem, vt passim *in hoc tit.* docetur. Deinde quia delegatus in

causâ

causa sibi commissa maior est quocumque Legatorum; delegatus verò Episcopi non est maior eius Vicario, vt docet Narbona *dict. quæst. 1. de appell. à Vicario, num. 152.* Vnde potest appellari a sententia delegati Episcopi ad eius Vicarium. Nec augmentum huius difficultatis refragatur; nam confirmatio sententiæ à delegato prolatæ, quæ Legato in præsenti permittitur, non est iudicialis, seu authorizabilis cum causæ cognitione, sed tantùm collaudatio, seu commendatio ipsius sententiæ, vt post Glossam *in præsenti*, docent Abbas, Butrius, & Zabarella.

7. EXPONITVR CAP. AD PETITIONEM, DE APPELL.

Superiori assertioni primò aduersatur textus *in cap. ad petitionem 22. de accusat.* vbi refertur, causam electionis Abbatis Coruiensis certis iudicibus fuisse delegatam, & Cardinalem Legatum à latere Romanæ Ecclesiæ lite iam contestata coram delegatis, in ea processisse vsque ad sententiam diffinitiuam, per quam ipsum Abbatem Abbatiâ spoliauit. Cùm Abbas conquestus esset coram Innocentio III. & proposuisset prædictum Legatum in causa iam iudicibus demandata procedere non valuisse, & ipsum iam recusatum sententiam dixisse; Innocentius sententiam à Legato prolatam confirmauit, Abbatem Abbatiâ prædictâ priuando. Ex qua Innocentij decisione ita aduersùs nostrum Clementem inf. argo. Si Legatus non posset de causa specialiter iudicibus delegata cognoscere, in ea specie Pontifex irritaret omnia gesta à Legato, tanquam ab incompetenti iudice, & iuris ordine non seruato, ipsumque Abbatem iniustè spoliatum restitueret, iuxta tradita a Pereyra *de manu Regia tom. 1. c. 4. n. 7.* Sed Innocentius potiùs confirmauit gesta ab ipso Cardinali Legato, quàm irritauit: igitur quia Legati possunt cognoscere de causa etiam iudicibus specialiter commissa. Difficultatem agnouerunt Glossa *in eo textu, verbo Restituendus*, & *verbo Prouidimus*, Innocentius & Anania *n. 2.* qui vt ab ea se expediant, docent, Innocentij sententiam solâ plenitudine potestatis niti, & Principem posse iudicare solâ veritate attentâ, omisso iudiciorum ordine. Sed ab his recedendum est, cùm non facilè credendum sit, Pontificem voluisse iuris ordinem relaxare, atque ex absoluta potestate in causa illa procedere. Minusque exaudiendus est Butrius in eo textu, dum docet, sententiam Pontificis iustificari ex actis gestis ante recusationem; quia hæc sententia manifestam continet diuinationem, & conuincitur ex suprà traditis, quia per præuentionem factam à iudicibus delegatis incompetens effectus fuit. Quare his solutionibus omissis dicendum est, Innocentium III. in eo textu iustè, & legitimè confirmasse priuationis sententiam à Legato prolatam, iuxta regulam textus *in c. in causis 19. de re iudicata*; quia in instantia appellationis coram ipso Pontifice fides facta fuit criminum, quæ coram Legato obiecta, & probata fuerant contra Abbatem spoliatum, vt patet ex versiculo, *Cùm igitur*, eiusdem textus; vnde non imponitur pœna priuationis, neque confirmatur electio secundi Abbatis propter acta gesta prætermisso iudiciorum ordine, sed propter acta legitimè ordinata in appellationis instantia: quæ praxis recepta est ex traditis à Bartolo *in l. vt quærebatur, in fine, ff. de re iudicata.* Valasco *in praxi partit. c. 39. num. 74.* Vnde non rectè ex eo textu deducitur, Legatum posse de causa aliis delegata cognoscere.

8 EXPLICATVR CAP. PER HOC 17. DE HÆRET. LIB. 6.

Secundò opponitur suprà traditis textus *in c. per hoc 17. de hæret. lib. 6.* vbi deciditur, in causis fidei iudicibus sanctæ Inquisitionis specialiter à Pontifice commissis, etiam iudices ordinarios procedere: igitur Legati, etiam tanquam ordinarij, possunt cognoscere de causis aliis iudicibus specialiter delegatis. Pro huius difficultatis solutione sciendum est, olim antequam sanctæ Inquisitionis tribunalia erecta essent, Episcopos vt Ordinarios iudices contra hæreticam prauitatem in subditos, aduersùs exemptos vt delegatos processisse, *c. ad abolendam, de hæreticis*: latè probat Filesacus *in c. 1. §. 5. & 6. de officio ordinarij*, & nos *in c. 13. de hæreticis.* Posteà tamen ob varias Episcoporum curas hæc causarum fidei cognitio delegari cœpit certis iudicibus, iurisdictione illis concessa, non priuatiuè, sed cumulatiuè cum ipsis ordinariis, itaut Inquisitores per se, Episcopi etiam seorsim, & separatim possent reos ipsos capere, custodiæ mancipare, & contra illos inquirere. *Clement. 1. de hæret. extrauag. ex eo, eod. tit.* Docent latè Eymericus *in direct. inquisit. 3. p. q. 51.* vbi Peña *comment. 100.* Farinacius *de hæresi q. 186.* Castro Palao *in opere morali, tract. 4. disput. 8. punct. 13.* ad quæ tempora referendus est textus *in dic. per hoc 17.* vt docent Sahagun *in c. 1. de rescriptis, n. 40.* Arnaldus *de iurisd. 2. p. tit. 2. § vnic.* Illustrissimus Manrique *annal. Cisterc. anno 1204. c. 3. n. 8.* Vnde cùm per delegationem illam causarum fidei non subtraheretur earum cognitio ab Ordinariis, sed cumulatiuè concederetur, ideò Legati neglectis Ordinariis poterant in causa procedere. Hodie tamen licèt illius textus praxis recepta sit in aliis tribunalibus; in Hispania tamen, & Lusitania contrarium obseruatur: tantùm enim Inquisitores capiunt reos in causis fidei, & contra eos inquirunt; immò si aliqua acta sint confecta ab Episcopis, tenentur ea transmittere Inquisitoribus, vt referunt Molina *de iustitia tom. 6. disput. 28. num. 13.* Carena *de officio Inquisit. part. 1. tit. 4. §. 3.* Tempore tamen sententiæ proferendæ adest ordinarius ipsius rei, aut si certum ordinarium non habet, ille in cuius diœcesi captus fuit, & suffragium præstat diffinitiuum in ipsa causa, vt quotidie vsitatum vidi in hoc Pinciano Tribunali.

9. INTELLIGITVR CAP. SIGNIFICASTI, DE OFFICIO ORDIN.

Tertiò aduersatur textus *in cap. significauit 6. de officio ordinarij*, vbi proponitur, in causa consanguinitatis certis iudicibus commissa, licere Ordinario eius cognitioni se ingerere, & absolutos ab ipsis iudicibus delegatis excommunicare: igitur licebit etiam Legatis Sedis Apostolicæ immiscere se cognitioni illius causæ, quæ iudicibus delegatis iam commissa erat. Pro cuius difficultatis solutione repetentes, & Filesacus in eo textu, Abbas Siculus, & Cardinalis in præsenti affirmant, quod licèt Legati, aut Episcopi non possent de causa specialiter delegata cognoscere; tamen eos posse supplere negligentiam, & punire dolum ipsius delegati; ideoque in eo textu ordinarium non iure proprio, sed vt negligentiam iudicis delegati suppleret, in causa processisse. Sed hanc doctrinam ita generaliter traditam refellit Anguianus *de legibus dict. lib. 3. cap. 33.* quare eâ solutione omissâ veriùs dicendum est, textum illum specialiter procedere in casu ibi proposito, cùm videlicet absolutio à delegatis facta in perniciem animarum vergebat, quarum salus curæ & solicitudini Episcoporum commissa erat: quare in ea specie potuit Ordinarius supplere malitiam, & negligentiam ipsius delegati. Ita textum illum accipiunt Anguianus *vbi suprà, num 41.* Balboa *in cap. cùm non ab homine, num 19. de iudiciis.*

CAPVT III.

[a] Innocentius III. *tit. S. Laurentij in Lucina Presbytero Card. Sed. Apost. Legato.*

NIsi specialis illa dilectio, quam ad personam tuam habuimus, & habemus, instum motum animi nostri temperaret, pœna docente cognosceres, quantùm excesseris, qui spretis canonicis sanctionibus, & consuetudine generali, motu proprio præsumpsisti Troianum Episcopum à Troiana Ecclesia ad Panormitanam de facto transferre.

NOTÆ.

a INnocentius III.] Huius textus integram, & veram historiam retuli *in cap. nisi specialis, de renunc.* vbi extat alia pars huius epistolæ, & commentarium dedi *in cap. 1. de transla. Episcopi.*

CAPVT IV.

[a] Idem *eidem.*

QVod translationem Pontificis de Troiano Episcopatu ad Panormit. Metropolim à te factam ratam nolumus habere, zelus vtique rectitudinis, non amaritudinis nos induxit; quia licèt in Regno Siciliæ generalis sit tibi commissa legatio, ad ea tamen sine speciali mandato non debuisti manus extendere, quæ in signum singularis priuilegij sunt Summo Pontifici reseruata: tamen etsi quædam ex his, quæ de speciali concessione sæpè fuere Legatis indulta, vt illorum videlicet absolutio, qui propter sacrilegas manuum iniectiones in clericos incidunt in canonem sententiæ promulgatæ, videantur ex ipso legationis officio iam [b] licere Legatis: an existimas quia vices nostras tanquam Legato tibi commisimus exequendas, quod [c] Panormitanæ Ecclesiæ posses subiicere Messanen. vt illam isti præficeres, concesso sibi priuilegio Primatiæ? An putas ex eadem causa tibi licere duos Episcopatus vnire, vel vnum diuidere sine licentia speciali? Non ergo in eius odium, vel ad iniuriam tuam repures esse factum, cùm etiam felicis mem. Alexander Papa prædecessor noster quasi simile fecerit obuiando præsumptioni Legati, quem in Hispania destinarat, volenti simile attentare.

NOTÆ.

a IDem.] Etiam huius textus inscriptionem exposui *in d. c. nisi, de auctoritate, & vsu pallij.*

b *Licere Legatis.*] Vt dicemus infrà *in cap. excommunicationis.*

1. c *Panormitana Ecclesia.*] Hæc epistola in his verbis valdè difficilis visa est Siculis Scriptoribus. Sed vt historia faciliùs perpendatur, libet facti seriem ex Abbate D. Rocho Pirro repetere, qui ita ait. [Hæc epistola graui controuersiæ inter recentiores Auctores ansam dedit; vbi enim nos legimus: *An existimas, quòd Panormitana Ecclesiam posses subiicere Messanensem?* legendum alij malunt: *An existimas, quòd Panormitanam Ecclesiam posses subiicere Messanensi?* Immò in aliquot Decretalium Gregorij IX. exemplaribus ita reperies; sed occasionem diuersis, immò oppositis sanè sententiis præbuit vetus editio; nam in vetustissimis omnibus codicibus, & in aliquot etiam postremæ editionis non omnes sunt appositæ litteræ nonnullarum vocum, sed nomina in compendium redacta, & breuitatis causâ, vt fit, decurtata, paucis characteribus exprimuntur eâ formâ, quam subiicio: *An existimas quod Panormi. Ecclesiam posses subiicere Messan.* vbi vox *Panormi.* non est primus, vt fortè cuipiam videtur, eius nominis casus, sed compendium est per apocopen vocis *Panormitana.* Id apertissimè suadet ipsa Pontificiæ orationis consecutio, & colligatio: ecce enim quam subiiciat Pontifex eiusdem periodi partem, *Vt illam isti præficeres.* Age verò, quis vel primoribus (vt aiunt) labiis Latini sermonis attigit latices, cui non constet in hac postrema periodi parte pronomen, *illam,* mentis oculis subiicere, quod longiùs distat substantiuum, Panormitanam scilicet Ecclesiam; aliud verò pronomen *isti,* Messanensem Ecclesiam in memoriam reuocare? Qui aliter velit, is profectò potiùs dicendus erit ineptus, quàm vt ineptam Pontificis locutionem asseramus; sin verò hæc ita fiot, vt altera periodi pars primæ cohæreat, *Panormitana* certè legendum erit, de qua scilicet dicitur, quòd illam præficere voluerit; alioqui turpiter in vna, & eadem periodo opposita concludens, Panormitanam Ecclesiam Messanensi subiectam, & Panormitanam Ecclesiam Messanensi prælatam dixisset Pontifex. Quod si nonnulli legisse hactenus videntur *Panormitanam,* id inde factum est, quòd dictionem illam, *Panormi,* non aduertentes vocis esse compendium, primum eius nominis casum esse crediderint, vel quòd sublatus esset apex, qui syllepsis huiusmodi vt plurimùm est index, vel quòd

quòd per errorem Typographi in mediam periodum irrepsisse existimauerint, cùm absque eo rectè primo aspectu videretur constare sententia: traxit fortè etiam ad errorem propinquitas illa dictionis *Ecclesiam*, cui proximum rati sunt consentire debere nomen, rem penitus non perpendentes: cæterùm facile vnus deinde codex errorem hausit ab alio: quæ etiam causa fuit, vt iuris Interpretes plerique in eum locum ea ratione præbeant quæstioni argumentum, perinde quasi Panormitanam Ecclesiam Messanensi Legatus subdidisset; ipsi enim cùm in eo toti sint, an suo iure Legatus aliquam Ecclesiam alteri subiicere queat, neglexisse videntur, an in litteris Pontificis diceretur, quòd Messanensis Ecclesia infra Panormitanam, vel quòd contrà, Panormitana infra Messanensem constituta sit: ad rem enim, quam ipsi ibi pertractant, perinde est quoquo tandem modo id acciderit: & quamquam aduerterint plerique, legendum esse, *Panormitanæ*, quod nos sentimus; prudentiæ tamen fuit, cùm lectorum commodo consulentes quæstionis argumentum nihil inuerterunt, sed in eo, quâ ratione fuerat ab aliis constitutum, versati sunt: molestiam certè exhibuissent lectoribus, qui recentiores scriptores cum veteribus committunt, si vel leuiter ab antiquis recessissent Interpretes noui. Si ergo quæramus, an Cencius Messanensem Ecclesiam Panormitanæ; an Panormitanam Messanensi subdiderit, non ab Iurisconsultis petenda sunt suffragia, qui quod ad historiam spectat, alij ab aliis accepere; parum soliciti, quonam modo se res habuerit: sed oratio ipsa Innocentij, & totius epistolæ tenor, ac consecutio; scriptores item, qui illa, vnde hæc pendent, enarrant, consulendi sunt. Cencius Legatus in Siciliam cum exercitu Pontificis iussu venerat Marcoualdum Siculo imperio inhiantem profligaturus; Fridericum puerum, ne Regno deiiceretur à perduelle, venerat defensurus; testis est ipse Innocentius *in ep.* 210. *lib.* 2. quam refert Bzouius *ad annum* 1199. *num.* 12. Cùm idem ergo Cencio, & Gualterio esset hostis, iidemque regni fines in eiusdem Friderici Regis fide continendi essent, mutuam profectò hominum gratiam, necessitudinemque præpositus labor, eademque studia conciliarunt. Erat Gualterius Friderico consanguinitate propinquus; tutelæ ab Innocentio demandatæ onus libens susceperat; à Marcoualdi perfidia quàm longissimè abhorreret, re ipsa ostenderat: quid ergo Legato Cencio in Friderici defensione commodius vnquam potuit accidere, quàm tanti viri totius Siciliæ, & Apuliæ Cancellarij ad Marcoualdum debellandum gratiâ vti, ac amicitiâ? In quas ille difficultates bellorum incidisset, si alterum aduersùs se, tantumque hostem adsciuisset? Quantam Pontificis incurrisset offensionem, si ab Friderici fide Gualterium auertisset? Immò verò adeò Cencius Gualterij gratiam inire studuit, nouisque in dies amoris significationibus hominis beneuolentiam demereri, vt illum è Troiano Episcopo, neque expectatâ Pontificis facultate, Panormitanum fecerit Archiepiscopum. Iam verò erat per hæc tempora Messanensis Antistes Berardus, quem Bonfiglius Bertium vocat: is verò fuit in primis Marcoualdo addictissimus, adeò vt Messanâ Romam contenderit ab Cœlestino Pontifice pro illo deprecaturus. In ecclesiasticam item excommunicationis, & suspensionis pœnam incidisse, Marcoualdi partium sectatoribus intentatam, liquet ex epistola 60. Innoc. *lib.* 5. cuius meminit Bzouius. Age iam, æquum hîc lectorem velim. In animum quis vnquam inducat, Cencium Legatum cùm Gualterij operâ, industriaque indigeret, cùm hominis gratiam sibi, maximè collato Archiepiscopatu, conciliare studuit, Panormitanam Ecclesiam de ipso Friderico benemeritam, cui Gualterium nuper præfecerat, Ecclesiæ alteri voluisse subiicere, ac Messanensi præsertim, vbi plurimi Marcoualdo sese adiunxerant perduelli, vbi Berardus esset Antistes, tam egregius illius fautor, vt Pontificia lætus anathemata exsorberet potiùs, quàm à cœptis desisteret? Adeo-ne præuaricatus est Legatus in grauissima, quam præ manibus habebat, causa à Pontifice demandata? Non-ne meritò in proditionis suspicionem venisset Cencius, qui Friderici consanguineum, tutorem, defensorem egregium premens, eos, qui in hostium partibus censerentur, euexisset ad fastigium dignitatum? Quàm ergo acriter, quàm vehementer, quàm impotenter in Cencium inueheretur Innocentius, si Regnum Siculum, si Fridericum puerum eo facinore vidisset in discrimen adductum? Orationem hic cohibeam, ne declamare videar; sed illud paucis adiiciam, epistolæ clausulam meæ causæ maximè adstipulari; hæc enim ibi lego. *Non in eius odium, vel ad iniuriam tui reputes esse factum, sed vt priuilegium Petri maneat inconcussum.* Eam hîc amouet suspicionem Pontifex, noluisse se, quæ gessisset Legatus, rata habere, eius Gualterij, de quo ad calcem vsque epistolæ egerat, odio ductum. Atqui nulla futura fuisset odij suspicio in Innocentio, si Gualterium Panormitanum Præsulem Messanensi subdidisset Cencius, eique rei non annueret Pontifex; sed gratiam potiùs illius iniuisset Innocentius, si ab ea illum potestate exemisset. Totius ergo (vt dicebam) epistolæ tenor atque connexio requirit, vt in hanc formam Innocentij verba proferantur: *An existimas, quia vices nostras tanquam Legato tibi commisimus exequendas, quod Panormit. Ecclesiam posses subiicere Messanensem, vt illam isti præficeres.* Ex quibus nihil est, quò admodum gaudeant Messanenses Bonfiglius, & Piccolus, aliique. Percepit fortassis animo quispiam me illuc in præsentia collimare, vt Messanensem Ecclesiam subiectam quoque Panormitanæ fuisse ostendam; sed aliò me vocat studium veritatis. Vt ergo quod sentio, in medium proferam; nihil Panormitanos aio, me iudice, pro suæ Ecclesiæ prærogatiua; ex hac epistula nihil Messanenses pro sua posse reperire; cùm enim rescripsisset Cencius, Gualterium in Panormitana Cathedra pro Legati, quâ fungebatur, auctoritate constituisse, rationem illam perstringere, atque elidere conatur Pontifex suis in litteris. An fortè, inquit, quòd nostras vices tibi demandauerimus, & legationis iura dederimus, poteris etiam vnam Ecclesiam alteri subiicere, Episcopatum vnum in duos partiri, vel duos in vnum vnire? Huius verò dicti hæc certissima est sententia, quam explicare non pigeat. Licèt Cenci, in mea sis legatione, liquet profectò, te Ecclesiam quamplam, verbi causâ Messanensem Panormitanæ subiicere haud posse; constar planè duos per te Legatum Episcopatus coalescere, vel vnum in partes seiungi haud posse: haud absimili igitur ratione, quamquam Legationem meam in Sicilia obeas, haud licuit tibi Episcopum ex vna in alteram transferre Ecclesiam; pleraque enim sunt, quæ peculiarem desiderent à Pontifice potestatem, nec cum Legationis iure eorum facultas demandatur. Vt igitur ex iis Innocentij verbis nemo

id eliciat, quod duos coniunxerit Episcopatus, vel vnum seiunxerit Cencius; ita planè nec quampiam Ecclesiam alterius suffraganeam constitutam. Hæc verò interpretatio ita sine obice fluit, ni fallor, vt si eam initio proposuissem, haud dubium sit, quin omnibus arrisisset. Quâ de causa ab eo labore supersedere fortè poteramus, dum ostendimus legendum esse *Panormitanæ*, non *Panormitanam*, in Innocentij litteris. Volui tamen eam statuere disceptationem, vt hanc libentiùs Messanenses meam amplecterentur sententiam; nimirum, quia nisi illis placeat, id ipsis discrimen impendet, vt Messanensem Ecclesiam subiectam olim à Legato, sine iure, siue iniuriâ, Panormitanæ fuisse concedant; si enim hæc verba non ad exempli gratiam afferentur à Pontifice, sed rem à Legato gestam declarent, euincunt profectò collatam olim Panormitanæ Cathedræ potestatem à Legato in Messanensem Ecclesiam; cùm tamen ipse integram germanamque periodum Innocentij non tam restituerim, quàm ostenderim, plaudente ipsâ epistolâ, historicis, & (quæ humanæ mentis domina est) ratione. Cùm ergo acquiescere nollet Innocentius, vt in Panormitana Ecclesia sederet Archiepiscopus Gualterius, de quo hactenus, Castinensis illi traditur Præsulatus, quod suadet epistola Innocentij, quâ vtitur Lellus 2. *part.* §.82. *fol.*46.] Hactenus D.Rochus Pirro. Quæ ad huius textus interpretationem, & commentarium spectant, adduxi *in cap.1. de translat. Episcopi*, & prosequuntur Solorzanus *tom.2. de iure Indiar. lib.3. cap.5.* Frances *de Eccles. Cathed. cap.3. ex num.*24.

CAPVT V.

Idem [a] *Barentin. Episcopo, & Marsican. Capellano, & Subdiacono nostro.*

Licèt [b] Tran. Canonici ab initio dissensissent, tandem tamen omnes vnanimiter consenserunt, dil. f. G. fratrem [c] Cassin. Abbatis in Archiepiscopum eligentes, cuius electionem ven. f. n. [d] P. [e] Portuen. Episcopus, tunc Sed. Ap. Legatus [f] examinari præcepit, & examinationem redactam scriptis fecit sigillis dilecti filij Archidiaconi, & Magistri Petrach. muniri, cum suo quoque sigillo ad Sed. Ap. transmittendam: litteras quoque suas nobis pro fratre dicti Cassin. Abbatis deprecatorias destinauit, quas cum decreto electionis omnium Canonicorum subscriptionibus roborato, nec-non & litteris [g] suffraganeorum, & [h] populi, tres de Canonicis Tranen. Ecclesiæ ab vniuerso Capitulo destinati nobis humiliter præsentarunt, petentes electionem canonicam de persona idonea celebratam, auctoritate Apostolica confirmari. [i] Nos autem ad maiorem cautelam à præfatis Canonicis iuramentum recepimus, non à nobis exactum, sed ab illis oblatum; & factum electionis, sicut est moris, & iuris, examinauimus diligenter. Iterum verò nuncius præfati Cassin. Abbatis suas nobis litteras præsentauit, grauem contra iamdictum Legatum querimoniam continentes, quòd postquam electionem examinauerat, & eam ad nostræ deliberationis examen transtulerat, nuntiis iam directis eandem electionem malitiosè nimis [k] examinare præsumpsit. Vnde petebat per viros idoneos suspicione carentes de ipso facto inquiri. Cúmque præfatus superuenisset Episcopus, & ea, quæ gesta sunt, intellexissemus ab ipso, de consilio fratrum nostrorum examinationem secundam, tanquam à non suo iudice factam, postquam negotium ad nostrum fuerat translatum examen, censuimus irritam & inanem.

NOTÆ.

1\. a *Barentin.*] Ita legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.3.* in sexta autem collectione legitur, *Bonon.* sed perperam, cùm causa, quæ in præsenti textu refertur, contigisset in prouincia Apuliæ, Bononiensis autem Ecclesia sit in prouincia Æmiliæ, vnde committi eius cognitio non poterat Bononiensi Præsuli. Legendum ergo est, *Bariensi Episcopo.* Barrium enim, vulgò *Bari*, est ciuitas Episcopalis in Apulia, iuxta Tranensem ciuitatem, cuius Episcopus Concordius appellatus subscripsit Cócilio Romano celebrato sub Hilario, vt refert Carolus à S.Paulo *in Geogr. sacra, pag.*58. Huius ergo Ecclesiæ Præsuli, & M.Capellano, & Subdiacono Romanæ Ecclesiæ delegauit Innoc. præsentem causam electionis Tranensis Archiepiscopi.

b *Tran.*] Tranum, vulgò *Trani*, est vrbs Apuliæ, cuius Episcopus Eutychius subscripsit Concilio Romano 3. sub Symmacho. Est Ecclesia Metropolitana, habetque tres Ecclesias suffraganeas.

c *Cassin. Abbatis.*] Petri videlicet II. qui posteà ab Innocentio III. creatus fuit Presbyter Cardinalis: fuit ordine 64. Abbas amplissimi, & perillustris monasterij Cassin. vt referunt plura adducentes de situ, & magnitudine Cassinensis monasterij Yepes *tom.1. chron. D.Benedicti, anno* 529. *c.*4. Coronel. *in notis ad Gongoram, tom.3. pag.*430. 2.

d *P.*] Petrus Galocia Portuensis Episcopus, creatus Cardinalis à Clemente III. mense Septembri, anno 1190. qui decessit temporibus nostri Innocentij anno 1211. vt refert Vghellius *in serie Præsulum ipsius Ecclesiæ, tom.3. Italiæ sacra.*

e *Portuensis.*] Ciuitas Portuensis non longè ab Ostia est ad Tyberis dexteram: distat ab Vrbe Romana per 18. milliaris; secundam Episcopalem Cathedram obtinet Pontifici immediatè subiectam, cuius Præsul Senatoriâ purpurâ decoratus in Basilica Lateranensi feriâ 3. sacra peragit, vt refert Vghellius *vbi supra.*

f Exami

f *Examinari.*] Iuxta ea, quæ latè adduxi *in cap. postquam, de elect.*

g *Suffraganeorum.*] Qui electioni, & ordinationi ipsius Archiepiscopi, tanquam Metropolitani interesse debebant, vt probaui *in cap. si Archiepiscopus, de temporib. Ordin.*

h *Populi.*] Supplicantis, non eligentis, vt exposui *in cap. 2. de elect.*

i *Confirmari.*] Post electionem enim legitimè celebratam sequitur Pontificis confirmatio, vt probaui *in dict. cap. significasti, de elect.*

k *Examinare.*] Id est nouum scrutinium facere; examen enim in præsenti accipitur pro scrutinio, vt iam notauit Ciroonius *ad tit. de scrut. in ordin. faciendo.*

COMMENTARIVM.

3. CONCLVSIO PROBATVR. EX hoc textu talis depromitur conclusio: *Factâ relatione superiori, iudex, qui retulit, aliquid innouare eâ pendente non potest.* Probant textus *in cap. 1. versic. Nam si tale, 20. dist. cap. nomen presbyteri 2. quæst. 1. cap. viduum, in fine 2. quæst. 6. cap. multum stupeo 3. quæst. 6. c. denique 6 quæst. 3. cap. bonæ 4. §. nec obstat, de postulat. Prælat. cap. dudum 22. cap. cùm in veteri 51. de elect. cap. Ecclesia 4. vt lite pendente, cap. intimasti 68. de appell. l. inter 6. §. 1. ff. de interdictis & relegatis, l. ex illo 13. Cod. de appell. l. 2. Cod. de relationibus, l. 2. Cod. Theodos. eod. tit. l. 2. Cod. vt lite pendente*, iuncto Matillo *lib. 2. obseru. cap. 7.* Consonat de iure Regio lex 35. *tit. 3. lib. 1. recopil.* Illustrant vltra congestos à Barb. *in præsenti*, & *lib. 1. iuris eccles. cap. 5. num. 83.* Speculator *part. 2. lib. 2. tit. de relationib. §. 5.* Vantius *de nullit. tit. ex defectu sententiæ, num. 143.* Lancelotus *de attentatis 2. part. cap. 8. per totum*, Maranta *de ordine iudic. actu 2. vltima partis, num. 10.* Narbona *in dict. l. 35. glossa 6.* Donellus *lib. 28. comment. cap. 7.* Citonius *lib. 2. obseru. cap. 16.* Gutherus *lib. 1. de officiis domus, cap. 27.* D. Nicolaus Antonius *de exilio lib. 2. cap. 27.* in fine, Brissonius *lib. 3. de formulis*, Salgado *de protect. 1. part. cap. 7. num. 7.* Petrus Gregorius *lib. 5. partit. tit. 14. cap. 2.* Hunnius *in encyclop. part. 2. tit. 35.*

4. RATIO DVBITANDI. Sed aduersùs hanc assertionem communiter à repentibus ex hoc textu deductam insurgi potest sequenti iuris consideratione. Actus extraiudiciales non inducunt attentata, nec suspendunt iurisdictionem iudicis ordinarij; vnde appellatio, quæ in iudicio interposita inducit attentata, *cap. 1. cum vulgatis, de appellat.* si extra iudicium interponatur, effectum suspensiuum non operatur, immò eâ non obstante iudex à quo validè in causa procedit, *dict. cap. 1. cap. constitutus, el 2. de appellat.* Docent Lancellottus *de attentatis 2. part. cap. 12. limit. 3.* Salgado *de protect. 2. part. cap. 13. per totum*, Moneta *de commut. cap. 8. num. 583. & de conseruat. cap. 9. quæst. 2.* Sed relatio, quæ Pontifici facta fuit in præsenti, extraiudicialis erat, siquidem Legatus extra iudicium retulit statum electionis Prælati Tranensis: igitur per eam non fuit suspensa iurisdictio ipsius Legati. Augetur hæc difficultas sequenti ratiocinio; nam si relatione factâ superiori non liceret aliquid innouare, sequeretur, quòd nec partes eâ pendente possent appellare: sed prouocare valent, *l. 1. §. 1. ff. de appellat.* igitur quia per relationem non suspenditur status causæ relatæ. Facit etiam contra præsentem assertionem textus *in l. 9. tit. 14. lib. 4. recopil.* vbi statuitur, quod quando Princeps iubet Magistratui inferiori, vt statum alicuius causæ referat, non proinde in eius cognitione supersedere debet, nisi specialiter suspensio illi iniungatur: igitur quia per relationem non suspenditur causæ cognitio.

Hâc difficultate minimè obstante vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, 5. RELATIO QVID. relationem apud Vopiscum, Dionem, Suetonium, Tacitum, historiæ Augustæ scriptores, accipi pro oratione in Senatu habita à Principe Consulibus, quibus datum erat ius cogendi Senatum, dum rem in Senatu decernendam proponebant. Tacitus *lib. 2. annal.* de qua relatione accipiendum est quod refert Vopiscus *in Probo*, videlicet, Principibus ius tertiæ relationis datum fuisse: & apud Capitolinum *in Pertinace*, Imperatorem Pertinacem ius quartæ relationis obtinuisse; Suetonium *in Augusto, c. 58.* M. A. adhuc Cæsarem ius quintæ relationis adeptum fuisse: quæ historiæ Augustæ testimonia exponunt post Casaubonem, Salmasium, & alios historiæ Augustæ Scholiastas Gutherus *lib. 1. de officiis domus August. cap. 48.* Bulengerus *lib. 1 de Imper. cap. 15.* Citonius *lib. 2. obseru. cap. vlt.* In præsenti autem relatio accipitur pro consultatione facta inferiori ad superiorem. Relatio enim, & consultatio periode se habent, ac continens & contentum, & promiscuè accipiuntur in Digestis & Codice, tam Iustin. quàm Theodos. de relationibus, & consultationibus. Quas relationes ad Principes mittebant Præsides prouinciarum, & ipsi Præfecti Prætorio, quando dubiæ litis occasio id exigebat. Quem relationum morem à Plinio secundo cùm ad ordinandam Bithiniam, & Pontum à Trajano Principe missus esset, frequenter vsurpatum fuisse legimus *lib. 10. epist. ipsius.* Relatio igitur fit à minori Magistratu ad superiorem, quoties sententiam ferre non audens, causam superiori refert. Non per omnia relatio appellationi similis est, nec in omnibus ab ea differt. Similis est appellationi, quia sicut appellatione pendente nihil innouari valet, *cap. 1. cum vulgatis, de appell.* ita relatione factâ Principi, vel superiori, nihil est innouandum ex hoc texto, & aliis sepià adductis. Differt autem relatio ab appellatione primò in eo, quod appellatio interponitur à partibus, relatio verò fit à iudice, *l. 2. Cod. de offi. io Vicary*, ibi: *Relationes iudicum libenter audiuimus.* Secundò appellatio tantùm interponitur post sententiam, *l. vlt. C. de sentent. & interl. cum l. vlt. Cod. quorum appellationes.* Symmachus *lib. 10 epist. 29. Verecundè potius, quam iure suscepi prouocationem, non stante sententia.* Relatio autem fit ante sententiam, *cap intimasti, de appell.* & postea antequam executioni mandetur, *l. 10. & 34 Cod. de appell. in Theodos.* maximè in publicis & extraordinariis iudiciis: cuius relationis exemplum habemus in actis Apost. *cap. 25.* cùm Paulus seruatus esset Cæsaris cognitioni, quem appellauerat. Agrippa Paulum audire concupiuit, iubente Festo adductus est Paulus, ibi: *Cùm Agrippa, & Beronice in auditorium introissent cum Tribunis, & viris principalibus ciuitatis, iubente Festo adductus est Paulus. Et dixit Festus: Agrippa Rex, & omnes qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc hominem, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me Hierosolymis, petentes & acclamantes, non oportere eum viuere amplius: ego verò comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, iudicaui mittere. De quo quid certum scribam domino, non habeo: propter quod produxi eum ad vos, & maximè ad te Rex Agrippa, vt interrogatione factâ, habeam quid scribam:*

bam. Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, & causas eius non significare. Deinde pluries relatio fieri potest, *l. 37. Cod. Theodos. de appell.* appellatio autem in eadem causa tertiò non est admittenda, *cap. sua, de appell.* notauit Cironius *dict. lib. 2. obs. cap. 16.* in appellatione cognoscit, & pronuntiat iudex ad quem appellatur; ad relationem rescribit Princeps, seu Quæstor sacri Palatij, *l. iubemus, Cod. de appell. l. 34. eod. tit. in Theodos.* quò spectant Symmachus *lib. 10. epist. 62. Post crebras cognitiones, & rescripta ad relationem numerosa.* Possidius *in vita S. Augustini, cap. 12. Cùm ingratus ad piissimum Principem prouocasset, ab Imperatore relationi debitum est responsum solutum, & consequutum præceptum.* Notauit Iuretus ad Symmachum *lib. 10. epist. 53.*

6. DE CAUSIS RELATIONIS. Secundò sciendum est, relationem ita plenam & integram faciendam esse, vt quid rescribat Princeps, ambigi non possit, *l. ne causas 15. dict. l. iubemus 34. Cod. de appell.* Symmachus *lib. 2. epist. 30. & lib. 10. epist. 45. & 53.* & post Constantini constitutionem acta ipsius relationis debent partibus exhiberi, vt si relatio minùs plenè facta sit, vel contrariis alicui ex partibus videatur, liberum ei sit refutatorias preces adiungere, *authent. nouo iure, Cod. de relationib. l. 1. & 8. C. Theodos. de appell.* & *lib. 22. obs. cap. 33.* iudex enim relationem dubiorum per sententiam sæpiùs promittebat, *l. 2. Cod. Theodos. de relat.* vbi legendum est: *Relatione promissa*, non *præmissa*; vt vulgò legitur, contra fidem Codicis Theodos. vnde illa deprompta est; quo modo etiam emendauit Symmachus *lib. 10. epist. 53.* in illis verbis: *Post præmissam relationem*; Iuretus *in notis ad ipsum*, & notauit Gutherius *lib. 1. de officiis domus, cap. 28.* aliàs enim si iudex exemplum litterarum relationis litigatori non edebat, & contra eum rescribebatur, prouocare poterat, *l. 1. ff. de appell.* vbi ait Vlpianus: *Quid enim si Præses consulendo mentitus sit, & pars docuerit vel falsa, vel non ita se habere quæ scripta sunt.* Merillus *lib. 2. obs. cap. 7.* Relationum vsus frequens apud veteres fuit in causis dubiis, magnique momenti, *l. 8. Cod. Theodos. de defensorib. ciuit.* aut ad tollendam iuris dubitationem, aut propter publicam disciplinam. Huius exemplum habemus in lege Constantini, quâ iubet, vt prouinciarum Præsides, si quis potentiorum extiterit insolentior, & ipsi vindicare non possint, aut examinare, aut pronunciare de eius nomine, ad Principem, aut certè ad Præfecturæ Prætorianæ scientiam referant, quo prouideatur qualiter publicæ disciplinæ, & læsis remotionibus consulatur. Est alia relationis species apud Symmachum *lib. 10. epist. 54.* facta à Præfectu Vrbi Senatus nomine, vt restitueretur ara Victoriæ, priuilegiisque Vestalium, & prædiis templorum Paganorum, contra quam D. Ambrosius libellos, seu preces supplices scripsit: posteà tamen Imperator Iustinianus vsum relationum sustulit, vt litium breuitati consuleret, *in nouella 195.*

7. DE VSU RELATIONUM IN ECCLESIA. In Ecclesia etiam vsum relationum innaluisse iam à primis eius sæculis, constat ex Innocentio I. *in epist. ad Aurel. Carthag. Episcopum*, ibi: *Restituit cum Apostolica Sedes ad relationem duplicis Synodi indicatus.* Et *epist. 91. & 96.* inter epistolas D. Augustini: *Vestris relationibus respondentes rescripsimus.* Et ex litteris ipsius Pontificis ad Concil. Meluit. quæ reperiuntur *dict. epist. 91. Fiant enim necesse est cautiores, cùm inuentores malorum ad duplicis relationem Synodi, sententia nostra statutis viderint ab ecclesiastica communione seiunctos.* Et in epistola ad Exuperium Episcopum Tolos. *Dilectio tua institutum secuta prudentum, ad Sedem Apostolicam referre maluit quid de rebus dubiis custodire deberet, quam vsurpatione præsumpta, quæ sibi videretur de singulis obtinere.* Siricio in epistola ad Himerium Tarracon. *Ad Romanam Ecclesiam, vtpote ad caput tui corporis, retulisti.* Ex Leone I. in epistola ad Episcopos prouinciæ Viennensis: *Nobiscum itaque fraternitas vestra recognoscat, Apostolicam Sedem pro sui reuerentia, a vestra etiam prouincia sacerdotibus innumeris relationibus esse consultam; & per diuersarum, quemadmodum vetus consuetudo poscebat, appellationem causarum, aut retractata, aut confirmata fuisse iudicia.* Vetustissimum extat similis relationis exemplum apud D. Cyprianum *lib. 4. epist. 55.* quod refert, & explicat Petrus Marcha *in concord. Sacerd. & Imperij, lib. 1. cap. 10.* vbi eundem morem ex variis Conciliis Orientis, & Occidentis probat. Idem vsus relationum adstruitur ex epistola Synodi Sardicensis ad Iulium, apud Hilarium: *Optimum, & valdè congruentissimum esse videbitur, si ad caput, id est ad Petri Apostoli Sedem, de singulis quibusque prouinciis referant sacerdotes.* Quare *lib. 2. huius voluminis*, titulus 28. concipitur *de appellationibus, recusationibus, & relationibus.* Ad quam vltimam rubricæ partem, videlicet de relationibus, spectat textus *in cap. intimasti 68. eodem titulo.* Relationes suprà recensitæ tribus ex causis potissimùm fieri solent, quas enumerant Marantà *in speculo, part. 6. art. 6. num. 4.* Lancellottus *dict. 2. part. de attentatis, cap. 8.* Prima est, quoties iudex ante sententiam in causa ciuili, siue criminali, quoties de iure dubitat, Principi eam referre, *dict. l. 1. Cod. de relationibus, l. cum qui, §. iudicibus, ff. de iudiciis.* Secundò relatio fit ex necessitate, cùm Princeps committit causam iudici, facultate delegata tantùm procedendi vsque ad conclusionem causæ, cum expressa inhibitione proferendi sententiam; tunc enim causam instructam tenetur delegatus Principi referre iuxta formam commissionis: ad quem casum referendi sunt textus *in cap. cùm olim, de testibus, cap. finali, de appell.* Tertia causa relationis adest cùm fit ex natura ipsius negotij, quia illius decisio ad superiorem spectat, *cap. vt debitus, cap. vt nostrum, de appell. cap. maiores, de baptismo*: & de hac relationis causa accipienda est præsens decisio, cùm confirmatio Episcoporum spectet ad Pontificem, iuxta adducta *in cap. postquam, de elect.* Legatus enim in præsenti post examinatam electionis causam, eam retulit Innocentio III. vt electio ab eo confirmaretur, vel infirmaretur.

8. RATIO DECIDENDI. Quibus ita animaduersis ratio huius decisionis ex eo prouenit, nam per relationem superiori factam, sicut per appellationem, causæ cognitio deuoluitur ad superiorem, ita vt iurisdictio iudicis referentis suspendatur, *l. ad Principem 22. ff. de appellat.* post relationem enim conquiescit iudicis referentis officium, *l. ex illo, Cod. de appellat.* Vnde omnia, quæ postea exercentur, tanquam ab incompetente, siue non habente iurisdictionis vsum, nulla sunt ipso iure, vt iuxta hunc textum ibi, *inanem*, defendit Narbona *in dict. l. 35. glossa 6. num. 5.* sicut enim attentata appellatione pendente sunt nulla, *cap. 1. cum aliis, de appell.* ita & gesta factâ relatione antequam Princeps rescribat, ipso iure non subsistunt, Lancellotus *dict. cap. 8.* Marantà *dict. art. 3.* qui variis ampliationibus, & limitationibus adductis hanc exponunt doctrinam.

Nec

9. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS. Nec obstat difficultas suprà pro dubitandi ratione adducta; nam negamus relationem esse actum extraiudicialem; immò iudicialem esse probatur. Siquidem à iudice fit, consentientibus partibus, quibus relationis exemplum exhibetur, vt si minùs plenè, aut verè facta sit, suos libellos offerant refutatorios. Deinde quia relatio appellationi æquiparatur; vnde titulus *de appellat.* in vtroque iure concipitur *de appellat.* recusationibus, & relationibus: igitur sicut appellatio, & recusatio sunt actus iudiciales, ita & relatio, quæ illis adiungitur. Nec augmentum primum difficultatis aduersatur, pro cuius expositione, & textus *in dict. l.* 1. § 1. vera interpretatione, varij distinguendi sunt casus. Primus est, cùm relatione pendente partes aliquid innouarunt, & illud non irritatur, quia relatio, quoad iudicem referentem, non quoad partes, inducit attentata, vt docet Lancellotus *dict. cap* 8. *numer.* 2. Secundus est, cùm relatione pendente iudex referens sententiam dixit; possunt enim partes ab ea appellare, *l.* 1. *Cod. de relat.* licèt enim à sententia nulla, vt est sententia prolata pendente relatione, non sit necesse appellare, *l.* 1. *& per totum ff. quæ sententia sine appell. l.* 1. *Cod quando appellare*; tamen appellatio, si interponatur, valet, & subsistit, *cap. cùm olim, cap. significantibus, de officio delegati, c. exhibita, de iudiciis, cap. significauerunt, de exceptionibus, cap. dilecto, de appell. l. si expressim, ff. eod. tit.* propter effectum deuolutionis, & alios, quos considerat Narbona suprà, *num* 9. & hoc casu procedit textus *in dict. l.* 1. *Cod. de relationibus.* Tertius casus euenit cùm relatio Principi fit, ipseque Princeps rescribit, & partes appellationem interponunt; & hoc casu distinguendum est ius Pandectarum à noua constitutione Imperatoris Constantini: iure enim Pandectarum prouocari poterat a rescripto Principis, quod relationem Magistratuum sequebatur, *dict. l.* 1. § 1. *ff. de appell.* Post constitutionem tamen Constantini relatam *in l.* 1. *Cod. Theodos. de appell.* quâ iubetur, vt relationis exemplum partibus tradatur, vt intra quinque dies, si relatio veritati causæ non conueniat, suas preces refutatorias offerant; si transactis his diebus relatio Principi missa sit, à rescripto causam decidente nec prouocari, nec supplicari potest, *l.* 6. *Cod. Theodos. de appell. l.* 2. *Cod. Theodos. vt lite pendente.* Docet, & ita exponit Merillus *lib.* 2. *obseru. cap.* 7. Nec obstat vltimum augmentum; procedit enim textus *in dict. l.* 9. *recopil.* in relatione petita à Principe, non verò facta à Magistratu ex consensu partium, & exemplo relationis illis exhibito; tunc enim nisi expressè causæ cognitio à Principe inhibeatur, non suspenditur eius iurisdictio.

10. EXPONITVR CAP. CONSTITVTIS, DE APPELLAT. Adhuc superiori assertioni obstat textus *in cap. constitutis* 45. *de appell.* vbi in ipsa specie præsentis decisionis, cùm quædam causa electionis per modum appellationis esset ad summum Pontificem deuoluta, Legatus à latere pendente appellatione, non solùm validè, verùm etiam licitè in causa processit, & electionem examinauit; igitur quia licèt per appellationem aut relationem suspendatur iurisdictio iudicis à quo, non tamen inhibetur examen electionis canonicæ. Huic difficultati vt satisfaciant Glossa *verbo Delegauit*, & antiquiores, varias adducunt solutiones, ex quibus illa nunc placet, quæ affirmat, textum illum procedere in appellatione, cui partes facilè renunciare solent, *cap. inter solicitudinem, de appell.* quare cùm partes in eius textus specie consensissent, vt Legatus post appellationem iterum causam examinaret, rectè docent, Legatum potuisse in causa procedere partibus consentientibus, & appellationem renuntiantibus. Docet Moneta *de commut. vltim. cap.* 8. *num* 588.

CAPVT VI.

Idem *S. Apri, & S. Leonis* [a] *Abbatibus, & Magistro R. Archidiacono* [b] *Tullen.*

Dilectus f. R. [c] Meten. Canonicus nobis humiliter intimauit, quod cùm ven. f. n. [d] Prænestinus Episcopus Ap. Sed. Leg. Ecclesiam sancti Trudonis eidem ad resignationem proprij Pastoris in [e] manibus eius factam [f] liberaliter [g] contulisset, dil. f. R. Meten. Archidiac. ad quem illius Ecclesiæ præsentatio pertinebat, asserens, quod eodem inconsulto conferri non potuit à Legato, donationi eius minùs rationabiliter se opponens, Canonicum ipsum super eadem Ecclesia indebitè molestare præsumpsit. Cùm igitur plus iuris habeat in concessione Prælatus, quàm in præsentatione patronus, nec præiudicetur Prælato, si quando per Ap. Sed. Legatum, eo inconsulto, Ecclesia concedatur: dis. v. per A. s. m. quat. dictum Archidiac. vt ab eius super hoc indebita molestatione desistat, mon. præm. per cens. ecclesiasticam ap. rem. cogatis.

NOTÆ.

1. a *Abbatibus.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 4. Monasterium S. Leonis est ordinis D. Augustini in vrbe Tullensi, de quo fratres Sammat. *tom.* 4. *Gall. Christ. fol.* 559. Monasterium etiam S. Apri est ordinis D. Benedicti in eadem diœcesi, de quo iidem fratres Sammat. *dict. tom.* 4. *fol.* 69.

b *Tullensis.*] De Tullensi Ecclesia nonnulla notaui *in cap. cùm accessissent, de constit.*

c *Metensis.*] De Metensi Ecclesia egi *in cap. debitum, de bigamis.*

d *Prænestinus Episcopus.*] De quo non pauca retuli *in cap. dudum, de elect.*

e *In manibus eius.*] Legati videlicet; nam resignatio debet fieri in manibus superioris, ideo- 2.
que potest fieri coram Legato à latere, *cap. delibe-*

ratione 3. hoc tit. lib.6. Docent repetentes *in cap. si Abbatem, de electionibus, lib. 6.* Gambara *de officio Legati lib. 6. num. 163.* Flaminius *de resign. lib. 7. quæst.13 num.15.*

f *Liberaliter.*] Id est sine vlla pensionis reseruatione in fauorem certæ personæ; tunc enim sicut talis resignatio facta in manibus ordinarij non valet, *cap. finali, de pactis, cap. ex parte, de officio delegati:* ita facta coram Legato non subsistit. Docent Gambara *vbi suprà*, Rebuffus *de resignat. num.5.* Flaminius *vbi proximè, num.17.*

g *Contulisset.*] Cùm sciret esse canonicum, aliàs si canonicus inscio Legato beneficium impetraret, eius collatio nulla esset, *cap. fin. de officio Legati in 6.* Iam pro expositione Clementinæ 2. de officio Ordinarij dixi *in cap. si proponente, de rescriptis.*

COMMENTARIVM.

3. CONCLVSIO PROBATVR.

a SEquens conclusio communiter deducitur ab Interpretibus ex hoc textu. *Legatus à latere confert beneficia vacantia in sua prouincia, quamuis eorum præsentatio spectet ad patronum ecclesiasticum.* Probant eam textus *in cap. litteras, de supplend. neglig. cap. 1. cap. præsenti 3. cap. deliberatione, cap. finali, hoc titul. lib 6. cap. si a sede 31. de præb. eod. lib. cap. cùm dilectus 28. de iurepatron. cap. venerabilem, de præbendis, cap. sua, de confirmat. vtili.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti, & lib.1. iuris ecclesiast. cap. 5. num.54.* Cæsar *de eccles. hierarch. disput 3. §.2.* Vighellius *in method. iuris can. pag.289.* Renatus Chopinus *lib.2. de sacra polit. tit 6.* Couarruuias *practic. quæst. 36.* Azor *tom 2. instit. mor. lib.5. cap 29.* Lambertinus *de iurepatron. lib. 2. part.3. quæst.8. art 1.* Dartis *de beneficiis sect 3. cap.4.* Garcia *eod. tract.5. part. cap. 3.* Corradus *simili tract. part.2. cap 3.* Duarenus *lib. 3. de sacris, cap. 3.* Moneta *de commut. cap.10. num. 321.* Tondutus *tom.1. resol. canonic. cap.2. §.6.* Gambara *de officio Legati, lib. 3. per totum,* Fragoso *de regim. Christ. Reip. part. 2. lib 4. disput.1. §.4. per totum,* P. Gregorius *lib.5. partit. tit.3. cap. 2.* Valensis *de beneficiis lib. 1. tit. 8.* Solorzanus *tom. 2. de iure Indiar. lib.2. c.4. n.14.* Moëz *in c.1. hoc tit lib.6.*

4. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO.

Sed aduersùs hanc assertionem ita pro ratione dubitandi insurgi valet; nam cum Episcopo ordinario collatore beneficiorum tantùm concurrit Pontifex, non verò eius Legatus, qui per legationis officium vocatur ad partem sollicitudinis, non verò in plenitudinem potestatis, *cap. multùm 2. quæst.6.* igitur Legatus, quantumvis à Latere, non potest conferre beneficia vacantia in sua prouincia. Augetur hæc difficultas ex eo, nam Legatus non potest beneficium conferre in præiudicium tertij, *cap. dilectus 28. de iurepatron.* sed conferendo beneficia vacantia in prouincia suæ legationis, præcipuè si sint iurispatronatus ecclesiastici, præiudicium irrogatur Episcopo, & patrono: igitur nullo modo Legatus à Latere beneficia intra prouinciam suam vacantia conferre valet. Accedit, nam si vera esset ratio ab Innocentio in præsenti assignata illis verbis: *Quia plus iuris habet in concessione Prælatus, quàm in præsentatione patronus,* sequeretur Legatum etiam conferre posse beneficia iurispatronatus laicalis, cùm militet eadem ratio: sed non potest ea conferre cùm ad laicum spectat præsentatio, *dict. cap. dilectus 28.* igitur nec beneficia iurispatronatus ecclesiastici conferre valet.

5. LEGATVS QVÆ CONFERAT BENEFICIA.

Hac difficultate ita fulcitâ minimè obstante, vera est præsens Innocentij decisio, ad cuius expositionem, præmissis Legatorum generibus, de quibus *in cap.1. hoc tit.* egi, sciendum est, Legatum à latere posse conferre beneficia vacantia in sua prouincia, vbi Legationis officium exercet, etiamsi ad Sedem Apostolicam ob negligentiam Ordinariorum sint deuoluta, *cap. penult. de præb. & dignit.* Gambara *dict. lib. 3. de officio Legati, num. 263.* quare aduersùs Legatum non currit semestre assignatum in Concilio Lateran. quia cùm etsi Ordinarius negligens sit, potest posteà iure deuoluto illud conferre; ideò Concilij Lateranensis tempus non habet locum in Legato. Ampliatur etiam hæc Legatorum potestas, vt procedat etiam in beneficiis, quorum collatio spectat ad exemptos, quia eorum etiam ordinarius est, *cap. si Abbatem, de elect.* Docent Antonius Cuchus *lib. 5. instit. tit. de Legato, num.68.* Selua *de beneficiis 3. p. quæst.66.* Corradus *eod. tract. cap.3. num.4.* Similiter etiam procedit hæc Legatorum facultas, si beneficij collatio ad patronum ecclesiasticum spectet, vt ex hoc textu docent Gigas *de pensionib. quæst. 24. num. 1.* Lambertinus *de iurepatron. 1. part. lib. 2. art.6. num. 4* qui etiam resoluunt, in hac specie non desiderari expressam iurispatronatus derogationem. Hæc etiam beneficia, quæ Legatus potest conferre, ea vacatura suæ collationi reseruare valet, *cap. præsenti, hoc tit. lib.6.* etiam in fauorem & gratiam alicuius certi clerici, *cap. cùm dilectus, de iurepatron.* non tamen illa conferre, aut illi aliquod ius ad rem dare, *cap. dilectus, de præbendis,* hoc enim tantùm R. Pontifex facere valet, *cap. detestanda, de concess. præb. cap. præsenti, de officio delegati, lib. 6.* nec item beneficium vacaturum promittere, nam licet id ei permissum videatur *in cap. accedens, de concess. præb.* tamen *in cap.2. eod. tit.* huiusmodi permissio declaratur nullius momenti, & contra Concilium Lateran. cuius diffinitionem non magis relaxare potest Legatus, quàm cæteri ordinarij: in eadem etiam Ecclesia pendente vna reseruatione, aliam facere non potest, *cap. præsenti, §. fin.* in diuersis verò Ecclesiis plures reseruationes facere valet. Barbosa *lib.1. iuris eccles. cap 5. num 55.* Cæsar & Fragoso *vbi suprà.*

6 LEGATVS QVÆ BENEFICIA NON CONFERAT.

Legati etiam à Latere non possunt conferre Ecclesias Cathedrales, vel Regulares, seu ipsarum Cathedralium maiores post Pontificalem dignitates electiuas, *cap. deliberatione, hoc tit. lib. 6.* Dartis *dict. cap.4 de beneficiis,* Valensis *dict. tit. 8.* nec etiam conferre possunt beneficia reseruata à R. Pontifice, *cap. licèt, de præb. lib.6.* licèt eis concessa sit facultas conferendi beneficia qualitercumque vacantia; quia in reseruatis R. Pontifici non possunt se ingerere. Similiter licèt habeant potestatem conferendi beneficia etiam reseruata, non possunt conferre beneficia vacantia in Curia, nisi specialiter, & expressè id eis concedatur, *cap. 2. de præb. in 6.* Nec etiam conferre possunt beneficia litigiosa, *cap. 1. & 2. vt lite pendente, lib.6.* nec etiam beneficia ad Episcopum deuoluta ex negligentia Prælati regularis exempti, quæ Episcopus confert auctoritate Apostolica, *Clement. 1. de supplenda neglig.* cùm enim eo casu Episcopus conferat beneficium vt delegatus Pontificis, non potest Legatus se intromittere, *cap. studuisti, hoc tit.* Selua *de beneficiis part. 3. quæst. 66.* Fragoso *vbi suprà, num. 56.* Similiter nec beneficia conferre valet iurispatronatus laicorum, patrono inuito, nisi ad Episcopum per negligentiam patroni deuoluta sint,

sint, *cap. cùm dilectus* 10. *de iurepatron.* nec etiam si eorum collatio sit iurispatronatus laicorum, & clericorum simul. Docent *in dict. cap. dilectus*, Abbas, & Calderinus, ne ex societate clericorum laicis præiudicetur, argumento textus *in l. si communem, ff. quemadmodum seruitutes, cap. 1. de iurepatron. lib.6.* Aliud dicendum est in beneficiis iurispatronatus laicorum ex præscriptione, vel priuilegio, vt probat Valensis *lib.1. de beneficiis, tit.4. num.16.* etiam beneficium de iure vacans, si de facto retinetur possessio, quamuis conferri possit, *cap. licèt, de preb. in 6.* possessio tamen tradi non valet: quo modo intelligitur textus *in cap. cùm nostris, de concessione prebendæ*: vbi tanquam sobreptitia huiusmodi collatio iudicatur. Circa Vicarias perpetuas, postquam placuit beneficiorum appellationa comprehendi, concurrit Legatus cum Ordinario in eis conferendis, & inter illos locus est præuentioni, *cap. si à Sede, de prebendis in 6.* Garcia *de beneficiis 5. part. cap. 3.*

7. DE ALIIS LEGATIS. Legati verò missi, vel nati nullam habent iure Legationis facultatem conferendi beneficia, *cap. 1. hoc tit. in 6. cap. si à Sede 31. de preb. eod. lib.* Ratio est, quia Episcopi habent fundatam iurisdictionem iure communi quoad collationem beneficiorum, *cap. 3. de instit. cap. quia 5. de concess. preb. cap. 3. de relig. domibus*: quare magnum illis sequeretur præiudicium, si Legati nati possent beneficia conferre. Nec obstabit si dicas, eandem rationem præiudicij adesse in Legatis à Latere, qui beneficia conferre valent, vt proximè probaui; nam talis facultas concessa fuit Legatis à latere propter eorum amplam dignitatem, & prerogatiuam dignitatis Cardinalitiæ; & quia ipsi raró, & nisi magnis ex causis in prouinciis mittuntur; quod in aliis Legatis non consideratur: Hoc autem procedit, nisi specialiter illis sit indulta, *cap. 1. hoc tit. lib.6. cap. litteras, de supplend. negligentia*; aut nisi sint missi cum potestate, seu auctoritate Legati à latere: illi enim absque alia speciali facultate possunt conferre, quæ Legati à latere conferre solent. Gigas *de pensionib. quæst.6. num.19.* Garcia *5. part. cap. 3.* Sed quia hæc facultas in Nunciis etiam missis cum potestate Legati à latere solet restringi ad certum beneficiorum genus, & ad beneficia certi valoris, ideò tempore collationis inspici debet, & in actis exhiberi facultas ipsa. Illud tamen in praxi obseruatum sæpiùs vidi, vt in æstimando valore ipsius beneficij non computentur distributiones, seu anniuersaria, quæ vulgò in nostra diœcesi Salmantina appellantur *Obenciones de clerecia*, vt prosequuntur Garcia *dict. 5. part. cap. 3. de beneficiis*, Valensis *dict. tit. 8.*

8. RATIO DECIDENDI. Ex quibus iam apparet vera decidendi ratio huius decisionis, quæ ex eo prouenit; nam cùm Legati à latere gerant vices R. Pontificis in prouincia sibi designatis cum amplitudine potestatis, quam alij Legati non habent, vt *in cap. 1. hoc tit.* probaui: ideò sicut R. Pontifex potest conferre quæcomque beneficia, ita & Legatus à latere ratione legationis sibi commissæ potest conferre beneficia vacantia in sua prouincia. Neque interest, quod eorum collatio spectet ad personam ecclesiasticam ratione dignitatis ecclesiasticæ, quam obtinet; nam adhuc ea conferre potest. Ratio est, quia cùm sit ordinarius Legatus à latere in ea Ecclesia, cuius ratione clericus exercet iuspatronatus, quid mirum, vt Legatus tanquam superior possit conferre ea. Accedit, nam similia beneficia, quorum collatio spectat ad Episcopum ratione Episcopatus Legatus conferre valet: igitur similiter & illa conferre potest, quorum collatio spectat ad clericum ratione iurispatronatus ecclesiastici. Crederem tamen, quod si ad clericum spectet collatio beneficij ratione iurispatronatus hæreditarij, vel alio modo acquisiti, dum non Ecclesiæ causâ competat, tunc non posse Legatum conferre tale beneficium; tum ne deterioris conditionis sit clericus, quàm laicus; tum quia præsens textus procedit casu, in quo iuspatronatus spectabat ad clericum, Archidiaconum videlicet ratione propriæ dignitatis: non verò idem dicendum esset, si competeret ratione proprij patrimonij.

9. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS. Nec obstat dubitandi ratio suprà exposita; nam licèt satis controuersum sit apud Interpretes, an Legatus à latere in sua prouincia conferat beneficia vacantia iure ordinario, an iure speciali? & iure speciali ea conferre docuerint Duarenus *dict. cap.3 de sacris Ecclesiæ*, Couarruuias *dict. 2. part. de beneficiis, cap. 3.* Selua *eod. tract. dict. 2. part. num. 34.* alij relati à Garcia *dict. part. 3. num. 8.* tamen contraria sententia verior est, videlicet competere iure ordinario vt Legato à Latere; in his enim, quæ iure legationis illi competunt, ordinarius dicitur, *cap. 2. hoc tit, lib. 6.* sed collatio beneficiorum pertinet ratione legationis ipso iure absque speciali concessione: igitur vt ordinarius collator confert beneficia in sua prouincia vacantia. Ita tenent Garcia *dict. cap. 3. num 8.* Fragoso *dict. §. 3. num. 6.* vnde virtute legationis poterit in præiudicium Episcopi tanquam superior beneficia conferre. Nec augmentum difficultatis aduersatur; nam præsens decisio accipienda est iuxta casum in ea propositum, iuris videlicet patronatus ecclesiastici, non verò laicalis; nam in præiudicium patroni laici Legatus beneficia conferre non valet.

10. EXPONITVR CAP. 1. DE APPEL. Sed superiori assertioni opponitur textus *in cap. 1. de appell.* vbi deciditur, Archiepiscopum Eboracensem A. S. Legatum non potuisse conferre beneficium vacans in sua prouincia, collationemque ab eo factam esse irritandam: igitur quia Legati non possunt conferre beneficia vacantia in sua prouincia. Huius difficultatis solutio ex suprà dictis facilè depromitur; diximus enim Legatum tantùm à latere posse conferre beneficia vacantia in sua prouincia, non autem Legatum natum, vel missum; quia in hac parte æqualis non est eorum auctoritas: vnde cùm Archiepiscopus Eboracensis sit Legatus tantùm natus, vt *in cap. 1. hoc tit.* probaui, ideo non potest conferre beneficium etiam vacans in sua prouincia.

11. INTELLIGITVR CAP. LITTERAS 4. DE SVPPLEND. NEGLIG. Secondò aduersatur textus *in cap. litteras 4. de supplend. neglig.* vbi proponitur, beneficia tanto tempore vacasse, vt eorum collatio deuoluta esset ad R. Pontificem: & cùm Legati Sedis Apostolicæ ordinarij collatores beneficia vacantia contulissent, consultus fuit Innocentius III. vtrùm videlicet possessores sustinendi essent in possessione ipsorum, an verò Legati ea conferre possent? Et respondit Innocentius III. possessores, si aliàs digni sint, sustinendos esse in beneficiorum possessione, aliàs Legatos auctoritate Apostolica conferre ea posse. Ex quo Innocentij III. decreto duplex insurgit difficultas. Prima, nam si iam collatio beneficij erat deuoluta ad R. Pontificem, atque Legatus, tanquam ex iure deuoluto conferre

poterat,

poterat, *cap. penult. de prebendis*; quo modo sustinetur collatio ab Ordinario posteà facta. Secunda, si Legatus confert beneficia vacantia in sua prouincia iure proprio, & ordinario, quomodo in eo textu asseritur, auctoritate Apostolica conferre debere, præcipuè cùm illa, quæ ratione legationis exercentur, auctoritate Apostolicâ peracta non dicantur, *cap. hi qui*, vbi Glossa, & Francus *num. 5. cap. si apostolice, de prebendis & dignit. lib. 6.* Primæ difficultati satisfaciendum est ex verbis ipsius textus, ibi: *De patientia permittatur ab ipsis pacificè possideri.* In quibus innuitur, in eo textu collationem beneficij potiùs ex pietate & misericordia tolerari, quàm ex iuris stricti principiis defendi, quod iam in eo textu notauimus. Secundæ difficultati respondetur, in eo textu non agi de Legato à Latere, sed de Legato misso, qui iure proprio, & auctoritate ordinaria nunquam beneficia confert, nisi ex speciali delegatione illi concedatur: vnde rectè ait Innocentius III. in eo textu auctoritate Apostolica illi indulgeri, vt si possessores beneficiorum idonei non reperiantur, possint ea auctoritate Apostolicâ conferri.

12\. EXPONITVR CAP. 4. §. PROHIBEMVS, HOC TIT. IN 6.

Deinceps suprà tradita opponi potest noua Clementis IV. decisio relata *in cap. deliberatione 4. §. prohibemus, hoc tit. in 6.* vbi Clemens IV. prohibet, ne Legatus in genere, aut in specie cuicumque concedat facultatem conferendi beneficia, quæ pendente legatione aliqui duxerint in eius manibus liberè resignare, eâ adiectâ ratione, quia fraus fierat Concilio Lateranensi inhibenti collationem beneficij vacaturi. Quæ Clementis decisio vt superflua reiicienda venit; siquidem, vt suprà diximus, licèt Legatus possit reseruare beneficia vacatura, nequit tamen ea conferre; quod & apertè probatur, si rectè perpendatur decisio textus *in cap. constitutis, de concess. prab.* Pro huius textus interpretatione aliqui existimarunt, inspecto iure Decretalium potuisse Legatum à Latere collationem beneficij etiam vacaturi aliis committere; quorum opinioni assentiri non possum, cùm *in dict. cap. constitutis*, expressè contrarium statuatur: quare existimo, nouam prohibitionem Clementis IV. non eò respicere, vt auferat potestatem Legatis committendi collationem beneficiorum, quæ nondum vacarunt; hoc enim iam iure Decretalium prohibitum erat. Sed noua prohibitio illius textus eò tendit, vt Concilium Lateranense, quod loquebatur tantùm in casum mortis, videlicet cùm beneficium vacasset per mortem, traheretur ad casum, in quo beneficia liberè resignantur, quia huiusmodi commissione conferendi beneficium vacaturum fraus fiebat Concilio Lateranensi: vnde sicut Innocentius III. *in dict. cap. constitutis*, protraxit Concilij Lateranensis prohibitionem ad casum, in quo beneficiorum prouisio committitur, ita Clemens IV. ipsam Innocentij decisionem protraxit ad casum, in quo committeretur collatio beneficij vacaturi per resignationem; ne, quamuis remotissimè, fraus fieret Concilio, vt latiùs prosequemur *in dict. cap. constitutis* 11.

C A P V T VII.

Idem [a] *Illustri Regi Francorum.*

[b] NOuit ille, qui nihil ignorat, quod Regiæ sublimitati. *Et infrà*: Nuper autem primò dil. f. M. & Vvalt. milites, & postmodùm dil. f. Magistrum F. Decanum Aurel. cum litteris tuis benignè recepimus, & curauimus multipliciter honorare, sicut per ipsos poterit pleniùs tuæ Serenitati patere. Ipsi autem in nostra, & f. n. præsentia constituti contra eundem [c] Card. ex parte tua querimoniam intenderunt, videlicet quod cùm tibi esset certâ ratione [d] suspectus, post [e] ap. ad nos interpositam extra [f] fines regni Francorum in terram tuam interdicti sententiam promulgauit; qui etiam in animam tuam promiserunt, & obtulerunt iurare, quod tu coram [g] Legatis & delegatis nostris super hoc negotio stabis iuri; & quod propter huiusmodi negotium nec per nos, nec per alium fueris ex parte nostra citatus, vt iuri parêres, prædictam petens sententiam, receptâ huiusmodi [h] cautione iuratoriâ, relaxari. Cæterùm ad ea, quæ contra Card. obiecerunt, & eis respondimus, & tuæ magnificentiæ respondemus, quod etsi fines regni Francorum exierat, nondum tamen fuerat terminos suæ legationis egressus, cùm non solùm in regno Francorum, sed in [i] Vien. Lugdun. & Bisuntun. prouinciis iniunctam sibi à nobis legationis solicitudinem suscepisset.

N O T Æ.

1\. a ILlustri.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap. 5.* quo modo rescribi solet Principibus sæcularibus, vt Imperatori Constantin. *in cap. solitæ 6. de maior. & ob.* Illustri Regi Castellæ *in cap. 1. de restit. spol. in 5. compil. extrauag. vnica, de Iudæis.* Illustri Regi Aragonis *in cap. quantò 18. de iureiurando.* Illustri Regi Franciæ *in præsenti*, & *in cap. tuam 3. de ordin. cognit.* & *in extrauag. meruit, de priuileg. inter communes*: Illustri Regi Cypri *in cap. penult. de confirm. vtili*, Regi Angliæ *in cap. quantò 3. de iudiciis.* Regi Vngariæ *in cap. intellecto 33. de iureiurand.* Regi Lusitaniæ *in cap. ex speciali, de Iudæis*; notarunt Cenedus *ad Decretal. collect. 109. num. 1.* Bassæus *in chron. Hispan. cap. 18.* cuius tituli, & nomenclaturæ rationem reddunt, & illustrant Valdea *de dignit. Regum Hispan. cap. 13.* Iuretus *ad Symmachum, lib. 10. epist. 37.*

b *Nouit.*] Huius textus decisionem, partem esse epistolæ nostri Innocentij III. relatæ *in cap. nouit, de iudiciis*, & ad eundem casum pacis fractæ inter Philippum Regem Galliæ, & Angliæ Regem 2.

Regem pertinere, Cuiacius, & Anton. August. *in dict. cap. nouit*, & alij non inferioris notæ Interpretes existimarunt, asserentes, occasione pacis ruptæ cum Ioanne Angliæ Rege Innocentium III. in Franciæ prouincias Petrum S. Mariæ in Via Lata Diaconum Card. Legatum à Latere misisse, & duas scripsisse epistolas; vnam ad Episcopos Galliæ *in dict. cap. nouit*; aliam ad ipsum Philippum relatam *in hoc textu, & in cap. nouit, de appell.* cuius aliam partem eadem face historiæ illustrandam, relatam *in cap. sicut 29. de iureiurando*, notauit magnus vir D. Franciscus Ramos *in memor. ad Alex. VII. pro Episcop. Lusit. propos. 4 §. 1. num. 47.* Sed ni fallor causa huius decisionis diuersa est ab argumento, & historia textus *in dict. cap. nouit, de iudiciis*: existimo enim interdictum, cuius mentio fit in hoc textu, fuisse interdictum appositum ob repudiatam vxorem ab ipso Philippo, de quo egi *in cap. 1. verbo Exulare, de postul.* Illud enim prolatum fuit à Cardinali Legato in ciuitate Viennensi, vt in nostro textu innuitur, & probatur ex duabus epistolis nostri Innocentij editis à Sitlero *pag. 169.* his verbis: [Quantò ampliùs de honestate tua, discretione pariter, & litteratura confidimus, tantò fiducialiùs ea tibi committimus exequenda, quæ Apostolicæ Sedis honorem respiciunt, & communem vtilitatem populi christiani. Cùm itaque de fratrum nostrorum consilio ad reformandam inter charissimos in Christo f. n. Ph. Francorum, & R. Anglorum Reges Illustres plenæ pacis concordiam, vel treguas saltem vsque ad quinquennium statuendas duxerimus inter cætera destinandum, discretioni tuæ auctoritate præsentium indulgemus, vt si quos viros ecclesiasticos, Archiepiscopos, vel Episcopos, vel minoris viros ordinis in regno Anglorũ esse cognoueris, quorum tractatui pacis sit consilium opportunum, eos ad te conuoces, & per districtionem Ecclesiasticam, si necesse fuerit, nostra fretus auctoritate venire compellas. Nulli ergo, &c.]

[Scripsimus charissimo in Christo f. n. Ph. Illustri Regi Francorum, vt ea, quam superduxit contra Ecclesiæ interdictum, à suo separata consortio, charissimam in Christo f. n. Francorum Reginam Illustrem vxorem suam in gratiam recipiat coniugalem, & debito pertractet affectu. Vt autem mandatum nostrum super hoc meliùs, & expeditiùs compleatur, discretioni tuæ auctoritate præsentium indulgemus, per Apostolica scripta mandantes, & districtè præcipientes, vt nisi dictus Rex infra mensem post commonitionem tuam prædictam Reginam in gratiam receperit coniugalem, & honore debito pertractarit, ex tunc totam terram eius appellatione postpositâ subiicias interdicto, ita quod præter baptisma paruulorum, & pœnitentias morientium, nullum in ea diuinum officium celebretur: & ven. f. nostris Archiepiscopis, Episcopis, & dilectis filiis nostris Abbatibus, Prioribus, & vniuersis Ecclesiarum Prælatis constitutis in terra eius in virtute Spiritus sancti districtè præcipimus, vt cùm in terram Regis eiusdem interdicti sententiam promulgaueris, eam ap. rem. secundùm prædictam formam obseruent, & per suas faciant prouincias, diœceses, & Ecclesias obseruari. Nulli ergo, &c.] Scriptum est super hoc Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, & vniuersis Ecclesiæ Prælatis in terra Regis Franciæ constitutis. Cùm enim Philippus vt suspectum recusasset ipsum Cardinalem Legatum, atque à sententia interdicti appellasset, atque etiam proposuisset prædictum Cardinalem fines Regni Franciæ egressum interdictum promulgasse, & sic sine iurisdictione, cùm prouinciam legationis excessisset: consultus Innocentius per Legatos missos à Philipo, & in hoc textu relatos, primæ quæstioni responsum dedit in epistola relata *in dict. cap. nouit, de appell.* secundæ verò in hoc textu.

c *Cardinalem*] Petrum videlicet Diaconum Cardinalem tituli S. Mariæ in Via Lata.

d *Suspectus.*] Ad hanc partem spectat textus *in cap. nouit, de appell.*

e *Post appellationem.*] Cùm enim prædictus 3.
Cardinalis apud Senonas Archiepiscoporum, & Episcoporum Concilium congregasset, vt contra ipsum Philippum procederet, & interdictum in Regno Franciæ apponeret, Philippus per nuncios suos ad Sedem Apostolicam appellauit, vt refert Spondanus *in continuat. Barony, anno 1198. numero 9.*

f *Fines Regni Francorum.*] Pro diuersitate temporum diuersi fuerunt huius Regni fines; dum enim Galli Romanis parebant, in sex prouincias Regnum diuidebatur, vt eius æui, & sequentium historiam, & geographicam descriptionem referens tradit Hothomanus *in Franco-Gallia, cap. 1. 2. & 3.*

g *Legatis, & delegatis nostris.*] Qui varij fuerunt; nam Petrus Cardinalis, de quo in præsenti, missus fuit, vt iam cœptum negotium diuortij prosequeretur; fuerant enim antea iudices dati in hac causa Octauianus Episcopus Ostiensis, & Ioannes presbyter Cardinalis, vt refert Spondanus *vbi suprà, anno 1201. num 1.*

h *Cautione iuratoria.*] Sub qua tel xanda erat interdicti sententiâ, *cap. quâ fronte, de appell. cap. ex parte 23. de v. s.* Vnde rectè petebat in hac parte Philippus interdicti sententiam relaxari.

i *Vien. Lugdun. Bisunt.*] Prouinciæ istæ tempore Innocentij III. erant Galliæ, non tamen spectabant ad Regnum Francorum, vt constat ex eius Regni descriptione tradita à Doctore *pag. 80.* Vnde cùm in Viennensi ciuitate Legatus sententiam interdicti promulgasset, intendebat Philippus eum extra Franciæ prouincias, & per consequens extra legationis terminos sententiam dixisse.

COMMENTARIVM.

EX hoc textu communiter deducitur, *Legatum cui commissa est legatio in diuersis prouinciis,* 4.
posse in vna cognoscere de causis emergentibus in alia; postea tamen quàm terminos prouinciæ sibi commissæ egressus fuerit, non posse exercere iurisdictionem. Ita vltra ordinarios in præsenti ex hoc textu docuerunt Monesa *de commut. vltim. volunt. cap. 5. num. 226.* Couar. *lib 3 variar. cap. 20.* Gonzalez *in regul. 8. glossa 22.* Barbosa *lib. 1. iuris eccles. cap. 5. num. 76.* Azot a *part. instit. lib. 5. cap. 27. quæst. 4.* Fragoso *de regim. Christ. reipub. disput. 10. §. 2. num. 37.* Gambara *de officio Legati extra prouinciam, num. 2. & 3.* Nam licèt non possit iudex extra prouinciam ius dicere, *l. 3. ff. de officio Præsidis, l. vlt. ff. de iurisd.* tamen Legatus diuersarum prouinciarum ordinariam in omnibus prouinciis sibi assignatis habet iurisdictionem, *cap. 2. hoc tit. lib. 6.* Sed ordinarius iudex in quolibet loco suæ iurisdictionis potest causas alterius loci decidere,

dere, ac terminare, *cap. cùm Episcopus, de officio Ordin. lib.6.* igitur Legatus in qualibet prouincia suæ legationis potest exercere iurisdictionem contentiosam, etiam quoad res, seu personas existentes in alia prouincia: sed si iam excessit prouincias suæ legationis, non potest aliquam iurisdictionem contentiosam exercere. Neque obstabit, si instes, Legatum Proconsuli æquiparari, *cap.2. hoc tit.lib.6.* sed Proconsul tantùm deponit imperium, dum ingreditur vrbem Romanam, *l.vlt.ff.de officio Proconsulis:* igitur similiter licèt Legatus excesserit terminos suæ prouinciæ, dum tamen non ingrediatur Romanam ciuitatem, non deponit imperium, aut iurisdictionem. Nam respondendum est, etiam Proconsulem iam egressum terminos prouinciæ suæ iurisdictionem contentiosam exercere non posse, nec contrarium probat textus *in dict. l. vlt.* nam omissis emendationibus Fabri & Gothofredi *in eo*, Hothomani *lib.4.obseru. cap.22.* dicendum est, Proconsulem in ingressu vrbis deponere imperium, id est iurisdictionem voluntariam, quam etiam extra prouinciam exercere poterat, vt interpretatur Cuiacius *in nouella 95. Iustin.* vel insignia, & ornamenta dignitatis Proconsularis, vt vult Osualdus *lib. 17. comment. Donelli, cap. 9. littera E:* iurisdictionem autem contentiosam ex quo excessit terminos suæ prouinciæ certum est exercere non posse.

CAPVT VIII.

Gregorius IX. [a] *Patriarchæ* [b] *Hierosolym.*

VOlentes. *Et infrà:* Fraternitati tuæ legationis officium in prouincia tua duximus committendum; ita tamen, quod si Legatum ad partes illas de latere nostro contigerit destinari, executionem ipsius officij, quamdiu Legatus ipse ibi fuerit, pro Sed. Apost. reuerentia omninò dimittas.

NOTÆ.

1. a *PAtriarchæ.*] Geraldo videlicet; ipse enim, mortuo Rodulpho electus fuit in Patriarcham Hierosolym. & confirmatus à Gregorio IX. anno 1217. vt ex Scriptoribus Orientalibus refert Spondanus *in continuat. Barony, prædicto anno, num.7.* Besoldus *in hist. Hierosolym.*

b *Hierosolym.*] Amplitudiorem, & principium huius Ecclesiæ tituli *in cap.3. de clericis peregrin.*

COMMENTARIVM.

IN hoc textu deciditur, præsente Legato à Latere officium Legati missi, seu nati cessare, nec huiusmodi Legatos insigniis vti posse. Quod & deciditur *in c.antiqua, §.dominica, de priuileg.* Docent Barbosa *lib.1.iuris Eccles.c.5.n.19.* Fragoso *de regim.* vbi suprà, *disput.10.§.1.n.7.* Cuius doctrinæ ratio prouenit ex præexcellentia Legati à Latere, qui alios quoscumque Legatos præcedit, vt latè docet Mantique *de precedent.q.29. per totam.* 2.

CAPVT IX.

Idem.

EXcommunicatis pro iniectione manuum violenta, Ecclesiæ Romanæ Legati, qui de ipsius latere non mittuntur, extra prouinciam sibi commissam, vel ibidem, si huiusmodi manuum iniectores illuc contingat aliunde accedere; & qui Ecclesiarum suarum prætextu legationis sibi vindicant dignitatem, etiam subditis (quamuis in prouincia sua existentes) beneficium absolutionis impartiri non possunt, nisi de speciali gratia illis, & sibi amplius à Sede Apostulica concedatur.

a *IDem.*] Greg. videlicet IX. qui motu proprio præsentem edidit constitutionem à nemine consultus, vt de ipso Gregorio iam notaui *in cap. fin. de consuetudine.*

COMMENTARIVM.

1. Conclusio probatur. EX hac constitutione talis deducitur assertio: *Legati nati non absoluunt excommunicatos ob iniectionem manuum in clericos, etiam in sua prouincia: Legati missi similiter non absoluunt ipsos extra suam prouinciam, aut venientes ad eam ex aliena: Legati à Latere omnes, & vbicumque absoluunt.* Probant hanc conclusionem textus *in cap. quoad translationem, hoc tit. cap. ea noscitur 13. cap. ad eminentiam 22. cap. quamuis 58. de sentent. excomm.* Illustrant Gambara *de officio Legati lib. 12. per totum*, plures congesti à Barbosa *in præsenti, lib.1. iuris eccles. cap. 5. num. 27.* Monета *de commut. cap. 5. num. 236.* Suarez *de censur. disput.22. sect.1.num.60.* Graffis *in decisionibus lib.1. cap. 49. num 58.* Fragoso *de regim. disput. 10 §.2. num.23.* Gibalinus *in synopsi censur. pag.466.* Garcia *in summa, tract. 1. difficult. 3. dub.2. puncto 5.* Cæsar *de eccles. hierarch. disput.3.§ 2.*

Sed hæc assertio ita illustrata difficilis redditur sequenti iuris consideratione. Excommunicatio, quæ incurritur ob violentam manuum Iniectionem in clericum, R. Pontifici est reseruata, nec alius quàm ipse ab ea absoluere potest, *cap. si quis suadente 17. quæst.4.* & si Legatus à latere tanquam eius vices gerens ab ea absoluit, etiam Legati nati, seu missi, qui etiam dicuntur Vicarij R. Pontificis, *cap. finali, 93. dist.* Cæsar *vbi supra § 1. num. 11.* 2. Traditur dubitandi ratio.

num. 11. absoluere possent: igitur aut omnes Legati à prædicta excommunicatione absoluere valent, aut nullus. Augetur hæc difficultas ex eo, quia si Legatus à Latere posset quoscumque excommunicatos, & vbicumque absoluere, posset etiam quoscumque, & vbicumque excommunicare, cùm ille possit absoluere, qui & ligare: sed Legati alienos subditos, & extra suam prouinciam existentes excommunicare non possunt, vt sæpe sæpiùs *in hoc tit.* probaui: igitur neque eos absoluere.

3. De canone Si quis suadente. Adhuc tamen defendenda est præsens assertio, cuius rationem vt percipiamus sciendum est, ob dignitatem clericalis status, & reuerentiam, quæ clericis debetur, in Concilio Lateran. sub Innocentio II. celebrato, & in Concilio Rhemensi tempore Eugenij congregato anno 1148. *can.* 13. statutum fuisse, vt si quis suadente diabolo tanti sacrilegij reatum incurrerit, quod in clericum, vel monachum manus violentas iniecerit, anathema sit, ita vt nullus Episcoporum illum præsumat absoluere, nisi mortis vrgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur. Referunt Concilij Rhemensis verba Baronius *anno* 1148. Manrique *annal. Cisterc. tom.* 3. *anno* 1148. *cap.* 4. quem canonem firmarunt Romanæ Ecclesiæ Præsules *in cap.* 1. *cap. non dubium* 5. *cap. parochianus* 9. *cap. ex tenore* 10. *cap. cùm non ab homine* 14. *cap. tua* 19. *cap. contingit, de sentent. excomm. cap. eos* 22. *cap. cum quis* 23. *eod. tit. lib.*6. & aliis iuris locis congestis ab Antonio August. *in epit. iuris lib.* 37. *tit.* 58. Crespetio *in summa, verbo Clerici non cedendi.* Illustrant hoc priuilegium canonis Pineda 3. *part. Monach. Ecclesf. lib.* 20. *cap.* 16. §. 5. Petrus Gregor. *lib.* 4. *partit. cap.* 10. & *lib.* 16. *syntagm. cap.* 1. *num.* 35. Suarez *de censur. disput.* 22. *sect.* 1. *cap.* 4. Sarmiento *in defens. libelli de redditib. eccles. part.* 2. §. 3. *monit.* 55. plures congesti à Cenedo *in collect. ad decretum, collect.* 24. Barbosa *in dict. cap. si quis suadente,* Petrus Gregorius *lib.* 2. *partis. tit.* 9. *cap.* 10. & *tit.* 16. *cap.* 11. Fragoso *de regim. Christ. Reipub.* 2. *part. lib.* 1. *disput.* 2. Delbene *de immunit. eccles. tom.* 1. *quæst.* 2. *dubit.* 4. Scortia *in selectis epist.* 29. *select.* 69. Gibalinus, & Garcia *locis suprà citatis*, Diana *part.* 9. *tract.* 4. Nos tamen tria tantùm in præsenti examinabimus, videlicet personas, quæ hoc priuilegio fruuntur, aut in excommunicationem incidunt; ex qua iniectione excommunicatio incurratur; & qui possint ab ea absoluere.

4. De personis in canone comprehensis. Quoad primum, illis verbis, *Si quis*, omnes personæ vtriusque sexus, tam sæculares, quàm ecclesiasticæ, dum iudicium integrum rationis habeant, comprehenduntur, *cap.* 1. *cap. mulieres* 60. *cap. porro* 7. *cap. ex tenore* 10. *cap. veritatis* 24. *cap. cùm illorum* 32. *cap. de monialibus* 37. *cap. fin. de sentent. excomm.* Docent latè Gibalinus, & Diana *vbi supra.* Deinde quoad personas, quæ hoc priuilegio canonis gaudent, certum est, omnes clericos, siue in maioribus, siue in minoribus ordinibus constitutos, immò tonsuram tantùm habentes, hoc canonis priuilegio frui, quia in clericorum numero, & collegio recensentur, *cap. cleros, cap. psalmista,* 21. *dist. cap. cùm contingat, de ætat. & qualit.* Nec interest, an coniugati sint, dum deferant habitum clericalem, & alicui Ecclesiæ inseruiant, iuxta textum *in cap. vnico, de clericis coniugat. lib.*6. Concilium Trident. *sess.* 23. *de reform. cap.* 6. Monachorum etiam appellatione, qui hoc priuilegio fruuntur, veniunt religiosi vtriusque sexus, tam professi, quàm nouitij, nec non etiam conuersi, & canonici regulares, *cap. monachi* 2. *cap. parochianum* 9. *cap. cùm illorum* 32. *cum sequent. de sentent. excommunic. cap. religiosi* 21. §. *vnico, eodem titul. in* 6. pluribus relatis docet Garcia *vbi supra.* Etiam monachi bigami hoc priuilegio fruuntur, quia bigamia tollit priuilegium clericale, non verò regulare, vt cum aliis resoluit Gibalinus *vbi suprà.* Fratres etiam Tertiarij Ordinis SS. Francisci, & Dominici, nec non Eremitæ, si superiorem habeant, & in communi vitam agant, hoc priuilegio fruuntur, vt docent Rodriguez *tom.* 2. *qq. regul. quæst.* 65. *artic.* 5. Layman. *lib.* 1. *summæ, tract.* 5. 2. *part. cap.* 5. *num.* 4. Non tamen hoc priuilegio gaudent clerici incorrigibiles, tonsuræ desertores, sine veste clericali incedentes, grauissimis sceleribus implicati, *cap. in audientia* 25. *cap. perpendimus, cap. contingit, de sentent. excommunic.* Nec etiam gaudent clerici goliardi, ioculatores, carnifices, ter moniti vt similia exercitia deserant, *cap. vnico, de vita & honest. clericor. lib.*6.

Ipsa manuum iniectio vt excommunicatio incurratur, debet esse violenta, & iniuriosa, vt occisio, vulneratio, mutilatio, percussio, quocumque modo, aut instrumento fiat, siue manu, pede, ense, fuste, loris, aut etiam veneno occultè propinato, vt latè resoluit Diana *dict. tract.* 4. 5. De iniectione manuum. Nec solùm si manu propria percussio sequatur, excommunicatio incurritur, verùm & si ab alio, dum quia mandauit, aut ratam habuit percussionem, *cap. dilecto* 6. *cap. cùm quis* 23. *de sentent. excom. lib.*6. *cap. mulieres* 6. § *fin. cap. quamo* 47. *de sentent. excomm.* debet autem ipsa percussio esse grauis, ita vt sufficiens iudicetur ad peccatum lethale perpetrandum, sine quo excommunicatio maior incurri non valet, *cap. nemo, cap. nullus* 11. *quæst.* 3. non autem incurritur hæc censura sequentibus casibus. Primò cùm quis clericum cum propria vxore, matre, filia, vel sorore solum cum sola in loco suspecto inuenit, *cap. si verò* 3. *de sentent. excommunic.* si non dolo, vel fraude ipsum percusserit, illum euocando, vt resoluunt Diana *dict. tract.* 4. *resol.* 2. Barbosa *in dict. cap. si verò, num.* 7. Gibalinus *vbi suprà, pag.* 465. Similiter nec in excommunicationem incidit ille, qui clericum percussit, cùm aliter se defendere non posset, vt resoluunt Sayrus, & Philiarchus relati à Gibalino *vbi suprà.* Similiter etiam in excommunicationem non incidunt, qui percutiunt clericum habitu laicali incedentem, *cap. si verò, de sentent. excommunic.* Nec qui clericum quouis ordine insignitum ratione officij, coërcitionisve intra modum sine iniuria verberant, aut percutiunt, argumento textus *in cap. vniuersitatis* 24. *cap. cùm voluntate* 54. §. *finali, de sentent. excommunic.* nec illi, qui eiiciunt excommunicatum ab Ecclesia, nec illi, qui se, suaque defendendo clericum percutiunt, *cap. si verò* 3. *cap. ex tenore* 10. *de sentent. excomm.* Prosequuntur alios casus Diana, & Gibalinus *vbi suprà.*

Superest vt de absolutione huius excommunicationis agamus. Et eam petendam esse à summo 6. De absolutione ab hac censura. Pontifice personaliter, non per procuratorem, deciditur *in dict. cap. si quis suadente,* & aliis suprà citatis. Posteà tamen illa permissa fuit Lega-

tis, iuxta distinctionem traditam in hoc textu; & Episcopis certis in casibus. Primò si percussio sit leuis, ea qua licèt peccatum lethale datetur, mutilatio tamen leois secuta fuit, *cap. peruenit* 17. *de sentent.excomm.extrauag.perlectis*, Ioannis XXII. Docent, & resoluunt, quando leuis percussio dicatur, Molina *de iustitia tom.4. disput.57. num.1.* Barbosa *de potest. Episcop. alleg.41. num.2.* Item si impuberes sunt, qui manus violentas iniecerunt, ab Episcopo, etiam post pubertatem, absolui valent, *cap.1.cap. quamuis, cap.fin.de sentent. excomm.* Similiter absoluere potest Episcopus mulieres cuiuscumque conditionis, etiam ob enormem percussionem, cùm periculum illis sit peregrè proficisci, & se virorum cœtibus immiscere, *c.mulieres, cap.ea noscitur*, præcipuè si sint moniales, *c.de monialibus, de sentent.excom.* Item absoluere possunt seruos, & filiosfamilias, quando pater, & dominus percussioni non consenserunt, *d.cap. mulieres, cap.relatum* 37. *de sentent. excomm.* etiam infirmos valetudinarios, dum primò iuramento promiserint, quod pristinæ saluti restituti, personaliter à Pontifice eam requirent, *cap.quamdiu* 26. *cap.quamuis* 58. *de sentent. excomm.* Etiam ab Episcopo absolui possunt pauperes ita inopià laborantes, vt Romam adire non possint, *dict cap.ea noscitur, cap. quamuis.* Clerici etiam vnius collegij sub eodem tecto degentes, ab Episcopo absolui possunt, si percussio grauis non sit, *cap.quoniam 9.de vita & honest.cleric.* immò si religiosi eius cœnubij in hanc censuram inciderint, à proprio Prælato absolui valent, *cap. monachi 2. cap. cum illorum* 32. *de sentent. excom.* nisi percussio enormis sit, *cap. canonica, eod. tit.* Monachi autem, qui religiosum alterius monasterij, seu ordinis percusserint, debent absolui à proprio Prælato, indictà satisfactione coram Prælato ipsius percussi, *dict.cap. cùm illorum*, & si clericum sæcularem percusserint leuiter, ab Episcopo absolui debent, *cap. religiosi, eod. tit. lib.6.* Hæc omnia procedunt regulariter, & iure communi attento: si verò periculum mortis immineat, quia tunc nulla datur reseruatio peccati, aut censuræ, quilibet absolui poterit à censura à quolibet sacerdote, cum obligatione sistendi coram R.Pontifice, si conualuerit, *dict. cap. ea noscitur, cap.quod de his, de sentent.excom.* Aut si alia priuilegia habeant Religiosi, quibus standum est. Etiam post Concil. Trident. *sess. 24. de reform. cap.6.* si percussio occulta fuit, & difficilis est aditus ad R. Pontificem, Episcopus potest absoluere. Tandemque Bullam Cruciatam habentes, eius virtute semel in vita; & si iterùm in excommunicationem inciderint, aliam Bullam assumentes possunt absolui, vt docent Rodriguez *in Bullam*, §.11. *numero* 2. Pater Mendo *eodem tractatu, disput. 24. numero* 48.

7. **Ratio decidendi.** Quibus ita præmissis ratio huius decisionis ex eo prouenit; nam cùm ab excommunicatione ob percussionem clerici illi absoluere possint, quibus iure absolutio permissa est; & Legato à Latere permissum sit ab hac excommunicatione absoluere, non à consuetudine, vt existimauit Speculator *tit. de Legato*, §.*superest*; sed à iure ipso, *in d.c.ad eminentiam, dict. c.quod translationem*, vt docet Fragoso: ideò quoscumque excommunicatos ob dictam percussionem vbicumque absoluere valent; quia illis sine vlla prouinciæ taxatione hæc absoluendi facultas data est. Vnde deducitur à contrario, excommunicatos ob iniectionem manuum in Episcopos, aut Cardinales, absoluere non posse, quia huiusmodi censura R. Pontifici tantùm est reseruata; *cap. felicis, de pœnis lib.6. Clement. 1. eod. tit.* Similiter Legati missi, cùm non æquali polleant dignitate, ac Legati à Latere, tantùm subditos suos absoluere possunt, non aliundè venientes, ne legationis formam sibi præfixam excedere videantur, *cap. sanè, de priuileg.* Legati autem nati prædictos excommunicatos absoluere nequeunt, quia illis concessum non est, ea ratione, ne contemneretur priuilegium prædicti canonis *si quis suadente*, cùm eorum subditi clericos percutientes facilè pro absolutione illos adire possint.

8. **Dissoluitur dubitandi ratio.** Nec obstat difficultas suprà adducta, cui facilè ex suprà traditis fit satis; nam licèt in iure Pontificio reseruata sit absolutio excommunicationis ob iniectionem manuum incursæ R. Pontifici; tamen in eodem iure concessa est facultas absoluendi Legatis à latere, & natis, cum suprà tradita distinctione: non tamen omnibus Legatis hæc facultas competit, quia eorum potestas æqualis non est, vt probaui *in cap. 1. hoc tit.* Nec augmentum difficultatis refragatur; nam magnum discrimen versatur inter facultatem excommunicandi, & potestatem absoluendi in foro interno; quia ad excommunicationem infligendam necessaria est causæ cognitio, & iudex pro tribunali sedere debet, *cap. si quem*, §. *si quis 2. quæst. 3. cap. inducia 3. quæst.3.* quæ in alieno territorio obiri nequeunt, *cap. Episcopum 9. quæst. 2.* absolutio autem, quæ in foro interno conceditur, neque causæ cognitionem, neque iudicialem actum petit, vnde Legatus vbicumque potest prædictos excommunicatos absoluere; non autem extra prouinciam in alienos subditos excommunicationem proferre, vt docet Moneta *de commut. cap.5. num.237.*

CAPVT X.

Idem.

NEmini dubium esse volumus, quin Legatorum Sed. Apost. [a] statuta edita in prouincia sibi commissa, durent tanquam perpetua, licèt eandem postmodùm sint egressi. Secus autem si causas duxerint [b] delegandas aliquibus, cùm iurisdictio istorum exspiret, si ante illorum discessum horum [c] citatio non præcessit.

NOTÆ

NOTÆ.

1. a *Statuta.*] Legati enim statuta facere possunt in sua prouincia, vt alij, qui iurisdictionem ordinariam habent, de quibus egi *in cap. cum Ecclesia, de constit.* & sunt perpetua, quatenus suæ legationis iurisdictioni conueniunt, vt accipiunt præsentem textum Citooins *ad hunc tit.* Suarez *de legib. lib. 1. cap. 10. num. 5.* Tapia *tom. 1. catena mor. lib. 4. quæst. 5. art. 1.*

b *Delegandas.*] Legati enim possunt causas committere, & delegare, vt probaui *in cap. 3. de officio delegati.* 2.

c *Citatio.*] Iuxta ea, quæ adduxi *in cap. gratum, de officio deleg.* ex cuius commentario huius textus interpretatio petenda est. 3.

TITVLVS XXXI.

De officio iudicis ordinarij.

CAPVT I.

Ex [a] *Synodo Ioannis Papæ.*

PErniciosa. *Et infrà* : Habeant igitur Episcopi [b] singularum vrbium in suis diœcesibus liberam potestatem adulteria, & scelera [c] inquirere, vlcisci, & iudicare secundùm quod [d] canones censent, absque impedimento alicuius. Et cùm opus fuerit, [e] publicum conuocent auxilium, non ad præiudicandum, sed potiùs ad ea, quæ Deo sunt placita, prosequendum.

NOTÆ.

1. a *EX Synodo.*] Trecasensi, seu Trecensi. Ioannes enim VIII. R. P. anno Domini 872. apud Trecas in Gallia Synodum celebrauit, vbi plura ad fidem pertinentia, & non pauca ad reformationem morum spectantia statuta fuerunt, vt in eo referunt Corjolanus, & Iacobus Sirmundus, Baronius *in eo anno*, Filesacus *in præsenti.* Verba huius textus non reperiuntur inter canones editos à Sirmundo in capitularibus Caroli; extant tamen in prima collectione, *sub hoc tit. c. 1.* & *sub tit. de adulteriis, cap. 4.*

b *Singularum vrbium.*] Non enim possunt esse duo Episcopi in vna ciuitate, sed singuli in singulis præesse debent, vt latè probabimus *in cap. quoniam, hoc tit.*

2. c *Inquirere.*] Non enim solùm potest Episcopus per accusationem, aut denunciationem in subditos animaduertere, verùm & per inquisitionem procedere, *cap. qualiter*, vbi latiùs inquisitionis modum illustrabimus, *de accusationibus.* Ad Episcoporum enim officium primò, & principaliter pertinet subditorum excessus inquirere, corrigere, & punire; est enim Episcopus Græcè idem ac obseruator, seu speculator; quo sensu appellantur Episcopi ab Arcadio *in l. munerum, § item Episcopi, ff. de muner. & honor.* qui præerant pani, & cæteris rebus venalibus, vt obseruarunt Cuiacius *lib. 27. obseru. cap. 29.* Duarenus *lib. 1. de sacris Ecclesiæ, cap. 7.* quasi Episcoporum officium sit subditorum mores corrigere, & speculari: quò respicit Concilium Aquileiense primum temporibus Clementis Papæ VIII. celebratum, *tit. de residentia Episcoporum*, in illis verbis: *Episcopos autem, quos in specula Dominus constituit, vt gladium venientem perspicientes, tuba canerent, & populos monerent, ne sanguis pereuntium de manibus eorum exquiratur; aut etiam quia Episcopus idem est atque superintendens, quasi intendere debeat supra gregem suum, vt subditorum mores corrigat & emendet:* vt probat Concilium Londinense auctoritate Othonis L. S. A. pro reformanda Ecclesia Anglicana tempore Gregorij IX. celebratum, in illis verbis: *Quod ad venerabiles Patres Archiepiscopos, & Episcopos incumbat ex officio faciendum, nomen dignitatis eorum, quod est Episcopus, id est superintendens, exprimit euidenter. Intendere quippe habent supra gregem suum iuxta verbum euangelicum, & mox circumeant prætereà diœceses suas temporibus opportunis, corrigendo, & reformando.* D. Isidorus relatus *in cap. cleros, §. Episcopatus, 21. dist.* de quo grauiter Episcopos monet Clemens Papa I. *epist. 1. ad Iacobum fratrem, colum. 6.* Ioannes Papa III. *epist. 1.* Quare ad Episcopos spectat punitio delinquentium, vt constat *ex can. 22. collect. Adriani Papæ*, qui perperam citatur ex Synodo Romana à Gratiano *in cap. si quis Episcopus 2. quæst. 7.* vt obseruat Antonius Augustinus *in notis ad dictum can. 22.* & probant textus *in cap. visis 16. q. 2. c. finali, de officio Archipresb. c. cùm ex iniuncto, de hæreticis.* Docuerunt Aleiatus *in præsenti*, Germonius *lib. 1. animadu. cap. 9.* Filesacus *in præsenti.*

3. d *Canones.*] Aliqui, & communiter repetentes in præsenti hæc verba accipiunt, vt videlicet Episcopi in inquisitione debeant seruare formam canonum, & ab ea non recedere, iuxta ea quæ adduximus *in cap. 1. de constitut.* Sed veriùs, ni fallor, existimo, hæc verba esse referenda ad canones illos, in quibus facultas inquirendi, & puniendi adulteria, & similia scelera ecclesiastica, vel mixti fori, datur Episcopis, quos infrà referam: ita vt sensus sit huius canonis, quod Episcopi, vt canones anteriores censent, & statuunt, debent inquirere, punire, & vindicare adulteria, & similia delicta.

e *Publicum.*] Aliàs Iudicium sæculare. Innocentius III. *lib. 1. epist. regestr. 13.* sæculare intendebat brachium inuocare, *cap. quoniam, hoc tit.*

COMMENTARIVM.

4\. CONCLVSIO PROBATVR.

VT commodiùs, rectiusque decisio percipiatur, sub duplici conclusione eam examinare duxi. Sit prima conclusio: *Episcopi in suis diœcesibus adulteria, & alia crimina possunt inquirere, & punire.* Quam conclusionem ita generaliter conceptam probant textus *in cap. scitote 2. quæst. 3. c. per singulas 9. quæst. 3. cap. irrefragabili 13. in principio, cap. conquerente 16.* ibi, *Correctionem, hoc tit. cap. qualiter 24. de accusat. cap. cùm Episcopus 7. hoc tit. in 6. Clement. 1. eod. tit.* Concilium apud Palatium Vernis sub Pipino, *can. 3. Vnusquisque Episcoporum potestatem in sua parochia, tam de clero, quam de regularibus, & sæcularibus ad corrigendum, & emendandum secundùm ordinem canonicum, spiritualem, &c.* Concilium Arelatense sub Carolo, *can. 26.* Concilium Meldense *can. 13.* Pistense *can. 4.* Tolet. 1. *can. 11.* Trident. *sess. 6. de reform. cap. 1. & 3.* & *sess. 14. cap. 1. & 4.* & *sess. 24. cap. 8.* Specialiter autem aliqua specialia crimina Episcopum corrigere posse, probant sequentia iuris testimonia. Primò idolatriam, & paganismum, *l. 19. Cod. Theodos. de paganis.* Concilium Carthag. 5. *can. 13.* Africanum *can. 51.* Synodus Francica sub Carolo, quæ reperitur *lib. 5. Capitul. cap. 2.* Concilium Aurelian. 3. *can. 28.* Secundò adulterium, & incestum. Carolus Magnus *lib. 6. Capitul. 314. Præcipimus vt iuxta decreta canonum, adulteria, & incestuosa matrimonia, quæ sunt illegitima, prohibeantur, & Episcoporum iudicio emendentur.* Moguntinum sub Carolo, *cap. 53.* & sub Rabano *cap. 28.* repertum *lib. 5. capitul. cap. 98. Vt Episcopi incestuosos pariter inuestigare studeant, omninò præcipimus.* Aurel. 3. *can. 10.* Blasphemiam, & apostasiam. Concilium Tolet. 4. *can 63. & 69.* Tolet. 12. *can. 9.* Lenocinium, *l. Imperatores 12. Cod. de episcop. audientia.* Alia prosequitur Filesacus *in præsenti.* Illustrant prædictam sententiam vltra laudatos à Barbosa in præsenti, & à Vela *in relect. ad hunc textum*, Anastasius Germonius *lib. 1. animadu. cap 9.* Petrus Gregor. *in cap. conquerente, cap 9. hoc tit.* Cæsar *de Eccles. hierarch. disput. 6. § 4.* Beroius *in dict. cap. qualiter, num. 19. de accusat.* Fachineus *lib. 1. centrou. cap 34.* Michaël Rousselius *lib. 6. historia Pontif. iurisd. cap. 2.* Franciscus Hallierius *de hierarch. iurisd. pag. 419.* & *in vindiciis pag. 211.* Petrus Herodius *lib. 1. Pandect. tit. 6. cap. 11.* Anguianus *lib. 2. de legib. cap. 18.* plures congesti à Barbos. 6. *tom. ad hunc textum*, Petauius *de hierarch. iurisd. cap. 11.*

5\. RATIO DVBITANDI.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti iuris consideratione; nam Episcopi nomen potiùs curæ, & solicitudinis, quàm potestatis, aut iurisdictionis est. D. Isidorus *lib. 7. etymolog. cap. 12. versic. Episcopus.* D. August. *lib. 19. de ciuitate Dei, cap. 19.* vnde apud Gentiles, qui curam carnis venalis ad quotidianum vsum habebant, Episcopi dicebantur, *l. munerum 18. §. Hirenarcha, ff. de munerib. & honor.* igitur si tantùm curæ, & solicitudini sunt præfecti, non debent animaduertere in facinorosos, & ea exercere, quæ magis iurisdictionis sunt, quàm officij, vt deducebat Tertullianus *de pudicitia*, vbi Episcopum Romanum alloquens ita ait: *Quod si disciplinæ solius efficia sortitus est, neque imperio possidere, sed ministerio quæ, aut quantus est, indulgere.* Augetur hæc dubitandi ratio sequenti consideratione. Si Episcopi possent inquirere, & punire scelera, tam à laicis, quàm clericis perpetrata, haberent potestatem coactiuam, & coërcitiuam: sed eam non habent: igitur non possunt animaduertere in facinorosos. Probatur minor, nã coactio opponitur voluntario; sed tamen quia voluntarius & spontaneus suscipit pœnitentiam ab Episcopo inflictam, nec inuitus quis cogitur eam suscipere, vt probant Marsilius de Padua, & Antonius de Dominicis relati à Petauio *vbi suprà, pag. 20.* igitur Episcopi non possunt animaduertere in facinorosos. Augetur secundò hæc difficultas; nam si Episcopi virtute potestatis coërcitiuæ possint delicta in sua diœcesi admissa iudicare, possent ea punire, aut pœnâ corporali inflictâ, aut mulctâ indictâ: sed non possunt pœnam corporalem infligere, *cap. sententiam, ne clerici, vel monachi*; nec pecuniariam pœnam indicere, *cap. licèt 3. de pœnis*: igitur Episcopus non potest punire delicta a laicis, vel clericis perpetrata.

6\. DE IVRISDICTIONE EPISCOPI.

Hac tamen difficultate non obstante vera est præsens decisio; ad cuius expositionem sciendum est, Episcopos in suis diœcesibus habere iurisdictionem ordinariam ab ipso Christo Domino immediatè concessam, coniunctam cum potestate ordinis, vt probant Suarez *de pœnit. disput. 25. sect. 1.* Caietanus *de potest. Papæ, cap. 3.* Canus *de locis lib. 6. cap. 8.* Cæsar *dict. disput. 6. § 4. num. 1.* cùm enim teneantur curare supernaturalia, vt iuxta legem euangelicam subditi viuant, necessariò iurisdictionem ordinariam debent habere ad prædictum finem consequendum, argumento textus *in cap. præterea, de officio delegati, l. 2. ff. de de iurisd.* latè & doctè firmant Victoria *in relect. de Papa potestate*, Valenzuela *contra Venetos 5. part. num. 227.* Michaël Rousselius *lib 4. historia Pontif. iurisd. per totum*: contra Salmasium, Antonium de Dominicis, Marsilium de Padua, & alios nostri æui hæreticos defendit Petauius *lib. 3. de hierarch. eccles. cap. 11. cum sequentibus*, Halliec. *eod. tract. pag. 421.* & in vindiciis *pag. 211.* quã iurisdictionem, tam circa causas ciuiles, quàm criminales, iam à primis Ecclesiæ temporibus ipsi Episcopi exercuerunt. In causis ciuilibus probatur ex Concilio Carthag. 3. *can. 9.* vbi refertur priuatorum Christianorum causas Apostolum ad Ecclesias deferri, & ibi terminari præcepisse; preceptum autem ipsum Apostoli extat *epist. 1. ad Corinth. cap. 6.* vbi ita ratiocinatur: *Nescitis quoniam Angelos iudicabimus? quantò magis & sæcularia.* Concil. Meluit. *can. 74.* Nec solùm illis temporibus inter clericos, ecclesiasticasque personas ius dicebant, verùm & inter ipsos laicos etiam iudicabant; nam pij quidem Principes adeò fauebant iurisdictioni ecclesiasticæ, vt & laicos à laicis coram Episcopis in ius vocari, & conueniri decreuerint, *l. 1. C. Theodos. de Episcop. audient.* Vnde de Diuo Augustino legitur apud Baronium *anno 398.* causas omnes inter laicos etiam emergentes terminasse: ex eo refert Erasmus Cochier *in face histor. lib. 2. cap. 90.* Hanc etiam iurisdictionem sequentibus sæculis Episcopos exercuisse apud Gothos, constat *ex l. 19. tit. 1. lib. 2. legum Vuisigoth.* ex Cassiodoro *lib. 3. epistol. 37.* apud Gallos *ex lib. 7. capitul. 107.* & aliis auctoribus congestis à Filesaco *in præsenti, §. 17.* & à nobis *in cap. 2. de iudiciis.* Sed iam ad iurisdictionem criminalem transeamus.

7\. DE IVRISDICTIONE CRIMINALI.

Iurisdictionem etiam ordinariam Episcopos habere circa flagitia, & scelera perpetrata vindicanda, probatur ex Apostolo 1. *ad Corinth. cap. 5.* vbi Corinthium ob incestas nuptias cum nouerca celebratas condemnauit, ibi: *Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu,*

tam

iam iudicant vt præsens tum, qui sic operatus est. Quem locum latè expendit Petauius *vbi supra, cap.11.* Pelagius II. *in epist. ad vniuersos Episcopos Galliæ*, ibi: *Refutandi sunt etiam raptores, fures, sacrilegi, adulteri.* Concilium Suessionense sub Carolo Pipino, ibi: *Vnusquisque Episcopus in sua parochia solicitudinem habeat, vt populus Christianus paganismum non faciat.* Quæ verba repetita sunt *lib.5. capitul. cap. 2.* & aliis innumeris iuris nostri locis. Item ex vsu potestatis circa vindicanda scelera, quorum exemplis referta sunt veterum Conciliorum acta & decreta, historici, annaliumque libri, & probabimus *in cap.3. de re iudic.* Ex quibus omnibus euidens est, Episcopum tanquam iudicem, & Magistratum ordinarium suum forum, ac iurisdictionem ordinariam obtinere, atque ex sacrorum canonum præscripto ius suum exercere, hoc est iubere quæ facienda sunt, vetare contraria, lites, controuersiasque decidere, ac denique pro delictorum modo, & qualitate pœnas infligere. Potest enim delinquentes iubere verberari, *cap.1. de calum. cap. in Archiepiscopatu, de raptorib.* dum ad effusionem sanguinis non perueniatur, *cap.nullus 6.11. quæst.1.* in exilium mittere, *cap.2.de clerico excomm.cap.nouimus, de V. S.* in carcerem detrudere, *dict.cap.nouimus, dict.c.nullus, cap. contra 26. quæst.5. cap.2. de adulteriis.* Episcopus enim sicut forum, ita & carcerem habet, *dict.cap. clericus, cap.quamuis, de pœnis lib.6.* docet Cironius *lib.2. obseru. cap.5.* & saiones: Concilium Emerit. *can.8.* id est apparitores, seu iustitiæ ministros; ita enim temporibus Gothorum ministri, quos nunc dicimus *Alguaciles*, appellabantur, *d.l.17.tit.1.lib.2. legum Vvisigothor.* notat ibi Villadiego, & Loaysa *in Concilio Tolet.9.* & *lib.3. q.31.* & dicemus *in cap. pastoralis, de homicidio.* Quomodo autem pro diuersitate delictorum hodie possint Episcopi procedere in carcerationem laicorum, exponunt Salgado *de Regia protect. part.2.cap.1. num.210.* Barbosa *de potest. Episcopi, alleg.107. num* 8. & *voto 92.* Amaya *in l.unico, Cod. de exactoribus tributorum, lib. 10. num.35.* Larrea *decis.1. Granat. num.2.* plures congesti à Vela *in præsenti, num.118.* Gutierrez *lib.1. practic. quæst.6.* & *lib.3. quæst.31.* & doctè probat Iosephus Stephanus Valentinus *lib. 1. de potest. coact. R.Pontificis, per totum.*

8. Secundò sciendum est, scelera, seu delicta in triplici esse differentia; alia enim sunt merè ecclesiastica, alia sæcularia merè, alia merè mixta, tam ecclesiastica, quàm sæcularia, vt innumeris congestis docent Pereyra 2. *part. de manu Regia, cap.56.* Vela *in præsenti, num.17.* Merè ecclesiastica sunt, quæ tantùm à iure ecclesiastico sunt prohibita, & tangunt tantùm res ecclesiasticas, spiritualesve, vt crimen hæresis, *cap. vt inquisitionis, § prohibemus, de hæret. lib. 6.* Simonia, *cap. 1. & per totam 1. quæst.1.* Merè sæcularia sunt, quæ lege ciuili vetita repertuntur, & versantur tantùm circa res prophanas, & à sæcularibus perpetrantur, vt delatio armorum, *l.9 tit.6. recopil.* exportatio mercium extra Regnum, *l.1.& ferè per totum tit.18. lib 6. recopil.* furtum, homicidium, & alia. Mixta sunt, quæ tam à iure ecclesiastico, quàm ciuili prohibentur, vel ratione subiecti, aut personæ delinquentis possunt esse sæcularia, aut ecclesiastica: & hæc mixta dicuntur, vt adulterium, sacrilegium, concubinatus, vsura, sortilegium, periurium, nefandum crimen, blasphemia; in his enim tam iudex ecclesiasticus, quàm sæcularis cognoscere valent, & locus est præuentioni, *cap. cùm sit generale, de foro compet.* Docent latè Vela *in præsenti*, Larrea *decis. 1. Granat.* & præfertur præuentio realis præuentioni verbali. Barb. *lib.3. voto 92.*

De varietate delicti.

9. Quibus sic constitutis ratio nostræ decisionis ex eo prouenit, nam cùm Episcopi habeant iurisdictionem ordinariam in ordine ad finem supernaturalem consequendum, scandalumque tollendum, possunt vt ordinarij delicta merè ecclesiastica, tam in laicis, quàm in clericis punire, & inquirere. Similiter delicta mixti fori, cùm sint à iudice ecclesiastico vetita, & spirituales res attingant. Vnde cùm adulterium sit delictum mixti fori, potest puniri tam ab Episcopo in clerico, quàm in laico: & sic noster textus, dum docet Episcopum tanquam ordinarium iudicem posse adulterium, & alia scelera inquirere, & punire, accipiendus est de delictis ecclesiasticis, aut mixti fori; ea enim vindicare potest Episcopus tanquam ordinarius, vt latè prosequuntur Filesacus, Vinianus, & Vela *in nostro textu.*

Ratio decidendi.

10. Nec obstat ratio dubitandi suprà adducta, quã mouit Catharus *in nefando illo libello de fœnore trapezitico*, Salmasius *in suis dissertationibus, fol.435.* ausi sunt asserere, Episcopos neque dignitatem, neque iurisdictionem habere, sed tantùm curam & solicitudinem. Eos doctè refellit Petauius *lib.3. de hierarch. cap.11.* qui latè probat, Episcopi nomen esse dignitatis, & iurisdictionis; siquidem significat, & demonstrat Magistratum forum, carcerem, & iustitiæ ministros habentem, quæ omnia probant habere iurisdictionem, & dignitatem: videndus est ipse Petauius *ex dict. cap.11. vsque ad vlt.* vbi *cap.12.* monet Tertull. dum scriberet de statu pudicitiæ, fuisse lapsum iam in hæresim, & sic in Episcopos, & Ecclesiæ ministros passim in eo tractatu iouehi. Nec argumentum primum huius dubitandi rationis obstat, quã fulti Marsilius, & Antonius de Dominicis asseruerunt, in Ecclesia non dari iurisdictionem ordinariam: sed eos eruditè refellit, & conuincit Franciscus Halliet. *de hierarch. fol.421.* & illi argumento respondet negando, Ecclesiam non posse infligere pœnas ob scelera perpetrata, nisi in voluntariè eas subeuntes; nam contrarium apertè liquet ex toto iure nostro, vbi pœna degradationis, depositionis, excommunicationis, carceris, exilij, & similes referuntur, quas Ecclesia in contumaces, & emendari tenuentes infligere potest, vt ipse Hallierius probat *in vindiciis, fol.21 t.* Nec tandem obstat vltimum augmentum; Episcopi enim possunt imponere pœnas corporales, vt verberum, *cap.1. de calum. cap. in Archiepiscopatu, de raptorib.* exilij, *dict. cap.2. de clerico excommunic.* dum tamen ad effusionem sanguinis non perueniatur; tunc enim tradi debet iam condemnatus iurisdictioni sæculari, vt eam pœnam exequatur. Similiter pœnam pecuniariam, seu multam dicere possunt, *cap. statuimus 16. quæst.1.cap. postulasti, de Iudæis*, dum non ex auaritiæ causa procedat, vt *in dict. cap. licet, de pœnis*, docetur.

Dissoluitur dubitandi ratio.

11. Sed prædictæ assertioni obstat textus *in cap. de benedicto 32. quæstion. 1.* in illis verbis: *Ad Lucium defensorem in Apulia.* Vbi cùm agatur de crimine adulterij puniendo ab ecclesiasticis iudicibus, inbetur, vt iudex ecclesiasticus adulterum mittat ad Præfectum prouinciæ puniendum: igitur quia iudices ecclesiastici non possunt ponere adulteros, aliàs ad quid desideratur, vt ad Præfectum Prouinciæ eum

Exponitur cap. de benedicto 32. q.4.

eum mittat puniendum? Cuius textus auctoritate motus Alciatus *in præsenti*, existimat iudicem laicum cognoscere posse de adulterio, non autem ecclesiasticum; & nostrum textum accipi de Episcopo, qui potest punire adulterium pœnitentiâ salutari, non verò pœnâ ordinariâ. Sed audiendus ipse non est; nam cùm adulterij crimen mixti fori sit, vt suprà dixi, non solùm contra clericos adulteros, vt notum est *ex cap. si Imperator, 96. dist.* verùm etiam contra laicos procedere potest, *cap. sacerdotibus 11. quæst. 3. cap. significasti, de foro compet. cap. intelleximus, de adulteriis.* Probat Germonius *lib. 1. animad. cap. 9.* Nec textus *in dict. cap. de benedicto*, pro sententia Alciati facit; nam vt suprà dixi, licèt Episcopi possint punire delicta, & adulterium, hoc intelligitur de pœnitentia salutari, non verò de pœna ordinaria, hoc est corporali, dum per eam proceditur ad effusionem sanguinis, *dict. cap. sententiam, ne clerici, vel monachi.* Vnde cùm ex Iustiniani constitutione *in l. quamuis, Cod. de adulteriis*; pœna adulterij esset capitalis, ideo Pelagius, qui illius Imperatoris tempore floruit, iubet adulterum esse mittendum ad iudicem sæcularem: & cùm decaluatio non esset pœna sanguinis, sed tantùm ignominiæ; ideò iubet Pontifex adulterum decaluatum ad Luciùm Apuliæ prouinciæ Defensorem mitti, vt ipse in eum capitaliter animaduerteret. Ita illum textum interpretatur Germonius *dict. cap 9.*

12. INTELLIGITVR AVTHENT. DE SANCT. EPISCOP. §. SI VERO.

Secundò superiori assertioni opponitur textus *in authent. de sanctissimis Episc. §. si verò crimen, collat. 9.* ex quo deducitur, in crimine ecclesiastico, & à clerico perpetrato, Episcopum non posse procedere, & illum punire, sed reum mittere debere ad iudicem sæcularem, vt ab eo delictum vlciscatur: igitur quia Episcopus non potest inquirere, & animaduertere delicta, etiam in personas ecclesiasticas. Cui difficultati vt satisfaciamus, sciendum est, Iustinianum in eo textu agere de clerico ob enorme scelus tradendo iudici sæculari, vt ab eo puniatur; cùm enim clericus debeat priùs degradari à proprio Episcopo, & tunc tradendus sit iudici sæculari; ideò Iustinianus in eo §. asserit, clericum ab Episcopo esse gradu & honore deiiciendum, & tunc iudici sæculari esse tradendum, vt ab ipso puniatur; quia cùm in eo casu pœna sanguinis sit infligenda, quam Ecclesia non imponit, *cap. sententiam, ne clerici, vel monachi*; ideò necessariò tradendus est iudici sæculari, non quia Ecclesia delicta punire non possit; sed quia post degradationem nihil vltra facere valet, *dict. cap. cùm non ab homine.* Docet Agia *de exhibendis auxiliis, cap. 21. per totum.*

13. PROBATVR SECVNDÆ PARTIS ASSERTIO.

Secundæ partis huius textus assertio est: *Episcopi, cùm opus fuerit, possunt auxilium brachij sæcularis implorare.* Quam conclusionem probant textus *in cap. si quis pecuniam 9. 79. dist. cap. nos, cap. bene, 96. dist. c. 1. 97. dist. cap. petimus 19. 11. quæst. 1. cap. Maximianus, cap. ab Imperatoribus 23. quæst. 3. cap. quoniam 14. hoc tit. cap. postulasti 21. de homicidio, cap. 2. vers. Per temporalem, de maledicis, cap. vlt. in fine, de excessibus Prælat. cap. vnico, § vlt. de statu regul. lib. 6. cap. vt officium 11. §. denique, de hæreticis, cap. dilecto 6. de sentent. excomm. eod. lib. cap. prudens 4. cap. Principes 20. cap. administratores 26. cap. de liguribus, cum sequenti, 23. quæst. 3.* Concil. Trident. *sess. 24. de reform. cap. 8. & sess. 25. de regul. cap. 5.* Synodus Turonensis *can. 41. Quos oportet per sæcularis potentia disciplinam à tam praua consuetudine coërceri, qui per salutifera sacerdotum monita non fuerunt reuocati.* Innocent. III. *lib. 1. regestr. 13. epist. 1. l. Episcopali 8. Cod. de Episcop. audient.* consonant de iure nostro lex 56. & 58. *tit. 6. partit. 1.* lex 14. & 15. *tit. 1. lib. 4. recopil.* De iure Francorum *lib. 7. capitul. cap. 310. Vt ea, quæ in sua diœcesi Episcopi per se, suosque corrigere, & emendare nequiuerint, coram reliquis Episcopis ad corrigendum insinuent, vel Regi vindicare non tardent; vt qui ecclesiasticis regulis inobediens apparuerit, per potestates exteras compescatur.* Illustrant innumeri congesti à Vela *in nostro textu, 2. part. num. 1.* quos transcripsit Barbosa *in select. ad nostrum textum, tom. 6. num. 5.* quibus addendi sunt Filesacus *in nostro textu, §. 12. & §. vlt.* Bosquetus *in notis ad Innocentium lib. 1. regestr. 12. epist. 1. verbo sæculari.* Azeuedo *in l. 14. tit. 1. lib. 4. recopil.* Phœbo *tom. 2. decis. 125.* Petrus Herodius *lib. 1. Pandect. tit. 6. cap. 11.* Amaya *in l. 2. Cod. de exactoribus tribut. lib. 10.* Fermosinus *in cap. cùm non ab homine, q. 23. de iudiciis*, Martha *de iurisd. part. 1. cap. 29.* Vega *in cap. causam 9. de iudiciis, num. 165.* Narbona *in l. 59. tit. 4. lib. 2. recopil. glossa 2.* plures congerens D. Ioannes de Larrea *decis. Granat. 125.* Vicus *ad leges Sardiniæ, tit. 7. quæst. 2.*

Sed hæc assertio vrgeri potest sequenti consideratione; nam non minùs perfecta, atque efficax est Ecclesiæ potestas, quàm sæcularis; immò vt longè excellentior commendatur *in cap. solitæ, de maiorit. & obed. extrauag. vnam sanctam, eod. tit. de maiorit. & obed.* ergo per se absque noua brachij sæcularis inuocatione potest delicta punire, & sententias exequi, absque eo quod indigeat potestate sæculari. Augetur hæc difficultas, nam si implorari posset auxilium brachij sæcularis, sequeretur in executione sententiæ in causa ecclesiastica de scelere merè ecclesiastico prolata iudicem sæcularem se intromittere posse, & de eis cognoscere, cùm non aliter teneatur auxilium præstare, quàm sibi exhibito, & examinato processu, *cap. administratores 26. 23. quæst. 5. nouella 123. cap. 25.* plures refert Vela *in præsenti, num. 35.* igitur ne iudex sæcularis immisceatur cognitioni causæ ecclesiasticæ, non debet inuocari auxilium brachij sæcularis. Accedit, nam sicut Episcopus est iudex ordinarius, vt suprà probaui, ita Magistratus sæcularis obtinet iurisdictionem ordinariam; sed par in parem non habet imperium, *l. ad Magistratum 4. ff. de receptis, cap. innotuit 20. de elect.* igitur non potest iudex ecclesiasticus compellere iudicem sæcularem, vt illi auxilium præstet. 14. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO.

Adhuc defendenda est suprà tradita assertio ex secunda parte huius textus deducta, videlicet Episcopum posse implorare brachij sæcularis auxilium; ita enim appellatur hoc imperium, cùm à iudice sæculari impetratur, *in cap. quoniam 14. hoc tit. cap. finali, de excessibus Prælat.* Trident. *vbi suprà.* Dicitur etiam publicum auxilium *in hoc cap. 1.* & potestas temporalis *in cap. 2. de maledicis, l. 8. Cod. de Episcop. audient.* quod auxilium iure communi cognitum fuit, vt constat *ex l. Episcopali 8. Cod. de Episcop. audient.* quam etiam restituit Sirmundus *in appendice Codicis Theodosiani, cap. 18.* & more antiquo ecclesiastico fuisse vsitatum, constat ex Synodo Antiochena *can. 5.* probat Baronius *anno 272. num. 18.* Circa eius vsum illud primò obseruandum est, iudicem ecclesiasticum, tam ordinarium, quàm delegatum, posse illud implorare, vt ex receptiori Interpretum sententia resoluunt Parexa *de instrument. edit. resol. 8. num. 2.* Vela *in hoc textu, 3. part.* qui *à num. 10.* latè hanc opinio 15. AVXILIVM PROMISCVE PRÆSTATVR.

opinionem examinat, & contrariæ fundamentis satisfacit. Nec solùm iudices ecclesiastici sæcularium iudicio, verùm & sæculares iudices ecclesiastici auxilium implorare etiam possunt per litteras deprecatorias, seu requisitorias, vt resoluit Vela *vbi proximè*, *num.* 63.

16. TRADITVR DECIDENDI RATIO.

Huius secundæ partis decisionis ratio ex eo prouenit, quia vtraque potestas, ecclesiastica videlicet, & sæcularis, ad inuicem se iuuare debent, *cap. fin. de excessibus Prælat. lib.* 6. *cap. dilecto* 6. *de sentent. excomm. eod. lib.* vt ita sententiæ in causis ciuilibus ad effectum perducantur, & delicta vlciscantur, *cap. cùm ad verum*, 96. *dist. cap. Princeps* 23. *quæst.* 5. & quod vni deest, suppletur per alium, vt in aliis rebus contingit, depingente Alciato *emblem.* 106. his versibus.

Loripedem sublatum humeris fert lumine captus,
Et socij hæc oculis munera retribuunt.

Plerumque enim nec potestas ecclesiastica per se sufficit, nec sæcularis per se valet delicta vindicare, *cap.* 2. *de maledicis*; quo casu debent se ad inuicem iuuare, vt ea quæ Deo placita sunt, assequantur, *cap. administratores*, 23. *quæst.* 5. ne sic illusoria reddatur Magistratuum, siue sæcularium, siue ecclesiasticorum potestas, iuxta legem *Prætor* 25. *ff. de iudiciis.* Accedit, nam iurisdictione alicui concessâ, omnia intelliguntur esse mandata, sine quibus talis iurisdictio exerceri non valet, *cap.* 1. *cap. præterea* 5. *de officio delegati*, *l.* 2. *ff. de iurisd.* igitur Episcopus virtute iurisdictionis suæ ordinariæ potest implorare auxilium brachij sæcularis, cùm absque eo non possit suam iurisdictionem exequi, & sententiam ad effectum perducere.

17. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec obstat difficultas suprà pro dubitandi ratione adducta; libenter enim agnoscimus, pleniorem, & perfectiorem esse Ecclesiæ potestatem; tamen per accidens aliquando contingit, propter malitiam, & proteruiam reorum, quod Ecclesia in delicto vlciscendo vlteriùs non progrediatur, sed brachij sæcularis auxilio vtatur, tanquam remedio magis congruo; nec inde arguitur defectus aut impotentia in iudice ecclesiastico, aut eius iurisdictione. Nec primum augmentum difficultatis refragatur, cui vt satisfaciamus, examinanda est illa celebris quæstio, vtrum videlicet iudex ecclesiasticus requirens, & inuocans auxilium iudicis sæcularis, teneatur illi acta processus, meritaque causæ exhibere, vt iudex sæcularis agnoscat sententiæ iustitiam? In qua quæstione triplex reperitur sententia. Prima affirmat, iudicem auxilium inuocantem edere teneri acta processus coram iudice auxilium impartiente. Ita docuerunt communiter Legistæ, quos refert, & sequitur Alciatus *in præsenti*, Parladorius *lib.* 2. *rerum quotid. cap. fin.* 2. *part.* §. 2. Cancerius *lib.* 3. *variar. cap.* 18. *num* 3. Azeuedo *in l.* 15. *tit.* 1. *lib.* 1. *recopil.* Molineus *lib.* 1. *de brachio sæculari*, *cap* 7. *n* 2. Anguianus *de legib. lib.* 3. *cap.* 31. Carleual *de iudiciis disput.* 2. *quæst.* 7. *ex num.* 76. plures alij congesti à Parexa *vbi suprà*, *num.* 12. Secunda sententia negat, iudicem auxilium impartientem petere posse acta processus, seu causæ merita. Eam tenent plures relati ab Agia *de exhibendis auxiliis*, *conclus.* 3. *fundam.* 27. Martha *de iurisd. lib.* 1. *cap.* 51. Caualcanus *de brachio Regio* 4. *part. num.* 260. Moneta *de conseruat. cap* 8. *num.* 262. Diana *part.* 1. *tract.* 2. *resol.* 108. & alij apud Velam in hoc textu, 2. *part. num.* 42. Tertia sententia est eorum, qui existimant, discrimen esse constituendum inter causas ciuiles, & criminales. In ciuilibus affirmant necessariam non esse iustificationem requisitionis; secus verò in criminalibus, seu delictis mixti fori. Ita Salcedo *in praxi*, *cap.* 160. *num.* 13. Bucharonius *de differentiis*, *differ.* 209. *num.* 2. & 3. Pro concordia istarum opinionum, & vt verior sententia percipiatur, discrimen est constituendum inter causas, in quibus sæcularis Magistratus ab ecclesiastico in auxilium vocatur; & inter illas, quarum cognitio spectat etiam ad iudicem sæcularem; si enim auxilium imploretur super causâ spirituali merâ, aut ecclesiasticâ, vel super captura clerici, quarum cognitio ex defectu capacitatis ad iudicem sæcularem nullo modo spectare valet, tunc iudex ipse non valet cognoscere de iustificatione requisitoriæ, seu inuocationis auxilij, sed statim tenetur exequi sententiam ab Ecclesiastico iudice prolatam; quod discrimen colligitur *ex cap. vt inquisitionis* 18. §. *prohibemus*, *de hæret. in* 6. Vbi in causa hæresis, quæ omninò spiritualis, ecclesiasticaque est, non potest iudex sæcularis requisitus de meritis, aut iustificatione requisitoriæ cognoscere. Not. Pichardus *in manuduct.* 2. *part.* §. 4. *num.* 40. licèt tamen constare non debeat de iustificatione requisitoriæ, tamen debet illi constare de sententia prolata, aut præcepto dato authenticè, vt docent Carleual *de iudiciis disput.* 2. *à num.* 772. Cancerius *lib.* 3 *variar. cap.* 19. *num.* 3. & 4. Vnde si iudex sæcularis inuocetur cùm clericus degradatus est, ad pœnam corporalem illi infligendam, licèt non de iustificatione degradationis, tamen de facto ipsius cognoscere valet, vt sciat quam pœnam clerico degradato imponere debeat, vt ex authentica *de sanctissimis*, *cap.* 11. §. 1. docent Bernardus Diaz *in praxi*, *cap.* 134. Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 17. *num.* 175. Carleual *dict. disput.* 2. *num.* 173. In causis verò, quarum cognitio spectat etiam ad iudicem sæcularem, vt si agatur de delicto mixti fori, tunc potest iudex sæcularis cognoscere de iustificatione requisitoriæ, nec aliter cogitur auxilium præstare, vt docet Carleual. *vbi proximè*, *num.* 772. Marinis *lib.* 1. *resolut. cap.* 204. Parexa *de instrumentorum editione*, *tit.* 2. *resol.* 8. *num.* 24.

Nec secundum augmentum dubitandi rationis refragatur; verum enim est, auxilium iudicis inuocare posse non solùm iudicem æqualem, vel inferiorem superioris, sed & superiorem inferioris, vt scribentes de litteris requisitoriis, quos congerit Vela *in præsenti*, 2. *part. num.* 69. latè probant: quare iudex ecclesiasticus potest litteras requisitorias mittere iudici sæculari, aut vt æquali, aut vt inferiori; & ipse tunc tenetur auxilium præstare, ex iuribus suprà pro illustratione conclusionis citatis. Sed si renuat auxilium impartiri, vtrum ecclesiasticis censuris posset illum cogere, dubitant Interpretes. Et posse illum compellere per censuras ecclesiasticas, docent Salcedo *in praxi*, *cap.* 150. *ex num.* 9. & 20. Carleual. *d. num.* 776. Vulteius *de iudiciis lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 49. plures relati à Vela 2. *part. num.* 71. Alij docent adeundum esse iudicem superiorem, vt compellat ipsum iudicem requisitum auxilium præstare. Ita docent Barbosa *in l. hæres absens* 19. §. 1. *num.* 97. *ff. de iudiciis*, Azeuedo *in dict. l.* 15. *recopil. num.* 32. Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 17. *num.* 130. pro quibus facit textus *in cap. cùm quidam* 5. *de except. lib.* 6. Sed ex suprà dicta distinctione hoc Interpretum dissidium componendum est; aut enim inuocatur auxilium iudicis sæcularis in re merè ecclesiastica, cuius cognitio ad iudicem sæcularem nõ pertinet; 18. DISSOLVITVR AVGMENTVM DIFFICVLTATIS.

aut inuocatur super causa mixti fori. Primo casu certum est, iudicem ecclesiasticum censuris posse cogere Magistratum sæcularem ad auxilium impartiendum: secundo verò casu adeundum esse iudicem superiorem ipsius sæcularis iudicis, vt per eum cogatur auxilium præstare. Ita resoluit Vela tam in prima, quàm in secunda lectura ad prædictum versiculum, *num.*4. in secunda *num.*25.

19. INTELLIGITVR CONCILIVM MELDENSE CAN. 71. Sed contra superiorem assertionem expendo difficilem Concilij Meldensis canonem 71. in illis verbis: *Vt auctoritatem sigillo Regio roboratam modo tractatoria Christianissimus Princeps singulis donet Episcopis, quam quisque Episcoporum penes se habeat; & quando ei necesse fuerit, per eandem auctoritatem Reipublicæ ministros conueniat, vt ipse in quibuscumque ciuili indigeat adiutorio, Reipublicæ ministris concurrentibus sub imo diuinum possit ritè peragere ministerium.* Ex quibus deducitur apertè, Episcopos per se non posse auxilium brachij sæcularis inuocare, sed ad hoc egere litteris tractatoriis Principis, vt earum virtute possit inuocare prædictum auxilium: igitur non rectè asserimus, Episcopos ratione propriæ iurisdictionis posse implorare auxilium brachij sæcularis, cùm frustra precibus impetretur, quod iure communi conceditur, vulgaris textus *in l. vnica, Cod. de thesauris, lib.*10. Cui difficultati satisfieri posse existimo recentâ sententiâ Filesaci, qui in præsenti, §. vltimo existimat, textum hunc esse accipiendum de auxilio brachij sæcularis, ex suprà dictis. Cùm enim iudex sæcularis renuit auxilium præstare iudici ecclesiastico in casu mixti fori, tunc adeundus est superior, qui ipsum compellat auxilium præstare; ideo in eo textu docetur, & statuitur, vt Episcopus rescriptum habeat, quo conuenire possit Magistratum sæcularem, vt quoties opus esset, auxilium illi præstaret, siue adiutorium, vt *in dict. can.* 71. legitur. Sed si verum amamus, in eo textu nullo modo agitur de auxilio brachij sæcularis; quare vt verum eius sensum assequamur, sciendum est, tractatorias litteras nec in iure Pontificio, & ciuili esse incognitas; est enim *in Cod. Theodos.* titulus *de tractatoriis & statiuis*: ex quo emendandus est titulus 51. libri 12. Codicis Iustin. vbi mendosè legitur, *de tractoriis, atque statutis*, vt iam notarunt Cuiacius *ad eundem titulum*. Brissonius *de V. S. verbo Tractatoria*, Iuretus *ad Symmachum lib. 9. epist.*23. Zerda *in aduers. cap.*91. *num* 17. Tractatoriæ autem sunt diplomata, quæ dantur missis, vel euocatis à Principe, vt cursu publico vti possint, quem alioquin absque diplomate vsurpari fas non erat, adscriptis etiam locis, quibus sumptu publico ali deberent; commeatus enim in itinere præstandus diffiniri his litteris solebat, vt ex epistola Constantini ad Lucium missa docent Filesacus *in hoc cap.*1. §.20. Ferrarius *lib.*2. *de litteris primit. Eccles. cap.*1. De his etiam litteris mentio fit in Capitular. Caroli Magni, *lib.*4. *capitul.*30. vbi ita legitur: *Si quis litteras nostras despexerit, id est tractatoriam, quæ propter missos recipiendos dirigitur, aut honores quos habet amittat, aut in eo loco vbi prædictos missos suscipere debeat, tamdiu resideat, & de suis rebus legationes illuc venientes recipiat, quousque animo nostro satisfactum habeat. Qui verò epistolam nostram quocumque modo despexerit, iussu nostro ad palatium veniat, & iuxta voluntatem nostram congruam stultitiæ suæ castigationem accipiat: & si homo liber, vel ministerialis Comitis hoc fecerit, honorem qualemcumque habuerit, siue beneficium, amittat; & si seruus fuerit, ad palum vapuletur, & caput eius tondeatur.* Tractatoriæ epistolæ formam referunt Cuiacius *vbi suprà*, Baronius *tom.* 3. *anno* 314. *num.*44. Bignonius *lib.* 1. *formul. cap.*11. in hunc modum: *Ille Rex omnibus agentibus. Dum & nos in Dei nomine Apostolicum virum illum, nec-non & inlustrum virum illum partibus illis legationis causâ direximus, ideò iubemus, vt locis conuenientibus eisdem a vobis euectio simul, & humanitas ministretur, hoc est veredos, seu paraueredos tantos, panis nitidi modios tantos, vini modios tantos, ceruisiæ modios tantos, laridi libras tantas, carnis libras tantas, porcos tantos, verueces tantos, agnellos tantos, vaccas tantas, asinos tantos, pullos tantos, oua tanta, olei libras tantas, mellis tant. aceti tant. cumil. tant. piperis tant. costi tant. gariofli tant. spici tant. cinnamomi tant. grani mastice tant. dactylas tant. pistacias tant. amandolas tant. cereorum lib. tant. salis tant. olerum, leguminum carra tanta, faculas tantas, itemque victum ad cauallos eorum, feni carra tant. suffusi modios tant. Hæc omnia diebus tam ad ambulandum, quàm ad nos in Dei nomine reuertendum, vnusquisque vestrûm locis consuetudinariis eisdem ministrare, & adimplere procuretis, qualiter nec moram habeant, nec iniuriam perferant, si gratiam nostram optatis habere.* In iure autem nostro, & apud ecclesiasticos scriptores tractatoriæ litteræ accipiuntur pro litteris, quibus quod de aliqua re gestum est, Episcopi alios certiores reddunt. Baronius *tom.* 1. *anno* 142. illis plerumque vtebatur Ecclesia in conuocandis Episcopis ad Concilium, vt ex eisdem litteris proficiscentes ab aliis benignè reciperentur. D. August. post collationem cum Donatistis, *c.*24. sicut etiam si à Primate suo per tractatoriam fuerint euocati. Concilium Africanum *can.*57. notat Iustelus *ad can.*89. *Ecclesiæ Africanæ.* Ipsi etiam Episcopi aliquando excusationem aduentus litteris tractatoriis Concilio proponebant, *cap. placuit, dist.*18. Ferrarius *dict. lib.*2. *de litteris, cap.*2. Vnde restituendus est locus Concilij Carthag. 5. *can.*10. & legendum: *Excusationes suas in tractatoria subscribant*; vbi vulgò legitur, *tractatoria.* Et apud Gratianum *in d. cap. placuit*, 18. *dist.* altero mendo cuditur: *Excusationes suas litteratoria conscribant.* Gothofredus *ad titul. C. Theodos. de tractatoriis.* Etiam Episcopis ad Synodum venientibus prædictas litteras tractatorias euectionis causâ illis concedebant, vt probatur ex edicto Constantini ad Ablauium PP. quo aduenientibus ad Concilium Arelatense Episcopis litteras tractatorias dari iubet his verbis: *Iniungendum tuæ solertiæ duxi, vt mox ac litteras meas acceperis, tam Cecilianum supradictum cum aliquibus ex his, quos ipse delegerit; sed & de Byzacena, Tripolitana, Numidiarum, & Mauritaniarum, & prouinciis singulis quique aliquantos ex suis perducere debebunt, quos ipsi putauerint eligendos; sed etiam & aliquos ex his, qui contra eundem Cecilianum dissentiunt, datâ euectione publicâ per Africam, & Mauritaniam, inde ad Hispanias breui tractatu facias nauigare; & inde nihilominus huiusmodi his in singulis Episcopis singulas tractatorias tribuas, vt ipsi ad supradictum locum intra diem Kalend. August. possint peruenire.* Vnde, ni fallor, sensus prædicti canonis 71. facilè percipitur; in eo enim Patres petierunt à Christianissimo Principe, vt litteras sigillo Regio roboratas more tractatoriæ Episcopis concederet, vt per eas Præfectos, Comites, aliosque Reipublicæ ministros conuenirent, vt illis

adiuto

adiutorium, id est euectionem, præstarent, vt diuinum ministerium, hoc est, visitationem, & similia Episcopalia munia facilè obire possent.

CAPVT II.

Alexander [a] III. [b] *Norvicensi Episcopo.*

SI sacerdos sciat pro certo, aliquem esse reum alicuius criminis, vel si confessus fuerit, & emendare noluerit, nisi ordine iudicario quis probare possit, non debet eum nominatim redarguere, sed indeterminatè, sicut dixit Christus: Vnus vestrûm me traditurus est. Si verò ille, cui damnum illatum est, petierit iustitiam, potest excommunicare auctorem damni, licèt ei confessus sit; sed tamen non potest nominatim eum remouere à communione, licèt sciat eum esse reum; quia non vt iudex scit, sed vt Deus: sed eum debet admonere, ne se ingerat, quia nec Christus Iudam à communione remouit.

NOTÆ.

a *Alexander III.*] In prima collectione, *sub hoc tit. c. 6.* & in hac sexta compilatione legitur Eugenius II. sed perperam: restituenda enim est vera huius textus inscriptio ex Concilio Lateran. *p. 50. c. 55.* vbi *Alexander III.* legitur.

b *Norvicensi Episcopo.*] De Ecclesia Norvicensi, & eius Præsulibus aliqua adduxi *in cap. 4. de officio Vicarij.*

COMMENTARIVM.

1. CONCLVSIO AD DEDVCITVR, ET PROBATVR.

EX hoc textu talis deducitur assertio: *Sacerdos, qui nouit peccatum secretò, aut in confessione, non potest nominatim peccatorem communione priuare, sed generaliter potest excommunicare delicti reum.* Probant textus *in cap. placuit, c. si tantum 6. q. 2. cap. sacerdos, de pœnit. dist. 6. cap. omnis, §. caueant, de pœnit. & remiss. cap. dilectus, de excessib. Prælat. cap. erubescant 2. q. 1. c. plenius 2. q. 7. cap. de forma 2. q. 5. cap. nemo 14. de simonia.* Concil. African. sub Bonifacio *can. 99.* Vasense 1. *can. 7.* Agath. *can. 8.* Moguntinum 4. *can. 29.* Clemens VIII. in motu proprio de casuum reseruatione pro regularibus concesso die 26. Maij anno 1594. Alia iuris testimonia congerit Crespetius *in summa, verbo confessio sacramentalis.* Consonat de iure nostro Regio lex 35. *tit. 4 partit. 1.* Illustrant Suarez *de censuris disput 67. art. 3. & 4. sect. 6.* Petrus Gregorius *lib. 4. partit. tit. 5. c. 2.* Marcha *de iurisd. p. 2. cap. 14.* Landmeter. *de veteri clerico lib. 2. cap. 94.* Cæsar de *Ecclesi. hierarch. disp. 8. §. 5.* Balboa *in dict. cap. omnis, §. caueant,* Pereyra *de manu Regia p. 1. cap. 10.* Parexa *de instrum. edit. tit. 8. resol. 3. num. 40.* Dartis *in tract. de pœnit. cap. de sigillo.* Torreblanca *de iure spirituali lib. 14. cap. 12.* Balsamon *in can. 133. Synodi Carthag.* Filesacus *in præsenti,* Delrio *lib. 6. Magia, cap. 1. sect. 2.* plures congerit Leander *de pœnit. disp. 10. q. 2.* Gibalinus *de censuris disquisit. 2. quæst. 6. consectario 1.* Onuphrius Panuinus *integr. tract. de sigillo,* Diana *p. 11. tract. 8. resol 50.* Zipeus *lib. 5. consul. 1. & 2.* Macedo *de clauibus Petri lib. 4. cap. 10.*

2. TRADITVR DVBITANDI RATIO.

Sed aduersus hanc assertionem insurgi valet sequenti iuris consideratione; nam de qua re iudex cognoscit, de ea iudicare valet, *l. de qua re 74. ff. de iudiciis, cap. iudicantem 30. quæst. 5. cap. 1. §. oportet, de pœnit. dist. 6.* sed sacerdos potest cognoscere de peccatis sibi secretò confessis, ex hoc textu: igitur & ipsum pœnitentem iudicare valet, à communione eum repellendo, præcipuè cùm iudex debeat iuxta propriam conscientiam sententiam ferre, *capit. 2. de re iudic. lib. 6. Clement. 1. §. verò, de hæreticis.* Augetur hæc difficultas; nam sacerdos ea, quæ iudiciario ordine nouit, punire valet tanquam iudex: sed quæ in auriculari confessione audiuit Sacerdos, iudiciario ordine nouit; siquidem vt iudex in pœnitentiæ iudicio adest, *cap. verbum, de pœnit. dist. 1. Trident. sess. 14. cap. 5. & 6.* igitur si vt iudex cognoscit, vt talis potest pœnitentem communione priuare. Augetur secundò hæc difficultas; nam si sacerdos punire non posset ea delicta, quæ secretò & occultè nouit, sequeretur, nec Ecclesiam posse suis legibus ea vindicare, cùm PP. Ecclesiæ leges proferentes iudicent, *cap. erit, cap. priuilegia, versic. officia, 3. dist.* sed Ecclesia potest punire ea delicta, quæ iudiciario ordine probari non valent, vt hæreticum, & apostatam etiam occultos, *cap. excommunicamus, de hæreticis, cap. tua 3. de apostatis:* igitur similiter sacerdos potest à communione repellere peccatorem etiam occultum, ob delictum, quod in confessione nouit, etiamsi iudiciario ordine probari non possit.

3. DE SIGILLO CONFESSIONIS.

Quâ difficultate minimè obstante vera est præsens decisio, quam vt faciliùs percipiamus, omissâ Ioannis Filesaci interpretatione, qui contendit Alexandrum III. esse exaudiendum de publica vitiorum reprehensione, & peccantium increpatione, quas præsertim inter concionandum præstant Ordinarij, cùm nulla concionis, aut concionatoria mentio in huius textus serie reperiatur; sciendum est, celandæ confessionis auricularis, & delicti patefacti in ea iam diu in Ecclesia summam religionem fuisse, quam PP. sigillum appellarunt, D. Thomas *in supplement. quæst. 11. art. 3.* probant ex canonistis Landmeter. *lib. 2. de veteri monacho, cap 94.* Dartis *de pœnit. cap. 16.* ex Theologis Sotus *de secreto, membro 3. quæst 3.* Caietanus *in 3. partem, quæst. 87. artic. 2* & rectè, magnaque cum proprietate; sigillum enim pro silentio, aut secreto commendato nulli reuelando plerumque accipitur, vt apud Danielem *cap. 12. vers. 4.* vbi legitur: *Tu autem Daniel claude sermones, & signa librum vsque ad tempus statutum.* Quæ verba exponens Aretas Episcopus Cæsareæ Cappadociæ *in Apocalypsin c. 3.* ait: *Signatum esse librum in eo capite affirmari, vt significetur liberum non esse dicere quæ in eo scripta sunt.* Hinc apud Constantinum Porphirogenitam in corographia legitur: *Fecit sigillum semper commendandus, ac celebrandus Rex,* id est, vt interpretatur Bulengerus *lib. 3. de Imperat. cap. 9. ad finem,* fecit edictum

ctum suo sigillo signatum, vt silentium, & secretum ab ipso commendaretur. Faciunt lex 1. §. *fin.* lex *sed ipsius, ff. quemadmodum testamenta.* Vnde quia in confessione delicta patefacta tegenda sunt, ideò dicuntur sub sigillo tradita, & secretum ipsum sigillum appellatur. D. Bernardus *serm. 3. de S. Andrea. Videat sacerdos, ne de his vnquam, quæ sub signaculo confessionis accepit, aliquam faciat mentionem.* Alphonsus noster *in l. 35. tit. 4. partit. 1.* his verbis: *E assi es la confession como el sello de puridad, que guarda lo que es escrito dentro en la carta, que no lo pueda ninguno saber.*

4. OBLIGATIO SIGILLI OMNI IVRE NITITVR.

Hæc autem sigilli obligatio non solùm à iure ecclesiastico positiuo prouenit, verùm etiam naturali, diuino, & ciuili nititur, vt ex D. Thoma, & aliis probat Leander *dict. disp. 10. quæst. 2.* Iure naturali fundatur, dum eo iure attenti tenemur secreta nobis commissa fideliter seruare, *c. qui ambulat, 55. dist.* & non facere, quæ nobis fieri nolumus, *cap. 1. dist. 1. cap. cùm omnes, de constit.* vbi illustraui: igitur cùm nemo velit famam propriam, suique rectam opinionem, quæ æqualiter ac vita æstimatur, *l. iusta, ff. de manumiss. vindict.* immò & sæpiùs illi præfertur, *l. si adulterium, ff. ad leg. Iul.* amittere, non debet detegendo alterius peccatum eius opinionem lædere, vt ratiocinatur Vincentius Carrocius *de reuelat. confessionis, num. 17.* Accedunt Senecæ & Quintiliani auctoritates; ille enim *epist. 89.* ait: *Sanctissimum humani pectoris bonum est, nulla necessitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur præmio. Vre, inquit, occide, non prodam, sed quo magis secreta quæret dolor, hic illa altiùs condet.* Iste *declamat. 19.* ait: *Non prodere secretum, primam fuisse sapientiam in priscis illis morum, mentiùmque rectoribus.* Hinc valde laudati fuerunt Hispani à Iustino *lib. vlt.* quòd sæpè tormentis pro silentio rerum creditarum immortui, adeò illis taciturnitatis maior cura, quàm vitæ fuit: & è contra valdè increpantur, qui arcana publicarunt. Horatius *lib. 1. satyr. 4.*

—— Commissa tacere,
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caueto.

Ouidius *lib. 2. de arte.*

Eximia est virtus præstare silentia rebus,
At contra grauis culpa tacenda loqui.

Inde apud Persas grauiùs puniitur lingua, quàm vllum peccatum, referente Quinto Curtio *lib 4.* Plura adducunt de tegendo secreto Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 5.* Solorzanus *emblem. 47.* Iure etiam diuino statutam esse hanc sigilli obligationem, probatur; nam cùm ab ipso iure proueniat confessio peccatorum, *cap. ad abolendam, de hæreticis,* Trident. *sess. 14. c. 5.* sequitur obligationem sigilli ab eodem iure prouenire, tanquam medium necessarium ad assecutionem illius finis, ne aliàs fieret exosa, & nimis grauis hominibus confessio: docet Soto *in 4. disp. 18. q. 4.* quare licèt hæc sigilli obligatio non sit de necessitate sacramenti, tamen est de præcepto, vt cum aliis defendit Leander *vbi supra, quæst. 3.* Tandem iure ciuili, tam Romanorum, quàm nostro Hispano nititur dictum præceptum, cùm eo indicta sit obligatio in genere seruandi secretum, & per consequens etiam in confessione, *l. 1. §. si quis tabulas, ff. depositi, l. si quis testamentum, §. 1. ff. ad leg. Aquil. l. si quis aliquid, §. qui diuini, ff. quando & quibus 4. lib. 10. l. 2. Cod. de alimentis pupillo præstandis,* ab specie probat textus *in d. l. 25. tit. 4. part. 1.*

5. Adeò hæc obligatio sigilli obstringit sacerdotes ad celanda, & non detegenda peccata in confessione patefacta, vt non solùm verbis, verùm & signis, aut alio quouis modo reuelatio eorum inhibeatur, *dict. cap. omnis, §. caueant, dict. l. 35. Por palabra, ni por señal, ni por otra manera ninguna.* Hæc obligatio est perpetua, etiam post mortem ipsius pœnitentis. Carrocius *dict. quæst. 16.* & illa arctiori vinculo obstringit confessarium, quàm votum, aut iuramentum. D. Thomas *in 4. dist. 21. q. 11. art. 1.* nec Ecclesia potest vllo modo in hac obligatione dispensare, nec si Reipublicæ totius salus, aut Ecclesiæ vertatur. Gigas *de crim. læsæ Maiest. tit. qui accusare, q. 18.* Tiberius Decianus *tom. 2. tract. crimin. lib. 7. cap. 34.* Carrocius *vbi supra, quæst. 7. num. 2.* nec etiam si huiusmodi reuelatio prodesset ad impediendum matrimonium ob impedimentum, quod in confessione sacerdos nouit, vt probari potest *ex cap. tua nos 26. de sponsal.* iunctâ Glossâ *ibi, verbo Qualiter,* & tenent Basilius *lib. 5. de matrimon. cap. 35. per totum,* Leander vbi suprà, *quæst. 77.* nec etiam ad saluandum fœtum defunctæ matris emortuæ potest confessarius violare sigillum confessionis, vt resoluit Posseuinus *de officio Curati, de Baptismo cap. 6. quæst. 8.* quem sequitur Leander *vbi supra, quæst. 6.* Nec solum peccatum confessum iam commissum sacerdos reuelare non potest, verùm nec committendum. Sotus *de secreto, memb. 3. q. 4. dub. 1.* Caietanus *tom. 1. opuscul. tract. 21. quæst. 1.* licèt contrariam sententiam tueantur nonnulli congesti à Leandro *vbi suprà, q. 13.* Qui autem neglectis tot Ecclesiæ legibus, & contemptis iuris naturalis, diuini, & ciuilis principiis sigillum hoc violauerit formaliter, grauiter peccat, & in eum variæ pœnæ iure nostro statutæ reperiuntur. Prima est depositio perpetua, & peregrinatio, *in cap. sacerdos, de pœnit. dist. 6.* quæ peregrinationis pœna posteà mutata fuit in detrusionem in monasterium pœnitentiæ peragendæ causâ, *cap. omnis, §. caueant, de pœnit. & remiss.* Secunda excommunicatio, *can. 133. Concil. Carthag.* vbi Balsamon, Petrus Greg. *lib. 4. partit. tit. 5. cap. 2.* Aloix *in vita S. Quadrati, cap. 5.* quas & alias pœnas non ipso iure incurrit sacerdos simul ac sigillum violauit; sed tantùm postquam conuictus est per testes, aut confessus: vllam tamen irregularitatis notam ex eo non incurrit, vt contra Maiolum defendunt pluribus relatis Diana *p. 3. tract. 4. resol. 53.* Leander *vbi suprà, q. vlt.* Prædictas etiam pœnas eusdunt confessarij, qui in confessione patefacta reuelarunt ex licentia ipsius pœnitentis, *c. significasti 5. de adulteriis*: pluribus congestis docet Genedo *ad decretum, in dict. cap. si sacerdos*; vel qui reuelarunt peccatum publicè confessum, vt olim fieri solebat. Trident. *sess. 14. cap. 5.* vel si pœnitens dolosè ad confessionem accedit, non animo recipiendi sacramentum; tunc enim cùm talis confessio non sit sacramentum, sed calumnia, detegi potest, & si simulatus pœnitens hæreticus sit, vt talis accusari. Simanchas *de catholicis cap. 42. n. 5.* Alios casus prosequitur Leander *d. disp. 10. per tot.*

DE POENIS SIGILLVM VIOLANTIS.

6. TRADITVR DECIDENDI RATIO.

Ex suprà traditis facilè colligitur decidendi ratio ad nostrum textum; nam cùm sacerdos non possit vti scientiâ habitâ in confessione, quam non vt homo, sed vt Deus habet, neque quoad ipsum pœnitentem, neque quoad alios, adeò vt non possit sacerdos ob peccatum, quod in confessione nouit, illi beneficium, aut suffragium ad ipsum denegare, nec eum remouere ab officio, quod exercet, vt post Lugum, & Dianam docet Leander *vbi suprà, q. 65.* & confirmauit Clemens VIII. in sua constitutione, quam refert Hurtado *resolut.*

moral.

*moral. resol.*32. § 3. igitur neque communione ipsum priuare valet, quia inde confunderetur pœnitens, fieretque odiosa confessio. Vnde neque debet eum à communione segregare, etiamsi nouerit excommunicatum esse: publicè tamen, & indistinctè potest tale peccatum arguere, & increpare, aut excommunicationem infligere aduersùs eum, qui simile peccatum perpetrauerit, vt in hoc textu docetur. Cui adiungenda est epistola 156. Ivonia Carnot. in illis verbis: *Ob eandem etiam rationem ne infametur occultus peccator, est danda communio illi, etsi secretò nouit ordinarius illum peccatorem.* Latè Illustrant Suarez *d. sect.*3. & 4. Theophilus Raynaud. *tom.*16. *in heterocl. spirit. punct.*4. *sol.*70. vnde infertur, Prælatum non posse amouere subditum ab officio propter peccatum in confessione sibi notum, aut suffragium illi negare in electione ad dignitatem, vel officium, vt probat P. Andreas Mendo *in statera opinionum probab. dissert.*10. *quæst.*8. & 19. Nec etiam prætextu litterarum, quas monitorias dicimus, teneri sacerdotem declarare ea, quæ in confessione nouit, resoluit Parexa *de instrument. edit.* 2. *part. tit.*8. *resol.*3.

7. **Dissolvitur dubitandi ratio.** Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; verum enim est, sacerdotem ordinarium iudicem posse cognoscere de peccatis sibi secretò, aut in confessione detectis, præcedente accusatione, aut denunciatione; non tamen inde colligitur, per se, & propriá scientiâ motum posse ipsum peccatorem communione priuare. Quare textus *in d.l. de qua re*, procedit in eodem genere iudicij, videlicet vt iudex, de qua recognouit in foro exteriori, in eodem etiam foro sententiam proferat; non verò de qua re cognouit in foro interiori, & sacramentali, in foro externo ius dicat. Vnde in præsenti specie ob scientiam tantùm habitam in confessione non potest sacerdos pœnitentem communione priuare. Nec argumentum difficultatis refragatur; nam certum est, sacerdotem in pœnitentiæ sacramento peccata scire vt Deum, non vt hominem, vt in hoc textu docetur, & in iure Græco *lib.*6. *in responsis Petri Chartulary S. Sophia Constantinop.* vnde eâ scientiâ ad actus humanos exercendos vti non potest. Nec contrarium probant textus in ipso argumento difficultatis adducti; nam licèt verum sit, sacerdotem iudicem esse sacramentalem, absolutionemque ab ipso impartitam esse sententiam, nihilominus cùm non per se, sed tanquam Dei minister hanc iurisdictionem exerceat, vt latè probat Cæsar *de eccles. hierarch. disp.*8. §. 5. *n.*11. propriè non iudex, sed minister dicitur in collatione ipsius sacramenti. Vnde de his sacerdotibus aiunt PP. Concilij Trident. *sess.*14. *c.*6. *Absolutio sacerdotis alieni est beneficy dispensatio.* Dicuntur tamen iudices fori interni, vt etiam appellantur latè iudices, qui executores sunt alterius iurisdictionis, *l. etsi non cognitio, C. si contra ius, c. si super gratia, de officio Legati, lib.*6. Vnde rectè in hoc textu docetur, sacerdotem non vt hominem virtute humanæ potestatis, sed vt Deum ratione diuinæ virtutis peccata confessa cognoscere; nam vt ait D. Paulus *ad Rom. cap.*8. In confessione Deus est qui iustificat: & *in c. multi* 2. *q.*1. hoc ministerium dicitur diuina virtus. Nec tandem obstat vltimum argumentum; nam leges ecclesiasticæ, dum prohibent, puniuntque delicta occulta, indistinctè, non specificè, peccatum vnius vlciscuntur, monendo ne committatur, & commissa vindicantur pœnis ipsis sacris canonibus indictis.

8. **Exponitur cap. placuit.** Superiori assertioni primò opponitur textus in Concilio Africano *can.*90. in illis verbis: *Secretè tamen interdicat ei communionem, donec obtemperet.* Quæ desunt *in c. placuit* 6. *q.* 2. vbi alia verba ipsius canonis referuntur. Ex quibus deducitur, posse Episcopum propter peccatum occultè confessum negare communionem secretò, non autem publicè: igitur ob delictum occultè in confessione notum, potest communio denegari. Huius textus auctoritate moti Angelus *verbo Eucharistia* 3. §. 20. Tabiena *verbo Communio*, § 53. Victoria *in summa, num.*86. Ledesma 1. *p. summa, lib.*4. *q.*21. *art.*6. *dub.*3. plures Theologi congesti à Sanchez *lib.*3. *de matrim. disp.* 16. *q.*1. Turrecrem. *in d. c. si sacerdos, de pœnit. dist.*6. *art.*1. *n.*10. *ad primum*, existimant, posse sacerdotem communione priuare occultè eum, cui peccatum in confessione patefactum fuit. Sed eorum sententia rectè refellitur à Suario *d. sect.* 3. *disp.*67. & conuincitur ex præsenti decisione, vbi asseritur, neque occultè, neque publicè posse negare communionem illi, cuius delictum cognitum fuit in confessione; licèt enim cùm occultè negatur communio, non frangatur sigillum quoad alios, violatur tamen quoad ipsum pœnitentem, & vtitur confessarius scientiâ habitâ in confessione ad negandam communionem; quod ex suprà dictis facere non potest. Nec contrarium statuunt PP. Concilij Africani *in d. can.*90. nam exaudiendi non sunt de confessione auriculari, seu sacramentali; sed de confessione secretò facta extraiudicialiter Episcopo, vt docent Suarez *d. sect.*3. Sanchez *de matrim. lib.*3. *disp.*16. *q.*2. *num.*2. tunc enim cùm ipse peccator occultus sit, licèt non publicè, vt in præsenti textu docetur, occultè tamen negari potest ei communio, cùm nulla sequatur illi infamia, nec vllum frangatur sigillum, vt defendit Suarez *vbi supra, sect.*3. *per totam*: quare textus noster, dum simul & vno verborum ictu prohibet denegationem communionis peccatori occulto, & illi cuius peccatum notum fuit in confessione sacramentali, accipiendus est de denegatione publica: nam occulta denegatio tantùm inhibetur in eo, cuius peccatum notum fuit in confessione sacramentali; non verò in eo, qui occultè peccauit: nam illi occultè potest negari communio.

Eadem etiam solutione accipiendus est textus *in cap.*1. *de clerico per saltum promoto*, in illis verbis: *Ipse tibi quoque secretò confessus est.* Vbi Episcopus vtitur scientiâ habitâ in confessione ad clericum suspendendum, ne in Ecclesia ministraret. Qui textus si accipiatur de confessione sacramentali, difficilis est, nisi supponatur, licentiam ipsius pœnitentis præcessisse, vt possit Episcopus consulere R. Pontificem: quare ex suprà dictis rectiùs dicendum existimo, textum illum non procedere in confessione sacramentali, & auriculari; sed de secreta extraiudiciali, ex qua non prouenit obligatio arctissima sigilli; siquidem vbi sacramentum non adest, præceptum hoc sigilli cessat, vt resoluunt plures relati à Conedo *in d. cap. si sacerdos*, *n.*4. Eodem etiam modo intelligitur textus *in cap. lecta* 14. *de renunc.* in illis verbis: *Humiliter est confessus*; non sacramentaliter videlicet, sed extraiudicialiter, secretò, Episcopo vt Episcopo, non vt confessori. Eadem etiam solutione accipiendus est textus *in cap. innotuit.* 20. *de elect.* in illis verbis: *Tibi secreta confessione monstrauit*; extraiudiciali scilicet occultâ, non verò auriculari, aut sacramentali.

9. **Intelligitur cap. 1. de clerico per saltum, cum aliis.**

10. **Exponitur cap. ad aures, de tempor. ordin.** Deinde superiori assertioni obstat textus *in c. ad aures, de tempor. ordin.* in illis verbis: *Quod Prælati eorum commissa secreta nouerint.* Ex quibus deducitur, quod si monachus voluerit ad sacros ordines ascendere,

ascendere, Prælatus autem eius in confessione aliquod impedimentum nouit, propter quod promoueri non valeat, debet illum arcere ab ordinibus: igitur ob peccatum notum in confessione potest sacerdos, aut Prælatus ordinarius subditum remouere à susceptione sacramentorum, & per consequens communione priuare. Difficultatem agnouit Ludouicus Beja *lib. 2. casuum*, *casu* 32. qui existimat, in eo textu iustè Prælatum denegare facultatem subdito ascendendi ad sacros ordines, quia cùm ad ipsam licentiam concedendam nullo iure teneatur Prælatus, potest ob scientiam habitam in confessione illam denegare: at cùm in specie huius textus sacerdos teneatur ex iustitia communionem parocho concedere, ideo non potest ob scientiam in confessione habitam illum communione priuare. Sed hæc solutio refellitur ex suprà traditis; diximus enim, Prælatum non posse vti scientiâ habitâ in confessione, etiam quoad regimen sui monasterij, nec remouere electum, aut impedire eligendum, vt latè probat Diana *p.11. tract. 5. resol.* 15. quare eâ solutione omissâ veriùs dicendum est, in eo textu non agi de confessione sacramentali, ex qua obligatio sigilli proueniat, sed de confessione secreta, & occulta Prælato facta, in qua ipse nouit peccatum occultè, & secretò, non verò sub sigillo: vnde eâ notitiâ vti potest ad inhibendum illi, ne ad sacros ordines ascendat, vt textum illum interpretatur Basilius *de matrim. lib. 5. cap. 35. num.* 3. & nos aliqua in eius commentario adduximus.

CAPVT III.

Idem [a] *Flor. Episcopo.*

CVm ab Ecclesiarum [b] Prælatis ecclesiastica sententia in malefactores aliquos promulgatur, rata debet, & firma consistere, & vsque ad dignam satisfactionem inuiolabiliter obseruari. Quapropter d. v. per A. s. m. quat. si quando dilectus filius noster [c] Lan. [d] plebanus S. Pancratij de Lucar in clericos, vel laicos parochianos suos [e] interdicti, vel excommunicationis sententiam rationabiliter tulerit, ipsam faciatis inuiolabiliter [f] obseruari, & eam sine [g] congrua satisfactione, & absque conscientia eiusdem plebani nullatenus relaxetis.

NOTÆ.

a *Episcopo.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 3. & post Concilium Lateran. *p. 31. cap.* 1. Missa est præsens decisio Petro eius nominis II. Præsuli Florentino, cuius vitam, & acta refert Vghellius *tom. 3. Italiæ, in serie Præsulum Florent. num.* 24. & nos de ipsa Ecclesia aliqua prælibauimus *in c. cùm dilectus 32. de elect.*

b *Prælatis.*] Hinc colligitur parochos dici etiam Prælatos, quod etiam suadetur *ex cap. 4. de clerico ægrotant. cap. 1. de eo qui furtiuè, cap. 7. de excessibus Prælat.* vnde præsens rubrica in prima collectione concipitur, *de officio Prælati, & iudicis ordinarij*, vt comprehendantur etiam parochi. Plura Hallierius *in vindiciis lib. 4. ferè per totum.*

c *Lan.*] Landulphus videlicet.

d *Plebanus.*] Id est parochus, qui ita etiam appellatur *in cap. 1. de officio Archipresbyteri*: quod plerumque vsurpatum legimus in Conciliis, & actis Ecclesiæ Florentinæ, vt videre est apud Vghellium *vbi suprà, in Ecclesia Florentina.*

1. e *Interdicti, vel excommunicationis.*] Ex his verbis facilè depromitur, parochos iure ordinario potestatem habere proferendi censuras: quod etiam probatur *ex cap. antecedenti*, vbi supponitur, parochum posse fideles sibi subditos communione priuare, & *ex c. 1. de eo qui furtiuè*, vbi asseritur, parochos posse sub interminatione anathematis prohibere eum, qui furtiuè ordinem suscepit, in gradu suscepto ministrare: & ex nouella 115. Iuliani Antecessoris, edita à Petro Pithæo *pag.* 441. in illis verbis: *Nemo Episcopus, nemo Presbyter excommunicet aliquem antequam causa probetur, propter quam ecclesiastici canones hoc iubent.* Et *c. nemo 1. q. 6. cap. alia causa 16. q. 1. c. Menam 2. q. 6.* vbi Glossa, & *lib. 6. capitul. Caroli, c.* 224. vbi docetur, non solùm Episcopos, verùm & parochos facultatem habere proferendi censuras. Et *lib. 7. Capitul.* 128. deciditur, vt excommunicatus à sacerdote, quamdiu in excommunicatione est, non possit accusare Episcopos, aut maiores natu. Et Odo Parisiensis Episcopus in suis synodicis constitutionibus, *c. de matrim.* admonet parochos, vt prohibeat per excommunicationem laicis sortilegia. Docent, & defendunt hanc doctrinam, videlicet parochum iure proprio posse censuras proferre, Filesacus *in præsenti glossa, in c. per singulas 9 q. 3.* & *in c. miramur 24. q. 1.* Ioannes Andreas & Hostiensis *in c. 2. hoc tit.* pro quibus facit & illa ratio; nam illi, cui competit potestas spiritualis ad arcenda, & vitanda peccata, debet competere coërcitio spiritualis, quæ per censuras ecclesiasticas exercetur, aliàs illusoria redderetur huiusmodi, *c. ex litteris, de officio delegati*, argumento textus *in l. vlt. ff. de officio eius*: sed parochis competit potestas prohibendi, & coërcendi illicita in propriis parochianis, *c. adiicimus, §. caue, c. generaliter, in fine. 16. q. 1. c. 2. de parochiis, c. vlt. de pœnit. dist. 6. c. nullus Episcoporum 15. q. 4.* igitur illis etiam competit potestas proferendi censuras.

Contrariam sententiam, videlicet parochum beneficium parochiale habentem non posse iure proprio sententiam excommunicationis proferre, defendunt Cæsar *de eccles. hierarch. disp. 8. §. 6. n.* 14. Suarez *de censur. disp. 2. sect. 2. n. 10.* & *disp. 18. sect. 1. n.* 3. Marius Alterius *eod. tract. lib. 3. disp. 7. c.* 3. Sayrus *lib. 1. eod. tract. c. 6. n.* 21. Vazquez *in opusculis de excomm. dub. 17. n.* 1. Bonacina, Villalobos, Palao, & alij congesti à Leandro *de censuris disp. 2. q.* 17. Frechilla *de excom. artic. 1. secunda partis, n.* 9. Gibalinus *de censuris disquisit. 3. secunda propos. quæst.* 2. Garcia *tom. 2. polit. regul. difficult. 3. dub. 1. n.* 1. qui vnico, sed validissimo nituntur fundamento, videlicet, censuras proferri non posse nisi ab eo, qui iurisdictionem habet in foro exteriori, & potest cum strepitu iudiciali de causis cognoscere, *c. querenti, de V. S. c. Archidiaconus, de officio Archidiac. c. 1. de sentent. excom. lib. 6.* docet Gibalinus *vbi proximè*: sed parochi nullam habent iurisdictionem in foro exteriori contentioso, sed solùm in foro interno, *c. de persona*, vbi Glossa *verbo Non ab alio, 11. q. 1.* igitur Parochus vt iudex ordinarius non potest iure proprio 2. CONTRARIA SENTENTIA PROBATVR.

sententiam

sententiam proferre. Quâ sententiâ vt veriori retentâ, non obstant contrariæ opinionis fundamenta: & primò non obstat præsens textus cum capite antecedenti; nam licèt parochus iure proprio, vt parochus non habeat ordinariam potestatem proferendi censuras, potest tamen eam iurisdictionem acquirere priuilegio, aut consuetudine, *cap. duo, hoc tit. cap. cùm contingat* 13. vbi Glossa *verbo Consuetudine, de foro compet. cap* 4. iunctâ glossâ *verbo Consuetudinem, de arbitris.* Ab specie est textus *in extrauag ex speciali, versic. Nec-non, de prabend.* vnde supponendum est, in hoc textu, & antecedenti iurisdictionem contentiosam in foro exteriori parochos habuisse, & ratione illius iurisdictionis potuisse excommunicationem proferre. Quæ interpretatio colligitur ex illis verbis huius textus: *In malefactores promulgatur.* Quæ supponunt iurisdictionem in proferente. Similiter *ex d. cap.* 2. ex illis verbis: *Petierit iustitiam*; quæ innuunt tribunal erectum parochum habuisse, de quo in eo textu agebatur. Eodem etiam modo accipiendi sunt textus *in d. c. nemo,* ibi: *Nisi probatâ causâ*; & *in dicto cap alia*, vt docet Cæsar d. §. 6. *num.* 10. Nec etiam obstat ratio pro contraria opinione adducta; nam tantùm euincit, parochum habentem iurisdictionem in foro interiori, posse in eo pœnitentiam iniungere, & alia, quæ ad illum spectant, peragere; attamen cognoscere iudiciario ordine, exigere tribunal, & sententiam proferre non potest; quia ea non spectant ad ipsum, neque illi virtute ordinis, & beneficij parochialis competunt, vt probat Cæsar *vbi supra, d.* § 6.

3. f *Obseruari.*] Hæc verba non leuem continent difficultatem, cùm certum sit, sententiam excommunicationis ab homine prolatam non solum à proferente, & eius successore, verùm & ab eius superiore relaxari posse, *cap. nuper* 29. ibi: *Ab eo, vel eius superiore,* & *cap. per tuas, de sentent. excomm. cap. venerab.* 7. §. *porrò, versic. si verò, eod. tit. lib* 6. *cap. si quis à proprio, cap. Episcopus* 11. *q.* 3. docet Gibalinus *de censur. disquisit.* 9. 2. *p. q.* 3. vnde ab Archidiacono excommunicatum, vel a parocho, posse absolui ab Episcopo tanquam eius superiore, docent Couar. *in cap. alma,* 1. *p.* §. 12 *num.* 3. Angelus *verbo Excommunicatio* 4. *num.* 1. Suarez *de censuris disp.* 7. *sect.* 2. *n.* 12. Auila, Sayrus, & Hugolinus, quos refert, & sequitur Leander *de censur. disp.* 7. *q.* 18. ergo Episcopus potest absoluere excommunicatum à parocho, cui consuetudine, aut priuilegio competebat ius proferendi censuras. Pro huius difficultatis solutione dicendum est, superiorem absoluere posse à censura lata ab inferiore, quando lata est generaliter in eos, qui tale fecerint, vel non: item quando superior cognoscit in gradu appellationis, vt latè dicemus *in cap. ad reprimendam, hoc tit.* Sententiam verò latam specialiter in aliquem à parocho, non posse ab Episcopo relaxari, quia licèt cumulatiuam habeat iurisdictionem, tamen causa præuenta fuit à parocho, à quo debet finem accipere, *ex l. vbi cœptum, ff. de iudiciis*: quare si in specie huius textus Episcopus de facto excommunicationem à parocho inflictam relaxaret, nullius momenti absolutio esset, vt docet Couar. *in d. cap. alma,* §. 12. Nec obstant textus *in d. cap. nuper,* cum similibus; nam accipiendi sunt de sententia excommunicationis lata à canone, vel ab homine generaliter, aut eo casu, quo superior per viam appellationis cognoscit; tunc enim validè absolutionem præstare valet.

g *Congrua satisfactione.*] Satisfactio enim per se 4.
non inducit absolutionem: quare adhuc post satisfactionem præmissam excommunicatus debet absolui, *cap. cùm desideret* 15. *cap a nobis* 28. *de sentent excommun. cap. ad aures* 24. *de simonia, cap. quamquam, in fine, de censibus lib.* 6. *Clement.* 1. *de decimis, Clement.* 2. *de hæreticis, cap. cùm inter R. de elect. cap. ex litteris* 39. *de officio deleg.* vbi plures Barbosa *num.* 14. immò etsi ipsa excommunicatio inflicta sit donec satisfeceris, adhuc satisfactione præmissâ excommunicatus eget absolutione, *cap* 1. *de iudiciis.* Docent plures congesti à Balboa *in d. cap.* 1. *de iudiciis, num.* 6. Gatañ a *num.* 13. Vega *num.* 92. Fermosino ibi, *q.* 29. Otero etiam ibi, *n.* 83. Leandro *de censuris disput.* 11. *q.* 5. Ratio huius illationis est, nam per excommunicationem inducitur vinculum, quod perpetuò durat, donec soluatur; & sicut culpa est causa pœnæ, adhuc sublatâ culpâ, pœna durare potest, vt considerat Marius Alterius *lib.* 4. *de excomm. disput.* 4. *q.* 1. ita etiam sublatâ culpâ, seu contumaciâ per satisfactionem, remanet excommunicatio donec relaxetur per absolutionem: & similiter cùm excommunicatio est prolata, *donec satisfeceris,* tantùm ea clausula exprimit, quod tacitè inest à iure, videlicet excommunicatum præstitâ satisfactione communioni Ecclesiæ restituendum esse, *cap. ex litteris, de constit.* igitur quoad absolutionem nihil operatur. Hæc doctrina illustri miraculo comprobari potest relato à Patre Fray Ludouico de Granada 2. *p. introduct. ad Symbol. cap.* 27. §. 7. Illescas 2. *p. hist. Pont. lib.* 6. *cap.* 14. Raynaud. 1. *p. de monitoriis, cap.* 4. *quæsit.* 3. Licet contrariam sententiam, immò satisfactione præmissâ excommunicatum non indigere absolutione, doceant Alciatus *cap.* 1 *de iudiciis, num.* 10. Couar. sibi non constans, *in cap. alma,* 1. *p.* §. 11. *num.* 5. Glossa, & Imola *in verbo Donec, in d. Clement.* 1. *de decimis*; qui expendunt pro sua opinione textum *in d. cap. fin.* & exemplum suspensionis, & interdicti: quæ censuræ cessante contumacia, & præmissa satisfactione absque noua absolutione relaxantur, *cap. si qui sunt, cap si quis amodò,* 81. *dist. cap. si quis deinceps* 16. *q.* 7. *cap. bonæ, de ætat. & qualit. cap. non est vobis, de sponsalibus.* Docent Suarez *de censuris disput.* 7. *sect.* 1. *num.* 12. Marius Alterius *de excomm. disput.* 1. *cap.* 1. Expendunt etiam principium textus *in l. Imperator, ff. de postul.* videlicet prohibitum ab aliquo actu ad tempus, eo elapso restitutum videri: & etiam nullam esse præscriptam formam verborum ad infligendam excommunicationem; sed qualiacumque verba sufficere, dummodo apta sint ad exprimendam excommunicantis intentionem, colligitur *ex cap fin.* 3. *q.* 4 *cap. penult. de sentent. excomm.* igitur neque ad absolutionem erunt necessaria, argumento legis *Arrianus, ff. de O. & A.* & sic per ipsam satisfactionem consequitur absolutionem. Sed his, & aliis huius sententiæ fundamentis facilè fit satis ex traditis *in cap. ex litteris, de constit.* & adductis à Balboa, Vega, & Otero *in d. cap.* 1. *de iudiciis*, nouissimè defendit Altesseria *lib.* 1 *dissert. cap.* 4.

CAPVT IV.

Idem [a] *Cantuar. Archiep. & eius Suffraganeis.*

CVm vos plerumque oporteat [b] ordinationem Ecelesiarum differre, pro eo, quod quandoque personæ vobis minùs idoneæ præsentantur, aut interdum inter vos & præsentatores personarum alia de causa dissensio emerserit, prouidendum est vobis, ne occasione huius dissensionis, & scandali interim fructus illarum Ecclesiarum depereant, aut eis in spiritualibus grauia proueniant detrimenta. Inde est, quod f. v. per A. s. præ. m. quat. si quando in illis vacantibus Ecclesiis, in quibus ecelesiastica persona præsentationem non habet, vel quia personæ minùs idoneæ vobis præsentantur, vel alia de causa de iure personas non poteritis instituere in Eeclesiis, ap. cess. ponatis œconomos, qui debeant Ecelesiarum fructus pereipere, & eos aut in personarum vtilitatem expendere, aut futuris personis eos fideliter reseruare.

NOTÆ.

a *CAntuar.*] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 5. & post Coneilium Lateran. *p.* 1. *cap.* 21. & præsentem inscriptionem exposui *in cap.* 2. *de rescriptis.*

b *Ordinationem.*] Id est collationem, *cap. super eo, de officio deleg.* vbi ootaui.

COMMENTARIVM.

1. CONCLVSIO TRADITVR; AT PROBATVR.

EX hoc textu talia deducitur conclusio. *Si ordinatio Prælati Ecclesiæ, etiam iurispatronatus, ex iusta causa differtur, debet Episcopus in ea constituere œconomum, qui fructus percipiat, & successori reseruet.* Probant eam textus *in cap. hæ huius, c. non liceat* 43. *cap. charitatem* 45. *cap. de laicis* 46. *cap. illud* 47. *cap. non liceat* 48. 12. *q.* 2. *cap. sicubi* 6. 12. *q.* 5. *cap. redditus* 75. *dist.* Concil. Chalced. *can.* 25. Coneil. Rauennat. sub Ioanne XXII. *rubric.* 1. Regiense *can.* 5. Trosleianum *can.* 14. *&* 35. Valentinum Hispaniæ *can.* 2. Illerdense *can.* 16. Aurel. 2. *can.* 6. Toler. 9. *can.* 9. Lateran. sub Innocentio III. *can.* 4. quorum verba refert Antonius August. *in epit. iuris, lib.* 4. *tit.* 8. quibus adde nouellam 7. Emanuelis Commeni, *l.* 11. *tit.* 15. *part.* 1. Concilium Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 16. Illustrant Petrus Greg. *lib.* 2. *partit. tit.* 9. *cap.* 5. & *lib.* 25. *syntagm. c.* 4. *n.* 1. Duarenus *lib.* 1. *de sacris Eccles. c.* 19. *in princip.* Suarez *tom.* 1. *de relig. lib.* 4. *de simonia, cap.* 29. *n.* 8. Cironius *ad titul. ne sede vacante, in princip.* Cæsar *de Eccles. Hierarch. q.* 2. *præmial.* § 5. *n.* 10. Bosquetus *ad Innocentium lib.* 2. *epist.* 42. Corrasiua *de sacerdotio, p.* 1. *cap.* 2. *num.* 9. Cabedus *de patron. Regio, cap.* 25. Lambertinus *de iurepatron. lib.* 2. 2 *p. art.* 9. *q.* 1. Filesacus *in præsenti*, plures relati à Solorzano *tom.* 2. *de iure Indiar. lib.* 3. *cap.* 12. Salgado *de Regia protect.* 3. *p. c.* 2. *num.* 51. Lara *de Capellaniis lib.* 2. *cap.* 9. *a num.* 37. Garcia *de beneficiis p.* 8. *cap.* 2. *num.* 8. Barbosa *de potest. Episcop. alleg.* 72. *n.* 17. Petrus Marcha *lib.* 8. *concord. c.* 18. Christ. Lupus *in can.* 25. *Concil. Chalced.*

2. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO.

Sed pro dubitandi ratione intendam probare, præsentem Alexandri decisionem superfluam esse, nec disciplinæ ecclesiasticæ satis congruam: aut enim Ecclesia, quæ vacabat in holus textus specie, erat Cathedralis, vel inferior, parochialis videlicet. Si Cathedralis, ad eius Capitulum sede vacante iurisdictio, & fructuum custodia spectat, *cap. quoniam,* 75. *dist. c. non licet* 12. *q.* 5. *cap. fin. de supplenda neglig. lib.* 6. *Clement. ne in agro,* §. *si quis autem, de statu regul.* Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 16. Si Ecelesia parochialis, siue patronum habeat ecclesiasticum, siue laicum, eius custodia ad patronum spectat, *cap. filiis, cap. decernimus, cap. rationis ordo* 16. *q.* 7. *c. præterea* 27. *de iurepatron. c. bonæ memoriæ, de apell.* igitur non est necessaria œconomi constitutio ad custodiam redituum ipsius Ecclesiæ, & per consequens superflua est hæc Alexandri decretalis. Secundò difficilis est ipsa decisio dum œconomi constitutionem fieri statuit eo casu, quo Ecclesia pastore destituitur ob dissidium, seu litem inter patronos; quo casu iam aliis remediis iure Pontificio statutis prospectum erat: igitur minùs necessaria videtur hæc Alexandri constitutio. Probatur antecedens; nam cùm ob dissidium patronorum Prælatus in Ecclesia non præsentatur, Episcopus debet Ecclesiam ipsam claudere, & signare, iubereque ne sacrificia Missarum in ea celebrentur, donec patroni consentiant in præsentatione, *cap.* 2. *cap. quoniam* 3. *de iurepatron. cap. si verò* 12. *cap. eam te* 22. *cap. cùm propter, de iurepatron.* igitur nullo casu necessaria est hæc constitutio œconomi in præsenti ab Alexandro stabilita. Tertiò minùs consona ecelesiasticis sanctionibus videtur hæc decisio, dum in ea docetur, fructus Ecelesiæ vacantis reseruari futuro successori; nam iuris principium certum est, Ecclesiâ vacante, fructus perceptos ad ipsam viduatam, non verò ad successorem spectare. Textus disertus *in c. præsenti, de officio Ordin. lib.* 6. *cap. quia sæpè, de elect. eod. lib.* quæ vel in vtilitatem dictarum Ecclesiarum expendi, vel futuris debent successoribus reseruari; quæ iura alternatiuè concepta ab Interpretibus ita accipiuntur, vt dimidia pars fructuum Ecclesiæ vacantis fabricæ Ecelesiæ viduatæ; alia verò dimidia successori reseruetur, argumento textus *in l. si pater* 40. *ff. de hered. instit. l. si filio* 7. *ff. vt legatorum nomine*, iunctis traditis à Langleo *lib.* 5. *semestr. c.* 4. Muñoz de Escobar *de ratiociniis c.* 9. *à n.* 6. Osualdo *lib.* 26. *Donelli, cap.* 2. *littera B.* Heringio *de de fideiussor. cap.* 6. *n.* 87. quam diuisionem approbauit Alphonsus Castellæ Rex in priuilegio Asturicensi Ecelesiæ concesso anno 1255. quod refert Ægidius Gonzalez *in theat. Eccles. Oueten. pag.* 41. ibi: *La mitad de ellos sea para el Cabildo; la otra mitad paraque el Obispo, que entrare; ponga su casa.* Igitur non rectè in præsenti docetur, œconomum fructus Ecclesiæ vacantis debere futuro Prælato reseruare.

Quâ dubitandi ratione minimè obstante vera est præsens decisio, pro cuius expositione sciendum est, 9. DE CVSTODIA VA-

CVSTODIA VACANTIVM ECCLESIARVM. est, olim vacante Sede Episcopali vnum ex prouincialibus Episcopis a Metropolitano eligi, qui Ecclesiam vacantem regeret, quem veteres intercessorem vocabant, *c.constitutum 7.q.7.* Concilium Carthag. 5.*can.* 8. D. Ambrosius *epist.* 44. *Commendo tibi, fili, Ecclesiam, quæ est ad forum Cornelij, quo eam de proximo intervisas frequentiùs, donec ei ordinetur Episcopus.* In Italia etiam ad tegendam Ecclesiam vacantem Pontifex visitatorem mittebat, vt constat *ex cap. Presbyteri 24. dist. cap. obitum, cum seq. 61. dist. cap. charitatem 12 q. 2. cap. cum nobis, de elect. cap. si in plebibus, 63. dist. cap. bona 51. de appell.* posteà consuetudine, seu potiùs corruptelâ inualuit, vt custodia omnium Ecclesiarum vacantium in potestate Regum esset, omnesque redditus Episcopatuum, & Abbatiarum in fiscum redigerentur. Flodoardus *in calce histor. Rhemensis*, Rigordus *anno Christi* 1190. *Si fortè contigerit Sedem Episcopalem, vel aliquam Abbatiam Regalem vacare, Regina & Archiepiscopus tamdiu regalia in manu sua teneant, donec electus consecratus sit, vel benedictus.* Eodem iure in Ecclesias vacantes insurrexere Angliæ Reges: referunt Guillelmus Ruffus *in chron. anno* 1089. Matthæus Paris. *anno Christi* 1089. Vergilius *lib.* 10. *histor. Angliæ*, Guillelmus Brito *lib* 8. *Philipp.* ibi:

Nam Rex Anglorum ius vsurpauerat illud
Vsque modò, vt solus Pastores ipse crearet;
Nam quoties Pastore carens Prælatica Sedes,
Ciuili letho, naturaliue vacasset,
Protinus Ecclesiæ bona cuncta vacantis ab ipso
Vsurpata suos conuertebantur in vsus;
Sicque Dei sponsã viduans quantum ipse volebat,
Cogebat placito sibi demùm nubere sponso.

In Oriente Imperatores etiam CP. occasione arreptâ ex frequenti tumultu ob electionem Episcoporum, vacantium Ecclesiarum fructus, & electionem Episcoporum sibi rapuerunt, submisso ex suis œconomo. Cuius impij facti primarius auctor memoratur Nicephorus Phocas, teste Zonara *tom. 3. annal. Imperator ex hoc sumptâ occasione, & omni auctoritate designandi Episcopos sibi vindicatâ, edixit ne quisquam iniussu suo in vllam Ecclesiam mitteretur. Mortuo igitur Episcopo, regium ministrum in Ecclesiam vacantem mittebat, quo sumptus necessarios parcè faciente, ipse reliqua sibi vindicabat.* Exinde non aliena est coniectura, ius creandi Magnum Oeconomum Patriarchalis Ecclesiæ, quo faciliùs vacantis redditus assequerentur, in se transtulisse eosdem Imperatores, quod Patriarchę demùm restituit Isaacius Comnenus, auctore eodem Zonara *in Isaac. Comneno*, ibi: *Præterea in Patriarchæ gratiam etiam ecclesiasticarum rerum procurationem Ecclesiæ attribuit; nam cùm ad id vsque tempus, & magnus œconomus, & vasorum custos ab Imperatore designari soleret, vtrumque id munus Patriarchæ potestati subiecit, annotâ publicâ auctoritate.* Nec manus abstinuit fiscus à vacantibus Ecclesiis vsque ad nouellam 7. Emanuelis Comneni, quam refert Balsamon *in can.* 35. *sextæ Synodi Trull.* Quam etiam vacantium Ecclesiarum custodiam vsurpasse Duces, ac Comites nonnullos Galliæ, & Britanniæ, probat Dadinus Altesserra *lib.2. de Ducibus, cap.8.*

4. RATIO DECIDENDI. Deinde sciendum est, Ecclesiam semper abhorruisse similem custodiam vacantium Ecclesiarum, eamque prohibuisse; nam eius impatiens Formosus Pontifex litteras dedit ad Fulconem Archiepiscopum, sanciens, vt enarrat Flodoardus *lib 4. hist. Rhemens. cap. 2. Auctoritate B. Petri, vt nemo Regum, nullus Antistitum, nemo quilibet christianus, decedente Rhemorum Episcopo, ipsum Episcopatum, vel res ipsius Ecclesiæ suis compendiis applicet, neque sub suo dominio teneat, præter ipsius ciuitatis Episcopum, & eandem Metropolim: non vltra constitutionem canonicam sine regulis ecclesiasticis conueniente Pastore manere cogat, neque aliter ibidem Episcopum, nisi vt sacri canones iubent, constitui faciat.* Hinc diræ excommunicationes sancitæ in laicos vacantium Ecclesiarum direptores, *in cap de laicis 2. cap. præterea, de iurepatron. cap. in quibusdam, de pœnis, cap. generali, de elect.* & varia fuerunt à sanctis Patribus edita statuta, vt nemo ausus sit bona vacantium Ecclesiarum occupare, sed vt futuro seruentur Episcopo. Primò enim in Concilio Rauennat. sub Ioanne XII. *can* 11. ita cauetur: *Quia scelestissima consuetudo inoleuit, vt obeunte sanctæ Romanæ Ecclesiæ Sedis Episcopo ipsum Patriarchium deprædari soleat, & non solùm in eodem sancto Patriarchio, sed etiam per totam ciuitatem, & suburbana eius talis habetur præsumptio, nec-non quia & id multùm hactenus neglectum est, adeò vt omnia Episcopia eadem patiantur, vniuscuiusque Ecclesiæ obeunte Pontifice: quod ne vlteriùs præsumatur omnimodis interdicitur.* Et *cap. non liceat 43. cap. illud 47. 12. q 2.* Concil. Regiense *c. 5. Ne quis ad Ecclesiam, quæ Episcopum perdidit, nisi vicinæ Ecclesiæ Episcopus exequiarum tempore accedat, qui curam Ecclesiæ districtè gerat.* Aurel. 2. *can.* 6. *Vt Episcopus, qui ad sepeliendum Episcopum venerit, euocatis Presbyteris in vnam domum Ecclesiæ res Ecclesiæ habeat descriptas, quas idoneis personis custodiendas sub integra diligentia derelinquat, vt res Ecclesiæ vllorum improbitate non pereant.* Alia adducunt iuria testimonia Anton. August. *d. tit.* 83. Bosquetus *ad Innocent. d. epist.* 42. Petrus Marcha *lib.* 8. *cap.* 18. & nos *in cap. bona, 51. de appell.* Hæc, & alia vestigia prædecessorum suorum sequutus Alexander III. in præsenti curauit, ne Ecclesiâ vacante aliqua ex causa in temporalibus, & spiritualibus eius cura negligatur; statuitque, vt deinceps Episcopus in Ecclesia vacante præficiat œconomum, qui redditus Ecclesiæ percipiat, & futuro seruet successori: quæ constitutio eâ nititur ratione, nam cùm omnes Basilicæ propriæ diœcesis ita in Ordinariorum potestate existant, vt omnimoda earum administratio ad Episcopum spectet, *cap. cùm debitum 1. q 1. cap. omnes, cap. quoniam 16. q. 7.* ipse debet consulere, & prouidere Ecclesiis vacantibus, œconomos in eis constituendo, quia ad ipsum spectat vacantis Ecclesiæ custodia, ad quem pertinet ipsius Prælati institutio. Baldus *in cap. bona, de appell. num.* 5. Cabedus *de patron. Regio, cap.* 25. Solorzanus *dict. cap.* 12. *num.* 3. vnde si ad alium spectet institutio, ipse, non verò Episcopus debet œconomum constituere in ea Ecclesia vacante, vt repetentes in præsenti animaduertunt. Altesserra *lib.* 2. *dissert. cap* 3. Christ. Lupus *vbi suprà.*

Sed vt œconomi officium, & institutionem perpendamus, sciendum est, in vnaquaque Ecclesia Metropolitanum, vel Episcopum debere eligere vnum œconomum, qui iuxta ipsius arbitrium res Ecclesiæ administret, & dispenset, *cap. quoniam 21. distinct. cap. in nona 22.* 16. *quæst.* 7. olim illum eligebant Metropolitani, & Episcopi quilibet in sua Ecclesia, Concilium Nicænum 2. *can.* 11. *cap.* 5. *& 6. 89. dist.* Balsamon *in nomocan. Photij, tit.* 10. *cap.* 1. & Episcopo negligente, Metropolitanus eligebat, *cap. cùm simus 9. quæst.* 3. eo autem sciente absque eius voluntate œconomus eligi poterat. Concilium Meldense *can.* 47. *Vt nemo viuente Episcopo Ecclesiam illius, aut res ad eam pertinentes inuadere,* 5. OECONOMI OFFICIVM QVALE.

aut dominari præsumat, neque sub voluntaria cleri ac populi electionis obtentu præter voluntatem Episcopi quisquam quacumque sæculari potestate præditus, quasi œconomum constituat. Plura P. Marcha *lib. 8. concord. cap.* 18. Dartis *ad* 89. *dist.* Nec solùm clerici, verùm etiam laici olim œconomi constituebantur, donec Concilio Chalced. cautum fuit, vt amplius nullus, nisi à clero œconomus eligeretur. Idem in Hispania cautum fuit. Concil. Tolet. 4. *can.*47. Hispal. 2. *can.*9. relato *in cap. in noua*, 16. *q.*7. quod & firmauit Gregor. *in d.cap.* 5. *dist.* 89. & insuper cautum fuit *in cap. 6. ead. dist.* ne Episcopus consanguinitate propinquum in œconomum eligeret. Notarunt Balsamon *in can.* 26. *Concily Chalced.* Quintanaduеñas *lib.*2. *eccles.num.*20. Anguianus *lib.*2. *de legibus, cap.* 23. *num* 48. Stephanus Durantius *d.q.* 19. nec solùm in Ecclesiis Cathedralibus, verùm in inferioribus etiam regularibus œconomi constitui cœperunt, *cap. quoniam, d.cap.cum simus, cap. Imperatorem, de iuram. calumnia:* iam notaui *in cap.*1. *de postul. cap. vnico de syndico*, qui hodie apud nos dicuntur, *Maiordomos.* Oeconomi officium est administrare res Ecclesiæ, & curam bonorum ipsius gerere, *can.*4.5. *&* 6. 89. *dist.* discretè expressit Isidorus Hispalensis Præsul *in epist. missa ad Ludifredum Cordubensem Episcopum*, ibi: *Ad œconomum pertinet reparatio Basilicarum, atque constructio, actiones Ecclesiæ in iudiciis; vel in proferendo, vel in respondendo, tributi quoque acceptio, & rationes eorum, quæ inferuntur, cura & agrorum, & cultura vinearum, causa possessionum, & seruitialium, stipendia clericorum, viduarum, & deuotarum pauperum, dispensatio vestimenti, & victus domesticorum clericorum, seruitialium quoque, & artificum.* Vnde Iustinianus *in l. iubemus, C. de sacrosanct. Eccles.* & *in l. omnis* 33. §. *hoc nihilominus, C. de Episcop. & cleric.* iubet vt œconomi rationes reddant singulis annis suæ administrationis. Alia plura de his œconomis adducunt Filesacus *in præsenti*, Cæsar *de Eccles. Hierarch. q.* 2. *proœm.* §. 5. Dartis *in dist.*89. Meursius *in Gloss. verbo Oeconomus.*

6. DISSOLVITVR PRIMA DIFFICULTAS.

Non obstat prima difficultas suprà expensa, cui vt satisfaciant Repetentes in præsenti, affirmant, Alexandrum III. in illis verbis: *In quibus ecclesiastica persona præsentationem non habet*; accipiendum esse de Ecclesia, quæ habet patronum laicum, ad quem Ecclesiæ vacantis custodia non spectat; & ideò diœcesanum Episcopum debere proponere, & constituere œconomum, per quem redditus, & prouentus Ecclesiæ viduatæ seruentur. Ita Innocentius *in præsenti*, *n.*1. Abbas *num.* 4. Rochus de Curte *de iurepatron. verbo Honorificum*, *n.* 57. Sed hæc solutio refellitur expressè ex iuribus suprà citatis, videlicet ex dicto capite *filius*, *d.cap.bona*, vbi permittitur etiam laicis custodia vacantis Ecclesiæ. Quare pro vera solutione, & explicatione illorum verborum, in quibus de ecclesiastica persona, dicendum est, aliud diuersum ius procedere in œconomis constituendis, circa quos distinguendum est: aut enim œconomi ad agendum, & respondendum in iudicio constituuntur, aut ad dispensationem & administrationem rerum Ecclesiæ deputantur, vel tantùm ad curam Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus. De primis œconomis, qui directò, & principaliter ad agendum, vel defendendum in iudicio constituuntur, non est accipiendus hic textus, vt patet ex eius verbis: *Ponatis œconomum, qui debeat fructus percipere.* Quamvis enim in consequentiam huius administrationis possint illi in iudicio patrimonium Ecclesiæ defendere, & res iniustè alienatas ad Ecclesiæ dominium reuocare, cùm dicantur legitimi Ecclesiæ defensores, *c.*1. ibi: *Legitimo caruit defensore, de rebus Eccles. lib.*6. *Clement.* 2. *eod. tit.* non tamen sunt principaliter designati ad agendum, & respondendum in iudicio; quare accipiendus est præsens textus de secundis œconomis, qui ad Ecclesiæ bonorum, fructuumque perceptionem, & conseruationem deputantur, vt docet Glossa *in præsenti.* Quare licèt ad patronum laicum spectet custodia vacantis Ecclesiæ, videlicet eius protectio, & defensio in iudicio; tamen cùm non possit ex dicta prohibitione Concilij Chalced. *d.can.* 23. constitui œconomus ad administrationem ipsius Ecclesiæ, tam in spiritualibus, quàm temporalibus; ideò cùm Ecclesia est iurispatronatus laicalis, Episcopus debet constituere œconomũ ecclesiasticum, qui eam regat, atque eius redditus successori seruet: quæ œconomi designatio cum patronus ecclesiasticus est, non desideratur, quia ipse per se est capax omnis custodiæ, & regiminis ipsius Ecclesiæ. Consuetudine tamen introduci valet, vt custodia rerum Ecclesiæ vacantis quoad fructuũ administrationem possit ad laicum pertinere, vt docent Lambertin. *de iurepatron. lib.*2. *p.*2. *q.*1. *princip. art.*29 *n.*12. Viuianus *eod. tract. p.*2. *lib.*7. *c.*8 *n.*2. vnde in Hispania nostra, tum ob consuetudinem præscriptam, tum quia magnus noster Monarcha est patronus Ecclesiarum Cathedralium, potest etiam laicus designari, & constitui ad administrationem fructuum Ecclesiæ vacantis, vt docent Greg. Lopez *in l.*18. *tit.* 5. *part.*1. Palacios Rubios *in tract. de beneficiis vacant. in Curia*, §. 10. Valenzuela *consilio* 196. *n.*94. Solorzanus *d. cap.* 12. *ferè per totum.* Christ. Lupus *vbi suprà.*

Nec obstat secunda difficultas, quæ bimembris est. Primæ enim eius parti respondendum est, verum esse eo casu, in quo inter patronos alicuius Ecclesiæ lis disceptatur super præsentatione, Episcopum posse Ecclesiam claudere, & Missarum solennia interdicere donec patroni in eligendo consentiant, *d.c.*3. *de iurepatron.* sed hoc procedit cùm lis vertitur inter patronos, aut patroni hæredes; præsens verò textus procedit cùm lis tractatur inter patronum, & Episcopum, ad quem spectat collatio, & institutio: quo casu non potest Episcopus Missarum solennia interdicere, aut eligere Capellanum, etiam elapso semestri. Discriminis ratio ex eo prouenit, nam in hoc secundo casu, si Episcopus ob dissidium cum patrono posset eligere, semper lites protraheret, & discordias acuaret cum patronis etiam legitimis, vt sic elapso semestri capellanum præsentare posset: quæ ratio cessat in primo casu; ideò in eo potest Episcopus ob moram, & negligentiam patroni clericum præsentare, & instituere. Secundæ parti difficultatis facilè ex supradictis respondetur. 7. RESPONDETVR SECVNDÆ DIFFICVLTATI.

Nec tandem obstat vltima difficultas, pro cuius solutione sciendum est, satis controuersum esse apud Interpretes, ad quem spectent fructus Ecclesiæ vacantis. Aliqui enim affirmant, fructus successori reseruari debere, moti hoc textu, & Clement. *statuim.*, *de elect. extrauag. susceptí, in princip. vers. Itaque, eod. tit.* Ita docuerunt Panuinus *de officio Capituli Sede vacant. p.*1. *princip. q.*1. *n.*2. Couar. *in cap. relatum, n.*3. *de testam.* Redoanus *de spoliis, q.*1. *n.* 20. & *q.*5. *n.*3. Azor *tom.*2. *instit. lib.*8. *cap.*4. *pag.*965. Garcia *de beneficiis*, 2. *p. cap.*5. *num.*89. Valenzuela *d. consil.*94. *num.* 60. Contraria tamen sententia, videlicet fructus vacantis Ecclesiæ diuidendos esse inter eius fabricam, & successorem, probatur ex iuribus suprà adductis, & præsenti decisione, si rectè

perpendan

perpendantur. Michaël Roossellius *lib. 5. histor. cap. 1. & 3.* ait, bona ab Episcopo relicta, & intuitu Ecclesiæ acquisita, Ecclesiæ viduatæ reseruari in eius vtilitatem conuertenda; fructus verò Sede Episcopali vacante perceptos futuro Episcopo reseruari. Iuxta quam distinctionem accipit textus *in cap. sæpè, 40. dist. d. Clement. statutum, de elect.* Concilium Illerd. *can.* 16. Sed circa hanc diuisionem fructuum inter successorem in Episcopatu, aut beneficio, & prædecessorem, omissâ Glossâ *in cap. præsenti, de officio ordin. lib.* 6. quæ distinguit inter beneficia, quæ habent administrationem, & quæ non habent, vt fructus priorum pro rata inter successorem, & prædecessurem diuidantur; cæterorum verò fructus, quæ administrationem non habent, pertineant ad successorem, si nondum percepti sint: omissâ etiam sententiâ Nauarri *in apolog. de credit. q. 2. monito* 13. qui existimauit, omnes fructus pendentes ad successorem spectare, quem sequuti fuerunt Gutierrez *lib. 1. canonic. c.* 33. Barbosa *de potest. Episcop. alleg.* 117. *num.* 6. dicendum est, pro rata anni omnes fructus pendentes cuiuscumque beneficij diuidendos esse inter hæredes defuncti, & successorem, vt docent Sarmiento *de redditibus 4. p. cap.* 6. Couar. *lib. 1. variar. c. 15. num.* 12. Auendaño *responso 5. num.* 5. Molina *lib. 3. de primogen. cap. 11. num.* 4. Valascus *de partit. c. 36. ex num.* 9. Castillo *de vsufructu cap.* 79. Escobar *de ratiociniis tom. 2. comput.* 20. Molina *de instit. 3. tom. disput.* 635. Garcia *de beneficiis 2. p. cap. 5. ex n.* 94. Parladorius *differ.* 120. §. 1. Baptista Costa *de ratione rata, q.* 29. eleganter, vt solet, Æneas Robertus *lib. 3. rerum iudicat. cap. 4 versic. Tertia opinio.* Quod procedit siue per obitum, resignationem, aut alio quovis modo beneficium vacauerit; quo modo accipiendum est quod dicitur, fructus obuenientes tempore vacantis Ecclesiæ, debere impendi in Ecclesiarum vtilitatem, vel reseruari successoribus, *cap. quia sæpè 40. de elect. lib. 6. cap præsenti, de officio Ordin. eod. lib Clement. Statutum, de elect.* iuxta diuersas Ecclesiarum consuetudines, nempe vt non tam fructus percepti post vacationem reseruentur, sed & pro rata fructus, quos ipse non lucrifecit prædecessor. Solorzanus 2. *tom. de iure Indiar. lib. 3. cap. 5. ex num.* 45. Noguerol. *alleg. 26. art.* 5. quæ doctrina vera est in beneficiis, tam respectu antecessoris, quàm successoris; fallit verò in Episcopatibus respectu successoris, quippe Camera Apostolica percipit fructus Ecclesiæ vacantis, ex constitutionibus Pauli III. Iulij III. Pauli IV. & Pij V. quarum meminit Barbosa *voto* 101. & ita in Hispania fructus non pertinent ad successorem, nisi ex die gratiæ à Pontifice factæ: cuius Hispanæ praxis testes sunt Garcia *d. cap.* 5. Solorzanus *lib. 4. polit. cap.* 11. Marinis *lib. 1. resol. cap.* 152. idemque obseruari in Ecclesiis Siciliæ, refert D. Rochus Pirro *tom. 2. Sicilia sacra, in notitia Ecclesiæ Melit. fol.* 617. licèt aliud obseruetur in Gallia, vt ex veteri, & nouo Ecclesiæ Gallicanæ iure refert Petrus Marcha *lib. 8. concord. cap.* 18. Immò & in Episcopatibus noui orbis, vt referunt Valenzuela, & Solorzanus *vbi supra.*

8. Adhuc superiori assertioni obstat textus *in cap. vlt. vt lite pendente, lib.* 6. vbi statuitur, lite pendente super beneficio interim neque eligi, neque præsentari quemquam posse, neque aliquid innouari: igitur neque eius administrationi œconomus præfici valet. Cui difficultati respondendum est, verum esse, lite pendente super iure eligendi, vel præsentandi in aliqua Ecclesia, aliquid innouari non posse in præiudicium litis pendentis, & ipsorum litigatorum, *cap. 1. & 3. vt lite pendente, lib.* 6. Couar. *practic. q. 13. in princip.* & *q. 36. n.* 7. aliquid verò innouari potest vbi ad faciliorem expeditionem, & proprij muneris legitimam executionem desideratur, prout est œconomi constitutio, argumento capitis *cùm teneamur* 17. *de appell.* Couar. *practic. q. 23. n.* 1. & cùm ex hac œconomi constitutione præiudicium patrono non irrogetur, sed consulatur Ecclesiæ, & eius redditibus; ideò Episcopus etiam lite pendente potest œconomum in Ecclesia vacante constituere.

INTELLIGITVR CAP. VLT. VT LITE PENDENT. LIB. 6.

9. Etiam expendi potest aduersùs hanc assertionem textus *in cap. ea quæ, de officio Archid.* vbi deciditur, vacante Ecclesia Cathedrali curam totius cimelij ad Archidiaconum spectare, cuius negligentia valdè damnatur in eo textu: igitur vacante Ecclesiâ, etiamsi Pastoris electio differatur, non est necessaria œconomi constitutio. Pro cuius textus solutione dicendum est, quod sicut Episcopo competit constitutio œconomi, & custodia Ecclesiæ illius, in qua ius instituendi habet, ita & Archidiaconus in Ecclesiis inferioribus, in quibus institutio ad eum spectat, potest designare œconomum Ecclesiæ vacanti, quia custodia ipsius ad eum pertinet: de quibus Ecclesiis agitur *in d. cap. ea quæ, cap. 3. cap. cùm venissem, de instit.* & ideò *in dict. cap. ea quæ,* ducetur, curam rerum in cimelio existentium ad Archidiaconum spectare, quia supponitur in ea Ecclesia Archidiacono ius institutionis competere.

EXPONITVR CAP. EA QVÆ, DE OFFICIO ARCHID.

CAPVT V.

Idem [a] *Cantuar. Archiepiscopo.*

EX parte tua nobis constanti assertione propositum est, quod interdum quidam pro certis causis excommunicati Sedem Apostolicam visitant, & reticentes causas, pro quibus sunt vinculo excommunicationis astricti, de absolutione litteras deferunt, continentes, eos ad Apostolicam Sedem accessisse, & auditis confessionibus suis absolutionis beneficium meruisse. Vnde quia nos consulere voluisti, vtrum illa absolutio teneat, si occultatis excessibus, pro quibus excommunicati fuerant, absolutionis beneficium meruerunt, siue excommunicationis causam aliam prætendentes. Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si ita tibi constiterit, eos cogere debes ecclesiasticâ censurâ, cum litteris tuis rei veritatem continentibus ad Apostolicam Sedem redire. Si verò id tibi non constiterit, & eos suspectos habueris, quòd non fuerint veritatem confessi, ipsos [b] compellere debes, quod exinde coram te rei veritatem confessi fuerint, [c] purgationem præstare.

NOTÆ.

1\. a IDem Cantuar.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 7. post Concilium autem Lateran. *p.* 31. *cap.* 1. legitur, *Exoniensi Episcopo*; quæcumque tamen inscriptio retineatur, constat præsentem epistolam missam fuisse Præsuli Anglicano.

2\. b *Compellere.*] Hinc deducitur, excommunicatum ex vna causa, posse ex alia etiam excommunicari. Docent, ex explicant Suarez *de censur. disput.* 5. *sect.* 2. *num.* 6. Saytus *eod. tract. lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 1. Couar. Laymao, & Villalobos relati à Gibalino *de censuris disquisit.* 5. *q.* 4. & expofui *in cap....*

c *Purgationem.*] Quando, & quomodo indicenda sit purgatio, dicemus *in cap.* 1. *de purgat. canonica.*

Ex hoc textu communiter deducitur, absolutionem à censuris impetratam per subreptionem, aut obreptionem, non valere: quod etiam probatur *ex cap. cùm causa, cap. officij, de sentent. excomm. cap. post* 7. *de fide instrument. cap. super* 5. *de cohabitat. clericor.* conclusionem examinaui *in cap. super* 20. *de rescriptis*, vbi expofui, *cap. quia circa, de consanguinit. cap. ex parte, de priuileg. can.* 72. *Concilij Africani.* 3.

CAPVT VI.

a Cœlestinus III.

SIgnificauit nobis tua f. quod quidam de parochianis tuis, cùm pro illicita consanguinitatis, vel affinitatis copula excommunicatione notantur, ad iudices remotiores ab Apostolica Sede litteras b impetrarunt commissionis, per quas cùm ab excommunicatione fuerint absoluti, quia dicti delegati ad locum, vbi testes consanguinitatis, vel affinitatis produci valeant, non accedunt, aut aliquos pro eorum receptione c transmittunt, in prænominata d nefariæ coniunctionis copula remanent, vt causa debitum non sortiatur effectum. Vnde postulasti à nobis, quid tibi sit in tali articulo faciendum. Cùm itaque dolus suus alicui patrocinari non debeat, nec etiam pro malitia, vel desidia iudicis delegati debeat quis ad remanendum in copula coniunctionis iniquæ suffragium inuenire: t. f. tale damus in hac consultatione responsum, quod quotiens ea, quæ prædiximus, in tua diœcesi euenire contingat, licitè potes taliter absolutos in pristinam excommunicationis e sententiam reuocare, ipsosque tamdiu eadem sententiâ tenere ligatos, donec causa in f receptione testium, & in aliis legitimum incipiat habere progressum, vel aliud exinde suscipias ab Apostolica Sede mandatum.

NOTÆ.

1\. a COelestinus.] Neque ex hac, neque ex secunda collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. vbi reperitur hæc decisio, constat cui missa sit. De ipso verò Cœlestino aliqua notaui *in cap. sciscitatus, de rescriptis.* Aliæ tamen partes huius decretalis reperiuntur *in cap.* 6. *&* 7. *de testib. cogendis.*

2\. b *Impetrarunt.*] Quando excommunicati litteras, tam iustitiæ, quàm gratiæ impetrare possint, expofui *in cap. ab excommunicato, de rescriptis.*

c *Transmittunt.*] Quando iudex teneatur accedere ad locum vbi testes degunt, dicemus, Deo annuente, *in cap. si quis testium, de testibus.* 3.

d *Nefariæ.*] Id est incestuosæ coniunctionis; non verò nefaria propriè coniunctio erat, sed à grauitate delicti nefaris dicitur, vt *in cap. dolentes, de celebrat. Missarum.* 4.

e *Sententiam reuocare.*] Hæc verba expofui *in cap. studuisti, de officio Legati.*

f *Receptione.* Post absolutionem videlicet, aliàs excommunicati non possent esse in iudicio, *cap. intelleximus, de iudiciis, cap.* 2. *de exceptionibus.* 5.

CAPVT VII.

Innoc. III. a *Auscitano Archiepiscopo.*

QVantò deuotio religiosorum virorum studiosiùs mandatis diuinis inhæret, & Creatori suo placere per opera sanctæ conuersationis intendit: tantò humani generis inimicus ad seductionem eorum suæ fraudis malignitate laborat, & variis modis eis præstat materiam excedendi, & animas eorum inextricabili laqueo nititur irretire. Ad audientiam siquidem nostram noueris peruenisse, quod monachi, b canonici regulares, & alij in tua prouincia constituti, cùm deberent potiùs in claustro, iuxta regularia constituta, diuinis obsequiis vigilare, de c obedientiis, & redditibus, quorum curam gesserunt, pecuniâ congregatâ, claustrum abhorrentes, per curias Principum, & potentum discurrere non verentur, & muneribus suis illorum sibi gratiam,

tiam, & fauorem acquirunt, ac de ipsorum familiaritate confisi, in conuentu suo graues dissensiones commouent, & cæterorum humilitatem in spiritu arrogantiæ contemnentes, mandatis Prælatorum suorum inobedientes, contumaces existunt, & contra illorum prohibitionem sæcularium negotiorum solicitudinibus se immergunt. Quoniam igitur propter hoc ordo Religionis non modicùm eneruatur, f. t. per A. s. m. quat. quoscumque tales inueneris, nisi ad commonitionem tuam resipuerint, vt [d] proprium suum in manibus Prælatorum suorum sine difficultate resignent, conuertendum in vtilitatem domus, secundùm Abbatis consilium, & regularem vitam obseruent, si [e] Prælati eorum post tuam commonitionem id exequi negligenter omiserint, per [f] suspensionem officij, & beneficij ap. rem. compellas. Dat. Lat. xiv. Cal. April.

NOTÆ.

1, a *AVscitano.*] Ita legitur etiam in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. & in epistolis Innocentij III. editis, & castigatis à Sirlero, *lib.* 1. *epist.* 80. *fol.* 38. Auxitani, siue Auscitani, vt volunt Strabo, & Ptolomeus, sunt populi in Aquitania. Pomponius Mela *de situ orbis*, ibi: *Aquitanorum clarissimi sunt Ausci; ipsi autem Auxitani sunt in Vasconia Aquitanica, qui ius Latij à Romanis obtinuerunt, testante eodem Strabone.* Ipsa autem Auscitana ciuitas iam olim habuit Ecclesiam Cathedralem, in quam Metropolis Elusana translata fuit, vt refert Arnaldus Oienat. *in notitia vtriusque Vasconiæ*, *lib.* 3. *cap.* 8. licèt aliter sentiat Bosquetus *ad Innocent. lib.* 2. *regestr.* 14. *epist.* 32. Mentio fit huius Ecclesiæ *in cap.* 1. *de tregua & pace*, *in* 5. *collect.* eius Præsuli Bernardo dicto missa est præsens epistola, quam postea *lib.* 2. *regestr.* 14. *epist.* 32. admonuit, vt cùm suscepto muneri esset impar, Episcopatui renunciaret. Et tandem *lib.*4. *regestr.* 16. *epist.* 5. certis Episcopis, & iudicibus inquisitionem commisit super eius excessibus.

b *Monachis, & Canonicis.*] Sunt enim in ea Metropoli varia monasteria, tam D. Benedicti, quàm Bernardi, nec-non plures Ecclesiæ canonicorum regul. Ordinis Præmonstratensis, quas refert Tamburinus *in serie Abbatiarum, in Auscitana Metropoli.*

2. c *Obedientiis.*] Omissis obedientiæ variis acceptionibus, de quibus repetentes ad rubricam *de maiorit. & obed.* obedientiæ in præsenti accipiuntur pro monasteriis inferioribus, quæ maiori monasterio parent; à qua subiectione Prioratus ipsi, & Abbatiæ nomen accipiunt, & obedientiæ appellantur; & qui præpositus illis est, obediens dicitur. Ivo Carnot. *epist.* 163. *De monacho illo, quem iuramento constrinxistis, ne vltra illam administraret obedientiam.* Greg. VII. *lib.* 6. *epist.* 21. *Obedientias, cæteraque beneficia sine communi consensu fratrum acquisierat.* Ipsique obedientiatij, qui in eis præponebantur, administrabant fructus, & prouentus ipsius obedientiæ. *Clement.* 1. *de supplend. neglig. cap. cùm singula, de præbendis*, *lib.*6. & nulli prædictæ obedientiæ conferri poterant, nisi expressè professo ipsum Ordinem monachalem. *Clement. ne in agro*, §. *sanè*, *de statu monach.* De his obedientiis agitur *in cap. suborta* 21. *de re iudicata*, *cap. monachi*, *de statu monach.* aliqua notarunt Cironius *ad titul. de maiorit. & obed.* & *ad titul. de feudis*, Paulus Idumay *in notis ad Innocent. lib.* 2. *epist.* 29. *regestr.* 14. vbi & Busquetus, Iuretus *ad Iuonem*, *dicta epist.* 163.

3. d *Proprium.*] Quod magnopere à sacris canonibus prohibitum est; siquidem religiosi emittentes paupertatis votum, nihil omni modo possidere valent, *cap. super*, *cap. cùm ad monasterium*, *cap. monachi*, §. *quia verò*, *de statu monach.* plura Conciliorum decreta, & Sanctorum PP. testimonia congerunt Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri clerico*, *cap.* 11. Lemaistre *de instit. Episcop. lib.* 1. *per totum*, Mendoxa *q.* 8. *scholast.* Iodocus Coccius *lib.*4. *thesaur. art.*3. Bellarminus *lib.* 2. *de monachis*, *cap.*20. Iuretus *ad epist.*57. *Iuonis.* Sed difficilis videtur hæc Innocentij epistola, dum supponit, peculium à monachis possessum, & acquisitum debere in manibus Prælati resignari; nam *in dict. cap. cùm ad monasterium*, postquam ipse Innocentius sub obtestatione diuini iudicij prohibuit monachis proprium possidere, statuit, vt si peculium apud aliquem reperiatur tempore mortis, cum ipso monacho proprietario in sterquilinio sepeliatur: igitur non rectè in præsenti affirmatur, peculium à monacho congregatum, & acquisitum, in vtilitatem monasterij esse conuertendum. Pro cuius difficultatis solutione discrimen est constituendum inter res acquisitas à monacho ex administratione, & occasione ipsius monasterij, & aliunde quæsitas. Res intuitu monasterij acquisitæ, siue in vita, siue in morte penes ipsum reperiantur, lucro monasterij cedunt; res verò aliunde quæsitæ, Abbati, & per consequens monasterio acquiruntur, *cap. Abbates* 18. *q.* 2. *l. Deo*, *C. de Episcop. & Cleric.* Petrus Gregor. *lib.* 1. *partit. tit.* 26. *cap.* 4. Azor *tom.* 1. *instit. lib.* 12. *cap.*10. sed si tempore mortis res ipsæ repetiantur penes monachum, sepeliuntur cum ipso in sterquilinio, vt alij ita terreantur, & proprium peculium vllo modo non retineant.

e *Prælati eorum.*] Hæc verba ad Episcopos diœ- 4.
cesanos esse referenda, existimarunt Hostiensis, Anania, & Buttius *in præsenti*: sed rectiùs Ioannes Andreas, & alij antiquiores existimarunt, ea verba esse referenda ad Abbates, seu Priores ipsorum monachorum; ita vt sensus huius clausulæ sit, Archiepiscopum debere admonere ipsos Abbates, vt retrahant monachos vagabundos, & illis negligentibus prædictos monachos retrahere, Episcopis diœcesanis iubere debere, vt eos retrahant ad propria claustra; & tandem ipsis Episcopis negligentibus, Archiepiscopus per se omnium negligentiam suppleat.

f *Suspensionem officij & beneficij.*] Eadem etiam 5.
hæsitatio est circa hæc verba apud Interpretes in præsenti, an videlicet hæc verba referenda sint ad Prælatos regulares, an verò ad Episcopos diœcesanos. Sed verior est eorum sententia, quæ affirmat, hæc verba esse referenda ad Prælatos regulares, qui ob negligentiam in retrahendis monachis vagabundis suspendendi sunt ab officio, & beneficio. Nec insolens est in iure nostro, vt

Prælati regulares pro suis sceleribus officio, & beneficio suspendantur, *cap. dilectus*, *el 2. de simonia*, *cap. monachi*, *de statu monach.* Beneficium autem hîc accipitur pro ipsa obedientia, vt iam ex epistola Gregorij VII. probaui.

COMMENTARIVM.

6. **Conclusio deducitur et probatur.** EX hac epistola sequens deducitur assertio: *Monachi, seu Canonici regulares, non debent relicto claustro adire Principum curias; quod si fecerint, à Prælato sunt reuocandi, & eo negligente, Episcopus retrahet ipsos ad monasterium.* Probant textus *in cap. placuit* 8. *cap. interdicimus*, *cap. iuxta*, *cap. qui verè*, *cap. monachi* 16.*q.*1. *cap. quàm sit*, *cap. nullus*, *cap. Abbates*, *cap. monasteria* 18.*q.*2.*cap. monachum* 20.*q* 4. *cap. si quis* 5. 91. *dist. cap. mulieres* 2. *in fine*, *de iudiciis lib.* 6. *cap.* 1. §. *penult. de statu monach. eod. lib. Clement.* 1. §. *quia verò*, *eod. tit.* Concilium Meldense *can.*57. *Monachi, quibus monasteriorum cura commissa non est, passim, & sine auctoritate Palatium ne adeant, neque in eo morentur.* Concil. Paris. sub Ludouico *lib.*3. *cap.* 14. *Illud à vestra pietate suppliciter flagitamus, vt monachi, & Presbyteri, nec-non & clerici, qui postpositâ auctoritate canonicâ Palatium adeunt, & vestris sacris auribus importunissimam molestiam inferunt, vestra auctoritate, & potestate deterreantur, ne hoc facere præsumant; quoniam in eiusmodi facto, & vigor ecclesiasticus contemnitur, & religio, & professio monastica vilior efficitur.* Et *lib.*1. *cap.* 36. *Multi ecclesiastica regula subiecti, propositi, & loci sui desertores effecti, passim quocumque eis voluntas suaserit, posthabitâ auctoritate canonicâ, pergunt, & non solùm ab aliis Episcopis, & Abbatibus, verùm etiam à Comitibus, & nonnullis aliis nobilibus viris recipiuntur; quod quantum & à diuina & canonica auctoritate discordet, in promptu est; quod ne vlterius fiat, ab Episcopis, & cæteris ecclesiasticis Prælatis præstandum.* Synodus Antioch. *can.* 11. Sardic. *can.*7.8. 9. & 11. Aquisgran. 1. *can.* 73. & 2. sub Ludouico *p.* 4. *cap.* 23. *Postulandum est de monachis, vt & ipsi in publicis locis sine ratione decenti discurrere prohibeantur, quia hoc à proposito ipsorum procul absistit: fieri etiam potest, vt quidam illorum perpetrato scelere in monasterio, causam vagandi potius eligant, quàm regularibus disciplinis subiacere.* Hæc & alia iuris testimonia congerunt Decretistæ, Burchardus *lib.*2. *ex cap.* 141. Carnotensis *lib.*3. *tit.*16. Anselmus *lib.*5. *tit.*54. Antonius August. *in epit. lib.*9. *tit.* 41. Illustrant vltra relatos à Barbosa *in præsenti*, & *lib.* 1. *iuris eccles. cap.* 43. *num.*106. & *de potest. Episcop.*3.*p. alleg.* 103. Filesacus *in præsenti*, Bosquetus *in notis ad Innoc. lib.*1. *epist.* 5. Mendoza *lib.*2. *pro confirm. Concil. cap.*30. Germonius *lib.* 3. *de sacror. immunit. cap.* 4. Stephanus Durantius *q.* 7. Renatus Chopinus *lib.* 1. *monast. tit.*1. Tamburinus *de iure Abbat. disput.* 14. *quæsit.*10. Delbene *tom.* 1. *de immunit. cap.* 14. Citonius *ad titul. de statu monach.* plures referens Gibalinus *de clausura, disquisit.*2.*cap.*2 § 3.*num.*29. & *de censuris in synopsi*, *pag.*448.

7. **Impugnatur hæc assertio.** Hæc assertio ita illustrata impugnari valet duplici iuris consideratione. Prima nascitur ex dicto canone 57. Concilij Meldensis suprà relato, & dicta Clementina 1. § *quia verò*; ex quibus deducitur, monachos administrationem aliquam habentes posse extra claustra monasterij degere, Curiasque Principum adire: sed monachi, de quibus in præsenti agit Innocentius, obedientiis, id est monasterij administrationibus, vt suprà exposui, præpositi erant: igitur impunè poterant extra claustra vagari, & Curias Principum adire. Secunda difficultas nascitur ex eo, nam aut hæc Innocentij decisio referenda est ad ius antiquum, aut ad sæcula ipsius Innocentij: si ad ius antiquum referatur, constat eo attento, omnia monasteria, vniuersasque Basilicas lege diœcesana parère Episcopis propriis, *cap. omnes* 16. *q.* 1. *cap. monasteria* 18. *q.* 2. vnde monachi è monasterio exire sine litteris dimissoriis Episcopi non poterant, & ad eius libitum de vno monasterio in alium transferebantur. Synodus Constantinop. 1.*can.*4. Tull. *can.*40. Concil. Mogunt. *can.*12. vbi iubetur, ne Abbates, seu monachi ad placita sæcularia exeant sine litteris dimissoriis Episcopi. Si ad ius nouum Innocentij constitutio referatur, constat Innocentij æuo iam monasteria exempta fuisse ab Episcoporum iurisdictione, *cap. licèt*, *cap. grate*, *hoc tit.* vbi latè probabimus, Filesacus *in præsenti*: igitur si ad ius antiquum præsens constitutio referatur, superuacuò desideratur Prælati regularis negligentia in reuocandis monachis vagabundis; siquidem è monasterio exire, aut placita sæcularia adire inscio Episcopo non poterant. Si ad ius nouum referatur, apparet nec datâ negligentiâ ex parte Prælati regularis Episcopum esse iudicem ordinarium, cùm ab eius iurisdictione iam monachi exempti essent: igitur nullo modo sustineri potest præsens Innocentij decisio.

8. **De monachorum clausura.** His tamen dubitandi rationibus minimè obstantibus, vera est præsens decisio, iurique, ac disciplinæ ecclesiasticæ valde congrua: ad cuius illustrationem sciendum est, nihil turpius in regulari vita considerari, & dari posse, quàm monachos per vrbes, & castella discurrentes, vt ait D. Bernardus *serm.* 36. *inter paruos*, *pag.* 619. vnde D. Hieronymus *in epist. ad Rusticum*, acriter reprehendit monachos crebriùs in vrbe, quàm in cellula degentes, aitque: *Simulare inter fratres verecundiam, qui in plateis vrbis colliduntur.* Et à D. Chrysostomo monachos circumforaneos, & per vrbis plateas cursitantes grauiter reprehendi solere testatur Nicephorus *lib.* 13. *historia*, *cap.* 9. & Imperatores *in l.*1. & 2. *C. Theodos. de monachis*, & *in l.*29. *C. de Episcop. & cleric.* prohibent monachis ciuitates circuire, sed deserta loca, & vastas solitudines incolere iubentur. Diuusque Antonius aiebat, quod quemadmodum pisces terræ tactu, & siccitate tabescunt, sic etiam monachorum gloriam ad vrbes accedendo fœdari. Sozomenus *lib.*1. *cap.* 3. & ab eo accipiens Eugenius Papa *in cap placuit* 8. 16.*q.*1. ait, quod sicut piscis sine aqua caret vitâ, ita sine monasterio monachus: quare omni æuo PP. Ecclesiæ apprimè interdixerunt monachis claustra deserere, & ciuitates circuire. Concilio enim Turon. 2. *can.* 16. cauetur: *Si qui in monasterio conuersi sunt, aut conuerti voluerint, nullatenus exinde habeant licentiam euagandi.* Et in Concil. Tarracon. tempore Hormisdæ *can.*11. legitur: *Monachi monasterio foras egredientes, ne aliquod ministerium ecclesiasticum præsumant agere, prohibemus, nisi fortè cum Abbatis imperio.* Synodo Roman. sub Leone IV. statuitur, ne monachi à monasteriorum clausuris absque Abbatis, vel qui ab eo est constitutus, licentia ad quodlibet opus exercendum egredi præsumant. In Synodo etiam Trullana *can.* 46. postquam prohibetur sanctimonialibus ex monasterio exire, de monachis ita cauetur: *Sed & viris, qui vitam monasticam*

nasticam prosequuntur vrgente necessitate, & ipsi cum benedictione eius, cui regimen creditum est, procedant. Nec etiam prætextu peregrinationis monachis exitus è monasterio permittitur. Synodus Vern. in Palatio Verny celebrata regnante Pipino, *cap. 10. Vt monachi, qui veraciter regulariter viuunt ad R. Sedem, vel alicubi vagari non permittantur, nisi Abbatis sui obedientiam exerceant, vel etiam gratia adeundi placita sæcularia.* Concil. Mogunt. 1. sub Carolo Magno, *can.* 12. Rhemense sub eodem Principe, anno 813. *cap. 25. Vt monachi, & canonici pleniter consilium habeant, qualiter Deo militare, animasque eorum melius valeant custodire, ne propter aliquam necessitatem, occasionem quærant vagandi.* Concilium Aquisgran. *can.* 134. Triosleian. *can.* 3. Trident. *sess. 25. de regul. c. 4.* plura Renatus Chopinus *dict. tit. 2. monast. n. 6.* Gibalinus *d. disquisit. 2. cap. 2.* vnde intelligendus est textus *in cap. iuxta 16. q. 1.* vbi statuit Alexander II. vt iuxta Chalced. Concilij tenorem monachis iuxta S. Benedicti normam viuentibus, exitus è monasterio non permittatur. Concilio autem Chalced. *can.* 4. iubetur, monachos propria monasteria relinquentes, grauiter esse puniendos, nisi fuerit de Episcopi ciuitatis licentia; in quo textu difficile est, quod tantùm monachis Benedictinis prohibeatur egressus è monasterio, cùm Concilium Chalced. celebratum fuisset anno 451. natus verò D. Benedictus fuit anno 480. Vnde nullo modo temporibus Concilij Chalced. monachi aliqui degebant sub regula S. Benedicti. Sed Alexander II. ita accipiendus est, vt PP. Concilij Chalced. nullo modo loquerentur de monachis Benedictinis, qui adhuc instituti non erant; sed itavt iuxta Concilium Chalced. clausura omnibus monachis iniungatur, ad similitudinem eorum, qui sub regula D. Benedicti degunt, id est, quod sicut prædicationis causâ monachis D. Benedicti permittitur egressus extra claustra; ita & aliis permittatur. Docet Gibalinus *d. disquisit. 2. cap. 2. § 3.*

9. TRADITVA RATIO DECIDENDI. Sed cùm neglectis tot Ecclesiæ legibus adhuc monachi prætextu suarum obedientiarum, seu administrationum Curias Principum facilè adirent, inflicta fuit excommunicatio in huiusmodi monachos vagabundos. *Clement. 5. §. quia verò, de statu monach.* cuius interpretationem latiùs prosequuntur Suarez, Saytus & Gibalinus *vbi suprà*: & si Abbates, seu Prælati regulares negligentes essent in reuocandis monachis ad monasterium, statuit Innocentius III. vt ipsius Prælati negligentiam suppleat Episcopus, quia vt vitetur peccatum negligente delinquentis iudice, immediatus ordinarius iudex debet eius negligentiam supplere, *cap. significauit, hoc tit.* & licèt monachi exempti sint ab Ordinariorum potestate; sunt tamen casus, in quibus possunt Episcopi punire ipsos, vt docet Barbosa *de potest. Episcop. alleg. 105.* inter quos præcipuè recensetur negligentia Prælati proprij. Vnde rectè statuit Innocentius, negligentibus Prælatis regularibus, Episcopum, vel Archiepiscopum posse reuocare, & retrahere monachos vagabundos.

10. RESPONDETVR DIFFICVLTATIBVS. Nec obstant difficultates suprà adductæ: non prima deducta *ex can. 57. Concilij Meldensis*; nam licèt verum sit, monachos ratione administrationis sibi commissæ posse Curias Principum adire ex licentia sui Superioris, *c. cùm deputari, de iudicibus*; in præsentis tamen textus specie licèt obedientias, seu ministrationes haberent, non tamen earum ratione, aut accedente superioris licentiâ Curias Principum adibaot, immò fructus, & prouentus monasterij dissipabant, & illis abutentes in improbos vsus consumebant, vt ex huius textus serie facilè constat. Nec secunda difficultas refragatur; nam omissâ quæstione, à quo tempore monachorum exemptio in Ecclesia cœpisset, quam prosequitur Filesacus *in præsenti*, & nos disputabimus *in cap. licèt, hoc tit.* constat præsentem Innocentij decisionem referendam esse ad tempus, in quo prædicta exemptio iam in vsu erat; sed eâ non obstante propter negligentiam Prælati Episcopus monachos vagabundos corrigere, ac retrahere valet, sicut & in aliis casibus aduersus eos procedere potest, quos congerit Cochier *integro tract. de iurisd. in exemptos.*

11. EXPONITVR TEXTVS IN CAP. QVIDAM 16. Q. 1. Sed adhuc superiori assertioni primò opponitur textus *in cap. quidam monachi 16. q. 1.* vbi refertur, quosdam monachos absque Abbatis licentia, & Episcopi ad Regiam ciuitatem Constantinopolitanam accessisse, variosque seminasse errores, ac perturbationes induxisse: quæstionis fuit, quomodo, & per quos essent reuocandi ad claustra monasterij? Et respondent Patres Concilij Chalced. quod per proprium Abbatem sunt retrahendi, & eo negligente, per defensorem ciuitatis ad propria claustra esse reuocandos. Ex quo textu expressè colligitur, negligentiam proprij Prælati non per Episcopum, aut Archiepiscopum, sed per defensorem ciuitatis esse supplendam. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo, textum *in d. c. quidam*, accipiendum esse de defensore ciuitatis, qui præbendo auxilium Episcopo monachum poterat ad claustrũ reuocare, vt docet Salgado *de Regia protect. 1. p. c. 1. n. 112.* in eo enim textu monachi vagi excommunicati iam erant ab Episcopo: vnde cùm alia remedia non suppeterent, per defensorem ciuitatis, implorato eius auxilio compescendi erant, & retrahendi: quo modo etiam accipitur textus legum Longobard. *lib. 3. tit. 8.* vbi asseritur, quod si regulares non secundùm regularem professionem degant, & emendari nequiuerint à suis Prælatis, Principi nuncietur, non ex eo quia iudex sæcularis posset supplere negligentiam Abbatis, vel Episcopi; sed quia eius auxilium implorari debet, cùm iam disciplinæ ecclesiasticæ rigor eos non compescit.

12. EXPONITVR CONCIL. VERN. CAN. 10. Secundò aduersatur textus in Concilio Vernensi, *can.* 10. vbi PP. ita statuerunt: *Vt monachi, qui veraciter regulariter viuunt, ad R. Sedem, vel alicubi vagari non permittantur, nisi obedientiam Abbatis sui exerceant; & si tales causa euenerit, quod absit, quod ille Abbas sic remissus, vel negligens inueniatur, vt in manus laicorum ipsum monasterium veniat, & hoc Episcopus emendare non potuerit, & aliqui tales monachi ibidem fuerint, qui propter Deum de ipso monasterio migrare velint, propter eorũ animas saluandas, hi per consensum Episcopi licentiam habeant, qualiter eorũ animæ possint saluari.* Ex quo expressè deducitur, quod etsi concurrat negligentia Abbatis, & Episcopi, Archiepiscopus non potest eam supplere, & monachos vagabundos retrahere, vt in hoc textu deciditur. Pro cuius canonis expositione sciendum est, temporibus Caroli Magni adeò monasteria subiecta fuisse Episcopis, & Principibus sæcularibus, vt non solùm ab eis visitarentur, verùm si quid ab eis actum erat contra regulam, emendaretur. Concil. Mogunt. *can. 20. Dignum, ac necessarium est, vt missi per quæque loca directi simul cum Episcopis vniuscuiusque diœcesis perspiciant loca monasteriorum, canonicorum pariter, & monachorum, similiter & puellarum.* Et *lib. 4. Capitul. c. 78.* & *lib. 1. cap. 122. Vt missi per singulas ciuitates, & monasteria virorum, & puellarum, quomodo, & qualiter in domibus Ecclesiarum, & ornamentis*

mentis Ecclesiæ emendatæ, & restauratæ esse videmur, & diligenter inquirant de conuersatione singulorum. Latè probat Filesacus *in præsenti*, § 4. vnde in *d. can. 10 Concilij Vern.* ideò non puniuntur monachi vagabundi, quia ipsius monasterij visitatio ad Episcopum, & Principem spectabat; & si monasterium occupatum erat à laicis, & monachi vt saluti animarum suarum consulerent, voluissent è monasterio discedere cum litteris dimissoriis proprij Episcopi, hoc facere poterant, quia monachi subiecti erant Episcopo, vt iam probaui.

13. EXPONITVR CAN. 21. CONCILII ALTISSIODOR.

Tertiò opponi potest canon 21. Concilij Altissiodor. in illis verbis: *Si monachus in monasterio adulterium commiserit, aut peculiare habere præsumpserit, aut furtum fecerit, & hoc Abbas per se non emendauerit, aut Episcopo, aut Archidiacono non intimauerit, ad pœnitentiam agendam in alio monasterio retrudatur.* Ex quibus deducitur, negligentiam Abbatis non suppleri ab Episcopo, vel Archiepiscopo, sed tantùm ipsum Abbatem ob omissam vindictam in monachum, detrudendum esse in monasterium. Cuius canonis solutio facilis est, si animaduertamus, in eo Patres tantùm agere de puniendo Abbate negligente in regulari disciplina; non tamen negare Patres, Episcopum posse supplere ipsius Abbatis negligentiam, monachum adulterij reum puniendo, vt in hoc textu docetur.

14. EXPONITVR CAN. 57. CONCIL. MELDENSIS.

Ex his deducitur vera interpretatio ad difficile Concilij Meldensis decretum relatum canone 57. his verbis: *Vt monachi, quibus monasteriorum cura commissa non est, passim, & sine auctoritate Palatium non adeant, nec in eo immorentur, vel vbi, & vbi discurrere ac peruagari præsumant; sed si tales quilibet fuerint, vt vtiles, & necessarij Ecclesiæ ac Principi reperiantur, cum auctoritate Episcopi canonicè, ac religiosè pergant. Sin autem in monasteriis suis, sicut canonica, & regularis docet institutio, religiosè resideant: quos etiam nec Episcopus, nec Abbas, vel quilibet alius veredariorum more in missaticis instanter transmittat; quia per quosdam illorum contra canonicam auctoritatem, & ecclesiastica, & ciuilia perturbantur negotia: nec sub prætextu obedientiæ diutius villicationibus inseruiant, sed regulariter obedientiam in vicissitudine sua peragentes, secum, vt de S. Benedicto legitur, in monasterio habitent, atque seipsos recolligant. Hæc autem transgredientes, siue Prælati in fauendo, siue subditi in obtinendo, excommunicentur.* Ex quibus apertè deducitur, non Abbatis, seu Prælati regularis licentiam; sed Episcopi desiderari, vt monachi à claustro discedentes adire possint Curiam Principis: igitur quia nullâ datâ negligentiâ proprij Prælati potest Episcopus retrahere, seu reuocare monachum vagabundum. Cui difficultati respondendum est, PP. Concilij Meldensis exaudiendos esse eo tempore, quo monachi adhuc erant sub iurisdictione Episcopi proprij, videlicet loci, vbi monasterium situm erat. Licèt enim temporibus Concilij Meldensis in aliis prouinciis monachi exempti essent à lege diœcesana; tamen in Gallia hæc subiectio diutiùs permansit, adeò vt Episcopi omnia in monasteriis pro arbitrio disponerent. Concilium Mogunt. *dict. can. 12.* Concil. Ticinense *can. 14.* Synodus Augustana celebrata anno 952. *can. 6. Oportet etiam Episcopum, in cuius diœcesi cœnobium situm est, monachorum prouidentiam gerere, & si aliquid correctione dignum repererit, corrigere festinet.* Vnde cùm prædictum Concilium Meldense celebratum esset anno 825. vt probaui *in c. 1. de constit.* quo tempore adhuc monachi subiecti erant Episcopo; rectè docetur à Patribus absque Episcopi licentia non licere monachis Principum Palatia, & Curias adire. Sed antequam hinc abeamus, exponenda sunt verba illa: *Veredariorum more in missaticis instanter transmittat.* Quibus statuitur, non permitti Episcopis, & Abbatibus monachos veredariorum more transmittere. Pro quorum interpretatione sciendum est, veredarios appellari nuncios, qui aut pedibus, aut equis hinc atque illuc discurrunt, *l. 50. C. Theodos. de cursu publico*, vbi I. Gothofredus; qui primò diuiduntur in veredarios publicos, & priuatos. Priuati sunt, qui in negotiis priuatis ad quæstum proprium vias commeant, litterasque ex mandato priuatorum celeriter deferunt, quos vulgò dicimus *Correos, ò postas de las veime*: publici sunt, qui non nisi epistolas Regias ad publica negotia deferunt. De his agitur *in l. 17. & 50. C. Theod. de cursu publico*; & probant Iulius Firmius, & Mathes. *lib. 3. c. 13. Ac Regum nuncios, veredariosque reddent.* Priscus auctor in historia Seruatij Episcopi Tungrorum: *Illicò ergo procedunt vniuersali Principum decreto veredarij veloces.* D. Hieronym. *in lib. Esther, c. 8. Egressi sunt veredarij celeres nuncios perferentes.* Secundò diuiduntur in veredarios pedites, & equites; alij enim cursum publicum pedibus peragebant, alij verò equis: eorum meminerunt Symmachus *lib. 7. epist. 14. Cum veredarij deesset occasio, priuato homini reddenda scripta commisi.* Cassiodor. *lib. 6 epist. 6. Veredariorum quin etiam opportunam velocitatem.* Quorum status semper in cursu est. Historia tripartit. *lib. 5. c. 49. Missus est veredarius, qui hæc velociter adimpleret.* Plura de ipsis Bulengerus *lib. 4. de Imperio, cap. 22.* Gutherus *lib. 2. de officiis domus, cap. 14.* Sauarus *ad Sidonium lib. 5. epist. 7. verbo Veredarij*, Iuretus *ad Symmachum lib. 7. epist. 14.* D. Ioannes de Larrea *alleg. 50. n. 18.* Quibus suppositis pro veredariorum cognitione, sequitur vt cognoscamus, quid missatici appellatione veniat. Et sciendum est, missaticum apud Gallos appellari locum, tractumque, cui præest missus à Principe. Constitutio Caroli Calui *tit. 12.* apud Silmaenum: *Vt vnusquisque missus in suo missatico prouisionem habeat, vt si aliquis de nostris fidelibus per missaticum suum transierit, aut ibi consistens, aut commanens rapinas fecerit.* Et capite sequenti: *Vt missi in illorum missaticis curam habeant, ne homines nostri vicinos minores, aut maiores deprædentur.* Et *lib. 3. Capitul. tit. 17. Vnusquisque suo missatico maximam habeat curam ad prouidendum, & ordinandum, ac disponendum secundùm voluntatem Dei.* Et *Capitul. 80. Vt missi nostri diligenter inquirant, & describere faciant vnusquisque in suo missatico, quid vnusquisque de beneficio habeat, vel quot homines casatos.* Plura de his Lindembrogius *in Glossario legum antiquarum, verbo Missatici.* Vossius *de vitiis sermon. eod. verbo.* Quibus suppositis sensus prædicti canonis est, ne Abbas, aut Episcopus, qui possunt monachis facultatem concedere adeundi palatia, & Curiam Principum, ipsos vt veredarios mittant ad missos Dominicos existentes in missaticis; cùm non deceat monachos veredariorum officium. Tandem statuunt PP. in eo canone, ne sub prætexto obedientiæ villicationibus diutiùs inseruiant, sed regulariter obedientiam in vicissitudine sua peragant. Quibus verbis prohibetur, ne rurali operi, aut administrationi monachi operam dantes diuagentur extra monasterium prætextu obedientiæ, sed potiùs in monasteriis degant, iuxta SS. PP. instituta, & D. Benedicti regulâ.

15. EXPONITVR L. QVI IN MONASTERIIS.

Rursus ex suprà traditis exponendus est textus *in l. qui in monasteriis 29. C. de Episcop. & cleric.* vbi Imperatores Leo, & Anthemius prohibent monachis, ne exeant è monasterio animo diuagandi in

vrbe

vrbe Antiochena,& similibus,nisi apocrisiatij sint, & apocriseon causâ extra cogantur. Quod Imperatorum responsum mirè conuenit cum suprà traditis. Tantùm in ea parte difficultatem continet,quatenus apocriseon causâ permittit monachis curias Principum adire. Cui difficultati respondendum est,omissis variis apocrisiarij acceptionibus, quas retuli *in cap.4.de elect.*& congessit P.Marcha *lib.5. concord. cap.*16. asserendo,apocrisiarios plerumque appellari eos, qui negotia sui cœnobij, aut Ecclesiæ curant. Iustinianus *nouell.6. Apocrisiarij vocantur, qui sanctissimarum Ecclesiarum negotia curant.* Hincmarus *epist.*3.*cap.*13. probant variis testimoniis Rosveidus *in Onomast.verbo Apocrisiarius*, Turturetus *in Sacello,cap.*3. Vnde cùm in eo textu monachi apocrisiarij accipiantur pro his,qui negotia monasterij curabant, ideò illis permittitur extra claustra degere, & curias Principum adire. Docet Gibalinus *de clausura regul. disquisit.* 2. *cap.* 1. §. 1.

CAPVT VIII.

[a] *Rothomag. Archiep. &* [b] *Suffraganeis eius.*

AD reprimendam malitiam peruersorum [c] pœnæ certæ sunt in canonibus constitutæ, quas sicut latas à vobis interdum in subditos vultis inuiolabiles obseruari; ita latas [d] ab aliis debetis inuiolabiles obseruare. Inde est,quod vniu. v. per A.s.m.quat. [e] sententias,quas ven.f.n. [f] Lexonien. Episcopus duxerit in subditos suos canonicè promulgandas, & vos ipsi seruetis,& à vestris subditis faciatis inuiolabiliter obseruari. Tu verò,frater, cùm excommunicationis sententia per [g] appellationis non suspendatur obiectum: si quis excommunicatus ab ipso de iniusta tibi fuerit excommunicatione conquestus,ad ipsum ei quasi Coëpiscopo deferens, absoluendum secundùm Ecclesiæ formam remittas. Quod si fortè noluerit illum absoluere,tu receptâ iuratoriâ cautione,absolutionis ei munus poteris exhibere; ita tamen,quod nisi tibi legitimè constiterit,eum contra iustitiam excommunicatum fuisse, ex debito sibi iuramento præcipias, vt super eo, de quo fuerit excommunicatione notatus,eidem Episcopo satisfaciat competenter. Quod si facere fortè contempserit, eum in excommunicationis sententiam ap. rem. reducere non omittas. Datum, &c. Cal. Iunij.

NOTÆ.

1\. a ROthomag.] Ita legitur in tertia collectione, *cap.*2. & in ipsa epistola Innocentij correctis à Sirleto,*pag.* 103. De hac Ecclesia Rothomag.aliqua adduxi *in cap. cùm contigat,de rescriptis.*

2\. b *Suffraganeis.*] Baiocensi videlicet,Lexouiensi, Ebroicensi, Abrienensi, Sagiensi, Constantiensi Episcopis, qui patent Metropolitano Rothomagensi,vt referunt Carolus à S. Paulo *in Geograph. sacra*, Barbosa *in notit. Episcop.*

3\. c *Pœna certa sunt in canonibus constituta.*] Quas longum foret recensere. Eas cumularunt Plaza,D. Ioannes Vela,Farinacius,Gutierrez in suis tractatibus de delictis, & eorum pœnis. Pichardus *in manuduct.ad praxim,*3.*p.ex littera A.* In sacris enim canonibus pro varietate, & grauitate delictorum variæ fuerunt tam in foro externo, quam interno statutæ pœnæ. Aut degradatio videlicet,aut suspensio, aut depositio imponitur, vt constat ex quampluribus canonibus congestis ab Antonio Aug. *in epit. iuris Pontif. ex lib.* 34. *vsque ad* 40. Quoad pœnam verò pro delictis commissis imponendam, quam Patres Concil. Trident. satisfactionem appellant in sacramento pœnitentiæ,olim in arbitrio erat Episcopi,ad quem specialiter spectabat pœnitentiam imponere pœnitentibus in Ecclesia conuenientibus, peccataque sua specialiter detegentibus. Concil. Ancyr. *can.*5. Aurelian.4.*can.*8. Carthag. Synodus *can.*46. vbi Balsamon notauit. Sed cùm crescente fidelium peccantium numero Episcopus non sufficeret pœnitentiis imponendis,reseruatâ Episcopis pœnitentiæ solennis impositione, facultas imponendi pœnitentiam priuatam Presbyteris data fuit, qui ex eo pœnitentiarij dicti fuerunt; & in singulis Ecclesiis creatus fuit vnus sacerdos ad illud ministerium. Socrates *lib.*5. *historia, c.*19. latè probant Filesacus *in cap. inter* 15.§.4. *hoc tit.* Anton. Aug. *in præfat. ad pœnitentialia.* Isti Presbyteri pœnitentias imponebant pro arbitrio suo, *cap. Deus qui* 8. *dist. c. quæsitum* 7. *de pœnit. & remiss.cap. tempora* 2.26.*q.*7. Synodus Metensis celebrata anno 854. *cap.*10. Posteà tamen ex diuersis Ecclesiæ canonibus collecti fuerunt canones,quos posteri appellarunt pœnitentiales, & ipsam collectionem pœnitentialis dixerunt,de quibus pro distinctione Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis eorum auctores & formam referentes plura adducunt Anton. Aug. *in præfat. ad pœnit.* Filesacus *in d.cap.*15.§.1. Anguianus *lib.*2.*de legibus,cap.*3. Saussay *in Panopl.sacerdot.p.*1. *lib.*7. §.25. Hodie tamen omnes pœnitentias arbitrarias esse probat Barbosa *in d.cap.quæsitum,* & *in cap. tempora,num.*7.

d *Ab aliis.*] Episcopis videlicet, vel iudicibus æqualis auctoritatis; vox enim *aliis*, est repetitiua similium, vt probant textus *in authent. si fugitiui, C. de seruis fugitiuis, authent. ex testam. C. de collat.* vbi omnes repetentes notant illa verba, *aliorum datorum*, esse referenda ad donationes ob causam, de quibus in principio egerat Imperator. 4.

e *Sententias quas.*] Ex his verbis,& illis,quæ sequuntur,*Excommunicationis sententia*, probatur, excommunicationem sententiam esse,quod latè illustrat Gibalinus *de censuris disquisit.*1.*q.*4.

f *N. Lexon.*] Videlicet Ioannes de Humeto, Præsul Lexoniensis.De ea Ecclesia agemus *in c.*2.

g *Per appellationis.*] Appellatio enim à sententia excommunicationis interposita tantùm operatur effectum deuolutiuum, non verò suspensiuum, 5.
cap.pastoralis, §.1. vbi latiùs trademus,*de appell.* Interim videndi sunt Cuiacius *in cap. cùm inter,de exceptionibus*, Gutierrez *lib.*1. *canonic. cap.*1. Suarez

de

de censuris disput. 13. *sect.* 2. Amaya *lib.* 2. *obseru. c.* 15. Mancinus *Genialium c.*45. Salgado *de protect. Regia*, 2.*p.c.*8. Gibalinus *de censuris disquisit.*6.*q.* 3.

6. Vt propriam huius textus conclusionem deducamus, primò supponendus est eius verus, & genuinus sensus. Illa enim verba, *ab aliis recipiantur ad communionem*, duplicem sensum habere possunt. Primus est, vt à propriis Episcopis excommunicati ab aliis euitentur; quasi statuat Innocentius, vt in vna diœcesi excommunicatus, vbique terrarum pro excommunicato habeatur, & tanquam à communione pulsus, ab omnibus fidelibus euitetur. Olim enim Episcopi nomina eorum, quos communione priuabant, non tantùm vicinis Episcopis nuntiabant, verùm & longè distantibus, vt ab illis vitarentur, si forsan illuc accederent, vt probat D. August. *lib.* 3. *contra literas Petil. cap.* 3. in illis verbis: *Cuius scilicet Splidonis in Gallia damnationem ad nos à fratribus nostris missam collega noster apud Constantinum publicè legendam proposuit.* Hac ipsa ex causa decreto Concilij Aruernensis, referente Iuone Carnot. *epist.*76. *sub finem*, constitutum est, vt excommunicatus ab vno Episcopo, à vicinis item Episcopis excommunicetur. Idem *epist.*179. *in fine*, post interpellatam Adelam Comitissam pro Ecclesiæ quiete & indemnitate, subdit: *Quod si hæc omnia contempseritis, sciatis quia Ecclesia corde contrito, & humiliato, ascitis sibi omnibus Ecclesiis subiectis, quotidie ante corpus & sanguinem Domini, & Sanctorum patrocinia clamorem faciet* (idest excommunicationem proferet) *aduersùs omnes huius mali patratores, & consentaneos; & ad hoc ipsum ex debito omnes vicinos Episcopos cum Ecclesiis sibi subiectis inuitabit.* Etiam in iure cautum legimus, vt charta anathematis pro foribus Ecclesiæ, tanquam programma appendatur, *cap. cura* 11.*q.*3. *cap. ad Parochianos, de sentent. excom. extrauag. ad certitudinem, eod. tit.* illustrat Ricciulus *lib.*4. *de iure person. cap.*62. & apud Græcos anathemata publicè in columna proponi, ex Socrate probat Theophilus *tomo* 14. *de litteris monit.c.*7.

Alter sensus eorum verborum, *ad communionem non recipiantur*, esse potest, id est, absoluantur; quasi ab Innocentio statuatur, vt excommunicatus ab vno Episcopo non absoluatur ab alio, nisi ab eo, à quo excommunicatur: qui proprius, genuinusque sensus est huius textus, si conferatur cum verbis sequentibus, vbi de absolutione agitur; & cum canone 31. Apost. & *cap. sententia* 11.*q.*3. vbi eisdem verbis vtuntur Patres, vt statuant, absolutionem excommunicationis ab eo esse præstandam, à quo prolata fuit sententia.

COMMENTARIVM.

7. CONCLVSIO DEDVCITVR, AT PROBATVR.

IVxta quem verum sensum deducitur hæc assertio: *Ab vno Episcopo excommunicatus, ab aliis est vitandus, & Archiepiscopus per querelam aditus non absoluit, nisi primo remittat.* Probant textus *in cap. si quis a proprio* 11. *q.*1. *cap. ex frequentibus, de instit. cap. per tuas, de sentent. excomm.* Concilium Sardic. *can.*13. aliàs 16. *Osius Episcopus Cordubensis dixit: Hoc quoque omnibus placeat, vt siue Diaconus, siue Presbyter a proprio Episcopo fuerit communione priuatus, & ad alterum perrexerit Episcopum, & scierit ille, ad quem confugit, eum ab Episcopo fuisse excommunicatum, non oportet, vt ei communionem indulgeat.* Lateran. sub Calixto II. *can.*9. *A suis Episcopis excommunicatos ab aliis Episcopis, Abbatibus, & clericis in communionem recipi proculdubio prohibemus.* Synodus Antiochena *can.*6. *Vt qui excommunicatus à proprio Episcopo, ab eodem soluatur.* Canó 53. Concil. Illiberit. *Placuit cunctis, vt ab eo Episcopo quis recipiat communionem, à quo abstentus in crimine aliquo fuerit: quod si aliquis Episcopus præsumpserit illum admittere, illo adhuc minimè sciente, vel consentiente, a quo communione priuatus fuerat, sciat se huiusmodi causas inter fratres esse cum status sui periculo præstaturum.* Vbi notat Mendoza, Patres asserere hoc cunctis placuisse. Arelat. 2. circa tempora Nicæni *can.*8. Carthag. 2. *can.*8. Arausic. *can.*11. Cæsaraugust. *can.*5. Turon. 1. *can.*8. Lugdun. 1. *can.*3. Nicænum *can.*5. Epaunense *can.* 28. Parisiense 3. *can.*7. Tauritan. *can.*7. Altissiod. *can.*39. Aquisgran. 1. *can.* 42. 51. & 72. Valentinum sub Lothario Rege *can.*15. Lateran. sub Alexand. III. *can.*21. Regiaticinum *can.*11. Romanum 1. sub Nicolao I. Lemouic. *act.*2. *colum.n.*5. & 7. Melficanum sub Vrbano II. *can.*15. London. sub Honorio III. *can.*8. Moguut. sub Paulo III. *can.* 104. Siricius Pontifex *epist. ad Episcopos per Africam*, Innocentius I. *epist. decret.*7. *c.*7. Nicolaus I. *epist.* 7. 9. 46. & 98. Ioannes P. VIII. *epist.*9. & 72. *circa finem.* Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti, & *de potest. Episcop. alleg.* 126. *num.* 22. Filesacus *in præsenti*, Suarez *de censuris disput.*7. *sect.* 2. Cæsar *de eccles. hierarch. disput.* 5. §. 2. Mendoza *lib.* 2. *Concilij Illiberit. lib.* 3. *cap.*31. Gibalinus *de censuris disquisit.* 9. *q.* 3. *prop.* 1. Frechilla *de excomm.* 4. *p. art.* 1. Murinus *lib.* 2. *exercit. cap.* 28.

8. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO.

Sed pro dubitandi ratione aduersùs primam partem huius conclusionis, vbi asseritur, excommunicatum ab ipso iudice, à quo excommunicatus fuit, non ab alio Episcopo, vel superiore esse absoluendum, ita insurgo. Aut excommunicatio lata est ab homine, aut a iure: neutro casu desideratur absolutio eius, qui excommunicationis sententiam protulit: igitur non rectè asseritur, iudicem ipsum, non alium, posse excommunicationem relaxare. Maior patet; minor autem probatur. Nam si excómunicatio lata est ab homine, eius superior potest sententiam ab eo prolatam relaxare, *cap. nuper* 29. §. *in primo*, ibi: *Ab eo, vel eius superiore.* Et *cap. per tuas, de sentent. excomm. c. venerabilibus*, §. *porrò*, & § *si verò, eod. tit. lib.*6. Si à lege, etiam inferiores ab ea absoluere possunt, *c. nuper*, §. *in secundo, c. prudentiam* 21. §. *sexta, de officio deleg.* Docent Couar. *cap. alma*, 1 *p.* §. 12. *n.* 4. Nauarrus *in manual. c.* 27. *n.* 39. igitur necessariò non est adeundus qui excommunicationem protulit. Accedit, nam si alij Coëpiscopi, aut iudices excommunicationem ab alio latam non possent absoluere, sequeretur excommunicatum in excommunicatione perpetuò mansurum esse; siquidem qui excommunicationis sententiam protulit, eam relaxere non potest, quia iudex postquam sententiam protulit, functus est officio suo, *l. iudex, ff. de re iudicata, cap. in litteris* 9. *de officio deleg.* igitur alius, siue æqualis, siue superior, debet ipsum excommunicatum absoluere. Secundò aduersùs aliam assertionis partem, vbi docetur, excommunicatum conquestum coram Archiepiscopo de iniustitia excommunicationis, remittendum esse ad Episcopum, qui eum communione priuauit, vt ab ipso absoluatur, insurgit illud iuris principium, quo docetur, Archiepiscopum, coram quo excommunicatus conquestus est de iniustitia excommunicationis, posse per se illum absoluere, *d. c. per tuas, de sentent. excomm. c.* 1. §. *sanè, de censib. lib.* 6. *c. irrefragabili*, §. *cæterùm, hoc tit.* igitur non rectè asseritur, ipsũ excommunicatum remittendum esse ad proprium Episcopũ, vt ab eo absoluatur. Augetur hæc difficultas ex eo, quia si in huius textus specie Archiepiscopus

pus aditus fuit per viam appellationis, vt in illis verbis, *Per appellationis non suspendatur obiectum*, innuitur, Archiepiscopus directè poterat absoluere excommunicatum; nam licèt appellatio interposita in causa excommunicationis non operetur effectum suspensiuum, vt ex hoc textu constat; operatur tamen effectum deuolutiuum, vt probant Abbas *hic, n.9.* & cæteri ordinarij: igitur Archiepiscopus per se vt iudex competens poterat absoluere ipsum excommunicatum.

9. *De excommunicatione a iure lata.*

His difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens Innocentij decisio, ad cuius expositionem sciendum est, excommunicationem dupliciter considerari posse, videlicet vel à iure inflictam, vel ab homine prolatam. In excommunicatione à iure inflicta quilibet Episcopus, aut parochus proprius potest eam relaxare, si absolutio superiori reseruata non sit, *c.nuper, de sentent.excom.* nec interest, an lege generali, speciali, vel synodali excommunicatio inflicta sit, vt docent Couar. *in c.alma, 1.p.§.12.n.4.* Marius Alterius *de censur.lib.4.disput.3.* Suarez *eod. tract.disp.7.sect.5.n.21.* Appellatione Episcopi veniunt omnes habentes iurisdictionem episcopalem; appellatione verò parochi sacerdotes illi, qui præpositi sunt administrationi Sacramentorum, illi enim à qualibet censura non reseruata absoluere possunt, vt docent cum D.Thoma *in 4.dist.18.q.2. art.5.* Maior *ibi, dubio 3.* Gabriel *quæst.3.art.3.* Soto *dist.22.q.2.ad secundum, conclus.3.* Caietanus *verbo Absolutio, n.4.* licèt contrarium teneat Couar. *vbi supra, 2.part.§.12.* Paludanus *in 4.dist.18.q.5.art.1.* Sayrus *lib.7.thesauri, c.19.n.fin.* qui affirmant, nouiori iure denegatam esse hanc facultatem absoluendi parochis, *ex Clement.1.de priuileg.extrauag.1. eod.tit.* Sed si rectè eas constitutiones perpendamus, in illis non agitur de parochis, sed de religiosis priuilegia habentibus, vt iam notauit Gibalinus *dict. disquisit.9. pag.410.*

10. *De excommunicatione ab homine prolata.*

Circa excommunicationem ab homine discrimen est constituendum inter excommunicationem generalem, seu generaliter prolatam; & particularem, in specialem subditum pronunciatam. A generali censura omnis ille potest absoluere, qui ab excommunicatione à iure inflicta absoluere valet, *cap.ex frequentibus, de instit. cap. graue, de præbendis.* Docent Couar. *vbi suprà, §12. num.4.* Soto *in 4. dist.22. quæst.3.art.3.* Auila *de censuris 2.part. cap.7. disput.1.dubio 8.* Hurtado *de excom. diffi. ult.6.* Layman *in summa lib.1.tract.5.c.7.n.3.* plures congesti à Gibalino *vbi supra, pag.411 n.10.* cùm enim censura ab homine generaliter lata habeatur pro statuto, aut constitutione; & à censuris statuto, aut constitutione generali latis absoluat quilibet Episcopus, parochusve, vt suprà probaui; ideò & à censura generaliter lata ab homine quilibet Episcopus, parochusve absoluere valet; à sententia verò excommunicationis specialiter ab homine prolata absoluere potest, qui eam protulit, eius successor, superiórve, aut iudex delegatus: illis exceptis, nullus alius absoluere potest, etiamsi æquali præfulgeat dignitate, *cap.verbum, de pœnit.dist.1.* Sed licèt hoc iuris principium certum sit, aliquas patitur exceptiones. Prima est, si excommunicationis inflictæ absolutionem iudex sibi reseruauerit, vt contingit in incendiario, qui ob sceleris grauitatem excommunicatione innodatur, & eius absolutio R.Pontifici est reseruata, *cap tua nos, de sentent. excomm.* docet Leander *de censur. disput.17. quæst.16.* Secunda proponitur *in cap.quærenti, de officio deleg.* vbi si delegatus proferat excommunicationis sententiam, eamque intra annum non relaxauerit, elapso anno ab ea absoluere non potest, quia functus est officio suo, *cap.in litteris 9. eodem tit.* vbi notaui; quoad superiorem etiam procedit dicta sententia; nam cùm per appellationem ab excommunicatione interpositam iurisdictio ad superiorem deuoluatur, *cap.si à iudice, de appell.lib.6.* ideò habet facultatem relaxandi huiusmodi censuram; interim autem etiam inferior, qui excommunicationem protulit, potest eam relaxare, quia potest tollere grauamen illud, à quo fuit prouocatum, *cap. cum cessante 60. de appell.* quoad successorem etiam Iudicis, qui sententiam protulit, aperta sunt iuris testimonia *in can.39. Apostol. can. 47.* inter canones Arabicos; *can.5.* inter Græcanicos, vt latè probaui *in cap.9. de officio deleg.* igitur sicut ipse, qui sententiam excommunicationis protulit, potest absoluere, ita & eius delegatus. Leander *dict. disp.17. quæst.17. & 18.*

11. *Traditur ratio decidendi.*

Ex his manifestè apparet, nullum alium æqualem auctoritatem habentem posse absoluere ab excommunicatione ab homine specialiter prolata; quod iam à temporibus Apostolorum cautum inuenio: canone enim 33. Apost. ita cauetur: *Si quis Presbyter, aut Diaconus segregatus fuerit, hunc non licere ab aliis recipi, sed ab eo, qui segregauerat, nisi fortè obierit Episcopus, qui illum segregasse cognoscitur.* Qui canon citatur in Concilio Nicæno *can.5. De his, qui excommunicantur, siue clerici, siue laici, ab Episcopis per suas quasque prouincias seruetur & ista sententia secundùm canonem; vt qui ab aliis excommunicantur, ab aliis ad communionem non recipiantur.* Vbi verba illa, *secundùm canonem*, referenda sunt ad prædictum canonem Apostol. Accesserunt Concilium Illiberit. *can. 53.* Arelat.1. *can.16.* & alia SS. PP. decreta suprà adducta. Cyrillus Alexandrinus *in epist. ad Episcopos Libyæ*, vbi notauit Balsamon. Iuo Carnot. *epist. 60. 76. & 194* vbi conqueritur de Hugone Archiep. Lugdun. eo quod sacrilegos à se, suisque Coëpiscopis excommunicatos communioni restitueret. Cuius prohibitionis ratio ex eo petenda est, quia vt inquit Aristoteles *lib. 2. œcon.* ægrè fert vnusquisque suo honore priuari. Vnde ad conseruandam Episcoporum auctoritatem, quæ vilesceret, si facta ab vno, ab alio infecta redderentur, rectè constitutum est, vt ab vno excommunicatus, ab alio non absoluatur; oportuit enim ordinem politiæ seruari, qui facilè confunderetur, nisi firmis & immobilibus cuncta essent distincta limitibus. Vnde factum est, vt terminos territorij fixos, & immobiles habuerit olim vetustas, & venerabiles, sacrosque appellaret, vt prodit Ouidius *lib.2. Fastorum.*

—— Solito celebretur honore
Separat indicio qui Deus arua suo:
Termini, siue lapis, siue es defossus in agro,
Stipes ad antiquis tu quoque numen habes.

Et Iuuenalis *satyra 6.*

Improbus aut campum mihi si vicinus ademit,
Aut sacrum effodit medio de limite saxum.

Alia plura congerit Brissonius *lib.1. de formulis, pag.48.* inde etiam quia confusis terminis totius politiæ ordo confunderetur, iurisdictionis, & territorij causam publicam esse leges voluerunt, vt probant textus *in l.publicè, ff.de iudiciis, l.filius, ff.de his qui sunt sui.* Quare rectè Innocentius III. in præsenti decidit, ne iudex iurisdictionem alienam inuaderet, non posse ab vno excommunicatum, ab alio iudice absolui.

NOTÆ.

1. a Tyrensi.] In sexta collectione, legitur *Turonensi*, sed perperam, cùm causa, quæ in præsenti proponitur, contigisset in Patriarchatu Hierosolymitano: legendum ergo est *Tyrensi*, vt habetur in epistolis Innocentij III. emendatis à Iacobo Sirmondo, *pag.* 249. quo modo etiam emendanda est inscriptio textus *in c.2. de Apostatis*. Tyrensis prouincia splendidissima est in Syria, Romanorum colonia, *l.1. & 4. ff. de censibus*. Metropolis Consularis dicitur in Concilio Chalced. *can.* 4. illic: *Post Consulatum Flauij Zenonis, & Posthumiani, sub die 5. Kalendarum Martiarum in colonia Tyro, clarissima Metropoli Consulari*. Est Archiepiscopalis ciuitas, vt probat Berterius *diatribe* 1. *pag* 41. licèt enim in octaua Synodo Exarchi nomine appelletur Tyrensis Præsul, ideò contigit, quia eo tempore diem vltimũ clauserat Antiochenus Patriarcha, vt in prima actione ipsius Synodi refertur, & iterim Tyrensis Archiepiscopus Primatis dignitate fulgebat, vt notat Berterius *diatribe* 2. *pag.* 153.

b *Patriarcha.*] De quo nonulla adduxi *in cap.3. de clericis peregrinis.*

2. c *Primates & Patriarcha.*] Olim dignitates istæ tantùm nomine, non verò re distinctæ, aut diuersæ erant; idem enim appellabatur Patriarcha, ac Primas, *cap.* 1. 99. *dist.* Patriarchæ & Primates, diuersorum sunt nominum, sed eiusdem officij. Concil. Chalced. *can.* 9. *lib.* 7. Capitul. Carol. *capitul.* 63. 241. & 324. Vnde qui appellabatur Patriarcha, statim Primas dicebatur, *cap. conquestus, c. nec* 9. *q.* 3. Docent plura adducentes Filesacus *in præsenti*, §. 9. Germonius *lib.2. de sacrorum immunit. c.5. n.27.* Cæsar *de Eccles. hierarch. disp.* 4. §. 1. Dartis *in d. 99. dist.* Loaysas *in can.* 8. *Concilij Tolet.* 13. qui etiam notant Metropolitanum dici plerumque Primatem.

d *Nicænas regulas.*] Relatas *in cap. mos antiquus*, 65. *dist.* quem textum exposui *in cap. 1. de translat. Episcopi, cap. antiqua, de priuilegiis.*

3. e *Coram te voluerint.*] Ex his verbis facilè deducitur, quod si subditi Archiepiscoporum noluerint coram Metropolitanis litigare, sed potiùs in Patriarchas consenserint, quod tunc etiam in prima instantia poterit Patriarcha de causis subditorum suffraganeorum cognoscere; quod difficile redditur ex decisione textus *in c.1. de foro compet.* & illo iuris principio, quo inhibetur clericis & ecclesiasticis personis iudicis non sui iurisdictionem prorogare, ne confundatur ordo hierarchicus, *c.* 1. 9. *q.* 2. *c. Episcopus, eadem q.* textus disertus *in c. significasti, de foro compet.* Sed pro istorum verborum, quæ ambiguitatem continent, interpretatione dicendum est, temporibus Innocentij III. & iure Decretalium inspecto certum esse, clericum non posse prorogare iurisdictionem iudicis non sui, nisi consentiente proprio Episcopo, *d.c.* 1 *d.c. significasti.* At verò circa prorogationem Archiepiscopi, Patriarchæve ex propria voluntate nõ ita prohibitionem fuisse apertam, quia tunc non prorogatur iurisdictio extranei iudicis, sed superioris, *c. non liceat* 3. *q.* 6. Vnde necessaria fuit decisio textus *in d.c.* 1. *de foro compet.* vt etiam ex consensu partium iurisdictio Archiepiscopi, tanquam extranei iudicis in prima instantia iudicij prorogari non possit: vnde cùm satis apertè non liqueret, temporibus Innocentij III. vtrum talis iurisdictio Archiepiscopi prorogari possit; ideò prædicta verba ita ambigua apposuit Innocentius, vt iam obseruauit Cæsar *dict. disput.* 5. §. 2. *num.* 15.

COMMENTARIVM.

EX hac Innocentij epistola talis deducitur communiter disputanda assertio: *De causis subditorum suffraganeorum Archiepiscopi, seu Primates cognoscere nequeunt, nisi per appellationis modum, aut ratione consuetudinis, aut priuilegij iurisdictionem obtineant.* Probant eam textus *in cap. nullus* 9. *q.* 2. *c. conquestus*, & per totam 9. *q.* 3. *c.* 1. & *vlt.* 18. *q.* 2. *c. scitote* 6. *q.* 3. *cap.* 1. *de foro compet. lib.* 6. *cap.* 1. *hoc tit. eodem lib. c.* 1. *de officio Vicarij, eod. lib. c.* 1. *de supplend. neglig. in* 6. *cap.* 3. *de appell. eod. lib. cap.* 1. *de pœnis, eod. lib. c.* 1. *de pœnit. eod. lib. cap. non videtur, hoc tit. in* 5. *collect.* apud Cironium. Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, & *lib.1. iuris eccles. p.7. n.51.* Cæsar *de eccles. hierarch. disp.* 5. §. 2. Franciscus Hallierius *de hierarch. iurisd. lib.* 4. *c.* 1. *pag.* 582. Petrus Greg. *lib.* 15. *syntagm. cap.* 5. Filesacus *in præsenti*, Ioannes Dartis *in dist.* 9. *quæst.* 3. & 99. *dist.* Germonius *de sacrorum immunit. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 51. Paulus Idumay *in notis ad Innocent. III. lib.2. epist.45.* Balboa *in c.* 1. *de foro compet. n.* 25. Couar. *practic. q.* 10. *n.* 6. Didacus Perez *in l.* 13. *tit.* 4. *lib.* 3. *Ordin.* Paz *in praxi, tom.* 2. *prælud.* 1. *num.* 3. Lotherius *lib.* 1. *de re benefic. q.* 22. Villaroël. *tom.* 1. *regim. ecclesiast. q.* 4. *art.* 2. Marinis *lib.* 1. *resol. c.* 19. Abruzo *in lecturis ad leg.* 1 *ff. de iudiciis, q.* 34. 4. CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR.

Sed aduersùs hanc Innocentij decisionem pro dubitandi ratione primò sic argumentor. Archiepiscopus in tota sua prouincia, & Primas in vniuerso suo Primatu absolutam obtinent iurisdictionem, *can.* 34. *Apost. Episcopi suum Primatem, & caput agnoscant, nihilque eminens sine eius voluntate faciant, præterquam quæ ad parœcias, & vices suos pertinent.* Et *c. per singulos* 1. & 2. 9. *q.* 3. Concil. Paris. sub Ludouico *lib.* 1. *c.* 17. *Si quisquam imminente nimia necessitate inconsulto Primate prouinciæ, aut certe maiore vrgente necessitate, non adhibitis testibus vicinis Episcopis res Ecclesiæ distrahere tentauerit, ita canonico iudicio percellatur, aut amisso honore reus Deo & Concilio teneatur.* Alia adducit Antonius Aug. *in epit. iuris Pontif. lib.* 4. *tit.* 56. igitur non solùm in casibus appellationis, consuetudinis, seu priuilegij, verùm in omnibus possunt Archiepiscopi, & Primates de causis subditorum suorum suffraganeorum cognoscere. Augetur hæc difficultas ex illo vulgari iuris dicterio, quo docetur, si vinco vincentem te, à fortiori vincam te, *l. de accessionibus* 14. *versic. Nam qui me potior, ff. de diuersis & tempor. c. auctoritate* 7. *de concess. præb. lib.* 6. sed Patriarcha habet iurisdictionem in Archiepiscopos, Archiepiscopi in Episcopos, *d.c.* 1. & 2. 9. *q* 3. igitur à fortiori ipsi habebunt iurisdictionem in subditos suffraganeorum suorum. Augetur tandem hæc dubitandi ratio ex eo, quia Primates, & Archiepiscopi sunt constituti in maioribus ciuitatibus, vbi temporibus Imperij Romanorum præerant Præfecti, Proconsules, & cæteri Magistratus maiores, vt infrà dicemus: sed isti Magistratus plenariam in suis prouinciis habebant iurisdictionem circa omnes suarũ prouinciarum subditos, *l.* 1. *C. de offi. Præfecti vrb. l. vlt. vers. Ita tamen, C. de iurisd. l.* 1. §. *cura carnis, l.* 2. *ff. de offic. Præfecti vrbis:* igitur similiter Patriarchæ, & Archiepiscopi omninodam habent iurisdictionem in subditos suæ prouinciæ. Secundò etiam difficilis videtur hæc assertio, quatenus affirmat, consuetudine introduci posse, vt Patriarcha, & Archiepiscopus extra casus à iure expressos possint exercere iurisdictionem, in subditos suffraganeorum; nam consuetudo sacris canonibus contraria non admittitur, immò improbatur, *cap. cum venerabilis* 7. *de consuetudine,* 5. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO.

cap. 1.

cap. 1. circa finem, de his quæ fiunt à maiori parte, cap. 2. de temporib. ordin. cap. ex frequentibus, de instit. Sed hæc consuetudo repugnat sacris canonibus, qui tantùm certis casibus iurisdictionem concedunt Archiepiscopis in causis subditorum suffraganeorum: igitur non debet admitti. Vnde in terminis huius decisionis consuetudo damnatur *in cap. 2. de pœnit. & remiss. lib. 6. in cap. 1. § 2. de foro compet. lib. 6.* in illis verbis: *Nisi aliud in his tribus de consuetudine obtineat.* Vbi per argumentum ab speciali probatur, in aliis casibus consuetudinem non admitti.

6. De iurisdictione Patriarcharum.

Adhuc tamen defensanda est præsens Innocentij decisio, ad cuius expositionem, & veram interpretationem præsentis textus sciendum est, quod cùm Christus Dominus omnes suas oues pascendas, earumque curam Petro commendasset, *extrauag. vnam sanctam, de maiorit. & obed.* & fidelium grex multùm excresceret, *cap. in nouo, 21. dist.* D. Petrus necessarium duxit, cùm non posset per singulas prouincias discurrere, eas diuidere, *cap. 10. cap. in illis, 80. dist.* Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & alios inferiores Prælatos per diuersa loca dispersos constituere, *cap. 1. 99. dist.* de quorum munere, & officio videndus est Petrus Greg. *lib. 15. syntagm. cap. 5. cum sequent.* Finis autem, & scopus huius diuisionis fuit, vt omnia ordinatè, & in Ecclesiæ ædificationem sine confusione fierent, ita diuisâ Ecclesiæ curâ, *cap. mandata, de præsumpt.* Sed quia confusio cum magno spiritualis Reipublicæ malo facilè oritur, nisi Ecclesiæ Prælati intra cancellos curæ sibi commissæ continerentur; ideò conueniens visum est vnicuique in sua diœcesi priuatiuam iurisdictionem concedere, ita vt altera alterius clericum neque ordinare, neque diiudicare præsumat, *cap. nullus alterius, cap. nullus Primas, cap. nullus Episcoporum, cap. Episcopum 9. quæst. 2. cap. per singulas 2. cap. si autem, cap. nullus 9. quæst. 3.* & è contra etiam clericis interdictum est, relictis propriis Episcopis aliorum iudicia expetere, aut pati, *cap. non liceat 3. quæst. 6.* quia clerici à propriis Episcopis, non ab alienis debent iudicari, *cap. scitote 6. quæst. 3.* quâ de causa licèt consensus priuatorum sufficiens sit ad prorogandam alterius iurisdictionem, etiamsi proprij iudicis consensus non accedat, *l. 1. ff. de iudiciis, l. ille à quo, §. tempestiuum, ff. ad Trebell. l. si conuenerit 18. ff. de iurisdict.* attamen clerici non possunt coram aliis iudicibus etiam ecclesiasticis conueniri, nisi interueniente proprij Episcopi consensu, ne confundatur ecclesiastica iurisdictio, *cap. 1. cap. significasti, de foro compet.* Et quia iurisdictio ecclesiastica priuatiuè concessa est, quæ est verior ratio, omissis aliis traditis à Bartolo *in l. 1. num. 1. & 2. ff. de iudiciis,* Abbate *dict. cap. significasti, num. 7. ad finem,* Iasone *in l. 1. § & post, num. 11. de noui operis nunt.* Vantio *de nullitat. tit. quibus modis sententia nulla, num. 78.* Barbosa *in l. 1. art. 3. n. 195. ff. de iudiciis.* Dicemus latiùs *in d. c. 1. de foro compet.* Vnde sæpè sæpiùs sacris canonibus cautum legimus, ne Episcopus, vel superior alienum subditum condemnare, vel absoluere præsumat.

7. De origine Patriarcharum.

Deinde sciendum est, diuisionem Ecclesiarum Patriarchalium, & Metropolitanarum factam fuisse iuxta diuisionem prouinciarum, quam iam Romani ante tempora Constantini obseruauerant in constituendis maioribus Magistratibus, & sacerdotibus, *cap. 1. 99. dist.* Cùm enim Apostoli agnouissent in eas prouinciarum partes esse Primates sæculares, & Archiflamines fuisse, ac iudiciariam potestatem ipsos exercere, itaut quia Princes propter loci distantiam facilè adiri non poterat, commorantes per prouincias pro oppressionibus, & iniustitiis sibi illatis ad eos appellarent, Apostoli in proprium vsum Ecclesiæ, & iurisdictionis ecclesiasticæ prædictam diuisionem amplexi, & secuti fuerunt, & in ipsis prouinciarum capitibus Patriarchas, seu Primates apposuerunt. Docent Filesacus *in præsenti,* Barbosa *lib. 1. iuris eccles. cap. 6. & de potest. Episcop. c. 7.* Cæsar *de eccles. Hierarch. disput. 5. §. 1.* Morinus *lib. 1. exercit. cap. 1. & 2.* Viuar. *ad Flauium Dextrum anno 105.* Meursius *in Glossario, verbo Patriarcha.* Fragoso *de regim. Christ. Reipub. lib. 7. disput. 16. §. 1.* Acuña *de Primatu Ecclesiæ Brachar. can. 6.* Balsamon *in can. 6. Concilij Nicæni,* Berterios *diatribe 2. per totam,* Casaubonus *ad Vopiscum, pag. 249.* Hallierius *de sacris elect. sect. 5. 2. p. cap. 4. art. 3. §. 3.* Carrier. *tom. 2. Digesti fidei, pag. 631.* de quorum Patriarcharum numero, & distinctione plura Deo volente dabimus *in cap. antiqua, de priuilegiis.* Deinde etiam cùm agnouissent Apostoli in diuisione imperij fuisse etiam Metropolitanas ciuitates, quæ minores iudices habebant illis Magistratibus, qui in prouinciarum capite erant constituti, etiam constituerunt in illis ciuitatibus Matricibus Archiepiscopos, seu Metropolitanos, qui Primatibus subessent, & aliis inferioribus, videlicet Episcopis, præessent, *cap. 2. 99. dist.* Docet Cæsar *dict. disput. 5. §. 1.* Filesacus *in præsenti, § 14.* Barbosa *dict. lib. 1. iuris eccles. c. 7.* Germonius *lib. 3. de sacrorum immunit. cap. 7.*

His præmissis circa originem Patriarcharum, & Archiepiscoporum, eorú iurisdictio obseruanda est. 8.
Et scire oportet, Patriarchas, seu Primates præesse omnibus Archiepiscopis & Episcopis sui Patriarchatus, licèt diuerso modo; respectu enim Archiepiscoporum in omnibus causis; respectu verò Episcoporum in certis, ex præsenti decisione. Erga Archiepiscopos illis concedunt pallium, & iuramentum fidelitatis accipiunt, *c. antiqua, de priuil.* deinde in causis ipsorum etiam in prima instantia habent iurisdictionem ordinariam, *cap. si clericus 11. q. 1.* & à sententiis ab ipsis prolatis ad Patriarcham appellatur, *dict. cap. antiqua.* In causis etiam suffraganeorum ab Archiepiscopis decisis appellatur ad Patriarcham, *cap. si inter 6. quæst. 4. dict. cap. antiqua,* plura Hallierius *de hierarch. iurisd. lib. 4. pag. 838.* Habet etiam Primas facultatem ordinandi ipsos Archiepiscopos sibi subiectos, vt de Patriarcha Alexandrino refertur *in epist. Synodica Concilij Nicæni,* apud Theodoretum *lib. 1. cap. 9.* Cassiodorum *lib. 2. tripart. c. 12.* De Antiocheno constat *ex can. 6. Concilij Nicæni,* iuncta expositione Innocentij I. *epist. 18. ad Alexandrum Antiochenum Præsulem;* cuius verba refert Clemens *epist. 1.* post medium: *Episcoporum iudicia, & maiora Ecclesiarum iudicia ad Primates, vel Patriarchas sunt deferenda.* Anacletus *epist. 2. c. 4. Ad Primates, vel Patriarchas post Sedem Apostolicam summa negotia conueniant.* Stephanus Pontifex *epist. 9. cap. 3.* ad Patriarchas, & Primates Episcoporum negotia, saluâ in omnibus Apostolicâ auctoritate, sunt referenda. Patriarcha etiam supplet negligentiam Metropolitani, *cap. cùm simus 9. q. 3.* & vacante ipsa sede debet œconomum constituere, & curare, vt res Ecclesiæ custodiantur, *c. cùm vos, cap. præsenti, hoc tit.* Tandem in conuocandis Conciliis, & statuenda disciplina ecclesiastica habet omnem auctoritatem, vt probat Hallier. *vbi suprà,* vtiturque insigniis propriis, vexillum crucis deferendo etiam extra suam prouinciam,

8. De iurisdictione eorum.

cap. antiqua, de priuilegiis. Alia munia, & officia Patriarchatum referunt Cæsar *vbi supra, disput.* 4. §. 4. Hallierius *vbi proximè*, & alij supsà congesti de Patriarchis & eorum dignitate agentes.

9. ARCHIEPISCOPORVM IVRISDICTIO. Archiepiscopi etiam in proprios suffraganeos non inferiorem obtinent auctoritatem; habent enim ordinariam iurisdictionem in Episcopos ipsius prouinciæ, *cap.* 1. *&* 2. 99. *dist. cap. per singulas* 9. *quæst.* 3. quare & vicarium suffraganei posse carceri mancipare, probat Marinis *lib.* 1. *resolut. cap.* 28. Dicunturque eidem Suffraganei metropolitana lege subiecti, *c. pastoralis, in principio, de offic. ordin.* olim quidem in Synodo prouinciali de eorum causis cognoscebant, *cap. saluo, cap. Archiepiscopus* 9. *quæst.* 3. *cap. placuit* 2. *quæst.* 6. *cap. si inter* 6. *quæst.* 4. *cap. si clericus* 11. *quæst.* 1. Hallierius *de hierarch. iurisd. lib.* 4. *pag.* 497. Hodie ciuiles tantùm causas definire valent. Possunt etiam Metropolitani Concilium prouinciale celebrare irrequisito Primate, *c. si quis Episcopus*, 97. *dist. c.* 1. 18. *dist.* & conuocare Episcopos, qui etiam renuentes venire coguntur, *can.* 31. *&* 38. *Apostol.* Concilium Nicænum 1. *can.* 5. Antiochenum *can.* 20. Chalced. *can.* 19. Arelat. 2. *can.* 18. Agath. *can.* 35. Tarracon. *can.* 13. Tolet. 2. *can. vlt.* Tolet. 4. *can* 5. Aurelian. 2. *can.* 2. tertium *can.* 1. quartum *can.* 36. quintum *can.* 38. Turon. 1. *can.* 1. Matiscon. 2. *can.* 20. Epaunense *can.* 1. Trullanum *can.* 8. & in ipso Concilio testes designare, qui in futura Synodo referant ea, quæ reformatione digna iudicentur, iuxta textum *in c. Episcopus in Synodo*, 35. *q.* 6. & Episcopos in eo delinquentes punire, quorum iudices ordinarij sunt. Clem. *epist.* 1. Anacletus *epist.* 4. *ante finem*, Anicetus *epist.* 1. Hyginus *epist.* 1. Callixtus *epist.* 2. Lucius *epist. vnic.* Concilium Antiochenum *can.* 9. *&* 14. Nicænum *can.* 54. Carthag. 3. *can.* 5. Tolet. 3. *can.* 20. Matiscon. 2. *can.* 9. Aurel. 5. *can.* 17. *cap.* 1. §. *final. hoc tit. in* 6. Debent etiam Archiepiscopi ordinare omnes Episcopos comprouinciales, vt probaui *in cap. si Archiepiscopus, de temporib. ordin.* quo tempore illis debent promittere obedientiam, & reuerentiam. Concilium Vern. sub Pipino *can.* 3. Meld. *can.* 31. Tullense *can.* 9. atque Episcopis proficiscentibus extra prouinciam litteras commendatitias dare, Concilium Antioch. *can.* 2. Carthag. 2. *can.* 28. Aquisgran. *can.* 77. Tandemque maiores & difficiliores causas, quas Episcopi decidere non valent, ad Archiepiscopum referre. Concil. Mogunt. celebratum anno 740. *num.* 6. & omnia, quæ ad rectum prouinciæ regimen spectant, Archiepiscopi disponere valent, *can.* 34. aliàs 35. Apost. Concilium Nicænum *can.* 61. Antioch. *can.* 9.

10. DE SVBDITIS SVFFRAGANEORVM. Nec solùm in ipsos Suffraganeos, verùm etiam in eorum subditos Archiepiscopi iurisdictionem exercent in certis casibus à iure expressis, & aliis consuetudine, aut priuilegio introductis, vt in præsenti textu docetur. Primus casus est, cùm querela coram Archiepiscopo proponitur à subdito suffraganei contra ipsum Episcopum. Concil. Sardic. *can.* 14. Carthag. 6. *can.* 6. Afric. 2. *can.* 101. Aurelian. 5. *can.* 7. Tolet. 3. *can.* 20. Tolet: 7. *can.* 3. Tolet. 9. *can.* 1. Tolet. 13. *can.* 1. Synodus 8. Generalis *can.* 26. Secundus est, cùm per appellationem interpositam à sententia ab Episcopo prolata prouocatur Archiepiscopus, *c. ad reprimendam* 8. *hoc tit. cap. dilectis, cap. causam, cap. solicitudinem, de appell. cap. per tuas, de sentent. excom. cap.* 1. *de foro compet. lib.* 6. *cap. Romana, de appell. eod. lib. cap. vt litigantes, hoc tit. in* 6. *cap. venerabilibus, de sentent. excom. eod. lib.* quarum causarum ratione solent Archiepiscopi habere tribunal erectum in aliqua diœcesi ex comprouincialibus. Tertius casus euenit cùm negligentes sunt suffraganei in administratione iustitiæ subditis propriis; tunc enim eorum negligentiam Archiepiscopus supplere debet. Synodus Nicæna 2. *can.* 11. Tolet. 8. *can.* 8. & Tolet. 11. *can.* 2. Innocent. III. *lib.* 1. *epist.* in Codice Coloniæ edito à Sirleto *folio* 88. Vnde negligente Episcopo in constitutione œconomi, illum Archiepiscopus constituit, *cap. cùm simus* 9. *quæst.* 3. & eo negligente circa collationem beneficiorum, simul cum Capitulo Archiepiscopus confert, *cap. licèt, cap finali, de supplend. negligent.* & eo negligente absoluere excommunicatum, Archiepiscopus illum absoluit, *cap. ad reprimendam, hoc tit.* vbi dixi nisi negligentia excusabilis sit, vt in specie textus *in cap.* 1. *&* 3. *de supplend negligen.* vel nisi actus, qui desideratur, pro forma desideretur; tunc enim negligentia Episcopi non potest suppleri per Archiepiscopum, *cap. penult.* vbi Glossa *verbo Mandantibus, de re iudicata lib.* 6. iuxta quam limitationem accipiendus est textus *in cap. nullus, de iurepatron.* iuncto Cæsare *de Eccles. Hierarch. dict. disp.* 5. §. 2. *num.* 23. Quartus casus contingit, cùm Archiepiscopus visitat suam prouinciam, quam visitare tenetur, *cap. cùm ex officij, de præscript. cap. cum nuper, de censibus, cap.* 1 *eod. tit. lib.* 6. in ipso enim actu visitationis potest Archiepiscopus animaduertere in subditos suffraganeorum, nullá etiam datâ negligentiâ in ipsis suffraganeis, *dict. cap.* 1. *de censibus*; licèt hodie non possint Archiepiscopi visitare prouinciam, nisi ex causa in Concilio prouinciali approbata. In aliis etiam casibus specialibus potest Archiepiscopus in subditos suffraganeorum animaduertere, vt si hæresis per suam prouinciam grassari incipiat, *cap.* 3. §. *adiicimus, cap. excommunicamus, de hæreticis*; vel vt simoniæ vitium extirpent, *cap. dilectus, el* 2. *de simonia*; vel vt vitetur ignorantia diuini iuris. Concilium Tolet. 8. *can.* 8. Tolet. 11. *can.* 2. Arelat. sub Carolo, *can.* 8. Item possunt animaduertere in eos, qui aliquid ex bonis Episcopi decedentis expilauerint, aut celauerint. Concil. Valent. Hispaniæ *can.* 3. Tolet. 9. *can* 7. Trostcian. *can.* 14. item compescere quæstuarios illegitimos per suam prouinciam, *cap. tuarum, de priuileg.* Debet etiam Archiepiscopus, cùm opus fuerit, auctoritatem præstare alienationi rerum ecclesiasticarum, *cap. dudum, de rebus Ecclesiæ, cap.* 2. *de transactionibus.* Item cùm constat de nimia negligentia suorum suffraganeorum in obeundis muneribus, ad quæ ratione ordinis, vel lege iurisdictionis, aut diœcesana tenentur, quia tunc iurisdictio ad Archiepiscopum deuoluitur, *cap. Romana,* §. *sanè, de censibus, lib.* 6 *cap. Romana, de pœnis, eod. lib. l.* 11. *tit.* 5. *partit.* 1. Prosequuntur alios casus Pax *in praxi*, 2. *tom. prælud.* 2. *num.* 14. Gratianus *lib.* 1. *discept. cap* 169. Solorzanus *tom.* 2. *de iure Indiar. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 33.

11. TRADITVR RATIO DECIDENDI. Quibus ita præmissis ratio huius decisionis ex eo prouenit, nam cùm confundatur ecclesiasticus ordo, si vnicuique propria non seruetur iurisdictio, *cap peruenit* 11. *q.* 3. iunctis traditis in commentario antecedenti; & bono publico, salutique animarum maximè expediat, ne in Ecclesia alienus subditus ab extraneo iudicetur Prælato; non enim æquè benè per alienos, ac per proprios iudices subditis consulitur; & Patriarchis, atque Archiepiscopis certis tantùm in casibus permis-

sum

sum sit de causis Suffraganeorum cognoscere; ideò in aliis procedere non possunt, ne, vt dixi, confundatur ordo hierarchicus, & disciplina ecclesiastica contemnatur; nam causæ omnes quoad primam instantiam coram Ordinariis locorum tractandæ sunt. Trident. *sess.24. de reform. cap.20.* vbi plures Barbosa, Solorzanus *tom. 2. de iure Indiar. lib.3. cap.3. num. 8.* Salgado *de supplic. 2.part. ferè per totam.* Vnde non possunt Primates, seu Archiepiscopi compellere subditos suffraganeorum ad suscipiendam iurisdictionem delegatam, *cap. pastoralis, hoc tit.* nec etiam ipsos subditos suffraganeorum ad testimonium perhibendum cogere, vt latè probat Hallierius *de hierarch. iurisd.* vbi suprà, *pag.500.* nisi contrarium consuetudine, aut priuilegio introductum reperiatur; cùm enim consuetudine, aut priuilegio acquiratur iurisdictio, *cap. cùm contingat, de foro compet. cap.1. eod.tit. in 6. cap. consuetudinis 3. de consuet. lib.6.* ideò si consuetudine, aut priuilegio Archiepiscopi vtantur, possunt vltra casus suprà enumeratos de causis subditorum suffraganeorum cognoscere.

12. Dissoluitur prima difficultas.

Nec obstat prima difficultas pro dubitandi ratione perpensa; verum enim est, Primatem in toto suo Primatu, Archiepiscopum in propria prouincia habere iurisdictionem in habitu, non verò in actu immediatè, nisi in casibus suprà enumeratis, consuetudine, aut priuilegio introductis; habent enim Archiepiscopi potestatem in vniuersa prouincia, sed non in particulares ipsius prouinciæ, qui subsunt iurisdictioni priuatæ immediatè suffraganeorum. Nec etiam aduersatur primum augmentum prædictæ difficultatis, quia licèt certum sit, quod si vinco vincentem te, à fortiori vinco te; illud principium procedit vbi militat eadem ratio, & iuris absurdum sequitur, vt docent Paz *vbi suprà, prælud. 1. num. 17.* Petrus Greg. *in cap. conquerente, cap. 12. num. 12. hoc tit.* licèt enim Episcopi pareant Archiscopis, non tamen subditi Episcoporum sunt in eorum potestate eodem genere iurisdictionis, propter eius distinctionem, quam suprà exposui: neque vllum sequitur absurdum ex eo, quod Archiepiscopus habeat iurisdictionem Metropoliticam in tota prouincia, non autem obtineat Episcopalem in subditos suffraganeorum; sicut nec est absurdum, vt subditus mei subditi subditus meus non sit, ex ratione legis Modestinus 105. *ff. de V.S.* Vulgate enim iuris dicterium suprà adductum habet locum in eodem genere potestatis, non verò in diuerso: vnde diœcesani subsunt Episcopo Episcopali iurisdictione; Episcopi verò proprio Metropolitano Archiepiscopali; ideò non sequitur subditos Episcoporum parère Archiepiscopis eodem genere subiectionis, seu potestatis. Nec obstat vltimum augmentum ipsius difficultatis; nam licèt Apostoli, & eorum successores à Romana politia, & Magistratuum diuisione magna in parte mutuassent formam constituendi Primates, Archiepiscopos, & Episcopos; non tamen in omnibus, & per omnia secuti fuerunt modum, & formam Romanæ Reipublicæ, vt probat latè Filesacus *in præsenti,* §.8. Vnde non valet argomentum à iurisdictione Magistratuum populi Romani ad nostros Magistratus ecclesiasticos iure ecclesiastico institutos.

13. Respondetur secundæ difficultati.

Neque aduersatur secunda difficultas suprà adducta, cui vt satisfaciat Cæsar *de ecclesiast. hierarch. disput.5. §.2.* existimat, discrimen esse constituendum inter consuetudinem illam, quâ iurisdictio protrahitur vltra casus à iure expressos; & inter eam, per quam in casu appellationis, & cæteris, qui iure ordinario ad Archiepiscopum spectant, protrahitur iurisdictio vltra illos casus: in prima parte consuetudinem non admitti, *cap. cùm satis, de officio Archidiac.* quia per talem consuetudinem offenduntur regulæ SS. PP. de quibus *in cap. nullus 9. quæst. 2. cap.1.2. & per totam 9. quæst.3.* in secunda verò distinctionis parte consuetudinem admitti, & eo casu procedere textus *in cap.1. de foro compet. lib. 9. cap. vt litigantes, hoc tit. eod. lib.* Sed hæc distinctio conuincitur ex eo, nam in casibus, in quibus Archiepiscopus iurisdictionem exercet in subditos suffraganeorum, frustra consuetudo desideratur: igitur si consuetudo aliquid operatur circa iurisdictionem Archiepiscopi in prædictos subditos, maximè circa casus, in quibus ius non permittit Archiepiscopum cognoscere: quare hac solutione omissâ dicendum est, consuetudinem, seu priuilegium posse iurisdictionem tribuere Archiepiscopis extra casus, in quibus ius illis concedit iurisdictionem in subditos suffraganeorum, cùm consuetudo possit præstare iurisdictionem eam non habenti, *cap. conquestus 9. quæst. 3. dict. cap. cùm contingat, cap. dilecti, de arbitris, cap. irrefragabilis, §. except. hoc tit.* Couar. *in regula possessor, 2. part. §. 3. num.1.* Nauarrus *in cap. placuit, num. 31. de pœnit. dist.7.* Auiles *in capitulis Prætorum, verbo Nostrum, num. 7.* Paz *in praxi, tom.2. prælud.2. num.55.* Nec tunc obstat difficultas suprà adducta; certum enim est, consuetudinem sacris canonibus contrariam, irrationabilem præsumi; interim tamen si hæc præsumptio cesset propter iustam causam, quæ de nouo emergat, iusta, & legitima censebitur, quamuis directè contraria sit sacris canonibus; quia cùm leges Pontificiæ humanæ sint, pro varietate temporum mutantur, *cap. non debet, de consanguinit. & affinit. cap. vlt. de consuet.* Vnde consuetudine legitimè præscriptâ poterit Archiepiscopus extra casus à iure expressos de causis subditorum suffraganeorum cognoscere; quod facilè euincit textus præsens in illis verbis: *Et prisca illis consuetudo contulit, cap.1. §. 1. de foro compet. lib.6. cap. & quod dicitur, hoc tit. in 5. collectione,* in quibus potiùs approbatur hæc consuetudo, quàm reiicitur.

14. Exponitur cap. 3. de foro compet.

Sed adhuc superiori assertioni aduersatur textus *in c. sanè 3. de foro compet.* vbi statuitur à Patribus Concilij Africani, vt si duo Episcopi diuersarum prouinciarum inter se litem habuerint, ille Primas det iudices, in cuius territorio est locus, de quo contenditur. Ex quo breui canone duplex aduersùs suprà tradita insurgit difficultas. Prima, videlicet, quomodo causa Episcoporum disceptetur coram Primate, omisso Metropolitani iudicio, contra præsentem decisionem. Secundò si Primas illius prouinciæ, vbi est locus, de quo contenditur, iudex competens est, & de causa cognouit; quare tantùm dat iudices, non autem sententiam definitiuam in ipsa causa profert, contra textum in lege *cùm Prætor 12. ff. de iudiciis.* Pro cuius textus solutione Cæsar *de Eccles. Hierarch. disp. 4. §. 4. & disp.5. §.2.* affirmat, textum illum procedere in secunda instantia, cùm videlicet appellatum est à sententia Archiepiscopi; tunc enim quia gradatim ad ipsum Primatem appellatur, de causa iure cognoscit; ideo autem eum iudices dare, quia cùm essent in diuersis, longinquisque prouinciis, commodè adire non poterant ipsum Patriarcham, sed cum magno salutis, & expensarum dispendio.

Prælati regulares pro ſuis ſceleribus officio, & beneficio ſuſpendantur, *cap. dilectus*, *et 2. de ſimonia*, *cap. monachi*, *de ſtatu monach.* Beneficium autem hic accipitur pro ipſa obedientia, vt iam ex epiſtola Gregorij VII. probaui.

COMMENTARIVM.

6. CONCLVSIO DEDVCITVR ET PROBATVR. EX hac epiſtola ſequens deducitur aſſertio: *Monachi, ſeu Canonici regulares, non debent relicto clauſtro adire Principum curias; quod ſi fecerint, à Prælato ſunt reuocandi, & eo negligente, Epiſcopus retrahet ipſos ad monaſterium.* Probant textus *in cap. placuit* 8. *cap. interdicimus*, *cap. iuxta*, *cap. qui verè*, *cap. monachi* 16.*q.*1. *cap. quam ſit*, *cap. nullus*, *cap. Abbates*, *cap. monaſteria* 18.*q.*2.*cap. monachum* 20.*q.*4. *cap. ſi quis* 5. 91. *diſt. cap. mulieres* 2. *in fine*, *de iudiciis lib.* 6. *cap.* 1. §. *penult. de ſtatu monach. eod. lib. Clement.* 1. §. *quia verò*, *eod. tit.* Concilium Meldenſe *can.*57. *Monachi, quibus monaſteriorum cura commiſſa non eſt, paſſim, & ſine auctoritate Palatium ne adeant, neque in eo morentur.* Concil. Pariſ. ſub Ludouico *lib.*3. *cap.* 14. *Illud à veſtra pietate ſuppliciter flagitamus, vt monachi, & Presbyteri, nec-non & clerici, qui poſtpoſitâ auctoritate canonicâ Palatium adeunt, & veſtris ſacris auribus importuniſſimam moleſtiam inferunt, veſtra auctoritate, & poteſtate deterreantur, ne hoc facere præſumant; quoniam in eiuſmodi facto, & vigor eccleſiaſticus contemnitur, & religio, & profeſſio monaſtica vilior efficitur.* Et *lib.*1. *cap.* 36. *Multi eccleſiaſtica regula ſubiecti, propoſiti, & loci ſui deſertores effecti, paſſim quocumque eos voluntas ſuaſerit, poſthabitâ auctoritate canonicâ, pergunt, & non ſolùm ab aliis Epiſcopis, & Abbatibus, verùm etiam à Comitibus, & nonnullis aliis nobilibus viris recipiuntur; quod quantum & à diuina & canonica auctoritate diſcordet, in promptu eſt, quod ne vlterius fiat, ab Epiſcopis, & cæteris eccleſiaſticis Prælatis præſtandum.* Synodus Antioch. *can.* 11. Sardic. *can.*7.8. 9.& 11. Aquiſgran. 1. *can.* 73. & 2. ſub Ludouico *p.* 4. *cap.* 23. *Poſtulandum eſt de monachis, vt & ipſi in publicis locis ſine ratione decenti diſcurrere prohibeantur, quia hoc à propoſito ipſorum procul abſiſtit: fieri etiam poteſt, vt quidam illorum perpetrato ſcelere in monaſterio, cauſam vagandi potiùs eligant, quam regularibus diſciplinis ſubiacere.* Hæc & alia tritis teſtimonia congerunt Decretiſtæ, Burchardus *lib.*2. *ex cap.* 141. Carnotenſis *lib.*3. *tit.*16. Anſelmus *lib.*5. *tit.*54. Antonius Auguſt. *in epit. lib.*9. *tit.* 41. Illuſtrant vltra relatos à Barboſa *in præſenti*, & *lib.* 1. *iuris eccleſ. cap.* 43. *num.*106. & *de poteſt. Epiſcop.*3.*p. alleg.* 103. Fileſacus *in præſenti*, Boſquetus *in notis ad Innoc. lib.*1. *epiſt.* 5. Mendoza *lib.*2. *pro confirm. Concil. cap.*30. Germonius *lib.* 3. *de ſacror. immunit. cap.* 4. Stephanus Durantius *q.* 7. Renatus Chopinus *lib.* 1. *monaſt. tit.*1. Tamburinus *de iure Abbat. diſput.* 14. *quæſit.* 10. Delbene *tom.* 1. *de immunit. cap.* 14. Citonius *ad titul. de ſtatu monach.* plures referens Gibalinus *de clauſura, diſquiſit.*2.*cap.*2 § 3.*num.*29. & *de cenſuris in ſynopſi*, *pag.*448.

7. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO. Hæc aſſertio ita illuſtrata impugnari valet duplici iuris conſideratione. Prima naſcitur ex dicto canone 57. Concilij Meldenſis ſuprà relato, & dicta Clementina 1.§.*quia verò*; ex quibus deducitur, monachos adminiſtrationem aliquam habentes poſſe extra clauſtra monaſterij degere, Curiaſque Principum adire: ſed monachi, de quibus in præſenti agit Innocentius, obedientiis, id eſt monaſterij adminiſtrationibus, vt ſuprà expoſui, præpoſiti erant: igitur impunè poterant extra clauſtra vagari, & Curias Principum adire. Secunda difficultas naſcitur ex eo, nam aut hæc Innocentij deciſio referenda eſt ad ius antiquum, aut ad ſæcula ipſius Innocentij: ſi ad ius antiquum referatur, conſtat eo attento, omnia monaſteria, vniuerſaſque Baſilicas lege diœceſana parère Epiſcopis propriis, *cap. omnes* 16. *q.* 1.*cap. monaſteria* 18.*q.* 2. vnde monachi è monaſterio exire ſine litteris dimiſſoriis Epiſcopi non poterant, & ad eius libitum de vno monaſterio in alium transferebantur. Synodus Conſtantinop. 1.*can.*4. Trull. *can.*40. Concil. Mogunt. *can.*12. vbi iubetur, ne Abbates, ſeu monachi ad placita ſæcularia exeant ſine litteris dimiſſoriis Epiſcopi. Si ad ius nouum Innocentij conſtitutio referatur, conſtat Innocentij æuo iam monaſteria exempta fuiſſe ab Epiſcoporum iuriſdictione, *cap. licèt*, *cap. graue*, *hoc tit.* vbi latè probabimus, Fileſacus *in præſenti*: igitur ſi ad ius antiquum præſens conſtitutio referatur, ſuperuacuò deſideratur Prælati regularis negligentia in reuocandis monachis vagabundis; ſiquidem è monaſterio exire, aut placita ſæcularia adire inſcio Epiſcopo non poterant. Si ad ius nouum referatur, apparet nec datâ negligentiâ ex parte Prælati regularis Epiſcopum eſſe iudicem ordinarium, cùm ab eius iuriſdictione iam monachi exempti eſſent: igitur nullo modo ſuſtineri poteſt præſens Innocentij deciſio.

His tamen dubitandi rationibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens deciſio, iurique, ac 8. DE MONACHORVM CLAVSVRA.
diſciplinæ eccleſiaſticæ valde congrua: ad cuius illuſtrationem ſciendum eſt, nihil turpius in regulari vita conſiderari, & dari poſſe, quàm monachos per vrbes, & caſtella diſcurrentes, vt ait D. Bernardus *ſerm.* 36. *inter paruos*, *pag.* 619. vnde D. Hieronymus *in epiſt. ad Ruſticum*, acriter reprehendit monachos crebriùs in vrbe, quàm in cellula degentes, aitque: *Simulare inter fratres verecundiam, qui in plateis vrbis colliduntur.* Et à D. Chryſoſtomo monachos circumforaneos, & per vrbis plateas curſitantes grauiter reprehendi ſolere teſtatur Nicephorus *lib.* 13. *hiſtoriæ*, *cap.* 9. & Imperatores *in l.* 1.*&* 2. *C. Theodoſ. de monachis*, & *in l.*29. *C. de Epiſcop. & cleric.* prohibent monachis ciuitates circuire, ſed deſerta loca, & vaſtas ſolitudines incolere iubentur. Diuuſque Antonius aiebat, quod quemadmodum piſces terræ tactu, & ſiccitate tabeſiunt, ſic etiam monachorum gloriam ad vrbes accedendo fœdari. Sozomenus *lib.*1. *cap.* 3. & ab eo accipiens Eugenius Papa *in cap. placuit* 8. 16.*q.*1. ait, quod ſicut piſcis ſine aqua caret vitâ, ita ſine monaſterio monachus: quare omni æuo PP. Eccleſiæ apprimè interdixerunt monachis clauſtra deſerere, & ciuitates circuire. Concilio enim Turon. 2. *can.* 16. cauetur: *Si qui in monaſterio conuerſi ſunt, aut conuerti voluerint, nullatenus exinde habeant licentiam euagandi.* Et in Concil. Tarracon. tempore Hormiſdæ *can.*11. legitur: *Monachi monaſterio foras egredientes, ne aliquod miniſterium eccleſiaſticum præſumant agere, prohibemus, niſi fortè cum Abbatis imperio.* Synodo Roman. ſub Leone IV. ſtatuitur, ne monachi à monaſteriorum clauſuris abſque Abbatis, vel qui ab eo eſt conſtitutus, licentia ad quodlibet opus exercendum egredi præſumant. In Synodo etiam Trullana *can.* 46. poſtquam prohibetur ſanctimonialibus ex monaſterio exire, de monachis ita cauetur: *Sed & viris, qui vitam monaſticam*

nasticam prosequuntur vrgente necessitate, & ipsi cum benedictione eius, cui regimen creditum est, procedant. Nec etiam prætextu peregrinationis monachis exitus è monasterio permittitur. Synodus Vern. in Palatio Verny celebrata regnante Pipino, *cap.* 10. *Vt monachi, qui veraciter regulariter viuunt ad R. Sedem, vel alicubi vagari non permittantur, nisi Abbatis sui obedientiam exerceant, vel etiam gratiâ adeundi placita sæcularia.* Concil. Mogunt. 1. sub Carolo Magno, *can.* 12. Rhemense sub eodem Principe, anno 813. *cap.* 25. *Vt monachi, & canonici pleniter consilium habeant, qualiter Deo militare, animasque eorum melius valeant custodire, ne propter aliquam necessitatem, occasionem quærant vagandi.* Concilium Aquisgran. *can.* 134. Trosleian. *can.* 3. Trident. *sess.* 25. *de regul. c.* 4. plura Renatus Chopinus *dict. tit.* 2. *monast. n.* 6. Gibalinus *d. disquisit.* 2. *cap.* 2. vnde intelligendus est textus *in cap. iuxta* 16. *q.* 1. vbi statuit Alexander II. vt iuxta Chalced. Concilij tenorem monachis iuxta S. Benedicti normam viuentibus, exitus è monasterio non permittatur. Concilio autem Chalced. *can.* 4. iubetur, monachos propria monasteria relinquentes, grauiter esse puniendos, nisi fuerit de Episcopi ciuitatis licentia; in quo textu difficile est, quod tantùm monachis Benedictinis prohibeatur egressus è monasterio, cùm Concilium Chalced. celebratum fuisset anno 451. natus verò D. Benedictus fuit anno 480. Vnde nullo modo temporibus Concilij Chalced. monachi aliqui degebant sub regula S. Benedicti. Sed Alexander II. ita accipiendus est, vt PP. Concilij Chalced. nullo modo loquerentur de monachis Benedictinis, qui adhuc instituti non erant; sed itavt iuxta Concilium Chalced. clausura omnibus monachis iniungatur, ad similitudinem eorum, qui sub regula D. Benedicti degunt, id est, quod sicut prædicationis causâ monachis D. Benedicti permittitur egressus extra claustra; ita & aliis permittatur. Docet Gibalinus *d. disquisit.* 2. *cap.* 2. §. 3.

9. Traditur ratio decidendi. Sed cùm neglectis tot Ecclesiæ legibus adhuc monachi prætextu suarum obedientiarum, seu administrationum Curias Principum facilè adirent, inflicta fuit excommunicatio in huiusmodi monachos vagabundos. *Clement.* 1. §. *quia verò, de statu monach.* cuius interpretationem latiùs prosequuntur Suarez, Sayrus & Gibalinus *vbi suprà*: & si Abbates, seu Prælati regulares negligentes essent in reuocandis monachis ad monasterium, statuit Innocentius III. vt ipsius Prælati negligentiam suppleat Episcopus, quia vt vitetur peccatum negligente delinquentis iudice, immediatus ordinarius iudex debet eius negligentiam supplere, *cap. significauit, hoc tit.* & licèt monachi exempti sint ab Ordinariorum potestate; sunt tamen casus, in quibus possunt Episcopi punire ipsos, vt docet Barbosa *de potest. Episcop. alleg.* 105. inter quos præcipuè recensetur negligentia Prælati proprij. Vnde rectè statuit Innocentius, negligentibus Prælatis regularibus, Episcopum, vel Archiepiscopum posse reuocare, & retrahere monachos vagabundos.

10. Respondetur difficultatibus. Nec obstant difficultates suprà adductæ: non prima deducta *ex can.* 57. *Concilij Meldensis*; nam licèt verum sit, monachos ratione administrationis sibi commissæ posse Curias Principum adire ex licentia sui Superioris, *c. cùm deputati, de iudicibus*; in præsentis tamen textus specie licèt obedientias, seu ministrationes haberent, non tamen earum ratione, aut accedente superioris licentiâ Curias Principum adibant, immò fructus, & prouentus monasterij dissipabant, & illis abutentes in improbos vsus consumebant, vt ex huius textus serie facilè constat. Nec secunda difficultas refragatur; nam omissâ quæstione, à quo tempore monachorum exemptio in Ecclesia cœpisset, quam prosequitur Filesacus *in præsenti*, & nos disputabimus *in cap. licèt, hoc tit.* constat præsentem Innocentij decisionem referendam esse ad tempus, in quo prædicta exemptio iam in vsu erat; sed eâ non obstante propter negligentiam Prælati Episcopus monachos vagabundos corrigere, ac retrahere valet, sicut & in aliis casibus aduersus eos procedere potest, quos congerit Cochier *integro tract. de iurisd. in exemptos.*

Sed adhuc superiori assertioni primò opponitur textus *in cap. quidam monachi* 16. *q.* 1. vbi refertur, quosdam monachos absque Abbatis licentia, & Episcopi ad Regiam ciuitatem Constantinopolitanam accessisse, variosque seminasse errores, ac perturbationes induxisse: quæstionis fuit, quomodo, & per quos essent reuocandi ad claustra monasterij? Et respondent Patres Concilij Chalced. quod per proprium Abbatem sunt retrahendi, & eo negligente, per defensorem ciuitatis ad propria claustra esse reuocandos. Ex quo textu expressè colligitur, negligentiam proprij Prælati non per Episcopum, aut Archiepiscopum, sed per defensorem ciuitatis esse supplendam. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo, textum *in d. c. quidam*, accipiendum esse de defensore ciuitatis, qui præbendo auxilium Episcopo monachum poterat ad claustrũ reuocare, vt docet Salgado *de Regia protect.* 1. *p. c.* 1. *n.* 112. in eo enim textu monachi vagi excommunicati iam erant ab Episcopo: vnde cùm alia remedia non suppeterent, per defensorem ciuitatis, implorato eius auxilio compescendi erant, & retrahendi: quo modo etiam accipitur textus legum Longobard. *lib.* 3. *tit.* 8. vbi asseritur, quod si regulares non secundùm regularem professionem degant, & emendari nequiuerint à suis Prælatis, Principi nuncietur, non ea eo quia iudex sæcularis posset supplere negligentiam Abbatis, vel Episcopi; sed quia eius auxilium implorari debet, cùm iam disciplinæ ecclesiasticæ rigor eos non compescit. 11. Exponitur textus in cap. quidam 16. q. 1.

Secundò aduersatur textus in Concilio Vernensi, *can.* 10. vbi PP. ita statuerunt; *Vt monachi, qui veraciter regulariter viuunt, ad R. Sedem, vel alicubi vagari non permittantur, nisi obedientiam Abbatis sui exerceant; & si talis causa euenerit, quod absit, quod ille Abbas sic remissus, vel negligens inueniatur, vt in manus laicorum ipsum monasterium veniat, & hoc Episcopus emendare non potuerit, & aliqui tales monachi ibidem fuerint, qui propter Deum de ipso monasterio migrare velint, propter eorũ animas saluandas, hi per consensum Episcopi licentiam habeant, qualiter eorũ animæ possint saluari.* Ex quo expressè deducitur, quod etsi concurrat negligentia Abbatis, & Episcopi, Archiepiscopus non potest eam supplere, & monachos vagabundos retrahere, vt in hoc textu deciditur. Pro cuius canonis expositione sciendum est, temporibus Caruli Magni adeò monasteria subiecta fuisse Episcopis, & Principibus sæcularibus, vt non solùm ab eis visitarentur, verùm si quid ab eis actum erat contra regulam, emendaretur. Concil. Mogunt. *can.* 10. *Dignum, ac necessarium est, vt missi per quæque loca directi simul cum Episcopis vniuscuiusque diœcesis perspiciant loca monasteriorum, canonicorum pariter, & monachorum, similiter & puellarum.* Et *lib.* 4. *Capitul. c.* 78. & *lib.* 1. *cap.* 182. *Vt missi per singulas ciuitates, & monasteria virorum, & puellarum, quomodo, & qualiter in domibus Ecclesiarum, & ornamentis* 12. Exponitur Concil. Vern. can. 10.

mentis Ecclesia emendata, & restaurata esse videntur, & diligenter inquirant de conuersatione singulorum. Latè probat Filesacus *in præsenti*, §. 4. vnde *in d.can.* 10. *Concily Vern.* ideò non puniuntur monachi vagabundi, quia ipsius monasterij visitatio ad Episcopum, & Principem spectabat; & si monasterium occupatum erat à laicis, & monachi vt saluti animarum suarum consulerent, voluissent è monasterio discedere cum litteris dimissoriis proprij Episcopi, hoc facere poterant, quia monachi subiecti erant Episcopo, vt iam probaui.

13. EXPONITVR CAN. 13. CONCILII ALTISSIODOR.

Tertiò opponi potest canon 13. Concilij Altissiodor. in illis verbis: *Si monachus in monasterio adulterium commiserit, aut peculiare habere præsumpserit, aut furtum fecerit, & hoc Abbas per se non emendauerit, aut Episcopo, aut Archidiacono non insinuauerit, ad pœnitentiam agendam in alio monasterio retrudatur.* Ex quibus deducitur, negligentiam Abbatis non suppleri ab Episcopo, vel Archiepiscopo, sed tantùm ipsum Abbatem ob omissam vindictam in monachum, detrudendum esse in monasterium. Cuius canonis solutio facilis est, si animaduertamus, in eo Patres tantùm agere de puniendo Abbate negligente in regulari disciplina; non tamen negare Patres, Episcopum posse supplere ipsius Abbatis negligentiam, monachum adulterij reum puniendo, vt in hoc textu docetur.

14. EXPONITVR CAN. 57. CONCIL. MELDENSIS.

Ex his deducitur vera interpretatio ad difficile Concilij Meldensis decretum relatum canone 57. his verbis: *Vt monachi, quibus monasteriorum cura commissa non est, passim, & sine auctoritate Palatium non adeant, nec in eo immorentur, vel vbi, & vbi discurrere ac peruagari præsumant; sed si tales quilibet fuerint, vt vtiles, & necessarij Ecclesiæ ac Principi reperiantur, cum auctoritate Episcopi canonicè, ac religiosè pergant. Sin autem in monasteriis suis, sicut canonica, & regularis docet institutio, religiosè resideant: quos etiam nec Episcopus, nec Abbas, vel quilibet alius veredariorum more in missaticis instanter transmittat; quia per quosdam illorum contra canonicam auctoritatem, & ecclesiastica, & ciuilia perturbantur negotia: nec sub prætextu obedientiæ diutiùs villicationibus inseruiant, sed regulariter obedientiam in vicissitudine sua peragentes, secum, vt de S. Benedicto legitur, in monasterio habitent, atque seipsos recolligant. Hæc autem transgredientes, siue Prælati in fauendo, siue subditi in obtinendo, excommunicentur.* Ex quibus apertè deducitur, non Abbatis, seu Prælati regularis licentiam; sed Episcopi desiderari, vt monachi à claustro discedentes adire possint Curiam Principis: igitur quia nullâ datâ negligentiâ proprij Prælati potest Episcopus extrahere, seu reuocare monachum vagabundum. Cui difficultati respondendum est, PP. Concilij Meldensis exaudiendos esse eo tempore, quo monachi adhuc erant sub iurisdictione Episcopi proprij, videlicet loci, vbi monasterium situm erat. Licèt enim temporibus Concilij Meldensis in aliis prouinciis monachi exempti essent à lege diœcesana; tamen in Gallia hæc subiectio diutiùs permansit, adeò vt Episcopi omnia in monasteriis pro arbitrio disponerent. Concilium Mogunt. *dict. can.* 12. Concil. Ticinense *can.* 14. Synodus Augustana celebrata anno 952. *can.* 6. *Oportet etiam Episcopum, in cuius diœcesi cœnobium situm est, monachorum prouidentiam gerere, & si aliquid correctione dignum repererit, corrigere festinet.* Vnde cùm prædictum Concilium Meldense celebratum esset anno 825. vt probaui *in c.* 5. *de constit.* quo tempore adhuc monachi subiecti erant Episcopo; rectè docetur à Patribus absque Episcopi licentia non licere monachis Principum Palatia, & Curias adire. Sed antequam hinc abeamus, exponenda sunt verba illa: *Veredariorum more in missaticis instanter transmittat.* Quibus statuitur, non permitti Episcopis, & Abbatibus monachos veredariorum more transmittere. Pro quorum interpretatione sciendum est, veredarios appellari nuncios, qui aut pedibus, aut equis huc atque illuc discurrunt, *l.* 50. *C. Theodos. de cursu publico*, vbi I. Gothofredus; qui primò diuiduntur in veredarios publicos, & priuatos. Priuati sunt, qui in negotiis priuatis ad quæstum proprium vias commeant, litterasque ex mandato priuatorum celeriter deferunt, quos vulgò dicimus *Correos, ò postas de las veinte*: publici sunt, qui non nisi epistolas Regias ad publica negotia deferunt. De his agitur *in l.* 17. *&* 50. *C. Theod. de cursu publico*; & probant Iulius Firmius, & Mathes. *lib.* 3. *c.* 13. *Ac Regum nuncios, veredariosque reddent.* Priscus auctor in historia Seruatij Episcopi Tungrorum: *Illicò ergo procedunt vniuersali Principum decreto veredarij veloces.* D. Hieronym. *in lib. Esther, c.* 8. *Egressi sunt veredarij celeres nuncios perferentes.* Secundò diuiduntur in veredarios pedites, & equites; alij enim cursum publicum pedibus peragebant, alij verò equis: eorum meminerunt Symmachus *lib.* 7. *epist.* 14. *Cùm veredarij deesset occasio, priuato homini reddenda scripta commisi.* Cassiodor. *lib.* 6. *epist.* 6. *Veredariorum quin etiam opportunam velocitatem.* Quorum status semper in cursu est. Historia tripartit. *lib.* 5. *c.* 49. *Missus est veredarius, qui hæc velociter adimpleret.* Plura de ipsis Bulengerus *lib.* 4 *de Imperio, cap.* 22. Gutherus *lib.* 2. *de officiis domus, cap.* 14. Sauarus *ad Sidonium lib.* 5. *epist.* 7. *verbo Veredarij*, Iuretus *ad Symmachum lib.* 7. *epist.* 14. D. Ioannes de Lartea *alleg.* 50. *n.* 18. Quibus suppositis pro veredariorum cognitione, sequitur vt cognoscamus, quid missatici appellatione veniat. Et sciendum est, missaticum apud Gallos appellari locum, tractumque, cui præest missus à Principe. Constitutio Caroli Calui *tit.* 12. apud Siluacum: *Vt vnusquisque missus in suo missatico prouisionem habeat, vt si aliquis de nostris fidelibus per missaticum suum transierit, aut ibi consistens, aut commanens rapinas fecerit.* Et capite sequenti: *Vt missi in illorum missaticis curam habeant, ne homines nostri vicinos minores, aut maiores deprædentur.* Et *lib.* 3. *Capitul. tit.* 17. *Vnusquisque suo missatico maximam habeat curam ad prouidendum, & ordinandum, ac disponendum secundùm voluntatem Dei.* Et *Capitul.* 80. *Vt missi nostri diligenter inquirant, & describere faciant vnusquisque in suo missatico, quid vnusquisque de beneficio habeat, vel quot homines casatos.* Plura de his Lindembrogius *in Glossario legum antiquarum, verbo Missatici.* Vossius *de vitiis sermon. eod. verbo.* Quibus suppositis sensus prædicti canonis est, ne Abbas, aut Episcopus, qui possunt monachis facultatem concedere adeundi palatia, & Curiam Principum, ipsos vt veredarios mittant ad missos Dominicos existentes in missaticis; cùm non deceat monachos veredariorum officium. Tandem statuunt PP. in eo canone, ne sub prætextu obedientiæ villicationibus diutiùs inseruiant, sed regulariter obedientiam in vicissitudine sua peragant. Quibus verbis prohibetur, ne rurali operi, aut administrationi monachi operam dantes diuagentur extra monasterium prætextu obedientiæ, sed potiùs in monasteriis degant, iuxta SS. PP. instituta, & D. Benedicti regulam.

Rursus ex suprà traditis exponendus est textus *in l. qui in monasteriis* 29. *C. de Episcop. & cleric.* vbi Imperatores Leo, & Anthemius prohibent monachis, ne exeant è monasterio animo diuagandi in 15. EXPONITVR L. QVI IN MONASTERIIS.

vrbe

vrbe Antiochena,& similibus,nisi apocrisiarij sint, & apocriseoo causâ exire cogantur. Quod Imperatorum responsum mirè conuenit cum suprà traditis. Tantùm in ea parte difficultatem continet,quatenus apocriseon causâ permittit monachis curias Principum adire. Cui difficultati respondendum est,omissis variis apocrisiarij acceptionibus, quas retuli *in cap.4.de elect.* & congessit P.Marcha *lib.5. concord. cap.*16. asserendo,apocrisiarios plerumque appellari eos, qui negotia sui cœnobij, aut Ecclesiæ curant. Iustinianus *nouell.6. Apocrisiarij vocantur, qui sanctissimarum Ecclesiarum negotia curant.* Hincmarus *epist.3.cap.*13. probant variis testimoniis Rosveidus *in Onomast.verbo Apocrisiarius*, Turturetus *in Sacello,cap.*3. Vnde cùm in eo textu monachi apocrisiarij accipiantur pro his,qui negotia monasterij curabant, ideò illis permittitur extra claustra degere, & curias Principum adire. Docet Gibalinus *de clausura regul. disquisit.* 2. *cap.* 1. §. 1.

CAPVT VIII.

[a] *Rothomag. Archiep. & [b] Suffraganeis eius.*

AD reprimendam malitiam peruersorum[c] pœnæ certæ sunt in canonibus constitutæ, quas sicut latas à vobis interdum in subditos vultis iouiolabiles obseruari; ita latas[d] ab aliis debetis inuiolabiles obseruare. Inde est,quod voiu. v. per A.s.m.quat. [e] sententias,quas veo.f.n.[f] Lexonien. Episcopus duxerit in subditos suos canonicè promulgaodas, & vos ipsi seruetis,& à vestris subditis faciatis inuiolabiliter obseruari. Tu verò,frater, cùm excommunicatioois sententia per [g] appellationis ooo suspendatur obiectum: si quis excommunicatus ab ipso de ioiusta tibi fuerit excommunicatione conquestus,ad ipsum ei quasi Coëpiscopo deferens, absoluendum secundùm Ecclesiæ formam remittas. Quod si fortè noluerit illum absoluere,tu receptâ iuratoriâ cautione,absolutionis ei munus poteris exhibere; ita tamen,quod nisi tibi legitimè constiterit,eum contra iustitiam excommuoicatum fuisse, ex debito sibi iuramento præcipias, vt super eo, de quo fuerit excommuoicatione notatus,eidem Episcopo satisfaciat competenter. Quod si facere fortè contempserit, eum in excommunicationis sententiam ap. rem. reducere non omittas. Datum, &c. Cal. Iunij.

NOTÆ.

1. a ROthomag.] Ita legitur in tertia collectione, *cap.*2. & in ipsis epistolis Innocentij correctis à Strleto,*pag.* 103. De hac Ecclesia Rothomag.aliqua adduxi *in cap. cùm contigat,de rescriptis.*

2. b *Suffraganeis.*] Baioceosi videlicet,Lexouiensi, Ebroicensi, Abricnensi, Sagiensi, Constantiensi Episcopis, qui parent Metropolitano Rothomagensi,vt referunt Carolus à S. Paulo *in Geograph. sacra*, Barbosa *in notit. Episcop.*

3. c *Pœnæ certæ sunt in canonibus constitutæ.*] Quas longum foret recensere. Eas cumularunt Plaza,D. Ioannes Vela,Farinacius,Gutierrez io suis tractatibus de delictis, & eorum pœnis. Pichardus *in manuduct.ad praxim,3.p.ex litera A.* In sacris eoim canooibus pro varietate, & grauitate delictorum variæ fuerunt tam io foro externo, quàm interoo statutæ pœnæ. Aut degradatio videlicet,aut suspensio, aut depositio iopooitur, vt constat ex quamplutibus canonibus congestis ab Antonio Aug. *in epit. iuris Pontif. ex lib.* 34. *vsque ad* 40. Quoad pœnam verò pro delictis commissis imponendam, quam Patres Concil. Trident. satisfactionem appellant in sacramcoto pœnitentiæ,olim in arbitrio erat Episcopi,ad quem specialiter spectabat pœnitentiam imponere pœnitentibus in Ecclesia conuenientibus, peccataque sua specialiter detegentibus. Coocil. Ancyr. *can.*5. Aurelian.4.*can.*8. Carthag. Synodus *can.*46. vbi Balsamon notauit. Sed cùm crescente fidelium peccantium numero Episcopos non sufficeret pœnitentiis imponendis,reseruatâ Episcopis pœnitentiæ solennis impositione; facultas imponendi pœnitentiam priuatam Presbyteris data fuit, qui ex eo pœnitentiarij dicti fuerunt; & in singulis Ecclesiis creatus fuit vnus sacerdos ad illud ministerium. Socrates *lib.5. historia, c.*19. latè probant Filesacus *in cap. inter* 15.§.4. *hoc tit.* Anton. Ang. *in præfat. ad pœnitentialia.* Isti Presbyteri pœnitentias imponebant pro arbitrio suo, *cap. Deus qui* 8. *dist. c. quæsitum* 7. *de pœnit. & remiss.cap. tempora* 2.26.*q.*7. Synodus Metensis celebrata anno 854. *cap.*10. Posteà tamen ex diuersis Ecclesiæ canonibus collecti fuerunt canooes,quos posteri appellarunt pœnitentiales, & ipsam collectiooem pœnitentialia dixerunt,de quibus pro distinctione Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis eorum auctores & formam referentes plura adducunt Anton. Aug. *in præfat. ad pœnit.* Filesacus *in d.cap.*15.§.1. Anguianus *lib.2.de legibus,cap.*3. Saussay *in Panopl.sacerdot.p.*1. *lib.*7. §.25. Hodie tamen omnes pœoitentias arbitrarias esse probat Barbosa *in d.cap.quæsitum, & in cap. tempora,num.*7.

d *Ab aliis.*] Episcopis videlicet, vel iudicibus æqualis auctoritatis; vox enim *aliis*, est repetitiua similium, vt probant textus *in authent. si fugitiui, C. de seruis fugitiuis, authent. ex testam. C. de collat.* vbi omnes repetentes notant illa verba, *aliorum datorum*, esse referenda ad donationes ob causam, de quibus in principio egerat Imperator. 4.

e *Sententias quas.*] Ex his verbis,& illis,quæ sequuntur,*Excommunicationis sententia*, probatur, excommunicatiooem sententiam esse,quod latè illustrat Gibalinus *de censuris disquisit.* 1.*q.*4.

f *N. Lexon.*] Videlicet Ioannes de Humeto, Præsul Lexoniensis. De ea Ecclesia agemus *in c.*2.

g *Per appellationis.*] Appellatio enim à sententia excommunicationis interposita tantùm operatur effectum deuolutiuum, non verò suspensiuum, 5.
cap.pastoralis, §.1. vbi latiùs tradenius,*de appell.* Interim videndi sunt Cuiacius *in cap. cùm inter,de exceptionibus*, Gutierrez *lib.*1.*canonic. cap.*1. Suarez

de

de censuris disput. 13. *sect.* 2. Amaya *lib.* 2. *obseru. c.* 15. Mancinus *Genialium c.* 45. Salgado *de protect. Regia*, 2. *p. c.* 8. Gibalinus *de censuris disquisit.* 6. *q.* 3.

6. Vt propriam huius textus conclusionem deducamus, primò supponendus est eius verus, & genuinus sensus. Illa enim verba, *ab aliis recipiantur ad communionem*, duplicem sensum habere possunt. Primus est, vt à propriis Episcopis excommunicati ab aliis euitentur; quasi statuat Innocentius, vt in vna diœcesi excommunicatus, vbique terrarum pro excommunicato habeatur, & tanquam à communione pulsus, ab omnibus fidelibus euitetur. Olim enim Episcopi nomina eorum, quos communione priuabant, non tantùm vicinis Episcopis nuntiabant, verùm & longè distantibus, vt ab illis vitarentur, si forsan illuc accederent, vt probat D. August. *lib.* 3. *contra litteras Petil. cap.* 3. in illis verbis: *Cuius scilicet Splidonis in Gallia damnationem ad nos à fratribus nostris missam collega noster apud Constantinum publicè legendam proposuit.* Hac ipsa ex causa decreto Concilij Aruernensis, referente Iuone Carnot. *epist.* 76. *sub finem*, constitutum est, vt excommunicatus ab vno Episcopo, à vicinis item Episcopis excommunicetur. Idem *epist.* 179. *in fine*, post interpellatam Adelam Comitissam pro Ecclesiæ quiete & indemnitate, subdit: *Quod si hæc omnia contempseritis, sciatis quia Ecclesia corde contrito, & humiliato, ascitis sibi omnibus Ecclesiis subiectis, quotidie ante corpus & sanguinem Domini, & Sanctorum patrocinia clamorem faciet* (idest excommunicationem proferet) *aduersus omnes huius mali patratores, & consentaneos; & ad hoc ipsum ex debito omnes vicinos Episcopos cum Ecclesiis sibi subiectis inuitabit.* Etiam in iure cautum legimus, vt charta anathematis pro foribus Ecclesiæ, tanquam programma appendatur, *cap. curæ* 11. *q.* 3. *cap. ad Parochianos, de sentent. excom extrauag. ad certitudinem, eod. tit.* illustrat Ricciulus *lib.* 4 *de iure person. cap.* 62. & apud Græcos anathemata publicè in columna proponi, ex Socrate probat Theophilus *tomo* 14. *de litteris monit. c.* 7.

Alter sensus eorum verborum, *ad communionem non recipiantur*, esse potest, id est, absoluantur; quasi ab Innocentio statuatur, vt excommunicatus ab vno Episcopo non absoluatur ab alio, nisi ab eo, à quo excommunicatur: qui proprius, genuinusque sensus est huius textus, si conferatur cum verbis sequentibus, vbi de absolutione agitur; & cum canone 31. Apost. & *cap. sententia* 11. *q.* 3. vbi eisdem verbis vtuntur Patres, vt statuant, absolutionem excommunicationis ab eo esse præstandam, à quo prolata fuit sententia.

COMMENTARIVM.

7. CONCLVSIO DEDVCITVR, ET PROBATVR.

IVxta quem verum sensum deducitur hæc assertio: *Ab vno Episcopo excommunicatus, ab aliis est vitandus, & Archiepiscopus per querelam aditus non absoluit, nisi primo remittat.* Probant textus *in cap. si quis a proprio* 11. *q.* 1. *cap. ex frequentibus, de instit. cap. per tuas, de sentent. excomm.* Concilium Sardic. *can.* 13. aliàs 16. *Osius Episcopus Cordubensis dixit: Hoc quoque omnibus placeat, vt siue Diaconus, siue Presbyter a proprio Episcopo fuerit communione priuatus, & ad alterum perrexerit Episcopum, & scierit ille, ad quem confugit, eum ab Episcopo fuisse excommunicatum, non oportet, vt ei communionem indulgeat.* Lateran. sub Calixto II. *can.* 9. *A suis Episcopis excommunicatos ab aliis Episcopis, Abbatibus, & clericis in communionem recipi proculdubio prohibemus.* Synodus Antiochena *can.* 6. *Vt qui excommunicatus à proprio Episcopo, ab eodem soluatur.* Can. 53. Concil. Illiberit. *Placuit cunctis, vt ab eo Episcopo quis recipiat communionem, à quo abstentus in crimine aliquo fuerit: quod si aliquis Episcopus præsumpserit illum admittere, illo adhuc minimè sciente, vel consentiente, a quo communione priuatus fuerat, sciat se huiusmodi causas inter fratres esse cum status sui periculo præstaturum.* Vbi notat Mendoza, Patres asserere hoc cunctis placuisse. Arelat. 2. circa tempora Nicæni *can.* 8. Carthag. 2. *can.* 8. Arausic. *can.* 11. Cæsaraugust. *can.* 5. Turon. 2. *can.* 8. Lugdun. 2. *can.* 3. Nicænum *can.* 5. Epaunense *can.* 28. Parisiense 3. *can.* 7. Tauritan. *can.* 7. Altissiod. *can.* 39. Aquisgran. 1. *can.* 42. 51. & 72. Valentinum sub Lothario Rege *can.* 15. Lateran. sub Alexand. III. *can.* 21. Regiaticinum *can.* 11. Romanum 1. sub Nicolao I. Lemouic. *act.* 2. *column.* 5. & 7. Melficanum sub Vrbano II. *can.* 15. London. sub Honorio III. *can.* 8. Moguntin. sub Paulo III. *can.* 104. Siricius Pontifex *epist. ad Episcopos per Africam*, Innocentius I. *epist. decret.* 7. *c.* 7. Nicolaus I. *epist.* 7. 9. 46. & 98. Ioannes P. VIII. *epist.* 9. & 72. *circa finem.* Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti, & *de potest. Episcop. alleg.* 126. *num.* 22. Filesacus *in præsenti*, Suarez *de censuris disput.* 7. *sect.* 2. Cæsar *de eccles. hierarch. disput.* 5. §. 2. Mendoza *lib.* 2. *Concilij Illiberit. lib.* 3. *cap.* 31. Gibalinus *de censuris disquisit.* 9. *q.* 3. *prop.* 1. Frechilla *de excomm.* 4. *p. art.* 1. Morinus *lib.* 2. *exercit. cap.* 28.

8. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO.

Sed pro dubitandi ratione aduersùs primam partem huius conclusionis, vbi asseritur, excommunicatum ab ipso iudice, à quo excommunicatus fuit, non ab alio Episcopo, vel superiore esse absoluendum, ita insurgo. Aut excommunicatio lata est ab homine, aut à iure: neutro casu desideratur absolutio eius, qui excommunicationis sententiam protulit: igitur non rectè asseritur, iudicem ipsum, non alium, posse excommunicationem relaxare. Maior patet; minor autem probatur. Nam si excommunicatio lata est ab homine, eius superior potest sententiam ab eo prolatam relaxare, *cap. nuper* 29. §. *in primo*, ibi: *Ab eo, vel eius superiore.* Et *cap. per tuas, de sentent. excomm. c. venerabilibus*, §. *porrò*, & §. *si verò, eod. tit. lib.* 6. Si à lege, etiam inferiores ab ea absoluere possunt, *c. nuper*, §. *in secundo, c. prudentiam* 21. §. *sexta, de officio deleg.* Docent Couar. *cap. alma*, 1. *p.* §. 12. *n.* 4. Nauarrus *in manual. c.* 27. *n.* 39. igitur necessariò non est adeundus qui excommunicationem protulit. Accedit, nam si alij Coëpiscopi, aut iudices excommunicationem ab alio latam non possent absoluere, sequeretur excommunicatum in excommunicatione perpetuò mansurum esse; siquidem qui excommunicationis sententiam protulit, eam relaxare non potest, quia iudex posteaquam sententiam protulit, functus est officio suo, *l. iudex, ff. de re iudicata, cap. in litteris* 9. *de officio deleg.* igitur alius, siue æqualis, siue superior, debet ipsum excommunicatum absoluere. Secundò aduersùs aliam assertionis partem, vbi docetur, excommunicatum conquestum coram Archiepiscopo de iniustitia excommunicationis, remittendum esse ad Episcopum, qui eum communione priuauit, vt ab ipso absoluatur, insurgit illud iuris principium, quo docetur, Archiepiscopum, coram quo excommunicatus conquestus est de iniustitia excommunicationis, posse per se illum absoluere, *d. c. per tuas, de sentent. excomm. c.* 1. §. *sanè, de censib. lib.* 6. *c. irrefragabili*, §. *cæterùm, hoc tit.* igitur non rectè asseritur, ipsum excommunicatum remittendum esse ad proprium Episcopũ, vt ab eo absoluatur. Augetur hæc difficultas ex eo, quia si in huius textus specie Archiepisco-

pua

pus aditus fuit per viam appellationis, vt in illis verbis, *Per appellationis non suspendatur obiectum*, innuitur, Archiepiscopus directè poterat absoluere excommunicatum; nam licèt appellatio interposita in causa excommunicationis non operetur effectum suspensiuum, vt ex hoc textu constat; operatur tamen effectum deuolutiuum, vt probant Abbas *hic*, *n.* 9. & cæteri ordinarij: igitur Archiepiscopus per se vt iudex competens poterat absoluere ipsum excommunicatum.

9. De excommunicatione à iure lata. His difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens Innocentij decisio, ad cuius expositionem sciendum est, excommunicationem dupliciter considerari posse, videlicet vel à iure inflictam, vel ab homine prolatam. In excommunicatione à iure inflicta quilibet Episcopus, aut parochus proprius potest eam relaxare, si absolutio superiori reseruata non sit, *c. nuper, de sentent. excom.* nec interest, an lege generali, speciali, vel synodali excommunicatio inflicta sit, vt docent Couar. *in c. alma*, 1. *p.* §. 12. *n.* 4. Marius Alterius *de censur. lib.* 4. *disput.* 3. Suarez *eod. tract. disp.* 7. *sect.* 5. *n.* 21. Appellatione Episcopi veniunt omnes habentes iurisdictionem episcopalem; appellatione verò parochi sacerdotes illi, qui præpositi sunt administrationi Sacramentorum, illi enim à qualibet censura non reseruata absoluere possunt, vt docent cum D. Thoma *in* 4. *dist.* 18. *q.* 2. *art.* 5. Maior *ibi*, *dubio* 3. Gabriel *quæst.* 3. *art.* 3. Soto *dist.* 22. *q.* 2 *ad secundum*, *conclus.* 3. Caietanus *verbo Absolutio*, *n.* 4. licèt contrarium teneat Couar. *vbi supra*, 2. *part.* §. 12. Paludanus *in* 4. *dist.* 18. *q.* 5. *art.* 1. Sayrus *lib.* 7. *thesauri*, *c.* 19. *n. fin.* qui affirmant, nouiori iure denegatam esse hanc facultatem absoluendi parochis, *ex Clement.* 1. *de priuileg. extrauag.* 1. *eod. tit.* Sed si rectè eas constitutiones perpendamus, in illis non agitur de parochis, sed de religiosis priuilegia habentibus, vt iam notauit Gibalinus *dict. disquisit.* 9. *pag.* 410.

10. De excommunicatione ab homine prolata. Circa excommunicationem ab homine discrimen est constituendum inter excommunicationem generalem, seu generaliter prolatam; & particularem, in specialem subditum pronunciatam. A generali censura omnis ille potest absoluere, qui ab excommunicatione à iure inflicta absoluere valet, *cap. ex frequentibus*, *de instit. cap. graue, de præbendis.* Docent Couar. *vbi supra*, §. 12. *num.* 4. Soto *in* 4. *dist.* 22. *quæst.* 3. *art.* 3. Auila *de censuris* 2. *part. cap.* 7. *disput.* 1. *dubio* 8. Hurtado *de excom. difficult.* 6. Layman *in summa lib.* 1. *tract.* 5. *c.* 7. *n.* 3. plures congesti à Gibalino *vbi suprà*, *pag* 411 *n.* 10. cùm enim censura ab homine generaliter lata habeatur pro statuto, aut constitutione; & à censuris statuto, aut constitutione generali latis absoluat quilibet Episcopus, parochusve, vt suprà probaui; ideò & à censura generaliter lata ab homine quilibet Episcopus, parochusve absoluere valet; à sententia verò excommunicationis specialiter ab homine prolata absoluere potest, qui eam protulit, eius successor, superiórve, aut iudex delegatus: illis exceptis, nullus alius absoluere potest, etiamsi æquali præfulgeat dignitate, *cap. verbum, de pœnit. dist.* 1. Sed licèt hoc iuris principium certum sit, aliquas patitur exceptiones. Prima est, si excommunicationis inflictæ absolutionem iudex sibi reseruauerit, vt contingit in incendiario, qui ob sceleris grauitatem excommunicatione innodatur, & eius absolutio R. Pontifici est reseruata, *cap tua nos, de sentent. excomm.* docet Leander *de censur. disput.* 17. *quæst.* 16. Secunda proponitur *in cap quærenti, de officio deleg.* vbi si delegatus proferat excommunica-

tionis sententiam, eamque intra annum non relaxauerit, elapso anno ab ea absoluere non potest, quia functus est officio suo, *cap. in litteris* 9. *eodem tit.* vbi notaui, quoad superiorem etiam procedit dicta sententia; nam cùm per appellationem ab excommunicatione interpositam iurisdictio ad superiorem deuoluatur, *cap. si à iudice, de appell. lib.* 6. ideò habet facultatem relaxandi huiusmodi censuram; interim autem etiam inferior, qui excommunicationem protulit, potest eam relaxare, quia potest tollere grauamen illud, à quo fuit prouocatum, *cap. cùm cessante* 60. *de appell.* quoad successorem etiam iudicis, qui sententiam protulit, aperta sunt iuris testimonia *in can.* 39. *Apostol. can.* 47. inter canones Arabicos; *can.* 5. inter Græcanicos, vt latè probaui *in cap.* 9. *de officio deleg.* igitur sicut ipse, qui sententiam excommunicationis protulit, potest absoluere, ita & eius delegatus. Leander *dict. disp.* 17. *quæst.* 17. & 18.

Ex his manifestè apparet, nullum alium æqualem auctoritatem habentem posse absoluere ab excommunicatione ab homine specialiter prolata; quod iam à temporibus Apostolorum cautum inuenio: canone enim 38. Apost. ita cauetur: *Si quis Presbyter, aut Diaconus segregatus fuerit, hunc non licere ab aliis recipi, sed ab eo, qui segregauerat, nisi fortè obierit Episcopus, qui illum segregasse cognoscitur.* Qui canon citatur in Concilio Niceno cans 5. *De his, qui excommunicantur, siue clerici, siue laici, ab Episcopis per suas quasque prouincias seruetur & ista sententia secundum canonem; vt qui ab aliis excommunicantur, ab aliis ad communionem non recipiantur.* Vbi verba illa, *secundum canonem*, referenda sunt ad prædictum canonem Apostol. Accesserunt Concilium Illiberit. *can.* 53. Arelat. 1. *can.* 16. & alia SS. PP. decreta suprà adducta. Cyrillus Alexandrinus *in epist. ad Episcopos Libyæ*, vbi notauit Balsamon. Iuo Carnot. *epist.* 60. 76. & 194. vbi conqueritur de Hugone Archiep. Lugdun. eo quod sacrilegos à se, suisque Coëpiscopis excommunicatos communioni restituerat. Cuius prohibitionis ratio ex eo petenda est, quia vt inquit Aristoteles *lib.* 2. *œcon.* ægrè fert vnusquisque suo honore priuari. Vnde ad conseruandam Episcoporum auctoritatem, quæ vilesceret, si facta ab vno, ab alio infecta redderentur, rectè constitutum est, vt ab vno excommunicatus, ab alio non absoluatur; oportuit enim ordinem politiæ seruari, qui facilè confunderetur, nisi firmis & immobilibus cuncta essent distincta limitibus. Vnde factum est, vt terminos territorij fixos, & immobiles habuerit olim vetustas, & venerabiles, sacrosque appellaret, vt prodit Ouidius *lib.* 2. *Fastorum.* 11. Traditur ratio decidendi.

—— Solito celebretur honore
Separat indicio qui Deus arua suo:
Termine, siue lapis, siue es defossus in agro,
Stipes ab antiquis tu quoque numen habes.

Et Iuuenalis *satyra* 6.

Improbus aut campum mihi si vicinus ademit,
Aut sacrum effodit medio de limite saxum.

Alia plura congerit Brissonius *lib.* 1. *de formulis*, *pag.* 48. inde etiam quia confusis terminis totius politiæ ordo confunderetur, iurisdictionis, & territorij causam publicam esse leges voluerunt, vt probant textus *in l. publicè, ff. de iudiciis, l. filius, ff. de his qui sunt sui.* Quare rectè Innocentius III. in præsenti decidit, ne iudex iurisdictionem alienam inuaderet, non posse ab vno excommunicatum, ab alio iudice absolui.

Ttt Igitur

12. *Ampliatur præsans assertio.* Igitur ille, qui excommunicationem protulit, eam relaxare debet, nisi à superiore impedimentum apponatur. Quæ conclusio ampliatur i:avt procedat etiamsi iudex, qui excommunicationis sententiam protulit, sacerdos non reperiatur, quamuis contrarium tenuerior Syluester *in summa, verbo Absolutio* 3.§.1. Hostiensis *in summa, tit. de sentent. excom. §. quis possit absoluere* : & *in cap. à nobis, el 2. eod. tit.* & alij congesti à Leandro *de censur. disp.* 17.*q*.4. moti auctoritate textus *in c. canonica*, in illis verbis: *Presbyter esse debet*, & *c. nuper*, ibi: *Sacerdos, de sentent. excom.* Ille enim, qui sententiam protulit, tantùm primâ tonsurâ initiatus potest ita excommunicatum absoluere, non solùm vt compareat in iudicio, communicetque cum aliis fidelibus, verùm vt fruatur Ecclesiæ suffragiis. Defendunt Couar. Nauarrus, Suarez, Sayrus, Hurtado, & alij congesti à Leandro *d.q.*4. cùm enim hæc absolutio non sit sacramentalis, non est ratio cur affirmemus esse necessarium gradum Presbyteratus in iudice absoluente, sed tantùm iurisdictionem desiderari, vt probat textus *in c. transmissa, de elect.* Nec contrarium probat textus *in d.c. si canonica*; idcò enim in eo desideratur ordo sacerdotalis, quia agitur de peccato R. Pontifici reseruato, cuius ratione excommunicatio incursa erat; à culpa autem nisi presbyter absoluere non potest. Ita docent Couar. & Hurtado *vbi suprà*. Nec textus *in d.c nuper*, in quo non agitur de excommunicatione ab homine inflicta, sed de censura à iure statuta. Ampliùs quia in eo textu tantùm affirmatur, parochum posse ab ea excommunicatione absoluere; vnde etsi accipiatur textus de excommunicatione ab homine lata, non negat Pontifex alium etiam non sacerdotem ab ea absoluere non valere.

13. *Dissoluuntur difficultates.* Nec suprà adductæ difficultates aduersantur. Non prima, cui facilè ex suprà traditis respondetur asserendo, verum esse superiorem eius, qui sententiam protulit, posse ab ea absoluere, ex ratione suprà adducta; textum verò *in d.c nuper*, cum aliis, procedere in excommunicatione à iure inflicta, ab ea enim omnes absoluere possunt, vt suprà probaui. Nec augmentum huius difficultatis deductum *ex d.l. iudex* 55. *ff. de re iudicata*, refragatur: pro cuius vera interpretatione repetenda sunt, quæ adduxi *in c. in litteris, de officio delegati*. Difficilior est secunda dubitandi ratio propter iurium expressam antinomiam, sed pro ea sedanda, omissis solutionibus traditis à Glossa *in præsenti, verbo Conquestus*, Abbate *n.*3. & *in cap. ab excommunicato, n.*12. *de rescriptis*, Innocentio *hic, n.*4. Franco *in d.c. venerabilibus, § sanè, n.*3. Barbosa *in præsenti*, & *alleg.* 126.*n.*22. Frechilla *vbi suprà, n.*3. aliqui casus distinguendi sunt. Primus est cùm subditus suffraganei conqueritur coram Metropolitano de iniustitia excommunicationis; quia videlicet Episcopus ex officio, & non ad partis petitionem ipsum excommunicauit; tunc enim Archiepiscopus, siue per appellationem, siue per querelam aditos, potest ipsum absoluere, *d.c. venerabilibus, in principio, vers. Attamen.* Ratio huius principij est, quia in causis suffraganeorum, qualis est hæc, *c. sacro, de sentent. excomm.* Archiepiscopus competens iudex est, siue per appellationem, siue per simplicem querelam adeatur, *cap. per singulas* 9. *q.*3. quo casu procedere præsentem textum in illis verbis: *Eidem Episcopo satisfaciat*; docet Cæsar *de Ecclef. Hierarch. d. disp.*5.§.2.*n.*24. Secundus casus consideratur, cùm causa, ob quam inflicta fuit excommunicatio, vertitur inter subditos suffraganeorum, & à sententiæ iniustitia appellatum est ad Archiepiscopum; tunc enim licèt quoad effectum suspensiuum appellatio nihil operetur, quoad deuolutiuum tamen effectum sortitur: vnde Metropolitanus fit competens, & de iniustitia excommunicationis cognoscere valet, *c. duo simul, c. pastoralis, hoc tit. d. cap. venerabilibus, in principio.* Et si excommunicatio, à qua appellatum fuit, iuxta acta processus recta videtur, non potest absoluere, sed debet excommunicatum absoluendum remittere ad proprium iudicem primæ instantiæ, *dict. c. sacro*, ibi: *Ad excommunicatorem remittat*; *cap. per tuas, de sent. excom. c. venerabilibus*, §. *sanè*: ad quem casum refert præsentem decisionem Frechilla *vbi suprà, n.*4. Ratio est, quia si dum constat de sententiæ iustitia, Archiepiscopus absolueret, iniuriâ afficeretur iudex suffraganeus, *c. seruetur* 11.*q*.3. Debet ergo excommunicatus remitti vt absoluatur, atque vt Archiepiscopus possit de causa cognoscere; antea enim in ea procedere non valet, *c. cùm contingat, versic. Antequam, de officio deleg. d.c. per tuas*, nisi in duobus casibus. Primò, si periculum est in mora, secundò si malitiosè Episcopus suffraganeus denegat absolutionis beneficium, *d.c. per tuas, de sacro*, §. *sanè*. Tertius casus est, cùm apud Metropolitanum notoriè constat de iniustitia excommunicationis; tunc enim ipse potest absoluere, *d.c. venerabilibus*, § *sanè, vers. Si verò, c.*1. *vers. Notoria, de censibus lib.*6. sed si dubitetur, an iusta, vel iniusta sit excommunicatio à suffraganeo lata, tunc secundùm iuris scrupulositatem potest Metropolitanus illum absoluere, *d.c. per tuas, vers. quod si, d.c. venerabilibus, vers. Quod si dubitetur*: sed secundum humanitatem, & debitum honestatis Archiepiscopus debet remittere ipsum absoluendum excommunicatori, *d.c. per tuas*, ex ratione textus *in cap. quibus Episcopi* 11.*q*3. Docent Cæsar *de eccles. hierar. b. vbi suprà, num.*28. Viuianus *in præsenti.*

Suprà traditis aduersatur difficilis canon 3. Concilij Tolet. 12. in illis verbis: *Vidimus nonnulles, & flenimus, ex numero culpatorum receptos in gratiam Principum, extorres extitisse à collegio Sacerdotum. Ab eis ergo nulla se abstinebit sacerdotum communione: sed quos Regia potestas, aut in gratiam benignitatis receperit, aut participes mensæ suæ effecerit, hos sacerdotum, & populorum conuentus suscipere in ecclesiasticam communionem debebit; vt quod iam principalis pietas habet acceptum, neque à sacerdotibus Dei habeatur extraneum.* Quæ verba transcripta leguntur *lib.*7. *Capitul. c.*383. quare ex Capitularibus ea citat Carnotensis *epist.*62. & 171. Ex quibus expressè constat, non solùm ab aliis Episcopis absolui posse excommunicatum ab vno, verùm & Principem sæcularem excommunicatum mensæ suæ adhibendo, absolutionis donum illi impartiri. Pro cuius canonis expositione Cironius *ad titul. de sentent. excom.* Fornerius *lib.*3. *select. cap.*13. Iuretus *in notis ad epist.*62. *Iuonis*, Filesacus *de idololatr. c.*4. existimarunt Regibus, supremisque Monarchis illud priuilegium fuisse concessum, vt ex qualibet culpa excommunicati absoluti crederentur, si Regia Maiestas eos in gratiam receperit, aut cum eis communicauerit: quod vt adstruat Iuretus expendit epistolam Anselmi Cantuar. Archiep. vbi Ernulpho Priori ita scribit: *Audistis quibus ex præcepto Apostolici communicare non possum sine animæ meæ periculo, quorum communionem Regi communicans, dum ipse eis communicat, vitare non valeo. Hic consideret aliquis quid facere possim cùm veniam ad Regem coronandum, & Missam celebrat., & ipsi circa me erunt. Certè illos expellere nequeo; cum illis orare non audeo, Regi subtrahere* 14. *Exponitur Concilium Tolet. 12. can. 3.*

solitum

solitum officium non debeo, quoniam Dominus Papa & illi concedit: & mihi, vt faciam, si præsens sum, præcipit. Si mihi dicitur, vt domi maneam, ad Curiam non eam, & sic alia bona officij mei faciens, à communione malorum abstineam, conqueretur Rex cum omnibus Episcopis & Principibus suis, &c. Vnde aiunt, rectè *in dict. can.* 12. statui, vt quos Regia benignitas ad communionem acceperit, non repellant Ecclesiæ ministri, quia facto ipso censentur absoluti, vt ob similem etiam honoris rationem excommunicatos ad osculum pedum Pontificis admissos, absolutus creditur, *c. cùm olim* 12. *de priuileg.* notat Hostiensis *in c. venerabili* 34. *verbo recognouit, de elect.* Est enim osculum reconciliationis argumentum. Artemid. *lib. 2. de somnis, cap.* 2. Sidonius *lib. 4. epist.* 23. *Deus magne! quam lætus orietur tibi dies, mihi nuncius, animus illi, cùm paternis pedibus affusus, ex illo ore læso, ore terribili conuitium expectans, osculum exceperit.* Similiter si R. Pontifex alicui rescribit cum salutatione, nisi per sobreptionem impetretur rescriptum, excommunicatio relaxatur, *c. si aliquando* 41. *de sentent. excom.* vbi Glossa *verbo Salutationi*. Vnde cùm Pontifex absoluere nequit, apponit clausulam illam sine salutatione. Obseruauit Cironius *lib. 2. obseru. c.* 14. Nec incongruè PP. dicti Concilij Tolet. inter alia adeptæ gratiæ, & communionis signa recensent mensæ Regali accubitum; nam apud omnes gentes maximi honoris fuit mensæ Regali admoueri. De Hebræis constat *ex lib. 1. Regum*, vbi refertur honoris causa Saulem Dauidem qualibet prima die Lunæ mensæ suæ adhibuisse; quod & ipsum Dauidem cum Alphiboset tertio Saulis filio fecisse refertur *lib. 2. Regum, c.* 19. Apud Chaldæos etiam idem obseruatum fuisse constat *ex lib. 4 Regum, c.* 25. & de Romanis probatur ex Statio Papinio *lib. 4. siluarum, in epule Domitiani*, Suetonio *in Vespesiano, cap.* 9. quare apud eos tribuni scholarum diuinis epulis adhibebantur, *l. vnica, C. de Comitibus, & Tribunis.* Schol. Ammianus Marcel. *lib.* 15. *Vt spectabilis colebatur, & intimus faciliente aditus, honoréque mensa Regalis antepositus, aliis etiam secretiùs de rerum summa consultabatur.* Vnde apud eos dominus seruo proprio accumbendi suis epulis facultatem præstando libertatem concedebat. Caius *lib. 1. instit.* probaui *in c. 1. de seruis non ordin.* Apud Macedonios idem vsitatum fuisse testatur Quintus Curtius *lib.* 8. *Præcipuus honor habebatur, quòd licebat sedentibus vesci cũ Rege.* De Spartanis ita ait Plutarchus *in Lycurgo. Apud Spartanos electæ necessariorum quisque cœnam apponens dicebat, Hac te mensa ciuitas honorat.* De Gothis idem testatur Paulus Diaconus *lib. 1. cap.* 23. *Apud Gothos honorificum mensæ Regiæ adhiberi.* Sic etiam finxerunt Poëtæ argumentum esse adeptæ diuinitatis, si Deus, vel Dea aliquem conuiuio excepisset, iuxta Poëtam ibi:

—— Tu sceptra Iouemque
Concilias, tu das epulis accumbere Diuûm.

Illustrant Sauarus *ad Sidonium lib. 1. epist.* 11. Illustr. D. Franciscus Ramos *pro Episcop. Lusit. propos. 1. circa finem, num.* 93. Verùm hæc eruditorum virorum sententia non placet; nam nunquam legimus simile priuilegium Regibus concessum, vt quos ipsi ad communionem admitterent, Prælati Ecclesiæ absolutos à censuris haberent: quare canon ille tantùm accipiendus est de illis excommunicatis, qui pacem læserant, statumque patriæ turbauerant, aut infenso animo in Regem fuerant. Quâ de causa anathemate proscripti ab Ecclesia erant, iuxta Concil. Tolet. 4. *can.* 75. Quorum criminum venia Regibus ipsis reseruata erat. Concil. Tolet. 5. *can.* 8. *In omnibus, quæ præmisimus, potestatem indulgentiæ in culpis delinquentium Principi reseruamus.* Vnde si ex his causis excommunicati indulgentiam Regis promeruissent, non erat stilo, quare per Episcopos à communione arcerentur. Facit casus Prætextati Rothomag. Episcopi, qui cùm à Chilperico Rege delatus inter reos læsæ Maiestatis apud Synodum Parisiensem anno 577. crimen confessus esset, à communione seclusus fuit per hæc verba: *Quia Regis gratiam non habet, ideò nec nostrâ charitate vti poteris priusquam Regis indulgentiam merearis.* Post aliquot annos à Rege Gunthramno susceptus, & conuiuio eius adscitus, ad vrbem suam regressus est, nullo synodi iudicio habito. Refert Greg. Turon. *lib. 7. cap.* 16. Quo modo acceperunt prædictum canonem 3. P. Marcha *lib. 4. concord. c.* 14. Theophilus Raynaud. *de litteris monit. tom.* 14. *c. 2. fol.* 403. Seldenus *lib. 1. de Synedriis, cap.* 10.

CAPVT IX.

Idem *Tyren.* [a] *Archiepiscopo.*

DVo simul, consultationem scilicet, & querimoniam vnica tuæ fraternitatis petitio continebat, per quam de venerabili fratre nostro Hierosolymitano [b] Patriarcha querebaris, clericos tuos tecum iniustè grauari, qui eos spreto tuo iudicio, coram quo parati sunt de se querentibus iustitiam exhibere, licèt ad eum per appellationem causa minimè deferatur, coram se respondere compellit: & vtrum ad id possint de iure compelli; per nostras postulabas litteras edoceri. Volentes igitur tibi super grauaminibus prouidere prædictis, & consultationibus tuis, quod canones sanciunt, respondere; cùm sit in canonibus diffinitum, [c] Primates, vel Patriarchas nihil priuilegij habere præ cæteris Episcopis, nisi quantùm canones sacri concedunt, & prisca consuetudo illis contulit ab antiquo, itavt secundùm [d] Nicænas regulas sua priuilegia seruentur Ecclesiis, præterquam si Apostolica Sedes aliquam Ecclesiam, vel Rectorem ipsius quolibet speciali priuilegio decreuerit honorare: de fratrum nostrorum consilio respondemus, quod quamdiu clerici tui [e] coram te voluerint stare iuri, compelli non debent iudicium eiusdem Patriarchæ subire, nisi causa forsitan per appellationem ad eius audientiam perferatur, aut (quod non credimus) aliquid ei à Sede Ap. sit indultum. Datum Lateran. Nonis Ianuarij.

NOTÆ.

1\. a Tyrensi.] In sexta collectione, legitur *Turonensi*, sed perperam, cùm causa, quæ in præsenti proponitur, contigisset in Patriarchatu Hierosolymitano: legendum ergo est *Tyrensi*, vt habetur in epistolis Innocentij III. emendatis à Iacobo Sirleto, *pag.249.* quo modo etiam emendanda est inscriptio textus *in c.2.de Apostatis*. Tyrensis prouincia splendidissima est in Syria, Romanorum colonia, *l.1.& 4.ff.de censibus.* Metropolis Consularis dicitur in Concilio Chalced. *can.4.* illic: *Post Consulatum Flauij Zenonis, & Posthumiani, sub die 5. Kalendarum Martiarum in colonia Tyro, clarissima Metropoli Consulari.* Est Archiepiscopalis ciuitas, vt probat Betterius *diatribe 1. pag.41.* licèt enim in octaua Synodo Exarchi nomine appelletur Tyrensis Præsul, ideò contigit, quia eo tempore diem vltimū clauserat Antiochenus Patriarcha, vt in prima actione ipsius Synodi refertur, & interim Tyrensis Archiepiscopus Primatis dignitate fulgebat, vt notat Betterius *diatribe 2. pag.153.*

b *Patriarcha.*] De quo nonulla adduxi *in cap.3.de clericis peregrinis.*

2\. c *Primates & Patriarchæ.*] Olim dignitates istæ tantùm nomine, non verò re distinctæ, aut diuersæ erant; idem enim appellabatur Patriarcha, ac Primas, *cap.1. 99.dist.* Patriarchæ & Primates, diuersorum sunt nominum, sed eiusdem officij. Concil. Chalced. *can.9.lib.7.* Capitul. Carol. *capitul.63. 241. & 324.* Vnde qui appellabatur Patriarcha, statim Primas dicebatur, *cap.conquestus, c.nec 9.q.3.* Docent plura adducentes Filesacus *in præsenti, §.9.* Germonius *lib.2.de sacrorum immunit.c.5.n.27.* Cæsar *de Eccles. hierarch.disp.4.§ 1.* Dartis *in d.99.dist.* Loaysaa *in can. 8. Concilij Tolet.13.* qui etiam notant Metropolitanum dici plerumque Primatem.

d *Nicænas regulas.*] Relatas *in cap. mos antiquus, 65. dist.* quem textum exposui *in cap.1. de translat. Episcopi, cap. antiqua, de priuilegiis.*

3\. e *Coram te voluerint.*] Ex his verbis facilè deducitur, quod si subditi Archiepiscoporum noluerint coram Metropolitanis litigare, sed potiùs in Patriarchas consenserint, quod tunc etiam in prima instantia poterit Patriarcha de causis subditorum suffraganeorum cognoscere; quod difficile redditur ex decisione textus *in c.1.de foro compet.* & illo iuris principio, quo inhibetur clericis & ecclesiasticis personis iudicis non sui iurisdictionem prorogare, ne confundatur ordo hierarchicus, *c.1. 9.q.2.c.Episcopus, eadem q.* textus disertus *in c.significasti, de foro compet.* Sed pro istorum verborum, quæ ambiguitatem continent, interpretatione dicendum est, temporibus Innocentij III. & iure Decretalium inspecto certum esse, clericum non posse prorogare iurisdictionem iudicis non sui, nisi consentiente proprio Episcopo, *d.c.1.d.c.significasti.* At verò circa prorogationem Archiepiscopi, Patriarchæve ex propria voluntate nō ita prohibitionem fuisse apertam, quia tunc non prorogatur iurisdictio extranei iudicis, sed superioris, *c.non liceat 3. q.6.* Vnde necessaria fuit decisio textus *in d.c.1. de foro compet.* vt etiam ex consensu partium iurisdictio Archiepiscopi, tanquam extranei iudicis in prima instantia iudicij prorogari non possit: vnde cùm satis apertè non liqueret, temporibus Innocentij III. vtrum talis iurisdictio Archiepiscopi prorogari possit; ideò prædicta verba ita ambigua apposuit Innocentius, vt iam obseruauit Cæsar *dict. disput.5. §.2. num.15.*

COMMENTARIVM.

Ex hac Innocentij epistola talis deducitur communiter disputanda assertio: *De causis subditorum suffraganeorum Archiepiscopi, seu Primates cognoscere nequeunt, nisi per appellationis modum, aut ratione consuetudinis, aut priuilegij iurisdictionem obtineant.* Probant eam textus *in cap.nullus 9. q.2.c.conquestus,* & per totam *9. q.3.c.1.& vlt.18. q.2.c.scitote 6.q.3.cap.1.de foro compet.lib.6. cap.1.hoc tit.eodem lib.c.1.de officio Vicarij, eod.lib.c.1.de supplend.neglig. in 6.cap.3.de appell.eod.lib. cap.1.de pœnis,eod. lib.c.1. de pœnit.eod. lib.cap. non videtur, hoc tit.in 5. collect.* apud Cironium. Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti,* & *lib.1.iuris ecclesi.p.7.n.51.* Cæsar *de eccles. hierarch. disp.5. §.2.* Franciscus Hallierius *de hierarch.iurisd.lib.4.c.1.pag.582.* Petrus Greg. *lib.15. syntagm.cap.5.* Filesacus *in præsenti,* Ioannes Dartis *in dist.9.quæst.3.& 99. dist.* Germonius *de sacrorum immunit.lib.1.cap.7.n.51.* Paulus Idnmay *in notis ad Innocent.III. lib.2.epist.45.* Balboa *in c.1.de foro compet.n.25.* Couar. *practic. q.10.n.6.* Didacus Perez *in l.13.tit.4. lib.3. Ordin.* Paz *in praxi, tom.2. prælud.1. num.3.* Lotherius *lib.1.de re benefic. q.22.* Villaroël. *tom.1. regim.ecclesiast. q.4.art.2.* Marinis *lib.1. resol. c.19.* Abruzo *in lectuuris ad leg.1 ff.de iudiciis, q.34.* 4. Conclusio refertur et probatur.

Sed aduersùs hanc Innocentij decisionem pro dubitandi ratione primò sic argumentor. Archiepiscopus in tota sua prouincia, & Primas in vniuerso suo Primatu absolutam obtinent iurisdictionem, *can.34. Apost. Episcopi suum Primatem, & caput agnoscant, nihilque eminens sine eius voluntate faciant, præterquam quæ ad parœcias, & vicos suos pertinent.* Et *c.per singulos 1.& 2.9.q.3.* Concil. Paris. sub Ludouico *lib.1.c.17. Si quisquam imminente nimia necessitate inconsulto Primate prouinciæ, aut certe maiore vrgente necessitate, non adhibitis testibus vicinis Episcopis res Ecclesiæ distrahere tentauerit, ita canonico iudicio percellatur, aut amisso honore reus Deo & Concilio teneatur.* Alia adducit Antonius Aug. *in epit. iuris Pontif. lib.4.tit.56.* igitur non solùm in casibus appellationis, consuetudinis, seu priuilegij, verùm in omnibus possunt Archiepiscopi, & Primates de causis subditorum suorum suffraganeorum cognoscere. 5. Impugnatur hæc assertio. Augetur hæc difficultas ex illo vulgari iuris dicterio, quo docetur, si vinco vincentem te, à fortiori vincam te, *l.de accessionibus 14. versic. Nam qui me potior, ff.de diuersis & tempor. c.auctoritate 7. de concess. preb.lib.6.* sed Patriarcha habet iurisdictionem in Archiepiscopos, Archiepiscopi in Episcopos, *d.c.1.& 2.9.q 3.* igitur à fortiori ipsi habebunt iurisdictionem in subditos suffraganeorum suorum. Augetur tandem hæc dubitandi ratio ex eo, quia Primates, & Archiepiscopi sunt constituti in maioribus ciuitatibus, vbi temporibus Imperij Romanorum præerant Præfecti, Proconsules, & cæteri Magistratus maiores, vt infrà dicemus: sed isti Magistratus plenariam in suis prouinciis habebant iurisdictionem circa omnes suarū prouinciarum subditos, *l.1.C.de offi.Præfecti vrb.l.vlt.vers.Ita tamen, C. de iurisd.l.1.§.cura carnis, l.2.ff.de offic.Præfecti vrbis* igitur similiter Patriarchæ, & Archiepiscopi omnimodam habent iurisdictionem in subditos suæ prouinciæ. Secundò etiam difficilis videtur hæc assertio, quatenus affirmat, consuetudine introduci posse, vt Patriarcha, & Archiepiscopus extra casus à iure expressos possint exercere iurisdictionem, in subditos suffraganeorum; nam consuetudo sacris canonibus contraria non admittitur, immò improbatur, *cap.cum venerabilis 7. de consuetudine,*

cap.1.

cap.1. circa finem, de his quæ fiunt à maiori parte, cap.2. de temporib. ordin. cap. ex frequentibus, de inſtit. Sed hæc conſuetudo repugnat ſacris canonibus, qui tantùm certis caſibus iuriſdictionem concedunt Archiepiſcopis in cauſis ſubditorum ſuffraganeorum: igitur non debet admitti. Vnde in terminis huius deciſionis conſuetudo damnatur *in cap.2. de pœnit.& remiſſ. lib.6. in cap.1. § 1. de foro compet.lib.6.* in illis verbis: *Niſi aliud in his tribus de conſuetudine obtineat.* Vbi per argumentum ab ſpeciali probatur, in aliis caſibus conſuetudinem non admitti.

6. De iuriſdictione Patriarcharum. Adhuc tamen defenſanda eſt præſens Innocentij deciſio, ad cuius expoſitionem, & veram interpretationem præſentis textus ſciendum eſt, quod cùm Chriſtus Dominus omnes ſuas oues paſcendas, earumque curam Petro commendaſſet, *extravag. vnam ſanctam, de maiorit. & obed.* & fidelium grex multùm excreſceret, *cap.in nouo, 21.diſt.* D.Petrus neceſſarium duxit, cùm non poſſet per ſingulas prouincias diſcurrere, eas diuidere, *cap.10. cap.in illis, 80. diſt.* Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios inferiores Prælatos per diuerſa loca diſperſos conſtituere, *cap.1. 99. diſt.* de quorum munere, & officio videndus eſt Petrus Greg. *lib.15. ſyntagm.cap.5. cum ſequent.* Finis autem, & ſcopus huius diuiſionis fuit, vt omnia ordinatè, & in Eccleſiæ ædificationem ſine confuſione fierent, ita diuisâ Eccleſiæ curâ, *cap. mandata, de præſumpt.* Sed quia confuſio cum magno ſpiritualis Reipublicæ malo facilè oritur, niſi Eccleſiæ Prælati intra cancellos curæ ſibi commiſſæ contineretur; ideò conueniens viſum eſt vnicuique in ſua diœceſi priuatiuam iuriſdictionem concedere, ita vt altera alterius clericum neque ordinare, neque diiudicare præſumat, *cap. nullus alterius, cap.nullus Primas, cap. nullus Epiſcoporum, cap. Epiſcopum 9. quæſt.2. cap. per ſingulas 2. cap. ſi autem, cap. nullus 9. quæſt.3.* & è contra etiam clericis interdictum eſt, relictis propriis Epiſcopis aliorum iudicia expetere, aut pati, *cap.non liceat 3. quæſt.6.* quia clerici à propriis Epiſcopis, non ab alienis debent iudicari, *cap. ſcitote 6. quæſt.3.* quâ de cauſa licèt conſenſus priuatorum ſufficiens ſit ad prorogandam alterius iuriſdictionem, etiamſi proprij iudicis conſenſus non accedat, *l.1. ff.de iudiciis, l.ille à quo, §. tempeſtiuum, ff. ad Trebell. l ſi conuenerit 18. ff. de iuriſdict.* attamen clerici non poſſunt coram aliis iudicibus etiam eccleſiaſticis conueniri, niſi interueniente proprij Epiſcopi conſenſo, ne confundatur eccleſiaſtica iuriſdictio, *cap.1.cap.ſignificaſti, de foro compet.* Et quia iuriſdictio eccleſiaſtica priuatiuè concesſa eſt, quæ eſt verior ratio, omiſſis aliis traditis à Bartolo *in l.1. num 1. & 2. ff.de iudiciis*, Abbate *dict. cap. ſignificaſti, num.7. ad finem*, Iaſone *in l.1.§ & poſt, num.11. de noui operis nunt.* Vantio *de nullitat. tit. quibus modis ſententia nulla, num.78.* Barboſa *in l.1. art.3. n.195. ff.de iudiciis.* Dicemus latiùs *in d.c.1.de foro compet.* Vnde ſæpè ſæpiùs ſacris canonibus cautum legimus, ne Epiſcopus, vel ſuperior alienum ſubditum condemnare, vel abſoluere præſumat.

7. De origine Patriarcharum. Deinde ſciendum eſt, diuiſionem Eccleſiarum Patriarchalium, & Metropolitanarum factam fuiſſe iuxta diuiſionem prouinciarum, quam iam Romani ante tempora Conſtantini obſeruauerant in conſtituendis maioribus Magiſtratibus, & ſacerdotibus, *cap.1.99. diſt.* Cùm enim Apoſtoli agnouiſſent in eas prouinciarum partes eſſe Primates ſæculares, & Archiflamines fuiſſe, ac iudiciariam poteſtatem ipſos exercere, itaut quia Princes propter loci diſtantiam facilè adiri non poterat, commorantes per prouincias pro oppreſſionibus, & iniuſtitiis ſibi illatis ad eos appellarent, Apoſtoli in proprium vſum Eccleſiæ, & iuriſdictionis eccleſiaſticæ prædictam diuiſionem amplexi, & ſecuti fuerunt, & in ipſis prouinciarum capitibus Patriarchas, ſeu Primates appoſuerunt. Docent Fileſacus *in præſenti*, Barboſa *lib.1. iuris eccleſ. cap.6. & de poteſt. Epiſcop.c.7.* Cæſar *de eccleſ. Hierarch. diſput.5.§.1.* Morinus *lib.1.exercit.cap.1.& 2.* Viuar. *ad Flauium Dextrum anno 105.* Meurſius *in Gloſſario, verbo Patriarcha.* Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub. lib.7. diſput.16. §.1.* Acuña *de Primatu Eccleſiæ Brachar.can.6.* Balſamon *in can.6.Concilij Nicæni*, Bertetius *diatribe 2. per totam*, Caſaubonus *ad Vopiſcum, pag.249.* Hallierius *de ſacris elect. ſect.5. 2.p. cap.4 art.3.§.3.* Carrier. *tom.2.Digeſti fidei, pag.631*, de quorum Patriarcharum numero, & diſtinctione plura Deo volente dabimus *in cap.antiqua, de priuilegiis.* Deinde etiam cùm agnouiſſent Apoſtoli in diuiſione imperij fuiſſe etiam Metropolitanas ciuitates, quæ minores iudices habebant illis Magiſtratibus, qui in prouinciarum capite erant conſtituti, etiam conſtituerunt in illis ciuitatibus Matricibus Archiepiſcopos, ſeu Metropolitanos, qui Primatibus ſubeſſent, & aliis inferioribus, videlicet Epiſcopis, præeſſent, *cap.2. 99. diſt.* Docent Cæſar *dict. diſput 5.§ 1.* Fileſacus *in præſenti, § 14.* Barboſa *dict.lib.1. iuris eccleſ.c.7.* Germonius *lib.3. de ſacrorum immunit. cap.7.*

8. De iuriſdictione eorum. His præmiſſis circa originem Patriarcharum, & Archiepiſcoporum, eorũ iuriſdictio obſeruanda eſt. Et ſcire oportet, Patriarchas, ſeu Primates, præeſſe omnibus Archiepiſcopis & Epiſcopis ſui Patriarchatus, licèt diuerſomodo, reſpectu enim Archiepiſcoporum in omnibus cauſis, reſpectu verò Epiſcoporum in certis, ex præſenti deciſione. Erga Archiepiſcopos illis concedunt pallium, & iuramentum fidelitatis accipiunt, *c.antiqua, de priuil.* deinde in cauſis ipſorum etiam in prima inſtantia habent iuriſdictionem ordinariam, *cap. ſi clericus 11. q.1.* & à ſententiis ab ipſis prolatis ad Patriarcham appellatur, *dict.cap. antiqua.* In cauſis etiam ſuffraganeorum ab Archiepiſcopis deciſis appellant ad Patriarcham, *cap ſi inter 6. quæſt.4. dict.cap. antiqua*, plura Hallierius *de hierarch. iuriſd. lib 4. pag.838.* Habet etiam Primas facultatem ordinandi ipſos Archiepiſcopos ſibi ſubiectos, vt de Patriarcha Alexandrino refertur *in epiſt. Synodica Concilij Nicæni*, apud Theodoretum *lib.1. cap 9.* Caſſiodorum *lib.2.tripart.c.12.* De Antiocheno conſtat *ex can 6. Concilij Nicæni*, iuncta expoſitione Innocentij I. *epiſt.18.ad Alexandrum Antiochenum Præſulem*; cuius verba refert Clemens *epiſt.1.* poſt medium: *Epiſcoporum iudicia, & maiora Eccleſiarum iudicia ad Primates, vel Patriarchas ſunt deferenda.* Anacletus *epiſt.2. c.4. Ad Primates, vel Patriarchas poſt Sedem Apoſtolicam ſumma negotia conueniant.* Stephanus Pontifex *epiſt.9.cap.5.* ad Patriarchas, & Primates Epiſcoporum negotia, ſaluâ in omnibus Apoſtolicâ auctoritate, ſunt referenda. Patriarcha etiam ſupplet negligentiam Metropolitani, *cap. cùm ſimus 9 q.3.* & vacante ipſa ſede debet œconomum conſtituere, & curare, vt res Eccleſiæ cuſtodiantur, *c.cum vos, cap.præſenti, hoc tit.* Tandem in conuocandis Conciliis, & ſtatuenda diſciplina eccleſiaſtica habet omnem auctoritatem, vt probat Hallier. *vbi ſuprà*, vtiturque inſigniis propriis, vexillum crucis deferendo etiam extra ſuam prouinciam,

cap. antiqua, de priuilegiis. Alia munia, & officia Patriarcharum referunt Cæsar *vbi supra, disput.4. §.4.* Hallierius *vbi proximè*, & alij suprà congesti de Patriarchis & eorum dignitate agentes.

9. ARCHIEPISCOPORUM IURISDICTIO. Archiepiscopi etiam in proprios suffraganeos non inferiorem obtinent auctoritatem; habent enim ordinariam iurisdictionem in Episcopos ipsius prouinciæ, *cap.1. & 2. 99. dist. cap. per singulas 9. quæst.3.* quare & vicarium suffraganei posse carceri mancipare, probat Marinis *lib.1. resolut. cap.28.* Dicunturque eidem Suffraganei metropolitana lege subiecti, *c. pastoralis, in principio, de offic. ordin.* olim quidem in Synodo prouinciali de eorum causis cognoscebant, *cap. saluo, cap. Archiepiscopus 9. quæst.3. cap. placuit 2. quæst.6. cap. si inter 6. quæst.4. cap. si clericus 11. quæst.1.* Hallierius *de hierarch. iurisd. lib.4. pag.* 497. Hodie ciuiles tantùm causas definire valent. Possunt etiam Metropolitani Concilium prouinciale celebrare irrequisito Primate, *c. si quis Episcopus, 97. dist. c.1. 18. dist.* & conuocare Episcopos, qui etiam renuentes venire coguntur, *can.31. & 38. Apostol.* Concilium Nicænum 1. *can.5.* Antiochenum *can.20.* Chalced. *can.19.* Arelat.2. *can.18.* Agath. *can.35.* Tarracon. *can.13.* Tolet.2. *can. vlt.* Tolet.4. *can 5.* Aurelian.2. *can.2.* tertium *can.1.* quartum *can.36.* quintum *can.38.* Turon. 2. *can.1.* Matiscon.2. *can.20.* Epaunense *can 1.* Trullanum *can.8.* & in ipso Concilio testes designare, qui in futura Synodo referant ea, quæ reformatione digna iudicentur, iuxta textum *in c. Episcopus in Synodo, 35. q.6.* & Episcopos in eo delinquentes punire quorum iudices ordinarij sunt. Clem. *epist.1.* Anacletus *epist 4. ante finem,* Anicetus *epist.1.* Hyginus *epist.1.* Callixtus *epist.2.* Lucius *epist. vnic.* Concilium Antiochenum *can. 9. & 14.* Nicænum *can.54.* Carthag.3. *can.5.* Tolet.3. *can.20.* Matiscon. 2. *can.9.* Aurel.5. *can.17. cap.1. §. final. hoc tit. in 6.* Debent etiam Archiepiscopi ordinare omnes Episcopos comprouinciales, vt probaui *in cap si Archiepiscopus, de temporib. ordin.* quo tempore illis debent promittere obedientiam, & reuerentiam. Concilium Vern. sub Pipino *can.3.* Meld. *can 31.* Tullense *can.9.* atque Episcopis proficiscentibus extra prouinciam litteras commendatitias dare, Concilium Antioch. *can.2.* Carthag. 2. *can.28.* Aquisgran. *can.77.* Tandemque maiores & difficiliores causas, quas Episcopi decidere non valent, ad Archiepiscopum referre. Concil. Mogunt. celebratum anno 740. *num.6.* & omnia, quæ ad rectum prouinciæ regimen spectant, Archiepiscopi disponere valent, *can.34.* aliàs 35. Apost. Concilium Nicænum *can.61.* Antioch. *can.9.*

10. DE SUBDITIS SUFFRAGANEORUM. Nec solùm in ipsos Suffraganeos, verùm etiam in eorum subditos Archiepiscopi iurisdictionem exercent in certis casibus à iure expressis, & aliis consuetudine, aut priuilegio introductis, vt in præsenti textu docetur. Primus casus est, cùm querela coram Archiepiscopo proponitur à subdito suffraganei contra ipsum Episcopum. Concil. Sardic. *can.14.* Carthag.6. *can.6.* Afric.2. *can.101.* Aurelian.5. *can.7.* Tolet.3. *can.20.* Tolet.7. *can.3.* Tolet.9. *can.1.* Tolet. 13. *can.1.* Synodus 8. Generalis *can.26.* Secundus est, cùm per appellationem interpositam à sententia ab Episcopo prolata prouocatur Archiepiscopus, *c. ad reprimendam 8. hoc tit. cap. dilectus, cap. causam, cap. solicitudinem, de appell. cap. per tuas, de sentent. excom. cap.1. de foro compet. lib.6. cap. Romana, de appell. eod. lib. cap. vt litigantes, hoc tit. in 6. cap. venerabilibus, de sentent. excom. eod. lib.* quarum causarum ratione solent Archiepiscopi habere tribunal erectum in aliqua diœcesi ex comprouincialibus. Tertius casus euenit cùm negligentes sunt suffraganei in administratione iustitiæ subditis propriis; tunc enim eorum negligentiam Archiepiscopus supplere debet. Synodus Nicæna 2. *can.11.* Tolet.8. *can.8.* & Tolet.11. *can.2.* Innocent.III. *lib.1. epist.* in Codice Coloniæ edito à Sirleto *folio* 88. Vnde negligente Episcopo in constitutione œconomi, illum Archiepiscopus constituit, *cap. cùm sinnus 9. quæst. 3.* & eo negligente circa collationem beneficiorum, simul cum Capitulo Archiepiscopus confert, *cap. licèt, cap finali, de supplend. negligen.* & eo negligente absoluere excommunicatum, Archiepiscopus illum absoluit, *cap. ad reprimendam, hoc tit.* vbi dixi nisi negligentia excusabilis sit, vt in specie textus *in cap.1. & 3. de supplend negligen.* vel nisi actus, qui desideratur, pro forma desideretur; tunc enim negligentia Episcopi non potest suppleri per Archiepiscopum, *cap. penult.* vbi Glossa *verbo Mandantibus, de re iudicata lib.6.* iuxta quam limitationem accipiendus est textus *in cap nullus, de iurepatron.* iuncto Cæsare *de Ecclesf. Hierarch. dict. disp.5. §.2. num.25.* Quartus casus contingit, cùm Archiepiscopus visitat suam prouinciam, quam visitare tenetur, *cap. cùm ex officij, de præscript. cap. cum nuper, de censibus, cap.1. eod. tit. lib.6.* in ipso enim actu visitationis potest Archiepiscopus animaduertere in subditos suffraganeorum, nullâ etiam datâ negligentiâ in ipsis suffraganeis, *dict. cap. 1. de censibus*; licèt hodie non possint Archiepiscopi visitare prouinciam, nisi ex causa in Concilio prouinciali approbata. In aliis etiam casibus specialibus potest Archiepiscopus in subditos suffraganeorum animaduertere, vt si hæresis per suam prouinciam grassari incipiat, *cap.3. §. adiicimus, cap. excommunicamus, de hæreticis*; vel vt simoniæ vitium extirpent, *cap. dilectus, el 2. de simonia*; vel vt vitetur ignorantia diuini iuris. Concilium Tolet.8. *can.8.* Tolet.11. *can.2.* Arelat. sub Carolo, *can.8.* Item possunt animaduertere in eos, qui aliquid ex bonis Episcopi decedentis expilauerint, aut celauerint. Concil. Valent. Hispaniæ *can.3.* Tolet.9. *can 7.* Trosleian. *can.14.* item compescere quæstuarios illegitimos per suam prouinciam, *cap. cùm ex eo, de priuileg.* Debet etiam Archiepiscopus, cùm opus fuerit, auctoritatem præstare alienationi rerum ecclesiasticarum, *cap. dudum, de rebus Ecclesiæ, cap.2. de transactionibus.* Item cùm constat de nimia negligentia suorum suffraganeorum in obeundis muneribus, ad quæ ratione ordinis, vel lege iurisdictionis, aut diœcesana tenetur, quia tunc iurisdictio ad Archiepiscopum deuoluitur, *cap. Romana, §. sanè, de censibus, lib 6. cap. Romana, de pœnis, cod. lib. l.11. tit.5. partit.1.* Prosequuntur alios casus Paz *in praxi, 2. tom. prælud.2. num.14* Gratianus *lib.1. discept. cap 169.* Solorzanus *tom 2. de iure Indiar. lib.3. cap.7. num.33.*

Quibus ita præmissis ratio huius decisionis ex eo prouenit, nam cùm confundatur ecclesiasticus ordo, si vnicuique propria non seruetur iurisdictio, *cap. peruenit 11. q.3.* iunctis traditis in commentario antecedenti; & bono publico, salutique animarum maximè expediat, ne in Ecclesia alienus subditus ab extraneo iudicetur Prælato; non enim æquè benè per alienos, ac per proprios iudices subditis consulitur; & Patriarchis, atque Archiepiscopis certis tantùm in casibus permissum 11. TRADITUR RATIO DECIDENDI.

sum

ſum ſit de cauſis Suffraganeorum cognoſcere; ideò in aliis procedere non poſſunt, ne, vt dixi, confundatur ordo hierarchicus, & diſciplina eccleſiaſtica contemnatur; nam cauſæ omnes quoad primam inſtantiam coram Ordinariis locorum tractandæ ſunt, Trident. *ſeſſ.24.de reform. cap.20.* vbi plures Barboſa, Solorzanus *tom. 2. de iure Indiar. lib.3. cap.3. num. 2.* Salgado *de ſupplic. 2.part. ferè per totam.* Vnde non poſſunt Primates, ſeu Archiepiſcopi compellere ſubditos ſuffraganeorum ad ſuſcipiendam iuriſdictionem delegatam, *cap. paſtoralis, hoc tit.* nec etiam ipſos ſubditos ſuffraganeorum ad teſtimonium perhibendum cogere, vt latè probat Hallierius *de hierarch.iuriſd.* vbi ſuprà, *pag.500.* niſi contrarium conſuetudine, aut priuilegio introductum reperiatur; cùm enim conſuetudine, aut priuilegio acquiratur iuriſdictio, *cap. cùm contingat, de foro compet. cap.1. eod.tit.in 6. cap. conſuetudinis 3. de conſuet. lib.6.* ideò ſi conſuetudine, aut priuilegio Archiepiſcopi viantur, poſſunt vltra caſus ſuprà enumeratos de cauſis ſubditorum ſuffraganeorum cognoſcere.

12. Diſſolvitur prima difficultas. Nec obſtat prima difficultas pro dubitandi ratione perpenſa; verum enim eſt, Primatem in toto ſuo Primatu, Archiepiſcopum in propria prouincia habere iuriſdictionem in habitu, non verò in actu immediatè, niſi in caſibus ſuprà enumeratis, conſuetudine, aut priuilegio introductis; habent enim Archiepiſcopi poteſtatem in vniuerſa prouincia, ſed non in particulares ipſius prouinciæ, qui ſubſunt iuriſdictioni priuatæ immediatè ſuffraganeorum. Nec etiam aduerſatur primum augmentum prædictæ difficultatis, quia licèt certum ſit, quod ſi vinco vincentem te, à fortiori vinco te; illud principium procedit vbi militat eadem ratio, & iuris abſurdum ſequitur, vt docent Paz *vbi ſuprà, prælud. 1. num. 17.* Petrus Greg. *in cap. conquerente, cap. 12. num. 12. hoc tit.* licet enim Epiſcopi pareant Archiepiſcopis, non tamen ſubditi Epiſcoporum ſunt in eorum poteſtate eodem genere iuriſdictionis, propter eius diſtinctionem, quam ſuprà expoſui; neque vlum ſequitur abſurdum ex eo, quod Archiepiſcopus habeat iuriſdictionem Metropoliticam in tota prouincia, non autem obtineat Epiſcopalem in ſubditos ſuffraganeorum; ſicut nec eſt abſurdum, vt ſubditus mei ſubditi ſubditus meus non ſit, ex ratione legis Modeſtinus 105.*ff. de V.S.* Vlgare enim iuris dictum ſuprà adductum habet locum in eodem genere poteſtatis, non verò in diuerſo: vnde diœceſani ſubſunt Epiſcopo Epiſcopali iuriſdictione; Epiſcopi verò proprio Metropolitano Archiepiſcopali; ideò non ſequitur ſubditos Epiſcoporum parère Archiepiſcopis eodem genere ſubiectionis, ſeu poteſtatis. Nec obſtat vltimum augmentum ipſius difficultatis; nam licèt Apoſtoli, & eorum ſucceſſores à Romana politia, & Magiſtratuum diuiſione magna in parte mutuaſſent formam conſtituendi Primates, Archiepiſcopos, & Epiſcopos; non tamen in omnibus, & per omnia ſecuti fuerunt modum, & formam Romanæ Reipublicæ, vt probat latè Fileſacus *in præſenti, §.2.* Vnde non valet argumentum à iuriſdictione Magiſtratuum populi Romani ad noſtros Magiſtratus eccleſiaſticos iure eccleſiaſtico inſtitutos.

13. Reſponſetur ſecundæ difficultati. Neque aduerſatur ſecunda difficultas ſuprà adducta, cui vt ſatisfaciat Cæſar *de eccleſiaſt.hierarch. diſput.5. §.2.* exiſtimat, diſcrimen eſſe conſtituendum inter conſuetudinem illam, quâ iuriſdictio protrahitur vltra caſus à iure expreſſos; & inter eam, per quam in caſu appellationis, & cæteris, qui iure ordinario ad Archiepiſcopum ſpectant, protrahitur iuriſdictio vltra illos caſus: in prima parte conſuetudinem non admitti, *cap.cùm ſatis, de officio Archidiac.* quia per talem conſuetudinem offenduntur regulæ SS. PP. de quibus *in cap. nullus 9.quæſt.2. cap.1.2. & per totam 9. quæſt.3.* in ſecunda verò diſtinctionis parte conſuetudinem admitti, & eo caſu procedere textus *in cap.1. de foro compet. lib. 9. cap. ex litigantes, hoc tit. eod. lib.* Sed hæc diſtinctio conuincitur ex eo, nam in caſibus, in quibus Archiepiſcopus iuriſdictionem exercet in ſubditos ſuffraganeorum, fruſtra conſuetudo deſideratur: igitur ſi conſuetudo aliquid operatur circa iuriſdictionem Archiepiſcopi in prædictos ſubditos, maximè circa caſus, in quibus ius non permittit Archiepiſcopum cognoſcere: quare hac ſolutione omiſsâ dicendum eſt, conſuetudinem, ſeu priuilegium poſſe iuriſdictionem tribuere Archiepiſcopis extra caſus, in quibus ius illis concedit iuriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum, cùm conſuetudo poſſit præſtare iuriſdictionem eam non habenti, *cap. conqueſtus 9. quæſt. 3. dict. cap. cùm contingat, cap. dilecti, de arbitris, cap. irrefragabilis, §. except. hoc tit.* Couar. *in regula poſſeſſor, 2. part. §. 3. num.1.* Nauarrus *in cap. placuit, num. 31. de pœnit. diſt.7.* Auiles *in capitulis Prætorum, verbo Noſtrum, num. 7.* Paz *in praxi, tom.1. prælud.2. num.55.* Nec tunc obſtat difficultas ſuprà adducta; certum enim eſt, conſuetudinem ſacris canonibus contrariam, irrationabilem præſumi; interim tamen ſi hæc præſumptio ceſſet propter iuſtam cauſam, quæ de nouo emergat, iuſta, & legitima cenſebitur, quamuis directè contraria ſit ſacris canonibus; quia cùm leges Pontificiæ humanæ ſint, pro varietate temporum mutantur, *cap. non debet, de conſanguinit. & affinit. cap. vlt. de conſuet.* Vnde conſuetudine legitimè præſcriptâ poterit Archiepiſcopus extra caſus à iure expreſſos de cauſis ſubditorum ſuffraganeorum cognoſcere; quod facilè euincit textus præſens in illis verbis: *Et priſca illis conſuetudo contulit, cap.1. §. 1. de foro compet. lib.6. cap. & quod dicitur, hoc tit.in 5. collectione,* in quibus potiùs approbatur hæc conſuetudo, quàm reiicitur.

Sed adhuc ſuperiori aſſertioni aduerſatur textus *in c.ſanè 3. de foro compet.* vbi ſtatuitur à Patribus Concilij Africani, vt ſi duo Epiſcopi diuerſarum prouinciarum inter ſe litem habuerint, ille Primas det iudices, in cuius territorio eſt locus, de quo contenditur. Ex quo breui canone duplex aduersùs ſuprà tradita inſurgit difficultas. Prima, videlicet, quomodo cauſa Epiſcoporum diſceptetur coram Primate, omiſſo Metropolitani iudicio, contra præſentem deciſionem. Secundò ſi Primas illius prouinciæ, vbi eſt locus, de quo contenditur, iudex competens eſt, & de cauſa cognoſcit; quare tantùm dat iudices, non autem ſententiam definitiuam in ipſa cauſa profert, contra textum in lege *cùm Prætor 12. ff. de iudiciis.* Pro cuius textus ſolutione Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. diſſ. 4. §. 4. & diſp.5. §.2* affirmat, textum illum procedere in ſecunda inſtantia, cùm videlicet appellatum eſt à ſententia Archiepiſcopi; tunc enim quia gradatim ad ipſum Primatem appellatur, de cauſa iure cognoſcit; ideo autem eum iudices dare, quia cùm eſſent in diuerſis, longinquiſque prouinciis, commodè adire non poterant ipſum Patriarcham, ſed cum magno ſalutis, & expenſarum diſpendio. 14. Exponitur cap. 3. de foro compet.

Sed hæc solutio nullo modo conuenit verbis, & menti ipsius textus; siquidem in eo potiùs de prima, quàm secunda instantia agitur. Quare hac omissâ solutione, veriùs dicendum est, in eo textu agi de prouinciis Ecclesiæ Africanæ, vbi ad iustas, rationabilesque causas in vsu fuerunt certi iudices electi, seu electitij, qui à Primate ex partium consensu dabantur, de quibus *in cap.1. de arbitris*, vbi latè dicemus; vt enim appellationibus via præcluderetur, in quibus prosequendis Africani infesti admodum, & molesti erant; vt prouocandi occasio vitaretur statutum fuit à Patribus Ecclesiæ Africanæ, vt si diuersarum prouinciarum Episcopi causam inter se habuerint, Primas ille det iudices, in cuius prouincia est locus, de quo contenditur, à quibus appellare non licebat, *cap. à iudicibus 2. quæst.6.* Cironius *lib.2. obseru. cap.2.* Anton. Capella *ad appell. Ecclesia Afric. cap.4.* De ipsis etiam iudicibus accipiendus est textus *in cap.1.4. quæst.5.* qui aliàs difficilem valdè reddit nostri Innocentij decisionem.

15\. Secundò aduersatur superiori assertioni textus *in can.138. Concilij Africani*, in illis verbis: *Decreta Nicæna, siue inferioris gradus clericos, siue ipsos Episcopos Metropolitanis apertissimè commiserunt.* Ex quibus apertè deducitur, Archiepiscopos, omissis suffraganeis, posse eorum subditos iudicare, & condemnare: igitur quia Archiepiscopi de causis subditorum suffraganeorum cognoscere valent. Huic difficultati duplici modo satisfieri potest. Primò asserendo, textum illum exaudiendum esse de causis subditorum suffraganeorum in secunda instantia. Secundò asserendo, textum illum procedere in Ecclesia Africana, in qua depositiones clericorum reseruatæ erant Metropolitanis, vt ex epistola 226. D. Augustini probat Hallierius *lib.4. de iurisd. hierarch. §.4. pag.487.* vnde sensus prædicti canonis erit, cognitionem criminis depositione digni Metropolitanis sacros canones commisisse.

EXPLICATUR CAN. 138. CONCILII AFRICANI.

Obstat etiam textus *in cap. ex frequentibus, de institutionibus*: cuius interpretationem in eius notis dabimus.

CAPVT X.

N. [a] *Turonen. Archiepiscopo.*

QVod [b] Sed. Apost. consulis super iis, quæ dubia tibi existunt, gratum gerimus & acceptum, & tua exinde fraternitas videtur meritò commendanda; cùm lex diuinæ [c] constitutionis eandem Sedem totius posuerit orbis terrarum [d] magistram: vt quidquid dubitatur ab aliquo, ab ea tandem eius ratio requiratur. Nos siquidem decreuisti prouidè consulendos, vtrum si fortè aliquâ infirmitate, vel aliâ iustâ de causâ detentus aliquem suffraganeorum tuorum consecrare non posses, alicui Coepiscoporum tuorum vices tuas licitum committere tibi esset; & vtrum electus, qui pro consecratione instaret, ab eo, cui vices tuas taliter commisisses, deberet licitè consecrari. In quo tale damus consult. t. responsum, quod in tali articulo constituto, & tuas vices, vt dictum est, tibi committere licet, & consecrandus munus debet ab eo consecrationis accipere, cui eas duxeris committendas, dummodo [e] catholicus habeatur, & impedimentum ex subtractione gratiæ [f] Sed. Apost. non obsistat. Datum Lateran. XVI. Kal. Iunij.

NOTÆ.

1\. a TVron.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.4.* & in epistolis Innocentij III. correctis à Sirleto, *pag.441.* De Turonensi Ecclesia aliqua notaui *in cap. ad aures 8. de temporib. ordin.* Hæc decisio missa est Iuello de Matefeilon Archiepisco Turonensi, qui in ea Ecclesia floruit temporibus nostri Innocentij.

2\. b *Quod sedem.*] Ita etiam exorditur Pontifex *in cap. quod sedem, de decimis, cap. quod sedem, de regularibus, cap. quod sedem, de frigidis.*

3\. c *Constitutionis.*] Quando videlicet Christus Dominus dixit B. Petro apud Matthæum *c.16. Tu es Petrus, & super hanc petram] ædificabo Ecclesiam meam.* Et apud Lucam *cap.22. Ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua.* Vnde nihil vsitatius omni æuo in Ecclesia, quàm vt si quid fidei, religionisue congruum esset statuendum, ambiguumve decidendum, Apostolica Sedes consuleretur. B. Leo *epist.89.* ad Episcopos Viennensis prouinciæ. *Nobiscum itaque vestra fraternitas recognoscat, Apostolicam Sedem pro sui reuerentia a vestra etiam prouincia Sacerdotibus (id est Episcopis,) innumeris relationibus esse consultam, & pro diuersarum, quemadmodum vetus consuetudo poscebat, appellatione causarum, aut retractata, aut confirmata fuisse iudicia.*

d *Magistram.*] Vt probaui *in cap.1. in fine, de summa Trinitate.*

e *Catholicus.*] Catholici nomen cœpit in Ecclesia, cùm hæreses pullularunt; nam vt distinguerentur baptizati retinentes veram, & orthodoxam fidem, ab illis, qui in hæresim aliquando lapsi, aut relapsi fuerant, Catholici dicebantur, vt sic certâ quasi tesserâ fidei puri fideles ab adulterinis secernerentur: sed statim & ipsi hæretici illud nomen vsurparunt. Lactantius *lib.4 de vera sapientia, in fine: Singuli quique cœtus hæreticorum se potissimùm Christianos, & suam esse Catholicam Ecclesiam putant.* D. August. *epist.68. Vnde cœperunt Christiani uti his nominibus, Catholici Christiani.* Concilium Laodic. *can.31.* Agat. *can.67. Ne quis hæreticis filias suas in matrimonium det, nisi hi se christianos catholicos futuros esse profiteantur.* Concilium Carthag. *3. can.3. Vt Episcopi, vel clerici in eos, qui catholici christiani non sunt, id est, qui sunt hæretici, licèt consanguinei fuerint, aliquid rerum suarum* 4

suarum nec per donationem, nec per testamentum conferant. Concilium African. *can.* 3. *Vt Episcopi, & Presbyteri, & Diaconi non ordinentur priùs quàm omnes, qui sunt in domo eorum, Christianos Catholicos fecerint.* Carthag. 4. *can.* 43. *l.* 2. *Cod. Theodos. de fide Catholica.* Plura adducit Filesacus *in præsenti*, §. 5. Vnde Episcopus Catholicus in præsenti accipitur pro Orthodoxo hæresi non maculato. De antiquitate cognominis Catholici in Magnis Hispaniæ nostræ Monarchia videndi sunt Sahabedra *in Corona Gothica, cap.* 15. Valdea *de dignit. Regum Hispaniæ.*

5. f *Gratiæ Sedis Apostolicæ.*] Id est, non sit schismaticus, aut excommunicatus; illi enim non possunt ordines conferre, vt probaui *in cap.* 2. *de sacram. non iterand. cap. cùm bona, de ætat. & qualit.* Ex hoc textu deducitur, ex commissione, & delegatione Archiepiscopi posse suffraganeum consecrare Coëpiscopum; quod quomodo procedat, exposui *in cap. si Episcopus, de temporib. ordin. cap. suffraganeus* 11. *de elect.* Illud tantùm in præsenti notandum venit, Archiepiscopum committentem consecrationem Episcopi, debere eam delegare Coëpiscopo antiquiori ipsius prouinciæ. Consonat Leo Magnus *epist.* 89. *ad Episcopos Viennensis prouinciæ*, vbi asserit, committendam esse consecrationem Episcopo illi, qui cæteros sacerdotij, id est antiquitate Episcopatus præcellit.

CAPVT XI.

Idem *Episcopo Heliensi.*

PAstoralis officij. *Et infrà*: Ex parte tua fuit insuper requisitum, vtrum si aliqua causa fuerit ad Archiepiscopum per appellationem delata, possit eandem iure ordinariæ potestatis suffraganei sui subdito delegare, vel animaduertere in eundem, si causam renuerit suscipere delegatam. Ad quod vtique respondemus, quod Archiepiscopus ipsum ad suscipiendam delegationem huiusmodi compellere nequit [b] inuitum; cùm in eum, exceptis [c] quibusdam certis articulis, nullam habeat potestatem, licèt Episcopus suus eidem sit [d] Metropoliticâ lege subiectus. *Et infrà.*

NOTÆ.

a HEliensi.] Ita legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 5. Ad huius inscriptionis expositionem repetenda sunt quæ adduxi *in cap. Pastoralis, de rescriptis.*

1. b *Nequit inuitum.*] Sed quæra si Archiepiscopus potest delegare, & causam suffraganeo committere, non potest compellere ipsum suffraganeum iurisdictionem acceptare; cùm omnis delegatus, qui potest subdelegare, possit simul subdelegatum compellere iurisdictionem acceptare, *cap. Pastoralis*, vbi est alia pars huius textus, *de officio delegati.* Sed respondendum est, *in dict. cap. pastoralis* 28. agi de delegato Principis subdelegante; in præsenti verò decisione de Archiepiscopo, ad quem prouocatum fuerat, inter quos magna est differentia. Delegatus enim, cùm in causa sibi commissa maior sit quocumque Ordinario, *cap. sanè, de officio delegati, cap. finali,* 39. *dist. cap.* 1. 94. *dist.* si alij ipsam causam subdelegauerit, potest eum compellere iurisdictionem acceptare, *dict. cap. Pastoralis*, facit lex *Prætor*, §. *qui autem*, *ff. de vacatione munerum*, *l. fin.* §. *iudicando*, *ff. de muner. & honor.* iunctis traditis à Petro Greg. *lib.* 5. *partit. tit.* 5. *cap.* 4. Moneta *de commut. cap.* 8. *num.* 561. Archiepiscopus verò nequit subditum suffraganei sui inuitum cogere acceptare iurisdictionem delegatam. Ratio est, quia Archiepiscopus in subditos suffraganei, nisi in certis casibus iurisdictionem non habet, vt superiori commentario probaui; & cùm casus iste non enumeretur inter eos, quos suprà retuli; ideò Archiepiscopus licèt possit causam ad se per appellationem deuolutam subdito suffraganei delegare, & committere; tamen ipsum renuentem iurisdictionem acceptare, compellere nequit.

c *Quibusdam articulis.*] Quos recensui & exposui superiori commentario. Et ex hoc textu deducit Tapia *tom.* 1. *caten. moral. lib.* 4. *q.* 26. *art.* 2. Metropolitanum non posse dispensare in legibus, vel præceptis Suffraganeorum. 2.

d *Metropolitana lege.*] Quæ circa varia versator, adeò vt Episcopi de rebus grauioribus absque conscientia Metropolitani nihil disponere possint, vt latè probant Filesacus *in præsenti*, §. 1. *Cæsar dict. disp.* 5. §. 2. Anton. August. *in epitom. iuris Pontif.* 3.

§.

PRæterea postulasti, an alicui liceat sine speciali mandato Apost. Sed. delegato, qui reum propter contumaciam manifestam excommunicationis vinculo innodauit; vel petitorem causâ rei seruandæ in possessionem petitorum induxit, rebus humanis exempto, eidem volenti iuri parêre, absolutionis beneficium impertiri, vel possessionem restituere intra annum, sufficienti receptâ primitus cautione. Ad quod vtique dicimus, quod cùm delegatus, quantum ad illud sit maior ordinario, sine mandato summi Pont. excommunicatus ab huiusmodi delegato non potest per alium, præterquam in mortis articulo, absolutionis gratiam obtinere, nisi forsan delegatus talis extiterit, cui alius [b] succedat in onere, ac honore; nec per alium, quàm per sum-

mum

mum Pontif. recuperare poterit possessionem amissam. Verumtamen ne alius post annum verus efficiatur [c] possessor, coram Ordinario, vel si eius copiam habere nequiuerit, coram publicis, & honestis personis, vt quasi præscriptionem interrumpant annalem, offerre, ac præstare, quod iuri parebit, poterit cautionem, vt sic post annum recuperare possessionem per [d] Sed. Apost. mereatur.

NOTÆ.

a *Maior Ordinario.*] *Cap. sanè*, vbi latè hoc principium exposui, *de officio deleg.*

1. b *Cui alius succedat.*] Factâ videlicet delegatione sub nomine dignitatis, vt latè probaui *in cap. quoniam* 14. *de officio deleg.* & hoc casu Capitulum quod succedit Prælato in iurisdictione ordinaria, non succedit in hac delegata. Panuinus *de potest. Capitul. part.* 1. *quæst.* 10. Sbrozius *de officio Vicarij lib.* 1. *quæst.* 16. *num.* 1. & *lib.* 2. *quæst* 135. *num.* 4. Barbosa *lib.* 1. *iuris eccles. cap.* 32. *num.* 58. Solorzanus *tom.* 2. *de iure Indiar. lib.* 3. *cap.* 13. *à num.* 4. Botiller. *de success. cap.* 2. *theorem.* 64. *num.* 6.

c *Efficiatur possessor.*] Hæc verba latè illustrabimus *in cap. quoniam, vt lite non contest.* vbi de primo, & secundo decreto commentarium dabimus. 2.

d *Per Sedem Apostolicam.*] Hinc deducunt DD. quod causa, quæ semel delata est ad Curiam, non exit à Curia, nisi specialiter committatur: probant plures relati à Barbosa *in præsenti, num.* 12. & 13. Valascus *consult.* 105. *num.* 102. 3.

CAPVT XII.

Idem *Archiepiscopo* [a] *Senon.*

LIcèt in corrigendis excessibus iuxta canonicas sanctiones appellationis sit diffugium [b] interclusum, & ideo ven. f. noster [c] Parisien. Episcopus à nobis receperit in mandatis, vt tam circa monachos, & alios viros religiosos, quàm etiam clericos [d] sæculares suæ iurisdictioni subiectos, qui multa grauia committere proponuntur, quæ cedunt non solùm in animarum dispendium, sed etiam scandalum plurimorum, inquirat & corrigat ap. [e] rem. quæ viderit corrigenda, statuens ad reformationem eorum, quod regulare fuerit, & honestum: quia tamen intentionis nostræ nec fuit, nec esse debuit iurisdictioni tuæ per mandatum huiusmodi derogare, auctoritate præsentium duximus declarandum, quod si forsitan in inquisitionibus ab eodem Episcopo non tanquam delegato, sed tanquam ordinario faciendis, aliquis casus emerserit, in quo licitum sit ad Sedem Metropoliticam appellare, prædicti occasione mandati auctoritati tuæ, quominus ad te, tanquam ad Metropol. appellare valeat, nolumus aliquatenus derogare. Tu tamen nec impedias per te ipsum, nec per alios facias impediri, quominus idem Episcopus in corrigendis excessibus subditorum officij sui debitum exequatur; & si forsan in casu concesso ad te fuerit appellatum, in appellationis causa prudenter, & iustè procedas.

NOTÆ.

a *Senonensi.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 6. De Ecclesia Senonensi aliqua notaui *in cap.* 1. *de rescriptis.* Hæc epistola missa est Petro de Corbelio Senonensi Præsuli, de cuius postulatione extat epistola decretalis Innocentij III. *in cap.* 2. *de postulat. Prælat.*

b *Interclusum.*] Vt in sequenti commentario latè probabimus.

c *Parisiensis Episcopus.*] Guillelmus de Castro videlicet, primò Altissiodorensis Episcopus, qui fuit magnus ecclesiasticæ libertatis vindex, vt refert Chenu in serie Præsulum ipsius Ecclesiæ.

d *Sæculares.*] Apositè ita appellantur, vt distinguantur à regularibus, cum quibus coniunguntur.

e *Appellatione remotâ.*] Vim & effectum huius clausulæ adduxi *in cap.* 1. *de rescriptis.*

COMMENTARIVM.

EX hac epistola decretali talis deducitur assertio: *Iudex ordinarius, cui causa committitur, cuius cognitio ad ipsum iure communi spectabat, non ideò efficitur delegatus, sed tantùm eius iurisdictio excitatur.* Probant textus *in cap. significasti* 4. *de corpore vitiatis*, *cap. cum aliquibus* 4. *de rescriptis*, *lib.* 6. *l. sæpè* 8. *ff. de officio Præsidis.* Consonat lex 4. *tit.* 6. *lib.* 2. *recopil.* Illustrant plures congesti à Barbosa *in præsenti*, & *de potest. Episcopi*, *alleg.* 92. *per totam*, Pariadorius *lib.* 2. *rerum quotid. part.* 3. *cap fin.* §. 3. Ludouicus de Auendaño *de syndicatu num.* 20. Moneta *de commut. vltim. volunt. cap.* 7. *num.* 4. Filesaeus *in præsenti*, Auiles *in Capitulis Prætorum*, *cap.* 9. Glossa *verbo Communio*, *num.* 2. Tiberius Decianus *tom.* 1. *tract. crimin. lib.* 4. *cap.* 25. *num.* 16. Heuia *in Curia Philippica*, 1. *part. cap.* 2. §. 4. Salgado *de protect. part.* 4. *cap.* 3. *num.* 107. Sahagun, & omnes vespertini nostri Antecessores *in cap.* 1. *de officio delegati.* Noguerol. *alleg.* 15. *num.* 7. Ansaldus *consilio* 36. CONCLVSIO RESERTVR, ET PROBATVR.

Sed in hanc assertionem insurgi potest sequenti iuris consideratione: Frustra precibus impetratur, quod iure communi conceditur, *l. vnica, cum vulgatis, Cod. de thesauris*, *lib.* 10. igitur si iam iudici ordinario, vt ordinario, competebat potestas corrigendi subditos proprios, frustrà noua delegario 2. TRADITVR RATIO DVBITANDI.

gatio desideratur, vt eos in præsenti specie corrigere valeret. Secundò aduersùs hanc assertionem sic argumentor. Certum iuris principium est, quod quoties iudici ordinario causa committitur, cuius cognitio ad ipsum in totum, aut pro parte non spectabat, ex ordinario fit delegatus, & tanquam delegatus procedit, *cap. ad abolendum, §. vlt. de hæreticis, cap. hi qui 12. de præb. lib. 6. cap. 1. §. vlt. de statu regul. eod. lib. Clement. 2. de statu monach. Clement. 1. de supplend. neglig. cap. ad hæc, cap. patentibus, cap. tuæ, de priuilegiis.* Docent Fachineus *lib. 1. controu. cap. 45.* Garcia *de beneficiis 5. part. cap. 7. num. 48.* sed in præsenti textu commissa fuit Episcopo Parisiensi correctio in regulares, in quos iurisdictionem ordinariam non habebat, siquidem religiosi iam à temporibus Gregorij Magni exempti fuerant à iurisdictione, & lege diœcesana, *cap. nullum, cap. Abbates, §. 1. 18. quæst. 2. cap. quàm, cap. luminoso, eod. q. cap. quantò*, vbi plura Filesacus, *hoc tit.* igitur saltem quoad regulares Episcopus Parisiensis, non ordinarius, sed delegatus iudex erat. Augetur hæc difficultas ex eo, nam quoties iurisdictio ordinaria per delegationem alteratur, aut mutatur, quia augetur, vel minuitur, aut aliqua clausula adijcitur, veluti vt sine strepitu iudiciario procedatur, vel appellatione remotâ, ordinarius iudex fit delegatus, *cap. 1.* iuxta communem interpretationem, *de officio delegati*, Parladorius *dict. cap. fin. §. 3.* sed in præsenti casu correctio commissa fuit Episcopo Parisiensi cum clausula, *Appellatione remotâ*, vt ex textus serie constat: ergo non ordinarius, sed delegatus iudex manet.

3. TRANSITVR DECIDENDI RATIO.

His difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens assertio, cuius ratio prouenit ex eo, nam cùm Episcopo Parisiensi competeret iure proprio iurisdictio in subditos, *cap. 1. cap. conquerente, cap. irrefragabili, hoc tit.* si ea correctio per rescriptum Apostolicum committatur, non alteratur iurisdictio, sed excitatur, ne Archiepiscopo præiudicium fieret; si enim iurisdictio delegata maneat, appellandum est in casibus, in quibus à correctione appellari potest, quos referam commentario sequenti, ad Archiepiscopum immediatum superiorem, *cap. si duo, hoc tit.* si autem tanquam à delegato appelletur, ad summum Pontificem appellatio interponenda est, *cap. super, §. porrò, de officio delegati*: sed Pontifex per rescriptum non vult alteri præiudicium inferre, nisi id specialiter exprimat, *cap. ex tuarum, de auctoritate & vsu pallij.* Rectè ergo in præsenti Innocentius decreuit per rescriptum missum Parisiensi Archiepiscopo, cui correctio in subditos, tam sæculares, quàm regulares iniungebatur, non concedi nouam iurisdictionem delegatam, sed tantùm ordinariam excitari. Docent Viuianus & Filesacus *in præsenti*, Barbosa *vbi supra, alleg. 92.* Ludouicus de Auendaño *supra*, qui notat in præsenti specie iudicem esse syndicandum, quia vt ordinarius procedit, non verò vt delegatus. Inde Nugnerol. *dict. alleg. 15.* docet iudicem ordinarium, cui committitur executio sententiæ, non fieri delegatum, sed proprio iure eam exequi.

4. DISSOLVITVR PRIMA DVBITANDI RATIO

Nec obstat prima dubitandi ratio suprà adducta; nam rescriptum, de quo in præsenti specie, non superuacuum, immò valde vtile erat respectu clericorum, tam sæcularium, quàm regularium, ad accipiendam & excitandam iurisdictionem ordinariam, vt diligentior, & vigilantior redderetur Parisiensis Episcopus, atque exactè munus correctionis adimpleret, *cap. graue, hoc tit. dict. cap. cùm aliquibus, vers. Si verò.* Respectu regularium admodum necessarium esse constat, quia illi exempti erant à iurisdictione ordinaria: vnde nisi virtute delegationis Apostolicæ non poterat Ordinarius Parisiensis eos corrigere, aut in ipsos animaduertere, vt infrà dicemus. Nec secunda difficultas aduersatur cui communiter repetentes in præsenti satisfaciunt asserendo, Episcopum Parisiensem in præsenti casu iudicem ordinarium fuisse, tam clericorum sæcularium, quàm regularium, propter crimina grauiora ab eis perpetrata, depositione digna; & per viam inquisitionis contra omnes procedere posse, *ex cap. si quis Abbas, cap. Abbatem, cap. nouimus, cap. monasteria 18. quæst. 2. cap. accedens, 50. dist. cap. de persona 11. quæst. 1.* cùm depositio quam grauiora crimina merentur, & exposcunt, non nisi per Episcopum irrogari possit, *cap. felix, cap. Episcopus 15. quæst. 7.* & in hoc sensu in ipsis iuris locis, & alijs cauetur, omnes monachos proprijs Episcopis parêre debere. Docent plures laudati à Barbosa *de potest. Episcop. alleg. 105.* licèt in modicis delictis à proprio Abbate, vel Priore, cui subiacent in his, quæ ad regulæ, & professionis obseruantiam spectant, corrigendi sint, vt probant textus ita accipiendi *in cap. quantò, hoc tit. cap. fin. de statu monach. dict. cap. Abbates.* Docent Petrus Greg. *in cap. conquerente, cap. 11. num. 6.* Tamburinus *de iure Abbatum tom. 1. disput. 15. quæst. 1. & 2.*

5. HVIVS TEXTVS VERA INTERPRETATIO.

Sed licèt prædicta doctrina vera sit, difficultatem tamen non dissoluit: quare eâ omissâ iamdiu existimaui alio modo prædictæ difficultati satisfieri posse supponendo, quod quando causa committitur iudici, cui iure ordinario eius cognitio competebat, sed priuilegiis exempta erat ab eius iurisdictione; tunc per nouam delegationem excitatur pristina iurisdictio, & iudex non delegatus, sed ordinarius manet, vt probant exemplis adductis *in Clement. 1. de testam. Clement. 1. de sepultur.* Trident. *sess. 5. de reform. cap. 6. & 7.* facilè enim quælibet res redit ad suam naturam, argumento textus *in l. si sine 20. ff. depositi*, iunctis traditis à Cuiacio *lib. 22. obseru. cap. 30.* Vnde cùm iure communi inspecto Episcopus Parisiensis, sicut quilibet Ordinarius, haberet fundatam iurisdictionem in monachos propriæ diœcesis, *cap. Abbates, cap. monasteria 18. quæst. 2.* plura Gernonius *de sacrorum immunit. lib. 3. cap. 4.* Busquetius *ad Innocentium lib. 1. epist. 7.* Licet iam à temporibus Gregorij Magni exempti essent variis priuilegiis, vt infrà dicemus *in cap. graue, hoc tit.* ideò per nouam delegationem excitatur antiqua iurisdictio, & ordinario iure corrigit Episcopus excessus regularium. Nec augmentum huius secundæ difficultatis obstat; respondendum enim est fatendo principium in eo expensum procedere cùm appellatio remittitur in causa, quæ suâ naturâ appellationem recipiebat: cùm causa correctionis, de qua in hoc textu agitur, respuat appellationem, *cap. ad nostram, cap. reprehensibiles, cap. cùm speciali, §. cæterùm, de appell.* vt sequenti commentario probabimus, nisi in correctione iudex modum excedat, *cap. de priore 31. de appellat.* inde in præsenti decisione clausula, *appellatione remotâ*, non mutat iurisdictionis naturam, quia ipso iure tacitè inest, sed quia Parisiensis Episcopus modum correctionis excesserat inquirendo delicta, super quibus nulla præcesserat infamia, iuxta textum *in cap. cùm oporteat, §. Inquisitores, cap. qualiter, in fine, de accusat. cap. licèt*

de

de simonia, Sanchez. *lib. 6. consil. cap. 8, dub. 1.* ideò ab Episcopo Parisiensi potuit appellatio interponi ad Archiepiscopum Senonensem.

6. **Exponitur cap. grava, hoc tit.** Primò huic decisioni aduersatur textus *in cap. graue 19. hoc tit.* vbi cùm per litteras Apostolicas commissa fuisset, & iniuncta correctio subditorum Archiepiscopo Senano, ipse contra monachos de Orbitello Cistercienfis Ordinis processerat: consultus fuit Gregorius IX. qui rescripsit, prædictum Archiepiscopum non posse virtute delegationis in monachos animaduertere, quia vt ordinarius tantùm ad correctionem procedebat: igitur similiter in præsenti specie tantùm clericos sæculares, non verò regulares Parisiensis Episcopus corrigere poterat. Verùm huius textus mens, & genuina ratio ex suprà traditis facilè percipitur; in eius enim specie tantùm commissa fuit correctio clericorum suæ diœcesis, quæ aliàs ad eius iurisdictionem spectabat, *cap. 1. 8. quæst. 2. cap. r. cap. visis 16. quæst. 2. cap. r. cap. conquerente, hoc tit.* & ita cùm mandata fuisset iurisdictio, quæ iure proprio illi competebat, non creatur delegatus, sed tantùm excitatâ iurisdictione procedit in causa correctionis: nec virtute iurisdictionis mandatæ potest contra exemptos procedere, vt docent Panormitanus, & Butrius *in cap. 1. de officio deleg. num. 5.* Parladorius *vbi suprà*, Moneta *de commut. dict. cap. 7. num. 12.* Vnde cùm correctio commissa tantùm fuisset in subditos clericos, vt constat ex illis verbis, *super correctione clericorum*, ideò non potest in religiosos animaduertere.

7. **Intelligitur cap. cum aliquibus 4. de rescriptis in 6.** Secundò ex suprà adductis lucem accipit textus *in cap. cùm aliquibus 4. de rescriptis, lib. 6.* vbi Bonifacius VIII. decreuit, quod si Pontifex Episcopo iusserit, vt aliquem in canonicum recipiat, si aliàs ad eum collatio præbendarum in ipsa Ecclesia non spectat, qui in canonicum recipitur, auctoritate Apostolicâ receptus videtur; si verò præbendarum collatio ad ipsum pertinebat, non Apostolicâ, sed Episcopi recipientis auctoritate cooptatus videtur. Quæ decisio difficilis videtur ex eo, quod in omni casu, siue canonicorum receptio ad Episcopum spectet, vel non, dicendum erat, in receptione canonici procedere non ordinaria, sed delegata auctoritate; quia cùm ad eum collatio non spectat ex vi rescripti Apostolici, nouam assequitur potestatem, quam vt Episcopus non habebat; cùm verò ad eum spectat receptio ex huiusmodi mandato, minuitur eius ordinaria iurisdictio; quia licèt Episcopus præbendam vacantem conferre possit, immò debeat, *cap. relatum, de prabend. cap. 2. §. cùm verò, cap. relatum 3. de concess. preb.* non tamen illi, pro quo Pontifex rescripserat, cui ex vi mandati Apostolici præcisè tenetur Episcopus conferre illam præbendam; & per consequens facultas conferendi præbendam coarctata videtur: quare cùm iurisdictioni ordinariæ in hac parte detractum sit, non propriâ, sed Apostolicâ auctoritate Episcopus præbendam conferre videtur. Vt ab hac difficultate liberemur asserendum est, in eo textu agi de Ecclesia Cathedrali, in qua certus, & præscriptus erat canonicorum numerus priuilegio, vel statuto à R. Pontifice confirmato; simulque mandatum Apostolicum Episcopo directum recipiendi aliquem in canonicum vltra numerum præscriptum, non obstante quocumque statuto eiusdem Ecclesiæ: vnde quæstio vertebatur, vtrum ita in canonicum receptus auctoritate Apostolicâ, vel Episcopi recipientis videatur cooptatus; quod valdè refert.

Nam si auctoritate Apostolica recipitur, præfertur in præbendæ assecutione aliis quibuscumque alterius auctoritate receptis, *cap. hi qui 12. de preb. lib. 6.* & sub fœdere distinctionis eam quæstionem Bonifacius absoluit, videlicet, quod si Canonicorum receptio ad Episcopum non spectabat, Apostolica auctoritate receptus videatur, quia virtute rescripti nouam recipit Episcopus auctoritatem, quam aliàs non habebat: si verò ad Episcopum pertinebat talis receptio, ordinaria auctoritate censetur receptus. Quandoque enim præbendarum collatio ad solum pertinet Episcopum, vel Capitulum tantùm, vel Episcopum & Capitulum simul, *cap. cùm in Ecclesia, de elect. cap. 1, ne sede vacante, lib. 6.* facit textus *in cap. finali, de regularibus, eod. lib.* & meritò, nam per litteras Apostolicas non fuit ei præceptum, vt certam personam in Canonicum reciperet; ita enim eius minueretur potestas ordinaria; sed vt aliquem, quem vellet in Canonicum reciperet vltra numerum, non obstante Ecclesiæ statuto; & ita per huiusmodi rescriptum receptio Canonici non inducitur, sed impedimentum statuti remouetur, quo sublato Episcopus proprio iure aliquem in Canonicum recipit: cùm enim quis habet potestatem sopitam, & ligatam aliquo impedimento, licèt aliquis tertius obstaculum tollat, actus qui geritur, sumit effectum à prima causa, non ab illo, qui impedimentum amouit; quod sequenti exemplo confirmo. Nam si quis ligatus pedibus, & manibus, ab alio soluatur, & ita solutus scribat, vel ambulet, licèt hoc faciat ministerio soluentis, ipse tamen operatur, non dissoluens; ita in præsenti casu ligata erat, & præpedita Episcopi potestas statuto Ecclesiæ, & sublato eo impedimento litteris Apostolicis, Episcopus Canonicum recepit auctoritate propriâ, vt docent in eo textu Geminianus *num. 6.* Ancharanus *num. 4.*

Sed adhuc supradictæ interpretationi opponi potest textus *in cap. hi qui 12. de prabendis, lib. 6.* vbi statuitur, eum qui ad mandatum Legati, vel alterius auctoritate Apostolica fungentis sibi in hac parte specialiter concessâ recipitur in Canonicum, auctoritate Apostolica semper receptum videri: igitur similiter *in dict. cap. 4. §. si verò, de rescriptis lib. 6.* auctoritate Apostolica in Canonicum semper receptus creditur. Huic difficultati respondendum est *in dict. §. si verò*, simpliciter mandatum fuisse Episcopo, vt aliquem in Canonicum reciperet vltra numerum in Ecclesia statutum; quo casu potiùs eius potestas ordinaria excitatur, quàm noua & delegata creatur: sed *in dict. cap. hi qui*, Legato commissum specialiter fuisse, vt auctoritate Apostolica conferret præbendam; & ideò mirum non est, vt Apostolica, & non ordinaria auctoritate Canonicus reciperetur, cùm clausula illa; *Auctoritate Apostolicâ*, mutet naturam potestatis ordinariæ, vt ex vltimis verbis textus *in dict. cap. cùm aliquibus*, colligitur. Vel etiam responderi potest, textum *in dict. cap. hi qui*, procedere cùm Legato fuit iniunctum, vt recipere faceret impetrantem; quia tunc cùm non sit in Legati dispositione, qui nullam prorsus habet facultatem conferendi præbendam, per specialem commissionem fit delegatus, nouamque facultatem assequitur, quam antea non habebat, *dict. c. cùm aliquibus.* Docet Menochius *lib. 2. de præsumpt. præsumpt. 16. num. 29. & lib. 1. de arbitr. quæst. 1. num. 7.* Vel denique dici potest, textum illum procedere in casu, quo super certa persona recipienda rescribitur; 8. **Intelligitur cap. hi qui, de præbendis lib. 6.**

quia

qoia tunc mutatur ordinaria potestas, siquidem aufertur libera collatio illius beneficij, vnde nihil mirum, si fiat delegatus; & ab eo receptus, auctoritate Apostolica receptus dicitur, vt docet Mooeta *d.c.7.n.5.* Rursus soperiori assertioni non leuiter refragatur textus *in c.significauit 4. de corpore vitiatis,* vbi asseritur, in irregolaritate ex corporis vitio proueniente posse Episcopum dispensare auctoritata Apostolica, & etiam suâ, vt illa verba probant: *Auctoritate nostrâ fretus, & tuâ.* Ex quibus ooo dubiè colligitur, possa in eadem persona, & delegatam, & ordinariam iurisdictionem concurrere, itavt si Pootifex iudici ordinario causam committat, & propriâ & mandatâ iurisdictione vti possit: igitur etsi maodetur causa, cuius cogoitio ad Episcopū spectabat, non solùm propriâ iurisdictione excitatâ, verùm & Apostolicâ procedere potest. Pro huius textus solutiooe ita distinguendum est. Aut iudici ordinario causam proprio iure ad eum spectantem committit adiectâ clausulâ, *auctoritate Apostolicâ*; aut nullâ eius clausulæ factâ mentione: primo casu vt delegatum eum procedera; secundo verò tanquam ordinarium tantùm, excitatâ eius iurisdictione: vnde euenire nequit, vt in vna, eademqoe persooa simul existat ordinaria, & delegata iurisdictio; siquidem per specialem causæ delegatiooem mens Pontificis delegantis exprimitur, volentis ordinariæ iurisdictioni tanquam generali derogare, *c.studuisti, de officio legati, c.Pastoralis, §.præterea, hoc tit.* Nec contrariū suadet textus *in d.c.significauit*; nam omissâ solutione Glossæ *in eo textu, verbo Officium,* & verbo *nostra,* assereotis irregularitatem, de qua io eo textu, tolli posse ab Episcopo quoad officium sacerdotale, veluti baptixaodi, pœnitentiam ioiungeodi, & faciédi alia similia, qoæ solis sacerdotibus sunt concessa, *cap. adiicimus 16.q.1. c.constat, de consecr. dist. 4.* à Romano verò Pontifice quoad altaris ministeriū, qnod io Missæ sacrificio coosistit, aliqui existimant, irregolaritatem ex vitio corporis prouenientem, quantumvls initium à iusta causa habuerit, veluti si quis credens se obsequium præstare Deo, virilia sibi fecerit amputari, non ab alio, quàm à Romano Pontifice posse tolli, siue ad officium sacerdotale, siue ad altaris ministerium exereeudum, *c. illiteratos 36. dist. c. non confidat, 50. dist.* Innoceot. *in d. c.significauit, num. fin.* Couar. *in Clement. si furiosus, in princip. n.7. de homicid.* vnde illa verba, *Auctoritate nostrâ fretus, & tuâ*; non sunt accipieuda ita, vt tam ab auctoritate propria, quàm delegata possit Episcopus in ea irregularitate dispensare; sed potiùs ita, vt dispeoset auctoritate Apostolica, ac per consequens suâ sibi specialiter commisiâ, & delegatâ, electâ ad hoc eius personæ industriâ, itavt non possit aliis ipsam dispeosationam committere, *c.final. §.final. de offic. deleg.* & in hoc sensu affirmatur, in eo textu Episcopum auctoritate propriâ, & Apostolicâ dispensare. Docent Panormit. *ibi, n.27.* Couar. *d.n.7.* Sed veriùs diceodum est *in d.c.significasti,* Episcopum dispensare posse cum irregulari ob corporis vitium auctoritate propriâ, quia vitium erat occultum; attamen quia præcesserant Summi Pontificis consultatio, & responsum, ideò io eo textu affirmatur Episcopum auctoritata propria, & Apostolica dispeusare debere.

CAPVT XIII.

Idem *in Concilio* [a] *Generali.*

IRrefragabili constitutione sancimus, vt Ecclesiarum Prælati ad corrigendum subditorum excessus, maximè clericorum, & reformandos mores, prudenter ac diligenter intendant, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. Vt autem correctionis, & reformationis officium liberè valeant exercere, decernimus, vt executionem ipsius nulla consuetudo valeat impedire, nisi formam excesserint in talibus obseruandam: excessus tamen Canonicorum Ecclesiæ Cathedralis, qui consueuerunt corrigi per Capitulum, per ipsum in illis Ecclesiis, quæ talem hactenus consuetudinem habuerint, ad commonitionem, & iussionem Episcopi corrigantur intra terminum competentem ab eo præfigendum, alioquin ex tunc Episcopus Deum habens præ oculis ipsos, vt animarum cura requirit, per cens. eccl. corrigere non postponat.

NOTÆ.

a GEnerali.] Ita etiam habetur in quarta collectione, *sub hoc tit. c.1.* Concilium hoc Lateran. geoerale celebratum fuit sub Innocent. III. vt iam retuli *in c.nonnulli 27. de rescriptis.* In canone 7. eiusdem Conc. reperiuntur huius textus verba.

COMMENTARIVM.

1\. Conclvsio dedvcitvr, et probatvr.

EX præsenti canone sequens deducitur assertio: *Prælati subditos proprios corrigunt appellatione remotâ, vel consuetudine contraria non obstante.* Probant eam textus *in c.ad nostram, c.reprehensibilis, cap. cùm speciali, de appell. c.relatum 7. ne cler. vel monachi, c.quod consultationem, de re iud. c.de priore, de appell.* Trid. *sess. 25. de regul. cap. 4.* Consonat lex 40. *tit. 5. lib. 2. recopil.* Illustraot plures congesti à Barbosa *in præsenti,* & *lib. 1. voto 4.* & *de potest. Episc. alleg. 23. n. 36.* quibus addendi sunt Th. Sanchez *lib. 6. in Decal. c. 3. n. 111.* Scaccia *de appell. q. 17. limit. 26. n. 8.* Lancel. *de attentat. 2. p. cap. 12. limit. 18. n. 6.* plures congesti à Valenzuela *consil. 43. n. 118. & 119.* Salgado *de Regia protect. 1. p. c. 3. n. 10.* Fragoso *de regim. part. 1. lib. 8. disp. 24. §. 9. n. 152.* Saleedo *de lege polit. lib. 1. c. 12. n. 85.* Gibalinus *de clausura regul. 2. p. c. 2. §. 3. consect. 5.* P. Greg. *lib. 5. partit. tit. 15. c. 2. littera N.* Pichard. *in manud. 4. p. præcepto 14.* Bruno Chassaing. *de priuil. regul. tract. 3. c. 2. propos. 5. per tot.* Fermos. *in c.nouit, q. 50. de iudic.* Altesserra *hic.*

2\. Impvgnatvr hæc assertio.

Hæc assertio impuguari potest sequentibus iuris ratiociniis. Primum oascitur ex eo, nam appellationis remedium iouentum est ad oppressorum defensionem, & vt eis succurratur, *c.omnis oppressus 2. q. 6. l. 1. & per tot. ff. de appell.* igitur oppresso in correctiooe oon debet denegari appellationis remedium, cùm plerumque per eam grauetur, *cap. licet, hoc tit.* argumento textus *in c. super quæstionum, §. nos autem, de officio deleg. c. quod consultationem, de re iudic. c.consuluit, c.nouit, de appell.* Augetur hæc difficultas ex eo, quia vbi agitur de conseruaoda ecclesiastica disciplina, & vt subditi à delictis resipiscāt,

tractatur correctionis causa præcipua; hæc est enim finis censuræ, vt subditi ab excessibus cohibeantur: sed vbi agitur de ecclesiastica disciplina, admittitur appellatio, quoties oppressus propter grauamen duxit appellandum, *cap. reprehensibilis*, *vers. Nec subiecti*, *iuncto versic. Si verò*, *cap. cum speciali*, *§.porrò*, *de appell.* igitur in causa correctionis admittitur appellatio. Augetur secundò hæc difficultas ex eo, nam certum est, quod omnis censura principaliter respicit correctionem, iuxta D.Paulum *ad Corinth. cap.5. Tradidi eum Satanæ, vt spiritus eius saluus fieret*: & *c.1. de sentent. excomm.* & tamen à sententia excommunicationis admittitur appellatio, *cap. per tuas 40. de sentent. excomm. cap. venerabilis 7. eod. tit. lib.6.* igitur in correctione appellationi locus est. Tertiò fulcitur hæc difficultas in hunc modum: aut in huiusmodi causis correctionis appellatio reiicitur, quia neque vera, neque præsumpta causa appellandi proponitur; vel eâ adhuc adstante appellatio remouetur. Primo casu nihil speciale statuitur circa causas correctionis, siquidem in aliis cæteris causis appellatio friuola absque iusta causa interposita reiicitur, *cap. cum appellationibus*, *de appellat. lib.6.* Secundo verò casu suggerente iusta causa in omnibus causis etiam correctionis appellationi legitime interpositæ deferendum est, *cap. licet 12. hoc tit.* igitur in causa correctionis appellatio admittitur. Secundò difficilis est illa conclusionis pars, vbi docetur, consuetudine præscribi non posse, vt Prælatus corrigere nequeat excessus subditorum; primò enim ita insurgo: illud potest consuetudine introduci, quod priuilegio concedi valet, *cap. super*, *§.præterea*, *de V.S.l. 3. §.ductus aquæ*, *ff.de aqua quotidiana*: sed sic est, quod priuilegium Pontificium potest eximere subditum Episcopi ab eius correctione, *cap. penult.* iunctâ Glossâ vltimâ, *hoc tit.* igitur & consuetudo. Deinde, nam multò magis potens est consuetudo, quàm priuata præscriptio, iuxta vulgò tradita per Doctores *in cap. consuetudo 1. dist.* sed priuata præscriptio potest eximere subditum à correctione Episcopi, *cap. cum ex offi.y 26. versic. Nos igitur*, *cap.cùm olim, de præscript.* igitur & consuetudine hoc ipsum introduci potest. Tandem augetur hæc difficultas ex eo, quia si appellatio iure communi in causis correctionis non admitteretur, frustra cócederentur tot priuilegia à Romana Sede religionibus, vt in causa correctionis regularis non liceat appellare, quæ refert Bruno *d. propos.5.* igitur si conceduntur, est quia iure cómuni licet appellare.

3. De correctione clericorum.

His tamen difficultatibus non obstantibus verum est, Episcopum debere corrigere excessus suorum clericorum, vt latè probaui *in cap.1. hoc tit.* & si clerici ex Capitulo Ecclesiæ Cathedralis sint, & correctio spectat ad Capitulum, eo negligente, excessus corrigit Episcopus; & cùm agit ad emendationem morum alicuius Canonici, etiam iure communi attento debet procedere cum Capituli consensu, *cap.3.de consuet. cap.Episcopus*, *cap.felix*, *cap.si autem 15. quæst.7. cap. sitote 6. quæst.3. cap. nouit*, *de his quæ fiunt à Prælat.* pluribus relatis defendunt Sarauia *de iurisdict. adiunct. quæst.1. per totam*, Solorzanus *tom.2.de iure Ind.lib.3. c.14.n.57.* Hodiè verò ex dispositione Concilij Trident. *sess 6 de reform. cap 4.& 25.* debet Episcopus procedere contra Capitulares cum consilio adiunctorum; cùm autem Episcopus ad correctionem procedit, appellatio non admittitur quoad effectum suspensiuum; quoad deuolutiuum verò appellationi locus est, *cap.licèt*, ibi: *Diffugium*, *hoc tit.d.c.ad nostram.* Pro qua sententia facit efficax ratio; nam in omni causa, & quoad vtrumque effectum appellatio censetur concessa, nisi expressè reperiatur prohibita, quod satis constat ex regula text. *in l.in maioribus 20.Cod.de appell. cap.omnis 2.quæst.6.* Couar. *practic.quæst.23 num.4.* sed in præsenti textu, & aliis suprà expensis appellatio tantùm reperitur inhibita quoad effectum suspensiuum: igitur quoad effectum deuolutiuum appellatio necessariò admittenda est. Facit Concil. Trident. *sess.24.de reform.c.10.* in illis verbis: *Executionem quoque modo impediat, aut suspendat*: quasi Patres solummodo intendant inhibere illam appellationem, quæ executionem impediat, aut suspendat; non verò eam, quæ tantùm ad superiorem causam deuoluit. Idem etiam innuitur in eodem Concilio, *sess.13.cap.1.vers. In causis.* Hæc tamen conclusio procedit, dummodo in correctione modus non excedatur; tunc enim non solùm quoad deuolutiuum, verùm & quoad suspensiuum effectum admittitur appellatio, ex hoc textu, *versic. Nisi forsan in talibus*, & *c. licet*, ibi: *Aliquis casus emerserit.* Faciunt etiam textus *in cap.ei qui appellat, vers. Ab executore*, vbi Glossa *verbo Non potest*, *cap. nouit 43.* iunctâ Glossâ *verbo Modum*, *de appell.* quo modo accipiendi sunt textus *in cap.cùm speciali, §.porro, vers. Ab excessu, cap. reprehensibilis 26.* vbi Glossa, *verbo Competens*, *eod. tit.de appell.cap. vniuersitas 24. vers. Nobis autem, de sentent. excomm.* Docent plures relati à Salgado *vbi suprà.* Quin immò etsi adhuc non detur excessus; si tamen probabiliter timeatur, à futuro grauamine admittitur appellatio quoad vtrumque effectum, argumento textus *in cap.1. de dilationib. cap. consuluit 18. cap.bonæ 51.in princip.de appell.*

4. Traditur ratio decidendi.

Præsentis decisionis ratio ea communiter traditur ab Interpretibus; ideò videlicet appellationem non admitti à correctione, quia huiusmodi correctio & emendatio subdito inflicta ob excessus à se commissos, habet rationem pœnæ respectu talis excessus: sed à pœna non admittitur appellatio, *l. si quis pœna 244. ff. de V. S.* M. Tul. *de lege Agraria orat.2. Datur cognitio sine consilio, pœna sine prouocatione, animaduersio sine auxilio.* Illustrant Fornerius, & Gentilis *in d. l.244.* igitur neque à correctione admittitur appellatio. Ratio autem quare à pœna prouocare non liceat, triplex à Doctoribus assignatur. Prima, quia lex pœnalis lata est à legislatore, qui superiorem non recognoscit; vnde sicut neque ab ipso legislatore, ita neque à lege admittitur appellatio, iuxta textus *in l.1. ff de appell. l.2. vers Exactis, ff.de origine iuris.* Secunda ratio redditur, quia lex alicui damnum non infert, cùm pro communi omnium bono lata sit, vnde ab omnibus est obseruanda, *cap. erit autem 4. dist. cap.1. de constit.* ac proinde nullus potest appellare, cùm deficiat grauamen, *dict. cap.omnis.* Tertia tandem ratio assignatur à Paulo *in dict.l.si quis pœna*, in illis verbis: *Simul atque reus conuictus proponitur eius maleficij, cui pœna à lege est inflicta, statim illa debetur.* Tacitè enim delinquens obligatur, & quasi consentit pœnæ à lege impositæ. Secundæ partis huius assertionis ratio redditur à Patribus Concilij Lateran. in præsenti, videlicet quia appellationis remedium non ideò est inuentum, vt alicui à religionis, & ordinis obseruantia debeat in sua nequitia patrocinari. Facit etiam textus *in c.speciali, § porrò, de appell.* iunctis traditis à Bruno Chassaing. & Gibal. *vbi suprà*: & cùm consuetudo sacris canonibus contraria, & quæ inuitat ad peccandum per impunitatem delicti, vt corruptela reiiciatur à Sanctis Patribus, *c.1.& vlt.* vbi plura de consuetudine dedi;

di; ideò consuetudo, per quam subditi eximuntur à correctione subditorum, in præsenti improbatur.

5. DISSOLVITVR PRIMA DIFFICVLTAS.

Nec prima difficultas suprà adducta obstat; licèt enim omnibus oppressis liceat prouocare, tamen in causis correctionis non admittitur appellatio, quia nulla datur oppressio: & licèt rarò contingat vt subditus innocens corrigatur, potiùs expedit, vt vnus patiatur, quàm totius ecclesiasticæ disciplinæ neruus disrumpatur, præcipuè quia si modus in correctione excedatur, apellatio admittitur. Nec obstat augmentum deductum *ex dict. cap. reprehensibilis, versic. Si verò*; quia in eo appellationi locus est propter excessum in correctionis modo; & tunc iuxta suprà tradita appellatio etiam à correctione admittitur: quod & hodie post tot priuilegia religionibus concessa in hac parte obseruari, docent Gibalinus, & Bruno Chassaing. *vbi supra.* Nec secundum augmentum difficultatis obstat, in quo dicebamus appellationem admitti à sententia excommunicationis. Nam respondendum est, tunc appellationem admitti quoad effectum deuolutiuum, non verò quoad suspensiuum, quod ex natura ipsius censuræ prouenit, *cap. licèt*, vbi Glossa *hoc tit. cap. Pastoralis* 53. §. *verùm, de appell.* & si excommunicatio prolata adhuc non sit, appellatio vtrumque effectum operatur, etiam in casu correctionis; quia cùm huiusmodi pœna sit adeò grauis, vt nulla reperiatur in Ecclesia maior, *cap. corripiantur* 24. *quæst.* 3. oportuit appellationem admitti ab ea quoad omnes effectus. Nec tertium augmentum difficultatis refragatur; magnum enim discrimen versatur inter appellationem à correctione interpositam, & inter prouocationem ab alia qualibet causa. In appellatione à correctione, etsi iusta causa exprimatur, si tamen propter excessum in modo grauamen non sequitur, appellatio quoad vtrumque effectum non admittitur; in alia verò qualibet appellatione dum adest iusta causa, appellatio vtrumque effectum operatur. Nec tandem vltimum augmentum obstat; nam respondetur, priuilegia non semper aliquid nouum continere, sed maioris expressionis, & explicationis gratiâ concedi, vt probat Thomas Sanchez *lib. 2. de matrim. disput.* 37. *num. vlt.* Deinde in hoc casu aliquid nouum continent priuilegia; nam iure communi, vt suprà inculcaui, licebat à correctione appellare, si excessus in eius modo datetur: post prædicta verò priuilegia non licet, nisi excessus manifestus sit, vt probant Thomas Sanchez *tom. 2. summæ, lib. 6. cap. 8. num. 20.* Suarez *tom. 4. de relig. lib. 2. cap. 11.* Bruno Chassaing. *dict. propos. 5.*

6. RESPONDETVR SECVNDÆ DIFFICVLTATI.

Nec etiam obstat secunda difficultas, verum enim est, correctionis modum nulla consuetudine tolli posse. Ratio est, quia huiusmodi bonum adeò disciplinæ ecclesiasticæ conuenit, vt nullâ causâ valeat impediri, vt Patres in præsenti docent, & in Concil. Trident. *sess. 24. de reform. cap. 10. propè finem*, fulciturque ea ratione, quia præceptum correctionis diuinum est, iuxta caput 18. Matthæi, ibi: *Corripe eum*, de quo *in c. si peccauerit 2. quæst. 1. cap. nouit, de iudiciis.* Vnde nec consuetudine, aut humanâ lege tolli potest, *c. sunt quidam 25. quæst. 1. cap. fin. de consuet.* Nec contrarium probat difficultas suprà adducta, pro cuius solutione, & vera interpretatione huius textus *in princip.* & §. *excessus*, dicendum est, consuetudinem, de qua in præsenti textu, dupliciter posse considerari, vel quatenus est totaliter impeditiua correctionis, vel quatenus est translatiua huius potestatis in alium, ita quod correctionem non impediat, sed corrigendi potestatem ab vno iudice auferat, & in alium transferat. Inter vtramque illud discrimen cognoscitur, quod prior, vt irrationabilis, est inualida, neque ex vlla causa licita reddi potest: posterior verò datâ iustâ causâ legitima potest introduci, & defendi. Ratio discriminis est, quia in totum impedire bonum correctionis, est directè offendere salutem spiritualem animarum, & finem ecclesiasticæ potestatis, quæ potissimùm intendit benè, beateque viuendum esse. D. Thomas *lib. 1. de regim. Princip. cap. 14.* Glossa 2. *in cap. cùm contingat 28. de iureiurando.* Nauarrus *in cap. nouit, notab. 3. de iudiciis*; cùm bonum correctionis non solùm lege humana, verùm & diuina Ecclesiæ Prælatis circa proprias oues sit acriter iniunctum, vt in principio huius textus docetur: vnde consequens est, nihil posse ab humana potestate statui, quo tale bonum in totum impediatur: quæ causa cùm prorsus deficiat in consuetudine, quam vocant Doctores translatiuam, nihil obstat quominus admittatur; quin immò aliquando expediet de vno in alium Prælatum huiusmodi correctionis munus transferri, quippe qui faciliùs, & diligentiùs illud exequatur: vnde textus hic in principio accipiendus est de consuetudine impeditiua correctionis *in vers. Excessus*, non de illa quæ impedit, sed solùm transfert correctionem Canonicorum in Capitulum. Quæ interpretatio communis est Antonij *hic, num. 16.* Baldi *num. 2.* Abbatis *in fine principij.* Pro qua etiam expendi possunt verba illius textus, *correctionem impedire*, quasi præsens prohibitio solummodò feratur in eam consuetudinem, quæ fuerit impeditiua correctionis. Faciunt etiam illa verba dicti §. *Excessus: Qui consueuerunt corrigi*; quæ tantùm important consuetudinem translatiuam. Denique expendi potest pro hac sententia exemplum præscriptionis; præscriptio enim translatiua correctionis admittitur, licèt non admittatur impeditiua, *cap. cùm ex officiis, de præscript.* igitur similiter consuetudo translatiua admittitur. Nec huic solutioni refragatur vniuersalis illa negatiua huius textus: *Nulla consuetudo*; quæ omnem prorsùs reiiciunt consuetudinem contrariam; intelligenda enim sunt illa verba quoad effectum, quem sequentia demonstrant, ibi: *Valeant impedire*, iuxta textum *in l. hac scriptura 30. §. vlt. ff. de legat. 2. cap. mandato 6. cap. scribam 9. de præsumpt.* Similiter etiam cùm priuilegio quis eximitur à iurisdictione alicuius, & alterius potestati subiicitur, non impeditur correctio, sed transfertur. Nec obstat augmentum vltimum difficultatis, argumento deducto à præscriptione; omissâ enim quæstione, vtrum priuata præscriptio eosdem effectus habeat, ac consuetudo, quam disputant Doctores *in cap. si diligenti, de præscript.* Barbosa *de præscript. 1. part. quæst. vlt. num. 5.* Rebuffus *tom. 3. ad leges Galliæ, tit. de consuet. num. 26.* Couar. *lib. 1. variar. cap. 17. num. 8.* Connanus *lib. 1. comment. cap. 10.* eodem modo satisfaciendum est, videlicet, vt si præscribatur exemptio vt correctio omnimodè negligatur, non admittatur similis præscriptio: quo modo in amicitiam reduci debet textus *in dict. cap. cùm ex officiis*, cum textibus *in cap. olim, cap. cùm persona, de priuileg. cap. olim, de censibus, cap. ex frequentibus, de instit.*

7. EXPONITVR CAP. DE PRIORE, DE APPELL.

Superiori assertioni primò aduersatur textus *in cap. de priore 31. de appell.* ex quo expresè deducitur, in causa correctionis appellationem admitti, & prouocantem mittendum esse ad Sedem Apostolicam, vt eam prosequatur: igitur quia in causa

correctionis appellationi locus. Pro cuius textus expositione Glossa *ibi, verbo Appellationem*, affirmat, appellationem ibi admissam fuisse, quia Prælatus modum excesserat in correctione; & tunc iuxta suprà tradita appellationi locus est. Glossæ sententiam sequuntur omnes repetentes *ibi*, & plures congesti à Salgado *de protect. dict. 1. part. cap.25.* Suarez *tom.4. de relig. lib.2. cap.11.* Barb. *lib 2. voto 67.* Gibalinus *d. disquisit. 5. §.3. consect. 5.* Balboa *in cap. ad nostram, de appell.* Sed licèt hæc doctrina vera sit, tamen non conuenit decisioni textus *in dict. cap de priore*; siquidem ex eius contextura non liquet, ibi peccatum fuisse in excessu, aut agi de causa correctionis: quare alij existimarunt, textum illum nullatenus esse accipiendum de appellatione prout est iuris remedium, quo potestas inferioris suspenditur, & negotium ad superiorem deuoluitur; sed de accusatione Prælati, itavt verbum illud, *appellauit*, accipiatur pro, *accusauit*; quia plerumque appellare ponitur pro accusare, vt constat *ex l. is qui prior 29. ff. de iudiciis*, ibi: *Qui prior appellauit*, id est, qui prior accusauit, aut in iudicio egit, vt exponunt Faber & Gothofredus *ibi.* Sed neque hæc interpretatio admitti potest; tum quia rubricæ non conuenit; tum quia si Pontifex ageret de accusatione, quâ canonicus Priorem ad Sedem Apostolicam appellabat, quamuis Prior accusatus non comparuisset apud Pontificem, non erat ob eam causam cum litteris veritatem continentibus ad Sedem Apostolicam mittendus, sed vt verè contumax iudicandus, & condemnandus erat, vt *in cap. veritatis 8. de dolo & contum.* quare his solutionibus omissis faciliùs textus ille intelligendus est iuxta rubricam sub qua iacet de appellatione vera interposita, non tamen de causa correctionis; sed de ea, quæ interponitur ab enormitatibus, & excessibus, quos Prior committebat; sicut plerumque appellatio interponitur, à furtiuo grauamine *in cap. consulit, cap. bone, de appell.* cui appellationi cùm Prior deferre noluisset, iustè mittitur puniendus ad Sedem Apostolicam cum litteris veritatem continentibus, vt probat Glossa vltima *ibi.*

Deinde aduersatur textus *in cap. nos inter 6. de purg. canon.* vbi deciditur, quod si Episcopus subditum suum corrigens ipsi purgationem iniungat, potest subditus ab hac sententia appellare: igitur quia in causa correctionis admittitur appellatio. Cui difficultati communiter respondetur, textum illum procedere cùm subditus habuit iustam causam appellandi, veluti quia Episcopus modum in correctione excesserat, vel alio modo grauabat, iuxta textum *in cap. licèt, hoc tit.* ita textum illum accipiunt Glossa vltima *ibidem*, Abbas *in eo textu*, Simanchas *de catholicis, tit.56. n.25.* Verùm hæc interpretatio facilè refellitur ex eo, quia etsi attentè legatur textûs series, non constat excessum ibi commissum fuisse ab Episcopo; quare hac omissâ solutione placet interpretatio Glossæ *in cap. licèt, hoc tit.* quæ affirmat, textum illum non esse accipiendum de correctione, sed de purgatione canonica propter delictum iniuncta, in qua deficiens vt conuictus punitur pœnâ ordinariâ, *cap. cum P. versic. Deficiente, de purgat. canonic.* Ratio huius sententiæ licèt à Glossa non assignetur, ea est, videlicet quia causa, ob quam indicebatur purgatio canonica, non erat notoria; siquidem iniungebatur purgatio: vnde cùm notoria non esset, rectè potuit appellari à grauamine illato. 8.

INTELLIGITUR CAP. NOS DE PURGAT. CANONICA.

§.

CÆterùm si canonici absque manifesta, & rationabili causa (maximè in contemptum Episcopi) cessauerint à [a] diuinis, Episcopus si voluerit nihilominùs celebret in Ecclesia Cathedrali, & [b] Metropolitanus ad querelam ipsius, tanquam super hoc delegatus à nobis, taliter eos per cens. eccles. cognitâ veritate castiget, quod [c] pœnæ metu talia de cætero non præsumant.

NOTÆ.

a A *Diuinis officiis.*] Vt in definitione cessationis apponitur.

b *Metropolitanus.*] Id est Archiepiscopus, qui per appellationem, aut viam querelæ adiri potest, vt latè probaui *in cap. duo, cap. pastoralis, hoc tit.*

1. c *Metu pœnæ.*] Hic est finis, & vtilitas pœnarum, videlicet vt malefici emendentur, & alij deterreantur, *l. bona fides 31. ff. depositi, l. vlt. Cod. de Episcop. & Cleric. Vt metu pœnæ eos, qui ad peccandum procliues sunt, à peccando arceamus*: & *l.7. §. fin. ff. de pœnis, l.1. §.1. ff. de iustitia & iure.* Plutarchus *in vita Solonis: Sunt hæc duo quasi elementa quædam virtutum; nam & præmij spes ad optima quæque studia promptiores, & pœna metus ad actiones prauas tardiores facit.* Boëtius *lib.4. de consolat. pros. 4. Corrigi vltione prauos mores, & ad rectum supplicij terrore deduci, cæteris quoque exemplum esse culpanda fugiendi.* Plura Ritherusius *in notis ad Saluianum de prouident. pag. 34.* Legislatores enim optantes homines facere bonos, æquos, & ab illicitis abhorrentes, comminatione pœnarum, & propositione præmiorum vsi fuerunt; nam vbi malos præmia sequuntur, haud facilè quisquam gratuitò bonus est: verba sunt Philippi *in orat. contra Lepidum*, apud Salustium *in fragm. ex lib.1. Histor.* Nam

—— Tantò maior famæ sitis est, quàm
Virtutis: quis enim virtutem amplectitur ipsam
Præmia si tollas?

Vt prudentissimè dixit Iuuenalis *satyra 10.* Sed quia multi adeò in vitia proni sunt, vt citiùs præmiis virtuti propositis carerent, quàm eam sequerentur, quam contra naturam, asperam, trucem & impenetrabilem haberent, despiciunt, & auersantur, necessaria fuit pœnarum comminatio, vt metu perculsi à vitiis abstineant, quia moribus ducti, nunquam virtutem amplecterentur, vt desinant saltem mali esse, qui nolunt esse boni. Liceat hîc vsurpare illud Horatij.

Virtus est vitium fugere, & sapientia prima
Stultitiâ caruisse.

Itaque primò, & principaliter ius intendit homines bonos facere; quod si assequi non possit, ad minus satagit ne mali sint; ideircò primi legislatores ad pœnas malefactis imponendas, quàm ad proponenda

ptoponenda præmia magis intentus fuisse forsan notari potest, quia faciliùs societas humana inter nos vsquequaque bonos conseruatur, quàm inter malos, ne damnemus auctores ab omni sæculo probatissimos, qui hanc ferendarum legum præcipuam rationem fuisse tradiderunt. Abbas Serenus *collat* 8. *cap.* 25. apud Ioannem Cassianum: *Deus hominem creans omnem naturaliter ei scientiam legis inseruit, quæ si fuisset ab homine secundum propositum Domini, vt cœperat, custodita, non vtique necessarium fuisset aliam dari, quæ per litteram posteà promulgata est. Erat enim superfluum extrinsecùs offerri remedium, quod adhuc intrinsecus vigebat insertum: sed quia hæc, vt diximus, penitus iam fuerat corrupta libertate vsque peccandi, velut huius exactor, ac vindex, & vt ipsis Scripturæ verbis eloquar, adiutrix apposita est Mosaica legis seuera districtio, vt vel metu pœnæ præsentis non penitus bonum scientiæ naturalis extingueretur.* Conuenit D. Hieronymus *in epist. ad Galat. D. Pauli, cap.* 3. ad illa verba: *Lex pædagogus noster fuit in Christo*; quem affert Alardus Gazeus, sed non potest omitti. Sic ait: *Pædagogus paruulis assignatur, vt lasciuiens refrænetur ætas, & prona in vitia corda teneantur, dum tenera studiis eruditur infantia, & ad maiores Philosophiæ, & regendæ Reipublicæ disciplinas metu pœnæ coercita præparatur.* Ecce sub allegoria primæ ætatis reddit causam S.Doctor, propter quam lex populo Hebraico data fuit. Certiora hæc sunt, sed nec desunt in idem tendentia testimonia Gentilium, qui causas naturales solerti speculatione indagarunt. Primo loco aduocandus est Polybius in suo doctissimo initio libri 6. historiarum, vbi in narrando exordio Monarchiæ, de iusto & iniusto præmio & pœna eleganter edisserit. Breuiùs, sed grauiter Tacitus *lib.* 3. *annal. Vetustissimi*, ait, *mortalium nullâ adhuc malâ libidine, sine probro, scelere, eoque sine pœna, aut coërcitionibus agebant, nec præmiis opus erat, cùm honesta suopte ingenio peterentur, & vbi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur: at postquam exui æqualitas, & pro modestia, ac pudore ambitio, & vis incedebat, prouenere dominationes.* Poëtæ etiam præluserunt, ex quibus Titus Lucretius Carus doctissimè.

Res itaque ad summam fæcem, turbasque redibat,
Imperiumque sibi summatim quisque petebat;
Inde Magistratuum partem docuere creare,
Iuraque constituêre vt vellent legibus vti;
Nam genus humanum defessum vi colere æuum;
Ex inimicitiis languebat, quo magis ipsum
Sponte sua cecidit sub leges, arctaque iura.
Acriùs ex ira; quod enim se quisque parabat
Vlcisci, quàm nunc concessum est legibus æquis:
Pertæsum est homines hanc ob rem vi colere æuum,
Vnde metus maculat pœnarum præmia vitæ.

Qu e omnia sacra, prophanaque illustrant, comprobant, & mirificè tuentur sententiam Gratiani *in princip.* 4. *dist.* vbi sic inquit: *Causa constitutionis legum est humanam coercere audaciam, & nocendi facultatem refrænare.* Adducitque ex nostro S. Doctore S.Isidoro Hispalensi hunc textum: *Factæ sunt autem leges, vt earum metu humana coërceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrænetur nocendi facultas.* Vtitur & exponit hoc testimonium D. Thom. 1. 2. *quæst.* 95. *art.* 1. *versic. sed contra*: notaui iam *in apparatu*, & *in cap.* 4. *de elect.*

COMMENTARIVM.

2. Conclvsio probatvr.

EX hoc §. deducunt communiter Interpretes: *Quod si canonici sine manifesta, & rationabili causa cessant à diuinis, Episcopus cessationem seruare non cogitur, & Metropolitanus vt delegatus Pontificis de cessationis causa cognoscet.* Quæ conclusio singularis in iure est. Eam tamen illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, Cæsar *de eccles. hierarch.* 1. *part. disput.* 5. §. 2. *num.* 30. Gibalinus *de censur. disquisit*... *pag.* 109. *n.* 9. & *pag.* 380. Moneta *de commut. vltim. cap.* 3. *num.* 4. Barb. *alleg.* 92. omnes Classici *in cap. si canonici, hoc titulo, lib.* 6.

3. Ratio dvbitandi.

Sed hæc communis assertio impugnari potest sequentibus iuris principiis. Primum est: Capitulum etiam præsente Episcopo potest interdictum, & cessationem à diuinis in Ecclesia apponere, *cap. dilecti, de appell. cap. ex parte*, el 1. *de V. S. cap. si canonici, hoc tit. lib.* 6. sed sententia legitimi iudicis, siue iusta, siue iniusta, est tenenda, *cap. sententia Pastoris* 11. *quæst.* 3. innexis traditis à Castro *de lege pœnali lib.* 1. *pag.* 35. *littera E*, Couar. *in cap. alma*, 1. *part.* §. 7. *num.* 10. Mancino *controuers. dissert.* 15. *cap.* 15. Balboa *in cap.* 1. *de re iudic. num.* 36. Grethsero *de immunit. eccles. pag.* 353. Petr. Greg. *lib.* 4. *partit. tit.* 16. *cap* 1. Magallano *in D. Paulum, ad Timoth. cap.* 1. *sect.* 8. *art.* 4. in dubio enim pro iudice præsumptio extat, *cap. in præsentia, de renunc.* Gamma *decis.* 37. *num.* 1. igitur Episcopus tenetur seruare cessationem à diuinis indictam à Canonicis, etsi ex causa iniusta. Secundò alia pars huius decisionis, quæ in præsenti specie Metropolitano, vt delegato Sedis Apostolicæ cognitionem causæ competere affirmat, difficilis redditur ex eo, quia Episcoporum querelæ, eorumque negotia iure proprio, & ordinaria iurisdictione ad Archiepiscopum spectant, *cap.* 1. *cap. in illis*, 80. *dist. cap. duo, hoc tit.* igitur in præsenti casu ad Archiepiscopum vt ordinarium, non vt delegatum causæ cognitio spectabat.

4. Cessatio a divinis qvid, et a qvibvs imponatvr.

Adhuc tamen defensanda est præsens Concilij Lateran. decisio, ad cuius expositionem sciendum est, cessationem à diuinis, de qua Patres in præsenti agunt, esse suspensionem diuinorum officiorum, & organorum Ecclesiæ in aliquem locum decretam. Ita Siluester, & alij Summistæ *verbo Cessatio à diuinis.* Maiolus *de irregul. lib.* 3. *cap.* 20. *in fine*, Couar. *in cap. alma*, 2. *part.* §. 2. Suarez *de censuris disput.* 39. *sect.* 1. Altetius *eod. tract. disput.* 2. *cap.* 1. Auila *de cessatione à diuinis, disput.* 1. Gibalinus *de censur. disquisit.* 1. *pag.* 11. Et licèt in pluribus conueniat hæc censura; cum interdicto, immò aliquando confundatur, vt *in cap. dilecti* 55. *de appellat.* tamen in aliis quamplurimis differt. Primò quia cessatio à diuinis propriè non est censura, vt interdictum, vt defendunt Suarez *de censur. disput.* 39. *sect.* 1. Gibalinus *vbi supra, pag.* 11. Secundò quia nec in casibus exceptis *in cap. alma mater, de sentent. excom. lib.* 6. licet tempore cessationis diuina officia celebrare, vt resoluit Gibalinus vbi proximè, *pag.* 375. Tertiò quia tempore cessationis à diuinis tantùm Baptismus, Pœnitentia, & Eucharistia per modum viatici administrari possunt, & semel in hebdomada gratiâ conficiendi corpus Christi Missam celebrare licet, *cap. permittimus, de sentent. excom* docet Gibalinus *vbi suprà, pag.* 377. Differt etiam cessatio ab interdicto in aliis quamplurimis casibus, quos congerunt Auila *vbi*

Vuu 3 *suprà*,

suprà, dubio vlt. Sayrus *de censur. lib.5. cap.17.* Hurtado *de cessat. à diuinis, difficult.* 1. Cessationem à diuinis apponere possunt omnes illi, qui & interdictum indicere valent. Sotus *in 4. dist.*22. *quæst.3. art.*2. Cotrat. *in dict. cap. alma,*2. *part.* §.2. *num.*6. vt iudices ordinarij, videlicet Episcopi, *cap. cùm inter, de consuet. cap. transmissa, de elect. cap. auditis, de præscript. cap. cùm & plantare,* §.1. *cap. Episcopum, de priuileg.* Magistri Scholarum, vt probat Escobar *de Pontificia iurisd. cap.*22. §.8. Iudices delegati, *cap. sanè, cap. ex litteris, de officio deleg.* Capitulum Sede vacante, quia succedit in omnem iurisdictionem Episcopi, *cap.*2. *ne sede vacante, cap. penult. & vlt. de supplend. neglig. lib.*6. Trident. *sess.*24. *de reform. cap.*16. Canonici etiam Ecclesiarum Cathedralium, si priuilegio, aut consuetudine Iurisdictionem obtineant, possunt interdictum, & cessationem à diuinis indicere, *cap. dilecti* 55. *de appell. dict. cap. cùm inter, de consuetud. cap. ex parte,* el 1. *de V.S. cap si canonici, cap. quamuis, hoc tit. lib.6. Clement.* 1. *de sentent. excomm. cap. statutum, eod. tit. in* 6. sed sicut inspecto iure communi Episcopus sine Capituli consensu grauiora Ecclesiæ negotia peragere non poterat, *cap. nouit* 4. *cap. ea noscitur* 6. *cap. tua* 8. *de his quæ fiunt à Prælat.* nec cessationem à diuinis indicere, *cap.1. de excessibus Prælat.* ita similiter iure communi attento Capitulum sine assensu Episcopi interdictum, aut cessationem apponere nequibat, *cap.2. de his quæ fiunt à maiori parte,* Gibalinus *vbi suprà, pag.*109. *num.*9. inter Episcopum autem ordinarium iudicem, & Capitulum cùm iurisdictionem habet, illud discrimen notandum est, quod in Episcopo cessationem à diuinis indicente tantùm desideratur iusta, & rationabilis causa; in Capitulo verò Ecclesiæ Cathedralis manifesta simul, & rationabilis causa requiritur, vt constat ex hoc textu, in illis verbis: *Absque manifesta, & rationabili causa;* in quibus ius speciale statuitur, cùm regulariter in omnibus Prælatis, & in quibuscumque actibus gerendis ad illorum iustitiam tantùm desideretur rationabilis causa, non verò manifesta; idque satis innuit Bonifacius VIII. *in dict. cap. quamuis,* in illis verbis: *A prædecessoribus nostris manauerint instituta;* vbi alias præscribit conditiones Pontifex, quas Canonici obseruare debent in imponenda cessatione à diuinis; quas etiam illustrant Sayrus & Alterius *vbi supra,* Gibalinus *vbi proximè, pagina* 380.

Quibus animaduersis apparet iam vera ratio huius decisionis; nam licet Canonici in huius textus specie haberent virtute priuilegij, aut consuetudinis facultatem ferendi sententiam cessationis à diuinis; tamen cùm exinde non leuis sequatur diuini cultus diminutio, non ob quamlibet causam, sed ob manifestam, & grauem debebant cessationem apponere, aliàs si sine manifesta causa cessationem indixerint, non tenetur Episcopus eam obseruare, immò nec alius quilibet tenetur parêre huiusmodi sententiæ, cùm Canonici tantùm cessationem à diuinis apponere possint ob grauem, & manifestam causam. Debet etiam Archiepiscopus Canonicos iniustè à diuinis officiis cessantes punire, non vt ordinarius iudex, sed vt delegatus Pontificis; quia vt ordinarius, in Canonicos, & alios Suffraganeos Episcopi tantùm in certis casibus potest animaduertere, & de eorum causis cognoscere, *cap. duo, cap. pastoralis, hoc tit.* vnde tantùm vt delegatus potest aduersùs eos procedere. Cæsar *de eccles. hierarch. disput.*5. §.2. *numer.*30. Nec obstat iam prima difficultas suprà adducta *ex cap. sententia* 11. *quæst.*3. procedit enim textus ille cùm sententia prolata est à legitimo iudice, seruatis conditionibus, & requisitis à iure præscriptis; tunc enim licèt de iniustitia sententiæ dubitetur, seruanda est, *dict. cap. sententia:* at verò præsens textus procedit cùm Canonici sententiam cessationis protulerunt absque iusta, & manifesta causa, & per consequens non seruatis conditionibus à iure præscriptis; tunc enim quia sententia ex defectu iurisdictionis nulla est, Episcopus eam seruare non tenetur. Nec secunda difficultas refragatur; licèt enim Archiepiscopus iudex competens sit in causa, quæ inter Episcopum, & Canonicos disceptatur, tamen in præsenti casu vlla lis inter Episcopum & Canonicos non vertebatur, nec Episcopus conquerebatur de iniustitia sententiæ tantùm, verùm de ipsis Canonicis: vnde tantùm Innocentius, & PP. Concilij constituunt Archiepiscopum delegatum, vt animaduertat in ipsos Canonicos iniustè cessantes à diuinis, vt patet ex illis verbis: *Per censuram ecclesiasticam, cognitâ veritate castiget;* quia cùm vt ordinarius eos punire non possit, ex suprà traditis, vt delegatus in eos animaduertere valet; & hoc casu Archiepiscopus manet delegatus iuria, vt dixi *in cap.*1. *cap. cùm in iure, de officio delegati.* 5. PROPRIA VERA DECISIO.

§.

PRouideant itaque diligenter Ecclesiarum Prælati, vt hoc salutare statutum ad quæstum pecuniæ, vel grauamen aliud non conuertant; sed istud studiosè ac fideliter exequantur, si canonicam velint effugere vltionem, quoniam super his Sed. Apost. auctore Domino attentissimè vigilabit.

COMMENTARIVM.

1. RATIO DECIDENDI. EX hoc §. communiter deducimt, Prælatos in correctione subditorum cauere debere à pœnis pecuniariis, & aliis grauaminibus subditis non inferendis. Quod axioma, & auctoritate, & ratione probatur. Auctoritate textus *in cap. vt clericorum, de vita & honest. cleric. cap. si lapis,* 50. *dist. cap. pauper* 11. *quæst.*3. *cap. licet* 3. *de pœnis.* Concil. Colon. *constit.* 8. Aurelian.2. *can.*3. Cabilon. sub Carolo *can.*18. Turon. sub Alexand. III. *canon.* 7. Lateran. sub ipso *part.*2. *cap.* 1. Illustrant Alfaro *de officio Fiscalis glossa* 9. *num.* 9. Barbosa *de potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 107. Couarr. *lib.*2. *variar. cap.* 9. Salcedo *in praxi, cap.* 142. Daniel de Nobilibus *in selectis controu. disput.* 30. *num.*66. Solorzanus *de iure Indiar. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 7. *numero* 76. Landmeter. *lib.* 2. *de vetori monach. cap.*109. *in fine,* Petrus Gregor. *lib.*4. *partit. tit.*15. *cap.*1. Filesacus *in præsenti,* plures congesti à Diana *p.*10. *tract.*8.

tract. 8. *resol.* 1. Rationi etiam valdè consona est hæc decisio; nam si ad quæstum pecuniæ Prælati in correctione tantùm intenderent, violaretur auro iustitia, nullamque reus pertimesceret pœnam, quam scit posse pecuniâ redimere, *dict. cap. si pauper.* Deinde quia si Prælati his pœnis pecuniariis assiduè vterentur, potiùs propter quæstum, quàm propter emendationem eas imposuisse præsumerentur, *cap. licèt* 3. *de pœnis:* vnde rectè in præsenti à Patribus statuitur, procul abesse debere Episcopum à quæsto pecuniæ in pœnis infligendis, & simul grauamen vllum eis inferre non debere, cùm pœnæ sint commensurandæ delicto, vt probaui *in cap.* 4. § *illi, de officio delegati.*

2. IMPUGNATUR. Sed contrarium, immò iudices ecclesiasticos in correctione subditorum, ponendisque delictis debere pœnis pecuniariis vti, adstruunt aliqua iuris nostri testimonia, præcipuè textus *in cap. quoniam* 8. *dist. cap. si quis contumax* 20. 17. *quæst.* 4. *cap. quid ergo* 23. *quæst.* 5. *cap. statuimus* 16. *quæst.* 1. *cap. qui subdiaconum* 17. *quæst.* 4. *cap. dilectus* 18. *hoc tit. cap. ad audientiam* 13. *de præscript. cap. olim, de iniuriis, cap. in Archiepiscopatu, de raptoribus, cap. postulasti, de Iudæis, cap. ex parte, de V. S. cap. venerabilibus* 7. §. *denique, de sentent. excomm.* Concil. Illiber. *can.* 5. *Qui in Quadragesima ante Pascha cognouerit vxorem suam, & noluerit abstinere ab ea, vnum annum pœniteat, aut pretium, videlicet* 25. *solidorum, ad Ecclesiam tribuat, aut pauperibus diuidat.* Quod & praxis quotidiana testatur, quam referunt Farinacius *tom.* 1. *praxis crimin. quæst.* 19. *num.* 41. Barbosa *de potest. Episcop. dict. alleg.* 107. plures relati à Diana *dict. resol.* 1. Pro concordia, & conciliatione huius §. cum prædictis iuris locis dicendum est, verum esse, iudices etiam ecclesiasticos posse pœnas pecuniarias indicere pro emendatione delictorum, præcipuè in illis prouinciis, vbi magis facinorosi terrentur mulctæ indictione, quàm aliis pœnis; eam tamen debere applicare piis locis, aut pauperibus, non autem in proprios vsus conuertere, vt omnis auaritiæ suspicio euitetur. Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 3. Nec tantùm mulctam dicere possunt ecclesiasticis personis, verùm & à laicis peccantibus pecuniam extorquere possunt, *cap. si quis contumax.* Vnde PP. in præsenti non inhibent pœnas pecuniarias in correctione subditorum imponere, sed ad quæstum in proprios vsus conuertere, vt latè docet Diana *dict. tract.* 9. *per totum*, & nos dicemus *in cap.* 3. *de pœnis* & docet Alcesserra *differt. iuris can. lib.* 2. *cap.* 2.

CAPVT XIV.

Idem *in* [a] *eodem.*

Qvoniam in plerisque partibus intra eandem ciuitatem, atque diœc. permixti sunt populi diuersarum [b] linguarum, habentes sub vna fide [c] varios ritus, & mores; districtè præcipimus, vt [d] Pontifices huius ciuitatis, siue diœc. eisdem prouideant viros [e] idoneos, qui secundùm diuersitates rituum, & [f] linguarum diuina officia illis celebrent, & ecclesiastica sacramenta ministrent, instruendo eos [g] verbo pariter, & exemplo. [h] Prohibemus autem omninò, ne vna, eadémque ciuitas, siue diœc. diuersos Pontifices habeat; tanquam vnum corpus diuersa capita, quasi monstrum. Sed si propter præscriptas causas vrgens necessitas postulauerit, Pontifex loci [i] Catholicum Præsulem nationibus illis conformem prouidâ deliberatione constituat sibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia sit obediens, & subiectus. Vnde si quis aliter se [l] ingesserit, excommunicationis se nouerit mucrone percussum: & si nec sic resipuerit, ab omni ministerio ecclesiastico deponendum, adhibito, si necesse fuerit, brachio [k] sæculari ad tantam insolentiam repellendam.

NOTÆ.

1. a [*In eodem.*] Ita etiam legitur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. vbi præsens decisio desumpta proponitur *ex cap.* 9. *Concilij Lateran.* sub Innocent. III. celebrati. Sed antequam eius expositionem ingrediamur, huius constitutionis causa, seu historia repetenda est. Anno enim 1204. Vrbe Constantinop. captâ à Latinis, Balduinus Comes Flandriæ in ea Imperator renunciatus, & coronatus fuit. Thomas verò Maurocenus Patriarcha Constantinopolitanus electus, ac consecratus fuit, in aliisque ciuitatibus Imperij Orientalis Episcopi Latini præfecti fuerunt, vt ex Villarduino, & Altissiodorensi refert Spondanus *in continuat. Baronij, in prædicto anno*, & nos aliqua adduximus *in cap. scriptum* 40. *de elect.* inde contigit, quod simul in eisdem oppidis, & parochiis permixtim Latini & Græci habitarent; & cùm Græci iuxta ritus proprios Ecclesiæ Orientalis vellent sibi sacramenta administrari, Latini verò à suis Episcopis iuxta Ecclesiæ Latinæ ritus sacramenta sibi conferri peterent, Innocentius vt Græcis, & Latinis consuleret in Concilio Lateran. edidit præsentem constitutionem, quâ statuit, vt Episcopi eligerent parochos idoneos iuxta linguam eorum, quibus sacramenta administranda erant; & si necessitas postulasset, alium Episcopum vt vicarium assumerent, vt per eum sacramenta conferrentur; ita tamen, vt in vna ciuitate duo Episcopi non constituerentur.

b *Diuersarum linguarum.*] Licèt in exordio orbis apud omnes gentes vnica tantùm lingua nota esset, Hebræa videlicet; erat enim tunc in vniuersa terra sermo vnus, *Genesis cap.* 11. *vers.* 1. posteà tamen variæ gentes diuersis linguis vti cœperunt, vt narrant Theologi positiui *in dict. c.* 11. *Genesis*, Ælias Schedius *de Diis Gentium, cap.* 10. *per totum*, Aldrete *in origine linguæ Castellanæ, in princip.* Albericus Gentilis *in opusculo de linguarum mixtura*, Bzouius *de signis Ecclesiæ, lib.* 6. *c.* 5. Solorzanus *tom.* 2. *lib.* 1. *c.* 24. Germonius *pro merid. sess.* 1. 2.

3. c *Varios ritus.*] Isti sunt Græci, qui licèt veram, ac Catholicam religionem profiteantur, diuersos tamen ritus in collatione sacramentorum, & in sacrificio Missæ obseruant, vt iam notaui *in cap. cum secundum, de temporib. ordin.* & de eis specialem edidit librum Arcudius. Seruandi autem sunt huiusmodi diuersi ritus, dum ecclesiasticæ disciplinæ, Ecclesiæque legibus contrarij non sint, aliàs neutiquam permitti possunt, *cap. finali, de Baptismo.*

d *Pontifices.*] Id est Episcopi, vt iam sæpe sæpiùs in hoc opere notaui, præcipuè *in cap. 1. de postulatione Prælat.*

4. e *Viros idoneos.*] In lingua videlicet, seu idiomate illorum, quos cælesti pabulo alere debent; necessarium enim est, vt qui Ecclesiæ regimini præficitur, intelligat linguam subditorum, ipsique eum percipiant, tum ob administrationem Sacramentorum, tum ob prædicationem verbi Dei in Ecclesia, iuxta illud Apostoli *ad Corinth. cap. 14. Data est nobis lingua ad interpretandum.* Et ibi: *Si nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus.* Qua auctoritate nititur regula Cancellariæ de idiomate, vt pro eius expositione iam notarunt Ludouicus Gomez, & Maudosius. Didacus Perez *in l. 14. tit. 3. ordin.* Salcedo *in praxi, cap. 57. à num. 7.* vnde rectè in præsenti statuitur, vt in populis, vbi degunt fideles diuersi idiomatis, viri idonei, id est linguarum periti, eligantur ad Sacramenta administranda. Illustrant Frances *de Ecclesiis Cathedral. cap. 6. num. 175.* Solorzanus *tom. 2. lib. 3. cap. 15. num. 76.*

5. f *Linguarum.*] Licèt enim leges, & constitutiones ecclesiasticæ promulgari debeant idiomate illorum, ad quos diriguntur, *Clement. ne in agro, §. sanè, de statu monach.* ibi: *Propter iuniores, & rudes vulgariter exponatur;* & *authent. de non alienandis, aut permutandis rebus Ecclesiæ, §. nos igitur,* ibi: *Hanc proposuimus, & non paterna voce legem concepimus, sed hac communi, & Græca, vt omnibus sit nota, propter facilem interpretationem:* quia Princeps subditos legibus dirigere, non illaqueare intendit, *cap. de iudice 2. 27. quæst. 1.* vnde si lex mittenda, dirigendaque est ad Orientales Græcis verbis est concipienda, *cap. in nomine,* ibi: *Hanc ergo epistolam hinc indè Græcis litteris munire decreuimus;* & *cap. sanctissimo, 74. dist.* plura tradit Franciscus Valens *in concordia iuris, 2. part. pag. 375.* & ea quæ à populis recitari debent, vernaculâ linguâ sunt proponenda, Concil. Turon. 3. sub Carolo, in illis verbis: *Vt easdem homilias quisque apertè transferre studeat in rusticam Romanam linguam, aut Theotiscam, quo faciliùs cuncti possint intelligere quæ dicuntur;* quem canonem doctè exponit Bernardus Aldrete *in origine linguæ Castell. cap. 12. circa finem;* tamen Sacramenta, & Missarum solennia non sunt celebranda vulgari linguâ, vt probant Bellarminus *tom. 2. controu. lib. 2. de sacram. cap. 31.* Carrier. *tom. 2. Digesti fidei, pag. 541.* & nos *in cap. 12. de hæreticis.* Vnde præsens textus non ita accipiendus est, vt in eo permittant PP. Sacramenta & Missarum solennia vulgari linguâ celebrare, sed vt apud Latinos Latino sermone, apud Græcos Græco, non vulgari, sed eo quo ipsi in liturgiis vtuntur, celebrarentur.

g *Verbo pariter.*] Iuxta Trident. *sess. 24. de reform. cap. 7.* ibi: *Vt parochi explicent linguâ vernaculâ, si opus sit, sacramentorum vim & vsum, & salutis monita eadem linguâ vernaculâ singulis diebus festis, & solennioribus explanent.*

h *Prohibemus autem.*] Hanc eandem prohibitionem sanxerunt PP. & Ecclesiæ Proceres *in cap. in singulis 2. versic. in singulis, 80. dist. cap. si quis 8. 1. quæst. 7. cap. in apibus 7. quæst. 1. cap. sicut 19. 16. quæst. 7.* Hilarius *epist. 1. cap. 4. Præcipiendum est, ne duo simul sint in vna Ecclesia sacerdotes.* Idem *epist. 3. ad Ascanium Episcopum,* ibi: *Ne vnius Ecclesiæ duo esse permittantur Antistites.* Concil. Cabil. *1. can. 4. Duo in vna ciuitate penitus vno tempore neque ordinentur, neque habeantur Episcopi.* Nicænum 1. *can. 8.* Damasus *epist. 4. ad Corepiscopos.* Illustrant suis commentariis Acuña *in dict. cap. illis,* Filesacus *in præsenti,* Anton. August. *in epit. lib. 4. tit. 23.* Lemaistre *de instit. Episcop. lib. 2. cap. 5. & de iuribus Eccles. lib. 2. cap. 12.* Cironius *ad tit. de clericis ægrot.* Iustelus *in notis ad can. 10. Concilij Nicæni,* Hallierius *de instit. Episcop. pag. 51.* Diana *part. 12. tract. 1. resol. 73. per totam.* Mendoza *lib. 1. Concil. Illiberit. cap. 1. pag. 11.* Iulius Lauorus *de elect. cap. 1.* Barbosa *de potest. Episcop. tit. 1. cap. 3.* Dartis *ad Decretum, in dict. 80. dist.* Azor *tom. 2. instit. lib. 4. cap. 12.* Sanderus *de visibili monarch. lib. 3. cap. 9.* Petrus Gregorius *lib. 5. de Repub. cap. 3. & 4.* Solorzanus *de iure Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 21. num. 58.* Baronius *anno 45. num. 14.* & anno 58. *num. 3. & anno 69. num. 35. & anno 109. num. 55. & anno 254. num. 70.* Turrianus *lib. 2. pro epistol. Pontif. cap. 16. & lib. 5. cap. 10.* Vazquez *3. part. in 3. disput. 141. cap. 1. num. 8.* Christ. Lup. *ad can. 6. Concil. Nicæn.* 6. DVO EPISCOPI NON DANTVR IN VNA DIOECESI.

Contrarium tamen, immò in vna diœcesi duos Antistites præesse posse, probatur sequentibus fundamentis. Primò, nam Apostoli veri, propriique Episcopi, in quorum locum Episcopi ordinari fuerunt, etiam post prouinciarum diuisionem, in vna ciuitate non vnus tantùm verus Præsul, verùm & plures diuina officia, atque sacramenta celebrabant, administrabantque: in ciuitate enim Hierosolymitana, vbi Iacobus proprius Episcopus constitutus fuit, reliqui etiam Apostoli curam animarum gerebant, vt refertur *Actuum Apost. cap. 6. & 15.* Et in vrbe Antiochena postquam D. Petrus Cathedram erexit, Diui Paulus, & Barnabas cum eo erant, *Actuum cap. 13.* igitur similiter Episcopi, vt eorum successores, & vitæ sectatores, plures possunt constitui in vno Episcopatu. Accedit vsus Ecclesiæ; nam plures Episcopos iam olim in vna Ecclesia ordinatos legimus *in cap. non autem 7. quæst. 1. cap. penult. 21. quæst. 1.* & in Hispania nostra est peruetusta, & celebris in Asturiis ciuitas Ouetum dicta, quæ communiter ab antiquis appellabatur ciuitas Episcoporum: igitur quia in vna ciuitate ordinari possunt plures Episcopi. Fulcitur secundò hæc difficultas ex eo, quia illi possunt, & debent vt Pastores constitui in singulis ciuitatibus, per quos rectiùs, & faciliùs, tam in spiritualibus, quàm temporalibus saluti fidelium consuli possit: sed multò meliùs per duos, quàm per vnum necessitatibus fidelium prouidebitur, argumento capitis *prudentiam 21. versic. Ille quippe, de officio deleg.* igitur duo possunt, immò debent ordinari Episcopi in qualibet ciuitate. Tertiò augetur hæc difficultas ex eo, nam si duo Episcopi non possent esse in vna diœcesi, maximè ne iurisdictio vnius territorij penes duos resideret: sed iurisdictio ordinaria, aut delegata, in vna, eademque ciuitate potest esse penes duos, *l. nulli 3. ff. quod cuiusque vniuers. l. duo ex tribus, ff. de re iudic. l. 1. ff. de ædilitio edicto, c. licet 30. de officio deleg. c. vlt. de re iudic.* igitur non est ratio, quare duo Episcopi in vna diœcesi ordinari non possint. 7. CONTRARIVM PROBATVR.

His

8. *Probatur hæc prohibitio ratione.*

His tamen iuris fundamentis in contrarium la-ctis non obstantibus, vera est præsens prohibitio, quæ iam à temporibus Apostolorum viguit, vt constat *ex cap. in illis, 80. dist.* Et licèt tantùm iuris positiui sit, rationi tamen naturali valde consonat, vt Pontifex in præsenti ait, in illis verbis: *Tanquam vnum corpus diuersa capita, quasi monstrum.* Potestas enim cuiuslibet communitatis, ico corporis ficti, ad similitudinem corporis naturalis introducta est, vt constat ex æquiparatione, quâ vtitur Apostolus *ad Roman. c. 12. Ita vnum corpus sumus in Christo.* Sed in corpore naturali verum tantùm reperitur caput, cui omnia membra subsunt: igitur similiter in ficto mystico vnum tantùm corpus dari valet, cui alia membra pareant, ne in corpore morali spirituali monstrum detur. Ita exponunt prædicta verba Abbas *in præsenti, n. 4.* Antonius *n. 7.* Cardinalis *n. 1* & late illustrat Theophilus *tom. 10. tract. de bicipiti Ecclesia, puncto 2.* Vnde D. Hieronymus eleganter ait *in cap. in apibus 41. 7. q. 1. In apibus Princeps vnus est, grues vnam sequuntur ordine litterario; Imperator vnus; Iudex vnus prouinciæ. Roma vt condita est, duos fratres simul habere Reges non potuit; & parricidio dedicatur. In Rebecca vtero Esau, & Iacob bella gesserunt: singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi, & omnis ordo ecclesiasticus suis Rectoribus nititur.* Quare inter tres regnandi, & gubernandi modos, monarchicum videlicet, aristocraticum, & democraticum, optimum esse monarchicum, cùm videlicet vnus tantùm præest, docuerunt Couar. *in regula Peccatum, 2. part. §. 9.* Turrecremata *lib. 2. summa, cap. 3.* Azor *tom. 2. moral. lib. 4. cap. 12.* Sanderus *de visibili monarch. lib. 3. cap. 9.* Bellarminus *lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 1.* Simanchas *de repub. lib. 3. cap. 2. & 3.* Petrus Gregorius *eod. tract. lib. 5. cap. 3. & 4. & lib. 3. cap. 12.* plures congesti à Solorzano *tom. 1. de iure Indiar. lib. 1. cap. 21. num. 58.* Rectè ergo in præsenti constitutione statuitur, in vna diœcesi vnum tantùm Episcopum ordinari debere. Accedit ratio matrimonij spiritualis, quod contrahitur inter Episcopum, & Ecclesiam, *cap. inter, de translat. Episcop.* si enim in matrimonio carnali vnus tantùm debet copulari cum vna, *cap. 1. de sponsa duorum*, etiam in matrimonio spirituali idem obseruandum est, vt vnus videlicet Antistes cum vnica Ecclesia matrimonium celebret.

9. *Soluuntur difficultates.*

Nec obstant argumenta, quæ in contrarium expendebamus. Non primum petitum ex exemplo Apostolorum; nam licèt in ciuitatibus Hierosolymitana, & Antiochena, vbi iam præfecti erant Diui Iacobus & Petrus, alij etiam Apostoli essent, & diuina officia celebrarent, tamen ea munia non exequebantur vt Episcopi propriæ ciuitatis, nec æquali iure, aut auctoritate; solus enim vt Episcopus ille administrabat, qui in ea ordinatus & præfectus erat; alij verò tantùm vt sacerdotes, aut coadiutores administrabant, vt latè probat Hallierius *de instit. Episcop. pag. 55.* Nec augmentum deductum *ex dict. cap. non autem 7. quæst. 1. cap. penult. 21. q. 1.* obstat; in illis enim, & aliis auctoritatibus congestis à Gratiano in eisdem quæstionibus, dantur duo Episcopi in eadem Ecclesia, non æquè principaliter, sed vnus vt Episcopus, alter verò vt vicarius, seu coadiutor. Nec quod dicebamus de Ecclesia Ouetensi refragatur; non enim ita appellatur ab historiæ Hispanæ scriptoribus, quia eius cathedrâ plures simul Episcopi rexissent, sed quia illa asylum fuit, & receptaculum plurium Episcoporum; cùm enim Hispania inuaderetur, occupareturque ab Africanis, omnes in Austuriarum partes confugientes Episcopi propriis sedibus pulsi, Ecclesiisque spoliati, in ciuitatem Ouetensem migrarunt, & recepti fuerunt, vt referunt Archiepiscopus Toletanus *lib. 5. historiæ, cap. 17.* Vasæus *in chron. anno 877.* inde Ouetum dicta fuit ciuitas Episcoporum, quia in ea plures Episcopi diuiso territorio vitam agebant. Leuiorem difficultatem continet principium deductum *ex dict. cap. prudentiam*; illud enim procedit cùm aliàs nullum sequebatur absurdum ex eo, quod iurisdictio penes duos resideret, vt sequebatur in præsenti prohibitione; videlicet vt vna Ecclesia à duobus sponsis, & Prælatis regeretur. Nec tandem vltimum fundamentum aduersatur; non enim ea ratio potissima est præsentis prohibitionis, ne videlicet iurisdictio penes duos resideat, sed potiùs ratio polyuiriæ spiritualis, & vt vitetur monstrum, vnum videlicet corpus cum diuersis capitibus. Vnde licèt iurisdictio posset esse penes plures, Ecclesia tamen à duobus Prælatis regi non valet.

Sed adhuc præsenti prohibitioni aduersantur nonnullæ Episcoporum subscriptiones, quæ reperiuntur in Concilio Tolet. 3. vbi pro Ecclesia Portucalensi subscribunt in hunc modum *num. 27. Constantius Portucalensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.* Et *n. 51. Argiouitus Portucalensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.* Et *n. 6. Nitigesius Episcopus de ciuitate Luci subscripsi.* Et *n. 47. Vecilla Lucensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.* Et *num. 17. Nensila Tudensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.* Et *num. 49. Gardingus Tudensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.* Et *num 43.* & sequenti: *Iulianus Torsanæ Ecclesiæ Episcopus subscripsi: Froisclus item ibi Episcopus subscripsi.* Ex quibus subscriptionibus apertè constat, in pluribus Ecclesiis duos præfuisse Episcopos, & vt veros Prælatos Concilio interfuisse. Triplici modò prædictas subscriptiones accipere intendit Lemaistre *de vribus Ecclesiæ lib. 2. c. 12.* primò asserendo in eisdem Ecclesiis contigisse duos adesse Episcopos, quia videlicet vnus ætate fessus, aduersaque valetudine captus, alius in eius adiutorem, adleuamen & subsidium ipsius eligebatur. Sed licèt hic casus in vna, aut altera Ecclesia euenire possit, non tamen vno eodemque tempore in tot Ecclesiis credi potest contigisse, vt Episcopi aut senectute grauati, aut infirmitate occupati coadiutores haberent, ita vt in suis Ecclesiis diuina officia ministrare non possent; Concilio tamen Toleti celebrato interesse valerent. Secundò difficultatem ipse effugere intendit asserendo, non plures vnius Ecclesiæ Episcopos fuisse, sed potiùs diuersarum Ecclesiarum, eiusdem tamen nominis: sed si diuisionem Episcopatuum iam à temporibus Vuambæ in Hispania obseruatam percurramus, Vasæumque, Ambrosium à Morales, & alios Hispanicarum rerum vigilantissimos scriptores attentè legamus, nullo modo duas ciuitates Tudenses, Portucalenses, Detorsanas inueniemus. Quare his solutionibus omissis verior est tertia interpretatio ipsius Nicolai à Lemaistre, quæ deducitur ex historia Hispaniæ nostræ illius æui. Sciendum enim est, Leouigildum Gothorum Regem Ariana tabe infectum Catholicos Episcopos suis sedibus spoliasse, atque in eorum locum alios Arrianæ perfidiæ sectatores substituisse: sed eo defuncto Catholicus Rex Recharedus abiurata hæresi Arriana, piâ tam ipsius, quàm Leandri Episcopi Hispalensis sollicitudine tota gens Gothica, quæ ferè vniuersa hæresi Arrij infecta

10. *Exponuntur subscriptiones Concil. Tolet. 3.*

infecta erat, eam abiurauit, & Episcopos Catholicos exulantes in propriis sedibus restituit; cúmque Concilium Toletanum nationale congregari faceret, vt omnes tam ecclesiastici, quàm sæculares hæresim abiurarent, quod Concilium miris encomiis extollunt D.Greg. *lib.* 1. *epist.* 41. Isidorus *in chronico Gothor. era* 635. historici scriptores Baronius *anno* 591. Yepes *tom.* 1. *chron. D. Benedicti, pag.* 368. cùm, inquam, in ipso Concilio Episcopi Arriani hæresim abiurarent, fidemque Catholicam amplecterentur, iniquum visum fuit Patribus eos dignitate Episcopali priuare, immò statuerunt, vt ipsi gradum retinerent, & remanerent in diœcesi vt socij; ita tamen, vt vno defuncto alius superuiuens solus remaneret. Referunt ex historicis Hispaniæ Mendoza *lib.* 1. *Concilij Illiberit. cap.* 1. *pag.* 11. Lemaistre *dict. lib.* 2. *cap.* 12. Scholano *lib.* 2. *historiæ Valentiæ, cap.* 11. Vnde liquidò patet in dicto Concilio Tolet. 3. pro vna Ecclesia duos Episcopos subscribere; vnum Catholicum; ex hæresi conuersum alterum, quia ambo vt socij in regimine ipsius Ecclesiæ permanserunt.

11. INTELLIGITVR CAP. I. DE PAROCHIIS. Simili etiam historiæ ecclesiasticæ obseruatione accipiendus est textus *in cap.* 1. *de parochiis*, vbi à Patribus Concilij Africani statuitur, quod si aliquis Episcopus ex Donatistis ad catholicam vnitatem conuersus fuerit, diœcesis diuidatur inter ipsum & Catholicum Episcopum, qui eam regebat, ita vt vnus diuidat, & alter eligat: ex quo textu facilè deducitur, in vna Ecclesia duos Episcopos consecrari posse. Sed pro eius interpretatione sciendum est, in Africa tempore Donatistarum in collationibus habitis ab Episcopis Catholicis cum ipsis Donatistis, visum fuisse proponere, vt si in collatione à Donatistis conuincerentur, dignitate Episcopali priuarentur; si autem contrarium contigisset, videlicet Donatistas argumentis Catholicorum superari, ipsi gradum, & dignitatem retinerent, & pacis causâ duo permitterentur Episcopi in vna diœcesi, ita vt altero defuncto, superstes solus Episcopus remaneret: refert D. August. *in breuiculo collationis, in princip. cap.* 5. quod pactum & alibi in Ecclesia oblatum fuisse à Catholicis referunt Socrates *lib.* 5. *historia, cap.* 5. Sozomenus *lib.* 7. *cap.* 3. Nicephorus *lib.* 17. *cap.* 3. immò & aliquando Catholici pro lucrandis hæreticis propriis sedibus cesserunt, ita vt nec ipsi, nec hæretici conuersi propriam sedem retinerent, sed tertius eligeretur. D. August. *in lib. de gestis cum Emerito*, vbi ad finem ita ait: *Quod si fortè populi Christiani singulis delectantur Episcopis, & duorum consortium inusitata rerum facie tolerare non possunt, vtrique de medio discedamus, & Ecclesiis singulis, damnatâ schismatis causâ, in vnitate pacifica constitutis, ab his singulis in Ecclesiis, singulis annuentibus vnitati facta per loca necessaria singuli constituantur Episcopi. Augustinus Episcopus dixit: Dicam charitati vestræ, & commemorem rem dulcissimam, & suauissimam, quam Domino adiuuante sumus experti, cùm ante ipsam collationem inter nos aliqui fratres de hac re colloquerentur, quia pro pace Christi Episcopi debent esse, aut debent non esse; quod vobis fatendum est: circumspicientes omnes fratres, & coepiscopos nostros, non facilè nobis occurrebant, qui hoc vellent suscipere; & de hac humilitate Domino sacrificare: dicebamus, vt fieri solet; ille potest, ille non potest; ille consentit hoc, ille non tolerat, loquentes magis pro suspicionibus nostris, qui corda illorum minimè videre poteramus. Quando autem ventum est, vt hoc palam fieret in Concilio vniuersorum tam frequenti penè trecentorum Episcoporum, sic placuit omnibus, sic exarserunt omnes, vt parati essent Episcopatum pro Christi vnitate deponere, & non perdere, sed Deo tutiùs commendare: duo ibi vix inuenti sunt, quibus displiceret; vnus annosus senex, qui hoc etiam dicere liberiùs ausus est; alter voluntatem suam tacito vultu significauit, sed postcaquam illum senem liberius hoc dicentem obruit omnium fraterna correctio, illo mutante sententiam, vultum etiam ille mutauit.* Hac ergo de causa in specie textus *in dict. cap.* 1. *de parochiis*, vno eodemque tempore reperiuntur duo Episcopi ipsius Ecclesiæ, non tamen vt perpetuò duo existant Episcopi, immò potiùs altero vita functo, superstes tantùm remanebit in Cathedra Episcopali.

Secundò præsentis textus prohibitionem impugnare videtur textus *in cap. non autem* 12. 7. *quæst.* 1. in illis verbis: *Nouo more prouectus, sed ita consecratus, vt non succederet in Cathedra Episcopo, sed accederet.* Ex quibus verbis constat, in Ecclesia Hipponensi vno eodemque tempore D. Augustinum, & Valerium Episcopos ordinatos fuisse: igitur quia eodem tempore possunt duo Episcopi in vna diœcesi constitui. Huic difficultati vt satisfaciant Glossa *hic*, Abbas *num.* 4. affirmant, ex dispensatione summi Pontificis D. Augustinum viuente, & consentiente Valerio Præfectum fuisse eidem Ecclesiæ; supponunt enim R. Pontificem posse dispensare, vt in vna Ecclesia sint duo Episcopi. Quæ doctrina licèt in se vera sit, vt defendit Diana *cap.* 12. *tract.* 1. *resol.* 73. non tamen conuenit decisioni illius textus, & eius historiæ; siquidem Possidius *in vita D. August. colum.* 4. refert D. Augustinum accessisse Valerio de facto contra iuris prohibitionem. Hac solutione omissâ, Glossa *in dict. cap. non autem, in fine*, affirmat Augustinum datum fuisse Vicarium Valerio, non tamen æquè principaliter ordinatum fuisse Episcopum. Sed nec hæc solutio placet, refellitur enim ex illis verbis: *Nouo more prouectus*; & ibi, *coepiscopus datus.* Quare hac solutione omissâ Archidiaconus in eo textu, *num.* 1. asserit, Augustinum & Valerium penitus ignorasse prohibitionem Concilij Nicæni de duobus Episcopis non eligendis in vna diœcesi eodem tempore; & ideo prætextu ignorantiæ, tam Valerium, quàm Augustinum excusari. Sed licèt verum sit, tunc temporis D. Augustinum ignorasse canones Concilij Nicæni, vt ipse fatetur, dum ait *epist.* 110. *Viuente adhuc Patre meo, & sene Valerio Episcopus ordinatus sum, & sedi cum illo, quod Concilio Niceno vetitum fuisse nesciebam*; vnde refert Possidius *in ipsius vita, cap.* 8. quod cùm Episcopus esset, fecit sæpiùs recitare canones Concilij Nicæni, operamque dedit, vt in Concilio Carthag. 3. *can.* 3. statueretur, vt cùm clerici, vel Episcopi ordinantur, decreta Conciliorum eis ab ordinatoribus recitarentur. Cæterùm hæc ignorantia solùm arguit vtrumque excusatum fuisse à culpa, non tamen euincit ideò electionem secundam D. Augustini validam reddi, cum ignorantia possit excusare à culpa, & pœna, non tamen actum aliàs inualidum, validum reddere, regulâ *Ignorantia, de reg. iuris in* 6. Docent Castro *de lege pœnali lib.* 2. *cap.* 12. Couar. *in regul. peccatum,* 2. *part.* §. 8. *num.* 9. His ergo solutionibus omissis respondendum est, præsentem prohibitionem

12. EXPONITVR CAP. NON AVTEM 17. 7. Q. 1.

hibitionem hocusque illustratam non procedere eo casu, quo eidem Episcopatui coëpiscopus datur propter ipsius Episcopi senectutem, aut ægritudinem, similéve impedimentum, propter quod Episcopus muneri sibi iniuncto satisfacere nequit; tunc enim cùm Episcopus senior pastorale munus non exerceat, sed tantùm eius coadiutor sit, non dicitur in effectu in vna Ecclesia dari duos Episcopos, sed vnum alteri subordinatum; quod nullum continet absurdum. Synodus Arausic. *can.* 29. *Si post omnia occurrerit imbecillitas fragilitatis humanæ, vt si quis Episcopus per infirmitatem, debilitatemve aliquam in hebetudinem sensus inciderit, aut officium oris amiserit, ea quæ non nisi per Episcopos geruntur, non sub præsentia sua presbyteros agere permittat, sed Episcopum euocet, cui hoc, quod in Ecclesia agendum fuerit, imponat. Episcopum illum vicinæ alicuius diœceseos esse, non est ambigendum, itaut coadiutoris officium ad tempus exerceat.* Quo modo accipiendum est quod B. Ambrosius scribit *epist.*79. Episcopo Basso datum fuisse Senecionem in consortium regendæ Ecclesiæ; non enim obstat alium esse Episcopum, alium verò eius Vicarium, quia vt ait Seneca *epist.* 103. non arietant inter se, nisi in eodem ambulantes: quare cùm Valerio iam seni Augustinus vt coadiutor datus esset, ritè in Episcopum consecrari potuit, licèt nouo more, quia similis coadiutorum electio vsu recepta non erat, sicut postea in vsum venit, vt constat *ex cap. qualiter, cap. quamuis* 7. *quæst.* 1. Docent Mendoza *dict. lib.* 1. *cap.* 1. *pag.* 13. Diana *dict. resol.*73. Acuña *in dict. cap.* 2. 78.*dist.*

i *Catholicum Præsulem.*] Vel vicinum, vt contingit cùm vacat Ecclesia, quæ commendatur vicino Episcopo, *cap. ratio, cap. illud* 21. *quæst.* 1, vel ex illis Episcopis, qui certam sedem non habent, sed absque propria Cathedra ordinantur; isti enim vocati ab Episcopis localibus administrare possunt. Concil. Vernen. *can.* 3. [De Episcopis vagantibus, qui parochias non habent, nec scimus de ordinatione eorum, qualis fuit; placuit iuxta instituta Sanctorum Patrum, vt in alterius parochia ministrare, nec vllam administrationem facere debeant sine iussione Episcopi, cuius parochia est.] Ipsorum Episcoporum obuia mentio est in Concilio Vvormatiensi *can.* 62. Carthag. 3. *can.*20. Valentino Hispaniæ *can.*6. & aliis congestis à Filesaco *in cap.quod sedem* 10 §. 3. *hoc tit.* 13.

j *Ingesserit.*] Id est, si quis clericus non idoneus se immiscuerit regimini ipsius Ecclesiæ, ipso facto excommunicationem incurrat, vt exponunt Bonacina *de censuris disp.*2.*quæst.*4.*sub finem.*Filliucius *tract.*14. *cap.*7. *quæst.*2. Castro Palao *in opere moral.disput.* 3. *punct.*32. *num.*1. non enim hæc excommunicatio latæ sententiæ fertur tantùm in Episcopos, qui se ingesserint administrationi Ecclesiarum in his diœcesibus, vbi linguarum mixtura datur, vt volebant Nauarrus *in manuali, cap.*27. *num.* 114. Barbosa *dict. alleg.* 50. *num.* 170. sed contra omnes clericos non idoneos, qui administrationi sacramentorum in his Ecclesiis se ingesserunt, vt docet Gibalinus *in synopi censurar. pag* 454. 14.

k *Brachio. sæculari.*] De hac inuocatione plura adduxi *in cap.*1.*hoc tit.*

CAPVT XV.

Idem *in* [a] *eodem.*

INter cætera, quæ ad salutem spectant populi Christiani, pabulum verbi Dei permaximè sibi noscitur necessarium; quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur: eo quod non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei. Vnde cùm sæpè contingat, quod Episcopi propter occupationes multiplices, vel inualetudines corporales, aut hostiles incursus, seu occasiones alias, ne dicamus defectum scientiæ, quod in eis reprobandum est omninò, nec de cætero tolerandum, per se ipsos non sufficiunt ministrare verbum Dei, maximè per amplas diœceses, & diffusas: generali constitutione sancimus, vt Episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exequendum adsumant, potentes in opere, ac sermone; qui plebes sibi commissas vice ipsorum, cùm per se idem nequiuerint, solicitè visitantes, eas verbo ædificent & exemplo; quibus ipsi, cùm indiguerint, necessaria subministrent, ne pro necessariorum defectu compellantur desistere ab incepto. Vnde præcipimus, tam in [b] Cathedralibus, quàm in aliis conuentualibus Ecclesiis viros idoneos ordinari, quos Episcopi possint coadiutores, & cooperatores habere, non solùm in prædicationis officio, verùm etiam in audiendis confessionibus, & pœnitentiis iniungendis, ac cæteris, quæ ad salutem pertinent animarum. Si quis hoc adimplere neglexerit, districtæ subiaceat vltioni.

NOTÆ.

1. a *IN eodem.*] Ita etiam legitur in quarta collectione, *sub hoc tit cap.*3. & textus iste reperitur *in dict. Concilio Lateran. can.*10.

b *In Cathedralibus.*] Apertiùs hoc statuitur in Concil. Trident. *sess.*5. *de reform.cap.*1. & *sess.*24. *cap.*8. vbi præcipitur, vt in Ecclesiis Cathedralibus instituantur, & dirigantur duæ præbendæ; altera Theologalis, vt sacra Scriptura exponatur; alia Pœnitentiaria, ad pœnitentias iniungendas, audiendasque confessiones: de quarum præbendarum institutione, atque collatione plura adducunt Barbosa *de Canonicis cap.* 26. & 27. Narbona *de ætate, anno* 40. *quæst.* 1. Frances *in pastorali interno, voto* 10.

COMMEN

COMMENTARIVM.

2. CONCLVSIO PROBATVR. EX hoc canone talis deducitur assertio : Episcopis incumbit officium prædicandi ; sed si iustis caussis impediantur quominus tale munus exequi valeant, eligere debent viros idoneos ad verbum Dei fidelibus prædicandum. Probant textus in cap. nullum 6. 88. dist. cap. non licet 3. 92. dist. cap. quod Dei timorem, de statu monach. Synodus 6. Generalis can. 19. Synodus 7. can. 2. Aquisgran. 2. can. 11. Dignum duximus, vt vnusquisque Episcoporum studeat ministros suos pro modulo possibilitatis benè instruere, vt si fortè contigerit aliquem Episcoporum tardiloquentem esse, aut in infirmitate aliqua impeditum, habeat tamen ministrum doctum, qui eius vice pabula verbi diuini populo administrare possit. Valentinum 3. in Gallia, can. 22. Mogunt. 1. sub Carolo can 25. Si fortè Episcopus non fuerit in domo sua, aut infirmus, aut aliqua alia caussa exigente non valuerit, nunquam tamen diebus Dominicis, aut festiuitatibus desit, qui Verbum Dei prædicet, iuxta quod intelligere vulgus possit. Et cap. Episcopi 43. distinct. cap. porrò 7. quæst. 1. Concil. Tolet. 11. can. 2. & 5. Meldense sub Carolo cap. 35. Vt quisque Episcopus talem iuxta se pro viribus habere decertet, qui iuxta sincerissimum, & purissimum sensum Catholicorum Patrum de fide & obseruatione mandatorum Dei, seu de prædicationis doctrina presbyteros plebium assiduè instruat, & informet. Trident. sess. 24. de reform. cap. 4. l. 6. Cod. de Episcopal. audient. Capitul. Caroli lib. 1. capit. 109. Episcopos monemus, vt siue per se, siue per vicarios pabulum verbi diuini sedulo populis annuntient. Illustrant omnes congesti à Barbosa in præsenti, & lib. 1. iuris ecclef. capit. 13. & in Trident. dict. cap. 4. & in selectis ad sextum in cap. adiicimus 16. quæst. 1. & de officio parochi lib. 1. cap. 14. quibus addendi sunt Hallierius de hierarch. ecclef. pag. 65. Diana pars. 11. tract. 2. resol. 1. Ferrarius de ritibus concionandi, lib. 2. per totum, Petrus Greg. lib. 1. partit. tit. 22. cap. 4. Petrus Bollo in œconom. can. class. 3. cap. 1. §. 1. 2. & 3. Lantdmeter. lib. 6. de veteri clerico, cap. 67. Lemaistre lib. 4. de instit. Episcop. cap. 5. & 6. Crespetius in summa, verbo Prædicatio, Cæsar de ecclef. hierarch. disput. 8. §. 9. Villaroël. part. 1. regim. ecclef. quæst. 7. art. 7. Vighellius in method. iuris canon. pag. 402. Sausay in Panopl. Sacerd. lib. 4. per totum, Acuña in dict. cap. non liceat, Espenceus lib. 2. digress. cap. 2. Loaysa in can. 2. Concilij Tolet. 11. Narbona de ætate, anno 30. quæst. 8. Aloix in notis ad vitam S. Aburci, cap. 3. Cresolius lib. 3. mystag. cap. 45. sect. 5. Zipeus ad hunc tit. Petrus Herodius lib. 1. pandect. tit. 6. cap. 11. Turrianus in explanat. Clementis lib. 8. cap. 32. Filesacus in præsenti, Iulius Lauorus var. lucubr. tit. 5. Altesserra lib. 2. dissert. cap. 6. & lib. 6. cap. 6.

3. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO. Sed hæc assertio ita iuris testimoniis firmata, & auctorum suffragiis illustrata difficilis valdè redditur sequenti consideratione. Concionandi officium omnibus fidelibus commune est : igitur non proprium & peculiare est Episcoporum, itavt ipsi tantùm, aut ab eo designati illud obire possint. Probatur antecedens, nam presbyteris competere prædicandi officium satis constat ex Concilio Vasensi 2. can. 2. in illis verbis : Hoc etiam pro ædificatione omnium Ecclesiarum, & pro vtilitate totius populi nobis placuit, vt non solum in ciuitatibus, sed etiam in omnibus parochiis verbum faciendi daremus presbyteris potestatem. Synodus Arelat. sub Carolo can. 10. De prædicatione prouidimus pro ædificatione omnium Ecclesiarum, & pro vtilitate totius populi, vt non solum in ciuitatibus, sed etiam in omnibus parochiis presbyteri ad populum verbum faciant, & benè viuere studeant. Diaconis etiam competere hoc munus, deducitur ex dict. can. 2. Concilij Vasensis 2. illic: Si presbyter aliqua infirmitate prohibente per seipsum non potuerit prædicare, Sanctorum PP. homiliæ à diaconibus recitentur ; si enim digni sunt diaconi, quæ Christus in Euangeliis loquutus est, legere ; quare indigni iudicentur Sanctorum PP. prohibitiones publicè recitare. Probant Ferrarius dict. lib. 2. de ritibus concion. cap 2. Benedictus Hæphtenus in vita S. Benedicti, prolog. 18. §. 13. Claudius Espenceus lib. 1. digress. cap. 6. Tandem laicum etiam publicè prædicare posse, probatur ex cap. mulier, 23. dist. Laicus autem præsentibus clericis, nisi ipsis rogantibus, docere non audeat. Facit Tertul. in apolog. cap. 39. Cogimur, inquit, ad litterarum diuinarum commemorationem, si quid præsentium temporum qualitas, aut præmonere cogit, aut recognoscere : certè fidem sanctis vocibus pascimus, spem erigimus, fiduciam figimus, disciplinam præceptorum nihilominus inculcationibus densamus. Igitur si presbyteri, diaconi, & laici verbum Dei prædicare valent, necessaria non est Episcopi delegatio, vt tantùm idonei viri ab eo designati ad concionandum admittantur. Augetur hæc difficultas primò ex cap. secundùm, 19. dist. in illis verbis : A Deo autem non quæritur quis, & qualis prædicet ; sed quid prædicet. Ex quibus depromitur, curandum non esse, quis prædicet, sed quid prædicetur : igitur omnes indistinctè ad hoc munus admittendi sunt. Augetur secundò hæc difficultas ex eo, quia cui competit officium prædicandi, illud aliis committere non valet, cap. fin. §. fin. de officio deleg. igitur si Episcoporum proprium munus est prædicare, id aliis demandare non possunt.

Quâ difficultate ita vallatâ non obstante, vera est præsens constitutio, ad cuius illustrationem prælibandum est, præcipuum Episcoporum munus esse fidelibus verbum Dei prædicare, vt declarauit Trident. Synodus sess. 5. cap. 4. & sess. 24 cap. 4. in illis verbis : Prædicationis munus, quod Episcoporum præcipuum est. Illud non tantùm sacri canones in Episcopo commendarunt, verùm & Christus Dominus, qui mittens Apostolos veros Episcopos in vniuersum mundum, hoc præceptum illis iniunxit apud Matthæum cap. 28. vers. 19. Euntes docete omnes gentes. Et apud Marcum cap. 16. vers. 15. Prædicate Euangelium omni creaturæ : ideò Apostolus inter alias Episcopi dotes prædicationem enumerat ; dum enim suum Timotheum instruit in Episcopali officio, ita ait : Attende lectioni doctrinæ, prædica verbum, insta opportunè, importunè, &c. Et epist. 2. ad Timoth. cap. 4. Sanctus Clemens Beati Petri ex asse hæres lib. 2. constit. cap. 30. ait : Episcopus verbi minister est, scientiæ custos, & magister. Plura SS. PP. testimonia pro temporum varietate digesta tradit Andreas Sausay dict. lib. 4. Panopl. art. 1. per totum, & illustrant Nicolaus Herbonius Ordinis Minorum paradoxa 2. contra Nouatores, Michaël à Medina lib. 3. de recta in Deum fide, cap. 13. 4. EPISCOPI MVNVS PRÆCIPVVM, PRÆDICATIO.

Barbosa

Barbosa *alleg.* 76. *num.* 1. Theophilus Raynaud. *tom.* 15. *in heterocl. spirituali*, *punct.* 10. *fol.* 270. Iacobus Gothofredus *in l.* 25. *Cod. Theodos. de Episc. & cleric.* Francos *de Ecclesiis Cathedral. cap.* 18. *per totum*, Aloix *in notis ad vitam S. Aburci*, *cap.* 3. quare vt proprius minister prædicationis potest per totam suam diœcesim, tam in Ecclesiis sæcularibus, quàm regularibus publicè prædicare, immò olim Episcopi peregrinantes inuitabantur in alienis Ecclesiis, vt prædicarent. D. Clemens *lib.* 2. *constit. cap.* 62. vbi ait: *Vt Episcopus diœcesanus roget Episcopum peregrinum, vt sermonem habeat ad populum.* Et in Concilio Carthag. 4. *can.* 36. id pro lege statuitur. Idem docent Baronius *anno* 246. & ibi Spondanus *num.* 4. Euaristus etiam Pontifex pro hoc munere dignè obeundo constituit, vt Episcopo prædicanti septem diaconi adessent; cuius constitutionis varias adducit rationes Baronius *anno* 112. Hinc ad Episcopum spectat proprio iure examinare, & approbare ministros prædicationis, & alia quæ ad hunc munus spectant, diffinire.

5. PRESBYTERIS ETIAM COMPETIT. Presbyteris etiam curam animarum habentibus incumbit populo sacram concionem certis diebus habere. Concil. Vasense 2. *can.* 2. Aquisgran. *vbi supra*, Trident. *sess.* 5. *de reform. cap.* 2. Origenes *homil.* 1. *in Psalmum* 37. circa medium, vbi vsum & praxin referens ait: *Episcopi atque Presbyteri erudiunt nos, & erudientes adhibent correctionem.* Ex D. Cypriano, Chrysostomo, Gregorio & aliis Ecclesiæ Patribus probant Sansay *dict. lib.* 4. *art.* 2. Lantdmeter. *d. lib.* 2. *c.* 67. Barbosa *de officio parochi*, *d. cap.* 14. Baronius *anno* 264. *n.* 5. Henricus Kaltesin *in orat. habita in Concilio Basileensi de libera prædicat. verbi Dei*: adeò autem illis competit hoc prædicandi officium, vt nulla expectatâ Episcopi licentiâ prædicare possint, quod alij Presbyteri curæ animarum non præpositi facere nequeunt, nisi ab Episcopis eis permittatur, vt ex vsu vtriusque Ecclesiæ, Occidentalis & Orientalis probat Theophilus Raynaud. *tom.* 16. *in Heterocl. spirit. punct.* 10. *fol.* 270. In Ecclesia Africana munus hoc nunquam delegatum fuisse Presbyteris, constat ex Possidio *in vita B. August. c.* 5. ibi: *Eidem Presbytero potestatem dedit coram se in Ecclesia Euangelium prædicandi, contra vsum quidem, & consuetudinem Africanarum Ecclesiarum.* Notauit Nouarinus *lib.* 7. *schediasm. c.* 3. Similiter diaconi ex licentia Episcopi possunt in Ecclesia publicè prædicare, *cap. perlectis* 25. *dist. cap. in sanctas*, ibi: *Ad prædicationis officium*, 92. *dist.* & in actis Apost. *cap.* 7. refertur D. Stephanum prædicasse, & *cap.* 8. *vers.* 5. traditur Philippum diaconum descendentem in ciuitatem Samariæ Christum illis prædicasse: & Ioannes diaconus *lib.* 1. *de vita S. Gregorij*, *cap.* 41. refert ipsum Gregorium Leuitam verbum ad plebem habuisse: & D. Augustinus de S. Vincentio ait, semen Apostolicæ prædicationis per eum pluribus disseminatum: quod etiam probatur ex modo, quo gestant diaconi stolam; & fuit expressum in Concilio Tolet. 4. *cap.* 39. sic: *Vnum orarium oportet Leuitam gestare in sinistro humero, propter quod orat, id est prædicat.* Brachar. 1. *can.* 47. Docent Cæsar *de eccles. hierarch. disput.* 9. § 2. *num.* 8. Benedictus Hæphtenus *disquisit. monast. prologom.* 18. §. 3. Nec contrarium probat textus *in cap. adiicimus*, 16. *quæst.* 1. vbi asseritur, prædicandi munus tantùm ad sacerdotes pertinere. Nam respondendum est, textum illum procedere iure proprio ratione officij; tunc enim verum est, tantùm Presbyteris competere officium prædicandi: at verò ex commissione Episcopi, aut parochi etiam diaconi prædicare possunt, vt docent pro illius textus solutione Turrecremata *ibi*, Vasquez 3. *p. in* 3. *disput.* 236. *cap.* 8. *num.* 89. Cæsar *d.* §. 2. *num.* 9.

6. DE LAICIS PRÆDICANTIBUS. Alij verò, qui in sacris Ordinibus constituti non sunt, prædicare nequeunt, immò si ausi fuerint concionem in Ecclesia publicè habere, excommunicationem incurrunt, *cap. cum excommunicato*, *cap. excommunicamus* 13. § *quia verò*, *de heret. lib.* 6. Vnde ait D. Paulus *ad Rom. cap.* 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Non tamen inde admittenda est opinio Caietani *in D. Thom.* 3. *p. q.* 64. *art.* 6. *vers. Hanc doctrinam*, asserentis, officium prædicandi iure diuino solis sacris ordinibus esse annexum. Verum enim est, hanc prohibitionem esse tantùm iuris humani, & ideò Episcopos posse ex iusta causa constitutis in minoribus ordinibus facultatem prædicandi concedere viris litteris, & virtute pollentibus, vt resoluunt Barbosa *lib.* 1. *iuris eccles. cap.* 13. *num.* 19. Narbona *de ætat. anno* 30. *q.* 8. Prædicare enim non est actus ordinis sacri, ex iure diuino, vt docent Sayrus *in floribus, tit. de temporibus ordin. discursu* 2. Hugolinus *de potest. Episcop. cap.* 42. §. 2. *num.* 10. & sic prædicationem non spectare ad hierarchiam ecclesiasticam, neque hoc munus esse hierarchicum, contra Cellotium resoluit Hallierius *de hierarch. iurisd. pag.* 65. igitur laicis prohibitum est prædicare, *cap. mulier*, 23. *dist. cap. mulier*, *de consecr. dist.* 4. *cap. sicut*, *cap. cùm ex iniuncto*, *de hereticis lib.* 6. Leo I. *epist.* 62. *ad Maximum Antiochenum*, *cap.* 26. ibi: *Illud dilectionem tuam conuenit præcauere, vt præter eos, qui sunt domini sacerdotes, nullus sibi ius docendi, & prædicandi audeat vindicare, siue sit ille monachus, siue sit laicus, qui alicuius scientiæ nomine glorietur.* Sexta Synodus *can.* 64. *Quod non oportet laicum publicè disputare, vel docere docendi auctoritatem ex eo sibi vindicatam, sed ordini à Domino tradito cedere.* Laicis enim disputare mysteria fidei, aut ea pertractare non licet, *d. cap. cùm ex iniuncto*, *cap.* 2. §. *inhibemus*, *de heret. lib.* 6. Concil. Carthag. 4. *can.* 8. plura adducunt Acuña *in cap. mandatis*, 43. *dist.* Azor 1. *tom. instit. lib.* 8. *cap.* 26. Bernegerus *in Tacitum quæst.* 154. Franciscus Valens *in concordia iuris*, *pag.* 248. Petrus Greg. *lib.* 2. *partit. tit.* 8. *cap.* 5. Mornacius *in l.* 1. *C. de summa Trinit.* sed in prædicatione tractantur, & disputantur fidei arcana; vnde conciones ipsæ, tractatus, & disputationes appellantur à Sanctis Patribus congestis à Ferrario *de ritib. concionandi lib.* 1. *cap.* 1. *cum sequentib.* igitur laici in Ecclesia prædicare nequeunt.

7. DE MONACHIS. Et quia primis Ecclesiæ temporibus monachi laïci tantùm erant, nec ad sacros ordines ascendebant, vt probaui *in cap. intelleximus*, *de ætat. & qualit.* & sæpiùs præmonui; ideò nec illis prædicare permittebatur. Leo *d. epist.* 64. nec monachis, *cap. monachus* + *cum sequenti*, 16. *q.* 1. *cap.* 1. *de capell. monach. cap. vnico*, §. *persona*, *de relig. domib. lib.* 6. Ferrarius *d. lib.* 2. *cap.* 5. sed quia iam à temporibus illis, à quibus sacris ordinibus initiari cœperunt, etiam hoc prædicationis officium exercere illis permissum fuit, *cap. sunt nonnulli*, §. *fin. cum sequent.* 16. *q.* 1. immò & ipsis prædicantibus magna priuilegia à Romano Pontifice concessa fuerunt, *extrauag. cunctas*, *de priuileg.* Ea refert Bruno Chassaing. *de priuileg. regul.*

tract. 6. cap. 2. propos. 1. debent autem ipsi concionatores priùs ab Episcopo examinati. Trident. *sess.* 20. *cap.* 2. Concil. Lateran. sub Leone, ibi: *Sacro approbante Concilio statuimus, & ordinamus, vt nullus, tam clericus sæcularis, quàm cuiusque etiam Mendicantium ordinis regularis, aut quis alius, ad quem facultas prædicandi, tam de iure, quàm de consuetudine, vel priuilegio, aut aliàs pertinet, ad huiusmodi officium exercendum admittatur, nisi priùs per superiorem suum respectiuè diligenter examinatus.* Sed vltra hoc superiorum examen, vtrum teneantur monachi aliud subire coram Episcopo, itavt sine eius approbatione, & licentia monachis hodie etiam virtute suorum priuilegiorum prædicare non permittatur? disputant Interpretes. Negat Brunus Chassaing. *dict. tract.* 6. *cap.* 3. *&* 4. affirmant autem Barbosa *dict. cap.* 13. *num.* 16. Diana *p.* 11. *tract.* 2. *resol.* 1. Sed in hoc Interpretum dissidio placet media sententia, quam tradunt Portel. *in dubiis regul. verbo Prædicatio, num.* 1. Lezana *in summa quæst. regul. tom.* 3. *verbo Concionari, num.* 6. Araojo *tract.* 3. *quæst.* 30. *per totam*: asserunt enim religiosos virtute suorum priuilegiorum non teneri subire examen coram Episcopo; ab eo tamen virtute approbationis proprij Superioris debere licentiam petere ad concionandum; & eâ petitâ, quamvis non obtentâ, sed iniustè denegatâ, posse prædicare in propriis monasteriis, non verò in Ecclesiis sæcularibus, vbi desideratur licentia Episcopi, vel Parochi. Quæ doctrina valdè consona est Concilij Trident. dispositioni, & Vrbani VIII. declarationi in bulla, quæ incipit: *Aliàs à nobis emanarunt.* Posse tamen Episcopum prædicantes scandalosè suspendere ad tempus, vel in perpetuum, omnes proximè relati resoluunt.

8. DECIDENDI RATIO. Quibus animaduersis, & omissis quæ de prædicatione latè tradiderunt Iulius Lauorus *dict. tit.* 5. Ferratius *integro lib. de ritibus concionandi*, Sausay *in Panopl. sacerd. lib.* 4. *per totum*, ratio huius decisionis ex eo prouenit; licet enim præcipuum Episcopi munus sit in Ecclesia prædicare, tamen cùm iusta impedimenti causa excuset quemquam ab eo munere, quod aliàs necessariò obire debebat, *cap. Ordinary*, §. *quod si*, *hoc tit. lib.* 6. si legitimè impeditus sit Episcopus, potest alij committere hoc officium, vt propter aduersam valetudinem, aut nimias occupationes, vt iam ante Concil. hoc Lateran. exposuerant PP. Concilij Mogunt. *cap.* 25. *Si fortè Episcopus non fuerit in domo sua, aut infirmus est, nunquam tamen desit diebus Dominicis, aut festiuitatibus, qui verbum Dei prædicet.* Aquisgran. 2. *can.* 11. *Si fortè contigerit aliquem Episcopum tardiloquentem esse, aut infirmitate aliqua impeditum, habeat tamen aliquem ministrum doctum, qui eius vice pabula verbi diuini populo administrare possit.* Vbi adiicitur linguæ impedimentum, quod cùm agnouisset Valerius Hipponensis Episcopus, facultatem concessit D. Augustino posteà eius successori prædicandi; quia ipse cùm esset Græcus, minùs commodè Latino populo prædicare valebat. Refert Possidius *in vita D. Augustini*, *cap.* 5. & ex eo refert Landmeter. *dict. cap.* 64. Etiam Valerius Cæsaraugustanus Episcopus propter linguæ impedimentum officium hoc prædicationis Vincentio Archidiacono suo delegauit, vt refertur in breuiario Romano, in actis S. Vincentij, *die* 22. *Ianuary*. Aliæ etiam iustæ causæ considerari possunt, propter quas Episcopus ab hoc munere excusetur: vnde rectè Innocentius in præsenti canone Concilij Lateran. decreuit, vt si Episcopi per se in Ecclesia prædicare non potuerint, munus hoc exequendum committant viris litteratis, & virtute pollentibus, qui vt facilè reperiri possint, statuit Pontifex, vt in singulis Ecclesiis, tam Cathedralibus, quam Regularibus, eligantur personæ, quæ debitè, & competenter, si opus fuerit, hoc munus adimplere valeant.

Nec difficultas suprà adducta aduersatur; potiùs enim verum est, non omnes prædicare posse iure proprio, sed ex delegatione, vt suprà probaui *ex cap. adiicimus* 16. *quæst.* 1. ex D. Paulo *ad Rom. cap.* 10. Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Nec obstat, Presbyteros, & Diaconos posse in Ecclesia publicè prædicare; nam illi ratione curæ animarum sibi commissæ; isti verò ex delegatione Episcopi tantùm prædicare possunt, licèt in Ecclesia Alexandrina denegatam fuisse hanc facultatem prædicandi Presbyteris referat Sozomenus *lib.* 7. *histor. cap.* 199. quod contigisse credo post lapsum impij Arrij; ipse enim erat Presbyter Alexandrinus, cùm lapsus fuit in hæresim: quare ob similis lapsus timorem aliis Presbyteris permissum non fuit prædicare. Nec obstat Concilium Vasense in illis verbis suprà relatis: *Verbum faciendi dederemus Presbyteris potestatem.* Ex quibus deducitur, in Concilio Vasensi celebrato anno 529. datam fuisse Presbyteris prædicandi potestatem: igitur quia non iure proprio Presbyteris competit facultas prædicandi. Nam pro huius textus interpretatione dicendum est, iam ante tempora Concilij Vasensis Presbyteros parochos ratione proprij officij potuisse in propria parochia prædicare, vt suprà probaui; sed in Phocensi prouincia, vbi celebrata fuit hæc Synodus Vasensis, Præside Cæsario Metropolitano Arelatensi, in vsu erat, vt tantùm Presbyteri ciuitatenses, vtpote maioris auctoritatis, & scientiæ, tantùm prædicarent; rusticani verò in ruralibus Ecclesiis præfecti verbum facere populo non poterant: istis ergo concessum fuit à Patribus, vt sicut parochi ciuitatenses, ita & ipsi in suis pagis prædicare possint. Ita textum illum interpretatur Sausay *dict. lib.* 4. *Panopl. sacerd. cap.* 4. Similiter etiam diaconi ex commissione Episcopi possunt prædicare, licèt non proprio iure, vt docet Cæsar *dict.* §. 2. Nec obstat concionatorem debere habere 30. annos, exemplo Domini nostri, qui anno eo prædicauit, *cap. Presbyter* 78. *dist. Presbyter ante triginta annorum ætatem non ordinetur, quamvis sit probabilis vitæ; sed obseruet vsque ad præfinitum tempus: Dominus enim noster Iesus Christus trigesimo anno baptizatus est, & tunc prædicauit.* Petrus Bungus *de mysteriis Numerorum*, *num.* 30. *paulò post principium*, his verbis: *Ezechiel anno trigesimo videns visiones Domini iuxta fluuium Chobar, prophetiæ dona promeruit, vt ipse 1. c. testatur.* Quem locum exponens Gregorius Pontifex: *Vt ostendatur*, inquit, *cuius auctoritatis sit, Ezechiel in prædicatione ætatis solida fuisse describitur. Hoc quippe regulare est omnibus Prophetis. Nec contra hæc quispiam mouere debet, quod Ieremias, & Daniel prophetiæ*

spiritum

ſpiritum adhuc pueri pertepetint ; quia miracula in exemplum operationis trahenda nequaquam ſunt : omnipotens enim Deus & linguas infantium facit diſertas, & ex ore infantium & lactentium perficit laudem. Aliud ſiquidem eſt, quod nos doctrina diſcimus vſu, aliud quod de miraculo ſcimus. Porrò quis vnquam in hunc modum ſanctior prodiit Ioanne Baptiſta? Neque hic tamen delegatam ſibi à Deo prouinciam obire ſuſtinuit, niſi eoſdem cum Chriſto ſuo impleſſet ætatis annos; tunc enim in deſerto incepit prædicare baptiſmum pœnitentiæ, & Domini præparare vias, vt annorum maturitas, & virile decus, barba, officio auctoritatem conciliaret. Chriſtus enim Deus, & homo, in quo omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi, & qui ab initio, quo hominem induit, magno omnium hominum ſtupore, ſumma quæque miracula edere potuiſſet; deſtitit tamen, donec trigeſimus appeteret annus; & tunc incepit ſigna facere, & docere; nec priùs inclaruit, atque in hominum lucem prodiit, quàm hunc ætatis annum attigiſſet, legitimum ſcilicet, & maturum tempus oſtendens ætatis bis, qui omne tempus, atque omnem ætatem, vel ad ſacerdotium, vel ad docendum putant opportunum, &c. Narbona *anno* 30. *de ætat. quæſt.* 8. Sed diaconi in 23. anno conſtituti ordinantur, vt iam probaui *in tit. de ætat. & qualit.* igitur diaconi nec ex delegatione prædicare valent. Huic difficultati, omiſſis ſolutionibus Auguſtini Barboſæ *lib.* 1. *de iure eccleſ. cap.* 25. *num.* 27. Narbonæ *dict. quæſt.* 8. *num.* 6. qui affirmant, textum *in cap. perlectis, verſ. ad diaconum*, & alia iura ſuprà adducta, quibus docetur diaconum in Eccleſia prædicare poſſe, accipienda eſſe non de prædicatione verbi Dei, ſed potiùs de recitatione Euangelij; dicendum eſt, diaconus poſſe ex commiſſione Epiſcopi in Eccleſia publicè prædicare, dum legitimam ætatem obtineant; olim videlicet 30. annos, poſteà ſequentibus canonibus 25. tantùm deſiderabantur: & quia hodie certa ætas non obſeruatur, poteſt Epiſcopus diacono, qui tantùm ætatem ad ſuum ordinis gradum requiſitam habeat, licentiam concedere prædicandi.

10. Exponitur D. Clemens.

Sed exponendus eſt in hac parte difficilis locus D. Clementis *lib.* 6. *conſtit. Apoſt. cap.* 7. ibi: *Quando verò Philippus Coapoſtolus noſter Dei munere, & Spiritus ſancti operatione miracula ſanitatum in Samaria faciebat, itavt Samaritani admiratione commoti ad fidem Dei, & Filij eius venerint, eiuſque nomine baptizarentur,* &c. Quibus verbis probatur, Philippum, qui duntaxat diaconus erat, eo tempore munus prædicationis obiiſſe: igitur quia etiam primis Eccleſiæ temporibus hoc munus proprium non fuit Epiſcoporum. Cui difficultati reſpondet ipſe Clemens *lib.* 8. *conſtit.* his verbis: *Quod verò nonnulli Philippum diaconum, & Ananiam fidelem fratrem accuſant, quòd ille quidem eunuchum baptizauit, hic verò me Paulum, non intelligunt quod dicimus nos. Dicimus enim, neminem dignitatem ſacri ordinis ſumere, ſed vel à Deo accipere, vt Melchiſedec, & Iob; aut à Pontifice, vt Aaron a Moyſe: itaque & Philippus, & Ananias non ſe ipſos elegerunt, ſed à Chriſto Pontifice, & Deo, cum quo nemo comparari poteſt, electi ſunt.* Cæterùm illud ſatis perplexum eſt, quod Clemens appellat Philippum Coapoſtolum, cùm diaconum potiùs dicere debuiſſet; non enim fuit Apoſtolus ex duodecim Philippus hic, qui deſcendit in Samariam; quod ex eo perſpici poteſt, quod vt refertur in actis Apoſtol. *cap.* 8. cùm eſſet perſecutio magna in Eccleſia Hieroſolymitana, diſperſi ſunt omnes per regiones Iudææ, & Samariæ, præter Apoſtolos; erat autem cum illis diſperſus Philippus, qui Simonem in Samaria catechizauit, & eunuchum baptizauit. Prætereà ſi Apoſtolus fuiſſet, habuiſſet poteſtatem dandi Spiritum ſanctum, ſicut cæteri Apoſtoli, quam tamen non habebat, vt notauit Iſidorus Peluſiota *in epiſt. ad Agigantium*: appellatus ergo eſt Apoſtolus, tanquam miſſus ad Euangelium; vnde Euangeliſta dictus eſt in actis Apoſt. *cap.* 21. Omnes autem Euangeliſtæ, & miſſi prædicare Euangelium, Apoſtoli vocantur, vt conſtat ex Paulo 1. *ad Corinth. cap.* 15. ibi: *Viſus eſt poſt hæc vndecim, deinde viſus eſt pluſquam quingentis fratribus, deinde viſus eſt Iacobo, deinde viſus eſt Apoſtolis omnibus.*

11. Reſponſatur argumento difficultatis.

Nec etiam obſtat, quod de laïcis expendebamus, videlicet eos prædicare poſſe, *ex d. cap. mulier.*, *in fine*, & Tertulliani auctoritate; licèt enim laïci non poſſint hodie in Eccleſia prædicare, olim tamen inficiari non poteſt, primis Eccleſiæ temporibus, ſæuientibus perſecutionibus, pace adhuc Eccleſiæ non redditâ, Epiſcopos permiſiſſe laïcis prædicare, vt notarunt Zonaras, & Balſamon *in can.* 64. *ſextæ Synodi*, & probatur exemplo relato à Nicephoro Caliſto *lib.* 5. *hiſtoriæ, Eccleſ. cap.* 14. vbi ait: *Cùm Cæſarea degeret* (Origenes) *Epiſcopi Palatini legatione quoque ad eum miſsâ ei permiſere, vt de ſacris litteris doceret, & publicè eas in Eccleſia interpretaretur, quamvis nondum Presbyteri honorem eſſet aſſecutus.* Probat Ferrarius *dict. lib.* 2. *de ritu concionandi, cap.* 6. vnde *in dict. cap. mulier*, tantùm innuitur, ex licentia Epiſcopi iuxta priſcum Eccleſiæ vſum poſſe laïcos prædicare. Nec obſtat Tertulliani auctoritas ſuprà relata; non enim loquitur Septimius de prædicatione in Eccleſia facienda, ſed potiùs de diſputatione particulari extra Eccleſiam habitâ. Nec etiam aduerſatur textus *in dict. cap.* 2. 19. *diſt.* loquitur enim Pontifex ibi de illis, quibus ex officio competit munus prædicandi; in illis enim non attenditur quales ſint, dum tamen quod prædicatur, rectum, laudabileque ſit, vt docet Gloſſa *ibi*, quam ſequuntur Archidiaconus, & Turrifcremata. Tandem non obſtat textus *in dict. cap. fin.* §. *fin. de officio deleg.* Pro cuius interpretatione diſcrimen conſtituendum eſt inter illum, cui competit proprio & ordinario iure munus prædicandi, vt Epiſcopo; & inter eum, cui hoc miniſterium delegatum, & commiſſum eſt, electâ ipſius perſonæ induſtriâ. Primus poteſt ob iuſtas excuſationis cauſas in hoc textu, & ſuprà relatas, aliis committere prædicandi officium: ſecundus verò neutiquam valet illud ſubdelegare, cùm electa fuiſſet eius perſonæ induſtria, vt iam notaui *in cap.* 3. *de officio deleg.*

12. Explicatur D. Clemens

Sed ſuprà traditis obſtare videtur D. Clemens *lib.* 2. *conſtit. Apoſt. cap.* 57. vbi dum Sanctus agit de Epiſcopis, & Presbyteris, ait: *Deinde hortentur populum Presbyteri, non omnes ſimul, ſed ſingulariter, & poſtremus eorum Epiſcopus.* Ergo ius, poteſtaſque prædicandi, præcipuè Presbyteris, non Epiſcopis data eſt. Pro cuius difficultatis ſolutione dicendum eſt, S. Clementem, dum poſt exhortationem Presbyterorum iubet poſtremum omnium exhortari Epiſcopum, non ideò voluiſſe primam prædicationis partem Presbyteris

concedere, postremam verò Episcopis; sed potiùs, licèt subobscuiè, constituere, primas partes esse Episcoporum, Presbyterorum postremas. Quod exemplum adductum à Clemente satis adstruit; inquit enim, Episcopum similem esse gubernatori nauis; & sic eum loqui debere in Ecclesia, quemadmodum gubernator nauis in naui. Hic autem post aliorum sermones, ac sententias de eo, quid ortâ tempestate faciendum esse videatur in naui, postremus sententiam suam dicit improbando, aut reprobando aliorum iudicia, cui tandem parère oportet: nec aliter Episcopus, qui Guberoatot est Ecclesiæ, loqui debet, non quasi obtinens postremas partes, sed quasi omnium primus, postquam Presbyteri dixerint, ipse approbare, aut reprobare illorum dicta quasi superior debet. Illud etiam, licèt leuiusculum, non pudet adnotare, simile, seu exemplum gubernatoris nauis adductum à Clemente, esse commodissimum: Ecclesia enim nauis est; quare Ecclesiæ materiales sunt oblongæ instar nauis. Vnde idem Clemens *in cap. 57.* iubet fabricari ad modum nauis versùs Orientem, vt ipsa forma ædificij admoneat, esse nos in mundo tanquam in mari, quod fluctibus & tempestatibus assiduè agitatur, quod nanigari oportet ab his, qni ad portum salutis peruenire volunt. Exponunt Cresolius *lib. 1. Mystag. c. 31. & 25. sect. vlt.* Aldrete *in antiquitat. Hispan. lib. 2. cap. 12.* & nos latiùs illustrabimus *in tit. de Ecclesiis ædificandis.*

CAPVT XVI.

Honorius III. *Episcopo* [a] *Aßisiensi.*

COnquerente [b] œconomo monasterij S. Benedicti montis [c] Sublasij, nobis innotuit, quod tu iuribus Episcopalibus non contentus, quæ in Ecclesiis, seu [d] Capellis eiusdem monasterij debebas habere, à quibusdam earum procurationem exigis, quas ad dandam procurationem minimè sufficere proponebat, petens vt iure tuo contentus existens, à molestatione dictarum Ecclesiarum super cæteris desisteres: postulans etiam, quod ad omnem litis materiam in posterum amputandam, specificares quæ ratione iuris [e] Episcopalis in eisdem Ecclesiis tibi competerent. Quibusdam iuribus Episcopalibus specificatis, hinc inde lis fuit super præmissis legitimè contestata. Nos autem inspectis probationibus vtrimque receptis, & quæ ab vtraque parte fuere proposita pleniùs intellectis, decernimus, vt in Ecclesiis, seu Capellis ad dictum [f] monasterium in diœcesi Assisiensi spectantibus habeas canonicam [g] obedientiam, subiectionem, reuerentiam, [h] institutionem, & destitutionem, [i] correctionem, ac reformationem, censuram ecclesiasticam, iurisdictionem quoque causarum omnium ad forum Ecclesiæ de iure spectantium, [j] pœnitentias, & [k] sacramentorum omnium, quæ ab Episcopo recipienda sunt, collationem, synodum, & [l] synodatici, seu cathedratici nomine duos [m] solidos Lucensis monetæ, quartam [n] decimationum, ac [o] mortuariorum, [p] visitationem quoque annuam: ita quod cùm ad eas visitandas accesseris, non ampliùs procurationis nomine requiras ab eis, nisi quartam, quam pensatis facultatibus earundem moderatè potuerint exhibere, nec plus cæteris Capellis eiusdem diœcesis in procuratione vllatenus onerentur: & Ecclesiam S. Pauli de Assisia à procurationis onere penitus relenamus. Tu autem his iuribus in præfatis Ecclesiis contentus existens, non ampliùs ab eis exigas præter moderatum auxilium, quod iuxta formam Lateranensis Concilij, si manifesta, & [r] rationabilis causa extiterit, cum charitate est postulandum, sicut ab aliis Ecclesiis eiusdem diœcesis pro necessitate temporis sustinemus.

NOTÆ.

1. a *ASsisiensi.*] Ita legendum est, vt habetur in quinta collectione edita ab Innocentio Cironio. Assisium antiqua ciuitas est in vmbria, à fluuio Assis ita dicta. Romanorum municipium fuit, sub quorum imperio tandiu fuit, quandiu Romanæ Ecclesiæ Constantinus Magnus liberaliter eam donauit: deinde Longobardorum barbara gens eam occupauit, atque in Ducatu Spoletano eam numerauit: deinceps verò R. Pontifices eam recuperarunt. Fidem Catholicam iam à temporibus Fabiani Pontificis, qui Rufinum eius primum Episcopum illuc miserat, & Episcopum ordinauerat, amplexa est. Hæc celebris ciuitas duo illa paupertatis portenta, Beatum videlicet Franciscum, & B. Claram orbi dedit, vt magnis laudibus eam vrbem extollentes referunt Vuadingus *tom. 1. annal. frat. Minor.* Vghellius *tom. 1. Italia sacra, in Assisiensi Ecclesia.* Huius Ecclesiæ Præsuli Vidoni appellato missa est præsens decisio; siquidem ipse electus fuit anno 1204. & decessit in exordio Pontificatus Gregorij IX. Ad huius Præsulis genua humili sacco prouolutus magnus Franciscus de Assis illam nunquam satis decantatam renunciationem fecit, vt referunt Vuadingus & Vghellius *vbi proximè.*

b *Oeconomo.*] De œconomi officio aliqua adduxi *in cap. 4. hoc tit.* & nonnulla referam *in cap. vnico, de syndico.*

c *Sublasij.*] Ita legendum existimat Petrus Greg. *in præsenti*, qui confundit hoc monasterium cum celebri monasterio Cassinensi; sed eum suppresso

nomine

nomine refellit Cironios *in hoc textu*, qui legendum exiſtimat *Sublaſi.* Sed exiſtimo legendum eſſe *Subaxis*, quod monaſterium eſt Ordinis Ciſtercienſis D. Benedicto dicatum, in diœceſi Aſſiſienſi, vt refert Tamburin. *in ſerie Abbat. verbo Aſſiſien.*

d *Capellis.*] De quibus agemus *in cap.* 1. *de capellis monach.*

e *Iuris Epiſcopalis.*] Epiſcopo alia competunt ex lege diœceſana, alia ex lege iuriſdictionali. Ex lege diœceſana ſpectant ad Epiſcopum omnia, quæ capit; ex lege iuriſdictionali, omnia quæ gerit, & adminiſtrat, vt notat Cironius *ad hunc tit. in fine.*

f *Monaſterium.*] Quod exemptum non erat.

g *Obedientiam.*] Quam omnes Epiſcopo præſtare debent, *c.* 2. vbi dicemus, *de maiorit. & obed.* & ipſi Abbates tempore inſtallationis præſtant iuramentum obedientiæ Epiſcopis diœceſanis, *cap. ne Dei* 43. *de ſimonia.* Plura tradunt Boſquetus *ad Innoc. lib.* 1. *epiſt.* 57. *in fine*, & *lib.* 2. *epiſt.* 45. Iuretus *ad Iuonem epiſt.* 73. & nos *in cap. ne Dei, de ſimonia.*

h *Inſtitutionem*] Tam in beneficiis, quàm capellis ipſius monaſterij, etiamſi electio ad monachos ſpectet, *cap.* 1. *de capellis monach.* ex ratione generali, quia videlicet inſtitutio, & deſtitutio cuiuſlibet beneficij eccleſiaſtici, ad Epiſcopum ſpectat iure ordinario, vt probaui *in cap. cùm ſatis, de officio Archid.*

i *Correctionem.*] Tam in clericis, & laicis, vt probaui *in c.* 1. *hoc tit.* quàm in monachis non exemptis, vt infrà illuſtrabimus *in cap graue, hoc tit.*

j *Pœnitentias.*] Ad Epiſcopum enim ſpectat pœnitentias iniungere, vt probaui *in cap.* 8. *hoc tit.*

k *Sacrorum.*] Confirmationis videlicet, & ordinis, vt probaui *in cap. quantò, de conſuet. cap.* 1. *de ordinatis ab Epiſcopo.*

2. l *Synodatici, ſeu cathedratici.*] Ex his verbis deducitur, idem eſſe cathedraticum, & ſynodaticum, eandemque penſitationem cathedratici & ſynodatici nomine præſtari, licèt diuerſis nominibus appelletur. Ita docent Petrus Greg. *in præſenti, c.* 15. Fileſacus etiam *in præſenti*, Cironius *ad titul. de cenſibus*, Chopinus *lib.* 2. *ſacræ polit. tit.* 7. *n.* 2. Hallierius *de ſacris elect. ſect.* 7. *art.* 7. Boſquetus *ad Innoc. lib.* 1. *epiſt.* 20. Barb. *lib.* 3. *iuris eccleſ. cap.* 20. *n.* 1. licèt contrarium teneat Lemaiſtre *lib.* 2. *de iuribus Epiſcop. cap.* 7. *in principio.* Sed refellendus ipſe eſt, cùm nullum adducat pro ſua opinione iuris teſtimonium, & pro communi ſententia ſint quamplura infrà referenda. Cathedraticum ergo eſt vectigal certum, quod veluti tributi nomine Eccleſiæ matrici præſtatur in honorem Cathedræ Epiſcopalis, *cap. placuit, cap. inter cætera* 10. *q.* 3. *cap. paſtoralis, cap. cùm olim, de cenſibus*, Boſquetus *in notis ad Innocent. d. lib.* 1. *epiſt.* 26. Lemaiſtre *dict. cap.* 2. Solorzanus *tom.* 2. *de iure Indiar. lib.* 3. *c.* 22. *num.* 39. quod ſucceſſiſſe in locum quartæ decimarum, & oblationum, quam Epiſcopi percipiebant ex diuiſione bonorum facta à S. Simplicio, *in cap. videntes, cap. quatuor, cap. de redditibus* 12. *q.* 2. exiſtimat Fileſacus *in præſenti.* Sed abſque ratione, cùm in præſenti textu enumerentur vt diuerſa inter iura Epiſcopalia cathedraticum, quarta decimarum, & mortuariorum: ſed quia hoc vectigal ſoluebatur ab Abbatibus quotannis ad ſynodum venientibus, dicebatur etiam ſynodaticum, *cap. olim, de cenſibus*; quia in ſynodis præſtabatur illis anni duobus temporibus, quibus ſynodus congregari debebat. Concil. Altiſſiod. *can.* 7. *Vt medio Maio omnes Preſbyteri ad ſynodum in ciuitatem veniant, & Kalendis Nouembris omnes Abbates ad Concilium conueniant.* Et quia plerumque poſt Paſcha Synodus congregabatur, hæc præſtatio dicebatur Paſchalis, *cap.* 15. *de ſimonia, in* 1. *collect.* notat Cironius *ad titul. de cenſib.* & quia hæc penſitatio cathedratici, & ſynodatici incerta erat, ideò Patres Concilij Bracharenſis 2. *can.* 2. relati *in d. cap. placuit*, eam taxarunt his verbis: *Præter honorem cathedræ, id eſt duos ſolidos, aliquid aliud per Eccleſias tollat.* Quam taxationem probarunt Pelagius *in epiſt. ad Creſconium*, Gelaſius *in epiſt. ad Fabianum Epiſcopum*; Patres Concilij Tolet. 7. *can.* 4. & Honorius *in præſenti.* Cathedraticum etiam aliquando accipitur pro illa pecunia, quæ ab Epiſcopis ſoluebatur Patriarchæ, ſeu Metropolitano tempore conſecrationis, quod appellatur iotronaſticum; quia præſtatur, eo quòd in throno ponitur Epiſcopus, nouella 123. Iuſtin. *cap.* 3. eius meminerunt Lemaiſtre *vbi ſuprà, cap.* 3. Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 7. *art.* 7. Boſquetus *ad Innocent. lib.* 2. *epiſt.* 45. Fileſacus *in præſenti*, §. 3. Parexa *in cap.* 1. *de cenſibus.*

m *Duos ſolidos.*] Solidi frequens mentio eſt, tam 3.
in iure noſtro, quàm Cæſareo: in noſtro *in cap. ſi quis contumax* 17. *q.* 4. *cap. illud, cap. inter* 10. *q.* 3. *c. olim, de cenſibus*: in Cæſareo *in l. ſi verò, ff. de his qui deiecerunt, l. ſancimus, C. de donat. l. iubemus* 2. *C. de erogatione militaris annonæ, lib.* 12. *l.* 1. § *hoc autem, ff. de ſeruis fugitiuis, l.* 42 *ff. de ædilitio edicto, l.* 34 *ff. de iure fiſci, l.* 3. *C. de Epiſcop. & cleric.* Solidum autem dictum eſt perfectius præ cæteris monetæ genus, nempe puriſſimi auri obryzi. Eius valor nec vnus ſemper fuit. Apud Romanos erat ſextula vnciæ auri, id eſt ex vna auri vncia ſex ſolidi conflabantur, & 72. libram faciebant, *l. quotieſcumque, C. de Suſceptorib. Præpoſitis, & Arcar. lib.* 12. Iſidorus *lib.* 16. *etymolog. c.* 14. Harmenopulus *lib.* 3. *epit. tit.* 7. Budeus *lib.* 5. *de aſſe*, Alciatus *lib.* 3. *diſp.* 9. Couar. *de veterum numiſmatum coll. cap.* 3. Aliquando etiam ex vna auri vncia cudebantur ſeptem ſolidi, & tunc 80. libram coæquabant, *l.* 1. *C. de ponder. in Theodoſ.* Apud Gallos aliquando ſolidum 12. denarios continebat, vt conſtat *ex lib.* 5. *Capitul. cap.* 3. ibi: *De vnaquaque caſata ſolidus, id eſt duodecim denarij, ad Eccleſiam vel monaſterium reddantur.* Modò apud ipſos 40. denarios pendebat, *lib.* 4. *tit.* 75. Apud Venetos ſolidi argentei ſunt, *cap. in cauſa, de cauſa poſſeſſionis*, vbi notauit Cironius *in* 5. *collect.* apud Longobardos quilibet ſolidus æſtimatur 40. denariis, *l.* 1. *de quantit. ſolidi, in iure Longobardorum*, notauit Lindembrog. *in Gloſſario legum antiqu. verbo Solidus.*

n *Quartam decimationum.*] Licèt iure communi 4.
inſpecto poſt diuiſionem parochiarum, & bonorum Eccleſiæ, decimæ illis parochiis debeantur, à quibus fideles ſacramenta recipiunt, *c. decimas, cap. ſi quis laicus* 16. *q.* 1. *cap. fin. de parochiis, cap. à nobis, cap. quamuis, cap. cùm contingat, cap. cùm in tua, cap. Apoſtolicæ, de decimis.* Suarez *tom.* 4. *de relig. tit. de decim. c.* 21. Barb. *de officio parochi, cap.* 8. §. 2. Conar. *lib.* 1. *variar. cap.* 17. *n.* 5. Hunnius *in encyclop. tit. de decimis, cap.* 4. Tamen ipſi parochi, qui decimas percipiebant, quartam earum partem Epiſcopis propriis præſtabant, *cap. quoniam* 13. *c. nullum, de decimis, cap. conceſſo* 26. 12. *q.* 2. Epiſcopi enim olim habebant plenam decimarum diſpoſitionem, *cap.* 1. 16. *q.* 7. vnde poſt diuiſionem parochiarum quartam decimarum partem retinuerunt, vt docent Barb. *vbi ſuprà*, §. 2. *n.* 17. Baſilius *de matrim. c.* 13. §. 3. Valenzuela *conſil.* 26. In Gallia portio iſta erat quarta pars decimarum. Concil. Aurel. 1. *can.* 15. in Hiſpania verò erat tertia. Concil.

Tolet. 4. *can.* 33. Tolet. 9. *can.* 6. Nec contrarium probat textus *in can.* 14. *Concil. Aurel.* 1. vbi docetur, Episcopum dimidiam partem decimarum sibi vindicare; nam textus ille accipiendus est de decimis, & oblationibus propriæ Ecclesiæ Cathedralis, ex quibus non quartam partem, vt ex aliis Ecclesiarum parochialium; sed dimidiam Episcopus exigebat.

o *Mortuariorum.*] De hac quarta Deo volente latè agemus *in cap. officij, cap. finali, de testamentis.* De hac quarta, & aliis debitis Episcopo agit Altesserra *lib.* 4. *dissert. cap.* 3.

p *Visitationem.*] De visitatione, & procurationibus eius tempore debitis, suo in loco agemus, videlicet *in cap. procurationes, cap. cùm Apostolus, de censibus.*

5. q *Non amplius.*] Vnde ab his capellis, seu monasteriis Episcopus exigere non poterat eulogias, quas à propriis Presbyteris accipere solebat, de quibus in Concilio Meldensi sub Carolo Caluo *can.* 45 [Debet Presbyteros cum voluntariis eulogiis tempore congruissimo visitare, & venerari suos Episcopos.] Leo IV. *epist.* 2. *ad Episcopos Britanniæ*, ibi: *De eulogiis ad sacra Concilia deferendis nihil inuenimus a maioribus terminatum, sed sicut vnicuique Presbytero placuerit; nam si constitutum fuerit, illo in tempore benedictiones afferri, forsan minùs libenter ad synodos occurrent, & magis venire detrectabunt; quæ, vt arbitror, non sunt rationabiliter requirendæ, nec vltrò delatæ respuendæ.* Neque etiam petere poterat à monachis inquisitiones Regias, id est quandam pecuniæ collationem, quam Episcopi accipiebant, vt Regibus darent; quarum inquisitionum Regiarum exemplum extat apud Aymonium *lib.* 5. *historiæ, cap.* 35. *Exegitque vnusquisque Episcopus de Presbyteris suæ parochiæ, secundùm quod possibile erat, vt a quo plurimùm quinque solidos, à quo minimùm quatuor denarios Episcopi de singulis Presbyteris acciperent, & nunciis dominicis redderent.* Et cùm apud Gothos Episcopi vt amplam pecuniæ quantitatem Regi erogarent, à Parochis, & aliis Presbyteris requirerent eam, & exigerent, Rex Egica libello oblato in Concilio Tolet. 16. à Patribus petiit, ne huiusmodi inquisitiones Regiæ fierent, in hæc verba: *Hoc honorificentia vestra promulgare curabit, vt nemo Episcoporum pro Regiis inquisitionibus exhibendis parochialium Ecclesiarum iura contingat, neque quascumque exinde inquisitiones, aut euectiones exigere audeat; sed de prædiis suarum sedium Regio culmini solita perquisitionum obsequia deferat, nihilque de rebus earumdem Parochiarum Ecclesiarum cuiuspiam stipendij causâ dare præsumat.* Quo libello lecto Patres in canone 5. ipsius Concilij statuerunt, nihil esse sumendum à Parochis prætextu Regiarum inquisitionum.

r *Et rationabilis causa.*] Verba sunt textus *in cap. cùm Apostolus, de censibus*, vbi materiam charitatiui subsidij dabimus. Interim videndi sunt Remigius de Goni *de charit. subsid.* Barbosa *lib.* 3. *iuris eccles. cap.* 21. Lemaistre *dict. lib.* 3. *de iuribus Episcop. cap.* 3. Petrus Greg. *in præsenti, cap. vlt.* qui ad huius textus commentarium adeundus est.

CAPVT XVII.

Idem *Abbati, & Conuentui* [a] *S. Remig.*

VT iuxta illius supremi post Christum Pastoris edictum, pastor forma factus gregis ex animo dignoscitur, non dominandi libidine, sed amore rectè gerendi, debet illum salubriter visitare: sic excessus delinquentium quantùm potest corripiens, ne reuelet; sic increpans, ne confundat; quia cùm iuxta Sapientis edictum secretò sit arguendus amicus, amicitiæ legem violare videtur, si è contrà palam arguat exprobrando. Attendentes igitur, quod indecens est, vt ven. f. n. Rhemensi Archiepiscopo in vos, vel monasterium vestrum visitationis officium exercente sæculares intersint, per quos possit in [b] claustro dissolutionis materia prouenire, cùm nequaquam benè in claustris [c] inducantur: auctoritate præsentium firmiter inhibemus, vt nullos de cætero sæculares in [d] capitulum, nisi duos, [e] vel tres Canonicos de Canonicis Ecclesiæ suæ, in decenti habitu, viris aliis, quotquot expedire viderit, religiosis adiunctis, secum visitationis tempore introducat.

NOTÆ.

1. a S. *Remig.*] Est celebre Archimonasterium, ita appellatum, Diuo Remigio Galliæ Apostolo dicatum, in ipsa vrbe Rhem. Flod. *lib.* 2. *cap.* 32. quod cùm primùm esset Canonicorum Regularium, postea monachis Diui Benedicti traditum fuit. Eius Ecclesia non tam reædificata, quàm amplificata fuit anno 105. & Leo IX. eam consecrauit, & concessit Archiepiscopo, & Canonicis Rhemensibus certis anni diebus Missam celebrare in altari Diui Remigij, in sua Bulla, quam refert Yepes *tomo* 4. *chron. Diui Benedicti, centuria* 4. *anno* 852. *cap.* 3. in hæc verba: [Leo Episcopus seruus seruorum Dei, Hincmaro Abbati, & omni congregationi monachorum Diui Remigij, &c. Ex debito nostri Apostolatus post aliquas Ecclesias, quas zelo charitatis succensus visitaui, &c. ad hanc Ecclesiam B. Remigij dedicandam, de ecclesiasticis etiam causis tractaturus, & definiturus adueni, &c. Hac igitur dedicatâ Ecclesiâ placuit huic idonea, & laudabilia Apostolicæ authoritatis, & nostræ visitationis relinquere monimenta. Deliberamus itaque, & coram hac Synodo promulgamus, vt hæc Ecclesia hoc priuilegium nostræ auctoritatis supra cæteras Franciæ Ecclesias habeat, quatenus nulla ecclesiastici ordinis, magna, vel parua persona in hoc altari, quod consecrauimus, Missam celebrare præsumat, nisi Rhemorum Archiepiscopus, &

huius

huius loci Abbas, & cui ipse licentiam concedet: permissâ eadem licentiâ Canonicis Rhemensis Ecclesiæ bis in anno, in Pascha scilicet, & in Rogationibus, & septem Presbyteris ad hoc officium deputatis, quos & scientia ornet, & morum grauitas, & vitæ probitas commendet. Præterea quia hæc Ecclesia ab iniquis peruersoribus, &c.] Hoc monasterium amplis dooationibus ditatum, & magnis priuilegiis decoratum, tam summi Ecclesiæ Præsules, quàm Galliæ Monarchæ, vt patet ex Bullis, & priuilegiis compilatis à Yepes *in dicta centuria* 4 Huius ergo monasterij Abbati Petro missa est præsens decisio, quæ etiam reperitur io quinta compilatione Honorij III. apud Citonium.

2. b *Claustro.*] Pars illa cœnobij, seu habitationis Monachorum, quæ claustrum appellatur, iam io primis monachorum cœnobiis vsitata fuit: eius mentio reperitur in antiquis Monachorum regulis; & in Concil. Turon. 3. *cap.* 24. accuratè cauetur, vt Abbates solicitè prouideant suis Canonicis, vt habeant claustra, & dormitoria. Idem sanxerunt PP. Concilij Trosleiacensis *can.* 3. & in Concilio Aquisgran. 2. 2. *parte, cap.* 15. iubetur, vt in monasteriis, tam monachorum, quàm monialium claustra ædificentur: illustrat, & claustri partes topographicè, & tropologicè exponit Benedictus Haæpthenus *tomo* 1. *disquisit. monast. tractatu* 3. *disquisit.* 2. Vsus claustri varius, multiplexque fuit apud priscos cœnobitas: aliquando lectioni deseruiebat, ibique sacræ Scripturæ exponebantur. Concilium Meldense *can.* 53. *Tam sani, quàm infirmi canonicè vestiantur, atque in claustris horis congruis degant, & sub custodia canonica lectionibus, & cæteris diuinæ institutionis insistant officiis.* In eo mandata superiorum exaudiebant. Concilium Mogunt. *can.* 9. vbi de claustro, & eius vsu PP. aiunt; *& audiant quod eis imperetur.* Etiam ad confabulandum certis horis deseruiebat, vt ex Lanfranco, & Petro venerabili refert Gibalinus *de clausura monach. disquisit.* 1. §. 2. & 4.

3. c *Inducantur.*] Licèt enim aliqua lege ecclesiastica non reperiatur interdictum sæcularibus monachorum claustra adire, tamen iusta rectam monasticam disciplinam, & vt silentium in eis seruetur, obseruatum semper inueoio; ne passim, & sine delectu personarum, absque iusta necessitatis causa laïci interiora monasterij ingrederentur: quare D. Isidorus *cap.* 22. *suæ regulæ*, nullum intra monasterium ingredi permittit, nisi ea lege, vt deinceps nunquam pedem efferret. Idem præscripserunt alij regularum monasticarum conditores, instituendo ianitores, & hospitia prope ipsa monasteria, vt hospites aduenientes ibi reciperentur, ne vlla ingrediendi, el auscultandi secreti monasterij daretur occasio. Concilium Cæsaraugust. *can.* 3. [Sanctorum Patrum decreuit sententia, ne monasteria diuersoria sæcularium fiant. Vnde quia nouimus, quosdam Abbates, quibus regulariter cura regendarum animarum commissa est, dum quasi patrono affatu aditum sæcularibus in monasteriis attribuunt, diuersas insolentias monachis ibi Deo deseruientibus ingerere, dum & eorum operationem, quos diuinæ pietati placituros alacri curiositate exhibent, deprehendunt; & vitam, & mores illorum quadam mentis pernicie infaustè detrahendo, deturpare non desinunt; & iterum, quod pessimum est, dum extraneis passim commorandi aditus infra claustra monasterij confertur, graue inolescit vitium monachorum, quo & vitam suam per lucra mundialia sectantes degenerant, & se à proprio cœnobio voluptuosa fœditate dissociant: quæ res ad hoc nostrorum paterna pietate demulcet animos, vt ea constituamus, quæ & sanctis animabus iuuaminis solamen impendant, & præsumptiones sæcularium remoueant. Quamobrem placuit vniuerso cœtui nostro hoc statuere, vel potiùs definire, vt nullus abinceps sæcularium, seu potestatiuè, seu etiam vel ex permissu Abbatis, vel cuiuslibet monachorum, infra claustra monasteriorum hospitandi, vel commorandi habeat receptaculum: excepto quos vita probabiles, egenos, aut paupertate depressos inspectio præuiderit Abbatis, quos & suscipere beneuolâ voluntate in monasteriis, & alendos eleemosynis modis omnibus sinimus. De reliquis autem personis sæcularibus (sicut iam superiùs à nobis est præmissum) nullum penitus patimur infra claustra monasteriorum hospitandi habere receptaculum. Cæterùm si secretius, aut sequestratim à monasterio, ad id quod constructum pro superuenientibus domicilium patuerit, ibi eos suscipere Abbates, vel monachos oportebit, quatenus & vita eorum remotis sæculi conturbationibus in omni opere deifico probabilis inueniatur, & nullius vanissimis distractionibus dehonestentur: aut certè (quod inhonestum est) ne per talium susceptiones dissolutionem incurrant, & à bono proposito vitam suam extorrem efficiant.] De his hospitiis plura Gibalinus *dicto cap.* 2. §. 9.

d *In Capitulum.*] Capitulum est certus locus 4.
monasterij, vbi monachi conueniunt, aut lectioni spirituali operam dantes, aut correctionem monasticam accipientes. Concilium Aquisgran. *can.* 69. & 70. *Vt ad capitulum primitus martyrologium legatur.* Amalarius *lib.* 4. *de officiis ecclesi. cap.* 2. *Mos inoleuit, vt per monasteria Deo deuota legatur lectio in Capitulo.* Vnde locus ita dictus, aut quia quotidie vnum capitulum regulæ ibi legebatur, cuius moris meminit Fuldensis *lib.* 3. *cap.* 12. *Quam mane, quando in vnum conuenimus, & capitulum de regula coram fratribus legebatur.* Smaragdus in præfatione *in dial. Monach. Et quia mos est monachorum, vt regulam B. Benedicti ad capitulum legant quotidie matutinum, volumus, vt iste libellus ad eorum capitulum legatur vespertinum: vel quia in capitulo culparum fit proclamatio, & correctio, & accusato pœnitentia iniungitur, indeque monacho capitulum fit, aut ille capitulum accipit, locus alias anonymus capitulum dicitur.* Probat Benedictus Haæpthenus *lib.* 8. *disquisit. tract.* 1. Illud tamen liquidò constat, eo in loco conuenire solitos monachos, ad correptionem defectuum, & culparum: latè illustrat Haæpthenus *dicta propos.* 1. vbi latè de hac correptione, & modo in ea obseruando pro instructione Prælatorum agit. Cùm ergo capitulum in monasterio sit locus proprius correctionis, ideò Episcopus visitans monasterium, in quo iurisdictionem habet, debet monachos corrigere, & visitare in capitulo, vt hic supponitur.

e *Duos, aut tres.*] *Cap. de cætero, cap. ad audientiam, de clericis non resid.* ita enim habent legitimum numerum ad formandum iudicium visitationis, iuxta illud Ioannis *cap.* 8. *In ore duorum, vel trium*, &c. Vnde etiam in visitatione Ecclesiarum sæcularium debet Episcopus procedere cum certo canonicorum numero. Extrauagant. 1. inter communes, *hoc titulo.* Trident. *sessione* 24. *de reform. cap.* 3. Etiam in visitatione monialium. 5.

Clementina *Attendentes*, *de statu monach.* oon tamen debet secum deducere laicos in visitatione regularium, vt in præsenti docetur, ne laici ingrediantur intra sepia monasterij, præcipuè in loco sanctiori. Vnde D. Beroardus *epist.* 78. gratulatur Sugerio Abbati B. Dioovsij, quia laicos in monasterio noo adoiitteret, ibi: *Iam nullus sæcularibus in domum Dei patet aditus, nullus ad sancta curiosis accessus, nulla iam cum ociosis confabulatio permiscetur.* Deinde quia si sæculares admitterentur cum Archiepiscopo visitante, essent censores disciplioæ monasticæ, & perfectionis religiosæ: quis autem, quæ in visitatione peraguntur, referat ad laïcos, quorum vita ita distat à religiosa, sicut cœlum à terra. Pulchrè vtriusque vitæ dissimilitudinem describit Anastasius Nicænus *lib. quæstionum in sacram Script. p. 2. q. 5.* his verbis: *Quæ rectè peraguntur à sæcularibus, sunt delicta monachorum. Sunt autem quæ geruntur à sæcularibus diuitia, gloria, & potentia, & deliciæ, & caro rectè curata, & liberi, & familia, ad quæ cùm peruenerit monachus, illicò moritur: quæ autem à monacho rectè geruntur, sunt nihil possidere, ignobilitas, imbecillitas, continentia, afflictio, & similia.* Rectè ergo io præsenti deciditur, Præsulem visitantem monachos non debere secum deducere laïcas personas.

CAPVT XVIII.

Idem *Episcopo* [a] *Briocen. & Abbati* [b] *Sagenio.*

Dilectus filius Abbas monasterij [d] Rothonensis Venet. diœcesis exposuit coram nobis, quod [e] tertia pars emendarum, quas homines [f] quinque parochiarum, quæ sui conuentus sunt vsibus deputatæ, pro suis excessibus soluere compelluntur, ad suum spectat monasterium ab antiquo: & quod inter ipsos homines ortâ ecclesiasticâ quæstione, citatio ad eundem, sed examinatio, & decisio quæstionis ad ven. f. n. Venet. Episcopum, & ipsum Abbatem pertinent in communi. Cúmque felicis memoriæ Innocentius Papa prædecessor noster, conquerente ipso Abbate, quòd præfatus Episcopus super hoc inquietabat eundem, vobis de assensu partium dederit in mandatis, vt vocatis partibus, & auditis hinc inde propositis, causam remitteretis ad ipsum sufficienter instructam, dictus Episcopus processum nostrum diutiùs impediuit occasione cuiusdam sententiæ, quæ super quibusdam Ecclesiis quoad legem diœcesis extitit promulgata pro eodem. Vnde præfatus Abbas nobis humiliter supplicauit, vt cùm citatio, causarum examinatio, & decisio, ac emendæ ad legem iurisdictionis pertinere noscantur, non sineremus sententiæ memoratæ prætextu negotij processum vlteriùs impediri. Cùm ergo prædicta proculdubio de lege iurisdictionis existant, discr. v. m. quatenus huiusmodi sententiâ non obstante procedatis in negotio ipso iuxta traditam vobis formam.

NOTÆ.

1\. a *Briocensi.*] In sexta collectione Decretalium legitur *Baiocensi, & Archidiacon. Rothom.* in quinta autem collectione edita ab Innocentio Cironio ita habetur: *Episcopo Briocensi, & Abbati de Sugenio, & Archidiacono Recomensi.* Ego autem ita legendum existimabam, *Episcopo Briocensi, & Abbati S. Sergij, & Archidiacono* [c] *Redonensi.* Hæc enim inscriptio, & textus historiæ, & prouinciæ topographiæ, vbi situm est monasterium Rothonense, aptiùs congruit. Ciuitas enim Briocensis, siue Briocopolis, est io prouincia Turonensi, suffraganea Archiepiscopi Turonensis, cui etiam paret Veoetensis: dicta est Briocensis à sancto Brioco primo eius Episcopo, qui & ciuitati, & diœcesi nomen dedit. Huius Ecclesiæ præsuli Siluestro dicto missa est hæc decisio, de quo aliqua tradit Cheou in serie Præsulum ipsius Ecclesiæ.

2\. b *S. Sergij.*] Monasterium hoc S. Sergij est Ordinis Diui Augustini, vt testatur Tamburinus *in serie Abbatiarum, verbo Andegauensis*: etiam in eadem diœcesi est monasterium sanctorom Sergij & Bachi martyrum, Ordinis Diui Benedicti, de quo plura adduxerunt Fratres Sarmathini *tomo* 4. *Galliæ Christ. fol.* 820. sed, ni fallor, de Abbate S. Sergij in præsenti agitur.

c *Redonen.*] Redonensis etiam Ecclesia est suffraganea Archiepiscopi Turonensis, sedes Parlamenti Britiniæ Armoricæ, prope ipsam ciuitatem Venetensem: qoare aliquando ex Ecclesia Redonensi eligitur Episcopus Venetensis, vt assumptus fuit Guethnocus per annos 1177. vt refert Chenu *in serie Præsulum Veneten. num.* 45. Legendum igitur est, *Redonensi*, non *Recomensi*, vt vult Cironius; nusquam enim legi in prouincia Turonensi esse aliquam villam, seu Ecclesiam Recomensem. 3.

d *Rothonensis.*] Ita legendum est, non *Rothomagensis*, vt legitur in hac sexta Decretalium collectione. Est enim monasterium hoc S. Saluatoris Rothonense, in diœcesi Venetensi, Ordinis Diui Benedicti, constructum à Beato Comboyono, qui illud construxit anno 825. Cuius monasterij Abbati rescripsit Innocentius *in cap. cùm venisset, de in integrum restit.* vbi agitur de ipsius exemptione à iurisdictione Venetensis Præsulis; & apud Ionocentium III. *lib.* 1. *regestr.* 14. *epist.* 7. vbi notauit Bosquetus. De Michaële eius Abbate in præseoti agitur, & plura de ipsius monasterij origine, & amplitudine congesserunt Fratres Sarmathani *tomo* 4. *Galliæ Christ. fol.* 802. 4.

e *Tertia pars emendarum.*] Emenda est pœna pecuniaria, quæ ob delictum perpetratum imponitur: differt à multa in eo, quod multa applicatur 5.

Iudici,

Iudici, aut Principis Fisco; emenda verò parti. Speculum Saxonicum *lib. 1. art. 53. Et in aliis omnibus, quandocumque pars aduersa emendam, id est satisfactionem acquisierit super emendante, iudex etiam mulctam obtinebit.* Innocentius III. *lib. 1. epist. 8. Ob reuerentiam nostram condemnare emendam paratus erat:* notarunt Lindembrogius *in Glossario legum antiquarum, verbo Emenda.* Vossius *de vitiis serm. lib. 3. cap. 11. verbo Emendam.* Emenda tribuitur parti læsæ; & si non sit pars læsa, Ecclesiæ, cuius Parochianus læsus erat, *cap. 2. de pœnis*, Petrus Greg. *lib. 4. partit. tit. 13. cap. finali, lib. 4.* Capitul. Caroli *cap. 15.* Bignonius *in notis ad Marculphum, pag. 491. & 570.* Consuetudine tamen introductum erat, vt in Ecclesia Broicensi tertia pars emendarum ad monasterium Rothonense spectaret, vt in huius textus serie allegabatur.

6. f *Quinque Parochiarum.*] Sex autem Parochiales Ecclesias sibi subiectas obtinebat monasterium de Rothon. si ipsa Ecclesia, vbi constructum erat monasterium, enumeretur: eas refert Innocentius III. in dicta epistola 7. ibi: *Tibi à sex Ecclesiis monastery præstarentur, quarum vnam perciperes in parochiali Ecclesia de Rothon. aliam in Ecclesia de sancto Godoalo, aliam in Ecclesia de Bani, ac aliam in Ecclesia de Langon; ita videlicet, quod Abbas, & Priores Ecclesiarum ipsarum tres partes, & capellani quartam partem in procurationibus ipsis ponant, & à duabus Ecclesiis, scilicet de Brim. & Sancti Petri de Rothon. quatuor solidos pro singulis procurationibus ad sublenationem suam recipiant Capellani.*

7. g *Cuiusdam sententiæ.*] Quæ extat in dicta epistola 7. in illis verbis: *Monasterium sæpedictum in capite liberum, & à tua iurisdictione prorsus exemptum: decernentes Parochiales Ecclesias eius, quæ minimè probantur exemptæ, tibi diœcesana lege subiectas, ven. fratri nostro Archiepiscopo Turonensi, & dilecto filio Abbati Salmuriensi, Andegauensis diœcesis, & Magistro scholarum Andegauen. nostris dantes litteris in mandatis, vt quod a nobis est sententialiter definitum, faciant appellatione remotâ firmiter obseruari, contradictores per censuram ecclesiasticam compescendo. Quia verò ipsæ Parochiales Ecclesiæ in procuratione ab antedictis Episcopis prætaxata, nimis, sicut asseritur, aggrauantur, ipsis iniunximus, vt si constaret eisdem procurationem ipsam prædictis Ecclesiis existere onerosam, nisi tu ab ipsis commonitus ad æquum volueris condescendere moderamen, ipsi pensatis facultatibus earundem procurent eam, sublato appellationis obstaculo, moderari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ definitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc, &c. vsque incursurum. Datum Lateran. 3. nonas Martij, Pontificatus nostri anno tertiodecimo.*

COMMENTARIVM.

8. PRo huius textus expositione eius vera historia repetenda est. Sciendum igitur est, inter Episcopum Venetensem, & monasterium Rothonense acriter fuisse disceptatum circa subiectionem quarundam Ecclesiarum ad ipsum monasterium pertinentium quoad legem diœcesanam, institutionem videlicet capellanorum in eis, ius exigendi procurationes, & visitandi: cuius controuersiæ decisio primò commissa fuit Sancti Georgij, & Sergij Abbatibus, vt constat *ex cap. cùm venisset, de in integrum restit. cap. cùm venisset, de censibus.* Postea compromissum fecerunt in Episcopos Briocensem & Nannetensem, à quorum sententia appellatum fuit ad Cardinalem G. tituli S. Mariæ in Porticu: tandem Innoc. III. declarauit, prædictas parochias quoad legem diœcesanam parère Episcopo Venetiensi, & illius sententiæ exequtionem commisit Archiepiscopo Turon. Abbati Salmuriensi, & Magistro Schol. Andegauensi. Huius sententiæ prætextu Episcopus intendebat etiam quoad legem iurisdictionalem ei parère debere, quia lex diœcesana comprehendit sub se legem iurisdictionalem, *cap. auditis, de præscript.* Concilium Illerdense *can. 3.* vbi diœcesana lex comprehendit iurisdictionem, quam Episcopi habent in omnibus basilicis constructis in propriis territoriis. Sed Honorius III. in præsenti contrarium decreuit, & rectè; quia licèt in lata significatione, & acceptione lex diœcesana comprehendat legem iurisdictionalem; propriè tamen, & strictè eam non complectitur, quia alia est lex diœcesana, alia iurisdictionalis, vt supponitur *in cap. conquerente, hoc titulo.* Vnde cùm res iudicata in vna re, non inducat iudicatum in alia, *l. sæpe, ff. de re iudicata, cap. suborta, cap. fin. hoc titulo*; ideo etiam post sententiam prolatam in fauorem Episcopi quoad legem diœcesanam, potest quoad legem iurisdictionalem tractari, quia diuersa res est: quo modo etiam accipiendi sunt textus *in lege habebat 13. ff. de instit. act. l. 1. §. quæsitum, ff. quando actio de pecul. l. 42. ff. de liber. causa.*

9. LEX DIOECESANA QVID.

Superest tantùm vt exponamus, quid per legem diœcesanam, quid verò per iurisdictionalem intelligamus in præsenti, & in iuribus suprà citatis, vbi vtriusque legis mentio fit. Et Glossa in præsenti, quam sequuntur Immola hîc, Cironius *in paratit. huius tituli*, existimant, omnia ea, quæ in dando, seu faciendo consistunt, spectare ad legem iurisdictionis, vt ius visitandi, correctio morum, sacramentorum collatio, & similia, quæ recensentur *in dicto cap. conquerente*, à principio vsque ad versic. *Synodum.* Illa verò, quæ in recipiendo consistunt, spectare ad legem diœcesanam, vt percipere cathedraticum, synodaticum, procurationes, &c. Eos sequitur Bruno Chassaing. *de priuilegiis Regul. p. 2. cap. 1.* vbi ait, pascere, ad ea, quæ sunt iurisdictionis spectare: pasci verò ad legem diœcesanam. Sed hæc distinctio præterquam quod nullo iuris testimonio firmatur, refellitur ex eo, nam obedientia, & reuerentia Episcopis debitæ consistunt in recipiendo, & nihilominus spectant ad legem iurisdictionis, *cap. dilecta, cap. his quæ, de maiorit. & obed.* igitur prædicta distinctio vera non est. Omissis igitur hac, & aliis duabus sententiis, quas refert & refellit Cæsar *de ecclesiast. Hierarch. 1. p. disput. 6. §. vltimo*, & aliâ traditâ ab Azorio *2. p. instit. moral. lib. 3. cap. 32.* dicendum est, legem in præsenti textu, & aliis suprà citatis accipi pro ratione, itavt illa, quæ spectant ad Episcopum ratione iurisdictionis Episcopalis, dicantur pertinere ex lege iurisdictionali; & sic similiter ex lege diœcesana, quæ ratione diœcesis spectant ad Episcopum: igitur ad Episcopos alia pertinent ex eo tantùm, quod sunt Episcopi; alia etiam ex eo, quia habent diœcesim. Ea pertinent solùm quia sunt Episcopi, quæ iure diuino tanquam successoribus Apostolorum competunt, vt iurisdictio, morum correctio, sacramentorum collatio. Alia verò ad

ipsos

ipsos pertinent, quia habent propriam diœcesim, vt quarta decimarum, & mortuariorum, cathedraticum, synodaticum, & similia, quæ etsi fuerint Episcopi consecrati (vt olim plures erant sine sede) percipere non possunt; quia ea diœcesis præstat. Hæc ergo ex lege diœcesana, id est ratione diœcesis debentur. Alia verò ex lege iurisdictionis, ratione videlicet illius competunt; & hoc modo accipiendus est præsens textus, dum in eo Honorius discrimen constituit inter legem diœcesanam,& iurisdictionalem: quod negare ausus est Buttius contra hanc expressam decretalem.

CAPVT XIX.

Gregorius IX. *Episcopo* [a] *Suanensi.*

GRaue gerimus, quod cùm in Ecclesiam Sanctæ Mariæ de [b] Orbitello,& quasdam alias existentes in tua diœcesi, ad monasterium S. [c] Anastasij de Vrbe [d] spectantes, nullam iurisdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam, occasione litterarum nostrarum, quas super correctione clericorum tibi transmisimus, in eas interdicti, ac in clericos earundem suspensionis sententias promulgasti, quamquam Abbas eiusdem monasterij eos corrigere sit [e] paratus. *Et infrà:* Mandamus quatenus si est ita, prudenter corrigens per teipsum, quæ minùs prouidè attentasti, prædictas sententias sine difficultate relaxes, alioquin dilecto fil. S. Iusti, & Albaren. Abbatibus, & Archipresbytero S. Ioannis Montis Alti Tuscanen. Suanen.& Castren. diœcesis nostris damus litteris in mandatis, vt ipsi ex tunc easdem sententias authoritate nostra studeant relaxare. Datum Lateran. decimosexto Kalendas Martij, Pont. nostri [f] anno quarto.

NOTÆ.

1. a *SVanensi.*] Ita legitur in hac Raymundi collectione, & rectè. Suanensis ciuitas sita est in Hetruria ad Albim fluuium, prouinciæ maritimæ Senensis, in eminentiori colle, ob triste, atque insalubre cœlum ab hominibus prope deserta; hodie ad magnorum Hetruriæ Ducum ditionem spectat: Cathedrali Ecclesiâ condecoratur ab anno 980. vt refert Vghellius *tomo* 2. *Italia sacra, in ipsa Ecclesia Suanensi.* Huius Ecclesiæ Episcopo Gualterio dicto missa est præsens decisio, quam ex C. Vaticano Regestri Gregorij IX. *pag.* 52. refert Vghellius *vbi suprà*; ex quo & ego ita restituo.

2. b *De Orbitello.*] Oppidum de Orbitello, siue vt alij legunt, de Orbetillo, cum sua Ecclesia parochiali rurali parebat Episcopo Suanensi, vsque-dum Carolus Magnus Imperator, Leoque tertius Pontifex Maximus, illud tribuerunt monasterio Sanctorum Vincentij, & Anastasij prope vrbem, ad Aquas Saluias, vt refert Vghellius *in dicta Suanensi Ecclesia, in principio*, qui illud non vulgare ex Onuphrio refert, oppidum Orbitelli, olim Cosanorum Rempublicam fuisse, quod & arguit vetus lapis, qui adhuc in Orbitelli foro hisce verbis prostat legentibus.

IMP. CÆS. M. ANTONINO
GORDIANO P. P.
AVG. PONT. II.
P. P.
RESPVBLICA COSANORVM,
DEVOTA NVMINI,
MAIESTATIQ. IPSIVS
D. D.

3. c *S. Anastasij de Vrbe.*] Monasterium hoc SS. Vincentij, & Anastasij, ad tres etiam Fontes nuncupatur, ex totidem fontibus ibidem ebullientibus, in locis, quæ Apostoli Pauli præcisum caput tribus, vt fertur, saltibus sacrauit. Huius monasterij originem, & constructorem refert Onuphrius Pambinus, & ex eo illustrissimus Manrique *tomo* 1. *annalium Cisterc. anno* 1140. *cap.* 8. *numero* 5. in hæc verba: *Ecclesiam, & monasterium ad Aquas Saluias primus construxit Honorius Papa circa annum salutis D. C. XXV. in massa, quæ iuris monasterij Sancti Pauli erat. In qua basilica recondidit caput S. Anastasij monachi, à Persis martyrio coronati, cùm Heraclius Imperator id cum corpore, quod in basilica S. Pauli conditum fuit, Romam transmisisset. Celebris autem erat locus iste ob decem millium martyrum ibidem occisorum, & dormientium memoriam.* Hoc monasterium cum Ecclesia Leo III. à fundamentis restituit, & monachos in eo collocauit. Carolus verò Magnus Imperator illud amplissimo patrimonio dotauit; siquidem ei duodecim oppida in maritima Etruria agri nunc Senensis, donauit, scilicet Orbitellum, Caparbium, Ansidoniam, Gilium, Montem Argentarium, Altrecostam, Aquapitem, Montem Acutum, Serpenam, Marsilianum, Sciapilascium, &c. ad monachorum sustentationem: quæ oppida etiam nunc iuris eiusdem monasterij existunt. Senensibus tamen beneficiario iure à superioribus Pontificibus concessa. Hoc monasterium monachis ferè destitutum Innocentius II. Papa circiter annum Christi M.CXL. S. Bernardo Magno Abbati Claræuallensi donauit. Hoc monasterium immediatè subiectum est Sedi Apostolicæ cum Ecclesiis illi annexis.

d *Spectantes.*] Immediatè enim Sedi Apostolicæ subiectum est. 4.

e *Paratus.*] Vt de facto correxit, sententias excommunicationis, & suspensionis in eos proferendo, vt constat ex epistola ipsius Gregorij IX.

rij IX. missa Abbati, & Conuentui S. Anastasij de Vrbe, quam ex C. Vaticano refert Vgbellius *vbi supra*, in hæc verba: *Cùm causam, qua inter vos ex parte vna, & Priorem, & Capitulum Sanctæ Mariæ de Orbitello, ex altera, super obseruandis sententiis excommunicationis in Priorem, suspensionis in clericos, & interdicti in præfatam Ecclesiam, à te, fili Abbas, prolatis, & quibusdam aliis articulis vertitur, dilecto filio nostro B. tituli sanctæ Pudentianæ Presbytero, Cardinali commiserimus audiendam.*

f *Anno* 4.] Idest anno Christi 1230.

COMMENTARIVM.

7. CONCLVSIO ILLVSTRATVR. EX hac decretali sequens elicitor conclusio: *Per rescriptum, quo Pontifex iubet iudici ordinario, vt corrigat clericos suæ diœcesis, non datur ei iurisdictio super exemptos.* Probat textus *in cap. licèt, hoc titulo.* Illustrant Parladorius *lib. 3. rerum quotid. cap. fin. parte 2. §. 3.* Tondutus *tomo 1. resol. cap. 41. & 42.* Roussellius *lib. 4. historia, cap. 5. num. 5.* Hallierius *in vindiciis pag. 527.* Barb. *de potest. Episc. 3. part. alleg. 92.* Moneta *de commut. cap. 7. num. 4.* Heuia *in Curia Philippica, tit. 4. cap. 1. num. 4.* Filesacus *in præsenti*, Bruoo Chassoing. *de priuileg. Regul. tract. 2. propos. 3. cap. 2.* & alij adducti *in dicto cap. licet, hoc titulo.*

8. TRADITVR DVBITANDI RATIO. Sed hæc Gregorij IX. decisio valde difficilis redditur sequenti iuris consideratione; nam certum, est clericos sæculares inseruientes in Ecclesiis regularibus, aut monasterio aliquo subiectis, esse sub dispositione Episcopi Diœcesani, itavt eius institutio, & destitutio ad Episcopum spectent, *cap. 1. de capellis monach.* ipsique Presbyteri tenentur lege diœcesana Episcopo subsidia præstare, *cap. 2. de supplenda neglig. cap. de monachis, de præbendis*: sed in præsenti specie clerici, in quorum correctionem intendebat Episcopus, erant sæculares, atque in Ecclesiis parochialibus monasterio subiectis sacramenta administrabant: igitur eorum correctio ad Episcopum vt ordinarium pertinebat. Fulcitur hæc dubitandi ratio primò ex eo; nam licèt Episcopus vt ordinarius, non posset prædictos clericos corrigere; tamen in ipsos vt delegatus iurisdictionem habebat, siquidem rescripto speciali illi correctio clericorum mandata fuit; quæ delegatio quoad subditos proprios superflua erat; cùm iam in eos potestatem ordinariam haberet: igitur ne rescriptum Pontificis superfluum, & illusorium reddatur, debet protrahi ad clericos exemptos, constituendo Episcopum iudicem delegatum in eorum causis, & correctione, vt *in cap. ad abolendam, de hæreticis*, & aliis congestis *in dicto cap. licèt, hoc titulo.* Augetur secundò hæc difficultas ex vltimis verbis huius textus, vbi Gregorius IX. iubet Episcopo Suanensi, vt relaxet sententias interdicti, & suspensionis latas in prædictos clericos, aliàs alij iudices eas reuocent: quæ verba supponunt, sententias prolatas fuisse ab Episcopo iurisdictionem habente; siquidem si inualidæ essent, nullæ declararentur, non autem iuberetur Episcopo eas relaxare, sed potiùs nullas declarare, *cap. cùm contingat 36. de officio deleg. cap. per tuas, de sent. excom. cap. cùm dilectus*, ibi: *Indicetis illas sententias non tenere*; de religiosis domibus: igitur Episcopus in præsenti, aut tanquam ordinarius, siue vt delegatus, iurisdictionem in clericos aliàs exemptos habebat.

Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ non obstante, vera est præsens Gregorij IX. decisio: pro cuius expositione sciendum est, iam ab eo tempore, quo in Ecclesia Dei monachorum ordo florere cœpit, & legibus, regulisque componi, ac ordinari, variaque hinc illinc monasteria exstrui cœpta, Episcoporum correctioni ac curæ monachos subiectos fuisse, adeò vt eorum quoque regulæ, & constitutiones non nisi ab Episcopis locorum, in quibus monasteria erant, probarentur, vt latè fundat Franciscus Hallierius *in vindiciis lib. 4. cap. 4.* imò in Concilio Agathensi *can. 27.* cautum fuit, *ne monasterium nouum, nisi Episcopo aut permittente, aut approbante, vllus accipere, aut fundare præsumat*; quod & firmatum fuit nouella 5. Iustin. *cap. 1.* & in Concilio Chalcedon. *can. 6.* cautum legimus, vt omnia monasteria in Episcopi essent potestate; concessumque Episcopis, vt quas vellent monachis præfigerent regulas; quare Diuus Augustinus Hipponensis Episcopus suæ diœcesos monachis regulam præscripsit, quæ postea absque vlla noua approbatione summi Pontificis Africam, & inde Occidentem vniuersum peruagata est, vt refert Possidius *in vita sancti Augustini.* Sic monasterij Lirinensis regula approbata legitur in Concilio Arelat. 3. etsi postea hæc authoritas approbandi monachorum instituta Romano Pontifici fuerit reseruata, vt latiùs dicemus *in cap. finali, de religiosis domibus.* Parebant ergo iam à primis Ecclesiæ sæculis omnia monasteria illis Episcopis, in quorum diœcesibus sita, constructáve erant. Et Episcopos vt ordinarios Prælatos, monachos iudicare consueuisse, constat *ex cap. peruenit 9. cap. qui verè omnes 16. q. 1. cap. de religiosis, cap. de monachis, cap. nullus, cap. si quis 15. cap. Abbates 16. cap. monasteria, cum sequentibus, 18. quæst. 1.* & aliis congestis à Iacobo Gothofredo *in l. 32. Cod. Theodos. de Episc. & cleric.* Michaël Roussel. *lib. 4. historia Pontif. iurisd. cap. 7.* Francisco Hallierio *in vindiciis, dict. lib. 4. cap. 4. per totum*, & expressè cauetur in Concil. Chalcedon. *can. 4.* his verbis: *Qui verè, & sincerè singularem sectantur vitam, competenter honorentur; quoniam verò quidam vtentes habitu monachali ecclesiastica negotia, Conciliaque conturbant, circumeuntes indifferenter vrbes, nec-non & monasteria sibi instituere tentantes: placuit nullum quidem vsquam ædificare, aut constituere monasterium, vel oratorij domum, præter conscientiam Episcopi. Monachos verò per vnamquamque ciuitatem, aut regionem subiectos esse Episcopo, & quietem diligere, & intentos esse tantummodo ieiunio, & orationi, in locis, in quibus renunciauerunt sæculo, permanentes; nec ecclesiasticis verò, nec sæcularibus negotiis communicent, vel in aliquo sint molesti, propria monasteria deserentes, nisi fortè his præcipiatur propter opus necessarium ab Episcopo ciuitatis, &c. Verumtamen Episcopum ciuitatis conuenit competentem monasteriorum curam gerere.* Etiam respectu virginum, & sanctimonialium Episcopos eandem curam habuisse, constat *ex lib. 2. & 3. constitut. Apostolic. Diui Clementis*, & ex Con-

9. DE MONACHORVM SVBIECTIONE.

cilio

cilio Carthag. 3. *can.* 33. vbi statuitur, vt sacræ virgines cùm à parentibus segregantur, à quibus custodiebantur, vel priuatæ fuerint Episcopi prouidentia, vel Presbyteri, vbi Episcopus absens est, in monasterio virginum, vel grauioribus fœminis commendentur: & *can.* 25. *Vt clerici, vel continentes ad virgines, vel viduas, nisi iussu, aut permissu Episcoporum, aut Presbyterorum non accedant.* Carthaginensi 4. *can.* 97. ibi: *Vt qui religiosis fœminis præponendus est, ab Episcopo loci probetur.* Et ibi: *Ad reatum Episcopi pertinet, vel Presbyteri, qui Parochiæ præest, si sustentandæ vitæ præsentis causâ adolescentiores viduæ, vel sanctimoniales clericorum familiaritatibus subiiciantur.* Latiùs probabimus *in cap. monasteria* 8. *de vita & honest. cleric.* Quam subiectionem omnimodam monachorum erga proprios Episcopos, vt monasticæ disciplinæ congruam agnouerunt, & laudarunt; imò de exemptione monachorum conqueruntur perdocti, & pij viri, præcipuè D. Bernardus *lib.* 3. *de consideratione, cap.* 4. 8. 9. 10. & *epist.* 42. *sub finem*, & *epist.* 179. & 180. Petrus Blesensis *epist.* 68. & 90. Iuo Carnot. *epist.* 65. Ioannes Saresbar. *lib.* 7. *Polycrat. cap.* 19. & 21. & *epist.* 95. ibi: *Qui regi velint, perpauci sunt, cùm quisque, vt emancipetur a iugo rectoris proprij, totis viribus quærat. Priuilegio siquidem Apostolico, aut Regio præcepto plurimi tuti sunt, ne iudicibus suis obtemperent, ne iustitiam faciant, ne legi Dei subiecti sint. Non reprehendo clementiam Apostolicæ Sedis, sed hanc indulgentiam eius, Ecclesiæ Dei non arbitror expedire. Nihil tale in illa gloriosa familia Christi legimus, licèt & in illis contentio facta sit, quis eorum videretur maior. Nullam emancipationem huiusmodi ab Apostolis factam meminimus, licèt Paulum, & Barnabam audierimus ab inuicem discessisse. Nullam in illa superna ciuitate, quæ sursum est mater nostra, contradictionis materiam credimus; sed nec hic esse debere, nisi vrgentissima ratio flagitet.* Plura adducunt Gennonius *lib.* 3. *de sacrorum immunit. cap.* 4. Bosquetus *in notis ad Innocentium lib.* 1. *epist.* 7. Mendoza *lib.* 2. *Concilij Illiber. cap.* 30. Bignonius *in notis ad Marculfum, pag.* 419. Ant. August. *in epit. iuris Pont. lib.* 4. *tit.* 60. & 61. & *lib.* 9. *tit.* 26. & 41. Crespetius *in summa, verbo Abbas*, Stephanus Durantius *quæst.* 7. Petrus Greg. *lib.* 1. *partit. tit.* 26. *cap.* 4. Azor 1. *tomo Instit. lib.* 12. *cap.* 10. Scortia *in selectis epit.* 128. *theorem.* 341. Pennotus *historia canonic. Regul. lib.* 1. *cap.* 1. Barb. *lib.* 2. *iuris eccles. cap.* 12. *numero* 21. & *de potest. Episc. alleg.* 105. *numero* 3. Filesacus *in cap.* 8. *hoc titulo*, Duarenus *lib.* 1. *de sacris eccles. cap.* 20. latè Bruno Chassaing. *de priuilegiis Regul. tractatu* 2. *propos.* 1. *cum sequentibus.* Gibalin. *tom.* 2. *scient. can. lib.* 7. *cap.* 9. *quæst.* 3. Franc. Florens *in dissert. sel. ad cap. auditis, de præscript. cap.* 1. Quæ subiectio in legibus diuersarum Ecclesiarum statuta, & obseruata legitur. In Orientali enim Ecclesia adeò Monachi Episcopo parebant, vt inscio Episcopo nullus regulam monasticam profiteri posset. Concilium Nicænum 1. *can.* 14. ex Arabico; Trullanum *can.* 40. & 41. In Ecclesia Africana nullus monachus monasterio præfici poterat sine Episcopi consensu, vt probat Filesacus *dicto cap.* 8. *hoc titulo.* In nostra Hispania nullus monasticam vitam profiteri poterat, nisi approbante Episcopo. Concilium Tolet. 2. *can.* 1. nec diuina officia alio ritu celebrari in monasteriis poterant, quàm eo, qui præscriptus erat ab Episcopo. Concil. Tolet. 11. *can.* 3. in Gallicana Ecclesia omnimodam obedientiam, & reuerentiam Abbates, & monachi suis Episcopis præstabant. Concil. Aurelian. 2. *can.* 21. Cabilon. 1. *can.* 15. nec sine litteris commendatitiis Episcoporum peregrè proficisci valebant. Concil. Aurelian. 2. *canon.* 13. vbi loco illorum verborum, *Abbates martyriarij, reclusi, vel Presbyteri Apostolica dare non præsumant*; legendum est, *Abbates matricularij*, vt iam emendauit Filesacus *in cap.* 8. §. 3. *hoc titulo*: & in Concilio Vernensi *can.* 3. generaliter statuitur, vt vnusquisque Episcoporum potestatem habeat in sua Parochia tam de Clero, quàm de regularibus, vel sæcularibus ad corrigendum, vel emendandum. Ipsa etiam monasteria Episcopi visitabant, vt si quid contra disciplinam ecclesiasticam, vel monasticam admissum esset, emendaretur. Concilium Vernense *can.* 20. Epaunense *can.* 19. ibi: *Abbas si in culpa reperiatur, aut fraude, & Innocentem se asserens, ab Episcopo suo accipere noluerit correctionem, ad Metropolitanum iudicium deducatur.* Prosequitur alia plura huius subiectionis vestigia pro diuersitate prouinciarum, & Ecclesiarum Filesacus *in dicto cap.* 8. *hoc tit.* Sed cùm Episcopi monachos sibi subiectos seuerè, & irrationabiliter tractarent, variisque vexationibus, & grauaminibus opprimerent, Gregorius Magnus *in Concil. Lateran.* cui ipse interfuit, statuit, Episcopos Cathedras suas in monasteriis collocare, vel quamlibet potestatem habere imperandi, vel aliquam ordinationem, quamvis leuissimam, faciendi, nisi ab Abbate loci fuerit rogatus, quatenus monachi semper maneant in Abbatum suorum potestate; nec vllus Episcopus vltrò præsumat de redditibus, vel rebus, vel curis monachorum, vel de cellis, vel de villis, quæ ad eos pertinent, quocumque modo qualibet exquisitione minuere. Cuius constitutionis verba reperiuntur *in cap.* 5. 18. *quæst.* 2. Et hæc fuit prima monachorum exemptio, licèt contrarium teneat Barbosa *dicta alleg.* 105. *num.* 12. & *de iure eccles. dicto cap.* 12. *numero* 24. etiam huius exemptionis aliud exemplum monasterij sancti Medardi Suessionensis extat apud ipsum Gregorium *lib.* 11. *epist.* etsi ipsum suspectum credat Petrus Marcha *lib.* 3. *concordiæ, cap.* 16. & etiam monasterij Classensis meminit idem S. Gregor. *lib.* 7. *epist.* 18. prosequuntur alias successiuarum ipsius Gregorij exemptiones pro temporum distinctione, & varietate Roosselins *lib.* 4. *historia Pontif. iurisdiction. cap.* 5. *num.* 5. Hallierius *vbi suprà.* Huius autem constitutionis Gregorij æqualis praxis non fuit in omnibus prouinciis. In Italia enim à tempore prædictæ exemptionis Episcopi remoti fuerunt à iurisdictione in monachos. In Hispania verò & Gallia diutiùs durauit prædicta subiectio. Quare in Concil. Tolet. 4. *canon.* 50. & 52. statutum legimus, *vt Religiosi propriæ regionis* (lege *Religionis*) *qui nec inter clericos, nec inter monachos habentur, siue eis, qui per diuersa loca vagi feruntur, ab Episcopis, in quorum conuentu commorari*

morari noscuntur, licentia eorum coërceatur. In Gallia etiam in synodo Regiaticioa *can.* 14. ita cautum reperitur. [Placuit sanctæ Synodo, vt ab Episcopis primùm eorum (monasteriorum) status recuperationis sumat exordium, & omnia monasteria, quæ in Episcoporum sunt potestate, protinus restaurentur.] Cuius illustrationem prosequitur Filesacus *dict. cap.*8. §.3. Necessaria ergo fuerunt in his prouinciis priuilegia concessa à diuersis Pontificibus congregationibus Religionum, quæ per indicem referunt Barbosa *dict. allegat.* 105. & *de iure eccles. dict. cap.* 12. Brunn Chassaing. *dict. cap.* 2. imò nonnulli Episcopi huiusmodi iurisdictione se abdicarunt, vt patet ex Marculfi forma *lib.*1. Flodoardo *lib.*3. *cap.*27. Pluraque etiam Cœnobia directò ab eadem Sede Apostolica se ab Episcoporum eximi potestate petierunt: quod vt ab initio ex nimia Antistitum in monachos sæuitia ortum est, vt Gregorius VII. *lib.*2. *epist.*69. testatur; ita negari non potest, multos libertatis obtentu fugitasse disciplinam. Etiam Principes sæculares exemptionem monachis concessisse legimus, ita vt Pontifex eos eximeret ab Episcupali iurisdictione. Rex verò quoad temporalia, vt quietè possiderent quidquid illis oblatum, & datum esset; & fiscus remitteret quodcumque ius ab illis præsumere posset, vt veteres historici referunt. Aimoinus *lib.* 5. *cap.* 1. Flodoardus *lib.* 2. *cap.* 11. & 17. Gregorius Turonensis *lib.* 3. *cap.* 23. & *lib.*10. *cap.*7. Carnot. *epist.* 193. & explicant Petrus Marcha *lib.* 3. *concord. cap.* 16. Rousselius, seu idem Marcha *dict. cap.*3. *lib.*1. *histor. Pontif. iurisdict.*

10. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Quibus animaduersis apparet ratio huius decisionis; nam cùm monachi S.Anastasij, de quibus in præsenti agitur, exempti essent ab omni iurisdictione Episcopali, & immediatè subiecti Romanæ Ecclesiæ, vt suprà dixi, cum suis Ecclesiis ad ipsum monasterium ex donatione Pontificis pertinentibus; ideò etiamsi committeretur à Pontifice correctio excessuum Episcopo Suanensi in clericos suæ diœcesis, non ideo poterat corrigere clericos subiectos prædicto monasterio. Non tanquam ordinarius, quia illi exempti erant à lege & iurisdictione Episcopali, vt probat Cochier *dicta parte* 4. *quæst.*37. Non vt delegatus, quia per dictam commissionem non intendit Pontifex derogare priuilegiis exemptorum, nisi de eis expressam mentionem faciat, vt probat Cochier *vbi supra, part.* 2. *quæst.*3. per huiusmodi enim delegationem tantùm excitatur iurisdictio ordinaria, non verò mutatur, vt latè probaui *in cap. licèt, hoc tit.* Rectè ergo sicut ordinarius eos tanquam exemptos corrigere non poterat, nec adhuc excitata iurisdictione corrigere valebat, cùm per rescriptum generale Pontificium non sit sublatum priuilegium particulare exemptionis; manet enim Episcopus tantùm vt Ordinarius, excitatâ sua iurisdictione. Vnde nullo modo potest animaduertere in prædictos clericos: docent & illustrant Moneta *dict. cap.*7. *num.*12. Barb. *dicta alleg.*92.

11. RESPONDETVR DVBITANDI RATIONI.

Nec obstat difficultas suprà adducta *ex cap.*1. *de capellis monach. cap. de monachis, de præbendis* Pro illius enim solutione duo casus distinguendi sunt. Primus est, cùm Ecclesiæ spectant ad monasterium iure proprio, quia illi subiectæ sunt iure proprio, vbi clerici vt vicarij præficiuntur. Secundus est, cùm Ecclesiæ non parent monasterio, sed tantùm monasterium iuspatronatus in eis habet. Primo casu Abbas, & monasterium constituunt in ipsis Ecclesiis clericum vicarium ad ipsorum nutum amouendum; & illi non parent Episcopo, nec illi aliquam procurationem, aut cathedraticum præstant, *cap. cùm dilectus, de religiosis domibus, Clement.* 1. *de excessibus Prælat. Clem. ne in agro, §. cæterùm, de statu monach.* Secundo verò casu clerici præsentati ad regimen ipsarum Ecclesiarum accipiunt institutionem ab Episcopis. Vnde ab eo destitui, corrigi, visitarique possunt, *cap. pastoralis, de donationibus, cap. cùm & plantare, §.in Ecclesiis, de priuilegiis, cap. cùm inter, de V. S.* quo casu procedunt textus *in dict. cap.* 1. *de capellis Mon. dict. cap. de monachis:* docent Garcia *de beneficiis, parte* 11. *cap.*7. Flores de Mena *lib.*1. *variar. cap.*10. Vnde cùm in hoc textu agatur de Ecclesiis parochialibus ruralibus, quæ proprio iure ad monasterium spectabant, ideo clerici vt vicarij in eis constituti, non sunt sub iurisdictione Episcopi. Nec obstat augmentum huius difficultatis; licèt enim de præsenti demandetur Episcopo correctio in clericos suæ diœcesis, quæ iure communi illi competebat; non tamen ideo superflua est, aut Inutilis hæc delegatio; prodest enim ad excitandam iurisdictionem, & vt diligentiùs correctionis officium adimpleat ipse Ordinarius, vt plerumque in iure contingit *in cap. licèt, hoc titulo,* & aliis ibi adductis. Vnde cùm excitetur iurisdictio, non autem mutetur, seu alteretur; ideo manet tantùm ordinarius, non verò delegatus. Difficilius est secundum difficultatis augmentum, cui vt satisfaciat Glossa *verbo Relaxes*, asserit in hoc textu clericos inseruientes Ecclesiis de Orbitello, non fuisse exemptos à iurisdictione Episcopali, imò potiùs Episcopo paruisse, & ideo sententias in eos prolatas vires habuisse. Sed hæc solutio repugnat verbis ipsius decisionis, ibi: *Nullam iurisdictionem habeat ordinariam, aut delegatam.* Repugnatque textus historiæ suprà relatæ. Quare hac solutione omissâ, placet alia solutio ipsius Glossæ, dum asserit, verbum illud *relaxes*, in hoc textu non strictè, & propriè accipiendum esse; sed latè, quasi iubeat Pontifex, sententiam interdicti, & excommunicationis nullam declarari: quomodo etiam hoc verbum *relaxare*, pro nullum declarare, & de facto absoluere, accipitur *in cap. dilecti* 40. vbi notauit Glossa vltima *de testamentis, cap. Odoardus, de solutionibus, cap. audiuimus* 24. *quæst.*1. nec insolens est in iure, vt verba *rescindere, relaxare, & irritare*, accipiantur pro nullum declarare, vt *in cap. cùm quidam* 12. *de iureiur. cap. non solum, de appellat. in* 6. *cap. si qua de rebus,* 12. *quæst.* 2. *l. in fraudem, §. à debitore, ff. quæ in fraudem creditor. l. is qui* 15. *l. si duo* 16. *ff. de legatis præstandis, l. maximum, Cod. de liberis præteritis, l. vt liberis* 17. *Cod. de collat.* notarunt communiter Primarij *in l. inter cætera, ff. de liberis, & posth.* Bajo-Aroyo *in cap. Quintauallis, numero* 74. *de iureiur.* Vnde licèt sententia in hoc textu data nulla esset, vt probat Cochier *vbi suprà, part.* 2. *quæst.*40. tamen nulla declarari debet ab ipso Episcopo, vt in præsenti iubet Gregorius.

12. EXPONITVR CAP. 2. DE SENT. EXCOM.

Adhuc superiori assertioni aduersatur textus *in cap. monachi* 2. *de sentent. excommunic.* in illis

illis verbis, *prouidentia diœcesani Episcopi est adhibenda*; quæ etiam reperiuntur *in cap. cum illorum, cap. canonica, eodem titulo*. Ex quibus deducitur, monachorum etiam exemptorum correctionem Episcopo competere. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo, textum illum procedere datâ ignorantiâ ex parte proprij Prælati; tunc enim eius negligentiam supplebat Ordinarius, antequam tam ampla priuilegia exemptionis regularibus concederentur. Concilium Altisiodoren. *can.* 23. *Si monachus in monasterio adulterium commiserit, aut peculiare, seu proprium habere præsumpserit, aut furtum fecerit, & hoc Abbas per se non emendauerit, aut Episcopo, aut Archidiacono non intimauerit, ad pœnitentiam peragendam in alio monasterio detrudatur*. Latè probaui *in cap. quanto* 7. *hoc titulo*. Cùm ergo *in dicto cap. monachi*, Abbas negligens esset, ideo Episcopi prouidentia desideratur, vt docet Germonius *lib.* 3. *de sacrorum immunitate, cap.* 4. *numer.* 27.

13. Secundò etiam opponitur textus *in cap.* 1. *de V. S. lib.* 6. vbi Legatus, qui est iudex ordinarius, & ordinariam obtinet iurisdictionem, cognoscit de causis exemptorum: igitur quilibet Ordinarius, quoad correctionem habet iurisdictionem in exemptos. Pro cuius textus interpretatione dicendum est, in eius specie Legatum cognoscere de causis exemptorum, non vt ordinarium, sed vt Legatum, qui summum Pontificem repræsentat. Vnde sicut summus Pontifex, qui est superior exemptorum, *cap. cùm tempore* 5. *de arbitris*, cognoscere potest de eorum causis; ita & eius Legatus, qui ipsum repræsentat. Ad hanc etiam partem, exemptionem videlicet Regularium à iurisdictione ordinaria, spectant, & expendi possunt textus *in cap. fin. de statu monach. cap. de regul. cap. fin. de simonia, cap. inter monasterium, cap. suborta, de re iudic. cap. fin. de successionibus ab intestato, cap.* 2. *de capellis monach. cap. cùm olim, de præscrips. cap.* 6. *&* 7. *de exceptionibus, cap. ad hæc, cap. cùm ex iniuncto, de priuilegiis, cap.* 1. *eod. tit. in* 6. *Clem.* 2. *eod. tit. Clem.* 1. *de sent. excomm.* INTELLIGITVR CAP. I. DE V. S. LIB. 6.

CAPVT FINAL.

[a] Idem.

His, quibus ex officio in certis casibus competit illos absoluere, qui pro [b] violenta manuum iniectione incidunt in canonem sententiæ promulgatæ, licet aliis huiusmodi absolutionem committere, cùm viderint expedire.

NOTÆ.

1. a *Idem.*] Gregorius videlicet, qui motu proprio, à nemine consultus præsentem edidit constitutionem, quod in ipso iam notaui *in cap. fin. de constit.*

b *Pro violenta.*] De hac censura pro violenta manuum iniectione incursa latè egi *in cap. excommunicatis, cap. nemini, de officio Legati*.

COMMENTARIVM.

2. CONCLVSIO ILLVSTRATVR. Ex hoc textu communiter deducitur, *Iudicem ordinarium, cui ex officio competit facultas absoluendi, absolutionem aliis delegare posse*. Quam conclusionem firmant textus *in cap. cum Episcopus, hoc tit. lib.* 6. *cap. inter cæteras, hoc tit.* & alij coogesti *in cap.* 3. *de officio delegati*, quibus probatur, iudicem ordinarium posse iurisdictionem propriam aliis committere. Illustrant vltra communiter repetentes in præsenti, Syluester *in summa, verbo Delegatus* 1. *quæst.* 8. Couar. *lib.* 3. *variar. cap.* 20. *num.* 6. Henriquez *lib.* 13. *de excommunic. cap.* 24. *num.* 2. Angelus *verbo Excommunicatio* 5. Sanchez *de matrim. lib.* 2. *disp.* 40. *numero* 14. & *in præcepta Decalogi lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 23. Azor *lib.* 1. *instit. tit.* 8. *cap.* 10. *quæst.* 11. Barbos. 1. *parte de potest. Episcop. alleg.* 35. *numer.* 14. & 3. *parte, alleg.* 92. *num.* 18. Basilius *de matrim. lib.* 5. *cap.* 31. *num.* 8. Morla *in emporio, tit.* 2. *num.* 88. Fachineus *lib.* 12. *controu. cap.* 95. Quintanaduenas *de iurisdict.* Moneta *de commut. vltim. volunt. cap.* 5. *num.* 557.

3. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO. Sed hæc assertio ita communiter deducta difficilis redditur sequentibus iuris principiis. Primum notissimum est, videlicet ea, quæ competunt iure speciali, aliis delegari non posse, vt latè probaui *in cap.* 3. *de officio deleg.* & in præsenti specie probat ipse Gregorius IX. *in cap. fin. §. finali, de officio deleg.* Sed absolutio ab excommunicatione ob violentam manuum iniectionem in clericos, ordinariis iure speciali competit; siquidem in ipso canone *si quis suadente*, tantùm Romano Pontifici reseruatur: igitur hæc facultas absoluendi ab Ordinariis delegari non potest. Secundum iuris principium non minùs notum est, delegari non posse simplex ministerium alicui commissum, cùm eius personæ industria electa est, *dict. cap. vlt. de officio deleg.* nec etiam delegatum Pontificis illud posse subdelegare, vt probaui *in dict. cap* 3. *de offic. deleg.* sed cùm absolutio ab excommunicatione alicui competit, non iurisdictionem, sed certum ministerium obtinet, *cap. si is cui, de officio deleg. lib.* 6. igitur non potest delegari similis absolutio. Augetur hæc difficultas ex eo, quia si Episcopus posset absolutionem, seu dispensationem in delictis, seu à censuris aliis delegare, frustra adiiceretur cùm Episcopo conceditur hæc dispensatio, vt per se, vel per vicarium suum absoluere, vel dispensare possit, vt signanter adiicitur in Concilio Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 6. vbi conceditur Episcopo, vt per se, vel per vicarium possit in omnibus irregularitatibus occultis, exceptâ prouenienti ex homicidio, dispensare: igitur quia Episcopus iure ordinario non potest committere absolutionem excommunicationis sibi competentem.

His difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens Gregorij constitutio, cuius ratio prouenit ex eo, nam iurisdictio, quæ non personæ, sed dignitati competit, ordinaria, non verò delegata 4. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

delegata eſt, vt probant in præſenti Baldus *num. vnico*, Immola *in fine*, Couar. *lib. 3. variar. cap. 20. num. 6.* Barb. *part. 2. de poteſt. Epiſcop. alleg. 35. num. 15.* tunc enim iuriſdictio dignitati potiùs quàm perſonæ cohæret; & cùm in futurum Prælatum ſimul cum dignitate tranſeat, non poteſt dici electam fuiſſe perſonæ induſtriam, vt notarunt Menochius *lib. 1. de arbitr. quæſt. 64. num. 17.* Sanchez *lib. 2. de matrim. diſp. 40. num. 17.* Baſilius Legion. *eod. tract. lib. 5. cap. 31. num. 8.* quare cùm facultas abſoluendi à cenſuris conceſſa officio, ſeu dignitati in perpetuum ordinaria ſit, alteri demandari valet more cuiuſlibet ordinariæ iuriſdictionis, *l. more, ff. de iuriſdict. l. cognitio, §. cùm propriam, ff. de offic. eius, cap. cùm Epiſcopus, hoc tit. in 6.* Vnde cùm poteſtas abſoluendi ab excommunicatione ob violentam manuum iniectionem in clericum, à Sede Apoſtolica Epiſcopis perpetuò certis in caſibus conceſſa ſit, vt probaui *in dict. cap. excommunicatis, de officio Legati*, rectè Gregorius in præſenti affirmat, licere eis hanc poteſtatem alteri demandare, quia non perſonis, ſed dignitati Epiſcopali talis facultas conceſſa fuit. Latiùs proſequuntur Barb. *vbi ſuprà, num. 17.* Sanchez *dict. diſp. 40.*

5. VARIÆ ILLATIONES. Ex qua vera ratione huius conſtitutionis infertur primò, Abbates, & alios Regularium Prælatos, quibus ratione dignitatis, ſeu officij competit facultas abſoluendi monachos ſe inuicem leuiter percutientes, *ex cap. cùm illorum 31. de ſententia excommunic.* poſſe alteri huiuſmodi poteſtatem committere, vt docent Bonacina *1. tomo diſp. 2. de excommunic. quæſt. 4. puncto 5. numero 11.* Etiam infertur, Epiſcopum poſſe in caſibus, in quibus illi permittitur diſpenſare in irregularitate, iuxta Trident. *ſeſſ. 24. de reform. cap. 6.* eandem facultatem aliis committere, cùm hæc poteſtas Epiſcopali dignitati, non verò perſonæ commiſſa ſit. Sanchez *vbi ſuprà*, Bonacina *vbi proximè, num. 10.* Deinceps colligitur, poſſe Epiſcopum poteſtatem quam habet diſpenſandi in impedimentis dirimentibus matrimonium, cùm facilis aditus non eſt ad R. Pontificem, aliis committere ex eadem ratione, & etiam poteſtatem delegare diſpenſandi in feſtiuitatibus & ieiuniis, cùm Epiſcopus in eis diſpenſare valet, vt reſoluunt Couar. *lib. 3. variar. cap. 20. num. 6.* Sanchez *lib. 2. de matrim. diſp. 40. num. 14.* Barb. *de poteſt. Epiſcop. alleg. 35. num. 5.* Etiam ex eadem ratione deducitur, poteſtatem, quam habet Epiſcopus, diſpenſandi in omnibus impedimentis non dirimentibus matrimonium, excepto caſtitatis voto, poſſe eam aliis committere. Barb. *vbi ſuprà, numer. 2.* Hugolinus *de poteſt. Epiſcop. cap. 60. §. 3.* Sanchez *lib. 7. de matrimonio, diſp. 17. num. 15.* Bonacina *de impedimentis matrim. puncto 15. num. 3.* Ex eadem etiam ratione poterit committere, & aliis delegare facultatem diſpenſandi in impedimento affinitatis ſuperueniente inter coniuges ex copula habita cum conſanguineo alterius coniugis, in quo diſpenſare poteſt Epiſcopus, *cap. 1. de eo, qui cognouit conſang.* reſoluunt Thomas Sanchez *lib. 8. de matrim. diſput. 12. num. 16.* Barb. *ſuprà, num. 8.* Bonacina *num. 5.*

Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, in qua expendebamus, ea quæ competunt iure ſpeciali, delegari non poſſe, & per conſequens nec facultatem abſoluendi à cenſuris, de quibus in hoc textu. Nam principium illud procedit in his, quæ ſpecialiter competunt ratione perſonæ, & propriæ induſtriæ, vt probaui *in cap. 3. de officio delegati*: at verò facultas abſoluendi à cenſuris, de quibus in præſenti, iure ordinario Epiſcopis ratione Epiſcopalis dignitatis competit. Vnde ſicut alia, quæ ſuprà enumeraui, Epiſcopus committere valet, ita & hanc abſolutionem. Nec etiam ſecunda difficultas aduerſatur, deducta *ex cap. finali, §. fin. de offic. deleg.* nam textus ille procedit in iudice delegato, cui prædicare crucem, abſoluere, vel excommunicare committitur; ille enim hæc miniſteria aliis ſubdelegare non poteſt, quia eius perſonæ induſtria electa eſt. At Gregorius in præſenti loquitur de iudice ordinario, cui ratione dignitatis competit abſolutio à cenſuris, in quo electa non eſt induſtria perſonæ, vnde aliis prædictam abſolutionem committere poteſt. Nec tandem refragatur Concilium Trid. *in dicta ſeſſ. 24. de refor. cap. 6.* quia licèt in eo ſpecialiter caueatur, Epiſcopum per ſe, vel per vicarium poſſe diſpenſare in irregularitate certis in caſibus; non tamen negant Patres aliis eandem facultatem committere poſſe: nec ex eo decreto euincitur, etiam non adiectâ eâ clauſulâ, *per ſe, vel per vicarium*, Epiſcopum non poſſe prædictam diſpenſandi facultatem Vicario delegare, vt docet Sanchez *dicta diſp. 40. num. 17.* 6. RESPONSIVA DIFFICULTATIS 1.

TITVLVS XXXII.

De officio iudicis.

CAPVT I.

[a] Honorius III. [b] *Archiepiſcopo Sancti* [c] *Leonardi, & Sancti Benedicti Abbati Salernitan.*

EX litteris veſtris [d] accepimus, quod cùm cauſam, quæ inter dilectos filios Abbatem, & conuentum Foſſæ [e] Nouæ ex [f] parte vna; & Abbatem, & conuentum monaſterij [g] Cauen. Salernit. diœceſis ex altera, ſuper quibuſdam poſſeſſionibus mo-

nasterij Sancti Petri de [h] Amalphia, quas bonæ memoriæ frater Siluester monachus Fossæ Nouæ, cùm idem monasterium Sancti Petri visitasset, eisdem Abbati, & conuentui Cauen. vendidit, in eiusdem monasterij Sancti Petri præiudicium, & grauamen, vobis duximus committendam; quia partibus in vestra præsentia constitutis pars dicti monasterij S.Petri proposuit, quod aliquem de ciuitate Salernit. habere non poterat [i] aduocatum, vestrum super hoc [k] officium implorando, tu frater Archiepiscope eidem de Magistro R. Capuda, [l] Aquensi Thesaurario, [m] clerico tuo, ad exhibendum in causa ipsa patrocinium [n] prouidisti: verùm frater S. Prior Sanctæ Mariæ de Dompno, Cauen. monachus [o] pro monasterio suo proposuit, quod id in præiudicium eiusdem monasterij factum fuerat, eo quod dictus R. clericus, & domesticus tuus erat. Nos igitur decisionem negotij nolentes friuolis exceptionibus impediri, causam ipsam ad vos duximus remittendam, per Apost. v. s. mandantes, quatenus exceptione huiusmodi non obstante, in negotio ipso sub. app. obst. sine moræ dispendio, ratione præuiâ procedatis iuxta priorum continentiam litterarum. Et quia instrumenta monasterij Sancti Petri, quæ ipsis dictus S. eiusdem venditionis tempore tradidit, Abbas & conuentus Cauen. malitiosè occultare dicuntur, ipsos, vt ea vobis [p] exhibeant, monitione præmissâ per censuras ecclesiasticas, sicut iustum fuerit, app. postpositâ compellatis.

NOTÆ.

1. a HOnorius.] De quo egi *in cap. penult. de constitutionibus.* Præsens decisio reperitur *in cap. vnico, de postuland. in 5. collectione*: sed rectiùs compilatur sub titulo nostro de officio iudicis; nam in eo agitur de officio iudicis, quod exercetur in assignatione aduocati.

2. b *Archiepiscopo.*] Ita legitur in hac sexta collectione, sed non rectè; legendum enim est, *Archiepiscopo Salernitano, & Abbati Sancti Leonardi*, vt ex vetustissimis codicibus emendauit Cironius in præsenti: Archiepiscopatus Salernitanus est in Regno Neapolis, in Salerno, à Lothario I. creatus anno 851. vt retuli *in cap. 1. de corpore vitiatis.*

3. c *Sancti Leonardi.*] Monasterium hoc percelebre est in Apulia, Ordinis Diui Benedicti, vt refert Tamburinus *in serie Abbat. verbo Salernum.*

4. d *Accepimus.*] Honorius tertiò consultus fuit à iudicibus delegatis circa exceptionem oppositam. Plerumque enim tam iudices ordinarij, quàm delegati super articulis contingentibus consulunt Romanum Pontificem, vt probatur *ex cap in litteris, cap. consultationibus, cap. ex litteris, de offic. delegat.* & quoties de iure nimium hæsitatur, Princeps consulendus est, *cap. inimasti 68. de appellat.* Euaristus Papa *epist. 1. l. Diuus 14. ff. de officio Proconf. l. vltima, ff. quando appellandum, l. 1. & 3. Cod. de relationibus.*

5. e *Fossa noua.*] Monasterium nobilissimum Fossæ Nouæ Ordinis Cistereiensis, est in diœcesi Terracinensi constructum à Comitibus Aquitanicis, de quo Claudius Robert. *in catal. Abbat. Clar.* ibi: *Est autem Fossa Noua monasterium diœcesis Terracinensis in Italia, fundatum anno MCXXXV. vbi nonnulli volunt fuisse forum Apy, de quo in actib. Apostol.* De eo plura tradit Illustr. Manriq. *tomo 1. annal. Cisterc. anno 1135. cap. 9. numero 7.*

6. f *Ex parte vna.*] Abbates litigabant sine mandato monachorum; nam illi rectè in iudicio adesse possunt per se absque vllo mandato monasterij, *cap. causam 9. de iudiciis, cap. auditis 15. de præscription. cap. 2. de ordin. cognit. cap. olim 17. de restit. spoliator. cap. dilectus, 18. de officio Ordinarij, cap. auditis, de in integ. restit. cap. accepimus, de fide instrum. cap. cùm venisset 3. de eo, qui mittit.* ex ratione adducta *in cap. edoceri, de rescript.* quia videlicet Abbates ex officio tenentur negotia monasterij procurare, licèt alios actus absque licentia monasterij exercere non valeant, *cap. contingit 3. de transact. cap. ea noscitur, de his, quæ fiunt a Prælatis.* Barbos. *in dicto cap. edoceri.* Supponendum etiam est in nostro textu, Abbates non per se, sed per syndicum in iudicium comparuisse; quia monachi ab strepitu iudiciali debent semoueri, *cap. vnico, de syndico*: nec contrarium probat noster Honorius, dum affirmat, inter Abbates causam agitari; intelligendus enim est, mediâ syndici personâ, quo modo etiam intelliguntur textus *in cap. 2. cap. suscitata, de in integ. restit. cap. insuper 6. de testib. cap. dilectus 2. de capell. monachor. cap. cùm olim, de priuileg.* iunctis traditis à Barbosa *lib. 1. iuris Ecclesiæ, cap. 36. num. fin.* Osuald. *ad Donell. lib. 18. comment. cap. 12. litt. X.* Bosqueto *ad Innocentium III. lib. 2. epist. 105. & 122.*

g *Cauensis.*] Monasterium Cauense est in ciuitate Cauensi Campaniæ, Ordinis Diui Benedicti, constructum anno ML. vt refert Yepes *tomo 3. chron. Diui Benedicti, in dicto anno ML.* 7.

h *Amalphia.*] Monasterium Sancti Petri de Amalphia, Ordinis Cisterciensis, parebat quoad spiritualia, & temporalia monasterio Fossæ Nouæ: vnde Abbas Fossæ Nouæ potuit illud visitare, negotiaque eius procurare, tam in iudicio, quàm extra, *cap. ex transmissa, de præscriptionibus, cap. præterea 10. de transactionibus, cap. inter dilectos, de donat.* & res vnius monasterij in aliud transferre, *cap. 1. de rebus Eccles.* sicut Episcopus potest procurare quaslibet res Ecclesiæ suæ diœcesis, *cap. neganda 10. quæst. 2. cap. inter 16. quæst. 3. cap. fin. de success. ab intestat.* 8.

i *Aduocatum.*] Idest patronum, seu defensorem, quem nos vulgò dicimus *Letrado*; non enim aduocatus accipitur in præsenti pro eo, qui iudicis officio fungebatur primis Ecclesiæ sæculis, de quo Balsamon *in can. 78. Chalc. Concil.* Cuiac. *in constit. 2. Federici, lib. 5. feudor.* nec pro aduocato Ecclesiæ patrono, de quo *in cap. præterea, cap. cùm autem, cap quia, de iurepatron.* vbi Cironius, & nos plura dabimus. 9.

k *Officium*

10. k *Officium implorando.*] Hæc clausula vulgò, & vtiliter libellis adiicitur : apud nos ita concipitur : *Y el officio de v.m. imploro* ; cuius virtute licèt aliàs iudex nec teneatur, nec possit impartiri officium suum ad vtilitatem priuatam, *cap.1. vt lite non contest. cap. bonæ 1. de postul. Prælat. l.4. §.hoc autem, ff. de damno infect.* docet latè Castillo *de alimentis cap.21.* potest tamen officium suum in vtilitatem priuatam impartire, vt in hac specie, quia tunc tale officium succedit loco actionis. Azeued. & alij apud Gundisaluum de Pax *in praxi, tomo 1. temp. 4. num. 36.* Heuiam *in Curia Philip. §.libello 11. num.14.*

11. l *Aquensis.*] Aquensis est ciuitas apud Gallos dicta Aix, cuius meminerunt Antoninus *in itiner.* Scaliger *lib.1. lectionum Auson. cap.6.* quam hoc sanè nomine Aquas appellari memorant, ab aquis calidis, quæ eò loci scaturiebant : habet Ecclesiam Cathedralem Deiparæ Virgini dicatam, cuius originem, & amplitudinem, ac Præsulum seriem referunt fratres Sammarthani *tomo 2. Galliæ Christ. fol.187.* Cheno *in serie Præsulum ipsius Ecclesiæ.*

12. m *Clerico.*] Licèt prohibitum sit clericis Aduocatorum officio fungi, *cap.1. & 2. de postulando* ; tamen illud procedit in iudicio sæculari : at verò in ecclesiastico, & pro miserabilibus personis, in iudicio patrocinium præstare valent, *can.28. Synod. Carthag. cap.1. de vita & honestate, in 5. compil. cap. veniens 38. de testib. cap. ex tenore, de foro competent.* Concil. Emeritan. *can. 15.* latè dicemus *in dict. cap.1. de postul.*

13. n *Prouidisti.*] Sed statim agnoscitur ea difficultas ; nam vt ex epigraphe notauimus, duo fuerunt iudices delegati à Pontifice designati in præsenti : sed quoties sunt duo iudices dati, vnus sine alio in causa procedere non potest, *cap. causam, de officio delegat. cap. veniens, de renunciat.* Anguian. *de legib. lib.2. cap 25.* Moneta *de commut. cap.8. num.13.* igitur Archiepiscopus solus non poterat aduocatum assignare, nec in causa procedere. Huic difficultati vt satisfaciat Cardinalis in præsenti casu affirmat, iudices delegatos in præsenti datos fuisse cum clausula, *quod si non omnes* ; vnde virtute huius clausulæ vnus sine alio in causa procedere poterat, iuxta tradita à nobis *in cap. sciscitatus, de rescriptis.* Sed hæc interpretatio diuinationis vitio laborat, siquidem ex textu non constat, prædictam clausulam in rescripto adiectam fuisse : quare hac solutione omissà veriùs dicendum est, ideo Archiepiscopum in præsenti tantùm designasse aduocatum, quia ipse tantùm iudex, & superior erat ipsius Roderici, qui tantùm compellere poterat ipsum, vt susciperet aduocati munus : Abbas verò sancti Leonardi eius superior non erat, vnde illum aduocatum designare non valebat.

14. o *Pro monasterio.*] Monachos enim cum mandato superioris potest negotia monasterij in iudicio per se, aut per procuratorem tractare, vt dicemus *in cap. vnic. de syndico.*

15. p *Exhibeam.*] Hæc decisionis pars difficilis videtur ex eo ; nam reus nullo iure tenetur edere instrumenta actori ad fundandam, & probandam suam intentionem, *cap. 1. de reprobat. qui accusare, Cod. de edendo ; l. nimis, Cod. de testib. l. cogi, ff. de petit. hereditat.* plura Barb. *in dict. cap.1. tom. 6.* Parexa *de instrum. edit. tit.5. resolut.3.* Ergo monasterium Cauense in hac specie non tenebatur edere instrumenta monachis Sancti Petri. Huic difficultati respondendum est, prædictam regulam, & vtriusque iuris principium limitari, cùm instrumenta non sunt rei, sed actoris, vel amborum, quoad proprietatem, communia : tunc enim reus cogitur edere instrumenta actori, *cap. G. Perpetuus, cap. contingit, de fide instrum. l. non est nouum, cum sequenti, ff. de edendo, l. si qua, ff. familiæ erciscund.* Barbosa *dict. tom. 6. in dict. cap. 1.* Vnde cùm in hac specie instrumenta essent monasterij Sancti Petri, iustè monachi Cauenses compelluntur illa exhibere.

COMMENTARIVM.

EX hoc textu sequens deducitur communiter disputanda assertio : *Ad officium iudicis pertinet aduocatum parti assignare, & potest nominare domesticum.* Eam probant textus *in cap. infames, vers. si verò 3. quæst.7. cap.1. vt lite non contest. cap. si annum 3. de iudiciis in 6. l. 1. §. ait Prætor, ff. de postuland. l. prouidendum, Cod. eodem tit. l. illicitas, § ne potentiores, ff. de offic. Præsid. l. nec quidquam, §. fin. ff. de offic. Proconsf. l.6. tit.6. part.3.* illustrant vltra congestos à Barbos. *in præsenti,* Petrus Gregorius *lib.5. partit. tit.7. cap.2.* Cironius *in præsenti,* Ianus Langleus *lib.1. semestr. cap.1.* Mancius *de aduocat. num.2.* Pax *in lege 19. styli,* doctè Guibertus Costanus *quæst. cap.10.* Carrasco *ad leges recopilat. num.33.* 16. CONCLVSIO INDVCITVR, ET PROBATVR.

Hæc assertio, quæ duplicem continet partem, duplicem etiam patitur dubitandi rationem. Et primò aduersùs eam partem, vbi asseritur iudicem ex officio debere aduocatum parti assignare, ea insurgit ratio ; nam potest litigator, imò tenetur per seipsum, non per aduocatum causam in iudicio proponere, & tractare, *cap. pastoralis, de iudiciis, cap.1. eodem tit. in 6. l.23. tit.1. partit.3.* Didacus Perez *in l. 8. glossa 1. tit.3. lib.2. ordin.* igitur non tenetur iudex ex officio parti aduocatum assignare. Accedit, nam si aduocatus à iudice assignaretur, posset compelli ab eo patrocinium præstare ; sed compelli nequit, vt docet Corras. *vbi suprà,* & probatur exemplo procuratoris, qui compelli non potest aliquem defendere, *l. filius, §. inuitus, ff. de procurator. l. inuitus, Cod. eodem tit. l. 2. §. si plures, ff. de curator. bonis dand.* Donel. *lib.18. comment. cap. 13. & 16.* igitur in hac parte nullum est iudicis officium. Secunda in secundam partem, vbi asseritur aduocatum domesticum prætextu familiaritatis recusari non posse, ex eo prouenit, nàm creditor facilè iudicem illius in partem proniorem esse futurum, cum quo vsus, & commensalitas intercesserit ; cùm inde magnum amicitiæ vinculum oriri nemini dubium sit. Est enim, loquit Cicero *in Lælio,* non mediocre amicitiæ condimentum sermonum, vitæque communio : & quotidianâ consuetudine familiaritatem sic augeri, vt ea nihil esse possit coniunctius, ipse prodit *lib. 18. epistol.* Vnde temporibus Augusti iudicibus, qui quotannis eligebantur, prohibitum fuit, ne eo anno in domum alicuius, qui causam in iudicio haberet, ingrederentur, referente Dione Cassio *libr. 54. in August.* ergo aduocatus domesticus iudicis, vt suspectus recusari valet. Accedit, nam ex quibus causis iudex recusari valet, ex eisdem procurator remoueri potest, *l. ante litem, cum duab. sequent. ff. de procurat.* 17. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO.

Vulteius *de iudiciis lib. 2. cap. 2. num. 114.* Sed cùm index familiaris est vnius ex partibus, recusari potest, *cap. accusatores 3. quæst. 5. c. insinuante, cap. cùm R. de offic. delegat.* igitur & aduocatus. Tandem nam testis domesticus, vt suspectus reiici potest, *cap. fin. 4. quæst. 4.* sed aduocatus testis est facti, & iuris, *cap. pastoralis, de iudiciis, l. quisquis, C. de postuland.* igitur Rodericus vt domesticus iudicis recusari poterat.

18. TRADITVR RATIO DECIDENDI. His rationibus minimè obstantibus defensanda est suprà tradita assertio; quæ iam authoritatibus vallata, etiam rationibus fulcitur. Primæ enim partis ratio ex eo prouenit, nam frequenter euenit ob potentiam aduersarij alteram partem patrocinio aduocati carere, & tunc æquissimum est, vt aduocatus à iudice parti assignetur, ne index patiatur inferiorem à potentiori iniuriâ affici, *l. illicitas, §. ne potentiores, ff. de officio Præsid.* si enim à iudice non assignaretur aduocatus parti, ipsa indefensa à potentiori aduersario opprimeretur, *l. nec quidquam, §. obseruare, ff. de offic. Proconf.* Vnde apud Romanos magna cura erat, vt nemini aduocatus defuisset: quam ob rem cùm Cicero causam Murenæ aduersùs Sulpitium familiarem suum perorasset, ab ipso conquestus, ita respondit: *Etenim si me tua familiaritas ab hac causa remouisset, & si hoc quidem quinto Hortensio & M. Crasso clarissimis viris, si item cæteris, à quibus intelligo tuam gratiam magni æstimari, accidisset, in ea ciuitate Consul designatus non haberer, in qua nemini vnquam infirmo maiores nostri patronum deesse voluerunt.* Eò etiam pertinent plures casus, in quibus aduocati à iudicibus designati fuerunt. Plinius enim iunior à Senatu seipsum aduocatum datum fuisse Prouincialibus Afris aduersùs Priscum testatur *lib. 2. epist.* item Legatis Bœticæ contra Maram, idem refert *lib. 10. ad Tacitum.* Rectè ergo io præsenti asseritur, ad iudicis officium spectare parti aduocatum non habenti illum assignare, & aduocatum posse à iudice compelli patrocinium litiganti præstare: constat *ex l. prouidendum 7. vers. Si quis verò, ff. de postul. l. 16. & 24. tit. 16. lib. 2. recopilationis:* probat primarius noster Richardus *in §. si tutor, num. 7. de inoffic. testam.* Secunda etiam pars nostræ assertionis ratione non destituitur; nam licèt cùm pars familiaris est iudicis, iudex recusari valeat, *cap. accusatores 3. quæst. 5. cap. insinuante, de offic. delegati, l. apertissimi, Cod. de iudiciis,* plura Petrus Gregorius *lib... syntagm. cap. 3. num. 6.* Balboa *in cap. cùm speciali, de appellat.* non tamen si aduocatus est familiaris, quia ooo æqualis suspicio est in eo, ac in parte, cùm causa, quæ disceptatur, non sit ipsius aduocati, nec ipse litiget, sed tantùm parti litiganti patrocinium præstet, argumento legis *qui cùm maior, §. patroni, ff. de bonis libert.* Pichardus *in manuduct. §. 10. num. 1.* quare rectè in præsenti deciditur, iustam noo esse recusationis causam, si aduocatus familiaris sit, aut domesticus iudicis: docet Langleus *lib. 2. semestr. cap. 1.*

19. SOLVVNTVR DIFFICVLTATES. Nec obstant argumenta suprà adducta. Non primum deductum ex dicto capite *Pastoralis*; procedit eoim principium illud in facto ipso proponendo coram iudice; illud enim per se referre, & narrare debet actor; ius tamen, qood ex facto procedit, proponi, & allegari debet per aduocatum, *c. cùm causa 62. de appellationibus.* Nec obstat augmentum difficultatis; nam certum est, aduocatum à iudice parti assignatum, compelli posse patrocinium præstare, nisi assignetur contra fratrem, aut similem personam sanguine coniunctam, *l. humanitatis, Cod. de excusat. tutor.* vel si negotium ad se pertineat, *l. interdum, ff. de rei vind.* aut si litem improbam suscipere iubeatur, *l. rem, §. patroni, Cod. de iudiciis*; & aliis casibus mirâ eruditione illustratis à Langieo *lib. 1. semestr. cap. 1.* & ad praxim adductis à Carrasco *ad leges recopil. num. 33.* Sed cùm in nostro casu aduocatus non designaretur contra personam coniunctam; ideo compelli poterat monasterio patrocinium præstare. Nec obstat, quod de procuratore dicebamus: iure enim ciuili aduocatus magnoperè distat in hac parte à procuratore; nam procurator non ita necessarius est, ac aduocatus. Accedit, quia procurator mandato constituitur: sed mandatum suscipere nemo cogitur, *l. si mandauero 22. § vltimo, ff. mandati:* vnde procurator inuitus nemo constituitur. Nec secundum argumentum obstat, quæ enim io eo expendebamus, procedunt in parte, quæ familiaris est ipsius iudicis; aut in teste: non verò locum habent in aduocato; testis enim deponit iuxta factum, & illi fides adhibetur, *cap. 2. de consuetudine*; aduocatus verò testis iuris est, nec illi creditur, nisi quantum de iure probat, *l. ab ea parte, ff. de probationibus.* Docent Hostiensis, & Butrius *in præsenti:* vnde aduocatus non recusatur ob easdem causas ac testis.

20. EXPONITVR CAP. PROVT 4. DE DOLO. Primò superiori assertioni aduersatur textus *in cap. prout 4. de dolo & contumacia:* vbi cùm disceptaretur causa super quibusdam decimis, & reus aliquandiu contumaciter abfuisset, & deinde cautionem iuratoriam præstitisset, iudicioque sisti promisisset certo die, cùm comparuisset, noluit respondere, ea ratione, quia aduocatum non habebat, nec inuenire poterat. Quæsitum fuit, an ex eo legitimè excusatus esset? Vrbanus III. decreuit, illum non excusari à contumacia: ex quo decreto expressè constat, parti aduocatum non habenti succurrendum, aut consulendum non esse illum assignando, imò ad vlteriora esse procedendum. Augetur difficultas hæc *ex cap. 1. vt lite non contest.* vbi parti asserenti se noo inuenire aduocatum, induciæ præstantur, vt illum reperire valeat, nec interim contumax iudicatur: quod etiam probatur *ex l. si ab hostibus, §. vlt. l. ait Prætor, §. vlt. ff. ex quibus causis maiores, l. 1. Cod. de dilationibus:* igitur non rectè decreuit Vrbanus III. contumacem iudicari eum, qui aduocatum non habuit. Pro huius textus interpretatione dicendum est, in ea specie aduocatum parti non assignari, quia iam illum habebat; illum autem non expectari, quia ex dolo, & malitia abfuerat; & tunc nec ipse aduocatus expectatur, nec parti induciæ conceduntur: vnde in quibusdam libris rubrica illa, sub qua iacet textus *in dicto cap. prout 4.* ita concipitur. *De dolo & contumacia alterius partis punienda, & de aduocato non expectando,* vt referunt Cuiacius *in dict. cap. prout 4.* Antonius August. *in notis ad eam rubric. in prima collect.* Si verò non ex malitia reus proponeret se aduocatum non habere, induciæ concederentur, aut aduocatus illi assignaretur; non tamen ex eo, quod aduocatus absit, & sententia proferatur, ideo irritabitur, *l. velamento, Cod. de postuland. l. 1. Cod. de repudiand. bonor. possess.* nisi causa fisci sit, iuxta textum *in l. si fiscus, ff. de iure fisci, l. vltima, Cod. de aduocat. fisci.*

Secund

21. INTELLIGITUR CAP. EX INSINUATIONE, DE APPELLAT.

Secundò aduersùs suprà traditam conclusionem expenditur textus *in cap. ex insinuatione 50. de appellation.* vbi inter Caoonicos ex parte vna, & Cametatium ex parte alia lis vertebatur coram iudice ordinario. Cametatius ab eius sententia appellauit ad Romanum Pontificem iudex ipse, qui causæ illius fauebat, ex eo quod eius aduocatus commensalis erat, terminum præscripsit, intra quem partes Romæ comparerent, causamque disceptarent, & eâ finitâ reuerterentur: quæsitum fuit, vtrum Iudex ordinarius iuxta, vel contra ius procederet? Et respondetur, iniustè eum terminum præscripsisse; & causa commissa fuit certis iudicibus delegatis. Ex qua facti serie facilè depromitur, iudicem suspectum esse ex eo, quod aduocatus commensalis erat; siquidem ab eo causa auocatur, & aliis iudicibus committitur: igitur etiam in nostra specie iusta recusationis causa erat nimia familiaritas ipsius aduocati cum iudice. Pro huius difficultatis solutione dicendum est, exceptionem illam commensalitatis aduocati reiectam fuisse à Romano Pontif. nec eam causam dedisse appellationi, aut delegationi; ideo enim causa commissa fuit iudicibus delegatis, quia quotiens ex iusta causa prouocatum est à iudice, non est illa causa remittenda, secus verò si iniustè & à nullo grauamine appellatum sit, *cap. cùm in Ecclesia, cap. accepta, de appellation.* Vnde cùm *in dicto cap. ex insinuatione*, appellatum fuisset ex iusta causa, non debuit negotium iterum ad ipsum remitti, sed potiùs diuersis iudicibus commitri; quo modo intelligitur textus *in cap. 6. de appellation. in 5. compilat.* in illis verbis: [Significauerunt nobis ven. f. Episcopus, & dil. f. Decanus, & Capitulum Belvacen. quod Magister I. Siluanecten. Rothomagen. Canonicus, olim pro assequenda in Ecclesia Belvacensi præbenda nostras ad bonæ memoriæ Episcopum Parisien. & eius collegas litteras executorias impetrauit; cùmque iidem partes ad suam præsentiam conuocasset, pars prædictorum Episcopi, & Capituli recusarunt ipsum Parisien. Episcopum, vt suspectum, pro eo, quod aduocatum partis alterius clericum, & commensalem suum contra eos in causa eadem, eis reclamantibus admittebat, cùm dixisset publicè, sicut erant parati sufficienter probare, se scire firmiter, tanquam qui in tractatu ipsius negotij fuerat coram ipso Episcopo, qualiter res esset huiusmodi processura: atque ad cognoscendum de causa suspicionis huiusmodi arbitros petierunt; quos quia ipsi iudices denegauerunt eisdem, pro parte ipsorum fuit ad nostram audientiam appellatum. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, reuocato in statum debitum quidquid post appellationem huiusmodi inuaneritis temerè attentatum, in causa iuxta priorum continentiam litterarum app. remotâ, ratione præuiâ procedatis.]

22. EXPONITUR CAP. INSINUANTE, DE OFFIC. DELEG.

Tertiò aduersatur traditæ assertioni textus *in cap. insinuante 25. de officio delegati*; vbi cùm controuersia verteretur inter quemdam Rectorum, & Thomasium super iure parochiali, causa fuit commissa Episcopo Vvigorniensi, eius vicario, seu officiali, & coniudici, cum clausula, *quod si non omnes.* Lite contestata, & testibus iam receptis, prædictus Episcopus Rectorem in suum familiarem admisit, vnde Thomas exceptionem dilatoriam recusationis proposuit; nam cùm de nouo emersisset, potuit eam post litem contestatam apponere, *c. pastoralis 4. de exceptionibus, l. Iulianus 17. ff. de iudiciis.* Osualdus *lib. 17. ad Donel. cap. 2. littera O.* petiitque vt causa aliis iudicibus committeretur. Romanus Pontif. aliis iudicibus eam commisit terminandam. Ex quo Pontificia decreto deducitur, non solùm recusari potuisse Episcopum prætextu familiaritatis cum litigatore, verùm & eius vicarium, seu officialem: igitur in nostro textu iusta causa recusationis erat, si aduocatus iudicis familiaris, & domesticus erat. Accedit, nam recusato iudice ordinario, eius Vicarius de causis, tam ciuilibus, quàm criminalibus cognoscere potest, *l. unic. Cod. si quacumque præditus*: igitur in eo textu etiam recusato Episcopo eius familiaris in causa procedere valebat. Huic difficultati vt satisfaciant antiquiores in eo textu, affirmant Episcopum Vvigorniensem iustè recusari ob partis familiaritatem; quia sicut testis familiaris, ita iudex recusari potest, *c. accusatores 3. q. 5. cap. in litteris, de testibus*; iudex enim, qui quolibet modo fauet vni parti, recusari valet, *c. super 27. §. si verò, cap. suspicionis, de offic. delegat.* Officialem verò iam vt suspectum in eo textu recusari, quia creditur facilè ab ipso Episcopo peruerti posse, cùm moris humani sit illum vereri, cuius iudicio, & voluntate nunc erigimur, nunc deprimimur, *cap. 1. 16. quæst. 2.* Vnde cùm præsumeretur, vicarium in eo textu obsequij ratione ad Episcopi placitum trahi posse, iustè ob suspicionem Episcopi ipse recusatur, vt pluribus relatis docet Narbona *de appellation. à Vicario, part. 1. num. 135.* Nec obstat textus *in dicta l. unic.* Cui respondendum est, eum specialiter procedere in Vicario Præfecti Prætorio, cui dirigitur constitutio illa. Vicarius enim Præfecti Prætorio mittebatur in prouincias cum propria iurisdictione, non ab ipso Præfecto, sed à Principe data, *l. 1. § 2. ff. de legat. 3. l. 1. Cod. de officio Vicarij, l. vltima, Cod. de modo mulctar.* quare cùm proprio iure iurisdictionem haberet, cessat ratio obsequij erga Præfectum. Vnde ex causa suspicionis Præfecti non recusatur Vicarius. Docent Germon. *lib. 2. animaduers. cap. 21.* Narbona *vbi supra, num. 129.* Quam differentiam inter Vicarium Præfecti, & alios pulchrè describit Cassiodor. *lib. 6. epist. 3.* ibi: *Vices agentium mos est sic iudicum voluntatibus obedire, vt suas non habeant dignitates: splendent mutuato lumine, nituntur viribus alienis, & quædam imago in illis videtur esse veritatis, qui proprij non habent iura fulgoris. Tu autem Vicarius iure diceris, & tua priuilegia non relinquis, quando propria est iurisdictio, quæ datur à Principe: habes enim Præfecti aliquam portionem, & vice sacrâ sententiam dicis.*

Ex suprà traditis exponendus est textus *in cap. causam 17. de offic. delegat.* cuius aliæ partes extant *in cap. 3. de dolo, cap. causam 4. cap. causam 7. qui filij sint legit.* vbi proponitur, certam causam natalium commissam fuisse Episcopis Londinensi, Exoniensi, & Vvinton. sed vnus ex litigatoribus proposuit collitigatorem suum domesticum esse, & familiarem Episcopi Londoniensis; vnde eum vt suspectum remoueri petebat. Alexand. III. consultus in eius locum substituit, & subrogauit Abbatem Fordensem ex rationibus suprà adductis; quia licèt aduocatus ex eo, quod familiaris sit iudicis, non possit recusari, attamen si aliquis ex litigatoribus commensalis sit ipsius iudicis, recusari iudex valet, vt suprà sæpesæpius inculcaui, ex qua etiam ratione, & simili modo exponendus est textus *in cap. accedens 2. vt lite non contestatâ.*

23. EXPONUNTUR CAP. CAUSA, DE OFFIC. DELEG. CAP. 2. VT LITE NON CONTEST.

CAPVT II.

Gregorius a IX.

IVdicis officium vbicumque pro actione proponitur, veluti cùm restitutio in integrum principaliter postulatur, litis contestationem exposcit; aliàs ante, & post ingressum causæ potest ad hoc sine litis contestatione haberi recursus.

NOTÆ.

a Gregorius.] Qui præsentem constitutiooem mooto proprio edidit.

COMMENTARIVM.

1. CONCLVSIO ASSERTATVR, ET PROBATVR. CVm plerumque io vtroque iore, tam ciuili, quàm canonico legamus, officium iodicis in his, quæ ad eius officium spectaot, versari: in iure ciuili, vt prouideat circa ea, quæ io iudicio emergont, *l. ædiles*, §. *item*, *ff. de ædilitio edicto*, vt iubeat præstare quantùm reuerà debetur, *l.* 4. §. *item quæritur*, *ff. de doli except.* circa aquam publicam arceodam, *l. supra*, §. *officium*, *ff. de aqua pluuia*: in rei vindicatione, *l. officium*, *ff. de rei vindicat.* circa æstimationem iniuriæ, *l. sed non* 16. *ff. de iniuriis*; circa præstatiooes faciendas, *l. fideiussor* 45. *ff. de fideiussor.* ne defunctorum corpora insepulta detineaotur, *l. nec corpora* 38. *ff. de religios.* vt ligna io testamentis recognoscantur, *l.* 4. *ff. quemadmodum testament.* vt iubeat cautionem præstari, *l. si domus* 21. §. 1. *de legat.* 1. & alia, de quibus *in l. Mæuia* 44. *ff. de manum. testam. l. si maritus*, *ff. de fundo dotal. l. seruus* 34. § *vlt. ff. de statuliber. l. Dinus* 22. §. *vlt. ff. de vsu & habitat.* & congestis à Brisson. & Caluino *verbo Officium iudicis*: in nostro etiam iure imploratur officium iudicis, vt aduocatum parti nominet, *cap.* 1. *hoc tit.* beneficium restitutionis concedat, *cap.* 1. *de in integrum restit.* locum tutum partibus ad comparendum assignet, *cap. ex parte*, *de appellation.* iuramentum relaxet, *cap.* 1. *de iureiur.* electionem confirmet, *cap. postquam*, *de election.* delicta inquirat, *cap. qualiter*, *de accusation.* & puniat, *cap. ad nostram*, *de iureiur.* In his ergo, & aliis casibus Gregorius noster regulam generalem assignauit, vt cognosceretur, quando oecessaria sit litis contestatio, vt iudicis officium imploretur, vel non; & sequenti vtitur distinctiooe. Vel officium iudicis pro actione proponitur: vel cùm alia actio competit iudicis officium imploratur. Primo casu necessaria est litis contestatio; io secundo verò in ingressu litis, & postea sine litis cootestatione proponi potest. Ex qua breui sententia sequentem deducunt Doctores assertiooem: *Cum imploratur officium iudicis nobile, loco actionis fit litis contestatio; si verò mercenarium, ante, & post litis contestationem implorari potest.* Probaot textus *in cap. cùm dilectus* 2. *de purgat. canonic. cap. cùm olim*, *de testibus*, *cap. significante* 69. *de appellation. cap. accedens* 2. *vt lite non contest. iuncto cap. consultationibus* 10. *de officio delegati*, *l. Papinianus*, §. *vltim. l. quod si minor*, §. *vlt. ff. de minorib.* Illustrant Baldus, Hostiensis, & alij communiter repetentes ad hunc textum Mauritius *de in integr. restit. cap.* 136. Sfortia *eod. tract. part.* 1. *quæst.* 35. *art.* 6. Sichardus *in l.* 3. *Cod. de in integr. restit.* Donel. *lib.* 21. *comment. cap. vltim.* Vulteius *de iudiciis libro* 2. *cap.* 4. *numero* 479.

Hæc assertio impugnatur sequentibus rationibus. Prima militat aduersùs eam partem, vbi asseritur, officium iudicis non posse implorari absque litis contestatione, cùm actio deest; nam si imploratur officium iudicis, non potest deesse actio; siquidem ipsum officium iudicis pro actione accipitur, *l. si quis stipulatus* 43. *ff. ex quibus caus. manum. l.* 1. §. 2. *de Prætor. stipul.* Vulteius *lib.* 2. *de iudiciis*, *cap.* 4. *num.* 12. ergo semper desideratur litis contestatio. Secunda ratio dubitandi militat contra exemplum à Gregorio nostro adductum, restitutionis videlicet in integrum; nam restitutio in integrum non per modum actionis in iudicio proponitur, cùm actio non sit, *l. in causa*, *l. quod si minor*, §. *vlt. ff. de minor.* Arnold. Vin. *lib.* 1. *select. quæst.* 10. in modum exceptionis apponitur plerumque, vt *in cap. causam*, *de in integr. restit. l. nec non* 28. §. *exemplo*, *ff. ex quibus caus. manum.* Docent Faber *in l. in causa*, *ff. de minor.* Osualdus *lib.* 21. *comment. Donelli*, *cap.* 4. *littera G.* ergo oon rectè hic asseritur actionis modo in iudicio proponi, & ideo necessariam esse litis contestationem. Tertia difficultas militat contra eam partem, in qua asseritur, ante, & post litis ingressum officium mercenarium iudicis posse implorari; nam litis contestatio fundamentum, & lapis angularis iudicij est, & substantia ordinis iudiciarij, *cap. dudum*, *de election. cap. cùm causa*, *de appellat. cap. super quæstionum*, *de officio delegat.* sine qua omnia vitiantur, & ante eam non lis, sed controuersia dicitur, *l. sed si* 25. §. *si ante* 7. *ff. de petit. heredit.* & actorem non petere, sed velle petere, scripsit Paulus *in l. amplius* 15. *ff. rem ratam*: quod etiam refertur *in cap. ex parte*, *de verb. signif.* igitur nunquam vtiliter sine litis contestatione officium iudicis implorari valet. 2. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

His difficultatibus non obstantibus vera est suprà tradita assertio. Pro cuius expositione sciendum est, verbum *officium*, esse generale, omneque ministerium comprehendere, *l. legatis* 65. §. *si ex officio*, *ff. de legat.* 3. Cuiac. *lib.* 9. *obseruat. cap.* 17. Quandoque ad rem refertur, *l.* 1. *ff. de regul. iur.* aliquando ad loca, vbi officia exercentur, *l. eum* 17. *ff. de in ius vocando*, *l. si fideiussor*, *ff. qui satisdare cogant. l. Sempronia* 72. *ff. de furtis*, *l.* 4. §. *proficisci*, *ff. de officio procons.* Magis propriè ad homines refertur, idque significat, quod cuique competit, vel ex honestate, vel ex necessitate, vel ex munere, vt *in l.* 2. *ff. de regul. iur. l.* 2. § 1. & 2. *ff. de his, quibus vt indig.* Hæc officia cùm à iudicibus exerceantur, ipsi latè appellantur officia, *l. illicitas*, §. *nec tenuis*, *ff. de officio Præsidis*, & ministri officiales, *l. Præsidis* 34. *ff. de rebus credit. l. penult. ff. de bonis damnat.* officium iudicis in varias species diuiditur à Doctoribus, vt in merum & mixtum à Vulteio *lib.* 2. *de iudic. cap.* 4. *num* 40. Vinio, Mancio & Pichard. *in rubric. Instit. de officio iudic.* 3. OFFICIVM QVID SIT.

indic. in nostro textu diuiditur in nobile, & mercenarium; quam diuisionem licèt reiiciant Vaconius à Vacuna *lib.6. declarat. cap.78. num.11.* Corras. *lib.7. miscellan. c.9.* eam tamen amplectuntur Pichard. & omnes Instituarij *vbi suprà.* Et vt eam exponamus, sciendum est, officium iudicis nobile appellari, quod iudex iuris authoritate exercet, cùm ad instantiam partis illud impartitur, non deseruiens alicui actioni, sed ipsum iudicis officium pro actione proponitur, veluti quando concedit in integrum restitutionem, vel cùm officium impartitur illi, qui stricto iure nullam habet actionem, sed solùm ex æquo, & bono, vt *in l. qui per collationem 49. §.1. ff. de actione empti, l. centum 8. ff. de eo, quod certo loco, l. quæro 54. ff. locati*; vel cùm imploratur officium ab eo, qui cum alio nullam habet controuersiam, sed petit aliquid, quod eius interest, veluti restitutionem famæ, honoris, seu natalium. Docet Doctor Olea *de cession. iur. tit. 3. quæst.8. num.46.* Mercenarium autem iudicis officium est, quod actioni in iudicio propositæ deseruit, & tunc officium iudicis idem est, quod actio, *l. inquilino, ff. de damn. infect. l. non 40. de iudiciis, l. idem 10. §.2. ff. mandati, l. Ædiles 25. §. 8. l. item 30. l. 1. cum l. sequenti, l. bouem 43. § aliquando, ff. de ædilitio edicto*; nam iudex actione in iudicium deducta officium exercet ad normam, & mensuram actionis, vel in ea instituenda, interrogationibus faciendis, probationibus recipiendis, vel vsuris, fructibusque æstimandis: quidquid autem tunc iudex interloquitur, fieri dicitur ex officio iudicis mercenario, *l. ædiles 25. §. item, ff. de ædilit. edict.* & sententiâ prolatâ iudex functus dicitur officio suo mercenario, *l. iudex 55. ff. de iudiciis.* Alia etiam, quæ ad officium mercenarium spectant, tradunt Zaphius, & Orozius *in l.1. ff. de iurisdict.* Pichard. *in l.3. C. ex quib. caus. maior.* Stephanus Pomeranus *lib.1. de iudiciis, num.42.* Boceros *de iurisdict. quæst.3.* Valenzuel. *consil.86. num.56.*

4. Officium iudicis non est actio.

Secundò sciendum est, officium iudicis implorari, cùm deest actio, qua vt ordinario remedio ius suum actor prosequatur, *l. hæreditas, ff. de petit. hæredit. l. Quintus 7. ff. de annuis legat.* & tunc loco actionis succedit officium iudicis, licèt naturam actionis non habeat. Azo *in rubr. Inst. de offic. iud.* Giphanius *in l. actionis 37. ff. de obligat. & action.* Vnde licèt actio ex iure stricto nascatur, officium tamen iudicis ex æquitate prouenit. Osuald. *lib.19. ad Donel. cap. 1. litera P.* Nec contrarium probent textus *in l. actionis 34. l. pecuniæ 178. §. actionis, ff. de verb. signif.* vbi asseritur, actionis verbo contineri persequutiones extraordinarias: igitur & officium iudicis, vt extraordinarium appellatione actionis continetur. Nam respondendum est, persequutiones extraordinarias in illis textibus appellari eas, quæ olim dabantur sine certa verborum formula, de quibus *in l.1. ff. si mensor falsum modum:* docet Vulteius *discept. cap.1.*

5. Traditur ratio decidendi.

Ex quibus profluit ratio decidendi ad hunc textum; nam si officium iudicis nobile cùm imploratur, succedit loco actionis, iudiciahs ordo debet obseruari, & litis contestatio fieri, cùm in iudiciis ordinariis desideretur litis contestatio, *cap.1. de litis contestat.* at verò cùm iudicis officium mercenarium imploratur, non est necessaria litis contestatio, sed antea, vel postea præstari potest; quia tunc imploratur contra partem, & post litem cum ea in principali causa contestatam: quæ contestatio principalis extenditur ad accessoria; & ideo tunc officium iudicis mercenarium non poscit litis contestationem specialem, vt contingit in exceptionibus peremptoriis, quæ ante, & post litis contestationem opponi possunt. Docent Viuianus *in rationali*, & Hostiensis *in præsenti.*

6. Respondetur difficultatibus.

Nec obstant dubitandi rationes suprà adductæ. Non prima, cui satisfactum iam est ex differentia adducta inter officium iudicis nobile, & mercenarium. Nec secunda aduersatur; fatemur enim restitutionis beneficium iure actionis non peti, sed tantùm ad illud assequendum implorari iudicis officium; nam cùm Prætor restitutionem pollicetur ex aliquo capite, non ait, se actionem daturum, sed animaduersurum, *l. quod si minor 24. §. vlt. ff. de minor.* Notauit Vinius *lib. 1. select. quæst. 10.* Nec contrarium suadet noster textus; tantùm enim Gregorius affirmat, tunc loco actionis officium iudicis implorari: ergo quis non est propriè actio. Deinde nam officium iudicis est subsidiarium remedium, daturque cùm aliud non competit, *l. in causa 13. ff. de minor.* Gentilis *lib.2. de iurisdiction. cap.22.* Donel. *lib.21. comment. cap.4.* Nec obstat textus *in l. in causa 16.* in illis verbis, *alia actio*; in quibus supponi videtur, restitutionis remedium iure actionis competere. Nam respondetur, quod licèt plerumque particula, *alius*, vel, *alia*, sit repetitiua similium, *l. quidam, ff. de rebus dubiis, l. si fugitiui, Cod. de seruis fugit. authentica testamenta, C. de testamen.* Sanchez *de matrim. lib.3. disput.20. num.2.* tamen non semper est similitudinis; & cùm coniecturæ adsunt in contrarium, repetitiua non est, *l. 1. § debitum, de constit. pecun. authentic. qui semel, Cod. quomodo, & quando, cap. Nonnatianus 2. quæst.1.* Barbos. *de diction. verbo Alius.* Vnde cùm *in dict. l. in causa*, consultus statim appellet restitutionem remedium extraordinarium, rectè dicimus particulam *alium*, in eo textu non importare similitudinem inter actionem, & restitutionem. Nec vltima difficultas refragatur, nam verum est, officium iudicis ante, & post litis contestationem implorari posse: post, quia cùm lis sit contestata super negotio principali, non est necessaria noua litis contestatio: antea, quia cùm non procedatur iure ordinario in hoc casu, sed extraordinario, sufficit, vt postea libello exhibito pars citetur, & per consequens lis contestetur.

7. Exponitur cap. significante, de appellat.

Primò superiori assertioni aduersatur textus *in c. significante 69. de appellat.* vbi proponitur, Decanum, & Canonicos Ecclesiæ Magduni, quæ est canonicorum regularium in prouincia Turonensi, asseruisse ius habere, vt in suis tantùm stallis, mensisque, seu macellis carnifices carnes venderent. Episcopus Aurelian. negabat hoc ius Canonicis competere: assumptis iudicibus ex consensu vtriusque partis, Episcopus alibi, quàm in prædictis stallis carnem vendere permisit. Canonici officium iudicum implorando petebant, vt clausis Episcopi officinis omnia in pristinum statum restituerentur: Episcopus opponebat non posse iudices illos ante diem constitutum ex consensu vtriusque partis, & ante litem contestatam ea de re cognoscere. Et quia iudices neglectâ hac exceptione in causa processere, Episcopus appellauit ad Roman. Pontif. & Gregorius nonus rescripsit, legitimè appellatum esse. Hactenus facti series; ex qua constat, officium iudicis mercenarium implorari non posse ante litis ingressum: ergo non rectè asserimus in præsenti, officium iudicis mercenarium implorari posse ante, & post litis contestationem.

ſtationem. Huic difficultati vt ſatisfaciat Gloſſa *in dict. cap. ſignificante*, *verbo Super his*, aſſerit diſcrimen verſari inter noſtrum textum, & eamdem deciſionem; quia textus noſter procedit in iudice ordinario: textus verò *in dict. cap. ſignificante*, in iudice delegato. Sed hæc Gloſſæ ſolutio conuincitur ex illis verbis abſolutis, & generalibus noſtri textus, *iudicis officium*; quæ iunctâ ſententiâ Butrij in præſenti, æqualiter ſunt accipienda de iudice ordinario, ac de delegato: quare eâ omiſſâ rectiùs dicendum eſt cùm eadem Gloſſa, quod in eo textu officium iudicis implorabatur tempore, quo nullum officium iudicis erat; ſiquidem certum tempus aſſignatum fuit, intra quod partes comparerent: quare interim officium iudicis conquieſcit, *l. ſi verò*, *Cod. de dilation.* Vnde in ea ſpecie non erat iudicis officium quod imploraretur.

8. INTELLIGITVR CAP. ACCEDENS, VT LITE NON CONTEST.

Secundò opponitur textus *in cap. accedens* 2. *vt lite non conteſt.* vbi proponitur, controuerſiam agitari inter Archiepiſcopum Tyrenſem ex parte vna, & Plebanum, ideſt, Parochum Eccleſiæ ſancti Marci ex altera. Plebanus enim ſuis finibus non contentus cuiuſdam Eccleſiæ Tyrenſis adminiſtrationem vſurpauit; vnde dictus Archiepiſcopus coram Berytenſi Prælato, & aliis iudicibus delegatis beneficium reſtitutionis poſtulauit. Plebanus priùs contumax comparuit, & inducias petiuit; & promittens iudicio ſiſti, abfuit; vnaque parte præſente, Archiepiſcopus remedio reſtitutorio agebat. Plebanus verò nihil reſpondebat, imo ad Sedem Apoſtolicam appellauit, ea causâ adiectâ, quod Berytenſis Epiſcopus, & alius coniudex ſuſpecti videbantur, quia ſuffraganei erant partis aduerſæ, Archiepiſcopi videlicet Tyrenſis: iudices nihilominus in cauſa proceſſerunt, & reſtitutionem Epiſcopo conceſſerunt. Causâ ad Innocentium tertium delatâ, ipſe ſententiam irritauit ex eo, quia ante litem conteſtatam ſententiam ferre non potuit; & cauſam commiſit aliis iudicibus. Ex qua ſpecie magnæ oriuntur difficultates. Prima, nam ſi vtraque parte præſente officium iudicis, ſeu beneficium reſtitutionis fuit imploratum, lis fuit conteſtata, & tamen non ſufficit: igitur litis conteſtatio non eſt ſufficiens, vt imploretur iudicis officium. Secunda, nam etſi pars Plenani contumaciter abfuerat, iuſtè beneficium reſtitutionis concedi potuit, *l. in cauſa* 13. *ff. de minor.* causâ enim cognitâ, & præſentibus aduerſariis, vel ſi per contumaciam abſint, in integrum reſtitutiones perpendendæ ſunt: igitur etſi *in dict. cap. accedens*, abfuerat Plebanus, beneficium reſtitutionis concedi potuit. Tertia ex eo naſcitur, quia ſuſpicionis cauſa allegata omni veritate carebat; ſiquidem Berytus æqualiter Metropolis erat ac Tyrus, *l. vnica*, *Cod. de Metropoli Beryto*, vbi Cuiac. Berterius *diatrib.* 1. *cap.* 2. ergo cauſa ſuſpicionis falſa erat. Quas difficultates, ſicut nemo agnouit, ita nec diſſoluit; pro earum tamen ſolutione exiſtimo, in eo textu imploratum non fuiſſe officium iudicis ad concedendum reſtitutionis beneficium; ſed tantùm actum fuiſſe beneficio reſtitutorio, vt poſſeſſio ablata reſtitueretur, ad quam neceſſaria erat litis conteſtatio: & cùm nunquam fuiſſet conteſtata propter partis contumaciam, non potuit ſententia diffinitiua proferri, vt ipſe Innocentius fatetur. Secundæ difficultati reſpondendum eſt, iura in ea adducta procedere, quando partes iniuſtè abfuerant, & contumaciter; quæ pro præſentibus habentur, *authentic. quæ in prouincia*, *Cod. vbi de criminib. nouell. de iudiciis*, §. *appellationes.* At in hoc textu ob iuſtam cauſam, videlicet iudicum ſuſpicionem, pars abfuerat, & ſic contumax non præſumitur. Vt tertiæ difficultati ſatisfaciamus, ſciendum eſt, non ſemper in eadem ciuitate ius Metropoliticum obſeruari quoad regimen Eccleſiæ, ac quoad forum ciuile; non enim iuxta nouam formam Imperatoris alicui prouinciæ datam mutatur ſtatus dignitatum eccleſiaſticarum, vt ex Baſilio & Innocentio probat Cuiac. *in dict. l. vnica*, *Cod. de Metropoli Beryto.* Vnde quoad forum ciuile Berytus Metropolis erat; quoad regimen verò Eccleſiæ ſuffraganea Archiepiſcopi Tyrenſis: quia tantùm Epiſcopali Cathedrâ decorabatur, vt docent Berterius *dict. cap.* 2. P. Marcha *lib.* 2. *concord. cap.* 8. *num.* 1. Quare Plebanus iuſtam recuſationis cauſam propoſuit, videlicet iudicem delegatum eſſe ſuffraganeum partis, vt docet Germonius *lib.* 1. *animaduerſ. cap.* 10.

De hoc etiam officio iudicis, tam nobili, quàm mercenario exaudiendi ſunt textus *in l. planè* 38. *de petit. heredit.* iuncto Cuiac. ibi *lib.* 2. *reſponſor. Papin.* & *lib.* 22. *obſeru. cap.* 33. *in fin. l. vltima*, *Cod. de petit. heredit. l. & qui* 9. *l. ſi vendidero* 80. §. *ſi Titius* 5. *ff. de furtis*, iunctis Cuiac. ibi *lib.* 2. *reſponſ. Papin.* & Fabro *lib.* 4. *coniect. cap.* 1. *l.* 1. *Cod. ſi minor ſe ab hereditat. l. ſi reus* 73. *in fine*, *ff. de procurator*, *l.* 1. *aliàs* 2. *Cod. de duobus reis*, iuncto Fabro *lib.* 11. *coniect. cap.* 17. *l.* 2. §. *idem Iulianus*, *l. centum*, *ff. de eo*, *quod certo loco*, *l.* 2. *Cod. de non numerata*, iuncto Acoſta *in l. ſi ex cautione*, §. *officium iudicis*, *Cod. eodem tit. l.* 3. *ff. de alienat. iudicij*, *l. Prætor* 15. *ff. de noxalib. l. ſi alius* 7. §. *belliſſimè* 3. *ff. quod vi, aut clam*, *l. inquilino* 33. *l. cùm poſtulaſſent* 44. vbi plura Cuiac. *ff. de damno infecto*, *l. non quiſquis* 40. *ff. de iudiciis*, *l. ſi nauis* 62. *ff. de rer. vend. l.* 10. §. *ſi ex fundo*, *ff. mandati*, *l. Ædiles* 25. §. *item* 8. *l. item* 3. §. 1. *l. quod ſi* 31. §. *ſed hoc*, *l. bouem* 43. §. *aliquando*, *ff. de Ædilit. edict.* 9.

TITVLVS

TITVLVS XXXIII.

De maioritate & obedientia.

CAPVT I.

[a] Gregorius *Augustino Episcopo Anglorum.*

Cvm certum sit, pro omnipotenti Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reseruari: nobis tamen eis necesse est honorum beneficia tribuere, vt in spiritualis operis studio ex remuneratione valeant multipliciùs insudare. Et quia noua Anglorum Ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam eodem Domino largiente, & te laborante perducta est, vsum tibi[b] pallij in ea ad sola Missarum solennia agenda concedimus, ita vt per loca singula duodecim Episcopos ordines, qui tuæ ditioni subiaceant; quatenus Londoniensis Episcopus ciuitatis semper in posterum à Synodo propria debeat consecrari, atque honoris pallium ab hac sancta & Apostolica, cui auctore Deo deseruio, Sede percipiat. Ad [c] Eboracensem verò ciuitatem te volumus Episcopum mittere, quem ipse iudicauerimus ordinandum: itavt si eadem ciuitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque duodecim Episcopos ordinet, vt Metropolitani honore perfruatur: quia ei quoque, si vita comes fuerit, pallium tribuere Domino fauente proponimus; quem tamen tuæ fraternitatis volumus dispositioni subiacere. Post obitum verò tuum ita Episcopis, quos ordinauerit, præsit, vt [d] Londoniensis Episcopi nullo modo ditioni subiaceat. Sit verò inter Londoniæ, & Eboracæ ciuitatis Episcopos in posterum honoris ista distinctio, vt ipse prior habeatur, qui priùs fuerit ordinatus. Communi autem consilio, & concordi actione quæcumque erunt pro Christi zelo agenda, disponant, vnanimiter recta sentiant, & ea, quæ senserint, non sibimet discrepando perficiant. Tua ergo fraternitas non solùm eos Episcopos, quos ordinauerit, nec eos tantummodo, qui per Eboracensem Episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britanniæ sacerdotes habeat Domino Deo nostro authore subiectos, quatenus ex vita, & lingua tuæ sanctitatis, & rectè credendi, & bene viuendi formam percipiant, atque officium suum fide, ac moribus prosequentes, ad cælestia, cùm Dominus voluerit, regna pertingant.

NOTÆ.

1. a GRegorius.] Ita legitur apud ipsum Gregorium *lib.* 12. *epist.* 15. & post Concilium Lateran. sub Alexand. III. *part.* 44. *cap.* 1. & *in cap.* 1. *sub hoc tit. in* 1. *collect.* Cùm enim Anglia ad fidem conuersa esset prædicatione magni Augustini monachi Benedictini anno 597. vt referunt Beda *lib.* 2. *historia Anglia*, *cap.* 1. & *cap.* 25. & 26. Candenus *in sua Britannia*, *pag.* 104. ibi: *Augustinus, quem vulgò Anglorum Apostolum dicunt, huc missus à Gregorio Magno, sublatis ethnica impietatis portentis, felicissimo successu in Anglorum animis Christum inhærendo ad christianam fidem conuertit.* Et in suis residuis *pag.* 364. *Augustinus primus prædicauit Christum genti Anglorum.* Baleus *cent.* 1. *cap.* 73. *Et Helbertus omnium Anglorum primus à Gregorio primo Romano Pontifice Romana Religionis dogmata per Augustinum recepit.* Et *cent.* 14. *cap.* 1. *Augustinus à Gregorio primo ad Anglos Saxones Papisticis traditionibus initiandos Apostolus primus mittitur.* Latè ex scriptoribus illius Regni refert Richardus Smitheus *lib.* 1. *in florib. Anglia*, *cap.* 2. Inde S. Augustinus vocatur Genitor, & Apostolus Anglorum, vt probat contra Protestantes idem Smitheus *cap.* 3. *cum sequentibus vsque ad* 24. Cùm ergo consuluisset B. Gregorium Diuus Augustinus variis super rebus spectantibus ad regimen ipsius prouinciæ, & præcedentiis inter Londoniensem, & Eboracensem Præsules, in præsenti illi rescribit Gregorius, cuius epistolam integram damus ex eius registro; & cùm eam non perlegissent antiquiores, plura pertractarunt prorsus aliena à mente Pontificis.

b *Pally.*] De cuius vsu, origine & forma egi *in cap.* 1. *de authorit. & vsu Pally.*

c *Eboracensem.*] De qua Ecclesia aliqua adduxi *in cap.* 4. *de rescriptis.*

d *Londoniensis.*] Londinum præcipua, & antiquior Metropolis Britanniæ est: ab Ammiano Marcellino dicitur Augusta, *lib.* 27. & 28. Metropolis Orientalium Saxonum appellatur à Beda *lib.* 2. *histor. Anglia*, *cap.* 7. 2.

COMMEN

COMMENTARIVM.

3. Conclusio probatur.

EX hac epistola, siue eius fragmento, prout extat in hac sexta Decretalium collectione, generale axioma deducunt Interpretes: *Prius ordinatus, maior & prior habendus est.* Illud probant textus *in cap. Episcopus, 17. dist. cap. placuit, 18. dist. cap. quando 8. dist. 44. cap. Episcoporum 5. dist. 74. cap. finali, dist. 75. cap. finali, 89. dist. cap. factus 5. 7. quæst. 1. cap. duobus 51. 27. quæst. 2. cap. laicus 16. quæst. 7. cap. finali, de constit. cap. dudum 1. de elect.* Concilium Nicænum *canone* 18. Brachar. 1. *canone* 24. *Conseruato Metropolitani Episcopi primatu cæteri Episcoporum, secundùm suæ ordinationis tempus alius alij sedendi deferat locum.* Toletanum 4. *can.* 3. Synodus 6. *can.* 7. Carthag. 4. *can.* 87. & 90. Concil. African. *can.* 53. & 56. Meliuitanum *can.* 13. & 14. Diuus Gregor. *lib.* 7. *epist.* 114. Leo *epist.* 15. Gelasius *epist.* 1. *cap.* 13. Lucius *in epist. ad Episcopos Occidens.* Hincmarus *epist.* 6. *cap.* 16. Faciunt textus *in l. 1. ff. de albo scribendo, l. vnica, Cod. de Consulibus, lib. 12. l. 1. Cod. de Præfectis, lib. 1. l. 1. Cod. de præpositis sacri cubiculi, lib. 12. l. 2. Cod. de Primicerio, eod. lib. l. 4. Cod. de priuileg. eorum, eod. lib. l. 3. Cod. de tyronibus, eod. lib. l. vltima, ff. de fide instrum. l. honores 7. ff. de decurionibus, l. binos 10. Cod. de aduocat. 1. l. nemo 8. Cod. de aduocat.* 2. Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti, & *de potest. Episcopi part. 1. tit. 3. cap. 8. num. 65.* & *in select. ad textum in cap. cùm olim, de consuet.* & *in cap. est ordo 33. quæst. 5.* & *in remiss. ad Tridentinum, sess. 2. num. 6.* Langleus *lib. 7. semestr. cap. 7. & 8.* Amaia *in l. finali, Cod. de decurionibus, lib. 10.* Goldastus *lib. 1. de meiorat. cap. 17. num. 3.* Sauarus ad Sidonium *lib. 1. epist. 11.* Nouarius *de grauamin. tomo 2. grauam.* 153. Limineus *de iure pub. lib. 4 cap. 9. num.* 67. Valenzuela *consil.* 34. Petrus Gregorius *lib. 4. de re[illegible] cap. 10.* Iustel. *in can. 86. Ecclesiæ African.* L[illegible]ius *lib. 2. selectar. cap. 21.* Contelorius *de præcedentiis, cap. 4.* Ferro Manrique *eod. tract. quæst. 1.* Langleus *lib. 2. semestr. cap. 7. 8. & 9.* Gratian. *disceptat. forens. cap. 298. & 492.* Tamburinus *tomo 3. de iure Abbat. disput. 5. quæst. 11.* Valenzuela *tomo 1. consil. 34. num. 32.* Hermosilla *in 5. part. glos. 2. prolog. num. 4.* Grotius *lib. 2. de iure belli, cap 5. num. 21.* Æneas Siluius *in hist. Concilij Basil.* Altamiran. *de filiis official. cap. 9. num. 2.* & *cap. 11. num. 1.* Ioannes Dartis *in decretum, 15. dist. pag.* 34. Renatus Chopinus *lib. 1. sacra politia, tit. vlt. num.* 13. Filesacus *in cap. quoad Sedem, de officio Ordin. §. 4.* Cabedo *tomo 1. decis. 3. cum sequentibus.* Hallierius *de Hierarch. Ecclesiast. pag.* 675. Valdes *de dignitate Regis Hispan. cap. 5. & 6.* Gonzalez *variar. cap.* 14. Tamayo de Bargas *en sus nouedades, noued.* 6. Escobar *de Regia & Pontif. iurisdict. cap. 2. num.* 117. Sahabedra *in chron. Goth. pag.* 308. Chenu *in serie Episcopor. Dolensium, in principio.* Peña *tomo 1. decis.* 311. *Rota, &* 583.

4. Traditur ratio dubitandi.

Sed hæc assertio ita illustrata difficilis redditur ex sequentibus considerationibus. Prima nascitur ex eo; nam sicut apud Deum, ita nec in Ecclesia acceptio personarum debet dari, *c. cùm decorem, de instit. c. 1. de coniugio seruor. cap. nullus 4. q. 4.* & merita sunt inspicienda potiùs, quàm temporum antiquitas, vt ait Diuus Gregorius *lib. 6. epist.* 29. non loca, vel ordines Creatori nostro nos faciunt proximiores, sed nos aut merita bona coniungunt, aut mala disiungunt: & *cap. sicut excellentiam 23. q. 4.* legitur, quod apud Deum non locus elegantior, sed vitæ comprobatur melioratio; nec ex eo, quod priùs ordinatus quis sit, melior haberi debet. Nam vt ait imperator *in l. nemo, Cod. de officio Magistri militum: Is gradu cæteros antecellat, quem labor prolixus, & stipendia meliora fecerint anteire.* Expressiùs Quintilianus ibi: *Qui pulcherrimè decertauerit, is coronandus, & victor proclamandus, tametsi postremus in arenam descenderit.* Igitur non rectè in præsenti ex temporis antiquitate maioritas defertur. Augetur hæc difficultas ex eo, quia si verum esset, antiquiorem iuniori esse præferendum, sequeretur, in omnibus illum potiori iure gaudere debere; sed plerumque antiquior, nec potior, nec prior habetur, vt contingit in pignore, *l. interdum, ff. qui potiores, l. creditor 25. ff. de rebus creditis:* in libertate, *l. si quis habens 24. ff. qui, & à quibus, l. si is qui 55. ff. de hæredibus instituendis:* in venditione, *l. quotiens, Cod. de R. V.* in electione ad beneficium, *cap. illud, de iurepatron.* ergo non semper qui prior est tempore, potior est in loco, & in iure. Secundò prorsus aliena videtur à disciplina ecclesiastica & modestia clericorum præsens quæstio; nam non locus sanctificat hominem, sed homo locum, *cap. non loca, cap. multi, cap. nos, cap. illud, cap. quælibet, 40. dist.* & vt Plutarchus ait *in lib. de conuiuio septem Sapientum*, non curandum est, quo loco, aut post quos collocemur; sed vt quibus assidemus, cùm his nobis bene conueniat. Plura Valdes *de dignitate Regum, in proœmio:* non ergo nostri textus quæstio admittenda erat, ne de contendentibus dici possit, quod de Pharisæis ait Dominus apud Diuum Marcum *cap. 23. Amant primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro.* Accedit, nam si maioritas attendenda esset, non ex antiquitate temporis, sed ex dignitatis præstantia esset æstimanda, *cap. à subdiacono, 93. dist. cap. cùm olim, de consuetudine, cap. statuimus, hoc tit.* igitur non rectè in nostro textu ex tempore maioritas consideratur.

His dubitandi rationibus minimè obstantibus, vera est Gregorij decisio. Pro cuius expositione sciendum est, eam esse humanarum rerum conditionem, vt vix sine certo ordine subsistere possint; vt enim confusio euitetur, ita ordo seruari debet, vt quisque, quæ sibi conueniunt, agnoscat, & alieno non se immisceat gradu, *cap. vlt. dist. 89. cap. pium 45. de pœnitent. dist. 3* & D. Paulus 1. *ad Corinth. cap. 14.* iubet omnia decenter, & secundùm ordinem fieri. Et Horatius in arte poëtica ait, singula quæque locum teneant sortita decenter. 5. Ordo dignitatum commendatur.

Omnis res floret, quam iustus dirigit ordo,
Omne sed euertit reprobus ordo bonum.

Vnde in magna Cælorum, & Astrorum machina ordo seruatur. Apuleius *de mundo*, Manilius *lib. 5. Astrorum*, Plin. *in panegyr. ad Traianum.* Et sicut in Ecclesia triumphante ordo hierarchicus seruatur, *cap. 1. cap. ad hoc, 89. dist.* Gregor. noster *lib. 4. epist.* 52. ita in militante, quæ ad instar illius regitur, custodiri debet, *dict. cap. ad hæc, 89. dist.* & ordo seruari debet in multis, sed præcipuè in publicis negotiis, in deferendis honoribus, in disponendis cœtibus, in dicenda sententia, aut subscribendo, *l. vt gradatim, ff. de muner.* Platea, & Lucas de Peña *in l. 1. Cod. vt dignitatum ordo, lib. 12.* Cùm ergo ordinem in Ecclesia seruari magnopere sit necessarium, inde maioritas, seu prærogatiua consideratur, quà quis cæteris inferioribus maiori honore

honore est afficiendus. Maioritas autem considetatur, & æstimatur ex variis causis, veluti ordine, iurisdictione, antiquitate, priuilegio, ordinantis prærogatiua. Ex ordine, vt qui sunt in maiuribus ordinibus, præferantur illis, qui sunt in minoribus gradibus, *cap. à subdiacono*, 93. *dist. cap. statuimus*, vbi dicemus, *hoc titul.* Propter iurisdictionem, aut potestatem maioritatem obtinent Archiepiscopus, Episcopus, Archidiaconus, Archipresbyter, *cap. olim, dist.* 95. *cap.* 1. *de offic. Archipresb. cap. vnico, de officio Primicer.* de qua maioritate agemus *in cap. soluta, cap. quod super, hoc titul.* Ex temporis antiquitate maioritas nascitur, ita vt qui priùs ordinatus est, cæteris paribus, is in eodem gradu potior sit, *l.* 2. *Cod. de Præfect. Prætor.* ibi: *Sit igitur sedes prior antè prouectis, locus conspectior, decernendique facultas antiquior, cui est splendor adepti magistratus vetustior.* Et *l.* 1. *Cod. de Præposit. sacri cubicul.* ibi: *Vt in sedibus & in consessu is ordo seruetur, quem ordo prouectionis ostenderit; cùm manifestè decretum sit, eum esse potiorem qui præcesserit, vel illum subsequi, quem recentius probauerit examen.* Isti ratione temporis potiores dicuntur maiores in nostro textu, *in can.* 10. *septimæ Synodi*, in legibus Longobardor. *tit.*8. in legibus Burgund. *tit.*38. *cap.*1. & aliis relatis à Citonio *ad hunc titul.* & primum locum obtinent, tam in publicis actibus, quàm priuatis, in sedendo, loquendo, & ambulando. Concil. Arelatens. *in præfat.* Concil. Carthag. *can* 89. Vnde in canone 92. ipsius Concilij apud Balsamon. statuitur, vt qui ordinantur, ab his, qui eos consecrant, epistolas accipiant Consulem, & diem continentes, vt antiquitas discerni possit. Propter priuilegium maior habetur ille, cuius personam, sedemve Pontificis specialis concessio prætulerit, veluti Patriarcha Constantinopolitanus Alexandrino, Alexandrinus Antiocheno, Antiochenus Hierosolymitano maior est, *cap. antiqua* 23. *de priuileg.* Bellarminus *lib.*2. *de Rom P. cap.*15.17. & 18. Tandem ob prærogatiuam ordinantis ille cæteris in eodem gradu constitutis præfertur, qui à Pontifice ordinatus est, *cap. vlt. dist.* 17. *cap. fin.* 75. *dist. cap. per tuas, hoc tit. cap. hi qui, de præbend. in* 6.

6. TRADITVR RATIO DECISIONIS.

Antiquiorem posteriùs ordinatis præferri, rationi consentaneum est; nam qui prior dignitatem, vel officium assequutus est, dignior præsumitur, licet ætate iunior sit, *cap. fin.* 17. *dist. l.* 1. *ff. de albo scribendo.* Tiraquellus *de primogeniis quæst.* 19. Hermosilla *dict. glossa* 2. *numero* 4. & semper qui prior est tempore, potior est iure, *cap. qui prior* 54. *de regul. iur. in* 6. Sines. *epist.* 172. *Inuerecundum est vnum resistere multis, iuniorem senioribus, iis qui consumpserunt totam vitam in sacerdotio, eum qui nondum anno superiore rem attigeras.* Leo I. P. R. *epist.* 89. *Æquum est, nec vlli de fratribus videtur fieri iniuria, si his, qui vetustate præcedunt, pro ætatis sua merito in suis prouinciis a sacerdotibus cæteris honor deferatur.* Vnde apud omnes primò in Senatu cooptati potiorem gradum habuerunt in actibus, tam publicis, quàm priuatis. Apud Romanos enim inter Consules ille maior habebitur, qui priùs Consulatum in vrbe obtinuisset, *l. nemo*, *ff. de Consulibus*: ex Tacito & Cicerone probat Langleus *lib.*2. *semestr. cap.* 7. In Ecclesia adeo antiquitas temporis attenditur, vt si Abbates, aut Clerici vt Legati Episcoporum mittantur ad Concilium ad subscribendum, posterioribus Episcopis præferuntur, vt constat ex Conciliis Epaunensi, Aurelian. 2. Cabilon. Et ne lis de tempore consecrationis moueretur, vt suprà dixi, in Concilio Meliuitan. *can.* 14. African. *can.* 56. Carthagin. *can.* 92. *l. sancimus* 29. *Cod. de Episcopali audient.* cautum est, vt dies, Consulque in litteris consecrationis apponatur: & in ipsis Conciliis iuniores antiquiores Episcopos honoris causâ Patres appellabant. Concil. Carthag. *can.* 58. apud Balsamon. Nec antiquitas temporis attendebatur tantùm in subscribendo, verùm in sedendo. D. Gregor. *lib.* 7. *epist.* 112. ad Syagrium Episcopum: [Episcopos secundùm ordinationis suæ tempus, siue ad considendum in Concilio, siue ad subscribendum, vel in qualibet alia re sua loca attendere decernimus, & suorum sibi prærogatiuam ordinum vindicare.] Et apud nos Consiliarij, & Officiales Regia, qui primò adepti fuerunt possessionem officij, præferuntur posterioribus, etsi priùs electi essent, vt pluribus relatis docet Valenzuela *consil.* 34. *numer.* 36. & priùs obtinens gratiam ad beneficium, præfertur illi, qui postea eam impetrauit, *cap. duobus, cap. sibi, de rescriptis in* 6. *cap. si à Sede, de præbend. eod. lib.* & Canonicus priùs in Ecclesia receptus præcedit alios, etiam anteriores in gratia Gratianus *in additionibus ad decisionem. Marchiæ* 16. *numer.* 1. & 2. Rectè igitur, & iuxta ecclesiasticam disciplinam statuit Gregor. in præsenti, ex antiquitate temporis maioritatem esse æstimandam: vtrum verò in sedendo antiquior à dextris, an verò à sinistris sedere debeat? disputant Rousselius *lib.* 3. *histor. iuris Pontificy, cap.* 2. Baronius *anno CCCXVI.* Vinius *in notis ad Concil. Nicænum.* Sherlogus *tomo* 2. *in Cantic. vestigat.* 19. *sect.* 9. & *vestigat.* 21. *sect.* 1. Anton. Neubricensis *in quinquagena, cap.* 39. Lælius Bisciola *tomo* 2. *horarum successiu. lib.* 11. *cap.* 5. Sauarus ad Sydonium *lib.* 1. *epistol.* 11. *verbo Sinistra*, Mendoza *in Viridario, lib.* 5. *problem.* 5. & locum medium communiter honoratiorem æstimari, constat ex Cassiodoro *in Psalm.* 54. *Priùs muros dixit, vt cunctos concluderet: nunc dicit & medium ciuitatis, designans nobilissimos, & primates, qui honorabiles videri volunt semper in medio constitui.* Virgil. 9. *Æneid.*

—— *Medio dux agmine Turnus.*

Vbi Donatus ait: *Potestas maior in medio esse solet.* Probat Sauarus *ad Sydon. lib.* 4. *epist.* 20. *verbo Pedes*, ibi: *Et ipse medius incessit.*

Nec obstant difficultates suprà expensæ. Non prima, cui facilè ex supradictis respondetur, asserendo, quod licèt acceptio personarum non sit habenda, tamen vt confusio euitetur, ordo seruandus est; in eo autem non merita æstimantur, vt probauimus, & statuit Iulianus Patricius *nouella* 4. §. 21. in illis verbis: *Inter clericos non temporis antiquitas, sed doctrina, & probitas cuiusque spectanda est.* Nam potiùs antiquitatem attendimus, quia faciliùs tempus computatur, quàm merita dignoscuntur, iuxta textum *in cap. vnio. vt ecclesiast. benefic. cap.* 1. *de clandest. desp.* Diuersum tamen apud Deum obseruatur, qui abscondita nouit, *cap. nouit*, 7. DISSOLVVNTVR DVBITANDI RATIONES.

de offic. Leg. cap. nouit, de appellat. apud quem non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur: nec consideratur quia antiquior, sed quis iustior, *dict. cap. non loca, cap. multi,* 40. *distinct.* Nec augmentum difficultatis refragatur; quia licèt vera sit vtriusque iuris regula, videlicet, qui prior est tempore, potior est iure, de qua *in dicto cap. qui prior, l. qui balneum, l. potior, ff. qui potiores, l. si fundum, Cod. eod.* tamen aliquas patitur exceptiones, de quibus in suprà citatis iuribus agitur, vbi priores tempore, ob specialem rationem potiores in iure non sunt. Videndi sunt Tuschus *littera P. conclus.* 465. plures relati à Barbos. *axiom.* 168. Nec secunda difficultas obstat; nam non est improbanda quæstio super maioritate, etiam in ecclesiasticis personis, dum de ipsa iure, iusteque contendatur, vt latè probant Valdes *de dignitat. Reg. in proœmio,* Besold. *dissert. iuris Polit. cap.* 3. *numer.* 7. Moldenus *de nobilitat. cap.* 1. *numer.* 55. Auctor Fecialis, siue iuris inter Gentes, *cap.* 2. *sect.* 4. *per tot.* Abulens. *in Matthæum, quæst.* 23. 45. & 47. Larrea *allegat.* 51. *fiscal.* Solorzanus *de praced.* §. 3. *numer.* 20. Ramirez de Prado *in allegation. de præcedent. numer.* 2. Nec aduersatur argumentum deductum *ex dict. cap. statuimus;* nam nostra assertio procedit cæteris paribus, cùm maioritas contenditur inter æquali gradu pollentes; non verò si vnus maiori dignitate decoretur, vt *in dict. cap. statuimus, dict. cap. à subdiacono;* vt si Episcopus contendat cum presbytero, Presbyter cum Diacono: tunc enim etsi ille, qui maior ordine est, posteriùs ordinatus fuerit, præferendus est.

8. EXPONITUR CAP. CUM OLIM DE CONSUET.

Sed superiori assertioni primò opponitur textus *in cap. cùm olim 6. de consuetudin.* vbi cùm Episcopus Londuniensis petijsset à R. P. vt sibi liceret Præcentoris dignitatem in ea Ecclesia instituere (non enim potest Episcopus nouam statuere dignitatem in Ecclesia sine Pontificis consensu, *cap.* 5. *dist.* 22. cùm exinde aliæ minuantur, *cap. nullus, dist.* 99. Azor *tomo* 2. *instit. lib.* 6. *cap.* 30. *quæst.* 10.) Innocentius tertius id concessit, dum sine læsione institui possit, illumque locum in sessionibus, & processionibus haberet, quem similes Præcentores in alijs Ecclesijs obtinerent. Cùm igitur Episcopus Præcentorem instituisset, ille nouiter electus in præiudicium Decani, & aliorum maioritatem in ipsa Ecclesia sibi vindicabat eo prætextu, quòd diuersæ essent Ecclesiarum consuetudines. Decanus verò, & alij antiquiores Canonici causam proposuerunt coram R. P. qui Episcopo Heliensi rescripsit, vt ipsum Præcentorem compelleret ea dignitate manere contentum, quæ ex consuetudine rationabili illi competit. Ex qua textus serie deducitur, non attendi ad maioritatem tempus ordinationis, sed quid consuetudine obseruetur; igitur non rectè asseritur, semper maiorem, potioremque haberi eum, qui priùs ordinatus est. Pro huius textus expositione sciendum est, quod licèt prioritas, maioritasque æstimetur ex causis, & principiis suprà adductis; id tamen procedit, nisi contrarium consuetudine introductum sit. In præcedentiis enim totum facere consuetudinem docuerunt Contelorius *vbi supra, num.* 6. Gratian. *discept. cap.* 198. & 492. & 877. Barbosa *in selectis in dict. cap. cùm olim* 6. Salgado *de protect. Regia,* 2. *part. cap.* 9. *num.* 18. Escobar *de Regia, & Pontif. iurisd. cap.* 24. *num.* 99. Castillo *de tertiis cap.* 41. *num.* 64. D. Ioannes de Solorzan. *in allegat. pro præcedent. Concilij Indiar. num.* 31. & 55. Vnde rectè *in dict. cap. cùm olim,* cùm de præcedentiis agatur, inspiciendam esse consuetudinem Innocentius decreuit; & quia in propria Ecclesia non erat præscripta, vicinarum Ecclesiarum attenditur consuetudo, iuxta textum *in cap. super eo, de censib. cap. de his* 12. *dist. cap. fin. de sponsa duorum.* Vnde in aliquibus Ecclesijs Gallicanis non obseruari prioritatem ex tempore, sed plerumque confundi, ex diuersis Conciliis, & eorum subscriptionibus notauit Hallier. *de iurisdict. Hierarchic. lib.* 4. §. 74. *pag.* 677.

9. INTELLIGITUR CAP. CUM OMNES DE CONSTIT.

Secundò superiori assertioni opponitur textus *in cap. cùm omnes 6. de constitut.* vbi proponitur, Canonicos Ecclesiæ Trecensis proprijs inhiantes commodis statutum fecisse, vt ipsi, tam præsentes, quàm absentes fructus suarum præbendarum suos facerent: item cùm vineæ quibusdam præbendis annexæ essent, vt ipsi dum viuerent, eas possiderent; pars verò decedentium ad successores non transiret, sed inter eos diuiderentur. Consultus Innocentius tertius in hac Canonicorum inæqualitate rescripsit, quod cùm omnes vnum corpus simus in Christo, non debent seniores iunioribus, aut iuniores senioribus inuidere; sed omnes, qui in vna Ecclesia vni Domino famulantur, pari gaudent libertate, & antiquos Canonicos iunioribus esse coæquandos. Ex qua decisione colligitur, in Ecclesia ratione temporis maioritatem, & prærogatiuam non adquiri; sed omnes coæquandos esse, & pari gaudere debere loco. Huic difficultati respondendum est, nostri textus decisionem locum habere in sedendo, subscribendo, & similibus actibus; non verò in perceptione fructuum; ampliores enim, & maiores percipere non debent seniores, quàm iuniores; quia cùm æquale sit Ecclesiæ seruitium, æquales debent Lucrari prouentus; & quia omnes in Ecclesia vnum corpus constituunt, diuerso iure censeri non debent, *cap. cùm M. de constitut. cap. cùm in tua* 30. *de decim. cap. quia circa* 22. *de priuileg. cap. cognoscimus* 12. *quæstion.* 2. Vnde cùm *in dict. cap. cùm omnes,* statutum non circa locum in sedendo, aut subscribendo fieret, sed circa maiores, & pinguiores fructus percipiendos; ideo Innocentius illud irritauit. Nec huic solutioni aduersatur textus *in cap. statuimus, hoc titul.* vbi maiores potiores habentur, etiam respectu fructuum præbendarum. Nam sciendum est in aliquibus Ecclesiis fructus præbendarum non esse præbendis assignatos, sed potiùs ex communi mensa vnicuique portionem præstari, *cap. ex parte, de concessione præbendæ:* in aliis verò præbendas distinctas esse, & vnicuique etiam fructuum partem assignatam reperiri, vt *in dict. capit. cùm omnes.* Quo casu si portiones distinctæ non sunt, ille potior erit in portione consequenda, qui maior est ordine; & inter æquales gradu, qui antiquior est, *dict. cap. statuimus,* vbi agitur de his præbendis, vt post Glossam, & antiquiores ibi docet Petrus Gregor. *in cap. final. de constitut.* At cùm *in dict.*

cap.

cap. cùm omnes, distinctæ essent præbendæ, & fructus diuisi fuissent, omnes Canonici coæquantur absque eo, quod maior habeatur, qui priùs ordinatus fuit.

10. **Exponitur lex vnicuique, C. de proximis, lib. 12.** Tertiò aduersatur Valentiniani, & Marciani constitutio relata *in l. vnicuique 7. Cod. de proxim. sacror. scrin. lib.* 12. in illis verbis: *Vt nemini penitus liceat, cùm sit posterior tempore, locum præcedentis ambire; nisi fortè ab eo, qui tempore vincitur, laborum comparatione superetur, vt quindecim primatum eiusdem scrinij testimonio cum sacramenti religione subnixus præcedentibus dignior indicetur.* Ea qua apertè deducitur, non temporis diuturnitatem, sed merita ad prioritatem attendi debere. Pro huius difficultatis solutione dicendum est, in eo textu agi de subrogatione collegæ per mortem proximi præcedentis, in qua nulla antiquitatis ratio habetur, vt quis locum superiorem ascendat, *l. vnic. Cod. de collegiat. lib.* 11. *l. penult. Cod. de commerciis.* Symmachus *libr.* 1. *epist.* 26. Vnde in ea potiùs laborum, quàm temporis ratio habetur, vt docet Fornerius *lib.* 2. *selectar. cap.* 21.

11. **Exponitur cap. 1. de Parochiis.** Quartò opponitur textus *in cap.* 1. *de Parochiis*, vbi agitur de Episcopis ab hæresi Donatistarum ad fidem catholicam reuersis, cùm iam alij in eorum locum suffecti, & consecrati essent; quæriturque, quo modo recipiendi sint à Catholicis? Et cùm iam Melchiades P. ita resipiscentibus indulsisset, vt honorem, & dignitatem retinerent, & duo essent Episcopi collegæ, itavt vno defuncto, alij plebs committeretur regenda, D. Augustin. *in breuiculo collat. cap.* 5. in Concilio Africano Patres id confirmarunt, vt refert Spondan. *anno* 401. *num.* 5. Sed quia aliquæ lites inde emergebant, tandem constitutum fuit in Concilio Africano, *can.* 85. quod si Episcopus ex Donatistis ad fidem reuersus fuerit, ita inter ipsum, & nouiter ordinatum populus diuidatur, vt ille diuidat, qui antiquior est in Episcopatu; iunior autem eligat. Ex quo textu expressè cognoscitur, attribui iuniori maioritatem, siquidem ipse eligit, cùm plus sit eligere, quàm diuidere, *l. sancimus*, §. *ne autem*, *Cod. de donat. l.* 2. *Cod. de metat. lib.* 12. igitur inter duos Episcopos antiquior maior non habetur, nec potior. Huic difficultati respondendum est, omissâ solutione Hostiensis, Butrij, & Acbarani, qui asseruerunt ibi maiorem esse Episcopum ratione administrationis, non verò temporis consecrationis: omissâ etiam sententiâ eorum, qui existimarunt, non dari prærogatiuam maioris in diuidendo, vel minoris in eligendo, vt sunt Tiraquel. *de primogeniis*, *quæst.* 60. *num.* 10. Lucas de Peña *in l.* 2. *Cod. de exactor. lib.* 12. est asserendum, quod licèt stricto iuris rigore, qui ex Donatistis conuertebatur ad fidem catholicam, priuandus esset Episcopatu, tamen ex æquitate vt collega retinebatur, factâ diuisione, vt in textu refertur: minor autem eligit, & maior diuidit, quia hæc forma diuisionis, vt æquissima, multorum populorum vsu, ac variorum auctorum testimoniis comprobata reperitur, *dict. l.* 2. *Cod. de metat. l. vnic. Cod. de his, qui se deferunt.* Cuius diuisionis æquitatem commendauit D. Ambros. *lib.* 1. *de Abrahamo*, *cap.* 3. *Firmior*, inquit, *diuidat, & infirmior eligat, ne habeat, quid conqueratur: electionis enim suæ partem non poterit calumniare; non residet occasio resiliendi, cui datur optio eligendi, nec diuisor grauatur, nam quo prudentior, & cautior, vt nec in diuisione circumscribatur, nec in electione fraudetur.* Obseruarunt Tiraquel. *vbi supra, num.* 40. Gratian. *disceptat. cap.* 160. *num.* 18. Pineda *lib.* 2. *monachor. cap.* 2. §. 1. Guillelmus Fornerius *lib.* 5. *rer. quotid. cap.* 22. Stephanus Durantius *quæst.* 37. Bronchorst. *miscel. cent.* 1. *assert.* 53. Mancinus *lib.* 2. *de triplici iure*, *cap.* 10.

CAPVT II.

[a] Idem.

SI quis venerit contra decretum Episcopi, ab Ecclesia abiiciatur. In libro Regum legitur: Qui non obedierit Principi, morte moriatur. Et in Concilio Agathensi, quod anathematizetur.

NOTÆ.

1. [a] IDem.] Gregorius videlicet, cui priora verba nostri textus, *si quis venerit contra decretum Episcopi, ab Ecclesia abiiciatur*, tribuunt Buchardus *lib.* 15. *Decreti*, *cap.* 14. Carnotens. *part.* 16. *Decreti*, *cap.* 15. Papiensis *in* 1. *collect. sub hoc titul. cap.* 3. Sed hæc verba non reperiuntur in operibus D. Gregor. *in exposition. lib. Regum.* Hæc etiam verba tribuuntur Concilio Toletano à Burchardo *lib.* 15. *decreti*, *cap.* 13. Carnot. *part.* 16. *cap.* 24. Sed in nullo ea Conciliis Toletanis editis reperiuntur, imò nec in Concilio Agathensi, vt hîc legitur: quare crediderim, primos Decretistas ex sententiis tam Gregorij Magni, quàm Concilij Toletani quinti, præsentem deprompsisse sententiam non autem ipsa verba transcripsisse, vt fecerunt in loco libri Regum, quem citant; non enim in aliquo ex libris Regum similia verba reperiuntur; sententia autem deduci potest ex libro 1. Regum, *cap.* 14. vt iam notauit eximius Præceptor DD. Franciscus Ramos *in suo Syntagm. pro Episcopatib. pro pos.* 2. *num.* 82.

CAPVT III.

a Leo Papa *Anastasio* b *Thessalonicensi Episcopo.*

LEgebatur in litteris tuis, quod frater [c] Atticus [d] chartulam de obedientiæ [e] sponsione conscripserat, in qua signum prodebatur iniuriæ: non enim necessarium fuerat, vt obligaretur scripto, qui obedientiam suam ipso iam voluntarij aduentus officio comprobarat.

NOTÆ.

1. a LEo.] Primus videlicet, Magnus cognominatus, patriâ Tuscus, electus in R. Pontificem anno CDXL. eo tempore, quo Attila Italiam inuadens, Aquileiam obsessit, vt referunt Baronius, Corjolanus, & alij de vitis Pontificum scribentes: inter alia opera S. Leonis reperiuntur epistolæ decretales 110. quas cum notis edidit clarissimus vir Gerardus Bossius, & recenset Ludouicus à S. Carolo *in Bibliot. Pontif. litera G.* Præsens textus reperitur in epistola 84. missa Anastasio Thessalonicensi Episcopo, quam ex editione prædicta Gerardi Bossij licet transcribere, quæ ita se habet. [Quoniam sicut præcessores mei præcessoribus tuis, ita etiam ego dilectioni tuæ, proprium sequutus exemplum vices mei moderaminis delegaui: vt curam, quam vniuersis Ecclesiis principaliter ex diuina institutione debemus, imitator nostræ mansuetudinis effectut adiuuares, & longinquis ab Apostolica Sede prouinciis præsentiam quodammodo nostræ visitationis impenderes: quia de continenti, opportunoque prospectu promptum tibi esset agnoscere, quid in quibusque rebus, vel tuo studio componeres, vel nostro iudicio reseruares. Nam cùm maiora negotia, & difficiliores causarum exitus liberum tibi esset sub nostræ sententiæ expectatione suspendere, nec ratio tibi, nec necessitas fuit, in id, quod mensuram tuam excederet, deuiandi. Abundant enim apud te monitorum scripta nostrorum, quibus te de omnium actionum temperantia frequenter instruximus, vt commendatas tibi Christi Ecclesias, per exhortationem charitatis, ad salubritatem obedientiæ prouocares. Quia etsi plerumque existant inter negligentes, vel desides fratres, quæ oporteat maiori authoritate curari; sic tamen est adhibenda correctio, vt semper sit salua dilectio. Vnde & Beatus Apostolus Paulus ad ecclesiasticum regimen Timotheum imbuens, dicit *Seniorem ne increpaueris; sed obserua vt patrem; iuuenes vt fratres; anus vt matres; iuuenculas vt sorores, in omni castitate.* Quæ moderatio si quibuscumque inferioribus membris ex Apostolica institutione deberot, quantò magis fratribus & Coëpiscopis nostris sine offensione reddenda est? Et licèt nonnunquam accidant, quæ in sacerdotalibus sint reprehendenda personis, plus tamen erga corrigenda agat beneuolentia, quàm seueritas: plus cohortatio, quàm commotio: plus charitas, quàm potestas. Sed qui quæ sua sunt, quærunt, non quæ Iesu Christi, facilè ab hac lege discernuntur: & dum dominari magis quàm consulere subditis quærunt, placet honor, inflat superbia, & quod prouisum est ad concordiam, tendit ad noxam. Quod vt necesse habeamus ita dicere, non de paruo animi dolore procedit. Me ipsum enim quodam modo in culpa sentio, cùm te à traditis tibi regulis immodicè deuiasse cognosco. Qui si tuæ existimationis parum diligens eras, meæ saltem famæ parcere debueras, ne quæ tuo tantùm facta sunt animo, nostro viderentur gesta iudicio. Relegat fraternitas tua paginas nostras, omniaque ad tuos missa maiores Apostolicæ Sedis Præsulum scripta percurrat, & vel à me, vel à præcessoribus meis inueniet ordinatum, quod à te cognouimus esse præsumptum. Venit namque ad nos cum Episcopis prouinciæ suæ frater noster Atticus, veteris Epiri Metropolitanus Antistes, & de indignissima afflictione, quam pertulit, lachrymabili actione conquestus est coram adstantibus Diaconibus tuis, qui querelis fidelibus nihil contrà referendo, ea quæ nobis ingerebantur, fide non carere monstrabant. Legebatur quoque in litteris tuis, quas iidem Diaconi detulerunt, quod frater Atticus Thessalonicam venisset, quodque consensum suum etiam scripturæ professione signasset, vt de illo non aliud à nobis intelligi posset, quàm proprij arbitrij, & spontaneæ deuotionis fuisse, quod venerat, quod chartulam de obedientiæ sponsione conscripserat; in cuius tamen chartulæ mentione signum prodebatur iniuriæ. Non enim necessarium fuerat, vt obligaretur scripto, qui obedientiam suam ipso iam voluntarij aduentus probarat officio.]

b *Thessalonicensi.*] Ciuitas est florentissima Macedoniæ, Daciæ Metropolis, Illyrici caput, emporium maximum, quod mercatores ex omnibus nationibus frequentant: hodie dicitur Psalonich, de qua plura Abraham Ortelius, Ptolomeus, Plinius, & Strabo relati à Grunthero *fol.* 539. *num.* 9. Berterius *diatribe* 1. *cap.* 2. Tamayo *in Martyrol. die* 15. *Maij*, Panciroln *in notitia Imperij. Oriental. cap.* 72. quæ quidem Metropolis erat Macedoniæ, vt tradit Strabo. Vnde Thessalonicensis Præsulis authoritas, & dignitas magna erat in Macedoniam. 2.
Cæterùm iudiciorum ecclesiasticorum ab eo, eiusque Synodo Macedonica retractationes, quemadmodum & cæteræ maiores causæ Romæ coram summo Pontif. peragebantur, etiam post Illyrici Orientalis adiunctionem factam Imperio Orientali, vt constat ex duabus epistolis Innocentij Primi datis anno 415. ad Rufum Thessalonicensem, & cæteros Macedoniæ Episcopos. Verùm Imperator Theodosius Primus quæstiones Orientales canonicas iussit ad Sedem Constantinop. referri constitutione lata anno 471. quam refert, & explicat Petrus Marcha *lib.* 3. *Sacerdotij*,

Sacerdotij, *& Imp.* motus ex eo, quia Synodus Sardicensis eum modum in retractationibus iudiciorum præscripsisset, vt si Romanus Pontifex restaurandam cognitionem duceret, id fieret intra prouinciam, delegatâ Sedis Apostolicæ vice alicui ex latere suo. Vnde cùm Præsul Constantinop. esset Vicarius Pontificis, vt probaui *in cap. quantò, de consuet.* & statim dicemus; ad illum esse appellandum censebat Imperator. Verùm Ecclesia improbauit eam constitutionem, & vt Theodosij desiderio in partem satisfaceret, Bonifacius R. P. vices suas mandauit Thessalonicensi Episcopo per vniuersum Illyricum Orientale, & ita Thessalonicensis Præsul ab antiquis temporibus vices Sedis Apostolicæ gerebat, vt Leo in principio huius epistolæ ait ibi: *Quoniam sicut prædecessores mei, ita etiam ego dilectioni tuæ priorum sequutus exemplum vices mei moderaminis delegaui.* Vnde lucem accipit canon 20. Concilij Sardicensis in illis verbis: *Petrus Episcopus dixit: Non ignoratis quanta, & qualis sit Thessalonica ciuitas: sæpè ad eam veniunt ex aliis regionibus Presbyteri, & Diaconi, & non sunt contenti breui tempore, sed resident ibi, aut certè vix ad sua redire coguntur. Vniuersi dixerunt, ea iura, quæ constituta sunt circa Episcopos, & circa has personas, obseruari debent.* Nam cùm in Thessalonica resideret Vicarius Romani P. in Oriente, nihil mirum, quod Thessalonicam ex vniuersa Græcia Episcopi, & clerici confluerent, vt notarunt Seuerinus Binius *in notis ad ipsum canonem*, Bellarminus *lib. 2. de Roman. P. cap. 2.* Anastasius ergo Episcopus mandatâ sibi à Leone potestate abutens, multa contra sacrorum canonum statuta faciebat in electionibus Metropolitanorum, & Episcoporum, de quibus eum grauiter reprehendit Leo *in cap. 1.* huius epistolæ; cuius reprehensionis fragmentum extat *in cap. multùm stupeo 3. quæst. 6.* cùmque de eo conquereretur Atticus veteris Epiri Metropolitanus, & quod sibi debita iura non seruabat, *in cap. 8.* eiusdem epistolæ etiam ipsum monet, vt iura seruaret Metropolitanis; cuius fragmentum extat *in cap. igitur 25. quæst. 2.* & etiam alia obseruanda in electione Metropolitani præscribit *in cap. Metropolitano, 63. dist.* quia similes electiones ipse tanquam Legatus Sedis Apostolicæ confirmare debebat, vt constat ex præsenti epistola, & alia Simplicij Pontificis, & alia Bonifacij ad Eulalium Alexandrinum: notauit Pamelius *in notis ad Diuum Cyprianum, epist. 68. num. 16. in fine.* In præsenti epistola prædecessores, seu maiores Leonis sunt Pontifices posteriores Innocentio primo, sub quo Rufus solam Macedonicam Prouinciam regebat iure Metropolitico. Huius autem iure prærogatiuæ Vicarij Thessalonicensem Præsulem vsum fuisse iam per annum 431. fusè probat Petrus Marcha *in dissert. de Primatu Lugdunensi*, quæ extat tomo 26. Conciliorum: postea à Iustiniano imminuta fuit hæc Thessalonicensis Ecclesiæ authoritas, adiunctis aliquot prouinciis ad conflandum Iustinianeæ Archiepiscopatum. Deinde penitus abolita est postquam à Leone Isauro in odium fidei vindicatæ à Summis Pontificibus Gregorio II. & III. Illyrici prouinciæ, Siciliæ & Calabriæ auolsæ sunt à Patriarchatu Romano, & Constantinop. Sedi tributæ; tunc enim intra fines tantùm Macedoniæ restricta fuit hæc Præsulis authoritas.

c *Atticus.*] Iste Præsul erat Epiri veteris; 3.
nam in Macedonia, & Illyrico Orientali duplex est Epirus; vetus & noua, quarum descriptionem tradunt Berterius *diatrib. 1. cap. 4. in fin.* Carolus à S. Paulo *in Geographia sacra, pag. 193.* Et licèt esset Archiepiscopus, tamen obedientiam præstare debebat Primati Macedoniæ, Archiepiscopo videlicet Thessalonicensi.

d *Chartulam.*] Id est scripturam; sæpe enim 4.
in Conciliis, & legibus antiquis scriptura charta dicitur, vt probat Lindembrogius *in Glossar. leg. antiquar. verbo Charta.*

e *Sponsione.*] Quid sit sponsio, dixi *in cap. translato, de constitution.* & textum hunc exposui *in cap. significasti, de election.*

CAPVT IV.

[a] Clemens Papa tertius.

OMnes Principes terræ, & cæteros homines Episcopis obedire Beatus Petrus præcipiebat.

NOTÆ.

1. a CLemens.] Ita legitur in hac collectione; in prima autem *sub hoc tit. cap. 1.* & apud Burchardum *lib. 1. decreti, cap. 184.* Carnotensem *part. 5. decreti, cap. 184.* tantùm legitur *Clemens.* Sed cùm hæc verba reperiantur in epistola 1. D. Clementis primi ad Iacobum fratrem Domini missa, non est ratio cur Clementi tertio tribuatur, sed Clementi primo: Clemens enim primus scripsit varias epistolas, & octo libros constitutionum, aliaque innumera opera edidit, quæ recenset Ludouicus à S. Carolo *in bibliotheca Pontif. in ipso Clement. I.*

CAPVT V.

Innocentius III. [a] *Herbipolen.*

ILlud Dominus in Beato Petro. *Et infrà*: ven. f. n. quondam Hidensin. Episcopus Imp. aulæ Cancellarius, non attendens quia multa sunt, quæ præter specialem auctoritatem Ap. Sed. de iure non possent, nec deberent impunè ab aliquibus atten-

 tari,

tari, vtpote cessiones, & translationes Episcoporum, & alia, quæ nota sunt vobis, non solùm non obtentâ licentiâ nostrâ, sed nec etiam postulatâ, Ecclesiâ Hildesemen. relictâ Herbipolen. Ecclesiam occupauit. *Et infrà*: Munitiones autem, & oppida Herbipolen. Ecclesiæ in vtilitatem illius se asseruit tenuisse, ne si ad alienas manus forsitan deuenisset, non esset qui eam postmodùm liberasset. Sed cùm spiritualia sint temporalibus digniora, & obedientia melior sit, quàm victimæ, & auscultare magis, quàm adipem arietum offerre, non debuerat idem Episcopus pro temporali commodo Herbipolen. Ecclesiæ, notam incurrere inobedientiæ, & Apostolicis iussionibus contraire.

NOTÆ.

1. a Herbipolen.] Ita legitur *in cap. 1. hoc titul. in 3. collect.* & *in cap. illud, de clerico excommun.* huius autem textus historia petenda est ex traditis *in cap. 3. & 4. de translat. Episcopor.*

CAPVT VI.

Idem [a] *Illustri Constantinopol.* [b] *Imperatori.*

Solitæ benignitatis affectu recepimus litteras, quas per dilectum fil. Archidiaconum Dyrrachij, virum prouidum & fidelem Imperialis nobis Excellentia destinauit: per quas intelleximus, quod litteræ, quas per dilectum filium Capellanum nostrum tunc Apostolicæ Sedis Legatum, tibi transmisimus, Imperio tuo præsentatæ fuerant, & perlectæ. Mirata est autem Imperialis sublimitas, sicut per easdem nobis litteras intimasti, quòd nisi fuimus aliquantulum increpare, licèt non increpandi animo, sed affectu potiùs commonendi, quæ scripsimus, meminerimus nos scripsisse. Huic autem tuæ admirationi non causam, sed occasionem præbuit, sicut ex eisdem coniecimus litteris, quòd legisti [c] Beatum Petrum Principem Apostolorum sic scripsisse: Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi tanquam præcellenti, siue Ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Volens enim, de quo nos rationabiliùs admiramur, Imperatoria Celsitudo per hoc, & alia, quæ induxit, Imperium Sacerdotio dignitate, & potestate præferre, ex auctoritate præmissa voluit triplex trahere argumentum. Primum ex eo, quod legitur, Subditi estote: secundum ex eo, quod sequitur, Regi tanquam præcellenti: tertium ex eo, quod est adiectum subsequenter, Ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Per primum subesse Sacerdotium, per secundum Imperium præeminere, per tertium Imperatorem tam in Sacerdotes, quàm Laicos iurisdictionem, imò etiam gladij potestatem accepisse. Cùm enim & boni quidam Sacerdotes, & quidam eorum malefactores existant; is, qui secundùm Apostolum gladium portat, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, in malefacientes Presbyteros, & eorum excessus præsumptos, vltore potest gladio vindicare; cùm inter Presbyteros, & alios Apostolus non distinguat. Verùm si & personam loquentis, & eorum, ad quos loquebatur, ac vsum loquutionis diligentiùs attendisses scribentis, non expressisses taliter intellectum: scribit enim Apostolus subditis suis, & eos ad humilitatis meritum prouocabat. Si enim per id, quod dixit, Subiecti estote, sacerdotio imponere voluit iugum subiectionis, & eis prælationis auctoritatem conferre, quibus eos subiectos esse commonebat, sequeretur ex hoc, quod & seruus quilibet in sacerdotes imperium accepisset, cùm dicatur, Omni humanæ creaturæ. Quod autem sequitur, Regi tanquam præcellenti, non negamus quoniam præcellat in temporalibus Imperator illis duntaxat, qui ab eo recipiunt temporalia: sed Pontifex in spiritualibus antecellit, quæ tantò sunt temporalibus digniora, quantò corpori est anima præferenda. Licèt nec simpliciter dictum fuit, Subiecti estote; sed additum fuit, Propter Deum: nec purè scriptum sit, Regi præcellenti; sed impositum forsan non sine causa fit, Tanquam. Quod autem sequitur, Ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum; intelligendum non est, quod Rex, vel Imperator super omnes, & bonos, & malos gladij potestatem acceperit; sed in eos solummodo, qui nitentes gladio, eius sunt iurisdictioni commissi, iuxta quod Veritas ait: Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Non enim potest, aut debet quisquam seruum alterius iudicare; cùm seruus suo domino secundùm Apostolum stet, aut cadat. Ad id etiam induxisti, quod licet Moyses,

Moyses, & Aaron secundùm carnem fratres extiterint, Moyses tamen Princeps populi, Aaron sacerdotij potestate præerat; & Iesus successor ipsius imperium in sacerdotes accepit. Dauid quoque Rex Abiathar Pontifici præeminebat. Cæterùm licèt Moyses dux populi fuerit, fuit etiam & Sacerdos, qui Aaron in Sacerdotem inunxit, cui Propheta sacerdotium recognoscens: Moyses, inquit, & Aaron[d] in sacerdotibus eius. Quæ verò de Iesu Benjamin ad commendandam prælationem eius rescripsisti, magis secundùm spiritum, quàm litteram debent intelligi; quia secundum Apostolum, littera occidit, spiritus autem viuificat, pro eo quod ipse veri IESV signum expressit, qui populum suum in terra promissionis induxit. Dauid etiam quamuis diadema Regium obtineret, Abiathar Sacerdoti, non tam ex dignitate Regia, quàm authoritate Prophetica imperabat. Verùm quidquid olim fuerit in veteri Testamento, nunc aliud est in nouo, ex quo Christus factus est sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech; qui se non vt Rex, sed Sacerdos in ara crucis hostiam obtulit Deo Patri, per quam genus redemit humanum; circa illum præcipuè, qui successor est Apostoli Petri, sed & Vicarius Iesu Christi. Potuisses autem prærogatiuam sacerdotij ab eo intelligere, quod est dictum non à quolibet, sed à Deo; non Regi, sed Sacerdoti; nec de Regia stirpe, sed Sacerdotali prosapia: de sacerdotibus verò, qui erant in Anathoth: Ecce[e] constitui te super gentes, & Regna, vt euellas, & dissipes, ædifices, & plantes. Dictum est & in lege diuina: Diis non detrahes, & Principem populi tui non maledices: quæ Sacerdotes Regibus anteponens, istos Deos, & illos Principes appellauit. Præterea nosse debueras, quod fecit Deus duo luminaria in firmamento cœli; luminare maius, vt præesset diei; & luminare minus, vt præesset nocti: vtrumque magnum, sed alterum maius; quia nomine cœli præsignatur Ecclesia, iuxta quod Veritas ait: Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui summo mane conduxit operarios in vineam suam. Per diem verò spiritualis accipitur, & per noctem carnalis, secundum Propheticum testimonium: Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam. Ad firmamentum cœli igitur, hoc est vniuersalis Ecclesiæ, fecit Deus magna luminaria, idest duas magnas instituit dignitates, quæ sunt Pontificalis auctoritas, & Regalis potestas: sed illa quæ præest diebus, idest spiritualibus, maior est; quæ verò carnalibus, minor est, vt quanta est inter solem, & lunam; tanta inter Pontifices, & Reges cognoscatur[f] differentia. Hoc autem si prudenter attenderet Imperatoria Celsitudo, non faceret, aut permitteret venerabilem fratrem nostrum Patriarcham[g] Constantinopolitanum, magnum quidem & honorabile membrum Ecclesiæ, iuxta scabellum pedum suorum[h] sinistrâ parte sedere, cùm alij Reges, & Principes Archiepiscopis, & Episcopis suis, sicut debent, reuerenter[i] assurgant, & eis iuxta se honorabilem sedem assignent. Nam & piissimus[k] Constantinus quantùm honoris exhibuerit sacerdotibus, tua, sicut credimus, prudentia non ignorat. Nos autem etsi non increpando scripserimus, potuissemus tamen rationabiliùs increpare; cùm Beatus Apostolus Paulus Episcopum instruens, ad Timotheum scripsisse legatur: Prædica, insta opportunè, importunè, argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Non enim os nostrum debet esse ligatum, sed patêre debet ad omnes, ne secundùm Prophetam simus canes muti, non valentes latrare. Vnde correctio nostra non debuit esse molesta, sed magis accepta; quia pater filium, quem diligit, corripit; & Deus, quos amat, arguit, & castigat. Debitum igitur officij Pastoralis exequimur, cùm obsecramus, arguimus, increpamus, & non solùm alios, sed Imperatores, & Reges opportunè ad ea studemus inducere, quæ Dominicæ sunt placita voluntati. Nobis enim in Beato Petro sunt oues Christi commissæ, dicente Domino: Pasce oues meas; non distinguens inter has oues, & alienas; vt alienum à suo demonstraret ouili, qui Petrum, & successores ipsius, Magistros non recognosceret, & Pastores, vt illud tanquam notissimum omittamus, quod Dominus inquit ad Petrum; & in Petro dixit ad successores ipsius: Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Nihil excipiens, qui dixit, Quodcumque. Verùm his diutiùs non insistemus, ne vel contendere videamur, vel in huiusmodi delectari; cùm si gloriari expediat, non in honore, non in magnitudine, sed in solicitudine sit potiùs gloriandum, cùm & Apostolus in infirmitatibus glorietur. Nouimus enim scriptum: Omnis, qui se humiliat, exaltabitur, & qui se exaltat, humiliabitur. Et iterum: Quantò maior es, humilia te in omnibus. Et alibi: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: propter quod exaltationem nostram in humiliatione ponimus, & humilitatem exaltationem

 maximam

maximam reputamus. Verùm etiam seruos, non solùm Dei, sed & [l] seruorum Dei nos esse scribimus, & fatemur: & tam sapientibus, quàm insipientibus debitores. Vtrum autem Imperatoriam Excellentiam ad bonum & vtile per litteras nostras duxerimus inuitandam? vtrum iusta tibi suggesserimus, & honesta, tua Celsitudo discernat, cùm non nisi ad vnitatem Ecclesiæ, ac terræ Hierosolymitanæ subsidium nos te meminerimus inuitasse. Inspiret igitur menti tuæ is, qui vbi vult spirat, & qui habet corda Principum in manu sua, vt consiliis nostris, & monitis acquiescas, & id agas, quod ad honorem diuini nominis, christianæ religionis augmentum, & salutem animæ tuæ meritò debeat prouenire. Nos autem quidquid tu egeris, quod expedire viderimus, gratum habebimus. Vtinam autem illum egregium prædecessorem tuum inclytæ recordationis [m] Manuelem Imperatorem satageres in deuotione Sedis Apostolicæ verbis, & operibus meliùs imitari, vt per eius auxilium, & consilium, sicut illi, sic tibi, & Imperio tuo meliùs proueniret, saltem amodò supplens, quod hactenus neglexisti. Prædictus autem Archidiaconus, quod à nobis audiuit radio Excellentiæ tuæ fideliter poterit intimare.

NOTÆ.

1. a [*Illustri.*] De titulo Illustris, Imperatoribus sæpiùs à Pontifice dato, aliqua notaui *in cap. nobis, de officio Legat.*

2. b *Imperatori.*] Alexio videlicet Comneno, qui Orientale obtinuit imperium ex anno 1080. vsque ad annum 1098. vt eius gesta latè referens tradit Besold. *in histor. Constantinop.* Ex Byzantinæ historiæ scriptoribus in dicto anno huius textus repetenda est historia, & ex Bzouio, & Spondano *in continuat. Baronij, anno* 1089. ex & gestis Innocentij tertij relatis à Bosqueto *in notis ad Innocentium III.* Innocentius III. enim dignitatis Pontificiæ, & libertatis ecclesiasticæ vindex litteras suas per Ioannem Capellanum suum ad Ioannem Camatherum Patriarcham Constatinop. & Alexium Imperatorem misit, tam pro subsidio Terræ Sanctæ, quàm vt prædictum Patriarcham ad vnionem vtriusque Ecclesiæ, Latinæ & Grecæ curandam exhortaretur, quas ex Sirleto, *lib. 1. epistolar. Innocentij, pag.* 172. libet transcribere.

Illustri Constantinopolitano Imperatori.

[Imperialis Eccellentiæ magnitudo, si se coram eo humiliauerit, qui humilia respicit, & alta à longe cognoscit; & super eo sui stabile erit Imperij fundamentum, præter quod aliud poni non potest, quod est ipse Iesus; & super quo ipse Dominus noster nascentis Ecclesiæ posuit fundamentum: Super hanc petram (inquit) ædificabo Ecclesiam meam: exaltabitur, & eleuabitur, quoniam omnis, qui se humiliat, exaltabitur, secundùm testimonium Veritatis: & firmabitur, & non flectetur: quoniam ædificium, quod super hoc fundamentum consistit, nec casum timet, nec ad machinas formidat hostiles. Vt autem firmiùs, & fortiùs Imperium tuum in huius fundamenti firmitate persistat, oportet vt Deum vniuersis tuis affectibus anteponas, & sponsam eius Rom. Ecclesiam, cuius ipse fundamentum, & fundator existit, præcipuè veneteris; vt dum in dilectione sponsi, & sponsæ perstiteris voitate, ex nulla parte Celsitudinis tuæ sublimitas quatiatur. Verùm, non vt ad detractionem, sed tuam potiùs correctionem loquamur, miramur non modicùm: murmurat etiam aduersùm te populus Christianus, imò ipse Iesus, vbi ille te increpat: Hospes fui, & non collegisti me: infirmus, & non visitasti me: in carcere, & non venisti ad me. Cùm enim, peccatis nostris exigentibus, venerint gentes in hæreditatem Domini, & coinquinauerint templum sanctum eius, imò & ipsum Iesum Christum quodammodo captiuauerint, lignum sanctæ Crucis, in qua salus mundi pependit, & deleuit chirographum mortis: in qua etiam Apostolus se asserit gloriari: Mihi absit, inquiens, gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi: nec Christo exuli subuenire, nec ad liberationem terræ natiuitatis ipsius intendere hactenus, sicut debueras, curauisti: cùm tam ex vicinitate locorum, quàm abundantia diuitiarum tuarum, & potentia, quâ inimicos Crucis munere diuino præcellis, id potueris commodiùs, & expeditiùs aliis Principibus adimplere. Est etiam aliud, propter quod solum aduersùs te, immò etiam aduersùs Romanam Ecclesiam, quæ id hactenus, quasi sub dissimulatione transiuit, murmurat Populus Christianus. Cùm enim Dominus noster vnam sibi sponsam elegerit, non habentem maculam, nec rugam, iuxta quod in Canticis protestatur: Vna est, inquiens, dilecta mea, sponsa mea, columba mea: & in Euangelio dicit: Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, vt fiat vnum ouile, & vnus Pastor. Cùm etiam inconsutilis tunica Christi diuisa non fuerit, & in Symbolo contineatur expressè: Credo vnam sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam; Græcorum populi ab vnitate Apostolicæ Sedis, & Romanæ Ecclesiæ recedentes, quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est, & magistra, sibi aliam Ecclesiam confinxerunt; si tamen, quæ præter vnam est, Ecclesia sit dicenda. Vt igitur in vtroque prædictorum murmur sileat populi Christiani, immò vt Christum tibi reddas propitium, Celsitudinem tuam rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, & in remissionem iniungimus peccatorum, quatenus postpositis aliis solicitudinibus, vtiliter, ac potenter assurgas in adiutorium Iesu Christi, & ad terram ipsam, quam ipse proprio sanguine comparauit, de qua in Psalmo habetur: Homo factus est in ea, & ipse fundauit eam Altissimus. Et alibi: Deus Rex noster ante sæcula operatus est salutem in medio terræ; liberandam de manibus paganorum, & restituendam pristinæ libertati, vt in ea nomen Domini glorificetur in sæcula: sicut tantus Princeps manum extendas, & exercitum dirigas copiosum, sperans in eo, qui est spes omnium, qui non deserit sperantes in se, quod paganorum multitudinem à facie tui exercitus

eitus effugabit: Nos enim remissionis, & protectionis, quam propter hoc aliis Principibus Christianis indulsimus, te volumus esse participem, dummodo ad succursum terræ sanctæ potenter assurgas. Studeas etiam, imò sicut potes, efficias, vt Græcorum Ecclesia redeat ad Sedis Apostolicæ vnitatem, & ad matrem filia reuertatur, vt oues Christi ab vno pastore regantur, sicut ei mandatur à Domino: Diligis me Simon Petre? pasce oues meas: vt & sub vno capite cuncta membra corpori connectantur, illo videlicet, cui Dominus ait: Tu vocaberis Cephas, quod caput interpretatur. Alioquin quantumcunque nobis molestum existeret Serenitatem tuam in aliquo molestare, non possemus vlteriùs sub dissimulatione transire, quin nostrum exequeremur officium, cùm per Dei misericordiam tempus accepimus iustitiam iudicandi. Inspiret autem animo tuo ille, qui vbi vult, spirat, vt ad honorem, & salutem tuam, & exaltationem Ecclesiæ, tanquam deuotus filius paternam exhortationem admittas: præsentans nobis materiam, immo causam, quòd ad honorem, & profectum Imperatoriæ Celsitudinis, sicut in proposito gerimus, efficaciter intendere debeamus. Mittimus autem ad tuæ Sublimitatis præsentiam dilectos filios A. Subdiaconum, & Capellanum nostrum, Apostolicæ Sedis legatum, & A. Cameræ nostræ Notarium, familiares nostros, quos suæ probitatis, & honestatis obtentu syncere charitatis brachiis amplexamur, in his, quæ tecum tractanda sint, seu etiam statuenda, pari præditos potestate; qui tecum super prædictis & aliis quæ tibi ex parte nostra proponentur, & nobis ex parte tua fuere proposita, tractent, & statuant quæ ad honorem Ecclesiæ ac profectum Imperij pertinuerint; quibus & Serenitatem tuam fidem indubitatam volumus adhibere. Licèt enim maiores ad te possemus nuntios destinare, istos tamen ad hoc elegimus, vt dum minùs quæ sua sunt, quæsierint, communi profectui, Ecclesiæ scilicet, & Imperij, solicitè magis, & diligenter insistant; quos Serenitati tuæ propensiùs commendamus, rogantes attentiùs, vt eos honorificè, ac benignè recipias, & sicut decet magnificum Principem, sine dilatione remittas, vt operemur dum tempus habemus. Ad hæc dilectos filios Ildeb. & Ioannem Georgij nuntios tuos benignè recepimus, quorum fidem, & prudentiam nostro tibi testimonio commendamus super his, quæ ipsis ab Imperiali Magnificentia commissa fuerant exequenda.

N. Patriarchæ Constantinopol.

4. Reprobatâ quondam, propter ingratitudinis vitium perfidiâ Iudæorum, & oblato Synagogæ (quia non cognouit tempus visitationis suæ,) libello repudij, vnam sibi Ecclesiam ex Gentibus congregatam, non habentem maculam, nec rugam Dominus noster elegit, iuxta quod legitur in Canticis Canticor. Vna est electa mea, sponsa mea, immaculata mea. Ipse quoque Dominus Iesus Christus vnum esse ouile ouium, vnum Pastorem, in Euangelio protestatur: & in Apostolorum Symbolo vnam esse Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam fides Catholica profitetur. Hanc autem ipse Dominus Iesus Christus in seipso lapide angulari fundauit, & eius magisterium Apostolorum Principi B. Petro, cui (licèt insufficientes) in Apostolatus successimus dignitate, concessit: Tu es (inquiens) Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Et paulò post subdidit: Et tibi dabo claues regni cœlorum. Et etiam curam ouium suarum, eodem verbo tertiò repetito commisit dicens: Pasce oues meas. Et quod eius fides nunquam deficeret, se orasse fatetur loquens ad eum in Euangelio: Ego pro te rogaui Petre, vt non deficeret fides tua; & conuersus aliquando confirma fratres tuos. Præterea licèt vniuersis Apostolis dixerit in communi: Accipite Spiritum sanctum, & quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; ad eum tamen verbo vtitur speciali dicens: Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Hoc autem Græcorum Populus non attendens, aliam sibi confinxit Ecclesiam; si tamen, quæ præter vnam est, Ecclesia sit dicenda; & ab Apostolicæ Sedis vnitate recessit, nec constitutionem Domini, nec Petri magisterium imitatus, & inconsutilem vestem Domini, cui crucifixorum manus in aliarum vestium diuisione pepercit, scindere vsque hodie (licèt frustrà) conatur, non attendens quod vna tantùm extitit arca, intra quam sub vno rectore quicumque fuerunt, leguntur in cataclismo saluati; qui autem extra ipsam inuenti sunt, omnes in diluuio perierunt. Quia igitur id in scandalum nostrum, & fidei Christianæ redundat dispendium, nec iam possumus vitare clamores Ecclesiæ generalis, quæ nos, & prædecessores nostros negligentiæ, ac tarditatis redarguit, monemus frat. tuam, & exhortamur in Domino, per Apostolica scripta mandantes, quatenus omnimodam solicitudinem, & efficacem operam interponas, vt Græcorum vniuersitas redeat ad Ecclesiæ vnitatem, & ad matrem filia reuertatur, & fiat iuxta verbum Domini, vnum ouile, & vnus Pastor; alioquin non possemus vlteriùs, &c. vt supra vsque ad verbum *inspiret*. Cæterùm cùm peccatis nostris exigentibus, rebus, &c. in eundem modum vsque ad verba, *in cruce Domini nostri Iesu Christi*. Miramur quod charissimus in Christo filius noster N. Constantinopolitanus Imperator illustris, nec exuli Christo subuenit, nec liberationem terræ natiuitatis ipsius, in qua Deus Rex noster ante sæcula salutem dignatus est operari (sicut debuerat) intendere hactenus procurauit. Cùm tam ex vicinitate locorum, &c. vsque ad verbum *adimplere*. Cùm igitur terræ sanctæ, in qua pedes Christi steterunt, totis desideremus affectibus subueniri: fraternitatem tuam rogamus attentiùs, & exhortamur in Domino, quatenus præfatum Imperatorem monere studeas, & inducere diligenter, vt ad succursum eius potenter intendat.]

Ipse Alexius Imperator Innocentio rescripsit litteris per Fr. Archidiaconum delatis, se mirari, quòd in litteris, tam ad se, quàm ad Patriarcham missis, asseuerasset Ecclesiam Romanam vniuersalem, atque omnium maiorem esse; illisque etiam ipsum Imperatorem increpasse, cùm iuxta doctrinam B. Petri, omnes Regibus obedire teneantur, & Imperium Sacerdotio præesse; & sic Imperatorem habere iurisdictionem, tam in laicos, quàm in clericos: quibus litteris satisfacere intendens noster Innocentius præsenti epistolâ, in primis ait, se non animo increpandi, sed affectu commonendi scripsisse prædictas litteras. Secundò exponit D. Petri auctoritatem, 5. PROSEQVITVR HISTORIA.

&

& variis sacræ Scripturæ locis probare intendit superioritatem, & præexcellentiam Sacerdotij supra Reges, & sæculares Monarchas; tandemque ipsum Imperatorem arguit, eo quod Constantinopolitanum Patriarcham iuxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere faceret, cùm alij Reges Archiepiscopis, & Episcopis reuerenter assurgant. Hæc omnia in integra recensentur in gestis ipsius Innocentij, & in tertia collectio Decretalium, *sub hoc tit. cap* 2. ex quibus ita restituo præsentem epistolam.

c *Beatum Petrum.*] *Epist.* 1. *cap.* 1. cuius verba referuntur *in cap. quam magnum* 11. *quæst.* 1. *cap. omnis, hoc tit.*

6. d *Aaron in sacerdotibus eius.*] Vbi glossa ordinaria ait, nota quod Moyses sacerdos dicitur, qui etsi non hostias, tamen vota obtulit Deo, & pro populo supplicauit. Etiam responderi potest auctoritati, & argumento Imperatoris, verum non esse, quod Moyses simpliciter maior fuisset Aaron, quoniam sicut Moyses in aliquo maior fuit Aaron, è conuerso in aliis Aaron maior fuit Moyse, in cuius signum, & comprobationem, quando in sacra pagina simul proponuntur, aliquando præponitur Moyses, vt in dicto Psalmo 127. ibi: *Moyses & Aaron in sacerdotibus eius*; aliquando præponitur Aaron, vt *Exodi cap.* 6. ibi: *Iste est Aaron & Moyses.* Vbi notauit Lyra, & post eum Turrecremata *lib.* 1. *sum. cap.* 92. *in fin.*

7. e *Constitui te super gentes.*] Ex quibus verbis rectè probatur, suprema Pontificis potestas, vt docet Solorzanus *tomo* 1. *de iure Indiar. lib.* 7. *cap.* 11. *num.* 29. & *cap.* 28. *numer.* 114.

8. f *Differentia cognoscatur.*] Hanc comparationem Solis, & Lunæ deprompsit Innoc. III. ex Berengosio Abbate, qui sexcentis abhinc annis prudenter instituit, quo pacto sit instituenda, ne ad perniciem sæcularis potestatis trahi possit. *Sciendum est* (inquit Berengosius Abbas sermone de mysterio ligni Dominici, in Biblioth. Patrum) *quod nec catholicæ fidei, nec christianæ contrarium est legi, si ad honorem Regni, & Sacerdotij Rex Pontifici, & Pontifex obediat Regi. Isti sunt enim, qui ex antiquo, diuinitatis dispensatione bifariâ, in firmamento Ecclesiæ, quasi duo magna conuenere luminaria; quatenus in his, quæ sunt sæculi, & in his quæ sunt Dei, luminare minus nocti, & luminare maius debeat præesse diei: & non immeritò duobus illis luminaribus poterunt comparari, quæ cæteris sideribus videntur principari; quia sicut in firmamento cæli eisdem luminaribus nulla stellarum creatura claritate videtur eximior; sic in firmamento Ecclesiæ duabus his personis ordine, & dignitate nulla potest esse sublimior.* Eleganter Berengosius vim comparationis in eo constituit, quod hæc duo sidera cætera videantur principari. Hoc est enim quod è placitis veterum Astrologorum docuerunt Ptolomeus, & Sextus Empyricus, Solem, & Lunam vt Principes cæterorum imperium exercere. Quò tendit locutio Geneseos, quæ in principatum, seu dominium diei, & noctis, hæc sidera creata ostendit. Aliam viam instituit Metrophanes Smyrnæ Metropolita in octaua Synodo, cùm Basilium Imperatorem coram Concilio alloquens, Patriarcharum auctoritatem commendauit ex duobus illis sideribus comparatione ducta absque iniuria Imperatoriæ potestatis, quæ etsi nullum in ea similitudine locum obtineat, ipso etiam Lunæ fulgore Patriarchis tributo; tamen aliunde detrimentum illud cumulatissimè compensatur, cùm nouum iubar Principem esse dicimus, cuius splendore cætera Patriarcharum sidera illustrentur. Hæc sunt verba Metrophanis: *Sol iustitiæ, & immensæ sol potentiæ, & Dominus noster, qui fecit duo luminaria magna; maius vt præesset diei; minus, vt præesset nocti: iis in firmamento collocatis, posuit & alia quædam luminaria magna in firmamento Ecclesiæ, rectos nempe vertices Patriarcharum ad vniuersum terrarum orbem illustrandum, vt præsint diei, & nocti, & lucem diuidant à tenebris; hoc est, diuidant, ac separent facientes opera lucis, & tenebrarum. Hæc igitur magna luminaria, religiosissime Princeps, perinde ac in magna domo multas facies, ita in tua vrbe congregasti, teque ipsum clarius iubar, ac tuum Imperium illustrius, & Christi Ecclesiam splendidiorem reddidisti. Quinimò tuâ præsentia, veluti luminare aliquod ingens sanctæ huic, & œcumenicæ Synodo exortum, dicta hæc, visaque lumina multò fulgentiora effecisti.* Hæc comparatio solis, & lunæ accipienda non est, vt eam accipiunt Abbas, & communiter repetentes in præsenti, videlicet, vt quemadmodum luna mutuam accipit claritatem à sole, quasi à fonte totius lucis, teste D. Thoma 2. 2. *quæst.* 47. *art.* 5. & *quæst.* 58. *articulo* 6. *in corpore*: sic etiam politica potestas, & ciuilis ab Ecclesiastica, siue spirituali accipiat, seu mutuetur lucem: comparatio enim in eo tenet, vt sicut sol tanquam luminare maius superat lumen lunæ, seu luminare minus; ita Sacerdotium superat Imperium, vt ex verbis præsentis textus facilè colligitur, & notarunt Anguianus *lib.* 2. *de legibus, cap.* 1. *num.* 27. Baronius anno 1.

9. g *Constantinop.*] De quo egi *in cap. quantò, de consuet.*

10. h *Sinistra parte.*] Quæ est deterior. Lipsius *lib.* 2. *elect. cap.* 2. licet in sacris actionibus pro honoratiori habeatur, vt probat Sauarus *ad Sidonium lib.* 1. *epist.* 11.

11. i *Assurgunt.*] Vt fecit inuictissimus Carolus quintus, qui Cardinalem ad se venientem assurgendo excepit. Et Ferdinandus III. Cardinalem inter se & Ludouicum Galliæ Regem sedere fecit, vt refert Cohelius *in notitia Cardin. cap.* 16. *priuileg.* 10. Est enim honoris species salutanti assurgere, vnde commendatur authoritas Præfecti Prætorio, cui à Principe assurgebatur. Cassiodor. *lib.* 1. *variar. cap.* 10. ex eo notauit Gutherus *de officiis domus August. lib.* 2. *cap.* 1. *in fine*, & probat Chassaneus *in catal. Gloriæ mundi, part.* 1. *consid.* 3. *versic. tertia est.*

12. k *Constantinus.*] In Concilio enim Nicæno tantâ cum reuerentiâ adfuit Constantinus, vt non priùs in parua sella aurea sedere voluerit, quàm Episcopi sibi licentiam innuissent, vt referunt Eusebius *lib.* 3. *de vita Constant. cap.* 10. Socrat. *lib.* 1. *cap.* 5. Theodor. *lib.* 1. *cap.* 7. Sozomenus *lib.* 1. *cap.* 18. ex eis Baronius *anno* 375. Vbi Spondan. *num.* 17.

13. l *Seruorum Dei.*] Vt in proœmio Decretalium, ibi: *Seruus seruorum Dei.* Quem loquendi morem alij D. Gregorio tribuunt, alij verò Gregorio IX. eius tamen rationem in nostro textu adductam illustrant Petrus Gregor. *in dict. proœmio, num.* 18.

Germonius

Germonius *de indult. Cardin. verbo Seruus seruorum.*

m *Manuelem.*] Ita legitur in gestis Innoc. III. ex quibus hæc vltima verba transcripsi; vnde constat, hanc epistolam scriptam esse Alexio Imperatori, licèt Blondus *lib. 6. decad.* 2. Sabellicus *decad.* 1. *lib.* 8. relati & sequuti à Pancirol. *lib.* 2. *variar. cap.* 288. existiment, missam esse hanc epistolam Balduino, & in præsenti agi de Thoma Mauroceno Patriarcha Constantinopolitano.

COMMENTARIVM.

14. CONCLVSIO DEDVCITVR ET PROBATVR.

EX his quinque decisionibus sequentem disputandam deducimus assertionem: *Omnes, tam clerici, quàm laici, etiam Principes, tenentur obedire Episcopis diœcesanis.* Probant hanc conclusionem textus *in cap.* 2. *dist.* 10. *cap. duo qui, cap. à subdiacono,* 93. *distinct. cap. si autem* 12. 11. *quæst.* 3. *cap.* 1. 18. *quæst.* 2. *cap. cùm ex debito, cap. cùm non liceat, de præscriptionib. l. Episcopale, Cod. de Episcop. audientia, l.* 4. *Cod. de summa Trinit.* D. Clemens *lib.* 2. *constitut. cap.* 37. & *epist.* 3. ibi: *Sacerdotes, & reliqui sacra Ecclesia ministri, omnesque plebes Episcopos suos diligere debent, & eorum præceptis obedire.* Symmachus Papa *in apolog. ad Anastas. Imperatorem,* vbi eum ita alloquitur: *Tu, si Christianus Princeps es, qualiscumque Præsidis Apostolici debes vocem patienter audire.* Gelasius Papa *in epist. ad ipsum,* ibi: *Licèt præsideas humano generi dignitate rerum terrenarum, tamen Præsulibus diuinarum deuotus colla submittis.* D. Ignatius *epist. ad Trall.* de Episcopis agens ita ait: *Qui istis inobediens fuerit, hic sine Deo omnino erit.* D. Cyprianus *epist.* 3. D. Basilius *in constit. monastic. cap.* 20. & 23. Zacharias *epist.* 1. *ad Pipinum,* Nazianzenus *oratione ad ciues,* ibi: *An me liberè loquentem æquo animo feretis? nam vos quoque Imperio meo, ac throno lex Christi subiicit. Imperium enim nos quoque gerimus; addo etiam præstantius, & perfectius.* Ignatius *epist. ad Philadelphos,* ibi: *Præfecti obediant Cæsari; Præfectis autem milites; Diaconi quoque Sacerdotibus, & Sacerdotes simul & Diaconi, & reliquus Clerus, omnisque populus, milites quoque, & Præfecti, & Cæsar obtemperent Episcopo.* D. Chrysostomus *homilia* 83. *in Matthæum,* Concil. Matiscon. 1. *can.* 10. Tridentinum *sess.* 23. *de reform.* & *sessione* 25. *capite* 27. Alia plura Conciliorum decreta, & Sanctorum Patrum testimonia cumularunt Turrecremata *lib.* 1. *summa, capite* 74. & *lib.* 2. *ex cap.* 41. Ayala *de traditionib. ecclesiastic. lib.* 3. *circa fin.* Sanderus *de visibil. monarch. lib.* 1. & 2. Suarez *in defens. fidei, lib.* 3. *cap.* 7. & 31. Coriolanus *in Breuiario, anno* 731. Hallier. *de iurisdict. pag.* 403. Illustrant prædictam conclusionem Roa *de iurib. Princip. quæstion.* 2. *numer.* 17. Azor 2. *part. institut. lib.* 3. *cap.* 49. *in fine,* Barbosa *de potestate Episcop. allegat.* 43. *num.* 23. Menochius *lib.* 2. *de arbit. casu* 365. Suarez *de legib. lib.* 1. *cap.* 4. & 5. Petrus Gregor. *in cap. conquerente, cap.* 5. *de offic. Ordin.* & *lib.* 5. *partit. titul.* 2. *capit.* 2. & *lib.* 7. *cap.* 1. & 2. Garcia *in summa, tractatu* 1. *difficult.* 1. *dub.* 15. Savarus *ad Sidonium lib.* 7. *epist.* 17. Herodius *lib.* 1. *Pandectar. tit.* 4. Spondanus *de cœmeter.* 3. *part. lib.* 4. *cap.* 6. & alij congesti à Barbosa *in præsenti,* & *de potest. Episcop. part.* 1. *tit.* 2. *glossa* 1. *num.* 4. Ioannes Cabassutius *in can.* 83. *Synodi* 6.

Sed in hanc assertionem ita pro dubitandi ratione insurgo: In orbe vnum debet esse caput, cui membra obediant, *cap. in apibus* 7. *quæst.* 1. sed illud est Imperator, cui obedire sacræ, & profanæ iubent auctoritates. Scripturæ sacræ; vt Apostolus ad Romanos, relatus *in cap. omnis anima, de censib.* & *ad Timoth. capit* 1. & 3. & *ad Titum cap.* 3. Diuus Clemens *lib.* 7. *constit. Apostolic. cap.* 17. *can.* 84. *Apostolor.* quæ sacra testimonia ita acceperunt Patres relati *in cap. Iulianus* 94. *cap. qui resistit* 98. *cum sequentib.* 11. *quæst.* 3. *cap. magnum* 28. 11. *quæstion.* 1. Concil. Parisiense sub Ludouico, & Lothario *lib.* 2. *capit.* 8. Meldense sub Sergio, *cap.* 2. Turon. sub Carolo *can.* 1. Aquisgran. sub Gregorio IV. *partis.* 1. *cap.* 12. Quod etiam ad Principes tyrannos ampliari doctè, vt solet, probat eximius vir D. Franciscus Ramos *in suo syntagm. pro Episcopat. Lusit. pag.* 18. Magna enim est dignitas Regia. Plutarch. *lib. de doctrin. Princip.* vbi Principes simulacra Dei esse administrantis vniuersa affirmat. Tacitus *lib.* 3. *annal.* ait Principes instar Deorum esse. Seneca *lib.* 3. *de clementia, in fin.* Deorum vica fungi in terris. Ergo Episcopi Imperatori, non verò econtrà Imperator Episcopis obedientiam præstare debent. Augetur etiam hæc dubitandi ratio ex facto Salomonis Regis relato *lib.* 3. *Regum, cap.* 2. nam cùm Rex esset, Abiathar summum Sacerdotem deposuit, constituitque ipsius loco Sadoch; vnde cognoscitur præcellentia Regalis sceptri supra Sacerdotium, etiam in lege veteri. Augetur tandem hæc difficultas *ex cap. nos si incompetenter* 2. *quæst.* 7. vbi Leo Pontifex fatetur, quod si ipse aliquid incompetenter gessit, per Ludouicum Regem esse iudicandum: igitur quia Summus Pontifex, & per consequens Cæteri Prælati ecclesiastici subsunt Imperatori. Secundò in eam partem nostræ assertionis, vbi docetur omnes clericos teneri suis Episcopis obedientiam præstare, etiam insurgo. Illi tantùm, qui curam animarum habent, præstant iuramentum obedientiæ, & fidelitatis Episcopo, *cap. legebatur,* vbi repetentes, *hoc titul. cap. ego, cap. nullus* 5. *de iureiurand.* igitur non omnes absolutè tenentur præstare obedientiam Episcopo. 15. TRADITVR RATIO DVBITANDI.

His tamen difficultatibus minimè obstantibus, vera est suprà adducta assertio, ad cuius expositionem sciendum est, duo esse, quibus principaliter orbis regitur, authoritatem videlicet sacram Pontificis, & Imperatoriam Celsitudinem, *cap. duo* 10. *dist.* 96. Carolus Magnus *lib.* 5. *cap.* 167. *Principaliter itaque totius sancta Dei Ecclesia corpus in duas eximias personas, in Sacerdotalem videlicet, & Regalem, sicut à sanctis Patribus traditum accepimus, diuisum esse nouimus,* &c. Idem ait Lupus Ferrariensis *epistol.* 81. *ad Amulum*; & Diuus Bernardus *ad in Eugenium PP. de considerat. lib.* 4. & Iuo *epist.* 195. Elegantissimè Elricus monachus *lib.* 1. *de vita S. German.* & Gutherus *Ligurini lib.* 6. *sub medium.* Notant Marthæ *de iurisdict. part.* 1. *capit.* 52. *num.* 19. Sanderus *de Monarchia lib.* 2. *capit.* 4. Prior Principatus res sacras administrat; posterior profanas curat: prior pro fine habet æternam felicitatem; posterior pacem temporalem. Vnde ex fine, & effectu præstantiam spiritualis 16. DE PRÆSTANTIA SACERDOTII.

titulis Principatus deducit D. Clemens *lib.* 2. *constit. cap.* 34. ibi: *Ergo amplius dicendum est, plus hic accipiat, quàm olim ille accipiebat; siquidem olim militaria tantùm administrabat, bello, & pace ad custodiam corporis susceptis; hic verò sacerdotium ad Dei honorem administrat, dum pericula ab anima, & corpore propulset: quantò ergo anima corpore præstantior, tantò est Sacerdotium Regno excellentius; ligat enim aut soluit supplicio, vel remissione dignos: quocirca Episcopum oportet vt patrem diligere, vt Regem metuere.* Plura de præstantia Sacerdotij & Ecclesiastici Principatus tradunt Suarez *dict. cap.* 7. Petrus Gregor. *lib.* 7. *de Repub. capit.* 2. Halliet. *de Hierarchica iurisdict. pag.* 403. Roussellius *lib.* 6. *histor. capit.* 1. *num.* 1. Valenzuela *contra Venetos, part.* 4. *ex numero* 45. & *historia cap.* 1. *num.* 75. Quam præstantiam etiam apud Hebræos receptam, latè illustrant Dorleans *ad Tacitum lib.* 3. *pag.* 347. Vnde eminentior est ecclesiastica iurisdictio sæculari, *cap. duo sunt* 19. 96. *dist.* quia quamuis eandem originem sortiantur, & circa eandem materiam operentur, hoc est vitiorum coërcitionem, & virtutum augmentum; nihilominus diuersos fines intendunt, atque habet vtraque materiam magis sibi propriam. Pastoralis officij cura dirigit se ad salutem animarum componendam; Regale fastigium ad vitam ciuilem ordinandam. Quantò igitur maius est obiectum, digniorque materia Pontificalis solicitudinis, tantò excellentior est sedes Sacerdotij Regali Maiestate.

17. TRADITVR RATIO DECIDENDI. Ex hac Principatus ecclesiastici præstantia prouenit, vt Imperator, cæterique Principes sæculares obedientiam præstare teneantur in spiritualibus Pontifici, & Episcopis, à quibus sacramenta suscipiunt. Cùm enim superior sit Principatus spiritualis sæculari, debet illi cedere. Sic enim antiquissimus Ignatius Apostolorum discipulus ad Philadelphos scripsit: *Principes obediant Cæsari, milites Principibus: at Diaconi Presbyteris: Cæsari Præfecti, Presbyteris Diaconus; & reliquus Clerus vna cum populo vniuerso, militibus, Principibus, & Cæsare ipsi Episcopo pareant; Episcopus Christo, vt Christus Patri obediuit.* Venustè ad rem D. Ambrosius *de dignitat. sacerdot. capit.* 2. ibi: *Honor, & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari: si Regum fulgori compares, & Principum diademati, longè erit inferius, quàm si plumbi metallum ad auri fulgorem compares; quippe cùm videas Regum colla, & Principum submitti genibus sacerdotum, & exosculatis eorum dextris, orationibus eorum credunt se communiri.* Plura Spondanus *de cæmeteriis lib.* 4. *part.* 3. *cap.* 6. & si Principes, & populi optimates tenentur suis Episcopis obedire, quantò magis clerici, & laici propriæ diœcesis tenebuntur illis obedientiam, & reuerentiam præstare, vt latè probat Garcia *in summa*, vbi suprà.

18. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS. Nec obstat difficultas suprà adducta; nam licèt verum sit, Principes & omnes alios teneri parère Episcopis, & ministris Ecclesiæ in spiritualibus, tamen in temporalibus parendum esse Principibus & ministris sæcularibus, rectè probatur ex supradictis auctoritatibus, & aliis congestis à Bellarmino *tomo primo controuers. titul.* 6. *de clericis, cap.* 28. Molin. *de iustit. tomo* 1. *disput.* 31. Valasco *consult.* 100. nec vllum inconueniens est, vt quoad temporalia pareant Principibus, qui quoad spiritualia illis præsunt. Nec secunda difficultas refragatur; nam licèt clerici curam animarum non habentes obedientiam præstare teneantur Episcopis, non tamen tenentur eam iurare, nisi sint suspecti de inobedientia, *capit. cùm in Ecclesiis, hoc titul.* vel si ea sit loci consuetudo, vt clerici obedientiam promittant, *cap. cùm clerici, de verbor. signific.* curam autem animarum habentes iuramento promittunt obedientiam, & fidelitatem, propter periculum, quod imminet, vt latè docet Balboa *in dict. cap. nullus* 5. *de iureiur.* & nos diximus *in cap.* 4. *de electione.* Nec obstat factum Salomonis, cui respondent Bellarminus *lib.* 2. *de Roman. Pontif. cap. vltimo*, Suarez *vbi suprà*, potestatem sacerdotij in lege veteri non spiritualem fuisse, sed temporalem. Et si fateamur etiam in lege veteri ordinem sacerdotij esse Regali potestate maiorem, facilè etiam dici potest, Salomonem non tanquam Regem, sed tanquam executorem diuinæ iustitiæ deposuisse sacerdotem. Nec tandem obstat textus *in cap. nos incompetenter* 2. *quæst.* 7. nam Imperator non iurisdictione propria potuit iudicare Pontificem, sed quia ipse Pontifex humilitatis causà se subiecit Imperatori, quod facere potuit, ex lege *est receptum* 14. *ff. de iurisdictione*, & sic ex delegata iurisdictione potuit de causa Leonis cognoscere.

Superiori assertioni obstat textus *in cap. satagendum* 10. 25. *quæst.* 1. in illis verbis: *Obsequium confessionis nostræ legibus, & Regibus ministremus; quibus etiam nos esse subditos sacra Scriptura præcipiunt.* Ex quibus verbis deducitur, 19. EXPONITVR CAP. SATAGENDVM 24. Q. 1. etiam Pontificem parère Principibus sæcularibus: igitur Principes non subsunt Episcopis, aut Pontifici. Pro cuius textus solutione dicendum est, Pelagium Pontificem agere de subiectione quoad temporalia præstanda; quam testimonia sacræ Scripturæ suprà relata adstruunt; non verò quoad spiritualia: ait enim Pelagius, se confessionem, & fidei professionem à se subscriptam Childeberto de ea dubitanti mittere: quod fecit Pelagius ad submouendam suspicionem apud Childebertum ortam, licèt ad eam faciendam non teneretur: sicut multoties legimus Pontifices se subiecisse iudicio Imperatorum ad remouendam suspicionem, & sedandum scandalum, vt *in cap. in Synodo*, 63. *dist. cap. nos incompetenter* 2. *quæst.* 7. dicemus latè *in cap.* 2. *de iudiciis:* vbi plura adducunt Vega, Primarius noster Doctor Garaña, & D. Nicolaus de Fermosino Astoricensis Ecclesiæ Præsul.

CAPVT

CAPVT VII.

Idem *Episcopo* [a] *Florentino.*

PEr tuas nobis litteras intimasti, quod cùm aliqui Ecclesiæ Rom. subdiaconi prælationes in tua diœcesi assequuntur, pro quibus tibi debent obedientiam exhibere, si quando exigente iustitiâ te contigerit exercere in primis ecclesiasticam disciplinam, illi subdiaconatus priuilegium allegantes, ad ea se asserant non teneri ad executionem sententiæ: ac per huiusmodi subdiaconatus officium ab obedientia, quâ tibi tenentur ratione obtenti beneficij, sint exempti. Super quo postulasti per Sedis Apostolicæ oraculum edoceri, vtrum quis per ordinem Subdiaconatus à [b] Romano Pontifice susceptum à debita tibi reuerentia subtrahatur. Ad quod breuiter respondemus, quod etsi decens sit, quod illis [c] quantùm conuenit, à te inter alios tibi subditos deferatur, quos benignitas Apostolica collatione ipsius ordinis honorauit, per eam tamen ab obedientia, quam aliàs tibi debent, minimè [d] absoluuntur.

NOTÆ.

1. a FLorent.] Ita etiam legitor in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 3. de qua Ecclesia Florentina, & Prælato, cui missa est præsens decisio, egi *in cap. cùm Ecclesia* 31. *de elect.*

2. b *Romano Pontifice.*] Licèt enim quilibet clericus debeat ad sacros ordines promoueri à proprio Episcopo, vt probaui *in cap.* 2. *de ordinatis ab Episcopo*; tamen Rom. Pontifex, cùm sit vniuersalis Episcopus Episcoporum, potest quemcumque Parochianum ordinare, & ex quacumque diœcesi constituere tam Presbyteros, quàm subdiaconos, *cap. per principalem* 9. *quæst.* 3. Iulius I. *epist.* 2. *cap.* 6. ibi: *Vt nullus Episcopus alterius parochianum præsumat retinere, aut ordinare absque Episcopi voluntate, vel iudicare; saluâ tamen in omnibus Apostolicâ authoritate.* Ea tamen iurisdictione raro, aut nunquam vti Pontificem testatur Stephanus relatus à Gratiano *in cap. ne verò* 9. *quæst.* 3. Alieni parochiani, aut ordinabantur à Romano Pontifice, vt alicui Ecclesiæ vrbis Romæ præficerentor, vt in exemplis relatis ab Hallierio *de sacr. elect. pag.* 648. aut honoris causâ illustribus viris ita postulantibus, vt dum Pelagius ordinauit Rufinum, vt in parochia S. Laurentij administraret, de quo *in cap. in parochia* 16. *quæst.* 1. & in casu nostri textus, vbi subdiaconus ex Florentina diœcesi ordinatus fuit ab Innocentio III.

c *Quantum conuenit.*] Aliquibus enim prærogatiuis in iure expressis fruuntur a Romano Pontifice ordinati. Prima, quòd si in Diaconos, aut Subdiaconos sint ordinati, non possunt ad altiorem gradum promoueri, nisi à Rom. Pontif. aut de eius licentia, *cap. cùm in distribuendis, de temporibus ordinationum.* Secunda, ipsi ordinati à Rom. Pontifice non possunt nisi magno testium numero conuinci, & condemnari, *cap. Præsul*, 2. *quæst.* 4. Tertia, vt inter alios ministros eiusdem gradus ipsi præferantur, vt ex nostro textu docent Hallier. *vbi suprà, pag.* 650. Gonzalez *in regul.* 8. §. 3. *procemial. num.* 114. Quarta, vt ab Episcopo deponi non possint. Barbosa *in præsenti*: facit principium illud, eum posse iudicare, qui & ordinare valet, *cap. nullus, de parochiis.* Calixtus II. *cap.* 8. Sixtus II. *epist.* 2. *cap.* 12. Iulius primus *epist.* 1. *cap.* 6. Sed licèt huius honoris habitâ ratione Episcopus debeat litem instructam ad Romanum Pontificem mittere, vt illum deponat, quem ordinauit; tamen ex stricta iuris ratione depositio ab Episcopo in eum prolata defendi potest, vt docet Hallier. *vbi suprà.* 3.

d *Absoluuntur.*] Non enim creditur Pontificem suo priuilegio velle detrahere iuri tertij, aut eum grauare; & sic ab obedientia Episcopo debita ordinatum per ordinationem absoluisse non creditor Pontifex. 4.

CAPVT VIII.

[a] Idem *Constantinopolitano Patriarchæ.*

INter quatuor animalia, quæ in medio sedis, & circuitu eius describuntur ab Ezechiele, facies aquilæ super ipsarum quatuor memoratur: quia inter quatuor Patriarchales Ecclesias, Antiochenam, Alexandrinam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quæ per animalia supradicta significantur, quas Ap. Sedes in medio habens, quasi filias amplectitur spirituales, cui eædem quasi in circuitu famulæ obsequentes, ipsa Constantinopol. post Ap. Sedem excellentia præeminet dignitatis, ad cuius exaltationem tanto libentiùs aspiramus, quantò ipsam honorabilius membrum sacrosanctæ Rom. Ecclesiæ arctiùs amplexantes, ipsius auxilio temporibus istis eandem ampliùs noscimus indigere, ac tuas, qui Domino disponente præesse dignosceris, petitiones libentiùs

promouere disponimus, quibus non repugnat honestas, nec aliis præiudicium generatur, cùm à nobis iniuriarum actio non debeat exoriri, à quibus iura, tanquam à fonte, ad cæteros deriuantur. *Et infrà*: Tibi duximus respondendum concedendo, vt hi, qui Ecclesias suas, seu beneficia possident, obedientiam tibi exhibeant, nisi fortè aliqua illarum Ecclesiarum ante captionem Regiæ ciuitatis à iurisdictione Patriarchæ legitimè fuisset exempta. Subsequentem verò petitionem contra Ecclesias, quas tibi subiici postulabas, quæ prius quàm Constantinopolis ciuitas [b] caperetur, Constanti Patriarchæ minimè respondebant, duplici ratione non duximus admittendam. Iuris namque ratio postulat, vt in eorum præiudicium, quibus eædem Ecclesiæ sunt subiectæ, nihil ordinemus de ipsis, cùm nec [c] citati sint, nec conuicti, nec per contumaciam se absentent. *Et infrà*: Super obedientia verò, quam vt tibi impendi faceremus ab Archiepiscopo, & Episcopis [d] Regni Cypri similiter postulasti, ferè idem duximus respondendum, cùm & ipsi ante tuam promotionem fuerint exempti, quando videlicet Constantinopolis Ecclesia erat inobediens, & rebellis; & in eorum absentia circa statum eorum non debuerimus aliquid immutare: iustitiam tamen non negabimus tibi, cùm eam duxeris postulandam.

NOTÆ.

1\. a *IDem.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 4. de hoc Patriarcha, & huius textus inscriptione egi *in cap. cùm inter, de clericis peregrinis*, vbi est alia pars huius textus.

2\. b *Caperetur.*] Quando Constantinopolis obsessa capta fuerit à Latinis, retuli *in cap. quoniam* 14. *de officio Ordinarij.*

3\. c *Citati sint.*] Citationem enim, seu in ius vocationem, nec Principem tollere posse, probatur *ex cap.* 1. *de causa possessionis, Clementina Pastoralis*, §. *cæterùm, de re indicata*; post plures docet Osualdus *ad Donel. lib.* 23. *cap.* 2. *littera A.* & nos plura Deo volente dabimus *in cap.* 1. *de causa possessionis.*

4\. d *Regni Cypri.*] Cyprus olim parebat Patriarchæ Antiocheno, cùm pars Syriæ Cyprus esset, vt probant Bosquetus *lib.* 2. *epist. Innocentij III. epist.* 82. Carolus à Sancto Paulo *in geograph. sacra, fol.* 293. notaui *in cap.* 7. *de temporibus ordin. num. penult.* Propter periculum tamen nauigationis, quod in ea insula magnum erat, *can.* 37. *Synodi Nicæni*, ex Arabica editione, *nouella* 50. *Iustiniani*, Patriarcha plura omiserat, remiseratque; vnde paulatim Cyprus libertatem vindicauit, tandem eam in Concilio Ephesino assequutus fuit, vt refert Nicephorus Calixtus *lib.* 16. *historia, cap.* 37. sed cùm aliquot pòst annis Metropolitanus Cypri à Cypro pulsus esset, & in nouam Iustinianopolim Helesponti se contulisset, ea in vrbe suam libertatem retinuit, licèt non plenam, *can.* 39. *sexta Synodi*, vbi Balsamon. Demùm excusso à Cypro Barbaro dominationis iugo, Metropolitanus Cypri pristinum ius libertatis assequutus fuit, vt refert Berterius *diatrib.* 2. *cap.* 2. *pag.* 157. Quare rectè iuxta horum temporum distinctionem Innocentius in præsenti affirmat, Cypri Metropolitanum obedientiam non præstare Patriarchæ Constantinopol. qui Metropoliticum, seu Patriarchicum ius habere intendebat, & sic obedientiam illi præstandam esse affirmat, vt *ex cap. ad decorem* 5. *de instit.* quod ex nostro textu, & suprà relatis lucem accipit.

CAPVT IX.

[a] Idem.

QVod super his. *Et infrà*: Abbates, & Sacerdotes diœcesana lege tibi subditos, qui ad tuam Synodum venire contemnunt (dummodo in ipsa Synodo non ducas aliquid statuendum, quod canonicis obuiet institutis) per [b] cens. eccles. ad Synodum ipsam venire compellas, & debitam tibi [c] obedientiam & reuerentiam exhibere.

NOTÆ.

1\. a *IDem.*] Ita etiam habetur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. nullibi tamen constat, cui missa sit hæc decisio; credo tamen in ea proponi aliam partem decisionis textus *in cap. quod super* 7. *de fide instrum.* & *cap. quod super* 8. *de voto*, ex quorum inscriptionibus restituenda est præsens in hunc modum: *Innocentius III. Cantuariensi Archiepiscopo*: de qua Ecclesia egi *in cap.* 2. *de rescriptis.*

b *Censuram.*] Idest excommunicationem, & suspensionem, *cap. quærenti, de verborum significatione.* 2.

c *Obedientiam, & reuerentiam.*] Iuxta textum *in cap. conquerente, de offic. Ordinar.* 3.

COMMEN

COMMENTARIVM.

4. Conclusio illustratur.

Ex hoc textu talis deducitur assertio: *Abbates, & sacerdotes, qui sunt diœcesana lege Episcopo subiecti, debent ad Synodum vocati venire.* Probant textus *in cap. omnes*, 18. *dist. cap. fin. de causa possessionis.* Concilium Mogunt. sub Rabano *can.* 16. Concilium Altissiod. *can.* 7. *Vt medio Maio omnes Presbyteri ad Synodum in ciuitatem veniant, & Kalendis Nouembris omnes Abbates ad Concilium conueniant.* Concilium Liptinense sub Childerico anno 743. celebratum: *Vt Presbyter semper in Quadragesima rationem, & ordinem ministery sui, siue de baptismo, siue de fide catholica, siue de precibus, & ordine Missarum ipsi Episcopo reddant, & ostendant.* Ludouicus *in capitul. Aquisgran. lib.* 1. *c.* 99. *Vt dicendi gratiâ alio, non Quadragesimæ tempore, Presbyteri ad ciuitatem vocentur.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, & *de potest. Episcop. allegat.* 93. & *in Tridentinum sess.* 24 *de reformat. cap.* 2. Petrus Gregor. *in cap. conquerente, & cap.* 14. *de offic. Ordinar.* Duarenus *lib.* 1. *de sacris Ecclesiæ, cap.* 11. Bosquetus *ad Innocentium lib.* 3. *epist.* 4. & *lib.* 1. *epist.* 91. Tamburinus *de iure Abbat. tomo* 1. *disp.* 24. *q.* 3. Acuña *in dict. cap. alienus*, Dartis *in* 15. *dist. fol.* 52. Lemaistre *lib.* 2. *de iurib. Episcopor. cap.* 3. Iacobatius *de Conciliis lib.* 2. *art.* 2. Gregorius Lopez *in l.* 11. *tit.* 5. *part.* 1.

5. Impugnatur tradita assertio.

Sed contrarium expressè probant textus *in cap. Episcopus* 11. 18. *distinct.* in illis verbis: *Episcopi non debent cogere Abbatem ad Synodum ire, nisi aliqua rationabilis causa existat:* Quæ verba ex Synodo Turonensi citat Gratianus post textum *in cap. fin.* 18. *quæst.* 2. & textum *in cap. nimis, de excessib. Prælator.* vbi docetur, monachos neutiquam teneri ad Synodum venire diœcesanam; ergo non rectè hic deciditur, Abbates, & Sacerdotes sæculares cogi ad Synodum venire.

6. De differentiis conciliorum.

Pro explicatione nostri textus, & conciliatione eum prædictis auctoritatibus, sciendum est, Conciliorum quatuor genera esse (vt latiùs dicemus *in cap. sicut olim, de accusationib.*) alia videlicet sunt œcumenica, generalia, seu vniuersalia; alia nationalia; prouincialia alia; demùm diœcesana alia. Generalia, seu Oecumenica, dicuntur, quæ ex Præsulibus totius orbis per Rom. Pontificem conuocatis congregantur, *cap. multis* 5. *cap. Concilia* 6. 17. *dist. cap. dudum* 9. 3. *quæst.* 6. de quibus, & eorum vtilitate agunt latè Bellarminus *integro lib. de Conciliis*, Iacobatius *eod. tract.* Corjolanus *in summa Concily, in proœmio.* Nationalia autem Concilia sunt, quæ à Primatibus, seu Patriarchis conuocantur ex cunctis Metropolitanis, & Episcopis sui Primatus, de quibus in Synodo 8. Constantinopolit. *can.* 17. Prouincialia sunt, quæ à Metropolitanis, seu Archiepiscopis, ex Episcopis, & aliis Prælatis congregantur, de quibus *in tota* 18. *dist.* & nos plura adducemus *in cap. sicut, de accusat.* Diœcesana Concilia sunt, quæ vulgò Synodos Episcopales dicimus, de quibus *in cap.* 2. *dist.* 18. *cap. sicut olim, de accusat.* Concilium Vernense *can.* 8. Dicuntur etiam Concilia ciuilia ab Heliano *epist.* 13. ad Carolum Caluum: *Sed nunc melius feceritis, si quod in Concilio ciuili apud suum Episcopum perperam gestum est, in prouinciali Synodo apud vos rationabiliter, & apud fratrem nostrum Hincmarum Archiepiscopum cassaretur.* Meritò autem ciuilia appellantur; nam sicut iura propria ciuitatis cuiusque dicuntur iura ciuilia, *l. ius* 6. *ff. de iustitia, & iur. §. ius ciuile, Institut. de iure natur.* Cuiacius *lib.* 10. *respons. Papin. in leg. Antiochensium, ff. de priuileg. credit.* & ciuilitatem pro iure ciuili dixit Tribonus *in actibus Apost. cap.* 22. *versu* 28. & bellum ciuile, quod inter ciues geritur, D. Isidorus *lib.* 18. *orig. cap.* 1. ita Concilium ciuile dicimus, quod in sua ciuitate Episcopus congregat.

7. De Synodis Diœcesanis.

Synodos autem istas duplici causâ, & tempore quotannis celebrari solere reperio. Primò, tempore quadragesimali, ad instruendos Presbyteros in ecclesiastica disciplina. Concilium Liptinense *vbi suprà.* Sed cùm occasione Synodi diœcesanæ Presbyteri à cura gregis sibi commissæ distraherentur, PP. Concilij Aquisgran. *in dict. can.* 99. statuerunt, vt non Quadragesimæ tempore, sed alio Presbyteri ad Synodos vocarentur. Secundò Episcopi Synodum diœcesanam mense Octobris congregabant pro reformatione morum, & coërcendis Sacerdotibus, Abbatibus, & aliis clericis, si collapsa erat disciplina sacrorum Canonum, vt sæpiùs legitur *in* 18. *dist.* In his autem Synodis Episcopi nihil poterant statuere contra ius commune, & quod canonicis obuiaret institutis, vt in præsenti textu docetur, & *in cap. finali, de officio Archipresb. Clement. ne Romani, de electione*, docet pluribus relatis Acuña *in* 18. *dist.* circa causas etiam grauiores aliquid statuere in ipsis synodis permissum non est, veluti circa causas fidei, sacramentorum, & similes; quia earum cognitio iudicio Ecclesiæ vniuersalis, & Rom. Pontificis reseruata est, *cap. maiores, de baptismo.* Nec contrarium probat textus *in cap. ad abolendam, de hæreticis*, vbi hæretici condemnantur, & iudicantur in Concilio prouinciali, vel Synodo diœcesana. Nam respondetur, in eo textu non statui, Concilium prouinciale, seu diœcesanum, posse definire aliquid circa fidem; sed tantùm affirmari, quod potest iudicare, an aliquis inciderit in hæresim, vel non; quod & Episcopus per se tanquam Ordinarius Inquisitor facere poterat, *cap. si accusatus, de hæreticis in* 6. docent Bellarminus & Acuña *vbi supra*, Filesacus *in cap.* 1. *de officio Ordin.* & nos *in eod. cap.* notabimus. Circa alias verò causas etiam graues poterit Episcopus in simili Synodo statuta facere, etiam præter ius, idest in casibus, quibus iure communi cautum aliquid, aut statutum non est. Barbosa *dict. allegat.* 93. Nec tunc obstat textus *in cap.* 2. *de locato*, vbi statuta synodalia clerici seruare non tenentur: ergo Episcopus in Synodo sua diœcesana nihil contra, vel præter ius statuere potest. Quia huic decisioni respondendum est, ibi Episcopum statuisse contra ius commune; nam cùm iure communi attento quilibet sacerdos habeat liberam facultatem locandi fructus sui beneficij, Episcopus statuendo contrarium, ne possit eos locare, contra ius commune statuit, & sic tale statutum non sustinetur, nisi clerici adessent, & consentirent; tunc enim quia renunciasse videntur iuri suo, ideo simile statutum sustinetur: ad synodum autem diœcesanam

venire tenentur, & vocandi sunt Presbyteri parochias habentes, Archipresbyteri rurales, Abbates, & alij expressi in Concil. Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 2. & si venire contempserint, censurâ ecclesiasticâ sunt percellendi, sicut alij, qui ad Concilium generale, vel prouinciale venire contemnunt, *cap. Episcopi*, *cap. Episcopus*, 18. *dist.* vnde rectè in præsenti docet Innocentius Sacerdotes, & Abbates teneri ad Synodum venire, aliàs censuris ecclesiasticis esse percellendos.

8. EXPONUNTUR TEXTUS SUPRA EXPENSI. Nec tuoc obstat textus *in d. cap. fin.* 18. *cap. fin.* 18. *q.* 2. Pro quorum conciliatione cum hoc textu discrimen est constituendum inter Abbates, qui monasteriis præfecti habent populum, vel Ecclesiam cum cura animarum; isti enim debent ad Synodum venire, eùm ratione populi subiecti sint lege diœcesana Episcopo, vt alij Plebani sæculares, *cap. dilectus, de officio Ordin.* & inter Abbates, qui populum non habent; illi enim non tenentur ad Synodum venire, vt io dicto Concilio Turonensi statutum est. Etiam Abbates exempti non tenentur ad Synodum venire, *cap nimis, de excessib. Prælator.* & si habent capellas sibi subiectas, non ipsi, sed capellani ad Synodum venire coguntur: docent Petrus Gregor. *in dict. cap. conquerente*, *cap.* 14. Tamburinus *dict. disp.* 24. *quæst.* 5. vnde noster textus accipiendus est casu, quo Abbates non erant exempti, sed habebant Ecclesias parochiales, quarum ratione lege diœcesana tenebantur obedientiam, & reuerentiam Episcopo præstare, vt in vltimis verbis docetur: illi enim iuxta suprà dicta tenentur ad Synodum venire; textus verò suprà citati procedunt in Abbatibus, qui nec obedientiam, aut reuereotiam Episcopo præstabant.

Sed adhuc expositione eget textus *in can.* 7. *Concil. Altissiodorens.* in illis verbis: *Vt omnes Presbyteri ad Synodum conueniant, & Kalendis Nouembris omnes Abbates ad Concilium conueniant.* Ex quibus expressè deducitur, ad voam, eandemque Synodum non debere accedere Abbates, & sacerdotes: igitur non rectè in præsenti deciditur, simul, & æqualiter Abbates, & sacerdotes ad synodum accedere cogi. Pro huius canonis expositione sciendum est, Synodum diœcesanam non semel, sed bis congregari solere in anno, *can.* 38. *Apost.* Anacletus *epist.* 1. Concilium Nicænum primum *can.* 1. Agathense *can.* 71. *cap. peruenit* 6. *cap. de Conciliis*, 18. *dist.* Concil. Toletan. 3. *can.* 18. ibi: *Quod si propter loci longitudinem itineris non potuerint bis in anno celebrari, saltem semel celebrentur.* Turonense 2. *can.* 1. Regiense *can.* 4. Arausic. 1. *can.* 18. docent Souchetus *in notis ad Carnotensem, dict. epist.* 61. In prima Synodo tantùm de instruendis sacerdotibus in theologicis præceptis, & disciplina ecclesiastica, non verò de correctione morum tractabatur: in secunda verò agebatur de morum correctione, *cap. propter* 18. *distinct.* vnde in prima Abbates adesse non cogebantur; io secunda verò vocati venire teoebaotur. 9. EXPONITUR CAN. 7. CONCILII ALTISSIOD.

CAPVT X.

Idem *Sancti* [a] *Stephani*, & *Sancti* [b] *Proculi Abbat. Bononien.*

CVm in Ecclesiis sancti [c] Victoris, & Sancti Ioannis de Monte. *Et infrà*: Nos igitur ad reformationem earumdem Ecclesiarum, quæ peccatis exigentibus, & in temporalibus diminutæ, & in spiritualibus sunt multipliciter collapsæ, diligenti solicitudine intendentes, vniuersis Canonicis dedimus firmiter in præceptis, vt Priori suo in his, quæ ad Deum pertinent, obediant. Cúmque omnes, quatuor dumtaxat exceptis, se parère velle eius monitis, & præceptis concorditer respondissent, prædicti quatuor se contra Priorem in superbiam erigentes, licèt de obedientia suo Priori præstanda præstitissent [d] corporaliter iuramentum, tamen exhibiti iuramenti, & districtæ præceptionis immemores, suo Priori per omnia restiterunt; & cùm pro contumacia sua nequiuissent ad debitam obedientiam reuocari, dictus Prior in eos, dictante iustitiâ, [e] excommunicationis sententiam promulgauit. Cùm igitur præfati Canonici ad Sed. Ap. accessissent, per scripturas authenticas ex multorum Prælatorum testimonio effecti de ipsorum contumacia certiores, recepto secundùm formam Ecclesiæ ab eis corporaliter iuramento, ipsis fecimus absolutionis beneficium impendi, præcipentes eis sub debito [f] iuramenti, vt ad claustrum suum, de quo exierant, redeuntes, Priori suo secundùm Deum deuotè, ac humiliter obedirent. Nolentes igitur, quod iidem Canonici tam effrenatâ deinceps libertate vagentur, disc. v. per Ap. s. m. quat. nostrâ freti authoritate præfatos Canonicos, vt ad Prioris sui obedientiam reuertantur, sublato cuiusvis ap. diffugio, per cens. eccl. compellatis; & ne de sua possint contumacia gloriari, cogatis eos, si videritis expedire, vt iuramentum, quod de parendo mandatis Prioris, quod pro absolutionis beneficio impendendo superbè negauerant, humiliter præstent, alioquin eos de fratrum ipsorum consortio penitus [g] excludatis.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a *SAncti Stephani.*] Ita legitur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. monasterium autem Sancti Stephani est Ordinis S. Benedicti in ciuitate Bononiensi, retrò centum annis ante Cassinense monasterium ædificatum à Sancto Petronio Episcopo, & Patrono ciuitatis Bononiæ, cuius amplitudinem refert Yepes *tomo 6. chronic. D. Benedicti, pag.* 391.

2. b *Sancti Proculi.*] Monasterium etiam sancti Proculi est eiusdem Ordinis D. Benedicti, vt testantur Vghellius *in Italia sacra, tomo 2. in Ecclesia Bononiensi.* Huius etiam Ecclesiæ mentio fit *in cap. dilectus, de rescriptis.*

3. c *Sancti Victoris, & Sancti Ioannis de Monte.*] Ecclesia hæc est Canonicorum Regularium Ordinis D.Augustini, in monte Oliueto nuncupata: constructa fuit à S. Petronio Episcopo Bononiensi, vt refert Sigonius de Episcopis Bononiensibus *lib.* 1. *in actib. ipsius*, & ex eo Pennotus *lib.* 2. *cap.*23. *num.*3. *historia canonicorum regularium.* Ecclesia etiam Sancti Victoris Canonicorum Regularium eiusdem ferè antiquitatis est, vt de ea plura referens tradit Pennotus *vbi suprà*: istæ Ecclesiæ postea vnitæ fuerunt variis ex causis, quas refert Pennotus *vbi suprà, lib.* 3. *cap.* 14. *per totum.*

4. d *Corporaliter iuramentum.*] De hac forma iuramenti plura adducam *in cap. fin. de iurament. calumn.*

5. e *Excommunicationis sententia.*] Ex hoc textu facilè deducitur, Priorem Ecclesiæ regularis posse excommunicare subditos, suspendere, & interdicere; quod etiam probatur *ex cap. sicut, de simonia*: & Abbatibus regularibus iam à temporibus Primitiuæ Ecclesiæ idem permissum esse, docet Benedictus Haæpthenus *lib.*8. *disquisit. monastic. cap.*1. & 2. Suarez *de censuris disput.* 2. *sect.* 2. *n.*8. Gibalinus *eod. tract. disquisit.* 3. *q.* 3.

6. f *Debito iuramenti.*] Licèt periuri ad nouum iuramentum præstandum non admittantur, *cap. paruuli* 14.22. *q.*5. Farinacius *de testibus q.*56. *art.*5. Iulius Clarus §. *periurium, verbo Repellatur*; tamen cùm iuramentum necessarium est, & illis in onus iniunctum, iurare coguntur. Butrius hîc *num.*18. Sanchez *lib.* 3. *summa, cap.* 3. *num* 4.

g *Excludatis.*] Hæc est vltima, & grauissima pœna Regularium, eiectio videlicet è monasterio, cùm monachi sunt incorrigibiles. Eam in suis regulis statuerunt Macharius ibi: *Qui nec sic se emendauerit, extraneus habeatur.* Et numero 28. ibi: *Si fuerit aliquis tam durus, tam alienus à timore Domini, vt tot castigationibus, & tot remissionibus non emendetur, proiiciatur à monasterio.* Pachomius *art.* 84. Sanctus Benedictus *cap.* 28. *de incorrigibilibus*: hanc pœnam approbarunt Patres Concilij Aquisgran. *can.* 134. *Postremo*, inquiunt, *si inemendabiles, & incorrigibiles apparuerint, ne per plures eorum dira serpant contagia, necesse est, vt à cæterorum societate, vtpote oues morbidæ, secreti, antè per sententiam Episcopi deducantur, vt ab eo canonica auctoritate publicè damnentur.* Innocentius III. *in cap. cùm ad monasterium*, Honorius III. *in cap. fin. de statu monachorum*, Alexander III. relatus *in cap. relatum* 7. *nec clerici, vel monachi.* Congregatio Concilij Vrbani VIII. iussu edita his verbis: *Vt in posterum è Religionibus nullus legitimè professus eiici possit, nisi sit verè incorrigibilis. Verè autem incorrigibilis minimè censeatur, nisi non solum concurrant ea omnia, quæ ad hoc ex iuris communis dispositione requiruntur, sublatis hac in parte statutis, & constitutionibus quibuscumque in religionibus, & ordinibus, etiam à Sede Apostolica approbatis, & confirmatis; verùm etiam vnius anni spatio probetur in carceribus: proindeque vnaquæque religio priuatos habeat carceres in qualibet saltem Prouincia; elapso autem anno, si nihilominus non resipuerit, sed animo indurato in sua pertinacia perseuerauerit, ne contagione pestifera plurimos perdat, tanquam pecus morbida, ac membrum putre separari tandem possit, sed in ipsomet Capitulo generali tantùm, de consilio, & assensu sex Patrum ex grauioribus Religionis eligendorum in singulis Capitulis, vel Congregationibus generalibus: tuncque non nisi instructo secundùm eorum stylum, & constitutiones processu, & planè probatis causis expulsionis ad sacrorum canonum præscriptum.* Plura de hac eiectionis pœna tradunt Haæpthenus *lib.*8. *disquisit. monast. disquisit.* 7. Gibalinus *de clausur. disquisit.* 2. *cap.*4 §.8. Tamburinus *de iure Abbatum tomo* 3. *disp.* 8. *quæst.* 7. Hurtad. *p.* 2. *de congr. lib. vltimo, resol.* 1. & nos *in cap. finali, de regul.* 7.

CAPVT XI.

Honorius III.[a] *Dilecto fr.*[b] *G. Presbyt. Card. & Capitulo Ecclesiæ S. Laurentij in*[c] *Damaso.*

HIs, quæ pro Ecclesia S. Laurentij in Damaso ex parte tua; & Capellanis tibi subiectis ex altera, super[d] scrutinio, manuali obedientiâ, correctione, interdicto, & excommunicatione, aliisque articulis fuere coram nobis proposita, diligentèr auditis, sententiando decreuimus, vt earumdem capellarum Presbyteri, & clerici Cardinali, qui nunc est in ipsa Ecclesia, & qui pro tempore fuerit, manualem[e] obedientiam, & reuerentiam, & honorificentiam omnem exhibeant; & ad Ecclesiam ipsam pro scrutinio, baptismo, & capitulo celebrandis conueniant temporibus consuetis, correctionem ipsius Cardinalis recipientes humiliter, & excommunicationis, & interdicti, vel suspensionis sententias, quas tulerit in eos, & Ecclesias eorundem, inuiolabiliter obseruantes.[f] Quando autem Ecclesia ipsa Cardinali vacabit, Capellani, & clerici memorati

nihilominus eidem Ecclesiæ reuerenter exhibeant omnia supradicta, eo dumtaxat excepto, quod de correctione, excommunicatione, & suspensione ipsorum pro bono pacis, nostræ prouidentiæ reseruamus.

NOTÆ.

1. a *Honorius tertius.*] In quinta collectione ita legitur: in sexta verò habetur, *Honorius tertius G. Presbytero Cardinali, & Capitulo S. Laurentij in Damaso:* sed ex vtraque vera inscriptio ita restituenda est: *dilecto filio G. Presbytero Cardinali, & Capitulo S. Laurentij in Damaso:* emendandum enim est *filio*, non *fratri*; nam licèt cùm Pontifex scribit simul Cardinalibus Episcopis, & Presbyteris, eos fratres appellet, *cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi, cap. in Genesi, in fine, de election. cap. 1. de offic. Legati, in 6. extrauagant. Execrabilis, §. nos, de prebendis,* docet Antonius Augustinus *in emendat. Grat. dial. 5.* tamen cùm Presbyteris Cardinalibus tantùm scribit, non fratres, sed filios eos appellat, *cap. Raynaldus,* ibi: *Dilectus fil. noster, de testam. cap. 1. de supplenda neglig.* notarunt post alios Anast. Germon. *de indultis Cardin. §. dilecto, num. 22.* Barbosa *lib. 1. iuris eccles. cap. 4. num. 6.* & nos *in cap. quàm graui, de crimine falsi.* Quare cùm in præsenti Honorius rescribat Cardinali, qui tantùm Presbyter erat, filium, non fratrem appellare debebat.

2. b *G.*] Gallo videlicet, qui creatus fuit Cardinalis ab Innocentio III. & ab Honorio tertio titulo S. Laurentij adscriptus fuit, vt ex Onuphrio, & aliis notauit Ciron. *in præsenti,* & refert Ciaconius *in eius vita.* Titulus S. Laurentij est Presbyteri Cardinalis, & spectat ad Basilicam Patriarchalem S. Petri, vt refert Cobelius *in notit. Cardin. cap. 6.*

3. c *In Damaso.*] Ecclesia Sancti Laurentij ita dicta est, quia à Pontif. Damaso constructa, & dicata fuit, vtriusque reliquiis, vasibus, & ornamentis dotata: eam collapsam Cardinalis Biarius reædificauit, & in Ecclesiam Collegialem erexit. Huius Ecclesiæ Capitulo rescripsit Honorius *in præsenti.*

4. d *Scrutinio.*] Dictum ab scrutando scrutinium, quia perscrutandum erat in iis, qui accedebant ad Sacramenta, vtrum admittendi essent, vel non. In duobus Sacramentis scrutinium obseruari legimus; in Ordine videlicet, *cap. vnico, de scrutinio in Ordine,* de quo in præsenti non agitur, quia cùm Petrus Gallus tantùm esset Presbyter Cardinalis, ordines conferre non valebat. Scrutinium etiam olim adhibebatur in Baptismo. Postquam enim catechumeni nomen suum dederant, dum in catechesi persistebant, per quadragesimam septem scrutinia fiebant antequam ad baptismum admitterentur. Albinus Flaccus *de Diuinis officiis cap. 19. de baptism. Nec hoc omittendum est, quod Romani infra quadragesimam sex scrutinia celebrant, & hodie septimum.* Concilium Mogunt. 2. *can. 3. Sacramenta itaque baptismatis volumus vt iugiter, & concorditer conseruentur, idest scrutinium ad ordinem baptismatis, sicut in decretis Leonis Papæ in duobus continetur capitulis.* Rupertus Abbas *lib. 4 de Diuinis officiis, cap. 18. Ergo ferè nouem Ecclesia celebrantur initia, quæ appellantur scrutinia. Scrutinia verò dicuntur ab scrutando, quia perscrutandum erat in his, qui accedebant, ne qua radix amaritudinis subesset.* Plura de hoc scrutinio congesserunt Cellotius *lib. 6. de hierarch. cap. 25. §. 1.* Ios. Vicecomes *de rit. bapt. lib. 3. cap. 21. cum sequent.* Cironius *in parat. ad tit. de baptismo,* Lindembrogius *in glossario legum antiquar. verbo Scrutinium,* Kochier *in face histor. cap. 55.* Zerda *in aduers. cap. 85.* Hug. Menard. *in notis ad Sacrament. D. Gregorij, fol. 138.* Et cùm hoc scrutinium fieret ab eo, qui Ecclesiæ præerat, vbi baptismus solenniter administrandus erat, *cap. dilectus, de capellis monach.* ideo Presbyter Cardinalis, qui in Ecclesia S. Laurentij debebat ipsum solenniter ministrare, iustè asserebat scrutinium ab eo esse faciendum, eiusque capellanum ad aliud procedere non posse; sed in eo & aliis, quæ ad regimen ipsius Ecclesiæ spectabant, illi parêre debebat.

e *Obedientiam.*] Idest ministerium, & administrationem, vt ait Innoc. III. *lib. 1. epist. 281.* & hîc exponit Cironius. 5.

f *Quando autem.*] Hanc textus partem exponemus *in cap. cùm olim, hoc tit.*

COMMENTARIVM.

Ex hac decisione communiter, & rectè colligitur, Presbyteros Cardinales habere in suis titulis, siue Ecclesiis, omnem iurisdictionem; & capellanos ipsorum illis debere obedientiam præstare; ita enim vltra ordinarios, & congestos à Barbosa in præsenti, docent Cironius *in notis ad hunc textum,* Germonius *de indultis Cardin. §. tam ratione,* Barbosa *lib. 1. iuris eccles. cap. 4. num. 33.* Cohelius *in notit. Cardin. cap. 16. priuil. 14.* Lotherius *de re benef. lib. 1. q. 8. & 16.* Ad eius tamen expositionem sciendum est, Cardinales dictos fuisse à cardine, quia sicut ostium regitur per cardinem, ita Ecclesia per Collegium, & Senatum Cardinalium. Anacletus *in cap. sacrosancta, 22. dist.* Illustrant Lælius Zecchus *de Republ. Eccles. p. 2.* Petrus Gregorius *lib. 5. syntag. cap. 4.* Pater Serlogus *tomo 3. in Cantica, pag. 495.* Kochier *in face histor. centur. 2. cap. 57.* Buseus *de statibus hominum, verbo Cardinalium;* & eorum dignitatem à iure diuino originem duxisse innuit Innocentius *in dicto cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi;* quem ita accipit Eugenius IV. *in constitutione 5. §. 4.* Cuius verba refert Cohelius *vbi suprà, cap. 1.* & dicemus *in cap. 2. de clericis non resid.* Illud autem in comperto est, iam primis Ecclesiæ temporibus Cardinalium mentionem reperiri, vt in Concilio Rom. à B. Syluestro celebrato anno 324. referente Baronio *tomo 3. annal. eod. anno,* & in Concilio Niceno relato *in cap. Præsul 2. q. 4.* notarunt Baronius *anno 1540.* Roussellius *lib. 2. histor. Pontif. iurisd. c. 10.* Deinde sciendum est, numerum Cardinalium pro temporum varietate diuersum fuisse: aliquando enim septuagintaduo, viginti, & triginta fuere, donec constitutione Sixti V. relata in bullario *tomo 2. constit. 50. § 4.* statutum fuit, vt vltra septuaginta non eligerentur. Pontificem tamen posse in hac constitutione dispensare, iam notarunt Mandosius, Lælius Zecchus, & alij relati à Cobelio *vbi suprà, cap. 3.* Cardinalium ordo triplex est, Episcoporum videlicet, Presbyterorum, & Diaconorum. Episcopi Cardinales instituti fuerunt vt septem diebus hebdomadæ sacra facerent, vt refert Anast. Bibliothec. *in vita Stephani,* ibi: *Hic constituit, vt omni die Dominico à septem Episcopis*

6.

copis Cardinalibus hebdomadariis, qui in Ecclesia S. Saluatoris obseruant, Missarum solemnia super altare Beati Petri celebrarentur. Isti antem septem Episcopi designsti fuerunt, Ostiensis, Syluæ Candidæ, Portucosis, Sabious, Prænestious, Albanus, Tusculanus; qnorum titulos, & officia refert Cohelius *vbi suprà*, *cap. 5.* Presbyteri Cardinales instituti fuerunt, vt in Ecclesiis, & suis titulis sacramenta administrarent: eorum titulos pen diuersitate temporum institutos refert Cnbelins *vbi suprà*, *cap. 6.* Diaconi Cardinales designsti fuerunt, vt viduis, pupillis, & aliis fidelibus egenis ex Christianornm eleemnsynis per reginnes subuenirent: & quia vrbs Romæ post Neronis incendium septem Reglonibns constabat, ideò septem Diaconi ibi præpositi Regionsrij dicti fuerunt, non tamen sacramenta illi administrare poterant, *cap. Diaconi*, *93. dist.* de quibus varia congessit Cohelius *vbi suprà*, *cap. 7.* Presbyteri verò Cardinales, non solùm sacrameota administrare valebant, verùm & omnem iurisdictionem in suis titulis exercebant, vt in boc textu docetur, & probatur ex constitutinne Inannis VIII. relata à Baronio *tomo* 1n. *anno* 882. Possunt etiam conferre beneficia vacantia in ipsis Ecclesiis. Lotherius *vbi suprà*, *q. 8. & 16.* plura Bsrbosa *de iure eccles. lib. 1. cap. 4.* charitatiuum subsidium petere ab ipsis capellanis titulnrum valent. Bellentinus *de charit. subsid. q. 3. per totam*; tandemque omnem iurisdictionem Episcopalem, exceptâ ordinis potestate, in eis obnnent, vt Cohelius, Germonins, & Barbosa *vbi proximè* docent. Vnde rectè io præsenti textu Hnnnrius III. statuit „Canonicos, & Capellanos Ecclesiæ tituli S. Laurentij obedientiam, & reuerentiam, tam in scrutinio, quàm in correctinne Presbytero Cardioall tituli ipsius Ecclesiæ præstare debere.

CAPVT XII.

[a] Idem *Abbati de Lapide Sancti Michaëlis Halberstad. diœc.*

Dilecta in Christo filia [b] Abbatissa Quidliburgen. transmissâ nobis petitione monstrauit, quod cùm ipsa plerumque [c] canonicas suas, & [d] clericos suæ iurisdictioni subiectos propter inobedientias, & culpas eorum ab officio, & beneficio suspendat, & iidem confisi ex eo, quod eadem Abbatissa eos excommunicare non potest, suspensionem huiusmodi non obseruant, proptet quod ipsorum excessus remanent incorrecti. Quocirca disc. t. m. quatenus dictas canonicas, & clericos, vt Abbatissæ præfatæ obedientiam & reuerentiam debitam impendentes, eius salubria monita, & mandata obseruent, monitione præmissâ per censuras ecclesiasticas, appellatione remotâ, compellas.

NOTÆ.

1. a Abbati.] Its legitur in quinta collectione, Hnnorij III. apud Inuocentium Cironium: In sexta autem legitur, *Abbati S. Michaëlis Abradensis diœcesis*: sed vtiobique mendosè; legendum enim est, *Abricensi*: Abribantum enim, siue Abricensis diœcesis est suffrsganea Rhntomsg. In ea diœcesi S. Anberto eins Episcopo cùm apparuisset Archangelus Michaël, in eius bonorem in loeo, qui vulgò *Tumba* vocatur, Ecclesiam ennstruxit, vt refert Chenu *in serie Præsulum Abricensium*: ibi postea ædificatum fuit monasterinm Ordinis D. Benedicti, de quo plura Yepes *in chronic. D. Benedicti*, *tomo 5. anno* 709. *in fin.* hulus monasterij Abbati missa est præsens decisio, vt iam nntauit Renatus Chopinus *lib. 1. sacra politia*, *tit. 7 num. 17.*

2. b *Abbatissa.*] Dicitur superior, quæ præest sanctimonialisbus, siue virginibus Deo dicatis: sicut enim à voee Syriaca *Abba*, hne est pater, dicitur superinr mnnachnrum Abbas, vt probaui *in cap. 1. de atate, & qualitate*: ita mster mnnialinm, licèt non omni cum pnprietate, dicitur Abbatissa: nnn autem appellatur Virginum maxima, vt sacra à prufanis distinguantur: virginnm enim Vestslinm mater dicebatur Virgn maxima. Sueton. *in Domitian. cap. 8.* ibi: *Mox Corneliam virginum maximam absolutam olim, debinc longo internallo repetitam, atque conuictam defodi imperauit.* Et *in Cæsare*, *cap. 83.* ibi: *Demandaueratque virgini Vestali maxima.* Lampridius *in Heliogabalo*, ibi: *Quamuis virgo maxima falsò monstrauerat.* Carolus Sigonins *de antiquo iure Rom. cap. 19.* refert Numam qustuor virgines Vestales institoisse cum Vestalium maxima. D. Ambrosins *in epistola ad Valentiniam.* Mareellus Donatus *in Sueton. ad August. cap. 100.* Ne etgo sacra miscerentor pnfanis, ita vt confunderentur sacræ virgines cum Vestalibus, Sanctimonialium superiores Abbatissæ dictæ fuerunt: notauit Vossius *de vitiis sermonum lib. 1. cap. 6.*

c *Liburgensi.*] Ita legendum esse existimauit Cirnnius *in præsenti*; sed noo rectè, pntiùs enim legendum est, *Brundicensis*, quod monasterium in Germania construxit S. Meinulphns temporibus Ludnuici Regis Galliæ, vt refert Surius *in eius vita*; & ita emendandum esse hunc texmm existimauit Hallier. *de sacris election. sect. 4. cap. 1. §. 7.* 3.

d *Canonicas.*] Canonicatum mentio obuia est apnd Scriptores Flandriæ, & Germaniæ; In eis 4.
enim proninciis frequenter monasteria Canonicarum construebantor; in quibus obseruabatur regula D. Augustini, aut D. Benedicti, vt referunt Pennotus *lib. 2. hist. canonic. regul.* Yepes *in chron. D. Benedicti*, *tomo 2. anno* 647. aliquandn in eis virgines ineludebantur, non tantùm vt monasticam vitam pnfiterentur, verùm vt postea à parentibns nnptiis traderentur: vnde hæc monasteria vulgò dicebantur *de Canonissas y Damiselas.* Yepes *vbi suprà*, & *tomo 5. anno* 994. In his monasteriis Abbatissa non snlùm potestatem habebat in ipsas canonicas, verùm etiam io clericos, &

 capellanos

capellanos ipsarum, vt probatur ex libro Prouinciale omnium Ecclesiatom appellato, addncto ab Yepes *d. tom.* 5. ibi: *Pro parte dilecta in Christo filiæ Abbatissæ monasterij Torensis, Ordinis S. Benedicti, Leodiensis diœcesis, in quo etiam præter dilectas in Christo filias inibi canonissas ipsa dumtaxat Abbatissa dictum Ordinem expresse profiteri consueuit, & aliqui sæculares clerici canonicatus, & præbendas ibidem obtinentes, ac Capitulum insimul facientes, fore noscuntur.* Istis etiam canonicis aliquando assignabantur præbendæ Ecclesiarum Cathedralium in alimoniam, & sustentationem ipsarum: Concilium Rhemense sub Eugenio III. *can.* 4. ibi: *Sanctimoniales, & mulieres, quæ canonicæ vocantur, in claustro assiduè permanentes, communi refectorio, & dormitorio sint contenta; & relictis præbendis aliis, propriis necessitatibus earum de communi prouideatur.* Notarunt Bosqnetus *ad Innocentium III. epist.* 138. Istarum etiam canonissarum mentio extat *in cap. fin.* 12. *q.* 5. *cap. perniciosam* 18. *q.* 2. Concilio Csbilon. 2. sub Carolo, *can.* 53. nouella Iustiniani 59. plura de illis Germonius *lib.* 2. *de sacror. immunit. cap.* 8. *num.* 20. Hallierius *d.* § 9. *pag.* 512. Gibalin. *de clausur. disq.* 2. *cap.* 3. §. 2. *consect.* 4. & Acuña *in cap. relatum*, 81. *dist.* Drckerus *lib.* 1. *differtat.* 13. Tondutus 2. *p. resolution. canon. cap.* 3. §. 4. Filesacus *in cap. irrefragabili* 13. §. 7 *de offic. ordin.* Bibliotheca Præmonstratensis *tomo* 1. *lib.* 1. *sect.* 16.

COMMENTARIVM.

5. CONCLVSIO DEDVCITVR, ET PROBATVR.

EX hoc textu talis deducitur conclusio: *Abbatissa subditos excommunicare non potest; suspendere autem ab efficio, & beneficio valet, si sibi obedientiam, & reuerentiam non præstent.* Probant textus *in cap. noua, de pœnitentiis, & remissionibus, cap. de monialibus, de sententia excommunicat.* Consonsi de iure Regio lex 26. *tit.* 3. *part.* 1. Illustrant vltrs congestos à Bsrbosa *in præsenti*, Cæsar *de ecclesiastic. hierarch.* §. 2. *num.* 26. Susrez *tomo* 5. *de censuris, disp.* 2. *sect.* 3. *num.* 5. Hugolin. *eod. tract. tabula* 2. *cap.* 2. §. 7. Anguianus *lib.* 2. *de legib. cap.* 24. *num.* 21. Diana 5. *p. tract.* 9. *resolut.* 16. & 8. *parte, tract.* 1. *resolut.* 39. Victoria *relect.* 2. *de potest. Eccles. q.* 2. *num.* 3. Fragoso *de regimine, tomo* 1. *in introduct.* §. 2. *num.* 20. & latiùs *tomo* 2. *lib.* 11. *disput.* 24. §. 6. *num.* 6. Turrecremata *lib.* 1. *summæ, cap.* 96. *num.* 10. Chopinus *lib.* 1. *monast. tit.* 2. *num.* 5. Turrianus *lib.* 8. *pro explanat. Clementis, cap.* 19. Bruno Chassaing. *de priuileg. regul. tract.* 3. *cap.* 4. *propositione* 1. P. Gregor. *lib.* 7. *de repub. cap.* 11. *num.* 12. Bosquetus *ad Innocentium lib.* 1. *epist.* 124. Tamburinus plures referens *de iure Abbatissar. disp.* 7. *q.* 4. & *disp.* 32. *per totam*, Marcus Antonius *lib.* 3. *instit. tit.* 3. *num. fin.* Bsron. *anno* 173. *num.* 39. & 174. *num.* 10. & 175. *n.* 25. Germonius *lib.* 3. *de sacr. immunit. cap.* 10. *ad finem.*

6. TRADITVR RATIO DVBITANDI.

Sed aduersùs hanc conclusionem sic argumentor: Fœminæ incapaces sunt ratione sexus, iurisdictionis, *l. cùm Prætor*, §. *moribus, ff. de iudiciis, l. fœminæ, ff. de reg. iur.* vbi plura P. Faber, & Gothofred. *cap. mulierem*, 33. *q.* 5. Donel. *lib.* 17. *comm. cap.* 24. Cuiac. *lib.* 13. *obseru. cap.* 23. dicemus *in cap. dilecti, de arbitris*; quia consilium earum fragile est, *l. si pater, C. de sponsalibus.* Aristotel. *lib.* 1. *politic. cap. vltimo*, plura Tiraquel. *l.* 1. *connubial. num.* 65. Sunt etiam vindictæ cupidæ. D. Chrysost. *in homil. de decollat. D. Ioannis*, Iuuenal. *satyr.* 13. ibi:

——Vindictâ
Nemo magis gaudet quàm fœmina.

Suntque valde crudeles. Chrysostom. *dict. homil.* ibi: *Ego quidem existimo nullam esse in hoc mundo bestiam comparabilem mulieri crudeli.* Tibullus ibi:

Ferarum omnium immitior fœmina.
Ah crudele genus, nec fidum fœmina nomen!

Menander Græcus ait: Qualis leenæ, est mulieris crudelitas. Virgilius *lib.* 4. *Æneid.* ibi:

Non potui abreptum diuellere corpus, & vndis
Spargere: non socios, non ipsum absumere ferro
Ascanium, patrisque epulandum apponere mensis.

Vnde in omnibus ferè prouinciis, à dignitatibus iurisdictionem annexam habentibus arcentur, vt probant Arniseus *tomo* 1. *Polit. lib.* 2. *de repub. cap.* 2. *sect.* 8. Bernegerus *in Tacitum q.* 192. P. Menochius *lib.* 1. *polit. cap.* 5. Salcedo *de regim. Principum lib.* 4. *cap.* 6. *dist.* 14. Marquez *in suo gubernator. cap.* 31. §. 2. igitur non rectè in præsenti docetur, Abbatissam hsbere iurisdictionem in clericos, & canonissas, posseque eos suspendere. Augetur hæc difficultas ex eo, nam si Abbatissa posset suspendere clericos, & canonicas suas, posset eos excommunicare, siquidem interdictum, & suspensio æqualiter censuræ sunt ac excommunicatio, *cap. quærenti, de verb. signif.* & qui non potest excommunicare, nec interdictum apponere, *cap. quæsiuit* 2. *de his, quæ fiunt à maiori*: igitur si Abbatissa potest clericos interdicere, & suspendere, poterit etiam excommunicare; aut si excommunicare eos non valet, nec interdicere, aut suspendere, argumento textus *in cap. cùm contingat, de foro competenti.*

7. POTESTAS CLAVIVM FOEMINIS NON COMPETIT.

Hac dubitandi ratione non obstante vera est præsens decisio, ad cuius expositionem sciendum est, eos tantùm potestatem clauium habere, quibus Dominus noster concessit; constat autem concessisse Apostolis, & eorum successoribus: & licèt Beata Virgo Maria dignior fuisset vniuersis Apostolis, & eorum successoribus, non tamen illi, sed Apostolis tradidit Dominus claues Regni cœlorum, *cap. noua, de pœnitent.* Vnde fœminæ nullo modo possunt clauium potestatem habere, vel ecclesiasticam iurisdictionem exercere, *d. cap. noua*; & si antiqua Ecclesiæ Concilia, veterumque Patrum responsa consulamus, inueniemus fœmineum sexum arctissimis limitibus constringi circa ecclesiastica officia, & ministeria. D. Clemens *lib.* 3. *const. cap.* 6. ait: *Non permittimus mulieres in Ecclesia docere, sed tantùm orare, & magistros audire.* PP. Concilij Carthaginensis 4. *can.* 99. prohibent mulieribus, quamuis doctrinâ, & castitate præfulgentibus, sacra ministeria tractare: & Concilio Nannet. *can.* 19. ita cauetur: *Cùm Apostolus dicat: Mulieres in Ecclesia taceant; non enim eis permittitur loqui: turpe est enim mulierem loqui in Ecclesia.* Concilio Laodiceno *can.* 4. ibi: *Non oportet mulieres ingredi ad altare.* In Clementina 1. de religiosis domibus prohibetur illis disputare de fide. Alia prosequuntur Hallierius *de sacris elect. pag.* 510. Ambianus *ad Tertul. de velandis virginibus, cap.* 9. *obseruat.* 1. Vnde nec ex Summi Pontificis speciali commissione posse fœminam potestatem clauium exercere, docent Cæsar *vbi suprà*, §. 2. licèt quamplures Theologi, & Canonistæ contrarium docuerint, quos sequitur Tamburinus *d. disp.* 32. *q.* 4.

Secundò

8. FOEMINÆ HABENT ALIQVALEM POTESTATEM.

Secundò sciendum, & præmittendum est, Abbatissas in suas moniales, & alias personas monasterio subiectas, siue viros, siue fœminas, tam clericos, quam laicos, habere, & exercere quandam potestatem, vt eas moneant, & corrigant, adeo vt in Concilio Cabilonensi secundo sub Carolo, *can.* 54. asseratur, Abbatissas in conspectu Dei rationem reddituras de ipsis monialibus: & in Concilio Turon. 2. *can.* 30. iubetur, vt ipsas custodire, & seruare quanta potuerint vigilantiâ decernent; sicut enim Abbas præest monachis ad rectam gubernationem, ita Abbatissa monialibus: hæc autem potestas non solùm œconomica est, vt matrumfamilias, cuius ratione tenentur victum, & vestitum illis præstare: Concilium Cabilon. 2. *can.* 54. & 58. Turon. 2. *can.* 26. Rhemense 2. *can.* 33. Aquisgran. 2. sub Ludouico *part.* 5. *cap.* 2. verùm & ratione finis, & obiecti in spiritualibus quodammodo iurisdictionem obtinent: possunt enim Abbatissæ sub obedientiæ præcepto monachis iubere actus humanos: & si contrà fecerint, pro rei qualitate, aut lethaliter, aut venialiter peccabunt. Tamburinus *d. disp.* 32. *q.* 1. Fragoso *d. disput.* 24 §. 6. *num.* 9. Pax Iordanus *tomo* 1. *lucubrationum*, *lib.* 5. *tit.* 4. & *tomo* 2. *lib.* 10. *tit.* 13. Leander *de censuris tract.* 1. *disput.* 2 *q.* 31. P. Mendo *de Ordin. Milit. disquisit.* 7. *q.* 4. *num* 46. fusè probat amicus noster Fr. Michaël Fuentes Cisterciensis Ordinis nunc Generalis, & in Academia Salmanticensi sacræ Theologiæ vespertinus Antecessor, *in discursu morali iuridico pro Abbatissa Burgensi de las Guelgas*. Possunt etiam moniales recipere ad professionem. Chopinus *lib.* 2 *monast. tit.* 2. *num.* 5. dispensare cum eis in ieiuniis, & esu carnis: Tamburinus *vbi suprà*, *q.* 8. & olim licentiam dare poterant egrediendi è monasterio: Synodus Trullana *can.* 46. vbi PP. permittunt asceticam vitam ducentibus, vt si necessitas ineuitabilis postulet, exeant cum benedictione, & cura Præpositæ. Concilium Cabilon 2. *can.* 62. vbi egressus monialibus interdicitur, nisi fortè pro aliqua causa, necessitate vrgente, & Abbatissa eas mittente; licèt hodie eam licentiam dare non possint, vt cum communi Interpretum sententia docet Gibalinus *de clausura disquisit.* 1. *cap.* 4 §. 5. Etiam beneficia conferre possunt, & clericos instituere institutione collatiua, non autem institutione authorizabili; & ita institutos beneficiis priuare. Tamburinus *dict. disp.* 32. *quæst.* 12. & etiam constituere beneficiarios, & approbare confessarios per Presbyterum à se deputatum, vt de Abbatissa Regalis monasterij de las Guelgas de Burgos, docent Fr. Manuel Rodriguez *tomo* 2. *qq. regul. quæst.* 44 *art.* 3. Flores de Mena *lib.* 1. *var. quæst.* 20. Leander *de sacr. tomo* 1. *tit.* 5. *disput.* 11. *quæst.* 46. Mendo *de Ordinibus Militarib. disp.* 7. *quæst.* 1. *num.* 46. Manrique *annal. anno* 1287. *cap.* 9. *num.* 2.

9 TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Ex quibus iam prouenit vera huius decisionis ratio. Cùm enim Abbatissa virtute potestatis, quam habet in Canonicas, & Capellanos monasterij, & clericos monasterio subiectos, possit eos iudicare, meritò suspendere, & interdicere valet; sed cùm potestas excommunicandi sit clauium Ecclesiæ, atque eius incapax sit fœmina ratione sexus, ideo nec dictos capellanos, nec moniales, siue canonicas excommunicare poterit, vt docent Viuianus, & Barbosa *in præsenti*. Accedit, nam nouum non est in iure, vt mulier ratione dignitatis quâ pollet, habeat iurisdictionem, vt *in cap. significauerunt*, *de rescriptis*, *cap. dilecti*, *de arbitris*; non tamen potestate excommunicandi ex ea vti posse, cùm hæc facultas à potestate clauium descendat: ergo rectè licèt in hoc textu ratione dignitatis iurisdictionem Abbatissa habeat; non tamen ideo potest excommunicationis sententiam proferre.

Nec obstat dubitandi ratio suprà perpensa; verum enim est, mulieres à iudicandi munere arceri ob sexus fragilitatem, & quia deceptionis faciles sunt, *l.* 2. §. *penult. ff. ad Velleian. l. si mulier*, *C. eod.* Ouidius: 10. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Vt corpus tenerum, mens sic infirma puellis;
Fortius ingenium suspicor esse viris.

Vnde Ambrosius *lib.* 7. *contra Gentes*, aiebat: *Spectata est in mulieribus sexus, sensiumque fragilitas, quæ eas sine iniuria a publicis muneribus excipit, maximè a iudiciali officio.* Nun me latet, Romæ Imperatorem Heliogabalum Senatum mulierum in colle Quirinali introduxisse; sed cùm omnia Senatusconsulta de matronali veste, & ornatu rogarentur, meritò sublatus fuit, vt referunt Lampridius *in Heliogabalo*, Flauius Vopiscus *in Aurelio*, Plutarchus *in compendio Numæ, & Lycurgi.* Iudicare ergo fœminæ nequeunt, nisi ratione dignitatis, quam obtinent, vt latè dicemus *in cap. dilecti, de arbitris.* Vnde in præsenti ratione dignitatis Abbatialis potest Abbatissa iurisdictionem exercere inter moniales, & clericos monasterio subiectos. Nec augmentum difficultatis aduersatur, cui sati faciunt Suarez *vbi supra*, *num.* 6. & Hugolinus §. 7. dicendo Honorium in præsenti non approbare suspensionem latam ab Abbatissa, immò potiùs iubere iudici delegato, vt exequeretur monita Abbatissæ, non autem vt ipsa per se interdictum apponeret, sed ad eius petitionem iudex delegatus. Suarium, & Hugolinum sequuntur Cæsar *de ecclesiast. hierarch. d.* §. 2. Barbos. *hic*, *in fin.* Hallier. *vbi supra*, *pag.* 518. Sed rectiùs responderi potest, interdictum, & suspensionem in hoc textu non importare censuram ecclesiasticam, sed lato modo accipi pro simplici quadam prohibitione facti, potiùs quàm iuris, quâ Presbyteris prohibetur in suis beneficiis, aut capellaniis ad tempus deseruire. Ita docent plures relati à Barbosa *hic*, *n.* 5. Tamburinus *d. disp.* 32. *q.* 5. Diana *part.* 8. *tractatu* 1. *resolut.* 39.

Sed superiori assertioni obstat textus *in cap. dilecta*, *de excessibus Prælatorum*, vbi Abbatissa Iotrensis Ecclesiæ comparuit coram Rom. Pontifice, & proposuit, quod clerici, qui sub ipsius potestate erant, habere sigillum intendebant, cùm antiquitus illud habere non consueuissent, nec Capitulum proprium obtinebant, vt sic sigillo vti possent: quibus propositis coram Honorio III. ipse Archidiacono Suessionensi rescripsit, vt si constaret eos sigillum antiquitus non habuisse, nullo modo permitteret sigillum fabricare. Ex quo textu expressè constat, Abbatissam nullam iurisdictionem habere in clericos monasterio subiectos; siquidem Abbatissa Iotrensis non poterat in eos animaduertere, aut eos suspendere; sed ipsa Abbatissa de clericorum excessibus conquesta fuit coram Rom. Pontifice: igitur quia nullam iurisdictionem habet Abbatissa, etiam ratione dignitatis, in eos. Huic difficultati respondendum est, quod licèt Abba- 11. INTELLIGITVR CAP. DILECTA, DE EXCESSIBVS PRÆLAT.

tissa

tissa possit suspendere clericos, & suas moniales; tamen si negotium, quod tractatur, spectat ad ipsam Abbatissam, quia nemo in causa propria iudex esse potest, *l. vnica*, *C. ne quis in sua causa*, cum aliis adductis ab Osuald. *lib.* 17. *ad Donellum, cap.* 1. *littera C.* debet superiorem adire. Vnde cùm *in dict. cap. dilecta*, intenderent clerici sigillum habere, & sic iurisdictionem obtinere, Abbatissa verò assereret ad eam iurisdictionem spectare; ideò non ipsa poterat in causa procedere, sed iudex competens adeundus erat.

CAPVT XIII.

Gregorius IX. *Patriarchæ* [a] *Grandensi.*

Dilecti filij Archiepiscopi, & Capitulum Castellan. suam ad nos querimoniam detulerunt, quod cùm à [b] Castellan. Episcopo exigeres iuramentum præter formam canonicam, quam cæteri Suffraganei Metropolitanis suis consueuere præstare, iidem conspicientes ex hoc Ecclesiæ suæ [c] præiudicium generari, ad Sedem Apostol. appellarunt. *Et infrà*: Cùm igitur non deceat alij te fecisse, quod ab alio fieri tibi nolles, mandamus, quatenus contentus formâ canonicâ, quam nos à Coëpiscopis nostris nobis immediatè subiectis recipimus, nihil ampliùs à Castellan. Episcopo obtentu alicuius consuetudinis exigas prætextu præstiti iuramenti, sciens nos eundem Episcopum ab huiusmodi iuramento, quoad alios articulos absoluisse, vel denuntiasse potiùs, non teneri.

NOTÆ.

1. a GRandensi.] De hoc Patriarcha egi *in cap. ex litteris, de officio deleg.*

b *Castellan.*] Idest Venetiarum; vna enim ex sex Regionibus Venetiarum olim dicebatur Castrum Oliboli, & posteà vna voce Castello appellatur; in quam Ecclesiam translata fuit anno 774. Cathedra Episcopalis Venetiarum, & eius Præsul dicebatur Episcopus Olibolensis vsque ad annum 1091. in quo Episcopus Henricus Contareous titulum assumpsit Episcopi Castellani: & sic iam temporibus Gregorij noni dicebatur Episcopus Castellanus in præsenti textu, & *in cap. inter, de causa possess.*

c *Præiudicium.*] His enim temporibus electio Episcoporum ad Capitulum spectabat; confirmatio verò ad Metropolitanum: vnde in præsenti casu Capituli, & Canonicorum intererat, ne Episcopus proprius grauaretur immodicè in obedientia Metropolitano præstanda, vt docet Balboa *in cap. nullus* 4. *num.* 13. *de iureiur.* huius textus commentarium dedi *in cap. significasti* 5. *de electione.* 2.

CAPVT XIV.

Idem [a] *Priori fratrum Prædicatorum, & Archid.* [b] *Rhegin.*

CVm olim causa. [c] *Et infrà*: Quocirca mandamus, quatenus licèt conuentus monasterij S. [d] Saluatoris Messanensis sint ipso iure hac vice eligendi potestate [e] priuati; de gratia tamen eligendi seu postulandi detis ipsis auctoritate nostra liberam facultatem, mandantes eisdem, vt cùm Ecclesia [f] Messan. vacet ad præsens, electionem suam confirmandam, prout de iure fuerit, vel etiam infirmandam, præsentent Capitulo Messanen.

NOTÆ.

1. a PRiori.] In Messanensi diœcesi est cœnobium B. Dominici Ordinis Prædicatorum, in colle Tyronis, operâ Reynaldi socij B. Dominici constructum, quod postea variis in locis translatum fuit, vt refert D. Rochus Pirro *tomo* 1. *Siciliæ sacræ, in Collegiis Ecclesiæ Messanensis, pag.* 391.

b *Rhegin.*] De hac Ecclesia plura adduxi *in cap. Venerabilis, de officio delegat.*

c *Et infrà.*] Huius textus integrâ caremus, quæ non modicam lucem huic decisioni præstaret.

2. d *Sancti Saluatoris.*] Ordinis D. Basilij, quod monasterium celebre est in Messanensi diœcesi: eius Abbas dicitur Archimandrita; idest Abbatum maximus. Rogerius enim primus Siciliæ, & Calabriæ Comes, Messanâ à Sarracenis ereptâ, monasterium illud construxit, & sub patrocinio S. Saluatoris dicauit. Rogerius eius filius illud ampliauit, & Archiepiscopo Messanensi illud subiecit. Temporibus autem Gregorij IX. obedientiam, & reuerentiam Episcopo præstabat, censumque persoluebat, donec à prædicta diœcesana iurisdictione exemptum fuit, & R. Pontifici immediatè subiectum à Sixto quarto in Bulla, cuius verba refert Dom. Rochus Pirro *tomo* 3. *Siciliæ sacræ*, vbi plura de origine, progressu, & dignitate huius Archimandritæ adducit.

e *Priuati.*] Quia elegerunt indignum, iuxta adducta *in cap. cum in cunctis*, §. *vlt. de elect.* vnde 3.

vnde ob renunciationem Abbatiæ factam à Macebario diutiùs ipsa dignitas vacauit, vsquedum suffectus fuit in eius locum Henchioius anno 1275. vt refert Pirro *vbi suprà*.

4. f *Messan.*] Decesserat enim Beratdus, seu Bernardus, cui successit Landon. vt refert Pirro *tomo* 1. *Sicilia sacra*, *pag.* 332. De hac Ecclesia Messanensi egi *in cap. Messana*, *de electione.*

Ex hoc textu communiter deducunt Interpretes, Capitulum Sede vacante posse infirmare, & confirmare electiones: quam doctrinam disputabimus *in cap.* 2. *ne Sede vacante*, *cap. simul* 33. *de simonia*, vbi proprius locus est eius assertionis. 5.

CAPVT XV.

[a] Idem *Archipresbytero Sanctæ Mariæ Maioris de Vrbe.*

STatuimus, vt Presbyteri primum locum, diaconi secundum, subdiaconi tertium, & sic de reliquis, obtineant ordinatim, etiamsi posteriùs admittantur. Et qui maior est ordine, etiamsi postea sit receptus, etiam in portione percipienda potiorem esse volumus, ac minores facere seruitia consueta.

NOTÆ.

a IDem.] Huius textus epigraphen illustraui *in cap. fin. de constitution.* vbi interpretatio, seu limitatio præsentis constitutionis traditur.

COMMENTARIVM.

1. CONCLVSIO DADVCITVR, ET PROBATVR. EX hac decisione communiter talis deducitur assertio: *Qui maior est ordine, licèt posterior in Ecclesia receptus, præfertur inferiori in gradu, qui illi præstare debet debita seruitia.* Probant textus *in cap. non oportet*, 65. *dist. cap. fin.* 89. *dist. cap. non oportet*, *cap. à Subdiacono*, 93. *distinct. cap. cùm olim*, *de consuetudine.* Synodus Romana sub Syluestro *can.* 7. Concilium Nicænum in editione 1. *can.* 18. in 2. *can.* 14. in Pisana *can.* 16. Concilium Andegau. *can.* 3. Arelatense 1. *can.* 14. Carthagin. 4. *can.* 34. *cap. peruenit*, *dist.* 94. *cap. vltimo*, *dist.* 75. *cap. Diaconos* 13 95. *distinct.* Arelat. 2. *can.* 15. *l. semper*, *ff. de iure immunit. l.* 1. *&* 2. *ff. de albo scrib. l. vlt. C. de tyron. lib.* 12. *l.* 1. *& per totum Cod. vt dignitatum ordo*, *lib.* 12. Illustrant vltra congestos à Barbosa hîc, Crespetius *in summa*, *verbo Ordo*, Antonius August. *in epitom. iuris lib.* 7. *tit.* 8. & *lib.* 8. *tit.* 7. Petrus Gregor. *in cap. vlt. de constitut.* Balsamon *in can.* 18. *Concily Nicæni*, & *in can.* 7. *sextæ Synodi*, Sauarus *ad Sidonium lib.* 1. *epist.* 12. *verbo Si mihi standi locum*, Hæpthen. *in vita S. Benedicti*, *prologom.* 18. §. 12. Æneas Siluius *in hist. Concily Basileens.* Grotius *lib.* 2. *de iure belli*, *cap.* 5. *numer.* 21. Rota apud Dianam *part.* 11. *pag.* 549. Baronius *anno* 402. vbi Spondanus *num.* 12. Acuña *in dict. cap. à subdiacono*, & *de Primatu Ecclesiæ Brachar. cap.* 7. Duaren. *lib.* 1. *de sacris Ecclés. cap.* 14. Chassaneus *in catal. pag.* 12. *consil.* 99. Azeuedus *in leg.* 77. *tit.* 5. *lib.* 2. *recopil.* Tiraquel. *de primog. in præfat. numer.* 152. Gratian. *disceptat. cap.* 106. *num.* 3. Seuerinus Binius *in notis ad Synodum Roman.* 2. *sub Syluestro*, *littera E.* Baronius *anno* 325. *num.* 20. D. Ioannes de Larrea *allegat.* 51. *& seq. num.* 8. Valenzuela *consil.* 34.

2. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO. Sed licèt hæc assertio ita illustrata vera sit, difficilis tamen redditur sequentibus considerationibus: & prima nascitur ex principio huius textus, ibi: *Statuimus*; vbi ius nouum statui videtur iuxta proprietatem verbi, *statuimus*, quod ius nouum importat, *cap. statuimus*, *de offic. legati*, *lib.* 6. *cap. cùm litigantes*, *de offic. Ordin. eod. lib. Clementin. vlt. de rescriptis*: nam plurimis retrò sæculis statutum inuenio, vt Presbyteri primum, Diaconi secundum, subdiaconi tertium, & sic reliqui inferiores obtineant gradus, *dict. cap. à subdiacono*, cum aliis suprà citatis: igitur non rectè asserit Gregorius in præsenti, nouiter statuere, vt prior in dignitate inferioribus, seu posterioribus præferatur. Secundò aduersùs eam partem, vbi docetur, maiorem in gradu in portione percipienda potiorem esse debere, obstat; nam in hoc textu tam Presbyteri, quàm Diaconi, simul erant canonici Ecclesiæ Sanctæ Mariæ: sed canonici, qui in vna Ecclesia deseruiunt, æqualiter debent stipendia percipere, *cap. cùm omnes*, *cap. cùm M. de constitution.* igitur Presbyteri non debent esse potiores Diaconis in portione recipienda. Tertiò aduersus vltimam partem assertionis, dum in ea affirmatur, inferiores in gradu maioribus debere præstare seruitia consueta, obstat; nam Presbyteri ab inferioribus non debent aliqua munera exigere, seu tributa petere. Concilium Toletanum *can.* 6. ergo nulla seruitia inferiores in superiori gradu constitutis præstare coguntur. Tandem difficilis redditur hæc assertio *ex cap.* 1. & ibi adductis, *hoc tit.* vbi docetur, priùs receptum omnibus antea admissis præferendum esse: ergo absque vlla distinctione gradus, siue Presbyteri, siue Diaconi recepti sint, maioritas ex temporis antiquitate, non verò ex gradu, seu ordine æstimanda est.

3. TRADITVR RATIO DECIDENDI. Quibus considerationibus minimè obstantibus defendenda est suprà tradita assertio, cuius ratio, præmissis quæ adduxi *in cap.* 1. *hoc tit.* ex eo nascitur; nam quemadmodum in Triomphante Ecclesia ordo hierarchicus seruatur, & maior in grado minorem antecellit, Dionysius *de Ecclesiast. hierarch. cap.* 5. D. Thomas 1. *part. quæstion.* 103. *art.* 2. Durantius *lib.* 2. *de ritib. cap.* 31. ita in Ecclesia militante, vbi ordo hierarchicus ad similitudinem cœlestis introductus est, debet etiam prioritas seruari, vt maior gradu minorem antecellat. Accedit, nam quid magis rationi consentaneum, quàm vt qui maiori pollet dignitate, primum locum obtineat: quod Imperatores variis legibus sanxerunt, pœnas refractariis

fractariis indicendo, *l.* 1. *&* 2. *C. Theodoſ. vt dignitat. ordo ſeruetur.* Carolus Magnus *lib.* 2. *capitular.* 290. Alexius Comnenus *in nouella*, apud Balſamon. *in can.* 18. *Concilij Nicæni*: plura Sauarus *ad Sidonium lib.* 1. *epiſt.* 11. *verbo Si mihi ſtandi locum*, Hermoſilla *in* 5. *part. gloſſ.* 2. *num.* 4. Valenzuela *conſilio* 34. *num.* 32. Gratianus, & D. Ioannes de Lattea *vbi ſuprà.* vnde cùm Preſbyter maior ſit in gradu, quàm Diaconus, & Diaconus ſubdiacono; ideo rectè deciditur præferendum eſſe ordine maiorem minori, non tantùm in ambulando, & ſedendo, verùm & ſuffragio præſtando. In rogandis verò ſententiis in Conciliis, aut Senatu non idem mos in omnibus prouinciis reperitur; aliquando enim prior in ordine vltimus ſententiam dicit; aliquando verò primus, vt refert Bernegerus *in Tacitum quæſt.* 58. *per totam.* Cùm ergo ſemper potiores, præſtantioreſque ſint, qui maiori dignitate, aut honore decorantur; ideo etiam in portione capienda, & obſequio illis præſtando, maiores habentur. Accedit, nam ideo Epiſcopus in Eccleſia ſublimiorem ſedem obtinet, Concilium Carthag. 4. *can.* 35. *Vt Epiſcopus in Eccleſia, & in conſeſſu Preſbyterorum ſublimior ſedeat*: & *cap. Epiſcopus* 10. 95. *diſt.* Plura Lantdmeter. *de veteri mon. cap.* 60. Vicecomes *de antiquis Miſſæ ritibus*, *lib.* 2. *cap* 43. Baronius *anno* 45. *num.* 11. Eſcobar *de reg. cap.* 24. *num.*91.

4. DISSOLVITVR PRIMA DIFFICVLTAS. Nec aduerſatur prima difficultas ſuprà adducta, quam intactam omnes repetentes in præſenti reliquerunt: vt autem illi ſatisfaciam, obſeruo circa ſubdiaconos, & reliquos in inferioribus gradibus conſtitutos, quin Diaconis, & Preſbyteris obedientiam, & reuerentiam præſtarent, nullam vnquam in Eccleſia controuerſiam extitiſſe: de Diaconis verò legimus ſæpe in ſeſſionibus, & aliis actibus Preſbyteris eſſe potiores, & prioritatem vindicare intendiſſe: de Diaconis vrbis Romæ conſtat ex traditis à Baronio *anno* 402. *num.* 45. de Diaconis Eccleſiæ Gallicanæ idem refert Seuerinus Binius *in notis ad Concilium Andegan. can.* 3. huius præſumptionis, & arrepti honoris occaſio ex eo proueniebat; nam cùm Diaconis rerum Eccleſiæ adminiſtratio commiſſa eſſet, *cap.* 1. 2. *quæſt.* 1. *cap. in ſancta*, 92. *diſt.* illuſtrat Duarenus *lib.* 1. *de ſacris*, *cap.* 12. & vbique maiori in obſequio, quàm Preſbyteri haberentur, ea de cauſa aduersùs Preſbyteros inſurrexerunt, adeo vt apud Gregorium *epiſt.* 14. 15. *&* 16. legamus, Honoratum Archidiaconum Salonitanum conqueſtum eſſe apud eum, eo quòd peteret illum in Preſbyterum; fatebaturque capite minui, & degradari; non aliâ ratione, niſi quia Diaconi maiori honore propter bonorum adminiſtrationem ſibi commiſſam à populo proſequebantur, quod ex D. Auguſtino & Hieronymo probat Binius in notis *ad Concilium Carthagin.* 4. *can.* 34. Nec ſolùm in Preſbyteros, ſed etiam in Epiſcopos Diaconos inſurrexiſſe legimus in epiſtolis D. Cypriani ad Rogatianum *lib.* 3. *epiſt.* 9. apud Pamelium *epiſt.* 65. cui titulus eſt, *de ſuperbo Diacono*: ſed quia Preſbyterorum melior cauſa erat, improbaque Diaconorum ſuperbia, dum Preſbyteri primum locum ſibi ratione dignitatis debitum vſurpare intendebant, vtpote quia non tam ratione maioris gradus, ſed Romanæ Eccleſiæ conſuetudine hoc habebant, vt conſtat ex D. Hieronymo *epiſt.* 58. *ad Euagrium*, ibi: *Ceterùm etiam in Eccleſia Romæ Preſbyteri ſedent, & ſtant Diaconi; licèt paulatim increbeſcentibus vitiis inter Preſbyteros, abſente Epiſcopo ſedere Diaconum viderim.* Huius elationis reprimendæ gratiâ varia Conciliorum decreta emanarunt. Primum in Concilio Romano ſub Syluestro I. relato *in cap. à ſubdiacono*; & in Concilio Niceno *in cap. peruenit*; & Concilio Laodicen. *in cap. non oportet*, 93. *diſtinct.* Concilio Andegauenſi ſub Leone I. *cap.* 3. & aliis congeſtis ab Antonio Auguſtino *in epit. iuris lib.* 6. *tit.* 24. & *lib.* 7. *tit.* 2. *&* 8. Benedict. Hæptheno *lib.* 3. *diſquiſit. monaſt. tract.* 4. *diſquiſit.* 3. Hallierio *de Hierarch. eccleſ. pag.* 857. Duareno *lib.* 1. *de ſacris*, *cap.* 12. Baronio *anno* 325. *numer.* 21. quæ controuerſia iam deciſa, & ſopita, iterum ſuſcitata fuit temporibus Gregorij IX. Diaconi enim Eccleſiæ Sanctæ Mariæ intendebant ex eo, quod priùs recepti erant in Eccleſia, debere præferri Preſbyteris poſteà admiſſis: quod Gregorius IX. reprobauit ſtatuens, vt maior in ordine, licèt poſterior in receptione, præferatur antiquioribus, ſed gradu inferioribus; quia temporis prioritas quoad præcedentiam attenditur inter æquales eiuſdem gradus, non verò inter maiorem, & inferiorem gradus obtinentes conſideratur.

Ex ſuprà traditis antequam ad vlteriora procedamus, exponenda eſt quædam authoritas libri Pontificalis Damaſi (de cuius libri authoritate agunt Baronius *anno* 65. *num.* 30. Turrianus *lib.* 5. *pro epiſtolis Pontificiis*, *cap.* 20. *pag.* 440.) in vita S. Anaſtaſij primi, vbi inter alia geſta, & decreta ipſius Pontificis, illud etiam ſtatutum reperitur: *Hic conſtituit, vt quotieſcunque ſancta Euangelia recitarentur, ſacerdotes non ſederent, ſed curui ſtarent.* In quibus illud perdifficile videtur, quomodo videlicet hoc Anaſtaſium ſtatuiſſe feratur, cùm iam illud conſtituiſſet D. Clemens *lib.* 2. *conſtit. cap.* 61. non ſolùm in Sacerdotibus & Diaconis, verùm & in laïcis, ibi: *Cùm Euangelium legitur, omnes Preſbyteri, Diaconi, & laici aſſurgunt cum magno ſilentio.* Et etiam in Epiſcopis: Iſidorus Peluſiota *lib.* 1. *epiſt.* 103. his verbis: *Nam cùm ipſe verus Paſtor prædicandi Euangelij apertionem accedit, tunc demum Epiſcopus aſſurgit, atque imitationis habitum deponit.* Vnde Sozomenus *lib.* 9. *tripart. cap.* 39. damnat morem Alexandrinum, apud quos præter communem morem non ſurgit Epiſcopus. Exornant Rabanus Maurus *lib.* 1. *de inſtitut. clericor. cap.* 33. Alcuinus *de diuinis officiis*, *cap.* 4. Durantius *de ritibus lib.* 2. *cap.* 23. Sed ex ſuprà traditis lucem accipit Pontificalis authoritas, præcipuè ſi prænotemus ex D. Auguſtino *in quæſt. veteris, & noui Teſtamenti*, *quæſt.* 101. ex D. Hieronymo *in epiſt. ad Euagrium*, Baronio *anno* 402. *num.* 45. tempore Anaſtaſij I. inter Preſbyteros, & Diaconos grauem controuerſiam ortam fuiſſe, cùm Diaconi ſupercilio elati Preſbyteros ſpernerent; vnde Preſbyteri in eoſdem inſurrexerunt, atque ex conſuetudinis Romanæ Eccleſiæ præſcripto, ipſis ſedentibus, eos ſtare debere contendebant; & in tantùm creuit, atque progreſſa eſt controuerſia, vt cùm ſtantes Diaconi coram populo legerent Euangelium, Preſbyteri miniſtrantes à ſedibus non exurgerent. Anaſtaſius ergo ſimilem exceſſum deteſtandum, atque emendandum eſſe putauit, ſtatuens, 5. EXPONITVR AVTHORITAS LIBRI PONTIFICALIS.

ſtantens, vt quoties Euangelia recitarentur, Preſbyteri non ſederent, ſed cuncti ſtarent: ita Baronius *vbi ſuprà*, Seuerinus Bioius *in notis ad vitam Anaſtaſij tomo 1. Concil. pag. 555.* Marianus Schot. & Platina *in vita Anaſtaſij*, Durandus *de ritib. lib. 2. cap. 23. n. 17.* Cotjolanus in Breuiario, *anno 401.*

6. DISSOLVUNTUR ALIÆ DIFFICULTATES. Nec aliæ difficultates ſuprà expenſæ obſtant: non prima & ſecunda, quibus ſatisfaciendum eſt ex traditis *in c. 1. hoc tit.* pro huius textus expoſitione: non tertia, cui reſpondendum eſt ex ſuprà traditis, videlicet in hoc textu Greg. IX. agere de ſeruitiis, ſiue obſequiis obedientiam tantam, & reuerentiam reſpicientibus; non verò de aliis extraordinariis, ſiue ordinariis penſitationibus, quas inferiores ſuperioribus præſtare non tenentur. Nec vltima difficultas refragatur; procedit enim textus *in dict. cap. 1. hoc tit.* inter æquales ordine, habentes eundem gradum, vt inter duos Preſbyteros, vel Diaconos, inter quos antiquior præfertur, potiorque habetur, vt dixi *in dict. cap. 1.*

7. EXPONITUR CAP. NON OPORTET, 93. DIST. Primò ſuperiori aſſertioni opponitur textus *in can. 20. Concilij Laodiceni*, relatus à Gratiano *in cap. non oportet, 93. diſt.* in illis verbis: *Quoniam non oportet Diaconum ſedere ante Preſbyterum, ſed ex iuſſione Preſbyteri ſedeat. Similiter autem honorificetur & Diaconus à miniſtris inferioribus, & omnibus clericis.* Priora verba magnopere conſonant ſuprà traditis; poſteriora verò valde difficilia ſunt, cùm per illa, *Et omnibus clericis*; nonniſi Preſbyteros ſignificari, ex eo colligatur, quia de aliis iam Patres ſtatuerunt in illis verbis, *à miniſtris inferioribus*, quibus reliqui inferiores gradus ſignificantur: ergo vel dicendum eſt abundare verba, *& omnibus clericis*, aut illis comprehendi Preſbyteros. In hac difficultate enodanda, nec ducem, nec auctorem habeo; & miror Seuerinum Binium, qui non inelegantes notas ſcripſit ad canones ipſius Concilij, hunc prætermiſiſſe; quod etiam fecit Chriſtophorus Iuſtelus. Sed duplici interpretatione præſens canon donabitur. Prima ex alia verſione, vbi ita legitur: *Similiter autem a Diaconis honor habeatur ab obſequentibus* (id eſt, à ſubdiaconis) *& omnibus clericis*: ita legitur apud Gratianum *in dict. cap. non oportet.* Quâ lectione admiſſâ, nulla remanet difficultas; ſed tamen apud Iſidorum, Gentian. Herbertum, Iuſtelum, & Balſamonem, qui ex textu Græco in Latinum ſermonem canones tranſcripſerunt, legitur, vt ſuprà retuli: igitur retentâ eâ verſione difficilis non erit interpretatio, ſi obſeruemus, præter clericos eſſe etiam in Eccleſia miniſtros inferiores, vt conſtat *ex c. nullus 2. de foro competenti*, in illis verbis: *Nullus iudicum, nec Preſbyterum, nec Diaconum, nec clericum vllum, aut minores Eccleſiæ*: in quo textu non me latet, per minores Eccleſiæ aliquos accipere clericos in minoribus ordinibus conſtitutos, vt ait Gutierrez *1. part. de iurament. cap. 17. n. 12.* Cuiacius in eo textu ea verba emendat, & legit, *Iuniores*; & non inelegantee, vt ibi dicemus. Nunc placet interpretatio Morlæ *tomo 2. in præludiis, numer. 1 to.* qui accipit ea verba de illis miniſtris inferioribus Eccleſiæ, qui ordinibus initiati non erant, attamen Eccleſiæ deſeruiebant, de quibus Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. quæſt. 2. proœmiali, §. 3.* Cùm ergo miniſtri illi extra Eccleſiam eſſent, *cap. per exemptionem, de priuilegiis in 6.* verba Concilij Laodiceni ad eos ſuot referenda; priora verò ad miniſteos minoribus ordinibus initiatos.

8. EXPONITUR CONCIL. TOLET. RELAT. IN CAP. NULLI. 93. DIST. Secundò ſuperiori aſſertioni obſtat textus *in Concil. Toletan. 4. can. 39.* relato *in cap. nulli, 93. diſt.* in illis verbis: *Nonnulli Diaconi in tantam erumpunt ſuperbiam, vt ſe Preſbyteris anteponant, atque in primo choro ipſi priores ſtare præſumant, Preſbyteris in ſecundo choro conſtitutis: ergo vt ſublimiores ſibi Preſbyteros agnoſcant, tam hi, quàm illi in vtroque choro conſiſtant.* Io prima parte diſertè probant traditam aſſertionem Patres Concilij: in ſecunda verò difficile eſt quod ſtatuitur, in vno, eodemque choro debere ſedere tam Preſbyteros, quàm Diaconos; cùm ſublimiores debeant eſſe Preſbyteri, & ex ipſius canonis deciſione, & ex noſtro textu præcipuum locum habere debeant. Loayſas diligentiſſimus Conciliorum coaeruator, *in notis ad illum canonem*, rectè ſupponit, Eccleſiam olim, ſeu templum diuidi in ſtationes, & choros, vt in ea fideles pro diuerſitate ſexuum, & gradnum conſiſterent, *cap. 1. de vita, & honeſt. clericorum*, vbi probant notarunt Amalarius *lib. 3. de eccleſiaſt. offic.* Rabanus Maurus *lib. 1. de inſt. clericor. cap. 33.* Durantius *de ritibus lib. 1. cap. 17. n. 1.* vnde Diaconi ſuperbiâ elati intendebant ſe Preſbyteris anteponere, & in primo choro ſedere, in ſecundo Preſbyteris ſedentibus, quod PP. Concilij vetuerunt: notat etiam ipſe in nota marginali ea verba, *tam hi, quàm illi in vtroque choro conſiſtant*; non ita in omnibus eodieibus legi; apud Gratianum enim *in dict. c. ap. nonnulli*, non legitur *in vtroque choro*, ſed *in vnoquoque ordine.* Animaduertit etiam ipſe in MSS. codicibus Eccleſiæ Toletanæ, & Bibliothecæ Regiæ D. Laurentij legi *in vtroque choro*; & in codice Lucenſi, qui omnes Hiſpaniæ antiquitate ſuperat, operâ Artulphi Michaëlis compoſito, obmiſſa dictione *choro*, legitur *in vtroque*; quam litteram, vtpote antiquiorem, repoſuerunt emendatores Gratiani. Sed ſi vulgatem lectionem retinemus, difficultas viget; conſtat enim ſublimiores Preſbyteros non manere ex eo, quod in vtroque choro, vel in vtroque conſiſtant; retentâ enim Lucenſi litterâ ab Aloayſa ſequutâ, circa difficultatis prædictæ ſolutionem exiſtimo, ideo Patres Concilij Toletani ſtatuere, vt iam Diaconi, quàm Preſbyteri in vtroque choro conſiſtant, vt ſublimiores ſibi Preſbyteros agnoſcant, quia cùm ſacris canonibus ſtatutum eſſet, vt quando Preſbyteri & Diaconi ſimul ſunt, Preſbyteri ordine ſeſſionis Diaconis præferantur, vt conſtat ex iuribus ſuprà citatis, & congeſtis ab Aut. Auguſt. *in epit. iuris lib. 6. tit. 24.* & *lib. 7. titul. 8.* Hallierio *de hierarch. iuriſd. fol. 857.* hoc vt effugerent Diaconi, diuerſum chorum à Preſbyteris conſtituere volebant, atque in primo choro ipſi priores ſedere præſumebant. Statuerunt ergo PP. Concilij Toletani, vt tam Preſbyteri, quàm Diaconi in vtroque choro conſiſtant, qui quando ſimul fuetint in vno choro, Preſbyteri priorem locum debent habere, iuxta diſciplinam eccleſiaſticam. Rectè ergo PP. ſanxerunt, *in vtroque choro conſiſtant, vt ſic Diaconi ſublimiores preſbyteros eſſe cognoſcant, quibus obedire debent*; vt refert, & probat Baron. *anno 109. n. 27. & 112. n. 7.*

Deinceps opponitur textus *in can. 7. ſexta Synodi*, in illis verbis: *Quoniam in nonnullis Eccleſiis Diaconos officia eccleſiaſtica habere didicimus, & ex hoc nonnullos eorum arrogantia, & licentia fultos ante Preſbyteros ſedere; ſtatuimus vt Diaconus, etiamſi in dignitate, id eſt, in quouis ſit officio eccleſiaſtico, ante Preſbyterum ne ſedeat, præterquam ſi proprij Patriarchæ, vel Metropolitani vicem gerens adſit in alia ciuitate ſuper aliquo capite; tunc enim vt locum illius implens honorabitur.* Cuius canonis pars reperitur *in cap. finali, 93. diſt.* Ex quibus verbis deducitur, nonnun- 9. EXPLICATUR CAN. 7. SYNODI 6.

quam Diaconos Presbyteris anteferri: igitur quia non semper, qui maior est in ordine, potior est in gradu. Pro cuius textus interpretatione sciendum est, aliquando minores in gradu ratione dignitatis, quam obtinent, aut personæ, cuius vices gerunt, antiquioribus anteferri, vt contingit in Legatis missis ad Concilium; licèt enim minori ordine, aut inferiori dignitate polleant, tamen præferuntur alijs maioribus ordinibus insignitis. In Concilio enim Ephesino post Patriarchas ante omnes Metropolitanos subscripsit Thessalonicensis Episcopus, quia vt Vicarius Pontificis aderat. Alia plura exempla congerunt Balsamon *in dict. can.7.* Hallier. *de ecclesiast. hierarch. lib.4. §.4 pag.561. & 76. pag 679.* & passim contingit in Episcopo celebrante, qui honoratiori loco sedet, quàm Metropolitanus; & in Canonico, qui omnes dignitates præcedit, vt probant Acuña *de Primatu Ecclesiæ Brachar. cap.7.* Gamma *decision.1. num.3.* Vnde in Concilio Emeritensi *can.5.* cauetur, ne Diaconi vt Vicarij Episcoporum in Concilio adsint, quia non possunt inter Presbyteros à tergo Episcoporum sedere: ita aiunt PP. *Iuxta canonicum ordinem, tempore, quo Concilium per Metropolitani voluntatem, & Regiam iussionem electum fuerit agere, omnes comprouinciales Episcopos in vnum oportet adesse, nec pro tali re qualibet causa opponi debet ad excusationem: quod si contigerit aliquem de fratribus retineri ab infirmitate, qualiter non possit venire, aut per Regiam iussionem iniunctum acceperit aliquid agere, vt sit, per quod non possit Concilio interesse, quidquid tale acciderit, Metropolitano suo fideliter intimet cuncta per suam epistolam manu sua subscriptam, vt postmodum appareat quenam causa excusationem faciat aliquam: ad suam tamen personam non aliter, nisi vel Archipresbyterum suum diriget, aut si Archipresbytero impossibilitas fuerit, Presbyterum vtilem, cuius dignitas cum prudentia pateat, possitque a tergo Episcoporum inter Presbyteros sedere, & quæque in eo Concilio fuerint apta, scire, & subscribere; iniustum enim hoc accepit cœtus noster, vt quisquam Episcoporum Diaconum ad suam personam dirigat; hic enim quia Presbyteris iunior esse videtur, sedere cum Episcopis in Concilio nulla ratione permittitur. Quicumque ergo ex Presbyteris dirigere elegerit, instructum per informationem dirigat, vt ratio poscit, atque cum eo mandatarium suum iuxta legis ordinem munitum: vt si à quolibet contra eundem Episcopum in Concilio fuerit suggestum, ab eo, quem direxerit, qui petit, accipiat responsum; & iustitia, quæ fuerit ordinata, nullam postmodum dilationem habeat.* Vnde in *dict. can.6. septimæ Synodi*, Diaconi Presbyteris præsesunt quando Patriarchæ, vel Metropolitani, seu Episcopi vices gerunt. Docuerunt Landmeter. *dict. cap.260.* Claud. Espenceus *ad D. Paulum lib.1. digressionum, cap.4.* Mich. Roussel. *lib.2. hist. Pontif. iurisd. cap.11.* Filesacus *in cap. quod Sedem, §.4. de offic. Ordin.*

Tandem suprà traditæ assertioni obstat regula D.Benedicti *cap. 60.* vbi magnus Patriarcha ita statuit: *Si quis de ordine sacerdotum monasterio se suscipi rogauerit, non quidem ei citius assentiatur; tamen si omnino perstiterit in hac petitione, sciat se omnem regulæ disciplinam seruaturum, & mox concedatur ei, tamen post Abbatem, stare.* Ex quibus verbis depromitur, Abbatem clericali ordine non decoratum (vt erant illis temporibus omnes Abbates) præcedere sacerdotem: igitur, qui maior est gradu, non est prior, aut potior respectu inferiorum. Aliqui hac difficultate oppressi existimarunt, Abbatem, de quo D. Benedictus *in dict. cap.60.* agit, esse sacerdotem: sed eos refellit Hæphtenus *in vita S Benedicti, prolog. 18. §.12.* qui prædictæ difficultati satisfacit asserendo, Presbyterum ordine maiorem, post Abbatem stare; quia Abbas licèt ordine inferior, authoritate tamen, & iurisdictione superior erat. Vnde Presbyteri Religionem ingredientes Abbatibus postponebantur, licèt de S.Pachomio apud Metaphrastem *cap.23.* legamus: *Si quando contigisset aliquem clericum ad ipsum venire, qui cum eo esse volebat, propter dignitatem quidem ex regula ecclesiastica ei subiiciebatur Pachomius: ille vero cum rursus ex regulis exercitationis fratrum fuisset imitator, se sua sponte supra modum studebat demittere, humilemque reddere.* Quare licèt Sacerdos regulam D.Benedicti professus ordine maior esset, tamen quia inferior erat ratione dignitatis, & iurisdictionis, rectè statuit D.Benedictus Abbatem illi esse præferendum. Docet Hæphtenus *vbi suprà, dicto §.12.*

10. EXPONITVR REGVLA DIVI BENEDICTI.

CAPVT XVI.

Idem *Archiepiscopo* [a] *Colocensi.*

[b] CVm inferior superiorem soluere nequeat, vel ligare, sed superior inferiorem liget [c] regulariter, & absoluat, & satis absonum videatur, vt filius [d] potestatem habeat in parentem: miramur quod cùm tu [e] monasterium de Cheur, constitutum in Firmiensi Archidiaconatu tuæ diœcesis, in Ecclesiam erexeris [f] Cathedralem, Archidiaconus Firmien. in tantam prorupit temeritatis audaciam, vt in Episcopum ibi consecratum, & Ecclesiam suam iurisdictionem exercere præsumat. *Et infrà*: Mandamus, quatenus præfato Archidiacono, à cuius iurisdictione dictum Episcopum denuntiamus exemptum, id districtè studeas inhibere. Prouiso vt si ex hoc Archidiaconi Firmien. iura læduntur, in diœcesi tua (vbi expedire videris) absque alieni iuris præiudicio recompensationem illi facias congruentem.

NOTÆ.

I. a *COlocensi.*] Ita legendum est, non *Coloniensi*, vt falsò in glossa marginali emendatur. De Ecclesia Colocensi nonnulla adduxi *in cap. bona, de postulat. Prælat.*

b *Cum inferior.*] Consonant textus *in cap. cùm inferior 4. 21. dist. cap. fin. de offic. Archipresb. c. solitæ*, 2.
hoc

hoc titulo, *Clement.* 2. *de elect. l.non est receptum* 14. *ff.de iurisdict. l.ille à quo*, §. *tempestinum*, *ff.ad Trebell.l.*5. *tit.*15. *partit.* 1. vbi Gregorius Lopez, Prado *tom.*1. *Theologia Mor. cap.*4.*de legibus*, *quæst.*3. nec inferior potest in maiorem Magistratum ius dicere, *l.nam Magistratus* 4. *ff.de recepsis*. Vnde Iulius Cæsar carceri detrusit Nonium Nigrum Quæstorem, quia passus esset apud se compellari ipsum Cæsarem in causa coniurationis Catilinæ. Suetonius *in Cæsare*, *cap.*17. & eo quòd compellare apud se maiorem potestatem passus esset. Ex eo notauit sæpiùs laudatus Præceptor D. Iosephus de Retes *lib.*8. *opusculor. cap.*9.

3. c *Regulariter.*] Rectè, & signanter ait Pontifex, *regulariter*; propter aliquos casus, in quibus hæc regula limitatur, quos enumerant hîc antiquiores, & Barbos. *axiom.*1 *num.*4. Nec obstat Lex vnica, *ff.de offic. Prætoris*, vbi Consultus ait, Præfectum Prætorio eo priuilegio frui, ne eius sententiam minores Magistratus retractare possent. Vnde deducitur, necessarium fuisse priuilegium, ne Magistratus minores contra sententiam Præfecti Prætorij restituere possint: igitur quia semoto priuilegio contrarium procedebat; & tamen reliqui Magistratus inferiores sunt ipsi Præfecto Prætorio; nam cùm Præfectus suffectus fuerit in locum Magistri Equitum, quem constat fuisse secundum à Dictatore, *l.*2.§.*post originem*, & § *exactis*, *ff.de origine iuris*; vnde ab ipsius sententia denegatur appellatio *in l.Præfecti*, *ff.de minorib.* ideo maior erat: igitur quia inferior in superiorem iurisdictionem exercere valet. Quâ difficultate oppressus Faber *in ration. ipsius textus*, existimauit, verba illa, *alio priuilegio*, accipienda esse, idest, *iure communi*. Sed hæc interpretatio, quàm aliena à veritate sit, manifestè liquet: quare verius dicendum est, quod quamuis Præfectus Prætorij institutus fuisset ad similitudinem Magistri Equitum, non tamen cum eadem dignitate & iurisdictione, sed modica, quæ postea Imperatorum priuilegiis aucta fuit, adeo vt cæteros Magistratus superaret, vt constat ex ipsa lege vnica, & probat Gutherius *de officiis domus*, *lib.*2.*cap.*1. inter quæ priuilegia & illud concessum fuit, ne videlicet ab eius sententiis appellari posset, *d.l.Præfecti*; & ne minores Magistratus contra eas restituere possent. De officio ipsius Præfecti agit Gutherius *lib.*2.*de officiis domus*, *cap.*1.

4. d *Potestatem habeat in parentem.*] Priuatam videlicet, & domesticam, non verò publicam; nam filius vt Magistratus, iudexque patri iubere, & imperare potest; quia quoad hoc pro patrefamilias habetur, *l. ille*, *à quo* 13. §. *fin. cum l.sequenti*, *ff ad Trebellian.* licèt enim nemo in re sua iudex esse possit, & causæ patris videantur causæ filij, cùm adhuc viuentibus parentibus ipsi quodammodo domini substantiæ paternæ iudicentur, *l.in suis* 11. *ff.de liber.& posthum.*§.2.*Instit.de hered. qualit.* & pro vna, eademque persona habeantur pater, & filius, *l. vlt. Cod. de impuberum*, *& aliis substit.* tamen quia in his, quæ publici iuris sunt, non attenditur patria potestas, *l.filius*, *ff.de his qui sunt sui*; ideo filius, licèt inuito litigatore, ius dicere in causa patris non possit, *l.qui iurisdictioni*, *ff.de iurisdictione*: tamen iudex ex consensu patris dari valet, *l.in priuatis*, *ff. de iudiciis*; & similiter ex compromisso arbiter suscipitur. Duarenus *ad tit.de receptis arbitris*, *columna* 1. exempla memoranda refert Gellius *lib.*3. *noctium*, *c.*2. notarunt Caldeira *lib.*2.*variar.c.*8. Merillus *lib.*1. *variantium ex Cuiac.* *c.*10.& 15. Donellus *lib.*17.*comment.c.*25.

e *Monasterium de Cheur.*] Cœnobium hoc situm in Firmiensi Archidiaconatu, est in Vngaria in prouincia Colocensi, de quo Chopinus *lib.*1.*de sacra polit.tit.*4. *num.*9. 5.

f *Cathedralem.*] Non tamen inde monachi eiiciebantur, aut regularis obseruantia deserebatur; Abbas enim remanebat Episcopus, & ipsi Monachi Canonici, *cap.causam*, *de iudiciis*: quod vsitatum fuisse præcipuè in Anglia, probat Yepes *tom.*2.*chronic. D.Benedicti*, *fol.*382. & *tom.*4.*fol.*46. & *tomo* 5. *fol.*242. & nos illustrabimus *in d.c.causam*: aliquando etiam & monasteria monialium erecta legimus in Ecclesias Cathedrales apud Innocentium III. *lib.*4.*regestr.*16. *epist.*66. 6.

COMMENTARIVM.

EX hoc textu deducitur communiter talis assertio: *Si Ecclesia sita in aliquo Archidiaconatu erigitur in Cathedralem, eximitur à iurisdictione Archidiaconi.* Non est similis decisio in iure nostro, quâ probari possit hæc assertio; eam tamen illustrant Rebuffus *in praxi*, *tit. de erect. Eccles.in Cathedral. num.*1. Moneta *de commutat. cap.*11.*n.*278. Renatus Chopinus *vbi suprà*, Azor 2. *part. Instit.* *lib.*5.*cap.*29.*quæst.*25. & *lib.*6. *cap.*30. *quæst.*2. Garcia *de benefic. part.*12. *cap.*5. *num.*1. Barbosa plures referens *in cap.*1.*ne sede vacante*. 7. CONCLVSIO ADDVCITVR.

Sed pro dubitandi ratione primò aduersùs nostrum Gregorium ita insurgo: cùm aliqua Ecclesia aut mutatur, aut erigitur in Cathedralem, ius ipsius Prælati illæsum manet, nec mutari debet cum proprij Prælati præiudicio, *cap.cùm olim* 6.*de consuetudine*, *cap. quia monasterium* 2. *de religiosis domibus*; iniustum enim est ex facto erigentis Ecclesiam iura Prælati proprij violari, cùm ex facto alterius quis iure proprio non priuetur, *l.*2. §.*meritò*, & §.*si quis à Principe*, *ff.ne quid in loco public.* *l.nec auus*, *Cod.de emancip. liber.* igitur iura Archidiaconi Firmiensis ex erectione noua Ecclesiæ Cathedralis ab Archiepiscopo Colocensi facta immutari non poterant. Secundò præsens decisio impugnatur ex eo principio, quo docemur, Ecclesiam Cathedralem neminem erigere posse, nisi Romanum Pontificem, *c.feliæ*, cum sequenti, 56. *quæst.*1. *cap* 1. 22. *dist. cap.*1. *ne sede vacante*, aut Concilium Prouinciale cum consensu illius Prælati, in cuius territorio erigitur, *can.*98. *Eccles. African.* ibi: *Placuit illi, vt plebes, quæ vnquam Episcopos proprios habuerunt, nisi ex Concilio plenarie vniuscuiusque prouinciæ, & Primatis, atque consensu eius, ad cuius diœcesim eadem Ecclesia pertinebat, decretum fuerit, minimè accipiant.* Igitur in præsenti Archiepiscopus Colocensis per se, & sine consensu Archidiaconi Firmiens. in cuius Archidiaconatu erigebatur, erigere non poterat Ecclesiam Cathedralem. 8. ADDVCITVR DVBITANDI RATIO.

Sed his difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens decisio, cuius ratio traditur à nostro Gregorio in illis verbis: *Cùm inferior superiorem soluere nequeat, vel ligare*; quia inferior in superiorem iurisdictionem non habet, & cùm Episcopus ratione ordinis, & iurisdictionis maior sit Archidiacono, *cap. ad hæc*, *de officio Archid.* ideo si Ecclesia, quæ antea parebat Archidiacono, in Cathedralem nouiter erigatur; quia per talem erectionem maiorem consequitur dignitatem, & potiorem Præsulem; ideo non manet sub iurisdictione antiqua Archidiaconi, cùm absurdum esset eum in Episcopum superiorem Prælatum iurisdictionem exercere, eumque ligare; nam inferior 9. EXPENDITVR RATIO DECIDENDI.

noo potest infringere factum superioris, *l. minor, ff. de minor.* probat Solorzan. *tom.2.lib.3.c.9.n.21.*

10. Dissolvitur dubitandi ratio. Nec obstat prima difficultas suprà adducta; nam in præsenti casu non fit deterior conditio Archidiaconi ex erectione monasterij in Ecclesiam Cathedralem; nam in vltimis verbis nostri textus præcauetur, & deciditur, compensationem competentem fieri debere, si aliqua in parte Archidiaconus lædatur: vnde non poterat conqueri Firmiensis Archidiaconus ex eo, quod aliquâ iniuriâ afficeretur, vel damnum illi irrogaretur. Nec secunda difficultas refragatur. Pro cuius expositione sciendum est, nouam Episcopalis, siue Cathedralis erectionem Ecclesiæ ad Rom. Pontificem spectare *ex dict. cap.1. ne sede vacante.* Gregorius VII. *lib. 2. epist. 55. Quod solus Romanus Pontifex dicatur vniuersalis, &c. quod illi soli licet pro temporis necessitate nouas leges condere, nouas plebes congregare, de Canonica Abbatiam facere, & è contra diuitem Episcopatum diuidere, & inopes vnire.* D. Bernardus *epist.151.* vbi de R. P. ita ait: *Potest, si vtile iudicauerit, nouos ordinare Episcopatus; potest eos, qui sunt, alios deprimere, alios sublimare.* Et *l.2. tit.10. partit.1.* plura Garcia *de nobilitate 5. part. cap.1. num 1.* Valenzuela *consil.7. num.161. & consilio 73. num.29* Barbos. *de dignitate cap.2.* Solorzanus *de iure Indiar. lib.3. cap.4. num.1.* Altesserra *de Ducibus, cap.14.* Aliquando tamen Primas cum Episcopis sui Primatus poterat Ecclesiam Cathedralem nouam erigere, ex dicto canone Concilij Africani: regulariter tamen hæc facultas tantùm competit Romano Pontifici cum assensu Regis, in cuius ciuitate noua Episcopalis Cathedra erigitur. Innocentius III. *lib.1. epist. ad Guillelmum Cardinalem,* Filesacus *in cap. quanto 7. §.6. de offic. ordin.* & nos *in cap.1. de priuilegiis.* Ipse tamen Romanus Præsul plerumque committit Archiepiscopis, vt iustè examinatâ causâ nouam erigant Ecclesiam Cathedralem, vt Archiepiscopo Toletano D. Petro de Mendoza concessum fuisse ab Alexandro tertio, vt videlicet erigeret Ecclesias Granatensem, & Almeriensem, refert Salazar de Mendoza *lib.1. de gestis Cardinalis, cap.64. & 70.* & Bonifacio per totam Germaniam concessit Gregorius relatus *in cap.1. c.16. quæst.1.* & nostris Regibus Hispaniæ concessum esse, vt in Regnis Indiarum possint erigere Ecclesias Cathedrales, vbi illis æquum visum fuerit, tradit Solorzanus *vbi supra:* quare in præsenti casu supponendum est, licentiam Gregorij non præcessisse, aut facultatem erigendi Ecclesiam Cathedralem Archiepiscopo Colocensi commissam esse.

Sed superiori assertioni obstat textus *in cap. ad audientiam 5. de Ecclesiis ædificandis,* vbi cùm agatur de erectione, seu mutatione Ecclesiæ sæcularis, seu regularis, asserit Vrbanus tertius, hanc electionem non esse faciendam, nisi consentiente Episcopo, cui prædicta Ecclesia suberat. Ex qua decisione expressè constat, Ecclesiam regularem non posse erigi, & mutari in sæcularem, irrequisito Præsule, cui suberat: igitur & in præsenti, irrequisito Archidiacono Firmiensi, non poterat Ecclesia regularis, quæ illi parebat, erigi in sæcularem, & Cathedralem. Huic difficultati, missâ illâ quæstione, vtrum videlicet Ecclesia sæcularis tantùm ex consensu Episcopi absque Pontificis licentia possit in regularem transferri, de qua latè agunt Moneta vbi suprà, *dicto cap.11.num.329.* Azor *vbi proximè, part.2. quæst 2.* dicendum est, in eo textu desiderari voluntatem, & consensum Episcopi, quia ex mutatione Ecclesiæ sæcularis in regularem, non ita diuinus cultus augebatur, vt in nostro casu contingit; nec erat locus vbi compensatio daretur, vt in præsenti specie: quare irrequisito Archidiacono potuit Ecclesia Regularis in Cathedralem erigi; at verò *in dict. cap. ad audientiam,* cùm omnia hæc essent, rectè asserit Vrbanus tertius, irrequisito Prælato non posse regularem Ecclesiam in sæcularem mutari: docent Moneta *vbi supra,* Barbosa *ad Concilium Trident. sess.21. de reform. cap 4* 11. Expositur cap. ad audientiam de Ecclesiis ædific.

CAPVT XVII.

Idem [a] *Lemouic. Archidiac. & Priori Sanctæ* [b] *Radegundis Pictauiensis.*

HVmilis doctrina Magistri. *Et infrà*: Mandamus, quatenus Prælatorum Burdegalen. prouinciæ in ea præsentium, & Cathedralium Capitulorum eiusdem, necnon & Bituricen. Capituli, super prouisione, quam inter Bituricen. & Burdegalen. Archiepiscopos in causa Primatiæ duximus faciendam, requiratis assensum, quo habito, prouidentiam nostram solenniter publicetis. Si qui verò consensum præstare noluerint, vos supersedentes publicationi prædictæ, districtè præcipiatis eisdem, vt personaliter, si prælati fuerint, vel si alij, per procuratores idoneos, nostro se conspectui repræsentent, prosecuturi coram nobis ius, si quod habere contendunt, & satisfacturi parti alteri, si succubuerint, in expensis.

NOTÆ.

1. a *Lemouic.*] Lemouix antiquissima Galliæ ciuitas est in Prouincia Bituricensi, vulgò *Limoges*, à Lemouico Rege constructa ad Vigennam fluuium, teste Ptolomeo *lib.2.cap.7.* cuius populi inter Aquitanos collocantur à Cæsare, & Strabone, & Sidonio *lib. 7. epist.6.* quos referunt fratres Sarmathani *tomo 2. Galliæ Christianæ, fol.630.* Habet Ecclesiam Cathedralem iam à primis Ecclesiæ temporibus; siquidem per annum septuagesimum iam eius Ecclesiæ Præsul legitur Sanctus Martialis, vt refert Gregor. Turon. *lib.1. historiæ, cap. 30.* Eius Ecclesiæ progressum, & Præsulum seriem referunt Chenu *in Chronol. Galliæ,* Fratres Sarmathani *vbi supra.*

b *Priori Sanctæ Radegundis.*] Prioratus iste Sanctæ Radegundis non est regularis, sed sæcularis, vt refert Chopinus *lib.1. de sacra polit. tit.1. num.17.* 2.

COMMEN

COMMENTARIVM.

3. VT præsens exponatur decisio, & percipiatur Gregorij mens, sciendum est, iam dio magnam controuersiam fuisse agitatam inter Patriarchas Bituricensem, ac Burdegalensem super Primatiæ iure, vtroque illud ius sibi vindicante; cùm enim Bituriges, qui locantur in Aquitania, duplices sint, cognomentoque distincti, Plinius *lib.4. cap.19.* videlicet Bituriges Auaticenses, qui & Biturices appellantur; & Bituriges Burdegalenses, Viuesci dicti, non Villici, vt voluit Cuiacius *in cap.vlt.de dilat.* & notauit Idumay *ad Innocentium III. lib.4. epist.45. fol.*223. Altesserra *lib.1. rer. Aquit. cap.*11. & *lib.* 4. *cap.*4. inde occasio controuersiæ orta super Primatu Aquitaniæ inter ipsos Metropolitanos. Et pro Archiepiscopo Bituricensi sequentia faciebant: primò textus *in cap. conquestus* 9. *q.*3. vbi Nicolaus P. per annum 858. Bituricensem Archiepiscopum Patriarcham appellat: secundò quia retrò antè, per annum scilicet 630. fuisse Sulpitium trigesimumprimum Præsulem Patriarcham Bituricensem, refertur apud Canisium *tomo* 5. *antiquarum lectionum, in epist. Desider. ad Bernardum Guidonem, in vita Pauli Episcopi*, vbi de Pipini aduentu in Aquitaniam ait: *Veniens Lemonicas, muros eius destruxit, in inde ius Primatiæ Bituricas transtulit.* Facit etiam Otho Frisingensis *lib.6.cap* 3. qui circa annum 1130. scripsit, & ita ait: *Tribus hic Gallia prouinciis tres Primates praesse volunt; Belgica Treuerensem, Aquitania Bituricensem, tertia Lugdunensem.* Deinde asserebat Bituricensis Præsul, Bituriges Viuiscos Biturigum Cuborum fuisse coloniam. Strabo *lib.*4. & cùm Aquitania triplex fuisset, primæ Metropoli, quæ Bitorix dicebatur, necessariò aliæ vt Primati suo parêre debebant, *cap. nulli, cap. prouinciarum, dist* 99. Tandem Boëtius *de authorit. magni Consily, num.*52. & 53. asserit, Bituricensem tantùm Archiepiscopum Patriarcham, Primatemque totius Aquitaniæ iure vocari. Alia fundamenta adducit P. Marcha *de Primatu Lugdunensi, num.*52. Non leuiora expendebat fundamenta Burdegalensis Præsul pro prædicto Primatu. Primò enim allegabat, acta Concilij Tullensis relata *tom.*3 *Conciliorum Galliæ, pag.* 173. cùm enim Regimundus Comes conquereretur de Stephano Comite, eo quod ipse cum illius filia in vxorem ducta cohabitare detrectaret, cùm vterque Comes Aquitanus esset, decretum fuit à Patribus, vt Archiepiscopi comprouinciales cum suis suffraganeis de causa cognoscerent; quâ de re Hincmarus Synodi nomine ita scripsit: *Qua de re sancta Synodus vos, qui Primas Sedium Regni Aquitanici estis, ad hanc causam diffiniendam cum Coepiscopis vestris, & Principibus, & terra illius primoribus eligere studuit; quorum diffinitioni, sine suo periculo, & excommunicationis inuectione, quisquis obtemperare distulerit, euadere non valebit.* Ex quo textu constat, in Aquitania, non Bituricensem tantùm Patriarcham reperiri, sed plures Primates. Secundò expendebat in Concilio Aurelianensi 1. Agathensi, & Matisconensi 2. priùs ipsum, quàm Bituricensem Archiepiscopum subscripsisse: igitur quia ille Primas erat Aquitaniæ. Alia adducunt pro Iure Burdegalens. Præsulis Idumay *vbi supra*, Paschalis & Franciscus de la Brouise *de Primatu Aquitaniæ*. Sed si verum amamus, tantùm adstruunt, duos fuisse in Aquitania Primates, non tamen probant Burdegalensem in Bituricensem Ius Primatus habere.

Sequitur exitus, & finis præsentis controuersiæ, vt iam ad præsentem Gregorij decisionem perueniamus. Et primò, hæc controuersia decisa, & sopita videbatur Eugenij tertij bullâ editâ anno 1145. quâ Primatus Bituricensi Ecclesiæ deferebatur per hæc verba. [Eugenius Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabili fratri Petro Bituricensi Archiepiscopo, eiusque successoribus canonicè substituendis I.N.P.P.M. Officij nostri nos hortatur authoritas pro Ecclesiarum statu paternam solicitudinem gerere, & earum quieti, ac paci, auxiliante Domino, salubriter prouidere. Iustum namque est, vt dignitatem Ecclesiæ, vel personis Apostolicæ Sedis liberalitate concessam, nos quoque authore Deo firmam, & inuiolabilem conseruemus. Tuam ergo, frater in Christo charissime Petre Archiepiscope, deuotionem circa nos, & circa Sanctam Romanam Ecclesiam, cuius specialis filius es, & in qua sacros ordines suscepisse dignosceris, attendentes, nobilem Bituricensem Ecclesiam, cui Deo authore præsides, sub B.Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti priuilegio communimus. Præsentis itaque priuilegij paginâ confirmamus, vt super duas prouincias, videlicet super ipsam Bituricensem, & super Burdegalensem, Primatum obtineas, sicut hactenus obtinuisse dignosceris. Diœceses verò illas, quæ intra eandem prouinciam Bituricensem sitæ sunt, in tua, tuorumque successorum potestate, ac subiectione persistere constituimus, videlicet Claromontensem, Lemouicensem, Ruthenensem, Albigensem, Cadurcensem, & Mimatensem: & ipsarum ciuitatum Episcopi ipsam Bituricensem Ecclesiam matrem & magistram recognoscant, atque tibi, tuisque successoribus, tanquam proprio Metropolitano, obedientiam ac reuerentiam humiliter exhibeant. Porrò tibi, tuisque successoribus vsum pallij confirmamus, atque ad maiorem reuerentiam per supradictas prouincias vexillum Dominicæ Crucis ante vos deferri concedimus, sicut etiam antiqua prædecessorum vestrorum consuetudo obtinuit. Præterea quascumque possessiones, quæcumque bona in præsentiarum iustè & canonicè possides, aut in futurum liberalitate Regum, & largitione Principum, oblatione fidelium, &c. Decernimus ergo, vt nulli omnino hominum liceat eandem Ecclesiam, vel personam tuam temerè perturbare, aut possessiones, seu bona vestra auferre, vel ablata retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare: sed omnia integra conseruentur vestris, & pauperum Christi vsibus omnimodis profutura, salua Sedis Apostolicæ authoritate. Si qua verò in futurum ecclesiastica, sæcularisve persona huius nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temerè venire tentauerit, secundò, tertióve commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis, honorisque dignitate careat, reumque se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo corpore, ac sanguine Dei, & Domini nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ vltioni subiaceat. Cunctis autem eidem Ecclesiæ iusta seruantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen. Datum trans Tyberim per manum Roberti S. R. E. Presbyteri Cardi 4. PROSEQVITVR CONTROVERSIÆ EXITVS.

Cardinalis, & Cancellarij, idibus Martij, indictione 9. Incarnationis Dominicæ anno 1145. Pontificatus nostri Domini Eugenij III. PP. anno 2.] Hanc decisionem firmarunt Alexander III. idibus Februarij anno 1164. Adrianus IV. anno 1154. Lucius III. anno 1183. Clemens III. anno 1188. Cœlestinus III. anno 1192. Eorum diplomata refert Robertus in indice Bituricensium Præsulum. Vnde cùm temporibus Innocentij III. Simon de Suliaco Archiepiscopus Bituricensis Concilium prouinciale congregasset, Guillelmus tunc Archiepiscopus Burdegal. vocatus venire noluit; quare eum excommunicauit, & Metropolitico iure suspendit: ipse ad Innocentium III. appellauit, & lite pendente Philipus II. Rex Galliæ scripsit Pontifici pro iure Primatus Bituricens. in hæc verba, quæ refert Chenu vbi suprà, *fol.* 63. [Sanctissimo in Christo Patri, ac Domino Innocentio Dei gratiâ Summo Pontifici. Philipus eadem gratiâ Francorum Rex salutem, & debitam in Christo reuerentiam. Ecclesia Bituricensis, licèt sit tenuis in facultatibus, inter alias tamen R. gni nostri Ecclesias existit nobilior, cùm (sicut vestra penitus nouit Paternitas) Primatiæ obtineat dignitatem, cuius honorem nostrum, & regni nostri proprium reputamus. Cùm igitur Burdegalensis Archiepiscopus prædecessorum suorum non sequens vestigia se adeo obedientem, & deuotum Ecclesiæ Bituricensi eshibere non velit, sicut iidem prædecessores eius fecisse noscuntur, paternitatem vestram cum quanta possumus deuotione rogamus, quatenus ius Bituricensis Ecclesiæ intuitu Dei, & precum nostrarum obtentu conseruare velitis, nec sustineatis, quod tantus honor regni nostri circa hæc in aliquo minuatur, cùm sola Bituricensis Ecclesia in toto regno nostro Patriarchatus obtineat dignitatem, in cuius diminutione (quod Deus auertat) nobis, & regnu nostro non mediocriter reputaremus esse detractum. Actum Parisiis, anno Domini 1210. Mense Maio.] Innocentius III. Burdegalensem Archiepiscopum condemnauit, & suspensionem in eum latam confirmauit *epist.* 45. *lib.* 3. ibi: [Innocentius, &c. Bituricensi Archiepiscopo S. &c. Diligenter auditis, & perspicaciter intellectis, quæ tu, & d. f. Amaneus Procurator ven. fratris nostri Burdegalensis Archiepiscopi coram nobis proponere voluisti super sententia, quam auhoritate Primatiæ in eundem Archiepiscopum promulgasti, suspendo ipsum ab officio Metropolitanæ dignitatis, pro eo quod ad tuum vocatus Concilium, accedere non curauit, nec pro se aliquem idoneum destinare: de communi fratrum nostrorum consilio sententiam ipsam ratam habemus, & vsque ad satisfactionem idoneam præcipimus obseruari; hoc ad cautelam expresso, quod lis coram nobia non de Primatia, sed de sententia extitit ventilata. Nulli ergo, &c. Datum Lateran. 16. Kal. Iunij, Pontif. nostri anno 15.] Et *epist.* 128. super iure ipsius Primatiæ causam commisit Abbati S. Florentij Salmuriens. *lib.* 4. *epist* 64. & demùm sententiam suspensionis à Bituricens. latam relaxari iussit, cautione præstitâ à Burdegalensi parendi mandatis Bituricensis Præsulis, *dict. lib.* 4. *epist.* 65. Sed adhuc non acquieuerunt prædicti Archiepiscopi: quare iterum suscitatâ controuersiâ temporibus Honorij III. ab eo fuisse confirmatam sententiam Innocentij III. referunt Stephanus Nouiomensis *in epist. ad Honorium III.* Spondanus *in continuatione Barony, tomo* 1. *anno* 1226. *num.* 4. & demùm Gregorij nostri temporibus Burdegalens. Archiepiscopum variis dilationibus vsum fuisse, constat ex *cap. vlt. de dilation. cap. vlt. de dolo, & contumacia.* Tandem ipse Gregorius anno 1240. hanc controuersiam composuit statuens, vt Archiepiscopus Bituricensis de septennio in septennium Prouinciam Burdegalensem per quinquaginta dies visitaret, & procurationes reciperet. Huius decisionis mentio fit in hoc textu, dum in eo iubetur, vt priùs quàm talis sententia prouisionalis publicetur, Prælatorum Burdegalensia Prouinciæ, & Bituricensis requiratur assensus. Sed licèt Gerardus Archiepiscopus Burdegal. obtemperasset huic sententiæ, seu concordiæ, tamen eius successores valde renuerunt: quare Clem. V. ita rescripsit: [Clemens Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Arnaldo electo Burdegalensi, eiusque successoribus Archiepiscopis Burdegalensibus, qui pro tempore fuerint in perpetuum. In supremæ solio potestatis disponente Domino constituti, de vniuersis orbis Ecclesiis, quarum cura nobis imminet generalis, quantùm nobis ex alto permittitur, cogitamus, ad ea feruentibus studiis intendentes, per quæ tranquillitatis commissa possimus eisdem, submotis qoibuslibet scandalorum turbinibus, procurare: sed ad Burdegalensem Ecclesiam, quæ dudum nos habuit primò filium, suis nos educans vberibus; secundò sponsum, nostro commissa regimini, ac demùm Patrem, ac Dominum recognoscit, cùm de ipsa simus ad summi Apostolatus officium gratiâ diuinâ vocati, eo propensiùs inclinationis intuitum vertimus, quo specialis dilectionis affectum præmissorum consideratione gerimus ad eandem. Dudum siquidem occasione Primatiæ, quam olim contendebant Bituricenses Archiepiscopi in Burdegalensem Prouinciam se habere, grauis inter eos, & Archiepiscopos Burdegalenses, qui pro tempore fuerunt, exorta extitit materia quæstionis, ex qua decisiones quamplurimæ, scandala grauia, multaque pericula prouenerunt. Sanè felicis recordationis Gregorius Papa prædecessor noster intendens huic morbo salubriter prouidere, quandam super huiusmodi quæstione ordinationem dicitur edidisse: & licèt prædicta ordinatio Ecclesiæ, Ciuitati, Diœcesi, ac prouinciæ Burdegalensi præiudicialis non modicùm fuerit, ac etiam onerosa (provt facti euidentia manifestat) quia tamen Bituricenses Archiepiscopi, qui fuerunt pro tempore, ordinationem non seruarunt eandem; quinimò in multis pro suæ voluntatis libito violantes, iurisdictionem, contra illius tenorem, sibi indebitam vsurparunt, ex quibus in illis partibus homicidia, fractiones Ecclesiarum, sacrilegia, commotiones populorum, & multa alia animarum, & corporum pericula retrò actis temporibus sunt sequuta. Tempore insuper, quo ipsam regebamus Ecclesiam Burdegalensem, graues, & periculosæ decisiones etiam prouenerunt. Propter quæ Archiepiscopi Bituricenses præfati, eiusdem ordinationis debent carere commodo, cùm eam minimè duxerint obseruandam. Nos, qui dudum ante susceptum à nobis summi Apostolatus officium dictæ Burdegalensi Ecclesiæ præsidentes, dissensiones, scandala, & pericula prædicta palpauimus; attendentes quod per huiusmodi ordinationem nihil vtilitatis accrescit eidem Bituricensi Ecclesiæ; sed sibi, & Burdegalensi Ecclesiæ memoratæ iactura non modica prouenit ex eadem, & provt verisimiliter æstimamus,

peiora

pecora possent in posterum prouenire; ac propterea non indignè volentes prædictas Ecclesias ab huiusmodi oppressionibus, scandalis, & grauaminibus, ex prædictis prouenientibus præseruare, ac eas in pacis, & tranquillitatis pulchritudine confouere, dictasque Ecclesiam, ciuitatem, ac prouinciam Burdegalensem fauoris Apostolici, ac priuilegij specialis in hac parte præsidio communire: Te & successores tuos Burdegalenses Archiepiscopos, qui pro tempore fuerint, Ecclesiam, ciuitatem videlicet, & prouinciam Burdegalensem prædictas, & quascumque personas, tam ecclesiasticas, quàm sæculares, tibi, vel tuæ dictæ Ecclesiæ immediatè, aut alio mediante subiectas, aut aliàs degentes in eis, omni iure Primatiæ, & cuiuscumque superioritatis, omnique iurisdictione, & potestate venerabilis fratris nostri Archiepiscopi Bituricensis, & successorum suorum, qui pro tempore fuerint, suorumque Decani, & Capituli Ecclesiæ Bituricensis, si in te, successores tuos, Ecclesiam, ciuitatem, diœcesim, Prouinciam Burdegalenses, & præfatas personas præfati Archiepiscopus, Decanus, & Capitulum, & Ecclesia Bituricensis huiusmodi Primatiæ, vel superioritatis intuitu potestatem, vel iurisdictionem aliquam obtineant, vel obtinere possint quacumque de causa, etiam Sede Bituricensi vacante, tam circa articulos in eadem ordinatione contentos, quàm circa alios omnes, per quos Archiepiscopus, Decanus, Capitulum, & Ecclesia Bituricensis prædicti videntur in te, successores tuos, Ecclesiam, ciuitatem, Diœcesim, Prouinciam Burdegalensem, & præfatas personas aliquam potestatem, superioritatem, aut iurisdictionem habere, authoritate Apostolica, ac de potestatis plenitudine prorsus eximimus, & penitus liberamus. Eadem statuentes authoritate, quod tu, successores tui, Ecclesia, Ciuitas, Diœcesis, & Prouincia Burdegalensis, ac personæ prædictæ Archiepiscopo, Decano, Capitulo, & Ecclesiæ Bituricensi antedictis deinceps nequaquam in aliquo teneamini: ac districtiùs inhibentes, ne idem Archiepiscopus Bituricensis, vel eius successores, seu Decanus, & Capitulum Bituricense, communiter, vel diuisim, etiam Sede Bituricensi vacante, in te, vel successores tuos, seu in Ecclesiam, Ciuitatem, Diœcesim, ac Prouinciam Burdegalensem, vel personas prædictas, iurisdictionem aliquam huiusmodi iuris Primatiæ, vel superioritatis, aut etiam dictæ ordinationis, vel aliàs, sibi vindicare, vel exercere quoquo modo præsumant. Nos enim ex nunc irritum decernimus, & inane, si secus super his ab Archiepiscopo Bituricensi, vel eius successoribus, Decano, vel Capitulo Bituricensi antedictis, communiter, vel diuisim, aut quibusvis aliis, occasione præmissâ contigerit attentari. Non obstantibus ordinatione prædicta, seu quibuscumque processibus super hoc habitis, consuetudinibus contrariis, compositionibus factis, & sententiis promulgatis. Aut quibuslibet litteris conseruatoriis, vel aliis quibuscumque à nostris prædecessoribus Romanis Pontificibus, vel eorum Legatis impetratis, & indulgentiis, ac priuilegiis Apostolicis, de quibus, quorumque totis tenoribus etiam de verbo ad verbum debeat in litteris nostris fieri mentio specialis. Præmissa enim omnia, & singula, quantùm possunt obesse præsenti exceptioni, liberationi, statuto, inhibitioni, & constitutioni, vel aliis supradictis cassamus, irritamus, & cassata, & irrita nuntiamus, & nullam penitus habere volumus roboris firmitatem. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ exemptionis, ac liberationis, statuti, inhibitionis, nunciationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Lugduni sexto Kal. Dec. Pontific. nostri anno primo.] Idem decreuit pro protectione Ecclesiæ Burdegalensis Ludouicus Pius Francorum Rex, in hæc verba: [In nomine Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, Ludouicus diuinâ ordinante prouidentiâ Imperator Augustus. Si liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis quid conferimus beneficij, & necessitates ecclesiasticas ad petitiones sacerdotum nostrorum releuamus, vnanime id nobis, & ad mortalem vitam temporaliter transigendam, & ad æternam felicitatem obtinendam profuturum liquidò credimus. Nouerit interea sagacitas, seu vtilitas omnium fidelium, tam præsentium, quàm futurorum, quod vir venerabilis Sicharius Burdegalensis Archiepiscopus, adiens nostram præsentiam detulit obtutibus nostris immunitatem Domini & genitoris nostri Karoli bonæ memoriæ Serenissimi Augusti. In qua continebatur, qualiter ipsam Sedem, quæ est in honorem sancti Andreæ, & Sancti Iacobi Apostolorum, cum monasteriis sibi subiectis, quæ dicuntur Bladia, quod est in honorem sancti Romani constitutum, vbi ipse sanctus pro tempore requiescit, situm in eodem pago Burdegalensi super fluuium Garumnam; necnon & sancti Seuerini, vbi etiam requiescit ipse, constructum in suburbio ipsius ciuitatis, cum omnibus appendiciis, & assentiis eorum, quæ non solùm idem genitor noster, verùm etiam prædecessores eius Reges, ipsamque Sedem sub vno nomine, & defensione cum cellulis sibi subiectis, & rebus, vel hominibus ad se pertinentibus, vel aspicientibus consistere fecissent: & eorum immunitate, & authoritatibus ab inquietudine iudiciariæ potestatis eadem munita, atque defensa fuisset Ecclesia. Sed pro eius firmitate postulauit à nobis præfatus Sicharius Archiepiscopus, vt Patrum, seu prædecessorum nostrorum Regum morem sequentes, huiusmodi nostræ immunitatis præceptum ob amorem Dei, & reuerentiam ipsius sancti loci, circa ipsam Ecclesiam fieri censeremus. Cuius petitioni libenter assensum præbuimus. Et hoc nostræ authoritatis præceptum circa ipsam Ecclesiam, immunitatis, atque authoritatis gratiâ, pro diuini cultus amore, & animæ nostræ remedio fieri decreuimus. Per quam præcipimus, atque iubemus, vt nullus iudex publicus, vel quilibet ex iudiciaria potestate, aut vllus ex fidelibus nostris, tam præsentibus, quàm futuris, in Ecclesias, aut agros, seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibusque pagis, vel territoriis intra ditionem Imperij nostri iustè, & legaliter memorata tenet Ecclesia, vel ea deinceps in iura ipsius Ecclesiæ diuina pietas voluerit augere, ad causas audiendas, vel freda aut tributa exigenda, aut fideiussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ, tam ingenuos, quàm seruos, super terram ipsius permanentes, iniustè distringendos, nec vllas redemptiones, aut illicitas occasiones requirendas, nostris, nec futuris temporibus ingredi audeat, nec ea, quæ suprà memorata sunt, exi-

gere præsumat. Sed liceat memorato Præsuli, & cuilibet successori res prædictæ Ecclesiæ, cum cellulis sibi subiectis, & rebus, vel hominibus ad se aspicientibus, vel pertinentibus, immunitatis nostræ defensione, remotâ totius iudiciariæ potestatis inquietudine, quieto ordine possidere, & nostro fideliter parere imperio, atque pro incolumitate nostra, & coniugis, & prolis, seu etiam totius Imperij à Deo nobis collati, & eius clementissimâ miseratione per immensum conseruandi, vnà cum clero, & populo sibi subiecto, Dei immensam clementiam iugiter exorare. Et quidquid de præfatis rebus Ecclesiæ ius fisci exigere poterit, totum nos perpetuâ renunciatione concessimus Ecclesiæ isti, vt perennibus temporibus in alimoniam pauperum, & stipendia clericorum ibidem Deo famulantium proficiat in augmentum. Hanc itaque authoritatem, vt pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem, & à fidelibus nostris diligentiùs conseruetur, manu nostrâ subter firmauimus, & annuli nostri impressione signari iussimus.] Et tandem Ioannes VIII. ita scripsit, referente Paschali vbi suprà, *cap.* 10. [Petitionem vestram filiorum charissime, quam non obnegando, sed dudum dispensando distulimus, nunc nos ad votum nostrum, ob id vel maximè, Christo præduce, perduxisse gaudemus, quod & gloriam vestram perseuerantem testificatricem cognouimus, & prouincialium Præsulum consentaneas probationes probauimus, & Legatorum nostrorum subtilissimas disquisitiones aduertimus: quocirca licèt nos multis canonicis testimoniis prouocati, petitionem vestræ deuotionis implere (magnoperè) moliremur, & solius maiestatis vestræ testimonio super exterminio Burdegalensis prouinciæ minimè cunctaremur; tamen pietatis vestræ testimonio comprouincialium quoque Præsulum literas conuenire, sicuti rebamur, nuper cognouimus, secundùm pietatis vestræ religiosissimum libitum Burdegalensis diœcesis Episcopum, fratrem scilicet nostrum Frotharium, in Bituricensem Ecclesiam Cardinalem fieri decernentes, Metropolitanæ dignitatis priuilegio iteratò munire curauimus. Et studij vestri solertiam, quo semper idoneos Ecclesiæ viros quadam naturalis ingenij nobilitate deligitis, admirantes, congruas litteras his, quorum interest, ex authoritate Sedis nostræ direximus, atque magnanimitatem vestram, quam istius religiosi negotij circa nos incentricem cognouimus, eam nihilominus executricem fore, nec immeritò, delegamus. Quarenus propter Deum, cuius Filij pretioso sanguine tota per mundum redempta consistit Ecclesia, sic istius necessariæ dispensationis instituta custodiat, vt à paternis regulis constitutis in parte altera, nunquam omnino discedat. Præterea quod filiolitatis vestræ petit industria, vt quorum suggestionibus vestra sit dilatata petitio, detegamus: omnino sciatis, quia nos, licèt indigni simus, tamen quia per consequentiam priorum nostrorum Pontificum matura cogimur esse iudicia, causam tantæ deliberationis ideo non facile tunc deliberandam credidimus, ne diffiniuisse, quod Deus conuerterit, minùs ordinabiliter videremur. At postquam Deus omnipotens petitionem Serenitatis vestræ Comprouincialium Præsulum testimonio decorauit, imò testimonia Præsulum, pietatis vestræ suffragio confirmauit: Nos & religiosam petitionem vestram compleuimus, & suggestionibus fratrum, Coëpiscoporumque nostrorum manus porreximus, & Ecclesiæ Dei tantis necessitatibus consulentes, de thesauro Pontificalis pectoris ita vobis protulimus, vt à doctrinis deuiasse veteribus nullo modo videamur. Data, vt suprà.] Nec prætermittendum est, quod non tantùm Isidorus, sed etiam chronicon, quod suprà laudauimus, Græco nominis sono, Burdegalin semper efferant. Quod de Græca Aquitaniæ origine suprà diximus ex Hieronymo, id ipsum tuetur ipse quæstionibus suis in Genesim, cuius verbis huic controuersiæ finem imponemus. [Legamus, inquit, Varronis de antiquitatibus libros, & Sinnij Capitonis, & Græcum Phlegonta, cæterosque eruditissimos viros, & videbimus penè omnes insulas, & totius orbis litora, terrasque mari vicinas Græcis accolis occupatas, qui, vt suprà diximus, ab Amano, & Tauro montibus omnia maritima loca vsque ad Occeanum possedere Britannicum. An forte postea à Romanis, vti nos coniiciebamus, inductum? Nam & illi ciuitatibus, quas victoriis suis, aut coloniis, aut beneficiis illustrassent, noua ad libitum nomina imponere amabant. Ita sua facta habent nomina, sicut & ciuitates, quas etiam interire notissimum est. Cæterùm si communio nominis coloniæ argumentum est, erunt Tolosani Nemausensium filij, vel patres; vtrique enim Volcæ sunt; & Rhemenses Treuerorum; nam vtrique Belgæ. Fortiùs enim argumentum ducitur ex gentis nomine quàm ex diuisione Prouinciarum.] Quæ litterarum exemplaria refert Paschalis *vbi suprà*: & hæc Iuris Primatus Bituricensis vera historia.

His suppositis pro huius controuersiæ progressu, & exitu facilè percipitur huius textus sententia: præcepit enim Gregorius IX. requirendum esse consilium Episcoporum comprouincialium Burdegalensis prouinciæ; quia cùm ageretur de eorum subiectione, & vt Archiepiscopo Bituricensi visitanti procurationes præstarent, iuxta textum *in cap. cum ex officij, de præscriptionibus, cap. conquerente, de officio Ordinarij, cap. sopitæ, de censibus*; non solùm Archiepiscopi, verùm & suffraganeorum consensus desiderabatur in prædicta concordia, compositionéve, seu sententia prouisionali, vt latiùs prosequuntur repetentes hîc. 5. VERA TEXTVS INTERPRETATIO.

TITVLVS

TITVLVS XXXIV.

De treuga, & pace.

CAPVT I.

Alexander III. *in Concilio*[a] *Lateranensi.*

Treugas à quarta[b] post[c] occasum solis vsque ad secundam feriam in ortu solis; ab Aduentu Domini vsque ad octauas[d] Epiphaniæ; & à[e] Septuagesima vsque ad octaoas Paschæ, ab omnibus inuiolabiliter obseruari præcipimus: si quis autem treugam frangere præsumpserit,[f] post tertiam admonitionem, si non satisfecerit, suus Episcopus sententiam excommunicationis dictet in eum, & scriptam vicinis Episcopis adnunciet; quorum nullus[g] excommunicatum in communione recipiat, imò[h] scriptam sententiam quisque confirmet. Si quis autem hoc violare præsumpserit, ordinis sui periculo[i] subiaceat. Et quoniam funiculus triplex difficilè rumpitur, præcipimus, vt Episcopi ad solum Deum, & ad salutem Populi habentes respectum, omni trepidatione sepositâ ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi consilium, & auxilium præbeant, nec hoc alicuius amore, vel odio permittant. Quod si quis in hoc opere tepidus inuentus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

NOTÆ.

1. a *Lateranensi.*] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. & in Concilio ipso Lateranensi *cap.*21. De Concilio Lateran. celebrato sub Alexandro III. egi *in capitum in cunctis 7. de electione.*

2. b *Quartâ feriâ.*] Idest die Mercurij; iam enim à primis Ecclesiæ temporibus obseruatum in Ecclesia fuit, vt dies hebdomadæ feriæ nomine designarentur. Tertullianus aduersùs *psychicos cap.* 2. & 14. Breuiarium Romanum *in Festo Sancti Syluestri*, ibi: *Reliquos hebdomada dies feriarum nomine distinctos, vt iam antè in Ecclesia vocari cœperunt, appellari voluit.* Quo significaretur quotidie clericos abiectâ cæterarum rerum curâ, vni Deo prorsus vacare debere; sicut enim veteres à feriendis victimis dies ferias appellabant, Festus Pompeius *verbo Feria*, ita Ecclesiæ PP. dies sacerdotibus festos, ferias dixerunt. Accedit alia ratio adductà à Baronio *anno* 58. *num.* 87. & ibi Spondano *num.* 34. quam nos illustrauimus *in cap.* 1. *de feriis*, & Vicecomes *de ritibus Missæ fol.* 3. *lib.* 3. *cap.*10.

3. c *Occasum solis.*] Dies enim naturalis computatur à solis ortu vsque ad occasum, *cap. quod à patribus* 75. *cap. de esu, de consecratione dist.*2. hinc Plato naturalem di em ita diffininit. *Dies est ab ortu solis ad occasum.* Plura adduxi *in cap. litteras, de temporibus ordin.*

4. d *Epiphaniæ.*] Dies videlicet sexta mensis Ianuarij, quâ aduentus Regum celebratur, tam à Latinis, quàm Græcis, vt probat Baronius *in Martyrol. in dict. die* 6. de cuius celebritate pro illustratione textus *in l.* 2. *Cod. de feriis*, videndus est Pater Herrera *de origin. Officij diuin. lib.* 2. *cap.* 24. & nos aliqua dabimus *in cap. fin. de feriis.*

e *A Septuagesima.*] Quo die olim ieiunium quadragesimale incipiebat, vt docent Albinus Flaccus *de diuinis officiis, cap. de Septuagesima*, Binius in vita Thelesphori, Couar. *lib.*4. *variar. cap.*20. Azor 1. *tomo Inst.lib.*2. *cap.* 12. *quæst.*2. & nos probabimus *in cap. capellanus, de feriis.* 5.

f *Tertiam.*] Tertia enim monitio desideratur ad excommunicationem proferendam, *cap. sacro*, vbi latè dicam, *de sententia excommunicationis.*

g *Excommunicatum.*] Pacis seu treugæ Dominicæ violatores in excommunicationem incidebant, & ad resarciendum damnum laicis tenebantur; & Episcopi diœcesani, ac Comitis hæc erat cognitio, cæterorumque Baronum: & si similes violatores ab vtraque potestate proscriptos, & contumaces occidi contingeret à quoquam priuato zelo iustitiæ, non homicidij pœnâ canonicâ, & ordinariâ, sed leuiori, & remissiori satisfactione culpam illam diluendam docet Vrbanus II. relatus à Gratiano *in cap. excommunicatorum* 23. *quæst.*5. qui de hoc solo genere excommunicatorum intelligendus est, non autem de omnibus excommunicatis, vt quidam malè crediderunt. Facit lex 16. *tit.*26. *partit.*2. 6.

h *Et scriptam.*] Non quia ad validitatem sententiæ desideretur, vt in scriptis sententia proferatur, voce enim prolata vires habet: *cap. si quis cum clerico* 11. *quæst.* 1. *cap. Albericus* 43. *de testib. authent. breuissimas, Cod. de sententiis ex periculo*; licèt post Concilium Lugdunense relatum *in in cap. cum medicinalis, de sententia excommunication. lib.* 6. desideretur pro forma, vt in scriptis proferatur; olim tamen desiderabatur scriptura, vt constaret vicinis Episcopis de excommunicatione, & excommunicatos reiicerent, repellerentque à communione; nam ab vno Episcopo excommunicatus ab omnibus vitandus est, *cap. cum* 20. *cap. seruetur* 73. 11. *quæst.* 3. Vrbanus II. 7.

in

in Synodo apud Melphiam, *cap.* 15. ibi: *A ſuis Epiſcopis excommunicatos ab aliis recipi magnopere prohibemus.* Plura Antonius Auguſtinus *in epit. iuris Pontific. lib.* 32. *tit.* 4. Et cùm Epiſcopi excommunicatos ab aliis non recipiebant, confirmaſſe ſententiam excommunicationis dicebantur. Innocentius II. *cap.* 9. ibi: *Epiſcoporum nullus excommunicatum in iudicio ſuſcipiat, imò ſcripto ſententiam quiſque confirmet.* A quo accepit hanc deciſionis partem Noſter Alexander. Concilium apud Vernis Palatium *cap.* 5. ibi: *Quam excommunicationem debebit idem Epiſcopus ſeniori illius notam facere, & omnibus ſuis Epiſcopis, ne eum recipiant vſque ad ſatisfactionem.*

8. i *Subiaceat.*]Vt deciſum eſt pluribus Conciliorum decretis congeſtis ab Antonio Auguſtino *dict. lib.* 32. *tit.* 4. Epiſcopus proprius quinam dicatur, expoſui *in cap. quoad tranſlationem, de temporib. ordin.*

9. Pro huius textus vera interpretatione ſciendum eſt, bella priuata, quæ pondere, & pudore legum olim comprimebantur, mediâ ætate per Longobardiam, & Galliam graſſata fuiſſe, cùm in illis & aliis prouinciis quiſque ſuam, ſuorumve iniuriam non in iure coram iudice, ſed ferro, manuque perſequebatur, adeò vt his inimicitiis, quas *Faidas* vulgus vocabat, leges Longobardorum, & Capitularia Galliæ modum præſcriberent, vt plura de faidis adducentes docent Frider. Lindembr. *in gloſſario legum antiq. verbo Faida*, Ioannes Voſſius *de vitiis ſermonis lib.* 2. *cap.* 6. Sirmundus *in notis ad capitular.* Sed ingraueſcente in dies morbo, cùm cædibus, deprædationibus, & incendiis Reſpublica fœdiſſimè vaſtaretur, Eccleſia his abuſibus proſpicere curauit, non in totum extincto illo nefario bellorum priuatorum vſu, ſed repreſſo per inducias, quæ aliquot diebus homines otioſos à cædibus redderent, ſub nomine treugæ Domini, diebus videlicet in præſenti relatis, & in aliis Conciliis pro illuſtratione concluſionis adducendis, ea lege, vt in eis nemo ab inimico vltionem exigeret, nemo prædaretur, nec etiam à fideiuſſore pignus tolleret: narrat Rodulfus Glaber *lib.* 5. *cap.* 1. Bella hæc priuata nec legibus probata erant, nec omnino damnata; imò ſi prouocatio, vel, vt illius ſæculi verbo vtar, ſi diffidatio præceſſiſſet, pro iure conſtituto habebantur; ita vt in aduerſarium cæde, prædis, & incendiis graſſari liceret, vt referunt Carnot. *epiſt.* 173. Fadericus apud Abbatem Vrſpergenſem, Conradus *in cap.* 10. *Bulla Aurea.* Decretæ autem fuerunt induciæ huiuſmodi non ſolùm ab Epiſcopis, ſed à Proceribus cuiuſque diœceſeos, vt diſertè docent Glaber, & Carnot. *ſuprà*, & patet ex treugæ iſtius conſtitutione, quæ lata eſt in Anglia, & Normannia, ex conſenſu Epiſcoporum, & Baronum à Guillelmo I. R. apud Ordericum Vitalem; & à Raymundo Berengario Comite Barcinonenſi anno 1060. Illud etiam obſeruandum eſt, pacem & treugam dici hanc à bellis priuatis feriationem in præſenti rubrica, eo quod ratione clericorum, omnium peregrinorum, mercatorum, agricolarum cum bobus aratoriis, dominarum cum ſociis ſuis inermibus, mulierum omnium, rerum ad clericos, monachoſque pertinentium, & molendinorum pax iſta omni tempore indulta eſſet; ratione cæterorum treugæ tantùm, id eſt induciæ aliquot dierum: ideo textus huius tituli iuxta ordinem rubricæ primus ad treugam, ſecundus ad pacem ſpectant, Totum hoc mirè illuſtratur ex litteris Guillelmi I. S. A. Epiſcopi Auſcitani, quibus pacem & treugam poſt Concilium Rom. indixit anno 1102. quas edidit Petrus Marcha in hiſtoria Bearnenſi, ex quo eas tranſcribo. [Cùm ex officij noſtri debito teneamur vniuerſis fidelibus curæ noſtræ commiſſis ſalubri diſpoſitione prouidere, nunc præſertim vrgente Apoſtolici mandati authoritate, ad quem ſpectat totius populi profectibus inuigilare, oportet nos ſuper bono pacis & treugæ Dei ſubditis noſtris propenſiorem curam impendere. Inde eſt, quod iuxta ſtatuta generalis Concilij Romæ nuper celebrati pacem & treugam Dei in prouincia noſtra ex parte Dei, & Domini Papæ, & noſtra ab omnibus inconcuſsè, & inuiolabiliter præcipimus obſeruari. Forma pacis, & treugæ Dei talis eſt: Treugas à quarta feria poſt occaſum ſolis vſque ad ſecundam feriam poſt ortum ſolis, & ab Aduentu Domini vſque ad octauas Paſchæ ab omnibus inuiolabiliter obſeruari præcipimus. Si quis autem treugam violare tentauerit, poſt commonitionem factam, ſi non ſatisfecerit, Princeps ſuus, & Epiſcopus, cum Clero & populo cogant eum iniuriam pacis ſatisfacere, ad arbitrium Epiſcopi & Principis ſui, & aliorum vicinorum Baronum. Quod ſi Principes, ſeu Barones, vel populus diſſimulauerint, tam Principes, quàm Barones excommunicentur, & tota terra eorum interdicto ſubiiciatur, omni priuilegio perſonæ & Eccleſiæ ceſſante. His verò temporibus, & omnibus feſtis Beatæ Mariæ cum præcedenti die, & ſubſequenti, ſancti quoque Ioannis Baptiſtæ, & Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & à vigilia Pentecoſtes vſque ad octauas, & omnium Sanctorum Feſto omnia pacem, & ſecuritatem habebunt. Omni verò tempore perpetua pace, & ſecuritate gaudebunt Canonici, Monachi, Preſbyteri, Clerici, & omnes religioſæ perſonæ, conuerſi, peregrini, mercatores, ruſtici, euntes, & redeuntes, & in agricultura exiſtentes, & animalia, quibus arant, & quæ ſemen portant ad agrum; dominæ cum ſociis inermibus, & omnes fœminæ, & omnes res clericorum & religioſorum vbique, & molendina: Principibus autem & Dominis terrarum iura ſua & conſuetudines non contradicimus, in terris ſuis Eccleſiæ ſaluitatem habeant 30. paſſuum circumcirca: Monaſteria verò 60. Hæc verò vt firmiùs obſeruentur, Comites, Vicecomites, Barones, vniuerſum quoque Clerum in præſentia Epiſcoporum; populum in præſentia clericorum à ſeptem annis, & ſupra iusiurandum præſtare præcipimus. Forma iuramenti talis eſt: Iurabunt ſe pacem, & treugam Dei iuxta præſcriptum tenorem obſeruaturos, & violatores pacis, & treugæ Dei perſecuturos, & quod de rapina nihil ſcienter ement. Quod ſi quis huic decreto contraire tentauerit in non iurando, vel in non perſequendo, ſeu in conductitias gentes, vel raptores tenendo, aut fauendo, vel rapinam emendo, Princeps illius terræ, & tota eius terra, niſi debitam vindictam exequatur, omni interdicto, & excommunicationi ſubiiciatur, omni priuilegio perſonarum, & Eccleſiæ ceſſante. Excommunicati non ſalutentur, non tondeantur capita eis, non abluantur in mappa, non comedant, nec ad aliam communionem eccleſiaſticam recipiantur, præter baptiſma paruulorum, & pœnitentias in fine. Princeps autem, & cuncti fideles noſtris obedientes mandatis, qui bonum pacis ope, & conſilio ſuo fouerint, & præſertim contra conductitias & peſtilentes gentes, ſi in

to vera pœnitentia in hoc Dei seruitio decesserint, authoritate Dei, & Domini Papæ, & Ecclesiæ vniuersalis, omnium peccatorum suorum indulgentiam, & fructum mercedis æternæ se non dubitent habituros. Cæteros verò, qui contra eos arma susceperint, & ad Episcoporum, siue aliorum Prælatorum consilium ad eos decertauerint expugnandos, biennium de iniuncta pœnitentia relaxamus; aut si longiorem ibi moram habuerint, Episcoporum discretioni, quibus huius rei cura fuerit iniuncta, committimus, vt ad eorum arbitrium maior eis indulgentia tribuatur: illos autem, qui admonitioni Episcoporum in huiusmodi parère contempserint, à perceptione corporis, & sanguinis Domini iubemus fieri alienos. Episcopi verò, siue Presbyteri, qui talibus fortiter non restiterint, officij sui suspensione mulctentur, donec Apostolicæ Sedis misericordiam obtinuerint.] Ipse etiam Petrus Marcha *in notis ad can. 1. Concily Claromont.* dedit Alexandri tertij epistolam nondum excusam, in qua Pontifex pacem in omni tempore, nullâ dierum, nec personarum adhibitâ distinctione, constitutam in Ruthenensi diœcesi ab Episcopo, & Comite ex sententia totius Cleri, & Procerum illius prouinciæ, confirmat per hæc verba: [Quotiens ea, quæ ad pacem pertinent, postulantur à Sede Apostolica confirmari, tanto super his benigniorem assensum nos conuenit adhibere, quanto ex bono pacis plura commoda, & gratiora singulis proueniunt incrementa. Ex quodam siquidem rescripto à tua nobis fraternitate transmisso ad audientiam nostram peruenit, quod tu habito Concilio Abbatum, Præpositorum, & Archidiaconorum tuorum, & Baronum terræ, cum nobili viro fratre tuo Comite Ruthenæ, huiusmodi pacem, & concordiam statuisti, quod omnes res mobiles, & immobiles, & omnes homines, tam clerici, quàm laici, in omni tempore sint sub ea pace securi, nec vlli liceat præter armatos milites, & clientes, quælibet arma ferre, nisi milites enses solummodo, & clientes singulos baculos ferant, qui pacis, sicut cæteri, debent securitate gaudere. Et præter eos, qui hanc pacem, sicut statuta est, noluerint firmare, & inuiolabiliter obseruare, sicut de his, qui publicè periurant, vel fidem mentiuntur, pro manifesto debito, seu pro cognita fideiussione, de rebus eorum pignorandis licentia non denegetur, vobis tamen exceptis. Ad eiusmodi verò pacis, & securitatis sustentationem, & defensionem statutum est, vt Abbates, Archidiaconi, Archipresbyteri, monachi, Priores, & omnes clerici, qui proprias Ecclesias regunt, milites quoque, & mercatores, atque burgenses, qui facultatibus abundauerint, & omnes etiam homines, tam clerici, quàm laici, qui habuerint par boum, seu aliorum animalium, cum quibus arare possint; siue amplius habuerint, summatim equum scilicet, vel equam, mulum, vel mulam, quæ ad portanda onera locent, duodecim denarios Ruthenenses, siue alios tantumdem valentes donent. Cùm verò habuerint ouile ouium, dent pro eo sex denarios eiusdem monetæ, vel alios æquiualentes. Totidem autem dabunt qui habent vnum bouem tantùm, vel aliud animal, cum quo valeant arare, siue asinum, quæ possint locare. Clientes verò, & artifices, scilicet fabri, sartores, pelliparij, & omnes operarij, aut sex, vel octo, seu duodecim denarios secundùm suorum capellanorum arbitrium dabunt. Verùm si pater cum filiis, seu fratres, siue consanguinei fuerint, qui nondum sunt inuicem separati, nec sunt res eorum diuisæ, vnus pro omnibus dabit, alioqui soluat vnusquisque pro se. Commune autem istud per singulas parochias debet reddi cum scripto vnius parochianorum, quem Capellanus cum consilio sui Archipresbyteri, & voluntate suorum parochianorum elegerit, & in die statuta ab ipso parochiano, & cum eodem scripto ad Ruthenensem Ecclesiam deferatur. Quisquis autem res suas amiserit, postquam commune, sicut prædictum est, soluerit, in integrum restituatur; si tamen certam personam, quæ res sibi ablatas habeat, vel locum vbi sint, potest demonstrare; sin autem minimè. Si verò inimicos villas, vel oppida deprædari, vel diruere fortè contigerit, res quidem mobiles emendabuntur de communi; sed damna rerum immobilium non restituentur, nisi quantum à malefactoribus poterit recuperari. Clerici verò, qui proprias Ecclesias non habent, nisi par boum habuerint, non cogantur dare, si nolint; sed non dato communi, si fortè res suas perdiderint, eis nequaquam emendabuntur. Additum est in prædicta pace, vt capellani Ecclesiarum, & omnes laici à quatuordecim annis & supra, pacem, & commune firmare debeant, & obseruare. Qui verò in hoc obedire contempserint, debent ab Ecclesiæ liminibus coërceri, & ab omni pace fieri alieni. Ecclesiæ quoque parochiarum, in quibus violatores pacis habitauerint, à diuinis vacent officiis, donec ipsi ad emendationem venire cogantur. Quam siquidem pacis institutionem, quemadmodum à vobis facta est, & rescripto authentico roborata, firmam, & ratam habemus, & eam authoritate Apostolica confirmamus, & præsentium scripto communimus, statuentes, vt nulli hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei aliquatenus contrariare. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli se nouerit incursurum. Datum Verulis secundo idus Maij, Pontificatus nostri anno secundo.] Vnde facilè percipitur verus sensus præsentis canonis, & sequentis; sed iuxta communem Interpretum expositionem vtriusque commentarium dabimus.

COMMENTARIVM.

10. EX hoc textu communiter Doctores sequentem deducunt assertionem: *Ab aduentu Domini vsque ad Epiphaniam; à Septuagesima vsque ad octauam Paschæ treugæ sunt obseruandæ: & eas violantes excommunicandi sunt.* Priorem partem probant textus in canone 2. Concilij Troiani celebrati anno 1093. Concilium Tulugiense celebratum anno 1045. Narbonense anno 1054. quorum verba refert Stephanus Balluzius *in additionibus ad Petrum Marcham lib. 4. concord. cap. 14.* Secundam partem probant textus *in cap. placuit, cap. præcipimus, cap. perlatum 90. dist. cap. illi 14. quæst. 3. cap. nouit, de iudiciis, cap. sicut 29. de iureiur. cap. super 26. § cùm autem, de verb. sign. cap. 1. & 2. hoc tit. in 5. collect.* Gregorius VII. in Synodo Romana *canon. 14.* ibi: *Pax Dei ab omnibus teneatur, & quicumque in pace prædam fecerit, vel aliter fregerit, vnde præda facta, vel ad quod conducta fuerit, excommunicentur.* Vrbanus II. in Concilio Claromont. *can. 4.* aliàs 5. ibi: *Sub pœna excommunicationis firmiter præcipimus, treugam Dei, sicut in Lateranensi*

COMMVNIS CONCLVSIO PROBATVR.

Concilio

Concilio statutum est, studiosè obseruari, videlicet à Septuagesima vsque ad octauas Paschæ, & ab aduentu Domini vsque ad octauas Epiphaniæ. Calixtus II. in Concilio Rom. cap. 13. *Si quis treugam diffregerit, vsque tertiò ad satisfactionem ab Episcopo admoneatur; quod si nec tertiò satisfacere contenderit, Episcopus vel cum Metropolitano Concilio, aut cum duobus, aut vno vicinorum Episcoporum in rebellem anathematis sententiam dictet, & per scriptum Episcopis circumquaque denuntiet.* Innocentius II. in Concilio Romano can. 9. Concilium Oxoniense sub Honorio III. can. 2. Maguntinum primum sub Leone IV. can. 5. Consonant de iure Regio textus in l. 61. tit. 6. part. 1. l. 1. tit. 12. part. 7. l. 41 styli, l. 1. tit. 9. lib. 8. recopil. Illustrant vltra ordinarios repetentes ad hunc textum, & relatos à Barbosa in præsenti, Vega in cap. nouit, de iudiciis, num. 18. Albericus Gentilis de iure belli lib. 7. cap. 2. Didacus Perez in l. 1. tit. 8. lib. 4. ordinament. Hugo Grotius de iure belli lib. 2. cap. 20. Antonius Augustin. lib. 17. in epitome iuris Pontific. tit. 37. & lib. 37. tit. 46. Petrus Gregorius lib. 3. partition. tit. 1. cap. 5. Cancerius tomo 2. variar. cap. 11. de treuga, & pace, Martha de iurisdict. part. 1. cap. 41. Villadiego in l. 9. prologi fori, num 9 Cironius in 5. compil. ad hunc tit. Molina, & Valentia relati à Becano de bello quæst. 17. cap. 25. Riccius lib 6. lucubr. cap. 23. P. Marcha in notis ad canon 2. Concilij Claromontani, tomo 26. Concil. ad finem, fol. 899. & lib. 4. concordia, cap. 14.

11. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO. Sed aduersùs hanc assertionem sequentes insurgunt difficultates. Prima ex eo prouenit, nam aut bellum, quod geritur, iustum est, aut iniustum: si iniustum est, nullo tempore est gerendum, cap. Iulianus 1. quæst. 3. cap. 1. & 2. 23. quæst. 2. docent Becanus in tract. de bello, quæst. 1. Bellarmin. tomo 2. controuers. lib. 3. cap. 14. Martha de iurisdict. part. 1. cap. 40. Onosander in strategic. lib. 3. cap. 3. iusti, & iniusti belli causas recensentes docent Gentilis de iure belli lib. 1. cap. 5. Grotius in eod. tract. lib. 1. cap. 2. D. Mathias Guerra in cap. Dominus 23 quæst. 2. Si iustum est bellum, omni tempore dimicandum est, nec vllo die cessare oportet, cap nulla, 18. quæst. vlt. cùm per bellum iustum intendatur pax, & salus Reipublicæ, tam politicæ, quàm spiritualis, cap. nulli, vers. Pacem, in illis verbis: *Non enim, inquit Dominus, pax quæritur, vt bellum exerceatur; sed bellum geritur, vt pax adquiratur.* Et cap. illi, cap. viros, eadem causa & quæstione. D. Thomas 2. 2. quæst. 40. art 3. ad tertium, eleganter Victoria in relectione de iure belli, num. 13. & 15. versicul. Probatur, Marquez in suo Gubernatore, lib. 2. cap. 35. Vnde exercitia, quæ ad disciplinam militarem pertinent, diebus festis licita sunt, l. Diuus, ff. de feriis, Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 16. Ad rem sanè militarem nihil attinere notat Varro, vtrum festus, vel nefastus dies sit: igitur non rectè in præsenti docetur tantùm temporibus Aduentus, & Septuagesimæ esse pacem obseruandam. Secundò non solùm difficilis videtur hæc decisio, verùm & nulla ex defectu iurisdictionis; etenim belli indicendi, gerendique potestas omni iure Regibus competit; quare in suprà traditæ treugæ Dominicæ promulgatione iura Principum concepta verbis excipiebantur, vt patet ex indictione pacis & treugæ Goillelmi suprà relata: & potestas spiritualis distincta est à temporali, cap quoniam 8 dist. 10. cap. solitæ, de maiorit. & obed. & causa belli, seu pacis fractæ, tanquam temporalis, ad iudices sæculares tantùm spectat, ex vulgari textu in cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi, cap. duo sunt, 96. dist. Ergo Pontifex, & Episcopi in Concilio Lateran. aliquid statuere non poterant circa bellum, seu tempus, intra quod exercendum, vel non erat.

His tamen difficultatibus minimè obstantibus vera est Concilij Lateranensis constitutio, pro cuius illustratione aliqua præmittenda sunt. Et pri- 12. TREVGA QVID SIT.
mò sciendum est, quid treugæ, & pacis appellatione veniat. Et treugam vocem barbaram esse, idemque significare, quod apud Latinos inducia, iam notarunt Vossius de vitiis serm. lib. 1. cap. 8. verb. Treuga, Villadiego in dict. l. 9. fori, num 8. Cancerius vbi suprà: quare huius vocis mentio nec apud Latinos, nec in legibus Romanorum extat; sed apud exteros scriptores, & in legibus Longobardor. vt in l. 38. tit. 9 lib. 1. ibi: *Intra treugam, aut post datum osculum pacis.* Et lib. 2. tit. 24. treugæ non sunt minùs quàm solidi 300. Turpinus in vita Caroli Magni, cap. 12. *Itaque datis treugis inter se, aggressus est Argiolandum cum suis exercitibus* Et capite sequenti: *Treugâ datâ eundi, & redeundi.* Flodoardus in chronico: *Treuga, vel inducia belli inter Regem Ludouicum, & Hugonem Principem, vsque ad Synodi tempus, Othone Rege mediante disponuntur.* Fulbertus Carnotensis epist. 93. *Velim autem suadere tibi, si possim, ne dimittas propter iram, quæ Dei iustitiam non operatur, quin Episcopo tuo treugam des.* Alias exterorum scriptorum authoritates congerunt Lindembrogius in glossario, verbo Treuga, Vossius vbi suprà. Hac voce barbara vsi fuerunt Alexander III. in præsenti, Nicolaus Primus in epist. ad omnes Episcopos, & Imperator Federicus de pace constantia, accipiendo treugam pro inducia; & ab hac voce Treuga, posteriores Græci turbam dixere. Codinus de officiis domus, cap. 14. §. 12. & Galli treuiam appellarunt. Carnotensis epist. 90. ibi: *Quia treuia Dei non est communi lege sancita.* Itali tregam dicunt. Lindembrogius vbi suprà, & nos vulgari Hispanismo treguam vocamus, l. 1. tit. 12. partit. 7. *Tregua es vn asseguramiento que se dan los fijos de algo entresi vnos a otros, despues que son desafiados, que no se fagan mal en los cuerpos, ni en los aueres, quanto la tregua durare: è ha lugar la tregua mientras la discordia, è enemistad dura entre los omes.* Et l. 41. styli, l. 1. tit. 8. lib. 4. ordin. l. 1. tit. 9. lib. 8. recopil. licèt huius vocis aliam etymologiam adducat Couarru. in thesaur. verb. Treuga.

Pax dicta est a pactione, per quam securitas 13.
vtrique populo datur, l. 1. §. 1. ff. de pactis. Gellius PAX QVATENVS
lib. 1. noctium, cap. 25. Festus Pompeius verb. Pa- DISTRAT
cem; pax enim pactionibus fit, vt probaui in cap. 1. A TREV-
de pactis: Magnum autem discrimen versatur in- GA.
ter treugam, & pacem, quod ex vtriusque diffinitione maximè colligitur: treuga enim est securitas præstita personis discordiâ nondum finitâ; pax verò est securitas rebus, & personis præstita discordiæ finem imponens: & ita pax dicitur discordiæ finis in cap. nouit, de iudiciis. Vnde fit, vt treuga importet securitatem ad tempus, pax verò in perpetuum. Plutarchus de bello Peloponnensi, ibi: *Pacem, fœdusque petierunt, inducias in triginta annos impetrarunt.* Glossa dict. cap. significauit. Hostiensis & Gothofredus in præsenti, Felinus num. 6. Iaso in l. cùm proponis, num. 6. Cod. de pactis: licèt Marcus Varro relatus ab Aulo Gellio lib. 1. noctium, cap. 25. confundat pacem cum inducila. Gellius ita ait: Duobus modis M. Varro in libro humanarum, qui est de bello, & pace, induciæ quid

quid sit, diffinit: *Induciæ*, inquit, *sunt pax castrensis paucorum dierum.* Item alio io loco: *Induciæ*, inquit, *sunt belli feriæ.* Sed lepidè magis, atque iucundè breuis vtraque definitio, quàm plena, aut proba esse videtur. Nam nec pax est inducia; bellum enim manet, sed pugna cessat. Similiter sensit Donatus *ad Terentium in Eunucho, actu 1. scena 1.* ibi: *Induciæ sunt pax in paucos dies, vel quòd in diebus dentur, vel quod in dies ocium præbeant.* Aliquando tamen legimus treugas, seu induciaa vsque ad centum aonos fuisse prutractas, vt refert Liuius *lib. 7. de Vrbe: Veientibus induciæ centum annorum præscribuntur.* Et aliquando pax pro treugis, seu inducia ponitur, *cap. illi 25. 24. quæst. 3.* Vitgilius *lib. 11. Æneid.* Plura de pace Besold. *tom. 3. politic. dissert. de pace, pacisque iure.*

14. TREVGÆ DVPLICES SVNT. Deinde præmittendum est, treogam, & pacem, de quibus in præsenti, in duplici esse diff.rentia; alia enim est legalis, seu eanonica; alia conuentionalis. Legalis est statuta à lege, seu canooe certis tempotibua, de quibus *in hoc cap. 1.* & iutibus suprà citatis: conuentionalis est, quæ mutuo parrium consensu indueitur, *cap. nouit, de indiciis, l. postliminium 19. §. 1. ff. de captiuis.* Eam inire possunt Principes, eùm ad ipsius maiestatem iua belli, paeisque ineundæ spectat, *l. 3. ff. ad leg. Iuliam Maiest. l. vnica, Cod. vt armorum vsus.* Atniseus *de Maiestate, cap. 5. de potest. armorum.* Inducias verò, seu treugas, Duces belli contrahunt virtute mandati specialis Principis, aut Senatus, vt latè contra Duarenum defendunt Gentilis *lib. 2. de iure belli, cap. 10.* Arnoldus Vinius *de pactis, cap. 2. num. 5.* & tunc non solùm ipsi, verùm & Senatus obsetuare eas tenentur; aliæ verò minorea potestates, bellumque getentes, pacem pacisci, aut de bello transigete nequaquam possunt, argumento textus *in l. mandata 60. ff. de procurator. l. Lucius 46. §. fin. ff. de administrat. tutor.* quippe dumtaxat ereditur commissum bellum gerere. Belli autem gerendi para non est bellum finire, vt rectè ratioeinatur Grotius *dict. lib. 3. cap. 22. num. 7.* Valentia *tom. 1. illustr. tract. 3. cap. 6. num. 14.* Vinius *dict. tract. de pact. cap. 2. num. 5.* post Bartolum, Duarenum, & alios *in l. conuentio, num. 5. ff. de pactis.* At inducias dare hia, nempe quos oppugnant, aut obsessos tenent, & quantùm ad se, suasque copias attinet, suadete aliqua necessitate, veluti eadauerum sepeliendorum causâ, rectè possunt, iuxta ipsum Grotium *num. 8.* Vinium, & Valentiam *suprà*, Bobadillam *lib. 3. polit. cap. 13. num. 19.* non autem possunt longas induciaa concedere, vt contra Accursium, & Bartolum optimè sentit Duarenus *vbi suprà.* In hoc genere conoentionum distant pacta induciarum, aut paeis, à fœderibua, nam pacta circa indueias, aut paeem fiunt postquam bellum est publieatum; fœdera autem ex tribus eausis fiunt. Prima cùm à victoribus victis dieuntur: secunda eùm pares bello in amieitiam deueniunt: tertia cùm illi, qui antea inter se hostes non fuerant, ineuot inter se fœdus, *l. non dubito 7. ff. de captiuis*; quæ tamen inter se, non tam formâ (quippe quæ ferè in facto conuentionum consistit,) quàm occasione, seu eausa impulsiua differre videntur. Plura de his conoentionibus pacis, fœderis, & treugarum causâ factis, adduennt de iure

belli agentea Ayala *lib. 1. de iure belli, cap. 7. per totum*, Hugo Grotius *eod. tract. lib. 2. cap. 15.* & *lib. 3. cap. 20.* Petrus Herodius *lib. 3. Pandect. titul. 5. de pact. public. cap. 1. 2. & 3.* Bissonius *lib. 4. de formulis*, Siluios Clarus *de legibus, pag. 378.* Kochier *lib. 2. thesaur. pol. capit. 11. & 12.* Onosander. *in Strateg. lib. 3. cap. 4.* Alb. Gentilis *de iure belli cap. 13.* Bernegerus *in Tacitum, quæstion. 201.* Forstetus *ad ipsum, pag. 48.* Cuiacius *lib. 11. obs. cap. 23.* Desider. Heradus contra Salmasium *libr. 1. cap. 3. numer. 13. & cap. 4. per totum*, Palmisotus *in suo arbitro*, Arnoldus Vinius *de pactis cap. 2.* Petrus Faber *lib. 1. semestr. cap. 7.* Madera *animaduers. cap. 8.* Iacobus Gothofred. *eod. tract. cap. 2.* Gibalinus *de vsufructu cap. 16. & 17.* D. Iosephus de Retes *lib. 6. opusc. cap. 4. numer. 3.*

Rursus sciendum est, inducias, seu treugas semel initas, esse seruandas ab vtroque 15. TREVGÆ SERVANDÆ SVNT. populo, ex iore natnrali, & gentium, *cap. noli existimare 23. quæst. 1. Fides*, ait ibi Diuus Augustinus, *quando promittitur, etiam hosti seruanda est.* Quintil. *declam. 343. Fides supremum rerum humanarum vinculum est; sacra fides inter hostes.* Cicer. *lib. 8. de offic. sub finem*, pluribus Attilij Reguli factum, cuiua meminit lex *postliminium 5. §. fin. ff. de captiuis*, extollens: *Est*, inquit, *ius bellicum, fidesque iurisiurandi cum hoste seruanda.* Et paulò inferiùs: *Fœderibus etiam cum hoste deuincitur fides.* Cui consentiunt plura, quæ ex Sancto Ambrosio, Silio Italio, Xenophonte, Pausania, Socrate, & aliis aecuratè eongerunt Hugo Grotius *lib. 3. de iure belli, cap. 19.* Petrus Fab. *lib. 1. semestr. cap. 7.* Couat. *in 4. 2. part. cap. 3. §. 4. numer. 13.* & alij, quoa refert Solorzan. *de iur. Indiar. lib. 2. cap. 16. num. 50.* & conuenit de iure nostro Regio lex 19. *titul. 26.* lex vltima, *tit. 29. part. 2.* lex 2. *tit. 16. partit. 7.* lex 1. *tit. 8. lib. 9. recopil.* licèt enim dolo fallere hostem, laudabile sit, & ipse dolus bonus dicatur, *l. 1. §. non fuit 3. ff. de dolo*, quò & referenda est lex *nihil interest 26. ff. de captiuis*; id tamen ita admittendum est, si fidea data non fallatur, aut iura violentur, vt probant Osualdus *ad Donel. lib. 15. comment. cap. 40. littera C.* Arnold. Vinius *de pact. cap. 3.* & confirmat iua nostrum Septem-parritum *in l. 2. titul. 16. part. 7.* Nec interest, quod conuentio pacia causâ facta nuda sit, quia pacta publica non indigeot fomento verborum, *l. conuentionum 5. ff. de pactis*, Iaso *in l. iuris 7. § sed cùm nulla, ff. de pactis*: nec callidâ, aut malitiosâ interpretatione paeiscentes frustrari debent, vt ille apud Cicetor. *lib. 1. de officiis*, qui post pactum induciarum pro 30. diebus, nocte depopulabatur agroa, eam versutiæ, & solertiæ suæ causam reddens, quòd dierum essent pactæ, non noctium induciæ. Nihil igitur innouari debet securitate pendente, neque quoad res, nec quoad personas, vt doeent fusè Gentilis *lib. 2. de iure belli, cap. 13.* Grotius *eod. tract. lib. 2. cap. 26.* & *lib. 3. cap. 21.* Si enim in re priuata graue est fidem fallete, *l. 1. ff. de constit. pecun. cap. noli 23. quæst. 1. cap. innocens 22. quæst. 4.* quantò magis in fide publicè data in ipsis induciis. Hanc fidei seruandæ constantiam variis exemplis probat Kochier *libr. 2. thesauri, cap. 12.* quibus addenda sunt alia adducta à Valerio

Maximo *lib.1. cap.1.* Horatio *lib.3. carmin. od. 5.* Seneca *de prouidentia epist. 99.* Gellio *lib.6. noctium, cap.4.* & si quis ausu temerario inducias, seu treugas rumpere, seu violare præsumpserit, variis pœnis punitur secundùm diuersitatem nationum. Apud Romanos enim, qui pacem, aut inducias frangebat, hostibus dedebatur: qua de causa Brutulus Papius Samnis Romanis deditus fuit, vt testis est Liuius *lib.9.* & ex eo referunt Valentia *lib. 1. illustr. tract. 3. cap. 6.* Grotius *lib. 2. de iure belli, cap. 21. num. 4.* D. Iosephus de Retes *lib. 6. opusculor. cap. 1. numer. 7.* apud Longobardos triginta solidis mulctabatur, *l. 2. tit 24. legum Longobardor.* quæ pœna apud eos vulgò *fredum* dicitur, idest violatæ pacis pœna, vt explicant Bignonius *ad Marculf. lib.1. cap. 3.* Lindembrogios *in glossario, verb. Fredum,* Vossius *de vitiis sermonum lib.2. cap 7.* Iure Hispano pœna frangentis treugam, est si persona humilis sit, mors ignominiosa, vt aleuosia, & amissio dimidij patrimonij; si nobilis est, vt possit reptari, *l. 2. titul. 12. partit. 7. l. 1. tit.8. lib. 4. ordin. l.1. titul. 9. lib.8. recopil.* Docent Gregorius Lopez *in dict. l.1. partit.* Perez *in dict. l.1. ordin.* Paz *in l 41 styli.* Iure etiam nostro canonico ita pacem frangentes excommunicandi sunt, ex nostro textu, & similibus.

16. FIDEM FRANGENTI AN FIDES SERVANDA.

Antea tamen quàm hinc abeamus, examinanda est illa celebris quæstio, vtrum videlicet frangenti pacem, & violanti treugam, fides pactionis seruanda sit, an statim pax, seu induciæ dissoluantur? Et frangenti fidem, fidem non esse seruandam, docuerunt Baldus *in l. cùm proponas, Cod. de pactis, num. 1.* Decius ibi, *numer. 7.* Alexander *num. 3.* Iaso *num. 6.* Abbas *in præsenti, numer. 3.* Glossa *in cap. cùm inter R. de electione.* Bellamera *hic, num. 1.* & alij innumeri, quos referunt Didacus Perez *in dict. l.1.* Iulius Clarus *lib. 5. sententiar. § fin. quæst. 47. numer. 6.* qui pro sua sententia expendunt textum *in dict. l. cùm proponas, l. si conuenerit, ff. pro socio, cap. peruenit 3. de iureiur.* Contrariam tamen sententiam, videlicet treugam conuentionalem ex vna parte violatam, ab alia esse seruandam, docet Felinus *in cap. peruenit, num. 2. de iureiurand.* plures congesti in additionibus Abbatis ibi, *littera A,* Paz *in dict. l.41. styli, numer. 17.* qui adducunt pro sua sententia textum *in cap. fin. 11. quæst. 3.* & eam rationem, nam treuga conuentionalis sapit naturam contractus nominati: sed contractus nominati ea est natura, vt altera parte non adimplente, non exinde rescindatur contractus, sed tantùm altera pars agat ad implementum, *l. vendit actio, Cod. de actionibus empti:* igitur similiter treuga rupta ab vna parte, ipsa violari non debet, sed altera pars ad eius implementum agere. Deinde nam in his conuentionibus, quæ tendunt circa factum, tacita illa inest conditio, si ex altera parte adimpleatur, argumento textus *in cap. petiit, de locato, l. quæro, §. inter, ff. eod titul.* & in hoc casu docet Grotius *lib. 3. de iure belli, cap. 19. num. 19. & 20.* igitur conditione non adimpletâ ab vna parte, alia non tenetur adimplere. Alij mediam sequuntur sententiam, & discrimen constituunt inter pacem, & induciam; & asserunt, ruptâ pace ab vna parte, aliam non teneri eam seruare; violatis verò induciis, aliam partem teneri eas obseruare. Rationem discriminis ex eo petunt, videlicet quia induciæ, cùm sint temporales, adueniente earum tempore, poterit pars offensa & læsa vindictam sumere, vt contingit in iudice temporali, qui durante officio non conuenitur; quia finito tempore conueniri valet, *l. pars litterarum, ff. de iudic. l. principali 6. Cod. si certum petat.* pax verò perpetua est: vnde cùm non sit spes vltionis, nisi pace ruptâ, ideo violata ab vna parte, ab alia non est seruanda. Sed omissis his sententiis, alia distinctio adhibenda est inter eum casum, in quo induciæ iuitæ violantur facto priuato, aut facto publico. Primo casu induciæ non dissoluuntur; secundo verò rumpuntur, & statim absque noua belli indictione arma sumi possunt, vt docent Grotius *lib. 3. de iure belli, cap.21. num.11. & 13.* dicemus *in cap. peruenit 3. de iureiur.* quæ distinctio iure nostro Hispano probatur *ex dict. l.41. styli,* quam latè explicat Paz ibi, *num.18.*

Quibus præmissis apparet ratio præsentis decisionis, quæ ex eo prouenit; nam cùm tempora in hoc textu præscripta feriata sint, propter eorum sacratiora mysteria, & in quibus homines ieiunio, & orationi vacare debent, quare in his diebus ab omni forensi controuersia vacare iubetur *in cap. conquestus 5. de feriis;* & similiter à benedictionibus nuptiarum cessandum est, *cap. capellanus, eod. tit.* ideo in præsenti Concilio, & aliis suprà citatis statutum fuit, vt diebus præscriptis treugæ seruentur, nec liceat bellum indictum, aut iam cœptum exercere. 17. TRADITUR RATIO DECIDENDI.

Accedit pro huius rationis illustratione exemplum Iudæorum, & Gentilium, apud quos diebus suis feriatis, sacrificiisque dicatis fas non erat pugnare, aut in bello dimicare, vt ex Iudæis refert Xiphilinus; & ex Romanis Diocasius *cap.37.* & de Græcis narrat Cretensis *lib.4. de bello Troiano,* in festo Apollinis Trimbeij inter Troianos, & Græcos requiem pugnandi per treugam fuisse interpositam, vtroque exercitu sacrificiis insistente, vt refert Theophilus Raynaud. *tomo 17. tract. de religioso loricato, appod. nona.* Rectè ergo in præsenti statuitur, vt tempore Aduentus, Septuagesimæ, & Paschæ treugæ obseruentur, vt fideles his diebus ieiuniis, & orationibus vacent. Sed cùm ad legis valorem desideretur, vt à subditis recipiatur, *cap. in istis, §. lege, distinct. 4. authentic. quibus modis natural. §. fin.* & hæc Concilij Lateranensis constitutio non sit vsu recepta, vt testantur Innocentius, & omnes ferè repetentes in præsenti, Couarru. *lib. 2. variar. cap 16. num. 6.* Valentia, Pasqualigus, Layman, & alij relati à Leandro *de obseruat. dierum festor. disp.4.* Becanus *in opusculo de bello, cap.25. quæst.17.* Molina *de instit. disput. 111.* Barbosa *in præsenti, num.9.* ideo non obseruatur, nec in vsu est præsens Concilij constitutio.

Nec obstat prima difficultas suprà adducta, cui vt satisfaciant repetentes hîc, & Suarez *de relig. lib. 2. cap. 28. num. 8.* plures relati à Ricciulo *lib. 6. lucubrationum, cap. 26.* accipiunt præsentem decisionem de bello iusto, vel iniusto, quando non adest vlla pugnandi necessitas, à quibus non multùm differt Baronius *anno 1034. num.6. & 7.* Sed hac, & aliis omissis sententiis, Cironius *in paratit. ad hunc titul.* nouam interpretationem præbet asserendo, textum nostrum, 18. DISSOLVITVR PRIMA DIFFICVLTAS.

&

& Patres in eo non agere de bello publico iusto, aut iniusto; sed de duello ad priuatas contentiones diffiniendas. Supponit doctus vir, apud Longobardos valde in vsu fuisse discordias priuatorum ferro, & duello diffinire, *l.1. tit. 9. legum Longobard.* Vnde PP. Concilij Later. in præsenti inhibendo, ne certis temporibus liceat dimicare, tantùm prohibuere duellum offerre, vel oblatum suscipere; & sic de duello, non de bello sunt exaudiendi. Pro sua sententia adducit Cironius Concilium Suessionense 2. *can.7. & 8.* compilatum à Patre Sirmundo inter capitularia Caroli, *pag.90.* & textum *in cap. placita 5. quæst.4.* vbi iubetur, ne Dominicis diebus, & temporibus in præsenti textu præscriptis placita, & iudicia priuata exerceantur. Etiam coniecturam suæ sententiæ deducit ex eo, quod in Concilio Lateranensi, vbi reperitur præsens textus, *can.* 21. in canone 20. antecedenti, relato *in cap. vnico, de torneamentis*, agebatur de istis duellis; & cùm statim canone sequenti inhibeant certis temporibus militare, accipiendi sunt de prædictis duellis, non verò de bello publicè indicto. Sed hæc perdocti viri solutio sustineri nequit; nam Ecclesia nunquam expressè permisit duellum, seu monomachiam, tam feriatis, quàm non feriatis temporibus; imò repetitis canonibus illud prohibuit, vt latè probauimus *in cap.1. de cler. pugn. in duello.* Sed si præsens canon acciperetur de duello, sequeretur aliis temporibus vltra præscripta in præsenti canone, duellum permitti: ergo nullo modo in præsenti agitur de duello. Hac igitur sententià omissâ, verius dicendum est, iuxta suprà tradita, in præsenti agi de bellis priuatis, quæ olim nec legibus probata erant, nec omninò improbata reperiebantur, vt iam probaui, & docuit Petrus Martha *lib.4. concord. Sacerd. & Imp. cap.14.* à quibus bellorum initiis abstinendum esse diebus in præsenti canone relatis PP. Concilij Lateran. statuerunt.

19. Dissoluitur secunda difficultas. Nec obstat secunda difficultas, quia certum est, Ecclesiam posse in laicos etiam animaduertere, vt rupta pacis fœdera reformentur, *cap. nouit 13. de iudiciis*, ibi: *Præcipuè cùm contra pacem peccatur, quæ est vinculum charitatis.* Et *cap. sicut 29. de iureiur. cap. super 26. §. cùm autem, de verb. significat. cap. ad Apostolicæ 2. de re iudicata, in Sexto:* plura Theophilus *tom.17. de religioso loricato, in princip.* Cùm enim Ecclesia iurisdictionem etiam temporalem habeat in ordine ad finem supernaturalem, *cap. nouit, de iudiciis, cap. per venerabilem, qui filij sunt legitimi*, plura Balboa & Vega *in dict. cap. nouit*; & maximè ad prædictum finem assequendum pax conducat, siquidem honestatem affert, Dei, ac Regum gratiam conciliat, superbiam excludit, auaritiam repellit, charitatem auget, & omnium animos ad præcepta diuina excipienda excitat, aliosque plures effectus operatur, quos congerunt Baldus *in extrauaganti de pace Constantiæ*, Petrus Gregor. *in proœmio Decretalium*; vnde pacis causâ plura in iure nostro permittuntur, quæ aliàs vetantur, vt iuramentum, quod die Dominico præstari non potest, die Dominico ob pacem licitè adhibetur, *c. de feriis*; pactum, quod in beneficiis ecclesiasticis damnatur, pacis causâ admittitur, *cap. nisi, de prabend. cap. fin. de rer. permutat.* Iustè ergo Ecclesiæ Patres possunt aduersùs pacis violatores procedere. Docet Zypeus *in hiatu Cassani obstruct. lib.2. cap.1. & lib.3. cap.2.*

20. Exponitur cap. Significavit, de Iudæis. Primò superiori assertioni opponitur textus *in cap. significauit, de Iudæis, & Sarracenis, versic. tuum.* vbi cùm agatur de eo, qui iurauit se non delaturum merces ad Sarracenos, nisi pace inter ipsos & Christianos inita, quæsitum fuit, vtrum treugarum tempore possit absque periurij reatu merces deferre ad Sarracenos? Et R. P. respondet, ipsum in excommunicationem & periurium incidere deferendo merces prohibitas. Ex quo deducto sic insurgo: Si treugarum tempore pugnandum non esset, vt in præsenti textu docetur, liceret inter ipsos populos, inter quos treugæ statutæ sunt, negotiari, & merces ab vno in alium exportare: sed non licet, vt ex illo textu constat: igitur quia adhuc treugarum tempore securitas non datur, nec quiescere licet ab strepitu armorum. Cui difficultati satisfaciendum est ex suprà traditis *numero* 4. nam cùm magna sit differentia inter treugam, & pacem, siquidem treuga tantùm præstat securitatem ad tempus; pax verò in perpetuum; ideo qui iurauit se non delaturum merces ad hostes, nisi pace data, non potest deferre eas tempore treugæ; quia etsi treuga non sit pax, tamen pro tempore, quo durat, securitatem præstat, vt pro eius textus interpretatione docuerunt ibi Ioannes Andreas, & Hostiensis. Nauarrus *notabili* 1. *num.*4.

21. Explicatur can. I Concilii Arelat. 3. Secundò præsenti assertioni obstat textus difficilis, & parum notus *in can. 3. Concilij Arelatens. primi*, in illis verbis: *De his, qui arma proiiciunt in pace, placuit abstinere eos a communione.* Vbi Patres expressè statuunt, adhuc tempore pacis arma non esse proiicienda sub excommunicationis pœna: igitur adhuc pace inita, & factâ dimicandum est. Pro huius canonis vera expositione sciendum est, fidelibus christianis in bello iusto militare licitum esse, *cap. noli, cap. quid culpatur 4. cap. militare 5. 23. quæstion. 5.* pluribus sanctorum Patrum testimoniis probant Becanus *de bello, quæst. 3.* Victoria *in relect. de iure belli*, Bellarminus *tomo 1. controu. lib.3. de laicis, cap.4* Gentilis *de iure belli lib.1. cap. 5.* Grotius *eod. tractat. lib.1. cap.2.* Cenedus *ad Decretum, collectanea 59.* Marquez *in Gubern Christ. lib. 2. cap. 35.* Martinez de Prado *tom. 1. Theolog. Moral. cap. 15. quæst. 3.* Ioannes Dartia *in cap. 1. quæst.10.* Iustelus *ad can. Eccles. vniuers. fol.* 148. Quare primis Ecclesiæ temporibus adhuc sub Imperatoribus Gentilibus & apostatis Christiani militiæ nomen dabant. D. Ambrosius relatus *in cap. Iulianus 94. 11. quæst.3.* Constat ex Eusebio *lib. 5. cap.5.* Tertulliano *in apolog. cap. 42. & de corona militis cap. 1.* & militaris iuramenti à Christianis militibus præstari soliti, meminit Vegetius *lib. 2. de re milit.* eiusque formulam refert his verbis: *Iurant per Deum Christum, & sanctum Spiritum, & per Maiestatem Imperatoris, quæ secundum Deum generi humano diligenda est, & colenda.* Aliqui tamen ex fidelibus, persecutionibus cessantibus, paceque Ecclesiæ datâ temporibus Constantini existimabant, non licere arma sumere, & militare. Tertullianus *de corona milit. cap.11. Christianum salua Religione militare non posse existimauit.* Refert Baronius *anno* 201. *numer.*17, & *anno* 246. *num* 4 Quare vt adhuc pace Ecclesiæ redditâ, Christiani non desererent militiam, nec abducerentur à castris, PP. statuerunt *in dict. can.3.* tempore pacis Ecclesiæ fideles non debere proiicere arma, & deserere militiam, quam illæsa fide conseruare poterant: ver-

CCcc 2 bum

bum enim illud, *pace*, non est referendum ad pacem initam inter hostes, seu populos dimicantes; sed ad pacem Ecclesiæ datam per Principes Christianos, cessantibus iam persequotionum procellis, vt accipitur apud Cyprianum *epist.* 10. ibi: *Quando ipsa mater nostra Ecclesia pacem de misericordia Domini prior sumpserit.* Et de lapsis, ibi: *Disciplinam pax longa corruperat.* Vnde sensus prædicti canonis est, adhuc post pacem Ecclesiæ datam ab Imperatoribus Christianis, eo prætextu fideles non debere arma proiicere. Ita prædictum canonem accipiunt Albaspineus *in notis ad ipsum*, Grotius *lib.* 1. *de iure belli, cap.* 12. *in fin.*

Tertiò opponitur textus *in cap. quod non est licitum* 4. *de regul. iur.* vbi docetur, Machabæos ex præcepto diuino Sabbathum teneri seruare, & ipsos licitè pugnasse in ipso Sabbatho: igitur his
22. Intelligitur cap. quod non est, de reg. iur. diebus, quibus orationi, & Dei cultui vacandum est, treugæ non obseruantur, sed dimicare licet. Pro huius textus interpretatione sciendum est, Machabæos, vtpote diem Sabbathi custodientes, non pugnasse in ipso die, vode aliquando plurimi ab Essenis occisi fuerunt; quia putabant pollui Sabbathum ex pugna, *lib.* 1. *Machabaor. cap.* 1. *vers.* 32. ibi: *Et statim perrexerunt ad eos, & constituerunt aduersus eos prælium in die Sabbathorum.* Et *vers.* 34. ibi: *Dixerunt, non exibimus, nec faciemus verbum Regis, vt polluamus diem Sabbathorum.* Et *vers.* 38. *Et intulerunt illi bellum Sabbathis, & mortui sunt ipsi, & vxores eorum, & filij eorum.* Sed cùm postea cogitassent, & cognouissent bellum esse defensiuum, & necessitatem extremam vrgere, decreuerunt pugnare etiam die Sabbathi. Ita *vers.* 41. *Et cogitauerunt in die illa dicentes: Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello die Sabbathorum, pugnemus aduersùs eum, & non moriamur omnes, sicut mortui sunt fratres nostri in occultis.* Quod cùm fecissent, necessitate extrema vrgente, non peccarunt; quia necessitas facit licitum, quod aliàs est illicitum, *cap. consilium, de obseruat. ieiunior. cap. si propter, de furtis, cap. exiuit, vers. Nec quidquam, de verb. signif. in* 6. D. Bernardus *lib. de præcepto & dispensat.* Necessitas non habet legem: Dionysius Halicarnasseus *lib.* 6. *in oration. Agrip.* Necessitati vel Dij coguntur cedere. Vnde in huius textus expositione ait D. Thomas: Non fuit ibi violatio Sabbathi, nec dispeosatio, sed omnimoda eius obseruatio; qoia licitum & iustum est, etiam Sabbatho fieri charitatis officia; & isti mouebantur charitate, & zelo legis. Ipsum sequitur Redanus *in dict. cap.* 2. *vers.* 41. *num.* 122. & plura de hoc Machabæorum facto adducunt Abulensis *in Exodum, cap.* 20. *quæst.* 35. *ad* 5. *pag.* 340. Tirinus *tom.* 2. *in Exod. cap.* 35. *pag.* 42. Ferrarius & Gaspar Sanchez *in dict. cap.* 2. *Machabaorum*, Cornelius *in Deuteronomium, cap.* 5. *vers.* 14. Eusebius *in lib. stromatum sacra Scriptur. strom.* 10. *cap.* 13. *pag.* 263. Valentia *tomo* 3. *controuers. quæst.* 16. *quæsito* 5. Mathias Felix *in elucid. Decalogi, cap.* 1. *pag.* 333. Leander *de obseruat. festor. disp.* 4. *quæstion.* 39.

Etiam opponi potest supradictæ assertioni textus *in can.* 12. *Concilij Nicæni*, ibi: *Quicumque vocati per gratiam primùm quidem ardorem, fidemque suam ostenderunt, & cingulum militiæ deposuerunt, postea verò vt canes ad suum vomitum reuersi sunt, ita vt aliqui & pecuniam darent, & beneficiis militiam repeterent; hi decem annis iaceant post triennij auditionis tempus.* Ex quibus deduci videtur, Christianis post fidem susceptam non licere illo tempore militiæ nomen dare: igitur nec temporibus in præsenti textu designatis, neque aliis licet Christianis pugnare. Huic difficultati vt satisfaciamus, omissis aliis eiusdem canonis difficultatibus, quibus satisfaciunt Balsamon, Zonaras, & Instelus *ibi*; sciendum est, milites, de quibus io eo canone, Licinij temporibus militiæ nomen daotes, vt cingulum acciperent, Diis sacrificasse, aliàs militiâ exui. Eusebius *de Licinio*, ibi: *Milites militiâ exuebat, nisi Diis sacrificare vellent.* Sulpitius Seuerus: *Sanè tum Licinius, qui aduersùs Constantium de Imperio certauit, milites suos litare præceperat, abnuentes militiâ eiiciebat.* Etiam iuramentum, seu sacramentum militare præstabant per ipsos Deos Gentilium. Vnde magna idololatriæ, & apostasiæ occasio in militia Christiano aderat: quare his, qui semel conscientiâ puncti, cingulum abiecerant, reditus ad militiam non patebat, nisi per fidei Christianæ abnegationem; vnde plurimi his temporibus, & sub Diocletiano, aliisque Ethnicis Imperatoribus militiam abiecerunt, & martyrium sustinuerunt, ne idolis sacrificarent: & sic Christianis absolutè prohibitum non est militiæ nomen dare, sed tantùm militare cum idololatria, vt illis temporibus contiogebat. Ita illum textum accipiunt, & interpretantur Albaspineus in eius notis, Grotius *de iure belli lib.* 1. *cap.* 2. *numer.* 9. Dartis *in* 51. *dist.* Christ. Lupus *ad eumdem can.*

23. Exponitur can. 12. Concilii Nicæni.

CAPVT II.

[a] Idem *in eodem.*

[b] Innouamus autem, vt Presbyteri, Monachi, [c] conuersi, [d] peregrini, [e] mercatores, [f] rustici, euntes, & redeuntes, & in [g] agricultura existentes, & [h] animalia, quibus arant, & quæ semina portant ad agrum, congruâ securitate lætentur: [i] nec quisquam alicubi nouas pedagiorum exactiones, sine consensu, & authoritate Regum, & Principum statuere aliquo modo præsumat. Si quis autem contra hoc fecerit, & commonitus non destiterit, donec satisfaciat, communione careat christianâ.

NOTÆ.

NOTÆ.

1\. a IDem.] Ita etiam babetur in prima collectione, *cap.* 2. & *in Panormia lib.* 8. *cap.* 197. id est Alexander III. in eodem Concilio Lateranensi, vbi *cap.* 22. verba huins textus reperinntur.

2\. b *Innouamus.*] Rectè, nam ferè per eadem verba idem constituerat Innoceotius II. in Synodo Romana, *can.*9. & Eugenius III. in Concilio Rhemensi, *can.*51. & alij, quorum testimonia infrà dabimus.

3\. c *Conuersi.*] Tempore Concilij Lateranensis conuersi etaot in monasteriis, qui curæ domesticæ vacabant, quos hodie dicimus *Legos*, qoi cùm ad sacros ordines non ascenderent, tantùm ad vitam mooasticam conuertebantur. Concilium Aurelian. 1. *can.*13. *Monachus in Monasterio conuersus.* Turon. 2. *can.*16. *Si qui in monasterio conuersi sunt, aut conuerti voluerint.* Plura de his conuersis Hæphtenus *disquisit. monast. in vita S. Benedicti lib.*3. *tract.* 1. *disquisit.* 8. Durantius *quæst.*6. Gibalinns *de clausura, disquisit.*3. *cap.*2. *num.*42. Bignonios *ad Marculfum lib.*2. 38. *cap.* Primarius noster D. Ioannes Parexa *in cap. in præsentia, num.* 6. *de probationibus*, vbi & nos nonnulla dabimus.

4\. d *Peregrini.*] Qui limina Apostolotom, Compostellam, vel alia similia loca adeunt, qui inter miserabiles personas enumerantur, vt latè probat Velasco *tomo* 3. *de priuileg. pauper. quæst.*14. Vnde ab Ecclesia defendootur, *cap. Romipetæ* 23. *cap. illi* 24. *quæst.*3. & iudicem proprium habent, *l.*2. *§. est aliquod, ff. de origin. iur. l.*32. *tit.*2. *partit.*6. plura dicemus *in cap. vnico, de clericis peregrinantibus.*

5\. e *Mercatores.*] Qui etiam inter miserabiles personas enumerantur. Straccha *de mercator. part.*1. *num.*38. Martha *de iurisdiction. part.*2. *cap.*21. *numer.*5. Didacus Perez *in l.*1. *tit.*1. *lib.*3. *ordin.* Carrasco *de casibus Curiæ, num.*59. Velascus *vbi suprà, quæst.*14 *num.*9.

6\. f *Rustici.*] Qui prædia rustica habitant, à quibos dicontur rusticani, *l.*1. *Cod. ne rusticani:* rustica mancipia, *l.* 25. *§. testator, ff. de alimentis:* rustica familia *l.*65. *ff. de legat.*2. *l.* 12. *§. Trebatius, ff. de instruct. vel instrument.* qui priuilegiis miserabilium personarum fruuntur. Velascus *de priuilegiis pauperum, tom.* 3. *quæstion.*13.

7\. g *Agricultura.*] Quam magnæ æstimationis apud veteres fuisse constat ex traditis à Carolo Sigonio *de antiquo iure Rom. lib.* 6. *cap.* 6. Alexand. ab Alexaodr. *lib.* 3. *dierum genial. cap.* 11. Plinio *lib.* 19. *natural. histor. cap.* 1. 2. *&* 3. & aliis relatis ab Adamo Contzen, *lib.* 8. *polit. cap.* 11. Conrad. Eresvak. *in dialo. de re rustica, lib.* 1. *à princip.* Chopin. *de priuileg. rustic. lib.* 2. *per totum*, Tiraquel. *de nobilit. cap.* 32. Alfonso de Herrera *in prolog. ad opus suum de agricult.* Philippo Camerar. *horar. success. centuria* 1. *cap.* 5. Turnebo *lib.* 27. *aduers. cap.* 16. P. Gregorio *lib.* 4. *de republic. cap.* 8. Solorzano *tomo* 2. *de iure Ind. lib.* 1. *cap.* 7. *numer.* 14. Borrel. *tomo* 2. *decis. titul.* 32. *numer.* 40. Quare Ægyptij quasi rem sacram agriculturam colebant, & inde post sacerdotes agricolas magnis honoribns proseqoebantur, vt probat Marcus Antooius Petilius *in Exarchis, lib.* 6. *cap.* 16. *per totum*: & ideo agricolis semper ob agriculturæ studium, vtilitatemque varia concessa sunt prioilegia, cùm ex eius conseruatione publicæ vtilitatis fauor consideretur, *l. quicumque* 7. ibi: *Vt id consensu omnium fiat, quod omnibus profuturum est*; & *l. qui agros* 8. ibi: *Ad priuatum pariter, publicumque compendium excolere*; *Cod. de omni agro, lib.* 11. *l.* 2. *de nundinis.* Plura de agriculturæ laudibus congerunt Alexander ab Alexand. *lib.* 3. *dier. genialium, cap.*11. vbi plura Tiraquellus: idem *de nobilitat. cap.* 32. Chassaneus *in catalogo gloriæ, part.* 11. *considerat.* 37. Petrus Gregorius *lib.* 18. *syntagm. cap.* 23. Lipsius *centur.* 1. *miscel. epistol.* 21. Bobadilla *lib.* 3. *politica, cap.* 3. *num.* 61. & *lib.* 5. *cap.* 9. *num.*1. Camerarius *vbi suprà*, Parladorius *in sesquicent. different.* 79. §. 1. Collantes *in fauorem rei frumentariæ, per tres libros*: Ignatius de el Villar *in sylua responsor. cap.* 16. *per totum.* Narbona *in* 3. *recopil. ad legem* 25. *tit.* 41. *lib.* 4. *recopil.* Chopinus *de priuilegiis rusticor.* Velasco *vbi suprà, tomo* 3. *quæst.*13.

h *Animalia.*] Videlicet boues aratorij, & 8.
alia rustica ad agriculturam destinata, quæ vlla ex causa ab executoribus in caosam pignoris capi non possunt sub capitali pœna, ex constitutione Constantini, si credimus Breuiario Alarici *in l.* 1. *Cod. Theodos. de pignorib.* aut sub arbitraria pœna, vt statuitur *in l. executores, Cod. quæ res pignori, l.* 3. *titul.* 27. *partit.* 3. *l.* 43. *titul.* 4. *lib.* 3. *recopil.* nec ex partium conuentione pignori dari possunt, *l. pignorum* 3. *Cod. quæ res pignor. nouella* 7. *Instit.* nec illata in prædio vrbano tacitè obligata ceosentur, *l.*4. *tit.*13. *part.*5. etsi alia bona deficiant, vt exprimitur *in l.* 5 *&* 6. *titul.* 17. *lib.* 5. *recopil.* ne instrumentis sublatis agricultura turbetur, & tributorum illatio retardetur, *dict. l. executores, iuncta authent. executores, Cod. quæ res pignor.* explicant post classicos in his locis, & relatos ab Osualdo ad Donellum *lib.* 17. *cap.* 3. *littera P.* Cuiacius *ad titul. Cod. quæ res pignori*, & *lib.* 4. *obseruationum cap.* 20. Gothofredus *in dict. l.* 1. *Cod. Theodos.* Dooellus *de pignorib. cap.* 8. Balduin. *eod. tract. cap.* 12. Gilbertus Regius *lib.* 2. *Enantioph. capit.* 20. Petrus Gregorius *lib.* 22. *syntagm. cap.*9. *num.* 10. Rodriguez *de execution. cap.* 5. *num.*62. Azeuedus *in l.* 7. *titul.* 11. *lib.* 4. *recopil.* Gotierrez *lib.* 4. *practic. quæst.* 12. *num.* 10. Collantes, Narbona, & Pichardus *vbi suprà*, Camillus Borellus, & plures ex practicis relatis à Velasco *quæstion.* 13. *num.* 36. Ob eandem rationem alia etiam specialiter suot coostituta in fauorem agricolarum, veluti ab eodem Constantioo statutum legitur, vt ad vsum equorum cursualium, quos hodie *postas* dicimus, ne boues aratorij (addo & mulas) & cætera animalia aratoria, etiam deficientibus his, qui cursui publico destinati sunt, agricolis abstrahantur, *l.* 1. *Cod. Thodos. de cursu public. iuncta l.* 2. *Cod. ne rusticani, lib.* 11. notat Cuiacius *lib.* 4. *obseruat. cap.* 20. & apud Athenienses expressà lege cautum erat, ne etiam sacrificij causà boues mactarentur. Ælianus *variæ histor. lib.* 9. *cap.* 14. ita ait: *Bouem aratorem, qui iugum trahit, vel cum aratro, vel cum plaustro, ne mactes; quoniam ille etiam agricola est, & humano generi laborum socius.* Ex eo, & aliis tradit Samuel petitus *ad ius Atticum lib.*5. *titul.* 2. illucque respexit Ouidius *lib... Fastorum.*

A boue succincti cultros remouete ministri;
Bos arat, ignauum sacrificate suem.

Et *lib.15. Metamor.* Festus Pomp. *verbo Panibus:* illustrat Fornerius *lib.1. rerum quotid. cap.28.* Et apud Hebræos *Exodi cap.22.* & à Iustiniano in legibus Georgicis, rei rusticæ furta propriis, & grauioribus pœnis punita fuisse, probat Petrus Gregorius *dict. lib.37. cap.4.* & apud nos furta huiusmodi restituuntur, *con once doblado*, vt statutum est *in l.5. tit. 17. lib.5. recopil.* & occidentem bouem pœna capitali puniri tradunt Marcus Varro *lib.2. cap.5. A boue antiqui manus ita abstineri voluerunt, vt capitis sanxerint pœnam in eos, qui illum occidissent.* Plinius *lib.9. natur. hist. cap.45.* ibi: *Tanta apud priores cura, vt sit inter exempla damnatus a Populo Romano die dicta, qui occiderat bouem.* Quæ autem dicantur rustica animalia, exponunt Borellus *in summa, tit.32. num.444.* Collantes *dict. lib.1. cap 4.*

i *Nec quisquam.*] Hanc partem exponemus *in cap. innouamus, de censibus.*

COMMENTARIVM.

9. CONCLVSIO ASSERITVR ET PROBATVR. IN hoc textu agitur de pace in bello priuato, iuxta tradita proximo commentario: sed iuxta communem recentiorum placitum ex hoc Concil[ii] Lateranensis canone talis deducitur assertio: *Presbyteri, monachi, conuersi, peregrini, mercatores, & rustici plenâ gaudent securitate tempore belli.* Probant Nicolaus Papa primus in epistola ad omnes Episcopos: *Tempore pacis, seu treuga nulla nocumenta aratoribus, vel peregrinis inferantur.* Concilium Rom. sub Innocent. II. *canone 9.* Rhemense sub Eugenio III. *can. 11. Præcipimus quoque, vt presbyteri, clerici, monachi, conuersi, peregrini, mercatores, euntes, & redeuntes, & in agricultura existentes, & animalia, cum quibus arant, & oues omni tempore sint securi. Si quis autem hoc nostrum statutum violare præsumpserit, Episcopus, in cuius parochia fuerit, omni tepiditate seposita canonicam de ipso iustitiam faciat.* Referunt hunc canonem Baronius *tom.3. anno 1148.* Manrique *tomo 2. annal. Cisterc. in prædicto anno, cap. 4. cap. reprehensibilis 23. quæstion.8. cap. si quis Romipetas, cap. paternarum 24. quæstion. 3.* Concil. Lateran. 1. sub Calixto II. *Paternarum traditionum exemplis commoniti pastoralis officij debitum persoluentes Ecclesias cum bonis suis, tam personis, quàm possessionibus, clericos videlicet, ac monachos, eorumque conuersos, aratores quoque cum suis nihilominus rebus, quas ferunt, tutos, & sine molestia esse statuimus.* Lateran. sub Alexand. III. *cap. vlt.* Claromontanum sub Vrbano II. apud Ordericum Vitalem *lib. 9.* Lateran. sub Paschali II. vbi post ipsum Concilium Guillelmus II. Episcopus Auxitanus ita pacem ex mandato Sedis Apostolicæ publicauit: *Omni tempore perpetuâ pace, & securitate gaudebunt canonici, monachi, presbyteri, clerici, omnesque religiosæ personæ, conuersi, peregrini, mercatores, rustici, euntes, & redeuntes, & in agricultura existentes, & animalia, quibus arant, domini cum sociis suis in omnibus, & omnes fœminæ, & omnes res religiosorum & clericorum, vbicunque sint.* Refert Cironius *in notis ad caput 1. hoc titulo, in 5. compil.* Nec quisquam miretur eandem sanctionem iisdem verbis toties repetitam; nam insolens non est, easdem constitutiones iisdem prope verbis inculcatas reperire, vt apparet *ex l. 1. de authoritate præstanda, l. nec tutores, Cod. de contrahenda stipulat. l. ex conuentione 11. Cod. de pactis, l. 1. Cod. sine censu, vel reliquiis, l. si de vi 37. ff. de iudiciis, l. qui cœtu 5. §. 1. ff. ad legem Iul. de vi public. l. legem 10. Cod. de pactis, l. 1. Cod. de pactis conuentis.* Notauit Fornerius *lib. 1. rerum quotid. cap.17.* Consonant de iure Regio lex 71. *titul. 6. partis. 1.* lex 1. *titul. 24. ead. partis.* lex 4. *titul. 16. part.2.* lex 2. *titul. 24. lib. 1. fori*, lex 1. *titul 9. lib. 2. ordin.* lex 1. *titul. 12. lib. 1. recopil.* lex 41. *titul. 6. lib. 3.* lex 25. *titul. 13. lib. 8.* Illustrant vltra congestos à Barbos. *in præsenti*, Gregorius Lopez *in dictis legibus partit.* Didacus Perez *in dict. l. ordin.* Albericus Gentilis *lib. 2. de iure belli, cap. 22.* Grotius *eod. tract. lib. 3. cap. 11.* Cironius *ad titul. de voto, in cap. 1. hoc tit. in 5. compil.* Antonius August. *in epit. lib. 18. titul.8.* Camerarius *hor. successiu. cent.1. cap.5.* Bobadilla *lib. 1. politica, cap.13. num.96.* Velascus *de priuileg. pauper. 3. part. quæst.13. & 15.* Cabreros *de metu lib.2. cap.23. num.30.* P. Gregor. *lib. 18. syntagm. cap.5. num.2.* Delbene *de immunit. tomo 1. cap.2. dubitat.7.*

10. IMPVGNATVR PRÆSENS ASSERTIO. Sed aduersùs hanc assertionem ita insurgi valet. Aut hæc decisio procedit in securitate ab hostibus præstanda; & tunc certum est, à iure gentium (quod alij ius naturale secundarium appellant) prouenire, vt capti ab hostibus in bello iusto efficiantur capientium, nullo discrimine personarum adhibito, vtrum videlicet sint mercatores, an peregrini, an agricolæ, an personæ Deo dicatæ, *l. ex hac 5. ff. de iustitia, & iure, l. hostes 24. ff. de verb. signif. l.3. §. 1. ff. eod. tit. §. 2. Inst. de iure personar. §. si ab hostibus, Inst. quibus modis soluitur patria potest.* vbi Institutarij Vinius, Mancius & alij, & post eos perdoctus D. Iosephus de Retes *lib. 6. opusc. cap. 8. num.1.* Igitur clerici, & aliæ personæ enumeratæ in hoc canone, tempore belli non gaudent plena libertate. Similiter ex eodem iure prouenit, capta ab hostibus statim nostra fieri, *l.1. §.1. ff. de adquir. possess.* Nec interest animalia sint, *l. 2. §.2. ff. de captiuis*, an bona immobilia, *l.1. §. insula, ff. de fluminibus, l. in agris 22. ff. de adquirend. rer. dominio, l. 1. §. insula, ff. de flumin.* Donel. *lib.4. comment. cap 2.* subtilissimus noster primarius D. Melchior de Valentia *tom. 1. illustr. tract.2. cap.5.* Osualdus *lib.8. comment. Donelli, cap.11. littera F.* Faber *lib. 10. coniectur. cap.11.* Connanus *lib.3. comment. cap.3.* Ayala *de iure, & officiis belli, lib.2. cap. 5. num. 88.* Grotius *lib. 3. eod. tract. cap.9. num.3.* Cuiac. *lib 26. obseruat. cap.2.* Menchaca *lib.1. illustr. cap.9.* Lessius *de iustit. lib.2. cap.4. & 5.* etiam loca religiosa, & Diis dicata, *l. cùm loca 36. ff. de religios.* igitur animalia, & alia bona rusticorum, Presbyterorum, & similium iure gentium capientium fiunt. Aut loquitur noster textus de securitate præstanda à propriis, & tunc non rectè consulitur patriæ, si in eius communi periculo, quod tempore belli datur, in tranquillitate, & pace, ac securitate, etsi sint presbyteri, monachi, mercatores, aut rustici, degant, vt aiunt pulchrè ad rem Sidonius *lib. 3. epist.9.* ibi: (videtur loqui cum patribus nostri Concilij) *Parum in commune consulitis, & cùm in concilio conuenitis, non tam cura est publicis mederi periculis, quam priuatis studere fortunis.* Plinius *lib.7. epist.18. Oportet priuatis vtilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre, multoque diligentiùs muneri*

suo

suo consulere, quàm facultatibus. Latè illustrabimus Deo volente *in cap. 2. de immunitate Ecclesiar.* Ergo nec quoad patriam, nec quoad hostes iori & rationi congruit, vt personæ & res in hoc textu enumeratæ tempore belli plenâ securitate lætentur.

11. TRADITVR RATIO DECIDENDI. Adhuc vt rationi, & omni Iuri consona defensanda est præsens assertio, quæ potest interpretari vel de securitate ab hostibus præstanda, vel de immunitate à propriis, & ipsa patria concedenda. Quoad securitatem ab hostibus præstandam, ratio decisionis ex eo prouenit; nam ius belli tantùm exercendum est in eos, qui arma sumunt. Liuius *lib.* 28. ibi: *Iure belli in armatos, pugnantesque vtendum est.* Iosephus *lib.* 12. *antiquitat. cap.* 3. ait: *Æquum esse, vt in pugna pœnas dent, qui arma ceperunt: insontibus non nocendum.* Igitur clerici, & aliæ personæ in hoc textu recensitæ, quæ ab exercitio armorum arcentur, *cap. fin. de cleric. coniug.* plenâ securitate gaudere debent, nec in eos iure belli irrui licet; quod obseruatum inuenio apud varias gentes. Philisthæi enim cùm contra Iudæos dimicabant, neutiquam nocebant collegio Prophetarum, vt legitur *lib.* 1. *Samuel. cap.* 10. *vers.* 5. & 10. & *c.* 19. *vers.* 18. & apud Ieremiam *cap. vlt. vers.* 16. legitur Nabizardum ducem Nabuchodonosor debellasse Regem Iuda, tantumque agricolas, & vinitores in pace reliquisse. De Cretensibus narrat Plutarchus, quod cùm bellis intestinis colliderentur, omni noxa in sacerdotes abstinuerunt. Seruius *ad Virgil. lib.* 7. *Æneidos*, ibi: *Nam eum defendebat ab illo, si non ætas, saltem religio sacerdotis.* De Græcis referunt Diodorus Siculus in excerptis Peiresianis. Strabo *lib.* 8. narrat olim tota Græcia armis feruente Eleos tanquam Ioui sacros, in alta pace vixisse. Gothos laudat Procopius *lib.* 2. *de bello Gothico*, quia Romam ingredientes sacerdotibus D. Petri, & Pauli pepercerant. Ob eandem rationem monachi, mercatores, & peregrini securitatem etiam obtinuerunt. De Indis etiam Diodorus Siculus *lib.* 1. *Bibliothec.* refert: *Ita in præliis quidem hostes alij alios interficiunt; agricolas relinquunt intactos, tanquam in commune vtiles.* De Corinthiis, & Megarensibus refert Plutarchus, quod nemo agricolas vllo afficiebat malo; & Cyrus Rex Assyriorum apud Xenophontem *de Cyri instit. cap.* 5. aiebat, se paratum esse eos, qui agros colerent, illæsos, indemnesque sinere. De celebri illo Belisario duce refert Suidas *verbo Belisarius*, quod agricolis ita parcebat, vt eo duce nulli eorum vis illata fuerit, & de prouidentia, quà in agricultores vtebatur, hæc refert Procopius *lib.* 3. *de bello Gothico*: *Erga agricultores, agrestesque homines tanta hic indulgentiâ, ac prouidentiâ vtebatur, vt Belisario ductante exercitum nullam hi vim paterentur, sed insperatò potiùs opulenti, & diuites reddebantur, vt qui crebrò aduentantibus copiis maiori omnia in victum pretio venditarent. Segetes insuper, dum in agris maturescerent, diligentius tuebatur, ne fortè equorum greges eas deuorarent: arborumque maturos fructus, fragesque cæteras inuitis dominis suas attingere prohibebat.* Rectè ergo PP. Concilij Lateranensis statuerunt, tempore belli plenâ securitate gaudere debere supra relatas personas; nam eorum vita ab armorum strepitu aliena est, & iniustè ab hostibus læderentur; & si arbores ipsæ frugiferæ cædi vetantur in bello, qui frugiferi plus quàm relatæ personæ considerari valent, vt argumentatur Bodinus *lib.* 2. *de Monolatr.*

Si præsentem decisionem accipias (vt sentio, accipioque) de securitate præstanda à propriis, magna cum ratione PP. in præsenti decreuerunt, personas suprà enumeratas tempore belli pleoâ debere frui securitate; nam Presbyteri, clerici, monachi, peregrini immunes sunt à gabellis, in- 12. PROSEQVITVR EADEM RATIO. dictionibus, & superindictionibus, vt Deo annuente latè dicemus *in cap. non minus, cap. aduersus, de immunit. Ecclesiar.* igitur & à tributis, muneribusque militiæ occasione iniunctis debent esse immunes. Quoad mercatores etiam; & agricolas notum est, pluribus priuilegiis iuuari, vt referunt Renatus Chopinus *de priuilegiis rustic.* Straccha *de mercatura, part.* 1. *num.* 38. Collautes, & alij suprà in notis laudati; publicè enim interest esse in Repub. qui agros colant, & mercaturam exerceant. Vnde siuendi non sunt agriculturam deserere, & militiæ nomen dare. Cassiodorus *lib.* 12. *var. epist.* 5. *Arripiant ferrum, sed vnde agros excolant; sumant cuspides, boum stimulos, non furoris.* Quare tempore belli non solùm noua tributa imponi illis non debent, verùm & si qua antiqua vectigalia pendebant, soluere non tenentur. Mirè ad rem Cicero pro lege Manil. ibi: *Cùm hostium copia non longiùs absint, etiamsi irruptio nulla facta sit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deseruntur, mercatorum nauigatio conquiescit; ita neque ex portu, nec ex decimis, neque ex scriptura vectigal conseruari potest.* Rectè ergo in nostro textu illis securitas conceditur belli tempore, vt sic sua exercitia non deserant, & Respublica magnoperè lædatur. Prosequitur Gentilis *dict. lib.* 2. *de iure belli, cap.* 12.

13. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO. Nec tunc aduersatur dubitandi ratio suprà adducta; nam licèt verum sit, captos in bello iusto seruos fieri capientium, & ab hostibus capta statim iure gentium nostra fieri, ex iuribus suprà adductis, cum quibus in hac parte obseruandi sunt textus *in l. si pactionem* 44. §. 2. *ff. de bonis libertorum, l. penult.* §. *vlt ff. de donation.* iuncto Fornerio *lib.* 4. *rerum quotidian. cap.* 12. *l. seruus* 16. *ff. de interrogation.* iuncto Præceptore D. Iosepho de Retes *lib.* 6. *opusc. cap.* 10. *num* 7. *l.* 1. *Cod. de re militari, lib.* 12. adhibito ipso *dict. lib.* 6. *cap.* 5. *num.* 8. *l. si cùm quis* 41. §. *vlt. ff. de furtis, l.* 4. *ff. de sepulchro violato, l. vlt. ff. de legation.* iuncto ipso D. Iosepho de Retes *dict. lib.* 6. *cap.* 1. *num.* 8. *l.* 1. *Cod. de gladiatoribus, lib.* 11. *l. Diuus* 31. *ff. de iure fisci*, iuncto Osualdo *ad Donel. lib.* 4. *cap.* 21. *littera F. l. Lucius* 11. *ff. de euiction.* iunctis Amaya *lib.* 1. *obseru. cap.* 1. & *ad l. vndè, Cod. de fundis limitrophis*, Merillo *lib.* 1. *obseruat. cap.* 6. *l. si fundus* 33. *ff. locati*, iuncto Merillo *lib.* 1. *variantium ex Cuiac. cap.* 26. & *dict. lib.* 2. *obseru. cap.* 6. *l. item* 15. §. *item si fortè, ff. de R. V.* iunctis Amaya *vbi suprà*, Emanoele Suarez *lib.* 1. *obseru. cap.* 2. Hunnio *ad Treutlerum vol.* 1. *disp.* 6. *quæst.* 8. *l. item* 22. §. *fin. ff. famil. ercisc. l.* 1. §. *si pater* 12. *ff. ad Syllanian.* iuncto Sauraloria *interpret.* 11. *l. iusto* 44. §. *etsi possessionis, ff. de vsucapionib.* iuncto Pinello *lib.* 2. *selectar. cap.* 3. *num.* 39. illud tamen procedit, cùm bellum geritur inter infideles, non verò si inter christianos; nam tunc nulla seruitus inter eos datur: quare licèt rustici, mercatores, aut peregrini ab hostibus capiantur, serui non fiunt; res verò eorum capientibus non adquiruntur, quia plenam securitatem ex hoc textu, & similibus obtinent. Nec alia pars dubitandi rationis aduersatur; nam in ea adducta procedunt, cùm ob priuatam causam publica negligitur; non verò cùm ob publicam

alia æquè publica, & forsan maior insuper habetur, vt in nostro textu, in qoo ratio religionis in clericis, & monachis; ratio publicæ vtilitaris io rosticis, & mercatoribus facit, vt illis concedatur tempote belli plena securitas.

14. EXPONITVR CAP. PERVENIT DE IMMVNIT. ECCLES. Sed superiori assertioni opponitur textus *in cap. peruenit, de immunit. Ecclesiar.* vbi proponitur, tempore belli teneri omoes indistinctè ad custodiam murorum ciuitatis, siue clerici, siue monachi sint: igitur tempore belli prædictæ personæ non gaudent plena securitate. Pro huius difficultatis expositione sciendum est, quod licèt verum sit, ecclesiasticas personas tempore belli plenâ securitate gaudere, nec teneri ad omoia realia, & personalia; tamen cùm adest necessitas, & bonum commune versatur, poterunt compelli militantibus adesse, & vigilare, ac custodire ipsam ciuitatem obsessam; quia tunc obsidioois tempore imminet commune periculum, vt docent Menchaca *lib.1. vsufr. cap.6.* Auiles *in capitulis Pretorum, verb. Den orden.* Diana *tomo 1. tract.2.resol.76.* Gibalinus *de irregular. cap. 4. fol. 255.* Germonius *lib.3. sacrer. cap.12. num.12.* Delbene *de immunit. tomo 2. cap.9. dubitat. 2.* quo caso accipiendus est textus *in dict. cap. peruenit*, vt io eius commentario latè dicemus.

TITVLVS XXXV.

De pactis.

CAPVT I.

Ex Concilio [a] *Carthaginensi.*

ANtigonius Episcopus [b] Maduren. [c] dixit: Grauem iniuriam patior, & credo dolere sanctitatem vestram contumeliam meam, & computare communem iniuriam. Optantius cùm se repræsentaret, pactum mecum habuit, & diuisimus plebes. Manuscriptiones nostræ tenentur [d] epitacia. Contra hoc pactum circuit plebes mihi attributas, & vsurpat populos, vt illum patrem, me vitricum nominent. Gratus Episcopus dixit: Factum hoc dolendum est, vt in se alliciat populorum imperitorum animas, contra disciplinam, & contra euangelicam traditionem, contra pacis placita. Nam si ibi id posse contingere arbitraretur, nunquam profectò in fratrem aliquis deliquisset. Vnde aut inita pacta suam obtineant firmitatem, [d] aut [f] conuentus, si se non cohibuerit, ecclesiasticam sentiat disciplinam. Vniuersi dixerunt: Pax seruetur, pacta custodiantur.

NOTÆ.

1. [a] CArthaginensi.] Vulgò legitur *Africano*, sed non rectè; legendum enim est *Carthaginensi, can. 12.* vt notauit Anton. Augustio. *in notis ad cap. 1. hoc tit. in 1. collect.* Concilium hoc Carthagioense primum appellatum, non quia alia antea celebrata noo fuissent in Prouincia Cathaginensi, sed quia aliis deperditis, illorum, quæ extarent, hoc primum, antiquissimumque erat, celebratom fuit Carthagine sub Iulio Primo Pontif. anoo 348. in eo schismaticis Episcopis deturbatis, & populis ad Catholicæ Ecclesiæ voitatem compaginatis, Gratus Episcopus Carthagioensia varia partibus proposuit circa vnitatem, & pacem Ecclesiæ. In eo fuerunt quatuordecim canones sanciti, qoorum duodecimus refertur in præseoti, & in prima collectione, *sub hoc tit. cap.1.* & *tomo 1. Conciliorum.* Referunt huius Concilij historiam Baronius *tomo 3. anno 348.* Corjolanus *in Breuiario, eod. anno.*

2. [b] *Maduren.*] in aliis codicibus legitur *Matirensis*, in aliis *Marcinensis*; sed credo legendum esse *Marsulensis.* Marsula enim Ecclesia est in prouincia Proconsulari Africæ. Legi etiam potest *Madaurensis*, quia Madautus ciuitas etiam est in eadem prooincia, vt tradit Carolos à sancto Paulo *in chronograph. sacr.*

[c] *Dixit.*] Eadem forma actorum in consistorio Imperatorum legitur *in l.5. & 8. C. Theodos. de fide instrum. l. proximè, ff. de his, quæ in testament. l. penult. de authorit. tut. l. 1. Cod. de veteraneis, lib. 12. l. creditor, ff. ad legem Iul. de vi priu. l. extat, ff. de eo quod metus, l. 1. Cod. de sentent. passis, l.2. Cod. de excusation. mun. lib.10.* quod notarunt Pancit. *lib.1. var. cap.38.* Gurherus *de officiis domus lib.1. cap.24.* Vallesius *in notis ad Marcel. pag. 171.* facit lex *nec honore, Cod. de Episc. & Cleric.* 3.

[d] *Epitacia.*] Antonius Augostio. *in notis ad hunc text.* legit *Pittacia.* Pitacium autem, siue Pyctacium, est panni frustulum; & per similitudinem frustulum aliquod membranaceum, aut chartaceum, vbi aliquid scribitur. Zacharias Pontifex *epist. 142. ad Bonifacium*, ibi: *Continebant enim capitula in pyttacio ab eis proposito.* Strabo *in fin. rerum Vuetinselium*, ibi: *Emendare dignamini quidquid in hoc pyctatio censura vestra aptum deliberabit.* Lampridius *in vita Alexandri Seueri.* Vnde inter munera Ecclesiæ Constantinopolit. à Coropolat. recensetur Protonotarius, cuius munus ita describit: *Protonotarius ostium est, & aditus ad Exocatacolos, praestique* 4.

que pittaciis conficiendis. In quem locum notauit Grethserus *cap. 6.* ex aliis docent Rosvueidus *in Onomastico, ad vitas PP. verb. Pyttacium.* Gaspar Barthius *lib. 12. aduersarior. cap. 1.* pyctacium dictum est à verbo Græco πιτ'σχειν, cuius reperitur mentio *in cap. si quis Papa, 79. distinct. cap. pyttacium, 30. quæst. 3. l. susceptorum 10. l. actuary 16. Cod. Theodos. de erogation. militar. annon. l. expleto 16. Cod. Instin. eod. tit. l. parère, Cod. de sentent. ex periculo:* & instrumentum, in quo recensebantur species annouatiæ militibus erogandæ, dicitur pyctacium *in l. 11. Cod. Theodos. de erogat. milit. annon. l. 13. & 16. eodem, l. 29. Cod. de petit. & vltrò datis.*

5. e *Aut.*] Hæc alternatiua non supponit, pactum non esse obseruandum, sed tantùm comminationem continet, vt si pacta non custodiantur, ad eorum obseruationem à iudice compellantur, vt iam notauit Lælius Mancinus *lib. 1. genial. cap. 60.*

6. f *Conuentus.*] Etsi in finibus statuendis diœcesibus in omnibus prouinciis Legislatores ecclesiastici curauerint certos limites statuere; tamen plerumque eandem partitionem Episcopi conuentionibus firmabant, vt ex hoc textu notat Lantdmeter. *lib. 2. de veteri monacho, capit. 70.*

COMMENTARIVM.

7. Ex pacto nudo an detur actio.

EX hoc textu, præcipuè ex illis verbis: *Pax seruetur, pacta custodiantur*; deducunt communiter Interpretes, *Ex pacto nudo iure canonico actionem dari, & ipsam nudam conuentionem non solùm exceptionem, verùm & efficacem actionem producere.* Ita docent Baldus, Butrius, Hostiensi, Zabarella *in præsenti*, Antonius Gomez *lib. 2. variar. cap. 9. num. 2.* Madera *animaduers. cap. 9.* Axeuedus *in l. 2. tit. 16. lib. 5. recopil.* Gregor. Lopez *in l. 3. verb. Qualquier, tit. 16. cap. 5.* Gutierrez *de iurament. part. 1. cap. 34.* plures alij relati à Cenedo *collectan. 31. ad Decretales, num. 5.* Didacus Perez *in l. 3. tit. 8. lib. 3. ordinam.* Bocerus *tit. 1. class. 2. disputat. 1.* Socinus *regul. 8.* Canisius *in præsenti*, Cironius *ad hunc tit.* Arnold. Vinius *de pactis cap. 7.* Cabreros *lib. 2. de metu, cap. 11. num. 21.* Besoldus *in delibat. iuris*, & *lib. 2. Pandect. tit. de pactis*, Castillo *de alimentis, cap. 22.* Ioannes Paulus Nellus *in additionibus ad ipsum, cap. 17.* Pro quorum communi sententia primò facit textus præsens in illis verbis: *Conuentus pacta custodiantur.* Vbi generaliter iubetur, conuentiones, & pacta custodiri. Secundò facit textus *in cap. qualiter 3. hoc tit.* in illis verbis: *Studiosè agendum est, vt ea, quæ promittuntur, opere compleantur.* Igitur nuda etiam promissio adimplenda est. Tertiò facit ea consideratio, nam ius nostrum canonicum inter simplicem loquelam, & iuramentum nullum agnoscit discrimen, *cap. iuramenti 12. 22. quæst. 5. cap. peruenit, de fideiussor.* Grotius *de iure belli lib. 2. cap. 13.* sed ex pacto nudo, iuramento accedente, nascitur actio, *cap. cùm contingat, 28. de iureiur. cap. licèt, eod. tit. in 6. cap. quamuis, de pactis, eod. lib.* Gutierrez *vbi suprà*, Barbos. *lib. 3. vot. 76.* igitur & ex pacto nudo nascitur actio. Quartò fulcitur hæc *sententia ex cap. 1. de iudiciis*, vbi Quodvultdeus ob nudam promissionem comparendi in iudicio cogitur comparere: igitur quia iure canonico pactum nudum efficax est ad producendam actionem. Quintò firmatur dicta sententia, quia ius canonicum semper æquum, & bonum amplectitur, *cap. dilecti, de iudiciis*: sed nihil æquitati magis consentaneum est, quàm pacta seruari, *l. 1. ff. de pactis, l. 1. ff. de constit. pecun.* & graue peccatum est fidem fallere; siquidem, vt ait Quintilianus *lib. 2. instit. cap. 29. Supremum rerum humanarum vinculum est.* Vnde ius canonicum, quod principaliter respicit forum animæ, & iustitiam internam, *cap. nouit 13. de iudiciis, cap. finali, de præscript.* debet pacta etiam nuda efficaciter approbare: igitur pactum etiam nudum iure canonico actionem producit. Adstruitur sextò ex textu *in cap. 1. de probation.* vbi pacta nuda inita inter Imperatorem, & Regem Gothorum, obseruari iubentur à Gregorio Magno: igitur quia pactum nudum, iure Pontificio inspecto, efficax est, & producit actionem. Tandem idem suadetur *ex cap. ex rescripto, de iureiur. cap. cùm inter R. de electione, cap. quicumque 66. 12. quæst. 2. cap. quia Ioannes 12. quæst. 5. cap. indicante, de testamentis.* qui expenduntur pro dicta sententia à suis sectatoribus.

Sed hac communi sententiâ reiectâ melioris notæ Interpretes docuerunt iamdiu, ex pacto nudo, nec iure ciuili, nec canonico actionem oriri: ita tenuerunt Connanus *lib. 5. comment. cap. 3. num. 5.* Couar. *in cap. quamuis pactum, 2. part. §. 4. num. 12.* Molin *in empor. part. 1. tit. 3. quæst. 2.* Germonius *lib. 1. animaduers. cap. 4.* Mendoza *de pactis quæst. 9.* Boëtius Epon. *lib. 1. de iure sacro, num. 109.* Fachineus *lib. 7. controuers. cap. 100.* Cuiacius *in cap. 2. de sponsal.* Faber *in l. ait Prætor, §. seruabo, ff. de pactis*, Alciatus *lib. 5. paradoxor. cap. 3.* Osualdus *ad Donel. lib. 12. comment. cap. 9. littera A*, Ferretus *in l. iuris gentium, §. igitur nulla, ff. de pactis*, Fab. *in dict. l. 7. §. ait Prætor*, Pacius *in dict. l. 7. §. sed cùm nulla.* Pro quorum sententia sequentia faciunt. Primò, nam si ex pacto nudo actio efficax iure canonico competeret, iudicis officium ad pacti obseruantiam non esset necessarium, *l. qui per collusionem 49. §. 1. ff. de action. empti*: sed vt pactum nudum obseruetur iure canonico, officium iudicis competit, *cap. fin. de foro competenti, lib. 6.* igitur quia ex ipso pacto non nascitur efficax actio. Deinceps, nam à iure ciuili non est recedendum, nisi adsit expressa decisio canonica contrarium statuens, *cap. 1. & 2. de noui operis nunciatione*; cùm correctio facilè admittenda non sit, *cap. cùm expediat, de electione lib. 6.* sed in iure nostro neutiquam reperitur expressè pactum nudum actionem producere, non obstante iuris ciuilis dispositione: igitur iuri ciuili, quo inspecto ex pacto nudo actio non nascitur, standum est, præcipuè cùm actiones à iure ciuili proficiscantur, *l. 2. §. deinde, ff. de origin. iuris*, Institutarij *in rubrica de Actionibus.* Rursus, nam si ex pacto nudo oriretur actio, remedium extraordinarium necessarium non esset, vt pactum obseruaretur. Sed ad pacti nudi obseruantiam denunciatione euangelica, quæ est remedium extraordinarium, vtimur, *ex cap. nouit, de iudiciis*: igitur quia ex pacto nudo actio non nascitur. Facit etiam textus *in cap. si cautio 4. de fide instrument.* qui videtur transcriptus *ex l. cùm de indebito 25. §. vltim. de probation.* vbi instrumentum factum sine expressione causæ non nocet debitori, nisi creditor debitorem prouocauerit

8. Negatiua santentia probatur.

nerit: igitur quia ex nuda voluntate efficax actio non nascitur. Facit etiam iuris canonici scopus, qui eò tendit, vt peccata inhibeat, & homines ad vitam perducat spiritualem, *cap. fin. de præscription.* sed peccatum perfidiæ committit, qui placita non seruat. D. Thomas *secunda secundæ quæst.* 110. *art.* 3. Ergo, &c.

9. Pacti etymon. In hoc Interpretum dissidio, vt præsentis canonis verum sensum percipiamus, sciendum est, pactum (omisso Accursio *in l.* 1. §. 1. *ff. hoc tit. verb. Pactum*, qui existimauit pactum dictum fuisse à percussione palmarum, motus tum *ex l.* 1. *ff. de censib.* vbi fœdus pacti dicitur: tum ex eo, quod passim obtinuit, vt videlicet qui pascicerentur, mutuò sibi, veluti in symbolum datæ fidei, porrigerent manus: vnde in antiquis nummis in pacis symbolum videntur duæ manus coniunctæ, & inter illas Mercurij caducæum, vt obseruat Orosius *in dict. l.* 1. §. 1.) esse ita appellatum à pactione; vnde etiam pacis nomen originem ducit. Vlpianus *in l.* 1. §. 1. *ff. hoc tit.* Cui consentiunt Festus Pompeius *verbo Pax*, Cassiodor. *in psalmo* 121. iuxta veriorem lectionem, quam retinet Sauarua *ad Sidon. lib.* 9. *epist.* 5. Isidorus *lib.* 8. *orig. cap.* 1. licèt alij existiment, pactum non à pactione, sed à pace dictum fuisse, moti authoritate Isidori relata *in cap. pactum* 11. *de V. S.* Ita docuerunt Connanus *lib.* 5. *comment. cap.* 1. *num.* 8. Orosius *vbi proximè*, Charondas *lib.* 1. *verisim. cap.* 4. Alij, quos refert, & sequitur Mendoza *de pactis lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 1. qui rectè sentiunt, Vlpianum tam pacti, quàm pacis etymon non ex Grammaticorum regulis, sed ex Stoicorum more relato à D. Isidoro *lib.* 10. *etymol. in princ.* deduxisse, pactum & pacem à pactione ducunt; quia pactio antecedit pactum, & pacem; est enim nomen quod propriè dicitur, cùm fit; pactum autem, & pax postquam est factum: quem morem sequutus fuit ipse Vlpian. in tradenda iustitiæ etymologia *in l.* 1 *ff. de iustitia* Vbi notarunt Concius *lib.* 2. *lection. cap.* 6. Iulius Pacius *in dict. l.* 1. §. 1. Sed si verum amamus, apud Romanos pactum, pax, & pactio à verbo antiquo *paco*, originem ducunt, quod idem valebat ac paciscor, à quo olim non pactionem, sed pacionem dicebant antiqui. Festus verbo *Pax*: & *in ll. XII. Tabul.* legebatur: *Si membrum rupsit, ni cum eo pacit, talio esto*; vt ex Festo *verb. Talionis*, & Gellio *lib.* 20. *noctium*, *cap.* 20. restituit Gothofredus *in quatuor fontibus*, *tab.* 7. & notarunt Reuard. *ad ll.* 12. *Tabul. cap.* 25. Antonius August. *ad easd. ll. cap.* 33. Balduin. *simil. tract. cap.* 61. vel potius, vt vult Connan. *dict. num.* 8. pactum, & pactio originem ducunt à verbo pago, iuxta Ciceron. *in* 2. *ad Herennium*: *Ex pacto ius, & si quid inter se pepigerunt.* Et *in* 12. *Tabulis*, ex ipsius testimonio, *Rem vbi pagunt, oratione pagunt.* Quæ verba rectiùs restituit Gothofredus suprà *in not. ad tabul.* 1. ita: *Rem vti pacunto, rato pacunto.*

10. Pacti diffinitio. Secundò sciendum est, quod iuxta Vlpian. *in l.* 3 *ff. de pollicit.* pactum est duorum consensus, atque conuentio. Consentit ipse *in l.* 1. §. 2. *ff. hoc tit.* dum ait: *Pactio est duorum, pluriumve in idem placitum consensus.* Adstipulantur Isidorus *in dict. cap. pactum*, Cicero *lib.* 2. *de inuention.* Exponunt Morla, Mendoza, Butigela, & Arnoldus Vinius *de pactis cap.* 1. Hothoman. *de pactis cap.* 1. Treutler. *selectar. disput. thesi* 1. *volum.* 1. *disp.* 6. Cuiac. Duarenus, & Anton. Fab. *ad titul. ff. de pactis*, Hunnius, & Bachouius *ad Treutl. vbi suprà*, Fornerius *lib.* 5. *rer. quotid. cap.* 14. Quâ diffinitione genericè sumptâ comprehenduntur omnes contractus, conuentionesve, siquidem nullus est contractus à iure approbatus, qui non contineat duorum consensum, *l. si me* 33. *ff. de reb. cred. l.* 1. §. *si stipulanti*, *ff. de V. O.* Vnde pactum, prout genus est, aliquando accipitur pro contractu: sic societas pactum dicitur *in l. duo* 71. *ff. pro socio.* Et pactum arrbale *in l.* 3. *Cod. de action. empti*, pro contractu arrhali, vel arrhabonico. Et *in l. contractus, C. de fi de instrum.* pactus dicitur, qui emptionem verè contraxit: & *in l. si vnus* 27. §. *pactus* 2. *ff. hoc titul.* pactum asseritur proficere ad nouum contractum, hoc est pactum nouum contractum fieri; quo modo & pactorum appellatione contractus intelliguntur *in l. traditionibus, Cod. hoc titul.* & *l. omnium* 3. *ff. de vsufruct.* & pactum pro omni contractu, siue conuentione accepisse Videtur Cicero *in partit. circa fin. Scriptorum*, ait, *priuatum aliud est, publicum aliud: publicum lex, senatusconsultum, fœdus: priuatum tabula, pactum, conuentum, stipulatio.* Et author Rhetor. ad Herennium, *lib.* 2. *Ex pacto ius venit, si quid inter se pepigerunt, si quid inter aliquos conuenit.* Consentitque Reuardus *lib.* 2. *variar. cap.* 1. Cuiacius sibi contrarius *lib.* 11. *obseru. cap.* 17. Carondas *dict. lib.* 1. *verisi. cap.* 4. Donellus exactè disputans contra Duarenum *in rubric. Cod. hoc titul. à num.* 3. Connanus, & Morla *vbi supra.* Arnold. Vinius *dict. tract. de pactis*, *cap.* 1. *num.* 6. ac profectò etiam *in dict. l.* 1. §. 2. *hoc titul.* fuisse Vlpiani mentem, vt pactum genericè acceptum definiret, suaderet ex subiecta ab eodem Vlpiano conuentionum diuisione *in dict. l.* 1. §. 1. *l. conuentionum* 5. & *l. legitima* 6. *cum sequenti*, *ff. hoc titul.* Si autem in specie accipiatur pactum, tantùm continet eam conuentionem, quæ adhuc nomen sortita non est: quod vt Doctores exponant, pacta diuidunt inter nuda & (confictо vocabulo à barbaris) vestita, à quibus libenter quærerem, cur similiter voluntatem, & alia non diuiserunt inter nuda, & vestita; siquidem nudæ voluntatis mentio fit *in l.* 1. *ff. de testam. milit. l. rem legatam* 28. *ff de adimend. legatis*; nudi consensus *in l. quod certum*, *ff. locati*; nudæ proprietatis *in l. videamus* 1. *ff. de vsuris*; nudi vsus *in l.* 1. *ff. de vsu, & habit.* nudæ possessionis *in l. stipulatio*, §. *si quis, de V. O.* nudæ indulgentiæ *in l.* 1. *ff. vnde cognati*; quibus nihil absurdius dici posse notarunt Duaren. *in dict. l. iuris gentium*, §. *igitur*, *ff. de pactis*, Corasius *lib.* 1. *missil. cap.* 1. Quare commodior diuisio est, quæ pacta diuidit inter legitima, & nuda. Legitima sunt, quæ à iure ciuili approbata inueniuntur, & causam producendæ obligationis habent, & nomen, vt emptio, locatio, & similia, quæ recensere, nimis otiosum est. Nuda verò pacta sunt, quæ tantùm stant in puris terminis conuentionis, nec habent in se negotium aliquod, vt definit Vlpian. *in l. solent*, *ff. de præscriptis verbis*, *dict. l. iuris gentium*, §. *sed cùm nulla.* Quibus nulla subest causa præter conuentionem (iuxta veriorem lectionem,) præsidio legis destituta, quæ placiti fine stant, *l. si tibi* 27. *Cod. locati*; per metaphoram nuda dicta, quia simplicia, & sine iuribus sunt: quo modo Iuuenalis nudam senectutem dixit *satyra* 7.

Tepsichorem odit facunda, & nuda senectus.

Et Horatius veritatem nudam pro simplici.

Incorrupta fides, nudaque veritas.

Pacta enim nuda consensu dicuntur: quo in vsu iuris accipitur nudus consensus, nuda proprietas,

nudus

nudus vſus, nuda cogitatio, *l. 1. ff. de rer. permut. l. filius, §. Dini, ff. de legatis 1. l. 2. ff. quibus modis vſusfr. l. nuda, ff. de donation. l. 3. ff. de adimendis, l. 1. §. hanc, ff. depoſiti, l. 1. ff. de vſu & habit. l. præſenti, Cod. de his, qui ad Eccleſiam:* igitur nudum pactum illud dicitur, quod nec in proprium nomen contractus tranſit, nec ei accedit aliqua cauſa. Duæ itaque notæ ſunt, quibus nuda pactio diſtiguitur ab aliis conuentionibus, quæ actionem pariunt. Prima eſt, quia in ſuo generali nomine conuentionis ſtat, neque tranſit in proprium nomen certi contractus, ſicut emptio, & ſimiles conuentiones nominatæ. Secunda nota eſt, quia cauſam nullam habet præter conuentionem: hoc eſt, confirmata non eſt datione, aut facto vnius ex paciſcentibus, vt actionem producat, ſicut euenit in conuentionibus innominatis poſt implementum: proponunt & exponunt poſt Bartolum, Fulgoſium, & Cuiacium *in d. l. iuris gentium*, idem *lib. 2. obſer. c. 15.* Donellus *lib. 12. comment. c. 9.* Briſſonius *de V. S. verb. Nuda pactio.* Mantua *de tacitis lib. 1. tit. 6. n. 1.* Madera *animadu. c. 9.* Vinius *de pactis c. 5. & 6* plerumque dicitur pactum conuentum, *l. ſi vnus 27. §. pactus 2. §. pacta 4. l. contra 28. ff. hoc tit. l. 4. ff. de pignorib. l. pacta 42. ff. de contrah. empt.* & alia congeſtis à Briſſonio *verb. Pactum.* Vnde refellitur Mendoza *lib. 3. de pactis, cap. 11. num. 4.* qui exiſtimat, nunquam in iure pactum conuentum accipi pro nudo pacto, ſed pro conuentione contractui adiecta, cui conſentit Panciroli. *lib. 2. variar. cap. 17.* Nudæ autem pactionis nomen ex reipſa natum eſt; quoniam ſimplex, & nuda conuentio eſt merum placitum, cauſâ, & nomine nudum; quemadmodum alibi emptiones, & pignora nudo conſenſu contrahi dicuntur, hoc eſt, conſenſu ſolo, *l. 1. §. item emptio, ff. de rer. permut. l. prout 80. ff. de ſolution. l. 1. ff. de pignorat. action.* Notant, & exemplis illuſtrant poſt Duarenum, Eguinarium, & Pacium *in dict. l. iuris gentium 7.* Corraſ. *lib. 1. miſcellan. cap. 1.* Hothomanus *diſp. de pactis, cap. 1. num 6.* Morla *lib. 3. de pactis, tit. 21.* Merillus *lib. 1. ex Cuiac. cap. 9.* Petrus Gregor. *lib. 21. ſyntagm. cap. 6.* Marcus Aurel. Galban. *de vſufr. cap. 16.* aliquando tamen latè pactum nudum accipitur pro contractu, vt *in l. traditionibus 20. Cod. de pactis*, expoſuerunt Donel. & Giphanius, Briſſonius *de V. S. verb. Pactum nudum*, Pacius *in d. l. 7. §. ſed cùm nulla.*

11. PACTVM NVDVM NON PRODVCIT ACTIONEM.

Certum eſt, pactum nudum, prout expoſitum manet, iure ciuili nullam actionem producere, ideſt, inefficax eſt ad agendum: *d. l. iuris gentium 7. §. ſed cùm nulla, l. diuiſionis 45. ff. de pactis, l. legem 10 l. in bonæ fidei 13. Cod. de pactis, l. nuda, Cod. de contrah. ſtipulat. l. ſi tibi 27. Cod. locati, l. diuiſionem 15. Cod famil. erciſc. l. ſolent 15. ff. præſcript. verb. l. 1 ff. de rer. permut. l. ex placito, Cod. eod. tit. l. quod ſi locus 11. ff. de religioſ. l. 1. Cod. de pactis conuentis, l. 2. Cod. de exception. nouel. 12. Leonis*, Paulus *lib. 2. ſentent. tit. 14. in fine*, latè docent Morla, Mendoza, Madera, Vinius, & Galbao. *vbi ſuprà*, Bronchorſt. *cent. 1. aſſert. 39.* Parlador. *lib. 2. rer. quotid. cap. 3. num. 7.* Donellus *lib. 19. comment. cap. 2.* vbi Oſualdus *littera A.* Duaren. *ad titulum de pactis, in l. 2.* Cuiac. *lib. 3. quæſt. Pauli, in l. lecta 40. ff. de reb. credit.* & *lib. 10. quæſt. Papin. in l. pacta, ff. de contrah. empt.* & *lib. 11. quæſt. Pap. in l. in omnibus 41. ff. de iudiciis:* pulchrè, & hinc explicandus Seneca *lib. 5. de beneficiis, cap. 21.* ibi: *Quæ lex ad id præſtandum nos, quod promittimus, obligat? Nulla. Queram tamen cum eo, & fidem datam, nec ſeruatam indignabor.* Non eſt exaudiendus Seneca, cùm dicit nullam legem obligare nos ad obſeruantiam pactorum, de nullo iure, etiam naturali; ſed de nulla lege ciuili Romanorum; ſecundùm quos pacta conuenta, ſi nuda erant, ex parte debitoris proficiebant ad excipiendum; ex parte verò actoris non producebant actionem, nec efficaciter obligatoria fuerunt; & in hoc ſenſu à Prætore cuſtodiebantur, vt dicitur *in dict. l. 7. §. ait Prætor*; receſſerunt enim Romani in hac parte à iuris naturalis vinculo, non illud improbantes, ſed non approbantes; & relinquentes in ſua naturali vi, negatiuè ſe habendo, non tribuendo eis efficaciam ciuilem, vt docent Fortunius Garcia *in lege 1. ff. de pactis, fol. 66.* Madera *lib. 2. animad. cap. 10.* Mendoza *de pactis lib. 3. cp. 9. num. 5.* Connanus *lib. 1. comment. cap. 6. num. 12.* Sed in ratione huius principij aſſignanda anxiè laborant Interpretes; frequentiori tamen calculo ea recipitur, videlicet, ideo ex pacto nudo actionem non oriri, quia qui paciſcitur in nudo pacto, creditur ex animo non deliberato, & magis ioci & iactantiæ causâ, quàm voluntate ſe obligandi promittere, argumento textus *in l. ſciendum 19. §. ea autem, ff. de ædilit. edict.* Sed ea refellitur à Morla *dict. quæſt. 1. de pactis.* Quare eâ omiſſâ vera ratio eſt, quia noluerunt Legiſlatores, vt tot eſſent cauſæ obligandi, ne aliàs nimiâ facilitate homines temerè obligarentur, atque dum effuſo ſermone ſe iactant, in ſui promptum periculum inciderent; ſi enim ex omnibus conuentionibus iure & iudicio agere liceret, nullus eſſet finis, aut modus controuerſiarum, & litium, cùm infinitæ ſint pactiones, & promiſſiones, quæ inter homines fiunt: incommodum enim, & graue nimis, veteres exiſtimarunt Reipublicæ futurum, ſi patrimonia Romanorum, quibus in bello, & pace Reſpublica ſuſtentabatur, paſſim ſine cauſa pactionibus minuerentur, atque omnes ciues facilè litibus implicarentur; nihil enim pernicioſius Reipublicæ, quàm copioſa litium ſeges, vt dicemus *in cap. finem, de dolo & contum.* Quam rationem illuſtrant Duaren. *de pactis cap. 1.* & *lib. 2. diſput. cap. 8.* Cuiac. *lib. 10. obſeru. cap. 30.* & *lib. 20. cap. 14.* idem, & Donel. *in l. 10. Cod. de pactis*, Forcatul. *in necioмant. dial. 69. & 97.* Treutlerus *dict. diſp. 6. theſ. 1.* Petrus Gregor. *dict. lib. 21. ſyntagm. cap. 6.* Corraſ. *lib. 1. miſcell. cap. 1.* Pichardus *in §. actionum, quæſt. 27. de actionib.* Faber *in l. 1. ff. hoc tit.* Duarenus *in dict. l. 1 & 7. ff. hoc tit.* alij congeſti ab Oſualdo *lib. 12. Donel. cap. 9. littera E.*

12. EXCEPTIONES PRÆDICTÆ REGVLÆ.

Sunt tamen aliqui caſus, in quibus ex conuentione, ſeu pacto nudo actio naſcitur. Primus eſt in pactis legitimis, quæ ſcilicet cùm ſui naturâ nuda eſſent, & inefficacia, quia causâ, & nomine carebant, poſtea lege ſpeciali, aut SC. confirmata ſunt, vt actionem producerent, *l. legitima 6. ff. de pactis*; quorum exempla varia refert Mendoza *lib. 2. de pactis, cap. 20.* ſed vt alia omittam, primum reperitur iure veteri in conuentione de futuro matrimonio, ſiue ſponſalibus; quæ quamuis olim per ſtipulationem celebrari moris eſſet, poſtea tamen adeo legibus firmata fuerunt, vt etiam nudâ promiſſione futurarum nuptiarum promiſſor efficaciter obligaretur, *l. 2. 3. & 4. ff. de ſponſalibus.* Illuſtrant Cuiac. *ad tit. Cod. de ſponſal.* Antonius Hothom. *de ritu nuptiar. in princ.* Franciſcus Hotomanus *de ſponſalibus, cap. 1.* Duaren. *eod. tract. cap. 1. & 2.* Aliud exemplum extat *in l. quamuis 8. §. ſi cùm eſſent 14 ff. ad Velleian.* iunctis Mendoza *dict. cap. 10. num. 8.* Cuiac. *tract. 4. ad African. in l. Lu-*

tur

in

ter 19. ff. ad Velleian, & lib 26. obseruation. cap. 27. Hotbom. lib. 5. obseruation. cap. 23. Prætor etiam pactum de tradendo pignore fouet datâ actione honorariâ, l. si tibi 17. §. de pignore, ff. de pact. iuncta l. maior 13. Cod. de pigner. quamuis alioquin pignus non contrahatur nisi traditione rei, l. 1. ff. de O. & A. §. creditor, Instit. quibus modis re contrahitur oblig. item pollicitatio facta reipublicæ ad honorem, obligatoria est, l. 1. & 3. ff. de pollicit. vel si ex pollicitatione opus cœptum est, consummari debet, vt ibidem dicitur. Iustinianus etiam in l. si quis argentum 35. Cod. de donationibus, pactum, vel promissionem nudam de donando, datâ actione confirmauit. Alios casus referunt authores in l. legitima, Cod. de pactis. Quare Imperator in l. nuda, Cod. de contrahenda stipul. expressè docuit, non semper iura permittere Romanorum, vt ex nuda pollicitatione quis conueniatur: ergo aliquando permiserunt, vt post Accursium obseruauit Cuiac. lib. 19. obseru. cap. 32. etsi verba illa non semper, insipidè Triboniano assignet Giphanius in dict. l. 5. Sunt etiam iure nouo legitimi pacti exempla. Primum in l. ad exactionem, Cod. de dotis promiss. iuncto Fabro lib. 12. coniect. cap. 15. Secundum in l. etiam, ff. de vsuris. Alia exceptio est, si pactum fuerit appositum in continenti in aliquo contractu; quia tunc habetur tanquam pars ipsius contractus, dict. l. iuris gentium 7. §. quinimò, ff. de pactis: quo modo intelliguntur textus in l. fundi 29. ff. de contrah. emption. l. 4 §. vlt. ff. de pactis, l. si ita 35 §. Seia, ff. de V. O. l. lecta 40. ff. de reb. cred. l. venditor 13. ff. communia prædior. l. si sterilis 21. §. si tibi, ff. de action. empti, l. Publia 26. §. 1. ff. depositi, l. legem 9. l. cum res 22. Cod. de donation. l. auia 6. Cod. de iure dotium, l. hereditatem 28. Cod. de donation. iuncto nostri Lycæi communi Preceptore D. Iosepho de Retes lib. 2. opusc. sect. 4. cap. 1. Alia exceptio est in nuda promissione in iudicio facta; quo casu procedit textus in l. eum, ff. de in ius vocando, de quo Lotiotos de pactis, axiom. 56. Aliæ etiam exceptiones dantur prædictæ regulæ in pactis in iudicio factis, aut firmatis ex subiecta pœnæ stipulatione; ex quibus exponendi sunt textus in l. fin. Cod. ad legem Falcid. l. periculi 5. §. 1. ff. de nautico fœnore, l. inter 26. §. conuenit, ff. de pactis dotal. l. naturalis 10. ff. de O. & A. l. fragmenti, Cod. de vsuris, l. salarium 7. ff. mandati, l. statuas 41. ff. de adquir. rer. dom. l. atqui in natura 19. ff. de negotiis gestis, l. & eleganter 7. §. Seruius, ff. de dolo, l. si mulier 21. §. si des, ff. quod metus causâ, l. 2. Cod. de euiction. l. 1. Cod. soluto matrim. l. 4. ff. de pignor. l. iusto 44. §. non mutat; ff. de vsucap. l. spadonum 15. §. 1. ff. de excusation. tut. l. eadem 9. §. 1. ff. de duobus reis, l. 3. §. quinimò, ff. de condict. causâ datâ, l. Paulus 47. §. patroni filius, ff. de bonis libertor. l. pacto 14 Cod. de pactis, l. si conuenerit 18. ff. de iurisdict. l. si fundus 16. §. vlt. ff. de pignor. l. 1. in fin. ff. qui potiores, l. miles 11. ff. ad legem Iuliam de adulter. l. quod si nolit, §. illud, ff. de petition. hereditat. l. 3. Cod. de ædilit. action. l. 7. mandati, l. 4. ff. de pignor. iuncto Fabro lib. 19. coniect. cap. 6. l. 4. Cod. de pactis conuentis, iunctis Fabro eod. lib. cap. 17. Costa in l. si ex cautione, Cod. de non numer. pecun. l. 18. ff. de iurisdict. l. penult. Cod. de pactis, iuncto Cuiacio tract. 7. ad Afric. in dict. l. 18. l. si fundus 16. §. vlt. l. Titius 34. ff. de pignor. iuncto Fabro decade 21. errore 2. l. 1. ff. qui potiores, iuncto Cuiacio ibi, & lib. 10. qq. Papin. in l. 72. de contrah. empt. l. 9. §. 1. de duobus reis, vbi Cuiacius lib. 27. qq. Papin. l. pacto 5. de transact. vbi Cuiacius lib. 1. diffinit. Papin. l. 7. versiculo Proinde, l. 8. ff. de eo, quod metus, iuncto Cuiacio ad Papin. de adulteriis, in l. 15. in principio, ff. de adult. l. 31. §. 18. ff. de ædilit. edict. l. 56. §. si nummos, ff. de fideiuss. l. quod si 15. de religiosis, l. vlt. Cod. ad leg. Falcid. l. quod venditor 37. de dolo malo.

Et cùm prædicta ratio, ob quam pactum iure ciuili actionem non producit, videlicet vt sit litium & controuersiarum finis, etiam militet iure canonico, cap. finem, de dolo, & contumacia, cap. iuris geminum 2. de re iudic. hac de causa, sicut iure ciuili, ita & canonico ex pacto nudo actionem non oriri verius existimo. Nec contrariæ sententiæ fundamenta obstant. Non primum deductum ex hoc cap. 1. in illis generalibus verbis: Pax seruetur, pacta custodiantur. Ex quibus deducunt communiter repetentes, ex pacto nudo actionem oriri; sed quàm sine ratione, manifestè constat; nam eisdem generalibus verbis vtitur Prætor in l. iuris gentium 95. ait Prætor, ff. de Pactis, ibi: Pacta seruabo; & etiam refert Imperator l. vlt. Cod. de pactis: quæ verba communiter accipiuntur exceptione datâ, nisi pacta legitima sint; quo casu actione datâ Prætor tuetur ea: omissis traditis à Vaconio lib. 1. declarat. cap. 21. & lib. 5. cap. 63. Morla in empor. 1. part. tit. 3. quæst. 5. Carond. lib. 1. verisim. cap. 19. Forcatul. dial. 69. Osuald. ad Donel. lib. 12. cap. 9. littera B. Sed vt rebus altiori studio perpensis veram huius textus interpretationem assequamur, omissâ Aretini sententiâ in §. in persona, Inst. de action. asserentis verba illa: Pacta custodiantur; ita esse accipienda, vt si sint legitima, & efficaciter actione concessâ custodiantur, si sit tantùm nudâ exceptione oppositâ, dicendum est, suppositâ præsentis textus serie suprà n. 5. relatâ, nullo modo in ea pactum fuisse nudum, sed obligationem litterarum fuisse contractam; ex qua actionem dari notum est ex l. non figura, ff. de obl. & action. l. si peculium 4. ff. de peculio, l. si verò, §. si post, ff. mandati, l. nomen 33. l. qui filiam 26. ff. de legat. 3. l. 2. ff. de proxenetis, l. 2. Cod. arbitrium tutelæ, cap. pactum, de verb. signif. Seneca lib. 3. de benefic. ibi: Vtinam persuadere possemus, vt pecunias creditas tantùm abolentibus acciperent; vtinam nulla stipulatio emptorem venditori obligasset, & nec pacta conuenta impressis signis custodirentur. Cicero lib. 4. epist. ad Atticum. Hæc pactio non verbis, sed nominibus, & præscriptionibus multorum tabulis facta dicitur. Cuiac. lib. 12. obseruat. cap. 24. Salmasius lib. 1. de vsuris, capit. 6. quamuis nullam obligationem litterarum dari defendant Giphanius in l. 17. Cod. de fide instrum. Bachouius in not. ad Treutler. volum. 5. disput. 20. thes. 2. littera B. Hotbom. ad tit. de litterar. obligation. Vnde cùm in nostro textu pactum in scripturam redactum fuisset, vt constat ex illis verbis: Manuscriptiones nostra pictacia tenent; ideo ex hoc pacto actio nascitur. Alia etiam de causa pactum inter Episcopos initum in hoc textu actionem producit; nam tale pactum fuit diuisionis Episcopatuum: & licèt pactum diuisionis nudum sit, l. diuisionis 45. ff. de pactis; tamen ipsa diuisio actionem producit, & similis est contractui, l. 5. Cod. communia vtriusque iudicij. Vnde plerumque ab hæredibus, vel aliis communionem habentibus diuisio fit; quo casu si solùm fecerunt pactum de diuidendo, hoc non proficit ad agendum, dict. l. diuisionis 45. l. si diuisionem

13. PACTVM NVDVM NEC IVRE CANONICO PRODVCIT ACTIONEM.

stionem 15. *C. eod. tit.* Synopsis Basilic. *lib.* 35. *tit.* 28. & *lib.* 42. *tit.* 3. Si verò quis ingressus est possessionem rei diuisæ, proficit ad excipiendum, siue excludendum alium socium, *l. cùm proponas* 21. *C. de pactis*, *l. diuisionis* 15. *ff. famil. erciscund.* Quod si ex parte sua impleuit, vel vterque traditione hinc inde factâ, confirmatur pactum, & nascitur ex negotio, idest ex permutatione, actio præscriptis verbis: quoniam rebus inuicem traditis actio nascitur, vt in specie probant textus *in l. cùm pater* 77. §. *heredes* 18. *ff. de legat.* 2. iunctis lege *his consequenter* 18. §. *idem*, lege *si filia* 20. §. *si pars*, lege *qua parte* 32. lege vltima, *ff. famil. erciscu.* lege *si familia* 14. lege *licet* 23. *C. eod. tit.* lege *fratres* 7. *C. commun. vtriusque iudicij.* Vt autem olim pactum diuisionis statim firmum maneret, stipulatio adhibenda erat, *d. l. si fratres*, *l. tale pactum* 40. §. *post diuisionem*, *ff. hoc tit. l. qui Romæ* 122. §. *vlt. ff. de V. O.* vbi Classici, Cuiacius *lib.* 2. *respons. Papin. in l. finali*, *ff. familiæ erciscund.* inde apparet in præsenti casu Episcopo competere aduersus alium Episcopum actionem præscriptis verbis, vt seruentur conuentiones, & pacta.

14. Intelligitur cap. 3. hoc tit. Nec etiam facit pro communi sententia textus *in cap. qualiter* 3. *hoc tit.* qui deductus est ex D. Gregorio *lib.* 8. *epist.* 38. cui vt satisfaciant aliqui, existimarunt, in eo textu promissionem fuisse legitimam stipulationem legitimis verbis factam; quia verbum *promissio*, supponit omnia fuisse legitimè acta: & quando scriptum reperitur, aliquem promisisse, præsumitur efficax stipulatio. Paulus *lib.* 5. *sentent. titul.* 7. §. *verborum*, *leg.* 230. *leg. Titia* 134. §. *pen. leg.* 5. §. *fatis*, *ff. de verb. oblig. leg. pluribus* 12. *Cod. de fideiussor.* §. *fin. Institut. de fideiussor.* Docent Barbosa *in leg.* 1. 3. *p. num.* 46. *ff. soluto matrim.* Duaren. Cuiac. & Donel. *in dict. l. secundum* 30. Azeuedus *in leg.* 2. *num.* 13. *tit.* 16. *lib.* 5. *recop.* Mascard. *de probat.* 3. *p. conclus.* 1135. *& sequent.* Costa *in l. si ex cautione*, *C. de non numerat.* Verùm licèt hæc solutio attento dumtaxat verborum cortice probabilis sit, si tamen eius integra consulatur, admitti non potest: quare eâ omissâ, Morla *dict. quæst.* 2. *de pactis*, *numero* 14. existimat, in eo textu non agi de pacto nudo, sed de pacto præstandi aliquid, quod iustum, & æquum erat: omissâ etiam solutione Mendozæ *d. cap.* 9. *num.* 33. qui adductâ integrâ illius textus docet, in prima parte ipsius promissionem fuisse factam illius rei, ad quam quis tenebatur, & tunc dari actionem, cùm ex tali promissione, vt efficaci, actio oriatur, *l.* 1. *ff. de constit. pecun.* in secunda verò parte promissionem fuisse iuramento firmatam; in his ergo solutionibus refellendis non immoror, sed illis omissis dicendum existimo, in eo texto non decidi, pacta conuenta esse adimplenda actione præstitâ, sed tantùm iudicem studiosè curare debere, vt promissa adimpleantur, aut officio interposito, vt *in cap. fin. de foro competenti*, *lib.* 6. aut denunciatione Euangelica, vt *in cap. nouit*, *de iudiciis*, quia promissa adimpleri prouenit ex natura immutabilis iustitiæ, *Prouerb. cap.* 5. *vers.* 1. vnde promissio vinculum appellatur, *cap.* 30. *Numer. vers.* 4. Plura Grotius *de iure belli lib.* 2. *cap.* 11. inde licèt ad promissionem nudam adimplendam promissor lege, hoc est actione, non obstringatur, Seneca *lib.* 5. *de beneficiis*, *cap.* 10. ibi: *Quæ lex ad id præstandum nos; quod aliquid promisimus, obligat?* tamen cùm ex natura, & æquitate promissor teneatur, studiosè curare debet iudex ecclesiasticus, vt promissa adimpleantur.

15. Expositur cap. iuramenti, 22. Q. 5. Nec etiam pro communi sententia rectè expenditur textus *in cap. iuramenti* 22. *quæst.* 5. nam textus ille dum asserit, inter iuramentum & simplicem loquelam non esse differentiam, intelligendus est quoad reatum; siue enim simpliciter quis falsum dicat, siue iuratus, leibaliter peccat; quia sicut in iuramento nulla conuenit esse perfidia, ita quoque in verbis nullum debet esse mendacium, quia vtrumque diuino iudicio damnatum reperitur. Elegans locus, licèt authoris Gentilis, Ciceronis videlicet, in oratione pro Roscio Comœdo: *Quæ pœna a Diis immortalibus periurio, hæc etiam mendacio constituta est; non enim ex pactione verborum comprehenditur, sed ex perfidia & malitia, per quam insidiæ tenduntur. Aliqui Dij immortales hominibus irasci, & succensere consueuerunt.* Vnde iuramentum, & fides interposita coæquantur, *cap. ad aures*, *de his, quæ vi*; videlicet non in totum quoad rationem obligantem, sed saltem quoad implendi obligationem; non enim in genere, sed in qualitate obligationis est differentia. Panormit. *in proœmio Decretal. num.* 25. Couarr. *in cap. quamuis*, 1. *p.* § 2. *num.* 4. licèt grauiùs peccet periurus, quàm mendax; quia iste tantùm homines, ille etiam Deum fallere conatur: perperam ergo glossa ibi deducit, generaliter non dari discrimen inter pactum iuratum, & nudum; siquidem contrarium esse verum, facilè suadetur ex eo; nam depositio testium facta absque iuramento, fidem non obtinet, *cap. nuper* 51. *de testib.* renunciatio hæreditatis paternæ sine iuramento vires non habet, *cap. quamuis pactum*, *de pactis lib.* 6. alienatio rei dotalis absque iuramento non subsistit, *cap. cùm contingat*, *de iureiurand. cap. licèt mulieres*, *eod. tit. lib.* 6. obligatio vsurarum ob iuramenti religionem sustinetur, *cap. debitores*, *de iureiur.* Vnde licèt ex promissione iurata efficax actio oriatur, *l. licèt*, *ff. de liberali causa*, *l. vt iurisiurandi*, *ff. de operis libertor.* Mendoza *lib.* 1. *de pactis*, *cap.* 4. *num.* 16. non ita ex promissione nuda, etiam iuramento firmata, vt probant Cuiac. *lib.* 15. *quæst. Pauli*; *in l. si quis pro eo* 56. *ff. de fideiussor.* Donel. *lib.* 24. *cap.* 8. vbi Osuald. *littera A.* Duaren. *ad tit. de iureiur. cap.* 1. Corrasius *in leg. admonendi* 31. *ff. de iureiur. numer.* 12. Fachineus *lib.* 3. *controuers. cap.* 12.

16. Expenditur cap. 1. de iudiciis. Nec etiam nostræ sententiæ aduersatur textus *in cap.* 1. *de iudiciis*, cui vt satisfaciat Morla *in empor. tit. de iurisdict. numer.* 117. asserit, in eo textu non nudam promissionem, sed solennem stipulationem intercessisse, vt constat ex illis verbis: *Interrogatus promiserat*; & sic meritò actione præstita compelli Quodvultdeum in iudicio comparere. Sed hæc solutio ex eo conuincitur; nam stipulatio alteri per alterum facta non subsistit, neque per liberam personam alteri facta obligatio, & per consequens actio quæri potest, *leg. stipulatio* 38. §. *alteri*, *l. inter* 83. *ff. de V. O.* sed Quodvultdeus in ea specie interrogatus non fuit ab aduersario, sed ab alio: igitur actio ex ea stipulatione dari non poterat. Decius ibi, *n.* 18. & communiter repetentes in eo textu docent, ex pacto nudo iure canonico,

licèt non ciuili, actionem oriri. Sed hæc distinctio refellitur ex suprà dictis. His ergo, & aliis sententiis omissis dicendum est ex suprà adductis, quod licèt ex pacto nudo actio non oriatur; illud tamen non procedit, quando quis in iudicio, & apud eius acta comparere, vel quid præstare promittit; tunc enim ne simul parti & iudici illudere videatur, ex eo actio datur, *l. cùm pro quo, ff. de in ius vocando:* quod eo exemplo firmatur, nam mulier, quæ SC. Velleiani beneficio renuntiare non potest, *l. si mulier* 22. *C. ad Velleian.* Donel. *d. lib.* 12. *comment. cap.* 32. si renunciationem in iudicio faciat, illa sustinetur, *l. fin. §. fin. ff. ad Velleian.* docent Antonius Gomez *lib.* 2. *variar. cap.* 13. *num.* 18. Couarr. *in cap. quamuis pactum,* 2. *part. §.* 3. *numer.* 4. *de pactis in* 6.

17. Exponuntur alii textus. Nec quod de æquitate canonica expendebatur ab assertoribus contrariæ sententiæ, obstat; nam licèt verum sit, æquum esse, vt pacta nuda seruentur; tamen non omnia, quæ habent æquitatem naturalem, debent adimpleri, & exequi concessâ actione: quare licèt pactum nudum æquitate canonica subnixum adimpleri, & custodiri debeat, non tamen ideo actio concedenda est, siquidem aliis iuris remediis paciscentes cogi possunt pacta seruare. Nec etiam pro contraria sententia facit textus *in cap.* 1. *de probation.* nam pactum, de quo ibi, inter Iustinianum Imperatorem, & Athanagildum Regem Gothorum conuentum, causâ pacis initum, quod referunt Valdes *de dignitat. Regum lib.* 3. *cap.* 18. Mariana *lib.* 5. *histor. cap.* 9. Saabedra *in Corona Gothica, in vita Recaredi, cap.* 15. non fuit nudum, siquidem pacis causâ, & publicè conuentum fuit; vnde ex eo actio oriebatur, iuxta textum *in l. conuentionum* 5. *l. legitima* 7. *ff. de pactis.* Oroscios, & Duaren. *in d. l. conuentionum,* Connanus *lib.* 5. *comment. cap.* 1. *num.* 20. Deinde quia pacta debent interpretari iuxta communem contrahendi formam, argumento textus *in l. quod si nolit, §. quod si assidua, ff. de ædilit. edict.* ex communi autem vsu conueniendi rectè dicemus *in dict. cap.* 1. pacta solenni stipulatione fuisse firmata; nam in nouissima parte pactorum frequenter stipulatio apponi solet, vt si non ex pacto, saltem ex stipulatione agere liceat, *l. iuris gentium* 7. *§. quod ferè, ff. de pactis, l. pacto conuento, ff. de transaction. l. duo, ff. pro socio, l. Titia, §. vlt. l. pluribus, ff. de V. O. l. potens, C. de pactis.* Accedit, quia tradi solet, omnes conuentiones inter Principes factas efficaciter ipsos obligare, quasi voluntariè se subiiciant coactioni, vt plus roboris habeat simplex illorum pactio, quàm aliorum iurata promissio. Duaren. *in dict. l. conuentionum.* Nec etiam obstat textus *in dict. cap. ex rescripto, de iureiurand.* vbi monachi, qui tanquam sæculo mortui, & voluntate carentes, non possunt ciuiliter obligari, *cap. nolo, cap. non dicatis,* 12. *q.* 1. *cap. monachi, cap. placuit,* 16. *quæst.* 1. actione concessa conueniuntur: igitur quia ex nuda pactione efficax actio nascitur, vt ex eo textu deducunt, & docent Butrius, & Hostiensis *in eo.* Sed hac reiectâ sententiâ veriùs dicendum est, Monachos efficaciter obligari posse præcedente Abbatis licentiâ, *cap. quod* 4. *de fideiussor. cap. monachi* 16. *q.* 1. *cap. ex parte, de postul.* præcipuè si vtilitas monasterij adest. Vnde cùm *in d. cap. ex rescripto,* monachi ex consensu Abbatis, & in vtilitatem monasterij obligationem contraxissent, rectè ex ea datur actio, præcipuè cùm etiam interuenisset iuramentum, quod per se actionem producebat.

Difficilius est Concilij Toletani 4. decretum relatum *in cap. quicumque,* 12. *q.* 2. in illis verbis: 18. Exponitur cap. quicumque 12. q. 2. *Quicumque Episcopi suffragio cuiuslibet aliquid ecclesiasticæ vtilitatis prouideri, & pro ea quodcumque commodum in remunerationem promiserint, promissi solutione eos exsoluere oportere, ita vt ad Concilium Prouinciale deducta eorum conniuentia confirmetur; quia sicut Paulus ait: Dignus est operarius mercedem suam accipere.* Vbi ex nuda pactione efficaciter paciscentes obligantur, vt ex eo textu deducunt Glossa *verb. Promiserunt,* & Turrecremat. ibi. Sed si quid proprij ingenij est, dicendum existimo, textum illum procedere in promissione aduocato, vel suffragatori Ecclesiæ facta remunerationis gratiâ, ob obsequium in Ecclesia impensum: hac de causa producit actionem per solennem sponsionem, vt probat in specie textus *in l.* 1. *C. de suffrag.* cuius verba cùm hanc solutionem mirè confirment, transcribam: *Si qui desideria sua explicare cupientes, ferri sibi à quoquam suffragium postulauerint, & ob referendam vicem se sponsione constrinxerint, promissa restituant, cùm ea, quæ optauerint, consequantur: si artibus moras nectant, ad solutionem debiti coarctandi sunt.* Corrigit, & exponit Gothofred. *in ea lege,* quæ extat in Codice Theodosiano sub titulo *Si certum petatur, & de suffragiis.* Tandem obseruo, suffragium in eo textu dici pretium empti officij, honestiori nomine, quasi suffragandi causâ Principi solueretur; quo modo accipitur *in l.* 25. *Cod. Theodos. de decurionibus, leg. finali, §. finali, Cod. de silentiariis, lib.* 12. *nouella* 6. *quomodo oporteat Episc. §. & hæc: nouella* 8. *vt iudices sine quoquo suffragio:* notarunt Alciatus *lib.* 2. *paradox. cap.* 14. Duarenus *lib* 2. *disput. cap.* 20. Osualdus *lib.* 18. *Donelli, cap.* 11. *littera P.* Filesacus *lib.* 1. *select. cap.* 15. Pancirola *lib.* 2. *variar. cap.* 198. Olim enim permissum erat intercessoribus in aula gratiosis, promittere aliquid ob dignitatem consequendam; quæ promissio fiebat per solennem stipulationem, seu sponsionem: quod idem significat *in dict. leg. vnica,* vt notarunt Cuiacius *lib.* 15. *obseru. cap.* 22. Duarenus *ad tit. sol. matrim. de sponsalib. quæstion.* 1. Fortunios Garcia *in leg. legitima* 6. *de pactis, numer.* 33. vnde cùm *in dict. cap. quicumque,* ex vna parte conuentio adimpleta esset in Ecclesiæ vtilitatem, rectè PP. decreuerunt, vt promissum adimpleatur, cùm ea sit natura conuentionis *Facio vt des,* quod altero faciente, alter cogitur dare, *leg. naturalis* 5. *§.* 2. *l. solent* 15. *ff. præscriptis verbis:* docet D. Iosephus de Retes *lib.* 2. *opusc. cap.* 11. *sect.* 1. Suffragium ergo *in d. cap. quicumque,* accipitur pro patrocinio, aut auxilio alicuius rei assequendæ gratiâ, vt *in d. l. vnic. C. de suffrag.* apud Lampridium *in Alexandro,* ibi: *Quod cùm factum esset, & Thurinus suffragium promisisset, dixissetque se quædam Imperatori dixisse, cùm nihil dixisset.* Et *in cap. ecclesiasticis* 67. *eadem causa, & quæstione.* Vnde rectè decreuerunt Patres, vt promissum præstetur illi, cuius suffragio Ecclesia aliquid adquisiuit: sed quia eo tempore Episcopi aliquid de patrimonio Ecclesiæ, inconsulto Prouinciali Concilio alienare non poterant; ideo in eo textu iubetur, vt ad Concilium Prouinciale negotium deferatur, vt ab eo confirmetur.

Nec

19. EXPONITVR CAP. INDICANTE, DE TESTAMENTIS. Nec assertoribus contrariæ sententiæ fauet Pontifex *in cap. indicante, de testam.* vbi legata relicta nudis verbis iubet Pontifex soluere, quæ tanquam ex imperfecta voluntate iure ciuili non debebantur, *l. si ex imperfecto, ff. de legat. 3. l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testam.* Nam respondendum est, legata in eo textu deberi tanquam fideicommissa, vt *in l. vlt. C. de fideicommiss.* quia ex ea lege iam eo tempore similia legata præstabantur; legata enim *in d. cap. indicante,* relicta fuerunt sine scriptura, testibus, vel alia solennitate, nudis verbis tantùm hæredem damnando, vt legata præstaret; quæ verba nuda dixit D. Gregorius ad differentiam voluntatis solennis, quæ cum scriptura, testibus, & aliis solennitatibus conficitur: ita illum textum accipiunt antiquiores repetentes, & Barbosa in eo. Etiam pro contraria sententia expendi solet textus *in cap. relatum, de præbend.* vbi proponitur, Archiepiscopum Cantuariensem Magistrum Ioannem in Canonicum instituisse, & in fratrem, illique promisisse præbendam proximè vacaturam: cùm præbenda vacaret, & Archiepiscopus eam Ioanni conferre renuisset, consultus Alexander III. iussit illi, vt promissum adimpleret, præbendam Ioanni conferendo: igitur nuda promissio, ac solennis vires habet. Huic difficultati satisfaciendum est dicendo, nudam promissionem, seu pollicitationem actionem producere, & vires habere, quando facta est de re, quam ipse promissor aliàs tenebatur præstare. Vnde cùm ex iuris dispositione, qui in Canonicum aliquem accepit, & in fratrem, teneatur illi præbendam assignare, *cap. consultationibus, de donation.* Moneta *de commut. cap. 11. num. 474.* Sanchez *in præcepta lib. 7. cap. 29.* meritò in eo textu deciditur, Archiepiscopum teneri adimplere promissum, cùm etiam absque promissione teneretur eam conferre: docet Cuiac. *in eo textu.*

Manet ergo ex suprà traditis, iure nostro canonico ex pacto nudo actionem non oriri, contra communem antiquorum opinionem; non autem inde inficiabimur, promittentem etiam verbis nudis teneri ex eodem iure promissa adimplere aliis iuris remediis, vt officio Iudicis interposito, *cap. fin. de foro compet. in 6.* denunciatione Euangelicâ, *cap. nouit, de iudiciis*; non autem actione concessâ. Hodie tamen iure nostro Regio *ex l. 3. tit. 8. lib. 3. ordinam.* quæ est lex 2. *tit. 16. lib. 5. recopil.* quomodocumque quis promiserit, efficaciter obligatur: docent pro illius textus interpretatione Didacus Perez *in d. l. 3. ordinam.* Matienzo, & Azeuedo *in d. l. 2.* Parlador. *lib. 2. quotid. cap. 3.* Anton. Gomez *lib. 2. variar. cap. 9. num. 3.* Gutierrez *lib. 4. practic. quæst. 68. vbi supra, §. 4.* Azeued. & Matienzo *in d. l. 2.* Molina *lib. 4. de primogen. cap. 2. art. 60.* Castillo *vbi suprà.* 20.

CAPVT II.

Gregorius [a] Magnus.

Quotiens in [b] conuentionibus quibusdam noster expectatur assensus, ne in dubium veniant, quæ geruntur, ratio ea pro securitate partium debet habita solidare. Proinde cognoscentes quid inter dilectionem tuam, & [c] Fantinum Defensorem nostrum, ac Rectorem patrimonij partium [d] Panhormitanarum conuenerit de portionibus tibi competentibus in Massalenas, & [e] Samanteria in Prouincia [f] Siciliæ, & in territorio Panhormitano, & domo in Panhormitana ciuitate sita, quam Ecclesiæ nostræ dudum titulo [g] donationis obtuleras, nostrum his accommodamus assensum, atque omnia, sicut inter vos gesta sunt, per huius tuitionis paginam confirmamus, nec quidquam eorum à nobis, successoribusque nostris deduci in irritum profitemur: quia valde ecclesiasticæ est moderationi conueniens, vt quæ ordinata fuerint, vel decisa, nullâ in posterum debeant refragatione turbari.

NOTÆ.

1. [a] Gregorius Magnus.] Addendum est *Proiecta illustri*, vt habetur in ipsis epistolis Gregorij, in quibus *lib. 7. indict. 2. epist. 61.* reperitur præsens textus; & ita legendum esse, iam notauit Antonius Augustinus *in notis ad primam collectionem, in hoc tit.* Proiecta præclara, ac nobilis persona erat in Sicilia; quare sub titulo *Illustris*, illi rescribit Gregorius noster, vt passim etiam legitur in aliis ipsius epistolis, conspicuis, ac præclaris personis missis.

2. [b] *Conuentionibus.*] Seu pactis, vt sic comprehendantur omnes contractus nominati, & innominati, pacta nuda & legitima: conuentio enim nomen generale est, omnes species pactorum, & contractuum complectens, vt dixi *in cap. 1. hoc tit.*

3. [c] *Fantinum.*] De quo in epistola antecedenti, & *lib. 8. epist. 29.* & *lib. 10. epist. 4.* & aliis pluribus. De officio Defensoris in Ecclesia vsitato aliqua adducam *in cap. 1. de postulando.*

[d] *Partium Panhormitanarum.*] Tota enim Sicilia iam ab illis temporibus, in quibus Romani eam occuparunt, in duas partes diuidebatur, in Syracusanam videlicet ex Syracusanis; & Panormitanam ex Panormitanis. Cicero *action. 2. in Verrem*, ait: *Siciliæ Quæstores vtriusque prouinciæ obtinet.* Refert Thomas Facellus *de reb. Siculis lib. 1. cap. 3. & lib. 4. cap. 1. & lib. 8. cap. vnico.* Hanc diuisionem etiam Ecclesia admisit, *cap. Catanensis, dist. 62.* ibi: *Vt nos in prouincia illa in Syracusanis partibus.* Gregorius noster *lib. 11. epist. 30.* sic Petrum subdiaconum alloquitur: *In Panormitana autem parte loci seruatorem tui me sufficit elegisse, & videre volo, quod ipse in Syracusana parte prouideris.* Et *lib. 10. epistol. 45. indict. 5.* Quare Ecclesia Romana 4.

duos Legatos mittebat in Siciliam, alium Syracusas, alium Panormum, vt constat ex Gregorio nostro *lib. 7. indict. 1. epist. 59. & 85.* & *lib. 5. epist. 20.* notauit D. Rochus Pirrho *in notit. Siciliæ, in Eccles. Panormit. pag. 55.*

5. e *Massalenas, & Samanaria.*] Sunt prædia, quæ certam pensionem soluebant: apud Gallos mansi dicebantur, *cap. 8. de censibus*, vbi dicemus. Massarum, seu massalenarum mentio fit apud Cassiodorum *lib. 12. variar. epist. 3.* ibi: *Quapropter ex Regia iussione singulos conductores massarum, & possessores validos admonete, vt nullam contrahant in concertatione barbariem.* Et apud nostrum Gregor. passim, præcipuè *lib. 1. epist. 42. indict. 9.* vbi legitur Ecclesiam Romanam in Sicilia plures massas habuisse: & *lib. 11. epist. 22.* & *lib. 10. epist. 49.* In legibus Longobard. *lib. 1. tit. 8. & 29. tit. 11. l. 3. tit. 32.* & *in cap. 3. de censibus*: notarunt D. Rochus Pirro *vbi suprà, pag. 70.* Lindembrogius *verb. Masserias*, Lemaistre *lib. 3. de iuribus Episcop. cap. 4.* Zerda *in aduers. cap. 87. num. 12.* Iuretus *ad Symmachum lib. 10. epist. 41.* Massa aliquando accipitur pro solidis debitis fisco in massam redactis, *l. 5. C. de Suscept. Prapos. & Arcariis, l. 2. 12. & 13. eodem tit. in Theodos. l. 7. C. de Palatin. sacrar. largit.* plerumque pro possessione, seu fundo; inde Gessiana Massa in Anthemij nouells *de bonis vacantibus*: Massa Veternensis apud Ammian. Marcellin. *lib. 14.* Massa Largia apud D. Gregorium *lib. 6. epist. 37.* Massalenss *epist. 81. & 104.* Massa diœcesium dicitur in Concilio Carthagin. 3. *can. 46.* In eodem etiam D. Gregor. *lib. 12. epist. 20.* vbi legitur *de iure quodam Patricy*, legendum est *Massis*: hinc Massarij accipiuntur pro colonia agrorum à Rotbario Longobardorum Rege *in edicto cap. 47.* & apud Petrum de Vineis Massarij dicuntur, qui villis præficiebantur, *lib. 3. epist. 66.*

6. f *Prouincia Siciliæ.*] Ad differentiam prouinciæ Panormitanæ.

g *Titulo donationis.*] Idest causâ; titulus enim à tuendo dicitur, teste Varrone; vnde olim milites tituli dicebantur, quia patriam tuebantur. Festus Pompeius *verb. Titulus*; latè Deo volente illustrabo *in cap. 2. de præbend.* Vnde titulus est causa, quæ defendit possessorem in detentione ipsius; quare interrogatus cur rem possideat? respondet, quia emi, quia donatum accepi, aliàs improba possessio est, *l. improba 7. Cod. de adquir. possess.* iniusta, *leg. nullo 24. Cod. de rei vindic.* qui enim sine titulo rem possidet, interrogatus cur possideat? respondet, quia possideo, *leg. nec vllam 13. §. 1. ff. de petit. heredit. l. 2. C. eod. tit.*

COMMENTARIVM.

7. CONCLVSIO PROBATVR. EX hac Gregorij epistola talis deducitur assertio: *Permutatio rei Ecclesiæ inualida per ratihabitionem superioris firmatur.* Probant textus *in cap. 1. de transactionibus, cap. 2. de clandestin. desponsat. cap. cùm nos 3. de his, quæ fiunt à Prælatis, cap. vlt. 16. quæstion. 1. cap. si quæ de rebus, 12. quæst. 2. cap. cura, de iurepatronat. l. si fundus, §. si nescio, ff. de pignor. l. 5. §. sed si mutua, ff. de in rem verso, l. si quis mihi bona, §. si iusserim, ff. de adquirend. heredit.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, Castillo *tom. 5. controuers. cap. 89. num. 113.* Suarez *de legibus lib. 8. cap. 18.* Riccius *in praxi, ex decisione 24. vsque ad 103.* Redoanus *de rebus Ecclesiæ, quæstion. 32. & 44.* Molina *de iustitia disp. 468.*

Sed hæc communis assertio non leues patitur dubitandi rationes; prima enim insurgit ex eo, nam nullo Pontificis assensu conuentionem ex causa permutationis à Fantino defensore Ecclesiæ Romanæ in partibus Panormitanæ Prouinciæ egere, ex eo probatur; nam huiusmodi defensores procuratores sunt Ecclesiæ cum libera administratione; sed procuratores cum libera administratione possunt distrahere res, vendere, & permutare absque nouo domini consensu, *l. quæ ratione, §. non solùm, ff. de adquir. possess. l. procurator 58. ff. de procurator, l. libera 48. ff. de peculio, l. si conuenerit 18. ff. de pignorat. l. vltim. ff. de nouationibus, cap. ad agendum 4. de procurator. lib. 6.* Arnold. Vinius *lib. 1. selectar. cap. 11.* Valeron *de transact. tit. 4. quæst. 5.* licèt contrarium obseruetur in procuratore bonorum, *l. procurator 63. ff. de procurator. l. procuratorem 16. Cod. eod. tit.* docent Faber, & Gothofred. *in dict. leg. procurator 58.* Barbosa *in l. cùm autem, §. transgrediamur, ff. soluto matrim.* Pacius *cent. 2. quæst. 47.* In procuratore agnoscunt prædictum discrimen, licèt in marito dissentiant, Donel. *lib. 4. comment. cap. 15.* Cuiac. *lib. 6. Digest. Modestini in dict. leg. procurator 63.* Faber *lib. 16. coniectur. cap. 22.* igitur permutatio à defensore facta in præsenti casu absque vllo Pontificis assensu vires obtinebat. Secunda difficultas ex eo nascitur; nam si desideraretur assensus Pontificis, maximè ad alienationis solennitatem, & vt Pontifex authoritatem illi præstaret, vt regulariter in alienationibus rerum ecclesiasticarum desideratur. Sed quotiens alicuius authoritas ad alienationis valorem desideratur, debet interponi tempore contractus, & ex postfacto superueniens nihil operatur, *l. obligari 9. §. tutor 5. ff. de author. tutor. §. tutor, Inst. eod. tit.* ergo ratihabitio Pontificis in præsenti non poterat validam reddere alienationem à principio inualidam. Terriò in præsentem assertionem insurgi potest ex textu *in cap. non liceat Papæ 12. quæst. 2.* vbi Symmachos Pontifex statuit, ne liceat Papæ res Ecclesiæ alienare: igitur nec ex authoritate Pontificis licet res Ecclesiæ alienare, & per consequens in præsenti specie permutatio nec ex consensu Pontificis sustineri poterat. 8. PRORVMPVNT VARIÆ DIFFICVLTATES.

His tamen difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens decisio, ad cuius expositionem sciendum est, iam à quarto Ecclesiæ sæculo prohibitum fuisse res Ecclesiæ alienare absque consensu Primatis, & Episcoporum comprouincialium; retro enim tribus sæculis prohibitio hæc alienationis rerum Ecclesiæ non vigebat; siquidem Episcopi curam earum habebant, & pro necessitatibus dispensabant, *cap. præcipimus, cap. videntes 16. 12. quæst. 1. cap. quisquis 12. quæst. 2.* plura congerunt Antonius Augustin. *in epitome iuris lib. 4. tit. 80.* Turrianus *lib. 1. pro canonibus, cap. 14.* Seuerinus *in can. 39. Apostolor.* Robertus *lib. 2. rer. iudicatar. cap. 2.* sed cùm hæc nimia solennitas Ecclesiæ patrimonio damnum attulisset, siquidem ex defectu consensus Primatis, & Episcoporum alienationes, quæ plerumque ipsis Ecclesiis vtiles sunt, *l. iubemus 14. §. sanè, C. de sacros. Eccles.* omittebantur, & negligebantur; 9. RES ECCLESIÆ ALIENARI NON POSSVNT.

hæc

hæc ſolennitas immutata fuit in Concilio Carthaginenſ. 4. *can.* 32. relato *in cap.* 1. *de his, quæ fiunt à Prælat.* & loco conſenſus Primatis, & Epiſcoporum, collaudatio, ſeu approbatio ſacerdotum præſcripta fuit: & licèt hic canon Carthagienſis à Gratiano tribuatur Leoni I. *in cap. ſine* 12. *q.* 2. & à Raymundo Gregorio IX. *in d. cap.* 1. *de his quæ fiunt*; tamen vt iam notarunt Vinius *in not. ad Concil. Valent.* 1. *tomo Concil. pag.* 209. Anton. Auguſt. *in emend. Gratiani, lib.* 1. *dial.* 14. prepriùs eſt dicti Concilij Carthag. 4. Hanc interdictionem ſuis ſæculis, & legibus firmarunt, varias pœnas aduersùs alienatores rerum Eccleſiæ ſanciendo, Leo primus *in cap. ſicut* 52. 12. *quæſt.* 2. Symmachus in Synodo Romana relata *in cap. non licet* 12. *q.* 2. & in epiſtola relata *in cap. poſſeſſiones* 16. *q.* 1. Patres Concilij Agathenſ. in canonibus relatis à Gratiano *in cap.* 1. 10. *q.* 2. *cap. ſtatuimus* 31. cum quatuor ſequentibus, *cap. Epiſcopus* 19. *cap. terrulas* 53. 12. *q.* 2. *cap. ſi Epiſcopus* 12. *quæſt.* 5. *cap. in venditionibus* 40. 17. *q.* 4. *cap. clerici* 16. *q.* 3. & poſt alios Gregor. noſter idem ſtatuit, aliaque neceſſaria ad reſcindendas alienationes contrà factas decreuit, vt conſtat *ex lib.* 1. *epiſt.* 66. & *lib.* 3. *epiſt.* 16. *lib.* 8. *epiſt.* 58. & *lib.* 10. *epiſt.* 33. & eius æuo, ſexto videlicet Eccleſiæ ſæculo, idem ſancitum fuit in Concilio Hiſpal. 1. *can.* 1. Toletan. 1. *can.* 1. & aliis, quæ iuxta ſeriem temporum digeſta proponemus in titulo *de reb. Eccleſia.*

10. PERMVTATIO EST ALIENATIO. Secundò ſciendum eſt, inter alias alienationis ſpecies à ſacris canonibus interdictas, commutationem, ſeu permutationem enumerari, *cap. ſine* 52. 12. *q.* 2. *cap.* 1. *de his, quæ fiunt à Prælatis*, *cap.* 2. *de rer. permut. authent. de non alienand.* §. *nos igitur*: plura Redoanus *de rebus Eccleſiæ, cap.* 2. in permutatione enim negotium agitur, vt res pro re tradatur, *l.* 1. *ff. de rer. permut. l. naturalis* 5. §. 1. *ff. præſcript. verb.* ſiue ſpecies pro ſpecie, ſiue genus pro genere detur, vt docent Pinellus *in rubric. de reſcind. p.* 1. *cap.* 1. *num.* 10. inter dominos contribuitur, aut inter eos, qui dominorum loco habentur; ſi autem res aliena tradatur, nulla eſt permutatio, *d. l.* 1. §. *ideoque*, *ff. de rer. permut.* Merillus *lib.* 1. *ex Cuiac. cap.* 29. & *lib.* 2. *cap.* 13. vnde Rector cùm ſit tantùm diſpenſator, non verò dominus rerum ſuæ Eccleſiæ, *cap.* 1. 10. *quæſt.* 2. *cap.* 2. *de donat. dict. cap. ſine exceptione*, non poteſt permutare res Eccleſiæ cum aliis abſque debita & præſcripta ſolennitate. Nec obſtat authentica *ſed & permutare*, *C. de ſacroſ. Eccleſ.* vbi cauetur, poſſe Imperatorem res proprias cum Eccleſiæ rebus permutare. Quia hæc conſtitutio accipienda eſt intra iuris tramites, videlicet adhibitâ debitâ ſolennitate. Illud tantum ſpeciale continet prædicta conſtitutio, videlicet vt voluntas Principis habeatur pro iuſta cauſa; & eâ intercedente cum ſolennitate à iure noſtro præſcripta, permutatio vires habeat, iuxta textum *in cap.* 2. §. *hoc ius* 10. *quæſt.* 2. *cap.* 1. *de rer. permutat.*

11. ALIENATIO IPSO IVRE SVBSISTIT. Tertiò ſciendum eſt, alienationem rerum Eccleſiæ à Rectore, ſeu Prælato factam ſine debita ſolennitate, nullius momenti eſſe, remque ita alienatam, cum fructibus eſſe reſtituendam Eccleſiæ, *cap. quiſquis* 19. *cap. quidquid* 30. *cap. alienationes* 37. *cap. ſine* 52. 12. *quæſt.* 2. *dict. cap.* 1. *de his, quæ fiunt*, ex ratione textus *in cap. Vulterana*; ibi: *Quia contra conſtituta Synodi ab Epiſcopis prædia alienari nulla potuerunt commento*; 12. *quæſtion.* 2. Vnde competit Eccleſiæ vindicatio ipſius rei cum fructibus, *dict. cap. non licet*, *cap. ſi quis* 6. *de reb. Eccleſiæ*, Redoanus *dict. tractat. de reb. Eccleſiæ*, *quæſtion.* 22. *num.* 38. Menochius *de arbitr. caſ.* 172. *num.* 8. Azor 2. *tom. moral. lib.* 9. *cap.* 1. *quæſt.* 8. Caſtillo *de vſufruct. cap.* 54. *numer.* 8. Riccius *in praxi, deciſion.* 8. Sed cùm hæc alienatio nulla ſit fauore ipſius Eccleſiæ, vt eius bona conſeruentur, iuxta textum ita communiter acceptum *in cap. ſi qua* 42. 12. *quæſt.* 2. poteſt Eccleſia approbare ipſam alienationem, conſenſum præſtando illi, qui ex iure debebat alienationi conſentire; vnde in arbitrio erit Eccleſiæ alienationem ratam habere, vel nullam dicere, vt probatur *ex cap. Apoſtolos* 13. *verſ. Quiſquis*, *cap. precariæ* 44. 12. *quæſt.* 2. vbi ſupponitur, neceſſariam eſſe contractus reſciſſionem, vt res Eccleſiæ alienata reſtituatur; nam reſciſſio ibi non ad iuris effectus, ſed potiùs ad factum referri debet; quaſi alienatio, quæ de facto præceſſit, de facto quoque reuocetur, vt etiam accipitur *in cap. non ſolùm* 7. *de appellation. in* 6. *l. ſi dolo* 5. *C. de R. V.* docent Redoanus *vbi proximè*, *q.* 77. *cap.* 1. *num.* 16. Couarruuias *practicar. cap.* 28. *num.* 10. Gutierrez *lib.* 2. *q.* 22. *num.* 9. Surdus *de aliment. tit.* 8. *priuil.* 56. *n.* 8. Mantica *lib.* 4. *de tacitis*, *tit.* 7. *num.* 53. Cancerius *lib.* 1. *variar. cap.* 13. *num.* 86. Arias de Meſa *lib.* 1. *var. cap.* 27.

12. TRADITVR RATIO DECIDENDI. Ex his iam apparet vera ratio huius deciſionis. Cùm enim Fantinus permutationem rerum Eccleſiæ cum Proiecta celebraret inconſulto R. P. ad quem vt Epiſcopum vrbis Romæ ſpectabat conſenſum præſtare huic alienationi, nulla fuit talis commutatio, ex defectu ſolennitatis: ſed licèt à principio vires non haberet, tamen vim ex poſtfacto conſenſu Pontificis obtinuit: & cùm in alienationibus rerum Eccleſiæ ſufficiat ratihabitio, ex ſuprà traditis, & adductis à Redoano *d. q.* 32. rectè decidit in præſenti Gregorius, per conſenſum ſuperuenientem validam reddi alienationem à principio inualidam, ex regula *Ratihabitionem, de regulis iuris in* 6. Cùm enim Pontifex poſſet à principio alienationi conſentire, potuit poſtea conſentiendo inualidam validam reddere; & ſi alia ſolennitas deſideraretur, conſenſus Pontificis omnia ſuppleret, cùm ipſe dominus ſit rerum Eccleſiæ, ex ſuprà traditis.

13. DISSOLVVNTVR DIFFICVLTATES. Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, verum enim eſt, Procuratorem non cum generali, ſed cum libera adminiſtratione conſtitutum, res domini diſtrahere poſſe, ſi modò faciat ex bona fide, *l. creditor* 60. §. *Lucius*, *ff. mandati*, *l. qui fundum* 7. §. *ſi tutor*, *ff. pro emptore*; ſed defenſores Eccleſiæ Romanæ in Siciliam miſſi non erant Procuratores cum libera, ſed cum generali adminiſtratione, & facultate mittendi frumentum, & alias penſitationes Eccleſiæ Romanæ debitas; non autem habebant liberam facultatem diſtrahendi frumentum, vel Eccleſiæ poſſeſſiones. Inde Fantinus Defenſor in Siciliam miſſus non potuit aliquam ex Maſſariis ex cauſa permutationis alienare. Nec ſecunda difficultas refragatur; nam omiſsâ illâ quæſtione, vtrum auctoritas tutoris interuenire debeat in ipſo negotio; an verò eo perfecto ſtatim ſequi poſſit, quam pro illuſtratione textus *in l. ſi quis mihi* 25. §. *iuſſu*, *ff. de adquir. heredit.* examinant Donel. *lib.* 3. *comm. cap.* 13. Faber *in Papinian. tit.* 12. *princ.* 6. *illat.* 32. Hothoman.

thoman. *lib.* 1. *amic. cap.* 3. Cuiac. *lib.* 13. *obseru. cap.* 31. dicendum est, magnum discrimen versari inter authoritatem tutoris, quæ desideratur in alienatione rerum pupillarium; & consensum superioris, qui accedere debet alienationi rerum Ecclesiæ. Authoritas tutoris requiritur in ipso negotio, vt suppleat defectum iudicij in pupillo; consensus autem Prælati desideratur in alienatione tantùm ad solennitatem; vnde postea superueniens habetur ac si à principio adfuisset; consensus enim potest alienationem præcedere, aut subsequi, *d. l. si quis mihi* 25. §. *iussum*, *l.* 3. *ff. rem ratam haberi*: authoritas autem desideratur in ipso negotio, *d. l.* 9. §. *tutor*, *ff. de authorit. tutor.*

14. Exponitur cap. non liceat, 12. q. 2. Nec obstat textus *in cap. non liceat Papæ* 12. *q.* 2. suprà expensus, pro cuius interpretatione plerumque animaduertitur, iam nomen Papæ, quàm Pontificis, commune olim fuisse omnibus Episcopis; & sic passim Pontifex pro Episcopo accipitur apud Cyprianum, Hieronymum, Augustinum, & alios Ecclesiæ Patres, vt plura notantes docent Petrus Gregor. *lib.* 15. *syntagm. cap.* 2. *num.* 13. Baronius *anno* 165. *num.* 4. Mendoza *lib.* 2. *pro confirm. Concilior. cap.* 32. Sauarus *ad Sidonium lib.* 6. *epist.* 1. *verb. Papa*: Amhianas *ad Tertul. de pudic. cap.* 13. *obseru.* 1. & nos *in cap.* 2. *de postulat. Prælat.* Vnde aiunt Archidiaconus & Turrecrem. *in d. cap. non licet*, nomine Papæ Episcopum significari, & comprehendi. Sed hæc solutio refellitur ex vltimis verbis ipsius textus, vbi docetur, eam decisionem tantùm ad Romanam Ecclesiam spectare: quare dicendum est, Symmachum eius textus authorem esse accipiendum de ipso Pontifice, qui licèt possit potestate absolutâ omnia Ecclesiæ bona quomodocumque distrahere, vt docet Redoanus *d. q.* 44. & 45. tamen secundùm leges ecclesiasticas, quibus quoad vim directiuam ligatur ipse Pontifex, vt probabimus *in cap.* 1. *de probationibus*, non potest sine causa eas alienare, aut alienationi consentire; si tamen consensum præstiterit, recta erit alienatio, *cap. ad audientiam* 12. *de præscrip. cap. per tuas*, *de donation.* & innuunt *in extrauag. Ambitiosæ*, *de rebus Ecclesiæ*, vt contingit in alienatione rerum minoris ex rescripto Principis, sine decreto facta, *l.* 2. *C. quando decreto non est opus.* Peccare autem lethaliter ipsum R. P. sine causa alienationi consensum præstando, docent Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disput.* 18. *à numero* 6. In nostro autem casu iusta causa alienationis præcesserat à defensore examinata; quare validè, & licitè potuit Gregorius tali permutationi consentire.

Supradictæ assertioni aduersatur textus *in cap.* 2. §. *item sibi inuicem* 10. *q.* 2. *cap.* 1. *de reb. Ecclesiæ*, *cap. ad quæstionum* 5. *de rer. permut.* vbi deciditur, posse Rectores Ecclesiarum inter se inuicem bona Ecclesiarum permutare: igitur absque vllo Pontificis consensu potuit Fantinus Massatiam permutare. Etiam difficilis est textus *in d. cap.* 1. *de reb. Eccles.* dum ibi permittitur, ex consensu tantùm Abbatis rem monasterij alienari, cùm certum sit, eo in casu etiam Episcopi licentiam desiderari, *cap. Abbatibus* 41. 12. *q.* 2. *cap. in venditionibus* 40. 17. *q.* 4. Pro istorum iurium interpretatione discrimen constituunt Riccius *in praxi*, *decis.* 74. Barbosa *de potest. Episcop. alleg.* 95. *num.* 55. inter permutationes factas inter personas ecclesiasticas, & celebratas inter personam ecclesiasticam & sæcularem. Primo casu asserunt, necessariam non esse Episcopi licentiam, iuxta iura suprà adducta: secundo verò casu consensum desiderari, aliterque permutationem factam nullam esse, *cap.* 1. 10. *q.* 2. *cap. sine* 12. *q.* 2. *dicta extrauaganti Ambitiosæ.* Sed hoc discrimen admitti non potest, cùm certum sit, vtroque casu permutationem inutiliter contrahi. Nec etiam contrarium probant textus suprà citati; nam in permutationibus, de quibus in eis agitur, supponendus est consensus, iam Rectoris Ecclesiæ, quàm Episcopi, omnemque solennitatem præcessisse. Nec secunda difficultas obstat; nam dicendum est, Abbates esse in duplici differentia; alij enim sunt exempti à lege diœcesana priuilegio, aut consuetudine, de quibus egi *in cap. graue*, *cap. licèt*, *de offic. ordin.* alij verò sunt subiecti Episcopis, de quibus *in d. cap. Abbatibus*, *cap. in venditionibus*, *cap.* 1. *de supplenda*: vnde textus *in dict. cap.* 1. *de rebus Ecclesiæ*, accipiendus est de Abbate exempto, qui cùm à iurisdictione Episcopi sit exemptus, potest alienationi consentire; textus verò suprà citati loquuntur de Abbatibus Episcopo subiectis, qui per se alienationi consentire non valent. 15. Opponuntur varii textus.

CAPVT III.

[a] Gregorius [b] *Ianuario Episcopo Caralitano.*

QVa:liter in [c] Sardinia minores, vel pauperes, ab eis, qui illis maiores sunt, opprimantur, reuerendissimi fratris nostri [d] Dominici Carthaginensis Episcopi, atque eminentissimi filij nostri [e] Innocentij Præfecti epistolæ testantur, à quibus, vt quæ nobis scripta sunt, noueritis, ipsarum vobis epistolarum exemplaria præuidimus transmittenda: & ideò quia ea, quæ nobis petenda sunt, offeruntur, studiosè agendum est, vt ea, quæ [f] promittuntur, opere compleantur. Si qui eorum, de quibus est quæstio, in Ecclesiam fortasse refugerint, ita debet causa intelligentiâ nostrâ disponi, vt nec ipsi violentiam patiantur; nec ij, qui dicuntur oppressi, damna sustineant. Curæ ergo vestræ sit vt eis [g] sacramentum ab his, quorum interest, de seruanda lege, & iustitia promittatur, & per omnia commoneantur exire, atque suorum actuum reddere rationem, quibus etiam Ecclesiæ vestræ [h] defensorem deputare vos conuenit, cuius solicitudine quæ illis fuerint [i] promissa, seruentur, quatenus nec aliis noxia sint, & ipsis ecclesiastica, saluâ ratione, possint prodesse refugia. Ita ergo fraternitas vestra faciat, vt hæc, quæ eius studio emendanda sunt, mora per eam, vel impedimentum aliquod non contingat.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a *GRegorius.*] Ita restituo epigraphen, & integram huius textus ex D. Gregorio *lib. 8. indict. 3. epist. 38.* De ipso Gregorio Magno nonnulla retuli *in cap. 2. de constit.*

2. b *Ianuario.*] Ianuarius patriâ Calaritanus, Archiepiscopus fuit ipsius ciuitatis temporibus Gregorij Magni, cuius valde familiaris fuit, vt refert, & plura ab eo gesta tradit Dionysius Bonfant. *in histor. Sanctor. Sardiniæ, lib. 13. cap. 31.* Illi varias scripsit epistolas, vt constat *ex lib. 1. epist. Gregor. epist. 60. 61. & 62. & 81.* & *lib. 3. epist. 8. 9. & 10.*

3. c *Sardinia.*] Est nobilis insula Italiæ Prouinciæ, aliquando à propriis Regibus gubernata. Theodorus Zuinggerus *tom. 3. lib. 3. Sardos quoque curru vehi, & erectam ferre thiaram solis Regibus dabatur.* Tristis cœlo, & multâ vitiata palude dicitur à Silio Italico *lib. 12.* pestem facere scribit Solinus Polyst. *cap. 10.* pestileos vocatur à Victore *de viris illustribus cap. 65.* inde ratio cur olim Iudæi sub Tiberio mittebantur in Sardiniam, vt ibi perirent. Tacitus *lib. 2. annal. in fine:* quare argutè dictum à Martial. *lib. 4. epigram. 60. Cum mors venerit, in medio etiam Tibur Sardiniam esse.* Inter Africæ Prouincias enumeratur *in l. 1. C. de officio Præfecti Africæ, l. 3. C. Theodos. de pœnis, l. 7. de exactionibus, eod. C. l. 3. ad legem Iul. repetundar.* Plura de eius origine tradunt Berterius *diatr. 1.* Bonfant. *vbi supra*, & Vicecus *in histor. ipsius insulæ.*

4. d *Dominici.*] Qui in collatione aduersùs Donatistas in Concilio Carthaginensi subscripserat. Baronius *anno* 544.

5. e *Innocentij Præfecti.*] Cui etiam scripserat D. Gregor. *lib. 9. epist. 1.* Ad huius Præfecti Prætorio Africæ expositionem sciendum est, Africam occupatam fuisse à Vandalis anno 439. vt referunt Isidorus *in histor. Vandal.* Victor Vticensis *lib. 1. de persequut. Vandal.* Baronius *in prædicto anno:* vnde rebus Italiæ in ea parte declinantibus, Præfectum proprium non habebat, sed à Præfecto Italiæ regebatur: sed cùm iterum recuperata esset à Belisario tempore Iustiniani anno 534. vt refert Procopius *lib. 1. de bello Vandal.* ex eo, & aliis refert Baronius *in prædicto anno*, Præfectum Prætorio Africæ restituit, *l. 1. C. de officio Præfecti Africæ:* de cuius dignitate, officio, & scholis videndi sunt Paneirol. *lib. 2. variarum, cap. 188.* Iacobus Gutherus *lib. 1. de officiis domus Augustæ, cap. 8.* Statuit autem Iustinianus, vt Præfectus sedem haberet Carthagine, *d. lib. 1.* quia Præfecti Prætorio in Metropolitanis ciuitatibus degebant, vt tradit Berterius *diatrib. 1. cap. 8.* Huius Præfecti mentio fit à Gregorio *in præsenti.*

f *Promittuntur opere compleantur.*] Nihil enim fidei humanæ ita congruum est, quàm ea, quæ inter aliquos placuerunt, seruare, *l. 1. ff. de constit. pecunia.* Vnde ait Paulus *in l. cùm amplius, ff. de regul. iuris*, eum naturâ debere, quem iure gentium dare oportet, cuius fidem sequuti sumus. Quare in sacris litteris sæpiùs repetitum legimus, Deum ipsum Optimum Maximum, qui nullâ lege obstringi valet, contra naturam suam facturum, nisi promissa præstaret. D. Paulus *ad Hebræos cap. 6. vers. 18.* & *cap. 10. vers. 23.* & *1. ad Corinthios, cap. 1. vers. 19.* & *cap. 20. vers. 13.* & *1. ad Thessalon. cap. 5. vers. 24.* & *2. ad Titum cap. 2. vers. 13.* Facit Salomonis sententia *Prouerbior. cap. 5. vers. 1. Fili mi, si quid spopendisti alteri, defixisti externo volas tuas, illaqueatus es verbis oris tui, captus es enunciationibus oris tui.* De his promissionibus Seneca *lib. 5. de beneficiis, cap. 10.* aiebat: *Quæ lex ad id præstandum nos, quod alicui promisimus, obligat.* Plura Grotius *de iure belli lib. 2. cap. 11.* Mendoza *lib 1. de pactis, cap 4.* Donel. *lib. 12. comment. cap. 8.* Galbanus *de V S: cap. 16.* Vuisembachius *disput. iur. disput. 31. num. 11.* 6.

g *Sacramentum.*] Idest iuramentum, *cap. 1. de feriis*, vbi dicemus.

h *Defensorem.*] Defensores enim primis Ecclesiæ temporibus dabantur minoribus, seu pauperibus aduersùs oppressiones maiorum. Concilium Carthag. 5. *can. 9 Decreta est legatio ad Imperatores propter afflictionem pauperum, quorum molestiis sine intermissione fatigatur Ecclesia, vt defensores ei aduersùs potentias diuitum cum Episcoporum prouisione delegentur.* De defensore in Africa constituto agit Possidius *in vita sancti Augustini, cap. 12.* notauit Balsamon *in can. 78. Synodi Carthagin.* Alij sunt defensores publici, de quibus *in tit. C. de defensor. ciuitatum*, de quibus plura tradunt Baronius *anno 286. num. 4.* Meursius *in glossar. verb. Defensor*, Benedictus Hæphtenos *in vita sancti Benedicti, cap. 26.* Christ. Lupus *in can. 23. Concil. Chalced.* 7.

i *Promissa seruentur.*] Ex his verbis deducunt communiter DD. iure nostro Canonico ex pacto nudo actionem oriri: sed contrariâ sententiâ retentâ, hæc verba exposuimus *in cap. 1. hoc tit.* 8.

CAPVT IV.

[a] Alexander *Exonien. & Vuigornen. Episcop.*

CVm pridem S. P. clericus procurator Prioris, & monachorum de[b] Acra, & P. clericus pro causa, quæ inter eos, & prædictum P. ac fratrem eius, cuius vicem se gerere[c] dicebat, super Ecclesia & capella de L. vertebatur, ad nostram præsentiam accessissent, inter se, non tamen nobis mediantibus conuenerunt, quod eidem P. pro expensis, quas fecerat, tres[d] marchæ argenti soluerentur, & idem P. liti cederet, & à monachorum infestatione cessaret. Cumque compositionem istam authoritate Apostol. peterent confirmari, nos eam non duximus admittendam pro eo, quod videbatur prauam illicitæ pactionis speciem continere. Monuimus autem prædictum P. vt ipse, tam pro se, quàm pro suo fratre monachos in pace dimitteret; & eidem

eidem liti omnino abrenunciaret. Ille igitur nostris monitis acquiescens, & eidem liti pro se, ac fratre suo renuncians, authentica instrumenta, quæ super hoc habebat, in nostris manibus resignauit, quæ nos Priori, & Monachis destinantes mandauimus, vt eidem P. & fratri eius in aliquo studerent beneficio prouidere, de quo maius lucrum valeant Apostolicâ intercessione percipere, quàm eis deberet ex illa pactione illicita prouenire. Cæterùm quia Prior, & fratres adquiescere noluerunt, mandamus, quatenus moneatis eosdem, vt præfato P. & fratri eius competens beneficium conferant, & assignent, alioquin si vobis constiterit, dictos clericos à prænominata Ecclesia, & capella absque ordine iudicario violenter eiectos, ipsas eisdem restitui faciatis, non obstantibus litteris nostræ confirmationis, quas prædicti Prior & monachi à nobis impetrasse noscuntur.

NOTÆ.

1. a ALexander.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 4. & post Concilium Lateran. *p.* 28. *cap.* 4. De Ecclesia Exoniensi egi *in cap.6. de filiis Presbyt.* de Vvigorniensi *in cap. nosti, de electione.*

b *Acra.*] Aliàs *Ægra*, est monasterium Ecclesiæ Anglicanæ.

2. c *Dicebat.*] Cùm enim frater esset, & consors litis, non egebat speciali mandato ad agendum, *cap. constitutus, de in integ. restit.* docent Couar. *lib.*1. *variar. cap.*6. Marcha *de iurisdict.* 2. *p. cap.*30. Vega *in cap.* 2. *de foro competenti, num.* 52. Morla *in empor. tit.* 7. *q.* 5. Carleual *de iudiciis lib.* 1. *tit.* 1. *disp.* 2. *à num.* 144.

3. d *Tres Marchas.*] Argenti marcha non eiusdem valoris est apud omnes; nam apud nos marchus Coloniæ habet octo vncias; similiter etiam & marchus Troiæ, *l.* 1. *tit.* 13. *lib.* 5. *recopil.* de quibus, & eorum valore agunt Couarruuias *de veterum numismatum potest. cap.* 5. *num.* 1. Villasant. *in suo Quilatador de oro, y plata, lib.* 1. *cap.* 1. Georgius Henischius *de asse, & partibus eius, pag.* 103. Marcha in Gallia continet 70. coronatos, vt ipse refert *pag.* 204. in Anglia pendebat tres aureos nummos, quos Angli ducatos appellant. Polydorus Vergilius *lib.* 10. *historia Angliæ, pag.* 164. vnde in tribus marchis promissis in hac decisione comprehenduntur nouem nummi.

Ad hunc textum fusam dedit repetitionem Primarius noster D. Ioannes de Balboa, qui pro eius expositione adeundus est.

CAPVT V.

Idem a *Eboracensi Archiepiscopo.*

ACcepimus, quod quædam Ecclesiæ clericis sunt tali tenore concessæ, quod post eorum obitum alij nominatim succedant. Verùm quoniam hoc iniquum est, & sacris canonibus inimicum, & ideo non debet aliquatenus tolerari: f. t. per A. f. præc. mand. quat. huiusmodi successiones tam detestabiles, & iniquas, contrad. & ap. cess. fieri prohibeas, & omnino friuolas, & vanas esse decernas.

NOTÆ.

1. a EBoracensi.] Post Concilium Lateranense *part.* 28. *cap.*4. legitur *Episcopo Dunelmensi*: in prima autem collectione, sicut in ista, legitur *Eboracensi Episcopo*, & rectiùs, vt notauit Antonius Augustinus *in eo*, qui animaduertit præsentem decisionem potiùs spectare ad titulum de institutionibus, quàm ad præsentem rubricam: sed cùm in eo proponatur pactum circa successionem in beneficio initum, non impropriè compilatur à Raymundo *sub hoc tit.* Pactum autem in præsenti specie præcessisse, docent, & supponunt Butrius, Panormitanus, & alij antiquiores *in præsenti*, quorum opinio suadetur ex abusu Ecclesiæ Anglicanæ, vbi temporibus Alexandri III. successio in beneficiis ecclesiasticis facilè admittebatur, vt notaui *in tit. de filiis Presbyterorum.*

COMMENTARIVM.

2. *Conclusio deducitur.* EX hoc textu omnes classici repetentes deducunt, *non valere pactum de succedendo post mortem Prælati ipsius Ecclesiæ.* Quæ conclusio singularis est in iure; quatenus verò prohibet successionem in ecclesiasticis beneficiis, eam probant textus adducti *in cap.* 2. *de filiis Presbyterorum*, & qui communiter expenduntur *in cap.* 1. *de præbendis*. Eam illustrant Duarenus *lib.* 6. *de sacris Ecclesiæ, cap.* 1. *per totum*, Petrus Gregor. *de beneficiis, cap.* 30. *num.* 1. Garcia *eod. tract. p.* 10. *cap.* 1. *num.* 1. Cotrasius *eod. tract.* 2. *p. cap.* 7. *num.* 1.

Sed hæc Alexandri decisio impugnatur sequentibus argumentis. Primum ex eo nascitur; nam pactum iniri valet non solùm de rebus, quæ præsentes sunt, verùm & de illis, quæ sperantur, vt de fructibus nascituris, de partu ancillæ, de fœtu pecoris, quæ licèt non sint, tamen sperantur, *l. nec emptio* 8. *l. si emptione* 34. §. *liberum, ff. de contrahenda emptione, l. & quæ nondum* 15. *ff. de pignorib. l. quod in rerum* 24. *ff. de legat.* 1. *l. etiam* 17. *ff. de legat.* 3. *l. cùm illud* 25. §. 1. *ff. quando dies legati, l. interdum* 73. *ff. de verb. obligat.* igitur & super successione in iure alterius, seu viuentis beneficio pacisci valet. Secundum militat ex eo, quia pacta semel inita seruanda sunt, *l. conuenire, ff. de pactis, l. pacta* 72. *de contrahend. empt.* & sicut ab initio pacisci voluntatis est, pacta conuentis est necessita 3. *Impugnatur prædicta assertio.*

necessitatis, l. frater, C. de transaction. cap. 1. & 3. hoc tit. igitor pactum de succedendo in beneficio alterius obseruandum est. Tertiom, & difficilius insurgit; nam hoc pactum de succedendo in beneficio viuentis, possessore defuncto, non solùm iure nostro permissum est, verùm & introductum, & à sanctis PP. vsitatum: in Africana enim Ecclesia, sedato schismate Donatistarum, cùm post collationem Donatistæ ad fidem catholicam redirent, statutum fuit in Coocilio Africano, vt Episcopus Catholicus in locum Donatistæ suffectus, & ipse Donatista rediens Ecclesiam regerent, diuisione ita factâ, iuxta textum in cap. 1. de parochiis; & altero prædefuncto, alius in eius locum succederet. Refert D. Augustinos in breuiculo collationum, cap. 5. Idem in Hispania statutum fuisse cum Episcopis Artianis ad fidem reuersis, tradit Mendoza lib. 1. Concilij Illiberit. cap. 11. igitur conueotio, per quam soccediture in viuentis Ecclesia, aliena non est ab ecclesiastica disciplina.

4. PACTVM DE HÆREDITATE VIVENTIS IMPROBATVR.

Adhoc tamen Alexandri III. decisio defendenda est, qoæ validissimis nititur vtriusque iuris rationibus. Prima, ne pactum circa viuentis successionem admittatur, quod tot legibus improbatum reperitur, l. stipulatio, ff. de V. O. l. pactum quod dotali 15. C. de pactis, l. ex eo 4. C. de institution. l. hæreditas, C. de pactis conuentis, l. licèt, l. fin. C. de pactis, l. epist. 52. §. 1. ff. eod. tit. l. littera 17. ff. de iure codicil. l. si maiores 25. l. cùm donationis 34. C. de transact. l. donari 29. §. finali, ff. de donat. l. cùm duobus 52. §. idem, ff. pro socio, l. 2. in fin. ff. de his, quæ vt indign. l. ex eo 4. C. de inutil. stipul. probant, & disputant Bronchorst. centur. 1. assert. 30. Hartmannus Pistor. lib. 4. q. 1. cum sequent. Besoid. in delibat. iuris ex lib. 2. Pandect. tit. de pactis, §. 18. fol. 221. Valencia tom. 1. illustr. tract. 3. cap. 2. Santolaris interpr. 14. Robertus lib. 1. rerum iudic. cap. 15. Castilio lib. 3. contron. cap. 9. Cabedo decis. 164. Franzchiz exercit. 8. q. 10. Fachineus lib. 8. controu. cap. 84. Molins de primog. lib. 2. cap. 6. Caldeira lib. 2. de erroribus, cap. 7. Drecherus dissert. 1. & 7. Pinellus lib. 1. select. cap. 10. Sarmiento lib. 2. select. cap. 4. Sanchez lib. 7. de matrim. disput. 2. Viglius in §. igitur, Institut. de pupillari. Hunnius ad Treutler. volumine 2. disput. 20. q. 4. & lib. 3. var. cap. 16. Petrus Gregor. lib. 41. syntagm. cap. 4. cum sequentibus, Motla in empor. tit. 3. q. 5. Mercod. lib. 1. controu. cap. 17. cum sequentibus, Fachineus lib. 5. controu. cap. 84. Corrasius lib. vnic. epistol. Anton. Gomez in l. 22. Tauri, Menchaca illustr. cap. 43. Pacius cent. 5. q. 11. Raguellius in l. vlt. C. de pactis, Coisc. in l. 2. §. fin. ff. de his quibus vt indign. in l. donari 29. §. vlt. ff. de donation. Faber de error. decad. 12. error. 2. cum sequentibus. Schifordeger. lib. 1. tract. 29. Pichardus de adquir. hæredit. cap. 8. num. 17. Sichardus, Cagnolus, & Donellus in d. l. vlt. C. de pactis, Arnold. Vinius de pactis cap. 19. collega noster Don Ioannes de Larrea decision. 52. Granat. num. 21. viuentis enim successio noo datur, nec hæreditas, l. qui hæreditatem 19. l. neminem 27. l. qui superstitis 94. ff. de adquir. hæred. inde de ea agi non potest; quomodo accipiuntur textus in l. 1. ff. de hæredit. vel action. vend. l. 1. ff. pro hæred. l. 1. §. si impuberi, ff. de collat. bonor. l. 2. §. interdum, ff. de vulgar. l. his qui 25. §. an nominatim, ff. de adquir. hæredit. l. ita tamen 27. §. à patre, ff. ad Trebell. licèt in contrarium soleant expendi textus in l. 1. ff. quando dies legati, l. qui patri 59. ff. de adquir. hæred. l. 1. §. si libertus, ff. si quid in fraudem patroni: meritò ergo quod in rerom natura non est, neque sperari licet, in pactum deduci oon potest: deinde quia si pactum hoc seruaretur, daretur occasio captandæ mortis alienæ; nam cùm paciscens per pactum sibi successionem, aut beneficiom deberi cognosceret, eius vitæ insidias apponeret, aut pararet, ex l. cùm pater 77. §. mando, ff. de legat. 2. quam rationem adducunt Legislatores Ecclesiæ in cap. 1. & 2. de concess. præbendar. cap. in primis 2. q. 1. cap. non furem, cap. eum qui 7. q. 1. & Imperatores in l. de fideicommisse 11. C. de transact. l. 33. tit. 11. partit. 5. quas pactiones odiosas, & tristissimi euentos plenas appellat Iustinianus in l. fin. C. de pactis: vnde vt huiusmodi insidiæ vitarentur, lege Corneliâ pœna imposita fuit illis, qui viui testamentum aperuissent, l. 2. §. his qui aperuerint, ff. ad legem Cornel. de falsis, l. si quis 38. §. qui viui, ff. de pœnis: & ea de causa quamuis vnicum testamentom sit patris, & pupilli; tamen permittitur patri separatim filiis substitutionem facere, proprio signo claudere, & cerâ consignare, ne substitutus sciat se substitutum pupillo datum esse, §. fin. Inst. de vulgar. vel insidias apponat, vt contigit in l. Cicero, ff. de pœnis, & aliis exemplis relatis à P. Gregor. d. cap. 4. Rectè igitur in præsenti docetur, pactum de succedendo in beneficio alterius, vires non habere.

5. EXPONVNTVR VARIA IVRA.

Sed licèt pactum ad adqoirendam viuentis hæreditatem non admittatur, tamen ad eam conseruandam ioitum sustinetur, l. si ab eo, C. de legitim. tutor. l. final. C. de emancip. liber. Vnde licèt pater emancipando filium contractâ fiduciâ id agat, vt hæreditas ad ipsum pertineat, §. vlt. Inst. de legit. agnator. success. tamen admittitur ad ipsam. Similiter sustinetor stipulatio, quæ in adrogatione interponitur, vt si impuberi hæreditas obuenerit, restituatur venientibus ab intestato, l. non aliter, ff. de adoption. l. causâ cognitâ 40. ff. de vulgari. Etiam valet pactum in distractione serui appositum, vt si hæreditas illi obuenerit, restituatur venditori, l. si quis seruum, ff. de action. empti. Et similiter quia cessat ratio suprà adducta, valet pactum de hæreditate defuncti diuidenda; quo modo accipiendi sunt textus in l. qui Romæ, §. finali, ff. de verb. oblig. l. 1. C. de pactis, l. qui res 29. ff. de action. empti, l. hæc 14. ff. vt legatorum, l. si constante 24. §. si vir, ff. soluto matrim. l. Paulus, §. patroni filius, ff. de bonis libertor. etiamsi nondum delata sit hæreditas; quo modo intelligendi sunt textus in l. nam hoc 11. ff. de hæredit. vel action. vendit. vbi docetur, hæreditatem in suspenso existentem vendi posse; accipiendus est enim textus de hæreditate sub conditione relicta: pendente enim conditione vendi potest, & pactum circa illam factum custoditur. Et textus in l. 2. §. illud 2. ff. eod. tit. vbi proposuit Vlpian. hæredem à patre iostitutum, eundemque filio pupillariter substitutum, patris iam defuncti hæreditatem vendidisse; quæritur vtrum pupilli hæreditas vendita quoque intelligatur? Et respondetur, venditam non credi, quia alia hæreditas est. Prosequitur Consultus, & ait, quod si actum sit, vt ea etiam hæreditas in venditionem veniat, venditam intelligi, maximè si iam delata est: igitur etsi delata non sit, quia adhuc in rebus humanis non erat, rectè in venditionem deducitur. Huic difficultati frequenter respondetur,

tur, verbum illud *maximè*, Consulti sententiam restringere, vt *in l. si mihi 34. ff. de donation. inter, l. si seruus 27. §. sicut maritus 30. l. mulier 56. ff. ad leg. Aquil. l. fin. ff. de nouation. iuncta l. Lucius 21. ff. de tutelae. l. vsucapionem 9. ff. de vsucapion. iuncta l. seruus 43. §. incorporales, ff. de adquir. rer. domin.* Caldeira *de error. pragmat. cap. 5. num. 4. & in d. §. filio*, ait illam dictionem *maximè*, taxationem inducere, vt eum casum tantùm complectatur, quo iam delata sit: notant Cuiac. *in d. l. donari 29. §. fin.* Faber *in rational. ad text. in d. §. illud*, Bronchorst. *d. assert. 30.* P. Gregor. *d. lib. 41. syntagm. cap. 5. num. 6.* Raguell. *in d. l. vlt.* Tuldenus *ad tit. C. de pactis, num. 6.* Sed hac omissâ solutione dici potest, Vlpianum *in d. §. tantùm*, affirmare, impuberis hæreditatem venditam intelligi, maximè si iam delata sit: hæc consequentia rectè deducitur: igitur etiamsi nondum delata sit, vendita intelligitur. Supponendum tamen est, pupillum decessisse: quare licèt propter conditionem adiectam hæreditas delata non sit, tamen spes illa vendi potest. Docet Donel. *in d. l. vlt. num. 6.* Pacius *centur. 5. q. 11.* Etiam de incerta hæreditate pacisci valet, vt in specie textus *in l. 3. §. de illo, ff. pro socio*; quem ita accipiunt Raguell. Donel. & Gilkenius *in d. l. vlt. C. de pactis*, Gothofredus, & Faber *in d. §. de illo*, Hunnius *d. lib. 3. var. q. 13.* iuxta quæ iuris principia accipiendi, & exponendi sunt textus *in l. si constante 24. §. si vir, l. si verò 64. ff. solut. matrim. l. vlt. ff. de legatis 3. l. 1. §. si impuberi, ff. de collat. bonorum, l. hac 14. ff. vt legat. nom. l. eum qui 56. §. fin. ff. ad leg. Falcid. l. littera, ff. de iure codicil. l. epist. 52. ff. de pactis, l. 4. C. de inutil. stipul. l. 1. §. si parens, ff. si quis à parente, l. 4. ff. de condit. instit. l. donari 29. §. donationem, ff. de donat. l. licet 19. C. hoc tit. l. si quis seruum 23. ff. de actionibus empti, l. 34. C. de transact.*

6. Sed vt vnde digressi sumus, regrediamur, alia
TRADITVR ALIA ratio huius decisionis prouenit ex successione in beneficiis ecclesiasticis, à sacris canonibus inhibita, & improbata, vt probaui *in cap. 2. de filiis Presbyter.* & Deo volente plura dabimus *in cap. 1. de præbendis*: quare etiam consentiente beneficij possessore pactum conuentum de succedendo in eius beneficio improbatur; quia possessor beneficij non potest etiam absque pacto ex propria voluntate, & dispositione designare successorem in proprio beneficio, *cap. detestanda, de concessione præbendæ, lib. 6. cap. si Petrus, cap. Apostolica, & per totam 8. q. 1.* RATIO DECISIONIS.

Nec obstant argumenta suprà in contrarium adducta; nam licèt in aliis negotiis, & rebus sufficiat spes, vt pactum super eis celebrari possit; tamen in successione, aut hæreditate desideratur, vt actualiter sit hæreditas, vt circa eam pactum conuentum sustineatur, *l. cùm hæreditas 14. ff. de hæred. vel action. vend.* Ratio est, quia cùm dicimus, spem esse in consideratione, vt vendi, donari, hypothecæ nomine obligari, paciscive de ea possit; intelligendum est de spe licita, & approbata, non verò de spe bonis moribus contraria: igitur cùm spes alienæ hæreditatis sit illicita, & improbata, propter votum captandæ mortis alienæ, *l. donari 29. §. fin. ff. de donation. d. l. 2. §. interdum, l. 1. §. 2. ff. vbi pupillus*; meritò non venit in consideratione, vt de ea pacisci valeat. Nec secundum argumentum aduersatur; eius enim principium procedit, quando pactum non continet aliquid contra bonos mores, vt pactum, de quo in hoc textu: quia tale pactum non sustinetur. Nec tandem obstat tertium argumentum deductum ex Ecclesiæ vsu cum Donatistis, & Arrianis; nam vt dixi *in cap. quoniam, de officio Ordinary*, specialiter vt Donatistæ, & Arriani allicerentur ad abiurandas hæreses, statutum fuit, licèt contra iuris regulas, vt vno, eodemque tempore duo Prælati essent in eadem Ecclesia, & alter alteri decedenti succederet, vt sic lapsi conuersi Ecclesiâ suâ non priuarentur, & Catholici instituti absque Ecclesia non manerent: docet Mendoza *vbi suprà, pag. 12.* 7. DISSOLVVNTVR ARGVMENTA CONTRARIA.

CAPVT VI.

Idem [a] *Cant. Archiepiscopo.*

CVm clerici vestræ iurisdictionis, sicut accepimus, decedentibus Ecclesiarum [b] personis pacisc antur pro ipsis Ecclesiis [c] maiores solitis soluere pensiones, vt faciliùs easdem Ecclesias possint adipisci: Nos quidem ad tam detestabile vitium extirpandum, attentam volumus curam, & solicitudinem adhibere. Inde est, quod f. v. per A. s. præ. m. quat. clericis vestris, ne id attentare præsumant, publicè sub districta pœna prohibeatis; & si quidem contra prohibitionem vestram venire præsumpserint, ap. cess. eos Ecclesiis taliter adeptis quamcitiùs spolietis, & aliàs pro tantæ præsumptionis excessu seueritate ecclesiastica puniatis. Ad [d] hæc, quia sunt clerici quidam, qui cum religiosis viris collusione factâ citra auctoritatem dicti Episcopi Ecclesias, quas tenent, eis constituunt censuales, vt post decessum eorum Ecclesiæ per repræsentationem eorumdem religiosorum virorum ad filios, vel nepotes clericorum ipsorum possint transferri: præsentium auctoritate vobis præcipimus, vt si qui clericorum vestrorum inuenti fuerint facere talia, eos à præscriptis Ecclesiis subl. ap. rem. non differatis authoritate Apostolica remouere, ne de sua fraude, vel dolo fructum videantur reportare.

NOTÆ.

NOTÆ.

1\. [a] *CAntuar.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.6.* & post Concil. Lateran. *p. 28. cap. 8.* & *in cap. cùm clerici 11. de censib.* vbi est alia pars huius decisionis; ex quibus ita hunc textum restituo. De Ecclesia Cantuar. egi *in cap. 2. de rescriptis.*

2\. b *Personis.*] Plerumque liberi homines dicuntur personæ, ad distinctionem seruorum. Cassiodorus *lib. 6. epist. 8. Quid enim priùs facerent inter iura publica, qui personam legibus non habebant.* In sacris canonibus accipitur persona pro clerico maiori, qui primam sedem in Ecclesia parochiali habet, *cap. quantum, 1. q. 3.* Ioannes Satisbariensis *epist. 11. Asserens Ecclesiam esse, & se personam eius:* notarunt Bosquetus *ad Innocent. III. lib. 1. epist. 24. & 54.* Gaspar Barthius *lib. 17. aduers. cap. 32.* De personis, & personatibus Ecclesiæ Cathedral. aliqua adduxi *in cap. ad aures 8. de rescriptis.*

c *Maiores.*] Secus si congruentes; eas enim non soluentes possent propriis Ecclesiis priuari. 3.
Hanc partem exponemus *in cap. fin. hoc tit.*

d *Ad hæc.*] Hæc verba reperiuntur *in c. ad hæc 11. de censibus*, vbi eius commentarium dabimus.

CAPVT VII.

Innocentius III. *in Concilio* [a] *generali.*

PLerique, sicut accepimus, [b] regulares, & [c] sæculares clerici, cùm vel domos locant, vel feuda concedunt, in præiudicium parochialium Ecclesiarum pactum adiiciunt, vt conductores, & feudatarij decimas eis soluant, & apud eosdem eligant sepulturam. Cùm autem id de auaritiæ radice procedat, pactum huiusmodi penitus reprobamus, statuentes, vt quidquid fuerit occasione huius pacti perceptum, Ecclesiæ parochiali reddatur.

NOTÆ.

1\. a *GEnerali.*] Ita etiam habetur in quarta collectione, *sub tit. hoc, cap. 1.* & in Concilio Lateran. generali celebrato sub Innocentio III. *cap. 56.* de quo Concilio egi *in c. cùm in cunctis 7. de electione.*

2\. b *Regulares.*] Canonici videlicet Ecclesiarum regularium, de quibus passim nos in hoc opere.

3\. c *Sæculares.*] Canonici videlicet Ecclesiarum Cathedralium, qui ad differentiam regularium sæculares dicuntur.

COMMENTARIVM.

4\. CONCLVSIO DEDVCITVR, ET PROBATVR.

EX hoc Concilij generalis decreto communiter deducitur, *Ecclesiam domum locando, aut rem in feudum concedendo, non posse pactum adiicere, vt feudatary in ea sepeliantur, & decimas illi persoluant.* Probant hanc assertionem textus *in cap. 1. de sepult. lib. 6. Clement. cupientes, § sanè, de pœnis.* Illustrant plures relati à Barbosa *in d. cap. 1. de sepultur.* Cenedus in collectaneis *ad 6. collect. c. 10.*

5\. RATIO DVBITANDI.

Sed aduersùs hanc assertionem duplici argumento insurgi potest. Primum ita efformatur: Illud potest fieri pacto, quod potest fieri consuetudine, vt docent Euerardus *in locis legalibus, loco 89.* Barbosa *eod. tract. loco 81.* Sed consuetudine introduci valet, vt decimæ vni Ecclesiæ debitæ alteri soluantur, *cap. ad Apostolicam, cap. cùm sunt, de decimis.* Couarruu. *lib. 1. variar. c. 17. num. 8.* Gutierrez *lib. 2. canonic. cap. 21.* & præscriptione, *cap. cùm contingat, cap. dudum, de decimis, cap. de quarta, cap. ad aures, de præscription. cap. 1. eod. tit. lib. 6. cap. statutum, §. simili, eod. tit. & lib.* Moneta *de decimis cap. 5. num. 103.* Rebuffus *eod. tract. q. 13. num. 106.* Canisius *de decimis cap. 2. per totum*, Barbosa *de officio Parochi, cap.*.. igitur & pacto fieri poterit, vt inquilini, & feudatarij Ecclesiæ alij, quàm Parochiali Ecclesiæ decimas persoluant. Secundum ita etiam proponitur: Nemo tenetur in propria Parochia sepeliri, sed potest extra eam in quacumque maluerit sibi eligere sepulturam, *cap. 1. cap. fraternitatib. 3. cap. de vxore, in princip. de sepultur. cap. cùm quis, cap. his qui, cap. vlt. eod. tit. lib. 6. cap. nimis, §. 1. de excessib. Prælatorum:* igitur Ecclesiæ inquilini, seu eius feudatarij possunt per pactum eligere sepulturam in ipsa Ecclesia, absque eo, quod Ecclesia Parochialis possit infringere similem electionem; cùm nemo debeat sepeliri in propria Parochia, cùm decessit electâ sepulturâ.

6\. DECIMÆ VBI SOLVANDÆ SVNT.

His argumentis minimè obstantibus vera est concilij nostri generalis decisio, pro cuius vera interpretatione primò sciendum est, iure communi inspecto, post diuisionem parochiarum decimas deberi, & præstandas esse parochiis propriis, à quibus ipsi fideles sacramenta recipiunt, *cap. decimas, cap. si quis laicus, 16. q. 1. cap. tua nobis, cap. quamuis, cap. cùm in tua, cap. ad Apostolica, de decimis.* Suarez *tomo 1. de religion. tract. de decimis, cap. 21.* Hunnius *in encyclop. de decimis cap. 4.* Barbosa *de iure ecclesiast. de decimis cap. 28.* Ratio est; nam decimæ præstantur ad alimoniam, & sustentationem eorum, qui seminant spiritualia, *cap. clericos 1. q. 2. cap. tua nobis, de decimis, c. cùm secundùm, de præbendis:* sed Parochi spiritualia ministrant: igitur illis decimæ soluendæ sunt. Inde vulgò docetur, Parochum habere fundatam suam intentionem respectu omnium decimarum intra suæ Parochiæ limites existentium, *cap. cùm tua, cap. cùm contingat, de decimis:* ex quo prouenit, vt Parochus semper manutenendus sit in perceptione decimarum ex prædiis propriæ Parochiæ, absque eo, quod Parochus probare teneatur ius decimarum ad ipsum spectare. Et vt clariùs procedatur, discrimen constituendum est inter decimas prædiales, & personales: prædiales enim debentur Parochiæ, vbi prædia sunt, *d. cap. tua, cap. quoniam, de decimis, cap. fin. de Parochiis:* per ipsam enim diuisionem Parochiarum à Dionysio factam, diuisi etiam fuerunt limites earum; vnde iuxta terminos cuiusque decimæ soluendæ sunt, ita vt prædia vnius non confundantur cum prædiis alterius, *cap. 1. 13. q. 1. cap. Ecclesiæ, cap. si quis laicus, cap. quicumque 16. q. 1.* Accedit, nam decimæ sunt onera realia, vt probat Valenzuela *tomo 1. consil. 33.* sed onera realia debentur vbi prædia sunt, *l. impositio-*

rei,

nes, C. de publican. & vectig. igitur decimæ debentur illi Parochiæ vbi sunt. Circa decimas verò personales certum est, deberi in propria Parochia, vbi quis sacramenta recipit, & Missarum solennia audit, *cap. ad Apostolica, de decimis, cap. significauit, de parochiis.* Fagundez *in quinque præcepta, lib. 1. cap. 1.* Moneta *de decimis, cap. 7. num. 21.* Ratio est, quia sicut proprius Parochus in propria persona sacramenta administrat, ita æquum est, vt illi, quibus administrat, ipsi decimas persoluant ex quæstu, & adquisitis proprio artificio: & si eueniat habere aliquem ob duplex domicilium duas Parochias, si vnum sit alterius accessorium, principali decimæ debentur: si verò æqualiter in eis habitet, inter vtrumque Parochum decimæ diuiduntur. Rebuffus *de decimis q. 6.* Fagundez *vbi suprà, cap. 3. num. 5.* Idem dicendum est in decimis mixtis, quæ ex fœtibus animalium præstantur; si enim diuersis anni temporibus in diuersis partibus pascantur, etiam decimæ diuidendæ sunt: docent Barbosa *vbi suprà,* Cancerius *lib. 1. variar. resolut. 13.* Tondutus *resolut. canonicar. resolut. 68.* Basilius *de matrim. lib. 5. cap. 13. §. 3. num. 23.*

7.
QVILIBET POTEST SIBI ELIGERE SEPVLTVRAM.

Secundò sciendum est, fideles iam à temporibus Concilij Bracharensis, & Vasensis, de quibus *in cap. præcipiendum, cap. nullus 13. q. 2.* posse eligere sepulturam in Ecclesia, quam maluerint, neglectâ maiorum sepulturâ, sui Ecclesiâ Parochiali, *cap. 1. cap. 3. de sepultur.* relictâ quartâ funerali propriæ Ecclesiæ Parochiali, *cap. 1. de sepultur.* vbi latè dicemus. Si verò fideles non electâ sepulturâ, ab intestato quoad partem hanc decedant, in sepulchro maiorum sunt tumolandi, *d. cap. 1. §. 1. de excessib. Prælator. cap. cùm quis, cap. his qui, cap. vlt. hoc tit. lib. 6.* Plura Crespetius *verb. Sepultura,* Iulius Lauorus *variar. lucubrat. tit. 1. cap. 14* Barbos. *de offic. Paroch. c. 26.* nisi monachus sit qui decessit; ille enim, siue eligat sepulturam, siue non, sepeliendus est in proprio monasterio, *cap. fin. de sepultur.* docent Chopinus *lib. 2. monastic. tit. 3.* Tamburinus *de iure Abbatum disp. 34. q. 1.* Diana *5. p. tract. 3. resolut. 110.* Peregrini etiam, & absentes, si decedant non electâ sepulturâ, in Ecclesia Cathedrali debent sepeliri, *cap. officium, de offic. Archipresbyter.* Sed iam in praxi obtinuit, vt peregrini, & scholastici decedentes sepeliantur in Ecclesia, in qua decesserunt, etiamsi Parochus illis non administrasset sacramenta. Barbosa *lib. 2. iuris Ecclesiæ, cap. 10. num. 31.*

8.
TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Ex quibus liquidò apparet ratio præsentis decisionis; nam cùm decimæ ex iuris dispositione debeantur illi Ecclesiæ, vbi aut fundus est, aut Parochianus sacramenta recipit; similiterque electio sepulturæ libera sit, & quilibet possit eam eligere in Ecclesia, quam maluerit, solutâ quartâ funerali propriæ Ecclesiæ; & pactum, seu quælibet conuentio contra ius, aut vtilitatem tertij non admittatur, *l. iuris 7. §. si paciscar, & §. generaliter, l. si vnus 27. §. pacta 4. l. inter 42. ff. de pactis,* vbi Cuiac. & Duaren. Vinius *de pactis cap. 18.* ideo pactum, per quod inquilini, & feudatarij tenentur sepeliri, & decimas persoluere illi Ecclesiæ, à qua sacramenta acceperunt, improbatur; cùm per illud ius publicum, & priuata vtilitas lædantur.

9.
RESPONDETVR

Nec obstant argumenta in contrarium adducta. Non primum, ex quo dicebamus, id posse fieri pacto, quod potest induci consuetudine; quia illud argumentum procedit quoad ipsos paciscentes, ita vt quod ab eis auferri potest consuetudine, auferri possit ex pacto: at verò quoad ius tertij neutiquam procedit, quia ex facto alterius nemo grauari, aut præiudicari debet, *l. 5. §. 5. ff. de noui operis nunciatione, l. soluendo 39. ff. de negot. gestis, l. non debet 74. ff. de regul. iuris.* Nec secundum refragatur; nam ideo pactum circa sepulturam improbatur, quia per illud infringitur libertas sepulturam eligendi; & cùm ex iuribus suprà adductis quilibet possit sepulturam eligere vbi maluerit, ideo pactum in præsenti, per quod tenebantur inquilini in certa Ecclesia sepeliri, improbatur. ARGVMENTIS.

10.
EXPONITVR CAP. 1. DE PACTIS IN SEXTO.

Sed primò superiori assertioni obstat textus *in cap. 1. de pactis, lib. 6.* vbi proponitur, pactum fuisse initum inter Rectorem cuiusdam Ecclesiæ, & certos monachos, vt ipsi monachi non possent admittere ad sepulturam intra septa monasterij, nisi certos, & præfinitos parochianos: quidam parochiani extra præfinitos elegerunt sepulturam in ipso monasterio; consultus fuit Bonifacius VIII. an in propria Ecclesia, an verò in sepultura electa deberent sepeliri? Et respondit Bonifacius, insuper habitâ electione ipsorum, debere sepeliri in propria Parochia, iuxta conuentionem factam inter Rectores, & monachos. Ex quo Bonifacij decreto expressè deducitur, pactum circa sepulturam conuentum obseruari debere: igitur pactum, de quo in præsenti decisione, similiter custodiendum erat. Augetur hæc difficultas *ex cap. 1. de sepultur. lib. 6.* vbi pacta, & promissiones circa sepulturam in certa Ecclesia eligendam, vel non, improbantur. Similiter in Clementina *Cupientes, §. sanè, de pœnis,* qui virtute pacti aliquem ad sepulturam admittunt, variis pœnis puniuntur, quia per illud infringitur libertas, & vt simoniacum ad alicuius suggestionem factum censetur. Pro cuius textus interpretatione, & conciliatione cum dicto capite 1. *de sepultur.* sciendum est, pactum in præsenti specie initum fuisse circa sepulturam inter Parochianum, & Rectorem Ecclesiæ, quod vt simoniacum improbatur: at verò *in dict. cap. 1. de pactis,* pactum fuit initum inter Rectorem Ecclesiæ, & monasterium, quod virtute priuilegij, non iure communi poterat admittere fideles ad sepulturam: inde Monachi virtute pacti priuilegio renonciarunt, & redacti fuerunt ad ius commune; quo inspecto parochiani non poterant sepeliri in monasteriis. Vnde per pactum in eo textu initum nulla illis adimitur libertas eligendi sepulturam, nec vlla simoniæ labes datur; quare pactioni standum est: at verò *in d. cap. 1. de sepulturis,* dabatur simoniæ labes; quare inducentes ad simile pactum excommunicantur *in dict. Clement. Cupientes:* docent Iulius Lauorus *d. c. 11. num. 4. & 5.* Gratianus, & alij congesti à Barbosa *in d. cap. 1. de pactis lib. 6.*

11.
INTELLIGITVR CAP. NVNCIOS, DE DECIMIS.

Secundò opponi possunt textus *in cap. quoniam 13. de decimis, cap. nouum, de decimis, cap. nuncios, eod. tit.* vbi docetur, decimas soluendas esse Ecclesiis matricibus, & Episcopis: igitur pactum conuentum in præsenti, vt feudatarij Ecclesiæ Cathedralis non Parochis, sed Ecclesiis matricibus decimas persoluerent, tanquam iuri communi consonum, seruandum erat. Fulcitur hæc difficultas *ex cap. 1. §. in diœcesi 13. q. 1. cap. in sacris, cap. statuimus 16. q. 1.* vbi asseritur, Ecclesiis baptismalibus decimas soluendas esse: igitur

non

non rectè Parochi in præsenti intendebant Ecclesiis Parochialibus parochianos eas præstare debere; siquidem Ecclesiis vbi baptismum acceperant, præstandæ erant. Pro huius difficultatis solutione sciendum est iuxta suprà dicta, decimas Ecclesiis Parochialibus esse præstandas, nec contrarium probant textus *in dict. cap. quoniam*; nam omissâ antiquorum solutione, quam refellunt Barbosa *de iure Ecclesiast. dict. cap.26. de decimis*, §.2. Basilius *lib.5. de matrimonio, cap.5.* §.3. dicendum est, in eo texto agi de quarta Episcopis debita, non ab ipsis Parochianis, sed à Parochis; ita vt retinatur ab Episcopo, non verò à Parochianis exigatur: de qua accipiendus est textus *in cap. concesso* 12. *quæst.*2. Probatur hæc assertio ex illis verbis: *Quartâ retentâ.* Episcopi enim olim habebant plenam dispositionem decimarum, & pro meritis sacerdotibus erogabant, *cap.*1. 16. *quæst.*7. Vnde sequentibus temporibus etiam post diuisionem Parochiarum certam sibi partem retinuerunt. Panormit. *in dict. cap. quoniam, num.*2. Valenzuela *consil.*26. Nec etiam obstat textus *in dict. cap. nudum*, qui procedit in Episcopo Ecclesiæ Cathedralis, quæ simul Parochialis est; in eius enim decimis Episcopus vt Parochus fundatam habet suam iurisdictionem. Vnde tanquam Parochus, non tanquam Episcopus decimas exigit, docent Rebuffus *de decimis quæst.*7. Moneta *eod. tract. cap.*7. Ad eundem etiam casum referendus est textus *in dict. cap. nuncios*, iunctâ ipsius integrâ, quæ extat post Concil. Lateranense sub Alexandro III. *part.*4. *cap.*3. Nam licèt matrix Ecclesia aliquando accipiatur pro baptismali, vel Parochiali, ex eo quod vt mater regeneret filios; frequentius tamen accipitur pro Ecclesia, quæ habet alias sibi subditas, *cap. ad audientiam, de Ecclesiis ædificandis, cap. ex transmissa, de præscription, cap. præterea* 2. *de transact. Clement.*1. *de sententia excommunication.* Et *in dict. cap. nuncios*, de Ecclesia matrice agitur, quæ simul Parochialis erat. Nec obstant textus *in dict. cap. de decimis, cap. sacris*; nam baptismalis Ecclesia ibi accipitur pro Parochiali, in qua tam baptismus, quàm cætera Sacramenta administrabantur.

CAPVT VIII.

ᵃ Gregorius IX.

PActiones factæ à vobis (vt audiuimus) pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cùm in huiusmodi omnis pactio, omnisque conuentio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti. Quod etiam de aliis est dicendum, quæ obseruatæ pergunt in animæ detrimentum. Nam etiam iuxta legitimas sanctiones pactum turpe, rei turpis, aut impossibilis, de iure, vel de facto, nullam obligationem inducit.

NOTÆ.

1. ᵃ GRegorius.] Quæ ad huius inscriptionis expositionem attinent, petenda sunt ex notis ad epigraphen textus *in cap. final. de officio iudicis.*

COMMENTARIVM.

2. CONCLVSIO PRIMÆ PARTIS.

EX hac prima parte præsentis decisionis Gregorij IX. sequentem deduco illustrandam assertionem: *Pacta conuenta pro beneficiis, seu rebus spiritualibus obtinendis, nullius sunt momenti.* Probant eam textus *in cap. si quis Episcopus* 8. *capit. qui pecuniam* 9. *capit. Sanctorum* 10. *capit. qui istud* 11. *cap. iudices* 23. *cap. placuit* 103. 1. *quæst.* 1. *cap. quàm pio, cap. nullus, cap. sicut* 1. *quæst.* 1. *cap.* 1. *cap. si quis Episcopus* 3. *cap. vendentes* 1. *quæstion.* 3. *cap. si quis omnem, cap. quicumque* 1. *quæst.* 7. *cap. cùm pridem, cap. accepimus* 5. *hoc titul. cap. constituuus* 4. *cap. de cætero* 5. *cap. super eos* 7. *cap. præterea* 9. *cap. præterea* 10. *de transactionib. cap. non sine* 2. *de arbitris, cap. suscitata, de in integrum restitut. cap. penult. de confirmat. vtil. cap. quæsitum* 5. *cap. ad quisitione* 6. *cap. fin. de rerum per mutation. cap. nisi essent, de præbendis, cap. non satis* 8. *cap. cùm in Ecclesia, cap. cùm sit Romana* 10. *cap. cùm essent* 11. *cap. querelam* 15. *cap. ea quæ* 16. *cap. ex diligenti* 17. *cap. ex tua* 20. *cap. quoad nostram* 21. *cap. Matthæus* 23. *cap. ad aures* 24. *cap. tua nos* 34. *cap. audiuimus* 41. *de simonia, cap.*3. *de iureiurando, in prima collect.* Illustrant vltra repetentes *in præsenti*, & *in dict. cap. quæsitum*, Selua, Reginaldus, & alij congesti à Barbosa *in præsenti*, & *de iure eccles. lib.*3. *cap.*15. Balboa *in dict. cap. cùm pridem*, P. Greg. *lib.* 2. *partition. tit.* 1. *cap.* 5. Anguianus *lib.* 4. *de legib. cap.* 7. Decianus *lib.* 5. *tract. crimin. cap.*82. Boëtius Epon. *quæstion. heroicar. in dict. cap. quæsitum*, Bartholomeus Sanchez *in dict. cap. quæsitum*, Gutierrez *lib.*2. *canonic. cap.*23. Flaminius *de resign. lib.* 14. *quæst.*3.

3. TRADITVR DVBITANDI RATIO.

Sed in hanc assertionem pro dubitandi ratione insurgi potest in hunc modum; nam quid spiritualius in iure nostro adhiberi potest, quàm sacramenta legis gratiæ? Sed in collatione sacramentorum licitè pacta, & conuentiones adhibentur, vt in baptismo, vbi debet catechumenus promittere se fidem seruaturum, & renunciato pacto veteri, nouum contrahere. Cyrillus *catechesi* 1. Concilium Laodicenum *can.* 7. septima Synodus *can.*7. latè probant, & illustrant Vicecomes *de ritib. baptismi cap.* 16. *cum sequentibus*, Carthusian. *eod. tract. cap.* 21. In sacramento Ordinis admittitur pactum, vt certæ Ecclesiæ ordinandus præstet famulatum, *cap. eo libentiùs, de seruis non ordinand.* In matrimonio quamplures pactiones admittuntur, *cap. super eo* 5. *de condit. appositis, cap. fin. qui clerici, vel vouentes*: in ingressu monasterij pactio approbatur, *dict. cap. fin.* in sacrificio offerendo, *cap. significatum, de præbendis*; in anniuersario celebrando, *cap. ex parte* 51. *de V. S.* in traditione pallij, *cap. significasti* 4. *de electi-*

ction. in dignitatibus ecclesiasticis capessendis, *cap. ego* 4. *de iureiurando*; & in aliis spiritualibus negotiis: igitur pactiones absolutè pro spiritualibus rebus adquirendis non improbantur. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo; nam si huiusmodi pactiones iure hoc Pontificio improbarentur, maximè quia simoniæ labem continerent: sed nulla simoniæ labes suspicari potest, vbi nihil temporale, nihil pretio æstimabile ex aliqua parte præstatur, vt probant Boëtius Epon. *in dict. cap. quæsitum*, Balboa *in præsenti*, *num.*3. simonia enim est studiosa voluntas emendi, vel vendendi pretio temporali quid spirituale, vel spirituali annexum, vt post Summistas *verbo Simonia*, tradunt Binsfeldius *in rubric. de simonia*, Gibalinus *eod. tract. quæst.*1. sed dari venditio sine pretio non potest, *l.* 1. & 2. *de contrah. empt. l. in quibuscumque* 47. *ff. de O. & A.* igitur huiusmodi pactiones vt simoniacæ improbari non debent.

4. IMPROBATVR PACTVM DE RE SPIRITVALI. Adhuc defendendus est Gregor. IX. quatenus affirmat, pactiones pro spiritualibus rebus obtinendis nullius esse momenti, vt si quis pacto promittat decem vt sacris Ordinibus initietur, *cap. si quis Episcopus, cum sequentibus*, 1. *quæst.*1. vel quid polliceatur, vt in monasterio admittatur, *cap. nullus* 3. 1. *quæst.*2. *cap. veniens, de simonia*; aut si pactum fiat de succedendo in beneficio superioris, *cap. accepimus* 5. *hoc tit.* si collator beneficij pacto reseruet sibi pensionem indebitam, *cap. cùm clerici, hoc tit.* si beneficium promittatur, vt obsequium præstetur. *cap. cùm essent, de simonia*; si aliquid promittitur pro suffragio, *cap. nobis, de simonia*; si quis offerat sua bona, vt in Canonicum recipiatur, *cap. tua nos, de simonia*; si pactum fiat cum Episcopo super necessariis non petendis ab Episcopo ordinante sine titulo, *cap. per tuas, cap. penult. de simon.* tales enim, & similes conuentiones prorsus à sacris canonibus damnantur ex eo, quia simoniacam continent prauitatem, aut malam, quia prohibitam, cùm tantùm pactio intercedit; aut prohibitam, quia malam, cùm quid loco pretij temporale ab vna parte promittitur: sed circa primam non omnes consentiunt Interpretes; aliqui enim asserunt, puram pactionem absque pecunia, vel re pretio æstimabili simoniacam non esse; quia si talis pactio esset simoniaca, nec authoritate superioris facta, immunis esset à labe simoniæ: sed gratuita beneficiorum permutatio, vel similis pactio cum authoritate Episcopi facta vires habet, *cap. cùm olim, cap. quæsitum, de rer. permut.* ergo. Sed contraria sententia, videlicet beneficiorum permutationem, aut quamlibet pactionem pro spiritualibus obtinendis esse simoniacam, docent Theologi Scholastici *in* 4. *dist.*25. *quæst.*2. Suarez *de religion. lib.*4. *de simon. cap.*31. Layman *lib.*4. *summ. tract.*9. *cap. vlt. num.*51. Gibalinus *de simonia quæst.*14. *consect.*4. ex eo, quod beneficium est quid spirituale, quod non cadit in commercium, *cap. dilecto, de præbend.* quantumvis prouentus ipsi temporales sint, *cap. cùm M. de constitut.* Vnde pactiones, quæ in rebus profanis adhibentur, in beneficiis ecclesiasticis improbantur. Vnde licèt in eis non reperiatur simonia, ex vi iuris diuini; reperitur tamen, quia prohibitæ sunt. Balboa *in præsenti*, *num.*6. nec fundamentum contrariæ sententiæ aliud euincit; nam ipsa lex ecclesiastica prohibens pactionem, seu permutationem beneficiorum, eam permisit cum authoritate superioris; vnde cum licentia Episcopi facta sustinetur. Ratio autem, quare cum consensu Episcopi permutationes beneficiorum admittuntur, ex eo prouenit, quia tunc partes obtinent beneficia per collationem Episcopi, quia partes permutando beneficia, ea resignare videntur in Ordinarij manus, ac deinceps noua collatio cum institutione canonica fit; vnde cessat simoniaca pactio, cùm ita permutantes non obtineant beneficia virtute pactionis particularis, sed Institutionis canonicæ ab Episcopo factæ, vt docent Boëtius Epon. *in dict. cap. cùm olim*, *num.*75. Gibalinus *vbi suprà*, *consect.*8.

Hinc exponendus venit textus *in cap. quæsitum, de rerum permut.* in illis verbis: *Generaliter teneas, quod commutationes præbendarum de iure fieri non possunt, præsertim pactione præmissâ.* In quibus difficilis est illa clausula: *Præsertim pactione præmissâ*; cùm non possit permutatio dari absque pacto; siquidem est contractus consensu duorum constans, & omnis contractus in se continet conuentionem, *l.*1. *§. conuentionis, ff. de pactis.* Merillus *lib.*1. *ex Cuiac. c.*7. Sed respondendum est, non superfluò clausulam illam adiectam esse, sed vt demonstretur, sine pactione pecuniaria permutationem ipsam beneficiorum per se tantùm inhonestam esse, continereque simoniam; præcipuè cùm permutatio fiat duobus modis, aut tantùm dando & accipiendo sine vllo pacto; aut obligationem in futurum contrahendo, *l. ex placito, Cod. de rerum permut.* vbi non dissimilia apponuntur verba, ibi: *Nisi stipulatio subiecta ex verborum obligatione quæsierit partibus actionem.* Nisi dicamus, ea verba, *Præsertim pactione*, apposita fuisse ad explicandum vitium illius permutationis; nam vt tradit Menochius *consilio* 308. *num.*30. nonnunquam dictio *præsertim*, importat causam finalem, & exprimit casum minùs dubitabilem, vt *in l. fin. ff. de liberis exhibendis, cap. pro humano, de homicidio, lib.*6. latiùs prosequuntur illius textus interpretationem Boëtius Epon. *in eo*, Gibalinus *dict. quæst.*14. *de simonia, consect.* 8. 5. EXPONITVR CAP. QVÆSITVM, DE RER. PERM.

Ex quibus infertur, pactionem absque vlla præstatione pecuniaria pro re spirituali, non valere, vt si duo electores inter se paciscantur, vt alter Petrum, alter Ioannem eligat ad beneficium: quia licèt spiritualis actio pro spirituali commutetur; tamen ex præsumptione non æstimatur tantùm, sed vt medium ad lucrum temporale. Suarez, & Balboa *vbi suprà*. Ampliatur hæc doctrina, vt procedat in pactione permutandi beneficium cum iure inchoato, & in spe ad aliud beneficium, *cap. ad audientiam* 2. *de rescriptis*; licèt contrarium aliqui ex eo probent; nam sicut præsentatio actiua non potest pro beneficio permutari, quia est annexa beneficio; ita nec præsentatio passiua. Flaminius *de resignat. lib.* 7. *quæst.* 1. *num.*76. Gibalinus *vbi suprà*, *consect.*7. nec pactio valebit permutandi inter se similia iura ad beneficia, vt si vnus cedat suæ præsentationi, & alius cedat litteris expectatiuis. Felinus *in dict. cap. ad audientiam*, Panormitanus *in dict. cap. cùm olim, de rer. permut.* In his tamen casibus præcedente superioris licentiâ pactiones factæ sustinentur, vt latiùs prosequuntur Balboa *in præsenti*, *num.*23. Boëtius & Bartholomeus Sanchez, *in dict. cap. quæsitum.* Sed licèt ex præsenti decisione, & similibus pacta pro spiritualibus adquirendis non admittantur: tamen si extra 6. PACTIO MERA IN SPIRITVALIBVS IMPROBATVR.

beneficio

beneficiorum materiam, de qua absque dublo senserunt PP. rea spiritualis pro alia permutetur, pactio valebit: glossa *in cap. quàm pio 1. quæst.2.* vt si vasa sacra, vel vestea permutentor vnius Ecclesiæ pro aliis alterius: in eis tamen venditio prohiberur ob pretium, quod intercedit, *cap. ad nostram, cap. non satis, cap. cùm in Ecclesia, de simonia*, Gibalinus *dict. quæst.12. consect.3.* Vnde cùm in ipsa permutatione pretium non intercedat, licitè admittitur pactio: quare illa verba nostri textus, *pro spiritualibus obtinendis*, accipienda sunt de beneficiis Ecclesiasticis, & aliis actionibus purè spiritualibus; non verò de rebus spiritualibus, quæ habent materiale antecedenter annexum. Suarez *disput.31.* quem suppresso nomine transcripsit *ex num.6. vsque ad 21.* Balboa *in præsenti.*

7. TRADITVR RATIO DECIDENDI. Ex quibus profluit ratio decidendi ad nostrum Gregor. nam cùm simonia, quæ in beneficiis committitur, sit magnoperè à sacris canonibus detestata, *cap.1.23. q.4. cap. si quis obiecerit, cap. Saluator 1. quæst.3.* Rebuffus, Parisius, Hugolinus, & alij apud Garciam *de beneficiis 8. part. cap.1. num.103.* Gibalinus *de simonia quæst.16. per totam*; & omnis pactio, etiam gratuita, absque interuentione pecuniæ simoniaca sit iure ecclesiastico, & iniqua, quia prohibita, & mala, vt suprà probaui; ideo Gregorius nonus affirmat omnes pactiones pro spiritualibus obtinendis improbari, ne per simoniæ labem ad dignitates & beneficia perueniatur.

8. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO. Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam omnes conuentiones in ea relatæ honestæ sunt, & ideo licitè adhibentur; præsens verò decisio locum habet in pactionibus in honestis pro spiritualibus assequendis initis; pactum enim, seu promissio susceptionis fidei satis commendatur à Patribus congestis à Iosepho Vicecomite *vbi sup.* In matrimonio autem pactiones etiam pecuniariæ admittuntur, quia cùm sit contractus iuris gentium, pro ea parte recipit omnes conuentiones, dummodo non repugnent essentiæ, seu substantiæ contractus. Basilius *de matrimonio lib.3. cap.6.* Similiter in aliis casibus ibi numeratis conuentiones rectè adhibentur, quia ex natura actus proneniunt, & generaliter omnes conditiones, obligationesque, quæ de iure insunt in beneficiis, aut sacramentis, etsi exprimantur, simoniam non induunt. Gibalinus *vbi suprà, quæst.16. consect.9.* Difficilius est, quod de anniuersariis dicebamus *ex cap. relatum, de præbend. cap. ex parte, de V. S.* Sed omissâ sententiâ Innocentij *in cap.3. ne Prælati:* quem sequuntur Anania, & Panormitanus *ibi*, dicendum est, in illis iuribus, & aliis casibus, vbi vt anniuersarij celebrentur, quid temporale præstatur, illud non pro ipsa actione spirituali recipi vt pretium, sed tanquam eleemosynam pro sustentatione sacerdotum; vnde nulla datur simonia ex defectu pretij, vt post alios docet Anguianus *lib.4. controu. cap.7. num.13.* Nec quod dicebamus de simonia non commissa in pactis ex defectu pretij obstat; nam vt suprà diximus, pactiones gratuitæ non sunt prohibitæ, quia malæ; sed malæ, quia prohibitæ: quare licèt pretium in pactione non intercedat, tamen conuentiones improbantur ex ratione suprà tradita.

9. EXPONITVR CAP. 2. DE CONDIT. APPOSIT. Superiori assertioni obstat textus *in cap. 2. de conditionibus appositis*; vbi proponitur, Diaconum quendam seruos manumisisse sub pacto, & conditione, vt Religionem profiterentur in eo Monasterio, in quo ipse Diaconus non tanquam Monachus, aliàs seruos non haberet in suo dominio, sed deuotionis causâ degebat, aliàs serui manumissi in seruitutem redigerentur. Quidam ex eis Monasterium deseruit, & clericis se associauit. Quæstionis fuit, an cogendus esset redire ad monasterium, aut in seruitutem redigendus esset? Respondit Gregorius magnus, prædictum libertum ad monasterium redire debere, quia conditio illa redigendi in seruitutem, in manumissionibus apposita, circumscribitur, & pro non adiecta habetur, *l. mortis, ff. de manumission.* Ex quo Gregorij decreto constat, licitè in ingressu monasterij pactum apponi: igitur quia circa spiritualia pactum adhiberi potest. Implacabilem in eo textu hanc difficultatem esse cognouerunt Hostiensis, Cardinalis, & omnes ferè antiquiores ibi; qui docent, conditionem illam libertatis in eo textu non apponi tanquam conditionem, sed tanquam modum. Sed licèt aliàs verum sit, magnum discrimen versari inter conditionem, & modum, vt latè docet Sarmiento *lib. 2. selectar. cap. 3. 4. & 5.* tamen quoad præsentem prohibitionem æqualiter improbatur pactum continens conditionem, ac continens modum. Aliter difficultatem dissoluere intendit glossa *ibi*, quæ affirmat, libertatem esse rem inæstimabilem, atque ideò cum spirituali potuisse commutari. Sed etiam hæc refellitur ex eo, nam etsi libertas inæstimabilis res sit, tamen spiritualis non est; vnde pro re spirituali assequenda data simoniam inducit. His ergo, & aliis solutionibus omissis, verius dicendum est, in eo textu pactionem sustineri, quia liberalitas quædam ex vtraque parte intercessit, libertatis scilicet datio sub conditione Religionis, quæ solius liberti fauorem principaliter continebat, nec onus aliquod, aut grauamen in fauorem manumittentis adiiciebatur; vnde nullo iure debebat improbari donatio illa libertatis sub pacto ingressus Religionis; quippe si non intercedit voluntas studiosa paciscendi super spiritualibus cum pacto oneroso, talis conuentio non prohibetur. Anguianus *de legibus lib.4. cap.2. num. 28.* latiùs dicemus *in cap.19. de simonia.*

10. INTELLIGITVR CAP. CONSTITVTVS DE RELIGIOS. DOMIB. Secundò suprà traditis aduersatur textus *in cap. constitutus, de religios. domib.* vbi proponitur, Episcopum Albanensem petiisse ius Episcopale in Ecclesia Cathedrali S. Petri, quæ erat fratrum Monasterij Cryptæ, eo prætextu, quòd sita erat in sua diœcesi. Vnde tenebantur in Episcopalibus respondere: œconomus verò Monasterij allegabat Ecclesiam liberam esse ex eo, quia Episcopus Leuitanus, qui fuerat Præsul eiusdem Ecclesiæ, pactum fecerat cum monachis, vt soluta pensione octo denariorum quotannis liceret Abbati, & Monachis à quocumque vellent sacramenta accipere, & libertatem illis concessit: quam conuentionem Cælestinus III. confirmauit. Episcopus replicabat, eam conuentionem fuisse simoniacam, atque per subreptionem à Pontifice confirmatam. His propositis coram Innocentio III. ipse decreuit monasterium cogendum esse ad solutionem prædictæ pensionis, & in Episcopalibus non teneri respondere. Ex quo textu deducitur, pactionem super rebus spiritualibus factam, videlicet vt sacramenta à quocumque Episcopo recipi possent, validam esse: igitur non rectè asserimus, pactionem super rebus spirituali-

bus initam improbari. Agnouerunt difficultatem glossa ibi, verbo *Recompensationem*; Butrius, Hostiensis, & omnes repetentes, qui pro ea dissoluenda varias excogitarunt solutiones. Sed illis omissis respondendum est, pactum præstandæ pensionis quotannis ideo approbari, & vires habere, quia confirmatum fuit à Romano Pontifice vt licitum, & iustum: nam nullam continebat simoniæ labem, siquidem ibi non dabatur res temporalis pro spirituali, sed pro iure ordinandi, & conferendi sacramenta in alieno loco; nam potestatem ordinandi iam ipse habebat, ius verò eam exercendi in alieno territorio fuit pacto adquisitum, quod à Cœlestino confirmatum fuit. Hoc etiam modo intelliguntur textus *in cap. penult. de confirmat. vtili.* Concilium Lateranense sub Alexandro III. *part. 17. cap. 2.* qui reperitur in prima collectione, *sub tit. de iureiur. cap. 5.* in hæc verba: *Insinuatum est nobis ex parte Vv. quod cùm ipse capellam de Ill. canonicè fuisset adeptus, Canonici de Lamenstanter super eadem Ecclesia huiusmodi conuentionem fecerunt, quod ipsi eandem Ecclesiam tenerent a prædicto Vv. & exinde annuum canonem deberent persoluere. Et infrà: Sed quia compositio eidem Ecclesiæ fuit damnosa, de iuramento violato pænitentiam recipiant, & præfatam ecclesiam prædicto clerico restituant.* Communiter aduersùs præsentem decisionem expendi solent textus *in cap. suscitata, de in integ. restit. cap. penult. de confirmat. vtili, cap. nisi essent, de præbend. cap. 2. de arboris, cap. fin. de rerum permut. cap. decimas 16. quæst. 7.* Quorum interpretationem, quia obuia est apud Balboam *in præsenti*, omittimus. Exponendus autem est textus non vulgò notus *in cap. 1. de vsuris*, iuxta ea, quæ adduximus *in cap. quisquis 43. num. vlt. de election.*

11. Secvnda conclvsio probatvr. His pro expositione primæ partis huius textus prætactis, vt ad secundam perueniamus, sit assertio: *Pactum turpe, aut impossibile de iure, vel de facto, nullam iuxta sacras, & legitimas sanctiones obligationem producit.* Eam probant textus *in cap. 1. & 2. cap. in malis, cap. vnusquisque, & per totam 22. quæst. 4. cap. veniens 16. cap. cùm contingat 28. cap. Quintauallis, de iureiurando, l. iuris gentium 7. § si ob maleficium, l. si vnus 27. § pacta, l. sumptus, ff. de pactis, l. 4. § quæsitum, ff. si quis cautionibus, l. penult. & vlt. ff de condict. ob turpem causam, l. 2. § 6. ff. de eo quod certo loco, ex l. si quis 31. ff. de euiction. l. si rem 6. § rei turpis, l. si mandauero 22. § quædam, ff. mandati, l. si in emptione, § 1. ff. de contrahend. emptione, l. illud, ff. de pactis dotalibus, l. alia § 1. ff. soluto matrim. l. libertus 30. ff. de operis libertor. l. si quis 112. § 3. ff. de legatis 1. l. 1. § 9. ff. de obligation. & action. l. generaliter 26. l. veluti 27. l. si stipuler 35. l. stipulatio 61. l. si flagity 123. l. continuus 137. l. si ita 126. § vlt. l. Titia 134. ff. de V. O. l. si à reo 70. § vlt. ff. de fideiussor. l. si pro fure, ff. de condict. furtiua, l. inter 46. § 5. ff. de furtis, l. pacta, Cod. de pactis, l. mercedem, Cod. de condictione ob turp. l. liberam 2. l. ex eo 4. Cod. de inutilibus, l. 3. Cod. de ædilitiis action. l. nec prætermittendum 57. ff. pro socio, l. 1. § planè 14. ff. tutelæ, & rationibus, l. cùm fundum 18. ff. de vi & vi armata, l. verum 31. l. impossibilium 185 ff de regulis iuris:* consonat de iure Regio lex 28. *tit. 11. partit. 3.* Illustrant Couarr. *in cap. quamuis, 1. part. § 6. num. 6. de pactis*, Cuiacius *ad Digesta, in l. generaliter, ff. de V. O.* Donel. *lib. 12. comment. cap. 21.* & *in dict. l. generaliter*, & *in dict. l. pacta*, Gibalinus *de vniuers. negot. tomo 1. lib. 1. cap. 4. art. 3. regula 1.* & *lib. 5. cap. 1. art. 6. regula 5.* Merenda *lib. 1. controu. cap. 9.* Antonius Matthæus *in collegiis, disput. 21.* Duarenus *de pactis, cap. 4. num. 3.* Connanus *lib. 5. commentarior. cap. 5. num. 4.* Reusrdus, & Gothofredus in dicta regula *Neque*, & in regula *Impossibilium.* Petrus Barbosa *in l. alia, § elegantèr, num. 28. ff. soluto matrimon.* Arnoldus Vinius *de pactis cap. 18.* Pechius in regula *Nemo, de regulis iuris in sexto*; Antonius Faber *in dict. l. si vnus 27. § pacta.*

12. Impvgnatvr variis argvmentis. Hæc assertio vtriusque iuris monumentis firmata difficilis redditur sequentibus argumentis. Primum militiat contra eam partem, vbi asseritur, pactum turpe nullam producere obligationem. Ita insurgo: Illud dicitur nullius momenti esse, quod adeò inefficax est, vt ad id impugnandum exceptione, vel auxilio opus non sit, *l. non solùm, ff. de O. & A.* cùm ipsi sit actionis exclusio, *l. 2. ff. de exception.* Donel. *ad rubric. Cod. eod. tit.* Pichardus *in rubric. Institut. de exception. num. 23.* Vulteius *de iudiciis lib. 2. cap. 7.* sed pacta turpis exceptione doli opposita infirmantur, *l. penult. ff. de condict. ob turp. l. Titia 134. in fine, ff. de V. O.* igitur quia non sunt nullius momenti. Augetur etiam; nam si promissum, vel datum ob turpe factum nullius esset momenti, non fieret accipientis, sed maneret in dominio dantis, *l. numquam, ff de acquir. rer. dom.* sed qui dedit ob turpem causam, amisit dominium; siquidem vindicationem non habet, sed condictionem, *l. 1. & per totum ff. de condict. ob turp.* igitur datum, vel promissum ob turpem causam, alicuius momenti est. Accedit; nam pacta turpia legibus probata sunt: igitur non rectè asserimos iuxta legitimas sanctiones ea improbari. Probatur antecedens ex eo, nam conuentiones, ne iniuriarum agatur ob membrum ruptum, lege XII. Tabular. approbantur his verbis: *Si membrum rupit, ni cum eo pacit, talio esto: l. iuris 7. § si paciscar, ff. de pactis*, Gellius *lib. 20. noct. Atticar. cap. 1.* probat Gothofredus *ad l. 12. Tabul. tab. 7.* Similiter pactum ne furti agatur, *dict. l. si vnus, § pacta:* iniuriarum, *l. nondum 11. § 1. l. sed vnius 17. § si ante, ff. de iniuriis*, ne ex omni delicto agatur, excepto adulterio, *l. transigere, Cod. de transact.* Similiter, vt inhonestè quid præstetur, *l. generaliter, ff. de V. O. l. ancillarum 27 § 1. l. si possessor 52. ff. de petit. heredit.* igitur pactum turpe efficax est ex iuris dispositionibus. Secundum militat argumentum contra eam partem conclusionis vbi asseritur, pactum continens aliquid impossibile de iure, vel de facto, non valere; ita enim insurgo. Actus viuentium ita interpretandi sunt, vt valeant potius quàm pereant, *l. quotiens 80. l. si ita 126. ff. de V. O. l. vbi, ff. de rebus dub. l. quotiens 67. ff. de regulis iuris:* igitur pactum quid impossibile continens debet interpretari, vt valeat potiùs quàm pereat. Augetur primò hæc difficultas ex eo, nam stipulationes ædilitiæ impossibiles sunt, siquidem promissor spondet vt non sit quod est, videlicet, seruum furem non esse, vespillionem non esse, fugitiuum non esse, cùm sit fur, vespillio, & fugitiuus, aliàs si non est, frustra id promitteretur: & tamen huiusmodi stipulationes vires habent, *l. si sciendum 19. § 1. ff. de ædilit. edict. l. si ita quis, l. qui ita, ff. de euiction.* igitur conuentiones impossibiles alicuius momenti sunt. Augetur secundò hæc difficultas ex eo, nam quid impossibilius, quàm hominem mortuum tradere: sed qui promisit hominem mortuum, post mortem

dare

dare cogitur, l. inter 83. §. pen. l. seruum 91. in princ. ff. de V. O. l. 4. ff. qui satisdare, l. eum qui 30. §. 1. ff. de solution. igitur pactum initum circa impossibile, ex facto vtile est. Tertiò tandem contra eam exæquationem, quam facit Gregor. noster inter pactum impossibile, & turpe, illa insurgit difficultas; nam magnum discrimen est inter pactum turpe, & impossibile; siquidem turpe, siue affirmatiuum sit, hoc est, si flagitium feceris; siue negatiuum, videlicet, si maleficium non feceris, non sustinetur, l. iuris 7. § si ob maleficium, ff. de pactis: ast pactum impossibile negatiuum valet, l. impossibili 17. l. in illa 8. ff. de V. O. l. si pupillus 9. §. 1. ff. de nouation. igitur non rectè à Gregorio nostro in omnibus, & per omnia exæquantur pacta turpia cum impossibilibus.

13. Pactvm tvrpe qvid. Sed his non obstantibus vera est Gregorij decisio, videlicet pacta turpia, & impossibilia nullius esse momenti; quam vt perfectiùs comprehendamus, sciendum est, pactum turpe dici, quod lædit pietatem, existimationem, verecundiamque nostram; in summa quidquid contra bonos mores paciscitur, l. pacta, Cod. de pactis, l. si quis inquilinos, §. penult. ff. de legat. 1. Huius autem pacti turpis duplex genus datur; vnum cùm quis fieri paciscitur, quod turpe est: aliud cùm quis aliquid fieri paciscitur, quod per se turpe non est, sed eius naturæ, vt ex eo ad delinquendum inuitemur. Ad primum genus spectant pacta, cùm quis paciscitur vt maleficium fiat, dict. l. iuris 7. §. si maleficium 50. vt flagitium, idest stuprum, l. 1. in fin. ff. de extraord. crimin. perpetretur, l. si flagitium 123. ff. de V. O. aut lenocinium fiat, l. 5. Cod. de condict. ob turp vt quis sub pœna cogatur vxorem ducere, aut retinere, l. Titia 134. ff. de V. O. l. 2. Cod. de inutilib. stipul. vt nomen turpe quis ferat, argumento textus in l. facta 63. §. si verò, ff. ad Trebell. vel vestem muliebrem deferat, argumento legis vestis, §. muliebria, ff. de auro & argento. Ad secundum pertinent, cùm quid tale promittitur, per quod impunitatem quis consequitur, vel præmium flagitij commissi, l. si flagitij 123. ff. de V. O. aut cùm quid morienti promittitur, ne faciat, dict. l. iuris 7. §. si ob maleficium, vbi Faber & Hothomanus, l. 1. in fin. l. 2. l. 4. §. si tibi, cum legib. sequent. ff. de condict. ob turpem, l. omnes 4. l. 6. Cod. eodem. In qua parte notandi sunt textus in l. ea quæ 57. ff. de donat. inter, l. 3. §. illud, de calumniat. l. alia, §. eleganter, ff. solut. matrim. l. 2. Cod. de in ius vocande, l. 15. §. 1. l. 46. ff. ad leg. Falcid. l. si patronus 20. de donat. l. fin. Cod. de condict. sine causa, l. quod si locus, 11. ff. de relig. & sumpt. Turpe enim est accipere, vt à maleficio temperes, à quo sponta abstinere debes, vt considerant Iaso, & Faber in dict. l. si ob maleficium; vel si paciscatur ne de dolo agatur, l. si vnus, §. pactus 4. ff. de pactis, ne de moribus agatur, l. illud 5. ff. de pactis dotal. de hærede faciendo, l. ex eo 4. ff. de inutilibus stipulationibus; inest enim in eo votum captandæ mortis alienæ, l. vlt. Cod. de pactis. Pactum cum aduocato de quota litis, turpe etiam est, l. sumptus, ff. de pactis, l. 1. §. si qui, de extraordin. cognit. si quis pecuniam accipiat, vt rem commodatam, aut depositam reddat, l. 2. §. vlt. ff. de condict. ob turp. Si verò vt filium emanciper, turpis non est stipulatio, l. vtrum 97. ff. de V. O. vbi Donellus. Stipulatio per quam promissor punitur, si delictum fecerit, sustinetur, l. ex ea 121. §. mulier, ff. de V. O. Quæcumque igitur pacta paciscentem ad delinquendum inuitant, nullius momenti sunt, & hæc, sicut illa primi generis, nullam obligationem producunt. Donellus in dict. l. pacta.

Prædictis conuentionibus, quoad effectus affinia sunt pacta impossibilia, cùm quis promittit impossibile de facto, vel de iure. De facto, vt hyppocentaurum dare, l. si ita 97. ff. de V. O. §. 1. Instit. de inutil. licet enim in rerum natura hyppocentaurum dari testetur D. Hieronymus in vita Pauli; tamen huiusmodi monstrum ratò, aut nunquam reperiri probant Corrasius lib. 5. miscel. cap. 2. Carranza de partu, cap. 17. ex num. 80. Philippus Camerarius lib. 2. success. cap. 71. Deltius in notis ad Senecam, in Medea, pag. 332. Couarruuias lib. 4. variar. cap. 2. Baronius anno 343. numer. 1. Salmut. ad Pancirol. in memor. tit. 48. Hieronymus Magius lib. 1. miscel. cap. 19. Florus Sabinius lectionum cap. 6. Instituratij in dict. §. 1. de inutilibus: vel hominem mortuum tradere, l. quod si stipulor 35. ff. de V. O. montem aureum construere, cœlum ascendere, §. impossibilis, Instit. de inutil. Romæ promittens eodem die Carthagini dare, l. 1. §. 6. ff. de eo quod certo loco. De iure, vt si quis promittat sororem vxorem ducere, dict. l. si stipulor, § 1. si minor promittat seruum manumittere, l. si minor 66. ff. de V. O. in his enim omnibus pactis nulla obligatio nascitur, nec si pœna promittatur, debetur, l. si stipulatus 97. l. si ita 126. §. fin. ff. de V. O. l. quod de bonis, §. 1. ff. ad l. Falcid. si enim prima, principalisque obligatio est inutilis, secunda, seu illius sequela, inualida erit, l. si homo 69. hoc tit. l. inter 83. §. Stichum, l. si seruus 91. ff. de V. O. cùm enim pœna adiciatur ad acuendam obligationem debitoris, frustra adiicitur, quando impossibile est promissum præstare, l. 38. tit. 11. partit. 5. Nec obstat principium textus in l. si impossibilis 7. iuncta lege sequenti, ff. de V. O. vbi in illa specie, si digito cœlum non tetigeris, centum spondes, valet stipulatio, & confestim centum debentur; quia certum est, imò necessarium, cœlum non ascensurum: igitur pœna adiecta obligationi impossibili debetur. Nam discrimen constituendum est inter eum casum, in quo in vim conditionis res impossibilis ponitur, & inter eum, in quo in vim dispositionis. Primo casu, quia vna stipulatio est, & adest voluntas contrahentium, valet pœnæ adiectio: secundo verò non subsistit, vt docent in dict. l. 7. Alexand. num. vlt. Iaso num. 7. Giphanius num. 5. & 6. Alciatus numer. 15. tutum tamen facit voluntas contrahentium, quæ quomodo cognoscatur, exponit Donellus in l. si homo 69. ff. de V. O. nec ad æstimationem rei impossibilis promissæ succedit obligatio, l. cùm hæres 39. ff. de legat. 1. imò si res à principio possibilis fiat impossibilis, perit obligatio, l. si Stichus 33. l. si ex legati, ff. de V. O. l. promissor 21. ff. de constit. pecun. si tamen aliquid impossibile sit promissori, aliis verò possibile, rata erit obligatio, l. continuus 137. §. si ab eo ff. de V. O. Gedeus de contrahend. stipulat. lib. 1. cap. 6. assert. 13. numer. 1.

14. Pactvm impossibile qvod? (margin note beside "Prædictis conuentionibus…")

15. Impossibilivm nvlla obligatio est. Impossibilium igitur respectu omnium, siue de iure, siue de facto, nulla obligatio est, l. impossibilium, ff. de regulis, iuris; & non solùm si impossibilia, verùm si possibilia promissa sint sub conditione impossibili, vitiantur; quia adiectio

conditionis impossibilis in contractibus, eos vitiat, *l. impossibiles, de V.O. l. non solum 30. de oblig. & act. l. si sub impossibili 30. de fideiussor.* licèt in vltimis voluntatibus contrarium obseruetur, *l. 1. ff. de condit. instit. l. 3. de condition. & demonstr.* cuius discriminis rationes tradunt Sarmiento *lib. 2. select. cap. 3.* Donel. *lib. 6. comment. cap. 18.* Amaya *lib. 2. obseru. cap. 11. num. 3.* Duaren. *in dict. l. impossibilis 7.* Basilius *de matrim. lib. 3. cap. 3.* Spino *in speculo testam. 1. part. rubric. ex num. 38.* Caldas Pereyra *in l. si curatorem, verb. Sine curatore,* Galdeira *lib. 2. variar. cap. 4* Larreategui *lib. 7. select. cap. 2. & duobus sequentibus,* Paulus Durant, Galganetus, & Balduinus, qui de conditionibus scripserunt apud Ripol. *in l. 3. de condition. & demonstr. ex num. 49.* Præceptor semper laudandus D. Iosephus de Retes *in l. impossibilis 7. de V. O.* & nos nonnulla dabimus *in cap. fin. de condition. apposit.* Interim obseruandi sunt textus *in l. seruo, de condict. indeb. l. cum filius 50. de legat. 3. l. Titius, §. fin. de excusat. tutor. l. 1. §. si hereditarium, ff de condition. instit. l. si peculium 6. §. & si fuerit, ff. de peculio legato, l. si ita 13. §. sed si ancilla, ff. de manum testam. l. Paulus, §. Gaius, ff. de fideicommiss. libert. l. generali, §. duo, ff. de vsufruct. legato, l. 4. § 1. ff. de statuliber. l. facta 63. §. si sub conditione, ff. ad Trebel. l. inde 23. § idem Iulianus, ff. ad leg. Aquil. l. 5. Cod. de instit. & substit. l. huiusmodi 64. ff. de V. O. l similiter, § ex asse, ff. de iure dotium, l dictam 8. Cod. de condict. ob turpem, l. coheredi, § vlt. de vulgar. l. si filius 15. ff. de condit. instit. l. modo, l. cum tale, §. Mania, l. Lucius 83. ff de condit. & demonstr. l. 3. § filius, ff. de liberis, & posthum. l. dotem 12. ff. de dote prælegat. l. Stichum 39 §. 4. ff. de statuliber. l si quis filio 32. l. Titia 36. ff. de legat. 1. l. quadringenta 88. §. 1. ff. ad leg. Falcid.* Manet ergo, impossibile dici id, cuius existentiæ repugnat natura, iuxta Aristotelem *lib. 4. Physic. text. 4.*

16. **Traditur ratio decidendi.** Quibus præmissis facilè cognoscitur ratio decidendi huius textus; nam cùm impossibilium nulla obligatio sit, *dicta l. impossibilium*; vnde sententia impossibilitatem continens, inualida est, *l. final. §. 1. ff. quæ sentent. sine appellatione.* & id possimus, quod de iure possumus, vel secundùm bonos mores, *l. filius, ff. de condition. instit.* & quod est impossibile de iure, vel defacto, dari, fierive non possit, *l. si stipulor 35. ff. de V. O.* ideo impossibilium, aut rei turpis pactio nullius momenti est, adeo vt nec iuramento firmari possit, *cap si aliquid, cap. vnumquodque 22. quæst. 4.* quoniam tolerabilius est non adimplere, quàm facere quid inhonestum, & contra bonos mores, *cap. in malis 22. quæst. 4.* potest enim ius positiuum improbare aliqua pacta, quæ sint contra bonos mores, etiam ciuiles, quia materia conuentionum subest legi, adeo quidem, vt quæ lege improbata sit, iniusta sit simpliciter, nec ex natura obliget; redditur enim mala, quia prohibita est; & actus fit nullus omnino, quia per legem irritatur, *l. non dubium 5. Cod. de legibus, cap. imperiali 13. 25. quæst. 2. cap. quæ contra 64. de R. I. in 6.* igitur in his casibus pacti turpis deficiet æquitas naturalis, nec qui promisit, tenebitur fidem implere, quia æquitas naturalis admixta est cum præceptis ciuilibus, *l. bona fides 31. ff. depositi*; & variatâ materiâ pactorum per ius positiuum, non superest iustitia, quæ petit omnimodam proportionem ex parte omnium circunstantiarum, rei, personarum, &c. itaque lex ciuilis, quæ directò efficere non potest, vt obligatio orta ex æquitate naturali non æstimetur, potest efficere per obliquum, ne oriatur irritando materiam circa quam versantur pacta ipsa: docent Couarru. *in regula Peccatum, 2. part. §. 4. num. 6.* Azeuedo *in l. 1. tit. 1. lib. 5. recopil. num. 24.* Sanchez *lib. 1. de matrim. disput. 7. ex num. 16.* & *lib. 6. disput. 38 num. 20.* Salas *de legibus disput. 16. sect. 12. num. 50.* Tapia *lib. 4. catenæ moralis, tomo 1. quæstione 12. art. 1.* iuxta quæ principia obiter expositus manet textus alioquin difficilis *in l. cùm lex 46. ff. de fideiussoribus.* Vnde apparet iuxta vtriusque iuris principia, Gregorium nonum statuisse pacta turpia, aut impossibilia de iure, vel de facto nullam obligationem producere, sicut ait Imperator *in l. vlt. Cod. de pactis. Nullam vim habent, nec ad obligandum.*

Nec difficultates suprà expensæ aduersantur. 17. **Diluuntur argumenta.** Non prima, cui vt satisfaciat Cuiacius *in l. generaliter 26. ff. de V. O.* ita distinguit: aut agitur de vi stipulationis ciuilis, inspecto iure ciuili; & tunc non producit obligationem, nec actionem de iure ciuili, aut Prætorio; & quia constat de turpitudine, denegatur actio: aut de turpitudine non liquet, & datur actio, quæ eliditur exceptione; quo casu procedunt textus suprà citati. Cuiacium sequitur Pacius *cent. 7. quæst. 28.* Alij communiter discrimen constituunt inter eum casum, in quo turpitudo versatur ex parte vtriusque; & tunc aiunt nullam obligationem dari, *dict. l. generaliter 26.* & cùm datur, tantùm est ex parte accipientis; & tunc obligationem nasci credunt, sed exceptione elidi, quo casu intelligunt textum *in dicta l. pen.* eam refellit Pichardus *in dict. § quod ex turpi.* Quare his, & aliis omissis veriùs dicendum est cum Bartol. quem sequitur Donel. *ibi*, distinctionem adhibendo inter pactionem turpem, ita turpiter conceptam, vt ipsa turpido expressa sit in pactione; & inter eam pactionem, quæ continet turpitudinem tantùm tacitam. Primo casu nulla obligatio ex tali pactione nascitur: secundo verò actio producitur; nam cùm reuerà in hoc secundo casu nulla causa, vel saltem iniusta, sit, ideo iniquum est, reum condemnari, sed potiùs exceptione iuuari debet. Inde cùm textus *in dict. l. pen.* loquatur de secundo caso, vt probat Donel. *in dict. l. 26. de V. O.* ideo ex ea actio, licèt inefficax, nascitur *in dict. l. Titia 134.* Ob aliam rationem exceptio necessaria est, quia apertè stipulatio contra bonos mores concepta non erat; nam cùm in personis parentum concepta esset, non repugnabat expressè verbis legum, quibus libertas matrimonij stipulationibus impediri prohibetur: at licèt verbis stipulatio non repugnaret, quia sententiæ legum contraria erat, ideo actio, quæ nascitur, inefficax est. Donel. *in dict. l. generaliter 26.* Nec primum augmentum huius difficultatis, quo dicebamus, ex turpi causa datum non vindicari, sed per condictionem repeti, aduersatur; nam verum est, transferri dominium dati ob turpem causam ex eo, quia cùm ad eius translationem nihil aliud desideretur præter voluntatem domini rem transferri volentis, *l. traditio, ff. de adquir. dom. l. traditionibus, Cod. de pactis, §. per traditionem, Inst. de rer. diuision.* Donel. *lib. 4. comment. cap. 16.* & adsit in dante, licèt ex causa turpi, voluntas transferendi dominium, qui dedit, non vindicationem, sed repetitionem habet. Nec quod expendebamus ex verbis legis 12. Tabular. & dicta lege *transigere,*

aliquid

aliquid probat; nam pacta ne iniuriarum, vel furti agatur iam commissi, vel transactiones super criminibus capitalibus, quæ sanguinis pœnam irrogant, aliquam turpitudinem non continent; tum quia per pactiones istas non læditur ius publicum, aliàs improbarentur, vt *in l. si vnus 27. §. 4. ff. de pactis*; sed tantùm priuata, familiarisque vtilitas, *dict. l. iuris gentium, §. si paciscar*; tum quia, vt ait Vlpian. ignoscendum est ei, qui sanguinem suum qualiterqualiter redimere voluit, *l. 1. ff. de bonis eorum, qui ante sententiam*; latiùs prosequuntur suis commentariis interpretationem textus *in dict. l. transigere*, Padilla, Delrius, Dauid Argent. Doneil. & Antonius Matthæus *in eo textu.* idem Anton. *tom. 2. de criminibus, pag. 943.* Cuiac. *lib. 6. obseru. cap.* 11. Reuardus *lib. 4. variar. cap. 6.* Faber *lib. 2. coniect. cap.* 20. Hothoman. *illustr. quæst.* 23. Hunnius *in Treutler. volum. 1. disput. 2. thesi 6. quæst.* 43. Pichardus *in §. 7. Inst. de pœna temer. litig.* plures laudati à Valeron *de transaction. tit. 3. quæst. 5.* Nec augmentum vltimum obstat, deductum *ex dict. l. generaliter, ff. de vsuris*: non enim quia Paulus ait, inhonestas præstationes non venire in iudiciis bonæ fidei, fatetur venire maximè in iudiciis stricti iuris; hoc enim plusquam absurdum est: sed ait non venire maximè in iudiciis bonæ fidei, vt *in l. 1. Cod. de rescind. vend.* asseritur, bonam fidem desiderari in contractibus bonæ fidei, nec ideo negatur in contractibus stricti iuris non requiri. Nec etiam obstat textus *in dict. l. si possessor 52. ff. de petit. hæreditat.* nam licèt inhonestæ præstationes in aliis iudiciis non veniant; veniunt tamen in petitione hæreditatis ex speciali ratione, ne videlicet honesta interpretatio non honesto quæstu possessori lucrum faciat, idest, ne honestatis prætextu inhonestum quæstum faciat possessor. Cuiacius *lib. 23. quæst. Papin. in dict. l. generaliter*: deinde, quia præstationes illæ non erant inhonestæ petitori, licèt essent inhonestæ possessori, vt considerat Osuald. *lib. 19. comment. Donelli, cap. 14. littera H.* post quos latè agunt de eius textus interpretatione Hothomanus *de vsuris, cap. 3.* Leotharius *eod. tract. quæst. 96.* Masius *lib. 2. commun. opin. cap. 8.* & nos *in cap. inter opera, de sponsalibus.*

18. DISSOLVITVR SECVNDA DIFFICVLTAS. Nec secunda difficultas, quam aduersùs secundam partem nostræ conclusionis expendebamus, aduersatur; nam ea consideratio procedit, quando voluntas contrahentium obscura est, vel ambigua; tunc enim ita interpretari debet, vt valeat potiùs quàm pereat: at in conuentione turpi, aut impossibili, nulla datur ambiguitas; vnde nullo modo paciscentium voluntas, quæ nulla præsumitur in simili conuentione, interpretari potest: difficilius est, quod de stipulationibus, & ædilitiis dicebamus, præcipuè cùm affirmet Vlpianus de illis loquens *in l. verum 31. ff. de regul. iuris*, verum esse, neque pacta, neque stipulationes factum tollere; quod enim impossibile est, neque pacto, nec stipulatione potest comprehendi. Loquitur enim Vlpianus de illis stipulationibus, furem non esse, vespillionem non esse, vt facilè constabit si conferatur eius inscriptio cum lege *non impossibile 50. ff. de pactis, l. si ita quis 31. ff. de euiction. l. scilicet 20. l. in lege 44. ff. ad leg. Aquil. l. vt solet 15. ff. de præscriptis verb. l. aliud est 174. ff. de V. S.* Pro cuius difficultatis solutione sciendum est, in hac parte Proculeianos à Sabinianis dissensisse, & sententiam Sabini præualuisse, vt constat *ex l. verum 31. ff. de regul. iuris.* Proculi ratio ea erat, quia promittere seruum meum esse sanum, spectat ad habitum corporis serui; promittere non esse furem, spectat ad habitum animi ipsius: quæ omnia sunt extra meam potestatem, quia corporis habitus & animi, voluntas, aut affectiones propriæ sunt serui, *l. 3. Cod. de heredibus instit.* igitur rem præstatione impossibilem promittit venditori quod & concessit Sabinus. Sed nihilominus contrarium tenuit optima ratione, docens hæc, sanum esse, furem non esse, non esse referenda ad habitum corporis, aut animi, qui non subest alienæ potestati, sed ad qualitatem, ad bonitatem rei, ad iustum ipsius valorem, adeo vt si aliter seruus se habeat, quàm promissum est, præstet venditor emptori quantum sui interfuit: quod & valido confirmauit argumento; inquit enim apud Vlpianum *in dict. l. verum*, quando venduntur animalia, promittit venditor iuxta edictum Ædilium, ea sana esse, rectè edere, & bibere: quæ stipulationes sustinentur, tanquam eorum bonæ qualitatis, ob quas digna pretio conuento censentur, *l. 1. §. 1. ff. de ædilit. edict. l. ex empto 11. §. animalium 4. ff. de actionibus empti*, Marcus Varro *lib. 2. de re rust. cap. 2. cum tribus sequentibus*, Gellius *lib. 4. noctium Attic. cap. 2.* notarunt plures relati ab Amaya *lib. 1. obseru. cap. 13. num. 1.* & vltra illos Cuiacius *lib. 9. obseruationum, cap. 3.* Brissonius *lib. 3. de formulis, prope finem*, Reuardus *de authorit. prudent. part.* 10. Durantius Casel. *lib. 1. var. cap. 10.* ergo vt in animalibus bona habitudo corporis promitti potest, ita in seruis, tam respectu corporis, quàm animi; & ea promissione furem seruum non esse, non id agitur, vt factum non factum sit, sed continetur quanti interest furem non esse: quare paciscentes impossibile non promittunt, videlicet factum infectum reddere; verùm id agunt, vt quanti interest, præstetur, si illud vitium emptor in seruo vendito comperetit. Similiter non est impossibile pactum, ne facias furem, aut fugitiuum; quia qui ita promittit, non spondet quid impossibile, aut factum alienum simplex, sed factum proprium, videlicet se non solicitaturum vt fur fiat, aut fugitiuus, *dict. l. non impossibile*, vbi omnes Classici, Amaya *lib. 2. obseru. cap 13. num. 9.* Petrus Faber, Reuardus, & Gothofredus *in dict. l. verum 31.* Pichardus *in §. si quis alium, Instit. de inutilib.* Nec quod dicebamus de homine mortuo, & promisso post moram, obstat; nam licèt lumine naturæ notum sit, hominem mortuum inutiliter promitti, *l. si homo 69. l. liber 103. ff. de V. O. l. 21. tit. 11. partita 5. l. vlt. ff. de confessis, §. idem iuris, Instit. de inutilibus stipul.* docent vltra repetentes *ibi*, Donel. *lib. 11. comment. cap. 20.* Valentia *lib. 2. illust. tract. 2. cap. 3. num. 20. & 21.* & *cap. 4. ex num. 10.* Suarez à Mendoza *ad legem Aquiliam lib. 3. cap. 4. à num. 15.* cadauer enim, ad cuius formam reducitur, inutilis prorsus præstationis est; & in hoc sensu nihil est, & per consequens nullius, vel impossibilis præstationis; quia id potest dari, cuius potest dominium transferri, *l. vbi autem 75. §. fin. ff. de V. O. §. sic itaque, Institutа de actionibus*: docent Donelius, & Valentia *vbi proximè*, Connanus *lib. 6. comment. cap. 4. num. 6.* tamen quando viuus promissus fuit seruus vtiliter, vel efficaciter, & post moram decessit, deberi, & promitti valet; quia propter promissoris culpam, qui moram commisit, proinde habetur, ac si seruus adhuc in rebus humanis staret, & sic in perpetuum tenetur, *l. nemo, §. vlt. l. si ex legati, ff. de V. O. l. quod 5. ff. de reb. credit.* Donel. *lib. 16. cap. 2.* & fusè *in tract. de mora*: quæ præstatio

cùm sit pretij, siue æstimationis, impossibilis non est, *l. penult. ff. de vi, & vi armat. l. inter 46. ff. de furtis*; quâ solutione accipiendi sunt textus *in l. si seruum 91. §. sequitur, ff. de V. O. l. fin. ff. de condict. furtiu. l. promissor 23. ff. de constituta pecun. l. qui Stichum 5. l. fin. ff. de confessis, l. si vsusfructus 6. ff. de vsufr. legato, l. quæcumque 46. ff. de O. & A.* Nec tandem vltimum augmentum obstat, quod expendebamus contra exæquationem illam indistinctè à nostro Gregorio factam, inter pactum turpe, & impossibile negatiuè conceptum; quia certum est, pactum turpe etiam negatiuè conceptum, nullius momenti esse, ex ratione suprà adducta: impossibile verò negatiuum, vt, *Cælum non ascendas*, valere, quia hæc conuentio necessaria magis est, quàm impossibilis, & puram producit obligationem, cùm figuram conditionis magis quàm potestatem contineat, *l. si pupillus 9. §. qui sub conditione, ff. de nouation.* Vnde exæquatio à nostro Gregorio facta accipienda est de pactis turpibus, & impossibilibus affirmatiuè conceptis; quo casu æqualiter inualida sunt vna, atque alia.

19. Exponitur l. si quando ff. de oper. libert.

Primò Gregorij IX. decisioni opponitur textus *in l. si quando 3. ff. de operis libertor.* vbi proponitur, libertum promisisse duobus patronis operas præstare: quæstionis fuit, an teneretur cuilibet soluere partem? Et Labeoni placuit, teneri partem soluere. Prosequitur Pomponius, & Labeonis sententiam probat eo exemplo, quia si quis promittat operas præteritas, quæ præstari non possunt, obligatur: ex quo textu expressè deducitur, promissionem rei impossibilis valere, siquidem impossibile est operas pro parte præstare, quæ indiuiduæ sunt, *l. libertus 15. §. 1. ff. de operis libert. l. 1. § sed operis, ff. ad leg. Falcid. l. in stipulationibus 54. §. 1. ff. de V. O.* & etiam fatetur Consultus, operas præteritas deberi, quæ iam præstari non possunt: ergo promissio, seu pactio quid impossibile continens, sustinetur. Pro huius textus interpretatione sciendum est, quod cùm opera diurnum officium sit, *l. 1. ff. de operis libertor.* & in actu consistat, *l. 1. ff. de operis seruorum*, neque vsumfructum per omnia comitetur, *l. 2. ff. de vsufr. legat.* sed proprio, & peculiari iure censeatur, *l. 1. §. sed operis, ff. ad l. Falcid.* Cuiac. *lib. 2. Pauli ad edictum, in dict. l. 1. ff. de oper. seruor.* & indiuidua sit, quatenus continet factum tale, quod vnico actu non consumatur; tamen factorum indiuiduorum regulis non æstimatur, *dict. l. in stipulationibus*, imò plures operæ promissæ, tanquam plures res in genere debitæ, non partibus pro indiuiso, sed numero diuiduntur, & promissio operarum similis est illis, in quibus genera promittuntur, *dict. l. in stipulationibus, dict. l. libertus 15.* Vnde *dict. l. si quando*, operæ diuiduntur non partibus pro indiuiso, sed numero; & si promisit libertus tantùm operam, quamuis non detur diuisio ex parte debentis, tamen commoditas potest communicari, *dict. l. in stipulationibus, § vlt.* Quoad operas præteritas facilior expositio est; nam cùm eo casu, quo operæ præteritæ sunt, obligatio succedat ad interesse, siue æstimationem, *l. si non sortem 26. §. libertus, ff. de condict. indebit.* inde & deberi & peti pars operarum potest, idest earum æstimatio. Valentià *tomo 2. illustr. tract. 4. cap. 6. num. 33.*

20. Intelligitur l. ea quæ

Secundò opponitur textus *in l. ea quæ 57. ff. de donation. inter*, vbi stipulatio, quâ vxor promittit, vt si diuortium suâ culpâ sequatur, aut ipsa repudij libellum mittat, certâ quantitate mulctetur, valet, & sustinetur; & tamen hæc stipulatio turpis est, cùm licèt intra metas pœnæ à lege statutæ stipulatio descendatur, *l. non est 50. ff. de pactis*; pœnis tamen legum contenti esse debemus, vt probat ob speciem textus *in l. si stipulatio 19. ff. de V. O. l. 2. Cod. de inutilib. stipulat.* diuertentibus enim sine causa iam certæ pœnæ à iure erant statutæ, quas enumerat Scipio Gentilis *de donation. inter*: igitur stipulatio turpis non improbatur. Omissis alijs difficultatibus illius textus, quas proponit, exponitque Cuiac. *lib. 6. resp. Pap. in eo textu*, respondendum est, stipulationem, de qua ibi agitur, non esse turpem, nec pœnam continere, sed tantùm modum à partibus conuentum, vt quantitas videlicet donata restitueretur, sequuto diuortio malâ gratiâ. Maritus enim tempore donationis non simpliciter donauit, sed paciscendo, vt si sine causa vxor diuertisset, illi restitueretur quantitas donata: qui modus adiectus defenditur, sicut alius quilibet in traditione rei propriæ, *l. in traditionibus 48. ff. de pactis, l. qui Romæ 122. §. Flauius, ff. de V. O. l. 1. & per totum Cod. de donation. quæ sub modo*: ita illum textum accipiunt Donellus *in l. 19. num. 5. ff. de V. O.* Gentilis *de donation. inter, lib. 3. cap. 17.* 57. ff. de donat. inter.

21. Exponitur l. 1. §. quæ, ff. quarum rerum.

Deinde opponitur textus *in l. 1. §. quæ onerandæ, ff. quarum rerum actio non datur*, vbi proponitur, quod si patronus à liberto stipuletur, ne ipsum offendat, & si offenderit, in seruitutem reducatur, talem stipulationem tanquam factam onerandæ libertatis causâ non valere. Ex quo textu duplex nascitur difficultas. Prima in hunc modum: non valet stipulatio hæc, quia oneratur libertas: igitur quia libertas in eo consistit, vt libertus possit offendere patronum. Secunda ex eo, quia pœnis à legibus statutis contenti esse debemus, *dict. l. 19. ff. de V. O.* igitur hæc stipulatio ex alio capite, videlicet quia concepta erat in eo casu, quo certa pœna à lege constituta reperiebatur, improbari debebat. Primæ difficultati respondendum est, stipulationem in eo textu fuisse conceptam, ne etiam leuiculè libertus patronum offenderet, quâ sponsione libertas onerabatur, siquidem ob leuem iniuriam poterat libertus reuocari in seruitutem, vt exponit Osualdus *lib. 16. comment. cap. 22. littera E.* Secundæ difficultati satisfaciendum est asserendo, pœnam in eo textu adiectam esse à iure statutam eo casu, quo libertus ingratus existens patronum offenderit, *l. 1. Cod. de ingratis libertis, l. alimenta 6. §. 1. ff. de agnoscendis liberis*; & quando stipulationi ea pœna tantùm adijcitur, quæ à iure constituta est, stipulatio sustinetur, *l. non est impossibile, ff. de pactis, l. quidam 132. ff. de V. O.*

22. Adducitur l. insulam 58. §. in operis, ff. locati.

Rursus nostræ assertioni aduersatur textus *in l. insulam 58. § in operis, ff. locati*, vbi celebratus fuit contractus locationis, vt domus construeretur; & tempus ad ædificationem præscriptum fuit, & conuentum, vt nisi intra illud opus perficeretur, locator conductori quanti eius interesset, præstaret. Ob temporis pressuram impossibile erat opus perfici: quæsitum fuit, vtrum talis contractus sustineretur? Et respondet Consultus, contractum valere, iudicemque debere locatori concedere tempus arbitrio boni viri, intra quod domus construi possit. Ex quo textu apertè constat, pactionem impossibilem, seu quid impossibile continentem, valere: igitur non rectè asserimus, pacta impossibilia nullius momenti esse. Pro cuius textus expositione dicendum est, in eo textu contractum sustineri,

ſuſtineri, quia tempus præſcriptum à contrahentibus non ita breue, & impoſſibile iudicabatur: quare licèt intra illud domus conſtrui non poſſit, tamen iuxta voluntatem contrahentium illud actum videtur, vt tempus congruum concedatur: ita poſt Fabrum, & Fulgoſium in eo textu docent Pichardus *in §. loca, num. 12. Inſt. de inutilib.* Bartholomeus Cheſius *lib. ſingul. interpret. cap. 11.* Præceptor D. Ioſephus de Retes 2. *part. de V.O. tract. 4. num. 4.*

23. OPPONITVR L. SI DICTVM, FF. DE EVICTION.

Deinde obſtat textus *in l. ſi dictum, ff. de euiction.* vbi aſſeritur, valere ſtipulationem, per quam euictionis nomine quadruplum promittitur: quæ ſtipulatio turpis eſt, ſiquidem actio duplæ ex euictione datur, *l. cùm fundus* 48. *l. ſi fundo* 53. cum aliis, *ff. de euiction.* igitur cùm maiorem pœnam contineat, quàm ſtatuta eſt à iure, turpis eſt; & tamen ſuſtinetur: igitur quia ſtipulatio turpis valida eſt. Pro interpretatione huius textus varia adduxerunt Cuiacius *tract. 8. ad Africanum, in l. cùm fortè 44. ff. de action. empti*, Antonius Faber *lib. 2. coniect. cap. 3.* Merillus *lib. 3. variantium ex Cuiac. cap. 26.* Arias de Meſa *lib. 2. variar. cap. 32.* Sed prædictæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, pœnam tripli, ſeu quadrupli in eo textu promitti, quia intereſſe euictionis æſtimatum, & taxatum fuit à contrahentibus; licèt enim iudex vltra duplum non poſſit taxare intereſſe, *l. vnic. Cod. de ſent. quæ pro eo quod intereſt*, tamen partes poſſunt vltra æſtimare. Inde cùm dupli taxatio in euictione non proueniat à lege, ſed ex voluntate contrahentium, *l. quod ſi nolit 31. §. qui aſſidua, ff. de ædil. edict.* ideo poſſunt contrahentes aut ſimplum, aut quadruplum euictionis nomine promittere: docent poſt Accurſium *ibi*, Cuiac. *lib. 16. obſeru. cap. 34.* Donel. *in dict. l. 19. num. 4 ff. de V.O.*

24. EXPONITVR L. 10. FF. DE NEGOT. GEST.

Etiam aduerſatur textus *in l. ſed an vltro 10. ff. de negot. geſt.* vbi ſupponit Conſultus, valere pactum, ne actione negotiorum geſtorum ob ſumptus impenſos agatur: quæ conuentio turpis eſt, cùm repugnet naturali æquitati, & ad delinquendum per eam quis inuitetur, *l. ex empto 11. §. vlt. l. bona fides 50. ff. de action. l. 1. §. 1. ff. de pactis dotal.* igitur pactum turpe non improbatur. Hac difficultate motus Faber *in eius rationali*, exiſtimat verba illa, *niſi ſpecialiter id actum eſt, vt neuter aduerſus alterum habeat actionem*, Triboniani eſſe, eiuſque inſcitiam ſapere. Sed pro eius textus interpretatione ſciendum eſt, pactum nonnunquam turpe videri, quod reuerà turpe non eſt, veluti cùm quis ſibi dari paciſcitur ob indicandum ſeruum fugitiuum, *l. 4 §. vlt. ff. de condict. ob turp. l. ſolent, ff. de præſcript. verb. l. falſus 44. ff. de furtis.* Paulus *lib. 2. ſent. tit. 31. §. 20.* vbi Cuiac. D. Ioſephus de Retes *tom. 1. opuſc. lib. 2. ſect. 1. cap. 11. num 4.* Similiter nec turpia ſunt pacta, de quibus *in l. vtrum 107. ff. de verb. oblig. l. 1.* iuxta veram lecturam Florentinam, *ff. de cond. cauſ. dat. l. metum 9. §. ſed licet, ff. de eo quod metus causâ, l. penult. §. vlt. ff. de donation.* quam integram reſtituerunt ex Paulo *lib. 5. ſent. tit. 11. §. fin.* Cuiac. *ibi*, Fornerius *lib. 4. quotid. cap. 12.* Ita pactum *in dict. l. 10.* nullam turpitudinem continet, ſiquidem æqualitatem, æquitatemque reſpectu partium continebat; pactum enim initum fuit, ne ambo, tam directâ, quàm contrariâ vterentur actione; quo caſu ex ſententia ipſius Fabri in eodem textu pactum cùm æquale ſit paciſcentibus, nullam turpitudinem continet.

25. Vlteriùs obſtat textus *in l. quod ſi locus 11. ff. de religioſ. & ſumptibus*, vbi aſſeritur, quod ſi locus monumenti ea lege venierit, ne in eum inferantur, quos ius eſt inferre, pactum ad hoc non ſufficere, ſed neceſſariam eſſe ſtipulationem. Ex quo textu deducitur, ſtipulationem turpem, religioni, & vſui ſepulchrorum contrariam, eſſe validam: igitur ſtipulatio turpitudinem continens non improbatur. Augetur hæc difficultas *ex l. penult. Cod. de pactis inter emptorem*, vbi in eadem ferè ſpecie aſſeritur, ſtipulationem non eſſe neceſſariam, ſed pacto caueri poſſe, ne locus religioſus fiat. Etiam difficilis eſt textus ille, dum ſupponit, venditionem loci Religioſi valere, cùm vulgare iuris principium ſit, venditionem rei ſacræ, vel religioſæ non valere, *l. ſi in emptione 34. §. omnium, ff. de contrah. empt. l. 2 l. locum 9. Cod. de religioſ. l. inter 83. §. ſacram, l. continuus 137. §. cùm quis, de V. O.* Anton. Fab. *in ration. ad eum textum*, more ſuo emendat, corrigit, atque eius verba delet: ſed eo omiſſo, & aliis interpretationibus traditis à Cuiac. *lib. 10. quæſt. Papin. in l. ſeruus 7. ff. de ſeruis exportandis*, Hothomano *lib. 9. obſeru. cap. 5.* Merillo *in 50. deciſ. Iuſtin. in dict. l. vlt.* Gedeo *in l. 3. num. 41. ff. de V. S.* Reſpondendum eſt, ſtipulationem, de qua in eo textu, non eſſe contrariam religioni, ſi quidem venditor ius ſepulchri, qualecumque habuit, tranſtulit in emptorem, eâ lege adiectâ, ne in ſepulchro inferrentur, quos ius erat inferri; quo pacto præiudicari non poterat his familiaribus, qui ius ſepulchri habebant: per pactum igitur ita appoſitum, tantùm ipſe venditor, & qui ab eo cauſam habent, priuantur vt hæredes iure inferendi defunctos in eum ſepulchrum; vt autem alij ex familia priuentur iure ſuo, pacto fieri non poteſt, quia nemo paciſcendo, aut legem in contractum dicendo, aliis prodeſſe, vel nocere poteſt, *l. quo tutela 73. §. neque, ff. de regul. iur.* Neceſſaria igitur eſt ſtipulatio, vt teneatur promiſſor facere, curareque, ne alij ius ſepulchri habentes eo vtantur; & tunc cùm ſtipulatio facti alieni ſit, magis cautum erit, ſi pœna adiiciatur. Nec obſtat textus *in dict. l. vlt. Cod. de pactis*, vbi ſufficit pactum, quia in ea ſpecie pactum adiectum fuit in fauorem venditoris: at verò *in dict. l. quod ſi locus*, pactum initum fuit in fauorem emptoris. Venditor enim promiſit in eum locum defunctum non inferre. Vnde cùm pactum fuiſſet adiectum in fauorem emptoris, & præiudicium aliorum, pactum tantùm non ſufficit: at verò *in d. l. fin. Cod. de pactis*, ex pacto tantùm venditori præiudicium ſequebatur, vnde pactum ſufficit, nec neceſſaria eſt ſtipulatio. Nec obſtat quod expendebamus de venditione prohibita loci religioſi; nam licèt aliqui aſſeruerint, in eo textu non agi de ſepulchro, aut loco religioſo, ſed de monumento, quod ſignificat locum purum, non religioſum factum humatione cadaueris, *l. 2. § monumentum 6. l. monumentum 4. ff. de religioſis, l. ſi ſepulchrum, Cod. eod. tit. l. ſi ſponſus 5. §. 2. ff. de donat. inter.* hæc tamen ſolutio refellitur ex eo, nam ait Conſultus, ius eſſe inferendi in eo: igitur quia ius ſepulchri adquiſitum iam erat. Nec nouum eſt, vt ſepulchrum appelletur monumentum, *l. 2. Cod. quæ res pignori, dict. l. ſi ſepulchrum*: ſicut è contrario ſepulchrum dicitur monumentum *in l. quamquam 4. ff. de aqua pluuia.* Dicendum enim eſt in ea ſpecie locum religioſum venditum fuiſſe, non primò, & principaliter, ſed acceſſoriè cum aliis bonis, vt docent Latiùs proſequentes ipſius textus interpretationem Valeron *animadu. iuris cap. 3.* D. Ioſephus de Retes *lib. 8. opuſc. cap. 5.*

EXPLICATVR L. QVOD SI LOCVS, FF. DE RELIG.

TITVLVS

TITVLVS XXXVI.

De transactionibus.

CAPVT I.

[a] Gregorius *Antonio Subdiacono, & Dometiano Abbati, atque Presbytero à [b] paribus.*

SIcut graue, & plenum vituperationis est, inter personas omnipotenti Deo militantes, de sæcularibus negotiis ortam diu [c] controuersiam permanere: ita laudabile, & studio est religioso conueniens, terrenis gratam Deo pacem præferre compendiis, & ex rebus transitoriis mansura semper charitatis lucra mercari. Et ideo, quia de possessionibus Faiano, Nasoniano & Labiniano positis in prouincia [d] Sicilia territorio Panhormitano, de quibus inter Præpositos monasterij sanctorum [e] Maximi, & Agathæ, quod [f] Lucusianum dicitur, & è diuerso administratores Xenodochij in hac Vrbe Roma constituti, quod [g] Valerij nuncupatur, longa se traxit [h] contentio: nunc verò inter te [i] Antonium Subdiaconum nostrum, memorati Xenodochij Præpositum, & è diuerso dilectissimum filium nostrum [k] Dometianum Abbatem, atque Presbyterum prædicti monasterij pactis interuenientibus salubris processit, Deo auctore, decisio: necesse est, vt omnis discordiæ possit occasio præueniri, ea, quæ gesta sunt, interueniente auctoritate firmari. Proinde per huius præcepti seriem hoc decernendum esse perspeximus, vt omnia instrumenta, vel quidquid est aliud, quod partibus, quod absit, ad inuicem contra se venire cupientibus, quoquo modo vel ex temporis præscriptione, seu aliter opem de lege, aut quocumque priuilegio poterat ministrare, sit sicut & vos poscitis, vacuum, & omni virtute cassatum, & sola pactorum inter vos nunc habitorum pagina validum, perpetuumque robur obtineat: si quid fortè incuriâ, vel imperitiâ minùs firmitatis insertum est, vires plenissimæ munitionis, & soliditatis ex hac nostra auctoritate suscipiat, nec superesse aliquid valeat, vnde ea, quæ religioso studio prouidè, vt oportuit, ac pacificè terminata sunt, quocumque tempore quidquam dubietatis incurrant; sed omnia, quæ in eisdem pactis tenentur adscripta, firma, illibata, & sine aliqua refragatione persistant, quatenus amotâ penitus totius altercationis materiâ, inter eos, quos charitatis immutabiliter decet manere concordia, nulla queat deinceps litigiosæ contentionis occasio generari. Pro munitione verò suprascripti monasterij memorato Dometiano Abbati, atque Presbytero præceptum simile dedimus.

NOTÆ.

a GRegorius.] ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. & reperitur textus hic inter epistolas Magni Gregorij *lib.* 7. *epist.* 27. ex quo regestro textum hunc transcribo.

1. b *A paribus.*] Difficile est quid importent verba hæc, quæ etiam reperiuntur apud ipsum Gregorium *eod. lib.* 7. *epist.* 112. ibi: *Siagrio, Bertherio, Virgilio, & Desiderio Episcopis Galliarum à paribus.* Et *epist.* 39. *Romano Defensori, Faustino, Sabiniano Subdiacono, Adriano Notario à paribus.* Sed iam obseruarunt Bignonius *in notis ad veteres formulas, cap.* 46. Salmasius *in obseru. ad ius Atticum, cap.* 7. ea verba significare omnibus æqualiter, & eodem exemplo in eadem epistola scribi, licèt Pontifex tantùm cum vno loquatur, vt apud Hincmarum Rhemensem *epist.* 6. *cap.* 28. *Zosimus Pontifex ad Aurelium, & vniuersos Episcopos per Africam constitutos, vniuersosque Episcopos per Gallias, & septem prouincias constitutos, & vniuersos Episcopos per Hispaniam à paribus.* Vnde in præsenti Gregorius per eam clausulam, *à paribus*, scribit vno exemplo, & æqualiter omnibus, ac si cum vno tantùm loqueretur.

c *Controuersiam permanere.*] His verbis monet Gregorius, magnam reprehensionem mereri eos, qui diu in litibus persistunt; & econtrariò omni laude dignos esse eos, qui amicabiliter lite transactione sopitâ, ob ancipitem iudiciorum aleam, magnasque molestias ab ea recesserunt; ideo debitores priùs amicabiliter interpellandos esse potiùs, quàm in ius rapiendos, supponitur *in l. quidam* 13. *ff. de seruit. rustic.* iunctis Cuiacio *lib.* 18. *obseru. cap.* 38. Merillo *lib.* 3. *obseru. cap.* 8. 2.

cap. 8. & in l. debitores 10. Cod. de pignor. iuxta interpretationem Osualdi lib. 17. Donelli, cap. 1. littera B. facit Cicero pro P. Q. Videndum quam primùm est, quàm minima cum molestia tota res transigatur, ac inciuile est hominem statim in ius rapere, cùm res forsan amicâ compellatione, vel compositione obtineri possit. Plerumque enim fructuosius est iuri cedere, quàm litigare, l. etenim, ff. de minoribus, l. illud 7. §. 1. ff. de tributoria; & commendanda est verecundia lites execrantium, l. 4. §. 1. ff. de alienation. iudic. præcipuè in ecclesiasticis personis, quarum officium est litem habentes ad pacem reuocare, cap. placuit, dist. 90. ideoque litigiosi ordinari non possunt, cap. 1. §. ecce, 46. dist. Accedit, minuendarum litium studium vtroque iure esse commendatum, l. 3. § 1. ff. de receptis, l. 1. ff. de iureiur. l. vlt. ff. pro suo, l. 1. §. vnde quæritur, ff. de noui operis nunciation. l. quidam 21. in fin. ff. de reb. cred. l. properandum 13. in princ. Cod. de iudiciis, cap. finem 5. de dolo & contum. cap. 2. de re iudic. cùm per lites foueantur inimicitiæ, accusationes, odia, vt prudenter censuit Caius Seiius apud Tacitum lib. 11. annal. circa principium, non aliter quàm per prælia, quibus apposite à Iuuenali satyr. vlt. comparantur.

Nos lentâ fori pugnamus arenâ.

Faciunt Plinius lib. 2. epist. 3. Nos qui in foro, & veris litibus terimur, multum malitiæ, quantumvis nolimus, addiscimus. D. Ambrosius lib. 3. de virgin. Christus est pax, in foro lites. Christus fides est, in foro fraus, atque perfidia. Senec. 2. de ira, cap. 7. Plura in litium, litigantiumque execrationem congerunt Vulteius de iudic. cap. 1. Bermult. dissertat. polit. dissert. 6. Osuald. lib. 17. Donel. cap. 1. littera C. Æneas Robertus lib. 2. rer. indicat. cap. 16. Solorzanus de iure Indiar. tom. 1. lib. 3. num. 7. & in polit. lib. 3. cap. 31. & emblemat. 68. Noster D. Ioannes de Larrea tom. 1. decis. Granat. cap. 4. num. 8. & cap. 38. & 39. Bobadilla lib. 3. polit. cap. 14. num. 47. polité & politicè Barclaius in Argenide, lib. 3. pag. 375. Valeron in proœm. de transact.

d *Sicilia.*] Panormitana enim vrbs dicitur Prouincia Siciliæ, vt dixi in cap. 4 de election.

e *Sanctorum Maximi, & Agathæ monasterium.*]
3. Hoc constituit D. Gregorius in Prouincia Siciliæ, in Panormitana diœcesi, Ordinis D. Benedicti, cuius mentio fit apud ipsum lib. 8. epist. 42. & 43. aliqua de eo monasterio tradit Abbas D. Rochus Pirrbo tom. 1. in notit. Panorm. pag. 63. num. 6. & tom. 4. pag. 160.

4. f *Lucusianum.*] A luco ita dictum; sicut enim Tusculanum à Tusculo, ita & Lucusianum à luco dictum fuit. Lucus autem est nemus arboribus densum, Deo sacrum, vbi Gentiles suos Deos colebant, l. 1. & 2. Cod. de cupressis ex luco Daphnensi, l. nullus 12. l. priuilegia 14. Cod. de pagan. in Theodos. Virgil. lib. 1. Æneidos:

Lucus in vrbe fuit mediâ lætissimus vmbrâ.

Et lib. 16.

——— Latet arbore opacâ
Aureus, & foliis, & lento vimine ramus,
Iunoni Inferna dictus sacer, hunc tegit omnis
Lucus, & obscuris claudunt cum vallibus vmbra.

Lucanus.

Lucus erat longo nunquam violatus ab æuo
Arboribus lucus.

Seruius ad Virgilium lib. 3. ibi: Lucus nunquam ab eo ponitur sine religione; quia ibi habitant lares, viales, animæ heroum, & piorum. Plutarcus in problemat. Cur quod impenditur in spectaculis Luca vocant? an quòd multa sint syluæ circa vrbem dicatæ Diis, quas appellant Lucos. Apuleius in apolog. lib. 1. Nullum in via eius delubrum, nullus locus, aut lucus consecratus. Plinius lib. 12. cap. 1. Nec magis auro fulgentia, atque ebore simulacra, quàm lucos, & in eis silentia adoramus. Plinius Iunior in panegyr. ad Traianum. Inter hæc pià mente adire lucos, & occursare numinibus. Tacitus lib. 14. annal. Excisi luci sæuis superstitionibus sacri. Quos damnarunt Patres Ecclesiæ in Concilio Altissiod. can. 3. ibi: Nec inter sentes, aut arbores sacriuos, vel ad fontes vota exsoluere. Concilium Nannet. can. 8. Bracar. 1. can. 22. Agathen. can. 5. Arelat. 2. can. 23. Carthag. can. vlt. in Capitular. Caroli lib. 1. tit. 64. & lib. 7. capitul. 256. Aut arbores, aut fontes, aut saxa venerantur. Plura de his lucis, & eorum vana religione Pater Zerda ad Virg. lib. 1. Æneid. & lib. 6. Lemaistre lib. 3. de iurib. Episcop. cap. 41. Dorleans ad lib. 1. Taciti, pag. 50. Filesacus in cap. 13. §. 6. de officio Ordin. & de Magia pag. 4. Iustelus in can. 84. Ecclesiæ Afric. Curtius lib. 4. de hortis, cap. 5. Zerda in Iudith, tom. 1. academ. 6. & 24. num. 1. Basilius Legionensis in not. ad dictum can. 3. Concilij Altissiod. Rugerius lib. 3. aduers. cap. 1. Pineda de reb. Salom. lib. 7. cap. 10. Forcatulus in neciomant. dial. 1. cap. 1. Demsterus ad Rosin. lib. 1. antiquit. cap. 13. Roa lib. 2. sing. cap. 9. D. Petrus de Salcedo ad legem 34. tit. 7. lib. 1. recopil. notaui in can. 36 Concilij Illiberitani. Vnde cùm in loco vbi constructum est Monasterium Sancti Maximi, & Agathæ, siluis opaco, temporibus Guilielmi Regis Siciliæ, Parco dicto, idest Regium delicium, Facelus de reb. Siculis, decad. 1. lib. 8. veneratio lucorum detestur, ab ipsis lucis Monasterium Lucusianum dictum fuit, vt iam notauit D. Rochus Pirrbo dict. tom. 4. pag. 160.

g *Quod Valerij nuncupatur.*] Quod monaste- 5.
rium ab eodem Gregorio Magno constructum fuit, & dotatum aliquot possessionibus maternis in Panormitana prouincia existentibus. Ideo verò Valerij dictum fuit, quia mater ipsius Gregorij ex familia Valerij progenies erat, & prædium habebat in eo loco, vbi constructum fuit Xenodochium; vnde Xenodochium Valerij nuncupatur: docet D. Rochus Pirrho vbi suprà.

h *Longa extitit contentio.*] Non secus in epist. 60. 6.
lib. 11. ipsius Gregorij, Ecclesiam Panormitanam Romæ habuisse bona, & quendam Epiphanium Diaconum ea commutasse legitur.

i *Antonium.*] Cuius etiam mentio fit apud 7.
ipsum Gregorium lib. 2. indict. 9. epist. 9. Hic est Antonius, seu Antoninus, qui Panormi degens decessit anno 602. de quo ipse Gregorius lib. 12. epist. 30. ibi: Vt legata, quæ ex tenore Antonini Defensoris à nobis debentur, monasteriis, vel aliis, prout statutum fuit, soluantur.

k *Dometianum Abbatem.*] De quo ipse Gre- 8.
gorius lib. 9. epist. 42. Ideoque volumus, vt Domitius Presbyter Abbas esse Lucusiani monasterij debeat, eique Præpositus Lucifer monachus fiat, in cuius requiescere solatio valeat. Acceptis ergo scriptis nostris fratrem, & Coepiscopum nostrum Victorem ad Lucusianum monasterium dilectio tua inuitet, quatenus ipse illic Missarum solemnia celebrare, & prædictum Domitium authore Deo Abbatem ordinare debeat.

COMMENTARIVM.

9. **Conclusio traditur, et probatur.** EX hac Gregorij epistola talis deducitur assertio. *Per transactionem omnia instrumenta, & partium iura cassantur.* Probant textus *in cap. cùm inter 16. de election. cap. penult. de confirmat. vtili, cap. constitutus, de religiosis domib. l. Imperatores 3. § 1. l. non est 11. ff. de transact. l. Lucius 76. ff. ad Trebell. l. admonendi 31. ff. de iureiur. l. qui Romæ 122. §. fin. ff. de V. O. l. pupillus 96. §. soror, ff. de solution. l. nouissima, Cod. de pactis, l. causas, l. sub prætextu 19. l. fratris, Cod. de trasaction.* Illustrant Donell. Giphanius, & Cuiac. *in dict. l. sub prætextu 19.* Antonius Faber *in dict. l. Imperatores 3. §. 1.* Corras. *in dict. l. admonendi*, Castillo *tomo 5. controuers. cap 89.* Fontanel. *decis. 174. num. 13.* Barbos. *tom. 2. votorum, vot. 76. num. 42. & de potestat. Episcop. tit. 3. cap. 8. num. 1.* Canisius *in hoc textu*, Arnold. Vinios *de transaction. cap 8.* Bocerus *tom. 1. class. 2. disp. 20.* Peña *tomo 1. decis. 70.*

10. **Impugnatur tradita assertio.** Hæc Gregorij decisio valde difficilis redditur sequenti consideratione. Nihil tam naturale est, quam eo genere quidquid dissolui, quo colligatum est, *l. nihil 35. ff. de regul. iur. l. quamuis 46. ff. de adquir. possess. l. prout 8. ff. de solution.* Vnde verborum obligatio verbis tollitur, *l. an inutilis 8. §. acceptum, ff. de acceptilation.* consensu orta obligatio, contrario consensu dissoluitur, *l. pacta 72. ff. de contrah. empt. l. si vnus, §. pactum, ff. de pactis, l. cùm vnus, eod. tit.* igitur obligatio litterarum, quæ ex instrumento nascitur, transactione tolli non poterat, præcipuè nam instrumenta deletione, & cancellatione vires amittunt, *l. 2. & per totum ff. de his, quæ in testamento delentur, l. emptor 47. §. Lucius, ff. de pactis:* igitur per transactionem tantùm instrumenta non cassantur. Accedit, nam licèt transactionis non vilis authoritas sit, non tamen adeo vires obtinet, vt extendatur ad ea iura, quæ nominatim in transactionibus expressa non sunt, *l. qui cum tutoribus, § vlt. ff de transact.* igitur per transactionem non omnia instrumenta, & iura, quæ lege, aut priuilegio competebant, cassantur. Augetur secundò, nam transactione semel celebratâ, etiam ex prima obligatione licet agere, vt in causis reipublicæ, *l. Imperatores, ff. de re iudicata:* minoris, *l. 1. C. si aduersùs transactionem:* testamentorum, *l. de his, ff. de transact.* pupillorum, & Ecclesiarum, vt docent Accurs. *in dict. l. sub prætextu 19. Cod. de transaction.* Mysinger. *centur. 4. obseru. 5.* igitur iura in transactione comprehensa non omnino cassantur. Secundò difficilis est ea pars decisionis nostri Gregorij, vbi affirmatur, confirmationem Pontificis validam reddere transactionem aliàs inualidam; nam volgare est iuris principium, confirmationem Principis in forma communi obtentam, nihil iuris addere actui, seu negotio, cui accedit, *cap. 1. cap. examinata, de confirmation. vtil. cap quia, de concess. præbendar. cap. dudum 31. de decimis.* Suarez *de legibus lib. 8. cap. 18.* Auendaño *in l. 42. Tauri, gloss. 3.* igitur transactio ab initio nulla ex confirmatione Pontificis in forma communi impetrata, eam validam reddere nequiuit.

11. **Transactio quid.** His difficultatibus minimè obstantibus vera est Gregorij Magni decisio; ad cuius expositionem sciendum est, quod licèt transactionis verbo latè sumpto aliquando pactum comprehendatur, *l. tres fratres 35. ff. de pactis, l. 2. l. admonendi 31. ff. de iureiurand. l. quod si 27. ff. de dolo malo*; imò & omne negotium quoquo modo ad finem perductum, *l. eius 46. ff. de rei vindicat. l. arbitrio 18. §. 4. ff. de dolo, l. 1. §. 1. ff. quemadmodum testam. l. ordine 15. ff. ad municipal. l. quid ergo 13. §. si pœna, ff. de his, qui notant. l. 5. ff. de decurion. l. 1. §. fin. ff. ad Tertyl. l. transacta 229. ff. de verb. signif.* & transigere pro quolibet modo recedendi à lite ponatur *in cap. si quando 8. de offic. delegat. authent. si verò, Cod. de iudiciis:* notarunt Cuiac. *lib. 10. obseru. cap. 30.* Baptista *de transaction. quæst. 3.* Corras. *lib. 1. miscell. cap. 23.* Valeron *de transact. tit. 1. quæst. 1. num. 1.* Gibalinus *de negot. tom. 2. lib. 4. c. 7. art. 1.* in qua lata significatione accipitur transigere, pro finire, expedire, seu peragere, apud Ciceronem pro Quintio: *Quæro quâ ratione Næuius susceptum negotium non transegerit.* Et pro Roscio Comœdo: *Per nuncium hoc, quod erat tam leue, transigere potuisti.* Vnde vitam transigere dicimus pro traducere, aut peragere: Faustus in vita Agricolæ: *Iuuenis sine indulgentia educatus, per omnem honestarum artium cultum pueritiam, adolescentiamque transegit.* Salustius in prœmio belli Catil. *Sed multi mortales dediti ventri, atque somno, indocti, incultique, vitam sicut peregrinantes transegere.* Tamen in propria & peculiari significatione nihil aliud est, quàm rei dubiæ, & litis incertæ, nec finitæ conuenta decisio aliquo dato; vel accepto, *l. 1. ff. hoc tit.* Dicitur rei dubiæ *in dict. l. 1. l. 2. l. suus heres, Cod. de repudianda:* desideratur etiam vt res, de qua transigitur, sit dubia, incertáve. Castillo *de alimentis cap. 36. §. 2.* Vnde rectè de transactionibus tractari in Pandectis post titulum *de in ius vocand. & cautionibus iudicio sisti*, notarunt Cuiac. *lib. 10. obseru. cap. 30.* Gibalinus *de simonia quæst. 20. consect. 15.* Et licèt lis mota non sit, sufficit vt moueri possit, *l. in summa 65. ff. de condict. indeb. l. 2. l. de fideicommiss. l. causas, Cod. de transaction.* Panormit. *in nostra rubrica*, Mohedanus *decis. 4. de transact.* Martha *decis. 465.* Gregor. XV. *decis. 140.* imò etsi nec lis sit, neque speretur, dummodo alia ratione res sit dubia, vt in specie legis 1. *Cod. de pactis, l. de fideicommisso 11. Cod. hoc tit.* Vinius *de transaction. cap. 4.* Vnde post rem iudicatam transactio non admittitur, *l. post rem, ff. hoc tit. l. 2. Cod. Theodos. de pactis, l. 3. Cod. Hermogen. eod. tit. l. 4. in Cod. Gregoriano, eod. tit. l. 22. tit. 1. partit. 8.* probant Bronchorst. *enantioph. centur. 1. assert. 46. & missell. centur. 1. assert. 20.* Gibalinus *tomo 2. de negot. lib. 4. cap. 7. art. 1.* plures refert Valeron *de transact. tit. 2. quæst. 4. per totam*; quia res iudicata cùm pro veritate habeatur, omne dubium tollit: docent Gutierrez *de iurament. 2. part. cap. 4. per totum*, Castillo *tomo 4. controuers. cap. 42. num. 30.* Vela *2. tom. dissert. 47. num. 9.* nisi fortè à sententia appellatum sit, aut dubitetur an iudicatam sit, vel non, *l. & post rem, ff. hoc tit. l. eleganter 23. §. si post rem, ff. de condict. indebiti:* docent Merenda *lib. 5. controuers. cap. 5.* Pincianus Primarius vtriusque iuris, in forensibus negotiis apprimè doctus, D. D. Alfonsus de Olea *de cessione iurium tract. 3. quæst 11. num. 25.*

Transactio dicitur conuenta decisio, quia ex mutua partium conuentione fit, & absque eorum consensu fieri nequit, *l. non minorem 20. l. cùm donationis 34. l. si quis maior 42. Cod. hoc tit.* Vnde differt à sententia, & re iudicata, quia licèt per eam finis negotio imponatur, *l. post rem 56. ff. de re iudicata*; tamen sententia fertur in inuitos, *l. inter 83. §. 1. ff. de V. O.* transactio verò tantùm à volenti 12. **Transactio appellatur decisio.**

volenti

volentibus interponitur. Dicitur decisio, quia plerumque à iuris nostri Auctoribus decidere vsurpatur pro transigere: in nostro textu ibi, *Deo authore decisio*, *l. cum in eo 44. ff. de pactis*, *l. mandato 60. ff. de procurator. l. eius 46. ff. de R. V. l. si pro fure 7. ff. de condict. furtiua*, *l. 3. § 4. ff. ad leg. Falcid.* Valeron *de transact. tit. 1 quæst. 1. numer. 13.* Cicero pro Quintio: *Assem se, si negat daturum, nisi priùs de rebus, rationibusque societatis omnibus decidisset, & scisset sibi cum eo controuersia nihil futurum.* Et pro Roscio. & Amerino: *Si hanc & rem priuatim Sext. Roscius mandauisset, vt cum Chrysogono transigeret, atque decideret.* Differt transactio à pacto primò, quia pactum circa rem certam, & indubitatam versitur, licèt non semper, *l. iuris 7. §. si pacisc.ar, ff. de pactis*: transactio verò est de re dubia; nam licet in *l. si causa 32. Cod. hoc tit.* dicatur transactio de re certa, id non de re indubitata, sed de vna, aut alia re intelligendum est, vt ex ipso contextu constat. Secundò pactum gratuitam continet conuentionem, transactio verò aliquo dato, vel retento, *l. 1. ff. hoc tit. l. cùm mota 6 l. transactio, Cod. hoc tit. l. 3. Cod. de repudiand hered.* & ideo donationi opponitur transactio, *l. ex conducto 15. §. 4. ff. locati*, *l. cùm donationis 34. Cod. hoc tit.* & si aliquando legimus, dato aliquo, vel retento transactionem fieri, lato modo pactum accipitur, vt *in l. contra 28. ff. de pactis, l. 1. Cod. eod. tit. l. 4. § vlt. l. 5. l. 6. § 3. & 4 ff de his, qui notantur infam.* in quo etiam differt transactio à iureiurando, quia licèt iusiurandum controuersiam decidat; tamen nihil dato, vel recepto defertur, *l. 2. l. admonendi 31. ff. de iureiurando.*

13. TRANSACTIONIS VIS. Transactio, si maneat in puris terminis conuentionis, pactum est nudum, *l. 2. ff. hoc titul. l. si instituta, ff. de inoffic. testam. l. sine apud 28. hoc titul.* & per consequens actionem non producit, nec actionem iure directo tollit, *l. diuisionis, Cod. de pactis, l. in traditionibus 48. de pactis, l. apud acta 28. hoc titul. l. diuisionem 15. vers. Si verò, Cod. familia ercisc.* Exceptionem tamen reo parit, si contra placitum actor agat, *l. sine apud, Cod. hoc tit.* Quod si actor ex parte sua impleuit, negotium contrahi incipit, & implenti ex sua parte competit actio præscriptis verbis, quà alterum adigat ad implendum, *dict. l. diuisionis, l. si mota 6. l. cùm pro fundo 33. Cod. hoc tit.* Quæ actio etiam datur quoties per contractum innominatum *do vt des*, vel *facio vt facias*, transactio celebrata est, veluti: Do tibi prædium, vt à lite discedas, *l. si pro fundo 33. hoc tit.* Remitto actionem, vt mihi partem bonorum des, *l 6 Cod. hoc tit.* Sed si adiecta fuit stipulatio, quà alter alteri obstringebatur ad dandum, vel à lite discedendum, hoc casu vterque statim obligatur, *l. vt responsum 15. l. cùm proponas 17. l. nec intentio 23 l. sine 28. l. si causa 32. cum sequenti, l. promissis 37. l. vbi 40. Cod. hoc tit. l. 2. l. Aquiliana 4. cum sequenti, l. qui cum tutoribus 9. § qui per fallaciam, l pacto 15. ff. hoc tit.* Docent Donellus, Giphanius, & Peresius *ad hunc tit. Cod.* idem Giphanius *in dict. l. apud acta*, Donellus *ad eundem titul. Cod. cap. quæ sit vis transactionis.* Treutlerus *volum. 1. disp. 7 thesi 1.* Faber in rationali ad legem *4. hoc tit.* Transactio igitur vt remedium finiendarum litium admodum fauorabilis est, vt docent communiter DD. *in l. fratris, Cod. hoc tit.* Valeron *de transact. in proœmio*; ita vt pro ea in dubio sit iudicandum, *l. cùm te, l. quamuis, Cod. de transact.*

Mieres *de maioratibus, 4. part. quæst. 22. num. 83.* Franchis *decis. 159.* & ita interpretari debet, vt sustineatur, *cap. constitutis, de procurat. cap. venerabilis, de dolo*, & per eam quæcumque causa incidens decidi debet, *cap. si quando, de officio deleg. cap. causam, de testibus.* Cùm enim ob pacem, & concordiam inita sit, nihil partibus vtilius erit, quàm ipsam obseruare, *l. congruentius, Codice de patria potestate, lege si id quod, § si qua, ff. de donat.* Vnde habet vim sententiæ, & rei iudicatæ, *l. non minorem, ff. hoc tit. l. 4. tit. 12. lib. 4. recopil.* & ita paratam habet executionem. Rod. Suarez *in l. post rem, notab. 8. de re iudic.* Gratianus *discept. cap. 665. num. 1.* Barbosa *voto 76. num. 52.* nec legitimè celebrata rescindi valet rescripto Principis, *l. causas 16. Cod. de transact.* nec prætextu aduersæ valetudinis, *l. sancimus 27. Cod. hoc tit.* nec velamento proprij delicti, *l. transactione 30. Cod. eodem*: nec prætextu metus falsi, *l. transactionem 35. Cod. eodem*: nec prætextu instrumenti nouiter reperti, *l. sub prætextu 19. Cod. eodem tit.* Bronchorst. *centur. 4 assert. 18.* Anton. Faber *lib. 16. conlect. cap. 17. & in suo Cod. sub titul. de transact. diffinit. 13.* nisi ex nouis instrumentis dolus prætextus arguatur. Trentacinquius *lib. 3. variar. contron. 37. num. 21.* Barbosa *voto 76. num. 47.* Valeron *de transact. tit. 6. quæstion. 3. num. 14.* nec ex eo, quia amissa scriptura est, vbi continebatur, si actum alio modo probari potest, *l. pactum 17. Cod. de pactis, l. cùm te 5. l. sine 28. Cod. hoc tit.* vel ex eo, quod nocte celebrata dicatur, *l. non minorem 10. Cod. hoc tit.* nec ob pœnitentiam, quia in transactione pœnitentiæ locus non est, *l. quamuis, Cod. hoc titulo*, vt sit aliquis litium finis, *l. fin. ff. pro suo.* Nec his aduersatur textus *in cap. contingit, hoc tit.* in illis verbis: *Si fuerit aliquot annis seruata*; ex quibus constat, dari aliquod tempus transigentibus ad pœnitendum. Nam omissâ eorum sententiâ, qui existimarunt, delendam esse negationem in vltimis verbis illius textus, respondendum est, in eo textu specialiter lapsum temporis desiderari, quia Capitulum in transactione non consensit, quamuis litteræ ratihabitionis mitterentur, quæ plenam fidem transactionis non faciebant; & nisi aliquod tempus excessisset, Capitulum non tenebatur transactioni stare, vt docet Cironius *in paratitl. ad hunc titulum.*

Ex quibus apparet vera decidendi ratio ad hunc textum; nam cùm transactio adeo obseruanda sit, vt nullo ex casu rescindi valeat, *l. fratris 10. l. causas 16. l. sub prætextu 19. l. non minorem 20. l. nec intentio 23. l. si maiores 25.* cum aliis, *Cod. de transaction.* & impediat quemlibet litis ingressum; dicitur enim exceptio litis finitæ, *cap. 1. de litis contest. lib. 6.* Surdus *consil. 451. num. 16.* ideò meritò in nostro textu omnia iura ex instrumentis, priuilegiis, aut præscriptione parti adquisita, cassari, nec iterum ea eis agi posse deciditur, cùm ex sopita causa non debeat iurgium suscitari. Gregorius XV. *decis. 354. num. 2.* Accedit, quia omnis transactio nouat, adeo vt ad pristinam litem non detur recursus, *l. cùm mota, l. fratris 10. l. transactione 30. l. si pro fundo 33. l. si maior 36. Cod. hoc tit.* Merlinus *de pignor. lib. 5. quæst. 31. num. 4.* Guzman *de euictionibus, quæst. 30. num. 7.* Cancerius *lib. 1. var. cap 38. num. 43.* Gratianus *discept. cap. 557. num. 23.* 14. TRADITUR RATIO DECIDENDI.

Amato *resol.* 50. Deinde nam transactio non minorem authoritatem habet, quàm res iudicata, *l. non minorem, Cod. de transactionibus*, Rodriguez *de execut. cap.* 1. *art.* 5. Sed res iudicata omnia iura antea competentia partibus cassat, adeo vt nec prætextu noui instrumenti infirmari valeat, *cap. inter monasterium, de re iudicata*, *l. Imperatores* 35. *ff. eod. tit. l. sub specie* 4. *Cod. eod. tit.* Donellus *lib.* 27. *comment. cap.* 7. vbi Osualdus *littera L. & M.* plures Barbos. *in dict. cap. inter monasterium*, vbi latiùs illustramus: igitur & per transactionem instrumenta retrò confecta annullari, & cassari debent, præcipuè cùm pacto nouissimo pacta antiquiora tollantur, *l. pacta nouissima, Cod. de pactis.* Rectè ergo Gregor. noster decreuit, omissa instrumenta à partibus obtenta per transactionem sublata esse. Hæc tamen decisio procedit in transactione licita, & à iure permissa, *cap. super eo, hoc tit.* & inter transigentes tantùm, *l.* 1. *Cod. hoc tit.* nam res inter alios acta aliis præiudicare non potest; non verò si transactio dolo facta sit, quia tunc rescindi potest, *l.* 4. *l. sub prætextu* 19. *Cod. hoc tit.* vel si ex falsis instrumentis fiat, *l. penult. Cod. hoc tit.* si à minore vigintiquinque annis celebrata sit, *l. non minorem* 20. *in fin. l. si maior* 35. *Cod. hoc tit.* si enormissimam contineat læsionem, Olea *de cessione iur. tract.* 2. *quæst.* 1. Valeron *de transact. tit.* 6. *quæst* 2. per totam. An autem remedium legis 2. *Cod. de rescind.* habeat locum in transactione, latè disputant Vinius *de transact. cap.* 8. D. Ioannes de Lartea *decis.* 68. *&* 69. *Granatensi.* Quod autem in vltimis verbis nostri textus asseritur, per confirmationem Pontificiam suppleri defectus, si qui erant, & illam confirmari, ex ea ratione procedit, nam cùm R. P. confirmat actum ex certa scientia, supplet omnes solennitatis defectus, *cap. examinata, cap. venerabilis, de confirmat. vtil. cap. si Apostolica, de præbend. lib.* 6. docent Suarez *lib.* 8. *de legibus, cap.* 18. Castillo *lib.* 5. *controu. cap.* 89. D. Ioannes de Lartea 2. *tom. allegat.* 73. Vnde licèt aliquid ex iniuria transigentium in præsenti omissum esset, per confirmationem Pontificia supplebatur.

15. DISSOLVUNTUR DIFFICULTATES. Nec obstant difficultates in contrarium adductæ. Non prima, cui vt satisfaciamos, sciendum est, iure ciuili inspecto transactionem aliquando tollere primas obligationes, & actiones ipso iure; aliquando tantùm ope exceptionis. Si transactio per stipulationem, & acceptilationem facta est, actiones ipso iure tolluntur, *l.* 2. *l. vt responsum* 5. *Cod. de transactionibus*; sin autem pactum tantùm intercessit, exceptio datur reo ad elidendam actionem, vt ex aliis pactis, *l. cùm proponas* 17. *l. si quidem* 24. *l. si maior* 36. *Cod. hoc tit.* Sed quia per transactionem primo modo factam tantùm illæ obligationes tolluntur, quæ verbis contractæ sunt, ex traditis in prima difficultate; ideo priùs interponitur Aquiliana stipulatio, in quam præcedentes obligationes quomodocumque contractæ transferantur, quæ in hunc modum concipitur: *Quod mihi ex tali causa debes, veluti ex empto, ex mutuo, vel similibus, promittis?* Et sponsor respondet: *Promitto.* Deinde debitor à creditore interrogat: *Quod tibi debeo, habes-ne acceptum?* Et creditor respondet: *Habeo acceptum*; aliàs enim per acceptilationem alia obligatio, quàm verbis contracta, tolli non poterat, *l.* 1. *l. pluribus* 6. *l. si accepto* 17. *l. cum vno* 18. §. 1. *ff. de acceptilationibus.* Brissonius *speciali opusc. de acceptil.* In qua parte obseruandi sunt textus *in l. Pomponius* 13. *ff. de arbitris*, *l. penult. ff. de fideiussor. l.* 115. *ff. de V. O. l. iusiurandum* 13. §. *illud, de acceptilation. l. si vnus* 27. §. *pen. ff. de pactis*, iunctis Donello *lib.* 16. *comm. cap.* 18. Reatigui *lib.* 1. *select. cap.* 5. *cum sequentibus.* Et quia iuris nostri conditores circuitus istos, iurisque scrupulositates abhorruerunt, ideo hoc iure attento, quomodocumque sit contracta obligatio, per transactionem tolli potest. Nec augmentum difficultatis obstat, deductum *ex dict. l. cum tutoribus* 9. certum enim est, transactionem tantùm extendi ad eas res, de quibus inter contrahentes actum est, *dict. l. qui cum Aquiliana* 5. *dict. l. cum tutoribus* 9. quæ doctrina in transactione particulari facilè admittitur, in transactionibus verò generalibus, veluti tutelæ, curæ, seu negotiorum gestorum, vbi plures res in vna actione continentur, non ita constat apud interpretes: existimo tamen in transactione generali omnia venire, nisi specialiter actum sit, ne aliquid comprehendatur, *l. tres fratres, ff. de transactionibus:* docent Menochius *consil.* 496. Canisius *in nostro textu.* Nec penultimum augmentum obstat; nam in illis casibus, & aliis adductis à Vinio *de transaction. cap.* 3. transactio potest irritari, non quia instrumenta prima durent, & ex eorum prætextu; sed propter læsionem, & ætatem transigentium, *l.* 1. *& per totum Cod. si aduersus transactionem*: in aliis verò casibus suprà enumeratis competit etiam restitutio, quia Ecclesia, & ciuitas potiuntur iure minoris, *cap. auditis, de in integrum restit. l. ad Rempublicam* 8. *Cod. de iure Reipub.* Nec etiam vltimum augmentum refragatur, nam in nostro textu confirmatio Pontificis facta fuit ex certa scientia, non verò in forma communi, vt docent Suarez, & Castillo *vbi suprà*, Carballo *de vna & altera quarta, p.* 2. *n.* 320. qui omnes falluntur, dum confirmationem ex certa scientia in præsenti textu probant ex illis verbis, *plenissima munitionis*, quæ iuxta integram suprà relatam emendanda sunt. Rectiùs tamen eorum sententia probatur ex eo, quod tenor transactionis priùs refertur à nostro Gregorio, quàm confirmatio decernatur; vnde cognoscitur, ex certa scientia transactionem confirmatam fuisse.

Superiori assertioni primò aduersatur textus *in l.* 3. §. 1. *ff. hoc tit. de transaction.* vbi proponitur, inter hæredem scriptum, & fideicommissarium, cui fideicommissum relictum erat, transactionem fuisse celebratam ratione prædicti fideicommissi; sed cùm codicilli postea reperti fuissent, ex quibus constauit plus in codicillis relictum fuisse, quàm in transactione comprehensum, quæsitum fuit, vtrum prætextu codicillorum possit fideicommissarius agere ad supplementum quantitatis in codicillis sibi relictæ, non obstante transactione? Et respondet Scæuola, posse, illique deberi quanto minùs ex transactione consequutus fuit: ex quo textu apertè constat, per transactionem non fuisse cassata instrumenta, immò ex eis post transactionem agi posse: igitur non rectè asserimus, per transactionem omnia instrumenta retrò habita cassari. Augetur eius textus difficultas *ex l. Lucius* 78. §. *vlt. ff. ad Trebell.* vbi in eadem specie ait Consultus, non posse agi ad supplementum quantitatis in codicillis relictæ, in transactione autem non comprehensæ. Pro huius textus 16. EXPONITUR L. 3. §. 1. FF. HOC TIT.

inter

interpretatione dicendum est, *in dict. l. 3. §. 1.* transactionem non rescindi propter codicillos postea repertos; sed fideicommissi petitionem perinde fideicommissario superesse, ac si transactum non fuisset, quia de codicillis, qui transactionis tempore negligebantur, nec cogitatum, nec transactum videri potest, *l. non est ferendum 12. ff. hoc tit.* vulgò enim traditum est, de his controuersiis, quæ ex testamento nascuntur, nisi inspectis, & cognitis verbis testamenti transigi non posse, *l. de his 6. ff. hoc tit. l. 1. § 1. ff. quemadmodum testam. l. ille à quo 13. §. 3. ff. ad Trebell. l. vlt. Cod. de rebus cred.* quod Demosthenem expressisse videtur in hæc verba: *Quisnam patrimonium diuideret, non acceptis tabulis, ex quibus quantum relictum esset, cognosceret? nemo sanè.* Docent Cuiac. *in l. vlt. Cod. de rebus credit.* Merill. *lib. 3. obseru. cap. 14.* Vinius *lib. 1. selectar. cap. 8.* & *de transactionibus cap. 5. per totum.* Si autem inspectis verbis testamenti transactum sit, etiam de fideicommisso, siue puro, siue conditionali transactum videtur, *l. 11. C. hoc titulo, dict. l. Lucius, §. vlt.* Vnde textus *in dict. l. 3. §. 1.* procedit eo casu, quo non inspectis, aut cognitis verbis codicillorum, seu testamenti, transactum fuit; tunc enim de fideicommisso, quod relictum ignotatur, quomodo transigi poterat? *l. qui cum tutoribus, §. vlt. Cod. de transaction.*

17. ADDVCITVR L. SI INSTITVTA 27. FF. DE INOFFIC. TESTAM.

Secundò aduersatur superiori assertioni textus *in l. si instituta 27. ff. de inofficios. testam.* vbi asseritur, quod si institutâ querelâ inofficiosi testamenti transactum sit, nec fides transactioni ab hærede præstetur, inofficiosi querelam integram manere: igitur transactione semel ritè celebratâ, vetus actio durat, & instrumenta antiqua non cassantur. Augetur huius textus difficultas *ex l. cùm mota 6. Cod. hoc tit.* vbi in eadem specie decidiut, querelam inofficiosi testamenti transactione factâ, licèt non seruatâ, intendi non posse. Varia pro conciliatione prædictarum legum adduxerunt Giphanius *in dict. l. cùm mota 6.* Cuiac. *in dict. l. 27. de inofficios.* Sousa *ad tit. de pactis, art. 4.* Fachineus *lib. 1. controuers. cap. 10.* Genoa *in conciliatione legum, pag. 112.* Donel. *lib. 19. comment. cap. 6.* D. Iosephus de Retes *lib. 2. opuscul. sect. 1. cap. 9.* & *sect. 2. cap. 1.* quorum communis sententia placet, quæ distinguit inter filium, qui transactionem fecit, & transactione non seruatâ, querelam intendere potest; & inter eius hæredes, ad quos querela inofficiosi testamenti non præparata transmitti non potest; illis enim etsi transactio non adimpleatur, querela non competit, sed alia actione succurritur pro modo celebratæ transactionis. Primo casu, cùm filius transactionem fecit, procedit textus *in d. l. si instituta 27.* secundo verò textus *in dict. l. cùm mota.*

Tertiò aduersatur textus *in l. siue 28. Cod. de transaction.* vbi postquàm proponitur regula generalis, videlicet transactionem esse seruandam, refertur Sempronium rei vindicationem contra Seium proposuisse; & cùm transactum esset, vt ipse centum daret, & à lite discederetur, Seius transactioni non paruit. Et respondent Imperatores, pristinam rei vindicationem Sempronium intendere posse. Ex qua decisione colligitur, per transactionem veterem actionem sublatam non esse: igitur non rectè asseritur in præsenti textu, per transactionem omnia iura retrò habita cassari. Pro huius textus interpretatione dicendum est, transactione violatâ, seu non seruatâ ex parte vnius ex transigentibus, nouam actionem dari ad eius implementum, si stipulatio adiecta sit ex stipulatu, si verò ex parte vnius transactio adimpleta sit, actionem præscriptis verbis, *l. si pro fundo 33. Cod. de pactis:* sed si pacto tantum inita est transactio, quia actio noua non competit, ex veteri agitur; quo casu procedit textus *in dict. l. siue 28.* vt pro eius interpretatione post Giphanium *ibi*, docet D. Iosephus de Retes *lib. 2. opusc. sect. 2. cap. 1.* 18. INTELLIGITVR L. SIVE 28. C. HOC TIT.

CAPVT II.

[a] Alexander tertius.

STatuimus, vt si super decimis inter vos & aliquam personam ecclesiasticam de assensu Episcopi sui compositio facta fuerit, rata, & inconcussa persistat.

NOTÆ.

1. [a] A*Lexander tertius.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* & post Concilium Lateranense *part. 8. cap. 2.* non tamen constat, cui Prælato missa sit præsens decisio; credo tamen partem esse decisionis sequentis, quæ reperitur *dict. part. 28. cap. 2.* & sic Vvigorniensi, & Oxoniensi Episcopis missam esse.

COMMENTARIVM.

2. EX hoc textu sequens deducitur assertio. *Transactio super decimis cum ecclesiastica persona, & superioris authoritate sustinetur.* Probant textus *in cap. decimas 16. quæst. 7. cap. veniens, hoc tit. cap. venerabili, de confirmatione vtili, cap. suscitata, de in integr. rest. cap. fin. de rer. permut. cap. ex multiplici, de decimis.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, Suarez *de religion. tom. 1. lib. 4. cap. 51.* Balboa *in cap. fin. de pactis, num. 103.* additionator Baldi *in l. de alimentis, Cod. de transaction.* Barbos. *lib. 3. iur. ecclesiastic. cap. 26. §. 4.* Carballo *de vna & altera quarta, 2. part. num. 335.* Moneta *de decimis, cap. 5. num. 113.* Rebuffus *eod. tract. quæst. 13. num. 36.* Fagundez *in præcept. Eccles. de decimis cap. 2. num. 9.* Azor *part. 1. inst. lib. 7. cap. 26. quæst. 5.* Trullench. *de decim. cap. 3. dub. 11. num. 14.* Valeron *de transactionibus, tit. 3. quæst. 6. num. 55.*

Sed in contrarium facit sequens dubitandi ratio. Decimæ ex iuris diuini dispositione soluendæ sunt propriis Parochis, vt probatur ex sacra pagina veteris Testamenti, *Leuitici cap. vlt. Deuteronom. cap. 12. & 14. Exod. cap. 21.* vbi sæpe repetitum legimus hoc præceptum soluendi decimas. In lege gratiæ probatur *ex cap. 23. Matthæi*, in his verbis: *Væ vobis, quia decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam,* 3. TRADITVR DVBITANDI RATIO.

& fidem. Hæc oportuit facere, & illam non omittere. Vbi cùm decimarum ſolutio ipſius Chriſti præconio commendetur, ſignum eſt, ab eo, nouo veluti imperio, eſſe confirmatum hoc præceptum. Ita hæc ſacræ Scripturæ loca acceperuot Eccleſiæ PP. *in cap.*10. 16. *quæſt.*1. *cap.*2. 16. *quæſtion.*2. *cap. nam qui Deo* 16. *quæſt.*4. *cap. tua* 25. *cap. in aliquibus, de decimis, cap.*1. 16. *quæſt.*7. igitur tranſactio, per quam hæc obligatio mutatur, aut tollitur, tanquam iuri diuino contraria, defendi non valet. Augetur hæc difficultas ex eo, nam decimæ iuris ſpiritualis ſunt, ideoque à laicis poſſideri non poſſunt, *cap. prohibemus, de decimus:* ſed tranſactio ſuper re ſpirituali etiam cum ſuperioris authoritate non ſuſtinetur, *cap. quàm pio* 1. *quæſt.*2. *cap. cùm pridem, c. fin. de pactis:* igitur etiam cum ſuperioris aſſenſu tranſactio in hoc caſu ſuſtineri non poterat. Augetur ſecundò hæc difficultas, nam Archiepiſcopos, niſi in caſibus à iure expreſſis *in cap. paſtoralis, de officio ordinar.* non habet iuriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum, ſicut nec Epiſcopi in exemptos, *cap. licet, cap. irrefragabili, de officio ordinar.* igitur Archiepiſcopus, & Epiſcopus in præſenti ſpecie authoritatem tranſactioni præſtare non poterant.

4. Qui transigere possint. Hac dubitandi ratione minimè obſtante vera eſt præſens Alexandri tertij deciſio, ad cuius expoſitionem ſciendum eſt, non omnes tranſigendi facultatem habere, nec de omnibus rebus tranſigi poſſe; plures enim perſonæ tranſigere prohibentur, & cùm tranſactio ſit de genere prohibitorum, omnes tranſigere valebunt, qui naturâ, aut iure non prohibentur. Naturâ tranſigere vetatur furioſis, mente captis, infantibus, *l.* 1. *§. furioſus* 12. *ff. de O. & A.* nemo autem ex eo, quod in morbum incidiſſet, dum ſanæ mentis ſit, tranſigere prohibetur, *l. ſanum* 27. *Cod. hoc tit.* Similiter pupilli tranſigere prohibentur, & procuratores ſine ſpeciali dominorum mandato, *cap. qui ad agendum, de procurator. lib.* 6. *l. iuſiurandum* 17. *§. fin.* cum legibus ſequentibus, *ff. de iureiur.* Valeron *de tranſact. tit.*4. *quæſt.*5. etiamſi liberam habeat agendi facultatem, *l. procurator* 35. *ff. de procurat.* quia agendi, non decidendi facultas illi mandata eſt, *l. tranſactione* 7. *Cod hoc tit.* niſi datos ſit cum ſpeciali mandato ad tranſigendum, *dict. l. iuſiurandum* 17. *§. fin. ff. de iureiur.* aut in rem ſuam, *l. procurator* 55. *ff. de procurat.* ille enim domini loco habetur, *l. ſed ſi* 13. *§.* 1. *ff. de pactis,* & ſic magis in propria cauſa, quàm in aliena tranſigere videtur, *l. qui ſtipendia* 19. *Cod. de procurator.* docent Eguinarius Varo *in l. mandato* 60. *ff. de procurat.* Duaren. *de tranſact. cap.* 1. Vveſemb. *ad eundem tit. num.* 4. Vinius *de tranſact. cap.*3. Bocerus 1. *tom. diſp.* 20. tutores autem, & curatores de lite pupillorum, ſiue minorum tranſigere valent, *l. Lucius* 46. *§. vlt. ff. de adminiſt. tutor. l. ſi pignore* 54. *§. vlt. l. interdum, §* 4. *ff. de furtis,* ſi ius partis obſcurum ſit, aut probationes non ſuppetant, *l. tutor* 35. *ff. de iureiur.* ſed ſi per tranſactionem res immobilis alienanda ſit, decretum iudicis neceſſarium eſt, *l. lex* 22. *Cod. de adminiſt. tutor. l.* 4. *Cod. de prædiis, & aliis rebus.* Quam doctrinam ad defenſores ciuitatum, procuratores fiſci, & ſimiles ſub aliis diſtinctionibus tradunt Vinius, & Bachouius *vbi ſuprà,* Valeron *titul.*4. *quæſt.*1. poſſeſſores etiam maioratus, Eccleſiarum Prælati, ſine debitis ſolennitatibus tranſactionem facere non poſſunt, vt latè docent Fontanella *de pactis nuptialib. clauſ.*7. *gloſ.*3. *part.*13. *num.*16. Molina *de Hiſpanor. primogen. lib.*4. *cap.*9. Solorzan. *de iure Indiar. lib.*1. *epiſt.*14. *num.*57. D. Olea *de ceſſion. iur. tract.*2. *quæſt.*1. *num.*46. Valeron *dict. quæſt.*1. Circa res etiam in tranſactione deducendas ſciendum eſt, tranſigi poſſe de omni actione, ſiue reali, ſiue perſonali, *l. ſi ſuper* 9. *l. ſi pro fundo* 33. *Cod. de tranſaction.* ſiue actio vniuerſalis ſit, *l.*3. *l. controuerſia* 14. *ff. hoc tit. l. vt reſponſum* 15. *Cod. hoc tit.* veluti querela inofficioſi teſtamenti, *l. ſi inſtituta* 27. *ff. de inofficioſ. l. cùm mota* 6. *hoc tit. l.*3. *Cod. hoc tit.* ſiue particularis, etiam ex maleficio proueniens, *l. ſi pro fure* 7. *ff. de condict. furt. l. interdum* 56. *§.* 5. *ff. de furtis,* Valeron *tit.*3. *quæſt.*4. imò etſi præiudicialis ſit, in qua de ſtatu agatur, *l. vlt. Cod. hoc tit.* quam illuſtrant Oſuald. *ad Donel. lib.*24. *comment. cap.*19. *littera I,* Vinius *de tranſaction. cap.*4. nec intereſt, an cauſa in tranſactione comprehenſa ſit ciuilis, an eccleſiaſtica, exceptis cauſis matrimonialibus, *cap. fin. hoc tit.* beneficiali, *cap. conſtitutus, hoc tit.* & ſimilibus. Vnde ſuper cauſa decimali tranſactio admittitur, *cap. ex multiplici, de decimis.*

5. Decimæ de quibus rebus præstentur. Deinde ſciendum eſt, decimas præſtandas eſſe Parochis propriis iuxta diſtinctionem, quam adduximus *in cap. plerique, de pactis:* & præſtandas eſſe de omnibus fructibus, & prouentibus, tam ex prædio, quàm hominis miniſterio productis, *cap. non eſt, cap. nuncios, cap. ex parte* 1. *cap. tua nos, de decimis:* docent de decimis agentes præcipuè Suarez *de decimis cap.*34. Barboſa *de officio Parochi, cap.*28. *§.*1. Vnde debentur decimæ ex grano, ex vino, *cap. quicumque* 26. *quæſt.*7. *cap. non eſt, de decimis:* ex oleo, & omnibus fructibus arborum, & pomis, *cap. decima* 16. *quæſt.*1. *cap. quicumque, cap. omnis* 16. *quæſt.*7. ex leguminibus, *cap. ex multiplici, de decimis:* ex fœno, *c. peruenit, de decimis:* ex prouentibus molendinorum, *cap. ex tranſmiſſa, cap. paſtoralis, de decimis:* ex penſionibus domorum, *cap. paſtoralis, cap. plerique, de pactis:* ex paſcuis, *cap. commiſſum, de decimis:* ex lacte, fœtu, & lana, *cap. peruenit, de decimis:* ex fructibus apum, *cap. nuncios, de decimis:* ex omnibus animalibus, tam ruſticis, quàm vrbanis, *cap. cùm neque, cap. omnes, cap. non eſt, hoc tit.* Rebuffus *de decimis,* Moneta *eodem tract. cap.*4. niſi conſuetudine, ſeu priuilegio aliud introductum ſit, aut inter partes conuentum, vt ſcribentes in hac materia de decimis omnes docent.

6. Traditur ratio decisionis. Ex quibus iam apparet decidendi ratio huius textus; cùm enim ius decimarom minui, mutariqoe poſſit per conſuetudinem, præſcriptionem, & priuilegium, etiam per tranſactionem ritè factam minui, mutarique valebit, & eâ legitimè celebratâ introduci poterit, vt non ex omnibus ſpeciebus, & fructibus decimæ ſoluantur, vt illi, aut illi parocho præſtentur, & certum monaſterium ab earum præſtatione eximatur: nam cùm hoc ius poſitum ſit ſpectans ad priuatam vtilitatem, poterit per tranſactionem remitti; ſed cùm per eam alienatio rerum Eccleſiæ inducatur, neceſſaria eſt cauſæ cognitio, an expediat, vtiliſque ſit Eccleſiæ; & ipſius cauſæ approbatio à ſuperiori fieri debet, *cap. quiſquis* 12. *quæſt.*2. *cap. in venditionibus* 22. *quæſt.*4. vt in aliis alienationibus rerum eccleſiaſticarum obſeruatur. Et ſi talis tranſactio celebratur inter duas eccleſias, vt vni parochiæ perſoluantur, conſenſus Epiſcopi deſideratur, vel Archiepiſcopi, ſi in diœceſi propria ſit, *cap. dilecti,*

de

de decimis : docent Barbos. *de potest Episcop. alleg.* 121. *num.* 13. Valenzuela *consilio* 88. *num.* 35. nisi de decimis præteritis transactio fiat, quia tunc nullius Prælati authoritas desideratur. Valeron *de transact. tit.* 3. *quæst.* 6. *num.* 54. Si verò in transactione agatur de decimis persoluendis laïco virtute priuilegij, aut non soluendis à monachis virtute exemptionis, tunc authoritas Rom. Pontif. desideratur, vt probant Barbos. *dict. alleg.* 121. *num.* 17. Valeron *dict. quæst.* 6. *num.* 60.

7. DISSOLVITUR DUBITANDI RATIO.

Nec obstat dubitandi ratio suprà expensa, pro cuius solutione sciendum est ex communi Doctorum sententia, in decimis duo esse consideranda, videlicet obligationem alendi ministros Ecclesiæ, quotæ, seu partis decimarum. Quoad obligationem alendi ministros ex decimis, ipsæ debentur à lege naturali, diuina, & ecclesiastica: quoad quotam verò, seu quantitatem debitam, decimæ proueniunt à iure Ecclesiastico, vt docent Suarez *de Religione tom* 2. *dict. tract. de decimis*, *cap.* 9. *num.* 10. Couarr. *lib.* 1. *variar. cap.* 17. *num* 2. Azor *part* 1. *instit. lib.* 7. *cap* 22. Fagundez *in quinque præcepta*, *lib.* 1. *cap.* 1. Lessius *de iust. lib.* 2. *cap.* 39. *dub.* 1. Gutierrez *lib.* 2. *canonic. cap.* 2. *num.* 9. Barbosa *de officio Parochi cap.* 28. Hunnius *in encycloped. tit. de decimis*, *cap.* 1. Vnde consuetudo, priuilegium, & transactio in decimarum materia locum habent, cùm circa ea, quæ sunt iuris positiui, consuetudo, priuilegium, & transactio dari valeant: quare accedente iustâ causâ, & adstante superioris licentiâ, rectè per transactionem ius decimarum minui, mutarique potest. Nec refragatur primum augmentum eiusdem dubitandi rationis; nam post Abbatem, Butrium, & Ostiensem in præsenti illis satisfaciunt Suarez *de decimis dict. cap.* 51. Balboa *in cap. fin. de pactis*, discrimen constituendo inter eum casum, in quo in transactione aliquid intercedit temporale; & inter eum, in quo nihil temporale datur, sed tantùm aliquid remittitur de principali lite, aut aliud datur æquè spirituale. Primo casu transactio improbatur, ex iuribus suprà adductis; secundo verò sustinetur. Discrimis ratio in eo consistit, quia in primo casu transactio simoniæ labem continet; in secundo verò cùm nihil intercedat temporale, nulla simoniæ labes dari potest: in hoc casu procedit noster textus, vt supradicti Doctores docent. Nec etiam augmentum secundum difficultatis aduersatur, quia vt suprà pro ratione decidendi dixi, cùm transactio super decimis celebratur inter personas Archiepiscopo Immediatè subiectas, quia eorum Ecclesiæ, siue monasteria extant in ipsa diœcesi Archiepiscopali, quia eorum immediatus superior Archiepiscopus est, illius authoritas desideratur: at verò si inter personas, & Ecclesias suffraganeorum transactio fiat, non Archiepiscopi, sed proprij Episcopi consensus expectatur: vnde iuxta proprios, & peculiares casus exaudienda est præsens Alexandri decisio.

8. Primò huic decisioni Alexandri III. opponitur textus *in cap. venerabilis* 8. *de confirmatione vtili*, in illis verbis: *Super quibusdam decimis mediante Albanensi Episcopo, tunc Apostolica Sedis Legato, amicabilis compositio interuenit; expressè adiecto, quod quantò citius eam authoritate Apostolica confirmari contingeret, statim deberet executioni mandari.* Ex quibus apertè constat, in transactione super decimis facta necessariam esse Pontificis confirmationem, & per consequens non sufficere Episcopi authoritatem, vt in nostro textu docetur. Pro cuius textus interpretatione sciendum est, in eo tractari de transactione facta inter Episcopum ex vna parte, & Regem, Barones, & Milites Cypri ex alia, vt ex eius epigraphe constat, & notauit Innocentius Cironius in quinta collectione ad ipsum textum: quare cùm transactio super decimis in eo textu facta esset inter personam ecclesiasticam, & laicos, non verò inter ecclesiasticas personas ex vtraque parte, vt in nostro textu; ideo non sufficit authoritas Episcopi, sed Pontificis licentia desideratur: docet P. Suarez *vbi suprà*, *lib.* 4. *de decimis*, *cap.* 51. Valeron *de transf. tit.* 3. *quæst.* 6, *numer.* 57.

INTELLIGITUR CAP VENERABILIS 8 DE CONFIRM. VTIL.

In eandem partem, & aduersùs ipsam decisionem expendo textum *in cap. veniens, hoc tit.* in illis verbis: *Apostolica auctoritate.* Ex quibus apertè liquet, etiam in transactione inter personas ecclesiasticas facta, Pontificis confirmationem, & auctoritatem desiderari: igitur non rectè asseruimus, in transactione inter ecclesiasticas personas facta Episcopi tantùm consensum desiderari. Huic difficultati vt satisfaciat Barbosa *de iure ecclesiastico lib.* 1. *cap.* 26. §. 4. *num.* 25. asserit, in eo textu Apostolicam auctoritatem desiderari, quia agebatur de re magni momenti, videlicet remissione magnæ partis decimarum; tunc enim ipsa supponit necessariam esse Pontificis confirmationem. Alio modo difficultatem soluere intendit Suarez *vbi suprà*, asserendo, quod cùm transactio super decimis cum laicis fit, Episcopi licentia, seu authoritas non sufficit. Vnde cùm in transactione, de qua in eo textu, ageretur vt coloni laici decimas non soluerent Ecclesiæ Parochiali, à qua sacramenta suscipiebant, ideo necessaria fuit Romani Pontificis auctoritas. Sed nec hæc solutio P. Suarez defendi valet, nam transactio in eo textu celebrata fuit inter Rectorem Ecclesiæ, & monachos, & sic inter personas ecclesiasticas: vnde licèt ex ea coloni eximerentur à solutione decimarum Parocho proprio facienda; non tamen ideo inter laicos facta dicetur. His ergo solutionibus omissis existimo, textum illum procedere in transactione sine causa, & solennitate facta per modum priuilegij, aut exemptionis à solutione decimarum; & cùm priuilegium non soluendi decimas tantùm R.P. concedere possit, *cap. à nobis*, *cap. ex parte* 10. *cap. ad audientiam* 12. *cap. pen. de decimis*, *cap. si de terra* 6. *cap. accedentibus* 15. *cap. dudum* 31. *de priuileg.* plures relati à Barbosa *de officio Parochi cap.* 28. § 3. *num.* 12. ideo in ea specie Rom. Pontificis auctoritas intercessit.

9. EXPONITUR CAP. VENIENS, HOC TIT.

CAPVT III.

Idem [a] *Dulmensi Episcopo.*

Contingit interdum, quod licèt [b] Abbas, vel Prior alicuius conuentualis Ecclesiæ cùm ecclesiastica, vel sæculari persona super his, de quibus inter eos controuersia vertitur, coram delegato, vel ordinario iudice transigat, Capitulum tamen eandem transactionem nititur reuocare. Vnde quia nos consulere voluisti, tibi respondemus, quod si Abbas, vel Prior à Capitulo suo de ratihabitione litteras habuerit, transactionem, quam fecit (si fuerit aliquot [c] annis seruata) Capitulum, ac si consenserit in eam, non poterit reuocare.

NOTÆ.

1. a *Dvlmensi.*] Ita etiam habetur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.3.* & post Concil. Lateran. *part.28. cap.5.* Pro huius inscriptionis, & aliarum expositione, vbi mentio fit Dulmensis Ecclesiæ, sciendum est, in insula Lindisfarnensi, inter Angliam, & Scotiam, fuisse olim monasterium percelebre Ordinis D. Benedicti, cuius Prælatus simul Abbas monasterij, & Archiepiscopus Lindisfarnensis erat: durauit hoc monasterium vsque ad annum 634. tunc enim maiori illius insulæ parte à Vandalis occupatâ, monachi migrarunt in Dunelmiam, vbi etiam Abbas simul Episcopus erat; frequenter enim illis temporibus reperiebantur Ecclesiæ Cathedrales in monasteriis, vbi monachi simul canonici erant, & eorum Prælatus Abbas & Episcopus, vt refert Yepes *tomo 1. Chron. D. Benedicti, anno 563. cap.1. & tom.2. anno 695. cap. fin. & tom.5. anno 995. cap. vnico*, vbi latè historiam huius monasterij prosequitur Tamayo *tom.1. martyrolog. Hispan. die 22. Martij, pag.390.* Episcopus ergo in eo monasterio Abbatis officium exercebat; Prior verò eiusdem regebat monasterium, seu monachos, & in Capitulo præerat adeo absolutè, vt monachi inconsulto Episcopo simul & Abbate, cum assensu Prioris prædia, possessionesque alienabant. Vnde conquestus fuit Episcopus, & simul Abbas ipsius monasterij coram Innocentio III. istorum, & similium excessuum. Et Innocentius III. in epistola missa Priori, & monachis Dulmensibus in hunc modum rescripsit: *Sanè cùm venerabilis frater noster N. Dulmensis Episcopus inter vos vices gerat Abbatis, neque ei nocere debeat quod Episcopali præemineat dignitate, in his eius est a vobis requirendus assensus, quæ præter Abbatis assensum vobis agere non liceret. Ea propter authoritate præsentium districtius inhibemus, nec præter conniuentiam eius vicem super hoc gerentis Abbatis Ecclesias assignare, alienare possessiones, vel conficere super alienationibus instrumenta, Priores instituere, vel ministros, & alia qualibet, in quibus Abbatis esset necessarius assensus, attentare aliquid præsumatis contra consuetudinem regularem.* Facit textus in *cap. causam 9. de iudiciis.*

2. b *Prior, vel Abbas.*] Hæc verba ita disiunctiuè possunt referri ad monasterium Dulmense, cùm in eo, tam Prioris, quàm Abbatis consensus in transactione litis desideratur, *dict. cap. causam 9.* Vnde hæc verba sunt accipienda de illis monasteriis, vbi Prælatus, vel Prior, vel Abbas est.

3. c *Aliquot annis.*] Obseruantia enim diuturna transactionis plurimùm ad eius valorem facit. Cyriacus *lib. 1. controu.3. à num.40. & controu.5. num.122.* Faber *in suo Codice, tit. de oblig. & action. diffinit. 7.* Tondutus *tomo 1. qq. benefic. cap.61. num.12.* & ex ipsa obseruantia rectam interpretationem transactio accipit. Tondutus *suprà, cap.39.* Barb. *voto 52. à numero 40.* Solorzanus *de iure Ind. tom.1. lib.2. cap.24. num.88.* Ciarlinius *controu. 106. num. 91.* sicut obseruantia contraria per legitimum tempus transactionem destruit. Valeron *de transact. tit.6. quæst.3. numer.32.*

COMMENTARIVM.

Ex hoc texto communiter deducitur, *Transactionem factam à Prælato editis, vel exhibitis ratihabitionis litteris sui Capituli, si aliquod tempus elapsum sit, à Capitulo non posse infirmari.* Ita docent P. Gregor. *lib.3. partit. tit. 3. cap.6.* Carballo *in cap. Raynuntius, 2. part. num. 348.* Barbosa *lib.2. voto 76.* quæ doctrina difficilis videtur, si animaduertamus, ratihabitionem consensui, & mandato comparari, *cap. ratihabitio, cum vulgatis, de regulis iuris in 6.* sed si Prælatus cum consensu Capituli alienationem fecerit, statim alienatio vires habet, *cap.1. de his, quæ fiunt à Prælat.* ergo etiam in præsenti exhibitis ratihabitionis litteris transactio defendi debebat. Deinde, nam alienatio à principio inualida, ex postfacto per ratihabitionem redditur valida, *cap.3. de pactis*, vbi dixi: igitur si litteris suis Capitulum transactioni consensit, statim firma debebat esse transactio, absque eo, quod tempus elaberetur. Sed adhuc defendenda est hæc decisio, cuius ratio ex eo prouenit; nam cùm ad alienationem rei Ecclesiæ requiratur consensus, seu collaudatio Capituli, *cap.1. de his, quæ fiunt à Prælat.* & per litteras ratihabitionis non constaret sufficienter de consensu, & collaudatione Capituli, ideo desideratur alicuius temporis lapsus, vt per ratihabitionem præcedentem, & taciturnitatem subsequentem approbata censeatur transactio à Prælato facta, vt docet Cironius *ad nostrum tit.* Nec obstat quod de ratihabitione dicebamus; nam licèt ratihabitio mandato comparetur, non tamen ipsa per se antecedens inducit expressum, & deliberatum consensum, vt desideratur ad alienationem rerum Ecclesiæ: quare in præsenti casu non sufficit ratihabitio præcedens, sed desideratur alia inducta, & præsumpta ex taciturnitate. Et sic reiicienda est negatio, quam retinent Ant. Augustinus, & Cironius *in præsenti.* Nec etiam augmentum difficultatis aduersatur; 4.

nam

nam discrimen constituendum est inter ratihabitionem subseqnentem, & præcedentem. Per subsequentem ratihabitionem, cùm iam causa examinata sit, & cognita, firmatur alienatio rei Ecclesiæ: at verò per præcedentem, adhuc non cognirà causâ alienarionis, & transactionis, non ita firmatur, vt docent Abbas, & Butrius *in præsenti.*

CAPVT IV.

Idem [a] *Abbati de Stra. & Priori S.Eusebij.*

COnstitutus in nostra præsentia G. Clericus suâ nobis assertione monstrauit, quod cùm inter ipsum, & A. Clericum super capella de Srratiis controuersia emersisser, randem per transactionem sopira fuit: & licèt hinc inde fide [b] præstitâ firmara fuisset, eam tamen præfatus A. seruare recusat. Quia igitur huiusmodi rransactiones speciem continent simoniæ, mandamus quarenus reuocara rransactione in irritum, causam audiatis.

NOTÆ.

a IDem.] Ita eriam legitur post Concilium Lateranense sub Alexandro III. *part.* 28. *cap.* 6. in prima autem collectione, *sub hoc tit.cap.*4. legitur: *Idem Abbati de Stradefor. & Priori S.Ensebÿ:* sed legendum est, *Abbati de Streflut*, siue *Strataflorida, & Priori S. Ensebÿ*; quæ monasteria sunt in Anglia Ordinis Cisterciensis, vt refert illustrissimus Mantique *tom.*2. *annal. Cistert. cap.* 10. *num.* 3. quomodo etiam corrigenda est inscriptio rextus *in cap. veniens*, *hoc tit.*

b *Fide præstita.*] Quatenus fides differat à iuramento, diccinus *in cap. ad aures* 3. *de his quæ vi.*

CAPVT V.

Idem [a] *Carnotensi Episcopo.*

DE cætero noueris, quod cùm aliquis, ad extraordinarium iudicem litteris impetratis, cum aduersario suo componit, postmodùm in Ecclesia, de qua agitur, ius aliquod habiturus; si compositio non estiuri contraria, non est à loci Episcopo aliquatenus reprobanda. Sed census absque Episcopali authoritate, cui præest [b] Ecclesiæ, super hoc sub hoc prætextu solutus, vitam eius, qui soluerit, non excedit.

NOTÆ.

1. a CArnot.] Ita legitur in prima collectinne, *sub hoc tit. cap.* 5. & *in cap.* 9. *de censib. in ead. collect.* & post Concil. Later. sub Alexandro III. *part.*28. *cap.*10. Sed in prima collectione adiicitur, textum hunc partem esse alterius decisionis, quæ incipit: *Nos cùm in eminenti*; quæ reperitur *in cap.* 36. *de appellationibus*, *in* 1. *collect.* & *in cap.* 3. *de iudiciis*, *in eadem collect.* in quibus epigraphe ita Concipitur: *Alexander III. Cantuariensi Archiepiscopo.* Vnde & hîc corrigenda est inscriptio in hunc modum: *Idem Cantuariensi Archiepiscopo*; de qua Ecclesia egi *in cap.* 2. *de rescriptis.*

2. b *Ecclesia, cui præest.*] Ex his verbis aliqui deducunt, pensionem in transactione super beneficio impositam auctoritate Episcopi in successorem transire, eumque teneri illam soluere; at verò pensionem impositam sententiâ iudicis delegati, non transire ad successorem, sed morte soluentis finiri: ita docent Gambara *de officio Legati lib.*6.*anno* 385. Azor 2.*part.instit.lib.*8.*cap.*6.*quæst.*1. Bonac. *de simonia quæst.*4.§.15. *num.*9. plures relati à Garcia 1.*part. de beneficiis*, *cap.*5. *num.*334. quos nouissimè sequitur Gibalinus *de simonia quæst.*20. *in fin. num.*7. Pro quorum sententia faciunt textus *in cap. veniens*, *hoc tit. cap. præterea* 8.*cap. cùm clerici*, *de censibus*, *cap. auaritiæ* 10. *de præbendis*, *lib.* 6. vbi probari videtur, auctoritate superioris reddi Ecclesiam censualem posse, & onus pensionis in successores transire. Sed contrariam sententiam, videlicet accedente Episcopi auctoritate non posse Ecclesiam reddi censualem, nec pensionem in perpetuum imponi, defendunt *in cap.*3. *de collusione deteg.* Innocentius Hostiensis *num.* 2. Antonius *num.* 5. Panormitan. *in cap. prohibemus*, *num.* 2. & 9. *de censib.* Felinus *in cap. ad audientiam*, *num.*2. *de rescriptis*: Gigas *de pensionibus*, *quæst.* 6. *num.* 2. & 4. Rebuffus *de pacificis*, *a num.* 106. Corrasius *de sacerdotio*, 1. *part.cap.* 4. Mandosius *de signatura gratia, verbo Papa*, Couarruuias *in cap. quamuis*, 1. *part.* § 6. *num. vlt. de pactis in* 6. Gomezius *in compendio vtriusque signaturæ*, *pag.* 350. Redoanus *de simonia*, 2. *part. cap.* 21. *num.* 32. & 36. Lotherius *de re beneficiaria lib.* 1. *quæst.* 35. *num.* 2. & 25. Garcia *dict. cap.* 5. *num.* 330. Valensis *de benefic. lib.*4. *tit.*2. *num.*8. Carballo *in cap. Raynuntius*, 2.*part. num.* 331. *de testamentis.*

Pro huius controuersiæ resolutione sciendum est, pensionem ex iusta causa, & authoritate superioris, vel imponi beneficio ipsi, vel beneficiario: si imponitur beneficio, seu Ecclesiæ, vbi beneficium est, constituitur onus reale, & transit vnà cum beneficio in successorem: hanc autem ideo Episcopus, & alij inferiores Prælati non possunt imponere, quia beneficium censuale cum diminutione conferretur, quod iure prohibitum 3. SENTENTIA NEGATIVA AMPLECTITVR.

FFff 4 est,

est, *cap. vlt. 1. quæst. 3. cap. maioribus* 8. *cap. dilecto* 25. *cap. vacante* 26. *cap. dum causa* 36. *de præbend. cap. vnico, vt ecclesiastica beneficia*: etiam ex regula textus *in cap. scientes* 3. *cap. prohibemus* 7. *de censibus, Clement.* 1. *vers. Causam, de supplend. neglig.* quibus receptum est, ne Episcopi, vel inferiores Prælati possint in beneficiis nouas pensiones imponere, vel veteres augere, vt *in cap. veniens* 8. *hoc tit.* Si verò pensio imponitur beneficio, tunc personæ imponitur, & personam possessoris non egreditur; quare quia tunc Ecclesia non redditur censualis, & cessant prædicti iuris prohibitiones, ex causa legitima, potest Episcopus tales pensiones, vel census imponere, vt eleganter docet Pontifex *in cap. nisi* 21. *de præbend. cap. veniens* 8. *hoc tit. dict. cap. vnic. in fin. vt ecclesiastica*; quo casu procedunt textus *in cap. cùm venissent, de restit. spoliator. cap. cùm clerici* 11. *de censibus, cap. audiuimus* 3. *de collus.* vbi glossa verbo *Pensionem*, notat pensionem ita auctoritate Episcopi debere imponi, vt vitam beneficiarij non excedat. Nec pro contraria sententia faciunt textus suprà citati. Et primò illis non suffragatur noster textus; nam omissis variis interpretationibus relatis à Garcia *vbi suprà, num.* 338. Lotherio *de re beneficiaria quæst.* 35. *num.* 25. Azor *dict. quæst.* 1. respondendum est, in hoc textu auctoritate tantùm delegati fuisse transactionem factam, vt ex ea vni ex litigantibus certa pensio solueretur: quam transactionem seruare debere Episcopum ordinarium loci iubet Alexander, nisi sit iuri contraria, idest aut damnosa Ecclesiæ, vt plerumque transactiones esse solent, vt in specie textus *in cap. sacrosancta* 51. *de elect. cap. si quando* 8. *de officio deleg. cap. accepimus, cap. cùm clerici* 6. *de pactis*; aut nisi facta dicatur per collusionem, *dict. cap. audiuimus* 3. potest enim iudex delegatus pro bono pacis, & concordiæ vni ex litigantibus beneficium assignare, alij verò certam pensionem in eo constituere, *dict. cap. nisi* 21. *de præbendis*. Ex verbis verò relatis non deducitur, rectè cum Episcopi auctoritate constitui posse pensionem, quæ personam possessoris egrediatur. Nec etiam facit pro contraria sententia textus *in cap. veniens, hoc tit.* ex quo potiùs contrarium deducitur, videlicet, auctoritatem Pontificis desiderari in pensione in perpetuum imponenda, vt probaui *in cap. 2. hoc tit.* Nec tandem pro contraria sententia faciunt textus *in dict. cap. præterea, cap. clerici, de censibus, cap. auaritiæ* 10 *de præbendis*; in quibus innui videtur, interueniente tantùm Episcopi auctoritate posse clericos Ecclesias suas pensionibus onerare, etiam à successoribus soluendis. Nam textus illi accipiendi sunt non de pensionibus super beneficiis ex causa transactionis imponendis, sed de censibus ex alia iusta causa ab Ecclesiis exigendis, quos possessores earum cum auctoritate Episcopi imponere poterant ante Concilium Lateranense sub ipso Alexandro III. celebratum, de quo *in cap. prohibemus* 7. *de censibus.* Quare supradicti textus referendi sunt ad priora tempora ipsius Alexandri, videlicet ante Concil. Lateran.

CAPVT VI.

Idem *venerabilibus fratribus R.* [a] *Eboracen. Archiepiscopo, Ap. Sedis Legato, & R. Vvigor. Episcopo.*

EX litteris vestræ fr. accepimus, quod cùm olim inter R. & A. clericos super Ecclesia de Ministra, & Capella de Torhec ad eandem Ecclesiam pertinente coram te, frater Episcope, qui iudex fueras delegatus [b] auctoritate G. qui tunc eidem A. [c] patrocinabatur in causa, & testis inscriptus fuerat, transactio iam pridem facta fuisset; post transactionem idem G. veniens ad præsentiam nostram, & se mentiens clericum, cùm nondum esset [d] tonsuratus in clericum, ad Dunhelmum Episcopum, & Decanum Eboracen. si bene meminimus, super Ecclesiam eandem, & Capellam, tacitâ veritate de transactione, ipse G. litteras [e] nostras impetrauit. Cùm autem idem G. & responsales prædicti R. in nostra deinde præsentia fuissent constituti, nos ex litteris vestris veritatem super his cognoscentes, & attendentes etiam, quomodo præfatus G. non inficiabatur, se transactioni interfuisse, & nondum fuisset tonsuratus, cùm litteras ipsas [f] obtinuit; ei super præscripta Ecclesia, & Capella auctoritate Apostolicâ silentium imponimus, & [g] memoratum R. ab eius impetitione duximus absoluendum.

NOTÆ.

1. a R. *Eboracensi.*] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 6. ex qua supplenda est inscriptio, quæ reperitur in hoc Raymundi corpore. Rogerius Archiepiscopus Eboracensis successit Guillelmo, cùm esset Regis Henrici familiaris, & fuit trigesimus Archiepiscopus eiusdem Ecclesiæ, vt refert Vergilius *lib.* 12. *histor. Angliæ, in fin. pag.* 207. Fuit Legatus in Anglia, quia licèt in eo Regno mitterentur Archiepiscopi Cantuarienses vt Legati, semper; tamen Henricus secundus anno 1164. petiit ab Alexandro III. in odium S. Thomæ Cantuariensis, vt legationis munere fungeretur Archiepiscopus Eboracensis; quod vt Pontifex Regi indulgeret, clausulam adiecit, ne in diœcesim, vel Archiepiscopum Cantuariensem vllum ius Eboracensis vindicaret, vt refert Baronius *tom.* 12. *anno* 1164. ideo in præsenti Rogerius dicitur Legatus. De

Ecclesiis Cantuariensi, & Vvigorniensi egi *in c.1. de rescript. cap. nosti 9. de electione.*

2. b *Authoritate.*] Idest eo præsente, approbante, & formam transactionis dictante; nam auctorem esse, aut auctoritatem præstare dicitur ille, qui probat id, quod agitur, *l.3. ff. de auctorit. tutor.* Hincque cùm Imperatore in Senatu orationem faciente Senatus statuebat, Imperatorem præstare auctoritatem Senatui dicebatur, *l. cùm hic 32. ff. de donation. inter, l.5. Cod. de excusat. tutor. l.1. Cod. de petit. hæredit. l.5. de Magistratibus conueniend.* notarunt Brissonius *de V. S. verb. Auctoritas*, Iacobus Gutberus *lib.1. de officiis dom. cap.30.* Quare quis suadente, proponente, & dictante Guillelmo transactio in præsenti facta fuit, auctoritatem illi præstitisse dicitur, & eum auctorem fuisse.

3. c *Patrocinabatur in causa.*] Et sic tanquam aduocatus asserendo prædictam Ecclesiam ad suum clientulum spectare, renonciauit iuri, si quod habebat ad ipsam Ecclesiam, argumento textus *in l.vlt. ff. de inofficios. testam. l.5. § aduocatum, ff. de his, quæ vt indignis*, si scienter id faciebat, *l. inter, ff. de R. V.* Cuiac. *ad Digesta, in l.si pars 10. §.1. ff. de inoffi ios. test.* & *in dict. l.5. §. qui accusauit, ff. de his, quæ vt indignis*, Amaya *ad tit. Cod. de delator. lib.10. num.20.* Donellus *lib.16. comment. 6. cap.6.* Robertus *lib.4. animaduers. c.14.* Neque obstat, iniquum esse, officium suum cuilibet esse damnosum, *l. sed & quo, §. sed si quis, ff. quemadm. testam.* Vnde testis, qui rogatus signauit testamentum, postea petere rem potest, quam eo præsente testator vt propriam legauit, *l. Gaius Seius, ff. de pignorat. action. l. Titia 34. §. Lucio, ff. de legat.2.* igitur siue Guillelmus in præsenti vt aduocatus adesset, vel vt testis instrumento transactionis subscripsisset, non ideo repellendus erat à iure, si quod habebat ad ipsam Ecclesiam; præcipuè cùm non omnis, qui præsens tacet, actui consentire videatur, *l. qui vas, §. vetare, ff. de furtis, l.1. §. voluntatem, l. quæ dotis, ff. soluto matrim. l.1. §. scientia, ff. de tributor. l. qui tacet, ff. de R. I.* maximè in amissione rei propriæ, *l. quidam 12. ff. de euictionibus, l. si quis vi, §. de differentia, ff. de adquir. poss.* Huic difficultati satisfaciendum est ex communi Interpretum sententia, qui discrimen constituunt inter officium voluntarium, & necessarium; qui enim officium voluntarium suscipit, vt patrocinium alicuius, amittit ius, quod habebat ad ipsam rem, dum affirmat, eam sui clientuli esse, *dict. l.5. §. sicut qui putant*; liberum enim est aduocato causam suscipere, vel non: si verò officium sit necessarium, quod quis siue velit, siue nolit, exequi debet, vt tutelæ, *l. nec-non, ff. de tutor. l.1. ff. de administr. tutor.* non officit illi officium, quia non sponte illud suscepit: quare tutor causam in iudicio agendo nomine pupilli, non priuatur iure sibi competente, *l. tutor 22. ff. de his, quæ vt indign. l. cùm quid, Cod. de administr. tutor. §. tutor, Instit. de inofficios.* Amaya *vbi suprà, num.10.* Similiter iudex alienationi auctoritatem præstando, non ideo priuatur iure suo. Robertus *dict. cap. 14.* & tunc verum est, officium suum nemini damnosum esse debere. Neque obstat textus *in dict. l. Gaius*; nam procedit in teste, qui interfuit vltimo elogio, non verò contractui inter viuos; testis enim, qui signauit testamentum, signauit quod forsan ignorabat, cùm non omne testamentum coram testibus legeretur: at verò subscribens contractui, aut transactioni, vbi omnia percalluit, dispositionem audiuit, & conditiones obseruauit, censetur ita consentire, vt si quod ius ad rem habeat, amittat.

4. d *Tonsuratus.*] Et sic incapax beneficij ecclesiastici: inter alios enim effectus, quos confert prima tonsura, primus, præcipuusque est, vt tonsuratus possit obtinere beneficium Ecclesiasticum. Trident. *sess.23. de reformat. cap.6.* docent Sausay *in Panoplia cleric. 2 part. lib.6. axiomat.5.* Garcia *de benefic. 1. part. cap.2 num.28. & 7. part. cap.2. num.10.* Barb. *lib.1. iuris ecclesiast. cap.38. num.45. & cap.39. num. 16.* Etiam obtinere potest capellaniam, in cuius fundatione vocatur à testatore clericus, vel ordinatus, vt resoluunt Zeuallos *practicar. qq.q. 24. in fin.* Auendaño *in l. 29. Tauri, glos.3. num 9.* Barbos. *de potest. Episcopor. 2. part. alleg.2. num.7.*

5. e *Litteras nostras.*] Aut iustitiæ, aut gratiæ, vt vult Hostiensis *in præsenti.* Si impetrauit litteras ad iudices delegatos, vt prædictam Ecclesiam, super qua compositio præcesserat, sibi adiudicarent, sunt litteræ iustitiæ: si verò asserendo Ecclesiam illam vacare, quia per illicitam transactionem occupata erat ab A. & sic illam sibi conferri postulando, tunc litteræ gratiæ erant. Vtroque casu potest accipi præsens decisio, & neutro ex illis admittendus Guillelmus. Non primo, ex ratione suprà tradita, videlicet quia transactioni auctoritatem præstando, vt aduocatus videtur renunciasse iuri, si quod habebat ad ipsam rem: non secundo, quia turpitudinem propriam allegabat, cùm ipse auctoritatem præberet transactioni, & eam vt simoniacam arguebat: quo casu audiendus non erat, ex vulgari principio, quo docetur, allegantem turpitudinem propriam, non esse audiendum, *l. post mortem 28. ff. de adoption. l. cùm profitear 3. Cod. de reuocand. l. transactiones 30. Cod. de transaction.*

6. f *Obtinuit.*] Et sic licèt postea tonsurâ Initiaretur, admittendus non erat, *cap. cùm adeo, de rescript. cap. si eo 9. eod. tit. in 6.* quia qualitas requisita certo tempore, etiam postea superueniens, nihil operatur. Gutierrez *consil.2.* Viuianus *de iurepatronatus lib.6. cap.7. num. 15.* Gratianus *disceptat. tomo 1. cap.133.* Gonzalez *ad regul.8. glos.5. num.24.* Diana *part.4. tract.4. resolut.227.*

7. g *Memoratum R.*] Ex his verbis deducitur, transactionem, seu compositionem ita factam fuisse, vt Ecclesia remaneret penes R. non penes A. cui Guillelmus patrocinabatur. Etiam ex eis colligitur G. litteras iustitiæ impetrasse contra dictum R. cùm per eas illum impeteret.

CAPVT VII.

[a] Idem.

SVper eo quod quæsiuisti, vtrum de ecclesiastico beneficio in litigium deducto possit fieri transactio, tale damus, sicut iam pridem, si bene meminimus, alij non absimile dedimus, [b] responsum. Quoniam secundùm formam à canonibus in aliis transactionibus

actionibus adſcriptam, ſuper re ſacra, vel religioſa tranſigi minimè poteſt; etenim res ſacræ vt poſſideantur, aliquo dato, vel retento, vel promiſſo, ſpeciem habere credimus ſimoniæ: aliàs autem gratis, & amicabiliter inter ſe litigantes componere, ſacris canonibus nequaquam dicemus obuiare.

NOTÆ.

1. a *IDem.*] Id eſt Alexander III. illi enim tribuitur textus iſte in ſecunda collectione, *ſub hoc titulo cap.* 1. non tamen conſtat, cui Prælato Pontifex in eo reſcribat, quia tantùm hîc compilatur pars deciſionis, cuius principium aliunde eſt.

b *Reſponſum.*] Quod, ni fallor, extat *in cap.* 3. *de colluſ. deteg.*

CAPVT VIII.

Idem [a] *Abbati de Straupho, & Priori de Phepi.*

VEniens ad Apoſtolicæ Sedis clementiam dilectus f. noſter Magiſter Vv. de Flauilla, ſuâ nobis inſinuatione monſtrauit, quod monachi maioris [b] monaſterij terras in parochia Sanctæ Mariæ de Martinon [c] excolant, & ab eadem Eccleſia [d] coloni eorum omnia eccleſiaſtica, tam e neceſſaria, quàm voluntaria ſuſcipiunt ſacramenta; & tamen eidem Eccleſiæ ſuas à canonibus ſacris conſtitutas decimas contradicunt ſoluere: ſed de frugibus tertiam partem ſoluunt ei, & duas ſibi retinere præſumunt; de reliquis autem minutis [f] decimis, vt pote nutrimentis animalium, & fructibus hortorum, nihil penitus præſtare non erubeſcunt; arbitrantur autem ob hoc ſeſe tueri cuiuſdam tranſactionis pactione inter præfatos monachos, & quendam ſacerdotem memorati Vv. prædeceſſorem factâ, ita videlicet, quod de duabus [g] carrucatis terræ, quas in dominio ſuo monachi tenent, tertiam dumtaxat partem decimarum exſoluere debeant, reliquas ſibi retinendo. Quod fit, vt inde occaſionem ſumentes malignandi, prædia ex agricolarum [h] defectu ad eos deuoluta monachi in ſuum magis aſtutè, quàm prouidè dominium conuertant; & quatuor, vel fortè plures carrucatas duabus aggregant; non tamen aliter decimas præſtantes de illis, quàm priùs de duabus præſtitiſſent, cùm ſecundùm compoſitionis tenorem, integras de illis decimationes ſoluere tenerentur. Quoniam igitur nos conuenit Eccleſiis prouidere, ne ſua debeant iura cuilibet deperire: f. v. per A. ſ. mandamus, quatenus cùm exinde fueritis requiſiti, vtraque parte ante præſentiam veſtram conuocatâ, rei veritatem diligentiùs inquiratis, & niſi priuilegium Apoſtolicæ Sedis ſibi ſuper hoc indultum coram vobis præfati monachi palam produxerint, vel niſi tranſactionem præſcriptam [i] Apoſtolicâ auctoritate confirmatam eſſe docuerint, cùm alioquin inter perſonas potiùs, quàm inter [k] Eccleſias facta videatur, nec pacta inter alios acta aliis obeſſe patiamur, omni dilatione, & ap. rem. præfatos monachos, & agricolas decimationes ex quibuſlibet rebus deuenientes ex integro abſque diminutione Eccleſiæ S. Mariæ de Marturen, iugi præſtatione ſingulis annis præſtare, & eorum, quæ illicitè detinuerint, iuſtam æſtimationem reſtituere cum omni diſtrictione compellatis. Quod ſi diſcretioni veſtræ, ſecundùm ea, quæ proponuntur nobis, in iudicio viſum fuerit, præfatos monachos non niſi ad tertiæ partis decimationum præſtationem ſecundùm iuſtitiam vrgeri poſſe; tunc omnium eorum, quæ canones decimanda decreuerint, ap. rem. ſæpedictos monachos tertiam partem Eccleſiæ iamdictæ auctoritate Ap. in decimas præſtare cogatis.

NOTÆ.

1. a *ABbati de Straupho.*] Ita legitur in hac ſexta collectione, in ſecunda autem, *ſub hoc tit. cap.* 3. legitur *Abbati de Stamphori, & Priori de Eſtuili*: & etiam poſt Concilium Lateran. ſub Alex. III. *part.* 48. *cap.* 1. Sed legendum eſt, Abbati *de Streſlut*, ſiue *Strata Florida, & Priori S. Euſeby*, vt iam notaui circa epigraphen textus *in cap. conſtitutus, hoc tit.*

b *Maioris monaſtery.*] Claræuallis videlicet, de quo egi *in cap.* 14. *de offic. delegati.*

c *Excolant.*] Non propriis manibus, aut expenſis, ſed per colonos; quia ſi propriis manibus excolerent, decimas ſoluere non tenerentur, *cap. queſti, cap. decimas* 16. *quaeſt.* 1. Concil. Lateranenſe ſub Alexand. III. ibi: *Statuimus, vt monaſteria ex ſuis prædiis nullo modo decimas ſoluere cogantur.* Olim enim monachi, præcipuè Ciſtercienſes, agros propriis manibus excolebant, *cap. cauenda* 10. *quaeſt.* 3. & tunc certum eſt, exemptos eſſe à decimarum ſolutione, *cap. ex parte, cap. nuper*, cum aliis, *de decimis.* 2.

d *Colonos.*]

d *Colonos.*] Quibus conduxerant monachi prædia rustica.

3. e *Necessaria quàm voluntaria.*] Videlicet Sacramentum Baptismi, & Pœnitentiæ, quæ dicuntur necessaria necessitate medij ad salutem: & Matrimonij, & Extremæ vnctionis, quæ cùm non ita necessaria sint, dicuntur voluntaria.

4. f *Minutis decimis.*] Decimæ enim soluendæ sunt ex omnibus fructibus, & prouentibus propriis parochis, vt probaui *in cap. plerique, de pactis, cap. contingit, hoc tit.* Sed iam temporibus nostri textus monachis nigris, & albis concessum erat priuilegium, ne ex nutrimentis animalium, & fructibus hortorum decimas persoluerent, *cap. ex parte* 10. *de decim. cap. nimis, de excessib. Prælat.* Barbos. *in dict. cap. ex parte,* P. Gregor. *lib.* 1. *partit. tit.* 25. *cap.* 3. & *lib.* 2. *syntagm. cap.* 24. & ideo infrà ait Alexander, ita demùm decimas præstare debere prædictos monachos maioris monasterij, nisi priuilegium Apostolicum exhiberent.

g *Duabus carrucatis.*] Carruca enim est
5. aratrum: vnde agri, qui egent gemino aratro dicuntur duæ carrucæ. Iuo Carnotens. *epist.* 28. ibi: *Domum Ecclesiæ Hardesuth cum omnibus hospitibus, & cum terra ad duas carrucas.* Matthæus Parisius *ad annum* 1254. inquit: *In maneriis religiosorum quot sunt carrucæ propria ad colendum dominicum, & quot sint consuetudinariæ.* Et anno 1200. *Rex Angliæ cepit de vnaquaque carrucata totius Angliæ tres solidos.* Odericus Vitalis *lib.* 1. *histor. Eccles.* ibi: *Robertus Helgonis filius, consentientibus, & condonantibus eius dominis, Vuillelmo scilicet, atque Roberto, cum filiis, & nepotibus eorum Ecclesiam S. Martini super fluuium Vacoly monachis præfati cœnobij vendidit, & in eodem loco terram Presbyteri cum alia terra octo carrucarum, quam emerunt non modico pretio.* Et *pag.* 465. ibi: *Possessiones, quas Robertus, & Hugo, & Exnaldus filij Roberti de Grentismanillæ pro salute sua Vticensi Ecclesiæ tradiderunt: hæ sunt in Nucereto, Ecclesia cum omni decima, & terra Presbyteri, cum arabili terra trium carrucarum.*

h *Defectu.*] Morte videlicet, vel absentiâ.

i *Inter Ecclesias.*] Si enim inter monachos, 6.
& Ecclesias facta esset, obseruaretur in perpetuum. Concilium Lateranense sub Innocentio III. *cap.* 55. *Decernimus, vt de alienis terris modò adquirendis, etsi eas propriis manibus, & expensis excoluerint, decimas persoluant illis Ecclesiis, quibus ratione prædiorum antea soluebantur, nisi cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint componendum.*

k *Apostolica authoritate.*] Hæc verba, & præsentem decisionem exposui *in cap.* 2. *hoc titulo.*

CAPVT IX.

Lucius III. [a] *Orliensi Episcopo.*

PRætera quando inter laicos, & viros Religiosos de præsentatione alicuius Ecclesiæ quæstione suborta transigitur inter eos, ita quod præsentationem laicus obtineat, religiosi verò nonam, vel maiorem percipiant portionem, in qua priùs nullam, vel minorem habere consueuerant; an huiusmodi transactio teneat, quæsiuisti. Cùm igitur ipsa pactio simoniaca meritò videatur, de iure non tenet, nec ex ea religiosi vllum commodum debent inuenire.

NOTÆ.

1. a *ORliensi.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap.* 4. sed vtrubique perperam; cùm enim in Epigraphe huius textus in dicta secunda collectione legatur, *Lucius III. Oriensi Episcopo: pars capitis Tua nos;* inquitur, in præsenti referri partem textus *in cap. tua nos* 11. *deinceps*. qui cùm eam inscriptionem habeat, *Lucius III. Norvvicensi Episcopo,* credo epigraphen huius textus ita corrigendam esse, *Lucius III. Norvvicensi Episcopo.* Accedit vtriusque textus materiæ affinitas, & connexio. De Ecclesia Norvvicensi egi *in cap. si autem* 9. *de rescriptis.*

CAPVT X.

[a] Cælestinus III.

PRæterea quarto loco talis quæstio accessit, quod quædam [b] cellula eximi voluit à subiectione, qua matrici domui tenebatur. Cúmque causa debito marte percurreret, fratres illius cellulæ se [c] confitentes illi domui quondam fuisse subiectos, referebant, quæstionem olim de hac subiectione fuisse motam, & transactione sopitam, videlicet eatenus, vt quiddam determinatum annuatim Ecclesiæ matrici reddendo, fratres memoratæ cellulæ penitus essent à subiectione principalis domus exempti. Cæterùm ex aduerso prior domus duo pariter allegabat, vnum scilicet, quod ex quo confessi fuerant se dudum illi domui subiectos fuisse, & non ante trans-

actionem illam exemptos, constabat illos fuisse rebelles, eo ipso, quod ante transactionem, & exemptionem se contendebant ab eadem iurisdictione fuisse subtractos; nec transactio subsequens eos poterat à tanto crimine inobedientiæ relaxare. Alterum quoque Prior consequenter pro maiori Ecclesia proponebat, quod de spirituali subiectione contra votum professionis transigere non licebat. Nostra verò in his huiusmodi reddit sollicitudo responsum, quod ex prædicta fratrum de Cella confessione contra eos sententia proferri debeat, præsertim cùm illa transactio, licèt nobis de illo, quod Cella determinatè prædictæ domui soluere tenebatur, clarè constare nequiuerit, iniquitatem continuisse putetur.

NOTÆ.

1\. a *Coelestinus.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. fin.* Vbi additur *pars capitis Bonæ memoriæ*, vt cognoscatur, in præsenti referri partem textus *in cap. bona, de confirmatione vtili*, & alias eius partes congessi *in cap. prudentiam* 21. *de officio. deleg.*

b *Cellula.*] Quid per cellam in iure nostro accipiatur, latè dicemus *in cap. vnic. de syndico.*

2\. c *Confitentes.*] Sed quomodo per confessionem, & exceptionem rei intentio Episcopi super iurisdictione fundatur, contra textum, & quæ ibi communiter adducuntur *in cap. cùm venerabilis, de exception?* Respondetur Episcopi intentionem in præsenti non fundari in exceptione à reo opposita, sed in plena confessione, his verbis: *Confitentes in iure illi domui quondam fuisse subiectos*; vt docet Balboa *in dict. cap. 6. de exception. num.* 46.

COMMENTARIVM.

3\. CONCLVSIO PROBATVR. IN *cap.* 4. 7. 9. & præsenti vna ferè comprehenditur materia; quare sub vnica conclusione eorum commentarium dabimus. Sit assertio: *Super beneficio ecclesiastico, re spiritualis, vel spiritualibus annexa, transactio non admittitur.* Probant eam textus *in c. 2. cap. quam pio* 1. *quæst.* 2. *cap. si quis præbendas* 1. *quæst.* 3. *cap. cùm pridem* 4. *de pactis, cap. cùm inter* 16. *de election. cap. nisi essent, de præbend. cap. cùm venissent, de restit. spol. cap. dilectus filius* 28. *de simon. cap. si quando, de officio deleg. cap. super hoc* 5. *de renunciatione, cap. veniens* 2. *hoc tit. in prima collect.* Illustrant vltra laudatos à Barbosa *in præsenti*, Nauarrus *ad tit. de simon. consil.* 46. Tuschus *litt. C. conclus.* 50. & *littera T. conclusione* 358. D. Ioannes de Solorzano *tom.* 2. *de iure Ind. lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 58. & *lib.* 3. *politic. cap.* 15. Petrus Gregorius *de beneficiis cap. vlt.* & *lib.* 28. *syntag. cap.* 2. *num.* 16. & *lib.* 3. *partition. tit.* 3. *cap.* 2. Suarez *de relig. tomo* 1. *lib.* 4. *cap.* 51. Genuensis *practicabil. quæst.* 735. Barbosa *voto* 76. *num.* 42. Balboa *in cap. fin. de pact.* Canisius *in nostro cap. constitutus*, Bartholomeus Sanchez *in cap.* 5. *de rer. permut.* Azor *part.* 2. *moral. lib.* 8. *cap.* 6. *quæst.* 1. Lotherius *de re benefic. lib.* 1. *cap.* 35. *num.* 25. & *quæst.* 36. *num.* 10. Duarenus *lib.* 6. *de sacris, cap.* 4. Garcia *de benefic.* 1. *part. cap.* 5. *num.* 300. Summistæ *verbo Transactio*, Gibalinus *de simon. quæst.* 20. *consect.* 15. plures relati à Valeron *de transact. tit.* 3. *quæst.* 6. *num.* 2. claudat agmen præceptor meus illustrissimus D. Martinus Lopez de Ontiberos *in repetition. ad text. in cap. constitutus, hoc tit.* quam dum hæc scribo, præ manibus habere non potui.

4\. Sed pro dubitandi ratione aduersùs hanc assertionem ita insurgo: Si transactio super beneficio, aut iure præsentandi ad illud non admitteretur, maximè quia simoniæ labem contineret, vt innuitur *in cap. constitutus, hoc tit.* sed in huiusmodi transactione nulla simonia considerari valet: igitur non est ratio, quare huiusmodi transactio improbetur. Probatur minor ex eo; nam si transactio ita fiat, vt qui petit, intenditque se habere ius præsentandi; & alter, qui negat, alternis vicibus iure patronatus vtantur, non intercedit quid temporale, sed mera rei dubiæ transactio: igitur non datur simonia, argumento textus *in cap. vlt. de rer. permut.* vel si transactio ita fiat, vt beneficium vnus retineat, alteri litiganti certa pensio soluatur; tunc enim etiam non datur simonia, cùm auctoritate Episcopi tale pactum iniri possit, *cap. nisi essem, de præbend. cap. dilectus* 1. *de simonia*; si enim esset simoniaca pactio, nec ex consensu Episcopi celebrari posset, *cap. penult. de elect.* Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam si transactio simoniaca *in dict. cap. constitutus*, irritaretur, non restitueretur Ecclesia, circa quam commissa fuit simonia, pristino possessori, cùm inter simoniæ pœnas illa à sacris canonibus imponatur, videlicet priuatio beneficij, *cap. insinuatum* 13. *de simonia*: igitur transactio super beneficio ecclesiastico vt simoniaca non improbatur. Secundò augetur hæc difficultas ex eo, nam res spiritualis, seu sacra, non modò per transactionem adquiri valet, verùm & per venditionem, *cap. cùm enim* 10. *quæst.* 2. *cap. aurum* 11. *quæst.* 2. igitur super re spirituali, seu sacra transigi potest. Tertiò tandem fulcitur hæc difficultas ex eo; nam super iure præsentandi adeò permissa est transactio, vt ille tantùm ius præsentandi habeat, qui tempore fundationis Ecclesiæ pacto expresso ius illud sibi reseruauit, *cap. nouit, de iurepatronatus*: igitur non repugnat naturæ iurispatronatus transactio, per quam illud acquiritur. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO.

5\. DE TRANSACTIONE CIRCA BENEFICIVM. His tamen difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens assertio, ad cuius veram expositionem sciendum est, transactionem super beneficio ecclesiastico, aut iure præsentandi ad illud, differre à compositione; nam compositio est genus; transactio verò species, vt dixi *in cap.* 1. *hoc tit.* Potest autem huiusmodi transactio triplici modo contingere. Primò cùm spontaneâ volontate vnus ex litigantibus cedit ius, quod habet, in gratiam alterius; & tunc transactio sustinetur absque vlla auctoritate Episcopi, vel superioris, nisi præcedere debeat noua institutio; nam tunc cùm beneficium non possit obtineri absque institutione canonica, *cap.* 1. *de regul. iur. in* 6. *cap. ex frequentibus, cap. cùm venissent, de institutionibus*, necessaria est Episcopi auctoritas, & de hac compositione accipiendi sunt textus *in cap. cùm inter* 16.

de

de elect. cap. super eo, hoc tit. Secundo modo potest considerari transactio in beneficio, aut iure præsentandi, datis ad inuicem rebus spiritualibus, vt beneficium pro beneficio: & etiam in hoc casu potest transactio incipere à litigantibus, dum Episcopi auctoritas postea intercedat, ad institutionem in ipsis beneficiis faciendam, *cap. ad quæstionem, de rerum permut.* quo modo de decimis, reliquiis, & aliis rebus ecclesiasticis transactio admittitur, *cap. 2. hoc tit. cap. ex multiplici, de decimis*; & etiam in iure præsentandi, vt alternis vicibus iurepatronatus litigantes vtantur. Barbosa *in nostro cap. constitutus*, Gibalinus *d. q. 20. num. 4.* Valeron *de transact. tit. 3. q. 6. num. 51.* Tertius, & difficilior casus euenit, cùm transactio fit aliquo temporali iure retento, veluti certa pensione; & tunc dicendum est, eam transactionem à partibus incipere non posse; sed Episcopum posse ita litem beneficialem dirimere, vt vni beneficium litigiosum adiudicet cum onere soluendi alteri certam pensionem, *cap. nisi essent, de præbendis.* Suarez *d. cap. 51. num. 17.* Bonacina *de simonia, q. 4. §. 15.* Gibalinus, & Castro Palao, quos refert, & sequitur Valeron *d. q. 6. num. 14.* Plerumque enim pacis, & concordiæ causâ, cùm sunt partium iura obscura, soleat iudex iubere, vt vnus ex litigatoribus beneficium retineat, alteri annuâ pensione solutâ ex fructibus ipsius beneficij, *cap. auditis, de collusion. detegend. cap. cùm venissent, de restit. spoliat.* hoc enim euincit bonum pacis, propter quod alia plura in iure admittuntur, *c. bis 11. de maiorit. & obed. cap. 1. de desponf. impub.* Gigas *de pension. q. 6. num. 4.* Duarenus *d. lib. 6. cap. 4.* Hugolinus *de simon. tabul. 1. cap. 10. §. 3.* Redoanus *de simon. cap. 21. num. 36.* Valensis *de beneficiis lib. 4. tit. 2.* Vt autem hæc transactio expers, & immunis sit à labe simoniæ, initium capere debet à iudice, non verò à partibus, *dict. cap. nisi essent*, ibi: *Non ex pactione partium, sed ex iussione iudicum.* Nec excusantur à simoniæ labe, qui transactione inter se facta, iudici postea repræsentant; integram enim transactionis causam in manibus superioris apponere debent, *cap. quæsitum, de rer. permut.* docent Garcia *de benefic. d. 1. p. cap. 5. num. 340.* Valens. *dicto tit. 2. num. 9.* ex quo enim iudicis auctoritas desideratur, sine ea facta transactio vires non habet, *cap. non ne, de præsumption. l. cum Prætor 12. ff. de iudiciis.* Nec etiam licet partibus aliquid date ratione expensarum, vt à lite discedatur, *cap. cùm pridem 4. de pactis*, glossa *verb. Pecunia, in cap. super hoc, de renunciat.* etiamsi hoc fiat auctoritate superioris, si modò conuentio à partibus initium habuit, non autem si à iudice pro bono pacis, vt resoluit Garcia *vbi supra, num. 350.*

6. *Traditur decidendi ratio.* Conclusionis suprà traditæ varias addneunt rationes classici in præsenti, & suprà laudati: aliqui enim affirmant, ideo transactionem super beneficio ecclesiastico non admitti, quia qui per transactionem illud cedit, nil ex causa transactionis præstat; siquidem litigator, qui ius habebat ab Episcopo, institutionem consequitur, non verò ab alio transigente; & ideo transactionem inutilem esse: alij etiam aliam reddunt, asserendo, quod cùm transactio super alimentis facta non valeat, *l. cùm hi 8. ff. de transaction. l. de alimentis, C. eod. tit.* Gentilis *in speciali opusc. de alimentis*; & beneficium pro alimentis parochis detur, *cap. clerici 1. q. 2. cap. cùm secundùm, de præbendis*: ergo super eo transactio non admittitur. Ita tatio cinantur Padilla *in l. vlt. num. 15. C. de transaction.* Gigas *de pension. q. 51. num. 21.* Sed his rationibus omissis vera decisionis ratio prouenit ex suprà dictis; vel enim transactio fit retentâ aliquâ pensione, vel alio beneficio ad inuicem cesso: si retentâ aliquâ pensione, quia nouus census, nouumve grauamen inscio Episcopo à possessore beneficij imponi non potest, ideo transactio reijcitur; & quia transactio celebratur aliquo dato, vel retento, si illud temporale est, ex alio capite, videlicet simoniæ, transactio improbatur, *cap. constitutus, cap. super eo, hoc tit.* si verò beneficium pro beneficio ceduatur, quia sine institutione canonica obtineri non potest, ideo transactio effectum non sortitur, vt latiùs prosequitur Gibalinus *vbi supra*, Valeron *d. q. 6. num. 4.*

7. *Dissoluitur dubitandi ratio.* Nec obstat difficultas suprà expensa; nam in præsenti textu prohibetur transactio, quæ labem continet simoniæ, aut repugnat iuris principiis suprà expensis; non verò cùm simoniæ non datur, vt si alia res spiritualis pro spirituali erdatur, vel patroni inter se conueniant, vt alternis vicibus iurepatronatus vtantur; tunc enim transactio pares vires habet. Nec augmentum deductum *ex d. cap. constitutus*, aduersatur; quia in eo simonia non fuit commissa ex animo, & affectu, aliàs ambo priuarentur beneficio ecclesiastico, vt post antiquiores docet Cxnisius *in d. c. constitutus.* Nec obstat secundum augmentum difficultatis; nam vasa sacra, & vestimenta vendi possunt, & super eis transactio admittitur, quia adhuc post consecrationem remanet in eis quid temporale pretio æstimabile, videlicet aurum, vel argentum, quod vendi potest, & æstimari, & super eo transactio celebrari: at in beneficio, aut iure præsentandi, vbi nihil datur pretio æstimabile, non est supra quod transactio fiat. Nec tandem vltimum obstat augmentum; nam quoties patronus sibi reseruat ius præsentandi in Ecclesiâ à se constructa, non ex pacto, sed ex iuris dispositione, vt alij fideles alliciantur ad construendas Ecclesias, ipse consequitur iuspatronatus cum iure præsentandi; quod aliàs per pactum, aut transactionem acquiri non poterat. Vnde potiùs ex iuris dispositione, quàm ex vlla conuentione iuspatronatus quæritur.

8. *Exponitur tex. cap. si quando 8. de offic. delegati.* Sed superiori assertioni opponitur textus *in cap. si quando 8. de officio delegati*, in illis verbis: *Transactione, vel alio modo Ecclesias obtinuerunt.* Ex quibus verbis deducitur, transactionem ius super beneficio fieri posse, vt per eam beneficium adquiratur. Augetur huius textus difficultas ex eo; nam iudex delegatus non potest transactionem iuri contrariam approbare, *cap. de cætero, hoc tit.* sed transactio in eo textu approbatur à iudice delegato: igitur quia iuri contraria non est. Huius textus interpretatio facilè ex suprà traditis assignatur; nam transactio illa super beneficio prohibita est, quæ labem continet simoniæ, & incipit ab ipsis partibus: si verò sine simoniæ labe à iudice proponatur, ab ipsoque fiat, tunc talis transactio admittitur, etiam super beneficio, vt suprà dixi: de qua transactione absque vlla simonia celebrata accipiendus est textus *in d. c. si quando.* Nec difficultatis augmentum obstat; nam cùm transactio absque vlla simonia celebratur, iuri contraria non est, ideo eam etiam delegatus admittere potest; si tamen ex ea Ecclesia redderetur censualis, necessaria esset R. P. confirmatio, *cap. de cætero, hoc tit.* Eodem etiam

etiam modo intelligendus est textus *in cap. cùm inter 16. de election.* vbi iudex delegatus coëgit partes ad transactionem, seu compositionem super iure eligendi; procedit enim textus ille in compositione amicabili, nullà simoniæ labe intercedente.

9. INTELLIGITUR CAP. 3. DE COLLUSIONE DETEGENDA. Deinde obstat textus *in cap. audiuimus 3. de collusione detegenda*, vbi sequens hypothesis proponitur. In Episcopatum Norvicensi adeo clericorum malitia excreuerat, vt interdum collusione factâ, super beneficiis, quæ possidebant, sustinerent se ab aliis molestari, & postea vt à lite discederent, & possessores à vexatione liberarentur, quasi transactionis nomine promittebant certam pecuniæ quantitatem pensionis nomine, eò vt post mortem possessorum ea beneficia sibi vindicarent. Episcopus Norvicensis consuluit Alexandrum III. super huiusmodi excessu, & ipse respondit, vt si quos clericos suæ iurisdictionis collusionis huiusmodi fraudem legitimè constiterit commisisse, eos non differat appellatione remotâ propriis beneficiis spoliare: quam Alexandri decisionem ita expendo. Si enim transactio super beneficio, pensione reseruatâ, ideo improbatur, quia per collusionem facta fuit: igitur si absque collusione celebrata esset, sustineretur. Huic difficultati respondendum est asserendo, argumentum à contrario sensu ex eo textu non rectè deduci, vt post glossam ibi, verbo *Pensionem*, docent in eo textu Anton. & Panormit. quia argumentum à contrario sensu non admittitur cum sequitur absurdum in iure, vt in præsenti casu sequitur, cùm tot canonibus Ecclesiæ inhibita sit transactio super beneficio ecclesiastico, præcipuè pensione in perpetuum constituta, de qua in eo textu agebatur: quare etiam seclusâ collusione transactio in eo textu nulla erat, nisi Episcopi auctoritate esset roborata, vt latiùs Deo volente in eius textus commentario probabimus.

Etiam opponi possunt præsenti assertioni textus *in cap. constitutus, de relig. domib.* cuius interpretationem dedi *in cap. finali, de pactis*; & textus *in cap. dilectus 29. de simonia*, iuncto Barbosa *in collect. ad illum textum.*

CAPVT XI.

[a] Honorius III. [b] *Ianni Sanctæ Praxedis, Presbytero Cardinali, Ap. S. Legato.*

EX parte tua fuit propositum coram nobis, quod nonnulli Græci furtiuè sacros ordines à non [c] suis Episcopis receperunt: quidam etiam excommunicati celebrant in Ecclesiis [d] interdictis, & Græcis [e] ritibus pertinaciter inhærentes, in nullo volunt obedire [f] Prælatis Latinis. Prætcrea quidam Græci & Latini Episcopi consecrationes faciunt in alienis [g] Episcopatibus, & decimas percipiunt in eisdem, in Episcoporum eorundem locorum præiudicium, & grauamen, licèt [h] Episcopi Græcorum nec percipere decimas, nec consecrationes huiusmodi consueuerint celebrare. Ad hæc laïci Græci vxores suas secundùm motum propriæ [i] voluntatis dimittere, & alias superducere non verentur, ac operari Dominicis ac i festiuis diebus, quemadmodum in profestis. Porrò quidam [k] Barones, & Milites, tam Latini, quàm Græci, Abbatias, & Ecclesias alias, cum hominibus & bonis aliis earundem, contra iustitiam detinentes, decimas non exsoluunt, & alios soluere recusantes in suo errore defendunt; & si pro his, & aliis excessibus suis feratur in eosdem sententia excommunicationis, eam in animarum suarum periculum, & aliarum scandalum vilipendunt. Vnde à nobis postulas edoceri, quid tibi agendum sit in omnibus supradictis, & qualiter puniendus sit [l] Neopotensis Archid. qui quibusdam eundi cum mercibus in [m] Alexandriam contra statutum Concilij [n] generalis licentiam tribuere de facto non expauit. Nos ergo disc. t. breuiter respondemus, vt cùm iura [o] canonica, & [p] ciuilia edita sint ferè in omnibus articulis his prænotatis, procedas secundùm quod necesse fuerit secundùm canonicas, & legitimas sanctiones. Poteris etiam ad [q] componendum interponere partes tuas, & interdum aliquid seueritati detrahere, prout [r] statu Imperij, & excedentium [s] multitudine prouidâ deliberatione pensatis, videris expedire: exceptis nimirum casibus, qui compositionis, seu dispensationis remedium non admittunt, vtpote coniugij sacramentum: quod cùm non solùm apud Latinos & Græcos, sed etiam apud fideles, & [t] & infideles existat, circa illud à [v] seueritate canonica recedere non licebit. In his verò, super quibus ius non inuenitur expressum, procedas æquitate [x] seruatâ, secundùm quod personas, & causas, loca, [y] & tempora videris postulare, semper in humaniorem partem, maximè propter statum Imperij adhuc debilem, declinando.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. a HOnorius tertius.] Ita legitur in qointa compilatiooe edita à Cironio, vbi sub hoc titulo, *cap. vnico*, reperitur textus hic: ex qua collectione testituo eius litteram, & epigraphen.

2. b *Ioanni.*] Videlicet à Columna dicto; mortoo enim Softedo Cardinali tit. S. Praxedis, creatus fuit Cardinalis ipsius tituli Ioannes à Columna ab Honorio III. anno 1216. & statim anno sequenti missus fuit legatus in Orientem, vbi io carcerem coniectus, & ipsi martyrium fuit præscriptum, vt ioter duoa postea inclusus à Barbaris secaretur: sed diuinâ prouidentiâ liberatus fuit. Defuit illi martyriom, sed non martyrij constantia, vt scribunt Volaterran. *lib.* 22. *Antrop.* Onuphrius *lib.* 4. *cap.* 22. *de Basilica Lateran.* Et cùm Honorius illi scripsisset epistolam gratulationis de ipsius libertate; item, vt si velit Romam redire, aut si malit, munus legationis prosequeretur, ipse iter cœptum prosecutus fuit, vt refert Spondanus *in continuatione Barony, anno* 1217. *num.* 2. vnde in ipsa legatione consuluit nostrum Honorium super excessibus Græcorum in hoc textu comprehensis.

c *A non suis Episcopis.*] In quo grauiter delinquebant, vt probaui *in cap.* 11. *de tempor. ordin.*

3. d *In Ecclesiis interdictis.*] Quo facto dupliciter peccabant: primò celebrando maiori excommunicatione ligati, de quo excessu agam *in cap. si celebrat, de clerico excommunicato.* Secundò celebrando in Ecclesia interdicta, vbi durante interdicto diuina officia celebrari non possunt, *cap. non est, de sponsal. cap. si ciuitas, de sententia excommunicationis in 6. cap. quod in te*, vbi dicemus, *de pœnit. & remiss.*

e *Gracis ritibus.*] Qui diuersi sunt à Latinis, vt probaui *in cap. quoniam, de officio Ordin.*

4. f *Prelatis Latinis.*] Qui constituti erant tam Constantinopoli, quàm in aliis ciuitatibus, occupatâ Constantinopoli à Latinis, vt iam retuli *in d. cap. quoniam.*

5. g *Episcopatibus alienis.*] Contra ea, quæ adduxi *in cap. quod translationem* 11. *de temporibus ordin.*

h *Episcopi Gracorum.*] Prohibitum enim illis erat in Concil. Constantinopol. 1. *can.* 2. Antiocheno *can.* 13. & 22.

i *Voluntatis.*] Contra naturam, & indiuiduitatem matrimonij, vt infrà probabimus.

j *Et festiuis diebus.*] Contra præceptum Ecclesiæ de obseruandis diebus festiuis, quod latè illustrabo *in cap.* 1. *de feriis.*

6. k *Barones.*] Sunt homines nobiles, qui nunquam seruitute seruierunt. Vossiua & Lindembrogius verbo *Baro.* Capiblancus *integro tract. de Baronibus.*

7. l *Neopertensis.*] *Nigropontensis* rectè emendat Cironius *in præsenti.* Nigropontus est in insula Eubea Archiepiscopatus Atheniensis, de cuius dominio agit Innocentius III. *lib.* 15. *epist.* 4. & 5. eius miserabilem cladem, Turcarum post longam obsidionem, refert Besoldus *in histor. Constantinopol. anno* 1470.

8. m *In Alexandriam.*] Alexandria his temporibus plena erat hæreticis, fideique sanctæ hostibus. Vnde anno 1229. D. Athanasio de Claromonte Alexandrinæ Ecclesiæ Præsuli apparuit Sanctus Ioannes Baptista in die Annunciationis B. Virginis Mariæ, & iussit illi, vt ab Ecclesia reliquias, & sacras imagines tolleret, secumque deferret io Italiam, vt Honorius III. eas deuorè colere, & venerari iuberet: refert Spondanus *dicto anno* 1229. *num.* 12.

9. n *Concily generalis.*] Relati *in cap. ita quorundam, de Iudæis*, quo prohibitum est deferre Saracenis, & Ecclesiæ hostibus ferrum, & alias merces. Vnde cùm tunc Alexandrini Ecclesiæ Catholicæ hostes existerent, non poterant Græci probibitas merces ad eos deferre.

o *Canonica.*] *Suprà relata.*

10. p *Ciuilia.*] Vt de non dimittendis vxoribus propriâ auctoritate, de quibus statim: de non deferendis mercibus probibitis ad hostes, *l.* 2. *C. quæ res exportari, l. mercatores, C. de commerciis, l. cotem, ff. de publicanis*; de quibus agam *in d. cap. ita quorundam.*

11. q *Ad componendum.*] Ex his verbis deducunt Anania, Butrius, Panormitanus, & alij *in præsenti*, iudicem posse partes cogere ad componendum; quod quando verum sit, dixi *in cap. cùm inter* 16. *de election.* quàm verò extra rem, legenti facilè nostram integram constabit; in ea enim non agitur de aliqua causa ciuili inter partes agitata, sed de excessibus à Græcis perpetratis puniendis, & emendandis; in quorum correctione monet Honorius III. Legatum suum, vt partes suas interponat ad componendum, aliquid seueritati detrahendo, & multitudini parcendo.

12. r *Statu Imperij.*] Erat enim status Imperij Orientalis adhuc debilis; nam cùm occupata esset Constantinopolis anno 1244. continuis bellis Græci Orientem vexauerunt, vsquedum anno 1259. Michaël Palæologus Constantinopolim occupauit, vt refert Besoldus *dicto anno* 1259. quare temporibus nostri Honorij adhuc debilis status Imperij erat.

13. f *Excedentium multitudine.*] Ob multitudinem peccantium aliquid detrahendum esse à iuris seueritate, docent similiter textus *in cap. vbi constituitur*, 50. *distinct. cap. ordinationes*, cum pluribus sequentibus, 23. *q.* 4. *cap. comessationes*, *dist.* 44. plura Tiraquellus *de pœnis temper. caus.* 47. Iulius Clarus *in praxi crimin. q.* 6. Villalobos *in paradox. cap.* 11. P. Gregor. *lib.* 5. *partit. tit.* 4. *cap.* 3. Acuña *in cap. disciplina*, 45. *distinct.* doctissimus Solorzan. *emblem.* 75. *num.* 13. Facit Seneca *lib.* 2. *de ira, cap.* 10. *In singulos seueritas Imperatoris distringitur; at necessaria venia est, vbi totus deseruit exercitus: nam licèt non tollat culpam, neque iram sapientis turba peccantium, intelligit tamen quàm iniquum sit, & periculosum irasci publico vitio.* Quod Scipionem Africanum in magna seditione obseruasse refert Plutarchus *in eo*, asserens, ita pœnam ad paucos, exemplum ad multos peruenire. Nec contrarium, imò ex multitudine peccantium pœnam exacerbari, probatur *ex l. aut facta* 16. *§. fin. ff. de pœnis*, vbi ait Claudius: *Nonnunquam euenit, vt aliquorum maleficiorum supplicia exacerbentur, quoties nimirum multis personis grassantibus exemplo opus sit.* Ex quibus probari videtur, ob multitudinem peccantium iuris seueritati non esse indulgendum. Quia pro huius textus solutione discrimen constituendum est inter eum casum, in quo omnes peccantes puniendi sunt, & populi timetur commotio; & inter eum, in quo vnus puniendus est, vt multitudo peccantium cohibeatur. Primo casu dicendum est, laxandam esse pœnam, & mitigandam; secundo verò exacerbandam, vt sic multitudo

peccantium terreatur. Ita distinguunt, & hoc secundo casu accipiunt textum *in d. §. fin.* Caotisius *in præsenti*, Villalobos *d. cap.* 11.

14. t *Et infideles.*] Non tamen æquali modo; apud fideles enim contrahitur matrimonium ratum, perfectum, eleuatum ad esse sacramenti; apud infideles verò datur matrimonium in puris terminis contractus, vt prouenit à iure naturali, vel gentium: cùm enim per ianuam sacramentorum, videlicet Baptismi, non sint intra Ecclesiam, tantùm contrahunt matrimonium, vt est contractus; & hac distinctione accipiendi sunt textus *in cap. gaudemus, de diuortiis, cap. de infidelibus* 14. *de consanguinit. & affinit. cap. veniens* 3. *de Presbytero non baptizato*; & plura Sanctorum PP. Conciliorumque decreta à Gratiano compilata *in* 28. *q.* 1. 2. & 3. Docent Sotus *in* 4. *dist.* 39. *q. vnica, art.* 1. Couarr. *in* 4. 2. *p. cap.* 6. §. 10. *ex num.* 2. Matienzo *in tit.* 1. *glos.* 1. *rubrica, num.* 78. *lib.* 5. *recop.* Cenedo *collect.* 70. Balboa *in d. cap. gaudemus, num.* 42. & 43. Basilius Legionensis *lib.* 1. *de matrim. cap.* 9. D. D. Iosephus de Retes *lib.* 8. *opusc. cap.* 19.

u *Seueritate canonica.*] Quæ non permitteret vxorem propriam dimittere, aliâ superinductâ.

15. x *Æquitate seruatâ.*] Vbi enim ius apertum est, & verborum legis, vel sententiæ nulla pugna est, etiamsi quod statutum est, perdurum sit, obseruandum est, & tantùm Princeps potest æquitatem interpretari, *l. prospexit, ff. qui, & à quibus, l.* 1. *C. de legibus.* Mirum exemplum refert Tacitus *lib.* 4. *annal.* vbi Cassius summum ius Senatui suasit, rationem reddens his verbis: *Habet aliquid ex iniquo omne malum exemplum, quod vtilitate publica contra singulos rependitur.* Quod si aliud verba legis significent, aliud ex mente, & sententia eius deducatur, tunc iudex neglecto summo iure æquitatem seruare debet, *l. placuit* 8. *C. de iudiciis, l. quod si* 4. §. 1. *ff. de eo, quod certo loco,* & *in l. penult. ff. ad exhibendum, l. cui pacto* 5. *ff. de seruis exportandis, l. cùm de ætate* 13. *ff. de probation. l. bona* 31. *ff. depositi, l. credendum, §. sin autem, ff. qui petant tutores, l. scire* 13. §. *aliud* 2. & §. *si enim, ff. de excusat. tutor. l. si ita* 13. *ff. de liberis, & posthum. l. posthumus* 12. *l. filio* 17. *ff. de iniusto rupto, l. Pannonius* 85. *ff. de adquir. hæredit. l. si tibi* 25. *ff. de donation.* Cùm enim innumera sint negotia, nec omnia quotidie emergentia legibus comprehendi possint, *l. neque* 10. *l. non possunt* 12. *ff. de legib.* tunc iudex supplere debet partem æquitatis, vbi legislator defecit; & præ oculis æquitatem habere, *l.* 1. *ff. de iure codicill. l.* 1. §. 1. *ff. de effractor.* plura de æquitate debitis in casibus obseruanda, & de æquitate iudicum crebrius adducunt Mendoza *lib.* 1. *de pactis, cap.* 3. Quintanaduenas *de iurisdict. lib* 2. *cap.* 1. *num.* 10. Morla *in empor. tit. de legibus, q.* 11. *num.* 5. Suarez *de legibus lib.* 6. *cap.* 7. 8. & 9. Faber *in Iurisprudent. tit. de instit. princ.* 2. *illat.* 1. 2. & 4. innumeri congesti à Vela *tom.* 2. *dissertat.* 35. *num.* 22. Marianus *in tract. de æquitate*, Arellanus *lib.* 1. *antinom.* 11. Vvesembach. *disp.* 2. *de æquitat.* P. Franciscus Valens *in concordia iuris, tit.* 2. *sect.* 4 *pag.* 49. Cuiacius *in l. placuit, C. de iudiciis*, Mancinus *de triplici iuris collatione*, *cap.* 29. Bocerus *tom.* 1. *class.* 1. *disput.* 4. Nathen. *in iustitia vulnerata, pag.* 227. Solorzanus *emblem.* 63.

16. y *Causas loca, & tempora.*] Sicut enim ex illis atrox fit iniuria, & ad eius grauitatem attenduntur, §. *atrox, Inst. de iniuriis*: ita & ad pœnas lenicndas considerari debent.

COMMENTARIVM.

Ex hac Honorij decisione, textûs verbis aptior, rubricæque magis consona assertio ita 17. Conclusio traditur et probatur. deduci valet: *Super causa matrimoniali transactio non admittitur.* Probat eam textus *in cap. causa* 11. *de integr. restit.* Illustrant Couarr. Thomas Sanchez, & Gutierrez laudati à Barbosa *in præsenti*, quibus addendi sunt Alciatus *in l. vlt. Cod. hoc tit. in fine*, Cantisius *in hoc textu*, Arnoldus Vinius *de transaction. cap.* 4 *num.* 12. Cironius *ad nostrum tit.* Gutierrez *lib.* 1. *canonic. cap.* 17. *numer.* 18. Bernard. Greuens *ad prax. Carrer. lib.* 2 *conclus.* 94. Franciscus Molinus *de ritu nupt. lib.* 2. *diss.* 9. Valeron. *de trans. tit.* 3. *q.* 2. *num.* 58.

Sed pro dubitandi ratione ita aduersus hanc 18. Impugnatur prædicta assertio. conclusionem insurgi potest. Si transactio, aut compositio super matrimonio non admitteretur, non posset dari conuentio vt matrimonium contrahatur, vel dissoluatur: sed potest pactum iniri super matrimonio contrahendo, vel distrahendo: igitur & transactio super eo admitti valet. Probatur minor; nam nihil in matrimonio vsitatius legimus, quàm pacta tempore ipsius contractus inita: vnde sponsæ ipsæ pactæ dicuntur, *l.* 2. *C. de sponsal. l.* 5. & *vlt. ff. eod. tit. l. si cùm ante, C. de donation. inter.* Vnde Sabinea pacta dicebatur à Liuio *lib.* 1. Symmachus *lib.* 9. *epist.* 40. ibi: *Nolo existimes culpabiliter ad me delatum, quod pactas S. filia tua nuptias suspendas.* Arnobius *lib.* 4. *contra Gentes*, ibi: *Habent speratas, habent pactas, habent interpositis stipulationibus sponsas.* Iuuenal. *satyra* 6.

Si tibi legitimis pactam, iuratamque tabellis
Non es amaturus.

Notant Franciscus Hothomanus *de ritu nuptiar.* Anton. Hothoman. *eod. tract. cap.* 1. Brisson. etiam *in simili tract. cap.* 1. & nos *in cap.* 2. *de sponsalibus*; quæ pacta ius nostrum canonicum expressè admisit, & permisit *in cap.* 1. *cap. super eo, de condition. appositis*, Basilius *lib.* 3. *de matrim. cap.* 17. igitur super matrimonio compositio, pactum, seu transactio admitti valet. Secunda pars minoris propositionis etiam probatur; nam semel ritè celebrato matrimonio, si coniuges vellent ab eo recedere propriâ conuentione, matrimonium dissoluitur, *l. si constante, C. de repudiis, l.* 2. *C. de inutil. stipul.* apud Romanos enim libera erant matrimonia, tam in contractu, quàm in distractu; tamdiuque durabant, quamdiu in voluntate coniuges perseuerabant, vt probat post alios D. Iosephus de Retes *lib.* 6. *opuscul. cap.* 10. *num.* 1. Iure etiam Pontificio, si coniuges ritè contracto matrimonio in facie Ecclesiæ ante eius consummationem pactum fecerint inter se, vt vnus ingrediatur religionem, & alter aliud matrimonium contrahat, dissoluitur matrimonium quoad vinculum, *cap. desponsatam* 27. *q.* 2. Gregor. I. *lib.* 6. *epist.* 20. Alexander III. *in appendice Concil. Lateran. p.* 5. *cap.* 4. & 8. & *p.* 50. *cap.* 30. Extrauagans *Antiqua, de voto.* Trident. *sess.* 24. *de reformat. cap.* 6. docent Vasquez 1. 2. *disp.* 165. *cap.* 7. Sanchez *lib.* 2. *de matrim. disp.* 18. Basilius *eod. tract. lib.* 9. *cap.* 5. igitur tam super contractu matrimonij, quàm eius distractu compositio, seu transactio admittitur.

Adhuc tamen defensanda est suprà deducta assertio, videlicet nullam compositionem, seu 19. Matri- transactio

Monium est indissolubile. transactionem admitti eo casu, quo coniuges per eam intendunt discedere à matrimonio, vt Græci faciebant in huius textus specie. Cuius conclusionis ratio petenda est ab indiuiduitate, & indissolubilitate matrimonij, quam à iure diuino, & natura ipsius contractus prouenire notum est. Iure diuino matrimonium indissolubile esse, constat *ex cap. 19. D. Matthæi*, in illis verbis: *Quos Deus coniunxit homo non separet.* Quod diuinum præceptum ita acceperunt D. Paulus *lib. 1. ad Corinth. cap. 7.* ibi: *His, qui matrimonio coniuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem a viro non discedere.* Et ad Romanos *cap. 7. Mulier viuente viro alligata est legi.* D. Augustinus *in cap. si enim 28. q. 1.* Innocentius III. *in cap. gaudemus 8. de diuort.* PP. Concilij Tridentini *sess. 24. de reformat. in princip.* Ex natura ipsius contractûs etiam prouenire constat; nam cùm sit contractus, per quem contrahentes statum sortiuntur, & de ratione status sit, vt perpetuitatem contineat, iuxta D. Thomam 2. 2. *q.* 186. *artic.* 4. ideo contractus matrimonij ex sua natura petit indissolubilitatem. Accedit ratio finalis matrimonij, videlicet bonum prolis; repugnat enim huic fini solubilitas matrimonij; siquidem coniuges curantes de diuortio, parum proli proficerent, vt post Sotum ratiocinatur D. Iosephus de Retes *lib. 8. opusc. p.* 333. non autem matrimonium est indissolubile à iure naturali: nam legimus apud plures nationes repudium permissum fuisse, *l. 1. & 2. ff. de diuort. l. quidquid, ff. de donation. inter*, Plutarch. *in problem. cap.* 13. plura Scipio Gentilis *de donat. inter lib 3. cap.* 17. apud Athenienses, vt refert Alexander ab Alex. *lib. 4. dier. cap.* 8. apud Cretenses referente Aristotele *lib. 2. politica, cap.* 8. & apud alias nationes: de quorum diuortiis agemus *in cap. 1. de diuortiis.*

20. Adducitur ratio decidendi. Cùm ergo hæc indissolubilitas matrimonij ex iure diuino, & natura ipsius contractus proueniens detur in matrimonio legitimè celebrato, rectè in præsenti decidit Honorius III. vt si Græci neglectâ seueritate ecclesiasticæ disciplinæ proprias vxores dimisissent, & alia delicta perpetrauerint, quamuis in iudicandis aliis delictis possit iudex seueritati canonicæ detrahere, & partes ad componendum cogere, in hac tamen dissolutionis matrimonij parte nihil detrahendum esse à seueritate canonica, sed omnino eos compellendos cum suis vxoribus cohabitare; nec tunc compositionem, seu transactionem admitti, ne à voluntate transigentium matrimonij vinculum pendeat. Accedit & alia ratio; nam causa matrimonialis per suos legitimos iudices debet terminari, *cap. accedentibus, de excessib. Prælator.* vnde non possunt partes compromittere in arbitros super causa matrimoniali, *cap. causa, de in integr. restit. l. 24. tit. 4. part.* 3. igitur minùs valebunt compositionem, seu transactionem super matrimonio inire, ne in voluntate coniugum sit matrimonia ritè contracta dissoluere. Facit etiam, nam si transactionem super adulterio nec ipsi Imperatores admiserunt, qui eam super aliis delictis non vetarunt, *l. transigere, C. de transact.* ne adulteria facilè perpetrarentur; quantò magis ne matrimonia contracta dissoluantur, transactio, aut compositio admitti non debet.

21. Dissoluitur dubitandi ratio. Nec obstat difficultas suprà adducta; licèt enim transactio, seu compositio super matrimonio non detur, vt dissoluatur; potest tamen admitti vt contrahatur, vel iam contractum conseruetur, cùm illis casibus deficiat ratio suprà allata: quare tam super dote, quam aliis accessionibus matrimonij conuentiones, & pacta admittuntur; quia hæc non repugnant naturæ, seu fini matrimonij. Nec alia pars difficultatis, vbi dicebamus etiam post contractum legitimè matrimonium ex mutua conuentione dissolui posse, aduersatur; nam id procedit attento iure ciuili Romanorum, & aliarum gentium, apud quas repudium permissum erat, vt suprà dixi: iure autem nostro canonico hoc non procedit, nisi in casu suprà expenso, *ex d. cap. 8. cap. sponsam, d. extrauagante Antiqua*; nam cùm matrimonio rato, non consummato, coniuges inter se conueniunt, vt vnus profiteatur religionem, alter aliud contrahat connubium, tunc matrimonium dissoluitur, non tam ex coniugum conuentione, quàm ex iuris diuini priuilegio, & dispositione; fauore enim religionis introductum est, vt matrimonium adhuc ratum possit dissolui per ingressum religionis, vt latè probat Basilius Legionensis *d. lib. 9. de matrim. cap. 5.*

22. Exponitur cap. 2. de clandest. despons. Adhuc superiori assertioni opponitur textus *in cap. 2. de clandest. desponsation.* vbi proponitur, quod si aliquis matrimonium contraxerit, ita quod probari non posset, non sunt compellendi aliquatenus in eo persistere: sed si ipsi ex mutua voluntate voluerint manifestare, & in matrimonio persistere, tale matrimonium ab Ecclesia recipiendum, & comprobandum est. Ex quo textu ita insurgo: En textum vbi ex compositione, & mutua voluntate coniugum matrimonium subsistit: igitur quia super matrimonio transactio, seu compositio sustinetur. Pro huius textus solutione dicendum est, quod licèt transactio super matrimonio, vt illud dissoluatur, à Iure improbetur, ex suprà traditis, & vt matrimonium, quod ob impedimentum iuris nullum est, sustineatur; tamen vt conseruetur, quod absque vllo impedimento contractum fuit, admittitur conseruandi matrimonij gratiâ. Vnde cùm in eo textu noua compositio, seu coniugum voluntas tenderet ad conseruationem matrimonij, ideo sustinetur, & matrimonium defenditur ab Ecclesia, tanquam per illam voluntatem redintegratum; præcipuè cùm nullum impedimentum adesset, nec præiudicium alij matrimonio fieret; tunc enim confessioni coniugum non staretur, vt docent Couarru. *de sponsal. 1. p. cap. 5. numer.* 4. Petrus Gregorius *lib. 1. partition. tit. 12. cap.* 7.

TITVLVS XXXVII.

De postulando.

CAPVT I.

Ex Concilio [a] *Lateranensi.*

CLERICI in [b] Subdiaconatus, & supra, & in [c] minoribus quoque ordinibus, si [d] stipendiis ecclesiasticis sustentantur, coram iudice sæculari aduocati in negotiis fieri non præsumant, nisi propriam, vel Ecclesiæ suæ causam fuerint prosequuti, aut pro miserabilibus fortè personis, quæ proprias causas administrare non possunt: sed [e] nec procurationes villarum ad iurisdictiones etiam sæculares sub aliquibus Principibus, vel sæcularibus viris, vt Iustitiarij eorum fiant, clericorum quisquam assumere præsumat. Si quis aduersus hoc venire tentauerit, quoniam contra doctrinam Apostoli est dicentis: Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, & sæculariter agit: ab ecclesiastico fit ministero alienus pro eo, quod officio clericali neglecto fluctibus sæculi placeat se immergi. Districtiùs autem decreuimus puniendum, si religiosorum quisquam aliquid prædictorum audeat attentare.

NOTÆ.

1. a LAteran.] Generali videlicet celebrato sub Alexandro III. anno 1179. de quo *in cap. quia 5. de elect.* aliqua adduxi: inter alia ipsius Concilij decreta reperitur præsens textus *p. 1. cap. 12.* non autem vt iacet in hac sexta collectione; deest enim alia pars ipsius capitis 12. quæ prohibitionis ampliationem, & transgredientium pœnas complectitur: ea autem refertur à Raymundo *in cap. sed ne 4. nec clerici vel monachi*: quæ si annectatur præsenti textui, vt facimus, integer redditur Concilij canon.

b *In Subdiaconatu.*] Qui gradus sacer erat à temporibus Vrbani II. & nostri Alexandri, vt probaui *in cap. à multis, de ætate, & qualit.* 2.

c *Minoribus.*] Lectoris videlicet, Acolyti, Exorcistæ, & Ostiarij.

d *Stipendiis.*] Idest redditibus Ecclesiæ, seu beneficij, vt *in cap. clericos autem, 1. p. q. 2.*

e *Sed nec.*] verba, quæ sequuntur extant *in cap. sed nec 4. nec clerici, vel monachi.*

CAPVT II.

Innocentius III. [a] *Compostell. Archiepisc.*

EX parte tua fuit propositum coram nobis, quod quidam canonici [b] regulares, vt se fortè in iure peritos valeant demonstrare, ac extra claustrum materiam habeant euagandi, non solùm in ecclesiasticis, verùm etiam in forensibus causis præsumunt aduocati officium exercere: cùmque obiiciatur eisdem, quod iuxta canonicas sanctiones non debent esse forensis, vel ecclesiastici negotij susceptores, vel executores etiam, nisi fortè id monasterij exposcat vtilitas, Abbate nihilominus imperante, ipsi proponunt ad insolentiam excusandam, quod [c] capitulum illud, per quod prædicta prohiberi videntur, de monachis, non de canonicis regularibus loquitur manifestè. Vnde nos consuleri voluisti, vtrum tales sint ad patrocinium admittendi. Ad quod disc. t. t. respondemus, quod idem iudicium de canonicis regularibus, quod de monachis, quantùm ad [d] supradicta, credimus obseruandum, licèt de monachis in canone specialiter sit expressum.

NOTÆ.

1. a COmpostell.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub tit. ne clerici, vel mon. cap. 3.* Ecclesiam Compostellanam primò in honorem adinuenti corporis D. Iacobi Hispaniarum patroni, assensu R. P. gloriosus Castellæ Rex Alfonsus erexit, Iriensemque Episcopalem Cathedram in eam transtulit: posteà Calixti II. temporibus à Bracharensis Archiepiscopi iurisdictione exempta,

pra, Emeritensis Archiepiscopalis Sedis inribus condecorata fuit, vt constat ex veteri historia Hispaoa, quæ reperitur *tom. 1. Hispan. Illustrate, pag.* 13. & referunt Mariana *lib.* 10. *historia Hisp. cap.* 12. Cironius *in notis ad cap.* 13. *de vita & honest. cleric. in* 5. *compil.* vnde audiendus non est Theodorus Castaldus *lib.* 2. *var. lucub. cap.* 9. existimans Inoocentij III. temporibus Compostellanam Ecclesiam non fuisse Archiepiscopali Sede decoratam; contrarium enim euincitur ex proximè traditis, & *ex cap. ex parte, de censibus, cap. & si necesse* 5. *de donat. inter, cap. ex tuarum, de auctorit. & vsu pall.* vbi alia de hac Ecclesia ootaui. In præsenti rescribit Innocentius D. Petro Suarez, qui priùs fuerat Episcopus Salmantinus, de quo *in d. cap. ex tuarum.*

2. b *Canonici Regulares.*] Quorum in diœcesi Compostellana aliquæ sunt Ecclesiæ, vt Ecclesia S. Ioannis de Cabeto, Prioratus Satensis, Ecclesia regularis de Iuncaria, de quibus agit Pennotus *lib.* 2. *histor. Canonic. regul. cap.* 31. *num.* 3. imò & ipsa Compostellana canonicorum regularium normam, & vitam seruauit vsque ad tempora Innocentij IV. si fides adhibenda est Ioanni de Nigtabale, relato à Pennoto *vbi supra.*

c *Capitulum illud.*] Concilij Tarraconensis, relatum à Gratiano *in cap. monachi* 35. 16. *q.* 1.

3. d *Supradicta.*] Licèt enim latâ quadam significatione, & acceptione monachorum veniant, & comprehendantur canonici regulares, *cap. præsens* 20. *q.* 3. *cap. post translationem, de renunciatione*; & ita accipiantur tam à veteribus, quàm recentioribus Ecclesiæ Patribus, vt D. Augustino *lib.* 3. *contra epistolas Petiliani, cap.* 40. Beda *in historia Angliæ, lib.* 4. *cap.* 4 & aliis congestis à Bellarmino *tom.* 1. *controuers. lib.* 2. *de monachis, cap.* 5. Pennoto *tom.* 1. *histor. canonic. regul. lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 4. tamen strictâ acceptione monachorum canonici regulares non comprehenduntur, vt quando peculiaria cuiusque Ordinis officia, vel instituta considerantur, *cap. monachus, cap. legi, cap. alia* 16. *q.* 1. vnde licèt prædicatio verbi Dei, & collatio Sacramentorum monachis prohibeantur, *cap. placuit, cap. peruenit, cap. interdicimus, cap. iuxta* 16. *q.* 1. ea canonicis regularibus non prohibentur; imò permittuntur, *cap. quod Dei timorem, de statu monachorum*; & generaliter dum constitutio canonica continet dispositionem pœnalem, vt *in Clement. ne in agro, §. quia verò, de statu monach.* & in omnibus rebus odiosis non comprehendi sub appellatione monachorum canonicos regulares, docent Panormit. *in d. cap. quod Dei timorem*, Pennotus *dict. lib.* 2. *histor, canonic. regul. cap* 1. vnde necessaria fuit in præsenti casu ampliatio, seu declaratio Innocentij III. vt sub prohibitione Concilij Tarraconensis, de quo *in dict. cap.* 9. comprehenderentur canonici regulares.

CAPVT III.

Gregorius IX.

CVm sacerdotis sit b officium nulli nocere, omnibus autem velle prodesse: non nisi pro seipso, vel Ecclesia sua, vel (si necessitas immineat) pro personis coniunctis, aut miserabilibus sibi licitum est postulare. *Et infrà:* Clericus autem, qui contra Ecclesiam, à qua beneficium obtinet, pro extraneis aduocatus, vel procurator esse præsumit, tanquam ingratus potest (maximè si clericus sit eiusdem Ecclesiæ) beneficio huiusmodi spoliari.

NOTÆ.

1. a GRegorius.] Ad huius textus inscriptionem videoda sunt quæ adduxi *in cap. vlt. de consuetudin.*

b *Sit officium.*] Vt ait D. Ambrosius *in cap. denique*, 14. *q.* 5.

COMMENTARIVM.

2. Conclusio traditur, et probatur. EX his decisionibus seqoens deducitur assertio: *Clerici, siue in sacris, siue in minoribus ordinibus constituti, etiam canonici regulares, postulare nequeunt, nisi certis in casibus: & qui contra propriam Ecclesiam pro alio postulauerit, priuatur beneficio, quod in ea obtinet.* Probant textus *in cap. Episcopus* 3. *cap. perlatum* 4. 88. *dist. cap. finali* 5. *q.* 3. *cap. te quidem* 29. 11. *q.* 1. *cap. denique* 14. *q.* 5. *cap. placuit* 8. *cap. de præsentium* 20. *cap. monachi* 35. 16. *q.* 1. *cap.* 1. *ne clerici vel monachi.* Concilium Moguntinum sub Carolo *can.* 22. Chalcedon. *can.* 3. & 7. Emeritense *can.* 11. *cap.* 1. *de vita & honest. cleric. in* 5. *collect.* Innocentius I. *epist.* 4. *cap.* 3. & *epist.* 34. *cap.* 2. & 4. Vvillelmus Parisiensis Episcopus *in suis constit.* quæ extant *tomo* 26. *Concilior. can.* 1. ibi: *Prohibetur sacerdotibus, ne officium aduocationis exercere præsumant, nisi fortè in causa Ecclesiæ suæ, vel pro miserabilibus personis, pupillis, & viduis, parochianis suis, quibus honestè deesse non possunt; & hoc absque pretij receptione extra expensas moderatas.* Et *l. consulta* 23. *C. de testam. nouel.* 6. *Iustin. cap.* 2. & 3. *nouel.* 86. *Leonis.* Consonant de iure nostro Regio lex 2. 3. & 4. *tit.* 6. *partit.* 1. lex 15. *tit.* 16. *lib.* 2. *noua recopil.* lex 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *recopil.* Illustraot vltra laudatos à Barbosa in præsenti, & *lib.* 1. *iuris eccles. cap.* 40. *num.* 84. Anton. August. *lib.* 4. *tit.* 73. & *lib.* 8. *tit.* 39. P. Gregorius *lib.* 3. *partit. tit.* 18. *cap.* 15. & *lib.* 6. *syntagm. cap.* 6. Iacobus Ompbalius *de vsurpat. legum lib.* 4 *cap.* 6. Caccialupus *de officio aduocati q.* 1. & 3. Polletus *lib.* 2. *histor. fori Romani, cap.* 6. Martha *de iurisdiction.* 4. *p. centur.* 2. *cap.* 115. Cironius *in præsenti tit.* & *in d. cap.* 1. *de vita & honest. in* 5. *collect.* Espenceus *lib.* 2. *digression. cap.* 9. Quintanadueñas *lib.* 1. *ecclesiasticon, cap.* 6. *n.* 15. Gratianus *discept. cap.* 57. *num.* 22. Boëtius Epon. *in cap.* 1. *ne clerici*, Busæus *de statib. homin. verbo Aduocati*, Fragoso *p.* 1. *de regim. lib.* 5. *disp.* 13. Portoles *in Molinum*, §. *Aduocatus*, Borellus *in summ. tit.* 7. *de cleric. num.* 86. Osuald. *lib.* 18. *comment.*

comment. Donell. cap. 3. *duplici litt. M.* Ioannes Nicolaus *de beneficiis cap.* 3. Thomas Sanchez *lib. 6. summa, cap.* 13. plures ex practicis, quos laudant Velasco *de priuil. pauper. tom.* 1. *q.* 9. Vela 2. *tom. dissert.* 43. *num.* 29. ex Moralistis congesti à Thoma Sanchez *lib. 6. summa, cap.* 13. Garcia *in summa, tract.* 1. *difficult.* 2. *dub.* 6. Balsamon *in nomocan. Phocy, tit.* 8. & *in scholiis ad can.* 16. *Synodi Carthag.* atque *lib. 2. iuris Orientalis, duobus titulis.* Michaël Rousselius *lib. 4. hist. Pontif. iurisd. cap.* 5. Garañi *in cap. 1. ne clerici vel monachi.* Xamar *p.* 2. *de offic. iud. q.* 3.

3. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Hæc tamen assertio ita illustrata difficilis valde redditur sequentibus tutis considerationibus. Prima nascitur ex eo, nam aduocatorum officium, & munus honestum, ac nobilissimum est, *l. nemo, C. de dignit. lib.* 12. Vnde aduocati dicuntur clarissima eloquentiæ lumina, *l. restituendi, C. de aduocatis diuers. iud. cap. quia Episcopus* 5. *quæst.* 3. quare apud Romanos maximè honoratos, & nobiles causas perorasse testantur Valens & Valentin. *in l. quisquis 6. C. de postuland.* quod de Iulio Cæsare refert Suetonius *in eius vita, cap.* 71. de Crasso, Scipione, Lælio, & aliis idem refert Cicero *lib. 1. de Orat.* de aliis nobilissimis viris Plinius *lib. 2. cap.* 4. quantaque sit aduocatorum vtilitas, imò & necessitas, docent Constantinus *in l. 4. C. de aduoc. diuers. iudic.* vbi vocat laudabile, vitæque hominum necessarium aduocationis officium. Plura aduocatorum præconia prosequuntur Garcia *de nobilit. glossa* 35. *num.* 41. Guazinus *in defens. reorum, in præfat. num.* 2. Moreno de Bargas *de nobilit. discurs.* 3. Parexa *de instrument edit. tomo 2. tit.* 10. *resol. 2. num.* 58. Amaya *in l. vnica, C. de infamibus, lib.* 10. *num.* 87. Salcedo *in l.* 34. *tit.* 16. *lib. 2. recopil. fol.* 99. Beyerlinch *in theatr. vitæ humanæ, verbo Aduocatus.* P. Gregorius *lib.* 49. *syntagm. cap.* 6. *num.* 46. Gaillus *lib. 1. obseru. cap.* 43. *num.* 4. D.D. Alphonsus de Olea *de cession. iur. tit* 5. *q.* 11. *in princ.* igitur ab hoc aduocationis præclaro munere sacerdotes, & monachi arceri non debent. Fulcitur primò hæc dubitandi ratio ex eo, nam si vera esset ratio à Gregorio IX. *in cap. fin. hoc tit.* adducta, videlicet sacerdotum officium esse omnibus prodesse, illis interdici non debebat causas etiam coram iudice sæculari defendere, cùm per simile patrocinium oppressis subueniatur, *l. nec quidquam 9. §. aduocatus, ff. de officio Proconsul. l. 1. §. ait Prætor, ff. de postul. l. magis 5. §. 11. ff. de rebus eorum*; & non minùs humano generi consulitur per hoc patrocinium, quàm cùm patria, parentesque armis defenduntur, vt aiunt Leo & Anthemius *in l. aduocati 14. C. de aduoc. diuers. iud.* ibi: *Aduocati, qui dirimunt ambigua facta causarum, suaque defensionis viribus, in rebus sæpe publicis, ac priuatis lapsa erigunt, fatigata reparant, non minus prouident humano generi, quàm si prœliis, ac vulneribus patriam, parentesque saluarent: neque enim solos nostro Imperio militare credimus illos, qui gladiis, clypeis, & thorace nituntur, sed etiam aduocatos; militant namque patroni causarum, qui gloriosæ vocis confisi munimine, laborantium spem, vitam, & posteros defendunt.* Vbi pro *facta causarum*, aliqui legunt *fata*, iuxta illud Latini Pacati: *Nolo miserorum, vel factum onerare, vel fatum.* Et Imperatores *in l. 3. C. de legibus*, dicunt *causarum fata componere*: & *in l. 41. Cod. Theodos. de appellat.* legitur *disceptationis fata.* Vtramque Lectionem probat Cuiacius *lib. 15. obseru. cap.* 9. pulchrè aduocationis officium describit Cassiodorus *lib. 1. var. cap.* 12. his verbis: *Quid enim aduocationis officio ornatius, quod peregrinum negotium ad suas molestias trahit, vt laboribus subueniat alienis.* Illustrant Gutherus *de officiis domus Augustæ lib. 3. cap.* 2. D. Mathias Guerra *in d. l. aduocati* 14. *num.* 9. Gibalinus *tom. 2. de negot. lib. 6. cap. 3. art. 9. num.* 11. igitur si aduocatorum officium, & pietate plenum est, & reipublicæ vtile, immo magnoperè necessarium, clericis, & monachis prohiberi non debet. Secundò augetur hæc dubitandi ratio exemplo Christi Domini nostri, cuius quælibet actio debet esse vitæ nostræ instructio. *Clement. 1. de magistris.* Certum autem est, Christum Dominum aduocati officium in terris exercuisse, præcipuè dum Mariam Magdalenam contra Pharisæum defensauit, apud Lucam *cap.* 7. & dum mulierem adulterij criminis accusatam suo patrocinio liberauit, apud Ioannem *cap.* 6. imò aduocationis officium proprium esse Domini nostri, tradit D. Ioannes *cap. 2. epist.* 1. igitur clerici, & monachi non debent prohiberi hoc pietatis officium exercere. Secundò aduersus eam partem, in qua asserimus, canonicum, seu beneficiarium non posse Ecclesiam, vbi stipendia meretur, postulare, facit textus *in l. pen ff. de postul.* vbi docetur, Decuriones, qui honores, stipendiaque propriæ ciuitatis merentur, posse contra ipsam postulare: igitur similiter Canonici possunt impunè aduersus propriam Ecclesiam postulare.

4. POSTVLARE QVID.

Sed adhuc supradictam assertionem iuri, & rationi consonam esse defendendum est, pro cuius expositione aliqua prælibanda sunt; & primò prænotandum est, postulare in genere idem esse, quod poscere, seu petere. Marcellus *de varia sermonum significatione cap.* 4. inde postulationes fieri dicuntur Deo & hominibus, idest petitiones, seu supplicationes. De postulationibus à Diis faciendis agunt Cælius Rhodiginus *lib. 10. lection. cap.* 10. Turnebus *lib. 2 aduersar. cap.* 10. Festus Pompeius *verb. Postulari fulgura.* Strictè tamen, & specialiter postulare est, apud alium de aliquo conqueri, quocumque modo id fiat. In qua acceptione Vlpian. *in l. 1. §. postulare, ff. de postulando*, inquit: *Postulare est desiderium suum, vel amici sui in iure apud eum, qui iurisdictione præest, exponere, vel alterius desiderio contradicere.* Quæ postulationis definitio refertur *in cap. infames 3. q.* 7. postulare tandem idem est, ac desiderare, *l. nonnunquam 32. ff. de adoption.* Hinc postulationes appellantur desideria, *l. nec quidquam 9. §. obseruare, ff. de officio Proconsul.* Debet autem postulatio fieri apud Magistratum, idest apud iudicem pro tribunali sedentem, quo modo Vlpianus ipse prædictam postulationis definitionem exposuit *in l. 4. §. hoc autem 8. ff. de damno infecto*: docent Cuiacius, Pacius, & Vvesembechius *ad tit. ff. de postul.* Vulteius *lib. 2. de iudiciis, cap.* 3. Mancius *de aduocat. tit.* 1. Donel. *vbi suprà.*

5. DE ADVOCATIS.

Qui apud iudicem pro tribunali sedentem, pro amicis, extraneisve personis postulant, aut procuratores sunt, aut aduocati, inter quos varias assignant differentias Donel. *lib. 18. comm. cap.* 3. vbi Osuald. *littera O*, Cardoso *in praxi, verb. Procurator, num.* 46. Mancius *d. tit. 2. de aduocat.* De procuratoribus sequenti titulo agetur, & de eorum officio ecclesiasticis personis prohibito, extat secunda pars huius capitis primi, & repetitur *in cap. sed neque 4. ne clerici, vel monachi.* De aduocatis verò agitur in præsenti, & *in d. tit. ff. de postulando.*

postulando. Circa eos sciendum est, variis nominibus designari. Dicuntur cognitores, oratores, patroni, causidici, togati, & vulgò aduocati, vt probat Gothofredus in paratitl. ad titulum C. Theodos. de postulando, Gibalinus supra. Cognitores appellantur apud Paulum lib. 2. sentent. tit. 2. & in l. penult. & vlt. C. Theodos. de cognitor. & procurat. cap. infamis 3. q. 7. Polletus lib. 2. histor. fori, cap. 2. Duaren. in l. 1. ff. de postul. Donel. d. lib. 18. cap. 3. vbi Osualdus litt. D. appellantur oratores, quia causas perorant, l. si quis 9. in fin. C. de aduocat. diuersorum iudicum, Polletus lib. 2. hist. fori, cap. 6. notat Osuald. vbi suprà, litt. B. Patroni dicuntur à patrocinio, quod clientulis præstant, l. properandum, §. proculdubio, l. rem non nouam, §. 1. C. de iudiciis, l. 1. C. de repudianda bonorum possess. l. 1. l. quidquid 5. l. aduocati 14. C. de aduocat. diuers. iudicum, Polletus d. lib. 2. cap. 10. Causidici etiam dicuntur in l. quisquis, C. de postul. l. 2. & finali, C. de aduocatis diuers. iud. l. 1. ff. de orig. iuris; quia causas dicunt, & perorant, l. nemini, l. petitionem, C. de aduocat. diuers. iud. ex Quintiliano, Iuuenali, & Martiali probat Donellus lib. 18. comment. cap. 30. hinc aduocatio ipsa causidicina dicitur in l. vlt. C. Theodos. de cohort. princip. cornic. l. 169. C. Theodos. de decur. apud Ammianum Marcellinum lib. 30. vt etiam iuridicinam dixit Tertul. de pallio: notauit Iuretus ad Symmachum lib. 5. epist. 41. & 73. & lib. 9. epist. 29. Togati dicuntur in l. ne quis 3. l. quidquid 5. l. cùm aduocati 8. l. si quis de togatis 9. C. de aduocat. quia togâ amicti in causarum oratione incedebant. Plinius lib. 1. ep. ad Minut. ibi: Officio togæ virilis interfui; ille me in aduocationem, ille me in consilium rogauit. Polletus d. lib. 2. cap. 10. Tandem vulgò aduocati dicuntur in l. 1. §. aduocati, ff. de variis, & extraordin. cognit. integris titulis, C. de aduocat. cap. 1. & 2. hoc tit. ex eo, quia in consilium aduocantur, vt Asconius Pedianus Ciceronis interpres notauit ad ipsum de diuinat. Exinde illi dicuntur aduocationem suscipere, l. nec quidquam 9. §. penult. ff. de offic. Proconsul. aduocationem præbere in l. fin. C. de aduocat. diuersor. iudicum. Plura Gibalinus tom. 2. de negotiatione, lib. 6. cap. 3. art. 9.

6. QVI POSTVLARE POSSINT.

Postulare, & aduocati munus obire possunt (postquam per alios causæ in iudicio tractari valent, principio Instit. de his, per quos agere possumus,) omnes, qui nominatim non reperiuntur prohibiti, quia edictum hoc de postul. prohibitorium est, sicut edictum de procuratoribus, l. munus 43. §. 1. ff. de procurat. Prohibentur autem postulare quidam lege ciuili, quidam constitutione canonica, alij autem sententiâ iudicis. Lege ciuili, & edicto Prætoria (nam postquam edicta Prætorum confirmata sunt, sub lege referuntur) primò prohibentur hæretici, leg. fin. C. hoc tit. l. 15. C. de Episcop. audient. nouell. 144. cap. 2. Secundò minores decem & septem annis, l. 1. §. initium, ff. de postul. quia adhuc infirmum iudicium in his, qui ad plenam pubertatem nondum peruenerunt, deprehenditur, l. 2. tit. 3. partit. 6. Non petiit maiorem ætatem Prætor, quia ea ætate Nerua filius publicè de iure respondisse fertur. Et Plinius lib. 5. epist. 14. ait se anno 19. cœpisse in foro dicere: docuerunt Polletus lib. 2. hist. fori, cap. 7. Petrus Gregorius lib. 49. syntag. cap. 6. num. 21. Donellus d. lib. 18. cap. 3. vbi Osuald. litt. H. Paneirol. lib. 1. var. cap. 18. Narbona de ætate, anno 17. q. 2. Tertiò propter sexum postulare prohibentur fœminæ, l. 1. §. sexum 4. ff. de postul. nec etiam pro liberis, l. liberto 31. §. quamquam 6. ff. de negot. gest. hoc enim officium virile est, & sic fœminis non conuenit, l. fœminæ, ff. de R. I. l. alienum 18. C. de procurator. & mulieres à viris defendi æquum est, non econtrà. Donel. vbi suprà. Corrasius lib. 4. miscel. cap. 21. Ob casum postulare prohibentur cæci, d. l. 1. §. 4. vers. Casum: plura Paneirol. lib. 2. var. cap. 19. Surdos d. l. 1. §. 3. & aliquâ insigni turpitudine deformati, vt muliebria passi, iudicio publico damnati, & qui operas locarunt vt cum bestiis pugnarent, d. l. 1. §. 2. & §. remouent. Donel. d. cap. 3. Amaya in l. vnic. C. de venat. ferarum: nisi pro pupillis, aut minoribus, vt eorum tutores, aut curatores postulent; quia tunc officij necessitas eos à pœna excusat, d. §. remouet, vers. Sed ex æquissimo, l. puto 6. ff. de postulando. Etiam lege ciuili prohibentur pro aliis postulare, qui iudices, arbitriue in causa sunt, l. quisquis 6. C. de postuland. Decuriones contra patriam, l. pen. §. 1. ff. de postul. l. 2. C. de aduocat. diuers. Vassallus contra Dominum, l. 1. §. item, vbi glossa verb. Perdit, quæ sunt causæ beneficij amittendi in vsibus feudorum. Etiam Tabelliones lege Regiâ nostra prohibentur postulare, leg. 30. tit. 16. lib. 2. recopil. Etiam prohibentur postulare pater, filius, fraterve in ea causa, quæ agitatur coram eo, l. 7. tit. 25. lib. 4. recopil. supra enim relati, nec partibus consentientibus postulare possunt, l. quos 7. ff. de postulando, l. moris 9. ff. de postulando. Paul. lib. 1. sentent. tit. 7. §. 1. Cùm ergo hæc postulandi prohibitio publicam auctoritatem respiciat, vt sic Magistratuum dignitas conseruetur, l. 1. §. 1. & 4. ff. hoc tit. de postul. non potest litigatorum conuentione mutari, l. ius publicum 38. ff. de pactis.

7. DE CLERICIS ET MONACHIS.

Constitutionibus ecclesiasticis postulare prohibentur iudices ordinarij in suis territoriis, cap. vnic. de offic. aduocator. in 2. collect. ibi: *Vt in ciuitate vestra diminui possit, & attenuari materia iurgiorum, & iudiciorum integritas reseruetur ad commune commodum ipsius ciuitatis, id duximus statuendum. Sancimus igitur, & præsenti paginâ prohibemus, ne quis vestrûm aduocatus esse præsumat, nisi in propria causa, vel fortasse si alicui Ecclesiæ, vel pro alicuius magnificentiæ debito ad impendendum patrocinium fuerit obligatus.* Secundò monachi, ex decreto Xiphilini, quod extat apud Eduuodum Bonfidium lib. 2. iur. Oriental. ibi: *Cùm multos ecclesiasticos, & monachos* (inquit Xiphilinus Patriarcha Constantinopolitanus) *videremus alienas causas subeuntes, & pro his decertantes, qui ciuilibus & ecclesiasticis iudiciis litigant, ab ecclesiastica consuetudine, & legum grauitate, quod fiebat, alienum iudicantes statuimus, vt nemo deinceps, nec monachus, nec vllus ecclesiasticus alienas causas suscipiens in iudicio defendat: id enim apertà mercenariâ operâ, & nemo tale quid agens nostræ moderationis supplicium effugiet, præterquam si fortè cùm sit causa ecclesiastica, a nobis iubeatur alterius litigantium partis defensionem suscipere; tunc enim præterquam quod non erit reprehensionis spes, in pœnam quoque non cadet. Præsens autem subnotatio in omnibus quoque ciuilibus iudiciis legi iussa est, vt cùm nostri decreti scientiam habuerint, eos omnino non admittant ad illorum causas agendas.* Cuius meminerunt etiam P. Gregor. syntag. iuris vniuersi lib. 49. cap. 6. n. 24. Ioan. Paul. Lancellot. Inst. canonic. lib. 3. tit. de procurator. §. postulandi, M. Anton. Cucch. Instit.

Instit. canonicarum lib. 3. *tit.* 10. *num.*24. *cum pluribus sequentib.* & ex constitutione Concilij Tarracon. relata *in cap. monachi* 35. 16. *q.* 1. in cuius textus serie, vt in Concilio extat, post prohibitionem, ne monachi forensis negotij suggestores, aut executores existant, nisi monasterij adstante vtilitate, & iussu Abbatis intercedente, ea verba leguntur: *Canonum ante omnia Gallicanorum de his constitutione seruatâ.* Quæ innuunt iam à canonibus Ecclesiæ Gallicanæ hanc prohibitionem principium habuisse: à quibus autem canonibus, non constat. Innocentius Cironius *in 5. compil. in cap.* 1. *de vita, & honestate clericorum*, existimat esse aliquos canones ex primæuis Conciliis Gallicanis celebratis ante dictum Concilium Tarraconense, quæ nec reperta, neque adhuc excusa essent. Loaysa *in notis marginalibus ad dictum canonem* 11. prædicta verba in pluribus codicibus non reperiri testatur. Illud autem certum existimo, canonem Concilij Tarraconensis ab Innocentio III. citatum in præsenti capite 2. esse prædictum canonem relatum *in d. cap. monachi.* Constat ergo, ex eo canone, & ex nostro capite 2. monachis prohiberi aduocationis officium suscipere, nisi vtilitate Ecclesiæ suggerente, & simul Abbatis iussu intercedente. Vnde non sicut in sacerdote sæculari sufficit vtilitas Ecclesiæ, ita in regulari: nec etiam sicut licet sacerdotibus sæcularibus in quibuscumque causis coram ecclesiastico iudice litigare, ita licebit monacho. Hæc prohibitio Concilij Tarraconensis, & Conciliorum Ecclesiæ Gallicanæ protracta, & extensa fuit ad Canonicos Regulares regulariter degentes, in hoc capite 2.

8. EXCEPTIONES HVIVS PROHIBITIONIS.

Deinde ecclesiasticis legibus clericis, tam in maioribus, quàm in minoribus ordinibus constitutis, in iuribus suprà citatis pro illustratione conclusionis prohibetur pro aliis postulare; sed priùs de initiatis sacris ordinibus agamus: illi enim arcentur ab aduocationis munere coram iudice sæculari obeundo, exceptis quibusdam causis statim enumerandis. Dixi autem coram iudice sæculari, quia coram ecclesiastico iudice etiam super sæculari negotio postulare non prohibentur, vt communiter docent *in nostro cap.* 1. Abbas *num.* 3. Mrtha *d. cas.* 115. *num.* 12. Velascus *d. q.* 9. *n.* 3. Barbosa *de iure ecclesiast. cap.* 11. *num.* 85. casus etiam, in quibus coram iudice sæculari clerici postulare possunt, recensentur *in cap.* 1. *& vlt. hoc tit.* Primus est, quoties in causa propria, aut Ecclesiæ suæ, miserabiliumve personarum patrocinium præstant, vt docent pluribus relatis Maiolus *de irregul. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 14. Salcedo *in praxi, cap.* 66. *num.* 2. Barbosa *vbi suprà*, *num.* 86. Velasco *num.* 6. Fragoso *de regim. cap.* 1. *lib.* 5. *disput.* 15. *num.* 243. Garcia *in summ. tractatu* 1. *diffic.* 2. *dub* 6. Secundus casus est, cùm patrocinantur pro coniunctis personis, vel ratione sanguinis, vel spiritualis cognationis, vel pro Canonicis suis, vt tenent Barbosa *vbi suprà*, *num.* 87. Garcia *vbi proximè.* Tertius casus est, dum non coram iudice sæculari pro tribunali sedente, sed domui suæ conficiendo iuris allegationes, alicui ex partibus patrocinantur, vt resoluit Thomas Sanchez *d. lib.* 6. *summ. cap.* 3. *num.* 32. His casibus alium non insubtiliter adiungunt Barbosa vbi suprà, *num.* 88. & Fragoso *vbi proximè*; dum tamen in vno negotio patrocinium præstant, & eo negotio finito, in alio; quia clericis prohibitum est, non vni, sed pluribus negotiis sæcularibus se immiscere. Illud etiam apud omnes liquet, & ex hoc capite 1. facilè deducitur, clericos, etiam in maioribus ordinibus constitutos, beneficia non habentes, posse etiam coram iudice sæculari postulare, vt sic propriæ necessitati consulant. Ita plures, quos laudant, & sequuntur Valascus *vbi supra*, *num.* 3. Barbosa *supra*, *num.* 90. Circa clericos verò in minoribus ordinibus constitutos, licèt primis Ecclesiæ temporibus nulla prohibitio in eis postulandi reperiatur; imò dum canone 6. & 83. Apostolorum, & in aliis Ecclesiæ sanctionibus à Gratiano compilatis *in dist.* 88. prohibetur clericis negotiis sæcularibus se immiscere, specialiter cauetur de Presbyteris, & Diaconis; ad cæteros verò inferioribus gradibus initiatos non protrahebatur: tamen à temporibus Concilij Constantinopolitani idem de sacerdotibus ac de clericis in minoribus constitutis ordinibus statutum fuit. Canone enim 11. eiusdem Synodi, postquam Presbyteris, & Diaconis prohibetur, ne publica munera Magistratuum exerceant, & ne in iudicio procurationes, aut postulationes suscipiant; tandem aiunt PP. *Hoc ergo nos quoque de reliquis clericis decernimus, iubentes de cætero, clericos in inferioribus gradibus constitutos, canonibus antiquis Ecclesiæ postulationes, & procurationes forenses interdicentibus ligari, & ad eosdem prohibitiones extendi.* Accessit Alexandri III. decisio in nostro capite 1. relata in illis verbis: *In ordinibus quoque minoribus, si stipendiis Ecclesiæ sustententur.* Ex quibus verbis deducitur, prædictam prohibitionem postulandi coram iudice sæculari procedere etiam in clericis constitutis in minoribus ordinibus, dummodo Ecclesiæ stipendiis sustententur; nam si beneficio careant, postulare possunt, vt latè exponendo dicta verba, pluribus relatis resoluit Vela *dissert.* 43 *num.* 29.

Huius autem Pontificiæ prohibitionis, videlicet ne clerici in maioribus, aut minoribus ordinibus constituti possint postulare, & causas forenses pertractare, varias rationes adducunt Interpretes. Prima illa generalis est, ne videlicet clerici, & monachi negotiis sæcularibus se immisceant, de qua *in cap.* 1. & *toto tit. ne clerici vel monachi.* Vnde textus *in nostro cap.* 2. in tertia collectione Decretalium compilatus est sub titulo *ne clerici vel monachi.* Eum illustrant Boëtius Epon. *in d. cap.* 1. *ne cler. vel mon.* Viuianus *in nostro cap* 1. Mrtha *vbi suprà.* Secunda ratio redditur à Gregorio IX. *in cap.* 3. *hoc tit.* ibi: *Cùm sacerdotis officium sit nulli nocere, omnibus autem prodesse.* Et cùm in aduocationis officio necessariò pars, cui aduocatus non patrocinatur, lædatur, *cap. denique* 14. *q.* 5. ideo clerici, & monachi à tali officio arcentur. Aliæ etiam rationes deducuntur ex notitia, & modo exercendi ipsum officium aduocationis; nam plerumque aduocati non foueant iustam causam. Vnde olim Oratorum Princeps Demosthenes notatus quòd improbam causam fouisset, respondit, probos, & innocentes litigatores aduocatis non indigere; in quos aduocatos grauiter insurgunt Guiet. *lib.* 1. *pract. q.* 26. Menoch. *de arbitrar. casu* 494. Parlador. *lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 2. Menchacs *lib.* 1. *vsufrequentium, cap.* 10. Lancellot. *de offic. aduocati, cap.* 4. Gibalinus *d. art.* 9. Meritò ergo clerici & monachi, qui non solùm à malo, verùm ab omni suspicione mali abesse debent, postulare prohibentur. Accedit; nam etsi bonam causam foueant, iustumque negotium tueantur, tamen plerumque 9. RATIO DACIDENDI.

plerumque

rumque fallacils,& cautelis vti necesse habent. Vnde Plinius *lib. 2. epist.* ad nepotem, ait: *Nos qui in foro, variisque litibus agimus, multum malitia, quamvis nolimus, addiscimus.* Symmachus ita inquit: *In forensi puluere rara cognatio facundi oris, & boni pectoris.* Præcipuè autem illis vtuntur ad lites remorandas; quare litium moratores appellantur à Cicerone *in lib. de diuinatione*, iuxta lectionem Cuiacij *lib. 4. obs. cap. vlt.* Litium concinnatores vocantur à Consulto *in l. 9. §. 2. ff. de officio Proconsulis*; quia lites cauillationibus, & reprobis modis satagunt producere: plura Corrasius *in d. l. 9. §. 2.* & *lib. 1. miscel. cap. 4.* Et contra aduocatos in hac parte peccantes acriter inuehuntur Zasius *in l. 2. §. post hoc 46. ff. de orig. iuris*, Hetingius *de fideiuss. cap. 19. num. 12.* P. Greg. *lib. 49. syntagm. cap. 6. num. 30.* Gibalinus *vbi suprà*. Accedit & alia non inferior ratio decentiæ, quæ in sacerdotibus magnopetè attendi debet; cùm enim aduocati stantes coram iudice sedente causam orare debeant, *l. quisquis 6. §. vlt. C. de postul.* ibi: *Cum ibi necessitatem elegerit, & contempserit ius sedendi*: quæ verba repetita sunt in nouella Emanuelis Comneni *cap. 2.* facit etiam auctoritas Plinij *lib. 1. epistol.* ibi: *In tribunatu abstinuit à causis agendis, quod deforme arbitrabatur, cui loco omnes sedere oportet, hunc omnibus sedentibus stare*: plura Cuiacius *ad nouell. 71. Iustin.* Polletus *histor. for. cap. 5.* Ioannes Montanus *de auctorit. Regni, & Parlamenti.* Si ergo Plinio minùs honestum videbatur coram iudice stare, vt aduocationis officium exerceret, quantò magis sacerdotibus minùs honestum videtur coram sæculari iudice stare, aut saltem discooperto capite causas perorare, ipso iudice pro tribunali sedente. Rectè ergo sacri canones statuerunt clericos non debere aduocationis officio vti, nisi in causis suæ Ecclesiæ, aut miserabilium personarum, vbi pij operis causa reddit actum licitum alias illicitum, *cap. monachi*, *cap. de præsentium*, 16. *q. 1.*

10. Dissolvitur difficultas

Nec obstat difficultas suprà adducta; nam licèt aduocationis munus laudabile & honestum sit, iusteque ab Imperatoribus commendatum; tamen clericos non decet coram iudice sæculari illud exercere, ob rationes specialitatis suprà adductas. Non enim omnia, quæ licitè, & laudabiliter à laicis exercentur, à clericis, & monachis obiri possunt, vt probatur *ex cap. 1. ne clerici vel monachi*: & si hoc aduocationis officium, licèt laicis honestum, laudabileque sit, ecclesiasticas tamen personas non æquè decet. Nec primum argumentum dubitandi rationis obstat; nam etsi per patrocinium aduocati vni ex litigatoribus consulatur, & subueniatur; alter tamen læditur: & quotiens non potest alteri subueniri, quin alter lædatur, commodius est neutrum iuuare, quàm alterum grauare, *cap. denique 14. q. 5.* & sic cùm in aduocationis officio necessariò pars, quæ succubuit in lite, lædenda sit, abstinendum est à postulandi officio, ne dum sacerdos aduocatus alteram partem iuuat, alteram lædat. Nec secundum argumentum refragatur, quia ex authoritatibus, & exemplis in eo congestis, tantùm conuincitur, Christum Dominum pro innocentia aduersùs malitiam vno vel altero casu responsum dedisse, & oppressum liberasse; quod aduersùs nostram conclusionem non facit: neque enim ius nostrum clericis interdixit oppressos tueri, sed ne sæculari in foro postulationis officium exerceant. Nec tandem secunda difficultas obstat; verum enim est, canonicum, seu beneficiarium postulantem contra Ecclesiam, cuius stipendia consequitur, priuari beneficio, aut præbenda in pœnam ingratitudinis. Nec tunc obstat textus *in d. l. penult.* nam certum est, Decuriones contra propriam patriam non posse postulare, *l. 2. C. de aduocatis diuers. iudicior.* nisi pro coniunctis, aut miserabilibus personis; quo casu procedit textus *in d. l. penult.* vt docet Gothofredus *in d. l. 2. littera Q.* Similiter ergo canonicus, aut beneficiarius non debet contra propriam Ecclesiam postulare, nisi pro coniunctis, aut miserabilibus personis, vt docet Saleedo *in praxi*, *cap. 63.*

Sed adhuc superiori assertioni obstat textus *in cap. clerici 6. de iurepatron.* vbi Alexander III. decreuit, vt clerici non possint emere aduocatias Ecclesiarum; & si defactò emerint, ipsis priuentur, ita vt nullo modo aduocati remaneant. Ex quo decreto deducitur, clericos nec suarum Ecclesiarum aduocatiam exercere posse; & per consequens non rectè asserimus, in causis propriæ Ecclesiæ clericos vt aduocatos postulare posse. Cuius difficultatis solutio pendet ex vera cognitione illius verbi, *Aduocatus*. Sciendum est enim, aduocatum in eo textu, non tantùm significare causidicum, & postulantem in foro, verùm & defensorem, & patronum Ecclesiæ: quomodo aduocatus accipitur *in cap. cùm autem 24. de iurepatron. cap. venerabilem 34. vers. Numquid*, *cap. generali*, *de elect. cap. Gonsaldus*, 17. *q. 4. cap. in quibusdam*, *de pœnis*. Isti autem aduocati, seu defensores Ecclesiarum, aut cum ipsa fundatione Ecclesiæ ius Aduocati, idest Patronatus consequebantur, vt docet Citonius *ad tit. de iurepatronatus*; aut petebantur à Rege, vt Ecclesiam defenderent, & in eius negotiis aduocati essent, *can. 98. Ecclesia Africana*, ibi: *Vt ab Imperatoribus postuletur aduocatorum defensio, vt sint protectores, seu defensores ad respondendum in colloquiis iudicialibus.* Et *lib. 7. capitularium*, *cap. 308.* cauetur: *Vt pro Ecclesiarum causis, ac necessitatibus earum, atque seruorum Dei, executores, vel aduocati, seu defensores, quotiens necessitas insurrexerit, à Principe postulentur.* De his aduocatis, idest Ecclesiarum defensoribus, & patronis plura tradunt Federicus Lindembrogius *in glossario legum antiquarum, verbo Aduocatus*, Citonius *ad tit. de iurepatronatus*, Bosquetus *in notis ad Innocentium*, *lib. 2. epist. 122.* Bignonius *in notis ad Marculfum fol. 588.* Desidet. Heraldus *lib. 2. de authorit. rei iudic. cap. 5.* & nos *in cap. 23. de iurepatron.* Vnde cùm aduocatio *in d. cap. clerici*, accipiatur pro iurepatronatus, rectè deciditur, clericos non posse aduocatiam Ecclesiarum emere, idest, iuspatronatus, *cap. de iure*, *de iurepatronatus*; non autem in eo textu negatur, sacerdotes posse aduocatiam licitè obtentam exercere, maximè in negotiis suarum Ecclesiarum.

11. Exponitur cap. clerici 6. de iurepatron.

Secundò traditæ assertioni obstat textus *in cap. vnico 15. q. 2.* vbi PP. Concilij Tarraconensis statuunt, ne quis sacerdotum, aut clericorum more sæcularium iudicum, & aduocatorum (vt Gratianus & glossa interpretantur) pro impensis patrociniis munera exigant, sed tantùm gratis oblata recipiant: in quo canone supponunt Patres, clericos, sicut alios laicos, posse aduocationis officio vti, & patrocinium in iudicio aliis præstare, contra hucusque tradita. Augetur hæc difficultas

12. Exponitur cap. vnic. 15. q. 2.

cultas ex eo, nam salarium iustè petit aduocatus, *l. 1. §. proinde 5. de variis & extraordin. cognit. l. si quis aduocatorum 5. l. quisquis 6. §. 4. C. de postul.* quod honorarium solet appellari, vt docent plura congerentes Franciscus Pollerus *lib. 2. hist. fori, cap. 11.* Tiraquellus *de nobilit. lib. 1. cap. 29. num. 21.* Menochius *de arbitr. casu 513.* Flores de Mena *lib. 1. q. 8.* ergo si permittunt PP. sacerdotibus & clericis facultatem postulandi in causis sæcularibus forensibus, concedere etiam debebant ius exigendi salarium, vt consequuntur cæteri aduocati. Primæ difficultati satisfaciendum est cum Turrecremata in eo textu, qui asserit, PP. ibi agere de clerico patrocinium præstante coram iudice ecclesiastico; quod cùm illi permittatur, vt suprà dixi, ideo PP. Concilij Tarracon. supponunt, ipsos sacerdotes, seu clericos posse postulare coram iudice, videlicet ecclesiastico. Secundæ difficultati vt satisfaciat Gratianus post compilationem illius textus, statim adiecit eius interpretationem, asserendo procedere in clerico regulari, seu monacho aduocati officium exercente; non autem in clerico sæculari, qui saltem ex generali consuetudine potest salarium petere. Sed hac solutione omissâ faciliùs crederem in eo canone non omnem exactionem salarij, seu stipendij propter laborem impensum improbari, & damnari, sed tantùm eam, quam more sæcularium aduocatorum clerici faciebant; in hoc enim illo æuo, & anterioribus plerumque aduocati peccarunt. Vnde Seneca Tragic. in ludo de morte Caij, causidicos venale genus vocat: idem in Hercule Furente, *actu primo*, de eis ita ait:

Hic clamosa & rabiosa fori
Iurgia vendens, improbas iras
Et verba locat.

Quintilianus *lib. 12. institutionum, cap. 12.* eos ait clamare ad stomachum litigatoris, non ad animum iudicis: quam iniustam exactionem sacri canones semper detestati sunt, *cap. non licet 71. 11. q. 3.* vnde *in d. cap. vnico*, quamuis PP. permittant clericis postulare, patrociniumque præstare in iudicio; tamen illis prohibent exactionem salarij, munerumve more sæcularium Aduocatorum.

13. INTELLIGVNTVR SYNODVS CONSTANTINOPOL. ET CAP. 50. DE APPELLAT.

Eadem solutione, & animaduersione, videlicet clericos coram iudice ecclesiastico posse aduocati munus exercere, exponenda est authoritas Synodi Constantinop. temporibus Emmanuëlis Comneni celebrata, vbi in subnotatione Lucæ Patriarchæ Constantinop. de quodam Diacono legitur, quod cùm aduocationis munere ex canonum sanctione interdictus esset pro tribunali, coram ipso Patriarcha respondit, illos canones, atque leges, non in suæ ætatis, sed in antiquis aduocatis locum habere, qui collegio quodam adsidebant intra certum numerum, *l. non plures 4. C. de sacros. Eccles. l. nemini 11. l. neque, l. cùm aduocati, C. de aduocatis diuers. iud.* de quibus Cuiacius *lib. 16. obseru. cap. 22.* Gibalinus *d. art. 9. num. 11.* Cæterùm suo tempore aiebat Diaconus aduocati officium ingenuum, & liberale esse, neque homini sacro indignum; adiecitque non aduocationem ipsam, sed aduocationis modum sacris canonibus improbari: *Etenim*, aiebat, *non clericis modò, sed & Episcopis, si amici patrocinium in iudicio suscipiant, venia tribuitur, nec vnquam illi notabuntur, si in ecclesiastica rei controuersia aduocati venerint. hæc cùm dixisset, applausumque illi esset etiam a Patriarcha, patrocinari vt antea illi permissum est.* Quibus verbis non absoluta postulandi facultas illi Diacono data fuit, sed tantùm in casibus ibi enumeratis, dum Ecclesiæ, aut amici causam defendebat, aut saltem coram iudice ecclesiastico; tunc enim clericis in iudicio postulare permittitur. Eodem etiam modo accipiendus est textus *in cap. 1. de officio iudicis*, in illis verbis: *Tu frater Archiepiscope eidem de Magistro Roderico clerico tuo ad exhibendum in causa ipsa patrocinium prouidisti.* Ex quibus deducitur, clericum in causa forensi postulare, & patrocinium præstare posse: nec mirum, cùm in ea specie ageretur de causa inter clericos, & coram iudice ecclesiastico disceptata, vt ex integra ipsius textus, quam ex quinta compilatione transcripsi, constat. Simili etiam modo exponendus est textus *in cap. ex insinuatione 50. de appellat.* in illis verbis: *Quidam clericus commensalis suus, dicti Camerarij in eadem causa fuerat aduocatus.*

14. EXPONITVR CAN. 11 CONCILII EMERIT.

Adhuc suprà traditæ assertioni obstat textus *in can. 11. Concilij Emerit.* in illis verbis: *Id ergo per omnia seruandum instituimus, vt nulli Presbytero, vel Diacono sine voluntate Episcopi sui licentia sit sæculares peragere causas, aut iniunctiones expedire publicas.* Ex quibus verbis expressè deducitur, tantùm Presbyteris, & Diaconis prohiberi in iudicio postulare: ergo non subdiaconis, & aliis inferioribus clericis, etiam coram iudice sæculari postulare prohibetur. Cui difficultati satisfaciendum est ex suprà traditis, videlicet supponendo, primis Ecclesiæ temporibus prohibitionem hanc tantùm circa clericos in maioribus gradibus viguisse, non verò circa initiatos minoribus ordinibus, vsque dum ex synodo Constantinop. suprà relata, & *ex cap. 1. hoc tit.* protracta fuit hæc prohibitio ad clericos inferioris gradus; & cùm tempore Concilij Emeritensis vsque ad tempora Vrbani II. gradus Subdiaconi non esset sacer, sed inter minores enumeraretur, *cap. à multis, de ætate, & qualit.* ideo PP. Concilij Emerit. dum hanc prohibitionem firmarunt, tantùm expresserunt, Presbyterum & Diaconum.

TITVLVS

TITVLVS XXXVIII.

De procuratoribus.

CAPVT I.

[a] Gregorius *Maximo Episcopo Salonitano.*

ALia quidem scripta ad fraternitatem tuam antea feceramus; sed tempore, quo [b] homines tuos, quos ad nos misisti, relaxare voluimus, scripsisse te quibusdam nostris compertimus, quòd Veteranum Presbyterum, atque Optatum Defensorem, tunc minimè in causa transmiseris; & ideo ea, quæ cum eis acta sunt, non debere subsistere. Sed & Thomas Ecclesiæ tuæ [c] Defensor sibi verbo à te dictum perhibuit. Ex qua re iam nec præsentium portitoribus iudicauimus esse credendum, ne de ipsis quoque post hæc similiter diceres. Quia ergo hæc res nos valde fecit ambigere, & cautos esse debere præmonuit, si causam vultis dicere, instructam de cætero personam cum mandato [d] legaliter facto, tuis, ac Presbyterorum, seu [e] Diaconorum in testimonium subscriptionibus roborato, gestisque ex more indito transmittite, vt quidquid cum ea actum fuerit, possit iure subsistere. Nam nos non solùm tibi, sed etiam omnibus, quod iustum, legitimumque fuerit, parati sumus Deo iuuante per omnia custodire: tantùm vt tu, quod lege præcipitur, facere non omittas.

NOTÆ.

1. a GRegorius.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap.*1. & apud Antonium August. *in epit. iuris lib.*29. *tit.*25. & reperitur textus hic in registro epistolarum ipsius Gregorij, *lib.* 11. *epist.* 13. ex quo textum hunc restituo. Salona Metropolis Illyrici Orientalis, hodie dicta *Saldon*, est in Dalmatia, cuius Episcopus Glycerius refertur ab Euagrio *lib.* 2. *cap.*16.

2. b *Homines tuos.*] Non accipias homines in præsenti pro vassallis, vt *in cap. finali, de seruis non ordin.* sed pro procuratoribus suis.

c *Defensor.*] De officio defensoris Ecclesiæ latè egi *in cap.*1. *de testam.*

d *Legaliter.*] Idest iuxta legis præscriptam formam, quam infrà dabimus.

3. e *Diaconorum.*] Quorum officium erat adesse Episcopo, vt testes vitæ, morum, ac actionum ipsius: idem Gregorius *lib.* 4. *epist.*88. & in Synodo Rom. *cap.* 2. ibi: *Quidam ex clericis, vel etiam ex monachis, electi ministerio cubiculi Pontificalis obsequantur, vt is, qui in loco est regiminis, testes habeat tales, qui vitam eius in secreta conuersatione videant.* Et *cap. iubemus* 59. *de consecr. dist.* 1. Concilium Gerundense *can.* 6. Tolet.4. *can.*22.Turon.2. *can.*13. Damasus *in vita Lucy Papa*, ibi: *Lucius precepit, vt duo Presbyteri, & tres Diaconi, in omni loco Episcopum non desererent propter testimonium ecclesiasticum.* Euaristus etiam constituit, vt Episcopo prædicante septem Diaconi adessent propter testimonium veritatis doctrinæ, vt refert idem Damasus *in eius vita.* Notarunt Baronius *anno* 112. Anton. August. *in epitome iuris lib.* 4. *titul.* 43. iuxta quam ecclesiasticam disciplinam iubet in præsenti Gregorius, vt in mandato ab Episcopo procuratori dando, tam Diaconi, quàm Presbyteri subscribant, vt testes fidei, & vitæ ipsius, iuxta Synodum Francicam *lib.*5. *cap.*2. ibi: *Episcopo presbyter testis assistat castitatis, & vita, & fidei, & doctrina illius.*

COMMENTARIVM.

EX hac Gregorij epistola sequens communiter deducitur assertio: *Non admittitur procurator in iudicio, nisi habeat mandatum legitimè confectum.* Probant eam textus *in cap. cùm M.* vbi glossa *verbo Socy, de constitutionibus, cap. nonnulli* 27. §. *vlt. cap. ex parte, de rescriptis, cap. cùm dilectus* 6. *cap. venerabilis, de dolo & contumacia, cap. in nostra* 4. *hoc tit. cap. contingit* 3. *de transact. cap. cùm olim, de officio deleg. cap. per tuas, de arbitris, cap. significauit* 48. *de appellat. cap. licèt, eodem tit. in* 6. *cap.*2. *cap. constitutus* 8. *de in integr. restit. cap. cùm pridem* 4. vbi glossa *verbo Dicebat, de pactis, cap. fin. de maiorit. & obed. cap. exposuit* 4. *de dilat. cap. cùm olim* 6. *de except. cap. cùm dilectus* 8. iunctâ glossâ *verbo Ratihabitione, de religiosis domibus, cap. sopitæ* 14. *de censibus, cap. auditis* 8. *cap. dilectus* 11. *cap. constitutis* 12. *cap. mandato, cap. finali, hoc tit. cap.*2. *cap. is qui* 4. *eodem tit. in* 6. *cap.*1. *cap. procurator* 38. *de electione in* 6. *l. si quis inficiatur* 13. *ff. depositi, l. de pupillo* 5. § *si procurator, ff. de noui operis nunt. l. si procurator, Cod. hoc tit. l. si is qui hæres* 25. *ff. de exceptione rei iudic. l.* 3. *Cod. Theodos. de cognit. & procurat. l. qui ita* 66. §.1. *ff. ad Trebel. l. licèt, l. si procurator, Cod. eod. l. si procuratore, ff de condict. causâ datâ, l. si falsus* 6. *Cod. de furtis, l.*2. *tit.*10. *lib.*1. *fori, l.*2. *titul.*3. *lib.*2. *fori, l.*16. *styli, l.* 10. *titul.* 5. *partita* 3. *l.*55. *tit.*1. 4.

CONCLVSIO TRADITVR, ET PROBATVR.

lib. 3. l. 3. tit. 2. lib. 4. recopil. Illustrant plures congesti à Barbosa in praesenti, quibus addendi sunt Quesada lib. unico quaestionum, quaest. 31. Caldas in l. si curatorem, verbo Laesis, num. 101. Cod. de in integrum restit. Villadiego in dictis legibus fori, Paz in dicta l. 16. styli, Pichardus in manuduct. ad praxim, part. 1. praecept. 1. Donel. lib. 18. comment. cap. 12. Auendaño lib. 2. de metu cap. 17. Sesse tomo 2. decis. 188. Arnoldus Vinius lib. 1. select. quaest. 52. Vega in cap. causam, num 10. de iudiciis. Vulteius consil. 35. num. 3. volumine 4. & lib. 2. de iudiciis, cap. 7. num. 384. Cyriacus tom. 2. controu. 384. num. 11. Carleual. tomo 2. de iudiciis, disput. 4. num. 27. Parexa de instrument. edit. tit. 5. resol. 10. Hunnius in encycloped. 1. part. tit. 38. Noguerol. allegat. 10. num. 138. & allegat. 11. num. 10. Anguianus de legibus cap. 8. num. 51. Cancerius tomo 2. var. cap. 14. num. 64. Larrea alleg. 87. Olea de cessione iurium, tit. 1. quaest. 1. num. 2. & tit. 5. quaest. 3. Maneius de procurat. num. 186.

5. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO. Sed haec assertio ita illustrata difficilis redditur sequenti iuris consideratione; nam si procurator non admitteretur in iudicio absque mandato ad agendum, nec etiam admitteretur ad defendendum, quia tam in vno, quàm in alio casu extranea persona est: sed vt defensor sine mandato admittitur, l. seruum 33. § 2. ff. de procurat. l. 2. ff. de negotiis gestis, l. unica, Cod. de satisdando, Donellus lib. 17. comment. cap. 12. Vulteius disputationum iuris cap. 11. igitur sicut procurator tanquam defensor sine mandato admittitur, etiam ad agendum admitti debet. Augetur haec difficultas ex eo, nam maritus absque mandato in causa vxoris suae admittitur, l. maritus 21. Cod. hoc tit. vt etiam admittuntur parentes, fratres, affines, colliberti, & socij, l. sed hac 35. ff. hoc tit. probat Osualdus ad Donel. dict. cap. 12. littera K. & L. Igitur generaliter verum non est, procuratorem in iudicio non admitti absque mandato. Deinde in eam partem praesentis epistulae, vbi asserit Gregorius, mandatum Episcopi, quo constituit procuratorem, debere signa habere, tam presbyterorum, quàm Diaconorum, ita insurgo: Litteris Episcopi eius sigillo munitis etiam sine testibus, & aliis subscriptionibus fides adhibetur, cap. post cessionem 7. de probat. cap. cùm ex eo, de elect. Cironius ad tit. de testibus, Anguianus lib. 1. de legibus, cap. 6. per totum, Parexa de instrum. edit. tit. 1. resol. 3. §. 5. num. 39. igitur mandatum Episcopi absque vlla subscriptione Presbyterorum, & Diaconorum sufficiens erat ad constituendum procuratorem.

6. PROCVRATOR QVIS. His difficultatibus minimè obstantibus vera est praesens Gregorij decisio, pro cuius expositione sciendum est, eum, qui negotia alterius gerenda suscepit, vulgò appellari procuratorem, siue negotia sint forensia, siue extraiudicialia, l. 1. & per totum, ff. hoc tit. iuris autem Interpretes procuratores appellant eos, qui negotia forensia pertractant; eos verò, qui extraiudicialia negotia curant, mandatarios dicunt. Petrus Greg. lib. 40. syntagm. cap. 4. num. 1. Vinius lib. 1. select. cap. 52. Hunnius in encyclop. tit. 38. Acuña in cap. 3. dist. 54. Maneius de procurat. num. 1. vel procuratores ad lites, vel ad negotia appellant, vt etiam distinguuntur in cap. constitutis 11. hoc tit. cap. 1. §. fin. cap. qui ad agendum 4. cap. qui generaliter 5. hoc tit. in 6. l. 1. § 1. l. seruum 33. l. procurator 63. ff. eodem: & inter vtrumque procuratorem nonnullae versantur differentiae. Prima, nam procurator ad negotia potest quandocumque alium substituere, cap. 1. §. finali, hoc tit in 6. Osualdus dict. cap. 12. Donel. litt. S. nisi electa sit industria personae; procurator verò ad litem tantùm post eius contestationem, quia per illam dominus litis efficitur, l. si procurator 9. ff. de dolo, l. si procuratorem, ff. mandati, l. procuratoribus 22. Cod. hoc tit. potest alium designare, cap. 1. § licet, l. quod quis 8. l. neque 11. Cod. hoc tit. Secunda, quia ad negotia quilibet post 17. annum procurator constitui valet, quia id fit tantùm periculo eius, qui ipsum constituit, l. si collactaneus 13. ff. de manumissis vindicta; ad lites verò non ante vigesimumquintum annum, dict. cap. qui generaliter, §. finali, l. minor 51. ff. hoc tit. l. exigendi, Cod. hoc tit. l. fin. Cod. de his, qui veniam aetatis, §. eadem, Institut. quibus ex causis manumittere: Couarr. in cap. tua, num 4. de testam. Gutierrez de iuram. cap. 11. Ratio huius principij ex eo prouenit, quod potest restitui in integrum in praeiudicium aduersarij, dict. l. minor, & quia personam legitimam standi in iudicio pro se non habet, l. 1. & 2. Cod. qui legitimam; ideoque constituere cogitur procuratorem in proprijs causis, l. finali, Cod. de legitimis tutoribus: quomodo ergo pro alio in iudicio esse poterit, qui nec in suis ius standi habet? In causis tamen beneficialibus, & spiritualibus admittitur, cap. ex parte, de restit. spol. cap. continebatur, de desponsat. impub. cap. fin. de iudiciis, lib. 6. Couarr. lib. 1. var. cap. 5.

Deinde sciendum est, quod licèt tempore primae Iurisprudentiae nemo per alium in iudicio agere possit, nisi pro pupillo, libertate, aut tutela, principio Institut. de his, per quos agere; idque summa cum ratione, quia cùm nemo inuitus cum alio contrahere cogi valeat, l. inuitum, Cod. de contrahenda emptione, Couar. lib. 3. var. cap. 13. ita neque cum eo, cum quo negotium non gessit, iudicium suscipere cogendus est. Postea tamen lege Hostilia in speciali casu permissum fuit furti agere alieno nomine. Polletus lib. 2. hist. fori, cap. 1. Demùm consuetudine procuratores indistinctè in vsum venerunt, vt valde necessarij, l. 1. § vsus, ff. de hoc tit. vt ita qui rebus suis superesse non potest, morbo, aut aetate, aut quia molestiis, & taedio negotij terretur, per alium in iudicio agere possit, vt probant Vulteius lib. 1. de iudiciis, cap. 7. num. 48. Olano lib. 3. Paralip. cap. 9. num. 34. Differunt autem valde ab his procuratoribus aduocati, & negotiorum gestores, vt eleganter docuit Asconius Pedianus ad Ciceronem de diuinatione, his verbis: Qui defendit alterum in iudicio, aut patronus dicitur, si orator est; aut aduocatus, si aulicus praesentiam suam commodat amico; aut procurator, si negotium suscipit. Plura de his cognitoribus, & oratoribus congessit Gothofredus in l. finali Cod. Theodos. de cognitoribus. — 7. DE VTILITATE PROCVRATORVM.

8. PROCVRATORIS DIFFINITIO. His suppositis de procuratorum origine, succedit diffinitio, quae ita communiter concipitur: Procurator est, qui aliena negotia mandato domini administrat. Colligitur ex lege 1. in principio, l. 3. l. filij 8. l. si quis 31. §. vnius, l. qui proprio 47. in principio, l. Paulus 69. ff. hoc tit. l. rectè 36. ff. de iudiciis. Explicant Treutlerus lib. 1. select. thes. disput. 9. vbi Bachouius, Vulteius de iudiciis lib. 1. cap. 7. numer. 59. Duarenus ad titulum de procurat. cap. 2. Ex illis verbis, aliena negotia, deducitur, eum verè procuratorem dici, qui aliena negotia curat, non verò sua, l. si diligenti 5. §. vltim. ff. mandati,

&

& ita procurator in re propria nemo exiſtit, *l. licet 42. §. is qui, ff. de procurat.* etſi ille, cui dominus actiones ſuas donauit, in ſolutum dedit, vel alio modo ceſſit, dicatur procurator in rem ſuam, quia ad vtilitatem propriam actiones illas exercet, *l. omnia 25. §. planè, l. ſi actor 22. l. Plautius 61. ff. hoc tit. l. 4. l. qui ſtipendia 9. Cod. eod. tit. cap. 1. §. licèt, hoc tit. in 6.* explicant Petrus Gregorius *lib. 3. partit. tit. 18. cap. 7.* Duarenus *ad tit. de procuratoribus, cap. 9.* Verba illa, *Mandato domini*, denotant diſcrimen, quod verſatur inter procuratorem, & tutorem, curatoremque, ac ſimiles, qui non mandato domini, ſed publicâ auctoritate iudicis, vel legis aliena negotia curant, vt obſeruant Duarenus *ad hunc titul. cap. 7.* Oſuald. *vbi ſuprà.* Hæc diffinitio conuenit omnibus procuratoribus, etiam ad negotia extraiudicialia conſtitutis: quare procurator ad litem ita ſpecialiter definitur: *Vt ſit is, cui aliena rei actio, vel defenſio præſentis, vel abſentis permiſſa eſt mandato domini, qui in iudicio litis cauſam ſuſtinet.* Quam exponunt Vulteius *vbi ſupra*, Pichardus, & alij Inſtitutarij *in principio Inſtit. de his per quos agere.*

9. MANDATUM NECESSARIUM EST. Deinde ſciendum eſt inter alias exceptiones, quæ communiter procuratoribus opponi ſolent, quas refert Bayo *in praxi, cap.* 12. primam, præcipuamque eſſe defectum mandati; ſi enim illud procurator non habeat, vel quod habet, inſufficiens ſit, non admittitur in iudicio ad agendum, etſi caueat dominum ratum habiturum, *l. Pomponius 40. §. vlt. ff. hoc titul. l. 1. Cod. eod.* aliàs omnia geſta per talem procuratorem nullius momenti ſunt, *l. ſi procurator, Cod. hoc titul.* quare ne illuſorium reddatur iudicium, iudex etiam non opponente parte poteſt repellere procuratorem mandatum non habentem, *l. 55. titul. 1. lib. 3. recopil. l. 3. tit. 2. lib. 4. recopil.* Paz *in praxi, 1. part. annotat. 4. de procurat.* Et licèt iure communi attento dubium eſſet inter iuris Interpretes, vtrum ſufficeret probare mandatum per teſtes, an verò neceſſariò deſideraretur probatio per inſtrumentum ipſum, vt conſtat ex traditis à gloſſa in præſenti, *verbo Portitoribus*, Maſcardo *de probat. concluſ.* 113. *num.* 1. & aliis congeſtis à Barboſa *in præſenti, num.* 30. tamen hodie attento iure noſtro Regio certum eſt, deſiderari inſtrumentum mandati in publicam formam redactum, vt pluribus relatis probat Parexa *de inſtrum. edit. tit. 5. reſol.* 10. *num.* 6. nec ſufficit tabellionem fidem facere ſe legiſſe mandatum ipſum, vt reſoluunt Paz *in dict. l. 16. ſtyli, ſcolio 1. num. 5.* Parexa *dict. reſol.* 10. §. 10. & ſi omiſſâ editione mandati procurator in iudicio adfuerit, ab eo acta domino præiudicium non afferunt, *dict. l. ſi procurator, l. 10. tit. 5. partita 3.* Paz *in praxi, dict. annot. 4. numer.* 7. nec ſufficit quodlibet mandatum edere, ſed deſideratur ſufficiens, & legitimè confectum, ſeruatis ſolennitatibus præſcriptis *in l. 14. tit. 5. l. 54. 97. 98. titul. 18. partita 3. l. 13. & 45. verſ. Poderes, titul. 25. lib. 4. recopil.* id eſt, vt citra falſitatis ſuſpicionem legitimè coram publico tabellione ſit confectum; & vt datum ſit ab eo, qui procuratorem conſtituere poteſt; ideſt, qui legitimam perſonam ſtandi in iudicio habet; nam ſerui, & alij, qui in iudicio ſtare nequeunt, non poſſunt procuratorem conſtituere, *l. nec tutores, §. pupillus, l. non eo minùs, Cod. de procurat. cap. finali, de iudiciis in 6.* deinde vt procurator eius ætatis & qualitatis ſit, vt in iudicio eſſe poſſit; & vt cauſa procuratorem admittat; ideſt vt per alium tractari poſſit: quæ, & alia requiſita latiùs proſequuntur Mancius *in integro tract. de procurat.* Oſualdus *lib. 18. Donelli, cap. 12.* Parexa *dict. reſol. 10. per totam.*

Quibus ita animaduerſis apparet iam vera ratio præſentis aſſertionis; nam cùm procurator, qui mandatum non habet, prorſus extranea perſona ſit, cum qua reus nullum negotium geſſit, inde nullam actionem habet, quâ ipſum in iudicio conuenire poſſit, *l. ſi pupillus 6. §. vlt. ff. de negotiis geſtis*: quare deſideratur mandatum, vt eius virtute ex perſona domini reum ad iudicium trahere poſſit: quare in principio litis mandatum exhibendum eſt. 10. TRADITUR RATIO DECIDENDI. Symmachus *lib. 10. epiſt. 32.* ibi: *In ipſo limine quæſtionis, cùm procuratio, quam C. F. ſenior Martiano mandauerat, inualida diceretur, defenſio partis aduerſæ negauit ſtare perſonam, cuius procurationem ſuperioris geſta iudicij non tenerent: contrà non exactam priùs recitationem agebant.* Et quia mandatum eſt quid facti, & per conſequens non præſumitur, niſi probetur, *l. in bello 12. §. facti, ff. de captiuis, l. quæcumque, ff. de publicana, cap. ſi fortè, de electione, lib. 6.* latè probant Giurba *conſilio 91. num.* 17. Auendaño *de meru dict. cap. 26. num.* 3. ideo Gregorius in præſenti iuxta legitimas ſanctiones, vt ipſe fatetur, decreuit non poſſe procuratorem Epiſcopi in iudicio admitti abſque eius mandato legitimè confecto, & cum ſolennitate ab vtroque iure requiſita.

11. DISSOLUITUR DUBITANDI RATIO. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam verum eſt, pro reo abſente defenſorem admitti ſine mandato, non verò pro actore, *l. minorem 51. l. is cuius 64. l. Titius 76. ff. de procurat. l. liberto 31. §. litem, ff. de negotiis geſtis, l. tutori, Cod. eod. tit. l. nam poſtea 9. §. 6. l. iuſiurandum 34. §. procurator, l. qui hominem 34. § ſi gener, l. ſi quis 58. ff. de ſolut.* Nam licèt defenſor procuratori ſimilis ſit, *l. Pomponius, §. 2. l. Plautius 61. ff. hoc. tit.* tamen huius diſcriminis ratio redditur *in l. 1. ff. de negotiis geſtis*, Videlicet quia magna pericula fortunis abſentium imminent, qui diuinare non poterant, quando in iudicio conueniendi erant: vnde quilibet poteſt defenſionem abſentis ſuſcipere. Accedit, nam defenſor rei iudicio conuenti ſemper meliorem eius conditionem reddit, non deteriorem; actoris verò conditionem non ſemper meliorem reddit procurator pro eo agendo, & quilibet poteſt alterius conditionem facere meliorem, non verò deteriorem, *l. ſoluendo 39. ff. de negotiis geſtis, l. ſolutione 23. ff. de ſolut.* Donel. *dict. lib. 28. cap. 12. in principio.* Quare non ita in defenſore ac in procuratore deſideratur mandatum. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis; nam ſunt aliqui caſus, in quibus abſque mandato poteſt pro alio actionem in iudicio proponere, vt cùm canonici pro iuribus Eccleſiæ ſuæ agunt; poſſunt enim abſque mandato in iudicio eo caſu comparere, *cap. coram 34. de officio delegati, l. 2. Cod. de conſortibus eiuſdem litis*: quo caſu accipiendus eſt textus *in cap. cùm M. de conſtit.* monachi in cauſis ſui monaſterij, *cap. 4. de confirmatione vtili, cap. ſolita, de cenſibus*: coniunctæ perſonæ pro coniunctis, veluti liberi pro parentibus, fratres pro fratribus, maritus pro vxore, niſi apertè repugnet voluntas eorum, pro quibus agunt, *cap. nonnulli 28. §. ſunt & alij, c. ex parte 33.*

de rescriptis, cap. constitutis 8. *de in integr. restit. l. si quis* 3. §. *sed si fortè, ff. iudicatum solui, l. sed & hæ* 35. *l. Pomponius* 40. §. *finali, ff. hoc tit. l. exigendi* 12. *l. si maritus, Cod. eod. tit. l.* 10. *tit.* 5. *partit.* 3. dummodo de rato caueant, *l. non solùm* 30. §. *si de dote, ff. hoc tit.* docent Bronchorst. *miscellan. cent.* 1. *assert.* 27. Couarr. *lib.* 1. *var. cap.* 6. *num.* 5. Cancerius *lib.* 2. *var. cap.* 14. *num.* 137. Osuald. *dict. cap.* 12. *litt. H.* socius in causa communi socij, *c.* 1. *de restit. spol. cap. cùm olim*, vbi glossa, *verbo Exceptione, de testibus.* Nam coniunctæ hæ personæ creduntur habere mandatum ex coniunctione, & affectione personarum, quæ facit, vt nulli libentiùs credatur mandatum. Faber *in dict. l. sed & hæ* 35. §. *vlt.* Donel. *dict. cap.* 15. non tamen sunt veri procuratores, *dict. l. si quis* 3. §. 3. Osualdus *lib.* 18. *comment. cap.* 14. *litt. B.* aliàs non præstarent cautionem ratihabitionis, & sententia pro eis dicta non prodesset, nec contraria noceret domino litis, nisi ab ipsis gestum ratum habeant, *l. nec filium* 7. *Cod. de rebus creditis*, Cancerius *vbi proximè, num.* 156. & ideo tanquam conuicti in iudicio adesse debent; nam si agant vt procuratores, si non doceant de mandato, non sustinetur processus, vt docent plures relati à Barbosa *in cap. nonnulli, num.* 17. *de rescriptis*; in causis verò, in quibus desideratur speciale mandatum, an coniunctus pro coniuncto audiatur, exponemus *in cap. constitutus, de in integrum restit.* Nec obstat secunda difficultas suprà adducta, pro cuius solutione discrimen constituendum est inter actus, qui spectant ad officium, & dignitatem Episcopi, & inter eos, qui non pertinent ad Episcopalia munia: in primis fides adhibetur litteris Episcopi proprio sigillo munitis, *dict. cap. post cessionem.* Secundo verò casu desideratur solennitas à iure præscripta, quo casu procedit præsens textus, quem ita accipiunt Abbas, Decius, Ripa, & Mascardus, quos refert & sequitur Anguianus *lib.* 1. *de legibus, cap.* 6. *num.* 51. iuxta quam distinctionem accipiendus est textus *in cap. significauit* 48. *de appellat.* vbi constitutio actoris sigillo Capituli signata, cùm Capitulum eo sigillo tantùm ad citationes vteretur, non sufficit, vt authenticum reddatur instrumentum constitutionis procuratoris; quia licèt eo sigillo signata instrumenta authentica censerentur quoad alios actus, videlicet citationes; non tamen authentica credebantur ad mandatum actoris legitimè conficiendum. Sed apud repetentes in præsenti non constat, quare Gregorius in præsenti in mandato Episcopi ad procuratorem constituendum exigat subscriptionem Presbyterorum, seu Diaconorum suæ Ecclesiæ, cùm certum sit, Prælatum posse agere, & constituere procuratorem in causis suæ Ecclesiæ absque Capituli mandato, *cap. audiuis* 8. *cap. petitio* 9. *hoc tit. cap. cùm causam* 6. *cum sequenti, de iuramento calumniæ, cap. edoceri, de rescriptis*; nisi causa ita ardua sit, vt irrequisito Capitulo expediri nequeat, *cap. quanto, cap. nouit, de his, quæ fiunt à Prælatis*; vel spectet communiter ad Prælatum, & Capitulum, *cap. finali, de maiorit. & obed.* In qua difficultate Innocentius *in dict. cap. edoceri*, existimauit, consensum Presbyterorum in præsenti desiderari, non quia illi præstent auctoritatem, & solennitatem mandato, sed tanquam testes subscribant instrumento. Sed hæc solutio facilè refellitur ex eo, quia Gregorius vltra presbyteros alios testes exigit: quare eâ omissâ, Hostiensis in præsenti, *num.* 7. Butrius *num.* 10. referunt textum hunc ad casum, in quo quia causa ardua erat, vel quia communiter spectabat ad Episcopum, & Capitulum, desiderabatur Capituli consensus; sed veriùs credo, subscriptionem Presbyterorum, & Diaconorum in præsenti casu non esse referendam ad subscriptionem Canonicorum, seu Capituli; sed potiùs ad subscriptionem eorum Diaconorum & Presbyterorum, qui vt testes vitæ Episcopi, illi aderant, de quibus suprà egi.

12. Exponitur cap. coram 34. de officio deleg.

Sed præsenti assertioni primò obstat textus *in cap. coram* 34. *de officio delegati*, in illis verbis: *Absque litteris de ratihabitione ad Apostolicam Sedem accesserat, sed de rato cauerat.* Ex quibus expressè deducitur offerentem cautionem, seu satisfactionem de rato, etiam absque mandato domini admitti ad agendum in iudicio: igitur non rectè Gregorius in præsenti affirmat procuratorem Episcopi sine mandato ritè confecto non admitti. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, quod etsi verum sit, non habentem mandatum, etiamsi offerat cautionem de rato, non admitti, si constet ipsum mandatum non habere, *l. Pomponius* 40. §. *finali, ff. de procurat. l.* 1. *Cod. eodem*, Osualdus *dict. cap.* 12. *littera G.* si tamen sit incertum mandatum, & procurator caueat fideiussoribus datis, rem ratam dominum habiturum, admittitur ad agendum, *l. non solùm* 39. §. 1. *ff. hoc tit. l.* 2. *Cod. de consortibus eiusdem litis, l. quod si, ff. de minoribus, l. nec satisdatio* 21. *ff. rem ratam haberi, l. vnica, Cod. de satisdando*, §. 3. *Instit. de satisdat. l. seruum* 33. §. *final. ff. hoc titul. l.* 1. *Cod. eodem, l.* 11. §. *vtrum, l.* 66. §. 1. *ff. ad Trebell.* Faber *lib.* 18. *coniect. cap.* 7. Bronchorst. *cent.* 1. *miscel. assert.* 56. Besoldus *in delibat. iuris ex libro* 3. *Pandect.* §. 13. *fol.* 587. Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 4. Vnde cùm canonicus in causa propriæ Ecclesiæ habeat præsumptum mandatum, licèt non expressum obtineat, si offerat cautionem de rato, admitti debet, etiam ad agendum: quare cùm textus *in dict. cap. coram*, loquatur de canonico in causa propriæ Ecclesiæ admittendo, ipseque offerret cautionem de rato, ideo ait Pontifex, ipsum admittendum esse. Quâ etiam solutione exponendus est textus *in cap. cùm dilectus* 8. *de religiosis domibus*, in illis verbis: *Cùm nuntius monasterij super procuratione, vel ratihabitione litteras non haberet.* Ex quibus deducitur, ad procuratorem constituendum in iudicio sufficere vel mandatum super procuratione, vel tantùm litteras ratihabitionis habere: igitur non semper desideratur mandatum ad constituendum procuratorem. Glossa in eo texto, *verbo Ratihabitionem*, existimat in eo textu litteras procurationis, & ratihabitionis non differre, nec pro diuersis recenseri, sed appellari litteras ratihabitionis, quia in eis semper adiicitur, quod dominus ratum habebit. Sed hæc solutio facilè refellitur ex disiunctione illa, *vel*, quæ diuersum casum significat mandati procurationis, & ratihabitionis. Quare hac solutione omissa dicendum est, in eo textu agi de monacho agente pro libertate sui monasterij, qui cùm habeat mandatum tacitum & præsumptum, sufficit vt afferat litteras ratihabitionis; & ita tanquam procurator ipsius monasterij admittitur.

13. Exponitur textus in cap. cum olim, de testibus.

Secundò præsenti assertioni obstat textus *in cap. cùm olim* 34. *de testibus*, vbi Archidiaconus admittitur in iudicio ad agendum super statu certæ Ecclesiæ absque mandato: igitur quia sine mandato legitimo potest quis in iudicio vt procurator admitti. Pro cuius difficultatis solutione Glossa ibi, *verbo Exceptionem*, asserit Archidiaconum

nom in ea ſpecie admitti ad agendum, donec ab aduerſario repellatur per exceptionem defectus mandati. Etiam ſolet reſponderi, Archidiaconum in ea ſpecie egiſſe pro iuribus ſuæ dignitatis, licèt in conſequentiam iura Eccleſiæ allegaret, aſſerendo eam liberam eſſe; quo caſu abſque mandato Epiſcopi audiri poterat, *cap. cùm veniſſet, de inſtit.* Sed hæc ſolutio non conuenit litteræ ipſius textus, ſiquidem ex ea conſtat, ibi litem agitari principaliter inter eum Archidiaconum, & Archiepiſcopum Cantuarienſ. ſuper ſtatu Eccleſiæ Men. Aliter ſatisfacere intendit Innocentius *ibi, num.* 3. Quibus ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, in ea ſpecie Archidiaconum ſine mandato admitti, quia Archiepiſcopus negligens erat in defendendis iuribus ipſius Eccleſiæ; quo caſu Archidiaconus, vel quilibet alius de Capitulo poterat iura ipſa defendere, etiam contradicente Epiſcopo, *cap. cùm ex litteris 5. de in integrum reſtit.* quia tunc non admittitur vt procurator, ſed eo iure, quo admittuntur coniunctæ perſonæ pro coniunctis, iuxta ſuprà tradita.

14\. ADDVCITVR CAP. NONNVLLI 28. § SICVT, DE RESCRIPTIS. Tertiò præſenti aſſertioni obſtat textus *in cap. nonnulli 28. § ſicut, de reſcriptis*, vbi noviter Concilio Lateranenſi cauetur, ne quis poſſit abſque mandato impetrare reſcriptum gratiæ, ſeu iuſtitiæ: igitur ante tempora Concilij Lateran. & per conſequens noſtri Gregorij M. temporibus, procurator in iudicio ſine mandato ad agendum admittebatur. Pro cuius difficultatis ſolutione dicendum eſt, olim ante tempora Concilij Later. procuratorem admitti ad impetrandum reſcriptum, tam gratiæ, quàm iuſtitiæ; quia cùm per talem impetrationem nulla litis conteſtatio daretur, nec citatio partis deſideraretur, ideo abſque mandato procuratores reſcriptum impetrare poterant, vt probaui *in comment. ipſius textus*, vbi alia pro ipſius expoſitione adduxi.

15\. EXPONVNTVR CAP. 3. DE TRANSACT. Deinde præſenti aſſertioni opponi poteſt textus *in cap. contingit 3. de tranſact.* vbi Prælatus cuiuſdam Eccleſiæ conuentualis tranſactionem fecit cum aduerſario ſuper controuerſia in iudicio agitata, ſine mandato, præſtitâ duntaxat cautione ratihabitionis: igitur quia abſque mandato poteſt quis in iudicio pro alio comparere. Agnouit difficultatem Gloſſa ibi, & affirmat, Prælatum poſſe in ea ſpecie tranſactionem facere, quia in mandato generali à Capitulo dato adiecta fuit clauſula de ratò, quâ Capitulum promiſerat ratum habere quod Prælatus gereret in negotio; cuius virtute etiam facultas tranſigendi data videtur. Verùm hæc ſolutio communiter refellitur à repetentibus ibi; quare eadem gloſſa rectiùs affirmat, Prælatum in eo caſu ſpeciale mandatum habuiſſe cum ſpeciali mentione tranſactionis, & ita eius ratione potuiſſe Prælatum tranſactionem facere. Etiam reſponderi poterat iuxta tradita, procedere in mandato præſumpto, præſtitâ cautione de rato; quo caſu nouum mandatum non deſideratur. Etiam opponi poteſt textus *in cap. 1. de reſtit. ſpol.* vbi Diaconus in cauſa ſpoliationis admiſſus fuit in iudicio ſine mandato propriæ Eccleſiæ: Igitur quia abſque mandato poteſt procurator in iudicio comparere. Cui difficultati vt ſatisfaciant Panormit. & alij repetentes, affirmant, in eo textu Diaconum mandatum habuiſſe Eccleſiæ, & Philagrij, vt poſſet agere pro re violenter ablata. Sed eâ ſolutione omiſsâ veriùs dicendum eſt, Diaconum in ea ſpecie potuiſſe agere pro rebus Eccleſiæ ablatis, quia tunc ſuo nomine ad vtilitatem Eccleſiæ agere poteſt, *cap. ſi quis preſbyteror. de rebus Eccleſiæ, cap. cùm dilecti, de exceptionibus*; quia illius intereſt, vt ſalua ſint iura propriæ Eccleſiæ, quo modo etiam procedit textus *in cap. conſtitutus 8. de in integrum reſtit.* etiam abſque mandato Philagrij cæci, qui præſens erat; quare etſi non expreſſum, tacitum tamen mandatum habere præſumitur ex eo, quod eo præſente, & conſentiente in iudicio Diaconus comparuit, quæ patientia licèt in procuratore ad negotia ſufficiens eſſet ad inducendum mandatum, *l. qui patitur 13. ff. mandati, l. 6. § 2. ff. hoc tit.* tamen in procuratore ad litem non ſufficit, vt probat Mancius *de procuratorib. num.* 190. quare in ea ſpecie Philagrij præſentia non ſufficiebat, niſi ſimul Diaconus ageret pro vtilitate propriæ Eccleſiæ.

ACT. CAP. 1. DE RESTIT. SPOL.

CAPVT II.

[a] Alexander III.

QVerelam A. clerici accepimus, quod cùm ven. f. n. Vvigorn. Epiſcopus cauſam, quæ inter ipſum, & [b] Saleſberien. Epiſcopum ſuper Eccleſia de Bribec. de mandato noſtro ſuſcepiſſet fine debito terminandam; tandem quia idem clericus [c] termino conſtituto ſuam ei præſentiam exhibere non poteſt, pro eo quod erat infirmitate detentus, ſicut per quemdam Preſbyterum, & Diaconum, quos ad præſentiam ipſius Epiſcopi miſerat, paratus erat probare, eundem A. in reſtitutione expenſarum, quas R. Lexion. Archidiaconus pro cauſa ipſa ad diem ipſum tunc veniendo fecerat, condemnauit. Mandamus itaque diſc. v. atque præcipimus, quatenus, ſi præfatus Epiſcopus eundem A. iuxta mandatum noſtrum à præſcripta ſententia non abſoluerit, vos rei veritate diligentiùs inquiſitâ, ſi conſtiterit vobis, quod prædictus Epiſcopus præfatum A. in reſtitutionem ipſarum expenſarum pro alia rationabili nulla cauſa condemnauerit, niſi pro eo tantùm, quod termino conſtituto ad eius præſentiam non acceſſit infirmitate detentus: cùm non poſſit quis cogi, niſi velit, in grauibus cauſis procuratorem conſtituere, & cùm ipſe ad probandum infirmitatem ſuam [d] preſbyterum, & diaconum deſtinauerit, auctoritate noſtra ſubl. ap. rem. ab eadem ſententia abſoluere eum minimè differatis.

NOTÆ.

1. a Alexander III.] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap.1.* nullibi tamen exprimitur cui Prælato rescribat Pontifex; literam tamen textus ex eadem collectione transcribo, & ex principio ipsius textus constat, Pontificem non per viam appellationis, sed per modum querelæ aditum fuisse, vt *in cap. querelam, de iureiur. cap. querelam, de simonia, cap. querelam, ne Prælati vices suas.*

2. b *Salesberien.*] Legendum est *Sarisbariensem*; præsens enim causa vertebatur cum Ioanne Sarisbariensi Episcopo Carnotensi, qui floruit temporibus Alexandri III.

c *Termino constituto.*] Debet enim iudex delegatus partibus certum diem præfinire ad comparendum coram ipso, *cap. praterea 5. de officio delegati*, vbi dixi.

3. d *Presbyterum.*] Non vt procuratores, vel vt defensores litis, sed vt executores absentiæ, qui magnoperè differunt ab illis; defensores enim ad litis, seu causæ defensionem constituuntur, excusatores verò vt absentiæ causam motùm referant, & coram iudicibus proponant, *cap. cùm olim 34. de testibus:* docent Parladorius *lib.1. rerum quotid. cap.10. num. 1.* Mancius *de procurat. tit.3. num.20.* Vnde fœminæ & minores, qui tanquam procuratores in iudicio non admittuntur, tanquam excusatores rectè designari valent, *l. seruum 33. §.2. ff. hoc tit.* de eis agit Rebuffus *ad leg. Galliæ, tit. de executoribus.*

COMMENTARIVM.

4. CONCLVSIO TRADITVR ET PROBATVR.

Ex hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Ob infirmitatem in iudicio non comparens, nec procuratorem constituens, non debet ideo condemnari in expensis.* Probant eam textus *in cap. placuit 1. 18. dist. cap. iuxta, 93. dist. cap. præsentium 7. quæst.1. cap. tenor*, vbi Glossa *verbo Infirmitate, de re iudicata, cap. cùm Bertholdus, de re iudicata, cap. ex parte 47. cap. si duobus, de appellationibus, l.2. §.1. ff. si quis cautionibus, l. in exceptionibus, §.1. ff. de probat. l. si Prætor 25. §. Marcellus, ff. de iudiciis, l. si finita 15. § si fortè, ff. de damno infecto, l. contumacia, l. quæsitum, ff. de re iudicata:* illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, Canisius *ad hunc textum*, Germonius *de sacrorum immunit. lib.2. cap.19. num.56.* Balboa *in cap.2. de except. num.71.* Hunnius *in encyclop. tit.38.* Mancius *de procuratoribus tit.3. num.62.*

5. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo. Reus ad iudicium vocatus per se, aut per procuratorem in iudicio comparere, & respondere cogitur, *l.1. ff. hoc tit. l. fin.* ibi: *Si ita maluerit, Cod. eodem, l. 1. ff. de diuersis & tempor.* nec ob infirmitatem excusatur; vnde lege duodecim Tabular. circa reum in iudicio vocatum, & aduersa valetudine captum cauebatur vt iumento veheretur. Verba ipsius legis hæc sunt: *Si morbus, æuitasve vitium fit, qui in ius vocanit, iumentum dato; si nollet, arceram ne sternito.* Ex Aulo Gellio & aliis referunt Iacobus Gothofredus *in quatuor fontibus*, Reuardus *ad leges duodecim Tabul. c.15.* igitur qui tantùm ob morbum in iudicio non comparet, tanquam contumax in expensis damnari debet. Accedit, nam etsi infirmitas excusaret ægrotum à comparendo personaliter, non tamen à constitutione procuratoris, cùm etiam ab ægroto constitui possit; imò ideo procuratorum vsus, vt valde necessarius, introductus fuit, vt qui morbo, ætate, seu absentia in iudicio interesse non possunt, per alios agerent, vel se defenderent, *l.1. §. vsus, ff. hoc tit. principio Institut. de his, per quos agere:* igitur rectè in præsenti specie Episcopus Vuigorniensis Ap. Sedis delegatus reum, qui nec personaliter in iudicio comparuit, nec procuratorem constituit, in expensis condemnauit.

6. NEMO COGITVR PROCVRATOREM CONSTITVERE.

Qua dubitandi ratione minimè obstante, vera est præsens assertio, cuius rationem vt percipiamus, scire oportet, neminem cogi in iudicio procuratorem dare, seu constituere, sed tantùm reum citatum, & iudicio conuentum, debere per se, vel procuratorem se defendere, *l. finali, versiculo Si ita maluerit, Cod. hoc tit.* ex præsenti textu docent Cardoso *in praxi, verbo Procurator, n.17.* Vega *in cap. intelleximus 7. num.15. de iudiciis*, vbi etiam Fermosinus *quæst.25. num.1.* nisi sit persona illustris, *l. quicumque 25.* iunctâ authenticâ sequenti, *Cod. hoc tit nouella 71. Iustin.* vbi Cuiacius, *l.11. tit.5. partit.3.* docent Osualdus *lib.18. Donelli, cap.1. littera M.* Pacius *cent.1. quæst. 45.* vel minor, *l.2. Cod. de accusat.* vel si iure minoris vtatur, vt *in dict. cap.2. vers. Sed iudices, de in integr. restit.* Nec contrarium probat textus *in dict. cap. intelleximus, de iudiciis*, in illis verbis: *Debet procuratorem constituere.* Vbi si attendatur proprietas verbi, *debet*, quod importat necessitatem, Glossa *in Clementina Attendentes, de statu monach.* latè probat Barbosa *de dictionibus, verbo Debet*; deducitur excommunicatum teneri procuratorem constituere. Nam omissis solutionibus relatis, & reiectis à Balboa *in cap.2. de except. num.71.* dicendum est, quod licèt verbum, *debet*, aliquando importet necessitatem; tamen plerumque decentiam, & quod magis congruum videtur, significat. Glossa *in cap.1. 15. quæst.1. & in cap.1. de despons. impub.* quo modo verbum, *debet*, accipitur *in cap. quia Episcopus 5. quæst.3.* vt docuerunt *in cap. fin. de iuramento calumn.* Bellamera *num.6.* Butrius *num.6.* Panormit. *num.4.* Vnde si excommunicatus potest per idoneam personam in iudicio defendi, debet procuratorem constituere; si verò personam idoneam non habeat, per quam defendatur, potest per se exceptiones coram iudice opponere, vt docent Gibalinus *de censuris disquisit. 7. quæst.8. pag. 275.* Riccinlus *lib.4. de iure person. cap.37.* Hoc tamen principium, videlicet neminem cogi procuratorem constituere, procedit, vt in hoc textu animaduertitur, in causis grauioribus, vt libertatis, honoris, seu maioris partis bonorum, *cap. frequens, §. illum, de restit. spol. lib 6.* secus verò in causis leuioribus, in quibus strictiùs iuris ordo attenditur, authentica *nisi breue, Cod. de sententiis, & interlocut.* aut in quibus magnum dispendium vertitur; in eis enim potest compelli reus procuratorem constituere, *nouella 71. Iustiniani, cap.1. §.2.* post Innocentium, & Panormitanum docet Canisius *hic, num.8.*

7. CONTVMAX PVNITVR IN EXPENSIS.

Secundò præmittendum est, inter alias pœnas, quibus plectitur, compesciturque contumacia illius, qui in iudicio conuentus, & citatus comparere contumaciter renuit, quas recensebimos *in cap. 1. de dolo*, eam præcipuam esse, solutionem videlicet, seu refusionem expensarum; nec antea comparentem audiendum esse, aut absoluendum ab excommunicatione propter contumaciam inflicta, *ex cap.1. de iudiciis, cap. tua 3.* cap.

cap. quoniam 5. §. in aliis, vt lite non contestata, quàm si priùs refundat expensas, *cap. venerabilibus, §. porrò,* & *§. sanè, de sent. excom. cap. cùm dilecti 6. de dolo, & contum. cap. 1. eodem tit. lib. 6. l. properandum, §. sin autem, l. ex gestis, §. huiusmodi, l. sancimus 12. Cod. de iudiciis, l. 5. tit. 3. lib. 4. recopil.* vbi Azeuedo: Donellus *lib. 26. comment. cap. 3.* Gutierrez *lib. 1. practic. quæst. 135.* Pichardus *in §. 1. Institut. de interdictis, cap. 1. num. 75.*

8. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Quibus ita animaduersis apparet iam ratio præsentis decisionis; nam cùm A. non comparuisset in ius vocatus propter morbum, aduersamque valetudinem, rectè excusatur à contumacia, nec ob eam in expensis damnari debet. Infirmitas enim, seu aduersa valetudo excusat ab omni contumacia, quia nullum maius impedimentum euenire potest reo in ius vocato, quàm morbus; vnde ægrotum à contumaciæ pœnis immunem esse, docetur *in l. si Prætor 75. in fine, ff. de iudiciis, l. contumacia 53. §. 2. l. quæsitum, ff. de re iudicat.* & Vlpianus *in l. 2. §. si quis, ff. si quis cautionibus,* inter deserti vadimonij iustas causas primo loco proponit aduersam valetudinem; quod & probat Seneca *lib. 4. de beneficiis.* Nec nouum est in iure, vt propter morbum quis excusetur ab actibus iudicialibus; cùm enim IC. Arrianus *in l. 4. §. vlt. ff. de re militari,* docuisset, milites ad delectum non respondentes, vt proditores libertatis in seruitutem redigi, adiecit militem emansorem ob aduersam valetudinem excusari; quod & docuerunt Aulus Gel. *lib. 11. noctium, cap. 3.* Polybius relatus à Balduino *ad leges 12. Tabul. cap. 42.* & Modestinus *in l. scire 13. §. sic enim 7. ff. de excusat. tut.* qui dum enumerat causas, propter quas tutores excusantur, qui intra tempus à iure præscriptum excusationum causas non proposuerunt, primam aduersam valetudinem recenset. Et Consulti *in l. si longius 18. ff. de iudiciis,* & *in l. licèt autem 15. ff. de receptis,* Decemuiros sequuti responderunt, arbitros ob ægritudinem excusatos esse à sententia proferenda; & qui graui morbo oppressus domino occiso succurrere non potuit, excusatur à pœna Syllaniani, *l. si quis grauis, ff. ad Syllanianum*: & qui profectus reipublicæ causâ incidit in infirmitatem, ita vt redire non possit, pro præsente habetur, *l. si quis in prouincia, in fine, ff. ex quibus causis maiores*: & qui propter aduersam valetudinem iudicium in alium transtulit, non incidit in edictum de alienatione iudicij, *l. 4. § si quis 3. ff. de alienatione iudicij.* Accedit, quod Liuius refert *lib. 32.* his verbis: *Cùm Chalcidensium Legatus pedibus captus lecticà esset introductus Romæ, vitam esse rem vltimam necessitatis, in qua ita affecto excusatio valetudinis, aut neque ipsi quidem petenti visa foret, aut data petenti non esset.* Cùm ergo in præsenti casu A. ob infirmitatem, quam contraxerat, contumax dici non posset, quia legitimè impeditus erat, & nemo teneatur per procuratorem se defendere, ideo asserit Alexander III. ipsum tanquam contumacem expensas refundere non debere.

9. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec obstat difficultas suprà expensa ex lege 12. Tabul. quam legem nimis humaniter scriptam existimauit Fauorinus relatus, & reiectus ab Aulo Gellio *vbi suprà*, his verbis: *Populus R. illud quoque non humaniter scriptum improbauit, quod si homo in ius vocatus morbo, vel ætate eget, & ad ingrediendum inualidus est, arcera non sternitur, sed ipse aufertur, & iumento imponitur, atque ex domo sua ad Prætorem in comitium noua funeris facie affertur. Quam enim ob causam morbo affectus, & ad respondendum pro se non idoneus, iumento adhærens in ius aduersario deportatur?* Hæc Fauorinus contra hanc legem XII. Tabul. disserens. Cui ita respondet Cæcilius: *Cur tibi visa est inhumana lex, & minimè quidem, sententia humanissima, quæ iumentum iubet dari ægroto, aut seni in ius vocato? Verba sunt hæc: Si in ius vocatus, si morbus, æuitasve vitium sit, qui in ius vocauit, iumentum dato, si nollet, arceram ne sternito. Hunc fortè morbum appellari hîc putas ægrotationem grauem, cum febri rapida: & arceram, iumentumque dici putas aliquod pecus vnicum tergo vehens, ac propterea minùs fuisse humanum existimas ægrotum domi suæ iacentem iumento impositum in ius rapi. Hoc mi Fauorine nequaquam est; nam morbus in lege ista, non febriculosus, nec nimium grauis, sed vitium aliquod imbecillitatis, atque inualentia demonstratur, non periculum vitæ ostenditur: cæteroqui morbum vehementiorem vim grauiter nocendi habentem, legum istarum scriptores alio in loco non per se morbum, sed morbum sonticum appellant. Iumentum quoque non id solum significat, quod dicitur, sed vectabulum etiam, quod adiunctis pecoribus trahebatur. Veteres nostri iumentum à iungendo dixerunt: arcera autem vocatur plaustrum tectum vndique, & munitum, quasi arca quædam magna vestimentis vestita, quæ nimis ægri, aut senes portare cubantes solebant. Quænam tibi igitur acerbitas visa est, quòd in ius vocato pauperrimo homini, qui aut pedibus fortè ægris esset, aut quo alio casu ingredi nequiret, plaustrum esse dandum censuerunt. Neque sterni tamen delicatè arceram iusserunt, quoniam satis est inualido eiusmodi vectabulum: quod fecerunt ne causatio ista ægri corporis perpetuam vacationem daret fidem detrectantibus, iurisque actiones declinantibus.* Ex qua diffusa Gellij authoritate deducitur, verba legis duodecim Tabul. esse accipienda de corporis vitio, morbóve leui, non graui, nec febriusculo; in eo enim casu potiùs dies differebatur, vt si morbum sonticum reus patiebatur, hoc est qui cuiusque rei agendæ impedimento est, *l. 1. ff. si quis cautionibus, l. quæsitum, ff. de re iudicata*: docent, & illustrant prædictum legis XII. Tabul. caput Balduinus *ad leges 12. Tabul. cap. 42.* Reuardus *eod. tract. cap. 5.* Duarenus *ad tit. si quis cautionibus*, Cuiacius *lib. 69. Pauli ad edict. in l. 5. ff. eodem,* & *ad Digesta in l. morbus 113. ff. de V. S.* & *lib. 12. obseru. cap. 12.* Nec obstat augmentum ipsius dubitandi rationis; nam licèt possit quis per se, aut per procuratorem in iudicio comparere, & se defendere; non inde infertur, ipsum cogendum esse procuratorem constituere. Inuentus est enim procuratorum vsus, vt cùm quis velit per se, aut per procuratorem in iudicio agere, possit, abrogatis illis veteribus legibus, quibus prohibebantur per alios in iudicio comparere. Sed cùm hoc sit introductum in gratiam, & fauorem litigantium, non ideo ipsi cogendi sunt eo beneficio vti, & procuratorem constituere.

Sed præsenti assertioni obstare videtur textus *in cap. cùm dilecti 6. de dolo & contum.* in illis verbis: *Quapropter quia dictus electus non venerat, nec sufficientem miserat responsalem, &c.* Ex quibus apertè constat, eum, qui ob insidias sibi appositas, & intemperiem excusatus erat à comparendo in iudicio; quia tamen per procuratorem comparere poterat, contumax iudicatur, & in expensis condemnatur: igitur similiter in præsenti casu, qui ob infirmitatem iudicio adesse nequibat, quia tamen 10. EXPONITVR CAP. CVM DILECTI 6. DE DOLO, ET CONTVM.

procuratorem designare valebat, in expensis damnandus erat. Cui difficultati varias adducit solutiones glossa ibi, verbo *Responsalem*, quibus omissis respondendum est, in ea specie electum cogi per se, aut per procuratorem in iudicio comparere, quia agebatur de causa electionis, quæ petit celeritatem, *cap. vbi periculum*, *de elect. in 6.* vt sic Ecclesiæ viduatæ citiùs de pastore prouideatur. Accedit, nam in eo textu electus citatus fuit vt compareret per se, aut per procuratorem. Vnde iuxta formam ipsius citationis per se, aut per responsalem respondere debebat. Quâ etiam solutione intelligendi sunt textus *in cap. dilectus*, *de appellat. cap. bonæ* 1. §. *ad ipsam, de electione*.

11. EXPLICATVR CAP. EPISCOPVS, 18. DIST. Deinde opponi potest textus *in c. Episcopus*, 9. *dist.* in illis verbis: *Episcopus ad Synodum ire non tardet, nisi satis graui necessitate inhibeatur; sic tamen vt in persona sua Legatum mittat.* Ex quibus apertè deducitur, eum, qui impeditus est venire ad Synodum, teneri procuratorem constituere: igitur quia aduersa valetudine captus tenetur per se, aut per procuratorem in iudicio comparere. Pro cuius difficultatis solutione sciendum est, Episcopum ad Synodum vocatum teneri venire, aut Legatum suum, seu nuncium mittere, *cap. propter* 4. *cap. non oportet* 5. *cap. peruenit* 6. *& per totam* 18. *dist. cap. si quis in Metropolitano*, *versiculo Et si fortè*, 63. *dist.* Concilium Aurelianense 2. *can.* 1. Turon. 2. *can.* 1. Matiscon. 2. *can.* 20. Emeriten. *can.* 5. *&* 7. plura Antonius August. *in epitome iuris lib.* 4. *tit.* 65. Vnde etsi sit graui infirmitate detentus, tenetur Legatum mittere; tum vt excusationem ipsam Patribus proponat, tum etiam, vt tanquam Legatus ipsius in ipsa Synodo suffragium præstet: quare rectè *in dict. cap. si Episcopus*, statuitur Episcopum aduersa valetudine captum, teneri Legatum mittere, quia ex iuris dispositione præcisè ipse ad Synodum venire non cogitur, sed per se, aut per Legatum in Synodo adesse.

Tertiò opponi potest textus *in l. Papinianus*, *ff. de minoribus*, vbi exuli reuerso non prorogatur tempus restitutionis, quia licèt per se, dum in exilio erat, adire Prætorem non posset, tamen per procuratorem restitutionis remedium implorare valebat: igitur ille, qui impeditus est, quominus per se possit comparere, cogitur procuratorem constituere. Pro cuius textus expositione, omissis interpretationibus traditis ab Arias de Mesa *lib.* 3. *variar. cap.* 44. dicendum est, quod licèt regulariter impeditus non cogatur procuratorem constituere, hoc tamen limitatur, nisi impedimentum sit voluntarium, vel aliàs non probabile, scilicet ex absentis delicto prouenienṡ, vt procedit in relegato; hic enim ab onere constituendi procuratorem non excusatur, *l. sed etsi* 26. §. *aduersus*, *ff. ex quibus causis maiores*: docent Mysingerus *lib.* 1. *obseru. cap.* 43. Mancius *de procuratoribus*, *tit.* 3. *num.* 65. 12. EXPONITVR L. PAPINIANVS FF. DE MINORIBVS.

CAPVT III.

[a] Clemens III.

EX insinuatione Archidiaconi [b] Sag. accepimus, quod cùm inter ipsum, & Magistrum G. super quadam præbenda [c] Lexou. Ecclesiæ controuersia mota fuisset, eidem Magistro propter hoc ad Sed. Ap. accedente, G. de Coron. procuratorem ipsius Arch. se gerens ad illam causam constitutum, cum quibusdam litteris de ratihabitione, prout dicebat, se opposuit. Cùm autem aliquantulum in causæ cognitione processum fuisset, licèt ab eodem Archidiacono procuratori suo duobus clericis præsentibus expressè fuisset inhibitum, ne causæ cognitionem susciperet, ipse nihilominus in causa procedens, sententiam contrariam reportauit. Cæterùm quia alter de prædictis clericis dicitur obiisse, mandamus quatenus si per Archidiaconum, & [d] superstitis clerici iuramentum constiterit de præmissis, sententiâ contra eum latâ nequaquam obstante, prædictæ præbendæ possessionem cum fructibus inde perceptis (si eius restitutioni aliud canonicum non obsistat) auctoritate nostra restitui faciatis eidem. Restitutione verò factâ, si Archidiaconus ipse suam canonicam institutionem probare potuerit, ipsam ratam permanere, appel. postpositâ decernatis.

NOTÆ.

1. a CLemens.] Integram legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. etsi nullibi exprimatur quibus Prælatis rescribat Pontifex.

2. b *Sagiensis.*] Sagiensis, seu Sariensis ciuitas, est Galliæ, quæ habet Ecclesiam Cathedralem suffraganeam Archiepiscopi Rothomagensis, cuius initium, & progressum referunt Ægidius Bridorminius *in eius historia*, Chenu *in serie Præsulum ipsius Ecclesiæ*, auctores Galliæ Christianæ *tomo* 3. *fol.* 910. Eius Ecclesiæ mentio etiam fit suprà *in cap.* 35. *de rescriptis*.

c *Lexouiensis.*] Lexouiensis Ecclesia etiam est in Gallia, de qua egi *in cap.* 8. *de officio Ordin.*

d *Superstitis clerici.*] Quando testimonio vnius testis fides adhibenda sit, exponemus *in cap. veniens* 1. *de testibus*.

CAPVT IV.

[a] Innoc. III. *Cabilon. & Cathalaun. Episcopis.*

IN nostra præsentia [b] Tullen. Episcopus est conquestus, quod cùm ad causam, quæ inter ipsum, & Decanum Tullen. super dilapidatione, excommunicatione, & periurio, ac quibusdam aliis criminibus vertebatur, T. & G. presbyteros [c] procuratores instituens, ipsos ad Sed. Apost. duxerit destinandos; cùm de ipsorum fide postmodùm titubasset, mandatum quod eis dederat, intra modicum temporis spatium reuocauit: sed ipsi licèt mandati litteras reuocatorias recepissent, nihilominus in negotio processerunt, & pro procuratoribus se gerentes, cum aduersario ingressi iudicium, cum eo ad Parisiensem Archidiaconum, & collegas suos, in eiusdem præiudicium nostras litteras impetrarunt: (quoniam citatio licèt eidem Episcopo minimè fuerit præsentata, cùm tamen ad eius notitiam deuenisset, quod eisdem erat causa commissa, quæ inter ipsum, & dictum Decanum, & Archidiac. vertebatur, ad eorum præsentiam venire properauit.) Cúmque prædictus Episcopus ad probandum, quod falsi procuratores fuerant, ab ipsis iudicibus inducias postulasset, ipsi exceptionem oppositam inutilem, & superuacuam reputantes, ad probationem ipsius dilationem concedere noluerunt, propter quod ad appellationis beneficium conuolauit. Sed iidem nihilominus lite non contestatâ, & iuris ordine prætermisso, testes contra eum recipere præsumpserunt, ipsum à Tullensi Ecclesia per [d] sententiam remouendo. Nos verò licèt vix fidem adhibere potuerimus, quod dicti Iudices, vtpote viri litterati, prouidi, & honesti, taliter processissent, maximè cùm in sua relatione, quam ad nostram præsentiam transmisere, de huiusmodi exceptione nullam fecerint mentionem; quia tamen Episcopus per viros religiosos, prouidos, & honestos, de quibus non est verisimile quod suæ salutis obliti, ac iuramenti religione contemptâ, falsum testimonium tulerint, nobis fecit super his, quæ sunt proposita, plenam fidem: attendentes etiam, quod falsi procuratoris exceptio non solùm ante sententiam, verùm etiam postea potest obiici, vtpote quâ probatâ iudicium nullum, & nullius momenti controuersiæ reputantur, processum supradictorum iudicum sententialiter duximus irritandum.

NOTÆ.

1. a *Cabilon.*] In tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. tantùm legitur, *idem*: inter epistolas Innocentij III. Coloniæ editas, & collectas à Sirleto, & datas à Bosqueto, non reperitur textus hic: quare inscriptionem retineo prout reperitur in hac sexta collectione. De Cabilonensi diœcesi nonnulla notaui *in cap.* 12. *de rescriptis*: de Cathalaonensi egi *in cap.* 57. *de electione*: in præsenti rescribit Innocentius Gerardo de Duaco eius Præsuli; cui etiam rescribit *in cap. ex parte* 13. *de priuil.* vt notauit Bosquetus *in notis ad Innoc. III. lib.* 1. *epist.* 72.

2. b *Tullensis.*] Macheri videlicet de Lorraine, qui depositus fuit ab Innocentio III. de quo Richierius *in chron. cap.* 54. ita scribit: *In illis diebus erat vir quidam Macherus nomine, Imperiali & Ducum prosapiâ procreatus, vir satis in principio suo modestus, elegantis forma, & bene placens, Ecclesia Sancti Deodati Prapositus: Episcopo igitur Tullensi defuncto, idem vir Macherus Episcopatus Tullensis Cathedram suscepit: interea à Canonicis suis Tullensibus ad iudicium vocatur, de Episcopatus dilapidatione arguitur; nec tamen causa per iudices valet determinari: ad Papam, qui tunc Innocentius erat, appellatur.* De Ecclesia Tullensi nonnulla adduxi *in cap. cùm accessissent, de constit.*

c *Procuratores.*] Licèt enim clerici pro laïcis procuratores in iudicio admitti non debeant, *cap.* 2. vbi latè Deo annuente dicemus, *ne clerici, vel mon.* tamen causas propriæ Ecclesiæ rectè procurare valent, *cap. coram* 34. *de offic. deleg. cap.* 1. *& fin. de postul. cap. dilectus, de capellis monach.* vel etiam causas Episcopi proprij, *l.* 5. *tit.* 5. *partit.* 3. docet Salcedo *in praxi, cap.* 67. quo modo procedit præsens textus. 3.

d *Per sententiam amouendo.*] Hæc verba narrationis esse, non verò decisionis, existimauit Balboa *in cap. cùm non ab homine* 10. *de iudiciis.* An periurus priuatus sit ipso iure beneficio, an verò per sententiam amouendus, exposui *in cap.* 2. *de rescriptis.* 4.

CAPVT V.

Idem [a] *Brixiensi Episcopo.*

TVæ frat. *Et infrà*: Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si vir accusat vxorem de crimine adulterij coram [b] iudice sæculari ad pœnam [c] legitimam infligendam, quia tunc [d] inscriptionis vinculum debet adripere, seque ad pœnam talionis adstringere

ſtringere, non per procuratorem, ſed per ſeipſum præſentem oportet præſentialiter adcuſare: ſi verò vir adcuſare velit vxorem de adulterio coram eccleſiaſtico iudice, vt ab eius cohabitatione [e] diſcedat, quia tunc etſi forſan oportuerat eum inſcribere, vt deſigner in ſcriptis [f] nomen, locum & tempus, & omnia quæ comprehenduntur in lege ciuili: ad talionem tamen non debet ſe aliquatenus obligare, ne fortè eùm in probatione defecerit, intentionis ſuæ conſequatur effectum: ſuſtineri poteſt, ſi neceſſitas id poſtulauerit, vt per procuratorem adcuſet, quoniam huiuſmodi adcuſatio, etſi de crimine fiat, non eſt tamen criminalis, ſed quaſi [g] mixta inter ciuilem & criminalem, quamquam præſentia principalium perſonarum in ſecuriùs procedatur.

NOTÆ.

1. a Brixienſi.] Ita etiam legitur *in cap. tua 10. de eo, qui cognouit conſanguin. cap. tua 3. vt lite non conteſt. cap. tua, de ſponſalib. cap. tua, de prabendis, cap. litteras 14. de celebrat. Miſſar.* Vbi extant aliæ partes præſentis epiſtolæ. Brixia eſt vrbs Galliæ Ciſalpinæ, à Germanis in Italiam tranſeuntibus condita, de qua Mantuanus.

Brixia magnorum genitrix animoſa virorum.

Habuit Eccleſiam Cathedralem iam à quarto Eccleſiæ ſæculo. Bucelinus *part. 1. Germania ſacra, fol.* 46. Contado eius Præſuli quadrageſimoprimo miſſa eſt præſens epiſtola. Cuiuſdam conciliabuli in ea Eccleſia celebrati pro depoſitione Gregorij VII. Pontificis meminit Abbas Vſpergenſis ibi: *Anno* 1080. *cùm apud Brixiam Noricam triginta Epiſcoporum conuentus, nec non & optimatum exercitus, non ſolùm Italia, ſed & Germania, iuſſu Regis Henrici congregaretur.*

2. b *Iudice ſaculari.*] Licèt enim eùm agitur cauſa matrimonialis quoad diuortium, ſeu thori ſeparationem, tantùm coram iudice eccleſiaſtico diſceptari poſſit, *cap. 1. vt lite non conteſt. cap. ſignificaſti 4. cap. ex litteris 5. de adulteriis, cap. penult. & vlt. eod. tit. l. 2. tit. 9. partit.* 4. quia eùm agatur de viribus matrimonij, tantùm coram iudice eccleſiaſtico tractari debet, Germonius *lib. 3. animadu. cap.* 12. tamen ſi agatur ad pœnam ob adulterium perpetratum, tunc quia crimen hoc eſt mixti fori, locus eſt præuentioni, & poteſt iudex ſæcularis iuxta iuris diſpoſitiones pœnas à iure ſtatutas imponere, vt docent cum pluribus D. Ioſephus Vela *in cap. 1. 2. part. num. 39 de officio Ordinary*, Fermoſious *in cap. cùm ſit*, 8. *quaſt.* 9. *de foro compet.*

3. c *Ad pœnam legitimam.*] Quænam ſit pœna legitima adulterij ex vtroque iure, exponemus Deo annuente infrà *in cap. 4. de adulteriis*, & *in cap. plerumque, de donat. inter.*

d *Inſcriptionis.*] De hac ſubſcriptione, & eius effectu agemus *in cap. ſuper his, de accuſat.*

e *Diſcedat.*] Adulterium enim præſtat cauſam diuortio quoad thorum, & mutuam cohabitationem, vt latè dicemus *in cap. maritis 3. de adulteriis.*

4. f *Nomen, & locum, & tempus.*] Hæc omnia ſunt explicanda, & proponenda in ipſa accuſatione iuxta formam accuſationis à iure præſcriptam *in l. libellorum, ff. de accuſat.* quæ reperitur *in cap. finali, verſiculo libellorum 2. quaſt* 8. *l. in cauſis* 16. *Cod. de accuſat. l. 5 tit. 20. lib. 4. fori, l. 14. tit. 1. partita* 7. docent Iulius Clarus *lib. 5. ſentent. §. vlt. quaſt.* 12. Bayo in praxi, *tit. de accuſat.* Paz *in praxi, 5. part. tom. 1. cap. 3. §. 6.*

g *Quaſi mixta.*] Eo modo, quo ſtatim exponemus.

COMMENTARIVM.

PRæſentis textus deciſio tantùm ab ſpecie probari poteſt *ex cap. penult. hoc tit. in 2. collect.* in illis verbis: *Si matrimony cauſa poſſit per procuratorem expediri, nos tua duxit prudentia conſulendos. Hic autem decernimus diſtinguendum, quod ſi in ipſa cauſa matrimoniali criminaliter quaſtio ventilatur, & ob eandem ab aduerſa parte criminaliter ſit agendum, non per interpoſitam perſonam, ſed per ipſam perſonam principalem, cauſam matrimony terminari oportet: cùm ſicut iura teſtantur, praſens praſentem accuſare debeat, & ſe talionis vinculo obligare. Secus autem in cauſa matrimoniali, in qua non criminaliter agitur, credimus procedendum; ſecuriùs tamen agetur, ſi cùm haberi poſſit principalium praſentia perſonarum, ipſis praſentibus in vtroque ad diffinitionis calculum procedatur.* Vt tamen latior pateat diſputationi campus, ſequentem deduco aſſertionem: *In cauſis criminalibus nec accuſator, neque accuſatus per procuratorem in iudicio comparere poſſunt.* Probant eam textus *in cap. ſi quando 2. quaſt. 6. cap. abſente 3. cap. qui accuſare 8. cap. abſente 11. cap. abſens 18. 3. quaſt. 9. cap. in criminalibus 2. cum ſequenti 5. quaſt. 3. cap. ſtatuit 25. iuncta gloſſa verbo Alter 1. quaſt. 5. cap. 1. vt lite non conteſtata, cap. examinatores, de teſtibus, cap. veniens* 8. vbi gloſſa verbo *Defendendo, de dolo & contum. cap. veniens, cap. ſuper his 16. de accuſat.* Higinus relatus à Gratiano *in cap. criminationes 2. quaſt.* 7. quem tranſcripſerunt Lucius Papa *in epiſtola ad Epiſcopos Gallia & Hiſpania, c.* 2. Iulius Papa in reſcripto contra Orientales pro Athanaſio, *can.* 20. Calixtus *epiſt.* 7. Stephanus Papa *epiſt. 2. can.* 4. Dionyſius Papa *epiſt.* 2. Marcellus Papa *epiſt.* 2. Damaſus *epiſt.* 3. Concil. Toletan. 6. *can.* 11. ibi: *Dignum eſt, vt vita innocentis nullâ maculetur pernicie accuſatorum. Ideoque quiſquis à quolibet criminatur, non antea accuſatus ſupplicio detur, quàm accuſator praſentetur.* Quem canonem retulit Gratianus *in cap. dignum 3. quaſt.* 9. ſed falsò tribuit Concilio Tolet. 7. vt iam notauit Antonius Auguſt. *in notis ad canones Adriani Papa, cap.* 5. Concilium Chalcedon. *can.* 1. Vvormatienſe *can.* 47. Hadrianus Papa in ſua canonum collectione, *can. 5. §. ſi quis abſentem, can.* 20. 35. & 41. ex quo emendandus eſt textus *in cap. ſi quis 2. quaſt.* 6. vbi canon hic 41. refertur; nam cùm in eo canone habeatur, *procuratores*, Gratianus tranſcripſit, *exploratores*; quia ita legebatur apud Anſelmum *lib. 3. cap.* 88. vt iam notauit Auguſt. *in notis ad dictum canonem* 41. *Adriani.* Hieraldus Epiſcopus Turon. *can.* 84. ibi: *Quod in omni cauſa capitali, ſeu ſtatus, non per aduocatum, ſed per perſonam ſit agendum.* Et *l. penult. §. ad crimen, ff. de publicis iudiciis, l. 1. ff. an per alium cauſa appellationis, l. miles, §. ea qua, ff. ad legem Iul. de adult. l. ſeruum, §. publicè, ff. de procurat. l. 3. Cod. de accuſat. l. tunc connenis 15. ff. eodem, l. 3. Cod. vbi Senatores,* 5.

CONCLVSIO DEDVCTVA, AC PROBATVR.

tores, l.vlt. Cod. de iniuriis, l.2. Cod. ad legem Flauiam, l.de fide 16. Cod. ad legem Corn. de falsis. Paulus lib 5. sentent. tit. 16. §. 11. Consonat de iure Regio lex 6. tit. 1. partis. 6. lex 11. tit. 5. part. 3. illustrant vltra congestos à Cenedo collect. 30. ad decretum, Barbosa in præsenti, & in d.c.veniens 15. c.super his 16.de accusat. Osualdus ad Donel. lib.18. c.10.Vulteius de iudiciis lib 1. c.7.n.55 a. & disput. iuris cap. 11. Fachineus lib.1. controu. cap. 24. 25. & 26. Euerardus Bronchorst. enantioph. cent. 1. assert. 50. Hothomanus lib.13.obseru.cap.33. Vvisembachius disp.49.num 6. Duarenus ad titulum de procurat. cap. 6. Caballo resol. crimin. centuria 1. casu 23. Petrus Gregorius lib. 49. syntagm. cap. 4. num.3. Canisius in repetit. ad hunc textum, plures relati à Fermosino in cap. pastoralis, quæst. 3. & 4. de iudiciis, Nigrus Cyriacus lib. 1. controu. cap. 66. num.7. & tomo 3. controu.488. per totam, Antonius Matthæus de crimin.ad titulum de accusatione, cap 4. Mancius de procurat. tit.1.num.140. Cuiacius lib.2. obseru. cap 20.& 21 & lib. 15. responsorum Papin. in l.penult. ff. de publicis iudiciis, & in l. quamuis, Cod. ad leg Iul. de adult. Duarenus ad titul. de procurat. cap. 6. Robertus lib. 2. sentent. cap 3. Guazinus defensione 3. cap. 8. Betold. in delibat. iuris ex lib.3. Pandect. tit. de procurat. §. 20. Maceratus lib. 3. resol. 3. Antonius Gomez lib. 3. var. cap 1. num.12. Paz in l.15. styli, Villadiego in l.4. tit.2. lib.2. fori.

6. IMPVGNATVA TRADITA ASSERTIO.

Verùm hæc assertio ita illustrata difficilis redditur sequentibus iuris considerationibus. Prima nascitur ex eo, nam procuratorum officium magnoperè Reipublicæ vtile, necessariumque esse supra probaui in cap. 1. de procurat. præcipuè personis ecclesiasticis, quibus non licet diuina officia deserere, & litibus se immiscere, vt docetur in cap. finali 5. quæst.3. igitur tam accusator, quàm accusatus possunt per procuratorem in iudicio comparere. Augetur primò hæc difficultas ex eo, nam causa famosa capitali comparatur, l.iustè, ff de manumissis vindicta, l.4 ff. si quis cautionibus, l.hos accusare 12. §. omnibus, ff. de accusat. D. Iosephus de Retes in Analectis ad lib. de interd. & releg. excursu 2. in principio. Sed in causa famosa procurator admittitur, l. furti 6. § si quis alieno, ff. de his, qui notantur infamia: igitur quia in iudicio criminali, etiam capitali, procurator constitui potest. Augetur secundò hæc difficultas ex eo, nam causa capitalis dicitur, quando ob eam seruitus venit irroganda, l. capitulum, ff. de pœnis, l. licet 103. ff. de V. S. vbi Fornerius, & Gentilis: sed cùm seruitus in pœnam venit irroganda, admittitur procurator: igitur quia in causa criminali procurator constitui potest. Probatur minor; nam cùm seruus ob ingratitudinem à patrono accusatur, si ingratitudo probetur, reuocandus est in seruitutem, l.1. & 7. Cod. de ingratis libertis: sed in huiusmodi causa admittitur procurator, tam pro accusatore, quàm pro accusato, l.sed hæc 35. §. 1. ff. de procurat. l.4. ff. de obsequiis, Paulus lib. 5. sentent. tit.16. vbi Cuiacius: igitur in causa criminali, tam pro actore, quàm pro reo admittitur procurator. Secunda difficultas aduersùs suprà traditam assertionem ex eo nascitur; nam ad defensionem accusati quilibet de populo non solùm cum mandato, verùm & absque eo admittitur, vt ipsum defendat, & appellationem interponat: igitur pro reo in iudicio accusato admittitur procurator. Augetur hæc difficultas ex eo, quia seruus in iudicio accusatus potest per dominum defendi, vel per eius procuratorem, l. seruus 11. ff. de iudiciis, l. serui 15. l. Lucius 18. ff. de appellat. igitur quia reus accusatus per procuratorem defendi valet. Augetur secundò hæc difficultas ex lege reos, Cod. de accusat. l. seruus 33. § publicè, ff. de procurat. vbi expresse asseritur, reum criminis postulatum, per procuratorem defendi posse. Tertia tandem difficultas militat aduersùs eam partem assertionis, vbi Innocentius idem decidit circa accusatorem, ac circa accusatum, videlicet vt neutro casu, nec pro accusatore, nec pro accusato procurator admittatur; nam licèt in popularibus iudiciis accusatores non possint procuratores constituere ad accusationem proponendam; tamen rei accusati procuratorem designare possunt ad sui defensionem, l. qui popularis, ff. de popul. action. l. licèt, ff. de procurat. l. penult. ff. ne quid in loco publ. igitur non rectè in præsenti idem ius statuitur in actore procuratorem constituente, ac in reo defensorem designante.

7. IVDICIORVM DIVISIO.

Quibus difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, iudicium aliud esse merè ciuile, aliud merè criminale, aliud tandem criminale, sed ciuiliter intentatum. Merè ciuile iudicium dicitur, quod continet petitionem alicuius rei debitæ ex contractu, vel quasi, quodque ab vllo crimine originem non trahit, cap. cæterùm, cap. examinata, de iudiciis, l. properandum, Cod. eod. tit. l. 9. tit. 4. partita 3. ideo iudicium ciuile opponitur criminali, l. finali, ff. de furtis, §. in summa, Instit. de iniuriis. Iudicium ciuile lenitatem significat; criminale verò iuris rigorem continet, cap. per tuas, de simonia: docent Duaren. lib. 1. disput. cap. 35. Menochius de arbitrariis, casu 50. num. 6. licèt aliter exponat Robertus lib. 4. sentent. cap. 9. Nec interest quod per viam exceptionis de crimine agatur, veluti ad repellendum testem, vel aduersarium, vt in cap. 2. de ordine cognit. cap. 1. de except. cap. super his, de accusat, l. Lucius, ff. de his, qui notantur infam. adhuc enim iudicium ciuile est, quia principaliter negotium ciuile disceptatur, vt docent Germonius lib. 1. animad. cap. 19. per totum, D. Ioannes Vela de modo procedendi, cap. 1. Fermosinus in rubrica de iudiciis, num. 20. Zangerus de exceptionibus, parte 1. cap. 1. num. 41. Iudicium verò criminale dicitur, in quo de crimine principaliter agitur ad publicam vindictam, l. seruos, Cod. ad legem Iuliam de vi, l. vbi, Cod. ad legem Corn. de falsis: vel ad pœnam fisco applicandam, vt docent Farinacius in praxi, quæst. 100. num. 11. Iulius Clarus lib. 5. sentent. §. finali, quæst. 1. num. 2. Moneta de conseruatoribus, num. 213. Bobadilla tomo 2. polit. lib. 3. cap. 8. num. 214. & lib. 8. cap. 15. num. 15. Parexa de instrument. edit. tit.2. resol. 6. ex num. 42. Nec contrarium probat textus in l. Gaius 22. ff. ad Syllan. quam exponunt Cuiacius lib. 16. qq. Papin. in eodem textu. Ioannes Igneus ibidem, omnes Primarij nostri in rubrica de iudiciis: Mixtum iudicium dicitur, quod aliquid continet criminale; aliquid verò mutuatur à ciuili; quod contingit cùm agitur ad pœnam fisco applicandam, & simul parti in eius vtilitatem, vt in l. licitatio 9. §. quod illicitè, ff. de publicanis, l. 12. tit. 6. lib. 6. l. 15. tit. 26. lib 8. recopil. Sed si reus in pœnam fisco applicandam simpliciter condemnetur,

netur, quam postea fiscus cum accusatore diuidat, non mixtum, sed merè criminale est, vt *in l. 25. §. finali, ff. ad Syllanianum.* Nec contrarium probat præseos textus ibi, *sed quasi mixtum*; vbi cùm agatur de pœna separationis quoad thorum, asserit Innocentius, mixtum esse iudicium. Nam omissis interpretationibus antiquorum repetentium *ad rubric. infra de iudiciis*, respondendum est, ipsam separationem quoad thorum aliqua continere, quæ cedunt in vtilitatem mariti accusatoris, & in publicam vindictam exercentur; siquidem ipsa adultera priuatur vtilitatibus, & honoribus coniugij, vt docet Mancius *lib. 1. Genialium, cap. 39.* qui etiam hoc modo accipit, & explicat textum *in cap. per tuas 32. de simonia.* Iudicium tandem criminale ciuiliter intentatum dicitur illud, in quo principaliter agitur de crimine, sed ad vtilitatem partis. Menochius *dict. casu 265. num. 4.* quo casu admittitur procurator, *cap. 1. vt lite non contest.* vel cùm pœna, quæ imponitur, est merè ciuilis; quo casu accipio textum *in cap. ex parte 9. de testibus, & in cap. 1. de iurament. calumn.* iuncto Bellamera *ibi, num. 5.*

8. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Quibus ita animaduersis, vt ad rationem præsentis decisionis perueniamus, sciendum est, varias eius rationes adducere Iulium Clarum, Antonium Gomezium, Buccharonum, & alios congestos ab Osualdo *vbi supra.* Ex quibus sequentem vt veriorem elegi, & ex eo nascitur, quia accusator tenetur per se accusationem proponere, non verò per procuratorem; quia cùm accusator teneatur subscribere in ipsa accusatione, *cap. super his, de accusat.* vt si calumniosè accuset, afficiatur talionis pœnâ, vt probabo *in dict. cap. super his*, eueniret quod si per procuratorem accusatio admitteretur, non ipse, sed procurator pœnâ talionis plecteretur, & pœna vltra delinquentem protraheretur, innocentemque teneret, contra iuris principia, de quibus *in cap. quæsiuit, de his, quæ fiunt a maiori parte, cap. Romana, de sententia excommunicationis, lib. 6. cap. qui crimen 1. quæst. 4. l. sancimus, Cod. de pœnis.* Accusatus autem ideo per procuratorem defendi nequit, ne illusorium reddatur iudicium, aut procurator innocens damnetur; cùm facilè dominus, idest reus accusatus, fugam facere possit, & tunc procurator eius damnaretur, contra textum *in l. 1. Cod. de sententiis, & interl.* quæ ratio apertè traditur *in l. 11. tit. 5. partit. 3.* Cui etiam accedit & alia ratio; nam reus personaliter in iudicio debet comparere, vt ex vultus squallore, crebraque mutatione, sermonis inconstantia, vocis titubatione plerunque crimen admissum arguatur, vehementerque probetur, *l. de minore 10. § plurimùm, ff. de quæstionibus.* Quintilianus *lib. 5. instit. cap. 4.* quippe, vt ait Cicero in oratione pro Pisone: *Vultus tacitus mentis sermo, & animi sensus est.* Cassiodorus *lib. 5. epist. 9. In vultu*, inquit, *& in voce cognoscimus mores.* Plura congessit Osualdus *lib. 17. Donelli, cap. 10. littera G.* iustè ergo in præsenti deciditur, nec accusatorem, nec accusatum per procuratorem in iudicio comparere posse. Fulcitur hæc dubitandi ratio ex veteri more obseruato apud Romanos in iudiciis publicis criminalibus exercendis. Apud eos enim, qui accusare paratus erat, nomen rei accusati apud quæsitorem deferebat, & inter reos recipi postulabat, profitendo quâ lege reum faceret: deinde subscribebat in crimen, iuxta tradita *in cap. super his, de accusat.* Deinde reus ad iudicium trahebatur, accusatore hæc verba proferente, *Aio te spoliasse, aut telo, vel veneno occidisse*, vel in aliam legem incidisse: quod si reus silentio continebatur, nec quidquam opponebat, vt conuictus credebatur; quod si negabat, petebantur à Magistratu dies inquirendi criminis, & ex tunc reus constitutus in reatu dicebatur: quæ omnia per extraneam personam, hoc est procuratorem, obiri nequibant: quare rectè, & iuxta iuris ciuilis sanctiones in præsenti docetur, nec accusatorem, nec accusatum per procuratorem audiendum esse. Prosequitur alias rationes Gomez.

Nec obstant difficultates suprà pro dubitandi ratione expensæ; non prima, quia licèt procuratorum vsus valde vtilis, Reipublicæque necessarius sit; id tamen procedit in causis, quæ per procuratorem disceptari possunt, secus verò in eis, quæ procuratorem non admittunt, vt in causis criminalibus, in quibus nec coniuncta persona pro coniuncta admittitur. Mancius *de procuratoribus, num. 143. cum sequentibus.* Nec augmentum primum huius difficultatis obstat, quia absolutè verum non est, infamiæ causam capitali æquiparari; illa enim exæquatio in omnibus non procedit, sed in delatione iuramenti, & similibus causis, quas congerit Vvesembechius *ad titulum de procuratoribus, num. 5.* Nec secundum augmentum aduersatur; nam licèt pœna ingrati liberti capitalis sit, quippe ingratus redigitur in seruitutem; tamen ingratitudinis causa non criminaliter, sed ciuiliter instituitur; vnde procurator in ea interuenire potest. Nec secunda difficultas refragatur deducta *ex l. 6. ff. de appellationibus*; quia in ea tantùm permittitur, vt quilibet de populo appellare possit pro eo, qui perire festinat; non tamen vt possit causas innocentiæ proponere, aut eum defendere, vt in ipsa lege 6. innuitur. Nec etiam primum augmentum huius difficultatis aduersatur; verum enim est, seruum criminaliter accusatum, siue præsentem, siue absentem, defendi posse per dominum proprium, vel eius procuratorem, ex dictis iuribus *in l. serui 15. l. huius 18. ff. de appellationibus, l. si qui 7. §. penult. l. si seruum 17. ff. de accusationibus*, excepto seruo publicani, qui à domino defendi non potest, *l. 3. ff. de publicanis*; propter acerbam, & exosam publicanorum conditionem, *l. 4. ff. eod. tit.* Ratio est, nam seruus in domini patrimonio est, & per consequens non tam reum criminis dominus defendit, quàm rem propriam patrimonij sui, præcipuè cùm dominus tantùm proponat exceptiones, satisdetque seruum iudicio sisti, *d. l. seruus 17. l. 2. ff. de custodia reorum, l. 2. C. de accusationibus*; non verò vt pro eo condemnationem sustineat, *dicta l. 2. C. de accusationibus.* Et licèt in causis ciuilibus cum ipsis seruis agi non possit, aut eos facere iudicio sisti, *l. 3. ff. ne quis eum, l. quotiens 13. ff. si quis cautionibus, l. tutela 7. §. 2. ff. de capite minutis, l. 3. §. 8. l. 5. §. 2. l. non distinguemus 32. §. si seruus 8. ff. de receptis, l. cum seruo, ff. de regulis iuris*, vbi plura Petrus Faber, & Gothofredus; iudicium tamen criminale plerumque cum seruis dari potest, *l. hos accusare 12. §. omnes, ff. de accusationibus, l. penult. §. vlt. ff. de noxalibus*; ne videlicet abiectæ conditionis hominibus delinquendi daretur occasio, sed pœna eos constringat, & eius formidine retrahantur à noxa: ergo cùm seruus in domini patrimonio sit, si de capitali crimine accusetur, per dominum suum, vel ipsius procuratorem defendi potest; & eodem modo, quo serui à dominis defendun-

9. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

tur,

tur, filij etiam familias à parentibua defendi valent. Hoc tamen iua defendendi seruoa, ac filios, nou ira coactiuom est, quod etiam nolentes valeant ad defensionem compelli, aliquâ aduersùs eos impositâ pœnâ; quio potiùs ita in ipsorum voluntare positum est, quod etsi eos defendere nolint, non magia ob id filiusfamilias absolutus à crimine à patria liberetur potestate, quàm seruus à dominica.

10. DISSOLVITVR AZIA DIFFICVLTAS.

Nec obstat aliud augmentom Ipsius difficultatis deductum *ex d.l.reos, C.de accusationib.* pro cuius solutione varia distinctiones adduxerunt Cuiacius *lib.20.obseru.c.20.* Paeius *cent.2. antinomia 40.* Duarenus *ad tit.de procurat.cap.6.* Donellus *lib.18. comment.cap.11.* Antonius Matthæus *de criminibus, ad tit. de accusat.cap.4.* Quibus omissis dicendum est, quod licèt verum sit, reum criminali iudicio accusatum non posse per procuratorem defendi; tameo si talia reos post litem contestatam, vel vt ait Papinianus *in l. inter 10. ff. de publicis iudiciis*, cognitione suseepta absuerit, eius absentiæ causæ per procuratorem valent proponi, *l. penult. §. Prætor, ff. de furtis, l. absens 71 ff de procurat.* Paulua *lib.5. sentent.tit.16 § ne criminis., cap. veritatis, de dolo & contumacia*, Donellua *lib.18. comment.cap.10.* Guazinus *defens.12.per totam*: quo casu procedunt textua *in cap. veniens 14. de accusat. & d. l. seruus 33 §. publicè 2.* in illia verbis: *In capitalibus iudiciis defensio datur*; idest, excusator admittitur, qui absentiæ causas referat, non autem rei absentia innocentiam proponat: & *in d.l. reos*, vbi edocet Alexander, reoa capitalium criminum, idest iam notatos Capitali crimine, per procuratorem defendi, legem publicorum iudiciorum permittere; vel vt dicitur *in d.l. penult.§.1.ff.de publicis iudiciis*, Senatusconsultum: quod idem significat; nam Senatusconsulta ad leges fieri solebant; quare quod lege cautum fuit, Senatusconsulto factum fuisse plerumque dicitur, *§. eadem, Instit. quibus ex causis, l.1.ff de officio Consulis*. Dixi post litem contestatam ex lege, seu Senatusconsulto reum absentem excusari posse; nam ante litis contestationem capitalia criminis accusatua absena per procuratorem defendi non potest, nec accusari, seu condemnari, *l. absentem 6. C.de accusat. l.absentem 5. ff. de pœnis, l.1 ff.de requirendis reis, l. si maritus 15. ff. ad legem Iul.de adult.* sed tantùm annotari io actia, vt requiratur & sui copiam faciat, *l. 1. §. 1. & 2. l. annus 15. ff. de requirendis reis, l. 1. §. præscriptio 3. ff. de iure fisci, l. qui cum vno 5. §. reus, ff. de re milit.* ratione contumaciæ: & si per trinundinum, hoc est, tribus edictia vocatus non comparuerit, intra annum bona assignantur, & obsignatione factâ, post annum fisco addicuntur, vt probant Vulteius *discept. iuris cap. 11.* Desiderius Heraldus *lib.1. de auctoritat. rei iudic. cap. 11.* Nec huic solutioni obstat textus *in l. miles 12. §. ea quæ, ff. ad legem Iul. de adult.* vbi Papinianus respondet, mulierem inter reas adulterij receptam, per procuratorem defendi non posse, licèt absens sit: igitur prædicta solutio sustineri nequit. Nam dicendum est, prædictam doctrinam tantùm locum habere io delicto, quod meretur pœnam capitalem: at vbicumque absens accusatus capitali pœnâ damnari nequit, sed tantùm vsque ad relegationem, defensor, vel procurator ad excusandum crimen, vel causas absentiæ allegandas non admittitur, quia cessat mortis periculum, cuius ratione defensor absentia admittitur, *l.1.§.& si, ff.an per alium causa appellationis.* Vnde apparet vera interpretatio textus *in dict. §. ea quæ*; nam licèt aliquando crimen adulterij capitale esset, Liuius *lib.4.* Valerius Maximua *lib.8. cap. 2.* Suetonius *in Iulio, cap.2. & 48.* Tacitus *lib.2. historiæ*; tamen ex lege Iulia ab Augusto lata pœna capitis statuta non fuit nisi in milites, *l. miles 11. in principio, ff. ad legem Iul. de adult.* Suetonius *in August. c. 43.* eorum enim mores honestissimos in publico patère decuit, *l. quædam 14.ff. de pœnis, cap. si gens, 56.dist.* tantùm enim vsque ad pœnam relegationis contra adulteroa procedi poterat, vt non obscurè docetur *in l. si quis viduam 5. ff. de quæstionibus, l.4. ff. de testibus, l. Diuus 8. ff. de diuortiis, l. Claudius 13. ff. de his, quæ vt indignis.* Diuus Augustinua *lib.3. de ciuitate Dei, cap.5.* docet Cuiacius *lib. 6. obseru. cap.11. & lib.20. cap.18.* quamuis postea pœna capitis statuta esset, vel à Constantino & Constante *in l. 4. C. Theodos. quorum appellationes, l. 2. iuncta l.4. eod.C.de indulgentiis*, vt vult Cuiacius *vbi supra*; vel a Constantino, vt probari videtur *in l.quamuis, §. finali, C.ad legem Iul.de adult.* iunctâ nouellâ 134. *cap. 10.* vbi Iustinianua hanc pœnam, vt ab Augusto statutam, refert & notabimus *in cap. 2. de adulteriis*. Inde ergo *in d. §. ea quæ*, defensor pro muliere absente non admittitur, quia tunc temporia adulterij pœna capitalia non erat. Nec obstat vltima difficultas; nam verum est accusatorem in iudicio populari non posse procuratorem constituere, reum verò posse defensorem nominare: differentiæ ratio manifesta est, quia quemcumque actor in procuratorem elegerit, ipse etiam sine mandato, suo nomine, tanquam vnus ex populo propriam actionem habet: & generaliter certum est eum procuratorem non rectè constitui, qui suo iure, & proprio nomine in eadem causa in iudicio comparere potest; quæ ratio non militat in reo accusatu; vnde ipse potest procuratorem ad sui defensionem constituere, vt variis exemplis probat Vulteius *de iudiciis, lib.2. cap.7.num.563.*

11. EXPONITVR CAP. MARITVS 3. DE ADVLTERIIS.

Sed suprà traditæ assertioni primò obstat textus *in cap. maritus 3. de adulteriis*, in illis verbis, *accusare, & defendere*: ex quibus constat, maritum posse defendere vxorem suam criminaliter ab extraneo accusatam de adulterio: igitur quia reus accusatua in iudicio, etiam per procuratorem defendi valet. Cui difficultati respondendum est, textum illum specialiter procedere in marito, qui potest vxorem suam defendere io iudicio, quia potiùs vt consors litis, quàm vt procurator rem propriam defendere videtur, videlicet honorem proprium; vnde cùm non sit extranea persona, sed potiùs domious, aut consors litis, rectè asseritur, vxorem propriam defendere posse.

12. EXPLICATVR CONCILIVM EMERITANSE, CAN 5.

Secundò aduersatur textus *in can. 5. Concilij Emeritensis*, vbi cùm agatur de Presbytero, seu Archipresbytero ad Concilium ab Episcopo vocato, in calce ipsius canonis hæc leguntur verba *Quemcumque ergo ex Presbyteris dirigere elegerit, instructum per informationem dirigat, vt ratio poscit, atque cum eo mandatarium suum iuxta legis ordinem munitum: vt si à quolibet contra eumdem Episcopum in Concilio fuerit suggestum, ab eo, quem direxerit, qui petit, accipiat responsum, & iustitia, quæ fuerit ordinata, nullâ postmodum dilationem habeat.* Ex quibua expressè constat, posse reum accusatum per procuratorem defendi: igitur non rectè asserimos reum per procuratorem in iudicio accusatum non posse defendi. Pro cuius difficultatia solutione dicendum est, in eo canone non agi de causis criminalibus, sed ciuilibus, & ciuiliter intentatis, in quibus Presbyter ab

Episcopo ad Concilium missus proptium Prælatum defendere potest; quod facere nequiret, si criminaliter accusaretur. Nec tunc obstat textus *in cap.1.5.q.3.* vbi deciditur, Episcopum de crimine accusatum, in Concilio non comparentem, nec per se, nec per procuratorem suspendendum esse propter contumaciam: igitur quia siue ciuiliter, siue criminaliter Episcopus in Concilio accusatus, potest per procuratorem se defendere. Quia respondendum est, in eo textu agi de procuratore destinando ab Episcopo, non vt ipsum defendat à causa criminali, sed ad allegandas causas absentiæ, vel exceptiones merita causæ principalis non respicientes; quo casu procuratorem pro reo admitti, iam suprà probaui, & docet Mancius *de procuratoribus, vbi suprà, num.* 167. quo etiam modo procedit textus *in cap. dilecti* 8. *de dolo & contum.* vbi pro absente accusato admittitur procurator ad absentiæ causas proponendas, non verò ad excusandum crimen principale.

13. INTELLIGITVR CAP. STATVTVM 2. Q. 4. Deinde suprà traditæ assertioni obstat textus *in cap. statutum* 25. 2. *q.* 4. vbi ex Concilio Salegustadensi refertur, quod si duo accusati fuerint de adulterio, & ambo negauerint illud perpetrasse, vnusque purgationi offeratur, & ex ea immunis euadat, alter quoque innocens credatur. Ex quo canone expressè constat, reum adulterij accusatum, posse per alium ita defendi, vt innocens declaretur: igitur quia reus accusatus per alium defendi potest. Cui difficultati varias assignat solutiones glossa in eo textu, verbo *Alter illorum.* Quibus omissis dicendum est, veram illius textus interpretationem prouenire ex natura delicti adulterij; nam cùm crimen hoc admitti non possit nisi inter duos, si vnus ex reis accusatis innocentiam probauerit, necessariò alter ab accusatione absoluendus est, non quia per alium defendatur, sed quia per purgationem, quam suscepit, causa accusationis cessauit.

Etiam præsenti assertioni obstat textus *in l. nostris* 8. *C. de accusat.* quæ est lex 2. *C. Theodos. de accusat.* in illis verbis: *Nostris & nostrorum parentum constitutionibus comprehensum est, eos, qui accusationes alienis nominibus præsumpsissent, delatorum numero esse ducendos.* In quibus apertè supponitur, accusationem alieno nomine in iudicio admitti: igitur quia per procuratorem potest quis alium accusare. Pro cuius textus expositione sciendum est, nonnunquam euenire, vt accusatio alieno nomine proponatur, veluti cùm tutor pupilli sui nomine accusationem intendit, *l. tutorem* 22. *ff. de his, quæ vt indignis, l. Pella* 2. *C. eod. tit. l. aduersus,* §. 1. *ff. de inoffic. testamento,* §. *tutor, Institut. eod. tit.* Illustrant Scipio Gentilis *in notis ad apolog. Apulei, pag.* 17. Cuiacius *in notis ad Paulum lib.* 5. *sentent. tit.* 12. §. 4. Iacobus Gothofredus *in d. l.* 2. *C. Theodos. de calumn.* & *in l.* 17. *eod. C. de accusationibus,* vbi exponunt legem 2. *C. qui accusare:* ad quem casum, & similes referri debet textus *in d. l. nostris,* vt in eius commentario obseruauit Gothofredus. Etiam opponi potest præsenti assertioni textus *in cap. dilectorum* 10. *de testibus cogendis;* cuius veram interpretationem dabimus in eius textus commentario, *cap. meminimus, de accusat.* iuncto Felino *ibi, num.* 9. *l.* 39. §. *vlt. ff. hoc tit.* cum Vvesembech. *in parat. ad eundem tit. num.* 5. 14. EXPONITVR L. NOSTRIS, C. DE ACCVSAT.

CAPVT VI.

N. [a] *Archipresbytero, N. Decano, & N. Præcentori* [b] *Lugdun.*

CVm pro causa, quæ inter dilectos filios Falconem, & Gualterum [c] Cabilonen. Ecclesiæ Archidiaconos vertebatur, procuratores vtriusque partis ad nostram præsentiam accessissent, nos eis dilectum filium nostrum G. Sancti Adriani Diacon. Cardinalem concessimus auditorem, coram quo ipsius F. Archidiaconi [d] procurator proposuit, quod cùm olim pro variis grauaminibus, quæ aduersarij eius Cabilonen. Ecclesiæ inferebant, ad Sedem Apostolicam accessisset, ad dilectos filios N. Abbatem S. Martini, N. Cantorem Eduen. & N. Archidiaconum Flauiniacen. litteras impetrauit, vt dictum G. Archidiaconum canonicâ districtione compellerent, vt ab Cabilonen. Ecclesiæ, & hominum cuiusdam obedientiæ eius, qui Potestas Boiaci dicitur, molestatione cessaret, & de iniuriis illatis ipsum eidem Ecclesiæ satisfactionem cogerent debitam exibere. Cúmque iudices secundùm mandatum Apostolicum vellent in causa procedere, pars aduersa, vt iudicium declinaret, Sedem Apostolicam appellauit. Adiecit etiam, quod à bonæ memoriæ C. Papa prædecessore nostro confirmationis litteras impetrarat super quibusdam institutionibus eiusdem Ecclesiæ de communi assensu Capituli constitutis, ex quarum inobseruantia Ecclesia ipsa debito seruitio fraudabatur. Licèt autem idem prædecessor noster venerabili fratri nostro N. Eduensi Episcopo ad eiusdem Archidiaconi postulationem mandasset, vt eas faceret obseruari; ipse tamen semel solummodo Cabilonen. Capitulo pro his seruandis suas litteras destinauit, nec super hoc vltrà processit. Petebat itaque procurator ipse pro Archidiacono memorato priorem causam committi, confirmari constitutiones prædictas, & eas sibi restitui, quæ ad vtilitatem eiusdem Ecclesiæ coactus fuerat expendisse. Cæterùm procurator partis alterius ex aduerso respondit, quod cùm dictus F. Archidiaconus in Succentorem Cabilonen. Ecclesiæ Diaconatus fungentem officio, in communi dormitorio manus iniecisset temerè violentas, & eum traxisset verberando per claustrum, tu frater Archiepiscope eum ob violentam manuum iniectionem, & violationem immunitatis Ecclesiæ fecisti excommunicatum publicè nuntiari.

Ipse

Ipse verò ad Apost. Sedem accedens, confessus est, quod in clericum manus iniecerat violentas: supprimens autem, quod Immunitatem violasset Ecclesiæ, super absolutione sua litteras impetrauit; sed nihilominus in excommunicatione remansit, cùm alteram causarum, pro quibus excommunicatus fuerat, tacuisset. Vnde ipsum nec in iure stare posse dicebat, nec procuratorem constituere; præsertim cùm is, cui causæ suæ procurationem commiserat, ob excessum similem eadem innodatus sententia teneretur. Ea etiam carere viribus allegabat, quæ in excommunicatione positus à Sede Apost. impetrarat. Licèt autem per hoc dictus G. Archidiaconus ei non teneretur, nisi obtento priùs absolutionis beneficio respondere, nihilominus tamen se dictorum iudicum conspectui præsentarat, & per litteras venerabilis fratris N. Episcopi, & dilecti filij N. Decani ipsius Ecclesiæ ostenderat, quod nec ipse aduersùs eandem Ecclesiam, nec Ecclesia aduersùs eum haberet aliquam quæstionem: & litteræ, quas aduersarius eius obtinuerat, ab Apost. Sede impetratæ non fuerant de Capituli voluntate. Accedente igitur die altera, quæ ipsis fuerat assignata, cùm super eo quæreretur à partibus, an iterum renitente Capitulo dictus F. Archidiaconus esset pro Cabilonen. Ecclesia contra eundem G. Archidiaconum admittendus, ipse G. propter suspicionem iudicum ad Sedem Apost. appellauit. Ad ea verò, quæ super seruandis consuetudinibus Ecclesiæ proposita fuerant, sic respondit: quod cùm memoratus Episcopus dictis Decano & Capitulo mandauisset memoratas consuetudines obseruari, responderunt se ipsas libentiùs seruaturos, nisi paupertas Ecclesiæ impediret: adiicientes vt statum Cabilon. Ecclesiæ per suas litteras Sedi Apostolicæ nuntiarent. Ex his igitur concludebat, nec expensas, quas dictus F. Archidiaconus fecerat, ipsi debere restitui; cùm potius vt ab excommunicationis vinculo solueretur, ad Sed. Apost. accessisset: nec eum esse super confirmandis Ecclesiæ consuetudinibus audiendum, cuius non poterat litteras procurationis ostendere, immò ipse procurator esset à Capitulo institutus: propter quod cum instantia postulabat ordinationem Ecclesiæ dictis Episcopo, & Decano committi: ita quod quidquid de maiori, & saniori parte Capituli, tam super instituendis Canonicis, quàm super aliis ad ordinationem eiusdem Ecclesiæ pertinentibus constituerent, non obstante contradictione paucorum inuiolabiliter seruaretur, non obstantibus litteris super seruandis prædictis consuetudinibus ad dictum Eduen. Episcopum destinatis. Petebat etiam dictum F. Archidiaconum excommunicatum denuntiari, cùm nec satisfecisset passo iniuriam, & de violatione immunitatis Ecclesiæ non fecisset aliquam mentionem. Ex parte verò prædicti F. Archidiaconi taliter fuit ad obiecta responsum, quod licèt super violenta manuum iniectione accusatus fuisset, ei fuit Ecclesiæ solummodo introitus interdictus: sed postmodùm ad Apost. Sedem accedens, sine contradictione qualibet fuerat absolutus. Nos igitur causam ipsam vestro examini committentes, discretioni vestræ per Apost. scripta mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum F. Archidiaconum ob duplicem causam excommunicatum fuisse, & expressisse tantùm alteram in litteris, quas super absolutione sua ab Apost. Sede obtinuit, ipsum tanquam excommunicatum satisfacere Ecclesiæ suæ de altera, monitione præmissâ, per censuram ecclesiasticam appellatione remotâ cogatis. Prædictas verò constitutiones, si eas de assensu Capituli maioris, & sanioris partis inueneritis esse factas, & possibilitas Ecclesiæ patitur, faciatis inuiolabiliter obseruari. In aliis ordinationem Ecclesiæ prædictis Episcopo, & Decano authoritate Apostolica committatis: ita vt quæ cum maiori parte Capituli, tam super Canonicis instituendis, quàm super alis canonicè duxerint statuenda, non obstante contradictione, vel appellatione paucorum obtineat firmitatem. Expensas verò antedicto Archidiacono restitui faciatis, si legitimè probare potuerit, se de Capituli mandato suscepisse prædicta negotia promouenda, & propter hoc ad Sedem Apostolicam accessisse. Nullis litteris, &c. præter assensum partium, &c. Quod si non omnes, &c. tu frater Archiepiscope cum eorum altero, &c. Datum & cætera.

NOTÆ.

1. a *Archipresbytero.*] De dignitatibus Archipresbyteri, Decani, & Præcentoris egi in *cap. 2. cap. ad aures, de rescript. cap. 1. de offic. Archipresbyteri.*

b *Lugdunensi.*] In quarta collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* & in hac sexta tantùm legitur, *idem.* Ex epistolis verò ipsius Pontificis editis à Guillelmo Sirleto *pag. 149.* restituo litteram huius textus. De Ecclesia Lugdun. iam nonnulla adduxi *in c. finali.*

c *Cabilonensi.*] De Cabilonensi diœcesi nonnulla adduxi *in cap. penult. de constit.*

d *Procurator G.*] Verba, quæ sequuntur, extant *in cap. cùm pro causa, de sent. excom.*

COMMENTARIVM.

2. Conclusio traditur et probatur.

EX præſenti textu, prout à Raymundo tranſcripto, ſequens communiter deducitur aſſertio: *Qui de mandato domini cauſam procurauit, ab eo repetit expenſas in lite factas.* Probant eam textus *in l. hæredem* 14. *l. ſi mandatum* 15. *l. idemque, §. idem, l. ab eo, l. inter* 26. *§. finali, l ſi quis* 27. *§ impendia, l. qui mutuam* 56. *§. fin. ff. mandati, l. ſi quis* 31. *l. actoris, l. qui proprio* 46. *§. item* 5. *ff. de procur. l. ſi ſeruus* 61. *§. quod verò, verſ. iuſtiſſimè, ff. de furt. l.* 1. *l. etiam* 4. *l. procuratorem* 11. *l. ſi quis contra* 20. *§ fin. l. ſalarium, C. mandati, l. ſi quis mandato, l. ſed an vltrò, ff. de negot. geſt. l. ſumptus* 53. *ff. de pact. cap. quicunque* 12. *q.* 4. *cap. quod quibuſdam, de fideiuſſ. cap.* 1. *de depoſito.* Conſonat lex 25. *tit.* 5. *partit.* 3. Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa in præſenti, P. Gregor. *lib.* 27. *ſyntagm. cap.* 5. *circa fin.* & *lib.* 3. *partis tit.* 18. *cap.* 8. Piehart. *in §* 1. *Inſtit. de his per quos, num.* 61. Faber *in ration. ad d. § impendia*, Donel. *lib.* 5. *comment. cap.* 13. Vveſembech. *ad tit. de procur. num* 8. Cuiac. *in l.* 1. *&* 4. *C. mandati*, Bocer. *tom.* 1. *tit. de mandat. in fin.* Genuenſis *practicab. q.* 579. Maneius *de procurat. num.* 350. Alteſſerra *in hoc textu.*

3. Traditur ratio dubitandi.

Hæc tamen aſſertio ita illuſtrata difficilis valde redditur ſequentibus iuris conſiderationibus. Prima ex eo naſcitur, nam ex natura mandati prouenit, vt ſit gratuitum, nec in eo vlla merces interueniat, *l.* 1. *§. vlt. l. ſi remunerandi* 6. *in princip.* & *§* 6. *&* 7. *l. ſalarium* 7. *l. idem* 10. *§. ſi ex fundo,* & *§. idem Labeo, l. ſi verò* 12. *§. inde, l. ex mandato* 20. *cum ſequenti, ff. mandati*: ſed ſi procuratori ſoluantur expenſæ pro ſuſcepto mandato exequendo factæ, non eſt gratuitum mandatum: igitur repugnat naturæ mandati, vt expenſæ laboris, & miniſterij illi ſoluantur. Augetur hæc conſideratio ex eo, quia etſi procurator aliquando poſſet expenſas repetere, maximè cùm negotium bene geſſit, & effectum habuit, *l. ſed an vltrò* 10. *§.* 1. *ff. de negotiis geſtis, l.* 5. *§ quid tamen, ff. iudicatum ſolui*: igitur indiſtinctè verum non eſt, procuratorem expenſas repetere poſſe. Secunda difficultas militat aduersùs noſtrum Innocentium, dum diſtinguit in eo caſu, quo Archidiaconus impetrauit reſcriptum ad confirmationem ſtatutorum ipſius Eccleſiæ, vtrum mandatum habuiſſet, vel non; cùm certum ſit, reſcriptum impetrari non poſſe abſque mandato ſpeciali domini, *cap. nonnulli* 27. *§. vlt. cap. ex parte* 33. *de reſcriptis*: igitur ſi in præſenti caſu Archidiaconus impetrauit reſcriptum, ſupponi debet mandatum præceſſiſſe, & quidem ſpeciale.

4. De directa mandati actione.

Sed vt Innocentij mentem, eiuſque deciſiuam rationem comprehendamus, ſciendum eſt, ex mandati contractu ritè legitimeque celebrato, duplicem obligationem, duplicemque actionem naſci, directam videlicet, & contrariam: directa competit mandanti aduersùs mandatarium, ſeu procuratorem; contraria verò ipſi procuratori, ſeu mandatario, *l. licet* 42. *§.* x. *ff. hoc tit.* per actionem directam tenetur mandatarius, ſeu procurator primò ad mandatum ſuſceptum legitimè exequendum, *l. ſi procuratorem* 8. *§. ſed ſi de lite, l. ſi mandauero* 22. *§. finali, l. ſi quis* 27. *§. qui mandatum, ff. mandati*, & vt illud exequatur iuxta fines, & formam mandati, *l. diligenter* 5. *l. poteſt* 41. *l ſi quis* 46 *ff. mandati, l. procuratorem* 11. *cum l. ſequenti, C. eod. tit.* & iuxta bonam fidem, ne dolum, culpamve etiam leuiſſimam admittat, *l. à procuratore* 13. *l. in re mandata* 21. *C. mandati.* Cuiacius, Petrus Faber, & Iacob. Gothof. *in l. contractus* 23. *ff. de R. I.* Secundò tenetur reddere rationes eorum, quæ geſſit, & quæ inde conſequutus eſt, ſiue iuſtè, ſiue per iniuriam iudicis; id enim omne reddere debet, *l. qui proprio* 46. *l. procurator, ff. hoc tit. l. ſi procuratorem* 8. *ff. mandati*, etiam fructus & vſuras, *l. idemque* 10. *§. ſi ex funde,* & *§. idem Labeo* 9. *ff. mandati*: etiam tenetur cedere actiones mandatori, maximè ſi ſoluendo non ſit, *d. l. ſi procuratorem, l. ſi liber homo, l. qui mandatum* 43. *ff. mandati, l. poſſeſſio* 49. *§. vlt. ff. de adquirenda poſſeſſ.* alia proſequitur Bocerus *d. tom.* 1. *claſſ.* 2. *diſput.* 6.

5. De actione contraria mandati.

Per actionem mandati contrariam nonnulla etiam conſequitur mandatarius, ſeu procurator: Primò pecuniam, etiam ante exequutionem mandati, ſi neceſſaria ſit ad eius implementum, *l. ſi vero* 12. *§. finali, ff. mandati*: deinde vt impenſas factas in exequutione mandati recuperet, *l. ſi quis* 27. *§. impendia, l. qui mutuam* 56. *§. vlt. l. Papinianus, ff. mandati.* Similiterque, vt dominus ſoluat omne id, quod per mandatum amiſit, eumque liberet ab obligatione, in quam occaſione mandati incidit, *l. ſi mandatum* 45. *in principio*, & *§. quotiens, ff. mandati*; & ſi nolit dominus in ſe ſuſcipere obligationem, condemnabitur in quantum intereſt mandatarij, *l. ſi quis alios* 13. *in principio, ff. de re iudic. l. ſtipulatione* 72. *verſ. Celſus, ff. de V. O.* etiam habet actionem procurator aduersùs dominum, ſi non mandati, extra ordinem ad ſalarium conſtitutum exigendum, *l. ſalarium* 7. *l. qui mutuum* 56. *§. finali, ff. mandati, l. ſalarium* 17. *C. eodem.* Quæ omnia mandatarius conſequi poteſt etiam retentione rerum, *l. quæ omnia* 25. *cum ſequenti, ff. de procurat. l. ſi non ſorte* 33. *in fine, ff. de condict. indeb. l. Paulus* 14. *ff. de doli mali except.*

6. Traditur ratio decidendi.

Quibus ita animaduerſis apparet iam vera decidendi ratio præſentis textus; nam bona fides contractus mandati exigit, vt procurator damno non afficiatur, *l. ſi vero* 12. *§. ſi mihi, l. ſi quis* 16. *l. ſi mandauero* 22. *§. interdum, ff. mandati*; quia officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum, *l. ſed & ſi* 7. *ff. quemadmodum teſtamenta, l. ſi ſeruus, ff. de furtis*; qui enim procuratori ſuo iuſſit negotia ſua gerere, aut reſcriptum impetrare, tacitè permiſit impenſas in ipſo negotio factas ſoluere, *l. ex mandato, in principio, ff. mandati.* Vnde cùm non fraudentur qui conſentiunt, *l. nemo videtur, ff. de R. I.* rectè Pontifex in præſenti decreuit Archidiaconum virtute mandati procuratorij poſſe impenſas repetere, & vſuras pecuniæ impenſæ, *l.* 1. *C. mandati*; & omnia, quæ bona fide erogauit, *d. l. ſi mandauero, § impendia, l ſi mandaſſem* 15. *l. ex mandato* 20. *ff. mandati, l. ſi ſeruus* 61. *§. quos verò, ff. de furtis.* Hæc autem procedunt ſi mandatum gratuitum interceſſit, ſi verò merces conſtituta ſit procuratori, tunc actio locati datur, *l.* 1. *in fine, ff. mandati.* Si nec merces conſtituta fuerit, nec gratia procurator negotiũ gerat, ſed tantùm accepturus, quantùm poſtea conuenerit, datur actio præſcriptis verbis, argumento textus *in l. ſi tibi* 22. *ff. præſcrip. verbis.*

7. Diſſoluuntur difficultates.

Nec obſtant difficultates ſuprà expenſæ. Non prima, verum enim eſt, mandatum ex ſua natura gratuitum eſſe debere, quia ſi merces interueniat, tranſit in aliud genus contractus, locationis videlicet, vel contractus innominati: ſed ſicut naturæ mandati non repugnat ſalarij cõſtitutio à mandante facta, nec honorariũ remunerandi gratiâ promiſſum *l. ſalariũ, l. ſi remuner. ff. mand.* ita non repugnat, imò magnoperè bonæ fidei congruit, vt impenſæ factæ in mãdati executione procuratori pręſtentur.

Nec

Nec obstat augmentum ipsius difficultatis; nam magnum discrimen versatur inter procuratores, qui mandato domini negotia gerunt, & inter eos, qui vltrò se offerunt administrationi absque vllo mandato. Primi, siue res benè, aut malè cesserit, dum tamen sine culpa, habent actionem mandati contrariam ad expensas factas in executione mandati; illi verò, qui negotiationi se obtulerunt, ita demùm actionem mandati habent, si res bene cessit, quia sibi imputare debent, cur vltrò administrationi alieni patrimonij se immiscuerint, *d. l. sed an vltro* 10. *§.1. ff. de negotiis gestis*; quæ ratio non militat in procuratore, qui se immiscuit alieno negotio virtute mandati, vt docent repetentes *in præsenti.* Donellus *in l. etiam* 4. *C. mandati*, Faber *in l. qui mutuam* 56. *§ vltimo, ff. mandati.* Nec secunda difficultas obstat; doctrina enim in ea tradita procedit in rescripto iustitiæ impetrando; quod absque speciali mandato impetrari nequit, ex dispositione Concilij Later. *in cap. nonnulli* 27. *§. vltimo, de rescriptis.* At rescriptum gratiæ absque vllo mandato impetrari valet, de quo accipiendus est præsens textus; in cuius specie impetrauerat Archidiaconus rescriptum confirmatorium statutorum ipsius Ecclesiæ; quæ impetratio duplici ex causa sustineri poterat. Prima quia literæ ipsæ gratiam continebant: secunda, quia persona ipsius Capituli eas impetrauerat.

Adhuc superiori assertioni obstat textus *in l. vnica, §. si ob impensas, C. de rei vxoriæ actione*, vbi Iustinianus in illis verbis: *Si quidem mulieris voluntas intercedat, mandati actionem a nostra auctoritate marito contra vxorem indulgeri*; statuit speciali beneficio se concedere actionem mandati contrariam illi, qui mandato impensas fecit: igitur quia iure communi actio mandati contraria non competit ad recuperandas impensas in executione mandati factas. Pro cuius difficultatis solutione sciendum est, in eo textu agi de impensis in rebus dotalibus factis; quæ si necessariæ sint, ipso iure minuunt dotem, & maritus earum retentionem habet, *l.* 2. *l. quod dicitur* 5. *l. penult. ff. de impensis*, *l. dotes* 61. *ff. de ritu nuptiarum.* Barbosa *in rubrica ff. solut. matrim.* Corrasius *in d. l. quod dicitur*, Cuiacius *lib.* 23. *obseru. cap.* 12. Pichardus *in §. fuerat, n.* 13. *Instit. de actionibus.* Don Nicolaus de Castro *in l.* 2 *C. de fundo dotali, num.* 13. Roman. Valeron *lib. vnico animad. cap.* 10. *&* 11. quod Iustinianus immutauit statuens, vt ob impensas à marito factas retentio illi non daretur; sed si mandato vxoris factæ sint, actio mandati marito competat; si absque mandato, actio negotiorum gestorum: non ergo in eo textu agitur de procuratore, qui regulariter actionem mandati contrariam habet ad recuperandas impensas, ex præsenti textu, & suprà traditis. 8.

Exponitur l. vnica, §. si C. de rei vxor. action.

CAPVT VII.

Idem *Scholaribus* [a] *Parisiens.*

Qvia in causis, quæ contra vos, & pro vobis mouentur, interdum vestra Vniuersitas ad agendum, & respondendum quotidie interesse non potest, postulastis à nobis, vt procuratorem instituere super hoc vobis de nostra permissione liceret. Licèt igitur de iure communi hoc facere valeatis, quia tamen hoc petiistis à nobis deuotioni vestræ specialiter indulgeri, instituendi procuratorem super his, [b] auctoritate præsentium vobis concedimus facultatem.

NOTÆ.

1. a *Parisiensibus.*] Ita etiam legitur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. de hac percelebri Academia Parisiensi egi *in cap. ex literis, de constit.*

2. b *Auctoritate præsentium.*] Sed ad quid hæc specialis concessio? cùm iure communi attento quælibet communitas possit procuratorem constituere, *cap. vnico*, iunctis ibi adductis, *de syndico*; præcipuè cùm priuilegium suâ naturâ exigat, vt aliquid speciale per illud concedatur, vt probat P. Suarez *de legibus lib.* 8. *cap.* 1. Cui difficultati communiter respondetur, Innocentium III. in præsenti concessisse facultatem constituendi procuratorem iure communi Scholaribus Parisiensibus competentem, ad tollendum, si quod erat, dubium circa ipsos, vt in aliis casibus plerumque à Romano Pontifice factum legimus *in cap. & si Christus, de iureiur.* & aliis congestis à Nauarro *in tract. de oratione, cap.* 5. *num.* 31. Emman. Rodriguez *tomo* 1. *quæstion. regul. q.* 7. *art.* 1. Suarez *d. lib.* 8. *de legibus, cap.* 1. Sed pro huius difficultatis vera solutione sciendum est, olim apud Francos non licuisse citra Principis rescriptum per procuratorem in iudicio experiri, vt constat ex Marculfo *lib.* 1. *form.* 21. vbi notauit Bignonius. Vnde cùm Schola Parisiensis, sicut aliæ Academiæ, iuris potiùs ecclesiastici, quàm sæcularis credatur, vt de exemptione huius Academiæ agens refert Rogerus Houeden. *in Ioanne*; non mirum, quod Scholares Parisienses facultatem constituendi procuratorem in iudicio à Romano Pontifice, tanquam ab eorum legitimo superiore impetrassent: docuerunt Bignonius *vbi suprà*, Mich. Rousel. *lib.* 6. *historia Pontificia, cap. fin. num.* 20.

CAPVT VIII.

Honorius III. *Episcopo* [a] *Egitanen.*

AVditis, & intellectis quæ de fratris Ioannis Colobrien. & Bartholomei Egitan. Canonicorum, nec-non & Decani [b] Ciuit. suorumque coniudicum delegatorum nostrorum processibus in causa, quæ inter te, & ven. fratrem nostrum Colobrien. Episcopum, super limitatione diœcesum, ac rebus aliis vertitur, à procuratoribus partium fuere proposita coram nobis, [c] processus ipsorum, & quæcumque sequuta sunt ex eis, vel ob eos, nos noueris de cons. f. n. irrita iudicasse, non obstantibus litteris, quas de reuocatione mandati procuratori suo prædictus [d] Colobrien. Episcopus destinauit, cùm antequam ad illum huiusmodi litteræ peruenirent, fuisset super eisdem processibus hinc inde conclusum. Cæterùm memoratum Colobrien. Episcopum, qui procurauerat totum negotium ad examen Sedis Ap. aduocari, & postmodùm mandatum factum procuratori non sine nostro contemptu, & tuo dispendio reuocauit, condemnandum tibi duximus in expensis, quas fecisti à tempore, quo ad procuratorem Colobrien. Episcopi reuocatoriæ litteræ peruenerunt, & facies etiam vsquequo idem Coëpiscopus Colobrien. per se, vel procuratorem idoneum se nostro conspectui præsentabit, in principali negotio & contingentibus ipsum legitimè processurus. Ne igitur super his possit aliquatenus dubitari, has litteras duximus concedendas.

NOTÆ.

1. a EGitan.] Ita etiam legitur in quinta collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. sed legendum est *Igeritaniensi*, & etiam *Igeritanus Episcopus*, non *Egitanus*, vt perperam legitur *in cap. cùm causa* 13. *de probat.* Igerita enim erat olim ciuitas Lusitaniæ, vt constat ex Concilio Emeritensi, *can.* 8. & ex veteri inscriptione, quæ reperitur in ponte Alcantaræ, & eam refert Nonius *in sua Hispania*, *cap.* 39. nunc obscurus vicus dictus *Idaña la Vieja*, Episcopali Cathedrâ translatâ in ciuitatem Guardiæ, vt referunt Vaseus *in chron. cap.*20. Loaysas *in notis ad Concilium Lucense*, Cironius *in præsenti.*

2. b *Ciuitatensis.*] Huius Ecclesiæ mentio non reperitur apud antiquos Hispaniæ scriptores, quia constructa, & erecta fuit à Ferdinando Rege Legionensi anno 1169. Est suffraganea Archiepiscopi Compostellani, & eius mentio extat *in cap.*2. *de maiorit. & obed. in* 5. *compil.*

3. *Processus.*] Non improbabiliter credo, in præsenti textu agi de lite mota inter Episcopos Igeritanum, & Colobriensem super finibus vtriusque diœcesis: cuius mentio extat *in d. cap. causam*, *de probat.* & apud Innocentium III. *lib.* 4. *regest.* 16. *epist.*1. in hæc verba: [Venerabilis frater noster... Colimbrien. Episcopus in nostra proposuit præsentia constitutus, quod cùm olim Aurien. Episcopo, & suis coniudicibus nostris dederimus litteris in mandatis, vt vniuersa, in quorum possessionem per Caurien. & Ciuitaten. Episcopos Venerabilis F. N... Egitan. Episcopus fuerat aduersùs eundem Colimbrien. inductus, vel eorum occasione auctoritate propriâ occuparat, ipsi Colimbrien. cum fructibus medij temporis restitui facientes, supplerent, si quid per ipsius Egitanien. malitiam defuisse constaret executioni sententiæ pro eodem Colimbrien. contra Egitanien. eundem arbitrali examinatione super restitutione fructuum promulgatæ, ad limitationem Episcopatuum, quàm citò possent, sub omni diligentia processuri: prædictus Aurien. & sui coniudices super restitutione facienda vices suas Abbati de Sertia, & suis consociis commiserunt, limitationem Episcopatuum sibi specialiter reseruantes. Possessionibus itaque per eundem Abbatem, & suos collegas Colimbrien. Ecclesiæ restitutis, iidem iudices dictum Egitanien. nisi fructus omnes medij temporis ad plenum restitueret infra terminum ad hoc ei præfixum, excommunicationis vinculo innodarunt, contradictores censurâ simili percellentes. Transacto verò termino, infra quem Egitanien. Episcopus eidem debuerat parère sententiæ, ipsius contumaciâ exigente, prolata priùs sub conditione sententia fuit, postmodùm simpliciter & præcisè innouata. Partibus sanè à delegatis nostris prædictis interim conuocatis, procurator Colimbrien. Ecclesiæ, & pars altera ad hoc ad vltimum conuenerunt, vt idem Colimbrien. in possessione, quam per memoratum Abbatem, & suos collegas fuerat assequutus, non obstante modo processus, videlicet siue iustè, siue iniustè processerint, tunc pacificè permaneret. Si tamen ea restituta fuissent, quæ secundum mandatum Apostolicum restitui debuerant, hinc inde subtractione, vel suppletione nihilominus facienda, si fuisset aliquid quoad possessiones plus, vel minus debito restitutum. Pro restitutione verò fructuum idem Egitanien. obligauit ablantes, hoc tamen adhibito, quod si cautio illa sufficiens videretur, secundùm delegatorum ipsorum caueret arbitrium per pignoratitiam, vel fideiussoriam cautionem. Præfixo quoque termino, quo se partes eorundem iudicum conspectui præsentarent, propter discordiam, quæ inter charissimos filios nostros in Christo Purtugalen. & Legionen. Reges exercuerat, idem Colimbrien. quod nec per se, nec per procuratorem idoneum apud Auriam poterat proficisci, per quendam nuntium ferè nudum iudicibus intimauit. Ipsi verò eundem Colimbrien. in mille, ac sexcentia solidis monetæ Legionen. expensarum nomine condemnarunt, & aliàs procedentes minùs legitimè

contra

contra ipsum, Episcopatus non sine Colimbrien. Ecclesiæ præiudicio, post appellationem legitimam limitarunt. Quapropter idem postulabat instanter, processum iudicum eorundem, tam super expensis, quàm limitibus irritari. Nos autem considerantes vtrique partium expedire, vt non secundùm rigorem iustitiæ, sed secundùm æquitatis prouidentiam in isto negotio procedatur: discretioni vestræ per Apost. script. præcipiendo mandamus, quatenus apud vos possessionibus sequestratis, Egitanien. Episcopum, vt Colimbrien. fructus iuxta formam alterius nostri mandati restituat, vel de restitutione facienda sufficientem præstet, & idoneam cautionem, monitione præmissâ, districtione quâ conuenit, appellatione postpositâ compellatis: & sic auditis, & intellectis, quæ partes hinc inde duxerint proponenda, si vobis constiterit, quod Aurien. Episcopus, & sui conindices prouidè diœceses prædictorum Episcopatuum limitarunt, faciatis eas auctoritate nostra secundùm illum modum manere perpetuò limitatas. Alioquin tam per testes, instrumenta, & famam, quàm antiquas diuisiones, & quæcumque alia adminicula, inquisitâ, & cognitâ veritate pleniùs, ipsos Episcopatus, solum Deum habentes præ oculis, limiteritis, facientes quod decreueritis per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari. Cæterùm si prænominatus Colimbrien. de legitimo impedimento docuerit, propter quod Aurien. Episcopi, & coniudicum eius conspectui se nequiuerit præsentare, vos eum absoluatis à pœna, quâ propter contumaciam extitit per illos condemnatus. Alioquin ipsum in legitimis, & moderatis expensis, quas pars altera fecit in causa, ex quo idem Colimbrien. cœpit laborare contumaciâ, condemnetis. Prouiso prudenter, vt Colimbrien. Episcopum super possessionibus laicalibus, quas in Conilian. & in eius terminis legitimè acquisiuit, non patiamini ab aliquo indebitè molestari. Quod si non omnes, &c. duo vestrûm, &c. Vos denique fratres Episcopi super vobis ipsis, &c. datum Lateran. 6. Kal. Martij, Pont. N. anno sextodecimo.]

4. d *Colubriensis.*] Aliqui existimant, Colubriensem Ecclesiam hanc esse in vrbe Conimbricensi, sed falluntur; nam in Concil. Toletano 8. reperiuntur subscriptiones Colubriensis Episcopi, & etiam Conimbricensis Præsulis: quare existimo cum Resendio *in antiquit. Lusitaniæ*, & Vasco *d. cap.* 20. *pag.* 47. Colubriam esse ciuitatem, quæ hodie in Lusitania Condexa vetus dicitur, tantùm habens antiquitatis vestigia. Eius Ecclesiæ mentio fit *in d. cap. causam* 8. & *in cap. finali, de excessibus Prælat.*

CAPVT IX.

Idem *M. & R. Canonicis* [a] *Mutin.*

PEtitio vestra nobis exhibita continebat, quod quum ven. f. n. Mutin. [b] Episcopus in [c] Liuoniam profecturus, vos vicarios suos, & procuratores constituerit generales, vobis volentibus agere contra detentores bonorum Episcopi Mutin. vel contra illum agentibus respondere, frequenter opponitur, quod id facere non potestis, pro eo, quod in instrumento vicariæ, seu procurationis huiusmodi non exprimitur, quod Episcopus ipse constituerit vos [d] syndicos, & actores. Quare humiliter postulastis, vt cùm per exceptiones huiusmodi frequenter impediatur vtilitas Episcopi supradicti, super hoc prouidere salubriter dignaremur. Nos igitur ex tenore ipsius instrumenti cognoscentes, quod intentio fuit ipsius Episcopi dare vobis agendi, & respondendi pro ipso Episcopo liberam potestatem, exceptionem huiusmodi penitus reprobamus.

NOTÆ.

1. a *MVtin.*] Ita etiam legitur in quinta collectione Honorij III. edita à Cironio, *sub hoc tit. cap. finali.* Mutina ciuitas, vulgò *Modena* dicta, Romanorum colonia fuit. Liuius *lib.* 39. ibi: *Eodem anno Mutina, & Parma coloniæ Romanorum ciuium sunt deductæ.* Cicero Philippica 5. ibi: *Circumsedit Mutinam firmissimam, & splendidissimam Populi Romani coloniam.* Illius meminerunt Suetonius, Paterculus, & Plutarchus relati ab Vghellio *tomo* 2. *Italiæ sacræ.* Iam à tertio Ecclesiæ sæculo Ecclesia Cathedrali decorata fuit, quæ primùm patuit Ecclesiæ Mediolanensi, postea Rauennatensi, ac demùm à Gregorio XIII. Bononiensi Archipræsuli vt suffraganea Ecclesia ipsi assignata fuit.

2. b *Episcopus.*] Guillelmus videlicet, qui Mutinensis Episcopus creatus fuit anno 1222. postea ab Innocentio IV. Cardinalis Sabinensis renunciatus, vt refert Vghellius *vbi suprà*, *numer.* 36.

3. c *Liuoniam.*] Liuonia regio est Septentrionalis, prope mare Balticum, cuius incolæ fidem catholicam amplexi fuerunt temporibus Innocentij III. vt refert Spondanus *in continuat. Baron. anno* 1199. *n.* 9. & notaui *in cap. Deus, de vita & honest. cleric.* Sed cùm adhuc in illis partibus idololatria maneret, vt eam euelleret, missus fuit ab Honorio III. Guillelmus Mutinensis Episcopus, qui magnos fructus inde Ecclesiæ attulit, vt referunt Vghellius *vbi suprà*, & Cironius *in præsenti*: cuius absentiæ causâ Vicarios, & procuratores suos designauit Canonicos Ecclesiæ Mutinensis, vt in hoc textu refertur.

d *Syndicos & actores.*] Pro huius textus interpretatione videnda sunt quæ adducemus *in cap. vnico, de syndico.*

CAPVT

CAPVT X.

Gregorius IX. *Nobili viro Vbaldo Ciui S.*

Accedens ad Apost. Sed. *Et infrà*: Mandamus quatenus D. nobilem mulierem, quæ sub tua potestate tenetur, plenæ restituas libertati, faciens ipsam ad castrum de Massa [a] Lucanæ diœcesis securè perduci, vt existens ibidem libera [b] procuratorem [c] liberè ordinare valeat, qui suam coram nobis iustitiam prosequatur. Tu ergo super sponsalibus, quæ inter natam tuam, & filium eiusdem nobilis contracta proponuntur, procuratorem ad præsentiam nostram mittas, qui ad agendum, & respondendum plenam habeat potestatem.

NOTÆ.

a *LVcana.*] De Lucanensi diœcesi nonnulla adduxi *in cap. cùm causam, de electione.*

1. b *Procuratorem liberè.*] Nam causas matrimoniales per procuratorem tractari posse, certum est, *cap. ex parte* 14. *de restit. spol.* sicut & causas diuortij, cùm criminaliter ad illud non agitur, vt probaui *in cap. tua, hoc tit.*

2. c *Liberè.*] Ex hoc textu communiter deducitur, in causis matrimonialibus procuratoris constitutionem metu cadente in constantem virum factam nullam esse ipso iure, vt post ordinarios in præsenti docent Sanchez *de matrim. lib.* 4. *disp.* 22. pluribus relatis Basilius *eodem tract.* sed absolutè textum hunc procedere in qualibet procuratoria constitutione propter mandati naturam, docet Cabreros de Auendaño *de metu lib.* 2. *cap.* 26. *n.* 55. quam sententiam examinabimus, & præsentem textum exponemus infrà *in titulo de his, quæ vi.*

CAPVT XI.

Idem [a] *Cantuariensi Archiepiscopo.*

Dilectus filius Magister L. Rector Ecclesiæ de Ayna, transmissâ nobis petitione monstrauit, quod cùm R. Presbyter contra ipsum [b] causâ studij Bononiæ commorantem super eadem Ecclesia ad iudices nostras litteras impetrasset, earum auctoritate à iudicibus ipsis, eodem Rectore citato, procurator ipsius generalis ad omnia eius tractanda negotia, pro eo, quod competentem terminum, intra quem Rectorem ipsum consuleret, vtrum deberet contendere, vel cedere quæstiuni, sibi concedere denegabant, pro eodem nostram audientiam appellauit.

NOTÆ.

1. a *CAntuariensi.*] Richardo Magno videlicet, qui antea fuerat Linconiensis Ecclesiæ Cancellarius, de quo Haspergelus *sæculo* 13. *c.* 6. ita scribit: *Richardum Linconiensis Ecclesiæ Cancellarium, quem legati Regis ob singularem doctrinam ac pietatem magnis laudibus extulere, Gregorius Pontifex Cantuariensi Ecclesiæ ex suæ auctoritatis magnitudine præfecit.* Plura de eo congessit Richard. Smitheus *in serie Archiepiscoporum Cantuar. c.* 12. & de Ecclesia Cantuar. iam nonnulla notaui *in c.* 2. *de rescriptis.*

2. b *Causa study Bononiæ.*] Academia Bononiensis valde celebris, ac illustris est, iam à temporibus Theodosij Maioris amplis priuilegiis illustrata, & ab inuictissimo Carolo V. magnis gratiis ornata, vt referunt debitis laudibus eam extollentes glossa *in proœmio huius libri Decretalium*, Midendorpius *de academiis, fol.* 13. Vghellius *tomo* 2. *Ital. sac. in Ecclesia Bononiensi*, P. Mendo *lib.* 1. *de iure academ. q.* 2. *n.* 16. ad eam occasione studiorum profectus fuit Rector Ecclesiæ in præsenti casu cum licentia proprij Prælati, quod supponendum est *ex cap. relatum, de clericis non residentibus*: & ita etiam non residendo lucrabatur fructus suæ præbendæ, *cap. licèt* 32. vbi probaui, *de præbendis*: reliquit tamen ipse Rector procuratorem generalem ad negotia; vnde licèt absens studiorum causâ, læsus in integrum restituatur, *l. nec-non* 28. *ff. ex quibus causis*, Sfortia *de in integrum restit. q.* 5. *per totam*; tamen in præsenti casu quia procuratorem reliquit, non iuuatur hoc beneficio restitutionis. Magnum enim discrimen versatur inter absentem causâ Reip. ex causa necessaria, & absentem ex causa voluntaria. Absens enim Reipublicæ causâ voluntariâ, si relinquat procuratorem, non iuuatur beneficio restitutionis, *l. is qui Reip.* 26. *ff. ex quibus causis*: qui autem ex causa necessaria abest, etiamsi relinquat procuratorem, iuuatur prædicto beneficio, *l. sed & si*, §. *vltimo*, *ff. ex quibus causis maiores*: docent Duarenus *ad tit. C. de vxoribus militum, colum.* 1. Faber *in ration. ad textum in l.* 28. *ff. ex quibus causis*, Osualdus *lib.* 21. *comment. Donelli, cap.* 5. *littera L.* doctè Arias de Mesa *lib.* 3. *var. cap.* 44.

CAPVT XII.

Idem *Episcopo* [a] *Lexonen.*

COnstitutis in præsentia nostra H. Priori [b] Sagien. & T. laico, dilectum filium O. Subdiac. nostrum super causa, quæ inter ipsos super quadam summa pecuniæ vertitur, concessimus auditorem. *Et infrà*: Quia Prior super ipsa pecunia, in qua dictus T.

eum

eum sibi suæ vxoris [c] nomine teneri dicebat, recepto libello illicentiatus recessit, quendam procuratorem dimittens solummodo ad agendum: quem cùm auditor ipse per mandatum procuratorium sibi datum ad defendendum Priorem sufficientem non viderit, eum ex hoc reputans contumacem, ipsum præfato T. in vnam [d] marcham sterlingorum condemnauit, taxatione præhabitâ in [e] expensis. *Et infrà*: Nos autem finem litibus imponere cupientes, & quod ab auditore præfato factum esse dignoscitur, adprobantes, mandamus, quatenus partibus conuocatis, &c.

NOTÆ.

1. a *Lexouiensi.*] Guillelmo videlicet de Pontearco, qui Lexouiensem Ecclesiam rexit ex anno 1220. vsque ad annum 1250. vt refert Chenu in serie Præsulum huius Ecclesiæ. De diœcesi Lexouiensi nonnulla adduxi *in cap. 37. de electione.*

b *Sagiensi.*] Siue Saiensi, vt notaui *in c. 3. hoc tit.*

2. c *Vxoris nomine.*] Glossa in præsenti asserit, maritum sine mandato vxoris nomine audiri, quia stipulatus fuerat mutuam pecuniam sibi reddi, & ita sibi quæsiuit directam actionem, vt *in l. in causa, in fine, l. si procurator, ff. hoc tit.* Hostiensis hîc, *n. 1.* asserit vxorem marito cessisse obligationem hanc dotis causâ; quo casu vt dominus dotis, *l. doce ancillam, C. de rei vindic.* nullo exhibito mandato, nec cautione ratihabitionis præstitâ, potest in iudicio comparere, *l. 2. l. 21. C. hoc titulo.* Sed verius est, maritum vxoris nomine agere posse sine mandato ad instar coniunctæ personæ, *l. maritus 21.* vbi Gipbanius, *C. hoc tit.* quia contracto matrimonio creditur illi mandatum concessum, vt possit pro vxore sua agere. Duarenus *ad tit. de procurat. c. 7.* plures Laudati à Barbosa *in præsenti*, Osualdus *lib. 18. Donelli, cap. 12. litt. L.* Ad hoc autem vt maritus absque mandato admittatur, debet agere vt maritus, & legitimus administrator; aliàs si vt procurator compareat in iudicio, tenetur exhibere mandatum, vt obseruat Mysingerus *lib. 1. obseru. c. 53. a num. 6.*

d *Marcham sterlingorum*] De marchæ valore, & æstimatione huius monetæ egi *in cap. 3. de arbitris.*

e *Expensis.*] In quibus condemnandus erat vt contumax, ex traditis *in cap. 2. hoc tit.*

COMMENTARIVM.

3. CONCLVSIO TRADITVR ET PROBATVR.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Procurator constitutus ad agendum non censetur datus ad defendendum.* Probant eam textus in *cap. veniens, versiculo Sufficienti, de renunciatione, cap. cùm dilectus 6. versiculo Sufficientem, de dolo & contum. cap. Nicolaus 64. cap. interposita, §. 1. de appellationibus, cap. 1. eod. tit. lib. 6.* Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, Cardoso *in praxi, verbo Procurator, n. 20.* Donellus *lib. 18. comment. cap. 16.* vbi Osualdus *littera N.* Menchaca *tomo 2. contron. lib. 2. cap. 23. n. 1.* Vighellius *in methodo iuris Pontif. pag. 144.* Gothofredus *in l. actis 7. C. hoc tit.* Mancius *de defensoribus, tit. 10.*

4. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Procurator regulariter datus ad agendum in iudicio, potest dominum defendere, quia mandatum procuratorium includit in se non solùm facultatem agendi, verùm & excipiendi, & defendendi, *l. ad legatum, l. sed & hæ, in principio, §. 1. l. mutus 43. §. finali, ff. hoc tit. cap. qui ad agendum, de R. I. lib. 6. L. vnica, C. de satisdando:* plures congerit Menchaca *d. c. 23. n. 1.* Cardoso *vbi suprà, n. 19.* imò procurator constitutus ad agendum cogitur dominum defendere, *l. seruum, §. ait Prætor, ff. hoc tit. l. actionem, C. eod. tit. cap. prudentiam, de mutuis petit.* sicut enim dominus reconuentus in iudicio cogitur coram iudice respondere, & se defendere, *l. 2. §. sed si agant, ff. de iudiciis, l. cùm Papinianus 14. C. de sententiis & interl.* ita & procurator per litis contestationem dominus factus debet dominum mandantem defendere: igitur non rectè in præsenti textu asseritur, constituentem procuratorem ad agendum tantùm, non videri eum constituisse ad defendendum.

5. TRADITVR DECIDENDI RATIO.

Quâ dubitandi ratione non obstante vera est præsens decisio, cuius ratio prouenit ex eo, quia forma mandati diligenter est custodienda, *l. diligenter, ff. mandati, §. item is, Instit. eod. tit.* Sed in præsenti casu reus in iudicio conuentus, qui procuratori, vt eum defenderet, iubere debebat, mandauit, vt pro eo ageret: igitur tale mandatum extendi non poterat ad defendendum. Accedit, nam si procurator constituatur ad impetrandum iudicem certum, & excipiendum, non admittitur ad alios actus iudicij, *cap. Nicolaus 64. c. interposita, §. 1. de appellat. c. veniens, de renunciat.* quia mandatum non debet extendi vltra expressa in eo: igitur similiter in præsenti casu procurator à reo constitutus ad agendum non debuit, nec potuit admitti ad defendendum; & per consequens, qui cùm debebat constituere procuratorem in iudicio, vt responderet, constituit vt ageret, iustè tanquam contumax condemnatur in expensis, iuxta tradita suprà *in cap. 2.*

6. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam discrimen constituendum est inter eum casum, in quo actor constituit procuratorem ad agendum; & inter eum, in quo similiter reus ipsum constituit ad agendum. Primo casu procurator potest dominum defendere in causa reconuentionis, & mutuæ petitionis; quia ex tacito, seu implicito mandato procurator datus ad agendum, præsumitur constitutus etiam ad defendendum. Secundo verò casu procurator datus à reo ad agendum, non admittitur ad defensionem, quia cùm dominus in iudicio conuentus, sciens se reum esse, procuratorem tantùm ad agendum constituit, creditur noluisse eum defensorem designare. Quare cùm in præsenti specie Prior Sagiensis iam citatus sciret se reum esse, & procuratorem tantùm ad agendum designasset, non creditur eum constituisse ad defendendum. Nec obstat argumentum ipsius dubitandi rationis, valde enim controuersum est apud Interpretes, vtrum procurator ab actore ad agendum datus cogatur ipsum dominum defendere? Et teneri eum defendere, docent Cardoso *vbi suprà, n. 20.* Azo *in lege inuitus, C. hoc tit.* Faber *in lege seruum 33. §. penult. ff. hoc tit.* negant autem similem procuratorem cogi dominum defendere Donellus *lib. 18. comment. cap. 16.* & plures congesti ab Osualdo *ibi, littera N.* Pichardus *in §. 1. instituta de his, per quos agere, n. 44.* Mancius *de defensoribus, num. 10.* qui affirmant, regulariter procuratorem ad agendum non cogi dominum defendere, ex lege *mutus 43. §. 2. ff. hoc tit.* nisi procurator interueniat in rem propriam, *l. pater 70. ff. hoc tit. d. l. seruum 33. §. finali,* vel si ipse procurator satisdedit iudicatum solui; post huiusmodi enim satisdationem cogendus est dominum defendere, ne decipiatur is, qui satisaccepit.

CAPVT

CAPVT XIII.

[a] Idem.

MAndato procuratoris post litem contestatam à domino reuocato, si hoc ignorante iudice, vel aduersario factum fuerit, iudicium, quod idem quasi procurator postmodùm expertus est, ratum esse debebit.

NOTÆ.

a IDem.] Gregorius videlicet nouus, qui præsentem constitutionem edidit motu proprio, absque vlla partis consultatione.

COMMENTARIVM.

1. CONCLVSIO TRADITVR ET PROBATVR.

IN præsenti, & *in cap. 3. & 8. hoc titulo*, agitur de reuocatione procuratoris, ex quibus omnibus sequentem deduco assertionem : *Acta a procuratore reuocato, ipso iure nulla sunt, si reuocatio ad iudicis notitiam, vel aduersarij peruenerit.* Probant eam textus *in cap. 3. cap. in nostra, cap. anditis, hoc tit. cap. ex parte 33. de rescriptis, l. si procuratorem 65. ff. hoc tit. l. licet, C. eodem, l. si mandatum 15. l. inter 26. ff. mandati, l. si autem 7. ff. iudicatum solui, l. si tantùm 12. ff. ad Macedon. l. verò 12. §. sed si quis, l. cùm quis 38. §. 1. ff. de solut.* Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti Montero à Cueua *decis 43. num. 1.* Arias de Mesa *lib. 3. var. cap. 43.* Basilius *de matrimonio lib. 2. cap. 15. à num. 8.* Olea *de cessione iurium tit. 1. q. 1. n. 26.* Barbosa *lib. 5. voto 85.* Sesse *tomo 1. decis. 81. per totam*, Bajo-Arroyo *in cap. Quintanallis, num. 14. de iureiurando*, Mancina *de procuratoribus, tit. 3 num. 333.*

2. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed hæc assertio licèt vera sit, difficilis tamen redditur sequentibus iuris considerationibus. Prima nascitur ex eo, nam mandatum re adhuc integra ita finitur reuocatione, ac si nunquam celebratum esset, *l. si verò 12. §. si mandauero, ff. mandati, l. si pater 3. l. per diuersa 22. C. eod. tit. cap. 5. hoc tit. lib. 6.* Donellus *libro 16. comment. cap. 23.* vbi Osualdus *littera A.* omnes Institutarij *in §. item si, Institut. mandati* : igitur etiamsi reuocatio ad notitiam procuratoris, iudicis, vel aduersarij non peruenerit, acta cum procuratore reuocato, tanquam cum falso, & mandatum non habente, ipso iure nulla sunt. Secunda ex eo prouenit, nam post litem contestatam mandatum procuratoris reuocari nequit, *l. post litem 17.* vbi Cuiacius, & Faber, *ff. hoc tit. d. l. per diuersas 25.* tum quia post litem contestatam non manet res integra ; tum quia per litis contestationem procurator constitutus litis dominus efficitur, *l. procuratoribus 22. cum sequenti, ff. mandati.* A. Faber *in d. l. post 17.* Petrus Faber *lib. 1. semest. cap. 13.* igitur post litem contestatam in specie huius textus, & *in d. c. 3. hoc tit.* non poterit mandatum procuratorium reuocari.

3. MANDATVM FINITVR REVOCATIONE.

Quibus difficultatibus minimè obstantibus, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, inter proprios, peculiaresque modos dissoluendi mandatum, præcipuum esse eius reuocationem ; si enim dominus re integrâ, iuxta addu-cta *in cap. gratum, de officio delegati*, tempestiuè illud reuocauit, mandatum finitur, *cap. 5 hoc tit. lib 6. l. si vero 15. § si mandauero, ff. mandati, d. l. 15. ff. de solut. l. sed si 11. §. 2. ff de instit. actione, l. qui seruum 47. ff. de adquirenda hereditate, l. 3. §. si ego, ff. quod iussu, l. 4 §. 1. ff. de manumissis vindicta, l. quæsitum 8. ff. de seruis exportandis, l. si cùm Cornelius 85. ff. de solut. l. mulierem, § vlt. ff. de iure dotium, l. si interim 11. § si uxor, ff. de donat. inter, l. Seia, ff. de dote præleg. l. 2. C. de iure dotium*, Donel. *lib. 26. comment. c. 23.* Duarenus *ad titulum ff. mandati, c. 3.* etiamsi mandatum in perpetuum collatum sit, *l. 4. ff. hoc tit.* quia intelligitur celebratum sub conditione, si non reuocetur. Faber *in d. l. 4.* nec interest, quod adiiciatur clausula, *illud non reuocandi*, cùm repugnet substantię mandati, vnde vitiatur, argumento textus *in cap. finali, de conditionibus appositis, l. cùm precariò 12. ff. de precario* : nec etiam adiectione iuramenti impeditur ipsa reuocatio. Couar. *in cap. quamuis, 2. p. §. 2. num. 3. de pactis lib. 6.* Licèt enim obligationis semel contractæ, inuito alio ex contrahentibus alter renuntiare non possit, *l. sicut, C. de O. & A.* tamen cùm in mandato celebrato, & suscepto tantùm ille obligetur statim, qui suscepit ; ille verò, qui mandauit, postea adimpleto mandato ; ideo ipse re integrâ illud reuocare potest, nisi mandatum rem necessariam contineat, vt *in l. Papinianus 14. ff. de publiciana* : vbi quia soluto pretio ab emptore necessariò res à venditore tradenda erat, inde procuratori constituto ad eius traditionem mandatum reuocari non potest, vt post Fabrum in eo textu docent Arias de Mesa *lib. 3. var. cap. 43.* Bajo-Arroyo *in cap. fin. hoc tit. in 6. n. 48.* aut si in rem propriam mandatum collatum sit, vt *in l. 1. ff. quis sine manumissione.* Vbi quamuis reuocetur mandatum præstandi libertatem, quia dominus eam dedit, competit libertas, non ex constitutione Diui Marci, sed ex facto ipso manomissionis, *l. 3. ff. de seruis exportandis, l. 3. ff. qui sine manumissione* : vel si præiudicium ex reuocatione alij sequatur, vt cùm quis stipulatur sibi, aut Titio soluere, non potest reuocare facultatem soluendi Titio in præiudicium debitoris, *l. si ita 59. ff. de solut.* vbi Cuiacius, secus verò si adiectus non est Titius in ipsa stipulatione, vt *in l. penult. ff. de constituta pecunia.* Nec tunc obstat textus *in l. si hominem, ff. mandati*, vbi vt mandatum reuocetur, desideratur iusta causa. Nam textus ille procedit in procuratore generali reuocante mandatum domini alij præstitum ; eo enim in casu desideratur iusta causa, quia ob mandatum generale procurator non habet facultatem reuocandi mandatum ipsius domini, nisi ex iusta causa. Pinellus *lib. 2. select. cap. 6 num. 45.*

Sed si res integra non sit, quia lis contestata reperiatur, non potest reuocari mandatum, *l. post litem, ff. hoc tit. l. nulla 53. C. hoc tit. l. cuius bonis 9. ff. de curatore furiosi, l. cùm in plures 9. § mandani, ff. locati*, Cyriacus *tom. 2. controu. cap. 275. n. 24.* Cùm enim per litis contestationem quasi contraxisset aduersarius eum procuratore, non potest dominus reuocare mandatum in eius præiudicium, nec personarum mutatione illum quasi contractum dissoluere. Petrus Faber *lib. 1. semestr. c. 13* Mysingerus *lib. 5. obseru. cap. 44.* Etiam iudicis contemptus in tali in 4. DESIDERATVR VT RES INTEGRA SIT.

tempestiua

tempestiua renunciatione datur, vt asserit Honorius III. *in c. auditis, hoc tit.* ad eius enim auctoritatem spectat, ne semel constituto iudicio mutatio personarum fiat. A. Faber *in d. l. post litem* 17. Sed quia reuerà prior dominus manet, litis rigorem hunc Prætor temperauit, & ipsi domino permisit facultatem reuocandi procuratorem causâ cognitâ, alio designato, vel litem ipsam suscipiendo, *d.l. post litem* 17. *l. in causa* 27. §.1. *ff. hoc tit.* Causa autem reuocationis nasci potest vel ex inimicitia, vel si affinitate iungatur aduersario, hæresve ei existat, *cap. ex parte* 33. *de rescriptis, l. item* 19. *l. aut* 22. *ff. hoc tit.* vel si indicium præuaricationis, seu collusionis detur. Faber *in d.l. item* 19. aut si ob nimias occupationes, & aduersam valetudinem procurator negotium prosequi nequeat, *d. l. post litem* 17. §. *vltimo*, *l.* 18. 19. 20. & 23. *ff. hoc tit.* Legitimè autem reuocato procuratore, gesta antea ab eo subsistunt, postea verò acta cum ipso, tanquam cum falso procuratore, nullius momenti sunt.

5. REVOCATIO QVIBVS MODIS FIERI DEBEAT.

Hæc autem mandati reuocatio, si mandatum sit generale ad negotia publica, denunciari debet, vel edictis, vel per proclama, vt ad omnium notitiam peruenire possit, *l. sed si pupillus* 11. §. 2. *ff. de institoria actione*, Gomez *lib.* 2. *var. cap.* 5. *n.* 6. si ad negotium speciale procurator detur, reuocatio denunciari debet illi, cum quo procurator contractturus erat, *l. si vero* 12. §. 2. *l. cùm quis* 38. §. 1. *ff. de solut.* Cancerius *tom.* 2. *var. cap.* 14. *n.* 173. item ipse procurator debet certiorari, *l. si quis mihi*, §. *penult. ff. de acquirenda hæredit. l.* 1. §. *vlt. ff solut. matrim.* & si mandatarius adhuc ignarus reuocationis exequatur mandatum, validè contrahit, quod vtilitatis causâ receptum est, *l. si vero* 12. §. 1. *l. dispensatori* 51. *l. dispensatorem* 62. *ff. de solut. l. hoc iure* 19. §. *si quis dederit, ff. de donat. l. si sine* 22. §. *Iulianus, ff. rem ratam haberi, l. si pecuniam* 5. §. *idem* 2. *ff. de condictione causâ datâ, l. quod seruus* 11 *ff. depositi, l. si fortè* 17. *ff. de officio Præsidis, l. si cùm Cornelius* 82 *ff. de solut. l.* 55. *ff. de rebus creditis*, quo caso accipiendi sunt textus *in l.* 2. *l. apud* 5. *ff. de auro & argento*: in mandato etiam procuratoria ad iudicia desideratur vt reuocatio denuncietur iudici, seu aduersario, *cap. ex parte* 33. *de rescriptis*, Acuña *in cap. tibi* 33. *n.* 2. 63. *dist.* Tondutus *resol. beneficialium cap.* 26. nec contrarium probat textus *in cap. ex insinuatione* 3. *hoc tit.* vbi supponitur, sufficere, vt denunciatio reuocationis fiat procuratori, licèt iudici, aut aduersario non intimetur; nam pro eius textus solutione glossa *ibi, verbo Inhibitum*, Bohic. *in d. c. ex parte* 33. *de rescriptis, num.* 7. existimant, procuratoris reuocationem in ea specie non solùm procuratori, verùm etiam iudici, & aduersario factam fuisse: quæ solutio diuinatoria est, quare Innoc. in eo textu distinguit inter casum, in quo reuocatur mandatum ante litem contestatam; & eum, in quo post litem contestatam reuocatur. Primo casu affirmat, non esse necessarium reuocationem denunciari parti, vel iudici. Secundo verò casu reuocationem nunciandam esse etiam aduersario. Verùm hæc distinctio refellitur ab antecessore nostro Arias à Mesa *lib.* 3. *var. cap* 43. *n.* 8. quare his omissis solutionibus placet interpretatio Abbatis, & Felini *ibi*, quos sequitur Arias de Mesa *vbi supra, num.* 21. discrimen enim constituunt inter eum casum, in quo fides mandati habita est in iudicio, & inter eum, in quo eius fides non est habita. Primo casu asserunt necessarium esse denunciationem parti facere; secundo verò casu necessarium non esse: & primo casu procedere textum *in d. cap.* 3. Sed pro huius interpretationis maiori expositione, ac cognitione, quando fides mandati in iudicio habita dicatur, distinguendi sunt certi casus. Primus est cùm tantum reuocatio mandati nota est procuratori, & tunc acta in præiudicium reuocantis valent. Secundus est cùm reuocatio mandati est nota procuratori, iudici, & aduersario; tunc enim ab eo gesta nullius momenti sunt. Tertius est, cùm reuocatio denunciata est procuratori, & aduersario tantùm, vel iudici; & tunc acta à procuratore nullius momenti sunt. Sesse *tomo* 2. *decis.* 81. *per totam.* Nec tunc obstat præsens textus, vbi Gregorius IX. affirmat, gesta à procuratore reuocato sciente reuocationem, ignaro verò aduersario, vel iudice, valere: ergo licèt procurator, & aduersarius nesciant reuocationem, gesta à procuratore vires habent; nam omissâ solutione glossæ in præsenti, verbo *Reuocauit*, & alia Basilij Legionensis *lib.* 5. *de matrim. c.* 15. qui existimat in præsenti textu, stricta iuris ratione inspectâ, non valere gesta à procuratore, sed ea æquitate tantùm sustineri; verius dicendum est, disiunctiuam illam, *vel*, in hoc textu accipiendam esse pro coniunctiua, iuxta legem *sæpe, ff. de v. s.* ita vt sensus Gregorij sit, mandato procuratoris à Domino reuocato, si ignorantibus iudice, & aduersario reuocationem iudicium peractum sit, ratum esse debere; si verò alter ex eis scierit reuocationem, acta à procuratore nullius momenti sunt.

6. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Quibus sic animaduersis ratio præsentis constitutionis ex eo prouenit, nam gesta à procuratore in iudicio sine legitimo domini mandato nullius momenti sunt, *cap.* 1. vbi probaui, *hoc tit.* Sed procurator, cui reuocatum fuit mandatum, nullum mandatum habet, quia reuocatione mandatum finitur, siue reuocatio fiat expressè, de qua suprà egi; siue tacitè, alium videlicet constituendo procuratorem, *l. si quis cum* 31. §. *finali, ff. hoc tit.* Tondutus *resol. benefic. c.* 26. Petrus Gregorius *lib.* 49. *syntagm. c.* 4. *n.* 16. igitur acta in iudicio cum procuratore reuocato nullius momenti sunt, tanquam gesta cum falso procuratore, aut cum eo, qui mandatum non habet: docet Arias de Mesa *d. c.* 43. *n.* 2. & quia reuocatio mandati tantùm præiudicium affert domino reuocanti indistinctè, non verò aduersario ignoranti; ideo si procuratori ante litem contestatam sine causa, vel postea cum ea, reuocatum sit mandatum, non nocet aduersario, nisi illi, aut iudici fuerit reuocatio denunciata, aliàs gesta à procuratore reuocato in præiudicium reuocantis valebunt, non autem in eius commodum, *d. cap. ex parte* 33. docent Flaminius *lib.* 9. *de resig. q.* 25. *num.* 12. Gratianus *disceptat. c.* 18. *à n.* 37. Nec difficultates suprà adductæ obstant. Non prima, quia licèt vt mandatum finiatur, sufficiat reuocatio, ita vt ex posteà gestis nullum commodum sentire possit dominus, qui illud reuocauit; tamen vt præiudicium sequatur aduersario, debet reuocatio denunciari illi, aut iudici, vt suprà probaui. Nec secunda difficultas refragatur, quia licèt post litem contestatam non possit absolutè mandatum procuratorium reuocari; tamen causâ cognitâ, dum adest noua ratio suspicionis, reuocari valet, vt suprà dixi, *l. item* 19. *ff. hoc tit.* vnde cùm in specie textus *in c.* 3. *hoc tit.* noua causa suspicionis adesset, ideo reuocari potuit mandatum, etiam post litem contestatam.

7. EXPONITVR L. SI QVIS SERVO.

Sed suprà traditæ assertioni primò obstat textus *in l. si quis seruo* 18. *ff. de solutionibus*, vbi proponitur ab Vlpiano, quod si debitori meo iussero Titio soluere, & postea reuocauerim mandatum, reuocatib-

que

VO, ff. DE SOLVTIONIBVS. que ad Titij personam peruenerit, nihilominus solutionem postea factam liberationem præstare, ex quo textu apertè deducitur, gesta post reuocationem mandati, etsi denunciatio reuocationis aduersatio facta sit, valere. Pro cuius textus expositione dicendum est in eius specie debitorem ignarum reuocationis Titio soluisse, & tunc duplici modo posse illi contingere liberationem, vel directo iure, vel ope exceptionis; si enim soluat ignoranti reuocationem, liberatur directo iure, si verò scienti & simulanti, liberatur ope exceptionis, & debitor tenetur condictionem furtiuam cedere mandanti, vt consequatur debitum à mandatario: quo modo etiam intelliguntur textus *in l. cùm quis* 38. §. *si debitorem, ff. de solutione, l.* 3. §. *vlt. ff. de donat. inter*, iunctis traditis à Cuiacio *tract.* 7. *ad Afric. in d. l.* 38. Osualdo *lib.* 16. *Donelli, c.* 10. Giurba *decis.* 79. *n.* 20. Costa *de iuris, & facti ignor. cent.* 2. *dist.* 54.

8. EXPLICATVR CAP. FINALE, HOC TIT. LIB. 6. Secundò præsenti assertioni obstat textus *in cap. finali, hoc tit. lib.* 6. vbi statuitur, procuratorem datum ad contrahendum matrimonium statim post reuocationem, etiamsi ad eius, vel alterius contrahentis notitiam reuocatio non peruenerit, non posse contrahere matrimonium, & de facto contractum nullum esse: igitur non rectè asserimus, desiderari in reuocatione procuratoris, vt reuocatio denuncietur procuratori, vel eius aduersario. Vt huic difficultati satisfaciat Thomas Sanchez *lib. 4. de matrim. disp.* 11. *n.* 6. & alij relati à Basilio *eod. tract. lib.* 2. *c.* 15. *n.* 18. existimant, specialiter textum illum procedere in casu matrimonij, in quo quia talis consensus desideratur, qui per ius suppleri non potest, ideo matrimonium contractum à procuratore inscio reuocationis nullum est. Sed eos refellunt Bajo-Arroyo *in d. c. fin. n.* 15. Arias de Mesa *dicto c.* 43. *n.* 13. quare eâ solutione omissâ pro huius textus, & aliorum expositione discrimen constituendum est inter eos contractus, qui pendent ex consensu mandantis; & inter eos, qui pendent, & perficiuntur tantùm consensu mandatarij. Contractus, qui pendent à consensu mandantis non subsistunt post reuocationem celebrati; illi verò, qui consenso mandatarij, seu procuratoris perficiuntur, etiam post reuocationem vires obtinent. Ad primum genus contractuum referendus est textus *in d. cap. finali.* Alio etiam modo distinguit Bajo-Arroyo *in d. c. finali, n.* 14. inter eos actus, ex quibus si reuocatio eos nullos redderet, damnum, seu præiudicium sequeretur; & inter illos, ex quibus etiamsi subsistant, nullum damnum mandatario sequitur. Primo casu affirmat, contractus à procuratore celebratos, nullos esse; secundo verò subsistere, etiam post reuocationem, inscio procuratore ipsius reuocationis: iuxta quam distinctionem accipiunt, & exponunt textus *in l. si quis mihi bona, § pater, ff. de acquirenda haredit. l.* 2. §. *si quis, ff. de donat. l. sed & socius* 17. §. 1. *ff. pro socio, l.* 1. §. *si ego, ff. quod iussu, l. eius qui*, §. *quos vero, ff. de rebus creditis*, Arias de Mesa *dicto cap.* 43. Bajo-Arroyo *vbi suprà, n.* 18.

9. EXPONITVR CLEMENT. VNICA, DE RENVNC. Tertiò præsenti assertioni obstat textus *in Clement. vnic. de renunc.* vbi statuitur, renunciationem factam à procuratore constituto ad renunciandum beneficium post reuocationem mandati, etiamsi ad eius notitiam, vel superioris non perueniat, valere: igitur quia reuocatio mandati non impedit, quin procurator mandatum exequatur. Cui difficultati communiter respondetur textum illum specialiter procedere in renunciatione facta à procuratore designato ad renunciationem beneficij; cuius specialitatis rationem adduxi *in cap. gratum, de officio delegati*, pro interpretatione textus *in Clement. vltima, hoc tit.* & latiùs eam prosequuntur Basilius *de matrim. lib.* 2. *cap.* 15. *n.* 17. Tondutus *resol. benefic. cap.* 26. *per totum*, Couarr. *practic. quæst.* 9. *in fine*, Petrus Gregorius *de beneficiis cap.* 28.

Etiam suprà traditis obstat textus *in cap. si qua* 8. §. *secus, hoc tit. in* 6. vbi statuitur, quod si dominus constituat procuratorem, & post litem contestatam ad iudicium veniat, non vt procuratori assistat, sed vt litem per se prosequatur, censetur reuocatum mandatum. Ex quo textu apertè deducitur, etiam post litem contestatam licere domino mandatum procuratori reuocare. Agnouit difficultatem glossa, *ibi, verbo Sine*, & duplici modo eam dissoluere intendit. Primò asserendo, quod licèt procurator non possit post litem contestatam, nisi causâ cognitâ reuocare procuratorem, vt alium constituat; posse tamen eum amouere, vt negotium per se tractet. Verùm hæc solutio expressè conuincitur ex lege *procuratoribus*, *C. hoc tit.* vbi expressè asseritur, dominum litis post contestationem non habere facultatem prosequendi litem per se. Secundò, & veriùs discrimen constituit glossa inter casum, in quo procurator inuitus reuocatur post litem contestatam, & inter eum, in quo volens, & consentiens amouetur; nam primo casu reuocatio domino non permittitur sine causæ cognitione, *cap.* 5. *hoc tit. in* 6. ibi, *postea tamen ipso nolente*. Secundo verò casu etiam sine causa reuocati potest mandatum, vt satis innuitur in præsenti texto, quia tunc procuratori nulla fit iniuria, *cap. scienti, de R. I. lib.* 6. *l. nemo videtur, ff. eodem*: quo casu procedit textus *in d.* §. *secus*, in cuius specie cùm dominus lite contestatâ comparuisset in iudicio, negotiumque tractasset, præsumitur reuocasse mandatum. 10. EXPLICATVR CAP. SI QVÆ 8. §. SECVS, HOC TIT. IN 6.

11. EXPLICATVR L. IS 64. ff. DE PROCVRAT. Rursus suprà traditis obstat textus *in l. is cui* 64. *ff. hoc tit.* vbi Modestinus ait: *Is, cuius nomine defensor extitit, si ante litem contestatam in præsentia fuerit, & postulet suo nomine litem suscipere, causâ cognitâ audiendus est.* Ex quibus apertè deducitur, etiam ante litem contestatam non posse dominum reuocare mandatum, nisi probatâ causâ. Cuiacius *lib.* 22. *obseru. c.* 10. censuit illa verba, *causâ cognitâ*, delenda esse. Accursius vt difficultatem dissoluat, asserit causæ cognitionem requiri in eo casu, quia euenire poterat, vt defensori aliquid abesset, ideoque dominum non posse reuocare mandatum antequam illud soluat. Iulius Pacius *cent.* 2. *q.* 32. vt ab hac difficultate se expediat, discrimen constituit inter eum casum, in quo dominus, qui vult reuocare mandatum, potest litigare per seipsum, vel cogitur per procuratorem litigare, iuxta legem 55. *C. hoc tit.* Primo casu asserit Pacius, sine causæ cognitione posse reuocare mandatum. Secundo verò casu necessariam esse causæ cognitionem. Verùm his omissis solutionibus dicendum est *in d. l. is cui*, agi de defensore alienæ litis, qui pro reo satisdationem iudicatum solui præstitit, ad cuius reuocationem, seu mutationem necessaria est cognitio causæ; quoniam post præstitam satisdationem in eadem causa procurator effectus est litis dominus, *l. Titius* 76. *ff. hoc tit.* Donellus *lib.* 18. *comment. c.* 17. vbi Osualdus *littera B.* & actoris interest eum defensore potiùs quàm cum domino experiri, vt notat Petrus Faber *lib.* 1. *semestr. cap.* 13. & quemadmodum procurator post litem contestatam reuocari nequit sine causæ cognitione, ita & defensor, qui præstitit satisdationem, quia in se suscepit obligationem, vt probat textus sic intelligendus *in l. sed hæc* 35. §. §. *finali, ff. hoc tit.* docet Osuald. *lib.* 18. *Donelli, c.* 17. *litt. B.*

Deinde

12. Exponitur textus in cap.2. hoc tit. in 6.

Deinde obſtat textus *in c.quamuis 2. hoc tit.in 6.* vbi probari videtur, non poſſe dominum poſt litis conteſtationem reuocare procuratorem, etſi adſit colluſionis ſuſpicio: igitur quia neque cauſâ cognitâ poteſt procurator reuocari. Cui difficultati reſpondendum eſt aſſerendo, poſt litem conteſtatam poſſe procuratorem reuocari ob colluſionem, vel ſimilem cauſam: ſed in ſpecie textus *in d.c.2.* colluſio probari non potuit. Vnde cùm non ſolùm cognitio cauſæ, verùm & eius probatio ſit neceſſaria, vt reuocari poſſit mandatum poſt litem conteſtatam, meritò ob ſuſpicionem tantùm colluſionis reuocationi locum non eſſe aſſeritur *in d.c.2.* non tamen eo caſu prohibetur dominos ſimul cum procuratore iudicio adeſſe, ne ab eo decipiatur, vt docetur *in eodem cap.2.§.verùm, l.Paulus, § ſi ſuſpecta, ff.hoc tit.* Pro coronide huius commentarij notandum eſt, hucuſque tradita de facultate reuocandi procuratorem ante litem conteſtatam non procedere in procuratore ſubſtituto; nam hic ſuſcepto ſemel mandato, non poteſt ab ſubſtituente reuocari, etſi adhuc res integra ſit, *c.ſi qui 3.hoc tit.in 6.* quia talis ſubſtitutus cenſetur deſignatus ab ipſo domino; & procurator, qui eum ſubſtituit, functus eſt officio ſuo: vnde non poteſt eum reuocare, argumento textus *in cap. literis 9. de officio delegati*, licèt contrarium procedat in delegato Sedis Apoſtolicæ ſubdelegante, qui poteſt reuocare ſubdelegatum dum res integra eſt, vt docetur *in d.c.ſi qui 3.c.quamuis 6.de officio delegati, c.venerabilis, eodem tit.l.21 tit.4.partita 3.* docent Molina *tomo 5.de iuſtitia, diſp.21.à n.1.* Caſtillo *lib.2 controu. c.29. à n.3.* quia delegatus plus poteſtatis habet in reuocatione ſubdelegati, cùm facultatem ſubdelegandi habeat à iure communi, ex traditis *in c.3.de officio delegati*: procurator verò habet facultatem ſubſtituendi ab homine, vnde poſt ſubſtitutionem functus eſt officio ſuo; ſi verò ſubſtitutus procurator non acceptauit mandatum, adhuc poteſt procurator mutare voluntatem, quia perfectè non eſt vſus facultate à domino conceſſa, vt notaue communiter repetentes *in dict.cap.ſi qui.*

CAPVT XIV.

[a] Idem.

NOn iniuſtè iudex proceſſit, qui [b] filiumfamilias in procuratorem admiſit, quamuis ad [c] futuras controuerſias conſtitutum. Qui [d] licèt ſimul cum alijs datus fuerit, priùs tamen procurationis officium occupauit: quod fieri nequiiſſet in procuratoribus diuerſis temporibus conſtitutis, quoniam dato poſteriori, prioris eſſet procuratio reuocata. Potuit quoque is, & debuit à ſententia in eo, quod lata extitit contra ipſum, noſtram audientiam [e] appellare, vel (ſi iuſta cauſa excuſabat eundem) ſaltem domino conteſtari, vt ad appellationis beneficium conuolaret, licèt appellationem proſequi non teneretur inuitus.

N O T Æ.

a IDem.] Gregorius nonus videlicet, qui etiam præſentem conſtitutionem edidit, Vnde non conſtat de perſona, cui eam direxit.

1. b *Filiumfamilias.*] Qui rectè procurator conſtituitur in iudicio, tam ad agendum, quàm ad defendendum abſque partis conſenſu, *c.qui generaliter 5.hoc tit.in 6.l.filius 8 in fine principij, ff.hoc tit. l.quotiens 4.§. vlt. cum l.ſequenti, ff.ad Trebell. l.eam 57 ff.de iudiciis, l.3.in principio, ff.ad Macedonianum*, docent Cuiacius *ad Digeſta in d.l.47.* Petrus Gregorius *lib.3 partit. tit.18.cap.5. & lib.49. ſyntag. c.4 num.11.* Donellus *lib.18.comment.c.12.* Mincius *de procurat num 74.* A.Faber *in d.l filius 8 & in Iuriſprud tit 8 princ.6.illat 6.* Moez *in d.c.5.§ 1.* quia prohibitus non eſt, & illæ tantùm perſonæ à procuratoris officio arcentur, quæ prohibitæ reperiuntur, *cap.1.hoc tit.in 6. l.mutus 43.§ 1. ff.hoc tit.* dum tamen filius legitimam ætatem habeat, *l.exigendi, C hoc tit* ideſt vigintiquinque annos, *d.c.qui generaliter, §.licèt*, vbi Moex, *l.minor 51. ff.hoc tit. l.19. tit.5. partit.3.* docent Cuiacius *lib.22. obſeru. cap.16. & de præſcriptionibus cap. 29.* Giphanius *l.51.ff.de procurat.* Oſuald. *lib.18. Donel. c.3.litt.R.* Vviſembach. *diſp.5 theſi 24.* Vela *diſſert.7.num 50.* Carpio *de execut lib.1.cap.8. num 3.* Petrus Gregorius *dict.tit.18. cap.5.* Langleus *lib.1.ſemeſtr.cap 4.* Duarenus *ad tit. de procurat.* licèt quamplures exiſtimauerint, ſufficere ætatem 17. annorum: tum quia in ea ætate conſtituti poſtulare poſſunt; tum quia *in l.ſi collactaneus 13. ff. de manum. vindicta, § iuſtè, Inſtituta ex quibus cauſis*, docetur decem & ſeptem annos habentem poſſe manumitti, procuratoris habendi gratiâ: ita docuerunt Citonius *in præſenti*, Bronchorſt. *enantioph. cent.1.aſſertione 49.* Cuiacius *ad tit. de diuerſis præſcriptionibus, cap.29. & lib.22. obſeru.cap.16. & in l.mandato 23. ff.de minoribus*, Couar. *in cap.tua,num 4.de teſtam.* Sanchez *lib.3. de matrim. diſp 41. num.8.* Narbona *de ætate, anno 17. quæſt. finali*, Paulus Buſius *lib.6. ſubtilit. cap.6.* Marcus Lyclama *ecloga 12.* Sed primâ ſententiâ retentâ, à qua recedendum non eſt, propter diſertam Bonifacij conſtitutionem *in dict. cap. qui generaliter 5. § vltimo*, fundamentis contrariæ ſententiæ ſatisfaciendum eſt; primò diſcrimen conſtituendo inter aduocatum, & procuratorem. Minor vigintiquinque annis vt aduocatus in iudicio admittitur, quia vt ait Speculator *ad titulum ff de poſtulando, §.1.* aduocationem præbendo, & conſilium præſtando, non ſe obligat minor, *l.conſilij, ff.de R. I.* quod aliter accidit in procuratore, qui contrariâ mandati actione obſtringitur, vt conſiderat Broideus *in notis ad Polletum lib.7. hiſt.fori, c.7.* textus etiam pro contraria ſententia adducti procedunt in procuratore ad negotia conſtituto, qui 17. annorum deſignari valet, & aliquando minor, *l. ſed & ſi quis 7. verſ. pupillus, cum l.ſequenti, ff. de inſtit. actione, l.1. §. cuius, ff. de exercitatoria, l. 1. § pupillus 13. ff. de acquirenda poſſeſſ.* ad litem tamen, & in iudicio comparendum hæc ætas non ſufficit. Diſcriminis ratio ex eo naſcitur, quia procurator ad negotia, omnia gerit ex perſona domini, *l.denique 3. §. finali,*

l. cùm mandato 23. *ff. de minoribus* : at verò procurator ad litem per eius contestationem dominus fit, & tanquam dominus causam in iudicio prosequitur, *l. procuratoribus* 27. *l. nulla* 25. *Cod. hoc tit.* docent, & alias rationes prosequuntur Vinnius, Vulteius, & Mancius *in dicto §. iustè, Instituta ex quibus causis* : vnde cùm minor 25. annis proprio nomine non possit efficaciter se obligare, quin per in integrum restitutionem contractum rescindat, Pereyra *in l. si curatorem, verbo Hunc contractum, Cod. de in integrum restit.* ideo minor 25. annis procurator in iudicio non rectè datur; ad negotia verò ritè designatur. Hæc omnia procedunt, nisi in propriam causam, aut patris sui filius vt procurator intercedat; tunc enim etiam minor rectè admittitur, *cap. finali, de iudiciis in 6.* quo modo accipiendi sunt textus *in cap. ex parte, de restit. spol. cap. continebatur, de despons. impuberum, cap. indemnitatibus, de electione, lib. 6.*

2. c *Futuras.*] Ad futuras enim causas procurator rectè datur, *l. 3. ff. hoc tit.* vbi A. Faber. Mancius *de procurat. num.* 129. nec contrarium probat textus *in l. item eorum 6. §. 1. ff. quod cuiusque vniuers.* in illis verbis: *Quia non possit videri de ea re, quæ adhuc controuersa non sit, decreto datam persequutionem.* Ex quibus apertè constat, ad futuram controuersiam procuratorem, syndicumve non rectè dari. Pro cuius textus interpretatione discrimen constituendum est inter procuratorem à priuato designandum, & syndicum ab vniuersitate constituendum. Procurator enim etiam à priuato ad litem futuram designari valet; Syndicus verò non ita. Ratio differentiæ in eo consistit, nam syndicus, seu actor ab vniuersitate constituitur ex decreto decurionum, & cum causæ cognitione. Vnde cùm futuræ causæ cognitio dari non possit, nec per consequens decretum interponi; atque ideo syndicus ad futuram causam dari nequit; procurator tamen à priuato constitui valet, vt docent Faber *in dict. l. 3. ff. hoc tit.* Cuiacius *lib. 1. Pauli ad edictum, in dict. l. 6.*

3. d *Qui licèt simul.*] Plures enim procuratores vnius litis dari possunt, *§. forma 2. quæst. 6. cap. insuper, de testibus, cap. si duo, hoc tit. lib. 6. l. si plures, ff. de curatore bonis dando, l. pluribus, ff. hoc tit. l. Lucius, §. 1. ff. mandati.* Donellus *lib. 18. comment. c. 15.* Pacius *cent. 2. cap. 37. & 38.* & vt diuersis temporibus dantur, aut simul: si diuersis temporibus, posterior tantùm in iudicio admittitur, *l. si quis cum 31. §. vltimo, ff. hoc tit. dict. cap. qui plures*, licèt contrarium procedat in pluribus tutoribus datis, *l. 2. Cod. de testament. tut.* quia duo tutores vno, eodemque tempore tutelam gerere, & patrimonium pupilli administrare valent, non ita procuratores, *l. si quis 31. §. 1. l. omnium, cum sequenti, ff. hoc tit. l. 5. §. si tamen, ff. iudicatum solui* : facit lex *decreto, §. finali, ff. de administr. tut.* aliàs qui eum domino contraxit, cum pluribus litigare cogeretur: licet id permittat Bonifacius VIII. *in dict. cap. si duo*, contra iuris ciuilis regulas, quas præ oculis habuit Gregorius IX. *in præsenti.* Sed si simul dati sint plures, omnium constitutio valet, ita vt ille in iudicio agat, qui per litis contestationem negotium occupauit, *dict. l. pluribus 32. ff. hoc tit.* quia eo facto dominus litis effectus est, & ita omnes alios excludit, *l. procuratoribus, Cod. hoc tit.* Gonzalez *ad regul. 8. §. 3. num. 15.* prosequuntur Donellus *lib. 18. comment. cap. 15.* vbi Osualdus *littera C.* Mancius *de procurat. num. 119.* Vighellius *in methodo iuris canonici, pag. 146.* Solorzanus *tom. 2. de iure Indiar. lib. 3. cap. 3. num. 59.*

e *Appellare.*] Procurator ad litem datus tene- 4.
tur litem prosequi, & à sententia contra ipsum prolata appellare, *cap. dilectus 11. hoc tit. l. 17. C. eodem, l. ab executore 4. ff. de appellat. l. si procuratorem, §. quod & ad actionem, ff. mandati, l. liberto 31. §. litem, ff. de negot. gestis, l. si actor 10. Cod. de appellat.* docent Noguerol. *alleg. 34. num. 2.* Gregorius Lopez *in l. 23. verbo No puede, tit. 5. partit. 3. & in l. 3.* Glossa *verbo Alzada, tit. 23. ead. partita.* Menchaca *vsufrequentium cap. 19. à num. 1. & cap. 39. à num. 9.* aliàs si non appellauit ab iniusta sententia, ei imputatur, *dict. l. liberto, §. litem*, ibi: *Poterit ei imputari, si cùm posset, non appellauit.* Quare tempus ad appellandum currit procuratori. Salgado *de protectione, 2. part. cap. 2. num. 68.* Tondotus *de præuentione p. 1. cap. 3. num. 11.* Vulteius *de iudiciis, lib. 4. cap. 2. n. 113.* non tamen tenetur appellationem prosequi, nisi cùm sententia, à qua appellatur, est interlocutoria, aut datus est procurator ad defendendum, vel appellandum, vel mandatum est generale ad omnes causas; quia tunc procurator debet prosequi causam, donec per sententiam illi finis imponatur, *l. 2. ff. an per alium causæ appell.* iuncto Bartolo *in d. l. inuitus 17. n. 3.* quos & alios casus prosequuntur Barbosa *in præsenti*, Noguerol *vbi proximè, n. 3.* Quesada *quæstionum iuris cap. 31. num. 15.* si autem ipse procurator velit prosequi causam appellationis, admittitur, etiam coram iudice, ad quem, vt in præsenti textu docetur, in quo recessum esse à regulis iuris Cæsarei existimauit Donel. *dict. cap. decimo-sexto*, vbi Osualdus *littera E.*

CAPVT XV.

[a] Idem.

Consulti sumus, an constitutus ad impetrandum à communitate aliqua procurator ab [b] impetrando deberet excludi pro eo, quod maiores, & [c] iurati, per quos eadem communitas regebatur, tempore, quo iniunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis sententiâ innodati. Taliter respondemus, quod si essent illi in litteris procurationis expressi, vel aliàs eorum auctoritate procuratoris institutio facta fuisset, aut sciens eos esse tales ipsa communitas vnà cum eis constituisset eundem, non est procurator huiusmodi repellendus.

NOTÆ.

NOTÆ.

a IDem.] Gregorius videlicet IX. qui licèt conſultus præſentem conſtitutionem ediderit, non tamen expreſſit cuius conſultationi in ea reſpondeat.

b *Ab impetrando.*] Quando excommunicati poſſint impetrare reſcripta gratiæ, aut iuſtitiæ, expoſui *in cap. nonnulli 27. §. 1. de reſcriptis.*

c *Iurati.*] Ideſt qui regunt ipſam Rempublicam, ita appellati, quia in ingreſſu officij iurant ſe iuxta ipſius communitatis ſtatuta omnia acturos. Couar. *in theſauro linguæ Caſtell. verbo Iurado.* Commentarium huius textus dabimus titulo ſequenti.

TITVLVS XXXIX.

De ſyndico.

CAPVT I.

Gregorius [a] *Petro Subdiacono.*

SIcut ſtudij noſtri eſſe condecet, à litigiis [b] foralibus monachos [c] ſubmouere, vt [d] diuinis miniſteriis piè ac ſolerter inuigilent: ita neceſſe eſt noſtrâ prouiſione, quemadmodum negotia eorum diſponi debeant, ordinare, ne diſtenta mens per varias cauſarum curas defluat, & ad celebrandum opus conſuetum eneruata torpeſcat. Præſentium itaque lator Abbas Ioannes plurima ſe [e] monaſterij ſui aſſerit habere negotia: pro qua re experientiam tuam per præſentis ſcripti paginam admonemus, quatenus cum Fauſto, qui Romani viri magnifici [f] ex tempore [g] Cancellarius fuerat, loqui debeat. Cuius ſi pronam ad hanc rem compereris voluntatem, ei monaſterij ipſius generaliter debeas, conſtituto ſalario, commendare negotia. Expedit enim paruo incommodo à ſtrepitu cauſarum ſeruos Dei quietos exiſtere, vt & vtilitates [h] cellæ per negligentiam non pereant, & ſeruorum Dei mentes ad opus dominicum liberiores exiſtant.

NOTÆ.

1. a GRegorius.] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. 1.* & extat textus hic in regeſtro epiſtolarum D. Gregorij *lib. 1. epiſt. 67.* ex quo inſcriptionem eius, & litteram tranſcribo. De Gregorio, & eius regeſtro egi *in cap. 2. de conſtit.* De Defenſore Siciliæ, eiuſque officio nonnulla adduxi *in cap. 3. de electione.*

b *Foralibus.*] In hac ſexta collectione legitur *forenſibus*; & rectiùs, quia à foro, ideſt iudicio, *cap. forus, de V. S.* forenſes cauſæ dicuntur. Innocentius III. *lib. 7. regeſt. epiſt. 105.* ibi: *Vel conuentus ire forenſes.*

2. c *Monachos ſubmouere.*] Gregorius Magnus Benedictinam regulam profeſſus in monaſterio S. Andreæ, vt ipſe teſtatur *lib. 4. epiſt. 45.* & probat Yepez *tom. 1. chronicæ D. Benedicti, cent. 1. anno 542.* ex materna, & paternis bonis ſex monaſteria in Sicilia conſtruxit, & amplis redditibus ditauit, vt ex Paulo Diacono, & Oſtienſi refert Don Rochus Pirro *tomo 3. Siciliæ ſacræ, pag. 153.* hæc monaſteria, *noſtra*, appellabat ipſe Gregorius *lib. 5. epiſt. 59.* ibi, *monaſterij noſtri*, & *monaſterium noſtrum*; atque tam monachorum, quàm monaſteriorum curam habebat circa ſpiritualia, & temporalia, vt paſſim, ex eius epiſtolis conſtat. Vnde in præſenti ait, ſtudij proprij eſſe monachos à litigiis ſubmouere.

3. d *Diuinis miniſteriis.*] Ideſt horis canonicis, & aliis actibus regularibus: non autem miniſterium accipiendum eſt in præſenti pro Miſſæ ſacrificio; nam in his monaſteriis, & ſimilibus, cùm monachi laici eſſent, tantùm eligebatur vnus in presbyterum, qui diuina miniſteria obiret. Gregorius noſter *lib. 5. epiſt. 41.* in illis verbis: *Presbyter, qui miſſarum ſolennia celebraret, debeat ordinari.*

e *Monaſterij ſui.*] A D. Gregorio conſtructi, & D. Mariæ dicati, de quo ipſe Greg. *lib. 1. epiſt. 54.* vbi Petro ſubdiacono, de quo in præſenti epiſtola, ſcribit in hæc verba: *Feſtiuitatibus Sanctorum deſiderabiliter inſiſtentes, præſentis præceptionis noſtræ paginâ ad experientiam tuam neceſſe duximus dirigendum, inchoantes Oratorium B. Mariæ, quod nuper in cella fratrum ædificatum eſt, vbi Maximianus Abbas præeſſe dignoſcitur, Auguſto menſe diſpoſuiſſe nos, adiuuante Domino, ſummo opere dedicare, &c.* 4.

f *Tempore.*] Alibi verò legitur *Prætore*, ſed perperam, vt iam notauit Antonius Auguſt. *in præſenti.*

g *Cancellarius.*] Qualis Cancellarij dignitas, officiumque ſit, dixi *in cap. cùm cauſa, de electione.*

h *Cella.*] Cella dicta eſt à celando, quia nos occultat, & celat. D. Iſidorus *lib. 15. originum, c. 3.* Marcus Varro *lib. 4. de lingua Latina*, Feſtus verbo *Cella*, Seruius *ad illud Virgilij 1. Æneidos.* 5.

—— *Diſtendunt nectare cellas.*

Vt autem variæ ſunt res, quæ celantur, ita diuerſæ ſunt cellarum appellationes: vbi oleum cuſtoditur, cella olearis dicitur, *l. 4. §. 1. ff. de penu legata*: vbi vinum, vinaria, *d. §. 1. l. 3. §. vlt. ff. de tritico & vino, l. 1. § ſi viſerint, ff. de adquir. poſſeſſ.* vbi penus, cella penuaria, *l. 3. § ſunt autem, ff. de penu legata.* Has & alias complectitur Cicero *lib. de ſenectute*, his verbis: *Semper boni, aſſiduique domini refertâ cellâ vinariâ, oleariâ, mellariâ, & penuariâ.* Hinc cellarius dictus præpoſitus adminiſtrationi olei, vini, & frumenti cellis incluſi, *l. quæſitum 12. § cellariorum, ff. de inſtrum. legato, l. nominatim 24. ff. de manumiſſ. teſtam. cap. dilecto, de præbendis, cap. cùm ad monaſterium, de ſtatu monachorum*, latiùs proſequuntur Benedictus Haæphtenus *diſquiſit. monaſt. tract. 3. diſpu. 4.*

*disput.*4. Gerardus Vossius *lib.*2. *de vitiis sermonum, cap.*4. Etiam accipitur cella pro cubiculo. Martialis *lib.*1.

Vnde tibi tegula est, ac vsta pensio cella.

Horatius *lib.*1. *satyra octaua.*

Huc prius angustis eiecta cadauera cellis.

Varro *lib.*4. *de lingua Latina*, ibi: *Vbi conditum esse volebant, a celando cellam appellabant.* Notauit Lipsius *lib.*1. *Saturn. cap.*14. In sacris autem canonibus accipitur pro breui cubiculo monachi, *c. priuilegium, de V. S. lib.*6. Concil. Cabilon. 2. *can.*61. Turon. 2. *can.*15. *Ne liceat monachis cellulas habere communes, vbi aut bini habitent; sed singulares iaceant.* Arelat. 2. *can.*4. inde monachi cellulani appellati sunt à Sidonio *lib.*9. *epist.*3. ibi: *Senatum Lerinensium cellulanorum.* Illustrat Benedictus Haephtenos *lib.*12. *disquisit. monast. tract.*3. *disquisit.*1. Sumitur etiam cella pro monasterio diuersas cellas habente. Sanctus Odus *collatione* 3. *cap.* 22. ibi: *Ganzlinus cum fratribus cella Dolensis nuper fuerat.* Et *c. praeterea* 2. *de transactionibus.* Innoc. III. *lib.*2. *regest.*14. *epist.*113. & *epist.*143. ibi: *De quibusdam cellis ordinis vestri.* Ex Sozomeno, & aliis probant Bosquetus *in notis ad dictam epist.*113. Viuat. *de veteri monach. lib.*2. *cap.*12. *num.*16. Vnde in praesenti textu cella accipitur pro ipso monasterio, vt etiam sumitur apud ipsum Gregorium *lib.*1. *epist.*54. ibi: *Quod nuper in cella fratrum aedificatum est, vbi Marinianus Abbas praeesse cognoscitur.* Vbi, ni fallor, agit Gregorius de ipso monasterio, super quo in praesenti rescribit Petro Subdiacono. Similiter accipitur apud ipsum Gregorium *lib.*6. *epist.*10. ibi: *Si ergo, qui vos ex ordine sequitur, talis est, vt circa cellae ordinationem, fratrumque custodiam.* Hinc accipiendus est ipse Gregorius *lib.*2. *dial. cap.*23. ibi: *Cui ille respondit, quid est quod loqueris soror? manere extra cellam nullatenus possum.* Vbi cella sumitur pro monasterio, vt exponit Menardus *ad concordiam regul. cap.*45. & plerumque cellula accipitur pro monasterio paruo. Lupus Abbas Ferratiensis *epist.*11. ibi: *Cellam Sancti Ludouici, quam Magnus Carolus Alcuino*, &c. in additionibus Capitul. Ludouici Imperat. *tit.*44. ibi: *Vt Abbatibus liceat habere cellas, in quibus aut monachi sint, aut canonici.*

COMMENTARIVM.

6\. CONCLVSIO TRADITVR ET PROSATVR. EX praesenti Gregorij Magni epistola sequens deducitur disputanda assertio: *Monachi non per se, sed per syndicum, seu oeconomum a monasterio designatum cum salario, debent causas in iudicio tractare.* Probant eam textus *in cap. conquerente oeconomo monastery, de officio Ordinarij, c. Imperatorem, de iuram. calumn.* ibi: *In suo monasterio oeconomum statuam, qui pro his petere, & excipere debeat.* Et *cap. voluimus*, 89. *dist. cap. finali* 5. *quaest.*3. *cap. cum simus* 9. *quaest.*3. *c.*2. *de in integrum restit. cap. quia* 7. *de procurat. cap. cùm causam, de iudiciis, cap. significauit* 48. *de appellat. cap. constitutus, de religiosis domibus, cap. dilectus* 2. *de capellis monach. cap.*1. *ne clerici, vel monachi, cap. cùm olim* 14. *versic. tandem, de priuileg. L. omnes* 35. *§ hoc, l. placet* 17. ibi: *Syndico constituto, C. de Episcopis & clericis.* Faciunt lex 1. *§ quibus, ff. quod cuiusque vniuers.* lex *munerum, §. defensores, ff. de muneribus & honor.* vbi docetur, vniuersitatem syndicum constituere, *l.*13. *tit.*2. *l.*98. *tit.*18. *partita* 3. Illustrant vltra congestos à Barbosa *in praesenti*, & *lib.*1. *iuris eccles. cap. finali*, Petrus Gregorius *lib.*49 *syntag. cap.*5. & *in dict. cap. conquerente, de officio ordin. cap.*3.: Bosquetus *in notis ad Innoc. III. lib.*2. *epist.*127. Alciatus *lib.*1. *pererg. cap.*5. Rodriguez *tomo* 3. *qq. regul. q.*41. *art.*1. Auales *in cap.*22. *Praetorum*, Azeuedus *in notis ad Curiam Pisanam, lib.*2. *cap.*28. *num* 14. pluribus relatis Osualdus *lib.*18. *Donelli, cap* 12. *littera I.* Duarenus *lib.*1. *de sacris eccles. cap.*19. Caesar *de ecclesiast. hierarch. quaest.*2. *prooemial. §.*5. *num.*14. Felician. Vega *in cap. cùm deputati, de iudiciis*, Mancius *in tract. de syndicis.*

Sed in praesentem assertionem pro dubitandi ratione ita insurgo. Ad negotia monasterij procuranda, non syndicus, sed vnus ex monachis praeponi, constituique debet ex consensu Praelati, *c. monachi* 35. 16. *q.*1. *cap.*2. *de postulando*; cùm enim Ecclesiae aliquo canone prohibetur monachis in foro versari, aut causas in iudicio tractare, semper excipitur vtilitas monasterij, *d. c.*2. *de postul.* igitur necesse non est syndicum constitui à monasterio, cùm monachi ipsi possint in iudicio causas pertractare. Augetur haec difficultas ex eo, nam laïci non possunt procurare, seu administrare negotia Ecclesiarum, *c. quia in quibusdam, cap. iudicatum*, 89. *dist. cap. in noua* 16. *q.*7. igitur laïcus non potest designari, seu constitui syndicus monasterij, sed potiùs monachus est eligendus, cùm sit persona ecclesiastica. Secundò impugnari potest tradita assertio in ea parte, in qua supponit, syndicum esse constituendum conuento, & praefinito salario; nam procuratori, seu syndico voluntario non debetur salarium: vnde illi non competit actio mandati ad salarium, *l. salarium* 7. *§. mandati, l. finali, ff. de O. & A. l. salarium, C. mandati*; etsi quid ob impensum laborem illi praestatur, non salarium, sed honorarium dicitur, *l. si remunerandi, ff. mandati*: igitur in praesenti casu etsi syndicus constitueretur à monasterio, salarium tamen illi ex conuentione assignari non poterat, cùm voluntariè eligeretur, vt constat ex illis verbis, *si compereris voluntatem.* 7. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

His difficultatibus minimè obstantibus vera est Gregorij Magni decisio, ad cuius expositionem sciendum est, quod sicut priuatae personae ad negotia in iudicio peragenda procuratorem constituunt, *l.*1. *& per totum ff. de procuratoribus*; ita vniuersitas, monasterium, seu collegium constituunt procuratorem, vel administratorem bonorum; quem appellant actorem, seu oeconomum; si ad negotia in iudicio pertractanda, appellant syndicum, seu defensorem, *l.*1. *§. quibus, ff. quod cuiusque vniuers.* docent Merillus *differentiarum cap.*3. Mancius *de syndicis, in principio.* Vnde cognoscitur differentia, quae versatur inter hunc titulum, & antecedentem; quia in illo agitur de procuratoribus priuatorum, in hoc verò de procuratoribus, syndicis, seu defensoribus vniuersitatis, monasterij, vel alterius communitatis, vt animaduertunt Gothofredus, Valensis & Chassaneus *ad hunc tit.* Iure etiam ciuili qui reipublicae, vel vniuersitatis negotia administrant, dicuntur actores, *l. finali, ff. de officio Praesidis, l. cùm aliquis* 27. *ff. de negotiis gestis, l. nec ciuitati* 74. *ff. de procurat.* licèt alias differentias agnoscant inter actorem & syndicum Mancius *vbi suprà, num.*13. Vvesembechius *ad titul. ff. quod cuiusque vniuers. n.*3. qui autem ad negotia vniuersitatis, seu reip. in iudicio tractanda constituuntur, syndici, seu defensores dicuntur, *d. l.*1. *§. quibus, l.*1. *§.*2. *l. munerum, §. defensores, ff de muner. & honoribus, l. ita* 17. *in principio, ff. ad Trebell. l.* 8. *ff. de pollicitationibus*: iure autem canonico, qui Ecclesiae, aut monasterij rationes curant, & bona administrant, dicuntur oeconomi, *cap. volumus*, 89. *dist. cap. cùm vos, de officio Ordin. cap. Diaconum, cap.* 8. SYNDICVS EST PROCVRATOR.

cap. indicatum, 79. *diſt.* ſiue caſtaldi, *cap. Saluator* 1. *quaſt.*1. plura de eis congeſſerunt Fileſacus *in dict. cap. cùm vos*, Barboſa *lib.*1. *iuris eccleſ. cap. finali*, Cæſar *de eccleſiaſt. hierarch. quaſt.*2. *proœmialium*; §. 5. Qui autem negotia Eccleſiæ, ſeu monaſterij in iudicio pertractat, dicitur ſyndicus, ſeu defenſor, *cap. veniens* 2. *de in integrum reſtit.* cum aliis ſuprà adductis pro illuſtratione concluſionis.

9. SYNDICVS A QVIBVS CONSTITVATVR.

Syndicum in iudicio conſtituere poſſunt Reſpublica, Vniuerſitas, collegium, monaſterium, quia cùm quælibet communitas, quantumuis approbata, perſonam non habeat, nec per ſe in iudicio eſſe poſſit, neceſſe eſt vnum eligere, per quem agat, ſeu ſe defendat, *cap.*2. §. *ſi iudices, de in integrum reſtit.* Cicero 1. *in Verrem*, ibi: *Sicilia tota ſi vna voce loqueretur, hoc diceret, quid auri, quid argenti, &c. quoniam id non poterat, harum rerum actorem parum idoneum ipſa delegit.* Vnde Athenienſes ſyndicum habuiſſe, ex Demoſthene probat Petrus Gregorius *d. lib.* 49. *ſyntag. c.*5. Ordo etiam decurionum ſyndicum nominare valet, *l.* 3. *l. item eorum* 6. §. *ſi decuriones*, *ff. quod cuiuſque vniuerſ.* omneſque communitates permiſſæ, & approbatæ, quæ habent arcam communem, etiam ſyndicum deſignare poſſunt, imò & coguntur illum conſtituere, *l.* 4. *ff. de fideicommiſſ. libert.* docent Mancius *vbi ſuprà*, *n.* 15. P. Mendo *lib.*1. *de iure academico*, *quaſt.* 73. Circa formam autem electionis illud obſeruandum eſt, videlicet vt omnes collegij, ſeu communitatis vocentur, & congregentur in locum publicum, *l. penult. Cod. de legation. l.* 2. *Cod. de decurionibus*, *lib.* 10. & conuocari debent ad ſonum campanæ, vel alio ſigno dato, quo ad ſimiles actus communitatis conuocari conſueuerunt; abſentes autem, & impediti, ius præſtandi ſuffragium non habent, nec præſentium electionem per abſentes comprobari neceſſe eſt, *l. finali, Cod. de prædiis decur. lib.* 10. Speculator *in tractatu de ſyndico*, *num.* 2. Et licèt omnes ipſius communitatis præſentes vocati debeant, ex regula textus *in l. finali, C. de auctoritate tut.* tamen non omnium etiam præſentium in vnum, eundemque ſyndicum conſenſus deſideratur, ſed ſufficit maioris partis, *l. quod ſi maior*, *ff. ad municipalem*, *l. nominatim*, *Cod. de decurionibus*, *lib.* 10. *l.* 3. *ff. quod cuiuſque vniuerſ.* docet Azeuedus *in notis ad Curiam Piſanam*, *lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 14. Nec etiam in ipſa ſyndici conſtitutione deſideratur vt ſingulorum nomina exprimantur, ſed ſufficit vt dicatur à maiori parte ſyndicum fuiſſe conſtitutum. vt docent Gaillus *lib.*1. *obſeru. cap.* 76. Loſeus *lib.* 2. *de iure vniuerſ. cap.*1.

10. SYNDICVS QVIS DESIGNARI VALEAT.

Quoad perſonam autem, quæ poteſt vt ſyndicus conſtitui, illa generalis regula obſeruanda eſt, videlicet eos omnes à ſyndici officio arceri, qui procuratores eſſe nequeunt, vt fœminæ, milites, & ſimiles: Mancius *vbi ſuprà*, *num.* 48. cùm ſyndicus à procuratore tantùm in eo differat, quod procurator à priuatis, ſyndicus à communitate eligitur: nec tantùm extraneus à Capitulo in ſyndicum eligi valet, verùm & ille, qui ex corpore communitatis eſt, *l. planè* 4. *ff. quod cuiuſque vniuerſ. l. vt gradatim*, §. *ſed etſi*, *ff. de muneribus & honoribus*, ſi idoneus eſt, & negotiorum peritus, vt docent Vvſembechius *vbi ſuprà*, *n.* 5. Mancius *n.* 43. Semel ac ritè ſyndicus eſt electus pro ipſa communitate, ipſam debet defendere in omnibus cauſis, niſi mandatum ſpeciale exigant; licèt enim cum libera facultate conſtituatur; tamen in his, quæ egent ſpeciali mandato, debet illud ſpeciale adhiberi. Vviſembechius *vbi ſuprà*, *num.* 8. Poteſt etiam ſyndicus iuramentum deferre, & præſtare in negotiis communitatis, & etiam de calumnia iurare cogitur, *cap. in pertractandis* 3. *de iuramento calum.* non autem cogitur ſatiſdare, ſicut procurator, *l. item* 6. §. *vlt. ff. quod cuiuſque vniuerſ.* vbi gloſſa, & A. Faber: in aliis autem actionibus, ac defenſionibus idem dicendum eſt de ſyndico, ac de quocumque procuratore prædicatur. Nec contrarium probat textus *in d. l. item* 6. §. *actor*, in illis verbis, *iudicati actio ei ex edicto non datur*; in quibus docetur, actionem iudicati non dari ſyndico, ſeu actori, cùm ea etiam directa detur procuratori, *l. in cauſa* 27. *in fine*, *l. ſi procurator* 28. *ff. de procurat.* igitur quia ſyndicus quoad iudicia non habetur per omnia vt procurator. Nam huic difficultati, omiſſâ A. Fabri ſolutione *in dict. l. ſi procurator* 28. qui exiſtimauit, iudicati actionem non dari ſyndico, aut procuratori; reſpondendum eſt, diſcrimen eſſe conſtituendum inter actionem iudicati efficacem, & inefficacem, exceptione videlicet elidendam; actio enim iudicati efficax procuratori, aut ſyndico non datur, *dict. l. item* 6. §. *actor*; inefficax verò, quæ oppoſita à reo exceptione eliditur, procuratori, ſeu ſyndico competit, vt docet Oſualdus *lib.* 18. *Donelli*, *cap. finali*, *littera B.* & ſic de efficaci actione accipiendus eſt textus *in dicta l. ſi procurator*; de inefficaci verò textus *in dict.* §. *actor*.

His ita præmiſſis ratio præſentis deciſionis vltra illam generalem, quam ſuprà adduximus, videlicet quamlibet communitatem per ſe agere, aut defendere in iudicio non poſſe, & ita neceſſariò debere ſyndicum conſtituere, prouenit ex vita, & profeſſione monachorum; cùm enim eorum diſciplina ſit diuinis officiis vacare, ab ſtrepitu verò iudiciorum abſtinere, *cap.* 1. *ne clerici, vel monachi*, & alienum ſit à regulari conuerſatione, ſi ſe concertationum forenſium velint peritos oſtendere, *l. conſulta, Cod. de teſtam. l. repetita, C. de Epiſc.* ideo debent non per ſe, ſed per ſyndicum monaſterij negotia procurare, aut potiùs illa deſerere, quàm ſe illis implicare. Facit ad rem celebris auctoritas Petri venerabilis Heremitæ Carthuſienſis, qui *lib.* 6. *epiſt.* 18. ita ſcribit: *Quid ad nos iſta Carthuſienſis Ordinis inſtitutio eſt mala, ſi qua nouerint iis, ad quos ſpectant, nota facere, non autem litigare. Eorum eſt ſimpliciter quod ſentiunt dicere, non autem palatia ad accuſandum intrare: non eſt eremi noſtri iudiciis adſtare; non eſt eorum qui mortui mundo videntur, in publicis negotiis actores, vel defenſores exiſtere: nihil ſimplicitati noſtræ cum malitia ſæculari; nec decet, vt qui in ſæculo eremum elegimus, nunc de eremo ad ſæculum redeamus, vt ſponte cunctis nolentibus & reclamantibus iudicum nos tribunalibus ingeramus.* Rectè ergo Gregorius Magnus in præſenti iubet monachis ſuis, vt potiùs ſalario conſtituto ſyndicum eligant, per quem negotia monaſterij tractentur, quàm ſe forenſibus negotiis immiſceant. 11. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Nec obſtant difficultates ſuprà expenſæ. Non prima; nam licèt iuxta proximè tradita potiùs monachis expediat ſyndicum conſtituere, quàm per ſe negotia forenſia tractare; hoc tamen ad honeſtatem pertinet, non autem omninò ad neceſſitatem: quare aliquando, veluti ob ſummam paupertatem, ſi non poſſunt ſyndicum conſtituere, quia vnde ſalarium conſtituant, non habent, negotia per ſe procurare valent, vt in præſenti docent communiter repetentes; Viuianus etiam, & Valenſis hîc; quo caſu accipiendi ſunt textus *in dict. cap. monachi*, *cap.* 2. *de poſtulando*. Nec etiam obſtat ipſius difficultatis augmentum, 12. RESPONDETVR DIFFICVLTATIBVS.

quia iura in eo adducta non loquuntur in syndico ad negotia temporalia in iudicio disceptanda; sed in œconomo, siue generali administratore in locum absentis Prælati, vel tempore, quo vacat Ecclesia, designato; laicus enim non potest esse generalis administrator in locum Prælati absentis, vt supponit ostet Gregorius *lib.7. epist.66.* debet enim hoc officium committi clericis idoneis, nullâ improbæ vitæ suspicione notatis, *cap. indicatum, dist.89.* ij debent eligi ab Episcopo, *cap. cum simus 9. quæst.3. cap. cùm vos 4. de officio Ordinary*, & plerumque de gremio ipsius Ecclesiæ, *dict. cap. quia in quibusdam.* Quare rectè statutum fuit in Concilio Chalcedon. relato *in dicto cap. quia*, vt laici non possint præponi administrationi rerum Ecclesiæ. Plura de his œconomis adducunt Filesacus *in dict. cap. cùm vos 40. §.2. de officio Ordinary:* Barbosa *lib.1. de iure ecclesiastico, cap. vlt.* at verò quoad negotia temporalia (vt sunt, quæ in foro tractantur) laici nominari, & constitui syndici possunt. Nec obstat secunda difficultas contra secundam partem præsentis conclusionis adducta; quia licèt illis, quibus mandatur negotiorum administratio, non possit assignari certum salarium, *dict. l. salarium 7.* quia mandatum gratuitum esse debet; & si salarium, aut stipendium assignaretur, mandatum excederet fines, & in contractum locationis transiret, *l. si tibi 24. ff. præscriptis verbis, l.1. Cod. mandati, § finali, Instit. eodem tit.* tamen personis, quibus consueuit salarium assignari, constitui potest, *l.1. Cod. mandati, l. 1. §. si cui, ff. de variis & extraordin. cognit.* docent Pancirola *lib.2. var. cap. 150.* Marcellus Donat. *in notis ad Suetonium in Augusto, cap.32.* quare syndico rectè constitui potest salarium, & sic in præsenti S. Gregorius scribit Fausto salarium esse constituendum.

13. Intelligitur textus in cap. insuper 9. de testibus et attestationibus.

Sed supradictæ conclusioni obstat textus *in cap. insuper 9. de testibus, & attestationibus*; vbi Priori, & Fratribus sanctæ Trinitatis monasterij rescribitur, vt in causis sui monasterij possint vnum, aut duos monachos ad agendum & defendendum nominare, qui actores, seu responsales dicuntur; & illi non poterunt vt testes adhiberi in causa, quam vt responsales peragunt; alij verò monachi poterunt pro monasterio testificari. Ex quo textu expressè deducitur, ipsos monachos posse in iudicio causas monasterij tractare, & defendere: ergo non rectè docemus in nostro textu monachos debere syndicum constituere ad agendum, & defendendum. Cui difficultati ex suprà traditis satisfaciendum est asserendo, præsentem textum procedere tantùm de honestate, non verò de necessitate: & sic iustis ex causis posse monachos ipsos negotia sui monasterij in iudicio procurare, vt *in dict. cap. super.* Quomodo autem in eo textu monachi possint in propria causa testificari, non est nostri instituti examinare: videndi sunt Farinacius *de testibus quæst.6.* Balboa *in cap. tertio loco, de probationibus*, Sesse *decis.196.* Euerardus Bronchorst. *cent.1. assert. 49.* Eadem solutione accipiendus est textus *in cap. cùm deputati 16. de iudiciis*; vbi cùm agatur de Templariis, de quibus *in cap.3. cap. petiisti 20. de priuil.* & quidam ex eis fuissent propositi Præceptores in quibusdam domibus suæ religionis, causas procurabant in iudicio; & cùm iudices noluissent eos tanquam procuratores admittere, quia licitum non erat illis forensium causarum curam agere, qui pacificis decreuerant studiis inhærere, Innocentius III. iussit prædictis iudicibus, vt eos ad agendum, & defendendum admitterent. Cuius decisionis ratio prouenit ex proximè traditis, nam licèt honestum non esset Templariis negotiis sæcularibus se immiscere, tamen cùm negotia essent proprij monasterij, ideo potuerunt etiam in iudicio ipsa procurare, vt post Hostiensem docuit Felicianus Vega *in dict. cap. cùm deputati.* Etiam iuxta eandem doctrinam accipiendus est textus *in cap. præterea 2. de transact.* in illis verbis: *Fratres illi sese consistentes in iure*, &c. Ex quibus verbis deducitur, monachos per se, nullo syndico designato, in iudicio comparuisse, quod ex suprà traditis procedit; nam cùm præsens Gregorij decisio tantùm loquatur de honestate, non verò necessitatem importet; ideo monachi in illius textus specie potuerunt per se nullo syndico designato negotia sui monasterij in iudicio defendere.

Secundò superiori assertioni obstat textus *in cap. cùm venisset 2. de in integrum restit.* in illis verbis: *Sed iudices auctoritate Apost. monachis iniunxerunt, vt syndicum, seu procuratorem eligerent, qui in causis monastery, & consultatione ageret, & vtiliter responderet.* Quæ verba duas & magnas continent difficultates. 14. Exponitur cap. 2. de in integrum restit. Prima militat aduersùs solutionem suprà traditam; nam si monachi per se causas sui monasterij procurare possint cum licentia sui Superioris, & etiam ob honestatem debent syndicum nominare, quomodo iudices in eo textu monachis iniunxerunt, vt syndicum eligerent? siquidem ipsi causam agebant, & prosequebantur iam cœptam coram Romano Pontifice: igitur monachi non tantùm de honestate, verùm de necessitate debent syndicum eligere. Secunda difficultas ex dictis verbis nascitur; nam suprà diximus, magnum esse discrimen inter procuratorem, & syndicum; siquidem procurator est designatus à priuatis ad negotia in iudicio tractanda, syndicus verò constitutus à communitate: ergo non rectè iudices in eo textu confusè iubent monachis, vt constituant syndicum, aut procuratorem, cùm tamen syndicum ex supradictis nominare possint. Etiam alia nascitur difficultas ex eo, nam syndicus non potest constitui sine licentia, & auctoritate Prælati, *cap. causam quæ, de iudiciis*, & ex nostro textu constat: sed in contextu non erat Prælatus, qui syndicum constituerat, siquidem iam decesserat: ergo non poterat syndicus constitui. Primæ difficultati respondendum est, in eo textu monachos coram iudicibus delegatis non comparuisse per se, vnde iudices illis indulserunt, vt syndicum eligerent ad agendum & excipiendum; si autem ipsi per se, quia erat negotium monasterij, voluissent comparere, audiendi erant, nec tunc cogerentur syndicum nominare. Secundæ difficultati satisfaciendum est concedendo, magnum esse discrimen inter syndicum, & procuratorem; sed aliquando sumi vnum pro alio, quia vbi constat de potestate, & voluntate constituentis, parum de verbis curandum est, *cap. petitio 9. de procuratoribus.* Nec obstat secunda difficultas, si animaduertatur, in eo textu agi de electione Prælati monasterio competenti, vel non; quare ob illam causam, sicut & ob alias, ad monasterium spectare sede vacante potuit syndicum constituere, vt in eo textu notant Hostiensis, Cardinalis, & alij repetentes.

15. Exponitur tex-

Deinceps superiori assertioni obstat textus *in cap. edoceri 21. de rescriptis*, in illis verbis: *Cùm ex*

TVS IN CAP. ADVCERIT. ET. OA RAS- CRIPTIS.

ex officio tenerentur congregationum ſuarum negotia in indicio procurare. Ex quibus verbis depromitur, Abbates ratione officij teoeri monaſteriorum negotia in iudicio procurare: ergo nec monachi, nec ſyndici ſed potiùs Prælati debeot agere, & excipere in iudicio caoſas monaſterij, vt adimpleant officium ſuum. Cui difficultati reſpondendum eſt, Abbatem, & quemlibet Prælatum teoeri procurare negotia ſui monaſterij, tanquam bonus admioiſtrator; non tamen in iudicio per ſe comparendo ad agendum, vel defendendum; ſed tantùm per ſyndicum, ant procuratorem: neque illa verba, *negotia procurare*, inducunt neceſſitatem perſonalem, ſed tantùm curam in electione perſonæ, per quam io iudicio oegotia procurentur.

TITVLVS XL.

De his quæ vi, metuſve cauſâ fiunt.

CAPVT I.

Alexander III.[a] *Oſcen. Epiſcopo, & Priori ſanctæ*[b] *Mariæ Cæſaraug.*

RElatum eſt ad audientiam noſtram, quod cùm quidam vir nobilis, prudens, & potens A. nomine M. mulierem de Oreia quondam vxorem ſuam[c] ſuſpectam haberet, fratri, & militibus[d] ſuis præcepit, vt eam longè ad priuata loca deducerent, & gladio occiderent: quam eùm ipſi ad quandam ſiluam duxiſſent, & euaginato gladio eam occidere vellent, eadem ad pedes cognati cecidit, & vt ſibi vitam ſeruaret lacrymosâ ſupplicatione rogauit. Cognatus verò miſericordiâ, & pietate ductus, ei ſub tali conditiooe pepercit, quod in monaſterio de[e] Colobres habitum monaſticum deberet ſuſcipere. Quo audito maritus eius, quia reſeruata erat ad vitam, graue plurimùm tulit; ſed tamen poſtmodùm acquieuit. Sicque factum eſt, quod duos Epiſcopos,[f] Cæſarauguſtan. &[g] Triaſcon. vt eam[h] benedicerent, & ei velum imponerent, ad monaſterium ipſum adduxit. Epiſcopi verò rem igoorantes, & quia[i] iuuenis erat, & filium habebat paruulum, mutationem vitæ ſuſpectam habentes, eam ſeorſum conuenerunt, quæ vtique ipſis rem per ordinem patefaciens, quod mortis timore, & oon bono animo monaſterium intrabat, I propoſuit; & quod quandocumque poſſet, inde exiret, nihilominus adiecit. Tunc Epiſcopis de morte ipſius timentibus, & quod ab ea audierant, propalare nolêntibus, alter eorum, Tiraſſoo. ſcilicet, vt viri illius tyrannidi ſatisfacere videretur, mulieri velum imponere ſimulauit. Taodem autem viro, & fratre de medio ſublatis, prædicta mulier de monaſterio exiuit, & cuidam nobili, P. videlicet de Camberis nupſit. Sorores autem eùm reclamareot, & Epiſcopo[m] Calaguritan. conqueſtæ fuiſſent, & Epiſcopus non poſſet eam videre, nec ſuper his conuenire; ad inſtantiam ſororum eam, & virum, quem acceperat, excommunicauit, & totam terram eius interdixit, igoorans quomodo res proceſſiſſet, quam vtique ſenteotiam ven. f. noſter[n] Tarraconen Archiepiſcopus poſtmodùm confirmauit. Nos igitur de hooeſtate, & prudentia[o] veſtra confidentes, cauſam ipſam experientiæ veſtræ duximus committendam, & fine canonico termioandam. Ideoque diſc. v per A. ſ. præc. m. quat. prædictam mulierem, & virum, recepto iuramento, quod veſtro debeant ſtare mandato, ab excommunicatiooìs vinculo abſoluatis; deinde tam mulierem, quàm Prioriſſam, & moiales præſcripti monaſterij aote veſtram præſentiam coouocantes, cauſam diligentiſſimè audiatis, & fine canonico termioetis. Quod ſi legitimè probatum fuerit, noo timore mortis prædictam M. Religionem intraſſe, aut quod fecit, ratum poſtea habuiſſe; ipſam ad monaſterium redire, & habitum depoſitum ſumere, cenſurâ eccleſiaſticâ compellatis.

NOTÆ.

1. [a] OScenſi.] Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & poſt Concilium Lateranenſe *part.* 50. *cap.* 13. Oſceoſis vrbs duplex reperitur in noſtra Hiſpania, alia dicta Oſca Bœticæ, vulgò *Gueſcar*, cuius meminerunt Ptolomeus *lib.* 2. *geograph. tabul.* 1. *cap.* 4. & ibi Ioſephus Moletius *fol.* 4. Hieronymus Vuſcellus *fol.* 85. Rodericus Caro *in notis ad chron. Flauij Dextri, anno* 52.

lin.I. Alia est ciuitas pervetosta in Celtiberia Hispaniæ citerioris, in Regno Aragoniæ, vulgò *Guesca*; eius topographiam tradiderunt ex antiquis Ptolomeus *lib. 2. tabul. 2. Europa, cap. 6.* Plinius *lib. 3. hist. cap. 3.* Strabo *lib. 3. geographia.* Ex recentioribus Ludouicus Nonius *in sua Hispan. cap. 83.* Didacus de Ainsa *lib. 1. histor. Oscensis, cap. 1.* De hac in præsenti agitur, quæ iam à primis Ecclesiæ temporibus Cathedrâ Episcopali decoratur: eius Præsul Gabinius subscripsit Concilio Toletano 3.

2. b *S. Maria Cæsaraugust.*] Cæsaraugusta, siue Cæsarea Augusta, vt vult Zurita *in notis ad Antonini itinerarium, pag. 533.* Salduba appellata ab Ortelio *in theatro, verbo Cæsaraugusta*, Auripa dicta ab Archiepiscopo Toletano *lib. 1. historia, cap. 3.* Petro Antonino Beuter. *historia Hispan. tom. 1. lib. 2. cap. 7.* ciuitas est perantiqua Hispaniæ citerioris, & nobilissima, in Edetania, totius Regni Aragoniæ Metropolis, ab Augusto Cæsare in coloniam deducta. Nonius *in sua Hispania, cap. 28.* Olim Regum fuit splendida Curia: eam debitis extollunt laudibus Ludouicus Lopez *in historia Cæsaraugustana*, quem laudat Coronel *in notis ad Gongoram, tom 3. pag. 435.* P. Merillus *de antiquitate Cæsaraugust. lib. 1. cap. 1.* Tamayo de Salazar *in Martyrol. Hispania, die 2. Ianuarij, & die 29. & Martij die 24.* Non minùs celebre est apud omnes nationes templum Beatæ Mariæ adhuc viuenti ab Apostolo D. Iacobo dicatum, vulgò *de el Pilar de Saragossa*; quod construxit iussu Deiparæ Virginis super columna, seu pilari inter Angelorum cantus visibiliter apparentis, vt referunt & probant Martinus Delrio *disquisit. magic. lib. 2. quæst. 26. sect. 4. pag. 223.* Isella *in lib. Reg. Milit. S. Iacobi, cap. 3.* Vascus *in chron. anno 37. & 44.* Garibay *in compendio Histor. Hispan. lib. 7. cap. 3. & 4.* Viuar. *in notis ad Flauium Dextrum, anno 37. num. 3.* Michaël Martinez *in interpret. trium epigram. ipsius Ecclesia, pag. 79.* Alij quamplures, quos congerit Lezana *in iuris alleg. pro ipsa Ecclesia Sancta Maria, in princ. pag. 7.* Hæc Ecclesia canonicorum regularium fuit iam à temporibus Innocentij II. vt latè probant Lezana *vbi suprà*, Pennotus *lib. 2. histor. canonic. regul. cap. 31. num. 3.* & mansit regularis vsque ad annum 1604. quo anno facta est sæcularis.

3. c *Suspectam habens.*] De adulterio videlicet, & sic zelotypiæ furore accensus, vt interpretatur D. Antonius Feloaga *in præsenti, vestig. 1.* qui plura eruditè de zelotypia cumulauit. Videndi etiam sunt P. Serlogus *in Cantica, tomo 3. pag. 544.* Philippus Camerarius *tom. 1. horar. successiu. cent. 1. cap. 53. & cent. 2. cap. 34.* Beyerlinch *in theatro vitæ humana, verbo Zelotypia.*

d *Milites.*] Idest beneficiarios eius, & vassallos.

4. e *De Colobres.*] Legendum est *de Tulebras*; anno enim 1157. in oppido de Tulebras constructum fuit monasterium Ordinis Cisterciensis, quod postea dictum fuit Diuæ Mariæ de Charitate, vt constat ex quodam priuilegio illi concesso à Sanctio Nauarræ Rege era 1195. in illis verbis: *Ego Sanctius per Dei gratiam Pampilonensium Rex, facio hanc chartam donationis, ac textum scriptura in perpetuum valiturum, Deo, & monasterio S. Maria Charitatis, quod antea vocabatur Tulebras, & vobis Dominabus sanctimonialibus ibi nuper seruientibus Deo, tam præsentibus, quàm futuris, de toto illo Regalissimo de Tulebras, vt habeatis illum, & possideatis vos, & omnes successores vestra, tam præsentes, quam futura deinceps iure hereditario in perpetuum, & faciatis inde quidquid volueritis, ac quietè, &c.*

f *Cæsaraugustan.*] Non exprimit Alexan- 5.
der III. an Ecclesiæ D. Mariæ Pilaris, vel Ecclesiæ sancti Saluatoris? Pro cathedralitate vtriusque Ecclesiæ doctè certatum & perpugnatum inuenitur: pro Ecclesia D. Mariæ plura adduxit post alios Lezana in duplici allegatione: pro cathedralitate Ecclesiæ sancti Saluatoris Frances Vrrutigoyti *in tractatu de vnica cathedralitate Cæsaraugustana.* Illud certum est, temporibus nostri Alexandri Ecclesiam Cæsaraugustanam tantùm Episcopalem fuisse, postea verò Ioannes XXII. metropolitico iure decorauit, eique subiecit Oscensem, Tirassonensem, Pampilonensem, Calaguritanam, & Segobiensem Ecclesias, vt vltra scriptores suprà iam datos referunt Pennotus *lib. 7. canonic. regul. cap. 31. num. 3.* Bosquetus *ad Innocentium lib. 1. epist. 77.*

g *Triascon.*] Legendum est *Tirasson.* siue 6.
Turiasson. Turiasso enim antiqua Hispaniæ ciuitas Episcopalis est, olim in Tarraconensi citeriori, hodie in confinio Castellæ & Aragoniæ sita; vulgò dicitur Tarazona: de ea nonnulla adduxerunt Rodericus *lib. 1. histor. cap. 5.* Tamayo *in Martyrol. Hispania, die 28. Aprilis.* Bosquetus *in notis ad Innocentium III. lib. 2. epist. 2. regestr. 14.*

h *Benedicerent.*] His enim temporibus Episcopi Sanctimonialibus velum imponebant, ac ipsas Deo dicatas consecrabant, vt probaui *in cap. 1. de temporibus ordin.*

i *Quia iuuenis erat.*] Et sic adhuc iuuenilibus ardoribus subiecta, quorum improbos effectus referunt D. Antonius de Feloaga *in præsenti, fol. 55.* Sauarus *in notis ad Sidonium lib. 1. epist. 2. & lib. 2. epist. 4. & lib. 7. epist. 2.* Ludouicus Cresolius *lib. 2. mystag. cap. 3. sect. 4.*

l *Proposuit.*] Idest protestauit, vnde nulla 7.
professio postea emissa vires obtinebat; nam protestatio inducit vt actus, in quo adhibetur, nihil vltra intentionem operetur, *l. pro herede 20. §. 1. ff. de adquirenda heredit. l. & si quis 14. §. sed interdum, in fin. de relig. & sumpt. funer. l. Nesennius 34. ff. de negot. gestis, l. alimenta 11. l. quod in 13. l. si paterno 15. Cod. eodem, l. si debitor 4. §. 1. ff. quibus modis pignus soluitur, iuncta l. sicut 8. §. non videtur, ff. eodem.* Et licèt protestatio in præsenti casu facta non fuisset ipsi marito, aut militibus, qui eam ducebant; tamen cùm ob metum, & maiorem vim protestatio fieret, sufficiebat, vt coram honestis personis mulier protestaretur, vt *in cap. fin. de appell. l. cùm verò 26. §. 1. ff. de fideicommiss. libert.* Docent Franciscus de Ponte *consil. 131. n. 138.* Itanzo *de protestatione cap. 47. num. 16.* Corrasius *in censuria Tholosana, cap. 31.*

m *Calagurit.*] Ecclesia Cathedralis est in Cantabria, cuius originem, & Præsulum seriem refert Ægidius Gonzalez *in theatro ipsius Ecclesia.*

n *Tarraconensis.*] Tarraco vetustissima Hispa- 8.
niæ citerioris ciuitas est, vulgò dicta *Tarragona*, olim clarissima Romanorum colonia, vt pluribus inscriptionibus, & numismatibus probat magnus Antonius Augustinus *dialogo 7.* eius Archiepiscopus iam à temporibus Caroli magni octo diœcesibus præest, vt refert Bosquetus ad Innoc. III. *lib. 1. epist. 77.* plura de hac pernobili vrbe tradunt Gerundensis *lib. 1. Paralip. tit. de Tarracona*, Ludouicus Puente *in historia Tarracon.* Pujada *in hist. Catal.*

lib. 1.

*cap.*22. Tamayo à Salazar *in martyrol. Hiſp. die* 2. *Ianuary*, & nos *in cap.*24. *de iureiur.*

o *Veſtram.*] Licèt enim temporibus Alexandri III. clauſura monialibus indicta eſſet, & pluribus antea retrò ſæculis, vt probat latè Gibalinus *de clauſ. diſquiſit.* 1. *cap.*1. tamen iuſtis ex cauſis permittebatur egreſſus, vſque-dum Bonifacius III. *in c. periculoſo, de ſtatu regul. lib.*6. omnem egreſſum prohibuit: quam prohibitionem poſtea confirmarunt PP. Concilij Trident. *ſeſſ.*25. *de regul. cap.*15. Vnde vt veritas cognoſceretur, potuerunt iudices delegati in præſenti ſpecie Priorissæ, & monialibus iubere, vt comparerent in iudicio.

COMMENTARIVM.

10. CONCLVSIO DEDVCITVR EX PROBATA. EX præſenti deciſione omnes repetentes ſequentem deducunt aſſertionem: *Si quis metu mortis monaſterium ingrediatur, poteſt illud deſerere, niſi poſtea profeſſionem, vel expreſſè, vel tacitè ratam habuerit*: Probant eam textus *in cap. puella, cap. ſicut* 9. 20. *quæſt.*1. *cap. præſens* 20. *quæſt.*3. *cap. ſi qui* 14. *quæſt.*5. *cap. non eſt* 15. *quæſt.* 1. *cap. vltimo* 23. *quæſt.*5. *cap. iam verò* 23. *quæſt.*6. *cap.*1. *cap. ſicut, cap. cùm virum, de regul. cap. dudum, de conuerſione coniug. cap. finali, qui clerici vel vouentes, cap. penult. de ſtatu regul. lib.*6. Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum, cap.*87. quem refert Antonius Auguſt. *in epit. iuris lib.*9. *tit.*4. Illuſtrant vltra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Feloaga *in repetitione ad hunc textum*, Cabreros *de metu lib.* 2. *cap.* 21. *num.*32. & *cap.*10. *num.* 25. Franciſcus Hallierius *de ſacris electionibus ſect.* 5. §. 10. Leo Piuellus *in cap.*2. *de regul.* §.6. *num.* 206. Vazquez 3. *part. in tertiam, diſput.*240. *cap.*3. *num.*34. Balboa *in cap. ſi verò* 8. *num.*2. *de iureiur.* Bajo-Arroyo *in eod. textu, num.* 11. Tamburinus *de iure Abbatum, tomo* 1. *diſp.* 2. *quæſt.* 3. Cironius *in cap.* 1. *de conuerſione coniug. in* 5. *compil.* Seſſe *tomo* 1. *deciſ.* 60. plures congerens Luna & Arellano *lib.*1. *antin. cap.*3.

11. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO. Sed in hanc aſſertionem omiſſis traditis ab Arellano vbi ſuprà, pro ratione dubitandi ita inſurgo. Sicut in ingreſſu religionis profitetur certa regula deinceps obſeruanda, ita in ſuſceptione baptiſmi amplectitur vera fides catholica veraciter defendenda, & ſequenda: ſed qui per vim, & metum ſuſcepit baptiſmum, & profeſſus fuit fidem catholicam, tenetur in ea permanere, *cap. maiores*, §. *item quæritur, de baptiſmo*: igitur & qui profeſſus fuit regulam monachalem, tenetur in ea perſiſtere. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam valet argumentum de iuramento ad votum, *cap. magna, de voto*: probat Caſtro Palao *de obligatione iuramenti, diſput.*2. *part.*4. *num.*2. ſed iuramentum metu extortum obligat, & obſeruandum eſt quoties non datur diſpendium ſalutis æternæ, *cap. ſi verò, de iureiurando*: igitur & votum emiſſum in ingreſſu religionis debet obſeruari, dum ſine diſpendio ſalutis æternæ ſeruari poteſt. Secundò augetur prædicta difficultas ex eo, quia licèt metus, qui incutitur causâ extorquendi conſenſum in ingreſſo religionis, reddat nullum ingreſſum ipſum; tamen metus, qui incutitur à cauſa libera, non causâ extorquendi talem conſenſum, non reddit actum nullum, quia licèt ab extinſeco incutiatur, cùm non gratiâ extorquendi talem conſenſum incutiatur, votum, ſeu ingreſſus religionis vires habet. Ratio etiam eſt, quia tunc non compellitur quis ad vouendum ab alio, ſed à ſe ipſo, cùm nullus exigat tale votum, ſed voluntariè illud emittat; ideo matrimonium celebratum à virginis defloratore, ob periculum mortis, quia pater illum interficere volebat, validum eſt. Sanchez *de matrimonio diſp.*12. *num.* 14. Henriquez *eod. tract. lib.*11. *cap.*9. *num.*2. & ideo *in l. mulier* 22. *ff. de eo quod metus causâ*, licèt metus ſeruitutis aliàs iuſtus ſit, *l.* 3. §. *vim, ff. hoc tit.* non tamen infirmat promiſſionem à liberta patrono factam, à quo metuebat reuocari in ſeruitutem; quia ipſa ſibimet intulit metum, vt docent Faber *in ration. ad ipſum textum*, Cuiacius *lib.* 11. *qq. Pauli, ibi*: igitur in præſenti ſpecie cùm metus mortis illatus non fuiſſet mulieri vt religionem ingrederetur, ſed ipſa ſibi hunc metum intuliſſet, profeſſio ab ea emiſſa valida fuit.

Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ non obſtante, vera eſt præſens deciſio, pro cuius expoſitione, & plena cognitione huius tituli, nec-non edicti Prætoris de eo, quod metus causâ geſtum eſt, ſcire oportet, metum iuxta Vlpianum *in l.*1. *ff. de eo quod metus causâ*, eſſe inſtantis periculi, vel futuri causâ mentis trepidationem. Faciunt Ariſtot. *lib.*3. *Ethic. cap.* 6. Cicero 4. *Tuſcul.* qui aſſerunt, metum eſſe futuri, vel pendentis mali expectationem. Explicant Lælius Biſciola *lib.* 11. *horarum ſucceſſiu. cap.*21. Iulius Scaliger *exercit.* 132. Arellanus *de rationis imperio, cap.* 10. *num.* 2. Bocerus *tom.*1. *claſſ.*4. *diſp.*6. Theophilus Raynaud. *tom.* 2. *tract. de volunt. & involunt. ſect.*2. *cap.* 1. *art.* 2. *per totum*, Donellus *lib.* 15. *comment. cap.* 38. Barboſa *voto* 1. & 77. Hermoſilla *in l.* 56. *tit.* 5. *partit.* 5. Dicitur in definitione *inſtantis periculi*; quia remota pericula non turbant mentem; debet enim metus inſtare, etſi præſens, actualiſque non ſit, vt docuerunt Duarenus *ad tit. de eo quod metus, cap.*1. Oſuald. *ad Donel. dict. cap.*38. *littera D.* Nec contrarium probat Vlpianus *in l. metum* 9. *ff. de eo quod metus*, dum docet metum debere eſſe præſentem, nec ſufficere ſuſpicionem illum inferendi; nam aliud eſt, metum præſentem eſſe debere, aliud verò cauſam ipſius adeſſe. Si enim metus præſens ſit, licèt eius cauſa non adſit pro tunc, ſed futura ſperetur, metus datur, & conſideratur, *l. nec timorem* 7. §. *proinde, ff. de eo quod metus, l.* 7. §. 1. *ff. quod falſo tut.* probat Auendaño *dict. lib.*1. *cap.*2. Dicitur etiam, metum eſſe mentis trepidationem, quia metus naſcitur ex magna, vehementique imaginatione periculi futuri. Vnde rectè aiebat Oſualdus *dict. cap.* 38. *ad Donel. littera C.* quod ſi futuri mali apprehenſio vehementer animum conturbat, metus datur; ſi mali imminentis, timor; ſi permanentis, formido; ſi valdè concutiat, terror; ſi mentem loco moueat, pauor; ſi vlteriùs proceſſerit, exanimatio eſt. Magnum autem diſcrimen vertitur inter vim, & metum. Vis enim eſt, teſtante Vlpiano *in dict. l.*1. maioris rei impetus, qui repelli non poteſt. Cùm enim per vim quid extorquetur, principium actionis aliunde, & extrinſecus venit; nec vlla voluntas patientis adeſt: at dum futuri periculi metu quid datur, aut promittitur, in patiente exiſtit actionis origo. In vi quis ſe habet purè paſſiuè, & omnis eius conſenſus excluditur; in metu verò voluntas datur, licèt coacta, *l. mulier* 21. §. 1. *ff. de eo, quod metus.* Paulus *lib.*1. *ſentent. tit.*7. explicat Ant. Faber *in Papin. tit.* 3. *principiô* 2. *illatione* 11. Deinde nam vis præſentia; metus futura reſpicit, licèt inſtantia. In hoc titulo agitur de vi compulſiua, quæ parum diſtat à metu, niſi quia vis refertur ad eum, qui cogit; metus ad eum, qui patitur, vt notauit 12. METVS DIVISIO.

notauit Bachouius *in notis ad Vuesemb. in parat. ad tit. de eo quod metus, num. 2.*

13. METVS DIVISIO Metus ita vulgò diuiditur, vt alius sit metus grauis, seu cadens in constantem virum; alter verò leuis, seu cadens in virum non constantem, *cap. finali, de appellat. cap. cùm dilectus, hoc tit. cap. consultationi, cap. veniens 2. de spons. l. 3. §. per vim, cum sequentib. l. metum 9. l. si per vim, ff. de eo, quod metus, l. si interpositas, Cod. de transact. l. si voluntate, Cod. de rescind. vendit. l. si quidem, Cod. de contrahend. stipul.* Metum cadentem in virum constantem appellauit Vlpianus *in l. metum 5. ff. de eo quod metus*, metum maioris malitatis; & Labeo cadentem in constantissimum virum dixit *in l. sequenti*, idest in constantiorem. Ponitur enim superlatiuum pro comparatiuo; & metus grauis tunc adest, cùm notabile damnum ingruens verosimillimè pendet à viro potente, & solito minas excedere, estque reuerà tale malum, vt non sit facile excutiendum, vel depellendum. Huiusmodi ergo metus in se grauis est, & talis, vt hominem constantem concutiat. Igitur metum cadere in constantem virum, est metum illum hominem ita mouere, ac percellere, vt eum, tametsi alioquin constantem, & fortem, concutiat, & de proposito dimoueat. Sed videamus quibus in casibus metus cadens in constantem virum incutiatur, & per consequens apparebit, quando metus tantùm leuis detur. Et metus grauis nascitur ex morte *l. nec timorem 7. §. proinde, ff. de eo quod metus, cap. cùm dilectus, hoc tit. dict. l. interpositas, l. 3. Cod. ex quibus causis maiores, l. voluntate, Cod. de rescindenda*; quem magistralem timorem vocat Fulgentius relatus à Cuiacio *in l. si quidam 9. Cod. de contrahenda stip.* abscissionis membri, verberum, seu cruciatus corporis, *dict. l. si quidam 9. l. 7. tit. 33. Part. 7.* Petrus Faber *lib. 3. semestr. cap. 8.* seruitutis, *leg. ego 4. l. isti, §. 1. ff. de eo quod metus causâ*: seruitus enim morti comparatur, *l. seruitutem 209. ff. de R. I. l. intercidit 59. ff. de condit. & demonstr.* Hunc autem casum seruitutis ita explicat Paulus *in dict. l. isti 8.* vt si ille, qui habebat instrumentum meæ libertatis, minetur se illud consumpturum. Metus iustus incutitur etiam ab alio; non autem edicto Prætoris locus est, si cùm scirem patronum posse me vt ingratum reuocare in seruitutem, centum illi promisero, ne reuocet; quia à meipso metus incutitur, *l. si mulier, ff. hoc tit.* Similiter grauis metus est vinculorum, seu carceris, *dict. l. isti 8. §. proinde, l. qui in carcerem, l. non est, §. 1. ff. hoc tit.* carcer enim quasi species seruitutis est, *l. 2. ff. de libero homine.* Non autem hoc intelligendum est simpliciter de homine in carcerem detruso; nam contractus ab incarceratis celebrati vires habent, vt docent Farinacius *de carceribus q. 35.* Gutierrez *lib. 1. de iuramento, cap. 57.* alij congesti ab Olea *de cessione iurium tit. 8. quæst. 1. num. 7.* Cabrera *lib. 2. de metu, cap. 46.* debet enim textus *in dict. l. qui carcerem*, accipi vel de carcere priuato, vel de eo; qui in carcerem detrusus est, à quo aliquid iniustè extorquetur. Tunc enim metus carceris iniustus est, vt docent Faber *in dict. l. qui carcerem*, Donellus *dict. cap. 38.* Duarenus *ad tit. de eo, quod metus*: & similem promissionem lex Iulia rescindit, *l. 5. ff. ad legem Iuliam de vi*, sicut eam, quam fecit, qui in domo inclusus fuit, vt ab eo aliquid extorqueretur, *dict. l. 5.* Paulus *lib. 1. sentent. tit. 7. §. penult. & vlt.* Etiam metus grauis est stupri. Si enim quis aliquid promisit, ne stuprum pateretur, ob metum grauem promisit, *l. isti 8. §. quod si dederit, ff. de eo quod metus*, Petrus Faber *lib. 3. semestr. cap. 8.* etenim hic metus in viris & fœminis maior est quàm mortis, ob fœditatem, & turpitudinem. Etiam inter casus metus grauis ille enumeratur, cùm quis videlicet promisit, seu aliquid alienauit, ne in adulterio, aut furto deprehensus occideretur, seu proderetur, *ex hoc cap. 1. l. 7. §. proinde, ff. de eo quod metus*; sufficit enim vt quis metuens ne compellatur, alienet, *l. nouissime 7. § 1. ff. quod falso tutore.* Nec tunc obstat textus *in l. 4. ff. de condictione ob turpem*, vbi deciditur, propositâ specie non competere repetitionem pecuniæ datæ: nam respondetur, textum illum procedere in condictione ob turpem causam, quæ non competit quoties datur turpitudo ex vtraque parte, *l. vbi damis, ff. eod. tit.* at verò datur actio de eo, quod metus causâ, quia iustus metus intercessit. Accedit, quia hoc remedium est prætorium, quod æquitate potissimùm nititur; at verò condictio est ciuilis introductio: docent Cuiacius *in dict. l. 8. ff. de eo, quod metus.* Pacius *centur. 2. quæst. 69.* Basilius *lib. 4. de matrimonio, cap. 12. num. 7. & 10.* sed si pecuniam dedit, postquam accusatus est, non autem probatum delictum, locus est edicto de calumniatoribus: & si detur aliquid, ne accusetur, non competit hoc remedium, *l. accusationi, Cod. hoc tit.* & si detur, ne denuntietur, ex lege Cornelia de falsis agendum est, *l. 2. ff. de concussionibus.* Quinque igitur conditiones desiderantur, vt metus grauis dicatur, & cadens in constantem virum. Primus est, vt metus incutiatur ex graui causa sibi, aut filiis suis, *l. isti 8. §. vltimo, ff. de eo quod metus.* Secunda vt metuens non vanè, & leuiter credat malum sibi imminere, sed rationabiliter æstimet illud euenturum, *dict. l. 7. §. proinde 3.* Tertia metum incutiens possit minas executioni mandare, veluti si metum incutiens sit senex, debilis, vel mulier, & metum passus iuuenis; aliàs enim, si qui minas apponit, exequi non potest, sibi ipsi metum infert. Donel. *dict. cap. 38.* Quarta, quod incutiens metum solitus sit minas exequi, aliàs enim si metus imponatur ab eo, qui facilè eas incutit, sed exequi negligit, non est grauis metus, cùm ex personis hominum eorum dicta sint pensanda, *l. vnica, C. si quis Imperatori, l. nec tunc, Cod. hoc tit. l. famosi, ff. ad legem Iul. Maiest.* Quinta, quod metum patiens non possit facilè malis, quæ timentur, occurrere; si autem possit ea proclamando effugere, non est iustus metus, *l. non est verisimile, ff. de eo quod metus*; quam eruditè illustrat perdoctus Ramiresius *in tessera legum*: & quia omnes casus, in quibus grauis metus adest, in particulari comprehendi non possunt, iudicis arbitrio relinquitur disquirere, quinam grauem metum inferant, qui leuem, pensatis omnibus circunstantiis, quibus, & à quibus metus incutitur, *l. 3. ff. ex quibus causis maiores.* Barbosa *dict. voto 71.*

Vani ergo timoris ratio non habetur, *l. metum 6. ff. de eo, quod metus, l. si quis 13. ff. de re iudicata, l. vani 184. ff. de R. I.* licèt si damnum ex eo sequatur, competat aliud remedium, *l. vlt. ff. de extraordin. criminibus*; quam doctè exponunt Ramirez *in pentecont. cap. 1. & lib. 1. ad Martialem, epigram. 47.* Osuald. *ad Donel. lib. 15. comment. cap. 44. littera C.* Vani metus exempla extant *in l. illud 25. ff. de constit. pecun. l. ad inuidiam, l. cùm te 8. l. accusationis, Cod. hoc tit.* Difficile autem exemplum est, quod proponitur *in l. timorem 7. ff. de eo quod metus*, vbi docetur, timorem infamiæ hoc 14. DE METV VANI

edicto

edicto non contineri; cùm certum sit, infamiam morti æquiparari, l. insitas 17. ff. de manumiss. vindict. & inter graues causas enumeratur in l. isti 8. §. penult. ff. de eo, quod metus. Sed omissis variis interpretationibus discrimen constituendum est inter infamiam ortam ex falsa criminatione, & inter veram infamiam, quæ nascitur ex delicto verè perpetrato. Metus falsæ infamiæ vanus est, & contemnendus, dict. l. nec timorem 7. Metus verò criminis admittendi, ex quo infamia vera proueniat, iustus & grauis est, de quo agitur in dict. §. penult. vt docuerunt Iulius Pacius centur. 2. quæst. 68. Pichardus in dict. §. 27. quæst. 20. de action. Difficilis etiam est casus relatus in l. metum, §. denique, ff. de eo, quod metus; vbi docetur, quod si quis audiat homines armatos ad se venire, & à fundo recesserit, non esse locum edicto de eo, quod metus causâ, nec interdicto vnde vi; sed si posteaquam homines armati ingressi sunt fundum, edicto locum esse; & interdictum vnde vi, etiam eo casu dari asseritur in l. 1. §. idem Labeo 29. ff. de vi & vi arm. Adstipulatur huic sententiæ Cicero pro Cæcinna, in his verbis: Fuisset in eo loco, & ex eo metu perterritus fugisset, & cùm armatos vidisset, diceres ne esse interdictum, decretumve? opinor. Cui sententiæ obstat textus in l. non solum 33. §. si dominus, ff. de vsucap. vbi asseritur, sufficere, vt dominus vi deiectus dicatur à possessione, quod existimans homines armatos ad se venire, aufugerit. Pro conciliatione huius antinomiæ Cuiacius lib. 44. Digestorum Iuliani in dict. l. non solùm, §. si dominus, & lib. 11. quæst. Pauli in dict. l. metum 9. existimat in dict. §. si dominus, loco verbi existimauerit, legendum esse, si timuerit, vt sensus sit, homines armatos iam vidisse, & timuisse, & tunc videri eos occupasse possessionem. & sic iustum metum adfuisse. Sequuntur Cuiacium Faber in dict. l. 9. Pacius centur. 2. quæst. 70. Artellano dict. cap. 10. num. 6. sed eum refellit Pichardus in dict. §. 27. num. 23. Aliter glossa in eo textu, vers. Videret, hæc iura conciliare intendit; existimat enim in dict. § dominus, sufficere fugam illam ad hoc vt fugiens amitteret possessionem quoad vsucapionem, cùm animo, & corpore è fundo exiisset; non autem eam fugam sufficere, vt sit locus edicto de eo, quod metus causâ, & interdicto de vi & vi armata. Glossam sequuntur Osuald. lib. 15. ad Donel. cap. 39. littera V. Pichardus vbi proximè. Sed hæc solutio expressè refellitur ex eo, nam in dict. § si dominus, non agebatur de vsucapiente, sed de vero domino, qui vi deiectus fuit: quare pro vera eius textus interpretatione dicendum est, eum, qui visis armatis hominibus ad se venientibus, à fundo fugit, desinere possidere, l. 3. §. si quis nunciet 8. l. iam possidere 6. §. vlt. cum l. sequenti, l. qui meo nomine 18. § penult. sic intelligendo legem si id quod 25. §. vlt. l. quamuis 40. ff. de adquirenda possess. & hæc possessionis amissio sufficit, vt locus sit interdicto vnde vi, l. 4. §. si tu me vi, ff. de vsucapionibus. Donellus lib. 1. comment. cap. 27. Duarenus & Giphan. in dict. l. clam 6. § vlt. licèt si armati in alium locum proficiscerentur, nec ad inuadendam possessionem venirent, & nihilominus dominus aufugisset, tunc vi deiectus non creditur, l. 1. §. idem, l. 3. §. si quis, ff. de vi & vi armata. Nec tone obstat textus in dict. §. denique, qui in primo casu loquitur, cùm non vidit, sed tantùm ex rumore, quod ad eum veniebant, aufugit: quo casu edicto locus non est; sed si vidit fundum ingredientes, locus est edicto, & interdicto de vi, & vi, vt in secunda parte ipsius textus docetur.

Deinceps sciendum est, metu etiam graui gesta ipso iure valere, & subsistere, l. si mulier, §. si metu, hoc tit. l. si metu 85. ff. de adquirenda hæredit. l. 3. 5. 7. & finali, Cod. hoc tit. l. interpositas, Cod. de transactionibus, principio instit. de exceptionibus, l. dolo 5. Cod. de inutilibus stipul. l. 4. tit. 6. l. 56. tit. 5. partit. 5. l. 7. tit. 37. part. 7. facit Seneca lib. 5. contron. in illis verbis: Vim adhibenti lex non irascitur, sed passo succurrit, & iniquum illi videtur id ratum esse, quod aliquis, non quia voluit, pactus est, sed quia coactus est. Refert Grotius in floribus ad tit. ff. de eo quod metus: docent Cabreros lib. 2. de metu, cap. 14. num. 10. Gutierrez de iuram. cap. 57. num. 21. Flaminius de resign. lib. 15. quæst. 2. num 9. A Gomez lib. 3. var. cap. 4. Petrus Barbosa in rub. solut. matrim. 4. part. num. 58. Hermosilla in l. 56. tit. 5. partit. 5. glossa 1. Ratio est, quia qui metu cogitur, consentit; & voluntas coacta, voluntas est; & metus non facit involuntarium simpliciter, sed mixtum, siue secundùm quid, l. si mulier 21. §. penult. ff. de eo quod metus, l. qui ita, in principio, ff. ad Trebell. l. si priuatus, ff. qui & a quibus, dict. l. si metu 85. Paulus lib. 1. sentent. tit. 7. Cùm enim voluntas cogi non possit, vt post D. Thomam probat Becanus de libero arbitrio in 1. 2. tract. 1. cap. 2. etsi metu quis coactus velit, velle dicitur, non absolutè, sed secundùm quid; nec est voluntas absoluta, sed qualificata, vt exponit Aristot. lib. 3. Ethic. cap. 1. Proposita enim difficultate, an actio ex metu, & quidem graui, sit voluntaria, an non? concludit, esse potiùs voluntariam. Eum sequitur D. Thomas 2. 2. quæst. 6. art. 8. eleganter probant Epictetus apud Arrianum in lib. 1. cap. 17. Simplicius in cap. 1. enchir. Principium enim agendi in ipso, cui metus incutitur, voluntarium est, siquidem vult potiùs facere, siue rem alienare, quàm mori; & in hoc sensu voluntas coacta voluntas est, quod rectiùs explicant Theologi, quàm Iurisperiti. Vnde iure ciuili quasi consensu initi contractus metu gesti valebant, nec de eis antiquis legibus aliquid cautum fuerat vsque dum Prætoris edicto succursum fuit. Nec verò tantùm intendo actū ex metu perfectum esse voluntarium, sed etiam intendo esse simpliciter voluntarium, nec esse involuntarium, nisi secundùm quid, ita vt quamuis voluntarium, & involuntarium misceantur in huiusmodi opere, prædominetur tamen voluntarium, vt rectè contra Decium id negantem affirmat Sanchez lib. 4. de matrim. disput. 1. num. 5. Estque aperta sententia Aristot. lib. 3. Ethic. cap. 1. Diui Thomæ 1. 2. quæst. 6. art. 6. Annuitque Durandus in 4. dist. 29 quæst. 2. num. 10. Almsiuus tract. 1. moral. cap. 3. idemque ferunt verba illa Diui Augustini de spiritu, cap. 31. Si subtiliùs aduertamus, etiam quod quisque inuitus facere cogitur, si facit, voluntariè facit: sed quia malit aliud, ideo inuitus, hoc est nolens, facere dicitur.

15. Metu gesta valent.

Contrarium tamen, imò metu graui gesta ipso iure nulla esse, & ab initio inualida, tenuerunt Bartolus in l. metu 9. §. volenti, num. 2. hoc tit. Fortunius Garcia de vltimo fine, illation. 21. num. 387. Valenzuela consil 74. num. 43. Petrus Gregorius lib. 21. syntag. cap. 2. num. 3. pro quibus faciunt sequentia iuris principia. Primum; nam matrimonium metu cadente in constantem virum celebratum nullum est, cap. de muliere 6. cap. cùm locum 24. cap. veniens 15. cap. adit 21. cap. consultationi

16. Impugnatur tradita doctrina.

tioni 28. *cap. gemma* 29. *de sponsalibus.* Similiter votum metu graui emissum nullum est, vt in hoc textu deciditur. Electio metu facta nulla est, *cap. vbi periculum*, §. *caterùm*, *de electione*, *in Sexto.* Etiam renunciatio metu facta est nulla, *cap. Abbas*, *hoc tit. Clement.* 2. § *sanè*, *de pœnis.* Item absolutio excommunicati metu præstita, *cap. vnico*, *hoc tit. in* 6. Promissio dotis metu facta est nulla, *l. si mulier*, § *si dos*, *ff. de eo quod metus.* Secundò facit pro hac sententia textus *in l. metum*, § *licèt*, *ff. de eo quod metus causâ*, vbi res metu alienata, in dominio eius, qui alienauit, permanet: igitur quia traditio nulla fuit. Tertiò facit Textus *in l. qui in aliena*, §. *Celsus*, *ff. de adquirend. hæredit.* vbi probatur, aditionem hæreditatis metu factam nullum effectum obtinere. Quartò probatur *ex l.* 1. *Cod. de resc ind. vendit.* vbi venditio metu facta pro infecta habetur, quod & firmat constitutio Federici *de pace Constantia*, *in vsib. feud.* §. *vassalli*, *l.* 3. *tit.* 5. *part.* 5. Faciunt & rationes illæ. Prima, nam substantia contractus in consensu consistit, præcipuè emptio, & venditio, locatio, societas, & mandatum, *l. obligationum*, *ff. de O. & A.* sed nihil tam contrarium est consensui, quàm metus, *l. nihil* 116. *ff. de R. I.* igitur contractus metu celebrati ipso iure nulli sunt. Secunda, quia dolus dans causam contractui bonæ fidei, ipso iure eum nullum reddit, *l. & eleganter* 7. §. 1. *ff. de dolo*: sed in metu dolus inest, *l. item* 14. §. *cum quis*, *ff. de eo quod metus*, *l.* 2. § *doli*, *ff. de vi bon. rapt.* igitur contractus metu celebrati ipso iure nulli sunt.

17. **Traditur vera distinctio.** Sed vt his, & aliis difficultatibus satisfaciamus, discrimen constituendum est inter actus illos, qui ex libera voluntate fieri debent; & inter eos, qui ex libertate simpliciter, seu consensu. Primi metu gesti, ipso iure nulli sunt, quia interuenit defectus pugnans cum ratione actus, qui exercetur. Secundi valent, donec irritentur. Ita post alios Mogollonus *de metu*, *cap.* 9. *num.* 1. & 2. Gregorius Lopez *in l. finali*, *tit.* 11. *part.* 3. *littera G.* Basilius *lib.* 4. *de matrim. cap.* 6. Vnde cùm matrimonium desideret voluntatem liberam voluntariam, *dict. cap. cum locum*, vbi illa verba, *cum locum non habeat consensus*, *vbi metus*, *vel coactio intercedit*, non ita sunt accipienda, quasi in matrimonio consensus vtcumque desideretur; requiritur enim consensus liber, seu voluntas libera, ob specialem rationem, quam tradit D. Thomas *in additionibus ad* 3. *partem*, *quæst.* 47. *art.* 3. Sensus ergo prædictorum verborum est, locum sibi non vindicare consensum metu extortum in contractu matrimonij, quia etsi coactus voluit, non tamen liberè, cùm voluntas libera desideretur: latè docet Basilius *cap.* 14. *per totum.* Idem contingit in voto, seu ingressu religionis, vbi spontanea voluntas desideratur, *cap. sicut* 1. *de regul.* ibi: *Spontanea voluntate professionem fecit monachalem*: & *cap* 1. *de statu regul. lib.* 6. ibi: *Suam integritatem viduitate spontanea deuouerunt.* Pius quintus *in constit. relata ab Scortia in Selectis Pontif. constit. epit.* 91. *theorem* 227. licèt renuant quoad votum Theologi, Basilius *lib.* 7. *de matrim. cap.* 29. *num.* 5. Suarez & alij congesti à Castro Palao *parte* 3. *operis moral. de voto*, *quæst.* 1. *puncto* 5. quorum fundamentis satisfacit Feloaga *in præsenti*, *fol.* 69. Idem procedit in electione canonica, & renunciatione beneficij, in quibus libertas plena desideratur, *cap. cum terra*, *de elect. cap. Abbas*, *hoc tit.* Similiter absolutio metu data, nulla est, quia petit voluntatem liberam in absoluente, *cap. vnico*, *hoc tit. in* 6. In his enim actibus, & similibus non est necessaria irritatio, quia ipso iure nulli sunt.

Ad hoc etiam genus actuum, in quibus voluntas libera ex eorum natura desideratur, pertinet iurisdictionis prorogatio, *l.* 2. *ff. de iudiciis*; donatio & promissio lucratiua, quæ ex sua natura petunt spontaneam voluntatem, *l. manumissio*, *ff. de manumiss. l. rem legatam*, *ff. de adimendis*, *l. donationis* 3. *Cod. hoc tit.* probant Avellanus *dict. cap.* 10. *num.* 10. Cabreros *lib.* 2. *de metu*, *cap.* 3. *per totum*, Basilius *lib.* 4. *de matrim. cap.* 6. ideoque donatio metu facta ipso iure nulla est: nec contrarium probatur *in l. vlt. Cod. hoc tit.* dum donationes æquiparantur venditionibus, & transactionibus; nam textus ille non est accipiendus de donationibus ex liberalitate procedentibus, sed de aliis ex causa factis, quæ propriè donationes non sunt, vt docent Lugo *de iustitia tomo* 2. *de contractibus in genere*, *disput.* 22. *sect.* 7. *num.* 126. Feloaga *in præsenti*, *num.* 27. Ob eandem etiam rationem promissiones liberales nullæ sunt ipso iure, cùm in illis desideretur voluntas omnino libera, *l. si mulier* 22. §. *si dos*, *ff. hoc tit.* quem textum licet specialiter tantùm in casu dotis accipiant A. Faber *in eius ration.* Pichardus *in dict.* §. 27. *num.* 42. in omnibus tamen promissionibus liberalibus procedere, suadetur ex Cicerone *lib.* 1. *de officiis*, in illis verbis: *Illis promissis standum non est*, *quæ coactus quis metu*, *aut deceptus dolo promiserit.* Docent Sanchez *lib.* 4. *de matrim. disput.* 12. *num.* 13. P. Barbosa *in rubric. soluto matrim. part.* 4. *num.* 26. Cabreros *lib.* 1. *de metu*, *cap.* 11. Aliæ verò stipulationes ex causa onerosa interpositæ obligationem producunt, licèt postea irritetur, *l. si quis cum* 36. *ff. de V. O. l. penult. Cod. de inutil. stipul. l. si quidem* 9. *Cod. de contrah. stipul.* vbi Cuiacius. Stipulatio enim sapit naturam actus, cui adhæret. Vnde si accedat negatio, quod liberam & omnino spontaneam petat voluntatem, ipso iure nulla est; si verò accedat contractui, qui tantùm consensum requirit, valet, licèt postea irritetur. Ad mandatum etiam, & contractus innominatos, in quibus est locus pœnitentiæ, hanc doctrinam protraxit Sarmientus *de redditibus lib.* 1. *cap* 4. *num.* 9. quia cùm per pœnitentiam reuocentur, & qui per metum promittit, statim pœniteat; ideo contractus statim vitiatur. Videndus est Cabreros *de metu lib.* 2. *cap.* 27. Etiam pertinet ad hoc genus actuum libertatis datio; libertas enim metu data, ipso iure non subsistit, quia liberam, & spontaneam petit voluntatem, *l. idem* 9. *l. si priuatus* 17. *ff. qui & à quibus*, *l.* 3. *Cod. qui manumittere*; nisi ex causa onerosa detur, vt nummis acceptis pro ipsa manumissione, *l. si quis ab alio* 9. *ff. de manumiss.* vbi Cuiacius *lib.* 3. *qq. Papin.* & *lib.* 16. *obseru. cap.* 40. Avellanus *dict. lib.* 1. *cap.* 10. Cabreros *lib.* 1. *de metu*, *cap.* 34. *per totum.* Nec tunc obstat textus *in l. metum* 9. §. *idem Pomponius*, *ff. de eo*, *quod metus causâ*, vbi docetur restitutionem ex eo edicto locum habere in ædificij destructione, & libertate seruo præstita: igitur quia libertas metu data sustinetur, donec per Prætorem irritetur. Pro cuius difficultatis solutione A. Faber *in eod.* §. Pichardus *in dict.* §. 27. *num.* 17. Cabreros *dict. cap.* 34. *num.* 81. discrimen constituunt inter casum, in quo metus incutitur domino ab ipso seruo, & inter eum, in quo incutitur ab extranea persona. Primo casu affirmant, libertatem ipso iure nullam esse, secundo verò valere, sed ex edicto Prætoris reuocari. Et si scilicet eris, quomodo eo casu restitutio detur aduersùs libertatem, satisfacit

18. **Prosequuntur alii casus.**

satisfacit Arellanus *dict. cap.*10. affirmaos restitutionem in eo casu tantùm dari contra factum manumissionis, non verò contra libertatem. Quare Consultus signanter simul proposuit speciem depositionis ædificij, & casum manumissionis; quia sicut in ædificio tantùm competit edictum ad factum, seu propter factum; ita in manumissione competit restitutio ad ipsum factum: & licèt regulariter libertas semel competens reuocari non possit, *l. libertas* 33. *cum sequent. l. Imperator* 57. *ff. de manumiss. testam. l. seruum* 11. *ff. de manumiss. l. si ex causa* 9. *§. vlt. ff. de minor. l.* 1. *Cod. si aduersus libert. §. semel, Institut. quibus ex causis manum.* tamen aliquando competit restitutio ad ipsam manumissionem rescindendam, quasi de facto valuisset, *l. si quis* 15. *ff. quæ in fraudem credit. l. Papinian.* 8. *§. finali, cum l. sequent. ff. de inoffic. l. cum vero* 26. *§. hoc* 8. *ff. de fideicommiss. libert.* quas ita exponunt Petrus Faber *lib.* 2. *semestr. cap.* 22. Costa *lib.* 1. *select. cap.* 22. Sarmiento *lib.* 1. *select. cap.* 6. Cabreros *dict. cap.* 34. *num.* 48.

19. Dissolvuntur fundamenta contraria.

Nec etiam pro contraria sententia facit textus *in dict. l. metum, §. licèt*; nam verum non est, rem metu alienatam in dominio eius, qui tradidit, & alienauit, remanere; nam potiùs certum est, per traditionem, quamuis coactam, amissum fuisse dominium; etsi rescissâ ipsâ alienatione restituatur dominium amissum, & incipiat in pristini domini bonis esse. Vnde textus *in dict. § licèt*, procedit post rescissionem ipsius alienationis ex edicto de eo, quod metus causâ. Nec etiam obstat textus *in dict. l.* 9. *§. Celsus*, pro cuius solutione dicendum est, aditionem hæreditatis metu factam ipso iure valere, quia ad aditionem sufficit consensus, aut per verba, aut per factum elicitus, *l. si mulier* 21. *§.* 5. *ff. de eo quod metus, l. si metu* 85. *ff. de adquirend. hæredit. l.* 1. *§. quod ergo, ff. si quis omissâ causâ*: docent Petrus Gregor. *lib.* 46. *syntag. cap.* 4. *num* 15. Pichardus *de adquirend. hæredit. cap.* 18. *num.* 10. Farinacius 2. *part. fragment. verbo Metus, num* 45. Cuiacius *lib.* 30. *qq. Papin. in dict. l. si metus* 85. Gentilis *de bonis maternis, cap.* 21. *pag.* 118. Sed Prætor eum restituit per abstensionem, & perinde habet, ac si hæres non esset; quæ restitutio supponit aditionem valuisse, *l.* 2. *Cod. in quibus causis, l.* 2. *Cod. de prædiis minorum.* Nec contrarium probatur *in dict. §. Celsus*, dum in eo docetur eum, qui metu verberum (ita legit Cuiacius) adit hæreditatem, hæredem non esse: nam omissâ solutione Cabrer. *lib.* 2. *de metu, cap.* 20. *numer.* 58. qui existimat discrimen esse constituendum inter seruum, aut filium adeuntes hæreditatem, & inter extraneam personam, itavt filius, aut seruus metu adeuntes, hæredes non maneant, *dict. §. Celsus* extraneum verò hæredem fieri, *dict. l. si metu* 85. dicendum est, *in dict. §. Celsus*, adeuntem hæreditatem hæredem non fieri, quia vltrà metum adfuit fallacia; ipse enim qui adiuit, simulauit, & proposuit nullo modo velle adire hæreditatem: quare cùm nulla in ea specie voluntas concurreret, nec quidem coacta, nullo modo hæres mansit: ita illum textum accipiunt A Faber *in dict. l. si mulier, §.* 5. Cuiacius *in l. velle, ff. de R. I.* & *lib.* 18. *obseru. cap. vlt.* Itaozo *de protest. consid.* 47. *num.* 28. Duarenus *ad tit. de adquir. hæred. cap.* 6. Petrus Faber *in dict. l. velle*, Pacius *centur.* 2. *quæst.* 67. Osualdus *ad Donel. lib.* 2. *comment. cap.* 8. *littera D.* Pichardus *de adquirend. hæredit. cap.* 18. *num.* 11. & *in §.* 1. *Instit. de except.* Arellanus *dict. cap.* 10. *num.* 25. Nec etiam obstat textus *in dict. l.* 1. *Cod. de rescind. vendit.* cum aliis suprà adductis; nam verum est, venditionem metu celebratam effectum non habere, *l. si medicus* 3. *ff. de variis & extraordin. l. archiatri* 9. *Cod. de profess. lib.* 10. *l. si vel metu* 3. *l. si per vim* 4. *cum l. sequent. l. finali, Cod. hoc tit.* Probat Cabretos *lib.* 2. *de metu, cap.* 1. *ex numer.* 29. ipso tamen iure subsistit, quia de eius substantia est consensus, sed non liber, & spontaneus; licèt Cuiacius *in dict. l. si mulier, § si dos*, Donellus *lib.* 12. *comment. cap.* 7. existimauerint, contractus bonæ fidei metu celebratos ipso iure nullos esse; contractus verò stricti iuris valere, sed postea irritari: quorum sententiam refellunt Osualdus *in dict. cap.* 7. *Donelli, litt. E.* Robertus *lib.* 3. *animadu. cap.* 3. Nec contrarium probat dicta lex 1. quia verbum illud, *irrita*, accipitur pro irritanda; vt irritanda accipitur pro irrita *in l.* 5. *Cod. eod. tit.* & passim in iure hæc verba *irritum, & irritandum*, promiscuè vsurpantur. Nec rationes suprà perpensæ obstant. Non prima, desideratur enim consensus in contractibus, præcipuè consensu constantibus: sed vt suprà probaui, in voluntate coacta datur consensus qualificatus; inde licèt metus adsit, non deest substantia contractus: quare ipso iure valent, licèt postea irritentur. Nec secunda ratio aduersatur, quâ moti Cuiacius, & Donellus *vbi suprà*, Cironius *ad hunc titulum*, latè Pichardus *in dict. §.* 28. *quæst.* 9. affirmant, metum dantem causam contractui bonæ fidei illum nullum reddere ipso iure, vt contingit in dolo. Nam respondendum est, dolum apertum dantem causam contractui bonæ fidei, illum nullum reddere, non verò dolum velatum, qui est in metu; tunc enim non attenditur dolus, sed metus, qui principaliter ineuritur, vt docent Robertus *dict. lib.* 3. *cap* 3. Bachouius *de actionibus, disput.* 6. *thesi* 17. Vinius *lib.* 1. *select. quæst.* 12. dolus enim est in metu, sicut in omnibus delictis, prout dolus accipitur tanquam mala fides, non verò deceptorius, & deceptionem intendens, qui omnem consensum excludit. Vnde dolus, qui inest in metu, non tollit voluntatem, vt prosequuntur Sarmiento *lib.* 6. *select. cap.* 6. Vinius *vbi suprà*.

20. Metu gesta ipso iure irritantur.

Manet ergo ea, in quibus voluntas non libera, & voluntaria desideratur, metu gesta ipso iure valere, quia voluntas coacta, voluntas est; sed quia illa voluntas non fuit spontanea, & libera, ne actus per iniuriam extortus prosit ei, qui metum intulit, Prætor auctoritatem suam interponit, & quidquid metu gestum est, ratum non habet suo edicto ita concepto: *Quod metus causâ gestum erit, ratum non habebo*: *l.* 1. *ff. de eo, quod metus, l. interposita, Cod. de transact.* docent omnes suprà relati, Donellus *dict. cap.* 38. Faber *lib.* 16. *coniect. cap.* 19. Schifordeger. *lib.* 1. *tract.* 24. *quæst.* 10. Caldeira *lib.* 4. *var. cap.* 1. Licèt enim prospectum iam esset legibus Iuliis de vi publica, & priuata, aduersùs eos, qui per vim, aut publicam, aut priuatam deiecissent aliquem dominum à propria rei possessione, *l.* 1. *ff. ad legem Iuliam de vi public. & priuata*; & quoad ipsam possessionem propter vim expulsiuam in rebus soli competeret interdictum vnde vi, *l.* 1. *§.* 1. *&* 2. *ff. vnde vi*, propter turbatiuam in rebus immobilibus interdictum vti possidetis, *l.* 1. *§ igitur, l.* 2. *ff. vti possidetis*; in mobilibus vtrobi, *l. vnica, ff. vtrobi*; propter inquietatiuam

interdictum quod vi, aut clam, vt notat P. Gregorius *lib. 36. syntag. cap. 25.* circa compulsiuam tamen non satis prospectum erat, vnde necessarium fuit edictum Prætoris de eo, quod metus causâ. Circa creditorem, qui à debitore rem sibi debitam occupauit vi, aut metu, adest rescriptum Imperatoris Marci *in l. extat 13. ff. de eo quod metus*, & *in l. penult. & vlt. ff. ad legem Iuliam de vi priuata*; non tamen casus iste pertinet ad edictum Prætoris de eo, quod metus causâ, quia qui metum passus fuit in ea specie vllo damno non afficitur; & sic quia non est læsus, restitui non valet ex eo edicto, vt *in l. sed & partus 17. §. 1. l. item 14. l. vlt. §. vlt. ff. de eo quod metus causâ*: obseruauit D. Ioannes Suarez *lib. 1. ad leg. Aquiliam, cap. 5. sect. 4. numer. 4.* Sed quia singulis non est permittendum, quod per Magistratus publicè expediri valet, & legum reperta est via, vt nihil proprio agatur impulsu; iniectio manus in debitorem non permittitur, nisi in furem, aut debitorem eum debito fugientem, *l. ait Prætor 10. §. si debitorem, ff. quæ in fraudem credit. l. 2. ff. de custodia reorum, l. qui vas 48. ff. de furtis, l. generali 54. Cod. de decur. lib. 10.* Guillel. Forn. *lib. 3. select. cap. 12.* ideo creditor propriâ auctoritate manum iniiciens in debitorem, priuatur ipso debito; & si partem debiti abstulit, partem amittit, *l. sancimus, Cod. de pœnis,* Gothofredus *in dict. l. generali*, Donel. *lib. 17. cap. 7.* nisi rei sibi debitæ possessio vacua sit, vt contingit *in tit. ff. quorum legatorum*, vbi res legata à legatario occupata non amittitur, quia vacua eius possessio erat.

21. De restitutione propter metum. Hoc edicto duplex remedium à Prætore promittitur, datâ electione illi, qui metum passus est, *l. si mulier 21. §. finali, ff. de eo quod metus.* Primum restitutio in integrum, per quam restituitur metum passus ad pristinum statum, ac si metus non intercessisset, *l. 1. Cod. si aduersus rem indic. l. 2. Cod. si aduersus fiscum*; & quia læsio potest intercedere aliquâ re alienatâ, liberato debitore, vel certâ quantitate promissâ; ideo in casu alienationis, eâ rescissâ, competit rei vindicatio, *l. metum 9. §. 4. ff. de eo, quod metus, l. 3. Cod hoc tit.* vt rem vindicet cum fructibus, partubus, & omnibus accessionibus, etiam rebus acquisitis à seruo per metum occupato, *l. sed & partus 12. ff. de eo, quod metus causâ.* Paulus *lib. 1. sententiar. tit. 7. §. 6. l. videamus 38. §. item 6. ff. de vsuris*; quod proprium est restitutionis in integrum, *l. 2. & 3. ff. ex quibus causis maiores, l. quod si minor 24. §. restitutio, l. patri 27. §. si pecuniam, ff. de minoribus, l. nec-non 28. § in actione, ff. ex quibus causis, l. videamus 38. §. in Fauiana, ff. de vsuris, l. in condemnatione 173. §. cum verbum, ff. de R. I.* vbi P. Faber, & Gothofredus: nec solùm fructus percepti restituuntur, verùm si agatur contra eum, qui metum intulit, aut metus participem, etiam illi, qui percipi potuerunt, *dict. l. sed & partus 12.* late docet Cabreros *dict. lib. 1. de metu, cap. 13.* Et si seruitutes amissæ sint, restituuntur, *l. metum, §. 7. in fine, ff. hoc tit.* quod si metu quis reum liberauit, rescissâ liberatione suscitatur pristina actio cum suis accessionibus, & pignoribus, *l. illud 10. §. 1. ff. de eo, quod metus*; non tamen restituitur directa actio, quæ semel amissa restitui non valet, *l. qui res 98. §. aream, ff. de solut. sed vtilis, l. si mulier 21. §. fin. ff. de eo quod metus*; & non ciuilis, sed prætoria, *l. metum 9. §. sed qui, & §. veluti*; quia non potest intendi talis pristina actio, nisi per restitutionem; & ad eam petendam quadriennium datur, *l. vlt. Cod. de in integrum restit.* & ideo intra quadriennium debet intendi; & in hoc differt hæc noua actio vtilis prætoria à pristina actione directa, qua si quis per metum aliquid promisit, habet exceptionem quod metus causâ, de qua plura tradit Vulteius *lib. 2. de iudiciis, cap. 7. num. 95.*

Secundum remedium, quod metum passo competit, petitâ in integrum restitutione, (quæ quodlibet remedium præcedit, vt contra Donellum *dict. cap. 38. vers. ex causa*, docet Boerius *dict. tom. 5. pag. 961.*) est actio de eo, quod metus causâ, Prætoria, primò à L. Octauio Prætore edicto suo proposita. Cicero *5. in Verrem*, Cuiacius *in comment. ad titul. ff. de eo quod metus.* Et licèt personalis sit, vtpote ex delicto descendens, *l. item si 14. §. 3. & §. quod si 11. l. quod diximus 16. in fine, ff. de eo, quod metus*, Bocerus *dict. class. 4. disput. 6. thesi 1.* quia in rem scripta est; dicit enim Prætor, *ratum non habebo*: realis tamen dicitur, quatenus opponitur actioni in personam. Duarenus *ad titul. de eo quod metus, cap. 3.* Pichardus *in dict. §. 27. num. 31.* & per eam consequitur metum passus quod sibi abest, *l. sed & partus 12. l. item si 14. ff. de eo quod metus*, vt res videlicet restituatur cum sua causa, & cautione præstitâ de dolo, *l. metum 9. § ex hoc, ff. de eo quod metus*: & si res non sit alienata, sed metum passus obligatus sit ad dandum, vel faciendum, per hanc actionem consequitur, vt talis obligatio accepto feratur, *dict. l. 9. §. ex hoc.* Iubet ergo Prætor per sententiam interlocutoriam rem restitui, aut reum acceptо liberari; & si vsque ad sententiam diffinitiuam reus non restituat, aut accepto ferat, succedit condemnatio in quadruplum, & quadruplatur omne id, quod restitui debebat, *l. item 14. §. si quis non restituat, & §. 4. ff. de eo, quod metus, §. 27. Instit. de action.* idest res cum fructibus, & omni causa, *dict. l. item, §. quadruplatur.* In eo tamen simplum inest, res videlicet ipsa, vel eius æstimatio, *dict. l. item si, §. quatenus.* Licèt enim reus ab initio satisfacere possit rem restituendo; tamen propter contumaciam, & nouum delictum in non restituendo arbitrio iudicis succedit condemnatio in quadruplum: nec tunc obstat textus *in l. qui restituere 68. ff. de rei vind.* vbi generaliter, & indistinctè affirmatur, in omnibus actionibus, tam realibus, quàm personalibus, nec non interdictis reum cogendum esse rem restituere: & si nolit rem restituere, manu militari esse ab eo auferendam: igitur & in hac actione personali, siue in rem scripta, manu militari cogendus erat, qui metum intulit, rem restituere. Pro cuius textus interpretatione varia adduxerunt Faber *in eius ration.* & *lib. 16. coniect. cap. 17.* & *decade 85. errore 1.* & *decade 18. errore 5.* Schifordeg. *lib. 1. tract. 28. q. 6.* Hunnius *volum. 1. disp. 18. q. 25.* & *disput. 21. q. 54.* & *disput. 23. quæst. 48.* D. Martinus de Larreategui *lib. 3. select.* Caldeira *lib. 4. var. cap. 1.* Valentia *tom. 1. illustr. tract. 2. cap. 4. num. 14.* Pichardus *in dict. §. 27. in fine.* Quoad præsentem tantùm difficultatem dicendum est, textum illum non procedere in actionibus ex delicto prouenientibus, vbi vltra rem pœna imponitur, vt in actione de eo, quod metus causâ; tunc enim potiùs expedit æstimationem rei cum triplo consequi, quàm ipsam rem persequi.

22. De actione quod metus causa.

Difficilis tamen est in hac parte textus *in l. si pignore 22. §. 1. ff. de pigneratitia*, vbi docetur, 23. Exponitur l. si

qu od

Pignore 12. §. 1. ff. de pignoratit. quod si debitor per metum pignus creditori datum abstulerit, & eius metus ratione à debitore consequutus fuerit creditor quadruplum, non tenetur in sortem principalem aliquid imputare: ex quo Papiniani responso deducitur, quadruplum in hac actione totum esse pœnam, ideoque non imputari in sortem, quia quod pœnæ nomine exactum est, creditori non redditur, *l. id quod 74. ff. de solut. l. si debitor 79. ff. de furtis*; nam si in quadruplo æstimatio contineretur, teneretur creditor eam in sortem imputare. Huius textus difficultate oppressus A. Faber *de erroribus decade* 81. *errore* 10. existimauit, quadruplum in hoc edicto totum esse pœnam. Sed eo omisso dicendum est cum D. Martino de Larreatigui *lib. 3. select. cap.* 10. in eo textu non quadruplari rem ipsam, vel debitum quantitatis; sed tantùm interesse possessionis, quatenus creditoris intererat pignus possidere. Tantùm enim in edicto de eo, quod metus causâ, quadruplatur quod ablatum est; si autem à debitore coactus esset creditor per acceptilationem liberari, & rescissa acceptilatione, quantitatem soluere noluisset, tunc cum quadruplo erat restituenda, vt nulla remaneret actio ad debitum principale, quod in quadruplo inerat, vt docuit Cuiacius *lib. 9. qq. Papin. in dict. l. si debitori 79.*

24. De poena quadrupli. Sed si intra tempora iudicati res restituenda sine facto debitoris perierit, triplum debetur, *l. item 14. §. quid si homo 11. ff. de eo quod metus*; si verò ante sententiam, quadruplum, ex eodem §. *in vers. Hæc si post.* Ratio differentiæ, omissis aliis traditis à Duareno *ad tit. de eo quod metus*, Fabro *in ration. ad ipsum*, §. & *lib. 19. coniect. cap. 10. & 11.* Cuiacio *in dict. l. item 14. § quatenus*, ex eo prouenit, nam ante sententiam res cum triplo non debebatur: quare si re peremptâ, qui metum intulit, liberaretur, metus maneret impunitus. Cùm ergo ad æstimationem succedat obligatio, & ea per sententiam quadrupletur, ideo in quadruplum re peremptâ ante sententiam manet obligatio: at verò post sententiam, ante tempora iudicati, si res pereat, quia in iudicato non soluendo moram non commisit, & manet actio in pœnam, idest in triplum, liberator à rei præstatione, & eius æstimatione, vt docet Lyclama *lib. 7. ecloga* 1. quem sequitur Osuald. *ad Donel. dict. cap. 38. littera S.* Hæc tamen actio in quadruplum tantùm intra annum datur, post annum verò in simplum, *l. item 14. §. 1. & 2. ff. de eo quod metus, l. 4. Cod. hoc tit.* in quo simplo non æstimatur quanti ea res est, vt cùm quadruplatur intra annum; sed quantùm iuratum fuerit in litem: & in hoc casu admittitur iuramentum in litem in actione de eo quod metus causâ, *l. arbitrio 18. ff. de dolo*; quam hoc modo accipiunt Donellus *dict. cap.* 38. Pichardus *in dict. §. 27. num.* 38. Hunnius *ad Trentl. volum. 1. disput. 11. quæst.* 55. Bachonius *ad Fabrum, decade 92. errore* 4. Reatigui *lib. 3. select. cap.* 11. omissis Fabro *lib. 16. coniect. cap.* 18. & *decade 18. errore* 6. Schifordeg. *tomo 1. tractat. 25. quæst.* 6. Cabreros *de metu lib. 1. cap. 6. num.* 70. qui existimarunt textum illum Triboniani esse.

25. In quos hæc actio detur. Cùm ergo hæc actio in rem sit concepta per ea verba, *rem non habebo*: ideo datur contra tertium possessorem, apud quem res reperitur, *l. metum 9. §. vlt. l. item 14. §. 3. ff. de eo quod metus, l. 3. Cod. hoc tit.* probant Noguerol. *alleg. 99. num.* 210. delinquunt enim possessores, dum rem per metum extortam domino non reddunt; liberantur autem, si res perierit antequam metum agnouerint, *l. item 14. §. aliquando 5. l. si ipsa 18. ff. de eo quod metus.* Faciunt textus *in l. qui petitorio 38. ff. de R. V. l. si ex legatis 23. ff. de V. O.* nisi longi temporis præscriptione defendantur, *l. 3. Cod. hoc tit.* Datur etiam in hæredes, quatenus ad eos peruenit, ne ex damno lucrum consequantur, *l. metu 9. §. finali, l. item 14. §. in hac, ff. hoc tit.* nec interest, quod res consumpta sit, *l. videamus 17. ff. de eo quod metus*, vbi Cuiacius *lib. 1. qq. Pauli.* Similiter quatenus rei persecutionem continet, datur hæredibus, cæterisque successoribus, *l. quod diximus 16. §. 2. ff. de eo quod metus*: debet autem qui metu rem vendidit, refundere pretium, quod accepit, *l. 3 & 4. Cod. hoc tit. l. quod si 24. §. penult. ff. de minor.* quo modo intelligitur textus *in l. 4. Cod. de pignor.* vbi constituto pignore per vim, vt pignus consequatur, debet debitum solui, nisi dicamus cum Gothofredo *ibi, littera L.* metum grauem in eo textu non intercessisse, sed tantùm creditorem noluisse pecuniam credere, nisi sub pignore: quo casu si debitor postea velit pignus recuperare, quasi per vim, aut metum constitutum, non est audiendus, vt *in l. non idcirco 12. Cod. de rescind. vendit.* Hæc omnia procedunt, nisi metus illatus sit à potestate, seu officium publicum exercente, quia ille pretium amittit, *l. si per impressionem 11. Cod. hoc tit.* siquidem illis, qui publicum officium gerunt, prohibitum est prædia emere in propria prouincia, *l. non licet 3. l. qui officiis, ff. de contrahenda emptione*, Cuiacius *ad titul. Cod. de rescind.*

His animaduersis pro exactiori expositione huius tituli, & edicti de eo, quod metus causâ, 26. Traditur ratio decidendi. iam apparet vera ratio præsentis decisionis; cùm enim in præsenti specie agatur de professione in monasterio emittenda, quæ ex sua natura petit spontaneam voluntatem, & deliberatam; ideo metus grauis, mortis videlicet, reddit eam nullam ipso iure. Accedit, nam omen est in sacrificiis, bonum quidem, si hostia vltronea se offerat; malum si renuens & coacta offeratur: quare apud Gentiles non admittebatur sacrificium animalis, quod retraheretur, aut inuitum traheretur. Plinius *lib. 8. cap. 45.* ibi: *Nec claudicante, nec aliena hostia Deos placari, nec trahente se ab aris.* Silius Italicus *lib. 5.*

Nec rauco taurus cessauit flebili ad aras
Immugire sono.

Macrobius *lib. 3. Saturn. cap. 5. Obseruandum est a sacrificantibus, vt si hostia, quæ ad aras duceretur, fuisset vehementius reluctata, ostendissetque se inuitam altaribus admoueri, amoueretur; quia inuitam Deo offerri eam putabant; quæ verò stetisset oblata, hanc volenti numini dari existimabant.* Illustrant Brissonius *lib. 1. de formulis, pag.* 17. Gaspar Sanchez *in Isaiam, cap. 43. numer.* 37. Ambianas *ad Tertul. in apolog. cap. 5. in fine*, Tiraquellus *ad Alexandrum lib. 3. dier. gen. cap.* 16. Delrio *ad Senecam in Medea, pag* 195. igitur si hæc voluntas attendebatur in sacrificiis Diis Gentilium offerendis, quantò magis improbari debet sacrificium sui ipsius vero Deo offerendum per vim, & metum, absque libera & spontanea voluntate. Faciunt alia, quæ dabimus *in cap. 1. de regul.* & infrà adducemus de voto metu facto.

27. DISSOLVITVR PRIMA DIFFICVLTAS. Nec obstant difficultates suprà pro dubitandi ratione adductæ. Non prima, in qua dicebamus, baptizatum etiam metu graui, teneri fidem catholicam in baptismo professam obseruare; nam licèt Franciscus Hallierius *de sacris elect. sect. 5. cap. 1. §. 4.* Feloaga *in præsenti, pag. 68.* existimauerint, baptismum metu receptum valere, tum propter impressionem characteris, tum quia fidei obseruantia onerosa non est: contrarium tamen vt verum tenendum est, videlicet baptismum metu graui collatum nullum esse, quia nemo cogendus est ad ipsum recipiendum, *cap. de Iudæis, 45. dist. cap. ad fidem 23. quæst. 5. cap. sicut 15. de Iudæis*, Cabreros *de metu lib. 1. cap. 17. num. 50.* Plura dabimus *in dict. cap. sicut Iudæi.* Nec tunc obstat canon Concilij Toletani, relatus *in dict. cap. de Iudæis:* cui satisfaciendum est cum doctrina Innocentij III. *in cap. maiores, §. item, de Baptismo*, in illis verbis: *Inuitum ab inuito, & coactum à coacto, vt qui terroribus compulsus, ne detrimentum incurrat, baptismi suscipit sacramentum, talis sicut qui fictè accedit, characterem suscipiat Christianitatis, & ipse tanquam conditionaliter volens cogendus ad obseruantiam fidei Christianæ.* In quibus proponitur discrimen inter vim, & vim; quod etiam agnouit Alexander tertius *in cap. de muliere, de sponsalibus*; & etiam docetur, vt coactus vi graui, & metu cadente in constantem virum, non cogatur fidem profiteri, coactus verò metu leui, teneatur fidem obseruare. Nec obstat primum augmentum ipsius difficultatis, deductum ab exemplo iuramenti, cui satisfacimus *in cap. 3. hoc tit.* Nec secundum augmentum aduersatur; verum enim est, metum à causa libera incussum, non causâ extorquendi consensum, irritare actum eo metu gestum: at in præsenti specie fuit metus iniustè incussus eo animo, vt mulier ingrederetur religionem; siquidem milites & cognati ipsius mariti, iam gladijs arreptis, & euaginatis proposuerunt mulieri, vt ingrederetur monasterium, si vellet mortis imminentis effugere periculum. Vnde metus grauis, & causâ extorquendi consensum ad religionis ingressum fuit incussus; quare professio inde secuta ipso iure nulla fuit.

28. DISSOLVITVR SECVNDA DIFFICVLTAS. Nec obstat secunda difficultas suprà adducta; nam quæ hucusque in hoc commentario de metu adduximus, procedunt, nisi postea metus purgetur per nouum consensum; veluti si quis metu graui rem promittat, & postea ex eadem obligatione spontaneè soluat, *l. finali, §. finali, Cod. hoc tit.* secus si adhuc perseuerante eadem metus causa, *l. item 14. §. finali, ff. de eo quod metus causâ.* Nec contrarium probat textus *in l. ex ea 7. ff. de condict. ob turp. caus.* cuius interpretationem prosequuntur Donellus *lib. 15. comment. cap. 38.* Pichardus *in dict. §. 27. de act.* Purgatur autem metus per actus externos priori contrarios, *l. si mulier, iuncta glossa*, ibi, *ff. de eo quod metus, l. finali, ff. de liberis exhib. cap. cùm virum, cap. significarunt, de regul.* aut per lapsum temporis, vt si intra 14. annum non reclamauerit, *cap. si quis antè, eod. tit.* quod hodie protractum est à Patribus Concilij Trident. in casu matrimonij carnalis ad annum, & dimidium, *sess. 25. de reform. cap. 19.* Docet Cabreros *lib. 1. de metu, cap. 10.*

Sed aduersùs hanc assertionem opponi solent textus *in cap. Gensaldus 17. quæst. 2.* cuius interpretationem adduxi *in cap. 3. de renunciat. cap. sicut, de regularibus, cap. dudum, de conuersione coniug.* quorum & aliorum interpretationem dabimus *in cap. 1. de regul.* Nunc exponenda est difficilis Iustiniani constitutio *in nouella 134. vt nulli iudicum, §. si quando*, in illis verbis: *Sed hodie adultera verberata in monasterium mittitur, quam intra biennium viro recipere licet; biennio verò transacto, vel viro priùs quàm reducat ream, mortuo, adultera tonsa, monastico habitu suscepto, ibi dum viuit, permaneat.* 29. EXPONITVR NOVELLA 134. IVSTIN. Ex quibus verbis apertè constat, adulteram debere religionem ingredi, atque in monasterio profiteri, à quo post biennium nec viuente, nec mortuo marito exire licet: igitur in præsenti adultera monasticam vitam professa, etiam mortuo marito, prætextu metus exire non poterat. Pro cuius textus expositione sciendum est, olim in delictis lapsos, & facinorosos, tam clericos, quàm laicos, mares, & fœminas, pœnitentiæ peragendæ causâ in monasterijs detrusos fuisse, vt ibi morarentur, & pœnitentiam acciperent, *cap. si quis clericus, dist. 81. cap. si ille, dist. 50. cap. inter, de purgatione canonica, cap. puella 20. quæst. 1. cap. viduas, cap. si qua monacharum, cap. permisit 27. quæst. 1.* Concilium Agathense *can. 50.* Epaunense sub Hormisda *cap. 22* Præcipuè hæc detrusionis pœna adulteris imponebatur, tam viris, Concilium Aurelian. 3. *can. 7.* vbi de clerico adulterij conuicto statuitur: *Depositus ab officio, communione concessa, in monasterio toto vitæ suæ tempore detrudatur*; & *cap. 2. de adulteriis:* quàm etiam fœminis, *cap. gaudemus, de conuersione coniug.* Plura cumulauit P. Faber *lib. 3. semestrium, cap. 21.* Sed hæc detrusio in monasterijs non inducebat professionem, nec ita in monasterijs relegati monachi fiebant, sed tantùm vt pœnitentes ibi detrudebantur. Concil. Tolet. 8. *can. 6.* ibi: *Sub pœnitentiæ oneribus monasterijs relegari*; & *can. 7. Monasterij claustris sub pœnitentia retrudi.* Matiscon. 2. *can. 16. Trudi in cœnobiis*; & ibi: *Vsque ad extremum vitæ permanere.* Cabilon. 2. *can. 4. Agendæ pœnitentiæ causâ in monasterium mitti.* Probant, & de hac detrusione in monasterium plura adducunt Bosquetius *ad Innocentium lib. 1. epist. 130.* Halliet. *de hierarch. iurisdict. pag. 274. & 281.* Lindembrogius *in glossario, verbo Monasterium pœnitentiæ.* Hurtado *tomo 2. de resid. pag. 538.* Gibalinus *de clausura, disquisit. 3. cap. 2. §. 2. & 3.* Vnde in dicta nouella Iustiniani, quæ reperitur in authentica, *sed hodie, Cod. de Episcopis & clericis*, detrusio adulteræ in monasterium non importat professionem, sed tantùm relegationem pœnitentiæ peragendæ causâ, vt iam notarunt Petrus Gregorius *lib. 15. syntag. cap. 18.* Illustrissimus Zerda *in Iudith, academ. 27. sectione 1. numer. 10.* In præsenti autem casu milites, & mariti cognati intendebant mulierem adulterij suspectam in monasterio vitam monasticam profiteri debere, & tanquam verè monialem, etiam defuncto marito, vt constat ex illis verbis, permanere debere; quod repugnat naturæ professionis monasticæ, quæ petit liberam, & spontaneam voluntatem, iuxta suprà tradita.

CAPVT

CAPVT II.

Idem *Vvigornien.* [a] *Epiſcopo.*

ABbas [b] S.Eadmundi, à quo R præſentium lator patrimonium ſuum tenere dignoſcitur, milites ſuos, & [c] Burgenſes ad domum prædicti R. ſicut accepimus, miſit, qui eum à domo, & ab vniuerſa ſua [d] poſſeſſiooe expellerent, oiſi Eccleſiam ſuam penitus [e] abiuraret. Quod cùm idem R. tali modo coactus feciſſet, Abbas præſcriptam Eccleſiam alij conceſſit. Vode quia quæ metu & vi fiuot, de ratione iuris, & ordine io irritum debent reuocari: f. t. per A. ſ. m. quat. prædicto R. omnia cum [f] integritate reſtituas.

NOTÆ.

a *Vigorn.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.2.* & poſt Concilium Lateran. ſub Alex.III. *part.22. cap.7.* De Eccleſia Vvigornienſi nooooulla adduxi *in cap. noſti, de elect.*

1. b *S.Eadmundi.*] Ita legendum eſt, vel *Edmundi*, non verò *Cadmundi*, vt vulgò legitur in Decretalibus; eſt enim hoc monaſterium in Anglia in Comitatu Cantabrigiæ, Canooicorum regularium, magnis redditibus ditatum ab Edmundo primo Rege huius nominis Angliæ, vt refert Pennotus *lib.2. hiſtor. canonic. regul. cap.37. pag.390.* Illum Regem Edmundum appellat Richardus Smitheus *in floribus Angliæ, anno* 940. Aëdmundum Baronius *in martyrol. die* 30. *Nouembris*, & Surius *tomo 6. in eodem die:* vnde iuxta hanc hiſtoricorum varietatem aliquando monaſterium hoc dicitur *Eadmundi*, vt in præſenti; aliquando *Edmundi*, vt *in cap. ex parte, de ſponſalibus.*

2. c *Burgenſes.*] Burgenſes dicti ſunt à Burgis. Burgi autem appellantur domicilia, ſeu mœnia modica muris non cincta. Vegetius *lib. 4. de re milit. cap.* 10. de quibus *in l.6. Cod. de fundis rei priuat. l. 2. Cod. de officio Præfecti Africæ, l.2. Cod. Theodoſ. de his, qui condit. prop.* Luitprandus *lib.3. de rebus per Europam geſtis, cap.12.* ibi: *Et quoniam ipſi domorum congregationes, quæ muro non clauduntur, burgum dicunt.* Burgos crebra per limitem habitacula conſtituta appellant Oroſius *lib. 7. cap. 22.* Iſidorus *lib.9. etymolog.* Paulus Diaconus *in Valentin.* Sidonius *carmine* 22.

Cernere iam videor, quæ ſint tibi Burge futura,
Diuitias ſic namque domus de flumine ſurgunt,
Splendenteſque ſedent per propugnacula thermæ.

Hinc Burgarij dicti, qui in his burgis habitant, vt probat Gothofredus *in l. vnica Cod. Theodoſ. de Burgariis:* & etiam Burgundiones inde dictos, ex Iſidoro, & Luitprando probat Petrus Pitheus *lib.1. aduerſ. cap.* 4. Hinc etiam Burgenſes dicti. Fridericus Imper. *lib.1. conſt. Sicul. tit.9.* in illis verbis: *A tenore etiam præſentis ſanctionis eximimus milites, & ſi tos militum, & Burgenſes.* Et *lib.2. tit. vnico*, ibi: *Pro milite ſimplici 30. pro Burgenſi 12. pro ruſtico 6. auguſtales conſequetur.* Notauit Steuchius *ad Vegetium dict. lib.4. cap.12.* Sed cùm plures Burgi ſimul coniungerentur, ciuitates, imò & Metropoles Burgi dictæ fuerunt, quare burgenſes pro ciuibus accipiuntur apud Carnot. *epiſt. 101. 136. & 263.* Goffridum Vindocinenſem *lib. 1. epiſt.* 17. vt ex eis notant Boſquetus *ad Innoc. III. lib. 1. epiſt.1.* Cironius *in 5. compil. ad cap.1. de adult.* Gerardus Voſſius *de vitiis ſerm. lib.1. cap.3.* Beyerlinck. *in theatro, tomo 2. verbo Burgi.* Burgenſes autem, de quibus in præſenti, degebant in Burgis monaſterio S. Eadmundi ſubiectis, & milites vaſſalli erant ipſius monaſterij.

d *Poſſeſſione.*] Ideſt ab omni re mobili intra domum exiſtente. Plerumque enim res mobilia pro poſſeſſione accipitur, quia in ea propriè datur poſſeſſio. Vnde cùm Rodericus terreretur amiſſione proprij patrimonij, vel eius maiori parte, iuſto metu compulſus reſignauit beneficium; nam metus grauis, ideſt cadens in virum conſtantem, incutitur ex amiſſiooe maioris partis bonorum, *cap. frequens, de reſtit. ſpol. lib. 6. l. iſti 8. §. ſi is, ff. de eo quod metus causâ.* Docent Flamin. Pariſ. *de reſign. benef. lib. 13. cap. 1. num.154.* Donellus *dict. cap.38.* vbi Oſuald. *litt I.* Conarr. *de ſponſ. 2. part. cap.3. §. 4. num.30.* Pichardus *in §. item 27. num.17. de actionib.* Cabreros *lib.1. de metu, cap.8. num.33.* 3.

e *Abiuraret.*] Abiurare eſt iureiurando renunciare, aut iuramento negare. Symmachus *lib. 2. epiſt.86. Hiſpanienſis prædij ſui partem pretij emptor abiurat.* Vbi notauit Iuretus. Seruius ad illud Virgilij *lib. 8. Æneid. Boues abiurate:* notauit Baptiſta Hanſenius *de iureiur. cap.3.* Vnde abiurare Eccleſiam eſt iuramento firmare, ſe nunquam eam recepturum, *cap.3. & 4. de reſtit. ſpol.* abiurare vxorem, iuramento promittere ſe nunquam cum ea cohabitaturum, *cap. cùm haberet, de eo qui duxit, cap. 2. ne clerici, vel mon. cap.2. de his qui filios:* abiurare adulteram, iurare ſe nunquam ad eam rediturum, *cap. penult. de adulteriis:* abiurare prouinciam, ideſt ſe nunquam, eam profecturum, *cap. 3. de crimine falſi:* abiurare hæreſim, iuramento promittere, ſe nunquam in eam reuerſurum, *cap. ad abolendam, de hæreticis, cap. accuſatus, in principio, eodem tit. lib.6.* 4.

f *Cum integritate.*] In hoc enim edicto omnia reſtituuntur cum fructibus, & acceſſionibus, vt ſuperiori commentario probaui.

CAPVT III.

[a] Clemens III.

AD aures nostras te significante peruenit, quod electus quidam in [b] Plebanum Ecclesiæ cuiusdam, quæ ad tuam dispositionem pertinet, ad terrorem laïcorum renuntiauit electioni, quæ fuerat à clericis, vno [c] excepto, vnanimiter celebrata. Is autem, qui dissensit, ante electionem ad Sedem Ap. appellationis vocem emisit. Ideoque consulere voluisti, si renunciatio facta ad terrorem laïcorum impediat quominus ad regimen prædictæ Ecclesiæ is, qui priùs fuerat electus, assumi debeat: & si eius appellatio valeat, qui se non electurum iurauit, & ne alij eligerent, appellauit. Tuæ igitur discretioni litteris præsentibus innotescat, quod renunciatio facta in manu laïcorum ad ipsorum terrorem, nisi fortè iuramento, vel [d] fide interposita sit confirmata, non impedit quominus is, qui renunciauit Ecclesiæ, ad cuius regimen priùs electus fuerat, præficiatur: pro contradictione autem, vel appellatione eius, qui se non electurum publicè confessus est iurasse, non est electio ab aliis celebrata canonicè irritanda.

NOTÆ.

1. a *CLemens.*] Ita etiam habetur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. Ex nulla tamen constat, cui Prælatu in præsenti rescribat Pontifex; ex ipsa autem secunda collectione ita textum restituo.

b *Plebanum.*] Idest Parochum, vt iam notaui *in cap. vnico, de officio Archipresbyt.*

c *Vno excepto.*] Et sic à maiori parte, *cap. quia propter, de elect.*

2. d *Fide.*] Fidem præstare pro iureiurando accipitur in præsenti, & *in cap.* 9. *cap. querelam, de iureiur.* apud Liuium *lib.* 1. ibi: *Ea pietate omnium pectora imbuerat, vt fides ac iusiurandum, propulso legum, ac pœnarum metu, ciuitatem regerent.* Vnde fidem inter Numina Romani coluerunt, & illi in Capitolio templum sacrarunt. Alex. ab Alexand. *lib.* 2. *dierum gen. cap.* 22. ibi: *Fuere autem Termini, & Fidei templa iuxta ædem Iouis optimi maximi, primùmque Cuma constructa.* Cuius templi meminerunt D. Augustinus *lib.* 4. *de ciuit. Dei, cap.* 10. vbi plura Viues. Horatius *lib.* 1. *carminum, od.* 35. Illustrant Tiraquellus *ad Alexandrum, vbi suprà*, Baptista Hansenius *de iureiur. cap.* 1. Lælius Mancin. *genial. cap.* 209. apud Catholicos verò promittentem, vel aliquid asserentem sub hac formula: *Per fidem meam*; intelligendo per fidem non aliam, quàm humanam, siue fidelitatem ipsius hominis loquentis, non videri iurasse, tenent Caietanus 2.2. *quæst.* 89. *art.* 6. Sotus *lib.* 9. *de iustit. quæst.* 1. *art.* 6. Couarr. *in cap. quamuis, part.* 1. §. 2. *num.* 2. Lessius *de iustit. cap.* 42. *num.* 4. Suarez *de relig. lib.* 1. *de iuram. cap.* 13. Valentia *in* 2.2. *disput.* 6. *quæst.* 7. *puncto* 2. Azor *tomo* 1. *Instit. lib.* 11. *cap.* 3. *quæst.* 1. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disput.* 79. *num.* 29. & *lib.* 3. *summæ, cap.* 2. *numer.* 32. Theophilus Raynaud. *tomo* 14. *in Heteroclita, puncto* 1. *fol.* 57. Et de fide præstita per manum dextram, plura congesserunt Cabreros *lib.* 2. *de metu, cap.* 6. *num.* 13. Grotius *de iure belli lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 22. & nos *in cap.* 2. *de fideiussoribus.*

CAPVT IV.

Innoc. III. *Episcopo* [a] *Linconien. & eius collegis.*

AD audientiam nostram dilecto filio Magistro Helia de Cheuelle significante peruenit, quod cùm Ecclesiam de Cheuelle auctoritate Sedis Apostolicæ canonicè fuisset adeptus, & aliquandiu pacificè possedisset, grauissimo tandem Regis metu, quod eam resignaret iurare coactus, eam in eorum, ad quos pertinebat, manibus resignauit. Quia verò, quæ vi, metusve causâ fiunt, carere debent robore firmitatis: disc. vestræ per Ap. s. m. quat. si eundem Magistrum eo metu ad resignationem faciendam vobis constiterit fuisse coactum, qui potuerit & debuerit cadere in constantem virum, non obstante iuramento prædicto, quo non ad repetendum, sed ad resignandum solummodo tenebatur, præfatam Ecclesiam ei per censuram ecclesiasticam, sublato appellationis obstaculo, restitui faciatis: nullis litteris veritati, & iustitiæ, &c. Quod si non omnes, &c. duo ex his, &c. Datum Lateran. nonis Februarij.

NOTÆ.

NOTÆ.

1. [a] *L*Incon.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & in epiſtolis Innocentij III. Coloniæ editis, *fol.* 440. ex quo regeſtro litteram reſtituo. De Eccleſia Lincolnenſi egi *in cap.* 8. *de reſcriptis.*

COMMENTARIVM.

2. HÆc iura, ſi rectiùs perpendantur, diuerſa potiùs ſunt, quàm contraria; & vt ea exponamus, duplex quæſtio examinanda eſt. Prima, vtrum renunciatio, ſeu reſignatio beneficij metu graui facta, ipſo iure nulla ſit; an verò ſubſiſtat, etſi poſtea irritetur? Secunda, vtrum talis reſignatio iuramento firmata adeo valida ſit, vt beneficium reſignatum ampliùs repeti nequeat? Et in prima quæſtione renunciationem metu factam ipſo iure ſubſiſtere, ſed poſtea irritari, probatur *ex cap.* 2. *hoc tit.* in illis verbis: *Quatenus prædictum Rod. cum integritate reſtituat.* Et *cap. cauſam* 3. *de re iudic. in* 2. *collect.* in illis verbis: *Si vobis conſtiterit aliquam perſonam medio tempore memoratam Eccleſiam, vt prælibatum eſt, tenuiſſe, & eundem clericum ſuam poſſeſſionem, & violentam per manum laicam eiectionem, & partis aduerſæ intruſionem probaſſe, omni oc. & ap. ceſſ. Eccleſiam ipſam cum fructibus inde perceptis eidem reſtituatis.* Eam defendunt Flaminius *de reſignatione lib.* 13. *quæſt.* 20. Azor 2. *part. inſtit. moral. lib.* 7. *cap.* 26. *quæſt.* 2. Garcia *de beneficiis part.* 11. *cap.* 3. *num.* 143. Sanchez *de matrim. lib.* 4. *diſput.* 8. *num.* 5. Barboſa *in cap. ſuper* 5. *num.* 3. *de renunc.* Bajo-Arroyo *in cap. ſi verò*, & *in cap. Quintanallis*, *num.* 109. *de iureiur.* Luna, & Arellanus *lib.* 1. *ſingul. antinom.* 14. Contrariam tamen ſententiam, imò ipſo iure renunciationem beneficij metu graui factam nullam eſſe, docuerunt plures congeſti à Rufiniaco *de beneficiis, cap.* 19. *num.* 5. & 6. Cabreros *de metu lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 54. Valenſis *de beneficiis lib.* 3. *tit.* 13. *num.* 18. pro quorum ſententia faciunt textus *in cap. ad aures, de renunc.* vbi poſſeſſor beneficij, qui illud ex metu graui renunciauit, percipit fructus ipſius beneficij: igitur quia renunciatio ipſo iure nulla fuit, aliàs ſi valuiſſet, beneficium vacaſſet, *cap. ſuper hoc, de renunc. cap. ſuſceptum, de reſcriptis in* 6. Deinde facit textus in Clementina *Multorum*, 5. *ſanè, de pœnis*, in illis verbis: *Nullius etiam decernimus eſſe firmitatis.* Accedit & illa ratio; nam electio eccleſiaſtica metu graui facta, eſt ipſo iure nulla, *cap. vbi periculum, de elect. in* 6. igitur & renunciatio, cùm contrariorum eadem ſit ratio, & diſciplina. Hac igitur opinione retentâ non obſtant textus *in dict. cap.* 2. *hoc titulo, cap.* 3. *de re iudicata*; nam in illis iuribus iubetur Eccleſiam reſtitui ei, qui per metum reſignauerat, quia non ſolùm reſignatio ex metu graui facta præceſſerat, verùm & extraneo adiudicata erat ipſa Eccleſia, & ipſe in poſſeſſionem intruſus: quare factum ipſum intruſionis irritatur; renunciatio verò metu facta ipſo iure nulla fuerat. Difficilior eſt alia quæſtio, vtrum videlicet talis renunciatio metu facta, iuramentoque firmata, valida ſit? In qua quæſtione affirmatiua ſententia probari videtur *ex cap. ad aures, hoc tit.* in illis verbis: *Niſi fortè iuramento, vel fide interpoſitâ ſit confirmata.* Quæ verba apertè ſuadent, iuramento accedente renunciationem metu graui factam valere. Deinde *ex cap. ad audientiam, hoc tit.* in illis verbis: *Non obſtante iuramento, quo non ad repetendum, ſed ad reſignandum ſolummodo tenebatur.* Igitur ſi iuraſſet, ſe non repetiturum, renunciatio vires haberet. Contrarium tamen, videlicet renunciationem etiam iuramento vallatam nullam eſſe, probatur *ex cap.* 2. *hoc tit.* ſi expendatur proprietas verbi *Abiuraſſet*, iunctis ibi notatis. Deinde *ex cap* 3. *de reſtit. ſpol.* & *ex cap. peruenit* 10. *de officio deleg. in* 1. *collect.* in illis verbis: *Iuramento præſtito refutaſſe.* Ex quibus conſtat, non obſtante iureiurando renunciationem metu factam non valere. Pro cuius diſſidij conciliatione dicendum eſt, renunciationem metu graui factam, & iuramento firmatam, non valere, & beneficium ita abiuratum repeti poſſe petitâ relaxatione iuriſiurandi; vires autem habere, ſi relaxatio non petatur. Vnde textus, qui affirmant renunciationem etiam iuramento firmatam non valere, accipiendi ſunt petitâ relaxatione iuramenti; alij verò, qui negant tale beneficium repeti poſſe, procedunt non petitâ relaxatione iuramenti. Quam diſtinctionem amplectuntur Gaillus *lib.* 2. *obſeru. cap.* 47. Couarr. *in* 4. *part.* 2. *cap.* 5. *num.* 7. Feloaga *in cap.* 1. *hoc tit. num.* 88. omiſſis diſtinctionibus traditis à Caniſio *in cap.* 2. *hoc tit.* Arellano *dict. antinomia* 15.

CAPVT V.

Idem [a] *Nidroſien. Archiepiſcopo.*

SAcris canonibus. [b] *Et infrà*: Diſtinguimus autem, vtrum is, qui communicat excommunicatis inuitus, ſit per coactionem attractus, an per metum inductus. In primo ſiquidem caſu non credimus excommunicatione teneri, cùm magis pati, quàm agere conuincatur. In ſecundo verò licèt metus culpam attenuet; quia tamen non eam prorſus excludit, cùm pro nullo metu debeat quis [c] mortale peccatum incurrere, talem excommunicationis labe credimus inquinari.

NOTÆ.

1. [a] *N*Idroſienſi.] Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. in ſexta verò legitur *Vidronen.* ſed malè, vt iam notauit Boſquetus *in notis ad Innocentium III. lib.* 2. *regeſtr.* 14. *epiſt.* 71. De Nidroſienſi diœceſi nonnulla notaui *in cap. quod in dubiis, de renunc.*

[b] *Et infrà.*] verba, quæ in præſenti deſunt, reperiuntur *in cap. ſacris, de ſepulturis, cap. ſacris de ſententia excom.* vbi aliæ partes huius deciſionis ſunt.

e *Mortale peccatum.*] Ex his verbis ita generaliter prolatis, probari videtur, per communicationem cum excommunicato etiam in humanis, mortalem noxam incurri: quod & probari videtur *ex cap. rogo* 25. 11. *q.* 3. *cap. exceptionem* 12. *de except. cap. si verò* 24. *de sententia excommunicationis*: & docent Ioannes Andreas *in præsenti*, *q.* 5. Barbosa *de censuris*, *in* 4. *dist.* 25. *q.* 1. *disp.* 4. *cap.* 2. Illud tamen extra controuersiam est, communicantem in diuinis lethalem culpam incurrere, vt docent post D. Thomam *in* 4. *dist.* 18 *q* 2. *art.* 4. Couarr. *in c. alma*, 1. *p.* § 3. *num.* 7. Barbosa *in præsenti*, *num.* 4. Gibalinus *de censuris disquisit.* 7. *q.* 9. *ex n.* 9. Diana 5 *p. tract.* 5. *resol.* 21. & *tract.* 9. *resol.* 2. & *p.* 7. *tract.* 11. *resol.* 47. Gregorius Lopez *in l.* 33. *verbo En la menor*, *tit.* 9. *part.* 1.

COMMENTARIVM.

3. CONCLVSIO ORDVCITVR ET PROBATVR.

QVi per vim præcisam absolutè coactus excommunicato communicat, nullam excommunicationem incurrit: *secus si metu conditionali.* Probant eam textus *in cap. Presbyteros*, §. *qui autem*, 50. *dist. cap. constat* 1. *q.* 1. *cap. ita* 32. *q.* 1. *cap. eos*, *de consecr. dist.* 4. *cap. contra*, *de hereticis in* 6. Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, Luna & Arellanus *lib* 1. *antinom.* 15. Frechilla *de sententia excom* 3. *p. num.* 11. Cabretos *de metu lib.* 2. *cap.* 31. *ex num.* 35. Busquetus *ad Innocentium lib.* 2. *epist.* 75. Balboa *in cap.* 2. *de exceptionibus*, *num.* 68. & *in cap. exceptionem* 17. *num.* 24. *eodem tit.* Gibalinus *de censuris disquisit.* 7. *q.* 9. *p.* 2. *in fine*, Ricciulus *de iure personarum lib.* 4. *cap.* 44 *per totum*, Vega *in cap. intelleximus*, *num.* 117. *de iudiciis*, Balboa & Freitas *ad hunc textum.*

4. IMPVGNATVR PRÆSENS DECISIO.

Sed tota huius textus contextura meritò iuris Interpretibus difficilis visa est; siquidem in ea asseritur, communicantem cum excommunicato metu conditionali, excommunicationem incurrere; quod iuris principiis contrarium videtur: nam aut ita communicans incurrit eam censuram propter lethalem culpam in ipsa communicatione contractam, quæ necessaria est ad incurrendam excommunicationem, *cap. nemo*, *cap. nullus* 11. *q.* 3 aut propter contumaciam, quæ desideratur ad hoc, vt quis excommunicationem incurrat, *cap. quisquis* 2. *q.* 6. *cap. Romana*, *cap. alma*, *de sentent. excom. lib.* 6. *cap.* 1. ibi: *Contumacia reprimatur*; *de except. eod. lib.* 6. Sed ille, qui coactus communicat cum excommunicato, nec peccatum lethale committit, nec contumax est: igitur nec censuram incurrit. Probatur minor; nam lex positiua aliquid præcipiens, aut prohibens, non obligat cum periculo vitæ: nec qui metu mortis legem positiuam transgreditur, peccat, *cap. ex parte* 47. *de appell. cap.* 1. *de obseru. ieiuniorum*: probant Azor *tom.* 3. *Instit. lib.* 1. *cap.* 11. *q* 1. Suarez *de censuris disput.* 6. *sect.* 3. *num.* 7. Aragon 2. 2. *q.* 62. *art.* 3. *dub.* 1. Couarr. *in cap. alma*, 1. *p.* §. 3. *num. finali*, plures relati à Ricciulo *d. cap* 44. *n.* 11. Contumaciam ipsum non incurrere, per se notum est: igitur nec censuram, nec excommunicationem vllam incurrit communicans cùm excommunicato metu conditionali. Deinde quod in fine huius textus docetur, ob nullum metum, etiam mortis, peccatum lethale esse perpetrandum, difficile redditur *ex cap. ex parte* 11. *de sepulturis*, vbi mulier, quæ ob metum amittendæ virginitatis se præcipitauit è ponte, admittitur ad sepulturam ecclesiasticam: igitur quia propter metum grauem excusatur quis à culpa. Id etiam probatur *ex cap. officij*, *de pœnit. & remiss.* vbi quæ metu mariti partum suppositum non declarauit, admittitur ad pœnitentiam: igitur quia metu mortis potest peccatum mortale perpetrari.

Quibus difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens decisio: cuius rationem vt percipiamus, sciendum est, communicantem cum excommunicato maiori excommunicatione ligato, minori excommunicatione ligari, non ex iuris diuini dispositione, vt aliqui non ignobiles Doctores censuerunt; sed tantùm ex iure ecclesiastico ab Apostolis statuto, *cap. sicut Apostoli*, *cap. excommunicatos*, *cap. cùm excommunicato*, *cap. qui meritò* 11. *q.* 3. *cap. significauit* 18. *cap. nuper* 29. cum aliis, *de sentent. excom. cap. cùm olim* 17. *vers. Illud*, *de priuilegiis.* Alia iuris testimonia congesserunt Ant. August. *in epit. iuris lib.* 37. *tit.* 7. Crespetius *in summa*, *verbo Excommunicatis non communicandum*, Albaspineus *lib.* 1. *obseru. cap.* 1. Suarez *de censuris disput.* 15. *sect.* 3. Petrus Greg. *lib.* 4. *partit. tit.* 16. *cap.* 3. & 7. Bosquetus & Gibalinus *vbi suprà*, Frechilla *de excommunic.* 3. *p. per totam*, Gazeus *in notis ad Cassianum*, *lib.* 2. *collat. cap.* 15. Ricciulus *d. lib.* 4. *de iure person. cap.* 43. Spondanus de Cæmeteriis *p.* 1. *lib* 4. *cap.* 3. nisi communicatio sit in diuinis officiis, vel cum excommunicato nominatim à Pontifice, vel in ipso crimine; aut si inflicta sit excommunicatio contra participantes: quibus in causis communicans cum excommunicato maiorem excommunicationem incurrit, iuxta textus ita accipiendos *in cap. qui meritò* 15. *q.* 3. *cap. nuper*, *cap. qui concubinæ*, *cap. significauit*, vbi latè Deo annuente diximus, *de sentent. excom.* Nec contrarium probat textus *in cap. excommunicatus* 17. 11. *q.* 3. in illis verbis: *Simili excommunicationi subiacebit.* Ex quibus constat, communicantem cum excommunicato, non minori, sed maiori excommunicatione ligari; nam verba illa, *Simili excommunicationi*, accipienda sunt in genere, non in specie, nisi verba ea referamus ad aliquem ex casibus suprà relatis, ad quos etiam referendus est textus *in can.* 9. *Concilij Carthag.* vbi ita Augustinus ait: *Si quis Presbyter in communione velit excommunicatum recipere, ipse quoque æquali crimine obnoxius videatur.* Quo præcepto vitandi excommunicatos, etiam ipsum Romanum Præsulem ligari, iam probauit Præceptor meus, & Hispaniæ decus Illustrissimus D. Franciscus Ramus *in syntag. pro Episcop. Lusit. propos.* 4. *num.* 106.

5. COMMVNICATIO CVM EXCOMMVNICATO PROHIBETVR.

Communicare autem cum excommunicato quis dicitur, cùm aliquo ex modis hoc versu comprehensis participat, aut communicat.

6. DE VARIIS COMMVNICANDI MODIS.

Os orare, vale, communio, mensa negatur.

Oris communicatio comprehendit osculum, omniaque beneuolentiæ signa, *cap. excommunicatus* 11. *q.* 3. omnem sermonem cum eo, siue per verba: *d. cap. sicut Apostoli*, *cap. si aliquando*, *cap. statuimus*, *cap. constitutiones*, *de sentent. excom. lib.* 6. siue per litteras, siue per nutum, aut nuncium: cuius communicationis, licèt non extet in iure canonico expressa prohibitio, tamen his modis communicantem cum excommunicato, minorem excommunicationem incurrere, docuerunt Couarr. *in d. cap. alma*, 1. *p.* §. 1. *num.* 1. plures congesti à Gibalino *vbi suprà*, *pag.* 280. *num.* 4. Leandro *de censuris disp.* 13. *q.* 9. Sequitur verbum *Orare*, per quod omnis communicatio cum excommunicatis in diuinis officiis prohibetur;

hibetur ; vt ſimul cum eacommunicato otare, Miſſæ ſactificium cum eo audite , ſeu aliis diuinis officiis intereſſe , vt latè proſeqnitur Gibalinus *de cenſuris diſquiſit 7. quæſt.2. per tot.* Præcipuè prohibita eſt communicatio cum exeommunicato ipſum ſepeliendo , aut eios ſepulturæ intereſſendo, *cap. ſacris , de ſepulturis , cap. ſacris , de ſentent. excom. Clement. 1. de ſepulturis* , Gibalinus *dict. diſquiſit.7. quæſt.2. pag.224.* Sepultura enim res ſpiritualis , ſiue actio ſpiritualis eſt ; vnde ſatis videtur cum excommunicato communicaſſe in diuinis , qui illum ſepulturæ ecclesiaſticæ tradidit, vt latiùs dicemus *in cap. ſacris , de ſepulturis , verbo Vale :* omnes honorificæ ſalutationes, tam verbo, quàm facto prohibentur , *cap. omnis 24. quæſt. 1. cap. excommunicatos 11. quæſtion. 3.* Et licet quoad vulgares honorificas ſalutationes , quales ſunt caput diſcooperire , aſſurgere , via decedere, Interpretes non conſentiant , placet nunc humanior ſententia , quæ affirmat , ob indifferentiam prædictorum actuum , & eorum aſſiduum vſum, non incurri eacommunicationem , vt ex Sayro, Auila , & Ricciulo docent Gibalinus *vbi ſuprà, pag.280.* Leander *diſp. 13. quæſt. 181.* Per verbum *Communio* , prohibetur ſocietas , ſeu communicatio in aliquo actu humano , vt expreſsè traditur *in cap. omnis 7. quæſt. 1.* & ab Innocentio *in cap. nuper , de ſentent. excom.* Cuius eacommunicationis exempla,& acceptiones tradunt Albaſpineus *lib. 1. obſeru. cap. 1.* Morinus *lib. 2. exercit. ferè per totum.* Menſæ etiam prohibetur communicatio cum excommunicato , *cap. excommunicatos , cap. cum excommunicato , cap. ad menſam 11. quæſt. 3. dict. cap. nuper* , latè docent Gibalinus *de cenſuris dict. diſquiſit. 7. quæſt. 8. pag.281.* Leander *dicta diſp. 13. de cenſuris , quæſt. 30.* & nos de communicatione per participationem menſæ aliqua non inutuenda congeſſimus *in cap. ad reprimendam 8. de officio Ordin.*

7. DICTA COMMVNICATIO ALIQVANDO PERMITTITVR.

Sunt tamen aliqui caſus , in quibus qui communicant cum excommunicatis , etiam maiori eacommunicatione ligatis , nullam exeommunicationem incurrunt , quos *ex cap. quoniam 11. quæſt. 3. cap. reſponſo , cap. cum voluntate , de ſentent. excom.* his verſibus complectuntur Doctores.

Vtile , lex , humile , res ignorata , neceſſe.
Hæc quinque ſoluunt anathema ne poſſit obeſſe.

Verbo *vtile*, ſequentes comprehenduntur caſus. Primus eùm datur vtilitas ſpiritualis propria eacommunicati , vt eùm ipſe admittitur ad concionem , ſeu confeſſionem , *cap. reſponſo , de ſentent. excom.* vel cùm illi elargitur eleemoſyna, *dict. cap. quoniam.* Secundus conſideratur cùm adeſt vtilitas propria ipſius communicantis ; vnde poteſt creditor ab eo , tam in iudicio , quàm extrà , debitom petere , *cap. intelleximus , de iudiciis :* docent Gibalinus *vbi ſuprà , dict. quæſt. 8.* Leander *dict. diſput.15. quæſt. 1. vſque ad 14.* Sequentibus verbis , *lex , humile* , docetur , non ligari eacommunicatione cum eacommunicato communicando eos , qui lege matrimonij , patriæ, ſeu dominicæ poteſtatis tenentur cum excommunicato cohabitare , & communicare. Vnde vxor communicans eum viro eacommunicato domi, in menſa , aut debiti ſolutione, non incurrit aliquam cenſuram , *dict. cap. quoniam , cap. inter alia , de ſententia excom.* Idem procedit in filiis legitimis, ſiue illegitimis ; naturalibus , ſiue adoptiuis ; pupillis cum tutoribus , ſeruis , famulis , & vaſſallis cum dominis ; militibus cum duce , vt fusè reſoluunt Gibalinus vbi ſuprà , *fol. 291.* Leander *diſput.15. quæſt.15. vſque ad 44.* Ignorantia etiam inuincibilis iuris , vel facti eacuſat communicantem eum excommunicato , *dict. cap. quoniam.* Vnde ignorans , aut dubitans aliquem eſſe excommunicatum non toleratum,ſi cum eo communicauerit , non incurrit eacommunicationem minorem , vt proſequuntur Gibalinus *vbi ſuprà, pag.312.* Leander *de cenſuris diſput.15. quæſt.54. vſque ad 58.* qui autem communicantes cum excommunicato eacuſentur ob neceſſitatem , inferiùs dicemus.

Deinde ſciendum eſt , duplicem eſſe vim ; alteram præciſam & abſolutam , alteram verò con- 8. DE DVPLICI VI.
ditionalem , ad quas referri poſſunt quæ congerunt Abbas , Butrius & Beroius *in præſenti*, Menoc. *de recuperanda poſſeſſ. in præludiis, num.37.* vbi plura de vi expulſiua , turbatiua , ablatiua , & aliis retulit. Vis abſoluta eſt , quæ nullum conſenſum patientis admittit , ſed quandam includit neceſſitatem omnino voluntati oppoſitam , vt ait Vlpianus *in l.1. ff. de eo , quod metus :* ſeu maioris rei impetus , cui reſiſti non valeat. Paulus *lib. 1. ſentent. tit.7. §.7.* docent Cuiacius *lib.1. obſeru. cap.20.* Alciatus *lib.1. parerg. cap.28. & 33.* de qua vi agitur *in cap. maiores , §. item quæritur , de baptiſmo.* Alia verò dicitur vis conditionalis , quæ verè metus eſt , cadens in virum conſtantem : exempli gratiâ quando ex duobus malis ſibi imminentibus , altero periculi inſtantis , altero illius actus , quem fieri intendit is , qui metum intulit, & metum patiens vnum , aut alterum eligit propriâ voluntate & libero arbitrio ; indeque receptum eſt, voluntatem coactam , voluntatem eſſe , vt probaui ex Theologis & Philoſophis ſuprà *in cap. 1.* Illud diſcrimen inter vim præciſam & conditionalem verſatur , quòd actus geſtus interueniente vi præciſa, & abſoluta , non eſt voluntarius ; & ideo non poteſt vllo modo continere peccatum ; actus verò geſtus interueniente vi conditionali , ſeu metu, voluntarius eſt , & peccatum continere poteſt.

His ſuppoſitis varia pro huius textus interpretatione adduxerunt Doctores ; tam Theologi, 9. VARIA HVIVS TEXTVS INTERPRETATIO.
quàm Iuriſperiti. Seraphinus à Freitas *in relectione ad hunc textum*, veram eius interpretationem repetit ex hiſtoria ſæculi Innocentij III. ſupponit enim eo tempore ſchiſma in Imperio ſtetiſſe inter Philippum Sueuiæ Ducem, Henrici VI. demortui Imperatoris fratrem ; & inter Othonem Henrici Superbi Saxoniæ Ducis filium , & Ioannis Angliæ Regis ex ſorore nepotem ; cui Angliæ Rex, & alij Principes , præcipuè Innocentius III. fauebant : Philippus verò Galliæ Rex, renuente Pontifice, Moguntiæ coronatus , depoſitus fuit ab Innocentio III. & eius iuſſu Otho Aquiſgrani ab Archiepiſcopo Coloniæ coronatus : Innocentius excommunicauit Philippum eum omnibus ſuis fautoribus anno 1203. Ex qua hiſtoria deducit Freitas, Regem Norvegiæ ſequutum fuiſſe partes Philippi Regis , & eo tempore plures occubuiſſe in bello inito inter Philippum , & Othonem excommunicatione ligatos , ſæuienteque bello plures communicaſſe eum ipſis eacommunicatis. Vnde conſuluit ipſum Pontificem Epiſcopus Nidroſienſis , an in eacommunicatione occumbentes ſepulturæ eccleſiaſticæ eſſent tradendi , & communicantes cum ipſis excommunicatis ? Cui conſultationi reſpondet Innocentius *in præſenti, & in cap. ſacris , de ſepulturis.* Verùm hæc perdocti viri ſen-

tentia

tentia admittit non potest, nec conuenit consultationi factæ ab Episcopo Nidtosiensi in præsenti, nec eâ historiâ admissâ, inde vera interpretatio huius textus deducitur: quare vt eam afferamus, obseruo, Innocentium III. in præsenti agere de communicante cum excommunicato in diuinis, videlicet in eius sepultura. Quod si tam primam partem huius textus, quàm secundam, quæ extat *in cap. sacris, de sepulturis, cap. sacris, de sentent. excom.* attentè perpendamus, facilè percipietur, præcipuè si historiam illius temporis Ecclesiæ Anglicanæ repetamus. Cùm enim super electione Archiepiscopi Cantuariensis Ioannes Rex Angliæ excommunicatus fuisset ab Innocentio III. atque vniuersa eius terra interdicto supposita, adeò vt defunctorum cadauera insepulta per agros remanerent, aut in fossas profanas proiicerentur, vt refert Spondanus post Baronium *anno* 1208. *num.* 4. plerumque Regij ministri cogebant vi & metu sacerdotes, & ministros Ecclesiæ excommunicatorum cadauera in Ecclesiis cum psalmis, & orationibus tumulare: quare consultus Innocentius III. ab Episcopo Nidrosiensi, quid statuendum esset de illis, qui per vim & metum excommunicatos sepelierunt, aut eius sepulturæ communicantes interfuerunt? Respondet ita communicantes cum excommunicatis per vim præcisam, nullam incurrere excommunicationem; per metum autem communicantem excommunicatione ligari. Cuius decisionis ratio ex suprà traditis prouenit; nam vis absoluta, de qua in prima parte huius textus agitur, omnino voluntati repugnat, omnemque consensum ab agente excludit, vt diffinitur ab Aristotele *lib.* 3. *Ethic. cap.* 2. his verbis: *Violentum est, quod fit ab extrinseco, passo non conferente vim*; idest non concurrente aliquâ voluntate ad actum violentum: vt si quis christianus raperetur ad templum Gentilium, manusque eius apprehenderetur, & sic cogeretur idolis thurificare: quod exemplum proposuit idem Innocent. III. *in cap. maiores, §. item quæritur, de baptismo*, in illis verbis: *Sicut nec ille notam alicuius reatus incurrit, qui contradicens penitus, & reclamans, thurificare idolis cogitur violenter; vel si quis manu apprehensâ cogatur subscribere.* Sanchez *lib.* 4. *de matrim. disp.* 1. *num.* 1. Vnde cùm in præsenti casu interessentes excommunicatorum sepulturæ vi præcisâ cogerentur ibi assistere, & cum excommunicatis communicare, non quia compellerentur orare, vt antiqui in præsenti putabant; siquidem nemo cogi potest ea peragere, quæ ex animo proueniunt, *l.* 4. *Cod. de heredibus instit.* ibi: *Potuit enim quamuis iubente domino, nolle adire.* D. Bernardus *lib.* 6. *de liber. arbitr.* sed adesse sepulturæ in Ecclesia, dum ipsi excommunicati sepeliebantur; ideo ita communicantes nullam excommunicationem incurrunt, quia, vt ait Innocentius in præsenti, magis pati, quàm agere videntur. Sicut nullum adulterium committit vxor per vim oppressa, *l. si vxor* 13. *§. si quis planè, ff. ad legem Iul. de adult.* In secundo verò qui communicauit cum excommunicato, quia voluntariè communicauit, cùm voluntas coacta, voluntas sit, *l. si mulier, ff. de eo quod metus*, excommunicationem incurrit, cùm pro nullo metu, etiam mortis, debeat quis lethalem culpam committere, præcipuè quæ tendit in contemptum religionis, aut clauium Ecclesiæ, *cap. primum, cap. ne quis* 22. *quæst.* 1. *cap. sicut Salius*, 32. *quæst.* 5. Facit Iuuenalis ibi:

——Phalaris licèt imperet, vt sis
Falsus, & admoto dictet periuria tauro;
Summum crede nefas animam præferre pudori.

Plura Petrus Greg. *lib.* 9. *syntag. cap.* 1. Dorleans *ad Tacitum lib.* 2. *pag.* 291. Lælius Mancinus *lib.* 1. *de triplici iuris collat. cap.* 95. Meritò ergo in hoc secundo casu docet Innocentius, communicantem in ipsa sepoltura excommunicati excommunicationem minorem incurrere; quia quamuis aliàs ex defectu liberæ voluntatis pœna decrescat, vt probat Mugollon. *de metu, cap.* 8. §. 1. vbi componit Papinianum relatum *in l.* 1. *ff. de legibus*, & Marcianum *in l.* 2. *ff. eodem*, cum Iuliano *in l.* 2. §. *is qui prohibet, ff. de noxalibus*; tamen in præsenti casu, cùm ex tali communicatione sequeretur contemptus ecclesiasticæ disciplinæ, & potestatis clauium Ecclesiæ, ideo pœna non minuitur.

10. Dissoluuntur difficultates.

Nec obstant difficultates suprà pro dubitandi ratione adductæ. Non prima proposita ex eo, quod qui graui metu communicauit cum excommunicato, lethalem culpam non admisit; siquidem lex positiua non obligat cum discrimine vitæ. Vnde D. Thomas 2. 2. *quæst.* 104. *art.* 5. asserit in his, quæ ad conseruationem hominis spectant, non teneri hominem homini obedire, vel obtemperare. Accedunt exempla ex sacra pagina petita: libro enim 1. Regum, *cap.* 20. *vers.* 4. refertur, Dauidem necessitate oppressum panes propositionis comedisse, quos laici iuxta legem scriptam *Numer. cap.* 18. *vers.* 4. non poterant edere; & tamen hoc factum excusatur à Domino apud Matthæum *cap.* 12. Machabæi etiam, quia ad vitæ defensionem in Sabbato pugnabant, excusantur, *lib.* 1. *Machab. cap.* 2. *versu* 41. *cap. quod non est, de R. I.* discipuli etiam Domini, quia coacti fame alienas spicas sumpserunt, ab omni culpa immunes fuisse dicuntur *in cap. discipulos, de consecr. dist.* 5. Alia adducunt Suarez de *legibus lib.* 3. *cap.* 30. Salas *eodem tract. quæst.* 96. *tract.* 14. *disp.* 11. *sect.* 1. Layman *lib.* 1. *de legibus, tract.* 4. *cap.* 14. *num.* 5. Vt ergo huic difficultati satisfaciamus, dicendum est, verum esse regulariter legem humanam non obligare cum discrimine vitæ; aliquando tamen cum eius dispendio obligare posse, vt cùm ex legis positiuæ obseruantia maius Reipublicæ commodum speratur, aut ex illius neglectu maius incommodum timetur, quàm vita alicuius priuati æstimari possit. Tunc enim lex positiua obligat cum periculo vitæ, vt docent suprà laudati; & Ferdinandus à Castro Palau *in opere morali, tractatu de legibus, puncto* 16. *in principio*, Araujo *ad D. Thomam vbi suprà, quæst.* 97. *disput.* 3. *sect.* 4. *difficult.* 3. Vnde milites etiam sub vitæ periculo locum in bello sibi assignatum custodire tenentur, *l.* 3. *§. qui stationis*, & *§. si qui volens, ff. de re milit.* quod præcipuè procedit quando transgressio legis cedit in contemptum religionis Christianæ, seu potestatis clauium Ecclesiæ, *cap. sicut satius* 32. *quæst.* 4. *cap. non solùm* 11. *quæst.* 3. Vnde laudantur & commendantur Eleazarus, qui cùm cogeretur in contemptum legis carnes porcinas edere, potiùs elegit mortem sustinere, quàm eas comedere, vt refertur *lib.* 2. *Machab. cap.* 6. *vers.* 18. & Sanctus Hermenegildus, qui elegit potiùs vitâ priuari, quàm Eucharistiam ab Episcopo Ariano sumere, *cap finali*, 24. *quæst.* 5. refert post alios Hispaniæ historicos Sahabedra *in Corona Goth. in vita Leouigildi.* Vnde cùm in præsenti casu ex communicatione in diuinis cum excommuni

communicatis, aut eos sepeliendo, aut eorum sepulturæ interessendo, contemptus disciplinæ ecclesiasticæ, & potestatis clauium Ecclesiæ sequeretur; cùm enim ob duritiam Ioannis Regis Angliæ vniuersa eius terra esset interdicto ecclesiastico supposita, & ipse adhuc persisteret in contumacia, ecclesiasticas personas bonis priuando, & in exilium mittendo, & tributis Ecclesias vexando, vt latè refert Spondanus *vbi suprà*, ideo lex ecclesiastica communicationem cum excommunicatis in diuinis prohibens obligabat eum vitæ dispendio, vt etiam in aliis casibus docent Henriquez *in summa, lib.* 13. *cap.* 23. §. 4. Caietanus *ad Diuum Thomam* 2. 2. *quæst.* 96. *art.* 4. Nec secunda difficultas aduersatur, verum enim est, ob nullum periculum, etiam mortis, lethalem culpam esse admittendam: nec contrarium probant textus *in dict. cap. ex parte*, & *in dict. cap. officij*; nam textus *in dict. cap. ex parte*, procedit, cùm ob seruandam castitatem diuina inspiratione virgo potiùs elegit mortem arripere, quàm luxuriæ consentire: quod & plures diuino afflatu fecisse ibi refertur. At *in dict. cap. officij*, tantùm probatur ob metum mariti excusari mulierem, quin se proderet in delicto partus suppositi; non autem vt ob metum possit illud perpetrare. Et regulariter certum est, neminem teneri se prodere, vt probant Couarr. *in regula Peccatum*, Syluester *verb. Adulterium*, Balboa *in cap.* 1. *de except. num.* 41. Fornerius *lib.* 4. *rerum quotid. cap* 16. Mancinus *lib.* 2. *genialium*, *cap.* 166. Gibalinus *de censuris disquisit.* 2. *quæst.* 5. *consect.* 7.

11. Exponitur cap. inter de sentent. excom. Primò superiori assertioni obstat textus *in cap. inter alia, de sentent. excom.* in illis verbis, *nisi articulus necessitatis immineat.* Ex quibus deducitur, communicantem cum excommunicato non ligari excommunicatione, si graui necessitate compulsus communicauit: igitur qui metu conditionali in præsenti casu communicauit cum excommunicatis in sepultura, nullam excommunicationem contraxit. Cui difficultati varias assignarunt solutiones Frechilla *de sentent. excom.* 3. *part. num.* 21. Atellanus *lib.* 1. *antiom.* 15. Quibus omissis dicendum est, inter alios casus suprà enumeratos, in quibus communicatio cum excommunicato permissa est, necessitatis casum recenseri *in cap. quoniam* 11. *quæst.* 3. veluti fames extrema communicantis, seu excommunicati, vt exponit post alios Leander *dict. disput.* 15. *quæst.* 15. Nec contrarium probatur in præsenti textu; nam vt sæpe sæpiùs dixi, procedit quando sequitur contemptus disciplinæ ecclesiasticæ, & communicatio est in diuinis: quo casu neque ob necessitatem famis extremæ licet communicare cum excommunicato: quare vera interpretatio huius textus, & differentia, quæ versatur inter illum, & textum *in dict. cap. inter alia*, prouenit ex vera historia præsentis decisionis, quam suprà retuli.

12. Exponitur can. 8. Concilij Ancyrani. Secundò præsenti assertioni opponitur textus *in can.* 8. *Concilij Ancyrani*, in illis verbis: *Qui secundò, vel tertiò sacrificarunt vi coacti, quatuor annis ad pœnitentiam sese submittant.* Ex quibus deducitur, etiam per vim idolis sacrificantes, & cum idololatris communicantes, per quadriennium à communione arceri: igitur per vim præcisam communicantes cum excommunicatis à communione fidelium priuantur. Augetur hæc difficultas *ex can.* 2. *&* 3. ipsius Concilij, relatis *in cap. presbyteros*, 50. *dist.* vbi statuitur, eos qui vi coacti idolis sacrificarunt, nullam pœnam mereri. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est; certum esse, non licere idolis sacrificare, etiam prætextu metus mortis, cùm summa idololatriæ species sit idolis sacrificare, vt docent de idololatris plura adducentes Mendoza *lib.* 2. *Concilij Illiber. cap.* 4. Boxius *de origine idololatriæ*, Bodinus, & Filesacus *in idololatr. mag.* Nec etiam idolis immolatis vesci licet, etiam propter famis extremæ casum, *dicto cap. sicut* 32. *quæst.* 4. nisi contemptus christianæ religionis non sequatur, aut idolorum cultus non timeatur, *cap. si quis carnem*, 30. *dist.* vbi Acuña *num.* 2. Si igitur quis minis, aut metu etiam graui idolis thus obtulerit, grauem reatum incurrit longâ pœnitentiâ expiandum; si autem vi præcisâ, & absolutâ cogatur thurificare, nullum crimen committit, *can.* 3. *ipsius Concilij*, ibi: *Qui fugientes timore persecutionis comprehensi sunt, vel à familiaribus, seu à domesticis traditi, & bona propria amiserunt, vel sustinuerunt tormenta, vel etiam carceribus inclusi sunt; & tamen proclamauerunt se esse christianos, quin etiam perseuerante violentiâ ad id vsque perducti sunt, vt manus eorum apprehensas, & violenter attractas super sacrificia imponerent, illis licet perseuerantibus in fide, & Christianos se esse totis visceribus profitentibus, communicare. Hoc ergo quod eis inuitis contigit, si luctu & mœrore animi, acerbè se ferre demonstrent ipsi, qui humiliter per bonam conuersionem habitu incedentes, dolere se quod inuiti coacti sunt, docent, hos tanquam inculpatos à communione non prohiberi.* Quod de Marcellino Pontifice refertur à Baronio *anno* 300. plura adducit Cabreros *lib.* 2. *de metu*, *cap.* 43. *num.* 28. Nec tunc obstat textus *in dict. can.* 8. *eiusdem Concilij*, qui accipiendus est de vi conditionali compulsiua, non præcisa, aut absoluta. Quo casu cùm detur aliqua voluntas, licèt coacta, quia voluntas coacta voluntas est, pœnitentia imponitur à patribus; quo modo etiam accipiendus est textus *in can.* 11. *Concilij Arelat.* 2. in illis verbis: *Si qui verò dolore victi, & pondere persecutionis negare, & sacrificare compulsi sunt, duobus annis inter catechumenos, triennio inter pœnitentes habeantur à communione suspensi.*

13. Exponitur cap. illa 32. q. 5. Tertiò præsenti assertioni aduersatur textus *in cap. illæ* 14. 32. *quæst.* 5. vbi docetur, virgines, quæ vi barbarica oppressæ virginitatis florem amiserunt, non posse Deo consecrari, ex eo, quia virginitatem perdiderunt: igitur vi præcisâ, & absolutâ coacti cum excommunicato communicantes minori excommunicatione ligantur; siquidem vis præcisa non excusat à peccato. Augetur hæc difficultas *ex cap. ad eius*, 5. *dist.* in illis verbis: *Per hoc, quod inuita patitur, iustum non est, vt Ecclesiæ ingressu priuetur.* Quæ verba mirè congruunt cum iuris principiis, quibus docetur, malum, quod quis inuitus patitur, non afferre ei præiudicium, *cap. presbyteros* 50. *dist. l.* 1. *Cod. de instit. & substit.* Vnde muliebris passus vi prædonum, non notatur infamiâ, *l.* 1. *§. remouet*, *ff. de postul.* & mulier vim passa non tenetur lege Iulia de adulteriis, *l. si vxor* 13. *§ si quis planè*, *l. vim passam*, *ff. ad legem Iul. de adult. l. fœdissima*, *Cod. eod. tit.* Facit Liuius *lib.* 1. *in fine*, vbi de Lucretia à Tarquinio oppressa ita ait: *Consolentur ægram, animi auertendo noxam à coacta; mentem peccare, non corpus; & vbi consilium abfuerit, culpam abesse.* Mirè ad rem

Diuus

Diuus Auguſtinus *epiſt.* 122. *Tantùm valet in mente integritas caſtitatis, vt illâ inuiolatâ, nec corpore poſſit pudicitia violari.* Et *lib.* 1. *de ciuit. Dei, cap.* 18. ibi: *Propoſito animi permanente, per quod etiam corpus ſanctificari meruit, ipſi corpori non aufert ſanctitudinem violentia.* Pro huius textus interpretatione dicendum eſt, virginem vi barbarica oppreſſam, virginem caſtam mente manere, non corpore, cùm Deus de potentia abſoluta non poſſit ſuſcitare virginitatem amiſſam, *cap. ſi Paulus* 32. *quæſt.* 5. Plura Simon Maiolus *dierum canicul. tomo* 1. *colloq.* 3. Narbona *de ætate, anno decimo, & dimidio, quæſt.* 14. Vnde ob defectum floris virginitatis, licèt caſta remaneat, virgo tamen conſecrari non poteſt, *cap. qui videtur* 13. 32. *quæſt.* 5. Albertus Magnus *in* 4. *diſt.* 38. ibi: *Quia tales, quæ per violentiam corrumpuntur, licèt ſi nullo modo conſentiant, virginitatis gloriam apud Deum non amittunt. Vnde aureolam conſequuntur, non tamen conſecrantur.* Hoc tamen olim obſeruabatur duplici ex cauſa. Prima, quia ſi corrupta etiam per vim conſecraretur, non daretur ſignificatio, ſeu repræſentatio matrimonij ſpiritualis Chriſti cum Eccleſia, & ſic ex defectu ſignificationis, non propter delictum, virgo oppreſſa conſecrari prohibetur, vt de bigamis etiam probaui *in cap.* 2. *de bigamis non ordin.* Secunda, propter difficultatem penitus abnegatæ voluntatis, & quia internam integritatem Eccleſia non cognoſcit, ſed ſolam externam corruptionem inſpicit, ideo iudicat eam corruptam. Docent Germonius *lib.* 3. *de ſacror. immunit. cap.* 10. *num.* 53. Maiolus *de irregul. lib.* 5. *cap.* 29. Non ergo *ex dict. cap. illo*, deducitur, vi abſolutâ oppreſſam reatum incurrere, ſed tantùm defectum pati, propter quem conſecrari prohibetur.

CAPVT VI.

Idem [a] *Maſſilienſi, &* [b] *Agatenſi Epiſcopis.*

CVm dilectus filius Abbas de Floreia nuper ad noſtram præſentiam acceſſiſſet, nobis expoſuit diligenter, & hoc ipſum Abbatis Inſularum, & aliorum quorumdam litteræ continebant, quod in inſulis [c] Arearum fratres Ciſtercienſ. quondam fuerant commorati, ſed eis in captiuitatem [d] Paganorum deductis, quoniam locus mari erat vicinus, illuc ſe quidam regulares canonici tranſtulerunt, qui licèt iam per annos triginta canonicorum regularium habitum portauiſſent, opera tamen contraria regularibus faciebant. Sed ad ſe Domino inſpirante reuerſi monaſticum ordinem ibidem plantari volebant, ſecundum Ciſtercien. inſtituta, quod etiam Diœceſanus Epiſcopus affectabat. Vnde nos ad Abbatis ipſius inſtantiam venerabili fratri noſtro Arelaten. Archiepiſcopo [e] dedimus in mandatis, vt ſi diœceſani Epiſcopi, & eorundem fratrum in id ipſum deſideria conuenirent, Ciſtercienſ. monachos inſtitueret in inſula memorata, facturus de canonicis quod crederet expedire ſecundum canonicam honeſtatem. His igitur litteris impetratis idem Abbas de Floreia reuerſus ad propria, priùs quàm eas ad dictum Archiepiſcopum attuliſſet, cum venerabili fratre noſtro Tolonen. Epiſcopo ad locum memoratum acceſſit, & omnium fratrum ibidem manentium in tantùm obtinuerunt aſſenſum pariter & fauorem, quod Abbas Inſularum [f] claues domus, & ſeipſum in manibus alterius Abbatis tradidit, prouiſione factâ cum quibuſdam ex canonicis de Ciſtercien. Ordine in poſterum obſeruando: quod & quidam canonicorum in manu eiuſdem Abbatis de Floreia ſacramento præſtito firmauerunt: [g] oſculo dato eidem, quod vſque in finem in eodem Ordine permanerent: aliis promittentibus per iuratoriam cautionem, quod per ſe, vel [h] alios contra factum iſtud de cætero non venirent: iurantibus reliquis, quod ſuper prouiſione ſua ſtarent arbitrio Epiſcopi memorati, & nobilis viri G. de Foſſa, Sacriſtæ, qui aberat, aſſenſu probato per teſtes, quod poſtmodùm rediens eſt confeſſus. Conſequenter verò idem Epiſcopus, & Abbas de Floreia dicto Archiepiſcopo Arelatenſi per ſuas litteras intimarunt, quod diœceſanus Epiſcopus & Canonici memorati tranſlationem Ciſtercien. fratrum illuc fieri vnanimiter appetebant: quod acceptans Archiepiſcopus memoratus, factum eorum auctoritate, quâ fungebatur, Apoſtolicâ confirmauit: vices ſuas eis in hac parte committens, vt quæ benè inceperant de inſtituendo ibi Ordine Ciſtercien. vice ipſius perducerent ad effectum. Cuius mandatis parentes humiliter & deuotè, quæ ipſis iniuncta fuerant, curauerunt ducere ad effectum: dantes Generali Ciſtercienſi Capitulo in mandatis, vt in prædicto loco ſuum Ordinem inſtituere procurarent. Petebatur itaque pro iamdicto Abbate de Floreia, tranſlationem factam ratam à nobis haberi, & auctoritate Sedis Ap. confirmari, & tranſgreſſores etiam, & contradictores omnes, qui contra vota, & iuramenta præſtita nitebantur quod ab eis factum fuerat impedire, canonicâ pœnâ percelli. Cæterùm F. Sa-

criſta

criſta P. Vbardi, & P. Guil. coram venerabili fratre noſtro P. Portuen. Epiſcopo, quem ipſis, & parti alteri dedimus auditorem, proceſſum negotij aliter proponebant. Cùm enim prædicto Arelaten. Archiepiſcopo cauſa fuerit à nobis ſub forma, quam præmiſimus, delegata, præfatus Abbas accedens ad locum cum Epiſcopo [i] Tolonen. priuſquam litteras noſtras Archiepiſcopo præſentaſſet, qui iuxta tenorem ipſarum de ſingulis debebat inquirere diligenter, motu proprio cum ſocia multitudine inſulam occupauit: conſtanter affirmans, quod eis volentibus, vel nolentibus idem locus purè, ac ſimpliciter à nobis fuerat ſibi aſſignatus. Cúmque ſe in bis grauari ſentirent, Abbate ipſorum eis omne auxilium denegante, qui contra quoſdam de Canonicis odium dicebatur, & ingratitudinem concepiſſe, vnde in ipſorum diſpendium ſuper mœnibus munitione armatos ponere non expauit, amotâ inde ſcalâ, ne facultas eſſet Canonicis aſcendendi, Sedem Ap. appellarunt. Sed dicti Abbates nihilominus ab incepta violentia deſiſtentes, cùm quoſdam ex ipſis non poſſent corrumpere pecuniæ ſponſione, quod ſuper bis ſtarent mandatis Epiſcopi Tol. per violentiam cogere voluerunt. Cùm autem nec quindecim dierum poſſent inducias obtinere, quas quidam ex ipſis ad deliberandum plenariè poſtularant, iurare compulſi fuerunt mandato dicti Epiſcopi, & G. Defoſſa laici, qui eis arduæ rupis præcipitium fuerat comminatus, ſe ſuper præmiſſis quæſtionibus parituros. Alij promiſerunt in manu Abbatis, probatione ſibi annuâ reſeruatâ, quod regulam Ciſtercien. obſeruarent. Aliqui verò neque iurauerunt, nec promiſſionem aliquam facere voluerunt. Hurum ergo tacitâ veritate nominati Epiſcopus, & Abbas de Floreia dicto Archiepiſcopo ſuggeſſerunt, quod diœceſanus Epiſcopus, & omnes loci Canonici ſuper inſtitutione Ciſtercien. vnanimiter concordabant, & ita fuit eius confirmatio impetrata: ſed cùm paucis diebus elapſis Canonici Archiepiſcopo cuncta quæ geſta fuerant, intimaſſent, ipſe quod in præiudicium eorum factum fuerat, ipſis compatiens reuocauit: reſtituens eos ad omnia, quæ habuerant tempore illo, quo litteræ fuerant impetratæ, licèt poſtmodùm poſſeſſionem eorum prætermiſſo iuris ordine ſequeſtrarit, contradictores omnes excommunicationis gladio percellendo: & cùm Canonicis ad reſtitutionem inſtantibus, confeſſiones, & atteſtationes vtriuſque partis audiſſet, ad nos duxit ipſum negotium remittendum. Partibus itaque apud Sedem Apoſt. conſtitutis, ſæpedictum Abbatem de Floreia multipliciter arguebant. Primò quòd litteras à nobis per veritatis ſuppreſſionem, & expreſſionem falſitatis ſtuduerat impetrare: ſuppreſſum enim fuerat, quod Eccleſia de Inſulis Arearum ad Rom. Eccl. ſolummodo pertineret, ſicut ipſius priuilegia, quorum ad nos tranſcripta præfatus Archiepiſcopus deſtinauit, indicant euidenter. Falſitatis verò ſuggeſtio inde perpenditur, quod omnes Canonici tranſlationem Ordinis cum diœceſano Epiſcopo pariter affectabant: quod aliter eſſe, ipſorum contradictio liquidò arguebat. Sed neque ſæpedictus Tolon. Epiſcopus, diœceſanus erat ipſorum, qui nullo mediante ad Rom. Eccl. pertinebant. Vnde ipſius conſenſus in hac parte pro nullo erat penitus reputandus. Secundò, quod per vim, & dolum eos ſeduxit, pariter & coëgit, vt quidam eorum votum emitterent, alij iuramenta præſtarent. Nos ergo rationibus, & allegationibus partium per iamdictum Epiſcopum Portuen. qui eas in ſcriptis vobis exhibuit, pleniùs intellectis, quia conſtitit nobis de voto emiſſo, & præſtito iuramento à Canonicis Inſulatum, quod regulam Ciſtercien. obſeruarent, vel quod ordinationem huiuſmodi nullatenus impedirent; cùm vtrumque ſeruatum non vergat in diſpendium ſalutis æternæ, nolentes viam periuriis aperiri, non obſtante violentia, quæ proponebatur illata, cùm nec metum mortis continuerit, nec [l] corporis cruciatum, & ideo non debuerat cadere in conſtantes: nec obſiſtente [m] dolo, quo ſe proponebant fuiſſe ſeductos, cùm talis dolus non tam ad circumuentionem Abbatis, quàm ad fatuitatem eorum debeat retorqueri: ſuper reſtitutione petita ſilentium eis de conſilio fratrum noſtrorum duximus ſententialiter imponendum. Verùm quoniam ſæpedicti Epiſcopus, & Abbas de Floreia fines mandati per ſuæ temeritatis audaciam excedentes, quod per iamdictum Arelaten. Archiepiſcopum, cui cauſa fuerat delagata, fieri debuiſſet, per ſeipſos facere præſumpſerunt: & quia litteræ per ſuppreſſionem veritatis, & falſitatis expreſſionem fuerant impetratæ, factum ipſorum tanquam minùs legitimum per ſententiam duximus irritandum. Et quia ſecundùm Apoſt. inſtantia noſtra quotidiana eſt omnium Eccleſiarum ſolicitudo continua, ne occaſione præmiſſæ diſcordiæ locus idem remaneat deſtitutus, & delictum perſonarum in damnum Eccleſiæ conuertatur, fraternitati veſtræ per Apoſt. ſcripta mandamus, atque præcipimus, quat. Deum

habentes præ oculis, ad ordinationem ipsius Ecclesiæ vice nostra solicitiùs intendatis: in qua per viros eiusdem ordinis, si fieri poterit, regularium canonicorum professionem, & ordinem volumus reformari. Alioquin ne locus idem remaneat deformatus, per fratres Cistercien. Ordinis eundem reformari volumus, & mandamus, correctione prædictorum excessuum nobis in hoc articulo reseruatâ: ita quod si per solicitudinem, & prouidentiam vestram locus idem Cistercien. fuerit assignatus, nullum quoad ius proprietatis Ecclesiæ Romanæ præiudicium generetur: quod in plerisque monasteriis eiusdem Ordinis nouimus obseruari. Taliter autem mandatum Apostolicum exequamini, vt fraternitatem vestram, de qua plenè confidimus, debeamus meritò commendare. Quod si præmissum locum Cistercien. duxeritis conferendum, canonicis memoratis in locis idoneis per vos prouideri volumus competenter. Nullis litteris, &c. Præter assensum partium, &c. Datum Lateran. III. idus Iunij.

NOTÆ.

1. a Massilien.] Ita legitur in hac sexta collectione, & in epistolis Innocentij tertij à Guillelmo Sirleto emendatis, *pag.* 328. In tertia autem collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. lacuna adest; legitur enim *idem*, & *Agatensi Episcopo*; quæ implenda est ex dicta epistola, & ex præsenti epigraphe. Massilia duplex est, altera Libyca, in Africa; altera Gallica, in prouincia Narbonensi. Libycæ mentio extat *in l. 4. C. de metallariis, lib.* 11. apud Hilarium de Synodo, ibi: *Sancta Synodus in Sardica congregata est ex diuersis prouinciis Orientalium partium, Thebaide, Ægypto, & Thracia, Massilia.* Virgilium *lib. 4. Æneid.* ibi: *Massiliæ gentis monstrata sacerdos.* Tacitum *in vita Agricolæ.* De ea agit Philippus Berterius *diatrib.* 1. *cap.* 2. Massiliam Gallicam Phocenses condidere temporibus Tarquinij Regis prope Arelatem, Rhodanumque fluuium, cuius descriptio reperitur in panegyrico ad Constantinum incerti auctoris, cuius initium est: *Faciam Sacratissime Imperator*, ibi: *Massilia, vt audio, in profundum mare prominens, & munitissimo accincta portu, in quem angusto aditu meridianus defluit sinus, mille quingentis passibus terra cohæret, qua firmissimus turribus frequens murus opponitur.* Eius meminerunt Paulinus in carmine ad Cytherium:

Sed propter indeposita Gallorum solo,
Massilia Graium filia,
Alumna sancta ciuitas Ecclesia,
Pandebat humanos sinus.

Lucanus, Marcellinus, & alij, quos congerunt fratres Sammartani *tom. 3. Galliæ Christ. folio* 640. Papirius Masonius *in descriptione fluminum Galliæ, pag.* 465. hæc Massiliensis ciuitas vulgò *Marseille* dicta, iam à primis Ecclesiæ temporibus habuit Ecclesiam Cathedralem, cuius Prælatus Metropolitanus, Primasque Narbonensis Galliæ erat antequam in Gothorum potestate peruenisset, vt constat ex Concilio Thauritan. *can.* 2. & notarunt Sauarus *ad Sidonium lib. 7. epist. 7. circa finem*, Rittershusius *in notis ad Saluianum, pag.* 569. Eius Episcopo Raymundo rescribit Innocentius in præsenti, vt iam notarunt fratres Sammartani *dicto tom. 3. Galliæ, fol. 660. num.* 31.

2. b *Agathen.*] Agatha vrbs, est antiqua Galliæ Narbonensis, Massiliensium olim colonia, vt referunt Strabo *lib.* 4. Plinius *lib. 3. cap.* 4. Mela *lib. 2. cap.* 5. Ptolomeus *lib. 2. cap.* 10. Habet Ecclesiam Cathedralem Diuo Stephano dicatam, cuius historiam, & Præsulum seriem referunt fratres Sammartani *tomo 2. Galliæ Christ. fol.* 57. eius Præsuli Raymundo secundo rescribit in præsenti Innocentius.

c *Insulis Arearum.*] Aliqui Leres, seu Leornes appellant: Paulus Iouius *lib.* 35. ibi: *Antipolis posita est contra eas insulas, quas Leornes antiqui nostri dicebant.* De eis agunt Papirius Masonius *in descript. flum. Gall. pag.* 435. Claudius Marisotus *lib. 1. orbis maritimi, cap.* 33. 3.

d *Paganorum.*] Sarracenorum videlicet, qui per hæc tempora prouinciam illam deuastauerant. Paganorum etymon illustraui *in cap. 2. de constit.*

e *Dedimus in mandatis.*] In hæc verba: [Ad audientiam nostram noueris peruenisse, quod cùm olim in insula Arearum fratres quidam Cistercien. fuerint commorati, eis à Sarracenis in captiuitatem deductis, quia locus est mari vicinus, ad eam se quidam regulares canonici transtulere. Verùm cùm ipsi præ nimia paupertate locum ipsum, nec ædificiis possint, nec possessionibus ampliare, in eo monasticum ordinem institui desiderant, secundùm fratrum Cistercien. constituta: & id etiam Episcopus diœcesanus affectabat. Ideoque fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus si ad hoc diœcesani Episcopi, & eorundem fratrum concurrit affectus, in memorata insula monachos Cistercien. instituas, facturus de canonicis memoratis quod expedire videris secundùm canonicam honestatem. Datum Romæ apud S. Petrum 17. Calend. Iulij.] Quæ reperiuntur apud Papirium Massonium *in dicta descrip. pag.* 480. 4.

f *Claues domus.*] Inter alias symbolicas possessionis traditiones, præcipua, & vsitatior est clauium traditio, per quam omnes res sub clauibus contentæ traditæ censentur, *l. clauibus 74. ff. de contrahend. empt.* probaui *in cap. 2. de consuet.*

g *Osculo dato.*] Et sic communionem fratrum Cistercien. amplectentes, vt eorum vitam, & professionem sequerentur, quod plerumque osculi datio significat, *cap. dilecto*, ibi: *Cum canonicis aliis ad osculum recepistis.* Illustrant plura de communione per osculum congerentes Cæsar *de ecclesiast. hierarch. q. 2. proœm.* §. 5. Petrus Greg. *de repub. lib. 13. cap.* 18. Baronius *tomo 1. anno* 45. Ciaconius *lib. 1. obseru. cap.* 14. Pancirola *lib. 2. var. cap.* 94. Lanidmeter. *lib. 2. de veteri cler. cap.* 101. Salmut. *in notis ad memorab. Pancir. lib. 1. tit.* 46. Sauarus *ad Sidon. lib. 1. epist.* 11. P. Pinto *in spicilegio tract. 1. cap.* 40. Albaspineus *lib. 1. obs. cap.* 20. Zeida *in aduersariis, cap.* 151. Hallierius *de sacris elect. sect. 8. cap.* 11. Viuar *in apolog. pro Flauio Dextro*, §. 9. Menardus *in notis ad lib. sacram. Diui Greg. pag.* 376. Ludou. Cresol. *lib. 4. mystag. c. 6. sect.* 2. Iosephus Vicecomes *lib. 5. de ritibus Baptism. c.* 2. P. Sherlogus *tomo 2. in Cantica, vestig. 1. sect.* 2. Antonius Guibertus *in Polyst. cap.* 4. Deinsterus 5.

ad

ad Roſinum lib.2. cap. 33. Tiraquellus *in notis ad Alexand. lib.* 2. *cap.* 19. Petrus Greg. *in proœmio Decretalium*, *num.* 28. Aut manus Abbatis oſculando intendebant Abbas, & Canonici obedientiam promittere, atque ſubiectionem polliceri, vt plerumque apud ſacros, & prophanos vſitatum legimus, vt probant de oſcolo pedum Pontificis plura adducentes Roſvveidus *in onomaſt. verbo Oſculum*, Barboſa *lib.* 1. *iuris Eccleſ. cap.* 2. *num.* 90. Ioannes Baptiſta Caſalius *de ritibus Chriſtianis*, *cap.* 81. Lantdmeter. *lib.* 3. *de veteri clerico*, *cap.* 3. Zerda *in aduerſ. cap.* 184. *num.* 5. Ferrarius *de antiquorum epiſt. lib.* 3. *cap.* 2. Rouſſelius *lib* 8. *hiſt. Pontif. iuriſd. cap.* 4. *num.* 13. eruditè vt ſemper, Illuſtr. D. Franciſcus Ramos *in ſyntag. pro Epiſcop. Luſit. propoſ.* 1. *num* 90.

6. h *Vel per alios.*] Licèt cum promiſſio alieni facti, videlicet alium facturum, daturumve, inefficax ſit quoad tertium obligandum, *l. ſtipulatio* 38. *l. inter* 83. *l. ſi ita* 92. *ff. de V. O. l. cum qui* 5. *§. ſed ſi quis*, *ff. de conſtit. pecun. l. fluminum* 24. *§. quamquam*, *ff. de damno infect. l. ſicut* 65. *ff. de fideiuſſ.* tamen ipſe promiſſor tenetur curare, vt tertius det, vel faciat, *cap. Eleutherius*, 91. *diſt.* Docent Parladorius *lib.* 2. *rerum quotid. cap.* 3. *num.* 30. Cironius *ad tit. de pactis*, Azenedus *in l.* 2. *tit.* 16. *lib* 5. *recopil.* vnde in præſenti ſpecie Abbas, & Canonici regulares obſtricti erant ad ſatagendum, vt concanonici promiſſis ſtarent.

7. i *Tolon.*] Tolonium, aliàs Telonium, eſt ciuitas Epiſcopalis Galliæ, in Metropoli Arelatenſi, cuius portus ad mare mediterraneum excipiendis triremibus patet, vt referunt fratres Sarmatani *tomo* 3. *Galliæ Chriſt. fol.* 1060. vnde cùm prope inſulam Arearum conſiſteret Epiſcopus Tolonenſis, eius conſenſus deſiderabatur, tanquam proprij Epiſcopi. In hac Eccleſiæ tranſlatione, ſi ipſa Eccleſia immediatè Romano Pontifici pareret, vt Canonici allegabant, non Epiſcopi Tolonenſis, ſed ipſius Pontificis auctoritas deſiderabatur.

8. l *Corporis cruciatum.*] Vel ſimilem; ſunt enim alij caſus, in quibus metus grauis cadens in conſtantem virum datur, quos adduxi *in cap.* 1. *hoc tit.*

m *Obſiſtente dolo.*] Ex his verbis deducit gloſſa in præſenti, in ſpiritualibus dolum dantem cauſam actui, actum ipſum non irritare, nec reſtitutionem aduersùs eum dari: quod & probari videtur *ex cap. ex parte*, *cap. veniens*, *cap. dudum*, *de conuerſ. coniug.* & ex D. Paulo 2. *ad Corinth. cap.* 12. in illis verbis: *Ego vos non grauaui, ſed cùm eſſem aſtutus, dolo cepi vos.* Et *cap.* 9. *factus ſum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrifacerem.* Et ex eo, quia læſus dici non poteſt, qui meliorem vitam profitetur, *cap. illud* 20 *q.* 1. vnde gloſſa *in cap. ſicut* 27. *q.* 1. Speculator *in tract. de reſtit. §. qualiter*, *verſ. Sed nunquid*, tenent dolum in ſimilibus actibus non attendi. Sed contrarium, & rectè, defendit Stephanus Durantius *quæſtionum iuris q.* 4. nam ab omnibus actibus, tam temporalibus, quàm ſpiritualibus, procul abeſſe debent fraus & dolus, *cap. per tuas*, *de donat.* & dolus dans cauſam contractui bonæ fidei, ipſum nullum reddit, *l. & eleganter* 7. *ff. de dolo.* Quis autem inficiabitur, profeſſionem Religionis, ſuſceptionem Ordinum, & ſimiles actus eccleſiaſticos bonæ fidei eſſe: igitur dolus eos nullos reddit. Nec pro ſententia gloſſæ facit textus *in d. cap. ex parte* 14. *de conuerſ. coniug.* in eius enim ſpecie mulier, quæ ſuſcepit habitum Religionis, æquè ſine cauſa illum ſuſcipere intendebat; ſiquidem tempore, quo velum accepit, iam ceſſauerat erroris cauſa, vt ex eius integra conſtat, & docet Baſilius *lib.* 4 *de matrim. cap.* 21. *num.* 11. & *q.* 3. *ſchol. cap.* 8. Nec etiam gloſſæ ſententiæ fauet textus *in d. cap. veniens*; in eius enim caſu vxor non potuit repetere maritum, cui permiſit per dolum religionem profiteri; quia poſtea adulterium perpetrauit: quare ipſo facto amiſit ius repetendi maritum, vt docuerunt Durantius *d. q.* 4. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. diſput.* 36. & *lib.* 10. *diſput.* 10. minùs fauet contrariæ ſententiæ textus *in d. cap. dudum*: nam in eius ſpecie verus dolus non adfuit, ſed potiùs maritus quadam vana ſpe motus religionem profeſſus fuit. Vnde potiùs ex ipſius fatuitate, quam ex dolo profeſſio præceſſit, vt etiam contingit in hoc textu, vt Pontifex fatetur, qui à contrario ſupponit, dolum verum profeſſionem irritam reddere, & eo caſu, cùm dolus videlicet verus non eſt, admitti poteſt ſententia gloſſæ & Speculatoris; non autem cùm verus dolus adeſt, quia tunc idem dicendum eſt de dolo, ac aſſeritur de metu, *cap. quamuis*, *de pactis lib.* 6. latè reſoluunt Suarez *de relig. lib.* 2. *de voto*, *cap.* 11. Baſilius Legionenſ. *lib.* 4. *de matrim. cap.* 21. *num.* 18. Cabreros *lib.* 2. *de metu*, *cap.* 7. *num.* 41.

9. TEXTVS HISTORIA REFERTVR.

Licèt ex hac diffuſa Innocentij III. epiſtola facti ſeries facilè comprehendatur, tamen integram caſus hiſtoriam repetere licet ex Illuſtriſſimo Manriquez *tomo* 3. *annalium Ciſterc. anno* 1199. *cap.* 6. Cùm enim in inſula Arearum dicta, in diœceſi Tolonenſi, eſſet cœnobium Ciſterciense, quod à Saracenis obſeſſum, deuaſtatumque fuit; & cùm omnes monachi, & conuerſi capti eſſent cum omnibus rebus mobilibus ipſius monaſterij, Canonici regulares Ordinis D. Auguſtini locum occuparunt, & per triginta annos poſſederunt. Vnde monaſterium hoc inſularum Arearum inter monaſteria, ſeu Eccleſias canonicorum regularium refert Pennotus *lib.* 2. *hiſtoria canonic. regul. cap.* 33. *numer.* 20. Sed cùm neglectâ regulari diſciplinâ canonici laxamentis vitæ dediti, voluiſſent regularem vitam ſuſcitare cum aſſenſu proprij Epiſcopi, monachos Ciſtercienſes in conſortium aduocarunt, & à R. P. confirmationem huiuſmodi tranſlationis, ſeu profeſſionis mutationis petierunt. Innocentius III. Arelatenſi Archiepiſcopo reſcripſit, cuius reſcripti verba ſuprà retuli. Sed antequam Abbas de Florcia literas detuliſſet ad Archiepiſcopum Arelat. ipſe cum Epiſcopo Tolonenſi ad prædictum monaſterium acceſſit, & in eius mœnibus Abbas, & quidam ex dictis Canonicis profeſſionem emiſerunt, & promiſerunt Ciſtercienſem Ordinem in poſterum obſeruare. Cùm hoc retuliſſent Abbas de Florcia, & Epiſcopus Tolon. prædicto Archiepiſcopo, ipſe auctoritate, quâ pollebat, confirmauit, vices ſuas illis committens, vt quæ bene inceperant, ad effectum perducerent. Canonici ab incepto reſilientes, comparuerunt coram Innocentio, & propoſuerunt, ſe metu & dolo fuiſſe coactos, & deceptos in prædicta tranſlatione. Innocentius cauſam commiſit Epiſcopo Portuenſi, coram quo variæ partes propoſuerunt, & allegarunt, quibus auditis, & propoſitis, Innocentius III. ſententiam protulit in hoc

texru relaram, iussitque prædictum mooasterium reformari per alios canonicos regulares; & si id consequi noo possent, per monachos Cisterciensses. Latiùs prosequitur Mantique *d.c.6.per totum.*

COMMENTARIVM.

10. VOTVM METV AMISSVM AN SVSTINEATVR.

EX hoc rextu omnes repetentes deducunt, metum grauem ipso iure oullum reddere votum, aut iuramentum; secus verò metum ieuem, seu non cadentem in virum constanrem. Sed an hoc verum sit, videamus. Et certum, ab omnibusque receptum est, votum emissum propter metum etiam grauem, & eadentem in virum constantem, prouenientem à causis naturalibus, validum esse, *cap. sicut, de regularibus, cap. Gonsaldus* 17.*q*.4. docent communiter Theologi *in* 4. *dist*. 38. Sotus *lib*.7. *de iust*. *q*.2. *art*. 1. Aragon *in D. Thomam* 2. 2. *q*. 58. *art*. 3. Azor *lib*. 2. *de voto, cap*. 15. *q*.6. Syluester *verbo Votum* 2. *q*.2. Cabreros *lib*. 2. *de metu*, *cap*. 31. *num*. 34. Etiam communiter receptum inuenio, votum emissum ex metu incusso iniustè, & per actionem iniuriosam, dum tamen talis actio non ordinetur directè ad extorquendum votum, validum esse: docent Sotus & Aragon *locis citatis*, Lessius *de iustitia cap*. 40. *dub*. 3. Suarez *lib*. 1. *de voti essentia*, *cap*. 7. *num*. 8. Vnde si aliquis propter metum sibi illatum in bello à Turcis emittat votum alienius rei honestæ faciendæ, validum est. Similiter sustinetur votum emissum ex leui metu. Dissidium Interpretum est eirea votum metu graui emissum, ab homine iniustè illato per actionem iniuriosam directò tendentem ad extorquendum votum, an sit nullum, non solùm iure ecclesiastico, verùm & naturali? Et iure naturæ validum esse, licèt iure ecclesiastico non sustineatur, defendunt Aragon *vbi suprà*. Azor *dicto cap*.15. *q*.6. Lessius *dicto lib*.2. *cap*.4. *dubit*.3. Suarez *lib*. 1. *de essentia voti*, *cap*. 7. Castro Palao *in opere morali tract.de voto*, *disp*. 1. *puncto* 8. *num*. 6. Henriquez *lib*.1. *de matrim*. *cap*. 9. Basilius *de matrim*. *lib*. 7. *cap*. 29. *num*. 5. Sed contrariam sententiam, videlicet omni iure votum ita emissum nullum esse, docuerunt Bonauentura *in* 4. *dist*. 36. *art*.3. *q*.2. *ad* 1. Sotus *de iustitia lib*. 7. *quæst*. 2. *art*. 1. Cabreros *dict*. *cap*. 21. *num*. 40. plures laudati à Feloaga *in cap*. 1. *hoc tit*. *num*. 40. *fol*. 73. Horum sententia probatur *ex dict*. *cap*. 1. & ex præsenti textu, vbi supponitur, votum emissum esse ipso iure nullum: ergo tam iure ecclesiastico, quàm naturali. Deinde ex eo, quia Dominus milites voluntarios, non coactos suscipit, *cap*. *non est* 15. *quæst*. 1. & illa vota prædicantur, quæ voluntaria sunt, iuxta illud 1. *Paralip*. *cap*. *vlt*. *Lætatus est populus cùm vota sponte promitteret, quia corde toto offerebant ea Domino*. Et *cap*. *præsens*, *cap*. *sicut* 20. *q*. 3. Rursus facit pro ea sententia; nam si Deus acceptaret votum per iniuriam, & metum extortum, videretur approbare ipsam iniuriam. Cùm ergo hoc concedi noo possit, nec etiam quod acceptet simile votum.

11. DE IVRAMENTO METV PRÆSTITO.

Circa iuramentum metu præstitum non lenior controuersia est, propter iuris testimonia sibi inuicem contraria, & varias Interpretum sententias. Vnde Castro Palao *tomo* 3. *operis mor*. *tract*. 13. *disput*. 2. *puncto* 4. asserit in hac quæstione tot esse sententias, quot capita Doctorum. Negant ergo iuramentum metu graui extortum valore Seraphinus *de priuil*. *iuram*. *priuil*. 110. *numer*. 5. Mogolonus *de metu cap*. 9. *num*. 9. Cabreros *eod*. *tract*. *lib*. 2. *cap*. 7. Pro quorum sententia faciunt textus *in cap*. *cùm contingat* 28. *de iureiur*. *cap*. *licèt*, *eod*. *tit*. *lib*.6. *cap*. *quamuis pactum*, *de pactis eod*. *lib*. vbi docetur, iuramenta tantùm esse seruanda, quæ vi, aut dolo præstita non sunt: igitur metu præstita viribus carent. Facit etiam textus *in cap*. 2. *de iureiur*. in illis verbis: *Absoluimus, qua nefanda coactione iurauit*. In quibus verbis docetur, Episcopum non teneri seruare iuramentum metu præstitum. Deinde facit authentica *sacramenta*, *C. si aduersus venditionem*, vbi Federicus statuit, iuramentum metu extortum nullius esse momenti. Affirmatiuam sententiam, videlicet iuramentum metu extortum validum esse, sed per iudicem ecclesiasticum relaxandum, docuerunt Sanchez *lib*. 4. *de matrim*. *disput*. 24. & *lib*. 3. *summa*, *cap*. 11. *quæst*. 2. *num*. 14. Suarez *lib*. 2. *de iuramento*, *cap*. 10. *num*. 4. Cuiacius *in cap*. 1. & 2. *de iureiur*. Osualdus *ad Donellum lib*. 21. *comment*. *cap*. 13. *littera Q*. Balboa, & Bajo-Arroyo *in cap*. *si verò*, *de iureiurando*, Basilius *lib*. 12. *de matrim*. *cap*. 8. §. *vlt*. Castro Palao *lib*. 3. *operis moralis*, *tract*. 14. *disp*. 2. *puncto* 4. plures congesti à Feloaga *in cap*. 1. *hoc tit*. *fol*. 83. *num*. 84. Quorum sententia firmatur expressis iuris testimoniis relatis *in cap*. *verùm*, *cap*. *si verò*, *de iureiurando*, *cap*.2. *cap*. *ad aures*, *hoc tit*. *cap*. *auctoritatem* 15. *quæst*. 3. In hac opinionum varietate placet, iuramentum metu graui præstitum, mero iure valere, tam naturali, quàm positiuo, donec relaxetur. Cuius sententiæ potissima ratio est, quia metus non tollit voluntatem, licèt eam minuat; sed ad iuramentum non desideratur voluntarium, vt ad votum, sed tantùm consensus; & in voto tota voluntatis oblatio tendit solùm ad meritum, & soli Deo adquiritur: at in iuramento duplex obligatio datur, vna respectu Dei, altera respectu partis. Quæ Deo adquiritur, non tendit ad meritum, sed vt promissa parti custodiantur, Deo in testem rei promissæ adhibito. Vnde iuramentum validum est. Nec contrarium suadent textus *in dict*. *cap*. *cùm contingat*, *cap*. *licèt*, *cap*. *quamuis*; quia quatenus docent iuramenta metu, aut dolo præstita, seruanda non esse, accipiendi sunt petitâ relaxatione, ita vt post relaxationem contractui firmitatem, aut robur non præstent, vt docent Suarez *de iuramento lib*. 2. *cap*. 11. *n*.15. & 16. Quo modo etiam accipiendi sunt textus iuris nostri Hispaniæ *in leg*. 2. *tit*. 12. *lib*. 2. *fori*, ibi: *Por miedo, ò por fuerza prometiendo vn hombre à otro, maguer se obligasse jurado, dezimos, que no es tenudo de cumplir la promission*. Et *leg*. *finali*, *tit*. 11. *partita* 3. *El que jura cosa guisada* (* idest licitam) *no se puede escusar de no la guardar, maguer diga que lo fizo por fuerza*; petitâ videlicet relaxatione. Hermosilla *in l*. 56. *tit*. 5. *partit*. 5. vt sensus legis sit, iuramentum in ea specie adhibitum vires habere donec relaxetur. Quo modo etiam accipiendum esse textum *in cap*. 2. *de iureiurand*. docet Suarez *vbi suprà*, *num*. 7. Castro Palao *puncto* 4. *numer*. 11. licèt aliter textum illum accipiat Fortunius Garcia *tractat*. *de vlt*. *fine*, *numer*. 483. quem sequitur Feloaga *vbi suprà*, *pag*. 83. *numer*. 98. Nec etiam refragatur textus *in d*. *authentica Sacramenta*; nam

ea

ea verbs, *nullius momenti*, accipienda sunt ita, vt iuramenta metu præstita nullius sint momenti quoad effectum confirmationis contractus; valere tamen quoad obligationem religionis ortam ex eo, quod Deus adhibitus fuit in testem; & quoad eam partem iuramentum valere, donec relaxetur. Latiùs prosequuntur interpretationem ipsius authenticæ Donellus *ibi*, Vinius *lib. 1. select. q. 15.* Ex his ergo apparet, iuramentum in præsenti specie ab Abbate & Canonicis regularibus præstitum valuisse, donec eius relaxatio peteretur.

CAPVT VII.

[a] Gregorius IX.

SVper eo, quod aduersarius vester se conquerebatur à vobis per violentiam spoliatum, arbitramini contra vos fuisse iniustè processum, cùm non nisi proprio iuramento probauerit singula, quæ amisit. Verùm postquam de violentia per testes, & de amissis rebus per ipsius constiterit sacramentum, potuit iudex taxatione ab ipso facta, pro personarum, ac negotij qualitate vos in æstimatione rerum amissarum iuramento aduersarij declarata, rationabiliter condemnare.

NOTÆ.

1. a GRegorius.] Cui tamen Prælato rescribat in præsenti, non constat, vt plerumque in decisionibus huius Pontificis contingit, vt iam notaui *in cap. finali, de consuet.* Pro vera autem huius textus interpretatione sciendum est, quod licèt aliquando in actione, *quod metus causâ*, locus sit iuramento in litem, & iuxta iuramentum illius, qui metum passus est, æstimatio rei fiat, *l. ex arbitrio 18. ff. de dolo*, probaui suprà *in cap. 1. hoc titulo*, dum actionem *quod metus causâ*, eius originem, & naturam exposui; tamen præsens decisio iuxta eum casum accipi non potest, cùm in ea agatur de rebus violenter ablatis, & amissis, atque de interdicto *vnde vi*, atque restitutione earum rerum petita. Quare textus iste intelligendus est cum lege *si quando 9. C. vnde vi*, ex qua Gregorius hanc decisionem deprompsit, & hypothesis ita præfiguranda est: Cùm me vi à domo eiiceres, & domesticas res per vim occupasses, vis ipsa per testes probata fuit, res autem ablatæ, & per vim occupatæ probari non potuerunt. Tum quia tempore occupationis nemo præsens fuit: tum quia rerum, quæ in domo continentur, difficilis probatio est, nisi domesticis, & familiaribus testibus. Consultus fuit in hoc casu, quomodo æstimatio ineunda esset? Et Gregorius iuxta Zenonis constitutionem, de qua *in d. l. si quando*, decreuit, iudicem debere mihi vim passo deferre iuramentum super rebus illi ablatis, & earum æstimatione; & tunc habitâ ratione personæ & loci, vbi vis illata est, iudicem condemnationem facere debere.

COMMENTARIVM.

2. CONCLVSIO TRADITVR, ET PROBATVR. EX hac Gregorij noni decisione sequens deducitur assertio: *Probatâ violentiâ per testes, res amissæ probantur per iuramentum in lite, & super valore ipsarum, præmissâ iudicis taxatione, & sequuto petentis iuramento, fit condemnatio.* Probant ab specie textus *in l. semper 15. §. sed quorum 9. ff. quod vi, aut clam, l. si quando 9. Cod. vnde vi, l. 11. tit. 5. lib. 4. fori, l. 1. tit. 5. lib. 3. ordin. l. 9. tit. 10. part. 7. l. 4. tit. 8. l. 2. tit. 11. part. 3.* Per argumentum probant eam textus *in l. 1. ff. de in litem iurando, l. qui restituere 68. l. quod si 71. ff. de R. V. l. sed si 25. §. hæc verba, ff. de petit. hæredit. l. 1. §. si quis argentum, ff. depositi, l. Pomponius, in fine, ff. de recept. arbitris, l. 2. §. hoc interdictum, ff. ne quid in loco pub. l. vlt. §. 1. ff. de fide instrum. l. in actione, §. vero, l. ei qui 9. §. vlt. ff. de furtis, nouel. 82. Iustin. §. vt autem*: in quibus probatur damnum datum petitoris iuramento æstimari. Illustrant vltrà congestos à Barbosa *in præsenti*, & repetentes *in d. l. si quando 9.* Misyngerus *centur. 4. obseru. 12.* Cuiacius *lib. 2. obser. cap. 28.* & *in d. l. si quando*, vbi etiam Donellus & Gipbanius: idem Donel *lib. 26. comment. cap. 6.* Faber *lib. 16. coniect. cap. 17.* & *de erroribus decade 18. errore 10.* Plotus *de in litem iur. §. 2. num. 17.* Leotardus *de vsuris quæst. 77. numer. 58.* Parexa *de instrum. edit. tit. 7. resol. 10. numer. 25.*

3. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO. Verùm hæc assertio pluribus, & non leuibus vrgetur difficultatibus. Prima nascitur ex eo; nam actor, qui dicit res in eo loco fuisse, vnde deiectus est, easque amisisse, secundùm iuris regulas probare debet, aliàs reus absoluetur, *l. 1. ff. de probat. l. qui accusare, C. de edendo.* nec iusiurandum à parte parti non delatum aliquid probat, *l. 3. in principio, ff. de iureiur.* igitur licèt in præsenti per testes vis probata esset, si eam passus non probauit res fuisse in eo loco, vbi vim passus est, easque amisisse, reus absoluendus erat. Secunda prouenit ex eo; nam parti iuranti in hac specie, vel fides adhibetur vt testi, aut vt iudici; sed nemini in causa propria, vt iudici, aut vt testi creditur, *l. Iulianus, ff. de iudiciis, l. nullus, ff. de testibus, l. vnic. C. ne quis in sua causa*: igitur nullo modo illi fides adhibenda est. Tertia oritur ex eo; nam si in hac specie parti deferretur à iudice, iuramentum in lite ob defectum, & inopiam probationum deberet deferri iuxta huius iuramenti naturam, videlicet, vt iuret actor in infinitum, atque eius iuramentum iudex sequi teneatur, *leg. 4. §. 2. ff. de in litem iur. leg. qui restituere 68. §. 1. ff. de R. V.* igitur non rectè in præsenti deciditur, iuxta taxationem priùs à iudice factam, partem iurare debere. Quarta difficultas militat contra id, quod in præsenti textu docetur, videlicet iudicem deferentem iuramentum

textu relatam, lussirque prædictnm monasterium reformari per alios canonicos regulares; & si id consequi non possent, per monachos Cistercienses. Latiùs prosequitur Mantique *d.c.6.per totum.*

COMMENTARIVM.

10. Votum metu emissum an sustineatur.

EX hoc textu omnes tepetentes deducunt, metum grauem ipso iure nullum reddete votum, aut iuramentum; secus verò metum leuem, seu non cadentem in virum constantem. Sed an hoc verum sit, videamus. Et certum, ab omnibusque teceptum est, votum emissum propter metum etiam grauem, & cadentem in virum constantem, prouenientem à causis naturalibus, validum esse, *cap. sicut, de regularibus, cap. Gonsaldus* 17.q.4. docent communiter Theologi *in 4. dist.* 38. Sotus *lib.7. de iust. q.2. art.* 1. Aragon *in D. Thomam* 2. 2. *q.* 58. *art.* 3. Axor *lib.* 2. *de voto, cap.* 15. *q.*6. Syluester *verbo Votum* 2. *q.*2. Cabrerus *lib.* 2. *de metu, cap.* 31. *num.* 34. Etiam communiter receptum inuenio, votum emissum ex metu incusso iniustè, & per actionem iniuriosam, dum tamen talis actio non ordinetur directè ad extorquendum votum, validum esse: docent Sotus & Aragon *locis citatis*, Lessius *de iustitia cap.* 40. *dub.* 3. Suarez *lib.* 1. *de voti essentia, cap.* 7. *num.* 8. Vnde si aliquis propter metum sibi illatum in bello à Turcis emittat votum alicuius rei honestæ faciendæ, validum est. Similiter sustinetur votum emissum ex leui metu. Dissidium Interpretum est circa votum metu graui emissum, ab homine iniustè illato per actionem iniuriosam directò tendentem ad extorquendum votum, an sit nullum, non solùm iure ecclesiastico, verùm & naturali? Et iure naturæ validum esse, licèt iure ecclesiastico non sustineatur, defendunt Aragon *vbi suprà.* Axor *dicto cap.* 15. *q.*6. Lessius *dicto lib.* 2. *cap.*4. *dubit.*3. Suarez *lib.* 1. *de essentia voti, cap.* 7. Castro Palau *in opere morali tract. de voto, disp.* 1. *puncto* 8. *num.* 6. Henriquez *lib.*1. *de matrim. cap.* 9. Basilius *de matrim. lib.* 7. *cap.* 29. *num.* 5. Sed contrariam sententiam, videlicet omni iure votum ita emissum nullum esse, docuerunt Bonauentura *in 4. dist.* 36. *art.*3. *q.*2. *ad* 1. Sotus *de iustitia lib.* 7. *quæst.* 2. *art.* 1. Cabreros *dict. cap.* 21. *num.* 40. plures laudari à Felosga *in cap.* 1. *hoc tit. num.* 40. *fol.* 73. Horum sententia probatur *ex dict. cap.* 1. & ex præsenti textu, vbi supponitur, votum emissum esse ipso iure nullum: ergo tam iure ecclesiastico, quàm naturali. Deinde ex eo, quia Dominus milites voluntarios, non coactos suscipit, *cap. non est* 15. *quæst.* 1. & illa vota prædicantur, quæ voluntaria sunt, iuxta illud 1. *Paralip. cap. vlt. Lætatus est populus cùm vota sponte promitteret, quia corde toto offerebant ea Domino.* Et *cap. præsens, cap. sicut* 20. *q.* 3. Rursus facit pro ea sententia; nam si Deus acceptaret votum per iniuriam, & metum extortum, videtetur approbare ipsam iniuriam. Cùm ergo hoc concedi non possit, nec etiam quod acceptet simile votum.

11. De iuramento metu præstito.

Circa iuramentum metu præstitum non leuior controuersia est, propter iuris testimonia sibi inuicem contraria, & varias Interpretum sententias. Vnde Castro Palao *tomo* 3. *operis mor. tract.* 13. *disput.* 2. *puncto* 4. assent in hac quæstione tot esse sententias, quot capita Doctorum. Negant ergo iuramentum metu graui extortum valere Seraphinus *de priuil. iuram. priuil.* 110. *numer.* 5. Mogolonus *de metu cap.* 9. *num.* 9. Cabreros *eod. tract. lib.* 2. *cap.* 7. Pro quorum sententia faciunt textus *in cap. cùm contingat* 28. *de iureiur. cap. licèt, eod. tit. lib.*6. *cap. quamuis pactum, de pactis eod. lib.* vbi docetur, iuramenta tantùm esse seruanda, quæ vi, aut dolo præstita non sunt: igitur metu præstita viribus carent. Facit etiam textus *in cap.* 2. *de iureiur.* in illis verbis: *Absoluimus, qui nefanda coactione iurauit.* In quibus verbis docetur, Episcopum non teneri seruare iuramentum metu præstitum. Deinde facit authentica *sacramenta, C. si aduersus venditionem*, vbi Federicus statuit, iuramentum metu extortum nullius esse momenti. Affirmatiuam sententiam, videlicet iuramentum metu extortum validum esse, sed per iudicem ecclesiasticum relaxandum, docuerunt Sanchez *lib.* 4. *de matrim. disput.* 24. & *lib.* 3. *summæ, cap.* 11. *quæst.* 2. *num.* 14. Suarez *lib.* 2. *de iuramento, cap.* 10. *num.* 4. Cuiacius *in cap.* 1. & 2. *de iureiur.* Osualdus *ad Donellum lib.* 21. *comment. cap.* 13. *littera Q.* Balboa, & Bajo-Arroyo *in cap. si verò, de iureiurando*, Basilius *lib.* 12. *de matrim. cap.* 8. §. *vlt.* Castro Palao *lib.* 3. *operis moralis, tract.* 14. *disp.* 2. *puncto* 4. plures congesti à Feloaga *in cap.* 1. *hoc tit. fol.* 83. *num.* 84. Quorum sententia firmatur expressis iuris testimoniis relatis *in cap. verùm, cap. si verò, de iureiurando, cap.*2. *cap. ad aures, hoc tit. cap. auctoritatem* 15. *quæst.* 3. In hac opinionum varietate placet, iuramentum metu graui præstitum, mero iure valere, tam naturali, quàm positiuo, donec relaxetur. Cuius sententiæ potissima ratio est, quia metus non tollit voluntatem, licèt eam minuat; sed ad iuramentum non desideratur voluntarium, vt ad votum, sed tantùm consensus; & in voto tota voluntatis oblatio tendit solùm ad meritum, & soli Deo adquiritur: at in iuramento duplex obligatio datur, vna respectu Dei, altera respectu partis. Quæ Deo adquiritur, non tendit ad meritum, sed vt promissa parti custodiantur, Deo in testem rei promissæ adhibito. Vnde iuramentum validum est. Nec contrarium suadent textus *in dict. cap. cùm contingat, cap. licèt, cap. quamuis*; quia quatenus docent iuramenta metu, aut dolo præstita, seruanda non esse, accipiendi sunt petitâ relaxatione, ita vt post relaxationem contractui firmitatem, aut robur non præstent, vt docent Suarez *de iuramento lib.* 2. *cap.* 11. *n.*15. & 16. Quo modo etiam accipiendi sunt textus iuris nostri Hispaniæ *in leg.* 2. *tit.* 12. *lib.* 2. *fori*, ibi: *Por miedo, ò por fuerza prometiendo vn hombre à otro, maguer se obligasse jurado, dezimos, que no es tenudo de cumplir la promission.* Et *leg. finali, tit.* 11. *partita* 3. *El que jura cosa guisada* (idest licitam) *no se puede escusar de no la guardar, maguer diga que la fizo por fuerza*; petitâ videlicet relaxatione. Hermosilla *in l.* 56. *tit.* 5. *partit.* 5. vt sensus legis sit, iuramentum in ea specie adhibitum vires habere donec relaxetur. Quo modo etiam accipiendum esse textum *in cap.* 2. *de iureiurand.* docet Suarez *vbi suprà, num.* 7. Castro Palao *puncto* 4. *numer.* 11. licèt aliter textum illum accipiat Fortunius Garcia *tractat. de vlt. fine, numer.* 483. quem sequitur Feloaga *vbi suprà, pag.* 83. *numer.* 98. Nec etiam refragatur textus *in d. authentica Sacramenta*; nam

ea

ea verba, *nullius momenti*, accipienda sunt ita, vt iuramenta metu præstita nullius sint momenti quoad effectum confirmationis contractus; valere tamen quoad obligationem religionis ortam ea eo, quod Deus adhibitus fuit in testem; & quoad eam partem iuramentum valere, donec relaxetur. Latiùs prosequuntur interpretationem ipsius authenticæ Donellus *ibi*, Vinius *lib. 1. select. q. 15.* Ex his ergo apparet, iuramentum in præsenti specie ab Abbate & Canonicis regularibus præstitum valuisse, donec eius relaxatio peteretur.

CAPVT VII.

[a] Gregorius IX.

SVper eo, quod aduersarius vester se conquerebatur à vobis per violentiam spoliatum, arbitramini contra vos fuisse iniustè processum, cùm non nisi proprio iuramento probauerit singula, quæ amisit. Verùm postquam de violentia per testes, & de amissis rebus per ipsius constiterit sacramentum, potuit iudex taxatione ab ipso facta, pro personarum, ac negotij qualitate vos in æstimatione rerum amissarum iuramento aduersarij declarata, rationabiliter condemnare.

NOTÆ.

1. a GRegorius.] Cui tameo Prælato referibat in præsenti, non constat, vt plerumque in decisionibus huius Pontificis contingit, vt iam notaui *in cap. finali, de consuet.* Pro vera autem huius textus interpretatione sciendum est, quod licèt aliquando in actione, *quod metus causâ*, locus sit iuramento in litem, & iuxta iuramentum illius, qui metum passus est, æstimatio rei fiat, *l. ex arbitrio 18. ff. de dolo*, probaui suprà *in cap. 1. hoc titulo*, dum actionem *quod metus causâ*, eius originem, & naturam exposui; tamen præsens decisio iuxta eum casum accipi non potest, cùm in ea agatur de rebus violenter ablatis, & amissis, atque de interdicto *vnde vi*, atque restitutione earum rerum petita. Quare textus iste intelligendus est cum lege *si quando 9. C. vnde vi*, ex qua Gregorius hanc decisionem deprompsit, & hypothesis ita præfiguranda est: Cùm me vi à domo eiiceres, & domesticas res per vim occupasses, vis ipsa per testes probata fuit, res autem ablatæ, & per vim occupatæ probari non potuerunt. Tum quia tempore occupationis nemo præsens fuit: tum quia rerum, quæ in domo continentur, difficilis probatio est, nisi domesticis, & familiaribus testibus. Consultus fuit in hoc casu, quomodo æstimatio ineunda esset? Et Gregorius iuxta Zenonis constitutionem, de qua *in d. l. si quando*, decreuit, iudicem debere mihi vim passo deferre iuramentum super rebus illi ablatis, & earum æstimatione; & tunc habitâ ratione personæ & loci, vbi vis illata est, iudicem condemnationem facere debere.

COMMENTARIVM.

2. CONCLVSIO TRADITVR, AT PROBATVR.

EX hac Gregorij noni decisione sequens deducitur assertio: *Probatâ violentiâ per testes, res amissæ probantur per iuramentum in lite, & super valore ipsarum, præmissâ iudicis taxatione, & sequuto petentis iuramento, fit condemnatio.* Probant ab specie textus *in l. semper 15. §. sed quorum 9. ff. quod vi, aut clam, l. si quando 9. Cod. vnde vi, l. 11. tit. 5. lib. 4. fori, l. 1. tit. 5. lib. 3. ordin. l. 9. tit. 10. part. 7. l. 4. tit. 8. l. 2. tit. 11. part. 3.* Per argumentum probant eam textus *in l. 1. ff. de in litem iurando, l. qui restituere 68. l. quod si 71. ff. de R. V. l. sed si 25. §. hæc verba, ff. de petit. hæredit. l. 1. §. si quis argentum, ff. depositi, l. Pomponius, in fine, ff. de recept. arbitris, l. 2. §. hoc interdictum, ff. ne quid in loco pub. l. vlt. §. 1. ff. de fide instrum. l. in actione, §. vero, l. ei qui 9. §. vlt. ff. de furtis, nouel. 82. Iustin. §. vt autem:* in quibus probatur damnum datum petitoris iuramento æstimari. Illustrant vltrà congestos à Barbosa *in præsenti*, & repetentes *in d. l. si quando 9.* Misyngerus *centur. 4. obseru. 12.* Cuiacius *lib. 2. obser. cap. 28.* & *in d. l. si quando*, vbi etiam Donellus & Giphanius: idem Donel. *lib. 26. comment. cap. 6.* Faber *lib. 16. coniect. cap. 17.* & *de erroribus decade 18. errore 10.* Plotus *de in litem iur. §. 2. num. 17.* Leotardus *de vsuris quæst. 77. numer. 58.* Parexa *de instrum. edit. tit. 7. resol. 10. numer. 25.*

Verùm hæc assertio pluribus, & non leuibus vrgetur difficultatibus. Prima nascitur ex eo; nam actor, qui dicit res in eo loco fuisse, vnde deiectus est, easque amisisse, secundùm iuris regulas probare debet, aliàs reus absoluetur, *l. 1. ff. de probat. l. qui accusare, C. de edendo.* nec iusiurandum à parte parti non delatum aliquid probat, *l. 3. in principio, ff. de iureiur.* igitur licèt in præsenti per testes vis probata esset, si eam passus non probauit res fuisse in eo loco, vbi vim passus est, easque amisisse, reus absoluendus erat. Secunda prouenit ex eo; nam parti iuranti in hac specie, vel fides adhibetur vt testi, aut vt iudici; sed nemini in causa propria, vt iudici, aut vt testi creditur, *l. Iulianus, ff. de iudiciis, l. nullus, ff. de testibus, l. vnic. C. ne quis in sua causa:* igitur nullo modo illi fides adhibenda est. Tertia oritur ex eo; nam si in hac specie parti deferretur à iudice, iuramentum in lite ob defectum, & inopiam probationum deberet deferri iuxta huius iuramenti naturam, videlicet, vt iuret actor in infinitum, atque eius iuramentum iudex sequi teneatur, *leg. 4. §. 2. ff. de in litem iur. leg. qui restituere 68. §. 1. ff. de R. V.* igitur non rectè in præsenti deciditur, iuxta taxationem priùs à iudice factam, partem iurare debere. Quarta difficultas militat contra id, quod in præsenti textu docetur, videlicet iudicem deferentem iuramentum 3. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

hoc parti, debere prius taxationem facere; nam iudex, qui defert iuramentum in litem, siue postquam pars iurauit, potest prædictam taxationem facere, *l. 4. §. item videndum*, *l. 5. §. 2. ff. de in litem iur.* igitur non rectè in præsenti docetur, ante iuramentum partis debere iudicem taxationem facere. Vltima tandem difficultas expendi potest in hunc modum: In præsenti specie ex culpa & delicto proprio tenetur, qui per vim res inuasit: sed ex culpa non debet deferri iusiurandum, sed Iudex per se debet æstimationem facere. Textus decertus *in l. 4. §. ex culpa, ff. de in litem iurando*: igitur in præsenti specie iusiurandum in litem parti deferri non poterat.

4. DE INTERDICTO VNDE VI. His tamen difficultatibus minimè obstantibus, valde iuri consona est præsens decisio, ad cuius expositionem sciendum est, ad res amissas, ab alioque occupatas recuperandas competere interdictum *vnde vi*, ita appellatum à primis verbis, quibus à Prætore edictum conceptum erat, *l. si quis 17. ff. de adquirend. possess.* Osuald. *ad Donel. lib 15. comment. cap. 31. littera A.* Et licèt olim duplex interdictum de vi daretur, aliud propter vim publicam, siue armatam; aliud propter vim priuatam sine armis hodie tamen vnum est, quod competit deiectu à possessione rei immobilis, vt plenè restituatur, daturque aduersus quemcumque spoliatorem, vt probant Menochius *de recuper possess. ex num. 4.* Osualdus *d. cap. 31. littera B. & C.* Pichardus *in §. recuperandæ, ex numero 2. Inst. de interdictis*, Petrus Barbosa *in l. si de vi 37. ex num. 19. ff. de iudiciis*: per quod interdictum spoliatus plenè restituitur, *l. domum 5. ff. de rei vindic.* idest vt res ablata restituatur cum sua causa, & vtilitatibus, quæ obuenire deiecto potuerunt, nisi deiectus fuisset, *l. 1. § non solum 41. l. interdicto 6. ff. de vi & vi armata.* Item veniunt fructus, tam percepti, quàm qui percipi potuerunt, *l. meritò 19. ff. eod. tit.* & quidquid damni sensit vi deiectus propter spolium, deiector resarcire debet, *l. 1. §. qui vi deiectus 31. ff. de vi & vi*: dicemus latiùs *in cap. 9. de probat.* Sed quia plerumque constare non valet de bonis, quæ sunt vi ablata, perditáve, permittitur parti ex delatione iudicis iurare, quæ bona illi sint ablata, & quanti ea æstimauerit, *l. si quando, C. vnde vi*, vbi celebrem casum ex Cicerone refert Giphanius.

5. DE IVRAMENTO IN LITEM. Secundò sciendum est, esse quoddam genus iurisiurandi, quod appellatur in litem, de quo *in tit. ff. de in litem iur.* vbi iurare in litem nihil aliud est, quàm iurisiurandi religione litem æstimare, vt notant Vvesembechius, & Cuiacius *in parat. ad tit. ff. & C. de in litem iur.* Vinius *lib. 1 select. cap. 45.* Pinellus *lib. 2. select. cap. 4.* Donel. *lib 26. comment. cap. 6.* Schifordegerus *lib. 1. tract. 24 q 7.* Marcus Lyclama *eclog. pag. vlt.* Masius *lib. 2. singul. cap. 3. cum tribus sequent.* Olea *de cess. iur. tit. 6. miscell. q. 1. num. 2.* Borcholtem *in tract. de in litem iur. cap. 8.* Duarenus *in l. in actionibus, ff. de in litem iur.* Leotherdus *de vsuris q. 77. per totam.* Nam cùm interdum oporteat reum in id, quod actoris interest, condemnare, quia rem petitam restituere, vel exhibere detrectat, vel facultatem restituendi dolo malo amisit, tunc adhibetur hoc remedium, per quod actor ex animi sententia iurat, quanti litem faciat, vt explicant Hothomanus *lib. 12. epitomat. tit. 3. num. 2.* Leotherdus *de vsuris, suprà num. 1.* & iuramentum in litem appellatur, quoniam per illud res in litem deducta æstimatur: item si quid circa eam, vel extrà, actoris interfuit, vt animaduertunt Eguinarius Varo *in rub. de in litem iur.* Bolognetus *in l. in actionibus 5. ff. eod. tit.* atque ita figurato loquendi genere continens pro contento accipitur, vt cùm dicitur aliquem litis æstimationem sustulisse *in l. si seruus 21. §. idem ait, ff. de accusat.* notarunt Donel. *dict. cap. 6.* Hothomanus *de verbis iuris, verbo Litis æstimatio.* Ratio cur introductum fuit hoc iuramentum ea fuit, ne actor re sua carere cogatur, si reus tergiuersetur, noliitque reddere, sed dicat amissam esse, vt sibi retineat, & per hunc circuitum adigit dominum, vt contentus sit pretio, quæ est venditio inuito domino celebrata. Hæc ratio redditur *in l. si cùm dos 8. §. 1.* & *in l. sequenti, ff. rerum amot.* Vnde in rebus donatis à coniuge cessat, quia non contra voluntatem domini, sed ex plena ipsius voluntate possidentur, *l. si donante 36 ff. de donat. inter.* Ad puniendam ergo hanc perfidiam institutum fuit, vt non satisfaceret reus præcisè soluendo iustum pretium, sed tantùm quod actor iurauerit sua interesse rem sibi restitui.

Cùm ergo hoc iuramentum deferatur duplici ex causa, prima vt res in iudicium deducta arbitrio actoris æstimetur, & æstimatio soluatur, *l. 1. l. in actionibus 5. l. tutor 8. ff. de in litem iurando, l. quæ restituere, ff. de R. V.* secunda vt æstimetur id, quod actoris interest rem ipsam præstare, *l. 2. §. 1. l. 3 ff. de in litem iur. l. qui restituere 68. ff. de R. V. l. semper 15. §. sed quod inter, ff. quod vi aut clam*; ideo ab Interpretibus diuiditur, vt aliud sit iuramentum affectionis, aliud veritatis. 6. IVRAMENTVM HOC DVPLEX EST. Iuramentum affectionis ita appellatur ab Interpretibus nomine hoc inuento, sed ad rei explicationem non inepto; quoniam per illud iudice deferente iuramentum, actor pro libito, atque arbitrio, litis, seu rei æstimationem iurat, quæ interdum verum rei pretium egreditur, *l. 1. ff. de in litem iur.* cùm enim in illo affectionis ratio habeatur, in infinitum iurare licet, *l. 4. §. iurare, ff. de in litem iur. d. l. qui restituere, §. 10.* In infinitum idem valet, quod in immensum, idest in eam etiam summam, quæ longè rei pretium ac penè modum in eo excedit: nec potest dici, peierasse eum, qui ita ex affectu iureiurando rem æstimauit, quia de affectu suo & arbitrio iurauit, non de vero rei pretio. Nec hoc à ratione videtur alienum; nam quamvis aliàs affectionis ratio haberi non soleat in imponenda rei æstimatione, *l. si seruum 33. ff. ad legem Aquil. l. pretia 63. ff. ad legem Falcid.* tamen quia iniustum est dominum re propria carere, & eam iusto pretio alienare, *l. inuitum, C. de contrahend. empt.* ideo iusiurandum hoc in litem comparatum est, per quod pretij statuendi arbitrium actori præstatur, vt ait Consultus *in l. si filius 15. §. maritum, ff. solut. matrim. l. si cùm dos 8, §. Sabinus, iuncta l. sequenti, ff. rerum amot. l. tutor 8. ff. de in litem iur.* vbi alia ratio adducitur, nimirum vt contumacia inuasoris puniatur, & eius proteruia coërceatur, *l. 1. ff. de in litem iur.* aliquando tamen effrenata iurantis licentia à lege taxatur, vt *in l. finali, C. de condit. insert.* Hoc tamen casu, cùm actor iurat in immensum, iudex debet cohibere eius affectionem, ne in immensum condemnatio sequatur, *l. 4. §. 2. l. 5. §. 1. ff. de in litem iur. l. 3. §. 1. ff. ad exhibendum, l. arbitrio 18. ff. de dolo malo*: contra Fabrum *lib. 16. coniect. cap. 17.* probat Vinius *lib. 1. select. q. 45. per totam.* Sed cùm hoc remedium iuramenti in litem inuentum sit, vt actor

consequa

consequatur rei suæ æstimationem, & in ea non cadat affectio, cessabit iusiurandum in litem, veluti si nummi depositi petantur, *l. nummi, ff. de in litem iur.* tunc enim si à depositario non restituantur, quamuis de fide rupta agatur, tamen quia in nummis considerari affectio nequit, cùm propter omnimodam æqualitatem nihil intersit deponentis, an hæc, vel illa nummorum corpora reddantur, & in genere suo fonctionem recipiant, *l. 2. §. 1. ff. de rebus creditis*, iusiurandum in litem locum non habebit, vt explicat Buitius *hic, num. 3.* maximè cùm certa sit nummorum æstimatio, quia nullâ merce æstimantur, *l. si ita fideiusserim, ff. de fideiuss. l. 4. ff. de eo quod certo loco*; sed per contrarium ex nummis omnium rerum pretium sumatur, *l. 1. ff. de contrahenda emptione*; ideo ratione nummorum in litem non iuratur. Docent Duarenus *in d. l. in actionibus, n. 4.* Corrasius *num. 8.* Menochius *de arbitrariis, lib. 2. cent. 3. casu 207. num. 5* Donellus *lib. 26. comment. cap. 9.* Faber *lib. 16. coniect. cap. 1. & de erroribus, decade 17. errore 9.* Leothardus *de vsuris, q. 77. num 5.* Iuramentum veritatis nuncupatur, quia in eo res non ex affectione, sed ex veritate æstimatur. Iurat enim actor rem suam secundùm communem æstimationem tantùm valere, nec tunc affectioni statur, sed tantùm interesse attenditur, *l. 2. §. 1 ff. de in litem iur. l. tutor 7. ff. de administr. tut. l. si quando, C. vnde vi.* Docent Donellus *lib. 26. comment. cap. 10.* Menochius *d. cent. 3. casu 208. n. 2.* Phanucius *in d. cap. 2 num. 2.* Mantinus *de iuram. p. 2. art. 8. num. 1.* Nec audiendus est Faber, qui *lib. 16. coniect.* existimauit, nullum iusiurandum esse in litem, quod non sit affectionis.

7. **Quando et quibus personis deferatur iuramentum.**

Quibus autem personis, & in quibus causis deferatur hoc iuramentum, superest vt videamus; & cùm per hoc iuramentum, qui iurat, veram rei, interessisve æstimationem faciat, & in iuramento affectionis propter affectionem deferatur, tantùm domino rei petitæ deferri poterit hoc iuramentum, *d. l. vulgo 7. ff. de in litem iur.* Plotus *vbi suprà, §. 51. num 6.* Phanucius *d. cap. 4. num 4.* Osuald. *lib. 16. comment. cap. 7. littera B.* Escobar *de ratiocin. cap. 9. num. 39.* Hermosilla *in l. 8. tit. 3. partit. 5. glossa 6. num. 5.* Vnde apparet, per procuratorem iurari in litem non posse; nam quamvis procurator post litem contestatam dominus instantiæ efficiatur, *l. aduersario 4. §. fin. ff. de appellat. l. procuratori, l. nulla, C. de procurat.* tamen nec de affectione iurare licet, cùm domini affectionem nesciat; nec de veritate, nam vtilitates rei petitæ non ita procuratori vt domino sunt, aut esse solent cognitæ; & absurdum esset reum vel dominum iniquâ æstimatione damnificari: docent Faber *in d. l. vulgo 7.* Donellus *d. cap 7.* Borellus *in summa decis. tit. 52. num. 75.* Quæ ratio cùm habeat locum, tam in procuratore generali, quàm speciali, neuter iurare valet, vt contra Alexandrum docet Plotus *de in litem iur. § 49. num. 27.* idem in cessionario non ritè instructo in veritate interessis, resoluit Olea *d. q. miscell. n. 10.* Circa actiones, in quibus iusiurandum in litem potest deferri, dicendum est primò, in omnibus actionibus in rem iurari in litem, *l. 2. ff. de in litem iur. l. qui restituere 68. ff. de R. V. l. & harum 7. ff. si seruitus vindic. l. Nesennius 41. §. fundum, ff. de re iudic.* in actione publiciana, & hypothecaria, *l. si fundus 16. §. in vindicatione, ff. de pignoribus*; quamvis quoad hypothecariam neget Faber *d. lib. 16. coniect. cap. 16.* item in actione reali ad rem legatam persequendam, cùm hæres ob dolum eam non tradit, *l. cùm puto 6. §. 1. ff. ad legem Falcidiam.* Ex qua id probant Zasius *in lege in actionibus, num. 8. ff. de in litem iur.* Leonhardus *vbi supra, num. 11.* militat enim in hoc casu suprà tradita ratio, ob quam inductum fuit hoc remedium, videlicet ne quis cogatur propriâ re carere. Vnde textus *in l. alias 6. ff. de in litem iurando*, in illis verbis, *Ex testamento agatur, non solet in litem iurari*, accipiendus est cùm agitur actione personali, non verò reali. In actione etiam ad exhibendum, quia præparatoria est actionis realis, locus est huic iuramento, *l. 3. §. præterea, ff. ad exhibendum, d. l. in actionibus 5.* vbi Duarenus, Donellus *vbi suprà, cap. 8.* Secundò locum habet hoc iuramentum in litem in omnibus actionibus personalibus bonæ fidei, vbi agitur de re nobis restituenda, vt in commodato, *l. 3. §. in hac, ff. commodati, l. non à iudice 64. ff. de iudiciis*: in deposito, *l. 1. § in depositi, & § si quis argentum, ff. depositi*: in actione locati, cùm res locata non redditur, *l. si is cui, §. 1. ff. locati*: in actione ex stipulatu pro dote, *l. filio, §. maritum, ff. solut. matrim.* in petitione hæreditatis, *l. sed etsi, §. hæc verba, l. possessor, §. vlt. ff. de petit. hæreditatis*: in actione tutelæ directâ, cùm res pupillo non restituuntur, *l. videamus 4. l. tutor 8. ff. de in litem iur.* videlicet pro rebus, quæ finitâ tutelâ non restituuntur. Pinellus *lib. 2. select. cap. 4.* Narbona *de ætate ad actus humanos, anno 14. q. 32.* in mandato, *d. l. in actionibus*: in actione de dote contra maritum, qui non restituit res dotales, *l. si filio 25. §. 1. ff. solut. matrim.* contra furem, si dominus agit furti ratione dominij, non verò si alius ad interesse, *l. si vendidero 80. §. 1. ff. de furtis*: contra eum, qui dolo malo retinet rem alienam, nec restituit, *l. arbitrio 18. in principio, ff. de dolo*: in aliis actionibus rei persecutoriis, per quas persequimur res, quæ nostræ sunt, vel ad ius nostrum pertinent, vt in actione Fabiana, *d. l. arbitrio 18. l. tenetur, ff. si quid in fraudem patroni*: in aliis verò actionibus personalibus, in quibus ad dandum, vel faciendum agitur pro re, quæ nondum est petentis, sed petit vt sibi detur, idest in suum dominium denuò transferatur, non potest in litem iurari, quia deficit principalis ratio, quæ est dominij, vt in emptione probant textus *in l. si cùm fundum 68. §. vlt. ff. de contrah. empt. l. traditio 4. C. de actionibus empti*: in mutuo, stipulatione, & cæteris contractibus stricti iuris, *l. 5. ff. de in litem iur.* Diximus enim suprà, iuramentum in litem introductum fuisse, ne actor cogeretur rem suam iusto pretio vendere, eaque carere: quæ ratio in actionibus in personam, ex quibus res nostra non persequitur, cessat, quoniam in eis actor vtplurimum petit aliquid sibi dari, fierive oportere, *l. actionem, ff. de O. & A.* non verò rem suam sibi restitui: atque ob id cùm cesset suprà tradita ratio, cessat iusiurandum in litem.

His ita præmissis ratio huius decisionis ex eo prouenit; nam cùm iuramentum in litem veritatis duobus illis requisitis concurrentibus deferatur, videlicet dolo admisso ex parte debitoris, & difficultate probationum ex parte actoris, *l. in actionibus, §. vlt. l. cùm furti, ff. de in litem iur. l. semper 15. §. sed quod, ff. quod vi, aut clam*; docent Duarenus *in d. l. in actionibus*, Menochius *casu 208. num. 1.* Costa *de remedio subsid. remedio 94. num. 4.* & in hoc textu daretur dolus ex 8. **Traditur ratio decisionis.**

parte rei, qui eum intulit; & ex parte actoris difficultas probationis: ideo Gregorius docet, reum posse iurare super æstimatione rerum, taxatione priùs factâ à iudice, iuxta textum *in d. l. in actionibus*, §. 1. Rectè autem supponit Gregorius deiectionem fuisse probatam; res autem occupatas probari non potuisse, quia vt deferatur hoc iuramentum, debet iudici plenè constare de vi, *l. si quando*, *C. vnde vi*, in illis verbis; *Si quando vis in iudicio fuerit patefacta.* Vbi notat Iaso *num.* 7. pluribus relatis Seraphinus *de priuilegiis iur. priuil.* 31. *num.* 76. Mascardus *de probationibus conclus.* 934. *num.* 1. Desideratur etiam inopia probationum, cùm hoc remedium sit subsidiarium, *d.l. Si quando*, §. *si non poterit.* Costa *dicto remedio* 94. *num.* 6 Leotardus *vbi suprà*, *num.* 62. & tunc iudex debet reum condemnare *pro personarum, & negotij qualitate*, videlicet, vt si actor pauper sit, & dicat sibi supellectilem auream pretiosam ablatam fuisse, vel si locus ea quo deiectus est, ita exiguus sit, vt admittere non possit bona, quæ ipse petit; perpensis enim his circumstantiis, iudex condemnationem facere debet, vt ea verba accipiunt, & interpretantur Donellus *in d. l. si quando*, *in fine*, Lentardus *d.q.*77. *num.*61.

9. DISSOLVVNTVR DIFFICVLTATES. Nec etiam obstant difficultates suprà adductæ; nam licèt actore non probante, reus sit absoluendus, & nemo testis, aut iudex in propria causa sit; tamen id procedit, nisi dolo & fraude aduersarij factum sit, vt necessariò actori deferendum sit iusiurandum, quod introductum est in odium iniuriis, ne delicta maneant impunita, & ne quis propter alterius vim damnum patiatur, *l. si longius*, §. 1. *ff. de iudiciis*; & propter inopiam probationis, cùm res priuatæ per extraneas personas probari non possint: quare speciali remedio *in d. l. si quando*, prospectum est vim passis, vt eorum iuramentis deferatur rerum æstimatio. Nec obstant tertia & quarta difficultas; duplex enim discrimen versatur inter iuramentum, quod appellamus affectionis, & quod dicimus iuramentum veritatis. In iuramento in litem affectionis iuratur in immensum, ratione affectionis, *d. l.* 4. §. 2. *ff. de in litem iur.* in iuramento verò veritatis accipiendus est præsens rerum; vnde non in immensum, sed in veram rerum æstimationem iuratur. Aliud etiam discrimen versatur inter vtrumque iuramentum, videlicet quod in iuramento veritatis debet priùs iudex taxare quantitatem, in qua iuratur, *l.* 2. *l.* 4. *l.* 5. §. 1. *ff. de in litem iur. l.* 3. §. 1 *ff. ad exhibendum*, *l. arbitrio* 18. *de dolo*; quia si actor in iuramento veritatis iurauerit, non potest postea iudex mutare condemnationem in minori quantitate; redargueret enim iurantem de periurio. Textus expressus in authentica *post iusiurandum*, *C. de iudiciis*. In iuramento autem affectionis ante, & post iuramentum potest iudex taxare, & mutare; quia in hoc casu non redarguitur actor, qui iurauit de affectione & periurio, sed de inordinata affectione, quam habet in re propria: docet Abbas *in præsenti*, *num.* 3. vnde cùm in hoc textu agatur de iuramento veritatis, vt suprà dixi, debet ipsa taxatio præcedere, non sequi iuramentum. Nec tandem obstat vltima difficultas, quia certum est, ex culpa leui tantùm non deferri iuramentum; quo casu procedunt textus *in d. l.* 4. § *ex culpa*, *l. in actionibus* 8. §. *sed in his*, *ff. de in litem iur.* At verò ex culpa lata, aut dolo aduersarij iuratur in litem, vt docent Donellus *d. lib.* 26. *cap.* 9. Bronchorst. *Enantioph. cent.* 2. *assert.* 30. & *miscell. cent.* 1. *assert.* 61. quare cùm in præsenti casu agatur de dolo, & lata culpa, siquidem per vim, in qua culpa inest, res ablatæ fuerunt; ideo iudex debet deferre actori iuramentum in litem. Circa hoc iuramentum in litem obseruandi sunt textus *in l.* 9. *in fine*, *ff. de furtis*, *l. si fundus*, §. *in vindicatione*, *de pignoribus*, *l.* 48. §. 1. *ff. locati*, *l.* 1. §. *in deposito*, *ff. depositi*, iuncto Fabro *de erroribus decade* 17. & 18.

TITVLVS XLI.

De in integrum restitutione.

CAPVT I.

Alex. III. [a] *Alphanen. Episcopo.*

Requisiuit à [b] nobis f. tua, quid agendum sit de possessionibus laïcis sub modico [c] censu concessis. Nouerit itaque f. tua, quod si Ecclesia læsa est, & manifestè apparet detrimentum ipsius, cùm Episcopo facere deteriorem conditionem ipsius non licuerit, & Ecclesia iure minoris [d] semper debeat illæsa seruari; quæ in damnum ipsius data constiterint, ad proprietatem conuenit redire ipsius: prouidendum est tamen, ne si fortè coloni possessiones illas fecerint meliores [e] expensis, ac labore suo, sumptibus, quos bono animo fecerunt, debeant defraudari.

NOTÆ

NOTÆ.

1\. a *Alphanen.*] In prima collectione, *sub hoc tit. cap. vnico*, legitur *Alphano*; post Concilium verò Lateran. *p. 29. cap. 7.* & *in cap. 8. de rebus Ecclesiæ, in 1. collect.* vbi idem textus reperitur, vt post Bernardum veterem glossatorem notauit Bosquetus ad Innoc. III. *lib. 2. regestr. 14. epist. 156.* tantùm legitur *Alexander III.* Sed credo legendum esse *Aliphano Episcopo.* Alipha enim est ciuitas Italiæ suffraganea Archiepiscopi Beneuentani, cuius Episcopus Clarus dictus subscripsit Concilio Rom. 1. sub Symmacho, vt refert Carolus à S. Paulo *in geograph. sacra, pag. 55.*

b *A nobis.*] Hinc deducunt Abbas *num.* 18. & *in cap. constitutus, hoc tit.* Socinus *in cap. cùm sit generale, num. 13. de foro competenti*, Mantua *in præsenti, num. 42.* Beroius *num. 162.* Morla *in emp. tit. 5. in principio, num. 10.* Sfortia *de restit. in integrum, q. 32. art. 15.* Caldas *in l. si curatorem, verbo Implorando, num. 32. C. de in integrum rest.* restitutionem in integrum, cùm Ecclesia læsa est, petendam esse apud iudicem ecclesiasticum: qui etiam expendunt pro sua sententia textus *in cap. ad nostram, de rebus Ecclesiæ, cap. cùm causa, de re iudicata.* Sed rectiùs contrarium docuerunt Marcha *de iurisd. 2. p. cap. 30. per totum*, Balboa *in cap. cùm sit 8. de foro compet. num. 16.* Couarr. *lib. 1. var. cap. 4.* Ecclesia enim debet sequi forum rei, vt quilibet alius, *cap. finali, de iudiciis, in 6.* Sed restitutio petenda est coram iudice rei, *l. 2. C. vbi, & apud quem*: igitur restitutio in integrum ab Ecclesia petenda est coram iudice sæculari non verò coram ecclesiastico. Ita docent vltra suprà laudatos P. Barbosa *in l. hæres, § proinde, ff. de iudiciis*, Barbosa *in præsenti, num. 9.* Parladorius, & alij relati à Carleualio *tomo 1. de iudiciis, disp. 2. q. 4. num. 195.* Nec contrariæ sententiæ fauent textus suprà citati. Non præsens textus, qui loquitur & procedit in ditione, & terris Ecclesiæ, vt erat Aliphensis ciuitas Italiæ; quo modo etiam accipiendus est textus *in cap. constitutus 8. hoc tit.* Nec etiam facit pro contraria sententia textus *in d. cap. ad aures*; nam loquitur in reo feudatario ipsius Ecclesiæ. Vnde cùm ratione feudi coram ecclesiastico iudice esset conueniendus, *cap. verum, de foro competenti*, etiam coram eo in integrum restitutio peti debebat. Ansaldus *de iurisdict. p. 3. tit. vnico, cap. 9.* Licèt in hac quæstione aliter distinguendum esse putet Cyriacus *contron. 380. num. 3. & 56.*

2\. c *Sub modico censu.*] Valde controuersum est apud classicos repetentes ad hunc textum, & alios iuris Interpretes, de quo contractu accipiendus sit præsens textus, & in qua alienationis specie læsio intercesserit? Quinque sententias referunt Abbas *in præsenti, num. 5.* Beroius *num. 44.* Mantua *num. 23.* Prima est eorum, qui existimant, textum hunc procedere in contractu emptionis, & venditionis. Ita glossa *in præsenti*, Pinellus *in l. 2. C. de rescind. p. 3. cap. 1. num. 21.* pro quibus faciunt illa verba, *ad ius & proprietatem Ecclesiæ redire.* Quibus innuitur, dominium fuisse translatum ex contractu celebrato in huius textus specie: sed dominis translatio propria est contractus emptionis, & venditionis, *l. 1. ff. de contrahend. empt. l. 1. ff. de rerum permut.* Sed hæc interpretatio conuincitur ex relatis verbis, *sub modico censu*; si enim emptio celebrata esset, assereret potiùs Alexander, sub modico pretio rem fuisse distractam, quàm sub modico censu rem fuisse traditam; nam in emptione verè rei pretium soluitur, non census constituitur, *l. pacta, ff. de contrahenda, §. item pretium, Instit. eodem tit.* & ex illo verbo *Concessis*; cùm in venditione res non concedatur, sed tradatur, *l. traditionibus, C. de pactis*: igitur præsens textus accipi non potest de contractu emptionis, & venditionis. Secunda sententia est eorum, qui tenent Alexandrum in præsenti agere de contractu locationis, & conductionis, vt constat ex illo verbo, *colonus.* Sed etiam hæc sententia refellitur ex eo, quia ex contractu locationis, & conductionis dominium non transfertur, *l. cùm manus 80. §. finali, ff. de contrahenda empt. l. item quæritur, §. impleto, ff. locati, l. non solet, l. quæro, §. inter locatorem, ff. eodem, cap. finali, ne Prælati vices.* Tertia sententia est eorum, qui docuerunt, textum hunc esse accipiendum, non de locatione ad modicum tempus facta, sed de locatione ad longum tempus celebrata, ex qua dominium transfertur, vt probatur *ex cap. ex litteris, de iurepatron. d. cap. finali, ne Prælati, cap. 2. de locato, cap. dilecti, de decimis*; vnde talis locatio alienatio dicitur, *l. 1. §. quod autem, ff de superficiebus, l. 1. §. finali, ff. si ager vectigalis, cap. nulli, cap. ad aures, cap. ad audientiam, de rebus Ecclesiæ, Clement. 1. eod. tit.* Couarr. *lib. 2. var. cap. 16.* Pinellus *in l. 1. C. de bonis maternis, 2. p. num. 69* Valascus *de iure emphyt. q. 29. num. 2.* Padilla *in lege voluntatis, C. de fideicom. num. 18.* Sarmiento *lib. 3. select. cap. 2. num. 36.* Sed adhuc hæc sententia refellitur ex suprà dictis verbis, *sub modico censu*, quæ proprium, & peculiarem contractum potiùs significant, quàm locationem. His ergo omissis sententiis dicendum est, Alexandrum in præsenti agere de contractu censuali reseruatiuo, de quo *in cap. constitutus, de religiosis domibus*; qui census constituitur, cùm quis rem vnam, vel plures alteri pleno iure concedit, reseruatâ sibi dumtaxat super illis rebus menstrua, vel ânnua pensione; quod genus contractus vtroque iure probatum est, *dict. cap. constitutus, l. vltima, ff. de contrahenda empt. l. vltima, C. de rerum permut.* imò hoc genus contractus vetustissimum esse probatur *ex cap. 47. Genesis*, vbi refertur, Iosephum, cùm Ægypto præesset, agros ea lege incolis concessisse, vt quintam fructuum partem Regi soluerent. Historiæ verba sunt: *Emit igitur Ioseph omnem terram Ægypti, vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis, subiecitque eam Pharaoni, præter terram sacerdotum, quæ tradita erat eis, &c. Dixit ergo Ioseph ad populum: En cernitis, & vos, & terram vestram Pharao possidet: accipite semina, & serite agros, vt fruges habere possitis. Quintam partem Regi dabitis, quatuor reliquas permitto vobis in sementem, & in cibum familiis & liberis vestris, &c.* De quo censu consignatiuo plura tradunt Couarr. *lib. 3. var. cap. 7.* Gomez *in l. 68. Tauri*, Leotardus *de vsuris q. 41.* Cencius *lib. 1. de censibus*, Felicianus *eod. tract. lib. 1. num. 9. & 17.* Noguerol. *alleg. 32.* Cùm ergo per hunc contractum, censu reseruatiuo constituto dominium rerum transferatur, rectè ait Alexander, res Ecclesiæ sub modico censu fuisse concessas: & quia ex reseruatione modici census læsa erat Ecclesia, ideo Alexander affirmat, res ad ius, & proprietatem Ecclesiæ redire debere: docent plures congesti à Barbosa *in præsenti, num. 3.* Auendaño *de censibus, cap. 13. num. 8.*

d *Semper*

4. d *Semper illæſa.*] Dictio *ſemper*, non eſt referenda ad tempus, quaſi ſemper, & omni tempore Eccleſiæ competat reſtitutio, cùm elapſo quadriennio beneficium hoc non competat; ſed potiùs eſt referenda ad cauſas, vt ſenſus ſit, quod ſemper, ideſt in omni cauſa, in qua Eccleſia fuerit læſa, poteſt reſtitui, vt poſt gloſſam in præſenti, *verbo Iure minoris*, docent Cardinalis *oppoſit.* 4. Abbas *n* 26. & ſi verbum *ſemper*, referatur ad tempus, non perpetuum, ſed limitatum importabit, vt *in cap.* 1. *hoc tit. in* 6. *l. in rebus*, §. *vltimo*, *ff. de iure dotium.* Notauit Acoſta *de priuilegiis credit. regula* 1. *ampliatione* 2. *num* 92. niſi ſupponamus in præſenti caſu enormem læſionem præceſſiſſe; quo modo accipit textum hunc, & caput *ad aures*, *de rebus Eccleſia*, Caſtillo *lib.* 3. *controu. cap.* 23.

5. e *Expenſis.*] Cùm enim poſſeſſiones Eccleſiæ reſtituendæ eſſent, fructus etiam reſtitui debebant, propter naturam reſtitutionis, *l. quod ſi minor*, §. *reſtitutio*, *ff. de minoribus*, Salgado *de protect.* 4. *p. cap.* 9. *num.* 177. Mancinus *ſacri iuris controu. differ.* 6. *cap.* 16. *num.* 11. & infrà *num. finali*, dicemus. Et cùm fructus non cognoſcantur niſi deductis expenſis, *l. ſi à parte*, §. *fructus*, *ff. de petit. hæredit.* inde ſumptus, ſiue impenſæ reſtitui debent, etiam in hoc iudicio reſtitutionis in integrum, *leg. intra vtile*, §. *finali*, *ff. de minoribus*, *l. in fundo* 38. *leg. ſumptus* 48. *ff. de R. V. l. Iulianus* 23. §. *offerri*, *ff. de act. empti*: notarunt Pinellus *in rubr. Cod. de bonis maternis*, 1. *p. cap.* 3. *in princip.* Caldas *in l. ſi curatorem*, *verbo per quod*, *num.* 8. *C. de in integrum reſtit.* Caniſius *in præſenti*, *num. finali.* Accedit, nam omnis reſtitutio eſt reciproca, *l. quod ſi* 24. §. 4. *ff. de minor. l.* 1. *&* 2. *C. ſi aduerſus tranſact.* Vnde ille, contra quem reſtitutio petitur, poteſt retinere prædia empta, donec debitor ſoluat meliorationes, & expenſas, *d. l. intra*, §. *finali*, *l.* 41. *&* 44. *tit.* 28. *partita* 3. vbi Gregorius. Nec intereſt, quod meliorationes perierint, dum tamen ſine facto poſſeſſoris, *l. ſi neceſſaria* 8. *in principio*, *ff. de pignorat. l. ſed an vltrò*, §. 1. *ff. de negotiis geſtis.* Gloſſa *in cap. cùm Apoſtolica*, §. *profuturam*, *de his, quæ fiunt à Prælatis*, dum modicæ non ſint, *l. ſi ſeruos*, *ff. de pignorat. l. properandum*, §. *& ſi quidem*, *C. de iudiciis.*

COMMENTARIVM.

6. EX hac Alexandri III. deciſione ſequens communiter aſſertio deducitur: *Eccleſia læſa in contractu celebrato reſtituitur iure minoris.* Probant eam textus *in cap. auditis* 3. *hoc tit. cap. cum cauſa* 8. *de re iudic. cap. ad noſtram*, *de rebus Eccleſia*, *cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. per argumentum à minore deductum probant lex 1. §. *minorem*, & §. *verùm*, lex *ait Prætor*, §. *non ſolùm*, lex *pactis* 28. §. *ſi pecuniam*, lex *ſi minor*, §. *finali*, *cum lege ſequenti*, lex *ſi tutor* 48. lex *ſi res* 50. *ff. de minoribus.* Conſonant lex 8. & finalis, *tit.* 1. *partit.* 6. Illuſtrant vltra laudatos à Barboſa *in præſenti*, & *lib.* 2. *iuris eccleſ. cap.* 3. *num.* 183. Antonius Cainius, & Caniſius *in præſenti*, Morla *in emporio*, *tit.* 5. *q.* 1. *num.* 22. Donellus *lib.* 21. *comment. cap.* 19. Hothomanus *conſil.* 125. Antonius Matthæus *in collegio Pandect. diſput.* 6. *pag.* 33. Velaſco *de priuileg. pauperum*, *tit.* 3. *q.* 8. Antonius Gomez *lib.* 2. *var. cap.* 14. *num* 7. Fachineus *lib.* 10. *controu. cap.* 1. Layman. *lib.* 3. *ſumma*, *tract.* 4. *c.* 11. *num.* 3. *&* 4. Matienzo *in repetit. ad legem* 1. *ff. de minor. num.* 121. Giballinus *de negot. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 4. *art.* 3. §. 4.

Concluſio refertur, et probatur.

Sed aduersùs hanc aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgi poteſt: Nihil tam naturale eſt, quàm conuentiones, contractuſque, quibus humana ſocietas conſtat, & conſeruatur, obſeruari, *l.* 1. *ff. de pactis*, *l.* 1. *ff. de conſtit. pecun. l. ex hoc iure*, *ff. de iuſtitia & iure*, *cap.* 1. *&* 3. *de pactis*, *l. Quintus* 48. *ff. de pactis*, in illis verbis: *Si ipſe pepercisset pudori ſuo.* Ex quibus docet Andreas ab Exea *de pactis* 3. *p. rubrica*, *num.* 402. contra pudorem eſſe recuſare obſeruantiam conuentionis: igitur Eccleſia potiùs debebat ſeruare conuentionem ſemel initam, quàm per reſtitutionis remedium illam reſcindere. Accedit nam naturaliter licet contrahentibus intra metas iuſti pretij ſe decipere: in contractu emptionis, & venditionis, *l. in cauſa* 16. §. 4. *ff. de minoribus.* Probant Faber *in Iuriſprud. tit.* 2. *principio* 2. & *de erroribus decade* 8. *errore* 7. & *decade* 9. *errore* 1. & *lib.* 8. *coniect. cap.* 5. Bronchorſt. *cent.* 1. *aſſert.* 52. Amaya *in l.* 3. *Cod. de conditis in publicis horreis*, Fornerius *lib.* 6. *rerum quotid. cap.* 20. Vulteius *in princip. Inſtit. de emptione & vendit.* Petrus Faber *in l.* 206. *ff. de R. I.* Giphanius *in l.* 2. *C. de reſcind. vendit.* Leotardus *de vſuris quæſt.* 40. Merenda *lib.* 1. *controu. cap.* 33. Hunnius *vol.* 2. *ad Treutl. diſput.* 28. *theſi* 2. Drekerus *lib.* 1. *diſſert.* 2. Vviſembech *diſp.* 1. *num.* 19. P. Franciſcus Valens *in concord. iuris*, *pag.* 208. Ægidius Hortenſ. *de priuil. honeſt. cap.* 1. *in initio.* Igitur etſi in medio pretio læſio daretur, in ſpecie huius textus, non ideo cenſus venditio erat reſcindenda. Secundò in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Cùm remedium ordinarium competit, extraordinarium non debet concedi, vt probant ab ſpecie textus *in l. in cauſa*, *la ſegunda*, *in principio*, *ff. de minor. cap.* 2. *hoc tit. lib.* 6. Sed in præſenti ſpecie remedium ordinarium competebat, vt contractus nullus diceretur: igitur reſtitutionis in integrum remedium neceſſarium non erat. Probatur minor; nam res immobiles Eccleſiæ, vt validè alienentur, deſiderantur Eccleſiæ vtilitas, & ſolennitas à iure præſcripta, *cap. ſine exceptione*, *cap. aurum*, *cum ſequent.* 12. *q.* 2. *cap. nulli* 5. *de rebus Eccleſia.* Sed in præſenti caſu ſolennitas nón adfuit, cùm irrequiſito Capitulo Epiſcopus rem immobilem alienaſſet, vt conſtat ex illis verbis: *Cum Epiſcopo eius conditionem facere deteriorem non liceat.* Nec vtilitas potuit conſiderari, imò potiùs damnum, cùm Eccleſia læſa maneret: igitur potiùs contractus ab Epiſcopo celebratus nullus declarari debebat, quàm ad eius reſciſſionem reſtitutionis remedium impetrari. Tertiò etiam aduersùs eandem deciſionem inſurgit illa iuris conſideratio; nam cùm læſio in contractibus circa pretium intercedit, habere electionem emptor diſcedendi à contractu, vel pretium ſupplendi, *l. res*, §. *finali*, *ff. de iure dotium*, *l.* 2. *C. de reſcind. vendit. cap. cùm dilecti*, *de emptione & vendit.* igitur in præſenti caſu laicis electio dari debebat, vel reſtituendi res venditas Eccleſiæ, vel ſupplendi pretium iuſtum, quod deerat ad conſtitutionem cenſus reſeruatiui. 7.

Traditur dubitandi ratio.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt, & iuris principiis conſona præſens Alexandri deciſio, ad cuius expoſitionem ſciendum eſt, reſtitutionis nomen generale eſſe, variaſque ſpecies comprehendere, *l. placeat* 22. *l. reſtituere* 35. *ff. de V. S.* vbi Fornerius, & Gentilis. Corraſius *in l.* 5. §. *hoc autem*, *num.* 4. *ff. de noui operis nunciat.* 8.

In integrum reſtitutio quid?

nunciat. & ita in corpore Pandectarum iuris Cæsarei, cùm generaliter de in integrum restirutione agatur in titulo generali, statim singulas restitutionis in integrum species Tribonianus subiungit in titulis, Ex quibus causis maiores, De eo quod metus causâ, De dolo malo, Capite minutis, & Alienatione iudicij mutandi causâ; quod & noster Raymundus in hac compilatione obseruauit. Sed quia in hoc titulo tantùm de restitutione in integrum minoribus, aut Ecclesiis iure minorum fruentibus, concedenda agitur, eam duntaxat examinabimus: & communiter restitutio in integrum definitur, vt sit in pristinum statum repositio, vel ad iua pristinum reductio. Quæ definitio deducitur ex lege quod si minor, §. restitutio, ff. de minoribus, l. si locus, ff. quemadmodum seruitutes, l.1. C. de reputationibus, l. 2. C. in quibus causis, Paulo lib.1. Sententiarum, tit. 7. l. 1. §. certè, ff. ad Macedonianum, l. 3. ff. rem ratam, l. sed si 8. iuncto ibi Cuiacio, lib.26. ff. Iuliani, ff. si quid in fraudem, l.1. § 1. ff. de collat. bonorum, leg.a. ff. ne de statu defunct. l. facta 63. §. 14. ff. ad Trebell. l. 1. tit. 19 part.6. cap. finali 2. q. 3. nostro cap. 1. in illis verbis, ad ius & proprietatem. Eam amplectuntur, & exponunt Mauricius de in integrum restit. cap. 1. num. 3. Sforiia eodem tract. 1. p. art 4. alij congesti à Morla tit. 5. q. 1. num. 1. Osualdus ad Donel. lib. 21. cap.4. littera D. Canisius in hac rubrica, num.1. Cabretos de metu lib. 1. cap.6. n.30.

9. **DE CAVSA RESTITVTIONIS HVIVS.**

Causa huius restitutionis est ætas; cùm enim inter omnes constet, minorum consilium imbecille, fragile, infirmumque esse, multis captionibus expositum, multorumque insidiis suppositum, quare ad negotia vigesimiquinti anni metas expectari voluerunt leges, in quibus vigor complectitur virilis, & legitimus, robustus, & perfectus hominis staius consistit, l. cùm pater 77. §. curatoris, ff. de legat. 2. l. finali, C. de his, qui veniam, l. lex Iulia, ff. ad legem Iul. de adult. iunctis his, quæ ex Medicis & Philosophis tradunt Cuiacius in l. 1. ff. de minor. Guibertus Costanus de matrim. cap. 15. etenim ante hoc tempus nec sibi constantes adolescentes, nec finem, & modum in expensis solent habere: ideo Prætor naturalem æquitatem sequutus, suo edicto hoc auxilium pollicetur minoribus læsis, l. 1. ff. de minor. vbi notauit Matienzo. Amaia lib. 1. obseru. cap.9. Vnde in quocumque contractu minores circumscripti beneficio restitutionis gaudent, per quod in pristinum statum omnia reponuntur, siue sub curatore, siue sine curatore extiterint, & eius auctoritate contraxerint, etiam iudicis accedente decreto, l. quod si minor, §. restitutio, ff. de minor. l. si curatorem habens 3. C. de in integrum restit. l. siquidem 11. C. de prædiis minor. l. 1. & per tot. tit. 25. partita 3. Cùm enim dum læsus sit, vel quia id, quod habebat, amiserit, vel quod adquirere potuerit, omiserit, vel denique se obligauerit ei oneri, quod non licuit suscipere, vt Vlpianus ait in l. non omnia 45. ff. de minoribus; inde restitutio datur, si detrimentum passus fuerit, res suas donando, vendendo, in dotem dando, pignori obligando, diuidendo, actiones remittendo, aut nouando. Verba edicti Prætoria sunt. Quod cum minore, quàm viginti quinque annis natu gestum esse dicetur, vel quaque res erit, animaduertam. Circa quæ vltima verba obseruandum est, in hoc edicto. sicut in aliis restitutoriis, vt de dolo malo, capite minutis, alienatione iudicij, ex quibus causis, non polliceri Prætorem se iudicium daturum, sed animaduersurum: cuius formulæ varias rationes, & expositiones adduxerunt Faber, Robertus, & alij congesti ab Osualdo ad Donellum d. cap. 6. litt.B. Sed illis omissis Arnoldus Vinius lib.1. select. q. 10. existimat, hoc ideo prouenire, quia alia remedia restitutionum ordinaria sunt, & ordinario iure dantur, tanquam actiones: hoc autem beneficium extraordinarium esse, & non consueto iudiciorum more concedi, sed prout quæque res postulat, Prætorem animaduersurum. Vnde Paulus in l. quod si minor, §. vlt. ff. de minoribus, ait nullam ex hoc edicto propriè actionem, vel cautionem proficisci, sed totum hoc pendere ex Prætoris cognitione. Alia etiam restitutionis remedia dicuntur extraordinaria, l. in causa 16 ff. de minor. quia deficientibus aliis actionibus conceduntur. Etiam Arnoldus Vinius vbi suprà existimat, audiendos non esse eos, qui putant in edicto de minoribus duplex remedium dari, aliud rescindens, rescissorium aliud. Rescindens esse illud credunt, quod officio tantùm iudicis indulgetur, de quo in l. quod si minor, § finali, ff. de minor, l. si quis ita stipulatus, ff. ex quibus causis maiores. Rescissorium verò, quod competit minoribus iam læsis ad repetendam rem alienatam, postquam contractus rescissus est, de quo accipiunt textus in l. in causa 16. §. interdum, ff. de minoribus, l finali, C. ex quibus causis: ita docent Accursius in l. in causa, verbo competens, Bartolus in l. ab hostibus, §. sed quod, ff. ex quibus causis, Betoius in nostra rubrica, Bolognetus in l. 1. num. 14. ff. de iurisdictione, Mauricius de in integrum restit. cap.4. & 11. Cyriacus controu. 381. num. 42. ipse enim Vinius existimat, tantùm vnum beneficium restitutionis esse, & iuxta eam doctrinam accipit textus in l. qui proprio 46. § 2. ff. de procurat. l. vltima, C. ex quibus causis maiores. Potest autem hoc remedium intendi duplici modo, vel agendo, vel excipiendo: agendo, cùm minor, vel illi, qui iure minoris fruuntur, postulant rem sibi restitui contractu rescisso ob læsionem, vt in præsenti textu; & tunc habet hoc remedium vim actionis. Leotardus de vsuris q.91. num. 44. excipiendo, veluti si minor aduersùs agentem ex contractu excipiat, se in eo læsum esse, & petat in integrum restitutionem, vt in l. Papinianus, §. si filius, ff. de inoffi. l. si quis, C. de non numerata. Sed etiam tunc restitutio pro actione habetur. Cardinalis in Clement. vnica, hoc tit. num.2. vnde prouenit, vt sicut lapso quadriennio non datur minori, aut Ecclesiæ restitutio, licèt intentetur per modum actionis, cap.1. hoc tit. in 6. Clement. vnica, hoc tit. non dabitur, etsi intendatur per modum exceptionis, vt in l. nec non, §. exemplo, ff. ex quibus causis maiores. Nec tunc locum habet regula textus in l. purè, §. finali, ff. de doli mali & metus except. videlicet quæ annua sunt ad agendum, perpetua esse ad excipiendum; nam ea regula procedit quando non est in potestate rei opponere exceptionem per modum actionis: secus contingit in præsenti specie, quia est in potestate læsi restitutionem petere, & sic elapso quadriennio, nec agendo, nec excipiendo implorare potest hoc remedium.

10. **QVIBVS CASIBVS COMPETAT RESTITVTIO.**

Competit hoc beneficium restitutionis minoribus læsis, siue læsio interueniat in contractu, l. ait Prætor 7. ff. de minoribus, siue in sententia, l. 1. 4. & vltima, C. si aduersus vsucapionem; in donatione, l. 1. & 2. C. si aduersus donationem; in diuisione, seu transactione, l. 1. & 2. C. si aduersùs transactionem; in solutione, leg. 1. & 2. C. si aduersùs

uersùs solutionem; in aditione, vel repudiatione hæreditatis, *l. quod si minor* 24. *ff. de minoribus*, *l. ex contractu* 44. *ff. de re iudicata*, Piehardus *de vulgari*, *cap.* 10. Costa *in §. & quid si tantùm*, 2. *p. num* 49. Paeius *cent.* 3. *q.* 3. Raguellius *in l. finali*, *C. de repudianda*, Duarenus *ad titulum*, *ff. de adquirenda*, *cap.* 10. Morla *tit.* 5. *q.* 9. D. Iosephus de Retes *lib.* 1. *opuscul. cap.* 10. etiamsi in his actibus læsi sint, non quia aliquid amiserunt, sed quia non adquisierunt, *l. cùm quidam*, *§. si pupillo*, *ff. de vsuris*, *l. ait Prætor*, *§. hoc iure*, *cum sequenti*, *ff. de minoribus*. Excipiuntur tamen contractus iurati, ob religionem iuramenti: authentica *Sacramenta*, *C. si aduersùs venditionem*. Nec etiam restituitur in criminibus, *l. auxilium* 37. *de minoribus*; nec in pœnis, *d. l. auxilium*: Merenda *lib.* 3. *controu. cap.* 15. & 16. Morla *in emporio*, *tit.* 5. *q.* 7. Gibalinus *de negot. tomo* 1. *lib.* 3. *cap.* 4. *art.* 3. §. 3. Duarenus *ad titulum C. si aduersus delict.* Hunnius *ad Treutl. vol.* 1. *disp.* 11. *q.* 81. Nec restituuntur minores aduersùs libertatem, *l. si ex causa* 9. *§. finali*, *l.* 48. §. 1 *ff. de minor.* Amays *lib.* 2. *obs. cap.* 6. Arellanu *lib.* 2. *de iuris ratione*, *cap.* 10. Cabreros *lib.* 2. *de metu*, *cap* 34. Denegatur etiam hoc remedium illis minoribus, qui se maiores simularunt, *l. cum mandato* 23. *ff. de minor.* & illis, qui maiores facti, approbarunt quod minores gesserunt, *l.* 3. §. 1. *ff de minor.* qui veniam ætatis impetrauerunt, *l.* 1. *C. de his, qui veniam.* Doctori etiam minori læso hoc remedium denegari docuerunt Sfottia *de in integrum restit. p.* 1. *q.* 23. *art.* 7. Dustenus *in l.* 1. *C. qui & aduersus quos*, Gomez *lib.* 2. *var. cap.* 14. *n.* 5. Bronehorst. *centur.* 1. *miscell. cap.* 28. Sed rectiùs docuerunt etiam litteratis minoribus dari in integrum restitutionem Eguinarius Varo *in l.* 1. *ff. de postul.* Sarmiento *lib.* 3. *select. cap.* 12. Fachineus *lib.* 2. *controu. cap.* 5. Antonius Matthæus *in collect. disput.* 10. *n.* 38. Vinius *lib.* 1. *select. q.* 12. *per totam.* Quid enim commune habent iuris scientia, dicendi facundia, ingenij subtilitas cum administratione patrimonij, quæ frequenter à Doctissimis viris negligitur. Vnde Cicero *lib.* 1. *de officiis*, *in fine*, aiebat: *De quærenda, de collocanda pecunia, etiam de vtenda, commodius à quibusdam optimis viris ad medium Ianum sedentibus, quàm ab vllo Philosophus in schola disputatur.* Prosequitur alia de hoc edicto nouissimè Gibalinus *d. tomo* 1. *de negot. lib.* 3. *cap.* 4. *per totum*: & circa hoc edictum de minoribus obseruandi sunt textus parum noti *in l. sed si* 8. *ff. si quid in fraud. patr. l. si Titius* 48. *l. inter* 51. *§. cùm inter*, *ff. de fideiuss. l. vlt. §. colono*, *ff. de condict. indeb. l.* 4. *l.* 6. *C. de inofficiosis don. l.* 1. §. 1. *ff. ad Macedon. l.* 1. §. 1. *ff. de collat. bon. l. si minori* 25. *ff. de administr. tut. l. sed cùm* 12. *ff. ad Trebel. l. cùm filius* 50. *ff. de legat.* 3. *l. qui cùm maior* 14. *ff. de bonis libert. l. Stichum* 95. *ff. de solutionibus*, *l.* 4. *ff. de fideicommiss. libert. l. Titia* 35. §. 1. *ff. de auro & argento*, *l. si res* 12. §. 1. *ff. de iure dotium*, *l.* 2. §. 1. *ff. ne de statu defunctorum*, *l. quod* 50. §. 1. *ff. de manumiss. testam. l.* 3. *ff. rem ratam haberi*, *l. facta* 63. *§ si quis bonorum*, *ff. ad Trebell. l.* 1. *§. finali*, *vt in possessionem legatorum*, *l. finali*, *ff. de successorio edict. l. cùm quasi* 30. *§. idem* 11. *ff. de fideicommiss. libert. l.* 16. *C. Theodos. de appellat. l. Titia* 62. *ff. de iure dotium*, *l. venditor* 7. *§. illud*, *ff. de distract. pignorum*, *l. Iulianus* 13. *§. si quis*, *ff. de actionibus empti*, *l. tutor* 22. *ff. de his, quibus vt indignis.*

11. TRADI. His animaduersis facilè cognoscitur ratio huius decisionis; cùm enim Ecclesia minori æquiparetur, minorisque iure fruatur, ex hoc textu ibi, *iure minoris*, *cap. auditis* 3. *hoc tit. cap.* 1. *eodem tit. lib.* 6. *l.* 10. *tit.* 19. *partit.* 6. vbi Gregorius Lopez, *l. orphanotrophos*, *C. de Episcopis & clericis*, Menchaca *lib.* 1. *vsufrequent. cap.* 19. Caldas *in l. si curatorem*, *verbo Minoribus*, *num.* 60. *C. de in integrum*, Velasco *de priuilegiis tom.* 3. *q.* 8. & dispositum in vno æquiparatorum, dicatur dispositum in alio, Glossa *in cap. si postquam*, *de electione in* 6. inde hoc remedium restitutionis competit Ecclesiæ, & minori propter vtriusque æquiparationem, idque ex mente Prætoris prouenit, qui eo ipso, quod hoc remedium minori concessit, similiter & illis personis tribuisse videtur, quæ illis æquiparantur, vt variis ampliationibus, & limitationibus illustrant Bernard. Diaz *regula* 219. Euerardus *in locis legalibus*, *loco de minoribus ad Ecclesiam.* Ob eandem etiam rationem hoc beneficium competit hospitalibus, & omnibus piis locis Episcopi auctoritate constructis, ex æquiparatione eorum ad Ecclesiam, de qua *in l. omnia*, *C. de Episc. & cler.* Eueratdus *d. loco* 31. Maranta 6. *p. ordinis*, *art.* 2. *num.* 89. circa Rempublicam non leue dissidium est apud Interpretes; aliqui enim affirmant, tantùm Rempublicam Romanam restitutionis beneficio iuuari. Ita glossa *in l.* 9. *§. respublica*, *C. ex quibus causis maiores.* Albericus, Angelus, & Faber *in eo textu*, Innocentius *in præsenti*, Bellamera, *in cap. auditis* 3. *num.* 11. & 17. *hoc tit.* qui pro sua sententia expendunt sequentia fundamenta. Primum, quod minor credendo mutuam pecuniam filiofamilias iuuatur beneficio restitutionis, *l. verum*, *§. finali*, *ff. de minoribus*: sed respublica mutuam pecuniam credens filiofamilias, non restituitur, *l. nihil interest*, *ff. ad Macedon.* igitur quia respublica non vtitur iure minoris. Secundò quia Romana Respublica propriè respublica est, cæteræ autem priuatorum loco habentur, *l. nihil*, *ff. ad municip. l. eum qui* 16. *ad finem*, *ff. de V. S.* igitur sicut alij priuati maiores beneficio restitutionis non iuuantur, ita neque respublicæ. Tertiò expendunt textum *in l. Lucius Titius*, *§. finali*, *ff. ad municipalem*, vbi docetur, rempublicam post venditionem factam, super addictione, seu licitatione non admitti: igitur quia ob læsionem respublica non vtitur iure minoris. Sed contraria sententia verior est, quæ expressè probatur *ex l. rempublicam*, *C. de iure hastæ fiscalis*, *l. respublica* 4. *C. quibus ex causis maiores*, *l. ergo* 22. *in fine*, *ff. eod. tit. l. illud* 9. *ff. de appellationibus*: in quibus cùm generaliter concedatur Rebuspublicis in integrum restitutio, non est ratio, quare hoc beneficium contrahatur tantùm ad Rempublicam Romanam. Accedit, nam Legatis Ciuitatum restitutio competit, *l. legatis*, *ff. ex quibus causis maiores*: igitur multò magis eorum ciuitatibus, quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis, *cap. cùm in cunctis*, *de electione*, *authent. multò magis*, *C. de sacros. eccles.* Deinde nam inferiores ciuitates, etiam Respublicæ dicuntur, *l. qui mittuntur* 35. *§. item paganum*, *ff. ex quibus causis maiores*, *l. ciuitas* 18. *ff. quod cuiusque vniuers.* & ipsæ constant minoribus, orphanis, & miserabilibus personis; propter quas Resp. Romana vtitur iure minoris: igitur & illæ vti debent. Hanc sententiam defendunt in præsenti Immola *num.* 15. Beroius *num.* 131. Mantica *num.* 33. Didacus Perez *in l.* 8. *tit.* 4. *lib.* 2. *ordin.* Gutierrez *in authent. sacramenta*, *num.* 39. *Cod. si aduersus venditionem*, Gregorius Lopez *in l.* 10. *tit.* 19.

tit.19. part.6. Caldas *in l.si curatorem, verbo Minoribus, num.61. Cod. de in integrum*, Sfortia *de in integrum restit. 5. part. quæst.3. art.9. num.61.* A. Gomez *lib.2. var. cap.14. num.7.* Cantius *in præsenti rubrica.* Nec eâ sententiâ retentâ, obstant contrariæ fundamenta. Non primum *ex dict. l. nihil interest*; nam licèt Gothofredus ibi existimet, in ea specie Rempublicam non frui iure minoris, dicendum est, ibi tantùm doceri exceptionem Macedoniani dari contra rempublicam: quod etiam procedit in minore credente pecuniam filiofamilias; non autem negat Consultus, quod sicut per replicationem opponit beneficium restitutionis minor, Faber *in dict. l. verum, §.finali, ff. de minor.* ita respublica opponere valet. Nec obstat, ciuitates priuatorum loco haberi; nam id procedit factâ comparatione ad rempublicam Romanam, non verò quoad priuatos, licèt ipsæ ciuitates iure fisci non vtantur, *l. 1. §. illud, ff. de ædilit. edict. l. ob rem, ff. ad legem Iuliam pecul.* docent Gentilis, & Fornerius *in dict. l. eum qui 16. ff. de V.S.* idem Fornerius *lib.2. select. cap. 22.* Nec tandem facit pro contraria sententia textus *in dict. l. Lucius, §. vlt.* nam omissis solutionibus traditis à Bartolo & Platea *in l. si tempora, Cod. de iure hastæ fiscalis, lib.10.* Amaya *in l.1. Cod. eodem tit.* Cuiacio *lib. 4. obseru. cap.14.* dicendum est, in eo textu non agi de restitutione in integrum concedenda, vel non, sed de priuilegio licitationis. Pro cuius cognitione sciendum est, priscis Reipub. Romanæ temporibus lege speciali, quam non habemus, fuisse statutum in fisci fauorem, vt si post perfectam venditionem factam in publica subhastatione, alter intra certum tempus ad illam præfinitum meliorem conditionem afferret, & plus pretij adiiceret, admitteretur licitatio; & cùm eadem quæstio circa Rempub. emergeret, dubitatum fuit, an fisci exemplo secundus licitator admittendus esset. Et respondit Consultus, quod si ciuitas habeat propriam legem, & intra certos dies adiectio admittatur, nouus licitator est audiendus; ea tamen lege deficiente, minimè licitatorem esse admittendum, quia priuilegium hoc fisco concessum est, & ciuitates omnibus fisci priuilegiis non fruuntur. Docet, & alia adducit pro interpretatione tam illius textus, quàm textuum *in l. ait Prætor 7. § quæsitum, ff. de minor, l.4. Cod. de iure hastæ, fisc.* Arias de Mesa *lib.2. var. cap.10. per totum.*

12. Dissolvuntur dubitandi rationes.

Nec obstat iam prima dubitandi ratio suprà adducta; nam licèt si consideremus restitutionem in integrum, quatenus contractus validos, & ritè celebratos rescindit, lædere ius commune, cui nihil magis conuenit quàm pacta seruare; tamen si consideremus, quatenus per eam succurritur minoribus læsis, & illis, qui iure minoris fruuntur, æquitati, & rationi magnoperè congruit, *cap. 2. hoc tit.* quare edictum hoc de minoribus æquitate naturali esse subnixum, docet Consultus *in l.1. ff. de minor.* probat Gibalinus *dict. cap.4. art.3.* & rectè; nam contra naturam est, vt quis locupletetur cum minoris iactura, *l. nam hoc, ff. de condict. indeb.* Illud summè notandum est, tam circa minorem, quàm Ecclesiam, quod in casu restitutionis aduersùs contractum non tenentur pretium acceptum restituere, nisi post sententiam, *l. vnica, Cod. de reputat.* Molina *de primog. lib.4. cap.9. num.43.* Secus verò si transactio impugnetur, quia statim pretium receptum refundi debet, *l. si diuersa 14. Cod. de transact.* Craueta *consil.83.* Parisius *lib.1. consil.96. num.112.* Grammaticus *decis.66. num.21.* Afflictis *decis. 220.* Nec obstat augmentum primum ipsius difficultatis; nam licèt iure positiuo permittatur contrahentibus se ad inuicem decipere; id tamen procedit intra metas iusti pretij, non verò enormiter, vt dicemus Deo volente *in cap. 3. de emptione & vendit.* quo casu datur restitutio in integrum, *l. si ex causa 10. l. res pupillares 50. ff. de minor. l. Seio, ff. de in integr. restit.* Morla *in empor. tit. 5. in princip. num.13.* Nec refragatur secunda difficultas; nam supponendum est in præsenti casu, contractum venditionis solenniter celebratum fuisse, & vtilitatem, etsi non veram, saltem apparuisse, quia simul iuris solennitas, & Ecclesiæ vtilitas desiderantur ad valorem alienationis rerum Ecclesiæ, *cap. sine exceptione 12. quæst.2. cap.1. & 2. de rebus Ecclesiæ, lib.6.* Sed licèt alienatio ritè, & solenniter celebrata sit, restitutio competit, *l. etsi sibi 8. versiculo 1. l. etiamsi 30. ff. de minor.* vbi ex venditione facta cum autoritate tutoris, etiam accedente decreto iudicis, restitutio competit: ideo licèt in præsenti casu solennitas per sacros canones præscripta adhibeatur; tamen propter læsionem, quæ Ecclesiæ ex ea sequebatur, competit illi restitutio, vt docent in præsenti Abbas *num 7.* Beroius *num 65.* Canisius *num.3.* Morla *dict. tit. 5. quæst.5. num.22.*

Vt vltimæ difficultati satisfaciamus examinanda est illa celebris quæstio, vtrum videlicet in alienatione cum læsione celebrata competat facultas contrahenti offerendi, & supplendi partem pretij, circa quam læsio intercessit; an verò contractus necessariò per restitutionem irritandus sit? Et ad supplementum tantùm posse agi, & contrahenti concedi facultatem supplendi partem pretij, docuerunt Abbas *in cap. constitutus, in fine, hoc tit.* A. Gomez *lib.2. var. cap.14. numer. 9.* Bartolus, Baldus, & Salicetus *in l. si quidem, Cod. de prædiis minorum*, & dicunt communem esse opinionem plures relati à Pinello *in l.2. Cod. de bonis, maternis, cap.2. num 21.* Pro quibus expendi possunt primò textus *in l.2. Cod. de rescind. vendit. cap. cùm dilecti 3. de emptione, & vendit.* vbi in casu læsionis vltra dimidiam iusti pretij agitur ad pretij supplementum, non verò ad rescissionem contractus. Secundò textus *in l. si res 12. §. si mulier, l. iure succursum, ff. de iure dotium*, vbi mulieri minori, & læsæ circa æstimationem dotis non conceditur restitutio ad ipsam rem, sed potiùs ad supplementum. Facit etiam & illa ratio; nam tantùm præstat restitutio, quantùm abstulit læsio, *l. quod si minor, §. vlt. l.finali, ff. de minor. l. sed etsi, §. si ferìa, ff. ex quibus causis maior.* Sed læsio tantùm partem pretij abstulit: igitur ad supplementum tantùm illius partis restitutio competit. Tertiò facit textus *in lege non interest, Cod. de his, quæ vi*, vbi qui minori pretio coactus vendidit, per actionem *quod metus causâ*, recuperat pretium, non autem rescindit contractum: igitur quia adhuc in casu læsionis agi potest ad pretij supplementum. Contrariam tamen sententiam, imò per restitutionem in integrum contractum omnino rescindi, tenent Cinus *in dict. l.si quidem*, Albericus, & Paulus Castrensis *in l. non interest, num.4. Cod. de his, quæ vi*, Pinellus *vbi suprà, num.21.* Fulgosius *in dict. l. si res 12. §. si mulieri.*

13. Per hoc remedium an semper rescindatur contractus.

Pro quarum sententia faciunt textus *in præsenti*, & *in l.quod si minor*, §.*restitutio*, *ff. de minor. l. patri* 27. §.*si pecuniam*, *l.penult. ff. de minor. l. tutor* 47. §.1. *eod. tit.* Vbi indistinctè docetur, alienationem rescindi, cùm læsio minoris intercedit. Hac opinione retentà non obstant contrariæ sententiæ fundamenta. Non primum deductum *ex dict. l.2. Cod. de rescind.* nam textus ille loquitur in maiore 25. annorum agente nouo remedio ipsius legis: quo casu non fit necessariò restitutio ipsius rei venditæ, sed arbitrio emptoris relinquetur iustum pretium supplere, vel rem restituere. Nec secundum obstat deductum *ex l. si res* 12. §.*si mulier*, *ff. de iure dotium*, vbi mulieri læsæ in æstimatione dotis non conceditur restitutio ad rescindendam ipsam dotis constitutionem; sed marito competit electio, vtrum iustam æstimationem, an rem ipsam præstare velit. Nam ei satisfacit Pinellus *in dict.l.2. 3.part. cap.1. num.23. Cod. de rescind.* asserendo, textum illum non loqui in minore, nec in eo, qui minoris iure vtitur: & cùm Digestorum tempore cognitum non fuisset remedium legis secundæ, *Cod. de rescind.* & ante illud remedium non concederetur restitutio maioribus læsis in pretio, etiam vltra dimidium, *l.in causa*, §.*idem Pomponius*, *ff. de minoribus*, *l. item si pretio*, §.*vlt. ff. locati*; ideo in ea specie non debebat concedi marito restitutio, sed ad pretij supplementum dari actio. Sed solutio hæc expressè refellitur ex illis vltimis verbis, *idemque & in minore circumuento Marcellus probat.* Quare eâ solutione omissâ, dicendum est, textum illum specialiter procedere in causa dotis, tam fauore vxoris, quàm mariti, iuxta textum *in lege si circumscripta* 6. *Cod. soluto matrim.* Ratio specialitatis est, quia causa dotalis maximè nititur æquitate, & in ea exuberantior bona fides, & maior sinceritas, quàm in aliis conuentionibus requiritur: quare eius fauore multa contra iuris regulas sunt introducta, *l. eas obligationes*, *ff. de capite minutis.* Quam rationem illustrat Cuiacius *lib.* 21. *obseru. cap.* 14. & in hoc sensu accipienda sunt verba textus *in l. iure* 6. §. *vlt.ff de iure dotium*, ibi: *Quia bono & æquo non conueniat.* Barbosa iuncto *in rubrica solut. matrim.* 4. *part. num.* 25. docet plures congerens Arias de Mesa *lib.*3. *var. cap.* 19. *per totum.* Sed adhuc textus ille difficilis est in verbis suprà relatis, in quibus innuitur, adhuc in casu minoris restitutionem competere, non ad rem, sed ad supplementum. Respondendum tamen est, etiam singulari iure procedere Marcelli sententiam fauore matrimonij, vt restitutio detur ad supplementum; nam si omnia bona dotalia restituerentur constante matrimonio, vt contingit in aliis casibus restitutionis, matrimonium pro tunc maneret sine dote, & maritus sustineret onera matrimonij, contra ea, quæ vulgò docentur *in l. pro oneribus*, *Cod. de iure dotium*; & vxor forsan de facto expelleretur à domo mariti, quasi dote sibi non soluta; tristisque discordia inter coniuges daretur, vt aliàs inquiunt Pontifex, & Imperator *in cap. per vestras*, *de donat. inter*, *l. finali*, *Cod. ad Velleianum*: prosequuntur Osualdus *ad Donel. lib.*13. *cap.* 31. *littera K.* Gibalinus *de vsuris*, *lib.*4. *cap.*5. *art.*14. *pag.*107.

14. Exponitvr cap. constitvtvs, de relig. dom. Ex suprà traditis de censu reseruatiuo accipit lucem textus *in c.constitutus*, *de relig.dom.* vbi Episcopus Leuitanus Ecclesias, licèt in sua diœcesi sitas, ad monasterium Cryptæ Petratæ pertinentes, ipsi monasterio tradidit, quoad dominium vtile, & directum, sub annuo censu; in cuius solutione cùm Abbas per aliquod tempus cessasset, illi iussit Innocentius III. vt pensiones decursas solueret, cùm talis census constitutio per Sedem Ap. esset approbata. Textum hunc communiter Doctores accipiunt de emphyteusi, iuxta illa verba, *Emphyteusim sub annua octo denariorum.* Sed hæc communis interpretatio admitti non valet. Primò, quia in ipso texto docetur, dominium, tam vtile, quàm directum, translatum fuisse in monasterium, quod in contractu emphyteusis non transfertur. Secundò quia si textus ille procederet in emphyteusi, per cessationem à solutione pensionis per tot annos monasterium in commissum incideret, *cap. finali*, §.*finali*, *de locato*, *cap. hoc iure*, §. *qui rem* 10. *quæst.*1. igitur nullo modo textus ille accipi potest de emphyteusi. Hac igitur communi interpretatione omissâ, verius credo, textum illum esse accipiendum de censu reseruatiuo, ex quo dominium transfertur, vt in præsenti texto supponitur. Episcopus enim Leuitanus in eo casu adhibitâ iuris solennitate, Ecclesias illas quoad dominium concessit prædicto monasterio, reseruatâ sibi certâ census quantitate, quæ sæpiùs in ipso textu appellatur pensio; ideo quia erat censualis, annuatim soluenda erat, vt in præsenti textu docent Auendaño *de censibus cap.*13. *n.*2. Valascus *de iure emphyt. quæst.*32. *num.*7. Couarr. *lib.*3. *var. cap.* 7. *num* 1. Sed quia Episcopus per se non valebat etiam reseruato censu Ecclesias monasterio concedere, & in totum eximere à iure Episcopali, *cap. visis* 16. *quæst.*2. *cap. pastoralis*, vbi glossa *verbo Cathedraticum*, *de donat. cap. cùm venerabilis* 21. vbi glossa *verbo Correctionis*, de censibus; ideò necessaria fuit confirmatio Romani Pontificis, qui cùm ex certa scientia concessionem factam à Pontifice confirmaret, validum reddidit actum aliàs inualidum, *cap.*1. *de confirm. vtil.*

Sed superiori assertioni obstat textus *in cap. ad nostram*, *de rebus Ecclesiæ*, in vltimis verbis, vbi deciditur, quod cùm Ecclesia esset læsa in constitutione feudi sub certa pensione, restituitur; ita tamen vt fructus percepti à Bernardo feudatario non restituerentur, imò illius lucro cederent pro cultura, & cura. Ex qua decisione ita aduersùs suprà traditam assertionem conficitur argumentum: Cùm minor restituitur aduersùs contractum improbè celebratum, cum re ipsa alienata recuperat fructus ex ea perceptos, *l. sed & si* 24. §.*restitutio*, *l. patri* 27. §.1. *l.minor* 40. §.*finali*, *ff. de minor. l. si prædium*, *Cod. de prædiis minor. l. videamus*, §.*in Fauiana*, *de vsuris*: probant Couarruuias *lib.* 2. *var. cap.*3. *num.*4. Faber *de error. decade* 5. *errore* 6. Gibalinus *de negot. tom.* 1. *lib.*3. *cap.*4. *art.*3. §. 6. Sed cùm Ecclesia restituitur, non restituuntur fructus percepti: igitur quia etsi Ecclesia læsa sit, non fruitur iure minoris. Pro huius textus vera interpretatione varia adduxerunt glossa *ibi*, Castillo *lib.* 3. *controu. cap.*23. *num* 47. cum quibus dicendum est, *in dict. cap. ad nostram*, fructus non restitui Ecclesiæ, sed ipsi Bernardo reseruari; non propter fauorem feudi, vt aliqui existimarunt; sed quia ipse non cessauit in exhibendo feudi seruitio, & in administratione, & conseruatione villæ in feudum concessæ, & in solutione debiti à monasterio contracti. Ex quibus causis petebat ipse Bernardus, 15. Exponitvr cap. ad nostram, de rebvs Ecclesiæ.

Bernardus, contractum non esse rescindendum, vt constat ex illis prioribus verbis, *non distulit effectui mancipare*. Ac proinde licèt ex prædicto iuris principio monasterium esset restituendum ad rem cum fructibus, & feudatarius ad expensas, & pecuniam erogatam, ex hoc textu & similibus; tamen Innocentius III. volens in eo casu circuitus vitare, monasterio feudum restitui iussit, & feudatario pro laboribus, & expensis fructus remitti decreuit, vt etiam Scæuola *in l. quod si minor*, § *non semper*, *ff. de minorib.* considerat laborem substituti ad denegandam minori restitutionem, contra textum *in l. finali*, *C. de repudienda hæredit.* Prosequitur Castillo *vbi proximè*, & nos latiùs dicemus suo loco, ineius textus commentario.

CAPVT II.

[a] Innoc. III. *S. Gregorij, & S. Sergij Abbatibus.*

CVm venissent ad Apost. Sedem electus, & monachi [b] Rothon. pro se, ac pro monasterio suo: ac Magister A. pro Episcopo [c] Venet. eis S Georgij ad [d] Velum Aureum Diacon. Cardin. dedimus auditorem, coram quo idem Magister pro Episcopi parte proposuit, quod cùm monasterium Rothon. esset [e] situm in diœcesi Venet & Ecclesiæ Venet. subiectum, prædictus Episcopus possessione subiectionis vsus est hacteous inconcussæ: sed cùm occasione cuiusdam electionis, quæ ibidem facta fuerat, partes de [f] communi adsensu ad [g] Naten. Episcopum, & eius [h] collegas commissionis litteras impetrassent, duo [i] eorum ad monasterium accesserunt: quorum aduocatum intrusus præsentiens, renuntiauit huiusmodi electioni, & se à monasterio absentauit. Sed iudices auctoritate Apost. monachis iniunxerunt, vt [l] syndicum, vel procuratorem eligerent, qui in causis monasterij, & consultè ageret, & vtiliter [m] responderet: districtiùs inhibentes eisdem, ne aliquem eligerent in Abbatem, donec pleniùs agnosceretur de iure, quod Episcopus se habere in Abbatis electione dicebat. Monachi verò, etsi procuratorem ad mandatum iudicum elegissent, Abbatem tamen contra inhibitionem eorum eligere præsumpserunt: cuius electionem Episcopus petiit infirmari, [k] & se, ac possessionem restitui, quâ eum monachi spoliarant. Deinde iudices definitiuam sententiam protulerunt, electionem cassantes eandem: quam sententiam dictus Magister fecit confirmari. Ad hoc fuit responsum, quod licèt per procuratorem ex parte monachorum fuisset propositum, quod monasterium ipsum ad Rom. Eccles nullo medio pertineret, dicti tamen iudices contra eos procedere nimis animosè cœperunt. *Et infrà*: Nos igitur inspectis priuilegiis præd. nostr. Leonis, Gregor. & Clem. quæ monasterium illud quoad ius, & proprietatem iudicant ad Sed. Apost. pertinere, intelligentes, quod monasterij procurator, etsi eadem priuilegia coram prædictis iudicibus exhibere omiserit negligenter, ius tamen non tam suum, quàm nostrum fuerit protestatus, videlicet, quod monasterium ipsum ad Rom. Eccles. nullo medio pertineret, ne ipsius negligentia in [n] damnum, tam nostrum, quàm monasterij [o] redundaret, ad audientiam restituimus monachos Rothon. *Et infrà.* Electionem autem à monachis (sicut dicitur) concorditer factam, pendente controuersiâ, ex qua [p] pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.

NOTÆ.

a *INnocentius III.*] In prima collectione, *sub hoc tit. cap.* 1. legitur *S. Georgij*, & rectè; nam monasterium S. Georgij est Ordinis D. Augustini in Gallia, de quo fratres Sammarthani *tomo* 4. *Galliæ Christ. fol.* 477. Similiter monasterium S. Sergij est Ordinis D. Benedicti in diœcesi Andegauensi, de quo plura adducunt iidem fratres *dict. tom.* 4 *fol.* 820.

b *Rothon.*] Quod monasterium est Ordinis D. Benedicti, in diœcesi Venetensi, de quo egi *in cap. dilectus*, *de officio Ordinarij*. Cùm enim inter monachos ipsius monasterij, & Episcopum Venetensem super subiectione ipsius monasterij lis verteretur, Episcopo asserente monasterium illud ad se lege diœcesana pertinere, & sic electionem Abbatis factam inscio eo debere irritari, cùm controuersia agitaretur coram Episcopo Nannetensi, ex partium consensu iudice delegato, monachi asserebant, monasterium illud ad ius, & proprietatem Ecclesiæ Rom. immediatè pertinere, ex priuilegiis Gregorij, Leonis, & Clementis; quæ priuilegia licèt allegassent, non ediderunt coram prædicto Episcopo Nannetensi, & eius coniudicibus: quare ipsi iudices monasterium parêre Episcopo Venetensi pronunciarunt. Monachi ad Innocentium III. appellarunt, & coram eo proposuerunt, monasterium ad Rom. Sedem immediatè spectare, ex dictis priuilegiis, de quibus non alius, quàm Rom. Pontifex poterat cognoscere; quæ pars reperitur *in cap. cùm venisset*, *de iudiciis*. Innocentius causæ cognitionem commisit Cardinali G. Diacono tituli S. Georgij ad Velum Aureum, qui partibus auditis, causam retulit Innocentio III. coram quo edita fue-

runt prædicta priuilegia, quæ culpâ procuratoris omissa fuerunt coram iudicibus delegatis: quare Pontifex his cognitis, & inspectis, monachos ad audientiam restituit, & electioni supersedendum decreuit, rescripsitque Abbatibus S. Georgij & Sergij in præsenti, vt in causæ cognitione procederent. Demùm monachi, & Episcopos Venetensis compromissum fecerunt in Nannetensem, & Briocensem Episcopos, qui monasterium in capite liberum esse à lege diœcesana pronunciarunt; sed cùm adhuc quæstio esset super Ecclesiis monasterio subiectis, consultus fuit idem Innocentius III. qui Episcopo Venetensi, & Abbati Rothon. monasterij ita rescripsit *lib.*1. *regestr.*13. *epist.*7. [Cùm mouisses olim aduersùs Rothonense monasterium quæstionem, asserens monasterium ipsum, ac parochiales Ecclesias eius ad te de communi iure spectare, vtpote in tua diœcesi constituta, in eisdem iura tibi Episcopalia vendicando: & ex parte monasterij diceretur, idem monasterium cum parochialibus Ecclesiis suis Romanorum Pontificum priuilegiis ab antiquo libertate donatum; super eadem causa frequenter fuerunt literæ Apostolicæ impetratæ. Denique autem vtraque pars in venerabiles fratres nostros... Nanneten. &... Briocen. Episcopos, sub certa pœna, & iuramento interposito compromisit: qui rationibus vtriusque partis auditis, & monasterij priuilegiis inspectis diligenter, de consilio peritorum illud in capite liberum sententialiter decreuerunt. Verùm quia Ecclesiæ parochiales ipsius exemptæ nullatenus probabantur, pronuntiauerunt, easdem ad iurisdictionem tuam, sicut alias tuæ diœcesis Ecclesias, pertinere: nihilominus statuentes, vt quatuor procurationes duntaxat tibi à sex Ecclesiis monasterij præstarentur; quarum vnam perciperes in parochiali Ecclesia de Rothon. aliam in Ecclesia de S.Godoalo; aliam in Ecclesia de Banij; ac aliam in Ecclesia de Langon. Ita videlicet, quod Abbas, & Priores Ecclesiarum ipsarum tres partes; & capellani quartam partem in procurationibus ipsis ponant, & à duabus Ecclesiis, scilicet de Brim. & S.Petri de Rothon. quatuor solidos pro singulis procurationibus ad subleuationem suam recipiant capellani. Porrò cùm monasterium ipsum super iniquitate arbitrij ad audientiam dilecti filij nostri G. S. Mariæ in Porticu Diaconi Cardinalis, tunc Ap. Sedis Legati detulisset postea quæstionem, asserens illud in Romanæ Ecclesiæ præiudicium, ad quam dictum monasterium nullo medio pertinet, iniquè prolatum: dictus Cardinalis illud vtraque parte præsente cassauit, fratribus monasterij memorati præcipiens, vt iureiurando super obseruatione ipsius hinc inde præstito non obstante, illud nullatenus obseruarent. Cùm autem propter hoc nuper dilectus filius Magister Rollandus, tuus: & P. monachus, sæpedicti monasterij procuratores ad Sedem Apost. accessissent, & super præmissis litigassent aliquandiu coram nobis, demùm in priuilegio monasterij nobis exhibito perspeximus contineri, monasterium sæpefatum, quod Beati Petri iuris existit, Sedis Ap. priuilegio communitum; in quo subsequenter adiungitur, vt in parochialibus Ecclesiis monasterij liceat Abbati, & monachis eiusdem loci, cùm eas vacare contigerit, idoneos eligere sacerdotes, & diœcesano Episcopo præsentare, qui ei de spiritualibus, illis verò de temporalibus debeant respondere. Ex quibus verbis arguitur, quod etsi dictum monasterium sit exemptum in capite, ipsius tamen parochiales Ecclesiæ nullatenus sunt exemptæ. His igitur, & aliis, quæ vtraque pars proposuit, intellectis: de consilio fratrum nostrorum pronuntiauimus, monasterium sæpedictum in capite liberum, & à tua iurisdictione prorsus exemptum; decernentes parochiales Ecclesias eius, quæ minimè probantur exemptæ, tibi diœcesana lege subiectas: Ven. fratri nostro Archiepiscopo Turonensi, & dilecto filio Abbati Salmuriensi Andegauensis diœcesis, & Magistro Scholarum Andegauen. nostris dantes litteris in mandatis, vt quod à nobis est sententialiter definitum, faciant appellatione remotâ firmiter obseruari, contradictores per censuram ecclesiasticam compescendo. Quia verò ipsæ parochiales Ecclesiæ in procuratione ab antedictis Episcopis prætaxata, nimis, sicut asseritur, aggrauantur, ipsis iniunximus, vt si constaret eisdem, procurationem ipsam prædictis Ecclesiis existere onerosam, nisi tu ab ipsis commonitus ad æquum volueris condescendere moderamen, ipsi pensatis facultatibus earundem, procurent eam sublato appellationis obstaculo moderari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam diffinitionis nostræ infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc, &c. vsque *incursurum.* Datum Lateran. III. nonas Martij, Pontificatus nostri anno tertio-decimo.] Tandem Nicolaus quintus suâ bullâ editâ die 22. Iulij anno 1450. suorum prædecessorum decreta confirmauit, declarauitque monasterium Rothonense immediatè Romano Pontifici patère, vt refert Renatus Chopinus *lib.*2. *sacra politia*, *tit.*7. *num.*23.

c *Episcopo Venet.*] Ita legendum est, non *Veterensi*, vt legitur *in* 3. *collect.* Venetorum ciuitas 2.
vulgò dicta *Vennes*, est in Armorica, sub metropoli Turonensi, cuius meminerunt Plinius *lib.*4. *cap.*18. Strabo *lib.*4. Cæsar *lib.*3. *cap.*2. Ibi huius ciuitatis est longè amplissima auctoritas omnis oræ maritimæ regionum earum, quòd & naues habeant Veneti plurimas, quibus in Britanniam nauigare consueuerunt. Habet Ecclesiam Cathedralem Diuo Petro dicatam, cuius Præsulum seriem tradunt Chenu *in chronol. Gall.* fratres Sammarth. *tomo* 3. *Galliæ Christ. fol.*1155. Innocentij III. temporibus eam Ecclesiam regebat Guidenocus, de quo Guillelmus Brito *lib.*5. *Philippidos:*

Quem Guidenocus Venetensis Episcopus illo
Tempore seruabat puerum, Regique Philippo.

d *Ad Velum Aureum.*] Ita etiam legitur in 3.
tertia collectione, sed malè; legendum enim est, *ad Velabrum*, in cuius nominis etymologia non consentiunt Interpretes, licèt quoad locum non dissentiant. Velabrum enim est locus Romæ iuxta montem Auentinum prope Circum. Plutarchus *in Romulo.* Bulengerus *de Circo cap.*2. *pag.*93. existimat, ita dictum fuisse, eo quod cùm paludinosus locus esset, homines, qui volebant transire in Auentinum, ferebantur cymbâ, & soluebant stipem; pecunia autem, quæ soluitur nautis, velatura appellatur, vnde velabrum dictum fuit. Sed rectiùs F. Petrus Martyr *in rebus mirab. Romæ*, existimat Velabrum locum esse, in quo vela obtendebantur, sub quibus oleum, & similia vendebantur; ideoque à velis extensis Velabrum dictum fuisse, iuxta illud Plauti, *Quasi in Velabro olearij.* Quia igitur iuxta hunc locum Ecclesia

S. Georgij

S.Georgij constructa erat, Cardinalis ipsius dicebatur tituli S.Georgij ad Velabrum.

4 e *Sit situm.*] Vnde rectè arguebatur esse subiectum Episcopo diœcesano, *ex cap. omnes 16. quæst.7.* & aliis Ecclesiæ canonibus, quos congerunt, & illustrant Bosquetus *in notis ad Innoc.III. dict. lib.1. epist.7.* Sauarus *in notis ad Sidon. lib.4. epist.15.* Crespetius *in summa, verbo Omnes Basilica*, Balboa *in cap.1. quæst.1. de foro compet.*

f *Naten.*] Legendum credo *Nanneten*; siquidem Nannetum ciuitas est Galliæ, vulgò dicta *Nantes*, ad ostia Ligeris, de qua plura fratres Sarmatani *tomo 3. Galliæ Christianæ, fol.759.*

g *Collegas.*] Abbates, videlicet Mallensis, & de Granot, quorum monasteria sunt Ordinis Diui Benedicti in diœcesi Nannetensi, vt referunt fratres Sarmatani *tomo 4. Gallia Christ.*

h *De communi assensu.*] Quomodo in hoc casu compromissum fieri possit, contra textum *in cap. cùm contra, de arbitris*, in eius commentatio exponemus.

i *Duo eorum.*] Quare duo ex iudicibus delegatis sine tertio procedere potuissent in præsenti specie, etsi non adiecta esset in rescripto clausula, *quod si non omnes*, exposui *in cap. sciscitatus, de rescriptis.*

5. k *Syndicum.*] Quia monachi non per se, sed per syndicum debent in iudicio comparere, vt probaui *in cap. vnico, de syndico.* Illud autem in præsenti difficile est, quomodo videlicet syndicus mortuo Abbate, & eius Sede vacante constitueretur, cùm syndicus constitui debeat à Prælato, vel eius auctoritate, *cap. causam quæ 9. de iudiciis*, ibi: *Fratres monasterij cum auctoritate, & assensu Episcopi sui ingrediantur negotium.* Et ideo non potest institui iudicium contra Ecclesiam Pastore destitutam, *cap. finali, ne sede vacante.* Agnouit difficultatem Glossa *in præsenti, verbo Procuratorem*; & asserit, in præsenti agi de causa electionis Prælati, quæ rectè tractari non potest, nisi Sede vacante: & cùm dubitaretur de iure eligendi Prælatum, differi non poterat, & priùs discutienda erat, quàm de Prælato prouideretur Ecclesiæ, *cap. cùm dilectus 6.* iunctâ glosâ primâ, *de consuetudine*, & ideo constitutio procuratoris in præsenti valuit facta tantùm à monachis, qui in alia causa sine Prælati auctoritate non possent ipsum constituere. Glossam sequitur Panormitanus *in præsenti, num.11.* Botrins *num.34.* Barbosa *hic*, Felinus *in cap. edoceri, num.7. de rescriptis.* Nec obstabit, si dicas, in præsenti textu procuratorem non tantùm constitui ad causam electionis, verùm & ad alias ipsius monasterij, vt constat ex illis verbis: *In causis monasterij.* Nam ea verba comprehendunt causas; quæ possunt contingere circa ipsum electionis negotium, quæ omnes tanquam accessoriæ agitari possunt per procuratorem à monachis constitutum, argumento capitis *de prudentia, de donationibus inter.* Circa alias verò causas, quæ moueri possunt super rebus spectantibus ad ipsum monasterium, in quibus per se agere non potest, nec etiam procuratorem constituere, videndi sunt Vantius *de nullitatibus, tit. ex defectu habilitatis, num.47.* Menchaca *vsufrequentium lib.1. cap.16.* Quare cùm electio Prælati spectet propriè ad monasterium, *c.t. cap. sacrosancta, de electione*; ideo super negotio electionis syndicum, seu procuratorem constituere valet.

m *Ageret, & responderet.*] Cùm enim monachi ad iudicium vt rei vocarentur, si constituerent procuratorem tantùm ad agendum, non admitteretur ad defendendum, vt probaui *in cap. constitutis, de procurat.*

n *Damnum.*] Vnde quia damnum notorium erat, non fuit necessaria læsionis probatio, vt in aliis casibus contingit, quos enumerat Moria *in empor. tit.5. quæst.1. num.8.*

o *Redundaret.*] Cùm enim procuratoris negligentia noceat domino, *cap. non iniustè 14. de procurat.* Gaillus *lib.1. obser. cap.45.* Mancius *de procurat. tit.3. num.300.* ideò necessaria fuit restitutio in integrum, vt monachi possint iterum audiri, & priuilegia allegata edere.

p *Pendit.*] Sed lite pendente super electione, 6.
non admittitur noua electio, *cap. ex litteris, de iurepatron.* igitur statim infirmanda, & cassanda erat electio à monachis celebrata. Hac difficultate oppressi Innocentius & Abbas *in dict. cap. ex litteris*, Rochus de Curte *de iurepatron. verbo Competens alicui, num.52. & in cap. quoniam 47.* vbi Beroius, *de iurepatron.* glossa penultima *in cap. hæc quippe 3. quæst.6.* existimarunt, electionem, lite pendente fieri posse, dum tamen eius confirmatio conferatur post litis euentum. Sed hæc sententia satis refellitur *ex dict. cap. ex litteris.* Quare eâ sententiâ omissâ discrimen ita constituendum est. Aut enim lis vertitur super proprietate iuris eligendi, aut super quasi possessione eiusdem iuris. Primo casu possessor potest eligere, aut præsentare; quo casu procedunt textus *in cap. querelam, de electione, cap. cùm olim, de causa possess. cap. 2. vt lite pendente*; & statim confirmatio facienda est, non expectato litis exitu, *l.9. tit.15. partit.1.* Docent Præpositus *in dict. cap. hæc quippe*, Decius *in dict. cap. ex litteris, num. 54.* Lambertinus *de iurepatron.2. part. quæst. 3. art. 9. num 3.* Pacificus enim possessor non est priuandus commodo suæ possessionis, lite pendente, *cap.1. vt lite pend.* Commodum autem huius quasi possessionis est electio: igitur adhuc lite pendente potest fieri, & confirmari. Sin verò lis agitetur super quasi possessione iuris eligendi, est adhibenda ea distinctio; nam aut vterque litigator intendit esse in quasi possessione eligendi; aut vnus tantùm. Primo casu certum est, neutrum posse eligere, ne lite pendente aliquid innouetur, *cap.1. vt lite pend.* & tunc procedit textus *in dict. cap. ex litteris*; & si de facto vnus eligat, electionis confirmatio protrahenda est vsque ad litis exitum. Secundo verò casu cùm constat vnum ex litigatoribus esse in quasi possessione eligendi, potest statim eligere, cùm suo iure vtatur. Glossa *in dict. cap.1. vt lite pendente*, Confirmatio autem differenda est in litis exitum. Vnde cùm in præsenti monachi tantùm essent in quasi possessione eligendi Prælatum, vt Episcopus Venetensis fatebatur, meritò etiam lite pendente eligere valebant, nisi excommunicationis sententiâ essent ligati.

CAPVT III.

Idem [a] *Helien. & Floren. Episcopis.*

AVditis, & intellectis causæ meritis in quæstione, quæ vertitur inter [b] Vigorien. Episcopum, & Abbatem de Euescam, super Ecclesiis in valle de [c] Euescam, quas Episcopus asseruit ad se diœcesana lege spectare: Abbas autem eas ab eius iurisdictione prorsus esse exemptas: cognouimus euidenter, Ecclesias illas per priuilegia Rom. Pont. non esse ab Episcopali iurisdictione subtractas, nisi fortè vallis de Euescam sit ille [d] locus, qui fuit à duobus Regibus, Roë videlicet, & [e] Offa libertati donatus, & quem bonæ memoriæ [f] Cœlestinus Papa libertati donauit, sicut in ipsius priuilegiis continetur. Verùm tanto tempore probantur per te stes ab Abbatibus de Euescam pleno iure possessæ, vt videatur in eis ius Episcopale legitimè præscripsisse, nisi fortè per tantum temporis spatium Vigorien. Ecclesia interim vacauisset, vt tempore vocationis subducto, præscriptio minimè sit completa. *Et infrà*: Licet autem vtrimque sit in causa conclusum; quia tamen vtraque pars necessariam (vt adserit) probationem omisit, nos attendentes, quod vtraque Ecclesia fungatur iure minoris, æquitate pensata, vtramque restituimus contra reliquam, ad probandam rationem omissam, ne alterutra pars propter huiusmodi negligentiam graui iactutà [g] lædatur.

NOTÆ.

1. a HElienß.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.2.* & *in cap. auditis, de præscript.* vbi extat alia pars huius textus. De Ecclesia Heliensi nonnulla notaui *in cap. pastoralis, de rescriptis.* Rectiùs tamen in dicta tertia collectione, pro *Floren.* Legitur *Rophensi*; nam Rophensis ciuitas est etiam in magna Britannia, vulgò dicta *Rochester*: habet Ecclesiam Cathedralem, vbi Iustum primum Episcopum ordinauit Beatus Augustinus Angliæ Apostolus, vt refert Beda *lib.2. historia Angliæ, cap.3.* De ea Ecclesia nonnulla adducit Polyd. Vergil. *lib. 4. historiæ Angliæ, in principio.*

2. b *Vigorien.*] De Vigorniensi Ecclesia aliqua adduxi *in cap.9. de rescriptis.*

c *Euescam.*] In tertia collectione legitur *de Eueschan*; sed legendum est *Euesham.* Monasterium enim Euehamum est Ordinis D. Benedicti, constructum à S. Egoino Episcopo occasione apparitionis B. Virginis Mariæ eo in loco, vt referunt Candenus *in sua Britannia, pag.514.* Holinserus *in hist. Angliæ, cap.2.* & ex eis Richardus Smitheus *in floribus Angliæ lib.2. cap.7. pag.133.* cuius monasterij Abbati rescribit Pontifex *in cap. causam 9. de iudiciis.*

3. d *Sit ille locus.*] Et verè locus ille est in Vuigorniensi Episcopatu.

e *Roë videlicet & Offa.*] Ita legitur in hac sexta collectione: in tertia habetur *Konrrado*; sed falsò, legendum enim est *Coenrredo & Offa.* Isti enim fuerunt Reges magnæ virtutis. Coënredus Rex fuit Merciorum, grandis munificentiæ: de eo Beda *lib.5. hist. Angliæ, cap.20.* ita ait: *Anno Imperij Osrredi quarto, (qui fuit Christi 709.) Coenredus, qui Regno Merciorum nobilissimè tempore aliquanto præfuerat, nobiliùs multò sceptra Regni reliquit; nam venit Romam, vbi attonsus, Pontificatum habente Constantino, monachus factus, ad limina Apostolorum ieiuniis & eleemosynis vsque ad diem permansit vltimum.* De Offa Rege ita ait Malmesburiensis *lib.2. cap.6. Offa iuuenis iucundi vultus, & animi, ætatis florida, & maximi apud ciues amoris, qui hortatu Kinesuuitha, cuius nuptiis suspirauerat, cœlestes doctus suspirare amores, Romam venit, ibique attonsus suo tempore cœlica Regna subiuit.* De his Regibus plura Richardus Smitheus *dict. lib. 2. cap.7.*

f *Cœlestinus.*] Ita legitur in hac sexta collectione, in tertia autem habetur *G. P.* Sed vtrobique malè; legendum enim est, *Constantinus*, qui in Romanum Pontificem electus fuit anno 708. & decessit anno 7 4. vt referunt Baronius, & Corjolanus *in eisdem annis.*

g *Lædatur.*] Sequitur textus *in cap. ex ore 17. de priuilegiis.* Vbi præsentis controuersiæ sententia proponitur.

CAPVT IV.

Idem [a] *Priori S. Mariæ ad Carceres, & Canonico S. Mariæ de Mandria.*

EX litteris Abbatis de [b] Caluens didicimus, quod cùm Ramisan. & Grimol. [c] Archiepiscopi inter I. virum, & L. mulierem ex delegatione nostra sententiam diuortij protulissent, & appellatione interpositâ cognitionem sententiæ ipsi [d] Abbati, & Archipresbytero Paduano duxerimus committendam, quia pars mulieris ad peremptorium terminum non accesserat, Abbas ipse, cui alter coniudex commiserat vices

[e] suas,

[e] suas, allegationibus diligenter inspectis, latam à iudicibus prædictis confirmauit sententiam: sed post octo dies pater puellæ ad ipsum accedens, intellecto quod sententiam protulisset, firmauit proprio iuramento, quod quidam ad eum, & filiam eius accedens, fraudulenter sub ipsius Abbatis nomine falsas eis litteras præsentauit, quibus mandatur eidem, vt quia iudex ad diem, quam assignauerat, venire non poterat, post octo dies à termino constituto ipsius se conspectui præsentaret: & postmodùm appellauit ad Sedem Apost. & etiam [f] supplicauit. Licèt autem de fraude taliter perpetrata per huiusmodi iuramentum non constet ad [g] plenum, in fauorem tamen matrimonij de benignitate canonica contra fraudem propositam supplicationem mulieris admisimus, & ad audientiam restituimus eam pro matrimonio postulantem. Ideoque mandamus, quatenus de causa prioris appellationis ordine iudiciario cognoscentes, confirmetis, vel infirmetis, sicut iustum fuerit, sententiam à primis iudicibus promulgatam.

NOTÆ.

1. a *Priori.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 3. Monasterium hoc Diuæ Mariæ ad Carceres est Ordinis Camaldulensium, in diœcesi Paduana, de quo, & Camaldulensium Ordine agit Yepes *tomo* 4. *chron. Ordinis D. Benedicti, anno* 1009. *cap.* 4. *&* 6. *num.* 60.

b *Caluens.*] In tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 3. legitur *Cauensis*; credo tamen legendum esse *Cauallensis*, quod monasterium est etiam Camaldulensium, cuius meminit Yepes *vbi suprà.*

c *Archiepiscopi.*] In tertia collectione legitur *Archipresbyteri*, & rectiùs, cùm nullibi legamus huiusmodi Archiepiscopatum reperiri.

2. d *Abbati & Archipresbytero.*] Licèt enim cognitio, & decisio causarum matrimonialium ad Episcopum spectet, *cap. accedentibus, de excessibus Prælatorum, cap. auditis, de præscriptionibus,* Concilium Tridentinum *sessione* 24. *de reform. cap.* 10. Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disput.* 29. *num.* 17. Basilius *eod. tract. lib.* 5. *cap.* 11. Barbosa *de potest. Episc. allegat.* 84. tamen ex delegatione pótest inferior Episcopo de causis matrimonialibus cognoscere, *cap. proposuisti, de probat. cap.* 1. *vt lite non contest. cap. Albericus, de testibus, cap.* 1. *de consanguinit. & affinit. cap. litteras, de restitutione spoliat. cap. iuuenis, cap. veniens, de sponsalibus,* iunctis eorum inscriptionibus, *cap.* 2. *de clericis coniug. in* 2. *collect.* Vnde in præsenti Archiepresbyteris, & Abbati causa matrimonialis committi potuit.

3. e *Vices suas.*] Quo casu vnus sine alio in causa procedere potest, *cap. causam, de officio delegati,* probaui *in cap. sciscitatus, de rescriptis.*

f *Supplicauit.*] Idest petiit, rogauit: supplicare enim est precibus enixiè petere, vt reformetur id, in quo quis grauatus reperitur, *authentica quæ supplicatio, Cod. de precibus Imperat. offerendis,* Vulteius *lib.* 4. *de iudiciis, cap.* 5. supplicatur enim superiori, vt grauamen ab inferiore tollat, Salgado *de supplicatione ad sanctissimum, part.* 1. *cap.* 1. *in principio,* & habet locum supplicatio etiam cùm appellatio non admittitur. Vnde in Regiis Cancellariis supplicatur à sententia, licèt ab ea appellari non possit.

4. g *Non constet ad plenum.*] Sed quomodo conceditur restitutio, nisi plenè probetur læsio, cùm læsionis probatio plena, aut semiplena saltem desideretur? *cap. cum Bertoldus, de re iudicata.* Abbas *in præsenti,* Bartolus, & Iaso *in l.* 2. §. *quod diximus, ff. si quis cautionibus:* sed depositio mulieris in præsenti non facit semiplenam probationem, siquidem integrum testimonium non continet, *l. testis* 9. *ff. de testibus, l. parentes, Cod. eodem tit. cap. super eo* 22. *de testibus:* igitur ob hanc depositionem restitutio non erat concedenda. Cui difficultati, omissis solutionibus traditis à Cardinale *in præsenti, columna* 2. *&* 3. Abbate *num.* 34. dicendum est, restitutionem ab Innocentio in præsenti concedi tantùm ex æquitate fauore matrimonij, quamuis inspectis iuris communis regulis concedenda non esset, vt constat ex illis: *In fauorem tamen matrimonij, de benignitate canonica.* Sed tunc maior insurgit difficultas; nam ad quid necessaria restitutio fuit in casu præsenti, si iure ordinario poterat mulier audiri fauore matrimonij aduersus sententiam in ea causa prolatam? Nam sententia super causa matrimoniali dicta nunquam transit in rem iudicatam, *cap. lator, cap. tenor, cap. consanguinei, de re iudicata, cap. causam* 14. *de probationibus, cap. fraternitati* 6. *de frigidis.* Couar. 2. *pars. de matrim.* §. 17. *num.* 2. Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disput.* 100. *per totam,* plures relati à Barbosa *in præsenti,* & *in dict. cap. lator.* Ratio redditur à Gratiano *in principio* 35. *quæst.* 9. nam cùm quos Deus coniunxit homo separare non possit, etsi pars condemnata non appellet, semper auditur; cùm iudex sententiâ suâ facere non possit, vt coniuges pro coniugibus non habeantur. Pro cuius difficultatis solutione quærunt Doctores quonam remedio contra sententiam in causa matrimonij iniustè prolatam agi possit? Et quidem agendum esse remedio restitutionis, docuerunt Innocentius *in præsenti, num.* 5. Abbas *num.* 1. Immola *num.* 6. Verùm hæc sententia refellitur ex ratione proximè adducta; quare verius dicendum est, quod licèt sententia in causa matrimoniali prolata retractari possit, nihilominus tamen ad prædictam retractationem inchoandam, siue per viam ordinariam, siue extraordinariam, necessariò præcedere debet aliqua causæ iustæ & rationabilis cognitio, quæ arbitrio iudicis examinata, ab eodem talis iudicetur, vt iterum causa retractari possit: & tunc talis sententiæ matrimonialis retractatio dupliciter intendi potest: vel enim pars intendit, vt retractetur sententia inchoando nouum processum, & nouam instantiam; vel faciendo regressum ad acta antiqua, & ad processum iam factum, instantiamque finitam post tempus appellationis. Inter vtrumque modum illa est differentia, quòd in priori casu iure ordinario pars condemnata quocumque tempore admittitur, præcedente prædictâ causæ cognitione; quia à iure concessum est, vt sententiâ in causa matrimoniali lata, compertâ veritate possit retractari; ac proinde non est necessarium hoc casu remedium extraordinarium, *dict. cap. lator, cap. tenor:* cùm verò regressus intenditur ad acta præterita, & instantiam iam finitam, necessarium est restitutionis remedium, quia quoad illa acta priora sententia omnino transit in

rem indiestam, iuxta legem properandum, *Cod. de iudiciis*, *cap. 2. de re iudic.* docent in præsenti Antonius, & Abbas, Couar. *de sponf.* 1. *part. cap. fin.* §. *finali*, Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disp.* 100. *num.* 8. quo secundo casu procedit præsens textus, in cuius specie cùm ingressus intenderetur ad acta ptiora, ideo necessarium fuit beneficium restitutionis.

CAPVT V.

Idem [a] *Episcopo, & Capitulo Oscen.*

TVm ex litteris [b] Cœlestini Papæ prædecessoris nostri, tum ex his, quæ ipsius temporibus gesta fuerunt, grauem [c] Ilerden. Ecclesiæ intelleximus quæstionem per sententiam [d] Eugenij Papæ super Ecclesiis quibusdam prolatam, se læsam enormiter, & olim, & nunc etiam conquerentis. Vnde cùm idem Cœl. tempore [e] Anastasij Papæ proximè successoris eiusdem Eugenij in minori adhuc [f] officio constitutus, in partibus Hispaniarum legationis officio fungeretur, & ex delegatione ipsius cognoscere cœpit de controuersia memorata, cui etiam Alex. successor ipsius Anastasij officio legationis denuò in partibus eisdem fungenti, causam commisit eamdem: idem quoque Cœlestinus ad apicem summi Pontificatus promotus G. S. [g] Angeli Diacon. Cardin. tunc Ap. Sed Leg. dictam controuersiam sub eo tenore commisit, vt inspectis Ilerden. Ecclesiæ priuilegiis, auditis etiam partium rationibus, memoratâ sententiâ non obstante, diffinitiuam proferret sententiam, eamque faceret obseruari. Verùm quoniam per ipsum Legatum, aut per alios, quibus sub eodem tenore eadem causa commissa extitit (licèt producti testes ex parte Ilerden. Episcopi recepti fuerant) mandatum Apost. non extitit adimpletum, Magister A. Canonicus Ilerden. postulauit per officium [h] nostrum dictam sententiam in melius reformari, & contra eam restitui [i] Ecclesiam Ilerden. Nos igitur cum fratribus nostris, & aliis deliberauimus diligenter: nonnullis asserentibus, quod cùm prædictus C. præd. noster contra iamdictam sententiam visus fuerit Ecclesiæ restitutionis beneficium indulsisse, cùm ea non obstante duxerit negotium committendum, & nos supplicationem eiusdem Ecclesiæ admittere debebamus, præsertim quia sententia Roman. Sed. non negatur posse in melius commutari, cùm aut subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, & temporum, seu grauium necessitatum dispensatiuè quidquam ordinare decreuit. Et secundùm iura ciuilia Principes etiam contra res bis iudicatas in auditorio suo examinari restitutionem in integrum permiserunt. Perspeximus quoque ex data sententiæ in regestro dicti Eugenij Papæ repertæ, quod primo mense sui Pontificatus fuerit promulgata, quando non plenè de meritis ipsius causæ videbatur instructus, illa nitens præcipuè ratione, quòd priuilegium Vrbani III. ex parte vestra productum, subiectum fuerat falsitati, cuius tenorem nos in regestro ipsius inuenimus incorruptum. Tandem deliberatio nostra in hoc resedit, vt an data sit restitutio, an danda contra præmissam sententiam, partibus præsentibus decernatur, quarum assertione merita causarum panduntur. Quocirca mandamus, quatenus vsque ad festum Beati Lucæ, vel in propriis personis, vel per idoneum responsalem nostro vos conspectui præsentetis, quod dicta sententia retractari non debeat (si poteritis) ostensuri: vel si fortè exigente iustitiâ fuerit retractanda, vel per vos, vel per responsalem idoneum appareatis sufficienter instructi, vt in principali negotio canonicè procedatur: pro certo scituri, quod cùm propter multam locorum distantiam non possit ad vos sine magnis laboribus & expensis sæpius haberi recursus, si ad præmissum terminum, quem vobis peremptorium assignamus, iniuncta vobis contempseritis adimplere, nos nihilominus in ipso negotio, quantùm de iure poterimus, procedemus.

NOTÆ.

1\. a *Oscensi.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. cap.* 4. De Oscensi Ecclesia nonnulla notaui *in cap.* 1. *de his, quæ vi.*

b *C. prædecessoris.*] Videlicet Cœlestini III. qui antea dicebatur Hyacynthus, Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Cosmedin, in cuius tituli, & officij exercitio permanserat, cùm esset ætatis sexaginta annorum: Vnde adhuc in ipso titulo adeptus fuit tempora Anastasij, Eugenij, & Alexandri, & in Pontificem electus anno 1191. vt testantur Baronius & Cotjolanus *in eo anno.*

e *Ilerden.*] Ilerda enim, vulgò *Lerida*, nobilis, & antiqua ciuitas est Aragoniæ, in prouincia Tarraconensi: eius meminerunt Ptolomeus *lib.* 2. *geograph. cap.* 17. Plinius *lib.* 3. *hist. cap.* 21. Pomponius Mela *lib.* 2. *de situ orbis*, *cap.* 3. Eam describit Lucanus *lib.* 4. *de bello ciuil.* ab Illyricis conditam fuisse testatur Gerundensis *lib.* 2. *Paralip. Hispan.* 2.

Hispan. Sed altiùs ab Ænea eius originem repetunt Ludouicus Nonius *in sua Hispan.cap.*84. Eruditus D. Ferdinandus de Valdes *in notitiis Leridæ, notitia* 2. Habuit Cathedram Episcopalem iam ab anno Christi 268. eo enim Flauius Dexter *in chron.* ait: *Init Sedem Ilerdensem S. Lucerius, vir sanctissimus.* Sed sicut aliæ Hispaniæ Ecclesiæ, incursione Africanorum Præsulibus priuatæ fuerunt, similiter Ilerdensis Ecclesia orbata fuit Pastore, vsquedum anno 1149. eâ à Mauris recuperatâ, ordinatus fuit in ea Episcopus Guillelmus Peresius, vt referunt Zurita *lib.*2.*annalium, cap.*9. Carrillo *lib.* 4. *anno* 1149. Mariana *lib.* 10. *de rebus Hisp. cap.* 18. ibi: *Guillelmus Peresius Rota Præsul, Ilerda Episcopus est creatus, contributis Rota, atque Balbastra: ipse & successores nonnulli Ilerdæ se, & Rota Episcopos vocitabant.* Aliqua de ipsa Ecclesia adducunt Loaysa *in notis ad Concilium Ilerdense*, Tamayo à Salazar *tomo* 1. *Martyral. Hispan. die* 23. *Ianuary.*

3. d *Eugeny Papæ.*] Tertij videlicet, qui vniuersali Ecclesiæ præfuit ex anno 1145. vsque ad annum 1153. Vnde occasione restaurationis Ilerdensis diœcesis, & assignationis nouorum terminorum controuersia in præsenti textu relata orta fuit.

c *Anastasij Papæ.*] Quarti videlicet, qui electus fuit anno 1154.

f *Officia.*] Erat enim tunc temporis tantùm Diaconus Cardinalis.

g *Sancti Angeli.*] Guillelmus videlicet, de quo agit Mariana *vbi suprà.*

h *Officium Nostrum.*] An restitutio petatur iure actionis, exposui suprà *in cap.*1.

4. i *Restitui Ecclesiam Ilerdensem.*] Sed tunc ingentem patitur difficultatem textus iste, cùm restitutio in integrum, siue à minore, siue ab Ecclesia petatur, intra quadriennium sit petenda, *cap.*1. *&* 2. *hoc tit. lib.*6. *Clement. vnica, eod. tit. l. fin. Cod. de in integrum restit. l.*8. *& finali*, vbi Gregorius, *verbo Quatro años, tit.* 19. *part.* 6. Molina *in emporio, tit.*5. *num.*19. Gomez *lib.*2. *var. cap.*14. *num.*7. Fachineus *lib.*10. *controu. cap.* 1. Osualdus *lib.* 21. *comment. cap.* 7. Layman *lib.* 3. *summæ, tract.*4. *cap.* 11. *num.* 3. *&* 4. Vulteius *tomo* 4. *consil.*32. *num.*267. Narbona *de ætate anno* 29. *quæst.*1. *num.* 8. Hermosilla *in l.* 3. *tit.* 1. *partit.*5. *glossa* 4. Cancerius *tomo* 2. *var. cap.*1. *num.*233. Zypeus *tomo* 1. *consult.* 1. plures congesti à Barbosa *in dict. Clement. vnica*, Moëz *in dict. cap.* 1. *hoc tit. lib.* 6. Ad quod quadriennij tempus referendus est Cassiodorus *lib.* 4. *var. epist.* 35. *Consultò prouida decreuit antiquitas, minores contractus liberos non habere: vt & insidiantium laquei frustrarentur, & lapsis ætas lubrica subueniret. Obrueretur quippe Innocentia, si relaxaretur audacia, essetque cunctis fallendi studium, si fraus subreptiuum lucraretur effectum. Et ideo prisca consuetudinis supplicatione porrectâ suggeritis, patronum vestrum in annis minoribus constitutum, in facultatibus suis potiùs aggregasse dispendia, dum ignara pueritia contraria gerit, quæ profutura putauerit: & nunc ad tempus ætatis agere, quo lapsis possimus per ignorantiam subuenire; allegantes, vt quod iura tribuerint, nostra quoque beneficia largiantur. Atque ideo si petitio vestra à veritate non deuiat, & intra annorum spatia degit, quibus hoc beneficium leges sacratissimæ præstiterunt, nihilque est quod iure contrà referatur, patronum vestrum solenniter causâ cognitâ, in integrum restitui, nostra quoque permittit auctoritas. Ita tamen, vt omnia secundum iustitiam, legesque peragantur. Quia sic supplicantibus consulere volumus, vt eorum aduersarios per iniustitiam non grauemus.* Sed in præsenti casu sententia lata fuit ab Eugenio III. & ob eius læsionem restitutio petita coram Cœlestino III. inter quem & prædictum Eugenium tertium, alij septem Pontifices Romanæ Ecclesiæ præfuerunt, nimirum Anastasius IV. qui per decem & septem menses duntaxat Sedem Pontificalem obtinuit: Adrianus itidem IV. qui quinque annis, & aliquot mensibus Ecclesiam rexit. Alex. III. qui vno & viginti annis nouem diebus Pontifex vixit: Lucius III. qui quatuor annis, duobus mensibus, & viginti octo diebus Ecclesiam gubernauit. Vrbanus III. qui integro anno, & decem mensibus Sedem Rom. tenuit. Gregorius VIII. qui Ecclesiam rexit vno mense, & viginti diebus. Clemens III. qui tribus annis, duobus mensibus, & viginti diebus Ecclesiæ præfuit: igitur non potuit post tempus elapsum in integrum restitutio peti. Huic difficultati, omissis solutionibus traditis à glossa *in præsenti*, Immola *num.*8. Abbate *num.*3. respondendum est, in præsenti casu restitutionem in integrum verè petitam fuisse intra quadriennium, & & semper Ecclesiam Ilerdensem perstitisse, vt sibi concederetur, licèt ob diuersos, variosque casus obuenientes concessa non esset; vnde licèt post tot annos fuisset concessa, legitimo tamen tempore petita fuit.

l *Vrbani secundi.*] Qui Ecclesiam rexit ex anno 1088. vsque ad annum 1099. testantibus Baronio & Cotjolaoo *in eisdem annis.*

CAPVT VI.

a Idem b *Zamoren. &* c *Legionen. Episcopis.*

SVscitata super diuersis articulis inter ven. fratrem nostrum d Burgen. Episcopum, & e Oniense monasterium quæstione, cùm ven. frater noster... f Segouien. Episcopus, & dilectus filius T. g Palentinus electus, quibus auctoritate nostrâ dicta fuit causa commisa, eam sufficienter instructam ad nostram præsentiam remisissent: Nos eidem Episcopo & L. monacho monasterij procuratori, qui propter hoc ad Sedem Ap. venerant, audientiam concessimus liberam, & benignam. Qui cùm cœpissent principaliter litigare super statu monasterij memorati, quod ad se de iure communi spectare dictus Episcopus proponebat, vtpote in sua diœcesi h constitutum, cuius iuris vsum Burgensem Ecclesiam longis retroactis temporibus habuisse firmabat; & ex parte monasterij diceretur, illud per Principes i sæculares, & Rom. Pontifices ab antiquo libertate

libertate donatum, & ipsum longissimo tempore vsum fuisse plenariâ libertate. Nos auditis vtrimque propositis, de voluntate partium, demùm ex prouidentia inter eas duximus componendum, prout in aliis nostris [l] litteris super hoc confectis pleniùs continetur. Postmodum verò partibus super subiectione, ac libertate membrorum eiusdem loci, monasteriorum videlicet, capellarum, [m] cellarum, & [n] Prioratuum persequentibus quæstionem, quatuor sibi dictus Episcopus in præfatis locis ad se de iure communi spectantibus, vt dicebat, cuius iuris vsum habuerat ab antiquo, specialiter vendicabat, eorundem locorum clericos asserendo teneri ad Episcoporum, Archidiaconorum, & Archipresbyterorum Burgen. accedere synodos, excommunicationis, vel interdicti seruare sententias promulgatas ab eis, procurationes annuas exhibere, ac singulos aureos soluere Burgensi Episcopo nouiter substituto: ad intentionem propriam roborandam super primis tribus articulis, ius commune, secundùm quod dictos clericos, sicut & alios suæ diœcesis ad prædicta teneri dicebat, ac iuris ipsius liberum ab antiquo vsum; & super quarto, antiquam & approbatam consuetudinem allegando. De quibus omnibus per depositiones testium fidem factam esse dicebat. Verùm pars altera proposuit ex aduerso, supradicti monasterij membra, sicut & ipsum cœnobium, ab antiquo fuisse sæcularium Principum, & Rom. Pontificum, Vrbani II. Paschalis II. Eugenij III. & Alexandri III. priuilegiis libertate donata, & longè retroactis temporibus huiusmodi fuisse libertate gauisa, sicut per ipsa priuilegia exhibita coram nobis, ac instrumentum Victoris quondam Burgensis Episcopi, & suorum depositione testium manifestè constare dicebat. Nos igitur auditis, & intellectis, quæ vtraque pars proposuit coram nobis, super quatuor præmissis capitulis Monasterium Oniense de consilio fratrum nostrorum iustitiâ condemnauimus exigente. Sententiâ verò latâ procurator præfatus ad probandam præscriptionem, tam super quatuor articulis prænotatis, quàm etiam super quibusdam decimis post [o] transactionem acquisitis à monasterio, Ecclesiis, & colonis ipsius, ex Episcopi parte petitis, quarum controuersiam volebamus sententiæ calculo terminare, & in quâ fuerat coram iudicibus supradictis conclusum, restitutionem in integrum nomine monasterij postulauit. Et cùm super hoc coram nobis fuisset aliquandiu litigatum, nos deliberatione præhabitâ, restitutionem in integrum ad præscriptionem probandam, tam super quatuor articulis prænotatis, quàm etiam supra controuersiam decimarum, eidem procuratori nomine monasterij duximus indulgendam. Tibi frater Zamoren. & dilectis filiis Magistris Mauricio Archidiacono Toletan. & Michaëli Canonico Segouien. dantes nostris litteris in mandatis, vt recipiatis [p] testes, quos pars monasterij ad probandam præscriptionem legitimam super quatuor articulis sæpedictis, & super capitulo decimarum, vel etiam Episcopus ad interruptionem probandam duxerit producendos. Et si de partium voluntate processerit, causam ipsam, appellatione remotâ, fine debito terminetis. Alioquin remittatis eandem ad nos sufficienter instructam, præfigentes partibus terminum competentem, quo nostro se conspectui repræsentent, sententiam, dante Domino, recepturæ. Ne verò per excogitatam malitiam, sicut ex quibusdam præsumptionibus pluribus videbatur, effectum sententiæ in damnum Episcopi contingeret impediri, néve monasterium per [q] executionem sententiæ propter ipsas suspiciones incurreret detrimentum: Nos æquitate pensatâ ita duximus prouidendum, vt ante omnia supradicta sententia à nobis prolata per vos executioni mandetur. Quocirca fraternitati vestræ per Ap. scripta mandamus, quatenus sententiam ipsam sublato appellationis obstaculo executioni mandantes, faciatis eandem inuiolabiliter obseruari, contradictores per censuram ecclesiasticam compescentes. Quod si non ambo his exequendis potueritis interesse, alter vestrûm eam nihilominus exequatur. Datum Lateran. VIII. Kal. Maij, Pontificatus nostri anno tertio-decimo.

NOTÆ.

a *IDem.*] Ita restituenda est huius textus Inscriptio, quæ omittitur tam in hac sexta, quàm in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.*1. reperitur autem in epistolis ipsius Innocentij *lib.*1. *regestr.*13.*epist.*59. ex qua restituenda est huius textus littera.

b *Zamorensi.*] D. Martino Arias videlicet, de quo, & Ecclesia Zamorensi plura adduxi *in cap. finali, de supplenda neglig.*

c *Legionensi.*] Ciuitas Legionensis priscis sæculis Sublancea dicta fuit: eam primùm Mercurium Trismegistum condidisse probat Lobeta *en las grandezas de Leon*, *cap.*1. Coloniam fuisse Romanorum, tradunt Florian. de Ocampo *lib.*1.*c.*21. post Romanos Sueuis paruit, à quorum faucibus illam Leouigildus eripuit: postmodùm Sarraceni illam solo æquarunt, tandem Ordonius primus anno 860. eam reparauit: Alfonsus III. anno 907. auxit, Alfonsus V. anno 1020. titulo Regali illustrauit, ibique suam Curiam posuit. Ecclesiâ 1.

Cathedrali

Cathedrali decorata fuit iam à tertio sæculo Ecclesiæ, siquidem D. Cyprianus epistolam misit Felici presbytero Legionensi, consultus super depositione Martialis Episcopi Emeritensis, facta in Concilio Legionensi: & eius Episcopus Decentius subscripsit Concilio Illiberitano, vt ibi notaui. Illis primis sæculis Sedes illa immediatè parebat Rom. Pontifici, vt probat Lobera *vbi suprà, cap.* 15. Huius Ecclesiæ Præsuli D. Roderico missa est præsens decisio, de quo, & eius successoribus agunt Ægidius Gonzalez *in theatro ipsius Ecclesiæ*, Tamayo à Salazar *tomo 6. martyrol. Hispan. die* 10. *Nouembris.*

2. d *Burgen.*] Burgensis ciuitas caput vtriusque Castellæ, satis commendata est ab historicis propriis, & exteris, vt refert Ægidius Gonzalez *in theatro Ecclesiarum, in Ecclesia Burgensi.* Habet Ecclesiam Cathedralem Metropolitanam à temporibus Gregorij XIII. & Catholici Regis nostri Philipi secundi. Antea tantùm erat Episcopalis, translatâ in eam Cathedrâ ex ciuitate Accitanâ, vulgò *Occa*, vt latè refert Ægidius Gonzalez. Temporibus Innocentij III. eam Ecclesiam regebat D. Mauricius natione Gallus, de quo aliqua adducit Gonzalez *vbi suprà.*

3. e *Oniensi.*] Monasterium hoc vulgò dictum S. Saluatoris de Oña, est Ordinis D. Benedicti, in diœcesi Burgensi, constructum à Comite D. Sancio de Castilla; ita appellatum non à matre ipsius Comitis Miona dicta, vt voluerunt author historiæ generalis Hisp. in vita ipsius Comitis, Archiepiscopus D. Rodericus *lib. 5. hist. cap.* 3. (si illud caput ipsius est,) dubiè Mariana *lib. 8. hist. Hisp. cap.* 11. sed ita dictum fuit à valle Oña ipsius Burgensis diœcesis, vt latè probat Yepes *tomo 5. chron. D. Benedicti, anno* 1011. *cap.* 1. Hoc monasterium ab ipso Comite fundatum fuit, vt in eo tam monachi, quàm moniales vitam religiosam profiterentur; postea D. Sancius Aragoniæ Rex successit in ipso Comitatu Castellæ ob vxorem suam D. Nuñam filiam D. Sancij, ex monasterio Cluniacensi monachos ibi constituens, fecit illud tantùm monachorum. Tam ipse, quàm Romani Pontifices à diœcesana lege exemptum sub protectione Sedis Apost. illud acceperunt. Quare tempore electionis Abbatis monasterium Romanæ Sedi pendebat 170. florenos auri, vt latè refert Yepes vbi suprà, *cap.* 2. & 3. Præsentis controuersiæ tempore reperiebatur Abbas monasterij D. Dominicus secundus, vt constat ex catalogo ipsius monasterij, relato ab Yepes *vbi suprà.*

4. f *Segouien.*] D. Gundisaluus, Michaël videlicet. Segouiensis nobilis Hispaniæ ciuitas est, ob antiquitatem eius aquæductus, nec non & lanificij. Ab Hercule fuisse conditam probat D. Didacus Colmenares in historia ipsius ciuitatis, *cap.* 1. §. 5. Obtinuit Ecclesiam Cathedralem à primo Ecclesiæ sæculo; siquidem Diuus Paulus ordinauit in ea primum Episcopum Diuum Hierotheum, vt latè, & doctè probat Illustrissimus D. Didacus Escolano, iam Granatensis Archipræsul, *in lib. quem edidit de S. Hierotheo*, & licèt à Mauris occupatâ eâ ciuitate Episcopis destitueretur, tamen statim ac recuperata fuit per magnum Comitem Ferdinandum Gonzalez anno 923. creatus fuit Episcopus Ilderedus, vt referunt Ægidius Gonzalez *in eius theatro*, Colmenares *vbi suprà.*

5. g *T. Palentinus.*] Don Tellus Tellez de Meneses. Palentia, siue Palantia, duplex est in Hispania. Alia in Regno Valentiæ, de qua plura Escolano *in hist. Valentiæ, tomo 1. lib. 1. cap.* 17. Alia in Pallendonibus, condita à Palatuo antiquissimo Hispaniarum Rege, vt referunt Ioannes Tarrapha, & alij, quos refert, & sequitur D. Franciscus de Sandoual *in Apolog. pro S. Amolino, pag.* 63. Iam à primis Ecclesiæ sæculis habuisse Ecclesiam Cathedralem probat Ægidius Gonzalez *in theatro ipsius Ecclesiæ.*

h *Constitutum.*] *Ex cap. omnes Ecclesiæ* 16. *quæst.* 7. & aliis suprà citatis *in cap. 2. hoc tit.*

i *Seculares.*] Videlicet D. Sancium Comitem Castellæ, D. Sancium Regem Nauarræ, quorum priuilegia refert Yepes *dict. tom. 5. chronic. in appendice, pag.* 466.

l *Nostris litteris.*] Quæ extant in epistula an- 6.
tecedenti ipsius Innocentij, vbi ita Burgensi Episcopo Innocentius scribit. [Orta inter te, & Oniense monasterium super statu ipsius monasterij quæstione, cùm venerabilis frater noster... Segouien. Episcopus, & dilectus filius... Palentinus electus, eam de nostro examinassent mandato, ipsamque sufficienter instructam ad nostrum remisissent examen. Nos tandem instrumentis, attestationibus, confessionibus, & allegationibus diligenter auditis, & perspicaciter intellectis, de communi fratrum nostrorum consilio, te ac L. Monacho procuratore prædicti monasterij consensum præbentibus, ita duximus prouidendum, vt Burgen. Episcopus singulis annis semel ad idem monasterium causâ visitationis accedat, vbi deuotè receptus, & per diem vnum honestè de bonis ipsius monasterij procuratus, Capitulum intret, & habito ad Abbatem, & fratres exhortationis sermone, de statu eiusdem diligenter inquirat: ac super his, quæ in eo reformanda, vel ordinanda cognouerit, Abbas Episcopi salubre consilium studeat adimplere. Ipse tamen nec in Abbatem, nec in conuentum excommunicationis, vel suspensionis, aut interdicti sententiam, hac, vel alia occasione, inconsulto Rom. Pontifice ferre præsumat: sed mandatum ipsius Rom. Pontificis expectetur, vt in eodem negotio, iuxta quod ipse mandauerit, procedatur. Et si Abbas fuerit inuentus culpabilis, super eo, quod Episcopi consilium non admisit, satisfaciat ei de moderatis expensis, quas propter hoc eum fecisse constiterit, nuntium ad Sed. Apost. destinando. Cùm autem post consecrationem suam prima vice Burgensis Episcopus ad monasterium ipsum accesserit, recipiatur ab Abbate, ac monachis cum processione solenni; & si voluerit, celebret ibi Missam. Quoties etiam inuitatus accesserit pro exhibendis ecclesiasticis Sacramentis, procuretur ab eis; ita quod nunquam numerum personarum, & euectionum excedat in Lateranensi Concilio diffinitum. Omnia siquidem ecclesiastica sacramenta, quoties indiguerint, ab eodem, & non ab alio Episcopo, exigant, & recipiant, dummodo gratiam Apost. Sedis habuerit, & ea gratis voluerit exhibere. Alioquin liceat illis quemcumque maluerint, Catholicum adire Pontificem, qui ea sibi Apostolicâ fretus auctoritate concedat. Oniensis autem electus à Burgensi Episcopo benedictionem reuerenter exposcat, quam ipse illi gratanter impendat, difficultatem, aut moram nullatenus ingerendo, nisi forsan ex publica fama, vel manifesta causa, seu denunciatione canonica, rationabile quid obsistat. Et tunc etiam

Rom.

Rom. Pontifex consulatur, & ipsius beneplacitum expectetur. Ita quod si constiterit Episcopum fuisse culpabilem super eo, quod benedictionem impendere noluisset electo, iustas ei refundat expensas, quas fecisse probabitur Sedem Apost. consulendo. Cùm autem ab eo fuerit benedictus, reuerentiam ei super his tantummodo, quæ præscripta sunt, repromittat, possessione huiusmodi super altare in scriptis oblatâ. In cæteris autem præfatum monasterium plenâ gaudeat libertate. Ne igitur quod à nobis pro parte tam Burgensis Ecclesiæ, quàm monasterij Oniensis salubriter est prouisum, occasione qualibet in posterum possit infringi, præsentium auctoritate statuimus, vt contra præscriptam formam, nulla Summorum Pontificum priuilegia, vel sæcularium Principum scripta, nulla denique munimenta, vel argumenta valeant præualere. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ prouisionis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Lateran. Kal. Maij, Pont. nostri anno tertio-decimo.]

m *Cellarum.*] De his egi *in cap. unico, de syndico.*

n *Prioratus.*] Plura enim monasteria cum suis Ecclesiis, & cellis parebant Abbati huius monasterij, quorum catalogum refert Yepes *vbi suprà.*

o *Decimis post transactionem.*] Quomodo decimæ per transactionem acquirantur, dixi *in cap. 2. de transact.*

7. p *Recipiatis testes.*] Hoc latiùs patet ex epistola sequenti ipsius Innocentij, vbi *lib. 1. regestro 13. epist. 60.* Ita scribit: [Suscitatâ super diuersis articulis, &c. in eundem modum, vt in alia, per totum, vsque *duximus indulgendam.* Quocirca præsentium vobis auctoritate mandamus, quatenus recipiatis testes, quos pars monasterij ad probandam præscriptionem legitimam, &c. vt in alia vsque *à nobis prolata super hoc*, sublato appellationis obstaculo executioni mandetur, cuius executionem tibi frater Zamoren. & vener. fratri nostro... Legionen. Episcopo duximus committendam. Volumus nihilominus, & mandamus, vt ab Episcopo recipiatis idoneam cautionem, quod si monasterium in causa ipsa per sententiam præualuerit, vniuersa, quæ medio tempore ipsius sententiæ occasione percepit, monasterio restituat memorato. Quod si non omnes, &c.]

8. q *Executionem sententiæ.*] Quod difficile videtur ex eo; nam restitutione petitâ contra sententiam, quæ adhuc non erat executioni mandata, suspenditur ipsius sententiæ exequutio, *l. vnic. C. de in integrum restit. l. penult. C. de auctorit. tut.* Docent pluribus relatis Paz *in praxi, tomo 1. 4. p. cap. 3. num. 9.* Garcia *de nobilit. glossa 6. §. 2. num. 17.* Rodriguez *de executione, cap. 6. num. 7.* Paradorius *lib. 2. rerum quotid. cap. finali, §. 11. num. 53.* Carleuallius *de iudiciis tomo 2. tit. 3. disp. 16. ex num. 28.* Sed omissâ eâ quæstione, quando videlicet per restitutionem in vim, seu modum actionis, exceptionisve oppositam, impediatur restitutio, quam examinat Carleual. *vbi supra*, huic difficultati duplici modo satisfieri potest, primò asserendo in præsenti casu, non obstante restitutionis petitione, sententiam executioni mandari, quia procurator restitutionem petierat ex malitia; atque ideo executionem non differri, ne ipse ex malitia sua commodum reportaret, vt docuit Canisius *in præsenti.* Secundò responderi valet in præsenti casu, per restitutionis petitionem non suspendi executionem sententiæ, quia lata erat à Principe, & ob restitutionem petitam contra sententiam Principis, executio sententiæ non impeditur, *l. minor 18. §. 1. ff. de minor.* docent Couarr. *in practicis, q. 25. num. 7.* Lancelottus, & alij congesti à Carleual. *dict. tomo 2. tit. 3. disp. 17. num. 49.* Osualdus *ad Donellum lib. 21. comment. cap. finali, littera D.*

COMMENTARIVM.

Ex his duabus decisionibus communiter talis deducitur assertio: *In integrum restitutio conceditur Ecclesiæ contra sententiam latam etiam à Principe.* Probant eam textus *in cap. 1. & 2. hoc tit. lib. 6. cap. sententiam, 35. quæst. 9. cap. veniens, 36. quæst. 9.* Per argumentum confirmant eam textus *in l. ait Prætor, §. sed in iudiciis, & in §. vlt. l. minor 18. §. 1. l. etiam 29. §. 1. l. tutor 47. ff. de minor. l. 1. 2. & 3. C. si aduersus sententiam, l. 2. C. si tutor, vel curator, l. vlt. ff. de in integrum restit. l. finali, C. de temporibus in integ. l. 1. C. si sæpius in integrum restit. l. si mater 11. in princip. ff. de exceptione rei indic. l. de ætate, §. ex causa, ff. de interrogat. in iure faciendis, l. 6. tit. 25. part. 3.* Illustrant Mauricius *de in integrum restit. cap. 191.* Sforzia *eod. tract. part. 2. quæst. 72.* Caldas *in l. si curatorem, verbo Implorare, num. 46. Cod. de in integr. restit.* Morla *in emp. part. 1. tit. 5. quæst. 3. num. 11.* Gomez *lib. 2. var. cap. 14. n. 5.* Duarenus *ad titulum C. si aduersùs sentent.* Donellus *lib. 21. comment. cap. 11.* vbi Osualdus *litt. F.* plures congesti à Barbosa *in rubric. Cod. si aduersus sentent.* Vulteius *lib. 4. de iudiciis, cap. penult.* Garcia *de nobilit. glossa 6. §. 2.* aliis relatis Azeuedo *in l. 4. tit. 10. lib. 4. recopil. num. 6.* Carrasco *ad leges recopil. tract. 1. de casibus Curiæ*, Desiderius Heraldus *lib. 1. de auctorit. rei indic. cap. 4.* Salgado *de protectione, part. 4. cap. 7. num. 36.* Pichardus *in manuduct. 4. part. §. 7. num. 6.* Lancelottus *de attentat. p. 2. c. 14. num. 21.* Noguerol. *allegat. 12. n. 38.* Silua responsorum *quæst. 15. num. 39.* Leon *decisione 166. per tot.* Gibalinus *tom. 1. de negot. lib. 3. cap. 4. art. 3. §. 2. num. 32.* Moëz *in dict. cap. 1. & 2. hoc tit. lib. 6.* 9. Conclusio deducitur, et probatur.

Sed in præsentem assertionem pro dubitandi ratione ita insurgo. Post rem iudicatam amplius quæri non potest, nisi an iudicatum sit, *l. post rem, ff. de re iudic.* & ideo omnes parêre debent sententiæ, siue iustæ, siue iniquæ, *l. penult. ff. de iustit. & iur. l. seruo 65. §. cum Prætor, ff. ad Trebel. l. diem 27. §. stari, ff. de receptis arb. l. 3. tit. 32. part. 3.* Vnde labefactari, aut vllo modo irritari postea non potest, vt sic finis litibus imponatur, *l. singuli 6. ff. de except. rei indic.* mirè ad rem Cicero in oratione pro Cluentio: *Rem iudicatam labefactare conari imprudentia est.* Et ipse vt defenderet Syllam fratrem suum, qui arguebatur rem iudicatam instaurasse, ait in oratione pro Sylla: *Nec ego tantum fraterno amori dandum arbitror, vt quicquam de salute suorum consulat, communem derelinquat.* Cassiodorus *lib. 1. epist. 5. In immensum trahi non decet finita litigia; quæ enim dabitur discordantibus pax, si nec legitimis sententiis acquiescitur? Vnus enim inter procellas humanas portus instructus est, quem si homines feruida voluntate prætereunt, in vndosis iurgiis semper errabunt.* Plura Desiderius Herald. *de auctorit. rei iudic. cap. 1.* igitur nec prætextu læsionis, restitutiona petitâ, 10. Adducitur dubitandi ratio.

petitâ, sententia infirmari debet, cùm Reipublicæ expediat, rem iudicatam executioni mandari, vt probant Iustus Lipsius *lib. 2. ciuilis discipl. cap.* 11. Marquez *in gubernatore, cap.* 8. *in fine.* Quare licèt constitutiones, & priuilegia tyrannorum infirmentur, *l. decernimus* 16. *C. de sacros. Eccles. l. omne iudicium* 6. *C. Theodos. de infirmandis his, quæ sub tyranno*; tamen sententiæ ab eo prolatæ defenduntur, *l. valeat* 9. *C. Theodos. eod. tit.* plura Parexa *de instrument. edit. tit.* 1. *resol.* 6. *num.* 253. Vulteius *de iudiciis lib.* 3. *cap.* 12. Accedit nam sæpe sæpius repetitum est in hoc titulo, remedium restitutionis tanquam extraordinarium non competere vbi suppetit ordinarium, *l. in causa* 16. *ff. de minor.* sed Ecclesiæ læsæ in sententia competit ius appellandi, nec ei fatalia tempora ad appellandum currunt, *l. vlt. C. in quibus causis restit.* igitur per viam appellationis, non verò restitutionis in præsenti casu infirmanda erat sententia.

11. RES IVDICATA QVOMODO INFIRMETVR. Adhuc tamen defendenda est præsens assertio, ad cuius expositionem sciendum est, quod licet sententia, quæ in rem iudicatam transiuit, ius faciat, & pro veritate habeatur, *cap. bonæ* 23. §. *nos igitur, de elect. cap. in præsentia* 6. *de probat.* adeo vt si factum infectum iudex pronuntiauerit, sententiæ standum sit, vt in specie textus *in l. si patronus* 12. §. *si quis* 3. *ff. de bonis libert. l. sed si* 3. §. 3. *ff. de rebus eorum, l.* 3. *ff. de liberis agnosc. l. qui repudiantis* 17. §. *vlt. ff. de inofficioso testamento*, & aliis; quas exponunt Desiderius Heraldus *lib.* 2. *de auctorit. rei indic. cap.* 1. Petrus Faber, Gotbofredus & Bronchorst. *in l. rescindi* 207. *ff. de R. I.* A. Faber *in Papin. tit.* 1. *princip.* 1. *illat.* 2. Treutlerus *vol.* 2. *disp.* 23. *thesi* 5. *per totam*, Valentia *tomo* 2. *illustr. tract.* 2. *cap.* 5. & 8. Roder. Suarez *in d. l. post rem, ff. de re iudic.* tamen aliqui sunt casus, in quibus adhuc res iudicata retractari valet, & de nouo controuersia agitari. Omitto peculiares modos rescindendi rem iudicatam, quos iuxta ius Atticum refert, & illustrat Desider. Heraldus *d. lib.* 4. *de iudiciis, cap.* 3. Primum remedium apud omnes admissum est, si error calculi in sententia detur, vt si cùm actor peteret duas pecuniæ summas, aliam centum, quinquaginta aliam, iudex pronuntiauerit in hunc modum: *Reum condemno in vtramque summam, quæ importat ducenta.* Tunc enim sententia rescindi potest, *l.* 1. §. 1. *ff. quæ sententiæ, l.* 19. *versic. Mas si el yerro, tit.* 22. *partit.* 3. *l.* 4. *tit.* 26. *eadem part.* Signanter dixi, in sententia fuisse expressum errorem; nam aliàs si tantùm errorem implicitè contineat, non reuocatur sententia, si transierit in rem indicatam, *l.* 2. *C. de apochis publ. lib.* 10. *l. vnica, Cod. de solut. ciuitat. lib.* 11. quo modo accipiendus est textus *in l.* 1. *C. de errore calculi.* Secundò vbi animæ periculum versatur, potest res iudicata retractari, vt contingit in sententia lata in causa matrimonij, quæ nunquam transit in rem iudicatam, *cap. tenor, cap. lator, de re iudic.* ob eandem etiam rationem sententia lata super vsuris retractari valet; nam cum animæ periculo & dispendio hoc crimen admitti non valet, vt docent P. Barbosa *in l. Titia* 35. *num.* 54. *ff. solut. matrim.* Sfortia *de in integrum restit.* 2. *p. quæst.* 73. Felicianus *de censibus lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 24. Gaspar Rodriguez *lib.* 1. *de annuis reddit. cap.* 16. & 17. Leotardus *de vsuris q.* 99. Tertius casus, in quo post rem iudicatam adhuc nouæ disceptationi locus est, contingit cùm sententia notoriam iniquitatem continet, *cap. inter cæteras, de re iudic.* quod euenit non solùm cùm contra ius expressum lata est, quo casu ipso iure sententia non subsistit, *cap.* 1. *de re iudic.* verùm & si constet iudicem per sordes, & pecuniâ corruptum eam dixisse, *l. venales* 7. *Cod. quando prouocare, l.* 1. & 2. *Cod. de pœna iudicis, leg. si filius* 15. §. 1. *ff. de iudiciis, leg.* 13. *tit.* 11. *partita* 3. docet Parladorius *lib.* 2. *rerum quotid. cap. vlt.* §. 1. Item si contra rem iudicatam iterum iudicetur, *l.* 1. *C. quando prouocare.* Si sententia impossibilitatem contineat, *l.* 4. *Cod. qui satisdare cog. l. vlt. ff. quæ sententia, l. si homo* 69. *ff. de V. O.* vel si iudicatum sit ex falsis instrumentis, vel testium depositionibus, *l. Diuus* 33. *ff. de re indic. l.* 1. & *per totum Cod. si ex falsis instrum.* Desider. Haraldus *dict. l.* 2. *cap.* 5. Et si lata sit sententia à iudice iurisdictionem non habente, *l. vlt. ff. de iurisdict. l. cùm his* 6. *Cod. quando prouocare.* Tandem quoties ex ipso processu constat de nullitate, vt si citatio, vel alia requisita substantialia desint, vt latè prosequuntur Turreblanca *lib.* 15. *iuris spirit. cap.* 12. *per totum*, Couar. *lib.* 1. *variar. cap.* 1. Gutierrez *lib.* 1. *practic. quæst.* 120. Parladorius *dict.* 1. *p.* §. 2.

Sed vt propiùs ad præsentem decisionem accedamus, sciendum est, per restitutionem in integrum maioribus competentem ex generali clausula, *si qua mihi iusta causa esse videatur*, aut minoribus ex edicto de minoribus, posse rem iudicatam retractari, & causam semel sopitam disceptari, *l.* 2. & 10. *tit. vlt. part.* 6. Cùm enim Prætor polliceatur se restituturum omne, quod in perniciem minorum gestum fuerit, *l. ait Prætor* 7. *ff. de minor.* & gestum dicatur non solum negotium, quod extra iudicium celebratur, verùm & quod in iudicio disceptatur, *l.* 3. §. *idem* 11. *l. sed si noua, in fine, ff. de peculio*; ideo ob læsionem in iudicio obuenientem restitutio competit, *l. ait Prætor*, §. *sed in iudiciis, ff. de minoribus*: de læsione in aliis partibus iudicij, veluti lapsu termini, editiona instrumentorum, iam egi *in cap.* 2. & 3. *hoc tit.* in præsenti tantùm agitur de damno minori, aut Ecclesiæ obueniente ex sententia, quæ iam transiit in rem iudicatam; & notum est aduersùs eam, postquam tempus ad appellandum elapsum est, nullum remedium ordinarium competere: non noua probatio, *l.* 4. *ff. de re indic.* non supplicatio, *l. vlt. C. vt lite pendente*: nec Principis rescriptum, *d. l. vlt.* minoribus tamen, & illis personis, quibus restitutio in integrum competit, illa conceditur contra sententiam à Principe, aut eius Præfecto vice illius iudicante, siue à iudice inferiore prolatam, *l.* 3. *C. si aduersùs rem indic.* si autem sententia lata sit post legitimam ætatem, non potest minor petere restitutionem, ex eo, quod iudicium cœptum fuerit in minori ætate, *l.* 1. *C. si aduersus rem indic.* vbi pro illis verbis, *si tempore iudicij*, legendum esse *tempore iudicati*, iam notauit Gibalinus *vbi suprà.* Præsens tamen doctrina accipienda est cum hoc discrimine, vt contra sententiam ab inferiore iudice prolatam restitutio impetretur ex eisdem actis ob iniquitatem sententiæ, *l.* 4. *l. Præses, l. cum* 46. *ff. de minoribus, l.* 2. *C. si aduersùs rem indic.* Contra sententiam verò à Principe prolatam conqueritur minor, non de iniquitate sententiæ, sed potiùs de dolo aduersarij, aut

12. DE IN INTEGRVM RESTIT.

ſe ob ætatis lubricum deceptnm eſſe, *leg. minori* 18. *l. minor* 25. *ff. de minoribus*: notarunt Gutherus *lib.* 1. *de officiis domus*, *cap.* 29. Duarenua, & Vveſembeehius *ad titulum C. ſi aduerſus ſententiam*: ſiue minor præſena, ſiue abſena damnatus ſit ob eremocidium, *l. ait Prætor* 7. §. *vlt. ff. de minoribus*: magna autem eſt apud forenſes controuerſia, vtrum videlicet hodie attentâ lege 4. *tit.* 17. *lib.* 4. *recopil.* præcluſum ſit remedium reſtitutionis in integrum contra ſententiam latam in gradu reuiſionis? Et excluſum non eſſe, docuerunt Molina *de primogeniis lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 65. Didacus Perez *in l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 3. *ordinamenti*, Matienzo *in l.* 8. *tit.* 11. *lib.* 5. *recopil. gloſſa* 12. *num.* 6. & 7. Caldas *in l. ſi curatorem*, *verbo implorare*, *num* 45. Gutiertez *lib.* 2. *practic. q.* 88. *num.* 3. & *lib.* 3. *q.* 31. *num.* 15. alij, quos referunt, & ſequuntur Sanchez *de matrim. lib.* 2. *diſp.* 37. *num.* 27. Torrebianca *de iure ſpirit. lib.* 15. *cap.* 12. *num.* 106. Contrariam tamen ſententiam, videlicet remedium reſtitutionis contra ſententiam reuiſionis, præcipuè poſt declarationem factam comitiis publicatis anno 1610. *cap.* 22. vbi deducta fuit lex finalis, *d. tit.* 17. *lib.* 4. *recopil.* rectiùs tenuerunt Azeuedo *in dict. leg.* 4. *num.* 5. & 11. Bobadilla *lib.* 3. *politica*, *cap.* 8. *num.* 209. Carraſco *ad recopil. de caſibus Curiæ*, *tract.* 2. *per totum.*

13. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Quibus ita animaduerſis facilè cognoſcitur ratio præſentis deciſionis; nam cùm minoribus læſis competat reſtitutio in integrum aduerſus ſententiam, ex iuris teſtimoniis ſuprà citatis; & Eccleſia fruatur iure minoris, *cap.* 1. vbi dixi, *hoc tit.* ideo illi tanquam minori debet competere beneficium reſtitutionis in integrum contra ſententiam etiam à Pontifice latam. Competit autem hoc beneficium Eccleſiæ, vt competit minori, videlicet vt ſicut minor læſus, qui omiſit defenſionem, aut allegationem, reſtituitur ad cauſam, *l. vlt. C. de in integrum reſtit.* ita Eccleſia enormiter læſa, in allegationibus, ſeu defenſionibus reſtituatur ad cauſam: & ſicut minor læſus in appellatione omiſſa tantùm reſtituitur ad appellandum, *l. ait Prætor* 7. §. *penult. l. ſi ex cauſa* 9. *ff. de minor.* ita Eccleſia læſa in appellatione non interpoſita reſtituitur ad appellandum: tandemque ſicut minor læſus in ſententia diuerſa capita continente, in vno læſus, ad illud tantùm reſtituitur, *l. etiam*, §. 1. *ff. de minor.* ita Eccleſia contra ſententiam, in qua læſa eſt in vno tantùm capitulo, in eo reſtitui debet, cùm tantùm reddat reſtitutio, quantùm abſtulit læſio, vt ſuprà probaui *in cap.* 1.

14. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec obſtat iam dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt ſententia, quæ tranſit in rem iudicatam, pro veritate habeatur; tamen ſi ex ea læſio ſequatur, nihil impedit reſtitutionem dari, cùm ex ſpeciali ratione, & cum cauſæ cognitione concedatur Eccleſiæ, vt conceditur minori. Nec obſtat augmentum huius difficultatis, cuius maiorem ineptiſſimam propoſitionem dixit Duarenus *ad titulum C. ſi aduerſus rem iudic.* & conſequentiam omnino eſſe negandam, & quidem verè; nam ſi remedium vberius eſt reſtitutionis in integrum, quàm appellationis, ideo non debet hoc remedium negari minoribus, quibus ius appellandi competit, vt ipſe Duarenus ratiocinatur. Accedit, nam reſtitutio in integrum datur etiam contra ſententiam prolatam à Principe, à qua non licet appellare; & etiam datur contra ſententiam, à qua intra tempus ad appellandum præſcriptum appellatum non fuit: igitur rectè hoc remedium conceditur Eccleſiæ, quæ fruitur iure minoris.

Sed adhuc præſenti aſſertioni opponi poteſt textus *in l. finali*, *C. ſi aduerſus libertat.* vbi cùm in cauſa libertatis contra minorem ſententia lata eſſet, ex qua læſio illi contigit, affirmant Imperatores, aduerſus eam ſententiam reſtitutionem in integrum concedi non poſſe; per appellationis tamen remedium eam reſcindi valere. Ex quo textu apertè deducitur, reſtitutionem in integrum non concedi aduersùs ſententiam latam contra minorem; & tamen ab ea ſententia appellari poſſe; igitur quia vberius remedium eſt appellationis, quàm reſtitutionis, contra ſuprà dicta. Augetur hæc difficultas *ex lege* 1. *C. eodem tit.* vbi aduersùs ſententiam in libertatis cauſa prolatam datur reſtitutio: igitur non rectè in dicta lege finali denegatur. Primæ difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo reſtitutionem in integrum non competere aduerſus libertatem, *l. ſi ex cauſa*, §. *vlt. cùm legibus ſequentibus*, *ff. de minoribus*, vbi Ans. Faber. Cuiacius *lib.* 1. *ad edictum Pauli*, *in l. niſi* 19. *ff. eodem tit.* Duarenus *ad titulum C. ſi aduerſus libert.* tum propter fauorem libertatis, tum quia libertas ſemel competens retractari non poteſt. Vnde contra ſententiam, per quam quis liber pronunciatus eſt, minor petens reſtitutionem, non auditur; ipſe tamen ab ea appellare valet. Diſcriminis ratio ex eo prouenit, nam appellando conqueritur de iniquitate ſententiæ, & ſic audiendus eſt: cùm verò reſtitutionem petit, conqueritur de errore proprio, cuius prætextu libertatem reſcindi petit, & ſic non eſt audiendus: ita Duarenus *in d. l. vltima*, quem ſequitur Oſualdus *lib.* 21. *comment. cap.* 12. *littera B.* Nec obſtat dicta lex 1. nam diſcrimen eſt conſtituendum inter eum caſum, in quo aliquis liber pronunciatur; & inter eum, in quo tantùm ſeruum manumittendum eſſe declaratur. Primo caſu reſtitutio non competit contra eam ſententiam, quia competeret contra libertatem, quæ iam adepta fuit. Secundo verò caſu datur reſtitutio, quia conceditur contra libertatem, quæ debetur, ſed adhuc non competierat, vt docent Duarenus *in d. l.* 1. Sarmientus *lib.* 1. *ſelect. cap.* 14.

15. EXPONITVR L. FINAL. C. SI ADVERSVS LIBERT.

16. INTELLIGITVR L. EVM 46. DE MINORIBVS.

Secundò opponitur textus *in lege eum* 46. *ff. de minoribus*, in illis verbis: *Ex quo apparet, nec eum, cuius nomine condemnatus eſt, auxilium reſtitutionis propter eam ſententiam implorare poſſe.* Ex quibus deducitur, minorem aduersùs ſententiam non reſtitui, etſi enormiter lædatur, vt in eo textu contingebat; ſiquidem defenſor habebat actionem negotiorum geſtorum. Huic difficultati ſatiſfaciendum eſt aſſerendo reſtitutionem aduerſus ſententiam minori concedi, cùm ſententia contra ipſum lata eſt contra eius tutores, aut procuratores; quia tunc in ipſius bonis ſententia exequitur, *l.* 4. *ff. de re iudic.* Si verò aliquis propriâ voluntate ſine mandato liti ſe obtulerit tanquam defenſor, & condemnatus fuerit, minor non reſtituitur, quia non in ipſum, ſed in defenſorem ſententia exequitur. Nec defenſor propria voluntate iudicium ſuſcipiens habet vllam actionem contra minorem, cùm inutiliter negotia geſſiſſet, ideoque *in dict. leg. eum* 46. nec ipſe defenſor, quia maior erat, nec minor, quem defendebat, quia læſus non reperiebatur, habent beneficium reſtitutionis,

vt

vt docent Cuiacius *lib. 1. respons. Pauli*: Faber *in rationali ipsius textus*, Duarenus *ad titulum C. si aduersus sentent. circa medium.*

17. EXPONITVR LEX AIT PRÆTOR, §. 2. ff DE MINORIBVS. Tertiò aduersatur præsenti assertioni textus *in l. ita Prætor 7. §. 2. versic. Permittitur, ff. de minor.* vbi docetur, aduersùs solutionem ex decreto Præsidis factam minorem non restitui, etsi læsus sit: igitur quia contra sententiam non datur restitutio, siquidem non datur contra decretum iudicis. Augetur hæc difficultas ex eo, nam aduersùs alienationem prædiorum à minore factam, etiam cum decreto Prætoris, competit restitutio, *l. si quidem 11. C. de prædiis minorum*: igitur & contra solutionem ex decreto Prætoris factam in ea specie restitutio dari debebat. Pro cuius textus expositione dicendum est, in eo non agi de restitutione concedenda aduersùs sententiam latam contra minorem, sed de restitutione impartienda aduersus solutionem factam à debitore ex decreto Prætoris. Quo casu restitutio non competit, licèt in casu alienationis prædiorum concedatur. Ratio discriminis est, nam qui ex decreto soluit, compulsus soluit: at verò, qui etiam cum decreto contraxit, voluntariè contraxit: vnde contra debitorem inuitum soluentem non competit restitutio; at verò contra ementem, etiam ex decreto Præsidis, conceditur, si minor in alienatione læsus sit, vt docent Faber *in dicto vers. Permittitur.* Donellus *lib. 21. comment. cap. 11.* vbi Osualdus *littera Q.*

CAPVT VII.

Honorius III. *Archiepiscopo* [a] *Bracharensi.*

Coram fel. memoriæ I. Papa prædecessore nostro lite inter ven. f. nostrum Archiepiscopum Toletan. & te, frater Archiepiscope, super Primatia solenniter contestatâ, fuit peremptorius terminus assignatus. *Et infrà*: Verùm elapso termino constituto, post expectationem non modicam comparuerunt dilecti f. Magister Scholarum, & Magister D. Canonici Bracharen. vestras nobis litteras præsentantes, quibus eos esse procuratores vestros in causa prædicta (ita quod in solidum vterque) apparebat: sed quia, vt dicebant, non attulerant depositiones testium, & alia munimenta, dilationem cum instantia postularunt. Postquam verò contra eos interlocuti fuimus super dilatione petita, tandem indulgeri Ecclesiæ Bracharensi dilationem propter instructionem causæ, per auxilium restitutionis in integrum postularunt, exhibentes super hoc ex parte nostra speciale [b] mandatum. Nos autem de f.n. consilio vsque ad octauas Pentecostes proximè futuras, per restitutionis beneficium id vobis duximus indulgendum.

NOTÆ.

1. a *Bracharensi.*] Ita etiam legitur in quinta collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* ex qua textum hunc transcribo. Brachara vrbs celeberrima est Lusitaniæ, re & cognomento Augusta, cuius meminerunt Ptolomeus *lib. 2. cap. 10.* Plinius *lib. 4. cap. 6.* Ausonius *de claris vrbibus, epigram. 9.*

Quaque sinu pelagi iactasse Brachara diues.

Henricus Coqueus *in Hispania*, ibi:

Brachara diues agri, Galecus nobilis olim
Conuentus retinens Augusto nomen ab ipso.

Habet Ecclesiam Cathedralem iam à temporibus D. Iacobi, qui in ea ordinauit Beatum Petrum Primum eius Episcopum, vt refert Flauius Dexter *in chron. anno Christi 37.* ibi: *Nam & Iacobus Sanctus Apostolus Zebedæi filius, peragratis vrbibus Hispaniæ, multisque erectis Ecclesiis, & Episcopis creatis, Petrum Brachare primùm reliquit Episcopum.* Vbi notauit Viuar. *pag. 56.* Plura de ipsius Ecclesiæ origine & dignitate tradunt Acuña *in hist. Bracharensi*: & de Primatu ipsius Ecclesiæ *cap. 12.* Tamayo à Salazar *tomo 1. Martyrol. Hispan. die 1. February*, & *tomo 2. die 9. 12. & 16. Aprilis.*

2. TEXTVS HISTORIA NARRATVR. Vt hæc Honorij III. decisio faciliùs percipiatur, sciendum est, valde controuersum esse apud Hispanæ historiæ scriptores, iurisque Interpretes, vtrum Primatus Hispaniæ iam à primis Ecclesiæ sæculis esset penes Præsulem Toletanum, an verò penes Bracharensem? Et in Ecclesia Toletana ius Primatiæ per totam Hispaniam fuisse iàm à primis Ecclesiæ sæculis, variis priuilegiis, Pontificumque decretis, & historicorum auctoritatibus probarunt D. Garsias Loaysa *in notis ad decretum Gundemari, in Concil. Hispal. pag. 300.* Anast. Germon. *lib. 1. de sacrorum immunit. cap. 5. num. 8.* Franciscus de Pisa *in historia Tolet. lib 4. cap. 17.* Ambr. Morales *lib. 9. cap. 7.* Illescas *in hist. Pontif. lib. 4. cap. 75.* Tamayo de Barg. *ad Flauium Dextrum, noued. 6. pag. 102.* Rodericus Caro & Viuar. *ad Flauium Dextrum, vbi suprà*: idem Viuar. *ad ipsum, anno 569. num. 2.* Philippus Berterius *diatrib. 2. cap. 4.* Cuiacius *in cap. finali, de dolo & contum.* Manrique *de præcedentiis, quæst. 4. num. 8.* D. Didacus de Castejon Castellæ Præsul, *de Primatu Toletano*, Sahabedra *in Coron. Goth. fol. 307.* Mariana *de rebus Hispaniæ, cap. 19.* Durantius *ad Speculat. tit. de dispensat. §. sunt quoque*, Franciscus de Bargas *contra Brachar.* Porto Carrero *cap. 1. de la vida de San Ildefonso*, Petrus Marcha *de Primatu Lugdun. num. 125.* perdoctus Marchio de Agropoly *dissert. 4. Eccles. cap. 3.* Rousselius, seu idem Marcha *lib. 2. hist. Pontif. iurisd. cap. 2. num. 14.* & *lib. 4. cap. 6. num. 11.* Salazar, Prudentius à Sandoual, & alij laudati à Quintanadueñas *en los Santos de Toledo, 1. p. cap. 1.* Pro Primatu Bracharensi doctè, & neruosè decertarunt D. R. de Acuña *in tract. de Primatu Brachar.* & *in cap. prouinciæ, dist. 99.* Sebast. Cæsar *de Ecclesiast. Hierarch. disput. 4. §. 5.* Barbosa *in præsenti*, & *de potest. Episcopi, tit. 1. cap. 5.* & *tit. 3. cap. 8.*

Azor, & Bernardus Brito laudati à Cæsare vbi suprà; eorum fundamenta referre, & disputationem prosequi, institutum non patitur. Si quid tamen mei iudicij esset in hoc Interpretum dissidio, crederem, ab initio oascentis Ecclesiæ ad hæc vsque tempora non semper in vniuersa Hispania Primatum fuisse penes Præsulem Toletanum, nec Braeharensem Ecclesiam, victis Suenis, ius Primatiæ amplius retinuisse. Deuastatâ enim Hispaniâ, & à diuersis gentibus occupatâ, scilicet Bætica à Vandalis, Gallecia à Sueuis, Carpentania ab Alaois, in qualibet prouincia proprius Primas erat. Bæticæ Archipræsul Hispalensis; Carpentaniæ Toletanus; Sueuorum Bracharensis: postea tamen à Gothis victis Romanis, expulsisque Vandalis, & Sueuis tantùm Primas Toletanus remansit in Hispania, & post deuastationem Africanorum ipsa Imperiali vrbe recuperatâ, in persona Bernardi eius Archipræsulis, ius Primatis confirmatum fuit ab Vrbano II. & eius successoribus, quorum litteras referunt Loaysas, & Castejon *vbi suprà.* Demùm hoc ius Primatis vindicantibus Archiepiscopis Bracharensi, Hispalensi & Compostellann in Concilio Lateran. sub Innoc. III. celebrato, Rodericus Archiepiscopus Toletanus ius Primatus obtinuit, vt constat ex actis ipsius Concilij relatis à Castejon & Loaysa vbi suprà, refertque Saabedra *in Coron. Goth. in Gundemaro, pag.* 307.

3. Prosequitur historia. Sed adhuc sub Ipso Innoc. III. controuersia instaurata fuit inter Stephanum Sluiem virum acris ingenij, Archiep. Bracharen. & Don Rodericum Ximenium Tolet. vt constat *ex lib.* 13. *epist. ipsius, epist.* 5. & cùm Innocentius partibus præscripsisset pro termino festiuitatem omnium Sanctorum, Honorius III. eius successor hoc confirmauit, & eundem diem assignauit: sed eo elapso, procnrator Archiepiscopi Toletani, ex eo quod Siguntinus Caoonicus Toletanus missus ad testes recipiendos insufficiens à Caoonicis declaratus fuit, aliam dilationem, seu termini prorogationem postulauit; quod & similiter Archiepiscopus Bracharensis petebat. Sed Honorius oouam temporis dilationem denegauit, vt constat *ex cap.* 3. *de dilat. in* 5. *compil.* vbi Archiepiscopo Toletano ita scribit: *Te, ac Ioanne Brachar. clerico procuratore ven. f. n. S. Archiepiscopi Brachar. in nostra præsentia constitutis, idem procurator terminum tibi, & præfato Archiepiscopo, eiusque Capitulo in causa, quæ super Primatia inter te, ac eosdem vertitur, à fel. memoriæ I. Papa prædecessore nostro peremptoriè assignatum, & postmodùm approbatum à nobis, proximum festum omnium Sanctorum, petiit prorogari, & dari sibi ad producendos testes inducias largiores, pro eo, quod I. Siguntinus Canonicus Toletan. quem procuratorem ad eorum præsentiam, quibus commissa fuit receptio testium, destinasti, iudicatus fuit insufficiens ab eisdem. Nos ergo attendentes, quod ipsi receptores testium in suis litteris testabantur expressò, quod idem procurator eis in itinere, tanquam procurator necessaria ministrauit, & productioni testium multorum interfuit, ac etiam præstare voluit fideiussoriam cautionem rem ratam omnibus modis habiturum: ipse verò Archiepiscopus id acceptare non curans, recusauit plures testes producere ab his receptoribus requisitus: eiusdem procuratoris petitionem de f. n. consilio non duximus admittendam, tibi præsentes litteras in huius rei testimonium concedentes, ne occasione huiusmodi alicui posses in posterum dispendio subiacere.* Huius sententiæ meminit Hunotius in præsenti, in illis verbis, *postquam verò contra eos interloquuti fuimus.* Postea tameo ex indulgentia restitutionem concessit, & terminum ad probationem prorogauit vsque ad octauam Pentecostes, vt in calce huius textus refertur: decessit autem Honorius III. sententiâ oon prulatâ; imò & lis protracta fuit vsque ad tempora Martini quinti, qui ius Primatis in tota Hispania Archiepiscopo Toletano concessit, vt referunt Loaysas, & Castejon *vbi suprà*, Spondanus post Baronium *anno* 1413. *numer.* 4. Mariana *lib.* 6. *hist. Hisp. cap.* 20. Citonius *in d. cap.* 3. *de dilationibus.*

b *Mandatum speciale.*] Certum est, procuratorem generalem, cui omnium bonorum administratio concessa est, vniuersa mandantis negotia gerere posse, *l. in actione, §. renuntiare, ff. pro socio, leg. sed si vnus, §. procurator, ff. de iniuriis, l. item veniunt, §. petitam, ff. de petit. hæredit. cap. qui generaliter, de procurat. in* 6. exceptis illis, quæ mandatum postulant speciale, vt suspecti tutoris accusatio, *leg. non solum* 39. *§. finali, ff. de procurat.* iuramenti delatio, *leg. iusiurandum* 15. *§. procurator*; impetratio rescripti iustitiæ, *cap. nonnulli, §. sunt, ff. de rescriptis*; transactio, *leg. mandato* 60. *ff. eod. titul.* compromissum, *cap. per tuas, de arbitris*; remissio pignoris, *leg. si consenserit* 7. *§. videbimus, ff. quibus modis pig. soluitur*; solutio per acceptilationem, *leg.* 3. *ff. de acceptil.* impetratio interdicti de liberis exhibendis *l.* 3. *ff. de liberis exhibendis, l. Pomponius, in principio, ff. de procurat.* tandem causâ restitutionis in integrum ex hoc textu, & lege *Pomponius, §. finali, ff. de procurat. leg. illud* 25. *§. si talis, leg. patri, ff. de minoribus, leg.* 15. *tit.* 5. *l.* 2. *tit.* 25. *partit.* 3. vbi Gregorius: docent Barbosa *in præsenti, num* 6. Silua Responsorum *respons.* 13. *num.* 3. Mancina *de procuratoribus, tit.* 3. *num.* 218. est enim petitio restitutionis res magni præiudicij, qoia per eam rescinditur contractus, & negotium iam perfectum retractatur, iusque alteri quæsitum aufertur: quare tanquam ad arduum negotium, mandatum speciale desideratur, vt docent Mauticius *de in integrum restit. cap.* 23. *numer. fin.* Caldas Pereyta *in leg. si curatorem, verbo implorando, numer.* 5. Nec contrarium probat textus *in cap. constitutis, hoc titulo*, in illis verbis: *pro se ac fratre suo.* Ex qoibns deducitur, fratrem in causa fratris absque mandato posse restitutionem petere. Cui difficultati vt satisfaciat glossa in eo textu, existimat, fratrem in ea specie potuisse sine mandato restitutionem petere, quia persona coniuncta, vt est frater, etiam sine mandato in iudicio admittitur, vt probaui *in cap. constitutis, de procurat.* Sed hæc solutio refellitur expressè *ex dict. l. patri, ff. de minoribus*, vbi excepto patre nullus alius cognatus, affinisve admittitur ad petendam in integrum restitutionem. Etiam conuincitur ex lege *qui hominem* 3. *§. gener, ff. de solutionibus*, iuncta lege *non solùm, ff. soluto matrim. leg. qui alieno, §. quamquam, ff. de negotiis gestis*: vbi probatur, in pluribus casibus etiam desiderari 4. Restitutio sine mandato speciali non impetratur.

speciale

speciale mandatum in coniunctis personis: docuerunt latè Felinus *in dict. cap. constitutis, col. 2.* Couarr. *lib. 5. var. cap. 6.* alij communiter vt satisfaciant, affirmant, fratrem admitti, quia socius litis erat, & qui consors eiusdem litis est, etiam sine mandato potest pro alio agere, cùm simul propriam causam prosequatur, *l. 2. C. de consortibus eiusdem litis.* Et si adhuc hæc solutio non placeat, responderi potest, in eo textu mandatum speciale præcessisse, licèt non exprimatur; quia principalis quæstio ipsius textus non vertebatur circa mandatum fratris adhibitum, vel non, vt ibi dicemus.

5. EXPONITUR CAP. SUSCITATA, HOC TIT.

Nec etiam obstat textus *in cap. suscitata, hoc tit.* vbi supponitur, in integrum restitutionem peti posse absque speciali mandato: igitur non rectè in præsenti Honorius affirmat speciale mandatum desiderari ad petendam in integrum restitutionem. Cuius textus difficultate oppressus Hostiensis in præsenti affirmat, in hoc textu mandatum speciale ex facto præcessisse, non autem necessarium esse. Sed hæc solutio satis refellitur ex verbis suprà relatis huius textus. Quare eâ solutione omissâ communiter Doctores, quos referunt, & sequuntur Couarruuias *lib. 1. var. cap. 6.* Canisius *in dict. cap. suscitata,* affirmant discrimen esse constituendum inter eum casum, in quo restitutio postulatur principaliter, & cùm petitur incidenter in ipsa lite: cùm principaliter petitur, mandatum speciale necessarium esse; cùm verò incidenter, illud non desiderari: quo casu affirmant procedere textum *in dict. cap. suscitata.* Sed hæc solutio etiam conuincitur ex præsenti textu, vbi non principaliter, sed incidenter in ipsa lite aduersùs omissam probationem beneficium restitutionis petebatur; & tamen asseritur, necessarium esse speciale mandatum: igitur distinctio suprà adducta sustineri non valet. His igitur omissis solutionibus, vt prædictæ difficultati satisfaciamus dicendum est, tutorem, & curatorem, œconomom, & similes habentes liberam administrationem, sine speciali mandato posse in integrum restitutionem petere, vt docent Abbas *in dict. cap. suscitata, num. 6.* Couar. *dict. cap. 6. num. fin.* Procuratorem verò tantùm ad litem constitutum, non posse in integrum restitutionem postulare; quare cùm textus *in dict. cap. suscitata,* procedat in syndico liberam administrationem habente, *cap. vnico, de syndico;* ideo potuit petere in integruum restitutionem absque speciali mandato: in hoc verò textu agitur de procuratore ad litem constituto, qui mandato speciali eget., vt restitutionem in integrum petere possit.

COMMENTARIUM.

6. CONCLUSIO REFERTUR, ET PROBATUR.

IN *cap. 1. hoc tit.* egimus de restitutione in integrum Ecclesiæ concedenda ob læsionem in contractibus contingentem: nunc pro expositione istarum trium decisionum agendum est de restitutione Ecclesiæ concedenda ob læsionem in iudicio sequutam. Sit ergo conclusio: *Ecclesia læsa ob defectum probationis, aut editionem instrumenti ob negligentiam procuratoris, iustè petit in integrum restitutionem, etiam contra aliam Ecclesiam.* Probant eam textus *in cap. tum ex litteris 5. hoc tit. cap. 1. & 2. eodem tit. lib. 6. Clement. vnica, eod. tit.* Per argumentum probant textus *in l. etsi sine, §. item, l. minoribus, cum lege sequenti, l. in causa 16. §. finali, cum lege sequenti, l. minor 37. l. Præses 42. ff. de minoribus, l. si causâ cognitâ, C. de transactionibus, l. 16. tit. 11. partit. 3. l. 1. tit. 19. partit. 6.* Illustrant Morla *in emporio, tit. 5. q. 5.* Maceratus *lib. 1. var. cap. 54.* Azeuedus *in l. 3. tit. 8. lib 4. recapil.* Canisius *in cap. 2. & 3. hoc tit.* Pax *in praxi, 1. p. tit. 1. tempore 8. n. 21 3,* Pichardus *in manuduct. 1. p. §. 7. num. 4.* Moez *in cap. 1. hoc tit. in 6.*

7. IMPUGNATUR VARIIS DIFFICULTATIBUS.

Sed aduersùs hanc assertionem ita illostratam non leues expendi possunt difficultates. Prima ita conficitur. Cùm competit remedium ordinarium, extraordinarium cessat, *l. in causa 16. ff. de minoribus, l. 2. l. si quidem, C. de prædiis minorum:* sed cùm negligens est procurator in editione instrumenti, dominus habet mandati actionem aduersùs procuratorem, *l. si procuratorem, §. 1. ff. mandati, l. cùm mandatum, ff. de minoribus, l. & eleganter, §. si dolo, ff. de dolo:* igitur remedium extraordinarium in hac specie necessarium non est. Secunda nascitur ex eo, nam Ecclesia fruitur iure minoris, *cap. 1. vbi probaui, hoc tit.* Sed minor non restituitur aduersùs lapsum temporis, *l. Papinianus 20 ff. de minoribus,* aduersùs accusationem omissam, *l. auxilium 37. ff. de minor.* aduersùs tempus finiendi instantiam, *l. properandum, §. fin. C. de iudiciis;* imò minori currit tempus absque spe restitutionis, *l. 3. ff. ex quibus causis in possessionem, l. ea, quæ a patre 7. C. de restit. in litem:* igitur similiter propter lapsum termini probatorij Ecclesiæ restitutio in integrum dari nequit. Augetur hæc difficultas ex eo, nam post conclusionem in causa non debent admitti nouæ probationes propter periculum subornationum, & dolum futurum, qui speratur, *cap. fraternitatis 17. de testibus, Clement. 1. eod. tit.* igitur Ecclesia cum hoc periculo admitti non debet ad nouam probationem, etiam prætextu restitutionis in integrum. Tertia difficultas militat aduersùs vltimam partem, in qua asseritur, Ecclesiam aduersùs Ecclesiam posse petere in integrum restitutionem; nam priuilegiatus contra priuilegiatum non gaudet priuilegio, *l. verum 12. §. item quæritur, ff. de minor. l. finali, ff. ex quibus causis maiores, cap. fin. de ordin. cognit.* igitur Ecclesia contra aliam Ecclesiam iure minoris vti non potest, nec beneficium restitutionis impetrare.

8. TRADITUR DECISIVA RATIO.

His tamen difficultatibus minimè refragantibus vera est suprà tradita assertio, cuius decisiua ratio ex eo prouenit; nam quidquid cum minore gestum est, ex quo eius læsio sequatur, per restitutionem in integrum est irritandum, ita vt læsus iuuetur beneficio restitutionis ad damnum auertendum, *l. 1. l. ait Prætor, ff. de minor.* vnde siue in contractibus, aliisue actibus extraiudicialibus; siue in iudicialibus læsus sit, habebit beneficium restitutionis, quia iniquum est, vt minori læso non succurratur, cùm absque culpa propria in damnum inciderit, *l. sed si per Prætorem, §. si feria, ff. ex quibus causis maior.* Sed Ecclesia, quæ fruitur iure minoris, læsa fuit in præsenti casu in iudicio, negligentiâ, seu facto procuratoris: igitur prætextu talis læsionis impetrare poterat beneficium restitutionis aduersùs probationem, seu instrumenti editionem omissam, vt contingit minori, *l. minor 37. ff. de minor.* Citca dilatoriam autem exceptionem, aut eius probationem omissam, an detur restitutio in integrum, apud Doctores non liquet.

Negant restitutionem dari Mauritius *de in integrum restit. cap.* 328. *num.* 7. Sfortia *eod. tract.* 2. *p. q.*64. *artic.*5. *num.*36. Couarr. *practic. q.*26.*num.*4. Alij affirmant restitutionem eo casu competere. Sed in hoc dubio credo, eam distinctionem adhibendam esse; aut enim ex dilatoria exceptione omissa, seu eius probatione, Ecclesia enormiter læsa est, aut leuiter: si enormiter, competit restitutio; si verò leuiter, restitutio denegatur. Illud autem certum est, Ecclesiam læsam in probatione omissa debere petere restitutionem intra quadriennium à die publicationis testium computandum, ex lege 3. *tit* 8. *lib.*4. *recopil.* vbi notat Azeuedus *num.* 36. Etiam pro comperto est, minorem, Ecclesiamve non restitui aduersùs omissam probationem obiectionum contra testes, vel aduersùs ipsas obiectiones, vulgò *tachas.* Azeuedus *vbi suprà*, *num.* 32.

9. Responditur difficultatibus. Nec obstant iam difficultates suprà adductæ. Non prima; nam pro eius solutione ita distinguendum est. Aut enim procurator damnum intulit minori dolo, aut per negligentiam. Primo casu subdistinguendum est: aut procurator est soluendo, & non competit remedium extraordinarium minori, aut Ecclesiæ, vt argumento legis & *eleganter*, §. *si dolo*, *ff. de dolo*, docet Sfortia *de in integ. restit.* 1.*p. q.*12. *art.* 9. *num.* 44. aut procurator non est soluendo, & tunc minori restitutio competit, vt tenet glossa *in d.* §. *si dolo.* Secundo verò casu, quando per negligentiam procuratoris præiudicium minori irrogatur, si sit procurator soluendo, non datur minori restitutio, *ex d. l. cùm mandatur*, *versic. Si autem*, *ff. de minor.* Si autem non sit soluendo, licèt communis opinio neget restitutionem in hoc casu competere, vt docent *in l.*1. *C. de aduocatis diuers.* Albericus *num.* 4. Fulgosius *num.*6. tamen existimo, quod si procurator præiudicium intulit minori, aut Ecclesiæ, & non sit soluendo, vel facilè conueniri nequeat, concedendam esse restitutionem, quia iniquum est, vt non succurratur ei, qui absque culpa sua in damnum incidit, vt iam docuerunt glossa *in præsenti*, *verbo Restitutionis*, & *in l. arbitrio*, §. *si cuius*, *ff. de dolo*, Mauritius *de in integ. restit. cap.*3. *q.*3. Sfortia *eod. tract. q.*12. 1.*p. art.*10. *num.*64. Nec obstat secunda difficultas deducta *ex d.l. Papinianus* 20. *ff. de minor.* ideo enim in ea specie minor non restituitur aduersùs lapsum temporis, quia restitutionem intra legitimum tempus, idest intra quadriennium, non petiit, quam petere potuit per procuratorem, etiamsi absens, & exul fuisset; & hac de causa sibi imputare debuit, quare restitutionem in tempus non petierit. Nec etiam obstat textus *in d. l. auxilium* 37. nam licèt minor restituatur aduersùs læsionem sibi in iudicio contingentem; tamen aduersus accusationem omissam illi restitutio non datur, quia hoc auxilium executionibus pœnarum paratum non est, vt docent Faber *in eo textu*, Amaya *in l. vnic. C. de sententiis aduersus fiscum.* Nec etiam aduersatur textus *in d. l. properandum*, § *finali*; nam cùm ex sententia sæpe sæpius in hoc titulo repetita, tantùm minor restituatur cùm læsus est, & in dicto §. finali agatur de minore, qui nullum damnum passus fuit; rectè asseritur remedium restitutionis illi non competere: Morla *vbi supra*, *q.* 5. *in fine.* Nec tandem aduersantur textus *in l.* 3. *ff. ex quibus caus. l. quæ a patre*; nam textus illi procedunt in præscriptione cœpta contra auctorem, seu antecessorem ipsius minoris: quo casu, quia nihil cum ipso minore gestum est, in integrum restitutio ei non competit. Ita Morla *vbi suprà*, *num.* 17. Nec etiam refragatur tertia difficultas suprà expensa; nam licèt verum sit, quod quando datur dolus, aut timetur, restitutio non competit, *d. l. auxilium*; tamen minor, seu Ecclesia restituitur aduersùs omissam probationem, quia non præsumitur Ecclesiam, minoremve velle testes subornare, sed tantùm suam intentionem probare, in qua læsio dabatur; & sic ratione huius læsionis competit hoc beneficium. Nec obstat tandem vltima difficultas, pro cuius solutione sciendum est, priuilegiatum contra pariter priuilegiatum non gaudere priuilegio, quoties vtriusque priuilegia in eadem specie concurrunt, vt *in lege assiduis*, *C. qui potiores*, vbi priuilegium prælationis dotis non competit contra alium simile priuilegium habentem. At verò si priuilegiatus in specie concurrat cum alio priuilegiato in genere, efficaciter vtitur priuilegio suo, *l. finali*, *C. ex quibus causis maiores.* Quod contingit in præsenti casu; nam cùm generaliter Ecclesia sit priuilegiata, vt vtatur iure minoris, alia Ecclesia, quæ specialiter repetitur læsa in lapsu termini probatorij, habet restitutionem contra ipsam: & si priuilegiatus in genere concurrat cum alio priuilegiato in genere, præfertur ille, qui agit de damno vitando, illi qui agit de lucro captando, vt exponunt in terminis restitutionis Mauritius *de in integrum restit. cap.*28. Sfortia *q.* 18. *art.* 4. Pereyra *in lege si curatorem*, *verbo Læsis*, *num.* 169. *C. de in integrum restit.* plures laudati à Barbosa *axiomat.* 190. Velasco *de priuileg. paup.* 1.*p. quæst.* 57. *num.* 59. & *quæst.* 3. *num.* 52.

10. Intelligitur cap. suborta, de re iudicata. Primò superiori assertioni obstat textus *in cap. suborta*, *de re iudicata*; vbi proponitur litem fuisse motam inter quoddam monasterium, & Episcopum diœcesanum. Monasterium intendebat se liberum esse à lege, & iurisdictione diœcesana, & immediatè Romanæ Sedi parêre, ex priuilegiis sibi concessis: iudex pronunciauit monasterium Episcopo proprio esse subiectum; cúmque adhuc monasterium intenderet se liberum esse virtute priuilegij, quod procurator monasterij in iudicio non exhibuerat, Innocentius III. decreuit, audiendum non esse, nec sententiam esse retractandam virtute priuilegij non exhibiti: igitur quia Ecclesia non restituitur aduersùs omissam priuilegij editionem, vt in eadem specie docetur *in cap.*2. *hoc tit.* Cui difficultati vt satisfiat, sciendum est, magnum discrimen versari inter speciem textus *in cap.*2. & *in dicto cap. suborta*: nam *in d. cap.* 2. procurator allegauit sæpe sępius Clementis & Gregorij priuilegium; non tamen illud per negligentiam edidit; vnde ex editione omissa monasterium læsum fuit, & ideo restituitur: at verò *in d. cap. suborta*, procurator neque edidit, nec allegauit vllum priuilegium, sed potiùs post sententiam & rem iudicatam intendebat priuilegium nouiter repertum exhibere, & sententiam retractare; quod admitti non potest, cùm prætextu instrumenti nouiter reperti res iudicata rescindi non valeat, *l. admonendi* 30. *ff. de iureiur. cap.*5. vbi plura adduxi, *de transactionibus*, Parexa *de instrument. edit. tomo* 1. *tit.* 2. *resol.*6. at verò *in hoc cap.*2. non nouum priuilegium proponebatur, sed tantùm iam in iudicio allegatum edebatur, quo casu restitutio dari potest.

Secundò aduersatur textus *in cap. cùm olim* 14. 11.

versiculo

EXPONITVR CAPVT CVM OLIM, DE PRIVIL.

versiculo nos igitur, de priuilegiis, in illis verbis: *Sed etiam exprimebant ius nostrum, & Ecclesiæ Rom. iustitiam tuebantur.* Vbi cùm eadem species ptoponatur, ac *in cap. 2. & 3. hoc tit.* supponitur, ideo monasterio indulgeri restitutionem beneficij ad exhibendum priuilegium exemptionis, quia ius R. Ecclesiæ lædebatur: igitur si tantùm ius monasterij læderetur, restitutio illi non concederetur ad edendum priuilegium. Cui difficultati respondendum est, ea verba non continere rationem principalem, & impulsiuam ipsius decisionis, sed tantùm coadiuuantem, vt similiter *in cap. 2.* exprimitur; etiamsi enim non læderetur in ea specie Rom. Ecclesia, monasterio concederetur restitutio, quia vtitur iure minoris, vt suprà *in cap. 1. hoc tit.* probaui.

CAPVT VIII.

[a] Gregorius IX.

COnstitutus in nostra præsentia Magister Guill. pro se, ac fratte [b] suo I. Canonico [c] Parrosinen. exhibitâ [d] nobis petitione monsttauit, quod eis in minori constituris ætate, ac eorum matre (cuius [e] successores existunt) rebus humanis exemptâ, quondam G. pater ipsorum quasdam possessiones [f] vtrique communes quibusdam vendidit pro quadam pecuniæ quantitate, ac (vt huiusmodi venditin robur [g] firmitatis haberet) [h] emancipanit eosdem, & fecit eos contractui [i] consentire. Quare supplicauit, vt vel venditionem eandem mandaremus nuntiari [l] nullam: vel cùm adhuc existant intta [m] tempus ad obtinendum beneficium integrum restirutionis indultum, & intra [n] annum, & diem à tempore contractus, ipsis tanquam proximioribus competeret super illa portione ius offerendi emptoribus pretium: iuxta municipij Parrosinen. consuetudinem approbatam, quod hactenus omiserunt, dignaremur eis super vtroque (cùm in hoc non modicùm læsi noscantur, & emptoribus portionis eiusdem, vel eorum successoribus pretium sint offerte [o] patati \ per idem beneficium subuenire. Quocirca mandamus quatenus si præmissa inueneritis veritate subnixa, vt vel venditionem prædictam, quoad partem ex successione materna ipsos contingentem, nullam nuntiare curetis, si in ea debita iuris solennitas est omissa: vel si forsitan interuenerit, & eos læsus esse [p] constiterit, tam super ea, quàm super residua portione, dum tamen quod offerunt, duxerint faciendum, auctoritate nostra in integrum restituere studeatis.

NOTÆ.

1. a GRegorius nonus.] Non constar cui rescripserit in præsenti: quod frequenter contingit in eius decisionibus; & cùm eius epistolarum regestta non habeamus, suppleri non potest præseos inscriptio. Ex hac tamen Gregorij decretali apertè deducitur, consuetudinem retractum permittentem, seu inducentem, apud varias gentes introductam, probatam esse à iure canonico; & sic eâ ligari clericos, ecclesiasticasque personas, vt iam notauit Marinis *lib. 1. resol. cap. 55. per totum.*

2. b *Fratre suo.*] Coniunctam personam pro coniuncta, absque mandato in iudicio admitti, probaui suprà *in cap. 1. de procurat.* hoc tamen limitatur in negotiis, quæ speciale exigunt mandatum, in quibus absque eo nec coniuncta persona admittitur, *l. patri 27. ff. de minor. l. non solum, ff. solut. matrim. l. qui hominem, §. gener, ff. de solut. l. qui alienam, §. quamquam, ff. de negotiis gestis, l. filius, C. de pactis*, quia in eis etiam procurator cum generali mandato ad agendum, vel defendendum non admittitur, *cap. qui ad agendum 4. cap. qui generaliter 5. de procurat. lib. 6.* & sic non potest parti iuramentum deferre, paciscì, vel transigere, *cap. contingit, de transact. l. transactionis, C. eodem tit. l. iurisiurandi, §. 1. ff. de iureiur. l. mandato 60. ff. de procurat.* compromissum facere, *cap. per tuas 9. de arbitris*; electo crimina opponere, *Clement. 2. de procurat.* & alia similia, quæ recenset Iosephus Ludouicus *conclus. 30. num. 7.* inter quæ refertur restitutio in integrum, quæ peti nequit absque speciali mandato, *cap. coram, cap. suscitata, hoc tit. l. vnica, C. eodem, l. illud 26. §. si talis, ff. de minor.* Vnde meritò quærunt repetentes in præsenti, quomodo frater pro fratre absque speciali mandato posset beneficium restitutionis petere. Et communiter respondetur, fratrem potuisse impetrare restitutionem pro fratre, quia consors eiusdem litis sine mandato etiam pro consorte admittitur, *Clement. Religiosus, de procurat.* Verùm hæc solutio non placet: tum quia consors litis admittitur pro consorte, lite contestatâ, *l. 2. C. de consortibus eiusdem litis*; quia causa est connexa, *l. planè 3. ff. familiæ ercisc.* & præsumitur absentis voluntas post litis contestationem: Osualdus *lib. 18. comment. Donelli, cap. 14. litera O.* Tum etiam quia consors litis pro consorte non admittitur in his, quæ exigunt speciale mandatum, sicut nec coniuncta persona pro coniuncta admittitur, vt proximè probaui; quare eâ solutione omissâ veram interpretationem adduxi *in cap. 7. hoc tit.*

c *Parrosinen.*] Glossa marginalis legit *Paronen.* vel *Perenen.* Dadinus Altesserta *lib. 2. de Ducibus, cap. 3.* legit *Paronensis*, & ait esse municipium huius nominis in pago Veromanduorum, vbi inualuerat consuetudo retractus gentilitij. Verùm cùm in præsenti referatur, Ioannem fratrem Magistri Guillelmi fuisse canonicum Parrosin. & in ipso municipio nulla fuerit Ecclesia Cathedralis, re- 3.

tineri non potest vlla ex prædictis litteris: quare legendum credo, *Perusiensis*. Perusia enim antiquissima valde Italiæ vrbs est, vnaque ex dundecim Etruriæ Prouinciæ principalibus ciuitatibus, cuius originem, & amplitudinem refert Vghellius *tomo* 1. *Italiæ sacra*, *fol.* 72. fortunam, siue prosperam, siue aduersam Populi Romani secuta est, donec à Totila sæuissimo Gothorum Rege per septenne obsidium capta, atque deleta, longissimam sustinuit seruitutem. Narsetes deinde Iustiniani Dux eam recuperauit, sed postea Longobardi Perusiam subiugarunt, donec Carolus Magnus Desiderio postremo illorum Rege in seruitutem abducto, eam in libertatem asseruit: tandem ex largitate Ludouici Pij, Caroli filij, Perusia ad Romanam Ecclesiam spectare cœpit, hactenusque suaue ecclesiasticum iugum Perusini expatiuntur, vt refert Vghellius *vbi suprà*.

4. d *Nobis*.] Sed meritò quæritur ab Interpretibus, quare in præsenti casu in integrum restitutio petita fuisset coram Rom. Pontifice, cùm reus laicus esset? Et aliqui affirmant in præsenti oppido Parrosin. fuisse consuetudinem præscriptam, vt clericus etiam actor posset conuenire reum laicum coram iudice ecclesiastico. Ita docuerunt Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 4. *num.* 2. Barbosa *in lege heres*, §. *proinde*, *num.* 31. *de iudiciis*, Parladorius *differentia* 9. §. 3. *num.* 8. Aliter Giurba *decis.* 55. existimat, quoad ius retractus retractantem haberi pro reo; & ita clericum retractantem in præsenti casu rectè coram iudice ecclesiastico laicum in ius vocasse. Verùm ipsum rectè refellit Martinis *lib.* 1. *resol. cap.* 44. Quibus solutionibus omissis, vera petenda est ex proximè traditis; nam cùm Perusina ciuitas parêret Rom. Pontifici, tam quoad spiritualia, quàm quoad temporalia; iden Canonicus Perusinus potuit, & debuit coram Rom. Pontifice contra laicum in integrum restitutionem petere: docuerunt, etsi non ita exposuerint textum hunc, Carleual. *lib.* 1. *de iudiciis*, *tit.* 1. *disput.* 2. *q.* 4. *a num.* 196. & cum aliis Martinis *vbi proximè*.

5. e *Successores*.] Siue ex testamento, quia instituti erant; siue ab intestato, ex Senatusconsulto Orphiciano, ex quo succedunt filij ab intestato matribus, sicut & matres succedunt illis ex Senatusconsulto Tertylliano, *l.* 1. *& per totum ff. & C. ad Tertyl. & Orphician.* Ad quæ Senatusconsulta spectant textus *in l.* 3. §. *si is qui* 7. *ff. de Carbon. edicto*, *l. si mater* 11. *ff. de except. rei iudic. l. si cuius*, *ff. ad Trebel. l. furiosa* 4. *ff. de curat. fur. l. legitimi* 5. *ff. vnde cognati*, *l. qui duos*, §. *cum bello*, *l. cum pubere* 22. *ff. de rebus dubiis*, *l. cùm à matribus*, *C. qui petant tut. l.* 4. §. *sed etsi*, *ff. eod. tit. l. omnes* 6. *C. ad Tertyl. l. non est* 12. §. *vbicumque*, *ff. de bonorum possess. l. infanti* 18. *C. vnde liberi*, *l. Titia* 14. *ff. de inoffic. testam. l. Thais* 41. §. *Stichus*, *ff. de fideicommiss. libert. l. vlt.* §. *si maritus*, *ff. qui petant tut. l. sciant*, *C. de legitimis heredibus*, *l. generaliter*, *ff. vnde legitimi*, *l. finali*, *C. communia de succes. l. quacumque*, *C. de bonis, quæ liberis*, *l.* 2. *C. si aduersus delict. l. penult. C. de suis, & legit. l. vnica*, *C. de his, qui ante apert. tab. l.* 3. §. *illud*, *l.* 4. *C. de secund. nupt. l. item*, §. *vlt. ff. de suis & legit. l. cum pater* 77. §. *donationis*, *ff. de legat.* 2. *l. Pamonius* 86. *ff. de adquirend. heredit. l. Publia* 26. *ff. de his, qui notantur infam.* Vlpianus *in fragment. tit.* 26. §. *adhibere*, *l.* 1. §. 1. *ff. de iuris & facti ignor.* innctis Cuiacio *in leg.* 4. *colum.* 3. *ff. de instit. & iur.* Fabro *lib.* 14. *coniect. cap.* 1. & *lib.* 19. *cap.* 18. Petro Greg. *lib.* 45. *syntag. cap.* 2. Luduuelin *ad tit. C. ad Orphic.*

f *Vtrique communes*.] Adquisitas videlicet constante matrimonio; quæ ratione quæstus coniugalis communicantur, *cap.* 2. vbi Deo volente dicemus, *de donat. inter.*

g *Robur firmitatis*.] Omnis enim alienatio 6.
bonorum aduentitiorum patri est interdicta, *l.* 1. *Cod. de bonis maternis*, *l. cùm non solùm*, §. *ipsum*, *C. de bonis*, *quæ liberis*: docent latè Pinellus, & Luduuelius *in d. l.* 1. *C. de bonis maternis*, Galbanus *de vsufructu*, *cap.* 4. Scipio Gentilis *de bonis maternis*, *cap.* 5. & 18. Pancirola *lib.* 2. *var. cap.* 219. Filij autem ea bona consentiente Patre alienare possunt, *l. vlt.* §. *filiis*, *C. de bonis*, *quæ lib.* Gentilis vbi suprà, *cap.* 28.

h *Emancipauit*.] Coram competenti iudice eos 7.
de manu dimittendo, *l. penult. & final. C. de emancip. liber. l. finali*, *C. de adopt.* apud nos sunt lex 93. *tit.* 18. *partit.* 3. lex 15. *tit.* 18. *part.* 4. Docent Tauristæ *in lege* 47. *Tauri*, Matienzo *in l.* 8. *tit.* 1. *lib.* 5. *recopil.* vbi etiam Azeuedus, obsoletis iam illis tribus imaginariis venditionibus ex iure Romanorum præscriptis, de quibus in lege *liberum* 28. *l. emancipati* 36. *ff. de adopt. l. peto* 69. §. *finali*, *ff. de legat.* 2. *l.* 2. *C. de capitis diminut.* Gaius *lib.* 1. *Instit. tit.* 6. Vlpianus *in fragment. tit.* 10. & 13. vbi Cuiacius, Paulus *lib.* 2. *sentent. tit.* 15. eas illustrarunt Reuardus *lib.* 3. *var. cap.* 15. Caldeira *lib.* 2. *var. cap.* 1. D. Iosephus de Retes *lib.* 1. *opusc. cap.* 19. & 21.

i *Consentire*.] Propria voluntate, vt *in l. fideiussor* 26. §. 1. *ff. de pignor.* non per metum, quia tunc venditio non subsisteret.

l *Nullam*.] Vtpote factam sine solennitate; 8.
licèt enim pater etiam tanquam curator filiorum, alienet eorum prædia, Prætoris decretum desideratur, *l. si pupillorum* 7. §. *si pater*, *ff. de rebus eorum*, *l.* 3. *C. de prædiis eorum.* Vnde rectè in præsenti casu filij petebant alienationem rescindi tanquam celebratam sine debita solennitate.

m *Intra tempus*.] Idest quadriennium; licèt 9.
enim Pandectarum tempore minoribus læsis ad impetrandum remedium restitutionis annus vtilis assignaretur, computandus post vigesimumquintum minoribus læsionem scientibus, *l.* 3. §. *minorem*, *l. intra vtilem*, *ff. de minor. l. in honorariis*, *ff. de O. & A. l. ait Prætor*, § *si conditionalis*, *ff. quæ in fraudem credit.* docent Cuiacius *de diuers. temp. præscript. cap.* 20. & 33. & *lib.* 2. *obseru. cap.* 18. Donellus *lib.* 21. *comment. cap.* 10. postea tamen Imperator Iustinianus, vt subueniret ipsis minoribus læsis, pro anno vtili quadriennium continuum concessit, quod post impletum vigesimumquintum annum minoribus, siue insciis, siue consciis læsionis, currit, *l. fin. C. de temporibus in integrum restit.* vbi plures August. Barbosa adducit.

n *Intra annum & diem*.] Licèt ex consuetu- 10.
dine Perusina tantùm annus præscriptus esset ad retractum gentilitium, rectè ait Gregorius, annum & diem fuisse assignatum; nam cùm ex lege, aut statuto annus præscribitur, quia non exprimitur, an dies ipse, in quo aut contractus celebratur, aut actus peragitur, computetur in anno, vt dubium prorsus tollatur, dici solet intra annum, & diem. Vnde cùm annus præscribatur ad recuperandam possessionem, *in cap.* 1. & 2. *de eo, qui mittitur*, & *in cap. cùm venisset*, *eod. tit.* dicitur assignari diem, & annum: similiter

liter *in cap. puella* 20. *q.* 2. annus præfinitur, & in ipsa specie *in cap.* 2. *de regul.* annus & dies assignantur: obseruauit Gothofredus *in lege vbi lex* 101. *ff. de R. I.* & in terminis præsentis decisionis Tiraquellus *de retractu lign. glossa* 11. §. 1. *num.* 63.

11. o *Offerre parati.*] Qui enim petunt retractum rei venditæ, debent priùs pretium refundere. Tiraquellus *de retract. glossa* 16. §. 1. imò non solùm pretium, verùm & meliorationes factas ab emptore tenentur restituere. Sesse *tomo* 4. *decis.* 410. Corrasius *lib.* 3. *miscell. cap.* 3. *num.* 6. si autem emptor pretium iniustum præstitit, non teneri eum, qui retractum petit, nisi iustum soluere, probat Marinis *alleg.* 82.

p *Constiterit.*] Vt restitutio in integrum minori concedatur, siue aduersùs omissum retractum, siue pactum de retrouendendo, debet ante omnia læsio probari, vt probat latè D. Ioannes de Larrea *decis.* 79. *Granat. per totam.*

COMMENTARIVM.

12. Conclvsio probatvr. EX præsenti Gregorij decisione sequens communiter deducitur assertio: *Minor læsus in retractu omisso restituitur aduersus venditionem prædij maiorum suorum.* Ab specie probat eam textus *in l. si in emptione* 35. *ff. de minor.* generaliter autem minores læsos in contractu venditionis beneficio restitutionis iuuari, probant textus *in lege ait Prætor* 7. §. 1. & 8. *l. patri*, §. *prædium*, *l. verum* 11. §. 1. *l. intra* 39. §. 1. *l. tutor* 47. §. *item, l. si res* 49. *ff. de minoribus*, *l.* 1. *C. si aduersus venditionem*, *l.* 4. & 7. *C. de prædiis minorum.* Illustrant Tiraquellus *de retractu*, *glossa* 2. *numer.* 4. A. Faber *in suo Codice*, *de restit. minor. diffinit.* 10. *cap. translatio*, *decis.* 57. *num.* 52. Hermosilla *in lege* 4. *tit.* 5. *partit.* 5. *glossa* 12. *num.* 9. Fontanella *decis.* 47. *num* 16. Olea *de cessione iurium tit.* 3. *quæst.* 2. Matienzo *in l.* 7. *glossa* 1. *num.* 2. *tit.* 1. *lib.* 5. *recopil.* Azeuedus *in dict. l.* 7. A. Gomez *in l.* 70. *Tauri*, *num.* 3. Corrasius *lib* 3. *miscel. cap* 3. Hothomanus *consil.* 25. Bocerus *class.* 3. *disp.* 22. *thesi* 1. Canisius in hoc textu Zypæus *lib.* 1. *de iurisdict. cap.* 31. D. Ioannes de Larrea *decis.* 70. *num.* 3. Giurba *decis.* 78. *num.* 6. Gibalinus *de negot. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 6. *art.* 5. Alteserra *lib.* 3. *rer. Aquit. cap.* 8.

13. Impugnatur tradita assertio. Sed aduersùs hanc assertionem pro dubitandi ratione ita insurgo: Prædium, quantumvis maiorum, semel venditum iusto pretio, amplius à consanguineo iure repeti non valet, *l.* 1. *C. communi diuid.* ibi: *Frater tuus si solam portionem prædij ad se pertinentem distraxit, venditionem reuocari non oportet.* Et *l. portionem*, *C. communia rerum alien.* ibi: *Portionem quidem tuam militantis frater tuus alienare non potuit; eius autem partem pretio soluto sibi restitui postulare, nec militari grauitati conuenit.* Vnde ius retractus ab Imperatoribus sublatum esse, testatur Cuiacius *ad titulum C. de contrahenda emptione*, & constat ex lege *dudum* 14. *C. eodem tit.* quæ est lex 4. *C. Theodos. eod. tit.* vbi notauit Gothofr. igitur contra ius petebant filij in præsenti specie sibi restitui prædia à patre alienata, præcipuè cum pater ipsorum ea vendidisset, *l. Æmilius* 38. *ff. de minor.* ibi: *Putabam non bene iudicatum, quòd pater eius, non ipsa contraxerat.* Et *l.* 2. *C. si aduersus vendit. pignoris*, *l. si in potestate*, *C. Gregor. de patria potest.* Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam minores aduersus eos contractus per hoc beneficium admitti valent, ex quibus læsi sunt, vt sæpe sæpius in hoc titulo probaui; sed in præsenti specie minores læsi non erant in pretio rei venditæ; tantùm enim affectionem ad prædia allegabant, quæ non attenditur, nec consideratur, *l. cum de seruis*, *finali*, §. 2. *ff. de operis seruorum*; vt in æstimatione rerum hæreditariarum, *l. pretia* 73. *ff. ad legem Falcidiam*; in actione ad exhibendum, quæ datur ei, cuius interest, *l. penult. ff. ad exhibendum*; & in pœna legis Aquiliæ, vbi æstimatur quod interest ex affectione, veluti si seruum dominus diligebat, *l. si seruus* 33. *ff. ad l. Aquiliam*: igitur ex eo solùm, quod minores habeant affectionem ad prædia minorum, non debent restitui in integrum aduersus venditionem ritè perfectam. Augetur secundò hæc difficultas; nam filij non debent improbare factum patris, *l. cum à matre*, *C. de R. V.* cùm ipse pater eius auctor contra illud venire non possit, *l. post mortem*, *ff. de adoptionibus*; nec rem ipse retrahere poterat: igitur nec filij, vt eius hæredes, possunt impugnando factum patris retrahere prædia à patre alienata.

Hac difficultate ita fulcita minimè obstante, vera est præsens Gregorij IX. decisio, ad cuius expositionem sciendum est, erga paternas, auitasque possessiones iustam quandam dari affectionem, quam etiam maiores habuerunt, vt in domo, in qua pater defecit, vel ipse creuit, vel maiorum imagines, aut non videre fixas, aut reuulsas videre, satis lugubre esset: verba sunt Imperatoris Constantini *in lege lex* 22. *versic. Ne verè, C. de administr. tut.* vbi mentio fit imaginum, quas veteres in suis domibus collocabant, tum vt generis nobilitas innotesceret, Tacitus *lib.* 2. *annalium*, ibi: *Plenam imaginibus domum ostentat.* Seneca *lib.* 3. *de benef. cap.* 28. tum vt earum inspectione omnes posteri ad gloriam antecessorum imitarentur, calcariaque adderent, vt ait Valer. Max. *lib.* 5. *cap* 8. *in fine.* Istarum imaginum mentio fit *in lege quæsitum* 12. §. *Papinianus* 23. *ff. de instrum. leg. l. statua* 245. *ff. de V. S.* vbi plura Gentilis, & Fornerius, Rosinus *lib.* 1. *antiquit. cap.* 19. vbi Demsterus, Carolus Sigonius *lib.* 2. *de antiquo iure Rom. cap.* 20. Lipsius *lib.* 1. *elect. cap.* 29. Gutherus *de iure manium lib.* 1. *cap.* 22. Turturetus *de nobilit. lib.* 1. *cap.* 10. Hæc igitur naturalis affectio edocet, non facilè permittendum, vt homines maiorum prædiis, laribus, vel sepulchris priuentur, *l. in fundo* 38. *ff. de R. V. l. libertus* 36. *ff. de bonis libert. l.* 14. *C. de contrahenda emptione*, *l. qui officij*, *ff. eod. tit.* *l. milites*, *ff. de re militari.* Plinius *lib.* 2. *cap.* 15. ibi: *Me prædia materna parum commodè tractant; delectant tamen, vt materna.* Et *lib.* 7. *cap.* 11. ibi: *Ego illi ex prædiis meis, quod vellet, & quantum vellet, obtuli, exceptis paternis, maternisque; his enim cedere, nec Corellia quidem possunt.* Quintilianus *declam.* 298. *Ducimus quendam aduersus ipsas terras consuetudine affectum: non vendes tu agellum meum, non paternos, auitosque cineres & ossa alicui pretio cœnæ vnius addices.* Et *declam.* 337. ibi: *Penates illos, in quibus natus sum, qui mihi quotidiana adhuc imagine versantur ante oculos.* Cicero *lib.* 2. *de legibus*, *in principio*, ibi: *Me alia causa delectat, quæ te non attingit; quia si verum dicemus, hæc est mea, & huius fratris mei germana patria; hîc enim orti stirpe antiquissimâ sumus, hîc sacra, hîc genus, hîc maiorum multa vestigia.* Sidonius *lib.* 3. *epist.* 3. ibi: *Omitto alia communia quidem, sed quæ non mediocria*

14. De origine retractvs.

charitatis

charitatis incitamenta sunt, istius tibi cespitis reptatas glebas. Et *epist.* 5. vbi notauit Saustus. Sic etiam Cassiodorus *lib.* 1. *var. cap.* 21. pulchre hunc affectum ita describit. *Aues ipsæ per aera vagantes proprios nidos amant. Erratiles feræ ad cubilia dumosa festinant. Voluptuosi pisces campos liquidos transeuntes, cauernas suas studiosâ indagatione perquirunt.* Ex quibus profluit, vt apud Lacedæmonios, teste Heraclide; apud Locros, teste Aristotele *lib.* 2. *politic. cap.* 5. imò & apud Romanos, hæreditaria, ac gentilitia maiorum prædia vendere turpissimum, fœdissimumque iudicaretur: itaque Athenæus *lib.* 4. *Dypnosoph.* pœnâ dignos esse scribit eos, qui possessiones à patribus relictas obligarunt: & Prudentius *hymno* 2. *in B. Laurentium,* hæc omnia his versibus complectitur:

Addicta auorum prædia
Fœdis sub auctionibus
Successor exheres gemit.

Et Horatius *lib.* 1. *satyr.* 2. *versu* 62.

Rem Patris obligare malum est vbicumque.

Tibullus *lib.* 1. *elegia* 4.

Quinetiam sedes iubeat si vendere auitas,
Ite sub Imperium, sub titulumque lares

Similiter Ouidius conquerens se de amicæ auaritia, inquit:

Illud est, illud habet, nec eâ contenta rapinâ est,
Sub titulum ob lares nos iussit venditionis.

Quare hortatur Cicero Trebatium suum, ne paternas possessiones vendat: & notatur Brutus apud ipsum *lib.* 2. *de Oratore,* & *in oratione pro Cluent.* quòd paterna bona mancipasset. Vnde etiam patrimonij decoctores lege Roscia inter quatuordecim ordines sedere prohibebantur, & ex Græcorum institutis infames erant, vt testantur Diogenes Laërtius *de vitis Philosophorum, in vita Solonis*; & Quintilianus *lib.* 3. *instit. cap. vlt.* facit etiam illa interdictionis formula apud Romanos circa prodigos vsitata, quam refert Paulus *lib.* 3. *sentent. tit.* 4. *Quando tua bona paterna, habitaque nequitiâ tuâ disperdis.* Vbi rectè notauit Cuiacius pro *habita*, legendum esse *auita*; quo modo restituendus etiam est locus Diui Hieronymi *in epist. ad Demetriadem,* de seruanda virginitate, ibi: *Quem nunc habitas vendere dicitur possessiones.* Vbi legendum est, *auitas*: plura tradunt Robertus *lib.* 3. *rerum iudic. cap.* 17. Corrasius *lib.* 3. *miscell. cap.* 3. Leotardus *de vsuris q.* 77. *num.* 49. Zypeus *lib.* 1. *consult.* 5. ex illa etiam affectione erga gentilitia prædia, & maiorum possessiones fluxit frequens illa in legatis, fideicommissis, & donationibus clausula, *Ne prædium de familia exeat,* de qua *in lege filius* 114. §. *Diui, ff. de legat.* 1. *l. peto* 69. §. *fratre* 3. *l. cùm pater* 77. §. 11. 15. 27. & 28. cum lege sequenti, §. 3. *leg. Lucius* 88. §. *Lucius* 6. & §. *instituto* 15. *ff. de legatis* 2. *l. pater* 38. §. 1. *cum* §§. *sequentibus, l. is qui* 94. *ff. de legatis* 3. *l. libertis* 108. *ff. de condit. & demonstr. l. vlt.* §. 1. *C. de V. S. nouella* 119. *Instin. cap. finali, &* 159. *in princip.* Plura Pichardus *in lecturis de legatis, cap.* 15. Valentia *tom.* 3. *illustr. tract. vlt. de legatis, cap.* 1. & 2. Molina *de primog. lib.* 1. *cap.* 2. Hinc etiam prouenit, vt quamuis regulariter qui Magistratum in prouinciis gerit, aut militiæ nomen dedit, prædia in ea prouincia comparare non possit; tamen si paterna distrahantur, redimere non prohibetur, *l. qui officium* 62. *ff. de contrahend. empt. l. militis* 9. *ff. de re milit. l. Princeps, C. Theodos. de his, qui admittuntur.* Illustrat Fornerius *lib.* 5. *rerum quotid. cap.* 13.

Deinde ex hac affectione prouenit ius, quod Græci ius protomiseos appellant; nos verò retractum gentilitium dicimus, omni iure, diuino videlicet, ciuili, canonico, & regio statutum, variisque gentium vsibus approbatum reperitur. Iure enim diuino ita cauebatur Leuitici capite 25. *Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, & voluerit propinquus eius, potest redimere quod ille vendiderat.* Et Ieremiæ *cap.* 37. legitur: *Posside agrum meum, qui est in Anathot, in terra Beniamin, quia tibi competit hæreditas, & tu propinquus es, vt possideas.* Et *Ruth cap.* 4. habetur: *Partem agri fratris nostri Elimelech vendit Noëmi, quæ reuersa est de regione Moabitide: quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & maioribus natu de populo meo: si vis possidere iure propinquitatis, eme, & posside.* Obseruauit Lælius Mancinus *lib.* 1. *de triplici iuris collat. cap.* 130. Vt ad ius ciuile perueniamus, sciendum est, Pandectarum iure hoc ius retractus cognitum non fuisse, nec inter agnatos, socios, seu consortes eiusdem rei, *l.* 3. *C. de communium rerum alienat.* ibi: *Falsò tibi persuasum est, communis prædij portionem pro indiuiso, antequam communi diuidundo iudicium dictetur, tantùm socio, non etiam extraneo posse distrahi.* Plinius *lib.* 7. *epist.* 11. *Superest, vt cohæredes æquo animo ferant separatim me vendidisse, quod mihi licuit omnino vendere.* Quò pertinet lex 26. *ff. de regulis iuris,* iuncto Gothofredo *ibi,* & *in l.* 14. *Cod. de contrahenda emptione*: quare si credimus ipsi *in d. l.* 6. ius hoc cœpit à Constantino in lege *dudum* 14 *C. de contrahenda emptione*; à quo tempore consocij ius hoc vsitatum legimus: ad quod ius referendus est Symmachus *lib.* 9. *epist.* 27. in illis verbis: *Symmachus Leoni: Opto quidem, te in tantum copiis pecuniæ familiaris affluere, vt possis optima prædia comparare. Sed mallem te sine amicorum noxa atque iniuria oculum ac desiderium nouis emptionibus admouere. Nam ego Postumianensem rem iure optimo, sine vlla mentione consortij tui ab antiquissimo possessore mercatus, nunc primùm tuâ admonitione conuenior, vt propè iam inueterata possessione decedam. Cuius pretium non eius mediocritatis est, vt emisse delectet; adeo vt cùm possim tibi legibus obuiare, & desiderio eius, cuius res aguntur, obsistere, copiam tamen facio, vt quod argenti dedimus venditori, id homini meo Eusebio, cui summa comperta est, digneris expendere: si tamen præoptas nostra mercari, quàm tua nexu obligationis soluere.* Et ita iure etiam nouo ciuili hoc ius admissum fuit, non solùm in propinquis, & agnatis, verùm & vicaneis, *l.* 1. *Cod. non licere habitatoribus, lib.* 11. postea tamen sublatum fuit hoc ius protomiseos in lege *dudum* 14. *C. de contrahenda emptione, l.* 6. *C. Theodos. eod. tit. l.* 3. *C. communium rerum alien.* tandem restitutum fuit nouella 5. Iustiniani, nouella R. Senioris, *cap.* 3. constitutione Frederici de iure protomiseos: notarunt Cuiacius *ad titul. C. de contrahenda empt.* P. Greg. *lib.* 26. *syntag. cap.* 1. Iure etiam Pontificio hoc ius retractus admissum esse, satis constat ex præsenti decisione. Tandem iure nostro Hispano hoc ius statutum reperitur *in lege* 13. *tit.* 10. *lib.* 3. *fori, l.* 6. & 7. *tit.* 7. *lib.* 5. *ordin. l.* 230. *styli, l.* 56. *tit.* 5. *part.* 5. *l.* 20. *Tauri, l.* 7. *tit.* 11. *lib.* 5. *recopil.* quas latè illustrant, & in praxi varias & quotidianas controuersias, quæ circa hoc ius retractus euenire solent, resoluunt Tauristæ *in d. l.* 70. *Tauri,* Matienzo & Azeuedo *in dict. l.* 7. *recopil.*

15. De ivre retractvs,

recopil. Vela *lib. 1. differt. 37. num.* 35. Olea *de cessione iurium tit. 3. q. 2.* noster D. Ioannes de Larrea *alleg.* 45. *&* 120. & *decisione* 70. *&* 79. qui vsum huius retractus apud varias nationes fuisse illustrat, & probat Tiraquellus *de retractu, in præfatione*, Christineus *tomo 1. decis.* 174. *&* 281. *&* 302. *&* 374. Marinis *alleg.* 127. Nicolaus Vandet. *singulari* 91.

16. TRADITVR RATIO DECIDENDI. Ex his apparet ratio præsentis decisionis; cùm enim ius retractus competat filiis alienantis bona, & aliis consanguineis ad retrahenda prædia ab eo vendita, propter naturalem affectionem erga maiorum possessiones; rectè decreuit Gregorius IX. minorem restituendum esse aduersùs venditionem possessionis maternæ à patre celebratam, cùm læsio in ea daretur; siquidem possessio maiorum erat, ne contra naturalem affectionem, quam erga possessionem illam habebat, minor priuatus maneret. Cùm enim minor restituatur, non solum aduersus id, quod amisit, verùm & quod omisit, si in eo se læsum fuisse probauerit; ideo rectè Gragorius in præsenti decreuit, vt si minores probauerint se læsos in prædicta venditione, aut in omissione petitionis retractus, posse eos beneficio restitutionis impetrato venditionem rescindere, ac res ipsas alienatas repetere: docent Viuianus, & Canisius *in præsenti.* Hodie tamen post legem 8. *tit. 11. lib. 5. recopil.* non dari restitutionem aduersùs lapsum temporis ad petendum retractum assignati, resoluit Silua *respons.* 11. *num.* 40.

17. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS ADDVCTA. Nec obstat dubitandi ratio suprà perpensa; nam vt suprà dixi, iure ciuili attento, non omni tempore ius retractus, seu protomiseos, permissum fuit, sed aliquando sublatum, postea verò permissum. Nec obstat in præsenti specie, patrem, non filios minores, possessionem vendidisse; nam filij venditioni à patre factæ consenserunt, & tunc adhuc propter ius retractus rescindere poterant ipsam venditionem, *d. l. si in emptione 39. ff. de minoribus.* Nec augmentum difficultatis refragatur deductum ex eo, quod in æstimandis seruorum operibus, & damnis datis, ex lege Aquilia non habeatur ratio affectionis, vt probat D. Ioannes Suarez *lib. 2. ad legem Aquil. cap.* 4. nam plurimi interest, vtrum agamus in iudicio ad ius nostrum persequendum, & ne quidquam deperεat, siue vt res proprias recuperemus; aut agimus de ipsarum rerum æstimatione. Primo casu cùm non agamus de ipsa rei æstimatione, sed tantùm de eo, quod interest ius nostrum illæsum habere, vt in hoc textu, & in lege *libertus 36. ff. de bonis libert. l. pater 71. ff. de euict.* affectionis ratio habetur, quasi nostra intersit; & nobis eo prætextu maximè in iudiciis bonæ fidei datur actio affectus explorandi gratiâ, *l. cùm seruus 54. ff. mandati, l. 7. de seruis exportandis.* Nam lucrum nullum maioris æstimationis est, quam vt desiderium, siue animi nostri expleatur affectio, si modò talis affectio fuerit pij animi, & beneuoli, qualis est erga possessiones parentum, & agnatorum gentilitia prædia, vt in præsenti specie est. Secundo verò casu, quando agitur de ipsarum rerum æstimatione, nec in bonæ fidei, nec in stricti iuris iudiciis, & contractibus ex affectu augetur æstimatio rei, vt in auctoritatibus pro augmento difficultatis adductis; nam pretium cuiuslibet rei non ex affectione priuatorum, & singulorum vtilitate, sed ex vsu communi, & fori tritura fit, *d. l. pretia 63. ff. ad legem Falc.* notarunt Cuiacius *lib. 27. qq. Papin. d. l. 54. ff. mandati*, Alciatus *in tract. de eo, quod interest, cap. 6. num.* 13. Ferretus *ad titulum C. de eo, quod interest.* Nec vltimum augmentum difficultatis aduersatur, quia respondetur, filios in præsenti specie retrahendo possessiones à patre venditas, non videri ex eo impugnare factum patris, sed potiùs illud approbare; non enim illas retrahunt tanquam hæredes, sed tanquam proximiores consanguinei ex consuetudine Perusinensi, quod facere poterant, argumento textus *in lege finali, C. de euict. l. rem alienam 41 ff. de pignorat. act.* vbi probatur, quod in re hæredis à defuncto pignorata non tenetur ipse stare obligationi, nec ideo facto defuncti contradicere, imò potiùs eum vti, rem vendicando, auctoritate legis improbantis obligationem rei alienæ, vt docent Duarenus *lib. 2. disput. cap.* 4 Pinellus *in l. 1. C. de bonis maternis, 3. p. num.* 83. inde iure optimo poterant filij in præsenti specie admitti ad retractum rei venditæ à patre: docent Tiraquellus *de retract. tit. 1. §. 1. glossa 9. num.* 51. Pinel. *vbi suprà, n. 99. versic. 2. facit.* Cifuentes *in l. 70. Tauri, quæst.* 20. Ant. Gomez, Montalvo, & alij, quos refert, & sequitur Matienzo *in lege 7. tit. 11. lib. 5. recopil. glossa 1. num.* 68.

Ex suprà traditis lucem accipit Vlpianus *in l. 1. §. & alius 15. ff. si quid in fraud. patron.* vbi quæritur, an patronus possit rescindere actione Fauianâ, vel Caluisianâ venditionem possessionis à liberto iusto pretio factam, quoniam eius interest, non esse alienatam propter affectionem; siquidem in ea fuerat ipse patronus educatus, vel parentes sepulti? Et ait Vlpianus, nullo modo patronum audiendum esse, quia fraus liberti in damno pecuniario æstimatur. Igitur patrono non datur actio Fauiana ad rescindendam possessionem maiorum rerum, quia in eis tantùm ratio affectionis, non damni pecuniarij attenditur. Similiter ergo in præsenti casu non debebat minoribus concedi in integrum restitutio, cùm nullo damno pecuniario afficerentur, sed tantùm ratione affectionis. Sed huic difficultati facilè satisfieri potest, si obseruemus Fauianam actionem tantùm habere locum, quando alienatio rei fuit à liberto facta in fraudem portionis patrono debitæ. Cùm ergo in ea specie nullum damnum pecuniarium patiatur patronus ratione possessionis iusto pretio venditæ, imò pars debita patrono æstimatis liberti bonis iusto pretio illæsa remaneret; ideo non auditur patronus intendens rescindere venditionem iusto pretio factam tantùm ob affectionem: at verò in hoc textu datur minori restitutio aduersùs emptorem possessionum erga quas iustam affectionem habebat, quia negari non potest, ipsum læsum fuisse in lapsu termini ad retrahendas ipsas possessiones à patre venditas concessi. 18. EXPONITVR L. 1. § ET ALIVS FF. SI QVID IN FRAVDEM.

CAPVT

CAPVT IX.

[a] Idem.

CAusa restitutionis in integrum coram iudicibus ordinariis administrationem habentibus, vel delegatis, ab eis tractari poterit, & finiri, siue hoc ipsis delegatis specialiter demandatum fuerit, siue in commisso eis negotio contingat incidere huiusmodi quæstionem. Delegati vero ab ordinariis, qui administrationem non habent, sed tantummodo facultatem iudicandi; seu arbitri, de hac causa cognoscere nequeunt, nisi coram eis mota fuerit incidenter. In [b] matrimoniali quoque causa, [c] liberali, vel [d] criminali, cum maiores iudices exigant, arbiter nequit assumi.

NOTÆ.

1\. a IDem.] In hoc textu proponitur, imò & exponitur iuxta communem interpretum sententiam, textus *in lege finali, C. vbi & apud quem restitutio in integrum petatur*, vsque ad illa verba, *in matrimoniali*. Et vt tam decisionem Imperatoris Iustiniani, quàm nostri Gregorij in præsenti percipiamus, sciendum est, quod iure Digestorum attento, licèt omnes Magistratus restitutionem concedere possint, *l. omnes 3. ff. de in integrum restit. l. in causa 27. §. finali, ff. de minoribus, l. Pannonius, ff. de adquirenda hæredit.* iuxta vulgarem lecturam, quam defendit D. Iosephus de Reres, *tomo 2. opuscul lib. 5. cap. 3.* tamen ex edicto de minoribus tantùm Magistratus Populi R. restituere valebant, non verò municipales; qui licèt mixtum imperium haberent, non tamen quæ excellentioria imperij erant, obtinebant, *l. ea quæ 26. ff. ad municip. l. metum 9. §. sed quod Prætor, ff. de eo, quod metus*, iuncto Olano *lib. 4. Paralip. cap. 6. num. 9.* Postea tamen Iustiniani constitutione relatà in dicta lege vltima, non solùm iudices ordinarij iurisdictionem cum administratione habentes, verùm & eorum delegati restitutionis hoc beneficium concedere cœperunt, non verò iudices pedanei, seu dati, qui iurisdictionem non habent, sed tantùm notionem. Iudices etiam delegati à Principe possunt dare hoc beneficium, si ad id specialiter designentur, aut causa restitutionis incidenter emergat; delegati verò ab ordinariis, qui administrationem non habent, restituere nequeunt; & si causa restitutionis incidat, possunt de ea cognoscere; non autem sententiam pronunciare, *dict. l. vlt.* vbi docuerunt Raguellius, Linglois, & Strauchius. Quando verò aduersus primam sententiam delegati restituere possint, iam exposui *in cap. ex litteris 9. de officio deleg.* & latè examinat Carleual *de iudiciis tomo 1. disput. 7. per totam.* Arbitri etiam cùm iurisdictionem non habeant à iure, in integrum restituere non valent, *d. l. vlt.* quam in totum confirmat Gregorius in præsenti, & probant ac illustrant Gentilis *lib. 1. de iurisdict. cap. 32.* Caldas *in l. si curatorem, verbo Implorando, Cod. de in integrum restit. num. 17.* Donellus *lib. 2. comment. cap. vlt. littera B.* Couarr. *lib. 5. var. cap. 14* Giphanius, Perez, & Tuldenus *in d. l. vlt.* Raguellius, & Strauchius *vbi suprà*: licèt Duarenus *d. tit. C. vbi & apud quem*, Ioannes Longouallius *in l. Imperium, 3 p. ff de iurisdict.* existimauerint, Gregorium IX. in præsenti communem Interpretum sententiam potiùs quàm mentem ipsius Iustiniani amplexum, & sequutum fuisse.

b *Matrimoniali.*] Quia Gregorius in præsenti, licèt incidenter, egerat de arbitris, asserendo eos non posse restituere in integrum, statim adiecit aliqua, quæ ad arbitrorum potestatem spectant. Et primò asserit, in matrimoniali causa compromissum non admitti: quod etiam docetur *in cap. finali, de transact. cap. finali, de restit. spol. l. 24. tit. 4. partit. 3.* Illustrant Couarr. *de matrim. 2. p. cap. finali, num. 6.* Sanchez *eod. tract. lib. 2. disput. 24. num. 1.* Petrus Greg. *lib. 5. partitionum, tit. 4. cap. 3.* Lanfrancus *de arbitris 4. p. cap. 5.* Molina *de iustitia tomo 6. disput. 40. num. 4.* Gutierrez *lib. 1. canonic. cap. 17. num. 18.* Causa enim matrimonialis debet iudicari, & decidi per eos, qui à iure iudicandi potestatem habent, *cap. accedentibus, de priuilegiis*, Sanchez *lib. 3. de matrim. disput. 44.* Basilius *eod. tract. lib. 5. cap. 51.* Valeron *de transact. tit. 3 q. 3 num 58.* Accedit etiam sententiæ arbitri statur metu pœnæ, *cap. cùm tempore, de arbitris*; sed in causa matrimonij pœna promitti non debet, *cap. gemma, de spons. l. Titia 134. ff. de V. O.* igitur in causa matrimonij compromissum non admittitur. Deinde quia facilè coniuges super matrimonio compromissum facerent, vt sic ab eius vinculo per arbitros separarentur, contra illud diuinum præceptum: Quos Deus coniunxit homo non separet: de quo *in cap. quos Deus, cap. an quod 33. q. 2. cap. inter, de translat. Episc.* Et licèt cùm datur eadem paritatis ratio, valeat argumentum de matrimonio carnali ad spirituale, *d. cap. inter*, Euerardus *in loco de matrimonio carn. ad spirituale*; tamen cùm in hoc casu detur diuersa ratio, poterit compromitti, tam super matrimonio spirituali contracto, *cap. nisi, cap. ex parte, de arbitris, cap. nisi, de prabendis*; quàm super contrahendo, videlicet super electione ad beneficium, vel dignitatem, de quo *in cap. quia propter, cap. scriptum, cap. in causis, cap. cùm Vvintoniensis, de electione, cap. si compromissum, eod. tit. in 6.* Eius formam exponunt Iulius Lauorus *de electione, cap. 7. num. 23. & cap. 19. num. 29.* P. G. *de electione, cap. 3 num. 3.* Tamburinus *de iure Abbatum, tom. 1. disput. 28. q. 8.* Garcia *tomo 2. polit. tract. 9. dub. 8.* & nos aliqua adduximus *in c. causam 3. de electione.* 2.

c *Liberali.*] Etiam compromissum fieri non potest super causa status, videlicet ingenuitatis, libertatis, natalium, seu monachatus, *l. non distinguemus, §. de liberali, ff. de arbitris*: docent Lanfrancus *de arbitris p. 4. n. 10.* Donel. *lib. 17. comment. cap. 22.* Morla *in emp. tit. de iurisdict. n. 159.* Molina *dict.* 3.

dict. disput. 40. *num.* 3. Causa, enim status maiores Iudices postulat, *l. fin. Cod. vbi causa status*, idest Iudices ordinarios, siue Prætores, siue Præsides, vt exponit Osualdus *ad Donel. dict. cap.* 22. *littera K.* licèt quamplures non Infimæ notæ Interpretes congesti ab ipso, asseruerint, tantùm Prætores cognoscere potuisse de causis liberalibus. Pro quibus facit Plinius relatus à Cuiacio *in dict. l. non distinguemus*, §. *Iulianus*; eos tamen refellunt Osualdus *vbi suprà*, Hothomanus *lib.* 6. *obseru. cap.* 6. quam quæstionem altiùs prosequi institutum non patitur; circa eam tamen notandi sunt textus *in l. liberis* 7. §. *si quis*, *versic. Igitur*, *l. in obscuro* 41. §. 1. *ff. de liber. causa*, *l. neque* 36. §. *fin. ff. de fideicommiss. libert. l. seruus* 34. §. 1. *ff. de statuliberis*, *l.* 4. *ff. si ingenuus liber esset*, *l.* 1. *Cod. ne de statu defunctor. l.* 1. *l. cùm status* 15. *Cod. de ordine cognit. l.* 2. *Cod. de pedaneis iudic. l.* 2. *Cod. de libertis*, *l. cùm proponas* 6. *Cod. de rebus*, *creditis*, *l. principaliter* 13. *Cod. de liber. causa*, *l.* 1. *Cod. de efficio Pretoris.* Sed licèt primò, & principaliter arbitri de causis status cognoscere non possint; tamen de eis incidenter cognoscere valent, vt probatur *ex dict. l. cùm proponas*, vbi fœminam ex compromisso liberam factam fuisse supponitur, quo modo textum illum accipit Cuiacius *ibi*, & eius auctoritate moti ita docuerunt Accursius *ibi*, verbo *Consulat.* Alexander *in lege quotiens* 6. *Cod. de iudiciis*, Orosius *in l.* 2. *num.* 14. *ff. de iurisdict.* Sed non rectè ea sententia probatur *ex dict. l. cùm proponas*; cùm in eo textu arbiter accipiatur pro iudice pedaneo, non verò pro arbitro compromissario, vt Gothofredus ibi notauit. Rectiùs autem ea sententia adstruitur *ex lege finali*, *Cod. de transact.* quem expendit Morla *in empor. tit.* 2. *num.* 159. & illustrat Valeron *de transact. tit.* 3. *quæst.* 3. *num.* 1.

4 d *Criminali.*] Consonant textus *in lege non distinguemus* 32. §. *Iulianus*, *ff. de arbitris*, *l.* 7. *Cod. de Episcop. audientia*, *l.* 4. *tit.* 7. *lib.* 1. *fori Castel. Los que fueren por auenencia de las partes, no juzguen ningun pleyto de justicia.* Vbi notauit Montalvo: docent Petrus Gregor. *lib.* 5. *partit. tit.* 4. *cap.* 3. Mornacius, & Faber *in dict.* §. *Iulianus*, Donel. *lib.* 28. *comment. cap.* 10. Hunnius *ad Treutl. vol.* 1. *thesi* 5. *disp.* 11. *lit. G.* Vbi etiam Bachouius; crimina enim, præsertim publica, pœnis à legibus statutis coërceri debent: si autem compromissum super eis admitteretur, reus soluendo pœnam in compromisso adiectam liberaretur à pœna corporali à iure in eo crimine statuta, etiamsi arbitri eam compromisso imponerent. Accedit, nam non est singulis committendum, quod potest expediri per publicos Magistratus, *l. non est singulis*, *ff. de regulis iuris*: ergo in causa criminali arbitri recipi non possunt. Hæc procedunt in causa criminali criminaliter intentata; si verò de crimine priuato, ciuiliter ad pœnam pœcuniariam, non ad vindictam sanguinis, vt fieri solet, *l. finali*, *ff. de priuatis delictis*, agatur, potest eo casu compromissum admitti, *cap. veniens*, *de iureiur.* nec tunc, quamuis sit famosum crimen, ex arbitri sententia aliqua infamia irrogatur, *l. quid ergo* 13. §. *ex compromisso*, *ff. de his*, *qui notantur infam.* Et sic generaliter tenendum est, de omni crimine, de quo licet transigere, iuxta legem *transigere*, *Cod. de transact.* quam nouiter illustrat Valeron *de transact. dict. tit.* 3. *quæst.* 5. Similiter compromissum fieri posse, post Speculatorem, & Montalvum vbi proximè, docet Molina *tomo* 2. *de instit. disp.* 40. *de arbitris*, *num.* 1. Etiam si criminalis causa iudiciario ordine non prosequatur, sed extraordinario, poterit super ea compromissum admitti; quo modo accipit textum *in cap. litteras* 14. *de præsumpt.* Cuiacius *in eius commentario.*

CAPVT X.

Idem.

BEneficio restitutionis in integrum Ecclesiæ tuæ in alio denegato iudicio, restitutio (præterquam ad appellationem obmissam) videtur eidem Ecclesiæ posse denegari, nisi nouis defensionibus ad huiusmodi sit beneficium admittenda.

COMMENTARIVM.

1. TExtus iste desumptus est ex tribus Imperatorum constitutionibus compilatis sub titulo Codicis, *Si sæpius in integrum restit.* In prima statuitur, restitutionem semel denegatam, amplius peti non posse; videlicet, quod si restitutio in integrum petita sit, & Prætor decreuerit restitutioni locum non esse, aduersùs hoc Prætoris decretum non potest minor restitutionem petere: facit Paulus *lib.* 1. *sentent. titul.* 7. *Integri restitutio plus quàm semel non est decernenda*, *ideoque causâ cognitâ decernitur.* Vbi docet Cuiacius, Duarenus, & Vvesembech. *ad dict. tit. Cod. si sæpius*, Donellus *lib.* 21. *comment. cap.* 12. vbi Osualdus *littera O.* Morla *in empor. titul.* 5. *quæst. vltim.* Gamma *decis.* 320. Cabedo *decis.* 114. Acacius Ripol. *var. cap.* 5. *in fine*, Barbosa *in dict. l.* 1. qui varias huius sententiæ rationes adducunt. Prima, vt vitentur circuitus, & ambages in iudicio, iuxta textum *in l. dominus*, *ff. de condictione indebiti*, Clementina *Auditis*, *de rescriptis*: & sic finis litibus imponatur iuxta vtriusque iuris votum, quod illustraui *in cap. finem*, *de dolo & contum.* Aliam rationem assignat Sfortia *de in integ. restit. cap.* 16. *art.* 1. *numer.* 15. ideo videlicet restitutionem peti non posse, postquam denegata est, quia restitutio non competit, nisi vbi adest læsio, *l. nam & postea*, §. *si minor*, *ff. de minor.* Sed aut iustè, aut iniustè denegata fuit restitutio. Si iustè non datur læsio: si iniustè, competit remedium appellationis, *dict. l.* 1. *Cod. si sæpius*: ideo dum adest remedium illud ordinarium, non debet concedi extraordinarium *in l.* 2. & 3. *Cod. eod. tit.* Exceptioque prædictæ regulæ

gulæ statuitur, videlicet si nouæ causæ emergant post denegatum restitutionis beneficium, vt iterum peti possit. Docent vltra congestos ibi à Barbosa Salgado *de supplicatione* 1. *part. c.* 12. *num.* 17. Verùm in hanc vtriusque iuris sententiam insurgi potest, tum ratione, tum auctoritate. Ratione ex eo deducta, quia faciliùs conceditur restitutio, quàm appellatio; siquidem restitutio datur in illis casibus, in quibus denegatur appellatio, *l. vnicâ*, iunctâ glossâ ibi, *Cod. si de moment. possess.* sed ab eadem sententia, & in eadem causa licet iterum, atque iterum appellare, *cap. si quis in quacumque* 2. *quæst.* 6. *cap. dilecto*, *cap. sua* 65. *de appellat.* igitur etiam non semel, sed iterum licebit restitutionem petere. Auctoritate textus *in l. etsi sine* 8. §. *restitutus*, *ff. de minor.* vbi docetur, quod si minor hæreditatem semel repudiatam adierit, per in integrum restitutionem poterit iterum restitutionem impetrare contra aditionem: igitur in eadem causa sæpe sæpius beneficium hoc impetrari valet. Primæ difficultati respondendum est asserendo, quod licèt admittatur iterum appellatio in eadem causa, non ideo sequitur concedendam esse restitutionem in integrum aduersùs huius beneficij denegationem; quia faciliùs denegatur remedium extraordinarium restitutionis, quàm ordinarium appellationis, vt contingit *in l. antiqua*, *Cod. ad Velleianum*, *cap. cùm venissent*, *de instit.* docent in præsenti Hostiensis, Ioannes Andreas, & Anchar. Nec interest quod in casibus, in quibus denegatur appellatio, conceditur restitutio; illud enim procedit, ne minor maneat indefensus; non tamen inde sequitur, quod faciliùs concedatur restitutio, quàm appellatio; nec in omnibus restitutio æquiparatur appellationi, vt probant Maceratus *in rubrica de officio eius*, *num.* 226. Lancellotus *de attentatis*, *cap.* 18. *num.* 38. Nec etiam aduersatur textus *in dict.* §. *restitutus*; nam magnum versatur discrimen inter præsentem textum, & illud Pomponij responsum: præsens enim textus procedit cùm restitutio fuit denegata; & iterum petita; Pomponius verò loquitur cùm restitutio fuit concessa, & iterum in contrarium effectum impetrata; quo casu sæpius peti, & concedi potest. Ratio discriminis in eo consistit, quia per hanc secundam restitutionem res reuertitur ad suam naturam, ad quam quælibet res de facili redit, *l. si vnus*, §. *pactus ne peteret*, *ff. de pactis*: nec vllum damnum tertio sequitur, cùm reducatur ad statum, in quo antequam peteret restitutionem, erat: docent non Morla *vbi suprà*, *quæst. vlt.* plures, quos refert & sequitur Osualdus *ad Donel. lib.* 21. *comment. cap.* 12. *littera O.*

TITVLVS XLII.

De alienatione iudicij mutandi causâ facta.

CAPVT I.

Alexander III. [a] *Dulmensi Episcopo.*

EX quorundam relatione audiuimus, quod cùm aliqui litteras à nobis commissionis impetrant, aduersarij (vt mandatum nostrum eludant) antequam litteræ ad iudicem perueniant, vel etiam postea, priùs [b] quàm citentur ab eis, in vocem [c] appellationis prorumpunt, vel commutationem faciendes, aliquos in possessionem eorum, de quibus controuersia vertitur, malitiosè inducunt. Nos igitur contra prædictam calliditatem, & versutiam prouidere volentes, mandamus, quatenus si aduersarij eorum pro euacuando nostro mandato taliter appellauerint, aut de possessione, de qua controuersia vertitur, commutationem fecerint, vel se malitiosè duxerint [d] absentandos: [e] eos, qui in possessione se ingesserunt, appell. cess. cogatis sub vestro examine iuris [f] æquitati parêre.

NOTÆ.

1\. [a] DVlmensi.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub tit. de appellat. cap.* 14. sed mendosè, nam Alexander in præsenti rescribit Archiepiscopo, vt constat ex illis verbis, *in prouincia vestra*; aliàs si cum Episcopo loqueretur, diceret, *in diœcesi vestra*: quare hac reiectâ inscriptione, vera reperitur post Concilium Lateran. *part.* 49. *cap.* 5. vbi ita legitur: *Idem Archiepiscopo Rothomagensi.* De ipsa Ecclesia Rothom. & eius Prælatis aliqua notaui *in cap. cùm contingat*, *de rescriptis*.

[b] *Prius quàm.*] Rectè; nam si post litem contestatam commutatio fieret, tanquam rei litigiosæ alienatio rescinderetur, *l.* 1. *& per totum ff. de litigiosis*: latè probabimos *in cap. vlt. vt lite pendente*.

[c] *Appellauerint.*] Licèt enim temporibus Alexandri III. appellatio ante sententiam admitteretur, *cap.* 1. 22. *quæst.* 6. *cap. cùm sit*, *cap. super eo*, *de appellationibus*: ita demùm appellatio effectum habebat, si iusta causa, non verò si friuola erat: hodie autem nisi damnum contineat irreparabile, non admittitur, *cap. vt debitus*, *de appellationibus*. 2.

b *Absen*

d *Absentandos.*] Contra quos procedendum erat tanquam contra contumaces, per missionem in possessionem ex primo, vel secundo decreto, *cap. 1. cap. prout, cum vulgatis, de dolo & contum.*

3. e *Eos, qui.*] Nam licèt non admittatur coram iudice delegato prorogatio de persona ad personam, *cap. P. & G. de officio delegati*; tamen quia isti possessores iure successerunt, possunt conueniri, litteris impetratis contra primum possessorem, & coram ipso iudice delegato, vt docet Morla *in emp. tit. de iurisdict. quæst. 21.* & nos diximus *in cap significauit, de rescriptis.*

f *Æquati.*] Cuius ratione Prætor, & Proconsul concesserunt actionem in factum, contra 4.
alienantem rem iudicij mutandi causâ; & actionem directam contra ipsum possessorem, atque vtilem in eum, qui dolo desiit possidere, de quibus postea agemus.

CAPVT II.

Gregorius IX. *Abbati* [a] *S. Nicolai, & Decano* [b] *Furuen.* [c] *Morin. Diœcesis.*

EX parte [d] Scabinorum [e] Hipretis fuit propositum, quod inter laicos eiusdem loci quæstionibus emergentibus dirimendis per iudicium sæculare, quidam clerici sibi [f] dono, vel [g] pretio ab aliquibus laicorum ipsorum cedi faciunt actiones, vt aduersarios ad [h] ecclesiasticum forum trahant, & [i] prædam ex huiusmodi commercio adsequantur. *Et infrà*: Cùm igitur [j] cessiones, & [k] emptiones litium legitimè prohibeant sanctiones, ita quod iacturâ causæ adficiant illos, qui sibi [l] potentiorum patrocinium taliter aduocare præsumunt, & ex eo sint etiam odiosæ, quod ex [m] fonte cupiditatis videntur procedere: mandamus, quatenus clericos memoratos à præsumptione huiusmodi per cens. Eccles. compescatis.

NOTÆ.

1. a SAncti Nicolai.] Ordinis Præmonstratensis; est enim monasterium hoc S. Nicolai Ordinis præmonstratensis in diœcesi Morinensi.

b *Furuensi.*] De hac Ecclesia aliqua adnotaui *in cap. dilectus, de filiis presbyt.*

2. c *Morin.*] Morinos Galliæ Belgicæ fuisse populos ex Cæsare, Strabone, Plinio, Ptolomeo, satis constat: Morinos quasi Marinos dixit Candenus *in sua Britannia*, Virgilius *lib 8. Æneid.* recenset dona à Morinia Augusto oblata.

— *Euphrates ibat iam mollior vndis,*
Extremique hominum Morini, Rhenusque bicornis.

Eos vltimas gentes Gallicarum dixit Pomponius Mela *lib. 3. cap. 2.* Plinius *lib. 19. cap. 1.* homines vltimos appellat. S. Paulinus *epist. 2. ad Vitricum*, Morinorum terram orbis extremam vocat, vel quia sunt litorales, vt exponit Cerda *ad Virgilium vbi suprà*; vel quia extremi erant in orbe Romano respectu vrbis Romæ, vt explicat Clifecius *in portu Iccio, cap. 1.* De Morinensi Ecclesia egi *in cap. 33. de electione*, & nonnulla dabimus *in cap. 1. de solut.*

3. d *Scabinorum.*] Idest iudicum. Scabini enim apud Gallos, Belgas, & Longobardos dicuntur Iudices, seu Magistratus, *cap. 1. de immunit. Eccles. lib. 6.* constat ex charta Beluensis monasterij, quam refert Petrus Pitheus in glossa ad capitularia, verbo *Scabini*, in his verbis: *Ante illustrem virum Hildegarium Comitem, seu Iudices, quos Scabineos vocant.* Senatores, seu auditores Comitum appellantur frequenter in capitularibus Caroli, *lib. 2. cap. 38. lib. 3. cap. 7. lib. 30. cap. 33. 40. & 49.* Septem enim vnicuique Comiti adsidebant, *lib. 3. capitul. cap. 40.* ibi: *Vt nullus ad placitum banniatur, nisi qui causam suam quærit, aut si alter ex eis quærere debet, exceptis Scabineis septem, qui ad omnia placita præesse debent.* Notarunt Lindembrog. *in glossario, verbo Scabini*, Sirmundus *eod. verbo*, Altesserra *de Ducibus, lib. 2. cap. 4. ad finem*, Vossius *de vitiis sermonum lib. 2. pag. 274.* In præsenti decisione Scabini accipiuntur pro iudicibus oppidi Hipretis.

e *Hipretis.*] Hipres est oppidum Flandriæ, vt 4.
post Ortelium & Ptolomeum probant Altesserra *vbi proximè*, Renatus Chopinus *de sacra pol. lib. 1. tit. 7. num. 1.*

f *Dono.*] Cessione videlicet omninò gratuitâ.

g *Vel pretio.*] Redempta actione certo pretio: 5.
quem casum postea examinabimus.

h *Ad Ecclesiasticum forum.*] Licèt enim iuxta iuris regulam actor debeat sequi forum rei, *cap. cùm sit generale*, cum vulgatis, *de foro compet.* & ideo in præsenti specie coram iudice sæculari esset conueniendus, *cap. si clericus laicum, eod. tit.* tamen cùm in contrarium viget consuetudo, videlicet vt laicus etiam coram ecclesiastico conueniatur, coram ipso, non verò coram sæculari, est conueniendus, *cap. si quis presbyterum 1. 2. quæst. 1. cap. conquestus 8. 9. quæst. 3.* Sed Gregorij IX. temporibus in Flandria consuetudine introductum erat, vt laïci in omnibus causis à clericis coram iudice ecclesiastico in ius vocari possent, vt post Cardinalem, Abbatem, Ananiam, & Immolam in præsenti refert Sahagun in hoc textu, *ad 8. argumentum*: quare rectè ait Gregorius, ex cessione facta clericis sequi, vt laïci conueniantur coram ecclesiastico iudice, cùm aliàs coram sæculari essent conueniendi; vnde locum habet edictum de alienatione iudicij, *l. 1 §. 1. ff. hoc tit.*

i *Et prædam.*] Ex redemptione videlicet ipsius actionis.

j *Cessiones.*] Ex edicto de alienatione iudicij, quod etiam locum habet in actionibus personalibus, vt infrà dicemus.

k *Et emptiones.*] Idest litium redemptiones.

l *Potentiorum.*] Innuere videtur Grego- 6.
rius IX. clericum respectu laïci esse potentiorem, & ita cessionem actionis in eum factam non

 valere,

valere. Sed in hac parte discrimen constituendum est inter edictum de alienatione iudicij, & titulum, ne liceat potentioribus. Quoad edictum de alienatione iudicij verum est, alienantem, seu cedentem actionem in clericum, incidere in edictum de alienatione iudicij; quia duriorem reddit aduersarium. Quoad titulum tamen *ne liceat potentioribus*, clericus non creditur potentior, vt pluribus relatis docet Olea *de cessione iurium tit.2. quæst.5. num.45.* vnde Gregorius in præsenti non affirmat, in casu huius cessionis clericum appellari potentiorem.

m *Ex fonte cupiditatis.*] Hanc rationem cum aliis proponit Gregorius, non quia ea potissima sit, cùm adsint rationes edicti de alienatione iudicij adductæ ab ipso Gregorio, quas postea illustrabimus.

COMMENTARIVM.

7. DE AVCTORE HVIVS EDICTI. PRo huius tituli vera, & plena expositione sciendum est, inter alias restitutionum species, quas Tribonianus *in lib.4. Pandect.* & Raymundus *in hoc lib.1. Decretalium*, compilarunt & proposuerunt, recenseri eam, quæ ad alienationem rerum iudicij mutandi causâ factam spectat, de qua in præsenti acturi, priùs de auctore, & verbis edicti aliqua præfabimur. Auctorem huius edicti esse Prætorem, constat ex *l. ex hoc 8. §. ait Prætor, ff. hoc tit.* & ex eo, quia Paulus, & Vlpianus, qui commentaria ediderunt in edictum perpetuum vrbicum Prætoris, præsens edictum exposuerunt, vt patet *ex lege 2. 4. 5. 8. & 9. ff. hoc tit.* Ex quibus expressè deducitur, edictum hoc esse Prætoris. Sed contrarium, imò Proconsulem Prouinciæ hoc edictum composuisse, probatur *ex lege 1. l.3. §. finali, ff. hoc tit.* & ex lege vltima, *ff. eodem*, constat alienantem rem, ne iudicium communi diuidundo subeat, ex lege Licinia puniri: igitur non ex edicto Prætoris hæc restitutio prouenit. Ad hoc tamen asserendum est, hoc edictum Prætoris esse, ideoque referri in edicto perpetuo nuper edito à Gothofredo *in quatuor fontibus, in fine.* Nec contrarium suadet lex 1. *ff. hoc tit.* nam cùm Proconsul in Prouincia haberet eandem auctoritatem, quam Prætor Romæ, *l. siue aliquam, in fine, ff. de officio Procons.* proponebat in Prouinciis edicta sua, sicut Prætor Romæ, vnde edictum quod appellatur Prætoris *in lege 2. ff. quod cum eo*, dicitur Proconsulis *in lege 1. ff. eodem tit.* & in edicto de eo quod metus causâ, *in l. 1. ff. eo titulo*, mentio fit edicti Prætoris; & in lege *quod autem, ff. eod. tit.* tribuitur edictum illud Proconsuli: & cùm Caius notas scripsisset ad Edictum Prouinciale Proconsulis, Vlpianus verò, & Paulus exponerent edictum vrbicum Prætoris; inde prouenit, vt Caius hoc edictum Proconsulis appellet *in dict. l. 1.* Vlpianus verò, & Paulus, vt Prætoris edictum referant: docent Duarenus, & Vvesembechius *ad hunc titulum, ff.* Antonius August. *lib.1. emend. cap.5.* Nec etiam obstat lex vltima, *ff. hoc tit.* vbi mentio fit legis Liciniæ, quia ea lex tantùm lata fuit ad casum specialem, cùm videlicet socius vt communi diuidundo iudicium effugeret, rem communem alienauit; tunc enim quia in eo iudicio ipse actor est simul & reus quoad possessionem, & dominium, *l. communis 24. §. 1. ff. communi diuid.* Cuiacius *lib.7. qq. Papin. in lege alienationes 13. ff. familiæ ercisc.* Mancinus *genialium cap.35.* nec satis prospectum erat per hoc edictum; ideo necessariâ fuit lex Licinia, vt eam exponentes docent Prateius & Antonius August. Cuiacius *in notis ad Vlpian. tit.1.* vbi hanc legem imperfectam appellat, quia alienationem factam à socio, etiam ex dolo, non irritabat. De ea agemus *in cap. Ecclesia, vt lite pendente, num. penult.*

8. RAPARTVA CAVSA EDICTI. Hæc sufficient de edicti auctore: nunc eius verba, & causam referamus. Eguinarius Varo *lib.1. manuduct.* ita huius edicti verba restituit: *Ne qua alienatio iudicij mutandi causâ fiat, si qua dolo malo cessio, quæve alienatio iudicij mutandi causâ facta fuerit, nec arbitrio iudicis pristina iudicis causa restituatur, ei, ad quem ea res pertinebit, in eum, qui id fecisse dicitur, quanti ea res erit, intra annum, quo primùm experiundi potestas erit, iudicium dabo.* Et licèt Vvesembechius hanc formulam impugnauerit ex eo, quia in ea non comprehenditur facultas agendi, pristinâ actione iam restitutâ; tamen vt notauit Bachouius *in notis ad ipsum*, in his edictis restitutoriis concedendo Prætor actionem in factum, restituit etiam pristinam actionem. Causam, seu necessitatem huius edicti expressit Caius *in l.1. ff. hoc tit.* in illis verbis: *Omnibus modis Proconsul id agit, ne cuius deterior causa fiat ex alieno facto: & cùm intelligeret iudiciorum exitum interdum duriorem nobis constitui, opposito nobis alio aduersario, in eam quoque rem prospexit.* Quibus verbis docetur, hoc edicto prospectum esse illis, qui cùm haberent actionem in rem, ad rem persequendam, alienatione factâ à possessore rem ipsam ita facilè persequi non valent; & cùm iniquum sit, ex alieno facto causam propriam deteriorem reddi, *l.2. ff. quod vi aut clam, l. non debet 75. ff. de R. I.* ideo hoc edictum à Prætore propositum fuit. Notant Vighellius *lib. 15. methodi iuris ciuilis, cap.13.* Giphanius *in l.1. Cod. hoc tit.* Duarenus *ad hunc titulum*; vbi etiam Mornacius. Accedit sententia Symmachi *lib.10. epist.45.* ibi: *Difficile est, vt bona causa sit, cuius actio in ius alterius desperatione transfertur.* Inde qui post litem cœptam militiæ nomen dat, vt potentior aduersario reddatur, exauctorari iubetur *in lege 4. §. non omnis, ff. de re militari.*

9. IMPVGNATVR HOC EDICTVM. Sed hoc edictum vt minùs necessarium, iurisque rationi contrarium videtur ex sequentibus ratiociniis. Primum nascitur ex illo iuris principio, quo docetur, actionem in rem competere non solùm aduersus possessorem, verùm aduersus eum, qui dolo desiit possidere, *l. qui dolo, l. parem, l. qui enim, ff. de regul. iur.* qui enim dolo desiit possidere, pro possessore damnatur, quia pro possessione dolus est, *l. qui petitorio, ff. de R. V. l. si rem, ff. de except.* docent Cuiacius *lib. 28. qq. Papin. in l. Stichum, §. dolo, ff. de solut.* Osualdus *lib.20. Donelli, cap.3. littera, L.* Roder. Suarez *in l. post rem, limit.1. numer. 4. ff. de re iudic.* Couarr. *pract. quæst.15. numer.7.* Felicianus *tomo 2. de censib. lib.3. cap.4. numer.12.* Parladorius *lib.2. rerum quotid. cap. vlt. § 5.* Valenzuela *consil. 111.* Noguerol *alleg. 29. art.3.* Salgado *de protect. part.4. cap.48. num.68.* Carleual *de iudiciis tomo 2. lib.1. tit.3. disput.11.* Olea *de cessione iurium tit.3. quæst.11.* igitur si possessor, qui rem alienauit, tenetur actione reali, superflua est actio in factum, quæ contra ipsum conceditur. Secundò etiam superfluitatis arguitur hoc edictum ex titulis, *De litigiosis, Ne liceat potentioribus, Vt nemo suscipiat in patrocinio*: in quibus satis arguitur, & coërcetur eius audacia, qui mutandi

tandi

tandi iudicij causâ rem alienauit. Iuris etiam rationi contrarium esse hoc edictum ex eo suadetur; nam vnicuique licet res proprij patrimonij quomodocumque alienare, & de illis disponere, *l. 2. ff. si quis à parente*, *l. in re 21. Cod. mandati*: nec quid aliud magis rationi naturali congruum est, quàm voluntatem domini in alium rem suam transferre volentis, ratam haberi, *l. qua ratione*, *§. hac quoque*, *ff. de adquirendo rerum dom. §. per traditionem, Instit. de rerum diuis.* igitur licet domino etiam iudicij mutandi causa rem propriam alienare.

10. **Defenditur hoc edictum.** Sed & iuri consonum, rationique consentaneum, & valde necessarium esse hoc edictum, defendendum est. Nec contrarium suadet prima difficultas suprà adducta; nam licèt actio in rem detur contra eum, qui dolo desiit possidere, non ideo impeditur actio in factum, quatenus domini interest rem alienatam non fuisse, vt videlicet in expensis damnetur, qui alienauit. Licèt enim in expensis litis ipse condemnatus ad rei restitutionem teneretur, *l. vlt. Cod. de iudiciis*; tamen ad expensas ob alienationem factam in diuersum aduersarium non tenebatur. Quare vberiorem esse actionem hoc edicto introductam, defendit Vitalis *lib. 1. var. cap. 17.* nisi dicamus cum Iulio Pacio *cent. 3. quæst 3.* huius edicti temporibus non fuisse propositam actionem in rem in eum, qui dolo desiit possidere, Senatusconsulto, de quo *in l. sin autem*, *§. sed & his*, *ff. de R. V.* Nec secunda difficultas aduersatur; nam hoc edictum procedit, quando res alienatur iudicij futuri mutandi causâ, non autem præteriti, aut præsentis; quia cùm res iam facta sit litigiosa, eius alienatio nulla est: de quibus rebus litigiosis accipiendi sunt textus *in l. per diuersas*, *l. ab Anastasio*, *Cod. mandati*, iunctis Cuiacio *ad ipsum titulum*, Fabro *lib. 12. coniect. cap. 12. l. litem*, *Cod. de procurator.* cum adductis ibi à Gothofredo *l. 1. & per totum ff. si ex noxali causa*, cum Fabro in eius rationali. Etiam hoc edictum tantùm spectat ad actiones reales, mixtas, vel personales ex parte rei, non verò ad personales ex parte actoris; quia tunc locum habet titulus, *Ne liceat potentioribus*, vt docuerunt Osualdus *ad Donel. lib. 15. comment. cap. 26. littera, B.* Vitalis *lib. 1. var. cap. 17.* Cuiacius *lib. 10. obseru. cap. 3.* Nec vltima difficultas aduersatur, nam in præsenti edicto alienatio non rescinditur, sed tantùm propter dolum, & fraudem alienantis datur contra ipsum actio in factum ad id, quod interest rem alienatam non esse: quare si dolus non detur, etiamsi mutetur iudicium, alienatio sustinebitur, & actio in factum cessabit, vt in casu textus *in lege 1. §. 2. ff. de separat.*

11. **De partibus huius edicti.** His suppositis circa auctorem, & verba edicti, nunc de eius partibus agendum est; & quia duas continet partes, vnam videlicet de alienatione iudicij mutandi causâ facta, & aliam de cessione, sigillatim eas percurramus. In primis ergo si alienata sit res iudicij mutandi causâ, & si non in potentiorem, sed in alterius Prouinciæ incolam, locus est huic edicto; quia actor experiri debet contra ipsum, *l. 3. ff. hoc tit.* ex vulgari regula *Actor forum rei sequi debet*, *l. iuris ordinem*, *Cod. de iurisdict. cap. cùm sit generale*, *de foro compet.* Alienatum autem dicitur quando translatum dominium est ex aliqua causa à iure approbata, *l. 4. §. 1. & §. item si res*, *ff. hoc tit.* vt si res vendatur, *dict. l. 3. §. item*; si diuidatur, *l. si communi 24. ff. communi diuidundo*; si donetur, *l. 2. Cod. ne fiscus*; si iuretur, *l. 1. ff. si mulier ventris nomine*: & licèt alienationis verbum translationem dominij importet, *l. alienatum*, *ff. de V. S.* tamen in hoc edicto etsi possessio tantùm transferatur, edicto locus est, *l. 4. §. item si res*, *l. non solum 6. ff. hoc tit.* vt si quis alienam rem vendat, cuius dominium ipse transferre non potest; tamen quia transfert possessionem, & cum ea vsucapiendi conditionem, incidit in hoc edictum, *l. ex hoc edicto*, *§. alienare*, *l. item*, *ff. hoc tit.* temporibus enim mediæ Iurisprudentiæ euenire solebat, vt emptor cum bona fide vsucaperet rem mobilem anno, immobilem biennio, durante anno vtili, intra quem datur actio ex hoc edicto; aut data accessione temporum, ex persona auctoris, videlicet venditoris, *§. inter venditorem*, *Instit. de vsucapionibus*, vt docet Pacius *cent. 3. q. 14.* non enim efficitur res furtiua, licèt mala fide alienetur: quia non animo contrectandi eam possessor alienat, & supponitur res immobilis, in qua furtum non datur. Etiam protrahitur hoc edictum ad manumissionem; si enim seruum, quem petebamus, idest petere volebamus, manumiseris, locus est huic edicto, *l. 3. §. 1. ff. hoc tit. l. si quis 12. ff. de manumiss. testam.* Nam licèt dominium, aut eius possessio in alium non transferatur; tamen durior nostra conditio redditur: tum quia difficilis est probatio dominij, vt libertas euertatur, vt ait Faber *in dict. l. 3. § 1.* tum quia Prætor fauet libertatibus, *l. inter pares*, *ff. de re iudic. l. 1. Cod. si aduersus libert. l. quotiens*, *ff. de R. I.* Etiam extenditur hoc edictum ad dedicationem, aut consecrationem rei, iudicij mutandi causâ factam, *l. rem 3. ff. de litigiosis.* Item si iura incorporalia, vt seruitutes, tam reales, quàm personales alienentur, *l. 4. § 4. ff. hoc tit.* Etiam locus est huic edicto, si locum, in quo opus feceras, cuius nomine interdicto *Quod vi aut clam*, aut actione aquæ pluuiæ arcendæ tenebaris, alienaueris, quia nostra conditio durior facta intelligitur, *l. 3. §. item*, *ff. hoc tit.* si enim tecum ageretur, tuis impensis opus illud tollere deberes, *l. si tertij 6. §. penult. cum lege sequenti*, *ff. de aqua pluuia*, *l. competit 16. §. vlt. ff. quod vi aut clam*, *l. 8. Cod. de seruit. & aqua.* Post alienationem verò, quia incipit mihi aduersùs alium, quàm qui fecit opus, actio competere, debeo meis impensis opus tollere; quia qui ab alio opus factum possidet, tantùm istis actionibus tenetur, vt patiatur opus tollere, *l. si alius*, *l. semper*, *§. vlt. ff. quod vi aut clam*, *dict. l. si tertius*, *§. vlt.* Nec obstat quod is, qui alienauit, interdicto *quod vi aut clam*, ad damnum, & impensas factas tenetur, *l. sed & venditor*, *ff. de aqua pluuia*; nam id damnum, & expensæ, tantùm ad id, quod ob opus factum passi sumus, pertinent, non autem ad id, quod interest alium non habuisse aduersarium, vt probat Faber *in Papin. tit. 16. princip. 12. illat. 2.* Item si postquam tibi opus nouum nuntiaui, tu domum alienasti, & emptor in ea ædificauit, locus est huic edicto, *l. 3. § opus*, *ff. hoc tit.* Ratio est, quia licèt ignorans præcedentem renunciationem ædificaueris, debes tantùm patientiam destruendi opus, non autem impensas præstare, *l. vlt. ff. de noui operis nunc.* & etiam quia per hanc actionem, nec tecum agi potest, quia non ædificasti; nec cum emptore, quia opus alienatum non fuit. Vnde ratione huius interesse locus est huic edicto; quo modo accipiunt dictam legem 3. §. 1 *hoc tit.* Valentia *tomo 2. illustr. tract. 1. cap. vlt. num. vlt.* Pichardus *in §. 1. Instit. de interdictis*, *num. 110.* Pacius *centur. 3. quæst. 12.* Larrea *decis. 31. Granat.* Duarenus *ad tit. de noui operis nunc. prælect. 14.* Pancirola *lib. 3. var. cap. 2.*

12. *De cessione actionum.* Alia pars huius edicti spectat ad cessionem actionum factam iudicij mutandi causâ, ex qua durior redditor aduersarius. Si enim ille, cum quo lis futura erat, cesserit ipsam actionem, locus est huic edicto, *l.4. §. si quis autem, l. penult. & vlt. ff. hoc tit.* licèt enim Cuiacius *lib. 8. obseru. cap.31.* & *ad titulum Cod. ne liceat potentioribus*, Faber *in suo Codice, tit. de alienatione iudicij*, Osuald. *ad Donel. vbi suprà*, existimauerint, hoc edictum tantùm pertinere ad actiones reales, seu mixtas, non verò ad personales; tamen verius est, præsens edictum etiam ad actiones personales spectare ex parte actoris, vt resoluunt Duarenus *ad hunc titulum*, Gibalinus *in l.1. Cod. hoc tit.* Pulneus *de alienatione iudicij, cap.1.* Petrus Greg. *lib.21. syntag. cap.20.* alij congesti ab Olea *de cessione iurium tit.2. quæst.4.* quæ sententia probatur *ex cap.2. hoc tit. l.penult. ff. hoc tit.* ex Concilio apud Castrum Gomerij celebrato anno 1231. in illis verbis: *Quia per excogitatam malitiam laici interdum cedunt actiones suas clericis, vt iurisdictio sæcularis ad iurisdictionem ecclesiasticam transferatur, hoc fieri prohibemus, nisi in casibus à iure permissis, & concessis.* Refert Mornacius *in rubrica ff. hoc tit.* Suaderturque ex eo, quia edictum hoc generaliter loquitur de alienatione facta iudicij mutandi causâ: igitur generaliter est accipiendum, tam de alienatione rerum corporalium, quàm incorporalium, argumento textus *in lege regula, §. si quis, circa finem*, & ibi Bartolus, *ff. de iur. & facti ignor.* præcipuè cùm alienatio prohibita sit, & cessio actionum alienatio sit, vt docent Rebuffus *ad leges Galliæ, tit. de actionibus, artic. 1. glossa 3.* Farinacius *de substit. quæst. 697.* Accedit, quia iuxta edicti verba suprà relata, cessio actionum continetur ibi: *Si qua dolo malo cessio.* Quæ ad cessionem actionum ab actore factam referenda sunt, non verò ad cessionem ex parte rei; quia nisi consentiente creditore non potest alius debitor delegari.

13. *Dissoluitur quædam difficultas.* Sed hæc doctrina, quam vt veriorem amplectimur, difficilis redditur ex eo; nam vt huic edicto locus sit in cessione actionum, cessio debet subsistere, sicut alienatio: sed cessio actionis iudicij mutandi causâ facta non valet: igitur in eo non habet locum hoc edictum. Probatur minor. Primò ex eo, quia cessio actionis facta in fiscum iudicij mutandi causâ non valet, *l.1. Cod. ne fiscus patrocinium*: igitur similiter nec in priuatos facta tenebit. Secundò ex lege *si communis 9. ff. communi diuid.* in illis verbis, *sine dolo, & frustratione*, vbi cessio actionis, aut peculij, vbi dominus actor est, facta cum dolo, aut frustratione, non tenet: igitur in huiusmodi cessione præsens edictum locum non habet. Sed huic difficultati satisfaciendum est asserendo, in hac parte aliud ius versari in cessione facta in fiscum; aliud verò in cessione facta in priuatum: in fisco enim cessio iudicij mutandi causâ facta non valet; in priuato verò vires obtinet. Differentiæ ratio in eo versatur, ne videlicet suspicio calumniæ, aut ambitionis detur in fisco, vt contingit in alienatione iudicij mutandi causâ facta in testamento, quæ in priuato valet, & ipse hæres fit, aut capit rem legatam, *l. 8. §. si heredem, ff. hoc titulo*: fiscus autem nec hæreditatem, nec legatum capere valet, *l. penult. ff. de hered. instit.* Nec etiam obstat dicta lex *si communis 9.* nam in eius specie non fuit facta cessio iudicij mutandi causâ, sed tantùm vt protraheretur iudicium, & qui soluit, ius suum persequi non posset: quo casu cessio vires non habet, vt considerat Cuiacius *ibi.*

Similiter hoc edictum locum habet in actore cedente actionem iudicij mutandi causâ; cùm æqualis sit ratio; & eadem militer in reo cedente, ac in actore: docent Faber *in suo Codice, tit. de alienatione iudicij.* Olea *de cessione iurium dict. quæst.4. num. 8.* Et probatur hæc sententia ex lege *non solùm, §. si quis autem, ff. hoc tit.* in illis verbis: *Litem in alium transtulerit*, idest actionem: lis autem dicitur actio, *l. litis 36. ff. de V. S.* vbi notarunt Fornerius, & Gentilis Lexicographi, verbo *Lis.* Nec contrarium suadetur ex titulo Codicis *ne liceat potentiorib.* vbi statuitur pœna priuationis actionis in eum, qui in potentiorem actionem sibi competentem transtulerit, vt sic duriorem aduersarium liti opponat: nam titulus ille duplici modo accipi potest. Primò eum intelligendo de potentioribus ratione officij; vnde magnum discrimen versatur inter hoc edictum, & titulum illum; quia hoc edictum procedit in alienante, aut cedente in potentiorem aduersarium ratione patrimonij, priuilegijve; titulus verò, *ne liceat potentioribus*, in alienante in potentiorem ratione officij. Quam interpretationem expressè probauit Alfonsus Sapiens Castellæ nostræ Rex *in lege 15. & 16. tit.7. partit.3.* & ita docuerunt Gregorius Lopez *ibi*, Doctores communiter *in dict. l. 1. Cod. ne liceat potentioribus*, Burgos de Paz *consil.35.* Barbosa *in l.1. part.7. num.47. ff. soluto matrim.* Martha *de iurisdict. 4 part. centur.1. casu 91.* Secundo etiam modo accipi potest prædictus titulus, vt in eo agatur de cedentibus actiones in potentiores ad lucrum cedentium, non verò ipsorum, ita vt quidquid per actionem potentiores consequantur, id restituant cedentibus, vt ex verbis legis 2. *Cod. eod. tit.* non insubtiliter probat Olea *dict. quæst.4. num.20.* noster verò titulus procedit, cùm ita transfertur, aut ceditur actio, vt commodum ad cessionarium spectet. 14. *De actore cedente actionem.*

Vt autem huic edicto locus sit, tria exigit Prætor, & concurrere debent, scilicet dolus alienationis, mutatio iudicij, & vt detur aduersarij interesse; de quibus sigillatim agamus. Primò ergo desideratur dolus, seu fraus ex parte alienationis; ait enim Prætor, *dolo malo, l.4. cum suis §§. l.8. ff. hoc titulo*: docent Vvesembechius, & Duarenus *ad hunc titulum*, Faber *in suo Codice, tit. de alienatione iudicij*, plures congesti à Sahagun. *in cap.1. hoc tit.* Vnde etsi alienatio fiat in duriorem aduersarium, & mutetur iudicium, nisi fraude fiat, edicto locus non est, *l.4. §. finali, ff. hoc titulo*, vt in specie textus *in l. si fundus 92. l. si quando 109. §.1. ff. de legatis 1.* regulariter enim valet alienatio, aut cessio cuiuslibet rei in iudicium non deductæ, *l. nomina, l. multum, ff. de heredit. vel actione vendita.* Et quia dolum ex indiciis perspicuis probari conuenit, *l. quoties, §. qui dolo, ff. de probationibus*; & ex facto colligitur, an dolus admissus sit, *l.1. ff. de doli exceptione*: & si coniecturæ adsint, vnde cognoscatur, dolum non adfuisse, non est locus huic edicto, vt si quis necessitate coactus soluerit rem, quam petere intendebat, *l. nam etsi 10. ff. hoc tit.* Farinacius *verbo Litigiosum, num.323.* vel si quis cedat rem, vt liberetur ab obligatione, *l. non 19. ff. de noxal. action.* aut si rem pro derelicta habeat, *l.4. §.1. ff. hoc tit.* vel si quis ob valetudinem, ætatem, vel ob nimias occupationes actionem in alium transferat, vel vt à carceribus liberetur, fisco actionem cedat: ex Menochio, & aliis resoluit Olea 15. *Alienatio debet esse dolosa.*

vbi

vbi suprà, num. 16. item si quis absque dolo malo eo animo tantùm, vt à litis molestia liberetur, rem alienet. Verecunda enim cogitatio lites execrantis contemnenda non est, *l. item*, § 1 *ff. hoc titulo*: pluribus enim bonæ notæ Auctoribus probant Puleus *in hoc tit. cap.* 3. Mornacius *in dict. l.* 4. Bassoldus *in delibat. Iuris ad hunc titulum, lib.* 4. *Pandectar.* Etiam cessat hoc edictum, si quis rem alienet eam legando, aut in ea aliquem hæredem instituendo, *l. ex hoc*, §. 3. *ff. hoc titulo*: licèt enim per legatum transferatur dominium, *l. a Titio*, *ff. de furtis*, & qui prohibitus est alienare aliquam rem in extraneum, non possit eam legare, aut in ea aliquem hæredem instituere, *l. peto* 69. §. *fratre*, *ff. de legat.* 2. *l. pater* 3. §. *Iulianus*, *ff. de legat.* 3. *l. in quorum* 24. *ff. de pignor.* tamen hæc alienatio ad hoc edictum non spectat, quia dolo non fit: & similiter cessio facta in testamento valet, *l. ab Anastasio*, *Cod. mandati*: docent Cæpola *in l. nomen* 33. *ff. de legat.* 3. Sahagun *in cap.* 2. *hoc tit.* Faber *in ration. ad textum in d. l. ex hoc*: non enim in testatore præsumitur dolus, nisi probetur, vt cùm litis causâ Principem hæredem instituit; quo casu Princeps non agnoscit hæreditatem, *l. penult. ff. de hæredib. instit.* Nec contrarium probat textus in *l. penult. ff. de noui operis nunc.* quia licèt in eius specie in hæredem, in quem prædium post nunciationem translatum est, detur actio, non datur tamen in impensas, sed tantùm vt patiatur opus destrui, vt docet Osualdus *in notis ad Donel. lib.* 15. *comment. cap.* 45. *littera Y.* Is quoque, qui venditori suo rem emptam redhibet, non videtur dolo facere iudicij mutandi causâ, *l.* 8. §. *qui venditori*, *ff. hoc tit.* tantùm enim redhibet, quia deceptus est, & iure suo vtitur; vnde fraudem non committit, *l. si donatum* 9. *in fine*, *ff. de donat. causâ mortis*, *l. nullus* 55. *ff. de R. I.* nisi aliàs redhibitorius non esset, vt explicatur *in lege quia* 9. *ff. hoc tit.* Manet ergo alienantem sine dolo, etiamsi mutetur iudicium, non incidere in hoc edictum; secus verò si cum dolo alienet, etiamsi non sentiat iacturam ex alienatione, aut cessione; imò cessio ipsa valeat, *l. qui stipendia*, *Cod. de procurat.* Alberieus *in lege* 2. *Cod. ne liceat potent.* nec ex parte cessionarij desideratur dolus. Dumtaxat enim ex credente requiritur, *l. si seruus communis*, § *finali*, *ff. communi diuid. l. vnica*, *Cod. hoc tit. l.* 30. *tit.* 2. *partit.* 3. *l.* 15. *tit.* 7. *eadem part.* docet Sahagun *in cap.* 1. *hoc tit. ad tertium argum.*

16. Secundò desideratur, vt huic edicto locus sit, quod ex alienatione dolosa mutetur iudicium: & licèt iudicium plures habeat significationes, *l. post litem* 17. *cum sequent. ff. de procurat.* notant Doctores *in rubrica de iudiciis*; tamen in præsenti accipitur pro futura lite, quæ propter alienationem mutatur in aliam personam; & tunc iudicium mutari dicitur *in l. mutari* 24. *ff. de procurat.* Mutatur etiam iudicium cùm durior aduersarius supponitur, aut alio modo agenti durior conditio redditur, *l.* 1. 2. 3. & 4. *ff. hoc tit.* Vnde qui duntaxat amittit possessionem, non alienat mutandi iudicij causâ, *l.* 4. §. 1. *ff. hoc tit.* Tertiò desideratur, vt huic edicto locus sit, vt detur interesse ex parte aduersarij, idest, vt eius intersit rem alienatam non esse. Quare si is, qui alienauit, paratus sit iudicium subire, perinde ac si possideret, non tenebitur hoc edicto, *l.* 3. §. *fin. ff. hoc tit. l. qui se obtulit*, *ff. de rei vind.* Cùm eo casu aduersarius teneatur probare dolum, vt qui alienauit, pro possessore teneatur: item si res alienata non erat alienantis, sed prorsus aliena, non est locus est huic edicto, *l. non solum*, §. *hac*, *ff. hoc titulo*; vel si quis postquam alienauit, pœnituit, & iterum rem recepit, quia nullum datur interesse, non est locus huic edicto, *l. ex hoc*, §. *si quis alienauerit*, *ff. hoc titulo*: etiam non tenetur hoc edicto, si res alienata perit; nam regulariter debitor speciei peremptâ specie liberatur, *l. quod mihi*, *ff. de rebus creditis*, *l. si ex legati* 123. *ff. de V. O.* & licèt si res iam in iudicium deducta esset, adhibenda distinctio fuisset, vtrum similiter peritura foret, nec ne penes petitorem, *l. item* 15. *ff. de rei vind.* tamen cùm in iudicium deducta adhuc non esset, imputet sibi aduersarius, qui antea eam non petiit, *l. amplius* 15. *ff. rem rat. haber.* Tunc ergo, quoties non datur interesse ex parte petitoris, non est locus huic edicto; secus verò si interesse detur, aut in re principali, aut in accessionibus Fabet *in d. l. non solum*, §. *hac*.

His suppositis pro pleniori expositione huius edicti, illud differendum venit, quid videlicet contineatur in hoc edicto, & quæ actio ex eo detur? Et primò per hoc edictum restitutionem in integrum à Prætore concedi notum est; pollicetur enim Prætor actionem in factum, nisi restituatur res in pristinum statum. Ita omnes repetentes ad hunc titulum, & ad eundem titulum in Digestis. Nec obstat, quod *in l.* 1. & 2. *ff. de in integrum restit.* & apud Paulum *lib.* 2. *sentent.* cùm aliæ species in integrum restitutionum recenseantur, hæc non enumeretur; quia respondendum est, restitutionem, competentem ex hoc titulo recenseri, & enumerari in edicto perpetuo Prætoris, sub titulo *de in integrum restit.* non autem *in dict. l.* 1. & 2. quia licèt hoc remedium Prætoris sit, non competit vt alia remedia restitutionum à Prætore introducta; siquidem alia remedia rescindunt gesta à partibus: hoc autem tantùm introducit actionem in factum, nisi restituatur res in pristinum statum. Vnde Prætor iubere solet, rem ipsam restitui, aut actionem in factum concedi, vt docet Giphanius *in l.* 1. *Cod. hoc tit.* Igitur actio in factum datur contra alienantem iudicij mutandi causâ, in omne id, quod interest rem alienatam in duriorem aduersarium non esse, *l.* 1. *l.* 3. §. *ex quibus*, *l. non solum*, § *hac actio*, *ff. hoc tit. l.* 15. *tit.* 7. *l.* 30. *tit.* 2. *partit.* 3. & quia officium iudicis mercenarium desteruit loco actionis, *cap.* 2. vbi notaui, *de officio iudicis*; ideo quod per actionem prædictam actor consequitur, ex officio iudicis prouenire dicitur *in l.* 3. §. *ex quibus* 4. *ff. hoc tit.* quæ de mercenario iudicia officio accipi debet, vt post Albericum, & Fulgosium ibi docet Sahagun *in cap.* 1. *hoc tit.* Etiam cum prædicta actione in factum competit actori actio in rem aduersùs possessorem, *l. vnica*, *Cod. hoc tit.* nisi ipsam vsuceperit, *l.* 4. *in princip. ff. hoc tit.* etiam habet actionem vtilem aduersùs ipsum alienantem, si rem à possessore auocare non possit, *ex dict. l. qui dolo*, *l. parem*, *ff. de R. I.* Nec ideo quia habet hæc remedia ordinaria, priuatur remedio extraordinario actionis in factum; quia licèt eòdem ad idem tendunt remedium ordinarium, & extraordinarium, extraordinario locus non sit, *l. in causa* 2. *ff. de minor.* in hoc tamen casu ad diuersa tendunt: actio videlicet realis ad rei persequutionem: actio in factum ad impensas & interesse. Vnde dominus per hæc remedia diuersa consequitur: quod adeo verum est, vt etiam post rei persecutionem à possessore, cum quo actor experiebatur rei vindicatione, possit postea actio-

IVDICIVM DICET MVTARI.

17. DE REMEDIIS HOC EDICTO COMPETENTIBVS.

nem in factum intentare contra alienantem: quinimò licèt iudicio vinceretur à possidente, vt *in l. 4. in principio, l. non solùm, §. hac actio, hoc tit.* poterit nihilominus actionem in factum intendere, *dict. §. hac actio, dict. l. 15. & 30. panis.*

18. DE REMEDIIS CONTRA CEDENTEM ACTIONEM.

Hucusque tradita procedunt in alienante rem debitam iudicij mutandi causâ: nunc agamus de cedente actionem, & remediis eo casu competentibus. Et in primis si actionem, quam contra me habebas, Sempronio potentiori cesseris, & ipse aduersus me agat, habeo exceptionem ex hoc edicto ad elidendam actionem, *l. cùm miles, ff. hoc tit.* & si habebas actionem & exceptionem, vt contingit inter socios in iudicio communi diuidundo, si alienasti rem, vt tecum agere non possim, & intendas actionem communi diuidundo, actione ipsa priuaris, ex lege Licinia: & quoad partem alienatam competit mihi remedium huius edicti, *l. penult. ff. hoc tit.* vbi plura Faber. Post constitutionem etiam Claudij, de qua *in lege 1. Cod. ne liceat potent.* actor, qui cedit actionem in potentiorem aduersarium, priuatur commodo ipsius actionis: docent Gomez, Cyriacus, Maranta, & alij, quos laudat, & sequitur Doctor Olea *de cess. iur. tit. 2. quast. 4.* vbi latè disputat, quis dicatur potentior. Extat etiam in hac parte edictum 43. Theodorici Imperatoris, in hæc verba: *Nullus in potentem Romanum, aut Barbarum proprias quolibet titulo transferat actiones: quod si fecerit, iacturam litis iurgator incurrat, & is, qui susceperit, medietatem pretij rei æstimata fisco cogatur inferre: quâ pœnâ teneri præcipimus etiam eos, qui rem in lite positam in huiusmodi crediderint transferendam esse personam.* Et *in cap. 2. hoc titulo*, per censuras ecclesiasticas compellitur cessionarius deserere actionem: & iure nostro regio donatio actionum facta scholasticis improbatur, nisi à patre alimentorum causâ fiat, *l. 18. tit. 7. lib. 1. recopil.* quam exponunt Azeuedus *ibi*, Olea *vbi suprà.*

19. DE PERSONIS, QVIBVS, ET IN QVAS DETVR ACTIO IN FACTO.

Superest vt de personis agamus, quibus, & in quas detur actio in factum, ex hoc edicto. Et datur actio ei, in cuius fraudem res alienata, aut actio cessa est: & quia ex eius persona actio hæc rei persecutoria est, licèt non ex sui ratione, ex naturâ tamen edicti hæredi eius etiam dabitur, *l. 4. §. vlt. ff. hoc tit.* In hæredem autem alienantis non dabitur, quia cùm in personam sit, & certam rei persequutionem non contineat, donec officio iudicis arbitratum sit, quid veniat in actione, non potest ante litis contestationem dari in hæredem, *dict. l. 4. §. vlt. l. 5. & 6. ff. hoc tit.* quas ita accipiunt Faber *lib. 4. coniect. cap. 1.* & de erroribus *decade 80. errore 6.* Schifordeg. *tom. 1. tract. 10. quast. 4.* & *lib. 2. tract. 1. quast. 4.* Pichardus *in §. 1. de perpetuis, num. 44.* ideoque hæc actio dabitur ratione interessis hæredi actoria, non autem dabitur in hæredem, quia nihil ad eum peruenit: quo modo accipiendus est textus *in l. 2. ff. quibus ad libertatem proc.* vt etiam contingit in edicto de rebus auctoritate iudicis, *l. Prætor 9. §. 1. ff. de rebus auctorit. iudicis:* in edicto quod falso tutore, *l. huius 9. §. 1. ff. quod falso tutore:* sed si tutor alienauit rem iudicij mutandi causâ, actio in factum vtilis, non verò directa dabitur in populum, *l. nam 10. §. 1. ff. hoc tit.* Licèt enim dolus tutoris pupillo nocere non possit, & ideo actione directâ non teneatur, *l. 3. & 4. ff. quando ex facto tutoris*, vtilis tamen in eum datur, cùm dolus interuenit in contractu, aut quasi, *l. sed ex dolo, ff. de dolo*, vbi latè Faber; non tamen hæc actio competit perpetuò, sed intra annum tantùm, *l. 6. ff. hoc tit. l. post venditionem, ff. de aqua pluuia:* annus autem est vtilis, vt qui datur in aliis restitutionibus, *l. 1. ff. ex quibus causis maiores, l. intra vtile, ff. de minoribus:* & cùm hodie iure Codicis pro isto anno vtili detur quadriennium continuum in aliis restitutionibus, *l. vlt. Cod. de temp. in integ. restit.* ideo & in hac dari quadriennium docet Duarenus *in præsenti.*

20. EXPONITVR L. ANTHEVS, FF. DE AQVA PLVVIA.

Sed huius edicti sententiæ aduersatur primò textus *in l. Antheus 14. ff. de aqua pluuia*; vbi cùm in lege antecedenti ageretur de eo, qui opus fecit in fundo suo, quo aqua pluuia quandoque nocitura esset, cùm eum fundum venderet, & traderet absque dolo malo, asseritur eum ampliùs aquæ pluuiæ actione non teneri, quia dominus esse desiit; actione tamen quod vi, aut clam ipsum conueniri debere. Tandem *in l. post venditionem 16.* agitur de eo, qui dolo malo iudicij mutandi causâ in potentiorem fundum alienauit, vt duriorem aduersarium pro se subiiceret: quo casu affirmat Iulianus, solui iudicium aquæ pluuiæ, & tantùm dari actionem in emptorem, vt patiatur opus tolli; non autem vt propriis impensis tollat, aduersùs alienantem verè dari actionem, *quod vi, aut clam*, durante anno; & eo prætextu actione de dolo agendum esse. Ex quo textu colligitur, alienantem fundum in potentiorem aduersarium, teneri actione, *quod vi, aut clam:* igitur non actione in factum ex hoc edicto, iuxta suprà tradita. Cui difficultati vt satisfaciat Cuiacius *lib. 49. Pauli ad edictum*, affirmat textum illum emendandum esse, & loco illorum verborum, *quod vi, aut clam*, legendum esse, *agendum cum eo, quod iudicij mutandi causâ:* & quia hæc actio durat tantùm per annum, eo elapso propter dolum aduersarij dari actionem de dolo. Sed hac emendatione potiùs quàm solutione omissâ, existimo in eo textu à Paulo non negari, dari actionem in ea specie ex hoc edicto, sed tantùm agi, quo remedio ille, cui nocitum erat, consequi possit impensas? Et asserit Consultus, agi ad impensas, quatenus intererat, dominum non desinere possidere, quod vi, aut clam; non tamen negat actionem ex hoc edicto competere ad interesse, & post annum actionem dari propter dolum, non verò actionem de dolo, vt in specie textus *in l. & si quis 14. §. si cui funeris, ff. de religiosis.*

21. INTELLIGITVR L. VLT. FF. VT IN POSSESSIONEM.

Secundò suprà traditis obstat textus *in l. vlt. ff. vt in possessionem legat.* vbi agitur de hærede, qui dolo malo in fraudem legatariorum, vt durior causa eorum redderetur, rem legatam consecrauit, aut seruum manumisit: & asserit Consultus ipsum hæredem non teneri ex eo, quod consecrauit, nec legatarium mittendum esse in possessionem ipsarum rerum: igitur licet impunè rem debitam iudicij mutandi causâ alienare. Cui difficultati respondendum est, in eo textu rem legatam non fuisse commercio exemptam iudicij mutandi causâ; sed tantùm vt in possessionem fundi legatarius non mitteretur. Cùm enim pendente conditione legati dominus rei legatæ hæres sit, potest rem legatam consecrare, dedicare, aut seruum manumittere; sed si res iam esset in iudicium deducta, non posset hæres eam commercio eximere, alioquin duplum aduersario redderet, *l. vlt. ff. de litigiosis:* quam ita exponunt Balduinus *ad leges 12. Tab. cap. 28.* Osualdus *in notis ad Donel. lib. 19. cap. 1.*

22. EXPONI-

Tertiò aduersatur textus *in l. si hæres 70. §. 1. ff. ad Trebell.* vbi agitur de seruo relicto per fideicommissum;

Ivr. l. si hæres, §. 1. ff. ad Trebell. missum : & asseritur hæredem eum manumittentem nulla actione ciuili teneri : igitur etsi durior reddatur aduersarij conditio, non ideo qui alienauit, aliqua actione tenetur. Pro cuius textus interpretatione sciendum est, hæredem seruum legatum sub conditione, pendente ea ipsum manumittendo, nihil agere quoad hoc, vt statim competat libertas, *l. hæres 28. ff. qui & à quibus*, licèt eum textum aliter accipiat Donellus *lib. 2. comment. cap. 13.* deficiente verò conditione, aut legatario repudiante legatum, conualescere, & competere libertatem, *l. 2. ff. de manumissionib. l. 3. ff. de manumissis vindict. l. si miles 31. ff. de testam. militis, l. mulier 20. ff. de condit. instit. l. pignors 26. ff. qui & à quibus* : pendente enim conditione hæres dominus serui est, *l. non ideo, ff. de R. V. l. & post litem 12. ff. familiæ ercisc.* & sic potest ipsum alienare dum durior non reddatur conditio serui legati, aut statuliberi, id est serui sub conditione manumissi, *l. statuliberos 25. l. statuliberum 36. ff. de statuliberis.* Hoc procedit in seruo legato sub conditione, vt doctè animaduertit D. Ioseph. de Retes *lib. 8. opusc. cap. 26.* In seruo tamen sub conditione per fideicommissum relicto contrarium euenit; potest enim hæres ipsum manumittere, & statim competit libertas; hæres autem æstimationem præstat, *l. quidam 35. §. si quis filium, ff. ad Trebell.* Differentiæ ratio ex eo prouenit, quia cùm relinquitur seruus per fideicommissum simul cum hæreditate, non est ratio specialis affectionis ad personam ipsius serui, sed tantùm ad æstimationem hæreditatis; & ideo hæres soluendo æstimationem liberatur. Cuiacius *lib. 64. Pauli ad edict. in l. si locus 34. ff. de relig.* quo casu accipiendus est textus *in dict. l. hæres 70. §. 1.*

23\. Adducitur l. si post 18 ff. de R. V. Quartò expendi potest textus *in l. si post acceptum 18. ff. de R. V.* vbi proponitur, quod si quis post acceptum iudicium rem vsuceperit, debet eam tradere, quia periculum est, ne eam pignori det; aut si seruus est, eum manumittat. Ex quo Consulti responso colligitur, adhuc post iudicium acceptum posse reum seruum in iudicio deductum manumittere, vel rem pignori dare, vt durior reddatur aduersarij conditio. Etiam textus ille difficilis est, dum docet, rem litigiosam posse vsucapi, cùm certum sit, vitium litigiosi impedire vsucapionem, *authent. litigiosa, C. de litigiosis*, Pinel. *lib. 1. select. cap. 17.* Pro huius textus expositione dicendum est, quod licèt res litigiosa vendita non posset à tertio possessore vsucapi, quia affecta, infectaque est vitio litigiosi; tamen ab ipso possessore, etiam post litis contestationem vsucapi posse; quia per litis contestationem non interrumpitur vsucapio, *l. 2. §. vlt. ff. pro emptore.* Donel. *lib. 5. comment. cap. 21.* & ibi Osualdus *littera C.* Cuiacius *lib. 22. obseru. cap. 9. & lib. 27. cap. 9. 17. & 28.* vnde *in dict. l. si post acceptum*, possessor potuit adimplere vsucapionem, & ita rem adquirere, & tunc tanquam dominus quiritarius rem pignori dare, aut seruum manumittere; quia iam dominus effectus erat, vt docent Pinellus *lib. 1. select. cap. 17. num. 15.* Bachouius *in Fabrum, decade 88. errore 7.* quamuis eum textum aliter accipiat Faber *in eius rationali, & lib. 19. coniect. cap. 10.* vt diximus *in cap. finali, de litigiosis.*

24\. Intelligitur l. in summa, §. 1. ff. de condict. indeb. Etiam suprà traditis opponi potest textus *in lege in summa, §. 1. ff. de condict. indebiti*, vbi affirmat Paulus, pecuniam datam vt à lite discedatur, & per consequens iudicij mutandi causâ, repeti non posse. Igitur quia instè data fuit, & per consequens licet iudicij mutandi causâ actionem cedere, aut rem alienare. Ita expendebat quidam Professor nostræ Academiæ, cùm hoc edictum pro rostris disputandum proponeret: & responsum fuit à propugnatore in ea specie transactionem factam fuisse litis, quæ sperebatur; & cùm ad transactionem sufficiat rem dubiam esse, aut litem sperari, vt dixi *in cap. 1. de transact.* ideo ob eam causam datum repeti non posse.

25\. Intelligitur l. penult. C. mandati. Tandem præsenti assertioni opponi solet textus *in l. penult. Cod. mandati*, vbi permittitur cessio actionum, dummodo pretio non redimatur: igitur licet actionem cedere, etiamsi durior reddatur aduersarij conditio. Pro huius Anastasianæ constitutionis expositione sciendum est, iure communi attento legibus prioribus cautum fuisse, procuratorem, vel aduocatum non posse pacisci de quota litis, *l. si remunerandi 6. §. finali, ff. mandati, l. si quis 5. Cod. de postul.* huiusmodi enim litium redemptiones præbent occasionem calliditati, vt docet A. Perez *ad titulum Cod. de postul.* licebat autem procuratori litem cedere gratuitò, *l. 1. §. si cui, ff. de variis & extraordin. l. 5. Cod. de postul. l. si vero, §. finali, ff. mandati.* Vnde homines inhiantes alienis bonis excogitarunt modum, quo fraus fieret prædictis legibus, videlicet cedendo illis actiones: sed cùm fraus legibus fieri non debeat, *l. non dubium, Cod. de legibus*, ideo Imperator Anastasius *in dict. l. penult.* statuit, quod licèt olim liceret vendere actionem, quæ certam quantitatem continebat, ex toto titulo *ff. & C. de hæredit. vel actione vendita*, & eam cedere procuratori; tamen deinceps non liceat huiusmodi cessio, quia simulata præsumitur, ne amplius possit consequi cessionarius, quàm ipse dedit, exceptis quatuor casibus, quos ipse Imperator refert. Cessio autem certæ quantitatis facta in procuratorem in rem propriam, subsistit, quia nulla fraus datur. Vnde non est locus huic edicto. Prosequuntur ipsius constitutionis explicationem Cuiacius *in comment. ad ipsam legem*, Faber *lib. 12. coniect. cap. 12.* Pulneus *ad hunc titulum, cap. penult.* Mancius *speciali opusc. ad ipsam legem*, Hunnius *in Encyclop. p. 2. tit. 5. cap. 3.*

TITVLVS

TITVLVS XLIII.

De arbitris.

CAPVT I.

[a] *Ex Concilio Africano.*

ITem [b] placuit, vt quicumque negligunt loca ad suam Cathedram pertinentia in catholicam vnitatem lucrari, conueniantur à diligentibus vicinis Episcopis, vt id agere non morentur. Quod si intra sex menses à die conuentionis non effecerint, qui potuerit ea lucrari, ad ipsum pertineant. [c] Ita sanè, vt si ille, ad quem pertinuisse videbantur, probare potuerit, magis illius electam negligentiam ab hæreticis, vt impunè sibi sint; & suam diligentiam fuisse præuentam, vt eo modo eius cura solicitior vitaretur: cùm hoc iudices Episcopi cognouerint, suæ Cathedræ loca restituant. [d] Sanè si Episcopi, inter quos causa versatur, diuersarum prouinciarum sint, ille Primas det iudices, in cuius prouincia est locus, de quo contenditur. Si autem ex communi placito [e] vicinos iudices elegerint, aut vnus eligatur, aut tres: vt si tres elegerint, omnium sententiam sequantur, aut duorum.

NOTÆ.

1. a *Africano.*] Ita etiam legitur apud Burchardum *lib.*1. *Decret.cap.*68. Iuonem Carnot. *part.*5. *Decreti*, *cap.*176. & *in* 1. *collect. sub tit. de foro compet. cap.*4. textus autem repetitur *in can.*88. *Concilij Afric.* apud Binium, & in codice canonum Ecclesiæ Afric. *can.* 121. & in Concilio Mileuit. *can.* 24. Ex quibus locis ita restituo integram huius canonis: sed quodnam fuerit hoc Concilium Africanum, & an œcumenicum, seu nationale esset, anceps quæstio est apud Primarios nostros *in c.*1.*de iudiciis*; quorum sententiis omissis, vt verus locus huic canoni assignetur, sciendum est, in Ecclesia Africana iam à temporibus D. Cypriani varia Concilia, tam Carthaginensia, & Mileuitana, quàm Numidiensia, & alia celebrata fuisse, ex quorum canonibus compositus fuit codex canonum Ecclesiæ Africanæ, qui recitatus, & approbatus fuit in Concilio Carthag. celebrato anno Domini 419. vbi in fine primæ sessionis, quæ 8 Kalendas Iunij celebrata fuit, ita legitur: [Etiam in ista Synodo diuersa Concilia recitata sunt vniuersæ prouinciæ Africæ, transactis temporibus Aurelij Carthag. Episcopi celebrata. Codex iste ita approbatus, insertus fuit in ipso Concilio, seruatâ temporum serie, & numerorum ordine, vt referunt Balsamon *in notis ad dictum Concilium Carthag.* Iustel. *in notis ad codicem canonum Ecclesiæ Afric.* Quare si scaturiginem, & proprium locum huius canonis requiramus, extat in Concilio Mileuit. temporibus Arcadij, & Honorij, 6. Kal. Septemb. anno Domini 402. celebrato, vbi reperitur hic canon ordine 24. qui postea cum aliis insertus fuit in Concilio Carthag. licèt tantum essent nationalia. Quia tamen vniuersi Episcopi per Africam commorantes illic aderant, ideo vniuersalia dicuntur, vt de Concilio Mileuitano in principio fertur; ibi: *Gloriosissimis Imperatoribus, Arcadio, & Honorio Augustis* 5. *Consulibus*, 6. *Kal. Septembris, in ciuitate Mileuitana, in secretario Basilica, cùm Aurelius Episcopus Carthag. in Concilio vniuersali.* Prædictum etiam Concilium Carthaginense Africanum, vbi prædictus codex recitatus, & approbatus fuit, dicitur vniuersale passim in eius actis: & *can.* 62. inscriptio est: *Concilium vniuersale non nisi necessitate faciendum.* Illud vniuersale vocitarunt Ferrandus *in breuiario canonum, cap.*144. Hincmarus *epist.* 9. *cap.* 17. Nec insolitum erat primis illis Ecclesiæ temporibus Concilia prouincialia, seu nationalia, vniuersalia appellare. Concilium enim Toletanum 4. vniuersale dicitur tam in eius præfatione, quàm in Concil. Toletano 5. *can.*2. & 7. vniuersalis etiam, & magna Synodus dicitur in Concilio Tolet. 6. *can.* 2. 3. & 6. dicemus Deo volente *in cap. sicut olim, de accusat.* Quare quia Concilia, tam Mileuitana, quàm Carthaginensia, à totius Africæ Præsulibus celebrabantur, vniuersalia dicebantur, cùm propriè illa vniuersalia, & generalia dicantur, seu œcomenica, vbi congregantur tam Orientalis, quàm Occidentalis Ecclesiæ Præsules, vt post Iacobatium *de Concilijs*, Coriolanum *in summa Concil. in prælud.* notarunt Filesacus *in cap. irrefragabili* 13. §. 3. *de officio Ordin.* Luna & Arellanus *lib.*2. *antinom.*1. *num.*6. & nos *in dict. cap. sicut olim.*

b *Item placuit.*] Hæc priora verba reperiuntur *in cap. placuit* 16. *quæst.*3. & ea exponemus *in cap.*1. *de præscript.*

c *Sanè.*] Verba, quæ sequuntur, extant *in cap. sanè* 4. *de foro compet.*

d *Sanè si Episcopi.*] Omnes repetentes in 2.
præsenti anxiè quærunt, quomodo Episcopi possint compromissum facere super rebus ad Cathedram Episcopalem pertinentibus, cùm facultatem eas alienandi non habeant? Sed quàm aliena sit hæc quæstio à præsenti canone, facilè constabit,

blr, si antequam ad vlteriora progrediamur, agnoscamus, de quibus iudicibus in præsenti agatur. Et sciendum est, in prouincia Africana antiquitus in vsu fuisse certum genus iudicum, qui dicebantur electi electitij: cùm enim partes, inter quas lis disceptabatur, erant diuersarum Prouinciarum, Primas illius prouinciæ, vbi erat locus, de quo contendebatur, iudices dabat eos, quos litigatores communi placito eligebant, vt sic appellationibus, in quibus prosequendis molesti admodum erant Africani, via præcluderetur, de quibus iudicibus electis electitiis mentio fit *in cap. quisquis 19. cap. placuit 2. quæst. 5. cap. peregrina 12. 3. quæst. 6. cap. cùm accusatus 3. quæst. 3. cap. duodecim 2. 5. quæst. 4. cap. iudices 4. 11. quæst. 1. cap. sanè, 43. cap. si autem 39. cap. à iudicibus 2. quæst. 6.* Aurelian. Concilio 4. *can.* 12. Turun. 2. *can.* 2. & in aliis congestis ab Antonio August. *in epit. lib. 29. tit. 20.* Prædictos iudices electos electios, quia ex consensu partium dabantur, compromissarios fuisse vulgò receptum est, & nostri iuris Interpretes in locis suprà citatis docuerunt, quibus subscripserunt P. Greg. *lib. 5. partit. tit.* 4 *cap.* 2. Balboa *in cap. causam* 14. *num.* 8. *de re iudic.* Sed hic communis error facilè cognoscitur, & refellitur ex traditis à Cironio *lib. 2. obseru. cap* 2. & ad titulum *de officio Ordin.* ex eoque quia, vt probatur *in cap. causa, de in integrum restit.* in causa criminali arbitri assumi non possunt; sed prædicti iudices electi electitij plerunque in causis criminalibus eligebantur, *dict. cap. si quis contra clericum, cap. cùm accusatus 3. quæst.* 3. probat Gibalinus *de clausura monach. disquisit. 1. cap. 9. §. 1. num. 7.* igitur prædicti iudices veri arbitri non erant. Deinde quia licèt partibus liberum esset eligere ex iudicibus prouincialibus, quos maluissent; tamen aliquos eligere, & suscipere cogebantur, ex suprà adductis iuribus: sed arbitri ex mera voluntate eligendi sunt, vt suprà probaui: igitur prædicti iudices arbitri non erant. Rursus exemplo iudicis dati à Prætore facilè hæc communis sententia conuincitur; nam iudices dati à Prætore ex consensu partium post sortitionem dabantur, & tamen compromissarij non erant, vt infrà dicemus: igitur nec prædicti iudices electitij, vt arbitri assumebantur.

3. e *Communi placito.*] Ex his verbis communiter deducunt Interpretes, arbitros ex mera, & spontanea voluntate esse à partibus eligendos, & regulariter neminem cogi compromittere, & compromissum metu factum non valere defendunt Baldus *lib. 1. consil.* 142. Tuschus *verbo Metus, conclus. 216. n. 9.* alij congesti ab Auendaño *lib. 2. de metu, cap. 22. num.* 25. Dixi *regulariter*; quia sunt aliqui casus, in quibus cogitur quis compromittere, vt si Princeps id iubeat; potest enim ad compromittendum partes obstringere, argumento textus *in cap. cùm inter*, vbi notarunt repetentes, *de electione*, Auendaño *suprà, num.* 28. Iudex etiam inferior potest aliquando ad compromittendum partes cogere, vt cùm lis iam mota aliter expediri non potest, vel valde diuisa est; aut causa, quæ inter Magnates vertitur, eius naturæ est, vt ex ipsius iudiciali decisione Respublica turbari possit, quos, & alios casus probat, & illustrat Auendaño *dict. cap. 22. num.* 28. & de transactione idem probaui *in cap. 1. de transact.*

4. Hunc commonem antiquorum errorem secuti Compilatores, tam primæ, quàm huius sextæ collectionis, sub rubro de arbitris præsentem canonem compilarunt, cùm in eo non agatur de arbitris, sed de prædictis iudicibus electis electitiis à Primate datis, vt cognoscerent de lite inter Episcopos diuersarum prouinciarum mota. Vnde facilè diluitur prædicta difficultas, quæ à repetentibus in præsenti communiter adducitur; quomodo videlicet Episcopus inconsulto Capitulo poterat compromissum facere super rebus ad Ecclesiam spectantibus; cùm certum sit, Episcopum inscio Capitulo, & sine eius auctoritate non posse compromissum facere, *cap. peruenit* 3. vbi dicemus, *hoc titulo*, ex ea ratione, quia qui non possunt per se alienare, non possunt in arbitros consentire, vt minores, feudatarij, & alij, de quibus *in cap. non magnopere 5. hoc tit.* agemus. Quam difficultatem insuperabilem classici repetentes iudicarunt: sed eam facilè dissolues, si animaduertas, in præsenti canone non agi de compromisso, nec de arbitris, sed de prædictis iudicibus electis, seu electitiis, qui iudices ordinarij erant, licèt ex consensu partium à Primate darentur.

Huius canonis vera interpretatio. [margin notes, left: "HVIVS CA- NONIS VE-"; right: "RA IN- TERPRE- TATIO."]

COMMENTARIVM.

EX præsenti canone, prout communiter accipitur à repetentibus in præsenti, sequens vulgò deducitur assertio: *Arbitri in dispari numero sunt eligendi, & illis dissentientibus, maioris partis sententia præualet.* Probant eam textus *in cap. dilecti 4. cap. cum tempore 5. cap. cùm olim 7. cap. innotuit, cap. cùm nobis 13. hoc tit. cap. cùm speciali 61. de appellat. cap. 1. & 2. hoc tit. lib. 6. l. si vnus, §. principaliter, l. si item 17. §. vlt.* aliàs *l. si in tres, l. sicut tribus 21. l. diem 32. §. si plures, ff. hoc tit. l. duo ex tribus 54. ff. de re iudic.* Synodus Africana *can.* 67. ibi: *Septem elegi.* Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti P. Greg. *lib. 5. partit. tit. de arbitris, cap. 5. & lib. 47. syntag. cap. 37. n. 17.* Vigbellius *in methodo iuris can. pag.* 215. Curuinus *lib. 3. aphorism. iuris Pont. tit. 7.* Villadiego *in l. 13. tit 2. lib. 5. fori*, Gomez *in l. 38. Tauri, num. 4.* Cironius, Legaufre, & Valensis *ad hunc titulum.* 5.

Conclusio refertur, at probatur.

Sed hæc assertio ita illustrata non leues patitur difficultates. Prima nascitur ex eo, nam quando aliquid desideratur pro forma actus, eius omissio, seu variatio vitiat actum, *l. Iulianus 9 §. si quis rem, ff. ad exhibendum, l. cùm quidam 8. §. si Prætor, ff. de transact. cap. cùm dilecta 22. de rescript.* plures congessit Barbosa *in axiomat. 100. num. 1.* Sed si eligantur arbitri in numero pari, compromissum valet, *cap. 2.* ibi: *Duorum, cap. innotuit 12. hoc tit.* & tunc illis dissentientibus tertius eligitur, *cap. cùm speciali 61. de appellat. l. item si vnus, §. finali, ff. hoc tit.* igitur non semper arbitri in numero impari sunt eligendi. Augetur hæc difficultas ex eo; nam arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum, *l. 1. ff. hoc tit.* Sed in iudiciis rectius est, & potius expedit eligere duos, quàm tres, aut vnum, *cap. prudentiam 21. de officio deleg.* vnde plerumque causa delegatur duobus iudicibus, vt probaui *in cap. sciscitatus, de rescriptis:* igitur similiter arbitri duo, non tres, aut vnus eligi debent. Alia etiam pars supradictæ assertionis, videlicet dissentientibus arbitris, illorum arbitrium præualere, quod maioris partis arbitrorum auctoritate firmatur, valde difficilis redditur sequenti consideratione. Arbitris dissentientibus illa debet præualere sententia, quæ minorem continet summam in condemnatione; tum quia discordantibus judicibus, illa sententia executioni mandatur, quæ 6.

Impugnatur tradita assertio.

reo

reo magis fauet, *l. inter pares 3. §. vlt. ff. de re iudic.* Cuiacius *lib. 12. obseru. cap. 16.* tum quia in maiori quantitate certum est minorem inesse, & omnes in ea consensisse, *l. diem 27. §. si plures, ff. hoc tit. cap. 1. hoc tit. lib. 6.* Couarr. *lib. 1. var. cap. 2.* quia semper minor quantitas inest maiori, *l. 1. §. etsi stipulanti, ff. de V. O. l. quotiens 9. §. 2. ff. de heredibus instit. l. in eo 110. ff. de R. I.* vbi plura Faber, & Gothofred. Mornacius *in dict. l. diem, §. si plures*: igitur non maioris partis arbitrorum sententia debet prævalere, sed ea, quæ minorem continet summam. Secundò hæc eadem pars assertionis dubia redditur sequenti iuris principio; nam arbitrandi munus competit arbitris in compromisso expressis, vt singulis, *l. si in tres*, aliàs *l. item si vnus, §. Celsus, l. sicut, ff. hoc tit. l. si duo 39. de re iudicata, cap. prudentiam 21. de officio deleg.* sed vbi spectat ad plures tanquam ad singulos, non maior pars eorum attenditur, sed singulorum consensus desideratur, *l. per fundum, ff. de seruit. rustic. l. in concedendo 8. ff. de aqua pluuia, l. vlt. C. qui bonis cedere:* plura P. Peckius *in regula Quod omnes, de R. I. in 6.* igitur maior pars arbitrorum in arbitrio dicendo sequi non debet, sed potiùs omnium consensus debet expectari. Augetur hæc difficultas ex eo, nam si maior pars arbitrorum attenderetur, deberet etiam considerari, an simul sanior esset, argumento textus *in cap. 1.* ibi: *Maiori, & saniori, de his, quæ fiunt à maiori parte, cap. quia propter, de elect. cap. 2. de testibus in 6.* Vnde Plinius Iun. *lib. 2. epist. 12.* aiebat, *in sententiis ferendis suffragia non numeranda, sed ponderanda esse*: igitur maior pars in arbitris, non tam respectu numeri, quàm litteraturæ attendi debet.

7. Arbiter. Arbitrium. Quibus difficultatibus non obstantibus vera est præsens assertio. Pro cuius expositione aliqua de arbitris prælibanda duxi. Et primò sciendum est, arbitrum dictum esse ab arbitrando, quia omnia ipse arbitratur, & totius rei facultatem, & arbitrium habet. Festus Pompeius *verbo Arbiter.* Vnde Rex, quia cuncta moderatur ex proprio arbitrio, arbiter dicitur, vt ex Seneca, & Claudiano probat Gaspar Barthius *lib. 35. aduers. cap. 10.* & qui omnia confert, & pro arbitrio disponit, arbiter appellatur: notat Beroaldus *in notis ad Apuleium, lib. 1. Asin. fol. 83. verbo Arbiter.* Sic etiam arbiter dicitur, qui proprij patrimonij liber moderator est, *l. in re mandata 21. Cod. mandati, l. quis 52. C. de decurion. lib. 10.* Quare cùm à partibus designatus ad litis decisionem ex æquo & bono, prout illi melius visum fuerit, eam definit, inde arbiter, tam apud Consultos in titulo de receptis arbitris, quàm apud nostros iuris Pontificij conditores, in nostro titulo appellatur, vt verbi etymologiam reddens docet Festus *vbi suprà*, in illis verbis: *Arbiter dicitur iudex, quòd totius rei habeat arbitrium, & facultatem arbitrariam, cum adhuc apud arbitrum geritur res: arbitrium dicitur sententia, quæ ab arbitro statuitur.* Ex qua Festi authoritate, non solùm probatur suprà tradita arbitrij deriuatio, verùm & arbitri etymologia colligitur; sicut enim arbiter ab arbitrando dicitur, vt Magistratus à magistrando, *l. cognoscere 56.* iuxta lecturam Fornerij ibi, *ff. de V. S.* ita arbitri iudicium, seu sententia arbitrium appellatur, *cap. non sine 2. cap. peruenit 3. hoc tit.* cum vulgatis. Besoldus *in delibat. iuris ad hunc titulum.*

8. Arbitri dicuntur. Ex suprà traditis prouenit, vt iudices dati à Prætore in actionibus bonæ fidei, arbitri appellentur; in actionibus verò stricti iuris iudices dicantur: iuxta veterem enim, & scrupulosam fori Romani obseruationem, coram Prætore propositâ ab actore actione, similiterque oppositâ exceptione à reo, si causa altiorem indaginem postulabat, & disceptatione iudiciali egebat, vt si iudicium ordinarium erat, de quo Prætor non cognoscebat, *l. 2. C. de pedaneis iudicibus*, docent Cuiacius *lib. 9. obseru. cap. 27.* Antonius Goueanus *in l. eum qui, ff. de iurisdictione*, Corrasius *lib. 3. miscel. cap. 18. num. 10.* Hothomanus *de Magistrat. cap. de Prætore vrbano*, A. Faber *lib. 4. coniect. cap. 7.* Menochius *de arbitris lib. 1. quæst. 3. num. 9.* iudex dabatur à Prætore, *l. 1. ff. de iurisdict. l. cùm Prætor 12. l. iudicis, ff. de iudiciis, l. 2. Cod. de exceptione rei iudicatæ*; non tamen poterat eligere iudicem dandum ex illis quinque decuriis iudicum electis, & selectis ad iudicandi munus; sed sorte ex cista vbi eorum nomina erant, assumebantur. Plinius *in panegyrico ad Traianum*, vbi notauit Lipsius *fol. 316.* & ex bonæ notæ auctoribus probant *in l. vlt. §. iudicandi, ff. de muner. & honoribus*, Osualdus *ad Donel. lib. 17. comment. cap. 24. littera X.* Pulletus *lib. 5. historiæ fori Romani, cap. 7.* Debebat tamen vtraque pars in iudicem datum consentire, aliàs si aliqua eum reprobasset per hæc verba: *Hunc nolo, iniquus est*; alter subsortiebatur, *l. Iulianus 17. ff. de iudiciis*: mirè ad rem Cicero *in oratione pro Cluentio*, ibi: *Neminem voluerunt maiores nostri, non modò de existimatione cuiusquam, sed nec pecuniaria quidem, de re minima iudicem esse, nisi qui inter aduersarios conuenisset.* Extenant Sigonius *de antiquo iure Populi R. lib. 1. de iudiciis, cap. 23.* Cuiacius *lib. 9. obseru. cap. 23.* Osualdus *ad Donel. lib. 17. cap. 25. littera H.* indeque nascitur dubitandi ratio ad textum *in l. ex consensu 23. ff. de appellat.* vt notat Cuiacius *ad nouellam 53.* & ratio decidendi ad textum *in l. in priuatis, ff. de iudiciis*, vt obseruant Duarenus *lib. 1. disput. cap. 51.* Pancirola *lib. 1. variar. cap. 33.* Propositis ergo actionibus, & exceptionibus coram Prætore ex consensu præstito à litigantibus, ipse certam præfiniebat formam à iudice dato in prolatione sententiæ omnino seruandam. Si negotium erat stricti iuris, ita forma concipiebatur: *Si apparet Titium Seio centum promisisse, & pactum non sit de non petendo, vel aliter satisfactum, illum condemnato.* Sed si negotium erat bonæ fidei, addebantur illa verba: *Ex bona fide condemna*; vel illa: *Pro arbitrio condemna.* Quibus verbis illud concedebatur, quod licet à formula concepta in iudiciis stricti iuris iudex recedere non posset alias admittendo exceptiones, vt docent Budeus *vbi suprà*, Renardus *pro tribun. cap. 11.* Brissonius *lib. 1. de formulis*; tamen in bonæ fidei causis ex arbitrio alias exceptiones admittebat, de fructibusque & vsuris pro arbitrio cognoscebat: quod iudicum discrimen perspicuè exponit Seneca *lib. 3. de benef. cap. 7.* ibi: *Quæcunque in cognitionem cadunt, comprehendi possunt, & non dare infinitam licentiam iudici; ideo melior videtur conditio causæ bonæ, si ad iudicem, quàm si ad arbitrum mittatur; quia illum formula includit, & certos, quos non excedat, terminos ponit: huius libera, & nullis adstricta vinculis religio, & detrahere aliquid potest, & ad adiicere, & sententiam suam, non prout lex aut iustitia suadet, sed prout humanitas & misericordia impulit, proferre.*

Iudices in iudiciis bonæ fidei.

Inde cùm iudices dati in causis stricti iuris adscripti essent formulæ, nec arbitrari in causa possent, contrà verò iudices dati in iudiciis bonæ fidei formulæ non inseruirent, imò ex arbitrio causam 9.

Alius est iudex, alius est arbiter.

ſam terminarent; primi à iudicando dicebantur iudices; ſecondi verò ab arbitrando arbitri appellabantur. Quâ obſeruatione noſtri veſpertini iuria Anteceſſores accipiunt textus *in l. ſi cum exceptione* 14. §. *hæc autem actio, ff. de eo, quod metus cauſa, l. à Diuo Pio* 15. in illis verbis, *iudices, arbitrive, ff. de re iudic. l. legem* 7. *ff. ad leg. Iuliam repetund.* § *omnium, Inſtit. de actionibus*, vbi Corraſius *n.* 1. & Pichardus *q.* 1. *n.* 15. Vnde iudex datus in contractu ſocietatis arbiter dicitur, *l. pro ſocio* 38. *ff. pro ſocio*, Cicero in oratione pro Roſcio: *Cur non ad arbitrum pro ſocio adegeris Quintum Roſcium.* Martialis *lib.* 6. *epigram.* 35.

Septem clepſydras magnâ tibi voce petenti
Arbiter inuitus Cæciliane dedit.

Ex Terentio, & aliis notauit Cabreros *lib.* 2. *de metu, c.* 22. *n.* 10. Similiter & arbiter dicitur iudex datus in iudicio depoſiti, *l. Lucius, ff. depoſiti*, in iudicio negotiorum geſtorum, *l. quia* 7. *ff. de negotiis geſtis*: in iudicio tutelæ, *l. vlt. ff. de appellat.* in actione funeraria, *l. & ſi quis* 14. §. *ſed interim, ff. de religioſis*; in edicto de eo, quod metus causâ, *l. item ſi*, §. *hæc autem, ff de eo quod metus causâ*: in actione rei vxoriæ, *l.* 1 *ff. de pactis dotalibus, l. Titia* 48. *ff. de ſolutionibus.* Tertullianus *lib* 2. *ad vxorem*: *Apud arbitrum, ſpeculatoremque litigaturi.* Similiter in iudiciis diuiſoriis, quia iudex arbitratur, arbiter dicitur, vt in iudicio familiæ erciſcundæ, *l. ſi filia* 20. *l. inter* 44. §. *vſufructu, l. in iudicio* 47. *ff. familiæ erciſcundæ*: in iudicio communi diuidundo, *l. communis* 26. *ff. communi diuidundo*: in rationibus reddendis, *l ſi cui* 50. *ff. de condit. & demonſtr.* in reſtitutione fideicommiſſi, cùm difficilis eſt bonorum æſtimatio, *l. cùm fideicommiſſum, ff. de confeſſis*: in diſtributione bonorum facienda inter creditores miſſos in poſſeſſionem, *l ſi Magiſtratus, ff de bonis auctoritate iudicis*; & aliis caſibus, quos enumerant Briſſonius, & Prateius *verbo Arbiter*, Cuiacius *in l. res, C. de iudiciis.* Omnes enim iſti arbitri appellabantur, quia facultatem arbitrandi habebant, prout illis æquum viſum eſſet; iudices tamen in effectu erant, cùm à Prætore deſignarentur. Arbitri, de quibus in præſenti titulo agitur, ſunt hi, qui ex ſolo conſenſu litigatorum eliguntur; nam etſi hi publico iudicandi munere non fungantur, *l. Pomponius* 14. §. *recepiſſe, ff. de receptis*, nec ſententiam proferre poſſint, cùm illorum arbitrio tantùm metu pœnæ ſtandum ſit, *l.* 2. *l. diem* 32. §. *ſtari, ff. hoc tit. l.* 5. *C. eod.* cunctis traditis à Couarr. *lib.* 2. *var. c.* 12. Ludou. Vitali *lib.* 1. *var. c.* 4. vbi tamen arbitrium receperunt, ſolennem morem exercendi iudicij ſeruare tenentur, & eodem modo, atque ex eiſdem actionibus apud illos, ac apud iudices erit agendum: idque eſt, quod dicitur, arbitria ad inſtar iudiciorum eſſe redacta, *in l.* 1. *ff. hoc tit.*

10\. DISCRIMEN ARBITRORUM ET IUDICUM. Sicut aliud eſt iudicem eſſe, aliud arbitrum; ita aliud eſt iudicium, aliud arbitrium: iudices enim iudicant, & meritò eorum ſententia iudicium appellatur; arbitri verò arbitrantur, & ideo eorum ſententia arbitrium dicitur, *l.* 2. §. 1. *ff. de aqua pluuia.* Et licet quoad effectum æqualem habeant vim ſententiæ à iudibus in ſtricti iuris iudiciis prolatæ, quàm dictæ ab arbitris in negotiis bonæ fidei, tamen arbitria eorum, qui ex conſenſu partium eliguntur, de quibus agitur in præſenti titulo, valde differunt à iudiciis, & ipſi arbitri admodum diſtant à iudicibus, vt notant gloſſa *in cap. cùm dilectus, de iudiciis*, Donellus *lib.* 28. *comment. cap. fin.* Petrus Greg. *lib.* 5. *partis. tit* 4. *cap.* 1. Goueanus *de iuriſdict. num.* 32. Amaya *in l. vnica, Cod. ſi aduerſus*

fiſcum, num. 23. Arbitria enim ad inſtar iudiciorum ſunt redacta, *l.* 1. *ff. hoc tit.* quoad effectum, hoc eſt, vt finis imponatur litibus, vt exponunt Donellus *dict. cap. vlt.* Felicianus Vega *in c. decernimus, n.* 16. *de iudiciis.* Vnde coram iudice præſtatur cautio iudicio ſiſti, *l.* 1. *ff. qui ſatiſdare*; coram arbitro non præſtatur, authentica *Offeratur, Cod. de litis conteſt.* In iudicio compelluntur teſtes teſtimonium dicere, *cap.* 1. *de teſt. cogend.* arbiter non cogit teſtes teſtimonium proferre, *l. quid tamen*, §. *finali, ff hoc tit.* Arbiter non poteſt arbitrium dicere aliqua ex partibus abſente, niſi aliter in compromiſſo cautum fuerit, *l. diem*, §. *ſi quis litigatores, ff. hoc tit.* iudex poteſt illis abſentibus ſententiam proferre, *l.* 1. *quomodo, & quando.* Arbiter non poteſt delegare cauſam compromiſſo comprehenſam, *l. non diſtinguemus* 32. §. *quæſitum, ff. hoc tit.* iudex poteſt, *l. placet, C. de pedan. iudicibus.* Coram arbitro non poteſt mora purgari, ſi dies præfixus eſt, *l. Celſus, ff. hoc tit.* in iudicio verò poteſt purgari. Arbitri ſententiâ damnatus non notatur infamiâ, *l. quid ergo*, §. *ex compromiſſo, ff. de his, qui notantur inf.* iudicis ſententia infamiam irrogat, *l.* 1. §. *quorum, ff. ad Turpil. l. fuſtibus, Cod. ex quibus cauſis infam.* Ab arbitri ſententia non appellatur, *c. à iudicibus* 2. *q.* 6. *l.* 1. *C. hoc tit.* à iudice, ſiue eius ſententia paſſim appellatur. Sententia arbitri non parat actionem de euictione, *l. ſi dictum* 56. §. *ſi compromiſero, ff de euict.* ſententia tamen iudicis eam parat, *l. ſi ſeruus* 11. *ff. iudicatum ſolui.* Arbitrium non impedit ſoluti repetitionem, *l. etſi non ſortem* 26. §. *ſi quis quaſi, ff. de condict. indeb.* iudicium verò illam impedit, *l. cùm putarem* 36. *ff. famil. erciſc.* Proſequuntur alias differentias Goueanus, Petrus Greg. & Amaya *vbi ſuprà*, etſi aliquando iudicum & arbitrorum nomina promiſcuè vſurpentur, vt conſtat ex lege *vt fundum, l. arbitrium, ff. communi diuid.* & aliis congeſtis à Briſſonio *de V. S. lib.* 3. *pag.* 307.

Arbitri etiam, de quibus eſt noſtra tractatio, dicuntur etiam compromiſſarij, *l. Prætor* 4. *ff. de tutoribus & curat. l. penult. ff. de iudiciis*, Paulus *lib.* 5. *ſentent. tit.* 5. quia litigatores in eos compromittere, hoc eſt ſimul, & ad inuicem pœnam promittere ſolent, niſi arbitrorum ſententiæ ſtetur, *cap. dilecti, cap. per tuas, hoc tit. l.* 4. *tit.* 21. *lib.* 4. *recopil.* notat Rodriguez *de executione art.* 1. *num.* 8. licèt aliquando tantùm cum iuramento arbitri aſſumerentur, *l.* 3. *Cod. de arbitris.* Cuiacius *in l. rem, Cod. de iudiciis*; de vi autem huius promiſſionis videndi ſunt reperentes ad textum *in l. inter ſtipulantem* 83. *ff. de V. O.* Etiam arbitrorum ſententia, ſeu arbitrium laudum dicitur, quaſi huiuſmodi ſententiam partes laudent, ſeu probent, *lib.* 1. *feudorum, tit.* 17. ibi: *Per laudamentum ſapientum.* Notant Lexicographi *verbo laudum*, Cuiacius *in dict. lib.* 1. *feudor.* Gerardus Voſſius *lib.* 3. *de vitiis ſerm. cap.* 18. Alciatus *lib.* 1. *parerg. cap.* 45. Molina *de iuſtitia tit.* 5. *tract.* 5. *diſp.* 30. 11. ARBITRI DICUNTUR COMPROMISSARII.

Hactenus de nomine arbitri egimus, nunc eius diffinitio exponenda, & proponenda eſt. Arbitri ergo compromiſſarij varias diffinitiones adducunt Hoſtienſis *in ſumma huius tituli*, Speculator *de arbitris, num.* 1. Lanfrancus *eod. tract. cap.* 1. *num.* 1. Baptiſta *eod. tract. lib.* 1. *cap.* 2. Petrus Iacob. *eod. tract. cap.* 1. Rebuffus *ad leges Galliæ, tit. de arbitrio, gloſſa* 2. Briſſonius *verbo Arbiter, verſic. præterea*, Fragoſo *part.* 1. *de regim. diſp.* 14. *cap.* 1. Villadiego *in l.* 13. *tit.* 2. *lib.* 1. *fori*, Montalvo *in legibus fori, fol.* 27. Quibus omiſſis ita diſ- 12. TRADITUR ARBITRI DIFFINITIO.

 fioiendum

finiendum esse arbitrium existimaui. *Arbiter est, qui eligitur à partibus voluntariè ad litem dirimendam.* Quæ diffinitio colligitur *ex cap. cùm olim*, ibi: *Vtraque pars in eos compromittens.* Et *cap. exposita* 11. ibi: *In Ducem Venetorum, tanquam in arbitrum cum parte altera compromisit.* Et *c. penult.* ibi: *Diffiniendo causam huiusmodi tractauerunt, hoc tit.* Quæ diffinitio, & Dialecticorum regulis conuenit, & iuris vtriusque principiis consona est: constat enim genere, & differentia; loco enim generis apposui ea verba; qui eligitur à partibus; cætera verò sunt posita loco differentiæ, vt ex sequenti expositione apparebit. Apposui verba generica, *qui eligitur à partibus*; alij enim eliguntur à partibus ad alios actus, qui non sunt arbitri, vt calculatores, *l. 7. §. receptum, ff. de operis libertor.* æstimatores electi ad taxationem pretij in contractibus emptionis, locationis, aut societatis, de quibus *in l. si merces* 28. *ff. locati, & conducti, l. fin. Cod. de contrahenda empt. l. si cotta* 75. *ff. pro socio*, & alij, qui in vtroque iure ad actus humanos perficiendos electi reperiuntur, vt *in l. fideicommissa, §. quamquam, ff. de legatis* 3. qui arbitri compromissarij non sunt, licèt à partibus eligantur. Dixi etiam *Voluntariè*, vt excludantur alij arbitri, qui potiùs iuris necessitate, quàm partium voluntate suscipiuntur. Vnde præsens titulus *in lib. 4 Digestorum*, concipitur *De receptis arbitris, & qui arbitria receperunt*; ad innuendum discrimen, quod versatur inter arbitros, qui à partibus ex compromisso eliguntur; & eos, qui ex iuris necessitate assumuntur, vt sunt illi, qui recusato iudice, eliguntur, vt de causa suspicionis cognoscant, de quibus *in cap. Secundò*, 41. §. 3. *c. cùm speciali* 61. *de appellat. cap.* 2. *eod. tit. in* 6. *c. si quis contra, de foro compet. c. ab arbitris, de officio delegati, in* 6. *l. finali, C. de iudiciis, c. suspicionis, de officio deleg.* vbi aliqua adduxi; illi enim non ex partium conuentione, sed ex iuris necessitate eliguntur. Etiam excluduntur arbitri illi, qui eliguntur, quoties ambigitur de reuocatione litterarum Apost. de quibus *in c. pastoralis* 13. *de rescriptis*; & omnes arbitri lege, vel statuto suscepti, qui verè iudices sunt, & iurisdictionem obtinent, *l. item* 14. *§. hæc autem, ff. de eo quod metus, l. si arbiter, ff. de probat. cap. peruenit.* 11. *q.* 1. Plura de eis Parexa *de instrum. edit. tom. 2. resol. 6. specie* 1. *n.* 171. Ex eadem iuris ratione iudices electitij, etsi ex voluntate partium eligantur, Concil. Carthag. *can.* 99. electitij iudices sunt, qui etiam electi dicuntur: qui ex litigantium voluntate iudicant, arbitri non sunt, vt contra communem opinionem suprà probaui pro vera huius textus interpretatione.

13. Effectus compromissi.

Apposui tandem in diffinitione, *ad litem dirimendam*, vt præcipuam, principalemque effectum compromissi demonstremus; ideo enim compromissa sunt inuenta, & ex communi consensu partium arbitri assumuntur, vt litium moræ resoluantur, & controuersiæ sine publico iudiciorum strepitu sedentur, & actor quod suum est, consequatur, reusque sine damnosis diuturnæ litis expensis, quod æquum est, præstare cogatur, vt disertè expressum est *in l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil. Porque acaece, que las partes por bien de paz, y concordia, y por euitar pleytos, y contiendas.* Notant, & illustrant Æneas Robertus *lib. 3. rerum iudic. cap.* 13. Mascardus *de interpret. statutorum, concl.* 4. *n.* 147. Vnde deducunt Panormitanus *in c. nisi essent, n. 6. de præbend.* Rodriguez *de execut. art. 1. n. 7.* arbitros virtute compromissi in re dubia, non solùm posse ius vnius minuere, alteriusve augere, sed etiam id aperta lite facere posse, cùm officium arbitrorum sit sedare discordias, & lites terminare, *cap. per tuas, cap. exposita, hoc tit.* Vnde eorum sententiæ standum est, siue æquæ, siue iniquæ, vt infrà probabimus.

Communiter Doctores arbitros diuidunt in arbitros compromissarios, & arbitratores: arbitros appellant eos, qui tanquam iudices, seruato iuris ordine, in causæ cognitione procedunt, de quibus accipiunt præsentem rubricam: arbitratores autem eos appellant, qui assumuntur, & eliguntur à partibus, vt sine iuris ambagibus litem ex bono, & æquo componant. Ita omnes repetentes *in hac rubrica*, Lanfrancus *de arbitris c. 1. n. 2.* Baptista à Sancto Blasio *eod. tract. cap. 2. & 3.* Rebuffus, Comar. & Albericus congesti à Barb. in hac rubrica, *n.* 1n. Villadiego *in l. 13. tit. 2. lib. 1 fori*, Montalvo *in legibus fori, pag.* 27. omnesque communiter de arbitris agentes. Sed hanc diuisionem ita communiter receptam, commentitiam esse, & à ratione iuris prorsus alienam, iam docuerunt Iacobus relatus à Bart. *in l. societatem* 75. *ff. pro socio*, Cortasius *lib. 4 miscel. cap.* 8. quos nouiter sequuntur communem opinionem reijcientes Reynardus Bachouius *in notis ad Treutlerum, lib. 1. select. c.* 16. Quorum sententia magno fulcitur fundamento; nam nunquam legimus in iure Canonico, aut Cæsareo, arbitratores fuisse receptos ad litium decisionem, licèt eos inueniamus ad alias controuersias extraiudiciales, vt tanquam nudi mediatores interueniant, vt *in l. vlt. C. de contrahenda empt. l.* 1. *§.* 1. *ff. de leg.* 2. *l. multa* 6. *ff. de condit. & demonstr.* cum aliis; cùm nulla lis arbitratorum iudicio dirimatur: quare nulla est ratio, cur arbitros eos esse dicamus. Nihil itaque commune habent arbitratores cum arbitris compromissariis, vt deducunt Bachouius, & Vinius *vbi suprà*. Nec pro communi sententia facit textus *in l. societatem* 76. *Versiculo arbitrorum, ff. pro socio*; nam omissâ solutione Connani, qui textum emendat, & loco verbi *Arbitrorum*, legendum existimat, *arbitriorum*; dicendum est, arbitratores cum arbitris compromissariis non ea ratione coniungi, quasi omnes iudicum pariter obtinerent officium; sed tantùm quia aliquid statuunt arbitri litem decidendo; arbitratores partes contractus societatis componendo, vt docet P. Greg. *lib. 5 partit. tit. 4. lib.* 2. quo modo intelligendus est textus *in c. Quintauallis, de iureiurand.* Nec etiam pro communi opinione facit textus *in l. penult. C. de pactis*, in illis verbis: ad compromissarios, & arbitros; vbi discrimen supponitur inter compromissarium & arbitrum; nam illa verba dupliciter accipi possunt assumendo ea explicatiuè; cum enim Imperator duas iudicum species proponeret, pedaneos videlicet, & compromissarios, qualiter istos intelligeret, pleniùs exposuit per illa verba, *ad arbitros electos.* Vel dici potest, ibi tractari de arbitris compromissariis, & de arbitris iuris, qui assumuntur in causa suspicionis, & in aliis, de quibus *suprà*. 14. Arbitrorum communis diuisio.

15. Iure Regio datur decreta distinctio.

Sed licèt hæc ita procedant inspectâ iuris vtriusque ratione, tamen cùm apud nos communis Interpretum diuisio inter arbitros, & arbitratores approbata sit, *l. 23. tit. 4. partis. 3. l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* arbitri hodie sunt, qui de partium consensu eliguntur sub pœna, vt litem dirimant secundùm ius, & iustitiam; arbitratores verò, siue amicabiles compositores appellantur, qui nullo seruato iuris ordine procedunt, sed lites vt amici interuentores componunt: docent Regnicolæ iuris Hispaniæ Interpretes Villadiego *in l. 13 tit. 1. lib. 2. fori*, Montalvo *in l. 4. tit. 7. lib. 1. fori*, Greg. Lopez *in d. l. 23. partit.* Didacus Perez *in l. 4 tit. 13. lib. 8. ordin.* Azeuedus *in d. l. 4. recopil.* Pariador *lib. 2. rerum quotid. c. 20. §. vlt.* Rodr. *de execut. art.* 1. qui docent, quod si in aliquem

litigatores

litigatores compromiserint, tanquam in arbitrum & arbitratorem, potest ille procedere vt arbiter, seruato iuris ordine; & si cœperit ita procedere, non poterit postea cognoscere vt arbitrator. Salgado *1.p.de protect. c.13. n.114.* plures etiam differentias inter arbitrum, & arbitratorem prædicto modo acceptos tradunt Lanfrancus *de arbitris, c.1.n.2.* Baptista *de differentiis inter arbitrum, & arbitratorem*, Tuschus *verbo Arbiter*: inter quas illa præcipua refertur, quòd arbiter sententiam non dicit diebus feriatis, *l.Pomponius, §.vlt. ff. hoc tit.* nisi dies compromissi exitura sit; tunc enim & cogi potest sententiam dicere, *l.si feriatis 36. l.arbiter Kalendis, ff. hoc tit.* Fermosinus *in cap.1. de feriis*: arbitratores verò, quia vt amicabiles compositores procedunt, omni die arbitrium dicere valent.

16. His suppositis pro arbitri etymologia, diffinitione, & diuisione, vt ad suprà traditam conclusionem redeamus, sciendum est, aliquando duos, aliquando tres arbitros eligi, *c.2. c.innotuit 12. hoc tit. l.item si vnus, §.vlt. ff. hoc tit.* Sed quia homines proniores sunt ad dissentiendum quàm ad consentiendum, *l.1. ff. de libertis vniuersitatum, dict. l.item si vnus, §.principaliter*: plura doctissimus Solorzanus *emblem. 48.* frequentiùs tres arbitri eliguntur, vt sequentibus exemplis notum fit. Primò enim in iudicio diuisorio familiæ ereiscundæ, vbi arbitri dabantur, vt suprà probauimus, ita cauebatur: *Prætor erctum sciendum arbitros treis dator*; vt ex Festo Pompeio, Donato, & Seruio notant Dionysius Gothofredus *ad leges XII. Tabul.* Iacobus eius filius *in quatuor fontibus ad prædictas leges, in notis ad tabul 5.* In iudicio etiam finium regendorum, ita in ipsa lege decemvirali cauebatur: *Si virgant ad fines finibus regundis, Prætor arbitros treis adicito.* Ex Cicerone notarunt Dionysius Gothofredus *lib. 2. tit. 51. versiculo 9.* & eius filius *tabul. 8.* Cujacius *lib.5. obseru. c.21.* Ad æstimationem etiam fructuum in actione reali vindicationis tres arbitri dabantur, vt constat ex ipsa lege XII. Tabul. ibi: *Si vindiciam falsam tulit rei, siue litis, arbitros treis dato.* Ex Festo *verbo Vindiciæ*, probant Reuardus *ad ipsas leges, c.6.* Dionysius Gothof. *lib.2. tit.22.* eius filius *tabul.12.* Tot etiam arbitri assumebantur in iudicio aquæ pluuiæ arcendæ, vt probat ipse Gothofredus *tabul.8.* Ex partium etiam conuentione tres arbitros recipi facilè probatur ex iuribus adductis pro exornatione nostræ conclusionis.

EXEMPLIS PROBATUR HÆC ASSERTIO.

17. Vnde iam apparet traditæ conclusionis ratio vera; nam cùm homines faciles ad dissentiendum sint, & cùm aliquid ex eorum pendet arbitrio, in numero impari eligantur, vt in casibus suprà relatis, vbi quia iudices plura ex arbitrio statuebant, ideo arbitri, qui eligebantur, in numero inæquali dabantur: rectè ergo docetur in nostra conclusione, arbitros compromissarios non in numero pari, sed in impari esse eligendos, vt sic facilè compromissum possit habere effectum; siquidem dissentientibus ipsis stabitur arbitrio maioris partis, duorum videlicet; quod etiam à ratione alienum non est; illud enim patrias leges appellauit Prudentius *lib.1. contra Symmachum*, ibi:

Seruemus patrias leges, infirma mineris
Vox cedat numeri, paruaque in parte quiescat.

Legem Curiæ dixit Symmachus *lib.4. epist.27.* vbi notat Iuretus: ex Appione, & Q. Curtio probat Grotius *de iure belli, lib.2. c.5. n.17.* vbi refert, tam in iudiciis, quàm in comitiis illud semper obseruatum fuisse, vt à maiori parte iudicum decretum obseruaretur: illud autem, vt numerentur arbitrorum sententiæ, seruandum est, videlicet vt omnes arbitri præsentes sint ad arbitrium dicendum; altero enim absente, alij arbitrium dicere non possunt; tum quia omnes arbitrium dicere iussi intelliguntur, & sic vnus sine alio non potest sententiam proferre, *l.item si vnus, §.vlt. cum l.sequenti, ff. hoc titulo*, nisi ex malitia absit, et vocatus venire renuerit, *c.2. hoc tit. lib.6.* Sessè *de inhibitione, c.2. § 2. n.34.* quod & in iudicibus ordinariis docetur *in l.duo 39. ff. de re iudic.* Docent Duarenus *ad titulum de arbitris, c.de officio arbitri, in princip.* Fornerius *lib.1. select. c.7.* Fragoso *d.tit. de arbitris, disp.14. n.8.* tum vt sic conseruetur forma compromissi, quæ adeo custodienda est, vt si compromissum sit in Titium, & seruum, quamuis serui arbitrium nullum sit, Titius non potest arbitrium dicere; nec si dixerit, valet, quia iam vt recepit, non dixit, *l.Pedius, ff. hoc tit.* Si ergo ab arbitris præsentibus, & de causa cognoscentibus diuersæ sententiæ prolatæ fuerint, illa præualebit, quæ maiori arbitrorum parte nititur.

TRADITÆ [illegible]

18. Nec difficultas prima suprà adducta refragatur, verum enim est, compromissum factum in numero pari valere, & posse arbitros sententiam dicere, vt docet Parladorius *lib.2. rerum quotid. c.fin. §.2. n.16.* quia decisio textus in nostro capite procedit de consilio, non de præcepto; tantùm enim Patres Concilij Africani consuluerunt, vt cùm eliguntur arbitri, vel compromissarij iuris, eligantur in numero impari; sed cùm consilij nulla obligatio sit, *c.denique, 4. dist. l.consilij, ff. de R.I.* ideo si partes eligant duos tantùm arbitros, valebit compromissum; & illis in arbitrio consentientibus, parebunt; si autem dissentiant, tunc eligendus est tertius, *l.item si vnus, §.si in duos, ff. hoc titulo, c.innotuit, hoc tit. l.28. & 29. tit.4. partit.3.* quomodo tamen, & à quo iste tertius arbiter eligi debeat, adhuc apud Interpretes non liquet propter iurium expressam antinomiam. Pro eorum tamen conciliatione, & huius difficultatis solutione dicendum est, compromissum factum absolutè, & indistinctè in duos, nullâ illis concessâ facultate tertium eligendi in casu discordiæ, valere, & tertium eligendum esse, illis dissentientibus, vel à partibus, vel ab ipsis arbitris; & iudicem ordinarium posse compellere ipsos arbitros, vt tertium eligant, *d.l.item si vnus, § si in duos, c.suspicionis, de officio deleg. c.cum specialis 61. de appellat. dict. l.26. partit.* vbi Gregorius, Duarenus *ad titulum de receptis*: sed si partes ab initio in duos compromissum fecerunt, vt ipsi in casu discordiæ tertium eligerent, aut expresserunt, quem eligere deberent, vel non expresserunt certam personam. Primo casu valet compromissum, & arbitri in casu discordiæ tenentur eligere personam designatam: secundo verò casu compromissum non subsistit, quia in eligendo tertio arbitri possunt dissentire, *dict. §.si in duos*; cuius meminit Gregorius IX. *in d.cap. innotuit.* Docent, & prædictam firmant distinctionem Gregorius Lopez *in d.l.26. part.* Parladorius *lib.2. rerum quotid. §.2. n.2.* Garcia *de expensis cap.14. n.7.* Rodriguez *de execut. art.1. n.13.* Hermosilla *in l.10. tit.5. partit.5. n.7.*

DISSOLVITUR PRIMA DIFFICULTAS.

19. Nec tunc obstat textus *in cap. cùm à nobis 13. hoc tit.* vbi proponitur compromissum factum fuisse in Cardinalem Sancti Angeli cum ea adiectione, vt possit eligere duos mediatores, per quos causa tractari valeret. Et asserit Gregorius IX. huiusmodi compromissum valere: igitur siue de certa persona, siue incerta senserint partes, compromissum vires habet. Agnouerunt difficultatem omnes antiquiores in eo textu. Gofredus *in summa huius tituli, n.6.* qui satisfacere intendunt asserendo, compromissum in specie factum valere ob reuerentiam Cardi-

EXPONITUR CAP. CUM A NOBIS, HOC TIT.

nali debitam, argumento textus *in c.ad petitionem, de accusat.* vel oomina duorum mediatorum expressa fuisse, & ideo compromissum sustineri. Sed his, & aliis solutionibus omissis, rectiùs responderi potest, in eo textu compromissum valere ita factum, vt ipse Cardinalis eligeret duos mediatores; quia eo casu non dabatur ratio tradita *in dict. l. item, §. si in duos*, videlicet dissensus inter arbitros circa eligendum tertium; nam cùm vnus tantùm arbiter esset, videlicet Cardinalis, non poterat dari casus dissensus; & sic deficiente prædicta ratione, valet compromissum. Accedit, quod mediatores eligendi à Cardinale arbitro, non eligebantur vt arbitri, sed vt mediatores; quo casu compromissum habet effectum, vt docet Moroacius *in dict. l. item, § si in duos*, Valensis *ad nostrum titulum*, § 4.

20. INTERPRAETATVR TEXTVS IN L. ITEM, §. INDE 3. FF. HOC TIT.

Sed adhuc decisioni *in d. cap. cùm à nobis*, textus obstat *in l. item 17. § inde 3. ff. hoc tit.* Vbi proponitur, compromissum fuisse factum in Titium ea lege adiectâ, vt pronunciaret, quod Seio disceptatori placuisset; & cùm quæreretur, vtrum arbiter teneretur arbitrium dicere, respondit Consultus, non teneri, nec compromissum vires habere, cùm arbiter designatus liberam arbitrandi facultatem non haberet: ergo similiter *in d. c. cùm à nobis*, non debebat valere compromissum in Cardinalem factum, vt eligeret duos mediatores, quorum arbitrio sententiam proferret. Cui difficultati, omissis aliis ipsius textus, quas ponit, & exponit Ludouicus Vitalis *lib. 1. var. c. 9.* respondendum est, magnum discrimen versari inter casum textus *in d. §. inde 3. & in d. c. cùm à nobis*. In dicto § *inde*, compromissum factum fuit in vnum, vt ipse teneretur pronunciare secundùm quod Titio visum fuisset, quo casu cum tollatur facultas arbitrandi, quæ ob naturam arbitrij debet dari in arbitrum, compromissum non valet, licèt contrarium in sententia proferenda à iudice decidatur *in l. si conuenerit, ff. de re iudicata.* Notant Osualdus *lib. 17. comment. Donel. c. 3. litt. E.* Nicolaus Genoa *in conciliatione legum, fol. 95.* at verò *in d. c. cùm à nobis*, compromissum factum fuit in Cardinalem, ita vt eius arbitrio staretur, vel arbitrio duorum mediatorum; quo casu non tollitur facultas arbitrandi Cardinalis, sed tantùm cauetur, vt eo casu, quo partes non acquieuerint sententiæ Cardinalis, parère debeant arbitrio mediatorum. Nec augmentum difficultatis refragatur; nam vt suprà dixi, arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum, non quoad omnia; quare non sunt exæquata quoad naturam iudicum, cuius discriminis rationem proximo numero reddemus.

21. DISSOLVITVR SECVNDA DIFFICVLTAS.

Nec difficultas secunda suprà adducta obstat, pro cuius solutione obseruandum est circa dissidium iudicum in prolatione sententiæ, plures casus esse distinguendos. Primus est, cùm duo iudices delegati diuersas proferunt sententias, & tunc earum exequutio suspenditur donec Princeps, qui eos delegauit, consulatur, *c. fin. de sent. & re iudicata, l. duo iudices, ff. eod. tit.* Docet Couarr. *lib. 1. var. c. 16 n. 4.* Ratio est, quia iudices delegati propriam iurisdictionem non habent, sed delegantis potestate vtuntur, *l. 1. § qui mandata, ff. de offi io eius.* Vnde cùm in iudicibus delegatis, vnius tantùm, videlicet delegantis attenditur auctoritas, sententia, quæ continet repugnantiam, non valet, argumento legis *vbi repugnantia, ff. de R. I. l. scriptum, C. de fide instrum.* donec qui delegauit, aut probet, aut improbet. Alius casus est, cùm iudices ordinarij non consenserunt in condemnatione, aut absolutione rei petitæ; tunc enim mitior sententia sequenda est, *l. inter pares, §. 1. ff. de re iudic.* quod ius Minetuæ Græci appellant ex quadam fabula, quam refert Hugo Grotius *lib. 2. de iure belli, c. 5. n. 19.* Pulchrè ad rem Seneca *in controuersiis*, ibi: *Alter iudex damnat, alter absoluit; inter dispares sententias mitior vincat.* Aliquando tamen præualet sententia, quæ pro actore fertur, vt si de libertate agatur; præualet enim sententia, quæ pro libertate facit, *l. lege, ff. de manumiss.* vel si agatur de valore testamenti, *l. si pars, ff. de inofficioso testamento*; si de matrimonio, aut dote, *cap. vlt. de re iudicata*: hæc autem procedunt in sententiis, quæ contrariæ sunt, vt si alter ex iudicibus absoluat, alter condemnet; non tamen si sententiæ in parte conueniant, quia altera alterius partem complectitur; vt si vnus ex iudicibus in viginti, alter in decem condemnet: quo casu, cùm in decem consentiant, vsque ad eam quantitatem sententia vires obtinet, *l. diem 27. § si plures, ff hoc tit. c. 1. hoc tit. in 6.* Seneca *epist. 21.* *Quod fieri in Senatu solet, faciendum ego in Philosophia hoc existimo: cum senserit aliquis, quod ex parte mihi placet, iubeo illū diuidere sententiam, & sequor.* Meminerunt huius moris in Senatu Plinius *lib. 8 epist. 14.* Cicero *epist. 2.* ad Lentulum, & alij relati à Rutilin *in decuria, c. 4.* Hoc etiam obseruatur in arbitris, cùm tres inter se dissentiunt, vt si vnus condemnet in decem, secundus in quinque, tertius in duodecim, quamuis duo quodammodo consentiant in decem, quia tamen omnes verè consentiunt in quinque, præualet sententia in ea quantitate, *c. 1. hoc titulo, in 6.* Docent Couar. *lib. .. var. cap. 2. num. 6.* Molina *de iustitia disp. 42. n. 4.* Valasco *de partit. c. 9. num. 12.* Alciatus *lib. 9. parerg. c. 14.* Garcia *de expensis c. 24.* quæ doctrina ampliatur ita vt procedat etiamsi iudices expressè caueant, se non consentire in quinque; adhuc enim præualet sententia in quinque, quia cùm prædictus consensus in minori summa procedat, ex iuris dispositione, & ab ipsa lege præsumatur, nihil operatur hominum protestatio, iuxta textum *in l. 3. ff. de legatis 1.* Couarruu. suprà, *n. 6.* Barbos. *in cap. 1. hoc tit. lib. 6.* Sed si ex dictis tribus arbitris duo consentiant expressè, vt si ambo in decem condemnent, quamvis vnus dissentiat condemnando in diuersa quantitate, præualet sententia duorum, ex præsenti textu, & similibus.

22. INTELLIGITVR CAP. CVI DE NON SACERDOTALI, DE PRÆBENDIS LIB. 6.

Sed adhuc superiori doctrinæ, videlicet in minori quantitate omnes consensisse videri, etiamsi in maiori condemnauerint, quia in maiori inest minor, obstat textus *in cap. cui de non sacerdotali, de præbendis, lib. 6.* Vbi post varios casus, qui exagitantur, & deciduntur à Bonifacio VIII. ille tandem proponitur: Si Pontifex rescripserit, vt alicui conferatur præbenda valoris centum scutorum in certa Ecclesia, & in ea vacauerit aliqua præbenda minoris valoris, vtrum possit illa conferri impetratori rescripti, præcipuè si ipse eam petat, & eâ contentus sit. Huic quæstioni Pontifex respondet, non posse conferri præbendam minoris valoris. Huius Pontificis responsum ita contra suprà dicta expenditur: Si in maiori quantitate inest minor, qui disposuit in maiori, disponeret in minori; & cùm disposuisse præsumeretur in eo textu, conferri posse præbenda minoris valoris, quia impetrator in ea expressè consentiebat, & Pontificem consensisse præsumeretur, *ex dicto cap 1. hoc tit. lib. 6.* Sed non potest conferri, vt Bonifacius decreuit: ergo quia qui disponit de maiori quantitate, non disponit de minori. Etiam difficilis est ratio illius decisionis adducta à Pontifice, his verbis: *Quia fines mandati diligenter sunt custodiendi*, innuit enim Pontifex, non diligenter custodiri fines mandati, si minori

nori quantitate adimpleatur; tunc obstat textus *in l.rogatus* 33. *ff.mandati*, *§. is qui*, *Instit. eod.tit.* vbi mandatarius, qui exequitur mandatum in minori quantitate, rectè illud adimplet, & habet actionem mandati. Pro huius textus expositione præmittendum est, in maiori quantitate minorem inesse, *l.1. §.si stipulanti*, *l.inter* 83. *§.diuersa*, *ff.de V.O.* P.Faber *in regula In eo* 110. *ff.de R.I.* Pichardus *in §.præterea*, *Instit. de inutilibus stipul.* & sic consentiens in maiori quantitate, in minori consentire videtur, nisi agatur de contractu oneroso, *l.si decem* 53. *ff.locati.* Vnde si stipulanti decem, quinque promittantur, valet stipulatio, *dict.l.1 §.si stipulanti*, vbi Donellus, & *lib* 14. *comment. cap.*38. Bacouius *lib.*5. *declarat. cap* 71. Nec obstat textus *in l.si ita stipulatus* 120 *ff.de V.O.* de cuius expositione videndi sunt Donellus, & Giphanius *ibi*, Valentia *tomo* 2.*illustr. tract.*2.*cap.*5. Acosta *lib.*1. *select.cap.*2. Vnde si stipulanti, vt fideiubeam in decem, promittam me fideiubere in quinque, valet fideiussio in quinque: & si promittam in viginti, valet in decem, *l.hactenus* 11. *ff. de constituta pecunia*, *l. si vltra* 22. *C. de fideiussoribus* Docent Fachineus *lib* 8. *controu.cap.*5. Aleiatus *lib.*5.*Parerg. cap.*18. Fontanella *de pactis nuptialib. clausul.*4. *glossa* 21. licèt contrarium teneant Connanus *lib.*6. *comment. c.*6. *num.*8. Schifordegerus *tract.*9.*q.*2. pro quibus facit textus *in l.Græcè* 8. *§ illud*, *ff.de fideiussoribus.* Quibus suppositis non obstat textus *in dict. c.cui de non sacerdotali*; in eo enim non potuit conferri præbenda minoris valoris, quia alia, & omninò distincta præbenda erat ab ea, quam concesserat R. Pontifex; taxatio enim illa certi valoris designauit certam præbendam, & non aliam, sicut contingit cùm Pontifex concedit alicui præbendam vacantem per resignationem; non enim potest tunc conferri præbenda, quæ vacauit per mortem, *cap. susceptum, de rescriptis, lib.*6. quia designatio modi vacationis adiecta est taxationis gratia, & sic ad alium modum non extenditur. Deinde quia rescriptorum ius strictissimum est, *c.Rodulphus, cap. significante, de rescriptis*: docet Sanchez *lib.*8. *de matrim. disp.*21. *num.*35. Nec difficultas deducta ex ratione ipsius decisionis obstat; nam ratio assignata à Bonifacio in eo textu non est protrahenda ad omnes species mandati; sed tantùm referri debet ad casum in eius textus serie propositum. Transcripsit enim ea verba Pontifex *ex dict. l.diligenter*, vbi etiam Consultus eam rationem generaliter proposuit; non tamen Bonifacius, & Consultus negarunt mandatum super maiori quantitate plerumque in minori adimpleri posse, vt docet Pereyra *de emptione, & vendit.cap.*13. *num.*55.

23 Dissoluitur difficultas.

Nec obstat vltima difficultas suprà expensa, cuius maiorem concedimus, minorem autem negamus; non enim munus arbitrandi ad arbitros spectat, tanquam ad singulos, quia eorum commoditas, seu vtilitas consideretur, sed tantùm publica iudiciorum causa attenditur. Vnde non desideratur, vt omnes consentiant in vna, eademque sententia, cùm & in iudicibus ordinariis obseruetur, vt diffinitum à maiori parte præualeat, *l.in tres*, *ff. de re iudic.l.duo ex tribus*, *ff eod.* docet Cabedo 1.*p. decis.*6.*num* 4. ad omnes tamen arbitros spectat arbitrium dicere, ita vt omnes debeant vocari, & aliquo ipsorum absente, sententia dici non possit, *cap.*2. *hoc tit.* sicut contingit in iudicibus ordinariis, qui omnes ad causæ decisionem sunt vocandi, *l.2.in princip. l.nominationes* 45. *Cod.de decur. lib.*10. *cap. quod sicut* 28. *de electione.* Forsan enim absens vocatus alios in suam sententiam traheret, *dict. l.si in tres*: & licet actus, qui possunt aliquo renuente peragi, illo absente celebrari valeant, *l.recusare* 6. *in principio*, *ff.ad Trebel.l.*4. *§.illud*, *l si cum* 48. *§.*1. *& vlt. ff de fideicommiss. libert. l. qui potest* 27. vbi plura Faber, & Gothofr. *de R.I.cap cùm olim* 12.*de re iudic.* & duo arbitri, alio dissentiente, & reluctante, certam possent dicere sententiam, *d.l.si intra*, *d.l.sicuti* 21. non tamen absente eo potest sententia dici, quia cùm forma compromissi omnino sit seruanda, & non seruetur, si alio absente cæteri sententiam dicant, cùm omnes iudicare iussi sint in compromisso; inde prouenit, vt eo renuente, & dissentiente sententia dici possit, non verò eo absente. Nec augmentum ipsius difficultatis obstat; fatemur enim in actibus, vbi desideratur maior pars, desiderari etiam, vt sit sanior, *d.c.quia propter*, *dicto c.*1.*de his*, *quæ fiunt.* At dum adest maior pars, præsumitur simul sanior: vnde etiam hodie in electionibus non fit comparatio zeli ad zelum, scientiæ ad scientiam, sed tantùm numerus attenditur, & præsumitur maiorem partem respectu numeri esse simul saniorem: quod præcipuè procedit in arbitris, vbi cum plures simul eliguntur, creditur partes eos æqualiter litteratos elegisse, cùm ex propria voluntate eos susceperint.

CAPVT II.

[a] Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.*

NOn sine multa necessitate, & discrimine corporis sui A. presbyter præsentium lator ad Sedem Ap. fatigatus multiplici nobis querela proposuit, quod cùm in Ecclesia Sancti Alfidi de N. per manum [b] R. Archidiaconi, & Canonici de Suelle, [c] personæ ipsius Ecclesiæ, capellanus institutus [d] fuisset, eodem R. mortuo M. [e] nepos eius, qui sibi in iamdicta Ecclesia successit, eundem presbyterum ad maiorem securitatem capellanum iterum [f] ordinauit, quorum temporibus [g] XXX. annis, & vltra [h] capellaniam eius Ecclesiæ pacificè se asserit tenuisse. Tandem verò idem M. volens ab eadem Ecclesia ipsum presbyterum remouere, in eum cœpit exactiones indebitas exercere, & quidam [i] homo eius circa domum suam egressus, violentas manus in eum iniecit: & ipse idem M. visus est eum circumuenire, vt pro 5. [j] marchis argenti, quas idem M. ei promittebat se annuatim nomine pensionis soluturum, præscriptæ capellaniæ cedere non differret: præfato verò presbytero nolente eius exequi voluntatem, prædictus M. tantùm dicitur fecisse, quod post multas iniurias, & grauamina sibi illata, occupatis omnibus aliis rebus, ab

 officio

officio, & beneficio est spoliatus. Cùm autem idem presbyter per te adhuc extra prouinciam tuam [k] exulans de suo beneficio non posset iustitiam obtinere, tandemque, sicut asserit, multis necessitatibus arctabatur, nec suam inopiam potuit vlteriùs [l] sustinere, per [m] dolum, & fraudem ipsius M. ab eo [n] sacramentum est extortum, vt arbitrium clericorum tuorum exinde susciperet, & seruaret. Iidem verò clerici voluntatem eius assequuti, & iamdicto M. fauentes, eidem presbytero præceperunt, vt 5. marchas ab eodem tantùm susciperet, & toti cederet quæstioni. Quoniam igitur te non decet aliquatenus sustinere, vt quod perperam arbitrati sunt, debeat incorrectum relinqui: f. r. per A. s. m. quatenus præfatos clericos moneas studiosiùs, & inducas, vt si cognouerint, se in hac parte tam nequiter arbitratos fuisse, iamdictum presbyterum ab obseruantia iuramenti auctoritate nostrâ prorsus absoluas; aut si arbitrium ipsum in iustitia noueris, & veritate subnixum, vtramque partem ap. rem. stare arbitrio compellas.

NOTÆ.

a *ALexander III.*] Ita etiam habetur in secunda collectione, *sub hoc titulo cap.* a. De Alexandro III. & Eboracensi Ecclesia aliqua adduxi *in cap. inter cætera 4. de rescriptis.*

b *Archidiaconi, & Canonici.*] Potest enim quis in vna Ecclesia habere præbendam, & dignitatem, cùm sint beneficia difformia, vt latè probabimus *in cap. de multa, de præbendis.*

c *Personæ*] Persona quæ dicantur in Ecclesia, iam exposui *in cap. ad aures, de rescriptis.*

d *Institutus fuisset.*] Ad Archidiaconum enim
1. pertinet institutio corporalis in beneficiis ecclesiasticis, vt latè probaui *in cap. vt nostrum, de officio Archid.* in præsenti tamen institutio communiter accipitur à repetentibus pro præsentatione, quia videlicet R. Archidiaconus A. presbyterum præsentasset vt capellanum, seu vicarium in ipsa Ecclesia.

e *Nepos eius.*] Nepotem plures accipiunt in præsenti pro filio fratris; quorum sententiâ omissâ hæc verba de nepote ex filio accipienda esse, iam probaui *in cap conquerente, de filiis presbyt.*

f *Ordinauit.*] Idest elegit, seu præsentauit; non quia necessarium esset, sed ad cautelam; nec A. presbyter petendo secundam electionem, renunciauit primæ, *cap. post electionem, de concess. præbendæ.*

2. g *XXX. annis.*] Adhuc inte Decretalium præscriptio trigesimalis non sufficiebat ad acquirendum beneficium ecclesiasticum, cùm præscriptio quadragenaria tantùm contra Ecclesiam curreret, vt probat glossa *in cap. iura, de iurepatron.* hodie tamen ex regula Cancellariæ de triennali possessione, sufficit triennalis possessio cum titulo, vt pro ipsius regulæ expositione docent Gomez, & Mandosius.

h *Capellaniam.*] Idest vicariam, vt interpretatur Augustinus Beroius *in præsenti*, sed etiam pro beneficio accipi valet, cùm plerumque capellanus pro beneficiario, & parocho accipiatur, *cap. capellanus, de feriis, cap. 1. de secundis nuptiis.*

i *Homo eius.*] Idest feudatarius, seu vassallus; qui enim ratione feudi homagium, seu hominium præstiterunt, homines appellantur, *cap. fin. de hæreticis*, Bosquetus *ad Innocentium lib. 1. epist. 157.* Idumay *ad ipsum, epist. 77.* aliqua notaui *in cap. fin. de seruis non ordin.*

3. j *Marchis.*] Marcha nomen Latinum non est, sed Germanicum, nostro idiomate appellatur *marco*, & pro diuersitate nationum diuersum valorem continet, vt docent Budeus *de asse lib.* 2. Georgius Agricola *lib. de restituendis ponderibus*, Couarr. *de veter. numism. collat. cap. 2. num. 4.* De marcho apud nos vsitato Coloniensi, seu Troiano, agunt Regnicolæ *in l. 1. & 2. tit. 13. lib. 5. recopil.* Villafañe *en el Quilatador de oro, y plata, cap. 1.* & nos *in cap. 4. de pactis.*

k *Exulans.*] Hoc verbum de exilij pœna accipiunt Quaranta, Genuensis, & alij congesti à Barbosa *de potest. Episcop. part. 1. tit. 4. num. 59.* & communiter repetentes *in præsenti*; qui docent, presbyterum exulantem in præsenti specie beneficio non priuari; quia iniustè, & sine causa exul erat. Sed si verum amamus, exulandi verbum in præsenti pro absentia sumitur, non verò pro ipsa pœna exilij, vt accipitur à Terentio *in Eunucho, actu 3. scena 5.* in fine: A. *Muta vestem.* CH. *Vbi mutem? Nam domo exulo nunc.* Obseruauit D. Nicolaus Antonius *lib. 2. de exilio, cap. 32. num. 11.* qui non insubtiliter existimauit, ea verba, *per te adhuc extra prouinciam exulans*, esse ita emendanda, *per te adhuc extra prouinciam exulantem*, & ea esse referenda, non ad A. presbyterum, sed ad Archiepiscopum Eboracensem, Rogerium videlicet, qui temporibus Alexandri III. huius textus auctoris extra prouinciam degebat, & aulam Regis sequebatur, vt referunt Rogerius de Oueden. *in annalibus*, & Mathæus Paris. *in sua hist. anno 1170.* Vnde iuxta obseruationem huius eruditissimi viri sensus prædictorum verborum erit propter absentiam à prouincia Rogerij Archiepiscopi Eboracensis, quem Alexander alloquebatur, A. presbyterum iustitiam assequi non potuisse. 4.

l *Sustinere.*] Sed quare, si stipulatus fuit, & 5.
necessitate arctabatur, ante omnia non restituitur ad capellaniam, quâ spoliatus fuerat, iuxta principium textus *in cap. 1. cap. solicitè, de restit. spol.* cùm vulgatis; præcipuè cùm renunciatio, & compromissum æquiparentur, *cap. cùm tempore, in fine, hoc tit.* sed spoliatus renuncians per vim, ante omnia est restituendus, *dict. cap. solicitè*, probaui *in cap. Abbas, de his, quæ vi.* Igitur & spoliatus compromittens ante omnia erat restituendus. Cui difficultati variis modis satisfacere intendunt Hostiensis, Ioannes Andreas, Beroius, & Panormit. *in præsenti*, Rodericus Suarez *alleg. 23. num. 13.* Sed eorum solutionibus omissis dicendum est, A. presbyterum in præsenti casu non proposuisse interdictum recuperandæ possessionis, nec illud remedium intra tempus legitimum intentasse, aliàs ante omnia restituendus esset. Nec obstat quod dicebamus, æquiparari renunciationem, & compromissum; nam licèt exæquentur quoad aliqua, videlicet, vt qui non potest renunciare, non possit compromissum facere, *dict. cap. cùm tempore*, docent Tiraquellus *in legibus connub. glossa 5. num. 203.* Pinellus

nellus *in l. 1. C. de bonis matern. 3. part. num. 4 t.* Padilla *in l. transactiones, C. de transact.* Molina 2. *tomo de iustitia, disput.* 557. Non tamen per omnia exæquantur, nec æquiparantur ad præsumendum actum inuoluntarium post spolium. Abbas *hic, num.* 5. Et constat, quia qui renunciat, omnino dimittit, *cap. quàm periculosum* 7. *quæst.* 1. qui verò compromissum facit, non dimittit, sed potiùs rem petit, ac proinde cessat ratio, & collectura textus *in cap. super hoc, de renunt.* quà nititur decisio textus *in dict. cap. sollicitè*; ideoque locum non habet ea decisio in illo, qui compromissum fecit post spolium.

6. m *Per dolum, & fraudem.*] Sed quomodo si dolus dedit causam compromisso, ipsum nullum non reddit ipso iure, iuxta principium textus *in l. & eleganter* 7. *ff. de dolo, l. 3. §. finali, ff. pro socio?* Sed huic difficultati respondendum est cum communi distinctione, quæ vulgò agnoscitur inter contractus bonæ fidei, & stricti iuris. Actus enim bonæ fidei ipso iure nulli sunt, si dolus det causam actui, *dict. l. & eleganter*; contractus verò stricti iuris ipso iure subsistunt, *l. si quis* 36. *ff. de V. O. l. 5. Cod. de inutil. stipul. cap. cùm venerabilis, de except.* Vnde cùm compromissum spectet ad actus stricti iuris, *§ actionum, Instit. de actionibus*, glossa magna *in dict. cap. cùm venerabilis*, Gregorius Lopez *in l. vlt. glossa* 1. *tit. 6. partit. 5.* Lassarte *de decima vendit. cap. 7. num.* 5. Molina *de iustit. tomo 2. disput.* 556. ideo compromissum per dolum, & fraudem celebratum, ipso iure in præsenti specie subsistit, licèt postea veniat infirmandum.

7. n *Sacramentum.*] Idest iuramentum, vt *in cap. viduæ, de regularibus, cap. 1. de feriis*, vbi notauimus. Illud tamen discrimen in præsenti obseruandum est inter ius canonicum, & Cæsareum, videlicet quod licèt ex iure nouo iuramentum in compromisso adhiberi non possit ex noua Iustiniani constitutione *in nouella* 82. *cap. 11. l. 4. Cod. hoc tit.* tamen iure nostro canonico iuramentum in compromissis licitè adhiberur, & à compromissariis seruandum est, vt in præsenti supponitur, & *in cap. cùm tempore, cap. per tuas, hoc tit.* quia cùm illud seruari potest sine dispendio salutis æternæ, semper custodiendum est, argumento textus *in cap. ad nostram, cap. debitores, de iureiur.* Vnde cum à compromissariis iuramentum interpositum ritè seruari possit absque periculo salutis æternæ, rectè adhibetur, & seruandum est.

COMMENTARIVM.

8. EX hac Alexandri epistola talis deducitur disputanda assertio: *Sententia ab arbitris prolata, si æquitate nitatur, omni modo seruanda est; si verò iniqua, dolo, & fraude prolata fuerit, per superiorem retractanda est.* Quæ assertio singulatis est in iure, & congestos à Barbosa *num. vlt. glossa vlt. in cap. vlt. de rerum permut. & verbo Ex iussione, in cap. nisi essent, de prebendis*, Gigas *de pensionibus, quæst.* 6. Rebuffus *in praxi, tit. de pacificis, num.* 124. *&* 127. Cortasius *de beneficiis*, 1. *part. cap.* 4. Guillelmus Benedictus *in cap. Raynuntius, verbo adiecto, num.* 25. *de testamentis*, Padilla *in l. vlt. num.* 13. *C. de transact.* Suarez *de Religione lib. 4. cap. 5. num.* 23. *tomo* 1. Balboa *in cap. fin. de pactis*, Osualdus *ad Donellum, lib.* 28. *comment. cap. fin. littera E.*

Conclusio proponitur et illustratur.

9. Sed hæc assertio valde difficilis redditur sequenti consideratione; nam certum est, sententiæ ab arbitris prolatæ standum esse, siue æquum, siue iniquum contineat, *cap. per tuas, cap. exposita, hoc tit. cap. si quis Episcopus* 30. *§ arbitrari* 2. *quæst.* 6. *l. diem* 27. *§. stari, ff. hoc tit. l. societatem* 76. *§. finali,* vbi Cuiacius, *ff. pro socio*: firmat D. Thomas 2. 2. *quæst.* 69. *art.* 3. *ad* 2. dum ait, quod ex proprio defectu, & negligentia procedit, aliquem sua sponte alterius iudicio subiici, de cuius iustitia non confidit; itaque non videri permittendum à superiore petere, sententiam arbitri retractari, cùm sibi compromittentes debeant imputare, quòd iniquum arbitrum elegerunt. Augetur hæc difficultas; nam si sententia ab arbitris prolata in præsenti specie iniquitatem contineret, maximè quia arbitri, reseruatâ pensione quinque marcharum vni ex litigantibus, alij beneficium adiudicarunt: sed arbitri in causa beneficiali suscepti, possunt pensionem temporalem vni ex litigantibus assignare, *cap. nisi essent, de prabendis*, vbi in eadem specie ac in præsenti proponitur, deciditur, compromissum esse obseruandum. Igitur non rectè contrarium in præsenti statuitur. Augetur tandem, nam certum est, ab arbitrorum sententia appellari non posse, *cap. à iudicibus* 2. *quæst.* 6. cum aliis infrà adducendis: igitur in præsenti specie per viam appellationis nec Pontifex, aut Eboracensis Archiepiscopus adiri poterat.

Iniquitas hæc assignatio.

10. His difficultatibus non obstantibus vera est præsens assertio, ad cuius expositionem primò prænotandum est, sententiæ arbitrorum, siue æquæ, siue iniquæ, standum esse, *dict. l. diem* 27. *§. stari*, licèt cùm arbitrio alicuius aliquid committitur, non nisi æquo parendum sit, *l. libertus* 30. *ff. de operis libert.* Nec interest, quod partes consenserint in compromisso de certa sententia de arbitris dicenda; adhuc enim illis diuersam sententiam proferentibus, partes seruare tenentur. Licèt enim inter litigantes coram iudice ordinario possit conueniri, vt certa sententia proferatur, & eam iudex dicere teneatur, *l. si conuenerit, ff. de re iudic.* tamen hæc conuentio in compromisso coram arbitris non admittitur, cùm repugnet naturæ arbitrij, *l. qualem* 19. *ff. hoc tit.* docet Mancinus *disquisit. genial. cap.* 239. quo modo prædicta iura concilianda esse existimat Genoa *in conciliat. legum, pag.* 95. Parendum ergo est arbitrio arbitrorum, siue æquo, siue iniquo, nisi contra leges, vel sacras constitutiones sit prolatum, *l. ita demùm, ff. hoc tit. l. arbitrorum, C. eodem tit.* vel quid turpe, aut inhonestum, vel peccatum per partes non remissibile contineat, *l. quidam* 21. *ff. hoc tit.* aut si dolus malus interfuerit, vel arbitrorum, vel aduersarij, *dict. l. ita demùm*; quo casu accipiendus est textus non vulgaris *in l. si soror, Cod. de collationibus*; aut si præter formam, & terminos compromissi sententia prolata sit, *dict. l. non distinguemus, §. de officio, cap. examinata* 7. *de confirmatione vtili*: docet Cyriacus 2. *tom. controu. cap.* 230. *num.* 8. *&* 9. compromissum enim non extenditur vltra expressa in ipso. Valenzuela *tomo* 1. *consil.* 11. vel si absentibus partibus arbitri sententiam dicant, *l. diem* 27. *§. si quis* 4. *ff. hoc tit.* si die feriatâ arbitri sententiam proferant, *l. Pomponius* 13. *§. arbiter, ff. hoc tit. l. 3. Cod. de feriis*; si eam proferant, postquam dies compromisso adiecta exiit, *dict. l. quid tamen, §.* 5. si incerta sententia dicta sit, quæ non solùm irrita, verùm & nulla est, *dict. l. quid tamen, §. Pomponius*; vel si arbitri iusserint ad iudicem ire, vel nouum compromissum facere, *dict. l. non distinguemus, §. quæsitum*: si de vna tantùm parte litis

Arbitrorum sententiæ standum est.

ſententia dicatur. Debent enim arbitri eam dicere de omni controuerſia: & ſi plures controuerſiæ ſint vno compromiſſo comprehenſæ, & cantum fuerit, vt de omnibus ſententia proferatur, ſuper vna tantùm re prolata ſententia non ſuſtinetur, *dict. l. quidam, §. dicere, l. quid tamen, in principio, l. Labeo 23. ff. hoc tit.* Tandem niſi iuſta cauſa adſit, quæ impediat parère ſententiæ arbitrorum, *l. Iſraelitis 23. verſ. nam etſi, ff. de O. & A.* Docet Vighelius *in methodo iuris ciuil. lib. 2. cap. 4. num. 13.* Sed cùm compromiſſum non ſit iudicium, ideo arbitrorum ſententia non ſemper habetur pro ſententia, vt in caſibus relatis à Goueano *lib. 1. de iuriſd. num. 31.* Amaya *in l. vnica, C. de ſententiis aduerſus fiſcum,* Hunnio *ad Trent. vol. 1 diſput. 12. theſi 4. & vol. 2. diſp. 23 quæſt. 1.*

11. An datur actio ex arbitrio.

Standum igitur eſſe arbitrorum ſententiæ, tam ius Cæſareum, quàm noſtrum Pontificium, necnon Regium ſtatuerunt; ſed in petendi modo, aut ſententiæ executione valde differunt; iure enim Pandectarum ex ſententia ab arbitris dicta, neque actio, neque exceptio dabatur, *l. 2. ff. hoc tit. l. 1. C. eod.* Paulus *lib. 4. ſententiar. tit. 5.* ex compromiſſo ſumptus iudex rem iudicatam non facit, ſed ſi pœna inter eos promiſſa eſt, pœna in iudicium deducta ex ſtipulatu peti poteſt. Licèt enim ex iudicis ordinarij ſententia oriatur in factum actio, quâ condemnatus iudicatum ſoluere, iudicis officio compellatur, *l. item 20. §. 5. de hereditatis petitione, l. actores 8 C. de rebus creditis*; tamen ex ſententia arbitri non datur, quia arbitri iudicandi nullam poteſtatem habent ordinariam, aut delegatam, *l. vni a, C. qui pro ſua iuriſdict.* priuatorum enim conſenſus arbitrum iudicem facere non poteſt, *l. priuatorum, C. de iuriſdict.* Quare vt explorati iuris principium, ex ſententia ab arbitro prolata actionem non dari, defendunt Ludouicus Vitalis *lib. 1. var. cap. 4.* Hunnius *ad Treulerum vol. 1. diſp. 11. theſi 3. quæſt. 19.* vbi Bachouius *lit. C.* Maranta *in ſpeculo iudic. 6. part. tit. de appellat num. 262.* Menchaca *de ſucceſſionum creatione, § 10. num. 3.* Cancerius *lib. 1. var. cap. 23.* Parladorius, Suarez, & alij congeſti à Rodriguez *de executione cap. 1. art. 1. num. 14.* Metu ergo pœnæ in compromiſſo appoſitæ parebatur arbitrorum ſententiæ; ſi enim certa pœna promiſſa erat, actio ex ſtipulatu; ſin autem, incerti condictio dabatur, *dict. l. non diſtinguemus, §. fin.* conſonat lex *7. tit. 23. partit. 3.* & ſi nudo tantùm pacto compromiſſum factum erat, nec actio, nec exceptio ex eo dabatur, *l. litigatores, §. 1. & 2. ff. hoc tit.* nec actio dabatur, quia ex pacto nudo non naſcitur actio, *l. iuris gentium 7. §. igitur nuda, ff. de pactis*: latè probaui *in cap. 1. eod tit.* Et ſi exceptio ex pacto nudo detur, *§. igitur nuda*; tamen ex prædicto compromiſſo nudo pacto celebrato exceptio non datur, *l. 2. l. Pomponius 13. §. 1. ff. hoc tit.* quia abſurdum eſt, vt in vno ex litigatoribus ratum ſit arbitri iudicium, in alio verò non, *l. ſi cùm dies, §. ſi arbiter, ff. hoc tit.* Vnde ſi æqualis compromittentium conditio eſſe poſſit, vt ſi ambo ſint debitores, qui inuicem paciſcantur, ne petant quod ſibi debetur, quia vtrique dari poteſt exceptio pacti de non petendo, exceptio dabitur, *dict. l. litigatores, §. interdum.*

12. Quid iure nouo Codicis obſeruetur.

Hæc procedebant inſpecto iure Digeſtorum; nouiori tamen iure ſtatutum fuit, vt etiamſi nudo pacto interueniente compromiſſum factum eſſet, non ſolùm reo exceptio daretur, verùm & actori actio competeret, *l. cùm antea 5. C. hoc tit.* Docent Bartolus, & Baldus *ibi*, Vitalis *d. lib. 1. var. c. 6.* non tamen hæc actio, quæ ex *dict. l. cùm antea*, competit, datur ex ſententia arbitri, vt aliqui voluerunt; ſed ex ipſo pacto, quod Iuſtiniani conſtitutione legitima factum fuit; & ſic tanquam ex pacto legitimo actio naſcitur, vt defendit Hunnius *dicta diſp. 19 lit. E.* Eodem iure etiam codicis, etſi non ſtipulatione, ſed iuramento litigatores ſe obſtrinxerint ſententiæ parère, datur actio, vt eam ſeruare teneantur, *l. neque in arbitris, §. & in hoc, C. hoc titulo*; quod nouiſſimo iure nouellarum mutatum fuit, & ſancitum, ne vllo modo iuramentum poſſit adhiberi in compromiſſo propter periculum periurij, *nouell. 82. cap. 11. l. 4. C. hoc tit.* etiam poſt dictam legem *cùm antea 5.* ſi ſententia ab arbitris dicta fuerit homologata, ideſt approbata expreſſè, vel tacitè, per tranſcurſum decem dierum, ſtatim executioni mandanda eſt, quia executionem paratam habet: quæ Iuſtiniani diſpoſitio approbata eſt, *l. 35. tit. 4. partit. 3.* An autem hæc homologatio non ſolùm de ſententia iamdicta, verùm & dicenda fieri poſſit, diſputant Interpretes? Negant Bartolus *in dict. l. cùm antea, num. 5.* Caſtrenſis *n 4.* Salcedus *num. 17.* Cotraſius *in l. ſocietatem, §. arbitrorum*: ſed rectiùs affirmat Vitalis *lib. 1. var. cap. 5.*

13. Quid iure canonico, et regio obſeruetur.

Hæc, quæ à Iuſtiniano nouâ ſuâ conſtitutione ſtatuta retulimus, iure Pontificio partim improbata, partim approbata fuerunt; quatenus enim Imperator prohibet iuramentum adhiberi in compromiſſo, immutatum eſt iure Pontificio, & cautum, vt ſacramentum à compromittentibus præſtitum ſeruetur, vt iam ſuprà notaui: quare iuramento præſtito ex hoc iure, non expectatur homologatio, ſed ſtatim ipſa ſententia exequi debet, aut ad intereſſe ſtatim agi poteſt, vt docent Abbas & Butrius *in cap per tuas, hoc tit.* Molina *dict. 6. tomo, de inſtit. diſp. 36. per totam*: approbata etiam fuit dicta Iuſtiniani conſtitutio, quatenus compromiſſum nudo pacto tantùm factum exequendum ſtatuit, *cap. 1. cap. qualiter*, iuxta vulgarem interpretationem, *de pactis.* Vnde compromiſſum factum nudo tantùm pacto ſeruari debet, vt docent omnes repetentes *in d. cap. per tuas*, Boërius Epon. *lib. 1. de iure ſacro, num. 120.* Perueniamus iam ad ius noſtrum Regium, eo enim inſpecto poſt varias conſtitutiones, tandem ſtatutum reperitur, vt non ſolùm arbitrorum ſententia actionem producat, verùm vt paratam exequutionem habeat, ita vt ſtatim exequi poſſit, *l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.* vbi Azeuedus. Parladorius *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. §. 15.* Auendaño *de exequendis, 1. part. cap. 1. num. 37.* Rodriguez *de executione, cap. 1. art. 1. num. 19.* Carleual. *de iudiciis, tom. 2. lib. 2. diſp. 8.* Arbitrij tamen executio facienda eſt, non per ipſos arbitros, ſed per iudices ordinarios, *l. à Diuo Pio, in princip. ff. de re iudic. l. Epiſcopale, §. ſi quis ex conſenſu, C. de Epiſcopis, & cler. l. cùm antea, C. hoc tit.* vbi deciditur, ſententias arbitrorum in vrbe à Præfecto vrbis; in prouinciis à Rectoribus, aut Apparitoribus exequendas eſſe: idem ſtatuitur *in l. 35. tit. 4. partit. 3.* Docent Couar. *lib. 2. var. cap. 12. num. 2.* Rod. Suarez *in l. poſt rem, in declarat. legis Reg. cap. 5. num. 10.* Valenzuela *conſil. 125. num. 44.* Litigatores enim per compromiſſum iuriſdictionem arbitris dare nequeunt, *l. priuatorum, C. de iuriſdict.* Vnde multò minùs quæ imperij meri, aut mixti ſunt, committere valent; in quorum numero exequutio ſententiæ recenſetur, *l. iubere, ff. de iuriſdict. l. 3. ff. de damno infecto*: nec ſolùm coram iudice ordinario loci, vbi ſententia ab arbitris prolata eſt, executio peti poteſt, verùm etiam coram iudice ordinario

natio rei damnati absque vllis litteris requisitoriis, vt docent Azeuedus *vbi suprà*, *num.* 175. Parladorius *dicto cap. fin.* §. 2. *num.* 76. Rodriguez *vbi proximè*, *num.* 24. Pichardus *in manuduct. ad praxim*, 2. *part.* §. 4. *num. vlt.* præsentatis enim compromisso, & sententia ab arbitris dicta coram legitimo iudice, ab eo executio facienda est: docet Vela 2. *tom. dissert.* 45. *num.* 28. Præsentari etiam debent fideiussores ab eo, qui petit executionem, iuxta formam textus *in l.* 2. *tit.* 21. *lib.* 4. *recopil.* videlicet se restituturum omnia in arbitrio comprehensa cum fructibus, si arbitrium non fuerit confirmatum per superiorem. Rodriguez *dicto art.* 1. *num.* 30.

14. AB ARBITRORVM SENTENTIA NON APPELLATVR. Cùm ergo iure Canonico, & Cæsareo inspectis, non daretur actio iudicati ex sententia ab arbitris prolata, inde nec ab illis appellare licebat. *l. non distinguemus* 32. §. *cùm quidam* 14. *l. diem* 27. §. *stare*, *ff. hoc tit. l.* 1. *C. eod. cap. à iudicibus*, *cum sequenti* 2. *quæst.* 6. *cap. si quis Episcopus*, §. *arbitrarius*, *eadem quæst. cap. Ecclesia*, *de constit.* Synodus Carthag. *can.* 98. & 123. alia congerit Ant. Aug. *in epitome lib.* 29. *tit.* 19. quod & lege speciali apud Græcos lata cautum fuisse ex Demosthene, & Luciano refert Cuiacius *consult.* 12. consonat lex finalis, *tit.* 4. *part.* 3. docent Cuiacius *in l. rem* 16. *C. de iudiciis*, Balsamon *in notis ad can.* 99. 6. *Synodi*, Iustel. *in notis ad can. Ecclesiæ Afric. pag.* 23. Petrus Greg. *lib.* 5. *part. tit.* 4. *cap.* 1. & 2. Scaccia *de appellat. quæst.* 17. *limit.* 13. & 14. Borellus *in summa decis. tit.* 63. *n.* 253. Balbos *in cap. causam* 14. *num.* 3. *ff. de re iudic.* Bachonius *ad Trentl. tomo* 1. *disp.* 12. *littera E. pag.* 226. Hunnius *ad ipsum, littera D. quæst.* 20. Rodriguez *de execut. cap.* 1. *art.* 1. *num.* 15. Azeuedus *in dict. l.* 4. *recopil. num.* 150. plures congesti ab Osualdo *ad Donel. lib.* 28. *cap. vlt. littera C.* Barb. *in l.* 1. *C. hoc tit.* Auendaño *de mem cap.* 22. *num.* 17. Barbosa *ad leges Lusit. lib.* 3. *tit.* 16. §. 2. Fragoso *de regim. part.* 1. *lib.* 5. *disp.* 4. §. 1. *num.* 3. Quæ doctrina magna nititur ratione; nam appellatio ideo introducta fuit, vt iniustitiis, seu iniquitas sententiæ corrigatur, & emendetur, *l.* 1. *cum aliis*, *ff. de appell.* sed compromissarij sententia corrigi, aut emendari non potest, sed illi standum est, siue æqua, siue iniqua sit, vt suprà probaui: ergo superfluò ab ea appellatur. Accedit, nam arbiter recusari non potest, nisi ex noua causa, vt probat Fermosinus *in cap.* 4. *de foro competenti*, *quæst.* 9. *num.* 8. igitur nec ab eius sententia appellari potest. Deinde, quia eo animo litigatores compromissum faciunt, vt arbitri sententiâ finis controuersiæ imponatur, & à lite discedatur: at si permitteretur ab ipsa sententia appellare, nunquam liti finis imponeretur, contra mentem compromittentium. Facit etiam ratio textus *in dict. l. diem* 27. §. *stari*, in illis verbis: *Sibi imputet, qui compromisit.* Si enim compromittentes approbarunt personas arbitrorum, quomodo postea improbare valebunt? Quam etiam reddit D. Thom. 2. 2. *quæst.* 69. *art.* 3. *ad secundum.* Vnde deducitur, per contrarium ab arbitris iuris susceptis, ex iuris dispositione appellari licere, cùm non ex mera partium voluntate assumantur. Scaccia *vbi suprà*, *dicta limit.* 13. *num.* 5.

15. EXPONITVR CAP. SANE 2. Q. 6. Hæc tamen licèt vera sint, contrarium suadent nonnulla iuris testimonia, quæ sigillatim exponenda sunt. Et primò obstare videtur textus *in cap. sanè* 2. *quæst.* 6. in illis verbis: *Sanè ex consensu partium, si iudices electi fuerint, etiam à pauciori numero, quam constitutum est, liceat pronocare.* Ex quibus, iuncto §. *quod autem*, antecedenti, qui est Gratiani, expressè colligitur, ab arbitrorum sententiis validè prouocari. Agnouit difficultatem post alios Innocentius Cironius *lib.* 2. *obseru. cap.* 2. qui asserit, inspecto iure communi, licitum esse appellare à iudicibus ex consensu partium electis, *dict. cap. sanè.* Nec tunc obstare ait textus *in dict. cap. à iudicibus*, *ead. quæst.* quia ille textus procedit eo tempore, quo in Africa consuetudo erat, vt nullo modo liceret appellare à iudicibus ex consensu partium electis. Quæ consuetudo apud Africanos vigebat, quoniam illi in prosequendis appellationibus valde infesti erant. Sed hæc interpretatio facilè refellitur *ex cap. placuit* 2. *quæst.* 3. Vbi à Concilio Mileuitano, quod in Africa celebratum fuit, contrarium statuitur, videlicet à iudicibus ex consensu partium electis licitam esse appellationem. Deinde quia textus *in dict. cap. sanè*, & *in dict. cap. à iudicibus*, deducti sunt ex Concilio Ecclesiæ Africanæ; & tamen *in dict. cap. sanè*, permittitur appellatio: igitur verum non est, in Ecclesia Africana regulariter prouocationem à iudicibus electis prohiberi. Quare hac solutione omissâ, pro vera interpretatione textus *in dict. cap. sanè*, sciendum est, in eo textu, & *in dict. cap. à iudicibus*, non agi de arbitris, vt perperam existimauit Gratianus *in dict.* §. *quod autem*; sed de iudicibus electis ordinariis, qui eligebantur ex consensu partium, de quibus aliqua notaui *in cap.* 1. *hoc tit.* ab illis enim non licebat appellare, *dict. cap. à iudicibus*, *dict. cap. sin autem*, *cap. causa*, *de re iudic.* Nec contrarium probat textus *in dict. cap. sanè*, vbi loco illorum verborum, *Liceat pronocare*, legendum est, *non liceat pronocare*, vt legitur in ipso canone 89. Concilij. Notarunt Antonius Aug. *lib.* 2. *de emendatione Gratiani*, *c.* 3. & in notis ad canones Adriani Pontificis, qui extant *tomo* 1. *Concilior. Biny.* Petrus Gregor. *lib.* 5. *partit. tit.* 3. *cap.* 1. Manet ergo, à iudicibus ex consensu partium electis in prouincia Africana non licere appellare, etiamsi illi ordinarij iudices essent; in aliis verò permitti appellationem, *dict. cap. causam*, *de re indic. cap. cùm olim*, *cap. insinuante*, *cap. super* 27. §. *verùm*, *de officio delegati.* Nec contrarium probatur *in dict. cap. placuit* 35. 2. *quæst.* 6. nam ibi non agitur de appellatione interponenda à iudicibus ex consensu Episcopi. Vnde propositio, *ab*, deest in ipso Concilio Mileuit, vt notauit Hallier. *de hierarch. iurisd. pag* 520.

Secundò exponendus est textus *in cap. fin. de foro compet. in* 3. *collect.* cuius aliæ partes reperiuntur *in cap. Ecclesia*, *de constit. cap. Ecclesia*, *cùm sequent. vt lite pendente*, *cap.* 1. *de restit. spol. in* 1. *collect.* Vbi proponitur, Rectorem Ecclesiæ sanctæ Mariæ egisse Romæ apud Laurentium vrbis iudicem rei vindicatione contra Ioannem laicum possessorem quorundam prædiorum ipsius Ecclesiæ. Laurentius causâ cognitâ ipsum Ioannem absoluit. Rector Ecclesiæ ad vrbis Senatorem appellauit. Ioannes opposuit Laurentium pronunciasse tanquam arbitrum, non vt iudicem, & sic ab eius sententia appellari non posse: & cùm in hac facti serie consultus fuisset Innocentius III. decreuit appellationi locum esse. Vnde deducitur, ab arbitrorum sententia appellari posse. Pro cuius difficultatis solutione sciendum est, iudicem ordinarium posse à partibus adiri, aut cum compromisso, aut citra compromissum. Cùm ex compromisso, & mutuo consensu eligitur, ab eo non licet appellare, ex suprà traditis, si verò citra compromissum, appellare licet, *l. ex consensu*, *ff. de appellat.* Vnde iure ciuili poterat appellari à iudicibus datis à Prætore, 16. EXPONITVR CAP. FINALE DE FORO COMPAT. IN 3. COLLECT.

etiamsi

etiamsi partes in ipsos consensissent: & iure hoc Pontificio à iudice delegato, cui ex communi partium consensu causa committitur, licet appellare, *cap. suspicionis*, §. *verum*, *de offic. deleg.* Ratio est, quia partes per huiusmodi consensum approbarunt tantùm personam iudicis, ita vt non possint illum, nisi ex noua causa recusare, *dict. §. verum*, *cap. insinuante*, *de officio deleg. cap. cùm olim*, *de causa possessionis*; non autem sententiam, quam ignorabant, vt docent Balboa *in dict. cap. causa*, Bronchorst. *centur. 1. assert. 63.* Vnde cùm *in d. cap. fin.* consensissent partes in iudicem citra compromissum; ideo ab eius sententia admittitur appellatio, vt docet Cuiacius *in d. cap. Ecclesia 3. vt lite pendente.*

17. INTELLIGITVR L. FIN. C. DE IVDICIIS. Tertiò ex suprà dictis interpretandus venit textus *in l. fin. C. de iudiciis*, in illis verbis: *Nisi fuerit prouocatum.* Ex quibus expressè deducitur, ab arbitrorum sententiis licere prouocare. Pro cuius textus expositione dicendum est, quod licèt ab arbitris compromissariis appellari non possit, posse tamen appellari ab arbitris iuris, quia ipsi pro iudicibus habentur, & iudicum officio funguntur; arbitri enim iuris eliguntur in locum iudicis recusati. Vnde sicut à iudice recusato potest appellari, ita ab arbitris in casum recusationis electis, de quibus aliqua notaui *in cap. suspicionis 39. de officio deleg.* Rectè ergo ab illis, tanquam à iudicibus appellatur: quomodo etiam exponendi sunt textus *in l. 2. ff. a quibus appellare non liceat*, *l. arbiter 9. ff. qui satisd. cog.* iuncto Fachineo *lib. 8. controu. c. 94.* Docent Cuiacius *in dict. l. vlt. C. de iudiciis.* A. Faber *in dict. l. arbiter*, Osuald. *ad Donel. lib. 28. comment. cap. vlt. littera C.*

18. DE REMEDIIS CONTRA SENTENTIAM ARBITRORVM. Sed licèt appellari non possit à sententia arbitrorum, iure communi inspecto, quia eo iure attento actio iudicati ex ea non dabatur; tamen alia remedia condemnatis competebant. Primum exceptio doli, si sententia per sordes, dolum, vel fraudem prolata esset, *l. non distinguemus*, §. *cùm quidam*, *ff. hoc tit.* non quia hæc exceptio opponatur alicui actioni ex sententia ortæ, sed actioni ex stipulatu, quâ actor pœnæ persecutionem intendit. Faber *in dict. §. cùm quidam.* Secundum remedium est reductio ad arbitrium boni viri, iure canonico inspecto, quæ & hodie in sententia ab arbitratore prolata datur. Sed quia Doctores facilè confundunt arbitros cum arbitratoribus, & arbitratores iure communi inspecto dari supponunt, nullam huius reductionis mentionem faciunt in sententia arbitrorum. Sed vt iam *in cap. 1. hoc tit.* probaui, nullos arbitratores ius canonicum, aut Cæsareum agnouit, atque ideo, quæ Doctores de reductione sententiæ arbitrorum adducunt, ad sententiam arbitrorum adaptari debent.

19. DE REDVCTIONE AD ARBITRIVM BONI VIRI. Hæc reductio ad arbitrium boni viri, quæ iure canonico attento à sententia arbitri petebatur, hodie verò in arbitratorum laudo intenditur, licèt appellatio non sit, appellationi tamen comparatur, & quodammodo appellationis species est, iuxta doctrinam Saliceti *in l. 1. C. quando prouocare*; impeditque executionem laudi ad instar appellationis, vt docet Fragoso *dict. disput. 14. §. 1. num. 19.* & ea pendente nihil potest innouari, Lancellotus *de attentatis*, *cap. 16. per totum.* Christineus *tom. 1. decis. 257.* sed si partes simpliciter, aut cum iuramento renunciauerint prædicto remedio reductionis, an adhuc intentari possit, disputant Doctores suprà relati. Nonnulli negant, moti ex eo, quia quoties iuramentum seruari potest sine salutis æternæ dispendio, etiamsi damnum in patrimonio sequatur, seruandum est, *cap. verum*, *cap. si verò*, *de iureiur.* Sed hoc iuramentum potest seruari sine æternæ salutis dispendio: igitur adimplendum est. Ita docent Caldertnus *consilio 1. de arbitris.* Hermosilla *in l. 5. tit. 5. partit. 5.* Sed contrariam sententiam rectiùs defendunt Petrus Greg. Gutierrez, Marantа, & alij congesti à Fragoso *dicta disput. 14. §. 1. num. 20.* quæ probatur expressè *in l. 23. tit. 4. part. 3.* Et facit pro ea sententia quod iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis, *cap. in malis 22. quæst. 2.* sed cùm sententia ab arbitris dicta continet enormitatem (quæ, quando contingat, docet latè Azeuedus *in dict. l. 4. tit. 21. lib. 4. recopil.*) iuramentum continet iniquitatem, argumento textus *in l. si libertus*, *ff. de operis libert.* igitur seruari non debet. Petenda tamen est ipsius relaxatio saltem ad cautelam, vt docent Rebuffus *de arbitris*, *glossa 5. num. 13.* Couarr. *lib. 2. var. c. 4. num. 4.* & ea impetrata ad effectum agendi & excipiendi, peti potest prædicta reductio. Sed adhuc coram quo iudice petenda sit, non liquet apud Interpretes. Coram superiore iudice esse petendam, docuerunt relati à Romano *consil. 265.* moti ex eo, quia hæc reductio appellationi æquiparatur; sed cùm appellatio interponitur, iudex superior adeundus est, *l. præcipimus*, *C. de appellat.* igitur & in hac reductione idem dicendum erat. Sed contrarium, imò apud eundem iudicem petendam esse reductionem, apud quem ipsa causa disceptanda erat, & qui semoto compromisso, ipsius causæ iudex competens erat, rectiùs docent Lanfrancus *de arbitris quæst. 19.* Salicetus *in l. 5. Cod. hoc tit. num. 14.* Ceuallos *communium quæst. 89. num. 7.* Bachouius *ad Treutlerum*, *thesi 5. littera A.* Hunnius *ad ipsum*, *thesi 13. quæst. 13. disp. 12.* plures relati à Fragoso *dicto §. 1. num. 11.* P. Greg. *dicto cap. 10.* pro quibus faciunt textus *in l. Diuus 8. §. transactionis*, *ff. de transact.* *l. fin. C. de vsuris pupil.* *cap. exposita*, *hoc tit.* textus disertus *in l. 23. tit. 4. partit. 3.* & illa etiam ratio, nam reductio hæc non est appellatio, licèt illi æquiparetur; vnde necessariò non est petenda coram iudice superiore, licèt aliquando omisso medio petatur, vt supponitur in hoc textu, & *in c. 3. hoc tit. cap. examinata*, *de confirmatione vtili*, docet Vega *in cap. quantò*, *num. 109. de iudiciis.*

Succedit alia quæstio satis vexata etiam apud 20. IN CAVSA REDVCTIONIS AN DETVR APPELLATIO.
Interpretes, vtrum videlicet, sicut denegatur appellatio iure communi inspecto, ab arbitrorum sententia, admittatur à sententia iudicis ordinarij, coram quo petita fuit dicta reductio? Et quamplures negant ab eo posse appellari, qui sequentibus nituntur fundamentis. Primò, nam iudex ordinarius, coram quo reductio fuit petita, succedit in locum arbitri, *l. penult. ff. iudicatum solui*; & per consequens eius naturam & conditionem habet, *l. si cum*, §. *iniuriarum*, *ff. si quis cautionibus*: igitur si ab arbitro non appellatur, nec à iudice ordinario, coram quo reductio petita fuit. Secundò, nam cùm arbitri iuris in casu recusationis eliguntur, ab illis licet appellare, quia iudicum naturam obtinent, *cap. ab arbitris*, *de officio deleg. in 6.* igitur à contrario, à iudice ordinario in locum arbitri subrogato appellari non licet. Tertiò, quia iudex ordinarius, coram quo petita fuit reductio, vt vir bonus cognoscit; fit enim reductio ad boni viri arbitrium: sed ab eo, qui procedit vt bonus vir, non licet appellare, *l. societatem 76. §. arbiter*, *ff. pro socio*: igitur nec à prædicto iudice ordinario appellare licet. Sed adhuc contrariam sententiam, & rectiùs, docuerunt plures, quos referunt, & sequuntur

quuntur Couarr. *lib.2.var. cap.12.num.13.* Azeuedus *in d.l.4. num.150.* Hunnius *ad Treutl. disp.12. vol.1.thesi 5.* Gaillus *lib.1.obs.cap.49.* Petrus Greg. *lib.5. partit. tit.5.cap.9.* In omnibus enim causis, tam ciuilibus, quàm criminalibus, in quibus appellatio non prohibetur, promissa censetur, *l. & in maioribus, C. de appellat.* quare Cùm in hoc reductionis casu appellatio prohibita non reperiatur, sed tantùm in casu, quo arbiter pronunciet, debet admitti appellatio, cùm exceptio firmet regulam in contrarium, *l.nam quod, §.finali, ff. de penu legat.* Nec primum fundamentum contrariæ sententiæ refragatur; iudex enim ordinarius, coram quo intenditur reductio, non est arbiter, sed manet iudex ordinarius, & iudicis officio fungitur: quare ab eo tanquam ab ordinario rectè appellatio interponitur. Nec etiam secundum fundamentum obstat, quia iudex ordinarius, coram quo petita fuit reductio, licèt procedat vt bonus vir, non tamen habet liberum arbitrium, sed arbitrium boni viri, argumento textus *in l.fideicommissa 11. § quamquam, ff.de leg.3.l.si libertus 2. ff.de operis libert.* quare ab eo appellatur, vt docent Couarr. & Hunnius *vbi supra.*

21. Quid hodie in praxi observatur. Cæterùm, licèt tam iure ciuili, quàm canonico non admitteretur appellatio à sententiis arbitrorum, quia actio iudicati ex eis non dabatur, cùm hodie ex ipsis actio nascatur, & ipsæ sententiæ executionem paratam habeant, *ex l.4. tit.21. lib.4.recopil,* poterit appellari ab illis sententiis, vt docent Azeuedus *in dict.l.4. num. 172.* Paladorios *lib.2.rerum quotid.1.part.§.2.num.23.* Rodriguez *de executione.cap.1.art.1. num.17.* Et si iudex ordinarius confirmauerit ipsam sententiam, à qua appellatum erat, vel reductio petita, appellari valet ad iudicem superiorem, vt ad Regiam Cancellariam, & si eius Senatores primâ sententiâ confirmauerint arbitrorum laudum, non admittitur supplicatio ab ipsa, *dict. l.4.* quia præsumptio stat pro sententia arbitrorum, argumento legis *Herennius, ff.de euictionibus, cap.in præsentia, de renunciatione*; si verò improbata fuerit arbitrorum sententia, potest à sententia vulgò *de vista,* supplicari, & tunc vltima Senatus sententia executioni mandabitur, *dict. l.4. recopil.* Sed hæc appellatio tantùm operatur effectum deuolutiuum, non verò suspensiuum; quia eâ non obstante, arbitrorum sententia executioni mandatur per iudicem ordinarium, præstitis fideiussoribus: hæc etiam appellatio à sententia arbitrorum, seu reductio à laudo arbitrorum ad arbitrium boni viri peti debet intra decem dies à die notificationis huiusmodi sententiæ computandos, ex expressa textus decisione *in l.35. tit. 4. partit. 3.* docent Speculator, Padilla, & alij relati ab Azenedo *in dict.l.4.num.143.* Fragoso *de regim.disp.14. §.1.* & licèt per legem primam, *tit.18.lib.4.recopil.* ad appellandum tantùm quinque dies concedantur; tamen ea lex procedit in appellationibus ordinariis, quæ à iudicum sententiis interponuntur; non autem in istis appellationibus, seu reductionibus.

22. De poena ab appellante soluenda. Sed licèt possit appellari à sententia arbitrorum, aut peti reductio à laudo arbitratorum; tamen soluenda est pœna ab eo, qui succubuit, si sententia confirmetur, *l.pœna 32.ff.hoc tit.* nec interest an alterius interesse detur, nec ne, *d.l.pœna.* Explicant Duarenus *ad titulum ff de receptis, cap. fin.* Vitalis *lib.1.var. cap.6.* plures congesti ab Auendaño *dicto cap.22. num.18.* Licèt enim æquitas suadeat facilè permittendum esse, quod alteri non nocet, *l. in summa, §.item, ff.de aqua pluuia,* & in edicto de in ius vocando, qui in ius vocatus est, & iudici non paruit, si nihil intersit actoris iudici fuisse obtemperatum, non præstet pœnam, imò & in non dissimili specie etsi sit conuentum, vt si iudici obtemperatum non fuerit, certa pœna soluatur; tamen si actoris nihil intersit, pœna non committitur, *l.etsi post tres, ff.si quis cautionibus; l. sancimus, C. de fideiuss.* Nihilominus contrarium obseruatur in pœna compromisso comprehensa, *ex dict.l.pœna*; cuius ratio prouenit, tum ex Consulti responso *in l.vlt. ff.de pretoriis stip.* tum ex eo, quia conuentione partium contractus legem accipiunt, *l.contractus, ff.de reg.iuris.* Vnde sibi imputent compromittentes, qui pœnam promiserunt, à qua postea recedere eis non licet, quare siue intersit, siue non aduersarij, pœna præstari debet, vt docet Vitalis *dict. cap.6.* Deinceps quia illud discrimen versatur inter pœnam adiectam, vt æstimatio legitimi interessis, & vt puniatur perfidia contrahentis, quòd primo casu pœna non præstatur, si nullum detur interesse, *cap.suam, de pœnis*; secundo verò cùm in punitionem perfidiæ promittitur, committitur, etsi interesse non detur, *cap. dilecti, hoc tit.cap.quotiens 9.1.q.7.c.cùm dilectus 32. de electione, cap.vlt. de crim. falsi:* quo modo conciliandæ sunt sententiæ, & opiniones Baldi, Castrensis, & Saliceti *in l.cùm allegas 15.C.de vsuris.* Petri Gregorij *lib.3. partit.tit.1.cap.5.* Ioannis Gutierr. *lib.2.canon. cap.2. num.11.* Patris Molinæ *de iustitia tom.1. tract.2.disp.97.* Sanchez *lib.1.de matrim.disp.37.* Vasei *in summa, verbo Vsura 4. num.1.* assererorium, pœnam conuentionalem committi citra partis interesse, Auendaño in Dictionario, verbo *Pœna conuentionalis.* Pichardos *in §. vlt.Inst. de V. O.num.5.* Sarmiento *lib.3.select.cap.6.num.10.* Garcia *de expensis, cap.9.num.63.* Rodriguez *de annuis reddit.lib.3. cap.5.num.10.* Carleual. *de iudiciis 2. tomo, tit.3. disp.3. num. 22.* Leotardus *de vsuris quæst. 88. num.8.* existimantium pœnam non committi, nisi quatenus intersit partis.

Sed si arbitrorum sententia confirmata non sit, pœna non committitur; quomodo exponendus est textus *in l.3. tit.26. lib.8. recopil.* vt docet Gutierrez *de iuramento, p.1. cap.37.* Sed si pro parte confirmata sit sententia, pro parte verò infirmata, quamuis iure canonico in aliis casibus pœna diuidatur, *cap. suam, de pœnis*; in hoc nec pro parte committitur, cùm iustam habuerit litigator causam reclamandi, vt considerat Montalvus *in l. 4. tit.7. lib.4. fori.* Similiter si non ex antiquis, sed nouis instrumentis sententia infirmetur, ex eadem ratione pœna non committitur, vt resoluit Cuiacius *consultatione 12.* igitur soluitur pœna, si iniustè petita reductio, aut appellatum sit, nec inde liberabitur damnatus ab obligatione principali virtute condemnationis, si in compromisso adiecta sit clausula *rato manente compromisso, seu pacto*, argumento textus *in l. penult. C. de pactis, l. qui filium 16.l. cùm proponas 17.ff. de transact.l.ita stipulatus 35.§.penult. & vlt.ff. de V.O.* vt apponi solet Hispanè, *a todo pechar la pena, y cumplir la promission, l.34. tit.11. partit. 3.* In compromisso enim cum tali clausula facto, duo pacta inesse intelliguntur; vnum pœnale, aliud simplex, ita vt litigator arbitrio non parens, & pœnam soluere, & sententiæ stare teneatur, glossa *verbo exceptionem, in l.2.ff. hoc tit.* Panormitanus *in præsenti, num.8.* Petrus Greg. *dict.cap.9.* Azeuedus *dict.l.4.num.51.* licèt in vulgari compromisso con- 23. Pœna quando non da-bratur.

trarium

trarium obseruatur, in quo alterottum tantùm exigi porest ex lege *pacto*, *C. de pactis*, *l. vbi pactum*, *C.de transact.* quia tacitè ioest in eo clausula, videlicet vt solutâ pœnâ recedere liceat à compromisso, authentica *decreuit*, *C. hoc tit.* vt plura adducentes pro expnsitione dictæ clausulæ *rato manente pacto*, tradunt Barbosa *de clauf. clausula* 128. Piehardus *in tract. de mora*, *num.* 183. Carleual. *de iudiciis tomo* 2.*disput.*3.*ex num.*14.Donel. *in dict.l.si stipulatus* 115.*num.*37.Faber *in ration. ad legem prædia* a 8.*ff.de act. empti*, Balduinus *in dict. l.pacto, vers.* Si quid tamen.

24. TRADITVA RATIO DECIDENDI. Pro huins decisinnis vera ratione varia adducunt Repeteotes,& Interpretes supra relati. Aliqui existimant, in præsenti specie non stari arbitrio arbitrorum,quia simoniacam continebat prauitatem, cùm pro re spirituali, videlicet cappellania, res temporalis, scilicet pensio quinque marcharum argenti præstaretur: ita præsenserunt in præsenti glossa verbo Qninque, Betoius *num.* 48. Suarez *dict.lib.*4.*de simon. cap.* 5. *num.*13.*&* 23. Sed eorom sententia refellitur primò *ex dict. cap. nisi essent*, *de prabendis*; vbi in eadem specie arbitrium approbatur. Secundò ex eo, quia si compositio, de qua io hoc textu, originem duxisset à partibus, simoniaca præsumi posset, inxta ea quæ adduximus *in cap.cùm pridem*, *de pactis*: sed ortum habuit ad ipsis arbitris: igitur non potest tanquam simoniaca damnari. Tertiò quia si fuisset simoniaca, non posset vllo easu seruati; sed ait noster Alex. quod si iusta videatur dicta pensionis compositio, obseruetur arbitrorum arbitrium: igitor quia talis compositio non est simoniaea. Hac igitur omissâ sententiâ diceodum est in præsenti specie arbitrorum sententiæ non stari, quia iniqua erat ratione inæqualitatis pensionis, vt docet Balboa *in cap.fin.de pactis*, *num.*116. & licèt arbitrio æquo, vel iniquo standum sit, *dict.l.diem* 27.§.*stari*; illud procedir, nisi petita sit rednctio ad arbitrium boni viri, vt suprà probaui. Vnde cùm in præsenti petita fuisset coram Alexandro III. ipse rescribit Archiep. Eborac. vt si iniquom arbitrium iudicasset, ipsum irritaret; si autem æquum, executioni mandaret. Præsensit Barbosa *in præsenti*, *num.*1. quâ interpretatione reteotâ, facilè difficultati suprà adductæ fit satis.

CAPVT III.

[a] Alexander III. *Exon. Episcopo.*

PEruenit ad nos, quod cum Vv. clericus de Calestin. in minori esset ætate constitutus, G. de Cal. sororem eiusdem Vv. duxit in vxorem, & fidei [b] interpositione firmauit, quod v. sol. [c] sterlingorum ei annuatim donaret. Vnde cùm postea super eisdem v. sol. inter ipsum clericum, & iamdictum G. controuersia fuisset mota, in [d] quatuor personis compromiserunt, quæ vtique inter se taliter arbitratæ sunt, quod præfatus G. decimas [e] proprias, & rusticorum suorum, quas in parochia de Cal. habere dignoscitur, pro v. sulidis prætaxatis singulis annis perciperet. Vnde quoniam huiusmodi arbitrium Ecclesiæ iamdicti loci posset in posterum perniciosum existere, nec memoratus Vv. aut personæ illæ, à quibus promissum fuerat, id vllatenus in Ecclesiæ damnum facere debuissent: f. t. per Ap. s. m. quat. rei veritatem diligenter inquiras, & si ita inueneris, prænominatum G. diligenter admoneas, & ecclesiastica districtione compellas, vt Ecclesiæ, cuius est parochianus, prælibatas decimas omni occasione, & ap. rem. liberas prorsus dimittat: nec sibi aliquid vlteriùs vindicare præsumat. Clericum verò supradictum moneas, vt cum eodem G. amicabiliter, pacificéque studeat conuenire.

NOTÆ.

a *ALexander III.*] Ita legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. De Alex.III. iam aliqua notaui *in cap.*1. *de rescriptis.* De Oxoniensi Ecclesia noonulla adduxi *in cap.proposuit* 6. *de filiis presbyt.*

b *Fidei interpositione.*]De interpositione fidei, & quando habeatur pro iuramento, plura obseruaui *in cap.ad aures* 4.*de his*, *quæ vi.*

c *Sterlingorum.*] Genus est monetæ apud Anglos vsitatum, cnius meotio obuia est apud scriptores illius prouinciæ.

d *In quatuor.*] Licèt enim compromissum fieri debeat in dispari arbitrorum nnmero, tamen si in pari fiat, non ideo vitiatot compromissum, vt iam latè probaui *in cap.*1.*hoc tit.*

e *Decimas proprias.*] Ab ipso videlicet solnendas, prædiales, seu personales, quas virtute arbitrij retinere intendebat.

COMMENTARIVM.

1. CONCLVSIO DEDVCITVR ET PROBATVR. EX hac decisione sequens deducitur communiter disputanda assertio: *Arbitri non possunt in solutum actori assignare decimas Ecclesiæ, quas reus ratione beneficij possidet.* Quæ assertio singularis est in iure nostto; eam tamen illustrant vltra ordinarios, & congestos à Cenedo *collect.*102.*ad Decret.* & Barbosa *in præsenti*, & *lib.*3. *iuris Eccles.cap.*17. *num.*10. Lotherius *de re benefic. lib...c.*42. *num.*25. Antonius Gomez *lib.*2.*var.cap.*13.*num.*18. P.Barb. *in l.*1.*part.*4.*num.*132.*ff.solut. matrim.* Mantica, Gutiertez, & alij ionumeri congesti à Salgado *in labyrinth. credit tom.*1. *cap.*42. *num.*4.*&* 5. & *tomo* 2. *cap.*15.

2. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO. Sed hæc assertio valde difficilis redditur sequenti iuris consideratione: Clerici noo solùm de bonis patrimonialibus, verùm etiam ex fructibus suorum beneficiorum, & de bonis intuitu Ecclesiæ acquisitis possunt sorores suas dotare, & eorum maritis certam quantitatem dotis oomine promittere,

promittere, vt probant Ioannes Garcia *de expensis, cap. 3. num. 32.* Nauarrus *de reddit. q. 2. monit. 26.* Martha *de iurisdict. 4. p. centur. 2. casu 163. per totum.* Valenzuela *tomo 1. consil. 98.* Igitur si clerici ipsi possunt ex decimis, & fructibus beneficij sorores dotare, poterunt iudices, arbitríve in causam iudicati eas capere, & in solutum dotis causâ huiusmodi fructus, & decimas assignare. Accedit, nam clerici iure hoc Decretalium inspecto poterant fructus proprij beneficij ad eorum vitam locare, seu alio modo alienare, *cap. de cætero 5. cap. veniens 8. de transact. cap. finali, ne Prælati vices*; quamuis hodie ex extrauaganti *Ambitiosæ, de rebus Ecclesiæ*, tantùm vsque ad triennium possint prædictos fructus locare. Probant Couarr. *lib. 2. var. cap. 16. num. 4.* Auendaño *de exequendis cap. 4. num. 32.* Gamma *decis. vlt.* Redoanus, & alij congesti à Barbosa *in dicta extrauag.* igitur & in præsenti casu poterant arbitri virtute compromissi decimas quoad vitam ipsius clerici marito in solutum dotis nomine assignare. Accedit etiam, nam valet argumentum de militia terrestri ad cœlestem, & de stipendiis militiæ armatæ ad stipendia clericis assignata, *cap. 1. de renunc.* Sed stipendia militibus assignata, deficientibus alijs bonis possunt in causam indicati capi, *l. commodis, ff. de re iudic. l. 4. C. de execut. rei iudic.* igitur & stipendia, vt sunt decimæ clericis assignatæ, poterunt per arbitros creditori in solutum assignari. Quam sententiam, videlicet fructus beneficij posse creditoribus in solutum dari, *ex cap. 2. de fideiuss.* docent innumeri à Salgado congesti *dict. p. 1. cap. 42. per totum*: ergo arbitri magna iuris ratione moti decimas debitori competentes in solutum creditori assignarunt.

3. Clericus potest sororem suam dotare. Quâ dubitandi ratione non obstante vera est præsens Alexandri decisio, quam adeo difficilem iudicauit Cenedus *collect. 102. ad Decretales*, vt ænigmati similem esse dixerit, nec facilè referendam, aut resoluendam. Sed pro eius expositione primò sciendum est, clericum posse sorori suæ dotem assignare, non solùm de bonis patrimonialibus, verùm & de fructibus sui beneficij, vt latè probant Molina, Reginaldus, & alij congesti à Barb. *in præsenti, & lib. 3. iuris Eccles. cap. 17. num. 39.* Valenzuela *dict. consil. 98.* dos enim in locum alimentorum subrogatur; vnde sicut clericus potest ex fructibus sui beneficij sorores, atque alios consanguineos alere, *cap. 1. de cohabit. cleric.* ita & eas dotare: immò non inferiores numero, & authoritate Interpretes affirmant, fratrem non solùm posse, verùm & teneri sorori dotem assignare, quod ex nostro textu deducunt Antonius hîc, *num. 2.* Immola *num. 1.* Barbosa *in l. 1. 4. p. num. 132. ff. solut. matrim.* Cenedo *dicta collect. 102.* Sed non rectè pro ea sententia expenditur præsens textus, cùm in eius integra, quam ex secunda collectione transcripsi, loco illorum verborum, *dotem dedit*, quæ apud Raymundum leguntur, habeatur, *dotem donauit.* Vnde supponitur ex mera liberalitate fratrem promisisse quinque solidos dotis nomine. Sed licèt hæc doctrina perperam à Doctoribus ex hoc textu deducatur, probatur tamen *ex l. mutus 7. ff. de iure dotium, l. qui filium 4. ff. vbi pupillus*: & docent vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, plures laudati à Fragoso *tom. 3. de regim. lib. 2. disput 4. §. 3.* Martha & Valenzuela *vbi suprà*; & quid obseruetur circa filiam spuriam clerici, latè tradit. D. Ioannes de Larrea *decis. 96. Granat.* Deinde sciendum est, quod licèt clerici priuilegium habeant ne conueniantur vltra quàm facere possint, & quantumuis obærati, & ad soluendum impotentes, carceri mancipari nequeant, *cap. Odoardus, de solution.* Ceuallos *practic. quæst. 701. num. 1.* Rodriguez *de executione, cap. 8. num. 33.* tamen ad debiti solutionem coguntur, non solùm si bona patrimonialia habeant, verùm & illis deficientibus per substractionem fructuum suorum beneficiorum, *cap. peruenit 2. de fideiussoribus, cap. olim 16. de restit. spol.* Docent Couarr. *lib. 2. var. cap. 1. num. 9.* Auendaño *respons. 19. num. 7.* Sarmiento *de redditibus 4. p. cap. 1. num. 1.* plures congesti à Salgado *in Labyrinth. p. 1. cap. 42. num. 3.* licèt contrariam sententiam tenuerint Abbas *in præsenti, num. 12.* & alij antiquiores *in d. cap. peruenit*; quorum fundamenta in illius textus commentario examinabimus.

4. Traditur ratio decidendi. Vt ad præsentis decisionis rationem perueniamus sciendum est, varias adduxisse Antonium hîc, *num. 12.* Immollam *num. 5.* P. Barbosam *in d. l. 1. num 33.* Tirsquellum *de retract. tomo 1. §. 1. glossa 7.* qui docent, ideo arbitrium ab arbitro prolatum in præsenti specie improbari, quia præbebat creditori facultatem, vt ipse posset propria auctoritate decimas percipere quousque debitor sibi satisfaceret, iuxta legem *non est singulis 137. ff. de regulis iuris*, & tradita à Couar. *in cap. quamuis, 2. p. in initio, num. 6. de pactis, lib. 6.* Valasco *consultatione 173. num. 17.* Sed hæc ratio ex ipsius textus serie nullo modo constat, cùm arbitri non pronunciauerint, vt creditor propriâ auctoritate decimas sibi perciperet, sed ex cessione, aut delegatione ipsius debitoris. Glossa vltima in præsenti aliam adducit rationem, videlicet quia adiudicatio decimarum facta fuit ad vitam ipsius creditoris: sed adiudicatio ad vitam est perpetua, *l. 1. ff. pro socio*, & in alienatione perpetua decimarum, aut rerum Ecclesiæ solennitas præscripta in titulo de rebus rebus Ecclesiæ desideratur. Couarr. *lib. 1. var. cap. 16. num. 3.* igitur decimarum adiudicatio sine debita solennitate facta per compromissum in præsenti specie sustineri non poterat. Sed nec hæc ratio placet, tum quia in præsenti casu non agitur de rebus ecclesiasticis, nec de iure percipiendi decimas, sed de ipsis decimis, & fructibus beneficij, qui possunt alienari etiam per vitam ipsius beneficiatij, *cap. 2. de locato, cap. finali, ne Prælati vices suas*, Gotierrez *lib. 1. Canonic. cap. 8. num. 18.* vnde possunt in causam iudicati capi, & in solutum dari, *cap. 2. de fideiuss. cap. olim, de restit. spol.* Tum etiam, quia etsi ageretur de rei ecclesiasticæ alienatione, alienatio erat necessaria, videlicet datio in solutum, quo casu solennitas aliàs alienationi præscripta non desideratur, argumento textus *in l. alienationis, ff. familiæ ercisc. l. 1. ff. de fundo dotali.* His igitur omissis sententiis, vera huius decisionis ratio assignatur ab ipso Pontifice in illis verbis; *quoniam huiusmodi arbitrium posset in posterum perniciosum Ecclesiæ existere.* Propterea enim arbitrorum sententia in præsenti casu improbatur, quia poterat Ecclesiæ esse damnosa, veluti si post mortem clerici maritus easdem decimas retinere intenderet vexando Ecclesiam litibus, cum graui eius damno, argumento textus *in leg. minoribus 6. ff. de minoribus*;

præsertim cùm arbitrium fuisset absque vlla temporis taxatione conceptum. iubebatur enim in eo ab arbitris, vt pro quinque solidis ex causa dotis promissis, posset maritus eandem quantitatem ex decimis percipere; vnde tale ius percipiendi decimas perpetuum videbatur duplici ea causa: prima, quia arbitrium indeterminatè erat conceptum; quare perpetuum videbatur, *l.5.ff. pro socio:* secunda ex natura dotis, cuius causa perpetua est, & ita datur, vt perpetuò apud maritum sit, *l.1.ff.de iure dot.* vnde durante matrimonio, maritoque sustinente eius onera, etiamsi decederet clericus dotis promissor, posset maritus de facto intendere contra Ecclesiam adhuc ius habere percipiendi prædictas decimas; iniustè tamen in iudicio ageret, cùm certum sit fructibus maioratus, aut feudi in solutum assignatis, ius percipiendi eos extingui, mortuo possessore maioratus, vel feudi, vt pluribus relatis docet Salgado *p. 2. Labyrinth. lib. 3. cap. 15.* Sed quia licèt iniustè poterat Ecclesia litibus, & expensis vexari, prædictum arbitrium improbauit Alex. III. sicut enim minori succurritur ob timorem vexationis ex litibus, *d. l.6. de minor.* ita & Ecclesiæ succurrendum est, quæ iure minoris vtitur, *cap. auditis 3. de in integ. restit.* docent Abbas *in præsenti, num. 2.* & Vinianus *in ration.* Firmatur etiam hæc ratio ex textu non vulgari *in cap. nuper, de donat. inter:* vbi cùm in dotem, seu donationem propter nuptias vsufructuarius dedisset vsumfructum, qui ex sua natura mortuo vsufructuario finitur; quia tamen dotis causâ alienatus fuit, hæsitabatur, an adhuc mortuo vsufructuario vxor possit retinere vsumfructum propter nuptias sibi donatum. Ne ergo similis quæstio in præsenti Ecclesiæ moueretur, & sic litibus vexaretur, rectè Alexander III. decreuit, huiusmodi compromissum esse improbandum, cùm Ecclesiæ perniciosum esse possit.

5. Dissolvitur dubitandi ratio. Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam licèt verum sit, beneficiarium posse sorori suæ dotem assignare de fructibus sui beneficij, id procedit quando dotem constituit ex fructibus iam perceptis, tradendo certam eorum partem marito dotis nomine; non verò ex fructibus futuris dotem promittere valet assignando eos solutionis causâ, vt maritus tanquam creditor iure proprio eos perciperet, vt contingebat in præsenti vittute sententiæ arbitrorum. Nec augmentum primum difficultatis refragatur; licèt enim iure antiquo possit beneficiarius decimas, & alios fructus ad vitam locare, vel alienare, *cap. sine exceptione 12. q. 2. cap. vlt. ne Prælati*; tamen ita alienari, vt in perpetuum decimæ ad maritum pertinerent, non valebant, *cap. de cætero, cap. veniens, de transact.* vnde cùm in præsenti specie adiudicatio decimarum esset perpetua, videlicet dotis causâ, sustineri non poterat, cùm etiam mortuo debitore posset intendere, ius percipiendi decimas durare, cùm ipse matrimonij onera sustineret. Nec tunc obstabit, si instes, quod si in præsenti casu adiudicatio decimarum in perpetuum facta improbatur ex prædicta ratione; debebat tamen subsistere vsque ad vitam saltem ipsius beneficiarij, vel vsque ad septennium; ad quod tempus locationis titulo ipse decimas alienare valebat, *d. cap. vlt. ne Prælati*; ne per inutile vitietur vtile, contra regulam *Vtile*, & ibi tradita à Pechio *de R. I. lib. 6.* præcipuè cùm etiam hodie post prohibitionem extrauagantis, *Ambitiosæ*, etsi in ea inhibeatur locatio vltra triennium, si fiat in longum tempus, valet saltem intra triennium à iure permissum, vt resoluunt Garcia *de beneficiis 2. parte, cap. 1. num. 48.* Molina 2. *tomo de instit. disput.* 467. Ceuallos *practic. q. 199. num 5.* Nam respondetur discrimen esse constituendum inter alienationem factam in perpetuum, & celebratam vltra tempus à iure permissum. Primo casu, nec intra triennium, aut septennium sustinetur, vt non credatur in eodem tempore contrahentes consensuros. Pater Molina *d. disp.* 467. Lud. Molina *de primogenius lib. 1. cap. 16. num. 18.* Gutierrez *lib. 1. canonic. cap. 8. num.* 8. Secundo verò casu valet intra tempus à iure permissum. Garcia *d. cap. 5. num.* 46. Vnde cùm adiudicatio decimarum in præsenti casu fuisset perpetua, nec intra tempus à iure permissum sustineri potuit. Accedit etiam, quia condemnatio arbitrorum in præsenti casu inseparabilem causam continebat, interim dum marito dos solueretur quinque solidorum quotannis. Vnde creditor marito non satisfaciebat soluendo eam quantitatem per triennium, nisi annuatim eam solueret in perpetuum, vt in dote promissum erat. Nec tandem vltimum augmentum refragatur deductum *ex d. cap. 2. de fideiuss. cap. olim, 2. de restit. spol.* nam licèt fructus beneficij iam percepti in causam iudicati capi possint, vt diximus *in d. cap. 2.* tamen fructus nondum percepti, nec beneficiario quæsiti, qui pendent ex vita ipsius, non possunt creditori assignari in perpetuum, ea ratione suprà tradita.

CAPVT IV.

Innocentius III.[a] *Cancellario & Magistro Lothario Canonico, Parisiensibus.*

Dilecti filij Abbas, & conuentus de[b] Scarduno, Cisterciensis Ordinis, suâ nobis querelâ monstrarunt, quod cùm inter eos ex vna parte, ac[c] Hospitalarios ex altera, super vsuario cuiusdam nemoris quæstio verteretur, in A.[d] Reginam Francorum fuit compromissum vtrimque. Quæ causæ meritis intellectis, arbitrium duxit per diffinitiuam sententiam promulgandum: & redactum in scripto, proprio, & Episcoporum, qui ibi interfuerunt, fecit firmare sigillis. Contra cuius sententiam Hospitalarij temerè venire non timent. Quamuis autem secundùm regulam iuris ciuilis fœminæ à[e] publicis officiis sint remotæ, & alibi[f] dicatur, quod licèt summæ opinionis existant, si arbitrium ipsæ susceperint, vel si patronæ inter libertos suos interposuerint audientiam,

audientiam, ab omni sunt iudiciali examine separandæ, vt ex earum prolatione nulla pœna aduersùs earum contemptores, nullaque pacti exceptio habeatur: quia tamen iuxta [g] consuetudinem approbatam, quæ pro lege seruatur in partibus Gallicanis, fœminæ præcellentes in subditos suos ordinariam iurisdictionem habere noscuntur: mandamus quatenus Hospitalarios, vt arbitrium ipsum, præsertim cùm Episcoporum fuerit præsentiâ, & consilio roboratum, sicut prouidè latum est, & ab vtraque parte sponte receptum, obseruent, per pœnam in compromisso statutam, appellatione postpositâ, compellatis.

NOTÆ.

1. a *Cancellario.*] Ita etiam legitur *in cap. 1. hoc tit. in 3. collect.* & *lib. 7. epist. Innoc. epist. 122.* ex qua supplenda est littera huius textus, cuius integram refert Manrique *tomo 3. annal. Cisterc. anno 1204. cap. 5. num. 9.* Huic etiam Cancellario Parisiensi rescribitur *in cap. suborta, de re iudic. cap. dilectus, vt litè pendent. cap. ex parte de V. S.* De Ecclesia Parisiensi nonnulla adduxi *in cap. fin. de constit.*

b *Scarduno.*] *Escurreja* legit Manrique vbi suprà, *num. 8.*

c *Hospitalarios.*] De his plura dabimus *in cap. parentibus, de priuil.*

2. d *A Reginam.*] Agnetem interpretatur Manrique *vbi suprà*, Cyriacus verò *tomo 3. controu. cap. 401. num. 70.* Adelam matrem Philippi Regis Francorum legit. Philippus enim, qui regnauit temporibus Innocentij III. Adelam matrem adhuc superstitem habebat. Paulus Æmilius *de rebus Francor. lib. 5. in Ludouico iuniore, pag. 133. num. 5.* & *lib. 6. in Philippo, pag. 119.* licèt Gaguinus eam Alisiam, seu Aliciam appellet *lib. 6. in Ludou. Iun. cap. 3. pag. 92.* Cùm enim Philippus proficisceretur in Syriam pro Terræ Sanctæ recuperatione, reliquit matri ipsius Regni regimen, vt refert Æmilius *dict. lib. 6. pag. 119.* ipse etiam Philippus tres habuit vxores, primam Elisiam, seu Isabellam, filiam Balduini III. Comitis Pannoniæ, de qua Gaguinus *d. lib. 6. in Philippum, cap. 4. pag. 93.* Secundam Isembergam, seu Ingerbergam, de qua ipse Gaguinus *pag. 96.* licèt eam Botildam appellet Baronius *anno 1193.* Tertiam Agnetem filiam Bertoldi Ducis Morauiæ, de qua Bzouius *anno 1198.* Gaguinus *vbi suprà, pag. 97.* quam dim fit compulsus per Innoc. III. vnde Cyriacus Adelam legit, quasi compromissum, de quo in præsenti, in eam factum esset. Manrique verò Agnetem legit, cuius sententiæ libenter adhæreo, ipsâ ratione motus, quâ Cyriacus existimauit legendum esse Adelam. Ait enim, non posse litteram A. accipi de Agnete, quia cùm eam odio haberet Innoc. III. non appellaret ipsam charissimam. Sed retorqueo argumentum aduersùs ipsum; nam cùm in ipsa Innocentij epistola tantùm legatur simpliciter A. Reginam, non potest littera A. referri ad Adelam, de qua non ita seuerè loqueretur Innoc. igitur referri debet ad Agnetem vxorem, etsi iniustam ipsius Philippi, vt existimat Illustr. Manrique.

3. e *Officiis publicis.*] *L. 2. ff. de regulis iuris*, vbi plura cumulatunt Cuiacius, P. Faber, & Iacobus Gothof. Circa quam regulam obseruandi sunt textus *in l. 3. ff. de negotiis gest. l. 1. § parui 16. ff. de exercit. action. l. bello 18. ff. de excusat. tut. l. penult. ff. de edendo, l. fin. ff. de tutelis.*

f *Et alibi dicatur.*] Videlicet *in l. fin. C. hoc tit.*

4. g *Consuetudinem.*] Forsan lege Salica, quæ consuetudo Galliæ in eo Regno appellatur, vt probat Cironius *lib. 5. obseru. cap. vlt.* Illud autem certum est, quod cùm in Gallia fœminæ succedant in feudis, per consequens iurisdictionis feudalis capaces sunt, vt probant Altesserra *lib. 2. de Ducibus, cap. 11.* Mastrillus *lib. 2. de Magistr. cap. 4.* & supponit Iacobus à Vitriaco *lib. 2. hist. Occid. cap. 8.* dum ait: *Quædam autem nobilis mulier in villa, quam habebat, frequenter admonuit Presbyterum, vt suam relinqueret concubinam; quo renuente, & respondente: Quid ad vos de sacerdotibus? Ipsa respondit: Contra vos nullam possum exercere iustitiam, veruntamen omnes huius villæ, qui non sunt clerici, spectant ad meam iurisdictionem. Iubens autem sacerdotis ad se adduci concubinam, fecit ei fieri amplam coronam, dicens: Quia non vis relinquere sacerdotem, volo te ordinare in sacerdotissam.*

Huius textus historiam refert Manrique *dict. cap. 5. anno 1203.* in hunc modum: Litigabat Monasterium de Escurreja cum fratribus Hospitalariis super vsufructu cuiusdam vicini nemoris, quibus placuit, vt expensas, molestiasque litis effugerent, compromissum facere in Agnetem Galliæ Reginam: illa vocatis vicinis Episcopis, quorum consilio litem decideret, pro monachia contra Hospitalarios sententiam protulit, quam non solùm suo, verùm & Episcoporum sigillis munitam, vtrique parti fecit intimari. Sed Hospitalarij arbitrio non parentes, Agnetem ratione sexus iurisdictionis incapacem esse multis argumentis suadebant; quippe à solio iam exturbatam non sunt veriti, quam paulò antè, Philippo absente, regnantem formidauissent. Tunc verò res delata est ad Innocentium III. qui auditis vtriusque partis allegationibus, pro Reginæ arbitrio sententiam protulit, litteris suis missis ad Cancellarium, & Magistrum Lotharium Parisienses: quæ referuntur in hoc textu. 5. Species textus refertur.

COMMENTARIVM.

Ex hac Innocentij epistola communiter talis deducitur assertio: *In fœminam particularem compromissum fieri non valet; secus si ipsa habeat iurisdictionem ordinariam de iure, vel consuetudine.* Non est similis decisio in iure nostro, quâ probari possit præsens assertio; eam tamen illustrant Molina *de primog. lib. 1. cap. 13. num. 14.* Pater Molina *tomo 5. de iustitia, disput. 39. num. 4.* P. Barbosa *in l. cùm Prætor 12. § fin. num. 261. ff. de iudiciis*, Benedictus Ægidius *in tract. de priuilegiis honest. art. 2. n. 8.* Sousa *in l. fœmina, num. 8. ff. de regul. iur.* Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 16. n. 222.* Cuiacius *lib. 13. obs. cap. 23.* Guillelmus Bened. *in cap. Raynuntius, verbo duas habens, num. 119.* P. Greg. *lib. 5. partit. tit. 4. c. 6.* Connanus *lib. 1. comment. c. 8. num. 4.* Greg. XV. *decis. 204.* Azeuedus *in l. 7. tit. 9. lib. 3. recopil.* Cyriacus *tomo 3. controu. cap. 401. n. 52.* alij plures congesti à Cenedo *collect. 122. ad Decretales*, Barbosa *in præsenti.* Altesserta *hic.* 6. Conclusio assertur, et probatur.

7. TRADITVR DVBITANDI RATIO.

Sed hæc assertio difficilis valde redditur ea validissima ratione; licèt enim fœminæ à iudicandi officio arceantur, *l. cùm Prætor* 12. *ff. de iudiciis*, *l.* 2. *ff. de R. I. l.* 4. *tit.* 1. *partita* 3. latè probaui *in cap. dilecta, de maiorit. & obed.* hoc tamen procedit, si mores ciuiles respiciamus; nam si ad ius naturale, vel diuinum recurramus, non inueniuntur fœminæ prohibitæ à iudicandi munere, *d. l. cùm Prætor* 12. §. *vlt.* Non iure naturali arcentur ab hoc officio, quia iudicij capaces sunt; nec contrarium probat textus *in l. vlt. C. hoc tit.* in illis verbis: *Natura lex id eis non permisit*; nam verbum illud *natura*, non debet accipi pro iure naturali, sed tantùm pro naturali fœminarum qualitate, vt accipitur *in l. in causa* 2. §. *idem Pomp. ff. de minor. l. ius nostrum, ff de R. I.* notauit Pinellus *in l.* 1. *ex parte* 1. *num.* 27. *C. de rescind.* Nec etiam lege diuina arcentur à iudicandi munere, cùm inueniamus Debboram populum Dei iudicasse, vt constat *ex cap.* 4. *Iudith*; tantum enim legibus ciuilibus, quia ab aliis actibus publicis penitus arcentur, ita & à iudicandi munere, vtpote publico, vt probat Vulteius *de iudiciis lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 130. vnde si fœminæ præfulgeant dignitate Regali, Ducali, vel simili, iurisdictionem valent exercere, *cap. cùm deuotissimam*, iunctâ inscriptione, cum textu sequenti, 15. *q.* 8. *cap. significauit* 36. *de rescriptis*, *cap. dilecta* 40. *de testibus*, *cap. ex parte* 15. *de foro compet. cap. vlt. de concess. præbend. cap. peruenit* 5. *de censibus*, *cap. ex parte* 27. *de priuil. cap. ex parte* 53. *de V. S.* vbi supponunt fœminas succedere in his dignitatibus: & probat Cyriacus *d. controu.* 401. *num.* 48. tunc enim iurisdictio non per se in fœmina subsistit, sed veluti quid annexum inest in ipsa dignitate; & ita vt accessorium sequitur naturam sui principalis. Plura enim, quæ sunt accessoria dignitatis, vel officij, & per se considerata possideri nequeunt vt annexa, & accessoria retineri valent, *cap. super ea* 6. *de præbend. lib.* 6. vnde beneficium, quod per se residentiam petit, si vnitum sit dignitati, seu præbendæ, potest per alium deseruiri, *cap. extirpanda*, §. *quia verò*, *de præbendis*. Similiter clerici, qui per se iurisdictionem sæcularem exercere non valent, si tamen succedant in primogenio habente annexam iurisdictionem temporalem, eam exercere possunt. Abbas *in cap. inter*, *num.* 2. *de fide instrum.* vbi Felinus *num.* 3. Pelaes *de maiorat.* 2. *p. q.* 3. *num.* 4. Spurij etiam, si succedant in maioratu, cui annexa est iurisdictio, eam exercere valent. Molina *de primog. vbi supra*, *cap.* 13. *num.* 16. vnde fœminam incapacem iurisdictionis succedentem in dignitate posse exercere iurisdictionem tali dignitati annexam, docuerunt pluribus relatis Cyriacus *dicta controu.* 401. Mastrillus *de Magistr. lib.* 5. *cap.* 4. sed compromissum in præsenti casu factum fuit in Reginam: igitur necessaria non erat Gallicana consuetudo, vt in ipsam compromitti posset; siquidem ratione dignitatis ordinariam iurisdictionem obtinebat. Frustra ergo in præsenti Innocentius recurrit ad consuetudinem Galliæ.

8. QVI ARBITRI RECIPI POSSINT.

Quâ difficultate non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius exactiori interpretatione sciendum est, edictum hoc de arbitris, prohibitorium esse, ideoque omnes in arbitros eligi posse, quos ius expressè recipi non prohibet, *l. si pupillus*, *l. non distinguemus*, §. *seruus*, *ff. hoc tit.* cùm enim arbitria ad instar iudiciorum sint redacta, *l.* 1. *ff. hoc tit.* & in iudiciis omnes, qui non prohibentur iudicare, iudices esse possint, *l. cùm Prætor* 12. *ff. de iudiciis*; ita in arbitris illi recipi possunt, qui in iure expressè prohibiti non reperiuntur: arbitri ergo esse possunt non solùm Patresfamilias, verùm & filij, etiam in causis ad patrem spectantibus, *l. sed & filius*, *l. quin etiam*, *ff. hoc tit.* Duarenus *ad hunc titulum*, *colum.* 1. Hunnius *ad Treutlerum vol.* 1. *in tit. de iudiciis*, *disp.* 11. *thesi* 5. *q.* 26. quamuis enim nemo in causa propria, sicut nec iudex, ita nec arbiter esse possit, *l. penult. ff. hoc tit.* & causa patris credatur causa filij, cùm adhuc eo viuente quodam modo dominus substantiæ paternæ iudicetur, *leg. in suis* 11. *ff. de liberis, & posthumis*, §. 2. *Instit. de hæredum qualit.* & pro vna eademque persona pater, & filius habeantur, *l. vlt. C. de impub.* tamen quia in his, quæ publici iuris sunt, vt iudicium, & compromissum, filius pro patre habetur, *l. in priuatis*, *ff. de iudiciis*, nec attenditur patria potestas, *l. filius*, *ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris*, *l. nam quod* 14. *ff. ad Trebel. l. ait Prætor* 15. §. *vlt. ff. de iudiciis*; ideo filius in negotio etiam paterno arbiter recipi valet. Duarenus *vbi suprà*.

Nec interest cuius conditionis arbiter sit, an videlicet infamis, vel libertinus, *l. Pedius* 7. *ff hoc tit.* Licèt enim infames iudices esse non possint, 9. DE INFAMIBVS, ET ALIIS PERSONIS.
cap. infames 3. *q.* 7. *l. vnica, C. de infamibus, lib.* 10. vbi plura Amays; tamen arbitri esse valent, quia isti à partibus eliguntur quasi viri boni, *l.* 3. §. *tametsi*, *ff. hoc tit.* & arbitri nullam habent iurisdictionem, seu dignitatem ratione compromissi, sed tantùm simplicem notionem, vt docet Sanchez *tomo* 1. *consil. lib.* 6. *cap.* 3. *dub.* 5. *num.* 11. vnde partes sibi imputare debent, quare infames in arbitros assumpserint, *l. diem* 27. §. *stare*, *ff. hoc tit.* sed si ipsi arbitri à partibus conuitiis afficiantur, non coguntur sententiam dicere, *l. sed & si in seruum*, §. *Iulianus*, *ff. hoc tit.* Prohibentur autem expressè in iure arbitrorum officio fungi, primò serui, *d. l. Pedius* 7. quia cùm arbitria sint iuris ciuilis, *l. illa* 68. *ff. de V. S.* & quoad ius ciuile attinet, serui pro nullis habeantur, *l.* 1. *ff. de iure delib. l. quod attinet* 32. *ff. de R. I.* & ita à iudicandi munere arceantur, *l. cùm Prætor* 12. *vers. moribus*, *ff. de iudiciis*, *l.* 2. *ff. de Senat. l. vnica, C. ad leg. Visell. cap. sciscitatus*, *de rescriptis*; ita neque arbitrium dicere valent. Duarenus *ad hunc titulum ff.* Donel. *lib.* 18. *comment. cap.* 10. Sed si post compromissum à domino manumittantur, partibus consentientibus arbitrium dicere possunt, quia consensus litigatorum operatur, vt tempore habili compromissum factum credatur, argumento textus *in l. vnica*, *C. si Rector Prouinciæ*, *d. l. sed si in seruum*. Etiam prohibentur iure Pontificio arbitrium dicere excommunicati, quia à communione fidelium arcentur, *cap. significasti*, *cum vulgatis*, *de sentent. excom.* Accedit, nam cùm excommunicati sententiam proferre non possint, *cap. audiuimus* 24. *q.* 1. *cap. prudentiam* 21. §. *sexta*, *de officio deleg. cap. ad probandum*, *de re iudic. cap.* 1. *de officio vicarij*, *lib.* 6. nisi occulti sint, *dict. cap. ad probandum*; ita nec possunt arbitrium dicere. Petrus Gregor. *lib.* 5. *partit. tit.* 4. *cap.* 6. Etiam compromissum suscipere prohibentur furiosi, surdi, & cæci, *d. l. cùm Prætor.* 12. Circa cæcos autem discrimen est constituendum inter causas, quarum iustitia visu cognoscitur, vt de finibus, vel comparatione litterarum agatur; & inter eas, quæ decidi possunt absque vlla litterarum inspectione: in his secundis sicut iudex,

ita

ita & arbiter cæcus esse potest, *l. cæcus 6. ff. de iudiciis.* Donel. *lib. 17. comment. cap. 24.* vbi Osualdus *litera M.* Duarenus *lib. 1. disput. cap. 23.* In prioribus verò causis arbiter recipi non potest, sicut nec iudex dari, *l. 3. C. de sententiis ex periculo.* Docent Menochius, & Duarenus *vbi suprà.* Monachi etiam, qui ab actibus forensibus remouentur, arbitri dari non possunt, nisi de superiorum suorum licentia, vt notant interpretes *in cap. de præsentium 16. q. 1.* P. Greg. *d. tit. 4. cap. 6.* Etiam minores 20. annis arbitri eligi non possunt, *l. cùm lege 41. ff. hoc tit.* latè probaui *in cap. cùm vigesimum, de officio deleg.* Etiam compromitti non potest in iudicem ordinarium, vt exponemus *in eodem tempore, hoc tit.* nec in laicos in causis spiritualibus, *c. dilecti 4.* vbi late illustrauimus. Tandem fœminæ particulares in arbitros eligi non possunt, ex nostro textu, & suprà relatis.

10. Traditur decidendi ratio. Quibus animaduersis iam apparet vera huius decisionis ratio; nam cùm fœminæ tantùm moribus iudicare prohibeantur, Cuiac. *lib. 13. obseru. cap. 23.* potest contraria consuetudine introduci, vt fœminæ dignitate præfulgentes iurisdictionem in proprios subditos exerceant, cùm consuetudo iurisdictionem non habenti eam tribuat, *cap. cùm contingat, de foro compet.* sicut enim priuilegio illis iurisdictio competere potest, Couar. *practic. q. 31. num. 5. & lib. 3. var. cap. 13. num. 5.* ita similiter consuetudine, quæ magis potens est ad abrogandum ius scriptum, vel non, quàm priuilegium, *cap. consuetudo, dist. 1. cap. vlt. de consuet.* igitur cùm femorià consuetudine moribus fœminæ prohibitæ sint iudices dari, *d. l. cùm Prætor 12.* ita & arbitri recipi non possunt, quia arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum, *l. 1. ff. hoc tit.* At verò cùm consuetudine introductum reperitur, vt fœminæ dignitate præfulgentes iurisdictionem exerceant, rectè in eas compromitti valet ex ipsa exæquatione iudiciorum, & arbitriorum.

11. Dissoluitur difficultas. Nec difficultas suprà adducta obstat; verum enim est, fœminam succedentem in Regno, vnde superiorem non cognoscit, posse iurisdictionem exercere in vassallos, & sic in eam compromitti, nec tunc necessariam esse consuetudinem, quæ tantùm fœminis præcellentibus potest iurisdictionem tribuere, non verò particularibus. Vnde difficultas huius decretalis in eo consistit, quare videlicet Innocentius III. signanter meminit consuetudinis Gallicanæ, cùm iure communi inspecto, iuxta suprà tradita possit in Reginam compromitti. Cuius difficultatis solutio prouenit ex vera historia huius textus suprà relata; diximus enim Innocentium in præsenti non agere de aliqua Regina Regnum Galliæ possidente; non enim poterat ex lege Salica mulier in eo Regno succedere, vt probant Cironius *lib. 5. obseru. cap. fin.* Tiraquel. *de primog. q. 8. num. 40.* Guillelmus Benedictus *in cap. Raynutius, verbo Duas, num. 72. de testament.* Gomez *in l. 79. Tauri, num. fin.* Erat Agnes tantùm mater Philippi, vnde cùm Regnum non possideret, licèt quia vxor erat Regis, Regina diceretur; ideo necessaria fuit Galliæ consuetudo, vt in eam, tanquam in fœminam præcellentem, compromitti posset: docet, & ita accipit præsentem decisionem Cyriacus *d. controu. 401. num. 71.*

Adhuc præsenti decisioni obstat textus *in cap. Menam 2. q. 4.* in illis verbis: *Et tuo committimus arbitrio*; vbi proponitur, causam Episcopi Menæ Brunichildæ Reginæ Francorum commissam fuisse; quod meritò difficile visum fuit iuris Interpretibus, siquidem fœmina iudicare non valet, vt in præsenti supponitur, præcipuè de causa ecclesiastica, vt erat causa, de qua in eo textu. Sed huic difficultati facilè fiet satis, si obseruemus, cui, & à quo in eo textu causa commissa fuit. Gregorius enim Magnus Reginæ, coram qua infamatus erat Episcopus, eam commisit; vnde cùm Princeps possit causam committere terminandam etiam fœminæ, *cap. vt sæculi, vers. Regia, 12. q. 2.* Blancus *de compromissis cap. 2. num. 38.* Ægidius Huttensius *de priuilegiis honest. art. 2. num. 6.* ideo virtute delegationis Pontificiæ potuit Regina in eo casu de causa illa cognoscere vsque ad compurgationem ipsius Episcopi, præcipuè cùm adesset infamatio coram ea, & fœmina præcellens esset, quæ ex consuetudine Galliæ iurisdictionem ordinariam habebat. 12. Intelligitur cap. Menam 2. q. 4.

Secundò præsenti assertioni opponi potest textus *in cap. Quintauallis, de iureiur.* vbi proponitur, patrem quarundam mulierum, quæ aliis fœminis vicinis iniuriam irrogauerant, compromissum fecisse in eas, & iuramento spopondisse, se illis satisfacturum, si iterum illius filiæ eas iniurià afficerent, iuxta ipsarum arbitrium; & cùm iterata offensione fœminæ patri iniunxissent, vt vxorem è domo eiceret, filiasque exhæredaret, consultus R. Pontifex decreuit arbitrium à fœminis dictum non esse seruandum, vtpote contrarium iuri naturali. Ex qua facti serie deducitur, compromissum fieri posse in fœminam particularem; siquidem in eo textu non improbatur arbitrium à R. Pontifice, quia factum erat in fœmina, sed quia iuri naturali opponebatur. Agnouerunt difficultatem omnes repetentes in eo textu, quos refert, & sequitur D. Bajo-Arroyo in eo textu, *num. 156.* affirmantque, quod licèt fœminæ vt arbitrices eligi non possint, tamen vt arbitratrices eligi valent. Vnde aiunt textum illum esse accipiendum de fœminis arbitratricibus. Sed hoc discrimen inter arbitrum, & arbitratorem, iure canonico esse incognitum, iam probauimus suprà *in cap. 1.* Quare hac solutione omissâ dicendum est, in eo textu non agi de compromisso, quod admitti non poterat; tum quia causa erat criminalis, in qua compromissum non admittitur, *cap. penult. de in integ. restit.* tum quia in vnum ex litigatoribus compromitti non potest, *l. penult. ff. hoc tit.* loquitur enim textus de promissione à Patre facta, & iuramento firmata, se satisfacturum mulieribus iniurià affectis, iuxta earum voluntatem; non quia ipsarum voluntas sententia esset, sed tantùm simplex æstimatio iniuriæ acceptæ. Vnde eo sensu, quo æstimatores in contractibus dicuntur arbitri, *l. fin. C. de contrahenda empt.* eo sensu mulieres illæ arbitrices dici poterant, non autem quia arbitrorum officio fungerentur. 13. Exponitur cap. Quintauallis, de iureiur.

CAPVT V.

Idem *Abbati & Conuentui de* [a] *Pigauia.*

CVm tempore bonæ memoriæ C.[b] Pp. prædecessoris nostri, tu fili Abbas ad Romanam Curiam accessisses, priuilegium, & alia scripta meruisti à Sede Apost. obtinere: & (sicut à te accepimus) cùm reuersus fuisses ad propria, priuilegium dictum, & alia scripta in præsentia fratrum tuorum, & quorundam Canonicorum [c] Mersburgen. qui in defensionem quorundam monachorum illuc venerant, fecisti fideliter recitari: quod intelligens venerabilis frater noster Mersburgen. Episcopus, nunciauit, & scripsit Imperatori, te contra honorem Imperij ad Rom. Ecclesiam accessisse, & priuilegium in eius præiudicium impetrasse. Vnde motus [d] Imperator Curiam tibi indixit, & priuilegium sibi [e] præsentari præcepit, quod receptum noluit tibi postmodùm resignare: & dum in his, & aliis te per Episcopum grauari sentires, appellatione interposità Sedem Apost. visitasti: à qua per nuntios commissionis litteris impetratis, partes iudices citauere, in causa ipsa iuxta formam mandati Apostolici processuri. Verùm dum hæc agerentur, venerabilis frater noster [f] Magdeburgen. Archiepiscopus ad petitionem Archiepiscopi memorati de mandato Imperiali te ab officio, beneficioque suspensum à monasterij administratione remouit, & curam eius duobus militibus assignauit. Vnde timens Abbatiæ periculum prouenire, cùm & tibi periculum immineret, super controuersiis, quæ inter te, & Episcopum, & quosdam monachos vertebantur, [g] arbitrium Archiepiscopi te promisisti, fide in [h] manibus eius hinc inde præstità, seruaturum. Sicque factum est, vt ipse Archiepiscopus, adiunctis sibi tam clericis, quàm [i] laicis, inter quos erat & j Dapifer Imperialis, sub certa forma arbitrium promulgauit. Post hæc iterum Romam veniens, quæ facta fuerant, eidem prædecessori nostro diligenter exponere procurasti: cui, & aduersario tuo Custodi Mersburgen. procuratori dicti Episcopi, nos ipsi cùm essemus in minori officio constituti, & dilecti filij I. tit. S. [k] Stephani in Cœlio Monte, & I. tit. S. Priscæ Presbyteri Cardinales deputati fuimus auditores: & tandem auditis, quæ partes duxerant proponenda, sub certa forma, de consensu partium causa commissa fuit iudicibus delegatis, videlicet vt de omnibus diligenter inquirerent, excepto, quod indagationem libertatis eiusdem monasterij, cum duabus capellis, Apostolicæ Sedis examini per omnia seruarent. Cumque ita iudices delegati partes ad suam præsentiam auctoritate Apostolica euocassent, memoratus Episcopus delegatos ipsos suspectus sibi proposuit, & causas suspicionis multiplices assignauit. Consequenter etiam eorum volens iudicium declinare, Sedem Apost. appellauit. Sed reuersus postmodùm coram eisdem sacramentum calumniæ præstitit, & testes produxit, petitis dilationibus, & obtentis. Ipsi ergo iudices procedentes in causa, auditis vtriusque partis rationibus, & pleniùs intellectis, gesta omnia sigillorum suorum munimine roborata ad Sedem Apostolicam destinarunt, terminum partibus imponentes, quo recepturæ sententiam Apostolico se conspectui personaliter præsentarent: ad quam tu personaliter accedens, Episcopus pro se misit dilectos filios H. Mersburgen. Canonicum, & B. S. Nicolai Mersburgen. Scholasticum responsales: qui gesta, quæ delegati transmiserant, nec publicari debere dicebant, nec fidem eis penitus adhibendam: cùm & à suspectis iudicibus, & post appellationem legitimè interpositam recepta fuerint, & descripta: parte tua contrarium postulante, præsertim quia (vt firmiter asserebat,) nuntij memorati personam standi iudicio non habebant, cùm excommunicati essent, & Episcopo fuisset sub pœna suspensionis iniunctum, vt ad causam agendam in propria persona veniret: quod cùm non fecerit, pœnam suspensionis incurrit, quem prædicti nuntij propter ægritudinem, & senectutem personaliter ad Rom. Ecclesiam non posse accedere proponebant, alia, quæ ipsis obiecta fuerant, denegantes: qui pro ipso Episcopo factum taliter proponebant, quod cùm ab eo, tanquam à Prælato tuo Abbatiam, & Sacerdotium percepisses, sicut fueras in iure confessus, propter prauam conuersationem tuam super multis enormitatibus cœpisti à monachis conueniri: inter quos Episcopus pacem, & concordiam sæpiùs reformauit, monens te, vt ad frugem melioris vitæ transires. Cùm autem fratres per ea, quæ iugiter faciebas, de tua emendatione nullatenus iam sperarent, contra te proposuerunt in Synodo de

dilapidatione,

dilapidatione, cùm res monasterij pauperum vsibus deputatas voluptuosè consumeres, & pro defectu necessariorum religio ibi penitus deperiret: te etiam de sacrilegio, simonia, aliisque multis criminibus impetebant, interdum coram Episcopo, quandoque in præsentia Card. quæ Episcopus tamdiu sustinuit, quod monachis denegare iustitiam dicebatur. Citatus exinde ab Episcopo nuncium misisti super omni grauamine, quod tibi posset inferri, præsentiam Episcopi prouocantem. Cùm autem nec per te, nec per nuntium ad Archiepiscopum accessisses, ipse Archiepiscopus appellationi tam generaliter factæ in præiudicium Ecclesiæ iudicauit nullatenus deferendum. Episcopus itaque habito prudentum consilio, citatum denuò te ab officio, beneficioque suspendit. Interim superueniens dilectus filius noster I. tit. S. Stephani in Cœlio Monte Presbyter Card. tunc Apostolicæ Sedis Legatus, ad dictam Abbatiam accessit, vt componeret inter te, & monachos memoratos. Sed te in villis proximis latitante, & magistro Vlrico allegante, dictus Card. latam in te suspensionis sententiam confirmauit. Sic ergo latenter Romam veniens, commissionis litteras, veritate tacita, & sub specie renouationis priuilegij, quod nunquam hactenus habueras, impetrasti. Cumque iudices delegari Episcopo suspecti essent, & monachis, à quibus nec vnius diei poterant inducias obtinere, appellatione interposita ab Episcopi nuntiis statim cùm priuilegium subreptitium legeretur, partes suos nuntios ad Sedem Ap. transmiserunt: de quorum assensu causa tandem fuit aliis coniudicibus sub certa forma commissa, sicut in commissionis litteris continetur. Sed cùm non omnes possent examinationi causæ propter nimiam distantiam interesse, dilectus filius N. Abbas de Goizoch vnà cum venerabilibus fratribus nostris, dicto Archiepiscopo Balbergen. & N. Misnen. Episcopo, & quamplurimis Ecclesiarum Prælatis, inter Episcopum, te, & monachos pacem, & concordiam reformauit. Iterum autem ad Rom. Eccles. latenter accedens, & proponens multa contra monachos, & Episcopum, ad duos iudicum, quos superiùs Episcopo diximus esse suspectos, & à quibus nuper ipse Episcopus per nuntios appellauerat, commissorias litteras impetrasti: qui cùm iustas exceptiones Episcopi non admitterent, quas in continenti probare volebat, Sedem Apost. appellauit: sed ipsis in causa nihiluminus procedentibus, inuitus accessit ad eos, timens ne sua iustitia deperiret. Cùm autem post alia, quæ iudices ipsi proprio motu fecerant, terminum publicandis attestationibus præfixisset, venientibus partibus vnus tantùm comparuit de iudicibus cum alterius nuntio, qui nec habebat ad alios litteras, nec cauere volebat, quod dominus suus vices suas præsenti iudici commisisset. Sicque factum est, quod solus Numburgen. Præpositus, licèt tribus sigillis appositis, gesta descripserat, quæ fuerunt ad Sedem Apost. destinata, vnde dicebant fidem eis nullatenus adhibendam: & quia ipsum instrumentum relationis ipsorum iudicum fuit in superficie vitiosum, & datum ab eo, quem plurimis dicunt excommunicationis vinculis innodatum. Verùm præmissa ferè omnia pro Episcopi parte proposita, tu veritate destitui firmiter asserebas. Quia verò memoratus Episcopus, eo quod iuramentum præstitit de calumnia, & à delegatis inducias postulauit, & testes coram eis produxit, appellationi renuntiasse videtur, & eorum examini consensisse: nos habito fratrum consilio in præmissa incidenti quæstione interloquuti fuimus, quod deberent quæ coram prædictis iudicibus gesta fuerunt, publicari, vt secundùm tenorem ipsorum nostra tandem sententia formaretur. Tibi igitur, & procuratoribus Episcopi supradicti, venerabilem fratrem nostrum O.[l] Ostien. Episcopum, & dilectum filium P. tituli S. Cœciliæ Presbyt. Card. dedimus auditores: qui cùm ea, quæ fuerant hinc inde proposita, & ostensa, nobis, & fratribus nostris fideliter retulissent; quia tam per confessiones, quàm per attestationes legitimè constitit, quod fide hinc inde data, compromissum est in arbitrium Archiepiscopi memorati, & quorundam etiam aliorum: nos de consilio fratrum nostrorum ipsum arbitrium decernimus obseruandum, illis dumtaxat exceptis[m] capitulis, quæ contra libertatem ipsius monasterij, & duarum capellarum eiusdem in arbitrio sunt expressa: cùm etsi sponte volueris, de iure tamen nequiueris sine licentia Rom. Pontificis renunciare priuilegiis, vel indulgentiis libertatis, quæ monasterium illud indicant ad ius, & proprietatem Rom. Ecclesiæ [n] pertinere: præsertim cùm in vltimæ commissionis litteris contineatur expressum, quod sæpedictus prædecessor noster super renunciatione à te super priuilegio, & aliis scripto facta, nullum tibi, vel successoribus tuis, aut etiam monasterio, & duabus capellis de Pigauia præiudicium voluit generari. Quia verò in eisdem litteris commissoriis expressit, quod indagationem libertatis eiusdem monasterij cum duabus capellis in eadem

villa poſitis, Apoſtolicæ Sedis examini per omnia reſeruauit, quicquid contra formam huius mandati à delegatis prædictis actum eſt, reuocamus, & viribus omnino carere cenſemus: reſeruantes eidem Epiſcopo liberam facultatem, vt contra libertatem ipſius monaſterij ordine iudiciario valeat experiri. Interim autem, donec ipſa quæſtio canonicè terminetur, tu & monaſterium tuum non compellamini obedientiam eidem Epiſcopo exhibere, ſed in eo ſtatu maneatis, in quo poſt impetratum priuilegium, & ante datum arbitrium dignoſcimini extitiſſe. Quoniam ergo perſonales iniuriæ, quæ præceſſerant, per arbitrium ſunt ſupitæ; cùm vos viciſſim in pacis oſculum receperitis, quæſtiones tam ſuper ablatorum reſtitutione, quàm ſuper ſubiectione monaſterij duximus committendas. Nulli ergo, &c. Dat. Rom. apud S. Petrum. III. idus Iulij, &c.

NOTÆ.

1. a *DE Pigania.*] In tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. legitur *de Pigamia*; in ſexta verò, collectione, *de Pignauia*; ſed legendum eſt *Pigauia*, vt habetur in ipſa Innocentij III. epiſtola apud Sirleium *pag.* 147. ex qua integram huius textus tranſcribimus. Monaſterium de Pigauia eſt Ordinis Diui Benedicti, in diœceſi Meſburgenſi, cuius Abbati reſcribit Innocentius in præſenti, & *lib.* 4. *regeſtr.* 16. *epiſt.* 70. & 71. quo modo legendum etiam eſt *in cap. fin. de probationibus*, vbi mentio fit huius controuerſiæ.

b *C. Pp.*] In tertia collectione legitur, *G. Pp.* ſed malè; non enim Gregorius, ſed Cœleſtinus Innocentij prædeceſſor priuilegium exemptionis huic monaſterio cum vniuerſa congregatione monachorum montis Virginis conceſſit, vt conſtat ex bulla ipſius exemptionis, quæ extat *tom.* 1. *Bullarij, in ipſo Cœleſtino III.*

2. c *Meſburgenſ.*] Ita legendum eſt, non *Magdeburg.* vt legitur in Decretalibus in hac ſexta collectione. Meſburgenſis enim diœceſis ſuffraganea eſt prædicti Archiepiſcopi, vt ex eius textua ſerie facilè conſtat.

d *Imperator.*] Federicus V. videlicet, qui floruit temporibus ipſius Cœleſtini.

e *Præſentari præcepit.*] Cùm enim priuilegium impetratur in præiudicium Regis, ſeu eius Regaliæ, poteſt retineri, & executio ſuſpendi, donec conſulatur Rom. Pontifex, qui illud conceſſit, vt probant Simancas *de Catholicis, tit.* 45. *num.* 35. Conarr. *practic. q.* 36. *ſub num.* 12. Azeuedus *in l.* 14. *tit.* 3. *lib.* 1. *recopil.* pluribus relatis Salgado *de retent. bul.* 1. *p. cap.* 5. *per totum.*

f *Magdeburg.*] De quo aliqua notaui *in cap. cùm dilecta* 22. *de reſcriptis.*

3. g *Arbitrium Archiepiſcopi.*] Licèt iure ciuili inſpecto in iudicem ordinarium, qui ratione propriæ iuriſdictionis de cauſa cognoſcere poterat, compromitti non poſſit, vt docent Gothofredus *in l.* 3. *de teſtibus*, Briſſonius *lib.* 4. *ſelectar. cap.* 2. Bartolus, Baldus, & Fulgoſius *in l.* 1. §. *conſentiant, ff. de iudiciis*, Carleual. *tomo* 1. *de iudiciis, diſp.* 2. *q.* 8. *ſect.* 4. *num.* 213. idque lege Iulia iudiciaria cautum fuiſſe affirmant Anton. Auguſt. & Hothomanus *in lege Iulia*; & probant ex lege *ſed ſi incertum*, §. 2. *ff. hoc tit.* vel vt rectiùs Cuiacius *lib.* 3. *Pauli ad edict. in d. l.* 9. § 2. Bachouius *in notis ad Treutlerum, tit. de arbitris, theſi* 3. *littera F.* Argenteus *in conſuetudines Britanniæ, tit.* 18. *nota* 4. diſcrimen conſtituunt inter iudices ordinarios, quales ſunt Prætores, Senatores, & Proconſules; & inter Pedaneos, ſeu à Prætore datos: in primos affirmant iure ciuili inſpecto compromitti poſſe, vt probatur ex lege 3. cum ſequenti, *ff. hoc tit.* vbi Conſultus affirmat, Magiſtratus vt ſententiam dicant, cogi non poſſe, quia in ſuperiores inferiores imperium non habent; inferiores tamen cogi poſſe, tametſi Magiſtratus ſint: ergo Magiſtratus, vt arbitri recipi poſſunt. Id etiam perſpicuè probatur ex lege, *nam & Magiſtratus, ff. hoc tit. l.* 4. *ff. de tutoribus*: quam expendit Duarenus *ad hunc titulum.* Cuius diſcriminis ratio ex eo prouenit: nam cùm iudices Pedanei à Prætore dari eſſent, & iuxta formam ſibi præſcriptam iudicare tenerentur, non poterant virtute compromiſſi mutare iuriſdictionem, & poteſtatem: at verò ordinarij Magiſtratus, qui proprio iure non notionem, ſed iuriſdictionem habebant, in arbitros eligi poterant. Quam iudicum diſtinctionem cùm parum percalluiſſent antiquiores in præſenti, & ſuprà relati, communiter docuerunt in iudicem ordinarium compromitti non poſſe, quæ opinio adeo inualuit, vt Legiſlatores noſtri Hiſpani eam pro lege ſtatuiſſent *in l.* 24. *tit.* 4. *partit.* 3. *l.* 13. & 17. *tit.* 5. *lib.* 2. *recopil. l.* 9. *tit.* 6. *lib.* 3. *eiuſdem recopil.* vbi diſponitur, ne Senatores, & cæteri ordinarij iudices poſſint vt arbitri procedere in cauſis, in quibus vt ordinarij cognoſcere valebant: vnde hodie in iudicem ordinarium compromitti non poteſt, vt teſtantur Carleual *de iudiciis, vbi ſupra*, Gregorius Lopez *in d. l.* 14. Azeuedus *in d. l.* 9. Poteſt tamen harum legum ea ratio aſſignari; nam cùm hodie ſententia ab arbitris prolata, ſi iniqua ſit, debeat reduci ab arbitrium boni viri, vt *in cap.* 2. *hoc tit.* diximus, ſi ipſe eſſet iudex ordinarius ſimul & arbiter, non poſſet ab eo ad ipſum per viam reductionis recurri, argumento textus *in cap.* 2. *de conſuet. in* 6. Hæc tamen procedunt, tam de iure Cæſareo, quàm Regio. Iure tamen noſtro Canonico iudices ordinarij, qui aliàs de cauſa cognoſcere poſſunt, arbitri recipi valent, *cap. cùm olim* 7. *cap. in nobis* 13. *hoc tit. cap. litteras, de præſumpt. cap. niſi eſſent, de præbendis, cap. cauſam quæ, de electione*: notarunt Hunnius *ad Treutl. d. tomo* 1. *theſi* 5. *diſput.* 11. Carleual. *vbi proximè.* Vnde in præſenti rectè compromiſſum in Archiepiſcopum aliàs iudicem ordinarium fieri potuit.

h *Fide in manibus.*] Quod perinde habetur, ac ſi iuramento firmatum eſſet, vt diximus *in cap. ad aures, de his, quæ vi.*

i *Quàm laicis.*] Ad conſilium præſtandum, non verò ad arbitrium dicendum; nam in laicos ſuper re ſpirituali compromitti non poteſt, *cap. contingit, hoc tit.*

4. l *Dapifer.*] Videlicet qui dapes, ciboſque menſæ Imperiali apponit, vnde Archidapifer Imperialis dicitur Comes Palatinus Rheni, qui tempore electionis quinque ſcutellas argenteas duodecim marcharum cibis repletas Regiæ menſæ imponit, *cap.* 27. §. 4. *aureæ bullæ.*

k *I. tit.*

5. k *I. tit. S. Stephani.*] Scilicet Ioannes Salernitanus, Presbyter Cardin. qui à Cœlestino III. Legatus missus fuit in Germaniam, & postea ab Innocentio in Siciliam, & Angliam eadem functione insignitus est, vt refert Spondanus *in continuat. Baronij, anno* 1198. *num.*2.

l *O. Ostiensem.*] Octauianum videlicet Cardinalem, qui etiam Legatus missus fuit in Siciliam ab Innocentio III. vt refert Spondanus *vbi suprà.*

6. m *Capitulis exceptis.*] Licèt enim sententia, quæ vnicam tantùm causam continet, pro parte valere, & pro parte infirmari non possit, *l. in hoc iudicio* 23. *ff. familiæ erciſc.* & similiter si plura contineat capita, sed connexa, vitiato vno vitietur aliud, *l. etiam* 30. §. 1. *ff. de minor.* Menochius *de arbitrariis, casu* 93. *num.*27. & *casu* 95. *n.*7. tamen si plura, & diuersa capita contineat, potest pro parte valere, & pro parte improbari, *cap. dilectus, de prebendis, cap. post appellationem, §. si quis ex pluribus* 2. *q.* 6. *l. de vnoquoque, ff. de re iudic. l. in fisco* 44. *ff. de iudiciis*: quod etiam procedit in arbitrio, seu arbitrorum sententia; si enim compromissum diuersa contineat negotia, potest arbiter de vnoquoque sigillatim pronunciare, & pro vna parte defendi, pro alia verò improbari, *l. diem* 23. §. *sed si, ff. hoc tit. l. si autem, §. finali, ff. de negot. gestis.* Si verò de pluribus rebus simul compromissum fiat, & arbitrium dicatur, non potest pro parte valere, pro parte verò improbari, *l. quid tamen* 25. *in principio, ff. hoc tit.* docent Blaneus *de compromissis, q.* 9. Lanfraneus *eod. tract. p.* 5. *n.*32. Baptista *eod. tract. lib.* 9. *cap.* 15. *num.* 1.

7. n *Pertinere.*] Sæpe sæpiùs Summi Pontifices aliquot monasteria ita Sedi Ap. subiecerunt, vt ab ea prorsus in omnibus penderent, illique in signum subiectionis aliquem censum persoluerent, qui hanc subiectionem testaretur, vt fecerunt Ioannes Papa VIII. *lib.* 8. *epist.* 15. Diuus Greg. *lib.* 7. *epist.* 69. quod de suo monasterio Gaufridus Abbas Vindocinensis refert, ac plurimùm proinde libertatem illius aduersùs Ivonem Carnotensem asserit, *lib.* 1. *epist.* 9. & de alio monasterio sic prodit Albertus Argentinensis *in chron. ad annum* 1099. quoddam monasterium S. Benedicti recèns constructum exemptum fuisse à Sixto Papa, itavt annuatim denarium aureum S. Sedi persolueret: atque de cœnobiis Hisfargiensi, & Odenheimensi, non absimile scripsit Tritemius *in chron. Hisfargiensi.* Nec obmiserim Henricum Primum Imperatorem, cùm fundasset Episcopatum Bambergensem tit. SS. Apostolorum Petri & Pauli, ac Diui Gregorij Martyris, illum tradidisse immediatè Rom. Ecclesiæ, itavt quotannis Episcopus mitteret Rom. Pontif. tanquam illius Ecclesiæ defensori equum phaleris adornatum, teste Cuspiniano *in eius vita.*

COMMENTARIVM.

8. CONCLVSIO DEDVCITVR, AT PROBATVR.

EX hac satis diffusa Innocentij epistola sequens deducitur ab Interpretibus disputanda assertio: *Exempti super exemptione compromissum facere non possunt.* Probant eam textus *in cap.* 8. *de in integrum restit. cap. cùm olim* 14. *vers. Nisi igitur, de priuilegiis, cap. suborta, de re iudic. l.* 3. *tit.* 12. *partit.* 1. Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsenti, Carballo *in cap. Raynaldus,* 2. *p. num.* 348. *de testam.* Balboa *in cap.* 1. *de foro compet. q.* 2. *n.*36. Bruno Chassaing. *de priuil. regul. tract.* 1. *cap.* 5. *propos.* 2. Petrus Greg. *lib.* 4. *partit. tit.* 4. *cap.* 3. Tamburinus *de iure Abbat. tomo* 1. *disput.* 15. *q.* 12. Salgado *de retentione bull.* 1. *p. cap.* 13. *num.* 30. Barbosa *de potest. Episc.* 3 *p. alleg.* 123. *num.*4.

9. IMPVGNATVR TRADITA ASSERTIO.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequentibus iuris ratiociniis. Primum ita efformatur: Exemptio libertatis est, quâ subditus eximitur ab Ordinarij iurisdictione, *cap. nulla,* 93. *dist.* glossa *in cap. olim,* vbi Panormit. *de priuilegiis*: sed quilibet potest renunciare priuilegio sibi concesso, *cap. ad Apostolicam, de regul. cap. si de terra, cap. accedentibus, de priuil.* Igitur quilibet exemptus super priuilegio suæ exemptionis potest compromissum facere. Augetur hæc difficultas primò ex eo; nam cuilibet licet iudicis non sui prorogare iurisdictionem, & propria voluntate illi se subiicere, *cap. P. & G. de officio deleg. l. si conuenerit, ff. de iudiciis*: igitur multò magis licebit exempto super ipsa exemptione compromissum facere. Secundò fulcitur hæc difficultas, nam si exemptus non posset in præiudicium exemptionis compromissum facere, maximè quia priuilegium exemptionis amitteret per tale compromissum, argumento textus *in cap. cùm accessissent, de constit.* sed exemptus nec virtute compromissi exemptionem amittit, quia per vnicum actum in contrarium factum priuilegium non amittitur, *cap. si de terra, cap. accedentibus, de priuil.* nec si arbitri aduersùs exemptum in præsenti specie arbitrium dicerent, ideo exemptio amitteretur; siquidem Abbas inconsulto Capitulo super iuribus ipsius monasterij compromissum facere non poterat, *ex cap. peruenit, hoc tit.* docet Fragoso *d. disput.* 24. *num.* 33. igitur etsi compromissum in hoc casu valeret, non ideo exemptioni derogabatur.

10. NON OMNES COMPROMISSVM FACIVNT.

Adhuc defendenda est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, non omnes in arbitros consentire, aut compromissum facere posse: illi enim, qui alienandi facultatem non habent, in arbitros conuenire nequeunt, vt primò serui, *l. non distinguemus* 32. §. *si seruus, ff. hoc tit.* in quibus adest & illa ratio, nam compromissum fit stipulatione, aut pacto: sed serui ex stipulatione, aut pacto non possunt ciuiliter obligari, *l. quòties, ff. si quis cautionibus,* ex ratione textus *in l. quod attinet* 32. *ff. de R. I.* igitur nec compromittere. Secundò ob similem rationem compromissum facere nequeunt impuberes, *leg. diem* 27. §. 15. *ff. hoc tit.* nisi tutoris auctoritas adsit, vt exponit Faber *in rationali ad eum textum*: item minores sine curatoris auctoritate, & Prætoris decreto intercedente, vt pluribus relatis docet Narbona *de ætate, anno* 25. *q.* 40. *per totam*: similiter furiosi, & prodigi compromittere non valent, *d. l. diem* 27. §. *coram*: nec etiam tutores, aut curatores sine iudicis decreto, prætermissis illis solennitatibus, quæ in alienationibus rerum minorum desiderantur, nisi super rebus mobilibus, quæ seruando seruari non possunt, vt post Bolognetum docent Fragoso *de arbitris disp.* 14. *num.* 35. Hermosilla *in l.* 4. *glossa* 3. *tit.* 5. *partit.* 5. Ob eandem etiam rationem possessores primogenij, seu vinculi super rebus ipsius maioratus non possunt compromittere, quia eas propriâ auctoritate alienare, aut de eis transactionem facere non possunt, argumento textus *in lege non solùm, C. de prædiis minor. l.* 1. *C. de officio procurat. Cæsaris*: docent Molina *lib.* 4. *de primog. cap.* 9. *num.* 7. Peregrinus *de fideicom. art.* 40. *num.* 129. pluribus relatis Carballo *in dict. cap. Raynaldus,* 2. *p. num.* 348. qui hanc doctrinam variis ampliationibus,

tinnibus, & limitationibus exponit. Circa vassallos, vtrum idem ius seruandum sit, disputant Interpretes? Affirmant Hunnius *in notis ad Treutl. de arbitris, quæst.* 25. Iulius Clarus *verbo Feudum*, q. 38. & 39. Sed rectiùs contrarium docuerunt Peregrinus *d. art.* 40. *num.* 125. Molina vbi proximè, *cap.* 9. *num.* 9. quorum sententia probatur primò ex eo, quia vassallus non potest alienare rem feudalem inuito domino, *cap.* 1. §. *Imperialem, de prohibita feudi alien.* Sed per compromissum res feudalis alienatur, quia compromissum est alienatio. Mandosius *in notis ad Lapum, alleg.* 102. *verbo Compromisso.* Secundò quia in controuersia super re feudali tantùm dominus est iudex competens, *cap. ex transmissa, cap. verùm, de foro compet.* vbi Cuiacius, Balboa, Vega, & Garaña. Tertiò facit textus expressus *lib.* 2. *feudorum, tit.* 52. & 55. Hoc idem dicendum est de emphyteuta; nullo enim casu circa domini consensum super emphyteusi compromittere valet, *authent. si verò, C. de iudiciis*: probant Caldas Pereyra *de iure emphyt.* 4. *p. cap.* 9. *num.* 30. Carballo *vbi suprà, num.* 362. Idem resoluendum est de Canonicis, & beneficiariis, qui non possunt in præiudicium suarum Ecclesiarum compromissum facere, cùm tantùm administratores sint, non verò domini rerum Ecclesiæ, *cap. peruenit* 3. *hoc tit.* Fragoso *d. disp.* 14. *de arbitris, num.* 33. tandem nec monachi sine superioris licentia compromissum facere possunt, *cap. non dicatis* 12. *q.* 1. *cap. placuit* 16. *q.* 1.

11. TRADITVR DECISIVA RATIO. His animaduersis præsentis decisionis vera ratio ex eo prouenit; nam cùm exemptio à Romano Pont. conceditur monasterio, non solùm per eam eximitur ab Ordinarij iurisdictione, *cap. recepimus, cap. priuilegia, de priuilegiis*, latè probaui *in cap. licet, cap. irrefragabili, de officio Ordinary*, verùm & Rom. Ecclesiæ immediatè subijcitur. Vnde Prælati ipsius debent renunciare officiis, & dignitatibus, non in manibus Ordinarij, sed potiùs R. Pontificis, *cap. vlt. de renunciat.* cui in omnibus & per omnia parent, *cap. exceptionem, cap. si Papa* 10. *de priuil.* vnde cùm in huiusmodi exemptione duplex ius detur, exempti videlicet, vt liberetur ab Ordinarij potestate; alterum eximentis, vt habeat immediatè subiectum monasterium exemptum, inde non potest exemptus compromissum facere super ipsa exemptione, ne ius eximentis per arbitrorum sententiam lædatur ex facto exempti, contra textum *in cap. nimis, de iurepatron.* Interest enim R. Pontificis, qui est immediatus superior exemptorum, ipsos aliis non parêre, nec ab aliis iudicari, vt docent Viuianus *in præsenti*, & Barbosa *de potest. Episc. alleg.* 123. *num.* 42. & alia in praxi non negligenda circa eos, qui sunt sub protectione Principum, adducit Martinus Magerus *de aduocat. armata.*

12. DISSOLVITVR DIFFICVLTAS. Nec obstat difficultas suprà pro dubitandi ratione adducta; quod enim dicebamus, cuilibet posse renunciare eis, quæ pro se introducta sunt, & per consequens priuilegio exemptionis, procedit dummodo huiusmodi renunciatio non tendat in alterius damnum; renunciatio enim, quæ alteri præiudicium infert, non valet. Valascus *de iure emphyt. q.* 27. *num.* 19. plures relati à Salgado *de retentione bullar.* 1. *p. cap.* 13. *num.* 34. quare cùm in præsenti specie duplex versaretur fauor, exempti videlicet, & eximentis, non potuit exemptus per compromissum renunciare iuri exemptionis in præiudicium eximentis: & licèt exemptus possit prorogare iurisdictionem iudicis ordinarij, vt probat Sarauia *de iurisdict. adiunct. q.* 7. *num.* 4. tamen id procedit, dummodo huiusmodi prorogatio non tendat in damnum alterius, vt docent Gregorius Lopez *in l.* 2. *verbo Priuilegio, tit.* 1. *partit.* 2. Salgado *d. cap.* 13. Nec etiam obstat augmentum difficultatis, quo dicebamus, Abbatem inconsulto monasterio compromissum facere non potuisse super ipsius iuribus, exemptione videlicet. Cui vt aliqui satisfaciant, affirmant, Prælatos Ecclesiæ posse compromissum facere super rebus, & iuribus ipsius. Ita docent Speculator *in tit. de arbitris*, §. *restat*, Tiraquellus *de iure connub. glossa* 3. *num.* 109. Redoanus *de rebus Ecclesiæ, q.* 2. *cap.* 1. *num.* 9. & *cap.* 36. *per totum.* Mouentur ex eo, quia compromissum ad instar iudicij redactum est, *l.* 1. *ff. hoc tit.* & qui in arbitros consentit, vt secundùm iuris ordinem causam dirimat, non dicitur alienare, sed tantùm petere declarationem iuris proprij, vel alieni, *cap. pastoralis* 53. §. *verùm, de appellat.* Igitur Prælatus absque Capituli consensu potest compromissum facere. Deinde quia alienatio, si propriè consideretur, dominij translationem importat, *l. alienationis* 27. *l. alienationis* 68. *ff. de V. S.* & si latiùs sumatur, vt in titulis de rebus Ecclesiæ, & de rebus alienis, in Codice Iustin. saltem desideratur, vt ius aliquod hypothecæ constituatur, *l. vlt. C. de rebus alienis, cap. nulli, de rebus Ecclesiæ*: sed per compromissum, aut arbitri sententiam, nec dominium transfertur, aut aliquod ius hypothecæ constituitur; sed tantùm pœnæ petitio datur, *l.* 2. *ff. hoc tit.* igitur Prælatus inconsulto Capitulo potest compromissum facere. Accedit, nam iura, in quibus alienatio inhibetur, vt sunt textus *in cap. nulli, de rebus Ecclesiæ, l. vlt. C. de rebus alienis*, nullam faciunt compromissi mentionem: igitur quia compromissum non comprehenditur sub verbo alienationis. Sed pro huius controuersiæ solutione placet sententia Carballi vbi suprà, *num.* 351. & 363. qui discrimen constituit inter casum, in quo ex compromisso sequitur alienatio; & inter eum, in quo nulla alienatio inducitur. Primo casu compromissum non valere affirmat; secundo verò compromissum vires habere docet. Quando verò ex compromisso alienatio inducatur, latè ipse prosequitur.

In hanc partem, & aduersùs suprà tradita vulgò opponi solent textus *in cap. suborta, de re iudic. cap.* 2. *de capellis monach. cap. fin. de pœnit. & remiss. cap. cùm dilectus, de relig. domib. cap. luminoso* 18. *q.* 2. quorum interpretationem tradit Balboa *in cap.* 1. *q.* 1. *de foro compet.* & textus *in cap. per venerabilem, qui filij sint legit.* Cuius solutionem adducit Barbosa *in præsenti, num.* 7. His ergo omissis aduersùs præsentem assertionem expendo textum *in cap. cùm olim, de præscript.* vbi proponitur controuersiam motam fuisse inter Lucanensem Episcopum, & monasterium S. Saluatoris ipsius diœcesis super capellis, in quibus iura Episcopalia habere intendebat prædictus Episcopus; monasterium verò opponebat Gregorij VII. priuilegium, quo prædictum monasterium exemptum erat à iurisdictione, & lege diœcesana, legitimaque præscriptione etiam munitum esse constabat: Episcopus allegabat ius commune, quo fundatam habebat suam iurisdictionem erga omnes Ecclesias in sua diœcesi constructas, *cap. omnes* 16. *q.* 7. *cap. monasteria* 18. *q.* 2. Etiam expendebat arbitrium 13. EXPONITVR CAP. CVM OLIM DE PRÆSCRIPT.

bitrum electo, per quod prædictum monasterium Episcopo subesse declaratum fuit. His, & aliis coram Innocentio propositis, ipse monasterium ab impetitione Episcopi, & iurisdictione liberum declarauit. Ex qua facti serie expresse colligitur, super exemptione compromissum fieri posse ab exemptis. Pro cuius difficultatis solutione varia adduxerunt Felinus, & Panormit. in eo textu. Quibus omissis respondendum est, compromissum in eo textu factum non fuisse super exemptione, aut re exempta; tantùm enim Abbas monasterij asseuerat, ipsum monasterium priuilegio Gregorij VII. fuisse exemptum, non autem inde euincitur, fuisse etiam exemptas capellas, super quibus compromissum fuit, & lis vertebatur; non enim capite exempto, membra etiam exempta videntur, *cap. ex ore* 17. *cap. cùm capella, de priuilegiis*, vbi exempto monasterio, capellæ Episcopo subsunt: docet Bosquetus *in notis ad Innocentium lib.* 1 *epist.* 9. Quare cùm *in d. cap. cùm olim*, capellæ exemptæ non fuissent, rectè potuit Abbas super eis compromissum facere, quia nullum ex eo præiudicium irrogabatur exempto, aut eximenti. Alia, quæ ad ipsius textus conciliationem cum capite *cùm satis, de officio Archid.* spectant, tradit Barbosa *de potest. Epist. alleg.* 127. *num.* 11.

Secundò aduersatur textus *in cap. cùm venissent, de in integrum restit.* cuius secunda pars extat *in cap. cùm venissent, de iudiciis*, vbi proponitur monasterium Rothonense, quod ex priuilegiis Leonis, Gregorij, & Clementis ad ius, & proprietatem Rom. Ecclesiæ pertinebat, Prælato destitutum fuisse; & cùm super electione Abbatis fuisset mota controuersia inter Episcopum proprium, & monachos monasterij, partes consenserunt in duos iudices, qui de causa cognoscerent, qui sententiam diffinitiuam protulerunt: sed quia priuilegium prædictum procurator monasterij in iudicio non proposuit, in integrum restitutio monasterio concessa fuit. Ex quo textu apertè deducitur, monasterium exemptum, & Rom. Pontifici immediatè subiectum, posse consentire in iudices inferiores: igitur & in arbitros compromittere. Cui difficultati respondendum est, in eo textu non agi de arbitris, neque de compromisso facto super exemptione; sed tantùm de electione Abbatis coram iudicibus à Sede Apost. impetrata disceptatum est. Sed quia agebatur de viribus prædicti priuilegij, causæ illius decisio tantùm ad Rom. Pontificem spectabat, *d. c. cùm venissent, de iudiciis*: docent Morla *in emporio, tit.* 5 *n.* 18. Beroius *in c. quoniam de iure patron.* & *in d. cap. cùm venissent, num.* 18. *de iudiciis.* 14. EXPONITVR CAP. CVM VENISSANT, DE IN INTEG. RESTIT.

CAPVT VI.

Idem *Priori S. Andreæ, Abbati de Beroth, T. Priori, Archid. & Magistro A. Officiali S.* [a] *Andreæ.*

CVm dilect. f. [b] *Et infra*: Vnde vtrum coram arbitris reconuentioni sit locus, postulatis per Sed. Ap. explicari. Nos igitur disc. v. super primo articulo taliter respondemus, quod licèt in iudicio conuenientem reconuenire valeat is, qui coram iudice conuenitur; coram arbitris tamen reconuenire non potest, cùm arbitri iudicare non valeant, nisi de iis tantùm, super quibus in eos extiterit compromissum.

NOTÆ.

1. [a] S. *Andreæ.*] Ita restituo inscriptionem, & literam huius textus ex tertia collectione, vbi *sub hoc tit. cap* 3. reperitur hæc decretalis. Episcopatus S. Andreæ est in Regno Scotiæ, immediatè subiectus Rom. Pontifici, quia omnes Episcopi ipsius Prouinciæ subsunt immediatè Rom. Sedi, vt notauit Bosquetus *ad Innoc. III. lib.* 1. *epist.* 129.

b *Et infra.*] Aliæ partes huius decretalis reperiuntur *in cap. cùm dilectus* 6. *de causa possess. cap.* cùm dilectus, *de fide instrum.* ex quibus restitui potest præsens epistola.

COMMENTARIVM.

2. CONCLVSIO TRADITVR, ET PROBATVR. EX hoc textu talis deducitur assertio: *Coram arbitris reconuentioni locus non est.* Probant eam textus *in l. Pomponius*, §. *idem Pomponius*, *ff. hoc tit.* *l.* 23. *tit.* 4. *partit.* 3 Illustrant Cuiacius *lib.* 12 *Pauli ad edict. in l. non distinguemus*, §. *de officio*, *ff. hoc tit.* Faber *in rational. ad ipsum* §. Menochius *de arbitr. lib.* 1. *cap.* 44. Maranta *de ordine iudic. p.* 4. *dist.* 6. *num.* 20. plures relati ab Osualdo *lib.* 17. *comment. Donelli, cap.* 18. *littera M.* Fragoso *de regimine Christ. Reip. tract. de arbitris, disp.* 14 *num.* 4. Azeuedus *in l.* 4. *num.* 180. *tit.* 22. *lib.* 4 *recopil.* Duarenus *ad hunc titulum, cap.* 1. *pag.* 145. Petrus Barb. *in l.* 1. *art.* 1. *num.* 60. *de iudiciis.* Hermosinus *in cap.* 1. *de mutuis petitionibus*, *q.* 2. Aug. Beroius *ibi*, *q.* 2. & 3. Ansaldus *de iurisd. q.* 3. *cap.* 9. *num.* 46. Bernardus Vrsinus *de reconuentione cap.* 22. & alij laudandi *in cap... de mutuis petit.* Altesera *in præsenti.*

Sed hæc assertio difficilis admodum redditur sequenti consideratione; nam valde consonum est rationi, & iuris dispositioni, vt actor, qui arbitrum in sua causa elegit, ipsum contra se arbitrum sustineat. Rationi, quia ipsum elegit, & sic recusare non debet, *l. Papinianus* 14. ibi: *Cuius enim in agendo obseruat arbitrium, eum habere contra se iudicem in eodem negotio non dedignetur*; *C de sententiis*, & *interl.* quæ verba reperiuntur apud Gratianum *in cap.* 1. §. *cuius* 3 *q.* 6. cùm enim contra reum eum probauerit, & elegerit ex consensu proprio, & pro reo, contra se iudicem, vel arbitrum habere debet, *l* 1 *ff. quod quisque iuris, cap. cùm omnes, de constit.* igitur coram arbitris reconuentioni locus est. Accedit, nam mutua petitio, etsi in modum actionis proponatur; tamen defensionem continet, *l. neque* 6. *C de compensationibus*: & pars est ipsius negotij principalis, *d. l. Papinian.* 14. ibi: *In eodem negotio.* Igitur cùm totum negotium decidi, & disceptari debeat coram iudice, seu arbitro, vbi cœptum est, *l. vbi cœptum, ff. de iudic.* si coram arbitro negotium cœptum est, coram ipso & reconuentionis causa tractanda est. Iuri etiam consonum est, vt coram arbitris mutua petitio admittatur; nam iudices delegati, quorum iurisdictio stricta, & odiosa est, *cap. olim* 32 *de officio deleg. cap. Rodulphus*, *cap. significauit, de rescriptis*, cognoscere possunt de reconuentionis causa, & mutuas petitiones 3. IMPVGNATVR HÆC ASSERTIO.

titiones admittere, *c. 1. & 2. de mutuis petit.* igitur & arbitri de causa reconuentionis cognoscere valent.

4. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Quâ difficultate ita fulcitâ non obstante, vera est præsens decisio, cuius ratio ex eo prouenit, nam arbitri super rebus tantùm in compromisso comprehensis arbitrium dicere possunt, *l. non distinguemus 32. §. de eo, l. de rebus 46. ff. hoc tit.* illud enim in arbitrio venit, quod in compromisso expressum est, *l. si cùm dies, §. plenum, d. l. non distinguemus, §. vlt. l. arbiter 50. ff. hoc tit.* Sicut enim iudex datus de alio negotio cognoscere non valet, quàm super quo datus est, *l. 1. C. si à non competenti iudice*; nec procurator alia negotia tractare valet, quàm sibi mandata, *l. si maritus 21.* iunctâ lege *si procurator, C. de procurat.* ita arbiter de alio negotio, quàm in compromisso comprehenso iudicare non potest, *d. l. non distinguemus, §. de officio.* Quare cùm arbitri tantùm de expressis in compromisso iudicare tantùm possint, mutuas petitiones, & reconuentiones, quas quilibet iudex ordinarius admittit, ipse admittere non valet. Sed licèt hæc decisio procedat, cùm aliud, quàm quod comprehensum est in ipso compromisso, principaliter petitur; tamen si incidenter aliquid emergat dependens à principali negotio, rectè de eo arbitri cognoscere possunt, vt si restitutio in integrum petatur, potest arbiter eam concedere, *cap. penult. de in integrum restit.* Item arbiter pronunciare potest super interesse ipsius rei, etiamsi de eo in compromisso non ageretur, *d. l. non distinguemus, §. item non est cogendus.* Ratio est, quia rei interesse tacitè inest in ipso compromisso, *l. vtique 3. ff. de R. V. l. seruus, ff. iudicatum solui.* Similiter etiam super fructibus post litem contestatam perceptis pronunciare potest; sunt enim fructus semper accessorij, siue obligationis iure, siue officio iudicis debeantur; adeo vt si per errorem perperam iudicatum sit de fundo contra possessorem, debeat iudex eodem errore de fructibus quoque pronunciare, ac possessorem condemnare, *l. ex diuerso 35. §. 1. ff. de rei vindic.* Accedit, nam arbitri officium est totam controuersiam dirimere, *l. qualem 19. §. dicere, ff. hoc tit.* sed lis decisa dici non potest quandiu superest quæstio de fructibus: igitur arbiter de fructibus rei compromisso comprehensæ cognoscere valet. Docent Glossa, & Abbas *in præsenti*, Molina *6. tomo de iustitia, tract. 9. disp. 44. num. 6.* Faber *in rationali ad textum in d. §. de eo*, Blancus *de compromissis cap. 9. num. 80.* Baptista *eod. tract. cap. 16.* Apud nos est expressa lex *32. tit. 4. partit. 3.* vbi notarunt Montalvus, & Greg. Lopez. De his ergo, quæ accessoriè, aut incidenter emergunt, vt de exceptionibus, quæ causæ cognitionem impediunt, de expensis litis, possunt arbitri pronunciare: de aliis verò rebus compromisso non expressis etiam per viam mutuæ petitionis cognoscere non valent.

5. RESPONDETVR DIFFICVLTATI SVPRA ADDVCTÆ.

Nec difficultas suprà adducta refragatur; nam cùm stricta sit arbitri potestas à partibus concessa, ex illa rationis identitate, quia ipse videlicet elegit, ad alias res compromisso non comprehensas extendi non debet, præcipuè cùm non solùm ipse actor, verùm etiam & reus illum simul elegerit: quare non rectè adaptatur ratio textus *in d. l. Papinianus.* Nec quod dicebamus, mutuam petitionem, seu reconuentionem, eandem causam esse, verum est; licèt enim ad idem negotium spectet virtute reconuentionis, *d. l. Papinianus*; tamen non est eadem controuersia, ac illa, de qua compromissum fuit. Difficilius est, quod de iudice delegato expendebamus; certum enim est, coram eo reconuentionem dari, non autem coram arbitro. Rationem discriminis aliqui ex eo petunt, quòd reconuentio locum non habet nisi apud iudicem, quem solus actor elegit, vt probat textus sic communiter acceptus *in d. l. Papinianus, in fine*; secus verò, si ambo iudicem eligant, quia cessat ratio dictæ legis, & per consequens reconuentio. Vnde cùm arbitri vtriusque litigantis consensu eligantur, *c. 1. hoc tit.* delegatus verò iudex sæpe sæpius ad solius actoris petitionem detur, inde coram arbitris reconuentio cessat; coram delegatis verò admittitur. Ita docent Panorm. *in præsenti, n. 6. & in c. 1. de mutuis petit. notab. 1. & 2.* Barbosa *in l. qui prior, n. 42. ff. de iudiciis*, Cardoso *in praxi, verbo Reconuentio, n. 9.* Marantus *de ordine iudic. disp. 5. n. 7.* Sed hæc differentiæ ratio conuincitur, primò quia coram iudice ordinario rei, quem actor non elegit, sed necessitate iuris adire cogitur, cùm eius forum sequi teneatur, *cap. cùm sit generale, de foro compet.* reconuentio admittitur, *cap. 2. de mutuis petitionibus*: igitur verum non est, tantùm admitti reconuentionem coram iudice ab actore tantùm electo. Secundò certum est, apud iudicem prorogatum ex consensu vtriusque partis habere locum reconuentionem. Glossa *in l. etsi receptum, ff. de iurisdict.* vbi Orosius Zasius *lib. 2. singul. cap. 27.* & tamen in ea specie non eligitur iudex à solo actore, sed etiam à reo, *l. 2. ff. de iud.* igitur coram iudice ex partium consensu electo reconuentioni locus est.

6. TRADITVR VERA SOLVTIO.

Omissâ igitur prædictâ differentiæ ratione, veriùs respondendum est, arbitrum non posse de mutua petitione cognoscere, aut coram eo reconuentionem fieri; quia cùm potestas ipsius omnino pendeat à partium compromisso, lex aliquam prorogationem non induxit ad ea, quæ comprehensa non sunt in ipso compromisso, ne contra mentem compromittentium aliquid statuatur, cùm compromissa maximè stricta sint. Glossa vltima *in cap. cum secundò, de officio deleg.* vnde prouisio partium compromittentium super certa causa tollit prouisionem legis, argumento textus *in l. vlt. C. de pactis conuentis*: at verò in delegato, quia iurisdictionem exercet, & ita publicam auctoritatem habet interpretandam iuxta communes iuris regulas, & mentem delegantis, meritò lex ipsa prorogationem inducit, per quam potestas illa extenditur ad causam reconuentionis, *ex d. cap. 1. de mutuis petit. d. l. cùm Papinianus*: & hoc est, si attentè legatur præsens decisio, quod Innocentius innuit, dum docet reconuentionem in arbitris cessare, quia eorum potestas versatur tantùm circa expressa, & lex nullam prorogationem inducit; sine extensione autem potestas arbitrorum ad reconuentionem trahi non potest: quod secus procedit in iudice delegato, cuius potestas extenditur per legem, ita vt cognoscere possit non solùm de expressis in rescripti tenore, verùm de aliis, quæ per extensionem legis ex æquitate includuntur: & ita ratio defenditur nostri Innoc. Ill. quam diminutam, nec concludentem esse existimarunt Panormit. hîc, *n. 6.* Iaso *in d. l. est receptum, num. vlt.* vbi Orosius *n. 14.* vnde deducitur arbitros iuris susceptos ex iuris necessitate, qui æquiparantur iudicibus delegatis, *c. arbitris, de officio deleg. in 6.* posse adiri per viam reconuentionis, quia amplam ex iuris dispositione accipiunt potestatem, vt pluribus relatis docent Ripol. *variar. resol. cap. 4. num. 66.* Ansaldus *de iurisdict. p. 3. tit. vnico, cap. 9. num. 15.* Vrsinus *d. cap. 12. num. 18.*

7. EXPONITVR L. NON DISTINGVEMVS §. ITEM, FF. HOC TIT.

Sed adhuc suprà dictæ assertioni obstat textus *in l. non distinguemus 32. §. item si quis, ff. hoc tit.* vbi agitur de Legato Romæ degente; & quæritur,

quæritur, an si compromissum fecerit, possit petere vt arbiter sententiam ferat? Et affirmat Paulus, ipsum petere posse, vt arbiter dicat sententiam, quia etsi iudicium susceperit, cogetur peragere, perindeque haberi, ac si Legatus velit actionem dictare, quod ei facere licet. Hoc autem compromissum comparandum esse actioni ordinariæ, Paulus docet, videlicet, vt sicut Legatus agens ordinaria actione, cogitur reconuentus se defendere; ita in compromisso non magis admittatur Legatus desiderans, vt arbiter sententiam dicat, quàm si se defendat. Ex quibus verbis deducitur, Legatum compromittentem posse reconueniri coram arbitro: igitur quia arbitri cognoscere possunt de mutua petitione. Difficile etiam est idem Pauli responsum, dum dicit, Legatum, pendente legatione, posse actiones suas intentare; cùm certum sit iuris principium, Legatum, dum legationis causâ Romæ moratur, in iudicio agere non posse, nisi iniuriam propriam prosequatur, *l. Paulus* 8. § *finali*, *cum lege sequenti*, *ff. de legationibus*: igitur *in dict. § item Legatus*, nec actiones intentare, nec petere, vt arbiter sententiam diceret, poterat. Primæ difficultati respondendum est, in eo §. non affirmari, Legatum se defendere debere in causa reconuentionis coram arbitro, sed tantùm cogi se defendere, videlicet coram iudice ordinario, quasi dicat Paulus: Legatus potest postulare, vt arbiter sententiam dicat, si paratus se sit defendere coram iudice ordinario, non autem coram arbitro, coram quo reconuentioni locus non est, vt docuit Vrsinus *de reconuentione*, *cap.* 22. *num.* 16. Secundæ difficultati variis modis satisfacere intendunt iuris Interpretes. Cuiacius *lib.* 22. *obseru. cap.* 22. existimat, in eo textu addendam esse negationem, vt legatur, *si actionem velit dictare, quod ei facere non licet.* D. Ioannes Suarez *ad legem Aquil. lib.* 3. *cap.* 7. *sect.* 2. *num.* 7. affirmat, Legatis non licere actiones suas exercere dum in legatione morantur, sub pœna duntaxat desertæ legationis; quia eâ imposita negotia priuata a Legatis gesta vires habent, nec ipso iure nulla sunt. Aliter satisfacit Osualdus *lib.* 17. *ad Donel. cap.* 18. qui ait, Legatum non posse negotia etiam sua curare, cùm de publico iure, & officio Legati quæritur, *dict. l. Paulus*, *cum sequent.* cùm verò de iure priuato agit, licere illi actionem dictare. Sed hæc, & alia latiùs examinabimus *in cap. fin. de foro compet.*

Secundò opponi potest textus *in l. qui arbiter* 20. aliàs *l. si cùm dies*, §. *plenum*, *ff. hoc tit.* vbi postquam Papinianus disseruit, quod dicatur plenum arbitrium ad hoc, vt de omnibus controuersiis arbitri cognoscere possint, in calce textus illum casum exagitat, in quo actum est, vt vna tantùm res veniat in compromissum. Et affirmat Consultus, eo casu necessarium esse exprimere in compromisso, vt de illa tantùm re arbiter sententiam dicat, vt de aliis ipse cognoscere non valeat: igitur vltra mentem, & voluntatem compromittentium licet arbitris de causis, de quibus actum non erat, vt cognoscerent, arbitrium dicere, aliàs ad quid expressio illa, cùm superfluò adiiciantur quæ tacitè insunt, *l. cum quidam* 3. *ff. de rebus creditis.* Cui difficultati respondendum est cum Fabro in eius textus rationali, quod in eo textu tutius iudicatur, vt exprimatur controuersia, super qua compromissum fit, non quia necessaria sit expressio, sed ad tollendum omne dubium, quod ex compromisso vbi res expressa non est, oriri poterat. Vnde ex eo textu rectè Interpretes deducunt, abundantem cautelam non nocere: quod principium etiam probatur *ex l. si seruo*, *ff. de adimend. legat. l. testamentum* 12. *Cod. de testamentis.* 8.

INTELLIGITVR L. QVI ARBITER, 77. HOC TIT.

CAPVT VII.

Idem *Rectori & Fratribus Hospitalis S. Bartholomæi Lucani.*

CVm olim super eligendo in hospitali vestro Rectore, & Fratribus, inter vos, & Priorem S. Barthol. Lucan. coram iudicibus delegatis quæstio verteretur, & vtraque pars in [b] eos compromittens ipsorum arbitrium se promiserit seruaturam: super prolato ab ipsis arbitrio vtrimque dubitatio est exorta, quam petiistis per Sed. Ap. declarari. Nos igitur publico instrumento arbitrium continente diligenter inspecto, cognouimus, quod secundùm formam arbitrij Prior S. Bartholomei Lucan. tenetur [c] habere consilium cum familia Hospitalis eiusdem, & tractare cum ea de inueniendo Rectore. Propter quod dicimus, quod nisi Prior super inueniendo Rectore tractauerit cum familia Hospitalis, & ipsius consilium requisierit, non habet potestatem eligendi Rectorem: & si alio modo eum elegerit, eius electio debet haberi irrita, & inanis. Verùm habito cum familia super hoc consilio, & tractatu, Prior liberè potest Rectorem eligere duntaxat idoneum, siue concordet, siue discordet familia cum ipso super inuentione Rectoris.

NOTÆ.

1. a LVcan.] De Lucanensi ciuitate, & rebus ecclesiasticis ad eam pertinentibus plura adduxi *in cap. cùm causa* 27. *de elect.* Præsens textus etiam reperitur *in cap.* 4. *hoc tit. in* 3. *collect.*

2. b *In eos compromittens.*] Inter electionum enim formas à iure approbatas recensetur electio per compromissum, quam illustraui *in cap. causam*, *de elect.*

c *Habere consilium.*] Hæc verba, & præsentem textum exposui *in cap. cùm in veteri* 52. *de elect.* 3.

CAPVT VIII.

Idem *in Concilio* a *generali.*

CONtingit interdum, quod cùm actor. *Et infrà*: Ad hoc generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in laïcum, quia non decet, vt laïcus in talibus arbitretur.

NOTÆ.

a GEnerali.] Lateranensi videlicet celebrato sub Innoc. III. de quo aliqua notaui *in cap.* 1. *de summa Trinitate.* Præsens textus reperitur in ipso Concilio, *cap.* 40. cuius priora verba reperiuntur *in cap. contingit, de dolo & contum.* & post illum textum statim subiiciuntur hæc verba: *Ad hæc generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum, quia non decet, vt laicus in talibus arbitretur.* Quæ etiam reperiuntur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.* 1.

COMMENTARIVM.

1. CONCLVSIO ILLVSTRATVR. EX hoc canone sequens deducitur assertio: *Laici, licèt vt arbitri in causis temporalibus etiam à clericis recipi possint, tamen in spiritualibus assumi non valent.* Probant textus *in cap. peruenit* 3. *cap. dilecti* 4. *cap. per tuas* 9. *cap. exposita, hoc titulo.* Illustrant plures congesti à Barbosa *in collect. & tomo* 6. *in selectis ad hunc textum*; quibus addendi sunt Petrus Greg. *lib.* 4. *practic. tit.* 4. *cap.* 5. Martha *de iurisdict.* 4. *part. centur.* 2. *cap.* 120. Anguianus *de legibus lib.* 2. *cap.* 23. Brito *de locato,* 2. *part. ad principium, pag.* 216. Vega, Balboa, & Garañs *in cap.* 2. *de iudiciis,* Lambertinus *de iurepatron.* 3. *part. q.* 5. *art.* 1. Hermosinus *in cap quanto* 3. *de iudiciis, q.* 4. Couarr. *de sponsalibus* 2. *part. cap.* 8. §. 2. *num.* 2. & *practic. quæst.* 34. *num.* 1. Matanis *de ordine iudic.* 4. *part. dist.* 13. Fragoso *de regimine, tomo* 1. *lib* 5. *disp.* 14 *num.* 34. Canisius *in præsenti,* Vela 2. *tomo, dissert.* 45. *num.* 9.

2. TRADITVR RATIO DVBITANDI. Sed in contrarium pro dubitandi ratione non leuiter insurgi potest ex eo, nam licèt arbitria redacta sint ad instar iudiciorum, *l.* 1. *ff. hoc tit.* hoc tamen procedit quoad effectum, non verò quoad modum procedendi: iudices enim ratione iurisdictionis procedunt; arbitri verò per viam ministerij. Vnde arbitri nec iudices sunt, nec publicam exercent iurisdictionem, quam partes illis dare nequeunt, *l. ait Prætor,* §. 1. *ff. de re iudic. l. priuatorum, Cod. de iurisdict.* quare arbitris obtemperatur potiùs metu pœnæ, quàm ob imperium ipsorum, *cap. dilecti, hoc tit.* igitur licèt laici in negotiis ecclasiasticis iudices esse nequeant, *cap. decernimus,* cum vulgatis, *de iudiciis*; arbitri tamen, cùm nullam exerceant iurisdictionem, esse possunt. Accedit nam delegati, & arbitri æquiparantur, *cap. penult. de in integrum restit.* sed laici possunt delegari causæ ecclesiasticæ, *cap. Menam* 2. *quæst.* 5. Docent Couarr. *in cap. alma,* 1. *part.* §. 11. *num.* 3. Garcia *de nobilit. glossa* 9 *num.* 23. Hugolinus *de censuris, tabul.* 1. *cap.* 1. §. 10. Suarez *eod. tract. disput.* 2. *sect* 3. igitur & arbitri in eisdem causis recipi possunt. Augetur deinde hæc difficultas, nam laici assessores esse possunt in causis ecclesiasticis, *cap. statutum,* §. *assessorum, de rescript. lib.* 6. *l. Consiliarios, Cod. de officio assess.* docet Barbosa *tomo* 6. *in select. ad hunc textum*: ergo laici etiam vt arbitri recipi possunt. Tandem augetur hæc dubitandi ratio *ex cap. dilecti, cap. exposita, hoc tit.* vbi docetur laïcos in causis ecclesiasticis arbitros esse posse.

3. DE DIVERSIS CAVSIS. Quâ dubitandi ratione sic fulcitâ non obstante, vera est præsens constitutio, pro cuius expositione sciendum est, causas in iudicio contingentes, alias esse ecclesiasticas, alias temporales, mixtas alias, *cap.* 2. 4. *quæst.* 1. *cap. super eo, de offi. iu deleg. cap. cùm sit generale,* iunctâ glossâ finali, *de foro compet.* docent Martha *de iurisdict.* 2. *part. cap.* 1. Simancas *de catholicis, tit.* 36. *num.* 1. & nos dicemus *in cap. decernimus, de iudiciis.* Ex quibus ecclesiasticæ diuiduntur in ecclesiasticas spirituales meras, & in ecclesiasticas non meras. Meræ ecclesiasticæ spirituales dicuntur, quæ per spiritualem cognitionem discutiuntur, vt docent Martha *dict. cap.* 1. *num.* 1. Suarez *in defensione fidei, lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 8. & ideo earum districtio, & cognitio dumtaxat spectat ad iudices ecclesiasticos, qui spirituali iurisdictioni præsunt, *cap. decernimus, de iudiciis, cap. causam, qui filij sint legit. l.* 56. *tit.* 6. *partit.* 1. docent Couarr. *lib.* 3. *var. cap.* 3. plures relati à Fermosino *in dict. cap. decernimus.* Causæ autem ecclesiasticæ non meræ dicuntur illæ, quæ quamuis ex se, & natura sua temporales sint, seu profanæ; iustis tamen de causis ecclesiasticis iudicibus reseruatæ sunt, *cap. vt Inquisitores,* §. *prohibemus, de hæreticis in* 6. *c. quoniam,* ibi: *Super causis ecclesiasticis, siue quæ forum ecclesiasticum spectant; de immunit. eccles. lib.* 6. quibus verbis significatur, alias esse causas naturâ suâ ecclesiasticas, alias verò, quæ licet naturâ suâ non sint ecclesiasticæ, pertinet tamen earum cognitio ad iudicem ecclesiasticum. Quod etiam colligitur ex Trident. *sess.* 25. *de refor. cap.* 25. Vnde causæ omnes, tam Ecclesiarum, quàm clericorum, quæ cùm naturâ suâ essent profanæ, Pontificum, vel Conciliorum decretis Ecclesiæ iudicio reseruantur, ecclesiasticæ appellantur, sed non meræ; quia idem non habent ex naturâ sua, sed ex iure constituto. Temporales causæ, seu profanæ sunt, quæ ex se, & natura sua non exigunt spiritualem cognitionem; nec in eis vlla subest causa, propter quam earum cognitio ad iudicem ecclesiasticum spectet; & ideo in totum ad iudices laicos pertinent, *cap. quoniam,* 10. *dist. cap. cùm ad verum,* 93. *dist. cap. nouit, de iudiciis.* Ex quo prouenit, vt omnes causæ laïcorum, tam ciuiles, quàm criminales, ad iudicium sæculare spectent, vt docent P. Greg. *lib.* 47. *syntag. cap* 4. Vela *in cap.* 1. *de officio Ordin. num.* 10. Tandem causæ mixtæ appellantur, quæ licèt naturâ suâ sint temporales, earum tamen cognitio ad vtrumque iudicem, tam ecclesiasticum, quàm sæcularem spectat, & in illis præuentioni locus est, iuxta communiter notata

in

in cap. 1. *de officio ordin.* Martha *de iurisd.* 2. *part. cap.* 1. Bubadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 17. Salas *de legibus disp.* 9. *sect.* 5. *num.* 48. Thomas Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disput.* 54.

4. TRADITVR RATIO DECIDENDI.

Ex quibus iam apparet ratio præsentis canonis; nam cùm laici ecclesiastica negotia, maximè ea quæ spiritualia sunt, tractare non possint, sed ecclesiastico iudicio sint reseruata, *cap.* 2. *de iudiciis*, quia eorum cognitio dependet ab spirituali cognitione, quam Christus Dominus Petro, & successoribus concessit, vt ab eis in inferiores Prælatos deriuaretur, vt *Ioannis cap. vlt. Matthæi cap.* 16. defendunt Bellarminus *lib.* 1. *de clericis*, *cap.* 28. Morla *in emp. tit. de iurisdict. quæstion.* 12. Couarr. *practic. quæst.* 31. & etiam quia ecclesiasticarum causarum cognitio à iure iudicio Ecclesiæ reseruata est, *cap. Syluester*, *cap. constitua* 11. *quæst.* 3. Vnde laici, qui rebus sæcularibus sunt implicati, non debent tractare huiusmodi negotia, *cap. ad verum*, 96. *dist.* non enim est concedenda auctoritas iudicandi illis, quibus obsequendi manet necessitas, *cap. Ecclesias*, *de constit. cap. cùm laicis*, *de rebus Ecclesiæ*. Quæ cùm ita procedant in iudiciis, & arbitria sint redacta ad instar iudiciorum, *l.* 1. *ff. hoc tit.* rectè Innocentius in præsenti canone constituit, ne in laïcos in spiritualibus causis compromissum fiat, cùm indecens sit, vt laici in his causis arbitrium dicant. Quam decisiuam rationem licèt reprehendat Anguianus *lib.* 2. *de legibus*, *cap.* 23. *num.* 12. veram existimo, eamque illustrat Barbosa *in selectis ad hunc textum*. Sed licèt verum sit, laicos in causis spiritualibus arbitros esse, non posse tamen vt arbitratores recipi, omnes Interpretes affirmant, & docent Bobadilla *tom.* 1. *polit. lib.* 2. *cap.* 18. *numer.* 140. plures relati à Barbosa *in selectis ad hunc textum*, *num.* 13. Fragoso *dict. tract. de arbitris*, *disput.* 14. *num.* 34. non enim omnes, qui prohibentur arbitrium dicere vt arbitri, vetantur vt arbitratores assumi; quia tunc procedunt, non tanquam iudices, sed vt amicabiles compositores, vt docent Blancus *de arbitris*, *num.* 56. Lanfrancus *eod. tract.* 2. *part. num.* 5. Vnde Iudæi, quamuis nequeant arbitrium dicere in causis Christianorum, vt probat Fragoso proximè, *n.* 41. arbitratores tamen eligi possunt: & similiter monachi, qui prohibentur compromissum suscipere, arbitratores esse possunt, *cap. iniustum* 11. *quæst.* 3. Docent Bajo-Arroyo *in cap. Quintaualis*, *num.* 156. *ff. de iureiurando*. Accedit, nam arbitrator non iudicialiter, sed amicabiliter procedit: vnde cessat ratio incapacitatis, & indecentiæ suprà expensa.

5. DISSOLVITVR DVBITANDI RATIO.

Nec obstat difficultas suprà pro dubitandi ratione perpensa; nam licèt verum sit, arbitrum non virtute iurisdictionis, sed potiùs vt à partibus electum, posse de causis, controuersiisque cognoscere, & ideo ante Concilij Lateranensis tempora, de quo in præsenti, laicos etiam in causis ecclesiasticis recipi posse; tamen post prædictum Concilium arbitri designari non possunt; id enim expressè prohibuerunt Patres in præsenti capite, quia licèt non adsit ratio iurisdictionis, quæ in arbitro non datur, adest tamen ratio indecentiæ, quam assignarunt Patres in præsenti, supponentes compromissum in laïcos factum super re spirituali, stricti iuris rigore valere, verùm deinceps prohiberi tale compromissum ob indecentiam, quæ in eo maximè consistit, quod arbitri in multis ad instar iudicum, & in formam iudicij procedunt, ordinemque iudicarium obseruare tenentur, *l. idem Pomponius*, *§. recepisse*, *ff. hoc tit.* inhonestum autem visum est Patribus Concilij Later. laïcos vt arbitros in causis ecclesiasticis procedere, ne in eis aliquam iurisdictionem exercere videantur. Quæ indecentiæ ratio licet per se non sufficeret ad compromissum vitiandum super re factum ecclesiastica, eâ tamen nititur præsens Concilij constitutio, vt huiusmodi compromissum deinceps non fiat, vt docent Anguianus, & Barb. *vbi proximè*. Nec augmentum difficultatis petitum ab exemplo delegatorum obstat; nam verum est, quod licèt laici in causis ecclesiasticis, vt iudices ordinarij procedere non possint, tamen tanquam delegati de eis cognoscere valent. Discriminis ratio ex eo prouenit, quia laicorum incapacitas impedit iurisdictionem proprio iure exercere, *dict. cap. decernimus*, *de iudiciis*; non autem nomine delegantis, quia tunc non proprio nomine, sed ex persona Pontificis delegantis iurisdictionem exercent, *cap. sanè*, *de offi. io delegati*, *l.* 2. *§. qui mandata*, *ff. de officio eius*; & ideo ipse R. P. potiùs iurisdictionem exercere videtur, regulâ *qui faciunt*, *de regulis iuris lib.* 6. Nec obstabit si instes, iudicem delegatum in causa sibi commissa proprio iudicio vti, *cap. prudentiam*, *§. illas*, *de offi. io deleg.* & tamen laïcis interdictum est proprium iudicium in causis ecclesiasticis interponere, *dict. cap. decernimus*. Igitur nec vt laïci procedere possunt. Nam respondeo, iudicium *in dicto cap. decernimus*, non accipi pro sensu mentis, vel animi sententia; sed potius pro imperio, & iurisdictione, vt ibi repetentes communiter docent. Nec vltimum augmentum refragatur deductum *ex cap. dilecti*, *cap. exposita*, *hoc tit.* Pro quorum expositione varia adducunt Interpretes. Aliqui enim affirmant, in dictis decisionibus sustineri compromissum in laicos factum, quia non super rebus ecclesiasticis, sed temporalibus factum fuerat, super quibus etiam à clericis in laïcos compromitti potest: docent Mattha *de iurisdict.* 4. *part. centur.* 1. *casu* 40. *num.* 1. Fermosinus *in cap. quoniam*, *num.* 3. *de iud.* Sed hac solutione omissâ dicendum est *in dict. cap. exposita*, ideo compromissum factum in laïcos sustineri, quia cum licentia, & auctoritate R. Pontificis factum fuit, vt constat ex illis verbis, *litteras nostras*, & docet Balboa *in dict. cap. decernimus*, *num.* 154. Etiam pro interpretatione textus *in dict. cap. dilecti*, dicendum est, illum procedere ante Concilij Lateran. constitutionem in præsenti relatam; cùm enim, vt suprà dixi, ante tempora Concilij Lateran. non esset prohibitum compromissum in laïcos etiam super rebus ecclesiasticis; ideo in eius textus specie compromissum non fuit improbatum: quo modo etiam intelligitur textus *in cap. plures* 54. 16. *quæst.* 1. vbi causa ecclesiastica compromittitur in populum, vbi laici erant; quod admittebatur ante tempora nostri Concilij Later.

6. EXPONITVR CAP. PER TVAS 9 HOC TITVLO.

Adhuc superiori assertioni aperto marte opponitur textus *in c. per tuas* 9. *hoc tit.* vbi refertur super hospitale S. Allucij compromissum factum fuisse ab Hospitalariis S. Ioannis Hierosolimit. Pisis commorantibus, & Plebano, hoc est Parocho de Pisis in duos laïcos, & vnum Sacerdotem, qui arbitrium in causa dixerunt: sed Hospitalarij litteras impetrarunt ad Conradum Archiepiscopum Pisanum, vt arbitrium à supradictis compromissariis prolatum executioni mandaret: coram ipso Plebanus proposuit, arbitrium ser-

uandum non esse duplici ex causa. Prima, quia factum fuerat à procuratore non habente ad compromittendum speciale mandatum, sed tantùm generale ad litigandum. Secunda, quia factum erat in laïcos, cùm ageretur de Hospitali, cuius causæ cognitio ad iudices ecclesiasticos spectat, *c. inter 8. de donationibus*, vbi alia causa eiusdem Hospitalis coram ecclesiastico iudice disceptatur. Consultus super his Innocentius III. decreuit, quod si tale compromissum receptum fuit à prædicto Plebano, executioni mandetur; si autem receptum non fuit, sed tantùm pœna promissa, ipsa soluatur; si verò nulla pœna statuta fuit, tunc procuratorem ad interesse esse condemnandum; non autem compromissum vitiari ex eo, quòd in laicos factum fuerit. Ex qua Innocentij decretali apertè deducitur, compromissum super re spirituali in laïcos factum vires habere. Difficultatem agnouerunt repetentes in eo textu. Balboa *in cap. 2. num. 154. de iudiciis*, qui affirmant ibi valere compromissum in laïcos factum, quia non agebatur de re spirituali, sed temporali, hospitale enim, nisi expressè à Pontifice in titulum beneficij erigatur, non est beneficium ecclesiasticum. Clement. 2. *de prebendis*, Selua *de beneficiis*, 3. *part. quæst.* 57. Corrasius *eod. tract. 1. part. cap. 3. num. 1.* Quintanaduenas *lib. 1. ecclesiast. cap. 1. num. 13.* Sed hæc solutio expressè refellitur *ex dicto cap. inter 8. de donat.* Vbi causa ipsius Hospitalis disceptatur coram iudice ecclesiastico: & ex eo, quia Hospitale plerumque beneficij ecclesiastici nomine comprehenditur, *Clem. 2 § vt autem, de relig. domib.* docent P. Greg. *de beneficiis cap. 11. num. 6.* Barbosa *lib. 1. iuris ecclef. cap. 11.* Cæsar *de ecclesiast. hierarch. disput. 14. §. 4.* & nos *in cap. 3. de relig. domibus.* Aliter difficultatem ipsius textus dissoluere intendunt Decius, & Panormit. *in eo textu*, Couarr. *practic. quæst.* 34. asserendo in eo textu compromissum valuisse ratione socij, videlicet quia factum erat in vnum clericum, & duos laïcos, & sic ex persona clerici sustineri compromissum, argumento textus *in cap. quod in dubiis, de consecr. ecclef. l. is qui duos, ff. de liberat. legat. l. liberis, §. si duo, ff. de liber. causa*, iunctis traditis ab Ansaldo *de iurisdict. 2. part. tit. 11. cap. 21.* Sed hæc solutio reiicitur ex lege *Padius, §. fin ff. hoc tit.* vbi asseritur compromissum factum in seruum, & hominem liberum non valere, quia incapacitas serui non tollitur per socium liberum hominem. Accedit, nam cùm forma compromissi sit, vt omnes cognoscant, & pronuntient, *l. non distinguemus 32. §. cùm in plures, ff. hoc tit.* & formâ actus ad vnguem non seruatâ, corruat actus, *l. diligenter, ff. mandati*; & compromissum indiuiduum sit ratione formæ, vt probat Pichardus *in § quod si quis, ex num. 13. Instit. de inutil. stipul.* vtile per inutile in præsenti casu vitiatur, vt considerat Moez *obseru. iuris, cap. 3.* His ergo solutionibus omissis, dicendum est, veram rationem, quare compromissum in eo textu sustinetur, assignari à Pontifice *in vers. fin.* scilicet quia arbitri in ea specie electi, & recepti fuerunt ex consensu, & auctoritate Archiepiscopi Genuensis A. S. L. Vnde cùm laïci de rebus spiritualibus tantùm propter indecentiam arbitrium dicere prohibeantur, vt suprà dixi, & hæc cesset interueniente Pontificis, aut eius Legati licentiâ, vt considerat Innoc. in eo textu; ideo cessante prohibitionis ratione, compromissum sustinetur, vt docent Barb. *tomo 6. in select. ad illum textum*, aliis relatis Velasco *de priuil. miserab. perf. tom. 3. quæstion. 10. num 37.*

7. Deinde præsenti constitutioni aduersatur textus *in cap. examinata 7. de confirm. vtili vel inutili*, vbi proponitur, controuersiam disceptatam fuisse super iure patronatus cuiusdam ecclesiæ inter nobilem virum Matthæum de Riparia, & quosdam milites Campaniæ S Ioannis Hierosolym. & cùm ageretur iudicio possessorio, ne fructus dilapidarentur, Ecclesia sequestrata fuit penes Vicedominum Sabinensem, in quem compromissum litigatores fecerunt: & cùm arbitrium dixisset contra formam compromissi, ipsum nullius momenti esse Innocentius decreuit, non obstante confirmatione Cœlestini prædecessoris sui. Vnde iterum in causa processum fuit, vt constat *ex cap. examinata 15. de iudiciis*, vbi extat posterior pars ipsius decretalis. Ex dictis autem deducitur, etiam post Concilium Lateran. super causis ecclesiasticis compromissum posse fieri in laïcos; siquidem in illo casu compromissum factum fuit in Vicedominum super iurepatronatus, quod licèt spirituale non sit, tamen spiritualibus est annexum; vnde eius cognitio ad iudicem ecclesiasticum spectat, *cap. quantò, 3. de iudiciis*. Etiam difficilis est textus ille dum docet, adhuc sequutâ confirmatione Pontificis non firmari arbitrium ab arbitris prolatum; nam confirmatio R. Pontificis actum aliàs inualidum reddit, *cap. 1. de transact. cap. 1. de confirm. vtili*: igitur ratione confirmationis Pontificiæ arbitrium in ea specie sustineri debebat. Primæ difficultati satisfaciendum est obseruando, Vicedominum in eo textu non significare personam sæcularem, imò potius importare ecclesiasticam. Vicedominus enim appellatur, qui vices gerit Episcopi, & ab eo præponitur causis ecclesiasticis pertractandis, de quo *in cap. volumus, cum sequent. 89. dist.* Concil. Mogunt. sub Carolo, *can.* 50. & in capitular. Caroli Magni *lib. 5. cap.* 120. qui in Diaconatus ordine erat constitutus, de cuius officio, & dignitate agunt Dartis *in dict. cap. volumus*, I. Filesacus *in cap. 4. de officio Ordin.* Cuiacius *in dict. cap. examinata*, Cironius *ad titul. de procurat.* & nos *in cap. 38. de simon.* Altesserra *dissert. iuris can. lib. 2. cap. 9. per tot.* Quare cùm Vicedominus esset Diaconus, & iudex ecclesiasticus, ideo compromissum in eum fieri potuit, licèt arbitrium ab eo prolatum, quia contra formam compromissi dictum fuit, vires non habuit. Nec confirmatio Pontificis in ea specie aliquid operatur, quia licèt confirmatio specialis ex certa scientia facta, actum aliàs inualidum, validum reddat; tamen confirmatio in forma communi nullum ius de nouo tribuit, *cap. quia, de concess. præbenda.* Docent Suarez *lib. 8. de legibus, cap. 18. num. 8.* Cancerius *lib. 1. var. cap. 3. num. 177.* Balboa *in cap. 2. de iudiciis, num. 159.* Alia dabimus pro ipsius textus interpretatione *in cap. 3. de iudiciis.*

INTELLECTVA CAP. EXAMINATA, DE CONFIRM. VTILI.

CAPVT

CAPVT X.

Idem [a] *Pisano Archiepiscopo.*

PEr tuas nobis litteras intimasti, quod cùm super executione arbitrij, quod inter Hospitalarios S. Ioannis, & Plebanum de Piscia, super hospitali S. [b] Allucij latum erat, à nobis litteras recepisses, partibus in tua præsentia constitutis, Hospitalarij à te [c] executionem arbitrij postulabant, asserentes illud debere obseruari pro eo, quod procurator Plebani [d] sponte in arbitros [e] iuramento interposito compromisit, quoniam dicebat potestatem compromittendi, & transigendi super eodem negotio recepisse. Plebanus item proposuit ex aduerso, quod ad causam tractandam prædicto procuratori dedit generale mandatum, non tamen ei mandauit, vt sine speciali mandato suo compromittere posset, vel transigere super eo: & præterea procurator iamdictus de assensu Canonicorum non fuerat institutus, & ideo dicebat id [f] arbitrium non valere, præsertim cùm procurator mandati fines excesserit, & arbitrium fuerit per vnum clericum, & duos laïcos promulgatum, licet ipsi de assensu v. f. n. [g] Ianuen. Archiepisc. cui causa commissa fuerat, arbitrium protulissent. Vnde eum super his dubietas fuisset exorta, per Ap. Sed. oraculum edoceri petiisti, qualiter super negotio ipso tibi sit procedendum. Super quo f. t. t. r. quod in primis est, vtrum arbitrium ipsum ex parte Plebani receptum fuerit, distinguendum. Si enim receptum fuerit, indistinctè ratum haberi debet, ac per hoc iuxta tenorem mandati Apostolici executioni mandari. Si verò receptum non fuerit, refert vtrum fuerit, vel non fuerit de obseruando ipsum pœna statuta. Et quidem si pœna fuerit apposita in compromissione, agi potest ad [h] pœnam: at si nulla pœna statura fuerit, sed simpliciter stare, sententiæ fuit compromissum, procurator ad [i] interesse poterit conueniri; quia iuramento suo seipsum personaliter, non Ecclesiam poterat obligare. Quod verò à duobus laïcis, & [k] vno clerico dicitur esse latum, nequaquam obuiare videtur; cùm auctoritate dicti Episcopi factum sit, cui causa, de qua dicitur compromissum, fuerat delegata.

NOTÆ.

1. a PIsano.] Ita etiam legitur in quarta collectione, *sub hoc tit. cap.* 2. Pisa nobilis, & antiqua ciuitas est Tosciæ, metropolis Corsicæ, Primatiaque Sardiniæ, cuius meminerunt Virgilius 10. *Æneidos.* Rutilius Numane. *lib.* 1. *itiner.* Colonia fuit Romanorum, dicta Iulia, vt probat Vghellius *tomo* 3. *Italia sacra*, *fol.* 388. & plura de eius situ, & conditoribus cumulauit Cotonel. *in notis ad Gongoram*, *tom.* 3. *fol.* 450. Iam Episcopali Cathedrâ decorata erat per annum 313. quo tempore Gaudentius eius vrbis Episcopus subscripsit Synodo Romanæ celebratæ sub Melchiade. Vrbanus secundus Archiepiscopali dignitate eam decorauit, illiusque Præsulem Primatem Corsicæ, atque Sardiniæ declarauit, vt referunt Vghellius *vbi supra*, Barbosa *de potest. Episc. tit.* 3. *cap.* 7. huius Ecclesiæ Archiepiscopo Contado dicto rescribit in præsenti Innocentius.

2. b *Hospitali S. Allucij.*] Quod est in ciuitate Luca, prope Pisanam Eius mentio fit *in cap. inter* 8. *de donat.* vbi saluo iure huius Plebani adiudicatum fuit monasterium hoc Hospitalariis S. Sepulchri, de quibus in hoc texto.

3. c *A te executionem.*] Licèt enim iure ciuili inspecto non possit agi ad executionem arbitrij per arbitros prolati, sed tantùm ad pœnam; tamen ex iure canonico, & nostro Regio arbitrorum sententia executioni mandatur, vt probaui *in cap.* 2. *hoc tit.*

d *Sponte.*] Nam compromissum voluntariè debet fieri, vt probaui *in cap.* 1. *hoc tit.*

e *Iuramento.*] Iure enim canonico iuramentum admittitur in compromisso, vt notaui *in cap.* 2. *verbo Sacramentum*, *hoc tit.*

f *Arbitrium non valere.*] Procurator enim, 4.
qui tantùm generale mandatum ad causam in iudicio prosequendam habet, absque speciali compromissum facere nequit, vt vulgò in præsenti notatur, & probat Sesse *tomo* 4. *decis.* 431. Ratio in promptu est, nam cùm compromissum sit transactionis species, & procurator sine speciali mandato non possit transactionem facere, *l. transactionis*, *C. de transact.* pluribus relatis probat Valeron *de transact. tit.* 4. *quæst.* 5. *per totam*; ideo nec potest compromissum facere. Accedit nam ea, quæ sunt magni præiudicij, procurator sine speciali mandato peragere non valet, *cap. qui ad agendum*, *de R. I. lib.* 6. sed per compromissum magnum præiudicium domino irrogari potest: igitur sine speciali mandato procurator illud facere nequit. Sed si de facto procurator compromissum fecerit, succedit distinctio ab Innoc. III. in præsenti adducta, videlicet quod si pœna, vt plerumque contingit, compromisso adiecta sit, ad eam procurator tenetur; sin autem adiecta non sit, in id, quod interest aduersario, condemnabitur, vt exprimit Canisius *in præsenti.* Quod si procurator habeat speciale mandatum ad compromissum faciendum, non semel, sed sæpe sæpius illud facere potest, vt pluribus relatis docet Fragoso *dict. disput.* 14. *de arbitris*, *num.* 48.

g *Ianuen.*] Albinganensis, tunc temporis Archiepiscopi

SSss 3

chiepiscopi Ianuensis, cui rescribit idem Innoc. *lib.3. epist.158.*

b *Potest ad pœnam.*] Tantùm videlicet, quia promissa non fuit rato manente compromisso, aliàs & pœna committeretur, & integrum maneret compromissum, iuxta tradita *in cap. 2. hoc tit.*

i *Ad interesse.*] Quia partes tenentur ad pœnam præstandam, si adiecta sit, & si illorum nihil intersit; si verò pœna non apponatur, tantùm ad interesse agi potest, vt notaui suprà *in cap.2.*

k *Laicis, & vno clerico.*] Hæc verba exposui in commentario antecedenti, *n. penult.*

CAPVT X.

Honorius III. *Archiepiscopo*[a] *Colon.*

EX parte tua nostris est auribus relatum, quod vacante Præpositurâ sancti[b] Cuberti in Colonia, Canonici eiusdem Ecclesiæ electioni die præfixâ, de præficiendo sibi Præposito discordantes, vota sua diuiserunt in duos, quorum vnum, videlicet Hermanum de Viliaco, Decanus & socij sui: alij verò Conradum de Bobadia Colon. Canonicum nominarunt: cumque postmodùm tractaturæ super electione huiusmodi partes essent in tua præsentia constitutæ, in te demùm fide[c] præstita compromittere[d] curauerunt, qui causæ meritis diligenter inspectis, & cognitis, ad ferendam diffinitiuam sententiam diem ipsis consentientibus[e] præfixisti: interim verò præfato H. ab vna parte electo, sublato de medio, supradictis Canonicis inhibere curasti, ne tuâ pendente sententiâ procederetur ab ipsis ad aliam electionem faciendam: quorum quidam nihilominus Brunum de Abech, Coloniensem Canonicum elegerunt. Dic ergo, quo proferri sententia debuit constitutis in tua præsentia partibus, & præfato C. vt diffinitiuam proferres sententiam postulante, dictus Brunus è contrario allegauit, quod procedere vlteriùs non deberes. Quapropter quid à te super hoc esset agendum, edoceri à nobis humiliter postulasti. Ad quod tibi breuiter respondemus, quod licèt arbitrium sit finitum per mortem ipsius H. priùs tamen de[f] primæ electionis meritis debuisti cognoscere, quàm processus fieret ad sententiam: nam si fortè prædictus C. qui est superstes, in electione ius habet, de qua compromissio facta fuit in te, electionem factam de secundo constat penitus non valere.

NOTÆ.

1. a COloniensi.] Engelberto videlicet, qui Ecclesiæ Coloniensi præfuit ab anno 1216. vsque ad annum 1225. quo occisus fuit à nepote suo, vt ex Rubeo, & Suriu refert Cironius *in 5. compil. in cap. 1. de corpore vitiatis.* De Ecclesia Coloniensi aliqua adduxi *in cap. ad aures, de ætate & qualit.* & textum hunc transcribo ex quinta compilatione, vbi sub hoc titulo capite primo reperitur.

2. b *S Cuberti.*] Ita legitur in 5. compil. sed malè, legendum enim est S. Cuniberti, vt legitur apud Raymundum. Coloniæ enim extra muros est Ecclesia Collegialis dicata S. Cuniberto, qui fuit Præsul ipsius Ecclesiæ Coloniensis.

c *Fide præstita.*] Quæ pro iuramento habetur, vt probaui *in cap. ad aures, de his quæ vi.* 3.

d *Compromittere.*] Potest enim compromissum fieri, non solùm ad electionem faciendam, vt probaui *in cap.3. de electione*; verùm & super iure electionis iam factæ, *cap. cùm olim 7. hoc tit.* imò & super Ecclesia iam obtenta, *cap.2.hoc tit.*

e *Præfixisti.*] Cùm enim dies à compromissariis adiectus non est arbitrio dicendo, potest præfiniri ab arbitris, *l.sed si 14.ff. hoc tit.*

f *De prima electionis.*] Primâ enim electione non cassatâ, procedi non potest ad secundam, ex ratione textus, iunctis ibi adductis *in cap.considerauimus, de electione.* Vnde in præsenti casu prohibere potuit Archiepiscopus, ne ad secundam electionem procederetur primâ pendente. 4.

CAPVT XI.

Idem *electo, & Abbati S.*[a] *Zenonis, & Constantino Canonico Veron.*

EXposita nobis dilecti filij O.[b] Feltren. &[c] Bellunen. electi petitio continebat, quòd cùm causam, quæ inter quondam bonæ memoriæ antecessorem suum ex vna parte, & ciues[d] Taruisinos ex altera, super districtu, & iurisdictione, ac rebus aliis verrebatur, per sententiam ven. nostri[e] Ostiensis Episcopi, tunc Apostolicæ Sedis Le iti, fuerit terminata, & ipsius antecessor electi adiudicata sibi per Legatum

tum eundem diu pacificè possedisset ; ipse nihilominus tandem de Capitulorum suorum assensu in præiudicium Ecclesiarum suarum super quibusdam discordiis, quæ hinc inde videbantur exortæ, in nobilem virum [f] Ducem Venetorum, tanquam in arbitrum cum altera parte compromisit, qui veniens contra eandem sententiam auctoritate Apostolica confirmatam, super rebus iudicatis ab eodem Legato aduersus prædictas Ecclesias, æquitate postpositâ iniquum arbitrium promulgauit. Licèt autem eidem Duci litteras nostras miserimus, vt ad componendum inter partes laborare deberet, cùm tamen intentionis vestræ non fuerit immutare ipsam sententiam, vel sopitas per eam querimonias suscitare, discr. vestræ mandamus, quatenus præfatis litteris non obstantibus, quidquid per prænominatum Ducem contra ipsius Legati sententiam inueneritis esse factum, in irritum reuocetis, ei districtiùs inhibentes, ne vlteriùs in compromisso procedat, & eundem ad restitutionem [g] obsidum, & cuiusdam castri, occasione ipsius compromissi sibi datorum, vt ipsius arbitrium seruaretur, per censuras ecclesiasticas, appellatione postpositâ [h] compellatis.

NOTÆ.

1. a *Sancti Zenonis.*] Veronæ est nobile, & ditissimum monasterium Ordinis Diui Benedicti, à Pipino Rege constructum, & amplè dotatum in honorem Sancti Zenonis Veronensis Præsulis: in quo sepultus fuit ipse Pipinus, vt refert Yepes *tomo 3. chron. D. Benedicti, centur.4. pag.*279.

2. b *Feltrensis.*] Feltra celebris ciuitas est in Alpibus: habet Ecclesiam Cathedralem suffraganeam Patriarchæ Aquileiensis, qui Primas totius Venetiæ, & ditionis est. Paulus Diaconus *lib.* 2. *cap.* 14. Venetiæ Aquileia ciuitas caput extitit. Leo IX. *epist.*2. *Iudicio totius Sanctæ Synodi diffinitum fuit, vt noua Aquileia totius Venetiæ, & Istriæ caput, & Metropolis perpetuo haberetur:* vt notauit Philippus Bertertius *diatrib.*2. *pag.*181.

c *Belunen.*] Vulgò dicta ciuitas *di Belun*, quæ patet etiam Patriarchæ Aquileiensi.

d *Taruisinos.*] De quibus nonnulla adduxi *in cap.7. de constit.*

3. e *Hostiensis Episcopi.*] Hugolini videlicet de Signia, qui ex Diacono Cardinali tituli S. Eustachij ab Innocentio III. in Episcopum Ostiensem electus fuit anno 1206. & post trepidas legationes, implicitaque expedita negotia, ad Apostolicæ Sedis fastigium prouectus fuit anno 1227. Gregorius IX. felicissimo omine appellatus.

f *Ducem Venetorum.*] Petrum videlicet Declani dictum, qui electus fuit anno 1205. vt refert Laurentius Iustinianus *lib.* 2. *historia Venet. cap. fin.*

4. g *Obsidum.*] Licèt homines liberi pignori dari non possint, *cap.* 2. vbi plura diximus, *de pignoribus*; tamen in obstagium designari possunt, *cap. ex rescripto, de iureiur. cap. vt pridem 23. quæst. vlt.* quod ius, & conditionem obsidum latè exponunt D. Iosephus Vela *tom.* 2. *dissert.* 35. *num.* 125. Cironius *ad titulum de feudis, & in dict. cap. ex rescript.* Caldeira *lib.* 1. *de error. cap.* 9. Anguianus *lib.* 3. *controu. cap.* 25. Petrus Herodius *lib.* 3. *Pandect. tit.*4. *cap.*5. Grotius *de iure belli, lib.*2. *cap.*16. Alber. Gentil. *lib.*2. *eod.tract. cap.*19.

h *Compellatis.*] Sed adhuc hæc controuersia decisa non fuit; siquidem Ioannes Andreas *in notis ad Speculat. tit. de arbitris*, § 1. refert suis temporibus instauratam fuisse litem hanc. 5.

COMMENTARIVM.

Certum est, compromissum fieri non posse super causa iam iudicis sententiâ decisâ, aut dubiis ex ea prouenientibus, quæ possint sententiam ipsam euertere, *l. cùm fideicommissum 7. de confessis, l. eleganter, ff. de condictione indebiti, l. post rem, ff. de transactionibus, l. si duobus, ff. de excep. rei iudic.* Docent Petrus Gregorius *lib.* 5. *partit. tit.*4. *cap.* 3. Hunnius *ad Treutl. volum.* 1. *disput.* 12. *quæst.* 29. Borellus *de compromissis*, §. 2. *glossa* 1. *num.* 154. Capycius Latro *decis.* 33. Faber *in suo Codice, tit. de arbitris, diffinit.* 9. Cancerius *lib.* 3. *var. cap.* 17. *num.* 3. Valeron *de transact. tit.* 2. *cap.* 4. *num.* 10. Interest enim Reipublicæ lites semel iudicis sententiâ decisas non suscitari. Vnde super re iudicata transactio non admittitur, *l. si causa, Cod. de transact.* Accedit quia post rem iudicatam, si de interpretatione sententiæ agatur, qui eam protulit, debet explicare, *cap. inter alia, de sentent. excom. cap. sicut, §. ex his* 11. *quæst.* 1. *l. fin. Cod. de legibus.* Parladorius *lib.*2. *rerum quotid. cap. fin.* §. 3. Si autem dubium emergat, an sententia prolata sit, vel restitutio in integrum aduersus eam petatur, tunc compromissum fieri potest, vel si partes sententiæ renunciauerint: quas causas approbauit ius nostrum Hispanum, ius autem commune omnino abrogauit *in l.* 4. *tit.* 21. *lib.*4. *recopil.* vbi rectè notauit Azeuedus *num.* 23. illâ lege non permitti super re iudicata compromissum fieri absolutè, sed tantùm in prædictis casibus. Quibus animaduersis apparet vera ratio præsentis decisionis; nam cùm Dux Venetiæ arbiter receptus in præsenti casu, non solùm super controuersiis nouiter emergentibus, verùm & super rebus iam sententiâ Episcopi Hostiensis decisis arbitrium dixisset, rectè Honorius III. decreuit pro illis rebus, quæ iam legitimè iudicis sententiâ decisæ erant, vires non habere: docuit P. Greg. *dict. tit.*4. *cap.*3. 6.

CAPVT XII.

Gregorius XI. *Decano & Magistro P. Canonico S. Petri* [a] *Atrebatensis diœcesis.*

INnotuit nobis, Guillelmo laïco [b] conquerente, quod cùm O. laïcus ipsum super quadam summa pecuniæ coram iudicibus auctoritate Apostolica conuenisset, tandem fuit à partibus in duos arbitros compromissum, sic tamen, quod si illi duo ad inuicem discordarent, tertium adderent iudices nominati, retentâ penes se compellendi partes ad obseruandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum, nihilominus potestate. Cumque tertius arbiter à iudicibus prædictis electus, cum altero duorum ipsum parti alteri condemnasset, idem ex eo sentiens à sæpedictis iudicibus se grauari, quòd ipsum ad obseruantiam huiusmodi arbitrij compellebant, nostram appellauit audientiam: sed ipsi appellatione contemptâ, excommunicationis tulerunt sententiam in eundem. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, cùm legali sit prouisione statutum, vt compromissum de incerta persona per arbitrum adsumenda non teneat, dictam excommunicationis sententiam denuntietis penitus nullam esse.

NOTÆ.

1. a ATrebatensi.] Attrebatum Metropolis Artesiæ, olim Nementasum dicta, vt notauit Bucherua *in Belgic. Rom. lib. 1. cap. 3.* est vrbs Episcopalis Galliæ, de cuius situ plura adduxerunt fratres Sarmatani *tomo 2. Gallia Christ. fol. 212.* Et licèt eius Cathedra fuisset aliquando Episcopatui Cameracensi vnita, tamen Vrbanus II. proprium Prælatum illi præfecit in Concilio Claromont. anno 1194. vt testantur Miræus *in factis Belgicis*, Cironius *in cap. vlt. de rescript. in 5. compil.* Vrbani verba referunt fratres Sarmat. *vbi suprà.* Pontio eius Ecclesiæ Præsuli missa est præsens Decretalis.

b *Laïco conquerente.*] Cùm laïci super causa temporali merè conueniri non possint coram iudice ecclesiastico, *cap. nouit*, cum vulgatis, *de iudiciis*; supponendum est in præsenti agi de dote, cuius causa incidenter tractari debet coram iudice ecclesiastico simul cum matrimonio, *cap. nuper, cap. de prudentia, de donat. inter*, vt vult Butrius *in præsenti, num. 5.* vel contractum iuratum esse, vt supponit Hostiensis *in præsenti.* 2.

Commentarium huius textus dedi *in cap. 1. hoc tit.*

CAPVT XIII.

Idem *Abbatissæ, & conuentui* [a] *Iotren.*

CVm à nobis petitur. *Et infrà:* Ex parte vestra fuit propositum, quod olim inter vos, & Senon. [b] Archiepiscopum quæstione subortâ super eo, quod idem Archiepiscopus asserens monasterium vestrum metropolitico iure sibi subesse, [c] procurationes & res alias exigebat à vobis. Tandem in R. [d] Sancti [e] Angeli Diacon. Cardin. tunc Apostolicæ Sedis Legatum à partibus concorditer compromisso, & promisso sub certa pœna, quod arbitrio, seu ordinationi eiusdem, vel duorum mediatorum, quos idem super hoc deputaret, præcisè parêrent, Magister P. Capellanus noster, & I. Archidiaconus Senon. mediatores ab eodem super hoc deputati à Legato, ordinando, & definiendo causam huiusmodi terminauerunt. Nos igitur quod per prædictos mediatores super hoc actum est, auctoritate Apostolica confirmamus.

NOTÆ.

1. a IOtren.] In Diœcesi Meldensi est monialium monasterium Ordinis D. Benedicti, quod construxit Audoënus Rothomagensis Archiep. vt referunt Aymoinus *lib. 4. historiæ Franc. cap. 41.* Vvilhelmus Nanguisius *in chronographia*, Chopinus *lib. 1. monast. tit. 2. num. 19.* fratres Sarmatani *tomo 4. Gallia, folio. 540.* Immediatè patet R. Sedi, vt constat *ex cap. ex parte 1. de priuil.* & probat Chopinus *vbi suprà.*

b *Archiepiscopum.*] Petrum videlicet de Corbolio, de quo, & Ecclesia Senonensi egi *in cap. 1. de postulat. Prælat. cap. 6. de constitutionibus.*

c *Procurationes.*] De quibus agemus, Deo volente, *in cap. cùm Apostolus, de censibus.*

d *R.*] Romanum videlicet Cardinalem tituli S. Angeli, qui Legatus missus fuerat per totam Galliam, vt Regni Proceres contra Albigenses 2.
mouerer,

moueret, vt refert Spondanus post Baronium *anno* 1227. *num.* 12.

3. e *S. Angeli.*] Titulus S. Angeli in foro Piscario est vnus ex quatuordecim Diaconiis perantiquis, vt refert Cohelius *in notitia Cardin. c.* 2. Quæ ad hunc textum spectant, adduxi supra *in cap.* 1.

CAPVT XIV.

a Idem.

COmpromissum non extenditur in compromittentis hæredes, si de ipsis non caueatur ibidem.

NOTÆ.

a IDem] Gregorius videlicet IX. qui motu proprio, à nemine consultus, præsentem edidit constitutionem vtriusque iuris principiis valde consonam.

COMMENTARIVM.

1. CONCLVSIO REFERTVR ET PROBATVR. IN præsenti textu sequens communi et examinatur assertio: *Morte arbitrorum, aut vno eorum, seu decedentibus litigatoribus, vnóve eorum, finitur compromissum, nec ad hæredes compromittentium transit, nisi aliter in compromisso caueatur.* Probant eam textus *in cap. ex parte* 10. *hoc titulo, cap. vno* 42. *de officio deleg. cap. præsentata* 40. *de testibus, l. diem* 27. §. 1. *l. in compromissi* 45. *l. sed si interpellet* 47. *l. arbiter* 49. *ff. hoc tit. l. penult. Cod. de pedaneis, l. Pedius, Cod. de iudiciis, l.* 28. *tit.* 4. *partit.* 3. Illustrant vltra congestos à Barbosa *in præsenti*, Couarr. *in cap. requisisti, num.* 8. *de testam.* Sesse *de inhibit. cap.* 2. §. 2. *num.* 35. P. Barb. *in l. hæres, num.* 30 *ff. de iudiciis*, Duarenus *ad tit. de noui operis nunc. §. morte*, Maranta *de ordine iudic.* 4. *part. disput.* 33. Valentia *tomo* 3. *illustr. tract.* 1. *cap.* 2. *num.* 8. Pinellus *lib.* 2. *select. cap* 6. *num.* 23. Valenzuela *consil.* 107. *num.* 9. Cabreros *de metu lib.* 2. *cap.* 22. *num* 22. Petrus Greg. *lib.* 5. *partit. tit.* 4. *cap.* 7. Gomez *in l.* 38. *Tauri, num* 4. Balboa *in cap quia, de iudiciis, num.* 80. Fermosinus *in eod. textu, quæst.* 1. *num* 31. & *in cap. fin. de foro compet. quæst.* 9. *num.* 16. Nicolaus Vander. *singulari* 54.

2. IMPVGNATVR OPPOSITA ASSERTIO. Sed hæc assertio ita illustrata labefactari videtur sequentibus considerationibus. Prima nascitur ex eo, nam omnes contractus, & obligationes ex eis prouenientes, transeunt in hæredes qui defunctorum vices sustinent, & personas repræsentant, in quorum iura, tam actiua, quàm passiua succedunt, *l. cùm hæres* 11. *ff. de diuersis, & temporal. l.* 1. *Cod. si certum petatur, l. vlt. Cod. de hæreditariis act.* sed compromissum est contractus, *authentic. si verò, Cod. de iudiciis*: igitur compromissi obligatio ad hæredes compromittentium transit. Augetur hæc difficultas primò ex eo; nam arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum, *l.* 1. *ff. hoc tit.* sed iudicia semel cœpta ex quacumque causa in hæredes transeunt, *cap. quia, de iudiciis, l. hæres* 19. *ff. eod. tit.* igitur & compromissum semel factum ad hæredes transire debet. Secundò augetur hæc difficultas; nam in dubio, cùm pactum, seu contractus celebratur inter aliquos, non solùm pro se ipsis, verùm & pro hæredibus contraxisse creduntur, *l. si pactum* 9. *ff. de pactis*, Pinellus *lib.* 2. *select. cap.* 62. Desiderius Heraldus *lib.* 2. *rei indic. cap.* 18. igitur in stipulatione ex causa compromissi interposita non solùm pro compromittentibus, verùm & pro ipsorum hæredibus factum compromissum præsumitur. Secunda difficultas militat aduersùs aliam partem huius assertionis, vbi affirmatur, ad compromittentium hæredes transire compromissum, si de ipsis expresè caueatur in eo; nam etsi expresè agatur, vt ad compromittentium vnius hæredem transeat compromissum, eodem modo soluitur, ac si nec vtriusque hæredis mentio facta sit, *l. sed si* 49. § *vlt. ff. hoc tit.* igitur non sufficit, vt compromissum transeat ad hæredes, quod de ipsis in eo expresè caueatur. Tertiò difficilis etiam est prædicta assertio, dum docet, mortuo vno ex arbitris finiri compromissum; nam mors, & absentia æquiparantur, *cap. si delegatus, de officio deleg. in* 6. Sed vno ex arbitris absente, non finitur compromissum, sed cæteri sententiam dicunt, *cap. fin. hoc tit. in* 6. igitur & vno defuncto, alij arbitrium proferre valent.

3. QVIBVS MODIS FINITVR COMPROMISSVM. Quibus difficultatibus minimè obstantibus vera est præsens constitutio, pro cuius expositione sciendum est, compromissum ritè factum variis modis finiri. Primò enim compromissum soluitur, si ingrediatur religionem arbiter; vel vnus ex compromittentibus. Baptista *de arbitris quæst.* 53. monasterium enim licèt habeatur loco hæredis, *cap. in præsentia, de probat.* quia tamen hæres non succedit in compromisso, ita nec monasterium. Etiam morte eiusdem finitur compromissum. Ducñas *regul.* 128. *ampliat.* 4. Item si bona compromittentis publicentur: cùm enim fiscum habeat hæredem, *l. inter eos*, § *fin. ff. de fideiuss. l. quoties, ff. de nouat.* fiscus vt hæres non succedit in compromisso. Et cùm ipse litigator non habeat bona, ex quibus soluat pœnam, necesse est per publicationem bonorum solui compromissum. Etiam finitur si aliquis ex compromittentibus bonis cesserit, *l. item si vnus* 27. *ff. hoc tit.* vbi Cuiacius *lib.* 4. *ff. Iuliani*, Faber *in eius rationali*, Duarenus *ad hunc titulum, cap.* 1. licèt enim compromittens ipso iure obligetur ex compromisso, sicut ex aliis obligationibus, ita vt summo iure conueniri possit etiamsi bonis cesserit; tamen quia inanis est actio, quæ per exceptionem eliditur, *l. nam is* 6. *ff. de dolo, l.* 3. *Cod. de bonis auctorit. iudicis*, §. *vlt. Instit. de replic.* ideo per cessionem bonorum finitur compromissum, nec arbitri arbitrium dicere coguntur.

4. FINITVR PROLATIONE SENTENTIÆ. Etiam finitur compromissum postquam arbitri diffinitiuè arbitrium dixerunt, *l. qualem* 19. *ff. hoc tit.* licèt enim Magistratus ordinarij etiam postquam sententiam protulerunt, maneant iudices; siquidem eam executioni mandare possunt, vt probant Donellus *lib.* 27. *commem. cap.* 3. vbi Osualdus *littera G.* Duarenus in

in l. quod iussit 14. *ff. de re iudic.* & ideo apud ipsos peti potest in integrum restitutio, *l. Praeses* 42 *ff. de minoribus*; & ipsi de nullitate sententiæ cognoscere valeant, *l.* 1. *Cod. de sententiis*, *l. si pro se* 6. *Cod. quomodo, & quando*, *l.* 4. *Cod. de accusat.* Molina *in empor. tit.* 2. *quæst.* 7. *num.* 28. tamen iudices dati à Prætore ex consensu partium sententiam semel dictam mutare non poterant, quia adhuc iudices non remanebant, *l. iudex* 55. *ff. de re iudic.* Seneca *in controu. Sæpe iudex, quam tulit reo tabellam, reuocare non potest.* Apuleius *lib.* 1. *florid. Sententia semel lecta, nec augeri litterâ vnâ, nec minui potest.* Et sicut iudices dati sententiam interlocutoriam mutare poterant, *dict. l. quod iussit* 14. ita & arbitri. Vnde si arbiter iusserit litigatores Kalendis coram se adesse, potest postea iubere, vt idibus adsint, & mutare sententiam, *l. quod autem*, §. *vnde*, *ff. hoc tit.* vbi Cuiacius *lib.* 13. *Pauli ad edictum*, & idem *tomo* 2. *controu. cap.* 348. *num.* 2. Osualdus *lib.* 21. *ad Donel. cap.* 23. *littera G.* Sed si super pluribus causis arbitri recipiantur, quia omnes controuersiæ ab eo sunt decidendæ, *l.* 3. *Cod. Theodos. de sententiis ex periculo*, si super vna tantùm arbitrium dixerunt, poterunt in aliis procedere, *l. qui tantum* 25. *ff. hoc tit.* Felinus & Balbus congesti à Ferrulinu *in cap. fin. de ordine cognit. quæst.* 11. *num.* 7. Similiter si pœna adiecta in compromisso committatur ex aliquo casu, finitur compromissum, *l. si duo*, *l. non distinguemus*, §. 1. *ff. hoc tit.* nisi expressè actum sit, vt sæpe sæpius ex diuersis causis committatur, *l. si duo* 34. § *semel*, *ff. hoc tit.* quo modo accipiendus est textus *in l. non ex omnibus* 39. *ff. hoc tit.* vbi asseritur, posse puniri contumaciam rei, & postea proferre sententiam, & sic pœnâ commissâ ex contumaciæ causâ non finitur compromissum, quia supponendum est in ea specie actum fuisse inter compromittentes, vt sæpius pœna committeretur: docuit Cuiacius *lib.* 13. *Pauli ad edictum in dict. l. si duo*, & *ad titulum Cod. de edendo.* Etiam finitur compromissum, si res, de qua lis vertebatur, perierit, quia peremptâ re, lis finitur, nisi adhuc litigantium intersit arbitrium proferri, *dict. l. non distinguemus*, §. *item* 5. quandoque enim peremptâ re superest controuersia de fructibus, quæ per arbitros decidenda est, *l. vtique*, *ff. de R. V.* Finitur etiam compromissum, si super ipsa controuersia partes in iudicio comparuerint, *l. sed si in seruum* 9. §. *fin.* cum legibus sequentibus, *l. si quis rem* 30. *ff. hoc tit.* vbi difficilia sunt illa verba, *apud iudicem suo ordine peragenda*; quæ variè exponunt Cuiacius *lib.* 13. *ad edictum Pauli*, ibi, Antonius Thesaurus *decis.* 14. *Pedemont.* Fachineus *lib.* 3. *controu. cap.* 94. Faber *in eius textus ration.* Item acceptilatione, aut pacto in contrarium celebrato, *dict. l. non distinguemus*, §. *summa rei*, & §. *item non est*; nihil enim tam naturale est, quàm eo genere quidquid dissolui, quo colligatum est, *cap.* 1. *de R. I.* ergo si compromissum stipulatione, aut pacto initum sit, acceptilatione, aut pacto in contrarium facto finitur.

4. Finitvr temporis lapsv.

Etiam compromissum finitur alio modo, videlicet temporis lapsu; compromissum enim solet fieri aut cum temporis præfinitione, aut sine temporis adiectione. Si tempus præfinitum non sit arbitrio dicendo, finitur compromissum triennio; & hoc iure communi statutum fuisse testantur les 233. styli, & disposuit Alfonsus noster *in l.* 27. *tit.* 4. *partit.* 3. quia cùm arbitria redacta sint ad instar iudiciorum, *l.* 1. *ff. hoc tit.* & iudicij instantia triennio finiatur, *l. properandum*, *Cod. de iudiciis*, latè probaui *in cap. de causis* 4. *de officio deleg.* ideo arbitrorum potestas similiter triennio finitur, si nullum tempus in compromissu adiectum sit. Docent Gregorius Lopez *in dict. l.* 27. *partita*, Paz *in dict. l.* 233. Styli Azeuedus *in l.* 4. *tit.* 21. *lib.* 4. *recopil.* quod triennium computari debet à die litis contestatæ coram arbitris. Si verò in compromisso certum tempus præfinitum sit arbitrio dicendo, nisi intra illud sententia proferatur, finitur compromissum, *l. si cùm dies* 22. *l. arbiter* 50. *ff. hoc tit.* *dicta l.* 27. *partit. dict. l.* 4. *recopil.* nisi à partibus tempus prorogetur. Vnde superest vt videamus, vtrum arbitri per se, vel compromittentes sine arbitris, possint diem in compromisso præscriptum prorogare, seu referre, idest in proximiorem reuocare, seu anticipare. Et quoad arbitros certum est, eos per se tantùm non posse tempus prorogare, aut referre, *l. non distinguemus*, §. *de eo*, *l. arbiter* 50. *ff. hoc tit.* est enim hoc nouum compromissum, quod ex prorogatione temporis fit. Vnde sicut in primo consensus partium desideratur, ita & in hoc secundo adesse debet, nisi in compromissu caueatur vt dies possit proferri; tunc enim inuitis etiam compromittentibus poterit dies ab arbitris prorogari, *l. Labeo* 23. § *hoc*, *l. diem*, §. 5. *l. non distinguemus*, §. *vlt. ff. hoc tit.* nec opus est tempus prorogari sententiâ dictâ; per nuntium enim prorogari potest, *l. diem* 27. *ff. hoc tit.* quia quæ consensum nudum requirunt, per epistolam, aut nuntium expediri valent, *l.* 1. §. *vlt. ff. de contrahend. emptione*: virtute tamen huius clausulæ de prorogando die compromissi, non potest arbiter diem referre, *l. arbiter* 33. *ff. hoc tit.* quia ferendum non est, quicquam imminuari ex compromisso, aut illud alterare, *l. sed si in seruum* 9. §. *penult. ff. hoc tit.* Nec huc usque traditis obstat textus *in dict. l. non distinguemus*, §. *dies*, in illis verbis: *Dies compromissi proferri potest, non cùm ex conuentione, sed cùm iussu arbitri eam proferre necesse est, ne pœna committatur.* Vbi videtur supponi, non sufficere partium conuentionem tempore compromissi factam, vt arbiter possit diem proferre; nam in eo textu agitur de pœna committenda à litigatore, qui post conuentionem in compromissu factam, vt arbiter possit proferre diem, tenuit, ne illum proferret. Et asserit Consultus, quod si post dictam conuentionem, antequam necesse sit diem proferre, eam protulerit, & vnus ex litigatoribus contradixerit, non committitur pœna, sed si contradixerit, postquam ex necessitate arbiter diem prorogauerit, tunc committitur pœna, & alteri ex litigatoribus acquiritur, & si ambo contradixerint, pœna non committitur, quia non est cui applicetur, *l. arbiter Kalendis* 40. *ff. hoc tit.* Similiter etiam compromittentes per se non possunt tempus in compromisso adiectum prorogare, renuente arbitro, vt ipse cogatur sententiam dicere; eo autem consentiente, poterit dies proferri, *l. Pomponius* 13. §. *vlt. l. quid tamen*, §. 5. *ff. hoc tit.* sicut enim primum compromissum recipere arbiter cogi non poterat, *dict. l. Pomponius*, §. *recepisse*: ita nec secundum absque noua voluntate recipere compellitur. Similiter etiam vnus ex compromittentibus absque alio compromissi diem nequit prorogare, *dict. l. arbiter* 33. Cuiacius *lib.* 13. *Pauli ad edictum*, *in l.* 12. *ff. hoc tit.* sicut enim

vnus

vnus ex litigatoribus sine alio non potest prorogare iurisdictionem iudicis incompetentis, *l. 1. ff. de officio eius*, *l. 5. ff. de officio Proconsulis*; ita neque arbitri potestatem sine alterius consensu prorogare valet, ne alteri per alterum iniqua conditio inferatur, contra regulam *non debet* 74. *ff. de R. I.* quæ regula si coniungatur cum dicta lege arbiter, quæ est eiusdem Papiniani, & *in eodem lib.* 1. pertinet ad hunc casum prorogationis temporis compromissi, vt animaduertunt Cuiacius *in dict. l. arbiter*, Iacob. Gothofredus *in dicta regula non debet* 74.

5. Traditur ratio decidendi.

Præcipuus autem modus, quo finitur compromissum, contingit morte arbitrorum, & compromittentium, iuxta præsentem decisionem, cuius vera ratio prouenit ex eo; nam compromissum est stricti iuris; quare non extenditur de casu ad casum, nec de persona ad personam in compromisso non comprehensam, *cap. dilecti, hoc tit. dict. l. non distinguemus*, §. *ex officio.* Cùm enim arbitri nullam aliam habeant potestatem, nisi quæ sibi à compromittentibus data est, & quatenus data est, *l. arbiter* 50. *ff. hoc titulo*; & compromisso tantùm cautum sit, vt ipsi arbitri inter compromittentes arbitrium dicant; non potest compromissum transire ad arbitrorum, vel compromittentium hæredes. Accedit, quia pœna promissa in ipso compromisso, non poterit committi ab ipsorum hæredibus, ex persona defunctorum, cùm defuncti non ipsi sententiæ parère teneantur, *l. a testatore* 109. *l. qui Romæ* 122. §. *Agerius*, *ff. de V. O.* Alia etiam specialis ratio ex natura compromissi prouenit; frequenter enim compromittitur in amicos, vt eorum sententiæ faciliùs pareatur: quæ ratio cessat in hæredibus arbitrorum, & compromittentium. Vnde non debet transire compromissum ad hæredes, sicut ob eandem rationem exequutoris testamenti officium ad hæredes non transit, *cap. fin. de testam. lib. 6.* docet Carpio *de exequutoribus*, *lib. 3. cap. 2.* sed si hæredum mentio facta sit ex consensu compromittentium, transit compromissum ad hæredes, quia de eius natura non est, vt ad hæredes transire non possit: docet Pinellus *lib. 2. select. cap. 6. num. 23.* Notandum autem est discrimen, quod datur inter hæredes arbitrorum, & compromittentium; nam ad hæredes arbitrorum nec virtute conuentionis transire potest compromissum, cùm electa sit eorum industria, quæ in ipsorum successoribus non consideratur, argumento textus *in cap. fin. de officio Ordin.* quæ ratio cùm non militet in hæredibus compromittentium, ad eos virtute conuentionis transire potest compromissum. Nec nouum est, vt ratione specialis cautionis transeat ad hæredes, quod aliàs morte suorum auctorum extingueretur, *l. antiquitas*, *ff. de vsufructu.*

6. Dissoluitur prima difficultas.

Nec prima difficultas suprà perpensa aduersatur; licèt enim omnes ferè obligationes in hæredes dentur, sunt tamen aliqui contractus, ex quorum natura prouenit, vt obligatio in hæredes non transeat, vt de mandato, & societate probatur *in cap. licèt*, *de officio deleg.* quare cùm compromissum, etsi non naturâ suâ, ex speciali tamen ratione, quam suprà assignauimus, morte compromittentium finiatur, ideo non transit ad hæredes. Nec primum argumentum refragatur, quia non in omnibus, & per omnia arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum, vt sæpe sæpius in hoc titulo notaui, plures enim differentiæ inter arbitria, & iudicia dantur, inter quas illa præcipua versatur, quod iudicia semel cœpta ad hæredes transeunt, non autem arbitria. Differentiæ ratio ex eo prouenit, quòd arbitria sint personalia, & stricti iuris; vnde extendi non possunt ad personas in compromisso non comprehensas. Accedit, quia iudicia inter inuitos exercentur, *l. inter stipulantem*, §. *si Stichum*, *ff. de V. O.* arbitria autem inter volentes dantur, *cap. 1. hoc tit.* Nec secundum argumentum obstat; nam licèt non solùm sibi, verùm & hæredibus, vnumquemque stipulari, & cauere credatur, id tamen non semper, sed plerumque contingit: in obligationibus enim facti iure Digestorum sibi tantùm, non hæredi suo stipulasse testatorem videbatur, & si quis nunciasset nouum opus, tantùm pro se, non pro hæredibus nunciasse credebatur, *l. non solum* 8. §. *morte*, *ff. de noui operis nunc.* vbi notauit Duarenus: hodie tamen *ex l. 3. Cod. de contrahenda stipul.* semper pro hæredibus testatorem stipulasse creditur: sic etiam in compromissis, nisi de hæredibus expresè agatur, ad ipsos non transeunt.

7. Respondetur secundæ difficultati.

Nec obstat secunda difficultas deducta *ex dict. l. sed si interpellatus*, §. *vlt. ff. hoc tit.* nam præsens decisio accipienda est, cùm in compromisso actum est de vtriusque compromittentis hæredibus, & vt ad eos compromissum transeat; si enim de vnius tantùm hærede caueatur, nec in ipsum transit compromissum, quia eius obligatio mutua est, nec debet claudicare ex parte vnius, *l. litigatores* 11. § *penult. l. quid tamen*, §. *penult. ff. hoc tit.* Sed si litigatores in compromisso dixissent ad hæredes tantùm vnius compromissum transire, eius obligatio claudicaret ex parte alterius; siquidem in eius hæredem non daretur. Vnde vt par sit compromissi obligatio, rectè statuitur *in dict.* §. *vlt.* compromissum non posse transire in vnius hæredem, quin etiam in alterius successores transmittatur, vt docent Faber *ibi*, Cuiacius *lib. 4. ff. Iuliani*, *in eo textu.* Tandem non obstat vltima difficultas deducta ex æquiparatione absentis; vno enim ex arbitris absente, alij de causa cognoscere valent; non verò vno eorum defuncto. Discriminis ratio nascitur ex eo, quia absens vocari potest, vt causæ cognitioni intersit; & eo contumace, alij arbitrium dicere valent, *cap. vlt. hoc tit. in 6.* In defuncto verò non potest dari hæc contumacia: vnde alij non possunt in causa procedere, vt aliis relatis docet Sesse *de inhibit. dicto* §. 1. *num.* 35.

8. Exponitur textus in l. non distinguemus, §. si is faciat 10. ff. hoc tit.

Superiori assertioni obstat primò textus *in l. non distinguemus* 32. §. *si is faciat* 10. *ff. hoc tit.* vbi proponitur, Mæuium super certo fundo compromissum cum Seio fecisse; & cùm Seius decessisset, hærede relicto Sempronio, Mæuius cum eo iudicio petitionis hæreditatis agebat. Quæstio fuit, vtrum arbiter cogendus esset arbitrium dicere defuncto vno ex compromittentibus? Et respondit Paulus, cogendum non esse sententiam dicere, imò inhibendum esse sententiam proferre, ne fiat præiudicium hæreditatis petitioni, quia cùm hoc iudicium centumvirale sit, non potest ante aliud disceptari, *l. Diuus Pius* 5. *ff. de petit. hæredit. l. vlt. Cod. eodem tit.* Ex quo Pauli responso deducitur, compromissum non extingui morte compromittentis; siquidem postea potest arbiter sententiam dicere. Cui difficultati satisfaciunt Accursius, Faber, & Cuiacius *ibi*, & *lib. 13. Pauli ad edictum*, dicendo in ea specie actum fuisse

expressè à compromittentibus, vt ad hæredes compromissum transiret; vnde rectè Paulus affirmat, etiam defuncto vno ex compromittentibus, posse arbitrum sententiam dicere.

9. Intelligitur cap. ex parte 10. hoc tit. Secundò opponitur textus *in cap. ex parte* 10. *hoc tit.* vbi sequens proponitur casus. Vacante Præpositurâ S. Cunberti, quidam ex Canonicis elegerunt Hermannum, alij verò Conradum; & super ipsa electione in Archiepiscopum Coloniensem, aliàs iudicem ordinarium ipsius causæ, compromissum fecerunt; & cùm Archiepiscopus ad sententiam proferendam certum diem præfixisset, interim Hermannus electus decessit. Archiepiscopus statim Canonicis iussit, ne ad secundam electionem procederent, primâ non cassatâ: & cùm Canonici contemptâ huiusmodi inhibitione elegissent Brunum in Præpositum, adueniente die præfixo ad arbitrium dicendum, Conradus petebat, vt Archiepiscopus illud proferret. Consultus Honorius III. respondit, quod licèt compromissum fuisset solutum per mortem Hermanni, tamen ipsum Archiepiscopum debere in causa procedere antequam secunda electio celebraretur. Ex qua Honorij decisione deducitur, adhuc defuncto vno ex compromittantibus, posse arbitrum in causa procedere, & eam terminare. Agnouit difficultatem glossa *in eo textu*, *verbo Cognoscere*, cuius solutionem amplectuntur omnes repetantes *ibi*: sed subtiliùs satisfacit Cironius in notis ad ipsum textum, asserendo arbitrum in ea specie potuisse post mortem Hermanni arbitrium dicere, quia durabat compromissum ratione Conradi ex vna parte, & ex alia respectu eorum, qui elegerunt ipsum Hermannum; vnde decidenda erat causa ipsius electionis, ne eâ non cassatâ, ad aliam procederetur, contra principium textus *in cap. considerauimus*, *de elect.* quod etiam expressè constituit Bonif. VIII. *in cap.* 1. vt lite pendente, *lib.* 6., quare cùm ex natura causæ comprehensæ in ipso compromisso proueniret, vt prima electio esset cassanda antequam ad secundam procederetur, iustè Honorius decreuit, etiam post mortem Hermanni Archiepiscopum, velut arbitrum, vel tanquam ordinarium debere sententiam proferre.

10. Exponitur cap. præsentata, de testibus. Tertiò præsenti assertioni opponi potest textus *in cap. præsentata* 50. *de testibus*: vbi proponitur, litem disceptari inter Archidiaconum Suessionensem ex parte vna, & Capitulum S. Petri ex alia, super iurisdictione, quam idem Archidiaconus se habere asserebat: & cùm arbitros elegissent Bertrandum, Radulphum, & Petrum, ipsi arbitri in causa processerunt; & cùm iam testibus receptis, publicatisque attestationibus arbitrium proferre proposuissent, vnus ex ipsis decessit, & alter in Archiepiscopum electus fuit; & ita Radulphus tantùm remansit. Partes petierunt ab Innocentio III. vt causam viris discretis committeret terminandam, cùm tantùm vnus arbiter remansisset. Pontifex eam commisit certis iudicibus, vt iuxta acta à prædictis arbitris sententiam proferrent. Quem textum ita expendo: Si compromissum finiretur morte vnius ex arbitris, acta coram ipsis non valerent, cùm acta coram iudice incompetenti fidem non faciant coram competente, *cap. at si clerici*, *de iudiciis*. Latè probat Parexa *de instrument. edit. tit.* 7. *resol. vlt.* igitur si acta ab arbitris confecta, etiam mortuo vno ex eis durant, ideo est quia compromissum omnino non finitur. Deinde difficilis est textus ille, dum in eo docetur, vnum tantùm arbitrum superesse ex tribus receptis, cùm vnus solus decessisset. Primæ difficultati respondendum est, discrimen constituendo inter acta, quæ pertinent ad litis decisionem, vt testium depositiones, & partis confessio; & quæ pertinent tantùm ad litis ordinationem. Priora etiam facta coram vno iudice, fidem faciunt coram alio, *l.* 2. *Cod. de edendo*, si redacta sint in publicam formam, *l. vlt. Cod. de re iudic.* Secunda verò litis ordinatoria, veluti citationes, litis contestatio, testium productio, pereunt peremptâ instantiâ: Parexa *dicta resol. vlt. num.* 8. Vnde cùm *in dict. capite præsentata*, agatur de testium depositionibus publicatis, & redactis in publicam formam, fidem faciunt coram iudicibus delegatis, nec pereunt extinctâ compromissi instantiâ: docent Farinacius *de testibus*, *quæst.* 25. *num.* 112. Barbosa *in dict. cap. præsentata*, *num.* 4. Secundæ difficultati satisfaciendum est asserendo, in eo textu compromissum non solùm finiri morte vnius ex arbitris, verùm etiam assequutione dignitatis Archiepiscopalis; siquidem certum est, per adeptionem sacerdotij, aut similis dignitatis arbitrum excusari ab arbitrio dicendo, *l. non distinguemus*, §. *Sacerdotio*, *ff. hoc tit.* *l. Prætor*, *ff. de vacat. munerum*, *l. si longius* 18. *ff. de iudiciis*. Docet Pinellus *lib.* 1. *select. cap.* 8. *num.* 14. Vnde cùm in dicto capite *præsentata*, vnus ex tribus arbitris decessisset, alter verò in Archiepiscopum fuisset electus, rectè asseritur, vnum tantùm arbitrum remanere, quia alij duo arbitrium dicere cogi non poterant, etsi contrarium teneat Cironius *ad illum textum*. Nec huic solutioni obstat textus *in l.* 4. *ff. hoc tit.* vbi docetur, quod etsi arbiter magistratum assequatur, potest cogi sententiam dicere; nam magnum discrimen versatur inter arbitrum in Magistratum nouiter creatum, & inter arbitrum in Sacerdotem cooptatum, quia per assequutionem Magistratus non eximitur arbiter à compromissi obligatione; secus verò sacerdotio obueniente. Discriminis ratio ex eo prouenit, quia Magistratus non semper, & continuè negotiis Reipublicæ incumbit; Sacerdos verò adeo templo mancipatur, vt ab eo secedere non possit, *l.* 2. *ff. de in ius vocando*; vnde cogi non potest arbiter sacerdotio obueniente diuina officia deserere, & arbitrium dicere. Docet Cuiacius *lib.* 13. *Pauli ad edictum*, *in dict. l. non distinguemus*, §. *sacerdotio*.

Quartò præsenti assertioni aduersatus textus *in cap. Raynuncius*, *de testament.* vbi quædam controuersia, quæ circa susceptionem testamentariam inter quosdam vertebatur, in tres arbitros 11. Intelligitur cap. Raynuncius, de testamentis.
compromissa fuit; & cùm vnus ex eis decessisset, supponitur alios in causa processisse, eamque fine debito terminasse: igitur morte vnius ex arbitris non finitur compromissum; imò superstites arbitrium dicere valent. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, quod licèt pluribus arbitris receptis, aut iudicibus delegatis, vno defuncto, alij in negotio procedere non possint, *cap. causam* 16. *cap. cùm causa* 21. *cap. vno*, *de officio deleg. cap. si duo* 3. *hoc tit. in* 6. hoc tamen procedit, nisi adiecta sit clausula, *quod si non omnes*; tunc enim superstites, aut vnus tantùm negotium

negotium terminare possunt, *cap. scifcitatus*, vbi probaui, *de rescriptis*. Vnde cùm *in dict. cap. Raynaldus*, adiacta esset clausula, *quod si non omnes*, & expresè cautum, quod si non omnes, duo, alterve in causa procederent; ideo morte vnius finitur compromissum.

12. EXPLICATUR L. DEBITOR 13. DE NEGOTIIS GESTIS.

Quintò refragatur præsenti assertioni textus *in lege debitor* 13. *ff. de negotiis gestis*, vbi proponitur, Titium, cui Mæuius 50. debebat, defuncto Mæuio, ipsiusque hæreditate iacente, negotia hæreditaria gessisse, vendidisseque aliquas res infructuosas, & centum ex earum venditione in arca reposuisse, ex qua subrepta fuerunt sine ipsius culpa. Quæsitum fuit, vtrum Titius negotiorum gestor possit petere quinquaginta sibi à Mæuio debita, & insuper decem, quæ in negotiis gestis impenderat? Et ex sententia Iuliani Paulus docet, hoc modo distinguendum esse. Aut Titius habuit iustam causam custodiendi ipsam quantitatem, vel non. Primo casu nihil petere posse, imò & 40. residua, contrariâ negotiorum gestorum actione præstare debere. Secundo verò casu sexaginta petere posse. Apponit Consultus exempla, in quibus iustam causam custodiendi Titium habuisse creditur, & inter alia illud expressit, si periculum erat, ne pœna committeretur compromisso apposita. Ex qua facti serie deducitur, post mortem compromittentis transire compromissum in hæreditatem iacentem, & per consequens in hæredem. Igitur non rectè asserimus, compromissum finiri morte compromittentis. Pro huius difficultatis solutione duo iuris principia præmittenda sunt. Primum, quod licèt acta coram arbitris non sufficiant, vt compromissum ad hæredes transeat, sententiâ non prolatâ; tamen si sententia dicta sit, licèt exequutioni mandata non fuerit, transit in hæredes, *l. quamuis*, *l. diem*, §. 1. *ff. hoc tit.* ex quo enim lata fuit sententia, cessat ratio suprà expensa: quare compromissum fit transmissibile. Secundò notandum est, pœnam, tam conuentionalem, quàm legalem, committi aduersùs hæreditatem iacentem; vnde si certo die pecunia promittatur sub pœna, & hæreditate iacente dies venerit, committitur pœna, *l. ad diem* 77. *ff. de V. O. l.* 2. *ff. de nautico fœnore*. Similiter ob non solutum tributum, hæreditate iacente, cadit in commissum, *l. si ex causa* 9. §. *si commissum*, *ff. de minoribus*, plura perdoctus D. Melchior de Valentia *tomo* 3. *Illustrium*, *tract.* 1. *cap.* 2. *num.* 3. quibus suppositis facilè respondetur prædictæ difficultati; cùm enim in eo textu sententia ab arbitris dicta fuisset in vita compromittentium, licèt vno eorum defuncto adhuc exequutioni mandata non esset, potuit committi pœna aduersùs eius hæreditatem iacentem, vt textum illum accipit Valentia vbi suprà, *num.* 8.

Ex suprà traditis exponendus est textus *in l. diem* 27. §. 1. *ff. hoc tit.* vbi generaliter docet Vlpianus, compromissum non transire ad hæredes, si de illis nulla mentio facta sit: prosequitur, & ait non esse admittendam sententiam Labeonis, qui existimauit, quod si arbiter pecuniam dare iusserit, & condemnatus decesserit, antequam eam præstet, committitur pœna, licèt eius hæres paratus sit pecuniam soluere: quæ verba difficillima visa sunt Antonio Fabro in eius rationali, ex eo; nam si compromissum finitur morte, ad quid Labeo affirmat, hæredem offerentem pecuniam compromisso comprehensam, non posse euitare pœnæ commissionem? Quare existimat, ea verba, *licèt hæres eius paratus sit offerre*, esse Triboniani, aut alicuius imperiti Interpretis. Alio modo difficultatem dissoluere intendit, & illum textum in amicitiam reducere cum lege vltima, *Cod. de conditionibus insertis*. Osualdus *ad Donellum lib.* 15. *comment. cap.* 12. *littera E*. Sed his omissis vera interpretatio ipsius textus prouenit ex suprà adductis; cùm enim defunctus post arbitrium ab arbitris dictum teneretur stare sententiæ sub pœna, si illi non paruit, soluendo hæres, aut offerendo sententiæ parêre, non potest effugere pœnam, cùm iam dici non possit, testatorem paruisse sententiæ. Et quia hæredes non possunt adimplere conditiones in faciendo testatoribus præscriptas, *l.* 44. *& 69. ff. de condit. & demonst.* sic etiam adimplere non possunt illam conditionem compromisso comprehensam, parendi sententiæ, aut soluendi pœnam; nec possunt etiam offerendo arbitrio stare, euitare pœnæ commissionem; sed si illi sententiæ arbitrorum non starent, cùm testator ei paruisset, soluerent pœnam, quia ex eorum persona debetur, non verò ex persona defuncti, ex qua non poterant cogi soluere pœnam, cùm iam arbitrio paruisset, *l. à testatore* 109. *ff. de condit. & demonst.*

13. EXPONITUR L. DIEM 27. §. 1. HOC TIT.

FINIS LIBRI PRIMI DECRETALIUM.